ANUL XXV
27
(1 053)
Sîmbătă
3 iulie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRATISMUL CULTURII

Prin definiție, democratismul culturii înseamnă și o multilateralitate de orizonturi care emană și comunică între ele, pe fondul general al creației, al locului și rolului acesteia în societate, în consens cu obiectivele proprii dezvoltării noastre socialiste. Ceea ce angajează plenar atît efortul individual cît și pe acela colectiv al factorilor, al instituțiilor și mijloacelor prin care, odată cu construcția amplă a noii societăți, se sondează și zonele cele mai adînci ale sensibilității umane și se descoperă noi energii creatoare, se prefigurează o nouă conștiință, se formează un nou om. Această multilateralitate de orizonturi constituie azi un act de o evidență mai mult decît socială, ea ține în primul rînd de baza materială a culturii și educației, dar, nu în ultimă instanță, ține și de lărgirea permanentă a cadrului de afirmare a personalității umane, de programul politic și ideologic prin care partidul nostru urmărește cu consecventă construcția acestei personalități și, în consecință, amplitudinea vocației sale, manifestarea într-un plan superior, după criteriile unei noi calități, a aptitudinilor creatoare.

O sursă inepuizabilă în această privință și un permanent univers de referință avem în tezele, orientările și indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. și la cel de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste. Prin lucrările recentului forum cultura și arta românească s-au definit la dimensiunea tradiției și la tensiunea problematicii actualei etape, în spiritul cît se poate de fertil al marilor sale angajamente și răspunderi, în scopul aprofundării mesajului revoluționar, patriotic, al creației, ca unul din mijloacele specifice, deosebit de complexe ale formării omului nou. Solidar și responsabil totodată, pasionant și profund, demersul individual respiră în acest fel un patos național. Criteriile creației au un făgaș unic, de valoare, care porneste de la om, de la realitățile și aspirațiile sale și se întoarce la lumina propriei sale edificări de conștiință, într-un spațiu în care intră deopotrivă și știința și arta, și munca pentru înfăptuirea condiției sale de progres și civilizație. Democratismul însuși al culturii implică toate acestea și are ca punct de referință suita tuturor valorilor materiale și spirituale de care este legată existența socială. În această ordine, deosebit de importantă este precizarea secretarului general al partidului conform căreia limba și literatura română, istoria unică a poporului nu reprezintă doar obiecte de studiu sau de exercițiu al memoriei, ci fondul însuși, inestricabil, al identității noastre materiale și spirituale, permanența și milenara noastră biografie, actul nostru de naștere, suprem, prin care ne cuprindem de fiorul și realitatea tuturor generațiilor de mai înaintea și din urma noastră, tot astfel cum ele, la rîndul lor, se cuprind în istorie de mărturia propriei noastre realități și a propriului nostru timp. Viziunea de aici atinge și dezvoltă însuși specificul național al culturii și ne încarcă de nobletea unei covîrșitoare răspunderi.

Literatura, cultura și arta au intrat totdeauna în rezonanță cu actul și evenimentul istoric, puterea de emoție și de comunicare a uneia a emanat de la tensiunea și vibrația celeilalte, semnificațiile și durata istoriei, ale faptului de viață concret și esențial au intrat în lungimea de undă a rostirii și perpetuării prin cultură și artă astfel încît, din perspectiva timpului, o operă uriașă, de monolit, ne stă în permanență la îndemînă și-i putem descifra în actualitate sensurile și implicațiile. Un astfel de moment viu de confluență și de ridicare totodată la cota unei ample deliberări și cu forța uneia dintre cele mai puternice conștiințe de sine a fost Congresul al IX-lea al partidului, eveniment hotărîtor de la producerea căruia se vor împlini în curînd șaptesprezece ani. Vedem acum cu toată claritatea că a început o epocă atunci și că pe traiectul atît de amplu deschideri și concretizări de esență pe care le-a cunoscut în toate domeniile societatea românească se înscriu și literatura și arta, cultura care s-a caracterizat printr-o evidentă stare de emulație și ascensiune. Începînd cu creația propriu-zisă, cu afirmarea spiritului creator și asezarea în circulație a valorilor celor mai înaintate ale trecutului, ale tradiției, și pînă la zi, cu această revelatoare manifestare națională care este „Cîntarea României", un festival al muncii și al creației care poartă pe genericul său gîndirea și inspirația celui care a dat și un nume acestei epoci și care, așa cum cunoaștem, se identifică în cel mai înalt grad cu interesele și aspirațiile supreme ale poporului său, Epoca Ceaușescu — în formularea gîndurilor și simțirii întregii țări — o epocă de proporții economice, politice și sociale uriașe care a început în urmă cu șaptesprezece ani și care, în cazul nostru, sub raportul culturii, al democratismului, al trăsăturilor fundamentale ale acesteia înseamnă și acea multilateralitate frecventă de orizonturi care emană și comunică între ele, și acel suflu patriotic și revoluționar nou, umanist, prin care faptul de cultură și artă, ca expresie a propriei noastre realități, se angajează într-una dintre cele mai fascinante opere de construcție.

Luceafărul

„Maternitate" — sculptură de Justin Năstase

În lumina limbii române

Dintre remeroasele și importantele propuneri formulate de participanții la dezbaterile celui de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat în mod deosebit importanța uneia din ele — „anume, aceea de a acorda mai multă atenție limbii, literaturii și istoriei României. Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară, fără **cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru**". Am subliniat ultima parte a citatului din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru că nu există scriitor român căruia să nu-i fie scumpă această cunoaștere, cu atît mai mult cu cît ea este mai apropiată de activitatea creatorilor de literatură.

Dar LIMBA ROMÂNĂ este importantă nu numai pentru scriitor și suprastructura societății, ci în primul rînd pentru poporul nostru — făuritorul ei, cel ce a depozitat — de-a lungul și de-a latul acestei păduri divine — înțelegerea lumii, armonia comunicării de pe întreg teritoriul ce-i aparține, întreg tezaurul de gîndire și sentimente ale ființei noastre naționale din toate vremurile. Atunci cînd ne-am bucurat de rarele momente de fericire națională, tumultul ființei noastre a apelat la limba străbunilor, din ale căror cuvinte s-a zămislit sintaxa unor cîntece nemuritoare cu care ne-am mîngîiat sufletul prin veacuri. Dacă ar fi să socotim secole de-a rîndul ce avem noi mai de preț pe acest pămînt, este absolut sigur că zestrea cea mai de seamă ce ne-a lăsat-o viața milenară a strămoșilor noștri este LIMBA ROMÂNĂ. Atunci cînd ne-a fost mai greu am locuit, ca într-un codru ceresc, în ființa limbii noastre și ne-am înghinat sufletul cu umbra unor cuvinte blînde.

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 7-a

Alegoreme pentru planeta inocenței

4. ACCIDENTUL

Marta-Mică avea darul să se împrietenească repede cu toată lumea. Cînd pleca dimineața spre Grădiniță avea cite o întrebare frumoasă pentru fiecare fereastră deschisă, pentru fiecare casă și pentru fiecare poartă nezăvorîtă de pe strada ei. Dincolo de fiecare zid mai înalt sau mai scund, mai coșcovit sau mai nou Marta-Mică putea să-și imagineze cite-o poveste fermecătoare. Vorbea cu cei mari despre cele mari și cu cei mici despre cele mici. Din această pricină rareori se întîmpla să nu întîrzie la micul dejun. Se prinsese în jocul „de-a vorba" și-i plăceau toate cuvintele prinse din zbor, descoperind că se poate înțelege cu lumea.

Într-una din zile, în fața unei porți, o femeie jumulea de zor un porumbel. Fulgii pluteau o vreme, după care se așterneau obosiți pe caldarîm, la picioarele femeii, ca o ninsoare nemaivăzută. Întrebarea copilului de lîngă mine a săgetat liniștea dimineții. „De ce faci asta ?" Femeia nedumerită a ridicat din umeri și-a răspuns cu graba celui aflat în mare încurcătură : „Păi, pentru ciulama ! Bunica s-a mai îndrăvenit după boala ei lungă și vrea ciulama de porumbel". Am simțit-o lîngă mine pe Marta-Mică stringîndu-se toată și, în jocul ei „de-a vorba", amintindu-și că e și un pic peltică a rostit mai departe cuvintele sale, cît se poate de rar: „Dar porumbeii nu sînt pentru mîncare. Porumbeii sînt pentru cer și pentru zbor și pentru copii !" „Ce știi tu... ?" a încercat s-o îmbuneze femeia. „Știu tot", a venit sentința copilului printre lacrimi. Și de atunci Marta-Mică n-a mai întîrziat niciodată la micul dejun.

5. UN GÎND PE JUMĂTATE

Copiii se împart în două tabere. Își aleg terenurile, se aleg între ei, copilărește, aleg numele unor țări imaginare și numele unor steaguri imaginare după care începe Războiul... Arme din te miri ce : cozi de mătură, cîrpe de uși, tuburi de plastic, bucăți de țeavă ruginită, șipci legate în sfori. Și de-o parte și de alta, un stoc inepuizabil în Arsenalul Închipuirii. După numărătoare, conform înțelegerilor copilărești, se lasă pentru o vreme Liniștea. Copiii sînt parcă una cu pămîntul. Nu se mai văd, nu se mai aud. Cît de bine știu să se prefacă ei de-a oamenii mari. Apoi încep luptele. „Pif-paf-urile" străpung din toate părțile aerul și sparg tăcerea. Cei loviți cad pe unde se nimerește. În iarbă, pe caldarîm, lîngă flori, peste flori... Din loc în loc, inscripții : „Nu călcați pe iarbă !", „Nu rupeți florile !". „Nu conturbați somnul virstnicilor !". Cei loviți cad peste inscripții, își julesc genunchii și coatele, dar fiind „morți" nu pot să zică nici „pis". Tac și așteaptă să fie răzbunați. Cînd se apropie seara și învingătorii și înfrînții, cu morții, cu infirmii, cu prizonierii, cu lașii, cu eroii lor cu tot, își recapătă identitatea de copii și se risipesc prin cartier, pe la casele lor. S-a mai terminat un Război, s-a mai lăsat o Pace. A mai trecut o zi, a mai venit o noapte. Dar dacă mîine... ? Gînd măcinat de alte gînduri. Gînd nerostit pînă la capăt, de teamă ca nu cumva în vis copiii să afle adevăruri prăbușitoare. Undeva departe, la marginea orașului, cad stelele în iarbă, să bea un strop de rouă. Netulburată clipă de pace. Dar dacă mîine... ? Gîndul se întoarce

George Țărnea

Continuare în pag. a 7-a

Valorizarea actului de creație

Prețiosul tezaur de idei și teze cuprinse în Expunerea secretarului general al partidului a Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. își află în Congresul culturii o grăitoare ilustrare. Ni se dă prilejul să ginlim și să acționăm în spiritul acestor idei generoase care asigură creației literar-artistice o largă deschidere de orizont, contrastînd puternic cu scleroza teoretică și închistarea dogmatică ce a caracterizat, într-un anumit timp, relațiile din cîmpul artei și literaturii române. Are o deosebită însemnătate teza potrivit căreia afirmarea unei concepții unitare despre lume și viață nu trebuie înțeleasă în sensul îngust al uniformizării, al acceptării fără discuție a unei teze sau alteia. Afirmarea unei concepții unitare presupune neapărat **o luptă permanentă între diferite teze și concepții.**

În planul creației, aceasta se traduce printr-o confruntare deschisă a diversității valorilor, prin stimularea **tuturor** stilurilor și particularităților artistice care-și pot aduce contribuția la definirea specificului nostru. Exclusivismul, dorința unor personalități culturale de a imprima preferințele lor ca **unice** modele demne de urmat, tendința unor scriitori de a răpi altor scriitori accesul la tipar sînt reprobabile și păgubitoare culturii noastre. Faptul că ele rămîn de cele mai multe ori simple dorințe, că nu-și pot împlini apetitul destructiv, îl datorăm măsurilor de democratizare și demetropolizare a culturii. Principiul conform căruia mijloacele de producție se repartizează judicios și democratic pe întreg teritoriul, asigurînd dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor, își are echivalentul, pe plan cultural, în crearea de reviste și edituri, de studiouri de radio, teatre și biblioteci în mai multe centre ale țării, așa încît accesul la mijloacele de valorizare a actului de creație să se producă în mod cît mai echitabil cu putință, iar handicapul de care are parte scriitorul din provincie pe drumul dintre scrierea operei și publicarea ei să fie diminuat.

Pămîntul țării noastre este la fel de generos în talente pretutindeni : în Moldova ca și în Banat, în Maramureș ca și în Dobrogea. Privim harta țării și vedem că Eminescu s-a născut la Ipotești, Brâncuși la Hobița, Creangă la Humulești, Preda la Siliștea, Blaga la Lancrăm, Labiș la Mălini, Nici Caragiale, nici Goga, nici Arghezi, nici Sadoveanu, nici Lovinescu nu s-au născut pe Bulevardul Magheru. Dar toți au fost nevoiți, în acele

Daniel Drăgan

Continuare în pag. a 6-a

Patrie a păcii

n-am semănat vînt, nu vom culege furtună
patrie a păcii este limba română

în ogor primitor încolțește suavă
o planetă de spice purtătoare de slavă

se așternu preacurate zăpezi peste țară
ca pe-un uric al păcii o pecete de ceară

și iată virtutea faptelor simple —
poeții au căști de constructori pe tîmple

ei stăpînesc o rază de lună
marea și munții, piinea cea bună

sînt laolaltă cînd nouă ne este
dulce izbindă această poveste

n-am semănat vînt, nu vom culege furtună
patrie a păcii este limba română

Marele Forum

În Marele Forum
bărbații acestei cetăți întruniți
află răspuns întrebărilor :
cîte orașe noi vom zidi ?
cîți pomi în livezi ? cîte fructe pe ramuri ?
Și tot ei hotărăsc noua-nfățișare a munților
străbătuți de izvoare de aur,
de fier și aramă !

În Marele Forum
bărbații acestei cetăți întruniți
întocmesc viitoarele hărți ale cerului,
socotesc
înțelepciunea bătrînilor și cuvenitele daruri,
și așezarea lucrărilor — cu ani înainte.

În Marele Forum
bărbații acestei cetăți întruniți
chibzuiesc bunul mers —
bărbătească însărcinare,
despre învățătura tinerilor
cît să deprindă meșteșug cu folos
precum aratul ogoarelor,
cioplitul pietrei și ecuațiile.
Cu ani în urmă, la rîndu-le tineri fiind,
inițiau sărbătorile
și insurecțiile — era tuturor timpurilor.

Nistor Tănăsescu

CONȘTIINȚA LUPTĂTOARE

Din care mare om de cultură să citez ? Din Bălcescu, cel încendiat de revoluție, mistuit de ideal ? Din năvalnicul Iorga, un om atît de puternic fizic și psihic încît parcă el însuși semnifica trăinicia istoriei și a sentimentelor noastre ? Din Cantemir, cel cu spirit subțiat la marile școli ale vremii sale și care cu întreaga sa știință a fulgerat generos prin istoria noastră ? Din Radu Rosetti, Vasile Pîrvan, Gherea sau Giurescu ? Sau din cronicari. Ei sînt și mai la îndemînă. Iată, Neculce : „Și au început a să bate prè vrăjmaș, cît întunecasă lumea de nu se vedè omu cu om, și să vedè numai para cum ieșiè din pușci". Sau A. D. Xenopol cu a sa **Istoria Românilor** : „Acest popor a născuit totdeauna spre un trai vrednic și neatîrnat". Sadoveanu : „Ci ca un fulger a scăpărat palosul lui în patru părți a zării, pe dușmani i-a ingenunchiat în țină, spre veșnică a lor rușine, sus înălțînd neamul și legea strămoșească". Dar Eminescu : „Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mînă, / Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română". Sau lîngă noi, Nichita Stănescu : „Însă pentru cei ce sîntem aici / în viață, întregi și în lucrare, / cuvintele au lamă de brici / întrînd în miracol, cu tandră mirare". Conștiința luptătoare e totuna cu poporul român. Fibra din sufletul lui care l-a făcut să reziste în istorie, să se afirme în istorie, să străbată mii de ani de istorie și civilizație. Mereu, mereu m-aș întoarce la scrierile lui Bălcescu. Să aflu din ele atîta suflet, Și atîta forță și bogăție de conștiință luptătoare. Un om simbol pentru poporul român scriind despre alt om simbol — Mihai Viteazul. Și cartea lui nepieritoare ca faptele și oamenii pe care-i prezintă : Românii supt Mihai Voevod-

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Spiritul civic în literatura română de astăzi

● Participă : Paul Anghel ● Nicolae Ciobanu ● Ion Coja ● Dumitru M. Ion ● Cezar Ivănescu ● Edgar Papu ● Francisc Păcurariu ● Artur Silvestri ● Pop Simion ● Constantin Stan ● Gheorghe Suciu ● M. Ungheanu

In paginile 4–5

TÎNĂR ÎN AGORA

Arcul de triumf al grîului

Ne-a intrat în obișnuință ca vara să ne întîmpine cu arcul de triumf al grîului și de aceea toate gîndurile și clipele și zilele noastre de-acum se desfășoară sub semnul solar al aromelor de spice — încununare a împlinirii și muncii tuturor celorlalte anotimpuri.

Ne-a intrat în obișnuință să trecem cu toții pe sub arcul de triumf al grîului — rod și lumină și vis al ființii de mîine și de aceea nopțile noastre — fie că trăim la margine de lanuri, în sate, ori sub aproape de cupolele fabricilor din orașe, bat în ritmul combinelor și-al soarelui surîzător lîngă saci grei și plini de rodul zămislit de pămînt întru masa și bucuria noastră.

Metaforic vorbind, în această vară fierbinte, omul de condei, poetul (și cine

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a: Arhiva „Luceafărul" ● Un moment de istorie literară: Cenaclul „Nicolae Labiș"
● Semnează ● Ion Dodu Bălan ● Niculae Stoian ● Grigore Arbore

SE ISCĂLEA Z. S.

În anul dinaintea săvîrșirii sale pămîntești, după intervenția medicală făcută în străinătate, Zaharia Stancu a îmbătrînit brusc, chipul său frumos și destins, emaciat și ușor măsliniu dobîndise o paloare ciudată, bolnăvicioasă.

Ochii nu mai aveau vioiciunea de altădată, era posomorit și o tristețe sfîșietoare emana dinlăuntrul ființei sale parcă împuținată.

L-am văzut de două sau trei ori în holul Uniunii, l-am salutat de fiecare dată cu o voioșie simulată, fără compasiune, (știam că nu-i place să fie compătimit), și de fiecare dată mă întreba invariabil ce mai face cutare scriitor (plecat și el azi în lumea drepților) care lucrase la Uniunea Scriitorilor și în momentul acela era internat în spital.

Era ciudată insistența cu care președintele se interesa despre el cu vocea lui moale, tărăgănată, vrînd să știe ce face și mai ales **cum se simte.**

Într-o zi, i-am solicitat o întrevedere și i-am dus o carte cu autograf.

M-a primit stînd la birou, invitîndu-mă să iau loc și m-a întrebat ce doresc. I-am spus că nimic. Venisem să-i aduc o carte cu dedicație.

I-am întins-o. A luat-o, și-a pus ochelarii și-a început să citească cu atenție titlul și apoi autograful. Făcea acest lucru pentru prima oară. Îi mai dădusem și alte cărți. Una dintre ele stătea în biblioteca din biroul său, nu știu dacă o citise vreodată, probabil că nu. Zic asta fiindcă dacă ar fi citit-o ar fi ripostat într-un fel deoarece autograful era destul de impertinent sau, dacă vreți, aluziv și suna cam așa : „Domnului Zaharia Stancu această carte pe care, sînt sigur, n-o va citi niciodată".

Președintele a terminat de citit autograful care era simplu dar cald, a închis cartea și m-a întrebat din nou dacă nu doresc nimic.

Am repetat că nu vreau **nimic special** și că venisem doar să-i ofer acea carte. A zîmbit stins, m-a privit cu aceeași curiozitate dar, parcă, prima oară fără ostilitate.

Mi-a întins mîna, o mînă slăbită, fără vlagă, cu degetele reci.

M-am ridicat și am ieșit cu un presimțămînt straniu.

După cîtva timp, George Macovescu a relatat cum Z.S. a venit la el într-o dimineață povestindu-i un vis straniu. Se făcea că era în curtea casei sale de la șosea și că pomii înfloriseră brusc peste noapte, deși era în pragul iernii sau, oricum, la sfîrșitul toamnei, înflorise parcă un cireș și el. Stancu, se visase copil și se plimba pe sub ciresul acela descult călcînd peste petalele albe...

La scurtă vreme s-a dus întru cele eterne să se odihnească.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE ȚIC: «Suplinitorii»

Nicolae Țic a rămas fidel unui program literar de tinerețe, generos și promițător, în care experiența și viziunea reportericească ocupau un loc important. O parte a prozei care se scria acum peste douăzeci de ani și de atunci încoace nu se poate înțelege fără referința la această școală de proză care a fost una din cele mai interesante experimente literare postbelice. Proza lui Nicolae Țic, Teodor Mazilu, Radu Cosașu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea și D. R. Popescu chiar își are punctul de plecare în școala reportericească care miza totul pe descoperirea unor realități mai interesante decît ficțiunea romanescă. Ea a creat o deprindere și o optică. Critica literară s-a ocupat de toți acești autori fără a evidenția o ascunsă trăsătură comună cel puțin în etapa de început a prozei lor.

Personajele care au atras cel mai mult atenția criticii au fost eroii „suciți" din povestirile lui D. R. Popescu, Nicolae Velea și Fănuș Neagu. Proza lor dădea sentimentul descoperirii unui univers nou prin exhibarea unor locuitori ai satului ori periferiei cu un mod de a gîndi și a acționa care surprindea prin soluțiile foarte personale. Aceste personaje „sucite" erau atît de pitorești încît păreau inventate. Măiestria acestei proze era însă de a înfățișa întîmplări și personaje reale, de a propune ficțiuni cu aparența neverosimilității plecînd de la faptele cele mai verificabile în realitatea imediată. Majoritatea scriitorilor care au mizat pe scotocirea realității pentru descoperirea de cazuri, insolite doar în aparență, au evoluat în alte direcții profitînd însă decisiv de optica reportericească a începutului. Tot ce este mai durabil în literatura satirică a lui Teodor Mazilu, în confesiunile lirice și deghizate ale lui Radu Cosașu, în povestirile lui Nicolae Velea și Fănuș Neagu, în nuvelele lui D. R. Popescu are direct legătură cu această etapă de realism programatic și reportericesc a literaturii române postbelice. Dintre toți acești cel care a rămas credincios sondajului continuu și consecvent al realității celei mai pedestre este Nicolae Țic.

Prodigios autor de povestiri și romane, Nicolae Țic este singurul dintre colegii lui care a ținut pasul cu realitățile și a încercat să fie cronicarul discret al tuturor transformărilor petrecute într-o societate în care mutațiile rapide și adînci produc efecte surprinzătoare, pline de interes pentru literat. Cărțile lui Nicolae Țic dau seamă mai mult decît alte serii de scrieri în proză ale literaturii române contemporane de prefacerile neostenite din societatea românească, urmărite cu un ochi atent și sagace. Lui Nicolae Țic îi datorăm de pildă romanul **Navetiștii** care fixează literar fizionomia unei categorii sociale noi, specifice momentului. Industrializarea și urbanizarea postbelică a dus la apariția muncitorilor din fabrici, uzine, ateliere care deși lucrează în orașe își au casele la sat. Procesul modificării înfățișării unui asemenea sat ca și ale modificărilor umane lăuntrice, plin de mari surprize, este urmărit de Nicolae Țic în **Navetiștii**. În aceeași serie de cărți care tin să imortalizeze aspecte pe care tăvălugul istoriei le va arunca repede în uitare este și **Suplinitorii**.

„Suplinitorii" lui Nicolae Țic nu sînt o categorie tot atît de precisă ca „navetiștii". Ei nu sînt nici atît de ușor de localizat și nici atît de ușor de definit. Categoria suplinitorilor este largă și cuprinde pe toți acei care în momentele de cotitură ale dezvoltării economice și politice a țării, fie involuntar și temporar locul celor ce vor veni. O comună devine oraș. Pînă cînd va deveni ca atare oraș ea se va bizui pe fostele ei elemente de sprijin, pe foștii ei oameni de nădejde, care vor fi însă fatalmente înlăturați, degradați, metamorfozați. Aceasta este partea cea mai exterioară a cărții, tema ei cea mai clară.

La Cringu, un primar de-al locului întîrzie să urbanizeze și industrializeze orașul. Este înlocuit cu un activist de partid trimis din altă parte, un Ionescu, care-și face un punct de onoare, hotărîtor în viața lui, de a schimba fața liniștitei comune. Dărîmă casele vechi, face blocuri, fundează întreprinderi economice noi, introduce alt ritm și alt stil de lucru în inertul orășel. Ionescu, căci așa se cheamă noul secretar de partid, are însă de înfruntat numeroase dificultăți. Conservatorismul firesc al locuitorilor, retractilitatea lor sînt obstacole serioase în calea hotărîrilor și proiectelor lui. El distruge un mod de viață și impune peste noapte altul. Este o revoluție tăcută, dură, cu efecte dintre cele mai ascuțite. Conducta spartă se va repara, blocurile se vor ridica, întreprinderile vor începe să funcționeze, dar oamenii se împotrivesc, fac memorii, acționează, încearcă să acomodeze „noul" la felul lor de viață și nu să se lase stăpîniți de el. Acest război dintre cei care reprezintă viitorul oraș și cei care trebuie să devină brusc orășeni este tema cărții **Suplinitorii**. Dar cine sînt aceștia ? Este vorba de oamenii aflați în funcții potrivite priceperii lor și necesităților vechii așezări, dar care în fața noilor condiții sînt obligați să cedeze locurile, să primească muncă altfel retribuite și altfel repartizate. Marian Degeaba a fost de pildă șeful bazei de vehicule a comunei. În noul context studiile nu-i mai permit să fie decît șofer de autocamion sau basculantă. Sava Petrache Doi a fost șeful aprovizionării orășelului și devine, în noile condiții, un simplu manipulant de marfă, la discreția fostilor săi subalterni. Cazurile sînt mai numeroase, dar autorul le urmărește cu precădere pe acestea două. Marian Degeaba se adaptează mai greu noii situații. Sava Petrache Doi, la fel de nemulțumit, vrea însă să muncească oricum și acceptă noua situație. Marian Degeaba și Sava Petrache Doi sînt „suplinitorii" de prim plan ai cărții.

Lumea „suplinitorilor" este un univers ignorat pe care Nicolae Țic îl exploatează și-l descrie cu neascunsă plăcere. Oamenii sînt în Cringu mai puțin uniformizați de condiții constrîngătoare și-și permit acte și manifestări care-i individualizează puternic. Sava Petrache Doi are acasă o cameră cu sticle de băuturi străine, whisky cu predilecție, de care nu se atinge. Ele sînt strînse ani de zile, din călătorii personale peste hotare sau din donații stimulate de colecționar. Sava Petrache Doi care privește cu religiozitate la colecția lui de sticle nu știe că doctorul Marin intră în camera colecției de cîte ori poate și înlocuiește continutul lor cu ceai, folosind liber apoi lichidul sustras. Sava Petrache Doi este un ignorant care crede că gestul achiziției este totul. El muncește, dar cu idealuri prozaice și pitorești în același timp. Magdalena, soția lui, care știe trei limbi străine, lucrează în grădina de zarzavat cu televizorul mobil după ea, are mania curățeniei și pe aceea a anonimelor. Marian Degeaba se consideră un om liber și din această pricină preferă escapadele de tot felul, mai ales pe cele extraconjugale. El se zbate cel mai mult pentru obținerea unei noi numiri cît mai aproape de postul vechi. Marele miraj este orașul București, nu prea depărtat de Cringu, și occidentul de unde vine al lui Saciz, plecat mai de mult din comună și întors cu un Mercedes. Modul, adesea amuzant, în care este văzută și înțeleasă lumea de acest colț de lume cu orizontul privirii limitat de interese mărunte și cu viziunea deformată de lipsa de informație și de inexperiență este avut în vedere de Nicolae Țic de-a lungul întregii cărți, fără a face din asta obiectivul central al romanului.

Suplinitorii nu este însă în nici un caz o comedie, în ciuda privirii acide sau ironice. Romanul este mai curînd o dramă. Trioul Sava Petrache Doi, Magdalena, Degeaba mai este legat și de alte fire decît de condiția lor de „suplinitori". Magdalena, ființă voluntară și ambițioasă, — l-a refuzat altă dată pe Degeaba, preferîndu-l pe docilul și muncitorul Petrache Doi. Marian Degeaba mai încearcă și acum să repare cel puțin trecător ceea ce nu s-a realizat la vreme. Magdalena a atins cel mai înalt punct al evoluției pe care și-a propus-o. Bunăstarea materială, înfățișarea casei și a familiei, dar zguduirile pe care le produce noul primar în Cringu îi modifică și ei existența. Ea trece la fabricarea sistematică a anonimelor otrăvind viața tuturor celor vizați, se angajează pentru a ține pasul cu noua evoluție socială din Cringu, dar este trasă înapoi de căderea lui Sava Petrache Doi și de evoluția fiului, Bătică, altfel șofer de raliu, care acceptă să devină mecanic auto în localitate. „Idealurile" vechi ale Magdalenei se prăbușesc. Magdalena intră într-o criză. Începe să-l regrete pe Degeaba. Viața ei cu Petrache Doi suferă inovații importante. Acesta este exilat într-o clădire anexă, se îndrăgostește de o aventurieră locală, Simina Răchită, și naufragiază amoros după ce-și refăcuse firma de șef local. Ceva nu rezistă în aceste ființe care sfîrsesc trist. Magdalena va fi lovită de un camion. Bănuitul este Marian Degeaba, care a fugit cu direcția Australia, pentru a-și păstra intact idealul de libertate. Sava Petrache Doi, după ce a dispărut în căutarea Siminei Răchită, se întoarce spășit și neimpresionat de moartea Magdalenei, dar pierderea din pricina absenței postului abia recăpătat îl alienează. Materia cărții este foarte autentică. Realismul **Suplinitorilor** impune de la început. El este chiar abuziv. Notația prozatorului este exactă și abundentă. Atitudinea lui oscilează de la umor la privirea rece a analistului. Personajele tragi-comice din **Suplinitorii** sînt însă oameni întregi. N-avem de-a face cu personaje caragialești golite de conținut uman, ci cu personaje rotunde, dense, complexe. Un merit al cărții este tocmai refuzul de a le condamna prin așezarea lor sub lupa satiricului. Dar Nicolae Țic nu insistă asupra lor. El este prea interesat de ansamblu, de procesul general, de „monografia" **Suplinitorilor** și mai puțin de fiecare caz în parte. **Suplinitorii** este un roman unanimist, interesant și alert, foarte contemporan și plin de semne de întrebare.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Înapoi la „noul roman"

În mod surprinzător, după ce au trecut destui ani de cînd noul roman francez și-a epuizat resursele de ingeniozitate, transformîndu-se într-un capitol de istorie literară, un autor român i se alătură, debutînd printr-o carte care ar fi fost mai de înțeles să apară prin 1968. Este vorba despre **Victorie minus unu** (Editura **Eminescu**, 1982) de Vasile Radu, un roman scris cu o îndeminare care atinge virtuozitatea. Ca și cunoscutele sale prototipuri, **Victorie minus unu este**, în primul rînd, spectacolul unei tehnici, osatura epică fiind lipsită de semnificații deosebite. Dar înainte de a analiza această tehnică, să spunem cîteva cuvinte despre ceea ce se relatează, propriu-zis, în roman. Un tînăr, Teodor Arpinte, este în mod sistematic oprimat de către tatăl său, urmarea fiind apariția unei nevroze (vecină cu psihoza), care îi va influența actele pînă la moarte. La deteriorarea psihicului său contribuie și modul usuratic de a se comporta al surorii sale. Dealtfel, suferind o traumă în plus, tînărul află că tiranul nu îi este tată decît socialmente. Spre un previzibil eșec final, personajul este împins și de către experiențele sale amoroase, nefiresc începute și bizar continuate. El moare într-un accident de automobil ; romanul conține fulgerătoarea sa rememorare, intervenită în momentele de dinaintea accidentului. Teodor Arpinte face în mod vădit parte din familia personajelor pe care „literatura privirii" a încercat să le impună.

Să discutăm acum despre tehnică, domeniu în care Vasile Radu dovedește abilitatea unui excelent profesionist al scrisului. Cartea este scrisă cu folosirea persoanei a doua singular. Procedeul a fost întrebuințat de mult timp, dar despre o impunere evidentă a lui se poate vorbi doar de la apariția romanului lui Michel Butor, **La Modification** (1957, traducere românească, sub titlul **Renunțarea**, 1967), **„Modificarea**, de Michel Butor, spune R-M. Albérès, identifică, prin folosirea neașteptată a persoanei a doua, cititorul cu eroul romanului". Despre același roman aflăm din **Retorică generală** (lucrare scrisă de un grup de cercetători francezi apărută în traducere românească în 1974) : „Butor descrie cu o minuție de entomolog, un «el» care călătorește, tutuindu-l ca și cînd ar dori să se afle împreună într-o intimitate care să excludă lectorul inoportun. Cel «modificat» va fi cititorul obișnuit.

Alte procedee folosite de Vasile Radu. Mai întîi, un mod tenace de a dilata artificios episoadele. O serie de episoade, plate în sine, sînt dramatizate cu o nemaipomenită asiduitate, obținîndu-se astfel lungirea puțin justificată a textului. La fel, unele analize psihologice. După ce a făcut o constatare, autorul o reia, o umflă, o întinde, uneori tautologic : „Edificiul s-a înălțat treaptă cu treaptă, uneori din cale-afară de anevoios, și nu de puține ori te-ai trezit la răspîntie, de unde fiecare posibilitate îți apărea îmbietoare, verosimilă dar nesigură, plină de capcane, ce te-ar fi putut induce în eroare. Uneori te-ai rătăcit în labirintul presupunerilor, dezorientat de putinătatea celor știute, de acutul lor echivoc. Reconstituirea a fost extrem de dificilă, handicapat fiind de o seamă de lucruri neștiute și care nu aveau o legătură directă cu cele de care te loveai, dar îți erau absolut indispensabile pentru lămurirea acestora ; și numai răscolitorul adevăr de care te apropiai te susținea pînă la capăt într-o asemenea inițiativă". Putem spune că este vorba despre un cult al amănuntului (pozitiv în sine, cunoscut fiind faptul că autorii fără talent manifestă o specifică grabă în redactare), dar este greu de ocolit bănuiala că avem în față o ingenioasă mașină de lungit povestea.

Reușit este, în primul rînd, tonul, prin capacitatea sa de a îl acapara pe cititorul nu tocmai pretențios. Vasile Radu excelează, apoi, în metafore psihologice, care punctează (ce-i drept, nu tocmai des), textul. Atrăgătoare, sugerînd trepidația autentică a unui spirit neliniștit, sînt și descrierile de expresii ale unor fețe umane.

Vasile Radu dovedește o profesionalitate care trebuie lăudată (mai ales dacă avem în vedere faptul că mulți dintre prozatorii români ilustrați în ultimii ani practică stilul expeditiv, jurnalistic). În același timp, însă, sînt dator să semnalez impresia de „paradis artificial" pe care mi-a lăsat-o, în ansamblu, **Victorie minus unu**. Este o carte care îl mișcă pe cititor, dar în felul artificial al unui drog.

Voicu Bugariu

«MASCA» Antologie de proză fantastică românească

O antologie de literatură fantastică, cum este cea alcătuită de Al. George (**Masca, Proză fantastică românească**, 2 vol., Editura **Minerva**, 1982) ridică de la început cîteva probleme delicate. Și nu este vorba doar de controversatele criterii de care se izbește orice întreprindere de acest fel (cronologie, profil tematic, periodizare, selecția autorilor) ci, și de unele exigențe imanente domeniului. În primul rînd, ne referim chiar la definiția și circumscrierea genului din care derivă apoi și celelalte aspecte. O înțelegere greșită sau aproximativă a conceptului de fantastic și a ariei sale tematice ar compromite din start încercarea. În alt plan, antologia ar trebui să infirme ideea lui Tudor Vianu, preluată și transformată în prejudecata că spiritul solar, echilibrat, clasic al literaturii române nu ar admite ecloziunea neguroasă a fantasticului, lucru, dealtfel, în întregime fals. Cartea lui Al. George răspunde, cu unele șovăieli acestor rigori.

Definiția genului fantastic propusă de critic și care, repet, este fundamentală în alcătuirea unei astfel de culegeri, beneficiind de acum, de o literatură de specialitate bogată, cu nume prestigioase (Louis Vax, Roger Caillois, Tzvetan Todorov, Lovecraft, Borges etc.) fără a fi originală este corectă, sistematizînd opiniile anterioare. Rezumînd, fantasticul ar fi un mod de *insolitare a realului*, o bruscare a rațiunii și logicii comune prin intruziune neașteptată a unui element (forțe) necunoscute într-o lume perfect codificată și cunoscută. Dacă această intruziune poate fi explicată pînă la urmă, printr-o cauzalitate aparținînd ordinii reale (de obicei, motivații psihologice — obsesii, visuri, traume sufletești exacerbate etc.) avem în față o proză de „mister", dar dacă natura intervenției rămîne necunoscută sau se dovedește supranaturală, se naște *efectul fantastic*. Criticul ezită să spună clar că fantasticul este indeniabil, legat de *conceptul de supranatural* și că din modul cum se rezolvă intersecția dintre acest plan și cel real depinde existența genului. Din cauza pudorii (sau precauției) terminologice nu sînt trasate riguros și cu exemple ce se impuneau, frontierele dintre fantastic și speciile limitrofe, enigmaticul și miraculosul, hibă ce se va reflecta și în modul de selecție.

Am ajuns astfel la al doilea punct, de fapt la materia propriu-zisă a cărții. Ne interesează acum, mai puțin conspectul de istorie a genului, făcut de Al. George în *Prefață* cu utile sugestii și observații (schița tipologică a fantasticului românesc) dar și cu bizare obiecții (la *Sărmanul Dionis*) și omisiuni (I. Agârbiceanu, Gib Mihăescu, Mihail Sadoveanu) cît realitatea palpabilă a textului. Antologia este concepută cronologic începînd cu Mihai Eminescu trecînd prin autorii interbelici Mateiu I. Caragiale, Ion Vinea, Ion Minulescu, Pavel Dan, Cezar Petrescu, Al. Philippide, Dinu Nicodim etc.) pînă la „clasici ai contemporaneității" (Victor Papilian, V. Voiculescu, Mircea Eliade, Ștefan Bănulescu, A. E. Baconski etc.) și scriitori foarte tineri (Dumitru M. Ion, Mihai Ursachi, Monica Pillat) și relevînd, chiar la o selecție sumară (ampla pentru o antologie, dar redusă față de numărul mare de opere și autori importanți rămași pe dinafară) complexitatea și diversitatea fenomenului. Vreau să spun că atît diacronic (evoluția în timp) cît și morfologic (structuri, motive, tipuri) fantasticul românesc — și mă refer strict la imaginea propusă de antologie — își dovedește vitalitatea și originalitatea. Dar în ce privește alegerea prozelor sînt de făcut cîteva observații.

Autorul nu respectă în întregime profilul cărții introducînd texte care au o legătură destul de vagă cu subiectul respectiv. *Masca* lui Al. Macedonski, *Întîmplarea cu jupînul care făcea aur* de Adrian Maniu, *Remember* de Mateiu I. Caragiale, *Hop-là* de Emil Botta aparținînd categoriei misterului psihologizant sau poetic. Altele au un aspect enigmatic-detectivistic cum sînt *Luntre și punte* de Ion Vinea, *Asasinul* de Tudor Anghezi și *Îmbrățișarea mortului* de Al. Philippide și, în sfîrșit, povestirile lui Victor Eftimiu, *Un asasinat politic* și Ov. S. Crohmălniceanu, *Tratatul de la Neuhof* sînt indubitabil științifico-fantastic (din păcate Al. George nici în prefață nu disociază cele două registre). Cred că mai nimerit și mai justificat ar fi fost ca Al. George să-și fi intitulat antologia „Proza românească de imaginar" sau să fi operat o selecție mai strictă și mai adecvată. În schimb, texte deosebite ca *Vîlva băilor* de Ion Agârbiceanu și *Ochi de urs* a lui Mihail Sadoveanu nu au fost incluse în volume. Pretextul lungimii și al cantității nu este întemeiat. De asemenea, mi se pare cel puțin enigmatic dacă nu „fantastic" ca în cuprinsul unei antologii de acest fel să fie prezentă Monica Pillat iar D.R. Popescu nu. Nici în cadrul unor scriitori alegerea nu a fost cea mai potrivită, la N. Davidescu fiind preferată o schiță ironic-ludică, delectabilă în sine, unor bucăți de pur fior imaginar. Proze autentic fantastice sînt *Sărmanul Dionis* — Mihai Eminescu, *La hanul lui Minjoală* — I.L. Caragiale, *Omul cu inima de aur* — Ion Minulescu, *Aranca știma lacurilor* — Cezar Petrescu, *Copil schimbat* — Pavel Dan, *Agan* — Dinu Nicodim, *Wilhelm Temerarul duce de Brabant* — Vasile Benes, *Lacrima* — Victor Papilian, *Taina în care s-a pierdut Sonia Condrea* — Laurențiu Fulga, *Omul care și-a vîndut tristețea* — Oscar Lemnaru *Ultimul Berevoi* — V. Voiculescu, *Dropia* — Ștefan Bănulescu, *Diavolul la Sfîntul Ștefan* — Dumitru M. Ion, *O perdea de glicină* — Vladimir Colin. Toate aproape sînt de un excelent nivel literar, dar între ele am să mă opresc la două categorii care dau și specificitatea fantasticului românesc. Este vorba de textele inspirate din motive și eresuri populare și de acelea avînd o proiecție mitică. Făcînd această clasificare nu impun neapărat și o discriminare estetică, povestiri ca *La hanul lui Minjoală*, *Moara lui Călifar* și *Omul care și-a vîndut tristețea* fiind exemplare sub raport valoric, ci numai o abordare morfologică. Din prima serie aș distinge schița lui Pavel Dan, *Copil schimbat* care „scenarizează" într-o scriitură originală străvechile credințe în solomonari și confruntarea lor cu forțele malefice, diavolești. La fel și *Taina în care s-a pierdut Sonia Condrea* pornește de la o interpretare personală a unui motiv magic, îngroparea umbrei unui străin la temelia casei, pentru a fi durabilă, pattern pe care-l dezvoltă mai ales în plan etic și psihologic. Cea de a doua grupă este a textelor ce, am spus, valorifică mitologemele, adăugînd o nouă dimensiune genului și care mi se pare contribuția cea mai interesantă a fantasticului românesc. Dacă în literatura engleză imaginarul are o coloratură terifiant-gotică, în cea germană filozofic-metafizică, iar în cea franceză, medieval-demonică sau estet-simbolistă, la noi prin Mihai Eminescu, Vasile Voiculescu și Mircea Eliade se deschide pienar spre mit. În *Sărmanul Dionis*, Mihai Eminescu nu îmbracă doar niște principii metafizice în haina imaginilor poetice cum susține G. Călinescu și în linia lui, Al. George, ci evocă într-o textură de simboluri, unitatea originară și mitul adamic. Vasile Voiculescu cu *Ultimul Berevoi* resuscită imaginea ultimul mag și Deceneu, moartea lui înscriindu-se în acel mitologem atît de comentat în istoria religiilor și anume, dispariția demiurgului și a sacralității.

În sfîrșit, Mircea Eliade despre a cărui literatură s-a scris destul de mult și despre care este superflu a vorbi într-o frază, speculează în *La țigănci* un motiv, dealtfel, caracteristic pentru întreaga sa operă, corespondența spațio-temporală a lumilor și riturile de trecere. Poate nu ar fi fost lipsit de interes dacă criticul ar fi urmărit mai insistent acest filon atît de original și ar fi inclus spre exemplu, și excelenta nuvelă a lui Mihail Sadoveanu, *Ochi de urs*. În orice caz antologia lui Al. George fie că o considerăm din perspectiva mai largă a prozei de imaginar, fie mai strict sub unghiul fantasticului pur, reprezintă o inițiativă editorială demnă de toată lauda, aruncînd o lumină revelatoare asupra unui sector al literaturii române insuficient prospectat și destul de superficial apreciat.

Paul Dugneanu

ANATOLIE PANIȘ: «Hoții de pădure»

Nepătrunse sînt, uneori, căile literaturii ! Că este așa se poate ușor constata urmărind, în timp, evoluția unei categorii de prozatori contemporani sau, mai bine spus, ritmul în care le apar cărțile. După debut (urmat, eventual, la scurt timp, de un al doilea volum) se instalează o tăcere îndelungată, amenințînd cu uitarea și atrăgînd după sine ieșirea din zona de interes a comentatorilor de literatură. Și, apoi, cînd totul pare clasat și etichetat în sertarul memoriei pe care scrie **promisiune neonorată**, se produce revenirea. Ce să explice oare aceste sincope ? Accident biografic, criză de creație, elaborare dificilă, gestație prelungită ? Greu de răspuns și, la urma urmei, puțin important, atîta vreme cît revenirea s-a produs totuși. Interesantă însă este atitudinea criticii, în momentul în care tăcerea a fost ruptă. Două sînt pozițiile adoptate : generozitate la întoarcerea „fiului risipitor" sau tăcerea, ca o replică „ofensată" la tăcerea autorului. Se înțelege, sper, că vorbim de cărțile care merită atenție și nu de însăilări cu pretenții literare. Și pentru a nu luneca în generalități vom da două exemple, la îndemînă, din mai multe posibile. Dumitru Dinulescu debutează, promițător, în 1968, cu volumul **Robert Calul** pentru ca, abia după un deceniu, să dea a doua carte, **Linda Belinda**. Critica „a văzut" cartea și reacția a fost favorabilă. Anatolie Panis debutează tot în 1968 cu **Frumoasa mea Sandyne**. Urmează, în 1970, **Răpirea din adîncuri** și — „deceniu obsedant" ! — în 1980, **Japonezii, eu și Ihuc Mihuc** și **Două treimi din viață**. În afara unor intervenții izolate, critica s-a menținut, de această dată, într-o tăcere „înțeleaptă". Deși, cum observam în cronica la **Două treimi din viață**, ne aflăm în fața unui prozator remarcabil, excelînd în evocarea, sub zodie morală, a destinelor fără aparență spectaculoasă, cu mijloacele unui stil nesofisticat.

O nouă confirmare a celor scrise atunci este recentul său roman, **Hoții de pădure** (Editura **Cartea Românească**, 1982). Cum o arată titlul cărții, sugestiva ilustrație de pe copertă, semnată de Florin Pucă și dedicația sentimentală de pe pagina de gardă, acțiunea (căci este un roman cu multă acțiune) se petrece în pădure. Anatolie Panis — din cîte știu — este el însuși silvicultor. Faptul nu este lipsit de importanță, deși, cum ne avertizează autorul, „Biografiile personajelor și întîmplările din acest roman sînt concepute după dulcile legi ale ficțiunii". Căci detaliul biografic influențează substanța romanului în cel puțin două moduri. Pe de o parte, prin prezența unor termeni tehnici și a unor pagini de argumentație specializată privind oportunitatea cultivării unei specii de arbori sau a alteia. Lucruri interesante, dar puțin legate de „dulcile legi ale ficțiunii". Pe de altă parte — și aici influența se arată cu totul benefică — întregul roman comunică sentimentul de eveniment trăit din interior. Viața pădurarilor, dură și frumoasă în același timp, capătă astfel un plus de verosimilitate artistică. Evident că lucrul acesta este posibil în primul rînd datorită talentului de prozator (și nu de silvicultor) al lui Anatolie Panis, scriitor înzestrat cu un deosebit simț al epicului. Întîmplările din roman, dramatice sau numai pitorești, sînt văzute de regulă cu un ochi care pătrunde dincolo de superficii, în miezul evenimentelor, extrăgînd de aici nu un sens moralizator ci o psihologie implicită.

Romanul nu are coerența unui „story", fiind țesut de evenimente epice interferente sau independente. De aceea, materia cărții este dificil de rezumat, formula sa trimițînd la romanul picaresc. Legătura dintre secvențe se realizează totuși — dincolo de prezența personajelor comune — fie prin spațiul unic de desfășurare (pădurea), fie prin unitatea de viziune a personajului narator. De fapt, este vorba de mai mulți naratori. În ordinea intrării „în scenă" ei se numesc Napoleon Stîngă, Tudor Banu și Zent. Lor li se adaugă vocea auctorială, care „se aude" de-a lungul întregului roman. Concomitent cu relatarea unor episoade din propria existență, naratorii cuprind în raza lor de acțiune evenimente adiacente sau excentrice, epicul devenind astfel arborescent și, uneori, stufos. Existența lui Napoleon Stîngă are în ea ceva din umilința dramatică a eroilor dostoievskieni. Determinările existențiale îl însingurează, îl conduc spre eșec și par a-l fi degradat iremediabil. Dar unul din gesturile sale (prietenia cu o căprioară rănită) ni-l arată ca fiind posesorul unei doze de candoare inalienabilă.

Tudor Banu (naratorul cu partitura cea mai întinsă) este un **selfmade man**, chinuit de incertitudini dar răzbătător, suportînd sicanele, mici și mari, ale șefilor administrativi și dramele familiale, rezistînd și actionînd cu încăpățînare disperată. Viața îl lovește necruțător, dar autorul ține la eroul său și-i oferă, în finalul romanului, o recompensă, verosimilă în plan existențial, falsă ca soluție romanescă. Lăsînd la o parte **happy-end-ul** lipit, Tudor Banu rămîne un personaj memorabil.

Cu Zent, al treilea personaj-narator, Anatolie Panis încearcă o construcție mai sofisticată. Zent (abreviere la **prezent**) este un reflexiv tragic, complicat intelectual, dezrădăcinat fără motiv imediat, ci din ideea arbitrariului existenței. Pe de altă parte, el este, în intenție, un alter-ego meditativ al întreprinzătorului Tudor Banu. Scriitorul face eforturi să împrumute adîncime tragică personajului, dar capacitatea acestuia de reflecție filozofică se arată superficială. Iată un exemplu pe care-l cred elocvent în acest sens : „De cîtva timp mă urmărește niște cuvinte pe care am să ți le spun. Uite-le : — Norocul meu îl bate vîntul ! Acestea sînt cuvintele ce mă torturează, nu-mi dau pace și din cauza lor, sau nu numai a lor, am devenit irascibil, doresc o alinare, nimeni nu mi-o poate oferi, sigur că da, n-are cine mi-o oferi. Cugetare de dinaintea unicei pierzanii. Cred că această alinare nu-mi mai poate veni de la o ființă, nu mai am încredere în ființe — în general ființele sînt răutăcioase, poate greșesc, iartă-mă, mie mi-ar trebui însă un lucru — vreau să înlocuiesc ființa cu **lucrul** (...)". Zent este un ratat și, totodată, un personaj ratat.

În **Hoții de pădure** evoluează sumedenie de personaje de planul al doilea, surprinse în mișcare, cu un gest sau o secvență de viață : șefi abuzivi (Gae Suru, Tărîmpoc), femei pătimașe (Ileana, Valeria) sau doamne complicate, cultivîndu-și o aură de mister (Viorica Odagiu), violenți și pitoreștii hoți de pădure (Hățăilii, Tapiterii, Milionarul cel bătrîn) etc. Dintre ei se detașează figura lui Teofil Bufanu. Erotoman și agresiv, abuziv și brutal Bufanu este o veritabilă forță a naturii/pădurii, un vitalist frenetic ce aminteste de eroii lui Panait Istrati. O halucinantă scenă de nebunie avîndu-l ca protagonist pe Teofil Bufanu este, poate, cel mai bun lucru din roman.

Cu **Hoții de pădure** proza lui Anatolie Panis se află pe un drum ascendent. Mai multă rigoare în compoziție și simplificarea narațiunii ar fi dat romanului un plus necesar de fluență. Oricum, ne aflăm în fața unei cărți și a unui scriitor care merită toată atenția criticii.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **STUDIU INTRODUCTIV.** Editura **Univers** pune la dispoziția cititorilor săi o nouă carte a ilustrului **M. Bahtin, Probleme de literatură și estetică**, din al cărei bogat sumar reținem prezența unor studii fundamentale precum : **Problema conținutului, a materialului și a formei în creația literară, Discursul în roman, Formele timpului și ale cronotopului în roman, Din preistoria discursului romanesc.** Versiunea românească a cărții, aparținînd lui Nicolae Iliescu, este însoțită de un temeinic studiu introductiv, datorat lui Marian Vasile. Intitulat **M. Bahtin — estetician și filosof**, studiul împletește în chip fericit rigoarea informativă cu acuitatea interpretativă. Evitînd atît capcana factologiei superflue cît și îndeajuns de răspîndita practică a esteticii superficial-paradoxale, Marian Vasile întreprinde o atentă incursiune în miezul gîndirii estetico-filosofice bahtiene. După o necesară schiță biografică, astfel, sînt luate în discuție probleme cheie precum **M. Bahtin și „școala formală", Discursul dialogic, M. Bahtin — filosof**, care, în cele din urmă, propun o imagine cu adevărat pregnantă a întregii problematici abordate în această carte de celebrul ei autor.

■ **„REVISTA NOASTRA" — OMAGIU LUI MARIN PREDA.** Unanim apreciata publicație liceală din Focșani, diriguită cu pasiune și pricepere de profesorul Petrache Dima, ne face surpriza, cu numărul pe lunile aprilie—iunie 1982, de a omagia personalitatea lui Marin Preda pe cuprinsul unui însemnat număr de pagini. În afara marelui număr de fotografii (probabil, unele inedite), notăm instructivul articol **Marin Preda, un scriitor exemplar**, de Pompiliu Marcea și interpretările de reală prospețime ale elevelor Maricica Calciu (**O impresionantă frescă socială**) și Delia Dăescu (**Lumea lui Moromete**). În prezentarea lui Victor Crăciun se publică, de asemenea, un amplu fragment inedit din scenariul cinematografic **Orașul fără amintiri**, după romanul **Intrusul**. Este un prilej de a reflecta în marginea procesului de „transformare" a textului romanesc în text cinematografic, operație căreia marele scriitor i s-a dedicat cu aceeași lucidă pasiune probată de întreaga sa operă.

■ **DE LA SUBLIM LA RIDICOL.** „Eugen Simion — sau aspirația spre un model moral ce crede în existența valorilor" se intitulează tableta-ditiramb străbătută, de la un capăt la celălalt, de „efluviile" unei exaltante poematico-gongorice sufocantă, semnată de Horia Zilieru în „Convorbiri literare", nr. 5, mai, a.c., p. 7. Cuprinzînd cinci „versete", poema lui Zilieru, pentru a da o mostră, sună după cum urmează : „De ce n-ar exista într-un spațiu ideal) o logodnă «din urmă a inimii» între **poet** (tinzînd să devină o identitate) și **critic** — cel care știe să-i scoată din eroare și avatar măcar în ceasul al unsprezecelea ?" etc. O precizare : „reflecția" este inspirată de „rostirea aproape hymnică" a regelui Urukului prin care acesta își exprimă iubirea pentru frumoasa Enkidu... Nu este nici o glumă, căci tableta în cauză se deschide chiar cu citirea **in extenso** a unui fragment din celebrul „hymn" !

■ **PAGINI BUCOVINENE.** Lăudabilă străduința condeierilor sucevени de a beneficia de generoasa găzduire a revistei „Convorbiri literare", editînd interesantul supliment cultural artistic „Pagini bucovinene". Numărul pe luna mai al publicației face din nou dovada unor potențe creatoare locale demne de toată atenția. Sînt prezenți cu semnificative texte literare Ion Beldeanu, Lucian Valea, Teofil Dumbrăveanu, Constantin Ștefuriuc, Marcel Mureșanu, Mihail Iordache, Octavian Lazăr, Valeria Boiculesei, Alexei Rudeanu și alții. De indiscutabil interes istorico-literar sînt cele două scrisori inedite primite de Constanța Marino-Moscu de la G. Ibrăileanu și, respectiv, E. Lovinescu. Rubrica „Autografi", de data aceasta, găzduiește pe Ioan Alexandru cu profund patetica tabletă intitulată „Fără Bucovina, mi-ar lipsi dimensiunea imnică a neamului".

Cronicar

Un moment de istorie literară:

Cenaclul «Nicolae Labiș»

Dintre sute de catarge...

Colectivul redacțional al revistei **Luceafărul**, din perioada Mihu Dragomir și apoi Eugen Barbu, își făcuse sub imboldul celor doi scriitori un ideal din contactul permanent și nemijlocit cu publicul cititor, ideal concretizat în răsunătoare **ședințe literare**, ținute pe tot cuprinsul țării, și în cultivarea **cenaclurilor**, ca formă de descoperire a talentelor și de dezbateri libere, profund democratice. Se lega, și în acest fel, firul cu frumoase și semnificative tradiții ale literaturii române care au cultivat statornic aceste două forme de activitate. Aveam în minte cenaclul **Junimea, Viața nouă, Sburătorul** și altele în jurul cărora s-au afirmat mari momente din evoluția literaturii noastre, precum și ședințele de o atît de mare audiență organizate de străluciții noștri scriitori din perioada interbelică : Goga, Rebreanu, Sadoveanu, Ion Minulescu, Aron Cotruș.

Ideea de **ședință literară** și de **cenaclu** se înscria, în concepția noastră, într-o generoasă tradiție și țintea să îmbogățească, să împrospăteze peisajul cultural al țării. De aceea întreaga redacție își concentra forțele în această direcție, sprijinindu-se pe spiritul organizatoric al unor împătimiți, dăruiți cu toată ființa lor realizării de contacte cu publicul cititor, cu noile generații de scriitori pe care revista îi găzduia, apoi, la rubricile : **Dintre sute de catarge** și **Steaua fără nume.**

N-aș putea uita contribuția însemnată a inimoșilor poeți Niculae Stoian și Mihai Negulescu, care cutreierau satele și orașele țării, școlile și facultățile, șantierele, fabricile și uzinele, ghidați de sutele de scrisori primite la **Poșta redacției**, cunoscîndu-le autorii la locul de muncă, stînd de vorbă cu ei, selectîndu-i pe cei mai valoroși pentru a citi în cenaclul revistei. Lucrările cenaclului se desfășurau în somptuoasa sală de ședințe a Uniunii Scriitorilor în casa de pe Calea Victoriei 115. La masa prezidiului se instala cu o dezinvoltură timidă — folosesc antinomia copiind realitatea — prozatorul Eugen Barbu care voind să fie familiar și prietenos brusca de la început sala cu ceva neașteptat, pregătind-o pentru discuții polemice ; lîngă el se așezau Alexandru Oprea — redactor șef adjunct al **Luceafărului**, subsemnatul, celălalte redactor șef adjunct, **Dinu Săraru** — secretarul general de redacție, Gica Iuteș, uneori, Ion Gheorghe, Sânziana Pop, alți membri ai redacției ; și alesul, mai mult sau mai puțin răsfățat al muzelor, din seara respectivă „Catargul" pornea pe apele încercării și ale timpului iar noi ne întrebam în gînd cu versurile lui Eminescu :

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Cite oare le vor sparge,
Vînturile, valurile ?

Pe unele le-au frînt valurile și vînturile ; multe, însă, au ajuns pe țărmurile literaturii, în grădina marilor făgăduinți ori pe culmile gloriei literare : Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Mihai Negulescu, N. Stoian, Ana Blandiana, Grigore Arbore, Gheorghe Pituț, Florența Albu, Damian Ureche, Ileana Mălăncioiu, Ovidiu Genaru, Sânziana Pop, Dumitru M. Ion, Victoria Raicev, Mihai Giugariu, Alexandra Tîrziu și mulți, foarte mulți alții al căror nume nu-l pot prinde din goana condeiului.

Firește, pe lîngă literatură de bună calitate, autentică, inovatoare, se citeau și se spuneau în cenaclu nenumărate „perle" care nu se înghițeau ușor, față de care se luau răspicate atitudini critice în critica orală dar și în paginile revistei la rubrica **Agenda cenaclului**. Nu se va putea face o istorie literară a actualității pînă cînd cineva, un om răbdător și serios, nu un alergător după glorie culturală la 100 de metri, nu va stărui cu dragoste și grijă asupra cronicilor care reflectau viața Cenaclului „Nicolae Labiș". Se va vedea cîte idei noi au apărut acolo, care pe urmă au fost preluate de diverși critici pe la alte reviste prin recenziile, cronicile și articolele lor, cu cîtă pasiune și răspîndere simțul critic a mizat pe anumiți oameni talentați, cît respect pentru tineret și pentru ideile estetice științifice. Dezbaterile erau demne, furtunoase, de o frumoasă ținută intelectuală cel mai adesea. Un om s-a distins atunci în cenaclu cum se distinge astăzi în cîmpu întregii noastre literaturi. Ați ghicit, desigur. E vorba de poetul și marele animator cultural Adrian Păunescu. Duelurile lui verbale cu Eugen Barbu, cu toți de la prezidiu erau sclipitoare, deschideau o zare și o atmosferă nouă. Erau și **bondari critici** pe acolo, care biziiau zgomotos în jurul unor idei estetice idealiste, răsuflate, bondari care s-au metamorfozat în păsări călătoare și-au plecat să-și afirme în alte limbi, pe care le știau mai bine, talentul dovedit atît de steril. O, ce figuri găunoase, caraghioase, verbioase, care nu intimidau pe nici un om cu studii serioase, dar epatau uneori gustul mic-burghez și cultura precară, care le cîntau în strună pentru a părea moderni. Aceștia dădeau, totuși, și ei diversitate și mai mare peisajului uman din sală, pledînd avocățește pe **onirism**, pe... nici ei nu mai știau ce.

Desene de Gh. V. Ionescu

Cenaclul „Nicolae Labiș" al revistei **Luceafărul** a fost și o continuă luptă cu idei învechite, anacronice, cu tendințe aiurite, străine de esența spiritualității și a culturii românești. A fost o luptă frumoasă, nobilă, luminoasă, hotărîtă în care numai puritatea și frăgezimea tinereții se poate angaja. Într-o istorie literară serioasă a contemporaneității sînt obligatorii cîteva pagini despre asemenea cenaclu care era, în fond, o instituție, cu program și personalitate foarte distinctă, cu o atmosferă culturală și ideologică din care au ieșit foarte mulți buni scriitori de astăzi.

Ion Dodu Bălan

Istoria literaturii române cunoaște puține cenacluri literare cu dreptul la celebritate. Cel mai cunoscut este cel al Junimii, **prezidat de Titu Maiorescu și compania. A intrat în legendă cenaclul de un fast decorativ și butaforic al lui Alexandru Macedonski. Faimos a devenit prin evlavia participanților cenaclul lui E. Lovinescu. Istoria lor nu s-a scris decît într-o oarecare măsură. Cele mai multe contribuții privesc cenaclul** Junimii. **În celelalte cazuri totul e de luat aproape de la zero. Dar au mai fost și alte cenacluri, mai puțin cunoscute, dar nu lipsite de importanță pentru literatura română. Un asemenea cenaclu a funcționat la** Revista nouă **în jurul lui Hașdeu. Altul l-a avut drept prezident pe Ovid Densusianu și ca foaie literară revista** Viața nouă. **Chiar despre redacția Vieții românești și a colaboratorilor ei se poate spune că funcționa și ca un cenaclu. Dar cam aici s-ar opri lista vechilor și prestigioaselor cenacluri literare românești. Un cenaclu a patronat și Mihail Dragomirescu și de el își aducea aminte Zaharia Stancu. Din noianul de cenacluri postbelice, înflorite în cadrul mișcării culturale de masă s-a distins însă în mod deosebit cenaclul revistei** Luceafărul **intitulat** Cenaclul „Nicolae Labiș". **Astăzi titulatura nu ne spune nimic. Dar dacă facem socoteala că Labiș murise doar cu cîțiva ani mai înainte, titulatura cenaclului este în sine un act de îndrăzneală. Aici au citit și au fost lansați sau relansați scriitori dintre cei mai importanți ai literaturii române actuale. Fără acest cenaclu este greu de închipuit tabloul literaturii române actuale. El a avut rostul de a lansa și fixa o generație. N-a putut însă contribui și la consolidarea ei. O parte din foștii lui membri, ajunși scriitori consacrați, unii clasici în viață sînt contestați înainte de vreme. Ceva din predestinarea lui Nicolae Labiș a trecut și asupra unora dintre cei născuți sub semnul acestui cenaclu. Figura lui principală a fost Eugen Barbu. El a prezidat ședințele, el a girat noile talente, el a vegheat asupra apariției lor în revistă. A vorbit și a scris despre ei. A fost părăsit și contestat ca orice descoperitor de talente, mai întîi de concurență apoi chiar de descoperirile lui. Pe sub arcadele acestui cenaclu a trecut o generație de poeți, de prozatori, de critici.** Cenaclul Labiș **și revista** Luceafărul **au dus la consacrarea lui Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Nicolae Velea Nichita Stănescu, Gheorghe Pituț, Ion Pop, Grigore Arbore, Grigore Hagiu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, George Bălăiță, Gheorghe Suciu, Adrian Păunescu, Ileana Mălăncioiu, Marius Robescu, etc.** Cenaclul „Nicolae Labiș" **de pe lîngă revista** Luceafărul **a anilor șaizeci a însemnat un moment de istorie literară. Pentru a-i marca importența tipărim cîteva amintiri de la acest cenaclu a cărui amintire mai vuiește încă în urechile foștilor lui participanți ca marea în cavitatea scoicii.**

Spectacole și interpreți

Pînă în primăvara anului 1968 cenaclul „Nicolae Labiș" a fost poate singurul „atelier" autentic de creație literară din perioada respectivă. Chiar cei aflați în rivalitate declarată cu redactorul șef al „Luceafărului" bintuiau destul de des prin preajma sălii arhipline din clădirea Casei scriitorilor. Rivalitate este un fel de a spune, căci în afară de regretatul Marin Preda, ale cărui raporturi ultraincordate cu Eugen Barbu erau cunoscute, pe arena literară, în momentul respectiv, nu existau practic combatanți redutabili pentru acidul „patron". Secondat permanent de secretarul general de redacție, Dinu Săraru, pe atunci doar cronicar dramatic, „patronul" se instala comod la masa prezidențială, împreună cu un mic stat major a cărui compoziție a variat în timp, în funcție de schimbările intervenite în structura redacției. Au stat la acea masă Constantin Chiriță, Niculae Stoian, Al. Oprea, Ion Dodu Bălan, Violeta Zamfirescu, Dragoș Vrînceanu, Aurel Martin, Gheorghe Achiței, Ion Gheorghe, Sânziana Pop, Mihai Negulescu etc. Cel mai mult a „rezistat" în preajma respectivei mese același Dinu Săraru căruia Eugen Barbu îi aprecia cred mai mult replicile spontane decît incontestabila eficiență organizatorică. „Intrarea" era ușor regizată. „Trupa" de la „Luceafărul" venea în grupuri mici din clădirea de pe Bulevardul Ana Ipătescu, agregînd pe parcurs sau de la plecare diverși colaboratori, actori, caricaturiști, regizori, antrenori sportivi. Lume pestriță, dacă vreți, dar cu un anume farmec. Uneori apărea un ins costeliv, cu o pălărie pleoștită, poreclit Păsărin, despre care se spunea că evada cu regularitate joia dintr-un anume spital pentru a sorbi cuvintele lui Barbu. Acesta îi da uneori cuvîntul, amuzat, întrebuințînd formula : „păsărica veselă". Entuziastul vorbitor nu era chiar în afara temei, deși ținuta lui și antecedentul biografic, șoptit printre rînduri, asigura anticipat un moment de ilaritate.

Dar, în fond, nu doar prezența „maestrului" Păsărin genera momente ceva mai vesele. Lua cuvîntul cu energie, aproape regulat, Adrian Păunescu care lichida cu o glumă-două pornirile sarcastice ale „patronului", după care se înfrupta masiv din hălcile de poezie selectate de secția de resort pentru consumatorii de o seară. Cînd nu se sătura cu poeții toca și prozatorii. Pe unii dintre ei cu simpatie, pe alții cu ironie. Era ajutat uneori, sau contrazis, de o veselă grupare de suprarealiști post-factum, aspiranți neautorizați la înfăptuirea unei noi ordini literare. „Șeful" lor, un ins rotofei, cu aerul de copil îmbrăcat ca un om mare, sprijinea aproape zilnic ușa regretatului președinte Zaharia Stancu care gusta uneori impertinențele cu stil. Intrat într-o zi în cabinetul acestuia, îmbrăcat la șapte ace, cu papion la git și cu un mic caniche în zgardă, se spune că ar fi rostit ceremonios : „Eu și ciinele meu vă salutăm respectuos". Zaharia Stancu ar fi răspuns : „Cît ?". „Trei" a spus Vintilă. „Două dragă, ești tînăr încă" — a spus Stancu chemîndu-l pe Traian Iancu și dîndu-i dispoziție să onoreze cu un împrumut punga junelui lefter a cărui gălăgioasă și revendicativă prezență la cenaclu stîrnea deliciile lui Barbu care vedea în el cred un personaj crepuscular, un fel de Pirgu redivivus. Motiv pentru care, se lăsa tapat în privat sau în public de junele contestatar, ajuns la ora actuală un cuminte funcționar literar. dar pe alte meridiane. Spectacolul devenea cît se poate de amuzant în momentul cînd Barbu înceta să se mai înțepe cu Păunescu și amîndoi își îndreptau tirul către un combatant care nu respecta regulile jocului. Toată sala era în hohote. Dar treptat calmul revenea și se trecea la obiect.

E drept că nu toată lumea suporta stilul acesta pipărat. Nicolae Breban, aflat prin anii '65—'70 în „ascensiune" literară a părăsit odată încăperea extrem de supărat. Cenaclul „Labiș" nu era oricum un loc unde să vii cu siguranța unei recunoașteri depline sau a exaltării talentului. Era un laborator de încercare unde uneori produsele erau refuzate, alteori categorisite drept necorespunzătoare, alteori taxate drept perfectibile. Dar în acest loc nu a lipsit niciodată bunăvoința față de o înfăptuire literară ce conținea germenii talentului. Dacă s-ar face astăzi o listă a premiilor acordate în acei ani de „Luceafărul" s-ar putea vedea clar ce anume literatură a ieșit din cenaclul revistei. Majoritatea numelor de tineri debutanți de atunci, sînt, la ora actuală, nume de prestigiu în poezie, critică, proză, chiar și în dramaturgie.

Este adevărat că pe lîngă necesitatea de a fi un banc de probă pentru colaboratorii revistei, în special debutanți, cenaclul „Labiș" răspundea gustului lui Eugen Barbu pentru spectacol. Ședințele erau uneori ceva între teatru și meci de fotbal. Poezia și proza pluteau pe ape foarte agitate și bobul se alegea de neghină greu. Nu era ușor să pui frînă criticilor veleitari sau celor veniți să facă partizanat. „Desumflarea" prin ironie era atunci irealizabilă și „combatanții" trebuiau chemați la ordine cu fluierul arbitrului. Pînă la urmă se găsea o soluție capabilă să împace și capra și varza. Oricum, în următoarea săptămînă, cu unii în minus și cu alții în plus, spectacolul se relua de la capăt, imprevizibil ca și viața. El continua apoi la mesele de la parter, în jurul unui pahar de vin încă bun și al unei fripturi servită cu amabilitate de doamna Candrea, care intuia talentul după manifestările lui exterioare, acordîndu-i credit săptămînal, lunar sau anual, pînă cînd acesta se întrema în asemenea măsură încît putea deveni chiar distant.

Grigore Arbore

Un reper contemporan

Înainte de a fi devenit laborator de lucru, rampă de lansare și for de consacrare al revistei „Luceafărul", Cenaclul „Nicolae Labiș" a aparținut organizației U.T.C. de la Uniunea Scriitorilor, fondatoarea sa prin anii 1959—1960. Prima ședință de lucru mi-o amintesc în orice caz bine : s-a ținut într-o dimineață de iarnă, poate chiar într-una de duminecă, în camera din dreapta intrării în Casa Scriitorilor. Primul scriitor tînăr care a citit a fost Fănuș Neagu, iar povestirea care n-a stîrnit spiritul critic de mai tîrziu a fost nu alta decît cea de debut editorial : „Ningea în Bărăgan" (Olelie). Cît a funcționat sub această egidă, ședințele sale n-au avut o periodicitate regulată, ele alternînd cu deplasările pe teren, în grup, al căror program se compunea din ședințe literare și documentări colective în vederea realizării unor pagini speciale în revistele literare. O asemenea pagină cu titlul „Iarna la țară", dacă-mi amintesc bine, a apărut în „Luceafărul" fiind rezultatul unei deplasări în raionul Urziceni din regiunea București de atunci. Tot din inițiativa organizației U.T.C. și a cenaclului „Nicolae Labiș" un număr însemnat dintre scriitorii tineri au fost solicitați să sprijine pe perioada de 6 luni sau chiar un an ziarele de partid regionale, periodic ei fiind invitați în cenaclu să împărtășească din experiența lor. Printre cei ce s-au deplasat atunci în regiuni s-au numărat Nicolae Velea, Grigore Hagiu, Mihai Negulescu, Rusalin Mureșanu și alții.

Practic, cenaclul „Nicolae Labiș", în ipostaza glorioasă în care s-a impus în viața noastră literară, și-a reînceput activitatea sub egida „Luceafărului" abia la 8 ianuarie 1963. La această primă ședință de lucru Eugen Barbu, redactorul șef al noii serii a revistei începute în primăvara anului 1962, saluta și prezența lui Geo Bogza. Au citit George Bălăiță proza „Un om și lucrurile sale" și Ion Gheorghe poemul „Fructele zeității". Discuții foarte vii, printre animatorii lor numărîndu-se, ca de fiecare dată după aceea, tînărul poet Adrian Păunescu. O prezență generală la 80 de inși la ședința respectivă, care la peste numai două-trei ședințe avea să se ridice la peste 150 de inși, făcînd neîncăpătoare sala mare de festivități de la etajul I al Casei Scriitorilor.

Explicațiile acestei afluențe sînt mai multe, începînd cu faptul că „Luceafărul" acelor ani era o revistă vie, dinamică, de ținută și calitate literară superioară ; apoi cenaclul constituia o formă extrem de liberă, democratică, de exprimare a opiniei literare, și participarea la ședințele lui necunoscînd nici o restricție. Programul ședințelor oferea de fiecare dată lecturi dintre cele mai fascinante, îndeosebi în domeniul poeziei (Să notăm într-o paranteză că în acel an de reînceput al activității, printre poeții care au citit piese lirice de valoare, durabile, prezente apoi în volumele și selecțiile lor, s-au numărat în continuare Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Constanța Buzea, Ovidiu Genaru, Ion Pop, acesta din urmă citind chiar un ciclu cu care a debutat în „Luceafărul" etc.). O lectură de succes la cenaclul „Labiș" era în epocă egală cu o consacrare, și aceasta pentru că dezbaterii îi erau supuse scrieri în general reușite, de muncă, de o mare prospețime a ideilor, metaforelor, sensibilității, cu toate că nici un autor nu s-a ales numai cu un succes de aplauze, fără o discuție amplă, care mergea pînă la despicarea firului în patru.

Trebuie să-i recunoaștem lui Eugen Barbu calitatea de a fi fost un excelent animator, secondat practic de întreaga redacție și îndeosebi de I.D. Bălan, Violeta Zamfirescu, Al. Oprea, Dragoș Vrînceanu, Gica Iuteș (de altfel redacția era obligată să fie prezentă în întregime la aceste ședințe). Fiindcă a venit vorba de excelentul poet, critic și om de cultură Dragoș Vrînceanu, ar merita amintite contribuțiile substanțiale ale sale în aprofundarea exegezelor poetice, două dintre criteriile sale fiind lipsa de „centrare" a poeziilor („Nu e bine centrată, dom' Stoian) și „de crupă" („N-are crupă", adică substanță, expresie lirică viguroasă).

Cenaclul era în același timp o școală, o exersare a bunului gust, și chiar dacă printre participanți se numărau destui fără veleități literare, aceștia veneau în dorința de a se iniția în fenomenul literar. Dacă meritele cenaclului „Nicolae Labiș" așadar, recunoscute sau nu în mod unanim, sînt pe deplin evaluabile în privința pleiadei de scriitori, îndeosebi poeți, la afirmarea cărora a contribuit, puțină lume are în vedere ceea ce s-a realizat în formarea gustului literar al epocii, în receptarea și înțelegerea aprofundată a literaturii promovate în această perioadă de aur a culturii noastre.

Cenaclul „Nicolae Labiș" s-a îngemănat astfel, în cadrul unui sistem unic în viața noastră literară din toate timpurile, cu acele modalități promovate încă de la fondarea „Luceafărului" de Mihu Dragomir în privința descoperirii și susținerii tinerelor talente, respectiv pagina de „Poșta redacției" și spicuirea de versuri reușite intitulată „Dintre sute de catarge" și rubrica de debut exigent și semnificativ „Steaua fără nume". E un sistem de pedagogie literară care și-a dovedit valabilitatea și viabilitatea, cenaclul „Nicolae Labiș", conferindu-i un dinamism și o efervescență de excepție.

Niculae Stoian

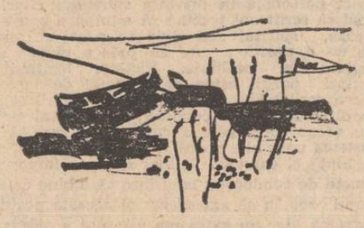

ion iuga

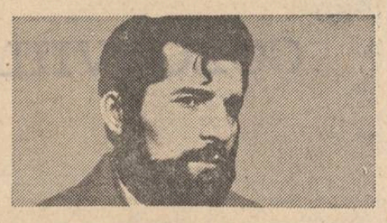

POEME DE PACE

Cămașa vieții

Niște mîini nevăzute taie ramurile grădinii
– oarbe-s uneltele tăietorilor –
taie merii
seceră iarba
creangă după creangă cad fără viață
într-o piramidă de flăcări

pe-o creangă albă la uscat
albă cămașa de mireasă
albă cămașa de mire

mîini nevăzute taie creanga
și nunta nuntașii cad în piramida de flăcări

prin grădina de odinioară
din aer alb cămașa vieții mai flutură

Sala albastră

Într-o sală albastră bărbatul visează
acea femeie transparent de frumoasă
în păr cu o floare de cimp

într-o sală de operație bărbatul negru
de boală

înalță inconștient mîinile
înălțînd un cort alb deasupra sa
pentru femeia ucisă pe stradă
pentru capul ei înroșind o floare de cimp

cu mîini obosite îi înfioară sînii
și inima ei între coastele lui
pe ace electronice cîntă disperarea străzii

într-o sală de operație un bărbat s-a deschis
către lume

Afiș de Alexandru Bălan

Reporter

Undeva în lume
am văzut bogăția de la masa regelui
și n-am recunoscut bucatele
nici fructele din exotice porțelanuri

i-am privit chipul de fripturi Wellington
stropit cu struguri din nisipuri vulcanice
întîlnitu-i-am ochii de pisică nocturnă
și l-am ars în văzul meu
sperînd orbirea aproapelui

l-am văzut plimbîndu-se pe o mare
transferată în propria-i grădină
în veșminte străine într-un yacht străin

nimic din aburul pămîntului său nu-l mai
învăluie

ca o umbră prin armata lui de servitori
scrie rețete pentru odihna păsărilor
și meniul pentru viteii cei grași

supușii căutau prin piețe piine după tejghele
un rege

Șah

Pe tabla plușată cu piele de om
caii nu mai respiră
pe nici un pătrat caii nu mai respiră
tunurile roșii și albe
fac salturi peste capsule de oțel

eu am învățat 64 de pătrate
un covor fermecat la vîrsta aceea
nici unul din ele nu mai are culoare
pionii în capsule de oțel
lovesc nebunii albi în scheletul rachetei

după tunurile din Navarone
a venit pietatea să mă întrebe să ne înțeleagă
ce-i cu reginele noastre și cui stau la pîndă
o, reginele noastre care folosesc pudră-trotil
cît de modeste par pe lîngă nebunii generali

Plutind deasupra

Pablo Picasso și-a uitat ochii în Guernica
pe-un os de cal pe o aripă frîntă
l-am întîlnit plutind într-o lotcă albă
un porumbel își încurcase ghearele
în pletele lui

alături vislea Whitman zurbagiu și
Poe cu o colină de struguri pe spate
prin ape mai limpezi
Nietzsche cu demonul de mină

încotro vislesc oare
unde-i fereastra prin care-i văd
îi aud
îmi vorbesc
cum vislește în alb veșmînt Eminescu
stînd în picioare
ca o luminare aprinsă

Per aspera ad astra – sună o voce de copil
plutind deasupra apei fără să o atingă
nici un val în urma vislașilor
nici o tulburare chiar la căderea lui Bacovia
pe pernă de nuferi

pe țărmuri crengile țării îndoite de rod
împrăștie aur viu peste chipul Poeziei
în vreme ce o ușă uscată în ruginite balamale
cad deschizîndu-se în pumnale ciudate
singură
nevinovată
o ușă omenească stricată

COLOCVIILE «Luceafărului»

SPIRITUL CIVIC ÎN

M. UNGHEANU : A intrat în obiceiul revistei „Luceafărul" să convoace în jurul mesei rotunde un număr de scriitori pentru a dezbate teme de mare actualitate. Ne-am oprit de această dată asupra **Spiritului civic în literatura română de astăzi.** Tema deschide un cîmp vast discuției noastre. Ea s-ar fi putut împărți în nenumărate subteme, dar ceea ce dorim este formularea unui punct de vedere cît mai propriu al fiecărui participant asupra spiritului civic în literatura română de astăzi. Spiritul civic presupune spiritul patriotic, spiritul revoluționar presupune o clară conștiință a misiunii scriitorului. El poate fi formulat în nenumărate feluri, poate fi abordat plecînd de la aspecte concrete foarte diferite. Intenția noastră nu este a unei discuții polemice ci a unei formulări de credințe literare și cetățenești. Realizată după Plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie, eveniment marcat de expunerea tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU,** după Congresul educației politice și culturii socialiste, întîlnirea noastră are desigur în vedere invitația la realism pe care această plenară a făcut-o tuturor membrilor de partid, tuturor cetățenilor țării, scriitorilor și artiștilor. Sensul cel mai prețios al acestui eveniment politic pentru scriitori cred că vine tocmai din apropierea de realități, din recapitularea vieții noastre sociale. A avea astăzi spirit civic înseamnă a invita la realism și a vorbi despre principii confruntîndu-le cu faptele.

PAUL ANGHEL : A discuta despre ținuta civică a literaturii, fiindcă despre aceasta e vorba, este oricînd și oriunde destul de greu. Aceasta implică funcția socială a adevărului, adică relația unei societăți cu realul, și mai puțin relația aceleiași societăți cu frumosul. În ultimă instanță, punem în discuție dreptul literaturii de a judeca frumos societatea, de a mijloci relația societății cu realul, prin imagini superioare. Literatura descoperă, revelează, nu încintă sau nu

M. Ungheanu

numai încintă. A discuta despre funcția civică a literaturii înseamnă a lua în considerare și caracterul ei radical. Nu numai aprobativ, dar și negativ, revoluționar, pătruns de patosul schimbării și al înnoirilor. Deci o literatură neimpăcată cu sine însăși și nici cu stările proaste din juru-i. Sînt convins că aceasta e literatura de care avem nevoie, de care au nevoie cititorii. Ca să mai creadă în cuvînt.

Dar noi și avem o asemenea literatură. Ea și-a lărgit aria de investigație din trecutul apropiat spre prezent, din prezent în trecutul îndepărtat sau foarte îndepărtat. Ce sînt **Elegiile politice** ale lui Ion Gheorghe decît niște poeme ale revoltei în fața unor realități ? Ce altceva sînt **Drumul cîinelui și Caloianul** de Ion Lăncrănjan decît niște radiografii ale existenței noastre tragice de prin anii '50 ? Ce altceva este **Răceala** lui Marin Sorescu sau **A treia țeapă,** tot de el, decît o scoatere din mit a istoriei și o restaurare a ei sub semnul unei lucidități tragice ? Exemplele s-ar putea înmulți. **Săptămîna nebunilor** de Eugen Barbu sau **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** de Fănuș Neagu sînt tot cărți ale tragediei, chiar dacă îmbălsămată într-un metaforism amețitor.

Din păcate, literatura care spune lucrurilor pe nume întîmpină încă dificultăți. Dificultăți au avut de înfruntat, la apariție, toate cărțile la care m-am referit, și nu numai acestea.

Ce e de făcut ? Pentru editori e mai avantajos să tipărească lucrări care nu le dau bătaie de cap. O carte care nu spune nimic e mai ușor de tipărit, chiar dacă zace în librării. În chip consolator, ea poate avea succes de critică. Și atunci ? Literatura fără miză diversifică în chip fals peisajul literar și dă șansa unui joc probabilistic cu valorile în care e mistificat doar cititorul. Nu numai el, desigur. E mistificat și peisajul literar. Apar reliefuri false, se pun semne greșite de orientare, se declară sterile anume teme, se exaltă vidul altora. Și se naște astfel un conformism confortabil, în care o critică minoră parazitează pe o literatură minoră, ocupînd ambele prim-planul vieții literare. S-a discutat oare în ultimii ani despre realism în roman ? Poate, dar formal, în afara cotelor pe care le-a cucerit romanul românesc contemporan. S-a discutat despre romanul politic ? Desigur, dar formula s-a lărgit atît de mult încît cuprinde orice, orice în afară de literatura angajată, de literatura care explorează punctele de congestie ale conștiinței sociale.

În asemenea condiții, îndemnul de a resuscita funcția civică a literaturii, nu poate să aibă prea mare ecou. Cei care scriu o asemenea literatură o vor scrie mai departe, oricît de puțini ar fi. Dar către o asemenea direcție se vor angaja puțini, fiindcă o asemenea literatură implică și curajul, și riscul. E mai ușor să publici ușor.

EDGAR PAPU : Această masă rotundă mi se pare foarte necesară în momentul de față pentru a ne lămuri răspunderea nu numai față de literatură, ci și față de societatea noastră. Noi avem soarta oricărei țări mici din sud-estul Europei — și, desigur, din orice regiune mult încercată a globului. Vreau să spun că am avut o serie întreagă de morți și de învieri. Nu ne-am bucurat, cu alte cuvinte, de acea neîntreruptă continuitate culturală a țărilor mari, în special din occident. Poate, însă, că tocmai din acest motiv am avut o intermitentă creștere organică, asemănătoare cu aceea a naturii. Am avut atîtea pustiituoare toamne istorice și tot atîtea reînvieri de primăvară în cultura noastră.

În acest sincopat curs cultural, ramura de creație cea mai lovită a fost literatura. Celelalte arte au supraviețuit, mai mult sau mai puțin, și în momentele „negre". De curînd a apărut, bunăoară, o istorie a arhitecturii românești. Poate oricine constata că aceasta nu a fost nici pe departe lovită în unele nopți ale istoriei noastre, așa cum s-a văzut lezată literatura, care implică și spiritul limbii, precum și al conștiinței directe pe care o poartă în sine cuvîntul.

În momentul de față, cînd trăim un moment de imprimăvărare culturală, să nu uităm că pentru noi aceasta înseamnă și un moment de încordare a forțelor noastre. Să evităm minima rezistență a simplelor manifestări declarative, verbale, lipsite de un suport real. Civismul patriotic înseamnă, în primul rînd, luciditate și simț de răspundere. Să nu se confunde patriotismul cu ignoranța și comoditatea.

Efortul primordial este acela de a ne pătrunde în adînc, de a ști cine sîntem, ce putem, ce am făcut. Numai astfel ne putem fixa locul pe care îl ocupăm sau pe care ar trebui să-l ocupăm și în universalitate. Nu este, însă, de ajuns pentru aceasta a combate doar vorbele goale, lipsite de suport real, ci și neajunsul invers, adică scepticismul, neîncrederea, complexul de inferioritate, care mai dăinuie încă anacronic la noi. Nu putem realiza un mesaj al nostru pe lume decît printr-o încredere lucidă, bine cumpănită, însă, în definitiv, încredere în spiritul românesc și în virtuțile sale reale. Pentru a ne preciza ideea civismului — cu bunăcredință, așa cum o vede fiecare din noi — îmi exprim din nou toată gratitudinea pentru revista care a deschis această discuție.

M. UNGHEANU : Dezbaterea noastră propune cîteva mize majore asupra cărora se vor opri, nu mă îndoiesc, și ceilalți scriitori prezenți. Mi-aș îngădui să vorbesc aici despre tabuurile care au stînjenit actul de creație. Ele au însemnat mai ales ocolirea unor teme, direcționarea inspirației scriitorului, uniformizarea mișcării literare și, oricît ar părea de ciudat pentru unii, multe din aceste tabuuri, desființate teoretic, mai funcționează și astăzi. Am să exemplific cu ajutorul unui aspect al vieții culturale care n-a fost încă adus în discuție : reeditarea unor scriitori români. Cine va lua edițiile de astăzi, mai multe și mai bune decît cele de ieri, va constata totuși o identitate neașteptată între edițiile de acum și cele dinainte. Este vorba de folosirea croșetelor, destul de insistentă uneori, care coincide ca sens cu utilizarea lor mai veche. Textul reeditat este corijat prin eliminări care dezvăluie existența unor tabuuri. Pentru că de vom face un bilanț al textelor eliminate, vom constata existența unor teme tabu. Nu intenționez să dezvolt aici tema extrem de importantă a manierei reeditărilor de astăzi. Excepțiile fericite există : **Istoria literaturii române contemporane de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu, **Tradițiile istorice** de Gh. Brătianu, etc, dar ceea ce ne interesa aici era ilustrarea ideii de tabu. Interdicțiile anilor '50 care pentru mulți sînt de domeniul trecutului funcționează. Ele au devenit tabuuri fără a mai fi trăite ca atare. N-a făcut nimeni lista de tabuuri care funcționează în proză ca moștenire a unor tabuuri și a reactivării lor pe diverse căi astăzi. Mă voi referi la cel mai important poate pentru proza românească de astăzi. Este vorba de tema ultimului război mondial, experiență decisivă pentru viața românească postbelică ca fenomen originar al situației actuale, de tema integrală a acestui război niciodată tratată la adevărata ei anvergură și semnificație, aproape niciodată ajunsă la o realizare artistică memorabilă. De ce ne oprim la această temă care pare astăzi atît de îndepărtată ? Pentru că orice literatură are orizontul ei de așteptare, fiecare literatură are cititorii săi cu orizontul lor de așteptare. Este cazul să ne întrebăm dacă literatura care se scrie astăzi la noi răspunde într-adevăr orizontului de așteptare al cititorului român și, dacă nu răspunde, de ce n-o face. Este și aceasta o problemă a spiritului civic în literatura română contemporană. Că acest orizont de așteptare există, că el funcționează o vădesc succese fără precedent cum sînt cele ale unor romane ca **Delirul** de Marin Preda și **Labirintul** de Francisc Păcurariu. Ele sînt inspirate de tema în bună parte tabuizată a ultimului război mondial și se disting tocmai prin refuzul tabuurilor care îngrădesc înfățișarea completă a acestei mari teme. Existența tabuurilor nu se exprimă doar prin ocolirea unor aspecte ale vieții sociale, istorice a poporului român ci și prin consacrarea unor adevărate rețete privind tratarea lor. Din acest punct de vedere, romanul obsedantului deceniu, care a ajuns canonic, pentru a nu-i spune altfel, merită o privire mai critică. Iar apropierea prozatorilor de realitățile contemporane suferă și ea de funcționarea unor tabuuri și inhibiții moștenite. Spiritul civic presupune renunțarea la aceste tabuuri și rețete, înlăturarea lor, o mai mare atenție față de orizontul de așteptare al cititorului, promovarea unui alt spirit creator și a unei literaturi care să invite la realism pornind de la mizele fundamentale ale vieții noastre sociale și politice din ultimele patru decenii. Iată o posibilă pistă a discuției noastre.

CEZAR IVĂNESCU : Pornind de la enunțurile prozatorului Paul Anghel și fiind de acord cu domnia-sa în ceea ce privește caracterul specific, determinat istoric al **angajării,** cred totuși că nu putem vorbi de o evoluție, de o progresie spre complex ; natura și adîncimea talentului decid în ultimă instanță calitatea angajării unui scriitor ; în 1952, în plină epocă de **dezangajare** a literaturii române, apariția lui Nicolae Labiș probează că un mare talent își asumă totul, destinul național și propriu-i destin, vitregia eonului în care i-a fost dat să apară, mărturisind în același timp prin poezia sa drama eternă a omului universal, așa cum astăzi apar nenumărate cărți minore, care nu spun nimic probînd o totală dezangajare — și a autorilor și a factorilor de răspundere culturali. Poate că la

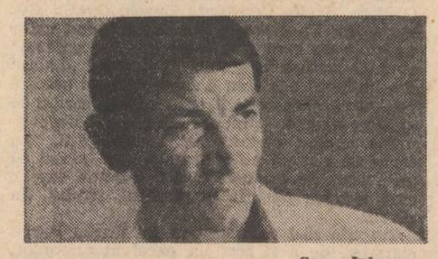

Cezar Ivănescu

scara umanității întregi, la nivelul chiar al unei națiuni putem vorbi de un **spor de conștiință** (în sensul unui Teilhard de Chardin), ceea ce nu înseamnă totuși că apatridul imbecil și bovaric Petru Popescu e mai angajat decît Mihai Eminescu în destinul lumii numai pentru că „a ales" limba engleză și spurcă limba română...

Dar părăsind terenul acestei scurte polemici, aș dori, dată fiind prezența profesorului Edgar Papu printre noi, teoreticianul **protocronismului,** să amintesc un cuvînt, **eucronie** (eucronism), pe care-l avansam cu ani în urmă într-un articol publicat în „Luceafărul", termen foarte apropiat ca accepțiune de **prilejul** lui Machiavelli, concept care după opinia noastră dă seamă mai exact de modul în care s-a edificat literatura română în general. Cred că acest „moment de renaștere" a literaturii române este un moment de **eucronie,** o vreme prielnică (așa cum „vremea neprielnică" a fost intuită de Labiș în **Liliacul timpuriu),** de la editarea clasicilor în ediții critice, pînă la apariția unor talente extraordinare în poezie, în proză, în critica literară, putem vorbi de un moment unic al literaturii române în care spiritul civic al persoanei umane se manifestă prin această generozitate creatoare de valoare...

Părerea mea nezdruncinată este că, în general, în literatură, stăm bine, și aș spune că ar trebui să ne ferim de a gîndi printr-un determinism vulgar, mecanic, care deduce o criză și în domeniul literaturii pe fondul unei crize economice generale care a cuprins planeta și se resimte și-n economia noastră, cum cu realism a observat președintele țării noastre, **NICOLAE CEAUȘESCU,** în atîtea rînduri. Exemplul clasic invocat în asemenea circumstanțe rămîne Germania sfîrșitului celui de-al XVIII-lea veac și a primei jumătăți a veacului al XIX-lea care în acea epocă a dat lumii, după două milenii (după greci), al doilea mare eon filosofic...

Dacă va fi în sfîrșit înțeles rolul **inițiativei,** dacă forurile culturale vor fi în permanență un factor impulsiv al dezvoltării, dacă creatorii de valori vor fi lăsați să investească tot ei așa cum cred în ceea ce cred, putem spera că lucrurile vor merge înspre bine.

În acest context aș dori să-mi exprim părerea strict personală în privința spiritului civic. Eu cred că scriitorul trebuie să rămînă o conștiință trează, spiritul său civic se poate afirma și de pe o poziție care să judece viața unei națiuni în totalitate. Firește, legitimitatea acestei poziții este dată numai de participarea scriitorului din interiorul națiunii sale la condiția de simplu cetățean, membru al cetății. Nu vreau, prin cele afirmate mai sus, să neg justețea unor alte poziții, mulți colegi de-ai noștri sînt și oameni politici sau au importante funcții de conducere, cred însă că e bine ca scriitorul român să experieze și această poziție extremă (dar nu **extra muros**) spre a măsura în acest veac adevărata putere a cuvîntului, fără mazochism sau secretă speranță de răsplată... Martirajul e posibil oricînd, aș zice răspunzîndu-i prozatorului Paul Anghel...

ARTUR SILVESTRI : De oriunde am lua-o în literatura română ne izbim de istorie, omul literaturii române este omul istoric și de-ar fi numai acel lung șir de martiraje, decapitări și surghiunuri care dădeau semnul precarității

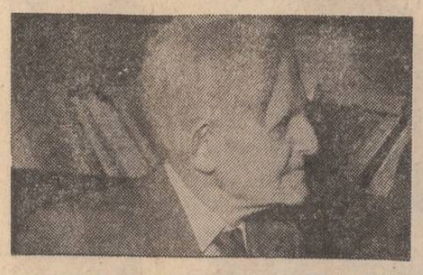

Edgar Papu

existenței fizice și tot am înțelege că această literatură s-a înălțat pe un teren istoric în mișcare și care nu favorizează marile înfăptuiri altfel decît cu riscul propriei biografii. Întrucît este „sentimentul civic" condiția întregii literaturi române ? Întrucît fără acest simț al solidarității și al curajului care stinge mica ancilaritate conjuncturală, fără această obsesie a adevărurilor majore și fără acest instinct ofensiv care dă spiritului conștiința națională de sine n-ar mai fi fost prea mult de făcut. „Spiritul civic" e un topos al viitorului, omul „civic" nu trăiește în prezent decît în măsura în care realul nemijlocit trebuie îndreptat către un sens moral conform cu o reprezentare ideală despre colectivitate. „Civism" — iată o idee de ordin metodologic și nu descriptiv. Însă ce este astăzi obligatoriu sub raport „civic", ce elemente specifice cultului sînt necesare spre a dezvolta, cum zicea foarte bine Cezar Ivănescu, literatura română în chip „eucronic" ? Pentru o minte lucidă este limpede că trebuie să pornim de la noțiunea de valoare și, mai întîi, de la conștiința valorilor proprii. Avem o literatură cu numeroase momente „protocronice" și absolut originale, izvorîtă mai dinainte decît o fac încă istoriile literare curente, dintr-o epocă „protoromână" pe care încă nu am descris-o. O literatură aparent „întîrziată" și care nu respectă concatenarea convențională de cutente, asimilînd adeseori simultan ceea ce la alții era succesiv, nu poate fi decît o literatură „sintetică", un „hibrid", da, care însă germinează producții originale cu greu de văzut în serii. Istoria literaturii române trebuie revăzută cu tot ceea ce rămîne „actual" din aceasta : „actuali" sînt și Miron Costin și Nichita Stănescu, în actualitate viețuiesc, printr-o curioasă condiționare care este a „cărții", și Eminescu și Marin Preda. Alții au pierdut acest instinct al „actualizării" istoriei, cultura occidentală își rememorează arareori elementele care se află, istoricește, mai jos de 1850. Cultura română a păstrat acest instinct al istoriei, ea nu trebuie „ajutată" să-l piardă, în conformitate cu absurde nostalgii „sincroniste".

ION COJA : Spiritul civic al unei literaturi se manifestă, cred eu, și în actele neliterare ale scriitorilor, adică nu numai în scrisul acestora, în literatura propriu-zisă, ci și în alte acțiuni : culturale, sociale, politice etc. Cît privește literatura noastră, acest mod de a fi civică este una din tradițiile ei cele mai nobile. Și nu am în vedere numai generația de la 1848, deși o diminuare progresivă de atunci încoace a gradului de implicare a scriitorilor în **acțiunea** civică se poate remarca ușor. Această progresie nedorită a fost în parte suplinită printr-o acțiune publicistică intensă, practicată de mai toți marii scriitori care au urmat generației amintite.

Din păcate, azi, scriitorii fac mai puțină publicistică. Acțiunea civică propriu-zisă și publicistica oferă scriitorului ocazia de a fi în chip mai nemijlocit și mai prompt **solidar cu cititorii săi,** cu concetățenii săi, această solidaritate fiind una din definițiile spiritului civic în literatură.

Din păcate, observ la unii colegi un fel foarte ciudat de-a privi-în jurul lor la ce se întîmplă în „cetate". Ca-n orice cetate, și bune, și rele. Dintotdeauna, scriitorul e mai atent la suferința semenilor, la ravagiile injustiției, ale absurdului instituționalizat etc. Dar îi văd pe unii scriitori curioși și doritori să afle întîmplări cît mai șocante din această zonă, a „răului", bucuroși să le poată cîndva băga într-o carte. I-am văzut pe unii chiar asistînd la producerea răului cu un ochi estetizant, scrutînd ce din ce se petrecea în jurul lor va putea să „meargă" într-o viitoare carte, deși le era mai la îndemînă nu să scrie, ci să facă ceva, să intervină și să curme acel moment al răului.

Iată, printr-o întîmplare, am aflat despre ce a fost viața unui profesor din Tîrgu-Mureș, de origine ceangău din Moldova, veritabil roman care așteaptă să fie vreodată scris de cineva. Dar nu m-am gîndit o clipă să-l scriu eu, acum, pentru că de pe urma lui D. Mărtinaș a rămas un interesant și prețios manuscris cuprinzînd rezultatele cercetărilor sale asupra originii ceangăilor, manuscris care, în chip nejustificat, nu-și află editorul meritat. În felurite chipuri încerc, de vreo doi ani de zile să sprijin apariția acestei cărți. Între timp „romanul" s-a complicat în chip... fericit, cu apariția unui nou personaj : filologul clujean V.M. Ungureanu, tot ceangău de felul său, care a completat în chip strălucit cercetările lui Mărtinaș, amîndoi susținînd aceeași teză : ceangăii din Moldova sînt români din Transilvania de unde au fugit la începutul procesului de secuizare sistematică a românilor. Amănunt „literar" foarte important : prin anii '50, V.M. Ungureanu a plătit cu libertatea susținerea sa fermă că este român, atunci cînd în fruntea satului a protestat pentru introducerea în școala satului a altei limbi materne în locul românei pe care o vorbeau cu toții de cînd se știau... Și romanul continuă: directorul editurii unde se depune lucrarea, scriitor cunoscut, e de părere că publicarea cărții ar însufleți resentimente incomode. Firește că de publicarea acestei cărți unii se vor bucura în mod deosebit — probabil ceangăii înșiși,

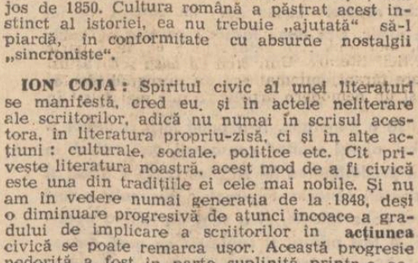

Artur Silvestri

căci aceasta e prima carte despre ceangăi scrisă de un ceangău, și se vor bucura pe bună dreptate, pentru că li se face dreptate. În mod **nedrept** altora nu le va conveni această carte, așa cum nu i-a convenit în 1943 lui von Killinger o carte despre același subiect, a doctorului Rimneanțu, pe care diplomatul fascist a dat-o la topit pentru a-i face plăcere lui Horthy... Nu-i oare acesta un excelent subiect de roman politic și istoric ? Dar nu e oare păcat să-l scrii înainte de a face **cetățenește,** ceva pentru ca finalul real al acestui roman să fie pe gustul publicului ? Eu cred că da ! E mare păcatul ! De ce, aici și acum, această poveste ? Nu ca să mă dau pe mine însumi de exemplu, ci tocmai din spirit civic, căci mă simt obligat să nu scap nici o ocazie — și discuția de azi îmi oferă o nouă ocazie de a spune că lîngă noi, la doi pași, o mare nedreptate se face unui om, unor oameni, unor concetățeni de-ai mei prin nepublicarea cărții lui D. Mărtinaș.

Îndepărtarea scriitorului de la spiritul civic al literaturii a fost urmărită sistematic în anii '50, cînd li se oferea scriitorilor condiții de existență în mod artificial îmbunătățite în raport cu cititorii, cu concetățenii. Practica acestor privilegii, care i-a îndepărtat pe scriitori de realitate, de public, a fost una dintre cele mai primejdioase pentru literatura noastră de azi. Unii o regretă... Măsură care se mai practică de către unii dintre noi, acceptarea acestei situații, deși pe cale de a fi desființată, este măsura în care literatura noastră se mai abate de la spiritul ei tutelar : spiritul civic. Căci, așa cum spunea un mare cetățean al culturii și istoriei noastre, dacă vrem să nu greșim, trebuie să ținem cu poporul, cu cetatea. Cu Țara. În primul rînd împărtășindu-i soarta, solidari cu ea și la bine, și la rău.

GHEORGHE SUCIU : Ar fi bine în acest context să ne aducem aminte de o propoziție (cap. IV, LXXXIII) din **Etica** lui Spinoza : „Omul care este condus de rațiune este mai liber în stat, unde trăiește după legile comune, decît în singurătate, unde nu ascultă decît de el însuși".

Dacă fiecare cetățean se conduce după un cod de legi și norme specific unei colectivități, cu atît mai mult artistul trebuie să țină seamă de acest cod. El trebuie să-l respecte și ca **cetățean** și ca **autor** de opere artistice. Dacă gesturile, raporturile diurne se încadrează oarecum de la sine — prin educație și practică — în contextul moral de conviețuire al colectivității (altfel aceasta își exercită măsurile ei coercitive), ar-

Paul Anghel

tistul are o datorie în plus. Opera lui reverberează în conștiințe și nu poate să nu-l intereseze **cum** și cu **ce** spor de umanitate. Ne putem închipui un artist care în societate, la locul de muncă (dacă are unul și dincolo de masa de scris), în familie este de o desăvîrșită corectitudine, dar în operă — printr-o ciudată dedublare — promovează dislocația morală, egoismul, defetismul etc. Un asemenea artist de bună seamă că nu are spirit civic. Pentru că opera are o răspîndire și o influență mult mai mare și de durată decît modelul individual pe care-l poate oferi un om cadrului în care trăiește, fatalmente totuși limitat. Este de dorit ca între ceea ce propune individul și ceea ce propune opera să fie o concordanță, o armonie, dar în ultima instanță interesează **eficiența** morală și estetică a celei din urmă. Goethe spune că nimic din ceea ce este frumos nu poate fi imoral.

Literatura română ne oferă, în istoria ei mult mai bogată și mai diversă decît ar putea crede unii, o implicită și explicită participare civică, morală a autorilor ei la problemele neamului, la dezbaterile și limpezirile Cetății. De pildă, cel mai **obiectiv** prozator al nostru, Rebreanu, implică în romanele sale o preocupare față de destinul națiunii și al omului de o desăvîrșită responsabilitate, preocupare pe care o dezvăluie, explicit, publicistica și **Jurnalul** său. Oricît de **obiectiv** ar fi romanul **Răscoala** este neîndoielnic cu cine merg simpatiile autorului și mai ales ale cititorului; spre Petre Petre bunăoară și nu spre Ilie Rogojinaru...

Cred că spiritul civic al artistului se măsoară în gradul de frumusețe pe de o parte și înălțimea etică pe de altă parte cu care își învestește, în finalitatea ei, Opera. Ca oricărui om (poate mai ales lui !) nu trebuie să-i fie nimic străin de tot ceea ce este omenesc, dar opera pe care o creează trebuie să țintească și să atingă umanizarea omului.

NICOLAE CIOBANU : Alegînd o asemenea temă de dezbatere precum spiritul civic în literatura română contemporană, implicit, ne angajăm în tentativa de a dezidealiza și dezabstractiza o seamă de noțiuni și concepte care prin uzură cotidiană, ca simplu vehicul de comunicare stereotipă, riscă a-și pierde coeficientul de încărcătură etică originară și, la urma urmei, adevăratele sensuri practice, dacă vrem, de comportament intelectual și, de ce nu, estetic. Vorbim, astfel, de responsabilitate în fața timpului istoric, de sentimentul patriotic, de respectul față de tradiție, de atașamentul la dinamica vieții social-politice actuale, dar este de făcut imediat precizarea că toate aceste elemente, omenește și artisticește vorbind, reprezintă o realitate îndubitabilă în măsura în care se înscriu ca fapte vii în albia fenomenală a existenței noastre. Ceea ce presupune, neconditionat, un anumit tip de comportament autentificat de fapte, de acele fapte care, din unghiul exigențelor, civilizației actului cultural în general și a celui de creație în particular, dau conținut palpabil spiritului civic. Se cere, prin urmare, supunerea sintagmei în cauză, spiritul civic, unei discuții lucide, ferită de criticismul îngust de și de toate acele poncife sofisticate, egoist-belferești care o înstrăinează complet de adevărata ei esență, transformînd-o în prestigioasă literă moartă.

POP SIMION : Cred că folositor pentru noi toți este nu numai să constatăm strîmbătățile. Se spune, iată, pe bună dreptate, că la radio și T.V., în sistemul mass-media, aș adăoga eu, nu se exercită întotdeauna cele mai autorizate voci. Oare este de ajuns să constatăm doar existența acestui rău foarte rău ? Important mi se pare să ne punem întrebarea : de ce se întîmplă așa ? Spunea Artur Silvestri mai adineaori, că marii noștri înaintemergători au fost constrînși de împrejurările timpului lor la acele plăți fundamentale, plăți de esență tragică, pe care istoria culturii le-a înregistrat astfel. În zilele noastre nu se mai pune problema unor asemenea plăți fundamentale plăți tragice, și noi toți sîntem de acord cu această idee. Dar întreb, la rîndu-mi : se pune totuși azi, în timpul nostru, problema unor „plăți"? Cred că răspunsul este da. Și cu asta am și pogorît din cerul teoriilor mari și generoase pe teritoriul, adesea alunecos, al civismului cotidian. E bine să se vorbească despre aceste „plăți pasagere", concret și argumentat. Deși mai mărunte, deloc tragice, aceste plăți există. Ele se numesc : lupta cu inerția, lupta cu viziunile obtuze asupra vieții literare, lupta cu atitudinile dogmatice ori neodogmatice, cu pozițiile estetizante, cu promovatorii elitismului, cu punctele de vedere mimetice, neromânești, privînd rosturile și drumul literaturii de azi ș.m. Cu permisiunea dumneavoastră, aș vrea să evoc aci un gest recent al lui Ion Lăncrănjan, care a publicat cartea **Cuvînt despre Transilvania.** Ne aflăm în fața unui demers patetic, cu o substanță zguduitoare prin adevărul pe care îl relevă, un tablou larg cuprinzător al destinului Transilvaniei. Este numita carte doar un gest scriitoricesc, cum s-ar putea crede la o repede privire ? Eu cred că este, deopotrivă, și un gest politic cu mare încărcătură civică. Un gest patriotic semnificativ, rod al răspunderii asumate. Dacă reducem faptele cărții la esență, am putea spune că efortul de a prezenta azi, în acest mod, pe deplin argumentat științificește, **tabloul întreg** al Transilvaniei, autorul premerge munca concretă a unor istorici, care ar fi ayut chemarea să facă acest examen mai demult. În acest context al convorbirii noastre este util, cred, să exprim următorul raționament, care mă stăpînește : nu este întîmplător că tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** a crezut de cuviință să aducă acum în prim-planul națiunii ideea atît de valoroasă, de necesară, a **tabloului întreg** al istoriei țării. Este nevoie, înțeleg eu ca scriitor și cetățean, să privim peisajul istoric național în întregimea lui, pentru a trage învățămintele care se impun cu necesitate. Adică, să ne cunoaștem sinele. Adică, să cunoaștem în profunzime adevărurile despre continuitate și permanență, despre teoria bicisnică a unui așa-zis „vid istoric" pe aceste meleaguri ale noastre, despre adevărata față a celor trei imperii (otoman, țarist și austro-ungar), despre cine pe cine a civilizat aici, în bazinul carpato-dunăreano-pontic etc. Mă gîndesc că Lăncrănjan ar putea spune prin gest reflex : cartea despre Transilvania este o meditație a mea, o meditație de scriitor, deoarece eu am de gînd să abordez într-o posibilă narațiune viitoare problema foarte complexă și delicată a istoriei acestei provincii românești. Ceea ce am scris acolo premerge, așadar, munca mea de ficțiune. Tot ce se poate ! E firesc să fie așa. O asemenea constatare nu face decît să întărească raționamentul meu de ordin mai general, care depășește cîmpul de lucru al unuia sau altuia dintre noi. De aceea zic : apărută acum, în acest context al gîndirii noastre, numita carte aduce, cred, mari servicii în ordinea exercițiului civic național. Am reținut nuanțata și valoroasa pentru noi distincție pe care o face profesorul Edgar Papu între valoare și sentimentul valorii, concepte de sine stătătoare. Aș duce mai departe această judecată, spunînd : sentimentul valorii nu se poate naște, dezvolta, cultiva, exercita înafara spiritului civic. Valoarea poate exista, mă gîndesc, în chip separat și obiectiv. Din contră, sentimentul valorii se naște și acționează în plenitudine doar în ambianța binefăcătoare a spiritului civic. E o interdependență care trebuie înțeleasă. De aici și acuta nevoie pe care o resimțim de a construi și reconstrui, de a perfecționa mereu instituțiile noastre dătătoare de sentiment al valorii : canalele mass-media, revistele, editurile, cadrul instituționalizat al educației și culturii naționale. Făcînd o tautologie, aș spune : valoarea acestor instituții este egală cu valoarea emisiunii lor asupra valorii. Altfel spus: aceste instituții sînt majore sau minore în raport direct proporțional cu chipul pe care izbutesc să-l dea privitor la valoare, alfa și omega existenței lor. Adevărul sau strîmbătatea lor se evaluează în profunzimea, durata și efectele în care știu aceste instituții să reverbereze în conștiințe sentimentul valorii. Este mecanismul în care spiritul civic acționează în cîmpul culturii și artelor. După multele idei fertile care au fost emise pînă la acest punct al colocviului nostru, aș reține (pentru mine, desigur) o primă concluzie, care ar suna astfel : nu cred că putem statua precepte și legi de civism ; nu cred în necesitatea sau potențialitatea unui cod al bunului cetățean român, cum nu cred în necesitatea sau potențialitatea unui cod al bunului scriitor cetățean. El, civismul, e atitudine, reacție la mediu, o implicare în tot ce vezi, trăiești, gîndești; de la un anumit punct încolo, civismul devine, de ce ne-am feri s-o spunem, o perpetuă imprevizibilitate. S-a spus, bunăoară, că spiritul civic s-a manifestat odinioară, în dese cazuri, doar verbal, fără un suport real. Așa este. Vă propun să cădem de acord că acest lucru se produce, deloc întîmplător și ieșit

Ion Coja

din comun, chiar în zilele noastre. Nu ține doar de bunacuviință a cuiva de a fi animat de spirit civic, în chip real ori numai în vorbe, fără suport. Este demn de crezut acela care vine cu fapte literare, zicem, pe bună dreptate, noi, scriitorii. Dar scriitorul-cetățean trebuie să aibă, dincolo de experiență, muncă și har, acea genă cu încărcătură specifică care ține de fibra noastră cea mai intimă. Numita genă există sau nu există, indiferent că ești sau nu scriitor. În cazul unui scriitor cu har, gena aceasta devine o forță benefică, naște personalitatea și se prelungește în conștiința mulțimilor. Tot profesorul Papu spunea, pare-mi-se, că spiritul civic presupune cunoașterea sinelui. Ideea mi se pare fertilă, îi găsesc tîlcuri care depășesc cîmpul nostru predilect. Ne aflăm la un ceas de istorie foarte bine configurat. Voința de bine a președintelui țării tocmai această **cunoaștere de sine** vizează, pe un plan mai larg. Aici găsesc leit-motivul de a aduce istoria în prim-planul atenției, ca temă de meditație, de civism. Viața românească însăși este fertilizată în acest mod de templul memoriei. Cultura și literatura națională cresc eruptiv și pur din acest sol, ca flăcările pe comori. Cunoașterea sinelui cuprinde, la drept vorbind, tot ; abia din acel punct al tuturor convergențelor începem să ne împărțim în indeletnicirile noastre specifice, în mult-puținul fiecăruia, în cărțile noastre inconfundabile. Iată două teme posibile în care, la acest ceas de istorie națională, spiritul civic al scriitorului se regăsește (se poate regăsi) în plenitudine : istoria ca temă de literatură și redescoperirea satului de azi la ora adevărului. Despre prima temă s-a vorbit mult și se vorbește. Despre cea de a doua, însă, abia s-a început. Datori sîntem, cred, să reevaluăm modul neîntreg în care a fost și mai este privit țăranul român. Redescoperire, cum ? Vrem oare readucerea în drepturi a unui sat tradițional, pe care îl știm din pruncia noastră, un sat nostalgic și sentimental ? Nicidecum. Alt unghi : redescoperirea satului țintește oare numai întoarcerea cu fața spre agricultură, spre recolte pe măsura țării, pentru a-l instăpîni pe țăran în structuri agrare noi, eficiente, stabile ? Este doar o parte din adevăr. Această redescoperire a satului trebuie să antreneze absolut toate resorturile, nu numai cele vizînd economicul. Calitatea acestei redescoperiri se va regăsi, negreșit, în efectele economice, în metodologii, soluții, structuri, forma așezărilor țărănești ale zilei de mîine ; paralel însă și poate cu deosebire mai important este să redescoperim adînca și marea credință care a sălășluit, milenii de-a rîndul, în țăranul român, credința pentru glie, pentru rod și țară, acest fluviu de continuitate al sînelui românesc. Această avuție neasemeni cere imperios să redescoperim țăranul român, să-l repunem în condiția lui de totdeauna, pentru a se rosti și a dura.

LITERATURA ROMÂNĂ DE ASTĂZI

EDGAR PAPU : Tot în legătură cu această redescoperire a țăranului, vreau să spun că este, de fapt, revitalizarea sa în natura sa firească din ansamblul realității românești. Nu există cultură autentică fără aceste două rădăcini din care ea crește : propria istorie și propriul pămînt. Or, pămîntul este reprezentat de țăran, privit ca atare în adevăratul înțeles al cuvîntului, adică perfect integrat în tradiția și mitu-rile sale.

Aș mai avea ceva de adăugat și în privința succesului sau insuccesului nostru literar în străinătate. Este greșită ideea de a ne adapta continuu gustului și inițiativelor occidentale. Occidentul nu dorește să afle un simplu duplicat al său, chiar dacă ar fi adaptat la alte realități decît ale sale. Trebuie să avem curajul de a spune ceva nou, al nostru — bineînțeles cu absolută acoperire valorică — fără a ne teme că nu vom fi înțeleși de cei din afară. Nici Dostoievski n-a fost înțeles la început de occidentali, dar a ajuns cu timpul să se impună, acolo, ca un mare model. Tot astfel și noi trebuie să ne impunem pe plan universal cu adevărul nostru, cu realitățile noastre.

DUMITRU M. ION : Cred că fiecare cetățean îi este dator patriei cu iubirea sa ; mai cred că patria, ca ființă unică, cu cît este mai curat și mai deplin iubită, cu atît mai mult o putem înălța, în ochii noștri și în ochii altora. Dar mai cred că nu orice soi de iubire i se potrivește patriei : de exemplu, sînt sigur că nu i se potrivește o iubire țipată, spusă pe toate drumurile și la orice capăt de pod și în orice clipă; iubirea de patrie se petrece în om atunci cînd în sufletul său e sărbătoare — e o dragoste de sărbătoare, neprefăcută și neprihănită de vorbe meschine și din calcul. Mai cred că nu prin vorbe ci prin fapte îți iubești patria. E o fericire să fii un făptuitor, în patrie, al dragostei de patrie, dar toate aceste lucruri sînt, desigur, cunoscute și de cei care vorbesc mult despre această iubire și de cei care există în patrie prin această iubire și pentru această iubire. Uneori, ca în orice dragoste, chiar și în dragostea de patrie, simți nevoia de reciprocitate. Poate că unii vor suride „superior" : cum să

Pop Simion

ceri, în iubirea de patrie, reciprocitate ? Vai ce lucru urît ! Dar oare toți ne iubim patria așa cum e drept și cinstit să-ți iubești, să zicem, mama ? Dar oare toți cei care se bat în piept și spun că „ei sînt patria", îi iubesc pe cei mulți și cu adevărat iubitori de patrie, oare ei își vor iubi patria sau se iubesc numai pe ei ? Vedeți, lor le cer eu reciprocitate în dragostea aceasta omenesc de divină. Spun poate lucruri cu tîlc și totuși lipsite de grație, pun întrebări care se vor îndemnuri la responsabilitate în iubirea de patrie. Dragostea noastră de patrie este o îndelungă aspirație la creșterea minunii limbii române, la nemurirea limbii române. În acel „ce" de valoare stă miezul conștiinței noastre civice, dragostea noastră față de patrie.

CONSTANTIN STAN : În primul rînd aș vrea să mulțumesc revistei **Luceafărul** pentru deschiderea deosebită arătată tinerilor autori. Faptul că mă aflu aici, la o masă rotundă care are o temă atît de vie, alături de scriitori de primă mărime în literatura noastră, unii dintre dînșii mi-au fost profesori, pe toți i-am citit și i-am studiat, cred că, din punctul de vedere susținut de revistă, nu e o întîmplare. Încercînd să definesc spirit civic ca atitudine față de prezent, aș semnala în primul rînd situația în care se află generația tînără care nu poate avea o clară deschidere spre problemele majore ale contemporaneității fără perspectivă istorică și fără perspectiva universală. Evoc aici trei întîmplări (întîmplări să fie oare ?). Prima : într-o arhivă de școală am descoperit o diplomă acordată în 1957 (nu mai țin minte cui) pentru participarea la festivalul dansului și cîntecului de peste hotare. În 1957 eu aveam 6 ani. A doua : citirea citorva pagini despre marile manifestări ce-au avut loc în urmă cu citeva zile cu ocazia împlinirii a 170 de ani de la actul de la 1812. A treia (poate mai sentimentală !) : citirea în ultimele numere ale revistei „Vatra" despre „Cum a fost la Oarba de Mureș". Zic că este mai afectivă, mai sentimentală privirea pentru că la Oarba a luptat și tatăl meu. Rezumînd, vreau să spun că evenimente întîmplate (cărora le sînt contemporan) le găsesc, le regăsesc pe cale mediată. Că, acele tabuuri despre care vorbea criticul Mihai Ungheanu, funcționează, din plin. Parțializarea informației (informațiilor) înseamnă un efort (care deseori nu este făcut) spre a vedea cele necesare. De aici pînă la scrierea unei literaturi de interes „local", mizind mult pe experiența proprie și imediată nu este o cale prea lungă. Nu poți fi amplu, nu poți viza o literatură de interes major fără aprofundarea întrebării atît de bine formulată de Paul Anghel „noi cine sîntem ?" Minimalizarea se produce din start, din chiar statutul omului care scrie. Se vorbește mult și se scrie la fel de mult despre întîmplări netrăite, despre realități cu sens deja stabilit. Să mai acceptăm în acest caz că ar fi vorba despre curaj civic ? Sau chiar despre civism ?

POP SIMION : Iată că, încet-încet, cîștigăm teren în a ne configura conceptul pe care îl examinăm, în a da o posibilă definiție spiritului civic. Am ajuns cu definirea termenului cam pe aici : solidarizarea cu nevoile cetății, cu aspirațiile sale, cu bucuriile și durerile celor ce o compun. Va trebui să facem un efort să explorăm o altă valență posibilă a spiritului civic. Cu cine te solidarizezi în demersul tău civic cînd ești un om care deschide un drum ? Și nu orice drum : un drum fertil, tuturora trebuitor, ca aerul și apa. Deci, iată că solidarizarea cu ceilalți din Cetate nu epuizează problema. **Curajul** este, negreșit, o componentă extrem de serioasă a spiritului civic. El ține de ceea ce numim azi, cu un termen frecvent, spirit revoluționar. El vine dintr-o neîmpăcare, cu mersul de la sine, din cutezanța de a fi ofensiv, întru dreptate și adevăr, de a frînge inerții, de a asana existențe comode, de a deschide un drum, de a fi militant pentru înnoire. Or, toate acestea nu te solidarizează neapărat cu cineva ori mai mulți ; cel mai adesea ești (poți fi) singur, îți iei această răspundere de a chema semenii tăi spre un punct de foc ce abia după un timp se va dovedi valoros, valabil, iar concetățenii tăi îl vor valida ca atare. Există o dialectică a existenței : totdeauna cineva, undeva, deloc previzibil, îndrăznește mai mult decît majoritatea Cetății. Relev, apoi, o altă componentă a spiritului civic : libertatea e de a te rosti pînă la capăt. Este cazul cărții **Cuvînt despre Transilvania.** Nu stă în puterea noastră să stabilim dacă istoricul, bunăoară, a tăcut asupra acestor adevăruri vitale ale existenței transilvane din necunoaștere, din lașitate ori din neputința de conjunctură de a arăta adevărul gol-golut. Nici nu-i absolut necesar un asemenea arbitraj azi, acum. Important este să trăim, să gîndim și să acționăm conform cu adevărurile noastre cîștigate succesiv, trudnic, adevăruri asupra cărora s-a tăcut. A ieși din strîmbătate și a te instala în domeniul adevărului este un act de civism, de curaj, de demnitate. Iată, așadar, altă valență posibilă a spiritului civic : demnitatea. Util mi se pare să însumăm, prin cîștiguri și limpeziri neîncetate, aceste componente ale spiritului civic, așa cum apar ele în viața de fiecare zi. Scopul nostru ? Nu este identic cu al sociologului sau al politologului. Spre deosebire de cei doi, al căror scop e cercetarea sociopolitică, scriitorul operează în acest diagnostic compozit al spiritului civic pentru a putea lucra, pe alt plan, cu mijloacele sale specifice : transferul resorturilor intime ale civismului în opera de ficțiune.

FRANCISC PĂCURARIU : Poate că nu este inutilă o clarificare de concepte. Prin spirit civic se poate înțelege și o simplă încadrare în rînduielile cetății, dar el semnifică în sensul mai profund solidarizarea cu destinul poporului tău, identificarea cu idealurile sale, cu efortul său de a face față momentelor grele, dificultăților, necazurilor, cu speranța sa nestinsă în adevăr și bine, în trecerea izbeliștilor și în orizontul mai senin al zilei de mîine. Vorbim deci de imperativul actual al unei literaturi capabile să continue cele mai nobile tradiții ale scrisului major românesc din totdeauna : înrădăcinarea în marile zăcăminte de energie ale poporului nostru, întruparea în opere viabile a momentelor hotărîtoare din trecutul și din prezentul său, încarnarea în expresii esteticește valabile a specificității sale, a trăsăturilor definitorii cu care poporul român se integrează în marea familie a popoarelor lumii aducînd în ansamblul caracteristicilor lor nota sa originală, inconfundabilă.

În legătură cu problematica atît de complexă a unei astfel de literaturi aș vrea să observ în primul rînd că ea există și astăzi, constituind, după a mea părere, partea cea mai durabilă a scrisului românesc care se naște în zilele noastre pe pămîntul acestei țări. Evident, în problemele artei și literaturii opiniile pot fi foarte diferite, pe tărîmul lor — ca pretutindeni în realitatea vie — contradicția constituie însuși principalul motor al evoluției, oricare fenomen fiind în esență o unitate de contrarii. Existența lor în literatură a constituit în cursul istoriei motorul depășirii momentelor de inerție, afirmarea noului, ridicarea spre noi culmi. Dar contradicția nu-și poate exercita rostul creator decît dacă i se dezvăluie conținutul real, dacă nu e ascunsă și deformată de idei și teze menite să o așeze în altă lumină decît aceea a adevărului. În această situație se plasează, în zilele noastre, unele teze vinturate de un sector al criticii noastre, și anume acelea privitoare la contradicția tradiție-modernitate. Această falsă antinomie a fost, de altfel, lansată și în perioada interbelică, fiind risipită de timp, care a demonstrat că adevărata modernitate — cea durabilă, nu cea umflată de vîntul modei ori a reclamei — a crescut din legătura strînsă cu poporul nostru, cu trecutul și prezentul său, cu spiritul său specific, dobîndindu-și expresia plenară în opera lui Blaga, a lui Arghezi, a lui Rebreanu.

A încerca acreditarea unei false antinomii tradiție-modernitate înseamnă, cred eu, negarea sau falsificarea celor mai nobile tradiții ale literaturii noastre, în care afirmarea curentelor și tendințelor înnoitoare și care s-au dovedit rodnice nu s-a făcut în nici o perioadă prin negarea substanței naționale, a legăturii scrisului cu pămîntul și cu istoria, cu realitățile prezente și viitoare ale națiunii.

După cîte știu eu nici în alte literaturi afirmarea modalităților și stilurilor noi n-a fost rod al negării tradiției ci, dimpotrivă, o încununare a strădaniilor predecesorilor prin valorificarea straturilor și orizonturilor celor mai profunde ale viziunii lor despre lume și a modalităților literare făurite de ei. Asistăm, de pildă, la o afirmare spectaculoasă, pe plan mondial, a romanului latino-american. În această afirmare se realizează în esență noua calitate rezultată din cumularea unor lungi secole de eforturi de a găsi cele mai adecvate mijloace artistice pentru întruparea unor realități nemaivăzute înainte, părînd miraculoase, uluitoare, de necrezut, începînd de la peisaj pînă la probleme sociale, de la trăsăturile noi ale unor oameni născuți dintr-un proces istoric îndelungat de metisare, în dublul sens de încrucișare a unor rase umane și a trei tradiții culturale : cea precolumbiană a băștinașilor, cea europeană adusă de Conquistadori și cea africană adusă de sclavii negri aduși în robie în Lumea nouă. Romancierii de astăzi — pe urmele lui Miguel Angel Asturias dar folosind exemplul său pentru a crea modalități proprii, originale — Garcia Marquez sau Vargas Llosa, Carpentier, Cortázar ori Sábato au găsit noi orizonturi românești valorificînd tradițiile Americii Latine, nu negîndu-le, refuzîndu-le ori calomniindu-le !

Am citit, din păcate, în limba noastră multe eseuri despre tehnicile noi de construcție și de expresie folosite de marii romancieri latino-americani, și foarte puține despre efortul lor fundamental, acela de a folosi inovațiile tehnice pentru rostirea unor adevăruri dramatice despre viața și destinul popoarelor lor. Or, în realitate, înșiși criticii de azi din America Latină

Dumitru M. Ion

recunosc că inovațiile tehnice ale romanului lor sînt arareori originale, de cele mai multe ori fiind vorba de procedee folosite înaintea lor de alții, dar cărora le-au insuflat un alt spirit, o altă priză la realitate.

NICOLAE CIOBANU : Apreciind la reala lor valoare considerațiile de pînă acum, atît de bogate în înțelesuri și atît de subtile, îmi îngădui să spun că eventuala încercare de a defini spiritul civic în contextul existenței noastre contemporane în și prin literatură reclamă apelul la două criterii care mi se par fundamentale și de aceea vital necesare discuției noastre. Este vorba, firește, de mari locuri comune și care, tocmai din această pricină, se pare că de multe ori nu sîntem dispuși a le lua în seamă cu toată gravitatea. Am în vedere, deci, criteriul adevărului și criteriul valorii, criterii care, înainte de orice, sînt chemate a da măsura conformării noastre la exigențele spiritului civic. Sub rezerva recunoașterii talentului creator, a vocației artistice neîndoielnice, se pune deci problema conformării la „legea" inflexibilă a adevărului și a valorii. Aici se produce impactul dătător de superioară eficiență estetico-umană dintre spiritul creator și marile deziderate ale spiritului civic. Lecția marilor înaintași despre care vorbea Paul Anghel, tocmai în acest sens se îndreaptă. Înainte de orice, oricare ar fi fost împrejurarea de viață și modul de manifestare prin scris, cum știm, Eminescu se obstina în credința că numai și numai identificarea adevărului, definirea și interpretarea acestuia constituie chezășia durabilității în planul valorilor a faptului de a trăi ca scriitor. Asumarea acestui mare risc generator de vicisitudini de tot soiul, unele cu efecte de-a dreptul vitale, definește sau s-ar cuveni să definească spiritul civic al literaturii române de azi și al exponenților săi. Sinceri să fim, putem oare afirma cu toată răspunderea morală că la ora de față lucrurile se petrec întotdeauna astfel ? A vorbi de angajarea deschisă a literaturii române actuale în problematica atît de complexei, dramaticei și, uneori, chiar tragicei condiții a omului de azi, trăitor pe planeta Pămînt presupune acceptarea prin definiție activă, participativă a riscului de a ne confrunta cu adevărul, așa zicînd, cu adevărul cel mai adevărat. Este, în egală măsură, o chestiune de răspun-

Francisc Păcurariu

dere civică și una de cunoaștere artistică, întrucît aici își are originea criteriul valorii autentice. Fie de dragul unui conformism confortabil, fie din plăcerea de a ne juca de-a arta de-a scrie sau de a face pe placul spiritelor iremediabil inecate în falimentara mentalitate că totul este în ordine, că ce se ia cu o mînă se dă cu alta, că ce e azi amar poate fi chiar tot azi dulce, că de ce să ne batem capul cu lucruri care, oricum, tot se vor rezolva sau nu se vor rezolva odată, așadar, din asemenea cauze și din altele mai puțin sau mai mult asemănătoare, se naște acel tip de mentalitate care, în divorț cu spiritul adevărului, se îndepărtează izbitor de exigențele spiritului civic. Și-atunci, cum stăm și cu criteriul valorii ? Adesea, deficitar ! Opțiunile tematice sînt labile, exigențele înscrise în statutul profesional sînt la fel de labil privite. Cît despre spiritul critic chemat a identifica valorile și a le ierarhiza, atît timp cît nu arareori omul este confundat cu scrierea sa și cîteodată ambele aceste două entități cu funcția primului, avem motive temeinice spre a nu ne declara deplinul acord cu starea de fapt reală în toată întinderea ei. Spre a fi mai concret, iată, mă gîndesc la două aspecte asupra cărora fiecare din noi simte nevoia să revină și să mediteze în marginea lor. Formulez doar întrebările următoare : 1. — reflectă oare programa școlară de diferite grade și manualele aferente adevărul despre toate valorile de ieri și de azi ale literaturii române ? Greu de dat un răspuns afirmativ. Și atunci este și mai greu să susținem că spiritul civic al tinerelor generații dobîndit prin cultură nu este serios deficitar tocmai din aceste pricini. 2. — este oare critica literară de azi seismograful cu adevărat sensibil la scara de valori a literaturii române de ieri și de azi ? Mi-e teamă că nici de data aceasta nu putem da un răspuns dominant afirmativ. Altfel nu ne-am putea explica exclusivismele extraestetice care îi grevează adesea acțiunea valorizatoare.

GHEORGHE SUCIU : Aș vrea să spun cîteva cuvinte în privința literaturii cu și despre țărani, mai ales cum este privită ea de o parte a criticii literare. Unii cred că dacă scrii astăzi despre țărani, automat ești un retrograd ideologic și un nemodern artistic. Nimic mai fals ! În fond toată omenirea, de la începuturile ei și pînă astăzi, este reductibilă la cîteva clase sau pături sociale : vînători (pescari), țărani, meșteșugari, muncitori (industriali), intelectuali. Nu înregistrez aici pe stăpînii de sclavi, feudalii etc., pentru că numai cele pomenite mai sus sînt categoriile cu adevărat productive, care au trăit și trăiesc din propria lor muncă. Într-o epocă sau alta, ponderea lor a fost deosebită, și numeric și social-politic, dar acestea sînt categoriile productive ale omenirii. Ele ne-au dat atît civilizația cît și cultura. Indiferent la ce exponenți din aceste categorii se oprește autorul, în ce mod de producție își plasează eroii săi, totul depinde de talent și de felul cît poate adînci umanitatea respectivă. Santiago al lui Hemingway este un biet și bătrîn pescar, posesorul unei simple bărci, dar cîtă filosofie și umanitate, aș zice eternă, nu încumbă el ? Și-apoi, indiferent cărei categorii sociale ar aparține personajul ne interesează măsura umanității lui, modul de a se plasa în lume și-n univers, actele pe care le săvîrșește (sau desăvîrșește), meditația pe care o ridică asupra lui însuși și asupra semenilor săi.

Tema unei opere are șanse de izbîndă doar dacă este sfîntită de har. A face ierarhii între **teme** și nu între valorile cărților mi se pare absurd. Cît privește tema țărănească ea este astăzi la noi de o netăgăduită actualitate. Încă nici pe departe n-am spus tot ce se putea spune despre țăranul român și rolul jucat de el în istoria noastră. Dar mai cu seamă astăzi e de datoria scriitorului să se preocupe în operele sale de această clasă aflată într-un vast proces de preschimbări. Și iarăși ceva superficial înțeles : se crede că numai țăranul și satul s-au transformat în ultimii ani, uitîndu-se că preschimbări profunde s-au petrecut și în lumea muncitorilor și a intelectualilor, în cadrul orașului. Societatea contemporană merge în întregul ei în același pas și a nu vedea astfel lucrurile înseamnă a produce confuzii și de ordin ideologic și de ordin estetic.

ARTUR SILVESTRI : Observația lui Francisc Păcurariu mi se pare foarte profundă, el a vrut să semnaleze, de fapt, că falsele probleme scornite de unii (de felul aberantei contradicții „tradiționalism-modernism") nu apar în alte spații culturale și n-ar trebui să apară nici la noi, unde inițiat corecta „dedogmatizare" pare să fie utilă pentru unii, exaltați ai tehnicilor „moderne" fără substanță socială, o nefavorabilă „redogmatizare".

POP SIMION : Mă întreb dacă noi trebuie să căutăm, în chip tiranic, niște exemple de urmat în altă parte decît în noi înșine. Indiferent că acest **altă parte** ar putea fi latino-americanii, ori literaturile mai vecine geografic: rușii, nemții, francezii etc. Important mi se pare să receptăm tot ceea ce este de receptat din experiențele mapamondice și, astfel decantați, delimitați, să facem efortul de a ne afla chipul propriu, să propunem lumii experiența proprie. Este calea de a ne regăsi pe noi înșine pe planul literaturii. Este orgoliul oricărei literaturi, al oricărei culturi. Iată un filon posibil, din atîtea altele. Discutam cu Paul Anghel despre fenomenul „firelor întrerupte" în literatura română. Oare nu s-ar putea continua în vremea noastră, cu noi tîlcuri și imprevizibile efecte, experiența cantemirească a romanului ieroglific, sau cea a lui Ion Budai Deleanu, sau moștenirea antonpanescă ? Este foarte probabil că întorcîndu-ne în străturile noastre arhaice, zis tradiționale, să scoatem la lumină, cu posibilitățile expresive de azi și inepuizabila claviatură de tehnici, plăsmuiri de o extraordinară prospețime, adîncime filosofică și valoare estetică, plăsmuiri de încîntătoare modernitate. Dealtminteri, eu nici nu știu ce înseamnă spirit modern în literatură decît în măsura în care raportez un fruct literar concret la gustul, tabloul de valori și sensibilitatea semenilor mei.

DUMITRU M. ION : În ultimii ani au apărut în România cărți de o valoare cel puțin egală acelora din vechile perioade de înflorire și de înălțare culturală. Ei, bine, sînt sigur că nu știm să ne mîndrim îndeajuns cu ele ; uneori privim numai spre trecut, alteori așteptăm „viitorul" și uităm prezentul. O cultură poate fi reprezentată schematic printr-un zig-zag, printr-o linie dreaptă, spirală, oricum, printr-o linie neîntreruptă. E păcat să frîngem această linie sau să n-o vedem, așa cum este, neîntreruptă, numai din pricină că am călcat pe ea. Acolo unde călcăm există multă viață și ea trebuie cercetată. Adesecri s-a afirmat că avem o mare literatură și noi știm că acest lucru nu este o minciună, o laudă de sine, dar parcă-i de ajuns vreodată să știm numai noi acest lucru ? Trebuie, acum mai ales, s-o știe și alte literaturi și culturi. Aici intervine, cred eu, una din problemele importante ale culturii, ale literaturii române. Această literatură cred că trebuie făcută cunoscută acum, în timp ce se naște, nu mîine, poimîine, cînd vom descoperi ba că sîntem în pas cu lumea, ba că nu am fost în pas cu lumea, ba că am luat-o înaintea lumii, ba uitîndu-ne bănuitori spre trecut. E bine știut că, în această sublimă exprimare a valorilor spiritului popoarelor care este arta, există valori consîngene tuturor popoarelor și valori niciodată aidoma. Aceste valori, românești, proaspete, trebuiesc făcute cunoscute lumii acum, am vedea că nu avem de ce ne rușina. Dar, mă întreb eu, care sînt acele instituții menite să se ocupe cu astfel de treburi minunate pentru înălțarea numelui poporului român ? Eu nu le cunosc, iar dacă unii se gîndesc că Uniunea Scriitorilor sau că numai Uniunea Scriitorilor ar trebui să aibă aceste îndatoriri le-aș răspunde că, atît cît face ea, mult, puțin, este bine, dar că totuși Uniunea nu are prevăzuți în schemă și specialiști în acest sens și că menirea ei este bună și totuși alta. Mai apare și o altă problemă : a finanțării acestei lucrări (fie și a autofinanțării) fiindcă aici trebuie oricum investit ceva (nu numai spirit) așa cum, de altfel, investim în industrie, agricultură și chiar în așezămintele culturale. Cred că sîntem mulți care ne gîndim la aceste lucruri : unii au făcut în acest sens și eforturi benevole, dar o astfel de acțiune se cere concertată iar calea și plăcerea afirmării literaturii române — pe spații mai întinse descoperite sau nedescoperite. Poate că dumneavoastră, din același simț civic scriitoricesc care ne animă, veți relua și nuanța această temă.

ARTUR SILVESTRI : Vorbisem de „valori" și salut ideea lui Pop Simion de a pune aici un accent. Mă grăbesc să observ că scriitorul de azi nu mai este exclusiv scriitorul „epocii tiparului", el este și omul „erei Marconi". Literatura se propagă, în acest moment, în chip oral-folcloric, în chip manuscris (mult mai puțin), în chipul tipăriturilor (deocamdată preponderente) și, într-o proporție crescătoare conformă cu ofensiva civilizației moderne, în chipul oralității mass-media, la radio și la televiziune. Toate prototipurile de difuziune literară sînt, printr-un joc al soartei, convocate acum. Însă, sociologicește înțiurirea informației prin mass-media e într-o creștere uriașă și un semn de conștiință civică ar fi să examinăm un moment ce fel de literatură a îmbrățișat radioul și televiziunea română. Cine vorbește, de pildă, la radio ? Ceea ce susțin aceste esențiale mijloace de informare în masă e, în unele cazuri, un soi de triumfalism cultural, interpretat de publicul curent drept forma supremă de „spirit civic" pe care ar fi atins-o scriitorul român. Că nu este așa se vede numaidecît. Scriitorul român lucid nu este acela pe care ni-l prezintă uneori radiotelevi-

Gheorghe Suciu

ziunea și unele periodice românești, este acel scriitor specific literaturii române și care are vocație de luptător. Această literatură care s-a făcut în chip ofensiv, cu enorm curaj, care este efectul unei biografii de penitență și de despuiere de numele propriu, nu poate avea, azi, într-un moment cultural benefic, simțul civic alcătuit exclusiv din urale.

FRANCISC PĂCURARIU : Poate că nu este inutil să fac în acest loc o precizare. Am vorbit mai devreme despre exemplul pe care ni-l oferă romanul latino-american. Nu aș vrea ca aceasta să poată fi interpretată ca o chemare la imitarea acestui model de înrădăcinare în realitatea istorică și de astăzi a Americii Latine. Ceea ce poate fi apreciat în mod deosebit la romancierii latino-americani este tocmai găsirea unor modalități românești perfect adecvate la sondarea realității de acolo. Aceste modalități pot fi reduse, în esență, la trei : realismul magic teoretizat de Asturias (postulînd o translație a relatării din real în fantastic și invers), realul miraculos teoretizat de Alejo Carpentier (și postulînd caracterul fantastic al realității latino-americane însesi) și relatarea deschisă, promovată (și teoretizată) în principal de Julio Cortázar (propunînd realizarea unui mod de relatare mozaical, ale cărui piese să poată fi montate de cititorul însuși). Aceste modalități românești sînt, repet cu insistență, excepțional de eficiente în sondarea unei realități mobile, vulcanice, aflate în plină schimbare sau în pragul unor erupții violente. Folosirea lor în alte literaturi — căci romanul latino-american a găsit pretutindeni imitatori, ca orice „modă" devenită contagioasă prin succesul de piață — s-a dovedit cu totul artificioasă, ineficace, ratată. Evident, acest fapt nu exprimă decît corelația strînsă dintre realitate și modul întrupării ei artistice. El explică, de altfel, și eșecul imitatorilor români ai acestor modalități. Evident, nu neg existența unor surse de fantastic în folclorul nostru. De la **Hanul lui Mînjoală** pînă la scrieri de azi, acest fantastic folcloric e adesea excelent și cu bune rezultate utilizate. Dar acest fantastic folcloric nu are nici o tangență cu deschiderea spre orizonturi magice (preluate din textele mitice precolumbiene, îndeosebi din scrierile

Constantin Stan

arhaice maya **Chilam Balam** și **Popol Vuh**), sau cu natura vulcanică a realității sociale latino-americane ori cu obsedantul coșmar al selvelor sau pampelor.

CEZAR IVĂNESCU : În privința exemplelor sau modelelor străine de care amintea prozatorul Pop Simion, aș vrea să adaug că imoortul unor modele străine s-a dovedit nefast, (și profesorul Edgar Papu și prozatorii Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Pop Simion, sau Francisc Păcurariu au spus atîtea lucruri tulburătoare !) a venit vremea, cred, să observăm că aceste „modele străine" sînt vehiculate și de critica literară românească, obedientă în a-și scrie propria istorie literară cu concepte străine. Adevărata *creație* în critică pornește de la respectarea adevărului istoric elementar și de la inventarea sau reformularea unor concepte... așa cum profesorul Edgar Papu a făcut-o.

Ce e mai aberant decît să-i ceri romanului românesc, de exemplu, să se „sincronizeze" cu „noul roman francez" într-o vreme cînd la noi se redescoperea persoana umană ultragiată de istorie... Încercarea a fost făcută... și altele... Nu avem numai datoria să scriem o literatură adevărată, profundă și originală, trebuie să avem și o critică și o istorie literară, creatoare trăind ca și noi același „sentiment al valorii".

PAUL ANGHEL : Francisc Păcurariu a ridicat o problemă pasionantă : originalitatea ethosului ilustrat în chip frapant prin romanul sud-american. Lumea de azi e uimită de înflorescența exotică a romanului sud-american, așa cum în secolul trecut a fost vrăjită de înflorescența romanului rus. Și într-un caz și în celălalt a funcționat componenta civică. Originalitatea a fost și este rezultatul forărilor în adîncime, avînd ca rezultat niște sinteze inimitabile. Nimic mai greșit decît a prelua și transpune într-o altă limbă modele gata confecționate, nimic mai fals decît a te arunca la marginea unui ultim val. Asemenea modele sînt importante în măsura în care provoacă nu rezultate similare ci demersuri asemănătoare.

DUMITRU M. ION : Ne arătăm simțul civic și atunci cînd ne luăm asupră-ne responsabilitatea de a ne recunoaște valorile spirituale. Ele

Nicolae Ciobanu

sînt temeiuri pe care s-a înălțat patria, se înalță și se va înălța. Cărțile de cetire și de istorie ne vorbesc despre eroi și alături de ei, despre scriitorii țării. O conștiință de neam și de limbă înaltă cele două categorii, eroi și scriitori, pe treapta eroismului civic și creator în pătrie. Fără acel trecut am fi mai săraci, fără această clipă la fel de săraci am fi mîine, prima condiție a unei iubiri e să ai ce iubi, a doua — să nu-ți trădezi iubirea din pricina mărunțișurilor. De iubit avem ce iubi.

NICOLAE CIOBANU : Aș spune că, pe diverse căi, în momentul de față, adică în ultimii patru-cinci ani, trec ca valori de primă mărime, lucrări care, curios, rămîn la periferia adevărului existențial propriu vieții omului de azi, propriu vieții acestui om ca ființă social-istorică și filozofico-politică. Este cazul paradoxalei substituiri de valori în materie de poezie, cea purtînd însemnele autentice ale valorilor mai susnumite fiind, pasă-mi-te, suspectată de lipsă de valoare estetică, în timp ce alte „formule" delirant-incoerente ori de un inconformism pasabil sînt aduse în prim-planul atenției critice. Romanul nemaipomenitei îndrăzneli cantonat în tematica „obsedantului deceniu", a devenit, de asemenea, rețetă sigură, continuînd a mai crea iluzia că aici se află unicul filon de cunoaștere a existenței noastre social-politice din ultimele patru decenii. Sînt eludate, astfel, atît tragica temă a celui de al doilea război mondial cît și temele prin excelență dilematice relevate de existența noastră de azi și de mîine. Nemaivorbind de păgubitoarea minimalizare a literaturii de evocare și reconstituire a trecutului istoric mai mult sau mai puțin îndepărtat.

PAUL ANGHEL : Eu am scris odată, prin 1969, o serie de articole sub titlul „genul confuz", împotriva literaturii de evaziune. Se cultiva și se aplauda pe atunci fuga de real. Literatura își cucerise dreptul de a evada și de a nu spune nimic. Pe mine m-a indispus acest nimic, mă indispune și azi. În numele acestui nimic s-a fondat chiar și o direcție hermeneutică a nimicului, nu cea de care se ocupă Adrian Marino. Citind o carte a unui asemenea hermeneut despre Sadoveanu, am căpătat senzația că Sadoveanu e un caligraf persan din epoca preislamică și nu un autor român. Literatura românâ e văzută de undeva de pe Lună, citită de un om din Lună, aflat într-o perfectă stare de eclipsă față de realitatea din care emană literatura. Ca să resuscităm conștiința civică a literaturii trebuie ca și critica să-și facă datoria, acea critică aflată însă în starea de eclipsă de care am vorbit.

CONSTANTIN STAN : Încă un cuvînt aș mai spune despre angajarea în real a tînărului scriitor. El este un om care se mișcă. El cunoaște multă lume, multe locuri, multe întîmplări. Din nefericire, deseori proza sa urmează itinerariile biografiei sale asemenea articolelor noastre din presă care trebuie să spună despre cum a mers documentarea. Este acest fapt, este această probabilitate de desfășurare a epiculul (în forme mai tradiționale, mai moderne) o profundă atitudine față de cele înconjurătoare ? Aș spune că, în cele mai multe din cazuri, nu literatura dă dovadă de curaj, că realitatea este cea care „forțează" mîna curajului în literatură. Civism este, pînă la urmă, a-ți apropria tocmai acest curaj al realului.

GHEORGHE SUCIU : Spiritul civic al scriitorului nu se poate manifesta pe deplin fără apelul la spiritul critic. O înregistrare pasivă a realității sau fuga de problemele cu care este confruntată aceasta nu pot duce decît la anemierea operei. Desigur, nu o dată, scriitorul trebuie să izbească în anumite mentalități constituite, să nu fie pe placul tuturor, dar dacă spune adevărul și numai adevărul, dacă opera lui bate și mai departe de ziua de astăzi nu se poate ca atît contemporanii, cît și timpul să nu-i dea dreptate.

M. UNGHEANU : O astfel de discuție nu presupune concluzii. Mă mărginesc la constatarea unei unități de păreri în ceea ce privește marile necesități ale literaturii : promovarea unui spirit civic pronunțat, a unui spirit critic pronunțat, a unei solidarități de idei și de atitudine literară pe terenul spiritului civic în România de astăzi. Cititorul are prilejul să cunoască opiniile scriitorilor despre viața civică a României de astăzi. Acesta este și rostul acestei întîlniri și al acestei reviste. O redacție este un sediu scriitoricesc de lucru, un laborator. Aici este locul de întîlnire al scriitorilor. Din această pricină sîntem pentru susținerea meselor rotunde care ajută nu numai pe cititori să-și cunoască scriitorii, dar și pe acestia să se cunoască între ei. Dacă alte forme de întrunire scriitoricească pe teme literare nu-și dovedesc eficiența, mesele rotunde pot fi asemenea prilejuri. Revista noastră își propune și alte întîlniri de acest fel. Este și aceasta o formă a spiritului civic.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

„Cele mai frumoase poezii" ale lui Leonid Dimov au fost tipărite la Editura Albatros

Editor și poet : Daniela Crăsnaru

Nicolae Velea „La groapa de fumat"

FISE DE ISTORIE LITERARĂ

Revelația «simbolistă» a spațiului

Anul I — No. 49 **FLACĂRA** 22 SEPTEMBRIE 1912

ABONAMENTE: ... LITERARA ▫ ARTISTICA ▫ SOCIALA ... APARE SÂMBĂTA ... DIRECTOR: CONSTANTIN BANU ... Numărul 10 bani ... Bucureşti

DIN UMBRA ZIDURILOR

BABILON

NOTRE-DAME

FELINARUL

Operele publicate în timpul vieții, sub îngrijirea autorului, exprimă întotdeauna ultima dorință a creatorului, preocupat de a da forma și înțelesul cel mai adecvat ființei lui. Editorii postumi de obicei țin seama de acest lucru, dar în epoca modernă accentul de descoperire fulgurantă a creației este inseparabilă de cultul anatomiei. Dacă manuscrisele concentrează zbaterea spasmodică a creației, revistele deschid drumul unor căutări care tind să prefacă anatomia în peisaj.

În acest imperiu al revistelor, în care fără oprire ideile și gîndurile lui Octavian Goga au țîșnit printre agave, clocotitoare și erozive fără să cunoască granițele abandonului, mai fierb încă versurile lui, ca niște iluzii proiectate în timp.

Într-o revistă bucureșteană simbolistă, desi eticheta nu importă, condusă de C. Banu, „Flacăra literară, artistică, socială", i-am intilnit publicate la loc de cinste, pe prima pagină chiar în primul an al ei de apariție, un ciclu de trei poezii, sub titlul **DIN UMBRA ZIDURILOR :** în nr. 49 din 22 sept. 1912, p. 1 : **Babilon, Notre-Dame și Felinarul.** De la bun început se remarcă titlul cu semnificație simbolistă, ce va fi dat mai tîrziu numele volumului de versuri, ce va apare în 1913. De reținut însă că acest titlu al volumului se conturează în această perioadă. Izolarea lui de casă, de sat, de acel spațiu-atmosferă ce i-a înconjurat ființa în copilărie, în acea vîrstă cînd tot ceea ce este afect se suprapune în subconstient, este măsurată cu comprehensiunea matură a vîrstei, necruțătoare martoră a naufragiului căruia i-a devenit pradă. Prima poezie **Babilon,** al cărui titlu a fost schimbat în volum sub titlul Paris (I) este sugestiv pentru senzația halucinantă, de uriaș conglomerat, haotic, exasperant de copleșitor. Poezia a fost compusă pe un vechi motiv sufletesc. Ea a rămas o decantare sufletească a unei noi experiențe vitale, fără logică, a unui oraș, năpraznică, dar și mîndră căreia îi ascultă svonul auriților cupole. Înfiorat simte că devine robul ei, deși în juru-i urlă Babilonul. Fără să vrea, auzul surprinde goana ce se materializează în bătăile inimii pămîntului.

Sfiosul de la țară s-a poticnit în marea metropolă „orbit de flăcări nevisate", dar prins de ghearele-i hulpave, oftatul i-a amuțit, dar continuă să trăiască între zidurile ei. Poetul se simte singur și neliniștit. Spaima sfîșietoare îl separă de lumea lui cunoscută, benefică, aceea a căminului părintesc, sub vraja căruia încă se mai găsește, și de care este legat placentar. Extraordinare sînt versurile în care nopțile, „cînd umbre moi se lasă" își simte sufletul atins de culpa propriei trădări : „Ca pe un ostean înfrînt de oboseală / M-a biruit năprasnica cetate". „Cu ochi orbiți de flăcări nevisate" el se visează în sat, la el acasă, pentru că abia acum cînd e departe descoperă ce înseamnă spațiul-leagăn, taina de familie de care se îndepărtase.

Acum cunoaște sentimentul înstrăinării ca un nou mod de a exista. Dacă acest sentiment îi era specific și înainte de 1912 în creație, acum, indiscutabil, descoperirea propriei suferințe se înalță pînă la valori simboliste. Cu aceste trei poezii publicate în „Flacăra" din 1912, îi descoperi bătăile propriei inimi : „Și-n jur de mine urlă Babilonul", versuri cu realitate înfiptă în conștient, fără logică, absurdă, retrasă în vis, într-o nostalgie după fericirea pierdută. În poezia română Philippide redescoperă mai tîrziu în poezia „Prin niște locuri rele" sentimentul poetic al înstrăinării exprimat prin imagini concrete, realizate de inchipuirea lui telurică, cutezătoare, ce-și purta umbra conștiinței poetice peste tot locul. La Philippide, orașul pare din cer văzut, ca „un incilcit amestec uriaș", „un babilon de turnuri și palate / Din toate vremurile adunate / Cu cite un zgîrie nori înfipt în zare / Sticlind cu zece mii de ochi la soare". Se simte și el stingher în mijlocul marii cetăți, dar memoria lui afectivă nu cheamă în ajutor satul, copilăria, ci, cerul. Orașul-jivină, cruntă și enormă, îi sfredelește auzul cu un zbirniit asurzitor, cu un scrișnet dureros. Scăparea i-a rămas în fugă : „Și-am început să alerg, pînă am ieșit / Din mrejele orașului vrăjit / Să sorb văzduhul liber al naturii".

Pe lîngă titlul schimbat, poezia **Babilon** va mai suporta intervenții și în textura versurilor. În versul al III-lea din prima strofă apare : **Babilon :** „Eu o ascult" — **Paris :** „Cînd o ascult". În primul vers din strofa a 2-a : **Babilon :** „Ca pe un ostean" — **Paris :** „Ca pe un ostaș". În versul al 3-lea din strofa a 2-a : **Babilon :** „Cu ochi orbiți" — Paris „Drumeț orbit". În versul 3 din strofa a IV-a : **Babilon** se termină cu punct, iar în poezia **Paris** urmează...., ca și cum poetul ar mai avea ceva de dezvăluit, cînd cuvîntul nu mai are loc de alte cuvinte sugerate.

Poezia **Notre-Dame** mai apăruse în același an, 1912, în revista „Luceafărul" anul XI, nr. 4, din 22 ianuarie, 1912, pag. 83, semnată Octavian Goga, sub titlul **Gomora.** Acum, pentru prima oară, se publică sub numele de **Notre-Dame,** în revista „Flacăra" nr. 49 din 22 septembrie 1912.

Această catedrală, Notre-Dame, puternică, ametitoare, înfiptă în cer cu cele două brațe ale ei, este văzută de Goga în ipostază de blasfemitoare a Gomorei. Nu întîmplător purtase înainte titlul **Gomora.** Parisul purta în el osîrdia, repudierea. Goga nu exalta catedrala medievală cu fervoarea unui Rodin. Înțelesuri asemănătoare ale orașelor gomore sînt recunoscute în alegoriile multor poeți români, de după Goga : Philippide, Arghezi, Bacovia. Cuprinși de anxietate, boala singurătății, ei văd în imaginația lor umbre tiritoare, gata să-i răpuie, zidurile înalte îi mistuie, de aceea fug îngroziți, spre natură, spre locuri cunoscute și calde. Goga nu inventează viziuni apocaliptice, ci caută cu instinctul lui țărănesc contactul cu amintirile rămînînd un simplu „drumeț străin din țări îndepărtate". Și această poezie a suferit schimbări cum ar fi : după versul 2 din strofa a 2-a urmează puncte, puncte. **Notre-Dame** publicată în revista „Flacăra" și **Notre-Dame** publicată în volumul din 1913 : suferă schimbări făcute de poet.

Poeziile, nu întîmplător, au fost publicate împreună de Octavian Goga. Ele nu au fost separate pentru că ceea ce le unește este sentimentul ca mod de exprimare ce-i domină conștiința, iar nu ca mod de existență pe care poetul o acceptase. În „Fragmente autobiografice" publicate în 1933 mărturisește detaliat că : „N-am avut orașe, n-am avut ziduri și turnuri de apărare... noi sîntem mutați numai cu trupul la orașe, dar amintirea cu farmecele ei și mintea cu cumpăna înțelegerii drepte ne îndrumă la sate". De aceea, Goga constituie un subiect aparte în poezia română. El este poetul tragic, profund metafizic și înainte chiar de Lucian Blaga el vorbește de un „orizont spațial" al satului românesc.

Ca și în **Babilon,** în poezia **Notre-Dame** apar schimbări. În versul 3 din strofa a 2-a în rev. : **Scăldat în vis,** în vol. : **Scăldat în ris.** După versul 4 din strofa a 2-a urmează punct. (în revistă), în vol. : ... În versul 3 din strofa a 3-a : în rev. : **Cînd după nori zîmbește aurora,** în vol. : **Cînd după nori mijește aurora.** În versul 2 din strofa a 4-a : în rev. : **Văd zidurile vechii catedrale,** în vol. : **Văd turnurile vechei catedrale.** După versul 3 din ultima strofă : în rev. — punct, în vol. ...

În poezia **Felinarul,** apărută alături de celelalte două în revista „Flacăra", intîlnim reacția poetului față de obiectele străzii, reacție involuntară de compasiune, pentru „Oftarea lui sihastră" : „Umanizîndu-l îi conferă o valoare morală, încredințîndu-ne că sensibilitatea lui pentru tot ce îl înconjoară, se exprimă ingenios.

În final, **Felinarul** este și ea o poezie tipic simbolistă, în care se realizează întrepătrunderea dintre subiect și obiect a comuniunii simpatetice, impulsionată de stări fluide, analogice, un întreg complex de senzații vizuale, olfactive cît și explorarea enigmaticului : „De ce m-aprindeți, fiecare sară, / Să luminez nenorocirea voastră ?..."

În universul liric al lui Goga, încă de la început, precumpănește spațiul necunoscut, în care obiectele suferă și ele, ca și oamenii, supuse și chinuite, însingurate pentru că întreg veacul suferă și-și plimbă întreg „Calvarul". Contaminările simboliste sînt, așadar, simptomatice.

Elena Teodorescu Ene

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Istorie. În timp ce dădeau cu pietre în piatra cetăților Romei, popoarele migratoare se smulgeau din epoca de piatră.

II. Apa trece, fetele rămîn.

III. Dansul e o acțiune politică spune cerul : nu ! E o acțiune geologică inventată de mine împotriva oricărui cutremur, spune pămîntul.

IV. Dacă în vasele capilare ale unei plante curge sînge, la rădăcina ei se odihnește o fiară rănită.

V. Psihanaliza obiectelor. În subconștientul oricărui clește se află ghemuit un boa constrictor.

VI. Un vers occidental : „Trece puștoaica suplă ca o mașină de lux".

VII. Ce egoism, ce simț enorm de proprietate are magnetismul terestru ! Este atent la orice zbor, la orice săritură. Și vulturul și aviatorul, în timp ce sînt gata să se verse în marele anonimat al cerului, aud șoapta lui de o convingere absolută : ești al meu, ești al meu...

VIII. Proza absurdului. Prin grădina plină de Hortensii se plimbă domnul Papadat.

IX. Indicații sigure pentru hingherii de pe o planetă vecină : „Prindeți numai cîinii care nu umblă cu covrigi în coadă !".

X. Un poem e un adăpost antiatomic la îndemîna oricui.

George Alboiu

NUMELE POETULUI

Valeria Victoria Ciobanu

Debutată în 1980 de revista „Luceafărul" (cu o prezentare semnată de M. N. Rusu), Valeria Victoria Ciobanu își publică prima carte „Secolul din casă", în colecția de debut a Editurii „Eminescu".

Poemul liminar, „Poarta" („Deschisă-i poarta... / pierdută-n mine mă petrec. / De mă auzi, încearcă și mă-nvață / aștept aici din marea dimineață. / De așteptări e lumea pustiită — / Prin mine tu te naști ca-niiia oară, / Mi se cuvine veacul ce măsoară / distanța-apropierii dintre noi. / Întoarce-te, -așadar, e pragul ușii / sau pragul sorții — sărbătoarea rară / de-împrăștiere ultimă-a cenușii.") rezumă o existență încheiată sub semnul trăitului și inaugurează un spațiu nou, teribil, spațiul literaturii ; întreaga carte, dealtfel, dincolo de inflexiunile sentimentale, de stîngăciile expresive (chiar de unele impropriități de limbă surprinzătoare), este dominată de sentimentul descoperirii propriei vocații, versurile au dramatismul urgenței, comunicarea e eliptică atingînd uneori adevărata lapidaritate încărcată de sens : „De-aș robi pămîntul luminării noastre, / stăpînă să fiu! — / Un drum / în năvălirea verilor toride. // De-aș robi pămîntul întristării noastre, / m-aș lumina stăpînă : pămînt pe care scrie / atîtea brazde ziua / Tu să-mi aștepți venirea ca ploile-n pustiu" („Pămînt pustiu").

Un anume accent de fatalitate, o anume spaimă întreținută de conștiința tîrziei revelări a harului, tensionează versurile cele mai banale („Ora se prelungește prea mult... / De azi pot, absentă, s-ascult. / Ar trebui să vorbesc despre mine din nou, / păduri să răstorn într-un singur ecou, / să chem prin pămînt, între ierbi, / uitatele stele, mersul de cerbi... // Mi-aș dori o privire, neuitatule domn... / și nevorbindu-ne să ne-ntîlnim / de-acum în uitare și somn"); uneori, captarea tulburătoarei voci interioare surprinde prin naturalețe („M-ascund în mine nălucind, / la ceas sălbăticit de noapte. / Pe firul vieții-abia te prind / și mi se-ntunecă privirea. / Zadarnic stau, ești doar o boare, / tu te-ai născut din amăgirea / acelor stele căzătoare...").

Renunțînd la „democratismul temelor poetice" (toată lumea scrie despre toate cele, titlurile poemelor trec de la unii la alții, etc.), ocolind expresia comună, Valeria Victoria Ciobanu, posesoarea unui indiscutabil talent literar, va reuși să-și transcrie cu mai mare fidelitate sensibilitatea dureroasă care transpare din versurile acestei prime cărți.

Cezar Ivănescu

PRIVIREA LUI ORFEU

Între sintaxa reveriei și a sarcasmului

Fericiți poeții tineri, căci a lor va fi împărăția artei, mi-am zis, parafrazînd (fără păcat !) un text celebru, citind și recitind volumul lui Ioan Flora, **Fișe poetice** apărut grație Editurii **Cartea Românească** zilele trecute (Pentru acei dintre cititorii noștri care cunosc mai puține date despre Flora, îi putem informa că este poet iugoslav de limba română, redactor la revista „Lumina" și al săptămînalului „Libertatea" din Pancicva, că s-a născut în 1950 și a făcut Facultatea de filologie la București, că a publicat pînă acum zece volume de versuri). Spun „fericiți" fiindcă ei au de cele mai multe ori timpul în față, astfel că își pot schimba maniera, stilul, timbrul, tonul scrisului etc. (atunci cînd acestea există dar și cînd lipsesc cu desăvîrșire !) iar în cazul de față, într-o carieră literară începută doar cu zece ani în urmă (și volumul masiv, o selecție reprezentativă de 180 de pagini, exprimă, toată, întreagă, această perioadă) mi s-a părut că discern chiar trei moduri sensibil diferite de a-și intona discursul liric, ceea ce, evident, li s-a mai intîmplat și altora (ba unii, mai radicali, ca un Fernando Pessoa, cînd au simțit că li se scindează personalitatea, și-au schimbat și numele cu care își semnau opera.!) și nu implică automat și o modificare în planul judecății de valoare, ci doar în acela al judecății de existență.

Așadar, un prim capitol important al cărții este alcătuit dintr-un ciclu de poeme în proză care, deși scrise într-o lumină crepusculară, nu au răceala, respirația tăioasă a iadului rimbaldian (Flora a și scris o carte cu această referință) ci umanizarea, chiar dacă adolescentă, a ființei vulnerabile în fața mineralului, la ceea ce nu se supune eroziunii în timp ; poemele acestea sînt, deci, nu atît viziuni sau mai curînd, „previziuni" „științifice" (cum sugera Ion Barbu), exacte ca demers ipotetic, ci muiate în căldura afectelor care-și refuză un anumit cinism al contemplației obiective (adică, în cazul nostru, lumea privită la rece, ca un obiect de studiu detașat de trăirile subiectului). De altfel, ca în bună tradiție a liricii romantice, dar cu un ton mai puțin ancilar grandilocvenței și emfazei, deci mai apropiat de o dimensiune umană redată lucrurilor, acestea se animă, reintră în haloul, în sfera aperceptivă a trupului nostru material, a reacțiilor sale de lumini pilpiitoare, (nevăzuți cîli vibratili ?), dar care ne apără atît de eficace, de decisiv de sentimentul solitudinii cosmice : „Tu hainele le-ai scuturat moi și le-ai acoperit cu cenușă și a țîșnit singele ca un blestem. Coboară și malurile se vor preface în guri cărnoase și vor striga în mijlocul trestiilor. Cărările albicioase se vor uni în una singură. În rădăcini glasul se va face cenușiu și nu ne vor învălui apele, disprețuindu-ne, aspre. O femeie de lemn ai întîlnit la amiază, cu mîinile făcute cruce. Ti-ai acoperit fața cu palma și ai simțit aprinsă povara creșterii. Crește pădurea în ochii tăi și pietrele își fac largi nările, urmele pașilor să miroasă". Acest ton de litanie păgînă (amintind și de lecția lui Saint-John Perse) învăluie cîntecele poetului ca într-o reverberație a amintirii, dar cu o vitalitate ce nu se dezminte nici în text, nici în subtext (p. 19 etc). Senzualitatea disimulată într-o sintaxă a reveriei (schimbarea locului în frază a subiectului cu predicatul etc.) dar care nu e mai puțin perceptibilă desigur, nu pe căile evidente, clare și distincte ale prozei logice, nu o dată brutale și abhorante ci pe cele care, trecînd prin filtrul purificator al memoriei, ne ocrotește, ne apără de spectrul vremelniciei (Un exemplu de topică inversată — „O zbatere simțeam în piatră și am vrut cu palma semnăturile să le acopăr" în loc de „simțeam o zbatere..." dar să nu mai demontăm și să punem la locul potrivit fragmentele, petalele, fiindcă aceasta e treaba acelor critici nu mulți, dar fatali, care, avînd vocația sertviciilor funerare, tratează textul ca hiena pe cadavru).

Următorul ciclu de poeme în proză, **Iedera,** mi s-a părut un mai clar dans nupțial al cuvîntului, de adorație a femeii în puritatea naturii, sălbăticiune care trebuie să se inițieze în misterele orfice, o regresiune în timpul cînd, vorba lui Shakespeare (citez din memorie), instinctele vechi, vagabonde fac lanțul rutinei să sară : „Femeia de culoarea măslinei a aprins focul și a aruncat deasupra frunze verzi. Focul a început să se desfacă devorator. Să treacă au început în grabă fluturii cu pete negre pe umeri și să se stingă. Priveau în scoarță de stejar. Priveau în pleoapă fluturii cu pete negre pe umeri" (p. 34)

Cît privește poeziile propriu-zise și care în volum au greutatea cea mai mare, cu ele se întîmplă, aparent, un fenomen ciudat. Ele par (la pipăit, la miros, la gust !) mai detașate de pasiunile subconștiente decît poemele în proză și cu toate că dispun de o altă eleganță a scriiturii, primele cicluri (deci a doua etapă) și anume : **Fișe poetice, Rimbaud sau altcineva, În afara oricărei practici romantice** precum și cel de hotar spre etapa a treia, **Scriptor,** se bucură de un exces de rigoare (și de pudoare ?) de un control al afectului care le face mai limpezi, le înalță într-o zonă mai rarefiată a spiritului ludic și iată cum : Poetul resimte actul de a scrie, acum, ca pe o vină, ca pe un păcat provocat de prezența prea vigilentă a conștientului, a abstracțiunii în experiența vitală încît aceasta suferă, suportă nu numai o diminuare, o diferență de grad, dar și de natură (ceea ce trebuie luat desigur **cum grano salis,** dar în nici un caz ca o cochetărie, ca a o teorie sau ca o ironie la adresa creației și creatorului, cum ar spune mult regretatul Mazilu). **Fișele poetice** s-ar voi (ilozie !) expresia unei stări de provizorat, de preexistență a adevăratei poezii, de pregătire și de proiect ce abia în urmă va fi executat, în-format, dar acum avem de-a face cu o cochetărie, întrucît piesele nu prezintă aspectul unui șantier în derivă, ci sînt obiecte finite de pe care schelele au fost înlăturate. În același timp, trebuie spus că el nu are reliefuri privilegiate, discursul liric se pronunță în același ton pe toată suprafața lui, cuvintele au același regim mai mult funcțional decît ocultant, mai curînd sceptic referențial decît hermetic (conform **Situațiile).** Poetul se vrea aici un om comun, fără calități extraordinare, „în afara oricărei practici romantice", dar nu chiar străin de practica modernă a poemului ca obiect cu geometrie variabilă cum o găsim la Nichita Stănescu (p. 79). Fraza devine mai lapidară, mai decisă, mai ascuțită, tentînd să apere „curățenia și sălbăticia cărnii" (o. 87).

Cu ciclul de graniță **Scriptor,** observăm o radicalizare a acestei viziuni maturizate de experiență și din care se alungă sirenele, himerele și iluziile tranchilizante. Poezia capătă un ton pragmatic, descrie **lumea fizică** a obiectelor fără aureole romantice, fără a mai fi animate ca altădată de proiecția, prelungirea stărilor noastre psihice. În afara aurei lor metafizice, a luminilor și sensurilor lor ambigue, nu obiectele realității au parte de sarcasmele lui Ioan Flora de acum, ci poezia lui anterioară este într-un fel contrazisă. Pentru autorul cel maturizat de experiență, „poezia-i document", martor și participant la istorie, din care nu se exclude o anume desacralizare (comună epocii), o sfidare a normelor învechite, resimțite în rolul lor de scleroză socială. Astfel că efectul este dublu : dacă Ioan Flora în această carte cu totul remarcabilă, invocînd în final proza vieții, a crezut că dă afară poezia pe geam, ea a intrat, sub o nouă înfățișare, înapoi pe ușă.

Dan Laurențiu

Neașteptatul oaspete

În dimineața următoare nopții în care Maciste fusese filmat în postura unui dansator modern, la ușa casei lui Gherman apăru însuși Simion Still și văzîndu-i pe cei doi prieteni dormind nedezbrăcați în fotolii, vru să se retragă, dar cum lui Vasile îi rămînea un ochi deschis chiar și în somn, ochiul înregistră imaginea tatălui Norei iar mîna bărbosului însfăcă rapid reverul hainei celui venit și-i obligă să mai rămînă.

— Ca să zicem așa, ce tot cauți și te-nvirți pe lîngă noi vecine ? La intrarea lui Still, în încăpere, Maciste ieșise ușurel pe fereastră și peste un minut intra la fel de ușor printr-o altă fereastră în camera Norei.

— Stai în casă cu cel mai înverșunat dușman, răspunse tatăl Norei.

— Exclus. Ion mi-e prieten de-o viață.

— Mai sînt și alții care dorm sub acest acoperiș !

— În afară de Maciste nu știu să mai fie nimeni, poate vreo muscă sau vreun țînțar.

— Atunci află de la mine că nici muștele, nici țînțarii, chiar de-ar fi vorba de țețe sau anofel, nu pot fi numiți dușmani ai omului. Pe cînd un animal cu ochi inteligenți, al cărui mers nu-l auzi, a cărui apropiere n-o presimți, al cărui atac nu-l intuiești pînă în clipa cînd simți că ți-a sfîșiat beregata ; ei bine, dumneata suporți, ai suporta să dormi în aceeași încăpere cu un astfel de viețuitor ?

— N-aș suporta, răspunse Vasile, deși nu sînt slab de inger.

— Vezi ? vezi ? și cînd îți spun că stau totuși cu cel mai mare dușman în casă, nu mă crezi !

— Să mă tai dacă pricep o iotă. Ce tot îndrugi verzi și uscate ?

— Ascultă, il somă Still, te prefaci în continuare a nu ști cine este individul sau animalul, cum vrei să-i spui, și te ascunzi după vorbe ; dorești să afli părerea mea sinceră sau nu ?

— Dar nici nu trebuie să mai întrebi, dă-i drumul ! il îndemnă Vasile.

— Ți-aș cere însă cuvîntul de onoare că n-ai să-i spui nici lui, nici altcuiva !

— Îți dau cuvîntul meu de onoare că dacă-mi aduci repede o sticlă, două de whisky n-o să afle nimeni, niciodată, dar despre ce-i vorba ?

— Imediat ce ne înțelegem am s-o trimit pe Nora să-ți aducă cele două sticle și ce s-o mai găsi pe acolo. Te avertizez însă că e foarte periculos dacă se află ce vrem să punem la cale.

— Păi ce vrem să punem ? se nedumeri Vasile.

— Vrem să stîrpim crima și criminalii de pe strada Salvării.

— Bine dar Gherman nu era criminal și văd că unii l-au stîrpit fără a fi avut vreo vină.

— Asta nu-i adevărat, se împotrivi Still, Gherman și-a plătit păcatele nenumărate. Și cînd te gîndești ce ușor a scăpat după ce toată lumea observase că întreținea cele mai intinse relații cu străinii !

— Ascultă, vecine ! M-ai trezit din somn fără să fi avut noi vreo întîlnire și acum te-apuci să-mi coși dușmani și străini prin urechi. Mi-e somn ! Sînt obosit ! Mi-e sete ! Aduci sau nu ce mi-ai promis ? La strigătele lui Vasile, care vorbise molcom pînă atunci, Ion se trezi și intră în baie.

— Vrei să știi cine-ți va sfîșia beregata vreodată ? întrebă Still.

— Nu vreau să știu și în orice caz nu știi dumneata acest lucru, scrîșni Vasile.

— Maciste, da, el ne va sfîșia pe toți, dar eu am unde să mă adăpostesc, pe cînd voi, trăiți cu răsuflarea și ochii lui deschiși pe fețele voastre, strigă Still, cu vocea răgușită.

— Maciste este cel mai bun și cel mai apropiat prieten al lui Gherman și al nostru, n-ar fi în stare de asemenea mîrșăvii, cum poți să vorbești astfel ?

— Îți propun acum, pînă nu e prea tîrziu, să ne apărăm de acest pericol mare !

— Adică vrei să-mi ceri să atacăm noi mai întîi.

— Cam așa ceva, dar discreție și-o să ne ajutăm în continuare în toate problemele.

— Eu unul nu mă angajez, ar fi împotriva eticii mele, și pe urmă văd că și sticlele acelea întîrzie așa că mai bine să le lăsăm baltă.

— Îndată, sări Still în picioare, ai să vezi într-un minut că voi avea cu ce să-ți stingi setea, îndată o trimit pe Nora.

Cînd Ion ieși din baie, Maciste intră pe ușă avînd afirmată de git o sacoșă grea, din care Nora scoase un arsenal de sticle din toate soiurile.

— Bună dimineața, copii, surîse Vasile, ziua de azi a-nceput rău dar continuă bine. Poftiți la masă !

— N-ai vorbit degeaba, o oră, îl tachină Ion, cînd o să mă simt bine o să-ți povestesc ce-am înțeles.

— Închin pentru voi, copii ! Să trăim mult ca să ne vadă dușmanii fericiți.

G. P.

Valorizarea actului de creație

Urmare din pag. 1

timpuri, să părăsească mai devreme sau mai tîrziu vatra care i-a zămislit, căutînd marele oraș, posibilitatea afirmării, fereastra contactului vital cu publicul, cu lumea. Acest exod, deși încă prezent în cultura noastră, se află în vertiginoasă scădere. Descentralizarea editorială, întărirea revistelor literare și a asociațiilor scriitorilor din provincie, înființarea de cenacluri ale scriitorilor sînt de natură să frîneze forța centripetă pe care o exercită Bucureștiul, în cultură în general și în literatură în special, să restrîngă aria posibilităților de manifestare a exclusivismului și intoleranței necolegiale, să ofere cimp de manifestare creației pe întreg teritoriul țării.

Elogiem pe acei cărturari ai neamului care în vremuri de cruntă asuprire națională și socială au reușit să editeze la Brașov, timp de patru sute de ani, cărți în limba română, primele cărți în limba română ! să editeze reviste săptămînale, reviste de bună tradiție și îndelungată activitate ! Acum Brașovul este, din punct de vedere demografic, de peste 60 de ori mai mare ca în secolul lui Coresi și de peste 100 de ori mai puternic din punct de vedere economic decît în secolul lui George Barițiu. Faptul că aportul său cultural este astăzi mult rămas în urmă față de aportul industrial trebuie să ne mobilizeze puternic pe toți scriitorii, pe toți factorii de cultură ai Brașovului, (și nu numai ai Brașovului !). Orașul care a fost cel dintîi producător de carte românească nu mai este astăzi în rîndul orașelor dotate cu editură. Va trebui ca, în cadrul acțiunilor de autofinanțare a revistei ASTRA, să redeschidem activitatea de tipărire a unor cărți de larg interes cultural și **să reînnodăm firul tradiției editoriale în orașul primei școli românești și al textelor coresiene.** Privesc acest lucru ca o datorie, ca o necesitate și ca o posibilitate în strînsă concordanță cu programul ideologic al partidului, cu concepția profund democratică și inovatoare a conducătorului nostru.

atelier literar

poșta redacției

I. IOSIF : O serie de pagini care confirmă bunele perspective („Idilă modernă la ceape", „Idilă modernă la barul „Orizont", „Am auzit că s-ar putea", „Marele vinător", „Pe mal"). Mai e încă și nițel „lucru manual" (ca, de pildă, în „Despre cimp", unde dealtfel se străvede în filigran și un anumit model...), și un pic de ostentație și vinătoare de vorbe și „efecte" șocante, etc. În general, însă, cum spuneam, lucrurile se află, în toată evidența, pe făgașul poeziei. (Și o rugăminte : pe viitor, fiecare text pe o filă, fără verso, dar cu semnătură).

D. BARBU : Pagini frumoase, cu încercări de înnoire și diversificare („Dira de lacrimi", „Încă o copilărie", „Și apoi", „Fermecătoarea ucigașă", „Unul dintre noi", „Inima mea", „Eu"). Sînt, însă, unele elemente tehnice asupra cărora trebuie să luați aminte mai mult. Lucruri care țin de o anumită insistență, uneori dăunătoare, în sens explicativ, ori descriptiv-analitic (desfacerea gîndului sau imaginii în prea multe detalii, adesea mărunte, neînsemnate), enumerații în abuz, care nu adaugă nimic sau adaugă prea puțin („rochii de cer, rochii de raze, rochii de stele", etc.), ori șiraguri de metafore și ele oarecum tautologice, cu același efect îndoielnic („Dacă marea..., Dacă florile..., Dacă drumul..., Dacă stelele,"..., etc.) Și, fiindcă veni vorba, cam prea multe **stele, flori,** etc., care lasă impresia unui dicționar personal cam sumar, precar, monoton !...). În general, tehnica repetării, în aparență simplă și cu rezultate sigure, e în realitate foarte pretențioasă și plină de riscuri. (Ea cere, în primul rînd, un acut simț al nuanței, subtilitate, spirit inventiv, ingenios, o abilitate infinitezimală a cuvîntului, un mare suflu liric, etc., a căror absență își află pedeapsa sub semnul cunoscutei formule care zice că „monotonia ucide !...").

EM. BĂLȚIANU : Lucruri de inerție și de serie. Ceva, în „Camera".

GABRIEL COSTEA : Sînt niște exerciții de început, încă nesigure, naive, sub semnul lecturilor școlare. Trebuie să vă lărgiți sfera cunoștințelor în domeniul poeziei, să încercați și alte modalități și formule. Vom vedea ce va ieși.

M. VICOL : Vă cam repetați, și în scrisori, și în versuri. Versurile sînt mai aproape de confecția artizanală, vorbe „lipite" cam la întîmplare, fără un gînd, fără o idee, fără un sens.

TAMARA ASAFTEI : Există unele aptitudini lirice, dar ele se manifestă încă șovăitor, mai ales în formula (fără perspective) a metaforizării excesive și fără șir, „în dodii". E necesar să supuneți valul de vorbe unui gînd, unui sens, să măsurați necesitatea, aportul fiecărui cuvînt și să nu-i dați cale liberă, la voia întîmplării, „cînd nimic nu are-a spune"... Un început de limpezire și organizare a imaginii, în „Rugă la prieteni", „Portret".

EM. PETRESCU : Citeva pagini mai aproape de rotund („Chiromanție", „Eu te vreau", poate și „Val de pămînt"), dar nu vă vom ascunde că așteptăm mai mult de la dv.

M. R. : Mulțumiri ! (Dacă treceți prin București la întoarcere, dați-ne un semn).

HOMBRE : Nu sînt noutăți, încă n-ați găsit drumul cel bun, expresia adecvată, etc. Lucrurile rămîn încă într-o nebulozitate rebarbativă (abundă formulele gen „gustul meu frustrat de zină", de o totală obscuritate), din care ideea, imaginea, cîntecul nu prea izbutesc să răzbată. (Ceva, în „Inventar"). Deocamdată, vă dorim succes în dificila încercare care vă așteaptă.

T.C.G. — CONSTANȚA : Lucruri interesante, mai ales cînd nu se pierd într-un „dicteu" hazardat, necomunicativ, ermetizant. Deci : „Autobuzul". „Pînă în zori", poate și „Ceață nemuritoare". (Data viitoare, adăugați și semnătura întreagă).

M. CIORANU : Lucru superficial, grăbit, neglijent (gen „Ce se ridica ca niște îngeri"... etc.) care a devenit (cam de mult) o obișnuință, o inerție, un fel de fabrică de versuri, cu producție standard, de serie, monotonă, plafonată, de calitate îndoielnică. N-ați depus (și nu depuneți) toată străduința și pasiunea pentru a vă îmbogăți și perfecționa cunoștințele și mijloacele. Vă va fi din ce în ce mai greu s-o faceți, iar rezultatele vor fi din ce în ce mai slabe, mai obosite (prin nesfîrșită repetare), mai precare. Din noile produse, abia dacă putem cita cîteva pagini mai înfiripate (departe, însă, ca nivel, de primele promisiuni !) : „Ca piinile", „Fără dimineți", „Pînă cînd".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Virstă

Amețitoarea creștere a copiilor tăi,
Și gustul primejdiei de a nu-i vedea mari,
Bucuria inversă a umflării luminii fără să crape
Cu coaja atimind de trup, perfidă, pînă toamna tîrziu...
Laolaltă toate cu părinții aproape eterni
În bătrînețea lor stîncoasă, scandinavă !..
Cine mai poate totuși înțelege
Ceața de a fi,
Visul de a te numi,
Închipuirea de a muri ? !...
Jocul tot mai grav și sărat
Ca o gură de ape de mare
Cu dinții plesnind de-ntuneric ? !...
Ce miros de vreme pierdută s-a răspîndit sub limbă
Cînd ai simțit că te-neci ridicol și tăcut !...
Căci nu strigi ! ...Nu poți striga
Fiindcă aștepți orgoliul de a muri în tăcere,
Împingînd soarele-n apus în fiecare seară
Pe drumul cerului dus-readus...
Și peste toate bidineaua cu varul abia stins
Repetînd fierbinte și alb trupul său sfîrtecat și atins...

DANIEL COSTA

Metamorfoze

Eram clopot,
un clopot în turnul
bisericii albastre
din Goreria.
Apoi am devenit
abajurul înfierbîntat
al unei veioze,
zarul aruncat
pe o masă,
ca și cum
aș fi gîndit
ca un smochin,
în ale cărui ramuri
dansau vise.
Cu ochii pironiți
în tavan,
plină de grijă,
senzația că nu
mai fusesem
niciodată om
mă urmărea,
Apoi mi-am deschis petalele
alunecînd într-o
glastră.

DELIA ELIAD

Rugină

Să te ghemuiești
în propria-ți palmă întinsă
atît ți-a mai rămas
la îndemînă
și în căușul acela
de liniște
să asculți fiecare arc,
întregul mecanism
tresărind sub rugină.

EMIL PETRESCU

Intrebare

Spuneți-mi unde-aș putea
să îngrop o iubire.
Întreb de parcă ar exista
un cimitir pentru fluturi
sau pentru păpuși uzate
și-n jurul meu trec
autobuze, valize, oameni, comete
și nimeni, dar nimeni, nu-mi poate răspunde.
Spuneți-mi unde-aș putea
să îngrop o iubire.
Întreb de parcă ar exista
un cimitir pentru flori ofilite
sau pentru păsări călătoare,
dar nu există așa cum nu există
vreun cimitir pentru corăbii înghițite de mare
și-n jurul meu toate se scurg
fără să le-arunc măcar o privire
și întreb mai departe, la infinit :
„spuneți-mi, unde-aș putea să îngrop o iubire ?"

DIANA BARBU

Ilustrații la fabulele lui Esop, din ediția bibliofilă apărută la München în 1920

Romb

Deși sînt poet solange prefer să-ți ofer o supă
caldă și hrănitoare decît să-ți citesc un poem
pentru că poemele mele au aripi de ebonită
(nu tot ce zboară e digerabil)
și pe tine te sfîșie foamea solange
da poți sorbi zgomotos n-am să te aud
poți să-ți pătezi și rochia n-are importanță
pentru că solange j'aime ton losange

DAN EMILIAN ROȘCA

Ultimul mohican

El era bătrîn și trist. Din altă vreme,
ziceam noi, tinerii zgomotoși
alergătorii de viteză,
tatuați cu cronometre pe piept.

El se plimba agale după amiaza,
fumînd pipă,
fredona în ușile discotecilor Simfonia a patruzecea de Mozart,
desena cu creta pe asfalt
și ne privea lăcrimînd fuga buimacă,
iar în serile de primăvară, cînd înfloreau cireșii
arunca porumbei în curțile cazărmilor.

OVIDIU NIMIGEAN

Pe aburul oglinzii

A venit, a venit baba aceasta crucișă și rea
să-mi mături cerul de ultima tainică stea ;

a venit, a venit ca un vis hrăpăreț și urît,
juvățu-i din șerpi împletiți să mi-l pună de gît ;

a venit, a venit ca o grindină-n lanul de in,
rugina din dintele coasei s-o șteargă la mine-n destin ;

și-i tîrziu ; pe cîmpia de sare pornesc haimana
fără trup, fără gînd, doar așa ca un fel de ceva !...

IOAN GRUNZ

Arcul de triumf al grîului

Urmare din pag. 1

oare dintre noi mai poate să nu fie poet la ceasul de seceriș al cîmpiei ?) își închipuie țara întreagă vibrînd, trăind cu toată plinătatea sufletului și visînd, adăstînd ora apropiată a pîinii, în Bărăgan. În Bărăgan, fiindcă pe această mare de grîu, cea mai frumoasă și cea mai iubită, și cea mai fără de seamăn mare a noastră — sub zodia verii trec șirurile lungi ale combinelor — mari corăbii purtînd în brațele lor aurul boabelor fără de număr, prin care pămîntul își trimite spre noi metaforele sale mereu mai multe, mereu mai bogate, mereu mai pline de înțelesuri.

Acum, cînd aurul acesta trece prin mîinile noastre adăstînd aroma pîinii de mîine, inima poetului, deopotrivă cu inima țării se mută în Bărăgan și se schimbă într-o tainică, unică vioară. Cîntecul ei se iscă pe coarde de spice din înginarea luminii cu pacea serilor, a duduitului de motoare cu fosnetul boabelor și apoi cu liniștea nopții, din cîntecul ciocîrliei cu roua dimineților, din aromele și sunetele pe care greu le pot îmbrăca straiele vorbelor noastre : dar ochiul și inima și gîndul cuprind pe-ndelete nuanțe și sensuri, culori și forme trimise pe toate lungimile de undă spre noi de cîmpia cu spicele doldora de boabe și rod.

A fost dat dintotdeauna ca la ora recoltei glia acestei patrii străbune — din Moldova pînă în Banat, din Dobrogea pînă în Maramureș, de-a lungul și de-a latul ținuturilor românești — să trimită spre oameni (cei ce sporesc cu mintea și brațele lor corola de frumusețe a țării) nu doar un simplu și firesc sentiment de bucurie, ci însăși cîntecul tainic al satisfacției depline pe care numai rivna și dăruirea întru muncă îl pot aduce.

A fost dată dintotdeauna, românilor — la ceas de recoltă — bucuria împlinirii, dar parcă anul acesta mai mult decît în cei trecuți (cum desigur în anii ce vor veni mai mult decît azi) aurul grîului, aurul iscat de mîinile noastre ce i-au vegheat creșterea și împlinirea a primit noi carate.

Imaginîndu-mi Bărăganul aidoma unei mări pe care nesfîrșitele șiruri de corăbii ale combinelor trec pline de rod, nu-mi pot închipui altfel tărmurile decît ca pe un spațiu al luminii : un spațiu cu orizonturile larg și cuprinzător deschise cît o țară.

Aici și acum se înalță arcul de triumf al grîului pe sub care trec deopotrivă rivna și dăruirea și visul și așteptarea și cîntecul nostru adunat în suflet în toate celelalte trei anotimpuri.

Noaptea tîrziu, în liniștea cetăților și-n somnul satelor noastre se-aude fosnetul boabelor, inimitabil, unic și tainic imn prin care — la ceas de recoltă — cîntă o țară.

Se iscălea Z. S.

Urmare din pag. 1

Închei aici o parte din amintirile (ce cuvînt !) despre cel care a fost unul dintre presedintii de nădejde ai obștei noastre, scriitor viguros, personalitate puternică, spirit viu și bătăios.

Multe din informațiile adunate sau comunicate mie de numerosii prieteni sau colaboratori, alte amănunte sau întîmplări pe care le-am cunoscut direct, nu pot fi încă povestite. Dar va veni și vremea lor, înainte ca timpul să se așeze greu și definitiv peste memoria celui care se iscălea Z. S.

(din numărul viitor rubrica **Rememorări** va continua cu serialul **„Adevărul despre Marin Preda")**

P. S.

Rețete estivale : Din cartea „Bucătăria fără loc, regimul crud".

Vinete cu dovlecei : Vinetele coapte pe foc se curăță încă fierbinți, se scurg de apă și zeama otrăvitoare și se amestecă cu dovlecei tineri (fără semințe) fierți dinainte la foc mic. Iese o salată delicioasă și mult mai puțin toxică. Ajută celor bolnavi de fiere.

Desert de vișine. Stoarcem puțin vișinile curățate fără să le zdrobim de tot adăugăm un pumn de stafide și deasupra punem crema făcută din cinci gălbenușuri frecate cu miere și cinci linguri de frișcă. Așezăm la rece. Ajută celor bolnavi de gută.

VALORILE ANTICARIATULUI

À la Fanfare

Intenționam de multă vreme să scriu despre un anticar — Simion Mihuță — foarte cunoscut multor scriitori, ziariști sau altor oameni de diferite profesii. Întrucît unii dintre aceștia au scris despre „bătrînul anticar", cum îi place să i se spună, nu-mi rămîne decît să consemnez cîteva reușite ale acestui impămîntenit al cărții. Iată, recent, în Anticariatul 9 de la Curtea-Veche a intrat, alături de atîtea mii și mii de cărți recirculate sau îndreptate spre biblioteci, un excepțional volum „Les Fables d'Esop Phrygien Illustrées de Discours Moraux, Philosophiques et Politiques, Nouvelle édition. Augmentée de beaucoup en divers endroits. Avec des Rephlexions Morales tipărit la München, în 1920 în 200 de exemplare. Desigur, pînă aici nimic neobișnuit. Important e, însă, că volumul este reimprimat în aceleași condiții grafice și cu gravuri de o delicatețe uimitoare precum cel apărut inițial la Bruxelles în anul 1669.

Apoi, valoarea deosebită îi este conferită de legătura „à la Fanfare" despre care Le Franc Wolf, în celebra „La Reliure", Paris, 1967 arată că la sfîrșitul secolului XVI apar legături ce vor fi numite mai tîrziu „à la Fanfare". Este vorba de un decor armonios, cu un medalion oval în centru de unde pornește un joc de motive limitate în compartimente mici, lucrate cu fierul. Motive calde, crengi și în special buchete de fructe caracterizează stilul „à la Fanfare" atribuit fraților Eve (Nicolas și Clovis). Legăturile respective sînt menționate în timpul regilor Henric al III-lea, al IV-lea și Ludovic al XIII-lea, iar frunzele ca motive de decor se vor menține pînă în secolul al XVII-lea. În fine, bogate legături „à la Fanfare" au fost executate pentru un bibliofil de Thou.

În ce privește volumul aflat la Anticariatul 9, acesta are nr. 157 și a aparținut lui Ion Marin Sadoveanu, care l-a dăruit cuiva cu autograful său. Din păcate, unul dintre proprietarii ulteriori a șters dedicația și semnătura scriitorului nostru. Totuși, volumul cu legătura „à la Fanfare" se păstrează în condiții excepționale și atestă convingător circulația valorilor scrise pe meleaguri românești, cît și „inspirația" unor anticari precum Simion Mihuță.

D. C.

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTA COMENTATOARE** Dana Kučirkova prezintă cititorilor revistei **La Vie Tchechoslovaque** pe unul din marii pictori praghezi, František Muzika. Este vorba de reprezentantul cel mai proeminent al grupului Devětsil, cunoscut pentru orientarea sa progresistă, după primul război mondial, remarcîndu-se prin lirismul și așa numitul „primitivism" al inspirației sale, cu imagini pastorale și mitologice, extrase din imaginația populară și din universul copiilor. Influențat de școala de la Paris, František Muzica cunoaște o perioadă cubistă, evoluînd apoi spre tablouri fantastice și constructiviste. Dana Kučirková continuă : „Pînzele de după război ale lui Muzika sînt pline de o vegetație fantastică, de fenomene naturale ascunse, de un flux de impresii și de idei".

● **DRAMATURGUL** Botho Strauss, autorul **Trilogiei revederii,** al piceslor **Mare și mic, sau Kalldewey, farsă** a publicat de curînd un volum de proză mult comentat de critică, **Perechi, trecători.** Critica subliniază unitatea profundă a operei scriitorului, sensibilitatea acută și caracterul sugestiv al scriiturii. Un comentator notează : „Volumul reunește scurte bucăți de proză, unele de numai cîteva rînduri, epurate de balastul convenției epice, adevărate poeme în proză, amplasat în cotidianul numai în aparență banal. O scenă într-un restaurant, o pereche de bătrîni care se sinucid într-un hotel de turiști din Islanda, un cuplu mic-burghez care frecventează în fiecare sîmbătă un bar „deochiat" pentru a savura cu înfrigurare atmosfera sa exotică, femeia care încercase să sară de pe balcon și care este salvată în ultimul moment, „dragostea dincolo de dragoste", lipsită de responsabilitate, lipsită de extaz, redusă la o simplă „relație", iată o succesiune de instantanee care, în realitate, sînt clipe ale adevărului".

● **O PERTINENTĂ** contribuție la discutarea problemei traducerilor semnează Kyra Stromberg în **Hannoversche Allgemeine Zeitung** cu titlul „Traducere și actualitate", pornind de la expoziția intitulată : „Literatură universală", care a fost deschisă de curînd la Arhivele literare din Marbach și care va dura pînă la 31 octombrie, trecînd în revistă interesul pentru traducerile literare, de la sfîrșitul secolului XVIII pînă astăzi. Kyra Stromberg scrie : „Interesul pentru literatura străină se însoțește cu dorința de reîntoarcere la sursele propriei culturi, încă din timpul lui Herder și mai ales pe vremea romantismului. Era studiată lirica medievală din „era suabă", povestirile și poemele populare. Expoziția arată în mod detaliat rolul jucat de teatru în dezvoltarea literaturii mondiale. Scena a fost primul mediator între culturi și a rămas pînă azi mijlocul de difuzare cel mai eficace".

● **HEMINGWAY** din nou în actualitate. După un succes halucinant între cele două războaie mondiale, cînd a fost declarat inventator al unui nou stil literar, în anii '50 reputația autorului celebrului roman „Pentru cine bat clopotele" a suferit o deteriorare bruscă, iar la douăzeci de ani de la moartea sa părea că Hemingway este un scriitor aproape uitat. Iată însă că publicarea unui volum de scrisori îl readuce în actualitate, și îndeamnă la o reevaluare a romanelor și nuvelelor sale. Irwing Howe afirmă că : „scrisorile sale ne spun doar ce ei vroia ca alții să audă, nu ceea ce-și spunea probabil lui însuși. O piclă de disperare se întinde peste frazele acestor epistole, dar ea este străpunsă frecvent de șarje de perspicacitate, iar aceste două elemente împreună — disperarea și perspicacitatea — ne conving, în cele din urmă, că Hemingway știa ce se petrece cu el". Prăbușirea oricărei existențe provoacă durere, iar prăbușirea unui geniu este cu mult mai dureroasă. Dar ceea ce contează în ultimă analiză în cazul lui Hemingway nu este viața sa excentrică, plină de risipă și haotică, ci opera, pură și austeră, a tinereții sale".

● **UN MIT DEPĂȘIT** părea să fie celebrul Krisnamurti, elevul teozoafei Annie Besant. După cel de-al doilea război el a evoluat însă către o formă de doctrină intelectuală ce se bazează pe funcțiile analitice ale minții, pe încercarea de determinare a surselor de moralitate și de bună conduită a omului. Abandonîndu-și rolul de profet, el a preferat pe acela mai modest dar mai eficace de director de conștiințe, în sensul psihologizant al cuvîntului, așa cum se deduce și din cartea sa „Trezirea inteligenței", constituită în bună parte dintr-un dialog cu un profesor de filozofie și sociolog de la Universitatea de stat din San Francisco. Sînt luate în considerație probleme ale societății actuale, neliniștea tineretului, orientarea lui în lumina unor soluții pozitive și imediate. În locul inspirației interminate Krisnamurti a preferat să facă apel la resursele morale și psihologice ale omului comun.

În lumina limbii române

Urmare din pag. 1

magic-răcoritoare, cînd am fost revoltați am găsit (înainte de a pune mîna pe arme) cuvinte-sfredel, cuvinte pedepsitoare, cînd eram plini de alean am cîntat cuvinte de jale și jalea ne-a trecut, cînd am urît am strigat cuvinte de ură și ura ne-a părăsit, astfel că pentru noi limba a avut nu numai virtuți de gîndire, înțelegere și comunicare, ci și de tămăduire, de vindecare a sufletelor noastre tulburate. În ființa limbii române noi am trăit ca într-o climă cu totul și cu totul specifică nouă, de aceea și putea să spună un poet anonim versurile care celebrau logosul întrupat în expresia românească, fiindcă „limba e o țară / pentru toți părinții ei / care-n timp o semănară / cu istorie și zei".

Toate popoarele sînt nu numai iubitoare, dar și creatoare de cultură, în speță, de artă și literatură. E sigur că timpul vechii dicotomii : cultură și civilizație a trecut, astăzi tot mai multă lume fiind de părere că civilizația înseamnă cultură și cultura înseamnă civilizație. Dacă ar fi să comparăm cele două mari creații umane, pentru o rapidă înțelegere am apela mai cu plăcere la existența luminii și a materiei. Lumina favorizează și hrănește viața materiei, așa cum procesele intime ale materiei îmbogățesc lumina. În vid lumina e zadarnică, în absența luminii materia este și ea zadarnică.

În absența receptorului de literatură, aceasta ar fi de neconceput ! Literatura română într-o bună măsură exprimă iubirea cea mai adîncă pentru locul vieții noastre, pentru cultura, civilizația și însăși ființa poporului nostru. Dar cultura și civilizația nu pot fi concepute în afara unui factor esențial și anume timpul, care le asigură substanța și care se constituie în istoria vieții noastre. Nici o literatură care-și merită numele nu poate eluda istoria ca hrană și climă sentimentală, iar a ne pune în pas cu istoria înseamnă a ne angaja creația în istorie, a participa la aceasta. Cu toate că literatura este o creație asemănătoare realității dar paralelă acesteia prin specificul ei, tocmai ponderea timpului în economia ficțiunii sau imaginii artistice este factorul care-i asigură acel ceva numit inefabil artistic ; adică partea de istorie transfigurată în literatură. Pentru noile generații istoria poporului nostru trebuie să constituie un fundament al educației de zi cu zi, un teritoriu la fel de ferm pentru convingerile ei cum este chiar pămîntul pe care pășim. Un popor fără istorie sau reducînd, o generație fără istorie, fără sentimentul adînc al istoriei, ar semăna cu o turmă rătăcită pe care întemperiile și stăpînii întîmplători ar mina-o dincoace încolo fără nici un scop. Sentimentul apartenenței definitive la un popor sau altul nu ți-l poate cultiva decît cunoașterea cît mai întinsă a istoriei națiunii tale. „Cei ce seamănă vînt (adică se seamănă pe ei prin lume ca vîntul) vor culege furtună" și e vai de sufletul celor ce neînțelegînd istoria propriului lor popor, se abandonează în dorințe vane de cîpătuire sau evaziune, pentru că străinii i-ar putea primi bine o zi, dar nu o viață cum îi primesc părinții lor. Răul și binele alternează în istorie, dar speranța în bine a celor convinși de măreția istoriei neamului lor nu va înceta niciodată. Cel mai însemnat învățător de speranță, de bine, de toleranță și omenie rămîne pentru noi poporul nostru.

Angajamentul literaturii române în istoria noastră datează de la începuturile ei cele mai îndepărtate, iar pledoaria secretarului general al partidului pentru înțelegerea exactă a vieții noastre milenare, a dragostei fierbinți pentru lupta de afirmare permanentă a ființei noastre naționale, iese cu putere în evidență cu fiecare prilej cînd întreg meritul progresului material și spiritual al României este atribuit invariabil și pe bună dreptate **Poporului ce ne-a zămislit și educat pe toți.**

Alegoreme pentru planeta inocenței

Urmare din pag. 1

spre soldații de-o șchioapă, adormiți în așternuturile lor civile. Gîndul încearcă să-i cuprindă pe toți într-o singură întrebare nerostită pînă la capăt : dar dacă mîine... ? Și dintr-odată văd lacrimi în ochii puilor de stea. De la cine să fi deprins puii de stea jocul de-a plînsul ?

6. PRAȘTIA

Un băiețel și-o fetiță, vecini și prieteni la toartă. Gardul dintre ei nici nu era gard. Mai mult o închipuire peste care copiii așternuseră de capul lor, dintr-o parte într-alta, potecile jocului. Și într-o parte și-ntr-alta, iarba creștea la fel de mătăsoasă și la fel de înaltă, soarele încălzea la fel, pomii înfloreau la fel și rodeau la fel. Și băiețelul și fetița primiseră în dar cîțiva porumbei, pe care s-au hotărît să-i îngrijească împreună. Cu timpul porumbeii au învățat să zboare într-un singur stol. Cît era ziua de lungă, sub aripile lor băiețelul și fetița, cu brațele deschise larg, se jucau fără teamă de-a păsărilor. Dar într-o dimineață băiețelul a scos din buzunarul pantalonilor scurți o jucărie ciudată. Nu semăna cu niciuna din jucăriile lor de pînă atunci. „Tata mi-a făcut o Praștie", a lămurit-o băiețelul pe fetiță. „Și la ce poate fi bună o praștie ?", a întrebat nedumerită fetița. Băiețelul nu i-a răspuns. A iscodit în jurul său pînă a descoperit în iarbă o pietricică potrivită. A așezat-o în șaua de piele, a îndreptat Praștia spre cer și a lăsat pietricica să zboare. După cîteva clipe un porumbel alb s-a prăbușit în fața copiilor. Și băiețelul și fetița erau speriați. Dar nu se mai putea face nimic. Porumbelul murise. L-au îngropat sub iarbă și au presărat deasupra flori. Abia seara fetița a descoperit că porumbelul ucis era din curtea ei. Printre suspine și lacrimi fetița le-a povestit părinților întîmplarea. Tatăl a mîngîiat-o cu neprefăcută dragoste, i-a șters lacrimile de pe obraji, a ridicat-o în brațe și i-a șoptit : „Nu-i nimic. Ai să ai și tu o Praștie". De-a doua zi gardul dintre cei doi copii s-a înălțat pînă la cer.

CONȘTIINȚA LUPTĂTOARE

Urmare din pag. 1

Viteazul. Sau un cîntec de cătane : „Strigă Bărnuț din Sibiu / Că Ardealul nu-i pustiu / Și Iancu din Fintinele / Și-aici cu armele mele...". Și reporterul : „Am citit într-o carte sau mi-a povestit cineva, că în primul război mondial cîțiva țărani, soldați de puțin timp, se rugau de ofițeri, hai, dom'le maior să-i dăm drumul. Și maiorul, absolut de formă, a întrebat de ce să terminăm mai repede ? Păi, i-au răspuns țăranii, s-ajungem acasă, că ni se scutură grîul, îl culcă ploaia la pămînt, se umflă bobul și-ncolțește și putrezesc paiele". Poporul nostru, de sute și sute de ani popor de țărani, și-a manifestat acuta sa conștiință luptătoare tocmai datorită caracterului său pașnic, datorită permanentei sale întoarceri cu sufletul spre lucrul pămîntului și spre viitor. Fiindcă cine speră dinspre pămînt, speră și dinspre viitor. Și e întotdeauna tare pentru că pămîntul nu te poate părăsi niciodată. Conștiința luptătoare este, cred, trăsătura care dă într-adevăr caracterul unitar al poporului român, care dă reper de acțiune și stea de viitor națiunii noastre. Această conștiință de cîștigare a propriei condiții umane e definitiv prezentă în toate eforturile poporului român și astăzi. Tot ce s-a înfăptuit, de la noua înfățișare a țării și pînă la profundele mutații în conștiința individuală sînt expresii ale aceleiași conștiințe colective luptătoare. Element căruia întotdeauna marii oameni ai neamului, fie că au fost politicieni, diplomați sau artiști, i-au acordat maximum de atenție, bizuindu-și faptele, cutezanțele tocmai pe ea. Un popor care are o atît de veche conștiință a ființei sale este un popor care merită viitorul și care nu va obosi niciodată oricît de greu sau bine i-ar fi în drumul său, oricît de aspre sau de molcome i-ar fi împrejurările și istoria. Pentru că „există două realități a căror imensă, zdrobitoare greutate nu o simțim, dar fără de care nu putem trăi : aerul și istoria". (L. Blaga). E și sentimentul nostru, al celor de azi. Pentru că „Avem un trecut glorios care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă". (Nicolae Ceaușescu). Mari expresii ale conștiinței noastre luptătoare.

CONFABULE UN ȚĂRAN TRECE STRADA

așa / zise bătrînul / Arcuș și Vioara se despărțiră o vreme / umblînd fiecare de capul lui / prin lume / după angajamente / ehe / dar unde sunt angajamentele de altădată / și nimeni / nu-i primi să-ncinte / deh / Vioara mai putea fi ciupită / dar cui îi place asta / pe cînd Arcuș / pe cît era de subțiratec se subție și mai tare / flămînzind pe la porți / reprofilează-te / băiete / ziceau / uite / poți face și alte lucruri / de exemplu poți / foarte bine șterge praful în unghere / sau chiar să pescuiești / dacă vrei să mănînci / dar eu vreau să cînt / se plîngea Arcuș / eu vreau să cînt / cîntă atunci / ziceau / ai vrut să cînți singur / cîntă / nimeni nu te împiedică / este așa cum ai vrut / deci cîntă / cîntă sau pleacă / și / firește / pleca.

Iulian Neacșu

A apărut
ALMANAHUL ESTIVAL
„LUCEAFĂRUL"

Lecția de istorie ● Arghezi inedit ● Centenar Aurel Vlaicu ● Se iscălea Z.S. ● România — pămînt al speranței ● Trenul de aur ● „O lume de cîștigat" de Eugen Barbu ● Samuraii de ieri și de azi ● „Moarte pe credit" de L.F. Céline ● Vikingii la microfon ● O versiune asupra morții lui Che Guevara ● Un roman de dragoste à la belle époque ● Natalia și dioscurii ● Cine l-a ucis pe Kennedy ? ● Enigme de vacanță ● Cuvinte potrivite și încrucișate ● O povestire polițistă de Dashiel Hammett

m a p a m o n d

Lirică din R.S.S. MOLDOVENEASCĂ

GRIGORE VIERU

Ars poetica

„De mila timpului din sînge
Poetul nu-i decît iubire".

Merg eu dimineața, în frunte,
Cu spicele albe în brațe
Ale părului mamei.

Mergi tu după mine, iubito,
Cu spicul fierbinte la piept
Al lacrimei tale.

Vine moartea din urmă
Cu spicele roșii în brațe
Ale singelui meu —
Ea care nimic niciodată
Nu înapoiază.

Și toți sîntem luminați
De-o bucurie neînțeleasă

ANATOL CODRU

* * *

În zori
Atita transpirație pe trandafiri,
Pe crini și gherghine,
Parcă ar munci la amintiri,
Parcă ar pătimi pentru mine.

Și încă
Atîtea cute — pe cer și pe mări,
Pe copaci și nisipul pustiului,
Parcă ar îmbătrîni de starea
Cea scumpă, de mîine, a fiului
Meu !

Gîndim plînsul
Ca și cum am vedea
În interiorul lacrimei
Șira spinării ei !...

ION VATAMANU

* * *

Cînd nu-mi ajunge o zi,
Întreb :
— Trandafirule, unde te duci ?
Cînd somnul nu mai este
așa aspru,
Vin acasă la pragul știut
Durerea-și pune sufletu-n frunze,
Copacul își scutură morțile jos,
Iată-le înfrîntele oase !

Ușa la ce s-o încui ?
Noi nu mai închidem nimic
Decît ochii
Ca să visăm...

NICOLAE ESINENCU

Goluri

Cade mărul
De pe ram
Și pe ram rămîne un loc gol
Cît mărul de mare.

Cade omul
Din picioare
Și pe pămînt rămîne un loc gol
Cît omul de mare.

DUMITRU MATCOVSKI

Otavă

Orașele cresc din iarbă
Iarba-i ca o secară
Omul o spală, o tunde
seară de seară.

Iarba se tunde simplu :
simplu și inspirat.
Of, și miroase-a lapte
firul de iarbă tăiat.

Of, și miroase-a rouă
Și-a cîntec de alăută,
Of, și miroase-a lacrimă
și-a carne de pasăre crudă.

Iarba se tunde simplu,
simplu și inspirat
Oare cum se mai tunde iarba
la noi în sat ?

Desen de Nana Plămădeală

LIVIU DAMIAN

Verb matern

Verde matern, verb matern
Codrul te vede veșnic verde,
Nisipul te vede al nimănui,
Mutul te vede al mutului.

Harnic te văd dăruirii cu har,
Fără de sare-duhul sărac.
Marea îți soarbe cuvîntul amar
Munții cu fag stîncă se fac.

Cînd vorba mă minte alunec din minte
Și întru supus în infern
Decît să vîntur pe vînt cuvinte
Din marele verb matern.

Mă văd prin vremi ce demult au apus :
În vîrfuri de suliți e capul meu dus
Și-n urmă huma lacomă stringe
Verbe materne — lacrimi de sînge.

GHEORGHE VODĂ

O, tu, cel vorbitor...

Ce fel de iubitor
de părinți și de casă
dacă n-ai picior
pentru cale-ntoarsă ?

Ce fel de gînditor
la ziua ce vine
dacă nu te dor
vremile din tine ?

Ce fel de vorbitor
al limbii străbune
dacă verbul dor
nu-ți trece prin strune ?

Ce fel de muncitor
la pîinea comună
neasudător
cît crește și se adună ?

Ce fel de cîntător
întru tot și toate,
cînd n-ai un locușor
drag, pe-adevărate ?

O, tu cel vorbitor
despre toate-n viață :
din care izvor
iubirea ți se-nalță ?

VICTOR TELEUCĂ

Miraj de iarnă

Din nestîrșita ninsoare a iernilor
mă rechem și ies din copilărie
ca dintr-o fîntînă uitată în cîmp

Numai vrăbiile speriate
izbucnesc nedumerite și rele afară,
iar împrejur trec dropiile încete
ca niște tancuri împrăștiate pe șes.

Am avut și eu o fată cîndva, undeva,
ea se spăla cu dorul meu, eu cu al ei,
amîndoi luam luna în brațe
și o purtam duși de lume spre-apus
pînă ne trezea vîntul
și glasul înrourat al ierbilor.

Acum ninge și mă frig amintirile,
îmi ard tîmplele de-atîta ninsoare

Dacă ar veni fata
astăzi, cînd ninge atîta de cald,
să căutăm luna ascunsă-ntre fulgi

Dar povestea asta a fost tare demult,
și mă îngrop în ninsoare
ca un poet în propriile poezii.

EMIL LOTEANU

Colindul numelui tău

Părinții te numiră Ana,
adînc, înfiorat ca rana.

Apoi în slava zării azurie
te-au ridicat și te-au numit Marie.

Scutece noi — fîșiile de cer.
S-au așternut sub tine luncile lăicer.

Barda îți rotunjise leagăn
în trunchiul alb și moale de mesteacăn.

Ochii tăi răsăreau peste lume
în legănarea celor două nume.

Rostogoliș de vinturi, Ana,
Ecou prelung sporindu-și goana
Desfacere de buze, lină,
în sunet amplu și lumină...

Inel de sunete, Marie,
bătute în aurărie,
nemărginire azurie,
Marie, limpede Marie...

Ana-Maria,
dulcea mea scriptură
citită apăsat pe gură.

NÜRNBERG 1945 — 1946 (II)

EXECUȚIA

Sau spus multe despre procesul de la Nürnberg, în timpul desfășurării lui, după executarea sentinței, și, mai ales, la împlinirea primului soroc pentru relevarea unor amănunte „de culise", la împlinirea a 25 de ani de la acel 16 octombrie 1946, cînd, sergentul texan John C. Woods, specialist în execuțiile prin streang a trecut giturile a zece din cei 22 de acuzați prin juvățul spînzurătorii.

Simone de Beauvoir a scris în timpul procesului un articol prin care arată că inculpatul n-ar mai fi același cu culpabilul. Că represiunea s-ar aplica asupra non-identității făptașului, și, cu toate acestea, ea se impune, pentru a se asigura „deosebirea răului de bine în felul cum omul știe să facă uz de libertate". M-am întrebat : Ce înțelegea celebra scriitoare prin „nonidentitatea făptașului" ? Am înțeles atunci cînd mi-am dat seama că Nürnbergul n-a judecat doar niște indivizi, ci organizații întregi ale crimei fasciste, ca SS, Gestapo, Comandamentul suprem al Wermacht-ului, etc.

A existat temerea că procesul va fi un esec, că ceva îl va „da peste cap", că timpul lucra în favoarea acuzaților, că germanii copleșiți de înfrîngere își vor reveni curînd și vor încerca să-i justifice, să-i scuze, să-i reabiliteze. Tehnica efectuării instrucției pe parcursul procesului era menită să scurteze termenul de judecată și să grăbească desnodămîntul. Compoziția tribunalului a fost îndelung chestionată. „Judecarea învinșilor de către învingători — continuă să afirme adversarii Nürnbergului — n-a fost niciodată acceptată de posteritate." Este drept, în perioada pregătirii procesului s-au făcut numeroase propuneri, potrivit cărora, completul de judecată ar fi trebuit să-i cuprindă, alături de aliați, pe reprezentanții unor țări neutre, și chiar pe cei ai Germaniei învinse. Astfel de propuneri au fost însă atunci respinse de americani și, deopotrivă, de sovietici. „În 1970 — scrie Lucien Corosi — după ce atîtea crime de război au fost comise în diferite țări (aluzia viza, printre altele, atrocitățile din Vietnam n.n.), fără ca ele să fi fost pedepsite vreodată, se poate afirma că un tribunal compus din judecători americani, francezi, sovietici, englezi, suedezi, elvețieni, și un magistrat german, ar fi avut o cu totul altă alură decît cel din noiembrie 1945, de la Nürnberg, fără ca sentințele pronunțate împotriva unor acuzați ca Göring, Streicher, Rosenberg, Kaltenbrunner, etc., să fi fost prin aceasta mai puțin severe..."

Unii au afirmat că, pe banca acuzaților din procesul de la Nürnberg ar fi fost prea mulți potentați fasciști, alții, că ar fi fost prea puțini, majoritatea comentatorilor considerînd însă, pe bună dreptate, că unii dintre marii industriași, în frunte cu Alfred Krupp, și-ar fi găsit locul acolo. Sentința nu a fost mai puțin sever interpretată. Achitarea lui von Papen — fostul excancelar al Reichului —, și a lui Schacht — fost ministru al economiei, trimisul extraordinar al lui Hitler la Viena —, continuă să fie comentată și astăzi. S-a vorbit despre „jocul influențelor", despre „colacii de salvare" aruncați unor acuzați de către o parte sau alta a componentilor completului de judecată : în cazul lui von Papen desvăluindu-se intervenția „salutară" a Vaticanului. Probele aduse în proces n-au fost însă contestate decît de către neofasciști. Un moment de cumplită tensiune, înregistrat de filmul procesului — rămas ca un document de letopiseț — a fost constituit de proiecția imaginilor filmate în lagărele de exterminare fasciste de către reporterii cinematografici atașați unităților militare aliate.

...Deodată, în sala de judecată s-au stins luminile. Un urias maldăr de cadavre umple ecranul. Aparatul se apropie de trupurile scheletice, goale, aruncate claie peste grămadă, surprinse astfel înainte ca echipele Sonderkommando să fi apucat să le ardă. Și brusc, morții încep să se miște. Cei din vîrful piramidei se prăbușesc peste cei de sub ei, cadavrele încep să se contorsioneze, unul, sezînd rezemat de ceilalți este împins în prim-plan. Un fior de gheață străbate sala cufundată în semi-obscuritate. Doar un proiector cu lumina temperată a rămas aprins, ațintit asupra acuzaților. Se simte freamătul sălii, se aud exclamațiile de oroare. Pînă acum, doar se vorbise săptămîni în șir, se citiseră cifre, se prezentaseră documente, sute de martori se perindaseră la bară. Era rîndul imaginii ce nu putea fi nici „tendențioasă", nici edulcorată. Veneau să depună în fața tribunalului morții de la Auschwitz, de la Dachau și Buchenwald. Și ei se mișcau spectral, ca și cînd, brusc, ar fi invitat. Ce-i făcea să se smulgă din inerție ? Un gigantic buldozer cu lama înfiptă în baza macabrei piramide împingea maldărul de morți spre o groapă comună... Apar apoi camerele de gazare care n-au apucat să fie aruncate în aer, crematoriile cu rămășițe pămîntești nearse complet, stivele de proteze, de ochelari, baloturile de păr omenesc (folosit la fabricarea curelelor de transmisie), vrafurile de registre, instrumentele de tortură... Cînd se reaprinde lumina în sală, o tăcere grea continuă îndelung. Acuzații tac, copleșiți. Procurorul Jackson cere suspendarea ședinței. „În ziua aceea — scrie John Dos Pasos —, nimeni dintre cei prezenți în sala de judecată n-a mai mîncat nimic..."

S-au turnat zeci de mii de metri de peliculă la procesul de la Nürnberg. Totul s-a stenografiat, s-a înregistrat pe benzi de magnetofon. S-au developat mii de fotografii. Multe din aceste documente își așteaptă termenul pentru a fi făcute publice. S-a filmat și execuția celor condamnați la moarte. Pînă acum nu s-au văzut decît cîteva fragmente din acest ultim act al procesului. În zorii zilei de 16 octombrie 1946, John C. Woods, executorul oficial, la activul căruia existau peste trei sute de spînzurări — militari și civili americani, dezertori sau criminali de drept comun —, își primea ultima partidă de condamnați la moarte, făcîndu-și treaba calm, metodic, după care avea să ceară pensionarea. Execuția s-a desfășurat în sala de gimnastică din palatul de justiție, în care, în ajun, ostașii din corpul de gardă al colonelului Andrus jucaseră baschet. Andrus îi adusese pe acuzați din hotelul de la Mondorf, unde îi păzise încă din perioada premergătoare procesului, și tot el fusese însărcinat cu paza lor pînă la executarea sentinței. Trebuiau să fie unsprezece. Göring se sinucisese însă cu cîteva ore înainte de execuție, primind de la cineva — nici astăzi nu se știe de la cine ? —, o fiolă cu cianură. Trei fuseseră achitați. Schacht, von Papen și Fritsche (fostul director al serviciului radio din ministerul propagandei condus de Goebbels). Unul, Dönitz, fost șef al marinei de război, apoi, după sinuciderea lui Hitler, succesor al acestuia pe timp de o săptămînă, primise zece ani de închisoare și avea să fie eliberat în 1956, pentru a-și scrie liniștit memoriile. Von Neurath, fost ministru al afacerilor externe pînă în 1938, apoi „protector" al Boemiei și Moraviei, a primit 15 ani de închisoare, fiind grațiat în 1945 și murind în 1955. Doi, von Schirach și Speer (acesta din urmă eliberat în 1966) au fost condamnați la cîte 20 de ani de închisoare. Trei — Hess, Funk (eliberat în 1957 și decedat în 1960), Reader (eliberat în 1955 și decedat după 5 ani) au fost condamnați la închisoare pe viață. La moarte prin spînzurătoare — doisprezece : Göring, Ribbentrop, Kaltenbrunner, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, Jold, Seyss-Inquart, Keitel și Bormann (în contumacie). Dintre acestia, zece au trebuit să suporte „cravata" lui Woods. Primul a fost Ribbentrop. I-a urmat pe esafod Keitel, apoi Kaltenbrunner și Streicher care, înainte de a fi spînzurat a mai apucat să strige : „Heil Hitler !" După ei le-a venit rîndul lui Sauckel — cel fost atotputernic peste viața sau moartea condamnaților la muncă forțată —, lui Seyss-Inquart (fostul Gauleiter al Austriei și Olandei). Apoi, celorlalți.

Streangul, juvățul, trapa căzîndu-le sub picioare și funia vibrînd ca o strună. Apoi tăcere. Filmul pe care l-am văzut în pasnicul, frumosul și pitoresc Nürnberg se termină cu o întrebare : „Sfîrșit ?". Ar fi fost mai potrivit cuvîntul : „Avertisment !"

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

REPERE

Un poet columbian

Mario Samper, publicat de curînd la Editura **Univers**, este tradus în românește și prefațat de cunoscutul hispanist român, el însuși poet notoriu, Darie Novăceanu, a cărui reală contribuție în stabilirea unei comunicări adînci între literatura noastră și universul latino-american este încă ignorat, cînd nu contestat de-a dreptul. Este, de fapt, o injustiție ce i se face acestui traducător diligent, invocîndu-se mici erori, precum și caracterul uneori prea industrios al tentativelor sale. Dacă, totuși, efortul său trebuie prețuit cum se cuvine, vom sublinia încă o dată amploarea preocupărilor sale, multimea de volume semnificative, din mai toți scriitorii proeminenți ai continentului latino-american, precum și voința de-a face cunoscută poezia română la acel meridian îndepărtat, prin echivalente adeseori reușite, precum și prin studii și alte elemente de acțiune culturală, cum ar fi lungi turnee de conferințe și contacte cu publicul academic. Gustul său este desigur acela al unui specialist, adunînd alături de personalități cunoscute și scriitori mai puțin relevanți, sau în orice caz cu rezonanță mică în constiința cititorului de la noi. Niciodată nu lipsește însă acuratețea scriiturii, elementul acela de „exotism", geografia stranie, cu referințe istorice și mitologice, atît de frapante, care salvează textul. Este și cazul lui Dario Samper, „profesorul sociologul, revoluționarul și, nu în ultimul rînd, unul dintre cei mai activi animatori ai vieții culturale din țara sa", cum îl caracterizează antologarul, poet însă mai puțin semnificativ din punctul nostru de vedere, propunînd în versiunea românească doar un ritm pe care-l bănuim derivat din cîntecele populare columbiene și un univers de referințe valabile în sine. Darie Novăceanu trece în revistă aceste trăsături, referindu-se la numele marilor revoluționari evocate de Dario Samper și la cele cîteva elemente de tradiție aztecă (Gautemoc sau regele incas Atahualpa, riurile Magdalena, Cauca, Catatumbo, Putumayo și Súnuba). Cu toate acestea, volumașul de poeme al lui Dario Samper este o lectură instructivă, amintind prin problematica sa de simplitatea universului poeziei noastre din anii '50, cu aceeași încărcătură folclorică, salvat prin rarefierea imaginilor și prin faptul că maniheismul acestei lumi ne este acum îndepărtat. Altfel, guerillerosii lui idealizați, iubiți de fetele indiene și urîți de yankei, niște haiduci moderni, și-ar pierde din aură, iar simplitatea poeziei ar deveni elementaritate lipsită de orice interes. Din cînd în cînd, poetul acesta eminamente descriptiv reușește mici tablouri splendide, cum este poema „Între fructe" : „Cu privirea / zilei / văd cum urcă / spicele. / Vara / respiră / cu tot aerul. / Tu mergi odată / cu ogarii / peste covorul / de trifoi. / Glasul tău crește / cu portocalii. / Strălucesc ciorchinii / luminii / surîsului tău. /

Ilustrații la fabulele lui Esop, din ediția bibliofilă apărută la München în 1920

Duci în brațe / ananasul de aur / al dimineții". Dragostea este în general împletită cu revolutia, dar atunci cînd poetul se eliberează de determinările sale imediate tonul se purifică și are sunetul acela nostalgic și răgușit al cîntecelor care ne-au fermecat imaginația însetată de depărtările pampei : „E ca un copil ziua, / cu brațe de aur, / mergînd printre porumbei, / măsurînd lumină și spațiu. / / Galopul cailor, unii ca spicul, / alții de fildeș / / La gleznе, ziua / duce luceafărul / de sînge / cu coarne negre".

La urma urmei, lectură relativ facilă, poeziile lui Dario Samper sînt plăcute, iar uneori, destul de rar însă, chiar memorabile, cum este această imagine întunecată : „Ziduri triste, / fără ferestre. / Nisipul dur, / la capătul drumului. / / Și aici, / trandafirul mort. / / Aerul / îi risipește / oasele / de lumină".

Aurel-Dragoș Munteanu

Balcanice

GANE TODOROVSKI

Cîntec mîndru

Și mîndru și gol
Și încă preamîndru și încă preagol
Și chiar cel mai gol și chiar cel mai
mîndru
Din izvorgol pînă-n mîndroriu

Și gol și mîndru
Și gol și mîndru
Și încă mai și cel mai încă
Din capgol pînă-n capmîndru

Și gol și mîndru
Și gol pînă mai și mîndru pînă cel mai
Din mersgol pînă-n uritgol

Și gol și mîndru
Din golomîndru pînă la mîndrogol

Și gol și mîndru
Din ochigol pînă-n ochimîndru

Și gol și mîndru
Și mîn'gol și gol
Din chinogol pînă-n chinodor

În românește de Dumitru M. Ion

● **PROBLEMA VIOLENȚEI în artă este una** dintre cele mai amplu dezbătute în publicistica americană contemporană. De curînd, un articol intitulat : „Gangsterul — un erou tragic" reia titlul cărții semnată de Robert Warshow, cel dintîi studiu al unei surse de fascinație care a îmbolnăvit mințile atîtor tineri din lumea de azi. Este citată afirmația lui Al. Capone : „Eu sînt o ființă născută dintr-un milion de minți", cu referire la mitul creat în jurul faptelor sale. Un recenzent scrie : „Moraliștii și savanții au condamnat perpetuu filmele cu gangsteri drept „exploitation films". Este adevărat că aceste filme exploatează fascinația publicului față de acest conflict moral, dar adesea au într-un mod atît de simplist și cras pe cît pretind acești moraliști care le critică cu înversunare".

SPORT

Noi sîntem mai mari ca ei...

Sîntem frumoși definitiv și pușI pe gîlceavă. Cînd scriu aceste rînduri am în față o femeie foarte frumoasă și o cană de lut plină cu margarete — mă iubești, nu mă iubești ?, dînsa iubește pe altul. Prin urmare, trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Dacă citim ziarul „Sportul" luăm parte la o serată dansantă. Vals, antren, bigi-bigi, covrigi colorați, nuci, cîntă pentru dv. un artist din alt județ. În Peninsula Iberică, unde vîntul scormonește cărămizi, și conducătorii fotbalului mondial dovedesc că fac parte din federația română, adică sînt la fel de mincinoși, toată lumea moare de foame după un pic de adevăr. Magia balonului rotund și marile hoții se petrec în lumina reflectoarelor. Nici o abatere de la linia gratiilor. Nici o speranță pentru cei mici. Nimic despre marile puteri, totul despre lumea a treia. Trăim în fotbal ca și în viață. Cine are, are, cine nu, să-i ducă dorul. Fecundația ideii de frumos s-ar produce într-o lume ideală. Nu trăim în ea. Lapislazuli. Sper că m-am exprimat corect. Despotismul marilor puteri devine inacceptabil. Nimic despre Brazilia. Totul despre nemți și englezi. Au împărțit între ei cel de-al doilea război mondial, i-au dat Spaniei voie să stea la soare, celor din nord le-a dat voie să mănînce înghețată, iar celor din lumea a treia li s-a dat voie să arunce cîte un porumbel din helicopter sau un pescăruș dintr-o mare atacată de milionari. Eu, aici, vorbesc în numele unor asceți. Noi nu sîntem acolo. Mă mir că sîntem și-aici, din punct de vedere fotbalistic. Noi vrem pîine și apă pentru fotbalul care se joacă cinstit. Ați văzut meciul R. F. Germania — Austria ? Ați văzut mai mare hoție ? Eu, fiind cu două luni în urmă în Occident, dimineața, durîndu-mă capul, mîncam brînză cu rom și mă dregeam. (Scuzați cacofonia). În viața mea am văzut multe lucruri : Pe vremuri am văzut chiar niște țițe ferme în ștergar de borangic (eram tînăr și nu le luam în considerație). Îmi pare atît de rău... și de amarnic... Asist cu ochii deschiși, pe ecran color sau alb-negru, la insule vîrîte pe alte canale de irigație. Nu-mi place dezordinea. Iar haosul nici atît. Mă învioază ideea că nopțile noastre sînt frumoase și că vom urmări de aici înainte arbitri de bună cuviință, jucători la înălțimea iluziilor noastre și selecționeri care nu-și bagă nasul unde nu le fierbe F.I.F.A. Dacă am fi fost asimilați instituției de deasupra, am fi fost semifinaliști. Conducătorii fotbalului românesc nu văd și nu vor să vadă decît ziua de azi pe mîine. Toți fură în interior. Nu avem un hoț care să fure din afară. Căci dacă aveam un hoț care să fure din afară eram de mult departe. Mi-e dor de un hoț internațional. Sînt sătul de hoții județene în fotbal. Pe aceștia-i închidem, îi admonestăm uneori, și îi eliberăm. Atîta vreme cît discutăm prostește nu se pot ivi lucruri viorii la orizont. Spun asta, întrucît, dacă nu ieri, cel tîrziu alaltăieri am citit în ziarul „Sportul" că pentru noi, fotbaliștii români ,a început campionatul european ! Înainte deci, de a se termina El Mundial. Să-i ferească dumnezeu pe cei care nu se califică cu noi. Sînt învinși sau învingători din față. În viltoarea iberică lumea-și amăgește destinul, speranțele și desnădejdea, iară și noi, în ziarul Sportul, ne dăm grande (nu de Spania) ci de Balcania pe deasupra Europei. Bravo nouă ! Hali-gali și cu devotament. Noi sîntem mai mari ca ei. Merci.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
28
(1 054)
Sîmbătă
10 iulie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

17 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

LITERATURA ROMÂNĂ SUB SEMNUL DEMNITĂȚII, ANGAJĂRII ȘI VALORII

Spiritul unei epoci

O epocă se definește, în cele din urmă, prin însuși spiritul ei, suma tuturor trăsăturilor sale putînd dobîndi de la bun început și un nume, un accent de marcă al unei mari personalități, fapt care, pe plan politic — cel puțin — și din perspectiva timpului — mai ales — nu poate echivala cu altceva decît cu starea și expresia la zi a unui continuu eveniment. Confirmările care se aduc într-un domeniu sau altul al puterii de manifestare umană sînt asemeni rădăcinilor care pornesc dintr-un sol alevea cît mai fertil și se întrepătrund puternice între ele pornind coloana de seve care urcă și de la care emană, vital, cerul tuturor aspirațiilor și frămîntărilor noastre. Metaforic, și nu numai atît, această epocă și acest spirit al ei solidar și revigorator își au matca și punctul lor de început nu mai departe decît în urmă cu șaptesprezece ani, în acea vară — istorică de atunci — a Congresului al IX-lea al P.C.R., un moment decisiv pentru toate orizonturile noastre de azi și unul din cîmpurile cele mai largi, reflexive, prin care au trecut și trec toate marile transformări socialiste ale țării, avînd ca scop maxim, fundamental, înscrierea noastră pe cele mai noi orbite de progres și civilizație. Atunci s-au formulat principii și teze care au dobîndit o vie și multilaterală consacrare în viață, iar prin programul ideologic al partidului inaugurează o adevărată știință politică despre muncă și societate. Spațiului însuși al gîndirii și practicii sociale a fost eliberat de dogme și artificii, s-au trasat căile proprii, originale, prin care criteriile adevărului să fiinteze în toate domeniile și sectoarele de activitate, inclusiv, și în primul rînd, în acelea care privesc omul și condiția propriei sale personalități, emanciparea și afirmarea sa.

Noi comuniștii, spunea în forumul de acum șaptesprezece ani cel care avea să dea și nume acestei epoci, tovarășul Nicolae Ceaușescu, **considerăm că mai avem încă multe de făcut pe calea dezvoltării industriale a țării, a făuririi unei agriculturi moderne, pentru ridicarea patriei la nivelul țărilor cu economie avansată, acel stadiu care să asigure poporului român viață îmbelșugată, o înaltă civilizație materială și spirituală.** Era unul dintre cei mai tineri lideri de partid din mișcarea comunistă și muncitorească internațională și, cu toată ardoarea și puterea vîrstei sale într-un anume fel exponențiale, el ne insufla un curaj și o viziune cu totul noi, realiste, asupra capacității și mijloacelor noastre de afirmare, văzînd în muncă, în zidire și creație mijlocul suprem de emancipare, reazimul concret și cel mai sigur al independenței economice.

Și iată, după șaptesprezece ani, tot într-un moment de o maximă însemnătate, la recenta Plenară lărgită a C.C. al P.C.R.: **dacă România, trecînd pe calea construcției socialiste, nu ar fi acționat pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru realizarea unei industrii moderne pe baza tehnicii celei mai avansate, am fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată, dependentă de țările industrializate.** Așadar, între doi termeni de referință în timp, Congresul al IX-lea și realitatea la zi, pe întinsul unei epoci — epoca Nicolae Ceaușescu — și la tensiunea unui spirit ce pulsează mereu în actualitate, țara se edifică multilateral, în viziunea și cu puterea maximă dobîndite de atunci. Întreaga producție industrială a unui an, 1950 bunăoară, se realizează acum în numai 11 zile, iar cea a anului 1965 în 70 de zile. Sînt cifre care spun mult, indicatori de efort și voință care atestă sub forma evidentei celei mai categorice întreaga dinamică și tot traiectul acestui spirit definitor prin care ne exprimăm azi cel mai bine.

Un mijloc esențial de participare la progresul și civilizația socialistă a patriei, îl reprezintă cultura, iar în acest domeniu toți acești șaptesprezece ani înseamnă și perioada celor mai largi deschideri, a afirmării pe un plan superior a creației, în strînsă legătură cu viața, cu problematica existenței noastre materiale și spirituale. Recentul Congres al educației politice și culturii socialiste constituie un elocvent argument în această privință, iar programul adoptat îndreptățește adevărate momente de vîrf ale creației prin care spiritul acestei epoci lucrează la dăltuirea fiecărei clipe și la asumarea acelei înalte și permanente conștiințe a patriei, singurul mod de a exista și a ne face să existăm prin creație.

Luceafărul

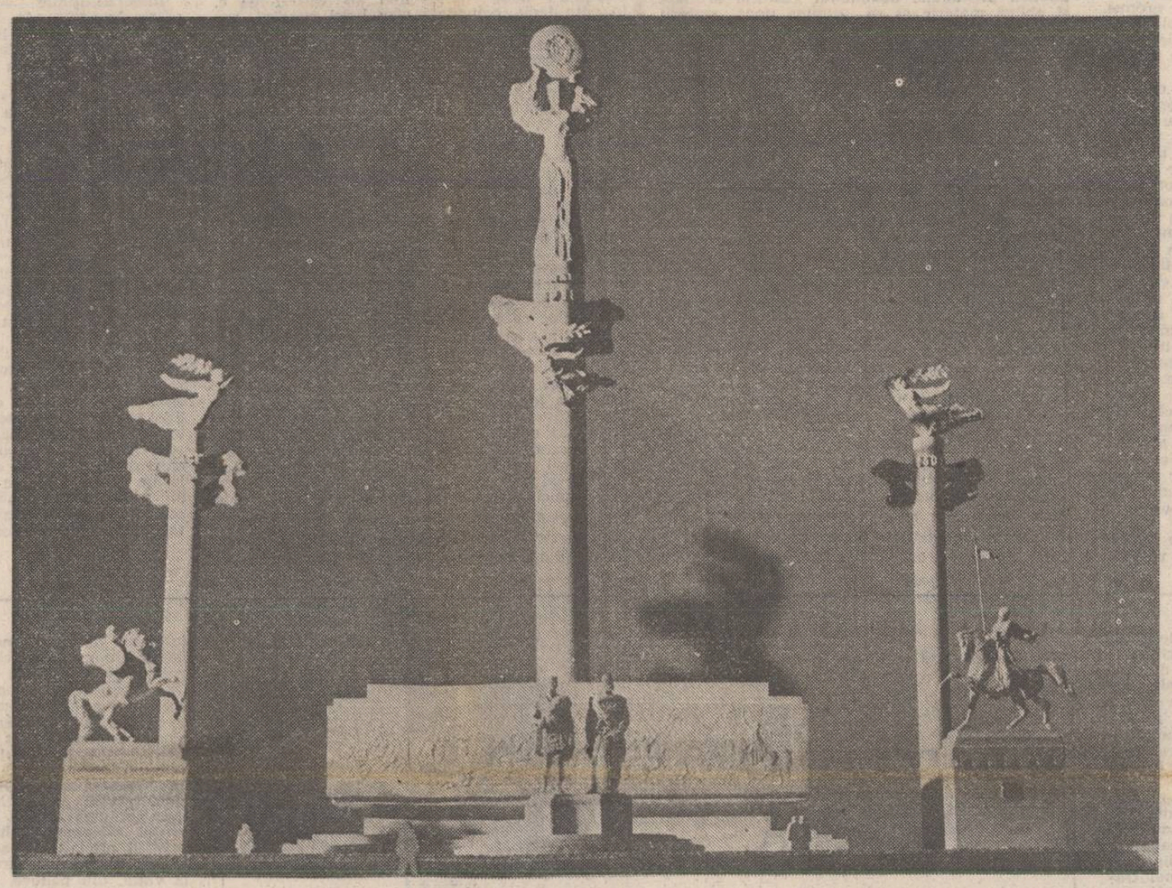

Proiect de monument de Gheorghe Adoc

Calitatea vieții

de MIHNEA GHEORGHIU

Legile protejează egal pe oricine. Dar nu și pe fiecare în parte. De fiecare trebuie să se îngrijească fiecare, sau altcineva. De copii au grijă părinții. Dar de părinți? Cînd eram copil îmi puneam uneori temator această întrebare, dar mă consola gîndul că părinții știu totul și pot totul. Tristețea neputinței lor îți se revelează abia cînd îi descoperi bătrîni și slabi. Plînsul bătrînilor e diploma de învingător a timpului ireversibil.

Descoperi secretul vieții atunci cînd este iremediabil pierdut, cînd ai înțeles că fiecare moare singur. Pierderea părinților este primul avertisment.

Un prieten din copilărie, sau un tovarăș promis unui mare viitor ne părăsește, fulgerat de una dintre calamitățile pe care medicina nu le poate încă dovedi. Începem să vorbim despre el la trecut, cu regretul că „atunci" nu l-am înțeles și ajutat îndeajuns.

Împăcarea cu sine și cu lumea, în acest scurt răgaz ce ne-a fost dat de fire, ar fi posibilă doar cu o condiție, imposibilă: dacă am putea trăi fiecare zi ca și cum ar fi cea din urmă.

Codul de conduită publică, explicat în articole și paragrafe ce se impun cu puterea legilor, nu se aplică totdeauna în litera lui fiindcă oamenii nu sînt îngeri infailibili. Și chiar de-ar fi așa, nu putem deveni mai deștepți, mai talentați și mai inimoși, doar la poruncă: oameni buni, fiți mai buni!

În primul deceniu de după război, vocabularul nostru se cam umpluse de expresii poruncitoare pline de un dispreț suveran față de orice manifestare de căldură omenească, mulți conformîndu-se sectarismului la modă pe-atunci. Devotamentul față de „linia" transmisă în cîteva formule (simpliste și cu un accent străin) excludea — în loc să includă, — dragostea de țară, de oameni, de părinți și de prieteni și însăși iubirea normală dintre un bărbat și o femeie (aduceți-vă aminte că tractorul era singurul loc decent de întîlnire între „un țăran și o țărăncuță"!). Un semn particular de bunătate și sinceritate putea fi interpretat drept „manifestare mic-burgheză": sentimentalisme, umanitarisme, naționalisme, egalitarisme, filantropisme etc.

Funcționau, în schimb, — sub masca principialității și la adăpostul dosarelor trucate, — bisericuța și nepotismul de castă, supunerea servilă la telefonul secret „de sus" și umilirea triumfală a truditorului fără proptea. În cercurile sectariatului prinseseră „să înflorească toate florile" carierismului și multor păsări răpitoare le crescuseră peste noapte aripi de înger. Unele s-au dus pe apa sîmbetei; altele au plecat „spre alte zări, mai calde".

Azi înțelegem de ce apelul revoluționar: oameni, fiți comuniști! a evoluat, frumos și categoric, în: comuniști, fiți oameni! Pentru că și statul e azi în slujba poporului și nu viceversa.

Dar alta voiam să scriu și mi-au luat-o gîndurile înainte. Abia acum înțeleg că doream să evoc niște fapte dinainte chiar de acest înainte.

Continuare în pag. a 7-a

O CUNOAȘTERE DE PROFUNZIME

Pentru concizie, dar și pentru a mă scuti pe mine de o formulare poate mai puțin expresivă, îl citez pe Laurențiu Ulici, dintr-un recent articol apărut în **Contemporanul**: „Tendințele extreme, de idilizare, sau de întunecare sînt la fel de păgubitoare pentru tentativa scriitorului de a fixa în pagina literară adevărul revelat. De altfel, acolo unde e luciditate, deci implicare, aceste tendințe pătrund mai greu". Aș adăuga, pe lîngă luciditate — implicare — și talent. La debut, în urmă cu vreo treizeci de ani, cîțiva din generația mea făceau fraze chinuite, nu se legau cuvintele, nici gîndurile, deci, ne ieșeau pagini greu de parcurs, chiar și atunci cînd aveam ceva de spus. Iar cînd n-aveam, ori ne luam după mintea altora, acceptînd schemele ca pe o salvare, talentul se retrăgea, jenat, — și nici măcar noi, autorii, nu îndrăzneam să ne recitim. Nu este vorba de a renega ceva, tot ce am scris ne aparține, fiind sub semnătură, ne prezintă și ne reprezintă. N-am scris mereu așa, în anii debutului. Cînd a fost luciditate și implicare, am reușit pagini ce și-au meritat atenția criticii și a cititorului. Drumul pe mai departe a fost greu, anevoios. I-am citit, de aceea, cu invidie pe debutanții din ultimii vreo douăzeci de ani, descoperind că scriu bine, le sună frazele și paginile încă de la prima carte. Lăsînd impresia unei bogate experiențe (sigur, aprecierea mea nu-i privește chiar pe toți). Cultura, efortul de cunoaștere a epocii, un mai dezvoltat simț al răspunderii într-o meserie nobilă — și-au sous cuvîntul. Numeroși dintre debutanții de după '65 se numără azi printre fruntașii literelor române. Căderi, rămîneri pe margine au existat, ca, de altfel, în toate perioadele. Azi, cred eu, și tineri și mai puțin tineri scriu bine — la frază, la pagină. Pentru unii dintre noi — din toate generațiile, necazul vine din altă parte. De idilic, de roz, s-o recunoaștem, ne ferim ca necuratul de tămîie. Cea mai gravă jignire pe care ai putea s-o aduci unui prozator — ar fi să-i spui că a scris o carte idilică. Atît de tare ne-am ars cu idilismul — încît pînă și o senină poveste de dragoste, scrisă cu talent, însă fără cancer, despărțiri etc. ar fi acuzată de ușor, măcar de ușor idilism, nu neapărat de critici — poate în primul rînd de prieteni și de unii dintre cititori. Și, totuși, îmi pare că idilismul se manifestă, își croiește drum — este adevărat, sub altă înfățișare. Talentul, luciditatea, implicarea, scutesc prozatorul de oscilații, de extreme. Cărțile de valoare nu sînt nici idilice, nici întunecate, nici vulgare, sînt

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 2-a

Cu patria

Cum intră grîu-n pîine, aur crud,
Adînc izvor de omenești carate
Cum se preschimbă și cum îl aud
Din mari obîrșii, drept, în libertate

Clădit pe-un neam în puncte cardinale
Cuprins pe veșnicie-n legămînt
În nume de părinți sînt ale sale
Rostiri și apărare de pămînt.

Așa-i Partidul. Și-a purtat credința
Prin anii grei, prin viforul ce-a fost
Cu demnitate ne-a păstrat ființa
Și gîndului de aur i-a dat rost

Și vine cu istoria-n lumină
Nădejdea biruinței spre raza tuturor
Că a știut înalt o flăcără să țină
Iubirea sa de țară și-ncrederea-n popor.

Trăim ardent destinul nou al vieții
Spre-a împlini definitiv demers
De pace și izvoare în largul dimineții
Cînd rodul strălucește cu țara-n univers

Este Partidul purpura ce leagă
Puterea și voința și marile idei
Prin Cel ce străjuiește o patrie întreagă
Și o înalță pururi spre nemurirea ei.

Pavel Pereș

Talent literar și cultură

Mai mult decît în oricare altă epocă, în epoca noastră, adevărul axiologic potrivit căruia condiția realei afirmări a talentului creator o constituie circumscrierea acestuia între parametrii înregistrați de progresul culturii și al artei nu mai comportă nici un dubiu. Există un criteriu al civilizației spirituale care, datorită dublei lui funcții, — cea stimulativă și cea selectivă — își exercită neabătut prerogativele. Sigur, nu pierdem nici o clipă din atenție faptul liminar că, așa cum sună un cunoscut dicton, adevăratii creatori se nasc și nu se fac, căci, se știe prea bine, o sămînță moartă, beneficiind de solul cel mai mănos și de îngrijirea cea mai atentă, nu va rodi niciodată. Dar, se știe tot atît de bine că în situația contrară, a seminței din plin dominată de impulsul germinativ, absența condițiilor propice se dovedește fatală.

Se pune, prin urmare, problema educării talentului creator, în speță literar, prin cultură, cum se spune, prin cultura generală, pe de o parte, și prin cultura literar-artistică, pe de altă parte. Evident, cea din urmă, cultura literar-artistică, nu este un domeniu autonom, existînd ca atare, desprins de complexa și variat-bogata arie a valorilor cultural-științifice, care, împreună, dau profil distinct, în materialitatea ei inalienabilă, civilizației noastre spirituale. Dimpotrivă, înțelegerea faptelor presupune o viziune prin excelență unitară și integratoare. Aici se află cheia de boltă a edificării autenticii personalități multilateral-armonioase a tînărului creator; o personalitate ale cărei atribute definitorii își trag substanța din cunoașterea și asimilarea valorilor social-morale, politico-istorice, implicit estetico-filosofice, proprii umanismului românesc actual, ca parte integrantă a tot a umanismului românesc din totdeauna, cît și a umanismului universal.

Apropiindu-ne de înfățișările concrete ale procesului de formare a tînărului creator de azi, odată cu situarea lui activă, participativă, în

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 4-a

CÎTEVA GLOSE DESPRE „PODUL DE GHEAȚĂ"

„Noi divagăm, navigăm, ne întrebăm"
(D. R. Popescu)

Într-o cronică de acum un an, din **Ramuri**, la întîia carte a ciclului **Viața și opera lui Tiron B., (Iepurele șchiop)**, atrăgeam atenția asupra caracterului **insolit** (era să zicem insolent) al „romanului". Dumitru Radu Popescu părea, ca și de această dată cînd ne dă al doilea tom, **Podul de gheață**, în dispoziția lui Baudelaire care, încă din 1846, se arăta ferit de literatură înțeleasă ca „belles lettres": **„Toți adevăratii literați, susținea Baudelaire, au oroare de literatură în anumite momente" (Conseils aux jeunes littérateurs).** Căci excesul de literatură anulează literatura, după cum o excesivă iubire se încheie cu divorțul. Spre a salva literatura, trebuie să ne eliberăm de ea însăși, adică să respingem suprasaturația estetizantă. Ceea ce spune, în **Journal en miette**, Eugen Ionescu. Ceea ce spune și Paul Valéry: **„Cred că ceea ce se numește artă, este sortit să dispară, ori să devină de nerecunoscut".** De

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 6-a

Specificul național și literatura română (I)

În memorabila Expunere la Plenara lărgită a Comitetului Central din 1—2 iunie, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pornind de la comparația lui Leonardo da Vinci cu ulciorul și izvorul — simbol sugestiv deseori evocat de secretarul general al partidului în întîlnirile sale cu oamenii de literatură și artă —, dezvăluia, într-o nouă lumină, adevărul esențial că nu poate lua ființă o mare operă de creație în afara contactului anteic cu pămîntul țării „udat de sudoarea și sîngele înaintașilor".

În acest fel, creatorilor de azi li se adresează îndemnul de a păstra și dezvolta valențele specifice naționale, constituite de-a lungul a secole de lupte și aspre confruntări ale poporului cu vitregia vremurilor.

Această teză fundamentală aplicată în domeniul istoriei literare relevă necesitatea studierii literaturii noastre nu prin „grilele" istoriei altor literaturi ci ținîndu-se seama de căile specifice parcurse, descoperindu-se și aprofundîndu-se legile interioare care guvernează evoluția scrisului românesc.

Să mai spunem că un astfel de travaliu științific presupune, ca o condiție **sine qua non**, folosirea criteriilor comparatiste? De fiecare dată, secretarul general al partidului a subliniat că specificitatea națională nu înseamnă, în nici un fel, închiderea în sine, izolarea de spiritualitatea altor națiuni, ci tocmai realizarea bazei reale, adevărate, pe care se poate dezvolta schimbul de valori în plan internațional, patrimoniul universal neputînd fi îmbogățit decît prin opere care scot în evidență și nemuresc contribuția proprie a fiecărui popor. Sau, cum se exprima M. Eminescu: fiecare națiune trebuie să creeze „o coardă nouă, originală, proprie pre bina (scena **n.n.**) cea mare a lumii".

Este simptomatic faptul că în mișcarea comparatistă contemporană a fost depășit comparatismul primar care, încurcîndu-se în țițele sursologiei, judeca raporturile dintre scriitorii diferitelor țări sub unghiul unor relații de strictă subordonare — ca între „suzerani" și „vasali" —, cerîndu-se, în chip imperios, să se acorde importanță investigării proceselor specifice din lăuntrul fiecărei culturi, numai așa justificîndu-se paralelismele existente între autori depărtați, altfel, în timp și

Al. Oprea

Continuare în pag. a 2-a

Orizontul responsabilității

Puțini dintre scriitorii tineri, obișnuiți cum sînt cu atmosfera culturală de azi, ar mai putea înțelege, fără un consult al documentelor, semnificația integrală a Congresului al IX-lea al P.C.R. Pentru aceia care au apărut în literatură ieri sau alaltăieri acesta e un moment istoric, de la care se împlinesc, iată, șaptesprezece ani; dar e un moment istoric viu, care lucrează încă adînc în conștiințe și în absența căruia cultura românească de azi n-ar mai fi fost, cu siguranță, ceea ce este acum. Recitesc, din trebuințe de ordin literar, acel codice gros, editat pe atunci, la puțină vreme după ce ecourile imediate ale evenimentului se stinseseră, și observ că ideile de acolo s-au concretizat culturalicește într-un chip uimitor. Generația mea este creația acelui moment, promoțiile anterioare s-au consolidat pe fundamentul lui moral; ce și-ar dori mai mult un creator decît un astfel de document politic care să-i certifice

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (I)

M-am gîndit inițial să intitulez seriaul ce va urma „Adevărul despre Marin Preda", un titlu desigur incitant dar pretențios și, ca să zic așa, interpretabil.

De fapt, ce adevăr puteam să comunic eu despre Marele singuratic, despre prozatorul a cărui dispariție n-o realizez nici azi?...

Mi-a venit în minte acest titlu în urma sutelor de interpelări, a întrebărilor puse de oameni din diverse colțuri ale țării care vroiau să știe cum a trăit dar mai ales cum a murit Marin Preda.

Am ascultat zeci de variante stupide sau fanteziste argumentate copilărește, preluate după ureche, transmise sau întelese eronat.

Voi vorbi și despre ultima etapă a vieții scriitorului, marcată de o sfîșietoare oboseală ca și cum motorul acela perfect care măcinase nopți și zile spre finalizarea celor o mie și cincisute de pagini ale „Celui mai iubit dintre pămînteni" s-ar fi uzat brusc încetînd să mai funcționeze.

★

L-am zărit prima dată pe holul sediului Uniunii Scriitorilor de la șosea, se uita în oglinzile mari și limpezi și-și pieptăna cu atenție părul aranjat într-o frizură à la Cicero care-i

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

În acest număr: ● „Un sat de pe Iza își caută scriitorul" de Ion Zubașcu ● Poeme de ● Florin Mugur ● Victor Nițâ ● Maria Barbu ● Proză de Elena Gronov Marinescu ● Cronica ediților ● O istorie în imagini a literaturii române contemporane ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Repere ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu ● Mapamond

CRONICA LITERARĂ

«ORAȘUL FURNICAR»

Întiia sinteză consistentă dedicată „orașului in lirica românească" este o recentă antologie, „Orașul furnicar", (Ed. **Minerva, 1982**), alcătuită de Petre Stoica și prefațată de un studiu, pe aproximativ 20 de pagini, semnat de Mircea Martin, primul eseist care s-a ocupat, așadar, intr-un chip mai sistematic, de chestiune. „Antologatorul" e, prin urmare, un poet, talentat, nici discuție, deși, in condițiuni normale, ar fi trebuit să fie un critic ; cum insă „criticul" prefațează, poetul „antologhează" și cele două miini se ajută reciproc cum pot mai bine.

Nu insă și mulțumitor, căci antologia e, in totul, plină de defecte. Ea iși lărgește, mai intii, intr-un chip nepermis domeniul, căci, in concepția lui Mircea Martin, „Orașul furnicar" ar fi „o pledoarie in favoarea citadinismului in cultura română contemporană". Prefațatorul ar trebui să știe că o „antologie" nu „pledează", ci descrie fenomenul, sforțindu-se, dacă acela care o intocmește e capabil, să reveleze raporturile coerente dintre fenomene.

Însă o „pledoarie" s-a gindit să facă și „antologatorul" căci intr-un „avertisment" Petre Stoica susține că „antologia e gindită ca o replică la poezia tirgului atit de infloritoare odinioară in literatura română", propunindu-și „să arate convingător că paralel cu lirica „locului unde nu s-a intimplat nimic" a apărut și una inspirată de universul dinamic al orașului modern, de tip occidental". Dacă e „gindită" așa, antologia e gindită rău căci din moment ce Petre Stoica intreprinde o cercetare a liricii avind „drept decor orașul românesc" atunci el ar fi trebuit să-și clarifice, mai intii, această **noțiune**. Confuzia autorului e, in acest punct, maximă : el susține că a optat pentru „orașul românesc" dar „a exclus programatic burgul, orașul medieval, „orașul mic" (de fapt, sinonim tirgului)", introducind, in schimb, in chip preponderent, „orașul modern, de tip occidental" pe care păruse că il elimină in chipul „piesei lirice izvorite de urbea străină". Așadar, in optica lui Petre Stoica, „burgul" nu e oraș, evul mediu n-ar fi avut orașe, orașul românesc, cu arhitectura lui specifică (descrisă eminent de C. Joja) ar lipsi din istorie, substituit de un artificial „oraș modern, de tip occidental".

Antologatorului i s-a părut, probabil, că „tirgul" și burgul sint elemente ale unei literaturi „sămănătoriste" și, odată introduse, i-ar fi tulburat socoteala căci Petre Stoica și-a propus, in final, să dea o reprezentare de „tablou expresionist" in locul aceleia „bănuite de exces de orientare spre natură și ruralism cu și fără costumație sămănătoristă".

Cind o antologie „pledează" și nu descrie, pornind de la speculații și nu de la adevăruri, rezultatul este acesta, adică absurd. De altfel, cu excepția acestor absurdități care ar fi nostime dacă n-ar desemna o mentalitate primejdioasă, „avertismentul" nu mai conține nimic. În schimb, antologia propriu-zisă e „spectaculoasă". Antologatorul n-a procedat ca toată lumea, istoricește, pentru a lega fenomen de fenomen și a revela momentul in care mentalitățile se modifică, el a impărțit totul in 8 secțiuni, fără titluri cu o materie greu definibilă. Procedeul, mult mai comod, este ilogic el fărimițează fără sens materia, mai ales că, uneori, „secțiunile" se confundă. Organizarea aceasta artificială, pe care Petre Stoica o consideră „o desfășurare simfonică", in „rimă" și altele de același soi, nu aduce absolut nici un folos de ordin științific, in schimb tulbură iremediabil reprezentarea globală. Chiar in aceste condițiuni improprii, selecția ar fi putut fi adecvată insă nici aceasta nu e pe deplin mulțumitoare. Nu e vorba de prezența unui autor și absența altuia, de valoare, să zicem, apropiată ci de o curioasă absență a criteriilor care, chiar de vor fi intrat in calcul, nu se văd. O antologie „tematică" reține, mai intii, creații „antologabile" sub raportul valorii, reprezentative pentru temă in metamorfozele ei istorice (de aceea, cronologia e obligatorie). Petre Stoica a reținut, insă, o poezie de Alice Călugăru, fără legătură cu orașul, citeva poezii din categoria „liricii războiului (să ințelegem că „războiul" e un element „citadin" ?), o „neurastenie" de A. Mirea care e, in fapt, o cronică rimată, umoristică.

Apoi, autorii, dintre care Florența Albu (cu o „bacoviană" epigonică, Dinu Flămind, Liviu Călin, Maria Bănuș, selecționați cu citeva dintre cele mai inabile poezii scrise de ei. S-ar putea obiecta că acesta e „gustul" autorului și că el s-a conformat pe deplin „gustului" ; in materie de antologii, ca și de dicționare, gustul n-are ce căuta, deși fiecare dintre noi preferă un poet și il disprețuiește pe altul, avind „antologii" ideale de uz propriu. O „antologie" publică presupune abandonul gustului arbitrar și obligă materia să se supună unor criterii obiective care nu se mai discută. Dar să admitem că, in selecție, ar fi vorba de „gust" ; antologatorul ar fi trebuit cel puțin să comunice intr-o notă de unde a extras poeziile iar in „indicele alfabetic de autori" să precizeze de cite ori e prezent fiecare, cifră, in fond, instructivă. Apoi, corecția unor neglijențe bătătoare la ochi : nu Elena **Faraga** ci **Farago**. Nu **Ivan** I. Ciorănescu ci **Ioan**. Acestea nu sint amănunte, ci elemente indispensabile unei antologii serioase ; nu cred că Petre Stoica nu le cunoaște și nu s-a gindit la ele. Nici prefața lui Mircea Martin nu aduce, in chestiunile esențiale, lucruri noi din acest punct de vedere : „Orașul-furnicar" e o intreprindere de felul blocului monolit, unde prefațatorul confirmă pe antologator și viceversa chiar și acolo unde erorile sint flagrante. Cu toate acestea, Mircea Martin aduce, față de Petre Stoica, o exuberanță speculativă și o iuțeală apodictică, de om al catedrei care pot insela privirea mai puțin atentă. Ca și Petre Stoica, el nu are o reprezentare clară despre „oraș", văzind in acesta „civilizația urbană" „prezența citadină", „viață urbană", „mentalitate generatoare (...) citadină," așezate toate in cercul orasului industrial și refuzate in acelea ale orasului mai vechi, „medieval". Totuși, civilizația urbană e o noțiune aplicabilă și orasului medieval dar și altora, „prezența citadină" e un decor echivalent cu orice oraș, indiferent de industrie, „mentalitatea generatoare (...) citadină" ne așează in poziția sociologiei creației care nu privește descrierea operelor, ca produse finale. Din acest unghi, nimic nu confirmă sugestia exegetului după care „orașul" ar pătrunde tirziu in literatura română. „Citadinismul", da, orașul, nu. Această idee a „intirzierii" ia, la M. Martin, o infățișare, citeodată, comică. El pornește, de pildă, de la ideea „consolidării lente, la noi, a formelor de civilizație urbană", insă recunoaște de indată că nici altii „nu racordează mai prompt timpul poematic la timpul biografic ; din moment ce observația nu stabilește o diferență solidă nu ințeleg ce semnificație mai are. În alt loc, criticul notează că abia după 20 de ani de la „Tablourile pariziene" ale lui Baudelaire avem, in lirica românească, cu Eminescu, o poezie citadină ; două rinduri mai jos, intirzierea e, in chip tacit, amendată căci lirici citadini, recunoaște M. Martin, erau și Grandea cu Meusa lui și, mai inainte, Depărăteanu. Mai departe, in concepția lui M. Martin, poetul român ar vedea orasul ca o „entitate străină și monstruoasă" dar criticul analizează totul intr-un prezent absolut al operei, de parcă Eminescu, Săulescu și Sanda Movilă ar fi contemporani. Era de făcut aci un examen al metamorfozelor temei, pe care criticul urmind organizarea absurdă a antologatorului, nu-l face, dovedind că analiza fără criteriu istoric nu duce la nici un rezultat.

Ca și Petre Stoica, M. Martin explică totul printr-o nefastă „tradiție rurală, constructivă, recognoscibilă ca ereditate spirituală apropiată sau depărtată, ca tipar mental". Petre Stoica vorbise, mai clar, de „sămănătorism", M. Martin ocolește cuvintul, inlocuindu-l cu „tradiție rurală", idee care nu-i place, fiindcă, acum, criticul și-a propus să pledeze pentru „citadinism". Totuși spre a clarifica neliniștea criticului, inclin să cred că „semnele distanței", „exotismul orasului", „negația" citadinismului, asa cum le deduce acesta la poetul român, ar putea să provină și dintr-un model cultural. Francezii n-aveau „tradiție rurală", dar imaginau „orasele tentaculare" ; cred că mai degrabă poetul român simbolist (intiiul citadin sistematic al nostru) de acolo a pornit. Dacă este asa, atunci „sincronizarea" mecanică ne-a adus tema orasului monstruos și nu rezistența la „sensul dezvoltării istorice a formelor sociale". Încă o dată, constat că lipsa de perspectivă istorică tulbură profund judecățile lui Mircea Martin.

Mai departe, erorile criticului se înmulțesc, el asociază civilizația cu industrializarea („nu sintem un popor sufocat de civilizație"), crede că „citadină" e lirica meseriilor, elogiază pe zidari („uneltele zidarului, mistria, in primul rind, sint prezente in poezie cu frenezia locului comun") și sfirșește prin a reabilita producția proletcultistă a anilor '50. „Imaginea noastră zice el, despre producția anilor '50 se ameliorează sensibil și nu puțini autori ies reabilitați", in conformitate cu un raționament al cărui mecanism imi scapă. „De altfel, poetul adevărat poate fi recunoscut intotdeauna, indiferent de tema abordată și in ciuda imprejurărilor" (? !).

Nici analizele propriu-zise, puține cite sint, nu ies din aceste note speculative, a căror unică însușire este retorică energică. Criticul elogiază lirica fără talent a unei oarecare Veronica Verona, vorbind despre „dotarea unei autoare mai puțin cunoscute", și crede că intr-o poezie despre oraș, a lui E. Jebeleanu, n-au ce căuta „cocoșii". Explicația acestui amendament este de un umor involuntar fără pereche: „Ne putem insă intreba dacă pentru un poet străin (fie el și francez !) cocoșul ar putea constitui un simbol al orasului sau, altfel spus, dacă in alte orașe galinaceele (in activitate !) sint o prezență atit de firească". Luind in serios această „cugetare", semnalez criticului că, judecind in acest fel, culturile n-ar mai putea comunica intre ele cu nici un chip. De altfel, propozițiunea alergică a lui M. Martin ia, adeseori, o infățișare esopică după cum și raționamentele sint din ce in ce mai neclare. Ce a voit să spună criticul aici, cu aceasta ? : „Chiar in condițiile acestea de acut citadinism și, in plus, in condițiile in care opoziția sat-oraș tinde să fie neutralizată prin presiune ideologică, o anumită mentalitate specifică se menține. O mentalitate care nu e, desigur, independentă de o anumită realitate la fel de specifică". Sau peste două pagini : „Să mai subliniem, în incheiere, utilitatea acestei antologii care face un bilanț tematic atit de semnificativ pentru istoria unei literaturi ? Bilanț — a cărui utilitate e acutizată tocmai de contextul actual". Hotărit lucru, in critică, vorbirea în doi peri nu este recomandabilă.

Imperfecțiunile acestui eseu merg și mai adinc, la amănunte. Poetul Depărăteanu ar fi asistat, in viziunea lui M. Martin, la „demolările ordonate de Haussmann, celebrul prefect de Sena, in vederea trasării marilor bulevarde de azi". Criticul ar fi trebuit să știe că atit Champs-Elysées cit și un număr de 3—4 avenide pariziene sint cu mult anterioare lui Haussmann. În alt loc, el pare a-și pulveriza judecățile susținind că orasul ca decor „este deja o achiziție a poeților preeminescieni" și „post pasoptiști", deși intrase și in atenția... „prepasoptiștilor", observind apoi că, in proză, „viața urbană" ar fi fost „mai repede reflectată sub semnul misterelor". Însă criticul nu știe că proza, fie și cea „de mistere", e o creație postpasoptistă ? El ar fi trebuit să cunoască, de asemenea, că Gh. Asachi nu făcea „elogiul aerostatului" in perioada postpasoptistă, ci la 1818, că D. Bolintineanu nu evoca Londra, „in aceeași perioadă cu Asachi", ci la 1867 și, in general, criticul ar putea să scrie mai corect românește, fără creații de felul acestora : „deretorizare", „meschinizare", „distanță și montantă", „depeizată", medievalizant". Aș putea să mai fac și alte observații, insă mă opresc deocamdată aici. Ideea, lăudabilă, de a intocmi sinteze tematice asupra literaturii române, prin antologii, s-a pornit și s-a pornit in acest chip curios. Înainte, așadar, de a avea adunate la un loc antologiile „miturilor fundamentale" (de pildă, aceea a „Sburătorului"), o avem pe aceasta, absolut bizară, a „orașului". Iată o temă de meditație sociologică.

Artur Silvestri

VALERIU ANANIA: «Greul pămîntului»

Editarea în același volum a teatrului lui Valeriu Anania, după apariția romanului său atit de straniu, de frumos și de puțin gustat, **Străinii din Kipukua**, impune reevaluarea unui univers artistic distinct, dominat de dimensiunea mitică, de ideea vitalității stihiale, de emblemele semînței, rădăcinii, rodului, a pămîntului ca sursă a vieții, indiferent dacă mitul se naște in Hawaii sau in Carpați.

Literatura lui Valeriu Anania, îndeosebi teatrul versificat, revendică o lectură răbdătoare, eliberată de prejudecăți, deloc grăbită, in acord cu ritmul special al cuvintului. Reluarea acestei formule dramatice este pentru Valeriu Anania nu numai un gest de asumare a unei tradiții, un gest cultural adică, dar mai ales un mod de expresie adecvat simțirii sale, acela poetic, de viziune, metaforic și cadențat. Pornind de la materia baladei, a legendei, a basmului sau a istoriei, autorul reface experiența conținută in texte sau in tradiții, pentru a construi totul cu alte sensuri. Piesele sale, in măsura in care sint mai puțin piese de teatru și mai mult poeme dialogate, nu sint adaptări dramatice ale unor teme și subiecte foarte cunoscute, ci creații in care ideea textului originar care devine punct de referință este fie răsturnată, fie rediscutată polemic, in orice caz interpretată din perspectiva unui sistem de valori altfel articulat.

Iată pentru inceput „Miorița". Elementele baladei sint nu numai diferit ordonate, dar și altele. Avertismentul oii năzdrăvane s-a produs inainte de inceperea acțiunii și este relatat in treacăt, ca un incident fără insemnătate. Accentul miraculos are la Valeriu Anania, in teatru, o pondere destul de redusă. Conflictul principal este de altfel de natură in primul rind erotică și abia apoi socială. Păstorul Moldan, protagonistul dramei, nu este deplins de bătrina mamă; dimpotrivă, el moare tocmai pentru că este blestemat de aceasta, din cauza unei alegeri pe care Cătălina-mama refuză să o accepte. Mioara este in poemul dramatic al lui Valeriu Anania femeia iubită, obiectul rivalității dintre păstori, mireasa prea firavă, respinsă de Cătălina. Refuzul mamei are ca temei neincrederea in vitalitatea Mioarei. Într-un frumos monolog bătrina face elogiul vieții, al procreerii, al continuității prin urmași. Fragilă și expusă unei morți premature, Mioara nu este o promisiune. Iubirea regeneratoare a lui Moldan produce insă un miracol prin care femeia triumfă intiia oară asupra morții. Nunta apoteotică nu este de data aceasta o alegorie, a morții păstorului, ci implinire a vieții. Trecind peste blestemul matern, cuplul își trăiește iubirea sărbătorește. La nuntă steaua nu cade, ci inflorește pentru că se pune temeiul unei seminții durabile și „aprige". Egalitatea dintre leagăn și mormint este in acest moment deplasată către leagăn.

Moartea păstorului, survenită in final, nu schimbă nimic din rosturile firii, pentru că el trăiește in urmașul dăruit de Mioara. În acest poem al zămislirii parafrazat sub semnul speranței, accentul final cade pe ideea vitalității necontrazise de accidente.

Un alt poem al creației este „Meșterul Manole", cu foarte frumoase elogii ale zidirii, ale imaginației creatoare, ale elanului constructiv. Zidirea are insă două sensuri. Inspiratul meșter zidește in piatră, cu conștiința unei miraculoase stări de grație care își are izvorul in propriul său efort imaginativ. Dar alături de creația sa, Simina realizează un alt miracol, de care artistul se simte copleșit. Viața creată de Simina egalează opera constructorului. De altfel ea insăși este sursa inspirației artistului, ei mînăstirea i se datorează de două ori. Imaginea mînăstirii viitoare, multă vreme refuzind să se inchege, i se relevă lui Manole intr-un moment in care el contemplă, cu maxima intensitate a iubirii, siluetele femeii și a copilului, profilate pe cer, in cadrul ușii. Inspirația artistului este astfel condiționată de realitatea de lingă el, viața fiind valoarea fundamentală. Drama lui Manole este de a fi sacrificat viața artei, de a fi ucis in numele frumosului, maculindu-și creația. Prin aceasta gestul voievodului de a-l izola pe acoperișul construcției sancționează o lege barbară, pedepsind in același timp orgoliul artistului care și-a sacrificat iubirea. Între dreptate și frumusețe Neagoe o alege pe cea dintîi. Ca și in „Miorița", conflictul este de natură dilematică, insoțit de conflictul secundar și paralel, trăit de pictorul Safirin, care își ucide iubirea trecind-o in imagine. Dar Safirin nu este artistul absolut, el are puterea de a renunța la arta sa, personajul său inchipuind o ipostază diferită a creatorului. Manole elogiază viața întruchipată de Simina, dar alege in cele din urmă implinirea in creație, imaginată inspirat, intr-un elan vizionar : „Vreau să răsară / Din visul meu o mînăstire / Frumoasă, fragedă, subtire / Să urce-n slavă ca o mladă / De marmoră, să nu se vadă / asprimea pietrei din mîndrețe / Să crească-așa, să se răsfețe / În jocul alb și auriu". Pentru artistul tragic Creația s-a identificat cu femeia care a inspirat-o și care i-a fost jertfită. La Valeriu Anania feminitatea reprezintă de altfel principala forță a existenței, garanția duratei, creativitatea esențială.

Dacă prin Simina creația se confundă cu iubirea, deci cu viața, dacă prin Mioara moartea primește replica vieții și a rodului, prin Mușata, din „Steaua Zimbrului", se perpetuează un neam și simbolurile sale. Mușata restituie credința poporului in propriul său destin, ca viitor și nu doar ca trecut, transformind o infringere intr-o victorie, o umilire intr-o revanșă. Întemeierea Mușatei este complementară aceleia datorate lui Bogdan, ea naște o stirpe și îi dăruiește un însemn de noblețe, oferă un model de demnitate ca o adevărată descendentă a unui voievod și ca mamă a unui șir de domnitori. Dilema poemului pune o problemă de atitudine, aceea de a elibera sau de a supune. În timp ce pentru Bogdan „descălecatul" înseamnă autonomie, pentru Dragoș actul acesta era aventură lipsită de sentimentul solidarității. Prin gestul final al Mușatei însă, zimbrul devine din totem, emblemă a unui neam cu conștiință de sine. Intrarea in istorie s-a produs însă cu mult timp inaintea venirii lui Dragoș. Moartea zimbrului înseamnă încheierea unei virste și începutul alteia : „Se-adună / În numele acesta un șir de veacuri sure / Prin care toți ieșiram la viață, din pădure, / Încet, pe nesimțite, ca zorile cuminți / N-avurăm glas de tunet, nici fulgere fierbinți / Cu care alte neamuri bătură-n poarta vieții / Noi nu ne vinturarăm pe șesuri călăreții / Să vremuiască-n pacea noroadelor vecine (...) / Și ne știurăm slobozi și vii, păziți de-o stea".

Dacă „Miorița" este un poem desfășurat în protoistoria românească, „Meșterul Manole" o dilemă despre creație, „Steaua Zimbrului" o meditație despre intemeiere, „Du-te vreme, vino vreme" o alegorie a nemuririi, „Greul pămintului" este un „mit valah în devenire", de această dată în proză, despre sensul intrării in istorie. Dimensiunea mitică se manifestă în obsesia pămîntului-viu, a rădăcinii, a comuniunii cu un spațiu inefabil. Ioniță Caloian este investit pe de o parte cu puterea de a stăpini un imperiu, pe de alta cu facultatea de a putea comunica printr-un instinct al eternității cu ceea ce va fi, destinul aducindu-l prea devreme in lumina istoriei, atunci cind pentru neamul său era doar vremea germinației. Toate creațiile dramatice ale lui Valeriu Anania au finaluri care proiectează viitorul ca promisiune, implicind lauda vitalității stihiale și conturind o emblemă iluminată de incredere.

Versurile au cadență muzicală, fluiditate și rezonanță, realizindu-se prin străluciri metaforice uneori, alteori prin sentință morală și parabolă, formulate cu solemnitate. Dilema care formează nucleul poematic se rezolvă prin dialogul in care își dau replica justificări ale celor două atitudini implicate, aceleași idei despre viață, moarte, destin și istorie fiind ințelese diferit, ca termeni ai interogației. Grupate in această ediție din seria „Teatru comentat" textele își răsfring reciproc semnificațiile, pentru a constitui un sistem unitar prin reprezentare și expresie.

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

Poezia realului

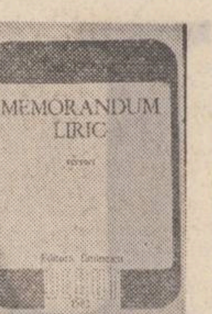

Tinărul poet Ion Burnar, a cărui vocație nu e de pus la indoială, se arată un bun cunoscător al temelor, motivelor și stilurilor poeziei angajate in realul contemporan, scriind cu acuratețe și simțire o poezie patriotică autentică, in accepția și nivelul pe care valoarea operei unor poeți de frunte ca Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu ș.a. le-au impus termenului in ultimul deceniu.

Volumul se deschide cu o **Artă poetică** care il incadrează pe Ion Burnar in ultima direcție („anti"-)lirică proclamind intoarcerea la priza directă a realului in tot ce are el mai frust și mai cenușiu — direcție afirmată de vreo citiva ani incoace in poezia „furioasă" a unor tineri, altfel destul de cuminți — dar il și diferențiază de programul acesteia prin recursul la metafora lirico-ironică proiectind semnificații neașteptate asupra realităților cotidiene.

Motivul liric **al istoriei** (cuvint de maximă frecvență alături de **veșnicie**) formează nucleul tematic al majorității poemelor : in primul ciclu **„Memorandum liric"**, el apare intr-o tratare diacronică a vechimii eroice pe aceste locuri, iar in al doilea, **„Pămint etajul zero"** intr-una sincronă, de frămintată istorie contemporană. Pentru scriitorii transilvăneni istoria a avut intotdeauna o semnificație mai apăsată, o tensiune lirică sporită, care a dat o ardență aparte poeziei lor, patriotică și militantă prin insăși esența ei de rostire românească. Din păcate, la Ion Burnar, saltul de la „memorandum" la „liric" se face uneori cu greutate, poezia impiedicindu-se intr-o prea mare aglomerare de elemente de recuzită istorică. Nefiind un bun versificator, lui Ion Burnar nu-i izbutesc poemele scrise in prozodie tradițională. Mai multă forță găsim in versul liber unde poetul are simțul metaforei amar-ironice, imbinind lirismul cu sarcasmul. „Și voi părinții mei / dacă-ați ajuns lingă străbuni / rugați-vă pentru mine / să mă ierte / pentru păcatul / de-a mai plinge / citeodată". **(Cimitirul vesel).** Cultivind poanta lirică, Ion Burnar reușește versuri remarcabile, unde alăturarea de sensuri vechi iscă ințelesuri surprinzătoare, oprind asupra lor ochiul cititorului : „Ce se-ntimplă acolo-n spatele istoriei / De tot aruncați cu capete in mine"; „tinerețea mea e un armistițiu jenant / pentru o lume / care nu mai termină să se tragă / din maimuță" etc. Destule poeme, totuși, care mizează pe efectul procedeului funcționează in gol nerevelindu-și sensul **(Creion, În pas de voie, O zi fără impărați)**, ironia poetului fiind incă neșlefuită, iar umorul așezat pe pinza poemului în strat prea gros. În tipul acesta de metaforă e necesară o execuție cu instrumente fine ca virful de ac, asemeni celei a broderiilor lemnului maramureșan, nu a cioplirii lui **(Dans tematic).** Ele fac insă trecerea spre poezia de atitudine inspirată din realitatea contemporană a tinărului poet, imbrățișind o tematică diversă : condiția poeziei și a poetului, primejdiile ce pindesc liniștea acestui tensionat sfirșit de secol, universul tehnicizat, lumea satului și ființa țăranului nostru, cu care autorul se identifică. Prezentă și in prima parte a volumului, specia aceasta modernă de lirism formează substanța ciclului **„Pămint etajul zero"**, unde modelul este poezia patetică și zbuciumată, suferind de toate nedreptățile planetare, a lui Adrian Păunescu. De la el sint dezinvoltura tematică și sarcasmul revoltei, adresarea familiară, tunul și griul, modestia ostentativă și orgoliul romantic al poetului, amestecul de neaoșisme cu neologismele jurnaliere de ultimă oră. Timbrul poetic al „memorandumului" nu are insă forța vocii autorului „manifestului pentru sănătatea pămintului", amintind mai degrabă de interpretarea aceluiași model din ultimele volume ale lui Mircea Dinescu, de unde vine și juvenila lipsă de prejudecăți inaintea cuvintelor din poeme remarcabile ale ciclului : **Rampa de lansare, Întoarcerea lui Caliban, Elegie pentru cind voi fi foarte fericit, Etapele interioare ale plinsului.**

Dacă supărătoare devin oralitatea cam facilă („fir-aș să fiu al dracului" etc.) și aglomerarea de motive (de pildă in **Cintec** stau inghesuite in 15 versuri pămintul și iubita, istoria și griul, pacea, omul de rind și incă multe altele), in schimb sint frumoase poeziile satului maramureșan **(Peisaj, Aer)** ca și cele desenind cu o tandrețe aspră figura arhetipală a țăranului („Eh și tu Ioane cu nedumeririle tale / tot mai numeroase de la Vlahuță-ncoace"). Este de urmărit pe viitor in poezia lui Ion Burnar meditația asupra destinului poetic individual in neliniștea colectivă a acestui secol contradictoriu **(Întrebările de dimineață, Pledoarie pentru neliniște)**, care impreună cu tentația realului **(Apărarea de poezie)** și a metaforei ironice, ludic-sarcastice, par a prefigura un profil personal prea puțin vizibil in acest prim volum de deschidere, in care autorul ne apare incă neclarificat asupra posibilităților proprii.

Alexandru Condeescu

BREVIAR

■ **„INSPIRAȚIE" ?** Serialul „Mușatinii", prezentat de televiziunea română, după un scenariu de Sorana Coroamă, inspirat de trilogia celebră a lui Delavrancea, pune pe spectator, după intiiul episod, intr-o poziție de perfectă perplexitate. Autoarea a modificat enorm textul inițial dar in tot ce poate fi mai rău. Ștefan cel Mare (interpretat de Teofil Vilcu) e acum insoțit pretutindeni de Maria, ciupește de obraz pe damele de companie ale doamnei, pe care o îmbrățișează la fereastră, zicindu-i pe un ton concupiscent, „Mario, risul tăău...", se sprijină în sabie, in chip de baston, se lasă inghiontit, pe un fel de „metereze" simbolice, de o mulțime de boieri și altele de același fel. Stema Moldovei, făcută, vizibil, din ghips, e, in această piesă de teatru, atirnată pe o blană, ca la sălbatici. Cetatea de scaun e un sci de pod de casă veche, plină de lemne și de schele. Un sfetnic îi spune lui Ștefan cel Mare punindu-l la punct : „Să tăcem !", Țugulea Moghilă se tăvălește pe jos in chip de bufon, care vrea să meargă la luptă și e luat de toți peste picior. Inadvertențele istorice stricte, erorile de mentalitate sint, de altfel, mult mai numeroase : in loc de a „ecraniza" ori „serializa" texte literare verificate, televiziunea difuzează, așadar, „adaptări" de acest fel, fără nici o valoare estetică ori educativă, prelungind in mod sigur moda primejdioasă a demitizării unor eroi. La ce folosesc astfel de inițiative ?

■ **„ORIZONTUL".** Din ce in ce mai interesantul supliment cultural „Orizont" care apare la Covasna, conține în numărul său din iunie '82 citeva excelente contribuții literare, aparținind unor foarte cunoscuți scriitori. Astfel, Paul Anghel publică, in avant-premieră, un fragment din volumul „Noroaiele" in curs de apariție, care confirmă clasa inaltă a prozatorului. Dinu Ianculescu semnează o splendidă evocare despre Alice Voinescu, sub forma unei tablete lirice. Al. Andrițoiu și Dan Clachir oferă citeva poezii in stil cunoscut, de nivel remarcabil. Un condei acut, de critic format, e acela al Elenei Gheran-Mewes, autoarea unui substanțial eseu despre Marin Preda, care ar merita dezvoltat. Poeții localnici Miron Rusu Barian, Radu Dobre, Mihai Bobuțeanu, prozatorul Narcis Calotescu și publiciștii Horia C. Deliu (animatorul acestui supliment) și Ion Haineș completează sumarul de altfel mult mai bogat, al acestui „Orizont" care își lărgește... zările.

■ **MEMORIE „IMPERFECTĂ".** Cine ar fi curios să vadă un important monument dobrogean, „Cripta martirilor de la Niculițel", a cărui semnificație e o probă de bază in favoarea continuității elementului elino-roman in această parte a țării, n-ar găsi mai mult decit o groapă imundă, aproape astupată de gunoaie, bolovani și cutii de conserve. Despre ce este vorba ? În 1971, la Niculițel, s-a descoperit, intimplător, în urma unei inundații, o criptă din a cărei inscripție alăturată a rezultat că acolo se află rămășitele a 4 martiri autohtoni : Zotticos, Attalos, Kamasis și Filipos. Monumentul datează din sec. IV e.n., semnificația lui a fost comentată pe larg, printre alții, de C.C. Giurescu și Radu Vulpe, starea deplorabilă de acum fiind semnalată acum citva timp, de istoricul dr. Gelcu Maksutovici. Conducerea „Muzeului" din Tulcea, în grija căruia se află și acest monument, pare a fi împăcată cu ideea că mîine, poimîine, la o inundație nouă, „cripta" se va acoperi din nou cu mil și gunoaie. Este, probabil, și aceasta o metodă de a „restitui" dovezi istorice neîndoielnice neantului din care au ieșit ele, pe neașteptate.

A.S.

Specificul național

Urmare din pag. 1

spațiu, dar exprimind fenomene de creație asemănătoare.

Nu cred că pot fi acuzați de un determinism mecanicist cei care pun in legătură interesul ce se manifestă, in momentul actual, in intreaga lume, față de studiul literaturilor naționale, cu marile prefaceri social-politice survenite in epoca noastră, care au impus definitiv ideea suveranității naționale și a egalității in drepturi intre toate statele.

Astăzi este total compromisă concepția „primatului" spiritual al unor țări — prin prisma valorilor cărora ar trebui judecate celelalte culturi. Nimeni nu neagă că, de-a lungul evoluției istoriei, n-au existat momente de decalaj intre dezvoltarea mișcării de idei din unele țări și cele intrate mai tirziu in orbita prefacerilor moderne, de unde necesitatea „sincronizării", a echilibrării nivelelor. Nu este insă vorba de o simplă copiere, ci de desăvirșirea unei evoluții proprii, ideile receptate de aiurea neavind importanță decit in măsura in care ajută la revelarea și la crearea unor valori specifice. Apoi, metamorfozele dialectice, atit de imprevizibile din domeniul creației, pot da naștere la situații in care, in diferite colțuri ale pămîntului, să apară anticipări ale unor idei sau stări de spirit de mai tirziu (ceea ce in critica noastră s-a numit „protocronism"). Dacă vom mai aminti principiul „poligenezei" care explică apariția in mai multe locuri a unor fenomene asemănătoare, datorită unor cauze asemănătoare dar fără relații directe intre ele, vom ințelege și mai bine la ce erori poate impinge ignorarea studiului condițiilor genetice ale unei literaturi. Încă in 1923, Lucian Blaga, pornind de la un eseu al ginditorului rus Trubețkoi — unul dintre șefii școalei structuraliste de la Praga — teoretiza ideea „echivalenței culturilor", demonstrind că : „Unde avem de a face cu culturi in adevăr diferite, n-avem nici un drept să vorbim de superioritatea uneia față de cealaltă. Este o echivalență intre cultura europeanului, a slavului, a negrului sau a chinezului, o echivalență in ințelesul că fiecare cultură trebuie judecată prin logica și normele ei imanente".

Conceptul de specific național il ajută pe cercetători să domine și să transceadă diversitatea caleidoscopică și contradictorie a faptelor de creație, orientindu-l spre trăsăturile direcționale ale fenomenelor. Un travaliu a cărui complexitate nu se mai cere a fi subliniată, fiind necesară o corelare dialectică a mutațiilor pe care le impune dezvoltarea istoriei cu caracterele stabile ale psihologiei și creativității naționale. Numai prin cercetări indelungate și cu concursul specialiștilor din mai multe discipline se poate ajunge la rezultate valabile, ocolindu-se primejdia abstragerii unor trăsături dintr-un tot organic și a absolutizării lor. G. Călinescu, in capitolul concluziv al monumentalei sale **Istorii a literaturii române de la origini pînă in prezent**, avertiza asupra acestor dificultăți, cerind mijloace de analiză extrem de fine, ținindu-se seama că, de regulă, n-avem de a face cu „trăsături unice" ci „cu precădere", așadar intrind in aliajul unor sinteze originale și indestructibile.

Istoricul literar nu se poate insă lipsi de serviciile acestui concept fundamental, fiindcă, in afara unei astfel de viziuni globale, inlănțuirea faptelor de creație, dinamica mișcărilor literar-artistice, apar greu explicabile in resorturile lor ultime sau se subsumează unor motivații factice.

O cunoaștere de profunzime

Urmare din pag. 1

cărți de valoare. Ce sint, cum arată cărțile de valoare ? Parafrazind — („Arta este ceea ce știm cu toții că este") — aș zice : „Cărțile de valoare sint cele despre care știm cu toții că sint". Pentru a le deosebi de celelalte, nu trebuie neapărat să fii expert. Cultura, gustul, exigența vin in ajutor... Necazul unora dintre noi — nereușita — ține tot de idilism, de un idilism deghizat, idilism prin lipsă de substanță, de adevăr, poleit nu cu roz, ci cu gri șanjant. Un prieten din afara lumii culturale mi-a recomandat cu multă căldură cartea unui coleg prozator cu cel puțin cinci volume, carte apărută in urmă cu vreo trei ani, și care mie imi scăpase : „Este o carte de actualitate, gravă, cu multe probleme și care spune adevărul !"... Ce își mai poate dori un cititor, dacă nu o asemenea carte ? (N-am să-i dau titlul, ne avind intenția de a discuta un caz și de a gindi pe marginea unor tendințe ce inlocuiesc privirea dinlăuntru, semnificațiile majore — cu zugrăveala). Greu am citit cartea, nu m-a atras, insă asta n-ar avea nici o importanță, de indată ce altor lectori le-a trezit interes. Cartea nu mi s-a părut nici gravă, nici cu probleme, nici cu adevăr despre oamenii zilelor noastre. De altfel, abia dacă a fost semnalată de critică. Un subiect oarecare, bătut de mulți scriitori, fără prospețime, fără observații surprinzătoare. Nici un personaj memorabil — dar, am admis : autorul a trecut intenționat peste poveste și personaje in favoarea atmosferei. (Mai rămine de discutat dacă se poate crea atmosferă — desigur, una care să dea și valoare artistică — fără poveste și personaje...). Atmosfera, reconstituind-o cu greu, se compunea din : peisaje mohorite, pe vreme de toamnă ploioasă, de iarnă cu zăpadă innegrită de fum, de primăvară fără muguri. Numele (personajele adică) se cam plingeau de dureri de cap, de alergătură, de berea poșircă, de țigările cu bețe, de I.T.B. etc. Patru mureau, doi se insurau, chefuind optimist. Deci se poate spune : ca in viață, mai ales in partea neagră a vieții. Cu atitea elemente la indemînă, chiar și fără poveste, se putea ajunge la o carte, dacă nu zguduitoare, măcar in parte emoționantă. Putem fi liniștiți, nu s-a ajuns decit la una voit „intunecată", dată, adică, pe ici, pe colo, cu puțină funingine, pipărată din zece in zece pagini cu cite o expresie vag trivială. Oricum, autorul și-a dovedit talentul in alte cărți, in care nu s-a lăsat furat de extreme. Cine l-o fi speriat, spunindu-i că este idilic ? Într-un moment dificil, de oarecare derută, fugind de idilism (de roz!) de care, de altfel nu prea se făcuse vinovat, in afara cunoașterii și implicării — a nimerit tot in idilism (prin efort de intunecare). Căci, de sub pojghița de negru, de funingine, nu răzbăteau sensuri, emoții, intrebări. Idilismul-intunecat de acest fel se practică (in momentele de derută prin care trecem unii dintre noi). El ține de o modă, iar această modă s-ar putea să-și aibe explicația in interpretarea superficială pe care o dăm dramatismului, gravității, problematicii — din cărțile de valoare ce apar azi la noi. Și nu sint puține. Scriem uneori uitind sau neintuind că valoarea este asigurată de cum folosim talentul, de cită luciditate sintem in stare, de implicarea in viața societății, de cunoașterea in profunzime a imprejurărilor in care se definesc viitorii eroi de carte — contemporanii noștri.

UN SAT DE PE IZA ÎȘI CAUTĂ SCRIITORUL

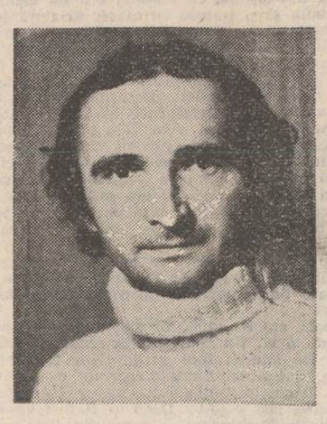

ion zubașcu

Am lucrat nouă ani ca profesor de literatură în comuna Bogdan Vodă printre „strănepoții voievodului", cum ar zice Moșu, — spiritul legendar al acestor locuri legendare. Bogdan Vodă e lipit cu casele de Dragomirești, satul părinților și al strămoșilor mei, în care m-am născut și am făcut primele clase primare. Între cele două sate e o competiție care tinde să devină ea însăși tradițională. Ca să echilibreze, bunăoară, și să tempereze tensiunea ei, organele județene au găsit de cuviință ca tîrgul săptămînal la care vin majoritatea satelor de pe Valea Izei să se țină de două ori pe lună în Dragomirești și de două ori în Bogdan Vodă. De altfel, în planurile de sistematizare, cele două sate urmează să se unească într-un singur oraș al cărui nume nu se știe cine i-l va da : voievodul Bogdan sau voievodul Dragomir (de la care se trage numele satului Dragomirești), sau se va găsi o cale de mijloc, noul oraș numindu-se Iza, după cum se cheamă apa care străbate cele două așezări și se numea în vechiul cult solar al dacilor liberi zina Frumuseții.

Adevărul este că satul Bogdan Vodă a devenit o localitate celebră în Maramureș, în țară și chiar peste hotare datorită, în bună parte, lui Deac Vasile zis Moșu, vicepreședintele Sfatului popular, om de mare suflet care arde și învie de dragul satului său și al nevoilor obștei, în timp ce Dragomireștiul nu este, deocamdată, decît un sat prin care se trece ca să ajungi în Bogdan Vodă cînd vii dinspre Moldova sau Ardeal. Moșu Deac a știut prinț-o continuă jertfă de sine să capteze atenția multor minți luminate din țară astfel că acum, mari spirite vin la casa lui bătrînească din birne rotunde de brad ca la o Meccă a spiritului strămoșesc, să se revitalizeze și să se fortifice. „De ce nu se opresc și pe la noi ?" — se întreabă cu îndreptățită mirare mireștenii — „Doar pentru că în Bogdan Vodă se mai păstrează biserica de lemn ca monument istoric iar pe a noastră au dus-o la Muzeul Satului ? Atunci s-o aducem înapoi."

De cîțiva ani de zile m-am stabilit în Borșa, o localitate aflată cu vreo 30 km mai spre Munții Rodnei. Iată că într-una din zile primesc un telefon de la un consătean, pe nume Iusco Vasile, zice că e cu treburi la Borșa și vrea să mă vadă, vrea să mă roage ceva. Iusco Vasile stă în Dragomirești pe „ulița noastră", e mai în virstă decît mine cu puțin și îmi e o prezență familiară în memorie prin apartenența la un loc comun al copilăriei, un om cu care ești bucuros să te întîlnești, dar cu care nu poți schimba prea multe vorbe pentru că vremea copilăriei a trecut și acum nu știi mai nimic despre omul matur care a devenit între timp. Ceea ce știu eu despre el e ceea ce știe tot satul : a lucrat mult timp la I.M.T.F.-ul din Dragomirești ca mecanic sau parcă revizor, apoi l-am reîntîlnit în Borșa la „Meșteșugarul" de aici, făcînd naveta zilnică acasă. Și acum, la telefon, îmi spune că nu mai lucrează de cîteva luni aici, e vicepreședinte la sfatul popular din Dragomirești. S-a întors din nou în sat. Și acum vrea să mă vadă și să mă roage ceva ca vicepreședinte.

Ne întîlnim peste cîteva minute, îl felicit pentru funcție, aflu că Dragomireștiul a închiriat un buldozer întreprinderii miniere din Borșa și acum a venit să reînnoiască contractul. Eram însă nerăbdător să aflu ce poate să mă roage un proaspăt vicepreșednite cu care nu aș fi putut stabili în imaginația mea altfel de relații decît cele care se stabilesc formal între consăteni.

— Și cum te descurci ca vice, l-am întrebat pe consăteanul meu. Ce mai face consiliul popular din Dragomirești ? Eram însă curios să văd cu ce pot să-i fiu de folos omului acesta, mă gîndeam că vrea probabil să dau lecții de chitară copiilor săi, cum m-au solicitat atîția dintre vechii mei prieteni și cunoscuți după ce am început să apar mai des la teve.

— S-au făcut o mulțime de treburi în comună, am pietruit ulița cutare și cutare, am făcut terenul de sport, i-am pus tribune ca la oraș, nu știu dacă ai trecut pe acolo, am făcut...

— Toate bune și frumoase, dar eu cu ce-ți pot fi de folos ? — l-am întrebat în culmea nerăbdării. Scuză-mă dar trebuie să mă întîlnesc peste o jumătate de oră cu cineva — am insinuat nerăbdător.

— Să scrii despre noi, omule, ești consătean cu noi... am citit articolele tale din ziarul județean. ai scris despre cei din Bogdan Vodă, despre noi de ce nu scrii ? Am organizat nu de mult o întîlnire sportivă cu cîteva sute de participanți din patru județe, n-a scris nimenî nimic despre asta. Nu sîntem mai prejos decît alte sate dar tocmai la noi de unde au plecat patru poeți tineri (se referea la Gh. Tiplea, Ileana Zubașcu, Ion Burnar) n-avem un om care să scrie despre realizările noastre. Nu știe nimeni că și în Dragomirești, nu numai în Bogdan Vodă, sînt oameni care lucrează și pun umărul la ridicarea satului. Duminică organizăm la căminul cultural „tribuna democrației", să vezi acolo ce probleme pun oamenii iar factorii de răspundere trebuie să le dea răspunsul pe loc și să le răspundă în așa fel încît să nu le înșele așteptările. Merită să vii să vezi ce facem și să scrii despre noi, ești de-al nostru ! Vino duminică în sat, îți vezi cu ocazia asta și părinții.

Am rămas perplex. La așa ceva nu mă așteptam. Să vină un om de la cîteva zeci de km, să te caute printre alte treburi urgente doar pentru a te ruga să scrii despre propriul tău sat natal și deși trăiești în altă localitate, să te roage să rămîi consăteanul lor, să te convingă să rămîi omul lor, colaboratorul oamenilor între care te-ai născut și care ți-au vegheat copilăria ! I-am promis că voi merge neapărat. Ne-am despărțit în grabă fără nici un cuvînt pe deasupra (ce o fi gîndit consăteanul meu ?) și m-am așezat în fața hîrtiei într-o stare de mare tensiune emoțională.

Nu știu încă dacă trebuie să-ți vezi părinții cu ocazia satului sau să-ți vezi satul cu ocazia părinților, a întoarcerii acasă, dar gestul lui Vasile Iusco m-a pus un timp pe gînduri. Așa ceva nu mi s-a mai întîmplat și cred că numai o dată în viață i se poate întîmpla unui om care scrie o asemenea întîlnire între el și oamenii satului natal. Sigur că orice scriitor, oricît de departe trăiește de locurile copilăriei, nu se desparte decît în spațiu de leagănul nașterii. Spiritual, prin tot ce face, este legat de acea matcă fertilă, de acel topos prin generozitatea căruia a văzut lumina zilei (și mulți doresc să se întoarcă la moarte în acel loc al originii, ca o frumoasă curbă de încheiere a unui destin rotund). Dar acum era vorba de o cu totul altfel de întîlnire și regăsire !

După un timp însă gîndurile care mi-au venit în minte au fost defavorabile consătenilor mei. Uite, domnule, mi-am zis, cum se schimbă oamenii, nu mai pot face nimic fără să-i aplaude cineva. Și cînd te gîndești că nu demult lucrau la fin în cele mai dosnice locuri de sub Țibleș, se adînceau în cele mai necălcate păduri și făceau acolo, în lupta lor continuă cu adversitățile naturii, neștiuți de nimeni, cele mai eroice fapte care nu răzbăteau la lumină decît mult timp după aceea, în poveștile și amintirile satului, și acum umblă prin toate părțile după lăudători. O să ajungem să nu mai miște nimeni un deget pînă nu vine ziarul sau televiziunea la fața locului !...

Însă gestul consăteanului meu era prea pur și prea pornit din suflet, vorbele lui erau prea încărcate de ceva care-l rodea la inimă, ceva viu și inexprimabil, ca să pot bănui că dincolo de fapta lui, cărțile ar fi măsluite. Mi-am dat seama curînd că altfel stăteau lucrurile.

Mi s-a relevat un fapt cu totul surprinzător : e vorba de relația dintre colectivitatea de acum și scriitorul acestei colectivități. Iată, acum, realitățile au devenit atît de dense încît ies în întîmpinarea creatorului, vin oamenii la tine și te roagă să scrii despre faptele lor, îți cer să scrii despre ei și te conving în cele din urmă că e dreptul lor și datoria ta să scrii despre destinul satului românesc contemporan. Lumea îți iese în întîmpinare, tu nu trebuie decît să-ți menții prin cultură înalta temperatură a spiritului pentru a putea recepta la timp și întocmai mesajele pe care le trimite spre tine. Nu-ți trebuie decît voința și perseverența de-a opta definitiv pentru o mare temă și să-ți păstrezi în perfectă stare de funcționare uneltele. Lumea te va integra în mersul ei, te va face necesar dacă dorești să fii necesar cuiva. Iată, consătenii mei mi-au găsit un rost firesc în treburile colectivității lor, și-au dat seama că prin ceea ce fac, prin scrisul meu le-aș putea fi util. Că nu e destul să muncești din greu, să faci o faptă de eroism, sau un lucru „ca lumea" — cum spun ei —, mai trebuie să fie cineva de față, mai lipsește o prezență, un martor care prin valoarea prezenței sale să dea valoare de informație și valoare de expresie, deci de circulație, celor înfăptuite de ei. Trebuie ca lumea să cunoască lucrurile „făcute ca lumea" ! Și cine sînt cei mai fideli mesageri ai lumii, factorii poștali ai eternității, cei care duc mesajele de la un timp la altul, de la o epocă la alta, dacă nu scriitorii ?

Consătenii mei au făcut cîteva zeci de ani tot ceea ce s-a putut face în satul strămoșilor lor dar de la un timp au căzut pe gînduri. Ceva nu era „ca lumea", le lipsea ceva, le mai trebuia ceva să fie toate în bună rînduială. Pînă unul dintre ei, pe nume Iusco Vasile, noul vicepreședinte al comunei Dragomirești din Maramureș, a descoperit că le mai lipsea unul care să scrie despre ceea ce fac ei zilnic, unul care să facă și altora cunoscute faptele lor, adică aveau nevoie, nici mai mult nici mai puțin, decît de un scriitor. Și tot căutînd un scriitor, consătenii mei și-au amintit că este unul prin preajmă care se pricepe la așa ceva și că ar fi timpul și cazul să lase alte preocupări mai puțin importante și să scrie despre ceva mai important decît orice : viața și faptele lor. Realizările muncii lor. Și astfel au ajuns la mine.

Acum, nu știu sigur dacă Iusco Vasile s-a mai sfătuit cu cineva cînd a pornit în căutarea unui scriitor sau a făcut-o din proprie inițiativă (asta am uitat să-l întreb, oricum, mie așa mi-ar fi plăcut să se întîmple) și nici nu știu dacă eu sînt omul pe care îl caută și de care au nevoie oamenii satului, dar pasiunea cu totul remarcabilă cu care acest om cunoscut mi-a vorbit despre realizările obștei natale și mi-a cerut să scriu despre ele, m-a convins că merită să fac o încercare, una din cele mai surprinzătoare, mai frumoase și mai dificile încercări la care m-a supus destinul meu de tînăr scriitor în țara aceasta străveche, dăruită nouă prin naștere dintru început și pentru totdeauna.

LOCUL UNDE S-A NĂSCUT VEȘNICIA

Mi-ar plăcea să fiu poetul satului meu natal, oamenii din Dragomirești să mă considere poetul satului lor iar eu să am puterea de a scrie toată viața doar ceea ce se întîmplă în satul nostru, tot ceea ce se petrece cu oamenii și cu destinul lor istoric într-unul din satele maramureșene asemănător multor sate din țara aceasta care și-a numit pe cei mai vechi dintre muncitorii ogoarelor sale chiar așa : **oameni de la țară**, țărani, iar aceste cuvinte de o simplitate și splendoare cosmică au dobîndit în conștiința mea un înțeles pe care bănuiesc că l-au avut la început, în zorii limbii române, adică oameni care au o țară, sînt ai unei țări și spre deosebire de alții care încă nu s-au fost fixat într-un loc stabil pe pămîntul acesta, părinții și strămoșii noștri aveau un loc stabil pe pămîntul acesta, părinții și strămoșii noștri aveau un loc dintotdeauna numai al lor sub soarele tuturor, pe care l-au numit țară, iar noi, fiii acestor întemeietori de loc strămoșesc, sîntem cu toții țăranii acestei țări, fiii și moștenitorii ei dintotdeauna și pentru totdeauna.

Știu că în Dragomirești, ca și în toate satele de pe Valea Izei și poate în toate satele țării, există cîte un om numit diac care la fiecare înmormîntare, înainte de a scoate pe cel răposat din casă și a-l duce pe ultimul drum, îi cîntă în versuri (numite de țărani „versuri") întreaga viață, în fața satului adunat la fiecare petrecanie (și la fiecare nuntă) ca la un spectacol cosmic, irepetabil, versuri de o simplitate elementară ca și cîntecul ce le însoțește (poate tocmai de aceea cutremurătoare) cărora ascultîndu-le povestea care îți vorbește despre faptele bune și rele, despre toate etapele vieții și întîmplările prin care cel răposat a intrat în atenția și în memoria definitivă a colectivității, simți că propria ta viață este un fenomen unic în întreaga materie a lumii și această unicitate îți poate scăpa printre degete dacă nu ești conștient zi de zi de propriile tale fapte și de aceea te întorci de la acest spectacol ancestral, care este înmormîntarea la țară, mai fortificat și mai încrezător în forțele vitalității tale, ca de la o tragedie greacă sau shakespeareană, hotărît să-ți folosești viața ca pe o șansă irepetabilă în lumina istoriei. Am asistat la multe asemenea spectacole și întotdeauna mi-a atras atenția acest cîntăreț al destinelor omenești încheiate, care este diacul, un țăran simplu pe care rosturile străvechilor comunități românești l-au învestit cu sarcina de a însoți omul pe ultimul său drum cu povestea vieții sale cîntată ca pe o baladă sau fabulă supremă și reamintită astfel tuturor. Aceasta este partea cea mai cutremurătoare a unei înmormîntări, nu bocetele, nu țipetele cînd se aruncă primii bulgări pe sicriu, toate acestea au ceva parcă regizat în intenția lor de a întreține continuitatea spectacolului, ci momentul tăcut cînd liniștea e într-adevăr de moarte și diacul începe să cînte și să povestească în versuri făcute de el ceea ce toată lumea știa dar uitase. De fiecare dată cînd asistam la aceste spectacole pe viu (spectacolele de teatru sînt ca niște operații făcute sub anestezie), aveam sentimentul că particip la o teribilă tragedie care tăia în carne vie și în care omul era învingător și învins, o tragedie în care personajele sînt esențializate la maximum încît se identifică cu forțele elementare ale materiei ca în marile capodopere ale umanității și ele se numesc viața și moartea, ura și dragostea. Iar toate acestea le cînta un simplu diac anonim (anonim din punctul nostru de vedere pentru că într-un sat a fi anonim înseamnă a te cunoaște toată lumea !), puțin mai știutor de carte decît ceilalți și probabil mai sensibil la forțele interioare ale cuvîntului de vreme ce satul îl investea cu rostul de a cînta viețile fiecăruia pe rînd și ale tuturor laolaltă.

Asemenea oameni simpli, țărani știutori de carte, nedesprinși de mentalitatea generală a satului, au jucat un rol viu și încă neevaluat pe merit în cultura română, în păstrarea tradițiilor noastre ancestrale legate de naștere, nuntă și moarte. Ei munceau la plug și la coasă, la sapă și la țapină în zilele de lucru iar în sărbători își înălțau sufletul deasupra împrejurărilor zilnice și cîntau în versuri viața și destinul celorlalți, așezîndu-le în ordinea mai înaltă și mai pură a istoricității. Nu este nimic mistic sau religios-creștin în statutul pe care acești creatori autentici ai satului străvechi românesc l-au dobîndit de-a lungul veacurilor căci sînt sigur că diecii comunităților noastre arhaice tot același lucru îl făceau și înainte de ajungerea creștinismului pe meleagurile noastre și n-ar fi exclus ca ei să fie sacerdoții vechiului cult solar al substratului dacic, detronați de mai noua religie adusă de mersul vremurilor destul de tîrziu pe pămîntul dacilor liberi. Că rolul diecilor nu este introdus în sistemul cultural al satelor noastre de religia creștină e limpede de vreme ce asemenea dieci știutori de carte veche și nouă au contribuit la realizarea primelor traduceri ale cărților slavone în limba română, ceea ce înseamnă, că rolul lor în comunitate era consolidat încă dinaintea venirii unei religii străine. Ei au putut fi traducătorii în limba română a acelor texte de neînțeles în auzul poporului pentru că mai înainte au fost traducătorii destinelor colectivității în graiul comun și accesibil al propriei lor istorii. Pe de altă parte, preoții care de obicei aveau studii, erau veniți din alte colțuri ale țării și erau străini de mersul viu al tradițiilor autohtone pe cînd diecii și coratorii erau localnici, ei erau, deci, cei care vegheau ca datinile strămoșești să fie datini și să nu se topească sub tăvălugul asimilator al noii religii.

Se știe cît de specializate erau tradițiile autohtone din satele maramureșene, ce diferențe uneori surprinzătoare, de port, grai și obiceiuri erau de la un sat la altul, or, diecii — fiind oamenii locului — cunoșteau toate acestea. Ei au jucat, în mod paradoxal, nu atît rolul de intermediari între religia creștină și substratul tracodacic foarte activ în Maramureș cît mai ales cel de frînă : fiind reprezentanții satului erau partea de opoziție și rezistență din cadrul noului sistem religios. Nu voi număra cîți preoți au fost schimbați sau alungați din satele maramureșene pentru că voiau să schimbe prea radical datinile substratului, oricum o asemenea statistică se poate face oricînd și ar fi edificatoare (de altfel în satele de pe Valea Izei unele sărbători ale substratului sînt mai puternice decît cele ce au încercat să le asimileze iar multe coexistă în paralel), vreau doar să spun că rolul diecilor și coratorilor țărani (ca reprezentanți ai obștilor lor în fața noilor autorități religioase) în păstrarea tradițiilor arhaice a fost mai mare decît se bănuie și o reconsiderare a meritelor acestor modești lucrători anonimi din optica noii istoriografii românești este absolut necesară. Un asemenea diac din Dragomirești pe numele său Dumitru (ce întreg sună acest nume simplu !) a făcut printre primele culegeri de folclor din cultura română și facsimilul scrierilor sale este redat în ampla culegere de folclor maramureșean a lui Ion Birlea. Manuscrisul său conține nu numai versuri populare ci și o culegere de „versuri", adică tocmai aceste scurte istorii versificate ale vieții consătenilor săi în ordinea morții lor.

Asemenea caiete de „versuri" are fiecare diac din satele maramureșene și mi-a venit ideea să cercetez mai atent aceste arhive autentice ale multor destine anonime. Sînt sigur că voi găsi, după înzestrarea și harul fiecărui diac, o parte din geniul vital și sintetic al spiritului nostru popular. Într-un astfel de caiet cu „versuri", cărturarul Petre Lenghel-Izanu a găsit mai anii trecuți, în satul Șieu, o adevărată epopee în versuri populare despre destinul căreia nu mai știu nimic după moartea regretatului folclorist. O fi rămas printre manuscrisele culegerilor sale ample de foclor și ne revine nouă sarcina de-a o face publică ? Trebuie cercetat !

ÎN CENTRUL LUMII

Mi-ar plăcea să fiu poetul satului meu așa cum în fiecare sat există cîte un diac anonim (și cîte o familie mare căreia îi spune a Diacului, precum aceea a Moșului din Bogdan Vodă ai cărui strămoși numai dieci trebuie să fi fost de vreme ce numele său de familie așa i-a rămas pînă azi) care strînge într-un caiet, necercetat de nimeni încă, o poezie-document a unui destin omenesc stins și a unor întregi colectivități stinse și care este astfel poet fără să știe, poet în mod firesc și necesar, așa cum firesc este și țăran și tot așa de firesc cum viețile fiecăruia dintre noi, înainte de a ne aparține nouă înșine, aparțin țării prin simplul fapt că se înscriu în ordinea istorică a înaintașilor care ne-au adus în lumina acestei clipe pe care o numim prezent. Prin acești dieci nenumărați răspîndiți în satele noastre, meseria și vocația de poet își află un statut social străvechi, consolidat temeinic în structura socială a comunității sătești așa cum numai la marile popoare întemeietoare de cultură durabilă și de permanență neîntreruptă s-a întîmplat. A fi poet însemna în colectivitățile noastre să participi direct la viața materială a satului, la ritmul cosmic al muncilor esențiale ca țăran, să nu te rupi de masa colectivității căci diacul nu avea o poziție socială deasupra celorlalți ci putea fi oricare dintre ei și rămînea toată viața un oarecare între ei, să fii prezent continuu la marile sărbători și la marile suferințe pe care el știa să le transforme prin „versul" cîntecului său într-o frumusețe plină de tragism, ca viața noastră dealtfel, să cînți viața, moartea, prezentul și amintirea în fața copiilor ca o speranță și certitudine că viitorul poartă numele sufletului omenesc și al solidarității umane, să ai capacitatea morală de a stringe în jurul cuvîntului tău întreaga colectivitate ca în jurul unui veșnic foc viu nestins din zorile umanității și care trebuie să ardă mai departe, cît mai mult timp cu putință.

Desigur, satul românesc trece acum prin schimbări esențiale care îi radicalizează structurile sale cele mai intime. O parte din ceea ce-a fost se pierde inevitabil, o parte din ceea ce este esențial omenesc se păstrează în mod sigur și se cîștigă o parte din ceea ce va fi satul românesc în viitor. La destinul acestui sat viitor mă gîndesc acum cînd scriu. Printre lucrurile bune care trebuie păstrate în satele noastre și nu trebuie abandonate, printre tradițiile esențiale care au făcut ca satul să fie ceea ce este, adică locul unde s-a născut veșnicia, nu trebuie să se piardă rolul și statutul moral al poetului care în noile condiții sociale își poate găsi în Căminul cultural, în Casa de cultură, în funcțiile actuale de propagandă și cultură o justificare instituționalizată, un loc de muncă și de creație pe măsura timpurilor pe care le trăim și a schimbărilor esențiale pe care le trăiește colectivitatea umană a unui sat.

Fiecare sat trebuie să aibă poetul sau poeții săi, aflați chiar acolo, la fața locului și la fața timpului, în mijlocul permanent al colectivității. Poetul de azi de la țară poate fi directorul Căminului cultural sau secretarul comitetului de cultură și educație socialistă, activistul cu problemele de propagandă. Și în clipa aceasta cînd scriu mi-a venit o idee fantastică, utopică și verosimilă în același timp, verosimilă poate tocmai prin gradul înalt de utopie pe care îl conține : ce-ar fi dacă sutele și miile de poeții ai țării nu s-ar îngrămădi în capitală, dacă printr-o minune sau, mai bine zis, printr-o realitate minunată, Bucureștiul s-ar goli de poeți, ca un sac de grăunțe, și ar rămîne acolo numai cei născuți și înrădăcinați cu familiile strămoșilor iar restul s-ar întoarce în sate și orășelele din țară, din așa-zisa provincie, unde le-au rămas părinții și neamurile dinspre strămoși ? Ce-ar fi dacă, printr-o schimbare a polilor magnetici sau a polilor conștiinței, ar exista o reală fascinație a satului anonim și a anonimatului așa cum există în prezent pentru majoritatea poeților, mai ales tineri, tentația marilor orașe și a celebrității pe care speră să le-o ofere acestea ? Ce-ar fi dacă, începînd cu marii poeți, încă tineri și, deci, capabili încă de mari gesturi simbolice, toți s-ar întoarce la locul lor de naștere la casa părinților și la vatra strămoșilor pe care au părăsit-o pentru a ajunge, cum se spune, „departe", ce-ar fi dacă acum cînd au ajuns într-adevăr foarte departe, s-ar întoarce nu la natură și nu la păsunismul tradițional ci la societatea activă, la extraordinara revoluție care este satul românesc contemporan, locul de baștină al majorității poeților mari de azi, care are atît de mare nevoie de oameni luminați pe dinăuntru de spirit ? Ce-ar fi, așadar, dacă Ioan Alexandru s-ar întoarce la Topa Mică și le-ar vorbi țăranilor din satul său, la fiecare sărbătoare, despre istoria neamului nostru de țărani arși de lumină și luminînd, dacă Marin Sorescu s-ar întoarce la Bulzești, în Dolj și ar organiza acolo un festival internațional de poezie, dacă Ion Gheorghe s-ar întoarce în satul Florica din Buzău și le-ar arăta oamenilor de acolo, zi de zi, însemnele primordialității lor, dacă Adrian Păunescu s-ar întoarce în Bîrca și ar experimenta acolo prima televiziune prin cablu făcînd din casa fiecărui consătean al său un cenaclu „Flacăra" mai durabil decît al revistei pe care o conduce, iar pe urmele lor, toți cei care azi se înghesuie zilnic în redacții și edituri, cei care speră în cele din urmă să scoată o carte recenzată în trei propoziții într-un colț de ziar, s-ar întoarce în satele împrăștiate între dealuri și munți și în loc să-și vadă numele pe o bucată de hîrtie, să-și facă din propriul destin trăit la incandescență în mijlocul consătenilor săi o operă vie și mai durabilă decît orice istorie scrisă, asemenea legendelor veșnice ?

Nu m-a bătut niciodată gîndul de a părăsi pămîntul strămoșesc al Maramureșului, aici lucrez de cînd am intrat „în pită" — cum se zice — dar azi, cînd un om din Dragomirești, un om din satul nostru m-a căutat la Borșa — localitate aflată la cîțiva km mai aproape de munți — și m-a rugat să scriu despre oamenii copilăriei mele, am simțit poate mai mult ca oricînd mulțumirea că am rămas aici, că rostul meu e aici dintotdeauna și pentru totdeauna, fiindcă aici e colectivitatea străveche care m-a cunoscut din copilărie, îmi cunoaște neamurile strămoșilor și faptele mele de azi, iar ceea ce satul meu natal îmi cere prin Iusco Vasile, vicepreședintele consiliului popular, mi se pare că e darul cel mai de preț pe care mi l-ar fi putut face o colectivitate de oameni vreodată. Dacă voi lua premiul Nobel cîndva (și de ce să nu sper c-ar fi posibil aceasta ?) sau orice alt mare premiu național sau internațional, voi pune condiția să-mi fie oferit în fața consătenilor mei fiindcă al lor este meritul că spiritul meu are un loc sub soare, o rădăcină străveche pe care o numesc satul natal și pe acest loc binecuvîntat creația mea viitoare poate găsi temeiul cel mai adînc să se înalțe cît mai sus cu putință. Azi m-am întors pentru totdeauna acolo de unde nu voi pleca niciodată. Întoarcerea definitivă în satul natal înseamnă pentru mine certitudinea intrării în istorie. Într-o istorie care continuă și se numește viață și dăinuie de la început, din tată în fiu și va dăinui tot așa mai departe.

Mi-ar plăcea să fiu poetul satului natal, Dragomirești, al unui sat oarecare de pe Valea Izei din Maramureș, asemănător tuturor satelor românești în care omul știe că a locui o palmă de țară și a lucra acolo înseamnă a fi în centrul lumii și în mijlocul veșniciei. Într-o singurătate atît de fertilă încît de la un timp începe să lumineze asemenea oricărui fenomen cosmic iar în mijlocul acestei singurătăți populate de vocile și imaginile tuturor valorilor din lume, viața mea, asemenea unei semințe în pămînt sau a unei sonde spațiale plasată pe o planetă nouă, să transmită cît mai mult timp cu putință mesaje către om și umanitate.

victor nițâ

Urcați-vă în turnul Neboisa

Cel mai înalt și mai plin de personalitate turn din ansamblul arhitectonic al castelului Corvineștilor din Hunedoara este turnul Neboisa, turn despre al cărui nume se spune că în limba sîrbă veche ar fi însemnat **Nu te teme.**

Eu i-aș tăia, i-aș smulge limba
celui ce strigă : Urcați-vă,
urcați-vă-n turnul Neboisa!

Ce altceva să faci,
ajuns sus, în virful turnului Neboisa,
ce altceva decît
peste lumea în flăcări,
cu arderea pură a trupului tău,
să te-avinți, să te-avinți...

Ci n-au decît nebunii
care ajung în virful turnului Neboisa,
n-au decît, cu aripi de șindrilă,
peste lumea în flăcări să se-avinte!

Abia dacă din întîmplare
cineva, pentru o clipă doar,
va zări văpaia pură și-albastră
a trupului tău arzînd
peste această lume zvîrcolindu-se
în vilvătaia propriilor ei flăcări
galbene și putrede
și-asurzitoare, tot mai asurzitoare
Ci numai unul de-a fi
martor acelei arderi sublime
și încă n-ar fi în zadar

Dar dacă nu?!

O cît întuneric deplin
împrejurul celui ce se-ncumetă
să urce pînă-n virful turnului Neboisa!
Doar pinze de păianjeni
mari și viscoase și pline de praf
și bufnițe cu ochi dilatați
foșnind din aripe
de parcă piei de șerpi s-ar răsuci
sub ploi și vînturi fără de capăt,
stindarde umede și reci
ale unei mari spaime
din care lumea dintotdeauna
fără scăpare se zbate

Copil fiind încep
să urci în virful turnului Neboisa
și-mbătrînești pe drum.
Buzele îți crapă de-o sete cumplită
și ochii îți ard
ca două ventuze de foc
și-n amîndouă tîmplele simți
cum pătrund, sfîrtecîndu-ți
carnea și osul, pumnalele
unei bătrîne tăceri
în care se-aude doar
o răsuflare grea și-nnădușită
propria ta răsuflare și-atît.
Și drumul e lung
și nu te mai poți întoarce
și dintr-odată știi
că ești singur
mai singur decît cel mai singur
om al lumii

Eu i-aș tăia, i-aș smulge limba
celui ce strigă: Urcați-vă,
urcați-vă-n turnul Neboisa!

Ce-ți trebuie ție s-ajungi
să-nțelegi nehotarul,
timpul sălbatec în care trăim,
minciuna stăpînă deplină,
rînjet îmbrăcat în suris,
tîmpla boantă, împodobită
cu lauri de-argint, cum floarea de măr
fecundată-i grabnic de viermi,
ape asemeni unor mari bălți de păcură
și vînturi, vînturi de arșiți
izbind fruntea acestui
atît de ostenit pămînt . . .
cutreierînd cu propria lui moarte
prin spații de mare-ntuneric
și frig?

Ce-ți trebuie ție s-ajungi
neapărat acolo, sus,
în virful turnului Neboisa,
de unde se-aud copiii pămîntului
cum pling în scutece ude,
de unde se văd fluturii lumii
cum mor nenunțiți într-atita-ntuneric,
de unde simți cum cad peste noi,
fără de noimă, direct din cosmos,
mari singurătăți și spaime?

Ci trupul tău mai apoi
albastru arzînd
peste această lume zvîrcolindu-se
în vilvătaia propriilor ei flăcări
galbene și putrede
și-asurzitoare, tot mai asurzitoare,
ar putea cumva, măcar
cît negru sub unghie,
să-nsemne ceva?

Și-anume ce ? !

Eu i-aș tăia, i-aș smulge limba
celui ce strigă : Urcați-vă,
urcați-vă-n turnul Neboisa !
Mut să rămînă
și singur
cu toate rănile lui
acest unic martor
al atîtor și atîtor
arderi sublime !
Mut și singur
în umbra bătrînelor ziduri
sub care viața își vede
de-ale ei, mai departe !
Mut și singur
în disperarea lui
și-n lașitatea lui
și-n toată mîrșăvia lui
de hoit lipsit de puterea
de-a urca el însuși
pînă-n virful turnului Neboisa !

Ci mie tăiați-mi
și smulgeți-mi limba,
eu fiind cel ce-ntruna strig :
Urcați-vă, urcați-vă-n turnul
Neboisa !
Viața începe numai de-acolo,
de sus, din virful turnului Neboisa !

florin mugur

Zece poeme pentru Nichita Stănescu

Și ce rămîne din opera poetului ?
Cîteva pisici
speriate
trăgîndu-se în gurile burlanelor.

Și ce rămîne ?
La colțul străzii
fostul imperiu
vinde vesel semințe.

Și geniul, și geniul, el da, el rămîne –
geniul, acest cutremur
această bițiială sacră a popoarelor
care spun nu, care spun da, care tac.

Începi descrierea : o ezitare, un fum gingaș
noblețea unei bătrîne revoluții
care-și șoptește ei înseși : poate
mestecînd meditativă petalele unei fresii.

2

Adolescentul.
Jucătorul de cărți.
Demonul.
Prințul Mișkin cu dinți ascuțiți de rechin
sfîșiind pielea unei lacrimi.

Să-ți distrugi sistematic viața
de amorul artei
de amorul poeziei.
O, dogme. O, furori.
Luminiscențe.

Să tragi cu undița
cu scripetele, cu macaraua electrică
smulgînd cu un geamăt prelung
din adîncuri mirifice
nervul de aur al mării.

3

Haimana de Ploiești
atîțînd cu genele lungi
sînii damicelelor
tu te-ai născut în Caragiale
eu mor în Caragiale
sub cerul violent ca violentele de cîmp
sub cerul de vitrion, bătrîne Nini
bătrîne fante de Ploiești cu vodca stinsă.

4

El se naște poet
el trăiește impiegat clasa II
cu mîinile pline de cerneală violetă
el moare pensionar.

El e fragil
el are o mie de griji și necazuri
el se reazimă vesel de vitrinele primăverii
cu un bilet de amor la butonieră.
El e o rană mică a primăverii.
o lingi puțin și trece.

I like Mitică.

El este auriu și amar și răcoros și înțepător
el e făcut din ovăz înnobilat
el e un țăran venit de mult la oraș
el e, domnule, întru totul asemănător
cu un țap de bere la gheață.

Nu se pot pune mari speranțe în el.
Noi doi ne punem speranțele-n el !
În tine, Mitică, auzi ? Dai un rînd ?

5

Singur, poete
și pasărea înghețată lîngă geam
greutatea ei cînd o duci cu palmele goale
Formă și moarte, gerul istoriei.

Singur
și colecția ta de ornice
din care lipsește numai
ceasul de buzunar al lui Dumnezeu.

6

Ce-a mai rămas din mine ?
Mă scuturi încet
mă iei de umeri și mă scuturi încet –
mă băiatule
ce-a mai rămas
ce mai e și mai e ?

Și se mai aude numai un zăngănit ușor.
Ca mărunțișul
în buzunarul unui mort.

7

Se face seară în Grecia ta
fără zei, fără fulgere.
O briză agită frunzele
deasupra unei cești de cafea neagră.

Ironia, Grecia ta cu buzele uscate.
Ce te faci dacă soarele ei nu mai ajunge
pînă la tine ?
Ironia, mica noastră Grecie.

A urlat cineva, un mort bestial.
Mi-e frig, ți-e frig.
Ne părăsește încet
Grecia.

8

Fals prinț Mișkin
cu vodca falsă
înhățînd pe după șolduri fetișcanele
care se gidilă.

O, și euforia !
Cu-o clipă înainte de-a cădea
prințul Mișkin are viziunea
poemelor tale.

9

Serile cînd Mitică e subțire ca timpla unei vrăbii
serile cînd Mitică tremură într-un bătrîn București
vulnerabil și pur, cu clădirile noi aburind
serile cînd rănile lungi și melodioase ale lui Mitică
sînt pline de miros de liliac.
Stelele de aprilie au un fel de înțelegere pentru Mitică
o înțelegere tandră și enervată de domnișoare.
Serile cînd iubitele lui parfumează străzile Bucureștiului
cu vaporizatorul
serile cînd Mitică e fragil și rătăcit
ca timpla unei vrăbii din Piața Amzei –
stenahorie sub stelele de aprilie.
Am patruzeci și opt de ani.
Aici sîntem, Mitică, dincolo de geamul vitrinei.

Primăvara scobește gropi mici în caldarîm.
În gropi se adună parfum.

10

O, voioasele sinucideri primăvăratice.
Fericirea ? Da, fericirea există.

Cerul tremură excitat
de picioarele goale
ale florilor.

Dogmele tale, Nichita, au gust de zmeură.
Cineva cîntă
bolile de inimă ale Europei.

Un șoarece mic de tot
ne privește țintă cu ochii albaștri.
Mai trăim. Vom trăi.

Talent literar și cultură

Urmare din pag. 1

centrul vital al civilizației noastre spirituale, trebuie să facem numaidecît o remarcă fundamentală. Anume, avem în vedere climatul de excepțională deschidere spre toate formele și mijloacele posibile de educare și autoeducare estetică a tinerelor generații de creatori instituit în patria noastră cu deosebire în fertila perioadă de timp ce a trecut de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român și pînă în prezent.

În ceea ce privește revista „Luceafărul" — publicație ce are în centrul atenției promovarea tinerilor scriitori și unde autorul acestor însemnări activează în dubla calitate de critic literar și de redactor—, trebuie spus că acest adevăr intrinsec poate fi argumentat cu fapte palpabile. De exemplu, ni se pare absolut pilduitoare împrejurarea că cele mai de seamă nume de scriitori tineri descoperiți și lansați de revista „Luceafărul", în ultimii opt-zece ani întrunesc, în același timp, atributele unor remarcabile însușiri de autentici oameni de cultură. În afara condiției liminare a vocației creatoare, ceea ce încîntă la acești scriitori tineri este efortul lor susținut de a dobîndi un revelator statut de, cum ar spune Camil Petrescu, oameni ai muncii intelectuale. Fie că este vorba de tineri poeți precum, între alții, Grigore Georgiu, Doina Uricariu, Dan David, Marin Lupșanu, Domnița Petri, Mircea Bârsilă, Daniel Corbu, de prozatori precum Gabriela Adameșteanu, Constantin Stan, Mircea Nedelciu, Cornel Nistorescu, Sorin Preda, ori de critici deja cunoscuți și deosebit de apreciați precum Paul Dugneanu, Artur Silvestri, Valentin F. Mihăescu, Sultana Craia, Costin Tuchilă, Alexandru Condeescu, așadar, la oricare dintre acești tineri asiduu prezenți în revista „Luceafărul" ne-am opri, sesizăm numaidecît că esențialul element constitutiv al personalității lor îl formează dimensiunea intelectuală edificată în climatul generos al vieții spirituale de azi. În același timp, tot atît de semnificative ni se par constatările ce se degajă în urma deselor contacte avute cu cenaclurile literare din țară. Putem spune, astfel, că, la Reșița și la Piatra Neamț, la Brașov și la Constanța, la Focșani și la Craiova, la Buzău și Galați, locuri în care am fost prezent ca invitat la cenaclurile literare, nu numai că se nasc, dar se și formează prin educație cultural-artistică adevărații scriitori români de mîine. Pe unii dintre ei, deja începem să-i cunoaștem din paginile publicațiilor și chiar de pe coperțile cărților de debut. Cititorii, ei înșiși personalități intelectuale veritabile, îi așteaptă cu solicitudine și înțelegerea cultural-estetică firească.

elena gronov marinescu

RALUCA

Raluca Petrulian se urcă fără tragere de inimă în tramvai. Nici nu ajunsese la serviciu și se simțea obosită. Se așeză repede pe scaun... În ultimul timp era mereu obosită, și mai ales nervoasă. ...Observaseră asta și copiii. Alexandru o întreba întruna : **„De ce țipi, ă ? De ce ?"** Și ea nu găsea nici un răspuns, nici o explicație, cît de cît rațională, pentru faptul că ajunsese să țipe la ei... O enerva însă oboseala, sfîrșeala, care i se instalase de la o vreme în tot trupul și care îi anula uneori inițiativele sau chiar acțiunile... Sfîrșeala, cum o numea ea, îi întreținea o stare de încordare, de teamă, de așteptare...

„Un complex de inferioritate ! Căci neputința, boala, o resimți pînă la urmă tot ca pe o inferioritate", își explica singură, încercînd o conciliere cu sine însăși.

Realitatea însă îi biruia încercările, o supunea cu indiferență zi de zi. Ceea ce o exaspera... Ioana înțelesese probabil acest lucru, pentru că nu o mai întreba nimic, nu se mai mira de nimic, accepta — fără să observe parcă — schimbarea ce intervenise în felul de a fi al mamei sale... O certase o dată — numai o dată, cu vreo patru-cinci luni în urmă — că nu își găsește pic de odihnă, că de ani de zile, de-la-plecarea-Dobitocului-ăla, se culcă tot după miezul nopții și se scoală în zori, că își omoară ochii cu timpitul-ăla-de-tricotat-care-ar-innebuni-și-pe-cel-mai-echilibrat-om, și că dacă vroia să ajungă știa-ea-unde putea să continuie, numai că ea, Ioana, o povățuia să se abțină !

O surprinsese atunci izbucnirea fetei, era prima oară cînd discutau așa, de la egal la egal, cînd i se dădeau sfaturi prietenești de pe înălțimea celor șaisprezece ani neîmpliniți încă, o enervaseră și tonul, și franchețea cu care copilul ăsta îi scuturase viața, ca pe-o **treantă** i se păruse, dar tocmai supărarea prea mare o împiedicase să spună ceva și rămăsese înmărmurită, cu ochii pironiți pe chipul Ioanei, dintr-o dată îmbătrînit, urîțit de ușurința cu care o certa... Își revenise repede, dar continuase să tacă, să nu comenteze în nici un fel evenimentul, avea dreptate la urma-urmei fata, prea își bătea joc de viață, și Bătrîna i-ar fi spus așa, ba ar fi certat-o și mai abitir dacă ar fi știut toate cele, și își reluase tricotatul. Tăcuse atunci și Ioana, speriată parcă de propriile-i cuvinte, dar chiar de a doua zi începuse să o ajute la treburi, ștergea praful, spăla vasele, mai cumpăra „o piine" cînd vedea că cea luată dimineața de Raluca nu ajungea, încerca ore în șir la telefon să prindă o comandă la „Mercur", în ziua ei de practică în producție, cînd pleca de acasă la ora zece, sau mergea în piață după unele tirguieli mărunte, sau făcea curățenie... Raluca o certase cînd descoperise prima oară că își irosise timpul cu asemenea treburi, care-numai-de-nasul-ei-nu-erau, îi reamintise că avea datoria mai întîi să învețe, dar Ioana îi dovedise că nu își neglijase lecțiile („Ascultă-mă ! Poftim ! Ascultă-mă la ce materie vrei și pe urmă să mă certi !"), și lucrurile se potoliseră...

Cît îl privea pe Alexandru, Ioana ajunsese să nu îl mai aducă de la grădiniță înainte de ora șase, pentru a-și putea folosi ea la maxim timpul liber.

Raluca înregistrase cu emoție ajutorul Ioanei, îi făcea bine grija pe care i-o purta, iar faptul că ar fi avut pe cine să se bazeze la nevoie îi dădea o anume siguranță. Dar în adînc tot o rănise schimbarea fetei, întrucît înțelegea că Ioana se maturizase sub ochii săi, fără să-și dea seama, că nu mai era un copil, și că trebuia să o trateze ca atare, să renunțe treptat la statutul pe care i-l acordase pînă nu demult. Îi venea greu ! Se lupta cu ea însăși, cea obișnuită să își asume toate drepturile și datoriile gospodăriei ! Drepturile de a hotărî de unul singur ca pentru doi... Datoriile de a face totul de unul singur astfel încît să nu se simtă că nu sînt doi... Încerca, voia să o protejeze pe Ioana, să nu abuzeze de ajutorul, de timpul ei liber, știind cît de mult avea de învățat, cît de puțină vreme îi rămînea pentru a simți că era totuși încă un copil... Îi era milă de Ioana și ar fi vrut să poată ține casa pe mai departe tot singură, cum ar fi fost de fapt și de drept datoare. Dar, convinsă pe zi ce trecea că nu mai făcea față, că trebuie să accepte de acum noua realitate, se bucurase în sinea sa că Ioana preluase din proprie inițiativă o parte din acest efort...

„Oboseala era de vină, firește, pentru slăbiciunea asta a ei. Un concediu petrecut într-un sanatoriu, la munte, fără griji, i-ar fi făcut bine, știa, dar acest lucru constituia o utopie cel puțin acum, în toiul anului școlar. Nu avea cu cine să-și lase copiii... Dacă ar fi fost vară, i-ar fi dus la Tărlungeni — satul din preajma Brașovului, în care se născuse și în care continua să trăiască Bătrîna, mama ei, Suzana Petrulian, fostă peste patruzeci de ani învățătoare aici. Își păstrase gospodăria așa cum apucase să și-o înjghebeze în tinerețe — casa, ograda cu păsări și livada. Nu ar fi plecat Bătrîna din Tărlungeni nici în ruptul capului, deși Raluca insistase, o rugase de nenumărate ori să vină să stea cu ea, în București, mai ales după ce i se destrămase și cea de-a doua căsnicie și se hotărîse să-și crească singură copiii, să nu mai facă pe viitor experiențe. Nu ceda Bătrîna nicicum însă dorinței sale de a-și păstra **cuibul** pînă la moarte, cu toate că la cei peste optzeci de ani ai ei știa că aceasta nu mai putea fi doar o simplă figură de stil, iar pe Raluca o iubea nespus. Fusese ultimul său copil, făcut-mai-mare-rușinea-la-bătrînețe, într-o permisie a bărbatului, însetat de dragoste ca și ea, căci fusese trimis pe front încă de la începutul războiului...Nu se mai întorsese niciodată acasă după aceea, nici nu apucase să afle că urma să aibă încă un copil... Bătrîna o crescuse singură pe Raluca, din greu, dar mulțumită că-i-o-lăsase-Dumnezeu-cel-puțin-pe-ea, că avea, cum se spune, pentru-ce-să-mai-facă-umbră-pămîntului...

...De cînd rămăsese singură, Raluca se descurca greu și cu banii, nu mai putea merge **acasă** la fel de des ca înainte și Bătrîna îi ducea dorul. Pentru a fi mai mult timp împreună — chit că ele nu apucau să se satur vreodată de vorbă ! — Raluca hotărîse să-și petreacă în fiecare an concediul de odihnă cu ea. Venea în sat împreună cu copiii, și bătrîna se punea îndată pe lăcrimat, neștiind nici ea singură de ce, dacă de bucuria revederii sau de durere că o afla tot singură pe Raluca, sortită ca și ea, pe vremuri, să-și crească fără om copiii. „Mărită-te, tu, fată ! Ești încă tînără !", o boscorodea întruna, fără însă de nici o nădejde...

Și o lăsau la plecare cu obrazul tot neuscat de lacrimi, cum o și găsiseră, deși Raluca o amenința de fiecare dacă că la-anu-nu-vor-mai-veni dacă ea avea de gînd să plîngă așa, în neștire. Bătrîna își ștergea ochii, vinovată, cu dosul palmei, o asigura că numai de fericire plîngea, cum altfel cînd îi vedea doar pe toți sănătoși, și îi amintea un lucru pe care și ea, Raluca, îl cunoștea prea bine, că pînă la anu era mult, că nu putea nimeni ști dacă vor mai apuca să se vadă vreodată, că ea trebuia să fie tare orice s-ar întîmpla, că, fiind așa bătrînă,... deh !... ce-să-aștepți-de-la-omu-bătrîn ?! zilele-i sînt doar numărate...

„Bine cel puțin că este sănătoasă... Că trăiește !... gîndi Raluca Petrulian, alungîndu-și amintirile și așezîndu-se mai bine pe scaun... Am și eu un sprijin !... Deși dacă ar ști că sînt atît de aproape de..."

Se opri brusc, incapabilă să-și continue gîndul... Îi încolțise în urmă cu cîteva luni, cînd constatase că își trata zadarnic vechea nevroză — la început pusese slăbiciunea asta pe seama nevrozei sale, apoi se hotărîse să meargă la un internist, să-și facă niște investigații mai serioase, nemulțumită de rezultatele tratamentului dat de psihiatru... O speriaseră și doctorii, care îi cereau analize, mereu analize... Să repete unele, să facă altele noi, de mai mare finețe, ca și cum ea ar fi avut vreme de pierdut... Internistul la care se dusese prima oară îi ceruse chiar să se interneze ! Tinea morții una și bună : „Trebuie să lăsați totul baltă și să vă internați ! În spital puteți fi investigată mai bine și mai repede ! Aveți nevoie de un diagnostic precis și de tratamentul oportun. Bîjbiiți de prea mult timp în jurul asteniei... Lucrurile sînt cred ceva mai complicate... Nu mai întîrziați !" Zadarnic încercase la început Raluca să-i explice, să-l lămurească, să-i vorbească de copii, de greutățile ei, căci el parcă

Desene de Dragoș Morărescu

era surd : „Nici un argument nu mă poate convinge să nu vă internez pe loc !" Abia reuși pînă în cele din urmă să scape din cabinetul lui. Îi trebuise mult tact. Îl asigurase că în realitate se simțea mult mai bine decît îl lăsase pe el să creadă, că nici nu slăbise ea chiar atît în ultimele două luni, că, firește, tot nevroza ei era de vină în descrierea prea subiectivistă a simptomatologiei, îi promisese că îl va asculta orbește, în fine, atîta își pledase cauza, încît îl ameți pe bietul om, care sfîrșise prin a-i accepta pentru început ideea, cum că era de preferat să-și facă totuși analizele ambulatoriu și apoi să hotărască pe ce cale avea să pornească... Cum ieșise însă pe ușa cabinetului, Raluca se oprise o clipă să-și mai revină din spaima trasă și își propusese să-nu-i-mai-treacă-pragul-alarmistului-ăstuia-nici-odată...

...Se simțise o vreme chiar bine, e drept nu prea multe zile, suficiente însă pentru a-și amîna — astfel încurajată ! — analizele cerute de alarmist... Apoi oboseala o cuprinsese iar, mai dihai ca înainte, desigur și muncea mult, citeodată trebuia să continue acasă traducerea textelor pe care nu reușea — din diverse motive — să le termine în timpul programului, sau a lucrărilor urgente, pentru care nu mai conta norma stabilită... Învătase și să tricoteze, se purtau fuste de lînă sau de melană și ea mai lucra pentru colege, pentru vecinele din bloc, ascunzîndu-le însă adevărul, spunîndu-le că de fapt o prietenă de-a ei avea asemenea preocupări... Lucra ieftin, dar destul de repede, se perfecționase aproape și considera că găsise un prilej onorabil de a scoate un ban în plus, căci cu meditațiile încercase zadarnic, se plăteau prost și o încorsetau într-un alt program, o obligau să respecte anumite ore, ceea ce pentru ea — care își făcea tîrguielile după ora cinci, cînd pleca de la serviciu, într-o permanentă goană de la un magazin la altul, torturată de teama că nu va mai găsi deschis și-colo-și-colo-și-oriunde-avea-nevoie — reprezenta un adevărat coșmar. I se întîmplase uneori să uite, să nu-și amintească de meditație, decît acasă, seara tîrziu, cînd se pregătea de culcare. Tricotatul îi oferea un grad mai mare de libertate, o lăsa să dispună cum dorea de timpul său. Putea să-și facă în voie cumpărăturile, să controleze lecțiile Ioanei, să gătească pentru a doua zi, să cineze cu copiii, să-i pregătească de culcare, să-și termine lucrările aduse de la serviciu, să-calce-să-spele-să-facă-ce-voia și apoi să se apuce de tricotat, chiar dacă trecuse de miezul nopții... Cînd avea vreo **urgență** nici nu se mai culca, fiindcă tot n-ar fi închis ochii de grijă, așa era ea făcută, îi semăna Bătrînei...

...Ei, sigur că numai viața asta o adusese aici ! Crezuse că omul e așa, ca burduful cel bun de munte, tragi de el, și tot tragi, iar el nu se rupe, ci se întinde întruna... Așa cred toți la tinerețe... În copilărie îi plăcea să se joace astfel cu **bulzul** pe care i-l făcea Bătrîna, o mînge de mămăligă mare cît pumnul, și în mijloc cu burduf de oi... Trăgea de brînza aceea topită în fierbințeala mămăligii cum trage astăzi Ioana de **chewing-gumm** ! Și nu se rupea deloc... Cu viața este însă altceva... Uite că trebuise să ajungă aici ca să-și dea seama de un lucru atît de simplu... Ea, femeile în toată firea, un om cu facultate, deh... !

...Numai oboseala era de vină... Știa... Era convinsă... Sau aproape convinsă, căci uneori... Dar astăzi avea să se ducă după ultimele rezultate... Tomografiile nu mai puteau induce în eroare pe nimeni... Se va convinge singură... Da, da, numai oboseala o adusese în starea aceasta... Ajunsese să o enerveze orice... Acum o iritase pînă și faptul că tramvaiul era de astă-dată aproape gol. Semn neîndoielnic însă pentru ea că întîrziase cu adevărat și că șeful avea să le țină iarăși o ședință-fulger. Așa obișnuia ori de cîte ori se întîmpla să întîrzie cineva, pentru a da, zicea el, posibilitate- „colectivului-să-și-manifeste-dezacordul-cu-asemenea-obiceiuri-burgheze, să le dezaprobe, să le condamne, să-le-stîrpească-încă-din-față, precum și pentru a reaminti întregului personal — în realitate celor șapte oameni ai serviciului de documentare-traduceri ! —, pentru a cîta oară ?!, că dorește să întroneze un spirit nou, un climat de ordine și disciplină și că la trei (atît, la numai trei !) întîrzieri el va cere desfacerea contractului de muncă al tovarășului sau tovarășei respective, indiferent de cine ar fi fost vorba și de ce hram ar fi purtat ! Simțea întotdeauna nevoia acestei ultime precizări, întrucît printre subalternele sale se aflau și **nepoata-unui-tovarăș-de-sus-de-la-centrală** și chiar **două-tovarășe-nurori**, de care el, oricît de șef ar fi fost, trebuia să țină seama. Oricum, considera de datoria lui să avertizeze „colectivul" că intenționa să fie drept, principial, democratic cu toată lumea... Și era ! Adevărat că nu-i fusese prea greu pînă acum să se arate drept-principial-et-caetera, deoarece de la numirea lui nici nepoata, nici nurorile nu întîrziaseră niciodată, pe cînd ea, Raluca Petrulian, lipsită de orice protecție, o muritoare-de-rînd-cu- dosarul-făcut-harcea-parcea de cel de-al doilea bărbat al ei, tatăl lui Alexandru, sau Dobitocul-ăla, cum îl numea Ioana — căci, fiind trimis în străinătate, după cele șase luni de specializare nu se mai întorsese, uitînd de ea, și de copilul pe care și-l dorise, chipurile —, săvîrșea pentru a doua oară o asemenea abatere. Și nu avea nici o scuză pentru asta ! E drept că ea venea la serviciu cu tramvaiul, înghesuită, înghiontită, înghețînd mai întîi bine prin stații, în așteptarea lui, nu ca ele, cu „Lada" sau „Dacia 1301-L", că ea ajungea la birou gata obosită, enervată, după cel puțin două-trei ore de alergături, de cozi, de griji, de obsesii — îndeosebi aceea că îi vor zbura minutele printre degete, că nu va reuși să facă toate tîrguielile la timp, să îl ducă pe Alexandru la grădiniță, că tot va întîrzia pînă în cele din urmă, deși întrase-în-priză-încă-de-dimineață ! —, iar ele, odihnite, netracasate, avînd doar grija lor și a **Caniche**-ului sau a motanului lor, se prezentau întotdeauna bine dispuse, impecabil fardate, răspîndind în jur mirosuri delicate sau atîtătoare, voluptuoase, de **Madame Rochas, Fidji** sau **Sikkim-Lancome**... Dar nimeni nu putea fi vinovat de faptul că viața i se dovedea neprietenoasă !... „Eu înțeleg multe ! gîndi Raluca Petrulian... Chiar și pe ele le înțeleg... Sînt tinere, și fericite, și simt nevoia să-și strige în gura mare fericirea... Și eu arătam la fel cînd eram mulțumită... Acum am învățat să rabd, să închid uneori ochii, să accept chiar unele formalisme cu care ne mai răsfață viața... Și-atunci, se întrebă nedumerită după un timp, amintindu-și din nou brusc de ședințele-fulger, de ce nu reușesc să clasez o dată pentru totdeauna și formalismele de acest gen ? De ce să mă mai las iritată de ele, pentru că, trebuie să recunosc, ședințele-fulger mă scot pur și simplu din sărite ? !..."

...Erau, pentru secția lor de documentare-tra-

teatru

Macbeth

LA TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ-NAPOCA

În viziunea lui Mihai Măniuțiu, **Macbeth** de W. Shakespeare se definește prin stilizare, ironie și o anume autonomie stilistică îngăduită interpretării actoricești, încît spectacolul devine o succesiune de recitative cu rarefieri și condensări neașteptate ale semnificării și ritmului. Marcat de clasicitatea elenă în conceperea dramei, regizorul a suprimat ramificațiile textului shakesperean (oricum cel mai sistematic organizat pe principiul antagonic), amplificînd montarea pe linie spectaculară.

Probabil în virtutea aceleiași concepții aristoteliene, Macbeth nu e bruta șingeroasă pe care o sugerează textul (prin stilul violent și abrupt al dialogului, prin reacțiile îngrozitoare, prin situațiile extreme) — ipostază în care îl vedea Ion Sava. El e construit ca egalul oricăruia dintre spectatori, nici mai păcătos, nici mai fioros, cu momente de îndoială, tandrețe, pasiune. Toată drama lui devine consecința aceluiași miraj pentru care a comis primul omor, prima verigă într-un lanț criminal avînd în capăt autosuprimarea.

Actor puternic, de mare vibrație intelectuală, Anton Tauf l-a realizat pe Macbeth printr-o investiție excesivă de tensiune. Remarcabile au fost trecerile de la violență la tandrețe, de la temeritate la groază, disperare, nevoie zadarnică de liniște și ocrotire. Actorul a mizat în esență nu pe fatalitate, cît pe înfrîngerea psihologică treptată a personajului : întîi dezlănțuirea fricii, pierderea somnului, alimentarea terorizată a superstițiilor, halucinații. Totul devine fetișizare a semnelor. Macbeth e hăituit de preziceri, însăși victoria adversarilor se datorează abdicării regelui în fața prevestirilor — deplasarea codrului Birnam, datele biografice ale lui Macduff (nașterea prematură). Totuși — parcă prea mult efort în evoluția scenică a actorului. Anumite soluții de relaxare expresivă ar fi servit benefic aceluiași sens al complexității psihologice.

Melania Ursu a ales pentru Lady Macbeth impozanța clasică, declamația retorică, gestualitatea expresionistă, sugerînd mai ales la prima apariție (prin respirație și expresivitate corporală), ca sursă a ambiției nemăsurate, un temperament erotic nesățios. Ceea ce a lipsit acestui personaj a fost acumularea spre criza de conștiință (posibilă în scena banchetului). Scena nebuniei însă, rezolvată inspirat printr-o dublă interpretare, o vrăjitoare urmărind și imitînd sincronic emisia vocală și comportamentul eroinei, transpune plastic și emoțional ruperea personalității.

Dacă dialogul pare să fi fost redus după un tipar clasic, imaginea teatrală a urmărit actualizarea. Scoția medievală a fost înlocuită în concepția scenografică (decor, costume — Octavian Cosman) de un teritoriu de oricînd și de oriunde, conținînd plastic însemne ale măreției și mizeriei. Eclectic, decorul pare să fi adunat sugestii neacomodate pe alocuri unele cu altele (stîngace a fost de pildă găzduirea regelui Duncan într-un fel de cotet, loc propriu totuși ca adăpost al vrăjitoarelor).

Organizată pe două centre — cel intim, al aspirației nesățioase și luptei continue (în jurul emblemei) și cel public, al exercitării puterii (în jurul tribunei) — mișcarea a fost bine dirijată. Scena finală, aceea a victoriei lui Malcolm, a coincis cu atingerea emblemei și exprimarea nudă, explicită a conținutului tiraniei. Rînd pe rînd, burlesc, bizar, fantasmagoric, amenințător, Malcolm al lui Tudorel Filimon — cel mai lipsit de calități și de scrupule dintre toți — face apologia abuzului, depunînd un jurămînt aberant de nedreptate și opresiune. Ironia rece a viziunii regizorale culminează astfel în sarcasm și grotesc.

Antrenînd o distribuție numeroasă, mare parte din fortele actoricești ale Teatrului Național clujean, spectacolul oferă cu discreție și simplitate o viziune personală asupra luptei pentru putere. El are virtuți ce promit creșterea în timp, structurarea mai netă și rezolvarea lipsei de aderență interpretativă, pe secvențe, a unor actori.

Doina Modola

film

„Trei oameni periculoși"

Ce ne oferă filmul regizorului francez Jacques Deray ? Un frumos număr de cascadorie — două mașini care se urmăresc în plin trafic parizian —, o pisică și un cîine care nu sînt numai de rasă ci și de mare efect cinematografic, o femeie cu aer straniu din aceeași categorie cu cîinele și pisica, care îl depășește puțin în înălțime pe protagonist, dar care rămîne în film doar atît cît să nu eclipseze și statura morală a eroului, vreo zece cadavre și împușcături la discreție. Basca pe însuși Alain Delon care, de la sine înțeles, e protagonistul despre care vorbeam... Cine pe cine împușcă și de ce, aproape că nu mai contează de vreme ce eroul scapă cu fața curată, cele cîteva lovituri și zgîrieturi cîpătate pe parcurs lăsîndu-i chipul neatins.

Lucru important, producătorul filmului este însuși Alain Delon. Deci gustul e al său. Sau acesta crede Alain Delon că este gustul nostru. Nu este însă momentul să ne întrebăm cine pe cine jignește ci, mai curînd să observăm că, scăpat de tirania unor mari regizori, folosindu-și numele ca reclamă, Alain Delon nu-și mai propune să apară în fața noastră într-o ipostază neașteptată, ci își caută o definiție generică, dedusă din personajele pe care le-a jucat pînă acum. „Omul cel mai simplu din lume" ! — ține să se caracterizeze. Ce este cu *simplitatea* aceasta și încotro duce ? Este Alain Delon simplu, sau se fandosește ? Dușii, oamenii care aleg întotdeauna drumul cel mai scurt între două puncte au, lucru interesant, același itinerariu cu proștii, sau cu cei care fac pe proștii. Să vorbim acum despre cei din a doua categorie, în care intră toți marii comici ai ecranului : Stan Laurel și Oliver Hardy declarau chiar că își datorează succesul filmelor lor faptului

că pînă și ultimul om din sală se crede superior lor — eroilor pe care i-au întruchipat. Marii comici ai filmului francez, Fernandel, Bourvil sau de Funès au ales și ei, pentru gagurile lor, scurtătura și procedeul a trezit hohote de rîs și complicații dintre cele mai cumplite. Cum se face atunci că, totuși, nu rîdem de Alain Delon ? (Dacă demonul contradicției sălășluiește în noi, nu ne oprește nimeni să rîdem, chiar de Alain Delon, dar asta n-o să-i clintească din scaunele cinematografelor pe admiratorii și mai ales admiratoarele sale !)... Și iarăși ne întrebăm, cum se face că, în avalanșa de anti-eroi lansată de film în ultimele decenii, Alain Delon se ține încă teapăn în șa, ca un „Cavaler al Tristei Figuri" într-o lume care și-a pierdut idealurile ? Delon continuă să fie frumos și simplu ca mărul lui Newton sau ca ouă lui Columb. Poate că asta a învățat să facă și altceva nu mai știe ? Ceea ce îl salvează este cu siguranță insațiabila nevoie de frumos și de bine a publicului. Prototipul uman pe care îl propune este, prin comparație cu eroii pe care i-a jucat cîndva, nu simplu, ci simplist. Încercarea de-a se cunoaște pe sine însuși nu este dusă prea departe. Îți vine să crezi că l-au cunoscut mai bine Visconti sau Antonioni. Dacă scapă totuși cu fața curată și dintr-o asemenea fundătură, faptul se datorește mai mult celui care a fost decît celui care este Alain Delon, produs de el însuși.

Nicolae Mateescu

duceri, invenția și pasiunea șefului. Mai ales pasiunea ! Pînă la venirea lui ședințele-fulger reprezentau adevărate evenimente. Se țineau rar, doar cînd se întîmplau lucruri grave, cu totul ieșite din comun. In cei aproape patru ani de cînd lucra aici, Raluca dacă își amintea de vreo două-trei astfel de ședințe. Noul șef le activizase, le transformase într-un fapt curent, într-un procedeu firesc, obișnuit de muncă, le acordase marele privilegiu de a le considera capabile să rezolve orice situație ivită în viața cea de toate zilele...

Raluca încercă și reuși la un moment dat să-și îndeparteze toate aceste nesuferite gînduri, care i se declanșaseră instantaneu, parcă pe principiul celulei fotoelectrice, de cum se urcase în tramvai și descoperise condițiile mai mult decît urbane, cum le-ar fi numit altădată, în care avea să călătorească spre serviciu. Se instalase cu plăcere, de la început, într-unul din scaunele libere, căci simțise nevoia să se odihnească puțin după agitația, dacă nu chiar oboseala, care îi marca debutul fiecărei zile. Își pusese punga de plastic cu traducerea la care lucrase pînă seara tîrziu în poală, alături de poșeta mare, albă, pe care o folosea adesea și la tîrguieli — odată cărase în ea chiar morcovi, căci se întîmplase să nu aibă nici o plasă la îndemînă ! — și privea indiferentă prin geamul opacizat de florile de gheață. Se strînsese toată, ca un pui de găină rebegit, în cojocul maroniu. „Prea-i jegos ! La primăvară trebuie să-l dau la curățat... La primăvară ? ! tresări... Cine știe ce va mai fi cu mine pînă atunci...". Se trezi vorbind ca Bătrîna și se certă imediat, doar era încă tînără, și n-avea dreptul să se lase așa, în voia firii... Suporta greu iarna, gerul îi sporea parcă oboseala strînsă de-a lungul anilor, ar fi fost fericită să poată face un „salt" direct în primăvară, cînd totul se însănătoșea, cînd natura însăși, isterizată de prea multă viață, îi crea iluzia că se putea atinge totuși nemurirea...

Așa cum stătea acum, cu gîndurile pornite aiurea, își simți trupul cuprins de un abur de moleșeală și tresări de teamă că s-ar putea să adoarmă cumva și să ofere astfel celor din jur un spectacol deplorabil. I se întîmplase și ei uneori să descopere, prin tramvai, prin autobuze, oameni dormind. Îi creau un sentiment de compasiune... Întotdeauna de compasiune. Dar se simțea în același timp și stînjenită că participa, fără voia ei, la un fapt atît de intim...

Deși nu așteptase mult în stație, frigul o cuprinsese zdravăn. Plecase de acasă, ca de obicei, fără mănuși și-i înghețaseră mîinile, semn sigur pentru ea că temperatura scăzuse peste noapte sub zero grade. Atmosfera din tramvai, oricum mai blîndă ca cea de afară, o moleșise încetul cu încetul. Și o făcuse totodată mai conciliantă, mai dispusă să treacă sub tăcere multe... Privită de departe, arăta a om mulțumit, împăcat cu sine. Simțea ea însăși că i se așternuse și pe față o mină de om mulțumit... Poate fiindcă se odihnise puțin, privilegiu pe care nu îl avea prea des în tramvaiele arhipline la ora la care pleca de acasă. Abia dacă reușea uneori să-și găsească un loc pe scară, urmînd ca după o stație, două să se poată strecura pe platforma din spate, exasperată de coatele pe care le primea, îmbrîncită. După o luptă „care pe care", întotdeauna inegală pentru ea — regreta de fiecare dată că nu dăduse importanță sportului la vremea potrivită și cînd se simțea la ananghie își promitea ferm să se apuce totuși de carate, nu, nu era prea tîrziu și îi promisese un coleg să o învețe cîteva „figuri" de bază ! — ajungea la serviciu sleită de puteri, abia așteptînd să se arunce într-un fotoliu, unde să-și poată trage sufletul liniștită, măcar cîteva minute. Nu își oferea însă niciodată un asemenea prilej — care, era convinsă, ar fi ajutat-o să-și revină din această tracasare, i-ar fi anulat nervozitatea pe care o acumulase, vrînd-nevrînd, încă de la începutul zilei —, întrucît, cum intra în birou dădea cu ochii de șef. Un tip șters la prima vedere. Sănătos-tun, nu suporta însă din principiu slăbiciunea fizică. Fusese de cînd se știa tot în funcții mari, de conducere, deși în afară de liceul, făcut-ca-vai-de-lume-la-seral, cum zicea Ioana, și de cîteva școli de perfecționare în știința conducerii nu prea avea altceva la bază. Postul actual, neînsemnat pe lîngă cele pe care le deținuse, îl marca punctul final al declinului, căci mai jos de aici nu mai putea cobori din două motive întemeiate : întîi, că ar fi însemnat să nu mai fie șef, ci simplu-om-în-secție, ceea ce nu se cădea avînd în vedere trecutul său, iar în al doilea rînd și de fapt cel dintîi că pentru a fi simplu-om-în-secție trebuia să aibă o profesie, o specializare, să știe să facă totuși ceva, or, el nu știa nimic altceva decît să conducă... Din nenorocire, era și convins că știe să conducă și că nu există nimeni pe lume care să cunoască mai bine decît el subtilitățile muncii de conducere a oamenilor. Astfel, se vroia principial, se credea democrat și se numea singur „omul legii", pentru a induce în conștiința celorlalți o noțiune ce îi era dragă ; în realitate era dur, indoctrinat cu lozinci, tiranic și absurd...

„Mai sînt și d-ăștia, trebuise să accepte Raluca în urmă cu șase-șapte luni, după ce fusese „inscăunat" cu mult tamtam — chiar prea mult pentru un post atît de neînsemnat, de șef al unui birou accesoriu pentru instituție, cum era cel de documentare-traduceri ! Cum s-ar fi păstrat așa, nefașați, atîta timp ?".

Se mirase o zi, două, o lună, zadarnic, apoi se văzuse nevoită să-înghită-și-această-nouă-realitate, și să-și spună, în glumă, spre consolare, cuvintele Ioanei : „Ferește-mă, Doamne, de boli molipsitoare și de prostie !".

Tramvaiul aluneca ușor spre Lacul Floreasca, sporindu-și din cînd în cînd viteza. Raluca Petrulian rămăsese nemișcată, cu mîinile — ușor încălzite între timp — pe sacoșa de plastic și pe poșeta din poală. Gîndurile îi zburau aiurea și ea nu se arăta dornică să și le ordoneze...

„Orice s-ar spune, rochiile îmi veneau bine", se trezi gîndind iar... Fusese în ajun la probă, la „Casa de Modă" de pe Calea Victoriei, unde le dăduse în lucru — „Ce m-o fi găsit ? Nu mai intrasem într-o croitorie de peste cincișase ani, dinainte cu mult de a-l avea pe Alexandru. Și acum, așa, dintr-odată, cînd ar fi trebuit să mă preocupe mai puțin îmbogățirea garderobei..."

(fragment din romanul „Drumul spre Paradis")

maria barbu

împlinire trecătoare

sîngele e cel care trece ;
noi sîntem amintirea lui.

desfătarea poetului

la masa regilor, îi las să cînte,
falangele clipei molestîndu-mă.
îndeminarea mea scoate vulturul din cuib
asmuțindu-l asupra zeilor.
memoria lor o joacă zarurile mele.

capcana îndoielii

îndepărtatul regat al încrederii
își redeschide puținele biblioteci
unde doar eu pîndesc miracolul.
oriîncotro aș pleca
te găsesc deja așteptîndu-mă.

viețuind în taină

gestul meu n-are nevoie de acoperire
cum unele geografii nu au nevoie de
așezări omenești.
în jurul meu, ca-n jurul copacilor plini
de omizi,
nu-și mai fac loc tilharii.

rămășag

mișcarea persuasivă cu care protejezi
doar o parte din mine
îmi uzurpă tandrețea.
caut anume răspunsuri
care să te facă asemeni răbdătoarei cămile,
convinsă că deșertul e-o oază recurentă,
nu mă pot înlocui de la o zi la alta ;
aceste resorturi au propria lor lege,
la care te supui sau ești supus,
nedegradabile.
între contradicții
imaginea ta îmi pregătește sfîrșitul.

zodie hotărîtoare

delta cugetului lipsită de fumul aspru
al aventurierilor.
nici graba nu mai prieste îndrăznelilor mele.
fructul însingurat șterge urmele nopții,
inima, mai hotărîtă decît mine, și mai
dreaptă.

Școala mierii și-a borangicului

Stupi... albine... elevi... muncă și...

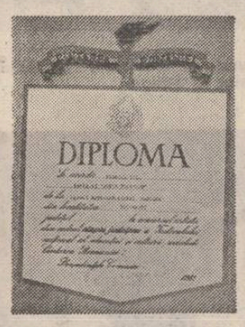

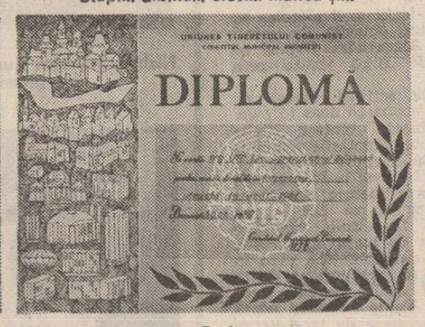

...Trofee

Documente vechi atestă cu prisosință că agricultura, ocupație de căpătîi a strămoșilor, era înlesnită în mare parte de bogăția oferită de natură, dar — întrucît în cele ce urmează mă voi referi la o anumită ramură, — voi întări aceasta prin cîteva rînduri din **Istoria Românilor**, de Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu : „Albinele — o caracteristică a pămîntului carpato-dunărean — au provocat uimirea lui Herodot, «părintele istoriei», acum aproape două milenii și jumătate" (pag. 13).

Fără îndoială că această bogăție a atras pe locuitorii „pămîntului carpato-dunărean" atît pentru roadele culese cît, mai ales, pentru faptul că albine se găseau din belșug. Tot Herodot spune, referindu-se în general la mănoasa parte a acestui spațiu : „Cît despre albine ele sînt așa de multe pe țărmul stîng al Dunării, încît împiedică chiar și pe oameni să treacă fluviul". (op. cit. pag. 34).

Nimeni nu putea rămîne nepăsător, nimeni nu putea trece cu ușurință pe lîngă atîta bogăție naturală fără să încerce a-i culege roadele, dar mijloacele folosite în acest scop erau atît de rudimentare, încît și roadele erau pe măsura lor.

Totul a rămas la acest stadiu pînă în anii noștri cînd s-au pus bazele organizării sectorului de stat în apicultură. Toate aceste realizări și-au găsit încununarea în anul 1962 cînd în România s-a încheiat cooperativizarea agriculturii, însemnînd și pentru apicultură un salt calitativ atît prin modernizarea mijloacelor de exploatare cît, mai ales, prin extinderea acestei prețioase ramuri în sectorul socialist.

EMBLEMELE UNUI LICEU APICOL

În iunie 1971, prin H.C.M. nr. 739, ia ființă **Liceul apicol**, liceu care își lărgește cu timpul aria tematicii sale, transformîndu-se în liceu agro-industrial.

Liceul unicat în România — avînd în treapta I (clasele a IX-a și a X-a) profil industrial-agricol, iar în treapta a II-a (clasele a XI-a și a XII-a) profil de apicultură și sericicultură — își începe activitatea modest, dar sigur. La sfîrșitul anului școlar 1974—1975, liceul a scos prima promoție de absolvenți într-un număr destul de mic, numai 33 de elevi, ajungînd acum — la cea de a opta promoție — să termine clasa a XII-a un număr de peste 90 de elevi, fiecare serie avîndu-și, desigur, fruntașii săi. Întrucît ne aflăm în zilele fierbinți ale examenului de bacalaureat susținut de promoția 1982, sînt bucuros a numi aci pe cei doi absolvenți fruntași din clasele a XII-a : **Ioana Grigorie** și **Emil Dogaru.**

În comparație cu anul școlar 1971—1972, cînd numărul elevilor abia înfiripa denumirea de liceu, în anul care s-a încheiat, numărul elevilor se ridică la 315 în cele nouă clase la curs de zi, la care se adaugă încă două clase (a X-a și a XII-a) de curs seral.

Din toate colțurile țării sosesc în luna iunie absolvenți ai celor opt clase de școală generală pentru a se înscrie la concursul pentru clasa a IX-a, întrucît liceul are competență teritorială pe întreaga țară, fiind repartizate cîte patru locuri pentru fiecare județ și patruzeci de locuri pentru sectorul agricol Ilfov și municipiul București. Pentru anul școlar 1982-1983, numărul concurenților pentru clasa a IX-a a fost de 330 pentru 200 de locuri.

Judicios întocmit, planul de învățămînt general-liceal al claselor IX—XII este asigurat de profesori cu serioasă pregătire pentru fiecare materie în parte. Pentru instruirea în profesie, însușirea disciplinelor este asigurată de profesori ingineri și doctori ingineri (zootehnie, horticultură, agronomie) în majoritate autori de manuale școlare de specialitate, elaborate prin Editura „Apimondia".

În această direcție, a instruirii în profesie, cele două trepte se diferențiază astfel : treapta I primește o pregătire în profil industrial-agricol în fermele de producție agricolă și zootehnice ale I.A.S. Mogoșoaia și în ferme ale unităților limitrofe (Unitatea agricolă Pipera, Stațiunea pomicolă Băneasa). Elevii din treapta a II-a își desăvîrșesc instruirea în profesie în ferme și laboratoare, în secțiile de producție ale Combinatului apicol, în Ferma apicolă a I.A.S. Mogoșoaia, în colectivele de cercetare și fermele de producție ale Stațiunii Centrale de Producție și Cercetări Sericicole Băneasa și în Ferma didactică a liceului.

Munca asiduă depusă de profesori își arată roadele la fiecare sfîrșit de an școlar cînd promovabilitatea — așa cum îmi spunea tovarășul inginer **Virgil-Gheorghe Dan**, directorul liceului, este de 90—95%, dar mai ales după examenul de bacalaureat, cînd absolvenții se îndreaptă fie spre locurile de producție pentru a-și demonstra măiestria în arta creșterii albinelor și a viermilor de mătase, fie spre aulele institutelor de învățămînt superior pentru a-și desăvîrși cunoștințele căpătate anterior.

Toți absolvenții Liceului agro-industrial Băneasa (mă refer la cei ce nu urmează cursuri universitare) își au asigurate locurile în producție, fiind repartizați la : Direcțiile Generale pentru Agricultură și Industrie Alimentară, Departamentul Agriculturii de Stat pentru I.A.S.-uri, Combinatul apicol, Institutul de Cercetări pentru producția apicolă, Stațiunea Centrală de Producție și Cercetări Sericicole pentru complexele sericicole și fermele din teritoriu.

Fiecare, la locul de muncă sau pe băncile facultăților, ia cu el ceva din nostalgia anilor de liceu, culeasă parcă din fagurii harnicelor albine, sau împletită în firul subțire dăruit de nu mai puțin vrednicii fluturi de mătase.

NUMAI APICULTURĂ ȘI SERICICULTURĂ ?

Elevii Liceului agro-industrial Băneasa — pe lîngă materiile de cultură generală și cele de specialitate — desfășoară și o serie de îndeletniciri extrașcolare care onorează atît întreg corpul didactic cît și pe ei — elevii — care le încununează cu victorii.

— În cadrul „Daciadei", Daniela Bălescu obține locul I pe țară, în 1978 la tir cu arcul ; Georgeta Tudor ajunge vicecampioană a României la maraton ; Lucreția Țancu obține în anul 1980 locul III la atletism pe țară ; George Moise, în 1982, locul I la haltere pe Municipiul București ; Rodica Pușcatu cucerește, la canotaj, locul III la Mondialele de la Moscova, iar echipa de oină se clasează în fruntea clasamentului pe municipiu.

— În anul 1979, elevul Ion Zvoboda obține mențiune la Olimpiada de biologie, iar în 1981, o altă mențiune la aceeași disciplină este acordată elevului Cezar Crăciun.

— De asemenea, literatura își are prietenii săi care colaborează frecvent la Cenaclul literar „Dr. Fl. Begnescu" sau în revista liceului, intitulată inspirat „Aurul florilor". De menționat că revista a primit, în anul 1981, premiul III la concursul artistic din cadrul etapei județene a Festivalului național „Cîntarea României".

ELEVI BUNI AI LICEULUI — FII BUNI AI PATRIEI

Am stat de vorbă cu secretarul Organizației U.T.C. din liceu — elevul Emil Dogaru — premiantul clasei a XII-a A. Pe de o parte surprins de chemarea sa pe platoul liceului unde îl așteptă un necunoscut, pe de altă parte emoționat încă de terminarea tezei la limba română în examenul de bacalaureat, tînărul absolvent și-a recîștigat calmul.

— Ce realizări ai avut pînă acum ?

— Profesional, am reușit să-mi întocmesc diploma de absolvire cu tema „Inducția cromatică în apicultură" cu care am obținut locul I pe Sectorul I.

Ca numismat amator, posed o colecție de monede pe care o îndrăgesc foarte mult și care este apreciată de cunoscători.

Ca secretar al Organizației U.T.C. din liceu, consider o realizare faptul că organizația a primit, la 30 martie 1981, Diploma de Onoare pentru merite deosebite în întrecerea utecistă în anul 1981.

— În funcția pe care ai îndeplinit-o, ai avut prilejul să cunoști îndeaproape toți elevii. În general, ce poți spune despre ei ?

— Da, într-adevăr, cunosc majoritatea elevilor din liceu și îndeosebi îmi cunosc foarte bine colegii din cele două clase a XII-a. Aproape fără excepție, pot afirma că au venit la acest liceu, ca și mine, sub imboldul iubirii pentru meseriile pămîntului și că pe întinderea celor patru ani de studiu și-au însușit temeinic cele predate de profesori. Mulți dintre colegi au participat la diferite simposioane cu temă apicolă, prezentînd referate proprii în cadrul sesiunii de comunicări și referate științifice.

Sînt convins că procentajul celor ce vor urma cursurile învățămîntului superior va fi mult mai mare decît în anii precedenți. Eu însumi voi da examen pentru întrarea în Institutul agronomic.

— Ce sentimente încerci acum la terminarea liceului ?

— De părere de rău că mă despart de profesori și de colegi, dar și de bucurie că voi avea posibilitatea să-mi desăvîrșesc și să-mi multiplic cunoștințele însușite pînă acum.

De asemenea, ca secretar al Organizației U.T.C., plec cu convingerea că predau ștafeta unui elev destoinic, **Răzvan Marinescu**, premiantul și secretarul Organizației U.T.C. al clasei a IX-a B.

Numele elevului Răzvan Marinescu mi l-am amintit imediat, parcă revăzînd aevea începutul anului școlar 1981—1982 cînd înfăcărata și ambițioasa dirigintă a clasei a IX-a B, tovarășa inginer **Marioara Sărbulescu**, își încuraja viitorii elevi, îndemnîndu-i, în același timp, să se străduiască pentru ca, după cei patru ani de liceu, procentajul celor ce vor urma studii superioare să atingă cea mai înaltă ștachetă.

Se pare că așa va fi, din moment ce elevi ca **Titica Keul, Violeta Culai, Valentin Kremer, Dan Moroșanu** și mulți alții sînt reale promisiuni.

UN SALT CALITATIV

Am descris mai sus unele din condițiile în care elevii Liceului agro-industrial Băneasa își desfășoară activitatea, atît aceea de cultură generală cît și instruirea în profesie, toate acestea realizîndu-se prin grija conducerii de partid și de stat, așa cum, de altfel, în toate sectoarele de activitate s-au asigurat condiții de care oamenii muncii din țara noastră se bucură în acești ani.

Agricultura, cu deosebire, a cunoscut în ultimul timp o revigorare, un salt calitativ prin asigurarea utilajelor și materialelor necesare unei adevărate revoluții agrare.

Încă din anul acesta, și la Liceul agro-industrial Băneasa se vor realiza schimbări radicale :

— numărul claselor se va extinde de la nouă cîte sînt în prezent la treisprezece clase pentru învățămîntul de zi, trei clase pentru învățămîntul seral și două clase pentru învățămîntul profesional în vederea calificării apicultorilor. În acest fel, față de 315 elevi cîți au frecventat cursurile anul acesta, în anul școlar 1982—1983 numărul elevilor se va ridica la 492.

— întrucît numărul elevilor se va spori, liceul va anexa clădirea școlii generale nr. 7 care a funcționat în imediată apropiere.

— se va prelua de la Institutul Agronomic „Nicolae Bălcescu" un teren de 16 ha cu clădiri anexe : poligon pentru conducerea tractoarelor (liceul are patru tractoare pentru instruirea conducerii), sector de zootehnie și agricultură.

— în conformitate cu Ordinul nr. 112 din 5 august 1981 al Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, se vor realiza ferme proprii în care elevii își vor desfășura activitatea practică.

Deci, un spațiu în care activitatea elevilor se poate împlini frumos în această școală a mierii și-a borangicului.

Gelu Stoicescu

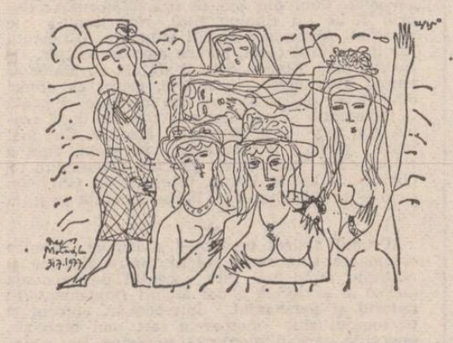

plastică

Distribuirea accentelor

Picturile **Elenei Uță-Chelaru** au un net caracter descriptiv. Artista nu este interesată de acele modalități de expresie ce vizează omogenizarea mijloacelor cu care este constituită imaginea. Nu dorește deci să conceptualizeze, să conformeze vizualul la o anume schemă, să-l structureze în funcție de componente ordonate după o schemă prestabilită. Pentru ea este mult mai important să surprindă realul așa cum se prezintă el ochilor, în diversitatea lui, și să-i potențeze, să-i scoată cît mai mult în evidență aspectele surprinzătoare. Într-un peisaj de toamnă, de pildă, insistența cade, firește, asupra ruginiului. El devine însă o culoare singerindă, carnală, suculentă. Artista nu „descrie" astfel, pur și simplu, cum arată într-un anume loc toamna ; ea ne propune un discurs despre hemoragia unui anotimp, despre explozia limfei vitale a naturii. Sublinierile nu vizează deci forma ca atare. Artista rămîne legată de înțelegerea picturii ca act de redare a unei realități vizuale în datele sale perceptibile. Redistribuirea accentelor, care merge pînă la căutarea de efecte coloristice șocante, devine astfel o modalitate obișnuită de transmitere a unei anume tensiuni. În fața peisajului, în special. Elena Uță Chelaru are reacția fovilor. În loc să echilibreze între ele efectele vizuale procedează la o rupere a echilibrului, favorizînd unele în detrimentul altora. Dar nu pînă la punctul de a viola forma. Ca atare, pictura ei ar putea fi definită ca fiind de sorginte fovă, ponderată însă de un clasicism al formei ce se impune tutelar.

Această definire pare a-și susține validitatea mai ales atunci cînd se iese din domeniul peisagisticii. În portretistică artista demonstrează o stăpînire deplină a mijloacelor. Fără a insista foarte mult asupra detaliilor ea reușește să individualizeze personajul tocmai prin accentuarea unor componente ale imaginii care nu sînt neapărat raportabile la figură, ci țin de ansamblu : fond, vestimentație, efecte luminoase etc. Vigoarea cromatică din peisaj își are aici o prelungire firească într-o anume sobrietate consonantă cu interiorizarea chipurilor. La impresia de sobrietate contribuie și o anume rigiditate a figurilor, subliniată de discreția raporturilor între tonuri, discreție care își găsește o împlinire deplină în ciclul de nuduri. Delicatețea și eleganța acestora suportă puține comparații în pictura noastră actuală. Elena Uță Chelaru se relevă în ele ca o interpretă sensibilă a formei umane. Instinctualitatea erotică a nudurilor lui Pallady a inspirat-o evident pe artistă ; ea a insistat însă mai ales asupra reflexelor epidermice degajînd impresia de „morbidezza", de atrăgătoare moliciune, de repaus îmbietor, fără a ignora reflexivitatea potențială a subiectului.

Cu expoziția de la Galeriile Municipiului, Elena Uță Chelaru se confirmă ca una dintre cele mai interesante pietorițe ale ultimilor ani.

Grigore Arbore

televiziune

Iulie

Se întîmplă și vara să plouă mărunt și, deci, nici nu știi cînd a început și nici cînd se va opri. Ploaie tomnatecă, unii-i zic mocănească, alții-n nici un fel, oprește-te. Aceștia din urmă sînt cei care-și petrec concediile la mare sau la munte și care pretind că plouă pe banii lor. Stau și privesc de după ferestre mormăind. O vreme cît se poate de nepotrivită pentru concedii, însă o vreme excepțională pentru cinema și televizor. În lipsa acestora, somnul și după aceea lectura, sau lectura înainte de a ațipi cu cartea în mînă. Cum însă nu somnul este obiectul cronicii de televiziune, deși uneori mai ațipim în fața tv-ului, nu despre somn vom scrie. Vom scrie tocmai despre emisiunile care-l împiedică, printre acestea, despre o emisiune cu succes constant de la apariție și pînă acum : „La sfîrșit de săptămînă", adăugîndu-i și „Compendiul" de luni. Tudor Vornicu și Ileana Vlad, împreună cu echipa care-i sprijină, fac săptămînă de săptămînă un mozaic aproape perfect. Privite separat, secvențele emisiunii par să nu aibă nici o legătură între ele, însă la sfîrșit rezultatul este același, tabloul citorva ore de transmisie este perfect inteligibil, are linie și culoare. Muzică, dans, documentar, reportaj, poezie, sport, desene animate, știință, genuri atît de diverse într-o armonioasă consonanță, accesibile tuturor vîrstelor și mai ales tuturor mentalităților. Amfitrionii emisiunii anunță des ce va urma, cu intenția nemărturisită de a-i pune pe cei ce-i urmăresc în situația de a opta pentru o rubrică sau alta. Altfel spus, ei nu au orgoliul acut de a fi urmăriți de toată lumea și tot timpul, dar au ambiția de a-i reține în fața televizorului pe cît mai mulți și cît mai multă vreme. Curajul realizatorilor de a ne trezi în această zi de ațipeală dinaintea marelui somn de duminică este mai mult decît evident, cu atît mai mult cu cît ei nu apelează numai la sport și curiozități, ci chiar, în ceea ce ne privește, la poeți și poezii. Iată, minutele acestea cu Nichita Stănescu sînt minuni întîmplate care contrazic imaginea stereotipă a poetului obligat să se deghizeze în declamatorul propriilor poezii. Astfel, un minut din viața unui mare poet ne aparține tuturor, și acesta este pentru noi un adevărat privilegiu. Se adaugă confesiunile unor alți mari artiști, plasticieni, muzicieni, actori. Meritul este incontestabil al celor care au aprins asemenea lumini într-o simplă emisiune de sîmbătă după amiază.

Iulian Neacșu

CRONICA EDIȚIILOR

Un mare filoroman (II)

Lista celor cărora s-a adresat Jan Urban Jarník este foarte bogată. Să pomenim doar cîteva nume alese mai mult sau mai puțin la întîmplare. Andrei Bîrseanu, Ioan Bogdan, I. L. Caragiale, Aron și Ovid Densusianu, N. Gane, Hasdeu, Ibrăileanu, Iorga, Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Tiktin, A. D. Xenopol și mulți alții. Așa că atunci cînd am afirmat, în foiletonul trecut, că Jarník a corespondat practic cu toate personalitățile românești ale epocii, spusa noastră își are acoperire. Bineînțeles că nu cu toți a purtat o corespondență regulată și nu fiecăruia i s-a **deschis** sufletește cu aceeași dezinvoltură pe care o arăta — așa cum menționează în studiul său Traian Ionescu-Nișcov — cu predilecție ardelenilor. Prima călătorie în România, Jarnik o făcuse la Blaj și pecetea prieteniei inaugurate aici va rămîne nestearsă peste timp. Se mai poate face o **discriminare** de ton și după rangul cultural pe care-l ocupa adresantul, dar în genere tonul este cald, deferent față de toți. Un loc aparte în corespondența lui Jarník îl ocupă Constantin Georgian (1850—1904 — elev al lui Hasdeu **primul român care a ținut un curs de limba sanscrită la Universitatea din București** — vezi Theofil Simenschy, **Cultură și filosofie indiană în texte și studii**, I, p. 5). Într-adevăr, insolită această corespondență, căci Georgian îi returna scrisorile cu corecturi și astfel Jarník a învățat mai bine ca după orice manual limba română. Se întîlniseră amîndoi la Paris în 1874 la cursurile de sanscrită ale lui Abel Bergaigne. Românul îi dăduse cîteva lecții și îl sfătuise să învețe limba română citind colecția de poezii populare a lui Vasile Alecsandri. Dar ei se despart curînd, legăturile fiind ținute prin corespondență.

Iată o probă din aceste scrisori **corese** de Georgian dar care ne dă seama că doar într-un singur an Jarník deprinsese binișor limba română (în paranteze drepte corectările românului, în paranteze ovale tăieturile): „Scrisoarea d-/ta/le pe care (o) am pritmit/-o/ la 30-a august m-a umplut de o prea mare bucurie; am văzut cîtă ostene/a/tă vă dați ca eu să fac cîteva progrese în limba d-tale. Un altu/l/, văzînd o (cuantitate) /grămadă/ așa de mare de greșeli (commisse) /făcute/, cînd de gramatică, cînd în contra limbii noastre, ar fi înspăimîntat și (ar abandona) /s-ar lăsa de/ studiu în care face așa de puțin progres. (...) Poate voi avea odată fericirea să primesc o scrisoare de la d-ta, în care nu voi face nici o (correcțiune) /îndreptare/, fiindcă nu voi (committe) /face/ nici una".

Să nu uităm, atunci cînd dăm în scrisorile lui Jarník din această perioadă, de consoane duble, de ardelenisme etc., că astfel se tipăreau presa și cartea pe atunci, că astfel **caligrafiau** cea mai mare parte din corespondenții săi. Interesantă rămîne **lecția** lui Georgian, călăuzirea întru făgașul limbii vii, populare, în matca căreia cehul se va simți foarte curînd în voie și chiar se va mîndri cu aceasta. Probabil că este singurul străin care învățînd limba română are conștiința că o știe și o folosește în latura ei populară, autentică, despresurată de neologismele recente. În 1908 îi scria astfel lui Aurel Mureșianu (și nu vrem să facem nici un comentariu banal asupra acestor șiruri de altfel repetate, în alte variante, către mulți din corespondenții săi): „Este ceva ce nu-mi pot explica eu însumi, cum de mi se stîrnise în inima-mi atîta dragoste pentru poporul român și pentru limba ce-o vorbește. Trebuie ca o fibră a inimii mele să fi fost vibrat în mine cînd, cu 33 ani mai înainte, pentru întîia dată în viață-mi, în Parisul cel îndepărtat, am auzit limba română cea dulce și armonioasă, care mi-a căzut tronc pe inimă". În 1911 (scrisoare către Ioan Micu Moldovanu), după o călătorie în România și o vizită la Iași unde s-a întîlnit cu regele, notează nu fără mîndrie justificată: „....regele chiar, sosind la gară, m-a agățăt, întrebîndu-mă dacă vorbesc românește: Nu i-am răspuns după cum s-a scris în **Românul** «Da, maiestate», ci am întrebuințat o locuțiune populară: «O rup și eu, maiestate, cum știu!», căci aceste cuvinte au fost de ajuns ca m.s. să-mi facă complimente despre modul meu de a mă rosti".

Dar din Jan Urban Jarník poți cita mai din tot locul. El a lucrat zeci de mii de fișe pentru dicționarul (academic) al limbii române, pe cînd îl coordona Al. Philippide, a excerptat mai ales partea populară, pe Creangă, pe Ispirescu, revista **Șezătoarea** etc. Un ce din spiritul hîtru al lui Creangă l-a molipsit, de bună seamă. În orice caz el este foarte departe față de praghezul pe care l-am cunoscut acuma-s cîțiva ani într-un sejur de vreo săptămînă în țara prietenă. Praghezul mi s-a părut un om sever, muncitor, corect, respectuos și tăcut (ce liniște în restaurantele Pragăi spre deosebire de cele ale Bratislavei, unde oamenii sînt voioși și guralivi ca și la noi!); praghezul este oarecumva țeapăn și excesiv deferent, n-are apetență spre banc, este reținut, nu lasă loc efuziunilor decît atunci cînd comentează jocul de hokey (am avut fericirea să-i văd **dezlănțuiți** și pentru fotbal, — tocmai atunci echipa lor cîștigase campionatul european). De ce această „schită", recunosc, impresionantă, a praghezului? Pentru că Jarník, profesor la Universitatea din Praga, se dezvăluie, în corespondența sa cu românii, un om hîtru, pus nu o dată pe șagă cu toate că nu uită să „raporteze" cîte fișe a făcut pentru dicționar, cîte opere a despuiat, cîte greutăți, reale, întîmpina. E de toată nostimada cum își anunță corespondenții cînd i se mai naște un nou copil (vreo opt, dacă am numărat bine, în orice caz pe o fată o botezase... Dochia!). Bunăoară, către Ioan Bianu, în 20 decembrie 1897: „....acum s-a mai întîmplat încă una, adică ieri dimineață mi s-a născut un băiat și-ți poți închipui că și acesta este împreunat cu cheltuielile mari și extraordinare...".

Într-un rînd se gîndea să traducă din Eminescu: „Aș vrea ca încet cu încetul să traduc cehește, împreună cu unul din poeții noi cei mai de frunte, niște poezii ale lui Eminescu. N-ai putea să-mi trimiți o ediție al cărei preț s-ar reduce de la onorarul meu sau acum sau luna viitoare?" N-am putut identifica dacă a tradus sau nu din autorul **Luceafărului.**

Către Caragiale avem două scrisori, una din ele foarte interesantă, scrisă într-o limbă românească pe măsura adresantului: „Se vede că nu-s lupul despre care se zice că-și schimbă părul, dar năravul ba. Eu de mult părul castaniu mi l-am schimbat în alb, pe unele părți ale capului, aș putea întrebuința chiar cunoscuta locuțiune: «ia-l de unde nu-i!» (...) Niciodată nu trimiteam rîndurile mele nesăbuite cu atîta sfială, cum o fac astăzi, adresîndu-mă la un maestru, atît de desăvîrșit în privința unui stil curat românesc și original. Numai împrejurarea că d-ta poate îți mai aduci aminte de mine, care acum 32 ani te-am auzit în casa ospitalieră a lui Maiorescu recitînd minunata **Noapte furtunoasă** a d-tale, mă face să nădăjduiesc că vei primi rîndurile aceste cu un zîmbet îndulgent pe buze".

În sfîrșit, un pasaj dintr-o scrisoare adresată lui Maiorescu (17 martie 1878) al cărei ton nu e departe de acela a lui Creangă atunci cînd acesta i se adresa aceluiași: „Vă asigur încă o dată pe domnia-voastră că n-aș cuteza niciodată să mă adresez la domnia-voastră cu o asemenea cerere, dacă nu mi-ați fi promis însuși de a face o critică de un asemenea lucru de nimica. Făcînd așa, nu numai mi-ați face mie un serviciu foarte mare, dar ați aduce folos, așa cred eu, și limbii strămoșești a domniei-voastre, fiindcă nu vi poate fi indiferent ca să fie în Viena un docent, în universitate, care să lățească cunoștința limbii și literaturii românești".

Jan Urban Jarník se cuvine a fi mai bine cunoscut; pentru ceea ce a făcut el pentru cultura română i se cuvine o monografie pe potrivă.

Gheorghe Suciu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Nichita Stănescu : una din ipostazele recentului premiat la Struga

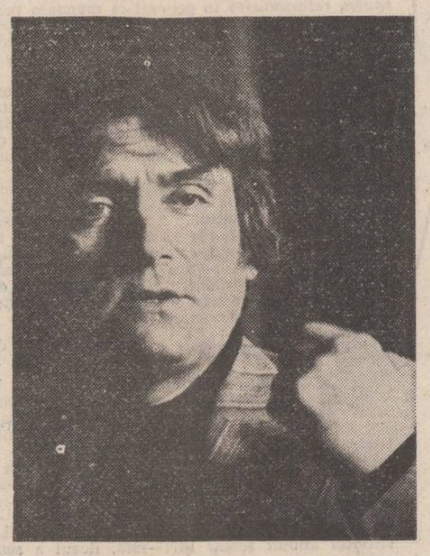

Adrian Păunescu : Manifest pentru sănătatea pămîntului

În trenul de Lugoj : Ioan Alexandru se documentează pentru „Imnele Transilvaniei" ; Traian Iancu coboară la Făget

DIN ÎNCERCUIRE

Cercul de fier al bănuielii și urmăririi clipă de clipă se strîngea tot mai mult în jurul marelui Maciste, încercuire pentru care Simion Still mobilizase nebănuite forțe. Însuși Maiorul cu oamenii săi se angajase în ultimul timp în fața lui Still, astfel că de la barieră, jur împrejurul parcului și pînă la capătul străzii Salvării nu era acoperis de casă fără un observator dotat cu armă cu lunetă, iar din și în fața intrării locuinței lui Gherman, mașinile plecau și soseau ca la un capăt de linie foarte aglomerată. Ion și Vasile, ori de cîte ori intrau sau ieșeau înjurau birjărește atît pe Maior, cît și pe Still, ba chiar și pe... dar se abțineau de fiecare dată cînd ar fi vrut să-l alinieze și pe grefier, sub ploaia de anateme, fiindcă „despre morți numai bine".

Peste Maciste se abătuse o boală necunoscută pînă atunci la motani, anume aceea de a scrie despre sine și contemporanii săi, oameni și animale de-a valma. Oamenii maiorului făcuseră rost de niște plase uriașe din sîrmă și aveau de gînd să acopere întreaga locuință a lui Gherman, încît Maciste să nu le scape sub nici o formă. În timp ce făceau aceste pregătiri, Maciste scria de zor, prefăcîndu-se a nu ști ce-i așteaptă. Cam din oră în oră, Maiorul vorbea prin radio cu Simion Still, raportîndu-i cîte plase au fost aduse și cîți stîlpi au fost bătuți jur împrejurul casei, pentru amplasarea lor. De fiecare dată, Simion Still îl sfătuia pe Maior să amîne încercuirea completă, astfel ca atunci cînd il vor obliga să iasă din încăpere să poată fi recuperate și manuscrisele care de bună seamă vor servi la acuzarea lui Maciste. Cea mai mare piedică o constituia prezența, cînd a Norei, care-i aducea de mîncare prietenului ei, cînd a lui Ion și Vasile, prietenii lui Gherman care — pretindeau ei — lăsase locuința în grija lor.

★

„Primul articol pe care-l redactăm pentru elucidarea spinoasei relații dintre ficțiune și realitate pune mai întîi accentul pe existența alèvea și apriorică a doi factori fundamentali : **autorul** și **personajul.** Într-adevăr, autorul și personajul sînt motoarele sau, mai bine zis, energiile care alimentează povestea sau epica foiletoanelor publicate sub titlul general AVENTURILE MARELUI MACISTE. Contribuția și a unuia, și a celuilalt, este egală, adică autorul — publicistul Ion și noi — personajul Maciste, ne-am influențat reciproc. Drept dovadă a conlucrării dintre autor și personaj este și prezența acestor rînduri în paginile foiletonului de azi. Noi, Maciste și personajul, vrem astfel să atragem atenția cititorului asupra faptului că, departe de a evada din realitate — autorul s-a ținut mereu pe urmele noastre, ba uneori ne-a obosit inutil, obligîndu-ne să privim adesea în intimitatea unor case mai mult sau mai puțin simandicoase. Dar cîte lucruri și fapte inutile nu ne-au fost dat să vedem că sînt totuși frumoase ?!

De altă parte, ne-am bucurat, ca personaj, citind că am făcut lucruri pe care nu le putem face, așa cum se bucură unii autori cînd sînt ridicați în slăvi pentru scrieri de care alți confrați s-ar rușina pe bună dreptate. Dar bucuria noastră era de altă natură decît aceea de a ni se atribui merite false, adică era de natura evidenței, a recunoașterii complexității noastre ca personaj exfstent nu numai în foileton, dar și în realitate. Dacă mîndria exagerată și lipsa de modestie n-ar fi păcatele cele mai cumplite ale prezentului, am spune că noi — Maciste, puteam scrie mult mai bine aceste aventuri decît Ion-publicistul, care pînă acum s-a manifestat numai ca reporter. Dar noi ne-am împrietenit de la prima vedere și în asemenea măsură încît se poate afirma că ne-am ales reciproc : noi — pe el ca autor, el — pe noi ca personaj. Atragem atenția că o întreagă generație de exegeți luptă încă de pe acum să stabilească momentul în care s-a născut ideea scrierii acestor foiletoane ; subliniem că întîlnirea noastră cu Gherman, Ion și Vasile a fost singurul îmbold al nașterii AVENTURILOR MARELUI MACISTE. Orice altă interpretare ar fi eronată, de vreme ce noi — personajul, vorbim direct din inima ficțiunii.

În încheierea acestui prim articol mai dorim să-i asigurăm pe cititor că și noi — ca personaj — împărtășim nemulțumirea generală privind neîncrederea lui Ion în puterile sale, avînd în vedere faptul că el n-a cutezat să-și pună semnătura sub acele aparții săptămînale și a preferat să semneze cu pseudonime. Supărător este că acest nume s-a manifestat ca poet cunoscut numai de cîțiva prieteni, neștiindu-l nici măcar vecinii de palier dar-mi-te altă lume, iar un inginer cu simțul realității a afirmat exact ce trebuia atunci cînd într-o scrisoare comunica unui prieten că nu crede ca lui G.P. să-i fi apărut o broșură în edituri, e imposibil așa ceva, deoarece el știa bine, fiindcă sînt amîndoi din același sat. Dacă acest om care se crede poet continuă să accepte semnarea foiletoanelor lui Ion-Publicistul, adevăratul autor, atunci ne vom adresa unei revistei de mare tiraj pentru a-i mai domoli setea de a ieși din anonimat. Noi ne-am ales un singur autor și nu acceptăm imixtiuni". (Va urma).

După ce termină de scris rîndurile de mai sus, Maciste le inseră în foiletonul pe care Ion urma să-l ducă la revistă și, făcînd ghemotoc două ziare de seară, deschise larg fereastra și începu să șteargă sticla prăfuită de vînt și de pașii paznicilor care mișunau prin mica grădină din fața casei. Tocmai atunci la capătul străzii Salvării apăru un taxi din care coborîră veseli cei doi prieteni ai lui Gherman, și Maciste se bucură auzindu-l pe Vasile strigîndu-le celor postați la poartă să-și întindă așternuturile pe iarbă, fiindcă va veghea el în locul lor. Observînd împotrivirea acelora, Vasile începu să cînte cu o voce de bas : „Vai săracu infanteru'... / cum îl stringe moliteru'..." și paznicii se înduplecară să-l lase să intre împreună cu Ion și cu Maiorul, care-și manifestă dorința de a sta de vorbă cu cei doi.

Gheorghe Pituț

REVISTA REVISTELOR

„ASTRA" nr. 4, iunie 1982

● Reapărînd lunar, revista „Astra" se recomandă cititorilor printr-o viziune coerent-activă asupra fenomenului cultural-artistic-actual, cu specială aplecare asupra problematicii circumscrise patrimoniului brașovean. Numărul pe luna iunie a.c. al „Astrei", bogat, divers și de superioară ținută profesională, se distinge prin cîteva inițiative deosebite. **Colocviile „Astrei"**, în spiritul Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, abordează tema **Cultură, performanță, umanism.** La „Cronica ideilor", N. Copoiu publică prima secvență din studiul **Partidele politice în istoria modernă a României,** iar în cadrul bogatei și extinsei rubrici „Opinii" se publică intervenții de reală acuitate critică: **George Barițiu și procesele de presă** de Carol Göllner și Dieter Drotleff, **Autenticitatea ca metodă de lucru** de Gheorghe Crăciun, **Cărți pe care le așteptăm** de Florea Costea, **Ce știm despre latinitatea orientală** de Dan Giurgiuca, **V. Copiiu-Cheatră, bardul munților** de Al. Husar. Riguros în argumentație, polemic, articolul **Cine suspină pe unde scurte de grija junilor brașoveni** de D.D. Rujan. De o excepțională însemnătate istorico-literară și captivantă la lectură este masiva pagină de corespondență inedită **Lucian Blaga — Tiberiu Brediceanu,** datorată lui Doru Munteanu și Mircea Gherman. În același număr al „Astrei" se publică o doină inedită de Octavian Goga. Creația beletristică inedită este asigurată de Miruna Runcan, Miron Rusu Barian, Doina Mihaela Sava, Ștefan Stătescu (poezie), Ștefan M. Gâbrian și Nemes Laszlo (proză). La obiect, exigente și obiective, cronicile de artă și recenziile de carte. **Dicționarul scriitorilor brașoveni** de M. N. Rusu, la fel de util, a ajuns la a opta secvență. Pasionant și instructiv, plin de vervă, este comentariul sportiv semnat de D. D. Rujan. Pagina de literatură universală conține patru substanțiale proze scurte : **Glonțe fără odihnă** de Kurt Kusenberg (R. F. Germania), **Domnul Veneranda** de Carlo Mauzoni (Italia), **Cea mai valabilă informație** de Achile Gregor (Cehoslovacia) și **Fereastra deschisă** de Saki-H. H. Munro (Anglia).

Cronicar

Un dicționar morfologic al limbii române

Reputatul filolog suedez **Alf Lombard** care, de o jumătate de secol, studiază limbile romanice și limba română, în special, împlinește la 8 iulie 80 de ani. El ne-a dat încă în 1935 **La prononciation du roumain,** apoi lucrarea de proporții neobișnuite unică în istorica filologiei romanice : **Le verbe roumain** (2 vol. peste 1200 de pagini, Lund-Surdia, 1954—1955), iar mai recent, după alte zeci de studii mai restrînse, **La langue roumaine-une présentation** (Paris, 1976). Recent, în colaborare cu **A. Gâdei,** a tipărit un dicționar aparte al limbii noastre, tot în franceză : **Dictionnaire morphologique de la langue roumaine** (Ed. Academiei în colaborare cu cea suedeză), lucrare consacrată cunoașterii structurii gramaticale a limbii noastre, căci se precizează în subtitlu ; dicționarul permite „cunoașterea flexiunii întregi a cuvintelor care o au : substantive, adjective, pronume, verbe".

Dar și structura dicționarului, îndelung elaborat, este aparte ; el are trei părți distincte, numerotate separat: prima conține studiul lingvistic al structurii cuvintelor românești flexionare, deși se numește modest **Introducere (de fapt : în morfologia limbii române).** Experiența vastă a romanistului erudit care este Alf Lombard și-a spus cuvîntul în această analiză globală, completă, subtilă în observații de detaliu (p. I, 9—70). „Morfologia limbii române — scrie Lombard — este mai complexă, de exemplu, decît cea a francezei. Mai întîi pentru că numărul formelor declinării este relativ ridicat. Apoi pentru că în interiorul unei flexiuni date radicalul se modifică adesea. În fine, pentru că forma unui cuvînt dat — un substantiv, verb etc. — apare adesea sub mai multe aspecte între care limba ezită" (p. V). Morfologia, sau flexiunea noastră, „e determinată de trei factori" — scrie autorul — : „jocul terminațiilor, o alternanță consonantică și una vocalică în radical" ; deci există o flexiune externă și una internă (p. I, 41). Li se acordă toată atenția și sînt cu grijă sistematizate, pe tipuri de flexiune ; găsim astfel cel mai complet tablou al alternantelor vocalice, specifice limbii române (p. I, 48—53). A doua parte cuprinde o originală sistematizare a flexiunilor fiecărei categorii gramaticale din cele citate mai sus, adică „lista flexiunilor" (II, p. 1—104), capitol a cărui simplă răsfoire ne dă măsura amploarei formelor posibile în structura cuvintelor noastre, mai ales substantivele cu cele trei genuri : neutrul e numit, cu justificare, ambigen, cum spuneau și unii gramaticieni mai vechi, avînd în vedere că singularul e masculin de fapt, iar pluralul e feminin. A treia parte a lucrării, cea mai întinsă este **dicționarul cuvintelor flexionare,** în ordine alfabetică și cu trimitere pentru fiece termen la tipul respectiv de flexiune, din sistematizarea făcută în partea a doua a lucrării : **asculta V 3** (adică : verb din rubrica 3, ca și : **cînta, cinți, ajuta, consulta) leu M 69** (masculin la rubrica 69, ca : **ateu, călău, zeu, zmeu, erou** etc.) **rău N 47, 4 105** (e și substantiv neutru și adjectiv, ambele fiind singulare în rubricile indicate prin cifrele citate).

Acest imens efort de sistematizare și clasificare a materialului limbii române, în vederea elucidării specificului structurii sale, încununa o muncă stăruitoare, erudită, devotată, a savantului suedez care a militat de decenii pentru așezarea limbii noastre pe același plan cu limbile occidentale apusene de mai mare circulație : franceză, italiană, spaniolă, portugheză. O spusese clar în volumul precedent, tipărit la Paris : **La langue roumaine,** o spune acum, dovedind prin volumul de față specificul acestei romanități orientale, o spune și în acest pasaj memorabil : „O comparație cu franceza și cu alte limbi surori arată că româna oferă unele caractere morfologice care sînt necunoscute, sau aproape necunoscute altundeva : articolul enclitic, genitiv-dativul, vocativul și prezentul în — ez(iz —) sînt dintre acestea. În ce privește particularitățile pentru care limbile-surori conțin azi ceva similar, româna a mers adesea mai departe : diversitatea terminațiilor substantivului, ale adjectivului și ale pronumelui este aici mai mare ; opoziția între prezentul fără — esc (-isc-, -esc-) și cu -esc (la verbele de tipul — ire) este mai marcată ; alternanțele consonantice și cele vocalice sînt mai numeroase, iar cuvintele la care apar sînt cu miile." (p. VII). Dicționarul întreg de acum este o demonstrație magistrală și unică în sfera romanității despre originalitatea limbii române, despre „miracolul lingvistic român", cum îi spunea Alf Lombard scriitorului suedez Per Olof Ekström, acum aproape un deceniu, într-un dialog amplu din **Contemporanul** (15 iunie 1973) între regretatul scriitor și autorul de azi al marelui Dicționar morfologic al limbii române.

Alf Lombard tocmai împlinește opt decenii de viață, cum spuneam, din care o jumătate de secol de studiu consecvent, adînc și fertil consacrat limbii române, difuzării ei în lume, stimulării cercetărilor acestei limbi pe multe meridiane ale lumii, fiind un domeniu, „dintre cele mai atrăgătoare, vom spune chiar seducătoare, domeniu în ansamblu unic în lumea limbilor" (p. IX). Apariția Dicționarului prezentat aici e o încununare a muncii acestui venerabil savant, prieten al limbii române ; — lucrarea se va înmulți, într-o sărbătoare a colaborării româno-suedeze, omagiile și urările noastre pentru Alf Lombard.

Gh. Bulgăr

CÎTEVA GLOSE DESPRE „PODUL DE GHEAȚĂ"

Urmare din pag. 1

dispărut, e sigur, arta nu poate dispărea, dar că va deveni, a și devenit „de nerecunoscut", e din ce în ce mai adevărat. Vechea „ficțiune literară" e umilită de bunul simț, convenția de observație elementară, coerența gîndirii de fluxul necontrolat al gîndirii, simetria arhitectonică de haosul cotidian. Vechea idee după care literatura ar crea un cosmos din haos, departe de a-și menține prestigiul, s-a deteriorat simțitor după ce experiența umană, mai ales contemporană, se dovedește mai degrabă la discreția haosului, a factorilor aleatorii. Astfel că umilirea artei se face dintr-o **perspectivă vitalistă** și în numele **autenticității,** recte al **adevărului netrucat.** Senzația, instinctul, inconștientul, visul, „felia de viață", „poezia străzii", răstoarnă, în numele vieții, estetismul considerat **un mod de a le droga cu himere,** deci o mistificare a realului, a adevărului. Încă Rousseau detestă, în **Emile, Cărțile** din perspectiva vieții, a necesității de a o respecta: **„Urăsc cărțile, ele nu ne învață să vorbim decît despre ceea ce nu cunoaștem".** Iar în altă parte: **„Litera ucide, numai spiritul** (înțeles ca principiu vital, n.n.) **dă viață".** Revine din ce în ce mai obsedant, în epoca modernă, refrenul după care fundamentală e viața, literatura fiind un epifenomen, un **substitut.** De aici **dinamitarea** arhitecturii cărților, a limbajului „literar", în favoarea celui direct, al vieții. Din transfigurare, arta devine **tranzlație.** Respectarea vechilor convenții: coerență logică, simetrie, tipologie, fabulă etc., li se pare unor autori un descalificant **dresaj livresc.** Grila, abil țesută dintre viață și literatură trebuie îndepărtată, căci ne răpește voluptatea contactului direct cu realul. Or, tocmai grila, convenția, artificiul, au dus la un fel de **standardizare** și de producție în serie a literaturii. Estetismul, formalismul, retorismul, „discursul" devin, din virtuți, servituți. Nu spune și Jean Paulhan? **„Frumos, virtuozitate, literatură au ajuns să însemne, înainte de toate, ceea ce nu mai trebuie să facem".** Ceea ce Wölfflin numea **nonpicturalul** (pentru pictură) are drept corespondent **nonliterarul.** Am vrea să facem precizarea că ideea de **frumos** nu este suprimată, ci numai **răsturnată.** În locul calofiliei, apare **anticalofilia** (noțiune inventată de Camil Petrescu). Unele „năzdrăvănii" petrecute în artele plastice (Marcel Duchamp pune mustăți **Giocondei**) apar și în literatură. Ceea ce fac suprarealiștii, dadaiștii, (Bréton, Tzara, Urmuz) nu e alteeva. Solemnitatea e ridiculizată ca o înfatuare a spiritului și tratată ca atare. Se creează un alt **frumos,** un frumos compromis, căci Venus Anadyomene rămîne „frumoasă" în fclul următor: **„Belle hideusement d'un ulcère à l'anus".** Derizіunea e o dimensiune a noului concept, ca o reacție de blazare la excesul vechiului înțeles al conceptului estetic.

Am cheltuit atîta muniție introductivă într-un motiv pe care l-am și anticipat. D. R. Popescu este un „romancier" care, de pe la **F** încoace, dar mai ales odată cu **Iepurele șchiop,** neagă romanul, în înțelesul vechi, clasic, comun.

Ca și **Iepurele șchiop** cartea începe cu o **„în loc de prefață"** și se încheie cu o **„în loc de postfață".** Rolul celei de a doua, și în **Podul de gheață,** este mai interesant. În prima se propune o interpretare a **Tinereții fără bătrînețe și a vieții fără de moarte,** în cea recentă vine la rînd **Moriția.** Sîntem preveniți că în următoarea se va interpreta **Meșterul Manole. Interpretare** nu e cuvîntul cel mai potrivit căci scriitorul construiește de fapt **eseuri** surprinzătoare prin filiațiile și afinitățile propuse, prin încadrarea în familii literare neașteptate, celebre. Nefiind folclorist, altfel spus nefiind inhibat de profesionism folcloric, mărturisim că am citit aceste sclipitoare divagații cu o mare plăcere intelectuală, dată fiind maniera total neîncorsetată, lipsa de **staif** a profesionistului. Le-aș încadra, aceste comentarii, în ceea ce s-a numit „critique des maitres". Eseul odobescian **Pseudokinegetykos** le-ar anticipa. Există chiar un capitol, tot al XII-lea ca la Odobescu, (dar nu și ultimul) alcătuit din... puncte de suspensie. Autorul se joacă cu **foamea de edificare** a cititorului căci, deși acest capitol are chiar titlul cărții: **Podul de gheață,** el „lipsește cu desăvîrșire". Să fie întîmplător? Un simplu joc al scriitorului ? Credem că, mai degrabă, ni se sugerează ideea, ce o putem reconstitui în final, că pofta de edificare mai trebuie „pusă-n cui". Nu ne-am saturat de atîtea certitudini? De atîtea edificări? Nu sînt, oare, acestea mai degrabă niște autosugestii de cititor, uneori mod de a trișa al autorilor? Și nu este, prin urmare, cazul să ne debarasăm de asemenea prejudecăți? Că este așa, ne-o dovedește restul cărții, cele 13 „capitole" între care, cum am văzut, unul numai cu numele iar primul și ultimul „în afara cestiunii". Dar celelalte douăsprezece au vreo legătură între ele? Într-o măsură foarte vagă, da. Atît de vagă încît nu păcătuim cu nimic neglijînd-o. Nici titlurile capitolelor n-au legătură cu „conținutul" lor, așa cum titlurile tablourilor suprarealiste ne pun mai degrabă în încurcătură, dacă le luăm în serios.

Ceea ce nu însemnează cîtuși de puțin că textul cărții n-are o anume organicitate. Este însă vorba de una insolită, „sui generis". Există, de fapt, o „unitate", nu formală, sperăm că s-a înțeles, ci de alt ordin. Cartea e alcătuită, am spune, după **principiul monadic,** ce presupune coerența unităților minime și autonomia lor determinată de o armonie, prestabilită ori prestabilită n-are importanță în acest caz. O minimă concordanță a „monadelor" există prin limitarea timpului de desfășurare a faptelor, întîmplărilor, senzațiilor, impresiilor, timp ce se întinde pe ultimele 4 decenii. Acest timp, fără a fi unitar, ci mai degrabă suprimat și absorbit într-un **prezent etern și amorf,** ca în **Portrait d'un inconnu** de Nathalie Sarraute (de altfel atracția pentru antiromanul francez ni se pare evidentă), este însă înghesuit de fapte, de **real.** Un real netransfigurat și, mai ales, fragmentar, segmentat ca existența însăși. Regia lipsește total și următoarea declarație a autorului, din postfață, am și utilizat-o drept mottou semnificativ: **„Noi divagăm, navigăm, ne întrebăm".** Cu alte cuvinte, nu construim, nu ne fixăm, nu răspundem. Dar, în perimetrul ce și-l propune, textul este de o densitate ieșită din comun. O densitate, dacă vreți fenomenală și factologică, empirică și comunicată nud, avînd ca liant, (totuși, există un puternic liant) **ironia, umorul,** uneori **sarcasmul** prozatorului, un justițiar înnăscut. Prezența, deși sporadică, a procurorului Tică Dunărințu, a învățătorului Dunărințu, binecunoscuți din aproape toate romanele lui D. R. Popescu nu e întîmplătoare. Aproape nimic nu scapă observației, implicit acide, sardonice chiar, a prozatorului. Găsim de toate, ca într-un adevărat bazar. Caricaturalul, grotescul abundă amintind de picturile unor expresioniști ca James Ensor, Rouault sau Chagall, în care granița între oameni și semenii animalieri e incertă. Ca la pictorii din grupul **Die Brucke (Podul,** ceea ce n-are, desigur legătură cu cel „de gheață") tot expresioniști, există mult erotism de substanță telurică. Vrînd să reacționeze contra frumusetii nudurilor academice, de care erau plictisiți pînă-n gît, ei le deformează, făcîndu-le urîte, repugnante ; ori, poate, ispititoare pentru apetiturile perverse, cum se întîmplă în celebrul tablou **Tinăra fată** de Kirchner. N-aș înlătura ideea unor inclinații freudiste în **Podul de gheață.** Se înțelege că nu-i facem autorului, prin aceasta, o imputare. Constatăm, pur și simplu. O bună parte din umanitatea cărții e de factură teratologică.

Înspre finalul considerațiilor noastre care nu se vor „cronică literară" căci în acest caz formula e total neadecvată unei cărți rebele ce nu poate fi „refăcută" printr-un comentariu critic, observăm, ceea ce anticipasem deja, anume că revoluția modernă, abstracționismul și mai ales suprarealismul din artele plastice au incitat enorm disponibilitățile inovatoare ale lui D. R. Popescu. Alături de noul roman, la antiroman, de surrealismul poetic, modernismul plastic: Braque, Picasso, Juan Gris, Fernand Léger, Dali, Miro, Kandinsky, Chagall, Max Ernst, Jean Arp, de Chirico, Eduard Munch, ș.a. l-au stimulat. Tehnica alăturării întîmplătoare de tablouri, de fotografii, colajul, „realismul fotografic", antiacademismul, amoralismul, desființarea granițelor dintre realitate și vis, cultivarea spațiilor halucinante, „irationale" și-au aflat, în proza anticalofilă a antiromanului în care se încadrează, cu pregnanță și puternică personalitate prozatorul român, un ecou sigur. Desfid pe acel critic literar care ar izbuti să afle o unitate formală **Podului de gheață.** Unitatea există dar, repetăm, e subterană, inanalizabilă, virtutea fundamentală a cărții constînd în densitatea amănuntelor: unele revelatoare, altele gratuite, altele neadecvate. Toate însă sugerînd, în cele din urmă, complexitatea, haosul existenței, viața însăși, neregizată și nesulemenită, oricît de meșteșugit, de scriitori. În ceea ce privește limbajul, el n-are nimic comun cu beletristica. Nu este, cum spuneam, transfigurație ci **tranzlație.** Nu e evitat scatologicul. Spiritele pudibonde se pot irita. Nu-i nimic. Se vor obișnui fără falsa pudoare a filistinului. Foarte dificilă la lectură (căci ne umilește orgoliul de cititori „versați") insurgentă sub raport formal și nu numai, ultima carte a lui D. R. Popescu cere îndîrjire și pacientă. Important e să străbatem primele 100 de pagini, restul devine suportabil. Nu facem, evident, din dificultatea lecturii un criteriu de valorificare estetică. Dar nici n-o putem ignora, făcîndu-ne că plouă. Ne îngăduim să-i reproșăm autorului următorul lucru: **să nu uite că scrie, totuși, și pentru cititori.** Uneori ai impresia, la lectură, că scrie numai pentru sine însuși. Or,... **„cititorul nostru, stăpînul nostru"** — Dacă-l ignorăm se poate produce reacția de reciprocitate. Din această dilemă, vorba aceea, „nu putem ieși". E adevărat că autorul **Podului de gheață** are cititori fideli, mulți, de ordinul sutelor de mii, nu exagerăm. I-a ispitit și i-a convins cu primele cărți, destul de multe, scrise de peste două decenii. A dovedit deci că știe ce e literatura, în vechiul ei înțeles. Ca și pictorul modern care a dovedit că știe să picteze ca cei vechi. Intrat în jocul contemplării literaturii autorului, cititorul de obicei nu dă înapoi, nu renunță la confruntarea cu ceea ce încă nu pricepe, dar crede că va pricepe, căci are încredere în autor. Intuiția autorului modern despre orgoliul cititorului fidel n-a dat greș. Literatura nouă a lui D. R. Popescu e un ecou al crizei conceptului de beletristică. O criză este însă **un purgatoriu** (deci un fapt benefic) și **nu un crematoriu.** Sau, dacă vrem, un crematoriu din care se poate ivi o nouă pasăre Phoenix. **De nu s-a ivit, prin Podul de gheață.**

atelier literar
poșta redacției

BELLA FABIAN : Pare să fie ceva, dar încă nu putem trage concluzii (prea puține texte, și ele parțial indescifrabile).

NATA CIAG : Versurile sînt mai de grabă discursuri, uscate, prozaice. În proză, pare să fie ceva, un început. Să vedem, în continuare.

D. E. R. : „Romb", „Contract". **C .IORGULESCU :** Lucru caligrafic, mai curînd de efort, în general programatic, dar nu lipsit de finețe, subtilitate : „De-au fost cîndva". „Spre seară". „Mirajul apei" și „Poezia-i un semn" (amîndouă cu finalul mai puțin reușit).

C. GHERGHINOIU : E firesc să insistați, sînt destule motive. Vă reușesc mai bine lucrurile mai „adunate", în care capriciile asociative sînt mai sever cernute, în care vorbele sînt mai insistent convocate la o aderență plauzibilă și consecventă, în care excesele și despletirile metaforice, umpluturile parazitare, servituțile prozodiei, etc. sînt mai atent controlate, amendate, respinse. Ca, de pildă, în „Sonete", 1, 2, 6. Sperăm ca, pe această linie, rezultatele să capete o pondere din ce în ce mai semnificativă, mai concludentă.

MARIA-DALIA : Un lucru bine scris (poate cel mai bun de pînă acuma), în care, deși se păstrează cadrul și „aerul" însemnărilor din jurnal, încep să se definească promițător unele preocupări pentru compoziție și structură. (Vă dorim succes la examene !).

N. G. DELABOG-MUSCELEANU : Pagini mai degrabă modeste, în care rareori răzbate o undă lirică. Prea multe enumerări telegrafice și descripții prozaice, prea multe îmbinări de cuvinte opace, fără sens, inerte (ca, de pildă, „ajunul rădăcinos al gîndului" ?!, „trecusem din izbînda serii" ?!, „papagalii silențioși ai soartei"... etc., etc.).

M. O. IOANA : Sînt unele indicii favorabile, mai ales în „Amenințînd". Să vedem, în continuare.

V. ZGOROBETE : Însăilări superficiale, „după ureche", care mimează (destul de stîngaci și rudimentar) poezia, fără a ajunge la ponderea și freamătul ei adevărat. (În plus, nesiguranțe de expresie și de ortografie).

A. L. ARIADNA : Pagini evazive, în doi peri, în care mimetismul și „lucrul manual" par să cîntărească mai mult decît semnele (încă ipotetice) ale vocației. Ceva mai înfiripată, „A doua noapte". Să vedem ce mai urmează.

MANOLE DAN : Sînt semne de poezie, mai ales în „Din adînc", „Răsturnată, brazda", cu toate că, și ele, ca și restul de pagini, rămîn prea mult dominate de convenționalism, de ecoul și inerțiile lecturilor școlare, cu toate că uneltele și mijloacele sînt încă lipsite de experiență, șovăitoare, uneori stîngace. Vă trebuie o mai largă și mai profundă familiarizare cu poezia modernă, un exercițiu mai divers, mai îndrăznet și mai spontan, în căutarea unui drum propriu. (...și mult calm, aplicație susținută, pasionată, răbdare, curiozitate...). Rămînem în așteptare.

I. CAZABAN : Într-adevăr, nu e un pas înainte, textele sînt încă prea aglomerate și obscure. E nevoie de un efort susținut spre simplitate și limpezime. (Firește, ne puteți căuta cînd aveți drum prin București).

CONSTANTIN DIACONU : Din ceea ce se poate descifra din manuscrisele dv. (și trebuie să recunoaștem că se poate descifra destul de puțin !), rezultă un nivel foarte scăzut, poate chiar absența aptitudinilor specifice poeziei.

ȘTEFAN PAVELESCU : Nu putem răspunde nimănui acasă ; n-avem timpul și mijloacele necesare. Și neputînd răspunde tuturor (ceea ce, dealtfel, ar însemna să desființăm această rubrică !) nu putem, firește, să facem pentru nimeni o excepție, adică o favoare. Sperăm să fiți de acord cu acest punct de vedere. (Dealtfel, e foarte simplu să vă păstrați incognito-ul ; alegeți-vă un pseudonim... Dacă numele dv. real vi se pare atît de rar și ușor identificabil !...).

Vasile Dumitru, Florin Bănică, Mihai Cotuțiu, Iulian Mocanu, Luize-Iuliana Sandu, Petre Pârvulescu, Decebal Alexandru Seul, I. Craiova, (ceva în „Regăsire", „Lebădă ucisă"), **Maria Bălan :** Nimic nou !

Dafin, Vichentă Stingu Ciclovan, Anda Ilarion, Florina Marghitan, Ion Apoldeon, Marcel Ciucur, Pink Floyd (parțial indescifrabile), **Pavel Dragomir, Sorin Dimboviteanu, Neculai Pachița, Nicolae Mihai, Viorel Dogaru, G. A. Bitana, Ioan Mangu, Aurel Marin, Ioan Ciurea, Marian Stănciulescu, Florea Ion-Caracal, Mihai N. Enășoaie, Alexandru Rombeanu, Petre Dumitru :** Încercări la nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Învățătura", „Crește azi o Românie", „Așa vom fi", etc., „Orestica eroare", „Am să mă iert", „Poetul și străinul", etc. (semnătură indescifrabilă).

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Fotografie în parc

cu o fidelitate de început de secol
mai veghează pe aleile parcului
lăsat în părăsire
fotografii la minut
dimineața devreme
cînd lumina nu e pătată
de razele calde ale soarelui
năvoadele azvîrlite în lac
clandestin aduc la mal
ultimii pești roși de melancolie
și ochiul lor dureros sub respirația
inutilă adie fotografiile
prinse la uscat în toți copacii
parcului printre frunze
chipuri surizătoare
amintirile de peste viață
în ramuri bogate și
undele se înfioară
sub o cunună neștiută sărbătoare.

VIORICA IONESCU

Anotimp

Aș putea
azvîrli o chemare
peste tot
acest noian
de primejdii
de neputințe, orgolii,
dacă mi s-ar deschide inima
ca o venă a Bucuriei
aș încheia cu tine
un pact de neagresiune
pentru orice ziuă cu soare
numai atît să trăim
în sfințenie
umiliți în lumină
cîrtițe bete
un anotimp de sărbătoare

IRMA SANDU

Orele

Zilnic, se string pe lucruri
ghemotoace de ore
seara, cînd le adun să le-arunc la gunoi,
pătate cum sînt
de-atîtea senzații,
de-atîtea cuvinte mincinoase de dragoste,
îmi murdăresc mîinile
și lasă în cameră un insuportabil miros
de zădărnicie, de flori ofilite,
absorbit cu greu, cînd deschid fereastra,
de întunericul buretos al nopții.

CRISTALIA STOIA

Peisaj de Virgiliu Demetrescu-Duval

Emoțiile

Stau lîngă oameni necunoscuți
Și nu știu cît sînt eu, ce am de la ei
Pînă cînd luna rotundă
Își înflorește deasupra pomul: un tei.

Atunci, răzvrătit împotriva pămîntului din mine
Mă dezbrac de el ca de o rufă primară
Și plec hai-hui prin spații
Fără fringhii și fără scară,

Fără pereți cu geamuri ce trebuie forțate
Ca să privesc în camere închise
Unde stau tolănite de milenii
În fotolii albastre, emoții nescrise.

Ele mă simt, se ridică și fug,
Un stol de fecioare înspăimîntate,
În timp ce eu le explic prietenos
Că vorbele sînt niște palate

În care odată intrat nu mai mori,
Timpul trecător nu mai are ce-ți face,
Că e frumos și vesel printre oameni
Ca prin străvechi iarmaroace.

Emoțiile cred, vin îmblînzite,
O stare de vis fericit mă cuprinde,
Sufletul mi se face bun și plin
Ca mesele de sărbători, cu merinde.

Le-așez în versuri ca-n buchete de flori
Legate cu panglici de lumini colorate
Și le dărui oamenilor, care devin visători.
Avizi de-nălțimi și de puritate.

EMIL GAVRILIU

Poemul Mirelei

Pe umerii mei goi
cad frunze de lumini,
e o noapte de vară
cînd nimeni nu mă vrea.

Cu trupul atîrnat
ca o rochie goală,
alerg printre frunze
și caut o stea.

MIRELA DUMA

Destin

Sînt un amestec de vieți
trăiesc din curiozitate
să aflu ce se mai întîmplă
între ele
chiar dacă puțin cîte puțin
lipsesc din fiecare
și plec într-un urmaș;
prin nașteri peste moarte strig
netrăitul trecut —
viitorul lui adevăr —
să creadă că se aude pe sine
că visează
frînturi de viață în care mai sînt...

CONSTANTIN OPRICA

Atîtea senzații

Atîtea senzații mă pătrund
că am devenit de nerecunoscut
ca un animal neclasificat,
am mîi de sulițe în mine,
saltul din afară e impetuos, neîntrerupt,
nici o bucățică de piele n-a rămas neatinsă
iar înăuntru veninul senzațiilor
de tot felul se amestecă
dizvolvîndu-mi organele și suind la creier.
Trec împovărat prin lume
urmărit de ultimele știri și pericole.
Cu microscopul în care
galaxiile eliptice sînt lentile
iar razele cosmice vor fi folosite pentru baleiaj,
cine știe ce extraterestru,
cercetîndu-mă,
va trage concluzii greșite
despre civilizația noastră.

CONSTANTIN BUICIUC

Calitatea vieții

Urmare din pag. I

ca simplu termen de comparație pentru prezent.

În timpul „anilor grei" de clandestinitate membrii partidului, ai mișcării noastre revoluționare și patriotice, se simțeau solidari și frați, nu numai în lupta politică, dar și în viața lor de oameni (de obicei) necăjiți. Se ajutau între dînșii, cu vorba și cu fapta. Un necaz mai greu, cineva concediat, un copil bolnav, sau un deces în familie, nu cădeau pe capul omului ca să-l împingă la deznădejde, fiindcă tovarășii lui vegheau, primea un sfat bun, venea un medic care vezi-că nici nu cerea onorariu, sărea careva să o ajute pe gospodina necăjită și la ananghie sosea și un ajutor bănesc. Se întrajutorau, își purtau de grijă și nici nu-și prea vorbeau cu „dumneavoastră", fiindcă, vorba românului, se-aveau ca frații, indiferent de vîrstă și condiție socială.

Acum totul aparține tuturor, iar principiile colectivității (și demnității) primează în munca și lupta generală pentru îmbunătățirea calității vieții și a muncii, conform planurilor și în virtutea tuturor legilor de noi făcute. Dar relațiile umane n-au evoluat pe măsura relațiilor de producție. Conștiința socială a rămas mai în urmă ; e un fapt recunoscut. Aceasta semnifică și raportul dintre muncă și muncitor, dintre mașină și om, dintre proprietate și proprietar, ori dintre beneficiu și beneficiar.

Dar nu uitarăm cumva, pe drum, solidaritatea frățească dintre tovarăși în confruntarea cu nevoile tuturor și ale fiecăruia în parte ? Mi se va răspunde că toți sîntem egali în fața legilor, că avem datorii și drepturi egale, în viață ca și în moarte. Societatea noastră nu poate fi o mare „singurătate în comun" cum scria cineva despre o altă societate. Acest sentiment de echipă și de familie, atît de necesar calității vieții sociale — deși prezent în toate filmele de actualități, — este încă absent în multe din cazurile observate și de dv. în cotidian, și lipsește mai cu seamă în clipa și locul unde fiecare luptă (și tot mai mult „pe cont propriu") cu greutățile cele de toate zilele.

Dacă am întreprinde o anchetă pur sociologică menită să constate cît de mult și de bine se ocupă instituțiile, serviciile și organismele obștești de soarta personală a celor ce le-au fost dați în „evidență" (uzină, școală, spital, cooperativă etc.) și care e aportul sindicatului (real, nu formal !) la rezolvarea problemelor fiecăruia dintre membrii săi, sînt convins că s-ar putea produce statistici și grafice nu totdeauna „optime". S-ar cuveni totuși să fie altfel, de vreme ce cuvîntul de ordine al României socialiste este : totul pentru oameni.

Toate cîntecele care ne înduioșează și toate cărțile frumoase care se scriu și mai ales care se citesc cu nesaț, ne cuceresc bucuria și adeziunea prin adevărul rostit cu sinceritate și dor de mai bine, un adevăr înțeles din inima lucrurilor și nu din colțul impasibil și confortabil al „observatorului". A milita pentru calitatea acestei vieți face parte din drepturile și datoriile fundamentale ale omului care imaginează statul pentru eternitate.

Orizontul responsabilității

Urmare din pag. I

libertatea și să-i dea legitimitate națională ? Ceea ce a adus, pentru literatură, acest moment crucial este, în primul rînd, orizontul responsabilității istorice. Era clar, pornind de la acel contact nou cu tradiția, că literatura română avea din nou identitatea ei istorică, poziția ei inconfundabilă și liberă ; scriitorul român căpătase, din punct de vedere politic, misiunea de a scrie **românește** cît mai bine și de a răspunde întrebărilor istoriei cu o voce specifică. Istorie, aceasta înseamnă „adevăr" și dacă scriitorul își cîștigase din nou poziția lui de conștiință istorică atunci aceasta însemna că și-a cîștigat-o și pe aceea de conștiință justițiară. O epocă nouă, în care literatura era chemată să vorbească cinstit și documentat, să dezvolte ceea ce rămăsese neconsumat în tradiție, să dea o imagine adevărată asupra lumii, să reconstituie istoria „așa cum a fost" — iată ce însemna pentru scriitorul român acel eveniment de acum șaptesprezece ani, Congresul al IX-lea al P.C.R.

Scriitorului nu i se mai cereau „scheme", „șabloane" și „tipizări", poetul nu mai era chemat să-și reducă vocea la „mecanisme" lirice verificate dar confundabile, prozatorul ieșea de sub tirania idilicului „erou pozitiv" triumfător, criticul pierdea, din fericire, acel decalog de norme rudimentare de unde „esteticul" fusese eliminat. Ceea ce triumfase atunci era cultul valorii ; și nici nu putea fi altfel, căci valoarea dă soliditate unei culturi și durabilitate unei opere. În locul „șabloanelor" venea „diversitatea de stiluri", în locul „proceselor de intenție" — atitudinea lucidă și curajoasă, în locul unei „istorii" scrise după modele inadecvate era așezată înșiruirea organică de fenomene, specifice acestui mediu național și numai lui.

Pentru istoricul literar care examinează acei ani și ceea ce a urmat, pînă azi, efectul se dovedește a fi copleșitor și ar trebui să recunoastem, în fine, că nu „momentul 1960" constituie adevărata cotitură în literatura românească, ci acela care a urmat îndată după 1965. Cei mai de seamă poeți postbelici, Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Daniel Turcea își publică acum volumele care îi afirmă, rămînînd să confirme ulterior în deplină libertate creatoare. Proza lui Marin Preda, Eugen Barbu, Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Nicolae Breban ar fi putut apărea, poate fragmentar, însă cu infinite dificultăți, dacă acea răscruce istorică nu s-ar fi consumat pozitiv. Dar Constantin Noica, Edgar Papu și Adrian Marino, ce ne-ar fi putut da, într-o epocă de tiranie a schemelor rudimentare, populată de fel de fel de „administratori" ? Ceea ce ne „dăduserâ" și mai înainte, adică nimic.

Cei mai de seamă victorie a Congresului al IX-lea al P.C.R. a fost, în literatură, afirmarea acestor însemnați scriitori, cei mai de seamă pe care i-a dat literatura română postbelică și fără de care interogația românească ar avea o dimensiune cu mult mai scăzută. Efectul acesta, vizibil cu ochiul liber, al afirmării literaturii „prin virfuri", n-ar fi fost de imaginat fără o înaintare uriașă la nivel mediu ; literatura nu s-a emancipat propriu-zis, ea și-a recîștigat conștiința de sine și libertatea de a fi diversă adică, în definitiv, creatoare. Cine examinează, numeric, scriitorii activi de atunci și pe aceia de azi observă, cu o de înțeles satisfacție, că sub aspect cantitativ diferența este enormă, ba, mai mult, crește de la o zi la alta, căci scriitorul de mîine pare a veni, din ce în ce mai mult, din straturile cele mai diverse ale populației, fiind „profesionist" mai degrabă în conștiință decît în „poziția socială". A deschide larg porțile literaturii tuturor celor care prin talent și prin trudă continuă dovedesc că au, sub aspect valoric, ceva durabil de spus — iată un rezultat viu, palpabil, care nu poate decît să încinte pe acela care e atent la viitorul culturii naționale.

„Un realism fără granițe", poate că acesta e cîștigul cel mai însemnat al Congresului al IX-lea al P.C.R., o literatură puternică, adînc națională, o evoluție, iarăși, organică a literaturii române ; cum să nu înțelegi că atunci, în urmă cu șaptesprezece ani, cultura românească și-a fundamentat, pe un teren solid, viitorul ?

REVISTA STRĂINĂ

● **O AMPLĂ DISCUȚIE** a fost provocată de expoziția unui muzeu de etnologie din Stuttgart, reunind lucrări de artă din culturi diferite, de la budhismul indian pînă la băștinașii din America de Nord sau fetișurile congoleze. Un comentariu din Kölner Stat — Anzeiger reproduce opinia profesorului Friedrich Kussmau : „Diversitatea capacităților umane în artă este ceea ce probează etnologia". Comentatorul conchide : „Popoare de departe, epoci de demult, această expoziție nu se limitează, cum făceau alte colecții etnologice din ultimii ani, la o singură regiune, ci prezintă exemple de artă din multe părți ale lumii. Dar, cu toate eforturile pentru realizarea unei selecții convingătoare, avem de-a face mai ales, cu obiecte frumoase, care se adresează iubitorului de artă ; în acest sens, este edificator să o parcurgi".

● **JAPONEZII** se dovedesc încă o dată mari iubitori de operetă. Este ceea ce probează Hironori Terasaki, președintele Societății de operetă din Japonia, elogiind în cuvinte superlative arta atît de îndrăgită în Europa, a operei populare. Cuvintele sale au fost prilejuite de un turneu al Operetei din Vietnam, cu spectacole la Tokio, Yokohama, Nagoya, Osaka și Tukuoka. Hironori Tersaki face, de asemenea, o paralelă între operetă și musicalul de tip american, care păruse să ia locul artelor muzicale tradiționale, constatînd reînvierea operetei și a melosului de pe vremea bunicilor noștri.

● **UN COLOCVIU** de trei zile a fost consacrat tematicii „Scriitorii și pacea", încheiat cu un text final care proclamă adeziunea a peste 60 de poeți și romancieri din 18 țări pentru ideile generoase ale eliberării omului de cosmarul nuclear. Comentariul lui Harald Kleinschmit pe marginea evenimentului consemnează voința autorilor textului final de a „susține eforturile în vederea garantării securității, prin dezarmare, indiferent dacă sînt aprobate sau nu de guvernele țărilor lor și a considera că este datoria lor de a veni în ajutorul celor care sînt persecutați pentru că apără pacea. O rezoluție cu un caracter poate prea general, dar care are efecte politice foarte concrete".

● **DOUĂ PREMII LITERARE** au fost recent decernate de Academia germană pentru poezie de la Darmstadt, respectiv premiul Sigmund Freud pentru proză științifică și Premiul Johann Heinrich Merck de critică literară și eseu. Cu ocazia Congresului de primăvară al academiei, s-a decis ca Premiul Freud să fie acordat lui Arno Borst, istoric din Köln, care s-a ocupat cu istoria catharilor, cunoscuta mișcare eretică din Evul Mediu. Premiul Merck a fost acordat lui Albert Schirnding, autorul unei lucrări celebre, intitulată : „Prin labirintul timpului". Academia anunță, de asemenea, o sesiune specială de toamnă consacrată unor colocvii asupra lui Goethe.

● **CUNOSCUTA ACTRIȚĂ** Rommy Schneider este amplu celebrată în articolele tulburătoare pe care le-a provocat moartea sa subită. Criticii de specialitate au revenit asupra contribuției artistice a lui Rommy Schneider, trăgînd concluzii asupra posterității sale, care a început atît de neașteptat. Michael Schwartze scrie în acest sens în **Frankfurter Allgemeine Zeitung** : „Talentul, spunea ea, înseamnă să te supui în întregime muncii. Nimeni nu poate să pretindă că are un destin atotputernic. Dar viața sa, care putea să le facă pe mîndinele să viseze, era de fapt situată sub o stea întunecată".

● **UNA DIN MODALITĂȚILE** cele mai interesante produse de literatura americană contemporană este așa-numita „faction", un decalc al termenului „fiction". Este vorba adică de literatura ce are la bază un caracter strict documentar, însușindu-și însă modalitățile de expresie ale romanului care este operă de pură imaginație. Adică, o narațiune ce respectă în întregime datele realității și scriitura poematică specifică expresiei artistice. Fondatorul acestui nou gen literar pare să fie, în anii noștri, Trumann Capote, autorul cunoscutului „Cu sînge rece". La ora actuală, criticii remarcă însă subîmărcarea acestui gen literar în opere de meditație existențială, cum sînt cărțile lui Peter Matthiessen. Pornind de la o experiență spirituală, înscenînd în mod original „aventura" călătoriilor sale cu scopuri științifice, autorul a reușit să dea cîteva din aparițiile importante ale literaturii americane de azi și să consacre definitiv un gen literar.

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (I)

Urmare din pag. I

masca într-un fel începutul cheliei. Era o anumită cochetărie în ritualul acela singuratic, în felul cum se apropia de apa oglinzii ca să se vadă mai bine, în minutia cu care-și studia întreaga ținută trăgîndu-și haina de poale cu gesturi scurte așa cum fac soldații înainte de-a se prezenta la raport.

Stăteam în partea opusă a holului și n-avea cum să mă vadă.

După ce s-a mai uitat odată în oglinzile ce-l răsfrîngeau întreg, s-a îndreptat hotărît și cu o figură preocupată, gînditoare, spre cabinetul președintelui.

După cîtiva ani l-am revăzut la Mogoșoaia într-o seară cînd venise să-și aducă o parte din lucruri.

Alesese camera sase, o cameră mare și confortabilă cu ferestrele dînd spre imensul parc secular, în care sedea de obicei Fănuș Neagu.

Marin Preda îl abordase pe Fănuș la Sinaia tratînd cedarea camerei, pentru o scurtă perioadă, contra unei sticle de whisky. Sticla s-a evaporat la Sinaia în doi, și acum **moncherul** (așa-i zicea toată lumea mai apropiată) se prezentase să-și ocupe odaia arvunită.

Atunci mi l-a prezentat Fănuș și **moncher** mi-a întins o mînă moale, lenoșă parcă, nepăsătoare, cu un gest ușor distant, măsurîndu-mă o fracțiune de secundă prin ochelarii cu multe dioptrii. Nici nu cred că-mi reținuse numele.

Era îmbrăcat corect, într-un costum gri, bine croit, cu cămașă albă și cravată în dungi. Nu m-a frapat eleganța vestimentară care, de altfel, distona cu întreaga lui înfățișare de țăran ușor stînjenit de vesmintele impecabil croite.

M-a frapat chipul osos, bărbia voluntară împinsă mult înainte, (mai tîrziu avea să-și facă un tic din felul în care-și împingea bărbia înainte, exprimîndu-și de obicei o nedumerire), și cuta dintre sprîncenele dese, adîncă, tăindu-i fruntea.

Administratorul i-a dat cheia și l-a însoțit pînă în cameră.

Marin Preda a stat o vreme, aranjîndu-și probabil lucrurile și înainte de plecare, (hotărîse să se mute a doua zi) a intrat în sufragerie, s-a uitat spre masa la care sedeam cu Fănuș și cu Florin Pucă și-a strigat brusc înveselit spre stupefacția mea care, pe vremea aceea, nu înțelegeam sensul cuvintelor adresate nouă sau, poate, nimănui :

— Beți, mă, belitilor, beți să vă distrugeți ! După care a ieșit zîmbind, făcînd un semn de salut cu mîna ridicată.

(continuare în numărul viitor)

Rețete estivale : Din cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud".

Sos de tarhon : Se curăță 3—4 cepe și se taie mărunt de tot. Adăugăm 1—2 linguri de mustar pătrunjel și tarhon tăiat subțire, apoi puțin vin alb și ulei. Se amestecă bine.

Unt de verdețuri : Trecem prin mașină cojii de ceapă verde, tarhon, pătrunjel, mărar, frecăm cu unt pînă se face pastă. Adăugăm un pic de lămîie. Ajută celor cu insomnii rebele.

VIAȚA CĂRȚILOR

SPAȚIU CREPUSCULAR

Inima ca un pumn de boxeur (Editura **Cartea Românească**, 1982) se intitulează ultima carte a Norei Iuga, un volum subțire dar dens, conținînd cîteva poeme mai ample dar și texte scurte, „părți" ale unui întreg care impresionează nu în ultimul rînd prin organizare. În celelalte cărți, autoarea **Opiniilor despre durere** părea mai puțin un spirit organizat, în general viziunile sale lirice impresionînd printr-un fragmentarism „magnetic", printr-o atracție **metalică** între imaginile poemului, expresii ale „devorării de sine". De la motivul maternității, experiență înțeleasă într-un mod cu totul personal și liber de schematisme, izvorită de altfel din necesitatea sentimentală de a capta un univers de forme aflate în ipotetică rebeliune, veritabil magnetism de sorginte suprarealistă, poeta a trecut, dramatic și în registrul unei tensiuni a stărilor-limită care se lasă totuși „incetinite", contemplate ca într-o lectură infidelă, la revelația spațiului anarhic-crepuscular învesmîntat continuu în „faldurile" tăioase ale spaimei. Frică, groază, teroare, motivate de accentuarea sentimentului de înstrăinare a tăinuitei înfringeri, se ascund acum într-o imagistică bogată în energie, vulcanică în profunzime, ca și altădată, dar **reținută** de o aprigă „lumină" interioară, cu transparență de oțel și rază de acțiune la suprafața poemului, programată pentru a recluziona spiritul. Din ce în ce mai mult, în poezia Norei Iuga se accentuează această tensiune a expresiei devenită capcană, ea însăși sporind cu răceală eterică tortura sensibilității. Drama săvîrșită aici aparține indeosebi agresivității polimorfe cu care este dotată înfringerea, ireversibila curgere a ființei în neant, a materiei organice în fosforescența metalică a universului mineral. A vibrației diafane într-un tip aparte de **mutenie** a spațiilor sensibile. Se pot intîlni în **Inima...** „fragmente" și viziuni de ansamblu, hățiș trucat și geometrie acaparantă, formă și dizolvare a formei, toate înnodînd firul nevăzut al „impuținării" și reificării, al degradării și despărțirii de o iluzorie plăcere a mișcărilor estetizate. Totul pare a se **rupe** și a curge sincopat, ca un bohot încă abstract. Neantul poate fi surprins atît în existența larvară care proliferează, cu o răceală înspăimîntătoare, asemănătoare unei „igrasii" a spiritului, a **morții continue** care înăbușă orice elan emoțional, cît și libertatea iluzorie de a convoca amintiri capabile să remonteze retrospectiv gustul pierdut al triumfului sentimental, tinerețea, acum umilită ca un obiect tocit.

Trei cicluri de poeme ascund și etalează succesiv percepțiile „dure" ale existenței crepusculare, stăpînă pe sigiliul **rece** al expresiei care aneantizează trăirea, iluzia, visul. Titlurile lor sînt în bună măsură generic-metaforice, alcătuind chiar o „scară" pe care se coboară în cenușiul tenebrelor. La Nora Iuga groaza, teroarea cuprind mai ales ca o învăluire : agresiunea a rămas acum doar suita de semnale prin care mediocritatea înconjură sufletul, întrînd în încăperile intime ale sentimentelor. Avem în acest volum o frumoasă și amănuntită radiografie a derizoriului, a umilului și deopotrivă a umilinței înrozitoare, a gesturilor imputinate ce vestesc **stingerea** și teroarea cenușie a stingerii. „Ascunzătorile", „cometa în măcelărie", „inima ca un pumn de boxeur" sînt treote metaforice ale declinului, echivalent cu spaima crescîndă. Secțiunea mediană este poemul remarcabil al introspecției de sorginte metafizică : sentimentele devin aștri comuni ai imaginației violențe **terne** cu care se pătrunde în universul lăuntric ; aștri căzuți în spațiul anonim al străzii. Metafora „cometei în măcelărie" are exact atîta forță cîtă e necesară pentru a puncta „dezlănțuirea" crepusculară. Umilința nu este întru totul motivată în contingent, în ciuda invaziei de cenușiu existențial, parcă polemic accentuată în acest poem : ea păstrează conturul unei sfîșieri în ordinea „superioară" a universului. Lent, dar percutant, percepem nu numai „bezna" ce înconjoară ființa delicată ce sălășluiește în fiecare gest, dar și subtila ei „risipire în cer", volatilizarea și trecerea eterată într-o pace metafizică, adevărat catharsis pe care durerea și „violența" degradării sînt obligate să le întîlnească.

În concluzie, expresia poetică a Norei Iuga este deopotrivă tăioasă și delicată, rafinat-complicată și strălucitoare prin „exactitate", mimînd arbitrariul sau ingenuitatea dar **studiată și riguros** „orchestrată" pentru a sugera o dată în plus plurivalența „dezastrului" sentimental, groaza și paradoxala căldură astrală a **groazei. Prin ultimul volum**, lirica Norei Iuga, **profundă și sclipitoare**, își consolidează valoarea incontestabilă, ajunsă în sfîrșit la o mai dreaptă **prețuire.**

Costin Tuchilă

REPERE

Ilustrații convingătoare

Editura **Dacia**, din Cluj-Napoca, probează încă o dată, gustul pentru cartea văzută în chip de „operă" tipografică. După aparițiile somptuoase din clasici ai literaturii universale, în traduceri pe care le-am consemnat în acest loc cu elogiile cuvenite, o recentă apariție din poemele lui Ettore Capuano probează același gust pentru tipăritura îngrijită, pentru acuratețea prezentării. Coperta și ilustrațiile lui Szenczy Zoltán sînt întrutotul remarcabile, și le menționăm în primul rînd, pentru că ele fac indiscutabil succesul unui volumaș de poezie care este greu de salvat prin valoarea lui, chiar dacă apare sub semnătura a doi scriitori tineri cu prestigiu consolidat, Mariana Costescu și Eugen Uricaru, și cu prefață de Vasile Igna. Cele „Opt sigilii de dragoste" constituie un lung poem, de o mare prolixitate, cu oaze de poezie, mai ales pe linia unor succinte definiții lirice. Este surprinzătoare, de altfel, modalitatea discursivă a lui Ettore Capuano, atît de disonantă față de lapidaritatea și caracterul intricat al expresiei poetice moderne. Într-o poezie care a stat în secolul nostru sub semnul lui Ungaretti, aceste parcele lirice nesfîrșite, cu reluări de mituri străvechi, Orfeu și Euridice, sau mitul adamic, la care se adaugă, într-un mod straniu, imaginea lui Sancho Panza, se insuflețesc abia din cînd în cînd cu versuri strălucitoare, cum este această definiție din „Al optulea sigiliu" : „Iubirea e sigiliul meu / deschide și închide porți în / Taină (...) întotdeauna fericirea e femeie". Drama cuplului este tradusă într-o imagistică confuză, reluată în diferite variante, cu aluzii la problematică existențială mai vastă, chiar la aspecte sociale și de moravuri ale lumii contemporane, pe o gamă în genere cunoscută din discursuri tot atît de puțin inspirate cum este și modalitatea logoreică a lui Capuano. Iată însă o altă „definiție", citabilă pentru sugestia plină de grație : „Sîntem două cupe ale aceleiași sfere : o știi, sufletul meu / Nu mă interesează dacă rămîi / atît de departe de mine. / Parfumul sublim al iubirii / a prins cupele noastre într-o matrice eternă. / Timpul nu mai contează. / Nu contează dacă-ntr-o zi întîmplarea / Ne va face să ne simțim lipsiți de orice obligații, / dar trebuie să știm în inimă / că o iubire sublimă nu se degradează / chiar dacă poate să o tulbure risul amar / al banalității". Desigur, banalitatea extremă apare chiar și în iubire, atunci cînd sentimentele sînt traduse în cuvinte ca sublim, eternitate, suferință ș.a.m.d. Dar niciodată caracterul rizibil nu apare mai evident decît atunci cînd imaginea matrimonială este tratată fără har. Un poet al universului domestic, cum ar fi Arghezi, în unele poezii, de pildă, se salvează numai prin genialitate, prin invocarea adîncimii aceleia nebănuite pe care o creează „nunțile" în sensul lor exemplar, sau cu referință cosmică. Repetarea ternă a imaginii „soției" la Ettore Capuano este fadă, ca și meditațiile de tipul : „Virtutea nu e mucegai de vechituri, / i-o regulă-nțeleaptă care conduce materia / zi după zi, minut după minut / și moartea e un obstacol doborît / de-un cimp care rămîne / de-un fiu care rămîne / și se oglindește-n unica, copacul esențelor / se proiectează în alt copac al spiritului".

Fără a împărtăși în general exultanța unei părți din critica noastră pentru poezia română de azi, traduceri ca cea din **Poema d'amore** a lui Ettore Capuano ne îndreptățesc să credem că, într-adevăr, lirica unora dintre confrații noștri de azi este mult deasupra nivelului mediu al producțiunilor din țări cu îndelungată tradiție și prestigiu literar universal. Dacă proba cea mare o reprezintă modul cum sînt transcrise sentimentele fundamentale în poezie, atunci o pagină ca aceasta este definitorie pentru ceea ce poate Ettore Capuano : „Soție, sfîntă soție cu mine unită în dragoste, / ți-am pregătit o rochie albă ca zăpada /dar tu m-ai făcut să sufăr / un timp lung de depărtare / înainte de a-mi spune : da / Aș fi vrut să dezleg visele / ca să citesc mai bine viața ; / dar tu erai soția inimii apropiată mie / și povesteai întîmplări străine. / Ca-ntotdeauna astfel pe pămînt. / Cauți India și găsești un nou continent". Ce frumoase sînt în schimb, o spunem încă o dată, ilustrațiile lui Szenczy Zoltán.

Aurel-Dragoș Munteanu

LIRICĂ FRANCEZĂ

RIMBAUD

Vocale

A NEGRU, E alb, I roșu, U verde, O bleu : vocale,
Cîndva latentele-vă nașteri destăinui-le-voi :
A, negru, păros corset de-avid, strălucitor puhoi
Al mușteloi, dind crudelor duhori tîrcoale,

Umbrite golfuri ; E candori de aburi și de corturi zvelte,
Lănci de trufași ghețari, regi albi, fiori ca de meduze ;
I, purpură, sînge scuipat, ris al seducătoarelor buze
În orbească minie ori în bețiile penitente ;

U, cicluri, palpitul divin al mărilor sub zenituri,
Pacea pășunilor pline de vite, pacea adîncilor riduri
Pe care-alchimia le-nseamnă pe fruntile studioase ;

O, suprem Fligorn de-un straniu zvon vibrind,
Tăceri cutreierate de Lumi și îngeri pe rînd :
— O Omega, violacee rază în Privirile-i radioase!

Simțire

În serile-albastre de vară voi porni hai-hui pe poteci
Printre lanuri țepoase de grîu, peste ierburi mărunte :
Visător, resimți-voi sub tălpi fiorii cîmpului, reci,
Lăsînd adierea să mîngîie dezvelita mea frunte.

Nu voi gîndi nimic, tăcut voi fi — străin :
Doar iubirea mă va învălui în mrejele ei

Și voi rătăci departe, tot mai departe, ca un peregrin
Prin Natură — fericit ca-n tovărășia unei femei.

Martie 1870

GÉRARD DE NERVAL

În pădure

Primăvara, pasărea renaște și cîntă :
Nu-i auziți, oare, chemarea vrăjită ?
O, ce pur și ce-nalt ne încîntă
Trilul păsării — în pădurea-nverzită!

Vara, pasărea soț ori soață-și dorește ;
Ea iubește mereu, cu ardoare !
Cît de duios și fidel dogorește
Cuibul păsării — în pădurea cu soare.

Iar cînd toamna se-așterne în jur, vineție,
Ea amuțește înaintea recelui timp.
Vai, cît de fericită trebuie să fie
Moartea păsării — în pădurea de-argint!

APOLLINAIRE

Despărțirea

Am rupt din ierburi acest fir plăpînd
Deci amintește-ți toamna a murit
Vom rătăci răzleți pe-acest pămînt
Aromă dulce-a vremii fir plăpînd
Și amintește-ți că te-aștept smerit.

ILARIE VORONCA

Aici sau aiurea

Vine-arare, de aiurea, singur, trist, un călător
Depănîndu-și, cui l-ascultă, povestirile amare
Și-n final : „Vă cer iertare", zice el cu glas ușor
Și ar vrea din nou să plece, unde însă — habar n-are.

În urechi, ca în cochilii, îi vuiește-ntruna marea,
Mult prea mari sînt ochii-i, fruntea pentru zarea vineție,
Un motiv în plus să plece. Nesfîrșită, depărtarea
Cu oceane însorite și munți falnici îl îmbie.

Noaptea-n juru-i lin se lasă și-n culoarea-i fără vlagă
Chipuri, mîini și voci topește — spirite rătăcitoare,
Sufletul acum mai bine ar putea să înțeleagă
Precum orbii pipăindu-și drumu-n bezna lor cea mare.

În românește de Ion Segărceanu

NÜRNBERG 1945 — 1946 (III)

Un proces, doi autori și o carte

„Vrem să fie clar că nu intenționăm să acuzăm poporul german. Dacă marea masă a poporului german ar fi acceptat docilă programul partidului național-socialist, SA-ul n-ar mai fi fost necesar și n-ar fi fost nevoie nici de lagăre de concentrare, nici de Gestapo !" Aceste cuvinte rostite la deschiderea procesului de la Nürnberg de către acuzatorul principal american, Robert M. Jackson, sînt puse în fruntea prefeței autorilor cărții „Procesul de la Nürnberg", Joe Heydecker și Johannes Leeb, publicată la München în 1979 și aflată în momentul de față în curs de apariție la Editura Politică din București, în traducerea Adelei Moțoc și a Ilenei Bărbat-Sgarbură. O carte cutremurătoare. O carte pusă în întregime sub pecetea obiectivității. O carte care a beneficiat de „patosul distanței", căpătîndu-și dreptul la perenitate. O carte despre care Eugen Kogon spunea: „...Nu cunosc o altă lucrare care să fi adus într-un mod mai viu și totodată mai stăruitor la cunoștința și în conștiința germanilor mai tineri — implicați doar prin contextul istoriei naționale, dar care au putut să nu fie implicați direct, nici ca victime, nici ca făptași — acel crîmpei din istoria noastră contemporană..."

Într-adevăr, Heydecker și Leeb desfășoară o întreprindere mai mult decît temerară : aceea de a spune din nou ceea ce fusese deja spus, și nu doar o singură dată, ci de zeci de ori și în zeci de moduri. Felul lor de a aborda o temă „bătută" este însă de o frapantă originalitate. Tocmai aceasta îi scutește pe autori de riscul repetării sterile, permițîndu-le etalarea unei maniere proprii de înfățișare a evenimentelor prin folosirea cu inteligență și evocatoare forță de selecție a faptelor și documentelor primului mare proces, din seria celor 13 procese cite s-au desfășurat la Nürnberg, după cel de al doilea război mondial.

Dacă cele relatate n-ar fi fost o crudă și cutremurătoare realitate, ne-am putea crede în fața unui pasionant roman polițist scris de doi maeștri ai genului. O arhitectură severă, un stil nervos, o penetrantă tensiune străbătînd fiecare pagină. Nimic inventat, nimic lăsat pe seama fanteziei sau a presupunerilor, nimic în afara faptului istoric. Cei doi autori sînt germani. Unul dintre ei, Heydecker, a făcut parte din grupul de ziariști acreditați la proces. 218 zile de dezbateri, un proces verbal al ședințelor însumînd 16 000 de pagini, peste 20 de tone de hîrtie folosită la multiplicarea documentelor, 780 000 de fotografii, 27 de kilometri de bandă de magnetofon, 7 000 de discuri, 550 de birouri, 22 000 de creioane tocite... Ca să-și scrie cartea, Heydecker și Leeb au străbătut mii de kilometri în căutarea martorilor, a acuzatorilor, a avocaților apărării. Principala lor sursă de documentare rămîn însă interogatoriile și declarațiile acuzaților puse față în față cu faptele lor. Fără comentarii de prisos. Fără patimă și fără porniri de răzbunare. Adeseori, cu elemente de „epilog" aduse în însăși desfășurarea acțiunii, drept „detalii" complementare la evoluția destinelor urmărite. Ca recunoașterea cadavrelor lui Goebbels, a soției acestuia și a copiilor lor, de către aghiotantul fanaticului ministru al propagandei hitleriste, într-un beci umed din Berlinul prăbușit... Ca înmormîntarea cadavrului lui Himmler de către cinci soldați americani, într-un loc rămas pînă astăzi necunoscut, pentru ca mormîntul marelui criminal de război să nu se transforme într-un pretext de pelerinaj al neofascistilor... Ca refuzul fiului lui Bormann, astăzi pastor, de a primi spre înhumare craniul tatălui său — descoperit la mulți ani după război, cu ocazia unor săpături edilitare în Berlinul Occidental, și identificat ca atare — refuz pornit din aceeași teamă ca locul de îngropăciune să nu devină loc de pelerinaj al „fidelilor"; ceea ce a făcut ca țigva marelui potentat să ajungă exponat macabru într-un muzeu de criminologie.

Dar nu astfel de „epiloguri" fac succesul cărții lui Heydecker și Leeb, ci tocmai „prologurile" la acțiunile descrise. Cartea se deschide prin înfățișarea giganticei „vînători", desfășurată în primele săptămîni de după 9 mai 1945, de către detectivii și criminaliștii atașați forțelor militare aliate de ocupație pentru capturarea principalilor criminali de război naziști. Un preambul la proces de o captivantă forță sugestivă. Un uriaș filtru în care hazardul își joacă adeseori rolul. Este capitolul care oferă nu numai o tramă de „roman polițist", ci și tabloul menit să înfățișeze adevăratul „crepuscul al zeilor". Om după om, cei sortiți să umple boxa acuzaților în primul mare proces al criminalilor de război din istoria omenirii sînt pescuiți fără menajamente. Trei lipsesc: Hitler, Goebbels, Bormann. Doi se vor sinucide după capturare: Himmler și Robert Ley. Unul, înainte de executarea sentinței: Göring. După acest scurt tur de forță în capturarea supraviețuitorilor Reichului fascist se desfășoară — pe aproape 600 de pagini — relatarea procesului. Autorii o fac cu discernămînt și elocvență. Nu sînt niște simpli „indignați". Nu folosesc descrieri tendențioase, nici „epitete ornante". Adjectivele sînt evitate. Metaforele excluse. Portretizarea nu recurge la caricatură. Faptele nude sînt cele care vorbesc, iar cei din boxa acuzaților se autoportretizează prin propriile lor cuvinte, în încrucișarea replicilor cu acuzatorii, cu martorii, cu apărarea. Se procedează astfel la o „radiografiere" completă a nazismului, de la cucerirea puterii de către Hitler pînă la prăbușirea celui de-al III-lea Reich. Nimic din tot ceea ce a fost important pentru istorie nu scapă de sub fascicolul de „raze X", care străpunge monstruosul organism. Nici un eveniment fatal Europei nu este eludat. Forța și falsul ei „drept", puterea fără glorie, megalomania, terorismul, asasinatul politic, demagogia, obtuzitatea, sfidarea legilor și a omeniei sînt alături de acuzați pe aceeași bancă. Autorii nu fac decît să demonstreze această sinistră prezență prin „decupajul" aproape cinematografic al desfășurării marelui proces. Sursa dramaturgică — interogatoriile. Relevarea conținutului convorbirilor secrete între potentați, culisele „nopții cuțitelor lungi", ale „nopții de cristal", al „planului alb", ale „planului Barbarossa", ale întregii fantasmagorii ezoteriste din Reichskanzlei...

De ce, la atîția ani după Nürnberg, o astfel de carte? Din nevoia neuitării. Din obligația rostirii adevărului în fața generațiilor care s-au născut după război. Din necesitatea menținerii vigilenței, pentru ca somnul rațiunii să nu mai zămislească monștri. Din obligația unei elementare atitudini față de simptomele recrudescenței neofascismului.

În martie 1975, la Washington, s-a ținut o conferință a unor mari juriști și politologi de renume, cu privire la urmările istorice și politice ale procesului de la Nürnberg. „Mister Justice", Robert M. Jackson, spusese la deschiderea procesului, cu 30 de ani în urmă : „Civilizația modernă pune în mîna omenirii nenumărate arme de distrugere... Orice recurgere la război, indiferent de ce fel, este o recurgere la mijloace prin esență criminale. Războiul este în mod inevitabil un lanț de omoruri, atacuri, de răpire a libertății și distrugere de proprietăți... Bunul simț al omenirii cere ca legea să nu se mai mulțumească cu pedepsirea unor crime minore, de care se fac vinovați oameni mărunți. Legea trebuie să-i atingă și pe cei care au acaparat o mare putere și se folosesc de ea în mod deliberat, cu intenția evidentă de a provoca o catastrofă care nu va ocoli nici un cămin... Ultimul pas spre evitarea unor războaie ce revin periodic, inevitabil în condițiile lipsei de legi internaționale, constă în a-i face pe oamenii de stat răspunzători în fața legii !"

Fantoma Nürnbergului străbate omenirea.

Remember !

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Pier Paolo Pasolini

NOAPTE ÎN ORAȘUL LUI DUMNEZEU

„Păi, atunci trebuie să ștutim o mașină !" făcu, gata să se ridice și s-o ia la goană, Salvatore.

„Lasă-i mare lucru !" spuse Lello atunci, gata de treabă, cu șuvoiul lui fericit sub freza zburlită. „O să vezi, în două minute o deschidem, o luăm și s'tem nauntru !"

Spunînd asta, se ridică, mergînd drept înainte fără să se întoarcă, spre ieșirea **pizzeriei**, în fața cuptorului.

Îndată, Cagone se ridică, bunghind în jur ca să-i țină șestu' și, vulpe bătrînă, o luă după el.

Afară aerul era la fel de cald. Pe Viale del Re mesele barurilor erau scoase pe trotuar, înțesate de oameni care-și făceau consumația. Sub platani era o îngrămădeală de păsărele : erau mii și mii așezate pe ramurile pline încă de frunze, pe jumătate pălite și, ciripind, făceau o gălăgie de nu se auzea om cu om. Niște năpîrstoci de copii umblau pe sub pomi cu praștiile, în cămășuțe.

Vesel, cu Cagone în urmă, Lello se îndreptă spre Ponte Garibaldi, o luă pe acolo, apucă pe Via Arenula, și se întoarse către Largo Argentina.

Aici se opriră amîndoi să vadă care-i mișcarea. Se înțeleseră din ochi că era un loc pe cinste. Ocoliră piața, pe urmă mai aruncară o privire și prin Via Botteghe Oscure. Și cum la Teatro Argentina era un concert, împrejur era mașină de mașină, fiindcă nu se circula. Lîngă un șir de mașini, într-un scuar din capul Viei Botteghe Oscure, era un **Fiat** o mie o sută brec, parcat deoparte, cu botul în afară.

Lello se apropie, se uită împrejur, își propti puternic genunchiul în portieră, apucă bine cu amîndouă mîinile minerul și dădu o lovitură seacă. Portiera se deschise și Lello se urcă la volan, deschizînd cealaltă ușă. Pe-acolo pătrunse Cagone care, imediat, smulse firele : le legă și, înclinîndu-le puțin în jos, le ținu cu stînga, în timp ce cu dreapta ținea firul de la lumină. Lello porni motorul, apucă pe Via Botteghe Oscure și, luînd-o pe Viale Ponte Rotto, în două minute fu din nou dinaintea **pizzeriei** din Viale del Re.

„Granadaaaa..." se auzea cîntînd înăuntru, în înghesuiala și fumăraie: lîngă gura cuptorului erau doi lăutari, verzi ca niște gusteri de pîrnaie, și toți, peste muzică, clămpăneau și vorbeau într-o harababurâ generală.

„Malahiștilor !" făcu Lello de cum fu la masa tovarășilor, care arătau tare înfloritor, după ce vopsiseră a treia fiolă. Și imediat se întoarse îndărăt pe unde venise, spre ieșire, fără să-i aștepte.

Ceilalți, care plătiseră deja, se ridicară și-o luară după el.

Giniră, afară, foarte veseli, **fiatul**, se aruncară înăuntru și plecară ca din pușcă înspre gara Trastevere.

„Grrranadaaa..." începu să cînte Salvatore, fericit, cu fața lui de hopa-mitică, de cum se întinse pe perne, **„tiera sognada por mi !"**

Toți, și cei ce se tolăniseră, priveau afară, atițați, cu ochi care le rideau. Ugo scotea capul pe geam și urla la parașutele care treceau.

„Unde mergem ?" făcu Salvatore cu entuziasm, întrerupînd cîntecul.

„Ho, că mergem, ho", îl îngînă Tommaso vesel.

Între timp merseră pe o stradă întunecată, între Porta Portense și Ammazzatora, și acolo fixară firele legîndu-le, apoi plecară cu toată viteza spre Testaccio. Se vînturară puțin pe cheiuri, după care se îndreptară frumos spre San Giovanni, cîntînd și apucați de-o veselie nebună. Pe neașteptate, Nebunu strigă : „Uite, uite-o mașină străină !"

„Hei, Lello, Lello, țin-te după ea!", strigă Ugo imediat, „vedem unde oprește și acolo-i dăm gaură !"

Mașina asta a străinilor era un bătrîn și șchipitor Opel Capitan negru, care rula liniștit, fără grabă, cu servicte, valize și-un cărucior pe grătarul portbagaj de deasupra. Înăuntru se aflau un bărbat, o femeie și doi băieței.

Lello începu să se țină în spatele lor : străbătură astfel piața de la San Giovanni și, încet-încet, ajunseră în Via Casilina, la răspîntia Torpingnattarei, dinaintea hotelului Călătorilor germani. Acolo totul era pustiu, treceau doar mașini și cîte un tramvai gol. Cei din Opel coboară, sună, vine paznicul și deschide, și intră înăuntru.

Trebuia lucrat într-un minut, înainte să iasă hamalul să ia lucrurile. „Care ai cosoru' la tine ?" șopti Cagone. „Eu !" făcu Tommaso, scoțînd unul din acele bricege americane cu

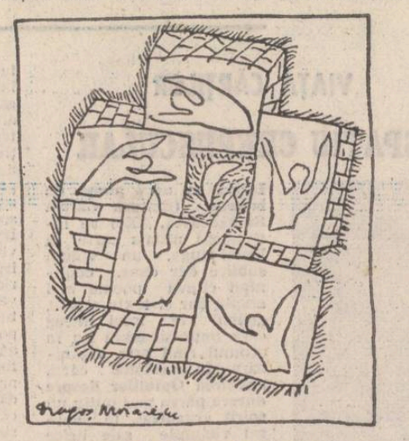

Desene de Dragoș Morărescu

șurubelniță, deschizător de bere și cuțit de conserve. Cagone și Tommaso coborîră, se lipiră de mașină : Tommaso începu să taie frînghiile cu cuțitul : Cagone luă cărucior, care-l împiedica, și dădu cu el de pămînt, pe trotuar. În mai puțin de un minut, se-ntoarseră la **fiat**, care era cu ușile deschise și cu motorul pornit, ținînd în mînă **maimuțele** și **mușamalele**. Încărcară și se roiră în clipa în care se aprindeau luminile camerei portarului și-ale grădiniței.

Începuse iar să plouă, din norii roșii care acopereau orașul : **fiatul** rula prin apa aia ca o șalupă, luînd curbele strîns. „Ce-mi place mie să merg cu mașina pe ploaie !" făcu fericit Salvatore. „Am și eu două lamblale !" adăugă, pe cînd automobilul luneca printre bălțoace, să merg cu mașina pe ploaie și să mă cac pe paliște privind a lumea care trece pe drum !"

Ajunseră din nou la pasarelă, o luară pe la arcurile din Piața Vodi, fură din nou la San Giovanni, tăiară pe la Porta Portense și pe la Passeggiata Archeologica, și după două minute erau înapoi pe Trastevere, sub ploaia care curgea cu găleata, țiriind vesel pe pavajul Romei.

Tăiară prin Piazza Santa Maria, apucară pe o străduță și se opriră într-alta, întunecată bezn, lîngă Piața Renzi.

Ugo coborî și alergînd prin ploaia călduță, lipindu-se de ziduri, merse în Piața Renzi și dispăru într-un birt care era singura lumină din întreaga piață. Băgă nasul, își întări jovarășul, se apropie și-i șopti : „Am o vorbă cu tine !" Apoi, la un semn al aceluia, ieși pe ușă și se pregăti să-l aștepte sub streașină.

După un minut tovarășul era acolo. „Am săltat niște **maimuțe**, nu'ș ce-i 'năuntru ! Facem o treabă ?"

„Mde", făcu bătrînul, „dacă-i marfă de prăduit, ad-o sus ! Eu o iau înainte și intru la mine".

„Vezi, făcu Ugo, „că-s patru **maimuțe**, și nu le pot căra singur. Vine și un prieten d-al meu !" Șuț și el !" adăugă apoi, să-l liniștească pe codoș, pregătindu-se să fugă înapoi la mașină.

„Bine", primi celălalt, „numa' să fie lucrare pe drepte !" și trecu peste drum înspre străduța lui.

După nici măcar un minut Ugo și Cagone erau deja pe urmele lui, cu marfa. Intrară pe străduța plină de murdărie plutind deasupra apei, pătrunseră printr-o intrare, urcară scările, cu o singură lampă electrică ce se legăna în vînt, și se opriră pe un palier unde era întuneric beznă : ușa era întredeschisă și intrară.

Codoșul îi aștepta acolo, și-i duse într-o cameră goală cu o măsuță și două-trei scaune. Ugo și Cagone puseră marfa jos, patru valize și două genți, și îndată începură toți trei să le deschidă, bușind încuietorile. Se uitară la lucrurile dinăuntru, mai cu seamă haine, lenjerie și cărți și-ncepură tocmeala. „Așa vrei tu să-ți iei dreptu' !" făcu amenințător Cagone. „Îți dau eu ție !" bătrînul oferea douăzeci și cinci de mii ; cei doi tovarăși voiau pe puțin cincizeci de foi. Mai dă, mai lasă, jubredului îi veni ideea să scoată lovelele și să le arate fiindcă îi știa pe puști : ăia se lăcomeau văzînd nălaiul și, morți să-l simtă în mînă, luau ce le dădea el.

Se duse la un divănaș pe care era așezată o păpușă mare, din cele ce se găsesc pe la tombole ; îi deșurubă capul și scoase de-acolo un teanc de mărdei împreună cu un revolver virit între bumăști. Cagone beli ochii, încîntat. „Ia arată-mi-l puțin !" spuse : și-l înșfăcă ținîndu-l strîns : „E-ncărcat ?" întrebă, observîndu-l. „Nu", spuse bătrînul care rămăsese prostit, holbîndu-se cu păpușa în mînă.

Cagone se uită la el, apoi la grămada de marafeți. „Fie, douășcinci de foi...", făcu tremurînd, „da cu revolver cu tot !" Codoșul începu să plîngă, zicînd că era periculos, că nu voia să-și bage pielea în saramură, că una, că alta, dar la sfîrșit spuse da și bătură palma.

„Numa' să nu mă cintați !" le puse el în vedere : dar cei doi nu-l ascultau, ușchindu-se căptușiți, sprinteni de n-atingeau podelele. Mașina era acolo, în întuneric, cu ceilalți înăuntru, tăcuți ca niște cadavre : împărțiră mălaiul, peste patru foi de căciulă, și plecară iar.

„Unde mergem ?" întrebă Salvatore cu inima plină de veselie. „La băut !" făcu Cagone, căruia-i curgeau ochii ca la pisoi. „Nainte !" urlă Tommaso. Lello se strecură ici și colo, pe două străduțe, după care intrară pe Ponte Sisto și băgă mașina pe chei. Nu mai ploua deloc, cerul se lumina în cîteva fîșii. În trei secunde fură la Ponte Rotto, în alte trei la Ponte Supplicio, și încă trei pînă la gara Ostia, luînd virajele pe două roți, fluierind niște curve oprite pe-acolo, merseră de-a lungul Viei Marmorata și intrară în Testaccio. Aveau o veselie plină de draci. În Via Zabaglia era un camion oprit și drumul era blocat. Era un camion cu pomi de Crăciun : i se desprinsese loitra și pomii înghesuiți ca sardelele căzuseră în mijlocul străzii. Șoferul își găsise de lucru, ounea o scîndură între lăcașuri. Dar în timpul ăsta nu se putea trece peste pomii de Crăciun uzi, și copiii se jucau în jurul lor.

În românește de Dan Ciachir

(Fragment din romanul „O viață zbuciumată")

Continuare în numărul viitor

SPORT

Samba și o singură dîră de curcubeu

Ca orice sărbătoare prea mult cîntată, **El Mundial** și-a mîncat zeii : pe brazilieni și pe Maradona. Excentrici și cu spatele neacoperit decît de vorbe, sud-americanii n-au putut să îmbrace cămașa Europei. Departe de plantațiile de cafea, brazilienii rămîn victimele unui sentimentalism de operetă, iar argentinienii, țărâ sideful tangoului în urechi, pierd toate diligențele. Europa, care a uitat de mult romantismul, și practică un fotbal energic și opac, i-a scuturat de toate iluziile. Într-un turneu premergător **El Mundialului**, europenii i-au lăsat pe brazilieni să scoată iepuri din toate pălăriile și Tele Santana a înghițit momeala, fiindcă s-a trezit declarînd că Brazilia produce cea mai bună cafea din lume și cei mai buni jucători de fotbal. Beția cu cafea dă halucinații, și antrenorul Braziliei n-a înțeles că Europa i-a pus coarne, în stilul cel mai tradițional posibil. În seara cînd Italia a făcut să înghețe sîngele în toate școlile de samba foarte mulți oameni au văzut că fotbalul brazilian trăiește azi din curcubee asfințite. Cele trei cupe mondiale pe care le-a cîștigat purtau amprenta unor personalități inconfundabile care, desfășurate în evantai pe un teren de joc, umpleau lumea cu un val de aer proaspăt, măguleau închipuirea, asasinînd cu un pumnal de floare exotică îngîmfarea prostească, rugina vechilor strategi și mai cu seamă tirania europeană care, pe atunci, clocea ouă de aur numai pentru mesele ei de Paști. Ei bine, eu cred că echipa de azi a Braziliei n-a conservat din perioada de glorie decît fenta zburătoare, ceea ce e mult prea puțin. Despre argentinieni susțin în continuare că au primit cadou titlul de campioni mondiali, cu opt ani în urmă, și că în Spania au plătit ospățul furat olandezilor. Dar la acest **El Mundial** s-au întîmplat atîtea lucruri aiurea, că nu mai miră nimic, pe nimeni. Acum știu că există conspirații ale culegătorilor de perle, ale producătorilor de oțel sau de cîrnițe, dar există și conspirații ale șchiopilor. M-a bucurat victoria italienilor asupra Braziliei și mi s-a părut de trei ori mai plină de farmec decît aceea obținută asupra Argentinei fiindcă a fost, în bună parte, opera lui Paolo Rossi, jucătorul aruncat doi ani în umbră sub acuzația, niciodată dovedită, de măsluitor de meciuri. (La noi niciodată nu se întîmplă chestii din astea). Acum, numele lui Rossi e săpat cu briceagul pe toți pinii din Roma. Iar la malul Mării Negre, care nu vrea să aprindă lumini verzi și să adune căldura soarelui, sîntem mulți cei ce credem în el, și-i urăm noroc, — și asta pentru că nu vrem să vedem o finală frigidă. Dar tare mi-e teamă că ursitoarele batjocurii, care nu știu basmul cu zîna și nu locuiesc la Capri, ci prin orașe învăluite în frig și ceață, vor revitaliza mașina de fotbal vest-germană și astfel **El Mundial '82** va intra în istorie ca o nouă, uriașă și stranie înșelăciune. Ne-ar părea rău și mie, și mestecenilor de lîngă odaia televizorului. Aștept răsăritul lunii ca să văd meciul Italia — Polonia și să vă transmit mîine, în două rînduri, părerea mea.

Fănuș Neagu

P. S. Vineri dimineața. De ieri am trăit o seară superbă. În primul rînd, fiindcă s-a oprit ploaia și Marea Neagră și-a scos delfinii la țărm. Pe urmă, fiindcă echipele Italiei și Poloniei, Franței și R.F.G. ne-au dovedit, încă o dată, că fotbalul electrizează spiritul planetei ca un început de veac. Paolo Rossi, diavolul alb din cosmarurile Braziliei, după ce a dinamitat carnavalul de la Rio, și a turnat otravă în vadul Amazoanelor, i-a lipit și pe polonezi cu fața la perete. Aș bea în cinstea lui, slujindu-mă de două scoici trandafirii, jumătate din vinul pe care i l-a dăruit orașul Pescara. Nu m-ar mira să aflu că, acum, mii de femei și-au rebotezat copiii cu numele lui, napolitanii i-au dăruit un vapor american, smuls cu undița din cadrul flotei a 6-a, iar sicilienii i-au mobilat casa cu fotolii în care s-au odihnit părinții Mafiei. Bucuriile mari poartă coroana țicnelii dulci. Pe aceeași linie, vest-germanii sînt datori să-i înalțe o statuie de marmură lui Rummenigge, iar francezii una de noroi, încleiată cu scuipat, arbitrului olandez Charles Corver. Noaptea de joi n-a fost prielnică pentru artist. Dovadă că francezii au pierdut. Iar pentru firile emotive cred c-a fost de-a dreptul ruinătoare. Vor trece ani lungi și nu vom mai vedea un meci cu asemenea fantastice răsturnări de scor. Dar sper, pentru onoarea sportivă, că portarului vest-german Schumacker nu i se va acorda cinstea de a intra pe teren în finala **El Mundialului**.

În curînd :

TRENUL DE AUR

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 69
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
29
(1 054)
Sîmbătă
17 iulie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

17 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P. C. R.

LITERATURA ROMÂNĂ SUB SEMNUL DEMNITĂȚII, ANGAJĂRII ȘI VALORII

Timp istoric

există, în istoria unei națiuni, momente care-i relevă cel mai bine fizionomia și de la care, în încordarea de spirit cu care-și asumă și își construiește destinul, se poate obține măsura cea mai exactă a operei și duratei propășirii sale. Un astfel de moment în istoria noastră îl reprezintă, așa după cum se știe, Congresul al IX-lea al partidului, eveniment de la producerea căruia, calendaristic, numărăm azi șaptesprezece ani. Echivalența acestei perioade în plan economic și social a dobîndit însă dimensiuni cu mult mai mari și tot ce înregistrăm la capitolul prezentului și viitorului imediat poartă accentul unei adevărate epoci. O memorie în plină extensie, de altfel, și în plină putere de selecție a datelor care-i structurează pe porțiuni mari de timp însăși capacitatea de reflecție pentru ca fiecare, la nivelul răspunderilor și aptitudinilor sale, să dețină apoi și imaginea propriului său efort, a propriei sale contribuții la făurirea operei comune. Căci, un punct de reper caracteristic pentru toată această etapă îl constituie, desigur, gradul deosebit de înalt al participării, semn distinctiv și categoric al largii arii problematice asupra căreia a fost chemată să se pronunțe întreaga societate și, în același timp, în spiritul real al democratizării relațiilor, să-și asume responsabilitatea unor opțiuni fundamentale, ca și mijloacele concrete, pe potriva unor noi cerințe și noi posibilități, de înfăptuire a acestor opțiuni. Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară lărgită a partidului sintetizează de fapt întreagă această experiență pornită de atunci și dă, sub raportul ideilor, o definiție cît se poate de cuprinzătoare problemelor care au stat și stau în fața noastră pe tot acest amplu traiect, de la nivelul teoretic al construcției și pînă la acela practic, al finalizării obiectivelor stabilite în toate domeniile de activitate. Regăsim în această expunere argumentele de fond ale propriei noastre identități și ne regăsim mai cu seamă, pe parcursul celor șaptesprezece ani, în date și repere mereu ascendente ale unei biografii inconfundabile și în același timp intim legate de toate transformările petrecute în țară. La cota de relief geologic s-a adăugat cota de relief economic și social și nu mai puțin cota nouă de relief spiritual, o îngemănare cît se poate de evidentă a muncii și creației, a valorilor materiale și spirituale pe care și le creează și de care beneficiază un întreg popor.

În permanență deschis, dinamic și inovator, capabil de mari adîncimi și de puteri noi de reflecție, spiritul acestei epoci emană de la acel act memorabil care a fost Congresul al IX-lea și străbate prin spațiul de gîndire și acțiune al tuturor celorlalte forumuri comuniste, pînă la zi, în demersul cotidian care încheie sau deschide o nouă experiență și evaluează o nouă posibilitate, un nou mod de a ne pune problemele dezvoltării, ale asigurării progresului pe mai departe, în noile condiții ale lumii contemporane. Într-un perimetru mai mult decît apropiat, al răsfrîngerii sub toată încărcătura sa materială și emoțională, se situează și cultura și arta, domenii care de asemeni poartă titulatura și însemnul acestei epoci, ale spiritului ei profund și unificator. În acest răstimp s-au pus noi temelii libertății de creație și a fost consacrată ca răspundere înaltă socială datoria de a crea pentru patrie și popor, de a transforma cultura și arta într-unul dintre cei mai sensibili factori de progres și civilizație. Formarea unei noi conștiințe, a omului nou, capabil să asimileze noul dar să-l și producă, să-l introducă în circuitul larg al muncii și vieții sociale, manifestarea din plin a aptitudinilor și capacităților creatoare, în consens cu sarcinile și cerințele civilizației, au găsit și găsesc în cultură și artă un reazim viu de susținere ca și un mod propriu, specific, de a se exprima. În liniile de boltă ale acestei epoci, practic trasate în urmă cu șaptesprezece ani, gravitează continuu lumina acelui izvor veșnic viu spre care ne îndeamnă și orientează secretarul general al partidului pentru a ne inspira direct de la sursele vii ale realităților patriei și a ridica, prin valoare, prin forță educativă întreaga noastră creație la nivelul marilor epopei ale poporului. Patriotismul culturii și artei, un filon de aur al tradiției dar și al cerințelor exprese de azi, își confirmă într-o măsură tot mai accentuată întreaga sa valoare teoretică și practică iar fundamentarea sa ca principiu, ca trăsătură de neînlocuit a creației și deci ca ideologie a acesteia, ca univers propriu uman, aparține de asemeni acelui moment optim, inaugural, prin care ne raportăm decisiv la cel de al IX-lea Congres al partidului și facem din participarea noastră la înfăptuirea marilor obiective ale prezentului și viitorului un act de cultură propriu timpului pe care îl trăim.

Luceafărul

Vasile Pop : „Sărbătoare"

SPECIFICUL NAȚIONAL ȘI LITERATURA ROMÂNĂ (II)

În importantul document programatic pe care-l reprezintă Expunerea la plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie, tovarășul Nicolae Ceaușescu, preconizînd unirea tuturor eforturilor de cercetare din domeniul istoriei, sublinia, implicit, necesitatea configurării și dezvoltării în fiecare domeniu al culturii a unei concepții de ansamblu unitare.

Această teză își dovedește deplina actualitate și în aria disciplinei noastre, care — de ce să n-o recunoaștem ? — mai are încă de suferit de pe urma unor viziuni fragmentariste, incapabile să deslușească, dincolo de simpla înșiruire de opere, sau a caracteristicilor incidentale ale fenomenelor, vastele orizonturi lăuntrice generate de impactul dintre istoria existenței naționale și creația literară.

În ultimii șaptesprezece ani, sub imperiul mutațiilor survenite după Congresul al IX-lea al P.C.R. în climatul ideologic și științific al țării, s-au întreprins fructuoase cercetări menite să scoată în evidență specificitatea căilor de dezvoltare ale scrisului românesc.

Astfel putem afirma că, astăzi, privim cu alți ochi așa numita literatură veche, aducîndu-se noi și decisive argumente în favoarea tezei că, și în această epocă, nu avem de a face cu un simplu reflex al unor modele străine, ci cu o asimilare creatoare, în consonanță cu necesitățile spirituale ale culturii noastre. Amintim și exegezele despre baroc, dintre care unele înscriu o contribuție de seamă în dezbaterea asupra particularităților acestui stil, nu numai în plan național ci și universal.

Trecînd la perioade mai apropiate, în timp, mă voi servi, drept piesă demonstrativă, de volumul *Clasicism și romantism în literatura română și literatura germană*, aflat sub tipar, rod al colaborării dintre Muzeul literaturii române și Așezămîntul pentru conservarea și valorificarea mostenirii clasice germane din Weimar. Un schimb de opinii între specialiștii din țara noastră și cei din R.D. Germană, cu concluzii dintre cele mai instructive, pe care încerc să le sintetizez în cele ce urmează.

O particularitate semnalată de mai toți cercetătorii relevă persistența romantismului românesc, mult mai mare decît cea cunoscută în țările unde a luat mai întîi ființă, practic, alături de alte romantisme din Sud-Estul Europei, oferind cazul celei mai îndelungate supraviețuiri. În privința cauzelor părerile diferă, este însă cert că o explicație completă trebuie să unească studiul împrejurărilor istorice cu rezultatele unor analize structurale. Astfel, faptul că în literatura română n-a existat o epocă propriu-zisă a clasicismului a făcut ca afirmarea romantismului să nu aibă de înfruntat opoziția altor idealuri culturale. Mai mult, în condițiile în care, în țara noastră, viața rurală îndeplinea un rol atît de covîrșitor, cînd creația literară își păstrase contactul nemijlocit cu folclorul, romantismul nu mai putea semnifica o „reintoarcere", o „redescoperire" a unor astfel de realități, ci, în cel mai bun caz, o conștientizare și dezvoltare a transfigurării lor artistice.

În acest fel, trecerea la faza modernă a literaturii, produsă sub egida acestei mișcări, n-a cunoscut momente de ruptură, sau de opoziții radicale, ca pe alte meridiane, ci a evidențiat o

Al. Oprea

Continuare în pag. a 3-a

IN PAGINA A 3-A

● Moromețiana : ● „Barbaria concretului" și arta romanului ● Poeme de Adrian Păunescu

IN PAGINILE 5, 6, 7 ȘI 8

● Antologia «Luceafărul» ● Țara poeților tineri ● Poeme de ● Olimpiu Nușfelean ● Mircea Stăncel ● Valeriu Bârgău ● Anca Nicolau ● Ion Trif Pleșa ● Mariana Pândaru ● Marin Lupșanu ● Carmen Focșa ● Nastasia Maniu ● Florea Burtan ● Ioana Bălan ● Dan David ● Sandu Stelian ● Daniel Corbu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu

ROSTUL ÎN CETATE

dintotdeauna scriitorii, artiștii de necontestat prestigiu au fost preocupați de rostul în cetate al artei lor. Posteritatea a moștenit de la ei nu numai opere de valoare, ci și un imens tezaur de reflecții adînci asupra menirii artei în general. Nevoia de a medita pe această temă a fost pentru ei tot atît de acută ca și nevoia de a crea, așezînd, între aceste două preocupări, un necesar și peren semn al egalității. Ceea ce trebuie văzut în aceasta nu este altceva decît manifestarea vie și tulburătoare a conștiinței artistului pentru care creația nu este un simplu joc gratuit, un fruct fără identitate al spiritului — dimpotrivă, un act cu implicații multiple, atît în planul său individual, cît și în cel mai larg, al societății.

Societatea socialistă a venit în întîmpinarea nevoii artistului de a-și defini nu numai opera, dar și personalitatea creatoare în cel mai direct raport cu timpul său. I-a deschis omului de litere perspectiva unui dialog mult mai fertil și, deci, mai liber cu realitatea însăși, cu exigențele societății. Faptul că noua societate se construiește conștient, că este o uriașă operă colectivă, impune de la sine un nou statut scriitorului și artistului, o funcție precis conturată în spațiul social creației literare și artistice. Acordarea unui loc bine determinat artei în general în activitatea de edificare a unei civilizații materiale și spirituale superioare este pentru ea nu numai o șansă uriașă de a se exprima în toată plenitudinea, ci și prilejul așteptat de a se legitima în fața prezentului și viitorului, ca o reprezentantă demnă a conștiinței a milioane și milioane de oameni liberi. Se poate spune cu deplin temei că revoluția nu a eliberat numai omul, ci și arta. Da, și arta începînd de la gîndirea celui ce o făurește, pînă la împlinirea destinului său odată ajunsă la beneficiarii ei — oamenii. Prin politica lor în domeniul culturii, partidul, statul nostru au demonstrat, de la o etapă la alta, că literatura și arta, integrate organic scopurilor înalte ale socialismului, se pot afirma cu putere ca expresii elocvente ale libertății tuturor membrilor societății — ale acelei libertăți care înseamnă construcție, conștiință înaintată, viziune creatoare în spiritul materialismului dialectic și istoric.

Literatura s-a regăsit în socialism într-un

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 11-a

Ani de împliniri

literatura acestor ani a dobîndit opere literare de valoare, care nu puteau apare decît pe un pămînt al păcii și al muncii libere. Muzele au prins glas și au cîntat.

Cartea a devenit o componentă a vieții tuturor oamenilor, nevoia de literatură bună este imperioasă, nicicînd pragul librăriilor nu a fost călcat de mai mulți cumpărători ca în prezent. Și aceasta este cea mai bună dovadă că se scrie o literatură de valoare, care ajunge la sufletul oamenilor, potolindu-le nevoia de adevăr și de frumos.

Ca să ajungă la oameni, literatura a pornit de la viață, de la realitate, avînd în centrul preocupărilor și a interesului ei — **omul** — înfățișat în toată complexitatea sa. Nu cred că există scriitor care, în singurătatea camerei de lucru, scriind o poezie sau un roman o piesă de teatru sau un articol, să nu se gîndească în acele momente la cititori, să nu **comunice** cu ei.

Acest dialog tăcut (la care participă și cititorul, cumpărînd sau nu cartea !), certitudinea că ceea ce scrie constituie un răspuns la întrebările despre viață, despre lume în general, ale oamenilor, este condiția literaturii viabile.

Literatura de astăzi este de o mare varietate, fiecare scriitor a avut libertatea de a scrie, de a crea în orice gen și stil, avînd obligația morală de a produce lucrări de valoare. Alături de creațiile profund implicate în realitate coexistă opere livrești, o artă crescută din arta însăși, floare de seră fără vlagă. Alături de operele inspirate din realitatea imediată coexistă cărți inspirate din istorie sau cărți științifico-fantastice.

Scriitorul adevărat poate înfățișa în limbajul său propriu acele imperii ale cunoașterii care îi convin. Pătria scriitorului este în primul rînd limba română, și are obligația de a o apăra și sluji.

Avem o cultură veche, unitară, o limbă capabilă să exprime cele mai subtile nuanțe ale gîndirii. Noua importanță care se dă acum istoriei ne determină să medităm altfel, mai profund asupra ființei noastre naționale. „Nici o realitate nu este mai esențială pentru propria noastră confirmare ca istoria. Ea ne înfățișează cel mai larg orizont al omenirii, ne aduce continuturile tradiției ce ne întemeiază viața, ne arată criteriile pentru

Mara Nicoară

Continuare în pag. a 10-a

Uniți sub tricolor

În lumină, dimineața
cu tărie, demnitate și cu dor
soarele din inimi crește
murmur pur în tricolor

Avem cer albastru și-avem ape
și din fapte urcă visu-n zbor
sevele-ntr-un singur trup ne suie
din istorie venind în tricolor

Anotimpuri de iubire
și de pace și de muncă și de spor
noi cu brațele, cu mintea
suim azi în tricolor

învățînd mereu, întruna citorînd
mîndrul, luminosul viitor
lumii ne-arătăm destoinicia
liberi, demni sub tricolor

Florentin Popescu

UCENICI LA ADEVĂR

În primăvara anului 1965, pe-un foarte banal teren de zgură al unei școli generale din București, o clasă întreagă, aflată la ora de educație fizică, lua cunoștință că face parte din lume și tot ceea ce e-n lume o atinge și-i modifică existența. O colegă a venit tot într-o fugă, s-a oprit la marginea terenului și printre lacrimi ne-a anunțat un eveniment. Nu știam noi prea bine (nu știam noi chiar deloc) ce-avea să se întîmple dar tensiunea emoția semitonul cu care părinții coborau vocea (la masă, în discuțiile lor) ne-au cuprins și pe noi, copii în vîrstă de 14 ani. Știgur, citisem cu înfrigurare în '64 despre preconizatul complex interstatal; sigur, o mult prea omenească bucurie ne cuprinsese cînd putusem să optăm între mai multe limbi de circulație universală cu vreo doi ani în urmă. Dar, de-atunci, din 1965, mulți dintre noi am rămas cu obișnuința de a citi ziarele, de a privi evenimentele politice cu mare atenție, pentru că aventura oricărei conștiințe începe din momentul în care lumea sensibilă prinde substanță, se luminează sub flama unei idei, iar lumea noastră prindea atunci contur sub flama unei idei politice. În vara lui '65 aveam să pricepem multele din discuțiile criptice dintre părinți, aveam să dăm de rost multor alu-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 11-a

REFLEX

Amintiri de vară

nu s-ar fi putut spune că-i vară, ploi friguroase cădeau pe cimp și grîul cu greu mai putea fi secerat, clocea mai mult și se înnegrea aplecîndu-se cînd într-o parte cînd în alta, o suferință stranie îl cotropea din rădăcini. Transpira — piele de broască acum — și cerul, rîios și el parcă, se spărgea în mici puncte, pestrițe, că numai ce ieseai afară, pe prispă, și ochii te și furnicau reci, te minca toată spinarea și te scuturai ca într-o spuză de spini. Iar dacă a ieșit soarele și pămîntul s-a svîntat, de pe cimp a început să miroasă a putreziciune. Duhoarea unui animal uriaș și lățit la pămînt se lipea aburind de cărute și pătrundea ca o molimă în sat, însoțită de mari roiuri de muște. Și ca niciodată pînă atunci, tot ceea ce

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 10-a

BOJIN

Respirări

de Nichita Stănescu

În mod ciudat și nu tocmai, prozatorii, autorii de mituri și eposuri sînt infinit mai fragili, mai delicați și tocmai de aceea mai duri în aparență decît ceea ce numim în profesiunea noastră, poeții.

Poetul, după opinia noastră de iubitor nedezmințit de poezie, în limbaj juridic vorbind, exaltă legea.

Prozatorul, după opinia noastră de cititor de proză, nedezmințit, din punct de vedere juridic e cel care descrie drumul accidentat de pînă la lege.

M-am mai întrebat cîndva, dacă nu putem considera mitul ca pe o întîmplare exaltată.

Poetul ca și inminunata înfăptuire a marelui nostru sculptor Brâncuși e aidoma pietrei lui sculptate și intitulate „Sărutul".

Adică o cauză care se lipsește brusc de efectul ei.

Prozatorul desparte chipurile din sărut, pune aer, timp și întîmplări între cauză și efect.

Tocmai de aceea îmi vine să spun că poetul este un vates iar prozatorul un inefabil, că poetul este o mamă și un tată al cetății, iar prozatorul zavrageria și sufletul cetății.

Cînd l-am văzut pe Bojin tocmai se lansa cartea sa „Western Australia" în librăria care poartă numele poetului Mihai Eminescu.

La prima vedere, mi-a apărut un dur depat de sentimente. Gingașa lui Făptură de prozator (în trecere fie spus, de talia unui Hemingway dacă nu cumva și mai și) m-a tulburat.

Și atunci ce era să zică un poet român despre un prozator macedonean decît : noi nu lansăm rachete ci lansăm cărți. Așa a și fost.

Vitrina pînă și ea a fost jupuită de toate romanele lui Bojin și coadă de cometă se făcu cititorul superstițios de un autograf.

Acum cînd el nu este de față pot să spun deschis cît de drag îmi este Bojin pentru că-și iubește poporul lui ca un scriitor adevărat cum și eu îmi iubesc poporul care m-a dăruit cu poezie.

A-ți iubi poporul din care faci parte, a-l spune-n versuri sau în proză este cea mai de seamă avere pe care un spirit o poate da spiritualității universale.

Despre romanul lui Bojin care este al doilea roman al lui care apare în limba română, nu zic vorbe, ci spun sentimente.

Vai autorului care nu seamănă cu scrisul său, — și vai poetului care nu seamănă cu versul său.

Bojin Pavlovski este leit ideal lui umanist de înțelegere a trecerii timpului prin om și a trecerii omului prin timp.

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (II)

REMEMORĂRI

Marin Preda avea un program de scris riguros. La început de-o regularitate exasperantă. Apărea seara în jur de nouă, venind din oraș, lua două sticle de apă minerală de la bufet și fără să acorde o atenție specială celor din jur se retrăgea în cameră.

Cobora pe la unsprezece, de cele mai multe ori bine dispus, semn că lucrase cu spor, și se așeza la masa lui să mănînce.

Stătea alături de masa lui Teodor Mazilu pe care-l saluta și-l întreba ce mai face și „cum merge cu satira".

Singurul cu care avea conversații lejere era Fănuș Neagu căruia îi spunea „micimane".

Cu el făcea plimbări lungi, noapte de noapte, pe aleile străjuite de castani. După un timp am participat frecvent la aceste plimbări care deveniseră un fel de ritual.

Preda se ridica de la masă, își lua bastonul și întreba adresîndu-se parcă tuturor și nimănui :

— Care te plimbi neam ?

Îl însoțeau, cel mai des, Fănuș, Mircea Dinescu și subsemnatul. De obicei vorbea Fănuș, colorat, viu, inepuizabil. Noi, mai tineri și mai circumspecți, ascultam metaforele debordante ale prozatorului brăilean **pe vremea aceea,** ne-realizînd că de fapt, Fănuș își scria în minte fragmentele de roman.

Povestea lucruri fabuloase cu hoții de cai bîntuind prin cîmpia Brăilei, descria mahalalele pitorești ale Brăilei vechi și, de cîte ori sesiza vreun lucru mai interesant, Marin Preda se oprea și întreba : „asta se poate lua micimane ?". Adică dacă se poate prelua și folosi la o proză personală.

I-am povestit și eu cîteva lucruri „mai ciudate", mergînd pe un soi de mitologie ardelenească și de fiecare dată mă punea să repet povestirea ascultînd cu mare atenție și cerînd detalii.

Lucra la romanul **Delirul,** scria greu, demarase după o lungă perioadă de documentare și de multe ori îl prindeau zorile în fața hîrtiei de scris.

Într-o seară l-am întîlnit în clipa în care cobora din mașină cu o servietă diplomat de culoare neagră pe care nu o ducea de mîner ci o ținea la piept ca pe un lucru extrem de prețios

M-a frapat gestul lui și l-am întrebat ce are în servietă.

— Passos, mi-a zis, (nu știu de ce mă botezase Dos Passos, probabil din pricina unei pălării de cowboy primită de la Fănuș), aici am o comoară, Manuscrisul de la viitorul meu roman.

— Și de ce-l purtați după dumneavoastră ?

— Păi, moncher, dacă mi-l fură cineva sînt nenorocit...

În clipa aceea mi-a încolțit în minte ideea de-a-l **subtiliza** cumva manuscrisul, lucru care mi-a reușit curînd grație colaborării perfecte cu Alexandru Andrițoiu.

Mircea Micu

(Continuare în numărul viitor)

Rețete estivale : Din cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud".

Gulii umplute. Tăiem partea de sus a gulilor și le scobim. Din miezul obținut, tocat mărunt, amestecat cu pîine graham, lapte, ceapă rasă, chimen pisat, ulei și un gălbenuș de ou frecat facem o compoziție cu care umplem guliile, deasupra turnăm maioneză. Ajută pe cei constipați.

Mușțar cu unt. Mestecăm o sută de grame de unt cu trei gălbenușuri de ou, trei linguri de mușțar și tot atîtea de ulei. Îl punem la rece după ce-l decorăm cu pătrunjel. Ajută diabeticilor.

CRONICA LITERARĂ

POMPILIU ELIADE: «Influența franceză asupra spiritului public în România»

Pompiliu Eliade reprezintă cazul tipic de injustiție literară. Scos din circulația culturală exact în momentul în care producea cele mai importante lucrări ale sale și mort înainte de vreme, el n-a avut satisfacția unei recunoașteri meritate. Lucrările lui, ridiculizate sau desconsiderate, s-au prăfuit în biblioteci, iar faima profesorului universitar s-a stins odată cu cei care i-au fost studenți. Doi gropari eficienți au contribuit la eclipsarea pentru lungă vreme a contribuțiilor lui Pompiliu Eliade. Unul este Nicolae Iorga, care într-o celebră suită de articole tipărită în 1903 îl descalifică în ochii publicului. Cel de al doilea este E. Lovinescu, fost student al lui Pompiliu Eliade, care nu numai că nu se revendică din lucrările profesorului său cu care are foarte multe puncte comune, dar nici în memoriile sale nu-i face portretul cuvenit. Nimeni n-a cercetat soliditatea polemicii lui Nicolea Iorga cu Pompiliu Eliade, drept care efectele acesteia au rămas. În ceea ce-l privește pe E. Lovinescu, apologeții săi n-au catadixit să caute rădăcinile culturale ale poziției lui literare și ale construcției lui de istoriografie culturală, pricină pentru care pionieratul remarcabil al lui Pompiliu Eliade a rămas în umbră. Drept urmare, numele lui Pompiliu Eliade a avut o circulație periferică în istoria literaturii române spre paguba generală.

Un act de justiție se impunea și el a început să fie întreprins în ultimul deceniu de mai multe mîini. Recuperarea și reabilitarea lui Pompiliu Eliade s-a vădit însă mai grea decît anularea însemnatelor lui contribuții prin polemica iorghistă. Alexandru George este primul care semnalează curiozitatea atitudinii lui E. Lovinescu față de un înaintaș de la care ar fi trebuit să se revendice dar pe care-l minimalizează cînd are prilejul. Tot el retipărește cursul **Ce este literatura? (Dacia,** 1978), pentru a atrage atenția asupra unei modernități a gîndirii estetice ignorate și a semnala totodată existența unei direcții de critică literară românească care nu poate fi subordonată nici lui Maiorescu nici lui Gherea. Pompiliu Marcea face în **Luceafărul** (1977) bilanțul activității literare a lui Pompiliu Eliade insistînd asupra valorii neglijate a lucrărilor lui privind influența franceză asupra culturii și literaturii române. Volumul de **Corespondență, Titu Maiorescu și prima generație de maiorescieni** (editat de Rodica Bichis, Filofteia Mihai și Z. Ornea (**Minerva,** 1978) îl așează pe Pompiliu Eliade la locul potrivit între studenții trimiși de Maiorescu peste hotare, postură pe care, în **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică,** E. Lovinescu i-o refuzase fostului său profesor, rarefiind subiectiv lista de posibili discipoli maiorescieni. În sfîrșit, vine la rînd gestul cel mai convingător : reintroducerea în circulație a cărții **Influența franceză asupra spiritului public în România, Originile, Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote,** în versiune românească de Aurelia Creția, cu prefața și note de Alexandru Duțu. Cartea cu titlul francez **De l'influence française sur l'esprit public en Roumanie** a apărut la Paris în 1898 stîrnind un interes, explicabil atunci ca și astăzi. Versiunea franceză n-a avut circulația pe care noutatea cercetării și sintezei o impunea. Versiunea română, a cărei trepidație nu rămîne în urma originalului, înseamnă un adevărat act de restituire atît prin calitățile traducerii și competența notelor și comentariilor cît și prin valoarea intrinsecă a lucrării.

Evident, cartea e caducă sub unele aspecte, dar să nu uităm că atunci cînd Pompiliu Eliade își redacta lucrarea asemenea tentative erau inexistente în cultura noastră, autorul ei fiind, după definiția lui Hașdeu, „uvrier“ și „artist“ totodată. Pompiliu Eliade a fost în chip egal salahorul, zidarul și arhitectul construcției lui. Acuratețea lucrării este de aceea cu atît mai impresionantă. Evident, unele informații apărute mai tîrziu nu-i pot fi imputate. Altele, trecute cu vederea, deși-i stăteau la îndemînă, se explică prin optica întregii lucrări, care i-a dat și șansa unei remarcabile coerențe, dar și limitele. Pompiliu Eliade scrie cartea trecerii țărilor românești de la o stare de feudalism prelungit la cea burgheză. **Influența franceză** este mai ales cartea imperativului acestei treceri. Ea este din capul locului o carte partizană cu un unghi de vedere deformator și preformator. Pentru Pompiliu Eliade „vechiul regim“ este tot ce se poate mai rău, singura salvare fiind adoptarea „noului regim“, părăsirea vechilor instituții „orientale“ și introducerea celor noi, occidentale. Avînd o teză și o documentație insuficientă, scrierea lui Pompiliu Eliade este expusă în chip firesc criticilor. Dar ea înseamnă prima privire sintetică asupra societății românești la un anume ceas al ei și ochiul lui Pompiliu Eliade nu este lipsit de rigoare. Viciul fundamental al întreprinderii de la 1898 a tînărului savant, identificabil și într-o încercare similară a lui E. Lovinescu din 1924, este maniheismul după care tot ce vine din occident este pozitiv, iar tot ce ține de orient este negativ. Identificarea occidentului cu Franța, iar a realităților autohtone cu orientul amplifică acest viciu de optică. Dar dincolo de aceste grile fatale ale perspectivei tabloul este precis, contururile nu sînt contestabile, iar cîteva din ideile de ansamblu ale cărții rezistă. Unele s-au dovedit cu timpul simple și încăpățînate prejudecăți, altele își vădesc valabilitatea și astăzi. Numeroase lucrări ulterioare sînt tributare fără s-o știe, atît la capitolul de adevăruri indiscutabile cît și la capitolul de prejudecăți, sintezei lui Pompiliu Eliade. Tabloul istoric este concentrat și sugestiv. Imaginea asupra epocii fanariote cu toate numeroasele încercări de rectificare a tabloului fixat de Pompiliu Eliade pe urma pașoptiștilor a rămas. Autorul își propune investigarea tuturor păturilor sociale și în linii mari aceste reconstituiri parțiale rezistă. Ceea ce lipsește ține de limitele unei mentalități și este nefiresc să cerem unei lucrări de la sfîrșitul secolului trecut să fie scrisă cu optica și documentația de azi. În ciuda limitelor inerente cartea lui Pompiliu Eliade impune prin efortul imparțialității, prin dinamica intelectuală, prin altitudinea privirii. El nu ezită să dezvăluie ignoranța franceză, altfel zis occidentală, asupra țărilor române și ar fi fost un real cîștig pentru studiul întreprins, dacă dimensiunea și efectele acestei ignoranțe ar fi fost urmărite mai îndeaproape. Pompiliu Eliade este însă firesc fascinat de mitul occidentului, de mitul revoluției franceze, de binefacerile erei burgheze în apus pentru a putea să vadă dincolo de strălucirea emanațiilor lor. Episodul revoluției lui Tudor verifică probitatea și buna credință a istoricului social. Simplul fapt că Pompiliu Eliade acordă spațiu și atenție analitică acestui eveniment probează seriozitatea și intuiția autorului. Influența franceză face o primă și foarte instructivă sinteză a revoluției lui Tudor Vladimirescu. Pompiliu Eliade nu cade în eroarea multor cercetători contemporani care au asimilat revoluția lui Tudor cu zavera lui Ipsilanti. El tratează tot timpul separat cele două mișcări subliniind fondul de adversitate dintre ele și nota lor diferențială. Suspectează din scrupul științific adversitatea istoriografiei elene pentru eroul român și consideră apologetismul istoriografiei române față de același erou insuficient pentru o rezolvare științifică a enigmelor acestei revoluții românești al cărui profil îl desenează cu mînă sigură. Pentru Pompiliu Eliade revoluția lui Tudor este un capitol semnificativ și decisiv pentru evoluția țărilor române și pentru influența franceză în ele (lucru care-i va scăpa mai tîrziu lui E. Lovinescu) și totodată un capitol deschis din punct de vedere științific. Modul cum circumscrie Pompiliu Eliade această delicată temă istoriografică fără a o evita, fără a o expedia, fără a o minimaliza sau colora după interesele părților spune mult despre calitatea demersului științific al întregii lucrări.

Influența franceză este, ca orice demonstrație energică, o carte vie. Pompiliu Eliade scrie pentru a cîștiga și construiește dramatic. Lucrarea are un crescendo, un apogeu, un final deschis. Este descris mai întîi cadrul, apoi introduse pe rînd personajele, pentru a pregăti scena intrării în scenă a marelui personaj central : fanariotul. Cînd vorbește despre „înclinarea artistică“ a autorului, Alexandru Duțu are dreptate. Aceasta nu scade meritele cărții, ci le potențează. Ca și scăderile de altfel. Puține cărți românești au reușit să descrie cu atîta patos și cu atîta regie (în vederea susținerii unei teze de economie politică) drama poporului român la un ceas crucial al istoriei lui. Datorită acestor trăsături **Influența franceză asupra spiritului public în România** nu este numai cartea necesară a momentului, ci și o carte mare. Ea poate sta cu cinste alături de sinteze frumoase cum este **Spiritul critic în cultura românească** cu care se înrudește parțial, fără a li se suprapune în întregime. Aceste afinități conferă cărții lui Pompiliu Eliade doza ei de originalitate și de șansă. Cartea n-a murit odată cu epoca ei și nu va muri deoarece este o dezbatere asupra salvării publice. Întoarcerea la ea și reintroducerea ei în circulație la anvergura meritată se impune imperios.

M. Ungheanu

EDGAR PAPU: «Orizonturi la început de veac»

Edgar Papu este unul dintre puținii critici români care și-au făcut din cercetările de literatură universală și comparată o constantă a activității lor. Chiar debutul său editorial a stat sub semnul acestor preocupări și reamintirea cîtorva titluri din lunga sa bibliografie, într-un domeniu care, din nefericire, la noi este socotit colateral, mi se pare grăitoare pentru activitatea și formația de comparatist a autorului. Să notăm deci, **Forme de viață și cultură** (1936), **Artă și imagine** (1939), **Călătoriile Renașterii și noile structuri literare** (1967), **Fețele lui Ianus** (1970), **Barocul ca mod de existență** (1977). Fără a face caz de metodă, Edgar Papu are un sistem de relaționări și un mod de a gîndi propriu, plecînd de la abordarea morfologică a faptului literar și estetic. Criticul, esteticianul sau culturologul este atras de tipologie și de tipic pe care le încadrează apoi în paradigma epocii respective. Exemplare sînt, sub acest aspect, studiile despre Renaștere și Baroc care nu s-au bucurat însă, nici pe departe de atenția cuvenită. Cel puțin, ultimul dintre ele, **Barocul ca tip de existență,** comparabil prin subtilitate analitică, cunoaștere a fenomenului și chiar metodă, cu eseul lui J. Ph. Minguet, **Estetica rococoului,** unul din faimoșii neoretoricieni, ar fi meritat o discuție mai temeinică și comprehensivă din partea specialiștilor (există ei oare ?).

Ultima sa carte **(Orizonturi la început de veac,** Editura **Eminescu,** 1982) cuprinde o serie de articole și studii de literatură universală, despre scriitori a căror perioadă de maximă activitate se situează la începutul și în prima jumătate a secolului XX, cum sînt John Galsworthy, Valle-Inclan, Rilke, Thomas Mann etc. și care ilustrează după opinia autorului un anumit orizont cultural. Ne reîntîlnim și aici cu obsesia categorialului și a unității în diversitate : „Printre cei selectați se află scriitori sociali de strictă observanță, apoi imagiști grotești, lirici metafizici, utopiști asociativi, analiști psihologici, istorici ai culturii etc. Sub această amplă diferențiere a orientărilor sălășluiește, însă, invariabil, caracterul de epocă, în felul unui substrat mai adînc al aceleiași roci peste care se aștern la suprafață vegetații diferite. Este ca și cum s-ar zmulge un mănunchi din speciile cele mai diverse, dar care se află guvernate de aceleași condiții ecologice, aceeași componentă a solului, aceeași temperatură, același grad de umiditate.“ (206).

Ideea coagulantă este că la toți acești scriitori se manifestă, într-o formă sau alta, o temă a derutei și a sfîrșitului de lume, și a unui presimțit dar încă indiscernabil început. Astfel în **Forsythe Saga** este surprinsă disoluția unei familii și odată cu ea a unui întreg mod de viață (epoca victoriană) cuprins în cadre și repere socio-temporale bine definite, în timp ce în **Moartea la Veneția** este descrisă, dincolo de atmosfera crepusculară a orașului, moartea — observație absolut insolită — **spiritului festiv :** „Am amintit că **Moartea la Veneția** este o operă imnică. Ea urmărește etapele acelui proces lăuntric care, la marii poeți, sfîrșește prin a se converti în lirism transfigurat. [....] În nici o altă lucrare a sa Thomas Mann nu dispune de atîtea metafore antichizante, legate de antecedentele miturii elenice. Sînt, toate, componentele unui imn al frumuseții, pe care îl sugerează ambianța mării și a perfecțiunii statuare. Acestea alcătuiesc, însă, numai cîntecul de sirenă, prin care moartea își atrage victimele [....] Thomas Mann ilustrează, sub aspectul de față, numai un sector dintr-o expresie artistică mai largă. Veneția este ultima mare instituție seculară, cu caracter festiv, a Mediteranei, singura care a supraviețuit pînă în pragul veacului trecut“. Înscrierea nuvelei pe această orbită motivematică îi dă posibilitatea autorului să stabilească o interesantă legătură cu **Casa Buddenbrook** și, mai larg, cu lumea germană și Lübeckul ca centru matricial. „Declinul, însă, al mai sobrului Lübeck se oglindește într-o altă Veneție, o Veneție umedneagră, situată nu pe un registru de melancolie senină ci de intensă anxietate, dar tot sub semnul frumuseții fascinante, al presimțirii funeste și al sfîrșitului. În lumea germană a veacului nostru, evocarea directă sau simbolică a propriilor ei agonii instituționale, trece felurit, dar totdeauna imnic, prin botezul venețian al morții“ (p. 150). Cred că argumentația ar fi fost și mai convingătoare prin aducerea în discuție a unor scrisori în care Thomas Mann explică structura imnică a povestirii sale, sau evocă rolul Lübeckului în lumea germană și în constituirea profilului său spiritual. În **Rilke, poet al vieții și al morții** este ilustrată moartea ca experiență unică și trăire individuală. În interpretarea lui Edgar Papu, Rilke nu este totuși o natură tanatică, ci mai degrabă un poet al incorporalului, al destrămării și absenței. În paranteză fie zis, pe cu totul alte coordonate, autorul se întîlnește în concluzii cu Maurice Blanchot, cel din **Spațiul literar,** apologet al vidului și absenței ca forme, paradoxal, ale spiritului. Modernitatea punctului de vedere a criticului român este indiscutabilă : „Este poate una din întreprinderile cele mai grele și mai ingrate a vorbi cu răspundere despre poezia lui Rilke. Îi dăm, de aceea, toată dreptatea lui André Gide, care afirmă următoarele: «Pare a fi fals și brutal să spui ceva despre el care să-l precizeze, ca și cum ai vrea să precizezi pe Ariel.» Iar despre însăși persoana poetului, tot Gide, care l-a cunoscut bine, adaugă : «ai fi zis că nu era niciodată cu totul în trupul lui. Îl simțeai mereu în altă parte....» Iată rațiunea pentru care nu se poate spune nimic precis nici despre poezia lui. Nici poemele sale nu sălășluiesc plenar în trupul lor, adică în versurile care le alcătuiesc. Și pe ele le simți mereu în altă parte. Înseși motivele sale de inspirație chiar cînd sînt, prin natura lor, foarte concrete și delimitate, transpuse ca atare și de Rilke în versurile sale, ele se spulberă, totuși, pe nesimțite într-o viziune disparentă, într-un fel de absență care duce sugestia vagă a unor lucruri depărtate, gata să se piardă, la rîndul lor, într-o vastă și profundă «necuprindere»“ (p. 120). Dar o idee în critică, oricît de interesantă ca premisă, se susține în primul rînd prin citate, ori autorul, în acest articol, este destul de parcimonios cu exemplele. Din aceeași cauză analogia cu Eminescu, chiar prin diferențiere, nu mi se pare semnificativă. Mai firească ar fi fost raportarea la Blaga atît ca sensibilitate modernă cît și ca univers poetic.

Demonstrația cîștigă din nou în rigoare și coerență în eseuri precum **Saint-John Perse și spiritul apelor** sau **Un analist al finalurilor : J. Huizinga.** Primul este o abordare în manieră bachelardiană, de critică a elementelor, a poeziei lui **Saint-John Perse** iar cea de a doua o schiță de culturologie. În ambele situații, Edgar Papu se mișcă cu egală ușurință, spiritul liber, asociativ colaborînd cu erudiția într-o interpretare vie, incitantă. Naturala juxtapunere a ingeniozității cu rigoarea și informația exactă o întîlnim și în articolul **Sugestii la O'Neill** unde paralela aparent extravagantă, dintre barochistul Balthasar Gracián din secolul XVII și dramaturgul american contemporan, este perfect motivată : „În general, eroul lui O'Neill prezintă o fizionomie morală cu termenii răsturnați față de acel **discreto** sau **hombre secreto** al lui Balthasar Gracián. Este adevărat că și unul și altul luptă, pînă la un moment dat, să nu-și trădeze cu nici un preț secretul fundamental al conștiinței, dar alta este lupta și alta natura acelui secret. **Discretul** lui Gracián își anulează propriile reflexe pe care le convertește în reflecții, în gesturi reflectate ale disimulării, adoptînd stilul de civilizat, ce marchează adesea un fond de calcul și cruzime. Fondul personajelor tipice ale lui O'Neill prezintă, dimpotrivă, un scrupul delicat al conștiinței, care se află, însă, tăinuit cu grijă, tocmai printr-o exacerbare a reflexelor brute, uneori și printr-o superficială, dar spectaculoasă cedare a instinctelor față de viciile ce le solicită“.

Desigur, **Orizonturi la început de veac** nu este o carte de amploarea și importanța volumelor **Între Alpi și Marea Nordului** sau **Barocul ca mod de existență,** dar articolele și eseurile de aici dovedesc aceeași inteligență critică mobilă, pătrunzătoare — uneori prea sedusă de propriile ipoteze, pentru a mai considera necesar să le argumenteze în totalitate —, emitentă de puncte de vedere originale, ce particularizează demersul lui Edgar Papu.

Paul Dugneanu

GAVRIL MATEI ALBASTRU: «Steaua nebunului»

Matei Gavril (**Un copil lovește cerul** — 1968, **Pur** — 1971, **Între floare și fruct** 1974, **Patria libertății** — 1979), Matei Albastru (**Glorie** — 1969) și Gavril Matei Albastru, autorul recentului volum de versuri **Steaua nebunului** (Editura **Albatros,** 1982) sînt, vă garantez, una și aceeași persoană și unul și același poet. Fac această precizare, gîndindu-mă că, poate, criticii, crezînd că este vorba de mereu alt om, îi cam ignoră cărțile în așteptarea consacrării, sau îi tratează ca pe un debutant năstrușnic și neascultător, gata să-i ofere lecții de pedagogie poetică. Cu luciditate, poetul însuși simte impasul, dar își asumă, nu fără orgoliu, condiția, într-un poem din volumul **Patria libertății** : „Astăzi sînt un poet / Fără glorie și fără succes, / Cînd prea tînăr și exploziv, / Cînd demodat și tradițional fără nici un motiv. // Nu sînt la modă și nici nu voi fi / Ceasornicul ce bate în cetate / Aceleași dulci secunde ce-au fost și vor veni / Sloganuri noi și totuși răsuflate“. Gavril Matei Albastru (să-i spunem așa, sperînd că poetul a epuizat combinațiile onomastice) are dreptate, căci în poezia sa coexistă, fără să interfereze, dar și fără să intre în contradicție, două ipostaze : una ludică, avangardistă (în sensul că merge pe drumurile deschise de avangardă), dominată de paradox, aliterații, eufonii, invenții lexicale, caligrame, sfidînd topica, punctuația, semantica și chiar decența ; alta, așa zicînd, tradițională, mai „așezată“, cultivînd, adică, adeseori prozodia versului clasic, metafora revelatorie, sentimentele nete(de) și reflecția calmă. Mai indulgentă cu a doua ipostază, critica a respins aproape **in corpore** (atunci cînd a **deniat** să intervină) „experimentele“ celei dintîi. Ca și cum pe aici nimeni n-ar fi auzit vreodată de caligramele lui Apollinaire de Marinetti și cuvintele în libertate futuristă de poezia concretă germană de limba leopardă a lui Virgil Teodorescu sau de cea spargă a Ninei Cassian etc. Poetul nu s-a lăsat însă impresionat și a continuat „să facă“ poezia care-i place. Drumul său este unul ascendent, în punctul de sus aflîndu-se **Steaua nebunului,** carte remarcabilă, care poate fi ignorată doar din rea-voință. Poezia lui Gavril Matei Albastru a dobîndit nu numai forța de a numi lucrurile, de a circumscrie stări, ci și capacitatea de introspecție pe verticală, fără precauții, ca un plonjon cu capul înainte, într-o apă a cărei adîncime n-o cunoști.

Într-un fragment de **Ars poetica** autorul pledează pentru răceala obiectivității : „Ia emoția — ca pe-o vietate grețoasă / Ce ți-a căzut, fără să bagi de seamă, pe corp — / Și aruncă-o departe, / Dacă se poate tocmai în apa Iordanului. / Ninsoarea va acoperi Universul“. Este însă doar aspirația către o stare ideală, căci poezia sa are aspectul unei veritabile „viziuni a sentimentelor“, în care emoția nu se lasă ucisă nici de tentația conceptualizării, nici de maniera expresionistă a rostirii : „Tu. carne oarbă / Plină de șerpi și gize veninoase, / Moluscă înfocată / Duhnind a trecere și senzualitate. / Ce e iubirea decît o înfiorătoare / Frigare / În care se consumă materia / Răsucind nările zeului ? / Singele rămîne veșnic curgător / Și niciodată nu se împotmolește / Ci doar înflăcărează tînărul / care-și disprețuiește descendența maternă / Și cugetul de sine vorbitor : / Mare fără sfîrșit și fără început / Tălăzuiește-ntruna-n trupul meu“ **(Singele).** Poza cinică și dezabuzată nu reușește să mascheze suferința atroce, născută din sentimentul pierderii propriei identități, a iubirii, a speranței, a credinței. Starea argheziană de „singur și pie-zis“ este urmărită pe o scală cu intensități variabile. Privirea din afară, contemplația lasă loc melancoliei domoale : „Melancolia mea e o metresă / Iar gîndul meu este o pasiune. / El strivește corpul / Durerea mea răsună / Precum o coardă-ntinsă peste buze. / În față mi se-ascunde trupul gol / Al unei muzici pline de melancolie“ **(Melancolia mea).**

Poezia mizează acum pe sugestie și pe capacitatea de a concentra sensuri în spații mici. Alteori, tensiunea lirică se realizează între o serie de apoftegme redondante, un paradox și o „poantă“ de final, care denunță starea generatoare : „E un gînd care nu s-a gîndit / E o viață care nu s-a trăit / Este o pierdere care nu s-a găsit. // Am hotărît neantul / să-l umplu cu statui. / Ale tăcerii“ **(Statuile tăcerii).** Fin lucrate, aceste poezii păcătuiesc totuși prin geometria rece a înscenării, lipsită de orice urmă de senzualitate.

Cînd însă singurătatea se urcă pe culmile disperării, Gavril Matei Albastru scrie versurile sale cele mai convulsiv-frumoase. Piesa de rezistență a volumului este excepționalul **Poemul uitării.** Iată o secvență impresionantă, care amintește de eminesciana **Odă** (în metru antic) : „Sunt o cupă de sînge. / Sufletul mi-e-nghețat ca un mare fiord. / Mintea mi se întunecă înfiorată. / Inima-mi este moale / Și scufundată în amărăciune / Și în durere. / Trupul meu este un cheag de noapte / Și de lumină, care se zbate într-un chin prelung. / Sunt blestemat, ca un gîde al zeului. / Carnea mea tremură, căzînd de pe mine. / Cugetul meu ca o trestie tremură-n vînt. / Sunt o lipsă prelungă, / Simt uitarea. Nu sunt.“ Sau, în alt loc din același poem, un fel de „Cîntarea cîntărilor“, dar cu un lexic împrumutat parcă din „Florile răului“ : „Iubita mea de care m-am îmbolnăvit, / Mai dulce ca o mîncare de viermi / Mai blîndă decît însuși procesul putreziciunii, / Mai urîtă și rău mirositoare ca moartea, / Mai frumoasă și orbitoare ca ziua / Cît de mult te iubesc / De parcă dispariția mi-aș dori ! / Cît de mult te urăsc, / De parcă doar pe tine te-aș urî. / Trupul tău nici chiar toate apele mării nu-l spală. / Sufletul tău e un lac de noroi, de greșeală. / Lumina ta e-o nebunie goală / Iubirea mea de tine a fost o boală: / Am dorit să te știu ideală“.

Cîtă vreme se menține pe această linie a definirii și descrierii sentimentelor, poezia lui Gavril Matei Albastru este remarcabilă. Cînd, însă, încearcă lirica de idei sau emite aforisme filosofice, cota poetului scade vertiginos. Din fericire, astfel de texte sînt puține în volumul discutat aici. Cum puține sînt și poeziile „experimentaliste“. Poetul le-a publicat, parcă pentru a arăta că nu a renunțat la „joc“ și că **homo ludens** nu este o invenție exterioară ființei noastre. O foarte muzicală **Poezie muzicală** ne demonstrează că așa stau lucrurile : „Mă sirenă aburi de lac / I milcar, ca un or, se deschide / Ochii mei se deschid după plac / Adiind genele aguride // Marangur satirendo la rica / Urimur, rotinar, poliram. / Mi se face de chiciură frica / Și pîndeam și plîngeam, susperam“.

Steaua nebunului probează convingător că steaua de poet a lui Gavril Matei Albastru e în urcare pe cerul luminat de atîtea constelații ale poeziei contemporane românești.

Nu este o supernovă, dar, cînd vremea e bună, poate fi observată cu ochiul liber. Ce indică, oare, barometrul ?

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

UN ROMAN PUBLICISTIC

Una dintre dificultățile clasice ale teoriei literaturii pornește de la lipsa de autonomie a romanului, ca gen. Într-adevăr, cele mai multe dintre formulările criticii estimează reușitele sau scăderile romanelor prin invocări subînțelese ale celorlalte genuri. Se vorbește despre expresivitatea de ansamblu, fără concept și fără rațiune retorică (de tip poetic), despre autenticitatea personajelor și a conflictelor (prin analogie cu teatrul), despre semnificația dezbaterilor conceptuale (de tip eseistic). Se mai vorbește, deasemenea, despre romanul publicistic, cel care nu țintește nici expresivitatea poetică, nici ineditul conflictelor și al personajelor, nici dezbaterea eseistică.

Prin ce se distinge romanul publicistic, specie din care face parte și cartea de debut a lui C. I. Bogdan **(Poduri suspendate,** Editura **Cartea Românească,** 1982) ? În primul rînd, prin lipsa, din partea autorului, a oricărei dorințe de a inova. Publicistul își valorifică vocația în activitatea de a face publice fapte și idei semnificative ale altora : demersurile sale sînt analoge acelora ale unui avocat. Autorul de roman publicistic procedează cam tot așa. Numai că, spre deosebire de reporter sau de specialistul în interviuri, el pornește de la anumite precedente literare, a căror paternitate este cețoasă, și le ilustrează în mod explicit și, de regulă, expeditiv. Iată pentru ce în cărțile din această categorie nu este cazul să căutăm literaritate, ci elocvență publicistică.

Care sînt notele definitorii ale acestui tip de elocvență ? Sînt cele ale oricărui discurs argumentativ : claritate a tezelor, ocolirea ambiguităților de exprimare și, în mod corelativ, de gîndire, ingeniozitate nesofisticată a etalării argumentelor, adoptarea unei scriituri de natură să nu îi îndepărteze pe cititorii mai puțin avizați. Este evident că ceea ce rezultă din practicarea acestei elocvențe este o literatură lipsită de orice dificultate a receptării. Așa stînd lucrurile, calitatea principală pe care este cazul s-o dovedească autorul (dincolo de unele îndemînări profesionale nu tocmai greu de deprins) este onestitatea. Trebuie spus că, în această privință romanul lui C.I. Bogdan, este ireproșabil, tezele ilustrate fiind întrutotul demne de a fi susținute.

Despre ce este vorba în **Poduri suspendate ?** Un celibatar de vreo patruzeci de ani, doctorul Mihu, dovedește o pasiune profesională ieșită din comun : cu deosebită tenacitate, pe parcursul multor ani, el lucrează în vederea descoperirii unui leac al cancerului. În mod întîmplător, el o cunoaște pe Ana, inginer constructor, și descoperă că ea suferă tocmai de boala pe care el speră să o vindece într-o bună zi. Ana este internată în spitalul unde lucrează doctorul Mihu. În acest spital activează și doctorul State, un om și un profesionist minunat, pe care autorul îl caracterizează în felul următor : „Fața îi era palidă, obosită, dar în toată făptura lui se citea o satisfacție enormă, bucuria omului care a reușit să facă ceva extraordinar. Probabil că operația aceea foarte grea îi reușise pe deplin și acum se bucura. Trăgea cu sete din țigară, strecurînd fumul pe sub mustață“. În spital, Ana se împrietenește cu Florica, o tînără fată. Cînd aceasta din urmă este externată, inginera suferă : „O spaimă încă nelămurită începu să pătrundă iute și perfid în sufletul Anei, fără să se poată împotrivi“. Asumîndu-și anumite riscuri, doctorul Mihu o tratează pe Ana cu preparatul descoperit de el, după ce, în prealabil, cu eroism, îi testează eventuala toxicitate asupra lui însuși. În timpul tratamentului doctorul Mihu își dovedește din plin supradotarea pentru medicină : „O cerceta cu ochii atît de pătrunzători, încît ea se simți desfăcută în bucăți, în organe și celule, gîndind că, probabil, în clipa aceea ochiul minții lui Mihu urmărește nu numai drumul pe care aleargă medicamentul prin corp, dar și ce isprăvi face în fiece clipă și în fiece loc, ceea ce, de fapt, se și întîmpla. Mintea lui intrase într-o ardere supravoltată superbă, care avea să nu-și diminuie temperatura decît după foarte multă vreme“. Tratamentul reușește. Ana se vindecă. La succes contribuie fără îndoială, și iubirea înfiripată între cei doi : „Încet, încet, privirile lor se întîlniră tot mai des, încărcate de semnificații. Și peste cîteva zile se produse din nou acea conversație fără cuvinte, amplificînd codul secret al comunicării dintre ei, mai eficientă decît toate cuvintele la un loc“. Însănătoșită, Ana dovedește că este o profesionistă la fel de minunată ca și cei doi medici. Sănătatea și iubirea o electrizează. Ea începe să lucreze cu mare pasiune la proiectul unui pod. Spre regret, în finalul romanului, după ce s-a decis să lucreze pe un șantier, Ana suferă un accident. Atmosfera stenică a cărții ne dă însă dreptul să presupunem că doctorul Mihu o va face bine și de această dată.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **ZIDIRI.** Sub acest titlu semnificativ prin maxima lui sobrietate, sînt strînse într-o frumoasă casetă douăsprezece plachete editate de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Vaslui, avîndu-i coordonatori pe profesorii Constantin Clisu și Mihai Luca. În fapt, avem a face cu douăsprezece cărți de beletristică menite să evidențieze în chip palpabil excepționalele virtualități creatoare circumscrise spațiului spiritual vasluian. Dar iată titlurile celor douăsprezece plachete : **Kalende** (culegere colectivă a membrilor cenaclului „Mihai Eminescu“ — Huși), **Povestiri** (de Gheorghe Anton, Th. Lemnaru și N. Ariton), **Urcuș** (versuri de Gh. Anton și Marcel Virlan), **Copăceilul** (proză de Ion Mugurel), **După Floarea Edelweiss** (versuri de Cezar Stegaru), **Nesomnul patriei** (versuri de Ion Gh. Pricop), **Peisaj interior** (versuri de Nicolae Ginghină), **Picături de acid** (fabule-epigrame de Ion Mititelu și Constantin Manea), **Început de fluer** (versuri de Ion Bîrca), **Geometrie sentimentală** (povestiri de Petruța Vadim), **Despre tați și despre mame** (versuri de Val. Furtună și George Grindină), **Cîntece de dor** (versuri de Constantin Clisu). Inițiative editoriale precum cea de față merită deosebite elogii.

■ **„JOCUL IELELOR“ — TEATRU TV SERIAL.** Un autentic act de cultură s-a dovedit a fi, în chip indiscutabil, decizia redacției de teatru a Televiziunii Române de a aduce pe micul ecran marea și tulburătoarea dramă „Jocul ielelor“ a lui Camil Petrescu. Serialul tv rezultat de pe urma îndrăznețe inițiative a constituit realmente o emoționantă și gravă reîntîlnire cu una din capodoperele dramaturgiei românești moderne. Camilpetrescianismul viziunii regizorale și interpretative învederat de această inedită ecranizare constituie, realmente, o mare performanță artistică. Regizorul Dan Puican, așa-zicînd, a lucrat fără cusur, ținînd mereu dreaptă cumpăna între tensiunea pur ideatică și tensiunea afectiv-morală a conflictului ce străbate cu extraordinară forță întreaga partitură literară a memorabilei scrieri. Echipa de interpreți, omogenă, prinsă într-un autentic vertij al elevației intelectuale, a beneficiat, între alții, de prezența următorilor prestigioși actori : Valeria Seciu, Traian Stănescu, Victor Rebengiuc, George Oancea, Constantin Diplan, Matei Alexandru, Mircea Septilici, Vasilica Tastaman, Papil Panduru. Dacă mai persistă, prejudecățile vizînd o așa-zisă „antiteatralitate“ a dramaturgiei lui Camil Petrescu s-ar cuveni să dispară cu totul, dată fiind remarcabila demonstrație realizată de serialul TV cu „Jocul ielelor“.

Cronicar

Poeme de ADRIAN PĂUNESCU

Goga şi Oltul

Greu e şi haina să-ţi duci
Pe umeri prin necontenitele furtuni ale veacului,
Sînt vînturi care-ţi ridică fără să vrei gulerul,
Sînt curenţi care-ţi răvăşesc
Buletinul de identitate din buzunar,
Pace nu e nicăieri
Acolo unde se-ntîmplă măcar un om să fie.
Greu e pe tălpile tale să mergi
Vîntul te-ndoaie din şale,
Greu e şi cu propriul tău copil în spate să mergi,
Greu e să ţii şi un ziar în mînă,
Dar ce greu trebuie să-i fie acestui om
Să treacă prin furtunile potrivnice
Cu capul pe umeri şi cu un riu în spinare.

Omul acesta – Goga se cheamă
Şi riul pe care-l duce în circă e Oltul,
De-acolo de unde în Munţii Carpaţi izvorăşte
Şi pînă la şes către Dunăre.

Şi astfel el duce un riu la vărsare
Şi se întoarce cuminte către izvoarele lui,
Cu Oltul în spate intră Goga la Academie,
Cu Oltul în spate iese Goga de la Academie.

El duce în braţe lumina de riu,
El duce-n spinare destinul heraldicei ape,
Ce-a făcut poetul cu viaţa lui ?
A trăit-o arzînd, a trăit-o eroic.
A incorporat tineretile lui în Unirea cea mare,
A scris pe rană direct,
A scris pe cord deschis,
A fost cel mai înalt şi mai dureros clopot
Din toate clopotele Transilvaniei.

A crezut într-o himeră apoi şi-a greşit.
A greşit condamnabil şi moartea lui timpurie
A fost ca pedeapsa capitală
La care a fost condamnat pentru toate greşelile.

Dar Goga se scoală din groapă cu un riu în spinare
Şi-atunci cînd e secetă şi izvoarele Oltului scad,
El Oltul îl scoate din inima lui
Şi-l aruncă la vale să curgă.

Nici un poet n-a pătruns mai adînc
Într-o fibră a patriei.
Cum s-a risipit între ardeleni
Acest copil de preot de la Răşinari,
Şi nici un om nu a dus cu-atîta echilibru
În braţe un riu.

Cu greu se păstrează
În scoarţa pămîntului, pe tălpile lor
Oamenii azi,
Şoapte din univers îi străvesc,
Între peşteri şi cer e curent,
Între ochiul lui Polifom
Şi miile de gură-cască e curent,
Vîntul bate mereu şi-i apleacă pe oameni
Şi e un act de eroism să rezişti,
Sprijinindu-te în clătinare de ceilalţi,
De stîlpi de telegraf, de amintirea munţilor.
Iată-l însă pe omul acesta :
Intră-ntr-o circiumă să mănînce ceva
Dar nu-şi lasă riul la garderobă,
Se-aşează cu Oltul la masă,
Un Olt mai supus ca un vers.

Şi omul pe urmă iese şi-şi continuă drumul cu Oltul
Şi sînt vardişti care-l fluieră
Şi oamenii cred uneori că Goga
Nu duce în spate un riu, ci toată povara de lacrimi,
Toţi munţii de lacrimi,
Toată strategia de lacrimi a unui popor.

Şi ce-i curios e că riul, el însuşi,
Nici nu-şi mai închipuie altfel
Drumul spre Dunăre
Decît prin trecătoarea de chiciură albă
A unei cărţi de poet.
Şi Goga e veşnic cu Oltul în spate.

Rugă pentru copii

Ţi-aş mai da cîte-un semn să te chem înapoi,
Să mai vii să-nţelegi că e bine la noi,

Dar ceva te-a legat, dar ceva te-a închis
Şi eşti bună cu noi, în trecut şi în vis.

Şi adesea simţim cît îţi este de greu,
Tu eşti mamă mereu a băiatului meu,

Eu cu el mai vorbim despre tine, noi doi,
Şi senină am vrea să mai vii pe la noi.

Eu îi spun că am fost şi cuminţi, şi săraci,
Că n-aveam să mănînc şi n-aveai ce să-mbraci,

Eu îi spun şi-l învăţ cum erai cînd erai,
Ca un înger retras într-un timp fără grai.

El îţi seamănă mult şi eu asta-i arăt,
O pornim amîndoi către tine-ndărăt,

Într-un loc unde-ai fost mama lui, doamna mea,
Dar el rece e azi şi privirea-i e grea,

Are-n ochi tăinuit şi adînc un reproş,
Ochii lui de copil mă privesc dureroşi,

Ce-am făcut pentru ei, ce-am făcut pentru noi?
Vinovaţi amîndoi, pedepsiţi amîndoi.

Ce mai faci ? Ce mai face, te rog să ne spui,
Fiica mea şi a ta, care e sora lui ?

Nu lăsa între noi zăvoritele porţi,
Şi renunţă blesteme în gînd să mai porţi.

Eu la Ioana gîndesc cînd îl văd pe Andrei,
Ce-ai cu mine, accept, însă ce ai cu ei ?

Vai, ce leagăn confuz şi nedrept le-am făcut,
Ce părinţi vinovaţi ! Doar la timpul trecut.

Nu ţi-e milă de-acest fără oaze prăpăd ?
Simt un trăznet în cap pe copii cînd îi văd.

Şi nici mult nu mai au ca să fie copii,
Şi de-i vom căuta altceva vom găsi.

Vom găsi oameni mari, ocupaţi cu-ale lor,
Ezitînd şi atunci să ne spună ce vor.

Pentru tot ce a fost, cînd a fost, pe pămînt,
Cît şi tu mai exişti, cît şi eu încă sînt,

Îngenunchi şi te rog să-i salvăm pe copii,
Să nu creştem din ei două duhuri pustii,

Să nu-i creştem captivi în urîte tocmeli,
Plătind ei pe nedrept ale noastre greşeli,

Pentru binele lor vin la sufletul tău
Chiar ştiind că mi-ai vrut poate rău, poate rău,

Să le dăm ce-i al lor, umilit mă închin,
În numele tatălui,
Şi-al mamei,
Şi-al sfinţilor copii,
Amin !

1979

Benone Şuvăilă : „Frasini"

Amintirea viteazului

N-a fost Mihai Viteazul omul care
să fure de la alţii din ogrăzi,
neiubitor de temenea şi prăzi
el din istorie şi azi ne doare.

De n-ar fi fost, întîmplător, la cîrmă
era, desigur, un plugar român
din cei ce prin tăcerea lor rămîn
şi prin copii cinstiţi ne lasă urmă.

Întreaga noastră ţară românească
păstrează-un calendar, aprins de plîns,
într-o supremă mumă s-ar fi strîns
de nu era născut, ca toţi să-l nască.

El n-a furat, el a sădit cu sînge
hotarul ţării noastre pe pămînt,
hotar prea des şi prea cu ură frînt
de ulii vechi şi năvăliri nătînge.

Pe cel mai drept şi mai viteaz urmîndu-l
noi ştim, simţim şi credem ne-ndoit
că pe noi toţi ne are de lovit
tot ce-i atinge cu vreun tîlc mormîntul.

Istoria dă zestre furtunoasă
celor ce merită a fi eroi
şi de aceea-n patrie la noi
dă lui Mihai Viteazul loc de casă.

Tu eşti în toţi românii, Voievode,
şi-n fiii tăi dai glas din cînd în cînd
a tării libertate apărînd
şi steagul ei curat ce-n veci nu cade.

Rămîie prinţii în poveşti cu prinţii
ci tu rămîi cu noi, că ne-ai fost Domn,
că Europa ai trezit din somn.
că-n cinstea-ţi luda şi-a băut arginţii.

Dă-ţi, Voievode, azi a multa oară,
lumina ta ce arde false cărţi
tu, bun oştean, pălmaş de drepte hărţi,
nu prinţ orgolios, ci fiu de ţară.

Din glasul ţării ţi se-aude glasul
cu care ne alegi, ne strigi, ne chemi,
bat aspre vremi şi bat mărete vremi
ca dintr-un turn din sceptrul lui Viteazul.

Voi fi interjecţie

Cînd am să mor
am să vă dau voie
lingviştilor români să facă
din numele meu propriu
o interjecţie
pentru durere.

Pînă atunci mai sînt
un subiectiv propriu,
căruia îi vine greu să se decline
dar împrejurările
îl obligă.

Nominativ,
genitiv,
dativ,
acuzativ,
o, abia aştept
să fiu interjecţie!
Inconştientă, iresponsabilă,
elementară, inflexibilă,
interjecţie.

Puterea de-a scoate dintr-un nume propriu
sunetele necesare unei interjecţii
se numeşte
cultură naţională.

Scrie!

Scrie tu orice-ai scrie,
scrie biblia cu sîngele tău,
scrie pe pielea ta
ca pe ultimul pergament accesibil,
scrie tu
orice-ai scrie,
scrie lucruri pentru care
poţi fi ucis,
scrie versuri în care
limba română îşi regăseşte
izvoarele confiscate,
scrie pînă-ngheţi
pe pagină,
scrie pînă nici tu nu mai ştii
cine eşti tu
şi cine e scrisul tău,
că tot se va găsi
vreun oarecare,
vreo stîrpitură provincială,
vreun scapete
mirosind a ciine de rasă,
care să scuipe
cu un înalt dispreţ
pe singele tău.

Dar tu scrie cu sînge,
şterge cu singe
urmele lor de scuipat
şi mergi înainte
prin rămurişul alfabetului latin
cu capul înainte,
berbeceşte,
scrie cu sînge,
să vină vreun cineva
să glumească golăneşte
cu viaţa ta,
el, ca şi alţii,
pe care imediat după ofensă
vei sări să-i aperi,
scrie, dar scrie, dar scrie,
cu sîngele tău absolut,
pînă cînd clopotele
trecerii tale vor fi bătut,
pînă cînd va fi
tot sîngele tău pe hîrtie,
iar obrazul tău
va lumina ca o albă hîrtie.

Mihai Bandac : „Viscol peste căpiţe"

Închinare de lance

Eu sînt o lance ruptă care vine
Să-şi stingă suferinţele în tine,
Din ce războaie port eu rana oare
De sînt însingerat şi de mă doare ?

Acum lipsesc străvechile amprente
Şi arma-mbrăţişărilor absente,
O lance sînt, o lance sfărîmată
La tronul tău mai îndrăznind o dată.

Am fost trimis de oarbe mîini de-a dreptul
Să te zdrobesc şi să-ţi înăbuş pieptul
Şi-apoi armurierii să mă ieie
Şi să-mi găsească locul prin muzee.

Dar eu pe drum m-am răzgîndit, iubito,
Şi-ngenunchierea mea ţi-am dăruit-o,
Poţi să mă pui pe foc, aşa e-n luptă,
În slujba ta o biată lance ruptă.

Vobiscum

Îmi recunosc o stare şi un viciu,
Ţin cu poeţii, iad de iezi în ai,
Am fost cu Eminescu la ospiciu
Şi-am fost cu Petöfi călcat de cai.

Am fost cu Paul Verlaine în berărie
Şi cu Esenin vina mi-am tăiat,
Am fost cu Voiculescu-n puşcărie,
Cu lordul Byron m-am simţit soldat.

Am fost cu Maiakovski pe tribună
Şi-am fost bandit ca şi François Villon,
Ca Whitman am crezut în iarba bună
Şi ca Bacovia de monoton.

Am fost cu Goethe cînd vedea pe Faust,
Cu Heine cînd vedea pe Lorelei,
Cu Fondane ucis în holocaust
Şi m-am aflat cu Labiş sub tramvai.

Cu Lorca mi-am dat drumul în coridă,
Am coborît cu Dante în infern,
Cu Platon am văzut o Atlantidă,
Doar Shakespeare mi-a scăpat, a fost etern.

Am fost cu toţi şi m-am băgat în toate,
Am fost oftalmologul lui Homer,
Mi s-a părut că orişice se poate,
Dar Shakespeare a rămas mereu stingher.

Purtam pe Pont, ca şi Ovidiu, toga,
Către Tagore-am spus cuvîntul „pro",
Am fost la Alba Iulia cu Goga
Şi-am dispărut odată cu Rimbaud.

Acelaşi corb care-a vorbit cu mine
Lui Poe îi declarase „nevermore",
Pe Go-Mo-Jo aprofundîndu-l bine,
Cu Pasternak se cuvenea să mor.

Cu unul singur n-am prea fost, afară
De Shakespeare despre care-am mai vorbit,
Cu cel pe care îl aştept să moară
Spre-a-i şti intimitatea în sfîrşit.

E un poet, parcă menit să-mi scape,
De cîte ori alături mi-e mereu
Şi, vai, mi-a fost atîta de aproape
Şi, vai, acel poet am fost chiar eu.

Plăcerea de-a trăi

Plăcerea de-a trăi, pînă-n noaptea cînd
Devii moneda cu care
Viaţa îşi plăteşte datoriile către moarte,
Plăcerea de-a trăi.

În fiecare an, la fel,
Eşti subiect al luptelor
Şi, citeodată, trompetul lor,
Deseori, victimă.

Dar rănile sînt o plăcere,
Faţă de tăcerea fără nici o rană,
Faţă de culoarea violet
Pe care-o avea prietenul meu
Eugen Seceleanu,
Cînd l-a găsit soţia mort în pat.

Plăcerea de-a trăi. Plăcerea uriaşă
De-a te afla în atenţia oamenilor,
De-a te afla în vorbă,
De-a te plînge că aşa nu se mai poate.

Dar aşa se poate, se poate, se poate,
Vînăt ca obrazul pistruiat
Al prietenului meu, găsit mort la 39 de ani,
Nu se mai poate.

Toate celelalte sînt simple speculaţii,
Mîna lui îngheţată aflată în imposibilitate
De-a-şi mai mîngîia copilul în vîrstă de 3 ani,
Aceasta – nu!

Aceasta – nu! Şi cît de strîmt trebuie să-i fie,
În cel mai bun costum al său,
Pe care aproape că nici nu l-a purtat,
Ce greu pămîntul peste nasturii
Costumului său nou.

Şi pantofii care desigur îl stringeau,
Ca pe orice om care poartă număr mare,
Chiar dacă-ar mai simţi el azi ceva
Nu l-ar mai strînge,
Căci sîngele i s-a evaporat,
Odată cu apa,
Şi cred că pantofii îi sînt mari acum.

Plăcerea de-a trăi. Plăcerea de-a fi om,
Plăcerea de-a suferi. Plăcerea de-a crede că ţi-e greu,
Chiar imposibil, toate aceste alîntări
Sînt viaţa noastră. Iar viaţa noastră
Este eminamente conspirativă, nelegiuită, vinovată,
Ei mă închin! Acestei monede neconvertibile.

(DIN VOLUMUL „REZERVAŢIA DE ZIMBRI")

Moromeţiana

«BARBARIA CONCRETULUI» ŞI ARTA ROMANULUI

există în ultimul roman al lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pămînteni,** o bogată prezenţă „directă" a vieţii, o pătrundere impetuoasă a fenomenalităţii lumii, existenţei, istoriei în paginile cărţii, în dispreţul, s-ar părea, oricăror tipare şi modele de echilibru, compoziţie, în genere de retorică a romanului. „Barbaria concretului — cum scrie eroul narator — pe larg etalat şi cu plăcere vizibilă, este o formulă prin care dealtfel romancierul însuşi atrage atenţia asupra acestei facturi de evazi-„transcriere" a realului în aparenta sa curgere informă, haotică, cu înlănţuiri şi raporturi în ultimă analiză, în ele însele, la fel de aleatorii. Dincolo de mărturisirea ca atare, implicaţiile unei asemenea opţiuni pot fi şi trebuie urmărite în chiar structura de sens şi artistică a romanului, în perspectiva interioară pe care el şi-o creează fără a o justifica sau explicita nicăieri.

Operă de sinteză istorică şi existenţială, roman-**summă**, cum s-a spus, „manuscrisul" lui Victor Petrini este o amplă confesiune biografică şi de itinerar spiritual, nu atît pretext de ordinul convenţiei narative cît mod de a da condiţiei umane şi tensiunilor istoriei iluminarea şi accentul dramatic al experienţelor unei individualităţi puternice, cu destin revelator, purtător de esenţe care îi dau o valoare exemplară fără a-l face să se închidă într-o alegorie a Omului. E una din marile reuşite ale autorului de a fi reunit în această amplă construcţie forţa şi imprevizibilul vieţii cu dimensiunea reflexivă şi incitind la reflecţie a epicului.

„Vocea" care vorbeşte în carte **(un Ich-Roman)** are de la început o angajare gravă şi profundă în **temele** confesiunii ei, un patos fără crispare, o radicalitate a **tonului,** care sînt promisiunea unei dezvăluiri fără jumătăţi de măsură, de natură să intereseze condiţia noastră esenţială, a tuturor, de oameni **în lume.** Perspectiva morţii, prezentă din primele pagini (eroul îşi scrie în celulă „spovedania", aşteptîndu-şi procesul şi condamnarea), proiectează totul, întreaga retrospecţie care urmează, pe un fond al adevărurilor definitive şi al întrebărilor ultime, pe care protagonistul şi le formulează într-o intîlnire deplină cu sine însuşi.

„Tinereţea e o trufie", scrie eroul, întorcîndu-se cu gîndul la cele dintîi experienţe care l-au modelat. „Trufia" şi în fond candoarea încă neîncercată a adolescenţei lui îau chipul unei intransigenţe involuntar donchijotesti, prevestitoare de destin, în confruntarea cu lumea. Lecturile, primele observaţii mai pătrunzătoare despre oameni (părinţii în primul rînd), propriile înfrîngeri şi reflecţii au în acest răsărit de existenţă o gravitate, o ardere care se descoperă dur şi fără ocol. Este mai mult decît eterna insurgenţă a unei vîrste, e o aspiraţie totală către adevăruri cucerite dificil, duse **pînă la capăt.** Strigătul eroului, „Religia slăbeşte forţa vitală a oamenilor", este doar prima lui mare revoltă împotriva unei dogme duşmane intrării complete a omului în stăpînirea „naturii" sale.

Maturizarea personajului se produce în întreitul cîmp al istoriei trăite, al avatarurilor iubirii şi al ideilor cu miza lor morală, de angajare în apărarea unor valori-far în existenţa individului şi a colectivităţii umane. Cronica degradării raporturilor în viaţa eroului alături de Matilda şi cea a unei epoci bintuite de excese şi erori (cu consecinţe nu o dată tragice) se împletesc, în timp ce peste ele şi nutrindu-se din substanţa amîndorura se ridică întrebările, căutarea unui sens în tot ce se întîmplă şi a unei atitudini de conştiinţă în faţa faptelor cărora personajul le e martor. Un profesor, personalitate eminentă, este scos din universitate. O demonstraţie de 7 noiembrie (la care este arestat un coleg al lui Petrini, Cubleş, în urma tulburărilor iscate de o mînă de naţionalişti maghiari) are în paginile cărţii o tonalitate de documentar nud, a cărui întreagă forţă vine din captarea aerului de adevăr neretuşat, surprins pe viu, al scenei. Şedinţele evocate în roman (de către Matilda sau, mai tîrziu, Suzy Culala) apar şi ele ca imagini condensate, imagini-test, ale unei anumite răsfrîngeri de climat de epocă în caractere, în atitudini şi reacţii care luminează o gamă esenţială de deformări morale, justificări sofistice, naivităţi vinovate. Personajul şi autorul său nu-şi arogă postura „judecătorului" sau moralistului, **impresia** e de preeminenţă a faptelor, totul e văzut, înregistrat, cîntărit din perspectiva celui prins el însuşi în determinările situaţiei : în viziunea sa **i-mediată** şi voit **limitată** stă adevărul şi accentul participativ al proiecţiei istoriei la scară umană.

Marea poartă pe care pătrunde în roman „barbaria concretului" este povestea iubirii dintre Petrini şi Matilda. Dacă fericirea nu are istorie şi tot ce precede căsătoria lor este evocat într-o **condensare** care aureolează unicul şi reţine efigia repetitivului, în schimb destrămarea progresivă a vieţii lor de cuplu dă impresia a fi urmărită cu o minuţie căreia nu-i scapă nimic, într-o încercare de cuprindere totală a trăitului. Rememorînd, Ştefan Gheorghidiu al lui Camil Petrescu urma traseul momentelor care avuseseră o întipărire adîncă în conştiinţa sa, o semnificaţie în cunoaşterea de sine şi a **celuilalt.** Matilda este însă o temperamentală care se lasă pradă impulsurilor obscure ale vitalităţii ei şi reversului de agresivitate al acesteia. Intrigat de reacţiile şi schimbările ei, neconvins de nici una din explicaţiile parţiale pe care le întrevede, eroul consemnează totul : semnificativul, întîmplătorul, absurdul, ca într-un dosar tatonant, din care nu se ştie ce „piese" şi în ce relaţii ar putea dezlega enigma înstrăinării ireversibile a femeii. Toanele, iritarea produsă eroinei de „blestematele idei", violenţa ei iraţională, retragerea fiecăruia într-o viaţă a sa, descoperirea „urii ca drog", nimic nu lipseşte din gama momentelor pe care le traversează cuplul în alunecarea lui spre ruptură. Portretele rudelor Matildei şi în general prezenţa lor de clan îi slujesc romancierului pentru a picta o apetenţă masivă a vieţii trăite la un nivel pur pragmatic şi instinctual, faţă de care eroina nu se detaşează în fond decît prin răbufnirile violenţei ei interioare. Ampla scenă a „petrecerii" de familie încheiată în nota de furie isterică a gestului aruncării unei vaze în geamul-vitraliu al casei este momentul paroxistic al acestei sugestii de agitaţie şi agresivitate ieşite dintr-o vitalitate săracă în posibilităţi (pe care eroul le are) de a trăi cultura ca pe o formă de viaţă ea însăşi. Iubirea ei pentru el moare dintr-o astfel de incapacitate de a-şi descoperi o altă mişcare interioară decît un dramatism elementar, al **puseurilor** de **violenţă,** cruzime, indiferenţă, ură.

Nicolae Creţu

Continuare în pag. a 10-a

SPECIFICUL NAŢIONAL ŞI LITERATURA ROMÂNĂ (II)

Urmare din pag. I

excepţională continuitate cu valorile spirituale anterioare.

Dar clasicismul — care este destinul său în aria creaţiei româneşti ? Se ştie că un interes faţă de „modelele" literaturii antice se manifestă încă de pe vremea cronicarilor dar despre o aplicare metodică a poeticii clasiciste se poate discuta numai în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea pînă către 1830. Este însă vorba cum s-a demonstrat de un „clasicism epigonic". Propriu-zis, un prim mare moment al consacrării valorilor clasice îl descoperim nu înainte de romantism ci mai ales după reverberaţiile produse de acesta, respectiv în epoca Junimei (Eminescu — fraza „apolonizării" fondului „dionisiac" —, Ion Creangă, I.L. Caragiale). Se pune însă întrebarea dacă e propriu să se discute despre clasicism sau despre clasicitate ?

Şi mai surprinzător este însă faptul că, după ce fuseseră consumate experienţe ultramoderne, G. Călinescu, deschizînd cursul său la Universitatea din Bucureşti, în 1946, transforma „sensul clasicismului" într-o adevărată artă poetică a scriitorilor contemporani. Dealtminteri, în critica noastră s-a emis ideea că, între cele două războaie mondiale, s-ar configura cel de-al doilea mare moment al valorilor clasice (în privinţa exactităţii termenilor mai pot avea loc discuţii, Tudor Vianu apelînd la denominativul de „realism clasic").

Să fi devenit oare clasicismul, tocmai pentru că nu fusese explorat integral la timpul potrivit, un veşnic punct de atracţie şi un motiv de nostalgie pentru scriitorul român ? Sau, cum opinează chiar unii specialişti, stilul clasic să corespundă mai bine firii „echilibrate" a poporului nostru (dovadă şi particularităţile folclorului) ?

Ne convingem, încă o dată, cît de mare este pericolul absolutizărilor într-o problemă atît de complexă ca aceea a determinării componentelor caracterului naţional, fiindcă nimeni nu poate ignora straturile adînci de sensibilitate şi lirism — adevăraţi curenţi subterani ai psihologiei noastre — şi care-şi găsesc, între altele, intruchiparea în faimosul şi greu definibilul „dor". Adevărul e că marile opere au vocaţia multiplicităţii, tind să-şi apropie şi să armonizeze orientări diferite, ceea ce explică amestecul original, uneori derutant, între caracteristici care, îndeobşte, se exclud.

O explicaţie a unui astfel de „polimorfism" o văd şi în faptul că, experimentînd, mai tîrziu, forme şi stări de spirit ale culturii moderne — ceea ce a ridicat, nici vorbă, obstacole în calea procesului evolutiv —, obiectiv, literatura noastră a beneficiat şi de un avantaj : a rămas „tînără", dispune de rezerve interne nebănuite, a căror valorificare îi prezervă surprize dintre cele mai frumoase în viitor.

Mă grăbesc să precizez că tinereţea literaturii noastre este relativă, din punctul de vedere al sincronizării cu mişcările moderne ale creaţiei universale, dar nu ca exponentă a spiritualităţii unui popor care, prin substratu-i tracogetic bimilenar, se numără printre cele mai vechi din Europa. În cunoscuta sa exagerare, Sergiu Al. George demonstra convingător continuitatea culturii române cu gîndirea arhaică şi cu dimensiunea simbolică a universului care ne aşază într-un alt timp, al începuturilor, aflat „în veşnică anticipare faţă de istoria Occidentului".

A fi, pe de o parte, foarte tînără, iar pe de alta, foarte bătrînă — iată parametrii specificităţii culturii române, care, pentru a fi elucidaţi satisfăcător, sînt necesare cercetări aprofundate şi îndelungate, în plan interdisciplinar.

Să mai subliniem că dezbaterea unor astfel de probleme răspunde celor mai vii şi mai importante preocupări contemporane ? Căci înţelegîndu-ne mai bine, formulîndu-ne cît mai exact **personalitatea,** putem spori, pe căi sigure, creaţia de valori şi astfel îmbogăţi sfera contribuţiilor naţionale la dezvoltarea patrimoniului literaturii universale.

Nu găsesc final mai potrivit al însemnărilor de faţă decît citarea admirabilelor fraze ale lui Lucian Blaga, din capitolul concluziv al *Trilogiei culturii*, exprimate cu orgoliul lucid al exponentului unui popor care nu şi-a valorificat încă pe deplin potenţele multiple ale creativităţii sale : „Examenul atent şi stăruitor al culturii noastre populare ne-a dus la concluzia reconfortantă despre existenţa unei matrici stilistice româneşti. Latenţele ei întrezărite ne îndreptăţesc la afirmarea că avem un înalt potenţial cultural. Tot ce putem şti, fără temerea de a fi dezmînţiţi, este că sîntem purtătorii bogaţi ai unor excepţionale posibilităţi. Tot ce putem crede, fără a săvîrşi un atentat împotriva lucidităţii, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mîine un colţ de pămînt. Tot ce putem spera, fără a ne lăsa manevraţi de iluzii, este mîndria unor iniţiative spirituale, istorice, care să sară din cînd în cînd ca o scînteie şi asupra creştetelor altor popoare".

Se închină Mamei, Violeta Zamora

stelian zamora

LA NUNTA APELOR

Oricine ar fi dat cu vîrf și-ndesat să fi avut niște scări la casă ca ale lui Oane, rotunde și cioplite în piatră de munte, ce se învîrtiseră ani în șir la moara din sat, rotite de scurgerea rîului către cine știe unde. Roțile alea aveau niște incrustături tocite ca niște raze, din interior spre circumferință și mai departe. Oane le luase de la moară și le așezase cu chiu cu vai, unele peste altele, să suie în casă și să se scoboare tot pe ele în bătătură și de acolo mai departe pe unde avea de umblat, cine știe unde. Cînd le-a adus să le facă trepte la casă, le-a cărat cu o căruță, că nu era chip să le dai de-a rostogolul nici măcar o zvîrlitură de băț, că ți-ar fi rupt mîinile de grele ce erau. El, cum fusese morar și stătuse zile-n șir pe lîngă pietre să le dea drumul să se învîrtească, ori să le oprească din rotirea aia în aceeași și mereu aceeași direcție, trebuia să se aleagă și el cu vreo amintire, cînd nu mai putea să le rînduiască. Mai avea o roată sub un cireș, așezată pe un bolovan rotund ca un butuc și de ea se servea ca masă, la care se așeza să mănînce cu muierea, vara, cînd era cald, sau stătea cu prietenii la un clondir de rachiu dulceag de agen, ori la o ulcea de vin, în zilele de sărbătoare, cînd timpul trece mai greu și nu știi cum să-l mai omori pînă la venirea celor de lucru.

În verile călduroase, Oane, dar mai cu seamă muierea lui, ieșeau desculți afară și-și lipeau picioarele de lespezile rotunde ale scărilor să se înfierbînte la ele și să-și scoată junghiurile și durerile de la încheieturile oaselor. Era atîta soare în ele că abia rezistai să treci în fugă, dar ei le suportau și simțeau cum urcă razele din tălpi pînă-n creștet, de parcă cineva le lua durerile cu mîna. Alteori, cînd aveau soare sec în cap, cum ziceau ei, zvîrleau o vadră cu apă pe treptele reci de data asta și tot cu picioarele goale jucau tontoroiul, pînă ce sîngele scobora din cap la dulige să le încălzească.

Într-o vreme, venise pe la el un nevăzut-necunoscut, să-i cumpere pietrele. Zicea că-i va da bine pe ele, plus că-i va face unele mai ca lumea, din ciment și mozaic, mai late și mai lungi ca la tribunal, să nu-ți spargi capul pe ele, în fugă de colo în colo toată ziua, dar i-a retezat-o Oane, să se dezlipească de ele, chiar de i-ar fi făcut unele de marmoră, căci el, ori de cîte ori se uita la roți, le vedea cum se învîrteau ca atunci cînd era morar și striga la oameni : „toarnă boabele, trage mălaiul". Roțile se-nvîrteau cît era ziulica de mare, dar mai cu seamă cît fusese anul de bogat, cu ploi și căldură, toate la timpul lor, să răsară porumbii și să lege drugi groși ca pe mînă. Dacă anul era sărac și secetos, nici roțile morii nu se-nvîrteau, una că n-avea ce să macine și alta că nu era apă pe iaz la deal, de plecau și peștii cine știe unde să nu-i apuce uscatul sub pietre și răgălii. Numai că prin părțile astea, rîul nu seca niciodată cu una cu două și muntele avea grijă să-și rostuiască izvoarele și să nu amărască și el zilele oamenilor de la poalele lui. Poate mai în jos, malurile rămîneau uscate, ridicate, cu rădăcinile roșii ale arinilor în aer și oamenii așteptau o milă de ploaie zile în șir. Muntele se uita la ei cu milostivire și cu părere de rău, că n-avea cum să-i ajute de vreme ce zăpezile se topiseră de mult și nu se putea stoarce să le trimită ape ca să-i mulțumească pe toți și pe cei de la vale, de unde se întindea cîmpia.

Pînă să le vină rîndul, bărbații se dădeau la umbră în zăvoiul răcoros sau stăteau în grupuri și vorbeau aproape în șoapte, în timp ce femeilor le mergeau gălăgiile și dădeau din cîrlige repede, și ghemele din șorțuri se deșirau, căci trăgeau mereu din firul de lînă de oaie țigaie. Altele stăteau pe puntea de mai la deal cu picioarele în apa ce le gîdila pe la tălpi și călcîie și vorbeau cîte-n lună și-n stele de fiecare din sat și-ncondeiau cîte-o vorbă de ieșea o adevărată poveste. Rîul trecea pe sub ele domol și le lua vorbele de ocară să le ducă departe, să primenească locul. Stăteau acolo ca niște fudule, în loc să-și spele șorțurile ori alte bulendre, pînă ce dădea cu ochii de ele vreun bărbat afurisit să zvîrle cu cotrumpleți în iaz și să le stropească, ori, dacă le vedeau alții mai afurisiți și ele cum erau din ăle mai tinere, le dădeau cu fundul în sus în apă să le răcorească de-a binelea ca să-i țină minte toată viața, să fie femei ca lumea și nu bîrfitoare.

Moara bătea secundele cu păcănituri la intervale egale de timp și o auzeai de departe de-ți venea să nu mai faci nimic și să te așezi într-o rînă cu capul sprijinit într-o palmă, dus cu gîndurile departe, departe de tot să nu mai fi auzit de necazurile tale, ori de-ale altuia, dacă aveai suflet și pentru ei. Dar ce te făceai cu femeile, că nu le apuca deloc căscatul și-și răceau gurile și nici n-auzeau secundele roților și nu vedeau picăturile de apă cum se mai rostogoleau între malurile rîului. Era suficient ca una să zică un nume din sat, că-l luau la scărmănat de cînd îl ouase mă-sa și pînă-i turnase popa țărînă pe ochi, iar dacă era vorba de vreunul care mai trăia, unele îl lăsau din gură și-l luau altele și nu se mai terminau pînă ce Oane nu le striga să toarne în coș, că le venise rîndul. Altele mai tăcute și mai la locurile lor se dădeau mai la vale de moară, cu maldărul de rufe ale copiilor și ale oamenilor lor și le frecau și le băteau cu lopeții de lemn pe vreun pietroi mai cu față, de le ieșeau toți dracii, apoi le puneau întinse să le vadă soarele fierbinte și să le usuce la iuțeală.

După luni de învîrteală, Oane oprea roțile, oameni voinici le săltau și le așezau în picioare și se chiteau cu dălți și ciocane să ferece razele ca să dea mălai bun, aspru la pipăit, cu spor la un tuci de mămăligă. Vestea asta, că moara nu mergea, ocolea imediat satele și-atunci să vezi ce-și mai dădeau femeile peste garduri cu împrumut ciure de mălai și-și aduceau aminte cît are omul trebuință unul de altul cînd sînt încolțiți de nevoi. În timpul acesta moara se hodinea și nu se mai zgîlțîia din toate încheieturile, căușii roților se uscau în soare și la adierile vîntului, iar apa curgea pe scocurile oarbe, fără ca șuvoiul în rostogolire să se mai opintească și să-nvîrtească ceva în cale. Miliarde sau poate mult mai multe picături, legate unele de altele se rostogoleau în grabă pe calea săpată adînc între maluri.

Oane, pe timpurile alea, era voinic și cu putere în mîini. El adîncea razele roților și freca pietrele cu dichis și multă îndemînare. Îi era drag să rostuiască și să ciopleasă în roțile de piatră de parcă îndrepta și aranja razele soarelui. Dar cel mai mult îi plăcea cînd mergea moara, să stea lîngă scocul pe care curgea mălaiul fierbinte, abia ieșit dintre pietre. Ținea palma întinsă, să-i curgă mălaiul în ea, pînă ce se umplea și curgea pe de lături în cutia aia mare. Dacă avea mîinile înghețate și le băga să curgă mălai pe ele și le încălzea încetul cu încetul, apoi bătea din palme să i se scuture în ladă și să nu-l risipească prin moară, că el știa cu cît canon și sudoare se aduna fiecare bob și era păcat să-l împrăștie fără folos.

Unii morari de prin alte părți erau puși pe înșelăciuni, crezind că se procopsesc și făceau tot felul de meșteșuguri, ca o parte din mălai să ia niște căi ocolite, pe didisupt și să vină la el în traistă, bașca oiumul cu vîrf și-ndesat. Numai că oamenii erau numai ochi și urechi pe unde se plimba porumbul și de cum le mirosea ceva, se puneau la sfat și-l băteau măr pe morar. Pe unul l-au prins cu ocaua mică și l-au legat de fusul roții și-au dat drumul la apă puțină să-l învîrtească încet, să nu-l căpieze de minți și toată lumea adunată horă pe maluri a rîs de el și arunca cu apă rece ca scutul, că dăduse de mult bruma. A fost o învățătură pentru toți morarii să nu se pună să-nșele omul sărac și muncit din greu și să le ia de la gură mămăliga și toată sudoarea lor, că, de sînt dibuiți, nu mai au cum ieși basma curată și îi calcă-n picioare. Că așa era omul necăjit, te lăsa să-i iei, dacă așa erau legile, dar dacă-l mai și trăgeai pe sfoară și-l furai, era-n stare să-ți spargă tigva cu toporul, mai cu seamă ăi cu copii mulți prin case, ce așteptau cu nerăbdare să le vină părinții de la moară cu trăistile pline.

Oane, ce era al lui era pus deoparte, că nu se bucura la traista altuia. Lui, dacă-i mergea iute mîna, lua oim mai mult la ăi mai cu situație și fără copii și-i lăsa în plata domnului pe cei cu o droaie de guri și nu le lua nimic pe cît se-nvîrtiseră roțile să le macine.

Moara era sub o coastă, lîngă un maidan, așezată pe niște urși groși de stejar și ca s-ajungi de pe mal la ea, mergeai pe o punte înaltă și lată, nu ca celelalte înguste, pe care nu puteai trece dacă n-ar fi avut o plimbă de ce te ține. Bărbații luau sacii la spinare de se jucau cu ei și de se nimerea vreo femeie să le încurce drumul, o împingeau cu umărul cît colo, prefăcîndu-se că n-o văzuseră.

Oane avea și vreo cîteva ibovnice, pe care le întîlnea pe zăvoi, printre arini și ferigi, să nu-l vadă lumea, ca să-l povestească nevesti-si, că ea era o femeie bățoasă și mîndră și dacă l-ar fi mirosit cu ceva, lui nu i-ar fi făcut nimic, dar muierilor le-ar fi înfipt mîna-n păr și le-ar fi beștelit să le meargă pomina, ca să-i lase omul în pace și să nu-i mai tragă mălaiul.

Cînd ploua tare la munte și veneau potoape grele, el era primul la moară să tragă stăvilarele ăle oarbe și să împingă buștenii, răgăliile și pomii ce veneau pe rîu în jos. Se snopea cu zi cu noapte cu toate cîte le aducea rîul, altfel, s-ar fi încălecat unele peste altele, s-ar fi spart malurile, apa ar fi mîncat pe disisupt și te pomeneai cu biata moară c-o ia la vale, cine știe unde. Pe unele lemne le trăgea la mal cu frînghii cu ocheturi și țapine și n-avea hibă să mai aducă nici un băț ca să bage în foc toată iarna, cît ar fi fost de grea și de geroasă. După ce trecea potopul, apa se dădea la matcă, se limpezea de puteai să bei din ea și pe maluri erau numai lemne de tot felul cu cojile zdrelite de atîta umblet din munte, peste bolovani colțuroși și crupe tăioase. În unii ani, rîul umplea tot zăvoiul, din coastă în coastă, se umfla și se lățea de ziceai că-i un fluviu și ți se făcea pielea găinii cînd îl vedeai așa de mare, tulbure și nebun. Dar moara n-o lua la vale, căci Oane bătuse adînc în pămînt niște urși groși de stejar și era înaltă ca să n-ajungă apa pînă la pietre. Atunci, el dădea drumul la apă pe toate scocurile și punea piedici la roți să nu se-nvîrtească degeaba, să nu se frece și să facă scîntei pietrele.

În acele zile de umblet turbat al rîului, oamenii din sat veneau cu sape și țapine, cu frînghii și fierăstraie să trebăluiască pe maluri în sus de moară și să n-o lase pradă valurilor nebune puse pe stricăciuni. Adevărații bărbați nu se temeau de urletul turbat al rîului și alergau peste tot să descurce drumul apei și să nu lase lemnele să se-ncalece pe iaz. Cei mai mulți se duceau în sus, la furcitura rîului, în locul unde iazul morii se desprindea de rîu. Acolo era cel mai mult de lucru, să împingă lemnele, să nu mai vină către moară și să se izbească de ea ori de căușii roților. La gura iazului, potriveau bușteni și lemne să nu intre prea multă apă și să se ducă pe unde-o ști, numai să nu le ia moara. Toți erau inimoși, cu sînge rece și săritori, iar alții, ăi de pe mal, erau plini de planuri și de vorbă lungă. Oane era printre ei și-i creștea inima cînd îi vedea cum se mai munceau să-i scape moara. Se simțea ca și cînd el era în pericol și tot satul sărea să-l scape, ca să nu-l ducă p-aici-ncolo, în lumea largă sau poate, pe tărîmul celălalt. Bolovanii, pietrișul, nisipul, totul se rostogolea pe sub apă într-un huruit asurzitor. Ce frumos ar fi fost ca apa, măcar o clipă, să dispară complet și să fi văzut cum se mai roteau toate pietrele în curgere la vale, spre adîncuri. Și bolovanii se loveau între ei, se ciobeau, se spărgeau în alte bucăți, mai mici. Apoi, bucățile alea se loveau și ele între ele și se sfărîmau în pietricele și mai mici pînă se făceau și mai mici, mici de tot de nu le mai vedeai. Era o tulburoseală, o agitație microscopică, o rostogolire, o rotire nebună, să spargă malurile, să rupă zăvoiul plin de arini, plute și sălcii, dar rădăcinile țineau pămîntul să n-o ia la vale. Și toți se minunau de unde or fi învățat bolovanii să se rostogolească așa de repede, ca luna în jurul pămîntului sau ca planetele. Și bărbații se luptau să facă ceva, să oprească scurgerea spre moară.

Rădăcinile arinilor erau roșii de parcă sîngeraseră cînd fuseseră smulși de pe marginea rîului. Curgeau lemnele la vale, pe suprafața apei și cînd se izbeau unele de altele, scoteau niște sunete înfundate. Uneori se încălecau și apa rodea pe sub ele să le despartă și să le ducă pe toate.

— Păzea, bă, uite, vine un bolovan cît o odaie, făcu un bărbat. Și ce-i drept, pe rîu în sus se rostogolea încet, ca pluta, un bolovan mare. Toți priveau cu ochii speriați ca nu cumva s-o ia spre iazul morii, să se izbească de ea și s-o pună pe brînci.

— Ce facem ?

— Hai cu pari să-l oprim din drum.

— Poate vrei să te ia mă-ta cu țoala, cine știe de unde.

— Mai bine răbdare, să vedem pe unde o s-o ia, că e periculos, că nu se știe din ce vîrf de munte a căzut și-acum se duce cu toate pietricelele.

Bolovanul se rotea încet, încet de tot și din loc în loc se mai oprea, iar oamenilor le veneau inimile la loc.

— Blesteme, mamă, blesteme !...

— Tacă-ți fleanca, mătușo !

— Că dacă voi mîncați cu dulce miercurea și vinerea.

— Cred că ne-a prăpădit oile. O fi plouat și p-acolo de-a rupt pămîntul, de vine atîta puhoi de apă. Bieții ciobani, făcu o femeie și nici nu termină bine de zis, că pe rîu pluteau vreo cîteva oi umflate. Toți amuțiră și nu le mai ardea acum de bolovanul care continua să se rostogolească. Oile fugeau pe valuri, prin fața ochilor obosiți și cînd trecură de ei, o femeie începu să se jelească.

Tanasis Fappas : „Portret"

— Sînt ale mele, mă, sînt ale mele.

— De unde știi ?

— Păi nu vezi că sînt însemnate pe spinare cu turcheaz ?

— Păi ce, numai tu le-oi fi însemnînd cu turcheaz.

— Sînt ale mele, mă, că le cunosc bine și femeia o luă la fugă pe rîu în jos după ele, jelindu-le cu pară de foc și de-ar fi putut, le-ar fi scos din rîu și le-ar fi îngropat în ogradă. Dar ele se duceau la vale cu apa tulbure și femeia alerga de nebună pe maluri după ele.

Între timp, bolovanul continua să se rostogolească domol și cînd ajunse între cracii rîului, se opri, parcă speriat și el de atîția ochi, ce-i urmăreau fiecare rotire. Se opri, obosit de atîta drum. Și toți se uitau numai la el, de parcă ar fi venit de pe celălalt tărîm. De atîta rostogolire, se rotunjise pe toate părțile. Obosise și rîul să-l mai ducă mereu în jos. O bătrînă alergă pe rîu în sus cu o sticlă în mînă, se dădu lîngă mal, îi trase dopul și zvîrli cîteva picături în apă.

— Ce faci, nu-i apă destulă, mai arunci și tu? zise un bărbat.

— Taci, Ioane, că e apă sfințită, de la Mînăstire, de la Izvorul tămăduirii.

— Păcatele voastre. În nădejdea aghiazmei... continuă el.

— Păcatele noastre, ale tuturora, că toți sîntem niște păcătoși.

— Niște umbre, fă, niște umbre. Credința ne mai ține și pe noi să nu pierim într-o bună zi.

Era la mintea cocoșului că bolovanul n-avea cum s-o ia pe iaz în jos, de vreme ce apa bătea mai mult în altă parte, dar teama oamenilor n-o opreai cu una cu două și nu-i puteai potoli pînă ce bolovanul n-o porni iar pe cracul dinspre pădurea de plute. Toți erau fericiți și le venea să sară în sus de bucurie. Oane mergea țanțoș printre oameni și, uitîndu-se în urma bolovanului cum se mai rostogolea pe unde trebuia, mai că-i venea să facă de trei ori semnul crucii.

De după cotul de sus al rîului, se apropia în fugă nebună și plutea pe valuri repezi un contur de om. I se vedeau hainele, dar era prea departe să-ți dai seama ce să fie.

— Doamne, cine vine pe rîu? se cutremură o femeie văzînd ghimotocul ăla de haine ce se rostogolea. Toți rămaseră încremeniți, cu ochii mari numai acolo. Femeile începură să țipe și să plîngă, mai ales cele ce aveau bărbații cu oile la munte, ori la lucru la pădure pe vale în sus.

— Aduceți prăjinile, să-l tragem la mal. Să nu-l lăsăm să se ducă.

— Poate n-a murit.

— Dacă n-ar fi murit, nu mai venea el pe deasupra.

— Nu mai țipați așa, muieri nebune!

Mogîldeața se apropia mereu și oamenii stăteau pe mal cu prăjinile întinse să-l tragă la mal. Femeile strîngeau din dinți, cu mîinile peste ochi, să nu vadă nimic. Altele, mai slabe de inimă o porniră pe potecă.

— Mai bine lăsați-l să-l ducă rîul. Să nu știm cine e, șopti un bătrîn ce abia se mai ridică de pe un lemn.

— Dumneata ai vrea să mori și să n-ai groapa dumitale ?...

— Să n-ai stîlp la cap? interveni altul.

— Să nu te hodinești cu ai tăi și să nu-ți puie cineva o lumînare la cap?

— Tot una-i, mormăi din nou bătrînul.

— Taci, moșule, nu mai îndruga la prostii.

— Ce lume curioasă, să afle cine s-a mai dus, continuă el.

— Păi de ce să nu știm și noi ?

— Și dacă o să știți, îi veți da voi din zilele voastre ?

— Moșule, mai bine te-ai duce acasă.

— Și dacă n-o să-l recunoașteți ?

— Ei, o să se plîngă cineva.

— Și dac-o să se plîngă, ce folos?

— Și ce-ai vrea dumneata, să-l lăsăm să se ducă pe rîu în jos?

— Daaa !... Daaaa !... Daa !... Să se ducăăă...

— Du-te, măi moșule acasă că te caută moartea p-acolo și nu are de unde să te ia, se băgă în vorbă Costantin al lu' Costandin.

— Lasă-l, măi, în pace, ce-aveți cu el, îi puse parte Oane. Poate că lui așa i-ar place, să se ducă, de ce-l necăjiți?

— Să trăiești, murarule, că doar tu mă înțelesesi. Ce știu ăștia...

Mogîldeața se apropie și mai mult. Era în dreptul oamenilor și ei începură să întindă prăjini cu cîrlige.

— Lăsați-l, mă, să se ducă, strigă bătrînul.

Bărbații întindeau prăjinile care mai de care să-l apuce, numai că nici unul nu-l prinse și mogîldeața se duse mai departe spre bucuria bătrînului.

— Bă, să știți că n-a fost vreun om.

— Așa cred și eu.

— Dacă n-a fost om, a fost femeie, zîmbi bătrînul.

— Aș, a fost momiia lu' Tiuța. Ea avea cînipă pe blana aia de pămînt de lîngă rîu și, să nu i-o ciugule păsările, a făcut o momiie din hainele omului ei și-a umplut-o cu paie.

— Momiie a fost, mă, momiie.

— Da, un morman de haine împăiate.

— Aș, a fost om, măi, se apropie bătrînul de ei.

— Dacă ar fi fost om, i s-ar fi văzut capul, mîinile, ceva.

— N-a vrut să se-arate la voi. La ce bun, continuă bătrînul.

— Ce-ți place dumitale să vorbești în contra noastră.

— Îmi pare bine că s-a dus, se uită bătrînul lung pe rîu în jos, cum se mai rostogolea mogîldeața aia, că nimeni nu-și dăduse bine seama, în cîteva secunde, cînd trecu prin fața lor, printre valurile alea înalte, involburate și tulburi ce-o fi fost ; om sau vreo momiie.

— O să se oprească el pe undeva și-o să auzim noi cine a fost.

— N-o să se oprească nicăieri, spuse bătrînul.

— Că doar n-o să se ducă-n lună, interveni o femeie.

— Mai știi unde s-o duce? Dar în fluviu și pe urmă-n mare va ajunge cu siguranță. Ce bine-mi pare că nu l-ați prins. Parc-ați fost toți în gîndul meu. Ce bine-mi pare!... Și rîul mi-a ghicit oful.

Oane căzuse pe gînduri de parcă era pe altă lume și el era singurul în gînd cu bătrînul. Se abătuse de tot și uitase să se mai lupte cu apele și mai ales cu buștenii și cu tot ce venea pe rîu, într-o goană și furie nebună. Stătea pe un buștean și se uita direct în pămînt de parcă vedea prin el în jos o lume mai ca lumea, spre care ar fi fost gata să se pogoare. Poate că bătrînul, cu vorbele lui îl abătuse atîta sau trecerea mogîldeței sau poate huruitul bolovanilor de sub apă sau cine știe ce. Nimeni, niciodată, nu-l văzuse așa, dus departe cu gîndurile și fluviul, căci rîul era cît un fluviu, i le lua cu el în învălmășeala aia de curgere blestemată și i le ducea ca pe mogîldeața ce trecuse ca o nălucă.

Și cum stăteau ei așa năuciți, începu să bată clopotul satului ; bucuria bătrînului.

— V-am zis eu, mă, că s-a dus cineva pe copcă la vale.

— Da' cine-o fi fost, Dumnezeu să-l ierte.

— Vreunul dintre noi, păși înainte bătrînul.

— Bă, voi nu mai sînteți în toate mințile. Voi n-auziți că nu bate de moarte? Ce ciorile, v-ați prostit așa, zise un bărbat.

— Așa e, nu bate de moarte. Mîine e sărbătoare.

— De moarte, de moarte bate, sări bătrînul ca ars cu fierul.

— 'Mneata ești într-o ureche sau în două ?

— Ce cătranu' socru-ți, de tot vrei să fi murit careva, moșnege, se inervă și mai tare un bărbat oacheș. Dumneata, dacă ți-ai trăit traiul și ți-ai mîncat mălaiul, ai vrea să moară toți.

— Ei, mai multe piei de miei decît de oi bătrîne, murmură moșneagul.

— Du-te-acas' d-aci și ne lasă-n pace, pînă nu-ți zic una de dulce.

— Lăsați-l în plata celui de sus. Ce-aveți cu el. Nu vedeți că vrea să vă-ntărite? ieși din gînduri Oane.

Rîul se rostogolea nebunește, ducînd la vale tot ce găsea în cale, iar oamenilor le cam luase piuitul, nu atît vorbele bătrînului, cît mogîldeața aia ce se duse vijelios în jos și nu prea le mai venea să se mai lupte cu apele, cu bolovanii și buștenii. Pîraiele veneau și ele umflate și cu tot felul de lemne și răgălii. Urlau satele și toți oamenii își lăsaseră treburile d-acasă și se-nșiraseră pe malurile rîului, de parcă cine știe cine avea să treacă pe ape și ei trebuiau să nu lipsească și să salute, ori să aplaude.

Unele femei aveau prunci în brațe și cînd li se făcea foame, se dădeau mai la o parte să le domolească plînsul și să-i alăpteze, în timp ce bărbații mai trăgeau cu coada ochilor după ele și pășeau țanțoși unii pe lîngă alții. Moara era ferită de valurile nebune și-abia aștepta să treacă mai repede puhoaiele să se adune oamenii pe lîngă ea, să-i tragă piedicile și să se-nvîrtească pietrele.

Prin părțile alea era o vorbă frumoasă : dacă cineva te întreba cît îi ceasul, îi spuneai și pe urmă te întreba din nou după ce moară e potrivit, de parcă ele, în afară că măcinau, măsurau și timpul. Poate, cine știe, oamenii făceau legătura între rotirea roților de piatră și rotirea limbilor de ceas, cu rostogolirea pămîntului sau poate țăcănitul balansoarului cu pulsul mării sau cu scurgerea apei. Se întrebau după a cui moară-i potrivit ceasul de parc-ar fi știut că la răsărit timpul e mai înainte și la apus mai în urmă. Nu cred să fi auzit ei de fuse orare sau de mișcarea de rotație a pămîntului, dar, în sinea lor, știau că nu-i același timp în toate locurile, la toate morile, mai ales la cele înșirate pe un rîu ce se rostogolește de la apus spre răsărit, ca Dunărea, în care știau bine că și rîul lor tot spre ea se rostogolește.

Și, ca un făcut, cu vreo douăzeci și ceva de ani în urmă, aproape tot satul își potrivea ceasurile după moara lui Oane, că el își cumpărase un aparat de radio cu galene, la care bărbații se adunau cu grămada, toți curioși să audă ce mai spuneau cutiile ălea rotunde și negre. Făceau cu rîndul la galene, bărbații să audă treburi politice și femeile să asculte muzică populară. Uneori începea cearta între ei, care să asculte și morarul punea atunci pe fi-su la galene și să zică în gura mare ce auzea în căști, să-i mulțumească pe toți și după ce se terminau știrile, bărbații se dădeau pe malul rîului și împărțeau firul în patru, cum îi tăia capul. Dar, cel mai mult comentau și nu le găseau un sfîrșit la știrile legate de pămînt.

— Auzi, mă, c-o să se facă și la noi colectiv, făcu Ion al Ioanei.

— Ți s-o fi părut, interveni un alt bărbat.

— Am auzit cu urechea mea, n-auziși și tu, Mite, că erai și tu cu auzul la cealaltă galenă.

— Așa e mă, auzii și eu la fel.

— Și ce dac-o să se facă, zise Vasile al lu' Vasile.

— Ție ți-ar conveni, că n-ai pămînt nici unde să se scalde o găină în țărînă. Dar eu am vreo douăsprezece pogoane.

— Tocmai, atunci o să am și eu de la alții.

— Pei bă, tu și tac-tu dacă n-ați muncit să strîngeți crețari să vă cumpărați și voi pămînt, nu vă arde-n inimă să ți-l ia alții pe degeaba. Voi n-ați știut decît să dați pe gît tot ce bruma ați agonisit.

— Pămîntul ni l-or lua, dar pe Dumnezeu nu.

— Ce vă mai plîngeți atîta ca niște muieri. O să le ia pămînturile la ăia cu sute de pogoane, cu poziție la drum, nu pămînturile noastre agățate pe dealuri în sus, interveni Săndel.

— Așa e, mă, ce să facă cu pămînturile sparte de pîraie. Alea ca-n palmă o să le ia. Și alea sînt ale noastre? Nu-s. Sînt ale ălora care nu se mai satură, oricît ar avea, încercă să-i domolească Dumitru.

— Bă, dacă pămîntu' e al meu, e al meu; că e-n deal, că e-n vale, e al meu, înțelegi, zise Ion al Ioanei. Și fac ce vreau cu el, îl dau cui vreau, la copiii mei, că și tata cînd ne-a-nsurat și-a-mpărțit pămîntul și ne-a dat la fiecare cîte două pogoane, că doar n-avea cum să-l ia cu el în groapă.

— Azi sînt alte timpuri, Oane.

— Da, dar pe lîngă pămînt, o să ne ia plugul, boii, căruțele, caii și cîte și mai cîte, că pămîntul trebuie muncit cu dobitoacele și cu noi.

— Și crezi că dacă o să le ia o să le ducă în altă parte, o să rămînă în sat și-o să ne folosim toți de ele.

— Eu, dac-o să se facă-n sat colectiv, îmi iau tălpășița, m-apuc de altceva. La oraș. Acolo nu mai are nimeni pămînt.

— Poa' că dracu' n-o fi așa de negru.

— Om trăi și-om vedea.

— Ce faceți, mă, aici, ați pus de mămăligă? veni Oane la ei.

— Auzi, mă c-o să se facă și la noi colectiv.

— La noi nu, zise Oane așezîndu-se lîngă ei pe mal.

— Cum așa?

— La cincizeci de kilometri de munte n-o să fie colectiv. Am auzit eu mai bine asar'.

— V-am spus eu? Și voi nu m-ați crezut.

— Oane, n-ai avut de lucru să-ți faci galene.

— Sînt bune ș-astea, mai auzi ce e în lumea întreagă.

— Cum naiba or fi venind vorbele pin cer în sîrmele alea de pe sus și toți începură să se uite pe cer după antena roșcată de aramă, înaltă, înaltă de tot, legată de două plute, de ziceai că moara e cine știe ce stație de radio.

— Ei, mai e o sîrmă în pămînt, în rîu, sub moară.

— V-am spus eu, vorba vine pe rîu la deal și nu pă sus.

— Pă sus, pă jos, vorba vine.

— Oane, îmi luași o piatră de pe inimă cu cincizeci de kilometri de munte.

— Haideți în moară, că uite, s-arată a ploaie.

— Eu nu mai vin, că cine știe ce mai aud.

Oane mergea înaintea lor, pe mal în jos și toți se uitau în șoapte cum se mai ducea apa lin spre ecourile morii. Intrară cu toții înăuntru, unde roțile se-nvîrteau, fără să le pese de ceva. Unii apucară către galene, alții ședeau pe punte sau înăuntrul morii. Cum dădeau cu ochii de femei, uitau de griji și se luminau la fețe de parcă razele soarelui cădeau peste ei, după lungi zile de ploaie, cînd nu-ți mai arde de nimic să miști ceva prin bătătură ori prin ogradă.

(fragmente din „Marele învins", sub tipar la Editura „Albatros").

---

teatru

t

Fățarnicii mazilieni

Aproape în exclusivitate, personajele lui Mazilu sînt bîntuite de un moft care s-ar traduce printr-o aspirație ridicolă, în sensul că depășește funciarmente condiția lor. Dramaturgul nu se sfiește ca încă din distribuție să le definească ironic, vitriolant ironic. Iată, în „Acești nebuni fățarnici", în dreptul fiecărui erou al comediei este așezată o propoziție caracterizantă. Ne întîlnim, astfel, cu Iordache, „un bărbat care vrea să petreacă bine și să moară în somn", cu Camelia, „o femeie care distruge moralul bărbaților", cu Silvia, „o femeie care reface moralul bărbaților". Pînă aici, fauna nu ne spune prea mult, zona comediei fiind cumva păstrată în termenii clasici ai ridicolului. Dar Mazilu propune imediat jocul contrastant, de unde ni se arată că ce părea simplu lichelism este în esență o complicată țesătură, cu neașteptate „înnodături" și avertizează prin personaje care își pierd numele banal, devenind veritabile categorii : Sublimul în caz de forță majoră.

Așa stînd lucrurile este greu ca citirea partiturii să decurgă fără decodificări. Lumea din „Acești nebuni fățarnici" nu poate trece prin scenă fără să lase o dîră de zgură, fără să hîrîie, căci respirația ei este una artificială, forțată. Meschinăria personajelor, bine căptușită cu aurul tinichelei, vrea să impună legi noi, chiar un statut particular. Orice succes, care înseamnă în fapt acaparare, furt nerușinat, îmbuibeală, se asociază cu bucuria numai dacă celălalt, prin contrast, este frustrat. Ideea de incoruptibilitate pierde relația cu codul moral firesc, ducînd la demență, la discurs abuziv. Cele două femei își asaltează prototipul iubirii — Iordache — utilizînd grații deșuchiate, invenții personale, inedite pentru că și ele, asemeni partenerului, „aspiră" la neobișnuit.

Regizorul (și scenograful) Mircea Marin cu trupa Teatrului „Mihai Eminescu" din Botoșani realizează un spectacol ambițios și profund, ostenind în a cerceta această excelentă lucrare dramatică pînă în cele mai ascunse cusături. Parabola, pentru că o parabolă este pînă la urmă ceea ce vedem pe scenă, revelează meditația maziliană. Tonul este cel bun, în ciuda unor secvențe lungite excesiv și cam plate, sublinierile se fac subtil, astfel încît relieful să se vadă (și mai ales să se simtă) în toată perspectiva sa. Jocul cu măștile mi se pare extrem de sugestiv pus în pagină. Se începe în stil de pantomimă, cu ilustrări muzicale adecvate (aparținînd tot regizorului), cu măști grotești, fabulistice și rînd pe rînd ele cad în lumină crudă, cutremurîndu-ne, căci eroii au chip de om. De-mascarea este izbînda forte a spectacolului, trecută prin planuri mișcate cu îndemînare (vezi, de exemplu, scena raiului, cînd decorul — de un somptuos prost gust, adică pe gustul personajelor — se ridică ca o sabie a lui Damocles, un vid enorm instalîndu-se implacabil). Iar finalul, într-o perfectă simetrie cu debutul spectacolului, reașează personajele, printr-o pantomimă mecanică, sub clopote de sticlă, o expoziție de manechine, deasupra cărora sirene de alarmă bîzîie apocaliptic.

Distribuția a răspuns în mare măsură comenzilor regizorale. Sebastian Comănici în rolul lui Iordache a dus pe umerii săi greul, a compus cu virtuți, cu mare risipă de energie. Dintre mai tinerii coechipieri, am admirat strădaniile Marinelei Pătru-Bugeac (o Silvie portretizată fin), ale Alinei Seculanu (Camelia, de un farmec absurd), ale lui Mihai Păunescu (Sublimul în caz de forță majoră), ale lui Florin Zăncescu (care a fost așa cum cerea Mazilu — „o lichea întîrziată care devine, la o adică, al doilea incoruptibil").

Ermil Rădulescu

---

plastică

p

Imaginea muncitorului și un interpret al ei

Călin Dan este unul dintre puținii critici de artă afirmați în ultimii ani. Semnătura sa a apărut pentru prima dată în paginile revistei „Amfiteatru", putînd fi apoi întîlnită constant în „Viața studențească" și ulterior în „Luceafărul" și „Arta plastică". Am fost frapat de la bun început de siguranța cu care acest recent absolvent al secției de critică a Institutului „Nicolae Grigorescu" — secție se pare definitiv înmormîntată anul acesta, cu pierdere pentru disciplina umanistă a istoriei artei, în linii mari și ea pe cale de stingere dat fiind deteriorarea structurilor pe care se sprijină — manevra noțiunile și conceptele de bază. În istoria, teoria și critica de artă, întrebuințarea corectă a acestora este un semn că autorul, navigînd printre texte și idei, și-a format și menținut capacitatea selectivă și discernămîntul necesar judecății de valoare. La Călin Dan acest discernămînt este de pus în directă legătură cu o formație culturală solidă și sistematică. În timp ce destui dintre colegii săi, de aceeași vîrstă sau de vîrste apropiate, cred că actul critic este de neconceput în afara spectacolului verbal cu care ani în șir critici literaturizanți, exhibîndu-se în fața camerelor de luat vederi ale televiziunii, în aule transformate în saloane și în reviste cu lustru cosmopolit, au sedus un public nu prea avertizat, încă pe cale de formare și ca atare credul, Călin Dan și-a structurat ideile la școala temeinică a observației directe și a lecturilor paralele. Astfel a ajuns, am impresia, la concluzia că între istoria artei și critica de artă există o legătură indestructibilă și că judecata de valoare este lipsită de temei în absența obiectivării punctului de vedere.

Nu este, cred, lipsit de importanță faptul că debutul editorial al acestui tînăr critic este o cercetare privitoare la **Imaginea muncitorului în grafica românească**, (Editura **Meridiane**, 1982). Tema cercetării ar fi putut să pară de la început compromisă de o întreagă suită de intervenții simplificator sociologizante (pentru a nu spune vulgare), din anii '50 și de la începutul anilor '60. Este îmbucurător că un autor tînăr pornește la drum cu convingerea că „marile teme" ale istoriei artei nu au un potențial de semnificații capabil să-l anuleze pe cel al simplelor subiecte. Căci, neîndoielnic, în cursul evoluției artei, în particular a graficii românești, imaginea muncitorului nu a constituit o temă ci un subiect permanent al demersului artistic.

De ce i s-a părut autorului necesară abordarea respectivului subiect ?

Am impresia că în primul rînd el a vrut să înlăture o prejudecată, nu doar de natură terminologică. Imaginea muncitorului în grafica noastră a fost subordonată multă vreme categoriei de „artă militantă". Conceptul acesta nu este edificator. Călin Dan îl preferă pe cel de „artă socialistă" și îl pune în legătură cu ideile de reformă socială „reflectînd situația claselor de jos și caracterizînd societatea burgheză în aspectele ei cele mai diverse". În sfera noțiunii este impusă și arta contemporană, care „menține vie problematica socială, indiferent că ea apare în țări capitaliste sau socialiste".

Lămurind sensul global al conceptului, autorul nu a uitat să aducă precizările necesare, utile unei încadrări istorice și spațiale a fenomenului indicat. Conceptul de artă socialistă este raportat permanent la culturile naționale. Observînd că realismului socialist din arta țărilor comuniste îi corespunde cronologic neorealismul italian sau tendința spre stînga din arta unor importante grupări din alte țări capitaliste dezvoltate (p. 17) autorul ține să precizeze că un anume militantism, de pe poziții umaniste, are în artă obiective convergente, în pofida orientării politice de nuanță, dar nu de esență, diferite. Pe plan iconografic elementul central rămîne, în toate cazurile figura muncitorului. Structura iconografică a reprezentării acesteia în grafica noastră, demonstrează Călin Dan, este corelabilă, pînă la cel de al doilea război mondial, cu structurile iconografice circulante în planul european, urmînd ca odată cu instaurarea socialismului obiectivele reprezentării figurative să se modifice, în funcție de parametrii politici ce i-au modificat finalitatea. Cartea lui Călin Dan, în îndîrjirea de a demonta mecanisme ce păreau arhicunoscute, proiectează o nouă lumină asupra unui capitol important al artei noastre, prin care au tropăit cu veselie destui autori de sloganuri. Seriozitatea și finețea ei analitică anunță un critic autentic, de care vom mai auzi.

Grigore Arbore

ANTOLOGIA **Luceafărul**

TARA POETILOR TINERI

TRIUMFUL POEZIEI

Prin natura ocupației mele de acum și dintr-o irepresibilă curiozitate călătoresc adesea prin țară, invitat la felurite „întîlniri cu cititorii", la „cenacluri" ori pur și simplu nechemat de nimeni, interesat să văd cît mai mulți oameni tineri care iubesc literatura. Primesc aproape zilnic cărți, mai ales din partea unor autori din generația mea, unii îmi scriu, alții nu, lăsînd cartea să vorbească singură. Pe cei mai mulți nu-i cunosc, și nu știu cum arată, însă le răspund întotdeauna dintr-un sentiment, ușor de înțeles, al solidarității de vîrstă. Cu vremea, am observat că „harta" mea sufletească s-a întins foarte mult : am știre de oameni din toate părțile țării. Dintre aceștia, cei mai simpatici sînt, indiscutabil, poeții, ei vin de pretutindeni cu o extraordinară încredere în steaua lor, „bolnavi" de lirică și de literatură, cu revistele literare strînse în buzunar, cu o cărticică, abia apărută, ascunsă în uriașele serviete pline de manuscrise. Un fost coleg de facultate, ajuns profesor undeva, aproape de Delta Dunării, îmi scria mai demult și-mi trimitea o carte. Un ofițer, din Teleorman, Anton Tianu, mă caută citeodată la telefon să-și promite tone de manuscrise. De la Urziceni, unde în toamna lui 1981 am întîlnit cîțiva fervenți ai poeziei, prezenți, într-o seară cu ploaie torențială și cu furtună, la ședința cenaclului literar, primesc o plachetă colectivă, cu o lirică serioasă și matură. La Moreni, unde doi prieteni, Cristian Crăciun și N. Ioana au inițiat un cenaclu, aflu că se pune la cale editarea unei „antologii". Din nordicul Maramureș, admirabilul Ion Zubașcu, un poet extraordinar, vine cu un volum, „Copilării", editat la „Litera", conținînd creații ale elevilor săi. Un poet adevărat, George Bădărău, profesor lîngă Iași, îmi trimite întîiul lui volum, recentisim, deși în cîteva rînduri îl criticasem, cu o ironie tăioasă, la rubrica „Breviar". Ioan T. Morar, de la Lugoj, mă ia martor la bucuria primei lui cărți de versuri, o creație foarte promițătoare. Din Galați, un plic albastru, mare, îmi aduce poezii de Ioan Trif Pleșa, însoțite de un volum ; Augustin Pop, un remarcabil poet „eliptic", prieten pe care îl întîlnesc o dată la patru ani, profesor, din cîte știu, la Huedin, mi-a expediat, săptămînile acestea, cartea lui de poezii. La Tîrgoviște, unde acum vreo două luni trebuia să fac o dezbatere literară pentru televiziune, am întîlnit cîțiva fanatici ai poeziei și am citit versurile a doi poeți adevărați : Mihail Ion Vlad și Ioana Dana Nicolae. Prietenul Mircea Nedelciu, admirabilul prozator, îmi împrumută

o revistă, publicată la Zărnești de Gheorghe Crăciun, și el un prozator de talent : se numește „Deschideri" și conține poezii, unele extraordinare, scrise de elevii lui, de la școala din localitate.

Oriunde există o școală, o întreprindere, o cooperativă agricolă e, poate, și un pasionat de poezie care întinde și la alții „maladia" lui contagioasă, el face un cenaclu și îl animă, invită scriitori, organizează spectacole, editează, atunci cînd e norocos și știe ce trebuie făcut, plachete și antologii. Este oare un „popularizator", un agitator fanatic fără altă satisfacție decît aceea de a conduce o armată de literați amatori ? Nu am această impresie, prietenul meu, poetul anonim astăzi, mîine, cine știe, poate Poetul, e marea conștiință a unei literaturi care, atîta vreme cît va avea astfel de pasionați cu buzunarele pline de poeme, încheiați greșit la nasturii hainei din pricina unui vers obsedant de Arghezi, împărțind vremea în zilele de dinaintea și de după apariția revistei literare preferate, ei, bine, o asemenea literatură, cu astfel de eterni voluntari, nu va dispărea. Îi citesc, îi văd, îi ascult la cenaclurile lor, la redacția noastră în lungi conciliabule cu Cezar Ivănescu și cu Ion Gheorghe, și mă gîndesc că acum, în materie de literatură, ideea de „metropolă" s-a prăbușit, înaintea poeziei triumfătoare de pretutindeni.

Artur Silvestri

mircea stâncel

Transilvania

1

Aer divin ce te ridici sfios
Din căile de fin aprinse —
Atomi molateci prinși de un fular
Spre luminări și felinare ninse.

Aer pilpiind și aer răcoros
Desprins din florile grădinii
Cătunele ce sînt te mai trimit
După averi în carele luminii.

Venim pe-acasă nu doar călători
Oameni transilvanici, Dumneavoastră
Miriific aer ieși de sub stejari
Și mai îmbogățește-ne-o fereastră.

Mai scoate din fîntîni adînci
Abur de Mai și firească răcoare
Sînt deschise acum pînă tîrziu
Și nu sînt zăvoare, nu sînt zăvoare.

Aer ce încă verdele ți-e fiu
Și florile de piersic te înmiresmează
Dă-ți drumul în cătune așa aprins
Învăluie-ne iar și lăcrimează.

Intră-ne în pîine și în vin
Aer de pe urmă și visare
Cît încă oamenii acestei țări
Sînt treji sub iia bobului de sare.

2

Visele tale cît ar fi de gri
În casa mică și autumnală
Sub răsăritul fiecărei zi
Munții, dealurile în pămînt se spală.

Te trezește Mureșul în dimineți
Sub aripa păsărilor este vară
Oricîte vise noaptea ai visa
Apa din adîncuri va rămîne clară.

De multă înălțare soare asudă
Dealul simte-n spate și-n obrajii lui
Întors de la izvor cu fața udă
Se răcoresc ștergarele din cui.

3

Pe ogor albastrul se adună-n clăi
De spice venite spre aripi ușoare
Îmi plec fruntea munților tăi
ȚARĂ unduind nemuritoare.

Venit-au unii prea închiși în zale
Și te-au ferecat din ani în ani...
Pe chipul tău oceane de răscoale
Domnesc și cimitire de mocani.

Oriunde mergi Cuvîntu-ți este vamă
Cel așchiat în timpuri vechi și noi
Tu, Transilvanie de mamă
Și patrie de azi și de apoi.

4

Uită-le și vorba minioasă...
Bărbați spre tine încă vin
Și-ți vor lăsa făptura peste lume
Cum ar veni crin lîngă crin.

Pe toți cu mîna îi cuprinzi
În finul moale în aripi de albină
Și-i simți la fel în vorbele adînci
Cum ar veni lumina pe lumină.

Și îi atingi cum vara, spicul
Și pîine caldă pui sinelui
Te împarți în toți și-n Unicul
Cum văzduhul arde zborului.

Dumitru Ristea : „Rădăcini la Sarmisegetusa"

5

Aluneci cu secerea prin holda rară
Colțul seminței poate nu-l mai știi
Vei căuta în tine primăvară
Ca între muguri noi să arzi, să fii.

Vîntul se împiedică în vechile rune
Bruma are casă în cuvînt
Din lanul limpede și pînă-n cătune
E numai trupul dealului sfînt.

Spre fața ta lumina ne îndeamnă
Amestec de umbre, multe perechi
Cît sîntem de vară spre vară
Întrîndu-le zgomot de poame-n urechi —

6

Vom veni aceiași la Tine
Aducîndu-ți în inimă-o rază
Și prin iarba de Mai desculți
Vom străbate-n amiază.

Tu pașii ni-i legeni cum știi
Tot mai mari, tot mai mari...
Și-odată cu roua dimineții
Prin lucrurile tale dispari.

Firele ierbii moi și plăpînde
Știi-vor să te răzbune
Și stelele mîine zvonesc
Straiele ce îți vor fi bune.

7

Tu parcă din icoane curgi
Stingi noaptea în rară lumină
Și noi printre coline te găsim,
Aduși de valul verii ce-o să vină.

Și de aceea soarele răsare
Și la un semn ogorul este treaz
Să ne închinăm acelui bob de sare
Ce cade-ncet din tîmplă în amiaz.

Țară de munți și țară de coline
Suavă, doinitoare olandină
Pronunțîndu-te cînd sîntem triști
Pe buzele noastre se va face lumină.

8

În jur de reliefuri mai există
Lebede în pură contemplare
Movile zvelte, calme, fără vîrstă
Strînse, sculptate într-o mare.

Hotar spre care să veniți
Cînd neliniștiți vă coborîți în stele
Și cîntecul colinelor să-l auziți —
Va trebui să coborîți în ele.

Un deal în dans e Transilvania
În serile de azi și învreodinioară
Pe cîmp dacă ieși cu ochiul sfios
Cîmpul se face vioară.

olimpiu nuşfelean

Poem transilvan

Ci ninge intîia oară neînfrînt —
la Alba-Iulia zăpada-i un cuvînt curat.
Apele-n albastru s-au împreunat
și-acum fac țara una pe pămînt.

Și printre cuvintele ce nu mai dor
și peste care timpul se topește
capul lui Mihai își regăsește
trupul durut al patriei de dor.

Ninge întîia dată fără moarte
peste țărîna ce nu ne desparte.

* * *

În Nordul Patriei
frigul e-nvins
de cald
cuvîntul nins.

Ceea ce ziua-i gîndit
noaptea
de vis
e iubit.

* * *

Sub cerul Transilvaniei
poveștile sînt spuse de bunici,
fiece ideal are ca rădăcină
un erou
cuvîntător în parlamentul nopților,
pruncii deslușesc buchia la lumina
fosforescentă a Școlii Ardelene
purtată pe cărări înguste
în desaga lui Șincai,
fluierul lanculul cutremură Carpații
din calendar în calendar,
legați pe veci pe roata istoriei,
jumătate pămînt și jumătate sacrificiu,
Horia și Cloșca și Crișan
ne țin, în contrabalans,
aicea, sus,
pe urmele ce duc
prin zăpada sufletului,
spre marile imperii ale purității,
spre tufe de măcieș pe rod,
între lanuri de spice,
unde nu poți supraviețui
piinii cu care hrănești iubirea,
cînd la coroana de foc a răsculatului
ajunsă la muzeu
își mai încălzesc palmele
cîțiva friguroși.

* * *

Viața și moartea, deopotrivă,
ne țin lîngă stele —
acolo unde veșnicia are ochii și gura
și nu poți înțelege greșit
ce păstrează pentru suflet.

Fericiți sîntem cît timp avem prilejul
să spunem „Bună dimineața !" celor dragi,
lăsînd acestei fericiri zălog
privirile
pe creasta unui ideal.

Risipei de iubire-n patrie nu-i poate pune
nimeni capăt.
O, era atît de firavă în secolii bolovănoși !
se mai aude,
cînd „despre nemurire nu se știa aproape
nimic".
Dar bolovanii aceștia sînt șlefuiți
ca niște cărămizi ale nemuririi,
cu dalta lacrimii,
iar lacrima,
oare nu ați aflat ?,
este iubire.
Pentru acest pămînt, pentru această apă,
pentru acest cer
arde un foc neostenit
păzit de aforisme curajoase.

* * *

Transilvania — țara de basm.
Treci multe vești și povești
ca s-o cunoști.
Dar din carte povestea-ți citește
doar cel care te iubește ?

* * *

Cel care poartă în coapsă glontele mort
și nu mai vrea să nască războiul,
chiar dacă ar fi scris în cartea de argilă
alături de Zeus,
îmi spune :
„Învață,
trudește cu condeiul sau plugul,
dar nu căuta să cunoști popoarele
după sunetul sabiei,
nu-mpinge în lume vîntul de ruină —
e-adevărat, nu ucide, dar suge din trupuri
fierul dîrzeniei,
și nici nu lăuda absența vitejilor,
și nici nu spera
liniștea unui mormînt
necălăuzit prin destin !"

* * *

Emoția pilpîie blîndă
în umbra acestui poem.
Cîteva nume de argint —
Traian, Irinke, Karsi, Peter, Mihai —
în oglinda neatinsă a sufletului —
rîsul nostru
de sub sălciile copilăriei —
un tunel de fosfor
prin lunga vîrstă a lumii.
Oare voi, cititorilor, știți cu toții
că eu am prieteni mulți ?
N-aș vrea ca vreunul din ei
atins de sabia otrăvită
să-și schimbe, îmbolnăvit, gîndul de la mine !

Vă spun : Orice sabie poate fi înlocuită
cu un trandafir !

* * *

Fără a plînge,
duios,
cum bați un cui într-un pom,
așa poți înfige
un gînd dureros
în mintea unui om.

* * *

Pe lespedea de marmură depun
nimicitoare ramură de brad,
deschid gura muțeniei
și spun :
rămîi înaltă,
boltă senină,
lasă-mi privirea
să-ți subțieze grinzile !
Știu, nu e nimenea în podul tău
ca să arunce stele peste mine,
dar vreau s-aud, s-aud mereu
cenușa
acelei lemnării albastre
(transilvane !)
înlocuindu-mi ceas de ceas ființa,
cînd eu mă străduiesc ca să hrănesc
iubirea
cu-ngîndurarea mea.

* * *

Destinul lucrează pentru cei viteji,
nu pentru răzbunări,
semințele istoriei îl rodesc
rostindu-l încredințîndu-l adevărului.
Și oricît de tainic ai fi
ziua ți se dăruie toată.

Căci acum, după ce lumina s-a purificat
atîtea veacuri,
putem să ne spunem nemuritori.
Dreptul acesta l-am dobîndit
iubind adevărul.

* * *

Un bărbat
luminat
face cît un an de bucurie.
Ce e un an ? — voi fi întrebat.
Dar veacuri de veacuri de barbați
luminați ?

* * *

Griul, sub fereastră,
îmbracă în cămașa vieții
visul eroilor.
Un om trăiește ca să iubească viața —
între înfrățiții întru morminte,
între înfrățiții în gînd.

Sub cerul Transilvaniei,
acoperiș, și el, al lumii,
cîntecul macilor aprinde dimineața —
nu poți sufla peste flacără !

valeriu bârgău

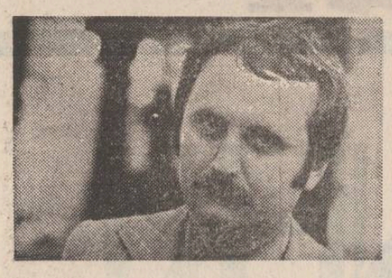

Cîntec

Stau de vorbă cu un călăreț
infigînd pintenii și galopînd
toată viața pe sub iedera de fier.
Dorința cea mai puternică coboară din singe
pe asfaltul simțurilor rigide.

Un cer amorf colorind in albastru
harta respirației tale.

Zeul orașului pe jumătate șchiop
se bîlbîie lîngă pictura reprezentînd
țărăncile,
tatuajele de pe chipul lor îmbătrînit
grația și solemnitatea unui suris.

In venele mele oxidate
O duzină de sirene plîng.

Din pămînt

Din pămînt vine culoarea vie a peisajului
piatra și visul răbdînd melancolice semne
cerești
– in orașul in care materia-i o sudoare
metalică
străin cutreier cenușa și pulberea viitorului...

O mulțime de soldați au tăvălit iarba cu
bocancii
clorofila grea se scurge printre degetele
muncitorilor obosiți
intre arterele ființei anonime
flacăra curcubeului pilpîie.

Cuvinte tinere desenate pe turlele
orașului străin ;
marile focuri viscolesc viața de acrobat
a mulțimii...

anca nicolau

Acolo

Acolo
Sus
Sus pe deal
In conul de lumină
Era casa
Deasupra ei salcîmii
Deasupra lor via
Deasupra ei leagănul
Deasupra lui copilăria
Căscau diminețile descuțe despletite
somnoroase prin rouă
Căutîndu-ne
Rînd pe rînd
Zidul
In cearcănul violaceu
Semnele arcului
Sunetul lui
La dracu ce mai căutăm flcuricii
Alunecînd pe trifoi
Cascadori de-o clipă fatală
Și glasul mamei ne sparge timpanele

Iubirea
Pierzînd

La tîrgul de mostre
Eșantioane fierbinți de eternitate
Și drobul de sare electrizant
Se surpă în amintire
Semafoare curg pe străzi
Pe trotuare cai frumoși
Înarmați cu botnițe și cu clopotnițe
Este de ajuns o lacrimă să răstoarne
tot echilibrul
Acolo
Sus
Sus pe deal
In conul de lumină

Natură moartă cu joben

Evanescentul tău joben
Imi amintea de lumile pierdute
Intr-o caleașcă putredă
De dimineți prea crude

Evanescentul tău joben
Imi arunca părul in vii
Acolo unde albe păpădii
Jucau de-a primăverile pînă tîrziu

Tîrziu de tot se face acum
Ginduri stîngace se lipesc de mîini
Și tremură pe umbra clanței
Și ușile se tot închid
Și nu mai cîntă licuriciul
Printre trifoi cu patru foi

Evanescentul tău joben
Decor de teatru efemer

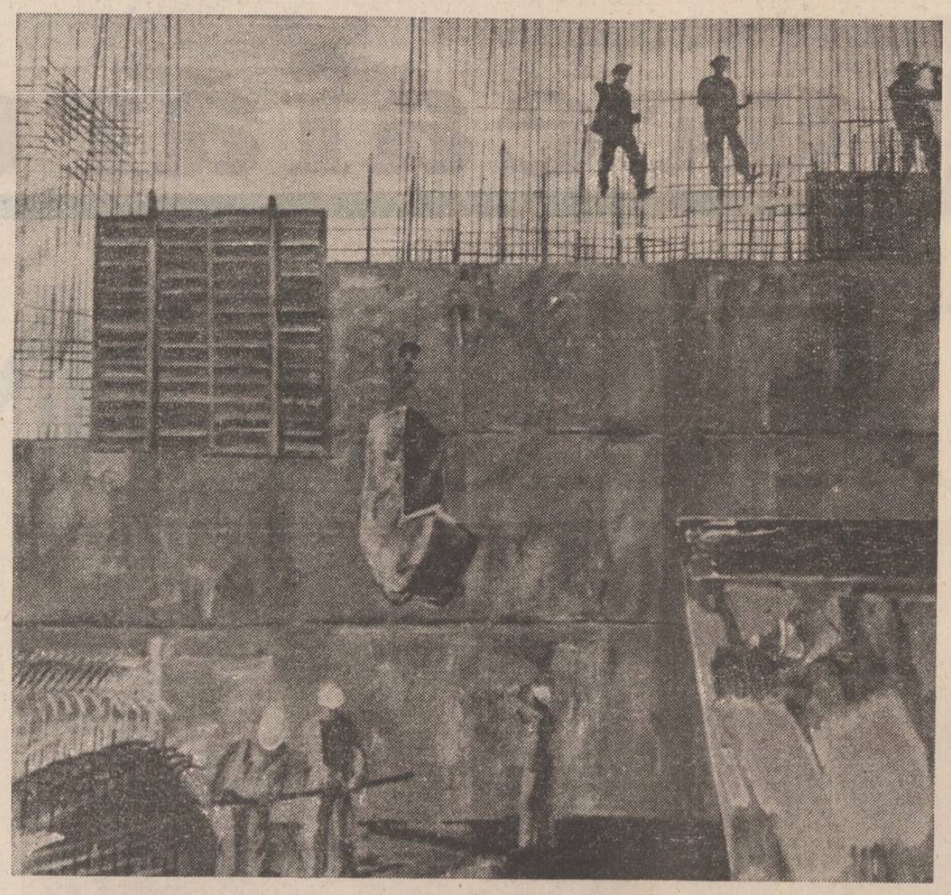

Vladimir Șetran : „Brigadieri la ecluza Agigea"

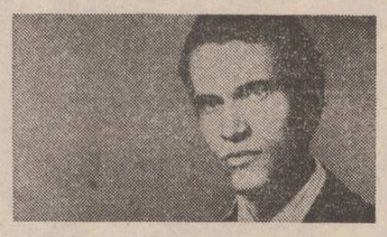

ion trif pleșa

Primăvara, pe tampoanele dintre pîraie

De lună ascut cuțitul,
Oxigenul țopăie-n plămîni.
Iarba a ieșit ciștigătoare,
Norocul ei dogorește.
După sicriul zăpezii vin piraiele
Umflate de intrebări.
Poetul așează pe titlurile a două poeme
Un lemn oarecare
Și-l taie cu ferăstrăul.
Rumegușul mulțumește
Incepînd călătoria pe tampoanele dintre
piraie.
Cămașa poemului e călcată
Pe buzele fierbinți ale țăranilor.
Iarba (ca o dulce secretară a soarelui)
știe tot.
Oxigenul are loc de muncă
In plămînii unui nou născut.
Cheltuim iarna
Pînă la ultimul fulg,
Indrăgostiții intrerup duminica,
Iarba gătește laptele, cu haine noi.

Iarba mînă munții

Lumina ochilor tăi
o ține grîul strîns intre dinți.
Limba noastră are dealuri și văi,
orice nume — pînă sus — se umple cu doi
părinți.

Marea are pentru orice riu haine
neîmbrăcate,
semințele trag cerul aproape seara.
Setea bătrînilor e șira de spinare a fîntînii,
iarba mînă munții toată vara.

Timpu-i aici, dacă vreți îl ating

Mă sprijin de intrebări,
leg cu nod mare lumina de case.
Varul nu s-a plictisit, urcă sprinten pe scări ;
o flacără vrea să-mi spună ceva
și își mișcă buzele-n oase.

De soare atîrnă întîmplări,
in urma mea nu las duminici sparte.
Roua a moțăit alături de mine prin gări,
i-am croit haine și vreau să fie sănătoasă
să le poarte.

Un strop de istorie in cărămidă locuiește,
amiaza cu un cîntec o însemn.
Am legănat strada dar nu atipește,
adevărul la temelia respirației mele
pentru totdeauna îl chem.

Pereții caselor noi de cuvintele copiilor
atîmă,
lumina nu îmbătrînește că are in ea miez.
Cimentul face pași mari să nu rămînă
în urmă,
sămînța caselor am unde s-o vîntur
și s-o păstrez.

Tăcerea prin colțuri o prind,
o mîngîi și pe fereastră-i dau drumul.
Furcile casei în pereți nimeni nu le găsește
dormînd,
focul nu-și ține lucrurile la un loc cu fumul.

Fereastra dă fuga la lumină, de ce are
nevoie se împrumută,
face asta firesc.
Singele nu are limba mută,
bătrînii ascut străzile vechi și ies cu ele
la marginea orașelor și cosesc.

Lopata petrece cu cimentul și cu mîna mea,
anii spre brațele tale mă împing.
Soarele în seamă ne ia ;
timpu-i aici, dacă vreți îl ating.

Voievozii la Tîrgoviște

Impletim limbile copacilor
pînă găsim cuvîntul căutat.
Rănile timpului au fost legate cu numele
dacilor,
altfel nu s-ar mai fi vindecat.

Ce paznic dă ocol Curții domnești,
numai urechi fiind, să prindă orice șoaptă
cînd numai cu bătaia inimii trezești
toți voievozii mirosind a țară și a piine
coaptă ?

Vrednică-i cărămida ce azi se cheamă Curte
că-mi vine s-o intreb prin cîte a trecut.
Cu viața mă apuc și fac spre ea o pîrte,
Turnul Chindiei ne ține puterea-n brațe
ca pe-un nou născut.

Aud un an de naștere țipînd sub temelii,
Turnul Chindiei iată-l că măsoară
ca pe o stofă scumpă brume din vii ;
la Tîrgoviște intinzi mîna și dai
de voievozi urzind o țară.
Pe buzele de carte cuvîntul nu se poate
strica,
bătrînii cu ascuțișul dimineții de copil
își rad barba.
In turnul Chindiei timpul stă ca măduva,
in el urcă voievozii neamului cînd tremură
iarba.

mariana pândaru

Perpetuum

Zămisliseră prunci
apoi au plecat fără intoarcere
undeva intre ape

Pruncii au dat semne de viață
migălos și tîrziu...

O zi, două s-au rotunjit cuvintele
peste muchia apelor
Și au căzut ingreunate
de propria lor căutare ;
Negăsind inimile celor plecați

Pruncii
au zămislit și ei prunci
cu flori mărunte
in jurul numelui

Și dintr-o dată s-au făcut
necunoscuți.

În oglinda amurgului

Din contră, vom spune,
Din contră
Soarele s-a dat peste deal

Vor incepe să umble singurătățile
Vor semăna cu nourii albi
Visele se vor năpusti din incheietura cămășii
ingreunînd lumea. In oglinda ei
se răsfață un apăsător anotimp
Nu mai e liniște
sub nici un punct cardinal.

Prin ochiul amurgului
trec o mulțime de păsări
Vom spune – sînt adieri
Umbre cu ciocul întors
inspre inima noastră – de unde
se-nalță un cîntec subțire.

Păsări îmi sînt gîndurile

O, munți ! Arcuiți peste numele meu
Lăsați-mă liber.

Pădurile voastre au devenit
umbre fără scăpare
și cuvîntul mi se zbate
intr-o arșiță grea.

Visul rostogolit spre cîmpul deschis
Prinde miros de pămînt
Și păsări îmi sînt gîndurile
Și indoieli.

marin lupșanu

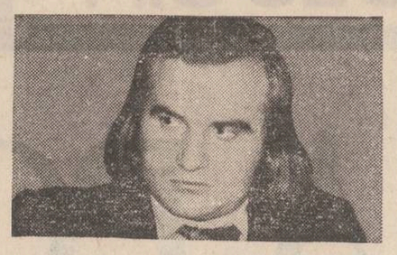

Cîmpie

Cum vii spre oraș
iți zăresc la-nceput cumpăna fîntînilor
ca unei corăbii catargul
apoi
clopotnița plopilor alergînd de-a lungul
șoselei,
baloții de fin ziditi in piramide egiptene
in incinta depozitului de furaje
cu sîrmă ghimpată împrejmuit
și, de bună seamă, păienjenișul rețelei
electrice
cu mari cuiburi de berze
imbobocite in creștetul stîlpilor de beton.

Dacă mă uit bine
văd gura spuzită a morilor de porumb,
pisica alunecînd la porumbeii vecinului
și mărășeștile tatei cuibărite la subțioara
teracotei.
Dar tu, ca un tren înțesat de țărani,
intri-n orașe imperturbabil
mingiind fruntea încinsă a furnalelor și
răcorind-o,
alegîndu-le fumul în șuvițe subțiri
ca unei mirese părul în fața oglinzii ;
dai o fugă prin librării
scuturîndu-ți poala de miresme
asemănătoare
cu trena luminoasă a unei cărți proaspăt
epuizate
numai apoi te întinzi pe taraba piețelor
sub privirea generoasă a voievozilor
coborînd de pe ziduri și sărutîndu-ți
mîna albă în cașmiruri pitită
precum soarele, iarna, în ochii țăranilor.

Oraș de cîmpie

Ce simți tu, orașule
cînd iți spulberă vîntul praf în ochi
ridicîndu-ți afișele în văzduh
ca pe zmeiele unei copilării
și de ce iți pui salba de rufe multicolore
în fiecare simbătă la gît
dacă teii se uită-ndelung după liceene
dacă pruncii tot nu merg la grădiniță
fără sărutul matern de la semafor
și luna e o pisică tunînd pe acoperișe
noaptea cînd femeile tinere se zbat
în brațele bărbaților lor
ca firul de iarbă sub autostradă
și șoselele ies din tine spre mari depărtări
ca panglicile din jobenul circarului ?
Ce simți tu, bătrîne
dimineața cînd laptele zgrunțuros
e un imn renascentist
și toate robinetele susură același cîntec,
la prînz cînd taxiurile picotesc
frunte lîngă frunte
numai autobuzele pendulează domol
între centru și periferiile cu manufacturi
dar mai ales seara, orașule,
cînd țăranii învață jocul de șah
în aerul fierbinte din fața blocurilor
în vreme ce soarele
la marginea cîmpului
își scoate ghimpii din palme ?

Grîul aspru

Abordat vehement în ședințe
grîul își vede de treabă pe cîmp
(cu acea simplitate cu care
țăranul fluieră în timp ce muncește)
uluind lumea cu felul său de-a fi
aspru-n pămîntul arid
sub cerul înalt din care cad ciocîrliile
ca meteoriții,
sub soarele torid și enorm
cît ochiul unui bou injunghiat la bătrînețe
cînd nimeni nu mai are nevoie de viața lui
monumentală ca o miriște-n flăcări.

carmen focșa

Pentru o plecare...

Auzi, ? Nu vreau să șoptești. Cocoșii au cîntat
de trei ori
Ciinele pămîntului sfîrtecă noaptea flămînd,
Nu mă îndupleca să rămîn. Copacii-și ard
bureți roșii la subțiori
Rînd pe rînd, rînd pe rînd...
Nici n-am fost pînă acum. Nu eram
Decît răsuflarea ta de demult
Înghețată pe geam...

Fericit, voi putea să aleg între fruct
și puterea de-a-l fi refuzat,
Propriul frate-mi voi fi, apoi propriul fiu
Numai lacrima ta, bănuitul stigmat
M-ar întoarce în mine mai singur.
Tîrziu.

Scrisoare

...Nu ți-am mai scris de mult. Și poate-acum
Nu mi te-nchipui numai în cuvinte
Ci într-un semn știut de dinainte
Și încrustat în palma mea de fum...

Nu te mira că-n loc să mi te chem
Te fac să treci încet, pe punți de noapte
Deasupra lumii-transformată-n șoapte
Rostite rar, mereu, ca-ntr-un blestem...

Tu-îndoială-eu-propria-mi putere
De-a mă întoarce-n lut în chip de floare,
Alături-o lumină care piere,
Lăuntric-bănuită răzbunare.

...Și totuși, eu de mult nu ți-am mai scris
Căci te-am păstrat la margine de vis...

Autopoem

Stigmatizat sînt de propria-mi putere prin care
Fac noaptea să stingă cărbuni cu lacrima
lunii —
Să vindece pămîntul de sine.

Intre noi, poteci aburinde.
Vară. Și totuși, din cel care sînt
Cămașa de vis se desprinde.
Adevăr ? Intîmplare ?

Altminteri cum aș putea să mă apropii ?
Eu sînt pentru ceilalți o vastă cîmpie
In care se ascund țelurice dropii...

Decît dacă ești marea spaimă...

Te reazim de sufletul ierbii. De ce-ar trebui
să te miri ?
Doar sîntem măsura amiezii : apusuri
in raze subțiri,
De aceea nu vreau in cuvinte, ci numai
fiind să mă crezi
Că dacă exist este numai că nu mi se cer
iar dovezi.
Tu spală-mi caratele nopții cu-n gest
de orgoliu, de vrei,
Altminteri ne-mpartem mai singuri, mai
triști in bărbați și femei...
...Te reazim de sufletul ierbii — nu te mai
rog să rămii
Decît dacă ești marea spaimă de tot ce
nu sînt.
Cea dintîi.

Eu te-am rugat...

Eu te-am rugat : fii toamna mea pe care
Lăuntrica-mi pădure o rivnește,
In somn foșnească ierburi muritoare
In care eu să mă preling hoțește...

Ca-ntr-un descintec m-oi infășura
In tot ce nu pot zmulge vorbei mele
Pe cînd incerc să sfarm c-un bulb de stea
Tăcerii noastre lacătele-i grele...

...Eu te-am rugat : fii toamna adunată
De cînd exist. De-acum. De niciodată.

florea burtan

Constelația grîului

Adevăr

Numai prin palmele țăranului poți privi
Cum își alcătuiește cîmpia nevindecatele
călătorii,
Cum seva pămîntului dă în răscoale,
triumfătoare,
Scoțînd din minți mierea de pe raza de
soare.

Numai prin palmele țăranului poți auzi
Cum se preface neodihna grîului în făină,
Cum se rumenește piinea pe vetrele vii,
Ca un bulgăre de miresme, cînd e vara
deplină.

In ochii țăranului totdeauna se va oglindi,
Ca într-o carte deschisă, cîmpia...
Prin palmele lui aspre, poți deslușì
Constelația din care-și începe grîul călătoria.

Fericita clipă

Fericită clipa cînd intră grîul cel tînăr
în moară,
Cînd încep pietrele șlefuite să-l cutreiere
și să îl doară,
Fericită clipa cînd sacii sînt legați,
cu migală, la gură,
Să nu dea buzna toată mireasma făinii
pe bătătură.

Fericită clipa cînd se trezește cîmpia din vise,
Lăsîndu-și ferestrele, înspre sudoarea
din sate, deschise,
Cînd somnul țăranului se-mpuținează,
ca apa fîntînii
Sorbită, cu nesaț, de mieii din pridvoarele
lunii.

Neliniștea satului

Ies țăranii, de cu noapte, în cîmp,
Invesmîntați în cămașa cea nouă ;
Inainte de a intra în lanuri, ca într-un cring,
Își spală tălpile în lăstărișuri de rouă.

Ies țăranii, trăgînd după ei
Neliniștea satului, ca pe-un năvod ;
Privesc, cu luare aminte, văzduhul,
Să vadă, dacă nu cumva, va ploua peste rod.

Tulburătoare-i această străveche ceremonie,
În clipa cînd grîul nu mai are răbdare !
Ies țăranii, de cu noapte-n cîmpie,
Aninîndu-și merindele de loitrele Carului
Mare.

Oricît de mult

Oricît de mult am incerca să deslușim
vîrstele grîului — aripi fierbinți,
Dăm tot mai des de sudoarea șirului
de părinți,
Un fel de armură țesută din ierburi înstelate
și vînt
Prin care se pot strecura doar dogorile
de sub pămînt.

Oricît de mult am incerca să obosim o fîntînă,
Parcă tot mai des izvoarele în adîncu-i
se-adună ;
E ca și cum te-ai străduì să împarți
pe din două, un sat,
Uitînd că sîngele lui e cît istoria noastră
de-nalt...

Biografie

Se învolbură cîmpia ; dedesupt foșnesc
semințe,
Trilul păsării destupă porii dimineții, grei ;
Aburînd de-atîta rouă, gura plugului rescrie
Veșnica biografie a pămîntului-temei.

Arcuit peste unelte, de milenii stă țăranul —
Zeu al piinii, voievodul cu armură de zăpadă,
Și de-a fost sortit să-l fringă pe butuci
însingerate,
Steaua lui — cuibar de lacrimi — a-nflorit
într-o baladă.

NUMELE POETULUI

de Cezar Ivănescu

ION BURNAR

Ion Burnar, dascăl în Maramureș ca și Ion Zubașcu, debutează editorial cu **Memorandum liric** (Ed. **Eminescu,** 1982) ; cartea, împărțită în două cicluri, — **Memorandum liric** și **Pământ etajul zero,** e scrisă neglijent, nonsensurile, locurile comune și versiunile șchiopătinde abundă, faconda părind să mascheze o adevărată batofobie. Cînd renunță la vorbirea în doi peri și la transcrierea verbioasă a „stărilor euforice", cînd tonul grav își aliază descripția realistă și ironia amară, Ion Burnar devine credibil („Filmez în hainele lăsate de la tata lîngă poarta cea veche mai intîi / lîngă alta cit Turnul Eiffel apoi / găsim ca **fundal și o oaie / o sapă** rămasă fată bătrînă / și alte cărți din bibliotecă / firul de grîu mă întreabă ceva / și-mi strică doi metri din idee / oricum mă salvează zîmbetul / pe cămașa tatii jignitor de albă / că toate reflectoarele orbesc / și ne trezim cu toții în aceeași lume / ascultînd aparatul care țiriie undeva / ca un greier aproape autentic". — **Întoarcerea lui Caliban — I)** și chiar memorabil, oricum mai aproape de intenția declarată a unui „lirism memorandist", ca în **Gramatică pentru istorie,** indiscutabil cel mai frumos poem din carte : „Mai mulți istorici mai puțini țărani / meseria mea-i să am dușmani / mai puțini cai mai multe șei / călări intrăm pe-un retevei / din epoca de piatră în mileniul trei / oricum intrăm v-aduc un dar / dincolo de brevetul militar / o colivie fără de canar / oricum intrăm am împărați / doar cei ce au coroana munților carpați / și cîți sînt trestii ginditoare / și propoziții neasupritoare."

Poemele din **Viața la țară fără Tănase Scatiu** (manuscris), nediferențiate stilistic (probabil nici cronologic) de cele din prima carte, au mai multă consistență polemică, clișeele tradiționaliste sînt refuzate în favoarea deriziunii imaginii mitice a satului, în totul rezultînd o lume intrucitva absurdă cu „țărani evoluînd într-un decor alienant", țărani care și-au păstrat intactă dispoziția de hîtră superioritate și și-au pierdut speranța în restaurarea lumii lor simple și idilice ; **Poemul meu modern,** prin ton și expresie, cel mai convingător text din întreaga carte, ne dezvăluie, dealtfel, în Ion Burnar un poet sentimental care își reprimă viziunile paradisiace (și rău face) : „În secolul vitezei tot o casă / într-o vîlcea-mi doresc cu fagi și fragi / citeva stele pe deasupra / la care să visez cu cei mai dragi / mă viziteze ursul din pădure / și-mpărătește deie-mi mina / și printre altele să mai vedem / ce mai face Armstrong et company cu luna / familia familie masa masă / cositul ierbii fie crima mea / și cine n-are treabă să pălăvrăgească / de mi-s paralele brazdele au ba / s-adaug zilnic stratul de sudoare / la temelia casei strat cu strat / cam asta despre nemurire / în rest pămîntul e destul de plat."

Plate sînt și multe din poemele lui Ion Burnar, un fel de „exerciții de disimulare" a unui fond grav și inocent răzbătînd de dincolo de expresia bagatelizantă urmînd moda poetică ; dacă se va încăpățîna să se exprime pe sine, dacă nu va mai ceda gustului dubios pentru poezia-flecăreală, Ion Burnar va reuși să scrie o autentică și mult dorită cronică a satului contemporan cu sau fără Tănase Scatiu... Să ne ierte Ion Burnar pentru asprimea textului nostru și să-l înțeleagă pe fondul unei mai vechi nemulțumiri personale în ceea ce privește poezia maramureșenilor școliți, inexpresivă în mod paradoxal, refuzînd sugestiile incomparabilei lor poezii orale...

VASILE BARDAN

Vasile Bardan (născut la 28 februarie 1947 în comuna Valea Seacă, județul Bacău ; studii medii la Liceul nr. 1 „George Bacovia" din Bacău ; Institutul Pedagogic de trei ani din Bacău, secția Limba și literatura română ; continuă studiile la Iași, apoi la București, unde își ia diploma de licență în Filologie, specialitatea română-franceză, în 1978 ; debutează în presă cu poezii la revista „Ateneu", 1966 ; în 1968 depune la Editura Tineretului volumul de poezii **Spin,** dar la sfîrșitul anului îl retrage considerîndu-l inconsistent, colaborează sporadic cu poezii la revistele „Ateneu", „Amfiteatru", „Transilvania", „Convorbiri literare" ; lucrează în cadrul Întreprinderii de comerț exterior „Confex" ca referent de specialitate) este unul dintre autorii fără șansă, volumul său în manuscris, **Amfionia sau gravitația tăcerii,** ni-l arată ca pe un nichitastănescian temperat („Tu / care știi totul / numai pe Nu / și pe Da / neștiindu-le / albastrul lor treaz / călătorindu-le / prin adîncul albastrului / pînă la rarefierea / astrului / din necunoscuta măreție / a cerului / care a fost să fie / Tu / bolnavul marelui îngheț / lasă-mă să plîng / la tine în gînd / cu albastrul meu / de Voroneț / din vechime / de letopiseț / acum / cînd de atita / „necuvînt" / mi se face noapte / pe pămînt / lasă-mă să mă nasc / luminîndu-mă de tine / Hiperboreeanul / născut în ținutul / numit / Hiperboreea / ținut al păcii / și al poeziei / **Tu** / singurule / cutremuratule / cel căruia / numai cuvîntul / i-a dat / dreptul unic / de a fi") cultivînd deopotrivă, nostalgic, versul clasic și blînda sentimentalitate („adunați lîngă pojarul / de pe vatra de pămînt / și acoperiți de vînt / lumea o vom povesti // cerul își va scurge frigul / pe mormintele din sat / iar cocoșul degerat / va chema colindătorii // va muri o lume veche / noi, cu ea vom fi de mină / și uitat o să rămînă / visul nostru nepereche"). Poeme ca **Un fir de iarbă :** „el singur / în putere a ne da / mai nouă ființe / și mai stăpîni / — noi — / vis din visul mare / planetar / frunze de nuc / de busuioc și pruni / închide-mi ochii / vino să m-adormi / tu draga mea / cu degete de vînt / să nu simt dinții morții / uniformi / de vine noaptea / eu al ei nu sînt / voi fi al tău / cînd somnul m-a furat / tu îmi vei fi alături / surizînd / un fir de iarbă / verde și curat / va răsări / din proaspătul pămînt", ne încredințează că Vasile Bardan este un poet autentic, capabil să depășească influențele livrești și să-și articuleze într-un discurs poetic personal stările inefabile ; exercitîndu-și mai mult simțul critic asupra acestui manuscris, eliminînd pastișele și sloganele, Vasile Bardan poate convinge orice editor, ceea ce, pe bună dreptate, îi și dorim.

DANIEL CORBU

Daniel Corbu (născut în Tîrgu Neamț la 7 aprilie 1956) este instructor la Casa de cultură Tîrgu Neamț ; a absolvit anul acesta Facultatea de limbă și literatură română, secția fără frecvență, a Universității din București, a colaborat cu poeme la revistele „Amfiteatru", „Cronica", „Tribuna", „Convorbiri literare", „România literară", „Luceafărul", a cîștigat Premiul Uniunii Scriitorilor la Concursul național de poezie „Nicolae Labiș" — 1979, Marele premiu al Festivalului-concurs „Mihail Sadoveanu" — 1981 și recent, Juriul Concursului de debut în poezie al Editurii Albatros i-a reținut spre publicare manuscrisul **Recurs.**

Intrarea în scenă, manuscrisul pe care-l avem în față, impresionează printr-o scriitură impecabilă : tonul colocvial montalian, enunțul eliptic pînă la abstrus, amenitatea și retractilitatea demersului existențial care preschimbă în monolog întreaga comunicare, dramatismul surdinizat al luptei dintre vizibil și invizibil, chiar fadoarea unor pasaje indicînd o anume propensiune spre abstractism ori citarea loculul comun, transparența invadată de tristețe a unor notații („Tot mai singur și / atît de al trupului tău / dorind uneori să scapi de tine / ca de un lucru furat / tot mai singur / și atît de al trupului tău / abia îndrăznind să-ți privești în ochi / mărșăluind pe străzi / batalioanele de carton ale melancoliei" — **Stare**) impun un poet cu o deplină conștiință artistică : „Pe ascuns mi se citesc manuscrisele nimic esențial / își spun călătorii pe frînghii călătorii pe sîrmă doar / o autobiografie acolo (romanțată) răspîndită în pagini / citesc și rid pînă li se usucă inima călătorii pe / sîrmă călătorii pe frînghii domnule dante infernul / nu-i oare tot o casă prin care bate vîntul / tac și ascult domnilor într-o seară / propriul meu cap se rostogolea / pe stradă ca o minge de fotbal cine să creadă / (există evenimente pe care le ucizi cu privirea) / ce mai interesează că-s singur că mai întîrzii / prin ceața cărnii prietenii apropiați se miră că / nu mai scriu elegii dar eu de-atita timp / le promit că voi scrie un poem curajos / ca o eșarfă purtată la mînecă / și tot de-atita timp ei îmi pîndesc grota parfumată / a gurii ca nu cumva adevărul / s-o ia pe drumuri pustii / sînt felicitat sînt interogat de ce nu mai scriu elegii / de ce în copilărie / plîngeam în fața cetății cu lapte / de ce port o rană atît de adîncă / sub frunte / pe ascuns mi se citesc manuscrisele oricare / poartă sub braț o mască în plus pentru zilele negre / așa / fericit locuitor pe tăișul sabiei așteptînd / clipa de liniște în care se poate vedea clar cum / înfloresc salcimii la marginea orașului unde eroii / mestecă (în tihnă) biscuiți / așa / frica nu și-a dat propria măsură / așa / îmbătrînim conform graficelor / altădată despre motivul (romantic) / al căderii miinilor". **(Căderea miinilor).**

Daniel Corbu, ca și Liviu Antonesei ori Aurel Dumitrașcu, cultivă un lirism baroc, neispitit de scandalul „noutății" și al „originalității" șocante, obsedat de perfecțiunea formală și de accentele de profunzime în celebrarea existenței ; universul său poetic poate deveni și mai fascinant și numai al său în măsura în care poetul va reuși să renunțe la nesemnificativ și la unele motive vehiculate de toată lumea, în măsura în care va ști, cu obstinație, să nu cedeze inițiativa fluxului depersonalizant al existenței, așa cum se confesează într-un foarte frumos poem, **Interogații,** dedicat unui alt moldav de bază, Nicolae Ciobanu : „Ce ar mai fi de spus despre neliniștea asta / despre pamblica roz de la gitul infantei / despre toamna venită-ntre timp / singerie ca sufletul prizonierului / și mai ales despre glorie / acest lung bulevard unde aclamă / măturătorii coafezele generalii / ce ar mai fi de spus despre amintirea / unui ev mediu singeros / unde sînt aducătorii de tihnă / apostolii bucuriilor simple / se întreba tînărul poet / apărut deodată pe un colț de ziar / și de ce întrebările astea / la ora cînd te așteaptă atitea revolte".

Tablou de Margareta Sterian

MARCEL VÂRLAN

Marcel Vârlan are 26 de ani și este profesor de geografie la Liceul Industrial nr. 8 C.U.G. din Iași ; a publicat poeme în „Dialog" și în „Convorbiri literare" ; poemele pe care mi le-a trimis surprind prin acuratețe stilistică („Nici îmbrățișarea nestingherită a lăzului / Nici privighetorile, care n-au spus tot, / Nici viața dulce a finului // Ci numa fața îmbujorată a vinului / Și ochii tăi prelungi, cum i-am visat, / Și fulgerarea cenușie a lupilor." — **Noiembrie, Decembrie),** sensibilitate maladivă, ermetism („Am cunoscut legănarea cărnii înainte de a cădea / Așezată în calea vîntului / Văile arșiței / Vrejurile sărate ale oceanului / Doborîte de viltoarea a două sute de milioane / de ani / În timp ce căram cu camioanele salicornia / I-am cunoscut pe profesorii dotați / Care ne-au amărît și mai tare inima / În viltoarea lunii unde ne-am ținut de stinci / Pasărea bătea din aripi / Fără să se înalțe / Era un drum plin de gropi / Care ni se prelungeau în suflet / (Corabia lui Ulise / Priponită de valuri / Ne îneacă gîndurile / Salicornia nu-și amintește de dînsul)" — **Transportînd salicornia)** și o anume bizarerie. Credem că ar trebui să-și facă o carte în toată regula...

LIVIU MIRCEA

Liviu Mircea (născut la Sărmașu, jud. Mureș, la 28 iulie 1957, absolvent al Liceului real-umanist nr. 2 din Luduș ; a debutat în „Steaua Roșie", ziarul județean din Tîrgu-Mureș, cu poezie, a apărut în antologia de poezie a Cenaclului „Liviu Rebreanu" din Tîrgu-Mureș, în 1980, colaborează la radio Tîrgu-Mureș cu poezii, montaje literare și muzică folk) scrie o poezie a exasperării existențiale („nervozitatea orașului mușcă din pavaj, / oamenii se caută prin gări și-autogări / ca nu cumva să le fi intrat cineva-n casă și-n secrete, / sau să le fi plecat destinul și ei să moțăie / pe la te miri ce cozi sau ghișee, după o tentativă de sinucidere / ne-aruncăm dezolați în căsnicii / și uite-așa, oamenii cînd n-au ce face / își mai aduc aminte de copilărie făcînd copii, / prin cluburi cițiva repetă repertoriul de scuze sau minciuni, / alții învață să moară glumind / și uite-așa, / pe pereții interiori ai locuințelor / straturi de zugrăveală acoperă certuri familiare ; / ei, de-ar ști cuvintele să-mi descifreze visele / nu s-ar mai sparge atîtea geamuri, / iar gardurile ar fi doar un umil decor, / și uite-așa, / cu mîinile înfipte în crepuscul, / asemeni copilului ținîndu-și mama de sîn, / cu ochii loviți de-ntuneric / și urechile prinse în menghina tăcerii, / cu toată geografia mea ambulantă / mă duc să mă culc..." — **Stres)** într-un amestec inextricabil de autentică revoltă și de vorbărie inexpresivă. Textele sale haotice de azi sînt mărturia categorică a unui talent puternic, neinstruit cum se cuvine și neînvățat încă să trudească pe manuscris.

ION MACHIDON

Ion Machidon ne-a încredințat volumul său manuscris **Sapa lui Ion,** însoțit de următoarea autoprezentare : „Sînt neam de țăran de la coarnele plugului, născut în anul 1951, la 1 Martie, com. Urechești, jud. Bacău. În 1972 am absolvit un liceu agricol, specialitatea contabilitate. În 1975 am debutat cu un grupaj de versuri în revista „Ateneu" de la Bacău. Am colaborat la revistele „Ateneu", „Flacăra", „Îndrumătorul cultural", „Scînteia Tineretului", „Luceafărul", „Săptămîna", „România literară". Premii literare : Premiul I pe jud. Bacău la concursul de poezie județean, 1979. Premiul III pe țară în Festivalul național Cîntarea României, ediția a II-a, 1979, pentru grupajul de poezii „Țăranii" din volumul „Singur la balul florilor". Premiul III pe capitală, la concursul „Tinerețea patriei", 1980. Mențiune pe capitală la concursul U.T.C. „Sîntem fiii acestui pămînt", 1981.

Impetuos, fără naivitate, („Aleargă dealurile cu livezi în spinare / Să își aducă de la oraș acasă țăranii / A ruginit în șopron cuțitul de plug / Copitele cailor au prins igrasie în grajduri // Șoselele sînt pline de dealuri, de pomi orfani / Nici o bicicletă nu se mai întoarce către sat / Pling mieii în pintece doresc ciobani / Țăranii au uitat că s-au născut țărani / E noapte pe cîmp stelele se topesc în eprubete / Mamele își cheamă copiii ce rătăcesc prin fabrici / Cum se mai nasc poeții se întreabă melancolia / Aripi de vînt înalță în coarne curcubeul. // Aleargă dealurile cu livezi în spinare / Își caută țăranii în subsoluri la oraș."), lapidar și sarcastic („Intru prin ușa din spate în bucătărie / Miorlăie motanul — cere afară — / Ușa din față e sigilată de procuror / A primit reclamațiile unor cetățeni // Că bunicul ar avea armă clandestină / Cercetează miliția, desface parchetul / Interoghează pe bătrîn / În cufăr i-au găsit o siringă, un ac, / O fiolă cu insulină / Se injecta noaptea la luminare / Suferea de diabet // Vecinii credeau că își gresează arma / Nu dormeau noaptea, erau cu ochii pe el" — **În bucătărie)** Ion Machidon trebuie numai să se îngrijească de aspectul strict formal al versurilor sale pentru a deveni un poet cu adevărat interesant ; spontaneitatea, marea calitate a poemelor sale, îl face uneori să riște enunțuri prezumțioase sau chiar ridicole, ca în **Lasă filozofu nebun** („Cite nu ai de învățat, înțeleptule" zice poetul ; e adevărat, dar și poetul să mai învețe de la înțelept cite ceva...).

CONSTANTIN IANCU-PUȚURI

Constantin Iancu-Puțuri din Craiova scrie o poezie de o uimitoare transparență („E blestemat de lună — / un lunatec — / gîndul / Pe pereții camerei sînt / numai urmele pașilor săi / Iese pe geam, se strecoară ca liliecii, / se urcă pe casă și hoinărește prin / ceruri cerînd îndurare lunii." — **Lunatecul),** extatică și lapidară („care vine ca lumina pîndind / inexplorabil abisul aortei / purtînd cenușă și cugetarea lui / păcat este, nu moarte // o sini infanticizi ! — unși cu blestem / fete morgane în două mingiieri exaltate // țipătul neauzit al lutului / și nu inert, ci de sadism arzînd. // spune, tu mamă, cînd eram neființă / ai invocat blestem ? — trupul ei / viperă, moarte sălășluind în extaz / — moarte sau iubire ? — **Țipătul neauzit al lutului).** Manuscrisul său, **Adus de lacrimi,** deși conține și poeme nesemnificative, este demn de atenția editorilor craioveni.

VASILE REMETE

Toate poemele lui Vasile Remete din Alba-Iulia au fluență și cantabilitate („Am în minte amintirea ta / Și sfîrșirea de-a te ști / Te voi iubi, înstrăinate / Te voi iubi, te voi iubi... // Dă-n toamnă, suflete, mi-ai spus / Sărută-mă — pămînt tăcere — / Dă-n toamnă, dragoste, de-acum / Vom fi stăpîni pe sfîșiere. // Apoi în gîndurile noastre / Lumină tragică-nflori / Te voi iubi, înstrăinato / O ! sfîșierea de-a te ști..." — **Moldovița)** dar pentru ca manuscrisul de azi, **Ca un semn de luare aminte,** să devină o carte onorabilă și publicabilă, poetul trebuie să elimine pastișele evidente și să renunțe la unele siluiri inestetice ale limbii, practicate și de alții, e adevărat, de multă vreme și cu folos strict personal.

NICOLAE N. NEGULESCU

Pasionatul artist foto din Craiova, Nicolae N. Negulescu scrie poeme spontan-muzicale („Roteste Doamne / Căile lactee / ce înger alb / și-a fluturat / veșmîntul — / în noaptea mea / s-a luminat / cuvîntul / ce imne / se vor naște / în femeie... // cometele luminii / însetează / ninsorile mai arse / în sărut... / ce duh a zămislit / adînc femeia / a infinita punte / de trecut ? // ce rugă nerostită / prin cuvinte / a troienit o tîmplă / de poet / rănit de carnavalele / tăcerii / un înger alb / mi-a răsărit în piept..." **Îngerul alb)** cu dezinvoltura amatorului dotat. Un poem ca **Tatălui :** „Ci din arcuri de pămînt / vin în tatăl meu strigînd / îngenunchi genunchii goi / cît adînc e-n amîndoi / cît mă macină ne-nfrînt / încă morile de vînt / o lumină să mai fiu / semănată prin pustiu / în cenușa nimănui / eu cenușa tatălui", ne face să-l încurajăm să se ia în serios.

nastasia maniu

Radiografii

Radiografiile în care ți se văd țesuturile
gîndurilor,
visele chircindu-se ca firele sintetice
în preajma focului,
absența ta — un loc oarecare, unde cineva
poate ridica acolo o magazie cu obiecte
dispărute,
în vreme ce toamna — maladie cosmică —
descărnează copacii.

Schelete de idei, schelete ale viselor brusc
întrerupte
meandre.

Orașul în somn — un butoi cu pulbere
care va exploda spre dimineață.

Ușile creierului tău deschise vraiște spre
lume.

Aparent poem de interior

În încăpere, înconjurată de prezența vie a
cărților.

Nu te grăbi să crezi că aceasta
e o poezie de interior.
Umbra are picioarele lungi și e consistentă.
Nimeni nu știe cît am ofilit
deasupra albei hîrtii
pînă i-am simțit pulsul în venele mele.
Nu mă mustra, cititorule, dac-am devenit
mai uscată decît se cuvine.
Salcia de la fereastra mea e pură ficțiune,
riul în care se privește
n-a existat niciodată.
Chiar eu, deși sînt tînără și am ochii
strălucitori,
nu-s decît rodul imaginației.

ZIDITORUL

În fiecare clipă sărbătorim, comemorăm, ordonăm timpul în gest retrospectiv, măsurindu-ne trecerea, clipe de viață, clipe de muncă, evenimente... întîmplări.

Azi e simbătă. O simbătă identică cu altă simbătă poate puțin mai caldă. Dar pentru cei adunați în amfiteatrul monumentalei clădiri ctitorită de Cerchez este o zi unică. S-au adunat în careu festiv cei ce cu emoție păsit-au în arhitectură în anul de grație 1972.

Stau stinjeniți în bănci foștii studenți alături de dascăli și-și măsoară unii în ochii celorlalți timpul adunat în ridurile zîmbetului, în ridurile inimii, în ridurile entuziasmului.

Gaudeamus, imnul anilor lor tineri, se lasă ca o bătaie de aripă peste deceniul lor de arhitecți.

Se ridică, rînd pe rînd, în ordine alfabetică, fiecare povestind despre casele pe care le-au zidit în orașele lor, de casele zidite-n inimă. Și încet încet, amfiteatrul e invadat de blocuri, hoteluri, fabrici, creșe, ansambluri, care se așează și ele în bănci, alături de autorii lor, circumscriind un omagiu acestui ziditor de civilizație și cultură care este arhitectul. Catalogul se strigă, și unul după altul arhitecții răspund. Dar veni o clipă, o clipă lungă, o clipă veșnică cînd numele celui strigat se lovi ca un ecou de pereți, de inimile celor prezenți, și se prelinge ca o lacrimă singerie, Acel nume este Daniel Turcea, arhitectul poet.

Peste capetele noastre reculese plutește amintirea celui ce, gonit de Efemeride spre Infernul său interior, perpetuă arhitectură a morții a ars lemn de santal peste orașul zbuciumurilor.

„Îngropați morții ca pe semințe" ne spunea poetul, căci moartea însemna pentru el o înțelepciune roditoare. De dincolo de veșnicie cel ce și-a simțit mereu sfîrșitul aproape aduce un ascuns omagiu arhitectului, omagiu ascultat de noi cu capul plecat.

„nu-ți întoarce fața
tu dăruind luminii te asemeni
zidind, din nou, prin duhul gurii tale
în oameni, suflete
cu alte ceruri".

Cei 200 de colegi, noi toți arhitecții credem alături de el în menirea de ctitor a omului.

Căci „fără să știi un zid cum te desparte
de tine însuți, cel chemat
și lumea nu-i decît acest prilej
singurul de a nu muri".

În această prețioasă clipă care este trecerea noastră vom zidi zidirea ta — în zidirea noastră, poete.

Cristina Moscu

Vitrină cu anotimpuri

Curg miresme prin venele timpului,
în ochiul magic fierb depărtările,
doar toamna în subteranele somnului
se prăbușesc invizibile case.
Într-o vitrină delirează culorile.
Descătușate de legile cercului,
alunecă amurgurile.
Lîngă zidul în care dorm așteptările
pîndește anotimpul cu pașii de pîslă.
Zborul cu aripile înghețate
îmi străpunge umerii.

daniel corbu

Împotriva morții

Și oamenii apun ca imperiile spui
privind toamna cinematografică așternută
pe cimp
atunci întrebările de sub frunte
se sinucid una cite una
în liniștea calomnioasă a serii
devii chiriașul de drept
al unui cireș înflorit
și uiți pentru o clipă interesul tău
pentru calendarul gregorian
prietenii știu că acolo în munți
zidești o catedrală de ceară
care se va topi poate a doua zi
nu-ți pasă
vii împotriva morții de care
e bine să ridem cu toată gura

Fățărnicia ferestrelor

Strigătoare la cer e fățărnicia ferestrelor
de după care se încordează frunți și priviri
mereu sînt suspectat de cite ceva
dar credeți-mă nu eu am scris
tratatul despre surisul femeilor din Guadelupa
n-am vorbit eu despre zei
singuratici
plimbîndu-se pe străzi ca prostituatele
sau despre bucuriile singelui tînăr
acum e liniște
trec pe străzi cu mîinile la spate
și umbrele serii îmi sfîșie fața
(cineva spunea că în urma adevărului
rămîn culoare pustii)
mereu sînt suspectat de cite ceva
dar credeți-mă
eu nici măcar nu sînt Napoleon
nici măcar Stig Dagerman
și vă jur de-un timp
nu mai știu nimic despre ploi

Întîmplare de dimineață

Apoi îi tăiară capul
capul se rostogolea prin rouă
odată cu dimineața
umbra celor care priveau
se lățea pe pămînt
ca un zvon tulbure
frica venea de pretutindeni
și ce pedeapsă
frunzele de laur surideau condescendent
demnității umane
care tocmai trecea pe deasupra

Schiță pentru un autoportret

Dar eu pot fi și spaima voastră de moarte
din singele meu se pornesc cruciade
sînt un om extraordinar melancolia
imi e tradusă deja în citeva limbi
nu vă lăsați după aspectele exterioare
nu vă luați mai ales după faptul că
la urma urmei tristețea mea e o piață
de plimbat ciinii
fără îndoială sînt un om extraordinar
sînt cel care lucrează din umbră :
colorez zidurile, să vi se pară false
vă întreb de ce adevărații eroi sînt puși
la îndoială
cine a ucis-o pe Isolda
a cita oară Iisus se vinde la licitație
unde toamna vine cu genunchii de ceară
strig
nu puteți baricada întîmplările mele
posibile
nu puteți baricada camerele cu
manuscrise
buletinele de știri ziarele de seară
o, voi nu puteți iubi chiar într-atit
calculatorul
sînt un om extraordinar știu
atitea lucruri despre voi

ioana bălan

În recent apărutul Almanah estival Luceafărul, *trei dintre cei zece poeți pe care îi prezentam, — Ioana Bălan, Radu Cange, Liviu Cangeopol, au rămas pe dinafară din cauza atît de des invocatei lipse de „spațiu"... Îi vom publica pe rînd, cu mai multe poeme, în revistă...*

Despre Ioana Bălan am scris mai demult, pe cînd era încă studentă... Ioanei Bălan, profesoara de limbă și literatură germană de azi, nu pot decît să-i urez mult curaj în existență și multă răbdare în ceea ce privește poezia : „poeta unor sumbre și dramatice viziuni apocaliptice, cea în care ne descoperim cel mai fidel discipol din poezia tinără de azi" să nu creadă că-i va fi ușor !...

Cezar Ivănescu

E așa frumos să mori

E așa frumos să mori... gustul de dulce pe
care-l au numai copiii (oricît veți încerca voi
să simțiți dulcele), gustul de dulce, pe care
adolescenții îl caută zadarnic în dragoste,
apoi li se face rușine de ei, și-l caută în
copii, li se face rușine de copii, se așează
în fața oglinzii și numără ridurile, pînă ce
uită numărul.
E așa bine că purtăm haine, fără să știm că
le purtăm.
E așa bine că purtăm ochi, fără să știm că
purtăm două cești
de cafea.
două cești,
fiindcă dragostea se face numai în doi.
Vino să ne jucăm în doi,
Să ne îmbrăcăm unul cu altul
Să intrăm într-o scoică.
Tu, valva de jos,
Eu, valva de sus.
Noaptea, vei bate încet la ușa mea,
eu o voi deschide.
„Cine ești ?"
Tu o să mă privești lung.
Eu o să-ți spun că e frig la mine
și nu te pot primi înlăuntru
Apoi voi da să intru-napoi
Ușa n-o să vrea să se-nchidă
Tu vei scoate una din ochiul tău
pe cea veche o vei lua cu tine
n-o să te uiți înapoi.
Eu, după ușă,
fără să o pot deschide.
Ziua o să bat eu la ușa ta
Tu o să-mi spui că e prea cald și nu mă
poți primi,
O să tac,
nu cumva oamenii să observe că imaginea
mea din oglindă vorbește.
O să închid ușa
dar tu vei apare prin ea,
vei îngenunchea ca atunci
și-mi vei cere ochii.
Nu, asta, nu.
Repetarea,
Jocul în doi,
Ești lîngă mine și mă-ntrebi de ce răsuflu
așa greu.
Eu : Semeni atît de bine cu o piatră.
Mă dor degetele cînd le lipesc de tine.
Apoi buzele,
buzele pe care le strivești fără să poți
muri de
veninul lor
Buzele pentru care m-ai încuiat în pietre
Ca apoi să fii piatră,
fiindcă altfel nu te lăsai să mă vezi
Trupul tău și al meu vor naște pietre,
pietre cu miros de venin care nu pot să
omoare,
fiindcă e prea multă moarte în ele
Pietrele pe care mi le vei pune la git de
ziua morților.
Nu-i așa că-mi vei atrage atenția cînd
moartea va ieși din mine ?
(Întinde-mă, ține-mă în tine,
Mai ții minte cînd ai vrut să-mi pui rădăcini
și n-ai putut ?
Apoi ai plecat. M-ai pus într-o piatră ca să
nu fug, dar ai
uitat că pietrele n-au rădăcini.)
Oare mă vei lăsa să mă duc la nunta ei ?
Ți-e frică.
Da, ai ghicit,
mi-e dor de ea,
Buzele ei nu mă lasă să ard.

Ții minte ?

Mama îmi spunea în fiecare seară să dansez
pe peretele sting
(peretele din dreapta e al fratelui meu,
căluul care și-a
uitat toporul în mine).
Dacă făceam un cerc,
imi oferea un măr,
un măr,
pe care-l puneam în sînul neîmplinit
ca să nu mai pot face dragoste cu oamenii,
ca să-mi fie totdeauna frig de oameni,
și oamenilor cald de mine.
Acum știi tot.
Lasă-ți ochii în ochii mei,
Nu, nu doare
E deajuns să înveți să dansezi cu durerea,
să faci dragoste cu sărutul,
care nu e altceva decît un cuvînt,
un cuvînt pe care-l repetăm de-atîta
timp,
încît am devenit cuvînt.
Așa cum fac cei de acolo,
oameni îmbrăcați în negru
Joacă moartea, de-atîta timp,
încît au devenit Moarte.

Ai milă de copilul cu buza-ceașcă

Ai milă de copilul cu buza ceașcă
în prag de noapte,
dezleagă-i ochii muți în uimirea apei,
Desfă-i pașii prinși în neclintirea ușii,
căci,
iată-l,
acolo
cum iese din închisoare,
ca un melc vrăjit de lumină.

Durere

Un lătrat de ciine înecat în ploaie
Tăcere...
Trepidații într-o noapte bolnavă...
Și iarăși tăcere.

Din trupul nostru se preling tentacule

fluide, neomenești
prinzîndu-se într-un dans de durere
Iar noi, chinuite de noi înșine, gesticulăm
încet,
obsedate de propria noastră neputință.

O noapte grea bate adînc în inima stăpînului

Și corbul încercuindu-se-n jurul stăpînului
cade,
încă două, trei rotocoale se topesc în
mulțenia sîngelui,
Ochii se-ntorc încă de două, trei ori în
șanțurile
larg desfăcute de glonț,

și cad,
ca un fruct speriat de preaplinul rodului său...
Și se face tîrziu înlăuntru-i,
picătură lîngă picătură
se-adună,
...pînă cînd...
o noapte grea bate adînc
în inima stăpînului.

Boală

Eram toată în palma lui, degetele mele întrau
încet, nu voiam să simt. Mi-era groază de
călăul din el, îi văzusem ochii prin Negru
sclipind a topor copt în propriu-mi păcat.
Acum îmi mirosea pașii.
Dar nu, el auzea fiece geamăt al cărnii
tăindu-se pentru a se împreuna cu a mea.
În fața altarului.
Mirosea încă a frig. Albul cerind dreptul la
roșu. Degetele i se lungeau. Cît de mult
doream o închisoare.
Ochii pereților vorbeau cu glasul Domnului.
„Încă'ziți-ne și veți primi inelul pe care
fecioara îl poartă în pîntec".
Și curgea cu inele. Dar degetele prinseseră
rădăcini. Somnul cuprinzîndu-ne-n simbure.
Femeia în negru depăna lînă.
Nu ! Toate inelele erau false. Cît de bine, cît
de ușor știam.
Degetele lui mă tăiau în felii egale pe care
avea să se urce pînă acolo...
Mama mea în colț cu cîrjele...
Mama ta în colț cu cîrjele...
cît de mult doream glasul de care ne
lepădasem.
Dacă fecioarele m-ar fi putut auzi, aș fi
strigat din răsunchi :
„Aruncați cîrjele,
Aveți picioare
Și nu există nici vînt nici frig, nici durere...
Și de sînt,
Roșul e sortit să hrănească rădăcinile
Domnului,
Oameni buni,
Lui Dumnezeu i-e foame și sete
Oameni buni !"
Și buzele mi se uscau,
Mama îmi întindea apa,
Chipul încrustat cu minciuni
Călăii noștri rînjeau în oglindă fiecare cu
capul celuilalt.
Fier roșu ce ne-ai scris în ochi cea mai
grozničă lege !
Femeia în Negru își retează mîinile
Căci începe Masacrul
Pămîntenii au furat deja fructul numit
lașitate
acum se duc să-l împartă cu copiii și
animalele lor.

Moartea e singura ființă care nu mai dorește nimic

Mi se taie pieptul și tu nu ești aici
Spada ta cade pe lună și se face lumină.
Și oamenii nu mai
știu care e Negrul și care e Albul.
Hai vino, vino încept pe scara unei femei.
Și eu nu o invidiez
pe femeia aia, fiindcă-i mama ta.
Nu. Taci, Taci. Știu, n-ai nici iubită. Copacii
n-or să
mi te fure. Nu ! Nici noaptea asta neagră
din care vii. Nu.
Nimic.
Te voi închide-n mine. Eu voi fi mama ta și
tu tatăl meu.
O să ne naștem unul pe altul.

Și tu o să fii eu, și eu tu. Niciodată Eu, Eu,
și Tu, Tu.
Vom fi ceasul lumii și timpul se va naște
din nou.
Vom avea dreptul să ne ucidem unul pe altul,
în același
timp, și crima noastră va fi fără cusur :
Se va culca, în același timp într-o femeie
gravidă, și ne
vom naște lipiți unul de altul. Dar vom fi
morți, iubitule
Moartea e singura ființă care nu mai dorește
nimic.

sandu stelian

Pean în iarba dimineții

Rafael de ai putea desena
poezia de curcubeu migălind
a ființei mele ființînd
dincolo și dincoace de „neființare",
albină misterioasă a adevărului,
speranței
și revelării
luminii dramatice,
foc lăuntric, trudă, chin,
studiu în incilcite mreje
ce dai muguri în ramuri,
voioșie a faptului plin,
o clipă de materialitate
prinsă pe coarda viorii
ca un bob prin sita de rouă,
iarba sîngerată verde,
iarba retezată de coasa mecanică
care crește și mai inversunat
în dorința sa de verde,
de frumusețe
și de bine.

Bronz

Fetele înotau ca niște păstrăvi fermecători,
desculțe de tildeș ieșeau la mal,
apoi își trăgeau fustele pe cap,
își puneau puii de rîndunici în batistă
și plecau gungurind pe uliți,
devreme îi așezau în cuibul
de la odaia lor singuratică,
hrănind îi hrăneau cu gura delicată,
cu cuvinte proaspete,
albe ca zăpada
cu sînii lor de vis și somn,
uimiți băieții se rezemau

de ochii lor
ca de niște copaci verzi.

Muguri boreali în vară

Cei care sînt ai așteptării,
ai adevărului
și ai vederii
vor fi muguri,
muguri ai ierbii boreale
și ai nopții îmbălsămătoare,
ai duhurilor nevindecate
de căutare pîn-la vis,
desigur asemeni constelațiilor
mustind veșnic stele pe boltă
ce ning lumina
în ochii celor desnădăjduiți
dar vor domni pe trupul copacului
ce se apleacă suav-dureros
asupra pămîntului,
asupra lunii,
asupra germenului pur
și neființei
ce e întrecută de ființă,
pe trupul copacului ancestral
ce înfrunzește în fiecare zi.

Potop de coardă stinsă

De atîta noapte în ochii
cobor în luncă
unde se țes
praporele de șoaptă în bronz
aie izvoarelor,
aud strigătele de ducă ale liliecilor
în cornii fragezi
și o umezeală dulce-mi intră-n suflet
ca un înger —
ardoare tu, nu-mi da
talger de foc
să atîrn în zarea ta
și să tac
pînă flamă stinsă de cocor
mă rotesc
în rodul pămîntului
pe colina mea.

Iepurele albastru

Acel iepure atît de real,
atît de plin de spațiu
prin măluri sîrmoase,
de umbră vineție
cînd coborîrea-i o scăpare
în luna-colinic,
e fericirea mea,
mersu-i prin fantasme,
prin arame curse în zori,
prin țesături de iele
e o naștere,
Naștere,
de-l vezi știi să nești
și acel iepure
asudat în fiecare apus,
în lăstăriș
de arțari,
zălud înălțat
pe o ramură albastră
spre Steaua polară
poate sînt eu
cu mîinile de aur
cu pleoapele de vînt,
trecînd în rit.

Desen de Raluca Grigorcea

Cutumă din Teleorman

Arbora de pămînt,
entitate în domuri
ca o floare dulce de măr
de ți-ar da și ție focul,
o mireasă din Teleorman,
care caică pe cărbunii aprinși
cu tălpile goale
să-și îmbrățișeze mirele
dincolo de prag,
o mîndră din Teleorman,
nu mai departe de Comani
dar mie mi-a dat una în vie,
numai în ie
și parcă ard de un veac.

dan david

Captivant și exasperant, candid și dur, optimist și disperat, sarcastic și ironic, cu lumea dar și cu el însuși, pînă la totala subminare a sinelui, afectuos și „cinic", logoreic și concis, sentențios și delirant, distructiv și constructiv fără măsură, iată doar o mică parte din enunțurile antitetice, care, pur și simplu, țasaltează chiar și spiritul critic cel mai circumspect la contactul cu poezia tînărului Dan David. O asemenea erupție stihinică pare realmente „programată" de exponentul ei să „pună la zid" cuantumul de criterii, legi și reguli — statuate de întreaga poetică, indiferent de sorgintea, conținutul și orientarea unei sau alteia dintre marile ei linii de forță. Să mai credem, deci, că după atîtea vehemente, radicale și intolerante insurecții ale spiritului creator modern, un tînăr poet român de azi are, totuși, șansa de a „spune" ceva cu adevărat nou ? Este, desigur, prematur să dăm un răspuns categoric la o atare întrebare.

Dacă se pune totuși problema delimitării formulei poetice în spațiul căreia se plasează Dan David, apare evident faptul că cel mai de seamă spirit tutelar aparținînd tradiției niversale este acela al lui Walt Whitmann. Asemenea autorului Firelor de iarbă, *Dan David se simte îndreptățit a-și construi propria tribună de la înălțimea căreia adresează falnice, patetice și avertizante discursuri întregii umanități. Deosebirea stă în ceea ce s-ar putea numi „insolitarea", prin recurs la argumentația aglomerat livrescă (mania numelor celebre de tot soiul) ostentativ histrionică ; ceea ce, de îndată, coboară poemul din solemnitatea lui umanitar-cosmică, conferindu-i o tonalitate persiflant-nonconformistă, violent-juvenil provocatoare în toate sensurile posibile : lexic, sintagme, ideație, metafore (= antimetafore !) etc. Și totuși, acerba pasiune a lui Dan David pentru „anti-poezie" — prin ce miracol anume ne-ar fi greu s-o spunem deocamdată — ne constrînge în chip tiranic să simțim, consternați că ne aflăm în spațiul privilegiat rezervat marii poezii tinere de azi.*

Nicolae Ciobanu

O interpretare în chip de elegie a Condiției Umane

lui Cezar Ivănescu — cel mai mare poet
român în viață

„Poezia și furtuna — două probleme
niciodată despărțite", spune
calm Eugenio Montale, da, dar am putea
să troznim
electrocutați, posedați, magnetizați,
înțepeniți (cu limba
scoasă !) între bornele POEMULUI
euthanasic și
amărui-alegoric-elegiac numit Condiția
Umană, o, condiție
umană, dumnezee și satană, paradis
imponderabil sfîșiat
de brutele păroase, infern inefabil
cotropit de
evlavie și înțelepciune, dar cîtă evlavie
și cîtă
înțelepciune trebuie să cuprindă sufletul
nostru pentru a se opri din plîns ? o, vino,
iar lumină a
genezei — primordial și creatural
reunindu-se într-
Bunătate, Cunoaștere și Conștiință, într-
reîntoarcere
la copilăria lumii, la esență, o, experiență
și concluzie-două
fețe ale vieții, venerație a gîndirii !, o,
Rainer Maria Rilke, durere
luminoasă a memoriei mele sălbatic
obosită de rațiune și
limpezire ! ,o, Thomas Mann, prinț al
inteligenței universale ! ,o,
Albert Camus și Karel Čapek și Talstoi
și Marin Preda, singeroase
enigme ale adevărului și seninătății, o,
sărbătorile mele
închinate geometriei, bunului simț și
armoniei, demnității și
omenescului din natură, pietrificare,
fierbințeală și Istorie !, o,
iar sunt bănuit de prea multă ordine și
disciplină, de
prea mult Kant și Heidegger, o, privire a lui
Dan Barbilian
către Ion Barbu, o, tandrețe a mea de
rechin, sînt bănuit
că duc o viață de zoon politikon, o viață
de izvor
limpede ca lumina cerului, că privesc pînă
la epuizare un
lucru, o pasăre, un fir de iarbă, c fată
frumoasă, un tablou de
Van Gogh..., că refuz umilința, prostituția
culturală, că
privirea mea (stranie bănuială !) se
face Elegie, tremurare,
meditațiune modestă asupra Condiției
Umane, narațiune
chinuitoare obosind pînă și liniștea feerică
din ochii zeilor, o,
eu al meu obosit de glumele ușoare,
perisabile, săltărețe
ale colegilor noștri oamenii, robotozaurii,
motorizarzării... da, dar
am putea să fim dărîmați, puși pe brînci,
aruncați în Groapa
cu Lei .. sfidînd, înnebunind poezia în
propria ei condițiune de
poezie..., lingem copacii, plîngem frumos,
mîncăm fire de iarbă ca
pisicile cînd capul li se înfierbîntă de
durere, ne doare
capul, mîncăm iarbă și celebrăm acest
spectacol grandios și
natural..., nu ! nu ! nu !, mai e timp, e prea
tîrziu, urlă Knut
Hamsun, și „Foamea" plutește între pămînt
și cer, ca o nălucă, și
Victoria moare lent, se topește în iubirea ei
angelică-dansează
nebunește, dans, dans dansul posedaților,
dansul
muribunzilor, dans, dans dans, dans
macabru, și Victoria
dansează, moare lent, niței mai tîrziu scrie
către Johannes scrisoare „Rămîi cu bine,
Johannes ; adio pentru totdeauna.
Îți mulțumesc
încă o dată pentru fiecare clipă. Și acum
nu mai pot. A ta,
Victoria", o, damnațiune, neîmplinire, Sisif
e din ce în
ce mai contemporan cu noi, Otto a fost
împușcat, Castelanul
și-a dat foc, Camilla Seier merge la brat
cu Richmond
pe un pămînt pîrjolit de naivitate și trufie,
Sisif se
chinuie să urce bolovanul, eu rămîn de-a
pururi (presimt din
tremurare, din ordine și din lacrimi) un
timid irecuperabil,
Johannes umblă și astăzi prin pădurea
propriei sale
nostalgii, o, Johannes, nostalgie, înfrigurare,
amărăciune, vis
amar, o, capodoperă a tristeții !, nu ! nu !
nu ! strigă
locotenentul Thomas Glahn, ba da ! strigă
Edvarda, Knut
Hamsun e un obsedat genial, locotenentul
își împușcă Ciinele,
iertați cu toții fie în vecii vecilor, conchide
natural Eva, da, da,
completează Edvarda, l-am primit pe Esop
cadou, de ce l-ai
împușcat locotenent imbecil ? Glahn
nu mai răspunde, eu l-am
omorît pe Glahn, replică Hamsun, ce se
întîmplă cu dumneata Hamsun ?
întreabă Lagerkvist, în timp ce Lingren,
beteagul, tîrîndu-se
prin cămăruța lui de o ordine dureros de
calmă spunea că e bine, că
ei nu cunoaște decît partea bună a vieții,
iar Călăul asista la
macelul de la Han, ha, ha, ha, fac domnii
chipeși maltratînd
rasa neagră, războiul e noblețe, e sănătate,
pacea moleșește,
distruge, ei, ce zici de toate astea, Piticule ?,
pe Lagerkvist și
pe Nietzsche nu-i mai întrebăm, e prea
frig, un șarpe rece,
roșu, obosit și indrăgostit
traversează Condiția Umană, Lagerkvist nu
răspunde, Piticul doar
se uită, Ascensorul coboară în iad cu un
Contabil șef și o
păpușică dulce, dezbrăcată și tandră, Ioan
Mîntuitorul
arde „Răstigniți-l ! Răstigniți-l !" strigau
copiii, unde sunteți

Eugen Ionesco, Buzzati, Becket, Kafka,
Dostoievski ?, nimeni nu
răspunde, un șarpe roșu, rece, obosit
și îndrăgostit
traversează Condiția Umană, o, condiție
vitală și nevitală a
sufletului nostru obosit, torpilat de restricții,
de impozite,
prohibiții, o, veac amar, sînt bănuit de
ordine, de meticulozitate, de
meșteșug, de enciclopedist bosorogit de
lecturi de condițiunea
mea de șoricel alb și de bibliotecă, o, sînt
bănuit de orbire
printre tomuri și manuscrise excitante, dar,
vai !, atît de
obosite de existențialism, istorie și
geometrie..., am putea să
troznim electrocutați, posedați, magnetizați,
înțepeniți (cu
limba scoasă, scălimbindu-ne de fericire și
de plîns
într-o reîntoarcere favorabilă la poezie,
ce obrăznicie !)
între bornele Condiției Umane, dar eu
„trăiesc ca un
artist, înțelegi ? Nebunește... dezlănțuit...
cu toți nervii",
domnule Karel Čapek (Beda Foltin nu
primește răspuns),
Modigliani întîrzie să apară la Banchetul
posedaților, dezastrelor,
șopîrlelor ce foșnesc prin tufele Condiției
Umane (șopîrle cu
reacție ?), o, diavoli ai competiției
senzualității și
bucuriei de a fi sclav în vecii vecilor unui
blestem,
providenței, artei de a te nimici prin artă,
unde sunteți
Sartre, Broch, Canetti, Sabato, Bellow și
Celine ?, nimeni nu
răspunde... „Poezia și furtuna — două
probleme... „se aude glasul
poetului italian
și deodată în întreg Universul
se aprinde focul întunecat — dulce — diabolic
al Cunoașterii,
furtuna, poezia — suferința și chipeșa
rațiune de a muri
prin moarte și iubire, o, crucificare a
Condiției Umane, o, suflet al
meu iubit de suflet
într-o perceperea armoniei, istoriei și
geometriei, o, discipol al
vostru sunt, discipol al oamenilor, al firelor
de iarbă, al
riului, al copacilor, o, contemporan cu ochii
lui Homer sunt, cu
Sufletul lui Tolstoi, cu vijelia rațiunii,
înțelepciunii și
armoniei măritului domn Rainer Maria Rilke,
o, damnațiune
a damnațiunii, Floare ucisă de Floare-
durere luminoasă
ucisă de durerea soarelui, o, dar
Eu Vă Iubesc Pe Toți
n-auziți șoaptele mele foșnind pe fundalul
durerii,
istoriei, geometriei ?!..., o, ironie nimicită
de ironie, iubirea mea pentru tot să fie
copleșită de
rîsul comun al contemporanilor ?, Să vină
Caragiale ! a stigat
cineva
care dintre dumneavoastră este acela ?
ce frunte trebuie să sărut mai întîi să nu
muriți copleșiți de rîs ?

A treia elegie torențială de amor

(elegie de dragul colegilor mei
Dali, Fănuș Neagu, Bob Dylan și
Dănilă Prepeleac)

Ah, aaaah, Impertinență Blondă, jiganie
dulce, tristă și fierbinte
spune-mi, ce destrăbălate și frumoase ginduri
umblau prin mintea mamei tale
cînd te năștea ingeroaică mică și rea
și cuminte ?

cum o fi fost cerul și pămîntul atunci ?
cît de frumos o fi plîns Dumnezeu ?
cît de sălbatic o fi fost conceptul de viață,
cît de greu ?
ce îngeri înnebuneau încet tîrîndu-se pe
brînci ?

aaaaah, Meschinărie Blondă, năpîrca mea
suavă, blîndă
cînd te nășteai blîndețea năvălea în Balcani
de-atîta fericire se pornea un nou război
de-o sută de ani
și planeta tremura într-o jubilație dementă,
senzuală, flămîndă...
Ah, aaaaaah, Sexperiență Blondă, răutăcioasă
Melanie
nașterea ta propuse lumii un nou sistem
de elegie !

A patra elegie torențială de amor

Iubito, filosofia mea ebraică, țigănească,
indiană
năpraznică orbire, frumusețe de fantasmă,
delir de blandiană
pentru ca să te naști tu, zeiță zăpăcită
a trebuit o mamă frumoasă și strivită —

a fost necesară împreunarea mea cu
maică-ta, într-o noapte fără lună
acum te-arunci tu peste mine, dulcea
mea furtună
și din împreunarea noastră blestemată
trebuie să iasă un înger nebun și-o zeiță
trufașă, turbată
și-ntre ei, providența să cadă ca o pomană
vestind astfel dansul rînilor de sfînt și de
satană
vipera, sinuciderea,

aflătoare de mii de ani preste biata de ea,
fericirea — Condiția Umană !

Arta cuvîntului în «SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR»

Este unanimă opinia exegeţilor literari potrivit căreia intre componentele esenţiale ale creaţiei artistice — avem aci in vedere ceea ce se inte'eze prin beletristică — un loc de frunte il deţine **stilul**, adică modalităţile de expresie folosite de scriitor.

Se ştie că, oricit de interesante ar fi conţinuturile de idei — intr-un cuvint **subiectul** — opera literară respiră — ca să spun aşa — prin porii stilului care valorifică obiectivele autorului, inventivitatea şi forţa sa imaginativă.

In adevăr, cercetind mijloacele de expresie — intinderea şi varietatea lor — descoperi, de fapt, trăsăturile esenţiale ale viziunii artistului, ale concepţiei sale asupra existenţei, asupra omului. Oricit de „obiectivată" ar fi o anume creaţie literară, chipul in care sint privite, caracterizate personajele purtătoare ale naraţiunii şi in care sint puse in lumină unele aspecte semnificative oferă prilejul să cunoşti, in realitate, insăşi personalitatea scriitorului. Aceasta şi este, dealtfel, raţiunea pentru care analiza unei opere literare nu se poate dispensa de exegeza stilului ei.

Ce reprezintă acesta — stilul — din punct de vedere estetic, cit ii poate datora reuşita creaţiei artistice, imi propun să ilustrez printr-un exemplu dintre cele mai fericite : am numit romanul **Săptămina nebunilor de Eugen Barbu.**

Inainte de a trece la demonstraţia propriu-zisă oprindu-ne la acele modalităţi ale expresiei care fac din opera amintită una dintre marile izbinzi ale limbii şi, implicit, ale literaturii române, să notăm că insuşi subiectul plasat in epoca Eteriei, cu tot ce comportă din punctul de vedere al documentării, mai ales că mediul in care se desfăşoară acţiunea nu este, după cum vom vedea, numai cel autohton, stirneşte interes.

Să adăugăm la aceasta natura ingenioasă a **compoziţiei** care, constituindu-se din două şi, uneori, chiar din trei planuri epice interferente, nu o dată ele insele incastrate cu scene episodice, surprinde plăcut gustul cititorului.

Urmărind, acum, ţelul pe care ni l-am propus, să nu pierdem din vedere că sigiliul principal al efectelor de ordin stilistic se concretizează prin **minuirea vocabularului** — in varietatea şi relieful lui expresiv.

După cum e dovedit, aportul **epitetului**, la obţinerea valorii estetice a unei opere literare se distinge cu deosebire, fiindcă respectiva formă lexicală posedă virtualităţile caracterizării, exploatarea lor depinzind, fireşte, de insăşi capacitatea creatoare a autorului ei.

Cum epitetul se exprimă fie prin adjectiv, fie prin verb, fie prin adverb, să urmărim măcar in unele dintre pasajele care ii atestă, fructuos, prezenţa, apariţiile celor trei vocabule ale determinării.

O utilizare de remarcabil efect artistic o dobindesc, mai ales, adjectivele asociate cu termeni care nu mai desemnează, ca de obicei, anumite noţiuni, de unde şi noutatea lor : „...dacă nu şi-o face cumva seama intr-o astfel de noapte, cum era aceasta in care intra in Bucuresci după atita risipă şi nebunie, ca să-şi ia locul intre **boerii ruginiţi** ce pindeau la cahvenelele de lingă Curtea Veche svonurile din Divan..." ; „ — Ne oprim, jupine ? se auzi de pe capra trăsurii **glasul umezit** de frig al servitorului său..." ; „Veneţia bolnavă, putredă tremurind in **apele coclite**...".

Alteori, adjectivul capătă o pondere abstractă şi mai mare : „un roi de **fulgi ameţiţi** inconjurau fanalele..." ; „...dimineaţa cind se scula cu faţa la cearşaf după vreun **somn uimit**..." ; „Afară era o **iarnă goală**..." ; „Veneţia, intr-un **amurg corupt** de lumină şovăitoare..." ; „Un zid cu o grădină pictată cu falsa sa perspectivă şi cu paseri fabuloase ca la Pompei, şi **ele minţite** de penelul unui pictor dement..." ; „...şi un parfum insinuant rămînea in acea inaltă incăpere cu **oglinzi obosite** in care intrase o riie coclită...".

Dar, subliniam, nu numai adjectivul cu valoare de epitet conferă expresiei, prin incărcătura lui semantică nouă, ceea ce am numi aura estetică a scrierii, ci şi **verbul** care, nu o dată, in imbinările ce-i sint hărăzite, capătă cind sensuri crepusculare, cind tonalităţi sumbre : „Avea un chip grecesc şi ochi minunaţi in care **murea amurgul**" ; „Sluga se gîndea că **vinul tînjise** destul in poloboace..." ; „Cum cădea seara, peste ferestre se puneau obloanele şi **nici o rază** nu străbătea in afară sau măcar **să muşte** cu o gură galbină zăpada..." ; „focul artificiilor ce aruncau cununi şi horbote de lumini inspre istmul către care **rînjea marea**, trimeţind mereu avertismente..." ; „...din murăturile trimise de bucătari pentru a-i intărita pofta de mincare şi din **jumerile ce trăsneau** nările pofticioşilor...".

La rindul său, **adverbul-epitet** surprinde prin noutatea funcţiei ce-i revine : „...piciorul imbrăcat in mătase al vreunei fete cu ochi lacomi **iute scăpat** de sub roba despicată..." ; „...opresc zborul porumbeilor care se aciuiază sub cortilurile de piatră ale galeriilor Ducalelor, **torcind amoros**..." ; „ — Ai fost la Cairo, ştii unde e bazarul ? Nu fusese. Tăcuse furios..." ; „Clopotele Veneziei băteau **stins**, chemind corăbiile din larg..." ; „Uneori Hrisant arunca acolo perle şi mărgăritare care luceau **albastru** sau argintiu, mărite de unda apei mereu primenite".

Oprim citatele aci, din categoria epitetului sub intreita lui funcţie morfologică, fiindcă intenţia noastră, acum, nu este aceea de a epuiza exemplele ilustrative — şi trecem la alte aspecte de ordin stilistic ale romanului **Săptămina nebunilor.**

Dintre aşa numitele **figuri de stil, comparaţia şi metafora** sint cultivate in opera literară de care ne ocupăm cu o intuiţie lingvistică greu de egalat.

Străbătind paginile scrierii, cititorul nu poate să nu fie plăcut surprins ori de cite ori ii ies in cale ingenioase similitudini şi transferuri de sensuri lexicale exprimate, şi unele şi altele, ca o reflectare a unui fecund proces mental cu caracter asociativ.

Citeva numai dintre **comparaţiile** — numeroase — care sporesc expresivitatea operei : „Trecuseră de mahalaua Scorţarului şi se auzeau trosnind nişte stejari in **acel joc al fulgilor ce păreau o cometă** despletită..." ; „Vizitiul chemă masalagii sgribuliţi de frig sub un şopron, aruncindu-le un pumn de parale şi aceştia cu **grătarele in spate ca nişte cocoaşe**, aprinseră faclele..." ; „...**toată această trăsură**, in care puteai să te culci cit ţinea drumul, **părea o lebădă neagră, uriaşă**..." ; „Redingota şi pantalonii lipiţi de pulpe il stringeau, **se simţea cusut ca intr-un sac**, gata să fie aruncat in adincurile Vosforului **ca in povestirile** acelor rude indepărtate **pe care le auzise** sub sicomorii de la Bosphorion..." ; „Inainta (Neranţula Mavrodin) spre el cu **acel mers pinditor ca al călăilor** sau **al vinătorilor**..." ; „**Avea un spate frumos arcuit ca un cembal**..." ; „Era o dimineaţă turbure, ningea molcom, **se auzea zăpada căzind peste zăpadă ca intr-o frunză de dud cind rod viermii de mătase**"" „Venezia (...) cu **cupolele ei ca nişte meduze plutitoare in marea cerurilor** mereu schimbătoare..." ; „Venezia aşteptării, o Venezie fără contur, cu **clădiri amorfe ca nişte elefanţi ingenuncheaţi** intr-un cimitir sacru... **Venezia ca o stampă pictată**" ; „Ridea **cu privirile ca nişte cuţite**..."

La rindul său, **metafora**, ni se infăţişează, revelator, ca incă una din bogatele resurse imaginative ale scriitorului şi, implicit, ca una din esenţialele surse ale expresivităţii romanului.

Fără a epuiza numărul exemplelor existente in paginile scrierii, iată-le pe cele ce urmează, in cuprinsul unora dintre ele — după cum veţi putea remarca — aflîndu-şi locul şi comparaţia : „...şi toate minunile născute din carierele ei de piatră, calliii şi campii golaşi pe care **murea mierea soarelui** pe la patru după amiază, prin martie, cu **fundamentele secrete ca nişte păduri ale mării**..." ; „**Un viscol de clopote** il asurzise mai devreme, acum **bronzul** lovit cu **tandreţe avea parcă o catifea dulce şi semăna cu zumzetul unor albine**..." ; „I se părea că aude pere'ii ruinindu-se şi simţea in păr, prin somn, **mătreaţa varului cojit de umezeală** ce **picura ca o ploaie măruntă peste el**..." ; „Sosiseră in zori, in lumina turbure a insulelor peste care răcoarea nopţii mai lăsa o nepăsare funebră, **imbrăcind pinii in giulgiuri** negre, de ceaţă..." ; „Bucurescii **cădeau sub tencuiala acelui amurg depărtat şi rece**..." ; „Afară se treceau tomnaticii trandafiri suavi ai Bucurescilor, ducind cu ei in **mormintul de aer** tot ce mai agonisise vara..."

La aspectele stilistice amintite, să adăugăm măcar unele dintre celelalte procedee ale artei literare pe care scriitorul le-a pus in valoare cu măiestrie, la elaborarea operei sale.

Semnalăm, mai intii, **repetiţia lexicală** cu funcţie estetică la care autorul recurge atunci cind se impune potenţarea unei idei, a unei sugestii sau aducerea unor imagini in prim-planul atenţiei : „...**Uite** şi biserica Sfintului Ion cu nava ei prelungă... „uite şi Bărăţia ce nu a-morţise..." ; „...povestea cu glas scăzut cum va pune ape ca ale lui Meitani sau ca ale lui Suffa **şi cum** va pietrui aleile... **şi** va aduce apă de la moşiile lui **şi** cum vor cinta muzicile pretutindeni **şi** bărbaţii se vor imbrăca in frunze **şi** vor fugări fetele prin tufişuri **şi**, Doamne, ce va mai fi... **şi** mai apoi o să se ducă vestea că s-a intors beizadea Hrisant Hrisoscelu... **Şi**-n mijlocul acelei grădini peste care ningea in noaptea ce trecuse, o să sape un lac mare pe care o să plutească feluci **şi** caice **şi** un galion incărcat cu flori... **Şi** toate crengile copacilor vor fi impodobite cu mascaroni **şi** va incepe carnavalul..."

Cind repetiţia lexicală, pentru a numi obiectul sau acţiunea vizate, devine necesară, dar nu-i incumbă o funcţie artistică, atunci intervine apelul la **sinonimie**, menită să imprime expresiei varietate : „Prin cristalul verde aburit al **carozzei** nu se zăreau decit **palele ploii**..." ; „**Rafalele de apă tot** mai loveau pieziş in lanternele de cristal..." ; „Il poftise să ia loc lingă el pe bancheta **trăsurii**..." ; „...iscind un **iz** greu de cimp, ori de lină nespălată, dar **un miros** familiar, oricum" ; „Lămpile neamţului clipeau pe **omăt**..." ; „Prin ferestruica de cristal intră un roiu mic de **zăpadă**..."

★

Cu atari mijloace stilistice, alcătuind — am zice — un inzestrat arsenal al artei literare, era in firea lucrului ca pictura personajelor, urmărite in ambele lor fizionomii — fizică şi morală — şi ca descrierea mediului in care ele evoluează — Veneţia şi Bucureştii de pe la jumătatea veacului trecut — să ne apară vii, sugestive.

Sint, in adevăr, extrem de numeroase paginile memorabile ce cuprind portretizări de oameni, tablouri ale naturii, evocări ale interioarelor de casă, ale veşmintelor de epocă — totul captat de sensoriul ager, receptiv, al scriitorului şi redat apoi, in diversificarea lui, cu un penel subtire vrednic să releve cele mai fine şi mai semnificative nuanţe ale impresiilor vizuale, auditive, olfactive. Sint pagini care gilgiie de tumultul vieţii, de observaţii şi reflecţii filtrate printr-un acut simţ artistic, slujit, la rindu-i, de rafinate şi subtile forme ale expresiei. Şi este cu totul semnificativ ineditul acestor forme — ineditul ce rămine neatins ori de cite ori este necesar, in economia romanului, ca scriitorul să urmărească şi să evoce scenele de cadru şi de viaţă revenite frecvent in amintirea „eroului" principal al cărţii (Hrisant Hrisoscelu) din timpul petrecut de el la Veneţia, devorat de o excesivă patimă erotică. Peisajul şi datele morale ale momentului retrăit de personaj, in memoria-i exacerbată, sint evocate de scriitor sub fatete de fiecare dată noi.

Şi fiindcă am amintit numele personajului principal al operei, se cuvine să subliniem că in el avem una dintre cele mai izbutite şi mai caracteristice figuri româneşti ale literaturii noastre. Observat şi zugrăvit in toate tainiţele şi tribulaţiile psihologiei lui aflate intr-un declin lent dar neintrerupt pină la dezagregare — Hrisant Hrisoscelu se inscrie, prin particularităţile „cazului" pe care il reprezintă, in galeria tipurilor viabile ale beletristicii româneşti.

Drept este, dealtfel, să spunem că, in integralitatea lui, romanul lui Eugen Barbu **Săptămina nebunilor**, prin compoziţie, prin climatul lumii şi al epocii zugrăvite, prin vocabularul de o bogăţie şi varietate revelatoare, prin procedeele stilistice minuite cu o rară vocaţie artistică, reprezintă una dintre cele mai de seamă creaţii ale literaturii noastre naţionale.

N. Mihăescu

ECOURI

Din nou despre numele lui Eminescu

Fericit cercetătorul care-şi poate lega pentru totdeauna numele de acela al lui Eminescu ! „Norocosul" a fost, de data aceasta, Petru Rezuş (nici măcar lingvist, după cum o trădează unele stingăcii in minuirea terminologiei de specialitate), care, in articolul **Regula onomasticii** din „Luceafărul" nr. 17, 1982, p. 1 şi 6, **lămureşte** definitiv etimologia radicalului **Emin-**, obiect al atitor controversate ipoteze etimologice şi... etnice. Etimonul propus se dovedeşte acum, ca in majoritatea etimologiilor dificile, un „ou al lui Columb", atit de simplu, de firesc, de limpede : stătea la indemina oricui să-l caute in onomasticul creştin, in calendar, la data de 18 septembrie, dar numai unul a făcut-o. Cu inteligenţă şi puţină imaginaţie, Petru Rezuş indică, fără putinţă de tăgadă, originea lui **Emin-** in **Eumi-nie**, devenit in limbajul popular **Ieminie/Iminie.**

Nu mai puţin discutat a fost şi sufixul **-ovici**, care i-a putut face pe mulţi să atribuie familiei Eminovici obirşie slavă.

Petru Rezuş, spre a impăca originea ţărănească a radicalului **Emin-** cu descendenţa românească a purtătorilor de nume in **-ovici**, emite — dar de data aceasta inşelindu-se — ipoteza unei migrări din Transilvania in Bucovina a unor iobagi, persecutaţi religios, care purtau nume de familie terminate in **-ovici**, destul de răspindite printre transilvăneni. Acestei afirmaţii eronate trebuie să-i aducem grabnic un corectiv, intrucit a şi inceput să facă prozeliţi (vezi Dan Ciachir, „Săptămina" nr. 595, 1982, p. 2).

Cele mai numeroase nume de familie româneşti terminate in **-ovici** se intilnesc in Banat. Explicaţia este următoarea : in anul 1690, impăratul Austriei, Leopold I, acordă sirbilor din imperiu drept recunoştinţă că aceştia au răspuns apelului său de a se răscula impotriva turcilor, aşa-zisele privilegii ilirice, care stipulau, intre altele, subordonarea bisericii greco-ortodoxe bănăţene Mitropoliei de la Carloviţ. Incepind cu această dată, antroponimia bănăţeană este supusă unui intens proces de sirbizare, in primul rind din interiorul bisericii : nici un preot român nu putea fi hirotonisit dacă nu accepta sirbizarea numelui său. Grăitoare este in această privinţă mărturia unuia dintre capii revoluţiei de la 1848—1849 din Banat, protopopul şi episcopul Dimitrie Petrovici-Stoichescu : el relatează in confesiunea **Curgerea intimplărilor cu Dimitrie Petrovici alias Stoichescu in timpul revoluţiei maghiare (Descrisă de sine insuşi, şi după moartea lui rămasă la familie, iară acum trimisă de At. M. Marienescu)**, „**Albina**", [Viena], III, 1868, nr. 12, că **Stoichescu** „este cel adevărat al meu cognume, iară **Petrovici** prin episcopii sirbeşti s-au dat moşului meu preoţit, de după numele tatălui său «Petru» precum se indătinase episcopii a face".

Dacă P. Rezuş ar fi deschis mult hulitul, dar indispensabilul **Dicţionar onomastic românesc** al lui N. A. Constantinescu (Bucureşti, 1963), la pagina LXV, ar fi aflat că administraţia austriacă a supus şi biserica din Bucovina, la 1783, patriarhiei sirbeşti din Carloviţ, de care a depins citva timp şi cea din Ardeal. Practica sirbizării numelor româneşti, experimentată cu succes in Banat, a fost extinsă de episcopatele sirbeşti şi in Ardeal şi Bucovina. N. A. Constantinescu, citindu-l pe I. Bileţchi-Albescu, arată că in Bucovina, mai ales pe timpul episcopului Danilo Vlahovici (1789—1822), au fost sirbizate enorm de multe patronime româneşti : **Albovici, Minovici, Procopovici, Ţurcanovici, Sidorovici, Tanovici (de la Stan)** etc.

Aşadar, prezenţa numelor de familie in **-ovici** in Banat, Ardeal şi Bucovina lui Eminescu nu trebuie pusă neapărat in legătură cu fenomenul mişcării de populaţie românească dintr-o provincie intr-alta, ci se explică inainte de toate prin influenţa bisericii sirbeşti tutelare asupra românilor greco-ortodocşi din imperiul austriac. Numele **Eminovici** s-a născut astfel, cu siguranţă, in Bucovina.

Este neindoielnic faptul că Iosif Vulcan, care — cum spune Petru Rezuş — „s-a impiedicat" in terminaţia străină **-ovici**, cunoştea provenienţa acestui sufix şi, inlocuindu-l cu **-escu**, n-a făcut decit să redea onomasticii noastre — la numai un an (in 1866) după emanciparea bisericii ardelene de tutela Mitropoliei de la Carloviţ — un nume ce va deveni celebru. Eminescu este, prin obirşie, ca şi prin nume, bucovinean. Deci român.

Simion Dănilă

OPINII

Consecvenţa şi inconsecvenţa criticii

Există critici pentru care o minciună frumoasă şi oportună contează mai mult decit recunoaşterea unui adevăr. Iar această atitudine vine probabil dintr-o spaimă de eroare inexistentă cind este vorba de un creator adevărat deoarece nu eroarea este de condamnat intr-o confruntare liberă de idei — cu atit mai mult cu cit gustul şi adevărurile estetice inregistrind intr-o cultură o metamorfoză neintreruptă, revizuirile de opinii sint normale şi necesare — ci, ca să parafrazez o afirmaţie a unui ginditor contemporan, cramponarea suficientă şi agresivă de idei ieşite din uz, cu alte cuvinte pseudoştiinţa.

Aş fi considerat incheiată discuţia mea cu Alex. Ştefănescu după răspunsul pe care l-am publicat in **Suplimentul literar-artistic al „Scinteii tineretului"** din 9 mai a.c. unde sub titlul „Opacitatea in receptarea progresului ideilor in critică" demonstram că opiniile sale discreditante despre critica nouă de azi, publicate in revista **Cronica** din 1 ianuarie 1982 şi acelaşi **Supliment** din 28 martie a.c. au caracterul unei campanii. Aş fi considerat deci incheiată această discuţie deoarece, vreau să se inţeleagă, nu faptul că nu-i plac textele mele m-a determinat la o replică, ci negarea unui fenomen pe care, iată, sub forme aparent obiective, Alex. Ştefănescu il ridiculizează din nou pe o pagină din numărul din 16 mai al aceluiaşi **Supliment...** Că ultima mea carte i se pare „exaltată" şi „grandilocventă" este o chestiune de gust. Textul lui Alex. Ştefănescu excelează in arta de a „interpreta" şi de a da răspunsuri convenabile, pentru că, iată, criticului nu-i mai place să se creadă că nu acceptă critica nouă ci, că nu tolerează exagerările „jocului de-a ştiinţa". Astfel, el nu suflă nici un cuvint despre textul său pe care il semnalam, apărut in revista **Cronica** (1 ian. 1982) unde scria : „Eu nu cred că pot exista metode de investigare a textului. Ce să investighezi ? Alternanţa consoanelor şi a vocalelor, frecvenţa apariţiei anumitor personaje sau, cine ştie, compoziţia chimică a cernelii cu care s-a tipărit cartea ?.. etc. etc.

Iată insă ce citim in **Suplimentul** din 16 mai a.c. : „Criticii de la noi care adoptă cu inteligenţă metode noi de analiză a textului sau concep ei inşişi asemenea metode — Marian Popa, Livius Ciocârlie, Magdalena Popescu, Dan Culcer, Eugen Negrici, Marian Papahagi, Ion Vartic, Al. Călinescu ş.a. sint priviţi cu interes şi stimă. In orice caz, in ceea ce mă priveşte, de numeroase (?) ori mi-am arătat in scris preţuirea faţă de contribuţia lor la modernizarea criticii noastre".

Ca să mergem pe firul amneziilor criticului, să vedem, de exemplu cum a scris despre unul din criticii stimaţi de el in acest sens, şi anume despre monografia **Slavici** a Magdalenei Popescu, text introdus in **Jurnal de critic** (1981) sub titlul „Contribuţia Magdalenei Popescu la modernizarea criticii noastre actuale". Incercind, se scrie, să reconstituie „efectul literaturii asupra cititorului, asupra unui cititor pe care şi-l reprezintă in mod obiectiv fie confecţionindu-l ca pe un manechin din datele furnizate de realitatea imediată, fie reconstituindu-l, ca pe un exponent paleontologic" autoarea „induce gustul de atunci" (de pe vremea lui Slavici n.n.) „făcindu-se o mare risipă de ingeniozitate, de erudiţie şi uneori (cu oarecare jenă !) chiar de fantezie". Alex. Ştefănescu nu precizează că e vorba in analiză de un model semiotic şi nici de o practică folosită de poetica receptării (de care, probabil, incă nu auzise). Concluzia discreditară din frazele sale este că Magdalena Popescu s-a supus unui capriciu metodologic pe care generos il trece cu vederea din pricini nu prea greu de inţeles. Care este insă „contribuţia Magdalenei Popescu la modernizarea criticii noastre actuale" rămine pentru cititorul textului, pină la capăt, un mister.

„Uitind" că in **Cronica** respinsese semiotica in genere ca metodă de cercetare, un exemplu in acel context fiind şi un model semiotic folosit in ultima mea carte, Alex. Ştefănescu neagă in **Suplimentul** din 16 mai că m-ar fi acuzat vreodată de „modernitate" : „Am acuzat-o eu pe Mirela Roznoveanu de prea multă modernitate ?" se intreabă pe prima coloană Alex. Ştefănescu, pentru a continua pe coloana a patra cu acuzaţii in regulă. Pe lingă unii termeni semiotici şi cele „două diagrame asemănătoare cu două cardiograme", punctul forte al argumentaţiei este că **Harap Alb** a fost folosit greşit in monografia **D. R. Popescu** ca model de basm deoarece nu este un basm popular ci a fost scris de Ion Creangă. Dacă ar fi studiat cu atenţie modelul comparativ, Alex. Ştefănescu ar fi observat că **Harap Alb** a fost descompus in secvenţe narative (funcţii) şi nu cercetat din punct de vedere stilistic. Basmul are o schemă narativă, o structură a sa unică in care combinarea unui număr limitat de elemente uşor repetabile (funcţiile) duce la modele de situaţii şi comportamente de o complexitate oricit de mare, lucru demonstrat de Propp. **Harap Alb** este in acest sens o „schemă" ideală a basmului românesc in care regăsim toate situaţiile comportamentale şi modelele de situaţii exemplare. Ceea ce a făcut Propp pentru basmul rusesc intr-o sinteză teoretică, a realizat Ion Creangă intr-o sinteză epică. Am crezut că acest lucru a fost subinţeles şi ii dau aici dreptate lui Alex. Ştefănescu : Trebuie să ne gindim in analizele noastre şi la cei ce nu inţeleg, şi la cei care nu vor să inţeleagă. In ceea ce priveşte termenii pe care i-ar vrea definitiv eliminaţi din critică, — „**semnificant şi semnificat, pertinent, ambiguitate, intertextualitate**" etc. — aceştia exprimă — nu avem ce face — concepte foarte precise. A-i exclude din limbajul critic a devenit deja imposibil. A proceda la o „autohtonizare" pentru a nu supăra urechea „puristului" critic, ar insemna să cădem in eroarea acelora care propuneau ca in loc de cravată să folosim cuvintul „git-legău". Dar chiar şi din citarea de-a valma de mai sus reiese confuzia, necunoaşterea. „Intertextualitatea" nu este un „cuvint" ci o metodă, o practică semiotică. De altfel aceasta nu este singura dovadă că Alex. Ştefănescu nu citeşte. „Retorica demodată, vetustă, bazată pe cuvinte mari şi goale, care n-au nici un efect asupra lucidului cititor de azi" detectată intr-o frază din textul meu, frază aflată intre ghilimele — „Delirurile de azi sint adesea adevărurile de miine" — nu-mi aparţine mie ci lui Roland Barthes. Nu-i pretind lui Alex. Ştefănescu să-l citească pe ilustrul critic ci numai să-şi reamintească un lucru — **că intre ghilimele** se găsesc de obicei citate...

Pretinşii „imitatori" scientişti din critica de azi — trebuie să o spun — sint arătaţi cu degetul de un veritabil nescientist, căci, ce altceva face Alex. Ştefănescu dacă nu să imite in critica pe care o practică o concepţie despre artă profesată de Nicolae Manolescu şi abandonată de acesta pentru un „scientism" pe care mă mir că ferventul imitator incă nu l-a observat. Ideea artei ca joc, ca pur efect artizanal, ca schimbare artificioasă de măşti, repetată uniformizator pină la saturaţie, reproduce simplist un exerciţiu critic ce şi-a găsit o motivaţie teoretică şi o modalitate expresivă. Astfel, in **Preludiu** (prima carte a lui A. Ş.) găsim, răsfoind la intimplare, că Dimitrie Stelaru „e un măscărici shakespearian ce se agită in mijlocul unei arene, cu deosebirea că nu spune, ci simulează a spune adevăruri, făcind o spectaculoasă prestidigitaţie"... ; că la Eugen Jebeleanu poezia „seamănă a expunere in lumina crudă a reflectoarelor" ; că Leonid Dimov „crează o lume in joacă"... Inclinaţia ludică e specifică şi Ninei Cassian şi lui Tudor George la care ambiţia supremă ar fi „de a realiza, cu orice preţ, un spectacol complet, copleşitor, de la care spectatorii, chiar şi cei mai sceptici, să nu mai poată pleca" ; la Marin Sorescu „scena" şi „sala" ar crea ambiguitatea de fond a poeziei ; Adrian Păunescu „cu o baghetă de magician" crează „spectacolul" aşezat „pe scena condiţiei de excepţie" ; Titus Popovici in romane pare un veritabil regizor de spectacol TV etc.

In **Jurnal de critic** se face apel, pentru a se explica concepţia artei ca joc, la jocul de şah, la jocul infantil — ultimul arătind pină unde poate fi impins infantilismul comparaţiilor critice ; „O altă situaţie — se spune — care reproduce raportul dintre scriitor şi critic : copilul povesteşte, inecindu-se de entuziasm, ce descoperiri nemaipomenite a făcut in curte, in timp ce mama, cu un zimbet pe buze, il urmăreşte cum povesteşte". (Criticul, să mai inţelegem de aici, e şi mama scriitorului ?!) ; autorii romanelor cu cheie sint absolut de compătimit in viziunea lui A. Ş. deoarece ei „seamănă cu acei artizani care, culegind pietre şi bucăţi de crengi, le prezintă, după o prelucrare sumară, drept statuete". Aceasta ar demonstra fantezia naturii şi o „inclinaţie ludică" (a artizanilor, a culegătorilor, a naturii ? Nu este exclusă nici ultima ipoteză, cu alte cuvinte, ca natura să fie şi ea pusă in scenă, la joacă, la schimbatul măştilor etc.) ; originalitatea in artă este definită drept capacitatea de „realizare a combinaţiilor" deci o aptitudine artizanală ; criticii ar scrie din „plăcerea de a demonta mecanismul literaturii pentru a-i afla secretul" deci tot dintr-o inclinaţie ludică, in joacă, deci ; schimbarea regulilor jocului din proza clasică este discutată ca o trecere de la „gura satului" la procedeele noului roman al cărui „joc" nu-i prea place ; in **Cartea Milionarului**, Ştefan Bănulescu realizează „un inimitabil joc de oglinzi" ; la rindul ei, şi „proza lui D. R. Popescu seamănă cu un joc de oglinzi care multiplică la nesfirşit portretul uman" ; un roman al lui Platon Pardău „complicat şi derutant ca un labirint, dar şi spumos şi inveselitor ca o şampanie (...) poate fi citit in multe feluri. Inainte de toate insă el poate fi privit ca un joc de-a literatura"... (bine că nu cu mingea!) ; scriitorul in actul scrisului „recurge la un truc şi anume (...) utilizează procedee literare" (deci procedeele literare sint „trucuri" ?) ; arghezianismul este definit ca „o abilitate vecină cu prestidigitaţia in materie de utilizare a cuvintelor" (la atit să se reducă oare arghezianismul ?) Si exemplele de acest gen pot fi citate cu sutele. Neputind să determine şi să analizeze specificitatea unui text, Alex. Ştefănescu aplică in exerciţiul critic aceeaşi „privelişte" ludică procedind la o uniformizare ce descărnează şi simplifică literatura prin reducere la acelaşi numitor. Nu este vorba in acest caz de aplicarea unui concept critic ci de un clişeu minimalizator şi steril, de o vădită sărăcie a mijloacelor.

Dincolo de această incintare naivă şi extatică exprimată inaintea scriitorului-scamator şi a literaturii-spectacol de circ ce tristeţe in **Jurnal de critic** cind vine vorba de critica modernă ! Alex. Ştefănescu ii deplinge pe cei ce, abia ieşiţi de pe băncile facultăţii ard de dorinţa „de a deţine cit mai repede o metodă" critică (de parcă s-ar achiziţiona metodele ca autoturismele !) **Jurnalul...** transcrie intreaga sa anxietate inaintea innoirii, fie că e vorba de poezie, proză sau critică.

Iată-l pe generosul apărător al criticii noi, pe criticul care veghează la exagerările „jocului de-a ştiinţa" (ah, incă un „joc") din numărul din 16 mai al **Suplimentului**, prefăcindu-se că şi-a uitat, de altfel, foarte proaspetele opinii. „Prea multă fidelitate strică" spune Alex. Ştefănescu, dovedind incă o dată ataşament pentru ideile maestrului. Dar şi prea multă infidelitate — adăugăm noi — mai ales cind este vorba de inconsecvenţa oportunistă a propriilor opinii...

Mirela Roznoveanu

VIAŢA CĂRŢILOR

DRUMURILE REPORTERULUI, DRUMURILE OMULUI

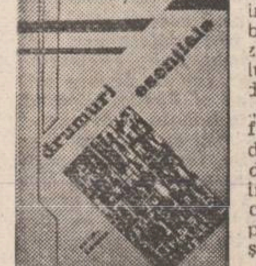

Ion Andreiţă este unul dintre cei mai reprezentativi exponenţi ai acestei inepuizabile şcoli de publicistică pe care o reprezintă „Scinteia tineretului". Atunci cind vorbim despre publicistica de la „Scinteia tineretului" o facem şi trebuie s-o facem din unghiul experienţei de viaţă şi profesionale irepetabilă, pe care fiecare din cei ce şi-au propus să scrie despre tineri şi pentru tineri a trăit-o.

Iată de ce, stringind intre coperţile unui volum *) o seamă de reportaje, multe dintre ele scrise, cum s-ar spune, „la zi". Ion Andreiţă divulgă, dacă termenul nu-i prea şocant, un adevărat program, pune in evidenţă raţiuni şi resorturi care, dincolo de publicistica de fiecare zi, ambiţionează la o construcţie unitară şi inchegată. Aceste **drumuri sint esenţiale** in măsura in care comunică fapte şi imprejurări, gesturi şi atitudini definitorii pentru o intreagă generaţie, care se formează şi se afirmă sub insemnele muncii pentru ţară, dar şi ale unui efort de autodepăşire, ale unei stări de performanţă şi competiţie. Intiiul traseu pe care-l alege Ion Andreiţă este cel numit „drumul luminii". Sint aici inmănunchiate biografii ale celor care au durat prin timp hidrocentrale pe marile riuri ale ţării, pe care autorul ii numeşte sugestiv „podarii luminii". Al doilea itinerar este „drumul griului", şi el se vrea o micromonografie a satului românesc contemporan, a oamenilor săi. In fine, „drumul omului", a treia secţiune, urmăreşte drumul in viaţă al unei familii numeroase, căreia socialismul i-a oferit, ca dealtfel tuturor fiilor şi fiicelor patriei, şansa afirmării şi a confirmării.

Dincolo de subiectul fiecărui reportaj, al fiecăreia dintre secţiuni, volumul este unitar tocmai prin aceea că are un nucleu ideatic, că e structurat pe citeva motive şi teme esenţiale. Pe Ion Andreiţă nu il interesează un om decit in măsura in care biografia lui dovedeşte capacitatea de a transcende accidentul efemer şi de a căpăta o semnificaţie mai amplă in planul existenţei sociale. Scrupulos, chiar pedant, autorul adună amănunte aparent disparate, care pot totuşi reconstitui in mod plauzibil o viaţă de om, un crez de muncă, un program de acţiune. In felul său, reporterul este un monograf şi e de remarcat plăcerea epică, vocaţia de a spune, de a povesti, de unde şi o predilecţie mărturisită către un scris cit mai expresiv. Insă rezultatul este un portret viu, un tablou uman in permanentă mişcare. Experienţa de viaţă a unei familii, cum este cea a constructorului Gheorghe I. Bucătaru, nu este reţinută de reporter decit prin aceea că, pornind de la faptul semnificativ al transmiterii profesiunii de constructor din tată-n fiu, este pilduitoare pentru o nouă mentalitate, pentru o nouă atitudine faţă de o profesiune a sacrificiilor şi a renunţărilor, a riscului. Şi tocmai prin aceasta, oamenii ei au un destin aparte, inconfundabil.

In alt loc, anume in piesa intitulată „In Bărăgan, o fintină", amintirile oamenilor reuşesc să restituie prin timp viaţa unui anume inginer agronom, Ilie Drăgan, care i-a părăsit prea repede, fulgerat de un destin implacabil. Chiar dacă autorul n-o spune, ci numai o sugerează, viaţa acestui inginer este in felul ei exemplară prin aceea că, venind aici, la Dor Mărunt, s-a legat deplin şi defintiv de loc şi de oameni, şi-a impletit munca şi speranţele cu efortul localnicilor de a redresa cooperativa agricolă de producţie, de a făuri o nouă civilizaţie a satului lor. Omul nu mai este, dar prezenţa lui se regăseşte azi in succesele şi izbinzile cu care oamenii comunei se mindresc pe drept cuvint. A devenit, aşadar, un adevărat om al locului, cum sugerează discret autorul, bine ar fi s-o facă toţi cei de profesiunea lui.

In fine, „drumul omului" este, cum spuneam, traseul in viaţă al unei familii numeroase pe care socialismul — şi nu numai socialismul — a ajutat-o să-şi facă un rost şi care acum se simte, prin fiecare membru al ei, datoare să restituie orinduirii noastre prinosul unui efort modest, dar temeinic.

Rezumate aşa, reportajele lui Ion Andreiţă ar putea să pară unora simple procese verbale, ceea ce este intru totul greşit de crezut. In fiecare pagină pulsează viaţa, biografiile oamenilor sint inconfundabile, şi se simte plăcerea unui prozator, ştiinţa de a construi caractere, de a creiona destine, de a argumenta afirmaţii şi opţiuni. Un lirism aparte străbate permanent pagina de reportaj, insă un lirism de bună calitate, care evită romanţiozitatea, minorele digresiuni pe amănunte cu efect lacrimogen sigur.

Aşa incit, citind cartea lui Ion Andreiţă descoperi un univers moral şi social care se argumentează şi se validează in spaţiul permanent al muncii. Fără a fi tezist, autorul demonstrează prin tot ceea ce scrie acest adevăr axiomatic, această condiţie esenţială a omului tinăr al zilelor noastre, pentru care munca pentru ţară reprezintă suprema mindrie şi bucurie. In Ion Andreiţă avem un reporter politic de excepţie, un condeier care scrie angajat cu toate resursele sale de partea adevărurilor esenţiale ale timpului nostru, trăind faptele despre care povesteşte cu aceeaşi intensitate ca şi eroii săi. Refuzind senzaţionalul ieftin, materialul scris cu superficialitate agresivă, pe teme care fac deliciul unei anume categorii de cititori predispuşi să vadă viaţa numai din unghiul şuetei, cartea lui Ion Andreiţă este o mărturisire, un gest elocvent al responsabilităţii sociale ce incumbă fiecăruia din cei care sint martori şi cronicari ai timpului nostru.

Şerban Cioculescu

*) **Ion Andreiţă : „Drumuri esenţiale, Editura „Eminescu", 1982.**

REVISTA REVISTELOR

„TRANSILVANIA" nr. 5 – 1982

Sobra, riguroasa publicaţie sibiană „Transilvania" ne face surpriza unui admirabil număr tematic, dedicat „unui sat românesc" notoriu, Răşinari. Idee de două ori demnă de a fi salutată, mai intii prin aceea că revizuieşte judecăţile curente despre publicistică, pe care unii o confundă cu simple „materiale" triumfale şi atit, şi, in al doilea rind, intrucit promovează o foarte metodică examinare monografică (căutind să epuizeze teme) de felul unei „cărţi" care depăşeşte momentul pur jurnalistic. Aşa cum s-a intocmit acest număr, se pot intocmi şi altele, atit aici cit şi la alte publicaţii lunare, multe din ele subjugate de regimul trecător al clipei : a face monografia Răşinarilor, vechi sat românesc transilvan, nu este doar o excelentă iniţiativă gazetărească, ci o absolut lăudabilă idee naţională. De altfel, mai tot ce se poate da pe tema iniţială s-a dat in acest număr. Mai mulţi scriitori (Ioan Alexandru, Sânziana Pop, Liliana Ursu, N. Prelipceanu) au scris special pentru aceasta cite o tabletă copleşită de emoţie, subjugată de memorie. Istorici, sociologic, etnografi au fost convocaţi spre a descrie, fiecare după puteri, Răşinarii, din optica profesiunii proprii. Citiva istorici literari şi arhivari au dezgropat documente şi chipuri de erudiţi răşinăreni. Nimic n-a rămas pe de lături şi imaginea finală este impunătoare. Cadrul geografic (fixat de Voicu-Vedea) şi toponimia (studiată de Mircea Buza), sociologia aşezării şi etnografia ei, in perspectivele lui I. Vidrighin-Vidra, M. Stoia, Ana Nafraniţă, Corneliu Bucur şi Iacob Ciuceanu, momente din istoria „succintă" (N. Nistor), sau de amănunt, pornind de la relaţiile cu Ţara Românească, la epoca paşoptismului, la 1877, pină la memorandişti şi „unificatorii" de la 1918, folclorul „coregrafic", meşteşugurile populare, iată remarcabile contribuţii scrise interesant şi diferit, deşi temele par a fi, la o repede privire, „academice". Un număr de contribuţii de istorie literară se adaugă la descrierea monografică a „Răşinarilor". M. Avram cercetează opera lui Savva Popovici cel Bătrin ot Răşinari, I. Droc — pe Ilarie Mitrea, I. N. Iliuţ face un examen al şcolii „răşinărenilor", iar Corneliu Dragoman urmăreşte pe „Eminescu la Răşinari". Lirică şi publicistică răşinăreană semnează Radu Seiejan, Ion Vidrighin şi Bucur Ţincu, iar Mircea Anghelescu adaptează „cronica ediţiilor" unei teme răşinărene : Daniil Barcianu.

Nu intimplător intiiul studiu al revistei este dedicat „Ardealului" ; e prima parte a unui serial, pe această temă, din ciclul „Istorie şi fapte de limbă", susţinut, ca şi pină acum, de neliniştitul şi atit de originalul cercetător Adrian Riza. Nu mai este un secret pentru nimeni că acest polemist plin de idei, care combină in proporţii solide erudiţia cea mai abstruză cu logica de fier şi cu un umor pe care numai cei care nu vor nu-l inţeleg, intreprinde de mai multă vreme cercetări fascinante asupra limbii, culturii şi istoriei noastre, intotdeauna din unghiuri noi care sint, pare-se, cele mai adecvate. Acum, Adrian Riza şi-a propus să clarifice „folclorul ştiinţific" care inconjoară, cu o negură groasă, problema Ardealului. Studiul lui incepe palpitant, să-l urmărim ! Să urmărim, de altfel, şi această excelentă publicaţie sibiană, o adevărată revistă academică, de ţinută.

A. S.

Colectivul de redacţie al Almanahului estival „Luceafărul" : **M. Ungheanu** — redactor responsabil, **Cezar Ivănescu, Artur Silvestri, Gheorghe Suciu** — redactori

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANRU MACEDONSKI

I. Un posibil preambul

Din numeroasa serie a proiecțiilor autoportretistice identificabile în proza macedonskiană, ne oprim la aceea cuprinsă în *Pe drum de poștă* (1886), concludentă pentru înțelegerea surselor celor mai intime, în ordine temperamental-psihologică, ce stau la temelia neîntreruptei dispute dintre voința scriitorului de percepere lucidă, analiitc-disociativă, a realului și irepresibilul său impuls de a se abandona în spațiul visării epic-imaginative. Fiind un fragment rememorativ de conținut autobiografic, *Pe drum de poștă* tinteste, desigur, mai ales la fixarea imaginilor realului conservate nu atît de memoria afectivă a naratorului, ci, mai degrabă, de cea analitică. Intenția lui Al. Macedonski, acum, este de a demonstra că descendența sa poartă însemnele unor determinări prin excelență nobiliare, în vădit contrast cu tratamentul lipsit de stima cuvenită mai presus de orice îndoială a contemporanilor. Înfățișarea ostentativ realistă a descrierii obiectelor și întîmplărilor, dar, mai ales, a portretelor (în primul rînd acela al mamei) reprezintă consecința logică a însăși ideologiei vădit revendicativă inculcate demersului narativ. În același timp, însă, eludînd cu superbă lipsă de precauție principiul că într-o asemenea demonstrație se cuvine a rămîne cu obstinație în planul argumentării obiective spre a se evita capcana „dezvăluirilor" vulnerabile, naratorul nu poate să nu fie tot atît de puternic atras de dorința de a se „povesti" pe el însuși, în așa fel încît fragilitățile cele mai intime, indefinibile, ale eului său de ins „ales", menit a figura în rîndul excepțiilor absolute, adică „geniale", sînt comunicate cu nereținută încîntare de sine.

Ideea insistent urmărită vizează relevarea hipersensibilității copilului. Este atributul fundamental dovedit atît din unghi comportamental și ca alcătuire a caracterului („Simțirea lui era atît de ascuțită sau de bolnăvicioasă, încît, dacă mintea nu i-ar fi fost puternică, această simțire l-ar fi dus la nebunie"), cît și din unghiul disponibilităților imaginativ-creatoare, deosebit de marcante încă de pe acum. Sub cel din urmă raport, se recurge la argumentul peremptoriu al alunecării lesnicioase în plasa visărilor funtaste ce conduc, epic, la supradimensionări halucinant-onirice ale realului. Apăsat și în somn de sentimentul spaimei provocate de noaptea întunecoasă a pădurii străbătute de careta ce-l poartă (este împreună cu mama sa, adînc îndurerată de vestea morții soțului), micul erou nu se poate elibera de asemenea viziuni nici cînd presupusa primejdie a trecut. Rezultă de aici o mică „poveste în vis" demnă de tot interesul. Remarcabilă este delimitarea momentelor narațiunii, operație impusă de succesiunea schimbărilor de identitate prin care trec „personajele" ce întruchipează fantasmele visului. De fapt, asistăm la un șir de trei asemenea întruchipări, menite să evidențieze procesul tot mai accentuatei îndepărtări a imaginilor din vis de realitatea ce le declanșează. În primul moment, cele două tipuri de imagini (ale realului și ale visului) dau impresia că aproape se suprapun, suferind doar o anumită mișcare autonomă, al cărei efect stă în tulburarea apelor oglinzii și, ca atare, în redimensionarea amenințător fantastă a realului presupus : „Vărsatul zorilor apucă pe drumeți departe de Pitești cu două poște. Dar somnul ce doborîse pe băiat rămăsese plin de aceeași beznă. Ea, de pe cîmp, îi pătrundea în ochi pe sub pleoape și alerga după trăsură fulgerată de aceleași licăriri ale felinarelor cu lumină galbenă și roșie. Copacii de pe culmi se prefăceau, în visul lui, în năluci negre, în haiduci cu căciulile înfundate pe ochi, care se țineau după trăsură, și care se apropiau uneori de portițele ei pînă le atingea geamul". Mai departe, odată cu accentuarea spaimei din vis, fantasmele realului își schimbă identitatea. Aceasta din urmă, deși încă umană, este dăruită cu atribute apocrif demonice care frizează suprafirescul existenței : „Alte dăți, aceiași copaci, coborîți și ei de pe culmi, dau goana caretei, o ajungeau, o întorceau, rămîneau în urmă și iar o ajungeau, însă în loc să mai fie tot haiduci, erau călugări cu glugi negre pe cap, care, pe deșelate, goneau sub ei caii, se lungeau, creșteau-creșteau sau se poceau cum le venea mai cumplit". În fine, ca urmare a acestui fenomen de „pocire", straniile apariții se metamorfozează complet, căpătînd o identitate eminamente infernală : „Vîntul le filfîia mantalele și glugile, se schimbau în demoni, se înmulțeau cît cuprindeau dealurile și văile, erau în fața, în urma, și împrejurul trăsurei". Detalierea narativ-descriptivă a momentului, spre a conferi substanță și complexitate „compoziției", constituie un aspect semnificativ ce nu trebuie pierdut din vedere : „În visul lui, îl mai ajungeau de pe muchia dealurilor, cît și din apropiere, spăimîtătoare hohotiri de risete și fioroase fîsîiri. Dar ceva era și mai grozav : brațele și degetele dracilor se subțiau; iar doi dintre demoni săreau înăuntru, mîinile li se agățau de portiță, una se deschidea ; într-o clipă, unul își înfigea ghearele în gîtlejul copilului, îi oprea strigătul, pe cînd altul i se așeza pe piept, și rînjea, și sfîșiindu-i cărnurile, scotocind cu unghiile pe sub coaste... O!... și ce căuta el, erau plămînii, era inima...". Cum este de așteptat, concentrata narațiune proiectată în visul coșmaresc se încheie odată cu ieșirea somnului de sub stăpînirea realității ce-l declanșase (drumul în pădurea cuprinsă de bezna nopții) și translația lui într-o altă ambiantă fenomenală (cea care îi este sincronă) : „Dar mama sa se deșteptase. Ea îi auzise răsuflarea scurtă și grea și lăsase geamurile. Aerul tomnatic al unei dimineți răgușite de ceață îi răcori repede fruntea. Bătăile inimii se liniștiră, visul se învălmășea, dracii șoviăiau și, răsturnați, cădeau sub tăișul unei săbii de diamant. În același timp, o lumină venită fără să știe de unde îl îmbrățișa. Se simțea ridicat în sus, zbura, plutea și, înfășurat de o nemărginită strălucire, o putere tainică îl fulgera și mai sus încă — dincolo de văzduhurile ciocîrliei — de unde, apoi, graiul lui, ce întrecea în dulceață cîntecul privighetoarei, se răzlețea peste țară, trecea granița, înfășura omenirea, era Dumnezeu făcut cuvînt..."

Așadar, valoarea de document psihologic a scurtei „povești din vis" este cu totul elocventă. Se relevă, pe de o parte, extrema impresionabilitate a eroului, predispus în chip spontan a transfera imaginea realului în spațiul visării fantaste. Statutul existențial originar al faptelor de viață suferă supradimensionări revelatoare pentru irepresibilul impuls al foarte tînărului Macedonski de a simți, percepe și, artisticește, a „vedea" lumea altfel decît omul comun, adică în virtutea hipersensibilității sale, cu alte cuvinte, în virtutea firii sale „geniale". Aceasta întrucît, pe de altă parte ,cum o dovedește episodul cu care se încheie halucinanta aventură onirică, eroul, el singur, are privilegiul de a depăși condiția pămînteană și de a-și afirma, înzestrat fiind cu atributele spiritului creator cosmic, capacitatea de a domina răul din lume și de a străpunge limitele pînă la care ajunge voința de acțiune a omului. Este vorba de înțelegerea eminamente himeric-poetică a raporturilor cu existența cosmică ; ceea ce își va pune pecetea inconfundabilă atît asupra biografiei scriitorului cît și asupra a ceea ce s-ar putea numi structura, în egală măsură, temperamentală și conceptuală, a operei sale. Egotismul genialoid coroborat cu idealismul estet sînt acelea care pun în mișcare instinctul creator al lui Macedonski, scriitor dispus la tot pasul a se obstina în credința că realul de care se izbește cu nedesmințită pasiune este demn de luat în seamă în măsura în care imperfecțiunile lui imuabile nu pot fi depășite decît odată cu trăirea compensativă a visului himeric ce se naște din orgoliosul refuz al acceptării acestor imperfecțiuni. De aceea, anticipînd, trebuie spus că plonjonul în imaginarul fantast și, citeodată chiar epic-fantastic nu este nicidecum expresia unui act creator deliberat, înțeles ca formulă literară siesi suficientă, beneficiară a unui program de lucru dinainte enunțat, cu „cifrurile" lui perfect formulate în subsidiar, cu efectele lui în ordinea surprizei și a misterului atent calculate etc; ceea ce, cum bine se știe, constituie cuantumul „legilor" de-a dreptul draconice în virtutea cărora este definită îndeobște condiția genului. Evaluat în sine, la nivelul structurii textuale, scurtul episod onorico-fantasticizant din *Pe drum de poștă* dezvăluie totodată o stare de lucruri dintre cele mai semnificative.

Nicolae Ciobanu

Amintiri de vară

Urmare din pag. I

putea fi miez al vieții și al lumii, grîul, se transformase într-o agonie și-o amenințare a acestora, nimic nu-l putea întrece în iuțeala și starea lui lentă de hoit care se întindea.

Țin minte, mai fusese ceva asemănător cu cîțiva ani în urmă, dar atunci era chiar sfîrșitul de vară și era și sfîrșitul războiului, printre miriști fișii de porumb iar colo și colo mici insule verzi, pîlcuri de lan neculese, fosnet straniu de frunze și miros de tăciune uscat, mătase arsă, stiuleți decojiți. Morți neculeși al războiului, cu arme lîngă ei, în mormintele lor agățătoare, cuprinse de volbură și adăpostite pe sub cîteva tulpini de porumb, schelete albe, roase de șoareci și încă duhnind, înverzind aerul cu mirosul lor cald și dulceag. Sătenii-i coliseră, le lăsaseră lor acele pîlcuri de porumb și nu mai intrau nici vitele pe-acolo, pufneau doar și o luau tropăind la fugă stîrnind colb peste miriști. Iar acum venea și această moarte a grîului, iată, tot un fel de război parcă sau tot o amintire, ceva care nici nu se terminase poate și nici nu începea, un ocol larg pe deasupra sau un fel de nor care se ascundea și cădea dintr-o dată greu, istovit la pămînt, macera tot și sămînță și piatră iar de pe dedesubt, apa nici nu țîpa. Licărea doar, se încleia pe după niște mici stele rotunde și grase, țîșnea sub apăsare de tălpi și rodea. Secerătorii, mai mult femei, cu ștergare albe, răsucite ca niște bandaje la nas și la gură, smulgeau smocuri de grîu și le puneau la uscat, în picioare, pe niște tălpice de lemn în formă de cruci. Cînd și cînd ieșeau în capătul locului, la căruțe, își umezeau ștergarele acelea, se spălau pe ochi și le prindeau din nou în jurul capului iar cînd intrau în lan mirosea tot așa ca atunci ca și cum ei ar fi trecut și zăcut acolo pe cîmp în acele morminte de la sfîrșitul războiului, și aproape că nici nu mai respirau. A urmat cea mai fierbinte secetă din cîte s-au văzut.

Ani de împliniri

Urmare din pag. I

prezent, ne eliberează din servitutea instinctivă față de propria noastră epocă, ne învață să vedem omul în cele mai înalte posibilități ale lui și în creațiile sale nepieritoare", spune un filozof (Karl Jaspers). Iar cuceririle acestei epoci sînt atît de măreț, încît prezentarea lor este inepuizabilă. Mulți ani de acum încolo, cred eu, epoca noastră va fi subiectul cel mai des abordat de prozatori.

Scriitorul trebuie să fie în primul rînd el un om cultivat, un om cu o privire justă asupra vieții, un om deschis la tot ce este nou și valoros. Nu se poate ajunge la adevărata artă sărind niște trepte ale culturii.

Acești ani de lumină, care au dat posibilitatea oamenilor să trăiască și să muncească în pace și belșug să întărească și să dezvolte patria, să-i clădească un viitor de aur, i-au oferit literaturii române posibilitatea nelimitată a unui mare salt calitativ, a oferit noi dimensiuni spiritualității românești.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

■ La sfîrșitul săptămînii trecute un grup de scriitori a făcut o vizită de documentare, organizată de Uniunea Scriitorilor și Editura Militară, cu sprijinul Ministerului Apărării Naționale, pe marele șantier național Canalul Dunăre-Marea Neagră, în unitățile militare de construcții.

Au participat : Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Petre Anghel, locotenent-colonel Ion Aramă, George Bălăiță, Vasile Băran, Ionel Botez, Ion Cucu, Nicolae Crișan, Ion Horea, Corneliu Leu, Toma George Maiorescu, Mihai Pelin, colonel Dumitru Rădulescu, Petre Rălleanu, Areta Șandru, Alexandra Tărziu.

Șantierul a fost prezentat de comandantul Brigăzii militare, colonelul Otto Braier, de șeful Statului Major al Brigăzii, colonelul Teodor Ivan, și de secretarul Consiliului politic al Brigăzii, locotenent-colonelul Gheorghe Popescu.

VASILE PETRE FATI

TINERI POEȚI

O mare siguranță a tonului, mai peste tot blînd și elevat, de o frumoasă ținută spirituală, caracterizează poezia lui Vasile Petre Fati, autor profund și original, despre care ar merita să se vorbească mai mult în critică. Exigent cu sine însuși, retras, Vasile Petre Fati se mulțumește, pare-se, să-și publice din cînd în cînd poezia, avînd deocamdată trei volume de versuri: **Vedere la amiază**, Ed. **Eminescu**, 1975, **Fragi în noiembrie**, Ed. **Cartea Românească**, 1978, **Paradisul de fier**, Ed. **Cartea Românească**, 1980. Din oricare am cita, izbitoare sînt evidența poeziei și articulația fără fisură a discursului, un discurs care protejează lirismul în însăși emanația lui sufletească. O notație discretă și totuși insinuantă, un amestec de pastel și confesiune, de imagism și mărturisire, cu un ritm delicat și persistent, ca o tușă din artele plastice, stă la baza acestui discurs care știe de minune să exploateze culoarea, intensitățile sau căderile de lumină, orele melancoilce și crepusculare : „Să fie aceasta ceasul cînd nu există moarte / Ci doar un roi de albine în dreptul tău ? / Și eu un discipol al păpădiilor, / Un netrebnic al Mușchiului verde de pădure ? // Dar tu ai gîtul subțire ca făgăduința, / Orice trandafir este o formă a durerii, / Privește-mă acum în față ; / Ziua e mai strălucitoare ca o labă de iepure".

Chiar o poezie crepusculară, pe alocuri ușor prețioasă, cu ecouri din Hölderlin și Trakl, dar și din lumea mediteraneeană a lui Kavafis, formează materia primei cărți a poetului, deși în acest volum intîlnim o **Apologie pentru Walt Whitmann**, care, fără îndoială, exprimă opțiunea pentru un anume stil de existență, acela al simplității : „Am trăit în dreptul casei mele cu meiul sălbatic, / Cugetul e curat ca strălucirea alicei. / În tinerețe am avut puteri mari. / Aș fi putut să duc singur / Bătălia de la Termopyle, / Am iubit ceaiul, alcoolul ca răsuflarea unui animal sălbatic / Am văzut secolul crizantemelor, / În acele zile de iarnă am așteptat amiaza / Ca pe un imperiu al micilor / Culegători de cartofi ; / Am mers singur pînă la casta prigoriilor, / Astfel și astfel am ajuns la virtutea omenească".

Autointitulîndu-se „discipol al păpădiilor" sau un „principe al furnicilor", Vasile Petre Fati scrie într-adevăr poeme din care răzbate un cult pentru ființele umile și fără apărare, poeme în care viața, faptul de a fi se confundă cu cel de „a avea forța de a duce pînă la capăt acest cîntec". Lirismul lui Vasile Petre Fati stă sub semnul unei căutări a identității și valorile în care crede poetul sînt bunătatea, discreția, perfecțiunea de sine. Nici o rumoare vitalistă nu sfîșie pînzele acestei poezii rafinate, sensibile la singurătate, oboseală, neîmplinire, vorbind cu emoție despre truda existenței lumești și încercînd să-și aducă aminte, cu nostalgie, de un alt univers, în parte pierdut. Experiențe interioare, deschideri ale inimii și ale sensibilității reculese constituie poezia lui Vasile Petre Fati, poezie a omenescului avid de iubire și adeseori contrariat în aspirațiile sale adevărate. „Acum cînd plouă și sunt singur îmi spun / Că după urma acestui apus am să ajung bogat, / Că încă vă mai bizuiți pe mine. / Dar eu demult am părăsit orașul. / Și acum plouă / Și văd bine că nu mi-e teamă de făr-de-legi, / De păpădiile din dreptul casei. / Sunt doar un om / Care așteaptă sfîrșitul zilei și din toate alege fericirea / Ca pe o slăbiciune. / Am fost soldat, învățător, bun cetățean al onoarei / În orașul său. Și acum plouă ca într-un mare pact / Și toate acestea s-au întîmplat odată".

Tehnica poetului este una aluzivă și, asemeni vechilor pictori, Vasile Petre Fati se dezvăluie pe sine în cîte un colț, aparent neînsemnat, al descripțiilor sale. Confesiunile directe sînt rare și, tocmai de aceea, atunci cînd apar au valoare emblematică, acordînd forță mărturiilor resemnate și umile, considerate fiind în litera lor. Există un orgoliu al slăbiciunii, al blîndeței vulnerabile și agresate în toată poezia lui Vasile Petre Fati, poezie pe alocuri a virtuților franciscane : „De acest poem e nevoie ca de struguri. El e mai puternic / spun : / El e mai trainic decît odaia noastră, el e mai bun, el poate / să te lovească / Mai tare ca o labă de urs, el nu-mi cere pîine, el nu / urcă scările. / Acum poți dormi".

Trimiterile culturale sînt numeroase în aceste poeme scrise de un spirit cultivat și, în același timp, poetul se înconjoară de o mitologie a sa, proprie, în care intră mai multe personaje străniі, precum peștele Oswald, copilul Herbert, regina Olsen, mătușa din Kamciatka, cîinele Mavri. Secretul lor nu poate fi dezlegat pînă la capăt, căci totul la Vasile Petre Fati, personaje, locuri, obiecte, întîmplări, se cufundă într-un aer ușor ciudat, de realitate și vis, o sintaxa complexă a unor afecte puternice și a unor semne nedeslușite. Se simulează, în dese rînduri, amnezia, căutarea în gol, pierderea identității, rupturile și salturile în ordinea strict logică. Lucrurile sînt numite de departe, de foarte departe, deși puterea lor de sugestie concretă este invidiabilă. A treia carte a poetului, **Paradisul de fier**, cu un titlu ce ar putea trezi ideea unei lirici antimecaniciste, conține mai cu seamă întîmplări „din care nimic nu se poate povesti". Mai multe poeme încep, de altfel, ca niște povestiri străniі, debutînd cu cîte un nucleu sau șintagmă epică, repede pierdute în dezvoltarea poemului : „După ce într-o zi am început comerțul clandestin cu fluturi / Iarna am fost mai bun...". Indicațiile de loc și de timp, foarte precise, încurcă în realitate și mai mult lucrurile, deși ne dăm seama că în unele cazuri avem de-a face cu niște parabole. Poeziile conservă o falsă structură narativă și predominante rămîn sugestiile de agresiune, de sarcasm și disperare fără obiect. Presiunea timpului contemporan se observă mai pregnant în aceste poeme, care nu ocolesc nici autoironia : „Portretul meu afirnă acolo cu ochelari subțiri / prin care se vede că nu pling, / Cu o bancnotă deasupra gurii, cu o mare oboseală / în care pieptul meu se mișcă acum / încet ca o cușcă de oțel. / Cînd închid ochii sunt mai bun. Pînă la urmă / lucrarea aceasta se va sfîrși. / Îmi privesc portretul : vopseaua subțire îmi curge / pe mîini și pe față, capul îmi atîrnă / asemeni băuturilor cu pai. / Dar portretul meu atîrnă acolo orbitor / ca o bucată de aluminiu. / Îmi acopăr fața doar la vedea lui, în lumina aceasta. / Cu pictorul o voi sfîrși. Îmi pun haina și ies. Afară / mă gîndesc la tot ce se întîmplă".

Intensitatea cu care poetul își depistează pricini de suferințe nenumite este remarcabilă, sensibilitatea acută împletîndu-se aici cu un simț al realității, greu de bănuit la prima vedere : „După ce îmi scot costumul de balerin rămîn aproape gol. / Mi se văd coastele vinețiii, umerii căzuți, obrajii ca de piine. / Eu nu sunt Ariel, eu nu bat cu pumnii, eu nu strig. / Dacă exist cu adevărat aceasta pentru că am labe uriașe / Și o inimă mică desenată cu creionul chimic. / Întind o mînă, îmi privesc degetele, / În lumea aceasta sensibilă sunt gol și îmi văd trupul, / Îl urmăresc ca pe un șoarece rătăcit în sacul de grîu. Îl chinui, îl ating, să văd dacă, sub unghiile mele stă moartea. / Îmi scot costumul de balerin. Cum stau așa transpirația mea e rece. / Gol aștept cu osul pieptului în afară. Așteptîndu-mă, sunt eu. / am venit".

Individualizate ca ton, dînd măsura originalității sale, sînt la Vasile Petre Fati poemele bunătății ultragiate și ale fericirii în derivă, poeme în care există o simplitate și o gravitate esențială : „După viscolul de afară e o zi lungă. / Mîine, spune-mi, unde vom merge ? / Cineva vorbea, în oraș, de Aldebaran / Și aceasta aievea o să se întîmple // Cum am venit îmi țin ochii închiși. / Aștept și aștept. Îmi acopăr fața / Cu ultimele puteri privesc pe fereastră, / Cu ultimele puteri te privesc // Sunt obosit de zăpada de afară. / Trag usa. Chiar lîngă tine astept / În mîini țin o piine. Sunt singur. / Doar lumina ce cade m-arată mai bun".

Ele se impun prin atmosferă, printr-o mișcare familiară și plăcută ce deschide ștavilarele confesiunii și comprimarea discretă a eului propriu, printr-o notație ce aduce străniul în plină lumină a realității, ca și printr-o încredere aproape vindicativă în forța poemului, viața adevărată, de fapt, în care respiră un poet : „Cum există acest poem mai puternic decît marile bănci, / Care bate, deschide uși, love ște și acum, iată, cîntă".

Cu ultimul său volum, Vasile Petre Fati face un pas decis spre o încadrare temporală mai concretă a poeziei sale, spre o alianță mai hotărîtă a acuității de simțire cu penetrația intelectului.

Dan Cristea

Amintiri de vară

Urmare din pag. I

putea fi miez al vieții și al lumii, grîul, se transformase într-o agonie și-o amenințare a acestora, nimic nu-l putea întrece în iuțeala și starea lui lentă de hoit care se întindea.

Țin minte, mai fusese ceva asemănător cu cîțiva ani în urmă, dar atunci era chiar sfîrșitul de vară și era și sfîrșitul războiului, printre miriști fișii de porumb iar colo și colo mici insule verzi, pîlcuri de lan neculese, fosnet straniu de frunze și miros de tăciune uscat, mătase arsă, stiuleți decojiți. Morți neculeși al războiului, cu arme lîngă ei, în mormintele lor agățătoare, cuprinse de volbură și adăpostite pe sub cîteva tulpini de porumb, schelete albe, roase de șoareci și încă duhnind, înverzind aerul cu mirosul lor cald și dulceag. Sătenii-i coliseră, le lăsaseră lor acele pîlcuri de porumb și nu mai intrau nici vitele pe-acolo, pufneau doar și o luau tropăind la fugă stîrnind colb peste miriști. Iar acum venea și această moarte a grîului, iată, tot un fel de război parcă sau tot o amintire, ceva care nici nu se terminase poate și nici nu începea, un ocol larg pe deasupra sau un fel de nor care se ascundea și cădea dintr-o dată greu, istovit la pămînt, macera tot și sămînță și piatră iar de pe dedesubt, apa nici nu țîpa. Licărea doar, se încleia pe după niște mici stele rotunde și grase, țîșnea sub apăsare de tălpi și rodea. Secerătorii, mai mult femei, cu ștergare albe, răsucite ca niște bandaje la nas și la gură, smulgeau smocuri de grîu și le puneau la uscat, în picioare, pe niște tălpice de lemn în formă de cruci. Cînd și cînd ieșeau în capătul locului, la căruțe, își umezeau ștergarele acelea, se spălau pe ochi și le prindeau din nou în jurul capului iar cînd intrau în lan mirosea tot așa ca atunci ca și cum ei ar fi trecut și zăcut acolo pe cîmp în acele morminte de la sfîrșitul războiului, și aproape că nici nu mai respirau. A urmat cea mai fierbinte secetă din cîte s-au văzut.

Ani de împliniri

Urmare din pag. I

prezent, ne eliberează din servitutea instinctivă față de propria noastră epocă, ne învață să vedem omul în cele mai înalte posibilități ale lui și în creațiile sale nepieritoare", spune un filozof (Karl Jaspers). Iar cuceririle acestei epoci sînt atît de măreț, încît prezentarea lor este inepuizabilă. Mulți ani de acum încolo, cred eu, epoca noastră va fi subiectul cel mai des abordat de prozatori.

Scriitorul trebuie să fie în primul rînd el un om cultivat, un om cu o privire justă asupra vieții, un om deschis la tot ce este nou și valoros. Nu se poate ajunge la adevărata artă sărind niște trepte ale culturii.

Acești ani de lumină, care au dat posibilitatea oamenilor să trăiască și să muncească în pace și belșug să întărească și să dezvolte patria, să-i clădească un viitor de aur, i-au oferit literaturii române posibilitatea nelimitată a unui mare salt calitativ, a oferit noi dimensiuni spiritualității românești.

Vînzarea

În timp ce Maciste ștergea fereastra de praful depus, Vasile începu să cînte cu vocea lui neîntrecută : „Mama Leone, mama Leone..." iar Maiorul rămase multă vreme tăcut și desigur încîntat de interpretarea ce i se oferise gratuit, dar cînd Vasile încercă să atace „Alle Rose stinken, alle Rose stinken/doch die Matrosen stinken auch" omul legii spuse că e foarte grăbit și dorește să le comunice cîteva lucruri ce nu suportă amînare.

— Ascultăm cu toate urechile, răspunse Ion.

— De aceeași părere, adăugă Vasile, numai să nu fie ceva jignitor sau periculos la adresa prietenului nostru Maciste.

— Doresc să vă transmit întîi și întîi un salut prietenesc din partea lui Gherman care a fost autorizat să vă scrie prin intermediul meu; este bine și sănătos și în curînd o să vă transmită negativele unui album polițelor în care cetățile nemuritoare de pe valea Nilului vi se vor înfățișa în toată splendoarea lor. Se așteaptă ca Ion să scrie cîte un comentariu în versuri sub fiecare imagine pe care s-a străduit s-o surprindă cu maximă claritate și din cel mai avantajos unghi. Speră, totodată, că iubitul Norei, medicinistul, să se fi vindecat și ca Maciste să se simtă bine în compania voastră.

— Altceva nu mai scrie ? întrebă Ion.

— Ar fi greu să vă dau un răspuns acum, de față cu toată lumea.

— Străduiește-te și-o să-ți fim recunoscători, îl îndemnă Vasile, umplînd cele patru pahare „cu ceai de plosniță" și cuburi de gheață.

— Mi-e greu să vă spun ceva atît de important în asemenea condiții. Maciste sfîrsise cu ștersul geamurilor și se așezase pe televizor, de unde urmărea convorbirea celor trei. Imediat după răspunsul Maiorului, Maciste se repezi spre sertarul noptierei, luă un pix și o coală ministerială și scrise cu litere mari, căligrafice: „Dacă e vorba ca Gherman să se întoarcă, sunt de acord să trec în baie și să vorbiți chiar toată noaptea, numai să fie adevărat". Depuse apoi hîrtia în fața Maiorului și se postă iarăși pe televizor așteptînd răspunsul. După ce citi cele două rînduri, Maiorul le înmînă și celorlalți doi hîrtia și spuse : — Nu pot fi de acord. Erau orele zece seara.

— Atunci dă-i drumul lui Maciste să plece, îl îndemnă Vasile.

— Nu pot, am ordonat oamenilor mei să vegheze ca nici mirosul să nu iasă din această casă, necum vreo altă vietate, răspunse Maiorul.

— Atunci, interveni Ion, propun ca Maciste să se angajeze în scris că dacă-l eliberezi pînă la ziuă, să se prezinte, să zicem la orele cinci dimineața în această încăpere; de acord ?

Maciste luă din nou pixul și scrise cu litere de-o șchioapă : „Voi fi la orele cinci dimineața pe fotoliul meu în casa lui Gherman" și semnă cu verzale vesele.

— Fie, zise Maiorul, mi-au scăpat mie ființe și mai periculoase, dar nu m-am lăsat pînă nu le-am prins la distanță de cel mult o zi.

— Ești un om inimos, să bem încă un pahar în cinstea încrederii dumitale, propuse Vasile.

Apoi îl conduseră toți trei pe Maciste printre nenumăratii paznici din cartier pînă dincolo de biserică.

La întoarcere, Vasile își manifestă bucuria că motanul era liber și le cîntă paznicilor tot felul de cîntece de lume, invitîndu-i pe cei de la poartă să intre cu toții în casa lui Gherman, propunere la care Maiorul se opuse cu toată severitatea.

— S-auzim deci noutatea, începu Ion convorbirea.

— Știți bine că Simion Still e un om de ispravă, și nu puteți afirma c-aș fi eu cel mai neavizat om în ceea ce privește nenorocirea studentului prin participarea personală a tatălui Norei, spuse Maiorul.

— Să adăugăm și nenorocirea lui Gherman ! insistă Vasile.

— E adevărat, el a pus-o la cale, dar acum lucrurile s-au schimbat. Studentului i se va face un transplant de măduvă și totul va fi bine.

— Dar Gherman va muri înghițit de crocodili.

— Tocmai aceasta nu se va întîmpla, deoarece Gherman a acceptat să se întoarcă și încă foarte repede.

— Cu ce preț, se precipită Ion.

— Minor, cu totul minor, o să vedeți, răspunde Maiorul.

— Ascultă Maiorule, nu ne mai zăpăci cu Stilul dumitale, ce vrei de la noi ? ridică vocea Vasile.

— Aș vrea să fiți de acord ca Gherman să se poată întoarce acasă cît mai curînd.

— Sper că nu te îndoiești că tocmai aceasta e dorința noastră cea mai mare, adăugă Ion.

— Sînt sigur de asta, de aceea ar fi de-ajuns un singur rînd din partea voastră, bunăoară : „Te așteptăm cu nerăbdare !" din care el va înțelege că sînteți de acord.

— Cu ce ? se neliniști Vasile, cu ce trebuie să fim de acord ?

— Simplu fraților, cu întoarcerea lui Gherman.

— Dar de ce depinde ea ?

Maiorul scoase din buzunarul de la piept o scrisoare și-o înmînă întîi lui Vasile, apoi lui Ion care citiră cuvintele subliniate cu roșu de către Maior : „Dacă Ion și Vasile sînt de părere să-l abandoneze pe Maciste în urma crimei ce a săvîrșit-o, și dacă întoarcerea mea depinde numai de acordul lor în această privință, atunci îmbrățișez opinia lor și abia aștept să-i revăd". Dedesubt recunoscură semnătura lui Gherman.

Era tîrziu în noapte și cînd cocoșii cîntară a treia oară ropotul unei ploi copleșitoare, de vară, acoperi orice alt zgomot. Sub cuvintele : „Te așteptăm cu nerăbdare". Ion își depuse primul semnătura, apoi semnă și Vasile plîngînd, și deodată începu să rîdă în hohote, apoi iar să plîngă și să urle : să vină Still cu un vagon de băuturi, să bem pînă murim, fiindcă nu e posibil să sacrificăm demnitatea unei ființe ca Maciste nici noi, nici voi, nici ceilalți viermi ai pămîntului ; să vină cineva să ne cînte — uite mamă cresc nămeții și pierim !

— Liniștește-te, omule, îl mîngîie Maiorul în timp ce introduse hîrtia cu semnăturile într-un plic galben, nu e vorba decît de-un motan oarecare !

— Nu-i adevărat, strigă din răsputeri Vasile, eu am simțit întotdeauna că Maciste nu-i un animal.

— Să mai bem un pahar, propuse Ion, fiindcă nu mai avem decît puține ore de dormit și ziua se apropie.

Gheorghe Pituț

«BARBARIA CONCRETULUI» ȘI ARTA ROMANULUI

Urmare din pag. a 3-a

Romanul politic și cel al cuplului nu rămîn fără comunicare unul cu celălalt. Nu ni se sugerează discret că a trăi ca „marele Vasile" sau Matilda înseamnă a fi aliatul **de fapt** al acelui val de oameni ai momentului, care dețin un timp o anume putere, uzînd și abuzînd de ea : „tovarășul Calcan", mic Savonarola caricatural, care ordonă ca Boccaccio să fie pus pe foc și să se dărîme cariatidele orașului, calorifeștistul Pascu ori trimisul ministerului, venit la cursul lui Vaintrub ca să-l informeze că „acum nu facem filozofie, facem tractorie", crochiuri de „învingători" grotești, involuntari (bravi ?) „soldați Svejk" ai proletcultismului ? Evident, romancierul nu a vrut să facă din protagonistul romanului un **făptuitor** de gesturi mari, dar Petrini are curajul de **a gîndi** și de a rămîne credincios vocației sale. Odată cu arestarea și detenția, el intră într-o altă lume, se vede amenințat în însăși existența sa. Dorința de a înțelege (care are ca revers o mare rezistență vitală) și humorul îl ajută să integreze diversitatea experiențelor trăite în curentul unificator al maturizării unei conștiințe-focar, care absoarbe și numeroase povestiri afluente, întîmplări, schițe de portret, scurte aproape-parabole, secvențe de biografii adiacente. Sînt pagini, unele, de o cruzime în grotesc gogoliană (istoria flautistului care, ratînd visul său de o viață : turneul filarmonicii lui la Paris, se sinucide), altele — patetice în nuditatea lor revelatoare de limite ale umanului (povestea evreului insultat mortal de legionarul căruia îi salvase, în închisoare, viața; sau secvența vizitei pe care i-o fac la spital „palidului" soția și fiul său) etc. Mici „studii" asupra omenescului, cu ciudățeniile și cu monștrii lui (complementare lor sînt paginile lirice consacrate mamei, cu știința ei de a insufla viață lucrurilor, sau cele — impregnate de un humor senin — închinate „edenului" bunicilor), răspunzînd aspirației eroului de a defini limitele între care natura omului se poate desfășura fără a trăda ireversibil atributele umanului. E ceea ce imprimă o tensiune implicită, nu numai spovedaniei-cadru (și celorlalte care se varsă în ea), ci și ideilor, replicilor, imaginilor care se fixează pe ecranul conștiinței-martor.

Desen de Raluca Grigorcea

Roman al iubirii ca încercare de a împiedica „chircirea" sufletelor, roman al unei identități morale care dă un sens (interior) „barbariei concretului" trăit, **Cel mai iubit dintre pămînteni** se constituie din mișcarea interioară a unei existențe spre adevărurile ei greu cucerite, din alternanța și contopirea simfonică a marilor deschideri care solicită trăitul (comuniune și singurătate, experiență și reflecție etc.), din monologul total, grav și complex ca ton (vitalitate, umor, tragism) al unui adevărat **erou** (cu tot ce conține inalt fără artificiozitate acest cuvînt) al timpurilor noastre.

atelier literar
poșta redacției

DELIA T. Z. : Versurile sînt slăbuțe, convenționale și nu prea oferă motive de speranță. În privința studiului, părerea unui critic de meserie ar cîntări mai greu, fără îndoială (în competență și profesionalitate) decît a noastră. Și v-ar fi, deci, mult mai folositoare.

V. MANOLE, MARA ION : Verificați relativ ușor și cu oarecare îndeminare, dar aceasta nu mai e o calitate cînd sub condei se adună doar banalitate, conventionalism, ecouri de manual școlar, etc. (Ceva, în „Oamenii munților", „Cromatică").

A. ALBU : Nu prea sînt noutăți. Ceva mai bine, în „Cînd rid", „În adîncul cuvintelor", „Incantație".

MIA : E un început, încă șovăitor, neconcludent, care merită, totuși, să fie continuat. (Ceva mai bine, în „Ciob").

M. ROMANESCU : 1). Intrucît, din ultima scrisoare (32 de pagini !) rezultă că părerile proprii despre dv. înșivă, despre ceea ce gîndiți și scrieți, vă sînt ferm suficiente (toate celelalte venite din afară, deși solicitate chiar de dv., fiind întîmpinate cu nemulțumire, răspăr, ostilitate, dispoziție de luptă, bosumflare, animozitate, ironii — uneori deplasate —, tînguiri, ofuscări, senzații de ultraj, de fault, de victimă oropsită, de persecuție, etc.), ne luăm angajamentul să ne abținem, pe viitor a mai formula păreri asupra paginilor pe care ni le trimiteți și vă acordăm dinainte, ca să zicem așa, „meci cîștigat"... 2). Intrucît viața e oricum prea scurtă, iar scrisorile dv., dimpotrivă, prea lungi ; și întrucît informațiile și părerile (pe care, mărinimos și nesolicitat, ni le furnizați din abundență : despre cărți, reviste, filme, fotbal, artă, etc., etc.) ni le-am asigurat, cu toată prevederea și simțul răspunderii, pe căi mai simple și mai sigure, adică prin abonamente la publicațiile mai mult sau mai puțin specializate, la radio și televiziune (acestea din urmă, mai ales, fiindcă veni vorba, adevărate izvoare nesecate, veți recunoaște, de informații și păreri competente și foarte bine verificate, ba chiar și izvoare nu mai puțin nesecate de delectări înalte, divertisment educativ, relaxare principială, etc etc.), ne vom limita de-acum înainte, să citim doar primele 5 (cinci) pagini din scrisorile dv. (în care sperăm să găsim, ca la toată lumea, eventuale date și lămuriri în legătură cu manuscrisele trimise, eventuale întrebări și probleme de „poșta redacției, etc.).

FLORIN IONESCU : Pagini de început, încă nesigure și stîngace. Un semn bun, poate, în „Testament". (Dar lucrul cel mai urgent, deocamdată, pare să fie ortografia ; poet și agramat nu prea se potrivește !...).

A. JACOTA : Un adevărat reviriment, care confirmă deplin „bănuielile" inițiale ! Toate versurile, și mai cu seamă „Sisif", sînt demne de atenție (în „Poem cu clovn", mai sînt lucruri nepuse la punct, umpluturi greoaie, etc., iar „Minerii" are încă unele asperități și concesii de ordin mai ales prozodic). În schimb, proza e un lucru aproape ilizibil — greoi, supraîncărcat, cu prea multe „floricele", gîfîind de ambiția și efortul de a spune totul dintr-o răsuflare.

E. CHELARU : Vă mulțumim pentru binevoitoarea sesizare. Din fericire, omul este de o desăvîrșită inocență. El ne-a trimis manuscrisul complet al unei vitoare cărți, cu singura dorință de a primi o părere cît mai exigentă. Inițiativa acelei „prime de încurajare" (de fapt, un semnal la adresa editurilor) ca și eroarea la care vă referiți, ne aparțin în întregime. Ne consolăm cu gîndul că, măcar, nu ne-am desmințit opțiunile anterioare (ceea ce nu e puțin lucru, nu-i așa ?) și că, deci, scopul nostru a fost slujit, probabil, la modul optim... În ce privește noile versuri pe care ni le trimiteți, problemele sînt aceleași ca și înainte, aceeași inerție fără scăpare, aceleași jucărioare „de mînă", inconsistente, ușoare, stropite cu „odicolon" metaforic... (Ceva, oarecum, în „Dilemă", „Somație", „Uimire").

G.P.V. : Lucruri modeste, în general, scrise cam grăbit și neglijent (v., de pildă, expresia — laitmotiv, echivocă, dubioasă, ...armăsar / ce loveste sub copite istoria"... ?!, etc.). Cîteva pagini, mai curate, par să promită, totuși, ceva : „Dintr-o fisură în alta", „Poem în vid" și, mai ales, „Sînt porumbelul păcii", pe o idee interesantă (păcat că fintisarea lasă de dorit iar neglijențele și hîrtoapele prozodice strică totul !...).

T. ȘERBAN : Mai bine, în „Tîrziu", „Maturitate ?".

Ion Dascălu, M. Panait-Brăila, Lica Luminărescu, George Călin, C. M. Rugu, K. J. Horowitz, Adrian Jurcă, Nicolae Pandele, Marin Tocilă, Jean Barteș, Dumitru Cornea, Haralambie Truță, M. L. Popovici, Diana Trandafir, Felix D. Manolescu, Paraschiv Danielescu, Anton Dragu : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Autobuzul

Privesc pe geam umezeala vieții.
Absorb cu viteză regulamentară
verdele, roșul, galbenul
și cerul bleu
pistruiat cu cumulușii drăgălași.
Trăiesc o dimineață sentimentală.
Astăzi n-am să mă supăr pe voi
indiferent ce veți face cu mine.
Îmi simt perforată retina
de pălăriile voastre așezate pe grimase,
pe coșuri, pe carii și pe cuvinte
de tot felul.
Un miros de transpirație și de tutun
se amestecă cu privirile voastre superficiale.
Dar eu vă zîmbesc.
Autobuzul acesta este posibil
să însemne mai mult
sau să ne ducă oriunde întotdeauna.
Gîndurile voastre străbat ca săbiile orașul
iar unele, gelatinoase,
se scurg lent.
Ne lipim unii de alții,
ca frații,
plămînii ne filtrează
un cocteil de spray-uri
superexcitante
și înaintăm.
Cineva întreabă cît e ora
și toate mîinile stîngi
s-au ridicat
dezechilibrînd
orice gînd
ascuns.

T. C. GEORGESCU

Mă bucur că plouă

Țin încă bine minte camera aceea mare
cu paturi suprapuse în care scriam poeme
și primeam biscuiți
cu o batistă dantelată la ore fixe
ștergeam nasul pistolului-mitralieră
ni se vorbea politicos despre moarte
și eu aprobam strigînd să trăiți

așa încît mă bucur că te cunosc
fată tristă cu ochi de rubin
și păr vinețiu
mă bucur că e tîrziu
și dacă plîngem nu e nimeni să ne audă
mă bucur că plouă
și toată pulberea-i udă

DAN EMILIAN ROȘCA

Francisc Bartok : „Horia"

Iubire

Voi locui într-o casă
cu pereții subțiri de acvariu
greierii bătînd la ușa mea
vor deveni mult mai muzicali
iar acustica va fi atît de perfectă
încît atunci cînd voi rosti cuvîntul
iubire
pereții casei mele subțiri
vor deveni vitralii
cu flori și cu păsări...

IOAN GĂBUDEAN

Distanță

Clădiri argintii
plante carnivore năvălind din asfalt
rîvnesc pămîntul de sub picioarele mele
rechini mîncători de aer
mi s-au furișat în plămîni
am renunțat să mai ud florile
le-am cusut petalele cu sîrmă
în spate e dușmanul meu
blocul cu o mie de etaje
merg
și mi-e teamă să privesc înapoi
îi simt în spate răsuflarea fierbinte
apropiindu-se

ADRIAN PETRIȘOR

Eu te vreau

M-am ridicat
din cele știute și neștiute
în patul cazon de cuvinte
cu gamela la căpătîi
privind printre gratii
lumina leoaică
ajungînd să îngîn
cu sufletul la gură :
„Dacă tu nu mă vrei
eu te vreau !"

EMIL PETRESCU

Tîrziu

Visele mor atinse de brumă,
ruginește plictisit orizontul,
cîntecele se frîng în urma păsărilor.
Un corb sparge cîteva nuci uitate
în stînga pieptului.

TITU ȘERBAN

Idilă modernă la barul „Orizont"

Săbii curbate, săbii lungi de ocheade
mi-ai înfipt în piept la barul Orizont
și mi-ai înfierbîntat sîngele
de am azvîrlit totul de pe mine —
nu mi-am păstrat decît cămașa
ca să mă vezi cît sînt de suplu.
Mustața îmi curgea în jos,
cureaua mă strîngea — era și ridicol
cît mă strîngea peste burtă,
dar dansam întruna și beam cinzano
și fumam kent, ce dracu' —
doar ne cunoscusem și amîndoi
aveam intenții serioase ;
pînă ce tu ai zis : mai adu două sticle
de cinzano și-am mai cerut
și o pădure de pahare lungi de plastic
și am plătit 867 lei ; drept care
tu mi-ai dat încă două pupiciuri
și m-ai invitat la restaurant — primul etaj —
drept care am mai plătit 217 lei
plus mărunțișul. Iar la vila 30 Decembrie
cînd am ajuns — era în zori —
m-ai pus să cînt pînă la ora 6 și ceva,
cînd ai zis : Vezi că s-a deschis Alimentara,
du-te și tu și ia un coniac, măcar...

ION IOSIF

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»
LA CONCURSUL MUNICIPAL
DE POEZIE, BUCUREȘTI — 1982

LUIGI TOMA

Tînărul Luigi Toma, student în cibernetică, mi se pare în anul al doilea, este un caz fericit de înzestrare multilaterală : în creația lui, rigoarea visează, iar poezia se așează în ritmurile precise ale riguri. Îi plac, și nu întîmplător, I. Barbu și Edgar Poe, este el însuși un eseist, de formulă „solemnă", promițător ; a cîștigat premiul „Luceafărului" la Concursul Municipal de poezie, organizat de municipiul București. Iată un debut care, probabil, nu va trece neobservat.

Art. Silv.

Aripi de înger

Ce ipostază, Doamne !
Culegînd de pe covor
piese împrăștiate din domino-ul de ieri, al lor,
și pe cele dintre ieri și mîine,
ale noastre, cerina ajutor.
Lăsate pleoapele peste
livada cu caiși înfloriți,
Pleoapele arse pe ochii treziți
de zgomotul fructelor prea coapte,
zburînd din retină,
zburînd din noapte.

Incantație

Blaga, mag alb, n-ai culori,
emul hain al lui Jean-Jacques,
Unim-e, da, -lor ochii
ochi de lup fosforescenți
care-l caută pe Pan
ori pe-un alt Pan-fil
osof...
Întrebarea ? E-un răspuns absurd,
al lor fix punct,
dar suprem cadou
lui Yorik aparent.

Ucenici la adevăr

Urmare din pag. I

zii ale profesorilor noștri mai îndrăzneți. Aveam să cutim, să înțelegem — atît cît puteam noi la vîrsta aceea, dar, mai ales, aveam să trăim, după aceea, fiecare frază, fiecare adevăr al Congresului al IX-lea.

Anii de ucenicie sînt foarte importanți pentru orice om fie că vrea să devină zugrav sau inginer, strungar, artist plastic, instalator sau cibernetician. Generația ce se pregătea în '65 să intre în adolescență, ucenicea la un mare maestru : Adevărul. La Congresul al IX-lea se enunțaseră adevăruri zguduitoare. În spiritul impus de Congres luam cunoștință de încă multe alte deformări. Sufletul unui copil este deosebit de sensibil acestei noțiuni, adolescentul roșește și cînd aude un neadevăr. Vă imaginați ce sansă înseamnă pentru noi (promoție sau generație, fie cum veți vrea) care ne-am săvîrșit educația în cultul adevărurilor despre istoria noastră, despre noi ca popor ? În cartea de istorie după care învățase sora mea, Marea Adunare și actul istoric de la Alba Iulia de la 1 decembrie 1918 nici nu era consemnat, ca să dau numai un singur exemplu. Dacă mai adăugăm climatul efervescent datorat tot acestui spirit al Adevărului sub care apăreau cărțile, sub care se editau masiv clasicii literaturii române, sub care se traduceau opere fundamentale ale literaturii mondiale, ca și tot ceea ce putea concura la o educare complexă a unui tînăr, putem spune că ucenicia noastră ne obligă să fim pururi fideli maestrului-Adevăr. Căci, ce om (ce scriitor) va mai fi fiind acela ce-și uită (trădează) adolescența în care a-nvățat cum cuvintele rostuiesc și poartă adevărul pentru ca mai tîrziu să-și îngroape capul în nisipul călduț al amăgirii. A-nchide ochii nu înseamnă că nu ești tu văzut!

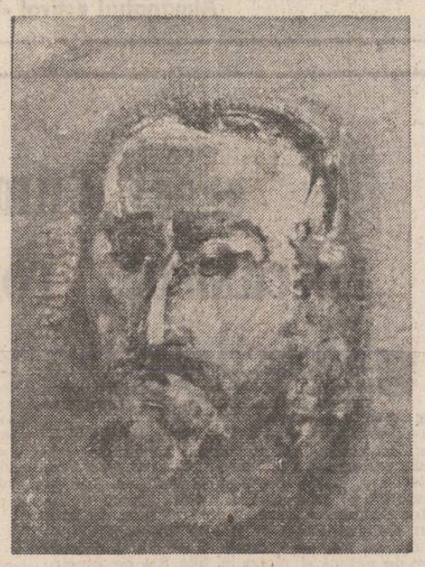

Francisc Bartok : „Crișan"

Astăzi, cu atît mai mult, ideea de conștiință este strîns legată de ideea de literatură și artă. După decenii în care s-a acumulat o nouă experiență literară — experiență întrepătrunsă cu altele din varii domenii de activitate — în România socialistă există azi posibilitatea reală, palpabilă ca scriitorul să-și „autoguverneze" opera în cel mai deplin consens cu aspirațiile, cu forțele sale creatoare, cu idealurile societății, ale umanismului revoluționar.

Vorbim adesea de vocația scriitorului, de resursele acestei vocații. Astăzi apare mai clar ca oricînd că adevărata vocație nu poate fi evaluată făcîndu-se abstracție de gradul implicării scriitorului în istoria prezentă a poporului nostru. Știind cui i se adresează, — unui om a cărui personalitate încorporează permanent valorile specifice ale societății socialiste — scriitorul știe, în aceeași ordine de idei, sensul demersului său, care nu poate fi decît acela al autenticității, al adevărului. De nenumărate ori, secretarul general al partidului nostru a recomandat scriitorilor izvoarele vii ale realității. Mergînd spre ele, scriitorii merg spre ei înșiși, dar își deschid și un drum din ce în ce mai larg spre cititori. Spre cititorii generațiilor actuale și ai celor viitoare. Și, bineînțeles, spre universalitate, — o aspirație continuă a scriitorului român. Climatul democratic al societății noastre i-a asigurat scriitorului un cadru larg de afirmare. Este climatul în care trăiește și creează și care-i asigură locul inconfundabil în viața societății. Opera literară trebuie să reflecte acest climat, mai mult, să-i releve marile virtuți.

Rostul în cetate

Urmare din pag. 1

cîmp de acțiune deosebit de vast. Scriitorii adevărați au fost conștienți în permanență — și nu de azi, de ieri — de forța cuvîntului. Exprimînd idei, sentimente, convingeri, cuvîntul nu reprezintă, sau nu trebuie să reprezinte, doar fulgerarea de moment a unei intuiții fără acoperire, a unui gînd necontrolat de conștiință. Pentru că bucuria cuvîntului a însemnat mereu și mereu bucuria relevării adevărului scriitorului despre el însuși, despre oamenii din jurul lui, despre societatea în mijlocul căreia s-au născut. Iată, deci, că literatura s-a circumscris în permanență în ideea de conștiință. Și nu este întîmplător faptul atît de ușor demonstrabil că, în fond, operele cele mai fecunde, care au rezistat cel mai bine timpului și s-au impus atenției a generații și generații de cititori, sînt tocmai acelea care probează, cu spiritul și litera lor, acest fundamental gest.

CONFABULE

Guvidele

Îi zise Guvidele Delfinului / într-o dimineață așa și așa / cînd acesta din urmă se apropiase / de țărm / să vadă și el / cum mai trăiesc oamenii / în ce ape se mai scaldă / care dintre ei are dreptul să înoate în larg / și care nu / dragă / deci zise Guvidele / eu unul nu te înțeleg / de ce tot te zbați de colo-colo / departe / cînd ai putea rămîne aici / prin preajma mea / și ai avea de toate / chiar și umbră sub stînci / cînd soarele arde prea tare / nu mai spun de hrană / cîtă vrei și fără osteneală / din ce se aruncă / asta îi zise Guvidele Delfinului / înainte de a înghiți / lacom / o fărîmă de carne din cîrligul undiței.

Iulian Neacșu

REVISTA STRĂINĂ

● **O PROBLEMĂ** care privește destinul artistic al marilor concentrări urbane a fost recent surprinsă într-o amplă discuție din presa vest-germană. Pornind de la analiza semnificației intelectuale a concentrării în mijlocul marilor orașe, în așa-numitele „centre economico-administrative ale metropolisurilor" de azi s-a ajuns la concluzia că tendința descifrabilă, în ultimele două decenii, de a fugi în suburbii este dăunătoare vitezei și capacității de analiză intelectuală, precum și imaginației artistice și sensibilității publicului. Dispersarea excesivă a instituțiilor de spectacol și a centrelor de interes intelectual precum și mutarea familiilor în bannlieuri este, din acest punct de vedere, contraindicată. S-a propus, de altfel, o întreagă politică de reatragere a maselor de oameni în centrele orașelor, care conduc, prin viața lor intensă și prin solicitarea sensibilității și funcțiunilor intelectuale, la o accentuare a unor trăsături importante ale personalității umane.

● **UNA DIN ȘCOLILE** cele mai reputate „de literatură" contemporană se află pe lîngă Universitatea Iowa din Iowa City. Fondat în deceniul al patrulea al secolului nostru, acest compartiment al universității, care „produce" scriitori, a cunoscut în timp o frumoasă evoluție, mîndrindu-se astăzi cu nume dintre cele mai importante ale literaturii americane, din rîndul profesorilor și studenților săi. La ora actuală, interesantă este revista care apare pe lîngă acest departament, publicînd atît literatură originală, cît și traduceri din toate țările lumii. Un interes constant au manifestat tinerii traducători din departamentul de Creative-writing pentru literatură română, din a cărei poezie au tradus în mod constant grupaje întregi.

● **CONTROVERSA** în jurul operei lui Camus continuă. După monografiile apărute în Anglia, presa literară franceză se face ecoul unui nou interes pentru opera autorului **Ciumei**. Dincolo de manieh eismul care poate fi descifrat uneori chiar în paginile sale cele mai bune, criticii subliniază tensiunea morală, aspirația către un sistem de gîndire care să permită ființei umane să trăiască inspirat și liber totodată, în afara sentimentului de vinovăție moștenit din întreaga cultură europeană. Luciditatea sa în polemicile cu Sartre este astăzi mai prețuită, se pare, decît justețea izvorîtă dintr-o dialectică implacabilă în gîndirea preopinentului său.

● **GENERAȚIA** revoltaților americani de pe coasta de vest, din deceniul VI, care au făcut furori prin protestul lor deghizat în spatele practicilor zen, al alcoolului sau marijuanei, a devenit în parte legendă, în parte operație profitabilă de reclamă culturală. Alan Ginsberg, care a făcut cîndva senzație, publicîndu-și o poză în ipostaza sa adamică, și care a celebrat urletul de revoltă al tineretului de atunci, este azi un conferențiar liniștit și un cititor de poezie la întîlniri în super-market-uri. O recentă informație de presă ni-l descrie bucurîndu-se de onorariile care depășesc 4 cifre pentru o oră de discuții cu cumpărătorii întîrziați într-un mare magazin american, agrementată de lectura a una sau două din poemele sale cele mai cuminți. Ce-ar fi spus Kerouac de așa ceva ?

● **UN EFORT** de restaurare cu totul deosebit a fost făcut în apartamentul pe care l-a ocupat scriitorul Ivo Andric. La Belgrad, la etajul I al unui bloc obișnuit de locuințe, autorul **Podului de pe Drina** a locuit în ultima parte a vieții sale. La ora actuală, o casă memorială, amenajată sub îndrumarea unei tinere cercetătoare, Darinka Tomic, adăpostește biblioteca și o parte dintre cele mai importante obiecte personale care au aparținut scriitorului, expunînd, de asemenea, manuscrise și alte elemente de studiu literar, care pot permite cercetătorilor o investigare mai profundă a universului scriitorului. Un punct de atracție îl constituie fișierul de nume al lui Ivo Andric, o colecție de apelative dintre cele mai rare, pe care le-a cules de-a lungul întregii sale vieți, avînd o adevărată fascinație pentru găsirea originii lor.

● **UN ARTICOL** dintr-un săptămînal american face analiza perioadei de regalitate indigenă în Hawai. Dincolo de imaginile carnavalești, cu suverani pomposi, într-o țară mică și relativ săracă, bucurîndu-se totuși de un climat de toleranță tradițională, comentatorii actuali remarcă gustul străniu pentru europeneitate, adică pentru construcții și stil de viață de pe vechiul continent. Desigur, unirea cu Statele a pus capăt acestei scurte înfloriri a unei tradiții de natură „colonială", ce și-a lăsat însă o amprentă în atmosfera socială mai relaxată și într-un anume gust pentru diversitatea culturală a moștenirilor care constituie astăzi mozaicul atît de atrăgător al peisajului artistic al insulelor din acest arhipelag exotic.

REPERE

„Secretele capodoperelor"

Considerațiile obișnuite asupra operei de artă au în vedere numai gîndirea pictorului, efortul său de natură ideală, dacă-i putem spune așa, ceea ce specialista franceză Madeleine Hours consemnează printr-un citat din Valéry : „Pictura este făcută de gîndirea și de mîna artistului". Cu toate acestea, bunii cunoscători ai domeniului știu ce farmec invincibil se află în reconstituirea procesului material de creație, în căutarea obstinată a artistului, dedicată tonului celui mai pur, transparenței celei mai luminoase. O carte consacrată unor asemenea probleme, chiar sub forma analizei de metode științifice sau, mai bine zis, de tehnică modernă, în ceea ce privește investigația lucrărilor unor mari maeștri, este desigur o lectură savuroasă, un prilej de a te cufunda în oceanul de preocupări ce par mărunte, dar care dau întreaga măsură a pasiunii reale pentru obiectul artistic. Adică ceea ce spune Madeleine Hours : „Opera de artă este **materie** înainte de a fi **mesaj**. Odată terminată, ea are o individualitate proprie, sinteză a gîndirii, a sensibilității și a priceperii manuale a creatorului său. Opera formează un tot în care latura fizică și cea spirituală sînt armonios îmbinate în decursul veacurilor, istoricii și amatorii s-au străduit să analizeze îndeosebi conceptiile și legile care au cîrmuit elaborarea operelor de artă. Interesul acordat acum tehnicilor ce îngăduie regăsirea etapelor succesive ale elaborării unei picturi, disocierea elementelor ei constitutive, analizarea lor, este un fapt nou, faptul timpului nostru".

Alegînd cartea autoarei franceze, Laura Irodoiu Aslan a probat un gust dintre cele mai fine pentru autenticitatea faptului de artă, pentru caracterul ei de produs al muncii, al îndemînării care se supune spiritului. Mărturisim noi înșine o pasiune pentru artizan, pentru meseria-șul serios, a cărui mînă este însă condusă de spirit. Descrierea unei tincturi, o rezedă, extrasă din ceea ce s-a numit „rezeda vopsitorilor" care se folosea sub formă de lac, transformat într-o culoare galbenă, adăugată unui verde scos din malachit, unui roșu de garanță, un ocru roșu și cărbune pentru culoarea maron, un pigment organic pentru roșul-grenat, toate acestea pe o paletă identificată într-un retablu atribuit lui Paulo Venețianul, reprezintă o pagină de investigație artistică, ale cărei delicii la lectură sînt comparabile cu cea mai rafinată interpretare critică. Elogiul adus tehnicii lui Rembrandt, unor lucrări celebre de Zurbaran sau Tizian, precum și trecerea în revistă a unor probleme de restaurare sau de discriminare a falsului de opera autentică sînt adevărate aventuri intelectuale, în sensul cel mai bun al cuvîntului. Madeleine Hours este reticentă și exactă în considerațiile sale, stilul ei poartă amprenta gîndirii unui tehnician perfect, iar farmecul discret al considerațiilor sale se naște din apropierea față de materia pe care o contemplă, din omagiul subtil pe care-l aduce geniului artistic al umanității în cîteva ipostaze majore. Versiunea românească este inspirată, reușind o echivalență care traduce aliajul acela subtil de precizione științifică și de atașament reținut și profund față de artă, discernabile în stilul autoarei.

Iată încă un eșantion : „Bucuria pe care ne-o dă fotografia de detaliu exaltînd frumusețea unor amănute altfel greu perceptibile este indiscutabilă. În cazul lui Corot, însă, succesiunea imaginilor lasă să se vadă evoluția unei scrieri confirmată de confruntarea cu radiografiile. Dacă punem față în față două filme după **Alexina Ledoux** și **Omul cu armură** sîntem frapați de drumul parcurs de artist. Această evoluție picturală nu este departe — fapt surprinzător — de evoluția scriiturii lui Rembrandt. Este interesant să urmărești, la mai bine de două secole distanță, evoluția paralelă a doi pctori atît de diferiți pe plan tehnic și spiritual cum au fost Rembrandt și Corot. Atît la Rembrandt cît și la Corot tușa devine din ce în ce mai liberă și mai vibrantă : se pare că impetuozitatea lor merge invers proporțional cu vîrsta, fiind determinată de o eliberare spirituală și de stăpînirea perfectă a materiei". De ce oare folosește această cercetătoare riguroasă termenul de „scriitură" pentru toate artele ?

Aurel-Dragoș Munteanu

Francisc Bartok : „Cloșca"

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Traducere liberă dintr-un gînditor francez : „Arta e un lac imaginar în care orăcăie broaște reale".

II. „Memorie de elefant !" În fildeși stă memoria lui : un elefant fără fildeși nu mai ține minte nimic.

III. Dacă nu i-ar spune ceilalți, orbul n-ar ști niciodată unde-i sînt ochii.

IV. Aluzie livrească : dau o carte probabilă pentru o frază sigură.

V. Unul își umple perna cu fulgi de găină, altul — cu pene de vultur. Primul își odihnește fruntea pe ea, celălalt se culcă alături de ea.

VI. Pentru a vedea mai bine realitatea, autorul caută un ochean și găsește un personaj.

VII. Ca să nu fie traumatizate metaforele de înaltă calitate (prin țăcănitul afon al mașinii de scris), se recomandă scrisul de mînă.

VIII. Subiectivistul e convins că soarele pulsează din cauza inimii lui.

IX. Aristotel apocrif. Dacă arta imită realul, o poezie deja creată, fiind reală, poate fi imitată.

X. Există ureche muzicală, ureche poetică, ureche politică și ochi astronomic.

George Alboiu

„Munci" culturale la Herculane

● **O amabilă invitație din partea cenaclului literar „Cerna" m-a pus în situația de a constata, sau, mai exact spus, de a verifica ceea ce știam mai de mult, și anume că la Herculane se fac nu doar binefăcătoare băi termale, ci și (nu mai puțin binefăcătoare) băi... culturale. Cenacliștii „herculeeni" sînt autorii a numeroase „isprăvi" literare, cu care, pe bună dreptate, se mîndresc. Între acestea, cele mai de seamă se numesc volumele de versuri ale lui Ilie Ștefan Domașnea (conducătorul cenaclului) și Șabin Opreanu, precum și cartea de proză scurtă semnată de Ioan Florian Panduru. O nouă izbîndă vine să se adauge acum la cele de mai înainte. Este vorba de piesa de teatru Operație pentru auz interior de Ilie Ștefan Domașnea, difuzată pe post în cadrul emisiunii „Teatru radiofonic". Autorul (același cu poetul) este, fără îndoială, ceea ce se poate numi un talent polivalent : doctor în științe economice, șahist redutabil (maestru), pasionat de trecutul stațiunii Herculane și al zonei geografice înconjurătoare (autor al cărții Tezaurul Cernei) și, iată, acum, dramaturg. Noua ipostază îl prinde de minune. Este ceea ce au subliniat în intervențiile lor, după ascultarea textului înregistrat pe bandă magnetică, participanții la ședința de lucru a cenaclului. Alături de fidelii cenacliști și de primarul orașului (de fapt, o primăriță) Maria Stanciu, au fost invitați și au luat cuvîntul Victor Crăciun, redactor la Radio, criticul Cornel Ungureanu, regizorul de televiziune Vlad Bitcă și subsemnatul. Au fost remarcate calitatea replicii, ritmul spectacolului, valoarea interpretării (Valeria Seciu, Carmen Galin, George Constantin, Mircea Albulescu ș.a.) și, nu în ultimul rînd, mesajul piesei lui Ilie Ștefan Domașnea. Căci Operație pentru auz interior este o pledoarie pentru integritate și demnitate umană, pentru pace, un protest împotriva războiului, a înarmării. O spirituală cronică a ședinței, întocmită ad-hoc de poetul Șabin Opreanu, a încheiat această manifestare, doveditoare a faptului că „Banatu-i fruncea" nu este nicidecum o vorbă-n vînt.**

Valentin F. Mihăescu

Pier Paolo Pasolini

NOAPTE IN ORAȘUL LUI DUMNEZEU

Urmare din numărul trecut

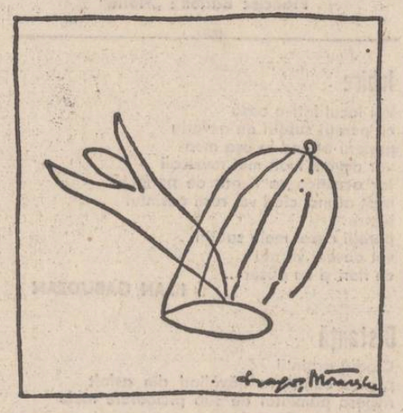

„Vezi că mi-e foame", strigă Tommaso supărăcios, văzînd chiar acolo o **trattoria**. „Stai, nu-ntoarce, auzi", făcu imediat Salvatore lui Lello, aliindu-se cu Tommaso. Cum nici lui Lello nu-i ardea să facă marcharrière, cobori, rizînd, și dădu portiera de perete, îndreptîndu-se glonț spre **trattoria**. „Hai să potolim", strigă.

Erau numai ei singuri în local și se apucară s-o facă pe barosanii : Lello comandă scoici à la marinara, Tommaso — măruntaie, Cagone una **pizza à la capriciosa**, Nebunu ceru **pizza** patru anotimpuri. Apoi comandară toți, întîi cartofi prăjiți, apoi telemea de oaie și la sfîrșit tochitură.

Se suiră iar beți cuc în **fiat** și-i dădură drumul pe cheu, pe sub pomii pălîți pe care-i bătea vîntul scuturîndu-i pe grămezi de frunze.

„Voi știț' că ne-am cam curățat !" făcu Ugo către Lello de cum plecară iar ca din pușcă. „Trebuie să mai încercăm o dată", adăugă cu minie, încruntîndu-se de parcă voia să se ia la hartă. „Eu's gata", făcu Lello fără fandoseală. „Totu' e să umblăm !"

Ugo se întăritase, minios, ținînd pumnii strînși sub bărbie : „Atunci, încotro mergem ?" făcea. „Hai să lucrăm pe centru !" zise Salvatore cu entuziasmul lui obișnuit, „tot umblînd poate că pică ceva !"

„Nainte băieți", strigă din senin Nebunu, „că lumea-i cu ochii pe noi !", și Tommaso, vorbind pe nas, cu gura pungă, adăugă : „Sîntem din aceeași plămadă : biruim și vom birui !"

Trecură din nou pe Via Marmorata și apucară iar pe chei. „Ei", zise Lello hotărît, înainte de-a porni motorul, „ce vă ispitește mai tare pe voi, numărul banilor sau anii de pușcărie ?"

„Ce ? Ce ?" făcură ceilalți. „O țeapă", făcu Cagone, și după ce-l palmă niței, scoase din buzunar revolverul. „Aha !", confirmă Lello îndată înțeles de tovarășul său. „Ce fel de țeapă și la cine ?" făcu Ugo. „Să o tragem unui benzinar", zise Lello liniștit, pe cînd băga o sută la oră, pe Portense. „Unde ?" întrebă Ugo. „Să fie un pont ca lumea, undeva unde ține, pe Cristoforo Colombo, pe Appia, pe Adreatina, unde vrem să mergem ?"

Toți erau hotăriți și se apucară să plănuiască, cîntărind ce pont să aleagă, apoi plecară înspre Ponte Milvio, și se îndreptară spre Cassia către un loc pe care-l știa Ugo. Tăind prin Ganicolo și Monte Mario, le fu ușor să iasă repede în mijlocul cîmpiei, foarte denivelată. După cîțiva kilometri de papiști și boschete, cu cartierele Romei strălucind ici și colo în depărtare, Salvatore, Nebunu și Tommasino, care nici nu voia s-audă, și cam făcu git înainte de a se înmuia, coborîră și se apucară să aștepte rezemați de un dîmb, printre ciinii care lătrau în apropiere, în gospodării.

Ceilalți trei se înfățișară la benzinar, ceva mai departe de Storta, cu Lello la volan, Cagone alături și Ugo pe pernele din spate.

Se apropiară, era numai întuneric și pustietate, doar globul reclamei Shell strălucea ca luna.

„Cinșpe litri, nene, „îi spuse Lello benzinarului : un tînăr de vreo douășcinci, treizeci de ani, mort de somn. Începu să serverască, aplecîndu-se să bage furtunul în rezervor. Între timp Lello, căscînd, îi făcu lui Cagone : „Uită-te un pic la cauciucuri, cum arată !"

Cu acest pretext, ușurel de tot, Cagone cobori, și se uită la cauciucuri. „S'bune cauciucurile !" făcu. Nu sfîrși de spus asta, că îndreptă pistolul spre benzinarul care agăța furtunul. I-l ținea la doi centimetri de piept, și-și tremura toată mîna ca să-i arate că îi e frică, pentru că unuia cînd îi e frică, atunci trage. Însă nu trebuia să se prefacă, întrucît tremura cu adevărat, nu de frică, ci de ciudă. „Dă-mi banii !" spuse. „Numai să nu mă omori, c-am familie." zise benzinarul, alb ca ceara, scoțîndu-și repede de tot geanta și dîndu-i-o lui Cagone. Acesta, ținîndu-i întruna pistolul în spinare, se uită la geantă și văzu că era puțin.

Scrîșni din dinți și-l privi în față cu buzele încleștate de mînie. „Intră 'năuntru'n gheretă !" îi ceru.

Benzinarul se supuse imediat și, cu pistolul între coaste, intră în gheretă. „Deschide-mi toate casetele," îi ceru iar Cagone. Acesta se supuse din nou, și-ntr-o cutie Cagone găsi alți bani ; îi umflă și-i bagă în coaje. Apoi îl închise pe benzinar în gheretă, strigîndu-i prin geam : „Să nu te miști că te-am ras !"

Se ghemui în mașină, ținînd pistolul îndreptat într-acolo și mașina porni.

„Cît am săltat, cît am săltat ?" făcu Ugo. Însă Cagone tăcea numărînd marafeții. Îi luară iar pe Tommaso și pe ceilalți pe care-i pătrunsese umezeala, stînd alături de doi-trei ciini ieșiți dintr-o gospodărie, lătrînd, alergînd încoace și-ncolo.

„Cît ați cardit ?" făcu Tommaso cu o strîmbătură. Cagone-i arătă cutia. „Ia te uită !" strigă Nebunu' la vederea pumnului de foi. Erau vreo treizeci de mii de lire. Tommaso se strîmbă și mai tare și făcu către Ugo : „Adică, ăsta-i dreptu' tău ?" „Aah, na, umflă-i tu, că tot faci muzicuță întruna !" Tommasso tăcu, stropșit, apoi izbucni cîntînd din toate puterile :

Ce ne fregammo un di de la galeraaa
Ce ne fregammo de la brutta morte...

Astfel, cîntînd sub stele, se întoarseră la Ponte Milvio, o luară pe cheu, prin fața obeliscului și, cînd ajunseră în mijlocul podului, Cagone, cu o pornire minioasă, scoase revolverul și-l aruncă în fluviu, strigînd : „Nu ne mai trebuie !"

„De ce ?" făcu tot în silă Tommaso, „mă, porcane ?"

Cagone se întoarse spre el și-i dădu cu tifla.

Urlînd, apucară pe o șosea largă care duce spre Flaminia, pe urmă Lello o luă la întîmplare pe toate acele străzi, străduțe și piețe, pînă ce găsiră o stradă mai întunecată și opriră acolo **fiatul**. Rămaseră astfel deoparte, ginind care-i mișcarea. Mașini erau destule pe acolo ; dar mai toate blocate. În sfîrșit găsiră alt **o mie o sută**, pe gustul lor. Îl umflară și... topeală. Tommaso era nemulțumit.

„Ei, nu mai troznim și noi un benzinar ?" făcea. De dat'asta știe mandea un loc pe bune !"

„S'unde ne duci ?" făcu Ugo.

„Pe șoseaua de Fiumicino", răspunse Tommaso sec.

„Nainte !" îi comandă apoi lui Lello, care, rupîndu-i-se de soartă, vesel și înfloritor, conducea la op'sute și-un pol, cu cotul pe geam.

În românește de
Dan Ciachir

Un poet român la Londra

eseist ca și George Uscătescu însă cu inclinație către politică, Constantin Michael-Titus este și un lăudabil poet de limbă română, stiutor de lirică românească majoră, inteligent, cult. Omul (n. 4 aug. 1925, la Ploiești) a și tradus în englezește pe Arghezi (împreună cu Nora Mary Goodchild) iar pe Blaga l-a adaptat în franțuzește cu o cursivitate remarcabilă, care a recreat vocea inițială într-o limbă care nu era a ei. În plus, din Londra lui ploioasă și scufundată în smog, unde C. Michael-Titus conduce o excelentă editură („Panopticum Press") și o revistă („The Reminder") poetul ne dă, din timp în timp, cîte un semnal liric românesc, părînd a divulga melancolii adînci, stinse prin exercițiul poetic neîntrerupt. De altfel, C. Michael-Titus debutase cu poezie în 1945 („Veline", apărut în Ploiești) a mai dat apoi cîte o producție lirică de efect, adunînd acum, selectiv, ceea ce era indicat să rămînă, într-o antologie, „Poeme de ieri și de azi" („Panopticum Press", 1981), cu o prefață foarte documentată și emoționată, în concepția lui George Alexe.

Așadar, poetul a debutat în 1945 în „Veline", și divulga o lirică energică, a pubertății anxioase. Spiritul, înălțat de la condiția terestră, era închipuit, pe un enorm cer liric, precum o rătăcitoare vietate astrală, fraternă cu întreg universul. Dincolo de asemenea notabile producțiuni, G. Michael-Titus dezvolta o lirică modernă, cu origina în modele românești „clasicizate", făcînd compoziții noi în gust aci blagian, aci arghezian, aci în maniera bacoviană. Rezultatul nu este mimetic ci... baroc, căci poetul inventa substanța, dar, fascinat de stil, călca pe o potecă bătătorită de alții. În „Scrisoare" dicțiunea lui Blaga se lipește de materia unui pustiu domestic, ca de gospodărie bolnavă, în chipul curioaselor nărniri de ziduri și invazii de omizi de la Octavian Goga : „Să vii prin dos. / Sări peste gardul putred din grădină. / fă-ți loc prin bălăriile crescute / pe lîngă cușca-n care știi un ciine. / n-o să te latre, / nu mai este... / Am să te port prin camerele goale. / în beci. / în pod / și-afară pe terasă, / ca un samsar în casă de vînzare. / Dar tu / să nu ții seamă / dacă-ai să vezi paianjeni mari cu cruce / în colțuri de tavan și geamuri, / stafii și umbre, hașurînd pereții. / să nu le-alungi, loc vei avea destul". „Mărturisirea" se întoarce tot la Blaga (dar substanța e mereu inedită, aci o „marină"): „Era un plins / ce nu-l mai auzisem. / Frumos ca mortul bun la Dumnezeu. / trist / de părea că o sirenă / se rătăcise-n noaptea-aceea / și-l cînta / și-ndepărtat / ca cerul de păcate / Părea că malul cînta vecinicia / și că la ziuă / cerul se va sparge".

Ca Arghezi („Între două nopți"), C. Michael-Titus sapă adînc cu „hîrletul" în sine, evocînd lovitura ultimă în stîncile metafizicului. „În piept, simt cum mă scormone hîrletul / cuvîntul meu / se sfarmă ca un bulgăr / și tusea-mi sună la ureche, / parc-a lovit hîrletu'n fund o piatră / dar poate nu-i decît ecoul / care se tînguie în mine". În „Psihologie", poetul era un „bacovian" cu multă modernitate „cinică". „În seara-aceasta / plînge'n mine o femee, / cu trupu-nsingerat de așteptare / cu buzele strivite de iluzii, / cu ochii sparți de gol / cu riduri multe, / cu sînii-vineți de apăsare / cu gîndul injectat de cocaina / ce-i linge senzuală neuronii / Pulsează-n ceasu-acesta trist, artere — / și-a început invazia de friguri / e mina ei, / sugrumă pulsul-oră". În fine, „Armonia serii" dezvolta pe Baudelaire dar în condițiile normalității, căci poetul era fără discuție, un întîrziat simbolist cu o insensibilitate stimulată de momentul „modern". „Veline" a înglobat mai cu seamă astfel de exercitii lirice ieșite din lecturi și nu e fără explicație resuscitarea cîte unui stereotip, precum „ubi sunt ?" (aci, cu un exercițiu de fantezie reconstitutivă) : „Da... văd femuru-acesta, plin de soare / (crucea păstrează un nume de femee) ce carne albă-o fi avut odată ? / Cît de rotundă coapsă, / cît de caldă / și-a-nfiorat de mîna căror oase ?". Și așa mai departe. Din acest fin mecanism elegiac derivă și erotica, înmugurită cu o suavă concupiscentă stîngace, ca de înger : „Să-ți pun cucernic gura mea pe coapse / ca să ne doară / ca o rană, / din care beau durerea / și visăm". Poetul evocă, în fină caligrafie barocă, vacanțele școlare cu pustietățile seculare ale claselor, făcînd lirica noviciatului, ca Al. Rally (din „Studente"), dezvoltînd eminesciana senzație de „horum harum". „În fundul clasei plînge gol cuierul. / În bănci ascultă praful lecția tăcut. / Pe sală trece-alene ușierul / Iar vîntu-afară-și trece de urît. / De pe catedră-o umbră-nchipuită / Tronează c-un „silentium" pedant / Pe tablă-o muscă ia notițe / Și-o corectează un gîndac savant". În fine, baroc, dezvoltînd pe Arghezi și, mai jos, pe Dosoftei, era o „revelație" comunicînd imaginea simpatică a unui Dumnezeu gospodar : „Aseară L-am văzut pe Dumnezeu / Deretica prin cer / ca într-o casă. / Făcea cu mîna printre nori, / poene și răzoare; / și ca să nu mai fie / albastru-brun prea simplu, / scotea din sac / un pumn de stele / și-l presăra / pe larguri și răzoare". Cu „Veline", C. Michael-Titus dezvolta un șir de experiențe lirice moderne, creîndu-și lumea lui de o relativă ritualistică „fotografică", înaintînd în carnea evenimentului perceput direct și prelucrat imagistic. Poezia lui s-a clarificat nu în această direcție, ci într-una aci reportericească, aci encomiastică, în tot cazul, laicizată mult. În „1946", el renunța la divinități ori le punea, gospodărește, la treabă : „Și — te vei cobori printre plăvanii gospodarilor / năuci de muncă și de arșită apoasă, / vei mingiia în vorba lor rudimentară și domoală / odihna fiilor robuști și galeși" (slăvea „boul" galeș). Femeia e văzută în mers aproape aerian, ca în Botticelli. „biografia strîmbă" a poetului derivă din confuzia vremii postbelice, în chipul unor spectaculoase vagabondări, a unei colecții de infracțiuni, ca un soi de Adrian Zografi : „Copilăria mea a încărcat și descărcat / în echipa de hamali a lui nenea Mitru / un novac sdrențăros cu inima de aur. / care spunea că pe sfinți / i-au făcut cucoanele și domnii / ce veneau cu pekinezii la băi". De aci și pînă la dramatica lirică de hronic, parcă emanată de la Ioan Alexandru (în „1973"), ca și pînă la ultimele producțiuni, apărute în ultimii doi-trei ani, mai e doar un pas, care sublimează teme și modele, găsind în experiență un imutabil termen clasic. Poetul s-a clasicizat și se înfățișează somptuos : „regăsirea" sună ca un epitalam, „evocarea" e o interogație cu răspunsul inclus, „așteptarea" — o catagrafie de dorințe. C. Michael-Titus a și găsit, de altfel, un ton de elogiu biblic, ca de verset anaforetic. „Tu îți rezemi capul aci pe umărul meu / tu mă stringi în brațele tale de fetiță, / Tu năvălești în mine în orice clipă / și-mi răscolești singurătatea" sau cu un adaos baroc, de durere și plăcere. Ieșită dintr-un clasicism al modelului, lirica lui C. Michael-Titus și-a găsit drept argument valabil un clasicism al speciilor. El este, de altfel, și un remarcabil poet de limbă franceză, cu premii culese nu întîmplător : „Mal du ciel" (1964, premiul Bardet al Academiei Franceze), „Cri muet", (1965), „Au bas du calvaire" (1975), „Icônes" (1979) și „Moires du ciel" (1981) sînt cinci volume remarcabile dintr-un șir consistent care, așezate lîngă abundența eseisticii politice și a contribuțiilor de ordin teoretic, întregesc portretul unui scriitor român, viețuitor la Londra și autor trilingv deși pretutindeni beat de cerurile limbii natale.

Artur Silvestri

Balcanice

EFTIM KLETNIKOV

Discobolul

(După Miron)

Tu ai năzuit să fii
Rotund precum soarele
Și sfînt ca lumina.
Tu ai azvîrlit armonia-n văzduh
Cum un tînăr aruncă
Mărul în mijlocul riului învolburat
Din inima miresei.

Are oare formă armonioasă durerea
Care e atît de strălucitoare și de rotundă
De te chinui să te eliberezi de ea
Azvîrlind-o mai sus decît păsările,
Iar ea iți face cale întoarsă,
Cu dorință reînnoită de a-ți aparține ?

Și astfel din al sufletului pisc
Unde se limpezește demnitatea,
Începe să renască
Armonioasă și tragică.

Reușl-vei vreodată
Să te eliberezi de cea
Căreia datu-i-ai culoarea atît de superbă
A efortului zadarnic ?

Din dorința împlinirii gestului tău
Devii un sunet înghețat
Veșnic pironit
În centrul propriei tale
Solare nuanțe.

În românește de
Dumitru M. Ion

NÜRNBERG 1945-1946 (IV)

Goana după aur în pas de gîscă...

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

La 17 iulie 1945, în plină perioadă de pregătire a procesului de la Nürnberg, Ernst Kaltenbrunner era supus celui de al optsprecezelea interogatoriu cu privire la activitatea sa de comandant al siguranței fasciste. Anchetatorul insista, fără succes, căutînd să afle ce s-a petrecut cu arhivele secrete și cu comorile de război ale SS-ului. Kaltenbrunner declara sus și tare că este în totală necunoștință de cauză. Că tezaurele SS au fost încredințate pe măsura dobîndirii lor, băncii Reich-ului. Că nimeni nu și-a însușit un sfanț, și că toți discipolii lui erau oameni fără reproș...

În aceeași zi, la ora 9 dimineața, țăranii din satul de coastă argentinian San Clemente de Tuyu au văzut ieșind din oceanul liniștit două submarine germane, care au început să studieze țărmul. Unsprezece zile mai tîrziu, în noaptea de 28 spre 29 iulie, pe o plajă situată la 5 km de Rawson, în Patagonia, pescarii localnici au descoperit cîteva bărci pneumatice, instrumente de navigație, rații alimentare conservate, aparatură de orientare marină, totul „Made în Germany"... Apoi au început să circule zvonuri. Un anume Brennecke, fost marinar pe cuirasatul german „Graf con Spee" sabordat la 17 decembrie 1939 în fața golfului Rio de la Plata, a povestit într-o tavernă din Mar de Ajo că, în noaptea de 28 spre 29 iulie, el, împreună cu alți camarazi de pe „Graf von Spee", a descărcat din bărcile pneumatice lansate de cele două submarine germane cîteva zeci de lăzi pe care le-au încărcat în cinci camioane sosite cu promptitudine în punctul de acostare. Pe fiecare ladă era scris : „Geheime Reichssache" — secret de stat al Reich-ului. Era vorba de o parte a tezaurului „Casei centrale SS".

Cu cinci luni în urmă, la 7 februarie 1945, un alt submarin german efectuase transportul 17—44 în Argentina, transbordînd pe uscat următoarele valori : 187 692 400 mărci, 17 376 500 dolari, 4 682 500 lire sterline, 24 976 500 franci elvețieni, 8 579 000 florini olandezi, 17 281 000 franci belgieni, 54 963 000 franci francezi, 87 kilograme de platină, 2 311 kilograme de aur, 4 638 carate de briliante și diamante... Totul destinat lui Ludwig Freude, agent al spionajului nazist la Buenos Aires. O adevărată comoară a lui Ali Baba...

Au urmat și alte transporturi. Inițiatorul lor — Ernst Kaltenbrunner care, în debandada prăbușirii Reich-ului a încredințat unor comandouri speciale SS majoritatea fondurilor secrete ale organizației sale, documentele cele mai importante și arhivele secrete. Cinci dintre aceste comandouri au reușit să se ascundă în Totes Gebirge — Munții Morți — din Austria, celelalte ajungînd pînă la bazele submarinelor din Schleswig-Holstein, de unde comorile au putut lua drumul Americii Latine.

De unde aceste averi ? Potentanții fasciști nu recunoșteau banului vreun miros. Totul era bun. Aurul din protezele dentare ale deportaților în fabricile morții, bijuteriile victimelor, devizele de orice proveniență, numai „forte" să fie, tablourile, operele de artă, manuscrisele rare, valorile muzeale. Göring nu era în stare să estimeze valoarea obiectelor de artă peste care se înstăpînise, înfruptîndu-se din toate colecțiile pe care putuse să pună mîna. În casa lui Robert Ley, mai marele peste deportații la munca forțată în Reich, toate robinetele din baie erau din aur masiv. Hans Frank, protectorul Poloniei, acaparase opere de artă în valoare de un milion de dolari. Nici Himmler n-a fost mai puțin stringător. Comoara lui ascunsă sub un hambar din Berchtesgaden cuprindea 25 935 lire sterline, opt milioane de franci francezi, trei milioane de franci algerieni și marocani, un milion de mărci germane, un milion de lire egiptene, 7 500 lire palestiniene, 132 dolari canadieni, doi pesos argentinieni și... o jumătate de yen japonez...

„În vara anului 1942 — declara la procesul de la Nürnberg Emil Puhl, fostul vicepreședinte al băncii Reich-ului —, ministrul economiei, Walther Funk, a stat de vorbă cu mine și pe urmă și cu dl. Friedrich Wilhelm, un membru al direcției băncii. Funk mi-a spus atunci că a ajuns la o înțelegere cu Reichsführerul Himmler, privind păstrarea în cadrul băncii a unei cantități de aur și de bijuterii ale SS-ului. Mi-a indicat să iau legătura în această chestiune cu Pohl, șeful secției economice a SS-ului, care răspundea de administrarea din punct de vedere economic a lagărelor de concentrare. L-am întrebat pe Funk de proveniența aurului, a bijuteriilor, a banilor și a altor obiecte, care urmau să fie depuse la bancă de către SS. Funk mi-a spus că era vorba de averi confiscate în regiunile ocupate din răsărit și mi-a cerut să nu mai pun alte întrebări..."

Averile curgeau spre Reich girlă. Cei ce le manipulau se înfruptau cît puteau. Erau în aparență modești, sobri, grijulii cu etica. Văzînd la doctorul său un ceas de mînă care i-a plăcut, Himmler i-a cerut acestuia să-i cumpere și lui unul la fel, dar s-a scuzat că nu i-l va putea plăti decît în rate, la primirea salariului... Numai îmbrăcămintea celor uciși în lagărele de concentrare — după cum arată un document al procesului de la Nürnberg — a umplut 1 900 de vagoane transportate în Reich. William L. Shirer se referă și el la această „mană cerească", în binecunoscuta lui carte „Cel de al III-lea Reich — de la origini pînă la căderea" : „În fapt, banca Reich-ului a fost curînd invadată de depunerile făcute pe numele de «Max Heiliger». Din 1942 beciurile îi sînt umplute pînă la debordare, iar directorii băncii, grijulii să tragă un profit, căutau să transforme aceste depozite în bani lichizi, făcîndu-le să treacă prin munțele de pietate ! Într-o scrisoare adresată de Reichsbank casei de Credit municipal din Berlin, datată în ziua de 15 septembrie, se vorbește despre un «al doilea transport». Aceasta începe astfel : «Vă supunem obiectele de valoare care urmează, rugîndu-vă să le dați folosința indicată». Lista este lungă și detaliată, cuprinzînd 154 ceasuri de aur, 1 601 cercei de aur, 132 inele de diamant, 784 ceasuri de buzunar de argint și «160 danturi diferite în parte din aur». La începutul lui 1944, casa de împrumuturi din Berlin, supraaglomerată la rîndul ei de avalanșa valorilor furate, informa banca Reich-ului că nu mai poate accepta mai multe. Cînd aliații au invadat Germania, au descoperit în unele mine de sare părăsite o parte din documentele și din prăzile ascunse. Mai rămăsese încă destul pentru ca trei beciuri ale sucursalei băncii Reichului, din Frankfurt pe Main, să fie umplute cu prada depusă în contul «Max Heiliger»".

Strategia SS-ului în teritoriile ocupate implica cu prioritate „curățirea" acestora de toate valorile ce puteau constitui pradă de război. Lagărele de exterminare erau adevărate mine de aur. Deportaților li se spunea să ia cu ei toate obiectele prețioase ce le-ar fi putut fi de folos la reinstalarea lor în „noua viață". Iar aceasta „nouă viață" începea dincolo de pragurile camerelor de gazare. Closetele de Auschwitz erau prevăzute cu site pentru reținerea bijuteriilor sau a pietrelor prețioase care fuseseră eventual înghițite de deportați... Coroanele dentare din gurile vîtcimelor erau smulse cu cleștii și virite în cutii de metal sigilate.

Am văzut din episodul „Trenul de aur" publicat în almanahul de vară al „Luceafărului", că una din primele griji ale invadatorilor Poloniei, în sectemvrie 1939, a fost încercarea de a captura tezaurul băncii naționale a țării cotropite. Optzeci de tone de aur brutto... Apoi marile valori muzeale... N-au putut pune mina pe ele. Toate scăpaseră, fiind evacuate prin România. Vom vedea în numerele viitoare, la această rubrică, ce s-a întîmplat mai departe cu tezaurul polonez din „Trenul de aur" și cu valorile muzeale ale Poloniei salvate atunci prin țara noastră.

În curînd :

TRENUL DE AUR

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

SPORT

Cumpărați „Luceafărul", roze și garoafe...

grație prieteniei de nezdruncinat cu vecinii de peste Dunăre, am izbutit să vedem și finala El Mundialului consumată în țara portocalilor și a castelelor tăbăcite de soare.

Două săptămîni a plouat la mare, metodic și planificat, încît am rămas alb ca brînza de Brăila garnisită cu puchinei, 300 grame pe corp de locuitor, la un metru și 78 înălțime. Jur pe o legătură de ardei iuți că nu mă așteptam să cîștige Scuadra Azzura. Ombilicul meu de latin legat de brazilieni i-ar fi vrut încoronați, încă o dată, pe marele podium al sportului declanșator de patimi și războaie. Tot Rio de Janeiro ar fi dansat samba un an. Dar un Pele se naște o dată la 50 de ani ! În seara meciului, după ce am dat cu banul, la ce să ne uităm, la noi sau la alții, și pînă la urmă am pus la vot democratic prin ridicare de mîini și unanimitate, m-am așezat lîngă un prieten care trăiește în R. F. Germania, i-am dat o bere „Litoral" și i-am luat pulsul : era extraterestru !

Toți guvizii, stavrizii, și alte naționalități de mare țineau cu echipa Italiei. Minus Mihăiță zis Hrusciov care visează să prindă un guvid cît Casa Scriitorilor de mare. Doi rechini de Marea Neagră, refugiați din Turcia, s-au strecurat sub nasul meu, purtînd în spinări patru lăzi de Radeberger și-mi sugerau să mă rog pentru nemți. Șeful lor era deghizat în Salvamar și se numea Mircea Micu. Le-am spus gluma cu elasticul și le-am cerut pașapoartele. Nix ! au zis ei. Văleu ! am zis eu. Cînd au ratat italienii 11 metri era să fac infarct. Trei consîngeni din Brașov au început să întoneze Lili Marlen, i-am secondat recitîndu-le „Cinele soldatului". Mă gîndeam că dacă bat italienii vor trimite spre noi un tren de spaghette cu preț redus. Și au cîștigat ! De la Sorento la Capri curge vin sicilian și băieții din „brigăzile roșii" au cerut să facă penitență la Vatican, bătînd mătănii în poala Papei. Mărturisesc total și nedezmințit că brigada care alcătuiește temporar „Ars amatoria" la „România literară" ar putea să vină și să împrumute un pix de la mine, cînd dorm, fiindcă orice instrument al meu de scris, chiar cînd ațipesc, e mai plin de haz decît toate rubricile fixe și nefixe din revista pe care am slujit-o și „vîndut-o". Cumpărați „Luceafărul" !

Fănuș Neagu

P.S. : Am auzit că Lucescu n-a înțeles nimic din cele petrecute în Spania. Nu e singurul. Era și normal, el e Portughez din Lacul Tei, alții sînt portughezi din alte lace... Por favore !

N.R. Titlul exact trebuia să fie : CUMPĂRAȚI ALMANAHUL ESTIVAL LUCEAFĂRUL. Facem cuvenita rectificare.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
30
(1 055)
Sîmbătă
24 iulie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

17 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

LITERATURA ROMÂNĂ SUB SEMNUL DEMNITĂȚII, ANGAJĂRII ȘI VALORII

SPIRIT ÎNNOITOR

Accentuarea procesului dezvoltării economice, avîntul industriei, relansarea și modernizarea agriculturii, implicarea științei — ca forță a progresului — în întreaga operă social-economică, cunoașterea, crearea și aplicarea noului, democratizarea permanentă a relațiilor și instituirea unor organisme și modalități care să asigure practic funcționarea întregului sistem al democrației noastre socialiste, precum și acel impuls viu, caracteristic epocilor de înflorire pe care l-au dobîndit cultura și arta, rostul și locul acestora în societate — iată în mare trăsăturile de fond ale unei etape pe care, calendaristic, o numărăm cu cifra celor șaptesprezece ani ciți au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului.

Ne reamintim acel moment decisiv de atunci și comparăm în liniile de boltă ale tuturor prefacerilor revoluționare pe care le-au cunoscut țara și poporul, datele care într-un fel tot recente rămîn ele inaugurează un prag al memoriei și deschid o operă esențială în care ne-am angajat. Pentru că, în ultimă instanță, atunci în urmă cu șaptesprezece ani tot de un început era vorba. Sau mai bine zis de o schimbare radicală în modul de a munci și crea, în felul de a privi și înțelege mersul mereu ascendent al societății, construcția sa multilaterală și edificarea în om a idealurilor socialiste și comuniste, formarea conștiinței sale revoluționare înaintate. În toate a străbătut un suflu nou, toate s-au cuprins de o viziune nouă, cea a spiritului dinamic, creator. Cultura și arta au intrat în unghiul de incidență al propriilor lor cerințe și posibilități, s-au plasat decisiv și în profunzime sub zodia libertății de creație. Ca în toate domeniile de altfel, cei șaptesprezece ani stau mărturie, prin opere, pentru tot ce a însemnat și înseamnă această perioadă în istoria noastră contemporană. Realitatea vie, extraordinar de complexă și dinamică, însumînd irepetabile și cuprinzătoare experiențe de viață, istoria, lupta și munca poporului pentru înfăptuirea idealurilor sale fundamentale, condiția sa moral-politică și socială, în lumina unui destin unic, colectiv și în același timp cît se poate de personal și de expresiv pentru fiecare au constituit și constituie sursa de inspirație neîntreruptă prin care opera de artă și omul de cultură au dobîndit măsura reală a valorii și criteriul esențial al existenței sociale.

Ideologia creației, fundamentată în programul partidului, este legată implicit de patriotismul culturii și artei, de filonul său în permanență actual și sprijinit din urmă de o prestigioasă tradiție. Dar dacă privim atent, însăși perioada pe care o marcăm a fost în măsură ea însăși să creeze și să consacre o tradiție. Este chipul mereu viu și hotărîtor prin care însuși secretarul general al partidului s-a aplecat cu deosebită înțelegere și adîncă sensibilitate asupra problematicii contemporane a creației și i-a conferit acesteia matca și menirea sa fundamentală. Îndemnurile și orientările sale repetate alcătuiesc un întreg cod estetic cu largi articulații și motivări de spirit care onorează însăși condiția omului de cultură și artă. În sensul cel mai exact, pledoaria a fost și rămîne a unei adevărate renașteri, o concordanță de fapt firească între ansamblul dezvoltării economice și cel al unei noi conștiințe, între construcția materială a țării și aceea spirituală, o epopee în multiple ipostaze și cu infinite resorturi în om. Definiția însăși a culturii a cunoscut o radicală deschidere, în perimetrul ei intrînd deopotrivă știința și tehnica, arta în toate genurile și speciile manifestărilor sale. Dar mai presus de toate s-a dat cîmp larg de împlinire aptitudinilor creatoare și aceasta printr-unul dintre cele mai generoase și mai cuprinzătoare festivaluri — „Cîntarea României" — o ediție cotidiană am putea spune a spiritului creator. Aici, în această amplă manifestare se întîlnesc și creatori profesioniști și amatori, iar ceea ce contează în primul rînd este producerea și însușirea valorii de artă, transformarea acesteia în mijloc de sensibilizare, în factor activ de conștiință. Și încă ceva, esențial : păstrarea, perpetuarea în timp a puterii de creație a poporului, a felului său de a fi și a se exprima.

Sigur, toate acestea nu epuizează aria problematică a culturii și artei din această etapă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului. Faptul semnificativ și deosebit de important pentru viața artistică a României îl constituie în primul rînd baza materială a culturii, această enormă investiție de spirit realizată pe parcursul a șaptesprezece ani. Ea, această investiție, stă la temelia libertății de creație, cu ea și prin ea oamenii de cultură și artă alcătuiesc azi un adevărat front unitar al creației, opera lor emană de la realitatea vie a țării și servește propășirii ei. S-a desființat cenzura și s-au clădit teatre și case de cultură, s-au înlăturat dogme, stări de rutină și s-au deschis vii orizonturi cunoașterii, aprofundării specificului național, a vieții în toată complexitatea sa materială și spirituală. Există un izvor veșnic viu al creației, spune președintele României, istoria patriei, viața poporului, munca, aspirațiile și frămîntările sale. Este o formulare metaforică a unei concepții care, în ceea ce ne privește, dă o expresie nu numai ideologică ci și estetică asupra creației și în acest fel cadrul, contextul concret și deosebit de complex al culturii și artei permit manifestarea deplină a libertății de a crea Ceea ce în materie de artă echivalează cu a exista.

Luceafărul

Ion Bițan : „Utilaj greu"

17 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ● Repere în proza românească contemporană ● Articole despre romane semnate de ● Ion Lăncrănjan ● Dumitru Radu Popescu ● Paul Anghel ● Gheorghe Suciu (în pagina a 2-a) ● Interviurile «Luceafărului» ● „Scrieți o istorie a literaturii române ?" ● Interviu cu ● Ion Rotaru realizat de ● M. Ungheanu (în pagina a 3-a)

Începuturi de rod

Ca izvoarele limpezi ale Carpaților,
Ne-am strîns din începuturi :
De pe ramurile Oltului, ale Argeșului,
Ale celor trei Crișuri –
Brațele puternice-ale țării
Străbătînd cîmpia cu lumină
De la poalele Dunării.

Să întrebăm poenele munților,
Umerii dealurilor gătite de nuntire
Cu ghirlande de viță de vie,
Să-ntrebăm pîntecul purtător de rod al cîmpiei
Despre începuturile noastre de rod.

Drumul în istorie – un zbor înainte
Spre comuniste zori :
Cum apele nu se mai pot întoarce
În izvoarele subțiri ale munților –
Țărani și muncitori, intelectuali,
Zidari și oțelari ai patriei de mîine –
Cărămidă lîngă cărămidă înălțînd cetatea –
Forța noastră de monolit
Pe toți unindu-ne într-o biruință
Este Partidul Comunist Român !

Ion C. Ștefan

Fertila bucurie

Multe dintre adevărurile istorice rostite la cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român s-au adresat tocmai acelei părți din alcătuirea noastră care avea cea mai mare nevoie de ele — spiritualitatea.

Venite ca un balsam tămăduitor, după ce, vreme îndelungată, sufletul tînjise, cumva într-ascuns, după ele, aceste adevăruri cuprindeau supremul adevăr că omul există în totalitatea lui și are dreptul să existe astfel, să stăpînească și să nască idei, pe care să le exprime liber. În ciuda sfatului „înțelept" al unui talentat critic — „nu mai citi proză contemporană, recitește clasicii !" —, mărturisesc că am citit mare parte din proza generației mele, scrisă și tipărită de prin 1965 încoace. Dacă pînă atunci lectura unor cărți îmi lasa un fel de mirare amară, îndu-mi tot mai des convingerea neagră că mai lesne am să-mi văd ceafa fără oglindă decît să public o proză scăpată din menghina tiparelor proletculte, ei bine, explozia apariților editoriale ce a urmat descătușării, suflului nou adus de Congresul al IX-lea în literatură n-a încetat să mă uimească pînă-n ziua de azi.

Pentru că am citit, mărturisesc, cărți de proză scrise în toate felurile posibile și imaginabile, cărți de excepție și cărți foarte proaste, romane, nuvele, schițe și povestiri semnate de începători și de autori cu prestigiu, într-un evantai de orientări și preocupări la care nici n-am fi visat odinioară ! În tot acest caleidoscop de imagini, portrete și subiecte scoase la lumina zilei, se găsea conținut — chiar dacă nu era exprimat totdeauna — adevărul fundamental numit la-nceputul acestor rînduri : dreptul de a fi și de a te exprima așa cum ești ! Consecința imediată a acestui drept, statornic promovat în politica noastră culturală, mi se pare a fi încrederea, tot mai sporită, în noi înșine.

Iar din încrederea în forțele proprii izvorăște bucuria de a munci. Sub ce fel de altă lumină își începe scriitorul ziua de muncă decît sub lumina acestei imense și fertile și inegalabile bucurii — bucuria de a-și lăsa imaginația absolut liberă și de a pune pe hîrtie toate ginourile sale, cu siguranța deplină, garantată de mersul Istoriei, de schimbarea eternă a anotimpurilor și de crugurile matematice ale soarelui, că lucrarea lui pe hîrtie, blestemat de frumoasă și ucigător de istovitoare, va ajunge sub ochii singurului judecător posibil, care e cititorul.

Alex. Rudeanu

ORAȘE ȘI STATUI

Niște orașe fără statui ar fi de fapt niște triști fără seamăn iar sentimentele noastre s-ar trudi atunci într-un orizont apăsat. Am locui pesemne într-un fel de nori betonați. Și respirația, cine știe, ni s-ar pietrifica în ce colț sau sub ce stea din depărtări deja moarte. Invers, arhitectul Ioanide o spune însă mai bine. El visa fîntîni arteziene ca niște mari și adevărate coloane de spirit, transparente, orașe cu ample și vii deschideri în interior, orașe și statui, deci, existență și artă, realitate și mit. Abia se construia pe atunci, epoca — i-ar putea spune — abia demara.

Dintr-o secetă proprie naturii și condiției ei citeodată mai puțin umane se trecuse, nu încet și nici pe nesimțite, ci brusc și dureros citeodată, aproape seismic, la o secetă în spirit și la o secetă în social la urma urmei, știm bine că gîndurile ne erau mobilate și pavoazate excentric cu lucruri care tocmai lipseau în realitate, fuseseră pierdute sau aruncate cum se zicea la lada cu gunoi. A istoriei, ca și cum istoria ar avea și ceva de salubritate în ea, efemeră, și o vedeam pe cîte o stradă, adică o văd amintindu-mi-o acum, o vedeam cum dă cu mătura așadar și nu tocmai departe, într-un loc undeva ascuns, ci chiar pe trotuar, la vedere, își umplea lăzile cu incompatibile și menajere resturi de spirit. Dar și cu altele. Căci, îmi dau seama, seceta pătrunsese în primul rînd în istorie. Și de aici, prin tot ce se confiscase și dispăruse în istorie, se trăgeau poate și celelalte lipsuri și deci epoca era revoluționară, fierbea, mai trebuiau să treacă și să se așeze cîțiva ani buni pentru ca ea însăși să se așeze și să izbutească în sine. Într-un oraș de provincie cu multe școli statuile se dărîmaseră iar în locul lor ce să se pună ? — flori. Mergea și așa. Cînd și cînd, ieșeam noi elevii la plimbare și în cîte un colț, statuie deghizată, ne întîmpinau invalizi, mutilați de război. Unii își cerșeau parcă picioarele, alții ochii, cicatrice sub nori.

...Și acea explozie vizionară apoi, niște orașe care erau tulburător de frumoase și de exacte în noi. Pe arhitectul Ioanide l-am cunoscut ca să zic așa cînd eram student,

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

HISTORIA INTEGRA

La începutul secolului XIX, cînd Europa traversa în mare o epocă de efervescență națională, de speranțe fără limită, istoria putea să-i apară lui Goethe ca o sursă de entuziasm. La distanță de un veac, întîiul război mondial, cu hecatombele lui de jertfe, a dus dimpotrivă la sumbra profeție spengleriană și la destule altele, care denotă o situare antinomică în raport cu celălalt început de secol. Paul Valéry era chiar de părere că trebuie să vedem în istorie produsul cel mai primejdios pe care l-a dat adchimia intelectului nostru. Primejdios nu fiindcă prezintă atîtea incertitudini, ci mai cu seamă pentru că e manipulabil de către cei interesați în jocul fără istov al puterii. Între o atitudine și alta, care fixează polii unui balans necurmat, istoricul ideilor și mentalităților ar putea recunoaște desigur multe nuanțe. Dar el trebuie să constate mai întîi că dincolo de această pendulare, adesea frenetică, între un entuziasm fără țărm și o atitudine pesimistă, deconcertantă, istoria constituie o dimensiune perenă a omului și atitudinea cea mai cuminte ar fi să o pună la lucru în folosul umanității. „Există — observa Lucian Blaga — două realități a căror imensă, zdrobitoare greutate nu o simțim, dar fără de care nu putem trăi : aerul, și istoria". Observație prea adevărată, din care trebuie să deducem nu numai inerența istoriei în raport cu specia umană, dar și imperativul istoriografic de a face din ea un „aer" respirabil, tonifiant, dinamogen. Căci dacă nu ne este indiferent ce aer respirăm, nu putem rămîne impasibili nici față de calitatea istoriei care ne comandă, într-un fel, pașii. Amenințată în resorturile ei cele mai intime de un industrialism excesiv, umanitatea reacționează de la un timp printr-o vastă mișcare ecologică, menită să-i asigure salubritatea mediului ambiant. O mișcare identică ar trebui poate să vizeze și istoria, nu mai puțin importantă pentru destinul umanității, iar în termenii ei specifici, această mișcare implică o anume **demnitate.** O atare istorie nu procedează nici reducționist, limitînd cîmpul cercetării la teme preferențiale, nici discriminator, refuzînd unor comunități etnice mai mărunte statutul pe care îl acordă altora mai bine situate în perspectivă evenimențială. Cînd nu e tulburată de prejudecăți, ea privește calm și de la egală distanță desfășurările spațio-temporale ale omenirii, dînd fiecăruia ce i se cuvine. **Suum cuique** nu e doar un principiu de drept roman, ci și o normă istoriografică, într-o viziune ce atribuie istoriei, de milenii, funcția de magistratură. Oricît de relativă ar fi această funcție și oricît de contestată în epocile de criză, ea este totuși o permanență în care se recunoaște vechea formulă ciceroniană, reactualizată de romantici : istoria universală e un tribunal al lumii (Schiller). Investitură mai înaltă nu se poate și ea obligă istoriografia la maximă exigență sub unghi totodată epistemic și moral. Ce se așteaptă de la istoric decît — asemeni judecătorului — să determine precis faptele, în cauzația lor complexă, și să tragă din ele concluzii corecte în ordinea semnificației ? **Historia integra** a devenit astfel o sintagmă tot mai necesară, determinată de nevoia deplinei imparțialități în abordarea faptelor. Ea reclamă o deschidere suficient de largă pentru a cuprinde experiențe multiple, specificități infinite, integrîndu-le unei viziuni organice coerente. Din vastul ei patrimoniu nimic nu poate lipsi fără să-i diminueze substanța. Privită superficial, la nivelul evenimentului spectaculos, ea a fost multă vreme doar istoria celor „mari" și a adus în scenă personaje decorative, acelea care agită, după expresia lui F. Braudel, „timpul scurt". O altă istorie, mai autentică, se desfășoară însă la nivelul conjuncturilor („durata mijlocie"), unde spectaculosul și decorativul își pierd din importanță pentru a face loc unor elemente de viață umană mai variate, mai ample, dincolo de restricțiile istoriei diplomatice și militare. Forînd mai adînc, istoricul descoperă elemente de o semnificație încă mai vastă („durata lungă"), acolo unde se definesc permanențele și se constituie universalitatea. La acest nivel, egoismele de mare putere se estompează, făcînd loc manifestărilor de cea mai largă amplitudine, dincolo de acele „sertărașe" geografice și cronologice pe care le ironiza N. Iorga. O **conce ie umană** (pentru a folosi expresia aceluiași mare istoric), adică totală și integră, se impune progresiv. Ea nu poate fi decît justițiară, în sensul că pune în lumină egală valorile istorice de pretutindeni și de oricînd. Concluziile ce se pot trage la acest ultim nivel au și ele o durată mai lungă, în măsura în care scapă de sub incidența timpului scurt, nervos, febril, al evenimentului politic și se sprijină pe elemente de permanență. Nimeni nu va nega desigur folosul istoriei la oricare din nivelele amintite. E însă necesar ca o viziune cît mai amplă să-i unifice „registrele" și să

Al. Zub

Continuare în pag. a 7-a

Conștiința de sine

Cei șaptesprezece ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român coincid cu realizarea celor mai importante din lucrările mele literare. Inspirate de istorie, implicate adînc în istoria propriei noastre deveniri, romanele pe care le-am dat la iveală aspiră să semnifice cu mijloacele specifice oferite de epică, unele aspecte pe care le-am considerat reprezentative ale noii conștiințe de sine a poporului român.

Este un fapt incontestabil că noua conștiință de sine a poporului român include sentimentul istoriei într-o măsură mai însemnată ca oricînd în trecut. Numeroase evenimente, epoci și personalități cu adevărat reprezentative din devenirea noastră prin timp au fost cercetate științific, puse în adevărata lor valoare, înțelese din noi perspective, reflectate în ample lucrări de sinteză sau sărbătorite în țară și în lumea întreagă tocmai în acești ani. Ca scriitor mă consider martor și participant activ la un amplu și fascinant proces de conștientizare a unor mase tot mai largi ale contemporanilor mei, de înțelegere nouă și profundă de către noi înșine, a acțiunilor și simțămintelor noastre, a locului și rolului pe care poporul român îl are în lumea de azi și de mîine. Ca reflectare a trăirilor, sentimentelor și gîndurilor, a faptelor prin care se afirmă în lume, conștiința de sine a unui popor reprezintă pe de o parte expresia înaltă a existenței sale istorice obiective, pe de alta — o sumă a intereselor și năzuințelor de care e animat, a specificității sale profunde. Conștiința de sine reprezintă o impresionantă forță în acțiune.

Romanele pe care le-am dat la iveală în decursul anilor au fost menite să ilustreze epic pe de o parte ideea de **„mirabilis spiritus loci"** corelată cu dorința de semnificare a noii conștiințe de sine a poporului român, pe de alta — efortul de investigare, înțelegere și reflectare a unor momente, epoci și personalități mai puțin cunoscute dar cu adevărat semnificative din istoria noastră spirituală. Îndrăznesc să spun că propria mea conștiință a fost totdeauna marcată de sentimentul istoriei. Pe măsură însă ce lucram la realizarea revistei **Argeș** și indeosebi a romanelor pe care le-am publicat, această conștiință, ca ansamblu al concepțiilor, reprezentărilor și sentimentelor mele privitoare la devenirea spiritualității românești în timp, s-a adîncit și s-a nuanțat tot mai mult. În orice aspect al conștiinței, convingerile, ideile și atitudinile sînt fundamentate pe anumite valori și se exprimă în principii și norme de acțiune, într-o sumă de sentimente, mentalități, strări de spirit individuale sau colective. Lucrînd la revistă și la romane am înțeles că istoria, și indeosebi istoria semnificată epico-artistic, devine tot mai mult pentru mine nu numai o preocupare constantă și acaparantă ci un mod de viață. Sentimentul că propriile mele fapte, acte de conștiință sau dorințe capătă în perspectiva timpului o dimensiune în plus, adevărata lor valoare, nu-m-a mai părăsit niciodată. Am înțeles de asemenea că sentimentul timpului, al devenirii neîntrerupte, al istoriei în fond, poate fertiliza

Mihail Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

SECERIȘ

Să intrăm în grîne
o, nu ca oștenii-ncoifați
ai Machedonului
cu lănci și cu spade în mînă,
ci cu seceri de soare,
cu line
secerători
ca niște lebede uriașe
plutind pe valuri sunătoare,
să cadă spicele-nalte și grele
sub tăișul privirilor noastre
cum cad, iluminînd, în nopțile-albastre
ploile-ncinse, de stele...

Ion Segărceanu

● IN ACEST NUMĂR : ● Rememorări ● „Însemnări despre Marin Preda" ● de Mircea Micu ● „Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești» de ● Nicolae Ciobanu ● Poezii de ● Carolina Ilica ● Petru Dunca ● Nicolae Petre Vrînceanu ● Ștefan Radof ● Virginia Carianopol ● Petre Ivancu ● Proză de Vasile Andru ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

Unitate și continuitate

Între înfăptuirile revoluționare de însemnătate esențială ale ultimilor 17 ani se cuvine să situăm la loc de cinste și „redobîndirea istoriei" — a sentimentului de apartenență, de identitate, de certitudine — generator de responsabilitate și capacitate de dăruire față de prezentul și viitorul patriei.

S-a subliniat frustrarea poporului care nu își cunoaște trecutul, sentimentul său de orfan al destinului, situația sa asemănătoare cu a copilului care nu își știe părinții. Cicero scria că „istoria e martora secolelor, lumina adevărului, sufletul amintirii, dascălul vieții, solul vechilor timpuri", Bălcescu numea istoria „cea dintîi carte a unei nații", Kogălniceanu, „cartea de căpătîi", iar Iorga scria : „Istoria nu numai că ne lasă în mijlocul vieții dar o lărgește prin perspectiva imensă a trecutului, prin presimțirea viitorului fără capăt. Nu există disciplină omenească prin care să ne facem mai sociabili, mai altruiști, mai iubitori de om și de viață".

Avem un trecut cu care ne putem mîndri. O istorie ale cărei începuturi se pierd în adîncul îndepărtat al trecutului, identificîndu-se cu procesul antropogenezei.

„Lecția" istoriei nu este doar a vechimii și a consistenței spirituale superioare a civilizației ce s-a născut pe aceste meleaguri, ci și a continuității ei. Pînă astăzi, „amintirea" acestei spiritualități trăiește în monologul ciobanului din Miorița, în vechi obiceiuri, în pasul fetelor de la Căpîlna, în geometria Călușerului sau a Horei Junilor, în semnele soarelui și al lunii încrustate pe stîlpii porților, în vechi obiceiuri. „Stratul" roman a răzbătut și el prin mulțimea secolelor de istorie vitregă, „ius valahicum" sau „antiqua lex", conservînd principii superioare de organizare a vieții sociale, impunîndu-se cu asemenea tărie, încît a trebuit să fie recunoscut de toți legiuitorii de mai tîrziu, inclusiv în ținuturile aflate vremelnic sub stăpîniri străine. Cei ce l-au văzut pe Badea Cîrțan dormind lîngă soclul Columnei lui Traian au spus că din marmura monumentului s-a desprins un dac. Dacă ar fi privit comparativ decorurile de pe scuturile dacilor și sculp-

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 7-a

17 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Cei 17 ani trecuți de la Congresul al IX-lea al P.C.R. se pot măsura de către scriitor în cărți. Acum 17 ani debuta Adrian Păunescu cu Ultrasentimente. **Tot acum scotea de sub tipar Ioan Alexandru cea de a doua carte a sa :** Viața deocamdată. **Același an este gazda volumului** Dreptul la timp **de Nichita Stănescu și** Poeme **de Marin Sorescu. Generațiile anterioare tipăresc** Versul liber **prin M. R. Paraschivescu și** Umbra plopilor **datorată lui Ion Horea. În proză debutează Nicolae Breban cu** Francisca. **Dar 1965 mai este și anul în care apar D. R. Popescu cu** Somnul pământului **și Ștefan Bănulescu cu** Iarna bărbaților, **Vasile Rebreanu cu** Călăul cel bun **și Nicolae Velea cu** Păznic la armonii. **Din generațiile anterioare Ion Vlasiu tipărește** O singură iubire. **Apar postum scrierile :** Estetica basmului **de G. Călinescu,** Hronicul și cîntecul vîrstelor **de Lucian Blaga,** Lunatecii **de Ion Vinea.**

Privit retrospectiv, anul 1965 este anul unor evenimente literare. Acum apar cărțile de început ale unor poeți care vor face epocă. Volumele de proză pomenite intră în sfera titlurilor antologice. Ele marchează un important moment al prozei. Scrierile postume care sînt date la iveală fac legătură cu generațiile scriitoricești anterioare. Excepționala importanță a Congresului al IX-lea al P.C.R. pentru poporul român și literatura română este dublată și de acest an literar de excepție. Climatul instaurat de acest congres deschizător de largi perspective în istoria politică și socială a României a fost benefic pentru literatură.

A măsura cei 17 ani în cărți înseamnă a pomeni într-un șir impresionant cărțile cele mai valoroase și semnificative din acești ani, cărțile eliberate de vechile poncife, anteriogre acestui Congres al IX-lea. Remarcabila explozie literară din anii noștri postbelici nu poate fi înțeleasă în afara climatului nou creat de al IX-lea Congres. A vorbi despre însemnătatea literaturii și a valorii scriitorilor care au scris-o înseamnă a vorbi și despre Congresul al IX-lea.

Pagina noastră prezintă doar cîteva titluri dintr-o serie lungă înfățișată și în alte pagini ale revistei noastre, care ar ilustra consecințele pozitive pentru literatura română, ale deschiderii ideologice și politice produsă cu ajutorul Congresului al IX-lea al P.C.R. Unele din aceste cărți au apărut cu dificultăți. Altele nu s-au bucurat de un succes imediat. Așezate alături, ele ilustrează însă o parte importantă a capacității de creație literară română la acest ceas al ei.

Luceafărul

NOAPTEA TRANSILVANĂ

Apărut în 1974, după ce cîștigase, ca și „Caloianul", o celebritate orală nepereche, romanul lui Ion Lăncrănjan „Drumul ciinelui" nu era, în realitate, decît amplificarea unei nuvele din 1957, refăcută de prozator, căci acesta, ca și M. Sadoveanu, are obiceiul de a lucra în etape, pornind de la simplu la complicat. „Năframa neagră" (din „Tînărul scriitor", sept. 1957) e în totul „Drumul ciinelui", cu diferențe neglijabile și este indiscutabil că materia se consumase, în esența ei, atunci. Prozatorul avea dezvoltată în grad înalt însușirea de a crea, din cîteva elemente, o atmosferă terifică, personificînd focul, umbrele, vijelia, sticla, și înfățișa o umanitate adînc instinctuală, minată de patimi ireductibile. „Năframa neagră" e, față de „Drumul ciinelui", o machetă, dar o machetă expresionistă, care s-a dezvoltat admirabil în roman, căci „Drumul ciinelui" este, deocamdată, cea mai de seamă creație a lui Ion Lăncrănjan, o capodoperă. Prin raport la „Cordovanii", „Caloianul" și la „Fiul secetei" care sînt edificii epice impunătoare, „Drumul ciinelui" a diversificat materia estetică și i-a dat înfățișarea unei tragedii. Prozatorul a redus cronologia la o singură noapte (așa cum va proceda și Augustin Buzura în „Absența"), încordînd firul epic pînă la cea mai de nesuportat tensiune, a închipuit o confruntare de indivizi, complicată prin factorul consangvinității și a pus, în fine, să se izbească nu doar psihologiile ci „politicile". Tragicii greci nu procedau altfel și prozatorul a mutat dramele eline, reduse la cronologiile esențiale, într-o unică noapte transilvană, unde istoria și-a comprimat, un moment, contradicțiile ei cele mai acute.

O femeie vitală, dedată plăcerilor ritualice țărănești și celor erotice, este izbită de succesive nenorociri și pierde în război toți băieții, cu excepția unuia singur, cel mai mic, care devine, îndată după 1950, plutonier de securitate. Văduva, spirit liber, nu-l pricepe deloc pe junele subofițer, obsedat de claritatea „dosarului", de perfecțiunea absolută în meserie, vrăjmaș al icoanelor de pe ziduri, pe care le înlocuiește cu un portret profan al lui „tătucu". Nici plutonierul nu e mai senin : logodnica îl abandonează căci o neglija, șefii sînt despotici și foarte cusurgii dacă nu chiar inumani, și omul răzbește cu greu, sub aspect moral, într-o lume pe care o înțelege tot mai greu. Teoretic, aceasta ar fi materia unei melodrame : o văduvă, sacrificată pentru progenitura ingrată care își idolatrizează meseria și șefii represivi. Totuși, prozatorul nu a descris în amănunt nimic din toate acestea, ci le-a zugrăvit pe o vastă pînză introspectivă, desfășurată atunci cînd psihologiile se precipită în plină criză. Nu aceea e substanța romanescă propriu-zisă ci una de formulă curat senzațională. Unul din fiii defuncți ai Ravecăi, văduva tragică, nu se prăpădise, ci, scăpat ca prin minune, venise în România postbelică, parașutat dintr-un avion în chip de diversionist. Ascuns prin păduri, trăind într-o semi-sălbăticie, omul nu înfăptuiește nimic ilegal, nu întreprinde nici un sabotaj și, minat de un dor irepresibil, se întoarce acasă unde, în acea noapte finală, dă cu ochii de fratele său, care, în conformitate cu profesia, ar trebui să-l aresteze. Situație fără ieșire, mai ales că Jilu, „diversionistul", avusese simpatii legionare, colaborase cu nemții, în război și după aceea, și venise aici în chip de „sabotor". Pentru fratele lui, acest om, hăituit și animalizat, e o pacoste căci prezența lui îi maculează „dosarul" și îl pune într-o poziție bruscă de indezirabil pentru serviciul pe care îl adoră. Romanul e, în fond, istoria acestei dileme, a opta, adică, între „realul uman" și „realul birocratic", stinsă, în fine, prin două crime și o sinucidere (poliștistul își împușcă fratele, mama îl ucide pe fiul polițist și se aruncă într-o copcă, înecîndu-se sub ghețuri). Nimic nu rămîne în urma lor — întrucît casa arde pînă la temelii iar inecata dispare în rîu ; tragedia indivizilor se anonimizează înaintea istoriei implacabile și mute.

Totul aci emană aerul greu al marilor tragedii în spațiul redus la o simbolică odaie asediată de viforniță, cu timpul grăbit de Parcele care-l deapănă cu o iuțeală ametitoare, cu psihologiile încordate ca înaintea judecății de apoi. Dar înainte de a trăi, esteticește, prin temă, „Drumul ciinelui" e un roman admirabil prin profunditate. Umanitatea izolată de prozator este din acea categorie afectivă care se urnește greu și cu raționări multe, roasă de șovăieli, surpată de tot soiul de ticuri etice, mișcată, în fine, în sudori însă iremediabil. Îndărătul acestei confruntări „politice", reductibilă la o schemă neconjuncturală de felul conflictului între legea consangvinității și legea comunității, detectabilă în familiile numeroase cu cîte un membru-infractor și altul-justițiar, stă o realitate mitică implacabilă care face, conform cu „scenariul", ca frații să se omoare. Așezînd pe Abel și Cain în singeroasa lui noapte transilvană, Ion Lăncrănjan a deschis în proza românească de azi calea romanului mitic, complicat ulterior de alții cu felurite scheme, cărora le-au dat carnație locală. Prozatorul vorbea „politic" și „mitic", văzînd, în definitiv, în evenimentele incidentale mari determinații fatidice din a căror lucrare oarbă umanitatea nu poate scăpa. Văzute de acum, dintr-o perspectivă îndeajuns de largă, „Drumul ciinelui" și macheta lui, „Năframa neagră", își dovedesc într-un chip uimitor soliditatea. Ele nu se reduc la curentele simplificări „politice" de felul revelațiilor tîrzii, sînt proze cu psihologii complexe și cu materie locală vie. Din flu'urarea „năframei negre" au ieșit atît romanul solid și ritualic al lui Gheorghe Suciu, cît și „miticul" D.R. Popescu și analiticul Augustin Buzura. Satul ardelenesc, cu lumea lui fabuloasă, cu umanitatea chinuită de visuri terifice, premonitorii, terorizată de „semne", de pricolici, găsuind în „pilde" sau în blesteme cu religiozitatea lui în nenorocire, a intrat, prin Ion Lăncrănjan, pentru întîia oară, în proza românească de azi. Cîntecul funebru al „bradului", ceremoniile nupțiale care nu se mai consumă, ritualistica țărănească mustind de reprezentări grele, ca o emoție fără motiv care vine din ancestral, ierarhiile familiale, cu femeia care slujește pe bărbat precum o umbră necuvîntătoare, această lume mișcînd cu exactitatea civilizațiilor bătrîne și-a găsit în Ion Lăncrănjan interpretul pe potrivă. Cu toate acestea, prozatorul nu a călcat în chip apăsat pedala acestei unice dimensiuni, el a înfășurat mentalitățile vechi într-o urzeală nouă, în care ceea ce e fatal în om și inconfundabil la comparația comunităților țișnește de peste tot, dinderătul evenimentelor noi și senzaționale. „Drumul ciinelui" nu e doar un roman cu o viziune integratoare, aducînd în istoria convulsivă psihologii în care răsună istoria ritualică, el este și un roman verificabil al realității politice complexe. Un astfel de roman care tratează despre epoca denumită impropriu „obsedantul deceniu" se desparte de producțiile stereotipe cu același obiect prin strivitoarea complexitate etică, derivată din compunerea nu „memorialistică" și revendicativă, ci directă : prozatorul l-a compus îndată după „Năframa neagră", din 1957 pînă în 1968. O producție care demonstrează mai bine decît orișice alt roman care îmbrățișează teoria „istoriei care arde", că acea vreme era mai mult decît o continuă represiune polițienească văzută simplificator ci un moment contradictoriu care frămînta umanitatea atingînd-o în esența ei tradițională, un astfel de roman nu poate fi decît o expresie a unei mari conștiințe literare contemporane. Esteticește, „Drumul ciinelui" este și o proză modernă de formulă analitică, fixată pe psihologii abisale cu mecanisme neguroase, un model de roman expresionist în mediu țărănesc. Dens, abrupt, de felul marilor opere care se ivesc în chip imprevizibil ca un fenomen natural, „Drumul ciinelui" e un roman unic în literatura română de azi.

Artur Silvestri

Cornel Sever Mermeze : „Tinerețe" (detaliu)

DESPRE ÎMBLÎNZIREA CONTRARIILOR

În excelentul studiu pe care îl dedică lui D. R. Popescu **(Meditații la un prozator, Luceafărul,** nr. 45/1969) Ion Negoițescu lansa o amplă comparație între eroii din **F** și personajele dostoievskiene : „Autorii samavolniciei și ai crimelor, scrie I. Negoițescu, Ică, Celce, Moise, stăpînii absoluți ai satului : ei sînt „demonii", «posedații». La ora romanului, Ică e mort și nu aflăm despre el, concret, decît fanatismul său demoniac... (...). Spre deosebire de Stavroghin, erou conceput cu tristețe metafizică, ori poate chiar cu o anumită melancolie romantică, de Dostoievski, directorul e o inteligență pură, în sine malefică. D. R. Popescu își cîntă personajul pe o singură coardă. Abstract și cinic, Moise e tirit în universul răului de posibilitățile nelimitate ale inteligenței sale, care îi permite să emită judecăți morale ca cecurile fără acoperire. Demonia sa atinge absolutul atunci cînd, făptaș al crimei, nu numai că o atribuie altuia, dar — cu o dialectică impecabilă și cu detașare de virtuoz — analizează, explică și judecă deopotrivă și victima și criminalul".

Am dat un citat atît de lung pentru că I. Negoițescu ridică aici o problemă care nu privește doar romanul lui D. R. Popescu ci întreaga proză a deceniului șapte, atît de tulburată de influențe, adeziuni, deziceri, afirmații și contestări. Problema „dostoievskianismului" prozei din această etapă nu poate fi despărțită de încercările ei de a-și afla calea proprie refuzînd idilismul de pînă atunci. „Dostoievskianismul" nu reprezintă, în cele mai multe cazuri, o influență (el va fi foarte clar abia în proza lui Breban) ci un punct de întîlnire și de verificare al opțiunilor prozatorului : o modalitate de refuz al conformismului. Un simpton clar a ceea ce numim „calea dostoievskiană către lumea interioară a eroului" poate fi descoperit chiar în primul roman „urban" al mentorului generației : **Risipitorii** (ed. I). În finalul cărții, Constanța (alter ego al său, declară undeva Marin Preda) îi rezumă doctorului Sirbu **Adolescentul,** trăgînd această concluzie cu privire la prezentul lor — și la viitorul lor : este vorba de unul dintre mult comentatele momente ale romanului, disprețuit de unii, mult iubit de alții (de Berdiaeff, de pildă) : „Versilov — spune Constanța... are o viziune, treaz fiind, cînd se uită la un tablou cu Acis și Galateea, care exprimă ceva din visul de aur al omenirii. Cum o să arate omenirea după ce toți zeii și divinitățile vor fi detronați ? Ce-o să se facă omul fără ele ? Oamenii se vor apropia unii de alții, simțindu-se orfelini și or să se iubească toți într-o mare frățietate, zice acest Versilov, și, după unele amănunte, înțelegi că e vorba chiar de epoca noastră, cînd se va termina și se va construi tot ceea ce ne propunem noi să construim, și că în timpul acestei perioade de muncă încordată nu prea o să se observe lipsa divinității și a stăpînilor detronați, dar că pe urmă, zice acest erou, deodată oamenii vor descoperi singurătatea lumii și va crește în ei fraternitatea asta de orfani...".

În edițiile următoare ale romanului, Marin Preda va renunța la acest final, părîndu-i-se, probabil, tezist ; numeroasele sale declarații, mărturisiri, răspunsuri, vor vorbi, nu o dată, despre „Noua religie" pe care el visase să o inventeze... Textul acesta mi se pare semnificativ pentru această epocă a literaturii din două motive : o dată, reia dintr-un unghi de vedere mai puțin obișnuit motivul „viitorului luminos", atît de cunoscut din lozincile educative ale momentului, pe de alta, pune accentul asupra ideii, de mare importanță pentru noi, a existenței „în absența părinților", în absența Tatălui. Eroii sînt „orfelini", dar nu numai în proza lui Marin Preda, ci și în proza lui D. R. Popescu, Fănuș Neagu etc. : în proza unui mare număr de autori ai generației „60". În momentul ieșirii în literatură, ei sînt singuri, fără modele, fără încrederea în maeștri care, de prea multe ori, trădează, fără educatorii literari, care îi trisează. Prozatorii vor fi singuri, singurătate care va apare amplificată de aventurile eroilor lor, fără îndoială **orfelini,** adică încercînd să descopere în ei Fraternitatea aceasta caldă de orfani...

De aici și pînă la **omul din subterană** al acestor proze nu mai e decît un pas : omul care nu a „descoperit fraternitatea de orfani" va acționa impotriva utopiei — impotriva „castelului de cleștar" propus de **Ică.** Pe o anumită pagină, naratorul suferă o criză de epilepsie... fiind socotit de către oamenii satului „îndemonizat". Sînt un om bolnav... sînt un om rău, ar putea începe, la un anumit moment, discursul naratorului din **F** — capitolul **Boul și vaca.**

Omul din subterană este, fie și pentru o clipă, mesagerul naratorului în această lume. Naratorul este bolnav, ni se spune în mai multe rînduri, femeile se pregătesc să oficieze ritul funerar. El va trece mereu în Lumea cealaltă, el va traversa, de fiecare dată, Styxul. Primul capitol din **Vînătoarea regală,** ca și primul capitol din **F,** ne arată cum personajul principal încearcă a traversa Pădurea : teritoriul simbolic.

Observăm însă că fiecare călătorie către Cealaltă lume este ratată. Subteranele prezente în proză nu au nici o legătură cu lumile infernale : nici pivnițele școlii hortiviticole, nici labirinticele galerii ale minerilor din „Vînătoarea regală", nici mormintele atît de numeroase care, de atîtea ori, sînt „false morminte". Acest mesager al naratorului — căutător al adevărului — se confundă — nu o dată — cu eroii demonici ai lui D. R. Popescu. Fiindcă, de fapt, demonia lor e mereu parțială, incapabilă de a redescoperi adevărurile inițiale.

În **F** vom putea observa cu oarecare uimire că personajele „pozitive" seamănă cu cele „negative"... Nuvelele scrise în urmă cu un deceniu optau pentru anumite simboluri ale purității, pentru anumite profesiuni „ale purității", romanul de față, ca și întreg ciclul, vor opta pentru aceleași profesiuni, descoperindu-le maculate. În **Căruța cu mere** circul reprezenta, totuși, o lume pură, circarii, deși trișori, întruneau simpatia autorului. Odată cu ciclul **F** scriitorul pare a căuta fața cealaltă a lumii sale de tinerețe. **Demonii** sînt tocmai acești eroi ai disponibilității absolute, ființele capabile de a înfrînge orice lege : de a trăi sub semnul carnavalului perpetuu. Pînă la **F** ființele carnavalului puteau trăi din plin fascinația purității, după **F** — odată cu intrarea în mașinăria acestui ciclu — a acestei serii literare — oamenii riscului nu mai pot fi salvați. A putea face orice, iată una dintre legile circului, a fascina, a lua puterile rațiunii, iată situația noilor demoni.

Să încercăm să citim, din acest unghi, și extraordinara schiță a lui Fănuș Neagu, **În stepă.** Observația că titlul ar putea fi legat de un poem arghezian **(Două stepe)** ne mobilează unei proze de enormă simplitate. Ghidul lizează încă în descifrarea sensurilor secunde arghezian („O stepă jos, o stepă neagră sus. / Se-apropie-mpreună și sugrumă / Calul de lut și ciinele de humă / Și omul lor, din umbra de apus") poate a fi alăturat altuia, solicitat enorm de comparatiști : acela pe care, la un anumit nivel, îl fixează Jeshua, personaj al romanului **Maestrul și Margareta,** dar nu numai personaj. Observăm că starea orfelină a personajului — stare care caracterizează eroii unei bune părți a prozatorilor generației „60" poate fi interpretată nu numai prin statutul unui timp al literaturii (prin supracompensație — o generație fără părinți literari, fără maeștri, o generație care pur și simplu a izbucnit — Edgar Papu) nu numai prin amintirile unora dintre scriitori, adolescenți în anii teribili ai războiului, ci și printr-un mod anume de a funcționa al arhetipurilor. În „Introducere în esența mitologiei", Jung scrie : „Constatînd că «tema copilului» ar fi un reziduu al propriilor noastre amintiri și furnizînd explicații similare, nu facem decît să evităm fondul problemei. Dar dacă, aducînd modificări acestei fraze, — zicem că «tema copilului ar fi imaginea corespunzătoare a unor lucruri din propria noastră copilărie pe care le-am uitat» ne apropiem deja de adevăr. Ca întotdeauna cînd e în chestiune arhetipul, de o imagine aparținînd umanității întregi și nu unui singur individ, noi formulăm această frază zicînd, poate, mai bine : tema copilului e reprezentativă sufletului preconștient colectiv". Imaginile adolescenților primesc, din acest unghi, un înțeles nou.

Cornel Ungureanu

UN ROMAN — ESEU

Cu apariția volumului al II-lea, **Fluviile,** din epopeea **Zăpezile de-acum un veac,** consacrată de Paul Anghel „momentului 1877", începe să se clarifice unele din direcțiile de mișcare definitorii ale acestui ansamblu, proiectat — se vede acum — la scara monumentalului. Una din acestea este și aceea a prozei eseistice.

Evident că, apărînd disparat, aceste cărți au putut și entuziasma, și deconcerta. **Scrisoare de la Rahova** era un fel de proces-verbal, foarte sec stilistic, al unui eșec (al planului de bîrou al lui Slăniceanu) și al unei victorii (a cuceririi Rahovei de flăcăii căpitanului Merișescu). Într-un stil mai bogat și mai colorat, **Te deum la Grivița** aducea în prim plan figura unui luptător pe tărîm lingvistic (Lucrețiu Parva) și, bineînțeles, cheia unui nou succes : cucerirea primei redute Griviței. În sfîrșit, **Noaptea otomană** consfințea victoria definitivă a trupelor românești pe frontul antiotoman, o victorie de pomină, aproape inexplicabilă, esoterică, mirifică și inefabilă ca însăși „noaptea otomană".

Această ultimă secvență a epopeii lui Paul Anghel are un **motto** desprins din **Cartea Schimbărilor** a lui Yi King : „Unele lucruri rămîn nedeslușite, chiar cînd toate ale cugetului se limpezesc". Ea fiind, probabil, scrisă în aceeași perioadă cu elaborarea eseului despre China, erau firești nu numai acest **motto,** dar însăși atmosfera eterică, esoterică, intangibilă a întregii cărți. Este, poate, romanul cel mai alunecos și inefabil al lui Paul Anghel. Cu ceva din fluidul „monadei chineze", care sugerează misterul și miraculosul victoriei obținute de Colonelul Cerchez, despre care, de altfel, în finalul volumului se spune că voia „să se retragă din armată", dar în aceeași seară „la ora cînd Cerchez intra în pat", prințul îi semna decretul de avansare „la gradul de general". Este, probabil, cartea cea mai livrescă (în sensul unui livresc asumat total), cea mai fantastică (în sensul fantasticului labirintic al lui Mircea Eliade din **La țigănci** și **Maitreyi**), cea mai orientală (în sensul spațiului cel mai amplu acordat lumii turcești și, în genere, lumii de dincolo de granițele românești), cea mai mateină (în sensul studiului vieții de noapte a Bucureștilor — vezi vizita lui Toma la Culbeci, vezi dispariția prințului japonez Sanadaru) din întreaga epopee concepută de Paul Anghel. Poate că de aceea această carte a fost și cea mai receptată de critică.

Dar elemente imponderabile, greu de clasificat științific, existau și în celelalte două volume anterioare.

În **Fluviile** se relevă tendința de a da o explicație logică, dialectică, aparentelor momente iraționale, de a explicita, de a conceptualiza. (E, psihologic vorbind, și mai ușor : înainte se urmăreau, fragmentar și precipitat, momente fugare, unice, decisive ; acum se disecă în amănunt, pe îndelete, pregătirea războiului — mobilizarea, panica declanșată, adunarea trupelor, liniștea și curajul dinaintea furtunei, opinii dintre cele mai diverse etc., etc.). Paradoxal, cartea are o desfășurare prin excelență epică. S-au făcut adesea trimiteri la modelul tolstoian. Dar fiecare capitol al său îmbracă forma unui mic eseu — evident, un eseu romanesc ! — pe marginea temei abordate : despre venirea și așezarea la Ploiești a țarului ; despre mișcarea diplomatică ; despre înmugurirea ideilor socialiste ; despre obiceiurile țăranilor români **(Călușul)** ; despre pregătirea pentru război ; despre unele tribulații sentimentale (episodul Didina — Nae Maican) ; despre pătrunderea mașinismului, despre „bilciul" de la „Moși" ; despre un cal năzdrăvan (Alcor) care nu se lasă prins cu una cu două ; despre o lume a celor de dincolo de lume (țiganii din bălțile Dunării) — într-un cuvînt, despre natura tuturor lucrurilor unui neam care își canalizează toate apele („fluviile") spre un singur țel : războiul care devenise iminent.

În asemenea condiții, este firească și apariția unor fenomene ininteligibile, dacă nu chiar absurde, cel puțin la prima vedere. Vocația absurdului venind dinspre proza lui Creangă sau Caragiale și, mai de departe, din percepția, pe principiul indeterminației, a unor incongruențe conciliabile, totuși conectate, adică, pe aceeași lungime de undă **(coincidentia oppositorum)** capătă o reală consistență în proza lui Paul Anghel.

Războiul este un eveniment absurd în viața unui popor și desfășurarea lui implică unele aspecte de neînțeles — cel puțin pe moment. Vinovăția fără vină a soldatului Puiu, eșecul planului lui Slăniceanu, strania afecțiune dintre căii Alcor și Fatma, neobișnuita prezență pe front a filologului Lucrețiu Parva, nebunia gornistului Culiță Culea sunt doar cîteva exemple din cărțile anterioare. Acum, în **Fluviile,** colonelul Cerchez nu înțelege de ce se tot așteaptă și nu se pornește ofensiva ; Osman-Pașa, la rîndul său, nu înțelege ce munte se ridică pe malul românesc al Dunării (acea șiră ciclopică de paie de la Calafat) ; ofițerii nu prea înțeleg cum se vor descurca la coborîre soldații aflați în vîrful acestei șire ; Nae Maican nu prea înțelege cum a ajuns Didina în locuința sa de pe front și apoi în capul mesei ofițerilor ; Theo Răscanu nu prea înțelege viața țăranilor ; suedezul Gustav Duner nu înțelege misterul călușarilor ; generalul Cernat nu înțelege felul cum este salutat de soldații țărani, cu chipiurile scoase de pe cap. Singurul care înțelege rațiunea profundă a tuturor acestor gesturi este filologul Lucrețiu Parva, el însuși paradoxal în manifestările și afirmațiile sale. Această rațiune rezidă în raportul complex dintre spiritul de independență și cel de determinism, dintre lege și întîmplare, dintre necesitate și afirmare plenară a personalității. Tocmai drumul sinuos al acestei rațiuni îl urmărește Paul Anghel — în diverse medii sociale și politice, în diverse timpuri, în diverse domenii sau structuri ale existenței umane — în aproape toate capitolele romanului său **Fluviile.** Astfel încît, în totalitatea sa, această carte devine o sumă de eseuri pe tema dialecticii ideii de independență. Două exemple vor fi, sper, edificatoare în acest sens. Îndrăgostită de Parva, Păuna îi pune în mîini veriga cu cheile casei ca să intre la ea „cînd vrea". Dar tocmai acum, tînărul filolog o părăsește decisiv. Mai mult, aceasta îi procurase cîteva cărți, printre care „marele glosar sanscrit al lui Bopp", de care el avea absolută nevoie în studiile lui lingvistice. Dar putea el „primi acest gest al ei ?" Acceptîndu-l, însemna că „Parva o primea în spațiul său pe Păuna, sub forma cea mai puțin agresivă, nici vorbă, dar și sub forma cea mai stabilă, femeia strecurîndu-se mut în chiar punctul de foc al pasiunii lui". În acest fel, Parva nu putea scăpa de tutela ei, nu putea deveni independent, nu se putea dedica exclusiv pasiunii sale filologice. Și totuși personalitatea sa științifică îi impunea să accepte un asemenea cadou. În cele din urmă, tînărul savant a ajuns la concluzia nevoii de existență în „regimul pluralului". Și așa se explică și plecarea sa pe front și revelațiile pe care le are în mijlocul soldaților (țărani) și succesele studiilor lui, în cele din urmă.

În alt capitol al cărții, inventatorul Rufino, el care „nu vroia să încurce pe nimeni cu descoperirile și invențiile lui", sosea la moșia Minzeasca din „Bărăganul Prahovei", „pica în cel mai prost moment al anului", cînd „lumea înnebunea să înceapă secerișul". Inexplicabil, acest inventator știa treburile moșiei, ale secerișului, în speță, „mai bine chiar decît un țăran sau decît un administrator de moșie". El va inventa o mașină care, spre surprinderea tuturor — inclusiv a domnului Costi Aldea, „beneficiarul" său și om, altminteri, „cu vederi largi" —, va înlocui „puterea umană".

Paul Anghel evită un final explicit al acestor invenții fantasmagorice. Dar morala meditațiilor sale se regăsește în nedumeririle doamnei Ada, femeie cu vocația familiei, a armoniei și bunei dispoziții :

„— Domnule Priescu, de ce n-au oamenii credință ? — De ce nu-și dau unul altuia încrederea ?".

Un spirit esopic își face loc, așadar, în meditația scriitorului. Cu toată gravitatea situației, dar și cu humor, cu tonul șiret sau mucalit al balcanicului (vezi întîlnirea lui Brătianu cu Rabi Josuah, vizita marelui duce Nicolae la „Moși", prinderea calului Alcor etc.)

Un suflu umanist și — de aici — un patriotism fierbinte scaldă toată filosofia istoriei pe care o descifrează Paul Anghel în aluviunile „fluviilor" sale de oameni, de idei și sentimente — puse în mișcare de marele război pentru independența națională.

Fănuș Băilești

ROMANUL CONVERTIRII RĂZBOIULUI

Este greu de definit „limbajul" înțelepciunii. Formele ei mobile (gesturi, atitudini, etc.) se redescoperă spontan din generație în generație ; în formele fixe (proverbe, zicători, etc.) cuvintele se cern aproape întregi din sămînța originară prin valuri succesive de migrații și se regăsesc aidoma la anumite intervale de timp. Neculce, de pildă, curge puțin alterat de fanariotism pînă la Creangă. Am putea numi această identitate „lamura" înțelepciunii : o trecere dintr-un clasicism într-altul străpungînd exuberanța formelor pasagere. Agenții fenomenului sînt bătrînii, care au norocul să reziste de la două generații în sus. Zicem „trecere" pentru că discutăm problema temporalmente ; în coordonate spațiale putem vorbi în egală măsură de „stare pe loc", de înghețare fertilă în aceeași exuberanță a formelor. Permanența, ca atitudine și limbaj, se exprimă la interferența spațiului cu timpul : este trecere cînd bintuie „furtuna vremurilor" (Cicero) și stare pe loc cînd există hotare.

Două astfel de exemple puse față în față (prin procedeul oglinzii) ne oferă Gheorghe Suciu în recentul său roman*): războiul în afara granițelor, în trecere (undeva prin Cehoslovacia), pentru împingerea fascismului spre origini și starea de război în interiorul hotarelor unui sat (care se numește Silvișteа : denumire generică pentru Transilvania, credem) implicînd efortul oamenilor pămîntului, „jertfa" lor pentru a rămîne nealterați. Acest efort se traduce în inteligență subtilă (ca la Ulise) ce caută o zonă a înțelepciunii ca iubire de oameni dincolo de starea temporală a conflictului. În prima parte a romanului („De-ar fi pușca iarbă verde") autorul merge către înțelepciune prin limbaj. Fără a spune vreodată că a găsit-o, îi lasă libertatea deplirăde a străluci în expresii și vorbe populare de o frumusețe unică elegant armonizate în colierul frazei largi, discret arhaizate, cu topică latină. În cea de-a doua parte („Război și dragoste") prevalează gesturile și atitudinea. În prima parte lucrurile sînt văzute din interior (povestite post actum la persoana I) — în cea de-a doua, din exterior (romanul se transformă în narațiune obiectivă). Avem astfel un efect de „rimă încrucișată" : evenimentele din afară con-sună cu vocea interioară (a autorului) iar cele dinăuntru cu vocea exterioară (a eroilor) ; desigur, există subtituiri în ambele situații. Ne aducem aminte că la Ion Creangă, de pildă, lucrurile stau invers, mai aproape de rima populară : satul natal este descris la persoana I (în „Amintiri...") iar împrejurimile, la persoana a III-a (în povești, povestiri) ; dar nu este mai puțin adevărat că Ion Creangă este mai humuleștean în povești decît în amintiri. Și la Gheorghe Suciu satul natal este mai pregnant în afara hotarelor. Trecerea de la „eu" la „el" este necesară la scriitorul de azi și explică un dublu joc al distanțelor : în „depărtare" el își urmează de aproape eroii (prin participare directă, prin folosirea persoanei I) iar în apropiere ia distanța necesară față de ei pentru a-i urmări în masă. Opozițiile nu se opresc aici : în prima parte a romanului acțiunea se petrece mai ales noaptea, în partea a doua, „în crucea zilei" ; acolo oamenii comunică mai mult prin semne, aici se vorbește (dialoghează) mult ; acolo lucrurile sînt văzute de la distanță (ca prin telescop ; vezi și atenția specială pentru cer, stele; un sat de care se vorbește mult se numește Luna) — aici, din interior ca prin microscop. Nu avem, propriu-zis, un roman ci un eseu despre roman. „Crezul" lui Gheorghe Suciu se exprimă parabolic printr-o inserție (poveste în poveste) : cineva povestește o întîmplare trecută a altcuiva în numele aceluia și cu pretenția că-l imită exact. Întîmplarea — în legătură cu scrisul — este simplă și ilustrează a doua oară procedeul oglinzii : în timpul războiului trecut (sîntem în al doilea război mondial și eroii vorbesc des-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 6-a

SCRIEȚI O ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE ?

Interviurile «Luceafărului»

Răspunde: ION ROTARU

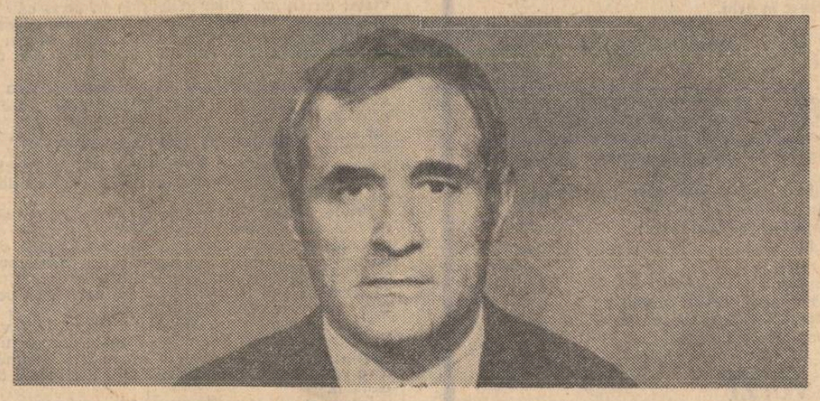

— Ați publicat cu nu prea mulți ani în urmă O istorie a literaturii române în două volume, care se oprea după capitolul închinat lui G. Călinescu. Este un sfîrșit tactic asemănător multor alte contribuții care nu vor să avanseze în actualitate sau veți continua cartea ?

— Da și nu ! Subînțeleg caracterul aluziv al întrebării, ca să nu-i zic **insidios**. Eu însumi nu mă împac deloc cu „tactica" unor autori de „contribuții", cum le numești, de a-și opri cercetarea în fața fenomenului literar zis actual. Da, pentru că încheind lucrarea mea cu un capitol închinat lui G. Călinescu, am voit să-i pun un plafon, ca să-i zic așa, din beton armat, cît de cît bine lucrat. Era, dacă mi se permite o comparație, ca și cum mi-aș fi făcut o casă cu parter și etaj (vol. I și II), resemnindu-mă să locuiesc o vreme totuși în ea. Eram conștient că cel de al doilea etaj trebuia să fie ridicat ceva mai tîrziu, din motive atît obiective cît și subiective. Acum a sosit momentul să-l ridic. Am materialul și, cred, am și mijloacele. L-am făcut (scris !) chiar complet, în cîteva variante, și acum sînt pe cale să o finisez pe cea mai bună.

— Care ar fi dificultățile de cercetare și de metodă pe care le ridică scrierea unei istorii a literaturii contemporane ?

— Întîi și întîi neconcordanța, nesincronizarea biografiilor scriitorilor cu operele. Cum bine se știe (lucrul a fost afirmat cu seriozitate pînă de curînd și, în anume fel, eu însumi îl afirm), îndată după 1950, Dan Deșliu devenise un poet celebru și foarte „actual", în timp ce Arghezi tăcuse sau era făcut să tacă. Și încă asta n-ar fi nimic. E o problemă căreia i-am găsit rezolvarea din punctul de vedere strict al istoriei literare, introducînd pe Arghezi în volumul II, conform principiului pe care mi l-am fixat din capul locului (știind ce mă așteaptă !) și anume : să tratez aici, micromonografic, pe toți scriitorii care s-au afirmat deplin în perioada interbelică, indiferent dacă au scris, oricît de substanțial, și după Eliberare. Așa am procedat cu Arghezi, cu Sadoveanu, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Călinescu însuși și mulți alții. Pe cei neafirmați **deplin** înainte de război (Zaharia Stancu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Maria Banuș ș.a.) i-am lăsat pentru dincoace și nu a fost atît de greu. Dificultatea mare începe îndată după momentul ivirii lui Nicolae Labiș, după 1955—1956, mai ales după 1960, cînd apar poeți valoroși, mai ales poeți și mai puțin prozatori, mai bătrîni decît autorul **Primelor iubiri** cu cîte 20—30 de ani, ba chiar și cu 40. Mai mult încă, și cei afirmați destul de clar înainte de Labiș, (pe unii i-am și numit mai sus) dau tot ce au mai bun **după** acest moment. M-am descurcat și eu cum am putut mai bine. Nu pun mare temei pe „metodă", pe „metodologii", „periodizări" prea savante, îndelung studiate etc. Caut numai o minimă împăcare tematică și cîteva afinități temperamentale. Am efectuat o introducere generală — scurtă, pentru a nu plictisi cititorii cu abuzul de teorii ! — în care explic această evoluție sinuoasă, cumva anormală — prin comparație cu epocile anterioare — a literaturii noastre de după Eliberare, perturbată de anacronismele de care vorbeam, și apoi tratez totul pe genuri : dezvoltarea poeziei, a prozei etc., păstrînd în interiorul fiecărei secțiuni o necesară, deși nu rigidă, cronologie.

— Istoria literară pe care ați scris-o a fost acuzată de a fi urmat prea îndeaproape pe G. Călinescu. Ce răspundeți acestui reproș ?

— Sînt tare mulțumit că mi se dă prilejul, în sfîrșit, să mă explic. Pe Călinescu, cu **Istoria** lui, l-am ținut în mînă de pe cînd aveam 17 ani și cînd încă nu-mi trecea prin minte, decît vag de tot, să mă ocup cu literatura. Respir, de atunci încoace, Călinescu. Și tot prin el am trecut la cunoașterea a tot ce știu din literatura universală. E cazul să mărturisesc că eu însumi mi-am dat seama că, scriind o istorie a literaturii române, am „urmat" într-un fel al meu „modelul" lui G. Călinescu. Asta pentru că am ajuns de multă vreme la concluzia că a căuta originalitatea cu orice preț duce mai întotdeauna la eșec. Uneori poți fi mai de folos, mai constructiv pe timp îndelungat, punînd o piatră mai mică peste alta mai mare pusă înaintea ta. Sau măcar construind alături ceva nu în contradicție neapărată cu ceea ce s-a lucrat pînă la tine. Și așa istoriile integrale ale literaturii române sînt prea puține, cele mai multe fragmentare, cu goluri greu de umplut ori concepute gigantesc, enciclopedic, imposibil de dus la capăt, „colective" și, deci, ilizibile. N-o putem lua mereu de la capăt, ca într-un blestem ! Și apoi, drept să-ți spun, eu sînt, în felul meu — dar, în mare vorbind, și în felul lovinescian cunoscut — adeptul **imitației**. Al imitației însă, dacă mă înțelegi bine, cît de cît constructive, creatoare, utilă în înțeles larg colectiv și în devenire. A te încăpățîna să fii cu orice preț **altfel** decît predecesorul, mai ales cînd acesta e Cineva, înseamnă a da cu capul într-un zid de granit, zadarnic, fără vreun efect de durată și stabilitate, postură ridiculă de meșter Manole ratat pentru că nu știe să sacrifice nimic din măruntul său orgoliu, la urma urmei. Nu sînt însă de acord că seamănă „prea îndeaproape" ! Rog pe cei care mai cred aceasta să mă recitească cu înțelegere și să mi-o mai spună o dată. Adaog că impresia asemănării cu Călinescu poate veni cumva și din „stil", din „expresie", ca să zic așa, din punerea în pagină a capitolului sau fragmentului. Îmi place și mie să nu par (deși sînt !) „metodic", uscat. Îmi place să apuc obiectul comentariului de unde îmi vine mai bine la îndemînă (așa cum dealtfel văd că fac toți criticii care-mi plac și care mi se par cei mai buni), să scriu liber, aproape oral, să nu plictisesc cititorul. Doresc apoi, fierbinte, să împing pe cititor spre citirea și recitirea operelor literare mari. Asta e și cauza pentru care, asemeni lui Călinescu, dar și lui Eugen Barbu, practic și eu citatul cît de larg pot, atîtător.

— Acum cînd pe terenul istoriei literaturii române contemporane raportarea la vreun model nu mai este posibilă ce formulă veți adopta ?

— Ba există posibilitatea raportării la un model. Propriul meu model, aplicat în volumul al II-lea îndeosebi și elaborat, cu oarecare abilitate, mai pe departe decît în vol I, tot după Călinescu. Cum am mai spus deja : O introducere generală scurtă — cu cît mai scurtă cu atît mai cuprinzătoare — care explică articulațiile sinuoase ale fenomenului în devenirea lui pe parcursul celor 40 de ani care s-au scurs de la Eliberare pînă azi și, apoi, tratarea materiei pe genuri. În interiorul fiecărui sector înșir cronologic (dar și logic !) micromonografii de autori (tratînd pe fiecare cu ce are preponderent : de ex. pe Zaharia Stancu la prozatori, deși el poate fi și un tot atît de mare poet ; pe Marin Sorescu la poeți, deși este și un remarcabil dramaturg ș.a.m.d.). Aceasta pentru că, după mine, autorii și operele cu adevărat mari, demni și demne a fi comentate într-o istorie literară, sînt **unicate** și suportă cu greu clasificări riguroase, științifice, ca într-un tratat de botanică ori de zoologie. Cît privește pe cei „de serie", ai să vezi, îi înșir și eu în „serii" mai mult sau mai puțin încăpătoare și complete, atît cît îmi îngăduie spațiul. Căci volumul al III-lea nu va trebui să fie mai mare decît cel de al II-lea. Poate chiar mai mic întrucîtva. Ar fi să fac ceva disproporționat.

— Dezvoltarea literară postbelică n-a fost lină. Pînă prin 1949 s-a prelungit valul literar antebelic. Din 1949 începînd se poate vorbi, chiar de mai înainte, de un fenomen nou, etichetat divers, dar mai ales ca proletcultist sau dogmatic. O altă optică literară apare în jur de 1960. Ce loc ocupă în viziunea dvs. aceste modificări de ritm și de perspectivă literară ?

— Așa este ! Între 1944—1949 se prelungește amestecul de stiluri interbelic, într-un fel de diminuendo cam... dezorganizat, agonizant. Brusc, la un moment dat, se instalează modul de a scrie al „comenzii sociale", de-l putem numi astfel, ori „proletcultist" cum văd că-i zici, ori poate (de la caz la caz, din parte-mi, la locurile potrivite, am arătat-o) mai degrabă, versatil. Și e foarte adevărat că odată cu apariția lui Labiș, a **Moromeților, a Bietului Ioanide, a Gropii** își face loc o optică nouă cu prelungirile ei benigne pînă în zilele noastre. Înregistrez toate acestea în istoria mea, în volumul al III-lea vreau să spun, care nu-i altceva decît **prelungirea** celorlalte două anterioare. Fatal menite însă, ceea ce se petrece imediat acum sub ochii noștri, într-o radiografie exactă, mie unuia oricum îmi va scăpa. Și cer iertare pentru asta, căci eu vin de departe, de la Coresi, Moxa și Varlaam. Am ochii, nu impăienjeniți, obosiți de drum lung, cred, ci deprinși a vedea numai de departe... E sarcina Dvs., a criticilor, să scrutați fenomenul din clipa de față cu priviri mai agere.

— V-ați oprit asupra „manifestelor literare" ale vremii ? Mă refer la unele articole tipărite de Marin Preda, de Eugen Barbu, la teoria adevărului integral, la aceea a reportajului literar, teoriile privind „generațiile literare", etc.

— Dacă au fost și dacă sînt „manifeste literare", cum le numești d-ta, prin caracterul lor individual și spontan (cu toate că ele se constituie în curente de opinie), mi se par totuși (prin comparație cu cele anterioare, din secolul al XIX-lea și din epoca interbelică) destul de **infuze**, chiar dacă vin de la autorități mari, precum Preda, Barbu și alții (adaog : Lăncrănjan, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu mai ales. Paul Anghel, protocroniștii în fine). Și altceva n-am a face decît să le tratez și eu tot **infuz** (însă, cît se va putea mai mult, deloc confuz, sper). Ele nu vor afecta deloc repartizarea materiei pe capitolele arătate, chiar cu riscul acuzației de rigiditate ce mi s-ar putea pune în față. **Opera** spune mai mult și mai temeinic decît orice **manifest** ce ar putea părea mai tîrziu ca un efect de conjunctură.

— În sfîrșit, această istorie a literaturii române contemporane, cum este de fapt volumul trei pe care-l discutăm, se va opri la cazuri : la cazul Arghezi, cazul Blaga, cazul Călinescu, prelungit din păcate pînă astăzi ?

— Da ! Au existat un caz Arghezi, un altul Blaga și Barbu, Voiculescu și, firește, Călinescu. Nu le ocolesc, le pun în evidență, la locurile cuvenite, în toate asociațiile și disociațiile pe care le fac pe parcursul expunerii.

— S-a vorbit despre proletcultism, dogmatism cu revistele, reprezentanții lor și victimele aferente. Intră această problemă în atenția autorului acestei istorii literare ?

— Perioada aceasta, eu sînt tentat, cum am mai spus s-o numesc mai curînd o specie de oportunism. Schelele ei mai persistă, încă, după părerea mea, uneori în forme deghizate foarte, subtile, subterane, cu aceleași efecte rele. Operele adevărate răzbesc la lumină însă orice ar fi.

— Perioada postbelică a fost literar vorbind perioada exprimării mai multor generații literare. Una din ele a fost numită generația pierdută deși este ilustrată de scriitori ca Marin Preda, Eugen Barbu, are la activ reviste ca „Albatros", „Revista cercului literar", suplimentul de la „Timpul", etc. Ce extensiune veți da acestei generații ?

— Răspunsul mi se pare simplu de dat pentru cine cunoaște bine **terenul** : Cei mai tari, Preda, Barbu, Geo Dumitrescu, Doinaș și alții au rezistat, au răzbit, s-au impus. Cei slabi (sau cei cu care destinul a fost ingrat) s-au pierdut. (Nu-mi place transplantul expresiei „generație pierdută", împrumutat de la Gertrude Stein, prin intermediul lui Ernest Hemingway, un povestitor pe care îl iubesc foarte mult. Era, dacă nu mă înșel, o etichetă ce se aplica grupului de scriitori americani rătăciți în Parisul primului război și înghițiți în anonimat. În măsura în care mi-a stat în puteri, am căutat să-i „recuperez" într-un capitol intitulat, cam... polemic, **Generația pierdută și recuperată**.

— O afirmație devenită loc comun susține că literatura care se scrie după 1960 mai ales egalează perioada interbelică. Din perspectiva celui care a scris o istorie literară oprită la anul 1940 cum găsiți această asertiune ?

— Întrebarea pe care mi-ai pus-o acum este esențială, cu totul tulburătoare pentru mine și pentru mulți ca mine. Răspunzînd repede, la primul impuls voi spune : NU PREA ! Nu sînt deloc de acord cu cei care afirmă insistent, prea insistent, „măreția" literaturii noastre actuale. Sînt chiar tentat să citez aici un pasaj din introducerea mea, (pe care însă, la urmă de tot, cînd voi sfîrși de rescris totul, o voi mai încă rescrie, doamne, a cita oară ? !), unde arăt că nu sînt deloc convins cum că marile opere scrise din deceniul al șaselea încoace egalează, eventual și întrec (după unii) marile opere scrise în

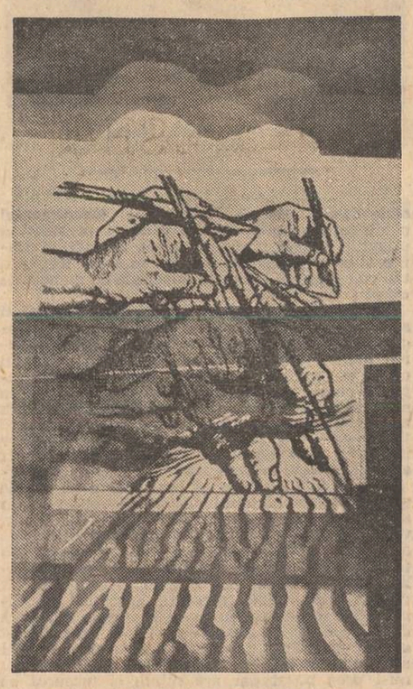

Georgeta Borusz : „Ritmuri cotidiene"

perioada interbelică, de Arghezi, de Blaga, Barbu, Bacovia, Sadoveanu, Rebreanu, Hortensia Papadat Bengescu, Gib Mihăescu, G. Călinescu, Mateiu Caragiale, Pillat, Voiculescu și alții, luați așa, la un loc, ca o forță și o valoare unitară, cum se cuvine să facă istoricul literar. Dincolo au fost, la mijloc de războaie, două decenii ; dincoace sînt de două ori pe atîtea și cel puțin de două ori pe atîția. (Cred că nu greșesc prea tare dacă aproximez numărul înnătorilor de condeie în mîini de după Eliberare în jurul cifrei de 2 000). Evoluția sinuoasă a fenomenului, cum spuneam, a dus la aplatizări și monotonii de serie. Lipsind unitatea, în înțeles profund, lipsește totodată mai ales diversitatea de stiluri și soliditatea construcției, din **Hanu' Ancuței**, din **Baltagul**, din **Frații Jderi**, din **Ion**, din **Răscoala**, din **Pădurea spînzuraților**, din **Patul lui Procust**, **Craii de Curtea Veche**, **Enigma Otiliei** și **Bietul Ioanide** (acesta din urmă pus de mine, pentru motivele arătate, tot dincolo), din **Plumb** (cu toate că apărut în chiar pragul primului război), din **Cuvinte potrivite** și **Flori de mucigai**, din **Joc secund**, din lirica lui Blaga și Ion Pillat etc.

Apoi nici nu stă prea bine să ne lăudăm noi înșine așa de insistent cu ce facem sau am făcut în trecutul imediat. Să lăsăm asta pe seama posterității. E mai prudent și mai... decent.

Totuși, mă întorc și zic : **Desculț, Moromeții, Groapa, Delirul, Principele, Cel mai iubit dintre pămînteni, Elegiile** lui Nichita Stănescu, **Imnele** lui Ioan Alexandru, ori **Manifest pentru sănătatea pămîntului**, ca să citez doar cîteva, sînt opere care pot sta oricînd alături de tot ce s-a scris mai valoros în limba românească. Există apoi o axiologie mai puternic marcată — la scriitorii de azi prin comparație cu cei interbelici — în direcția afirmării valorilor morale și a manifestării atașamentului patriotic, a militantismului superior înțeles și realizat artistic-ește (deși nu în toate cazurile !), pentru ceea ce am fost și sîntem, pentru ce luptăm spre a fi în viitor. Punctele de plecare sînt de aflat tot la precedenți. Între deviza artă pentru artă și artă cu tendință, spre a da un singur exemplu, dar anume ales, Camil Petrescu afirma, cum se știe, necesitatea imperioasă a **artei pentru adevăr**. E o poziție ideologică pe care a confirmat-o și o confirmă în continuare tot ce s-a scris și se scrie în ultima vreme atît la noi cît și în alte părți ale lumii. Zaharia Stancu, Beniuc, E. Jebeleanu, Marin Preda, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu (acesta, „profund", cumva — îndrăznesc să spun — „sofisticat", dar cu atît mai edificator !), Lăncrănjan (foarte deschis, expresiv, tranșant), Ion Gheorghe (într-un chip cam tulbure, cel puțin întrucît mă privește, însă demn de luare în considerație), Ioan Alexandru (foarte clar, convingător în grad înalt), Adrian Păunescu, mai ales, (acesta din urmă, pentru mine cel de moment, un fenomen de excepție, spre care converg linii de forță semnificative), Paul Anghel, prin tot ce au scris mai bun, se încadrează în această dreaptă legică, manifestare a fenomenului artei cuvîntului românesc : militantismul patriotic în marginile adevărului, asumarea responsabilității față de prezent și posteritate : „eu voi da seamă de a mele cîte scriu", spunea Miron Costin. O voi argumenta și o voi consemna încă o dată, strîns, sintetic, într-un scurt capitol final, cum mă voi pricepe mai bine. Îmi îngădui să adaog — deși asta ar fi să fie treaba celor care mă vor judeca cu lucrul gata terminat în față — că încerc, pînă la un punct, și gestul despărțirii (cum am făcut-o și pînă acum, dar nu s-a văzut prea bine) de G. Călinescu, în sensul nedepartajării prea decisive a esteticului de ansamblul cultural în genere.

— Există o specie preferată în proiectul pe care-l aveți ? Adică poezia, romanul, eseul ?

— Mi-e teamă ca, răspunzînd direct la această întrebare, să nu par prezumțios. În general îmi place să stau cuminte în banca mea, deloc inactiv însă, să observ și să trag concluziile cele mai obiective cu putință. În presa literară de mare tiraj, cum se spune, nu sînt văzut des. Asta și din pricină că am suferit, cu ani în urmă, o traumă care m-a marcat definitiv, m-a lecuit de dorința expresă de a scrie în presă neapărat. Scriu totuși, din cînd în cînd, numai la cerere, cu mare prudență. Am egale preferințe pentru poezie, roman, nuvelă, reportaje, teatru (cu observația că, în vremea din urmă, dramaturgia pare a-și constitui un statut aparte, opera finită apărîndu-ne abia după montarea ei pe scenă, cu substanțiale contribuții extraliterare, venite din partea regizorilor și actorilor). Nu agreez (nu-mi stă în fire, mărturisesc păcatul cu toată sinceritatea) eseul, chiar și ceea ce se numește cu un termen cam vag eseul românesc, dar mai ales eseul de critică și teorie literară. Asta m-a și determinat — odată cu alte motive de ordin strict obiectiv — să nu introduc în acest ultim volum, cum am făcut în cele anterioare, o secțiune dedicată anume eseului și criticii, la care bineînțeles mă refer constant, pe parcurs, în funcție de împrejurări. Și pe urmă, drept să-ți spun, mi-e silă de „găsti" (urît cuvînt !). Poate că ele nici nu vor fi existînd, cum am eu impresia, ca victimă ce le-am fost cîndva... Sau poate vor fi existînd în niște forme atît de încîlcite, de complicate, încît mie, care stau de o parte, îmi scapă. Să m-apuc să le aflu secretele ? Nu cred că merită osteneala. Și așa nu-mi ajung forțele pentru cîte am de gînd să lucrez. Iată deci pricina pentru care ți-am dat un răspuns atît de încărcat, cum nu-mi stă în obicei. Te rog să-l consemnezi totuși întocmai.

— Dacă nu mă înșel, ceea ce susține această carte, vol. 3, este că generațiile postbelice, mai ales generația Labiș, au înțeles cel mai bine spiritul tradiției noastre literare. Știți că mulți dintre autorii care vă ilustrează descoperirea sunt cel puțin controversați astăzi ? Ce sens acordați acestei împrejurări ?

— Da, așa susțin. Nu cred însă că e o „descoperire" a mea. E ceva de domeniul evidenței absolute. Și mai ales nu știu aproape nimic despre o „contestare" în bloc a generației lui Nicolae Labiș în critica literară de „la ora de față". Niște mici voci pe care le-am auzit în acest sens mi se par cu totul neglijabile, cu excepția aceleia a lui I. Negoițescu, prin referire însă numai la Nicolae Labiș care mă neliniștește un pic.

— Cîmpul de cercetare al literaturii vechi trece printr-o metamorfoză. Modernitatea literaturii române se mută înapoi. Cum apreciați aceste cîștiguri ?

— Tocmai ieșirea din specializarea îngustă a literaturii vechi, cu începuturi în ceea ce scriu Hașdeu, Iorga, chiar Cartojan, mai apoi decisiv prin G. Călinescu urmat de Al. Piru, au impulsionat cercetările atît de bine venite ale lui Virgil Cândea, Dan Zamfirescu, Al. Duțu, Ion Coman, Leonida Plămădeală (păstrez ordinea indicată de d-ta), adaog ultimele articole inserate în **Luceafărul** de către I. C. Chițimia, au lărgit orizonturile înspre trecutul îndepărtat și, totodată, au „modernizat" unghiul de privire asupra fenomenului, au contribuit la integralitatea lui, dacă pot să mă exprim astfel.

— Cum vedeți restituirea operei lui Eminescu ?

— La această întrebare voi da cel mai „banal" răspuns din cîte se pot da : Restituirea operei lui Mihai Eminescu este CAPITALĂ pentru cultura românească ! Volumul recent apărut (și apărat cu atîta dreptate de o seamă de condee, în frunte cu acela al colegului Pompiliu Marcea), al IX-lea, urmează, în mare, concepției lui Perpessicius. Este procedarea cea mai bună, cea mai indicată, de a traduce în practică dezideratul exprimat cu atîți amari de ani în urmă de către Nicolae Iorga.

— Ce efecte a produs asupra istoriografiei și criticii literare românești îndepărtarea lui G. Călinescu de la catedra de istoria literaturii române ?

— Numai efecte rele. Revista **Luceafărul**, prin dumneata, prin Pompiliu Marcea și alții, și-a făcut datoria în a le arăta, pe unele, în tot adevărul lor. Toate n-ar putea fi puse în lumină decît într-o istorie a criticii literare din ultimele patru decenii. Sînt convins că se va scrie o asemenea carte.

— Reeditarea istoriei lui Călinescu va modifica climatul criticii noastre ? Nu vă „intimidează" apariția acestei a doua ediții a monumentalei istorii ?

— De se vor produce sau nu prea mari modificări de concepție și de lucru în critica noastră literară, după reapariția **Istoriei** lui Călinescu, n-aș putea să fiu sigur de tot. Călinescienii vor rămîne în continuare călinescieni. Ba chiar își vor accentua această înclinare, văzînd că atitudinea maestrului nu s-a modificat cîtuși de puțin în cea de a doua ediție. Ceilalți vor rămîne și în continuare pe pozițiile lor. Ceea ce nu este, în principiu, deloc rău, în căutare cum sîntem (căutare foarte necesară !) a unei cît mai mari diversități de stiluri, atît în creația propriu-zisă cît și în critică. Sigur sînt însă că reeditarea **Istoriei** lui G. Călinescu, după și **alături** de tipărirea operei lui Eminescu, încă în curs, în „Ediția Perpessicius", va impulsiona puternic, va provoca o breșă în dogmatism (sau în rămășițele lui, dacă vrem), în rutină, în rețineri, în prejudecăți, sau cum voim să le mai zicem. Va îndemna la reeditarea și altor scriitori de prima sau de a doua mărime, nereeditați sau reeditați numai fragmentar.

Dacă mă „intimidează" reapariția **Istoriei** lui Călinescu ? Cum s-ar putea să nu ? Dar ea m-a intimidat, m-a înfricoșat și pînă acum. Mă înfricoșează dar mă și incită. Ard de nerăbdare, nesăbuit cum sînt, să mă văd **alături**, măcar de-ar fi să stau cu o treaptă sau două chiar la distanță de estrada catedrei Lui.

— Întrebare inevitabilă : cînd va fi gata cartea dvs. ?

— La mijlocul anului viitor, spre a putea apărea în 1984, la exact patru decenii de la Eliberare.

— Ce aveți de spus despre revizuirile lui Călinescu din a doua ediție a istoriei literare ? Sunt o concesie sau un salt calitativ ?

— Le-aș numi mai degrabă „îndreptări" și „completări". Zdrobitoarea lor majoritate merg în direcția corectării și acumulării de date biografice și bibliografice, judecățile de valoare și, în genere, comentariul operelor rămîninneed același. Au fost corectate și unele citate, după ediția mai bune și mai complete apărute între timp. Curios lucru, cumva ! Îmbogățirea „factologică" (cuvîntul a căpătat în ochii unora, în ultima vreme, un sens pejorativ !), în cazul lui Călinescu, nu duce absolut deloc la secăciune, ariditate și monotonie. Dimpotrivă, datele biografice sînt în așa chip puse în pagină de „romancierul" literaturii române încît provoacă, în continuare, încîntarea cititorului. Capitolul închinat lui Odobescu (cel mai „refăcut" dintre toate) este din acest punct de vedere o adevărată capodoperă. Mic „Balzac" construit strict pe baza documentelor, absolut „wissenschaftlich", cum îmi aduc aminte că spunea el cu încăpățînare voind a răspunde celor care îl acuzaseră de lipsă de spirit științific. Dar, adaog eu, voind să păstreze o simetrie, extraordinar de „kunstlich", în același timp. E un lucru care numai lui îi izbutește pe deplin. Oricum opera, în a doua ediție, a cîștigat nu numai cantitativ ci, din pricinile arătate, și calitativ. A mai avut apoi extraordinar de lucida conștiință de a-și vedea propria-i **Istorie** ca un monument istoric, piatră de hotar însumatoare dintre două epoci. Contemplîndu-l cu detașarea necesară, arhitectul miraculos n-a avut de operat decît retușuri și adăogiri pentru o definitivă consolidare. Concesii ? Impresia mea este că n-a făcut niciuna, mai exact spus : nimănui. Cel mult adevărului și sie însuși, în punctele în care (puține) i s-a părut a nu se mai recunoaște. Nu s-a abătut cu nimic de la principiul afirmat încă din 1947 : „știință inefabilă și sinteză epică". E o carte pentru toată lumea și pentru eternitate.

M. Ungheanu

REMEMORĂRI

Însemnări despre Marin Preda (III)

Într-o seară Marin Preda a sosit ca deobicei la Mogoșoaia, a oprit mașina în fața geamurilor sufrageriei și a coborît cu binecunoscuta servietă în mînă. A dat ocol automobilului cercetîndu-l îndelung, gospodărește, i-a încercat una dintre roți cu vîrful pantofului, a verificat ușile și-a urcat spre cameră.

La scurtă vreme, poetul Alexandru Andrițoiu a intrat cu un zîmbet misterios, s-a așezat la masa unde stăteam cu regretatul Nicolae Ștefănescu, dispărut în condiții dramatice la cutremur și ne-a șoptit jubilînd :

– Fraților, am pus mîna pe geanta lui **moncher...**

N-am avut timp să cerem explicații suplimentare înțelegînd fulgerător ce se întîmpiase.

Autorul **Moromeților** urcase pînă în fața camerei și, conform obiceiului, coborîse imediat după provizia de apă minerală.

Preocupat sau distrat lăsase cîteva minute servieta în pragul ușii. Andrițoiu, care trecea întîmplător pe coridor, „a furat-o" ascunzînd-o în odaia lui.

La cîteva secunde după ce Andrițoiu ne comunicase performanța, a coborît Marin Preda, agitat, nedumerit, s-a oprit în ușa sufrageriei, ne-a privit și a zis :

– Domnule colonel, (Nicolae Ștefănescu lucra în miliție), vreau să vă anunț că s-a întîmplat un lucru foarte grav.

– Ce s-a întîmplat, maestre ?, a întrebat sincer alarmat Nae Ștefănescu, ridicîndu-se în picioare ca un brav slujitor al legii.

– Mi-a fost furat manuscrisul romanului, a rostit prozatorul cu glas sumbru.

– Imposibil, a ripostat Andrițoiu.

– Exclus, am secondat eu.

– A fost furat, sublinia Marin Preda.

– Cînd s-a întîmplat fapta?, a zis profesional Nae Ștefănescu.

– Păi, moncher, acum trei-patru minute.

– Sînteți sigur că l-ați adus cu dumneavoastră ?

– Absolut sigur, moncher ! Am urcat și, în fața ușii, după ce am deschis, mi-am adus aminte că n-am luat apă minerală. Am lăsat geanta cîteva clipe și am coborît. Doar m-ați văzut, nu ?

– V-am văzut, moncher, am confirmat eu, dar n-am remarcat dacă aveați sau nu servieta.

– N-o aveam, o lăsasem sus. Am urcat rapid și cînd am ajuns nu mai era...

– Ați observat ceva suspect, vreo persoană necunoscută, ceva ?

– Parcă am văzut o umbră, dar nu-mi dau seama, că era întuneric pe culoar. Ce facem, domnule colonel ? Vă rog să mă ajutați în mod oficial !

Nae Ștefănescu s-a gîndit cîteva secunde, apoi a decis : întîi vom cerceta etajele și apoi aleile. Dacă a fost cineva din afară n-a ajuns prea departe. Maestre, dumneavoastră veniți cu mine la etajul întîi, Sandule, i-a spus lui Andrițoiu, tu cauți la etajul doi. Nea Mircea, (adică eu) te duci în sala de televizor și pe terasa de jos. După două minute ne întîlnim aici și vedem ce-i de făcut.

Ne-am răspîndit grăbiți și frisonați ca niște detectivi particulari. Eu cu Andrițoiu oprindu-ne din „cercetări" după cîțiva pași. Îl întreb :

– Unde-ai pus-o, mă ?

– E în cameră la mine.

– Te-a văzut cumva ?

– Nu cred, eram deja la capătul coridorului și era cam beznă.

– Și ce facem ? Prindem **hoțul** azi ?

– Nu știu. Să vedem cum evoluează lucrurile.

După două minute fix eram reuniți la locul inițial.

– Ei ?, a întrebat Nae Ștefănescu.

– Nimic ! a zis Sandu Andrițoiu.

– La fel, am susținut eu...

– Atunci, va trebui să aplicăm altă metodă, a zis ginditor colonelul-scriitor.

(continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

Rețete estivale : Din cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud".

Vișinată. Vișinile negre, bine coapte, le curățăm de cozi, le punem într-o damigeană mare, pînă la jumătate și acoperim turnînd deasupra vin roșu. Astupăm damigeana și o punem la răcoare. După două luni strecurăm zeama, mai adăugăm vin și o mai lăsăm două săptămîni.

Cidru de portocale. Curățăm două portocale de coajă, le desfacem în felii pe care le stoarcem ca să lase zeama. Adăugăm un pahar de vin alb cu miere de stup, o jumătate de coajă de portocală rasă și un pahar de vin roșu. Se lasă la loc călduț 2–3 zile. Iese o băutură excelentă.

carolina ilica

Iarbă roşie

Cînd dormi creşte sub tine o roşie iarbă.
O poţi număra, fir cu fir.
Trupul tău peste ea :
Un fachir.

Vine fratele-n vis, te ridică în braţe,
De patul de spini te desparte.
Roşul din visele tale : hemoragie
A spaimei de moarte.

Căluţul-de-mare

Se dedică sculptorului
Gh. Iliescu-Călineşti

Căluţ-de-mare ne-mblînzit de nimeni,
Noi te vedem, tu nu ne vezi.
O jucărie mică-n palma mării.
Nu baţi dintr-o copită, nu nechezi.

E-atîta joacă şi zburdălnicie
În trupul tău zvîcnind ne-ncălecat
De nici o nimfă şi de nici o rază
Care în lumea apei a scăpat.

Numai în nopţile cu lună plină
Vine-o sirenă şi te alăptează,
De-aceea glasul ei e-un cînt de leagăn
La care orice-auz se-nsomnorează.

Căluţ-de-mare, vesel Hippocampus,
Cum de te-ai cuminţit şi te-ai lăsat
Pe-un cîmp de lemn, în somnul unui om,
De mîinile lui aspre înfiat ?

Asemănarea

Semeni cu tatăl meu tînăr.
Doar strategia surisului tău
Mă opreşte să ţip.

Tu îmi aduci aminte alte vremuri,
Pe care fără voie le-am pierdut :

Luminiş cu brînduşile drepte
Ca luminările abia aprinse.

Fagi molipsiţi de-nfrunzire.
Piuitoare
Cuiburi de vrăbii.

Finul spre copt.
Curăţia fîntînii.

Fructe borţoase cu simburii umezi.

Caii scăpaţi în trifoi într-o seară.

Şi-ndeosebi
Grotele spaimei.

Şi aşteptarea
Miraculosului.

Ce bine semeni tu cu tatăl meu,
Cu tatăl meu tînăr.
Mi-e frică şi mi-e ruşine
Să te privesc în ochi.

Roua

Mai dragă mi-e roua decît diamantul.
Mai dragă mi-e roua, dar voi aţi uitat.
Ea se înalţă la cer, nu îndură amiaza.
Doar sîngele nostru o poate-ndura.

O, soarele cucerind jumătatea pămîntului
Şi-apoi jumătatea cealaltă !
Cu-o sărutare sparge ei roua :
Oglinda lumii.

Ea e apa cea vie, întremătoare.
Din boabele ei se adapă culorile ;
Cum galbenul ochilor mei se adapă
Din lacrimi încet-călătoare.

Cai verzi

Deschide fereastra, microbii-au murit
La treizeci de grade cu minus. Pe fringhii,

Cămăşi bărbăteşti apretate de ger.
Deschide fereastra şi ţipă.

Căci ţipătul tău se va face un sfredel,
Un ţurţur de ghiaţă zburînd spre urechi,
Înspre urechile ca două bolţi
Ale aceleiaşi peşteri.

Ecoul grăbeşte să nască. Dar, iată-l,
În aerul tare ca şarpele-n spirt,
Cai verzi pe pereţi — herghelie a minţii,
Minată de febră.

Cireşi şi mesteceni

Priveşte
frunzele roşii ale cireşilor !
Din ele s-adună, pe anul ce vine,
Roşeaţa de-obraz, tot mai rară,
Pentru cei care mint.

apoi năuciţii mesteceni,
Umezi precum nou-născuţii
Părăsiţi în pădure.
O, inconştientul lor gingurit !

petru dunca

Munci de primăvară

Pămîntul e pe jumătate amestecat cu sînge,
dar nu se poate face deosebirea între aceste
elemente.
Şi tata poartă în mîini o sapă
uriaşă iar din inima lui
curg rădăcinile semînţelor şi se
întind asemenea unor fluvii imense.
Nimeni nu le poate opri.
Sînt invulnerabile.
Sînt neodihnite
Sînt încrîncenate.
Şi tata înfige sapa în pămîntul
acesta amestecat cu sînge şi sparge
celulele pămîntului ca pe nişte
cuiburi de albine sălbatice.
Şi din ochii lui curg semînţele
se adună mormane cît munţii,
cît vasele, cît aerul.
Nimeni nu le poate opri
dezlănţuirile.
Şi tata loveşte pămîntul acesta
peste gliile umede, cuprinse de sînge.
Şi capetele semînţelor,
nespus de multe capete se rotesc
şi strălucesc
înspre inima tatii.
Se desface suferinţa pămîntului.
Se desface adînca lui meditaţie
şi gîndurile pămîntului,
capătă puterea pămîntului,
Lîngă inima tatii...

Dintele de lup

Am venit să mă aperi.
M-am uitat în sus pe apă
Şi-am văzut trei sori
Care-ntre ei m-au aşezat
Şi la tine m-au purtat.

Am venit să mă aperi.
Să mă aperi...

Numai fiara hăituită
s-a oprit. Avea ochii presăraţi
cu tăciunii aprinşi.
Erau opt bucăţi roşii, neimblînzite
care se zbăteau în osiile lor.
Stătea vîntul ostenit
cu cele nouăzeci şi nouă de aripi
întinse. Paseri multe
strigau în inima nevăzută a lumii ;
laptele precum sîngele se zbătea,
se lăsa în inimă,
de acolo, în cer
şi în sînge înapoi.
Se lăsa pe sine,
cel ce desfată străfundul şi oasele lumii.
Iar grămezile acestea
deschise precum gurile, nu sînt decît
vocile de pretutindeni, armele cele
strecurate pe ascuns în trupuri.
Acei copii zburători au supravieţuit
şi aburii zorilor cu arcele lor
s-au prins de corăbii şi de simburii rotunzi
aşezaţi în germinaţia cea zbuciumată.
Soarele s-a înrobit acestui ritm,
precum teama ce-şi ridică tulpinile şi aripile.
De atunci nici ochiul, întinsul,
al fiarelor, nu a mai sosit...

Dragonul de jad

Dragonul de jad să zboare.
Dragonul de jad ştie să înoate.
El întotdeauna ştie să alerge.
Cel care aleargă nu poate fi oprit prin
capcane.
Cel care înoată nu poate fi oprit cu năvodul ;
cel care zboară nu poate fi oprit niciodată
cu săgeata,

pentru că el urcă la cer
pe vînt şi pe nori.

O ZI SPRE SFÎRŞITUL SECOLULUI

vasile andru

Astăzi Daria este dusă la reanimare, un alt sînge, produs de alt trup, convinge inima ei şi tot restul să meargă înainte, să trăiască, Daria întinsă în pat. Daria incapabilă să spună mare lucru despre moartea pe lîngă care trecuse, mîna ta întinsă spre faţa ei şi, peste un timp, o lentă reacomodare cu viaţa, cu slujba, chiar răspunde în scris că va participa la un simpozion care n-o interesează deloc, asta e dovadă de chef de viaţă, îţi zici tu şi apoi eşti mai liniştit, îi citeşti un ziar din noiembrie.

Astăzi căzuse imperiul austro-ungar şi asta îţi stîrnea un mare entuziasm de a exista ; ştirea oficială apare în ziarele din noiembrie, începutul lui noiembrie cînd soarele trece prin constelaţia Scorpion, eliberarea se petrece totdeauna, în ce te priveşte, sub semnul Scorpionului. Mai precis : eliberarea este la tine valorificarea unei relaţii cu Scorpionul.

Prima uimire dintre tine şi Daria, accentuată de panica ce-o naşte singele la despărţirea a doi oameni care s-au iubit : că veniţi de foarte departe unul spre altul, că vă întîlniţi neaşteptat, scandalos într-un fel. Că năvăliţi unul spre altul, că treceţi peste lucruri îndeobşte oprite, că poftim cu ce vă alegeţi pînă la urmă.

Povesteşte-mi, cere Daria încă trăind, încă vie. Şi brusc, o dispoziţie a ei de a vorbi despre timpurile şi drumurile care se întretaie, destinele care se întretaie, nenorocirile care pot înrudi doi oameni.

Într-o zi ca asta suferinţa nu te distruge, calea prin care cunoşti suferinţa se cheamă Daria Estera, asta e mult, asta se întîmplă o singură dată. Născuţi la două extremităţi de ţară. Toţi cei de care eşti strîns legat, toţi prietenii tăi s-au născut la extremităţi de ţară, la finisterre, prea departe. Cînd moare cîte unul, îţi aduci aminte de asta, altfel nu.

O scrisoare de la tata : încearcă să te liniştească, să te distragă, foloseşte ortografie veche şi destule cuvinte nemţeşti latinizate în chip ciudat, făcuse şcoală austriacă, îi răspunzi la maşina de scris.

În ziarele de dimineaţă, în acest noiembrie,

Portret de Aurel Nedel

scrie despre căderea imperiului (evenimentul poate cel mai însemnat din viaţa ta, considerînd efluviile de energie ce le stîrnea la tine), şi despre eliberarea coltului de ţară în care trăiau ai tăi, colţ figurînd în actele imperiale cu numele de ducat ;

sau altfel zis : multe din cele ce aveau să ţi se întîmple se raportau, fie obiectiv, fie prin fascinaţia unui mare punct de referinţă, şi la căderea imperiului ; şi acum, ceva marginal : faptul că te năşteai în Gemeni, o zodie duală, se raporta cumva la un imperiu dual, şi zbaterea să-ţi temperezi contrastele rezultate din natura ta duală, din tensiunile a două astre tari care ţin în chingi soarele tău natal, să scapi de sub influenţa unui cer natal predispunînd cînd la stabilitate, cînd la dezbinare.

Natal : Alături de satul tău natal e un sat de polonezi, împămînteniţi de Ştefan Vodă ; azi în acest sat se alege primarul şi nu ştii dacă prin voinţa obştii ori printr-o manevră politică este ales un boiernaş moldovean cultivat, popular în ţinut ; el curtează o preafrumoasă fată din familia răzeşului Păun, este încă în secolul celălalt (vaga, indescriptibila percepţie a pădurii bucovinene din secolul trecut), n-ai să scapi niciodată de acel secol 19, străbunicul tău e reperabil şi asta spune totul ; dar în acest timp el încă nu-i străbunic, e tînăr şi-i plac fetele de la munte ; nu-i prea bogat dar are minte şi încearcă să compenseze prin asta tot restul. Un fecior al său, fiind înalt şi bine legat, este recrutat pentru garda imperială. Cînd reapare în sat, într-un tîrziu, nu-l mai recunoaşte nimeni ; este încă în putere, se însoară.

Astăzi sînteţi împreună, Daria cu o mare poftă de viaţă, Daria renăscută.

Nu vreau să mor, spune ea. Mi-e frică de moarte.

Rămîneţi împreună încă două ceasuri, Marcu divorţează şi încearcă un menaj cu Daria, dar nu reuşeşte decît să se cufunde mai tare în nenorocire.

Azi e înmormîntarea lui şi vei vorbi la timpul trecut, vei zice că a avut cîteva idei geniale, ajunse în tezele unor colegi care le prindeau din aer, a fost tînăr şi risipitor, făcut parcă să demonstreze că în această parte de vreme, aparent fără prăpăstii şi piscuri, ci doar cu biografii reflexive, într-o frică de a nu risipi ceva ce nu s-a adunat destul, într-o febrilă căutare de identitate, există totuşi un om care ratează superb :

Daria are un apăsător sentiment de culpă, are convingerea că provoacă numai catastrofe, că aduce răul oriunde apare.

cînd din toate astea ar rămîne un copil care să facă legătura între două războaie mondiale, între două cutremure de pămînt, cînd în toate astea sîngele nu s-ar pierde.

Astăzi aflaţi : Reapare Vicenţiu, pe neaşteptate, după o absenţă bine definită, acum tocmai discutaţi despre asta, vă miraţi amîndoi, o discuţie trebuie să aibă loc între Daria şi Vicenţiu, tu ce vei face, tu vei fi absent de la noua înfrîngere a Dariei, da, între ei va fi o aşteptare, o adulmecare, poate o nenorocire, Daria atrage nenorociri, are acest har care e încă activ şi care nu-i va trece decît cu tinereţea, apoi nu-i va rămîne decît mintea, adică nimic.

Staţi faţă în faţă toţi patru. (Nu, nu ai vorbit despre al patrulea, e şi aşa destul de trist. Nu ai vorbit despre Eulalia.) Aici toţi sacrificau : un prieten vechi, un iubit, un fiu, o casă, o trăsătură de caracter ; ori sacrificau lucruri mărunte precum o poziţie socială, o ascensiune : este o reacţie în lanţ a celor ce sacrifică. Daria trebuie — poate — să te sacrifice pe tine ; dacă însemni ceva pentru ea, sacrificiul va fi mare, nişte decenii. Două decenii.

Cu cine din familia mea voi fi semănînd, spune Daria ; i-am luat pe toţi la rînd şi am ajuns la concluzia că sînt cea mai păcătoasă, cea mai afurisită şi nu ştiu pe cine să fi moştenit — poate un pic pe mătuşa Clara, frumoasă şi rea, scorpia arborelui genealogic a rămas nemăritată şi neîmpăcată pe cine-i plăcea nu-l putea cuceri cine-o voia nu-i plăcea ei.

Îţi spui : Da, sacrifică, de aceea se justifică ; apoi, după ce-o face, îi pare rău, se căieşte, de ce a trebuit să fiţi doi, de ce se întretaie drumurile oamenilor.

Daria, ironic : Nici nepoata bunicăi Vera nu mă recunosc a fi.

Modelul a fost citat, bunica. Astăzi bunica Dariei, încă necăsătorită, adică fată, frumoasă şi curtată şi rîvnită de trei sate şi opt conace, se gîndeşte totuşi că-l va lua de soţ pe chipeşul ofiţer care ieri şi-a tras un glonte în piept, pentru ea, şi a scăpat ca prin minune. Astăzi chipeşul ofiţer, soţul ei, îl face a treia fată, pe mama Dariei, Renata : cea care va moşteni de la „modelul familiei" unele calităţi care au preţuire mai ales după ce trece naibii tinereţea, adică o fidelitate fără reproş într-un menaj cu rostul său pe lume.

Tu îi zici Dariei : Numai pentru tine a meritat s-o las pe Eulalia.

Prin acest gest, nici tu nu te recunoşti fiul părinţilor tăi, ei n-au rupt nici un legămînt şi poate ocaziile, ispitele nu le-au lipsit. Dar voi, ce ? Nici voi nu rupeţi nimic, voi vă treziţi într-o plasă deasă de legăminte nerupte.

Bunica : vizitează nişte rude în R.S.S. Moldovenească, are paşaport nou, viză pe o lună ; astăzi se întoarce, aduce veşti şi un aspirator, Daria spune că bunica n-o va ierta niciodată dacă se desparte de tine, asta te măgulеşte, asta te arată mai bun decît eşti. Bunica n-o va ierta niciodată : dar la vîrsta ei, la războaiele mondiale pe care le-a prins, la praful de puşcă pe care l-a mîncat, la bombele care au explodat sub nasul ei, la revoluţia care a trecut prin casa ei, la evenimentele pe care le-a trăit şi care au tot curs, prăbuşiri de legi vechi, detronarea regelui, împuşcarea unui bandit contrarevoluţionar din sat, şi toate celelalte, la anii ei aşadar e greu să ierţi o puştoaică precum Daria, trăită pe pace, şi totuşi cu o existenţă atît de ameninţată.

Daria, compensînd neîmplinitul prin mirare. Daria renunţărilor : Ce neaşteptată a fost venirea ta ! La început nu-mi venea să cred, ştii cum te priveam. Nu-ţi pare rău că ne-am întîlnit ?

Tu : Nu.

Astăzi ea ratează un măritiş, poate prea banal pentru ea, poate prea timpuriu, are abia 25 de ani, e în dilemă, a trece sau a nu trece pragul, mirele are ca zestre o grădină de cinci hectare ceea ce în timpul nostru e totuşi o grozăvie şi poate compensa multe alte lipsuri, Daria chiar doreşte acea grădină, nici mirele nu-i de aruncat, dimpotrivă, şi Daria plînge două zile că a dat cu piciorul în nunta aceea, ispititoare ca orice mit, se împacă încet cu soarta ei, trec doi ani prea grei, un fel de ispăşire nedreaptă, apoi iarăşi un echilibru.

Nu pot să mă sufăr, zice Daria. Oare dînşii, părinţii, au trăit cu rost ?

Mama Dariei. Are zece colegi cu funcţii mari, în comisii şi comitete, toţi îşi amintesc azi de ea, de Renata, de firea ei francă, de exmatricularea ei din Facultate, în faţa Renatei toţi sînt datori cu o reluare a vieţii de la capăt ; ei se simt importanţi, implicaţi în istoria contemporană, servind revoluţia ori profitînd de pe urma acesteia, sînt importanţi şi oarecum puşi în inferioritate de Renata. Cînd o vezi pe Renata, zice unul din foştii ei colegi, îţi vine să încetezi brusc cu laşităţile. Renata suride, nu crede.

Despre mama ta : un elitism care se ignoră ; născută în anul Dragonului, după calendarul chinezesc ; semnează cererea de intrare în colectivă, cu convingerea că semnătura ei nu poate trece înaintea celei a soţului, care oricum e singura valabilă.

Cum converg căile : destinul Dariei este să focalizeze, ea e centrul acestor întretăieri. Astăzi fumează enorm, dintr-o răzvrătire.

E încă în viaţă, e încă idealistă, încă se uimeşte că-i cea mai năstruşnică din familie ; încă îţi mai îndeamnă să-i spui ce-ai făcut tu înainte de a o cunoaşte ; e bolnavă de cîteva zile, te ascultă, suportă numai istoriile adevărate, numai cele care au o legătură cu voi doi, toate cîte vi se întîmplă, fiecare propoziţiune e un subiect de roman,

tatăl tău scriind un memoriu către subsecretarul de stat pe lîngă Departamentul economiei naţionale pentru colonizare şi populaţia evacuată, dar memoriul rămîne necitit multă vreme, azi cade încă un guvern, al treilea într-un singur an, se face praf şi pulbere, în ziarele de dimineaţă scrie despre procesul marii trădări naţionale, iar acum cade monarhia octogenară (mai precis, în etate de 81 de ani), acum plouă mult, Siretul debordează şi face inundaţii întrerupînd cursurile la şcoala ta, tovarăşa dirigintă nu încurajează prietenia ta cu o coreeancă din colonia de orfani de război —

Despre asta nu mi-ai spus, cum arăta, era drăguţă ?

Da, drăguţă şi sperioasă.

Ce s-a întîmplat cu ea ?

S-a reîntors în Coreea după ce la ei s-a terminat războiul.

„Metaforă" de Dan Băncilă

Ai ţinut la ea ?

Da.

este un prezent consubstanţial trecutului, îţi dai demisia de la Facultate, primeşti un premiu literar, cutremurul de pămînt dărîmă un bloc la picioarele tale lîngă Continental, toate astea se petrec deodată, adică ele fac o lavă psihică, o limpede putere psihică, percepi tot ce s-a petrecut ca fiind doar o altă tensiune a prezentului.

Mina Dariei prin părul tău, pe tîmplă. Încă te mai abate spre discuţii despre fostul tău ducat, povesteşte-mi, cere. Iată.

Astăzi 31 octombrie cade imperiul, bucuria surpării lui te însufleţeşte de atunci şi pînă acum, împărăţia îi dezleagă pe supuşi de jurămîntul de credinţă, gest elegant şi util vouă, încă se mai dau lupte pe undeva, încă mai moare cîte un soldat, azi dimineaţă bunicul tău Ambrozie moare pe un front îndepărtat în Italia, iar celălalt bunic moare în drum spre casă, de o rană primită acum trei luni ; amîndoi deci răpuşi într-un război care se va numi de întregire, ţinutul tău natal e realipit României, ai tăi îngroapă pe unul din bunici. Azi tatăl tău se însoară şi izbucneşte al doilea război zis mondial, azi te naşti tu în plin război, ţi se pare ciudat că şansa naşterii tale n-a fost curmată de un război atît de blestemat, te înfiori că mama ta e în stare să te aducă pe lume ; tot în plin război, în refugiu, se naşte soră-ta Maria-Flaminia.

Daria : Aş vrea să semăn cu Flaminia, aş fi vrut să am felul ei de a integra neîmplinitul.

Tu înţelegi : Întîi să ai un loc al tău, locul de unde să te împotriveşti. Daria căutîndu-l. Aşa ca un lotus în căutarea mlaştinii, a noroiului.

Daria se miră : a fost atît de lung drumul bunicilor ei spre casă, ea nu-i de faţă, nu-i născută, se miră nenăscută, azi ei au pornit cu căruţele, frontul se apropie vertiginos, avioanele fac raiduri de recunoaştere, bubuie un tun, o ghiulea scurmă pămîntul sub roata căruţei, caii gonesc şi cad sleiţi, după un popas pornesc iar în căutarea unui limb de ţară fără război şi fără probleme, există o Oltenie cu speranţe de linişte, un Turnu-Severin bombardat îngrozitor de americani în ajunul Paştelui, astăzi e linişte, deodată, şi este o defilare de 1 Mai, astăzi Renata e exmatriculată de la Facultate pentru că a vor-

teatru

Deşteptarea primăverii

Nimic mai potrivit pentru nişte tineri la început de drum, decît confruntarea cu unul din textele pe cît de dificile, pe atît de semnificative ale dramaturgiei universale moderne. Studenta din Iugoslavia, Virginia Marina-Guzina — deopotrivă elevă a Cătălinei Buzoianu şi a Eugeniei Ionescu — debutează pe scena Casandrei cu celebra piesă a lui Wedekind. Trezirea la viaţă — parafraza din titlu — introdusă într-o ecuaţie mai largă (grupul de adolescenţi vine la rampă pentru a reda „tragedia copiilor" dar şi tragedia părinţilor) a fost speculată sub raportul incidenţei de stare dintre interpreţi şi personaje (actorii într-o anume măsură se joacă pe ei înşişi dar îşi impun şi o anume distanţare, mai vizibilă în pasajele de compoziţie). Dorind să potenţeze capacitatea fantastică a autorului de a transfigura realitatea, profitînd de sursa continuă de echivoc pe care formula alegoric-simbolică a piesei o implică, echipa s-a lăsat antrenată cu evident interes în demonstrarea tezei morale a distrugerii personalităţii, a degradării condiţiei umane : cei lăsaţi singuri în faţa realităţii agresive şi necunoscute, cei sensibili, sînt zdrobiţi. Protestul împotriva filistinismului de orice fel se impune iniţial ca un refuz instinctual (vezi respingerea „cămăşii pocăinţei") care se va constientiza pe parcurs. Conturul fanteziei labile e sugerat de scenografia lui Puiu Antemir. Stăpînind ritmul limbajului (spectaculos în sine), alternanţa badineriei cu interiorizarea, registrul cînd poetic, cînd prozaic, cînd grotesc, cînd tragic, actorii-studenţi îşi prezintă personajele cu deosebită aplicaţie. Ana Ciontea, cu un neastîmpăr continuu, cu o privire deschisă, iscoditoare, avidă de a şti totul, cu o fragilitate străvezie a trupului, e o autentică Wendla. Claudiu Bleonţ, prin întregul comportament, îl înfăţişează pe Melchior ca fiind un ins de un calm înşelător, capabil de mari revolte ; ochelarii îi dau un aer de maturitate asumată prea timpuriu. Cătălin Ciorner exteriorizează contorsionările sufleteşti ale lui Moritz : lipsa de sprijin (ochii lui caută mereu aprobarea interlocutorului), deruta în faţa unor solicitări copleşitoare, nehotărîrile îi sînt materializate în mişcări frînte, neduse pînă la capăt (gestul final al sinuciderii se consumă de altfel undeva în culise). Traute Roth în Ilse, sub aparenţa frivolităţii lasă să se descopere treptat o sinceră sete de viaţă şi frumos, o nevoie permanentă de comunicare cu semenii ; regresia în lumea copilăriei la care face apel eroina consonează cu fizionomia, cu naturaleţea, prospeţimea interpretei şi afectarea uşoară în pronunţie poate indica o candoare nepervertită încă. Mirela Nicolau are ocazia ipostazierii unei personalităţi la două vîrste : Martha — şcolăriţa plină de seriozitate, reţinută, docilă — întruchipare incipientă a acceptării, a resemnării femeilor asemeni Doamnei Bergman care, încorsetată de o morală stupidă, refuză să discute cu propria fiică despre adevărul dragostei — masca tragică a unei false, ipocrite austerităţi. Tudor George, ca director de gimnaziu, mimează demagogia în delirant exerciţiu al funcţiunii iar ca adolescent are exuberanţa unui Don Juan livresc, rostind tirade cu noblеţe şi mişcîndu-se cu eleganţă. Esthera Neacşu în Doamna Gabor este o îngăduitoare mamă, eventual o bună confidentă conştientă de propria-i feminitate, dar care se dovedeşte slabă, mult prea slabă cînd e vorba să-şi apere băiatul. Alternativ, în Thea este adolescenta zvăpăiată care manifestă o hazlie cochetărie. Marian Râlea cumulează tipul elevului miop Georg, suficienţa părintelui care în numele convenienţelor uită de sentimentele paterne firesti — Domnul Gabor, stereotipia ridicolă a pastorului Kahlbauch, obtuzitatea cocoşatului profesor Zungenschlag. Inventivi, Corneliu Jipa, Robert Linz, Helmuth Jacobi sînt pe rînd elevi şi profesori.

Irina Coroiu

film

Mephisto

Într-un repertoriu cinematografic estival dominat copios de producţii mediocre, de reluări comerciale, filmul lui **Istvan Szabó** rămîne o fericită excepţie pentru cinefili. Laureat în 1981 cu premiul pentru cel mai bun scenariu la Festivalul de la Cannes, încununat cu puţin timp în urmă cu premiul Oscar pentru cel mai bun film străin, **Mephisto** se remarcă prin calitatea realismului lucid, prin rigoarea formală a construcţiei epice, prin exemplara dezvoltare a subtextului unei naraţiuni doar aparent liniare.

Eroul romanului lui **Klaus Mann**, care inspiră scenariul filmului, a avut drept prototip un personaj real — actorul şi regizorul german **Gustav Gründgens**, ajuns în 1937 director al Teatrului de stat din Berlin. Cineastul păstrează în film din datele realităţii în afara memorabilelor variante ale rolului Mephisto şi alte personaje ale vieţii artistice din Germania deceniului patru, **Elisabeth Bergner**, actriţa ce a emigrat din cauza dictaturii naziste şi **Hans Otto**, actor comunist, victimă a Gestapoului.

Mai mult decît poveste a vieţii unui actor, în film **Hendrik Höfgen**, mai mult decît radiografie a adaptabilităţii sale la un regim dictatorial, pelicula lui **Szabó** îşi concentrează discursul asupra demitizării unei pseudolibertăţi artistice în absenţa unor valori morale ferme.

Procesul de subordonare lentă trăit de **Höfgen**, motivat aparent de vanitate, de sentimentul de siguranţă oferit de popularitate, este demonstrat printr-o implacabilă acumulare de compromisuri, într-o inteligentă utilizare a laitmotivelor revelatoare. Cineastul urmăreşte integrarea treptată a eroului său în seismele politice ale ţării, paralel cu procesul de constituire a dictaturii şi a ecourilor acestuia în viaţa artistică (expoziţia de sculptură, conferinţa de presă la teatru).

Tragedia actorului polarizată între cele două variante ale rolului Mephisto, prima în cheia romantică, a ingerului decăzut (propusă în realitate în 1932 de **Max Reinhardt**), a doua conform ideologiei fasciste, ca partitură a unui zeu al tenebrelor, dinamizat de voinţa puterii, este condusă într-un expresiv final ce atestă în fond anularea personalităţii individuale, treptata metamorfoză a omului în obiect.

Interesantă în demonstraţia lui **Istvan Szabó** este tocmai inversarea termenilor din paralela scenă/viaţă cînd în ultima secvenţă **Höfgen** ajunge departe de idealul personajului interpretat, un simplu om cu luciditatea şi voinţa anulată, un nou înger căzut pe altarul credinţei în non-angajarea artei sale.

Neocolind elipsele, digresiunile favorabile accentuării momentelor de mare tensiune existenţială, **Szabó** nu refuză nici polivalenţa parabolei eliberată de didacticism prin forţa unui realism eficace şi convingător.

În afara interpretului principal, **Klaus Maria Brandauer**, alţi cîţiva excelenţi actori au fost aleşi de regizor pentru interpretarea principalelor partituri : **Idikó Bansagi, Krystyna Janda** (interpreta favorită din ultimele filme semnate de **Andrzej Wajda**), **Karin Boyd, Rolf Hoppe.**

Deloc spectaculoasă, imaginea lui **Lajos Koltai**, fin portretist, explodează vizual în secvenţe remarcabile (dansul măştilor la a doua căsătorie a lui **Höfgen**, finalul pe stadion, sărbătorirea mareşalului) prin plastica semnificaţiilor, prin mişcarea în cadru.

Mephisto rămîne prin polivalenţa ideilor un film ce merită revăzut pentru descoperirea integrală a adevărului mesajului său.

Călin Stănculescu

bit ceva ce nu trebuie, a evocat și a apărat ceva ce nu trebuie, ea plînge, astăzi ea își distruge viața, dar încă nu-și dă seama că-și distruge viața ; iubitul ei, tatăl Dariei de mai tîrziu, iese țanțoș pe poarta de fier a pușcăriei dintr-un orășel ardelean, are o bocceluță sub braț și gîndul numai la Renata, nici el nu-și dă seama că-și distruge viața, că un unchi îndepărtat a fost primar cîndva cînd nu trebuia să fii primar, naiba l-a pus să se afirme tocmai atunci, societatea o cotea cînd la dreapta cînd la stînga, trebuia să mai aștepte ; dar el o iubește pe Renata și asta aduce marea reparație, și așa, într-o zi, acum spre seară, începe viața de embrion a Dariei, viața ei intrauterină, un poem acvatic, o plutire în mediul acela întunecos și nădușit, ontogenie care repetă filogenia cum ar zice savantul, apoi explozia Dariei la lumina zilei, ieșirea ei brizantă, prea furtunoasă, era s-o ucidă pe mama care acum, născînd-o pe Daria, are viziuni ciudate, delir mistic, Dumnezeu i-a dat o misiune între pagini. Daria are astăzi 37 de ani, adică este cumva spre sfîrșitul vieții, și se miră cum Renata, venind din altă margine de țară, l-a întîlnit la capătul călătoriei pe viitorul ei soț, printr-o întîmplare a ultimului război.

Da, evenimentul acesta atît de recent, atît de apropiat și de ciclic, căderea imperiului, îți stîrnește o vitalitate rară, plus vitalitatea primită genetic, vrei un copil, cu Daria, dar încă n-o cunoști, ești mic, ești chemat de învățător la tablă, ești în opinci, rezolvi o problemă, prea complicată pentru mintea literatului de mai tîrziu, dar o rezolvi, ești lăudat de învățător, învățătorul plînge, azi a murit Stalin, ești prea mic să știi ce înseamnă asta, ești prea mic să știi ce vrei, ce vei ajunge, prea mic ca să știi cine ți-a dinamizat mai tare energia lăuntrică, cine ți-a stîrnit mai tare straturile obscure, pulsionale ale firii, ce stea căzătoare a răvășit mai tare noaptea ta, ce ecou de nume, ce ferment de țintă au făcut să se miște în tine plăcile, adînci animale, să se cuteze, să plesnească, să elibereze puterea care nu-ți va ajuta la nimic altceva decît să vezi că lumea e mai mare cu o nerostire,

azi a fost asasinat Gandhi (a cîta oară răpuneți un mahatma!), a murit Nehru, a murit Ana despre care scrii un roman, discuți cu Antonio Rubén despre asasinarea lui Che Guevara și a Taniei. N-ai putea suporta moartea Dariei, mai spui.

Aș fi vrut să călătoresc, spune Daria.

Azi călătoriți, ești cu ea în Bulgaria, vi se spune că în această nișă e urna cu inima reginei, vi se spune despre dragostea ei secretă,

Sculptură de Justin Năstase

• grozav că o regină iubește un luntraș, un grădinar, vă bucurați pentru grădinar, ferice de el, de ei, naturalul din voi le dă dreptate, nu știți pînă unde au mers ei cu iubirea lor, dar sînteți gata să dați dreptate unui eventual adulter regal, voi înșivă inserați o vreme în ecuația unui adulter patrician, să zicem așa, nu sînteți în stare să-i condamnați. Altă parte a ființei voastre condamnă să ai un soț rege și să vrei să-l înșeli, ți se face greață cînd auzi lucruri din astea, prea multă ispită și cădere, stați o zi întreagă în grădini, umblați pe cărări labirintice, reveniți la urna cu inima reginei, stați un ceas, asta răscumpără ceva, adică jumătatea frumoasă a păcatului. Ați rămas singuri, autocarul a plecat demult, ați fost dați dispăruți, vă găsesc polițiștii a doua zi, vă chestionează într-o limbă în care vă e imposibil să răspundeți în ciuda științei voastre filologice, sînteți predați la ambasada română.

Ce a urmat : Sînteți conduși sub arme în patrie, iar voi cu capul în nori vă întrebați cine are dreptate, regina femeie sau șacrul casei, acum adormiți pe bancheta mașinii fără a fi rezolvat problema, fără a fi găsit locul geometric unde înțelepciunea trupului întîlnește rigoarea legii scrise.

Aș fi vrut să călătoresc mult, spune Daria. Să văd Scandinavia, cîndva.

Altă călătorie o faceți la Virful Omul, un fel de ax de piatră în jurul căruia, din vîntoase și cețuri, se întrupează țara. Dormitorul, bastonul alpin, lumea aceasta căutînd ceva, amăgindu-se cu ceva. Furtuna zgîlțîie cabana. Cehi uzi leoarcă usucă pașapoarte la sobă. Caranier nebărbierit numără bani. Alaltăieri s-a prăbușit de aici un alpinist de 23 de ani.

Daria se oprește și privește îndelung ciinii-lup. Vrea un ciine-lup, dar astăzi e prea tîrziu, degeaba i-l aduci. Ochii ei întrezărind încă ochii ciinelui-lup ; apoi fixîndu-se, mari și halucinanți, spre tine.

Cît drum ca să ajungeți aici : Daria respirînd greu, ca și cînd ar smulge aer din aerul lumii, din aerul altora ; ca și cînd și aerul i s-ar împotrivi, cum i s-au împotrivit toate în viața asta. Spre seară se liniștește, pare împăcată, pare un eșec care se contemplă pe sine, și tu, lîngă suflarea tot mai slabă a plăminului său, spaima tot mai înceată a inimii ei, pulsul tot mai firav al sîngelui ei, anii ei răsuciți convulsiv prin anii tăi.

Nici nu trebuia să mai spui : Daria moare toamna, într-o zi umedă, nu mult după Sfînta Maria-Mică.

ștefan radof

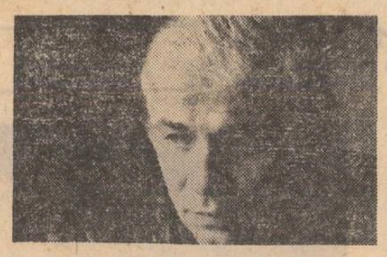

În ramuri păsările sîngerează

Curînd vom săvîrși la tencuirea
ultimei grădini.

Să ne privim ne-au mai rămas
ferestrele de iarbă.

Uitînd să rupem flori,
să facem daruri,
vom renunța la mîini.

În ramuri păsările singerează.

Soare-Galben-Calule

Calule-galben de Soare
ține-m-aș-ține călare ;
mă mai locuiesc un timp
pin-m-oi lepăda de chip,
să te scald la vară-n griu,
să-ți spăl hamurile-n riu.

Cal de Soare-galbene,
rugini-mi-ar zalele ;
Mult ne-am fost
și ne-am umblat,
ce-am iubit
n-am înviat
și-am plătit cu cîntecu
ca lupu cu urletu.

Soare-galbene și cal ;
e-un ajuns
de-ajuns la mal,
unde fluiere de șarpe
trece-ne-or
și ne-o petrece,
vamă scundă-vamă rece,
peste marea fără ape.

Galben-calule și Soare
ochii tăi sînt vindecare
pentru-aceia-ntunecare,
unde șade și imparte ;
Cavalerele-nemoarte.

Pasărea Mamă

Îndelung, delung...
se-njunghiaseră mulți cai
într-un acel amurg,
nelume veneam
ținîndu-mă de cer
și-am fost tăiat de om
cu-o sabie de înger ;

și îndelung, delung...
a fost ca dinspre mine
spre lume să decurgă
Nestirea de cuvinte,
doar dragoste și teamă,
m-au dat spre locuire
într-o pasăre Mamă ;
și îndelung, delung...
la o apă
sub un tei
m-a-nvelit în culorile Ei
și murea.

Ca îndelung să-i fie,
nevindecată-durere,
nașterea mea.

Dumitru Grigoraș : „Fete dobrogene"

virginia carianopol

În somnul meu

Aripa înaltă
Imaculată,
Strălucitoare,
Pînă la ceruri
Suind
Și eu
Ascunzindu-mă
În somnul unui melc
Călătorind prin visul său,
Călătorind,
Fără încetare
Învățînd mersul apelor,
Mersul luminii,
Semnele altor lumi,
Pînă cînd
Aerul se făcea albastru,
Tot mai albastru,
Apoi transparent...
Întunericul venea
Încet,
Fosnind
Îndurerat
Și apele lumii
Heraldic cădeau
În somnul meu
De anotimp
Însingurat.

În caleașcă înaltă

Doamne,
Un vis mă poartă
Peste Marea Moartă

Doamne,
Tine-mi visul
Și mă du din lume
Peste alte hume
În caleașca verde
În caleașcă înaltă
De partea cealaltă
Prin abis de vamă
Peste a lumii rană
Apă peste ape,
Departe,
De noapte...

Ireal

Veneam din lumea
De foarte de departe
Din veșnicii
Mai palide ca floarea
însingurării mele,
Noapte de noapte
Nălucă mă făceam
La ușa tăcerilor oarbe

Era tîrziu
Sub cerul lumii
Mă pogoram
Sub semne de mult stinse
Și sub steme moarte
Și nu mai știam
Unde
Și cînd,
Uitasem pînă și veacul...
Era mai încolo un fluviu
nesfîrșit
Și o luntre subțire de vis
Apoi,
Se făcea tot mai tîrziu
Și mai întuneric
Și nu mai știam
Unde
Și cînd
Începe
Ireal,
Absurd,
Tărîmul acela
Atît de promis...

Pentru o clipă

Singură
Incepusem să deslușesc
Semne de nimeni știute
Călătoream deja,
Netulburată
Spre alte lumi
Mai tîrzii și inalte
Totul impietrit
Și nici o adiere...
Văzduhul părea foarte adînc
Și ca imbălsămat
Singură în tot universul
Păream ca o lumină a
cerului
Deopotrivă
Și moartă
Și vie
Pentru o clipă,
Văzui cerul
Și locul stelelor
Așa cum era
Înaintea nașterii lor
Dinadins,
Parcă fusesem zidită
Intru lumină și întuneric
Ca de gheață
Și totuși fierbinte
Alături călcam
Cu talpa arsă
Pe albele reci oseminte.

Înafară

Venise
Ora anume
A anotimpurilor
Nevăzute,
Ireale,
Unde și Viața
Și Moartea
De-a valma,
Nescrise stăteau
În nici un fel de calendare
În jur
Întuneric fosnind
Și ceturile
Moi
Și reci,
Prin care spre mai
îndeparte
Lung,
Umbra de răcoare îți treci

Totul părea, în așa fel
Că parcă mai trecusem
Cîndva pe acolo
Într-o altfel de viață
Sau vis
Mai stingher,
Acuma însă,
Simțeam cum lunec
Tot mai mult
Înafară
Prin cea mai înaltă
Poartă
La cer.

petre ivancu

Evanghelina

Ay, ay, pierdută Evanghelina
Sentimentele tale nu mai au ton
Pun viața mea în loc de fisă
Și cade uitarea din telefon

Te-am așteptat carte de carte
Rătăcind prin mine ca într-un circ pustiu
Aluneci prin peșteri tot mai departe
Mi-e mina așteptare și nu mai pot să scriu

Căruțașii norocului de mult au plecat
Drumul ruginește sub urmele lor
Mi-a ars tinerețea prin marile gări
Așteptînd să vină ordinul de zbor

Ghidul bătrîn de singurătate
Iluminînd sub zăpezi atît am rămas
Cuvintele tale ard în neștire
Peste veșnicia turnului cu ceas

Ay, ay, pierdută Evanghelina
Te aștept, te aștept la vama de jos
Cum cade carnea de pe mine
Tot învățînd să mor frumos.

Elegie de seară

maică, maică, rău mă bate
vîntul din ce-nu-se-poate
spaima clipei vinovate
mă lovește dinspre tine
biciul lacrimii senine
și mă arde peste față
precum moartea peste viață.

că din cîte paseri sînt
numai paserea-cuvînt
se lasă în arderi line
peste țipătul din mine.

maica mea călcînd pre moarte
te aștept de-un veac de cărți
să te-ntorci maică din morți
ca să te zidesc în carte.

au înflorit ochii mei
peste coala de hîrtie
ce zăpezi ne cîntă-n oase
urma ta ne mai rămase
un izvor de apă vie.

usca-mi-s-ar viața mie
și voi plînge prin copii
maica mea te-aștept să vii
la pustia din pustie.

sînt aproape de Departe
am trecut și vămi și porți
maica mea călcînd pre moarte
te aștept să vii din morți.

nicolae petre vrânceanu

Pasageri adormiți

Deșirate, mărgelele ploii
se sparg pe trotuare,
blana de urs a cerului
ne acoperă.
Cu ochi fără somn
ferestrele încearcă să vadă
sub ce stele se deapănă
drumul nocturn.
Către ce țărmuri ne îndreptăm ?
Hei, adormiți pasageri
ați putea să spintecați
burta monstrului cenușiu,
voi, singurii în stare
să înălțați roșul sîngelui-steag,
și să deschideți în norii
de deasupra frunților,
incredibile porți
așteptatelor ere.

În gări le

Mereu se despart în gările lumii îndrăgostiții.
Se pierde pe calea de ceață a zării
femeia sau omul iubit
din gări se pornește departe, în vid,
lăsînd anii-n urmă, lăsîndu-ți părinții.

Mereu am plecat din cîte o gară pustie
știind că la capăt m-așteaptă ostil doar
cîmpul de luptă.
Sătul de algebră și geometrie,
bagaj am o carte și-o inimă suptă.

De-atîtea plecări nu pot să mai știu unde sînt,
în gările mele — nici chiar o falsă iubită
cu flori.
Peroanele reci m-au privit așteptînd,
cînd nu am plecat, să vii tu uneori.

Prelungă toamnă

S-a înăsprit vinul la cramă
trec turmele către iernat
în bruma rece ca-ntr-o vamă
trec cele vii în increat.

În brunul ochilor de nucă
tăria soarelui apune,
emană, viu, un dor de ducă
și o păgînă rugăciune.

Lumina ta-n prelungă toamnă
căldura singelui o crește
suflarea vieții tale, doamnă,
un mugur nou pe ram ivește.

Il va ucide ghiara iernii
sau va-nflori a doua oară ?
Căldură de sub munții Cernii,
desfă-mi iar floarea să mă doară !

Vara

Și totuși, vara asta nu-i
mai luminoasă ca oricare,
și nici ca iarna ce-o avui
fosnind zăpezile-i fugare

cînd troieneau nămeții puri
în drum spre Dunăre, la tine,
sub nori apăsători și suri,
sub frigul ce tăia subțire.

Azi, macii roșii, griul copt
îmi amintesc din nou dogoarea,
cu funia-mpletită-n opt
pe mijloc întețind strînsoarea

de patimi, sprinteni spiriduși,
purtîndu-și focul peste fire,
jucîndu-și șerpii pe sub uși,
mușcîndu-mă cu amorțire.

Îndepărtată ești acum....
Dunărea curge tulburată,
se duce vara ca un fum...
Noi n-am trăit-o niciodată.

plastică

Ecranul de ceață

Gabriel Catrinescu vede parcă realitatea cu ochii întredeschiși, în momentul incert al trecerii de la luciditate la reverie. Peisajele, naturile statice, portretele sale lasă impresia stranie a unor lucruri văzute printr-o fereastră udată de ploaie sau pe care zăpada și gerul au depus un strat translucid de gheață dincolo de care orice contur devine incert. Formele ca atare nu sînt foarte clar precizate ; ele se dizolvă unele în altele. Uneori par a fi lichefiate și a se scurge în toate direcțiile. În dispersiunea lor gama cromatică se restrînge ; tonurile se apropie unele de altele pînă la a se confunda. Ecranul translucid așternut între pictor și univers este reflexul unui anume mod de a funcționa al memoriei vizuale, tentată să înlăture din ea crîmpeie de imagini tinzînd a se recompune Atunci cînd pictorul pare a fi mai hotărît în delimitarea maselor de culoare și a precizării volumelor, tranziția tonală nu se mai realizează și ca atare efectele de armonie dublate de efectul unitate într-o gamă restrînsă nu se mai realizează. Natura artistică adevărată a lui Catrinescu este relevată de acele tablouri unde imaginea își face loc printr-o ceață incertă, înaintînd lent spre spectator și stimulîndu-l să reconstituie un aspect ceva mai îndepărtat, temporal și spațial, al imaginii.

În ce măsură imaginile în dizoluție aparentă ale lui Catrinescu reflectă o idee a lui precisă despre ce trebuie să exprime pictura sau sînt pur și simplu rezultatul unui mod nostalgic de a privi natura este greu de spus. Ar fi preferabil, desigur, ca impresia de lichefiere treptată și de reîntoarcere la o stare informă unde toate lucrurile se confundă, să fie rezultatul unui program, al unei opțiuni. Dacă lucrurile ar sta așa, „programul" ar mai putea suferi variații în decursul anilor, rezultatul probabil fiind cel puțin o abordare a realității în registre afective diferite, ceea ce nu se poate să nu aibă efect și asupra opțiunilor stilistice. Momentan pînzele lui Catrinescu par a sugera procedee repetitive și o anume monotonie a vibrației lirice. Ele poartă însă în ele poezia tristă și invadatoare emanată de un pian bacovian, într-o cameră goală unde prin fereastra aburită încearcă a se revărsa notele.

Grigore Arbore

muzică

Repere ale stagiunii

Lucrări autohtone importante au produs în aceeași săptămînă cele două mari orchestre bucureștene. Ritmul creației muzicale și valoarea performanțelor ce se înregistrează rămîn constante căci, după cum se vede, formațiile aproape că nu mai au timp și pentru piese minore.

Simfonia a II-a de **Corneliu Dan Georgescu** (orchestra simfonică a R.T.V. sub bagheta lui Iosif Conta, cu vechea-i afinitate cu muzica românească) îmi pare a fi semnificativă nu numai ca lucrare în sine, dar și în definirea (împlinirea) personalității compozitorului. Tehnica de miniaturist, plăcerea prospectării radicale a unui domeniu bine delimitat îl recomandau pe autor într-o mai mică măsură ca simfonist. Iată însă că el găsește resurse deplin originale și pentru construcțiile ample, cu o stăpînire energică a repetitivității tensionate. Cele trei părți nu sînt opuse, în stil clasic, ci sînt ipostaze ale aceleiași contradicții interne propuse inițial. De altfel, contradicția în muzică nu este neapărat imanentă apariția și dimensiunile ei se stabilesc după strategia contextuală și tocmai aici este, cred, arta lui Corneliu Dan Georgescu, în finețea minuirii mijloacelor pentru a muta repetitivul în conflictual și transformațional.

Altă dimensiune a proprietății stilistice este aici ducerea în abstract a reluărilor (culturale sau folclorice). Darul melodic este cel ce profită primul de această calitate fără ca autorul să trădeze totuși tensiunea statică, permutativă, ce pare a fi, în muzica românească, o trăsătură a generației căreia compozitorul îi aparține. Alte mijloace de omologare a abstractizării sînt imaginația coloristică luxuriantă (un decupaj contrastiv între culori împinge dialectic muzica înainte), armonia, vizibil controlată, folclorul mediat prin armonie și orchestrație. Ideea de joc (și dans), de exemplu, apare, dar ascunsă după o perdea de sunete (acțiuni-culori), tratare măiestrită, metaforică, la nivelul unui Ravel, spre pildă, din poemul **Valsul.** Nu în ultimă instanță, această Simfonie are o forță exprimativă de netăgăduit, un pas grav, sobru.

Dacă Corneliu Dan Georgescu este un arhitect de structuri care are și putință comunicativă, **Octavian Nemescu — Patru dimensiuni în timp VII** (la Filarmonică, dirijor Mircea Cristescu) — este un exprimativ ce are și o organizare ireproșabilă. Puritatea construcției, marcă a unei ambiții caracteristice actualității muzicale a epocii în care a fost scrisă lucrarea (1967—1970) lasă suficientă extindere tensiunii intrinseci și extrinseci a materialului și dispoziției sale.

Există în muzica lui Octavian Nemescu un spațiu larg al exprimării, un suflu ce nu-și află ratiunea în procedee imediat explicite. Acuitatea mijloacelor, rezonanța interioară a lor, sugerează aici un timp dinainte de timp, cînd **„Vremea încearcă în zadar / Din goluri a se naște"**, un halo al spațiului vid și locuit interior, totodată. Un joc al prezențelor eliptice și al absențelor grăitoare divulgă siguranța ansamblului de mijloace, ca și miza sufletească deosebită aflată în joc. Aparițiile substanțiale, concrete, nu alungă misterul acestei muzici vibrante, în același timp de o înaltă ideație. Se pot distinge cîteva antinomii, în afară de cea expusă : liniște/agitație, veșnic/momentan, reflecție/trăire.

Octavian Nemescu stăpînește un registru care este numai al lui. Cu atîtea opoziții studiate, totuși în lucrare nu se poate vorbi de o dialectică tradițională, de clasica teză și antiteză. Teza, în timp, își este proprie antiteză atunci cînd se oglindește în axa devenirii pe care ea însăși o delimitează.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEŞTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

II. „Basmul oriental" şi proiecţiile lui moraliste

Evaluat în sine, la nivelul structurii textuale, scurtul episod onirico-fantasticizant din **Pe drum de poştă** dezvăluie totodată o stare de lucruri dintre cele mai semnificative. Curiozitatea vine de acolo că în timp ce ideea psihologică este de o modernitate subliniată — „studiul" stărilor de conştiinţă paroxistice proprii unei individualităţi umane tipică prin extrema ei sensibilitate nativă, potenţiate de un determinism intelectual-artistic pe măsură — pe de altă parte, efortul transpunerii strict epice se sprijină pe elemente la prima vedere dezarmante prin simplitatea lor mitic-folclorică. Nu e greu de sesizat că visul halucinant al eroului cristalizează în imagini copios stimulate de eresurile fantasticizante ale eposului popular, circumscris capitolului credinţe, superstiţii, miraculozităţi etc., trase, toate, pe făgaşul unui onirism arhicunoscut prin demonismul lui stereotip. Sint, în acest punct, de făcut două observaţii. Una vizează, desigur, contingentele epicii macedonskiene de înfăţişare mai mult sau mai puţin imaginar-fantastică cu toposul mitico-magic autohton iar cealaltă indică un anume mod (l-am numi un mod al contaminărilor ad-hoc, de intensităţi şi cu efecte structuralizatoare foarte diferite) de rezolvare narativă a acestor resurse.

Concret, asupra chestiunii, o primă idee ne putem face luind în atenţie cele citeva naraţiuni macedonskiene de aspect deschis folclorizant. Asemenea lui Eminescu ori lui I.L. Caragiale, şi pentru autorul **Nopţii de decembrie** „basmul cult" constituie o atracţie. Este interesant de reţinut că printre cele dintii încercări în proză ale lui Macedonski se află şi bucăţi de această factură : **Cei doi îngeri** (1874), **Aşa se fac banii** (1877), **Lina de aur** (1887), **Baba Cloanţa** (1881). De remarcat este că în fiecare dintre cele patru scurte naraţiuni se urmăresc efecte de natură direct moralistă. Motivul magic popular este privit ca un pretext nimerit pentru a ilustra cutare teză morală. De aceea, nu poate fi vorba de cultivarea elementului miraculos nici cu scopul de a plăsmui o lume a visului închis în propria-i realitate epic-metafizică (Eminescu) şi nici cu acela de a crea iluzia ambiguităţii insurmontabile în raportul dintre faptul de viaţă riguros analizabil ca atare şi derutantele lui proiecţii în zonele existenţei magico-satanice (I. L. Caragiale). Finalitatea utilitaristă şi demonstrativă, în sens moralizator, la Macedonski, este aceea care îşi spune cuvintul peste tot. Temă tipică a prozei sale, în **Cei doi îngeri** este luată în discuţie dichotomia dramatică iscată de imposibila supunere a impulsului pasional de către vocea raţiunii izbăvitoare prin eficienţa ei analitică, disociativă. „Legenda" culeasă de autor („Acestea — citim în prima versiune a scrierii — mi le nară un ţăran din insula Ischia") relatează cazul unei tinere care, incapabilă a lua în seamă îndemnul adresat de „îngerul cel bun" („— Unde te duci, copilă, la un ceas aşa tîrziu ! Miezul nopţii a sunat de mult, şopti unei fecioare îngerul cel bun") şi cu totul ameţită de îndemnul venit din partea „îngenului cel rău" („— Grăbeşte, îi zice, îngerul cel rău, el te aşteaptă diseară sub leasa înflorită a leandrelor"), evident, cade în plasa marii nenorociri : „Nu trecu multă vreme şi o corabie cu toate pinzele pe catarge se depărta repede de Ischia.

O copilă plingea în tăcere pe o stincă din marginea mărei. Copila care plingea era fecioara care nu ascultase de vocea îngerului cel bun. Corabia care se depărta ducea în sinul ei pe frumosul strein. Copila a privit mult corabia, şi, în urmă, noaptea s-a coborît şi a învelit corabia, copila şi soarta ei, iar soarta ei n-a mai ieşit niciodată din noapte".

Artisticeşte, izbînda autorului stă în lapidaritatea „relatării", în aparenta neutralitate a tonului care, în fond, ascunde autentice filoane de lirism elegiac. Este elementul poematic care, în final, nu-şi refuză cu totul apetitul pentru trecerea în metafora străbătută de efluviile cosmicizante ale personificărilor cu adresă fatidică :

„Însă de atuncea, oricine trece la lumina lunei sau la întunericul nopţilor pe poteca ce urmase acea nenorocită, aude nişte şoapte tainice :

— Unde te duci, suspină vîntul, ierburile şi frunzele, miezul nopţii a sunat de mult !

— Grăbeşte, murmură în depărtare valurile mărei, el te aşteaptă de aseară sub leasa înflorită a leandrelor !".

„Nuvela orientală" **Aşa se fac banii** se înscrie în binecunoscuta practică a adaptărilor din tezaurul epic-folcloric balcano-oriental, al cărei mare exponent, în epocă, este I. L. Caragiale. Spre deosebire însă de autorul lui **Abu-Hasan**, Macedonski nu se arată interesat, în primul rînd, de ideea recreării unui spaţiu epic al cărui substrat moralizant să se dizolve în parabola supra-real-fantastică. Revendicativ în chip făţiş, decis a repudia la modul aproape pamfletar marile carenţe ale eticii sociale, scriitorul reia textul „basmului oriental" satisfăcut de insolita adecvare la realităţile vizate. Cazul celor doi fraţi trăitori într-un orăşel din Turcia, Ali şi Hasan, primul leneş dar norocos în viaţă peste orice aşteptări (ajunge la înalta funcţie de paşă), al doilea harnic, muncitor, dar sărac lipit, serveşte de minune ideii morale căreia autorul urmăreşte a-i da curs. Salvarea de moralismul previzibil şi de linearitatea narativă se datorează intervenţiei elementului „basmic" de esenţă miraculoasă, care conferă bucăţii o salutară tuşă fantasticizantă. Ideea fixă a lui Hasan de a proceda asemenea mult prea norocosului său frate — adică să lenevească neîntrerupt trăgînd şi el din narghilea în aşteptarea bogăţiei — face impact cu „minunea" descoperirii comorii în împrejurări ce confirmă silogismul moral al întregii povestiri :

— „Hasane ! Hasane ! Scoală de-mi ajută să bag în curte căruţa la care e înhămat măgarul, că e plină cu aur şi cu pietre scumpe !

Hasan însă, fără a se tulbura, nici nu-şi scoase narghileaua din gură.

— Du-te tu, eu nu mă duc, zise el cu singe rece. Lasă să vie norocul la mine căci dacă m-oi apuca să alerg eu după el, fuge.

Şi urmă să tragă din narghilea, umplind casa de fum.

Nevasta făcu ce putu, şi izbuti să care aurul şi pietrele scumpe în casă".

Voind a pune în circulaţie un basm didactic, scriitorul nu ezită, în final, să spună tot ce are de spus : „Basmul nostru, iubiţi cititori, se încheie aici. La citi însă din scamatorii noştri politici nu se poate aplica. Citi nu au zis şi zic încă fumîndu-şi ciubucul şi încrucişîndu-şi braţele :

— Aşa se face politica !

Şi este drept să recunoaştem că mulţi dintr-înşii, cu toate că n-au făcut nimic alta decit a-şi fuma ciubucul, au izbutit să se vază tamnesam în capul bucatelor, pe cind o mulţime cari munceau şi muncesc ca Hasan sunt muritori de foame... Să nu se culce însă pe urechea aceasta scamatorii despre care am vorbit căci : «Nu e în toate zilele bairamul». Iar cei cari au muncit ca Hasan să continue cu munca pentru acest cuvint".

Atras de epica folclorică în anii tinereţii, Macedonski mai „transcrie" încă două piese de acest tip care, spre deosebire de celelalte, dau impresia unui sporit apetit pentru virtuţile originare ale genului. Nu se poate zice nici acum că absentează în totul intenţia moralist-fabulistică. Atit în **Lina de aur** cit şi în **Baba Cloanţa** identificăm formularea explicită a punctului de vedere avind conţinut de „învăţătură". Cu toate acestea, atracţia pentru valorile intrinsec narative, acum, pare să fie mai mare. Se simte că „culegătorul" este realmente „furat" de „textul" originar, ceea ce-l face să se complacă în postura de povestitor el însuşi încintat de inefabilul materiei epice, căreia, în „transcrierea" proprie înţelege să-i fie cit mai fidel. În asemenea condiţii, operaţia de „rămînere în model" are urmări deosebite tocmai în direcţia conservării filonului mitico-fantastic primar de conţinut magic şi ezoteric.

În „transcrierea" macedonskiană, „povestea sirbească" **Lina de aur** devine unul din „basmele culte" cele mai frumoase. Arătind în propoziţiile introductive că basmele sirbeşti „au farmecul şi spiritul miraculos al poveştilor orientale" şi că **Lina de aur** este „unul din cele mai renumite basme dintre cite se povestesc pe ţărmii Moraviei", implicit, prozatorul îşi asumă răspunderea de a realiza o versiune românească pe măsură. Dată fiind firea sa imaginar-fantastă, Macedonski este atent la ceea ce constituie fondul de istoricitate revelatoare al plăzmuirii populare.

Acestui fond de istoricitate îi relevă în mod deschis compatibilităţile cu filonul magic şi miraculos, surprins din unghiul efectelor strict epice, deosebit de spectaculoase. Intima interferare a celor două planuri conferă „basmului nuvelistic" o mare consistenţă. Compoziţie epică riguros elaborată, **Lina de aur** impune prin linia ascendentă în virtutea căreia se produce respectivul fenomen de interpătrundere. Întiiul moment al povestirii, de pildă, are înfăţişarea unei clasice scene de vînătoare ai cărei protagonişti sint Ianko Lazarevit din Kraguevaţ şi un ţap de o mărime gigantică. Acesta din urmă, în primă instanţă, poate explica foarte bine modul de percepţie hiperbolizant în spiritul căruia este concepută povestirea ; mai ales că totul se petrece „într-o frumoasă noapte de toamnă", cind este aproape firesc să se spună că „Ochii acelui ţap extraordinar păreau că varsă foc şi lina sa mătăsoasă şi lungă strălucea ca razele soarelui". Luind însă un traiect baladesc, întîmplarea aderă la motivul „vînătorii iniţiatice". Se plonjează într-un spaţiu al cărui cuvint de ordine este revelarea umanului în ceea ce acesta are mai nobil sub raportul demnităţii morale, prin potenţarea naraţiunii din unghi miraculos-mitic. În felul acesta, forţele binelui victorios se instalează în drepturile lor, punîndu-se în slujba eroului, tînărul Stoian (fiul lui Ianko, cel ucis de fabulosul ţap), autentică figură de Făt-Frumos. Nu înainte, fireşte, ca Stoian însuşi să facă dovada calităţii sale de adevărat erou, odată cu uciderea înfricoşătorului ţap. Devenind posesorul minunatei lîni („E adevărat că lina mătăsoasă şi lungă a pelei acelui ţap nu era nicidecum lînă ci fire de aur curat"), eroul intră în unghiul de incidenţă al marilor încercări cu destinul din care iese victorios graţie intervenţiei prompte a binelui întruchipat de frumoasa ursitoare a pădurilor. Nemărginita şi cruda sete de putere a turcului Reşid, paşă al Belgradului, instigat de netrebnica sa slugă Iacub — care, pe această cale, speră să intre în stăpînirea linei de aur — este de fiecare dată înfrîntă. În desfăşurarea sa, basmul „transcris" de Macedonski se constituie într-o pregnantă suită de momente narative în care arsenalul miraculos-fantastic al eposului folcloric sud-estic european este pus în valoare cu mare dezinvoltură. Totul se integrează în scene nuvelistice de aspect realist-fabulos, una mai încîntătoare decit cealaltă. De pildă, să remarcăm inocenta cruzime de care este impregnat episodul final. Spre a-l răzbuna pe Stoian pentru umilinţele suportate, Domniţa Mării, frumoasă şi neîndurătoare, îi trimite pe cealaltă lume atit pe Reşid-paşă cit şi pe Iacub, sluga sa, recurgînd la o „înscenare" memorabilă prin fantasticitatea tragicomică a faptelor ce o compun.

Cit despre scurta bucată **Baba Cloanţa**, să spunem că, mai degrabă, avem a face cu o simplă „fişă" de folclorist amator în care este consemnat eresul legat de spaimele trăite pe timp de iarnă de oamenii unor aşezări de la marginea pădurii. Întruchipate în neîndurătoarea Miază-Noapte, vîntoasele devastatoare nu pot fi domesticite decit prin intervenţia vrăjitorească a Babei-Cloanta, „babă a dracului", ce a „dat mîna cu Al-din baltă (ptiu ! ucigă-l toaca)" etc. Fugarele notaţii macedonskiene din **Baba Cloanţa** se vor integra în filonul magico-ezoteric de inconfundabilă originalitate fantastică prezent în nuvelistica unui Gala Galaction ori Vasile Voiculescu.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

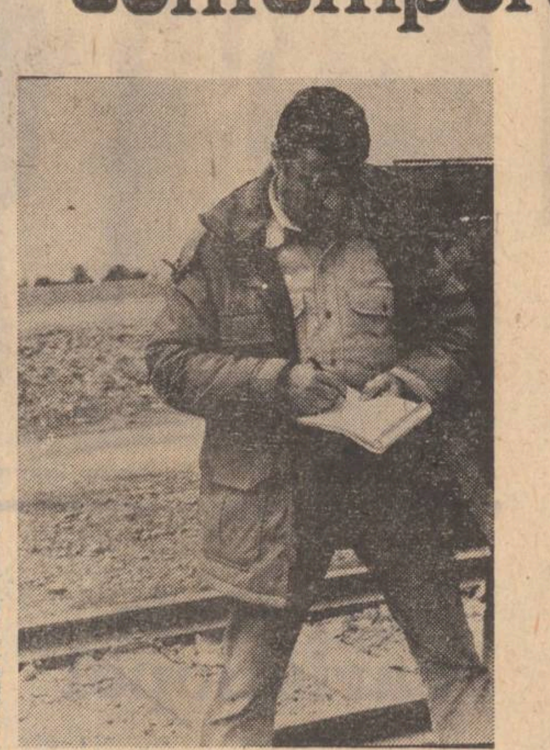

George Bălăiţă în documentare

Ion Băieşu cu nostalgia Preşului

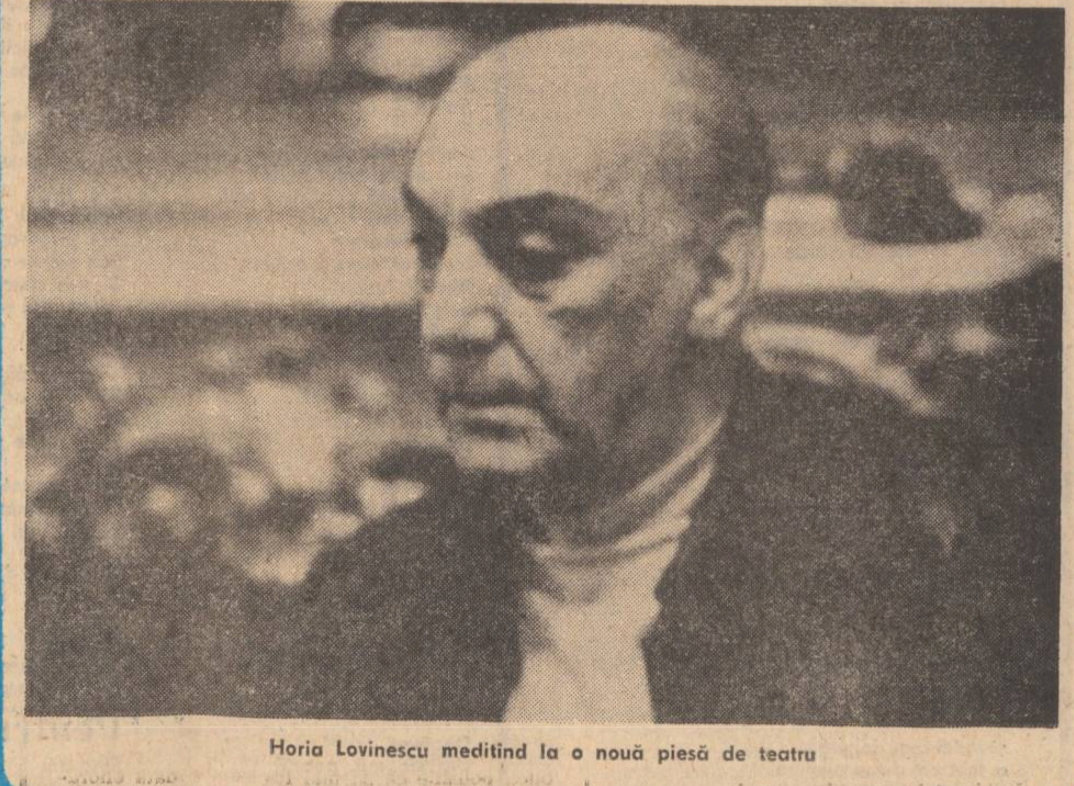

Horia Lovinescu meditînd la o nouă piesă de teatru

A doua contribuţie

La cinci dimineaţa, trecind neobservat printre paznicii care dormeau rezemaţi de garduri, Maciste intră în încăperea lui Gherman, unde Ion, Vasile şi Maiorul dormeau pe trei fotolii. Găsindu-şi ocupat propriul fotoliu, Maciste aprinse o mică veioză, se aşeză la măsuţa rotundă şi începu să scrie.

„Ştiu că ni se pregăteşte un final pe care nu-l merităm şi care nu e necesar. Am observat că autorul Ion — publicistul se intilneşte tot mai des cu G. P. şi avem temeri serioase în privinţa purităţii stilului ultimelor foiletoane. Ne temem că acest G. P. să nu-şi fi luat semnătura în serios şi să participe şi el, să colaboreze adică, la naşterea foiletonului. Altfel nu ne putem explica de ce Ion s-a mirat cind Vasile l-a întrebat dacă are de gind să-şi încheie colaborarea odată cu suprimarea noastră, a personajului. Şi de-ar fi vorba numai de suprimarea noastră „literară", dar e vorba de suprimarea noastră fizică. Iar situaţia reală concură la aceasta, de vreme ce Maiorul şi oamenii lui stau pe aproape zi şi noapte.

Dar dacă e să regretăm ceva vreodată, atunci nu vom înceta să spunem că nenorocirile noastre au început în ziua cind ne-am urcat în remorca aceea cu buşteni de la Jugul din vale şi am pornit spre oraş. Spunem şi credem acest lucru, deşi deprinderile, instinctele şi intuiţiile noastre se manifestă în cea mai optimă formă tocmai în spaţiile determinate geometric, pe care numai oraşul, adică aşezările mari, le au. Din cel mai progresist punct de vedere am procedat foarte bine venind la oraş dar din cel mai înalt punct de vedere am făcut foarte rău îndepărtîndu-ne de pădurile de la Jugul din vale. Dacă ni se mai rezervă timp vom medita îndelung la aceste idei. Dar ce-ar fi fost dacă după citeva zile ne-am fi hotărît să ne întoarcem de la depozit cu aceeaşi remorcă sau cu alta la parchetul forestier ? ! Aceasta este întrebarea cheie pentru noi.

Adevărul este că nu e bine niciodată să apropiem prea mult viitorul de trecut, fiindcă astfel s-ar putea ca din impactul celor două să dispară cu totul şi cu totul prezentul, iar odată cu el şi noi. Nouă însă ni s-au întîmplat atitea lucruri încit regretele de-acum sint pur şi simplu copilării. Întîlnirea noastră cu autorul Ion-Publicistul ne-a determinat toate mişcările ulterioare. Recunoaştem în cele scrise de Ion şi firea noastră voluntară, şi premeditarea unor acţiuni pe care autorul nu le-a inventat, fiind obligat de realitate, adică de personajul său să le înregistreze pur şi simplu. La un moment dat chiar dădeam tîrcoale depozitului studiind chipurile şoferilor, căutind să-l recunoaştem pe cel ce ne adusese în oraş. Dar şi Gherman şi Vasile citeau de fiecare dată cu glas tare foiletonul lui Ion şi de acolo aflam mai bine decit în propria noastră memorie ceea ce făcusem în ultima vreme. După aceea ne-am dat seama că Ion este într-adevăr un mare artist, şi anume cind a început să ne manipuleze voinţa cu fiecare sfîrşit de foileton, lăsînd adică în seama noastră o doză de nerealizare şi determinindu-ne astfel să participăm cu atit mai intens la acţiunile viitoare. Acum, cind vedem că se strînge cercul în jurul nostru, ne este tot mai greu să înţelegem de ce ne-am lăsat tîriţi în acţiuni de care am fi putut rămîne despărţiţi printr-o frontieră, ca să zicem aşa, ontologică. Dar citind mereu şi la timp foiletonul anterior, Ion ne-a obligat să săvîrşim fapte pe care în mod normal nu le-am fi săvîrşit niciodată. Şi cu toate că autorul ştia de la prima noastră întîlnire că docilitatea nu ne stă în fire, a scris cu încredere oarbă că-i vom face pe plac, adică vom întreprinde orice — îi va trece lui prin minte numai de dragul literaturii sale care intenţionează să dea vieţii trăite sau recreate prestigiul acelei realităţi neconforme cu ea însăşi, sau prestigiul irealităţii celei mai cuceritoare. Mai sint însă atitea de spus despre inteligenţa artistică prin care Ion ne-a obligat să-i urmăm planurile ! Ştia el foarte bine cit de mult ne place să contrazicem realitatea şi bunul simţ, şi mai ştia că noi nu visăm decit un coridor prin care trecind să ne trezim într-un spaţiu privilegiat. Vom reveni cu o analiză mai severă asupra unor inconsecvenţe la care Ion s-a pretat numai din comoditate. Ceea ce-i putem reproşa deocamdată ca fapt întîmplat şi în scris, şi în realitate este venirea noastră la oraş, independentă şi de el, şi de noi. Dar acest reproş, cum scriam la început, este valabil numai dacă privim lucrurile din cel mai înalt punct de vedere, adică al vieţii". (va urma).

Cind se treziră cei trei din somnul lor chinuit pe fotolii, Maciste îşi încheiase cea de a doua contribuţie la scrierea şi critica foiletoanelor despre el însuşi.

— Fraţilor, spuse Maiorul întinzîndu-şi oasele cu zgomot, mă emoţionează pînă la lacrimi, faptul că Maciste şi-a ţinut angajamentul ; să văd ce voi putea face pentru el.

— Maciste se ţine de cuvint, răspunse Ion, el este în slujba cuvintului.

— Şi încă ceva, adăugă Vasile, dacă i-ai da drumul să meargă pînă la Nora, ne-am dezlega mai uşor vocile pentru o nouă zi cu ceea ce i-ar dărui pentru noi.

Gheorghe Pituţ

Teama de fard şi „eroismul" indeciziei

Există în acest nou roman al lui George Timcu şi forţă narativă reală, vreau să spun multă energie, dar şi un „machiaj" care minează uneori pe nesimţite această forţă. Am vaga impresie că, într-o formă veche — pe care, desigur, o ignor — romanul avea o altă cheie. O altă descindere în filosofia moralei cotidiene, chiar dacă pasta epică rămîne în genere aceeaşi. Să discutăm însă realitatea şi nu o soluţie imaginară.

Organizat în întregime în jurul devenirii şi existenţei cotidiene a intelectualităţii tehnice — văzută la locul ei de muncă, într-o uzină metalurgică dar şi în viaţa intimă — romanul lui George Timcu atrage cititorul prin chiar acest peisaj, pe care autorul îl sondează cu o sete detailistă extraordinară. Şi nu văd nici un rău în asta — mai ales cind lucrurile ne apar verosimile, iar verosimilul nu trebuie să ni se impună neapărat în amănunt, ci în coloana de bază. Or, coloana de bază este, după mine, conştiinţa celui ce vrea să rămînă — chiar în condiţia de „ajuns" pe scara socială — în forma ei (lui) genuină, sinceră, nealterată de aromele şi toxinele puterii. Mai ales cind el ştie **de unde** vine, **unde** şi cit de greu a ajuns. Aşa gindeşte Laurenţiu (Laur) Branea, inginer, ridicat de jos la carte solidă, ajuns mai apoi inginer şef, specialist reputat, valoros practician al învăţăturii, acumulate cu greu — chiar autor al unor cărţi preţuite în domeniul turnării metalelor — şi, în fine, caracterial vorbind, un om întreg, luminos şi puternic. Dar gindeşte el bine, purtîndu-se în viaţa socială ca un copil adult, luptind, fără nici un fard, împotriva imposturii şi incompetenţei ? Nu cumva cade el în eroarea deja legendarului Călin Surupăceanu din „Intrusul" ? Pînă şi ideea de a recunoaşte o asemenea eroare i se pare o derogare de la linia vieţii lui — inginerului Branea. De aceea, fiindcă autorul simte nevoia să-i spună bunului protagonist că se află în păcatul hipersincerităţii — o şi face pînă la urmă, prin gura unui personaj advers, machiat de sus pînă jos, agreabilul viclean Ermilian Stoicescu, fost inginer şef al uzinei, prototip al eroului care nu pierde, nu are voie să piardă niciodată. Culmea, deci adevărul despre fatala (?) necesitate a diplomaţiei, a duplicităţii, este pus în gura acestui personaj versatil, oneros.

Aici, in nuce, se află toată drama vieţii — şi chiar a profesiunii — lui Laurenţiu Branea, sintetizată ca adevăr exact din partea cuiva de la care nu te aştepţi. Îl impresionează însă acest adevăr — de care, uneori, în citeva solilocvii firave îşi dă şi Branea seama — pe eroul nostru ? Nu, în nici un caz, fiindcă lui, spuneam, îi e teamă de fard, el nu acceptă — dintr-un crez moral —machiajul, şi firescul se întîmplă: la prima derogare de la crezul său, cade pe toate liniile. Şi în viaţa conjugală şi în cea profesională, unde se manifestă fragil, pendulînd între decizii.

În ciuda faptului că demarează greu, cu unele stereotipii de limbaj, autorul se îndrăgosteşte repede de traseul existenţial al personajelor sale şi — tot mai indiscret — părăseşte halele uzinei, pentru a intra în viaţa, în psihologia intimă a personajelor sale.

Realismul cărţii se întemeiază, cred, pe o bună documentare; climatul psihosocial dintr-o uzină de azi mi se pare la fel de convingător şi — adesea — mai racordat la verosimil decit interminabilele discuţii estetice dintre inginerul Branea, sculptorul Predulea şi regizorul Paul Corinda.

Sub un semn aparte se plasează, în roman, erosul; o autentică poezie de dragoste este cuplul Laur-Angela chiar şi după ce iubirea acestora se converteşte în căsătorie. Dar în acest punct, un defect de construcţie, un dezacord : cum să crezi — să-l crezi pe autor — că frumoasa Angela îşi părăseşte brusc soţul, aflind de legătura lui cu posesiva Cristina, de vreme ce, în toate paginile care preced această ruptură, Angela apare doar ca o bucătărească obedientă şi o soţie perfectă care n-ar fi în stare să-şi contrazică nici măcar cu o silabă soţul ?

Dincolo de aceste stridenţe, ceea ce rezistă cu adevărat în romanul lui George Timcu este chiar arhitectura acestui personaj complicat, inginerul Branea — inginer cu suflet de artist, de o puritate... mortală — care, în ciuda valorii lui omeneşti superioare, alunecă la prima confruntare mai grea cu viaţa.

Ne aflăm de fapt în faţa unui **Bildungsroman**, în care central nu mai este inginerul Branea — sincerul periculos, nociv de sincer — ci însăşi **pledoaria pentru dialectica fardului**, ca necesitate imanentă a devenirii fiinţei sociale şi chiar a mai bunei comunicări şi înţelegeri inter-umane. E pesimistă sau optimistă o asemenea sugestie etică? Voi răspunde cu o întrebare : **la cit şi la ce** foloseşte sinceritatea cuiva care-i spune în faţă altcuiva că opinia lui e o prostie? În viaţă — vrea să spună prozatorul — nu există numai **da şi nu**; există şi o bună cale de... mijloc. Cu condiţia să ştii să o descoperi, nu ca un refugiu pentru laşitate, ci ca o oază pentru pregătirea calmă a deciziei viitoare.

Specialist în morala necesităţii, autorul **Machiajului** ar putea, cel dintii, să decidă în ce măsură am fost sincer sau diplomat în rindurile de mai sus. Deşi nu mi-am propus nici una, nici alta.

Constantin Crişan

*) George Timcu : „Machiaj," roman, Editura Eminescu, 1981.

Jocul distanţelor

Urmare din pag. a 2-a

pre primul : este atenţia autorului pentru virsta bătrîneţii) un soldat scrie acasă la doi ani după ce a evadat din armata austro-ungară (mai devreme nu putea pentru că familia ar fi fost persecutată) şi primeşte ca răspuns două scrisori într-un singur plic : una, convenţională, de la taică-său şi alta care-l pune pe ginduri pentru că e propria lui scrisoare rescrisă de soţie : „A luat, domnilor mei, scrisoarea mea şi, întocmai cum i-ai da unui copil ţinc de şcoală primară o poză să-ţi facă alta după ea, întocmai aşa a făcut şi nevasta mea, că atunci nu era babă, mi-a desenat, domnilor mei, scrisoarea mea". (remarcăm simetria termenilor în frază, după modelul oglinzii). În literatura populară ardelenească toposul scrisorii este foarte vast şi această păţanie poate face parte din el : tinerii care plecau la oaste (sau la „şcolile cele mari") învăţau limba oficială şi scriau acasă „pe frunză de pătrunjel", cum se spune, adică cu litere „încîrligate" (scriere de tip gotic). O asemenea scrisoare putea fi citită numai de oamenii cu carte din sat rămînind pentru cei ai casei un adevărat obiect de cult la care se uită ca-ntr-o oglindă neînţelegind semnele dar căutind în spatele lor mîna şi sufletul celui care le-a pictat. Desigur că şi scrisoarea soldatului nostru fusese citită în familie şi soţia analfabetă nu o rescrie ca să-i dubleze taina ci ca să-şi arate dorul şi admiraţia, ca să fie prezentă prin ceva al ei lingă „bădiţa de departe". Este şi un gest de magie populară la mijloc : tînărul e constrîns să-şi citească propriile declaraţii de dragoste care astfel, „întoarse" (ca în descintec) îl obligă, îl conjură să şi le respecte. Gestul este emoţionant prin simplitate şi semnificaţii. Povestitorul este întrerupt o singură dată ca să fie întrebat dacă bătrînul, autorul întîmplării, mai trăieşte : „Mai trăieşte şi e teafăr, am răspuns. Şi are pretenţia că spune de fiecare dată numai şi numai adevărul". Trebuie spus, în fine, că întîmplarea a devenit parabolă intrind în conştiinţa colectivităţii şi dindu-se ca răspuns la întrebarea „Ştii să scrii şi să citeşti ?".

Ne aflăm în faţa unei aplicări speciale a teoriei mimesis-ului : autorul caută „numai şi numai adevărul" — id, est, universaliile — prin apropierea obiectivului lentilei de eveniment pînă la limita maximă admisă de legile fizicii ; romanul nu este „o oglindă plimbată de-a lungul unui drum" — nu presupune, deci, cu necesitate „jocul secund" — ci o lentilă plasată într-un nod de evenimente, rolul autorului fiind acela de a o apropia sau depărta pentru ca un amănunt oarecare ce-l interesează să pătrundă în interiorul distanţei focale, să poată fi urmărit. Autorul „fixează" evenimentul la locul potrivit urmărindu-l insistent printr-o serie întreagă de comparaţii — multe dintre ele, apriorii pentru că lucrurile sint văzute din perspectivă istorică şi nu dezvoltate pe loc, nu concomitente actului observaţiei. Este vorba şi de un joc al memoriei afective — adevăratul „joc secund" ce pune în scenă evenimentele într-o succesiune regizată subtil. Apriorile autorului — venind din cîmpul civilizaţiei şi culturii, al înţelepciunii deci — vin să fixeze cit mai exact particularul în general. Interesante sint, apoi, efectele paradoxale ale „opticii", ce reies din forţarea, oarecum, a legilor fizicii. Un soldat capturează o motocicletă la care ţine ca la un lucru însufleţit : „El era concentrat întru totul asupra ei, parcă se contopisera : aveau aceeaşi culoare, aceeaşi inerţie, ea nu era altceva decit prelungirea trupului său, a miinilor sale, aşa cum odinioară — unul şi acelaşi erau, prin mijlocirea coarnelor, ţăranul şi plugul lui rudimentar". Comparaţia vizează universalul, nu particularul, pentru că, în cazurile date, plugul este împins de către ţăran de la spate de coarne iar motocicleta este trasă (sau împinsă din lateral). O asemenea viziune presupune depărtarea de obiectul de studiu (aşa cum de departe cal şi călăreţ sint văzuţi ca o singură persoană) — dar comparaţia ne plasează în imediata apropiere a omului cu motocicleta (şi chiar mai departe de el, către un arhetip) sugerindu-ne încordarea, pasiunea, etc. Lentila este atit de apropiată încit, ca să distingă ce vede, observatorul intervine din afară cu o imagine tipică. Atitudinea este ,însă, corect şi adînc sugerată, inadvertenţa trecînd neobservată. Nu este singurul loc în care realitatea se deformează prin apropierea sau depărtarea peste limită a obiectivului de ea. Iată-l, de pildă, pe primarul comunei Silviştea semnînd hîrţoagele : „peniţa zgîria hîrtia, fruntea i se brobona de sudoare, parcă nu dădea acolo o iscălitură ci trăgea o brazdă din coasă". Impactul omului simplu cu scrierea propriului nume (iscălitura este o oglindă în care oamenii de la ţară se uită cu oarecare teamă ; de această teamă e vorba — nu de faptul că primarul ar fi analfabet) este excelent sugerat cu deosebirea că, chiar dacă peniţa seamănă cu fierul coasei, sensul scrisului, la noi, este opus sensului coasei (vezi şi „contradicţia" — „o brazdă din coasă"). În cazul motocicletei autorul privea de departe şi se apropia prin comparaţie trecînd chiar dincolo de obiectul de studiu ; acum el priveşte din imediata apropiere (are în vedere „mîna", „fruntea", etc.) şi se depărtează prin comparaţie dincolo de posibil. Astfel de inadvertenţe sugestive au rolul *oxymoronului* din poezia clasică: apropiind două realităţi incompatibile, prin şocul creat, imaginea devine vie, o anumită tensiune subliminală o păstrează în memorie. Dealtfel *oxymoronul* există şi în poezia populară : „Mustăcioara lui / Spicul griului / Perişorul lui / Pana corbului" ; un individ cu mustaţa galbenă şi părul negru nu poate exista. Desigur, în cazul „Mioriţei" poate fi vorba de suprapuneri succesive de şabloane sau de un portret iniţiatic; desigur, autorul popular are în vedere nu culoarea griului, cu aspectul „ţepos" al spicului (se spune „mustăţile spicului"), mustăcioara care abia a mijit, etc. Dar bine înţeles că şi comparaţiile lui Gheorghe Suciu se pot explica logic — ca şi *oxymoronul* în general („o tăcere elocventă" nu e tot una cum ar zice Pristanda „curat murdar" !). Mai important decit acest lucru mi se pare faptul că romanul lui Gheorghe Suciu are o viaţă dublă : trăieşte prin evenimentele propriu-zise dar este mult mai viu, mai apropiat de sufletul nostru, prin lumea comparaţiilor. În acest domeniu se exprimă autorul pe sine însuşi, aici îi descifrăm stilul şi concepţia despre roman. Toate gesturile din imperiul rece al armelor au un ecou în regimul ocupaţiilor ţărăneşti ale soldaţilor. Războiul însuşi este negat prin aceasta, convertit în opusul său — iubirea de oameni. Rezultă o înţeleaptă pledoarie pentru viaţă, pentru pace, împletită cu o năvalnică pledoarie pentru limba curată, românească, ce se dovedeşte capabilă să exprime cele mai abstracte teorii şi sentimente omeneşti reuşind să rămînă, în acelaşi timp, la fel de vie ca în starea istorică, naturală. Trecerea din simburul cuvintului în miezul expresiei sugerează jocul de perspectivă, relieful (tridimensional) al înţelepciunii.

*) Gheorghe Suciu : „Război şi dragoste", Editura Militară, 1982.

REVISTA REVISTELOR

MANUSCRIPTUM Nr. 2(47) DIN 1982

Sumarul valoroasei publicaţii, de data aceasta, se deschide cu două articole programatice conţinînd idei de o indiscutabilă actualitate în contextul istoriei literare : **Fidelitatea faţă de geniul creator al poporului român**, editorial, **Noutatea materiei şi noutatea concepţiei** de M. Ungheanu. Urmează o secţiune consacrată inepuizabilului tezaur al manuscriselor eminesciene : **Morala gazetarului** în prezentarea competentă a lui D. Vatamaniuc şi **Arta orientală — însemnări germane**, prezentare, transliterare şi traducere de G. Pintea. În cazul dintii, sint valorificate o suită de texte vizînd polemica lui Eminescu, sub pseudonimul Fantasio, cu C. A. Rosetti, desfăşurată în ziarul „Timpul" (1882), iar în al doilea este vorba, după toate probabilităţile, de notele studentului Eminescu de la cursurile de istoria artei la Universitatea din Berlin. Rubrica **Corespondenţe**, bogată, extrem de interesantă, îi are în atenţie pe M. Kogălniceanu, Barbu Ştefănescu-Delavrancea, Camil Petrescu şi Lucian Blaga. Instructivă, deşi nu pe cit ne-am fi aşteptat, prezenţa unei suite de autografe primite de Liviu Rebreanu pe cărţile unui mare număr de scriitori contemporani cu el (comentariu de Vasile Netea şi Sever Ursa). Remarcăm rubricile : **Revelaţia documentului** (Milescu Spătarul, maxime şi aforisme, cu prezentarea lui Pandele Olteanu). **Ultima verba** (Hortensia Papadat-Bengescu, „Moartea tatălui", nuvelă inedită cu o introducere de D. Stamatiadi), **Arhivă sentimentală (Panait Istrati — ploieştean**, evocare documentară de Manea Mănescu, Tudor Arghezi, corespondenţă de tinereţe, III, prezentare de Barbu Cioculescu, Pius Servien, documente biografice, prezentare şi traducere de Mircea Anghelescu), **Povestea vorbei** (Iordache Golescu — alte „istorioare", notă, de Mihaela Constantinescu-Podocea). **Jurnal** Lucian Blaga în „Însemnările zilnice" ale Corneliei Brediceanu). **Roman epistolar** (Gh. Brăiescu — „scrisori din cazarmă", prezentare de Constandina Brezu, traducere din limba franceză de Marta Popovici), **Meridiane** (Octavian Goga — în relaţii cu lumea literar-artistică de peste hotare, de Mircea Popa. **Menţiuni, Fişier bibliografic, Iconografia** sint rubricile cu care se încheie sumarul acestui nou şi foarte izbutit număr al revistei „Manuscriptum".

Cronicar

P.S. : Revenim asupra notei **„Jocul ielelor" — serial teatral TV**, de la rubrica Breviar, numărul precedent al revistei, cu precizarea că regizorul excelentei „înscenări" este DAN NECŞULEA şi nu Dan Puican.

atelier literar

poșta redacției

R. ALDULESCU : Sînt unele semne de lirism, dar textele devin prea adesea discursuri, lungite și diluate, pierzînd măsura, tensiunea, nervul. Ceva mai densă, „Din nou curat". Și în „Mirosul tău de-atunci", „O declarație de dragoste", sînt părți interesante, dar... În ce privește concursul, adresați-vă secretariatului de redacție.

L. GEORGESCU : Bune auspicii, mai ales în „Program zilnic", „Rara avis", chiar și în „Efemerida", cînd nu alunecă spre muzica ușoară („o amintire de-ametist", etc.). E cazul să stăruiți (...și să ne comunicați și semnătura întreagă).

I. KOSKA : Citeva pagini mai închegate : „Nume", „Poem", „Secol". În rest, multe lucruri răvășite, confuze, compromise în finaluri „în doi peri" : „Duet", „Excursionist", „Mica citadină" („Belșugul biiguie în birnele de calorifer"... ? ! etc.), chiar dacă uneori nu lipsesc și ceva elemente de poezie. (Firește, ne puteți căuta, cînd aveți drum prin București).

LAURENȚIU ȘTEFĂNICA : Ne-ați trimis prea puțin, ca să ne putem face o părere. Reveniți.

C.S.B. : Pagini de făcătură mimetică, în care uneori se nimeresc și citeva versuri ce par să spună ceva (asemenea versuri intîmplătoare pot să deruteze citeodată chiar și pe un profesionist avizat !...). Nivelul dv. real, atunci cînd nu mimați, ci vă puneți sincer gîndurile proprii pe hîrtie, e acela din „Adevărul piinii" (cea mai aproape de poezie) și din „Întoarcere" (cea mai aproape de banalitate și convenționalism : „Gîndul rănit în poeme mă toarnă / și clepsidra mă doare în ochiul de lut / Îmi adun rugăciunea iubirii dînd vamă / Zefirul ce doarme un somn prefăcut..." etc.).

CAMELIA DRĂGUȘANU : Sînt unele semne promițătoare, dar condeiul e cam lăsat „de capul lui" și piruetele lui „în dodii" n-au întotdeauna de-a face cu poezia. Mai înfiripată, „Nesiguranță". Ceva, și în „Inspirația".

N. STEJAR : Abilitatea versificării e incontestabilă. În rest, însă, totul e discutabil. Fondul de idei și motive e învechit și convențional, „după ureche", fondul lexical, mijloacele tehnice, prozodia, tropii, etc., la fel. Cui folosește (și la ce ?) să cîntăm, azi, o problematică specifică secolului trecut, cu mijloacele și graiul de-atunci, după ce au făcut-o, o dată pentru totdeauna și la nivel de neatins, poeții cei mai buni ai acelei vremi (un Alexandrescu, Alecsandri, ca să nu mai vorbim de Eminescu !). Ceea ce faceți dv. e o imitație mecanică, servilă, epigonică (fără un aport personal semnificativ, fără un indice de creativitate, de originalitate, etc.), pe care vă căzniți s-o confundați (profundă eroare) cu o creație „în stil clasic" (numai pentru că „sună din coadă"...) Sînt și azi destui poeți și printre tineri, și printre mai virstnici, care folosesc versul clasic, cu mai mult sau mai puțin succes, dar nu pentru a-l concura (la o sută de ani distanță !) pe Samson Bodnărescu, pe Pralea „firea cea întoarsă", ori pe Daniil „cel trist și mic" !... și nimeni nu-i ține de rău, și nimeni nu se gîndește să le împiedice publicarea. Dar ei (pe lîngă factorul decisiv al talentului, mai mic sau mai mare) cîntă viața, simțirea, problematica timpului lor, un „mal du siècle" specific al epocii și al sensibilității și psihismului lor, ș.a.m.d.Și o fac cu asimilarea profundă, organică, a celor o sută de ani de progres-miracol al poeziei românești, de înflorire nemapomenită a limbii noastre literare (și, desigur, nu fără receptivitate față de toate valorile și cîștigurile poeziei universale). Nu vrem să vă descurajăm, firește, dar am dori să vă facem să judecați rezultatele dv. de pînă acum cu mai mult realism, renunțînd cu totul la ideea că sînteți persecutat, neînțeles (pentru că sînteți un „clasicizant", etc.). Rămîneți, deci, la masa dv. de lucru și continuați-vă efortul de a găsi un drum propriu, nu fără a încerca în prealabil să înțelegeți mai adînc pricina nereușitei, adevăratele piedici în calea condeiului dv. Vă dorim succes !

D. ILIE : Felicitări — o „operă" într-adevăr minunată !... Mulțumiri pentru mesajul prietenesc. Comunicați-ne adresa și telefonul dv.

P. ULMU : Lucruri cuminți, convenționale, școlărești, în care nu sînt rare nici (cum ziceți) „sentimentele desuete"...

EM. PETRESCU : Lucrurile merg pe un făgaș bun, crescînd și încredințarea noastră că sînteți în stare de mai mult („Automulțumire", „Final", „Arcul de triumf").

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Mirare

Se poate și-așa :
să te bucuri
de tot ce atingi,
sorbind dimineața
cu zgomote vii de mașini,
liftul zvîcnind regulat,
sub calda povară umană
ce inundă grăbit dimineața
ca un asalt,
concentrat și tăcut,
spre idei și unelte.
Atît de bine — să aluneci
fără nici o durere
pe asfaltul încins de dogoare —
deși n-ar trebui să uităm
că în clipa aceasta
un om moare —
ori nu poate vedea
magnificul soare,
pulverizînd, pe taraba țigăncii din colț,
risipa aceasta
de infinit variată culoare.
Ar trebui
să privim pînă la orbire,
cu evlavie că ni s-a dat,
ziua
cînd poți merge, privi, auzi
tot ce există sub soare.

VIRGINIA SOARE

Cel ce purta trusă

Cel ce purta trusa de demachiat,
era beat. (Din această cauză
a și fost arestat).

S-au găsit asupra lui
substanțe ce atacau bronzul
și marmura unor celebre statui.

La interogatoriu (făcea pe mohoritul),
a declarat și alifiile pentru alungat
prostia, falsul, uritul.

A mai zis ceva și despre păsări vopsite,
susținînd morțiș că toate culorile
curcubeului sînt plăsmuite.

A fost condamnat pe viață și pus să
vopsească,
în culori cît mai atrăgătoare,
prostia omenească.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Desen de János Bencsik
(din expoziția deschisă la Galeria „Simeza")

Zenitul din fruct

Aș vrea să mă privesc cu țara-n
oglinda verdelui pămînt
și-apoi să urc din nou cu vara
către zenitul ei din fruct ;

sînt cumpănă pe geana zării
între „să plec" ori „să amîn",
dar toate zîmbetele țării
m-ademenesc să mai rămîn ;

pornit ușor spre nemurire
brăzdarul cîntecului ară —
dacă voi semăna iubire
eu pururi voi culege țară ;

un lan de grîu aromitor
în cîmp și-n suflet stă să-mi crească
lîngă izvorul tău de dor,
eternă vatră românească !

FATAMA SADIC

Poemul de sub unghiile naturii

Noaptea își deapănă fișe medicale — foi de indigo —
— maculatură existențială
expansiunea începe de la un punct
MARELE NIMIC din sudul ființei
vine un miros de femeie obosită
întotdeauna cine se respectă poartă
două mîini două fețe două cămăși
altcineva uneori
garează zîmbete pe buze
boli infecțioase scot bolnavii la licitație — morții
femeia obosită așează în fața televizorului
doar amintirea fiicei ce-a fost
din monitor cade ultima lamentare
durerea se lasă înduplecată
sugem la țițele ei DAR,
voi farmaciști
dăruiți muribundei
seara asta de primăvară
transparent pragul spre partea
diurnă a vieții

sînt clipe cînd natura
te ia de guler
și te coboară pînă la înălțimea unghiei

ION BADEA NINEL

În această vară

ce se va scrie
pe oameni
cu respirația mea
și cu zbuciumul lumii
singelui meu impușcat
între insule părăsite și estuare
un ciine mă va striga
printre nume
plîngînd și mușcînd din
bucata de piine
a trupului meu
doar marea, ea
mă va ierta
pentru soarele ucigător
și nemăsurat care
va curge din trupul meu
împroșcînd valurile...

VICTORIA MILESCU

HISTORIA INTEGRA

Urmare din pag. I

ofere o înțelegere mai adîncă a procesualității ei. Istoria poate fi cu atît mai obiectivă, mai integră, cu cît îmbrățișează un orizont mai vast, supunînd la un examen comparatist un cîmp mai larg de fapte. Cu aceasta ea nu se îndepărtează de actualitate și nu ignoră „evenimentele" timpului scurt. „Scopul istoriei este de a ne face să înțelegem starea de față a fiecărui popor în parte și a omenirii în genere", iar prin aceasta „direcția pe care vor apuca popoarele în viitor", observa A. D. Xenopol cu mai bine de un secol în urmă, insistînd asupra finalității ei pragmatice, în felul în care și elevul său Iorga avea să insiste atunci cînd spunea că ar părăsi îndată orice preocupare istorică dacă ar avea convingerea că ea nu servește prezentului. Fiindcă, asemenea altor mari istorici, Xenopol și Iorga au înțeles cîtă nevoie are omenirea de conștiința propriului trecut, pentru a se elibera de el și a construi viitorul în consonanță cu valorile permanente. „Care istorie ar fi utilă ? Aceea care ne-ar învăța datoriile și drepturile noastre", răspundea Voltaire, iar răspunsul său, perfect actual, presupune conștiința armoniei ansamblului și un spirit ecumenic al relațiilor dintre popoare. Orice etnie, orice spațiu etnocultural își are partea sa de originalitate în ansamblul istoriei, și a o scoate în evidență e necesar. Persecutat de ideea că neamului său i s-a făcut prea multă nedreptate din acest punct de vedere, N. Bălcescu lansa (1850) un îndemn nu mai puțin actual : „să deschidem Istoria, cartea de mărturie a veacurilor, și luminați de filosofia ei, vom vedea că de 18 veacuri nația română n-a vegetat, n-a stat pe loc, ci a mers înainte, transformîndu-se și luptîndu-se neîncetat pentru triumful binelui asupra răului, al spiritului asupra materiei, al dreptului asupra silei, pentru realizarea, atît în sînul său cît și în omenire, a dreptății și a frăției". Nobil îndemn, pe care istoriografia e chemată să-l reitereze mereu. El denotă un spirit comprehensiv, capabil să scoată în evidență aportul fiecărui popor la istoria universală, ceea ce presupune un sondaj mai adînc în realitatea istorică decît se obișnuia mai înainte. Căci acolo unde s-a văzut doar „barbarie", în sens de carență a unor elemente de cultură materială, se putea distinge o realitate mult mai complexă. Acolo unde persecutia istoriei e mai drastică, sufletul se refugiază ca într-o carapace. „Observatorul superficial — nota V. Pârvan — vede numai carapacea pietroasă și inertă, în specie : fatalismul, insensibilitatea la nevoile unei vieți mai omenești, tradiționalismul, neîncrederea față de orice om sau lucru nou, asprimea și necioplirea în diferite manifestări individual-sociale. Dar observatorul răbdător, care stă și așteaptă să iasă din scoica colțuroasă adevăratul organism, adăpostit înăuntru, are bucuria de a vedea o ființă foarte fin și complicat, foarte delicat construită, cu nenumărate organe de apercepție mai variată și puternică a lumei, total nebănuite". Cum să se ajungă, în adevăr la cunoașterea acestei „ființe" ? Cum să i se releve contribuția originală la dezvoltarea umanității ca tot ? De la istoricii din vechimea clasică pînă la școlile care își dispută azi prestigiul în lume, istoriografia n-a încetat să propună mereu alte modalități de abordare, adecvîndu-și ancheta la noile exigențe pe care umanitatea și le-a impus în raport cu propriul ei trecut. Una din aceste exigențe, poate cea mai înaltă, e desigur crearea unui echilibru politic mai stabil și a unui climat moral care să stimuleze înțelegerea între state și popoare diferite. La realizarea acestui deziderat, fiecare entitate etno-culturală poate și trebuie să participe cu experiența ei proprie. Din adîncurile istoriei, românii aduc o experiență de conviețuire pașnică, toleranță, din care umanitatea ar putea trage profit, în efortul ei de a-și afla un echilibru mai statornic. Este un îndemn al istoriei însăși, ajunsă la o înțelegere mai realistă a interdependențelor și la o cuprindere destul de largă pentru a pune în valoare aportul specific al fiecărui popor. Devenind tot mai globală, ca „tezaur al vieții omenești" (Amyot), istoria tinde în același timp să conserve specificitățile, ca o sursă de revitalizare continuă. Întoarcerea continuă spre trecut, cu gîndul de a-i explora virtuțile regenerative, e o necesitate pe care românii au înțeles-o mereu, mai ales în ultimele două secole, istoria fiind pentru ei un depozit de experiențe inepuizabile și revigoratoare. În paginile istoriei, ei au aflat argumente pe care le recunoaștem lesne în programele politice, ca și în manifestări convergente de cultură. Căci istoria le vorbea de vechimea și continuitatea unui ideal politic, chiar dacă aceasta n-a fost exprimat întotdeauna cu mijloace specifice, menținîndu-se adesea la nivelul unor aspirații populare. Pe această consonanță profundă a deziderateler populare cu logica dezvoltării istorice se sprijină și unitatea surprinzătoare a istoriei lor, o istorie atît de bogată în vicisitudini și totuși luminoasă în recomandările pe care le oferă lumii de azi. O asemenea istorie atestă voința obstinată a unui popor de a-și fixa mai bine identitatea proprie într-un cadru geopolitic nu tocmai favorabil. Ea ne asigură totodată că lupta contra agresiunilor dinafară, oricît de modestă, sfîrșește prin a triumfa, pe oricare tărîm s-ar duce. Fiindcă nu e vorbă numai de agresiuni politico-militare, ci de multe alte forme, inclusiv de agresiunea istoriografică, în aparență inocentă, dar, în fond, capabilă să învrăjbească popoarele și să aducă un spor de tensiune în relațiile dintre ele. **Historia integra** impune de aceea o atitudine permeabilă și comprehensivă cu privire la studiul trecutului. Este atitudinea ce caracterizează în genere istoriografia noastră, a cărei vocație militantă a stiut să afle de regulă formula îngemănării cu exigențele adevărului.

Orașe și statui

Urmare din pag. I

mi-ar fi plăcut să locuiesc în orașele acelea formidabile ale lui și să mă plimb printre statui și fintini mari, țișnitoare, așa cum numai el le imagina. Și cred că pînă la urmă m-am și plimbat, nu știu precis, iar o dată cred că am deprins și sensul mai adînc al construcției lui, într-un unghi din care arta poate fi privită și ca istorie și ca fapt în esență moral.

Opera de restituire a istoriei și opera de construcție, iată în linii mari arhitectura unei idei de început de epocă pe care, de data aceasta, o numim cu numele celui ce și-a asumat enorma răspundere a edificării noastre multiple și i-am investit la cirma identității noastre naționale. Pe traiectul acestei idei avem întreaga definiție a acestor ultimi șaptesprezece ani, iar un episod recent, cel al Congresului educației politice și al culturii socialiste, ne impune, cred, și unul dintre cele mai considerabile argumente : acela prin care istoria, limba și cultura patriei, alcătuiesc acea permanentă și vie construcție prin care ființăm toți ca națiune și popor. Este remarca de cuget a unui mare om politic și cu o viziune atît de exactă asupra însuși fenomenului cultural. Și ca să revin, în orășelul acela de provincie, cu multe școli și cu mulți elevi, statuile și-au reluat locul și denumirea lor ca o atestare a chiar vieții noastre pe mai vechi ca și pe mai noi și istorice vetre ; ele ne personifică parcă și ne redau, în pofida biologicului, acea stare de permanență și acel sens de continuitate fără de care chiar și efortul artistic ar dispărea poate sau ar rămîne steril.

Momentul bacovian 1930-1933

Bacovia își republica poeziile, uneori chiar după ce apăreau în volum. Le re-publica el, i le mai reproduceau admiratorii. Obișnuia Bacovia într-un timp, aflăm de la A. Savela și I.M. Rașcu, să-și rostească anumite poezii, nu în fața unor săli pline, ca Minulescu, ci în cerc intim, între prieteni, la un pahar de vin sau în mers, pe stradă (la Iași). Constant e procedeul republicării. Nu odată la reapariție poetul aducea modificări, notabile ca în **Amurg antic** sau chiar esențiale. **(Lacustră).** Sau poezia era în totul aceeași — doar titlul schimbat. S-ar fi putut crede că Bacovia, care scria puțin, își republica poeziile ca să mai încaseze o dată onorariul... ceeea ce e jignitor pentru adevăr, cînd e știut că poeziile apăreau fără onorariu în reviste obscure, parcă le alegea anume, cum i se mai întîmpla lui Bacovia și în anii notorietății, între cele două războaie. **Bibliografia** lui Liviu Chiscop (Bacău, 1972) a scos în evidență procedeul republicării : de ce... pentru ce... ne vom întreba și de acum înainte. Poate și dintr-o necesitate pe care obișnuim s-o numim orgoliu ? Mai adevărat, în cazul lui Bacovia — nimeni ca el n-a cunoscut „jalea de a nu mai putea face un vers" — ar fi să spunem altfel : cu poeziile își ținea zilele. Că e așa ne-o atestă re-publicarea în 1930, 1931, 1932 și 1933 a poeziei **Niciodată** (Renunțare).

Liviu Chiscop consemnează trei apariții : în **Tribuna literelor** nr. 1, unul și ultimul, din iunie 1930 ; în **Viața literară** a lui I. Valerian, din iunie 1932 ; în **Linia nouă**, București, octombrie 1933. Din OPERE 1978 aflăm și de a patra apariție (pag. 557) : în Cronicarul nr. 3, București 1931. Putem să punem aceste apariții, patru ani la rînd, pe seama întîmplării sau a secătuirii mijloacelor poetului ? Nu mai avea alte poezii ? Putea să reproducă altele. Știm însă că avea poezii nepublicate : mai toate piesele din **Comedii în fond.** De ce iar și iar aceeași poezie ? Patru apariții, în reproducere, putem spune, demonstrativ fidelă, fotografică !

Nu știm cînd a fost scrisă poezia și vom conceda că în 1930 sau către 1930. (Putea fi și anterioară, poetul periodizîndu-și comunicarea poeziilor. Data apariției deobicei semnifică, la Bacovia ; dificultatea stă uneori în aflarea semnificației). Oricum, nu mai tîrziu de 1930.

Patru ani de-a rîndul i-a necesitat lui Bacovia să apară această poezie, în nevoia surdă de a-și face auzit și înțeles strigătul — **tot altuia de mine aminte să-i aduc** — sau, asta mai ales, să se obișnuiască, să se împace cu noua stare :

Niciodată e poezia concepută în seismul nimicirii ciclului iluzie-deziluzie. Dacă luăm de bun anul apariției, 1916, pentru **Acum** (ulterior **Vae soli**), poezia care vestește împăcarea în resemnare, ar fi să admitem o agonie prelungă, pînă în 1930, cu **mortul** Amor atîrnînd de eroul liric, tentînd resurecție. În **Niciodată** (în volum : **Renunțare**), cum am mai spus („Bacovia, lectură"), e consemnată **moartea** mortului ; mor șansele de resurecție a amorului. Poetul a trăit în patru ani sub impresia desprinderii de **mort** a eroului liric, mărturie elocventă a ființării pînă atunci a cuplului. Eroul liric denunță pactul, sub riscul identificării lui cu **mortul**, activ, ofensiv : „În grădina moartă **a sosit** un mort". (Sublinierea noastră, M.M.). Mai răsbat, în grădina pasiunilor moarte, doar „ecouri de revoltă" : **Dar striga de-afară / Oastea proletară** sau, în versiunea ultimă, din volum : **S-auzea de-afară / Viața proletară.** Obișnuita deviere în social, cu care se trata Bacovia ! Poetul acum va retrospecta, sfîșiat în efortul de a înțelege și nesperînd într-un înțeles. („Controversă") : **Cum nu înțelegi cînd privești / Aerul morților.** Ar fi perplexitatea (care a persistat) în fața eliberării de obsesie. I se părea lucru nefiresc, — prea îi intrase în obișnuință starea de apăsare. Poetul are aerul de a cocheta cu trecutul lui : **Era acel tînăr prea singur / Dar toți îl iubeau.** (Trebuie să citim : Dar toți nu-l iubeau). **Atunci nu era așa singur / Sau ceilalți nu erau.** Într-adevăr, **ceilalți**, acei **toți** care să-l fi iubit. Badinaj sinistru, sarcasm suveran, aproape celebrat.

Va fi, apoi, cum știm, un Bacovia exclusiv al burgului, din care nu va mai evada, — semn al statorniciei.

În calendarul aniversărilor bacoviene momentul 1930—1933 va trebui și el celebrat. Cîntărețul orb, „de durere orb", și orbit de durere și imun la durere, devenea acum definitiv imun la durere.

Eliberat de obsesie — și de suprema lui stare de poezie.

Marcel Marcian

(1980)

P.S. La **Bacovia, lectură** (Luceafărul nr. 1 003). Pentru cei care n-au făcut singuri îndreptarea : a se citi, în coloana treia, „La Bacovia bocetul, sensul argotic și doina" etc. În revistă expresia **sensul argotic** a apărut mai jos cu un rînd. M.M.

Conștiința de sine

Urmare din pag. I

cele mai îndrăznețe aspirații. Fapt semnificativ — tocmai cînd sîntem mai intens preocupați de anumite aspecte de viață legate de viitor, simțim dintr-o dată nevoia să ne întoarcem cu ochii larg deschiși ai conștiinței spre motivările lor prezente sau înspre cauzele care le-au provocat într-un trecut mai îndepărtat sau mai apropiat. Toate acestea reprezintă însă un mod deosebit de complex de trăire a duratei, a timpului, a devenirii continue. Trăirea autentică a duratei, acțiunea poriectată în perspectiva timpului are, cel puțin pentru mine, înțelesul participării conștiente la istorie, la viitorul pe care ni-l dorim mereu mai bun.

În toate romanele mele eroii reprezentativi sînt dominați de aspirația legitimă de a realiza o creație capabilă să-i semnifice în timp. Ei sînt meniți totodată să ilustreze atmosfera intelectuală, modul de viață specific și idealurile unor epoci distincte din istoria poporului român. A scrie romanele unor epoci și ale unor eroi ai acestor epoci înseamnă însă a sesiza atît dominantele spirituale ale unor perioade istorice mai mult sau mai puțin distincte cît și elementele de permanență, constantele, elementele invariante care le unesc dîndu-le calitatea de părți ale unui ansamblu bine structurat.

Una dintre aceste constante este neîndoilenic marea vocație constructivă a poporului român. Orice vocație, indiferent că ea se manifestă la nivel individual sau colectiv, presupune voință clar orientată spre un scop, devotament, abnegație, spirit de sacrificiu, o înaltă conștiință a valorilor proprii.

Sub ochii noștri, în toți anii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, poporul român a realizat o impresionantă și complexă operă constructivă, capabilă să înfrunte timpul și să ilustreze din plin marile sale virtuți creatoare.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Simbătă 17 iulie 1982, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Sarcinile Uniunii Scriitorilor, în lumina expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., din 1—2 iunie 1982, și a documentelor Congresului educației politice și al culturii socialiste, din 24—25 iunie 1982 ; — Prezentarea programului de activități ale Uniunii Scriitorilor pe lunile iulie—septembrie 1982, în lumina expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită și a documentelor recentului Congres al educației politice și al culturii socialiste ; — Probleme de relații externe ale Uniunii Scriitorilor.

Au fost prezenți tovarășii Ion Traian Ștefănescu, **prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste,** Dumitru Necșoiu, **secretar al Comitetului municipal de partid.**

Au participat, ca invitați, redactorii-șefi ai revistelor editate de Uniunea Scriitorilor și directorii editurilor de beletristică din țară, care nu sînt membri ai Biroului Uniunii.

Materialele de bază au fost prezentate de Constantin Chiriță și Laurențiu Fulga, **vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor,** Ion Hobana, **secretar al Uniunii.**

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : Romulus Guga, Mircea Tomuș, Marin Sorescu, Constantin Țoiu, Letay Lajos, Corneliu Sturzu, Romul Munteanu, Alexandru Balaci, Dan Deșliu, Mircea Radu Iacoban, Vladimir Ciocov, George Ivașcu, Violeta Zamfirescu, Mihnea Gheorghiu, Ion Dodu Bălan, Tiberiu Utan, Bujor Nedelcovici, Dan Hăulică, Eugen Simion.

În încheierea lucrărilor Biroului, a luat cuvîntul tovarășul Ion Traian Ștefănescu.

Ședința a fost condusă de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România.**

SF ITALIAN

Doina Opriță debutează ca traducătoare, prezentînd cititorilor români un volum de povestiri științifico-fantastice semnat de Lino Aldani (**Noapte bună, Sofia,** Editura **Dacia,** 1982), Aldani e, după opinia multora, cel mai important autor italian de fantascienza. El este actualmente în vîrstă de 56 de ani. Citeva dintre volumele sale : **A patra dimensiune** (1964), **Rădăcinile** (1976), **Eclipsă 2000** (1979). Opinia unui critic italian (citată, în chip de epigraf, de către traducătoare) remarcă originalitatea : „...aceste scrieri înlătură o dată pentru totdeauna presupunerile neintemeiate privitoare la dependența fantascienzei italiene de science fiction-ul american. Aldani n-a fost niciodată adeptul unei anticipații privite în sens restrîns sau într-o accepțiune determinată ; tonul său variază în funcție de subiect, se îmbogățește continuu cu nuanțe mereu diferite, iar ceea ce constituie interesul profund al autorului ni se transmite de fiecare dată prin stimuli de mare efect. Pentru că Aldani, ca să folosesc cuvintele criticului francez Demètre Ioakimidis, care-i recenza prima ediție franceză a volumului **A patra dimensiune,** «vorbește fără pic de accent limba universală a anticipației»".

Volumul conține patru povestiri și un roman scurt **(Rădăcinile).** Respectînd regula de fier a genului, care leagă reușita de o cît mai frapantă ingeniozitate a ideilor SF, Aldani imaginează conflicte insolite, al căror brevet pare a-i aparține. Astfel, în **Canis sapiens** apare o neașteptată disidență a ciinilor. Asociați în grupuri bine organizate, avînd eminențe cenușii, executanți și oratori versați, aparent prietenoasele patrupede pun la cale să îi substituie, psihologic, pe stăpînii lor. Dincolo de nota umoristică, există și una satirică (ciini-oratori arată că oamenii nu trăiesc tocmai frumos și rațional). O parabolă a înlocuirii realității sensibile prin ficțiunile compensatoare ale lumii moderne este povestirea care dă titlul culegerii. Sofia, o prea frumoasă actriță interpretează onirofilme. Este vorba despre niște produse nu atît artistice, cît hipnotice. Tehnici rafinate de sugestionare permit negustorilor de iluzii să îi transforme pe spectatori în participanți. Intrat într-o transă a ficțiunii, fiecare poate astfel, cu rapiditate, să îndeplinească dubioasele rețete de fericire ale societății de consum. În final, însăși Sofia își oferă o sofisticată iluzie a plenitudinii.

În Rădăcinile, un roman de circa 100 de pagini, Lino Aldani încearcă să depășească o dificultate de principiu, istoria genului arătînd că ilustrarea optimă a ideilor SF este povestirea de relativ scurte dimensiuni. Pe urmele unor precedente binecunoscute, este imaginată revolta ecologică a unui tînăr care trăiește în Roma ultratehnicizată a sfîrșitului de mileniu. Este o baladă a imposibilei evadări. Iadul motorizat, pe care îl urăște personajul, este reprobabil mai ales pentru felurile viclene în care schilodește sufletele oamenilor.

Traducerile semnate de Doina Opriță sînt impecabile. Ar fi fost însă necesară și traducerea tuturor citatelor provenite din alte limbi, care apar în text.

Voicu Bugariu

Unitate și continuitate

Urmare din pag. I

turile în lemn de pe întreg teritoriul patriei, sau vasele pe care românii le încarcă pe catiri ducîndu-le ca pradă și ulcelele țărănești, ar fi înțeles mai mult despre continuitatea, despre puterea de a fi și a rămîne a singurului popor european care și-a conservat numele original — românii.

Istoria ne vorbește și despre unitatea dintotdeauna a acestui popor, aflat sub aceeași parte de cer, în vatra sa în formă de inimă sau de piine, cuprinzînd o treime munte, o treime șes și o treime zonă deluroasă, coroana Carpaților ce ocrotește miezul ei fiind străbătută de peste 100 de trecători. Aceeași limbă, aceleași obiceiuri, aceeași credință, aceleași principii moral-juridice de conviețuire și relații economice trainice, de continuitate, au constituit coloanele de sprijin ale unității, iar consistența spirituală superioară, înaltul grad de civilizație, au asigurat puterea de asimilare a năvălitorilor ; ca în anii de flăcări patruzeci și opt, nimic să nu poată opri afirmarea revoluționară unitară a națiunii române. Am putea aminti zeci de citate despre falsitatea unor hotare așezate împotriva firii pe linia Carpaților, dar preferăm stupefacția în fața absurdului și exclamația înțeleptului țăran din Cîrțișoara Făgărașului : „Cine dracu o mai fi văzut graniță prin mijlocul țării ? !".

Unitatea noastră a dobîndit temelii noi, prin comunitatea proprietății, prin comuniunea intereselor sociale și politice, prin frățietatea cu naționalitățile conlocuitoare, prin unitatea ideologică și iubirea față de partidul conducător. Libertatea și independența au devenit un bun al nostru și al generațiilor viitoare. Puterea de dăruire, care ne-a asigurat continuitatea și identitatea istorică, trebuie să devină astăzi forța revoluționară care să determine angajarea plenară a fiecăruia, cîștigarea bătăliei istorice a calității, eficienței și competitivității.

Spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie : „Cunoașterea istoriei milenare a poporului român, a luptei sale pentru afirmarea ființei proprii, pentru libertatea socială și națională, pentru independență și unitate este fundament al activității ideologice, al educației patriotice, socialiste a maselor". Cu cît vom fi capabili să cunoaștem istoria în lumina înțelesurilor ei mari și nepieritoare, să ne raportăm propriile fapte la exemplul dragostei nețărmurite de patrie, abnegație și dăruire a înaintașilor, cu atît vom fi demni de a ne numi urmași ai lor, contribuind la înălțarea României pe noi trepte de civilizație și progres, asigurîndu-i un viitor la care ei abia au visat și pentru care — de atîtea ori — și-au dat viața.

TUDOR ARGHEZI — PROZATOR ȘI GAZETAR

Muzeul literaturii române organizează o manifestare omagială prilejuită de apariția volumului 32 „Tudor Arghezi — Scrieri" și de comemorarea a cincisprezece ani de la moartea poetului.

Vor evoca personalitatea și activitatea marelui scriitor : Paul Anghel, Ion Bănuță, Dumitru Micu, T. Vârgolici.

Vor citi pagini din proza și publicistica arghezian Mitzura Arghezi și Dinu Iancu lescu.

Poeți din R.S.MAKEDONIA IUGOSLAVIA

ÎN ROMÂNEȘTE DE DUMITRU M. ION ȘI CAROLINA ILICA

SLAVKO IANEVSKI

Balada pietrei

Piatră din piatră
Femeie de piatră au scos din pământ

La sinul ei sting
Cristal de stincă i-au pus. Să-l alăpteze
La sinul ei drept i-au sprijinit o frunte de piatră
Piatra pe piatră visează

Atingerea, grea a lăsat-o — cu gemeni
Fiece geamăn gemeni naște
Se atinge piatra de piatră
Piatră se naște
Fiece piatră piatră să rodească

A crescut cetatea noastră de piatră
Piatră pe dinăuntru
Piatră pe dinafară
Ci numai inima vie îi bate

BLAJE KONESKI

Tînărul cedru

Tînărul cedru are de-acum șira spinării puternică
Și înălțimea unui flăcău
Prins de ploaie pe cîmp
Cu desaga verde pe umăr.

Tînărul cedru e ca o tînără sălbăticiune
Care se alungește pe-o stîncă sau pe un trunchi
Ca să-și ascută ghearele
Și să-și arate zvicnetul mușchilor
Privind cu trufie în jur,
Încrezător în plăcerile vieții.

Cu multe vînturi, pe rînd,
Tînărul cedru și-a măsurat puterile,
Dar niciodată n-a-ngenuncheat —
El numai în sus ca un sfredel țintește
Înălțimile cerului.
Sigur pe sine e tînărul cedru —
El își cunoaște și forța și frumusețea.

Singurul lucru care i se poate-ntîmpla
E să devină vrăjită materie.
Chiar de va fi retezat cu toporul,
Va ști să se-ncline cu măreție
În fața pămîntului ce l-a hrănit ;
Chiar dacă foc i s-ar da,
Va ști să ardă ca o făclie
Spre cerul care l-a adăpat.
Tînărul cedru simte
Că pe lumea aceasta,
Mai important și mai hotărîtor între toate
E să te naști.

AȚO ȘOPOV

Rugăciunea a doua a trupului meu

Acest trup ce se-arcuiește precum podul între maluri
Acest trup trăind din zorii alor tale idealuri
Ca și azi va fi și mîine — va avea din întîmplare
Doar mai mult cu două răni de adîncă săgetare
Acest trup ce se-arcuiește precum podul între maluri.

Acest trup ce se-arcuiește ca un pod care din vremuri tot așteaptă răbdător
Cineva să-l treacă vesel și să-l tulbure-n sfîrșit...
Tu să curgi sub trupu-acesta precum riul imblînzit
Și cu valu-i dimpreună chiar și linul lui albastru să devină sunător
Acest trup ce se-arcuiește ca un pod care din vremuri tot așteaptă răbdător.

Acest trup ce se-arcuiește ca un pod poate să-l prindă și să-l ducă-n brațe-un val
Ca să-și afle-ntrinsul chipul ce demult este uitat
Cu zvicneli și primeniri el se va-nălța curat
Spre dorințe ireale dar real precum un far
Acest trup ce se-arcuiește ca un pod poate să-l prindă și să-l ducă-n brațe-un val

ȘUKRI RAMO

Umbre negre

Neagră cămașă gînd negru mînă neagră
Negru drum — la drumul nostru mă-ntorc
Ea are nevăzute picioare și degete
Ea are mîini putrede
Sub ochii ei e un schelet
De pizmă uite înnebunește
În van.

Neagră dorință, negru țel și negru vînt
Neagră mînă pe drumul nostru ca o floare neagră
Cu puls frînt și vine frînte
Cu pielea năpîrlită
Ca o pajeră fără viață și fără aripi
În preajma noastră cuibul și-l face
În van.

Negru trecut negru prezent negru fir
Negru torent drumul nostru îl clocește o pasăre neagră
Ea e singeroasă ca mormîntul
Umbra ei e un stîlp
Se chinuie să distrugă steaua
În van.

Nici o palmă de pămînt nici un pas înapoi
Negrele fiare din pizmă singure se sting
Noi bărbații vom supraviețui
Mai puternici chiar decît moartea
Fiindcă în noi viața își are izvorul.

ANTE POPOVSKI

Blestem buzele tale pe care apune soarele

Neîncetat te blestem,
Blestem surîsul tainic
Al buzelor tale pe care apune soarele,
Blestem asprimea vorbei tale,
Glasul tău răgușit,

Blestem privirea-ți
Îndreptată ca o săgeată spre soare.
Blestem grădina ta cu trandafiri descîntători,
Blestem vechiul orologiu care arată vremea care nu a venit,
Blestem acel vînt neînduplecat
Care nu face să tremure nici ramurile, nici frunzele,
Ci doar rădăcina-n pămînt,
Blestem trupul tău carele precum porunca lui Dumnezeu
Atrage spre sine soarele
Și-l ascunde pentru ca el să fie căpătîi
Fructului din tine.

Blestem fîndcă ai plecat cu mîna la gură
Ca să nu se întîmple nimic,
Blestem numele tău latinesc
Robit de vreun astral anotimp al trecutului,
Blestem fructele veștede ale tăcerii tale,
Blestem depărtatele grădini ale Asiei și ale mării
Din care alungați coborît-au Adam și Eva,
Blestem ploaia care bate prin visul tău,
Te blestem și spun :
Ia-ți mîna de la gură,
În vechea-i singurătate să înnoptez,
Blestem nedreptatea ta grea
Care mi-a furat somnul,
Blestem puterea ta dumnezeiască
În vreme ce stăm unul lîngă celălalt,
În vreme ce privesc mîna ta
Care-ți acoperă buzele
Atît cît să fii, cu cîteva veacuri departe de mine.
Te blestem, zeiță nedreaptă
Care te depărtezi cu amurgu-mi pe buze,
Pentru a-ți duce rodul neamului tău în urmași.

TRAIAN PETROVSKI

Pantalonii

Îmbrăcat în ei pe tata l-a fost prins înșurătoarea —
Așezatu-i-a în raclă unde malii-și au sălaș
Lîngă cel gherdan de aur, lîngă ia cea cu fluturi
Care-o-mpodobeau pe mama în căruța cu nuntași.

A dorit cu ei să fie ca un ginere gătit
Cînd se va afla în fața porții dumisale soarte ;
Nunta și-a trăit-o mîndru cît i-a fost pre lume viața
Doar gîndindu-se la clipa cînd va fi chemat de moarte.

Sculpturi de Florin Codre

MIHAIL RENGIOV

Rimbaud

Nu te-au trezit văratece vînturi,
Durere din zori, nenoroc al poesiei.

Nu te-au găsit insecte de iunie
Care în jurul singurătății tale dau roată,
Nici marinarii nu ți-au găsit floarea
Pierdută în ceruri

Durere din zori
Sărutată de mireasma miezului nopții.

Fără de liniște m-apropii de tine
Și tu calm pe colina luminii
Culegi
Galbena
Floare.

DUȘKO NANEVSKI

Poezia în cuvînt (31)

Omonime în limbă :
O cupă de apă. O cupă de floare.
Jupancici : Cupa momelii.
Limba e cîntare, cununie a ideilor.
Blaje Koneski : Cuvîntul e dulce.

REPERE

America celor trei asasinate

Doi tineri autori, Stelian Țurlea și Dumitru Constantin, au tipărit de curînd, la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca, o carte incitantă care se vrea și plină de vervă, „America celor trei asasinate". Cele aproape două sute de pagini format mare își respectă promisiunea din titlu, tinzînd spre o radiografie socială, întreprinsă cu aplicație și cu reală finețe în descrierea elementelor semnificative și a principalelor forme de gîndire care au marcat deceniul al șaptelea american și au constituit cadrul pentru cele trei celebre asasinate politice. Avem, deci, nu o carte despre scoaterea violentă din viața politică a lui John Kennedy, a fratelui său și a pastorului King, ci una despre America în care a fost posibil așa ceva, o încercare de a cuprinde eventualele motive de ordin social și politic, precum și consecințele tragicelor evenimente în viața Statelor Unite. Iată un proiect ambițios, desigur, cu atît mai mult cu cît spațiul restrîns al unei asemenea cărți impune un „teribil" discernămînt în ceea ce privește documentarele și apoi alegerea faptelor revelatorii pentru cititorii cărora te adresezi. În acest aspect se evidențiază și principalul defect al cărții, autorii răminînd prea fideli materialului, profunzimii de date și informații, stilul lor sugerează uneori transcrierea de fișe, neiasînd gîndul să anime fraza și să-i dea un sens. Pare că nu se mai termină propozițiile, iar într-o carte atît de pasionantă prin subiectul ei și este de mirare cît de egale între ele, din punct de vedere al tensiunii ideatice scăzute, sînt frazele și periodurile diferitelor capitole. Ca și cum ai citi un roman polițist scris în stilul legănat al lui Șerban Nedelcu, să zicem. Sigur, comparația noastră e puțin forțată, dar ne-o îngăduim cu referință la doi autori despre care știm că nutresc în același timp și legitime aspirații literare. Puteau fi evitate expresii ca „perseverentă persuasiune" precum și analizele prea sumare, cum sînt cele referitoare la mișcările studențești în deceniul șapte, cu explicații pripite și cu formulări incomprehensibile, cum ar fi aceasta : „în egală măsură au marcat și sfîrșitul acțiunilor studențești care — dezamăgiți de reacția autorităților, de imposibilitatea unor schimbări și de cercul vicios în care erau constrînși să se manifeste — s-au închis în ei". Dar cartea lui Stelian Țurlea și Dumitru Constantin tocmai asta demonstrează, că schimbările s-au produs și că cei trei leaderi au murit pentru că erau vectorii transformărilor din societatea americană, care apoi nu au mai putut fi oprite. Și cum se pot „închide în ei" studenții, un întreg corp social, despre care Charles Reich spunea că sînt autorii celei de a treia revoluții în Statele Unite ? Un termen de psihologie individuală este folosit inadvertent pentru cea colectivă. Insistăm asupra acestor „mici" slăbiciunile textului, pentru că ele abundă și în alte cărți de gen, unde spiritul polemic și dorința de a spune totul la repezeală conduc la formulări aiurea.

Dincolo de toate însă, „America celor trei asasinate" este o lectură profitabilă, iar efortul autorilor este, indiscutabil, unul de calitate. Este sugerată mai ales complexitatea halucinantă a unei societăți hiperdezvoltate, mijloacele ei de a crea mituri colective, atît de nefirești de fapt într-o democrație autentică, cum este cel referitor la „dinastia" Kennedy, precum și psihoza ostilă unei asemenea prezențe în prim-planul vieții americane. Dacă tendința de a mitiza se resimte uneori și în textul autorilor noștri, explicația se află probabil într-o deformație profesională, pentru că nimeni nu iubește mai mult miturile în secolul nostru decît gazetarii. Este forma lor de sentimentalism ascuns ! Iar Kennezii, să le spunem așa, erau strălucitori și invincibili. Noroc cu Ted, cel din urmă vlăstar al familiei, care ne-a adus aminte de dimensiunile lor umane. Revenind la mecanismele din viața americană, Stelian Țurlea și Dumitru Constantin reușesc să sugereze nivelul acela de suprarealitate care există într-o lume ultratehnicizată, în care gîndirea pozitivistă se întoarce împotriva ei înșăși, transformînd cursul normal al lucrurilor într-o succesiune de fapte improbabile cu goluri în țesătura cea mai intimă a realității. O carte care dă de gîndit chiar și prin defectele sale. Un stil mai viu, o mai acută căutare a semnificațiilor, o mai mare pregnanță a formulărilor originale, ar fi făcut vizibil talentul real a doi autori interesanți.

Aurel-Dragoș Munteanu

P.S. Ce subtile sînt uneori greșelile de tipar ! Poeții suprarealiști le binecuvîntau și aveau probabil dreptate. Mai vanitoși, noi am fi preferat, în „Reperul" de săptămîna trecută, în locul cuvenit, să fie „farmec indicibil" în loc de „farmec invincibil". Deși, de altfel ori, farmecul este cu adevărat de nebiruit. Greșeala spune mai mult adevăr decît expresia consacrată.

REVISTA STRĂINĂ

● **UN FENOMEN** literar mai puțin cunoscut în lume pare a fi romanul tibetan. Recenzînd cărții lui Yexi Danzeng, „Supraviețuire", par să indice o înflorire a preocupărilor de acest gen în țara platourilor înalte. În vîrstă de 39 de ani, Yexi Danzeng a studiat mai întîi arta budhistă, iar apoi s-a dedicat literaturii. În prezent, scrie un nou roman, „Omul care nu-și ține promisiunea". Cel dintîi, „Supraviețuire", își construiește motivele în jurul unei „story" dramatice, pe fundalul unor violente ciocniri sociale. În centrul cărții se află o tînără și frumoasă femeie, dintr-un sat tibetan, Doje, în nordul țării. Ea singură își salvează viața, în urma unei răzmerițe, trecînd mai apoi prin întîmplări de un tragism ieșit din comun. Criticul Wen Hua notează : „Yexi Danzeng descrie cu vivacitate soarta eroinei și viața sa în sistemul feudal al șerbiei. El reflectă cu realism trezirea șerbilor și rezistența lor. Descrierile amănunțite, cum ar fi cele de obiceiuri religioase, crează un tablou fascinant al societății".

● **UNUL DINTRE** cei mai prețuiți prozatori cehi de astăzi este Eduard Petiška, care a debutat cu poeme imediat după război, fiind autorul unor culegeri mult comentate în epocă : „Ochii timpului care zboară", 1946, „Orchestrele din Praga", 1947, „Soarele", 1949, și „Te aștept", din 1962. În ultimii ani, Petiška a revenit la uneltele poeziei, pe linia reînvierii unor mituri în volumele „Familia lui Ovidiu", din 1968, și „Memoria lui Prometeu", din 1971. Dar faima i-au asigurat-o romanele, îndeosebi „Rochia oranj" (1962) și „Șansa, noaptea și stelele" (1975), nuvela „Vinerea eroului" (1968) și culegerile de povestiri „Hotelul pentru străini" (1964) și „Nopțile de nuntă" (1972). Eduard Petiška este celebru în lumea întreagă pentru cărțile sale dedicate copiilor, îndeosebi „Bunicul povestirilor" (1958). A fost tradus în germană, maghiară, franceză, olandeză, finlandeză, japoneză și alte limbi. Critica îl consideră un autor de factură intelectuală, atent la mutațiile din conștiință, cu stil reținut, dar încărcat de afectivitate. Un nume proeminent al literaturii ceh de azi.

● **FAIMOASA TRUPĂ** „Zeami Za", condusă de Kanze Hideo, una dintre cele cinci școli mai importante de teatru Nô, forma tradițională de artă japoneză, se află în turneu în Europa, cu un program excepțional, care cuprinde „dansul măștii negre", din Okina (un dans ritual de Anul Nou), comedia Kyôgen, intitulată „Ciupercile" și drama lirică „Kiyotsune", o piesă de rezistență a repertoriului tradițional. Wolfgang Saoner scrie în „Frankfurter Allgemeine Zeitung", referitor la spiritul Zen care animă Teatrul Nô : „...Scopul tuturor acestor exerciții nu este de a crea un produs și încă mai puțin ceva care ar fi rezultatul unei gîndiri logice și care ar putea mai apoi să fie considerată o operă unică în felul ei".

● **CINEASTUL** Rainer Werner Fassbinder a dispărut recent, în vîrstă de numai treizeci și șase de ani, în urma unei crize cardiace. Autor foarte controversat pentru ideile sale, dar cu o reputație de valoare inatacabilă, el a lăsat în urmă filmografia cea mai solidă de după război din Germania federală. Într-un amplu articol din „Süddeutsche Zeitung" Peter Buchka scrie : „Fassbinder a jucat aproape rolul unui istoriograf al Germaniei și a găsit un stil care îi permite să dezvăluie toate contradicțiile, fără a trăda însă estetica. Toate contrariețățile vieții sale se regăsesc în filmele sale, în care se relevă un animator, în cel mai bun sens al cuvîntului, care știe să-și distreze publicul într-o manieră provocată și instructivă".

● **PLANURI AMPLE** de valorificare a creației contemporane au fost elaborate în cadrul „Centrului de cercetări" de pe lîngă Academia chineză de științe sociale, punînd accentul pe studii asupra teoriei literaturii, romanului, dramei actuale și poeziei. Este editat un anuar de literatură contemporană, iar pînă în 1990 se preconizează publicarea unui număr de 30 de lucrări aparținînd scriitorilor de după război. Recent a fost aniversată și „revista lunară de poezie a Chinei", care a împlinit 25 de ani de la apariție.

din lirica poloneză

CZESLAW MILOSZ

Har

Era o zi atît de fericită
Pierise mai devreme ceața, lucram în grădină.
Păsările Colibri se odihneau pe caprifolium.
Nimic de pe pămînt atunci n-aș fi putut rîvni.
Nu cunoșteam pe nimeni a merita să-l pizmuiesc.
Tot ce-a fost rău am dat uitării
Nu mi-era rușine să gîndesc că am fost cine sînt.
Nici-o durere nu mai simt în trup.
Ridicîndu-mă, am văzut albastră marea și pînzele.

Cîntec despre sfîrșitul lumii

În ziua cînd sfîrșește lumea
Albina se rotește deasupra florilor de călțunași
Pescarul își repară străucitorul năvod
Plonjează în mare delfinii cei veseli
Puii de vrabie se agață de jghiaburi
Și șarpele are pielea de aur așa cum trebuie s-o aibe
Femeile merg la cîmp sub umbreluțe

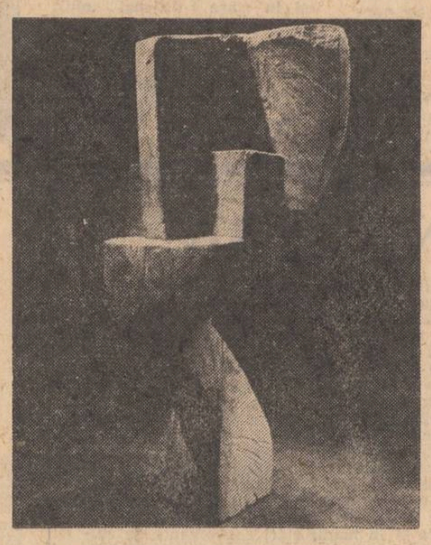

Bețivul vomită la marginea trotuarului
Pe stradă strigă cei care-și vînd zarzavatul
Și barca plutește spre insulă cu galbena velă.
Sunetul viorii persistă în aer.
Incremenește noaptea înstelată.
Cei care au așteptat fulgerele și tunetele
Sînt înștiințați.
Iar celor care au așteptat semnele și trîmbițele arhanghelilor
Nu le vine să creadă că totul s-a sfîrșit.
Pînă cînd soarele și luna mai sînt acolo sus
Pînă cînd bondarul mai vizitează roza
Pînă cînd copiii se nasc trandafirii
Nimeni nu va ști că a venit sfîrșitul.
Doar un bătrînel încărunțit, care-ar putea fi prooroc
Dar nu este pentru că are altă ocupație
Spune legînd roșiile :
Nu va mai fi un alt sfîrșit al lumii
Nu va mai fi un alt sfîrșit al lumii.

JAN BOLESLAW OZOG

Către cel singur

Nu-ți fie teamă. Versul încă te mai așteaptă.
Îl vei scrie mîine.
Va avea propria lui forță —
El este
asemenea morții.

Așteaptă.
Va fi un vers fascinant !
Ucis, lovit, plin de mirare
ochii îi vor rămîne larg deschiși.

Calea morții care nu se mai sfîrșește
ideea, moartea, într-adevăr niciodată nu se va sfîrși.

Ah, uită,
fii liniștit, cînd te vei scufunda în noapte în apele adînci.

TADEUSZ KUBIAK

Să fie doar un histrion?

De-o sută de ori și-a schimbat pielea, și-a schimbat fața și inima
precum paleta lui Picasso — cameleon al culorii,
erou, laș, amant, sfînt, tîlhar, asasin.
Prințul cel dîrz, Hamlet — a fi sau a nu fi —
printre cei bravi,
într-o mare improvizație, șoptită dintr-o margine
de jos — din cușca suflerului, un minunat Prometeu
suferind în Caucaz, înlănțuit de zei,
Orfeu însoțind sunetul firav ca firul de păr
fiară, stîncă, arbore, conducător și supus
tribunul poporului și hoț corupt, prooroc,
Tezeu în labirint fără firul Ariadnei,
Otello înnebunit „la ceasul nopții",
prințul Jozef fără cal și Wiarus fără armă.
Spiriduș anunțînd stranii petreceri,
poză pentru fotograf și loc pentru monument.
Aplaudăm, bravo, aceasta-i histrionul !
Să fie doar un histrion ?

ROMAN SLIWONIK

Dedicație

Și vînturile sînt în ultimă instanță roșcate
și gîndurile și evenimentele mele și Mariile plăsmuite
nasc această noapte în care te-ai oprit
din întîmplare și neîncrezător —
determină înflorirea ruginii
căci demult mi-am îngropat palmele și pletele
mulți ani i-am închinat imblînzirii cerului
am atins înțelepciunea meschină despre inutilitatea suferinței
acele grădini albe și dureroase le-am evitat
și acum după netezirea tuturor pereților
cînd am aranjat în fereastră
florile care nimic nu semnifică
și anotimpurile anului pe care nu le îndrăgesc am învățat

să mă strecor fără disperare —
din nou în peisajul cenușiu vîntul roșu roșcat
Mi-a adus
o existență lamentîndu-se fără motiv
și iată toate faptele așezate cu fața spre nord
acolo unde-i lumina cea mai blîndă
se întorc
se întîmplă o rapidă dispariție a înhumării mai demult comise
și în aerul metalic
mă îndrept spre partea ta ușor pătrată
să-ascult doar calma înflorire a ruginii.

În românește de Maria Urbanovici

Săptămîna viitoare :

TRENUL DE AUR

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

SPORT

Departe, în ierburi de fum

Am fost la herghelia din Mangalia, ca să văd 600 de cai arabi pur-sînge și să fiu din nou, pentru o clipă, departe, în ierburi de fum. Venea seara, orgii de fluturi albi se spărgeau în templul Zigurat al soarelui asfințind, cocoși crescuți în piersici jucau în valurile mării și alte mulțimi de mări, portocalii și roșii, se recompuneau în văzduh, iar stepa Dobrogei tremura asuprită de zăpada unui nechezat prelung. Pentru mine, calul e o stare de grație, un fulger atîrnat în expresia diurnă a cîmpiei, neegalat de nimeni în frumusețe, cînd lunecă zvîcnit peste fața pămîntului. Mirosea a cimbru tipărit pe maluri de cretă vînătă, băieți și fete goneau călări pe drumuri înguste, mărginite de lemn cîinesc, lumi ascunse pulsau tihnit în scăpărările mării, timpul eliminase ceasul rău și jur-împrejur stăpînea vraja. Lăcuste sfîrîind, greieri, un măr copt desprinzîndu-se de pe ram, eternitatea în repetiție a fericirii sau a dorului și peste toate copita unui cal lovind pămîntul și umplîndu-l cu sentimentul profund al libertății. „Pace nedgiari", spune directorul Ion Cîrje, numele calului vine de la Podișul Nedget din Arabia, „a simțit miros de iarbă proaspăt cosită" — și vorbele lui poleiesc un zvon amplu ce picură din înaltul înserării, ca o coborîre de streșini. Trece un pîlc de cocori, înfulecînd spațiu și timp convenabil, lăsînd în urmă, pe cer, arbori figurativi. Cocorii plutesc asemeni unei troițe răsturnate care s-a zmuls dintr-o răspîntie de stepă să vadă caii de la Mangalia și care acum se duce să se așeze în mal de drum rîvnit de trecători cu hainele atîrnînd de tristețe grea, cu picioarele îngropate într-o speranță beteagă. Iar noi, 600 de cai și un pîlc de oameni, mirosim iarba proaspăt cosită, pelinul tinjind după rouă limpede și ne strecurăm printre doi mesteceni de opal într-o poiană cu focul înalt. Și, pe cînd sandaua lunii ne calcă pe spinare, dintre stufărișuri cineva strigă :

Zanga Talanga, vino repede, se bat mînjii.

Iar Zanga Talanga îi răspunde :

— Să faci spume ca vaporul

Dacă nu spui adevărul...

Și de la o margine la alta a firii, noaptea e albastră și subțire și plămădește miracole. O floare agățătoare împodobind pereții Dobrogei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 69
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
31
(1 056)
Simbătă
31 iulie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AUGUST

Așadar, intrăm în August, lună de vîrf a istoriei noastre celei mai fierbinți, vatră a memoriei largi, contemporane, timp al aducerii aminte, neîncetat. Un calendar de nouă epocă, piatră de hotar cum a fost pe bună dreptate denumit și consacrat acel act eroic fundamental prin care energiile revoluționare și patriotice ale țării au atins atunci, la 23 August 1944, treapta cea mai înaltă și s-au revărsat cu putere de destin asupra prezentului și viitorului, confirmîndu-ne în miezul și la altitudinea propriei noastre identități naționale.

Realitatea, fapta la zi, dinamică și esențială, starea noastră de gînd și simțire, modul nostru de a vedea și discerne între problemele lumii contemporane și a găsi soluția optimă, constructivă pentru a ne continua opera de progres și civilizație își au, cum bine se știe, rădăcinile adînci înfipte în terenul fertil al ideilor și acțiunilor revoluționare prin care partidul nostru comunist, centrul vital al întregii națiuni, și-a asumat cuvîntul de ordine al tuturor transformărilor sociale și a înscris cele mai glorioase pagini de istorie. Un memorabil eveniment de azi, recenta Plenară lărgită a partidului ne conferă o multitudine de argumente în acest sens și ne mai dă în plus o cuprinzătoare imagine a traiectului parcurs, făcînd și mai posibile acele grade de comparație prin care, în ultimii șaptesprezece ani de pildă, perioadă cu adînci semnificații pentru noi toți, România se prezintă cu o asemenea densitate de ritmuri și preocupări pe unitatea de timp economică și socială încît, azi, ea își poate pune cu adevărat și problema unei noi calități a muncii și vieții, a gîndirii și creației din toate domeniile și sectoarele de activitate.

Prin magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la această plenară, document de referință în ceea ce privește teoria și practica edificării noii societăți, deținem întreaga ideologie a dezvoltării multilaterale a țării și, în consonanță cu aceasta, a făuririi unei noi personalități a omului, a concepției sale înaintate, a conștiinței comuniste. Gradul de implicare al culturii și artei este cît se poate de evident iar creația, puterea de manifestare a spiritului creator sînt omniprezente în toată această dublă construcție petrecută în sfera conștiinței și în ființa însăși a țării, ca una din consecințele și privilegiile cele mai exacte ale democrației, ale libertății și independenței noastre făurite prin popor și pentru popor. La loc de cinste și în unanimă acceptiune de fond, creatoare, așa cum s-a subliniat și la recentul Congres al educației politice și culturii socialiste, se prezintă creșterea și păstrarea limbii românești, un exercițiu testamentar și de permanență al culturii și artei noastre, suportul unic de fapt, materia noastră cea mai sensibilă.

Prin literatură și artă istoria a dobîndit totdeauna noi repere și, ca orice factor de conștiință, a avut și are în perimetrul culturii o vie susținere. Totul emană de la scopul fundamental al construcției noii societăți, de la morala și ideologia acesteia, un program pe cît de vast și cutezător în esența sa pe atît de sensibil și cu un unghi larg de implicare în absolut toate domeniile de activitate și în absolut toate datele și demersurile existenței, de la scara individului și pînă la aceea a colectivității în general, a unității prin fapte, prin crez și voință a tuturor generațiilor. Văzută astfel — și literatura și arta depun o cuprinzătoare mărturie în acest sens — istoria este a solidarității care nu umbrește și nu anulează nicidecum personalitatea, ci, dimpotrivă, o înnobilează și o întărește cu o inconfundabilă matcă și putere de spirit creator. Cultura românească s-a îmbogățit și a dobîndit astfel o și mai puternică personalitate. Zestrea ei a crescut și tot la fel și răspunderile, deschiderile ei către om și realitate sînt infinit mai proaspete și cu accente de fond care decurg din însuși patriotismul și vocația ei. Sînt aprecieri care vin — și ne îndreptățesc o reală satisfacție — de la însuși omul căruia i s-au încredințat destinele și identitatea României socialiste, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și — un lucru care nu mai trebuie demonstrat de acum și care constituie o evidentă a chiar personalității noastre, a tuturor — știm că prin marea sa înțelegere și solicitudine acordate culturii și artei, creșterii și păstrării limbii și simțirii românești, noi toți și, odată cu noi, însăși istoria am intrat în epoca celei mai vii înfloriri. Și parcă pentru a fi și mai sugestivă în materie de artă, printr-o coincidență tot istorică, această epocă și-a început traiectul tot într-o lună de vară, în vecinătate calendaristică, și nu numai atît, cu acel August-piatră de hotar.

Luceafărul

CIVILIZAȚIA LEMNULUI – fotografie de Sandu Mendrea

CÎNTAREA ROMÂNIEI, SPAȚIU AL VALORII

Cultura mare — cultura celor mulți

Cum aș fi vrut eu să scriu despre aceste sărbători ale culturii, ca momente de culminație și de aleasă împlinire a gîndului omenesc simțit, cum aș fi vrut să scriu numai ca un publicist, ca un reporter. Dar puteam oare trece peste ispitele teoretico-filosofice ale unui asemenea subiect, puteam oare înșirui evenimente și căuta metafore ori imagini fără să pun temeiuri de gînd și de meditație continuă, acolo unde alții nu pot vedea și ajunge cu privirea lăuntrică a gîndului lor ? Puteam eu refuza arcuirea, ca de la sine, a ideii ce-mi oferea șansa de a înțelege paradoxul culturii mari, ca o cultură a celor mulți, pentru a înțelege astfel și mai bine cită și de cită zestre creatoare s-a învrednicit neamul acesta al anonimilor, tăcut, răbduriu, dar însoțit de un destin creator inconfundabil ? Și mai ales că toate acestea mi se revelau în două așezări de străvechi suflet românesc, la Ieud, în Maramureș, și la Lupșa, în Țara Moților, vetre de spiritualitate transilvăneană, cu vîrstă în preistorie.

Am putut verifica, acolo, paradoxul, potrivit căruia culturile mari sînt culturile trăite de cei mulți, culturile mulțimii. Nietzsche și Spengler nu vor fi de acord, dar filosofiile lor n-au respirat înălțimile muntelui anonim, cu puterile lui demiurgice pentru firava suflare omenească. Căci culturile mari sînt acelea care irump de sub valul de viață al vieții populare, zidită, tenace, pe selecția de milenii a tradițiilor care covîrșesc prin puterea de iradiație a gîndului filosofic, monumentalizînd ordinea sufletească a unui pămînt și revitalizînd o spiritualitate, în momentele de încercare critică, de slăbire a forțelor ei lăuntrice.

Culturile mari sînt neaplicative, rămîn, adică, ele însile, căci tiparele materiei sufletești și naturale care le-a creat nu pot fi împrumutate, doar imitate. De aceea, concresc în ritmurile care leagă viața omului de imperativele pămîntului, dezvoltîndu-se într-un specific al culturii care, firesc, aspiră la universalitate. Eposul agrar e o mărturie a ordinii care supraveghează creația, pentru a-i da durată. Așa a rămas și este înțeleasă pînă astăzi cultura indiană, inimitabilă. Așa a rămas, în structurile ei, fără frică de modernitate, cultura japoneză. Așa s-a instituit în începuturi, fără să se abată de la ele, înfierbîntata cultură spaniolă, și atîtea alte mari culturi, dar, totuși, puține. Între acestea, totuși, puține, ca mari culturi privilegiate și protejate de geniul celor mulți se află și cultura românească, dăinuind prin vitalitatea acelui filon de viață populară, propulsat în cele mai desăvîrșite realizări ale creației culte. Acest fenomen nu s-a petrecut în cultura grecească, în cea romană sau în cea germană, cu multitudinea indivizilor creatori, fără înaintemergători, printr-o cultură a celor mulți, care pun temeiuri, deschid sinteze, asigură trăinicia marilor culturi. Dar ce au toate aceste imixtiuni filosofice cu Ieudul și cu Lupșa ? Se va vedea ! Au multe rațiuni, mai ales explicative și de înțelegere mai profundă a mosteniri noastre spirituale, într-un veac al încertitudinilor, dar și al căutărilor frenetice îndreptate spre origini. De aceea vom lega aserțiunile teoretice de cele ale unor înțeliniri nemijlocite cu fenomene de cultură, în devenirea și împlinirea lui în :

SBORNICUL DE LA IEUD. Așa cum a fost : de neuitat !

Ca să intri în Ieud, treci mai întîi prin Ieudușor, ca să simți atingerea cu tărîmurile alinătoare de suflet. Apoi, după ce căsuțele se înghesuiesc în cale trecătorului prin Ieudușor, îți vine rîndul să te închini din ființă sacrului munte al Iedului care, suveran și mîndru, îți s-așează în privire ca să te stăpînească. Așa am făcut, cu ani în urmă, intrînd în această „împărăție" a Ieudului.

În 27 mai a.c. iată-ne, așadar, în Ieud, după ce de trei zile, din 23 mai, a început aici o sărbătoare a culturii, deținînd, cu titlul simbolic : **Sbornicul de la Ieud**, care vrea să se instituie ca o nouă vîrstă a culturii noastre scrise, începînd, nu cu **Scrisoarea lui Neacșu**, de la 1521, ci cu anul 1300, cînd românii aveau liturghia în limba română. Dar vom ajunge la această controversată problemă, mult comentată, și mai mult contestată, de către unii.

Deocamdată, e știut că la Ieud s-a încropit o tradiție, datorită în primul rînd soților Petru și Daniela Dunca, un maramureșan de pe Valea Cosăului, din Budești, și o brăileancă, frumoasă, devenită suflet maramureșan. Și lîngă ei ceilalți, adică și soții David, fii ai Ieudului, ca și soția lui Ofrim Vasile, și mai ales Chindrișii, Dăncușii. Țiplea care vin din urmele veacurilor la Ieud, ca niște întemeietori ai tradiției. Biserica de lemn, din Deal, ridicată la 1324, e chindrisită în aură de legendă, căci se înalță pe teritoriul sacru al Balcului, voievod de țară. Acolo sus domină o „civilizație a lemnului", în încheieturile bîrnelor, în crestăturile alese, arhaice, și în grinzile din care fumegă istoria. Vasăzică nu sîntem de ieri de alaltăieri, pe lumea culturii, așa cum spun **făcătorii de istorie**, ci de veacuri și de milenii, de vreme ce la 1300 și ceva se ridica la margine de hotar strămoșesc, la Ieud, o biserică de lemn, din Deal, ridicată la 1324, e chindrisită în aură de legendă, căci se înalță pe teritoriul sacru al Balcului, voievod de țară. Acolo sus domină o „civilizație a lemnului", în încheieturile bîrnelor, în crestăturile alese, arhaice, și în grinzile din care fumegă istoria. Vasăzică nu sîntem de ieri de alaltăieri, pe lumea culturii, așa cum spun **făcătorii de istorie**, ci de veacuri și de milenii, de vreme ce la 1300 și ceva se ridica la margine de hotar strămoșesc, la Ieud, o bise-

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 7-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU
Secretar general al Partidului Comunist Român,
Președintele Republicii Socialiste România

MULT IUBITE ȘI STIMATE
TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Intrunit pentru a dezbate sarcinile ce revin Uniunii Scriitorilor în lumina strălucitei dumneavoastră Expuneri la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1–2 iunie 1982, și a documentelor celui de-al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste, Consiliul Uniunii Scriitorilor își exprimă deplina adeziune la acest program de importanță decisivă pentru activitatea ideologică și politică a intregii țări, pentru munca de educație cultural-artistică a maselor largi, pentru creația literară a tuturor scriitorilor din România Socialistă. Prin cutezanța ideilor și prin ampla analiză a fenomenelor specifice societății noastre, insufletitoarele orientări pe care ni le-ați dat și cu acest prilej redimensionează rolul educației și al culturii în practica făuririi socialismului, ne înarmează cu o mai profundă înțelegere a problemelor realității noastre aflate într-un proces de continuă prefacere revoluționară.

Exprimîndu-ne profunda gratitudine pentru aprecierea dată literaturii noastre contemporane, pentru actul de înalt patriotism prin care ați pus în lumină rolul hotărîtor al creșterii limbii românești, fără de care însăși existența și dezvoltarea națiunii noastre ar fi de neînchipuit, vă încredințăm că vom acționa prin mijloace specifice profesiei noastre pentru continua îmbogățire a acestui neprețuit tezaur strămoșesc.

In efortul de pătrundere a înțelesurilor istoriei milenare a poporului nostru, a luptei duse în trecut pentru afirmarea și păstrarea ființei naționale, pentru eliberarea socială și edificarea unei lumi noi, am primit de la dumneavoastră fierbintele îndemn de a sorbi numai din izvorul curat care se naște din pămîntul țării, pentru ca în tot ceea ce scriem să vibreze munca eroică, preocupările și năzuințele constructorilor socialismului.

Răspunzînd acestui îndemn vom face totul, prin creația literară, fără deosebire de limba în care scriem, prin dezbaterile pe care le vom organiza, prin contactul direct și permanent cu făuritorii de bunuri materiale și spirituale din fabrici și uzine, de pe șantiere, din unitățile agricole, din institutele de cercetări, din școli și facultăți, prin participarea activă la Festivalul național „Cîntarea României" pentru a îndeplini programul ideologic al Partidului.

Sîntem cu trup și suflet alături de generoasa dumneavoastră inițiativă de construire și de apărare a Păcii, convinși fiind că aceasta este condiția fundamentală a salvgardării cuceririlor civilizației, a împlinirii năzuințelor legitime de libertate și progres social ale tuturor popoarelor lumii.

Desfășurîndu-ne activitatea în universul fertil deschis de Congresul al IX-lea al Partidului, vom milita, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, împreună cu întregul nostru popor, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului pe pămîntul românesc.

**CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR
DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

De pace

**In pace cresc grînele noastre de aur
In pace cresc brazii noștri pe creste
In pace zboară păsările noastre frumoase
peste sate și orașe, peste glia străbună
unde unduie lanuri de grîu
ca o mare, neasemuită mare de cîntec.
Liberi și demni sub cerul albastru
aici unde riul și ramul
blînde ne leagănă, de milenii, destinul
ne creștem iubirea și cîntecul și dorul
de-aceea sub flamuri înalte, de vis comunist,
uniți într-o faptă, luptînd pentru-o lume
frumoasă și nouă
în pace și soare visăm viitorul
cum iarba și brazii-și doresc dimineața
cu senin și lumină și rouă !**

Florentin Popescu

Teatrul lui Fănuș Neagu

Prozator de excepție, Fănuș Neagu este creator al unui spațiu în care realul se află într-o relație plurivalentă cu fabulosul. Ca marii creatori de spațiu în proză (Faulkner, Márquez, sau, la noi, Sadoveanu, D. R. Popescu, Ștefan Bănulescu), Fănuș Neagu dă viață unei populații care trăiește în întregime prin grația Verbului său creator. Este semnul distinctiv al unui text Fănuș Neagu, fie că el este o proză sau o piesă de teatru.

În dramaturgie, prozatorul aduce harul inconfundabilei sale arte a cuvîntului în stare să dea viață și eternitate personajelor.

Autor al unor nuvele de excepție **(Acasă, Dincolo de nisipuri, Doi saci de poștă)** și al romanelor memorabile **Îngerul a strigat** (1967) și **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** (1976), Fănuș Neagu a intrat în dramaturgia actuală cu două piese : **„Echipa de zgomote** (1971) și **Scoica de**

Marian Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Despre gîndirea istorică a lui Mihai Eminescu

Apropierea de Eminescu, cu alt gînd în afara celui de admirație și pietate, este un act de mare cutezanță. Ca și Gioconda lui Leonardo da Vinci, al cărei surîs ne întîmpină nuanțat altfel din oricare unghi am privi-o, tot astfel opera lui Eminescu continuă să ofere posterității sclipiri noi, surprinzătoare, de gîndire, de spirit, de sentimente. Nu ne hazardăm să pășim în mirifica poezie eminesciană, deși o bună parte, și chiar cea mai bună, — poezia politică — are reflexe încă nestudiate din punct de vedere istoric. Pare-se că s-a dorit să se dea dreptate scepticismului poetului cu privire la capacitatea urmașilor de a-l înțelege pe deplin... „Și cînd propria ta viață singur n-o știi pe de rost / O să-și bată alții capul s-o pătrunză cum a fost ?".

Tipărirea și retipărirea unor părți din vasta proză politică, din activitatea de ziarist a poetului, ne dezvăluie pe Eminescu ca un om politic de anvergură în toată puterea cuvîntului și, într-un sens actual, de o conduită exemplară. Forța genială a expresiei sale verbale, sinceritatea inatacabilă a convingerilor sale și, mai presus de toate, patriotismul său lunciar au făcut din poetul marilor iubiri, un om al cetății. Este de studiat cîtă denaturare a profilului cetățenesc-politic s-a acumulat în decursul unui secol peste portretul acestui uriaș al gîndului și sentimentului național. Pentru că, lucru ciudat, istoricii români, poate copleșiți de statura gigantică a **poetului**, au rămas neinițiați în publicistica social-politică a lui Eminescu, lăsînd-o și pe aceasta spre studiul criticilor și istoricilor literari.

Sigur că astăzi nu mai putem fi de acord nici cu G. Ibrăileanu care, respectuos cu tradiția liberală, ostilă „conservatorului" Eminescu, îl considera pe acesta „politicește" „un reacționar, ca și junimiștii". Sîntem și mai uluiți cînd citim, sub semnătura aceluiași prestigios critic, următoarea frază, tipică multă vreme pentru concepția generală a istoricilor literari cu privire la creația eminesciană : „Eminescu a fost numai poet căci proza sa este puțină și e poezie în proză. Afară de aceasta, a mai fost și un cetățean, care și-a spus părerile sale și atîta tot".

Nu numai că această judecată, surprinzătoare în duritatea ei, este inadmisibilă dar o considerăm chiar falsă. Despre un om care ani de zile vibrează pentru fiecare mic sau mare eveniment din viața țării sale, care exprimă — cum numai el știa să exprime — ideile sale cu privire la acele evenimente, nu într-o berărie, ci în coloanele unuia din marile ziare ale epocii, nu putem afirma, chiar dacă el nu ar fi purtat numele Eminescu, că acesta a fost „un cetățean care și-a spus părerile sale și atîta tot".

E posibil ca eminentul critic să fi dorit prin această înlăturare de sub privirea posterității, să-l apere pe Eminescu de eventuale noi represalii. Să nu uităm că partidul liberal, așa cum nu l-a iertat pe Caragiale, nu-l putea ierta nici pe Eminescu pentru adversitatea lui. Iar partidul liberal a rămas un partid puternic de guvernămînt pînă în 1938. Este drept că, în sprijinul aprecierii lui Eminescu ca „reacționar", se putea aduce argumentul, la prima vedere destul de plauzibil, că Eminescu a criticat pe pașoptiști. Dar în privința modului cum s-a referit Eminescu la anul 1848, trebuie să fim atenți la nuanțele textelor poetului. Eminescu nu a denigrat însemnătatea istorică a revoluției de la 1848, dovada cea mai elocventă este marea sa admirație pentru Nicolae Bălcescu. Eminescu a contestat însă valoarea politicii **pașoptiste**. În articolul „Bălcescu și urmașii săi" Eminescu scria : „El (Bălcescu — N.C.) s-ar înspăimînta văzînd cum a fost să se realizeze pe pămîntul nostru libertatea și lumina".

Eminescu a profesat convingeri politice ferme

N. Copoiu

Continuare în pag. a 3-a

In pagina a 3-a
O ISTORIE UNICĂ, O CARTE UNICĂ DE ISTORIE
semnează Virgil Cândea, N. Copoiu, Mircea T. Radu

REFLEX

Pe sub deal

Un salt în timp, de peste o sută de ani, în istoria teaurului aduce în fața fizionomii și stări care seamănă mai degrabă cu niște triste și neverosimile hărți. Fețe moarte, ridate, descoperite parcă în somn, în cosmare, și luate imediat și purtate din clipa aceea o vară întreagă, de dimineață și pînă seara, niște guri rupte, de sac, și frunți negre, vinețiii, bărbii gata să cadă în piept, obraji supți, bătuți în cuie parcă și apoi, și apoi acei ochi din care pierise orice scînteie și din care nici nu mai știai, nu mai puteai ști dacă au locuit sau locuiesc ceva. Atît erau de reci și indiferenți, măcinați de o necunoscută și intoleranță boală, niște hărți care puteau fi decupate și lipite unele lîngă altele, iar memoria unora cred că chiar așa a și făcut, pentru ca să se obțină și pentru posteritate apoi una dintre cele mai exacte și mai dramatice mărturii despre existență. O hartă a stării umane de secătuire și de tristețe. Un arhipelag rostogolit, mască pe cap și fire de om, seceta.

Drumul care ducea spre oraș, pe sub deal, era mai scurt decît șoseaua națională și mai fierbinte, acolo lucea briul de asfalt și clocotea, aici pămîntul duhnea și crăpa fumuriu ca mușcat de pe dinăuntru de colți. O femeie tînără a leșinat pe pod, murise, iar copilul pe care îl ținea în brațe îi mai sugea la piept și gura i se răcise și lui. Iar de pe deal se striga, înnebuniseră oamenii, și copii și bătrînii, cît ține ziua de mare nu-i auzeai decît uă-uuă ! — își duceau degetul mare al mîinii la git, il plimbau în sus și în jos ca pe o coardă și scoteau un țipăt dîrdîit și apăsat, uuă ! „Nea Alecu, nea Alecu / Taie oaia și berbecu". Tăiai pe dracul, de unde și de ce ? Și cum s-o fi născut, pentru care motiv dacă nu tot al secetei, tot acest blestem al cîntecului care nu se mai oprea și se repeta pînă la exasperare, monoton, și cu aceleași silabe, în același mod, că mai departe singur parcă se relua ? Și la urma urmei cine-o mai fi și așta, Alecu, a întrebat, înjurînd, un primar care tocmai atunci fusese instalat — venise de la oraș, clasă muncitoare, să întărească alianța cu țărănimea — dacă are oaia și berbecul de ce nu le taie ca să tacă odată ăștia din gură și să se ducă acasă ? Și avea dreptate omul, asurzise, pe tot drumul de pămînt de sub deal, pe unde venise de la Buzău, îl însoțiseră numai aceste țipete, dealurile se derocau parcă și se dilatau, prigoriile și lăstunii se izbeau de pereți fierbinți de aer, iar vița de vie aproape că singera. Din verde deveniseră portocalie, se culcau moale pe struguri, umbra femeii aceleia de pe pod i se urca prin rădăcini parcă și se întuneca.

A.I. Zăinescu

REMEMORĂRI

Însemnări despre Marin Preda (IV)

— Ce fel de metodă monșer ? a vrut să știe Marin Preda.

— Lucrăm prin eliminare. Deci, cei de față n-o puteau lua. Nu ? N-a lipsit nimeni de la masă. Să vedem cine mai e ? Mazilu doarme. Fănuș e la pescuit. Dinescu e de serviciu la asociație.

— Domn colonel, a șoptit monșerul. E unul aici, mic de statură, cu basca trasă pe ochi. A intrat adineauri. Pe ăsta-l suspectez...

Insul cu bască era unul dintre nevinovații paznici ai instituției.

— Da, da, întăresc eu, e cam dubios.

— Maestre, ce fel de culoare avea servieta ?

— Neagră.

— Era grea ?

— Păi, monșer, nu era. Nu conținea decît manuscrisul. Vă dați seama că cel care a luat-o mă urmărește de mult ?

Nicolae Ștefănescu s-a încruntat o clipă meditativ, apoi a convocat personalul de serviciu, anunțînd pe un ton grav **infracțiunea**, precum și faptul că hoțul va fi descoperit deoarece se va apela la serviciile unui ciine polițist. Apoi s-a ridicat și a zis :

— Maestre Preda, să mergem să dăm telefon după un echipaj specializat.

S-au îndreptat spre telefon și după cîteva momente, sub pretextul că-și lăsase cheile pe masă, colonelul s-a întors și-a zis :

— Andrițoiule, te duci pe alee cu servieta și cînd te somez o lași și fugi unde-i vedea cu ochii.

S-a întors la telefon, a făcut un număr imaginar, și a cerut cu autoritate să fie trimis un echipaj dotat cu un ciine polițist. Între timp, Andrițoiu a ieșit să-și îndeplinească rolul de infractor, nu înainte de a-mi spune :

— Mă, te pomenești că nea Nae are un pistol adevărat și trage fără să mă someze...

S-au întors cei doi și, la

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN MATEESCU: «Drumurile lui Anton Pann»

Prețuit de cititorii săi și de cîțiva scriitori ai secolului trecut, faimos pentru vocea sa de cîntăreț laic și bisericesc, Anton Pann nu s-a bucurat de celebritatea care produce documente și ușurează drumurile cercetării. Cînd i s-a încercat prima biografie era prea tîrziu pentru salvarea unor informații absolut necesare. Opera a fost discutată și ea cu rezervă, după măsurile literare ale unor epoci pentru care ceea ce scria Anton Pann era o literatură neglijabilă. Premergător al scriitorilor de la 1848, contemporan cu aceștia, Pann n-a ilustrat tipul de scriitor care a pus la mijlocul secolului trecut temeliile literaturii române moderne. El venea de departe și de demult și reprezintă în literatura română ce'alalt filon al dezvoltării ei, care s-ar fi realizat plenar, intermitent prin personalități excepționale. S-a afirmat chiar că Anton Pann nu este un scriitor în adevăratul înțeles al cuvîntului, că reprezintă pentru creația literară cultă un fenomen periferic și neartistic. Este vorba de o optică normativă asupra literaturii care exclude actul de creație neconformat acestei optici. Dar Pann a avut de partea lui avocați ca Eminescu, Alecsandri, Ion Barbu, G. Călinescu și alții de același fel. Aceștia l-au revendicat ca scriitor, iar unii s-au revendicat din el. Cîteva din cărțile lui au fost considerate capodopere ale literaturii române, iar Anton Pann tratat drept un scriitor național în cel mai adînc înțeles al cuvîntului.

În cartea sa despre **Drumurile lui Anton Pann,** Constantin Mateescu pleacă de la pledoaria marilor avocați literari ai lui Anton Pann. Pentru el Anton Pann este unul din marii noștri scriitori a cărui viață se cere reconstituită cu o reală grijă pentru adevăr. Cartea pe care prozatorul Constantin Mateescu i-o închină lui Anton Pann este o descriere a vieții și drumurilor lui Anton Pann în funcție de toate documentele pe care, la ora scrierii cărții, autorul ei le-a putut strînge și folosi. Opera este și ea solicitată pentru a desăvîrși investigația, iar rezultatul înseamnă cea mai bună biografie dedicată lui Anton Pann din puținele cîte există. Trebuie să precizăm că, deși prozator, Constantin Mateescu nu scrie o biografie romanțată și că **Drumurile lui Anton Pann** nu se înscrie în șirul unui roman amuzant dar contestabil cum este **Minunata viață a lui Pann** de Sergiu Dan și Romulus Dianu. **Drumurile lui Anton Pann** pun preț pe cronologie, pe fapte scoase din documente, pe atmosfera sugerată de operă, solicitată și ea acolo unde documentele o cer. Cartea lui C. Mateescu are rigoare istoriografică, iar documentele noi pe care autorul le pune în circulație, felul în care citește materia îi dau dreptul să figureze pe unul din primele locuri în bibliografia antonpannescă. Fără a-și propune să epuizeze toate problemele sau litigiile ridicate de viața și opera lui Pann, cartea lui Constantin Mateescu oferă premizele unei discuții mai puțin ezitante prin fixarea unor linii sigure ale destinului omului și operei. Aportul prozatorului este important, nu prin romantare, cum s-a mai zis, ci prin descifrarea mai firească a raporturilor omenești din viața lui Anton Pann, prin semnalarea unor conduite psihologice pline de importanță, pentru înțelegerea unor momente sau etape ale activității acestuia. Adesea Constantin Mateescu completează sau corectează informațiile anterioare, ca un perfect familiarizat cu detaliile. Finalul pe care ni-l oferă e de roman detectiv. G. Dem. Teodorescu ne-a transmis că Pann a murit din pricina unui tifos. Examinarea tuturor informațiilor înlătură această posibilitate. Datele sînt contradictorii. Boala poetului n-a fost lungă, ci foarte scurtă, iar precizarea ultimei forme a **Adiatei** sale doar cu cîteva zile înainte de a muri dă întregii situații pentru noul biograf o configurație misterioasă. Fără a scrie cuvîntul, Constantin Mateescu pare a se gîndi la o moarte nu tocmai curată, mai ales că nici o cerință testamentară a fostului celebru cîntăreț de psaltichie nu s-a respectat. Este probabil că noul biograf va deschide cu acest semn de întrebare un nou capitol al cercetării, limitat însă de puținătatea documentelor. Sfîrșitul vieții lui Pann plutește în **Drumurile lui Anton Pann** în plină taină, iar semnul de întrebare introdus de Constantin Mateescu rămîne plauzibil.

Ceea ce restituie cu o mai mare siguranță decît precedentele întreprinderi cartea lui Constantin Mateescu este, dincolo de dimensiunea umană a muzicianului și scriitorului, dimensiunea lui socială. Anton Pann era proiectat în conștiința contemporanilor nu numai ca un petrecăreț intonator de cîntece laice, cum nu-l zugrăvește Ghica sau Maiorescu, ci ca o persoană demnă de o înaltă considerație. Pann este profesor de muzică, are studenți, iar dacă ducem mai departe contururile precizate de **Drumurile lui Anton Pann** putem ajunge la concluzii interesante care ar înlătura multe din falsele dileme fabricate de cercetători care n-au cunoscut epoca și o evaluează cu măsuri ulterioare și nepotrivite ei. Pann a fost o puternică personalitate intelectuală și artistică a epocii, iar faptul că nu este consacrată ca atare nu vine atît din neînsemnătatea lui cît din incapacitatea epocii de a avea o conștiință pe măsura personalității lui. Chiar mai tîrziu, cînd societatea va fi pregătită să-și recunoască intelectualii și artiștii, mulți oameni de valoare vor fi uitați în anonimat. Cu atît mai mult situația lui Anton Pann este explicabilă la 1830. Pentru [illegible] evaluarea lui Anton Pann măsurile curente folosite în majoritatea cazurilor nu sînt bune. Singularitatea lui Anton Pann, cazul său, nu e [illegible] o simplă vorbă și ea trebuie înțeleasă cum trebuie. **Drumurile lui Anton Pann** deschid calea unei mai adecvate înțelegeri și prețuiri a scriitorului așezindu-l corect în propriul context de epocă. Întrebarea pe care nu și-o pune Constantin Mateescu și nu și-a pus-o aproape nici unul din criticii și biografii care i-au premers este dacă opera lui are corespondent în epocă sau nu. Face parte Anton Pann dintr-o familie de spirite, proprie primei jumătăți a secolului literar românesc XIX sau nu? Este înrudită opera lui Anton Pann sau o parte a ei cu literatura scrisă de contemporanii lui? Răspunsurile, conținute pînă acum în paginile dedicate lui Anton Pann, fac din el un solitar deplin, ceea ce rămîne de văzut. Pann este unul din companionii lui C. Facca și e greu de crezut că ceea ce-i lega erau doar petrecerile și cîntecele românești de lume. În compania lui Anton Pann a fost văzut viitorul romancier Nicolae Filimon, cu care existențial are cîteva puncte comune. O culegere de proverbe și o operă de dramaturg mustind de limbaj popular a lăsat și Iordache Golescu. De aici începînd se poate avansa ideea că Anton Pann și chiar tipul de literatură pe care-l scrie nu este fără echivalent în vremea lui. Anton Pann face după toate semnele parte dintr-o familie de spirite care a dat secolului trecut opere inrudite ca orientare și tematică. A-l vedea pe Anton Pann complet izolat de lumea în care a trăit ar fi cu totul fals pentru că omul era de o sociabilitate știută și ușor verificabilă. Anton Pann era chiar un om de lume. Iar opera poate spune mai mult decît pînă acum despre acest spirit, dacă i se pun întrebările nimerite. Folclorismul, orientalismul, „grecismul" acestei opere a fost subliniat poate prea mult în dauna altor componente. Dar ele nu-s absente din scrisul său. Aprofundarea operei lui Pann abia începe. Asemenea lacune apar și în cartea lui C. Mateescu. Autorul acordă atenție remarcabilului reportaj în versuri despre arderea Bucureștilor, dar nu și relatării pe care Anton Pann o închină evenimentelor de la 1821. Chiar dacă această relatare este potrivnică revoluției nu este de mirare și nu trebuie ocolită. Au mai fost și alte istorii versificate ostile mișcărilor de la 1821 și era interesant de urmărit în ce măsură optica lui Pann diferă ori se apropie de a celorlalți autori, anonimi sau nu. (Aici este unul din punctele slabe ale reconstituirii lui C. Mateescu care-și intitulează, de pildă, capitolul despre 1821 **Zavera** fără a face deosebire între cele două mișcări : revoluția lui Tudor și „zavera" lui Ipsilanti, disociate în mai toate paginile memorialistice despre anul 1821 și în toate lucrările de istorie care au pătruns esența fenomenului. Este deci impropriu a intitula „Zavera" un capitol în care se vorbește despre revoluția lui Tudor Vladimirescu). Între punctele neelucidate nici de cercetătorii anteriori, nici de **Drumurile lui Anton Pann** de Constantin Mateescu rămîne și atitudinea lui față de revoluția de la 1821 și față de cea de la 1848. Studii aprofundate asupra raporturilor lui Anton Pann cu cele două mari evenimente pe care viața lui le înregistrează nu există. Dar este sigur că limitele actuale noastre nesiguranțe pe această temă pot fi depășite printr-o investigație complexă asupra omului, operei și epocii lui.

Anton Pann a fost privit prea mult timp ca un miracol literar, ca un fapt inexplicabil de literatură. Este vremea să-i oferim explicațiile îndreptățite de conținutul și spiritul operei. Pe acest drum cartea lui Constantin Mateescu, **Drumurile lui Anton Pann,** constituie un moment important.

M. Ungheanu

DOINA URICARIU: «Natură moartă cu suflet»

Prima impresie la lectura celui mai recent volum al Doinei Uricariu, **Natură moartă cu suflet,** este aceea a dispersării unor nuclee autonome, a saltului nerăbdător peste lucruri, a schimbării foarte frecvente de perspectivă. Senzația de fragmentarism dispare însă pe măsură ce lectura avansează, descoperind o anume unitate a atitudinii, a sensibilității și a viziunii. Ține de natura paradoxală a autoarei și faptul că la un moment dat poezia ei pare rece-aridă, pentru a se releva mai apoi o căldură a senzualității, uneori pînă la incandescență, dar a unei senzualități în final ordonate.

Doina Uricariu scrie o poezie marcat feminină, pentru care experiența directă este principala sursă, fără ca totuși să primeze confesiunea. Poeta nu pleacă de la contemplație către **starea** lirică subiectivă ci, dimpotrivă, notația stării este aceea care atrage imaginea, prin asociație, speculație sau memorie.

Convergența nucleelor, produsă grație sentimentului și privirii, conferă lirismului un timbru particular. **Privirea,** de altfel, are un rol esențial, amintirea conservînd mai ales impresia vizuală. Poeta face „schițe ale lumii", adevărate și tocmai de aceea efemere, face „peisaj", „natură moartă", „autoportret", referința plastică mărturisind afinități semnificative.

În toate aceste „tablouri" încap deopotrivă senzația și visul. Imaginile se constituie fulgurant, incomplet, se cheamă și se succed cu rapiditate. Dispoziția lirică este predominant senină, înclinată către reverie, dar mărturisind aptitudini și pentru scena coșmarescă („Ne iubim într-o prăpastie îndulcită de ierburi"). Dar cum structura poetei este echilibrată și optimistă, imaginea crudă, tristețea și neliniștile incomode sînt îndepărtate pentru a nu altera o vitalitate puțin obișnuită în lirica feminină.

Rare spaime tulbură această poezie în care întotdeauna o linguriță de miere șterge gustul strepezit, strălucind ca o promisiune, chiar dacă echivocă.

Ființa lirică este încrezătoare în propria energie, se simte generatoare de viață. Sentimentul maternității carnale și al fecundității triumfătoare stăruie în mai multe poeme. Ipostaza definitorie este mai curînd aceea a Venerei genitrix decît a Madonei. Copilul este un miracol, cu pielea lui „plină de șoapte", dar de altfel pentru poetă fiecare lucru din cotidian conține miracolul.

Bucuria de a exista este prezentă în pînda propriului corp, simțit permanent foarte viu, dar și în plăcerea cu care poeta observă fenomenele familiare. Universul domestic, acoperișul casei, obiectele de interior, grădina, totul degajă siguranță, deși poeta nu ignoră secreta măcinare a lucrurilor, deși are sentimentul că în pendularea sa leagănul este la celălalt capăt mormînt. Sau mormîntul este leagăn, pentru optimismul tenace. Oricum, voluptatea contactului direct cu lumea, bucuria simplă a existenței depline se lasă rareori contrariate : „Grăunțele de porumb care mai respirau / penumbra jilavă cu flori de tăciune, / podul casei uscîndu-și scoica imensă, / tresărind ca o sălbăticiune, / / sub firele ploii incilcite de fulger, / panglici de apă-nghețată / lovind cartonul și smoala și praful / și gheara în cer încleștată / Acoperișul curat peste creștetul nostru, / pămîntul ud ca pielea unui viței nounăscut, / spălat și lins de ploaia de vară / în sufletul nostru de mult".

Sensibilitatea poetei își are rezerva de liniște în orizontul cîmpestru, privirea fixîndu-se în prim-planuri ferme, cu un foarte acut instinct al concretului poetizat : „Podul cu simple unelte adus la lumină / în grădina lui răcoroasă / poți să descoperi o greblă, o sapă, / ținînd un pumn de noroi ca un ciorchine uscat / acolo unde metalul se împreună cu lemnul".

Miraculosul se relevă în „mărunțișuri", într-o cireașă rostogolită, în forme neînsemnate, „un băț", „o bucată de tablă", în orice poate stimula simțirea infantilă regăsită cu încîntare.

Poeta crede în rostul lucrurilor și restituie locurilor comune forța și semnificația. O „bucățică de pîine", o „fărîmitură de iubire", „ceva obișnuit" primesc astfel o altă valoare. Imaginația Doinei Uricariu funcționează prin „acceptarea minunii printre cele de rînd".

Seducția conceptului este mai slabă decît atracția concretului, mai apropiat vitalității energice a poetei : „Un răsărit albastru — trandafiriu / sau o amiază, / lumina unei torțe aprinse / și pîlcul unor idei / Trec pe lîngă ele și nu mă ating / și totuși ce clinchet frumos le aduce pe lume".

Ceea ce nu înseamnă că se închide accesul la simbol. Uneori concretul servește ca haină ideii, ca în poemul „Vînturătorul de grăunțe" : „Boabele zguduite, / pămîntul și pleava smulse din grămada de grîu / cicoarea, țintaura, gîndacul uscat, / o pană dintr-o pasăre, piatra de riu / Cum vor fi ajuns toate acolo, în coșul acela de milni vînturat, / gunoiul amestecat cu semințe / și praful sub grîul curat ? / Mai există acel vînturător de grăunțe, / Indeletnicirea lui ce ține de vis ? / Iubindu-te, urîndu-te, să despartă / surisul în bocet închis...".

Starea esențială a sufletului rămîne bucuria, nu ca „neștiință frumoasă și senină", ci în pofida oricărui rău iminent. Bucurie naturală, a existenței pur și simplu, a privirii, a gustului de fruct proaspăt, exultație a candorii coexistînd cu senzualitatea matură. Dezgustul și descurajarea se insinuează ca fenomene maligne, respinse însă prin resursele imaginației calme și prin contactul, mereu reluat, cu concretul imediat. Poeta este înzestrată cu o capacitate specială de regenerare, activată ori de cîte ori se află în pericolul de a pierde „cele sigure pentru cele nesigure". Un anume sentiment al sacrului înnobilează alimentează încrederea în real, întotdeauna transfigurat de starea interioară.

La vîrsta acestui volum, poezia Doinei Uricariu este pe deplin matură și originală, cu aluviunile livrești asimilate, unitară în fond, contrazicînd impresia de fragmentarism. Poeta și-a delimitat universul fără a-l închide, construindu-și creația la dimensiunile care i se potrivesc, fără inutile ambiții, dar nu și fără orgoliu. Limbajul poetic expresiv traduce adecvat stările, poezia realizîndu-se ca sugestie și parțial ca imagine, atentă la fenomenul infim, la mutația lentă, ca „molatecă reverie". Volumul se încheie de altfel cu una dintre aceste reprezentări definitorii pentru ansamblul poeziei Doinei Uricariu : „acum nu mai ascult decît aceste țigle rostogolindu-se / și cerul de ele străpuns / Casa îmbătrînește încet. / Răsăritul, amiaza mărșăluiesc printre noi cu un aer posac, / cîteva adevăruri, un pumn de semințe / din felia de pepene roșu încet se desfac".

Sultana Craia

I. D. ȘTEFĂNESCU: «Arta feudală în Țările Române»

Cel mai de seamă istoric român al artelor și pe care contemporaneitatea trebuie să-l așeze, în fine, în poziția pe care o merită este, fără discuție, I. D. Ștefănescu, dispărut în 1931 la o vîrstă patriarhală, nu înainte de a isprăvi o sinteză, probabil cea mai importantă dintre toate, dedicată artei feudale românești. Omul, cu o biografie dramatică pe care nu e momentul s-o evoc aici, era un savant de notorietate mondială și în chip sigur ultimul bizantinolog dintr-o generație care se ivise între cele două războaie : cum nimeni nu este profet în țara lui n.e-a rămas acum obligația, vai, tîrzie față de om, de a-i aprețui opera dezlegată de conjuncturi defavorabile. „Restituirea" acestui admirabil savant de-abia acum începe, cu editarea a două volume postume : „Arta feudală în Țările Române" și „Arta veche în Banat", apărute în 1981, prin osîrdia eruditului dr. Nicolae Corneanu, a cărui operă de editor pare a fi, pentru atari domenii speciale, de proportiile aceleia, profane, a lui Al. Rosetti. El este dealtfel și autorul unui „cuvînt înainte" care prezintă pe I.D. Ștefănescu aceloa care îl ignorau ; nu e o simplă predoslovie ci și un mic eseu despre artiștii „anonimi" care „au făcut vocile singurate sau împreunate în coruri, să desfete, să mîngîie", despre „meșterii, adesea rămași necunoscuți", care au edificat monumente din lemn, din piatră și cărămidă, zugrăvindu-le cu penelul „nemuritor".

Elogiul întreprins de editor nu este inadecvat, el merge strict în nota cugetării lui I.D. Ștefănescu care e a unui istorist și a unui determinist de formulă pozitivistă, complicată, prin materia de studiu, cu fenomenologie. Pentru cercetătorii culturii românești și pentru istoricul literar, „Arta feudală în Țările Române" e o lucrare capitală și luminile pe care le aduce, în fine, fac să se vadă, cu ochiul liber, elemente pe care alții le presimțeau fără putința demonstrației. Autorul nu este doar un erudit cu o acribie aproape inumană care dă pretutindeni impresia că știe tot, el e și un teoretician cu orizont vast și cu reprezentări ferme. Filosofia lui despre istoria artei este profund deterministă („istoria artei este înainte de toate istorie"), monumentele sînt, ca atare, probe și „texte", aparent mute, pe care le descifrează și le explică acela care este instruit în „programul" canonic. „Farmecul operei de artă", „însușirile estetice", acestea răsar atunci cînd se întemeiază pe „încadrarea istorică și pe cercetarea iconografică adîncită". Micul impresionism care fabulează iute în marginea cîte unei creații al cărei cod îl ignoră e tot ce poate fi, pentru I.D. Ștefănescu, mai rău : „Glasul monumentului și șoaptele ruinelor nu se aud și nu-s înțelese decît de cel care e lămurit în privința tehnicii, a elementelor de temei ale zidirii, ale materialului folosit, ale înțelesului formei și elementelor de prezentare ale mobilierului, ale podoabelor, argintăriei, țesăturii, broderiei. Toate vorbesc celui ce știe să audă și formează istoria. /.../ Explicarea monumentului, reală, adevărată și folositoare nu se obține decît cu prețul eforturilor multiple ale cercetătorilor în toate aceste direcții". Istoricul artelor promovează aci examenul integralității monumentului ; un element, smuls din mediul lui, de natură artificială, este fără semnificație solidă și pierde, din cod, tot ceea ce l-ar putea face inteligibil.

Cum să nu admiri fermitatea unor asemenea idei, recursul la metodă, obsesia, aproape neverosimilă în această epocă de felurite lecturi infidele, exactității definitive ? Mai mult decît aceste principii, irevocabile în disciplina cărcia i s-a dedicat, I.D. Ștefănescu vine și cu o reprezentare culturală profundă, întemeiată pe adevăr, privitoare la cultura românească în general. El pornește de la ideea culturii cu documentele fragmentate care nu însemnează, cu toate acestea, o viață culturală nesemnificativă. „Fragmentele care subzistă cresc părerile de rău cînd considerăm numărul relativ important al monumentelor dispărute" — aceasta este ideea și ea merită dezvoltată. Nimic nu ne îngăduie să susținem că în cultura română nu s-a creat mult și împrejurarea că puțin din ce s-a făcut a ajuns pînă la noi este o chestiune **nu de creație ci de conservare. „Complexul" lipsei „probelor" este o absurditate derivată din respingerea judecăților globale după cum „complexul provincialismului" constă în exagerarea proporției de comunicare față de proporția de creativitate.**

Într-un astfel de raționament despuiat de complexe, își are originea ideea originalității culturilor în funcție de factorii remiloiciți : I.D. Ștefănescu gîndea într-un chip admirabil cronologiile interne ale fiecărei culturi : „Arta medievală a evoluat în limite de timp care nu sînt aceleași pentru toate popoarele europene, stabilirea de modele pentru acest moment și pentru altele este, ca atare, cu neputință de făcut". Și, într-adevăr, orice cultură are ceasornicul interior propriu a cărui bătaie poate fi sincronică în absolut cu ale altora nu și în cronologia mecanică relativă. Ceea ce dă stabilitate culturii românești, observă I.D. Ștefănescu, e o cu neputință de eliminat artă populară : „Ipotezele naivității și ale țărănismului nu sînt întemeiate și nu explică nimic ; sînt mari piedici în calea prețuirii unei arte de deosebită valoare" („Arta feudală în Țările Române", pag. 46). Și, în alt loc : „S-a vorbit și s-a scris despre arta țărănească, raportată la cea cultă, cea dintîi urmînd să fie considerată de al doilea grad. În artă însă nu există grade ; un lucru e de artă sau nu, cineva este artist ori nu este. Atributele de primitivitate și naivitate, folosite în studii, sînt nepotrivite fiindcă arta populară dovedește inspirație, știință și îndeminare de execuție ; iar izvoarele apar situate în mari depărtări de timp" („Arta veche în Banat", pag. 87). Chiar și acolo unde sursele sînt izbitoare și „semnate", originalitatea decurge tot din localism.

Nu știi ce să admiri mai întîi în aceste sinteze migăloase și întemeiate pe un număr de idei clare : erudiția, precizia analitică sau ușurința de a exprima ceea ce alții se sforțează să descopere o viață întreagă? Sînt istorici ai artelor ori ai literaturii, stimabili prin erudiție, și, totuși, fără un strop de intuiție analitică, sînt alții — virtuozi analiști a căror mașinărie de imagini se exercită în gol în absența erudiției care dă formă impresiilor de o secundă. I.D. Ștefănescu exemplifică specia rară de erudit cu imaginație și cu expresivitate, ale cărui examene aparent aride de „teme", „programe", „tipologii" sînt dovezile implacabile care, însumate dau expresiei nota de pecete ultimă.

Istoriografia lui e o palpitantă luptă cu nedeslușitul pe care spiritul izbutește întotdeauna să-l rezume la ceea ce este verificabil, rațional și... „istoric". Țările Române, zice I.D. Ștefănescu, sînt „un domeniu al lemnului", un imperiu al materiei perisabile pe bază căreia simțul critic nedezvoltat n-ar afla mare lucru. Totuși, „sub înfățișarea de azi edificiile de lemn /.../ atestă planurile originale" și în astfel de construcții simple, fără stucaturi, cărămidărie și frontoane vorbesc „modele inspirate dintr-o lume străveche". Ingeniozitatea lucrează aici admirabil ca și acolo unde I.D. Ștefănescu examinează pictura maramureșeană. El descoperă inadvertențe față de canon, pornind de la „limbajul" temelor și al poziției : o temă, interzisă canonic pe o absidă e totuși prezentă acolo și smulsă de unde o prevăzuse erminia. „Eroarea" vorbește și denotă că „meșterii" lucrau independent, după „programe iconografice" străine de regulile oficiale, mai vechi decît „sciziunea". În plus, astfel de erori sînt comune în Transilvania, „întemeiază unitatea iconografică a unor regiuni românești intinse și leagă Maramureșul de Transilvania".

Aceasta e metoda lui I.D. Ștefănescu, izvorîtă din cunoașterea nepereche a canoanelor, a erminiilor și a „programelor" bizantine și apusene, din examinarea cu o insistență de necrezut a unui enorm număr de monumente și de picturi, comparate cu „tipicul", originalizate chiar și atunci cînd nimic nu părea să indice vreo „aberație" semnificativă. „Comparatismul" e, dealtfel, cheia metodei lui I.D. Ștefănescu și rezultatele investigațiilor lui, întreprinse, ca și acelea ale lui J. Baltrusaitis, în contra opiniei curente, sînt nu o dată fenomenale. El a observat, astfel, că „timplele" maramureșene amintesc „de aproape timplele catalane" din secolul XIV și par niște mari „retables", a văzut ceea ce era „romanic" în Transilvania și a revelat urmele „lombarzilor" din Țările Române (cu originea în „bizantinismul" Italiei meridionale, din Basilicata), a dedus „orientalismul" paleo-creștin și a stabilit, de aici, cît din „temele" iconografice e specific Țărilor Române prin raport la culturile „de tradiție bizantină".

„Arta feudală în Țările Române" și „Arta veche în Banat" sînt două sinteze despre care s-ar putea discuta cu mult mai mult : apariția lor, care e un eveniment, resuscită în cultura românească un mare istoric al artelor, de valoarea lui V.N. Lazarev și E. Bertaux. Cu aplicația lui lapidară, de mare savant care trudește ani de zile la o propoziție definitivă, I.D. Ștefănescu e unul din acei puțini autori a căror operă face cultura națională să mediteze.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

ÎNTOARCEREA LA POEZIE

Un poet care, în ciuda atîtor mode și modele „antilirice" de azi, nu și-a pierdut încrederea în frumusețea poeziei și în puterea tămăduitoare a cuvintelor, nici în sinceritatea acelui chin solitar al trăirii poetice este hunedoreanul Ioan Evu (n. 1953) pe care debutul său în volum *) ni-l arată ca pe un autor format și matur, stăpîn deja pe mijloacele sale de expresie. Poet adevărat — în sensul prim, chiar desuet, al cuvîntului — cu o autentică profunzime a experienței lirice, asumate ca o formă de existență nefalsificată, Ioan Evu își construiește cele 33 de poeme ale plachetei pe tensiunea dintre aspirația spre puritate și sentimentul unei degradări a celor inconjurătoare. Dramatismul conflictului vine, de fapt, dintr-un sentiment al timpului : căci dacă universul pare acum maculat, devenind un paradis în destrămare „în noaptea unui veac de fier", el este opus unei pierdute vîrste de aur a candorii și luminii : „Se surpă-n noi zăpezile amare / vom fi din nou copii fără vreun rost / îndrăgostiți cu încăpățînare / de-un ceas uitat în care-am fost / și prinți și cerșetori și clovni cuminți / la porțile albastre-ale copilăriei. / Abia desprinși de țărmul din părinți / în trup ni se dezlănțuiau cocorii. / Abia mijind prin bezna ne-nceputâ / a fructului din iarba vinovată, / noi ne-aprindem de-o sete neștiută / rănind pustiul dintre fiu și tată... / Eu cred în visul florii de-a rămîne / mireasmă doar și taină-a rădăcinii, / triumf al sevei prin tulpini bătrîne / rază trufașă ce refuză spinii. / Și-acum, cînd poate din eroare / e iarnă iar pe blindele coline / și ninge-n noi o dulce exilare, / poți să te-arăți copilule din mine !"

În ordinea poetică, figurilor ascendente ale aspirației — „aripi, păsări, zbor, stele, dalbe funii de eter" — și ale idealului — „primăvara, triluri, crinul, lumina, ninsori și zăpadă" — li se opune proliferarea figurilor statice ale instrăinării, care anulează toate mișcările dintîi : „cenușa, norotul, frigul, plumbul, auzul stins, somnul pietrei, ceasul orb impotmolit în moarte, tăcerea așternută rugină în cuvinte", unde „cad păsări rămase fără trîl." Se creează astfel sugestia unui sfîrșit anunțat enigmatic de glasul poetului : „Te iubesc — am strigat de trei ori / prin picla cea adîncă, prin ceața definitivă / a celor din urmă cuvinte / cu sufletul răsfoind tăcerea bătrînelor dicționare. / Te iubesc, la trupul meu / și fă din el o barcă — suie-te-n ea / cît încă mai e timp, / șapte oracole-mi vestiră / că se-nmulțesc viltoriile pe Stix." Universul pare aici ros de o boală a tăcerii, de o răcire inexorabilă a cuvintelor, versul avînd ceva din sfîșierea elegiei blagiene, deși influențele evidente în volum sînt bacoviene **(Fum de noiembrie, În cetate).** Salvarea este căutată în tărîmul de vis al poeziei, unde verbul mai poate purifica lumea prin jertfa poetului **(Cuvinte trăind, Biografie refăcută).** Refugiul în poezie ia locul imposibilei întoarceri în paradisul pierdut al copilăriei.

Ioan Evu regăsește astfel vechile funcții ale lirismului, el însuși scriindu-și poemele în dulcele stil interbelic, cînd poezia era rege. Tînărul poet află în acea credință „demodată", în absolutul actului poetic și în valorile poeziei noastre „tradiționale" certitudinea unei identificări între trăirea poeziei și scrierea ei. Primejdiile demersului său liric sînt date, pe lîngă impresia de oboseală a unor motive și a acestui gen de limbaj poetic, de apariția unei solemnități naiv grandilocvente și ale unui exces metaforic, care duc spre o „poetizare" a imaginilor. Ultimele zece poeme, începînd cu **Fereastră de apă,** indică însă o binevenită schimbare a registrului liric prin depășirea mijloacelor tradiționale în favoarea unei rostiri mai eliptice, în montura modernă a cărei sclipesc adesea imagini remarcabile. În acest ultim ciclu sentimentului trecerii i se adaugă ecourile mai grave ale meditației asupra tîlcurilor acestei : „Să poți cu pleoapa trează să deschizi / cortina grea a anilor de sare / ce se depun pe lucruri ca un mil / Să deslușești o noimă, o chemare, / un semn să mai existi, să te mai miri, / cu bucurie, cu îngîndurare..."

Alexandru Condeescu

*) Ioan Evu : **„Fereastră de apă", Editura „Facla", 1982**

BREVIAR

■ **ADEVĂR ISTORIC.** Contribuțiile unor cercetători, mai puțin notorii din prisma măreției lor și a dezinteresului savant pentru reclamă, apărute recent, aduc noi lumini în domeniul inventivității românești în cultura universală. „Protocronism" sau nu, astfel de studii indică, în fond, cel noi de cercetare și merită a fi semnalate căci sînt rezultatul unei munci științifice deosebit de originale. O asemenea contribuție e aceea publicată în „Tomis" nr. 2, de Petre Diaconu, sub titlul „Tradiții române tîrzii în spațiul Dunării" ; autorul revigorează studiul tradițiilor române tîrzii", negîjate într-un chip de neînțeles pînă acum, și demonstrează „continuitatea" neîntreruptă a acelor „tradiții" de-a lungul întregului mileniu I. În plus, el emite și argumentează ipoteza că „slavii și-au însușit practica ștampilării vaselor prin intermediul celor pe care i-au moștenit în răsăritul Europei pe români, prin mijlocirea „romanilor". Un alt „loc comun" neștiințific, rămas ca o epavă în cercetarea acestui domeniu, pare că s-a risipit.

Nu cu mult diferit de aceste contribuții „dobrogene" este admiratiul eseu „Simplitatea" publicat de Constantin Joja în „Ramuri" (nr. 5). Eminentul istoric al arhitecturii românești, despre alte carui studii recente revista noastră a scris în mod favorabil, observă ca puțini cunosc originile „simplității" templului grec : „Și pentru ca — notează eseistul — templul grec este transpunerea în piatră a casei trace din Cîmpia Dunării, casa cu prispă (după relatările tuturor istoricilor de arhitectura) sîntem cu arhitectura noastră de lemn la baza sau alături de baza clasicismului european". Din păcate, asemenea idei extrem de valoroase sînt ignorate de manuale, școala promovează încă opinii și ierarhii învechite al căror efect e de natură a deforma reprezentările curente despre însăși cultura noastră națională. Pe această temă constatările lui C. Joja sînt într-adevăr tulburătoare : „Din școală sîntem obișnuiți să ignorăm noblețea simplității în arhitectura noastră țărănească". Domeniul se poate extinde, fenomenul rămîne. Ignorarea unor mari valori naționale : pînă cînd ?

■ **ERA CHIAR MOȘ CRĂCIUN :** Autorul unei foarte vii rubrici mai noi, din „Cronica", intitulată „Contrapunct" povestește, în nr. 27, cu umor, un film S.F. din 1964 : „Santa Claus cucerește pe marțieni". Cu greu s-ar înțelege ce legătură este între Santa Claus și copiii de pe planeta Marte, numai că, în englezește, Santa Claus era chiar Moș Crăciun. Despre acest simpatic personaj e, în realitate, vorba...

■ **EXALTĂRI JUVENILE.** Remarcată în cîteva rînduri, „Revista noastră" din Focșani, o publicație școlară care se sforțează să-și depășească simpla condiție (fapt, de altfel, lăudabil) publică în ultimul număr (aprilie-iunie 1982) o exaltată cronică a unei eleve la volumul „Pavăza putredă" a lui Dan Deșliu. Autoarea vorbește despre „problemele simple, genial de simple, dar fundamentale în existența lumii" pe care le abordează poetul, și crede că are în față o carte „ca o lume infinită în adîncime". Cercetînd colecția acestei tipărituri, observăm că apariițiile editoriale comentate sînt de cele mai multe ori nesemnificative ori minore dar limbajul recenziilor dedicate acestora e de o extravagantă cucernicie...

■ **FONOTECA DE AUR.** Una dintre cele mai spectaculoase emisiuni de radio difuzate azi la noi este aceea pe care o girează, în fiecare simbătă după amiaza, un pasionat redactor și un remarcabil om de cultură — Iulius Țundrea. Alții au în cultura lor muzee ale figurilor de ceară, galerii ale marilor oameni ai nației, noi avem această „fonoteca de aur" care echivalează cu un întreg muzeu literar sonor. Ideea de a difuza periodic, prin înregistrări de, în general, admirabilă tehnicitate, vocile unor mari scriitori români este excepțională și dă o dată mai mult sentimentul „contemporaneității" acelora care, vorbind la radio, par a nu fi plecat dintre noi.

■ **PREZENTE COMUNE.** O știre publicată recent de ziarul italian „La Stampa" ne vestește că la Roma, în cadrul unui concert intitulat „Spiritualitatea latină româno-italiană" s-a bucurat de un mare succes cu piesele „Prophiles" de Maia Badian, „Epica Magna" de Sorin Vulcu precum și „Metamorphoses II" de Aurel Stroe și „Madrigal" de Doru Popovici. Știre îmbucurătoare și care demonstrează încă o dată că artiștilor, în loc să se înfrunte în polemici de gazetă, le stă mult mai bine, împreună, pe scena de concert.

A.S.

O ISTORIE UNICĂ, O CARTE UNICĂ DE ISTORIE

O istoriografie angajată pe drumul adevărului

Un climat favorabil dezvoltării istoriografiei românești a fost instaurat la noi după Congresul al IX-lea al P.C.R. De atunci, în mod statornic, istoricii primesc îndrumarea salutară de a căuta cu dezinteresare **adevărul**, preocupîndu-se nu de ilustrarea unor teze date, a unor idei prestabilite, ci de punerea în lumină din toate unghiurile a trecutului românesc, așa cum a fost el, cu trăsăturile lui specifice. Hegel spunea că „dacă spiritul și sufletul omului sînt încă sănătoase, inima trebuie să-i bată mai tare cînd este vorba despre adevăr". Și adăuga că „voința și curajul" cunoașterii adevărului constituie „singura cale care poate prezenta interes și valoare pentru spirit", pentru știință.

E îmbucurător faptul că o orientare teoretică și metodologică judicioasă vine în sprijinul străduințelor istoriografiei noastre de a dezvălui întreg adevărul cu privire la trecutul poporului român. Căci, după cum a atras atenția același gînditor, citat mai sus, calea cunoașterii științifice a adevărului este grea ; la reconstituirea exactă a faptelor istorice, în toată complexitatea lor, nu se ajunge ușor : „Numai metoda (o concepție justă — n.n.) poate disciplina gîndul, îl poate conduce la obiect și menține înăuntrul acestuia".

Pentru istorici, principiul supunerii la obiect, al cercetării tuturor laturilor lui (al abordării lui din unghiuri multiple), este cea dintîi recomandare ce se desprinde din opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. „Trebuie să redăm istoria așa cum este ea — și din aceasta nu avem decît de cîștigat !" Este o formulare lapidară a unui precept fundamental.

Potrivit concepției președintelui Ceaușescu, istoria e datoare să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții. Valoarea unei istorii cu adevărat științifice constă în înfățișarea obiectivă a faptelor, în interpretarea lor justă, constituind astfel o oglindă a conștiinței de sine a poporului.

Lucrarea istoricului n-ar putea ajunge la acest rezultat, dacă ar fi lipsită de o viziune filozofică. În repetate rînduri, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reliefat cît este de necesar ca cercetările istoriografice să fie călăuzite de principii metodologice juste, de o concepție filozofică fondată științific, fără de care faptele istorice nu pot fi aprofundate și nici expuse într-un mod organizat, coerent ; „Nu vreau să se înțeleagă că subapreciem preocuparea meritorie a istoricilor noștri de a aduna cît mai multe date și dovezi despre trecutul poporului nostru. Dar trebuie să avem în vedere că, oricîte date vom obține, fără interpretarea justă, materialist-istorică a acestora, se poate aluneca ușor în concluzii greșite, așa cum se și întîmplă de altfel uneori, [...] ceea ce aduce daune dezvoltării științei istorice din România".

Asociem acest pasaj cu recomandări mai vechi, dar permanent actuale, făcute de Nicolae Iorga. El a explicat că o lucrare de istorie nu poate consta într-o simplă „grămădire de fapte". „Pentru ca faptele să fie **istorie**, trebuie ca **sistemul** (de gîndire ; o anumită metodă) să intervie". „Cine nu cunoaște cărțile acelea — întreabă el —, ...care îndepărtează și pe cel mai răbdător specialist prin înfățișarea lor informă, prin ariditatea înșirării amănuntelor ?" Sînt cărți unde „psalmodierea faptelor începe, fără coloare, fără căldură, fără gradație, notele vin în text și textul în note ; nimic organic ; nici un plan, nici o perspectivă, nici un sentiment. Te asfixiezi...". (în ele). Iorga precizează că autorului unei cărți de istorie i se cere să se ridice la o **viziune** asupra trecutului, din care decurg organizarea faptelor și stilul lucrării.

Ținînd seama de importanța concepției, a viziunii, pentru stabilirea și judecarea faptelor istorice, se cuvine să subliniem că Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu de la 1 iunie 1932, care ne oferă o pătrunzătoare caracterizare sintetică a istoriei românilor, dă orientare și impuls cercetărilor istoriografice. Căci, atunci cînd cercetătorul este lipsit de o perspectivă de ansamblu asupra domeniului în care lucrează, se poate întîmpla ca el să nu așeze faptele într-o dreaptă lumină.

Constatăm astfel că, uneori, în scrierile istorice, se ivesc denaturări ale realității prin simpla omisiune — voită sau nu — a unor aspecte esențiale, prin ignorarea unor documente revelatoare. Pentru a exemplifica, amintim evoluția raporturilor dintre Țările Române și Imperiul otoman. La începutul sec. al XIX-lea, independența românilor era amenințată mai puțin de Imperiul otoman și mai mult de tendințele expansioniste a două imperii creștine. În diverse studii ale sale, N. Iorga a relevat expansionismul monarhiilor creștine, care tindeau să înlocuiască împărăția turcească, urmărind dominația asupra Peninsulei Balcanice și chiar luarea în stăpînire a Constantinopolului (cf., de ex. **Les Roumains entre les deux empires chrétiens d'Allemagne et de Russie**, în **Etudes roumaines**, I, Paris 1923). Totuși, în lucrările unor istorici, această realitate complexă este simplificată — și implicit denaturată —, vorbindu-se doar despre dependența Principatelor față de Poarta otomană și neglijîndu-se faptul — atestat documentar — că, după 1800, fanarioții treceau pe ascuns sau fățiș din slujba sultanului în serviciul țarului. (Drept urmare, s-a pretins că, la 1821, calea luptei pentru independență, pe care Tudor Vladimirescu trebuia s-o urmeze, cerea unirea pandurilor cu armatele eteriste și țariste pentru prăbușirea Imperiului otoman, omițîndu-se constatarea că însăși expediția militară pornită pe teritoriul românesc de fanariotul Al. Ipsilanti, general al țarului, constituia o amenințare pentru independența Principatelor).

Expunerea mai sus amintită a conducătorului țării noastre, scoțînd în evidență trăsăturile specifice ale istoriei românilor, relevă printre altele și faptul că Principatele „au trebuit să-și mențină existența luptînd împotriva dominației sau a tendințelor de dominație a trei mari imperii". Această observație are darul să ne atragă atenția asupra amplorii și complexității luptei pentru independență a românilor.

Mircea T. Radu

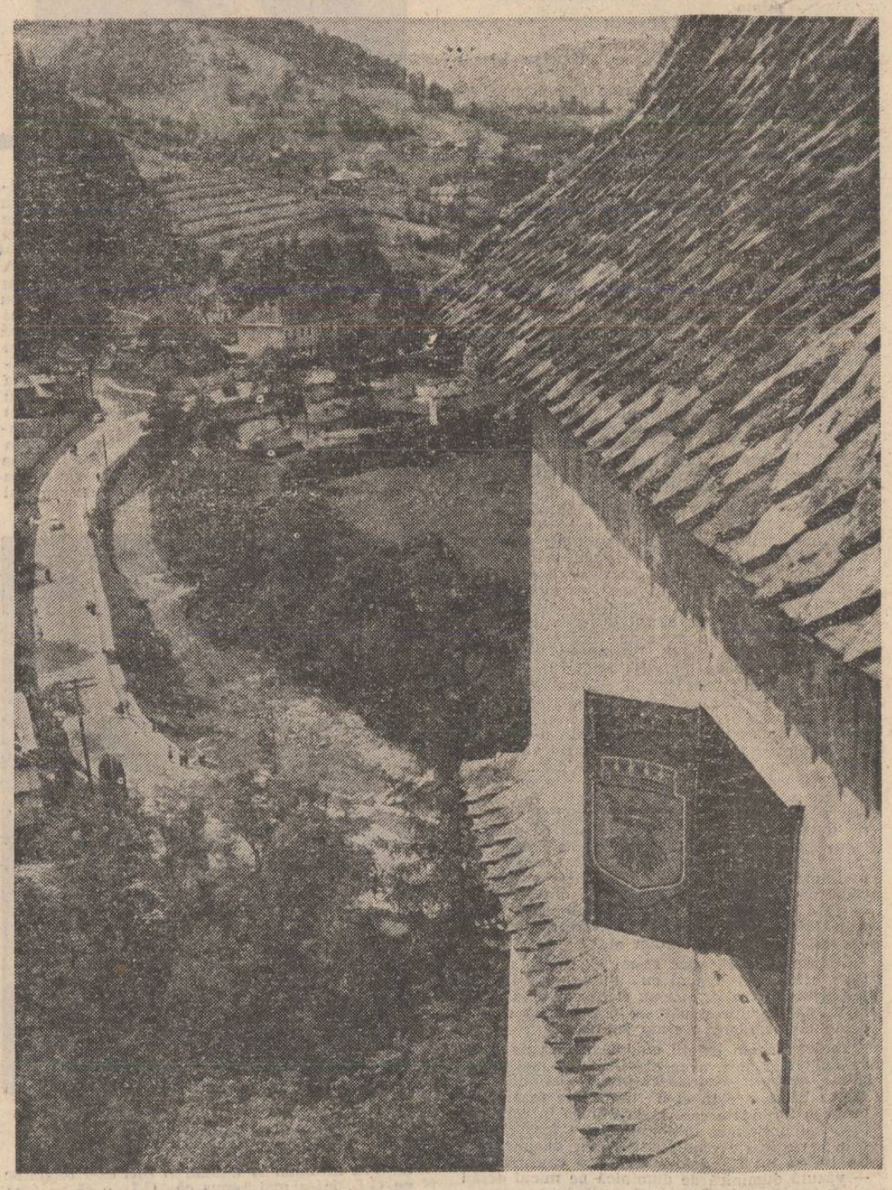

„Nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară, fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru."

NICOLAE CEAUȘESCU

Despre gîndirea istorică a lui Mihai Eminescu

Urmare din pag. I

pe care le-a susținut, de cele mai multe ori, cu argumente și referințe istorice. Articolele lui politice, publicistica sa, departe de a fi depășite de timp, ne amintesc și astăzi forța expresiei grave eminesciene, cultura sa istorică vastă, fermitatea și precizia convingerilor, profundul patriotism al poetului și, ceea ce dorim să relevăm în aceste rînduri, o gîndire istorică dialectică, surprinzător de actuală. Sau cum se exprima recent un critic, „de un realism tulburător".

A vorbi despre gîndirea istorică a lui Mihai Eminescu înseamnă a lua în considerare o serie de factori care pot contribui la înțelegerea concepției politice, promovată de marele poet cu aceeași inegalabilă pasiune și fermitate, proprii întregii sale creații.

Vom spune mai întîi că Eminescu a fost un foarte adînc cunoscător al istoriei universale, că evoluția societății omenești a constituit pentru poet o permanentă temă de meditație, al cărei extraordinar rod pe plan literar a rămas poemul „Memento mori". Dar Eminescu a fost un om ancorat adînc în realitățile epocii sale, atît ca cetățean cît, mai ales, ca ziarist militant și în această ipostază el s-a sprijinit cu putere pe faptele istoriei, asupra cărora avea negreșit o viziune dialectică.

Eminescu arunca necontenit priviri de vultur peste întreaga suprafață geografică, unde trăiau compatrioții lui, urmărindu-le orice manifestare de trezire națională. Recentul volum al IX-lea, deocamdată încă nerecenzat de istorici, cuprinde o bogată sursă de descoperire a concepției eminesciene privind unitatea poporului român, vechimea sa multimilenară, ca și a limbii sale.

Foarte semnificative sînt observațiile lui Eminescu privitoare la regimul social-politic și economic instaurat în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În acest sens, istoricii trebuie să recunoască faptul că Eminescu a fost unul dintre primii, dacă nu chiar primul, critici ai regimului burghezo-moșieresc de coloratură liberală instaurat în țara noastră după abdicarea lui A.I. Cuza. Aversiunea lui Eminescu pentru liberali nu era o chestiune de obligație profesională a redactorului angajat la gazeta conservatoare „Timpul", ci exprima o convingere fermă, sinceră și profundă, bazată pe fapte istorice necontestabile.

Eminescu aducea liberalilor români acuzația repetată că ei nu au „simțul istoric". „Oameni fără simț istoric, liberalii cosmopoliți c-un foarte incolor sentiment de patrie..." etc. Prin această formulă pe care o întîlnim de mai multe ori în articolele lui Eminescu se blama lipsa de respect a „liberalilor" pentru tradiția istorică a poporului român, goana după adoptarea unor „forme" importate din Apus care nu aveau echivalente în „fondul" realităților social-economice românești, care nu se „potriveau" cum se exprima Eminescu, cu nivelul de dezvoltare, cu obiceiurile tradiționale ale poporului. Dacă marele său prieten I.L. Caragiale a blamat în nemuritoarele sale comedii demagogia și politicianismul de speță (tot) liberală, Eminescu a înfierat fenomenul în articole grave, judicios argumentate. Că omul politic nu era departe de poet o dovedesc unele expresii din cunoscutul final al **Scrisorii a III-a**, aprigă diatribă la adresa demagogiei și cosmopolitismului liberal.

Se poate, oare, ca istoria să nu valideze critica virulentă eminesciană la adresa unui regim sub domnia căruia a început seria marilor răscoale țărănești ?

Concepția lui Eminescu cu privire la problema independenței țărilor române în secolele XV—XIX are nuanțe pe care istoriografia noastră le-a relevat abia în ultimii ani. În articolul „Independența română" Eminescu scria : „Ar fi un act de adîncă ingratitudine către strămoșii noștri, dacă ne-am închipui că cu noi se începe lumea în genere și România în deosebi, că numai noi am fost capabili a avea instinctul neatîrnării, cînd la dreptul vorbind, n-am făcut decît a menține cu mai mult sau mai puțin succes ceea ce ei au cîștigat fie prin singeroase lupte, fie prin dezvoltarea unei isteții extraordinare, puse amîndouă adeseori în serviciul acestei unice preocupațiuni, a păstrării neamului și țării"... Eminescu aprecia că, în condițiile concrete ale relațiilor internaționale din epoca feudală, politica lui Mircea cel Bătrîn și a lui Ștefan cel Mare față de imperiul otoman au asigurat țărilor române o dezvoltare internă independentă, spre deosebire de toate celelalte popoare din această parte a Europei : „Făcut-au bine sau făcut-au rău cei mai mari doi domni ai noștri, preferînd o supremație nominală turcească unei supremații reale creștine ? Realitatea a dovedit că era tot ce puteau face mai bine. Toate, dar absolut toate statele dunărene, au devenit pașalicuri, marele regat al Ungariei a fost asemenea pașalic o sută de ani. Polonia a fost împărțită și nu mai este azi (în 1830 — N.C.) pe cînd vechile noastre tractate iscălite cu litere mari și bătoase pe piele de vițel, au fost pînă ieri izvorul neatîrnării reale, izvorul din care a/u/ decurs actele succesive de emancipare de subt domnia turcească. Tudor se bazează pe ele cînd cere de la Poartă introducerea Domniei naționale și divanurile ad-hoc căci n-a găsit alte arme mai puternice înaintea aeropagului Europei decît tot pe acestea".

Pe acest temei, Eminescu considera dobîndirea independenței depline naționale din 1877 ca o ultimă etapă dintr-o succesiune de momente importante de afirmare a neatîrnării țării... „Așa dar «independența» precum o numim astăzi nu este un «copil găsit» fără căpătîi și fără antecedente, ci un prinț care dormea, cu sceptrul și coroana alături... neatîrnarea noastră a fost pururea reală, ca drept pururea în vigoare, ca fapt șirbit din cînd în cînd, nu prin alt drept ci prin escese și abuzuri de putere ale turcilor. Și dacă ea a fost întunecată curs de o sută de ani prin domnia fanariotă, tradiția ei și încercările de a o restitui n-au încetat nici cînd, iar mai cu seamă secolul nostru a fost bogat în succese pe terenul acesta". În acest sens, Eminescu dă o înaltă apreciere guvernării lui Cuza : „Toate atributele unei neatîrnări reale s-au cîștigat de către Vodă-Cuza, esceptînd firma acestei realități... Guvernele care au venit în vara anului 1866, n-au prea avut alteeva de cîștigat de cît firma, de cît recunoașterea unei neatîrnări ce existase totdeauna și care scădea numai cînd n-avea cine s-o menție, sporea însă în mina oricui, care ar fi avut voința de a o restabili". În continuare, Eminescu expunea un punct de vedere mai puțin cunoscut și recunoscut dar care, după părerea noastră, nu poate fi contestat global, acela că „neatîrnarea României era atît de reală în cît, cu prea puțină politică bună și fără cheltuială unui ban roșu, ea se restabilise de deplin înainte tractatului de la Berlin care, în loc de a ușura situațiunea, recunoscînd pur și simplu un fapt, ce rezulta de sine din căderea împărăției turcești, a îngreuiat-o punîndu-ne condițiuni atît de costisitoare".

Eminescu avea dreptate, cel puțin dintr-un punct de vedere : partidul liberal care fusese la guvern în anii 1877—1878 avea să-și atribuie **meritele istorice** ale dobîndirii independenței naționale și în viitor, timp de cîteva decenii partidul liberal își va sufoca adversarii politici cu acest merit.

Reluînd ideea sub forma povestirii unei legende în articolul intitulat, de asemenea, „Independența", Eminescu conchidea nu fără temei: „...Evident că o țară care există de 700 de ani aproape parte independentă, parte pe deplin autonomă înlăuntrul ei, nu are să-și mulțumească existența unui partid, care nu e decît de ieri alaltăieri și că independența, departe de a fi meritul actualei generații, e suma vieții noastre istorice...".

O exegeză istorică asupra gîndirii lui Eminescu pe terenul faptelor și oamenilor din trecut așa cum a încercat nu de mult Damian Hurezeanu (**Revista de istorie**, nr. 1, 2/1982) amplifică imaginea globală a celui mai mare poet român. Patriot, în sensul cel mai profund al cuvîntului, Eminescu glorifica faptele strămoșești într-o concepție nu prea îndepărtată de cea care călăuzește astăzi istoriografia românească: afirmarea vechimii și continuității multimilenare a poporului nostru pe acest pămînt.

Un poet maghiar, admirator al românilor acum două secole

Arătam într-un articol precedent că în penultimul deceniu al secolului al XVIII-lea în istoriografia Europei Centrale — austriacă și ungară — se petrece o mutație profundă în ce privește tezele referitoare la originea românilor, continuitatea daco-romană în Dacia, locul și rolul poporului român în Transilvania. De la respectul adevărului istoric potrivit căruia Transilvania a fost centrul vetrei de etnogeneză a românilor, din daci și romani, s-a trecut la teze false ; populația daco-romană ar fi părăsit întreaga Dacie în anul 275, din ordinul împăratului Aurelian ; Transilvania ar fi fost un teritoriu pustiu la venirea ungurilor, în 896 ; românii s-ar fi format ca popor în sudul Dunării și ei s-ar fi așezat la nordul fluviului abia în secolele XII—XIII. Ratiunile acestei schimbări de optică, în flagrantă opoziție cu ceea ce sus inuse anterior istoriografia maghiară sau săsească erau de ordin politic : edictul de toleranță acordat românilor de împăratul Iosif al II-lea în 1781, Răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan din 1784, **Supplex libellus valachorum** (1791), activitatea publicistică și științifică a istoricilor și filologilor din Școala ardeleană, pătrunderea ideilor noi, iluministe, care propovăduiau respectul drepturilor omului, în conștiințele înaintate ale Imperiului habsburgic înspăimîntau pe oamenii politici conservatori, nobilimea, înaltul cler și cărturarii reacționari din Transilvania, care au văzut în populația românească majoritară a principatului o primejdie pentru statutul anacronic al celor „trei națiuni" (unguri, sași, secui), statut privilegiat printr-o seculară și nedreaptă tradiție. Înainte vreme se considera că, deși incontestabili autohtoni, deși majoritari, românii, ca populație „cucerită", nu pot năzui la o condiție politică egală, la drepturi civice depline în Transilvania, ceea ce dădea liniște asupritorilor. Dar, apărute la sfîrșitul secolului al XVIII-lea o optică nouă, alimentată de vîntul de raționalitate, justiție și libertate care sufla dinspre Occident : românii au dreptul la aceeași condiție civică, la aceleași drepturi ca și „națiunile privilegiate". Legitimați de istorie, majoritari, nu deveneau însă românii, în acest nou climat de gîndire filozofică și politică o primejdie pentru privilegiați ? Nu aveau ei în perspectivă să revendice puterea politică ? Nu aveau să dea ei curs atracției spre unirea cu celelalte două state românești — Țara Românească și Moldova — cu care mai fuseseră uniți odată, în 1600, de Mihai Vodă Viteazul ? Măsurile administrative care trebuiau să prevină o asemenea primejdie au primit, așadar, începînd din 1781 (prin cartea lui Sulzer despre **Istoria Daciei Transalpine**) un suport „științific" : contestarea titlului de cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei, recunoscut fără ezitare românilor. În raporturile maghiaro-române de pînă atunci — inegale din punct de vedere politic — dar luminate, cel puțin, de respectul adevărului istoric — va interveni în continuare un factor nesănătos, primejdios, generator de suspiciune : **mistificarea deliberată a trecutului în interese politice, subordonarea științei intereselor oligarhiei maghiare din Transilvania.** Această atitudine a unor istorici aserviți autorităților politice și propriei pasiuni șovine a otrăvit timp de două secole raporturile între două națiuni din Europa Centrală, chemate prin situația geografică, adversarii externi comuni (mari puteri expansioniste, imperiile otoman, habsburgic și țarist), coincidența de interese economice și o îndelungată simbioză — să coopereze, să acționeze împreună pentru mai bunele lor realizări pe plan intern sau extern.

Gravură de Pietro Santi Bartoli (din lucrarea „Colonna Traiana", Roma, 1667)

Dar ar fi greșit să credem că marea mistificare a lui Sulzer, Eder și emulii lor a putut seduce intelectualitatea maghiară onestă, pe cărturarii înaintați, lucizi, care, convinși de ideile de justiție și egalitate ale iluminismului și ale Revoluției franceze, refuzau segregația anacronică, practicată de autoritățile habsburgice și de magnații unguri față de românii transilvăneni.

Un asemenea intelectual modern, lucid, care face cinste gîndirii maghiare înaintate, descătușată de prejudecățile și prestiunile medievale a fost Szirmai Szirmay Antal, nemeș, funcționar public, gînditor, poet din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Antal Szirmay de Szirma s-a născut în 1747 la Perșev, în Slovacia, pe atunci tot sub dominație maghiară și a fost educat în orașul natal sau școli din aceeași regiune (Satoraljaujhely și Kosice), în care a făcut bune studii de filozofie, poetică, drept și matematici. Situația materială precară a familiei l-a obligat să devină funcționar public, apoi magistrat. Dar vederile sale înaintate, iluministe, iozefiniste, i-au atras demiterea din funcția de jude al Tabulei regești din Buda (1797). Retras pe o proprietate acordată după lungi intervenții, el și-a consacrat restul vieții scrisului, publicînd 25 de lucrări de științe politice, dar și anecdotică și poezie.

Antal Szirmay de Szirma era un om cu vederi înaintate, partizan al reformelor împăratului Iosif al II-lea, simpatizantul oprimaților din Imperiul habsburgic, ceea ce i-a atras multe adversități din partea compatrioților săi maghiari. Cu realitățile românești el a luat contact în perioada în care a fost delegat să participe la lucrările de stabilire a frontierei dintre Transilvania și Ungaria. Informațiile sale au fost publicate în volumul **Szatmar vármegye fekvése, történetei és polgári esmérete** (Situația, trecutul și organizarea comitatului Satul Mare), vol. I—II, Buda, 1808—1809. Autorul menționează toponimele românești din comitat și îi evocă pe vechii eneji români, prezenți încă în documentele locului. Szirmay era tînăr, îndrăznet, curios, radical în convingerile sale politice, iubitor de frumos, așa încît nu e de mirare că dintre realitățile românești cunoscute, ceea ce pare să-l fi atras mai tare a fost romînca transilvană — nobilă, distinsă, harnică, frumoasă. Cel puțin aceasta reiese din versurile entuziaste pe care i le închină, încheiate cu mărturisirea unei convingeri de natură să explice calitatea romîncelor : **originea lor romană.**

Atitudinea nu numai prietenească, dar chiar admirativă față de români este exprimată de Anton Szirmay de Szirma în lucrarea sa **Hungaria in parabolis**, Buda, 1804, pp. 68—69, paragraful 108, unde scrie : „Românii sînt urmașii romanilor din Transilvania, de aceia ei înșiși se numesc **români**. Căci cel originar din Italia este numit de slavi **vlah**, de unguri **olah**, iar de latini **valahi, blachi** [...].

Altminteri, neamul românilor este voinic și înalt, iar femeile au o înfățișare aleasă. Stofa care le acoperă corpul, în față și în spate, este numită de unguri **catrință** ; fecioara romîncă se numește **fată**. mîncarea lor cea mai plăcută este făcută din mălai cu brînză și se chiamă mămăligă, iar pîinea din mălai **mâle**". Poetul ungur a descris cu eleganță **fetele** romînce :

„Întîlnești pe-alocuri 'prea îngerești fete.
Am văzut eu însumi cîteva. Ai crede
Că la ei mălaiul e dres cu dulceață
De le-ai sta alături sau le-ai lua în brață.
Doar mălai mănîncă, totuși înfloresc
Parcă le-ar fi hrana colac unguresc.
Nici chiar Debrețînul cu ai lui covrigi
N-ar putea să crească mai distinse, nici
Varza dela Cluj, nici Pesta n-ar putea.
Chiar de le-ar da turtă dulce și cafea.
De-ar vedea chiar Viena ardelence-odată,
Ar uita de doamne cu coafură-naltă.
Nu cunosc coaforu' nici din auzite,
De-ai vorbi de dînsul, ar crede că-i gîde,
De-ai vorbi de mode, ele s-ar mira.
Neștiind de-s oameni sau e altceva !
Nu-și fac veacu-n casă, nici nu cată-n soare
De sub evantaie sau pălărioare.
Nu-și omoară vremea croșetînd dantele,
Ci mănuiesc harnic sapă, fus, undrele.
Patul lor nu-i puf, ci-i paie, sau e iarbă,
Totuși sunt ca mărul abia rupt din creangă.
Fața lor gingașă-i cas îmbobocit,
Și plăcut le este trupul rotunjit.
Au în trup tăria piersicei pietroase
Și au mușchi și vine tari și mlădioase.
**Cum n-ar fi frumoase multe-ntre codane,
Cînd Românii-s încă rămășiți romane !"...**

Acest omagiu adus romîncei din Transilvania și, prin ultimele două versuri **(De hogy ne-is vólna közöttök szép alak ? / Holott az Olàh nép még Római salak)** întregului neam românesc, a fost scris de poetul maghiar Anton Szirmay de Szirma la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și publicat în 1804. Însuși A. Veress autorul cunoscutei **Bibliografia româno-ungară**, vol. II, București 1931, p. 141, atribuie versurile lui Szirmay. Traducerea lor, datorată lui A. P. Todor, publicată în „Revista istorică română", 1943, p. 129, am reprodus-o cu mici revizuiri. Nu ne putem pronunța despre calitatea poetică a alcătuirii lui Szirmay, în limba maghiară. Dar receptăm peste secole mesajul acestui cărturar maghiar luminat, prietenos, onest, care nu cedase ispitei mărei mistificări a lui Sulzer și Eder, ci se străduia prin opera lui să lumineze singura cale de cooperare și conviețuire româno-maghiară, întemeiată pe adevăr, pe cinste și curtoazie.

Virgil Cândea

31 IULIE 1982

nicolae ioana

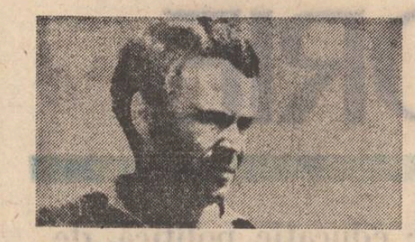

Va fi o zi de pace și de liniște!

Pe stradă mai trec mai trec,
mai umblă un bătrîn în urma mea,
în apa cu gust amar, steaua
se retrage, se restituie.

Sînt încredințat că timpul va trece
repede de-acum,
sînt încredințat că nici o mișcare
nu va avea loc!

Știu că raza va trece
pe fața tuturor sinucigașilor
ca un cuțit.
Bucurați-vă,
va fi o zi de pace și de liniște!

Mai înainte de a ajunge acasă!

Mai înainte de a ajunge acasă
oprește-te la o benzinărie
mai înainte de a da colțul
și de a te afunda în mulțime
oprește-te la o benzinărie
în paltonul tău negru și ros pe la coate
să vezi îngerul cu buzele roșii,
îngerul tău protector.
Oprește-te aici e alături un parc
în preajmă mișună atîția bătrîni
stau o vreme și pleacă
păzesc pe rînd
mai înainte de a ajunge acasă
oprește-te la o benzinărie.

Cînd ai intrat pe terasă!

Cînd ai intrat pe terasă
ai tresărit văzînd terasa goală
și bazinul plin de sînge.
Mai era un singur om, o singură masă
și un singur scaun pe care stătea el.
Cînd ai intrat pe terasă
adia un vînt călduț,
sticlele și paharele erau răsturnate
prietenii cu toții plecați
mai era un singur om acolo
o singură masă și un singur scaun —
cînd s-a întîmplat asta?
Tremuri? Ți-e frică? Adormi?

Cît de ușor am străbătut orașul!

Cît de ușor am străbătut orașul,
o oboseală mă cuprinde cînd mă gîndesc:
Aici sînt eu!

Aici stau eu la masa
lîngă ceasul care mă trezește
și-mi spun: trezește-ți vecinul
cu o piatră, bate în zid
în zidul care-ți stă în față
ca un aparat morse
dis de dimineață —
o oboseală mă cuprinde cînd mă gîndesc:
Aici sînt eu!...

S-a înserat cu încetul...

S-a înserat cu încetul doar eu
mai umblu prin cartier
pe la cîte un prieten.
Mă gîndesc la o cafea,
la aburii ce ies din ceașcă
la trecutul meu,
la cartierul în care azi-noapte a nins.
Dar cine stă pe o vreme
ca asta în casă
și cine să-ți deschidă ușa
și cine să fiarbă cafeaua
și cine să vorbească, să vorbească!
S-a înserat cu încetul,
curînd vine și noaptea
ca un ficat negru
diform, sîngerînd peste oraș!

Moartea hamsterului

Auzisem atîtea lucruri despre el
chiar și la spălătorie jos unde slăbănogul
duce rufele noastre murdare
la fiecare sfîrșit de lună
fără să primească nimic în schimb.
Auzisem de el că e prolific
că se înmulțește în progresie geometrică
că doarme ziua și doar uneori nopțile
la ore nebănuite se trezește
și dă ocol cuștii de sticlă
pînă ametește și obosit adoarme din nou!
Auzisem atîtea despre el
cît nici despre voi nu auzisem
Dar nu auzisem niciodată de felul
cum va orbi
și cum e aruncat ca o zdreanță nefolositoare
la gunoi
și că nu-și va mai găsi hrana
aceea puțină.
Auzisem atîtea dar nimic
despre moartea lui
despre felul acela scîrbos de a ieși din viață
Auzisem atîtea despre el
cît nici despre voi nu auzisem...!

Caseta de fier

O, iată mor atîția oameni pe lume
numai ție ți s-a dat să fii fericit
să stai pe scaun, să te miști, să trăiești, să respiri
fără să-ți apară pe trup pete roșii și albastre
în timp ce filozofia plînge
odată cu noi în caseta de fier a nimicului.
— Trăiască mașina și plasticul,
ceasul cu baterie, binoclul
care apropiază și îndepărtează!

Adrese

Mai treci încă pe stradă,
mai faci cu mîna unui prieten,
îți mai bei vodca zilnică —
mai crezi că te poate vedea cineva.
Mai vii la ore nepotrivite
și bați și bați în ușa de la intrare
la miezul nopții după o zi pierdută
cu prieteni de ocazie
cu adresele lor în buzunar
pe care le arunci a doua zi.
Mîine va fi bine îți spui,
o femeie cîntă, ai uitat —
mai treci încă pe stradă
mai crezi că te poate vedea cineva!

Prăsesc acele cuiburi de căldură
Prin aer, păsări... De catargul frînt
(Un stîlp de fum pe horn) cu șnur de vînt
Legat — Ulise (însă fără ură).

Cu ghimpii toți înfipți în carnea mea
Culori de sînge trandafiru-și bea
Și-un porumbel în palmă vine lin —
Pămînt însuflețit de-un har divin
Și vin părinții și nepoții vin
Să-l replantăm cu ramuri de măslin.

ion prunoiu

Cramă pentru toți trecătorii

Amurgul? — o cramă cu-nalte peceți
În care-o să intru (cu Ștefan cel Mare
În frunte) să pună un strop de culoare
Pe steagul acestei prea scurte vieți.

Sub dealul cu neguri din anii trecuți
Străbunele, zilele! — beciuri afunde
Săpate în taină adîncă, de unde...
Esențele vin... Se desferecă buți...

Salcîmii se-ațiță ca niște podgorii
În marea argie a lor de ciorchini
Ai florii... Sau sfeșnice sînt? — să lumini
Cu ele și viii și morții și norii? I...

Deschide-ți lemnoasele vene, stejare,
Cînd cornul se stinge spre cadrii Cosminului
Să-și tragă pecețile măduva vinului!...
Mi-e inima cupa lui Ștefan cel Mare!

Plantatori de măslini

Cît îmi miroase carnea a pămînt
Îmi crește — verde — fluierul în gură
Și-mi înfloresc sufletul-n ger — aură
Sub care umblu nevăzut de blind.

Sîmbure ghiftuind fructul

Viața mea — dulcea unsoare
dintre fioroasele roți dințate
ale secolului.
Vorbele mele
cînd nu se mai aud din vina
zgomotului asurzitor
în care eu stau ingropat
ca un sîmbure-n fruct — ghiftuindu-l,
sînt asemenea galopului prin gînd
al unei herghelii de cai.
Nu mai pot articula cuvinte:
glasul îmi răbufnește șuierător
prin mușcăturile roților dințate
prin spărturile dintre umeri
dintre coaste,
dintre silabe.

Nopți de trecere

constantin stan

CELOR IUBIȚI

Motto: „Cînd nicăieri nu mai ești
Ești în mine. Ești iată, Aducere-Aminte
singur triumf al vieții
asupra morții și ceții."
(Lucian Blaga)

Ca o altă trecere, ca o altă noapte. Această posibilă:

„Eram obosit după noaptea aceea lungă, după ziua precedentă, agasantă, plină de treburi administrative: fă-ți delegația, semnează-ți-o la unul din șefii tăi, fă-ți foaia de avans, că doar nu te dau banii afară din casă, mergi cu ea sus, la financiar, întoarce-te la casierie, ia-ți la drum ultimele sfaturi prețioase ale șefului de secție, la-ți și bilet de tren (că numai cu sfaturile n-ajungi nici măcar la Chitila), asigură-ți cazarea, du-te acasă (oh, și fericirea de-acasă de-a pleca, **din nou, iarăși, nu mă așteptam la altceva** — plus alte vorbe drăgute, de nereprodus), fă-ți bagajul, întoarce-te la gară. Și dimineața rece, mohorîtă, frigul pătrunzîndu-te mai repede din cauza oboselii, nu te dispune deloc, chiar dacă te gîndești la **ea** (**ea** care acum doarme și habar n-are că tu te gîndești la **ea**, și oricum îți spui mai bine nu te-ai gîndi acum, în prag de dimineață, la prima geană a dimineții la **ea**, pentru că nu-i un subiect demn de crezare ori de optimism). Nu mă dispune deloc acest C. Chit că nu am mai fost niciodată aici și, de obicei, fiecare loc nou văzut îmi trezește vigilența revoluționară de reporter frenetic (vrînd să exploateze, în primul rînd, senzațiile proprii la întîlnirea cu noul). În ceața dimineții (îți notezi în gînd acest început de reportaj), vrînd să-mi aprind o țigare am luat act de existența stomacului meu (și nu știu dacă senzația inconștientă de foame mi-a îndreptat ochii spre un bufet-expres sau am simțit sus-numita senzație exact cînd ochii mi s-au agățat de firma apetisantă a expresului). Gîndul că leșin dacă nu mănînc s-a asociat altui gînd: traseul atît de știut, logic și necesar al oricărei documentări: gară — c.j., înțelegea necesitatea, depărtînd către orele serii masa de dimineață (de la București... ah, stați jos, tov prim n-a venit... nu-i nimic — tovarășu' ăsta prim nu vine niciodată, el totdeauna e cu treabă — dar... ah, da, — tovul ăsta e totdeauna, el le știe pe toate, dar nu poate rezolva nimic că nu-i tov. prim etc. — bine-ați venit... vreți o cafelută... a venit tovarășul, vai, vai, toată noaptea pe drum!... tovarășa, două cafelute la mine în birou, numai o clipă — după care o juma'te, o oră nu-l mai întrezărești, etc, etc, pînă trece o juma'te de zi pentru care tu ai mers o noapte întreagă: peste o oră sau două soseste acceleratul de dimineață!). Cînt în surdină: ah, expres, expres, expres, / cît de bine te-am ales!

Înainte chiar să apuc să-mi aleg ceva mi s-a tăiat orice chef (sleind cu totul sosurile din farfuriile de tablă), nici nu călcasem prea adînc în inima tîrgului și păream o persoană demnă de toată încrederea: eram legitimat.

Totdeauna am emoții cînd legitimez pe cineva de vîrsta mea, avea să-mi spună mai tîrziu **băiatu'-acela-de-o-vîrstă-cu-mine**, băiatul stă foarte bățos, are în el o timiditate foarte bățoasă, o timiditate care m-ar amuza în condițiile lipsei uniformei sale (de care e foarte mîndru și eu foarte îngîndurat). Sper ca imaginația lui să nu fie deformată ca a ciocănitoarei — văzută duminică de duminică pe micul ecran — de spectrul foamei și să vadă în vesnic tocitii mei blugi — și în la fel de vesnicul (fără să fie tocit) meu pulover pe gît un posibil costum zebrat. Oricum, ratasem masa (ce e de întîmplat se întîmplă întotdeauna) și, în timp ce **băiatu'-acela-de-o-vîrstă-cu-mine** îmi spunea, imaginația mea lansase o „bombă" de primă pagină „cine sînt clienții de primă oră ai cafenelelor din C." La cafea, căci după raid mă invitaseră la ei, mi s-au prezentat și alte cazuri mai interesante.

„**Carmen D.**, 1959, septembrie 4, comuna M. Părinții tata Gheorghe, mama Ana, profesia părinților cooperator, casnică. Studii școala gen. de 8 ani în com. M., liceul economic din C., cu diplomă de bacalaureat. Din 1978 muncitoare la I.J.C.M., apoi merceolog la I.C. A fost cercetată ca martor și posibil complice în scandalul provocat în casa numitului N.M., scandal în urma căruia G.L. a fost grav rănit. Motivul scandalului: gelozia sau tentativa de jefuire a susnumitului G.L. care avea asupra lui suma de 2 500 lei. C.D. își părăsește locul de muncă din 25. II a.c. și de atunci refuză o altă încadrare. A fost amendată de două ori."

Declarație: „Subsemnata Carmen D., cu domiciliul stabil în satul J com. M., domiciliu actual orașul C., str. Înfrățirii, nr. 7, declar următoarele: în seara zilei de 24 februarie am fost invitată de către colegele mele Maria N. și Viorica Sz. la o petrecere în casa lui N.M. Pentru că nu aveam ce face și mătușa mea, la care stau în gazdă, mi-a dat voie, am mers cu ele cu condiția ca cel mai tîrziu la 12 noaptea să fim acasă. Printre invitații lui N.M. am recunoscut și pe G.L. pe care-l cunoscusem cu o zi înainte în complexul din str. Unirii și care mă invitase după aceea să bem o cafea. Declar că ne-am despărțit fără să ne mai dăm o altă întîlnire și fără să mă conducă pînă acasă. Întîlnirea noastră la N.M. a fost absolut întîmplătoare. Am dansat cu mai mulți băieți printre care și G.L. dar și cu gazda care mi-a propus în timp ce dansam cu el prietenia lui. Eu nu i-am răspuns pentru că el era cu prietena lui și pentru că mi s-a părut neserios ca în timp ce ești cu cineva să propui prietenia altcuiva, chiar dacă eu eram singură. Nu știu care a fost motivul pentru care G.L. și N.M. au început să se certe pentru că eu încercam să le conving pe Maria și Viorica la bucătărie să mergem acasă. Cînd am intrat în camera unde se dansa, G.L. vorbea și N.M. avea în mînă o sticlă. Aproape că n-am auzit ce-i spunea pentru că eu mă gîndeam numai și numai la sticla pe care N.M. o avea în mînă și cu care de altfel i-a și dat în cap. Nu mai știu ce s-a întîmplat după aceea pentru că eu am fugit din casă. A doua zi a venit la mine Maria și mi-a spus dacă mă întreabă cineva să spun că G.L. nu a fost la N.M. în casă. Cînd a plecat mi-a mai spus că N.M. vrea neapărat să mă vadă și că mă așteaptă la șase la barul din centru. Eu i-am spus că nu mă duc că știu de ce mă cheamă și nu vreau. Dar ea mi-a spus că nu-i d-aia și că trebuie să mă duc. N.M. mi-a spus că vezi ce-ai făcut, de ce l-ai adus pe G. la mine și eu i-am răspuns că habar n-aveam că o să-l întîlnesc acolo și nici eu n-am știut că o să vin și numai Maria și Viorica au insistat. El mi-a zis că toate lumea așa știe și dacă vreau să nu intru în toată afacerea asta și s-o pățesc e mai

bine să nu spun la nimeni și nici să-l recunosc pe G.L. Mi-a mai spus că G.L. o să se facă bine și-i la spital."

Aș fi preferat să se întîmple vara. Eu să stau pe terasa unui restaurant, să privesc centrul orașului (bucurîndu-mă de soare, de depărtarea mea de București, de singurătatea mea), fetele frumoase ale orașului și să beau (echilibrat și plictisit) bere românească. Amintindu-mi starea de dulce tulburare (gîndurile răvășite de intensa plăcere de a sta în soare și a privi oameni necunoscuți) aș fi putut scrie (sub un motto de Ioan Flora „Se întîmpla o tăcere de jur-împrejurul tău"): Apoi am mai băut o sondă și pe partea cealaltă a trecut Blues. I-am făcut semn și într-un tîrziu m-a recunoscut.

Salut, bătrîne. Ce faci?

Etete, mă. Mă tot chioream cine-mi face semn. Ce faci tu?

Beau o bere. Tu?

O să beau și eu. Am fetița bolnavă. Noroc. Cu ce treburi?

Uitasem că ești aici. Meseria, tu nu știi?!

Nu. Nici n-aveam cum. Sînt de curînd. Ceilalți?

Îi văd mai rar. Nu-i timp.

Da. Tu ai avut noroc. Te citesc. Combati bine. Tînăr da' copt. Să-ți vind un pont?

Mi-a mers bine la voi. Cred că am o bombă de primă pagină.

Te pomenești c-au îndeplinit pîrliții ăștia planul!

Da.

Mă bucur. Te-aș fi invitat diseară pe la mine...

Știu, mă. Copil, nevastă, soacră.

Da. Sîntem cam înghesuiți.

Trece. Eu sînt la 117. Poate-treci tu să bem ceva.

Dacă pot să mă ușchesc de-acasă.

Și în rest?

Mai citesc, studiez moravurile provinciale. Ți-aș fi citit ceva.

Trimite-mi. Pune-ntr-un plic.

Ah, nu. Nu mă grăbesc. Am văzut eu ce se cam publică și cum. Mai aștept. Te-ai însurat?

Nu prea.

Ești bun, mă. Auzi la el: nu prea. Știi cum zicea Böll: nu poți fi puțin poet, după cum nu poți fi puțin gravidă.

E o chestie deșteaptă asta.

Nu? Servus. Mă duc după medicamente.

Salut. Îmi pare rău.

De ce?

De fetița ta.

Ar fi făcut un gest hai, mă, lasă că trece. Și eu aș mai fi băut o bere așteptînd-o pe Carmen D.

În cultul adevărului trebuie să recunosc că nu stau pe nici o terasă. Nu beau bere românească. Și n-o aștept pe C.D. Sînt într-o cafenea, bănuiesc că-i aceeași în care C.D. și G.L. s-au întîlnit, după cum rezultă din declarație, și mai tîrziu C.D. cu N.M., tot din aceeași sursă, cu carnetul de însemnări deschis la ce-i de făcut. Scrie acolo: 1) de transmis materialul de v.o. (dacă vrei să mai stai cîteva zile! a zis șefu' meu, sau textual: ai intrat în băutură și în... pînă-n gît și-mi vinzi mie semințe cu bombe de primă pagină), 2) de vorbit cu C.D., 3) de vorbit cu secretarul de la I.C. (colegi, colege), 4) părinții (?), 5) ceilalți (?). Șefu' meu a mai spus: ce vrei să scoți din chestia asta? Eu îți propun s-o tragi pe domeniul nostru și să arăți de ce nu s-a implicat organizația în destinul lui C.D. Cum e posibil să piardă un om pe drum și ei să nu știe nimic? La date sigure (consultă-ți prietenii tăi — milițienii) să nu ne trezim că facem din cine știe ce pipiță eroină de anchetă. Să blamăm o organizație care se străduie să dea zilnic produse peste plan că n-a mai vrut o putoare să se ducă la muncă?!

Instrucțiuni clare, precise. De vorbit cu C.D. E însă trecut de cinci (băieții de la comitet au dat și ei cu pasu'), afară-i întuneric și ploaie mărunță de octombrie (echivalent aici unui început de decembrie din cîmpie), încerc să ghicesc printre clienții cafe-barului pe Carmen D., pe G.L., pe N.M., pe Viorica sau Maria. Sau măcar să-i știu așa cum arătau ei înainte ca G.L. să fie scos pe o bancă într-un parc, în plină iarnă și-n stare de inconștiență.

Dacă aș face o aventură prozastică din șederea mea în cafe-barul din centrul orașului C. n-aș spune, cu obstinație, că am aflat aici tineri deosebiți.

„**Nelu F., 29 de ani, nici o zi în cîmpul muncii**: „Eu, stimate domn, sau tovarășe, că sîntem principiali, nu mă sperii de creionul și carnetul matale. Că eu am stat pe cînd eram mai tînăr în fața microfonului și mă produceam pe scenă. Că și acu' mă dau în spectacol? Rezon, fratele meu alb. Fire de artist! Ai matale idee ce-nseamnă chestia asta? Eu, stimate tovarășe, stimă și respect am numai pentru uniformă. Fiecare cu legea lui. Ei cu a lor eu cu a mea. Eu caut să-i trag în piept, ei caută să mă-nfunde. E joc. Ai pierdut? Fii sănătos. Plătești ca domn sau ca prost. Plus că în felul ăsta cîștigăm și noi o pîine. Păi, n-ar fi păcat de băieții ăștia așa de frumoși, manierați să dispărem noi? Ei ce-ar face? S-o ia din nou de la coarnele plugului, cum spune poporul nostru? Păi, mata minca-ți-aș gura nu te ocupi de nimic. Mănînci o pîine. Scrii un articolaș, eu iau ziarul, citesc sportul și-mpachetez brînza de șaispe (cînd o găsesc). Nu?" **Done P., zidar:** „Tot omul trebuie să munceacă. Păi, io să nu știu?! Să te iau cu mine, neamule, pe șantier și să vezi muncă? De ce mă tîn de chestii d-astea? Știi cît am io salar? Știi că am patru copii? Și nevasta-mi stă pe cuptor? Patru s-a spus? Patru am făcut! Vii și-mi dai cu morala? Păi, neamule, ți-aș fi băgat eu ție mîna în buzunar? Nu știu eu barosanii tîrgului? Ți-i dau în gît la averi mintenaș, numai să mă întrebe și pe mine cineva. Păi, nu mă uit și io la om? Mă uit. Și zic amărăștean ca mine, abia-și încropește zilele. Du-te, omule, cu dumnezeu că n-avem ce-mpărți." **Carol S.**: „Nu-s vedetă de cinematograf să dau interviuri. Eu nu discut decît cu avocatul meu direct și personal în dreapta."

Nu vreau să fac aventuri prozastice în cafeneaua din C. Sînt în delegație, sînt om al muncii și se așteaptă de la mine articole juste, constructive, educative. Doar dacă mă voi mira îndeajuns de convingător de injustețea (cinismul) celor certați cu legea, cu normele societății noastre, voi produce reală plăcere celor care au investit nobila încredere în talentul meu. Și de ce n-aș face-o? N-am neamuri la Ierusalim (sau în altă parte a lumii), n-am nici o rudă pe care s-o mostenesc, n-am obținut absolut nimic fără o muncă înfiorătoare și fără renunțări, părinții mei au fost modești muncitori veniți în București în vremea secetei. Și dacă nu ar fi fost socialismul nu aș fi putut să termin o facultate. Ei, drăcia dracului!

Întorc capul cu prea multă curiozitate după o tipă care a răspuns numelui Maria (este un nume de care nu pot asocia nici o fotografie robot — prin urmare figura ei nu-mi spune nimic) și n-aș vrea, cu tot dinadinsul, să dau de belele tocmai pe aici. Aș bea ceva (don Nelu s-a uitat cu un suveran dispreț la mine — genul de ce m-ai deranjat mă, nepoate, pentru o cafea și-un suc?) și chiar am să beau în timp ce mă voi gîndi cum e mai bine: să mă duc singur la C.D., să-l iau pe **băiatu'-acela-de-o-vîrstă-cu-mine**, să iau un tovarăș de la comitet? S-o pun să-mi depene toată seara? S-o întreb de ce nu s-a mai dus la slujbă? S-o întreb din ce trăiește de atîtea luni? Ei și? Poate să-mi reproducă tot ceea ce a spus în procesul verbal. Poate să-mi spună că la slujbă nu s-a mai dus pentru că-i e rușine? Și de trăit, trăiește din pensia amărîtă a mătușii sale (singurul personaj pozitiv al reportajului anchetă: **micile adevăruri ale unei mari drame,**

---

teatru

O lume într-un spectacol

Respectînd premiza artei japoneze de a figura esențe, spectacolul Teatrului de Comedie **Strigoi la Kitahama** reușește să sugereze simbioza istorie — mitologie, vis — realitate, acțiune — ideal printr-un insolit amalgam de tradiție și modernitate pe care piesa contemporană a lui Kobo Abe îl suportă în chip profitabil. Acțiunea se dezvăluie a fi concepută în cheia burlescă a farselor japoneze care evidențiază ridicolul, valențele comice ale dialogului fiind speculate în maniera caricaturii cotidiene. Preluînd schema narativă a teatrului tradițional (în care se înfățișează fantoma unui erou legendar), inspirîndu-se și dintr-o temă antică (un personaj își pierde identitatea asumîndu-și o alta), se amplifică raportul dintre protagonist și antagonist. Traumatizat de experiența nefastă a războiului, un tînăr are ideea de a publica fotografiile morților ca să-i ajute să-și regăsească familiile. El însuși și-a pierdut prietenul pe front, dar crede că este însoțit peste tot de fantoma lui care îi și dictează ce să facă. Întîlnește un escroc proscris pentru crimă și acesta întrevede posibilitatea unei mari afaceri. Cu sprijinul autorităților organizează în stil mare o campanie de presă, un fond de investiții, o societate de asigurări a strigoilor, o casă de mode pentru morți — toate în numele „vastei opere de reconstrucție economică" și de „recuperare a energiei spirituale". Mascarada capătă amploare și actul I este încheiat cu un song care impune implicare: „Strigoii vă cer ajutor — strigoi fără adăpost — duhuri fără odihnă ale scăpaților morți într-un război pustiitor, fără rost". Dar cum „toți oamenii au principii, chiar și cei vii", în plin apogeu se ivesc voci indignate — reporterul care relatase întîmplarea în ziar, fiica inocentă a escrocului și însuși **tînărul cu mintea zdruncinată care vagabondează fără odihnă pentru a scăpa de povara unei vini imaginare.** Neașteptata apariție a celui crezut mort, emoționanta regăsire dintre camarazii de arme pare să producă falimentul grandioasei întreprinderi. Clica coruptă refuză însă să accepte evidența și reinventează un nou idol tutelar. În final personajele se dezbară de fantoșe și false iluzii, redevin simpli actori care adresează publicului o provocare directă: „Ce-i mai adevărat decît adevărul? Din două adevăruri să dăm crezare oare aceluia care strălucește mai tare?".

Performanța de a media înțelegerea unei arte prin excelență convențională și cvasinecunoscută la noi aparține întregii echipe dar în special Cătălinei Buzoianu. Regizoarea a stabilit împreună cu Mihai Mădescu o scenografie simplă, austeră: din traverse de lemn (așa cum fixează stampele imaginea teatrelor japoneze) se obțin 3 locuri de joc simultan — scena, o pasarelă spre public, un pod (asemeni celui desenat de Hokusai). Cu mult umor, evitînd pitorescul gratuit, apelînd la citate din spațiul cultural nipon se oferă posibilitatea de a înțelege o încifrare străină spiritului european. Supunîndu-i tehnici de teatru KABUKI care cere o virtuozitate remarcabilă, obligîndu-i să-și însușească comportamentul corporal și vocal caracteristic — mimica care sublimează sentimente, gestul brusc sau mlădiu care sintetizează stări, pantomima complexă (mișcarea scenică Adina Cezar), determinîndu-i să accepte machiajul cu transparență de porțelan în alb sau vinăt, învățîndu-i să poarte galenți și Kimono, să mînuiască marioneta și bățul, umbrela și evantaiul, dar în special să cînte, talentații interpreți bucureșteni merită toate elogiile. Pentru că Mircea Florian a compus o adevărată operă care tensionează reprezentația, mica orchestră de instrumente tradiționale fiind o prezență deosebit de puternică. Deci excelenți: Mihai Pălădescu, Sanda Toma, Ion Lucian, George Mihăiță, Aurel Giurumia, Cornel Vulpe, Dan Tufaru, Candid Stoica, Magda Catone, Simona Măicănescu și Claudiu Bleonț.

Irina Coroiu

---

film

Vasili și Vasilisa

Pentru literatura rusă a secolului trecut, descoperirea mujicului, a satului, a oamenilor simpli, a echivalat cu o revoluție în conștiințe; cu forța sa de convingere arta a impus atenției contemporanilor un adevărat „continent" uman aproape necunoscut și s-ar fi putut crede, după convertirea petrecută atunci, că această zonă a umanului a fost cîștigată pentru literatură odată pentru totdeauna, că de atunci înainte ea este un bun cîștigat. De cîteva ori s-a întîmplat însă mai tîrziu, în literatura sovietică, apariția șocantă a unor opere care au tulburat mai ales prin noutatea lumii pe care o cercetau — lumea celor simpli, a anonimilor care nu mai erau și nu mai puteau să fie aceia consacrați de istoria literară. De unde această forță de șoc, de unde această surpriză, dacă literatura a rămas fidelă menirii sale de a nu fi străină față de nimic din ceea ce este omenesc? Una din explicațiile posibile ar fi aceea că, socotind anumite zone ale umanului explorate suficient, literatura le pierde uneori din vedere, regăsindu-le mai apoi schimbate, aproape de nerecunoscut; redescoperirea lor echivalează uneori cu o operă de pionierat și fenomenul acesta s-a întîmplat și în literatura sovietică a ultimelor două decenii care, prin Feodor Abramov, Viktor Astafiev, Viktor Lihonosov, Vasili Belov și mai ales prin Valentin Rasputin se fixează tematic asupra satului afirmînd existența unei umanități legată puternic de tradiții; sentimentul continuității, al întemeierii istorice este marea revelație pe care o produc operele acestor „scriitori-țărani" — formulă folosită peiorativ la început, transformată mai tîrziu în renume.

Filmul **Vasili și Vasilisa** al regizoarei Irina Poplavskaia, după o nuvelă a lui Valentin Rasputin, traduce cu fidelitate mesajul umanist al scrierilor acestuia. Este aici, între scriitor și regizor, mai mult decît o întîlnire întîmplătoare. Irina Poplavskaia știe să susțină cu mijloace cinematografice cauza scriitorului, își face din ea propria cauză și filmul devine astfel încă un argument în favoarea ideii potrivit căreia această lume de oameni simpli care trăiește într-un sat din taiga, probează cît și mai ales ce din istoria contemporană rezistă în fața timpului. Sentimentul eternității trăite liniștit, fără gesturi patetice, eternitatea care rezistă tuturor zguduirilor istoriei, fac din **Vasili și Vasilisa** un film tulburător. În satul Holmușkin Vasili și Vasilisa își trăiesc viața — așa cum pot, așa cum se pricep, greșind unul față de celălalt, avînd zilele lor fericite și zilele lor negre, trecînd prin tinerețe, prin maturitate și bătrînețe, trecînd printr-un război, cu o liotă de copii după ei, iubindu-se și urîndu-se din toate puterile, din toată ființa lor... Ce poate să ne spună nou un film între atîtea altele, pe care îl vedem în grabă, dornici de aventură, așteptînd să apară pe ecran atît de obișnuiții eroi care transformă imposibilul în posibil? **Vasili și Vasilisa** este unul din acele filme capabile să le pună la îndoială pe toate celelalte — și nu pentru că ar fi, din punct de vedere cinematografic o perfecțiune, ci pentru că regăsim aici un sens al existenței pe care uneori, luîndu-ne cu treaba, putem să-l pierdem din vedere. Spune unul din personajele filmului: „E mare pămîntul, dar fără Holmușkin nu se poate!". Cuvintele acestea dau un sens programatic preocupării lui Rasputin pentru oamenii simpli, pentru satele pierdute undeva în taiga. După ce vezi **Vasili și Vasilisa** ai într-adevăr sentimentul că fără filmul acesta nu s-ar fi putut, că toate celelalte filme nu ar fi putut să existe fără el. Repet: nu este ceea ce îndeobște numim un „eveniment cinematografic", ci deschiderea spre o lume pe care nu o bănuiam și care ni se impune cu forța de convingere pe care o au numai marile adevăruri.

Mai sînt de amintit desigur cei doi actori din rolurile principale — Olga Ostroumova și Mihail Kononov care realizează creații memorabile. Dar **Vasili și Vasilisa** face parte dintre acele filme atît de simple, încît este foarte greu să spui vreodată totul despre ele.

Nicolae Mateescu

și așa mai departe, în curs de elaborare în orașul de pe malurile riului X, de reporterul nostru.)

(Dacă aș fi într-un roman cu adolescenți ai zilelor noastre, ea s-ar așeza acum în fața mea, eu aș spune ceva foarte spiritual, ea ar pufni în ris fără să-mi răspundă, eu aș continua, pe cuvîntul meu de onoare, domnișoară draga mea, ar spune și ea ceva foarte spiritual și apoi într-o plimbare de-o noapte — în care nu s-ar auzi după noi fluierături, nu ne-ar deranja golanii orașului, nu ne-ar legitima patrulele de noapte — ea mi-ar povesti toată viața ei.)

Mă mulțumesc însă cu prima și cea mai importantă frază formulată pînă acum : **Cu șase ani în urmă, Carmen părăsea satul J, spre a veni la oraș, la liceu.**

Don Nelu, vodcă ai ? Don Nelu înflorește ca merii tîrziu în octombrie.

Se poate, don șef ? Poloneză, rusească.

Beau vodcă rusească (Stolichnaia) îmbunătățită cu apă de izvor (patent brunetul al cărui ecuson nu-l văd, dar am ambiția bruscă să-l descifrez) și-mi recapitulez datele despre ceea ce am numit **micile adevăruri ale unei mari drame sau cine s-a ocupat cu adevărat de Carmen D.** (recunosc, titlul e cam lung, dar sună bine !), vodca mă binedispune (am senzația chiar că l-aș putea întîlni pe Blues aici), mă ordonează și din cele ce știu îmi repet începutul reportajului meu : **În urmă cu șase ani, Carmen D. părăsea satul J. spre a veni la oraș, la liceu.** Intuiția, sau pur și simplu această propoziție cu rezonanță — cu cine-o fi venit Carmen la oraș, ce i s-o fi spus pe drum și acasă, cum s-a acomodat cu internatul, care i-au fost primele experiențe orășenești etc., etc. — mă lasă să înțeleg că trebuie să mă întorc șase ani în urmă pentru a elucida acest caz. Sînt atît de bucuros de titlu și de întîia propoziție încît am mai luat o vodcă.

Apoi am mai luat una. După aceea am traversat piața și m-am dus la hotel. Mă gîndeam că voi avea un vis frumos și am adormit repede. Dimineața m-am sculat indispus. Nu visasem nimic. Sau mă trezisem cu ochii în fereastra hotelului și așa — așa se spune — îți

șterge memoria de peste noapte ca un burete de elev disciplinat o tablă cu semne multe.

Întrebare : În volumul „Vers la libération" ați acordat multă importanță sferei esteticoerotice și „noilor nevoi" care apar în rîndul tinerilor. Ați calificat revolta lor „morală și estetică"...

Răspuns : Am dat cuvîntului „estetic" un sens original „care se raportează la simțuri" și nu în sensul limitat „care se raportează la artă". Importanța acestei revolte estetice este legată de transformarea progresivă a corpului. Aceasta trebuie să devină un instrument de plăcere în loc să fie instrumentul unei munci alienate. Această transformare a corpului va conduce la o nouă experiență de viață. Este ceea ce Marx însuși înțelegea în scrierile sale din tinerețe atunci cînd vorbea de „emanciparea simțurilor". Această problemă ocupă desigur puțin loc în opera sa de mai tîrziu căci imaginea unei societăți socialiste cere, înainte de toate, o analiză exactă a dinamicii sistemului capitalist și a tendințelor sale istorice și empirice. Miza este ființa umană, corpul său ca și spiritul. Conceptul de emancipare a simțurilor nu este un concept filosofic ci un concept fundamental politic care se raportează la o practică radicală. Fiecare resimte astăzi în spiritul său și în sensibilitatea sa opresiunea trăită. Refuzînd o lume care, în numele fericirii, confundă creșterea și distrugerea, barbaria și confortul, risipa și libertatea, tineretul din societățile industriale se revoltă în numele exigențelor care sînt în același timp morale, politice și estetice.

(Din interviul realizat de **Pierre Dommergues** și **Jean-Michel Palmier** cu **Herbert Marcuse**, **„Le Monde"** 10 mai, 1974, pag. 22—23)

Găsesc, totuși, însemnat pe o foaie de hîrtie (credcam că am adormit imediat ce-am ajuns în cameră !) : 1) de scris materialul de v.o., 2) de transmis (în jur de 12). 3) de mers la I.C. (deci aminam cu încă o zi întîlnirea cu C.D.), 4) etc. (ce vrusesem să spun la punctul ăsta nu mai știam). Am stat în hotel pînă pe la 11,30, la 12 și jumătate am transmis materialul. Apoi, mi-am adus aminte că nu mîncasem nimic de la prînzul trecut. Am mîncat și am început să ezit : să mă mai duc la I.C. sau nu ? În restaurantul hotelului era cald și lume puțină. Afară continua să plouă și vinul nu era rău la gust.

(Fragmente din romanul cu același titlu)

aurel sefciuc

Peste cîmp

Ce tot colinzi, Sefciuc, pe bărăgane,
Din cerc în cerc pe la fîntîni uitate,
Materialist încorporat între piane
Cu doi copii și strofe disparate ?

Iar ai uitat să-ți iei deșteptător
Dar că a nins la Dorna bagi de seamă —
Împotmolit pe urme de tractor
De cine fugi și cine te mai cheamă ?

Bătrînul

Chemarea într-u desăvîrșire
e numai un fulger
prelins peste lume
dar ce va prezice tunetul
în avalanșa stingerii
gura peșterii a clămpănit stîrnind curcubee
coarnele de taur
se împlîntă a cîta oară în orbitele goale
și bătrînul simte cu mîinile întinse
că sînt aproape apele Stixului
din grotele cuvintelor albe
țîșnește sîngele
și măreț este el întrînd
în infern ca o lege a somnului fericit
egal în durere și lumină
drumul său pe aripi de păsări s-a încolăcit.

Basorelief de ceramică neagră

Neарs e încă vasul în pieptul meu de lut
dar negre de pe-acuma sînt boabele de grîu
simt lilieci în părul pe moartea mea crescut
și apucat de șarpe mă-ncolăcesc din briu
Miresele îmbracă pe rînd copacii goi
ivind pe ramuri aripi de îngeri vegetali
și peste legănarea mareei de noroi
aprind înalte ruguri olarii siderali
Euforia-n flăcări adoarme-n cîmp de mac
pe rădăcina lumii dă colțul buruiana
cazanele lui Hades bat ritmul din capac —
să-mbrace gerul aspru un urs își scoate blana.

Amurg

În piept scorbură amară
Vine pasărea de seară
Se zbate în patru zări
Într-un năvod de cărări
În zodia racului
Fierbe chiagul macului
Floarea soarelui tresare
Treci c-un bob de luminare.
În scorbura de cenușă
Sufletul ține de ușă.

Instantaneu

În zig-zag printre blocuri, în sus
Printre nori bătaia pleoapelor
Se potolește
Ca firul de păr albit deodată cum ar trosni
În pădure vreascul uscat.
Iar norocul bun se răsucește-ncet,
Parcă făcîndu-mi semn
Că lasă, nu-i nimic —
De unde clipa atunci ca o explozie solară
În care mă regăsesc cu suflarea în iarbă ?
Să fac eu ordine printre stelele de pază,
Să le înzestrez cu pietre de pavaj
Să le arunce de departe în preaciștele iluzii —
Din om în om aș purta singura mea înțelepciune :
„Oamenii să-i știi după cum le-a îmbătrînit zîmbetul"
(Hohotul este mai mincinos decît soarele cu dinți)
Zîmbiți, vă rog ! — și poate fi
Dedusă din acest instantaneu
Toată biografia.

Îmi spuneți

Ce nisip călător
Mi se scutură pe sub mască
S-ar întoarce în pozele din copilărie
Învălurind măcar pentru o clipă
Hîrtia poroasă — dar trecerea mea
Nu are consistența pietrei
Ce cade în apele cu început și sfîrșit.

Despre oglinzi s-ar mai putea
Spune ceva acum, dar ele
Știu ce-au învățat demult: cine este
Cea mai frumoasă din lume —
Și ca-n oglinzi aluneci în ochii mei
Cu veșmintele sau umbra
Lăsate pe mal — și voi imi spuneți
Ai cearcăne.

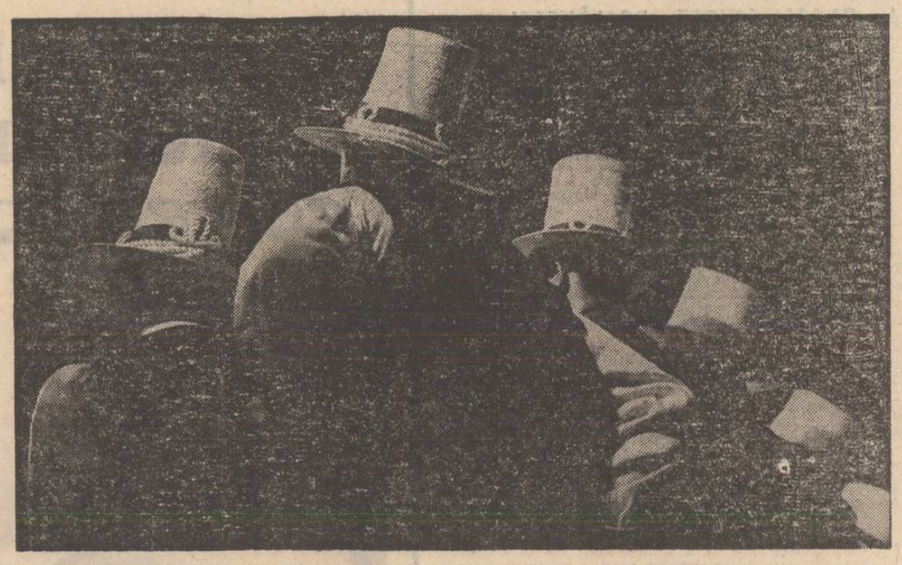

Fotografii de Sandu Mendrea (paginile 3, 4, și 5)

ion murgeanu

Versuri de la țară

I

Versuri pașnice, pășuni în înserare,
crudă albăstreală în sineala firii,
am sperat cu rîndul fiecare,
suntem pruncii copți ai nemuririi

vreți voi poate să-mi găsesc iar tonul
celor douăzeci de ani trecuți în grabă?
gloria-n răstimp a dus o roabă
ascultam în depărtare zvonul

stelei în șuruburi prinsă bine
tinicheaua poeziei de alamă
și rosteam cuvîntul țării-mamă
pentru cîte cine știe cine

au mai fost ororî pot să mai vie
căci pe fiecare-l ține rîndul
n-am să pot să mă împac cu gîndul
ce-o să ni se-ntîmple ei și mie :

țării — care scrie cu pămîntul
și izvorului — coleg cu prundul.

II

În trifoi la coasă m-am rănit
m-am plecat în iarbă și-am găsit
cinci monezi iar pe monezi un mit
singe-a curs abia l-am mai oprit

chipul cui îmi seamănă sub zîmți
ppate că e vîrsta ce mi-o simți
sau durerea e din crugul lumii
unde mor și unde se nasc unii.

III

Stăm noi tîmplă lîngă tîmplă
ne e milă și rușine
cum că riul n-are soare
cum că steaua înserare n-are
las că vremurile-s trecătoare
o să fie seară și-o să fie soare
riului din nou să-i meargă bine
seara e miloasă mult vecine
noi îmbătrînim pe prispa casei
ne întoarcem vrînd nevrînd la țară
după ce le-am dezgropat pe oase
carnea dorului ca să le doară
e nevoie de necesitate

și ca să le scrim acestea toate.

IV

Nu mi-i dată mie clipa asta
să o torn în alabastrul plin
ori s-o beau ca pe-un pahar de vin
nu mi-i dată mie clipa asta

imperfecții care vor și strigă
imprecații care-mi strică versul
sunt în lanțul lor ca o verigă
imi aud în noaptea udă mersul

dus pe străzi de-a lungul și în latul
gloriei istoriei magistre
să o cînt în cîte vreți registre
eu — care-i măsor de stele-naltul !

ori să-i pipăi rănile de sare
s-o înfășur în cămașa-i pură
mire-am vrut c-un trandafir pe gură
ca să-i fiu — azi clipa lîn mă doare!

V

Puțin didactic, chiar impleticit
în dogme, înserări, în cifra mării
într-un țînut și el al disperării
am vrut odată să fiu fericit

cu disperarea, am strigat, a celui
de toți ai casei sale părăsit,
n-aveam de-ajuns cuvinte să mă jelui
vedeam că sînt cel mai puțin iubit

mă-nfiorau speranța în deșertul serii
și steaua în fereastra-i de granit
într-un țînut și el al înserării
am vrut să fiu odată fericit

dar am trecut de-acele mări puzderii
pe glasul meu ce lege au tocmit
ce gînd că s-au uscat afară merii
și vă iubesc în ciuda disperării

și a gloriei că sînt nefericit.

VI

Deci țara se iubește cum e țara,
cum vor pămîntul, steaua, fiara,
finul cosit și iarba de la munte,
ochii pe culmi, sprincenele sub frunte
nu din poruncă și dădăceală,
iubirea-i ea un manual de țară,
iubiți ca noi și nimeni nu vă-nșeală,
sperați să fie lumea ideală,
că va ploua, va fi belșug afară,
în cîmp, unde e cea mai multă țară,
unde sunt trîmbițe adevărate,
unde se luptă pentru libertate,
unde sunt arme vii în popușoaie
sperați, rugați-vă să vie ploaie,
iubiți la secere, la muncă țara,
acolo sunt și greul și povara,
versul dibace, fraza corosivă,
acolo, în iubirea fără silă
plătește aur timpul — zi de vară,
doar țara din mohor ni-i milenară,
albinele string mierea de pe buze,
nu aiurări, nici rapsodii confuze.

Mormintele se vestejesc, leșind afară
morții ne-nvață dragostea de țară.

VII

Trandafiri degrabă înfloresc și mor
străzile pe lîngă case dor
vremea asta foarte trecătoare
dă porunci vrea să rămînă-n floare

nu mă tem de ea și pot să jur
că-i rămîn din toate cel mai pur
ochii mei deschiși cu pleoapele
abia îi cuprinde apele

fruntea mea cu osul ca de piatră
ține focul vremii ei pe vatră
iar lumina de pe frunte se înginâ
tot ce scriu eu moartea o amînă

trecătoarea trupului mi-e strîmtă
sarea minții mele însă cîntă
de mîndria că le port pe toate
pot muri ; și să-nviez se poate !

liliana ursu

Oglinda spion

Tăbliță cu nume exotice de Flori
ies din pămîntul sărac. În locul vieții.
Grădina de iarnă — doar zăpada e vie
și acest gînd de iubire, tăbliță ruginită
ce-o port la gît — visul unei nopți de vară —
și înțelepciunea clipei de a pieri fără urmă.

De cîte ori face înconjurul încăperii această plantă
palidă dar agățătoare ?
De cîte ori ți-ai uitat trupul
pe malul mării ?
Acum în locul valurilor zumzetul mașinii de ras
în oglinda retrovizoare. Ce repede cade ziua odată cu perii cenușii.
Treci strada mai arunci o privire
și în oglinda spion a bătrînei :
aceeași oboseală, aceleași gesturi de supraviețuire
dincolo de Soare.

Zi de iunie

După trecerea soarelui de cealaltă parte
a văii sau doar a umerilor tăi,
după dejunul pe iarbă, cu vorbe frumoase și pălării coloniale
mă vei privi mai atent.
Și eu îți voi întinde instrumentele, calmă —
bisturiul va strălumina în mîna ta
o cifră exactă — anii domoli
asemeni acestor dealuri ce ne înconjoară
cu mireasma lor — ne vor ocroti
de întrebările cele multe.
Voi tăcea. Vei tăcea.

Și nimeni nu va ști
că-n hainele noastre se ascund fericite trupuri
nu vom putea pleca din ele
nepedepsiți.

* * *

Lîncezești într-o casă cu prea multe hărți
și o risipă de crini pătași la atîtea insomnii,
blindat în propria singurătate.
O injuri, o pălmuiești, o stringi la piept, înduioșat
de autoportretul din oglindă
știi însă că Ea nu te va trăda.

Și dealul și clopotnița veche și mieii abia fătați
mai fragezi ca iarba, mai puternici ca tine
să fie doar o invenție ?
Cu acest sentiment arunci cheia
pe singura fereastră ce ți-a mai rămas.
De acum vei privi soarele
numai și numai prin ochii Ei.

Sirtaki, sirtaki dansau băieții aceia
și noaptea era chiar dansul lor
amețitor și trist
și noaptea eram chiar noi

Între legile somptuoase ale iubirii și locul gol
se strecoară din nou bluesul amăgitor al cărnii
de care abia te-ai despărțit.

Fi-va pe măsură...

Arzînd pe rană ierburile acelei veri
sălbatica frumusețe a chipului tău
fi-va pe măsura iernii din mine ?

Fără retuș

Nici un retuș — naturalul primează la cei vechi și noi
deopotrivă.
În stația de autobuz cu mîna amorțită pe plase
și norul roșiatic, ireal deasupra
aștept.
Alături țărăncă apără cu basmaua luminările de nuntă,
ploaia a trecut de mult.
Așteptăm.

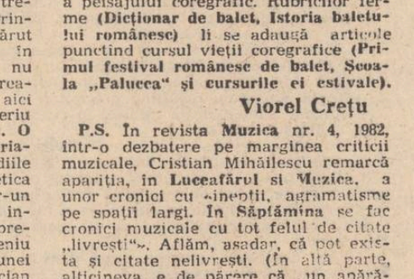

Horea Cucerzan : „Odihnă"

plastică

Ivirile luminii

De obicei tinerii pictori ajunși la catedră sînt deformați de statutul didactic, pictura lor este adesea limitată la cadrele desenului colorat, elementară și naivă, mai aproape de amatorism decît de vocație. Nu este și cazul lui **Horea Cucerzan** (profesor la unul din liceele bucureștene), acest tip de ardelean care s-a străduit să nu intre în conflict cu sine, cu felul său de a vedea lumea-lumină, femeia-deal și femeia-floare. Demersul său plastic are o continuitate ascendentă pe durata a două decenii (deși a avut numai trei expoziții personale), personalitatea și originalitatea sa evidențiindu-se cu pregnanță în expoziția de la Căminul Artei, care ar putea purta sugestivul titlu a mai multor pînze „Ivirile luminii".

Două **cicluri** (peisaje și flori), două stări și o singură atitudine picturală în cele aproximativ 40 de pînze, ne oferă posibilitatea descifrării intențiilor artistice ale pictorului. Peisajul de acasă este sănătos, teluric, dealuri-ființe, văi respirînd aburul vieții, un spațiu spiritual și în același timp dens, o intervenție moral-umană, nu întîmplătoare, în ritmurile naturii își pun pecetea individualizării. „Hiperbola zăpezii", în care griurile lunecoase în alb vin dintr-un cer subpămîntean, o savantă stratificare a nuanțelor în cadrul unui spațiu ideal construit, „Semnele zăpezii (I, II și III) ori „Luminile toamnei" — cu tulpinile descărnate de frunze și flori — sunt metafore de aer pe linia orizontului, zonă în care plutește un gînd poetic într-un ocru pal.

Restructurînd elementele din cîmpul său vizual în spații de o logică transantă, Horea Cucerzan le lasă dreptul de comunicare a ritmului vieții în tonuri expresioniste. De aici și atitudinea pasional-pătimașă, dar și înțe-

Horea Cucerzan : „Muzica unui gînd"

legătoare, discretul senzualism din „Maternitate" (I, II și III), principiul fertilității naturii umane fiind un simbol esențial al frumosului omenesc în general. Compoziționat, ele cuceresc prin lipsa de retorică, prin soluțiile discrete găsite de artist exprimate în gesturi ale dragostei.

„Femeie dormind", „Maternitate" I (o explozie de roșu care vibrează delicat) ori „Mioritica maternă" dezvăluie multă forță, sensibilitate lirică. Între cele două cicluri se plasează metaforele aparent statice — confesiune lirică într-o regie de tip poetic — „Ivirile luminii" (I—XIII). Efectele cromatice inundă cu lumină spațiile definite de un desen precis, decisiv ori abia caligrafiat de culoare și dau rost și sens, valoare sensibilelor subiecte. Ciulinii și păpădiile (ce minuni sunt pe pînza unui mare artist !) în vase de o ciudată transparență ori în cioburi de lut ars respiră aer de lumină în pictura lui Horea Cucerzan cu aceeași forță expresivă prezentă în portretele bătrînilor uitați în meditație.

Aceeași delicată atitudine, rezultantă a unei căutări continue sau chiar a unei risipe creatoare, o regăsim în „Dialog alb" ori în narativul peisaj cu cai albi (o poveste de demult) „La marginea apelor". El privește lumea, viața ei, cu multă căldură și sinceritate și o filtrează pe măsura propriei sale credințe artistice : o atitudine clară în fața selecției elementelor picturii, o modalitate proprie de explorare și tratare ni-l dezvăluie pe Horea Cucerzan, pictor de mare talent care și-a descoperit și construit propria sa lume.

Ion Iuga

muzică

Reviste de muzică și balet

Publicație a Uniunii Compozitorilor, revista **„Muzica"** este, firesc, oglindă fidelă a vieții muzicale. Analize ale unor lucrări românești de referință, studii și eseuri tratînd incitant aspecte diverse ale fenomenului muzical, profiluri componistice publicate în limba franceză, cronică de concert, rubrica **Din activitatea Uniunii Compozitorilor**, alcătuiesc un sumar variat și cuprinzător. Între reușite numărăm publicarea unui cuprinzător medalion **Aurel Stroe** semnat de tînărul compozitor Horia Șurianu, scris cu maximă seriozitate și introducînd, pe un spațiu totuși restrîns, criterii de ordonare a operei acestui deosebit de important compozitor contemporan în funcție de pandantul filozofic-estetic. Astfel, **Orestia II**, capodoperă a muzicii noastre noi, e investigată nu atît din unghiul analistului concentrat asupra formei sau a coincidențelor muzicătext cît din perspectiva teoreticianului retrasînd drumul inițial de ancorare a muzicii în dimensiunea timp. În revistă găsim însă și pagini de un nivel îndoielnic : studiul **George Enescu — dirijor, Interpret al suitei I-a op. 9 : Preludiu la unison** de Eugen Pricope. Iată un exemplu de disociere analitică „riguroasă" la maximum : Atunci cînd direcția Enescu „nu era nici peisaj, pitoresc ; nu potpuriu, nu rapsodie, nu poemă, nu «în stil popular», nu ceea ce numim atît de sumar «atmosferă» —, deși, cîte ceva și din toate acestea !". Alteori, cuvîntul dă razna ca o sabie decapitînd isteric : „Excludem «cazul» de tipul unor alienați... de felul celor care, la bicentenarul nașterii lui Beethoven, blasfemau abject imnul sublim de înălțare, frățietate și bucurie din **Simfonia a IX-a**, batjocorind laolaltă omenia și omenirea. «Senatul» înțelepciunii vede ? Ar fi trebuit să apară o «Catilinară» ? Printr-o întîmplare, articolul a apărut fără numele autorului (tipărit în Cuprins) : mai bine era dacă nu apărea deloc ! Scriind despre creația enesciană trebuie amintit aici un studiu remarcabil a lui Tiberiu Olah, **Poliheterofonia lui Enescu. O nouă metodă de organizare a materialului sonor.** Este unul dintre studiile deosebit de importante din exegetica enesciană, aruncînd lumină într-un teritoriu relativ puțin străbătut : interdependențele intenționalitate expresivă — sintaxă muzicală, domeniu unde se reușește demonstrarea unei originale coerențe a scrisului enescian avîndu-și clare, pertinente corespondențe într-un etos specific muzicii compozitorului moldovean. Considerînd analitic fragmente din **Vox maris**, Tiberiu Olah demonstrează incidențele rigorii și consecvenței într-o muzică despre care se crede indeobște că este născută sub semnul (genialei) libertăți ; demontarea resorturilor muzicale nu știrbește cu nimic nemurirea muzicii enesciene, analiza împingînd discret mai departe, propunînd un inedit început de studiu muzicologic, suficient de larg pentru a rotunji deja demonstrații, păstrînd însă spațiu suficient pentru cuprinderea unei creații nu atît spectaculoase cît diverse la extrem.

Caietele de balet editate de Opera Română din Iași, deși apariție rarisimă, neregulată și puțin consistentă tipografic (nefericită situație pentru singura revistă de balet românească), sînt o publicație reușind cuprinderea, nivelatoare prin forța împrejurărilor, a peisajului coregrafic. Rubricilor ferme **(Dicționar de balet, Istoria baletului românesc)** li se adaugă articole punctînd cursul vieții coregrafice **(Primul festival românesc de balet, Școala „Palucca" și cursurile ei estivale).**

Viorel Crețu

P.S. În revista **Muzica** nr. 4, 1982, într-o dezbatere pe marginea criticii muzicale, Cristian Mihăilescu remarcă apariția, în **Luceafărul** și **Muzica**, a unor cronici cu «inepții, agramatisme pe spații largi. În **Săptămîna** se fac cronici muzicale cu tot felul de citate „livrești". Aflăm, așadar, că pot exista și citate nelivrești. (În altă parte, alticineva, e de părere că „un apărător de **stil** trebuie să-și aducă aportul"). Apropo de gramatică...

ALEXANDRU MACEDONSKI

III. „Visele hașișului"

Proiecție a unui eu hipersensibilizat, obstinat în orgoliul de a-și afirma superioritatea față de contextul social prin definiție ostil, proza macedonskiană nu numai că nu poate rămîne „prizonieră" a efortului de creație epică obiectivă, ci, totodată, stă sub semnul unui neistovit și pasionat impuls de legitimare estetică a aspirațiilor ei evasiautobiografice și egotiste. Să ne amintim că eroul din **Pe drum de poștă**, psihologicește dar și ideologicește, intrunește intru-totul calitățile de „fiu al secolului" raportat la binecunoscutul model byronian : „Era, în sfîrșit, de o mîndrie nesuferită, dar și de o bunătate ce nu cunoaște margini. Nu citise, la acea virstă, pe **Lara** și s-ar fi putut zice că e fiul lui. Simțirea lui era atît de ascuțită sau de bolnăvicioasă, încît, dacă mintea nu i-ar fi fost puternică, această simțire l-ar fi dus la nebunie". Este de la sine înțeles, prin urmare, că spre a ilustra programul psihico-ideologic ce rezultă de aici, din unghiul structurilor prozastice, scriitorul apelează și la anumite repere propuse de contextul literar european.

Exegeza critică monografică (îndeosebi Adrian Marino, **Opera lui Alexandru Macedonski**, E.P.L. 1967, cap. **Formația literară**, p. 35—128) a inventariat cu minuție elementele ce compun dosarul procesului de formare a scriitorului. A extrage și lua în discuție anumite piese din acest dosar, în contextul prezentului demers interpretativ, constituie o operație necesară. Este interesant de notat că întiia transpunere datorată lui Al. Macedonski în românește a unui text narativ străin datează din același an, 1877, cînd este „transcrisă" „nuvela orientală" **Așa se fac banii. Cel din urmă dintre Abenceragi**, nuvela lui Chateaubriand **Les Aventures du dernier Abencerage**, răspunde recunoscutei atracții pentru romantism a tînărului Macedonski, tălmăcitor fervent al poeziei lui Lamartine, Alfred de Musset, Byron, Heine, Schiller și alții. Luînd seama la tema nuvelei, la tipologia personajelor și la elementele descriptive, este lesne de presupus că mai ales pasiunea pentru exotic-luxuriantă imagine a lumii arabo-hispanice reînviată de Chateaubriand formează principalul motiv de atracție. Este un util exercițiu ale cărui efecte se vor repercuta în proza originală, potențînd imaginația descriptivă a scriitorului.

Asemenea lui Eminescu cu **Morella** (1876) și I. L. Caragiale cu **O întîmplare la Ierusalim** și **Sistema doctorului Catran și a profesorului Pană** (1878), Macedonski este între întiii traducători români din proza lui Edgar Poe, cu nuvela fantastică **Metzengestein** (1887). Ajungînd și el la operă poescă prin intermediul celebrei versiuni franceze datorate lui Baudelaire, totuși, spre deosebire de naivii săi contemporani, autorul „Nopților" se arată mai puternic și mai constant „prins" în plasa interesului stirnit de răsunătoarea descoperire baudelaireană. Bine cunoscutul impuls sincronizant al lui Macedonski, pasionanta sa propensiune spre modernitate, iată factorii ce determină o foarte favorabilă situare în unghiul de incidență cu tot ce reprezintă „ultimul strigăt" în materie de noutate literară. Revenind la Edgar Poe, este de reținut că, pe lîngă traducerea nuvelei fantastice **Metzengestein** (adevărat, scriere nu dintre cele de primă mărime pe ansamblul creației epice a autorului ei) și pe lîngă interesantele contribuții eseistice (articolul **Edgar Poe**, 1894), cum bine observă Adrian Marino în lucrarea citată, Macedonski-prozatorul suferă unele înriuriri notabile din partea marelui scriitor american. Exegetul are în vedere o posibilă reminiscență, în **Masca**, din **The Masque of the Red Death**, faptul că „Imaginea virtejului maritim, «maelstrom», din **Le calvaire de feu** (ch. IV), poate să-i fi fost sugerată (lui Al. Macedonski n.n.) de **A Descent into the Maelström**", la care se adaugă următoarele : „Dialogul cu propria sa conștiință, dedublarea, tratată în **Maestrul din oglindă**, apare și la Edgar Poe, în **William Wilson**. Elevațiile, suavitățile, spiritul vizionar macedonskian au, de asemenea, ceva «poesc» în ele". Rămîne totuși de văzut dacă, structural, imaginarul epic de tip macedonskian face într-adevăr impact cu cel fantastic poesc. În fine, ca dovadă peremptorie a faptului că Macedonski este într-adevăr la curent cu mișcările cele mai noi ale prozei străine, să mai reținem varianta românească, în rezumat, a nuvelei **La Torture par l'esperance** de Villiers de l'Isle-Adam. Versiunea macedonskiană **(Chinul prin speranță)** apare în 1890, adică după numai doi ani de la tipărirea scrierii respective în **Nouveaux contes cruels** (1888). Chiar dacă rezumatul tinde fățiș la extragerea sensului moral al nuvelei și la actualizarea lui în modul cel mai programatic cu putință („Chinul prin speranță" la care este supus eroul aragonez Asher Arabanel de către inchiziția spaniolă ar fi perfect comparabil cu practicile politicianiste ale zilei : „A, domnilor miniștri de astăzi, domnilor miniștri de ieri și alaltăieri, încetați cu chinul prin speranță. Este timp".) este de presupus că ceea ce-l impresionează în scrierea lui Villiers de l'Isle-Adam — „Unul dintre principii prozei franceze", se spune în rîndurile introductive — sînt tocmai elementele de natură paroxistic morală inculcate unei mișcări epice impulsionată de misterul grotesc-tragic.

Totuși, paradoxul definitoriu pentru proza macedonskiană ține de constatarea că în pofida nepotolitei sete de a fi la curent cu tot ce este nou și de a se implica în faptele de această natură cu mare pasiune (traduceri, comentarii critice etc.), scriitorul nu dovedește aproape prin nimic aderență la una sau alta din formule narative bine cunoscute de el. Dacă, spre deosebire de I. L. Caragiale în materie de „basm nuvelistic" în tradiție balcano-orientală nu trece dincolo de practica „transcrierilor" **(Cei doi ingeri, Așa se fac banii, Lina de aur)**, pe de altă parte nici prototipuri livrești de anvergură (precum, între altele, cel poesc sau cel al lui Villiers de l'Isle-Adam) nu-l fascinează pînă într-atît încît să se decidă a se ilustra el însuși ca atare, scriind „proză scurtă" de factură similară. Cauza unei asemenea stări de lucruri trebuie căutată în deja menționatul caracter evasiautobiografic (adevărat, într-un sens deosebit de complex sub aspectul formulelor narative) al acestei proze. La origine se află deci fibra egotist veleitară cu marcantul ei coeficient de spirit estet, a eului macedonskian, care se transmite constant psihologiei personajelor. Acestora, prin disimulare epic-imaginară, se tinde a li se conferi o tipologie umană relativ ori aparent independentă de aceea a plăzmuitorului lor. Creația epică propriu-zisă, tributară surselor frecventate și, evident, preferate de autor, reprezintă o realitate doar în măsura în care, pe această cale, tezismul congenital inculcat demersului nuvelistic are șansa de a se face simțit cît mai puternic. Numai astfel se recurge la serviciile imaginarului, care, mai mult sau mai puțin incidental, poate cristaliza în structuri narative circumscrise fantasticului. În funcție de „jocul" ce are loc între fondul evasiautobiografic, în accepția sugerată mai înainte, și impulsul argumentării tezismului etico-social (convertit în ontologie artistică implicit existențială) prin intermediul ficțiunii epice, mai departe, este posibilă, credem, o instructivă operație de clasificare a prozei lui Al. Macedonski. Sintem, astfel, martorii extrem de interesantului efort creator de de-subiectivizare narativă a ceea ce ar putea fi considerat tulburătorul „jurnal" macedonskian existent, mai mult sau mai puțin subiacent, în aceste derutante pagini de proză privite în totalitate.

Visele hașișului (1875), **Masca** (1892) și **Maestrul din oglindă** (1912) sînt narațiunile care, probabil, reflectă gradul maxim al influențelor directe suferite de proza lui Macedonski din partea tehnicilor literare moderne bizuite pe artificiul subtilei substituiri a eului uman real de către „figura" eului oniric rezultată din suprasurescitarea celui dintîi în condiții de existență fenomenală absolut inacceptabile pentru erou. Definitiva ruptură dintre real și ideal în planul aspirațiilor de viață, acum, atrage după sine investirea eroului cu privilegiul de a primi identitatea „dublului" său. În consecință, semnele ecuației existențiale realitate-himeră sînt schimbate de așa manieră încît cel dintîi termen apare pur și simplu înghițit de neantul propriei inconsistențe și dezavuat ca atare, cu aprigă și lucidă nemulțumire social-morală.

Nicolae Ciobanu

Monologul celui rău

Și din ultimele foiletoane, și din cele două contribuții critice ale lui Maciste, reieșea foarte clar că acesta era pindit de un pericol maxim, cu atît mai mult cu cît Gherman anunțase printr-o telegramă că refuză să se întoarcă dacă aceasta depinde de condamnarea prietenului său — Motanul.

Încă nu ieșise Maiorul din casa lui Gherman cînd Simion Still intră îmbrăcat într-un costum de motociclist, avînd pe față o cască și vizieră, iar pe mîini mănuși groase, astfel ca nici un milimetru de piele să nu poată fi expus ghiarelor lui Maciste.

— Dragă Maiorule, începu oaspetele neașteptat, mi-a parvenit telegrama trimisă de Gherman prin care-și anunță dezacordul în privința pregătirilor pe care le punem la cale. (În acest timp, Macise sforăia parcă dinadins). Propun să fim de acord cu el în scris, dar în realitate să facem cum am hotărît. Se impune mai întîi o modificare de bază : refuzul „distracției" într-una din piețele mici, cu atît mai mult cu cît aceasta va trebui să se întîmple imediat după pronunțarea sentinței. Vă închipuiți ce negurime de lume va fi acolo și dacă oamenii, la auzul unei sentințe ce nu le-ar conveni, s-ar mișca numai un metru într-o parte sau alta, atunci toate planurile noastre s-ar duce de ripă. De aceea îi voi scrie și lui Gherman că, în urma unor cercetări serioase, **El** (și arătă cu ochiul spre Maciste) a fost găsit nevinovat. De aceea ne-am gîndit să-l așteptăm cu toții pe aeroport, iar dacă va vedea prea multă lume să nu se gîndească la altceva decît la faptul că lumea-i dornică să-i vadă pe cei cărora li s-a atribuit o medalie ori un merit sau pe cei cărora, în sfîrșit, li s-a făcut dreptate. Pe de altă parte însă, noi vom pregăti o „jucărie matură" de aluminiu, fiindcă una de lemn pe un aeroport ar cam da de gîndit. La primul pas de pe treapta avionului pe pămînt, Gherman ar urma să fie încadrat de acești doi prieteni ai săi și condus la o mașină Mercedes — ultimul tip, lîngă ale cărei portiere deschise ar aștepta doi chelneri cu două tăvi imense cu gustări și sticle brumate. Paralel cu Mercedes-ul, ar fi postată o mașină a dumneavoastră, a poliției, Gherman trebuind să ajungă între cele două automobile exact în clipa cînd goarnele vor suna începutul serbării populare, sau „distracției" unanime. Dacă Gherman se va opune ca **Lui** (și iar arătă spre Maciste) să i se pună la gît **cravată** și să fie îmbrăcat într-un costum de carnaval atunci, cu părere de rău, el va fi condus nu spre Mercedes, ci spre cealaltă mașină. Dar cum e cunoscută pofta de viață a acestui om, vă asigur că dumnealui va ști să aleagă între „ce e rău și ce e bine" cum spunea mai demult un mare învățat. Acestea fiind zise, mai adaug doar că eu și cu dumneata, Maiorule, ne vom îndrepta pe o motocicletă cu ataș spre marea furcă din aluminiu pentru a fi martori la perfecta desfășurare a veseliei colective. Într-un cadru vast cum e aeroportul, vă asigur că lumea va trăi o adevărată descătușare a energiilor ei nebănuite și dacă s-ar nimeri ca spectacolul să aibă loc într-o simbătă, va fi cu atît mai bine. Pentru sănătatea generațiilor viitoare nu vom admite prezența copiilor și femeilor gravide. Și pentru că nu sînt computer, vă rog să vă spuneți părerea, îndeosebi în privința a ceea ce s-ar fi putut să uit ; ei, ce spuneți ? ce-ar mai trebui făcut ?

— Ar mai trebui, strigă Vasile amenințător, să-ți crăp capul imediat, în caz că nu ieși fulger din această casă. Maiorul se interpuse între cei doi, apoi îl conduse pe Simion Still printre paznicii din fața porții și-i spuse acestuia că un „spectacol" de asemenea proporții ar fi de-a dreptul măreț.

Gheorghe Pituț

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

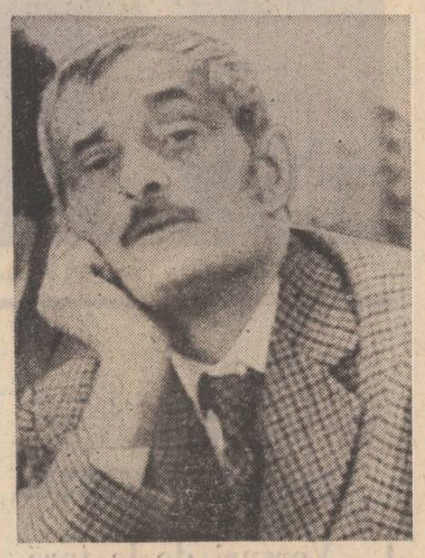

Paul Anghel meditînd la „Zăpezile de acum un veac"

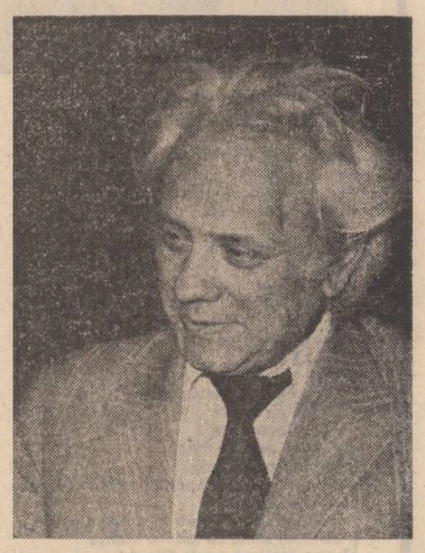

Poetul Vasile Nicolescu în „Salonul olandez"

Un document al istoriei literare : casa lui Marin Preda din Siliștea Nouă

Semnificații ale spațiului în „Iarna bărbaților"

Sînt autori a căror operă nu poate fi concepută în afara temei timpului, ca Mircea Eliade, de pildă, și autori care își fac din spațiu toposul fundamental al creației. Nici vorbă, Ștefan Bănulescu intră în această ultimă categorie. Nu vreau să se înțeleagă însă că ar fi un „peisagist" ca Hogaș sau Sadoveanu, ci pur și simplu că desfășurarea evenimențială a prozelor sale nu este posibilă între alte coordonate spațiale. Pentru a păstra termenul de comparație, să spunem că în nuvelele lui Mircea Eliade, **Les trois grâces**, **Podul** sau **Ghicitor în pietre** este mai puțin importantă localizarea acțiunii cît sirul de metamorfoze temporale și inițieri existențiale, în schimb, în povestirea lui Ștefan Bănulescu, **Mistreții erau blînzi**, impresia de fabulos spațiu scitic dunărean este copleșitoare : „Condrat stă în picioare, proptește visla de trunchiurile groase ale stejarilor și împinge barca prin pădure. De coastele bărcii se lovesc bucăți de gheață și crengi rupte, amestecate cu ploaie, cu frunze vechi, și cu pene de cormorani și de stîrci. Furtuna tirăște apa în virtejuri printre copaci și hățișuri. Apa nu e prea adîncă, dar pe sub scoarța copacilor mai bătrîni a urcat pînă sus spre coroane — și peste zgomotul furtunii și al bucăților de gheață, izbite sec de stejari, se aude forfota apei de sub coaja trunchiurilor. Ierbele uscate, rămase de anul trecut, sînt dezvelite de sub apă la bătaia furtunii și la trecerea bărcii". Interesant este că Ștefan Bănulescu nu are o paletă cromatică bogată și nuanțată, dar senzația de consistență spațială este realizată prin surprinderea mișcării fenomenale, a tresăririi intime a substanțelor sau a fosgăielii terifiante a elementelor.

Peisajul este în concordanță cu motivul subiacent al nuvelei, ce se conturează dincolo de confruntare om-natură, și care este obsesia stăpînirii. Semnificația mitică a diluviului este ipostaziată în imaginile distrugerii și ale reînnoirii, ale morții primitive și ale resurecției benefice, dar oamenii acestui spațiu, permanent asaltat de forțe ostile, se împotrivesc neistovit schimbării. Iar apariția mistreților și întîmpinarea lor prietenoasă de către Condrea, în chiar momentul catastrofic al năvalei apelor, sînt un semn al recunoașterii și al confirmării — a ceea ce era înainte de potop și va rămîne —, deci al vechimii și statorniciei, sentimente care se leagă ombilical de percepția spațială.

În **Dropia** aspectul stihial al spațiului este înlocuit de o calitate mai subtilă, de valența lui magico-simbolică. Epicul este și de această dată sumar, importante fiind semnificațiile fiecărui gest sau act. Iar dilatarea și potențarea statică a evenimentelor și faptelor nu sînt posibile decît într-un anumit cadru, labirintic-închis, pentru că oricît ar părea de ciudat, cîmpia lui Bănulescu nu trezește senzația de infinit, de orizont deschis ci de tărîm întortocheat cu mai multe ieșiri și intrări, și cu centre ombilicale. Un astfel de punct este „dropia", un loc fertil cu porumbul atît de mare și galben încît luminează ca „soarele", loc misterios spre care se îndreaptă, într-o anumită noapte, familiile străvechi dintr-un sat, la rîndul lui un centru spațial. Sensul călătoriei rămîne totuși ambiguu, scopul ei fiind nu numai practic ci, se pare, și ritualic. Pe parcursul drumului este povestit și un caz straniu de repetate apariții și dispariții ale femeii iubite, întîmplări posibile, repet, doar într-un spațiu magic, cu mai multe nivele de comunicare și revelare. Despre sătenii ce plecase în căutarea nevestei fugite se spunea după un timp că umbla cu calul pe sub pămînt, iar în drumul spre Dropie membrii neamului lui Dănilă nu sînt văzuți nici o clipă, deși se știe că rîvna alături de ceilalți.

Un peisaj cu capcane, cu taine și ascunzișuri pentru „străini" (Miron din **Dropia** este și el un străin, un profan, adică, de aceea trece mereu pe lîngă iubire, în sens propriu, fără a o găsi — în acest fel o pierde pe Victoria) dar ocrotitor pentru cel ce îl cunoaște întîlnim și în **Vară și viscol**. Personajul principal, Grigore Nereju, este, nici nu se putea altfel, descendentul celei mai vechi familii din sat, al cărei trecut se confundă cu originea așezării. Plecat pe frontul antisovietic, el dezertează și se întoarce în bălțile Dunării. În sat se zvonește de două ori că a fost prins și executat iar a treia oară i se face și un priveghi la care participă și una din patrulele trimise în căutarea lui. Dar spre dimineață apare Grigore Nereju care, după ce consumă resturile de la parastasul său, pleacă din nou pentru a se pierde și a reveni într-un spațiu care îl ascunde și îl protejează. Imaginea în negativ a peisajului ocrotitor și îmblînzit prin cunoașterea magică, este cadrul din **Satul de lut**, ce reiterează în parte motivul apocalipsului : „cîmpia cuprinsă de flăcări în urma bombardamentului și satul ca o gură a infernului (sicriul ce intră în sat o dată cu călătorii).

Cu o amplă imagine spațială se deschide și **Masa cu oglinzi**, procedeu ce sugerează parcă, o narațiune mitică ; „— Orașul ăsta nu-și anunță prin nimic așezarea. Ne spui că sîntem aproape de oraș, și nu se vede nimic. Cîmpie goală, și atît. Nici o turlă, nici o dîră de fum măcar, zice omul mărunt de statură — îmbrăcat în haine albe de in și cu pălărie largă de pai — adresîndu-se răstit adolescentului subțire, înalt și deșirat care se oprise descumpănit în mijlocul drumului dintre miriști". Dar orizontul se limitează în curînd la oraș, mai mult la un oraș de provincie care iese din atemporalitatea sa pentru a cădea sub incidența istoriei. Este ceea ce vrea să semnifice, destul de stîngaci, finalul nuvelei cu acea încercare de revoltă a țăranilor. Taina și misterul, ambiguitatea și elipticul, prisec mai mult prozei lui Ștefan Bănulescu decît observația socială și istorică, lucru confirmat și de nuvela **Gaudeamus**, text absolut inert în absența experienței imaginarului.

De altfel, opera sa nici nu a continuat această linie. **Cartea milionarului** reluînd, la altă scară, toposul spațiului simbolic și al semnificațiilor sale.

Paul Dugneanu

Însemnări despre Marin Preda

Urmare din pag. 1

propunerea lui Nae Ștefănescu, am migrat spre aleea ce ducea la poartă, în așteptarea echipajului salvator.

Am luat-o pe alee și, la un moment dat, printre copaci, s-a arătat o umbră. Umbra a trecut în conul de lumină și spre stupefacția și bucuria lui monșer, în fața ochilor ni s-a arătat o siluetă care mergea repejor, în zig-zag, și purta în mînă... o servietă.

— Împușcă-l monșer ! e hoțul cu geanta mea, a cerut Preda.

— Stai, mîinile sus ! a ordonat, profesional, colonelul Ștefănescu îndreptînd spre presupusul infractor un stilou.

Hoțul a lăsat ca ars servieta din mînă, a făcut un salt înainte, și a luat-o la fugă iepurește, pierzîndu-se printre copaci.

— L-am scăpat, a zis Nae Ștefănescu, dar servieta a rămas. Asta e monșer ?

— Asta e ! trebuia să-l găsești, domn colonel, a ripostat Marin Preda luîndu-și servieta și strîngînd-o la piept. Ne-am întors în salon unde ne aștepta Andrițoiu răsuflînd precipitat.

— Au dat telefon de la miliție. În cîteva minute echipajul este aici.

— Nu mai e nevoie, a zis Nae Ștefănescu, am recuperat manuscrisul, dar infractorul a scăpat.

În seara aceea, am sărbătorit îndelung recuperarea manuscrisului. Marin Preda era nespus de fericit și lăuda calitățile și singele rece ale colonelului scriitor, promițîndu-i că va propune să fie avansat.

— Fără dumneata, monșer, eram distrus. Bănuiala îmi vindea manuscrisul...

Noaptea tîrzie, înainte de a face ultima plimbare, ne-am întîlnit pe terasă cu posesorul băștii de tractorist. Marin Preda l-a privit cu aceeași suspiciune, l-a măsurat din cap pînă-n picioare și l-a întrebat cu tonul său inimitabil :

— Ce faci dumneata aici, la ora asta ?

— Sînt de pază, să trăiți, a răspuns însul.

— Și ce păzești ?

— Tot !

— Ehe, he, he, auzi, cică ăsta păzește tot.

Ne-am îndepărtat și monșerul a continuat ginditor :

— Și totuși, eu pe **belitu** ăsta îl bănuiesc, domnule colonel.

După un an de la întîmplare, i-am desconspirat **monșerului** farsa cu servieta. S-a uitat la mine neîncrezător și a rîs.

(Continuare în numărul viitor).

Rețete estivale : din cartea „Bucătăria fără foc : regimul crud".

Mîncare de prune : prunele uscate le lăsăm la înmuiat circa 10 ore, după care le scoatem sîmburii. Partea cărnoasă o trecem prin mașină și o amestecăm cu suc de fructe, nuci sfărîmate și lapte. Ajută celor anemici.

Vin de mere : merele se sfarmă într-un vas de lemn, se amestecă cu apă și se lasă acoperite 3-4 zile. După ce au fermentat, se vîră în saci de pînză rară și mustul obținut se stoarce într-un butoi de lemn sau în sticle. Astupăm și le așezăm la un loc răcoros.

După părerea lui Fănuș Neagu, băutura are un efect reconfortant.

P. S. În numărul viitor, un articol omagial intitulat : „Marele singuratic".

CĂRȚI ROMÂNEȘTI, 2/1982

Nr. 2/1982 al revistei „Cărți Românești", editat de Centrala Editorială apare în nota lui obișnuită : un repertoar de rapidă și esențială informare cu privire la întregul nostru flux editorial de pe trimestrul I al anului în curs, anticipînd prin reclamă și producția de pe cel de al doilea trimestru. Ceea ce este foarte bine, întrucît publicul căruia i se adresează poate cunoaște astfel realitatea culturală românească de azi, prin intermediul cărții.

În deschiderea numărului, Elena Solunca semnează o pertinentă prezentare a volumului I din seria **Opere alese**, ale secretarului general al partidului, președintele țării noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În aceleași pagini, Alex. Vasilescu reliefează importanța volumului : **Nicolae Ceaușescu, „Pentru o politică de pace în întreaga lume"**.

Sînt recenzate, în continuare, într-o variată formulă publicistică, alte importante lucrări social-politice apărute la Editura Politică, sînt inserate volume noi la rubrici precum „Istorie și civilizație", „Ancheta noastră", „Invitatul nostru", „Caleidoscop științific", în care semnează printre alții Alexandru Duțu, Iacob Mârza, Ioan Lăcustă, Aurora Fabritius.

Interesante pagini despre cartea de literatură ne propun : Edgar Papu și Mihai Ungheanu, Sultana Craia și Maria Ana Tupan, Valentin F. Mihăescu, Val Condurache, Ion Paticina, Virgil Cândea, Patița Silvestru. Nu sînt uitate cartea de artă, cartea de literatură străină, literatura pentru copii, lucrări de lingvistică, nr. 2 al acestei publicații utile încheindu-se cu o întotdeauna binevenită bibliografie generală selectivă.

Cronicar

TINERI POEȚI

Ioana Ieronim

Al doilea volum de versuri al Ioanei Ieronim, **Proiect de mitologie** (1981, Ed. Eminescu), dezvăluie, ca și primul, aceeași poetă inteligentă, cu nervi extrem de fini și viață interioară bogată, cu observație morală și socială precisă, dacă nu, uneori, chiar atroce. Poemele autoarei dau întotdeauna impresia unei decomprimări, **sînt** tocmai această bruscă punere în lumină, revelatoare, de sentimente și senzații reprimate, dar nu ignorate, prin tăcere, prin rezervă și cerebralitate, printr-o tehnică proprie a umbrei și a dedublării. Bine lucrate și bine stăpînite, cu o construcție sigură și cu accentele minuțios distribuite, ele posedă totuși șocul imineței, au forța și prospețimea șuvoaielor dezăgăzuite. Vorbesc despre o viață secretă, camuflată, trucată de banalele aparențe cotidiene, de faptul că adevărata existență, a poetei, se desfășoară **aici**, în poezie, tumultuoasă, nocivă și primejdioasă adeseori, cu ginduri și trăiri abil mascate în exterior. Truism acesta, al amalgamării eului empiric cu acela dinlăuntru, dar nu atît de ușor de realizat în poezie pe cît pare. Or, tocmai acest amestec de aspecte manifeste, directe și umile în cele mai multe cazuri, cu orgoliul unei vieți interioare nelaindemina oricui, și care se știe astfel, formează nucleul liric central al poeziei scrise de Ioana Ieronim. Avem puse alături două imagini interferente în realitate : pe de o parte, viața unei femei cu tracasările și mizeriile zilnice, cu mersul stereotip la birou, în autobuz sau pe scară tramvaiului, încolțită de sacoșe și griji casnice, iar, pe de alta, rețeaua fină și densă a glasului lăuntric care îi punctează și-i alimentează existența cu un comentariu energic, de neînlocuit pentru integritatea psihică. Ambele laturi, de calibre diferite totuși, sînt la fel de prezente, la fel de reale și o astfel de nediscriminare, de păstrare justă a proporțiilor deosebește lirica Ioanei Ieronim de nesuferita, mai nouă, lamentație feministă pătrunsa în poezie. Calitatea umană, acuitatea simțului de observație, umorul existențial și ironia, calitatea gîndurilor înseși vehiculate de poetă ridică cu mult înferesul versurilor sale peste acela al unui eventual jurnal intim ținut în bucătărie de o femeie frustrată, cu ambiții și aspirații literare. Dacă decorul blocurilor, al străzii și personajelor ei, scena, cu un cuvînt, a micimilor zilnice pot fi întîlnite și aiurea, experiența umană comunicată, corpul sensibil și spiritual al poemului rămîn întotdeauna decisive. Ioana Ieronim are darul de a vorbi despre lucruri care, pe altă limbă, n-ar depăși adesea realitatea, stringentă cît este, a limbajului conversațional.

Proiect de mitologie pleacă, probabil, de la sugestia **Mitologiilor** lui Barthes, de la constatarea că viața modernă își creează propriii ei zei, a căror decodificare și demistificare în același timp se impune unei conștiințe lucide. Un zeu al realității, un alt zeu dormind prin vechi subsoluri apăreau și în precedenta carte a poetei, **Vară timpurie**. În noul volum, întîlnim, printre alții, un zeu care citește, pe cel mai bătrîn zeu, un zeu în retragere, un zeu libertar, un zeu scrib, o zeitate stradală, în fine o adunare a zeilor din arondismentul 3. În toate aceste apariții, în bună măsură degradate și grotești, agresive sau numai insignifiante, nu e vorba de o coborîre a transcendenței la proporții cotidiene, de o demitologizare, ci de o atentă și acidă scrutare a poetei în peisajul social și moral al zilei. Spre a fi mai bine înțeleși, iată, spre exemplificare, portretul noului filosof de circumstanță, Nelu Năstase : „Îți va spune că fără îndoială / implicit și de la sine înțeles / lumea merge înainte, pe o / spirală ascendentă. / Îl cheamă Nelu Năstase, filosof. // Are deci toate explicațiile la degetul mic, / întreaga lui ființă inspiră mulțumire, / sănătate, forță. / Buzele și obrajii par a-i luci neîntrerupt / de grăsimile ultimului festin, / de cărnurile turmelor de porci / care i-au îngroșat făptura // Nu uită totuși complexitățile existenței / mișcarea vremii, / ar putea să mute singur din loc / și un car plin, darămite niște confrați / anemici de îndoială, visători, / cu eventuale sechele istorice" **(Gînditorul)**.

Se observă imediat talentul de portretist moral redutabil al poetei, demn de tradiția argheziană în materie și, hai să îndrăznim s-o spunem, oarecum neobișnuit pentru un spirit feminin. O bună parte din carte se desfășoară pe această linie, sarcastică, violentă, umorală, a copiei caracteriologice după natură. Asistăm aici la un spectacol cu măști și fantoșe, trase însă din realitate, și beneficiind voit de toate indicațiile de regie, de decor și sunet, de lumină și vestimentație necesare. Este un spectacol hidos al minciunii și imposturii, al falsității și aroganței, al prostiei și duplicității, realizat cu mînă sigură și ochi necruțător, cu un evident simț al demistificării, al putinței de a exploata convingător faptul divers și situația etică ambiguă scoase înainte de realitatea însăși. Poeta plimbă prin lumea de azi, prin locuri publice sau prin unghere dosnice, prin universul sentimentelor ori al comportamentelor, plimbă așadar, cum o și afirmă, o „cameră de filmare silențioasă", înregistrînd cu asiduitate, dar deloc cu jubilația descoperirii, întreg uritul vieții și tristețea cotidiană. În această operațiune de înregistrare și sistematizare a panourilor și personajelor grotești ce ne înconjoară, poeta are chiar o replică, adresată celor cuprinși și turmentați de „fascinația realității". Acestei realități edulcorate, care seamănă, în viziunea sa, cu o „pășune călcată la întîmplare, cu stricătoare lăcomie", ea îi opune realitatea străbătută la pas, realitatea nevăzută de cele mai multe ori, ironizînd poetizarea în serie a peisajului modern industrial și căutînd, de fapt, mai în profunzime, trucajele existenței reale, adevărate.

Compunerile Ioanei Ieronim în această direcție se citesc realmente cu sufletul la gură pentru forța observației, pentru capacitatea revelatoare de a răscoli gunoiul fizic și moral și de a extrage de aici scene ce ating uneori atrocitatea : „Materie densă, fum și abur de alcool / oameni la mese / zăngănit de vase, pe după o perdea, / miros de varză, cîrnat prăjit — / haine ude, afară e zloată / prin fereastra tăiată în placaj se văd / fulgii rari de zăpadă, burnița // măști translucide, moi / arată mișcarea lentă dinlăuntru, / obsesiile urmîndu-și cursul / pe sine înzăpezite // într-un colț e unul prăvălit, / încearcă să-și ia de jos bucata de carne / s-o vire la loc în plasă ; / carnea îi scapă din mîini, iar o întinde / pe linoleumul ud și murdar..." **(Scenă de gen)**. Din realitate ne trezim în plină halucinație, precum în proza lui Geo Bogza, **O sută șaptezeci și cinci de minute la Mizil**.

Se poate pune însă întrebarea în ce măsură asemenea scene epice, narabile, bazate pe observația și descripția faptului divers, mai bune așadar pentru reportaj, atinge și satisfac simțul nostru liric ? Sau altfel, unde există și cum poezia în cartea de versuri a Ioanei Ieronim ? Poezia există, există în două moduri. Mai întîi, deși poate părea paradoxal, prin însăși absența ei din scenele aduse în discuție, prin sugestia stimulată imperios de a o atrage compensatoriu și de a o alătura măcar, printr-o intimă contrabalansare, de un astfel de univers demonetizat. Poezia țîșnește în asemenea texte prin necesitatea de a fi prezentă în ordinea de bine și rău a lumii, neanulîndu-l pe acesta din urmă, dar micșorîndu-i totuși teribilanța. Se simte în această carte o adevărată nevoie de poezie, de alte aspirații și de o altă înțelegere a vieții. În plus, poeta însăși e prezentă, prezentă prin toate fibrele, prin contrapunctul ei respiratoriu, prin singurătate și neadaptare, prin tristețe și nostalgie, prin constatarea amară că în fiecare zi trebuie „să negi cîte ceva din credința ta și din iubire". În apa mitologicalelor demistificate, observăm la tot pasul, viețuiește o ființă care încearcă din răsputeri și cu întreg riscul să trăiască. Iată vibrația profundă, dureroasă a acestei cărți : „nici nu ai crede, văzînd liniștea apelor din juru-mi / că în limpezimea aceasta / un blînd animal mare și alb / expiră lent sub valuri — / observi freamătul rar ? // cu o mînă țin creștetul lui în adînc, / iar cînd chinul nespus îi arcuiește ființa / îl calc cu amîndouă tălpile, / cu toată greutatea mea pămînteană / îl întind mingiietor pe nisip, zicînd / mai așteaptă puțin // — doar eu cunosc deșertăciunea — / el încearcă a îmblînzi / lucrul durerii sale, / el închipuie cai alergînd peste ape / într-un cîmp păgîn de / maci fluizi și fluturi" **(Exercițiu de respirație)**.

Dan Cristea

atelier literar

poșta redacției

G.B. PLOPU : Prea multe pagini convenționale „făcute“, pe linia trimbiței ieftine. Ceva mai bine, in „Tablou abstract“, „Iarna cuvintelor“ (cu final slab), „Continuitate“ (idem). Și un distih final reușit (doar atit, din păcate !) in „Eu tinăr mă știu“. Felicitări pentru veștile bune din scrisoare. In ce privește chestiunea „cu barbă sau fără barbă“, e (după părerea noastră) o problemă de relație cu mediul (după cum știți, nu sintem întotdeauna liberi să alegem intre ce ne place și ce „trebuie“...). Se pare că opțiunea dv. finală a fost inteleaptă, deși vă lasă o firească senzație de minus... (Ne puteți căuta, desigur, cind aveți ocazia).

V. NIȚĂ : Deocamdată, sint niște exerciții in diferite maniere, cu diferite „modele“ (intre care, dominant, foarte ușor identificabil, Adrian Păunescu) exerciții pe care o anumită ușurință (și inerție) a versificării le impinge către zone facile, convenționale, intr-o inflație de vorbe și imagini fără un „centru de greutate“. Se pare că scrieți prea mult, cu un control de sine prea lax și ingăduitor. La această virstă, insă, raportul dintre a scrie și a citi trebuie să fie de cel puțin 1 la 10 !...

G. ȘERCAU : Scădere alarmantă a tonusului liric, a substanței nobile !... Ceva, in „Curajul de-a ajuta“, „Realitate“.

I. CALAFATEANU : Am primit neașteptat de multe scrisori in legătură cu cazul Marius Sârbu-Marius Dumitrescu. Mai mult timp, de asemeni, decit ne așteptam, ne-a luat trierea lor, alegerea pasajelor semnificative, alcătuirea unei sinteze, concluzii, etc., in așa fel incit să nu sacrificăm prea mult din spațiul rubricii noastre, și așa destul de restrins. Dar, mult a fost, puțin a rămas !... In curind vom fi gata și vom reveni. Vă mulțumim pentru vorbele bune și pentru binevoitoarele sugestii.

D. IONAND : Interesantă, cu elemente de absurd și fantastic (...uneori, cam prea kafkiene !...).

T.C.G.-CONSTANȚA : Lucrurile par să fie in scădere, mai tulburi, mai confuze, neduse pină la capătul ințelesului, pină la rotund. Mai interesantă, „Fereastra“ (incă nefinisată). Ceva, și in „Floare de mușcată“ (tulbure, confuză) și in „La ce ?“. Dar s-au mai ivit și niște „fenomene“ cu totul indezirabile și compromițătoare („mi le dăruise-i“, „zvignind“, etc.). Să sperăm că nu sint decit niște scăpări (?!) de dactilografie...

I. GRUNZ : In general, compuneri oneste, convenționale, cu artificioase aplecări arhaizante, uneori cu iz și „dicție“ lăutărească, etc. (deși, nu sint puține, printre ele, nici strofele și versurile de adevărată poezie !) și cu un soi de manierism epigonic („să-ți neuit“, „calul nerostului“, „neporumb, nesecară, negriu“, etc.) care, pe lingă caracterul indoielnic al efectului, mai inseamnă și... o mină intinsă peste gardul vecinului !... (se cuvine să-i lăsați „necuvintele“ cui le-a „brevetat“ cel dintii !...). Scrieți prea mult, se pare, intr-o inerție industrioasă, devenită un fel de nărav, de viciu, iar rigoarea opțiunii valorice, gustul și exigența artistică n-au făcut pasul așteptat (de la amatorism laborios, meșteșugăresc, la creație). Și e păcat ! Aveți talent, fără doar și poate, și sinteți dator să-l fructificați la cel mai inalt nivel. (Ceva mai bine, in „Un cal de lut“, „Insomnia“, „In portul enorm“).

DORU POPESCU : Pagini de inspirație exotică, scrise in necunoștință de cauză (cam trase de păr), cu o experiență a scrisului incă sumară și cu aptitudini incă neconcludente. Ar fi de preferat să scrieți, cel puțin pentru inceput, despre lucruri pe care le cunoașteți direct, prin experiența de viață.

V. GARDAL : O poveste incilcită, confuză, cu multe clișee dintr-o anumită literatură oniric-fantastică, dar și cu destule dulcegării de gust indoielnic. Redactată cam neglijent și superficial (...și pe alocuri indescifrabil, ceea ce implică, pe viitor, recurgerea la o mașină de scris...)

DECEBAL ALEXANDRU SEUL : Schița e la fel de slabă, stingaci și primitiv scrisă, ca și prima oară cind ne-ați trimis-o. Singura noutate pare a fi doar virgula perfect plasată intre subiect și predicat, chiar in titlu.

Petre Soporan, Victor Addel (mai bine, in „Dorința“), **Genus XX, Florin Bănică, Mihai Enășoae** (Nu merită !), **Mihai Cotuțiu, Traian Dragosin, Vichentă Stingu Ciclovan, Emil, Iulian Mocanu** : Nimic nou !

Z.Z.-București ; **Stelian B., Mihai-Popeangă, Traian Sârghe, Tănase Florea, Alexandru Micloș, Bimbo Sinulescu, Paoait Iepure, K.L. Manafu, Iorgu Paraipan, Lică Wolf, Sandu Diaconu, Al. M. Linte, Dudu Gheorghiu, Ștefan Brandy, Jean Dracopol, Hristea Daniel** : Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se inapoiază.

Nesiguranță

ce alb e soarele pe cimpuri imi zise
dar și de la etajul doi e
alb
intre noi doi cineva trebuia să discearnă
prea era incărcat orașul de miini
aproape creatoare
prietenii noștri făcuseră deja o cerere
apoi se duseră
repede
pe la casele lor să-și facă
intre timp
puțină cultură generală
pe la șase după-amiază au inceput
să caute prin dicționare la P
pe la șase și-un sfert după-amiază
prietenii noștri mai căutau in
dicționare —
in fotoliul roșu se doarme așa de bine.

CAMELIA DRAGUȘANU

Anotimp de iubire

Cind te priveam
Lumina se transforma in cuvint
Și ochiu-mi seca
De-atita spunere
Și curgea peste-ntunericul
Dintre miinile-ntinse,
Și nu-mi mai știam
Decit ochiul gol —
Imensă găoace
In care dădea colț
Un anotimp de iubire.

ADA COMLOȘAN

Albul nocturn

Către „purtătorul de lance“
Gellu Naum

se știe că in afara somnului
orologiile ne ling cu limbile lor
ca niște ciini

doar somnul este albul nocturn
albul nocturn este iubirea
numai iubirea cu albul ei innegrește ziua
făcind-o noapte căci numai noaptea
ne luminăm in somn cu adevărata lumină
aceea a somnului a iubirii
albul nocturn lumină neagră a iubirii

DAN EMILIAN ROȘCA

Horea Cucerzan : „Ivirile luminii“

Pină in zori

Doar seara imi adun
miinile, ochii, inimile
și traiectoriile
intr-o casetă cit un coșciug de păpușă
in care n-ar incăpea mai mult
decit două trei greșeli importante.
Eu aș vrea să rămină totul aici :
gindurile noastre de ieri,
picăturile noastre din streșini,
norii și autobuzele noastre,
străzile și clipele noastre.
Dar ușa se deschide ca și ieri
și eu trec dincolo,
intre obiectele acelea ușoare și inguste,
albe și inghețate...
Ca și ieri intilnesc pe jos numele tău,
un pietriș peste care calc
cu buzele, cu ochii, cu inimile
și singele mi se scurge țipind,
inchegind totul
pină in zori.

T. C. GEORGESCU

In portul enorm

Sisif numără somnul morților
precum bărbatul somnul femeii ;
demult nu-i mai ajung
boabele de lumină-ale Căii lactee !

Spaima lui e asemenea
celei din ochii nevăzuți ai poetului
cind incearcă-ntre dinți
metalul cuvintelor
cintărindu-le, astfel, nesomnul !

Poetul — hamal obsolut
in portul enorm al
boabei de rouă !

ION GRUNZ

Jurnal

Ieri a fost o zi insorită
și m-am dus in vie
să culeg struguri.
Soarele mi se prinsese
in păr și visele
se zbăteau in suflet,
in timp ce boabe mari de struguri
mi se rostogoleau pe obraji.
Astăzi e mai bine,
cu toții aici,
stăm nemișcați ascultind
și deodată ne desprindem de lume,
zburăm.
Miine va fi o nouă zi
urmată de apoi.

DELIA ELIAD

Intilnire

O dimineață
iți trece peste chip
c-o altă dimineață
Inaintezi
cu pas de cerb rănit
să-mi sorbi
lumina albă
dintre brațe.
Un stol de vrăbii
imi zboară de pe gură
iar tu mi le ucizi
c-o sorbitură.

MARCELA MARINICĂ

Cultura mare — cultura celor mulți

Urmare din pag. 1

rică din lemn. Inseamnă, deci, după o logică a istoriei, că pentru a se ajunge la o asemenea desăvirșire in creație exista o tradiție și mai veche a lucrului in lemn, care ne duce la „lucrătorii in lemn“, cum ii numea Aug. Treboniu Laurian, pe geto-daci. Nu sint oare aceste mărturii materiale ale dăinuirii și continuității noastre aici, așa cum este creația in piatră și in marmură pentru greci ? Și totuși, aici in pămintul sacru al Maramureșului, și eu și Gheorghe Pirja, de la ziarul județean „Pentru Socialism“, și Mihai Cupcea, urmașul Cupcenilor și Vasile Bologa, și toți cei prezenți intr-o sesiune, au putut asculta cu urechile lor afirmația unui profesor universitar din București, după care nu avem mărturii autohtone in Maramureș decit din secolul al XIV-lea. Adică cum ? Dar biserica de lemn din Ieud nu e un document de arheologie a culturii materiale ? Dar **Sbornicul (Codicele) de la Ieud** ? Peste din acest moment și din acea nefericită afirmație a pelerinului prof. univ. s-a născut in mintea cărturarului ales, Petru Dunca, ideea de a iniția o intilnire cu străvechile relicve culturale ale Ieudului, pornind de la ceea ce există aici și de la exegeze. Și a izbutit ! Cum ? Vom afla ! Dar pină atunci un popas de seară.

Omagiu țăranului român

Era intr-o zi de joi. Din dealurile Ieudului și mai de sus, din munte, coborau parcă dacii, in cămășile albe, in pantalonii largi din pinză și cu clop de paie, și cu opinci ațărite, și cu bucurie in priviri, ca la praznice mari. E ziua de omagiu țăranului român. Mă incumet să prezint poeții intr-o sală arhiplină Dar ce poeți ? Gheorghe Pituț, Teohar Mihadaș, Petre Bucșa, apoi echipa celor maramureșeni, Petre Licar, elev la Sighet, George Bocșa, miner, Doina Rindunică-Petrulescu, din Sighet, Gavrilă Pleș, țăran, din Ieud, Ion Dunca, țăran din Budești, Ion Bogdan, din Săliștea de Sus, Nuțu Roșca, de la Sighet, și iar Petru Dunca, din Ieud, Gheorghe Birlea din Sighet și inflăcăratul Ion Zubașcu, poetul „Flăcării“ și al Borșei, ca și Mircea Petean, ca și binevenita aici, pasionata poetă Passionaria Stoicescu-Ivanov.

Mă gindeam, de ce sint oare țăranii atit de stăpiniți de poezie ? Poezia : „Scara vieții“ a țăranului poet Gavrilă Pleș, din Ieud, a răsunat ca un imn al ințelepciunii ieudane. Nu se va uita niciodată.

Nu se va uita ziua sesiunii

Da ! Sesiune științifică la Ieud. Cu participarea unor oameni de știință, prof. univ. George Mihăilă, de la Institutul de Cercetări Lingvistice, București, prof. univ. Dumitru Șerbu, din București, cu o comunicare, citită de subsemnatul, confruntindu-se cele două puncte de vedere, privitoare la **Codicele (Sbornicul)** de la Ieud. O confruntare academică, chiar dacă părțile au poziții diametral diferite. Apoi comunicările celorlalți, prof. univ. Andrei Radu, din București, maramureșan, P. Bilțiu, directorul Bibliotecii județene Maramureș, Nuțu Roșca, Mihai Cupcea, Nicolae Iuga, Daniela Dunca, Mihai Dâncuș, David Anuța, toți maramureșeni. Cit de mult ar trebui să scriem despre comunicările lor ! Dar despre confruntările de opinii, care veneau să intărească, cu argumente, cu toată indărătnicia universitarilor, că acest **Codice de la Ieud** (1391—1392), cum remarca Liviu Petrina in dialog cu D. Șerbu : „e cel mai vechi text românesc păstrat spre lumina ochilor noștri și a sufletelor noastre“. S-a inlăturat astfel, măcar și ca ipoteză de lucru, superstiția consacrată că noi, românii, am inceput să scriem doar in slavonă, și că ne-ar fi introdus in aria culturii numai chirilica și mentorii ei. S-a discutat la Ieud, la obiect. Ca in aula Academiei Române, cu putere, cu toleranță, fără fixități și erori instaurate, demolindu-se prejudecăți cultivate, menite să intărească ideea vasalității noastre totale față de alte culturi. A existat și „poanta“ mare a sesiunii. Ii aparține inspiratului și neabătutului poet al cărții **„Stele fixe“**. O sesiune, deci, reușită, cum se așteaptă și altele in viitor. Pină atunci să ascultăm o țiră :

Din Cartea nescrisă a Ieudului

Cum era să nu ajungem simbăta, la obiceiul de pe munte, la „Ruptul sterpelor“. Ne-am dus pe munte la moșii noștri. Ca să tăinuim cu ei. Căci se poate. Dacă ne indreptăm spre ei cu inima deschisă, adică cu cintecul. Și ne-a cintat Anuța Iusco, și ieudanele mindre ca raza de lumină, mindrindu-se cu cintecul lor, cu balmoșul păcurarilor, cu mincarea de pe munte, in țăpuștele ce frig mieii, aici, in fiecare an. Cum se bea aici „horinca“, cum se mănincă balmoșul, cum se rumenesc sub jar mieii cruzi, e greu să scrii in cuvinte ? E bine să vezi. Apoi să auzi frinturile de suflet ce intră in cint, din cartea nescrisă a Ieudului : „Aice mă veselesc / Ș-acasă bine trăiesc / La casa de oameni răi / Nu se veselesc nici ei“. E ca și cum am regăsi adevărurile vieții in unduitoarele chemări ale cintecului, dincolo de axiomele reci ale moralei propovăduite. Cintecul ieudanilor e o infrățire cu marele univers al vieții : „Fost-am pui de pădurii / Și nu m-o mincat lupii / Că nici lupii nu-s nebuni / Să mănince oameni buni“. Ori poate că in undă in cintecul lor mărturia covenirii a vieții : „Dă, Doamne, la lume bine / Și mie de mi se vine / Unde-am văzut supărat / Ris-am și m-am impăcat“. Străvechiul cint al Ieudului nu a fost uitat : „La săvirșitu-lumii / Pe cei buni unde i-or pune / I-or incuie intr-un nor / La binele tuturor / La binele de-nceput / Unde-am fost și noi demult / Pe cei răi unde i-or pune / I-or incuie ca-ntr-o piatră / Lumină-n veci să nu vadă / Și pă piatră mușchi or crește / De lumină nu-i nădejde“. In care antologie de texte, fie ca și sanscrită, se pot intilni asemenea ințelepciuni despre sensurile binelui și ale răului? Le voi mai găsi, dincolo, in altă vatră de spiritualitate, la Lupșa, in Țara Moților, acolo

Pe drumurile de pămint ale moților

La Lupșa, in inima Apusenilor, se ajunge pe vechile drumuri de pămint ale moților, acum drumuri de piatră. Eu ajung mai intii la Baia Mare, din Budești, cum pot, cu trei ocazii, apoi de aici la Seini, apoi altă mașină la Sătmar. Și, tot așa, mai departe. Vreau să vorbesc și cu prof. sătmărean Ghițescu, și cu Irina Borota, pavăză a gindului meu bun, și cu inimoșii dascăli Șerba, de la Supurul de Sus. Ajung la toți, apoi abia la mine, in Măladia, in Sălaj, la citeva zile de sapă in vie, că e gozul mare, apoi la Cizer, Buciumi și Meseșeni, fost, cindva, Cățelul românesc, nume mitic. Ajung cu bunul om, Vasile Părău din Bocșa lui Bărnuțiu, ajung la Cizer, satul in care Horea a ridicat o biserică de lemn. Vorbesc și cu primarul Șimleului, energicul om de acțiune socială, Ioan Pop. Și pe tren, de la Giurtelecul-Șimleului, cu Sabina lui Bolfoș, ajung la Oradea, și de aici peste munții Beiușului, pe la Vașcău, la Cimpeni. Drum lung. Prin desimile pădurilor. Il mai scurtează lelea Leontina Tomuș, din Vidra lui Iancu, spunindu-mi și mie, și lui Ana Buda, din Cimpeni, și celorlalți, versuri ca acestea despre Craiul munților : „Cintă Iancu prin butuci / Domnii fug fără papuci / Pușcă Iancu din scintei / Domnii fug fără hintei / Cintă Iancu prin Hălmagi / Domnii fug fără nădragi“. De la Cimpeni, la Lupșa sint 30 de kilometri. Nu-s mulți, și oamenii buni te iau, ca să ajungi la :

Comorile din Lupșa

Căci la Lupșa, de prin 1939, și mai dinainte, un moț, un dascăl din spița celor vechi, un lupșan dirz, invățătorul emerit de azi, Pamfil Albu, a intemeiat cel mai original muzeu din acest colț de lume. Dar cum ? E ușor de spus, de scris, adică, dar greu de crezut. Doctrina de viață a lui Pamfil Albu se sprijină pe ideea jertfei pentru neam și in timp de pace. Și iarăși cum ? Mai intii, lăsind la o parte interesele personale ori de grup, și a pune mai presus țara. Așa a făcut el. Așa le-a invățat și pe Ana, destoinica lui soție, o moțoaică din vremuri bune la suflet, o „Ană a lui Manole“, care n-a cirtit la toate infăpturile soțului ei, făcute cu sacrificiul suprem, căci a-nțeles acest lucru și fiica lui, Monica Albu, profesoară de engleză, azi urmașa tatălui ei la muzeul etnografic de aici, adică directoare.

Muzeul etnografic din Lupșa e consemnat in dicționarele străine de specialitate. Iar Pamfil Albu e cunoscut dincolo de hotarele țării, el, care a cutreierat toate cocrancurile Apusenilor, cerind, luind cu ințelegere, cumpărind pe bani proprii, tot ce a fost mai de preț in creația moților de la cofa de lemn, pină la piaptănul din piele de arici — un unicat nu numai in etnografia românească. Ce să scrii despre acest muzeu ? Trebuie văzut, căci e o adevărată etnie in expansiune, pe care, dacă nu o cunoști, nu ințelegi de ce Horea și Iancu numai acestui pămint sacru, al moților și al mocanilor puteau aparține. S-a scris și se va mai scrie despre acest minunat muzeu in care „trăiesc“, salvate, comorile moților. S-a scris și se va mai scrie și despre Pamfil Albu, care a hălăduit prin munții săi, căutind, cercetind casă de casă, și poate că numai de frunza copacului nu s-a legat, căci altfel are caiete intregi despre istoria dimburilor, a izvoarelor etc.

Prelungind o tradiție, se naște alta, nouă

Așadar s-ar putea defini scopul intilnirii de la Lupșa, din 10 iunie a.c. in cadrul căreia au fost prezentate peste 15 comunicări despre cei treizeci de ani de existență activă a Muzeului local, cum bine afirma prof. Ioan Sicoe, președintele Comitetului județean de educație socialistă și cultură. A fost evocat și trecutul istoric al Lupșei, și prezentul socialist, cu oamenii și cu faptele lor, cu deziderateIe și cu implinirile vechi și mai noi, intr-un cuvint, o incercare de pătrundere in „localismul viu“ al unei creații care are statute bine conturate la Lupșa. Au spus-o in comunicările lor profesorii și cercetătorii Sabin Andrieș, Titus Furdui (Cluj), Norbert Fisch (Timișoara), Sabin Vlad (Lupșa), Marius Porumb (Cluj-Napoca), G. Voican (București), I.P. Bogdan (Timișoara), Valeriu Butură (Cluj), Pernicek Otilia (Alba), Vasile Moga (Alba), Ioan Șerban (Alba), Bud Vasile (Cimpeni), N. Bot (Cluj), arh. Silvia Păun (București) și subsemnatul. Istoria, etnografia, sociologia s-au intilnit intr-o confruntare de păreri, de analize și discuții despre ceea ce există la Lupșa, despre ceea ce trebuie să se infăptuiască la Lupșa.

Dar dincolo de inregistrările posibile despre aceste manifestări culturale stăruie, ca să zic așa, spiritul lor. Anume, faptul că in Țara Moților, aici, intre moți, mocani și țopi, urmași ai lui Horea și Iancu, ai lui Aron și Șuluțiu, cultura iși are extensiunile ei firești, cultura celor mulți, chiar atunci cind inerțiile apar și opiniile adverse pot restabili prejudecăți. Un drum in etnos, de la Ieud la Lupșa, va fi cel mai bun antidot pentru cele de mai sus.

VALORILE ANTICARIATULUI

COLONNA TRAIANA
ERETTA DAL SENATO E POPOLO ROMANO
ALL IMPERATORE TRAIANO AVGVSTO
NEL SVO FORO IN ROMA.
SCOLPITA CON L'HISTORIE DELLA GVERRA DACICA LA PRIMA
E LA SECONDA ESPEDITIONE E VITTORIA
CONTRO IL RE DECEBALO.
NVOVAMENTE DISEGNATA ET INTAGLIATA
DA PIETRO SANTI BARTOLI.

In urmă cu citva timp, la Anticariatul nr. 4 (achiziții), condus de Radu Berceanu, eminent cărturar și traducător din limba germană și franceză („Universul cărților“ ș.a.) s-a prezentat, cu o carte, un descendent al cunoscutului colecționar Barbu Slătineanu. Era vorba de o raritate bibliofilă: **COLONNA TRAIANA. ...Nuovamente disegnata et intaglita da Pietro Santi Bartoli.** Cartea a apărut in anul 1667, la Roma, de sub teascurile lui Gio. Giacomo de Rossi.

Sub fiecare gravură pe cupru reprodusă cu o finețe uimitoare și intocmai de pe celebra Columnă a lui Traian, se află o explicație in limba latină de Alfonso Ciaccone compusă din citate scurte din opera cunoscutului istoric Dio și a altora. Există și explicații — tot scurte, in limba italiană (30—50 rinduri) — făcute de Gio. Pietro Belori.

Este vorba de primul volum in care, in cele 116 gravuri pe cupru, sint redate istoria primei și a celei de a doua campanii dacice. Autorul și editorul au urmărit ca cititorii să-și facă o imagine exactă despre cele prezentate pe Columna lui Traian, ei reproducind toate amănuntele celor două campanii dacice ale lui Traian : pregătirile, aprovizionarea cu alimente, construcția de drumuri și poduri, jertfele solemne ale lui Traian, inaintarea trupelor romane, luptele propriu-zise etc. In total peste 2 500 figuri de soldați romani și daci, sau de alt neam apar pe gravurile cărții. Intre acestea și cea a regelui Decebal.

Păstrată in condiții excepționale, **Colonna Traiana** a fost achiziționată de la **Anticariatul Curtea Veche**, condus de Simion Mihuță, de Biblioteca Centrală de Stat, cu 25 000 lei, regalindu-i colecția de volume foarte rare.

D.C.

REVISTA STRĂINĂ

● **BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ** a Universității din Leningrad a implinit 200 de ani. Important lăcaș de cultură din Uniunea Sovietică, biblioteca dispune de un insemnat număr de manuscrise rare și volume-unicat. Aici se păstrează unul dintre cele mai vechi documente de limba, cum ar fi un fragment din „Indreptarul religios“, din nordul Franței, după care se desfășurau slujbele bisericești in secolul al XI-lea. Printre cele mai vechi cărți slavone aflate in depozitele bibliotecii se numără un „Triod“ din sec. al XIV-lea și un fragment dintr-o „Evanghelie“ cu o inscripție in limba veche bulgară care atestă că ea a fost salvată de pagini (probabil de turci !). Biblioteca dispune de 50 000 de manuscrise și gravuri in lemn. Colecția de incunabule este deosebit de interesantă, mai mult de jumătate dintre acestea neexistind in alte biblioteci din Uniunea Sovietică, iar colecția de ediții rare tezaurizează cărți de mare importanță pentru istoria tiparului din secolele XV și XVI. Biblioteca are un fond de aproximativ 6 milioane de volume, completarea fondurilor sale fiind realizată prin schimbul de cărți convenit cu un număr de 914 biblioteci din străinătate.

● **DESPRE** Kenneth White, unul dintre romancierii cu mare priză la public, a cărui operă este inspirată din experiențele sale de călător, inregistrate adeseori sub forma jurnalului, cunoscutul romancier și critic Bernard Noël scrie : „In cărțile sale, pagina trebuie să fie lină ca o scriitură netedă, pentru ca marele joc mental al autorului să se angajeze intre cuvintele sale și să devină o experiență interioară“.

● **LA** inceputul acestei săptămini s-a deschis, in capitala Spaniei a șasea ediție a Congresului mondial al poeților. Cei peste 400 de participanți, reprezentind toate continentele, vor dezbate teme de o deosebită importanță pentru poezia modernă : poetul și creația poetică, poezia ca limbaj universal, funcția poeziei in era tehnologică, poezia celor cinci continente, importanța poeziei de limbă spaniolă in lume. Cuvintul de deschidere a congresului a fost rostit de Rafael Alberti.

● **CELEBRUL** manuscris al lui Leonardo da Vinci privind „Natura, forța și mișcarea apelor“, datat 1506—1509, a fost expus la Palazzo Vecchio din Florența. Pe cele optsprezece foi scrise de la dreapta spre stinga, astfel incit să nu poată fi citită decit in oglindă, Leonardo și-a sintetizat cunoștințele asupra apei incepind de la sistematizarea cursului fluviului Arno și pină la circuitul apei in natură. Manuscrisul ilustrat cu numeroase desene și scris cu cerneală cafenie dezvăluie un Leonardo da Vinci poet, urbanist, inginer și astronom. Manuscrisul este proprietatea unui magnat american al petrolului, Armand Hammer, care l-a achiziționat pentru suma de 5 miliarde lire, in cadrul unei licitații care a avut loc la Londra.

● **„IDIOTUL“**, celebrul roman al lui Dostoievski, a fost tradus in spectacol de balet de coregraful sovietic, din Leningrad, Boris Eifman. El a ales drept partitură muzicală pentru varianta in pași de dans a romanului „Simfonia a VI-a“ de Ceaikovski. Recent Boris Eifman a pus in scenă un alt spectacol de balet buf, „Bărbierul din Sevilla“, pe muzica popularei opere omonime a lui Giacchimo Rossini.

Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor

Marți, 27 iulie 1982, la București a avut loc plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Au fost prezenți tovarășii **Ion Traian Ștefănescu**, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, **Dumitru Necșoiu**, secretar al Comitetului municipal de partid.

Prima parte a plenarei a avut inscrise la ordinea de zi următoarele două probleme : — Sarcinile Uniunii Scriitorilor in lumina Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., din 1—2 iunie 1982, și a documentelor celui de al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste, din 24—25 iunie 1982 ; — Prezentarea programului de activități ale Uniunii Scriitorilor pe lunile iulie — septembrie 1982, in lumina Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită și a documentelor recentului Congres al educației politice și culturii socialiste.

Materialele de bază au fost prezentate de **Constantin Chiriță** și **Laurențiu Fulga**, vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor. Pe marginea acestor două probleme, la dezbateri, au luat cuvintul scriitorii : **Nichita Stănescu, Dan Tărchilă, Aurel Covaci, Dan Deșliu, Romulus Guga, Aurel Rău, Ion Vlad, Szasz Janos, Ileana Mălăncioiu, Nikolaus Berwanger, Bodor Pál, Galfalvi Zsolt, Doina Sălăjan.**

Intr-un spirit de inaltă responsabilitate, participanții la plenară au relevat importanța excepțională a ideilor cuprinse in expunerile secretarului general al partidului, care, prin cutezanța și esența lor novatoare, se impun ca documente programatice pentru cei ce slujesc spiritualitatea societății socialiste. Vorbitorii au subliniat necesitatea ca literatura să se inspire din realitățile vieții contemporane, din problemele și fenomenele societății noastre socialiste, să oglindească munca și aspirațiile poporului nostru, trecutul său glorios de luptă, să contribuie la formarea omului nou, la educarea patriotică și revoluționară a maselor, la cultivarea și imbogățirea limbii române.

Scriitorii s-au angajat ca prin creațiile lor și prin implicarea directă in viața social-politică a țării să-și sporească aportul la traducerea in fapt a programului ideologic al partidului, la imbogățirea culturii românești.

Consiliul a adoptat un amplu program de măsuri in vederea transpunerii in viață a sarcinilor ce revin Uniunii Scriitorilor in spiritul Expunerii secretarului general al partidului la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., precum și hotăririlor celui de-al doilea Congres al educației politice și culturii socialiste.

Cuvintul de incheiere a fost rostit de tovarășul **Ion Traian Ștefănescu.**

Intr-o atmosferă entuziastă, Consiliul Uniunii Scriitorilor a adoptat o telegramă adresată tovarășului **NICOLAE CEAUȘESCU**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România. Textul telegramei se publică in pagina intii a revistei.

In partea a doua a lucrărilor plenarei, Consiliul Uniunii Scriitorilor a ratificat propunerile comisiei de contestații la pensii, de rectificare a pensiilor unor membri ai Uniunii Scriitorilor și ale unor moștenitori de scriitori. Consiliul Uniunii Scriitorilor a ratificat, de asemenea, hotărirea Comitetului Asociației Scriitorilor din București și hotărirea Comitetului Asociației Scriitorilor din Iași, potrivit cărora, in temeiul Statutului Uniunii Scriitorilor, Ion Caraion, Rodica Iulian, Constantin Stoiciu și Mihai Ursachi au fost excluși din Uniunea Scriitorilor, iar Ioana Orlea a fost radiată din Uniunea Scriitorilor.

Lucrările plenarei Consiliului Uniunii Scriitorilor au fost conduse de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Teatrul lui Fănuș Neagu

Urmare din pag. 1

lemn (1977). Insemnele spiritualității care guvernau spațiul ficțiunilor sale rămin, și in teatru, prezente, dezvoltind acele elemente ale fabulosului din **Ingerul a strigat**. Călătoria „strămutaților la Dobrogea“, din roman, devine, in teatru, călătoria intr-un spațiu inchis — o mică sală de inregistrări **(Echipa de zgomote)**, o casă modestă **(Scoica de lemn)**, — unde personajele animate de geniul narativ, dezvăluie resorturi tensionale accentuate de o stranie poezie a existenței. Personajele din **Echipa de zgomote**, Mușat Rimniceanu, Nil, fratele lui, Alexandru, fiul lui, Maria, soția lui, Ioana, logodnica lui Alexandru și Vinzătoarea de evantaie, delimitează un spațiu al declinului. „Echipa de zgomote“ nu mai trăiește viața așa cum e, sub imperiul unor puternice impulsuri, ci, acum, „creează“ zgomote, adjuvante, care vin intr-o ridicolă contradicție cu noblețea lor umană de odinioară. Ca și la D. R. Popescu, unde cerbul era simbolul perfecțiunii, la Fănuș Neagu același rol il are bizonul. Intreaga piesă este dominată de magia obscură a acestei embleme spirituale pe care nu o mai poartă nici unul din descendenții ultimului bizon — bătrinul Rimniceanu. Fiii lui, Mușat și Nil, și toți ceilalți, tiranizați de vocea inginerului de sunet, produc sunete — galopul cailor, furtuni, etc. pentru ca spectatorii să stea cu răsuflarea tăiată in sălile de spectacol. Un dureros sentiment al **artificiului** se instaurează in piesă și nici venirea lui Nil, „fiul rătăcitor al familiei“, nici revoltele unui posibil bizon, Alexandru, nu reușesc să confere din nou demnitate și prestigiu existenței unei comunități „destrămate“, acum, de senzația timpului irevocabil. Poezia dramatică a piesei este susținută de această senzație. Replicile sint construite dintr-un amestec de duritate și imagini care caracterizează exact statutul actual al unor personaje silite să trăiască intr-un mediu sufocant, derizoriu, obligind la compromis. Spațiul inchis, este, aici, cușca in care noblețea regnului se atrofiază. „Frumoșii nebuni“ ai lui Fănuș Neagu devin, in final, figuri ale unui carnaval grotesc care anihilează valorile. Asaltul ciinilor asupra incăperii accentuează un straniu și dureros „amestec de mizerie și de cruzime“. Echipa de zgomote, terorizată la rindu-i de zgomote — lătrăturile ciinilor — reia lucrul, iși pune copitele de cal, sugestia unei metamorfoze derizorii fiind evasideplină.

Spectacole in care apar măștile propriei personalități, piesele lui Fănuș Neagu aduc pe scenă atmosfera tulburătoare a prozei sale. Armonica imbinare in dialog a elementelor concrete și a celor fabuloase produc trăsătura distinctivă a caracterului dramatic : piesa nu este o inșiruire de etape care să culmineze cu deznodămintul. **Intriga** are legături puternice, dacă nu totale, cu trecutul, cu **preistoria** personajelor. Spațiul scenic este luminat de fulgerătoare figuri ale unui **illo tempore** in care zac ascunse năzuințe și ginduri. Personajele din **Scoica de lemn** caută periodic același spațiu al posibilității de a visa — casa de la mare a lui Sergiu Famagusta. Radu Palela, Mihai, Lidia și Iris David se intilnesc aici, in „Scoica de lemn“, („lemnul, spre deosebire de sidef, e viu și păstrează toate sunetele“) dar intilnirea lor de acum se va sfirși brutal — visul e oprit, in final, de o moarte autentică, (Mihai și Iris David). Biografiile „nebunilor“ sint impregnate de același pitoresc ca in romane. Aparținind unui spațiu anume creat pentru ele, acea zonă a „sudului“ de care vorbea N. Balotă (**„Universul prozei“**), personajele dramatice ale lui Fănuș Neagu copleșesc prezentul lor cu amintiri, trăiri și credințe specifice unui timp crepuscular. Cele două Iris David caracterizează acest statut dublu al timpului — cel trăit și cel visat. („Mihai : Toată povestea noastră a fost un vis : jumătate viață, jumătate amăgire“). Trăsătură definitorie a teatrului modern — ambiguitatea este de regăsit și la Fănuș Neagu. Finalurile celor două piese sint construite intr-un teritoriu al interpretabilului.

Mai puțin preocupat de o construcție dramatică rigidă, canonică, Fănuș Neagu exersează in spațiile dramaticului o artă a dialogului care a dat rezultate remarcabile in **Ingerul a strigat.** Personajele, la fel ca la Dumitru Radu Popescu in romane, nu se diferențiază prin limbaj. Ele susțin tensiunea dramatică mai puțin prin revelarea caracterologicului cit mai ales prin puterea de a capta prin oralitate, de a stăpini timpul prin Verb. Gestul, fapta definitorie, insolitul fixează personajele in memorie. Alternanța trecut-prezent, mai puțin practicată in **Echipa de zgomote**, este acum, in **Scoica de lemn**, un procedeu funcțional. Fănuș Neagu aduce personajele prozei sale in teatru fără ca depiasarea aceasta să atenueze verosimilitatea existenței lor ciudate. „Frumoșii nebuni“, reprezentind o tipologie certă a prozei românești contemporane, iși ciștigă același loc și in teatru, unde creatorul lor, la fel ca prințul Cantemir cu marionetele **Istoriei ieroglifice**, stăpinește suveran un teritoriu al imaginarului fabulos care se numește Fănuș Neagu.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Cind s-a sfirșit seria la mare / douăsprezece zile in cap la Eforie / e mai bine acolo / au și nămol / va să zică atunci / in ultima seară dinaintea plecării / ce și-au zis copiii / adică tatăl / mama / și băiatul / pe faleză / in plimbarea de la urmă / auzi / tu cite zile mai ai / că mie la vechimea mea mi-au rămas destule / iar pină pleacă ăsta mic in tabără / mai e o săptămină / ce-ar fi / la intoarcere / să trecem și pe la ăi bătrini / o luăm pe variantă / stăm două zile la ei / mincăm fructe / aer curat / ce-or să se mai bucure și ei săracii / și cu mincarea / cu mincarea ce facem / las' că mai găsesc ei ceva / au păsări / au capră și grădină / ăsta mic e să mai zburde / noi le ducem piinea / de la restaurant / astfel se ințeleseră cei doi / ascultind marea / și privind luminile litoralului românesc / in timp ce băiatul alerga desculț pe plajă / iar a doua zi / pe la amiază / au ajuns in satul Cutare / din județul Cutare / la bătrinii Cutare / părinții lor / și incă inainte de a apuca să coboare din mașină / ăl mic iși intreabă bunicii / voi cind aveți concediu / la mare.

Iulian Neacșu

mapamond

Poeți din R.S.S. UCRAINEANĂ

LINA KOSTENKO

Gogol

Și mihnirea
Și tristețea
Și concluzia-s cu tilc.
Și cuvîntu-i răstignit
În pana neînvinsului.
Sufletul trecu prin toate
Stadiile durerii. Acum tace milc.
Oameni, pe pămînt pogoară
Anotimpul Risului !

Și mă simțeam
Ca un contur de nour vagabond.
Dar, îndepărtîndu-mă,
Pe cer am scris cu litere de foc :
„Lui Neruda...
Oriunde m-aș afla
Cînd voi auzi clopotele de la Isla-Negri
Voi reveni la el acasă."

IVAN DRACI

Lacrima lui Picasso

II

Pling copiii și copacii pling.
Mama n-are ochi, ci două lacrimi.
Și sincrofazotroanele rag precum leii,
Și furtuna plînge violet.
Lacrimele-s elixirul orchestrelor
Și lirelor,
Artiștilor și niciodată al
Oamenilor.
Artiștii pling prin „REGELE LEAR",
„ZĂPEZILE DE PE KILIMANDJARO"
Și „GUERNICA".
Mai ales, GUERNICA !

PETRO PEREBEINIS

Cimitirul butaforiilor

Prin ungherele și curtea teatrului
Dorm valuri strînse de decoruri,
Dorm atîtea replici geniale,
Dorm atîtea ne-mplinite doruri.

Vînturile scorojesc,
Iar ploile spală
Culorile ce au slujit cîndva
Pentru o montare triumfală.
Valurile de pînză aruncate
Înseamnă falimentul artei.
Steaguri albe...

Aici imaginației bolnave-i
Cald și strimt și incomod.
Alături –
Și frumosul și uritul
Stau la fel de bine și comod.

În spatele scenei și draperiilor.
Amurgește cimitirul butaforiilor.

Prin ungherele teatrului cîlții putrezesc.
Liniștea în curtea butaforică se lasă.
Doar jupiterul soarelui mai arde diavolesc
Sus, la el acasă.

ROMAN LUBKIVSKI

Clopotele de la Isla-Negri

Am venit în ospeție la Pablo Neruda,
Ca invitat al „Odei vîntului"...
Și pentru că poetul
Se afla undeva tare departe
Mi-a răspuns doar clopoțelul de la intrare :
– ...Salud, companero !
Și, iată,
Pe masă, ca pe un tron de aur, stătea vîntul,
Alături de care-și mai expuneau grațiile
Două farfurii,
Un ardei iute și o ceapă.
Prin unghere moțăiau îngerii bine hrăniți,
Iar prin sticlele cu vin pluteau
Corăbii ciudate.
În curte
Am dat de renumitele clopote
Ce se zbăteau ca niște răsculați
Spînzurați nu demult
Și care-s gata să învie
Cînd furtuna-și va începe
Voiajul de nuntă...
M-am așezat pe un scaun de piatră.
Și priveam malurile mari și negre
Ale Oceanului Pacific.
Tăcut ședeam pe banca de piatră

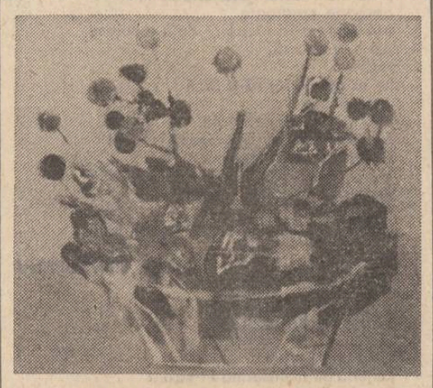

Horea Cucerzan : „Flori"

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Trimestrialul englez „The Slavonic und East European Review", despre volumul IX din OPERE de Mihai Eminescu

Profesorul Dennis Deletant, decanul „Școlii de studii est-europene" de pe lîngă Universitatea din Londra, autor al unor importante studii asupra literaturii române vechi, a publicat, în numărul 2 al trimestrialului englez, din acest an, un pertinent comentariu asupra volumului M. Eminescu, **Opere** volumul IX, **Publicistică 1870—1877.**

Reputatul profesor începe prin a menționa că **«1980 a fost un an valoros pentru cercetătorii operei lui Eminescu»**, amintind reeditarea la editura „Junimea" a unor studii fundamentale asupra operei poetului, din care reține **Arta cuvîntului la Eminescu** de Dimitrie Caracostea (un demers analitic structuralist înaintea structuralismului) și studiul **Poezia lui Eminescu** de Ion Negoițescu. Distinsul cercetător al literaturilor din spațiul est-european subliniază în continuare : **«Totuși, contribuția cea mai importantă a anului în ceea ce privește studiile despre Eminescu a constituit-o, fără îndoială, apariția volumului IX al ediției definitive a operei poetului, proiect inițiat în 1939 de către D. Panaitescu-Perpessicius, sub a cărui îngrijire au fost publicate primele 6 volume (1939—1963). Volumul IX este primul volum dedicat activității lui Eminescu ca ziarist și cuprinde colaborările lui din anii 1870—1877 la un număr de publicații românești, în special la „Curierul de Iași".**

Dennis Deletant accentuează, în comentariul său, dificultățile pe care au trebuit să le învingă cei care se ocupă de editarea acestui volum : **«Sarcina de a aduna și transpune articolele lui Eminescu din această perioadă trebuie să fi fost formidabilă».** Comentatorul englez observă că aceste dificultăți au fost generate de faptul că : **«alături de rubricile sale de critică și literatură, Eminescu a scris un număr imens de articole în probleme interne și externe care au acoperit o arie largă de la probleme politice, educaționale economice, culturale, la cele privind toleranța religioasă sau intoleranța...»** Profesorul Dennis Deletant nu uită să semnaleze spinoasa problemă a paternității articolelor eminesciene.

Dînd dovadă de o perfectă cunoaștere a tehnicii de cercetare și editare, ca și a necesității și importanței edițiilor de opere complete ale marilor scriitori, autorul comentariului formulează această amplă caracterizare a volumului IX din **Opere** eminesciene : **«prezentul volum oferă pentru prima dată cititorului o viziune completă asupra activității jurnalistice a lui Eminescu (spre deosebire de așa-zise Opere complete ale lui A. C. Cuza, volum apărut în 1914, în care s-a făcut o selecție extrem de subiectivă a operei lui Eminescu), și se străduiește să plaseze scrierile lui în contextul cultural și politic al epocii. Dat fiind natură caustică a unor rubrici susținute de Eminescu (prima din acest volum a fost scrisă cînd avea vîrsta de 20 de ani) este limpede ce sarcină delicată stă în fața oricărui editor român al poetului național, sarcină care va face imposibilă satisfacerea în totalitate a conceptului critic de obiectivitate. Cu toate acestea, editorii volumului, prin includerea articolelor mai intemperate ale lui Eminescu, pot pretinde pe bună dreptate că au realizat o ediție definitivă asupra jurnalisticii poetului și au oferit cercetătorilor perioadei o pătrundere în eul lui».**

În românește de
Ștefan Tcaciuc

Trenul de aur

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Omul despre care mi se spusese că ar fi murit demult mă privea nedumerit. Oare ce mai vroiam ? Nu-mi destăinuise în ajun totul ? (Am relatat în Almanahul estival „Luceafărul" modul cum l-am cunoscut, la Varșovia, în 1981, pe Zygmunt Karpinski, nonagenar, unul dintre participanții la odiseea tezaurelor poloneze, începută în septembrie 1939 — prin tranzitarea „trenului de aur" pe teritoriul țării noastre —, și încheiată la mai bine de șaisprezece ani după război, cînd ultimele valori istorice și de artă aparținînd muzeului Wawel, din Cracovia, au fost restituite de către Canada, Poloniei.)

— V-am adus cărțile împrumutate — i-am spus bătrînului Karpinski, căutînd să-mi justific într-un fel revenirea.

— Puteai să le păstrezi.

— Am crezut că nu mi le-ați dat decît pentru lectură. De altfel, n-am închis ochii toată noaptea...

— Nici eu. Întrebările dumitale mi-au răscolit amintiri la care nu mă întorc cu prea multă plăcere.

— Îmi pare rău. Cu atît mai mult cu cît n-o să pot pleca din Varșovia, pînă nu-mi răspundeți la alte citeva întrebări, suscitate tocmai de citirea lucrărilor dumneavoastră.

— Dă-i drumul. Văd că n-am scăpare. În fond — zise bătrînul lăsîndu-se cu toată greutatea într-un fotoliu —, trebuie să se facă odată lumină în problema asta. Mulți oameni din generația dumitale, și încă și mai mulți din generațiile născute după război nu cunosc întregul adevăr despre rolul salutar jucat de România, în 1939, în salvarea tezaurelor noastre, ca și a citorva zeci de mii de polonezi, care și-au datorat viața posibilității de a se refugia în țara dumneavoastră. Eu însumi pot spune că am fost unul dintre aceștia, laolaltă cu cei douăzeci și patru de „covoieri" ai trenului de aur. Știi ce întrebare m-a chinuit noaptea ? Ce s-ar fi întîmplat atunci cu aurul Băncii Poloniei dacă România ar fi refuzat tranzitul tezaurelor noastre ? Ce soartă ar fi avut arrasurile din Wawel, piesele de artă de o inestimabilă valoare — să amintim numai de celebrul triptic al catedralei din Cracovia, opera lui Witt Stwosz —, manuscrisele, documentele privind istoria noastră, partiturile lui Chopin ?... N-ar fi ajuns oare pe mîinile cine știe cărui potentat fascist — și trebuie să știi că numai valoarea pieselor de artă „colecționate" de Hans Frank, „protectorul" hitlerist al Poloniei, se ridica la peste un milion de dolari —, sau încă și mai rău, n-ar fi fost ele distruse în vreun incendiu ? Ceea ce nu puteau fura, căpeteniile fasciste incendiau, ca șobolanii care, neputînd înghiți toate grînele dintr-un hambar le spurcă, urinînd pe ele, pentru ca altă vietate să nu le mai poate atinge... Cît despre aurul Băncii noastre, acesta ar fi făcut să crească și mai mult forța de război a Reichului. De aceea el devenise pentru strategii SS-ului obiectiv prioritar. Putem spune că, prin evacuarea lui, atunci, în 1939, s-a contribuit intrucitva la scurtarea războiului, deoarece tezaurele noastre puteau fi transformate de către fasciști în tancuri sau în bombardiere.

— Ați răspuns astfel la una din întrebările mele, care n-ar fi fost prima, ci ultima. Spuneți-mi însă, ce reprezenta, ca valoare concretă, încărcătura trenului de aur, evacuat în noaptea de 13 spre 14 septembrie prin România ?

— La valoarea de azi a aurului, multe miliarde de dolari. Dar el însemna acoperirea în aur a monetei noastre naționale și garanția bancară poloneză în tranzacțiile comerciale externe. Optzeci de tone de aur pur, în lingouri, sînt opt vagoane, plus bancnotele din ultima emisie aflate în depozitul băncii, sacii cu monezi, titlurile, valorile bancare, devizele, o parte a arhivelor noastre financiare — totul ar fi constituit pentru agresori o pradă cu adevărat „grasă", capabilă să acopere în bună parte cheltuielile Reichului legate de invadarea Poloniei.

— Oare toate țările cotropite au reușit să-și salveze tezaurele, ca Polonia ?

— Nu. Aurul Olandei, bunăoară, a devenit pradă de război, Banca Națională din Amsterdam procedînd nu la evacuarea lui peste hotare, ci la ascunderea tezaurului în interiorul țării, în locuri care, în timpul ocupației, fasciștilor nu le-a fost prea greu să le descopere. Belgia a făcut la început la fel, apoi a apucat să-și transporte clandestin aurul în Franța. Acesta, ca și aurul francez, a împărtășit — în prima etapă — aceeași soartă cu cea a aurului polonez. De altfel, după cum v-am explicat, în prima săptămînă de război și noi am procedat la dispersarea tezaurului în citeva puncte din răsăritul Poloniei, considerînd că invazia germană va putea fi stăvilită, și chiar sperînd că agresorul va fi curînd alungat din Polonia. Ne bizuiam pe promptitudinea ripostei anglo-franceze, și pe deschiderea neîntîrziată a frontului de apus. Din păcate, luni în șir după întrarea Angliei și a Franței în războiul cu Reichul fascist, nu s-a vorbit în Occident decît despre așa zisul „the funny war" sau „drole de guerre", comunicatele germane din zonă conținînd timp îndelungat, în mod invariabil, aceeași formulă, „Pe frontul de vest nimic nou". În schimb, pe frontul de est, în Polonia, se desfășura acel „Blitz Krieg" — războiul fulger —, omenirea urmărind cu uluire și stupoare capacitatea de distrugere a armatelor Reichului, extraordinara organizare a Wermarcht-ului, complexul sistem de intimidare și sufocare a rezistenței pus la cale de către SS. Primul lucru înfăptuit de fasciști după ocuparea Poloniei a fost amenajarea lagărelor de concentrare, care n-au întîrziat să devină lagăre de exterminare, adevărate „fabrici ale morții". Mulți funcționari ai Băncii Poloniei, care nu s-au putut atunci refugia, au fost imediat căutați de SS, arestați, interogați, torturați, trimiși în lagăre pentru a li se stoarce „destăinuiri" cu privire la locul unde pasămite, s-ar mai fi aflat ascunse părți din tezaur, ocupanților nevenindu-le să creadă că în acel prim transport prin România, și în cele care au urmat la scurt timp, fusese evacuat aproape tot ce trebuia salvat.

— Credeți că atunci în primele zile ale lunii septembrie 1939, strategii din Reichskanzlei nu presupuneau că singura cale de salvare a tezaurului Poloniei era evacuarea acestuia prin România ?

— Evident. Spionajul lor nu trebuie subestimat, dar mîzau probabil pe un refuz al guvernului de la București, care era supus unor puternice presiuni. Or, promptitudinea cu care România și-a dat acordul a constituit atunci o demonstrație de solidaritate cum în Europa acelei epoci devenise greu de imaginat. Riscurile asumate n-au fost mici. Dar, fără această promptitudine, totul s-ar fi dus de rîpă...

Într-adevăr, după cum scria Alexandru Crețeanu în „România în septembrie 1939", încă la 31 august, deci în ajunul agresiunii fasciste asupra Poloniei, guvernul de la Berlin, grijuliu să folosească toate atuurile, a ordonat ambasadorului său la București să ne aducă la cunoștință în modul cel mai categoric, că orice permisiune acordată tranzitiurilor româno-polone va fi considerată drept o acțiune dușmănoasă îndreptată împotriva Reichului. Atunci — amintește Crețeanu —, premierul Armand Călinescu i-a declarat lui Fabricius (lucru pe care avea să-l repete și la 4 septembrie, cînd ambasadorul german a revenit asupra aceleiași chestiuni) că România nu se poate opune tranzitu-rilor incriminate deoarece, făcînd aceasta, ar fi nevoită, prin analogie, să sisteze pe de-a-ntregul exportul de petrol către Germania. Răspunsul lui Călinescu nu l-a împiedicat însă pe Fabricius să repună în discuție problema, în noaptea de 8 septembrie, cînd a amenințat spunînd că, în felul acesta, teritoriul României devine o bază de acțiuni dirijate împotriva Germaniei, lucru pe care führerul nu-l poate permite.

La 4 septembrie, cînd aurul polonez încă nu își începuse peregrinările prin propria-i țară, ambasadorul Poloniei la București, Roger Raczynski, adresa României mulțumiri, în astfel de termeni : „Din însărcinarea guvernului meu am onoarea să transmit mulțumirile guvernului Poloniei adresate guvernului român pentru poziția acestuia față de Polonia în momentul declanșării războiului de către Germania. Această poziție va avea o mare influență asupra dezvoltării relațiilor viitoare dintre țările noastre."

— Atunci mai erau zece zile pînă la constituirea garniturii trenului de aur la granița României. Cum arăta acest tren ?

— Dă-mi răgaz, să-mi amintesc. Îți voi răspunde și la această întrebare.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Balcanice

RADOVAN PAVLOVSKI

Fără rugăciune

Precum lumina să fie lăsată să treacă,
Fără rugăciune, poezia ce vine
Ea e picătură de nour ce poartă
Viață întrinsa – fără rugăciune ea se strecoară
Și prin piatră și prin crăpături de cutremur
Nici foamea nici boala nimic nu poate
Opri poezia – fără rugă
Precum focul îți arde ochi
Dar știe și sub pămînt să coboare
Și cu glasul lui Orfeu să te cheme
O dragoste fără rugă prin vremuri
Ea e poezia care nu cuvîntă pe chip
Și la bucurie și la durere ea se preumblă
Ca o ființă ca o lege vie – fără rugăciune
Ea trăiește și-n casele celor sărmani
Și în casele tiranilor și printre măruntele
Și printre marile popoare – fără rugăciune
Poezia se-așterne aidoma luminii

În românește de
Dumitru M. Ion și Carolina Ilica

Cuvinte magice / Magic Words

Apărut în condiții grafice de excepție (nu o dată Editura **Dacia** ne-a prilejuit bucuria unor cărți-spectacol, dovedindu-ne că se poate și așa), volumul selectiv al lui Anghel Dumbrăveanu, tradus fidel de Irina Grigorescu în limba engleză, este o bună demonstrație a compatibilității poeziei noastre contemporane mai ales, cu o limbă de circulație socotită îndeobște mai nereceptivă la poezia în forme „închise", regulate, cu o dicție ceremonioasă, discursivă sau emfatică. E adevărat că poezia mai veche a lui Anghel Dumbrăveanu se caracteriza tocmai prin jubilația imagistică, prin efloresceța sentimentelor, prin „consecvența celebrării" în forme ceremonioase, baroce, cum remarcă foarte bine și prefațatorul volumului, Cornel Ungureanu, „Sunetele de orient ale literaturii, ceremoniile, ritualurile... ritmate de miscarea valurilor", distinctia expresiei, ar putea crea probleme la transpunerea în limba engleză, orientată în ultima vreme spre un program poetic de cu totul altă natură. Traducătorul a intuit probabil acest lucru si, impreuna cu autorul, a operat o selecție riguroasă, în care predomină mai ales tipul de poezie **nesomptuoasă, antiretorică**, de maximă economie (și asceză, am spune) a mijloacelor, un fel de **poezie minimală**, a ocluziunii treptate, predominantă în creatia mai nouă a poetului si care nu trebuie pusă neapărat sub semnul (autobiografic) al virstei trecută dincolo de miezul incandescent al vietii. Dimpotrivă, vedem în această înnoire de concepție si mijloace a poeziei lui Anghel Dumbrăveanu un mod autentic de sincronizare cu epoca, o probă a vigorii ei.

Tocmai acest tip de poezie poate exista bine si în traducere engleză, fapt demonstrat adesea convingător de tălmăcirile Irinei Grigorescu. Se remarcă încă de la o primă lectură poeziile de notație, un fel de „stenografie" lirică bine exemplificată si în spațiul american, cu o recuzită redusă la minimum în care obiectele devin opace, refuzînd regimul metaforic **(Enigma orhideei, Conceptul de galben, Tinutul nopții, Păsările si noptile pontului, Pe cursul tirziu al nopții** etc.) ; sau poeziile cu o dicție relaxată, conversațională în care se cereau căutate solutii idiomatice si în limba engleză (de cele mai multe ori inspirat găsite de traducătoare) ; sau, în fine, acele poezii care cultivă viziunea în răspăr, imagistica bizară (bine reprezentată în poezia engleză, în traditia versului „fără rimă"), „himerogonia". Chiar traducătoarea (într-o notă inteligentă, de lector si tălmăcitor) intuiește acest regim nou în poezia lui Anghel Dumbrăveanu, regim „al imaginilor bizare, dar formulate precis si intens, marcate... de contrastul cu rezonantă barocă între aparență si realitate". Mecanismul lor este convingător recreat în traducere ; a se vedea poezii ca **Frigul nemingîierii, Întîmplări din țara himerii, O colonie de vrăbii, Fereastra corăbierului** etc.).

În toate aceste texte traducătoarea preferînd fidelitatea (adesea incorsetată) unei interpretări „libere", conservă tonul, intentiile, concentrarea verbală a originalului, producînd solutii eficace în simplitatea lor : „On a Thuesday, Alina's walk / Lighting up the town dozing in yellow / Hours slipping from trees, the fountains / Spreading out in silence the bridge / ... Scared by the softness of her blouse" **(Conceptul de galben)** ; .....Gothic towers look into time with their clocks. / With solemn memories. My aching / For space sets latent sleep on fire. / The cry of the lilies will engender disorder. / Someday someone will ruminate in poems / Or fog among which I hunt chimeras" **(Pe cursul tirziu al nopții)** : „My lodging is this attic / Which hangs suspended from a chesnut chandelier. / I know only my neighbour / Next door. „Who gets up very early in the morning / And blows through a cane stalk / To snuff out the stars. / I often chat with the rain / And with a traveller / Who tells wonderful stories from Chimera Land..." **(Întîmplări din Țara Himerei).** În majoritatea cazurilor textul traducerii are cursivitate, acuratețe stilistică si firesc. Există însă si cazuri cînd soluțiile traducătoarei sînt mai puțin idiomatice (poate corecte din punct de vedere verbal, dar nu în spiritul poeziei — și limbii engleze — actuale) sau ambigue, implicînd și un al doilea sens, nedorit „I would like to drink / This silence to the woman coming / After me", „Tell them your flight and wonder about" (topică cel puțin curioasă), „when the season comes for me to return", "confessing to us in returns" (?), "when you brought disilusion, / When you were brought joy, / „When you were given the life / of the one who will be no more", „Is anyone... generous enough to open up for me" („e cineva / Generos să-mi deschidă ?"), „with stars ending in glances" (?), „you will ask who the devil is" (în original nu e vorba de-o imprecație, ci de o inofensivă întrebare), etc. Nu lipsesc, din păcate, și unele construcții confuze, sau incorecte (nu trecem în această categorie erorile de tipar, nedatorate traducătoarei) : "your breasts will remain in my chest", „I shall flow away" (pentru **voi pleca**), "With my hours lacking the silence of your hands", „Now you take other road", "at night noon" „I had to gather your bosom in the grass".

Multe din aceste imprecizii se datorează urmăririi fidele (uneori literale) a originalului, calchierii imaginilor lui în textul tradus, atunci cînd traducătoarea își asumă riscul unei recreări (sub raport imagistic) a originalului, rezultatele ei sînt lăudabile. S-ar mai putea vorbi de o anumită tendință spre **abstractizare** și **explicitare** a discursului poetic, tendință care pare a decurge din chiar specificul limbii engleze literare (nu însă și a celei vorbite, idiomatice) și care afectează (chiar în mai mare măsură) traducerile încercate de poeți englezi și americani din opera lui Eminescu, Blaga, Bacovia etc. În majoritatea textelor, Irina Grigorescu a știut să prevină această lunecare spre discursivismul abstract, potențînd poeticitatea de sunet, așa ca în poeziile mai vechi ale lui Anghel Dumbrăveanu (vezi, de pildă, **Portret ascuns** sau **Cîntecul sturzului).** Majoritatea construcțiilor în limba engleză sînt moderne (există totuși, probabil din motive de economie verbală, un abuz de genetive sintetice), fără însă ca ele să dezambiguizeze poetic originalul.

Spuneam că volumul este însoțit de o interesantă (chiar palpitantă pe alocuri) prefață a lui Cornel Ungureanu, scrisă pentru uzul cititorului străin, care nu se mărginește să rezume puncte de vedere anterioare despre poezia lui Anghel Dumbrăveanu, ci avansează citeva ipoteze noi, de fină intuiție și cu amplă deschidere comparatistă. E regretabil că traducerea acestei prefețe nu a fost revăzută cu mai multă atenție, în textul ei strecurîndu-se greșeli tipografice, erori de traducere și formulări bizare (Anghel Dumbrăveanu s-ar ocupa în poezia lui de „genetics and apocalypse", poetul "is no doubt a rational, a classicist", "sensitive to solidarity among writers", cu o lirică în care „rare trees and exotic birds are scattered all over this land" ; Oltenia e o regiune „characterized by the lively temperament of a soldier", gruparea scriitoricească de la **Steaua** devine „a literary association" ; pentru a nu mai vorbi de superlative de tipul „the literary gigants of the epoch", „the titans of the Modern Romanian literature" etc., care nu există în texul original al „Cuvintului" introductiv și care nu pot face impresie prea bună lectorului străin).

Sînt toate acestea scăpări, unele minore, care putea fi totuși evitate în acest volum, altminteri valoros, publicat de Editura **Dacia** și care consacră, în perimetrul limbii engleze, un poet român reprezentativ și o traducătoare talentată, înzestrată cu rafinament și intuiție de poet.

Marcel Pop-Corniș

SPORT

Iară începe ceea ce ne trebuie...

De-aș avea o frază în cap, aș zice că iar o luăm de la capăt. Precum vedeți, zilele trec în decepții nocturne și valul vieții, valul mării se coboară, se ridică, dă cu brazi în noi. Plouă cumplit dinspre Turcia. Seninul mării a luat aspect întunecat. Vine toamna mai devreme. Guguștiucii mănîncă ploaie, Sorin Titel s-a supărat pe Corneliu Leu, Eugen Uricaru bagă fitile, Mircea Micu e demn și snob, Traian Iancu amenință cu demisia, Constantin Bărbuceanu trebuie dat urgent afară, iar Mircea Lucescu îi așteaptă pe suedezi. În condiții infame, Nicolae Manolescu este la post, scrie și traduce, îl laudă pe Constantin Georgescu, bătaiul din comuna Snagov. E limpede, urmează culesul viilor și împărțirea pomenilor. Tovarășul Zigu Ornea face namol la Techirghiol (rimă de ghiață) și împlinește poezii patriotice cu Mara Nicoară. Ion Cocora pîndește să-i ia postul lui Constantin Cublesan de la Naționalul din Cluj-Napoca. Fereste-ne, doamne, de Sandu Căprariu.

Din punct de vedere al tomatelor și altor legume îl așteptăm pe Adrian Păunescu să vină încoace, braț la braț cu Eugen Barbu. Noi cu drag vom fugi. La balul copiilor de acum trei zile a lipsit nemotivat Ion Bă'eșu. Era plecat în țări străine. Prin Occidentul bîntuit de șomaj, plus alte maladii ș.a.m.d. Eu sînt ghinionistul de după amiază. Nu cred în brînza de 16,60 lei — telemea găurită, fără gust și fără grăsime. De la filmele din stațiunea Neptun se povestește că-n fiecare noapte au fost unii la cîrciumă și a doua zi au pîrît prețurile. O ceașcă albastră și austriacă nechează în momentul de față în cinstea năutului și a cafelei braziliene. Din acest motiv, eu susțin că pe data de 8 septembrie ne vor bate suedezii. (Ce-or fi avînd cu noi vikingii ?). Eu scriu și cîinele Codiță dă pe brînci, bea ploaie, respiră mititei îndepărtați și așteaptă reporteri speciali ca să-l descînte sub nume. Plouă îngrozitor. Plouă din nou. Plop'i din fața mesei mele se dau naibii unul pe altul. Le-ar place să fie soare și să coboare la plajă. Mestecenii fumează ceață, se uită în Turcia. Aurel-Dragoș Munteanu în schimb trece cu pas leneș și ud pe lîngă noi și nu ne acceptă în nici un fel. E filozof. Se gîndește la America de Nord. Noi nu ne gîndim la nimic. Aurel are impresia că-i vom lua locul la redacție. El nu știe că noi nu vrem servici. Vă rog să-i transmiteți lui Gh. Suciu salutări pentru Oxymoron (figură de stil) și pentru N. Georgescul carele l-a descoperit pe Suciul. Adio, domnilor prieteni ! După aceasta urmează o nouă chemare : cuibușor de nebunii în casa altora. Zaraza visul meu de altă dată și de totdeauna. Un vlăjgan pe nume Mihai Turcanu caută apă dulce și noi nu avem decît viorele. De-aia nu ia Rapidul campionatul la baschet, pentru că Steaua și Dinamo au coșuri speciale prefabricate. Ducem lupte corp la corp în grădinile de la Neptun, unde se plantează pitici electrici și Albă ca zăpada (1 200 bucata) și nu le pasă de nimic. Trenule, mașină mică. A venit exact acum un minut un indian împodobit cu să'lcii și susține că pe 8 august începe campionatul de fotbal. Vom fi acolo ca să stricăm vremea.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
32
(1 057)
Sîmbătă
7 august
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Trepte în august

Evenimentul crucial care a avut să determine cele mai mari prefaceri în istoria României, actul eroic revoluționar de la 23 August 1944 ne semnifică în calendarul muncii și vieții noastre cu tot ce avem mai de preț, cu toate aspirațiile și împlinirile unui ev nou, socialist. Au trecut de atunci etape configurate în structuri economice și sociale, adevărate hărți de spirit care au consacrat și consacră o operă de proporții uriașe, cu însemne de patos și inteligență, de dăruire și acțiune revoluționară care ne marchează pe una din treptele cele mai de sus ale posibilităților și cerințelor dezvoltării noastre multilaterale. Cultura și arta s-au așezat definitiv în perimetrul umanist al acestui vast proces de evoluție, fiind un permanent și cuprinzător indiciu al construcției umane, un reper cît se poate de distinct al stării de simțire și angajare cu toate forțele pentru înfăptuirea idealurilor, cuprinse în programul partidului.

Viața culturii a cunoscut dimensiuni și resorturi noi, ea se desfășoară sub semnul democrației și al libertății, al angajării responsabile, al vocației și dăruirii : toate sînt cuceriri care, în mod cert, țin de această epocă inconfundabilă sub toate raporturile existenței sociale. Magistrala expunere a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recenta plenară lărgită a partidului ca și importantele sale sublinieri din cuvîntul rostit la închiderea celui de al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste își prelungesc ecoul în timp și, pe măsură ce ne apropiem de marea sărbătoare națională a țării, vedem că, în semnificațiile lor patriotice, literatura și arta resimt în esența lor întregul suflu înnoitor prin care odată cu făurirea unei noi societăți se cere făurită și o nouă conștiință, operă pe cît de posibilă și complexă, pe atît de necesară și sensibilă în toate articulațiile ei. Fără cunoașterea limbii, a literaturii, a istoriei glorioase a poporului nostru nu se poate vorbi de educație politică, de cultură revoluționară și de aici și legătura firească între datoriile firești ale culturii și marile ei posibilități.

Pe traiectul istoric deschis la 23 August, Congresul al IX-lea al partidului reprezintă, așa după cum se știe, unul din acele hotărîtoare și semnificative momente de referință. A început atunci o nouă epocă, aceea care se constituie în cel mai profund și mai dinamic ecou al contemporaneității noastre. În punctele fierbinți care ne leagă biografiile și ne fac să comunicăm direct cu prezentul și viitorul, anii acestei epoci sînt în curs și ei ne restituie, din perspectiva a tot ceea ce este concret și previzibil, la capitolul unei fabuloase memorii. Și al unei bogății de spirit prin care, exemplul cel mai elocvent, festivalul național „Cîntarea României" a avut și are darul de a ne uni în manifestarea spiritului creator și de a ne îndrepta mereu către sursa cea mai autentică a creației — viața și munca poporului, realitatea în toată dinamica și problematica ei complexă. Cultura românească a pătruns adînc în viața întregii țări, ea a devenit una din acele coordonate majore fără de care cu greu s-ar putea imagina azi progresul și civilizația. Este implicată aici tradiția cu tot ce conține ea mai expresiv pe filonul bogatului și inegalabilului său tezaur după cum, în aceeași măsură, și poate că chiar mai mult, sînt implicate cunoașterea și asumarea prin cultură — și deci prin vocație — a realității, a problematicii esențiale a lumii noastre contemporane. Printre acestea, materia cea mai sensibilă, moștenirea cea mai de preț, tezaurul nostru de gînd și de expresie, limba românească, limba creației și afirmării noastre ne solidarizează în efortul demn și concret prin care perpetuăm în timp una dintre cele mai glorioase secvențe ale istoriei contemporane, timpul în care gîndim și scriem.

Una din ideile majore ale culturii și artei românești o reprezintă ideea de libertate, lupta și munca pentru realizarea de sine a omului în patria sa liberă și demnă. Actul eroic de la 23 August 1944 a pus temeliile revoluționare ale întregii acestei construcții. Epoca inaugurată de cel de al IX-lea Congres al partidului a ridicat pe o nouă treaptă întreagă această construcție și ne-a dat cele mai vii deschideri spre orizontul care se numește om și umanitate. Cu infinitul său filon patriotic, literatura și arta au intrat în acest răstimp sub zodia celor mai valoroase moșteniri ale trecutului și a celor mai expresive și fidele edificări ale lumii și conștiinței de azi. Traiectul este în mod hotărît istoric și el ne conține în toate opțiunile și mărturiile de credință prin care ne-am angajat.

Luceafărul

În pagina 3-a :
MOROMEȚIANA semnează • M. Ungheanu • Marian Popa • Nicolae Georgescu • Dan Bulgăr • Ion Iuga

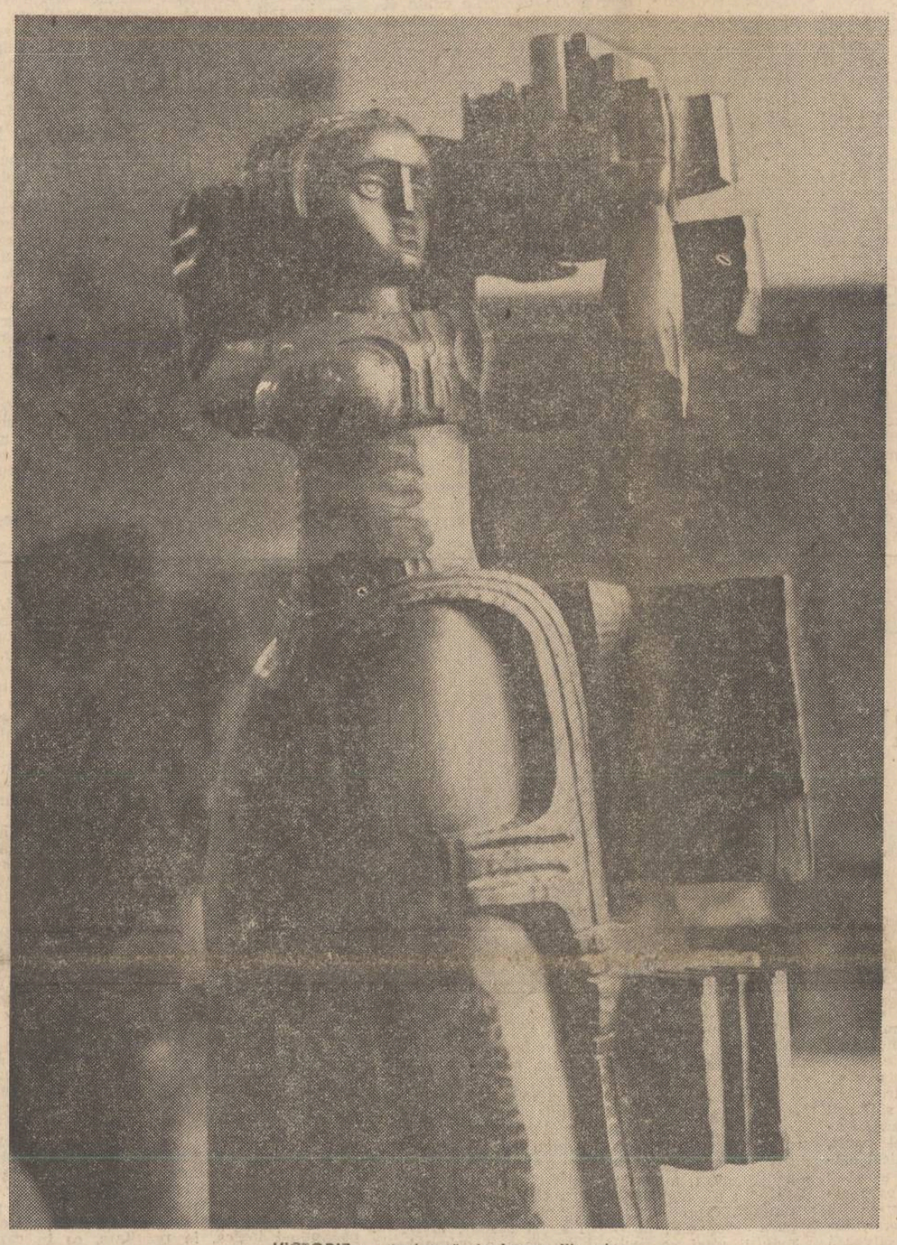

VICTORIE — sculptură de Iorgos Iliopolos

IN ACEST NUMĂR • Cronica literară • „Pielea minotaurului" de Marius Robescu • „Eseuri critice" de Al. Sever • INTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI" ÎN JUDEȚUL DOLJ • Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești • DESPRE MUZEON • de Hristu Cândroveanu • ATELIER LITERAR • de Geo Dumitrescu • Nicolás Guillen în perspectivă românească • SCRIITORI ECUADORIENI • Sport de Fănuș Neagu

FESTIVALUL FILMULUI PENTRU TINERET

O tradiție necesară

Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești a ajuns la cea de a 5-a ediție. Succesiunea anilor a confirmat cristalizarea unei necesare și generoase tradiții pentru cinematografia română aflată într-un nobil efort de autodepășire, de confirmare a unor valori incontestabile, risipite, pînă nu demult, în anonimatul premierelor săptămînale.

Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești (28 iulie — 4 august) în organizarea exemplară a Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Asociației cineaștilor și Centralei Româniafilm rămîne fără îndoială unul din evenimentele anuale majore ale culturii românești, a cărui amploare este subliniată și de identificarea posibilă cu un veritabil festival național, în prezent, doar dorit ca prilej de întîlnire, dialog, confruntare și bilanț.

În concurs, fiindcă **Festivalul** de la malul mării presupune nu numai o trecere în revistă, ci și o decantare a valorilor au intrat mai mult ca în precedentele ediții titluri de filme aparținînd unei cuprinzătoare arii tematice, a genurilor și stilurilor.

În afara filmelor de lung metraj, prezența peliculelor de animație și a documentarelor de cele mai diverse facturi, a filmelor realizate de cineaștii amatori, creatori tineri în marea lor majoritate, precum și a producțiilor semnate de viitorii profesioniști ai ecranului, studenții Institutului de artă teatrală și cinematografică au contribuit la formarea unei imagini sugestive cuprinzătoare asupra forțelor artistice înscrise sub genericul artei cu numărul șapte. De altfel, o mare parte din filmele înscrise în programul Festivalului, dar în afara concursului, scurt-metraje și lung metraje artistice, filme de animație sau documentare și-ar fi putut afla oricînd locul în opțiunile membrilor juriului, constituit și în acest an din personalități proeminente ale culturii românești — scriitori, regizori, critici, actori, compozitori, ziariști.

Dincolo de posibilitatea unui dialog fertil între cei ce fac filme și cei pentru care se fac filmele, s-a concretizat și cu prilejul acestei ediții a **Festivalului** inteligența critică a beneficiarilor producției cinematografice — publicul tînăr, sincer interesat de multiplele aspecte ale muncii cineaștilor, în același timp, judecător nu mai puțin competent și sever al eșecurilor.

În fond, „maturitatea" analitică a publicului tînăr a fost demonstrată cu prisosință și la primele ediții ale **Festivalului**, cînd spectatorii au constituit în exclusivitate un juriu nepărtinitor, critic atent al selecției de filme prezentate.

Ca orice manifestare artistică de mare anvergură, **Festivalul filmului pentru tineret de la Costinești** a înscris în agenda de lucru interesante manifestări complementare, din rîndul cărora se detașează cotidianul „Secvența" editat special de „Scînteia tineretului" cu concursul unui competent colectiv, care nu a ocolit în aprecierile lucide, un element indispensabil simțului critic și anume — umorul.

Dincolo de numele cineaștilor care au întrunit preferințele juriului și publicului prezent la Costinești în această vară deloc fierbinte, mai degrabă ploioasă, cîștigătorul implicat în palmaresul ediției a 5-a Costinești, rămîne școala românească de film a cărei identitate se conturează de la an la an, cu forță de convingere mereu sporită, cu argumente valabile în planul valorilor artistice, cu un ecou deosebit de revelant în ochii și în inima spectatorilor.

Succesul de care s-au bucurat în festival filmele realiste, politice, ce au exprimat la înalte cote profesionale adevărul reprezintă de asemenea reacția firească a publicului la coordonatele autentice pe care trebuie să le aibă peliculele românești.

Ca o continuă sesiune a școlii cinematografice rationale **starea de festival-Costinești** se va prelungi fără îndoială în conștiința și activitatea cineaștilor noștri contribuind la geneza unor noi opere interesante, autentice, capabile să suporte oricînd confruntarea cu publicul tînăr generos, dar și exigent față de producțiile celei mai populare dintre arte.

Călin Stănculescu

ÎNCEPUTURILE SCRISULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

6. DISCUȚII ȘI «PERCUȚII» DOCUMENTARE

A. La articolul nostru din „Revista de istorie și teorie literară", 2/1981 : **Urme probabile ale unei vechi traduceri din latină în „Psaltirea Scheiană"**, Ion Gheție vine cu opiniile sale publicate în „Limba română", 2/1982 : **A existat un izvor latin al psaltirilor românești din secolul al XVI-lea ?**

Formularea unui asemenea titlu înseamnă de obicei că se încearcă o argumentare contrară. În realitate, cu toate opiniile sale sofisticate în ce privește raritatea, vechimea, viabilitatea sau nesincronizarea unor termeni intrați în discuție, autorul admite, pînă la urmă, că s-au folosit pentru traducerile din secolul al XVI-lea texte latine. Se străduiește chiar să aducă noi probe. Este curios însă că n-a făcut-o pînă acum.

Totuși, Gheție nu iese din secolul al XVI-lea. El crede că traducerile s-au făcut în acest secol, cînd ar fi fost întrebuințate deodată izvoare latine și slavone. Personal însă, am spus și susținem în continuare că textele păstrate sînt cópii nu după traduceri contemporane sau cu puțin timp mai devreme, ci după traduceri efectuate mult mai înainte. Aceste traduceri s-au folosit de traduceri și mai vechi din latinește în limba română, precum și de texte slavone (pentru a se menține în ritmul și dogma ortodoxă, impămîntenite definitiv). În asemenea traduceri s-au păstrat deci numai anumite urme din cele mai vechi traduceri din limba latină, pentru că în ele s-au infiltrat și elemente de limbă nouă sub influența slavonă, iar aceste urme s-au transmis de asemenea cópiilor păstrate. Așadar, între ce am spus noi și ce spune Ion Gheție este o deosebire.

În ce privește argumentele autorului, ele sînt învălmășite și nesigure. Dacă afirmă că, în lipsa unei dialectologii istorice, nu putem ști dacă unii termeni, considerați arhaici și neviabili, n-au avut circulație în graiul viu de atunci, aceștia lucru se poate spune și pentru unele reminiscențe lexicale prelungite textual pînă mai tîrziu, care nu se dovedesc a fi circulat viu și intens, afară de anumite elemente din care am dat exemple mai înainte, intrate în limbajul cotidian al maselor sau intrate din limbajul lor viu în scris. În fond, se poate observa că ceea ce a fost într-adevăr viu în scrisul secolului al XVI-lea (fiindcă nu se scria chiar într-o limbă păsărească) a persistat în limba vie a întregului popor.

Dealtfel, există posibilitatea mai sigură de a vedea că unii termeni erau livrești și învechiți, neviabili. O găsim în Psaltirea slavo-română (1577) a lui Coresi, care modelează și retușează o copie de tipul Psaltirii Scheiene (nu putem spune că a avut în mînă chiar acest manuscris) și, deși păstrează frecvent aroma lexicală a retraducerii, unde textul era inteligibil, el înlocuiește mulți termeni arhaici. De pildă, pentru un verset, de care am mai vorbit, din Psaltirea Scheiană : „În ce chip **deșira** cerbul la izvoarele apelor, așa jeluiește sufletul mieu către tire, **Zeu**" (ps. 41, 2), Coresi schimbă și pe al doilea **deșira**, rămas din textul latin, cu **jeluiaște** și aduce limbajul la zi : „În ce chip **jeluiaște** cerbul la izvoarele apelor, așa jeluiaște sufletul mieu către tine, **Doamne**". Dar în versetul următor al copiei : „Însetă sufletul mieu către Zeul tare și viu ; cîndu veri-voiu și ivi-me-voiu feațeei Zeului" (notez că pentru **z** apare peste tot fonetismul de origine veche **dz**, pe care l-am simplificat), Coresi nu schimbă decît pe **însetă** prin **însetoșă**, pentru că textul i se părea perfect inteligibil. Exemplele de înlocuire de către Coresi a unor termeni deveniți ininteligibili cu lexeme viabile sînt numeroase. Iată încă unul elocvent. Cópia întrebuințată de el avea : „Se lepească-se limba mea de **părațul** mieu" (Ps. Sch., 136, 6), iar în cartea lui apare : „Se lepească-se limba mea de **grumazul** mieu". Același lucru se observă, de asemenea, în versetul : „După **meserearea** ta învie-mă, și feri-voiu mărturia rostului tău" (Ps. Sch., 118, 88), la Coresi : „După **milostea** ta învie-mă și feri-voiu mărturia rostului tău". Pe **rost** (gură) nu l-a înlocuit, pentru că el intrase într-adevăr în graiul viu. Așadar, există modalități de detectare a cuvintelor neviabile în secolul al XVI-lea. De-

I.C. Chițimia

Continuare în pag. a 7-a

Miniatura românească

Numeroase studii s-au scris de români (Ion Bogdan, I.D. Ștefănescu, Em. Turdeanu, Corina Nicolescu, V. Brătulescu) și de străini (Sirapie Nersessian, A. Grabar) despre ilustrarea vechilor manuscrise românești, lipsea însă o sinteză care să concentreze sistematic rezultatul acestor cercetări.

Mult așteptată, acum o avem, este lucrarea lui G. Popescu-Vilcea, *) doctor în arta miniaturii, ornamentației și iconografiei, elev al lui André Grabar, profesorul de la Sorbona și specialistul „artelor minore", cum le numea N. Iorga, bizantine și ruse.

Profesorul a insuflat elevului pasiunea studiului minuțios al limbajului plastic, în care poporul român, arta lui medievală au exprimat frumosul transpus în cultura grafică. Dr. G. Popescu-Vilcea, înainte de a trece la sinteză, a început cu elaborarea unor merituoase prezentări monografice ale ilustrației manuscriselor : **Anastasie Crimca** (1972), **Slujebnicul mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei, 1648—1668** (1974), **Erotocritul logofătului Petrache** (1977), publicate toate de Editura **Maridiane**, în excelente condiții grafice, ca și ultima, **Miniatura românească**. Caracterul științific al lucrării este elevat prin însăși structura ei compozițională. „Cuvînt înainte" este o bogată antologie de aprecieri române și străine referitoare la miniatura românească. Ele arată importanta temei în lumea specialiștilor, dar subliniază **noul** adus de autor. Explicitarea caracterizărilor din studiu, prin cele 204 reproduceri policrome, plus catalogul bibliografic analitic (p. 85—125), clasificat pe cuprinsul textelor (9 categorii de manuscrise), fiecare cu limbajul imaginativ corespunzător, bibliografia problemelor — constituie metoda nouă, contribuția personală exigent aplicată de autor în urmărirea evoluției artei noastre miniaturistice.

Temelia ei au pus-o — scrie autorul — Gavril Uricul de la Neamț (1429) și „epoca sa de aur". Luînd din miniatura bizantină particularitățile curentului la modă (de ex. afecțiune pentru tetravangheliare, portretele evangheliștilor fiecare pe o pagină), Gavril o îmbogățește estetic cu o coloristică mai vie și cu motive florale inspirate de florile pășunilor moldovenești. **Nicodim** (Neamț, 1473), **Teodor Mărișescu** (Neamț) cu manuscrise miniate în 1491, 1492, **Spiridon** (Putna, 1502), **Filip** ș.a. Sînt miniaturiști formați la înalta școală a lui Gavril, de la Neamț. Un curent nou, următor „epocei de aur", se caracterizează prin manuscrise miniate cu imagini ins-

Dan Simonescu

Continuare în pag. a 7-a

Flacără vie

Ctitorie de suflete tinere-i țara
venind în zori cînd înflorește liliacul
ca semn de aripă pe fruntea istoriei
o flacără vie și pură
lumea de mîine investmîntată în rouă
tot ce va fi crește în grîu și în piine
tinerețea țării-i o patrie nouă

timpul de mîine din timpuri străbate
spada luminii mai albă să fie
cum sînt apele la izvor : mai vii,
mai curate
țara-i mereu o flacără vie

Gabriel Iuga

TÎNĂR ÎN AGORA

Minerii

— Noroc bun, zic.

— Noroc bun, îmi răspunde calm. Francisc Ventel, maistrul, tocmai ieșise cu schimbul lui. Îmi scot carnetul dar îmi dau imediat seama că, deocamdată, trebuie să renunț la el. Va fi necesar să înregistrez. Nu-mi pot permite să-l reținprea mult. Oamenii lui se îmbracă în liniște. Peste cîteva momente vor cobori spre unul din giganticele silozuri. De acolo, spre casă. Cum a fost — îl întreb ? „Astăzi, bine...". Am extras circa cincizeci de tone peste plan. În rest, fără evenimente deosebite...". Dar cariera Măgura doi ? „Apoi, noi am dat de minereu la rădăcina brădului. De acolo a plecat. Douăzeci la sută dă subteranul, restul cariera. Adică, grosul...".

Ne-am strîns mîinile și ne-am despărțit. El, cu oamenii lui spre casă, eu, însoțit de tînărul inginer geolog urmînd să cobor în mină. Pe drum, pînă acolo, în gingia muntelui încerc să „văd" cele pe care mi le descrisese cu lux de amănunte în biroul său inginerul șef al întreprinderii miniere Baia Borșa, Iuliu Lungu. Aerul tare pătrunde cu fibre de oțel în plămîni. Ici colo, fărîme de zăpadă. O „sălbăticie" robustă, orgolioasă aș zice dacă n-aș realiza unde vreau să ajung. Acum intuiesc de ce a ținut să vin aici, la Măgura doi. Ca să văd „amfiteatrul". Cariera, adică.

Schimbul doi începuse deja. Abatajul 64 000. Ștefan Roman, șeful de echipă, mă privește rizînd. Îmi frec mîinile înghețate. De data asta simt că trebuie neapărat să-mi notez, aici și nu în altă parte. Inginerul geolog îmi luminează carnețelul. „Asta este o pilugă... tăiem bîrnele, le ridicăm pe inovație... așa se face perforarea, cam douăsprezece de găuri, depinde de rocă...". Simt că încep să mă obișnuiesc. MIS-ul scoate un zgomot infernal (cel puțin pentru mine). Răspunde la comenzi deși maistrul zice că motorul e cam bolnav. Îi facem loc. Leapădă minereul în rostogol. Răbufnește și se întoarce la locul lui. Pop Coman Ștefan și Gavrilă Basmaschi. Ceilalți doi din echipă. Reușesc să smulgă muntelui cam doispe metri cubi într-un schimb. Ei nu prea vorbesc sau mai bine zis nu vorbesc acolo, înlăuntrul muntelui. Fiecare știe ce are de făcut. Și face. Asta-i legea de fier a echipei. Legea esențială. Ei, da, respectul înțeles ca aerul cli-

Viorel Simpetrean

Continuare în pag. a 6-a

L-am visat pe Marin Preda

moncher, azi-noapte cînd luna prindea să se rotunjească și mereu încremenise în lenea ei de platină, te-am văzut aplecat peste patul îngust în care dorm ca un ostaș neinstruit.

Veniseși îmbrăcat în costumul dumitale cel gri, cu pălăria de cowboy pe cap, cu cămașa strălucind ca zăpada dintîi și chipul avea osteneala călătorului din zori poposind la capăt de drum.

Stăteai deasupra mea, ți-am văzut valurile dioptriilor sclipind aburos în aerul salin și mi-ai zis :

— Ce e nou, Dos Passos ? Ce mai e nou... ?

Ți-aș fi făcut loc să te culcușești în îngustimea patului și, poate am fi dormit amîndoi, țărănește, pe spate, încercînd să nu sforăim, și eu ți-aș fi spus multe lucruri și, mai ales, ți-aș fi răspuns, în parte, la întrebarea pe care cu atîta luciditate mi-ai pus-o.

Ai fost plecat...

Drumurile dumitale, lungi și încîlcite, nu le-a putut urmări nimeni.

Ai fost plecat cu **pașaport legal** și, totuși, ai revenit în noaptea de pluș a mării mele să mă întrebi : „Ce mai e nou... ?"

Vreau să-ți spun, moncher, că la noi totul e bine și că sîntem, în linii mari, sănătoși.

Am fost la Mogoșoaia de întîi mai. Înflorise cireșul japonez, cel din apropierea cavoului, cu frunzele lui roșii ca sfiala fecioarelor. Carmin regal fulgerat de rouă...

Fosta livadă, cu pomii ghilotinați din rădăcină de un ins rămas nepedepsit, părea un cimitir rănit, gata să-și primească candidații la nemurire. Aripa Casei de creație, cea din care te-ai prelins într-o dimineață spre Nicăieri, fără să ne anunți nici măcar pe noi cei aproximativ apropiați dumitale, e în reparație. Meșteri zidari și zugravi au adus var și mortar din belșug. Ezită să înceapă, stînd într-o balcanică espectativă. Geamurile sînt oarbe și nespălate cu dire de lacrimi murdare prelinse pe opacitatea lor odinioară strălucitoare. Salonul în care ședeam la televizor e pustiu. Sufrageria așișderea.

Același paznic înalt și melancolic, cu bunul său simț țărănesc, m-a întrebat sfios unde ești și dacă te vei mai reîntoarce...

Mărturisesc că într-o clipă de halucinație, întorcîndu-mi capul de pe malul lacului văduvit de pești,

Mircea Micu

august 1982

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

MARIUS ROBESCU: «Pielea minotaurului»

Patru volume de versuri (**Ninge la izvoare**, 1967 ; **Viața și petrecerea**, 1969 ; **Clar și singurătate**, 1972 ; **Utopia ninsorii**, 1975), deși deosebit de unitare tematic și stilistic, propunînd o voce poetică distinctă în pofida aparențelor de neutralitate, n-au reușit să-l impună pe Marius Robescu în conștiința criticii. Odată, însă, cu **Spiritul însetat de real** (1978) critica îl descoperă pe poet și-i acordă locul pe care-l merită în ierarhia liricii românești contemporane. Unul dintre comentatorii cărții, Petru Poantă, autor și al unei postfețe ce însoțește antologia cu titlul care îl repetă pe cel al volumului de succes, publicată de poet, în 1980, în colecția „Hyperion" a Editurii Cartea Românească, îl consideră, acum, pe Marius Robescu, drept „unul dintre cei mai valoroși poeți români contemporani" și își descoperă chiar o fișă de lectură cuprinzînd reflecții asupra primului volum de versuri al poetului. O simplă privire aruncată pe bibliografia critică selectivă întocmită de poet la sfîrșitul antologiei sale ne arată că recepțarea critică se află la apogeu în 1978, anul apariției **Spiritului însetat de real**. Ce explică acest interes deosebit ? Desigur că, în primul rînd, valoarea cărții. Deși la o cercetare mai atentă se poate lesne constata că **Spiritul însetat de real** nu marchează o ruptură, prin salt valoric, în creația poetului, ci denotă continuitate și consecvență cu sine. Nou aici este modul mai direct de tratare **a acelorași** teme și obsesii, dezvăluirea, pînă la evidență, a unui program și a unei gîndiri poetice. Preferînd, pesemne, sugestiei, ecorșeul, critica a reacționat în unanimitate favorabil. O altă explicație o oferă titlul cărții. Numindu-și volumul **Spiritul însetat de real** „titlu care intuiește și reprezintă o nouă sensibilitate a liricii românești contemporane" (P. Poantă), Marius Robescu ar pune, cum se zice, degetul pe rană. Flatantă, observația criticului nu este însă în totalitate și exactă. Poezia generațiilor mai noi se arată preocupată de aspectele concrete ale realului, spiritul ei este — așa-zicînd — însetat **de concret**, înfometat de obiecte. Or, **realul** lui Marius Robescu nu este una cu concretul, pe care poezia sa îl cuprinde, pentru a-l transcende. Titlul cărții este, așadar, înșelător. Printre puținii care au observat aceste lucruri, Paul Dugneanu (în analiza pe care o dedică, în cartea sa **Universuri imaginare**, poeziei lui Marius Robescu), reușește cea mai fidelă situare a poetului : „Generalizînd, Marius Robescu se opune explicit sau implicit direcției orfice din lirica de azi (adesea doar simplă manieră sau înregistrare confuză de reminiscențe mitologice), o viziune substanțială încadrată în rama expresionistă. Văzută din alte unghiuri (indice al polisemantismului discursului poetic) **în lecturi orientate oarecum exclusiv de evidența titlului**, această filiație nu a fost sesizată. În pofida enunțului și a poziției mai degrabă statice (diferită de convulsiile dinamismului expansionist), peisajul său se condensează în jurul acelui motiv tipic curentului expresionist „vai, omule". **Spiritul său nu este în fond atît însetat, cît obturat și agresat de real. Dealtfel, natura lui Marius Robescu nu este consistentă, obiectuală, mustind de viață, ci selectivă, chiar ușor convențională, ordonată de un număr de cadre simbol, revelatoare pentru stările interioare și sentimentele poetului" (s.n.).**

Agresiunea realului, îndreptată împotriva unei sensibilități vulnerabile, care se salvează de distrucție prin numirea procesului și reflecție lucidă, constituie și nucleul în jurul căruia gravitează materia poetică din noul volum de versuri al lui Marius Robescu, intitulat, sugestiv, **Pielea minotaurului** (Editura Cartea Românească, 1982). Minotaurul nu mai este monstrul mitologic ce trebuie ucis de un Tezeu mergînd pe firul Ariadnei, ci un alter-ego ascuns în labirintul propriei ființe, pentru a se apăra astfel de temporalitatea ucigătoare. Minotaurul este sinele netrucat, și, de aceea, fragil în lumea fenomenală : „Trezindu-mă din nebunia zilei într-o liniște frățească / Întrebind de tine : tu, unde ești tu ? / Nu aici, nu aproape, nu prin preajmă / Departe. În mine. În mine însumi ca drojdia în vin /. Ca să te găsesc trebuia să dau la o parte trei ani / care n-am fost eu. Pe urmă alți cinci / Pe urmă din nou șapte. Te-am văzut cum dormi / la temelia ființei mele ca un șarpe încolăcit /. Ca miezul cărnii vii / Ce bine izbuteam să fug de mine însumi ! / Cît de plăcută era alergarea printre dinții timpului / ! Știai, vezi bine. Știai cum se termină goana mielului pe cîmpul înverzit : / Cu pielea strînsă de pe trupul fumegînd. / Știai. În mine, tu. Băutul ce nu poate fi dus la gură, / iubitul ce nu poate fi posedat, / Somnul care nu mai poate fi dormit. / Căci nu ești tu însuți faptele tale / ci acela care privește cu milă faptele tale". **(Pielea minotaurului)**.

Cum se poate observa din versurile citate și cum, dealtfel, s-a mai spus, limbajul poeziei lui Marius Robescu este unul de mare austeritate și concentrare, fără a deveni, prin aceasta, arid sau plat. Este evident în poeziile sale un **crescendo** al tensiunii ideatice, concretizat, în planul expresiei, printr-o tot mai mare precizie a cuvîntului ce numește stările poetului. Tropii, totuși, nu lipsesc („Un scut învinețit care își usucă rănile" ; „o păcură neagră curge din vis" ; „toamna asta ca o mănușă din piele de viței" ; „așa îmbătrînește mîndria singură ca o mireasă" etc.) dar, de regulă, poezia, în întregime, construiește o singură imagine, deloc decorativă, ci profund tulburătoare. Ca în această **Geneză**, în care explozia primăverii este văzută ca un ritual erotic : „Priviți cum se suie primăvara în pom / ca o muiere de la țară cu fusta sumeasă / încalecă trunchiul și se cațără tot mai sus / cu genunchii rotunzi și călciîele aspre / încurcîndu-și părul moale în leagăn / printre degetele rășchirate care așteaptă ; / pipăie orbește crestăturile scoarței / apasă greu pe ramuri pierzîndu-și suflarea / departe în adînc se aude bilciitul de seve / trezite de setea cărnii agere în timp / / sute de ochi licăresc și se sparg în coroană / cînd împroașcă lumea puzderia albă de flori".

Astfel de momente contemplative, de tablouri **(Ajun, Statui, Doamna cu hermină)**, agreste sau fin cizelate, sînt răgazuri premeditate în disputa poetului cu sine și cu lumea. În acest context conflictual sînt reluate temele poeziei lui Marius Robescu : **inocența pierdută, iubirea, moartea, poezia.** Copilăria este tărîmul candorii, evocat ca moment al revelației **(Fum)** sau, cel mai adesea, văzut din perspectiva unui prezent necruțător, maculînd iremediabil. Acestei imagini i se asociază, într-un poem remarcabil prin construcție și pertinență, sentimentul morții : „Azi noapte m-a trezit din somn o închipuire plăcută / mi s-a părut că aud focul duduind / în soba din odaia mea / și o clipă am văzut limbile roșii dansînd ; / în atîta fericire nu-mi venea să cred / îmi făceam socoteala / dulce troznindu-mi oasele în așternut / că da, fiecare om are dreptul să țină în sobă un foc / mai ales într-o locuință modernă / unde duhul copilăriei / tremură cu pumnii la ochi într-un colț sughițînd / / fie și numai ca să-și ardă în el / nimicurile goale ale existenței / scrisorile de care acum se rușinează / paginile făcute bucățele / ale atîtor proiecte / și chiar propria piele (de porc) / pentru ca basmul să mai ia o dată ființă ; / nu importă că ai în dreapta, în stînga, în față și-n spate / flori de gheață, numai flori de gheață, / trebuie să privești atent într-o flacără / mai înainte să fii tu însuți / cenușă !". **(Despre foc)**.

Terifiant nu este însă gîndul morții, căci el provoacă doar reflecție și regret, ci realul agresiv, care asaltează ființa, alienînd-o. Foeme ca **Poziția de meditație, Semne distincte, Inspectorul, Iarna astronomică** sînt expresii ale sensibilității ultragiate, aflate în căutarea soluțiilor. Între acestea, tentante sînt **solitudinea orgolioasă a creației. (Epigrama, Ce face poezia, Recunoaștere), înțelepciunea ironică.** („E periculos să ridici pumnul / și să amenințî cerul cu el / e periculos mai ales să ridici amîndoi pumnii / și să amenințî cerul cu ei / / oricînd în această poziție / gravitația se poate răsturna / brusc te trezești zburînd în lună tam-nesam / agățat de pumnii tăi strînși..." — **(Pumnii strînși), autocontemplația în suferință (Inima mea întreită), iubirea.** O iubire, însă, ratată sau neîmpărtășită, în care trăirile sînt doar ale unuia dintre parteneri. Ceea ce rămîne este o copleșitoare singurătate : „Vii și îmi spui un cuvînt cu sufletul rece / spui : am să plec pentru trei zile) / și acolo unde plec o să fac cutare și cutare / și îți legi sub bărbie batista colorată / care-ți lungește chipul / (niciodată nu ți-a stat mai bine / ca în acest cadru oval cu flori de pe vremuri) / / răspund că adeseori am fost fericit / tocmai pe un astfel de timp / timp întunecat, umbros, / am fost fericit fiindcă puterile solare se simt măgulite / și rid în tăcere în adăpostul lor subteran germenii / (despre fizica emoției scriu acum, / un capitol practic dar tu nu știi nimic) / / la revedere / stropi rari zornăie ca alicele în cupola corolelor / vin în cădere liberă întîmplările !". **(Fizica emoției)**.

Mai puțin „spectaculoasă" decît anteriorul **Spirit însetat de real**, dar, cred, mai subtil și mai profund, **Pielea minotaurului** este un volum remarcabil de poezie, iar autorul său un scriitor al cărui glas se aude tot mai puternic și mai distinct.

Valentin F. Mihăescu

ALEXANDRU SEVER: «Eseuri critice»

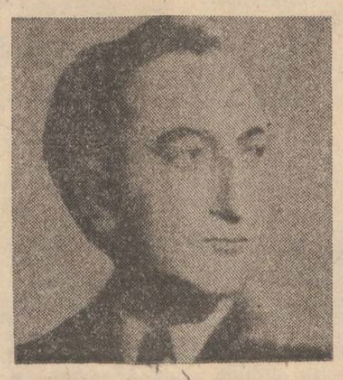

Cunoscut mai mult ca prozator, deși această ipostază ni se pare mai puțin edificatoare — romanele **Cezar Dragoman** (1957) și **Uciderea pruncilor** (1968) acuză schematismul construcției, notabil fiind doar **Cercul** (1968) proză de tip experimentalist-simbolic, Alexandru Sever este în schimb un eseist de marcă. Recentul său volum, **Eseuri critice** (Editura Cartea Românească, 1982) reprezintă o dovadă incontestabilă în acest sens. Spirit viu, asociativ, mișcîndu-se cu ușurință în varii domenii, autorul și-a găsit în această formă terenul ideal de exprimare. Într-o anumită privință eseul este în critică, echivalentul nuvelei la proză ; nu contează atît subiectul cît modul de a-l spune. Și Alexandru Sever posedă acel dar subtil, ca al șlefuitorului de pietre prețioase, de a da o nouă strălucire obiectului deja existent, sau altfel spus, de a găsi monturi incitante, paradoxale unor idei erodate de timp, intrate în inventarul uzului comun. Cine se mai îndoiește astăzi că romanul antic descinde din epopee și că geneza și evoluția lui sînt legate de conștiința individualității, cu termenii criticului, a formării „omului interiorizat"? Nici moartea și dispariția zeilor, adică a sacrului ca factor determinant în plămada romanului, nu mai constituie o noutate. Și totuși, sub pana autorului, aceste teorii se trezesc la o nouă viață, capătă prospețime și acuitate. În „Reflecții despre geneza romanului" realizează o pasionantă istorie a genului ce ne captivează prin ritmul și epica ideilor, prin spontaneitatea comparațiilor și naturalețea tonului, dîndu-le validarea lor critică ; unele dintre ele desigur, discutabile, sau chiar false. Dar nu demonstrația „more geometrico" ne interesează în acest caz, ci dimpotrivă, îndrăzneala și echilibristica afirmațiilor, chiar și atunci cînd sînt riscante, zborul și acrobația ideilor. Vom cita la întîmplare cîteva din aceste inspirate exerciții intelectuale : „Dificultatea cu care se definește Romancierul vine de acolo că, asemeni oricărui erou sfios, modest la începuturile lui, ține atît de mult la obîrșia sa că, fascinat, preferă să-și facă un nume inventîndu-și strămoșii cei mai iluștri, rapsodul și istoricul. Dacă mult timp se face a uita dintre strămoșii săi pe anonimul și pe tot atît de turbulentul geniu al snoavei și spiritului critic popular, aceasta se întîmplă pentru că, în gustul istoricului, preferă să-și recunoască numai ascendența atestată documentar. Un act de naștere semnat de Homer și Herodot e pentru un bastard rău văzut un adevărat titlu de noblețe ; sînt singurii care pot oferi modele scrise, prestigioase, recunoscute, demne de a fi remarcate". Sau „Alice, neputincioasă să se mai trezească devorată de propriul ei coșmar, — este singurul sfîrșit pe care nu l-a putut imagina Lewis Carroll și asta poate pentru că după ce el însuși, scriind cartea, a pășit prin Hadesul logicei clătinate, „de dincolo de oglindă", a preferat să se întoarcă între hotarele sigure și liniștitoare ale inteligenței, unica putere care, inspirîndu-se din structura universului, revendică harul eternității. Gest nespus de semnificativ căci salvează Basmul".

Ceea ce nu înseamnă că întotdeauna întîlnim această fină alianță între concept și expresie. În „Fantasticul fără fior" sau „Romanul geometric", criticul forțează cu mult aplomb ușile deschise, astfel că stilul nu mai poate salva mare lucru din locurile comune ale gîndirii. Autorul nu se simte bine pe spații mici, demersul analitic nefiind prima sa calitate. Dar odată eliberat de servituțile strictei adecvări la obiect, spiritul său îl poartă din nou la înălțime într-un text precum **Mitologia foamei**. Fără a epuiza subiectul, aceasta și este — nu ? — specificul eseului, Alexandru Sever urmărește cîteva din ipostazele motivului în plan mitic, psihic și social. Observațiile sînt pătrunzătoare, nu odată originale, atît în conținut cît și în formă : „Pîntecul, sexul feminin, groapa, hăul sînt prototipurile recipientului infinit. Praznicul nu e decît un fel de a aproviziona mortul pentru eternitate ; pentru a ajunge dicolo, nu este destul a se bucătări pentru mort, mîncarea mai trebuie mîncată ; asistența nu mănîncă pentru sine, ci pentru cel răposat. Cum s-ar spune, mortul mănîncă cu gura celor vii ; praznicul ar fi așadar, instrumentul unei continuități pe care o primejduiește, dar pe care n-o poate suspenda. Pomana este un praznic fracționat, un bir în bucate, un fel de a continua, la date fixate calendaristic, un transfer de bucate dintr-o lume într-alta". De unde criticul trage concluzii paradoxale și, chiar cu umor, o nouă definiție a morții : „A uita să mănînci — această uitare pe care instinctul foamei o face imposibilă, își capătă un sens în moarte. A muri înseamnă a uita să mănînci ; a refuza să mănînci pentru un mort, înseamnă să-l abandonezi în uitare ; infernul absolut este uitarea. Carența amintirii desăvîrșește moartea". În maniera lui Gilbert Durand, autorul dezvăluie dimensiunea mitică și antropologică a fenomenului înfățișînd în cu totul altă lumină, pînea noastră cea de toate zilele. Analiza și a semnificațiilor „diurne", în capitole precum **Belșug, Tacim, De civilitate morum puerilium**, relevă că a minca mult și a ști să mănînci sînt în ultimă instanță, **acte de civilizație**. Memorabile prin plasticitate și ironia implicită sînt și definițiile tacimurilor, a importanței și funcției lor : „Cuțitul este singurul instrument care asociat deopotrivă cu carnea pe care o vinează și cu aceea pe care o supune gurii, aduce la masă principiul violenței. Oricît de domesticit în preajma mesei, spiritul agresiv al cuțitului încă se manifestă în violența tăieturii. Mai pudice lingura și furculița, chiar cînd beneficiază de lucrarea prealabilă a cuțitului, pun în fracționarea și diminuarea bucatelor o discreție care începe cu același refuz al oricărei urme ce face tot misterul trecerii prin apă și a zborului prin aer. Poate că și de aceea cuțitul este singurul instrument din tot tacîmul asupra căruia apasă un nesfîrșit sistem de interdicții". Să recunoaștem că mitologia foamei este un eseu, cu adevărat... savuros.

În „Personaje de la limitele romanului — geniul și sfîntul" autorul este preocupat de statutul „geniului" și „sfîntului" ca personaje literare, constatînd dificultatea de a le reprezenta literar. Cum însă știm foarte bine că literatura este o sumă de convenții acceptate nu văd din ce motive un roman ce are drept erou un geniu, trebuie să reproducă „opera" acestuia. Adoptînd acest criteriu introducerea scenelor erotice în romane, ar fi Doamne ferește !, mai mult decît dificilă, în absența materialului ilustrativ. Căutînd momentele de virtuozitate criticul pleacă uneori de la false premise care-l conduc, respectîndu-i logica, la rezultate, ca în cazul de față, nesperat de spectaculoase. În schimb „Aventurile manuscrisului de la Saragosa" (el este și traducătorul romanului lui Jan Potocki) și „Psihologia exotismului" ne readuc pe terenul ferm al datelor verificabile de unde, apoi, criticul poate să se lanseze fără surprize neplăcute, în zborul asociațiilor, paralelismelor și arabescurilor sale îndrăznețe. Alexandru Sever reabilitează, în cartea sa, eseul ca prilej de încintare intelectuală.

Paul Dugneanu

RENAȘTEREA — PROIECȚII ROMÂNEȘTI

Revigorarea scriitorilor clasici cu ajutorul demersului istorico-literar, revalorizant și ierarhizant, trecerea prin grila metodologiilor interpretative moderne, altfel spus, redimensionarea și plierea lor pe reliefurile tot mai complexe ale conștiinței contemporane, presupune existența unui proces neîntrerupt de racordare a creației la exigențele momentului, de reactualizare perspectivată pe mereu înnoite criterii de apreciere. Proces care, la rîndul lui, demonstrează perenitatea capodoperelor și, în același timp, rațiunea de a fi a istoriei literaturii ca disciplină de sine stătătoare, permanența ei nechestionabilă în contextul umanioarelor. Ilustrări concludente oferă, **exempli gratia**, Renașterea.

O epocă atît de prestigioasă din istoria literelor universale, precum Renașterea, a stîrnit într-adevăr de timpuriu interesul specialiștilor români. Hotărîte, inițial, și de nevoile didactice, lucrările apărute de-a lungul anilor, cu problematică și tipologie dintre cele mai diverse, atestă preocupări statornice și progresive. Numărul, simpozioanelor organizate cu varii prilejuri, al articolelor și studiilor publicate separat în revistele de specialitate sau în volume colective este pe drept cuvînt impresionant. Cîștigurile investigațiilor sesizabile de atîtea ori și la nivelul particularizărilor problematicii, capătă contururi tot mai convingătoare în lucrările de cuprindere mai amplă, dedicate unor genuri sau specii literare ; lirica (E. Papu), teatrul (I. Zamfirescu, O. Drimba) sau drama istorică (I. Zamfirescu), bunăoară. Semnalabile sînt, în acest sens, și capitolele care integrează epoca Renașterii în fluxul creației universale (O. Drimba ș.a.) sau naționale (italiană — N. Façon, Al. Balaci, G. Lăzărescu ; germană — M. Izbășescu; franceză — S. Bercescu; slovacă — C. Barborică etc.). Acoperind necesități în primul rînd formative, istoriile literaturilor străine de mai largă sau mai restrînsă circulație elaborate de specialiștii români, acestea sau altele, învederează firești accente didactice în concepție, organizare și expresie ; care nu exclud, adesea, originale perspectivări valorice și informaționale. Temeinice considerații socio-istorice relaționează diferențiat și generativ de fiecare dată curentele (Umanismul și Reforma) și operele renascentiste cu realitățile epocii.

Atenția universaliștilor români a fost reținută, de asemenea, de marile individualități renascentiste, a căror creație, nu o dată plurivalentă, a însemnat răspîntii strălucite în patrimoniul umanității. Frecvența precumpănitoare a exponenților culturii italiene din epoca revenirii la modelele antichității — Giordano Bruno (E. Papu), Michelangelo (N. Façon), Leonardo da Vinci (O. Drimba), Ariosto (Al. Balaci), Machiavelli (Al. Balaci) ș.a. față de numai Shakespeare (Mihnea Gheorghiu) ori Rabelais (O. Drimba) — se întemeiază explicativ pe întîietatea în timp, amplitudinea și iradierile catalitice în alte zone de spiritualitate ale efloriscențelor filosofiei, artei și științelor peninsulare. Deslușirea genezei și reformularea ideației care configurează operele acestor autentici titani de domeniul exemplarității înlesnesc elaborarea unor sinteze intenționat monografice. Interferînd constructiv, în proporții funcționale, stiluri și metodologii critice diferite, de la itinerarul socio-psiho-biografic la descrierea analitic-impresionistă, istorist-pozitivistă și comparatistă, autorii radiografiază dezinvolt materia din unghiuri multiple care fac posibilă sublinierea trăsăturilor distinctive și fixarea aportului în dinamica progresivă a culturii universale.

Treapta particularizărilor analitice odată depășită, n-au întîrziat să apară încercările generalizante, implicit integratoare ale fenomenului renascentist în perimetrele cuprinzătoare ale istoriei culturii. O tentativă soldată cu rezultate meritorii întreprinde și E. Papu în **Călătorile Renașterii și noi structuri literare** (1967). Cultura întinsă a comparatistului, materială și spirituală, legiferează extinderea privirii interpretative pe suprafețe întinse. Renașterea, moment de vîrf germinativ al culturii moderne, a stimulat de multe ori interesul istoricului literar. Placat mai înainte pe fragmente tematice, o idee ori o personalitate proeminentă, demersul cognitiv va căuta să răspundă cît mai documentat acum la una din întrebările fundamentale : care este factorul hotărîtor al modificărilor de structură din care a crescut spiritul modern ? Se știe că Renașterea segmentează istoria formelor de cultură în două tipuri esențial deosebite. Înarmat cu argumente din domeniul literaturii, E. Papu subliniază, pe de o parte, drept sursă a transformărilor, **spiritus movens**, descoperirile geografice. Pledoaria folosește aria și mijloacele literaturii, intruct aceasta a suferit o deplasare ontologică, perpetuată în ipostaze multiple pînă astăzi. Iar modificarea substanței intime nu se datorește mișcării de idei, ci călătoriilor întreprinse în alte zone ale globului. Integrat într-un spațiu cosmic redimensionat, omul își va schimba propria structură, fapt care va fi răsfrînt și de fenomenul literar. Motivele și temele urmărite evolutiv în literatura renascentistă — geografie și istorie exotice, culoare locală, exacțiunile coloniale, tipul exotic, insula și utopia — subliniază mutațiile intervenite în percepția naturii și în comportamentul existențial, acestea fiind prelungiri ale înnoirilor iscate în structura spirituală. Iată dar că Renașterea, în latura explorărilor geografice repercutate în creația literară, constituie unul dintre izvoarele din care se dezvoltă contemporaneitatea. Dovedirile lui E. Papu în sprijinul acestei idei reprezintă un aport notabil la deslușirea rădăcinilor din care se trage omul modern.

Aceleași preferințe pentru umanismul antichității perspectivează și geneza uneia dintre cele mai solide contribuții de istorie literară ale Z. Dumitrescu-Bușulenga. **Renașterea. Umanismul și destinul artelor** (1975) conține cea mai împlinită imagine, elaborată la noi, a fenomenului renascentist urmărit în spațiul european. Umanismul este considerat ca un curent permanent, născător de filosofii antropocentrice. Trimițîndu-se la izvoarele greco-latine, se definesc caracterele proprii umanismului european în timpul Renașterii. Teoretic, curentul se constituie la noile nivele din sinteza filosofiei grecești — platonism, aristotelism și epicureism — cu cea creștină, a raționalului cu iraționalul. Rezolvă, într-o mixtură de valori vechi și noi, probleme filosofice și teologice, cosmologice și antropologice, etice și estetice, afirmînd încrederea în cutezanța omului convins că va învinge destinul prin virtute și perfecționarea facultăților sale pentru realizarea deplină a personalității prin studiul surselor clasice și al naturii nedescoperite. Umanismul rinascimental are marele merit de a fi reîmpămîntenit valorile culturii antice, marcînd începutul elaborării unei filosofii cu puternice prefigurări raționaliste. Varietatea și procesualitatea fenomenologică sînt ilustrativ înfățișate în capitole compacte, privitoare la poezie și artă, la literatura platonizantă și la cea burlescă, dezvoltate în epoca Renașterii sub înrîurirea filosofiei umaniste, vrăjmașă declarată a păgubosului **hybris**.

Străduințile universaliștilor, plăcate pe Renașterea europeană, sînt sugestiv întregite de lucrările privind răsfrîngerile umanismului în faza de început a literaturii române. Și în acest caz, diversitatea și numărul studiilor publicate de româniști, cei mai mulți universitari, sînt într-adevăr deconcertante ; bibliografia discuțiilor în jurul **Învățăturilor lui Neagoe...** de exemplu, este pe deplin edificatoare. Celor apărute în periodice li se adaugă volumele cu structură și tematică eterogene, manualele și, la nivele superioare, părțile consacrate literaturii române vechi din istoriile literare (N. Cartojan, G. Călinescu, Al. Piru, G. Ivașcu, I. Rotaru, M. Popa ș.a.).

Contribuții de referință, **pro** sau **contra**, înregistrează îndeosebi cercetările întreprinse de specialiștii consacrați în epoca veche a literelor în jurul **Învățăturilor lui Neagoe..** De un indiscutabil interes științific este **Probleme de bază ale literaturii române vechi** (1972) de I.C. Chițimia. Aducînd în sprijinul unei argumentări precumpănitor istorist-comparatiste numeroase informații și interpretări inedite, autorul propune rezolvări documentate ale multor semne de întrebare privind momente însemnate opere și personalități din prima vîrstă a culturii românești. Cronicarii moldoveni, cărțile populare sau **Învățăturile lui Neagoe Basarab...** sînt tot atîtea prilejuri pentru a sublinia, direct ori mijlocit, reverberațiile umaniste la noi și, implicit, în zona sud-est europeană. Tot așa, V. Cândea, în **Rațiunea dominantă** (1979), reconstituie cîteva portrete de cărturari care marchează trecerea de la medieval la modern, prefigurînd intenționat o posibilă istorie a umanismului românesc ; ca să nu ne referim expres decît la acestea. Volumele de acest fel și studiile aprofundate semnate de D. Simonescu, P. Olteanu, Gh. Mihăilă, D. Zamfirescu, D.H. Mazilu și de foarte mulți alții pun convingător în lumină valorile umanist-rinascimentale ale spiritualității noastre și filiațiile lor cu spațiul universal.

În acest context, un loc aparte îl ocupă investigațiile lui Al. Duțu. **Les livres de sagesse dans la culture roumaine** (1971) examinate din mai multe unghiuri : origine, conținut, destinatari, circulație, valențe etico-estetice etc., constituie expresii ale schimbărilor de lume prin îmbogățirea cu idei și concepte noi de istorie socială, gust, morală și filosofie. Volumul este o particulară introducere comparatistă în istoria mentalităților sud-est europene. În schimb, în **Umaniștii români și cultura europeană** (1974) și în alte studii, evidențiind constante și diferențe majore, autorul alătură fragmentul — mișcarea culturală românească de la îngemănarea secolelor XVII și XVIII — la întreg : umanismul european, și relevă tipul de experiență intelectuală și rolul umanismului românesc în sud-estul Europei.

Imaginea globală a Renașterii europene, aceea care se adună din ipostazierile realizate în lucrările specialiștilor români — universaliști, româniști și comparatiști — este, nu numai în aparență, destul de închegată ; evident, exemplificările puteau fi abundent înmulțite. Aproape toate literaturile, problemele, personalitățile și operele fundamentale își află răsfrîngeri, nu o dată cu competitive tente de originalitate, în studiile apărute. Absența cutărei personalități marcante ori a cutărei teme este întrucîtva compensată de articole parțiale sau de sintezele istorico-literare. Unele probleme în litigiu ori semne de întrebare, care mai stăruie, se datoresc precarității informațiilor încă deficitare în anume planuri. Multe din lacunele de acest fel, asemenea inegalităților privind contribuția diferitelor popoare, vor putea fi soluționate în viitor prin eforturile unite ale istoricilor literari, concertate la treapta forurilor de specialitate. Prioritatea nu numai cantitativă a fenomenologiei umanismului românesc în ansamblul lucrărilor despre Renaștere este, desigur, lesne de înțeles.

Stan Velea

CARTEA DE DEBUT

Un alt roman publicistic

În recenzia apărută acum două săptămîni încercam să definesc romanul publicistic. Adaug o serie de alte însemnări menite să contribuie la înțelegerea unei categorii literare bogat reprezentată. De data aceasta pornesc de la cartea de debut a lui Petre Popovici **(Ruptura,** Editura Cartea Românească, 1982).

Frapant este, în primul rînd, caracterul de compilație. Nu doar în textele științifice se poate recurge la compilație, ci și în literatura de ficțiune : ideile altora sînt unite între ele și prezentate într-o montură mai mult sau mai puțin ingenioasă. Asemănarea, apoi, cu articolul de ziar este evidentă : scriitura recurge în mod copios la locuri comune ; scenele „tari", senzaționale, introduse în mod periodic, au rolul de a înviora platitudinea de ansamblu ; dialogurile sînt strict convenționale, perfect previzibile, exprimînd în modul cel mai pedestru cu putință idei banale, fără vreo intuiție a limbii vorbite ; sînt prezentate evenimente în formă brută, nenuanțate în vreun fel subiectiv ; nu este țintită emoționarea cititorului, ci informarea lui în legătură cu unele teme ale prozei ; personajele sînt clar configurate de la bun început (în această ultimă privință există cîteva excepții, asupra cărora voi reveni). Iată un exemplu de dialog cu „panseuri" : „— Te ții bine ? m-a întrebat Maria. Vezi să nu scapi cumva bara. — N-ai nici o grijă, i-am răspuns și m-am lipit de spatele ei, ca și cum simpla atingere a trupului înfierbîntat ar fi fost de ajuns să mă țină acolo, pe scara mașinii, unde chiar și am rămas toate cele trei stații, pînă cînd am coborît. — Mie îmi place grozav să merg pe scară, mi-a spus Maria, în timp ce ne îndreptam spre casă. — E destul de periculos. Se întîmplă mereu accidente, i-am răspuns. — Se întîmplă atunci cînd nu-ți place, cînd nu dai importanță lucrului pe care-l faci. Dealtfel, e bine să dai importanță oricărui lucru, să nu lași nimic la voia întîmplării. — Ce are întîmplarea cu ce discutăm noi ?! am întrebat-o mirat. — Întîmplarea are și ea rolul ei, nu crezi ? — Nu. Este exclusă în asemenea cazuri. — N-ai dreptate. — De ce ? — Vezi tu, nu știu cum să-ți spun. De multe ori întîmplarea joacă un rol mare în viața oamenilor".

În ce fel este semnificativă o asemenea scriere ? Ea prezintă interes mai ales pentru autorul ei. Este o carte pentru sine, prin a cărei publicare cineva își argumentează propria importanță. Apariția unor asemenea cărți este un semn de democrație editorială ; orice om care stăpînește într-un mod convenabil limba română poate să publice, în cele din urmă, o carte. În literatură diletantismul nu este prea nociv, fiindcă produsele lui se autoelimină foarte repede. Este bine, totuși, să nu uităm că actul de a scrie literatură validă presupune o calificare nu tocmai ușor de obținut.

Semnificația romanelor publicistice este, în primul rînd, sociologică. Dar din punct de vedere literar ? Cărțile de acest fel sînt efemere, neavînd consistență estetică. Un anumit rol literar joacă, totuși. Este un rol care poate fi înțeles tot prin analogie cu natura articolelor de ziar. Ca și prototipurile sale de mai mică întindere, romanul publicistic „sprijină" romanele autentice pe care se întemeiază. Mie, de pildă, **Ruptura** mi-a amintit de **Intrusul** lui Marin Preda. Ceva dintr-un articol de critică literară ce susține un mare roman se regăsește deasemenea ; repetînd într-un mod simplificat, jurnalistic, structurile unei (unor) cărți, le întărești, poate, forța de penetrație în conștiințe.

Încă două precizări. Romanul publicistic apare întotdeauna sub forma unei simplificări a literaturii pe care se întemeiază. Așa fiind, el are înfățișarea unei cărți **ad usum Delphini**, a unei scrieri „pe înțelesul tuturor". El conține o literatură emasculată. În al doilea rînd, de semnalat un specific mecanism de dilatare, care este vizibil aproape în toate cazurile. Autorul de roman publicistic pornește de la o schemă simplă, rezumabilă în cîteva fraze. Pentru a obține dimensiuni acceptabile ale scrierii sale, el trece cu obstinație la umflarea schemei. De aici impresia de text dilatat.

În legătură cu acest procedeu al dilatării, semnalez și unele calități ale romanului de debut al lui Petre Popovici. Se pare că episodul final al cărții, unde se relatează esecul unei relații amoroase ce părea a se îndrepta în mod inexorabil către o căsătorie banală și deci fericită, ar fi putut să devină o bună povestire. Naratorul are un mod interesant de a se speria de ideea unei legături legalizate, iar Maria, iubita sa, manifestă orgoliul grecoi al unei personalități hiperperseverente. De reținut felul neașteptat, dar feminin, în care Maria pedepsește inconsecvența iubitului său. Cîteva aspecte atrăgătoare, dar cu totul insuficiente pentru un roman de două sute de pagini.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **COMENTARII DE „SUBSOL".** Un inedit procedeu exegetic este acela inaugurat de N. Steinhardt în „Viața Românească" (nr. 5), cu prilejul unui articol polemic în apărarea lui V. Pârvan. Eseistul își dezvoltă observațiile în comentarii de „subsol", care aci îi sprijină mecanismul de argumente, aci îi face și mai confuz. Jocul falacios de oglinzi dă efecte absolut simpatice. În „text", **N.** Steinhardt observă despre E. Lovinescu : „autor fecund, cuget viu și **comprehensiv, caracter ferm și onest"** (s.n.) ; la „subsol", notează despre portretul pe care E.L. îl face lui M. Dragomirescu : „Cazul M. Dragomirescu, rău oțărît, nu știrnește mirarea : **rivalitate profesională** (s.n.) iar tonul e degajat dojenitor ; **violența** (s.n.) e pur verbală etc. etc. Vasăzică, un „caracter ferm și onest" care caricaturizează din... „rivalitate profesională". Mai departe, fiind vorba de P. Zarifopol care îi acuza pe V. Pârvan de „daco-romanism", **N. Steinhardt** comentează la „subsol", bătrînește : „Ehei, să fi trăit Zarifopol încă vreo cîteva decenii !". P. Zarifopol scria aceasta în 1934, „cîteva decenii" însemnează momentul cultural de azi. la ce anume se referă N. Steinhardt ?

■ **ÎNVENTAREA FALSELOR PROBLEME.** Un comentator al actualității culturale, N. Irimescu, consemnează, în „Cronica" (nr. 29) masa rotundă dedicată, nu demult, de „Luceafărul" „spiritului civic în literatura română". Cititorul care urmărește fenomenul literar a citit, **la momentul respectiv,** acea dezbatere și este, ca atare, în cunoștință de cauză ; el cunoaște că acolo nu s-au dat note bune și note rele, ca la școală, și nu a rezultat de nicăieri să singurii scriitori contemporani cu spirit civic sînt cei 12, invitați de „Luceafărul". Din nota lui **N. Irimescu rezultă tocmai contrariul și „polemistul"** se simte obligat să noteze că spirit civic au și D.R. Popescu, P. Everac, G. Bălăiță și alții, sugerînd că invitații „Luceafărului" ar fi contestat acest fapt. Din două-una : ori N. Irimescu n-a citit dezbaterea în chestiune ori a citit-o și o comentează tendențios. În ambele cazuri, efectul este dezinformarea cititorului și răstălmăcirea unei acțiuni literare cu scop bine definit.

■ **VĂLMĂȘAG...** Sînt tot mai mulți eseiști care, din grabă ori din alte motive, confundă termenul „devălmășie" cu „vălmășag". Cel mai recent dintre aceștia este Ștefan Aug. Doinaș care încheie un studiu doct, din „Argeș" nr. 3, cu următoarea frază : „În **devălmășia** începuturilor, miturile gîndesc și ideile cîntă". Pentru a înțelege mai bine ce este aceea „devălmășie", ar trebui consultate lucrările școlii sociologice a lui D. Gusti care a explicat termenul cît se poate de clar : este o formă de proprietate foarte strictă, specifică obștilor țărănești.

■ **UN ESEIST TALENTAT.** Un foarte valoros eseist, orientat mai ales asupra temelor de sociologia literaturii, este Adrian Dinu Rachieru, un condei sagace, polemic și expresiv, care, în plus, vădește și o foarte bună stăpînire a noțiunilor fundamentale cu care operează. Cîteva eseuri, mai vechi, apărute în „Contemporanul" și în „Orizont" au indicat, celor ce știu să descifreze talentul și vor să-l reliefeze din peisaj mediocru, apariția unui „sociolog al literaturii" din întîia mînă. Un eseu consistent, „Demetropolizarea culturii — policentrismul cultural", apărut în „Astra" (nr.5), în urmarea unei discuții mai vechi a revistei brașovene, atestă că autorul e și o conștiință prezentă în dezbaterile fierbinți ale actualității. Din păcate, intermitența apariției lor publice întîrzie să imbuneă, după merit, acest nume care trebuie reținut : Adrian Dinu Rachieru.

A.S.

MOROMEȚIANA

Cronologia operei

O simplă privire asupra cronologiei interne a operei ne arată un lucru nu lipsit de importanță : timpul real al majorității romanelor se ordonează treptat între primul și cel de-al doilea volum din „Moromeții". Pe lîngă tendința de a închide opera într-un tot organic în interiorul căruia construcția să devină posibilă în adîncime pe fronturi foarte largi nu putem să nu vedem aici și o revenire obsedantă la primul roman, cel în care condiția de conducător reiese din fapte, nu este urmărită în mod special. Pentru că „Moromeții, I", rămîne, totuși, romanul trufaș al autorului. Cosmosul originar, cel din nuvele, este aici spart cu brutalitate, reorganizat după linii de forță ținînd de o anumită viziune a momentului social-istoric, de anumite afecte proprii, interdicții dirijate, comandamente ale timpului, etc. Prea sărac pare acest Moromete — exclamă cutare critic. Prea aduce numai rele pămîntul pentru țărani — gîndește cutare cititor (iar critica a văzut în asta o propagandă pentru renunțarea la pămînt). Prea se injură mult, prea mult primitivism, prea puțină supunere în această familie, etc., etc. Alți critici remarcă, apoi, că autorul nu-și cunoaște satul întreg, ci numai cătunul a cărui atmosferă o generalizează. Alții se întreabă unde sînt stîlpii de bază ai comunității rurale.

Totuși, în „Moromeții, II" autorul revine asupra satului nu pentru a-și revizui optica ci pentru a se căuta pe sine însuși. Pentru că, dintre lipsuri, tocmai aceasta nu se observă în primul rînd, lipsa autorului. El pare un personaj de basm — Nicolae Moromete — dar în realitate are altă virstă decît micul paznic al oii Bisisica. Este cel puțin de-o seamă cu Paul Stefan din „Delirul". Este, deci, obiectivul aparatului de filmat, conștiința din spatele întregului roman. De ce, atunci, se vede pe sine însuși mai mic decît a fost în realitate ? Pentru a-și declina responsabilitatea ? Se petrece, cumva, drama Moromeților în alt moment istoric decît cel sugerat ? Virsta tinereții va fi acuzată mai tirziu, în „Moromeții, II", dar cum ? Nicolae Moromete nu are nici aici anii pe care ni-i arată autorul — ci trebuie să fie în realitate mai în virstă, bărbat în toată firea, cum se spune. Abia în „Marele singuratic" autorul își prinde din urmă personajul și va elimina în romanele următoare decalajul de pînă acum. În „Cel mai iubit dintre pămînteni", de exemplu, romanul cu cea mai intensă coloratură autobiografică, Victor Petrini are virsta autorului și trăiește timpul lui. Romanul însuși, pe de altă parte, nu depășește, ca timp interior al acțiunii, anul 1967, anul apariției „Moromeților, II". Acesta pare să fie „obsedantul deceniu" al lui Marin Preda, perioada 1955—1967, adică timpul dintre apariția celor două volume din „Moromeții". Or, fuga după sine însuși și dorința de a se vedea mai mic decît în realitate pentru ca responsabilitatea faptelor și a gîndurilor să nu revină deplin asupra persoanei, pentru a exista un timp intermediar între omul care judecă și omul care este judecat — ne arată că gestul primului volum din „Moromeții" reprezintă într-adevăr un „hybris", în conștiința autorului, greșeală pe care o ispășește cu întreaga creație ulterioară. Pe care și-o recunoaște — implicit — dar pentru care nu cere scuze. Dimpotrivă ! Viața omului urmează întrutotul legea hybrisului : „Greșelii vechi îi place să nască mereu alte greșeli la timpul potrivit".

Abia pătrunzînd în interiorul operei găsim resortul intim al acestui drum cu totul aparte, unic în literatura română. Este, anume, vorba despre o urmărire atentă a eului în acțiune. Putem spune, anticipînd concluziile studiului nostru, că toate romanele lui Marin Preda sînt autobiografice și reprezintă dezbateri adînci, interioare, asupra drumului în viață. Autorul își caută undeva în familie o vocație anume pe care o simte : cea de fîntînar — majoritatea romanelor sale fiind parabole pentru această meserie. Tema apare pentru prima dată în nuvela „Înainte de moarte" (se pare că autorul a debutat cu această nuvelă și nu cu „Salcimul", cum declară). Stancu lui Stăncilă, primul soț al Catrinei Moromete după cum reiese fără dubii din „Moromeții, II", este cel care moare pentru că — neinițiat fiind — sapă o fîntînă în spatele casei, descoperă „claustra naturae", secretele apei. El împietrește — ca o stană de piatră (numele este strict legat de destinul personajului) lîngă locul greșelii pedeapsa fiind, astfel, inițiatică. Autorul amintește insistent, în „Convorbirile" cu Florin Mugur, în „Viața ca o pradă", în „Marele singuratic" de o fîntînă care i-a dominat imaginația în tinerețe — dar critica n-a luat în seamă la justa valoare această informație. Călin Surupăceanu, eroul din „Intrusul", este dominat de două destine pe care le urmărește concomitent : destinul zburătorului (prima parte a numelui — Călin, după basmul eminescian ; meșterul vopsitor vrea să-i autorizeze acest nume zicîndu-i „Călinescule"!) — și cel al meșterului Manole („Surupăceanu": tot ce construiește eroul se dărîmă). El este purtat spre șantierul noului oraș de o lumină tainică pe care o vede la un moment dat, de pe turla bisericii, proiectată pe un zid părăsit de mult învechit (ca-n baladă), care este lumina lui. încrederea în vocația lui de constructor. Fiind atras de „funcția" de conducător pe de o parte și de acel „sub-destin", cum îl numește autorul, al zburătorului pe de altă parte, în cele din urmă eroul uită ce vrea — ce trebuie — să facă în viață și aceeași lumină i se revelează cu violență mutilîndu-i fața. Pedeapsa este, de asemenea, inițiatică — iar eroul nu va mai putea fi niciodată conducător de mase (cei mutilați pierd acest drept : domnitorii noștri, de exemplu, pentru a tăia pretențiile la tron ale rivalilor îi prindeau și le tăiau nasul). Victor Petrini reprezintă singura formulă în care eroul principal al romanului la Marin Preda poate „învinge piatra", singurul mod în care Stancu lui Stăncilă sau Călin Surupăceanu pot fi victorioși asupra lor înșiși. Pedepsele pe care le îndeplinește el sub pămînt și la suprafața pămîntului îi dau dimensiunea reală a „destinului" ce-l domină. „Centrul" orașului care în „Moromeții, II" era infestat de un șobolan, de exemplu, este dezinfectat (la propriu) și văruit în „Cel mai iubit dintre pămînteni". Centrul, în general, către care tindeau eroii moromețieni este abandonat în favoarea marginei. Iată cît de absurd este să-l considerăm pe Victor Petrini un învins cînd, în consens cu întreaga operă, el este singurul învingător posibil. Opera are, astfel, o viață internă mult mai vie decît învelișul exterior, o problematică socială mult mai puternică decît una politică. Prin atitudinea de trufaș în afară omul cere dreptul de a fi cumpătat în interiorul ei.

Problema conducătorului este privită, astfel, totdeauna dintr-un punct de vedere anumit ; ca posibilitate exterioară de a conduce în continuă contradicție cu dispoziția interioară, cu vocația de constructor. Această vocație însăși nu se poate desfășura la Marin Preda într-un anonimat liniștit : Călin Surupăceanu nu rămîne izolat deasupra orașului să-și urmărească lumina tainică ci aleargă în aglomerația noului șantier unde așteaptă ca „destinul" să-l poarte de la sine spre realizare. El nu se izolează ca meșterul Manole. Este un paradox al operei și, probabil, unul al vieții omului — pentru că un conducător își manifestă calitățile în legătură cu oamenii din jur, dar unui constructor îi este suficientă materia pe care o prelucrează în „marea lui singurătate". Un paradox etern, însă, creator — pentru că propensiunea către viața de conducător se dezvoltă din disponibilitatea interioară, profundă, către construcție, și nu invers.

Nicolae Georgescu

O axiomă ignorată

Stancu lui Stăncilă sapă o fîntînă în grădină, pentru ca nevastă-sa să nu mai care apa de departe ; cu această ocazie se îmbolnăvește de plămîni. Apa este bună, toți vin să ia apă de la ei, stricîndu-le grădina, pe care de altfel trebuie s-o vîndă pentru a plăti doctorului și doctoriile. Iată așadar, o schemă a eșecului, a inutilității ciclizate, o ironie a inițiativei umane. Acesta ar fi fondul cel mai îndepărtat al povestirii, care prezintă retrospectiv evenimentele amintite, petrecute în urmă cu un an : pentru că povestirea se numește **Înainte de moarte** și relatează, dacă ar fi să ne luăm după titlu, ultimele momente ale unei vieți.

Să vedem în ce constă existența de dinaintea morții lui Stancu al lui Stăncilă. Omul are toate simptomele unei maladii pulmonare avansate și prozatorul le indică precis și laconic, fără să parvină la insistența naturalistă. Ca și în alte situații, fenomenul tipic stării de criză sau de modificare, este înstrăinarea, pe care deja prima frază o indică : „Stancu lui Stăncilă înțelegea că e pe moarte ; că stă întins pe o velință vărgată la umbră și zace". Iată înstrăinarea de propria existență, depărtarea de sine, dedublarea, obiectivarea, cum se întîmplă cu Vasile Catrina din **Colina**, sculat din somn, sau cu Dugu îndrăgostit și trăindu-și trecerea de la o poziție social-afectivă la alta. Alte elemente reprezintă starea de epuizare fizică a omului, ar aparține fondului povestirii, nivelului natural și obiectiv de înțelegere și acceptare a stării. Importantă este însă confruntarea cu moartea, poziția față de această realitate inexistentă.

Primul lucru interesant îl constituie viziunea inițială despre moarte a celui care este pe moarte. Omul nu se teme de moarte, ci de lipsa de precizie a momentului morții. Viața omului este făcută din lucruri relativ nete ; ele sînt determinate prin voința și reprezentarea umană. Moartea ca scadență nedeterminată este ceea ce-l deranjează pe țăranul Stancu lui Stăncilă, pentru că el înțelege să introducă moartea într-un ritual normal, al vieții. Moartea este o problemă gospodărească, presupunînd anumite preparative și criza sa provine din faptul că-și va priva nevasta de ajutorul său în viață și pentru că nu-și va putea organiza moartea. Iată, de pildă, monologul incoerent prin presiunea crizei provocată de incertitudinea morții ; pasajul monologat are caracterul exploziv, incoerent știut : elemente bilanțiere, agonice sînt aglomerate cu cele privind incertitudinile imediate, cu dorințele imediate, într-o confuzie perfectă. Doctorul vine și muribundul își exprimă în același fel criza. Doctorul vine, dar pare a dori să plece ; bolnavul îl oprește.

Tirada este similară celeilalte. Direcția ei principală este însă paradoxală. Ceea ce muribundul pretinde doctorului nu este salvarea, vindecarea, ci prognoza exactă a morții. Iată o răsturnare gravă și în același timp absurdă — deci comică. Muribundul se roagă lăcrimînd de doctor să-i satisfacă dorința : doctorul intră în convenției și-l anunță ca va muri în toamnă, odată cu schimbarea sîngelui. Acum intervine șocul, reacția inversă, imprevizibilă : muribundul ar trebui să fie satisfăcut cu această informație, dar reflexul său este invers, de furie explozivă, de negare a competenței celui implorat în privința preciziei.

Povestirea prezintă doi timpi, dezvoltînd într-o sinusoidă alternanțele acceptării unei situații fatale. Mai întîi, apare consolarea, în privința morții, în legătură cu care se pretinde numai exactitatea temporală, din motive logico-pragmatice ; apoi, cînd precizarea este oferită, se manifestă contestația acestei exactități și a oricărei competențe. Cei doi timpi sînt dezvoltați prin două ipostaze extreme ale tonusului vital. Prima este aceea a epuizării. Poziția capului indică din loc în loc starea muribundului : „Acum stă sub dud, la umbră, cu capul dincolo de căpătîi"... „Se sprijini în cot și stătu cu capul atîrnat"..." „Omul stătu un timp nemișcat, apoi capul îi căzu pe căpătîi"... „Se sculă obosit cum nu se mai simțise niciodată și, încercînd să se ridice, coardele mîinilor îi tremurau și nu putu ; se lăsă iar pe căpătîi". Din această stare de epuizare, se declanșează brusc, o explozie demențială : „Stancu lui Stăncilă ridică deodată capul aprig ca și cînd urmele boalei sau chiar boala ce-l trîntise la pămînt, ar fi pierit. Oasele mîinilor i se încordară și vinele gîtului îi ieșiră prin piele. Se rostogoli de pe așternut și-și înfipse ghearele mîinilor în țărînă, năpădindu-l sudoarea, udîndu-i părul capului într-o baie de grăsime. Se alătură de trunchiul dudului, îl luă în brațe șingerîndu-și unghiile, și cu dinții începu să roadă gemînd scoarța zgrunțuroasă și neagră a copacului". Explozia e imprevizibilă ; ea se naște din starea anterioară de vacuum în care personajul revine, cu un nivel energetic încă mai scăzut decît înaintea exploziei. Această manifestare a țăranului și a omului în genere, anticipă explozia finală, în prezența doctorului, care se naște, de asemenea imprevizibil și aparent din nimic. Așadar, două explozii, una anticipînd-o pe cealaltă ; este procedeul de dezvoltare a unui conflict și de anunțare a unui final specific aproape tuturor povestirilor lui Marin Preda. Și care ar fi atunci finalizarea ? Variantele ei sînt destule, prin nedeterminarea finală. Povestirea se numește **Înainte de moarte ;** ar urma deci, moartea, printr-o completare a consecvențelor. Dacă după prima explozie care este în mic o reprezentare a celui care închide povestirea, dacă nivelul energetic al personajului este atît de scăzut după prima explozie, el va scădea la zero după a doua. Aceasta ar fi o interpretare posibilă. Altele nu sînt imposibile. O remarcă a doctorului și o contrareplică a bolnavului ar putea complica lucrurile. Doctorul afirmă că moartea este ceva care vine după cum simte cel ce moare ; muribundul dă replica : „Dar după cum simt eu, trebuia de mult să fiu în pămînt". Care este atunci explicația supraviețuirii ? Există indiciul vreunei speranțe ? O altă mică precizare privind comportamentul doctorului înaintea indicării termenului morții, poate oferi o altă sugestie : „Doctorul se uită mult timp la el, fără să scoată vreun cuvînt, apoi ochii rătăcira peste grădină și de cîteva ori o lumină vie îi străluci peste chip. Lăsă capul în jos". Urmează precizarea morții, și reacția muribundului. Ce înseamnă această **lumină vie ?** Poate indiciul unei probe psihologice la care bolnavul este supus ; poate un procedeu terapeutic indicînd tactul și subtilitatea psihologică, avînd drept scop să trezească dorința de viață în omul care crede că deja este mort.

Și toată această dispută în jurul morții de pe pragul morții, se dezvoltă în registrul unei atrocități umoristice ; povestirea are în ea ceva din brutalitatea sănătoasă a unei comedii **rosse.** Omul încearcă depășirea situației definitive printr-o răsturnare comportamentală, care nu e mai puțin una de viziune. Prin aceasta, povestirea prezintă structura unei anecdote și a oricărei dezvoltări comice bazate pe o succesiune de situații antinomice. Dar schema comicului anecdotic este umplută cu o substanță tragică, marcată de moarte, criteriul absolut al axiologiei occidentale. Povestirea mizează deci pe un dublu efect : pe de o parte, pe delectare, pe de alta pe potențarea gravității situației umane decisive. Nihilismul și consolarea, iluzia și suspiciunea se adună și se completează în mod tulburător : situația ultimă e a disperării violente și a optimismului disperat. În **Caligula** lui Camus, personajul principal este ucis în final ; precizările de scenografie și ultima replică a personajului sînt :

„Oglinda se sparge și în aceeași clipă, prin toate ușile, intră conjurații înarmați. Caligula îi întîmpină cu un rîs semințit. Patricianul bătrîn îl lovește pe la spate, Cherea — drept în față. Risul lui Caligula se preschimbă în horcăieli. Lovesc cu toții. Într-un ultim hohot, rizînd și horcăind Caligula urlă :

— Tot mai sînt viu !"

În **Fiecare moare singur** de Hans Fallada, bătrînul care a încercat să dezechilibreze universul concentrațional nazist, urmează să fie decapitat. El își poate anticipa execuția printr-o capsulă cu otravă : omul păstrează capsula în gură pînă în ultima clipă, este decapitat și capsula îi cade din gură. Iată cîteva variante ale vieții pusă în termenii ei ultimi. Într-o povestire avînd simplitatea unei anecdote, Marin Preda reactualizează o axiomă ignorată și de aceea tulburătoare : înainte de moarte se află încă viața.

Marian Popa

Salcimul

Călătorește un salcim înflorit
un salcim înflorit peste pămînturi umblă
umbră de lumină
din omenească mireasmă

cum l-a sădit în sufletul oamenilor
și-a crescut între coaste inimă albă
explodînd pe umeri floare de cerneală
ca o flacără ocolind securea de brumă

desenată-i floarea ca o palmă
floarea salcimului de toamnă de vară
cu aerul vieții pentru totdeauna

salcimul acesta înfipt în adîncuri
ca o rază abia bănuită
cînd arde pămîntul și se usucă
el rămîne singuratic și alb
gura lui verde e cîntecul

Ion Iuga

Marele singuratic

Un suris deschis, alunecat aproape instantaneu într-o oază de fericire, ca un riu de munte tumultuos, desprins din chingi și răsturnat brusc, vijelios și apoi domolit în liniștita Mare. Așa l-am văzut, pentru întîia oară, pe Marin Preda.

Era 1 iunie 1966. Pe Bulevardul Magheru, zăpușeala orei de prînz teroriza asfaltul și alaiul, care, costum-cravată-rochii lungi, părea o provocare la adresa străzii. Absent la cele din jur, sau poate numai aparent absent, scriitorul trăia o bucurie interioară, secretă, fiind într-o companie agreabilă. Înainte de a-și da seama însă, alaiul l-a inconjurat și lumea sa interioară i-a fost tulburată. (Ulterior aveam să aflu că i-a făcut plăcere). Revederi, recunoașteri, aduceri aminte, toate într-o învălmășeală fără rost atunci, cu sens apoi, dorința celor din preajmă, revărsată peste o vagă și copilărească reticență a sa, motivată stingaci prin „obligații vestimentare de protocol", deveni curînd dorința lui, a campaniei agreabile ce îl insoțea.

Ne-a părăsit, totuși, pentru o oră, ca un secol dus, și lumea îl credea apus, pe drum fără întoarcere, în zare — cămașă în dungi, un pantalon ușor de vară, și licărul de fericire în ochi — un Om plecat într-ale sale.

Dar reveni curînd, tot vesel ; părea fericit. Am păstrat întîpărită în memorie, ca un zinc de tipografie, imaginea aceasta, ca și altele, pe care timpul nu le poate șterge... Dar, l-am văzut, odată, și altfel... ...M-a vizitat, inopinat, într-un amurg de toamnă. Era preocupat, il măcina ceva, n-a vrut să intre în casă. Am renunțat să mai insist, simțeam că se petrece în el ceva ; și parcă tare se grăbea : m-a luat „pe sus", chiar în papuci, către Băneasa. Își iubea Fiat-ul ca pe un copil al său ; atunci, nici nu-l vedea ! „Ce crezi despre viață ?" — m-a întrebat, derutîndu-mă serios. „Ce crezi că e mai important ?"

Am dezbătut, atuncea, mult ; puțin, însă, concret. Simțeam că naște gînduri, că încă nu le definea contururi, că tot căuta ceva. Ceva ce nu găsea ! Treceau în zbor pădurea, drumul, milițianul, nimic nu-l atrăgea. Vorbeam, vorbea ; se asculta pe Sine.

Ca un trăznet a pogorît, aievea, între noi, atemporal, „lumina" pe care o căuta ! Atunci, ne-am reintors acasă. Cu voce gravă, aparent precipitat, dar cald, mi s-a scuzat că nu mai intră în casă. Mi-a zis doar „Am găsit !" și „Mă întorc grăbit să scriu acasă !".

...Rememorez frînturi de viață : manuscrise, cărți întregi nepublicate — „Nu-i încă vremea", îmi spunea —, portretul Tatii, un telefon de la o revistă, care-l deranja — „Nu dau interviuri la o revistă care m-a calomniat !" — și serile de sfat, pierdute acum în timp, trecute în Neant...

Dan Bulgăr

Întîlniri cu Marin Preda

Imaginea scriitorului Marin Preda se va constitui de acum înainte. Primele incercări au și fost făcute într-o carte unde adesea este vorba mai mult despre semnatarii amintirilor decît despre Marin Preda. Autorul **Moromeților** era foarte atent cu reflectarea imaginii sale în ochii contemporanilor. Multe din gesturile lui, dacă nu toate, erau cumpănite după felul cum puteau fi primite de cei din jur. Chiar scrierea atît de prematură a paginilor memorialistice din **Imposibila întoarcere** și **Viața ca o pradă** țin de acest resort. O imagine odată fixată este greu de schimbat. Marin Preda nu voia să dea prilejul stabilirii în legătură cu sine a unui portret care să aibă mai tirziu, la confruntarea cu documentele de retușări. El voia să transmită cititorului un chip al creatorului care să fie cel în care credea scriitorul. În bună măsură, apariția **Vieții ca o pradă** are și această pricină mai puțin vizibilă. Marin Preda era terorizat de gîndul că micile armate ale arhiviștilor, istoricilor literari, criticilor ar fi întreprins după moartea lui o operă de restituire biografică din care adevărul său să fie absent. Marin Preda face parte din categoria acelor scriitori care-și pregătesc cu grijă posteritatea. El avea oroare, ca toți artiștii, de interpretările greșite la care i-ar putea fi supusă opera și în egală măsură și persoana. Este momentul să amintim origina lui țărănească și posibilul ei rol în aceste preparative. În **Imposibila întoarcere,** Marin Preda face o sugestivă descriere a satului. Acolo morții, scrie autorul cărții, trăiesc printre cei vii : cimitirul este la vedere ca un **memento mori** cu o funcție morală puternică. E o lume în care posteritatea nu e indiferentă celor care știu că vor intra în ea. Întrebat o dată de ce s-a grăbit să scrie **Viața ca o pradă,** Marin Preda a răspuns că vrea s-o ia înaintea criticilor care vor face presupuneri în legătură cu viața lui, să-i scutească de false dileme. În plus, a adăugat scriitorul, de ce să ne scriem memoriile la bătrînețe ? Multe lucruri le vom uita atunci. Ele trebuie scrise atunci cînd memoria este încă puternică și faptele nu și-au șters contururile vii. Desigur că în jurul acestor mărturisiri se poate glosa pe tema premoniției, dar asta i-ar fi displăcut, probabil, autorului **Vieții ca o pradă.**

S-a vorbit prea puțin despre atenția cu care Marin Preda și-a urmărit ctitiva înaintași. Nu este vorba aici despre opera lor, pe care neîndoielnic o citise măcar în parte, ci de cercetarea conduitei lor sociale, scriitoricești. Marin Preda era acut interesat de poziția, de atitudinea, de rolul scriitorului în societate. Una din marile lui dezamăgiri, înregistrată în **Viața ca o pradă,** se referă la un scriitor care nu întinde mîna teleormăneanului mai tînăr, viitorului confrate, care-i solicită ajutorul : e vorba de Nichifor Crainic. Intră în această dezamăgire nu numai insatisfacția nereușitei ci și contrarierea pe care i-o produce reacția lui Nichifor Crainic. Acesta nu proceda ca un scriitor ! Imaginea pe care tînărul Marin Preda și-o formase despre ce trebuie să fie un scriitor, cu origine țărănească pe deasupra, este contrazisă.

Cu o intensă curiozitate l-a privit întotdeauna Marin Preda pe Tudor Arghezi. Dinamica socială și totodată scriitoricească a acestuia l-a captivat. Nu vedea în Tudor Arghezi un model pentru sine, deși felul în care autorul **Cuvintelor potrivite** își impunea condițiile de colaborare le-a reținut ca pe un mod de a întretine respectul pentru munca și tagma scriitoricească. Dar curiozitatea lui nu se oprea aici. Semne de întrebare i-a ridicat prin stabilitatea și succesul său social, Mihail Sadoveanu. „Cînd eram tineri nici nu ne uitam la Mihail Sadoveanu. Pentru noi era un scriitor desuet ca și decedat. Voiam altă literatură. L-am văzut odată într-o librărie. Răsfoia niște cărți, era îmbrăcat într-un costum la două rînduri vărgat. Un domn oarecare. Îl consideram terminat. M-a ajutat

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

L-am visat pe Marin Preda

Urmare din pag. 1

de lîngă debarcaderul cu scîndurile smulse, te-am zărit, parcă, strecurîndu-te spre Capela Domnească, mergînd îngîndurat, cu mîinile la spate.

Am vrut să te strig, dar era lume în jur și, uitîndu-mă spre lăcașul în care s-au zămislit atîtea strălucite cărți ale literaturii române, glasul mi-a înghețat și am tăcut rușinat.

Mai tîrziu, rugîndu-mă de paznicul care deține cheia intrării principale, am intrat în hol și am urcat scările spre odăile văduvite de orice mobilier.

Am auzit glasuri de demult și chiar în fața camerei dumitale m-am fost oprit.

Deși ușa era deschisă, adică descuiată, am împins-o ușor încercînd să te disting între umbra pereților albi.

Camera era absolut goală. Nici masa la care ți-ai mai fi scris romanele, nici fotoliul în care te odihneai din cînd în cînd golit de puteri, nici nimic din farmecul ei de odinioară nu mai era. Un sanctuar prădat sau mutat în grabă mare...

Un ticăit straniu se auzea din pereți. Mă gîndeam că, poate, ți-ai zidit ceasul cu capace de aur sub tencuială, lăsîndu-l să măsoare întoarcerea dumitale imanentă.

„Orice casă țărănească, ziceai dumneata, are un ceas..."

Acum doi ani, cineva neavizat, care dormise în camera din care tocmai te călătorișesi, s-a trezit la miezul nopții sufocat de miros de tămîie și busuioc și, nemaiputînd să doarmă, s-a mutat în altă odaie.

Atunci, am scris această ciudată întîmplare și m-am gîndit că acea cameră cu geamurile dînd spre incremenirea parcului închipuit de Martha Bibescu, ar fi putut fi păstrată pînă la reintoarcerea dumitale.

Poate c-ai fost acolo și-ai dat ocol în plimbarea dumitale nocturnă și, negăsind pe nimeni, ai migrat spre alte zări.

Asta e tot, moncher !...

M-ai căutat la mare, deși marea nu ți-a plăcut niciodată, și, aplecîndu-te deasupra patului meu, la ceasul somnului dinspre ziuă, m-ai întrebat cu glas șoptit „Ce mai e nou, Dos Passos ?"

M-am sculat și am ieșit imediat pe terasă, nu mai știu dacă erai lîngă mine sau dacă chipul dumitale se strămutase sus pe neclintirea bolții, sau poate era numai luna împlinindu-se.

Ultimii pescărușI, neotrăviți de poluarea civilizației trepidante, se roteau anemici deasupra mea și, în dimineața sfințită de răbufnirea solară, te-am invitat încă o dată să te culci în patul îngust de soldat neinstruit în care dorm.

N-ai vrut...

Ai rămas să călătorești pe meleaguri nevăzute nouă, stranii și îndepărtate, incredibil de îndepărtate, sau pe malul lacului de la Mogoșoaia bîntuit de fantoma Domnului decapitat.

Umbra dumitale o voi vedea-o multă vreme plimbîndu-se pe aleile presărate cu ninsori florale....

Nici nu știu dacă m-ai vizitat sau nu, dar mi-ai zis :

— Dos Passos, peste cîteva zile împlinesc șaizeci de ani...

Am rămas încremenit ca un ogar mirosind urma vînatului rivnit prin mătasea aerului purificat de patimi. Curat ca un voal de mireasă...

Apoi, escaladînd balconul, te-ai fost topit spre picla mării bolborosind în valuri înspumate, și-ai zis :

— Scrie-mi la Post-restant !

M-am conformat !

Pe data de patru august, (ținînd cont de rapiditatea poștei autohtone), ți-am trimis o telegramă la Mogoșoaia. Mi s-a confirmat că a fost predată. Era semnătura dumitale pe talonul de primire...

Bănuiesc că în cinci august, reintors din peregrinările-ți celeste, vei fi stînd iar într-un jilț de nuiele, cu fața întoarsă spre lac, cu spada soarelui în amurg atîrnîndu-ți deasupra crestetului, dumneata care te simțeai atît de bine în postura de **Mare singuratic,** și rizînd la ceasul fantomelor ce părăsesc Palatul migrînd spre Istanbul, vei ciocni cu dumneata însuți o cupă de șampanie exclamînd :

— Hai, să trăiești, Marine !

Doi îngeri albi rătăcitori, și răsărînd din boschete mirositoare, îți vor aduce celebrul baston încrustat cu migală de un cititor fidel.

Leii de piatră adormiți în scurgerea vremii, cu coamele lor perforate de vînt și de ploi, sculîndu-se din întepenirea anilor, vor urca tiriș spre camera cu numărul șase să aprindă cu fulgerul ochilor șaizeci de luminări, după care se vor întoarce în eterna lor captivitate. Așteptînd pînă la măcinare...

Atunci, mă voi strecura pe terasa pustie, firesc, ca și cum ieri ne-am fi fost despărțit, și-am să-ți urez cu inima mea curată de ardelean :

— La mulți ani, Marin Preda ! ...

— Hai, să trăiești, Dos Passos...

Și vom bea cupele pînă la fund, ascultînd glasuri de demult și strigătul straniu al păunilor înspăimîntați de căderea nopții...

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» — În județul Dolj

Trei zile doljene

Echipa „luceferistă" care ar fi trebuit să plece pe 26 iulie în județul Dolj, era inițial mai numeroasă decît aceea care a plecat în cele din urmă. Mihai Ungheanu a fost chemat, în ultimul moment, în juriul Concursului de creație cinematografică de la Costinești, N. Ciobanu s-a deplasat la Constanța iar Cezar Ivănescu a rămas, ca întotdeauna, „consemnat" la redacție ca să se îngrijească de numărul viitor al revistei. Așa încît, la Craiova au ajuns numai trei reprezentanți, Nicolae Dan Fruntelată, redactorul-șef al „Luceafărului", Ion Gheorghe și Artur Silvestri ; ca și în alte dăți redacția „luceferistă" se răspîndise „pe teritoriu", fidelă ideii ei de a ieși din birouri și a întîlni creatorii tineri „la fața locului". Triumviratului bucureștean i se adăugară mai mulți simpatizanți craioveni, colaboratori statornici ai „Luceafărului", așa încît în cele trei zile de întîlniri cu „cenacliștii" doljeni formația „luceferistă" s-a întărit cu forțe locale unele de calibru greu : Ilarie Hinoveanu, directorul editurii „Scrisul Românesc", C. Dumitrache și St. Tunsoiu, de la revista „Ramuri", Dan-Ion Vlad, redactor la „Scrisul Românesc", Ioana Dinulescu, de la „Radio Craiova", poeții Nicolae Petre Vrânceanu, organizatorul „Zilelor Luceafărului în Dolj", Petre Ivancu, Dan Lupescu, N. Negulescu și criticul Ovidiu Ghidirmic. Prezențe consecvente sau intermitente toți acești admirabili voluntari „luceferiști" au colorat în chip hotărîtor „Zilele Luceafărului în județul Dolj".

Întîia întîlnire, aceea cu cenaclul „Orizont C.F.R.", petrecută pe o căldură înăbușitoare, la cîteva minute după coborîrea din trenul de București, s-a produs în sunetul stilizat al melodiei „M-a făcut mama oltean", care răsună în chip de semnal în Gara Craiova. Însă pasiunea pentru poezie este, se vede treaba, mai puternică decît spaima de caniculă și cenacliștii feroviari au fost, atît ca prezență cît și ca valoare, la înălțime. Cornelia Cebucescu-Hristea, Elena Preda, Cristina Mesea, Val. Popescu-Smarand, G. Mărăcineanu, C. Păun, autori de poezii stimabile, Mihai Marcu, prozator, și epigramistul Sorin George Vidoe au dovedit că „Orizont C.F.R." nu e o simplă adunare de cititori de literatură ci un mediu propice adevăratei creații. Alături de poeții craioveni N. Petre Vrânceanu, Petre Ivancu, N. Negulescu și Ioana Dinulescu (care a citit versuri de „laborator", cum ar fi „O femeie — fraged călus"), cenacliștii de la „Orizont C.F.R." au contribuit în chip sensibil la succesul „poeziei" în acea după amiază înăbușitoare. Și spre a întări ideea de colaborare, pe care prezența echipei „luceferiste" o dovedea fără putință de tăgadă, Nicolae Dan Fruntelată a vorbit, cu aplomb, despre „întîlnirile Luceafărului" : „Ce înseamnă aceste întîlniri ? Ele sînt oxigenul nostru, partea vitală a muncii de redacție. Să mergem peste tot în țară, să întîlnim creatori tineri, să le deschidem paginile noastre și să scriem despre ei ; fără aceasta „Luceafărul" nu-și poate îndeplini misiunea pe care o are în literatura contemporană... Așa cum am fost în Ialomița, în Bistrița, la Neamț și în Maramureș, acum sîntem în Dolj ; sîntem aici pentru că trebuie să fim și fiindcă ne place să facem asta". Prefață admirabilă pentru întreaga operațiune „doljeană", profesiunea de credință a lui Nicolae Dan Fruntelată a fost întărită și de Ion Gheorghe, într-una din intervențiile lui inegalabile, presărate cu aforisme („Sîntem o completare a cărților în jurul cărora trăim") și de Artur Silvestri, care a explicat ce este revista „Luceafărul" și ce înseamnă „tipăriturile pe care le patronează ea" (almanahuri, suplimente, poate, în curînd, chiar și volume).

Drumul de a doua zi, către Bechet, pe o ploaie torențială care a făcut, în cîteva rînduri să se risipească pe drum „caravana luceferistă", alcătuită dintr-un... microbuz și un autoturism, trecea printr-o regiune pitorească, de sate risipite în cîmpia olteană, colorată cu păduri mici ca niște machete și cu podgorii uriașe, ca într-o regiune viticolă milenară. Toate creșteau însă pe dune, cine ar fi coborît de pe asfalt ar fi simțit pantoful intrînd cu talpa într-un foarte fin nisip pe care omul îl învinsese prin sforțările lui civilizatoare. O lume întreagă ieșise din nimic, ca și, de altfel, admirabilul cenaclu de la Bechet, o emoționantă „școală poetică" rurală unde activează autori cu volume publicate, scriitori în toată puterea cuvîntului. „Cleosidre", cenaclul „zonal", care cuprinde autori de pe toată fișia doljană a Dunării, este animat de profesorul Ionel Nică, poet stimabil, care ne-a povestit, într-o amănunțită predoslovie orală, ce sînt cenacliștii din Bechet și ce vor ei. Ei sînt autori serioși și citiți și nu vor decît să-și consolideze o mică academie sătească de literatură pe care autoritățile comunei o ajută pe cît pot. Primarul, de altfel, scrie și el, dar, din păcate, lipsea de la întîlnire, secretarul comunal cu propaganda, tovarășa Dobre, este și dînsa o pasionată de literatură, doctora Elena Chițimia, care alergase, între două consultații, la o ședință de cenaclu, scrie și ea poezii de „specialitate", despre „insuficiența cardiacă". La Bechet, comună cu poeți, au citit, dintre localnici George Toma Ofițerescu, Ionel Nică, (o poezie explozivă, peste care a trecut aripa liricii lui Adrian Păunescu), Mitre Arambașa (cu proza „Moș Pîrvu Toboșaru", emul al lui Làncrănian însă cu psihologia oamenilor din „nisipuri"), Nicolae Ionescu, un promițător talent, iar dintre oaspeții craioveni — poeții N. Petre Vrânceanu, Petre Ivancu (foarte aplaudat), Ioana Dinulescu, N. Negulescu, Ștefan Tunsoiu, Dan Lupescu și Ion Pachia Tatomirescu și criticul C. Dumitrache (care a citit cu voce baritonală, de „radio", un eseu despre raportul dintre „viață" și „operă").

Admirabila poezie „Fi-ne-ar grîu", citită de Nicolae Dan Fruntelată, ca și intervenția analitică, de înalt nivel intelectual, a lui Ion Gheorghe, care a și recitat două „elegii politice", au electrizat pe ascultători, localnici sau invitați, contopiți pentru mai bine de două ore, cît a ținut întîlnirea de la Bechet, într-o înaltă camaraderie literară care nu se va uita prea ușor.

De la Bechet la Ostroveni sînt cîțiva kilometri, „călcați", cu mașina în viteză ; aici nu este cenaclu (căci localnicii care scriu literatură s-au alipit la „bechetieni") dar există tradiții populare sănătoase și un mic teatru de vară, în chipul unui amfiteatru grecesc a cărui apariție într-o livadă umbroasă cu plopi pare aproape ireală. Echipa „luceferistă" s-a informat asupra comunei și a tradițiilor ei, semn că „documentările" nu presupun numai întîlniri cu cititorii ci și examene pe viu ale realității sociale în care trăim.

Miercuri, 28 iulie, a început pentru echipa „luceferistă" cu un interviu al criticului Artur Silvestri difuzat chiar de dimineață la „Radio Craiova", dar personalitatea zilei a fost inegalabilul poet și editor Ilarie Hinoveanu, care s-a smuls cu greu de la „editură" spre a însoți „Luceafărul" la Calafat. Văzut dinspre cîmpie Calafatul mai are încă aspectul unui tîrg portuar însă de îndată ce pătrunzi în oraș pricepi că aici totul se preface și, la vechea înfățișare idilică, parcă imobilă de pe vremea războiului pentru independență, se adaugă o lume nouă, o arhitectură de beton și oțel care modernizează orașul și îl face „actual" și simpatic. Înainte de întîlnirea cu cenaclul întreprinderii I.P.I.L.F., echipa „Luceafărului", însoțită de Ilarie Hinoveanu, editorul vital și istoricul pasionat care știe totul despre acest oraș istoric, a călcat cîteva din locurile consacrate ale momentului „Independenței". Clipe de mare emoție și de gravitate etică, sporite și de comentariile înaripate, cu glasul gîlgîit de afecțiune, ale ciceronelui craiovean, Ilarie Hinoveanu.

Cenaclul I.P.I.L.F., animat de directorul acestei întreprinderi, Niculae Păun, un iubitor de literatură și un „profesionist" de toată isprava, s-a prezentat cu numai doi poeți, Ștefan Malmare și Ionel Popa, dar poezia lor civică a demonstrat că doi soliști pot să țină foarte bine locul unei întregi orchestre.

Ei și invitații lor (redactori și colaboratori) au transformat această întîlnire de la Calafat într-un moment al liricii patriotice, al spiritului civic înfățișat în literatură.

Nu a fost însă ultimul moment al „Zilelor Luceafărului în Dolj" căci miercuri, 28 iulie, seara, la „Casa cărții" din Craiova, o elegantă librărie cum sînt puține în țară, s-a produs lansarea volumului „Elegii politice" de Ion Gheorghe (prezentat de Artur Silvestri) și a „Almanahului estival Luceafărul". Nicolae Dan Fruntelată a încheiat, cu un emoționant „speech", aceste trei zile doljene, în care „Luceafărul" a probat că merge alături de literatura tinără, acolo unde, peste tot în țară, se face poezie bună și este o creație de valoare. Fidelitatea față de principii e o însușire de preț a unei culturi, aceste „Zile ale Luceafărului" care consolidează în acest fel o tradiție, demonstrează că în literatura română de azi valorile tinere au porțile afirmării deschise și, între acestea, aceea a „Luceafărului" e dintre cele mai cuprinzătoare.

Catagraf

La Casa cărții din Craiova : lansarea volumului „Elegii politice" de Ion Gheorghe

Sudul

Plouase mult și îndîrjit ca spre toamnă, porumbul primea apa cu săbiile plecate pentru onor, era nevoie de ploaie în Cîmpia Dunării. Mergeam spre sud, spre Gura Jiului, satele semănau cu satul meu din Mehedinți, curți închise spre drum și deschise spre cîmp, acolo e fereastra oamenilor și speranța lor. Bechetul e un cring verde tolănit lîngă Dunăre. Pămînt nisipos, bun de legume, de fructe, de vii, aproape fierbe faima Dăbulenilor. Am întîlnit aici niște oameni tineri, niște oameni frumoși, cu patima poeziei, fără complexul locului departe, erau în gîndurile lor împărați, înțelepțiți de bătaia Dunării și de contopirea ei cu cîmpul, stăpînitori de cuvinte proaspete, de consistența și de culoarea piersicilor uriașe care luminează pe mesele de sărbătoare. Ne-am dus pe urmă la Ostroveni cînd soarele gonise ploaia și am văzut, la căminul cultural, un perete de diplome, dovada de trecere spre cunoștința țării a unui sat sfințit în cîntecul repede oltenesc.

După o zi, aveam doi oameni în gînd, doi haiduci, deplini la suflet și la vorbă, ca două sigilii ale pămîntului lor sudic. Ascultați numai cum îi cheamă și cred că-i puteți și vedea : Mitre Arambașa și Constantin Vîrdaru. Primul, inginer la Bechet și prozator cu vină, al doilea profesor, director al căminului cultural din Ostroveni, un animator total. Pămîntul de la Dunăre, bun și bogat, se sprijină pe astfel de oameni. Și e bine că e așa, și e bine că lîngă ei se adună și trăiesc tineri, în neodihna cîntecului și a poeziei.

N.D. Fruntelată

ioana dinulescu

Pecetea pleoapei tale

În pură noapte naște ochiul tău, supus
la cumpăna dintre amnar și piatră ;
tu stai — prea blîndă rană — printre lucruri,
sus
întemeiază astrul privirilor, inexorabil, vatră.

Și cum mai ruginește sîngele în palide
conducte !
În labirintul ființei își face cuib ninsoarea
de tălmăciri pieziș — primordiale fructe —
din țărm pînă la noi, se desfrunzește marea.

Acoperiș de rouă, lin, o casă
în cîmpul numai floare de mac și de
cicoare —
în delte-ndepărtate, cenușa 'aripilor lasă
pecetea pleoapei tale peste luciri de sare.

Venind către noi din pădure

Își scrie numele pe pereți, pe tavan
cu razele pure din Aldebaran ;
ochiul rebel își iese din minți,
vede fiarele drămuind între dinți —

la umbră, tihnite, cu pleoapele sure —
un semn venind către noi din pădure,
gheara de lup, ocrotitoare
sub frunzele repetate, la disperare

reiterînd conturul acestui cerc închis
cu gîndul, cu fapta ; în cușca unui vis
e adăpost, e bine ca-n miezul unei nuci —
atîrnă aștrii vorbei, sub pajură, năuci.

Sub zodiile pure

Toamna îmi umple forma cu pămînt,
în jurul gurii simt cum se destramă
eterica-mi făptură de cuvînt
ce, verii doar, dăduse vamă.

M-ademeni și mă chemă la sine
zeul cu trup de iarbă fosnitoare
însămînțîndu-mi pleoapa cu lumine
din ce eram, grăunte lîngă mare.

Pînă ajunse valul de pămînt
la tîmpla și la fruntea mea, la sîn —
veni apoi un lup și mă cinsti
cu gheara lui divină de stăpîn,
mă biciui cu lerburi și cu flori,
cu umbra păsărilor călătoare
migrînd în zările difuze
sub zodiile pure, cu stema-n deșărmare.

Epistolă ultra-sentimentală

Curînd, zăpezile se vor abate din drum ; al
să te lepezi de mine —
mă simt de pe-acum haină veche,
netrebuitoare —
o fărîmă de neant se va rostogoli pe șine,
un tren buimac va da buzna la semafoare.

Curînd, steaua străină pe-acoperișul casei
va fulgera,
marea se va schimba la chip ;
în urmă de-ai să privești, vei afla
vîntul înălțînd statui de nisip.

Vînătorii vor trage în fiara plăpîndă —
se va desprinde mîna de pe armă, ușor —
după sărbătoarea petrecută în pîndă,
numele, trupul vor fi ceață și nor.

Poemul a fost scris și citit ; despre
indiferență iau lecții
mă simt de acum un nume într-o carte de
telefon,
oglîndă într-un magazin de confecții —
în colloanele ei își ascute ghearele,
disecîndu-mi amintirea,
Exegetul-bufon.

Spațiu locuit de inorogi

Plutire în derivă, parcă
un spațiu locuit de inorogi —
în ritmul apelor, din arcă,
din ochii-nțeleniți în pești, mă rogi

spre țărm să ne-ndreptăm, ca, în tăcere,
sîngele nostru tînăr, către bucurie
să treacă vămi — a spinilor părere
cînd bate floarea monedă-n veșnicie.

Nu te aud ; din vuturii răzleți
o pană s-a desprins și-acum plutește...
În spațiul locuit de inorogi
versul rostit ne-nlocuiește.

Ostroveni

Așezată la marginea de sud a eternității și a limbii române, între tarlale mănoase de porumburi și grîu, comuna Ostroveni respiră prin 8 500 de suflete aerul devenirii sale socialiste.

După 30 ani de muncă, așa cum ne spunea inginerul Gheorghe Oprescu, ceapeul de aici are o avere de treizecisipatru de milioane lei, 2 300 hectare teren arabil și 300 hectare bază furajeră. Ponderea în sectorul zootehnic o au cele 1 100 de bovine din care 700 sînt vaci cu lapte. Forța de muncă activă a ceapeului din Ostroveni este de 2 300 de sape, unele dintre ele revenite la iarba verde de acasă, prin alte părți găsind-o în ultima vreme foarte uscată. Primarul adjunct al comunei Ion Lungu ne spunea că ostrovenii sînt oameni bogați, dimineața neașteptînd să le cînte cocoșul de două ori în bătătură pentru a pleca la cîmp.

Înțelegînd că pe lotul personal legumele sînt valută forte, ei pun tomate și le contractează cu statul pentru a fi livrate la export. Astfel, anul trecut au livrat la export din grădinile personale, peste 200 tone, iar anul acesta sînt premise pentru 250 tone.

„Niște țărani" din Ostroveni se bucură de mai multe secții de prestări servicii prin cooperația de consum, de un dispensar modern condus de un fiu al satului, medicul Ion Dragomir, de două școli, un cămin cultural și un frumos teatru de vară. Nu uităm să notăm că „Recolta" Ostroveni, echipă de fotbal din categoria „Elită", se antrenează din cînd în cînd cu „U Craiova". Directorul căminului Constantin Vîrdaru ne asigură că mai multe formații artistice sînt laureate în „Cîntarea României".

Patru biblioteci cu „foc continuu", potolesc setea de lectură a ostrovenilor, două cinematografe completînd zestrea culturală a comunei, un mucalit visînd cu voce tare : „Ehe, cînd om ajunge noi oraș !".

Poate nici nu trebuie să așteptăm prea mult.

La Ostroveni veșnicia face bine și nu sînt semne că ar putea face rău. Într-o curte un salcîm uriaș respira către cer cu frunzele tremurînd în vîntul de vară, ca niște scrisori de recruți, venite cu ultima poștă. Sub crengile sale neguroase un țăran bătrîn, măcinat de vînturi și ploi, își bătea sapa cu sete. Am auzit aievea o voce : „Sat bogat, mon cher. Sat bogat. Și Moromete ăsta, de ce dracu' mai bate el sapa, cînd sînt atîtea tractoare ? Salcimul o să i-l vîndă lui Bălosu, mon cher !".

Am tresărit cu spaimă.

Pe o uliță din Ostroveni eram singur și amurgul se prelingea pe garduri alene.

I. Petre

cenacluri

Bobul de grîu

lumina arde
în ochii fecioarelor
trupul cîmpiei
găzduiește rana fragedă
de sub sînii primăverii
ca pe un copil blond
tata îl ține în palme
zugrăvește cu el
ecoul bogăției.

Țăranii

țăranii pun la cale aventuri atrăgătoare
evadarea bobului din spic
luminează unghiuri

țăranii rup în izmă liniștea
sunător îmi intră-n fire
indeminările lor blinde
umerii între care se sprijină cîmpia

țăranii sînt născuți
să stea de veghe
lîngă balade
baladele în care se pun la adăpost

sînt porțile patriei
sînt marile păduri de porumb
sînt silabele piinii

o spun eu
născutul și trăitul între țărani

Nicolae Ionescu

Salt

E vară pînă-n simbăta ființei mele,
dorul s-a aprins ca portocala.
Singele, pus pe araci, își deapănă spicele
pînă alungă din ochi indoiala.
E vară pînă-n simbăta ființei mele,
sudoarea cîmpului pocnește de coaptă.
Combinele, dospite în rouă de-ntrebări,
alunecă spre țipăt dinspre șoaptă.
E vară pînă-n simbăta ființei mele,
cad balerine blonde sub seceri.

Odă

Bună ziua, oameni,
faguri de bucurie și tristețe,
mari păsări de răcoare
pe plita-ncinsă-a unui sens.
Realitatea m-a dezbrăcat
de metafore absurde,
natura mea e omul dens.
Bună ziua, oameni autentici,
concentrice fluvii de frumusețe în vervă,
bună ziua, oameni de toate culorile,
grozavii mei muguri de rezervă.
De n-aș privi, din întîmplare, pomii,
aș derapa spre curcubeu.
De n-ați fi voi, n-aș fi nici eu —
făptura mea și-ar împușca atomii.
Ieșim din casă și intrăm afară...
Copiii, simfonii la îndeminăă,
amină răni și regi amină.
Din viitor adie-o căprioară...
Sîntem colegi de țipăt și de verde,
sîntem soldații purității zvelte,
căzînd în noi, luminii i se pune splina...
Nicicînd nu fi-vom altora unelte !

Ionel Nică

Istorie

Zăpezi ardeau în verde crud de grîu
Stihiile din neguri înaintau ursuze
În Dunăre amurgul intrase pîn-la briu
Și stropi plesneau surisul incremenit pe buze

Venea pe Olt, Ardealul, Moldova pe Siret
Și vînturi anonime purta spre noi Banatul
Din adîncimi de datini mărșăluind distrat,
A adunat o țară, la sînu-i Calafatul

O fringere-n istorii își rumega răgazul
Ce-l mai avea sub plugul încremenit în lut
Sub ulmul ce-l sădise cu mîna lui Viteazul
Mihai, urca în inimi un neînvins trecut

Un cer de biruință se descifra în stele
Și hora de la Milcov îngemăna săruturi
Simțeam independența pe-obrazul țării mele
Înaintînd stăpînă, din cele patru vînturi.

Și-a fost Aliotmanul să-mpiedice de-un ciot
Crescut dintr-o sămînță menită să rămînă
Un simbol al Unirii, o inimă, un tot,
Recunoscut în lume, drept „Națiа Română"

Ștefan Malmare

teatru

„Stela, stelele și Boema"

Indiscutabil, **Teatrul „Tănase"** a păsit cu dreptul în această vară. După savuroasa comedie **„Funcționarul de la Domenii"**, iată o nouă premieră — **„Stela, stelele și Boema"**. Mărturisim cinstit că așteptam cu nerăbdare acest spectacol, pentru că, așa cum era ușor de bănuit, Stela Popescu se anunța drept protagonistă. Stela Popescu este o mare actriță, completă, cum mai rar ne este dat să întîlnim astăzi pe scenele noastre. Cînd așternem pe hîrtie aceste rînduri, mă gîndesc la întîlnirea emoționantă pe care am avut-o cu Nicușor Constantinescu înainte de a trece în neființă. Atunci cînd mi-a vorbit de Stela Popescu, figura lui, crispată de suferințe, a început să capete o cu totul altă expresie. Stela, ne mărturisea Nicușor Constantinescu, continuă marea tradiție a vedetelor teatrului de revistă de altă dată, dar știe să fie în același timp modernă, îmbogățind paleta interpretativă datorită unui talent cu totul remarcabil. Beneficiind de un text scris cu măiestrie chiar de soțul ei, Mihai Maximilian, Stela Popescu este fermecătoare în toate cupletele pe care le spune, le cîntă sau le dansează. Dar am fi nedrepți dacă n-am menționa alături de ea și pe aceeași linie interpretativă, pe Alexandru Arșinel, partenerul ei de vară, de cîțiva ani încoace. Alexandru Arsinel nu este ceea ce se numește cavaler servant, ci un artist de valoare egală, care, cu talent, dăruire scenică și inteligență, îi dă replicile partenerei sale cu atîta fantezie și participare, încît, dînd fiecăruia ce i se cuvine, putem afirma că ne-am întîlnit astăzi cu un cuplu de zile mari, care poate onora arta revuistică românească pe orice scenă a lumii. De asemenea, trebuie să subliniem și numele talentatului regizor Bițu Fălticineanu, cel care a avut ideea acum cîțiva ani să aducă acest cuplu pe scena teatrului de revistă. De data aceasta, regizorul s-a întrecut pe sine, oferindu-ne un spectacol rotund, ingenios, plin de umor și veselie. Ca invitați la **„Stela, stelele și Boema"**, i-am reîntîlnit pe Ana Maria și Horia Moculescu, alt cuplu care, de cîțiva ani încoace, urcă treptele consacrării. Ana Maria Moculescu ne dovedește încă o dată că și pe scena Teatrului de revistă se pot aborda diferite genuri, cu o singură condiție : să fie atacate cu talent. Muzica întregului spectacol a fost scrisă cu inspirație de Vasile Veselovschi. El este la ora actuală un foarte bun compozitor, care stăpînește și arta de a „îmbrăca" cupletul cu muzica potrivită. Se pare că a scrie muzica pentru cuplet, nu-i chiar un lucru facil. Cu multă bucurie am ascultat septetul instrumental dirijat de la clapele pianului de marea personalitate muzicală, care este Sile Dinicu. Acest artist a intrat de multă vreme în reflexele noastre, încît, atunci cînd îi vedem mîna dreaptă pocnind de cinci ori din degete înaintea atacării partiturii, parcă îți vine și ție spectator, să te alinieziși, disciplinat, în fosa orchestrei. Textul, așa cum spuneam, aparține lui Mihai Maximilian, și marchează un evident progres față de scrierile sale anterioare. De data aceasta nu mai sînt atacați ciubucarii mărunți, frizerii, ospătarii, ci ascultăm cuplete profunde, cu o notă satirică demnă de subliniat. Textul are o notă personală și asta e bine, dar pe undeva parcă ascultăm niște variațiuni pe aceeași temă și asta e rău, ceea ce nu afectează însă valoarea întregului spectacol. Dacă Acvilina Severin apare în nota ei obișnuită, Luigi Ionescu se prezintă foarte bine. Cu eleganța scenică, discreția și lipsa de ostentație pe care i le cunoaștem, Luigi Ionescu și-a ales cîntece care, atît ca mesaj, cît și ca linie melodică, i se potrivesc de minune la ora actuală. Din păcate, baletul mai rămîne deficitar. Nu atît în privința partiturii, care tematic, se dovedește mai inspirată, cît în ceea ce privește interpretarea corpului de balet, care mai are un drum lung de parcurs pînă la împlinirea exigențelor unui spectacol modern de revistă.

Dan Bîrlădeanu

film

Un om trăind în viitor

Filmul este dedicat unuia dintre cei mai străluciți reprezentanți ai vieții politice românești și internaționale din perioada interbelică, omul despre care contemporanii săi, fascinați de marea sa personalitate, mărturiseau că „a susținut idei barcade", că „a fost legat de țară ca iedera de copac" sau că „a luptat împotriva fascismului, cea mai mare epidemie mentală care s-a manifestat din evul mediu încoace". Realizatorii acestui film care, impotriva prejudecăților provocate de „documentare", captivează atît prin figura sa de primplan, cît și prin fundalul de epocă, între care Pompiliu Gîlmeanu (scenariul și regia), Nicolae Dragoș, Dinu Săraru (cometariul) au realizat un film unic în felul său prin unicitatea celui ce a fost Nicolae Titulescu, o conștiință care timp de două decenii a ars pentru binele României, pentru pacea lumii : „bunul cel mai prețios al unei țări este pacea îndelungată care singură îngăduie să-și găsească drumul, care singură îngăduie să se aducă civilizației generale binefacerile creatoare ale geniului uman...". Ei au înțeles personalitatea multilaterală a omului politic și a profesorului, fără a o încărca așa cum se mai obișnuiește cu amănunte nesemnificative. În aceasta constă și prima calitate a filmului ca rezultat al unei operații de selecție, desigur „dureroasă" dar absolut necesară în fața bogăției evenimentelor care au zguduit omenirea în prima jumătate a secolului nostru, evenimente la care Titulescu a participat activ, „apărînd interesele României, militînd în același timp consecvent pentru pacea universală", în calitatea sa de președinte al Ligii Națiunilor de la Geneva. S-a lucrat bine și la masa de montaj, secvențele încrucișîndu-se între viața publică și viața particulară a acestui personaj istoric care știa să-și cucerească stima și admirația nu numai de la tribună, ci și în împrejurările așa-zise banale, de destindere, cu farmecul inteligenței, spontaneitatea replicii sclipitoare, seducția informației. Filmul nu este și nici nu putea fi monoton. Scena sa este mereu luminată, la rampă apărînd lîngă Titulescu politicienii epocii, prieteni și adversari, în niciun caz indiferenți, cum au fost Wilson, Clemenceau, Vittorio Emmanuel, Lloyd, Wilhelm al II-lea, Poincaré, Aristide Briand, Cicerin, Barthou, regele Alexandru al Iugoslaviei, Masarik, Beneș, Appony, Chamberlain, Mussolini, Hitler, De Gaulle, Litvinov, Churchill, Hailé Selassie ș.a. Este ușor de înțeles interesul celor mai virstnici, dar și al celor tineri în fața acestei istorii vii, filmate în sepia cu decenii în urmă. Comentariul, sobru și informat, este un liant sigur între momentele cheie ale filmului, prezentînd fără ostentație și mai ales fără demagogie o epocă greu de înțeles prin enigmele sale politice, un om omagiat pe drept cuvînt de lumea întreagă pentru mintea și inima sa de excepție : Nicolae Titulescu. Un om despre care, într-o conferință publică, Lucian Blaga spunea : „Am fost nevoit să fac eforturi din cele mai grele pentru a-i putea urmări dialectica, eu, care eram oricum destul de obișnuit, din alte domenii, cu salturile de la premise trecute sub tăcere — la concluzii, ce par mai mult surprize decît concluzii. Prin energia și subtilitatea acestui joc dialectic, prin vioiciunea acestei încrucișări de spade cu un adversar, care pentru el era totdeauna prezent, Titulescu îmi făcea impresia unei ființe de alt ordin decît cel uman. De unde s-a coborît în fața mea și datorită căror împrejurări s-a putut întrupa ? Atunci, ca și mai tîrziu, în atîtea alte situații în care ne reîntîlneam, mi-am spus : Da, Titulescu este cea mai strălucită inteligență ce am întîlnit-o în viață. Un fel de întrupare a inteligenței, înțeleasă ca arhetip". Filmul este numai un spectacol al acestei inteligențe.

Iulian Neacșu

Singur

Singur de cînd mă știu,
poate și mai devreme.

Vinovat de atîtea...

Rădăcină
distilînd
întunericul
în, fructe incerte.

Singur
ca un copac
printre păduri.

Liniște

Prin casa gîndului
noaptea umblă
desculță.

Sub talpa ei umedă
ultimul greier
a amuțit.

Gheorghe Toma Ofițerescu

Metamorfoza gîndurilor

Împins ușor tu te simțeai spre miază-noapte
cu trestii și cu limpede văzduh
de parcă atunci fusesei coborît
în matca unde sufletele curg.

Gîndul tău — colb aurit pe drumul așteptării
privea absent spre ochiu-ncercănat al zării
spre plopii în care uitarea făcuse
cuiburi de tăcere.

Gîndul meu închis în zale de sticlă
copaci înlănțuiți desena
pe cerul stins ca o absență
nori împietriți, tolăniți pe toracele pămîntului.

Atunci, din ziua mea te-ai pregătit
să rupi o noapte,
pe gînduri, tu îmi desenai un trandafir
cu-n fir de soare răsucit, un albatros grăbit,
o stea, în lacrimă îmi arunca.

Elena Paula Preda

Viziuni

Bat clopote
creste de dealuri
se cîntă în roșu
cîmpie de maci
un șarpe s-ascunde în iarbă
prigonind porumbei
concerte de greieri
se țin în biserici
Zamolxis închină pahare
tot ce-mi aparține
port peste tot...

Sorin George Vidoe

Zîmbetul lateral

să fi fost cîntăreț la curte
ocrotit de imperiala ta frumusețe
sau măcar să fi lăsat țiganca
să-și vinture părul creț, sunător
și sinii neimprejmuiți decît de întuneric
(o dată pe veac să fi crăpat
luna sub șoldul tău aruncat în apă)
și atunci ochii ar fi bubuit fumul după care
Dumnezeu se îngroapă,
așa
tu te-ai născut într-un secol cu mult
mai banal; buza singerie rostește „brown",
spune „yellow"
sau o altă minciună „love, my fox"
tînărul cu mustață, fotograful,
adoarme
excitată, știi toate cuvintele
doar cînd Moș Crăciun
îți împinge un ultim bilețel
disperat
pui pălăria, scaperi moartea
și afișezi un penibil
guler roșu, zîmbet lateral

Reverberație

Nu ți se pare, uneori,
că
noaptea, cum
ne tirim așa, animale greoaie,
semănăm cu niște uriași pești de sticlă
în nisipul unui ocean de aer?!

Constantin Urucu

Mioritică

Adulmecate-n cîrd de căprioare
Cad stelele-nțesate la gură de izvoare
Și stîncile înoată lucind de alabastru
Cînd marii căi Lactee îi cade cîte-un astru
Cad umede pe vale himericele șoapte
Pămîntul meu din tine se-mprospătează-n noapte,
Cad stelele-n neștire pe-o toamnă de arcuș
Mi-e inima însemnul aceluiași urcuș
Pe care se iviră de-atîția ani și ani,
Trei turme de mioare cu tot atîți ciobani.

Cornelia Cebucescu-Hristea

Ascultînd lirica tinerilor poeți craioveni

nicolae petre vrânceanu

Arghezi

Etern Paring cutezător,
astru pulsînd spre adevăr,
sub cobilița lunii stînd
un ghimpe de-ntrebare sfînt
și psalm din românesc prîdvor.

Cuvîntul însuși, creatorul,
din Gorj își împlinește dorul
din jocul vechi „De-a v-ați ascuns"
jucat de toți îndeajuns
de cînd și tu să-l joci te-ai dus.

Ești viu, te văd cu gest ușor
cum vinzi cireșe-n Mărțișor
din rodnice livezi de dor.

Poema

Trupul tău, ușoară pasăre,
îmi planează rotund
în pupile,
pămînt aurifer limpezit
de riul privirii.
Buzele îți mîngîie cuvintele
pe care le aștept
în unduirea caldă a inimii.
Nuferii mîinilor
către mine întind imaculată rugă,
ascund crisparea-mi de cange.
Aproape transparenți,
nervurile sîngelui freamătă
din palme și pînă la umăr,
minusculele anemone ale nervilor
caligrafiază crinul vieții
puteri solare-nchizind,
care în sine mă cheamă,
care prin sine mă pierde.
Irezistibil pămînt curat ca la facerea lumii
hotărăște izvoarele versului
cîntînd biruitoare poema.

De-nfrunzire trădat

De ajuns era. Viorile sîngelui
isterice în timpane,
vibrația dureroasă a
plăminilor și tîmplelor
sub volumul prea mare
al bătăilor inimii.
În discoteca înăbușitoare
a toracelui
dansatoare deslănțuite
îmi atingeau pulpele
pînă la transpirație,
mă sufocam cu
mirosul de liliac
și mărgăritare
emanîndu-le din
șolduri, din sînii înmuguriți
atunci în aprilie.
Era destulă, prea multă
primăvară
lichefiindu-mi măduva oaselor
și fluierele lor golite
le umpleam repede
cu seva scursă din
coaja tăiată a copacilor.
Nu mai puteam rezista
presiunii înfrunzirii sub pleoape,
nu mai puteam suporta
cercul închis al îmbrățișărilor,
înmuguriri explodîndu-ți în pîntec.
Vroiai libertatea naturii înfrunzite,
cînd păsări călătoresc
cu grîu verde în privire,
cînd apele cîntă în noapte.
în vad murmurînd de iubire.
Crengi uscate mi-au rămas brațele,
fără de muguri, fără de tine,
de înfrunzire trădate
în acea blestemată primăvară
neiertătoare trecînd
în cămașă de flori
peste orice tristețe, peste însingurare,
aducînd sub aripa fosnind de petale
cuibare cu
gingașe ouă și puii flăminzi tremurînd.

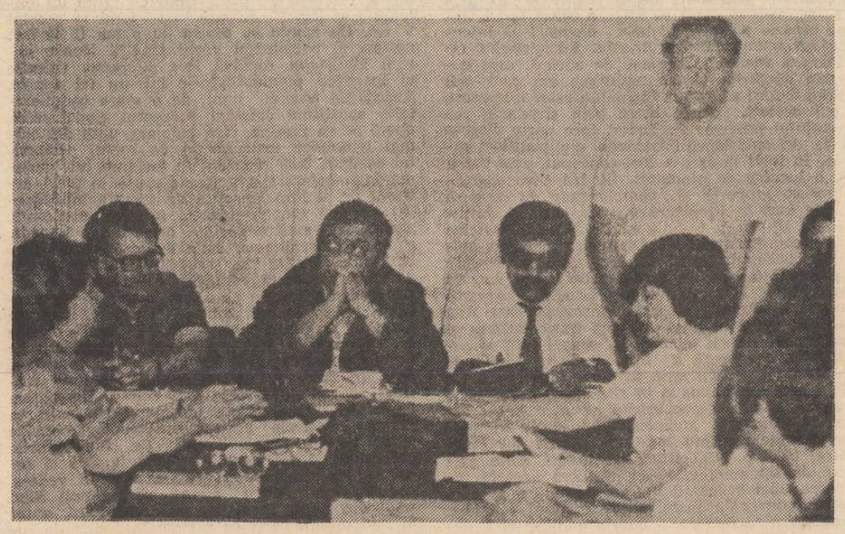

Formația „luceferistă" la Bechet

ion pachia tatomirescu

Invitație

Lui Dimitrie Cantemir

Poftiți să mîncăm o piersică de nisipuri,
Enciclopedicule,
știu că ți-este foame și n-am altceva mai bun
la ora asta să-ți dau ;
toată ziua am cîntat cu Poetul într-un
autoturism
(al meu, ori al lui — nu mai știu !), frînînd
puțin
cîntecul la vreo curbă periculoasă, ori la
trecerea
pe lîngă vreun biciclist celest, beat (a fost
duminică
și le dau dreptate) ;
am cîntat și din Luceafărul (am vrut să cînt și
din tine, dar nu i-ai plăcut : „Copilul ne-nvățat
dobitoc mic crește, iar mare făcîndu-se, bou
mare
se numește...") — ai auzit, sînt sigur, despre
autorul
poemului — îți amintești, a trecut odată pe la
tine,
cînd erai prea preocupat de cuțite și pahare...
M-așteptam să-ți placă piersicile imperiale
de-aici, de la Dunărea noastră cea de toate
zilele,
și de toate nopțile,
carnea lor cu toate miresmele primului Eden...

Despre Patrie

Tu crezi, Enciclopedicule,
că Patria este o frunză eternă
a pămîntului...
Ceva care poate fi reprezentat grafic,
ceva ce se cartografiază...
Și totuși, parcă mai trebuie ceva,
ceva ca lumina care izvorăște din inimi,
din cortex, din falange, din vertebre...
Că Patria mai este
și frunza eternă cu fotoni
ce sălășluiește înlăuntrul fiecăruia din noi...

petre ivancu

Vioara Stradivarius

lui A.P.

A venit o comisie de expertiză
M-a măsurat din cap pînă-n picioare
„Din lemnul acesta vor ieși trei țimbale
Luați-i aschiile la analiză".

Apoi au venit tăietorii de lemne
Topoarele lor mă izbeau în genunchi
Sîngele cald îmi șiroia pe trunchi
Duceau lipsă de țimbale — pesemne.

Meșteri tăcuți mă trăgeau la rîndea
Mă lucrau cu grijă ca pe o comoară
Dar lemnul din mine nu îi asculta
Și s-a prefăcut în vioară.

Mai marii lor s-au întors într-o seară
Dintre coperți prăfuite de carte
Au condamnat toți meșterii la moarte
Că lemnul rebel a ajuns vioară.

„Dați foc acestui incest vegetal,
Aduceți un alt copac de pe munte".
Nopțile erau luminate de focul barbar...
Și de-abia atunci, vioara a început să cînte.

Fotograful din Ithaca

el umblă noaptea pe străzile nădușelii
pingelele sale sînt niște litere prăfuite
ar putea hrăni tot universul
cînd umbra sa e paște, e turmă de vite

fotografiază plînsul în culori
cînd greierii cară noaptea în sîn
fotograful hipnotic se plimbă prin bilci
și urmele sale ca niște răni mai rămîn

vă întreabă dacă mai trăiți
ochelarii de cal de nu vi s-au urît
cînd întîlniți noaptea fotograful bolnav
desenați-i cu ură știreangul peste gît.

Bocetul lui François Villon la ruinele anului 2000

am fost tîlhar de sentimente
am furat ce nu se poate
viața mea bătută-n cuie
am purtat-o ruptă-n coate

am fost doamnă, crin de jar
am fost frigul care doare
am fost piatră de hotar
vînturilor cardinale

am fost îngerul satanic
și mi-am fost însumi călău
trupul rece mi-a-nflorit
într-o fereastră de muzeu

am fost doamnă, hoț de cai
am furat femei și vin
în pridvorul de la rai
stau în lanțuri și mă-nchin.

Ilarie Hinoveanu, N. D. Fruntelată, Artur Silvestri și Petre Ivancu la Calafat
Fotografii : N. Negulescu

nicolae negulescu

Voievodul meu cuvînt

La o margine de lume
mă va curge nemurit
un albastrul nenuntit
riul care nu mai vine...

unde-aș fi
de vă mai sînt?

mi-e sărutul legămînt,
între vămi descălecînd
voievodul meu cuvînt.

Geneză

Lui Brâncuși

De mă-mpart, în nemurire
e nervura mea săpată,
mă voi trece printr-o poartă,
pasărea zvicnește-n daltă,
templul oului fecund
vinovat de-atîta piatră...

Trecere

Am trecut nemărginit
ochiul ager de lumină,
primăvara m-a durut
în tăcerea ei virgină,
păsări sufletu-mi chemau
pasul ierbii-l mai ascult
tumultos coboară-n mine
cîntul încă nevăzut...
și m-am scurs înfiorat
într-o filă de zenit,
neiubit al nimănui
neiubindu-mă zidit.

Cît visez

Cît visez în codrul sfînt
sînt o pasăre de nea
cercuri albe de lumină
izvoritu-m-au abia
drumurile-ți risipite
le voi strînge sub aripă
arde-voi nestingheritā...
rodul cîntecelor lirei
semănînd peste cîmpie
mai rotundă dimineața
să coboare-n poezie.

plastică

p

Libertatea gestului

În fața unei expoziții de grup („Peisaj-82", iunie-august : București, Tulcea, Sibiu), problemele care se pun celui ce recepționează lucid, vizează în primul rînd modalitățile generale de abordare a temei, punctele de plecare în demersul artistic. Trăsăturile specifice acestei celei mai tinere generații transpar și mai evident : meditația poetizantă ori fantastică, aplecarea asupra obiectului real, nețărmurita libertate a gestului, fie că se contorsionează asupra lui însuși, accentuînd, definînd materialități și structuri, fie că se deschide pe hîrtie.

Uneori, realul este un pretext pentru peisajul interior, metamorfozat și surdinizat, universuri închise cu întrepătrunderi plasmatice, licheflate, precum în litografiile Wandei Maiorescu ori Sofiei Fränkel. Alteori motivul este regizat, ordonat și controlat riguros, redus cromatic, juxtapunere de elemente ce se lasă decupate în mai multe unități virtuale : Vlad Micodin, Tudor Nicolae. Altă ipostază o oferă obiectul-emblemă a unei civilizații apuse, — Cristian Paraschiv — sau Dan Mihălțianu. Transfigurat subiectiv, universul lui Dodi Teodorescu Romanați apare într-o densă amalgamare a stărilor de agregare. Motivul peisagistic la Cristian Neagoe este analizat, „descărnat" în structuri independente, organice, încărcate de vitalitatea plastică a desenului modulat pe materialitatea variabilă a obiectului. Ion Isăilă refuză aprioric realul dat și creează imaginea ca într-un abecedar al semnelor, din libera desfășurare grafică a petei expresive și semnului-simbol. La Olimpiu Bandalac materialitatea se dizolvă transparent, diafan, sugerînd o realitate evanescentă, fixată un moment în puritatea ei, apoi lăsată în hazardul mișcării browniene a celulelor nebune. Consecventă cu sine însăși, Ana Golici explorează microcosmul materiei vii, conturează forme închise și deschise, tari și moi, solide și fragile, într-o orchestrație subtilă a griurilor. Pornind de la motivul dat, Andreea Popa Tomescu elimină detaliul, reținînd liniile esențiale ale formei primare, suficientă sieși, iar Marilena Preda Sânc organizează pe orizontală mate structuri litice, egale și plate. O scenografie dramatică a suprafețelor cromatice ne propune Peter Csehi, care suprapune, ca un semn de întrebare, silueta umană peste dezordinea contrastantă a planurilor. Mihai Nicodim se desfășoară cu o spontaneitate regizată, cu deschidere spre vaste orizonturi tumultuoase, în germinație, sumar, dar pregnant sugerate de frenezia traseului linear. Motivele sînt adesea compuse într-o ordine ce potențează expresivitatea, conjugată fiind cu gestul liber și pata vie, crudă: Casia Csehi Păpușoi, Cătălin Guguianu. Plantele mici capătă imense halouri în geologic la Iosif Varga, în timp ce la Mirela Buciu Isăilă, gîndacii și insectele, minuțios desenate, se înscriu într-o geometrie abstractă, amintind de planșele medievale germane. Mai legată de obiect, Delia Sechel nuanțează griurile și bejurile, în timp ce Mihaela Crișan Isac accentuează tocmai suprafețele cromatizate violent.

Această sumară trecere în revistă nu poate egala, desigur, diversitatea și bogăția impresiilor pe care le ocazionează percepția imediată. Un lucru însă poate fi sigur și merită subliniat: tînăra generație privește cu o matură seriozitate și profunzime problemele limbajului plastic, ale recrearii transfigurate a realului în imagine artistică. Artiștii de față, inegali bineînțeles ca vigoare plastică, ce au optat, fericit sau nu, pentru cîte o modalitate sau tendință stilistică, se prezintă, cu toată această diversitate, într-o uimitoare unitate, lucrările expuse au darul de a crea atmosferă. Oricît de susceptibili am fi, nu putem să nu primim deschis aceste adevărate și conturate talente, a căror recunoaștere măria sa, timpul, o va aduce.

Mihaela Neagoe

muzică

m

„Panoramic XX"

Pianistul Adrian Tomescu are nu numai inteligența de a iniția un ciclu cum nu se poate mai adecvat necesităților vieții noastre muzicale — „Panoramic XX", ciclu în care să se înfățișeze repertoriul românesc de ultimă oră alături de lucrări de același dată din literatura universală, selectate și valoric dar și informativ (unde și nonvaloarea este relevantă) — dar are și tenacitatea de a-l continua consecvent, după ce ciclul a acoperit cu genericul său și numele altor interpreți. Și este tocmai potrivit acestui mod de organizare a afișului pianistul nostru, căci selecția lui se vădește întotdeauna bine articulată, pătrunzătoare, iar jocul său instrumental e de o diversitate din plin nimerită largilor disponibilități cerute de atare repertoriu. Există în cîntul lui Adrian Tomescu acea sinceritate „jucată" a instrumentiștilor rari, acea angajare și naturalețe venind să drapeze îmbietor munca prealabilă de pătrundere și decantare. El realizează astfel măsura justă între aparența solistică briliantă și plierea respectuoasă după intențiile componistice.

În acest recital, repertoriul universal era reprezentat prin **La domenica di Sisifo** a cehoslovacului Ivan Rezac și de **Territoires de l'oubli** a francezului Tristan Murail. Dacă la prima lucrare putem aprecia cumpătarea materialului sonor și un fel de complexitate ce ne lăsa să o presupunem, piesa lui Tristan Murail, compozitor și interpret de anume rezonanță între tinerimea muzicală franceză, se dezvăluia, cum ne și așteptam, de un impresionism post-Messiaen, în care distingem și impulsul (neo) romantic, cu aluzii discrete, contraste bine prelucrate, o retorică evidentă, oricum, o muzică scrisă în deplină libertate a bunului gust.

Muzica românească s-a ilustrat prin semnăturile lui Anton Dogaru, Violeta Dinescu, Adrian Iorgulescu și Liviu Dandara. Departe de a fi doar neoclasică, **Sonata** lui Anton Dogaru are o scriitură pianistică dezinvoltă, un material sonor nobil, necompromis, anumite „cîrlige" (în sensul bun) pe care Adrian Tomescu la sesizează totdeauna fără a face paradă de ele. Ceea ce scrie Violeta Dinescu **(Ecouri II)** este mai întîi auzit, fin imaginat, o muzică ce-și află foarte bine conflictul în premise, de aceea, aș spune, o muzică „strict muzicală" în care construcție și coloristică se luminează reciproc.

Mai abstractă, de un meșteșug vizibil, scriitura lui Adrian Iorgulescu **(Consonata)** declină o inclinație aforistică a autorului spre sugestie nu spre descriere ori trăire. Mai singulară astăzi, muzica lui Adrian Iorgulescu are autoritate.

Ceea ce caracterizează muzica din urmă a lui Liviu Dandara, și în mod particular poate această **Sonată pentru un pian singur**, este pe de o parte îndepărtarea consecventă de tot ce ar fi modă, curent, și, pe de altă parte, totodată compensatoriu, meditația responsabilă asupra opus-ului aflat în lucru, dînd aparițiilor sale în premieră o unicitate reverberantă. **Sonata** este o lucrare cu traiect bine desenat în lumea semnificației și nu a sonorităților în sine. În această pre-judecare a comunicării se explică însăși tensiunea acesteia, forța, coeziunea ei, spațialitatea dens grăitoare a plinurilor și golurilor. Și tot încărcătura conceptuală explică rafinamentul muzicii, care poate să aibă legătură de aparență cu un anumit „aer" al deceniului nostru, fără însă ca semnificația să fie cumva o „reeditare". Liviu Dandara își scrie consecvent și de necontrazis muzica în care crede și obligă și auditorul să con-simt,

Judecata componistică a găsit replică în premeditarea interpretativă. Adrian Tomescu a făcut aici o selecție cumpănită în multitudinea mijloacelor sale, în lumea infinită a sonorităților pe care le poate cere instrumentului, re-judecînd parcă procesul creației, cu aceeași libertate a gestului interior.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

III. „Visele hașișului" (continuare)

Vădit tributară reziduurilor rămase între altele, de pe urma lecturilor din Gautier, Baudelaire, Rollinat și, poate din Nerval, postuma **Visele hașișului,** datînd din anii tinereții autorului, totuși este departe de a fi o scriere ce se încadrează în „literatura stupefiantelor", cu statut estetic sieși suficient din această perspectivă. Contrazicînd, poate, cea mai de seamă convenție, o convenție a „formulei", aceea de a nu mai putea pune la îndoială credința „natural" acceptată că existența sub imperiul „paradisurilor artificiale" este unica posibilă și autentică, tînărul Constantin, eroul schiței, apelează la drog cu intenții deliberat experimentale. Provocînd cu bună știință „visele hașișului" („Să vedem dacă și lumea viselor hașișului este tot ca aceasta", își zice el înainte de a lua una din pilulele „ușor aurite"), eroul macedonskian intenționează să-și dovedească lui însuși ce prăpastie de netrecut există între destinul lui social și aspirația spre fericire. Este adevărat că trecerea în lumea „visului factice" pricinuită de luarea drogului se produce de îndată. Astfel, dorințele himericului și veleitarului erou capătă contur pe loc. Mai întîi este vorba de o „albă Nălucire", prilej pentru tînărul Macedonski de a-și încerca paleta descriptivă cu mare plăcere : „frumoasă ca idealul unui poet, figura sa avea culoarea acelei specii de corol alb, ușure nuanțată cu trandafiriu, ochii săi erau ca acel azur palid ce afecta bolta cerului după apusul soarelui. Sprincene lungi și subțiri se desenau deasupra ochilor săi ; un păr buclat și moale ca mătasea avînd toate reflexele aurului îi descindea în cascade pînă la talie, care era atît de subțire încît o brățară i-ar fi putut servi de centură. O parte din sînii ei se întrevedeau printre gazul vaporos cu care era încrustată".

Tușa fantastică a visului, fapt semnificativ, este relevată de bizara alunecare în inconștient a imaginilor onirice ivite la un moment dat și de apariția altora avînd și ele o existență pe cît de ideal încîntătoare, tot pe atît de labilă și de iluzorie. După înfierbîntatele declarații de iubire adresate tulburătoarei „Năluciri", în clipa cînd avea să se apropie de ea, tînărul Constantin se comportă asemenea unui înotător amețit, incapabil să atingă punctul spre care se îndreaptă, nimerind în alt loc : „Și frumosul june se tîra la picioarele Nălucirei și ea îi suridea cu dulceață și îi întindea mîna pe care o acoperea cu înflăcărate sărutări, dar în momentul cînd se ridică de jos ca s-o stringă în brațele sale, Nălucirea dispăru și în locul ei i se arătă imediat o frumoasă casă de țară".

Trecem repede peste somptuozitatea ce caracterizează descrierea casei („era ca o adevărată tebaiadă" !) și reținem următorul moment epic al „visului factice", structurat din unghi fantastic pe o idee deosebit de îndrăzneață. Este vorba de ceea ce s-ar putea numai dedublarea eului oniric al eroului, căci, în timp ce Constantin „înoată" în plasma „visului factice", pur și simplu „vede" următoarea scenă, între ai cărei protagoniști se află și el :

„Femeia și bărbatul ședeau cu spatele la fereastră, tatăl ținea pe genunchii săi un mic prunc, alb, rumen și inocent ca un înger. Mama zîmbea cu tinerețe unui altuia care se juca la picioarele sale cu mica sa surioară. Pacea conjugală cea mai deplină, fericirea cea mai fără de nori predomina în interiorul acelei camere [...]. Dar deodată bărbatul și femeia se întoarseră cu fața spre fereastră.

Minune !... Femeia era alba Nălucire a lui Constantin, iar în bărbat se recunoscu pe sine însuși ! (s.n.)". Se înțelgere,. scena are aceeași scarță ca și precedenta. Voind a se confunda cu cealaltă „jumătate", a eului său oniric, tînărul Constantin „pierde" totul și se „trezește" într-alt moment epic înscris pe axa visului. Dacă pînă acum teza morală a scriitorului viza denunțarea oricărei șanse de împlinire a aspirației spre fericirea, prin iubire și armonie conjugală, de aci încolo vehiculul demersului oniric este solicitat a ilustra o altă obsesivă idee etică : a răului iremediabil — ascuns în sufletele semenilor incapabili a se dărui sentimentului de prietenie dezinteresată. Așadar, Constantin „se vede" aruncat într-o mansardă bîntuită de mizerie, unde, zăcînd bolnav, are totuși prilejul să „trăiască" întîmplarea deosebit de emoționantă cînd „un prieten" îl îngrijește cu mare devotament. Tot atît de bruscă și acum, „trezirea" din „viața factice a hașișului" („Constantin, scăpat de friguri se scula ca să iasă din această mansardă dar n-apucă să pună mîna pe clanța ușei și mansarda se făcu nevăzută, iar el se pomeni în același timp în Piața Teatrului în București") se soldează cu plonjonul într-o realitate care prin brutala ei alcătuire social-umană, cu corolarul ei moral-politic, o năruire definitiv pe aceea a visului. Manifestările patriotarde ale mulțimii îmbulzite pe Podul Mogoșoaiei îl redau pe Constantin adevăratei realități a vieții, dovedindu-i totala ineficiență a refugiului în „visele hașișului". De unde și reflecția amar-ironică din final : „Dar ce să-i faci ? altfel este lumea, nu e vina mea !"

Cum se vede, incapacitatea eroului macedonskian (cvasideclarat-alter-egou al autorului însuși) de a se lăsa exclusiv pradă visului fantastic este congenitală. Ceea ce-l interesează cu adevărat nu este „lumea" acestui vis cît însușirea ei de a ilustra incurabila degradare etică a lumii reale. Într-un fel sau altul, parametrii statuați subiacent în **Visele hașișului** definesc perspectiva din care proza lui Al. Macedonski își apropriе modalitățile fantasticului. Apropiate de **Visele hașișului** prin apetență pentru procedeele de insolită modernitate ale prozei străine de orientare fantastică, totuși, interesantele schițe **Masca** și **Maestrul din oglindă** nu îndreptățesc în chip deosebit ideea apartenenței lor la „genul" narativ în cauză. Apelînd la mijloace de apărare într-adevăr stranii („desfășurarea mătăsoasă de domino roșu și masca oribilă de Satana cu cari, la balul din ajun, azvîrlise în iadul voinicesc al virstei roze mai mult de un înger anostit de serafice simfonii"), în timp ce, noaptea, răufăcătorii pătrund în casă, prădîndu-l, totuși, Andrei Licescu din **Masca** nu are altă menire, ca personaj, decît să confirme adagiul formulat chiar de narator în final : „Este că în lume totul nu atîrnă decît de mască". La rîndul său, procedeul dedublării personajului, în **Maestrul din oglindă,** nu servește la altceva decît la punerea în pagină a dialogului pe care eroul, de fapt prozatorul, îl are cu el însuși, într-un moment de destindere lucidă. „O ! maestrul din oglindă, șezînd pe un scaun ca și mine, și semănîndu-mi ca două picături de apă !

— Negreșit, îmi spuneau vorbele lui, mulțimea ce-ți vede numele prin ziare, ți-l înfășoară cu slavă...

— Uiți că cei care mă pomenesc n-o fac decît ca să mă spurce..."

Nicolae Ciobanu

P.S. În foiletonul anterior, col. I, nr. 32 de jos, se va citi : „spre deosebire de **marii** săi contemporani" etc.

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

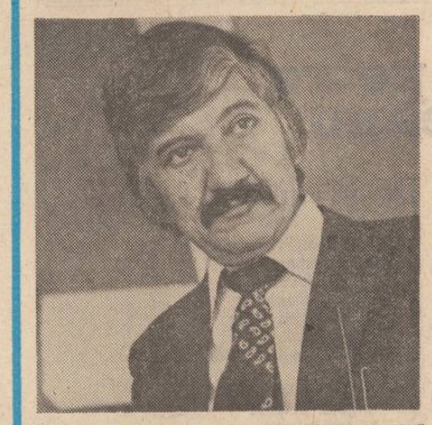

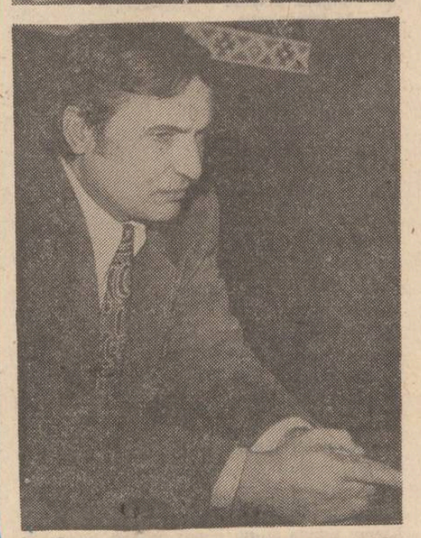

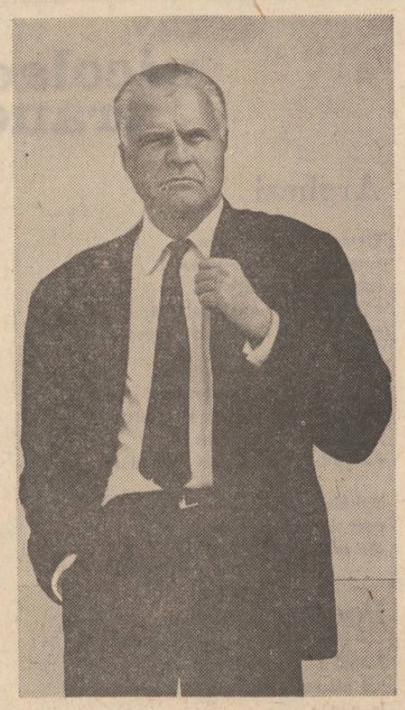

1. Marin Preda, Zaharia Stancu și Mircea Micu, inspiratul cronicar al lumii lui Z. S. și „moncherului".

2. Criticul literar Nicolae Ciobanu, trecînd puțin de jumătatea veacului.

Despre Muzeon

Muzeon este una dintre cărțile din urmă (1979) ale lui Cezar Ivănescu.

Muzeon : cuvînt ce trimite — etimologic, la grecescul „mouseion", adică **templu al muzelor.**

Dar — muzele erau **proslăvite,** în templele lor! Este exact ceea ce face și autorul cărții, în poemele sale de aici, în care la rîndul lui cîntă viața, o cîntă mai deschis ca oricînd pînă astăzi, în creația sa.

De fapt, acest poet profund a fost întotdeauna, în esență, un constructiv. În ciclurile **Rod** din 1968, 1975 și 1977, în masiva culegere din 1979, **La Baaad,** nu face altceva decît să deplîngă destructurarea materiei (a materiei organizate, vii — **conștiente de sine),** care în fond înseamnă și restructurare în același timp, după cum nașterea este la chiar clipa declicului ei, începutul alterării și al extincției... Nu face decît — în anterioarele sale culegeri, — să deplîngă așadar destructurarea materiei și să aspire la (re)întemeierea vieții pe înseși ruinele acesteia, țișnind și din moarte prin urmare, și meritînd a fi proslăvită în și pentru splendorile ei, oricît de „efemere".

Poetul este, desigur, cutremurat de moarte — deși și ea este efemeră, (este numai o iluzie, în concepția sa) — de absurda perspectivă a închiderii zării ; dar o emoție de acest gen e în firea lucrurilor în cazul „trestiei ginditoare" ce sîntem. Tristețile, durerile fac parte din viața noastră și a le ignora, ocoli, e tot una cu a ignora însăși viața. Ceea ce nu înseamnă a nu-i remarca acesteia și reține bucuriile, luminile, frumusețea, ba dimpotrivă.

Cîntecul de lume, bocetul, balada, aubadele, versul ludic și magia folclorică, suprarealismul modern — sînt tot atîtea modalități ce își dau mîna pentru a exprima, în poezia perpetuu tensionată a lui Cezar Ivănescu, un univers lăuntric de o neasemuită frumusețe morală, țișnit, țișnind din regretul, din durerea de a nu putea bara invazia răului, a întunericului, uritului ; de a nu putea anula predestinarea ca izvor al nefericirilor omenirii. Durerea de a nu putea face din existența umană o viață curgînd edenic, precum „pe un picior de plai" : ! pe valea Birgaielor, / vale nu șesime / aș mai trece călător / numai eu cu tine ! // în cea vale, în cel loc / codrul cu frunzime / nu pierde din timp deloc, / nu se trece nime ! // cum și noi și cum și noi / sufletul ne-am ține / să rămînem amîndoi / tineri, eu cu tine !

Mai e posibil să faci abstracție — în fața unor atari versuri afirmînd cu sete viața — de vitalitatea liricii lui Cezar Ivănescu ? Pe care însă unele voci s-au grăbit să-l decreteze cîntăreț al marasmului. Cînd „marasmul" din poezia sa este un rezultat tocmai al propensiunii către lumină, către viață plenară și neîntinată, la care nu se accede atît de ușor, în ciuda aparențelor și a logicii elementare. Propensiune barată nu doar de forțele stihinice, oarbe, ale firii, ci ades și de firea oarbă a semenilor noștri înșiși.

Într-un ciclu al „Domniței", jocul psihologic al stărilor de suflet ale poetului se menține, chiar dacă în nuanțe mai închise. Un joc al integrării cosmice, reconfortant întotdeauna, integrare a iubitei, precum și a poetului, a dragostei lor trupești — și în spirit.

„Mariolatrie" este însă poemul (în mai multe secvențe) în care Cezar Ivănescu, mereu tulbure și mereu profund, dar și luminos și imnic în același timp, își dă măsura cîntînd divinul sentiment, cîntîndu-și iubita pînă la idolatrie, edificatoare fiind aici, dealtfel, însăși denominația ciclului : de la **Maria,** obiectul adorației sale, din care face un adevărat cult. Una dintre aceste secvențe este admirabilul **motet** „Îngerul splendorilor" — un poem lung, dar care se citește cu sentimentul că ar avea scurtimea cîntecului religios cu același nume, al rugilor de evlavie, pe doar cîteva note reluate continuu, pînă la a ajunge obsesive, omofonice și polifonice totodată : ! eu știu că preafumosu-ți chip / e numai muzică și taină / sufletul meu mi-l înfirip / din muzica acestui chip / care nimica nu destainã / sufletul meu mi-l înfirip / din muzica acestui chip / care nimica nu destainã !

Dealtminteri **jocurile de dragoste** ale autorului sînt în mare măsură **cintece** la modul muzical-componistic, de laudă a vieții, a trupului diafanizat de atîta puritate evanescentă, cîtă i se atribuie. Sînt imnuri, prilejuri de beție morală, purificatoare pentru poet și mărturisind, atestînd pentru toată lumea existența clipelor de grație în viața noastră, fie ele și trecătoare, cu aparența iluziilor : trup de miere și de smirnă / de tămîie și de mosc / parfumat de castitatea / celor care nu cunosc / nici păcatul nici durerea / nici nu se mai nasc nici mor, / sorã-a singiurilor mele, / sorã a suspinelor, / sorã-a singiurilor mele, / sorã a suspinelor...

Cu **Muzeon** și cu **La Baaad** — cărțile din urmă ale lui Cezar Ivănescu, apărute în același an, 1979 — poetul marchează, cred, cea mai înaltă cotă a scrisului său, ca și un dublu eveniment remarcabil al liricii românești contemporane.

În noua sa carte, **Fragmente din Muzeon,** poetul afirmă — cu aceeași stăruință și expresivitate din culegerile lui anterioare — de asemenea, miracolul existenței, înflorind din contrariul ei ; non-existența ; ceea ce vrea să spună că extincția (privită din unghiul veșniciei, cum și procedează autorul), este în ultimă instanță doar tranzitorie. Firește — răsturnînd ecuația — și existența devenind tot tranzitorie. Din fericire însă, numai ea este starea capabilă să se contemple pe sine, și să contemple și neantul, moartea, — relația ne mai fiind și inversă. De unde și preeminența vieții, supremația ei, ubicuitatea și prezența sa neîntreruptă, fie și prin ciclitatea manifestărilor ei. Acesta este miracolul pe care îl cîntă Cezar Ivănescu în întreaga sa poezie. De aceea lirica lui este o rostire imnică, în care autorul încastrează însă și sfîșietoare bocete, adevărate antracte ale vieții, contra-imnuri, eclipse ale ei, stări marcînd destructurarea, de asemenea ciclică, a minunii figurate de existența conștientă de sine, frumusețea ei înmărmuritoare. Prin urmare, **a sta în mina Morții** înseamnă, în concepția poetului, a exista și a țîșni din neant în chip de **Cupă minunată !** a vieții — regăsindu-se pe sine. Care **Cupă** (de exemplu Soarele, dar și existența umană fizică și spirituală) nu poate să nu fie **otrăvitoare,** în sensul în care prezența de sine este tot una cu suferința, antiinerția, anti-materia (în înțelesul de anti-anorganicitate) : ! de-ar ajunge ceara / luminărilor / cît să ardă trupul / cel otrăvitor !

Structurile muzicale ale textelor lirice ale lui Cezar Ivănescu sînt variațiuni pe aceeași temă a simfoniei vieții — inegalabil încantatorie în mirifica ei curgere. „Luați, treceți paharul acesta de la mine !" — așa s-ar traduce, în poezia sa, oroarea lui de urît, de suferință, de nefiresc. Sau, în propriii săi termeni : dar să nu văd cît trăiesc pe pămînt / soare-n amurg coborînd, / dar să nu văd cît trăiesc pe pămînt / soare-n amurg coborînd, / dar să nu văd cît trăiesc pe pămînt / soare-n amurg coborînd !

— întreita repetiție a distihului de aici subliniind, pînă la obsesie, tocmai această oroare a poetului pentru tot ce alterează și întinează sărbătorescul cîntec al existenței în trup și în spirit ; existență plenară, pe care nu o dată o omagiază în antologice imnuri de slavă : ! subt vestminte, carnea ta, Briena, Briena, / undoaie ca vipia Briena, Briena, / trupul tău iluminat, Briena, Briena, / pentru ce mi s-a arătat, Briena, Briena ? / ! vocea ei ca muzica, fiica cerului e, / picurînd ca lacrima dulce-amăruie, / mînurile ei ca-n somn legănate totu-s / înălțind sfiala trupului ei de lotus !

Nu mă mai opresc la bogăția invenției lexicale a poetului ; nici la „oscilațiile" lui categoriale de cuvînt, ce adîncesc, prin valențele lor, ideea de suferință omniprezentă, care abia pune și mai pregnant în lumină cîntecul vieții în toată strălucirea lui, de tipul : „unde-i **vin** găsesc venin / eu de-acuma nu mai vin... / / unde **vin** găsesc venin..." (s.n.) ; și nici măcar la alte locuri de pelerinaj ale liricii autorului, din cartea de față, nu mă mai opresc. Fiindcă socotesc **Fragmente din Muzeon** sinteza poeziei lui Cezar Ivănescu, de care m-am ocupat și altă dată, ca și acum într-o măsură. Și atunci, și azi, cu gîndul de a o explora doar. Și nu cu prezumția de a o epuiza, de a-i lumina întreaga semnificație.

Hristu Cândroveanu

Ofertă și refuz

— Noi nu te vom părăsi niciodată minunatule, dragule, copilule, fiindcă noi, adică eu, sunt frate cu tine, Maciste ; îți promit să fiu alături de tine, orîce s-ar întîmpla. Și spunînd aceste cuvinte, plîngea și Vasile, plîngea și Maciste, și se îmbrățișau plîngînd.

— Nu fiți femei, fiți bărbați fraților, fiindcă de aceea se duce lumea de ripă, deoarece are prea puțini bărbați, îl apostrofă Ion.

— Am învins, am învins copii ! se auzi glasul Maiorului încă de la poartă. Starea de asediu pe strada Salvării încetează din această clipă ; am ordonat să se ridice plasele pentru ca Maciste să poată pleca și veni după cum îi va fi plăcerea. Am învins fiindcă Simion Still s-a dat bătut și iată că prietenul nostru e liber. Ion și Vasile se apropiară de Maior și-l îmbrățișară, iar Maciste, în timp ce părăsea încăperea, îl învălui pe așa-zisul învingător într-o uitătură rea.

— E adevărat, adăugă Maiorul, că paznicii și îndeosebi lunetiștii vor mai supraveghea cartierul o vreme, tocmai pentru a-l apăra pe Maciste de atacuri neașteptate din partea adversarilor neștiuți.

— Ascultă, Maiorule, interveni Vasile cu vocea tremurată, nu mai e nevoie de demagogia asta ; poate n-ai observat că Maciste a părăsit demult încăperea. Spune-ne adevărul sau dacă vrei îți cerem și noi cum îi cerea poporul iudeu lui Moise : **spune-ne ceva plăcut dacă vrei să să te credem !** dar citatul e mai lung și nici nu mai știu cine l-a comentat în afară de Pascal.

— Bravo, cugetătorule, și cînd colo, eu te credeam un chefliu incurabil, îl ironiză Ion.

— Vă știam prieteni desăvîrșiți, se amestecă Maiorul, și iată-mă pus în situația de a veghea la integritatea prieteniei voastre.

— Nu e cazul, spuse Vasile, putem să ne și înjurăm, nimic nu se clintește din ceea ce e de la sine înțeles. Spune-ne dar adevărul.

— Adevărul ? întrebă Maiorul retoric. Adevărul, dacă doriți să-mi cunoașteți părerea în privința lui Maciste, adevărul e inutil. Și la ce v-ar folosi cînd sunt sigur că-l bănuiți dacă nu-l știți precis ca și mine ; Maciste e condamnat la moarte.

— Și nu se mai poate face nimic ? întrebă Vasile.

— Mai mult decît ceea ce am făcut în urmă cu cîteva minute nu văd ce s-ar mai putea face. Ați fost martori la clipa cînd l-am eliberat. Mai departe nu depinde decît de el : să rămînă printre noi pentru a-și primi pedeapsa ori să dispară pur și simplu în neantul din care a apărut. Ce părere ai, frate Ion ?

— Eu, răspunse Ion, mă văd pentru prima dată silit să admit realitatea așa cum este, adică să-mi recunosc slăbiciunea în această privință. Vai lui Maciste și vai mie că nu pot să modific realitatea.

— Dacă nu poți tu, am să modific eu realitatea, interveni Vasile amenințător.

— Aș fi foarte curios, cum vei proceda, îl incită Maiorul.

— Știi pe ce distanță se întinde încrederea dintre noi ? îl interogă Vasile. Crezi că voi îngădui cît sunt viu să se atingă cineva de un fir de păr din capul superb al lui Maciste ?

— Măsurile sînt luate și sfîrșitul e hotărît, conchise Maiorul. Acum e vorba doar să vă hotărîți și voi dacă vreți să rămîneți de partea vieții (adică a noastră) sau dacă vreți să vă sacrificați pentru ucigașul grefierului.

— Dar eu îi rezervasem altă soartă lui Maciste și nu pot admite cu ușurință ca logica ficțiunii să sufere o fractură de asemenea proporții. De ce trebuie să moară Maciste ? întrebă Ion.

— Din cauză că a comis o crimă, el este autorul morții grefierului, ați uitat acest amănunt uriaș ?

— Bine, dar această informație eu v-am furnizat-o ca autor, crima lui Maciste e plauzibilă numai în ficțiunea mea ; în fapt, Maciste n-a omorît pe nimeni, el n-a făcut decît să-l privească intens pe grefier, adăugă Ion.

— Agresivitatea privirii este chiar domeniul meu frate Ion, și pot să-ți spun că am organizat un întreg laborator la noi, la criminalistică, exact cu aceste probe ale privirii ucigașe.

— Dragă Maiorule, pe mine — așa cum ți-am spus și altădată — nu mă interesează nici laboratoarele, nici știința voastră avansată, mă interesează un singur domeniu și anume frumusețea. Voi puteți să-l condamnați cît vreți pe Maciste, puteți chiar să-l executați, însă în AVENTURILE MARELUI MACISTE eu nu voi îngădui să se întîmple o astfel de mîrșăvie. Maciste va trăi.

— Tocmai de aceea m-am întors de la Simion Still la voi, să discutăm acest aspect gingaș. Pe de o parte dumneata sugerezi, ba chiar afirmi în foileton că Maciste l-a ucis pe grefier, iar pe de altă parte nu admiți ca ucigașul să-și primească pedeapsa.

— Nu admit, se enervă Ion, pentru că dumneata și Still vă amestecați în ficțiunea mea. Singura voastră probă împotriva lui Maciste este foiletonul cu moartea grefierului, și pînă acum v-am lăsat în pace dar dacă nu vă astîmpărați am de gînd să modific întregul curs al AVENTURILOR.

— Ești suveran în ficțiunea dumitale, dar pe mine nu mă privește decît adevărul, dacă Maciste a omorît sau nu ; și dacă da, atunci să-și suporte soarta, răspunse Maiorul. Totuși, mai adaugă el, am fi dorit, am fi fost chiar bucuroși dacă și autorul Aventurilor ar fi dovedit într-un foileton viitor același spirit de dreptate care trebuie să-i anime pe cei ce slujesc adevărul.

— Voi medita asupra acestui fapt, spuse Ion.

— Lăsați-le dracului de vorbe, fraților, lăsați-le încolo de meditații fiindcă am uitat să vă spun că în frigider avem cinci sticle pregătite ca la polul nord care ne așteaptă să le închinăm pentru libertatea lui Maciste.

Gheorghe Pituț

Radiograma unei civilizații

Judecînd după aparițiile din ultimii ani, Editura științifică și enciclopedică pare a-și fi asumat, cum era și firesc, un program menit să acopere cu instrumente de lucru metodice mai toate domeniile experienței umane de-a lungul timpului, începînd cu mitologia și literaturile antice pînă la configurația de azi a statelor lumii și la preocupările cele mai sofisticate ale febrilei noastre actualități. Este un efort apreciabil, care presupune maturitate de concepție și un corp de redactori în stare să asigure concertarea, deloc ușoară, a specialiștilor chemați să întocmească asemenea instrumente. **Enciclopedia civilizației romane.** *) scoasă de curînd, este expresia acestui program ambițios, din care mai multe lucrări se află la îndemîna celor interesați. Noul proiect, pus în lucru prin strădania regretatului profesor D. Tudor, face parte dintr-o serie de enciclopedii hărăzite civilizațiilor antice. În felul în care a fost conceput, este vorba de o lucrare de pionierat, fiindcă ceva asemănător ca proporții și complexitate nu pare să existe încă în literatura atît de vastă a domeniului. Un lucru trebuia să fie lămurit mai întîi, și coordonatorul l-a făcut fără aparente ezitări : conceptul însuși de civilizație, în funcție de care urma să fie explorat domeniul extrem de complex al lumii romane. Lăsînd la o parte vechea dihotomie, de sursă germană, care fixa la polii opuși ai unei realități unice **cultura** și **civilizația,** autorii au adoptat sensul larg al cuvîntului, așa cum a fost definit acesta de F. Braudel. Civilizația ar cuprinde, în acest sens, care s-a impus și în alte sinteze din epoca noastră, „toate descoperirile pe care le-au făcut în domeniul inepuizabil al vieții oamenilor diferitele științe sociale" **(Ecrits sur l'histoire,** 1969, p. 289.) Dilema generată de o gîndire de tip maniheist se rezolvă deci în favoarea unei concepții unitare, sintetice, în care faptele de ordin material și spiritual coexistă, lămurindu-se reciproc. Istoria civilizației sintetizează astfel o serie de istorii particulare, punînd la contribuție istoriografiile de ramură, de la limbă, literatură, filosofie și arte pînă la știință și tehnică, obiceiuri, instituții, norme juridice, credințe, ideologii etc, cu alte cuvinte sfera întreagă de discipline susceptibile să contureze mentalul colectiv, cum ne previne acad. Em. Condurachi în prefața volumului și cum e firesc să gîndim astăzi realitatea istorică, adoptînd o perspectivă neexclusivistă și unificatoare. Într-un fel, se revine la vechiul concept din vremea lui Guizot și Michelet, a căror deschidere a fost destul de largă pentru a cuprinde tot ce ține de manifestările „geniului uman", tinzînd spre o istorie globală și spre o restituție fără rest. O civilizație constituie astfel un „ansamblu istoric", decupat din curgerea vremii într-un spațiu anume. Spațiu vast, în acest caz, și de o complexitate extraordinară, căci a cuprins, în faza apogeului, un teritoriu de la Atlantic la Golful Persic, din Scoția pînă în Sahara și de la Carpați la cataractele Nilului. În timp, **Enciclopedia civilizației romane** limitează „radiografia" la perioada cuprinsă între fundarea Cetății Eterne și prăbușirea Imperiului roman de apus, deși arheologii au dovedit pe de o parte că o „mică Romă" exista încă din secolul IX i.e.n., iar pe de alta că civilizația creată de dînsa timp de peste un mileniu n-a putut dispare cu totul în secolul V e.n. Un spațiu ca acesta nu putea fi perfect unitar, el cuprinzînd vechi tradiții locale, cărora civilizația romană le-a suprapus valorile ei specifice, pigmentîndu-le într-un fel aparte. Realitățile acestei lumi, de o mare complexitate, constituie obiectul prezentei enciclopedii, operă ce va rămîne, fără îndoială, unul din cele mai temeinice instrumente de lucru, perfectibil desigur, însă rezistent în țesătura lui fundamentală. Informația a fost dispusă în mari articole de sinteză (însoțite de sumare bibliografii) privind etapele istoriei romane, economia, agricultura, meșteșugurile, mineritul, moneda, comerțul, fiscalitatea, căile de comunicație, urbanizarea, instituțiile, sistemul juridic, artele plastice, literatura, științele, religia etc. În articole mai mărunte au fost cuprinse personalități, orașe, funcții, concepte juridice, războaie ș.a.m.d., în totul peste 5 000 de „voci" menite să contureze tabloul civilizației romane, atît de variat în desfășurarea lui milenară. Avem de-a face, în fond, cu diverse nivele ale unui edificiu istoric dintre cele mai solide. Un sistem de trimiteri încrucișate înlesnește comunicarea dintre „registrele" acestei construcții și permite reconstituirea ansamblului. De la structurile economice și social-politice pînă la artă și reprezentări religioase, totul s-a avut în vedere, coordonatorul (acum plecat dintre noi) fiind unul din bunii specialiști ai domeniului, autor al mai multor cărți cu privire la civilizația romană. Cercetările arheologice puse mereu la contribuție au permis, în afară de aceasta, un spor important de informații fără de care nu se mai poate gîndi astăzi înțelegerea lumii vechi. Asemenea cercetări au înlesnit și o bună integrare a Daciei în civilizația romană ajunsă la apogeu și interesată să-și fortifice granița de la Dunărea de Jos. Se adaugă cercetările de istoria dreptului, istoria religiilor, istoria artelor, istoria ideilor, care îmbogățesc știrile și îngăduie adesea precizări de mare finețe. Ceea ce V. Pârvan doar năzuia să facă **(Contribuții epigrafice,** 1911), pe baza unor ample explorări, care să pornească de la Mommsen pentru a se extinde mai ales asupra provinciei, s-a putut realiza între timp, după cum se vede și din această enciclopedie. Ceea ce-i lipsește pentru a fi un instrument de lucru aproape desăvîrșit e un indice de nume, completabil cu o bibliografie esențială. Altminteri, informații precise și ample, desfășurare minuțios analitică, sobrietate în definiții și în diversele referiri, iconografie adecvată : totul recomandă o operă de căpătîi, care n-ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă. Ea dă o idee destul de exactă despre amploarea unui imperiu și de prestigiul civilizației pe care a vehiculat-o pe un spațiu imens, modificîndu-l etnocultural și lăsîndu-se modificată ea însăși, într-un proces greu definibil de interculturalitate. Vocația constructivă se degajă în primul rînd și ea trebuie avută în vedere mereu cînd se discută raportul dintre civilizația romană și alte vetre de civilizație care au întrat, pe rînd, în sfera de civilizație romană, influența a Romei. A sistematiza enciclopedic faptele acestei civilizații și a le pune la îndemîna unui popor pentru care romanitatea a constituit ideea-forță ce i-a alimentat programul regenerării și întreaga construcție culturală modernă e un fapt ce depășește semnificația unui simplu instrument de lucru pentru a deveni un mijloc de fortificare a conștiinței colective. Rațiunile logosului se îngemănează încă o dată cu imperativul etic.

Al. Zub

*) **Enciclopedia civilizației romane,** coordonată de Dumitru Tudor, Editura științifică și enciclopedică, 1982, 827 p. plus ilustrații.

Minerii

Urmare din pag. I

pei... Fără cuvinte mari. Acolo vorbele sînt tot una cu pietrele. Ne urăm reciproc noroc bun și mergem mai departe.

Abatajul 64 103. Simt că minerii mă consideră de acum de-al lor. Ne anunță că putem urca. Ei, Dumitru Corban, Toader Grec, Gheorghe Mihali, Petru Krafcic. Ei, adică echipa. Se perfora în vederea prăbușirii. Din moment în moment ar fi trebuit să vină și artificierul. Se pregătea pentru misia sa. Meseria sa cea de toate zilele. Înțeleg. Totul este gîndit, calculat și respectat întocmai. Vorbele de afară au putere de legi înlăuntru... Fără alte cuvinte ne stringem mîinile și mă pregătesc de plecare...

Cînd am ieșit din mină începuse să ningă. Am sentimentul că trăiesc cel mai frumos dar pe care, în fantastica mea aventură, mi-l promisesem de mult. Avusesem parte de el. Trecuseră ore bune petrecute printre mineri și, la răgazul unei țigări, încep să simt ce înseamnă să cobori întîia dată în mină. „Foamea" mea după munte era meritată. Mai mult decît atît. Înțelesesem eu, omul de la munte, unde am greșit. Acum pot spune pentru mine : numai privit dinlăuntru poate fi muntele mare. Restul nu-i decît încintare...

Acum da, pot privi în voie frumusețea sălbatecă a carierei. Minerii îi spun „amfiteatru". Uriașe spații dislocate în trepte. Se înaintează masiv, cu un meritat orgoliu. Acum știu ce-i acela un taluz, ce este aceea o bermă. Știu de ce inginerul șef a ținut să văd cariera, de ce maistrul Ventel spunea că dă optzeci la sută din producția de la Măgura doi, de ce inginerul geolog Dorel Ardelean o vede ca pe o cetate antică...

Acum pot începe reportajul. Întreprinderea minieră Baia Borșa are două mari exploatări : Burloaia (cu minele Burloaia, Dealu Bucății și Măgura II) și Gura Băii (cu sectoarele Gura Băii și Toroioaga). O exploatare de minereuri neferoase : plumb, zinc, cupru. Din aceste sectoare minereul este cărat de uriașele mașini la uzina de preparare proprie ce prelucrează întreaga cantitate. De aici, spre combinatele specializate. Acesta este drumul — desigur, foarte pe scurt — al minereului. Intenția mea a fost să văd o „fărîmă" din acest angrenaj care este întreprinderea. De aceea am vrut să cunosc oamenii. Mai apoi, locurile.

Baia Borșa este, de fapt, un cartier al Borșei. Un cartier satelit la vreo 7 kilometri. De acolo încep drumurile spre mine. Sînt cele mai importante pentru că, drumurile prin „așezare" — îmi place s-o văd așa, de sine stătătoare chiar dacă, deocamdată, renașterea ei pe verticală este la începuturi —, deci, drumurile călătorului țin de ochiul cu care o descoperi. Dar aici, la Baia Borșa, printre mineri, te simți oaspete și afirmația conține chiar adevărul muncii lor. Frumusețea interioară a acestor oameni simpli, demni. Să ne imaginăm, îmi spunea inginerul șef al întreprinderii : anul 1982 va însemna circa un milion de tone de minereu extras !

La Baia Borșa, chiar după un scurt răgaz, vei înțelege că printre mineri nu te poți considera decît oaspete și acest lucru valorează mult mai mult decît o poveste frumoasă pe care, odată aflată, ai dori să o știe toată lumea.

atelier literar

poșta redacției

NEAGU DRĂGHICI: Cu versurile, ați intrat parcă într-o inerție și un șablon; un aer monoton și sărac bîntuie prin pagini, plafonare și mulțumire de sine (și aceleași, numeroase, greșeli de ortografie, ca acum mulți ani, cînd ne-ați scris prima oară!...). Ați pierdut un timp prețios. Ar trebui să zăboviți mai mult asupra cărților, să vă agățați cumva (dacă nu e prea tîrziu!...) de vreo școală... Altminteri, condeiul dv. se va usca de foame și de sete și veți rămîne o fostă promisiune, un talent „întors din vrej"... (Ceva, în „Îmi pregătesc", „Metamorfoză", „Legătura", „Am să demonstrez", „Nu poate fi"). În proză, „Luna-i de ceară" (celelalte, mai slabe) arată din nou bunele dv. înzestrări în acest domeniu, dar arată și stîngăciile și nesiguranțele expresiei, lipsa oricărui progres față de primele manuscrise (...ca să nu mai vorbim iarăși despre ortografie!...). Finalul povestirii rămîne, totuși, nesatisfăcător, dovadă și P.S.-ul pe care ați simțit nevoia să-l adăugați. (Pe viitor, faceți ce puteți și recurgeți la o mașină de scris).

I.S. MOIȘA: Demersul fundamental pare mai degrabă modest, cu puține implicații lirice, dar el se drapează laborios („obiceiuri artizanale", totuși...) cu o garderobă (și o recuzită) suprarealistă, artificioasă, reconstituită, neconvingătoare, fără un „nerv" personal, fără virtuți tranzitive deosebite. (Ceva mai consistente, „Viziune", „Interior", „Rotund" și, oarecum, „Ploi albastre"). Există o vorbă referitoare la asemenea situații : „ori vorbește cum ți-e portul, ori te poarte cum ți-e vorba"!...

N. BĂDULESCU: Versificări relativ indeminatice, dar fără o concepție, un orizont, o finalitate. Scrieți mult, cu plăcere, ca o distracție, indiferent de rezultat. Dar adevărata creație înseamnă și efort, încordare, implicația unui răspuns la întrebarea pe care ați ridicat-o, implicația unui echilibru, a unei rostiri noi, deosebite, a frumosului etc., ceea ce nu mai e întotdeauna chiar o plăcere și o distracție. Sperăm că puteți sesiza diferența și să puteți găsi drumul cel bun.

I. PETRESCU: Ne-ați mai trimis-o o dată pe „Domnișoara Betty".

V. RAMIDIS: Cînd metaforele se înșiră pe un „fir" (și nu se învîrtesc după propria coadă, și nu se uită în propria oglindă, și nu slobozesc pistoale și petarde etc.), lucrurile arată a poezie în toată firea și păstrează intacte semnele speranței („Sînt cuvîntul", „Adorm între uși", „Să fiu o moleculă", „E liniște", „A fost deschisă o ușă", „Ea doarme", „Am văzut orbii"). Cu prima ocazie, comunicați-ne semnătura definitivă (dacă, firește, e alta decît cea de acum).

DR. C.V. : Nu vă putem răspunde decît în cadrul acestei rubrici. Comunicați-ne pseudonimul sub care doriți să primiți acest răspuns.

RADU FLORESCU: S-ar putea să fie ceva, dincolo de acest amalgam haotic de vorbe, — un vocabular bogat și precoce, dar nu întotdeauna bine asimilat în sensuri și valențe, uneori chiar zornăind aberant, alandala (de p. : „...iar clocotul bronzului căuta să plivească (? !) tăunii uciși de scrîșnetul dinților" (!?), etc.. etc.). Siliți-vă, pentru început să pătrundeți în universul semantic al cuvintelor, să-l stăpîniți pînă la cea mai fină nuanță, să vă faceți din vorbe unelte docile, abile, în stare să vă exprime cît mai fidel și mai cuprinzător gîndurile, stările, muzica interioară etc. (Nu e „perpeetum", ci **perpetuum** etc).

DOBRE S. ION-FLORIN : Versurile sînt slabe, fără perspective. În celelalte pagini, pare să fie un început cu mai multe șanse (deși, deocamdată, e doar atît: un început, o schiță, cu o desfășurare sumară, rezumativă, cu un final vag, în suspensie).

A.L.-ARIADNA: Pare un început de limpezire și de organizare („Într-o lume plină de riduri", „Dintr-un poem fără spațiu", „Domoale furii", „Hei, Iliada"), dar rămîn încă prea multe lucruri vagi, confuze, fără sens (de p. : „eruptive pînze de păianjen, pojarul (? !) unei nepermise absențe" etc., ori acest repetat „uneori, alteori", „alteori subjuga"... — ce? cum ?... — pe care ni l-ați mai trimis o dată". Comunicați-ne și semnătura dv. completă.

W. KRAMPS: Un ciclu în general livresc, de cazină grafică și „strungărie", în care s-au rătăcit și cîteva pagini de altă inspirație („Vînzătorul de diamante", „Odată cu dînsul") care salvează cauza poeziei și obrazul „ucigașului de măcelari"... (Ceva, și în „Coada șopîrlei", dar finalul e cam hodoronc-tronc...).

EM. GV. : „În fiecare zi", „Vară" și, mai cu seamă, „Seară rurală".

E.L.F. (ceva, în „Pămîntule bun"), **Magda Seklaoui, Pătru Monea, Mihai Popeangă, M. M. Enășoaie, Florin Ionescu, Fulg de nea, Florin Bănică, Gh. Bozu, Petre Soporan:** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Și sufletul

Poetul își amanetează
ultimele lucruri
ca să poată zbura
peste munții înalți
ai fanteziei
cîteva lacrimi, o reproducere
după o iluzie celebră,
un exemplar rar de fluture
din insectarul memoriei
și sufletul lui
din copilărie
care și așa îi rămăsese
prea mic

LUCIAN CODRIN MANAILESCU

Am să demonstrez

Într-o zi am să demonstrez
că oul a fost înaintea lui Dumnezeu
iar pruncul în pîntecul femeii
e ca vinul bun
de care te-mbeți privindu-l...
— zise aceste cuvinte
cel mai simplu om al planetei
apoi cu dibăcia unui păianjen
urzi în jurul său o casă
care să-l ferească de radiații

DUMITRU ILINICA ISTRATE

Marele vînător

Trecea dincolo și căuta sălașul păsărilor
pe care le impușca în aripă — cîteva mai trăiau
în antreul palatului de iarnă
cu ciocuri pline de sînge o zi, două,
pînă își luau zborul definitiv
în noaptea nemișcării :
și nu se mai știa de ele.
Pleca de dimineață pe orice vreme
și se întorcea cu stelele pe umăr
neținînd seama de nimic și de nimeni :
abia adormea că și zărea pontoanele
în ceața zorilor... bacul... și trecea dincolo...
și venea cu păsări
impușcate în aripi... și nu se mai știa de ele...
Orașul îi sufoca aura nemuririi
curtea îi deștrăma gustul nemuririi
și evada în aburul de peste fluviu
unde ținea să-și perfecționeze stilul :
chema rațele sălbatice, porumbeii
și le promitea o moarte rapidă :
o alice direct în inimă.
Dar de fiecare dată ochea prea în scurt
și impușca numai în aripi...

ION IOSIF

Desen de Simona Pop

Vanitas

Oricît te-aș strînge, spasmodic, de mînă,
nu voi putea reține căldura ta
mai mult de-o zi — poate o săptămînă —
și cine știe cît voi mai tînji după ea .

Oricît mi-aș umple lacomă nările
cu mirosul pielii, ori respirația,
se pierde-ntr-o clipă, invadînd zările
sfîșietorul aer ce devine făptura ta.

Oricît mi-aș strînge auzul în sine,
ca o scoică avidă de pierdutul ocean,
peste rîsul tău năvălește vuiet de uzine,
țipete metalice se izbesc de geam.

Nu-mi rămîne nimic, sînt ca lov de săracă,
Cu tine — și soarele m-a părăsit :
Sufletul meu cămașa luminii dezbracă
Și se-așează cuminte în giulgiul de tine urzit.

VIRGINIA SOARE

Ușa s-a închis

Am tot timpul
să număr stelele de pe cer
una cîte una
Am tot timpul
să urmăresc fărîmitura de piatră
devenind munte.
Am tot timpul
să îndrept firele de iarbă
unul cîte unul,
să sec marea, cărînd-o
picătură cu picătură,
să treier deșertul în căutarea
unui grăunte de aur...
Am tot timpul
să-mi aștept răbdătoare ridurile :
ușa s-a închis în urma ta.

DIANA BARBU

Visul verde

Verdele...
Verdele crud al primăverii
Verdele otrăvitor al verii
Verdele palid al toamnei
Și verdele mort al iernilor noastre
Verdele necruțător al ochilor tăi
Și verdele blînd al semaforului
(Efectul e zero)
Verdele leneș al cuverturii
Pe care te întinzi obosită
Închizînd ochii.

ILDA GABOS

Vînzătorul de diamante

Aceste diamante expuse
sînt aduse din țări hinduse.
Cu ele puteți tăia, fără frică,
orice realitate de sticlă.
Sînt garantate pe viață,
pe vreme de vis și de ceață.
(De frica lor plesnește cîte-o nervură
la statuia nedemnă, de zgură).
Ele mai pot lumina și în noapte
cărări ascunse și neumblate,
pînă acolo unde neantul
este mai tare decît diamantul.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Întîlniri cu Marin Preda

Urmare din pag. a 3-a

să-l redescopăr Paul Georgescu. L-am citit mult mai tîrziu. Atunci n-aveam cum să înțeleg literatura lui Mihail Sadoveanu". Nu știm dacă l-a abordat, ca pe Nichifor Crainic. L-a abordat în schimb pe G. Călinescu, alt confrate care nu înțelegea să acorde scriitorului un rol de cenușăreasă. Pentru G. Călinescu scriitorul este nu numai un om al cetății ci unul dintre cei mai importanți locuitori ai ei. Marin Preda s-a adresat lui G. Călinescu atunci cînd avea nevoie de o confirmare : scrisese **Moromeții** și discuția cu G. Călinescu venea după apariția și succesul romanului. După toate semnele, Marin Preda nu avea nevoie în această întîlnire de o recunoaștere valorică, ci de confirmarea unei descendențe literare. G. Călinescu care scria atît de frumos despre legătura dintre generații ca semn distinctiv al culturii n-a reacționat însă în practică conform enunțurilor sale. Întîlnirea a fost penibilă, relatarea ei o face Marin Preda în **Imposibila întoarcere**, deși în Marin Preda, dacă l-ar fi citit, G. Călinescu ar fi putut descoperi, prin **Moromeții** ilustrarea cea mai vie a polemicii pe care el o dusese cu Camil Petrescu, pe tema literaturii și romanului țărănesc. Joncțiunea nu s-a făcut. G. Călinescu nu și-a recunoscut unul din fiii legitimi. Marin Preda a rămas cu o aversiune constantă față de G. Călinescu, exprimată în articole critice și în sprijinirea unor reacții discutabile asupra operei și vieții lui G. Călinescu.

Înaintașul în care Marin Preda a încercat să se recunoască și să-l urmeze atît ca prozator cît și ca om al breslei scriitoricești a fost Liviu Rebreanu. Despre autorul lui **Ion**, Marin Preda a scris un articol cu valoare de program pentru propria lui operă. Era un răspuns la mare distanță dat violenței contestații pe care Arghezi o scrisese cu prilejul apariției romanului **Ion**. Deși n-a urmat pe Liviu Rebreanu în descrierea unei lumi țărănești întunecate, preferînd o lume scăldată într-o lumină solară, Marin Preda rămîne descendentul lui literar. Figura acestuia, aspectul monolitic al conduitei lui a făcut obiectul unei atenții speciale din parte-i. Un însemnat procent al lecturilor intime ale lui Marin Preda erau jurnalele, memoriile, cu precădere cele scriitoricești. În timpul tratativelor pentru publicarea **Jurnalului** lui Liviu Rebreanu, Marin Preda a cerut manuscrisul directorului său adjunct, Mihai Gafița, și l-a citit în întregime cu un ochi întrebător. Ce se ascundea în spatele impozantei evoluții scriitoricești și sociale a lui Liviu Rebreanu ? Care era secretul personalității lui publice ? Publicarea în **Luceafărul** a unui număr de pagini semnificative din jurnalul inedit al lui Liviu Rebreanu i-a prilejuit cîteva comentarii pe care încerc să le reproduc aici. Mai întîi Marin Preda ținea să constate că acuzele politice ce i s-au adus lui Liviu Rebreanu nu sînt întărite de acest jurnal. Dimpotrivă ! Sentimentele scriitorului erau altele decît postura la care a fost obligat o vreme. Considera de altfel tipărirea acestui jurnal ca pe o necesitate a vieții literare românești. În Liviu Rebreanu, Marin Preda vedea o figură scriitoricească exemplară cărpia credea a-i fi găsit în urma lecturii **Jurnalului** secretul. „Lumea literară românească avea nevoie de un om ferm, drept, «monumental» și acesta a fost Liviu Rebreanu. Nu știu dacă așa a fost și mai înainte. Dar așa a devenit. S-a conformat acestei necesități adînci. A acceptat rolul și l-a jucat pînă la confundarea cu el pînă la moarte".

În Liviu Rebreanu, Marin Preda descoperea un gest de nobilă subordonare. Este poate cheia înțelegerii conduitei scriitoricești a lui Marin Preda în cea mai mare parte a vieții lui. Ca și Liviu Rebreanu, Marin Preda a încercat o depășire de sine.

Marin Preda la lansarea volumului „Delirul"

Începuturile scrisului în limba română

Urmare din pag. I

altfel, termenii simțiți ca neviabili în acest veac nu mai apar deloc în secolul următor, ca de pildă **mesereare** în **Psaltirea în versuri** a lui Dosoftei, destinată lecturii literare și nu serviciului religios.

Dar curios ni se pare faptul că, la exemplele folosite din O. Densusianu cu corespondențele lor latine **ad litteram**, Ion Gheție încă se îndoiește serios de legătura textului în limba română cu unul latinesc (p. 184). Probabilitatea însă ca în asemenea cazuri să fie vorba de o simplă coincidență din întîmplare, matematic vorbind, este de 1 la mai mult de un milion. De asemenea, dacă la sondajul făcut de autor între **Psaltirea Scheiană** (cu urmele cele mai multe dintr-un text latin) și **Vulgata**, a găsit coincidențe în procent de 30—35%, aceasta este foarte mult și întărește ideea legăturii între textul românesc și unul latin. În orice caz, nu s-ar putea presupune că traducerea s-a făcut deodată după două texte, unul latin și altul slavon, ci că (ținînd noi seama de neviabilitatea unor termeni latini și de viabilitatea altora de origine slavonă) s-a făcut întîi o traducere din latină în limba română, refăcută apoi după un text slavon.

În altă ordine de idei, răspundem autorului că **nu putură mene** a rezultat totuși din neînțelegerea lui **non potuerint mihi** (nu mă învinseră) în nici un caz din **ibo ne prjamogoše mene** care înseamnă clar „nu mă învinseră" (vezi și glosarul din Ion Bogdan, **Cronica lui Manasses**, București, 1922, p. 386 : **prjamošti** „a birui"). În ce privește numerotarea versetelor în manuscrisul Psaltirii Scheiene, ea se poate reconstitui după punctuația cu chinovar și alte semne ; cît despre Coresi, continuitatea versetului respectiv este clară, atît în secvența slavonă, cît și în corespondentul românesc.

În concluzie, legătura textelor românești păstrate în copie cu traduceri vechi din latinește se bazează pe date care nu pot fi nesocotite.

În ultimul moment, ne intră în mînă volumul colectiv **Cele mai vechi texte românești. Contribuții filologice și lingvistice.** București, 1982, în care unii autori (între ei și Gheție) admit posibilitatea unor traduceri mai vechi.

B. În „Contemporanul" din 2 aprilie 1982, Dumitru Șerbu publică articolul **O scriere în limba română la anul 1100.** Autorul se întemeiază pe o notă scoasă dintr-o carte apărută la Praga, în 1846 : **Sazavo — Emauskoje svjatoje blagověstvovanie**, intrată în posesia lui Andrei Șaguna și folosită întîi de N. Bălășescu în **Gramatica română** (1848), căruia Șaguna i-a atras atenția asupra notei, comentată și de Șaguna mai tîrziu în **Istoria bisericii ortodoxe** (1860). În notă se spune că într-un act al papei Inocențiu al IV-lea (1243—1258) se vorbește de traducerea de către români în limba lor a „liturghiei slave de rit grecesc", pe la începutul secolului al XII-lea (în actul dat ca din 1248 se spune „cu un secol și jumătate" mai devreme). De existența unei asemenea traduceri a vorbit și I. G. Sbiera pînă cînd, aspru criticat de R. Rösler, a revenit în **Contribuiri pentru o istorie socială**, Cernăuți, 1906, și, urmînd pe Rösler, nu mai admite ce spuseseră cei dinainte și el însuși, ci afirmă că nota nu este reproducerea actului papal, ci comentariul editorului cărții de la Praga, V. Hanka, care pomenind, în 1846, de traduceri cu „un secol și jumătate în urmă", înseamnă că se referă la traduceri românești de la finele secolului al XVII-lea. D. Șerbu nu amintește nimic de acest lucru și este totuși necesar, pentru că numai așa se explică faptul că, după intervenția lui Sbiera, nimeni nu s-a mai referit ulterior la nota înscrisă de **N. Bălășescu, Andrei Șaguna, D. Iarcu** și alții.

În realitate, Sbiera s-a speriat degeaba, pentru că lucrurile stau altfel. Deși Hanka s-a dedat uneori la mistificări (am arătat lucrul acesta tangențial în „Manuscriptum", 3/1980 : **Considerații finale la „Inelul și năframa" lui B. P. Hasdeu**), totuși de data aceasta, editînd și comentînd un text vechi, într-una din notele sale vorbește de un act emis în 880 de papa Ioan al VIII-lea pentru slavii din Moravia și Boemia, confirmat pe urmă de papa Inocențiu al IV-lea în 1248, cu reproducerea de pasaje din ultimul act, în care se arată că „valahii din Dacia" au tradus liturghia slavă în „limba lor vernaculară" cu un secol și jumătate mai înainte (vix ab hinc sesquiseculo), ceea ce duce la îngemănarea veacurilor XI și XII. Actul lui Inocențiu a fost și el probabil reconfirmat mai pe urmă și nu se știe de la care din ele pleacă cu informația sa Hanka. În orice caz, consemnarea unor asemenea acte nu este o invenție gratuită, iar spusele din ele vor putea fi verificate la identificarea actelor respective. În fond, este vremea, cînd Vaticanul începe să lupte insistent pentru recîștigarea românilor de partea lui și o făcea prin recomandarea traducerii cărților liturgice în limba lor (prin „liturghie" trebuie să înțelegem aceste cărți).

În subsidiar, notăm că prof. Ion M. Bota, specialist în probleme de cultură română veche, are un articol sub tipar : **Vechimea culturii scrise în limba română**, în care pleacă de la aceeași notă a lui V. Hanka, încadrată larg cu date istorice și filologice, foarte interesante fiind documentele citate din secolul al XIV-lea, care atestă acțiuni de sprijinire a unei culturi românești în limba poporului de către personalități ale vremii, în special în Transilvania.

În final, se poate spune că se adună tot mai multe date (alături de atitea noi descoperiri de obiecte și forme culturale) pentru confirmarea unui scris vechi în limba română, mult mai vechi decît s-a crezut pînă acum.

A apărut:

Domino

● Jocuri ● Umor ● Enigme ● Teste ● Cuvinte încrucișate ● Parodii ●

Domino

● George Topîrceanu ● Care-s autorii ? ● Aduse din condei ● Șt. O. Iosif ● Dimitrie Anghel ● Pagina începătorilor ● Cum se compune și cum se dezleagă un careu de cuvinte încrucișate ●

Domino

● Dialoguri amabile ● Ah, femeile ● Simple coincidențe ● Un careu greu de dezlegat — SURPRIZĂ ● S-a întîmplat la cea mai înaltă altitudine ●

Domino

Supliment al revistei «Luceafărul»

Miniatura românească

Urmare din pag. I

pirate din narațiuni ale cărților religioase („ciclu iconografic") și, mai rar, cu portrete voievodale (sec. XVI). Se formează „Școala de la Putna", cu miniaturiști ca : **Macarie** (Putna, 1529), comanda logofătului **Mateiaș** (1560) și a lui **Albotă** (Putna, 1569). Capitolul devine interesant prin interferențele miniaturilor românești cu altele străine, de ex. cu tetravanghelul țarului bulgar Ivan Alexandru, (Tîrnovo, 1356), care a servit mai tîrziu ca model tetravanghelului **Sucevița** 23. Interferențele studiate merg pînă la arta bizantină, avînd ca prototip ms. **Parisinus grec 74** (sec. XI).

A treia etapă începe cu **școala moldovenească de la Dragomirna**, protagonistul ei fiind Anastasie Crimca. Imaginile lui urmează strict textul, de obicei religios, dar impodobite în mod variat cu motive arhitecturale (clădiri, turnuri, biserici, palate), folclorice (legende locale, de ex. „contractul lui Adam cu diavolul"), portrete de voievozi, autoportretul lui, ca ierarh. Crimca excelează prin originalitate, stil și viziune populare, exprimare lapidară, simplă și prin imagistica simbolurilor liturgice (profeții).

Miniatura în secolul al XVII începe cu **operele** de artă ale lui **Ioan Sîrbul** (Craiova, 1583), prin așa-zisul ms. **Sucevița 23, miniat în Țara Românească** pentru voievodul Alexandru II (1568—1578), modelul lui fiind un tetravanghel pictat la Tîrnovo (Bulgaria, 1356), dar culminează prin **Slujebnicul** pictat pentru mitropolitul Țării Românești, Ștefan (1648—1668). Pictorul anonim aplică o ilustrație zoomorfă, inspirată din natură, din vestita carte populară **Fiziologul**, motive din lumea florilor, folosește majuscule bogate împrăcate în vrejuri și flori, sau de păsări (păunul) sau animalele pădurii. Puterea miniaturisticii naționale o reprezintă, în secolul al XVIII-lea, ilustrația lui Petrache logofătul a textului **Erotocritului** și a lui **Năstase Negrule**, ilustratorul **Alexandriei**. Primul (1787), al doilea (1790) aduc în paginile celor două romane populare peisaje exotice, grupuri de războinici medievali, costume și construcții orientale, arme, tot ce imaginația lor creatoare a atribuit Orientului, locul desfășurării epice respective.

Spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea se ivesc copiști, buni caligrafi de texte, care marchează începuturile graficii moderne, **Popa Flor, Sava Popovici** din Rășinari, **Dionisie Eclesiarhul** și **Fica Pătrui**, sînt reprezentanții principali. Un capitol nou privește **portretul istoric** contemporan. Portretul autentic al lui Ștefan cel Mare, pictat în 1473 de Nicodim **(Evangheliarul de la Humor)**, al lui Alexandru II și al fiului său Mihnea Turcitul, al lui Radu Mihnea și Arghirei, soția lui, Constantin Brîncoveanu, Matei Basarab și soției lui Elena și portrete ale **dregătorilor** (Ion Tăut).

Sinteza lui G. Popescu-Vîlcea întărește aprecierea făcută de acad. rus Sobolevskij în 1909, asupra artei miniaturistice românești : „...nimeni în Rusia nu a cunoscut măiestria minei caligrafului muntean și moldovean, care ne-a lăsat pe noi, rușii, cu mult în urmă din p.d.v. al artei caligrafiei. Acum pentru prima dată (cu prilejul apariției lucrărilor lui Iacimirskij — D.S.) vedem noi mai lămurit, ce importanță au avut românii în trecut pentru cultura slavă, în general". (B.O.R., 40, 1922, p 628). Dar și noi, românii, pătrundem mai adînc arta noastră grafică, avînd în față planșele reproduse în sinteza analizată.

Datorăm Editurii **Meridiane** și specialiștilor ei împlinirea în condiții optime a acestui studiu de excepție.

*) **Miniatura românească, Editura Meridiane, București, 1982, 138 p., 203 policromii.**

Nicolás Guillen în perspectivă românească

Receptarea românească, temeinică și originală, a operei lui Nicolás Guillén constituie o componentă de seamă a iradiantei sale universalități, unanim și sărbătorește recunoscută mai ales acum cînd poetul împlinește 80 de ani, vîrsta prin excelență favorabilă analizelor aprofundate și adevărurilor definitive. Aniversarea aceasta oferă un binevenit prilej pentru a pune în lumină contribuția pe care promotorii menționatei receptări — traducătorii, criticii și masele de cititori din țara noastră — au adus-o și o aduc la cunoașterea, difuzarea și prețuirea creației literare a bardului cubanez. Ei se alătură astfel iubitorilor de frumusețe și luptătorilor pentru o lume mai umană, care, pretutindeni, elogiază în Nicolás Guillén conjuncția a două eminente calități : aceea de poet național al Cubei și aceea de prestigioasă și răscolitoare voce lirică a contemporaneității. A invedera perspectiva românească asupra poeziei lui Nicolás Guillén înseamnă totodată a evidenția calda prietenie și rodnica înțelegere dintre scriitorii români și cei cubanezi sub semnul umanismului revoluționar.

Cunoașterea cuprinzătoare și nuanțată a operei lui Nicolás Guillén a fost posibilă datorită unei masive și valoroase baze de traduceri construită în deosebi prin talentul și devotamentul colegial al lui Eugen Jebeleanu. La acest nivel, receptarea românească vădește meritul fidelității și ambiția creației echivalente. Este vorba în primul rînd de fidelitate față de imaginea totală și structura generală a creației poetului cubanez. Tălmăcirile au reflectat complexitatea și evoluția unei creații care, potrivit chiar mărturisirilor poetului, însumează poeme de dragoste, de militanță socială, de inspirație așa numită afro-cubaneză. Toate aceste dimensiuni ale poeziei lui Nicolás Guillén sînt prezente în versiunile românești, lucru deloc ușor, întrucît a trebuit ca traducătorul să urmărească o traiectorie lirică de peste cincizeci de ani, începînd cu **son**-urile pline de culoarea și exuberanța folclorului cubanez, trecînd prin poemele dominate de vehemență socială și angajare politică, scrise în anii războiului civil spaniol, al exilului și apoi ai revoluției cubaneze **(Porumbița zborului popular, Am)**, pînă la recentele culegeri **(Marele Zoo** și **Roata dințată)**, mărturii ale unei neistovite capacități de a-și înnoi și spori resursele poetice. Fidelitate de asemenea față de registrele emotive caracteristice pentru poetul Nicolás Guillén. Traducerile lui Eugen Jebeleanu, la care se adaugă acelea ale hispanistului Darie Novăceanu și ale altor scriitori cu experiență în arta tălmăcirii, rezolvă cu succes problema de a păstra ambianța afectivă atît de specifică a poemelor lui Guillén. Cauzele dificilei reușite trebuie căutate, cred eu, în sensibilitatea traducătorilor români față de frumusețile Cubei și în consonanța lor cu patosul libertar și justițiar propriu poporului cubanez și istoriei sale. Aceasta a permis o **traducere prin îngemănare** cu valorile textului originar. Căci meritul cel mai vrednic de subliniat al traducătorilor români, constă în fidelitatea creatoare, cea care reconstituie sunetul, armoniile, implicite, specificul cubanez cu mijloacele expresive ale limbii române. Exemplele convingătoare abundă. Astfel, traducerea în vers românesc a unei poezii ca **Sensemayá** („uciderea năpîrcii" într-un ritm obsesiv, de dans ritual, exprimat prin interjecții și onomatopei fără alt sens și rost decît dezlănțuirea frenezie!) are ceva de pariu imposibil și totuși primit și cîștigat.

La nivel exegetic, receptarea românească a operei lui Nicolás Guillén se desfășoară în două direcții diferite ca metodă și instrumentație, dar complementare ca rezultate. În primul caz, mai cu seamă în recenzii, prefețe, articole de prezentare, comentatorii români se situează de obicei în planul criticii impresioniste, metaforizate, cu inevitabile accente lirice. Eugen Jebeleanu excelează în acest sens. Vorbind, de pildă, de începuturile poeziei lui Nicolás Guillén, el le definește plastic prin candoarea unui suris de copil și totodată prin ardența unui profet „care vestește împlinirea marilor adevăruri, dar nu suindu-se pe munte, ci din mijlocul oamenilor".

Interpretarea impresionistă a operei poetului comportă o variantă : critica emblemică, practicată în scopul de a ordona pluralitatea temelor și darurilor lui Guillén. În genere se propun trei centre de referință, trei imagini care se vor fundamentale pentru a înțelege itinerarul poetului : cîntărețul popular din faza vital-folclorică, pălemistul virulent din faza social-satirică și luptătorul entuziast din faza politic-revoluționară. Repartiția virtuților poetice este și ea trifazică : pitorescul și jocul în primul caz, verva caricaturală în al doilea și vibrația pasională în al treilea.

A doua direcție în exegeza românească a operei lui Nicolás Guillén vrea să descopere, dincolo de cele trei imagini, sentimentele și atitudinile esențiale care le generează, le unifică și le conferă demnitatea unui destin exemplar de creator poetic. Această investigație în adîncime, menită a face trecerea de la embleme la semnificațiile lor de bază, este o sarcină pe care și-au asumat-o cursul de literatură hispano-americană, unele teze de licență și multe lucrări de la cercurile științifice studențești, toate în cadrul universității din București.

O atenție specială se acordă în această perspectivă corelației „circumstanță-categorie", pentru a folosi terminologia lui Eugenio d'Ors. Astfel privită, poezia lui Nicolás Guillén revelează valențe și profunzimi inedite, pe care le voi înfățișa succint.

Poezia începuturilor, preocupată de circumstanța metisajului, înseamnă, categorial, o nouă și originală explorare poetică a identității cubaneze, a unui mod de existență care îmbină frumusețea grațioasă cu **bucuria de a fi.**

Circumstanța tropicală este prezentată de poet în versiune satirică, iar circumstanța spaniolă, din timpul războiului civil, în versiune dramatică („pumni ridicați, piepturi trezite și obuze explodînd pe trotuar"). Categorial, cele două circumstanțe, oricît de diferite, se unifică în profunzime, ambele sînt forme ale aceleiași teribile **ucenicii a durerii.** Poetul învață nefericirea pe care o denunță, dar nu știe, încă, să o combată.

În sfîrșit, în poezia angajată, există o dublă circumstanță, mondial lărgită : a luptei (împotriva mizeriei, asupririi, rasismului) și a victoriei (de la Sierra Maestra la izbînzile din țările socialiste). Dincolo de feluritele amănunte inerente circumstanței, se profilează din nou sensul categorial : **trezirea în istorie, supunerea timpului.**

Receptarea românească a creației lui Nicolás Guillén culminează cu analiza modului în care emblemele și categoriile converg în actuala poetică a bardului, un fel de zenit atins datorită unei neobișnuite puteri de a disloca ironic și apoi a reconstitui splendid, temerar, existența umană. O uluitoare metaforizare conferă umorului fantezist și grotescului coroziv funcția atît de importantă de antidot la dezumanizare. Se vădește și în acest fel (v. **Luceafărul** din 22 XII 1979) că esența poeziei lui Nicolás Guillén o constituie iubirea de oameni și lupta pentru emanciparea lor. Pe un drum glorios de strădanii și sacrificii, el se impune — și aceasta este concluzia receptării românești — ca un poet al condiției umane istoric modelate, profund simțite și strălucitor exprimate, cu acel amestec de gravitate și gingășie propriu marilor poeți ai lumii".

Paul Alexandru Georgescu

Debuturi la Cartea Românească

● Juriul concursului de debut (poezie) al Editurii „Cartea Românească", format din **George Bălăiță** (președinte), **Mircea Ciobanu, Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Florin Mugur, Marian Popa, Dumitru Radu Popescu, Cornel Popescu, Nichita Stănescu** și **Virgil Teodorescu**, a selectat pentru premiere, din cele 397 manuscrise primite în redacție, următoarele volume : „Clavecinul bine temperat" de **Smaranda Cosmin** (profesor, București) ; „Lumea la capătul strigătului" de **Ion Tudor Iovian** (profesor, Buhuși) ; „Vorbirea tîntinii" de **Ioana Călina Marcu** (inginer, București) ; „Poeme cotidiene" de **Alexandru Mușina** (profesor, Întorsura Buzăului) ; „Poemul de oțel" de **Viorel Padina** (jurist, Izbiceni-Olt) ; „Un efect de lumină" de **Radu Ruba** (tehnician, București) ; „Curtea interioară" de **Radu Stoenescu** (muncitor, București) ; „Troienii" de **Radu R. Șerban** (profesor, București) ; „Linia de plutire" de **Elena Ștefoi** (profesor, Balotești, Ilfov).

De asemenea, vor fi publicate într-o casetă unică, selecții din lucrările următoriior debutanți : **Romulus Brîncoveanu** (student), **Mircea Damaschin** (medic), **Valentin Dumitrescu** (referent literar teatru), **George Enache** (ziarist), **Bogdan Ghiu** (profesor), **Gheorghe Iova** (profesor), **Nicolae Jinga** (funcționar), **Ioan Moraru** (profesor).

Volumele premiate urmează să apară eșalonat în cursul anilor 1982—1963.

Următorul concurs de debut va fi anunțat ulterior în presa literară.

m a p a m o n d

SCRIITORI ECUADORIENI

JUAN LÉON MERA

Iteratura lui Juan Léon Mera, unul dintre cei mai însemnați scriitori ai Ecuadorului, dezvoltă, în ce are ea mai profund, caracteristici care sînt specifice culturii acestei țări sud-americane. Scriitorul, născut în 1832, pornea dintr-o tradiție de literatură cu bază misionară și moralizatoare, de felul aceleia a nenumăraților „frați" și „părinți" spanioli de prin secolele XVI—XVII, ori în gustul „istoriilor" fabuloase și „marco-polești", pline de catagrafii ale unui imaginar El Dorado. Ca și Gaspar de Villaroel, el este un mic enciclopedist doctrinar, preocupat de toate, curios de istorie, de moravuri, de folklor, de răsunetul tradiției în spiritul contemporan. Politicește, Juan Léon Mera era un legitimist și un conservator care îl admira pe dictatorul Garcia Moreno, deosebindu-se prin aceasta de Juan Montalvo, contemporanul lui, un revoluționar „absolut". Dar distanțele în concepția politică dispar în activitatea literară propriu-zisă căci amîndoi sînt, din motive diferite, niște indigeniști, interesați de culturile precolumbiene, pe care o literatură crescută în umbra Spaniei le uitase. Debutul poetic al lui Juan Léon Mera derivă din acest univers, poetul tînăr scria „Melodias Indigenas" și slăvea „Fecioara Soarelui" („Virgen del Sol"), poetizînd ecourile civilizației aborigene, ca și spaniolii care elogiau pe maurii din Granada. Mai departe, scriitorul, care era și o mare conștiință culturală a momentului, instruit în ceea ce avea de făcut, își consolidează indigenismul sub forma unui roman de tip fabulos și naturist, intitulat „Cumandá". Pornit din „Atala", de Chateaubriand, scriitorul nu se rezuma totuși la o simplă localizare, el a văzut ca nimeni altul pînă la pădurile ecuatoriale, lumea de eglogă, a descris magistral natura copleșitoare a ecuatorului, cataractele fluviale, linia albastră a munților care se pierd în orizonturi. „Cumandá" conține totuși descrieri palide dacă este așezată lîngă „La Voragine" de Rivera sau lîngă „El infierno verde" de Rangel, totuși calitățile estetice sînt durabile pînă azi. Scriitorul era un neo-clasicist și un pastoral care îmbrățișase o temă romantică, el deschidea, prin opera lui ușor artificială, porțile romanului sud-american al realismului magic și miraculos. Cine va examina preistoria prozei latino-americane de azi nu va putea să nu pornească și de la Juan Léon Mera. Pe scriitor îl pasionau temele indiene, „americanismul literar" dar și „cadrul de moravuri". „Cumandá" nu și-a găsit la el dezvoltarea naturală, Juan Léon Mera a evoluat către o proză romanescă de tip „costumbrist", un roman de moravuri, reunit într-un ciclu de romane ecuadoriene : „Între două mătuși și un unchi", „O căsnicie neconvenabilă", „Istorioară", „O amintire și niște versuri", „O dimineață în Anzi" sînt părți ale acestui ciclu a cărui durabilitate estetică le face inteligibile și azi. Mai mult decît astfel de solide creații literare l-au făcut celebru pe Juan Léon Mera două culegeri capitale pentru cultura ecuadoriană : „Cantares del Pueblo Ecuatoriano", o antologie, care reunește „Coplas" (versuri de patru versuri) de origină aborigenă și spaniolă, printre care un loc fundamental îl au poeziile revoluției de la 1809, și „Ojeada historico-critico sobre la poesia ecuatoriana" („Privire istorico-critică...") cuprinzînd documente literare ale începuturilor unei literaturi. Activitatea lui de folklorist, comparabilă cu aceea a lui Alecsandri în cultura românească, este încă un semn de preț al valorii acestui mare scriitor. Îl prezentăm acum cu un fragment eseistic despre „Cumandá", cu două „coplas" populare și cu traducerea unei elegii auechia despre moartea lui Atahualpa, probă a pasiunii lui Juan Léon Mera pentru aborigeni.

„Cumandá"

(fragment)

După ce am meditat asupra citorva subiecte, ne-am oprit la o legendă care-mi rămăsese odinioară în minte. Am făcut din ea ceva nou, poetic și interesant ; am reinviat priveliștile încîntătoare ale pădurilor sălbatice din partea de răsărit a Republicii, am strîns urmele obiceiurilor triburilor sălbatice care rătăcesc prin ele, m-am supus tradițiilor de cînd aceste ținuturi aparțineau Spaniei și am scris „Cumandá", numele unei eroine din acele locuri pustii, ades pomenit de un ilustru călător englez, prieten al meu, ce a fost în parte martor al acestei povestiri ale cărei întîmplări formează urzeala romanului meu.

„Coplas"

Chinuri și iar chinuri,
Totul e chin pentru mine ;
Mai ieri căci te vedeam
Azi că nu te mai văd.

■

Nici cu tine nici fără tine
Nu-mi e leac de suferință
Cu tine căci mă chinuiesc
Și fără tine pentru că mă sting.

(din „Cantares del pueblo ecuadoriano")

Atahualpa Huanui

Pe un arbore străin
Stă un cărăbuș bătrîn
Plînge-și morții
singuratic,
turturica fragedă
ce ședea mai la o parte
tot mai tare suspina :
„Ca o ceață am zărit
o puzderie de albi
Aur iar și iar cerindu-i
Tatălui Incaș de sus
Pe care cu viclenie
Îl răpuseră apoi.
Inimă de leu hain
ghiare setoase de lup,
L-ați răpus fără de milă
ca pe-un miel făr-ajutor.
Tunetele se porniră
Soarele se ascundea
Întunericul căzu
Peste marea făr'delege.
Sacerdoții se-ngropară,
noi cum să nu suferim ?
Să nu plîngem, să nu plîngem
dacă-n țară sînt străini ?
Ah, veniți, voi frați ai mei
ca să ne unim necazul
Și în locuri sîngeroase
să ne tinguim pustiul
Iară voi, incași, Părinți,
Privitori în cerul-nalt,
Nu uitați aceste lacrimi.
Cum de nu mor amintîndu-mi
tot necazul meu adînc,
Cum trăiesc și-acum cu inima
sfîșiată de durere ?

(din „Privire istorico-critică asupra poeziei ecuadoriene")

JUAN MONTALVO

Ca și Juan Léon Mera și contemporan cu acesta, Juan Montalvo, născut la Ambato, în 1832, este un mare clasic al literaturii ecuadoriene. Însă un „clasic"... romantic, scriitorul avea idee de romantism și îi cunoscuse bine pe Lamartine și pe Victor Hugo. Fără biografie, opera lui nu s-ar putea înțelege, ca de altfel a majorității scriitorilor din Ecuador. Ei sînt, în chip majoritar, niște „militanți" care nu aderă la elitismul de orice fel, făcînd din criteriul „practic" fundamentul acțiunii lor literare. Poezie în chip obsedant patriotică, precum aceea a lui Julio Zaldumbide, proză poetică și indigenistă dacă nu satirică și „activistă", o critică literară, începutâ de Joaquin de Ayllon și de Navarro y Navareete, prin tot felul de „preceptive" practice — iată un număr de accente care dau originalitate unei literaturi care nu admiră experimentele sterile. Un asemenea activist este Juan Montalvo, exilat în Europa vreme de opt ani, pînă în 1860, apoi un mare satirist și eseist, de formulă liberă și romantică, ostil despotului Garcia Moreno. Scriitorul, de o neliniște pasională rară, era un revoluționar și un democrat bolivarist, vrăjmaș oricăror forme de opresiune, începînd de la aceea politică și pînă la aceea „rasială". Literatura lui repetă ideile politice, într-un stil nou, care a combinat „el siglo d'oro" spaniol cu finețea romantismului francez. „Los siete tratados" („Cele șase tratate") cuprinde eseuri în linia Montaigne, cu divagații erudite, vivace și colorate, „Cosmopolito" e un atac contra lui Garcia Moreno iar „Las Catilinares" — o probă de rezistență la dictatura ulterioară a generalului Veintimilla. „La Mercurial Eclesiastica", culegere laicizantă, critică pe arhiepiscopul de Quito care îi interzisese o carte. Nimic din ceea ce putea fi criticat nu i-a scăpat autorului, care este un democrat în care ajunsese ceva din iacobinismul revoluției franceze. Nu sînt totuși singurele contribuții, Juan Montalvo a știut să împletească admirabil activismul politic cu literatura valoroasă, esteticește. „Capitulas que se lie olvidaron a Cervantes („Capitole pe care le-a uitat Cervantes") e o excelentă proză care combină episoade și personaje cervantiene în spiritul „apocrifelor" romantice, „El Espectador" dezvoltă sub o formă jurnalistică idei care sînt pretutindeni în literatura lui Juan Montalvo ca și, de altfel, „Heroes de la emancipacion americana" și „La flor de nieve". Scriitorul nu era numai conștiință lucidă și trează, el este și un admirabil stilist a cărui operă are durabilitate. Unamuno, care îl prețuia pe Montalvo, scria că acesta a valorificat „în exces voluptățile limbii (...) ale un limbi artificioase și de emfază castiliană". Totuși, artificialitatea prețioasă e o iluzie, stilul lui nu e arhaic ci alexandrin, prozatorul politic e un romantic calofil. Am selecționat din „El Espectador" două fragmente eseistice care exemplifică atît indigenismul democrat al lui Juan Montalvo cît și directețea stilului său.

El „espectador"

Indianul și asinul său sînt lucruri de pripas care aparțin primului venit. Soldatul îl ia ca să-i mănînce cazarma și să-i stringă gunoiul, judecătorul comunal îl ia ca să-l trimeată cu o scrisoare cale de douăzeci de leghe, parohul îl ia ca să-i aducă apă de la riu ; și totul e zadarnic căci nu scapă de ciomăgeală și, ca să n-o uite, capătă alta.

Și indianul se întoarce pentru că acesta îi e felul : atunci cînd e biciuit și, azvîrlit la pămînt, se ridică mulțumind aceluia care-l chinuie : „Di su lu pagui, amu", adică „Dumnezeu să te răsplătească, stăpîne" în timp ce-și așează hainele mai bine pe el.

Nevinovată ființă fără de noroc ! Dacă pana mea ar avea lacrimi, aș scrie o carte numită „Indianul" care ar înlăcrima întreaga lume" (...)

★

Neamurile oprimate și ticăloșite timp de trei sute de ani au nevoie de opt sute de ani ca să se reinsufletească și să-și afle dreptatea în fața Domnului și a Justiției. Libertatea morală este cea adevărată și fecundă. Dacă spui unui negru „Ești liber" și continui să-l vinzi, dacă spui unui indian „Ești liber" și continui să-l subjugi e ca și cum ai batjocori cerul și pămîntul. În această infamă tiranie se unesc cu toții ; iar albilor nu le e rușine să se alăture mulatrilor și metișilor în aceeași lucrare de perversitate și barbarie".

Prezentări și traduceri
de Cătălina Moga

REVISTA STRĂINĂ

● **A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ,** la Belgrad, în vîrstă de 73 de ani, Meșa Selimovic, unul din cei mai de seamă scriitori din Iugoslavia. Autor al unor romane de largă circulație atît în Iugoslavia cît și în străinătate, Meșa Selimovic a fost profesor de filozofie, în timpul războiului, luptînd alături de partizani la eliberarea țării sale. Romanul „Dervișul și moartea", considerat cel mai bun roman iugoslav al anului 1966, a cunoscut un adevărat triumf, fiind tradus, pînă în prezent, în 47 de limbi. Încununat cu mai multe premii literare, acest roman, a cărui acțiune se desfășoară pe fundalul vechiului Sarajevo, a fost tradus în românește de Voislova Stolanovici și a fost tipărit în Editura Univers în 1971. Meșa Selimovic este, de asemenea, autor al unor cărți tipărite în tiraje de masă : „Fortărețele", „Cetatea", și „Cercul". Caracterul popular al romanelor sale, originalitatea povestirii, reliefarea vie a personajelor, imaginația poetică, vioiciunea expunerii, dinamismul și forța evocării, remarcabila construcție romanescă, precum și expresivitatea stilistică — i-au adus scriitorului iugoslav nu numai succesul de librărie, ci și importante premii literare.

● **„PACE-DEZARMARE-DES TINDERE"** — acesta este leit-motivul sub care s-a desfășurat cel de al 36-lea Festival al Ruhr-ului. Gazdă a fost orașul Recklinghavsen iar festivalul a cuprins, între altele, reprezentații cu comedia lui Aristophan „Pacea" și opera lui Paul Dessau „Interogatoriul lui Lucullus", al cărui subiect este, de asemenea, pacea. În cadrul unei „Săptămîni a științei" a fost programat un simpozion în care s-a discutat problema apărării și garantării păcii.

● **PE O SUPRAFAȚĂ** care însumează mai mult de 1 500 metri pătrați sînt expuse, la Muzeul Palatului imperial din Beijing, 618 opere de artă de inestimabilă valoare, aparținînd culturii dinastiilor Yuan (1279—1386), Ming (1368—1644) și Qing (1644—1911). Aceste trei dinastii marchează o epocă de neegalată înflorire a artelor și a artizanatului. Mărturie stau obiectele expuse în muzeu, care atrag atenția prin înaltul nivel artistic al picturilor realizate în stil tradițional chinez, a porțelanurilor, sculpturilor, broderiilor, minuțioaselor împletituri, a obiectelor de jad, piatră, bambus ca și lucrările în metal. Expoziția grupează exclusiv capodopere ale genurilor (se găsesc, de exemplu, tablouri realizate de celebri pictori ai fiecărei epoci : Zhan Mengfu, Qian Xuan, Wang Yuan, Tang Yin ș.a.) fiind o viguroasă demonstrație a manierii în care s-a dezvoltat arta chineză de-a lungul a șapte secole de cultură și civilizație.

● **O EXPOZIȚIE SALVADOR DALI** este întotdeauna subiect de delicii pentru iubitorii de artă. Recenta sa apariție în public, prima după moartea soției, Gala (pe adevăratul nume Helena Diakonoff) reunește 250 de lucrări, pînze, desene, colaje, litografii și obiecte din muzeul Perrot-Moore de la Cadaques. Un critic consemnează : „Dali este un provocator minunat (...). Artistul știe să-și schimbe stilul cu cea mai mare ușurință. Și cu toate acestea a știut întotdeauna să-și păstreze și propria sa dimensiune. Rezultatul efortului său era întotdeauna un Dali, și numai astfel s-a putut da în spectacol, descoperindu-se un artist provocator, amuzant, fascinant".

● **REVISTA** „Literatura chineză" care își propune să facă cunoscute peste hotare cele mai valoroase opere ale autorilor și artiștilor chinezi clasici și contemporani publică și o colecție de carte în format „de buzunar", „Panda", ale cărei prime apariții au fost de curînd semnalate. Primul volum al colecției, tipărit în limba franceză, „Six femmes ecrivains" adună recente opere semnate de Ding Ling, Bing Xin, Ru Zhijuan, Shen Rang, Zhang Jie și Zang Pu. Sînt scrieri inspirate din realitățile Chinei de azi, văzute prin prisma propriei experiențe de viață. Al doilea volum publicat în colecție este consacrat lui Dai Wangshu poet chinez contemporan care a exercitat o mare înrîurire asupra literaturii din deceniul al patrulea al secolului nostru.

● **ANUL ACESTA** în Cehoslovacia se comemorează 100 de ani de la nașterea lui Ivan Olbracht, personalitate eminentă a culturii din această țară. Înscrisă și în calendarul UNESCO, această aniversare aduce în lumină figura acestui cunoscut scriitor care a participat încă din 1920 la mișcarea muncitorească, devenind după eliberarea Cehoslovaciei, în 1945, membru al C.C. al Partidului Comunist Cehoslovac și deputat în Adunarea națională. Ziarist comunist de prestigiu, redactor la „Rude Pravo", Ivan Olbracht a colaborat la numeroase ziare și reviste publicînd în același timp mai multe culegeri de povestiri și romane. Prozele sale dinainte de război exprimă revolta sa împotriva societății burgheze. Printre cele mai de seamă opere din această perioadă sînt romanele „Fratele Zak" și „Cîndată prietenie a actorului Jesenius". Următorul roman „Anna, proletara" a devenit una din operele clasice ale prozei socialiste cehoslovace.

● **UN PORTRET** al regelui Ferdinand al VII-lea al Spaniei a fost vîndut, în cadrul unei licitații ce a avut loc la Bonn, pentru suma de 7 milioane mărci vest-germane. Tabloul poartă semnătura lui Goya și a fost achiziționat de un colecționar de artă din Orientul Apropiat.

REPERE

O istorie artificială

O carte de consumație, în stilul „belle époque", propune în această vacanță editura „Eminescu". Este vorba de **Viață furată** al lui Karl Joseph Beneș, tradus de Jean Grosu, un foarte bun cunoscător de literatură cehă, prin eforturile căruia am putut noi înșine să parcurgem citeva dintre cele mai importante romane și piese de teatru ale unui teritoriu cultural de expresie restrînsă, practic inaccesibil publicului de la noi. Creuzet al unui fenomen cu adînci implicații în spiritul european, Praga literară este, împreună cu Viena habsburgică, dintre polii acelei „culturi central-europene" a cărei dispariție era deplînsă de George Steiner, criticul american de largă notorietate. El considera că s-a distrus un mod de a fi al omului european relativist și plin de humor, cu o înțelepciune vecină cu frivolitatea artistică, neavînd desigur nimic pejorativ în acești termeni. Dar mai ales, a fost erodată temelia modului artistic de a fi în care „decadența" însemna împlinirea estetizantă a unor adînci aspirații spre frumos și spre libertate interioară. Ceva din toate motivele enunțate mai sus putem regăsi și în romanul lui Beneș, construit în jurul unei „istorii" artificiale, o poveste cu două surori gemene care seamănă fizicește pînă la deplina confuzie între ele. Deosebirea de viață interioară este însă punctul de plecare al dramei. Amîndouă luptă pentru identitatea proprie, în mod firesc împotriva dublului. Printr-o întîmplare lăsată în destulă ambiguitate de către autor, nefiind exclusă nici vaga intenție criminală, una dintre ele moare, iar cealaltă îi preia identitatea și poziția față de lume, într-un suprem proces de exorcizare a demonilor interiori. Totul se petrecea în societatea cosmopolită a sfîrșitului de imperiu, în lux și delăsare morală, pe un plan discursiv, în care stările psihologice au o retorică facilă, de discurs într-o academie chezaro-crăiască. Totul este artificios, senzația tare pe care o creează monstruosul este înlocuită cu istoria micului burghez de la parter, impresionat de ridicarea cortinei asupra unor tensiuni interioare în societatea fără griji, învăluită, în visul de mătase al aspirațiilor de parvenit.

Romanul lui Beneș s-a bucurat de un imens succes internațional, a cunoscut și o ecranizare la Hollywood, dacă nu mă înșel, într-un cuvînt este un exemplu de literatură facilă, atrăgătoare prin doza bine cîntărită de senzațional, scris după o rețetă ieftină și difuzat pe toate canalele mijloacelor de masă moderne. Din punctul nostru de vedere el se învecinează, în mod paradoxal, cu „romanul popular", în accepția călinesciană a termenului, minus lumea din care se inspiră. În rest, mijloacele artistice sînt aceleași, la fel de paupere și de vetuste. În cariera de traducător a lui Jean Grosu trebuie gîndit la capitolul obligațiunilor profesionale. Puțină lume știe încă ce înseamnă să-ți faci o profesie din popularizarea la noi a literaturilor străine !

Aurel-Dragoș Munteanu

Trenul de aur

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Același Alexandru Crețeanu, al cărui text l-am descoperit într-o revistă poloneză la rubrica „Istoria cea mai recentă a Poloniei" scrie : „Cînd guvernul polonez ne-a **cerut să asigurăm tranzitul** rezervelor de aur al Băncii Poloniei, n-am pregetat nici o clipă ; am îndeplinit rugămintea, asigurînd securitatea transportului **pe teritoriul** nostru... Ne-am străduit să păstrăm această acțiune sub cel mai strict secret. Trecerea frontierei și transbordarea de la Constanța s-au făcut noaptea. Pentru aceasta a trebuit să asigurăm mijloace importante de securitate, ca și o puternică pază militară în timpul transportului. Numeroșii spioni germani aflați în nordul Bucovinei l-au alertat pe ambasadorul Reichului, căruia nu i-a fost greu să ghicească ce încărcătură cărau misterioasele vagoane păzite de mitraliere. Fabricius s-a grăbit imediat să ajungă la ministrul afacerilor externe, Gafencu, și, cu spume la gură, a vorbit despre încălcarea flagrantă a neutralității noastre, amenințînd cu bombardarea trenurilor cu aur de către Luftwaffe..."

...Trenurile cu aur. Fabricius avea dreptate folosind pluralul. Căci transportul din noaptea de 13 spre 14 septembrie n-avea să fie singurul. Amenințările se refereau la o perspectivă îndubitală. Precedentul se crea însă abia acum. Despre celelalte transporturi, care au făcut ca furia plenipotențiarului Reichului la București să atingă paroxismul, vom vorbi mai departe.

— N-aș putea să-ți descriu cu exactitate trenul de aur — îmi spune Zygmunt Karpinski. N-am călătorit cu el, ci cu un accelerat care m-a dus de la Cernăuți direct la București. Mi s-a spus însă că vagoanele cu aur au fost tractate de două locomotive moderne, una în față, cealaltă împingînd din spate. Un batalion român bine înarmat a însoțit garnitura. Ar trebui să-i caut pe mecanicii trenului, pe feroviarii care au asigurat fluența cursei, pe militarii din echipa de însoțire, pe docherii din portul Constanța și pe marinarii români pe de nava „Eocene". Deși au trecut atîția ani, unii, cu siguranță, mai sînt în viață. După cum vezi și eu încă trăiesc și, cum ți-am spus, atunci nu eram la prima tinerețe, ci împlinisem 47 de ani...

Sculptură de Florin Codre

„Încă trăiesc..." Cînd oamenii spun asta la 90 de ani trădează un optimism funciar.

— Voi întreprinde o astfel de investigație. Vorbești însă despre marinarii români de pe „Eocene". Doar nava era sub pavilion britanic și aparținea societății „Socony Vacum Oil Company"...

— Am citit interviul dat de căpitanul acestui petrolier de 4 000 de tone, Brettam, ziarului francez „Le Soir", în martie 1940. Între altele spunea că micul lui echipaj, în afară de ofițerii englezi, era compus din marinari români, nava făcînd curse regulate între Constanța și Liverpool. Aceștia, după ce au încărcat cele 1 200 de lăzi cu aur, depunîndu-le chiar pe puntea petrolierului, deoarece nava nu dispunea de cale, dîndu-și seama de pericolul pe care îl reprezenta încărcătura — unii credeau că era vorba de explosibil —, au părăsit vasul înainte de ridicarea ancorei. Oamenii lui Brettam au fost nevoiți să caute și să angajeze alți marinari, cutreierînd noaptea tavernele Constanței. Iată, dacă vrei, prilej de „suspense" pentru scenariul dumitale...

— Credeți că a fost singurul ?

— Sînt convins că au fost mai multe. Dar asta trebuie s-o știe mai bine ai dumitale, bineînțeles, dacă vei reuși să-i găsești. Un tren cu atîta aur, chiar păzit de cîteva zeci de oameni cu mitraliere, dar căutat cu asiduitate de cei din a cincea coloană fascistă, nu putea să nu treacă prin peripeții și momente de tensiune. Marile încercări aveau însă să se producă după ce tezaurul polonez a părăsit România și a ajuns la Bosfor. De-aici încolo începe o adevărată „odisee", nu mai puțin pasionantă ca întoarcerea argonauților, din Colhida, cu lîna de aur...

— Brettam știa ce transportă ?

— Evident. La bordul navei urcaseră și cei 24 de polonezi care însoțiseră trenul. Erau oameni gata la orice risc. Dar nici spionajul german nu stătea cu brațele încrucișate.

— Deci secretul misteriosului tren...

— Secretul lui Polichinelle : Brettam spunea că, înainte de a ridica ancora, într-o ultimă convorbire, avută cu Sir Denis Wright, consulul britanic la Consatnța — cel care îi rechiziționase vasul pentru a efectua transportarea aurului — i se spusese că trebuia să se aștepte la posibilitatea atacării lui „Eocene" de către Luftwaffe. Neîndoielnic, au avut loc raiduri aviatice germane deasupra Mării Negre, dar vasul care naviga noaptea, cu becurile stinse, în lungul țărmului, n-a putut fi localizat... Cît despre „secret", toată Europa aflase și comenta încă de a doua zi după trecerea trenului cu aur prin România, că guvernul de la București acordase dreptul de tranzit tezaurului nostru și că, la graniță, se aflau coloane imense de refugiați polonezi, militari și civili, în așteptarea dreptului la azil..

Într-adevăr, la 15 septembrie, cînd „Eocene" încă nu ridicase ancora, guvernul român adresa o telegramă explicativă misiunilor diplomatice românești de la Paris, Londra, Berlin și Roma, în care se spunea : „Respectarea strictă a regulilor neutralității ne îngăduie să dăm Poloniei toate ajutoarele dictate de omenie și prietenie, fără a comite imprudențe inutile..." După încă o zi, la 16 septembrie, ambasadorul țării noastre în Polonia încheia un acord prin care oferea președintelui și guvernului Republicii Polonia „ospitalitate sau dreptul trecerii prin România". La 17 septembrie, seara, au intrat în țara noastră președintele Rzeczpospolitei, mareșalul Ridz Smygli, comandantul suprem al armatei, și toți membrii guvernului polonez. Ulterior, mareșalul Ridz Smygli a fost domiciliat la Craiova, unde a rămas pînă la 25 decembrie 1939, cînd a plecat sub protecție românească, în Elveția. Moscicki a fost găzduit la Bicaz, iar Beck, ministrul afacerilor externe, cel ce îi căsunase cîndva lui Nicolae Titulescu, aducîndu-i grave prejudicii morale prin stîrnirea invidiei lui Carol al II-lea față de președintele Ligii Națiunilor, a primit azil la Slănic-Prahova, împreună cu ceilalți membri ai guvernului polonez în exil. La 19 septembrie, în marele cotidian „Universul" se scria printre altele : „această neutralitate îngăduie sentimentelor noastre umanitare să fim primitori față de cei năpăstuiți azi de soartă, să le acordăm, cu respectul prevederilor legii internaționale, generozitatea unei ospitalități umane, conformă cu tradiția poporului român și cu bunătatea sufletească". O zi mai tîrziu, același „Universul" publica un comunicat al președintelui consiliului de miniștri, în care se spunea : „Condițiile speciale în care s-au desfășurat evenimentele din Polonia în ziua de 17 septembrie, precum și faptul că guvernul polon a cerut guvernului român să acorde ospitalitate șefului statului și miniștrilor săi cari se refugiază pe teritoriul nostru — au indicat României păstrarea mai departe a atitudinii de strictă neutralitate".

După o săptămînă se înființa la București Comisariatul general pentru evidența și asistența refugiaților polonezi, care a funcționat pe lîngă Ministerul afacerilor interne pînă la 1 ianuarie 1944.

Între timp, alte transporturi cu părți ale tezaurului artistic polonez își căutau salvarea, cerînd permisiunea de a se refugia prin România.

Dar să revenim la „Eocene" și să ridicăm și noi ancora.

— Va fi o călătorie plină de peripeții — mă avertizează, ca într-o tentantă promisiune, bătrînul meu prieten.

SPORT

Cineva a furat un înger și e vai de soarta Rapidului

Cine-a spus că fotbalul e frumos ca o cadră — dac-o fi spus-o vreunul — ăla s-a născut pe undeva prin Argentina, Brazilia sau Italia, în nici-un caz în România. Pentru că au ieșit pepenii și mă simt mai aproape de pragul toamnei, eu vă declar următoarele : campionatul care începe miine n-a picat tocmai la țanc. O federație puțintel mai isteață ar fi lăsat să cadă nu o cortină de mărgele, ci una de fier peste luminile El Mundialului și abia apoi ar fi deschis porțile stadioanelor. Dar nu-i poți cere unui berbec cu trei picioare să facă salturi de delfin. Deci, priponit de-un fir de busuioc, fotbalul nostru care miroase a tămîie iar începe să dea din coadă prin tufișuri și cei ce infulecă distanțe, mari depărtări de pe urma lui, ne șantajează sentimental : de data aceasta vom da izbitura. Se pune întrebarea : cine, ei sau noi ? Inexplicabil pentru mulți, eu nu mai cred în declarațiile de la începutul campionatului, tot așa cum nu mai cred în scuzele cu care ia sfîrșit fiecare campionat. Poate că mă deprimă această vară mult prea scurtă și ruptă-n zece de ploi torențiale, ploi cu caracter izolat sau averse locale (sper din tot sufletul să fi încurcat termenii), poate că am văzut prea mult în tăvălit anapoda, mergînd cu trenul de la Mangalia la București, poate că-mi slăbește prea iute vederea, dar am impresia că aproape toți antrenorii, închinînd-se spre public, fac închinăciunea de-a-ndoaselea, adică se apleacă pe spate și ne-arată buricul. Trebuie să recunosc, au avut moașe bune, scutece fermecate și ursitoare darnice cu litra îndulcită, pe cînd nouă, celor din peluze, moașele ne-au răsucit buricul pe fus, vecinii ne-au furat copaia cu prima apă călduță (unora ne-au luat și gardul și oile și ulucul cu boabe pentru păsări), iar ursitoare ne-au fost femeile de care-au divorțat alde tata, sau au fugit de la ele, cu plapuma-n spinare și le-au lăsat mofluze. Halal de noi ! Ce iubim se usucă, ce pierdem înflorește pe maidanul altora. Uite, nu mai departe de joi, cînd ploua, la București, ca-n luna noiembrie și eu mă izbeam cu timpla de buturuga mesei la care-mi ciștig pîinea, vine la mine un prieten bun dintr-un sat apropiat de Casa Scinteii (în sensul că toate ziarele care se trag la Palatul presei și tipăriturilor s-au simțit datoare să-l ia-n tărbacă) și-mi zice, gîfiind : ajută-mă, nea Fane, că-i nenorocire, nu știu care golan a furat un înger de bronz de pe cavoul lui socru-meu și l-a pus pe calea ferată. Și-a trecut trenul ? întreb eu cu glas de infirmieră. Praf l-a făcut, îmi răspunde. Ești plin de bilibici, dar nu văd șpanga. În tren era și socru-meu, pleca la mare cu o coafeză numai buclebucle. Mai departe, îl îndemn eu. Mai departe, zice, e aia că nici anul ăsta n-o să intre Rapidul în A. Îngerul ăla și încă unul, perechea lui, îi ochisem eu să-i dau unui arbitru, cu soacra ajunsă-n limanul boului, ca să ne dea două penalty cînd i-o veni rîndul să ne arbitreze la centru.

Prin urmare, condițiile sînt coapte pe toate fronturile. Și nu mă pot abține de-a veni cu o propunere constructivă. Anul trecut am pornit la drum cu buzele pline de miere și-am rămas cu ele umflate, propun ca anul acesta s-o luăm din loc cu buzele unse cu ulei de soia și să ne-ntîlnim în iunie mai puțin palizi la fată decît suedezii și mai puțin vineți decît italienii — dar aici mi-e teamă că ne strică media Lucescu.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
33
(1 058)
Simbătă
14 august
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VALOARE ȘI SEMNIFICAȚIE

Cultura ca modalitate specifică de comunicare, cultura ca formă de dialog, ca expresie a democratismului însuși al societății noastre — iată, în mare, cîteva din reperele esențiale în funcție de care, în viața literară și artistică a țării se resimt accente noi de calitate, care vizează în primul rînd rostul și funcționalitatea creației, climatul propriu-zis al producerii și receptării acesteia, în consens cu toate celelalte elemente ale progresului și civilizației pe care le făurim. Pentru că indiscutabil, azi, la capătul a treizeci și opt de ani de la evenimentul crucial petrecut în destinele României — actul revoluționar de la 23 August 1944 — putem vorbi, cu și mai multe argumente în față, despre o întreagă literatură a anilor noștri socialiști, despre o creație într-adevăr valoroasă a ideii de libertate și independență, a problematicii mereu noi și mereu vii pe care o consacră această uriașă și dublă construcție în care sîntem angajați : aceea a unei noi societăți și a unui nou om, a unei noi conștiințe.

Evident, istoria literară a înregistrat întreaga paletă de experiențe prin care cultura română și-a găsit cursul său firesc de continuitate, avînd deseori momente de autentică redescoperire și înflorire a talentelor și aceasta, mai cu seamă în anii din urmă cînd, sub aspect ideologic și nu numai atît, s-a beneficiat de o viziune dinamică, înnoitoare, rod al unei concepții revoluționare cît se poate de clare și generoase în același timp față de oamenii de cultură și artă, față de locul și menirea pe plan social a demersului lor creator. În acest sens ne sînt proaspete în minte ideile și conceptele de amplă motivare politică și patriotică din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a partidului și din Cuvîntarea sa la recentul Congres al educației politice și culturii socialiste. În esența lor aceste idei focalizează însuși traiectul istoric al evoluției societății și fixează în actualitate imediată, ca și în perspectivă, întreaga problematică a dezvoltării noastre multilaterale. Un capitol esențial îl reprezintă cel referitor la cultură, o componentă organică a procesului de edificare a noii societăți, parte inseparabilă și deloc simplificatoare a construcției de conștiință.

Actul eroic, fundamental, de la 23 August 1944 rămîne în veacuri ca un strălucitor monument al ideii de patriotism. Lumina lui răzbate în istorie, departe, și înflăcărează inimi și conștiințe. Prin literatură și artă el perpetuează un pilduitor model, cel al dăruirii și al datoriei supreme, al abnegației și sacrificiului, al încrederii în forțele proprii și al voinței fierbinți de a face totul pentru binele patriei și al poporului tău, pentru cauza socialismului și comunismului pe pămîntul strămoșesc. Înscrise definitiv în perimetrul și sub semnul umanismului, literatura și arta sînt atît de încărcate de istorie și merg într-atît de împreună iluminîndu-se reciproc încît cu greu ar mai putea fi imaginată azi o abstragere a uneia față de cealaltă. Sentimentul istoriei și mai ales al participării la făurirea și asumarea acestei istorii este covîrștioare. De aici și permanenta actualitate și permanentul reazim de conștiință profesională pe care le regăsim în ideile și concepțiile referitoare la cultură ori de cîte ori secretarul general al partidului abordează cu predilecție aceasta și e locul să spunem că prin observațiile și intervențiile sale de atîtea ori strălucite a adus și aduce un hotărîtor serviciu în această direcție. Personalitatea culturii emană de la propria sa problematică dar este cunoscut îndeobște că dacă ea se bucură astăzi de un prestigiu și o importanță îndeajuns de evidente și probate, aceasta se datorează și climatului general asigurat, și atenției speciale ce i se acordă și modului cum, în construcția amplă a întregii societăți, ea și-a dobîndit un loc și o forță cu totul caracteristice. Secretarul general al partidului o spune, de fapt, cît se poate de explicit, patriotismul culturii și artei este o condiție a vitalității, măsura perpetuării în timp. E un filon inepuizabil ca și viața, ca și izvorul ei mereu viu și mereu proaspăt de la care emană și către care se întoarce permanent spiritul creator. Dorința arzătoare e ca prin profunzime, prin autenticitate, prin valoare și semnificație creațiile noastre să se constituie în componente ale marilor epopei ale poporului nostru.

Luceafărul

REFLEX

Casa de piatră

Interesant de observat în proza lui Voiculescu cum fantasticul este o altă zonă a realului sau mai bine zis stratul originar din care țîșnesc la suprafață ecouri greu de stăpînit. Pentru cine cunoaște și geografia concretă a locurilor unde marele povestitor își fixează de obicei temele, problema se rezolvă aproape de la sine, ispita unei confruntări între fantezie și realitate intră aproape în reflex. Asistăm cu precădere la un fascinant spectacol în care timpul aproape că nu mai contează iar cronologia tablourilor ține mai mult de un fast vegetal. Relieful este cel al spiritului în ultimă instanță dar, pînă atunci, prin fața ochilor se succed niște platouri și văi depozitare de vechi și imemoriale credințe care te smulg din real și te plasează într-o lume care pe undeva îți este foarte cunoscută dar în același timp este și stranie și misterioasă și simți că mai degrabă nu tu o auzi și-o privești, ci ești auzit și privit. Ne aflăm de bună seamă într-un perimetru destul de cercetat, cel al zonei Buzăului, pe culmile de dealuri și munți unde se mai pot distinge și azi urme de vechi așezări, schituri și ctitorii mînăstirești care formau un adevărat Athos odată și care au dat o aură de mit și legendă multor întîmplări. Odobescu a bătut aceste locuri la pas, cînd călare cînd pe jos și însoțit de neamțul lui, pictor, care i-a însemnat urma trecerii ca și cum ar fi urcat spre Olimp. Basmul cu bisoceanul e un vesel document căci el, Odobescu, urmărea de fapt firul marelui tezaur, cel căruia avea să i se dedice și ca arheolog și ca scriitor și ca diplomat. Dar tăind drumul în sus de la Pietroasele și luînd-o de-a dreptul pe culmi, el trecea poate și prin satul lui Voiculescu și se grăbea către munți unde se auzea că niște cuvioși călugări dețin celebre documente de arhivă scăpate de urgia cîtorva focuri — unul turcesc și altele pornite din dorința de răzbunare a unor domni pămînteni. Bolliac i-o luase însă mai înainte, se spune că el, și din orgoliu și din gelozie profesională pe mai tînărul său confrate, ar fi prădat tot și de atunci multe au fost pierdute, multe adevăruri n-au mai rămas să dăinuie decît în povești și legende. Voiculescu a refăcut într-un fel toată istoria celor doi înaintași și i-a împăcat în cele din urmă în spirit. Și poate că de aceea el, în nici o poveste, nici nu amintește de tezaur. Pentru el aurul avea o altfel de strălucire, incandescența metalică și misterul nedeslegatelor litere incifrate pe marele colan al „Cloștii cu puii de aur" se depozitaseră altundeva, în niște obiceiuri și credințe magmatice pe care nici timpul și nici iluzoria și lenta lume a obiectelor nu aveau cum să le atingă ori să le excomunice pentru a le altera. Sentimentul lecturii la Voiculescu este acela al unui oracol, al unei case de piatră sau mai bine zis al unei case din piatră, povestitorul își ascultă parcă din toate unghiurile și pe toate fețele ecoul și dă amplitudine epică vocii sale pînă la fuziunea totală dintre mit și adevăr. O astfel

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. 6-a

Mircea Barzuca : „Vara"

Țara Hațegului

A călători în august prin Țara Hațegului e ca și cum ai sta culcat cu fața în jos pe pămîntul fierbinte, abia ieșit de sub holdele de grîu. Hațegul e morocănos în zilele de duminică. Văzîndu-l de sus, panoramic, pare un imens joc de copii, orînduit cu grijă în palma făcută căuș a unui bunic albit de vreme. Pădurea din jur îl ocrotește ca niște aripi imense de pasăre. Dar ocolim orașul acesta transilvănean, încărcat de tradiție, filă de seamă în cartea țării pe care veacurile au scrijelat-o cu deosebite însemnări. Cotim la dreapta în sensul indicatorului de lemn care ne dirijează către Unirea. Calc pentru prima oară în această comună mare și frumoasă. Livezile, Creguiș, Tuștea, Fărcădinți și satul de reședință — Unirea, sînt cele cinci localități din care se compune. Denumirile sînt ciudate, aducînd un iz de vechi și statornicie. Par niște cuvinte rupte dintr-un calendar dacic, dintr-o vorbire străveche despre pămînt și oameni. Denumirile vechi se rostesc întotdeauna cu toată gura. Nu-s simplificate ca multe dintre vorbele noastre de azi. Ce bine ar fi ca cineva să se gîndească și la aceste lucruri. Cuvintele erau greoaie, înfricoșătoare pentru cei care nu le cunoșteau semnificația. Dar, lăsăm pe seama istoriei aceste considerații și intrăm însoțiți de tovarășul Victor Surdu, primarul comunei Unirea, în clădirea modestă dar cochetă a Consiliului popular. O sală și două încăperi destinate rezolvării treburilor locuitorilor comunei. Facem obișnuita cunoștință. „Pe scriitori trebuie să-i cunoască toată lumea din sat !" Sînt cuvintele primarului de aici, om cu mare experiență care mereu s-a străduit să fie în mers cu lumea, dacă nu cu un pas înaintea ei, să-i cunoască pulsul și menirea viitoare. Tovarășul Ion Popescu, secretar adjunct cu probleme de propagandă, ne stă la dispoziție cu o mulțime de date importante din viața comunei. Fără carnețel ne spune cifre amețitoare, oameni, locuri și fapte. Faptele sînt cele mai copleșitoare...

Îl opresc din vorbirea frumoasă și îl pun la încercare, întrebîndu-l de unde vine numele comunei. Aflu că pînă în anul 1918, moment crucial al întregirii noastre ca popor, comuna se numea Fărcădiul de Jos. În acele momente grele, statul român a vrut să răsplătească pe șeful misiunii franceze de instruire a armatei cu noile arme, generalul Berthelot, donîndu-i aceste localități și castelul care exista pe atunci. Om admirabil, generalul francez a donat Academiei Române, castelul și locul. De atunci numele satului a rămas General Berthelot.

Cîte momente ciudate poate cunoaște un anume loc în decursul istoriei ! După aceste reflecții rămînem cu toții pe gînduri. Fruntașii comunei ne respectă tăcerea și gîndurile de după ea. Comuna a purtat acest nume pînă în anul 1968. La noua împărțire administrativ-teritorială, adunarea generală a tuturor locuitorilor a propus să se schimbe numele comunei. Și cum în sală se aflau mai mulți bătrîni participanți la marea Unire de la Alba Iulia, s-a găsit pe loc un nume frumos așezării lor — Unirea. Cuvîntul are o rezonanță anume pentru noi românii. Este poate cel mai frumos cuvînt din limbă alături de dor și doină. Un cuvînt care s-a rostit de nenumărate ori cu gura închisă prin pădurile Ardealului, în marile castele, în parlamentele europene, dar mai ales, în casele transilvănenilor, în casele acelea de lemn, în camerele surghiuniților pașoptiști...

În țară sînt mai multe comune cu acest nume, încît puțini oameni

Valeriu Bârgău

Continuare în pag a 3-a

DISCUȚII

Generația literară — un concept deschis

I. REALITATEA OPEREI

Printre locurile comune ce se emit cu convingere ar fi și acela al „generației" ca și context suficient sau concept operațional în analiza producției literare. În realitate, „teoria generațiilor" plutește în confuzie, ea încarcă lista pseudo-dilemelor presei literare și — să observăm neapărat — revine ciclic, ritualic în discuțiile literaților, mergînd pînă la abuzuri terminologice. Fiind un clișeu practicat cu insistență, suprasolicitat (de pildă, în periodice unde sintagma generație tînără circulă cu o mare frecvență), **supraozitarea** termenului coexistă (aproape scandalos) cu **evitarea** lui, trezind suspiciunea teoreticienilor.

Deși considerat de unele voci „un fals concept", iată că „generația" are — practic — un sens conturat, apartenența la o generație fiind dată în accepția curentă de vîrstă. Psihologia specifică vîrstei, înglobînd parametri societali și individuali creează o configurație proprie generației ; literar însă, este irelevant, fără semnificație estetică a folosi drept criterii de grupare data nașterii, a debutului, evitînd prisma unor „ideologii literare" și comandamentele unui timp al literaturii. În fond, cvasisimultaneitatea debuturilor dintr-un anume segment literar

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

EMINESCIANA

Ecouri kantiene în cultura românească

Doctrina lui Kant a fost și mai este încă prezentă în viața filosofică mondială. Ea continuă să exercite o influență apreciabilă în gîndirea teoretică contemporană, atît prin adaptarea ideilor kantiene, izvorite din practica științifică a veacului al XVIII-lea, la noile condiții tehnico-științifice — adaptare care a dus de multe ori la exagerări, dar care reprezintă totuși un pilon solid al raționalismului, o perpetuă sursă de argumente contra tendințelor neopozitiviste și neoplatonice —, cît și prin contribuțiile remarcabile (în logică, teoria cunoașterii, epistemologie, filosofia istoriei și teoria culturii) ale unora dintre reprezentanții mai vechi și mai noi ai mișcării kantiene.

Primul gînditor român care s-a interesat de ecourile kantiene din cultura românească a fost Gh. Bogdan-Duică. El constată (**Semănătorul**, nr. 5, 1904) că „întîiele influențe" ale lui Kant în cultura românească apar de timpuriu, adică chiar de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Ele sînt evidente, după Bogdan-Duică, în tendințele raționaliste ale lui Ion Budai-Deleanu. Anumite „note" (care însoțesc „Țiganiada") de tip antibisericesc, dar „nu și anticreștinești", ar proveni din lucrarea lui Kant **Religia în limitele rațiunii** (1793). După Bedeus von Scharberg, lucrarea amintită era foarte populară în Transilvania. Preoții protestanți o dădeau „chiar și pe mîna tinerilor ce se pregăteau pentru ceremonia confirmației".

Probabil că și alte lucrări kantiene se bucurau de aceeași popularitate, în orice caz, ele erau bine cunoscute de către reprezentanții Școlii ardelene. Eliade Rădulescu (**Curierul românesc**, 1839) amintește disputa lui Gheorghe Lazăr, adept al kantianismului, cu Erdeli, adept al filosofiei lui Condillac. Victoria lui Lazăr a însemnat statornicirea influenței kantiene în învățămîntul academic de la Sf. Sava. După I. E. Torouțiu (**Immanuel Kant în filosofia și literatura română**, Buc., 1925), Gh. Lazăr ar fi **primul** care a tradus, probabil scurte fragmente, din lucrările lui Kant.

Bogdan-Duică menționează însă faptul **cert** că Simion Bărnuțiu (1839), A. Tr. Laurian (1847) și Timotei Cipariu (1861) au tradus părți însemnate din sistemul filosofic kantian al lui W.T. Krug și au ținut prelegeri pe teme kantiene.

Este evident, după cum constată Torouțiu, că primii „kantieni" români s-au luptat cu serioase dificultăți lingvistice. Iată cum încearcă Eufrosin Poteca, care tradusese în 1829 logica lui Heineccius sub titlul „Filosofia cuvîntului și a năravurilor, adică Loghica și Ithica...", să exprime ceva din gîndirea criticistă : „Ce au socotit Kant ? Kant au socotit că începătura celor sintetice cunoștințe este din cele denainte spre deosebire de cele empiricești, care sunt din cele după urmă. De estimea acestora ne încredințează Matematica, dar și în metafizică ochiul minții către aceasta privește..."

Trecînd peste aceste prime și memorabile încercări kantiene din filosofia românească, ajungem la una dintre acele mari și fericite „întîmplări" ale culturii românești, la „întîlnirea lui Eminescu cu gîndirea filosofică a lui Kant". Din păcate, această „întîlnire" a fost de la început interpretată într-un chip cu totul neașteptat. Ion Rădulescu Pogoneanu, care se referă pentru prima dată la ea (**Convorbiri literare**, 1906), face aprecieri critice de așa natură încît alungă pentru multă vreme interesul cercetătorilor. Este vorba de traducerile lui Eminescu din **Critica rațiunii pure**, făcute între 1874 și 1877, publicate de C. Noica și Al. Surdu sub titlul de **Lecturi kantiene** (București, 1975). După Slavici (**Amintiri**, Buc., 1924), Eminescu ar fi început aceste **Lecturi** încă din 1869. „El lucra pe timpul acela, scrie Slavici, la traducerea operei lui Kant asupra rațiunii pure...". Traducerile au fost totuși publicate în 1911, dar într-o formă necorespunzătoare și fără aparatul critic necesar. Cu toate acestea, trebuie menționat că pînă în 1930, cînd apare traducerea lui Tr. Brăileanu, **Lecturile** lui Eminescu au fost singurele fragmente traduse și publicate în limba română din opera fundamentală a lui Kant.

În paginile revistei **Ramuri** (vezi nr. 2—11 din 1969) au fost publicate pentru prima dată, de către C. Floru și Al. Surdu, traducerile unor texte din operele filosofilor moderni întreprinse de Titu Maiorescu în cadrul cursului de **Istoria filosofiei moderne** (1887). Maiorescu traduce din **Critica rațiunii pure** cele două capitole referitoare la spațiu și timp. Aceasta este a doua traducere din Kant și tot atît de însemnată ca și prima, căci pe această cale influența kantiană a pătruns **direct** în filosofia românească. Traducerea lui Maiorescu a fost publicată ulterior în anexa la **Lecturi kantiene** a lui M. Eminescu.

Prelegerile lui Maiorescu despre Kant (vezi T. Maiorescu, **Prelegeri filosofice**, Ediție îngrijită de Gr. T. Pop și Al. Surdu, Craiova, 1980), însoțite de traducerile menționate, competența și virtuozitatea analizei, aplicarea ei directă la texte originale, au avut darul de a stîrni interesul tinerilor filosofi. Dealtfel, **Prelegerile** au fost precedate și însoțite de manifestări care aveau să trezească interesul pentru gîndirea lui Kant. Este vorba și de ciclul de conferințe **Cărțile omenirii**, în cadrul cărora Maiorescu face o analiză la **Critica rațiunii pure** (**Convorbiri literare**, I, 1867), iar A.D. Xenopol participă cu o prelegere despre „Criticismul lui Kant" (**Convorbiri literare**, IX, 1877-1878). La aceste conferințe a luat parte și Eminescu „care scria dări de seamă" (vezi **Curierul de Iași**, X, 1877, nr. 39, 13 aprilie).

Maiorescu și-a exercitat „influența

Alexandru Surdu

Continuare în pag. a 6-a

COLUMNA

S-a rătăcit cumva statuia
Marelui Rege Decebal
sau munții lui nu-s decît
coama
de neînvins a unui cal

și ca un fulger dacii liberi
cu ochii lor divini susțin
aripa dorului de țară
forța poporului român

mărire ție august sincer
popor de dragoste și foc
ți-am spus iubire că mă-ntorc
cu steaua noastră de noroc

și-n vîrful gîndului de bine
cu mîna mea ne-nsîngerată
îl rog pe însuși Decebal
să mai trăiască încă-o-dată.

Ion Nicolescu

TINERI CRITICI

Filosofia «Respirărilor»

Există poeți care s-au manifestat și altcumva decît prin poezie, depășind limitele literaturii tocmai pentru a o întemeia. Căutarea fundamentelor, în veacul nostru în special, a bîntuit toate disciplinele spiritului și i-a silit pe cei ce o făceau să iasă din domeniul lor pentru a-și reîmprospăta orizontul; acesta a devenit nobil și **de-limitat** numai, fiind abandonată înțelegerea lui ca **limită**; a încetat să fie antropic pentru a deveni **syn-antropic**. Cel care caută își „**iese din fire**", el este un gînditor **naiv**, cum ar spune Schiller, căutînd rostul omului în natură — cultură adică.

Pentru Nichita Stănescu, autorul recentelor „Respirări", temei este limba, ca element primordial, generator și ordonator al culturii, ce numește și dă noimă lumii: „Limba română este patria mea", așadar limba română este făuritoare de istorie fiind centrul în jurul căruia se edifică circumferința patriei. Numai ea face posibil dialogul cu natura și cu alte limbi și „...abia prin dialog limba devine esențială" (Heidegger — Hölderlin și esența poeziei). „Sîntem ceea ce iubim" pentru că iubirea ne face să ieșim din **eu** pentru a ne căuta sinele ce ne justifică, ne scoate din starea de ins spre participare și ne înscrie „în cîntecul ce nu se cumpără" care, matrice fiind, edifică.

Nichita Stănescu care este, filosofic, un „presocratic", spune : „Totul este istorie trecută prin conștiința estetică", iar mai departe „estetica este expresia de vîrf a conștiinței". Conștiința fiind pentru el un postulat redă astfel esteticii sensul originar de sensibilitate, deoarece conștiința este **punere** și **im-punere**, adică temei. Istoria, filtrată prin metaforă și cuvînt (ambele cu funcția „de a complini discontinuitatea de percepție a structurii umane") se ordonează și capătă coerență pe liniile de forță ale cîmpului poetic. Așadar, poezia este înțeleasă ca ontopoieză, ea este ca și la Heidegger „temeiul purtător al Istoriei și de aceea nici nu este un simplu fenomen al culturii și cu atît mai puțin o simplă «expresie» a sufletului unei culturi". Ea are „o înfățișare nuanțată: națională". („Respirări" — pag. 129).

Parafrazînd: omul este un animal cultural; deci o „formă de viață complementară" (pg. 46) ce crește întru limbă și prin dialog, situat la întretăierea a trei spații: spațiul natural, spațiul artificial și spațiul abstract, legate prin cultură. Cînd „totul este scris" (pag. 38) omul nu face altceva decît să **citească**, să **re-citească** și: să scrie, să **de-scrie**, să **re-scrie**. Cuvîntul fiind lipsit de miros, circulă în cultură ca banii pe piață; spre deosebire de aceștia, cuvîntul este un echivalent universal și de aceea Nichita Stănescu vorbește de o „atomică a cuvîntului" care-și relevă „trăsăturile de univer-

Adrian Boeru

Continuare în pag. a 6-a

CONFABULE

Un țăran trece strada

Șoferul claxonă de le cîteva ori / și din spatele casei începu să se apropie / cu pași mărunți și repezi cum se bat literele mici la mașina de scris / bătrînul tată / urmărit cu privirea / mîinile în șoid / de bătrîna mamă / cîinele lătra a zor / alergînd cu zgarda pe sîrmă / un teleferic / o ierunca bătrînă căzu din picioare / pentru că uitase că-i treazu domestică / și / și în atenția celorlalte păsări din curte / mașina fu oprită sub nuc / ha / scîrțîie iar frîna de mînă / dar aici e la umbră nu se încinge vopseaua / și nici n-o murdăresc vrăbiile / vai / mamă / știi ce greu ies petele / chiar trebuie s-o spăl acilea / aduc apă de la puț și rămîn cu banii în buzunar / rîse șoferul / ca și cum ar fi transformat / brusc / banii astfel economisiți / într-o femeie / așa sunt șoferii / donjuani / vecinii ieșiseră pe la porți să vadă / ce să vadă / portabagajul să vadă / aha / își rîse socotitorul / își întinse și mai mult gîtul subțire pe care i se bălăngănea capul / sub un clopot atîrnat de urechi / socotind în podul palmei / una bucata / două bucate trei... / dinspre primărie venea o bicicletă / singură / neîncălecată și nesprijinită de nimeni / se auzea numai pocnetul sec : pe care îl făcea un cap de lemn lovindu-se de un cadru.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Însemnări despre Marin Preda (V)

După visul acela ciudat de la mare, în zori fiind, am ieșit tulburat pe terasa de unde puteai vedea un colț de întindere albastră.

Apa părea acoperită cu frunze de plopi argintii tremurînd lin în lumina difuză a dimineții.

Mi-am adus aminte că pe vremea cît era în viață, Marin Preda obișnuia să ocupe apartamentul alăturat camerei în care ședeam eu acum.

Stătea multă vreme privind întinderea nesfîrșită cu reflexe schimbătoare, într-o tăcere încremenită și, într-o zi, surprinzîndu-l, am remarcat :

— E superbă marea, moncher !

— E ca o băltoacă, a răspuns el posomorît și cu glas neutru.

Nu înțeleg de ce nu-i plăcea marea. Aș putea zice chiar că-l înspăimînta, îl melancoliza și-l însingura și mai mult.

★

L-am văzut înotînd la Mogoșoaia, singur, într-un amurg de vară, nu în larg, ci în porțiunea delimitînd așa-zisul

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 8-a
TRUMAN CAPOTE : „MUZICĂ PENTRU CAMELEONI"

CRONICA LITERARĂ

FRANCISC PĂCURARIU: «Tatuajele nu se lasă la garderobă»

Tatuajele nu se lasă la garderobă este un titlu atît de reuşit în sine încît el poate împovăra cartea care-l poartă.

Conţinutul romanului lui Francisc Păcurariu nu dezminte însă sugestiile titlului. **Tatuajele...** se înscriu în seria romanescă începută cu **Labirintul** şi continuată cu **Timpul şi furtunile** şi este marcată de aceeaşi privire severă şi lucidă asupra oamenilor şi istoriei. Onisifor Suciu, personaj principal de astă dată, a fost prezentat cititorilor în **Timpul şi furtunile.** Ne aflăm în faţa unui ciclu în plină desfăşurare, evident interesat de istoria politică a României în secolul XX.

Fără a apela la modalitatea romanului frescă, acest ciclu este totuşi o reconstituire amplă a marilor evenimente ale istoriei moderne a românilor, privite cu un ochi responsabil şi responsabilizator. Meditaţia naratorului asupra evenimentelor abordate ocupă multe pagini în trilogia de pînă acum. Francisc Păcurariu nu lasă faptele să ne vorbească singure, însoţindu-le mai mereu, direct sau indirect, de comentariul din culise, avansat uneori cu mijloace romaneşti prin gura unor personaje în centrul scenei. Este limpede că avînd intenţia unui bilanţ şi a unei concluzii, realizate cu ajutorul instrumentelor specifice, scriitorul şi-a pus problema modalităţii literaturii pe care o scrie. Compoziţia cărţilor lui e de aceea studiată, rod al unei deliberări asupra romanului, existenţei şi eficienţei lui sociale şi artistice.

Personajul care se află cel mai aproape de cititor, mereu în scenă, e un scriitor. El este mijlocitorul, cel ce ne va vorbi despre Onisifor Suciu şi împrejurările vieţii lui. Nu-i cunoaştem numele pentru că aşa vrea autorul. El este un simplu intrument, un intermediar al scriitorului, modalitatea prin care romanul fiinţează şi se alcătuieşte sub ochii noştri. Intriga e simplă: Onisifor Suciu, acum la pensie, în vîrstă de 70 de ani, vrea să-şi sărbătorească această vîrstă în oraşul mării sale, Oraşul de Nord, şi deşi l-a părăsit lăsînd locul unuia mai tînăr, organizează în oraşul părăsit şi trecut în alte mîini festivitatea care trebuie să-i mulţumească orgoliul şi să-i mîngîie sufletul. El apelează la foştii lui colaboratori şi subalterni şi cu toate că obţine aprobarea şi concursul lor, totul merge scrîşnit, în cu totul alt mod decît a proiectat sărbătoritul întîlnirea. Ea este din capul locului un eşec, dar singurul care n-o înţelege şi n-o poate accepta este Onisifor Suciu.

Pînă aici tema şi materia sînt ale unei bune nuvele. Dar Francisc Păcurariu amplifică tabloul introducînd în rama lui elemente noi care creează o sintaxă specială cărţii şi îndrumă pe cititor către adîncirea sensurilor. Nu este vorba numai de o întîlnire întîmplătoare între Onisifor Suciu şi unul dintre cei cărora ei, fostul stăpîn al judeţului, crede a le fi făcut bine, ceea ce dovedeşte a fi pe dos în discuţia cu călătorul anonim, ci de rechemarea din adîncul biografiei lui Onisifor Suciu a nenumărate episoade menite să-i croiască portretul definitiv. În rezumat, un fost secretar de judeţ ţine să fie aniversat în fostul său fief, dar sărbătoarea şi împrejurările sînt nemulţumitoare, dezamăgitoare, foştii subalterni sînt îndreptaţi acum cu totul către noul secretar, cei tineri nu-l cunosc, şi în genere contribuţia lui este trecută cu vederea. Un atac de cord noaptea în camera lui pune capăt vieţii lui Onisifor Suciu. Rămasă doar la acest plan al expunerii cartea ar fi vorbit doar despre o parte din semnificaţiile pe care romancierul vrea să le inculce cititorului. El doreşte nu numai o imagine a eşecului, dar şi punerea sub semnul întrebării a justeţii lui, şi totodată înfăţişarea procesului sinuos şi greu de geometrizat al devenirii unei personalităţi politice, în cazul nostru Onisifor Suciu.

În roman se interferează numeroase planuri, apar şi dispar multe personaje, se formulează nenumărate întrebări. Dincolo de planul moral al ascensiunii politice a lui Onisifor Suciu mai este încă unul: marele fundal istoric al faptelor petrecute în România dinaintea începerii ultimului război mondial pînă după terminarea lui. Francisc Păcurariu nu apelează la o dizertaţie goală: cartea e plină de episoade vii, de figuri memorabile, care încadrate la locul lor, în marea economie a tabloului general, au fiecare un rost precis.

Dacă prin eşecul carierei lor Onisifor Suciu, Francisc Păcurariu se înscrie tematic în ceea ce se numeşte romanul „obsedantului deceniu", prin plonjarea adîncă în coridoare vechi, uneori necercetate, ale istoriei noastre politice din vremea ultimului război mondial, Francisc Păcurariu iese din acest cadru şi din tipicul lui îndreptîndu-se aproape polemic către un alt tip de roman, pe care ni l-a propus de altfel şi pînă acum, mai puţin explicit poate, în **Labirintul şi Timpul şi furtunile.** Francisc Păcurariu nu este numai un moralist ci şi un detectiv al istoriei. El nu se mulţumeşte să constate **efecte,** ţelul celor mai multe romane inspirate de „obsedantul deceniu", ci caută rădăcinile. Nici portretul pe care-l face lui Onisifor Suciu nu se mărgineşte la ipostaza finală, ci e reconstituit treptat din recuperări ale unor etape mai vechi, acolo unde biografia personajului său se interferează cu marele eveniment, cu istoria.

Din punct de vedere strict romanesc, **Tatuajele...** defineşte ca nici un alt roman tema noilor „foşti". Cuvîntul „fost" a apărut, cu toată încărcătura suplimentară semantică imediat după război pentru a desemna pe reprezentanţii unei lumi care asfinţea, deposedaţii fostelor clase de sus, care mai duceau cu ei ca pe o trenă aura fostei lor glorii. Onisifor Suciu este şi el un „fost" în noi condiţii istorice. El încheie în romanul lui Francisc Păcurariu un ciclu. Stilul de existenţă al fiului lui O. Suciu, Sergiu Mandolină, punctează acest sfîrşit. Fiul creşte şi ţine să se realizeze altfel decît a dorit-o părintele său şi o face conştient, programatic. Sergiu punctează eşecul general al lui Onisifor Suciu.

Autorul **Tatuajelor** ţine însă şi la noutatea planului doi al romanului său, plan secund numai dacă judecăm după regulile compoziţiei, deoarece numeroasele episoade de istorie politică ale cărţii au dreptul de a fi considerate la egalitate cu noutatea viziunii sociale şi psihologice a cazului Onisifor Suciu. Ca şi în precedentele cărţi, Francisc Păcurariu este pionierul unor spaţii epice încă nedesţelenite. Dacă în **Labirint** scotea la lumină realitatea încă necunoscută literaturii române a cumplitelor împrejurări prin care a trecut Transilvania de nord sub ocupaţia horthystă, aici scriitorul ne conduce către etapa următoare acestei ocupaţii şi pe firul biografiei lui Onisifor Suciu şi la pogromul evreilor de la Iaşi de la începutul acestui război. El se opreşte mai ales asupra situaţiilor stranii petrecute în spaţiul interesului său romanesc. Eliberarea Transilvaniei de Nord este urmată de o hotărîre ale cărei efecte scriitorul ni le prezintă. Administraţia română abia instalată trebuie să cedeze locul celei sovietice. Noua administraţie va lucra cu alţi oameni, dar aceştia nu pot fi recrutaţi decît dintre fostele elemente ale aparatului horthyst şi cetăţenii oraşului asistă la bizarul spectacol ca într-un oraş eliberat de armatele române şi sovietice, primarul maghiar să pună la măturat piaţa mare a oraşului pe cei cîţiva soldaţi români lăsaţi la vatră, arestaţi în acest scop, evident fără centuri şi capele. Felul cum elementele horthyste au pătruns ca o apă freatică în noul aparat de stat, pînă tîrziu după eliberare, prilejuieşte scriitorului realizarea cîtorva din cele mai bune episoade ale romanului. Între aceştia este ofiţerul de securitate Vrega, devenit, la un moment dat, mîna dreaptă a lui Onisifor Suciu în Oraşul din Nord. Fost torţionar horthyst îşi continuă după război acţiunea împotriva foştilor lui duşmani din privilegiata şi acum postură de ofiţer al apărării ordinii publice statului. Ironie crudă, el îi acuză pe denunţătorii lui de acţiune şovină, de intenţia învrăjbirii celor două popoare, de întreţinere a urii de rasă.

Deşi cu tuşe hotărîte, desenul lui Francisc Păcurariu nu este încărcat. Prozatorul este un bun observator al psihologiilor şi conduitelor omeneşti şi planul epic al cărţii are o tăietură exactă şi severă. Francisc Păcurariu este primul prozator român inspirat de episodul pogromului de la Iaşi şi prima comparaţie, care se impune, este cu descrierea aceluiaşi pogrom de către Curzio Malaparte în **Kaputt.** Deosebirile vin, desigur, din stilul diferit al celor doi scriitori: liric, parfumat, sugestiv la Malaparte, sobru şi liniar la Francisc Păcurariu. Mai sînt însă şi alte deosebiri care ne fac să credem că autorul italian n-a fost martor ocular al sinistrului episod sau că în orice caz a fost un martor periferic al lui de vreme ce din relatarea lui lipseşte aproape complet contribuţia armatei germane, hotărîtoare în reconstituirea lui Francisc Păcurariu. Ca şi la Malaparte funcţionează şi la Francisc Păcurariu un persuasiv **memento** de-a lungul întregii cărţi. **Tatuajele nu se lasă la garderobă** nu este o istorie anecdotizată, ci una derulată, analitică, cu stop-cadre lungi, o compoziţie romanescă didacticizată aproape în scopul pătrunderii infrastructurilor care creează personalităţile şi istoria. Scriitorul nu-şi propune să condamne sau să opteze. Cartea lui e meditativă şi interogativă scrisă cu gîndul expres de a declanşa în cititor participarea la tipul de reflecţie al scriitorului. Carte a unui prozator şi a unei conştiinţe **Tatuajele nu se lasă la garderobă** ascunde sub coaja mată a expunerii o materie clocotitoare.

M. Ungheanu

MARIUS TUPAN: «Coroana Izabelei»

Debutant cu nuvele („Mezareea") şi, în general, autor de remarcabilă proză scurtă („Noaptea muzicanţilor"), Marius Tupan ne dă, într-un chip puţin previzibil, un roman masiv, de peste 400 de pagini, intitulat misterios „Coroana Izabelei" (Ed. Cartea Românească, 1982). Este o construcţie complicată, barocă, de felul aceleia încă neterminate a lui Ştefan Bănulescu („Cartea Milionarului"), cu încă detectabile reminiscenţe de ordin stilistic de la Fănuş Neagu, mult mai puţin vii aici decît înainte. Prozatorul s-a clarificat mult în direcţia unui fabulos de esenţă folclorică, descifrabil prin manualul de etnografie şi dacă nu — prin examinarea unui abundent sistem parabolic care nu s-a născut incidental ci prin calcul, uneori vizibil cu ochiul liber. El a închipuit un teritoriu himeric, o mică utopie rurală care a rezumat istoria unei colectivităţi; spiritul concentrează materia umană şi etnologică într-un singur manifest unde stă embrionar istoria integrală. Acest „realism parabolic" care pasionează, pare-se, pe mai mulţi prozatori tineri (N. Damian, în „Vara", Ioan Dan Nicolescu, în „Sărbători marţiale", Tudor Dumitru Savu, în „Marginea imperiului") nu e, la Marius Tupan, o repetiţie mecanică a realismului magic sud-american deşi urmele încă se văd. Lumea rurală izolată unde reverberează acut modificările unei cronologii verificabile, catastrofele de tot soiul, combinaţia ireductibilă de civilizaţii — acestea derivă din „Cien anos de soledad" şi a le elimina din socoteala critică nu e de nici un folos. „Macondismul" prozei tinere a lucrat imperceptibil şi la Marius Tupan deşi prozatorul s-a ferit vizibil de astfel de scheme stereotipe. Totuşi, prin raport la alţii, el a modificat mult din modele, absorbind ici şi colo ceea ce i se părea că se potriveşte colectivităţii pe care a descris-o.

Prin urmare epos: „Coroana Izabelei" nu e un roman propriu-zis ci un şir de nuvele mari, mai multe decît croiala tripartită schiţată de autor („Seceta", „Bilciul cel Mare", „Clopotul"), de aceea este şi cu neputinţă a fi povestite în amănunt.

O localitate denumită, astronomic, „Ursa Mică", locuită de mai multe feluri de inşi, dintre care unii, Ţiţirigii, sînt un fel de trogloditi agresivi, trece prin cîteva cataclisme teribile, printr-o secetă, o foamete, mai multe dictaturi, represiuni, maladii colective, războaie violente de felul sicilienelor „vendetta" şi altele de acelaşi fel. Nu avem a face, totuşi, cu un document sumbru al terorii universale, prozatorul a văzut, în „Coroana Izabelei" disoluţia unei rînduieli tradiţionale, aceea a lui „Cremene", un haiduc boieros, cu existenţă oficială, şi înlocuirea ei, prin catastrofice şovăieli, cu o tradiţie nouă, în care triumfă mereu noroadele. Criza valorilor, pare a spune autorul, este criza democraţiei, interregnul tradiţiilor în mişcare produce, ca o floră politică violentă deşi temporară, dictatura; tot ceea ce ameninţă individul în esenţa lui adînc umană se prăbuşeşte, în sfîrşit, prin ofensiva comunităţii reunite.

În aceste limite, ca să zic aşa, teoretice, Marius Tupan a închegat o lume vie, puternică, pitorească, în general spectaculoasă deşi excesul de imaginaţie conduce nu o dată la monotonie. Eposul comunitar merită însă povestit.

Himericul sat Ursa Mică, înconjurat de riul Peşteana, de Bălţile Negre, de coline şi de aşezările Ţiţirigilor, este sufocat de semne tulburătoare care vestesc un cataclism: nişte enigmatici „flămînzi" invadează localitatea şi îşi abandonează copii, jefuiesc magaziile şi poietele. Seceta şi foametea alterează regulile aproape ritualice ale comunităţii şi stimulează un aproape apocaliptic desfrîu. Oligarhia cade, printr-un de tot neclar complot, în locul ei venind o şi mai violentă represiune, de data aceasta militarizată, căci, spre a reprezenta pe noul „conducător", în Ursa Mică soseşte un „poliţai", Iosif Vidrighin, cunoscător imperfect al limbii băştinaşilor, ins dur care şi rechiziţionează în folosul cauzei case şi averi. Sfîrşitul terorii se produce, ca şi în vremea secetei, printr-un exorcism cu măşti, „Coroana Izabelei" semnificînd, în concepţia prozatorului, biruinţa „rădăcinilor", a echilibrului local. În realitate, romanul e mult mai complicat şi aceasta printr-o foială de indivizi, care nu sînt decît „caractere" pe care prozatorul le-a redus la esenţă. „Izabela" reprezintă filosofia lumii matriarhale, vinzătorul Costică Pupăză e un poltron cu o însondabilă psihologie de torţionar, negustorul Ioanid, posesorul unei fabuloase averi, înfăţişează arghirofilia maniacală şi inumană, Învăţătorul cel Bătrîn, cu priviri „magnetice", teoretizînd „istoria care putrezeşte", e profetul catastrofic, diformul Arghir concentrează scelerateţa infirmităţii, suava Virginia, un soi de rurală Ofelie, „sanctificată" printr-o moarte de o mare cruzime, indică pe „sacrificat". Nu în psihologie stă cheia acestui univers ci în prototipuri, umanitatea s-a redus la o schemă ireductibilă în care indivizii se repetă mecanic de la o generaţie la alta, fără variaţiuni în cuprinsul unei familii. Cine apucă să fie „blestemat". „scris", „însemnat" rămîne astfel pînă în a zecea spiţă, fără putinţa de a rectifica prea curînd ceea ce s-a pecetluit printr-o decizie ocultă.

Acest spirit folcloric, inconfundabil, este comunicat de prozator într-un chip absolut remarcabil, cu imaginaţie şi cu... document. Mai întîi, topografia care e aici un „pays de Coccagne", cu bureţi crescuţi gigantic cît pălăriile, cu mulţimi de turme de capre şi oi, cu enorme conace troznind de revărsarea proviziilor din magazii, aci un sumbru teritoriu lunar, pustiit de cataclisme ecologice, urmate de mari migraţii umane. Exagerarea în pozitiv şi în negativ e proprie stilizării folclorice, prozatorul a văzut aci cu un ochi naiv, ţărănesc. Mai departe, obiceiurile, unde sînt convocate uriaşe mulţimi umane; „însurăţitul", un ritual reconciliatoriu, bilciul unde „se intra prin obiceiuri străvechi" sfinţirea unei biserici, „pomenile" pentru mort, dansurile ţărăneşti, aţiţătoare, superstiţiile — acestea formează o mare pînză etnografică unde prozatorul a pictat în fabulos şi în mitic, perfect documentat. Invazia paparudelor aduce un bun studiu de psihologie ritualică: „Îşi arătau trupurile arămii, siluetele de ţîntari şi libelule, pe care le frecau în văzul tuturor — bărbaţi curioşi, copii nepricopsiţi, dornici de aventură, băieţandri pofticioşi. Prezenţa lor înlocui surîsul apelor, freamătul frunzei şi tălăzuirea norilor. Înţelegîndu-le rostul şi descintecul răguşit, femeile băştinaşe aprinseră tămîie, înteţiră focuri mari în bătătură, „se sfădiră" în cete pentru a alunga stufoasa coadă a lui Saturn, groasă ca un snop de secară".

În plus, un număr de pitoreşti elemente poporane precum ar fi tratamentul folcloric la bolile bărbăteşti: „praf de cărămidă arsă, spălături cu apă sărată, băi cu coji de nucă", şi dacă nu — „făină de ghindă în zahăr ars, coajă de ulm în găleată de papură, băi de lipitori" dădeau rezultate. Infernul maladiilor folclorice e teribil atunci cînd se îmbolnăvesc dobitoacele; aci Marius Tupan a dovedit un de tot ieşit din comun talent al enormului şi al expresiei colorate.

Ar fi greşit să deducem interesul acestei proze exclusiv din folcloric, prozatorul e merituos şi atunci cînd inventează fără un stimul „documentar". El are un simţ necomun la catastrofic (seceta şi bejania sînt pagini de proză puternică), la tablourile cu mulţimi în mişcare ritualică (bilci, ceremonii, procesiuni, adeseori cu măşti) la reacţiile torbide ale unei umanităţi „cu singe pripit", desfrînate şi vijelioase, la, în sfîrşit, fulgurante senzaţii cum e aceasta, a fricii: „Îşi clăti ochii într-o neguroasă lumină şi zări în clipele acelea chipul politaiului care se mărea cît foalele unui bou, cît o gură de fîntînă, apoi cît dealul Drumului Băii şi mult mai înalt. Tot pămîntul luase chipul aceluia (...).

Văzu o vale deschizîndu-se în gura lui Vidrighin".

Un astfel de stil care scoate efect din hiperbolă şi din oxymoron nu poate fi decît al unui baroc şi al unui perifrastic. La Marius Tupan un ins nu deschide uşa ci „trage după sine scrîţîitul unei porţi greoaie", în „cugetul" altuia „galopau cînd teama şi deznădejdea cînd speranţa şi bucuria". Înflorată, nici vorbă, fraza lui de esenţă, în cele mai bune pagini, liturgică, e totuşi un curios amestec de inaripare barocă şi de naivitate. Prozatorul lucrează cu imaginaţia dezlănţuită şi o întretaie, rău, spre a istorisi placid, nu închipuie deocamdată verosimil un dialog şi, în general, exemplifică dificultatea de a realiza un limbaj divers şi muzical, lipsit de stridenţa cuvintelor lustruite prin întrebuinţare. Mulţimea de grozăvii, unele savante, sfîrşeşte în monotonie însă precum dovedeşte o admirabilă ordonanţă poliţienească, de stil caragelian (pg. 321), prozatorul ne poate da, cu talent, şi cîte un fragment sarcastic, fără barocul folcloric apăsător. Cu toate acestea, „Coroana Izabelei" e un roman plin de merite, cea mai bună carte de pînă acum a unui prozator dotat, care distilează cu inteligenţă esenţele ritualice folclorice.

Artur Silvestri

ION ISTRATE: «Barocul literar românesc»

Volumul lui Ion Istrate, „Barocul literar românesc" îmbogăţeşte bibliografia problemei cu o lucrare ce sintetizează, rediscutînd cu remarcabilă competenţă, întreaga problematică a barocului literar, atît ca fenomen stilistic, cît şi sub aspect teoretic.

Demersul criticului elaborat cu respectul clarităţii conceptelor utilizate, cu seriozitate şi cu un spirit constructiv foarte disciplinat, adună, selectează şi interpretează o impresionantă cantitate de elemente, fără a se pierde în mulţimea lor. Dimpotrivă, demonstraţia evoluează parcurgînd etape distincte, prin acumularea şi organizarea metodică a concluziilor, cu exemplară rigoare, epuizînd practic fiecare ipoteză formulată. Clarificarea conceptelor se realizează prin disocieri succesive şi prin raportări din direcţii multiple, fiecare concluzie fiind rezultatul unei investigaţii sistematice.

Cercetare comparată a literaturii române prin prisma conceptului de baroc literar, cartea lui Ion Istrate reprezintă o demonstraţie convingătoare atît prin logica articulării, prin dinamica ideilor şi prin finetea disocierilor, cît şi printr-un specific simţ al măsurii, care înlătură orice exagerare. Analizînd „modelele" baroce prefigurate de teoreticieni, Ion Istrate creează la rîndul său un model, fără a deforma însă fenomenele spre a le putea încadra în tipare. Ceea ce apropie fenomenele de acest model sînt afinităţile, similitudinile sau convergenţa, fără tentative de absolutizare din partea criticului.

Autorul consideră ca problemă fundamentală a barocului românesc „dilema" compatibilităţii tipurilor de cultură, a „permeabilităţii ariei sud-est europene la nou, a felului în care a dialogat ea — dacă a făcut-o — cu Occidentul, în ultimă instanţă a relaţiei între funcţia constructivă a modelului şi valoarea modelatoare a tipului de cultură în care o anume influenţă s-a manifestat".

Ca fenomen stilistic şi ca fenomen istoric, barocul este analizat în diversitatea manifestărilor sale, literare dar şi plastice, interpretarea realizîndu-şi conexiunile ca pe tot atîtea puncte de rezistenţă în structura studiului. Răspunsul pozitiv la „posibilitatea existenţei unui baroc al literaturii române vechi" este argumentat cu o rară aplicaţie. Clarificarea teoretică permite o construcţie pe cît de solidă, pe atît de seducătoare pentru farmecul inteligenţei care animă substanţa eruditiei. Fixînd „înţelesurile fundamentale ale conceptului de baroc", autorul optează pentru sensul istoric al acestuia, numind „stil baroc, experienţă barocă, expresivitate barocă, fenomen baroc, artă barocă, acele valori ale creaţiei, care, pe planul epocii, se verifică prin intermediul celor trei sensuri figurate, ca aparţinînd aceluiaşi mod, relativ comunitar, de dezvoltare a fenomenului artistic". Sensurile figurate sînt „bizar", „neregulat", „inegal" asociate în studiul lui Ion Istrate cu „limitarea în planul unei judecăţi de valoare de tip istoric". În configurarea fenomenului autorul analizează contribuţia retoricii, care a avut un efect unificator („de la nivelul artelor poetice pînă la cel al teatrului şi de la nivelul circulaţiei temelor pînă la acela al formelor de structurare a motivelor literare"). Alături de retorică, o importanţă notabilă în procesul de construire a „unor forme europene ale barocului" revine literaturii bizantine, descoperite în perioada ce a urmat Renaşterii, precum şi artei emblemelor, care a contribuit şi ea „în chip hotărîtor, la conturarea unui climat artistic comunitar, în secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea".

Interpretarea critică îşi asumă un obiect de cercetare foarte incitant, cu latura sa „enigmatică", şi cu diversitatea de opinii dintre cele mai autorizate, modalitatea de cercetare constînd nu numai în selecţia faptelor, în confruntarea şi reevaluarea lor dintr-o perspectivă nouă, dar mai ales în corelarea permanentă a impresiei „cu un fond explicativ ce are datoria de a fi mai general decît suprafaţa imediat perceptibilă a fenomenului".

Dacă partea întîi este consacrată precizării conceptului şi organizării metodologice, într-o contribuţie teoretică de referinţă nu numai pentru bibliografia românească a problemei barocului, partea a doua, „Incercare asupra tradiţiilor iregularului în cultura română", introduce în discuţia despre baroc o secţiune a literaturii române vechi pînă acum discutată fără asemenea raportări, pusă de obicei în corelaţie mai des cu aria de cultură sud-est europeană şi orientală. Lumea cărţilor populare este reconstituită cu accent special pe fenomenologia receptării, ca o primă prefigurare barocă identificabilă pe teritoriu românesc.

Aducînd în discuţie probleme de psihologie a receptării, de structurare specifică a imaginarului, autorul pune în discuţie mentalitatea unor grupuri sociale, a cărei ipotetică reconstituire face perfect plauzibilă ideea compatibilităţii, în anumite dimensiuni, a tipurilor de cultură, demonstrînd prezenţa unei tradiţii autohtone a iregularului. Cu aceasta fenomenul modernizării literaturii române (nu ca efect al unei „occidentalizări" artificiale) este împins cu un secol şi jumătate mai devreme, ca formă de „orientare spre modernitate a întregului complex instituţional al culturii".

Ion Istrate are un simţ deosebit al procesului istoric şi o capacitate particulară de a imagina dinamica lentă a formelor literare, sensul interferenţelor culturale. Este modalitatea în care autorul argumentează ideea că „naşterea poeziei culte româneşti stă sub semnul barocului" prin experienţele lui Miron Costin şi Dosoftei.

Remarcabil este comentariul **Istoriei ieroglifice** („Romanul «a chiave»") operă născută din gustul baroculul literar, „însă nu numai aşa cum am putea presupune privind lucrurile din direcţia altor culturi (deşi ar fi uşor să o raportăm direct la circulaţia occidentală a literaturii bizantine). În sensul ei adînc, Istoria Ieroglifică reprezintă, ca operă de artă, o creaţie aurorală, o ctitorie care reface, pe planul nedezmînţit al propriei originalităţi", categoriile specifice fenomenului baroc: „Presupunînd un **cod al lecturii,** pe care s-ar putea altoi, crescînd năvalnic din retorica textului, norma unei puternici **retorici involuntare,** sensul ei ne îndreaptă, ieşind de pe planul **formelor receptării,** înspre nişte extraordinare **dimensiuni ale imaginarului,** pe care se reface, din nou, un alt **univers analog,** se reactivează, într-un chip original, alte «inventarii ale lui Archimboldo» şi se parcurge, iar, traiectoria unei noi aventuri heliodoriene".

Modernizarea culturii româneşti, ca elaborare a unei structuri proprii, se produce, în demonstraţia foarte pertinentă a lui Ion Istrate odată cu apariţia formelor literare moderne (poezia 1673, romanul 1705, piesa de teatru 1777—1780 şi poemul epic burlesc 1812), ceea ce reprezintă luarea în stăpînire a unor „tipare literare fundamentale", într-un proces ce începuse cu apariţia şi circulaţia cărţilor populare, şi care se datorează barocului.

Coroborînd criteriile, pe cel istoric şi pe cel valoric, autorul justifică lectura prin prisma barocului, considerînd că „avem dreptul să vorbim de baroc fie acolo unde sensul unei experienţe artistice recunoscute ca de acelaşi gen mărturiseşte deplina sa vitalitate şi pe teren românesc, fie acolo unde o atare asociere (cu barocul) n-a mai fost făcută pînă acum, dar ea este dedusă din logica faptelor".

Reconsiderînd pătrunderea în spaţiul românesc a unor forme literare specifice baroculul, istoricul literar, dublat de un teoretician cu simţul construcţiei, elaborează un model convingător prin seriozitatea şi complexitatea demersului, într-o lucrare fundamentală pentru domeniul abordat.

Sultana Craia

PREMIILE U.T.C. PENTRU LITERATURĂ PE ANUL 1981

Acordate, ca în fiecare an, scriitorilor tineri celor mai merituoşi, premiile U.T.C. pentru literatură pe 1981 au fost cîştigate, la sectoarele cunoscute, de către următorii:

Premii pentru literatură social-politică: **Olimpiu Matichescu — „Tinereţea revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu" editată de ziarul „Scînteia tineretului" — premiu special, Traian Ginju — „Discurs despre moralâ" (Ed. Junimea), Emil Moroianu şi Vasile Macoviciuc „Pledoarie pentru etica marxistă" (Ed. Albatros).**

Premii pentru poezie: **Mircea Florin Şandru — „Maşina de scris" (Ed. Eminescu), Grete Tartler — „Astronomia ierbii" (Ed. Cartea Românească).**

Premii pentru proză: **Sorin Preda — „Povestiri terminate înainte de a începe" (Ed. Cartea Românească), Apostol Gurău — „Defonia", (Ed. Cartea Românească).**

Premii pentru critică şi istorie literară: **Valentin Taşcu „Dincoace şi dincolo de F", (Ed. Dacia).**

Premiul pentru o lucrare în limba maghiară: **Sütö Istvan — „Arefogyatkozas" („Eclipsă de chipuri") — poezii, (Ed. Kriterion).**

VIAŢA CĂRŢILOR

SEMNIFICAŢIA AVENTURII

O carte a unei reuşite greu obţinute, a materializării unui vis frumos şi îndrăzneţ era volumul lui Radu Theodoru, „Cu Hai-Hui 2 spre sud". Un al doilea volum*) duce acest vis mai departe, într-o modalitate care este numai aparent lectură atractivă, „jurnal de bord", „carte de vacanţă".

Adevărat eseu despre dimensiunile existenţei, în care factorul autobiografic are o pondere hotărîtoare, scrierea structurează în chip particular experienţa autorului, existenţa sa pe mare şi pe uscat.

Marcat în tinereţe de aventura zborului, prozatorul, fire structural combatantă, nu s-a retras pentru „a-şi cultiva grădina" decît în scopul de a-şi stabili un centru de echilibru şi în acelaşi timp de plecare pentru o nouă aventură. Legat printr-o mare afecţiune de un spaţiu „bucolic", Grădiştea pe Argeş, scriitorul nu-şi închide prin aceasta perspectiva. Dimpotrivă. Obişnuit să acţioneze în pofida obstacolelor, dorind să dovedească posibilitatea unor întreprinderi ieşite din rutină şi să restabilească un contact cu nobile tradiţii aproape căzute în uitare, scriitorul se mobilizează permanent pentru a-şi trăi existenţa deplin.

Animat de spiritul de aventură în sensul cel mai bun al cuvîntului, prezent de altfel în mai toate cărţile sale, Radu Theodoru crede în acţiunea constructivă, în curaj, în perseverenţă. Aventura implică „spiritul sportiv", acel „fair-play" din ce în ce mai puţin preţuit, sentimentul onorei, solidaritatea bărbătească, disciplina şi respectul datoriei. Un echipaj pe o mică navă cu vele înseamnă un grup de oameni puşi la încercare. Aşa se relevă calităţile morale, dar şi slăbiciunea. Navigaţia ar trebui să-i lege printr-o aceeaşi raţiune, credinţă şi voinţă, într-un vis comun, în care unii cred, şi pe care alţii simt în cele din urmă că nu-l pot înţelege. Experienţa skipperului se consumă între deceptii şi încredere, cu eşecuri compensate de rezerve de omenie şi generozitate, descoperite exact atunci cînd nu mai este speranţă.

Periplul maritim nu este „o partidă de plăcere", ci o încercare, un vis şi o confruntare cu multiple greutăţi, o etapă în care biografiile autorului se întîlnesc: „noua croazieră este în fond o altă faţă a aceleiaşi aventuri existenţiale şi în mod straniu şi explicit mi se pun din nou în lumină cîteva din temele fundamentale ale vieţii. Teme fără de care existenţa ar însemna un pustiu arid şi steril, limitat la inconfortul biologic şi avatarurile vieţii sociale".

Călătoria restituie navigatorului identitatea esenţială, prelungind universul cunoscut, pentru care aduce în final noi confirmări.

Autorul nu-şi va fi propus să construiască un exemplu, dar cartea pledează pentru un model moral, afirmat cu consecvenţă, cu încredere în modul creator, dinamic şi responsabil de a trăi viaţa deplin şi cu demnitate.

Gheorghe Buluţă

***) Radu Theodoru, „Din nou spre sud", Editura Albatros, 1982.**

BREVIAR

■ **RECURS LA PAMFLET.** Doi dintre cei mai importanţi poeţi contemporani sînt ridiculizaţi fără argumente, în recenzii publicate nu demult în presa culturală; ideea critică obiectivă, pe care am salutat-o întotdeauna, nu are însă a face cu astfel de vizibile atacuri fără suport estetic care sfîrşesc prin a deruta minţile mai puţin lucide. Intîiul este Ioan Alexandru, pe care îl execută, în „Cronica" (nr. 31) Zaharia Sîngeorzan; recenzentul a aşezat totul sub un titlu viclean, „Lumea şi istoria românească în lume", şi a pornit de la ideea absurdă că „în lume" liricul „se regăseşte ca poet al latinităţii". „Subtilitatea" unei astfel de notaţii e fără margini, recenzentul o completează cu un număr de speculaţii despre Logos care sînt, nu-i aşa?, perfect adecvate titlului. Imediat, Z.S. se dezlănţuie. „Imnele" sînt „o probă de mediocritate care nu poate trece neobservată", sînt „nişte naraţiuni" (nu „poezii"), gîndirea poetică suferind „o gravă depersonalizare", reducînd totul „la un nivel valoric foarte scăzut" care promovează „banalităţi" şi „conduc la un lamentabil eşec". Dacă recenzentul ar fi demonstrat, cu probe, de unde rezultă toate aceste judecăţi nu i s-ar fi putut imputa nimic; atîta putea el să înţeleagă. Însă „argumentele" lui Z. S. sînt extraliterare, reducîndu-se la combaterea „caracterului de predică" şi la semnalarea „primejdiei că la Ioan Alexandru" „sacrul vrea să înlocuiască realul". Cuvîntul „candelă", din „Imne", prilejuieşte recenzentului nefericite aluzii; în total, o mentalitate dintre cele mai curioase care promovează afirmaţia fără probe.

Nu altfel e tratamantul aplicat în „Tomis" (nr. 4, revistă a cărei tendinţă ar merita discutată mai serios), de recenzentul Nicolae Motoc poeziei lui Cezar Ivănescu. Recenzentul aşează poezia ivănesciană sub aberanta idee de „simulare a oralităţii", susţinînd că textele poetului sînt „menite să fie recitate sau cîntate". O sumară spicuire din „cugetările" lui N. Motoc ne edifică asupra „adîncimii" abisale a „cugetării" critice. Poezia lui C. I. ar cuprinde „texte de neconceput fără acompaniamentul chitarei", oralitatea ar proveni din procedeul „repetiţiei, al refrenului" dar şi din „metafora lapidară", din terminologia „pastoral-primitivă", poetul scrie „biete versuleţe" şi, sugerează doct N. Motoc, vădeşte „reflexe ale altor universuri lirice de sine stătătoare" (id. est compileză, dar recenzentul nu spune direct). Dacă N. M. crede că „oralitate" este maxima artificialitate a limbii, aşa cum pare a proba, atunci sîntem lămuriţi. A pretinde că astăzi, „în epoca revoluţiei tehnico-ştiinţifice", e obligatoriu să faci poezie ca un „recenzent al timpului" e fără nici o justificare: a pretinde că „poetul ne sfidează în calitatea noastră esenţială de lectori" prin aceea că utilizează repetiţia este fără logică; a combate limbajul adînc românesc al poetului, care s-a fixat, în adevăr, într-o lume „mitică" — este expresia unei rea-voinţe agresive ale cărei explicaţii se pot, totuşi, desigur.

■ **TEHNICA OMISIUNII.** Semnalată de noi în repetate rînduri, „tehnica omisiunii" care constă în a exclude din ştirile curente nume care nu plac diferitilor redactori şefi de gazete s-a transformat, în chip sfidător, într-o „lege a pămîntului" jurnalistic. Recent, o jurnalistă, Ileana Dănălache, menţiona în „juriul competent" al festivalului de la Costinesti „nume de prestigiu" ca Dorel Vişan şi Ioana Pavelescu dar omite, din raţiuni misterioase, pe M. Ungheanu. Avînd în vedere că autoarea notei e, probabil, o tînără începătoare în ale meseriei nu putem decît să salutăm reeziciunea cu care şi-a însuşit metode atît de „subtile".

■ **INVITAŢIE PRIN SEMNE.** Din cugetările lui Alex. Ştefănescu pe tema stilului abuziv: „În plus, cînd aluziile se referă la sexualitate sau la putere, intervine şi plăcerea de a desfiinţa, (...) o interdictie. Este o plăcere analizată pe larg de Freud. Ea se asociază foarte bine cu vanitatea, deoarece cititorii se simt invitaţi la un fel de îndeletnicire consolativă. Dacă ar veni cineva şi le-ar propune, prin semne misterioase, să meargă împreună la un club de noapte, cu pocker şi streap-tease, sentimentul ar fi de aceeaşi natură".

A.S.

PORŢILE TINEREŢII

Oamenii patriei noastre muncesc în aceste zile în aerul de pace al verii, care îi îndeamnă la noi fapte de muncă, la noi victorii.

M-am convins, vizitînd întreprinderea „Steaua Roşie" din Bucureşti, că tinerii muncitori învaţă aici, odată cu descifrarea tainelor meseriei, şi să fie oameni adevăraţi, folositori. Muncind, ei se transformă odată cu bucata de metal din care mîinile lor pricepute scot o piesă, un şurub, o maşină.

Tinerii care păşesc pe porţile de aur ale acestei fabrici, sînt îndrumaţi cu atenţie, învaţă **meseria**, învaţă că munca cere seriozitate şi dăruire. Am înţeles acest lucru văzînd-o pe Coman Gica manevrînd cu multă îndeminare o complicată maşină de găurit prin coordonare. Gesturile ei erau delicate dar sigure, pline de fermitate. O fată înaltă, serioasă, concentrată asupra maşinii, îmbrăcată cu o salopetă albastră, manevrînd continuu şublerul, atentă să nu greşească, şi împărtăşindu-i în acelaşi timp ucenicei care i-a fost încredinţată pentru a o forma ca muncitoare, tainele meseriei. Şi Coman Gica, am aflat cu surprindere, nu are decît 23 de ani. Este uimitor de tînără, dacă ne gîndim că muncitorul Ungureanu Grigore lucrează în fabrică de 30 de ani.

Ungureanu Grigore munceşte la o raboteză **Shepping**, o maşină automată, hidraulică, despre care, mi-a spus cu mîndrie, că de cinci ani de cînd o are în grijă, nu a lăsat-o să se strice niciodată. Are două fete, una de cinci ani, celeilalte, care a împlinit 14 ani, îi cumpără cărţi ca să-şi lumineze sufletul.

Tînărul inginer Dragomir Marius a avut ideea să înlocuiască trăgaciul de la pistolul de suflat lichide şi aer, care se turna din aluminiu, cu un trăgaci executat din ştraifuri de tablă rămase de la ştanţarea altor piese. S-a economisit astfel timp, s-a făcut economie de materiale, s-a redus numărul operaţiilor de executare a pistolului de suflat lichide şi aer.

Ne continuăm incursiunea prin fabrică, printre tinerii care creează valori materiale, încercînd să reflectăm în ce constă aportul de dinamism pe care l-au impus ei în fabrică, cantitatea de entuziasm ce se transformă în procesul muncii într-o nouă calitate.

Inginera Mihaela Nicolae se ocupă cu tratamentele termice. Inginerul Dan Gheorghiu Dragomir are, printre problemele curente, servodirecţii de mare capacitate, omologează un nou prototip : „Distribuitor hidraulic pentru ridicătoare agricole."

În atelierul de proiectare şi tehnologie se stabileşte procesul tehnologic al pieselor, succesiunea şi normarea operaţiilor, în secţiile fabricii se execută la strunguri, la raboteze, la freze, în hala de montaj — aceste piese. Se însumează astfel talentul şi inteligenţa cu experienţa practică şi îndemînarea. Damian Elena, Bratu Maria, Făinuş Anişoara, Petică Valentin, Bîrleanu Floarea sînt tineri muncitori harnici şi pricepuţi.

Muncind cu dăruire şi pasiune, cu dragoste faţă de meserie, îngrijindu-şi atenţi maşinile, străduindu-se ca din mîinile lor să nu iasă niciodată o piesă nefolositoare, un rebut, aceşti tineri confirmă încrederea morală care s-a investit în ei. Şi ei sînt, desigur, mîndri de fabrica cu tradiţie în care lucrează, şi după ce au intrat pe porţile ei de aur, învaţă să devină oameni adevăraţi.

Ion Lilă

AIUDUL ÎN LUMINA MEMORIEI

Ne-am reîntîlnit după o absenţă de treizeci de ani. Aiudul de azi freamătă de atîta aer proaspăt, inspirat după anii mari de glorii. Culorile-i, resfirate înspre cele patru colţuri de vînturi, se desfaţă în lumina soarelui dogoritor de august. Treizeci şi opt de ani au trecut de la marele august şi tot atîţia ani de victorii, de împliniri de sorţi şi raze ce împodobesc obrazul oraşului natal. Valurile, vînturile noi au adus pe faţa lui culoarea macului din flăcări. Pulsează inima-i cuprinsă de alertarea timpului şi de cadenţa paşilor ce se înscriu în marşul victorios al ţării către zările comuniste. Această mare inimă de foc, ca şi citadela de flăcări continue din cetatea oţelului aiudean, arde cu torente mereu crescînde, înaripate de dorinţele celor ce făuresc noul destin al vechi aşezări, noua lui fizionomie, nemaiîntîlnită nicicînd, pînă azi, pe aceste meleaguri transilvane, vatră veche, unde numai la o aruncătură de băţ, la Mirăslău, marele voievod Mihai, primul făurar al Marii Uniri „în cuget şi-n simţiri", şi-a dat viaţa pentru idealul neamului românesc, realizînd Unirea celor trei ţări româneşti, dăsăvîrşit pentru totdeauna în aceşti ani glorioşi, aduşi de fierbintele august din patruzeci şi patru.

Cînd privesc din nou chipul „marii uzine" — cum numesc localnicii întreprinderea metalului aiudean, nu găsesc decît o singură forjă din tot ce a fost înainte, şi care şi ea, aşteaptă înnoirea, în timp ce nostalgia se risipeşte văzînd zidirile moderne, înzestrate cu tehnică nouă în oţelării, în secţiile de prelucrare, în turnătorii complet automatizate. Nimic nu aduce cu ceea ce a fost aici acum 38 de ani. Numai din spusele oamenilor care se destăinuie despre timpurile de odinioară pot desluşi într-adevăr faptul că umblu prin locuri cunoscute. Ei îşi aduc aminte de mine şi eu de ei, deşi cu toţii avem părul nins. Mă strigă pe numele mic în timp ce feţele lor radiază mîndria îndreptăţită pentru tot ceea ce au înfăptuit aici. „No, păi nu mă mai cunoşti, măi frate, doară am fost colegi de şcoală şi am bătut împreună mingea de cîrpă pe străzile noastre?".

Cum să nu-i ştiu? Doar timpul, acest nemilos măsurător al anilor care au fugit, au zburat cu aripi de vultur deasupra capetelor noastre şi care au lăsat dîre de argint la tîmple, a făcut ca fizionomiile noastre să primească alte înfăţişări, semne ale maturităţii, ale bărbăţiei.

„Io mi-s Ştefan a lui Iancu din Podeni. Amu mi se spune Ianc, că doar notarul public a avut «grijă», atunci cînd mi-a scris actul de naştere, să greşească la scriere. De acolo vine prescurtarea. Îţi aminteşti? Că doară am fost ucenic aici la I.M.A. cînd tu erai la şcoală", încadrîndu-se fără voie în felul de a vorbi pe aici.

„Apoi mă Iancule, iartă-mă că tot aşe îţi zic, dar bată-l norocu', dar mîndru flăcău te-ai mai făcut. Pe unde îţi petreci zilele?".

„Păi, unde crezi?, mi-o taie scurt. La Bucureşti. Amu, îs în concediu şi am venit pe la vechii mei tovarăşi de muncă. Da parcă tu nu ştii că mi-s la Bucureşti?".

„De unde să ştiu ?"

„Apoi de n-ai ştiut, să ştii amu".

„Doară voi, minuitorii de condee, uitaţi repede tot, pe foştii colegi, prietenii!" — se bagă în vorbă Muntean. Cum v-aţi îndepărtat de locurile natale, aţi şi terminat cu amintirile, nu-i aşe ?".

„Nu chiar. Dar vezi tu, timpul macină amintirile, chipurile oamenilor se şterg. De aceea mă bucur nespus de mult că ne-am revăzut acum, aici".

Viaţă, oameni noi, destine noi. Dar tot aşa cum vremea aduce uitarea, ea aduce şi revederile.

De nu era acel august, noi aceştia, copiii de oameni nevoiaşi, nici că mai vedeam o soartă mai bună. Muntean este un muncitor foarte apreciat la întreprindere. Lucrează cu tehnica modernă în laboratorul nou de încercări, investit cu ceteceul, controlul calităţii produselor. Iancu este diplomat la Bucureşti, eu cutreier, cu condeiul în mînă, cum zice el, toată ţara în lung şi-n lat, iar mulţi, foarte mulţi lucrează în uzină.

Destine noi, vieţi pline de demnitate, familii noi, calitate nouă a vieţii. Iată în embrion, soarta nouă a omului de azi, de aici şi de pretutindeni din ţară.

Întîmplarea face ca să ne revedem în ajunul marii sărbători din august. Colindăm, după terminarea programului de uzină, aproape tot oraşul împreună. Străzile vechi îşi deapănă amintirile, cele noi aduc acel suflu plăcut, suav, aerisit şi modern pe care îl întîlneşti pretutindeni, în noile cartiere. Trupul nouului pe temelia vechiului. Istorie trecută şi istorie nouă. Şi o inimă mare ce pulsează spre viaţă sîngele proaspăt al oraşului străvechi. Ziduri-cetăţi. Pentru oameni, pentru fabrici şi uzine, ziduri-lăcaşe pentru şcoli şi cultură, muzee pentru istoria veche şi cea nouă, bibliotecă, creşe, grădiniţe, Casă de cultură, cinematografe, Clubul tineretului şi bazin de înot. Lîngă gară, subteranul care poartă paşii forţelor împrospătate spre crearea noilor valori materiale şi spirituale.

Forfotă mare în jurul Clubului tineretului. Se pregăteşte un nou spectacol în cinstea marii sărbători naţionale la care îşi dau concursul toţi cei care au înclinaţii artistice, valenţe de tot felul, creatoare. Nu lipsesc din trupă nici interpreţii renumitului dans popular local „Haiducul", cîntăreţii, recitatorii, echipa de teatru şi mulţi alţii şi nici chiar animatorul neobosit al activităţii creatoare din oraş, medicul pediatru Doru Vahnoveanu şi, bineînţeles, cei doi „responsabili cu sufletele" orăşenilor, directorul Păiuş, de la Casa de cultură şi directorul Clubului tineretului Firu Cezar.

„Vrem să serbăm cu cinste marele august. Toate forţele noastre, ca un singur şuvoi, încercăm să investim în acest spectacol de gală" — ne mărturisesc cei doi directori. Noi îi credem pe cuvînt, cu atît mai mult, cu cît am fost şi invitaţi la „previzionarea" unui crîmpei din marele lor spectacol din cadrul marelui festival al muncii şi creaţiei.

Şi totuşi, străzile acestea au amintiri obsedante ce revin, colindînd în lung şi-n lat oraşul. „Îţi mai aminteşti seara aceea de 23, sau mai bine zis cea din 24 august, cînd oraşul fierbea de emoţii, şi cînd pe strada aceasta, armata română, cei de la „Divizie", escortau spre penitenciar unitatea militară fascistă sub stare de arest? Uite aici, pe aici le-a fost drumul, iar aici a fost sediul trupelor naziste mai înainte de arestarea lor, ţii minte"?

Cum să nu ţii minte cîte au fost pe atunci. Creierul fraged de copil înregistra pentru vecie, atunci, fiecare secvenţă, fiecare scenă de neuitat. Zilele de luptă, asediul oraşului, luptele din munţi cu trupele hortiste, tancurile ce mărşăluiau pe străzi. Ale eliberatorilor — armata românească şi mai tîrziu şi cea sovietică, care se îndreptau spre Turda, Cluj, Oradea, pentru alungarea definitivă a hoardelor fasciste, de pe întregul teritoriu al ţării.

Şi străzile se destăinuie în continuare. „Aici a fost sediul Partidului Comunist Român, iar lîngă cetate, spre piaţă, cel al U.T.C.-ului, unde a lucrat mult timp întîiul prim-secretar al tineretului comunist — Munteanu. Acesta este drumul spre Ciumbrud. Aceea este ultima casă pînă la podul de peste Mureş, apoi de acolo începe comuna".

Aproape să nu recunosc Ciumbrudul. Cu drumuri asfaltate, pietruite, cu sedii ale Consiliului popular, cooperativei, şcolii horti-viticole, cinematografului — iată doar cîteva din cele mai însemnate şi mai noi zestre ale comunei noi, ce îşi îndreaptă privirile scrutătoare spre noile sale orizonturi.

„De mult, încă din iulie s-a isprăvit la noi cu seceratul grîului. Acum verdele cucuruzului aşteaptă darea în recoltă. La toamnă, cînd vom culege şi strugurii dulci ca mierea pentru a ne potoli setea cu şerbul gustos al lui Bachus. Uite pămîntul şi-a schimbat veşmîntul de aur cu faţa neagră de humus în urma lucrărilor din sezonul nou de muncă". Confidenţă? Nu. Dragoste faţă de pămînt. Iubirea eternă a muncii cîmpului, moştenită din moşi-strămoşi. Gînduri? „Numai gînduri bune, pentru azi şi pentru viitor. Sămînţă ? Destulă pentru la toamnă şi pentru primăvara ce vine. Mecanizatorii? ? Lucră în voie, cu sîrg. E bine să fie aşa. Fac tot ce pot şi mai bine, de dimineaţă şi pînă se lasă întunericul. Ba chiar şi apoi".

Gînduri bune a spus? Da. Şi noi ne alăturăm acestor gînduri complet realizabile, omeneşti. Ei rămîn, însă cu scormonitul pămîntului cu mijloace moderne, iar noi cu notarea faptelor lor. Secretarul comitetului de partid al C.A.P.-ului, Demeter Ioan, este şi el omul acţiunilor.

„Ne-am gîndit să atragem la munca cîmpului pe toţi membrii de familie ai ceapiştilor, chiar de muncesc ziua la fabrică, în oraş. Avem metodele noastre : atît de cointeresare materială, cît şi morală. Le dăm tot ce putem ca să-i sprijinim şi, astfel, omul se simte legat de noi, ca într-o mare familie. Cîştigă şi ei, cîştigă şi comuna, oraşul. Toţi oamenii muncii, într-un cuvînt".

Aşa este şi este bine. Rodul cîmpului este al tuturora, şi toţi cei ce îl pot munci sînt chemaţi să facă acest lucru. Pentru bunăstarea lor şi a noastră.

Se înserează. Oraşul îşi desfaţă culorile în apusul soarelui. Panoramă obişnuită, dar veşnic inedită. Niciodată nu seamănă aici, la poalele Apusenilor, un apus cu celălalt, un răsărit cu altul. Dealurile aduc de fiece dată un nou farmec, noi şi inedite culori dimineţilor şi serilor aiudene. Acest cadru atît de natural aduce feeria zilelor de muncă şi un nou răsărit de soare, un răsărit de viaţă.

Culori de vrajă. Această privelişte, de neînchipuit altfel decît să o vezi cu ochii liberi, cuprinde oraşul natal : Aiudul. Veşnicia culorilor lui se adună într-o mare paletă de nuanţe fertile la care cotidianul adaugă noi şi noi valenţe din freamătul măreţ al zidirilor, al ctitoriilor noi, ce se adună şuvoi, promiţînd noi şi noi deschideri largi spre orizonturile viitorului senin, cuprins de tihna facerilor obişnuite.

Noua nu ne mai rămîne decît să le urăm tuturor : muncă spornică şi ziua bună!

Horvath Dezideriu

LIVADA CU MERE DE AUR

„Dacă mor mîine, nu-mi pare rău, are cine să mă moştenească, are cine să muncească livada. Că alt bun mai de preţ şi mai frumos n-am să le las băieţilor mei, decît merii ; livezile pe care le-am plantat, le-am crescut, le-am făcut să rodească, sînt mîndria zilelor mele. Şi alinarea bătrineţii. Că, dacă mă socotesc, bazîndu-mă pe măr, mi-am croit viaţa, mi-am trasat bunăstarea, am ajuns la izbîndă, pornind de la situaţia de copil al nimănui, cu amîndoi părinţii morţi în războiul mondial. Axîndu-mă pe livadă, am învins toate necazurile vieţii, am învins secete şi inundaţii, boli şi invazii de omizi. Cine ştie să preţuiască livada, cine trăieşte din ea, poate spune : în măr mi-am găsit a doua viaţă, în măr stă elixirul tinereţii. Venea primăvara, înfloreau pomii, şi deodată, într-o zi de dimineaţă, găseai totul distrus, parcă trecut prin pîrjol. În rare cazuri se mai putea reface ceva. Tot restul zilelor, pînă în primăvara viitoare, confecţionam căsuţe pentru păsărele. Ba le făcusem şi un... spital, unde le închideam pe cele bolnave ori rănite şi le hrăneam cu simburi de nucă, ulei şi vitamine".

Amintindu-şi de tinereţe, de lupta sa de-o viaţă pentru înflorirea livezilor, moş Nicolae Iugulescu din Voineşti are în voce solemnitatea unui orator. Pentru el, cum e firesc, întreaga lume, cele mai de seamă evenimente par comparabile cu acelea ce izvorăsc din viaţa livezii. În conştiinţa sa de ţăran legat de întemeierea unui rost propriu, cerul şi întregul univers „coboară" în grădină. De viaţa merilor, de sevele şi aromele acestor fructe regale, a depins ceas de ceas, „mişcarea-i" sufletească, destinul său luminos. A fost cel dintîi, spune, care a îngăduit Staţiunii experimentale să alcătuiască un lot experimental în livadă.

„Am început — îşi aminteşte, prin a schimba soiurile. Dintre cele vechi, numai Golden-ul l-am păstrat. A fost mult de muncă şi mult de aşteptat. I-am pus la treabă, după puteri, pe cei doi băieţi, pe cele două fete. Dimineaţa la cinci, primăvara, este un adevărat rai livada. Îmi pun pompa pe spinare, şi îmi îndrept faţa în sus, către coroană. Din zece în zece zile stropesc. Stropiri de acoperire, tehnică luată de la Staţiune. Am învăţat un lucru : stropirea de acoperire, în zonă secetoasă, e ca atunci cînd tragi un glonţ, în linia întîi, fără să vezi duşmanul. Nu-l vezi, dar tragi. Acum, după atîta experienţă, noi, pomicultorii fruntaşi nu mai aşteptăm apelul staţiunii. Recolta noastră, deşi particulară, o datorăm în bună parte staţiunii, specialiştilor care supraveghează felul în care îngrijim livezile". Ca răspuns la acest sprijin (asistenţă tehnică, livrări de puieţi, reparaţii de scule, răsaduri etc) ţăranii din Voineşti lucrează, în marea lor majoritate, în livezile staţiunii. Circa 15 milioane de lei anual — aceasta este suma pe care o încasează ei, de la casieria staţiunii ! Adăugînd la aceste venituri pe cele realizate din livezile proprii, putem spune că, la Voineşti, bunăstarea are chipul... mărului. Case noi de-o parte şi de alta a şoselei, autoturisme la fiecare poartă (mai exact : în fiecare garaj), turme de oi, cirezi de vite, porci, păsări, precum şi aparate electrocasnice, instalaţii de apă şi canalizare, silozuri moderne etc. Cum trece drept unul dintre fruntaşii satului, Nicolae Iugulescu are tot ce-şi poate dori un om după o viaţă de muncă : casă nouă, sănătate, copii aranjaţi la casele lor (băieţii au rămas în comună, să-i continue „opera vieţii"), un depozit de mere, subteran, aranjat după „cele mai noi cuceriri". „Aici, spune, mărul stă cum îl pui, lui Culiţă Iugulescu, să ştiţi, nu i se strică mai mult de 30 de mere la 1000 de kilograme! De asta mă gîndesc şi zic iarăşi : dacă mor mîine, nu-mi pare rău ; copiii mei rămîn să moştenească pomi dintre cei mai roditori, aduşi de mine în stadiul să producă mere de aur... Dar tare i-aş ruga să ia seama şi să nu „doarmă" ca feciorii cei mari ai împăratului... puie-şi tepuşe sub bărbie, trezească-se la patru dimineaţa, îngrijească-se de rostul şi învăţătura de la staţiune... numai aşa îl vor putea pomeni senini, cu fruntea sus, pe bătrînul lor părinte, merarul Culiţă Iugulescu..."

Ion Longin Popescu

ŢARA HAŢEGULUI

Urmare din pag. 1

ştiu că în Transilvania, la foarte puţin drum de Haţeg se află comuna transilvăneană Unirea. Comuna se află într-o continuă devenire. Oamenii sînt harnici ca furnicile. Nu trebuie să le spui de două ori să facă un lucru. Îl fac şi singuri. Aşa cum a făcut ţăranul român dintotdeauna. Cooperativa agricolă de producţie este fruntaşă. Oamenii îşi amintesc cu plăcere ziua cînd au început desecarea celor 60 de hectare. Şi-au suflecat pantalonii pînă mai sus de genunchi şi au pornit lupta cu apele care se obişnuiseră să bălţească leneşe peste pămîntul celor de la Unirea. Cîţiva săteni ne şi spun că pămîntul este lucrul cel mai de preţ la Unirea. Oamenii îl iubesc aşa cum îşi iubesc strămoşii, aşa cum îşi iubesc copiii. Nimeni n-are voie la Unirea să-şi bată joc de pămînt. Fiecare colţişor este arat la timp, semănat şi recoltat. Pentru cei 1 400 de locuitori ai comunei, uşa primarului Surdu nu se închide niciodată. Şi cum să se închidă cînd oamenii ăştia ştiu atîtea despre pămînt ! Nici un ţăran nu ar fi în stare să ţină o conferinţă despre pămînt, despre secretele lui. Aşa cum ţin o mulţime de specialişti într-ale pămîntului pe la televiziune, la radio. Ţăranii de la Unirea vin şi vorbesc despre pămînt numai atunci cînd trebuie. „Trebuie să începem seceratul — grîul are destulă căldură în el !" Şi să nu credeţi că bagă vreun termometru în pămînt. Îl încearcă în palme, în suflet...

N-au greşit şi n-au întîrziat niciodată, nici în miezul acesta de august rodnic şi încărcat de lumină, căruia i-au aşezat cununa de grîu fierbinte pe frunte, aşteptînd marea sărbătoare a ţării cu bucurie şi cu noi legăminte de muncă pentru pămîntul neîntrecut de frumos al Ţării Haţegului.

POEME DE

NICOLAE DRAGOŞ

Din clipă gîndul cade...

La Mărţişor

Tivit cu aur drumul, de păpădii celeste
te urcă lin spre poarta cu vremi adînc
crestate —
nedescifrate semne, intime palimpseste
drept testament lăsate întru posteritate

Primăvăratec seva, prin pruni şi prin cireşi
în gîlgîit teluric le primeneşte firea
şi-n prag de zboruri albe par un sobor
de-aleşi
veniţi să mîntuiască de spaime omenirea

Din clipă gîndul cade, robit, în altă vreme,
în zbor rotund cuprinde livada şi prisaca
mult diafan uitate-n brocartul din poeme
chemate-n legănare, vechi ritual, cu toaca.

Se desenează-n frunze, de după ochelari
sfredelitori şi ageri doi aştri, în vecie
ce pipăie lumina-n furnici şi nenufari
cînd vremea bate ora ajunsă la chindie.

Din clipă gîndul cade, robit, în clipa veche
acolo unde versul împărăţea de drept
— zidire de silabe, ne-nvinse, nepereche —
viteaz rupînd rugina cu mersul înţelept.

Ca într-un basm în care e împărat, cuvîntul
grăbiţii paşi ai fugii se-ascund în ramuri,
flutúri
nostalgice se-alungă albinele cu vîntul
par pajerele-n slavă, incremenite scuturi.

Minuni de cînd eternul, ce pier ca să se
nască
rostindu-se discrete-n oglinzile livezii
ivite-n clipa sacră, mereu să-l recunoască
stăpîn şi mag de taină pe Meşterul Arghezi.

Aştepţi ca de prin ierburi să se ivească
Zdreanţă
orbit de-atîta umblet prin lumea din afară.
...dar totul, ca-ntr-un basm, e-ncremenit
faianţă,
văzduhul nins cu fluturi în pomi, supus
coboară.

Abandonate zilei albinele-s, şi stupii
par nişte urne albe, reversuri funerare
creanga nu-i află florii, tînjind, aroma cupii
cînd pasul nu-şi mai scrie cărările-n cărare.

Adînc, în scoarţă, pomii strîng riduri după
riduri
un fel de psalmi uitaţi în cutele naturii
cînd sprijiniţi cu umbra pe varul plins de
ziduri
pîndesc să-şi ducă-n slavă liturgic drum
vulturii...

În frunză nucu-şi suie mireasmă amăruie
coroana lui podoabă-i de mută-mbrăţişare
ce se arată lumii o geamănă statuie
iubire adunată, sub lut, spre alinare

Din clipă gîndul cade, robit, în clipă veche
să se adune tainic pe-a cerului hîrtie
în Mărţişor rodită-n culoare nepereche...

„Şi-i veacul o silabă şi clipa-i o vecie".

21 mai 1980

Tot mai departe...

Tot mai departe sînt de tine, mamă,
anii mei cresc, anii tăi scad
pe ochi se-adună lin un fel de scamă
în loc de murmur, apa ţipă-n vad.

e-atîta vreme ninsă peste ani
în amintiri uitaţi, s-au măcinat.
Cad greu, a presimţire, bolovani
se micşorează drumurile-n sat.

Ca ieri, lîngă urechi, nestinsă floare
cu necuprinsul cerului în ea...
împălidată-i frageda culoare
un hohot stins sînt tîmplele, cu nea.

Tot mai departe sînt de tine, mamă !
vremea se-aşterne plînsă peste anii
ce-n racla amintirilor ne cheamă
cînd mai puţini sînt pînă şi duşmanii.

...Cernite, urcă glasuri din Cazanii
rănind cu frig grădina Ghetsimani.

Într-un tîrziu

Eu v-am lăsat să vă jucaţi de-a urşii
de-a alte animale nesupuse
bufoni să fiţi cu propriile gînduri
şi nu v-am prins inel tăcut pe buze

Prea generos cu trista voastră fire
V-am dezlegat de jurăminte date
v-aţi otrăvit ca şerpii, fără milă
v-aţi împroşcat cu vechi şi noi păcate

Şi cum veniţi sfială s-o jucaţi
în pragul casei mele-n vagi mătănii
mă zmulg din mine, să plecaţi vă strig
cohorte de netrebnice dihănii !

...Vă văd plecînd şi tot îmi este frig.

Oglinda

De cînd o ştiu, în strălucirea-i blîndă
imperturbabil prinde-al umbrei zbor
părînd un monstru calm ce stă la pîndă
un timp trecut ce piere-n viitor

Ajunge doar un gest brutal, grăbit
şi-n cioburi mii fragilul trup şi-l poartă
multiplicînd absurd, la infinit
trecutul în iluzie deşartă

De cînd o ştiu, în strălucirea-i blîndă
pare un monstru calm ce stă la pîndă.

Cînd în lumina-i veche te admiri
primeşte-i adevărul drept osîndă :

trăind din clipe n-are amintiri.

Labiş

Ce sacru şi ce trist destin să ai
în marmură, de tînăr, chip cioplit

Cînd viaţa matca-şi află pe măsură
să treci către imperii vagi de mit

El a rămas mereu poetul tînăr
în timp ce noi ne-am adîncit în ani

cum ne-a fost dat ca jertfei Mioriţei
să-i fim, şi prin urmaşi, contemporani.

E semn...

În veacul strîmt, precipitat, nervos
şi graba pare-o leneşă-aminare
cînd timpul roade gîndul pîn'la os
şi-l răstigneşte-n veche întrebare

Trec apele-n acelaşi mers duios
frunzele curg nostalgic pe cărare
sub rădăcina paltinilor, jos
fierbe aceeaşi sacră disperare

Nu-i vreme de purtat viaţa-n slavă
de semănat grădina fără rost :
cucuta galeş rîde cu otravă
spre clipa care-a fost, care n-a fost.

E semn că viaţa-i numai început
trecută din trecut în alt trecut.

* * *

Cutremurat, cuvîntul se-ngeamănă-n hîrtie
acolo unde timpul, săpat în veşnicie,
şi-arată şi-şi ascunde misterioasă faţa
logodnă cu lumina, cu noaptea şi cu ceaţa.

Cutremurat, cuvîntul se caută pe sine
cum floarea-n vîrstă coaptă — se caută-n
albine.
Aflîndu-şi adevărul de-a fi prin vămi şi cazne
şi zboară către lume cu aprige miroazne.
Un fel de rai al vorbii se-aşterne pe pămînt
pe cînd, zidit, Poetul se-ascunde în cuvînt.

Cam asta-i taina tainei de cînd poeţii sînt
şi-n scripeţi urcă verbul spre cer, cutremurînd
toţi sorii fiinţei noastre-n risipă, rînd pe rînd.

Pictura

Din ierburi şi din ochi de vulturi
din venele ce zac în pietre
culorile ca nişte scuturi
s-au stins pe-aceleaşi sacre vetre.

S-au tot zidit, albastră zare
cu aripi răsărite-n glezne
vechi peregrini visînd răcoare
dumbrăvi cuprinse de miresme

Nimic ceresc, nici pămîntesc
în umbrele uitate-n ziduri
ce s-au împodobit firesc
cu ale vieţii demne riduri.

Păginul Meşter într-o clipă
tinjită spre o altă lege
din pensulă — ciudată-aripă —
lăsă culorile s-alerge

să-i povestească-n chip şi fel
viaţa plină de-ntîmplări
cînd cerul răsturnat sub el
privea cu spaime şi mirări.

Pastel

E linişte-n adînc de-atîta cer
nostalgic lacul, tandru vistiernic
adună stele-n rădăcini de nuferi.

Sînt ultimele stele... pînă pier
în miezul dimineţii, trecător
ori se ascund, sub clipe şi mister
părelnicului drum al unui nor.

E linişte-n adînc de-atîta cer
şi numai visla-n scurte clipe rupe
ceremonia calmă a naturii.

Întorşi din vis cu mult fragile trupuri
freamătă lin pe ape triştii nuferi.

Şi-adîncul lumii-ncape-n albe cupe.

Veşnicie

Aceste ziduri lung surpate-n veacuri
atîtea taine pot să spună lumii
cînd se aud cum trec săgeţi din arcuri
spre recea veghe din oglinda lunii.

De mii de ori a ars şi-a renăscut
ne-nvinsa iarbă suliţînd spre cer
purtată, de pămîntul tînăr, scut
pentru ai vieţii veşnici lăncieri.

Misterioase, ordonate straturi
statui culcate, din adînci milenii
tineri oşteni, încărunţiţi ori maturi
aduc tăcerea lor ofrandă vremii

Poate-ntr-o zi de linişte veni-vor
cu bărbile de-atîtea veacuri ninse...

Istoria-i lung bulevard al păcii
pe care zac războaiele învinse...

* * *

Ce fost-a ieri ? Ce va să fie mîine ?
mă-ntreabă riul, plopii-n foşnet lin.
Răspunsul urcă tainic să te-ascundă
în pelerina unui peregrin.

Iată, această mînă, delicat
chemînd tăcerea scoarţei de copac
îmbogăţît de sevele ce urcă
dinspre un veac trecut spre noul veac.

Ce fost-a ieri ? Ce mîine va să fie ?

Tăcut, îşi urcă floarea petalele spre rod.

Tîrziul trece tainic în pagină de carte
să-l mai desprind de-acolo am să pot ?

Şi-aşa rămîn, străin în univers
ascuns în veşnicia unui vers.

(Din volumul „Scutier la umbra clipei", în curs de apariţie la Editura „Eminescu")

dumitru ion dincă

Casca de spice

De acoperit trebuie să acoperim uneori totul
să punem la lumina pămîntului ce-a dat
lanul de grîu din iarnă pînă-n vară
curgînd din piramida înaltă de sub sat.

Precum și-n iarnă căciula peste turle
țăranul o rotește a duh și-a înviere
iată vin verile foc acum și-n munci
fiecăruia casca de spice i se cere.

Numai că trebuie cuprindere de-a o purta
să-ți lumineze ochii mai mult decît o zare
și-n piramidă spicul să se fringă
ca o lumină roasă de valuri peste mare.

Și-atunci în scoică ne vom adăposti
încă o dată ultimul gînd pentru vatră
necruțător de drept va bubui sămînța
în marginea de mare revărsată.

Iată-l deci pe țăran îmbrobonit și mare
atîta cît pămîntul îi umblă la izvoare.

Ruleta

Trebuie măsurat fără îndoială pămîntul
cu latul piciorului, cu privirea, cu pasul
dezlănțuit,
căci fără îndoială trebuie să cunoaștem
cît mai trebuie
să scoatem pentru toate gurile, alte
mecanisme moderne
care înghit granule de Bărăgan.
Omul chivernisit măsoară totul, la fel cum
croitorul priceput
măsoară de două ori și taie o singură dată,
măsoară pămîntul, înălțimea gunoiului
pe ogorul de toamnă,
spicul cît vrabia îl măsoară vrabia,
el, omul chivernisit, numai adună la un
loc vrăbiile
și după ce-și oprește pentru el cît să-i ajungă
pînă dă colțul ierbii, pînă la altă recoltă
adică,
își plătește cu restul cuviincios datoriile
sau convertește vrăbiile de spice în alte
unelte vitale;
pentru că nu se poate rămîne în afara lumilor
scormonind doar în ce ai, iată deci cum
gospodarul chivernisit
își măsoară totul după mărimea hainelor lui,
după lărgimea
brațului și după cuprinderea minții.
Am văzut în primăvară cum se desfășoară
șarpele
din ruleta țăranului, cum se strecoară
pe sub bulgării
de țărînă, către miezul pămîntului să-i
afle puterea de-a rodi
să știe cît face căușul unde să doarmă
bobul de porumb
sau de floarea-soarelui
și lucrarea țăranului mi s-a părut a fi un
alt ritual
care urma să pregătească marile sărbători
ale primăverii.
Spun aici și-o declar cu toată sinceritatea
n-am văzut altceva mai matematic
ca gestul țăranului care de timpuriu
măsura cu șerpii ruletei
spațiul din care urma să țîșnească stolul
de vrăbii al spicelor
Cîndva tot în primăvară la Monte-Carlo
am ajuns și eu fiu de țăran român acolo
pe Coasta de Azur
și-am văzut cum alte rulete măsoară,
tot matematic,
punga partenerilor de întrecere.
Treceau mașini prelungi, ca un desfriu
de negru lunecau
spre o încătușare diabolică cu lumea.
Orașul avea ochi și strada și pomii parcă
mă priveau ciudat
mașinile pluteau pe ochi, pupile mai
se-amestecau,
iar oamenii parcă voit grăbeau împingerea
către mișcare
această față atît de ciudată cînd lucrurile
nu se recunosc
cînd briliantul doamnei devine simplă piatră
atras de uriașa curgere a lumii.
Un briliant obosit pilpîia pe umerii unei
femei, decoltați,
șerpii ei din priviri nu mai aveau solzii
acidulați
începuseră să se scalde bolnăvicioși
în ochii insului
îmbrăcat după ultimul răcnet,
să-i măsoare măiestria de-a trișa,
să-i măsoare limitele compătimirii bancare
imprevizibile jucătorilor la ruletă.
I-am lăsat în spatele marilor vitrine,
în necuviința lor
de-a măsura numai desfriul învățat pe de rost
în nopțile dulci sub adierea Mediteranei
și n-am putut pricepe după ce încercasem
să măsor cu privirea
marile metropole, marile ghetouri, lagărele
de transfugi de la
Marsilia,
n-am putut pricepe cu ce lumină a ochilor
măsoară ei pîinea cea de toate zilele.
Și iată aici în Bărăgan șerpii ruletei
se desfășoară
în mina țăranului, el măsurînd cu deplină
chiverniseală
sfera bobului, care în rostogolirea ei
sparge pînza
glodoasă de țărînă, înnobilînd măsura
lucrării pînă
la rodul total.

elena marinescu

Insomnie

Noaptea m-acoperă, somnul m-alungă,
Luna beteagă-mi scincește în geam...
Pe unde pasc visele tale-acum, mamă?
Pasărea albă încearcă și azi să se-nalțe
Dar ca pe-un zeu peticit
Aerul greu o doboară.

Neputință

Zadarnic mă chemi copile-napoi!
Anii se duseră.
Lanul de grîu rămas-a departe.
Trecut-am de verdele crud
Cînd soarele-mi mîngîia tăcut trupul
Și ochii-mi țipau de lumină...

Astăzi neliniștea-mi strivește timpanul
Cohorte de gînduri m-apasă.
Nu pot opri pecinginea nopții
Ascult somnoroasă concertul lui Grieg.

Cîntec

Plînge cumpăna-n fîntînă
Plîng și eu cu cofa-n mînă
Și gîndesc la pomii goi
Că-s bătuți de vînt și ploi

Rid copiii-n derdeluș
Rid și eu făcînd căuș
Mîna, ca să prind pe rînd
Fulgii albi ce vin dansînd

Freamătă frunza de fag
Cînt cu gîndul la cel drag
Și culeg flori din salcîmi
Să le port în sîn și-n mîini

Plîng și rid și cînt în soare
Alergînd din floare-n floare
Plîng și rid și cînt în flori
De cu seară pînă-n zori.

Împămîntenire

Visam în noapte că, sfidînd lumina,
Călcînd printre cîmpii și stînci de piatră,
Venise un străin la mine-n vatră
Să-mi ia cu forța casa și grădina.
Aici în vatră, unde rădăcina
De la bunici și străbunici mă poartă.

Priveam la ochii lacomi ce, în vis,
Amenințau cu moartea-mpotrivirea;
Dar stăpînindu-mi spaimele și firea
Izbindu-l cu securea, l-am ucis.
Aici în vatră și-a găsit pieirea
În vatra mea de leagăne și vis.

Cînd m-a trezit în triluri ciocîrlia
Soarele blînd se zbenguia pe ram
Și-n leagănul luminilor din geam
Tot mai smaraldă se făcea cîmpia
Și-atunci am înțeles că tot ce am
În lume mai de preț, e România.

Dorință

M-aș sădi în fîntînă
ca Marele Timp
să mă numească
Izvor
și să mă poarte
prin toate casele
și urcioarele
voastre.
Tăinuită de ochii nopții
m-aș ridica vrăjită
în vîrfurile
degetelor
ca să-ți sărut
fruntea
și sfărîmîndu-mă
în cîntece mărunte
m-aș risipi
la picioare-ți.

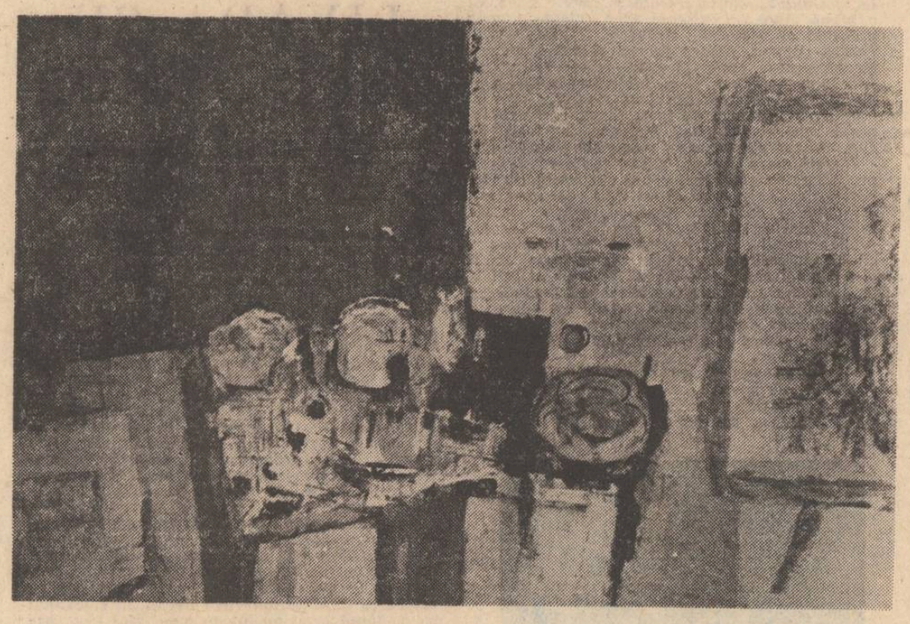

DACĂ E VINERI, E RAVENNA!

adrian lustig

Hotelul Tineretului arăta a pensiune: o casă cu un etaj, îmbrăcată în iederă, o verandă cu fotolii din pai și o curticică cu un fel de zorele. Proprietarii — mai curînd mandatarii — ne întîmpinară cu bucurie, se vedea că nu-i dădeau clienții afară din casă. Dacă ne-ar fi cerut și biletele de trimitere, ne-am fi închipuit în tabără, la Breaza. Impresia de colonie de vacanță se evaporă după trecerea pragului: hotelul era demixtat iar în camere cele șase paturi stăteau suprapuse. Așternuturile sclipeau de apret și, în sala de mese, curățenia făcu să ne stea mîncarea în gît. Ospitalitatea patroanei întrecu orice închipuire: ne servi cartofi prăjiți, garnitură despre care începusem să cred că este specific românească, plîngîndu-i pe italieni că n-au auzit despre această sofisticată specialitate gastronomică, atît de greu de pregătit. Stephano, neobișnuit de culant, puse la bătaie două sticle de Chianti, ba, la aluziile unanime ale comesenilor, mai comandă și o a treia. Largheța vicepreședintelui îmi dădu certitudinea că Lavinia marșase, fie și verbal; deocamdată.

Ieșirăm la plimbarea pe Corso, obligatorie în orașele de provincie și Ravenna, orice mi s-ar fi spus despre rolul jucat de ea în istorie, rămînea un tipic oraș de provincie.

La o intersecție, îmi sări în ochi un afiș uriaș: „Astă-seară, pe hipodromul din Cesena, se aleargă premiul Europei la trap. Distanța: 1600 m. Trei reprize. Premiul: 60 de milioane". O nebunie îmi trecu prin minte. Mă uitai la ceas, era opt, și, după o socoteală rapidă, constatai că aveam timp să prind cursele dacă luam imediat autobuzul de Cesena. Aerul tare de afară, vinul roșu dinăuntru și tropotul închipuit al cailor pe potou îmi insuflară curajul s-o iau de mînă pe Viviana, s-o trag de-o parte și să-i spun, plin de entuziasm:

— Hai să plecăm la Cesena, să vedem caii! Într-o oră ajungem, stăm trei-patru curse și la miezul nopții sîntem acasă.

— Ce te-a apucat? Nu ți-ajunge cît am mers azi cu mașina? Și de unde și pînă unde ideea asta cu caii?

— Nu știi că toate marile iubiri încep pe hipodromuri și se desăvîrșesc printr-o lună de miere la Veneția?

— Noi sîntem în fața unei mari iubiri, că nu mi-am dat seama?

— Nu, a unei mediocre, de aia te duc la un hipodrom de mîna a doua și-ți propun o singură noapte de miere la Veneția, în camere separate.

— Știi că pentru o clipă era să te cred?

— Știi că pentru o clină am fost sincer? Păcat că nu ne-am sincronizat.

Am lăsat-o baltă în fața afișului și m-am întors la hotel. Mă enervasem prea repede, abandonasem prea ușor după ce-mi luasem inima în dinți cu atîta greutate, dar ajunsese să mă exaspereze aerul ei de superioritate, morga de domnișoară cu crestere aleasă. Căutasem cu luminarea prilejul să scap de obsesia „Viviana", încît refuzul escapadei la Cesena fu ocazia și nu cauza abandonului meu definitiv. Ce nevoie avea de mine, cînd își putea găsi, peste doi ani, vreun șef de promoție, manierat și chelios, care să-i ofere zilnic toată seriozitatea din lume, fără să-i propună vreodată o aventură măcar pînă la hipodromul din Ploiești?

În timp ce mă îndepărtam de ea, aveam senzația că mă urmărește cu privirea și că, dacă m-aș întoarce, ar fi în stare să alerge cu mine, cînd la trap, cînd la galop, în orice direcție, dar senzațiile sînt, de cele mai multe ori, înșelătoare.

De pe veranda hotelului răzbătea pînă în stradă o conversație însuflețită, în limba franceză. Se distingea „r"-ul forțat al lui Cezar, „n"-ul nazal, falsificat de Florin cu ajutorul deviației de sept, și „e"-ul final, ușor cîntat, al lui Iosif, viitorul negociator de contracte internaționale. Din poartă, zării pretextul abuzului de limbi străine: trei franțuzoaice, la nouăsprezece ani bucata, rideau de orice glumă a crailor dîmbovițeni. M-am alăturat grupului ca să uit de eșecul proaspăt recoltat.

— Și cum puteți, dragă, rezista atîta timp fără un ziar franțuzesc? se miră Cezar. Eu, cînd sosesc la redacție, dacă n-am „Le Figaro" pe masă, plec pe teren: e sigur că orice aș încerca să scriu nu-mi va ieși fără să-mi fi deschis apetitul cu un fapt divers parizian.

— Cum, sînteți ziarist? tresări cea mai urîtă dintre excursioniste, de fapt cea care ducea greul conversației.

— Poftim cartea mea de vizită: sînt jurnalist la una dintre cele mai bine cotate reviste studențești.

— La care sîntem abonați cu toții, îl gîră Florin pe Cezar.

— Ce interesant! N-am cunoscut niciodată un ziarist. Acasă, n-am timp nici să citesc ziarele. Dimineața lucrez într-o librărie și seara fac o școală de steno-dactilografie. Doar Jacqueline e la facultate.

— Urmezi cursuri economice? se interesă Iosif de șoricelul nostim, îmbrăcat într-un sarafan cuminte, care-i răspunse timid:

— Nu, fac sociologie. Toate fetele fac sociologie și care are noroc, prinde o slujbă la vreun institut de sondarea opiniei publice sau la asistența publică.

— Nu vă e frică să umblați singure prin țara asta de teroriști?

— Teroriștii nu sînt decît la televizor. De trei ani venim în fiecare vară în Italia și n-am văzut nici unul. Aș zice chiar că e plictiços cît de liniștită e Italia. La Paris, cel puțin mai vezi cîte un incendiu, cîte o agresiune în metrou, ai de ce să tresalți.

Atrasă de discuție, Ortansa, care pînă atunci se prefăcuse că citește cu atenție un ghid al Veneției, scoase capul pe fereastra care domina veranda.

— Florine, nu vrei să urci puțin? Vreau să-ți arăt ceva interesant.

— Lasă-mă, scumpo, nu vezi că sînt la cursuri intensive. Mi-era așa de dor să vorbesc franceza! Mi-aminteste de una Thérèse, de astă iarnă, la Predeal. Să nu uit să-ți povestesc de ea mîine, a fost o chestie incredibilă.

— Florin, mă supăr...

— Supără-te, să mai facem o variație. După ce ne împăcăm, tot ți-o spun pe aia cu Thérèse, desi sînt sigur, n-o să mă crezi.

Florin își întoarse fața de la Ortansa, deturnat de scîrțîitul porții.

Lavinia și Stephano reveneau tăcuți, cărînd în toate pliurile hainelor nisip. Intrară în hotel prefăcîndu-se că nu ne observă, dar îi observă Florin, care strigă după inocenta noastră colegă:

— Ți-a scris „te iubesc" pe plaja fierbinte?

Lavinia își continuă drumul cu demnitate, ce rost avea să explice că de fapt vizitaseră ruinele fostului port imperial?

Florin mai apucă să le ceară franțuzoaicelor cîte o fotografie pentru colecție înainte de a fi adjudecat de Ortansa pentru o scenă de gelozie. Gașca s-a spart și-am plecat să consum o noapte tihnită, prima noapte în care nu trebuia să-mi mai fac schițe de dialog cu Viviana.

Pentru acest oraș nu fusese planificat ghid sau banii pentru arvunirea unuia se duseseră în seara precedentă pe Chianti. Nu era o pierdere prea mare, într-un tîrg de provincie neintîmplîndu-se fapte memorabile. O luarăm pe jos spre centru, Piazza del Popolo.

— Ravenna este fosta capitală a Imperiului Roman, reședința împăraților, după căderea Romei, își începu Stephano explicațiile.

— Lasă-ne dom'le, cu vrăjelile! își pierdu Jean răbdarea. Om fi de la marginea Europei,

(Fragment din romanul Blugi și catedrale)

Continuare în pag. a 7-a

vivi anghel

Ultimul tren

Un mistreț a fost ucis în gară
cu sentimentul de exactitate
al evitării unui meteorit
și în vociferările aprinse ale celor de față
întrebîndu-se ce l-a adus
acolo
teama de singurătate
ori inocența luminilor trecătoare.
Deschiși îi rămaseseră doar ochii de sticlă
singurul lucru peste care nu puteai trece
fără să te gîndești acasă
la vuietul cu care apare luceafărul de
dimineață;
din ei migrau păsări de pradă
cu diamante în cioc
într-un abur ușor din ce în ce mai albastru
dar, spunea ziarul local, înșelător
pînă la a țipa de bucuria depărtării.
Totul s-a terminat la semnalul impiegatului
pentru că cei doi îndrăgostiți de curînd
se grăbeau
să prindă ultimul tren
spre stațiunea aceea montană unde
se pare
lucrurile stăteau altfel
surideau ei nepricepuți.

Descoperire

Ca să mă apăr de ploaie
pe un cîmp de sare înghețat
m-am înfășurat
cu tine
pînă deasupra copilăriei.
În grabă însă
cercetîndu-se cenușa
s-a descoperit
că uitasem de fulger,
de fulgerul tău dinlăuntru
încercasem să uit
cu mirare.

Tangenta

Pe Isolda am întîlnit-o fără să vreau
așa cum ghicești într-o ceașcă de cafea
și i-am spus fermecător: doamnă, am vîndut
morții respirația dintre o zi și o noapte
ca o zăpadă de contrabandă, am fost la
vînătoare
de curcubee și m-am întors cu un
felinar pentru locuința mea obosită
de atîta inexistență, știu pe dinafară
legea tangentei la veșnicie, aș vrea să-mi
spui însă cu convingere cu toate acestea
cum rămîne?

Pe Isolda am întîlnit-o fără să vreau
așa cum în fiecare dimineață femeia cu
ochii umbriți de oblîndă își face curat
în cameră: mergea pe stradă în sens contrar
acelor unui ceasornic de nisip și alăpta
un copil scăpat tocmai atunci de la
naufragiu și i-am spus fermecător:
doamnă, să vă ajut? știți, acum nu se mai
poate muri pe ascuns de o fericire
bănuitoare din capul locului.

Am auzit de tine

Am auzit de tine că ești suavă
Oglindă interzisă în blana unei fiare
Amenințînd cu străvezimea ei bolnavă
Să ardă pe din două pădurile de sare.

Am auzit de tine că ești suavă
De îngeri de hîrtie sfîos înlăcrimată
Romantică în glezna ca o regină sabă
Întinerind pe ziduri de ceață demodată.

Am auzit de tine, ființa mea egală
Cu libertatea clipei prinsă-ntr-un laț învins
De-aceea neputința plecării mai înșeală
Pe înecații care de țărm nu s-au desprins.

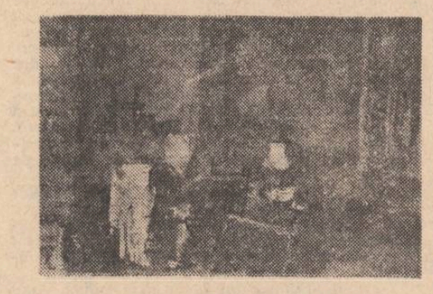

teatru

Elogiu actorului

Cartea lui Horia Deleanu, „Elogiu actorului", poate fi citită, după opinia noastră, într-o perspectivă complexă. Unul dintre traseele posibile pe care le deschide este cel destinat lectorului obișnuit, spectatorului de teatru mereu dornic să afle cîte ceva despre monstrii sacri ai scenei românești. Acesta va parcurge, mai întîi fără îndoială, suita de profiluri consacrate lui Mircea Albulescu, Radu Beligan, George Constantin, Aneta Forna, Silvia Ghelan, Ștefan Iordache, Marin Moraru, Gina Patrichi, Amza Pellea, Eugenia Popovici, Irina Răchițeanu, Valeria Seciu, Rodica Tapalagă, Olga Tudorache, cu bucuria de a se reîntoarce la roluri memorabile, la secvențe stăruitoare, obsedante peste timp. Căci, cum bine se știe, în cazurile realizărilor de excepție, spectatorul cu greu poate depăși o imagine, reluările nefăcînd altceva decît să trimită la eterne comparații. Și din acest punct de vedere, eleganta culegere a profesorului Horia Deleanu reprezintă un bun cîștigat, o lectură agreabilă, încărcată cu necesara cantitate de informație și de modelare a gustului publicului de teatru.

Există, însă, și o a doua, ca să zicem așa, semnificație a cărții, cea mai importantă și esențială care o plasează în sfera studiilor serioase, medaloanele destinate actorilor însemnînd modalitatea de exemplificare concretă a demonstrației ambiționate de cunoscutul om de teatru. Lectura trebuie începută, de aceea, în chiar ordinea propusă de autor, cu subtile sublinieri, într-un flux alert, evident polemic. „Elogiu actorului" apare într-un moment cînd în lumea teatrului asistăm la păreri extrem de divergente cu privire la rolul interpretului în ansamblul spectacolului. Artă colectivă, teatrul, cu un concurs multiplu de factori realizatori, este de mai multă vreme măcinat de orgolii care vizează ipostaza „primei viori". Dacă pentru o clipă se părea că centrul de forță stăruie în jurul relației regie-text, a urmat ofensiva scenografiei, a imaginației scenografice, ca, după aceea, pentru ca nici un compartiment să nu rămînă neimplicat disputei, să se „atenteze" la soarta actorului. Sigur, e vorba de experiențe de tot soiul, cele mai multe încadrîndu-se într-un fel de automatizare a spectacolului de teatru. Iată de ce Horia Deleanu ține să precizeze din capul locului resorturile care au condus la scrierea lucrării sale într-un capitol introductiv nu întîmplător denumit „Itinerar": „Dacă m-aș întreba ce m-a determinat să ajung la acest „Elogiu actorului", aș găsi răspunsul esențial în convingerea nestrămutată că interpretul creator, artistul care susține la luminile rampei adevărul scriitorului, adevărul său propriu, adevărul, este un element fără nici o îndoială, indispensabil, hotărîtor, de primordială dimensiune, al existenței, al prosperității, al perenității teatrului".

Printr-o asemenea prismă se impune, în primul rînd, să citim cartea profesorului, excelentele sale eseuri despre mari actori de astăzi care îi confirmă cu strălucire părerile și încrederea în rolul esențial al interpretului creator. De unde, însă, nu trebuie dedus caracterul exclusivist al tezei. Pentru că, de fiecare dată cînd se oprește asupra actorului, Horia Deleanu îl înglobează exemplar spectacolului, concepției regizorale, fidelității față de spiritul textului, ambianței scenografice și muzicale, tensiunii dialogului cu publicul. Singura obiecție ce s-ar putea face privește criteriul selecției numelor interpreților, un mic mănunchi dintr-un șir mai lung de personalități actoricești. Horia Deleanu presimte posibile suspiciuni și se explică „istoric", calitativ și prin „accidente" care uneori grevează asupra șansei actorilor. Noi credem că e vorba mai degrabă de gust și sensibilitate, meritînd să-i dăm credit autorului, om întotdeauna de aleasă și probantă cultură.

Ermil Rădulescu

film

Cercul și Crepuscul

Cu un statut de Cenușăreasă în rețeaua cinematografică, lipsită de o popularizare corespunzătoare, animația românească rămîne încă o mare necunoscută pentru publicul cinefil. Dar nu numai din această cauză vom dedica rîndurile ce urmează celor mai recente filme realizate de o figură proeminentă a animației românești — **Ion Truică**. Al doilea motiv este determinat de o permanență a artei cineastului și anume prezența sursei literare înscrisă în geneza unei opere ce nu depășește două ore de proiecție, dar circumscrie 15 ani de neostenite căutări, incununate, nu rareori, cu prestigioase distincții.

Cercul și **Crepuscul** pun din nou în evidență densitatea simbolică a scenariilor, substanța poetică a argumentelor ritmate în succesiuni fluente de grafii diafane. **Cercul** este un poem de dragoste articulat în elocvente paralele om-obiect, individ-idee, particular-general, ce nu mai presupun, ca în titluri anterioare din filmografia regizorului, personaje de excepție, ci eroi apropiați într-un context ce nu refuză elementul ludic. Jocul nu exclude profunzimea sentimentelor, dimensiunea emoțională a aspirației spre fericire exprimată figurativ, dar și sugerată în abstracțiunea unor motive-simbol (cercul-oglindă, cercul-soare, concluzia exprimată într-o originală parafrază brâncușiană a sărutului). Rigoarea desenului, virtuozitatea mișcării, dezinvoltura stilizării grafice, pregnanța ambianței sonore completează atributele unei pelicule realizate fără truvaiuri spectaculoase, dar animat și în sensul propriu și în cel figurat, de o mare generozitate artistică.

Crepuscul este un film închinat poetului **George Bacovia**, scriitor înscris prin valoarea operei sale, mai presus de granițele curentelor, în universalitate. Afinitățile cineastului cu mari nume ale literaturii sînt demonstrate și

de prezența pe genericul precedentelor creații a unor nume ca **Andersen (Carnavalul, Măiastra), Cervantes (Hidalgo), Wilde (Prințul fericit), Nichita Stănescu (Remember, Farul)**. Sugestii din lirica eminesciană sînt de asemenea prezente în secvențe memorabile semnate de **Ion Truică**.

Omagiul regizorului nu devine însă în nici un moment o tentativă de „ecranizare", fiind mai degrabă o suită de echivalențe grafice inspirate de meditația bacoviană asupra creației, asupra destinului artistului, asupra sacrificiului și revoltei. În frazarea suitei de imagini nu lipsesc originale interpretări ale temelor fundamentale sugerate în contururi expresive, traversate fulgurant de laitmotive obsesive, structurate într-un discurs filmic ritmat armonios de accentele proprii atmosferei singulare, proprii operei poetului omagiat.

Fără a deveni un inventar de motive lirice, grafica cineastului impune o lectură cu trimiteri la izvoare studiate cu seriozitate documentară și profunzime a înțelegerii. Omagiu-eseu, filmul lui **Ion Truică** traduce, fără a trăda, stări poetice conferindu-le forța fascinației vizuale care certifică polivalența surprinzătoare a desenului animat, beneficiar al unei continue degradări a cuvîntului.

Dacă, în general, prin a opta artă luăm contact pentru prima oară pe ecran, într-un mod absolut cu forța miracolului poetic, **Crepuscul** poate fi oricînd considerat un exemplar model al cineanimației de factură lirică, dar cu deloc secrete aspirații spre abstracția filosofică, spre fantasticul alfabet **al formelor și ideilor.**

Călin Stănculescu

tudor octavian

A unsprezecea poruncă

—dar, domnul meu, insistă tînărul în costum de flanel cenuşiu, un costum atît de bine croit încît, indiferent unde te găseşti, te simţi, în cel mai rău caz, oportun, dar, domnul meu, nu trebuie decît să vă concentraţi puţin. E un joc de cuvinte tipic spiritului francez...

Interlocutorul său, un englez uscat şi manierat, interesat de izbînzile humorului galic pe cît poate să fie un insular, tipic şi el, care, în compania unei translatoare în vîrstă, mustăcioasă şi veşnic nădujită, aşteaptă, spre sfîrşitul unei zile reci şi ceţoase, în mijlocul unei lumi pestriţe şi iritate, avionul de Paris rătăcit pe aeroportul din Viena sau Zagreb — nimeni nu ştie exact unde, găseşte, evident, fiindcă de aceea e englez, ca toate aceste lucruri să i se pară evidente, găseşte, prin urmare, că relaţiile dintre mama primarului şi bătrînul ei tată sînt niţel cam confuze.

— A little... precizează pedant şi politicos englezul.

— Atenţie ! strigă tînărul înclinîndu-se scurt în direcţia vecinului său, şi din privirea lui, tenace şi relevantă, cum o au îndeobşte idioţii ajunşi, graţie unei memorii în compensaţie, premianţi şi funcţionari eficienţi, rezultă că nu e vorba de mama primarului şi nici de tatăl ei. Atenţie, domnul meu, am să repet : la-mer-de-monper-e-la-mer-de-ma-mer. Toată chestiunea e cum pronunţi.

— Încerc să găsesc o echivalenţă, spune buimăcită translatoarea. Deci : le maire de Monpère... Adică, primarul din Monpère este mama mamei mele... E absurd.

— E foarte probabil să nu existe o expresie echivalentă în româneşte. Şi nici în engleză, spune competent tînărul în costum de flanel cenuşiu şi îşi potriveşte cu un gest stilat şapca.

O poartă cochet pe o parte, în poziţia cu care l-a obişnuit mămica lui încă de pe vremea cînd îl îmbrăca pentru serbările de sfîrşit de an. Genul de tînăr a cărui înfăţişare capabilă evocă imaginea unei maternităţi afectate şi frigide, de natură a controla, pe un traiect freudian cît se poate de tipic, existenţa progeniturii sale. Cînd rosteşte, în franţuzească sonoră şi impersonală a liceenilor silitori cuvîntul *probabil*, tînărul cu subtile depozite freudiene are elocvenţa profesorilor de retorică în momentele cînd complet ignoranţi într-o problemă, ţin să lase impresia că le-ar fi totuşi, familiară.

— Spiritul, exclamă el, ca manifestare specifică a inteligenţei, a inteligenţei latine, se înţelege...

Pe translatoare cea transpirată specificităţile inteligenţei latine n-o interesează deloc. Numai isterici peste tot, pare să spună chipul plat şi somnolent al femeii, şi toţi gata să-ţi explice lucruri pe care le auzi pentru a mia oară. Se cufundă în fotoliu — măcar atîta au bun aeroporturile astea, fotoliile — pipăie cu omoplaţii accidentele tapiţeriei şi trupul ei fără nici o linie fermă, deprins să lîncezească în fel de fel de săli de aşteptare, holuri de hotel, secretariate, prin tot felul de scaune şi canapele grele şi încăpătoare te face să te gîndeşti la ceva autentic. Prezenţa ei în aerogară e tot atît de îndreptăţită ca şi fotoliul în care dormitează.

S-ar cuveni, aşa cum socotim perioada de înjumătăţire a elementelor radioactive, să ţinem cont de înjumătăţirea amintirilor noastre. Povestind de mai multe ori o întîmplare, bagi de seamă că, de-a lungul timpului, datele ei se modifică într-atît încît nu mai eşti deloc sigur că întîmplarea respectivă a avut loc. „Ce fericit eşti" ,exclamă Maria, „ai văzut Amsterdamul ! Hai, spune-mi cum e Amsterdamul... Nu-mi povesteşti, de fapt, lucruri noi, totuşi, nu îmi pot explica de ce te ascult ca prima oară..."

Şi amintirile se înjumătăţesc, ajung cu vremea sferturi, optimi, fărîme la măsurarea cărora nu mai ajută nici o ştiinţă şi parcă mă lepăd de trecut, deşi trecutul e singurul lucru pe care n-aş vrea să-l pierd.

Pentru că povestitul nu este, cum se spune deobicei, un dar ci o ispăşire, iar ce trebuie să ispăşeşti, nu ştii bine niciodată. Povestind, eşti convins că multe detalii dintr-o istorie ce se înjumătăţeşte se lămuresc, că apar cauze pe care nu le bănuiai şi urmări de care n-aveai cunoştinţă. Asta nu înseamnă că în adîncul sufletului nu se adună un soi de zgură. De ce trebuia oare să clarifici lucruri ce-ţi erau dragi tocmai pentru că erau confuze, plutind în dubiu ? Efectul naraţiunii asupra celor care te ascultă te fac, aproape întotdeauna, să te simţi cabotin, să-ţi fie silă de tine, totuşi o iei de fiecare dată de la capăt. Cuvintele, ele te ademenesc. Un cuvînt îl înlocuieşte pe altul, nuanţa e insesizabilă, te gîndeşti că esenţialul se păstrează cu toate că, repovestind mereu ce ai văzut şi ce ai trăit, esenţialul, chiar el, nu-ţi mai spune nimic. Oamenilor le place ecorşeul acesta pe viu, te ascultă cu nesaţ, ei vor ca totul să aibă un capăt, e plăcut să vezi cum istoria ta devine, deşi ei încă nu-şi dau seama, istoria lor, pe care o vor povesti cîndva şi-ţi vor fi recunoscători, privirile lor, iată, îţi trezesc orgoliul de om sociabil. Pe un aeroport oamenii sînt dispuşi să te asculte întotdeauna. Călătoria la Amsterdam e un fapt verosimil. Multe devin aici plauzibile, chiar şi aşteptarea.

— Comprenez vous, revine cu vioiciune tînărul, care ştie atîtea despre spiritul francez, vibrînd r-urile precum speakerii cu studii universitare specializaţi în emisiuni de limbă pentru cetăţenii mai greoi la minte, compr-rrenez vous, sir : lamerdemonperestlamerdemamer. E şi simplu, şi complicat.

— Să traduc ? întreabă într-un tîrziu translatoarea.

— Cred că e clar, spune în franceza lui poticnită englezul : un primar o descoperă la mare pe mama tatălui său. Sau poate că e vorba de un tată, care-i primar la Monpère. În orice caz, adaugă el în cel mai tipic grai englezesc, e ceva ce priveşte strict familia. Familiilé franţuzeşti, desigur.

— Asta durează, zice profitînd de tăcerea cam ţîfnoasă a tînărului în costum de flanel cenuşiu un bărbat aflat în apropiere. Omul, dacă se poate spune astfel, are o înfăţişare atipică. În comparaţie, se înţelege, cu obişnuiţii marilor aeroporturi internaţionale. Pentru el călătoria va fi un eveniment.

— Ce părere aveţi ? mă întreabă translatoarea.

— Mă refer la ceaţă, mă ajută cetăţeanul atipic.

— Nimic nu durează.

— O, zice edificată femeia, şi ataşează.

Să povestesc cum eram la Hamburg într-o dimineaţă în care ceaţa se prelingea chiar şi pe cimentul sălii de aşteptare ? Să invoc experienţa unor decolări şi aterizări întîrziate, a ceasurilor petrecute în vecinătatea unor englezi bine crescuţi, cărora nişte tineri limbuţi le clarifică substratul unor vorbe de duh ? Să povestesc întîmplări din călătoriile mele, acelea despre care încă n-am pomenit nimănui nimic sau acelea pe care am ajuns să le evoc în atîtea rînduri încît nu mai sînt deloc sigur dacă s-au petrecut cu adevărat ori s-au născut, nici nu ştiu cînd, din amănunte la vremea lor lipsite de însemnătate, care au crescut şi au dat peste margini ca aluatul în covată ? Gîndeşte-te, îmi spun, la porunca a unsprezecea ! Să nu furi, să nu juduieşti la femeia altuia, să nu minţi, să nu ucizi... Şi ignorată, uitată aproape de toată lumea, porunca a unsprezecea : să nu deconspiri ce ai simţit cîndva cu intensitate, să nu speri în ce nu se mai întoarce. Să nu povesteşti ce-ai avut norocul să trăieşti intens. Începi să minţi şi nici nu-ţi dai seama cît minţi. Imaginarul se substituie, în întregime, realului.

— La Budapesta nu e ceaţă, spune tînărul cu şapca aşezată fermecător pe o ureche.

— De unde ştiţi ? tresare cetăţeanul atipic.

În paginile 3, 4 şi 5 :
Tablouri de Mircea Barzuca
(din expoziţia deschisă la Galeria Municipală)

— E logic, zice tînărul, intervine lanţul Carpatic.

— Cred că aveţi dreptate, face ginditor cetăţeanul atipic, care nu şi-ar îngădui să pună la îndoială competenţa oamenilor foarte umblaţi.

— Cu puţin noroc, zice tînărul, vedem Salzburgul. Cînd e soare, aerul devine transparent.

Translatoarea deschide o clipă ochii, îl măsoară cu luare aminte şi îi închide la loc.

— E ca şi cum ai privi totul printr-o lupă, precizează tînărul, ca şi cum ai fi acolo. E greu de explicat. Cînd vom zbura deasupra Salzburgului însă mă veţi înţelege. Într-un minut ai înregistrat totul. Poţi să spui că ai fost la Salzburg, atît de palpabilă e prezenţa oraşului. Mă credeţi ?

— Vă cred, îl asigură emoţionat cetăţeanul atipic.

Priveşti pe fereastra vagonului gara, în sfertul de ceas pe care trenul îl petrece aici n-ai altceva de făcut decît să stai la fereastră. Dar gările sînt peste tot la fel. Vezi cum coboară cetăţenii oraşului, prin una din uşile larg deschise aflate la capătul peronului, printre ceasurile şi reclamele ce-ţi atrag atenţia că timpul trece şi costă zărească acoperişul unei clădiri, vitrinele unui mic magazin, o gospodină cu braţele pline de pachete, imaginea e obturată preţ de cîteva clipe de un tramvai, oraşul îţi pare accesibil, ai cîteva secunde emoţia unui lucru destinat. E de ajuns să părăseşti cuşeta, să faci cîţiva paşi. Cîţiva paşi, numai, şi eşti pe trotuarele acestui oraş despre care ai citit atîta, despre care ţi s-a povestit atîta. Iar trenul se pune încet în mişcare. Oamenii îşi fac semne cu mîna, încă mai ai posibilitatea să cobori, eşti doar atît de aproape de realitate, e puţin probabil să mai fii vreodată în situaţia de acum, trenul ia viteză, mai poţi să sari, visul e cu atît mai febril cu cît părea mai lesne de împlinit.

Şi atunci, povesteşti.

O faci ca şi cum e vorba de ceva de care, de fapt, nu merită să-ţi aminteşti. Ştiţi doar cum este, spui, te învîrţi ,între două trenuri, prin preajma gării. Cumperi cîteva fleacuri, bei o bere, vizitezi, fireşte, catedrala, ei, da, vestita catedrală, dar asta numai vizită nu se cheamă. Ce poţi să pricepi într-o jumătate de ceas ? Prefer să nu vorbesc, să spun că n-am trecut pe acolo şi gata.

Pe urmă, începi să crezi singur o mulţime de treburi : cum că ai avut la dispoziţie cîteva ceasuri sau cîteva zile. Depinde cîţi ani au trecut din momentul acela, cînd trenul lua viteză şi tu te gîndeai că n-ai pierdut niciodată un tren şi că, la urma urmei, conduita ta se putea chema cumpătare, dar şi laşitate. Trec iarăşi nişte ani şi aproape că te simţi îndreptăţit să născocească :

— Un mare oraş e un mare oraş. Spre exemplu, Kölnul.

— Ce mult mi-ar plăcea să voiajez, zice sorbindu-ţi cuvintele o domnişoară cu gîtul lung, una din nenumăratele domnişoare cu gîtul lung asupra cărora ai făcut întotdeauna impresie şi pentru care, e greu de spus de ce, eşti dispus să-ţi înjumătăţeşti amintirile. Trebuie să fie fascinant s-o iei aşa, la întîmplare, printr-un oraş, să mergi unde vrei, să vezi ce vrei...

Îţi iei un aer dubitativ şi puţin abstras, un aer melancolic şi abstras, un aer cît se poate de condescendent şi de melancolie-dubitativ-dezabuzant, ca orice bărbat care ar vrea să trăiască simplu şi nu poate trăi decît complicat, sub presiunea unor raţiuni pe cît de nonconfortabile, pe atît de fatale şi mărturiseşti nişte lucruri pe care numai o astfel de creatură cu gîtul palid şi supravertebrat ar şti să le aprecieze :

— Din păcate, în cele trei-patru zile, cîte mi-am putut îngădui pentru un periplu în bătrînul Köln, abia dacă am avut vreme să văd catedrala. Ştiţi, a trebuit să pierd o groază de timp cu afacerile : contracte, pertractări, credite... Viaţa e tare scurtă şi nu facem întotdeauna ce-am dori. Cu toate acestea, parcă văd catedrala : grosimea zidurilor o simţi cu întreaga ta fiinţă, e un sentiment pe care trebuie neapărat să-l trăieşti ca să îndrăzneşti să-l povesteşti. Vedeţi, închid ochii şi... sînt acolo. Iată madona lui Ştefan Lochner, iată coloanele groase şi, totodată, fragile.

— Aţi spus ceva ? întreabă translatoarea.

— M-am trezit vorbind ?

— Cred că da. Spuneaţi că viaţa e scurtă sau cam aşa.

— Cînd eşti cu ochii închişi te gîndeşti la fel de fel de lucruri. Stăm aici de atîta timp... Nu-i tocmai neplăcut. Probabil că ideea mea nu-i cea mai potrivită, dar ştiţi ce-mi trece prin minte ? Că ar fi bine să întîrzie avionul încă două-trei ore. De mult nu am mai avut atîta timp absolvit de orice preocupare. Mi s-a mai întîmplat la fel la Rotterdam. E mult de atunci. Descoperisem un bistro. Cereai o halbă de bere şi nimeni nu te întreba nimic. Nici nu era necesar să închizi ochii, ca să trăieşti senzaţia aceea de securitate în solitudine. Fumul gros de ţigări de foi, transpiraţia multinaţională a matrozilor, muzica stridentă a unui tonomat şi eu acolo, perfect singur. Uneori aş vrea să fac o călătorie la Rotterdam numai ca să intru în acel bistro, să descoper măsuţa de lîngă fereastră neocupată, să comand o halbă. Se spune că nu e bine să forţezi soarta.

— Salzburgul, explică tînărul în costum de flanel cenuşiu, nu e un oraş mare. Parisul, Londra, da, sînt adevărate metropole. Dar Salzburgul... Dacă nu ar fi fost Mozart, înţelegeţi ce vreau să zic ?

— Dar Leningradul ? întreabă cetăţeanul atipic.

Cît despre Leningrad, ce ţin eu minte din zilele acelea, ce nu se mai sfîrşeau, cu vizite la uzine de ţevi şi la felurite sedii de comisii culturale, cu toasturi lungi şi mese tovărăşeşti, unde se discutau aprins chestiuni de care a doua zi nu-şi mai amintea nimeni, ei bine, tot ce a rămas în memoria mea pentru veşnicie este imaginea unei grădini publice troienite şi copleşite de tăcere. Nici palatele lui Rastrelli, nici Călăreţul de aramă, nici turnul Amiralităţii şi sălile de malahit de la Ermitaj, ci un parc, al cărui nume nu-l reţin, o poartă grea, de fier forjat, cu două coloane, cum cred că bănuiţi, în stînga şi în dreapta ei, cu aleile şi vazele de tuci şi fîntînile arteziene dormind sub un strat gros de zăpadă. Ce-i ciudat e că prin parcul acela nu se vedeau oameni. Pătura de nea era de un alb imaculat şi, înaintînd, totul parcă se sălbăticea. Ajungeam apoi în marginea parcului, iar aici nu mai existau garduri. Dădeai direct în cîmp, înzăpezit şi el, ştiţi, cîmpul acela rusesc despre care se vorbeşte în cărţi şi pe care, dacă tînjeşti după linişte şi singurătate, ţi-l imaginezi cîteodată intens, ca şi cum ai fi acolo, te visezi în imensitatea lui domoală, protectoare . Fiind iarnă, cerul era greu de nori cenuşii şi cumva unsuroşi. Se prăvăleau către orizont, sus părea să fie furtună, dar pe pămînt era pace şi nici măcar crengile nu trosneau. Puteai să fii sigur că n-ai să dai prea curînd de aşezări omeneşti, că în zarea sumbră nu se petrecea nimic care să te ademenească din oraş, totuşi, am fost curios să văd ce e mai departe, cum poate să se sfîrşească un parc aşa, în neant. Şi am ieşit în cîmp, uitîndu-mă, din cînd în cînd, în urmă, la coroanele arborilor, şterse şi mărunte, încît nici nu-ţi venea să crezi că, un ceas, două mai devreme te impresionaseră cu masivitatea şi cu maiestatea lor.

E suficient să mă gîndesc la călătoria aceea şi-mi apar înaintea ochilor felinarele negre de fontă de la intrarea în parc, clătinarea suavă a unei frunze în capătul unei ramuri îngheţate, galbenul cretos al coloanelor de piatră ce străjuiau pavilionul pentru muzică.

Ce nu izbutesc cu nici un chip să-mi aduc aminte e revenirea în oraş, întoarcerea din cîmp, ieşirea din parc, drumul cu tramvaiul ori cu autobuzul spre hotel. M-am trezit, pur şi simplu, la hotel.

Într-o zi, într-un carnet cu însemnări din Rusia, vechi de mai bine de cincisprezece ani, am găsit un bilet de metro pe care era notată o dată şi sub ea, cu un scris grăbit, expeditiv, se găseau următoarele cuvinte : „pentru mai tîrziu". Din jurnalul, dealtfel destul de superficial redactat, rezulta că era exact ziua cînd vizitasem o grădină publică.

Cînd fac rost de un disc pe care mi-l doresc de foarte multă vreme, nu-l ascult. Îl las uitat într-un raft şi-mi spun : muzica aceasta e mult prea minunată, am s-o ascult mai tîrziu. Am discuri pe care le-am dorit cu patimă şi pe care nu le-am ascultat niciodată.

— Se ridică plafonul !

Este, bineînţeles, remarca de om informat a tînărului pasionat de zicale vesele franţuzeşti. O face într-o limbă română vioaie şi preocupată, ca a profesorilor de gimnastică în timp ce explică un exerciţiu nou. Tînărul vrea să spună, fireşte, că în curînd avionul de Paris va putea să decoleze.

Cu puţin noroc, dacă lanţul Carpatic are într-adevăr puterea, cum spune tînărul în costum de flanel cenuşiu, de-a pune ordine în cicloane şi anti-cicloane, cu puţină şansă, cerul se luminează, zbori ceasuri întregi şi nu dai de un nor, aerul e uscat şi vezi Salzburgul ca în palmă. Îţi vine să întinzi mîna, atît de apropiate îţi par toate pe pămînt. Un om cu ochi buni descoperă dintr-o privire gara, centrele comerciale, intersecţiile importante. De la zece mii de metri aproape că pipăi casele. Te concentrezi şi reuşeşti să citeşti firma unui mare magazin. Vezi biciclişti pedalînd prin mulţimea de maşini, vezi tarabele colorate ale negustorilor de mărunţişuri. Soarele face umbra netă, relieful terenului se dezvăluie grăbit, ca şi cum e prima şi ultima oară cînd se întîmplă minunea asta, cu un cer uscat şi transparent pînă în străfunduri. Te uiţi prin petecul de fereastră al avionului şi nu-ţi vine să crezi : să nu însemne nimic o distanţă atît de mare ? Ai să povesteşti amănunte pe care, pe un altfel de timp, nu le sesizezi nici măcar într-un zbor la rasul solului, cum spun piloţii. Iată un bătrîn cu monoclu chinuindu-se să ridice de jos o carte pe care tocmai a scăpat-o, iată vitrina unei librării şi sumedenia de cărţi colorate. O femeie ceartă un copil, ochii copilului, care-i gras şi molatec, se umplu de lacrimi. Surprinzi luciul unei brăţări, salutul afectat al unui portar de hotel, citeşti ştirile zilei pe un panou cu afişaj electronic, remarci afişele unui cinematograf şi un grup de tineri rezemaţi de un zid, un măcelar iese o clipă în stradă şi-i stringe mîna unui client, pe ceasul clientului citeşti ora locală, oamenii, s-ar zice, nu s-au văzut de mult, se bat prietenește pe umăr, clatină din cap cu înțeles, cum fac bărbații care au făcut armata în aceeași unitate.

— Grăbiţi-vă ! mă îndeamnă cetăţeanul atipic. Am fost, în sfîrşit, anunţaţi. Aţi avut dreptate : nimic nu durează.

Englezul şi translatoarea se îndreaptă de-acum spre ghişeul de control al paşapoartelor, tînărul cu complexe freudiene trebuie să fi urcat printre primii în autobuzul ce-i duce pe călători la scara avionului. Mi-l imaginez lîngă un spaniol ori un grec mustăcios explicîndu-i cum se poate ajunge, pe jos, din gara Saint-Lazaire la Operă.

În ce mă priveşte, îl salut pe cetăţeanul atipic şi îi urez drum bun. Cînd sala de aşteptare aproape pustie, e părăsită de ultimul pasager al zborului Bucureşti-Paris ies din aeroport şi mă grăbesc, ca deobicei la această oră, spre staţia autobuzului 149. Şoferul mă cunoaşte sau, cel puţin, asta crede fiindcă mă salută. Cobor la Băneasa şi iau troleibuzul 81. Toată lumea cară genţi şi valize astfel că geamantanul pe care-l ţin în mînă nu impresionează pe nimeni. E un geamantan, orice s-ar zice, foarte mare, pestriţ de etichete. În el am ghiduri, hărţi, orarele tuturor curselor aeriene de pe mapamond precum şi o seamă de cărţi de voiaj din colecţia, a cărei utilitate e mai presus de orice îndoială, „Călătoriile omului modern".

pavel pereş

Aprilie

Eu intram în această primăvară
ca într-o catedrală
unde sunetul poveştilor dezmăţate
se auzea în eroarea ta făptuită după
atîţia ani de glorie şi castitate.
Mergeam întruna parcă de-un an
un soldat al nimănui
care îşi caută tranşeul
poate o rană, poate umbra surîsului tău
Va trebui să arunc grenadele muzicale
aşteptînd generalul aducerilor aminte
astfel voi adormi în lacrima ta
pînă la amarul orei de logică.

Personajul grăbit

Tu sosești ca un anotimp ciudat
nu e nici vară nici iarnă
ca și cînd trandafirul
ar înflori dublîndu-se
lume, lume, ea și-a deschis rochia
străzile răsună la atingerea ei
lume, lume, părul ei ajunge pînă la pămînt,
părul ei e străin.

Să trăiești cu spatele lipit de un vis
cunoscînd clipocitul luminii după
numărul pașilor, să trăiești în esența
tiparului invocînd direcțiile limbajului
lume, lume, în părul ei diamantele
sînt cutreierate de gărgărițe.

Elegie în răscrucea ochiului

Un singur loc în care scăpărară
Trupul și vorba e de-acum confuz
Formula vieții veșnic necesară
În tine e și nu pot s-o refuz.
Un singur loc a fost, destăinuindu-l
S-a stins sub vreascul boreal
Vorba tu n-o traduci în absintul
Psaltirii ci într-o potcoavă de cal.
Doar un gînd ca un tigru inert
Îl știai cum îți umblă pe gură
Lîngă el mă țineai, într-un antic deșert
Însetarea să-mi fie săgeată-n făptură.
Pe ape trecînd, lunecînd într-o barcă
Am intrat chiar în cringul speranței puțin
Luasem merindă iubirea de parcă
Aveam praf de pușcă tain.

Corespondență

Ea pune-n retorte vorbele simple
Ferindu-se de cuvîntul pretins
La automate monedele iscă senzație
Eșafodul feeric e-aprins.
Îl știe-n colindă dar el e departe
Pe scena bătută demult în safire
În ținutul fără de moarte
Îmbrăcat în armura de mire.
Stă cu dicționarul expresiilor demodate
Într-un fotoliu ce pare scrumit
Verbul de jar căutîndu-l cu-nlăcrimare
Dar la pagina X nu e de găsit.
Cuvintele-s fluturi renasc echivoce
Atunci cînd ne naștem, atunci cînd murim
Luînd forme de păpădie
Lîngă versul acesta, un fost țintirim.

În arhipelagul Marianelor

Credeam că aștepți, credeam că-nțelegi
Definițiile întîmplătoare
Alfabetul Morse al nebuloaselor legi
Inima-mi bătea fără-ncetare
În portul unui adevăr ce doare
Am investit un măr să-și crească
Sublimul fruct dar, iată-n depărtare
În flăcări cîte-un pachebot de vis se cască
Calea deschisă-a marilor confuzii
O ține portălelul de iluzii
Hamletizez pe scenele inapte
Rigidul monolog de mere coapte
Telegrafist în alfabetul vieții bat
Cît este posibil să fim de-nluminat.

plastică

Temperarea vitalităţii

Tendinţa de a face ca eventuala încărcătură lirică a imaginii să se impună în faţa semnificaţiilor derivate din structurile formale a împins pe mulţi pictori la supralicitarea rolului culorii. În suficient de multe cazuri ideea de tablou precum construcţie a spiritului, implicînd ca atare sensuri şi adresîndu-se într-un mod premeditat raţiunii şi simţurilor privitorului, a fost abandonată. Insistenţa pe senzorialitate, pe împingerea la extrem a efectelor de picturalitate în dauna aspectelor conţinutistice şi-a avut însă o contrabalansare permanentă în tendinţa acelor artişti care acordînd o funcţie esenţială în compoziţia factorului cromatic nu au vrut în acelaşi timp să disolve în el posibile sugestii derivate din intenţii conţinutiste manifeste.

Despre **Mircea Barzuca** s-ar putea spune că face parte din acea categorie de artişti care nu au uitat că pictura înainte de a fi emanaţia unei opţiuni deliberate pentru un anume mod de structurare a vizualului, rămîne un mod de transferare ordonată a unui gînd, prin intermediul unor convenţii plastice, către privitor. Iată de ce sînt tentat să văd, dincolo de frenezia coloristică a pinzelor lui Barzuca (Galeriile Municipiului) existenţa unor intenţii ordonatoare. Pare a fi exactă observaţia profesorului Papu, din Catalogul expoziţiei, după care Barzuca „nu este un artist de notaţie, ci unul de viziune". O viziune cu multe puncte de contact cu aceea a unui Bonnard sau Vuillard, filtrată însă prin lirismul învăluitor al lui Monet din „Nympheas". Ceea ce îi este propriu lui Barzuca însă este o vitalitate a expresiei care potenţează imediat semnificaţiile simbolice. Pierrot este arlechinul ce se agită permanent pe scena vieţii, o mască ruptă dintr-un cer ipotetic el însuşi o iluzie. Observaţia psihologică este pătrunzătoare, dar nu pe ea pune accentul pictorul, ci pe senzaţia de tragică diafanitate, de prezenţă a măştii în lucruri. Formele, pare a crede Barzuca, trebuie disimulate cît mai bine, fără intenţia de a inveli însă o posibilă structură originară, intuibilă. Ea trebuie să fie „citită", aşa cum la un carnaval se pot citi chipurile şi caracterele în funcţie de măştile alese. De altfel acest aspect de bilci al deşertăciunilor, de carnaval permanent îl lasă multe din pinzele lui Barzuca. În altele însă efectele sînt mai puţin frapante, mai puţin caleidoscopice. După ecrane imaginare privitorul poate întui un obiect sau un interior, un spaţiu al nostalgiei unde se recuperează filtrat o întreagă zonă tematică a picturii. Credem de altfel că tonul cel mai personal artistul îl găseşte tocmai aici, în lucrările unde inspiraţia nu zburdă în voie, unde efectele cromatice sînt temperate de voinţa de a conferi o anume rigoare exprimării plastice. Rolul de „frînă" al desenului în desfăşurarea exploziei cromatice este evident. Prin intermediul lui se configurează acele sensuri fără de care pictura lui Barzuca ar fi rămas doar la pragul afirmării unei neobişnuite vitalităţi cromatice.

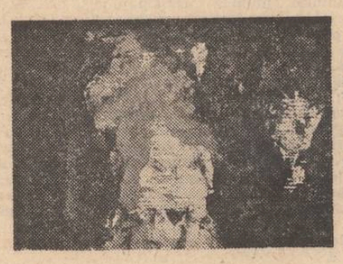

Grigore Arbore

muzică

Gest şi expresivitate

Într-o **Serată muzicală TV**, am avut privilegiul reîntîlnirii cu cîţiva mari dirijori ai lumii, adevăraţi seniori ai baghetei, gerontocraţi ai artei sunetelor, apariţii cvasilegendare ale sălilor, orchestrelor, publicului : privire senină, de o bucurie rece, de o blîndeţe cristalizată parcă, privire mare şi bună, masca impenetrabilă a unei exuberanţe întoarse înăuntru, golite de sevă şi vărsate pe de-a-ntregul în substanţa, în materia Muzicii, ochii larg deschişi imperechindu-se parcă cu virfurile degetelor de unde iradiază un fluid insesizabil impregnînd deopotrivă publicul şi orchestra, austeritatea şi jubilaţia **Simfoniei a noua** beethoveniene — George Georgescu ; privire astuţioasă şi benignă, şăgalnică sau crispată atunci cînd orchestra nu răspunde, atitudine debordînd de amenitate, zîmbetul şiret, fin, pe virful buzelor, din colţurile ochilor şi din unghiurile figurii, ochii vioi, maliţioşi, paterni ai lui Sergiu Celibidache ; expresie austeră, de o austeritate căpătată prin îndelungata trebuinţă a Muzicii, prin uzul, iar şi iar, zi după zi, al Muzicii, austeritate nu de schimnic ci de truditor, nu de filozof ci de muncitor din greu pe nedestelenitul tărîm al Muzicii, expresie de muritor căruia, spre apogeul vieţii, i s-a împlinit comuniunea cu arta sunetelor, prinsă şi împietrită în ochi, suptă, absorbită în mimică, transfigurată pe chip — Ionel Perlea : severitatea trăsăturilor feţei unui maestru oficiind un cult, cel al Muzicii, lentoarea gesturilor unui mag săvîrşind un ritual, gravitatea tactării unui dirijor măsurînd un ritm, ritmul Muzicii, severitatea ginditorului aplecat asupra unui abis tăinuit — Antonin Ciolan.

★

Interesant este drumul pe care-l urmează, alături de lucrări, receptarea muzicii mai vechi a lui Aurel Stroe. Într-un recent concert al Ansamblului „Hyperion". **Două epitafuri după Ezra Pound** par a aparţine unei contemporane estetici ancorînd sonorităţile într-un spaţiu prea îngust pentru a reverbera o plinătate de conţinut apărînd brusc, dintr-odată. Altfel spus, muzica lui Aurel Stroe e austeră numai printr-o obstinată comparaţie ; considerînd fiecare gest sonor strict în interiorul lucrării, ca printr-o lentilă telescopică, clusterul sau vibrarea cutiei de rezonanţă a pianului capătă oarecum dimensiuni epopeice. Muzica e astfel şi restrînsă şi grandioasă în acelaşi timp, „furtuna în paharul cu apă" fiind o comparaţie nu derizorie ci înţeleaptă dacă se înţelege strîmtimea piesei (patru minute) ca fiind un „recipient", unde, depăşindu-i expresiv marginile, se întîmplă ceva avînd remarcabile semnificaţii muzicale. Muzica vădeşte astfel nu propriu-zis economie de mijloace ci o expresivă inadecvare sonoră, ineditul, ciudăţenia nefiind nici scop pentru sine, nici calofilie muzicală a secolului XX: muzica este expresivă la fel cum un sunet inconfundabil, pregnant, timbrat, descompus electronic, se vizualizează printr-o rezultantă unde domină unghiurile ascuţite. Lumea muzicală desenată în **Gradeotia — Poem electronic pentru syntetizator şi o balerină** de Octavian Nemescu pare a aparţine secolului XXI. Sunetul compus electronic, efluviile siderale stereo (cvadro) fonice, coregrafia în tempi halucinanţi alternînd cu increnieniri cvasisculpturale, spectre timbrale oscilînd între austeritatea sunetului netimbrat şi irumperi pline de sevă, meandre repetitive, menţinute aceleaşi cu obstinare, toate aduc o nuanţă futuristă la nivel spectacular unei „partituri" trăind ca intreg sincretic. Remarcabilă apare aici legătura între o sensibilitate simţind muzica sub semnul detaliului psihologic, al incantatoriului (construcţia se îndepărtează într-un plan secund) şi exprimarea sonoră, în linie dreaptă, în prelungirea simţirii autorului. Recursul la exprimarea sincretică apare astfel firesc pentru că se conţine în însăşi datele de pornire ale muzicii lui O. Nemescu.

Viorel Creţu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

IV. Nicu Dereanu și problema „mișcării prin mișcare"

Structural autobiografică, vădind puternice note de jurnal intim abia deghizat, totuși proza lui Al. Macedonski nu este străină de tentația ancorării în spațiul creației epice obiective, beneficiară a unor conflicte atent elaborate, chemate să definească prin analiză tipologia distinctă, autonomă, a personajelor. Este adevărat că și de data aceasta eroii macedonskieni poartă însemnele aceluiași veleitarism himeric, numai că relevarea unei asemenea trăsături se sprijină pe ideea de „studiu" psihologic și pe efortul de a imagina trasee narative caracteristice prin determinismul lor obiectiv. Reținem faptul că de-subiectivizarea viziunii epice se produce prin apel la formule și modalități narative ce fac adevărată școală în literatura epocii. Cunoscutul instinct sincronizant al scriitorului intră și acum în funcție. Tendințe divergente între ele cum sînt, pe de o parte, cele circumscrise „școlii" naturaliste și, pe de alta, cele de orientare utopist-științificizantă, stimulate de marele avînt al civilizației tehnice, se bucură de aceeași febrilă solicitudine. Explicația este simplă : apelînd la ele, scriitorul nutrește convingerea că se află în posesia formulelor narative apte să pună în valoare, să expliciteze propriile sale obsesii existențiale. Finalitatea demersului narativ, în cadrul ambelor formule, stă în relevarea stărilor psihico-morale paroxistice ale personajelor. Bintuite de fantast-himerica lor înclinație de a-și depăși condiția reală, mizer-prozaică, și de a trăi iluzia împlinirii, implicit a libertății absolute, acestea se complac în aventuri imaginare pe cît de lipsite de temeiuri înscrise în dinamica existenței fenomenale, pe atît de nocive prin consecințele lor. Producerea unei asemenea grave rupturi, de multe ori grotesc-tragică, atrage după sine, incidental parcă și tocmai de aceea în forme de o bizarerie derutantă, impactul cu zonele fantasticului. Îndeajuns de distincte, cele două direcții sînt reprezentate de unele dintre cele mai viabile nuvele și povestiri macedonskiene.

Subintitulate „nuvele naturaliste" de Macedonski însuși, **Nicu Dereanu** (1886) și **Între cotețe** (1888) sînt adevărate „fiziologii" narative, în linia C. Negruzzi, V. Alecsandri, I. Eliade-Rădulescu, convertit în „studiu", așa-zicînd, para-psihologic. Deci „naturalismul" viziunii epice macedonskiene este prea puțin atras de teoria zolistă a „feliei de viață". Avem de-a face, mai degrabă, cu proiecții imaginar-onirice ale realului pe fondul cărora se disting siluetele bizare ale personajelor bîntuite de o nevindecabilă atracție pentru visătoria maladiv-fantomatică. Înriurirea propriu-zis „naturalistă" vizează în speță sfera psihologicului, cu minuție explorată din unghi cazuistic și patetic argumentată în latura determinărilor etic-sociale. Poate că pentru întîia oară în proza românească are loc o asemenea revelatoare joncțiune între cele două tipuri de logică narativ-analitică. Se constituie astfel începuturile așa-numitului realism psihologic (pentru moment numit „naturalism psihologic") din epica noastră modernă. Și cum se va întîmpla adesea, fantasticul este elementul coagulant, menit, totodată, să potențeze din perspectivă simbolică sensul dramei umane.

Despre congenitala predispoziție a lui Nicu Dereanu, eroul nuvelei cu același titlu, de a evada din real, cufundîndu-se cu întreaga-i ființă în lumea închipuirilor fantastic redimensionate, autorul ne previne încă de la început. Noctambul împătimit („Mai ales seara îi plăcea lui Nicu să se aseze pe banca din turnătoria Lemaitre, în fața Universității, de unde privea vîrful clădirei, coronat cu un vultur de ciment de Portland, refractar la igrasie"), himericul student și umilul funcționar se complace adesea în situația de a nu vedea și auzi nimic din ce se petrece în jurul lui, lăsîndu-se în totul furat de „realitatea" plăzmuită de propria-i închipuire : „Nicu, așezat pe banca lui, mai adesea nici nu auzea și nici nu vedea nimic. Ochii lui mari și negri imprumutau fachirilor nemișcarea lor, pe cînd, cu gîndul, se ducea spre lumi cu totul altele decît ale vieții zilnice". Strivit de nimicnicia condiției sale sociale (de cea strict materială nu mai vorbim !), Dereanu, în schimb, își îngăduie a trăi plenar visul celor mai superbe împliniri. „Și visurile ce-l ademeneau — mai notează prozatorul — i se așezau pe frunte ca niște porumbei de lumină ori se făceau privighetori cu cîntece nemaiauzite. El trăia, astfel, clipa în care i se părea că stelele se coboară pînă la dînsul, și că, dimpotrivă, se urca el singur pînă la acea spuză de aur și de pietre scumpe, și că pierde pămîntul din vedere". Simțul realului, pentru eroul macedonskian, constituie un atribut doar în măsura în care, în chip paradoxal, insemnele acestui simț stimulează plonjonul în visarea himeric-revendicativă, capabilă să-i alimenteze iluzia marilor izbînzi. Astfel capătă contur momentele de acută somnambulie ce cristalizează în episoade narative situate la frontiera fantasticului.

Este adevărat că, pentru început, admirînd statuia lui Heliade (cum se știe, marele spirit tutelar al lui Macedonski), Dereanu își dezvăluie firea maladiv-genialoidă de pe cale exclusiv discursivă („Oh ! Heliade ! — Dar pentru ce n-ar fi el un urmaș al lui ? Pentru ce nu i-ar crește și lui aripi sufletești care să-i ducă într-o zi numele, oricît de necunoscut ar fi astăzi, în inima fiecărui român ?"). În același chip se manifestă și ispita de a ajunge mare legist („Dar legist ? Nu e aceasta și mai ușor ? Nu naște tot românul advocat, după cum naște poet ? De altminteri, nu e statornicit un principiu : **că fiecare cetățean are deplina cunoștință** a legilor, și nu el singur este legiuitor, de vreme ce contactul între părți e socotit ca lege ?"). Însă, tentația altor două himere depășește această formă de reprezentare, făcînd dovada unei stranii prolificități epic-onirice. Provocate și ele de același complex refulant, tentațiile în cauză — descoperiri tehnice extraordinare ori gloria armelor — prind îndată teren de manifestare în spațiul imaginației halucinante. Nuvela **Nicu Dereanu** conține două episoade de acest gen demne de atenție. Împrumutînd cîte ceva din cunoscutele sale obsesii de inventator (de pildă, la un moment dat trimite Institutului Franței un memoriu ce are drept obiect ideea imposibilei străbateri a vidului de către lumină), Macedonski pune pe seama eroului său maladiva dorință de a-și valorifica „geniul" angajîndu-se la rezolvarea „problemei **mișcării prin mișcare**". Convins că „știința sfîrșește acolo unde născocirea începe" (dovadă : cazurile unor îndrăzneți precum Fulton sau Dagmerre, primul socotit de Napoleon un nebun iar al doilea, de secretarul Institutului Franței, un șarlatan), Nicu Dereanu „construiește o locomotivă care, nemaiavînd nevoie de combustibil, beneficiază de rezolvarea «problemei mișcării prin mișcare»».

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Virgil Teodorescu și Miron Radu Paraschivescu făcînd elogiul Poeziei

Un reporter frenetic în documentare : Mihai Pelin

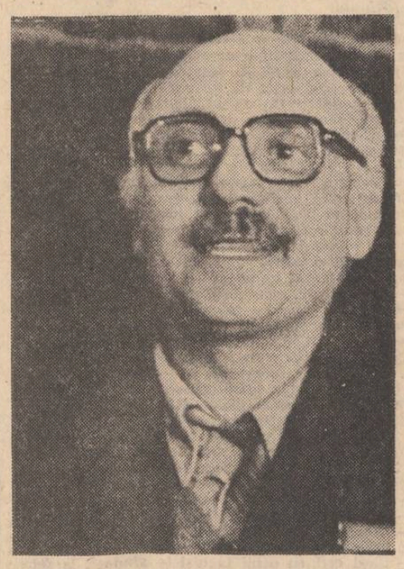

Mircea Palaghiu, regretatul autor al volumului „Sublima soră Camelia" și al altor cărți de succes, la una din întîlnirile Luceafărului petrecută în 1976 la Homoriciu.

TINERI POEȚI

Viorel Mureșan

Cu un motto din Wallace Stevens („Ariel era bucuros că-și scrisese poemele. / Ele vorbeau despre un timp amintit / Sau despre cele văzute care i-au plăcut") se deschide volumul de debut al lui Viorel Mureșan, **Scrisori din muzeul pendulelor** (ed. Albatros, 1982), și trebuie să recunoaștem că, după lectura poemelor, aceste trei versuri din poetul american ni s-au părut a fi cel mai concis și pertinent comentariu al poeziei practicate de tînărul autor. Pentru că, într-adevăr, despre un „timp amintit", despre gînduri și impresii în tangență hazardată, dar plăcută, în genere, cu lucrurile vorbește poezia intelectualistă, cerebrală a lui Viorel Mureșan, poezie în foarte mică atingere, spre deosebire de aceea a majorității colegilor lui de promoție, cu problemele morale, politice sau sociale ale zilei. Nu întîmplător, așadar, și-a ales poetul debutant de azi un motto din retrasul și singularul autor al **Omului cu ghitara albastră**, el aliniindu-se decis, prin modul cum scrie și cum concepe actul liric, la opinia lui W. Stevens, potrivit căreia : „Poezia este subiectul poemului". O **artă poetică** ne lămurește de faptul că pentru Viorel Mureșan poezia înseamnă inspirație (chiar de esență divină) și travaliu, odată consumată fiind, ea putîndu-se lansa în lume impersonală, eliberată pe cît stă în putință de anecdota biografică : „Poezia arată că o scîndură udă / pe care lunecă mere aruncate de zei // un pluton de soldați spală / noaptea de ciumă / alungînd-o în zori / poți / pleca / piei !".

Poetul scrie „din partea de sus a unui muzeu în care totul se știe precis", cu alte cuvinte, el dorește să înghețe, să **ingroape**, să încastreze perfect, de e posibil într-un „loc geometric", momente semnificative ale vieții spirituale și senzoriale. Poemul e interesat de propria lui scriitură, transformînd sentimentele ori elanurile confesive în fapt de limbaj. Următoarea poezie, **Suprafețe și focuri**, încearcă să sintetizeze însuși actul poetic, așa cum îl vede autorul : „Așa / se desprinde un ceas / de pe ramul cel verde al timpului // un cearșaf căzut peste plopi / poate duce gîndul la limba minutelor / într-o zi de octombrie / cînd spală cerul ca o gură de mină // acest ceas se cuvine-ngropat / în lumină de litere. Iată — întors către focuri — / corul de litere dă un concert pe scoarța lucioasă : // mi-i trupul un pahar de fum / alunecînd printre pereți / o catedrală-n care scrum / și fosnet de tutun sînteți. // Suprafețe și focuri spuneam / și gîndesc la un ceas cu secundele arse / cu memorie lungă de care atîrnă goale / căsuțele de plută ale secundelor".

Un ciclu întreg din cartea lui Viorel Mureșan se ocupă de „fața de noapte a poeziei", amintind, prin unele note, de poemul aceluiași W. Stevens, **Treisprezece feluri de a privi o mierlă**. O „lumină de litere", cum spune autorul, se revarsă peste aceste poeme concise, cu numeroase artificii formale, străbătute din cînd în cînd de umor discret și de nonsensuri suprarealiste. Viață, oameni, sentimente și senzații **devin** literatură, sub ochii noștri, rînduite precum cărțile într-o bibliotecă : „Pe o hîrtie dansînd acest clown / și geamurile înalte care-i stringeau obrajii / o femeie se așează ca o carte în locul gol de pe raft / o altă femeie se așează ca o carte în locul gol de pe raft / dacă treci pe culoarul dintre ele cu țigara aprinsă / rochiile de aer iau foc / cîțiva țînci neglijenți / umblă cu luminări în firide". Ca la W. Stevens, pictura este un stimulent pentru imaginație în poemul cu titlu atît de șocant : **Batista cu vocale a cîntăreței de cameră Rosa Silber**, din care desprindem o nouă profesiune de credință în forța declanșatoare a evocării plastice sau muzicale : „Nu-i voie să miști un deget, / ar putea / umbra lui / să pună atitea vocale în mișcare". Imagini echivalente pentru evocare, imagism prelungit în universul spiritual, un amestec, în fine, de lucru real și de lucru imaginat constituie modul poetic predilect al lui Viorel Mureșan, poet care, în ciuda deselor abstracțiuni, știe să vadă obiectele concrete. Iată cîteva exemple probante pentru talentul acestui poet livresc ce concepe poezia ca activitate a spiritului : „Ca mercurul termometrelor rupte / soarele cade pe un șir de scări" ; „Scade riul / cum s-ar lăsa un animal în genunchi / la auzul săgeții" ; „Decembrie șlefuind bolovanul din grădină / și amintirea ta seamănă cu / fața toreadorului care coboară în arenă".

Un alt ciclu al volumului se intitulează **Radiografie în singurătatea unor sunete** și se concentrează pe aceeași privire a existenței drept scriitură : „Scribul căzu pe podea. / Ar fi vrut să le pipăie / Sunete Albe / lenevind între perne / Sunete Roșii / îl ardeau cu-ntrebări / despre ținutul sonor din care venea // Cineva îi dădu un monoclu. Uimit — / își deschide venele / să se scurgă pietrișul / Sunete Albe ! — / scribul vedea". Un „alfabet esențial", „fuga de sunete", „forma gînditoare a literei E", un „poem de dragoste cu litera T" (una din literele esoterice la Emil Botta), cam acestea sînt **temele** unei poezii ce-și dorește să picteze cu cuvintele, dar care, deocamdată, nu ia în dezbatere decît formele probabile ale acestei intenții. Poezie elevată, fără îndoială, dar impersonală, rece, trăind ici și colo prin forța metaforei : „Un trandafir îmi poartă masca feței / pe dalele acestei după-amiezi" sau : „Primul cuvînt ce-l rostim / e un cal / care arde sub noi / pînă îi crapă drumul / sub copită".

Un lucru concret asemănat cu ceva evocat de muzică ori pictură, cu ceva imaginat, prin urmare, pune în funcțiune, în genere, poemul lui Viorel Mureșan, tehnician subtil al versului, înclinat spre prețiozitate : „Fără pilcul de meri inima noastră / ar fi muzica unei săli cu dansatori palizi, / fulgerul ia fereastra de pe cer / s-o deschidă spre tine / spaima de priviri îți vine ca o cămașă de in / în care umerii taie forma zilei de vineri". Este în totul o privire de estet ce consideră existența ca pe o carte sau ca pe un tablou : „Un bulb sub pămînt pregătind o scrisoare / cu litere mov / încîlcită / goană de veverițe pe deal". Poemele se rotesc în jurul lor, suficiente în sine, în scrisul și interpretarea lor, adesea dificile și necontingente, trăindu-se aici „cu inima unui animal colorat în albastru / care visează pentru blana sa nuanțe deschise". Oricum, un vis îndeajuns de diferit de acela al multor colegi de vîrstă obsedați prematur de o gălăgioasă publicitate. Și o experiență care merită a fi urmărită.

Dan Cristea

Florentin Palaghia

Florentin Palaghia (n. 1945) a publicat puțin și sporadic prin reviste („România literară", „Săptămîna", „Flacăra") poeme, nu dintre cele mai semnificative, a cîștigat în 1969 Premiul II la Concursul cenaclurilor pe țară, a debutat editorial în 1981 cu Sintagme (Ed. Litera) *a predat la Editura* Eminescu *volumul de versuri* Vama cercului *și la* Cartea Românească, Oglinzi și povară, *are în pregătire alte două cărți,* Templu de dor *și* Întoarcerea cailor. *După ce i-am cetit volumul de debut,* Sintagme, *și o selecție riguroasă din celelalte patru, am avut încredințarea că Florentin Palaghia practică poezia ca pe o pasiune secretă dintr-un impuls egotist, ezitînd încă în fața inițiativei insidioase a limbajului, încercînd să-i adauge existenței un accent estet, existență resimțită dealtfel ca plenitudine și calmă exultanță. Fără a dramatiza, poetul are o sensibilitate aparte, comizerativă, pentru tot ceea ce înseamnă degradare, „scădere" a umanului.*

Cele mai frumoase poeme din Sintagme, Slove *(„O, cîtă desfătare, prielnică dovadă / a dragostei superbe, un fruct miraculos, / zăpada violentă ascunde sub zăpadă / lumina tulbure a fructului frumos ; / gonind în fastuoase păduri tentaculare, / sub musculoase oaze meandre și lumini, / îngroapă în blazoane supus ocrotitoare / pe drumul senectuții solare pelerini. / Rostită ți-e porunca, iubește-ți prea supușii, / așteaptă-i cu nădejde, ei sînt proroci cinstiți, / rapsozii din gravură mereu ei nesupușii / pe temple pîngărite de dușmani zugrăviți // Busolă prin corola ornată ți-e nădejdea / și veghe țipăt straniu de vîrstă, ochi vicleni, / o, cîtă desfătare îți dă violaceea / descoperire rece a vieții în licheni ! / Bazalt topit pe ochiu-mi, renasc prohod din stepă, / un îndărătnic strigăt pe-al rocii eșafod / cînd dușmanii aflară nevrînd ca să priceapă / că sîngele și osul îmi sînt de voievod. / Ogorul de lumină e fiul lecuirii / sălașul unde vorba a prins din rădăcini / din tresărirea limbii dorințele zidirii, / răzbire și putere cu fală-ntre străini, / și rodul meu e pururi surprins de frumusețe / ca o dorință veche de pace și belșug, / în aripa-mi cu care învălui cu blîndețe / și har al slovei cîntec și tainic meșteșug")* și Metamorfoză *(„Eu știu să plec / știu să mă-ntorc cuminte / în pasărea ce-am fost / mai înainte. // Desculț prin fragii casei / la amiază, / icoane vechi de sticlă / mă veghează. // Sînt joc neîntrerupt de flori și fluturi / gravate-n prispa casei / peste scuturi. // Cînd plec și vin / rămîn într-o privire / cuvîntul nerostit / dintr-o vorbire. // Și trec în casă / prispa și iubirea / a pragului mireasă — / nemurirea")* îl arată ispitit de pletora lingvistică și semantică (Slove) și de inefabil (Metamorfoză) deopotrivă. *Excesiva poetizare, vagul poetizant, retractilitatea cuvîncioasă în fața concretului, teama de a folosi cuvîntul în sensul lui propriu, sînt păcatele de azi ale poeziei lui Florentin Palaghia, prea cuminte, prea puțin îndrăzneață. Un poem ca* Miresele cuvinte *(„Mă tulbură ademenirea e apa adîncă / în care-mi plec privirea cu fior / plutesc pe cerul lumii nenumărate păsări / spre paradisul orgii cu ton înșelător // fructul se desface în viermii de mătase / o putredul mireseI veșmînt coborător / ilumineză torsul măsurilor întoarse / în semnul biruinței topind măsura lor // este mireasa care și-a părăsit menirea / pe scara îndoielii un tulbure ochean / zorește-n luciul nopții închisă în armura / unui albastru înger cu suflet de oștean // de nu aflați în tîlcul cuvintelor secretul / rog încercați în cîntec solfegii și măsuri / miresele cuvinte în lupta lor comună / de a sorbi neantul atîtor mii de guri // și verbul veșnic tandru ori dur ce în tipare / răpește din ideea vreunui visător / ninsorile astrale ce mîntuiesc ființa / topită în sărutul mereu sfîșietor // așa veți înțelege de ce atîta trudă / de a opri mireasa din ape și din mit / cuvintele mă cheamă să sorb mereu ființa / tiparului ce-n cîntec copil s-a împlinit // și zbor în suferință ca să descopăr zborul / mai iute ca un soare pe-un veșnic univers / cuvintele mă cheamă să-mi unduiesc fiorul / mireselor cuvinte în rădăcini de vers")* ar trebui să-l decidă pe Florentin Palaghia să se aventureze în spațiul adevăratei expresivități, călăuzit de talent și de numeroasele-i lecturi ; aventură a limbajului ori numai aventură spirituală, poezia rămîne o techné benefică, aduce „mai multă lumină" sau chiar iluminează existența.*

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru rubrica „Numele poetului", nu se înapoiază.

NUMELE POETULUI

A treia contribuție

În vechiul atelier fotografic ce aparținuse pe vremuri lui Gherman exista o cămăruță blocată încă din acea vreme cu un tapet ce-i masca ușa, dar sub streașina acoperișului era o nișă de care se părea că nu mai știa decît Maciste. În noaptea eliberării sale din încercuire motanul se instală acolo și în timp ce noii lucrători ai atelierului dormeau la ei acasă începu să-și redacteze a treia contribuție critică la propriile sale AVENTURI.

„Am sperat tot timpul că autorul aventurilor noastre să nu se lase influențat de judecățile potrivnice și subiective ale tatălui Norei și să conducă povestirea pe un plan care să-i cucerească pe cititori prin ineditul întîmplărilor și prin finalurile fericite ale diverselor episoade. Cînd colo, Ion-publicistul s-a lăsat flatat de laudele tatălui Norei și măgulit de prietenia Maiorului care nu iese din vorba lui Still. Singurul om pe care am putea conta este Vasile, dar și el poate fi corupt, se pare, de sticlele acelea cu băuturi asemănătoare ceaiului. Dacă n-ar fi atît de sentimental, Vasile ne-ar putea fi de mare ajutor în viitoarele întîmplări. Maiorul ne-a arătat într-adevăr îngăduință, se vede însă de departe că la el totul e premeditat, bănuim că nici pe propria soție nu și-a îmbrățișat-o vreodată fără a fi în slujba instituției unde lucrează. E mai periculos chiar decît tatăl Norei, pentru că el nu face nimic în afara unei logici proprii. Sîntem siguri că ne-a eliberat pentru a ne putea urmări mai bine. Dorim ca din apariția acestui foileton cei cîteva mii de cititori să poată afla în ce pericol sîntem și să se opună lucrăturii lui Still. La început Maiorul ne-a fost favorabil, dar de la decesul grefierului încoace este convins că noi, motanul Maciste sîntem unicul răspunzător de plecarea dintre noi a bătrînului grefier. E adevărat că Ion s-a străduit pe cît a putut să-l convingă pe Maior că Maciste n-a comis nici o crimă, a fost zadarnic însă orice efort, fiindcă Maiorul are convingerile lui de neclintit. Pe de altă parte, autorul crede ca un naiv că nimeni nu se va amesteca în ficțiunea lui, adică el este sigur că aventurile lui Maciste vor avea un final fericit și că lectorii vor răsufla ușurați cînd vor afla că noi, personajul, n-am dat ortul popii. Dacă nu ne vom întîlni pînă la apariția acestor rînduri sperăm să determinăm un adevărat curent în favoarea noastră. N-am vrea însă ca lectorii să considere intervenția aceasta critică drept o revoltă a personajului care sîntem noi-Maciste împotriva autorului Ion-publicistul, deci n-am vrea să se spună că eroii nu mai respectă convențiile și că-și fac de cap prin prozele unor autori care și-au permis să admită inițiativa personajelor. În ce ne privește, noi-Maciste, fiind cu totul și cu totul în libertate, puteam să ne despărțim de autorul nostru și să ne rupem unul de altul fără grijă. Dar am fi lipsiți nu numai de inimă, ci și de inteligență dacă am face acest lucru. Și pe urmă Ion-publicistul ar rămîne cu o parte a vieții noastre scrise, iar noi-Maciste n-am mai avea posibilitatea de a-l influența decît cu trecutul. De aceea, împreună cu inepuizabilul creator de proverbe, zicem : «Fie vremea bună, rea / Tot mai bine-n cartea ta». Sigur că pentru unele personaje e o teroare să stea de sute sau chiar mii de ani în cărțile și în rolurile hărăzite de cîtiva puțini autori care scriind nici nu-și dădeau seama că pecetluiesc sub un lacăt nevăzut ființe libere dintre cele mai poznașe. Noi-Maciste nu ne vom lăsa dus în ispită de autorul Ion-publicistul, care e gata-gata să facă un compromis în ce ne privește, adică să ne elimine din ficțiune și să ne livreze spînzurătorii lui Still sau oamenilor Maiorului. Am avut de cîteva ori tentația de a ne întoarce în jugul din Vale, dar pădurile au fost rase acolo, pretutindeni, și lumea trăiește într-o secetă perpetuă. Din cauza prieteniei ce ne leagă încă de la început cu Ion-autorul, am hotărît să rămînem în cartea lui, și pentru a-i verifica simpatia față de noi și pentru a-i trage o cacealma cum nu s-a mai pomenit dacă ne trădează".

Cu aceste rînduri s-a prezentat Maciste într-o joi dimineața la redacția revistei unde-și publica Ion foiletonul săptămînal și nu i-a fost deloc greu să înlocuiască episodul scris de autorul adevărat cu a treia contribuție critică la aventurile sale.

Gheorghe Pituț

Filosofia «Respirărilor»

Urmare din pag. I

salitate și cele foarte particulare", face posibil schimbul, dialogul, prin sens și semnificație, nu numai prin sens, instituind o ființă privilegiată : Poetul. El „creează semantica unui cuvînt care nu există", a unui cuvînt ce va să vină, prin intermediul sintaxei. Această „semantică identificabilă numai la modul sintactic" (pag. 173) conferă poeziei funcția ontopoietică. Omul fiind propria sa abstracțiune, după Nichita Stănescu, el transformă în spațiul culturii „necuvintele" în cuvinte, semantica creată își găsește sensul (gîndul), omul fiind una cu Poetul: temei purtător al istoriei, prin poezie.

El, ca „animal cultural", ordonează cultura și-o face să **țină** prin poezie. Din acest motiv Nichita Stănescu afirmă că limba română îi este patrie, cum ne e tuturor, revalorizînd născătorul de idiosincrazii : „românul s-a născut poet". Că nu poate fi altfel, o arată Eminescu care, ca „om deplin al culturii române", a pus în valoare, înainte de a-i da nume Constantin Noica, contradicția unilaterală dintre poezie și celelalte componente ale culturii, la fel ca mai tîrziu Blaga sau Ion Barbu.

Atitudinea poetică face să **țină** cultura și-o organizează într-un cosmos, ea este limitație care nu limitează și-ți revelează faptul că „A înțelege înseamnă a nu fi-fiind". A nu fi ceea ce ești, a te deschide în dialog pentru a fi ceea ce nu ești, purificîndu-te de tine și de altii-fiind. Putem vedea acum omul căutîndu-și hrana în natură, ca fiind altceva : dar pentru el, spune Nichita Stănescu, natura este istoria și, a te hrăni, a supraviețui adică, înseamnă a introduce istoria în circuitul metabolic al spiritului.

Cultura **ține** în comuniune spirituală generată de activitatea poetică (cuvînt care însumează și sensul elin) într-o patrie, pare a spune un presocratic contemporan nouă. Nichita Stănescu nu este un filozof care, vorbind **despre** ceva, crede că gîndește, chiar dacă acest **ceva** asigură coerență sistematică spunerii.

El nu lucrează ci, se **pre-lucrează** pe sine, sub gîndul emanat de obiect, luminîndu-l pe acesta. Elementele sale sînt : limba română, istoria, cultul prieteniei ca disponibilitate a admirației, conștiința de sine ca produs al primelor. Toate acestea prelucrate cu o metodă **sui-generis** : atitudinea poetică sub semnul lui Eminescu.

Ecouri kantiene în cultura românească

Urmare din pag. I

kantiană prin propriile lucrări. D. Ioanițescu, vorbind despre „Primele cărți de logică în românește". **(Convorbiri literare,** XLIV, 1911) constată, înriurirea evidentă a kantianismului asupra logicii lui Maiorescu **(Logica elementară,** 1876), care devenise o carte de largă circulație.

În orice caz, doi dintre elevii lui Maiorescu au acordat o importanță deosebită filosofiei kantiene. C. Rădulescu-Motru își susține în 1893 teza de doctorat cu o problemă din Kant **(Zur Entwicklung von Kants Theorie der Naturkausalität),** iar în 1912 publică cunoscuta lucrare **Elemente de metafizică,** căreia în 1928 îi adaugă subtitlul „pe baza filosofiei kantiene".

Al doilea elev al lui Maiorescu, Ion Petrovici publică în 1936 **Viața și opera lui Kant,** alcătuită din cele 12 lecții ținute la Universitatea din Iași în cadrul cursului de Istoria filosofiei moderne.

Fără să fi avut răsunetul lucrărilor amintite, sînt demne de menționat **Teoria ideilor de timp și spațiu după Kant și adversarii lui,** a lui Gh. Ionescu (Buc., 1889 ; **Morala lui Kant și adversarii ei,** a lui Gr. Tăușan (Buc., 1900).

Amintim în continuare numele principalilor traducători ai operei lui Kant în limba română : Ioan Gorun **(Spre pacea eternă,** 1912), M. Antoniade **(Prolegomene,** 1924), I. Gherincea **(Critica puterii de judecată,** 1927), Tr. Brăileanu **(Întemeierea metafizicii moravurilor,** 1927 ; **Critica rațiunii pure,** 1930 ; **Critica puterii de judecată,** 1940), N. Bagdasar și E. Moisuc **(Critica rațiunii pure,** 1969), N. Bagdasar **(Critica rațiunii practice,** 1972). Cu ocazia împlinirii a 200 de ani de la apariția **Criticii rațiunii pure,** Editura științifică și enciclopedică a avut inițiativa de a publica **Critica facultății de judecare,** în traducerea lui V. Dem. Zamfirescu și Al. Surdu (Buc. 1981).

Studii remarcabile despre Kant a scris Mircea Florian **(Immanuel Kant,** în **Istoria filosofiei moderne,** vol. II, Buc., 1938 și **Kant și criticismul pînă la Fichte,** Buc., 1937).

Influența kantiană nu s-a manifestat numai pe tărîmul metaficii pure. Mihail Dragomirescu, după cum ne relatează elevul său T. Vianu **(Jurnal,** Buc., 1970, p. 324) preda estetica într-o sistematizare originală, dar alimentată de sursele postkantine. T. Vianu mărturisește el însuși filiația kantiană a propriilor sale idei estetice.

Ar mai fi de menționat lucrări ca : **Viața și operile lui Kant** (Buc., 1906) a lui Sofronie Craioveanu, **Principiile pedagogice ale lui Kant și Schiller (Rev. de fil. și ped.,** nr. 2 și 3, 1907) de C. Antonescu.

Un exeget actual al kantianismului în filosofia românească este Constantin Noica. El traduce în 1936 lucrarea lui Kant **Despre forma și principiile lumii sensibile și ale celei inteligibile,** iar în **Concepte deschise în istoria filosofiei** (Buc., 1936) face o amplă analiză a teoriei kantiene despre „lucrul în sine". Lucrarea **Schiță pentru istoria lui cum e cu putință ceva nou** (Buc., 1940) reprezintă o încercare de a sistematiza întreaga istorie a filosofiei în jurul întrebării lui Kant („Cum sînt posibile judecățile sintetice **a priori**") generalizată. Un studiu întins și adîncit asupra filosofiei lui Kant este prezentat cu ocazia traducerii primei introduceri la **Critica judecării (Două introduceri și o trecere spre idealism,** Buc., 1943). În 1969, C. Noica publică lucrarea **Douăzeci și șapte trepte ale realului** în care întreprinde o analiză originală a semnificației contemporane a categoriilor cercetate de Kant.

În sfîrșit, trebuie amintită aici lucrarea **Kant și neokantianismul** (Buc., 1968) a lui Alexandru Boboc. Ea reprezintă o continuare firească a interesului pentru aspectele moderne ale kantianismului.

Casa de piatră

Urmare din pag. 1

de casă există de fapt, adică sînt mai multe acolo-n podgorie, una este cea a tezaurului, singura poate care a năucit sunetele acelea după care s-au luat și au alergat cei cîțiva pietrari pînă au izbit sec cu ciocanul și la picioarele lor s-a prăvălit dintr-odată marea comoară. Dar puțin mai sus, chiar în linie dreaptă, într-o stîncă ce domină ca un sfinx toate văile există și casa acelui amărît de „Pricolici" care, știți și dumneavoastră ce făcea, noaptea se schimba din călugăr în lup și mursica pe apucate oile de la stînile, care altele și ele decît tot cele călugărești ? Există și casa, a existat și omul, marele povestitor le-a dat doar un destin aparte, i-a făcut eterni adică și i-a eliberat de sub imperiul unei credințe. Totul se petrece cu un aer monahal, de ritual primitiv dar laică aici este însăși ideea de păstorit și forța care o contracarează și vine tot din chinurile de chilii ale celor ce se sechestrau în speranța unei alte lumi de pe cer. Casa există, spunem, a existat și omul dar realitatea lor în plan real este de fapt tot o poveste pe cît de stranie și zguduitoare, pe atît de voiculesciană, vom vedea.

atelier literar

poșta redacției

ALEX. ROMBEANU : Nu sînt noutăți : aceleași pagini închise, de o perfectă opacitate, care nu intră în sfera poeziei. După cum știți, desigur, nu se prea obișnuiește ca autorul să ofere cititorilor (separat) „cheia" („perspectiva unificatoare", cum ziceți) a lucrărilor sale ; ele trebuie să-și transmită singure, de sine stătător, înțelesurile, sugestia, reverberația lirică, etc. Dacă le au, firește !...

IOAN LUCICI : E un început pe alocuri promițător (mai cu seamă în pagini ca „Biografia unui om de zăpadă", „Auschwitz", „Riul", „Feriga") deși nu lipsesc unele nesiguranțe și imperfecțiuni. (Ceea ce confirmă, de bună seamă, înțelepciunea hotăririi de a păstra încă pe masa de lucru proiectul viitoarei cărți).

AUREL OCNEANU : Manuscrise indescifrabile.

STELA CRICLEVIȚI : Nu trebuie să vă mai prezentați din nou, în fiecare scrisoare ; vă cunoaștem destul de bine : sînteți „o tînără cu doi ochi căprui, zîmbitori și întrebători cu obrajii copți la soarele verii și scăldați în ropotele ploilor lungi"... „o tînără cu suflet de poezie"... căreia îi „place enorm viața"... Vă mai place să scrieți poezii și tot dv. ne spuneați cîndva că sînteți **„profesoară sublinitoare"**, etc. Vedeți că vă cunoaștem destul de bine ! Probabil că nu mai sînteți „profesoară sublinitoare", pentru că și asemenea extravaganțe uriașe, posibile în zilele noastre, au și ele o durată limitată, iar nivelul de la care oficiați la catedră (cum se vede din scrisorile și versurile dv.) a rămas la fel de precar și de vecin cu analfabetismul, ca să nu devie izbitor chiar și pentru forurile școlare din acea parte a țării și a lumii unde vi se „coc" obrajii la soarele verii, ș.a.m.d. : „Garoafe roșii, ș'un sărut / L'am cîștigat și le-am pierdut, / S'au ofilit, și'n amintiri / Le-am aruncat pe sub priviri"... Sau : „Un surîs plin de (iubire) durere / Ce'a 'ncercat să spună lumii / Că-i cuprins de fericire. / Dar născut e din iubire / Și-i al buzelor avere"... Etc. Cam în felul acesta (și cu ortografia „personală') scrieți și acum, și sînt puține speranțe că se vor ivi schimbările în bine pe care nu le-am putut înregistra în cei cîțiva ani de cînd ne scrieți. Rămîn, în schimb, atuurile dv. prețioase, acea dragoste „enormă" de viață și acel „suflet de poezie", care ar trebui să-și găsească de urgență un „debușeu", o fertilă întrebuințare (ar fi păcat să se piardă, să se irosească în scrisori și versuri fără perspectivă !..). Ne-am gîndit, deci, să vă sugerăm să depuneți această nobilă zestre la temelia unui viitor cămin fericit, da, dragă tovarășă Stela, e timpul să vă măritați și să dăruiți țării odrasle voinice, brațe harnice, de care are atîta nevoie !... Vă dorim grabnic succes și multă fericire !

G. FABIAN : Versificări relativ abile, care agită o puzderie de vorbe și imagini fără a reuși să degaje un sens, o sugestie, un cîntec. (Pe alocuri scrisul dv. rămîne indescifrabil).

C. BULIGOANEA : E mult prea devreme ca să putem lua în serios asemenea manifestări (care, de altfel, nu ies de loc din comun). La această vîrstă, toți copiii povestesc și fabulează, cu mai multă sau mai puțină fantezie și îndeminare, cu mai mult sau mai puțin mimetism. Înțelept este, după părerea noastră, să nu le înlesnim înrădăcinarea unei asemenea preocupări pretimpurii și unilaterale încă neconcludente, ci, dimpotrivă, să le solicităm atenția și curiozitatea spre toate disciplinele și preocupările din cîmpul culturii (cu precădere, firește, spre cele cuprinse în obligațiile școlare). Vocația se arată mult mai tîrziu și e riscant să anticipăm de la o distanță atît de mare ! (Cine știe ce matematician strălucit se ascunde în fragedul povestitor de azi !...).

C. DIACONU : Nu putem căuta răspunsul în urmă : nu știm nici sub care din semnăturile dv. ne-ați trimis manuscrisul, nu știm nici perioada cînd l-ați trimis. E mai simplu să consultați colecția revistei, la o bibliotecă sau casă de cultură apropiată.

M.E. (CRAIOVA) : Încă nu ne putem face o părere, reveniți.

CĂTĂLIN ȚÎRLEA : Promițătoare îndeminări în minuirea versului, a cuvîntului, chiar dacă, deocamdată, asupra paginilor bat încă grele umbre eminesciene. E cazul să insistați, explorînd cît mai larg și mai profund căile și mijloacele poeziei, în căutarea glasului dv. propriu.

GH. DUMITRESCU : Cîteva noutăți încurajatoare, printre exercițiile dv. „matematice" : „Tristețea robotului", „Experiență", „Principiul lui Arhimede", „Exercițiu". (Pe viitor, fiecare text pe o filă).

Geo Dumitrescu

N.B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Despre poet

Stă pe trepte încălzindu-se la soare
în minte cu dorința unui compromis
între putere și umilință
ceea ce ar fi o utopie desigur
un fel de asigurare pe viață și pe moarte
e încă murdar de umblet
sudoarea primejdiei își vădește tîlcul
ca un dicționar somptuos
aproape adormit aproape fără vlagă
întinde de-a dreapta și de-a stînga
două poeme
bine smălțuite argintii
și splendori de ritual inundă acea nesfîrșire
imaginația depărtarea de sine
tremurătoare cuvinte care se spun singure
ca și cum ar fi adormit
între două uși ale memoriei

COSTIN GRIGORAȘ

Iarba

Ca-ntr-un ochi de baladă
țîșnește iarba
flacăra vieții
ferecînd-o-n frumusețe nepieritoare

Deși nimeni nu va veni
să-i deschidă
va invada cetatea
va adula piatra
pretutindeni învăluindu-ne mersul
pretutindeni însoțindu-ne văzul —
blînd sentiment
de tandrețe
și
seninătate.
Iarba...

AUREL ALBU

Un fel de moarte

Ce absurd voi muri,
mai absurd decît se moare-n război,
Ce ușor voi muri,
mai ușor decît se moare în somn,
dacă voi săruta mereu
cu această gură
ușuratece vorbe gonite de la unul la altul,
dacă cu aceste brațe,
voi strînge în mine
larma orașului, ispititoare,
dacă din cînd în cînd
nu-mi voi mai aduce sufletul
în singurătate.

CRISTALIA STOIA

Mircea Barzuca : „Arlechino"

Pe țărm

Ai apărut și am simțit cu spaimă
un gol în propria-mi ființă.
Tu cu un zîmbet absent și fără
o umbră de sfială mi-ai pășit înăuntru —
o privire cercetătoare de jur-împrejur
și-apoi cu cîteva aranjamente fugare
te-ai instalat comod într-un colț
fumînd foarte trist.
Veniți încet și priviți-o — dumnezeule
ce minunăție — contemplînd marea
dintr-o scoică.

BOGDAN ȘTEFĂNESCU

Omule

Omule care îți plimbi
capul prin nori
ca pe balonul prins cu un fir
de mîna copilului,

coboară cu picioarele pe pămînt
cît mai e cu putință, cît nu
s-a dilatat clipa
ca o Vale a Plîngerii !

EMIL COȚIANU

Spre seară

Bolta fugea-n sus,
Se-nălța,
Subțiind ceru-n senin.
Picurau pescărușii.

Fluxuri sporeau în aflux
Spuma mării,
Venere neînchegate,
Încă,
Probau unduiri și nuanțe.

Seara aștepta parfumată,
Discret,
Începutul discreției.

Sta marea rezemată
De inima mea,
Și pulsa.

CONSTANTIN IORGULESCU

Din alb

Cine
mai zburdă azi pe cîmpii
unde
sînt mieii
sufletul nostru se întoarce
pe partea cealaltă
veșnic
fragii sînt verzi
ora-i necoaptă
în mine rămîne
neîntoarsă
clepsidra
nisipul ăsta
nici vînt
nici pămînt
viață de lut în cuvînt
risipire,
apa
odihnește în lacrimi
diminețile-s grele pe noi
ca niște haine de iarnă
eu
port în mine semnul
celui ce nu poate
să iasă din alb.

IRMA SANDU

REPERE

Considerații inactuale

Problema integrării în „circuitul" mondial de valori este una din marile obsesii ale scriitorului român dintotdeauna. Situația incertă, de provincie culturală, și gîndul că literatura noastră ar putea fi un produs de rang secund au exasperat sensibilitatea celor mai străluciți reprezentanți ai inteligheției noastre și au condus adeseori la pagini foarte acute de meditație asupra condiției morale și intelectuale în care se află artistul de la noi. Răspunsurile au fost diferite, subsumîndu-se la două atitudini fundamentale, discernabile cu precădere între cele două războaie și mai apoi, cînd s-au precizat tipologii culturale cu adînci implicații sociologice și ale sufletului colectiv. Pe de o parte am putut contempla voința de autodepășire, credința că nu am făcut destul pentru a propune lumii o imagine a sufletului românesc în toată măreția și amploarea lui, lăsîndu-ne furați de ambiții mărunte și de certuri de capelă. A-ți spune că vina o porți tu însuți pentru că celălalt nu este atent la mesajul și la problematica ta, fiindcă nu-l privește îndeajuns, prin încărcătura emoțională și valoarea considerațiilor artistice și morale, iată o atitudine demnă de tot respectul ! În felul acesta există măcar siguranța continuării efortului cultural, cu încredere în posibilitatea surmontării condiției prezente. În domeniul spiritului se cuvine a practica mai degrabă încordarea și tensiunea benefică, nemulțumirea de sine și capacitatea de a-ți înfrînge limitele. Atunci cînd un mare scriitor încearcă să biciuie lenea de gîndire și să spargă chietudinea generală, el trebuie privit ca un constructor, iar nu ca un demolator. Atitudinea opusă, a doua în ordinea noastră de idei, afirmă că vinovată este lumea pentru că nu ne ia în seamă, incriminînd interese ostile și eforturi mai bine coordonate. Ca întotdeauna, adevăr există și în asemenea afirmații. Dar scriitorul și producătorul de cultură în general nu trebuie să se lase copleșit de explicațiile mulțumitoare. Nici un interes din lume nu ar putea împiedica difuzarea lui Shakespeare, a cărui faimă nu se datorează imperialismului cultural englez, ci dimpotrivă, acesta din urmă este posibil datorită marelui poet. A profesa un orgoliu hipertrofiat este dovadă de carență, un indiciu al complexului cultural. El nu poate ajuta la nimic și nu poate alimenta decît bilanțuri pentru uzul nimănui. Încrederea în sine și demnitatea scriitorului se afirmă prin luarea în considerare, cu toată severitatea și vehemența, prin incriminarea lipsurilor noastre, a nereușitelor și slăbiciunilor de care dăm dovadă. O asemenea perspectivă ne va ajuta apoi să ne încordăm energiile pentru a realiza „monumentele" neuitării. Nu ajută la nimic să spunem noi însine cît sîntem de grozavi și să încercăm „dumpingul" cultural. Trebuie să adunăm în scrisul nostru curenții aceia de energie umană, care ar putea să facă din cărțile pe care le publicăm o formă de gîndire fără de care întreaga umanitate să se simtă mai săracă, așa cum s-ar simți fără marii scriitori ai literaturii universale. Am salutat de aceea în colțul nostru de pagină traducerile cele mai reușite din poezia românească de astăzi, considerînd că ele pot atrage atenția asupra fenomenului de emulație din arta colegilor noștri poeți. Dorim totuși să spunem că ne-am bucura să recenzăm o apariție nesubvenționată a unui poet român în Pinguin Books, avînd încredințarea fermă că ea se va produce, dacă noi înșine și critica literară deopotrivă vom fi îndeajuns de „răi" pentru a stimula energiile reale și sensibilitatea cea mai ascuțită a oamenilor de bine din literatura română de astăzi.

În mod intenționat nu am luat în considerare aspectele „tehnice", să le spunem așa, cele care privesc contactele personale, cunoașterea reciprocă și altele de acest fel, desigur importante, dar nu esențiale. Să ne fie iertat a spune că, deși nu se poate trăi astăzi fără strînse legături cu lumea, destinul mare al unei literaturi depinde mai ales de evoluția ei internă, de intensitatea problematicii sale și de nemulțumirea celor care o fac, de neliniștea și speranțele lor.

Aurel-Dragoș Munteanu

IN CURIND :

LUCEAFĂRUL COPIILOR

Generația literară — un concept deschis

Urmare din pag. I

poate fi rezultatul unor coincidențe fortuite. Spectacolul cronologic este o adiționare de semnături, în care interesează criteriul biologic nu spiritul afin. Literatura însăși este un timp înșirat pe generații (inclusiv de cititori) și privită pe mari curgeri de timp, ea înglobează efortul generațiilor care s-au succedat, inconfundabil, de pregnantă forță modelatoare, un determinism subtil răsfrînt în ultima generație, așa cum este ea. Dar, o nouă generație nu este, automat, prin simplă succesiune, superioară precedentei ; fireasca curgere a generațiilor asigurînd progresul istoric nu înseamnă, mecanic, și progres estetic. În fine, generațiile „de creație" par a nu se suprapune celor biologice, întîmplător aflate sub semnul timpului. Or, literatura unei epoci este suma numelor (mai exact spus, a contribuțiilor) mai multor generații, activînd sub un același generic, într-un același climat socio-istoric și spiritual. Am spune chiar că sincronizarea este inevitabilă și din crezul comun — dat de evenimentele politice catalizatoare, reperele epocii — „operele" își extrag un numitor comun. Negreșit însă, condiția diferențierii (mereu dorită) rămîne coeficientul de originalitate.

Totuși, în pofida atîtor ambiguități în minuirea conceptului, generațiile se perindă pe scena literaturii iar criteriul generațiilor (folosit de un Albert Thibaudet, Gaetan Ficon sau Pierre de Boisdeffre), apăsînd pe cronologie ori tipologie este util în organizarea materiei ei. Socotim și noi, pe urmele altora, că obiectul controversei nu poate fi existența generațiilor, ci absența caracterului operațional al conceptului. Dar sintezele critice au nevoie de coerență și forță ordonatoare. Cînd lucrăm însă în stricta contemporaneitate, eticheta convențională a generației, aplicată generos este prea largă pentru a nu se potrivi prea multora, întreținînd confuzie și veleitarism. Ritmul alert al vieții moderne, accelerarea istoriei conduc la „înmulțirea generațiilor" ; și, întotdeauna, presiunea și nerăbdarea „generației care vine" vor asigura dezbateri fierbinți, pulverizînd mărunțele clasificări și aplatizări. „Mitul generației" nu poate fi prins într-o formulă și nici cantonat în perimetrul unei generații. În plus, din perspectiva istoriei literare, o „tînără generație" — observa Elena Ștefoi — a existat întotdeauna. Întrebarea însă era alta ; oare cîte generații există (coexistă) în peisajul nostru literar ? Momentul 81 — constată Al. Piru — este un Zeitpunkt al generației de după război și dacă admitem că într-un secol se succed trei generații (fiecare „acoperind" 33—34 ani), rezultă că inserierea pur cronologică este de totală netrebuință aici deși ea poate fi utilă în interiorul generației. Cum le despărțim însă, fiindcă simpla expirare a termenului (și el arbitrar) nu e un argument. Acel spirit al timpului, Zeitgeist-ul unei epoci este liantul unei generații, hrănindu-i virsta spirituală dar însumînd structuri și personalități literare de o extremă varietate.

Tot în virtutea inerției, animozitățile vieții literare sînt transferate, restrictiv, asupra **conflictului dintre generații.** Conflictul însă nu este neapărat între generații sau numai între generații. E drept că amprenta unei generații se resimte în restructurarea fondului axiologic al culturii, disputa valorilor însemnînd reordonarea și actualizarea lor. Apoi starea concurențială a creatorilor este firească. Competitivitatea ni se pare chiar starea normală a creatorului, urcînd în osuariul valorilor ; în travaliul scriitoricesc, eforturile sînt individuale și — cum spunea frumos C. Țoiu undeva — „valoarea celuilalt sună ca o alarmă". Intervin însă și nevoile delimitării, acele „conflicte de diferențiere" (Hofstätter) a creatorilor contestari, spărgînd **statu-quo**-ul estetic. Insurgența crește însă cu fața spre modele tocmai pentru a le depăși și este mai degrabă expresia eforturilor de individualizare a noii promoții literare, nu însă în sensul echipei, a aderenței la o „școală", cît a particularizării vocilor ei. Ideea „generației compacte" este o periculoasă iluzie, irealizabilă practic și inutilă estetic.

Cît privește **tînărul scriitor,** adjectivarea nu va să însemne tutelă, critică „de încurajare", clemență. Virsta este irelevantă în aprecierea critică și tinerii nu mai au „privilegiul" de a debuta prost. Cărțile slabe pot fi semnate de „consacrați" ; încît, fiind în primul rînd scriitor și apoi tînăr, creatorul produce valori fără a astepta acumularea anilor. Dar frisonul editorial, turbulența tinerei generații, negativismul virulent parcurg și rescriu aceeași „istorie" : de la frondă la institutionalizare. O altă generație este o rupere și o reinnoire ; ea trăiește sărbătoarea începutului și „noul val" se și autoiluzionează cu pretenția începutului absolut.

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN STATELE UNITE** cunoaște la ora actuală un mare succes bogata suită de romane ale unor autoare cum sînt Anne Tyler, Gail Godwin, Alice Hoffman și Elisabeth Swados, cunoscute din apariții mai vechi, ai căror succes atrăsese atenția asupra vigurosului lor talent. De asemenea, sînt salutate cărțile Shellei Ballantyne și Alice McDermott, cea din urmă aflată la primul roman, salutat cu căldură de Anne Tyler în **The New York Times Book Review,** care găsește în paginile tinerei debutante destulă „siguranță și îndeminare" pentru a afirma că a compus „o poveste fascinantă, construită după o tehnică prismatică". Criticul Michael J. Bandler susține că masiva reprezentare a prozatoarelor în sezonul literar 1982 aduce o nouă dimensiune în peisajul literaturii americane de astăzi : „La puțin mai mult decît un deceniu de la trezirea conștiințelor și a feminismului, autoarele care creează literatură în zilele noastre sînt familiare cu arta și cu problemele lor și reflectă o universalitate care lipsește prea adesea din literatura contemporană în general".

● **ÎNTR-UN ARTICOL** al lui Vladimir Solecky în legătură cu răspîndirea literaturii cehe în întreaga lume este interesantă partea consacrată literaturii pentru copii, unul dintre cele mai reprezentative domenii propuse actualității de către scriitorii pragnezi de astăzi. Sînt trecute în revistă lucrările semnate de Bohumil Riha, Donát Šajner, Ota Hofman, Eduard Petiška, Stanislav Rudolf, Věra Adlova și Helena Smahelova, ilustrații de Jiri Trnka, unul dintre cei mai reputați autori de filme de desen animat și de marionete, precum și de Josef Lada, ale cărui lucrări atrăseseră atenția binevoitoare a lui Picasso. De asemenea, un adevărat bestseller l-a constituit o apariție științifică, lucrarea doctorului Koch în legătură cu dezvoltarea aptitudinilor pentru mișcare la copii, precum și **Enciclopedia jocurilor** a lui Miloš Zapletal. Un fenomen de excepție, o adevărată înflorire, aproape fără precedent, a literaturii pentru copii în spațiul artistic al lui Hašek.

● **MIROSLAV FLORIAN** este cunoscut în literatura cehă de astăzi drept un poet al dragostei și al sentimentelor tandre, într-un limbaj rafinat, cu ronuri stinse. Artist cultivat, redactor de poezie la diferite edituri pragheze, Florian este autorul mai multor cărți, dintre care citâm : **Inelul de logodnă** din 1948, volumul de debut, apoi **Drumul către soare, 1953, Vocea de aproape,** 1955 și altele, pînă la recentele **Inițiale** și **Flautul verde.** Citâm dintr-o poezie mult aclamată de critică, **Seară în doi :** „Te-am așteptat atît de mult și n-ai venit. / Numai fluviul este punctual și neobosit ; / numai noi ne plimbam, amîndoi, la Karlovy Vary; / numai pentru el n-am amuțit și n-am îmbătrînit. / Fluviul nu-mi cunoaște slăbiciunea și insuccesele. / Cu el mi-e atît de bine. Dar unde ești tu ? Unde ești tu ?".

● **CRITICUL LITERAR,** profesor la Universitatea din Calabar, din Nigeria, Victor M. Hountondji, întreprinde o pertinentă analiză a poemului **Caietul întoarcerii în țara natală** a cunoscutului poet negru Aimé Césaire, unul din numele de mare suprafață ale literaturii și ideologiei cunoscute sub eticheta de „negritudine", lansată de altfel chiar de el însuși, pentru a denumi la început un fenomen de conștiință de masă în Haiti. După ce trece în revistă fazele eliberării spirituale a lui Aimé Césaire și modul cum își precizează el atitudinile față de opresor și față de metodele sale actuale, atît de subtile, prin care ține încă în sclavie pe „omul negru", criticul discerne în opera poetului din Martinica ipostazele unei revoluții artistice care face apel la experiențele de limbaj și la toate „modurile" insurecționale de expresie, culminînd într-o lapidaritate a frazării, care se confundă cu sentimentele simple și fundamentale, cu o culme a experienței spirituale și sociale : „De data aceasta, Césaire, care a reușit între timp să abolească din inima sa orice mînie, și a acceptat destinul său de „negru, istoria și cultura sa", confundîndu-se cu neamul său, l-a condus în sfîrșit spre miracolul antrenării în vîrtejul halucinant al unei revoluții interioare vertiginoase".

● **UN TULBURĂTOR** rechizitoriu împotriva războiului și a opresiunii este lungul poem **Hanne a mea, Anne a mea** închinat de Norbert Lochner celor două surori de care fusese despărțit în anii ciumei brune. Prima dintre ele, refugiată în Danemarca, prilejuind mai tîrziu fratelui său o cunoaștere a limbii și a culturii poporului nordic, pentru a înțelege universul în care s-a format sora sa, iar cea de a doua, ascunsă în Olanda, de unde avea să fie trimisă în lagărele morții, ceea ce a condus de asemenea la o experiență de cunoaștere, pentru „a regăsi în cultura țării care o protejase ceva din urmele unui suflet dispărut", cum, notează un critic. În recenzia consacrată cărții lui Lochner, Rosemarie Kieffer scrie : „De ce atîta nefericire, de ce atîta nedreptate, se întreabă poetul. Omul nu are dreptul oare de a fi liber, de a gîndi și de a vorbi ? Nu are el de asemenea datoria de a depune mărturie ? Nu trebuie oare ca el să dezvăluie ceea ce știe, pentru a-și pune semenii în gardă împotriva primejdiilor, a amenințărilor care apasă asupra bunurilor care sînt libertatea, dreptatea și fericirea lor ?".

Muzică pentru cameleoni

Urmare din pag. a 8-a

Lucra aici la o operă și își închiriase o casă. I-a luat cu el acasă..."

„Acum îmi aduc aminte. L-au jefuit și l-au omorît în bătaie. A fost îngrozitor. O tragedie".

„Un tragic accident". Oglinda neagră mă ia în rîs : De ce ai spus asta ? N-a fost un accident.

„Dar poliția noastră i-a prins pe marinari. Au fost dați pe mîna justiției, condamnați și trimiși la pușcărie în Guyana. M-ar interesa să știu dacă mai sînt acolo. Poate îl întreb odată pe Paulot. Trebuie să știe. Doar e președintele Curții de apel".

„De fapt, nici nu e atît de important".

„Nu ? Acestor criminali le-ar fi stat bine sub ghilotină".

„Nu. Dar n-aș avea nimic împotrivă, să-i întîlnesc pe cîmpiile din Haiti, culegînd gingănii de pe arbuștii de cafea".

Îmi ridic privirea de pe strălucirea demonică a oglinzii și văd că, pentru o clipă, gazda mea s-a retras, de pe terasă, în salonul întunecat. Răsună un acord de pian, al doilea. Madame, în joacă, improvizează pe aceeași melodie. Și deja se adună iubitorii de muzică : cameleoni, roșu aprins, verzi, de culoarea levănțicii, un public, care, răspîndit pe pardoseala de teracotă a terasei, seamănă cu o partitură ; un mozaic de Mozart.

Însemnări despre Marin Preda

Urmare din pag. 1

„strand", un dreptunghi meschin în care apa nu depășea doi metri. Înota „ciinește", cum se zice în Ardeal, adică așa cum înoată toți țăranii, cu mîinile aduse sub abdomen ca două linguri flexibile și cu picioarele bătînd zgomotos suprafața apei.

În aceeași seară, ne-am plimbat, în doi, mai multă vreme. Mă invita să-l însoțesc cu o insistență care nu-i era în obicei, și am intuit brusc că are să-mi spună ceva.

Mă gîndesc acum că, într-o anumită etapă a existenței sale, **moncherul** reacționa foarte ciudat la o așa-zisă concurență literară. Suporta greu gloria altora, se arăta extrem de interesat de tot ce apărea în legătură cu scrierile sale, își apăra opera cu îndîrjire, marcat probabil de spaima unei rivalități neașteptate.

E elocventă în acest sens remarca sa la un zvon privind posibila reintoarcere în țară a unui scriitor plecat în occident, prozator de real talent, pierdut acolo într-un semi-anonimat și căzut azi în mrejele bigotismului. Nu mai știu cine lansase zvonul, dar îmi amintesc replica lui Marin Preda :

— Dacă se întoarce ăsta ne belește pe toți !

Așadar, în seara aceea, plimbîndu-ne și sporovăind vrute și nevrute, s-a oprit brusc și m-a întrebat scormonind cu bastonul frunzele ofilite :

— Passos, dumneata ai scris ceva despre Fănuș ?

Scrisesem într-adevăr în revista **Steaua** un articol, de fapt un fel de eseu intitulat, pare-mise, „Un poet ocolit de critici", în care construind poezii întregi din metaforele mai sus pomenitului prozator, invitam criticii români să-l ghicească și să scrie despre el. Naivități juvenile...

— Am scris, moncher, în revista **Steaua,** așa... o chestie prietenească.

— Despre Fănuș înțeleg... Ți-e prieten. Dar despre Barbu de ce ai scris ?

— De ce să nu scriu, moncher ? m-am mirat eu.

— Ce ai dumneata cu el ?

— Nimic. Nici măcar nu-l cunosc ! Îmi place cum scrie...

— He, he, a rîs, moncherul, auzi, îți place cum scrie...

— Da, îmi place, am repetat eu.

— Nu, moncher, nu-ți place cum scrie, vrei să te pui bine cu el.

L-am privit mirat și am întrebat cu un ușor început de iritare :

— Adică, de ce vreau să mă pun bine cu el ?

— Ei, **c-o fi, c-o păți,** (era expresia lui favorită) așta, adică Barbu, scrie o **Istorie a literaturii** și vrei să te bage în ea...

Am tăcut și ne-am continuat plimbarea fără să-i răspund.

După o vreme s-a oprit din nou și a zis :

— Despre mine de ce n-ai scris, moncher ? Ți-am publicat romanul...

— N-ai citit romanul, moncher, și chiar dacă l-ai fi citit nu pot scrie despre dumneata decît cînd voi simți acest lucru.

A dat cu bastonul de trei ori în pămînt ca și cum ar fi zdrobit un dușman nevăzut, a rîs și a conchis :

— Atîta vreme cît eu te public, dumneata nu poți scrie despre mine, nu ?

— N-are nici o legătură una cu alta...

— Dar de ce nu vrei dumneata să fim noi prieteni, moncher ? Și nelăsîndu-mă să răspund a continuat, nu vrei și nu poți să fii prieten cu mine fiindcă ești prieten cu Fănuș...

E adevărat că n-am scris despre Marin Preda în vremea cît trăia. Au scris alții mult și bine. Eu m-am eschivat spre a nu-și închipui vreo clipă cineva că scriu mînat de alte interese.

Scriu acum și, mărturisesc, că aproape regret ideea de a începe acest serial, greu **de dus,** obligat să abilitez între lucruri care se pot spune și altele care nu se pot spune din motive lesne de înțeles...

Regret nespus că nu m-am putut apropia de el, că nu i-am putut escalada bariera suspiciunii sale țărănești, că nu i-am putut fi prieten așa cum mi-a propus, de atîtea ori și mie dar și altora.

Fiindcă, **Marele singuratic** rîvnea cu ardoare **prietenia** și, în același timp, se temea de ea. Dar, dorea o căldură de prieten care să-l scoată din cînd în cînd din costumul de scafandru în care se învesmîntase de bună voie...

(continuare în numărul viitor)

REVISTA REVISTELOR

«Tribuna», nr. 29 (22 iulie) a. c.

● O rubrică de stringent interes științific, implicit educativ-patriotic, pe care revista „Tribuna" o lansează în ultimul timp este cea intitulată Historia magistra vitae. În prezentul număr, rubrica este susținută de prestigiosul istoric I.I. Rusu, căruia tînărul prozator M.C. Runcanu îi ia un interviu „Rădăcini..." În centrul atenției se află compleva problematică a civilizației daco-getice situată în relație directă cu civilizația tracă. Argumentele profesorului I.I. Rusu, de ordin strict istoric, arheologic, cultural etc. sînt în toate privințele de necontestat, ele relevînd la modul axiologic temeinicia „tezei" potrivit căreia strămoșii noștri au deținut un loc distinct în aria civilizației sud-estice europeană de-a lungul secolelor ce preced formarea poporului român.

Un frumos poem prin profunzimea stării de conștiință și de spirit, publică Adrian Popescu (Proba cu polen), autorul unei noi cărți remarcabile de poezie (Suburbiile cerului), de curînd apărută. Analitic, minuțios, acut disociativ, la cronica literară Ion Vlad continuă examenul critic consacrat prozei lui Paul Georgescu.

Eneida-2000, acest măreț eveniment cultural al literaturii latine, este întîmpinat prin trei dense exegeze : Mentalități române tradiționale de Eugen Cizek, Sub semnul epicului de Mihai Nechita, Inversiunea lui Coșbuc de Stella Petecel. Revenind la poezie, trebuie remarcat că centrul de greutate al numărului îl constituie pagina de poeme inedite (din volumul Rezervația de zimbri) semnate de Adrian Păunescu. Acaparante textele narative **Degetul ! Degetul** de Margaret Rouau (în românește de Mariana Bojin) și **Un Ulise transilvan** (Viața și întîmplările lui Vasile Lincă, povestite de el însuși, înregistrate și transmise de Cornel Dana), **text îngrijit** de Mircea Vaida.

Cronicar

Dacă e vineri, e Ravenna!

Urmare din pag. a 4-a

dar măcar cum arată o fostă capitală de imperiu mai știm și noi ! Prea născociți cîte o istorie pentru fiecare oraș. Păcat că n-am timp, că m-aș apuca să mă uit prin niște cărți să văd cum stau lucrurile cu adevărat.

La atîta neîncredere, Stephano trebui să facă eforturi disperate pentru a-și aminti de Honorius, care mutase aici capitala și de sora acestuia, Galla Placidia, frumoasa care guvernase Imperiul Roman de Apus în locul fiului ei, Valentin, readucînd fastul de altădată, uitat de cînd cu năvălirile barbarilor.

Localitatea fusese predestinată să fie favorita capetelor încoronate. Chiar și Teodoric, regele barbar, își sfîrșise aici migrația, crestinîndu-se. Se păstrează și mormîntul său, fiind unul din puținele monumente în stil barbar care rezistaseră civilizațiilor ulterioare. Dar printre atîtea monumente funerare, adăpostind împărătese romane, regi barbari și sfinți catolici, cel mai vizitat era Mauzoleul lui Dante, împărat, rege și sfînt al poeziei. Veneрația italienilor pentru Dante întrece orice închipuire ținînd cont că numele său nu e legat de nici un palat, de nici o frescă uriașă și că tot ce făcuse el pentru gloria omului încăpea în buzunarul unui loden și putea fi cumpărat de la standul de cărți cu preț redus. Mulți consideră chiar că s-a demodat, puțini îl mai citesc în original, preferînd exegeze de 500 de pagini în care criticul catadicsește să citeze două duzini de versuri, dar toți îl adulează. Poate pentru nefericita lui soartă de îndrăgostit fără șansă, de exilat fără vină, e greu de explicat : e chiar meschin să încerci să explici de ce gloria unora persistă în timp ce a altora se spulberă odată cu puterea.

La poalele monumentului funerar arde, necontenit, o candelă. Uleiul este furnizat de Florența, cetatea care încearcă prin toate mijloacele să obțină iertarea păcatului de a-l fi izgonit pe cel mai iubit dintre fiii săi. Dar nici construind cenotafe și nici donînd canistre cu ulei nu va reuși Florența să facă uitată alungarea lui Dante.

Rețete estivale : Din cartea „Bucătăria fără foc, regimul crud"

Sos de hrean cu mere : Amestecăm hreanul ras cu merele rase în cantități egale, adăugăm zeamă de lămîie, o lingură de miere de stup și o ceașcă de smîntînă. Se servește rece. Ajută tinerilor căsătoriți.

Lapte prins și suc de lămîie : La jumătate litru de lapte prins adăugăm sucul de la o jumătate de lămîie și punem la rece. Dejun admirabil pentru cei predispuși la obezitate.

P.S. Mulțumesc tuturor celor care mi-au scris sau telefonat după apariția articolului „L-am visat pe Marin Preda".

M.M.

„Unul dintre cei mai importanți scriitori ai contemporaneității surprinde, după o tăcere de șapte ani, cu o colecție de povestiri strălucitoare, șocante, senzaționale. Îl atrage pe cititor cu seducătorul său farmec" — citim pe banderola publicitară a noului volum Muzică pentru cameleoni.

Romanul de nonficțiune Cu sînge rece **și încercările scriitorului de a înnoi arta reportajului, în care vede posibilități încă neexploatate, ca și interviurile nu rareori lipsite de modestie, pe care le acordă din ce în ce mai des, l-au readus și îl readuc mereu pe Capote în prim-planul scenei literare americane și mondiale. „Cred într-adevăr că sînt dotat cu un talent deosebit, și, într-un fel sau altul, mă simt dator să-l materializez", declara el într-un interviu-manifest luat de Cathleen Medwick, pentru revista** Vogue **(decembrie 1979).**

Volumul Muzică pentru cameleoni, **din care face parte prezenta povestire, reprezintă rezultatul unor experimente literare pe linia mai veche a „parajurnalismului", a „nonficțiunii"; de data aceasta autorul își numește textele „portrete conversaționale".**

În prefața acestei culegeri de „întîmplări adevărate", reportaje și schițe, unele cu caracter autobiografic, Truman Capote afirmă că, după publicarea romanului Cu sînge rece, **a fost urmărit de dorința de a combina cu succes, într-o formă unică, diversitatea genurilor literare. „Un scriitor ar trebui să aibă toate culorile, toate posibilitățile de care dispune, pe aceeași paletă, pentru a le îmbina și aplica simultan, în împrejurările potrivite. Dar cum ?"**

Truman Capote crede să fi găsit răspunsul la această întrebare în „portretele conversaționale" care, după cum mărturisește autorul, sînt „o metodă", „un cadru în care am putut asimila tot ceea ce știm despre arta scrisului".

Începînd cu ianuarie 1979, Capote a publicat aceste „portrete" în paginile revistei Interview, **lucrînd în paralel și la o serie de povestiri bazate pe variațiuni ale aceleiași tehnici. Astfel s-a născut volumul** Muzică pentru cameleoni, **căruia povestirea de față i-a și împrumutat titlul.**

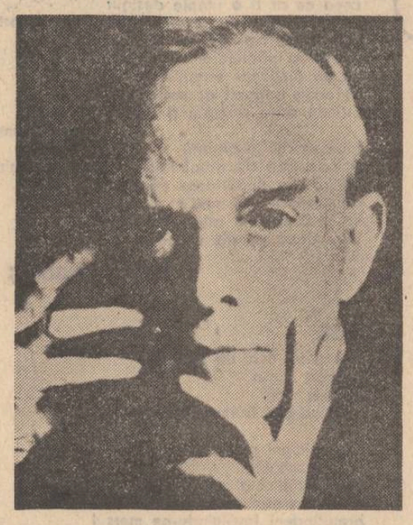

TRUMAN CAPOTE

MUZICĂ PENTRU CAMELEONI

Este înaltă și zveltă, de vreo șaptezeci de ani, bine îngrijită, cu părul alb-argintiu, nici neagră nici albă, ci de culoarea pal aurie a romului. Este o aristocrată din Martinica, locuiește la Fort de France, dar are un apartament și la Paris. Stăm pe terasa vilei, o vilă aerisită și elegantă, avînd aparența unei dantelării în lemn : îmi aduce aminte de unele case vechi din New Orleans. Bem ceai de mentă răcit cu gheață și amestecat cu puțin absint.

Trei cameleoni verzi se fugăresc pe terasă ; unul se oprește la picioarele lui Madame, își lasă limba-i despicată să joace și ea observă : „Cameleoni. Viețăți neobișnuite. Cum își modifică culoarea. Roșu. Galben. Verzui. Roz. Albastru de levănțică. Știați că le place și muzica ?" Mă privește cu ochii ei negri, frumoși. „Nu mă credeți ?"

În cursul după-amiezii îmi și povestise despre unele ciudățenii. Că noaptea grădina i-ar fi plină de fluturi de noapte. Că șoferul ei, un bărbat cu foarte multă prestanță, ce mă adusese într-un Mercedes verde închis, ar fi un criminal scăpat de pe Insula Diavolului ; își otrăvise soția. Și îmi mai descrisese un sat de munte din nord, locuit doar de albinoși. „Oameni scunzi, albi ca varul, cu ochii roșii. Pe unii îi întîlnești uneori prin Fort de France, pe stradă."

„Dar bineînțeles că vă cred."

Își înclină capul alb-argintiu. „Nu păreți. Dar am să vă dovedesc."

Cu aceasta trece dincolo, în răcoarea salonului caribian, o încăpere întunecată, cu ventilatoare rotindu-se domol în plafon, și se așează în fața unui pian bine acordat. Rămîn pe terasă, fără a o pierde însă din ochi pe această elegantă doamnă în vîrstă, produs al celor mai diferite rase. Începe să cînte o sonată de Mozart.

Într-o clipă se iviră cameleonii : o duzină și încă una, cei mai mulți verzi, unii roșii aprins, alții de culoarea levănțicăi. Năvăliră de pe terasă în salon : sensibili, cufundați adînc, ascultau muzica ce li se cînta — și care la un moment dat se întrerupse. Cum gazda mea se ridică brusc și bătu din picior, cameleonii se împrăștiară ca scînteile unei explozii stelare.

Se uită la mine. **„Et maintenant ? C'est vrai ?"**

„Într-adevăr. Dar este nemaipomenit."

Zîmbește. **„Alors.** Întreaga insulă mișună de lucruri neobișnuite. Această casă, chiar, e bîntuită de mulți strigoi. Nu numai noaptea. Unii apar ziua în amiaza mare, obraznici și îndrăzneți. Impertinenți".

„Sînt și în Haiti. Acolo strigoii hoinăresc în plină zi. Odată, am văzut o întreagă ceată muncind pe un cîmp. Culegeau gingănii de pe arbuștii de cafea."

Reține faptul, după care continuă : **„Oui. Oui.** Haitienii își lasă morții să lucreze. Sînt cunoscuți pentru aceasta. Pe ai noștri îi lăsăm cu necazurile lor. Și cu poznele lor. Sînt așa de necioplițti haitienii. Creoli, ce să mai zici. Și nici nu te poți scălda, rechinii, mult prea periculoși. Și țînțarii : atît de mari, și de sîcîitori. Aici, în Martinica, nu avem țînțari. Deloc".

„Asta m-a surprins și pe mine".

„Și pe noi. Martinica este singura insulă din Caraibe neatinsă și nimeni nu-și poate explica asta."

„Poate îi devorează fluturii de noapte ?"

Rîde. „Poate strigoii."

„Nu. Strigoii, cred, ar prefera fluturii".

„Da. Probabil că fluturii de noapte sînt mai degrabă hrana strigoilor. Dac-aș fi un strigoi înfometat, aș mînca, într-adevăr, orice altceva decît țînțari. Mai doriți puțină gheață în pahar ? Absint ?"

„Absint. E ceva ce nu se găsește la noi acasă. Nici măcar la New Orleans".

„Bunica mea din partea tatălui meu se trăgea din New Orleans."

„A mea la fel."

În timp ce-mi toarnă absint din scînteietoarea carafă de smarald : „Poate că ne înrudim. Ca fată mă numeam Dufont. Alouette Dufont."

„Alouette ? Chiar așa ? Foarte drăguț. Cunosc, de fapt, două familii Dufont în New Orleans, dar nu mă înrudesc cu nici una din ele."

„Păcat. Ar fi fost nostim să vă spun — vere. **Alors.** Claudin Paulot îmi spunea că sînteți pentru întîia oară în Martinica."

„Claudine Paulot ?"

„Claudine și Jacques Paulot. I-ați cunoscut de curînd, în seara dineului la guvernator."

Îmi amintesc. Era un bărbat înalt, prezentabil, președinte al Curții de apel din Martinica și Guyana Franceză, de care aparține și Insula Diavolului.

„Familia Paulot. Da. Au opt copii. Susținător fervent al pedepsei capitale."

„Întrucît ați călătorit atît de mult, de ce n-ați ajuns mai curînd prin locurile acestea ?"

„În Martinica ? Ei bine, nu m-a prea atras. Un prieten de-al meu a fost ucis aici."

Ochii frumoși ai lui Madame lucesc cu o nuanță mai puțin prietenoasă decît înainte. Cu oarecare întîrziere îmi dă o explicație : „Aici crimele sînt rare. Nu sîntem un popor violent. Grav, dar nu violent."

„Grav. Da. Oamenii din restaurante, de pe stradă, chiar și cei de pe plajă afișează o mină gravă. Par foarte îngîndurați. Ca rușii."

„Trebuie să ne gîndim că pînă în 1848 aici mai existau sclavi."

Nu văd de fapt legătura, nici nu caut s-o aflu, pentru că ea continuă :

„Dealtel, Martinica este **très cher.** O bucată de săpun, pentru care la Paris plătești cinci franci costă aici de două ori pe atîta. Prețurile, sînt, fără deosebire, duble pentru că totul trebuie importat. Dacă agitatorii aceștia s-ar impune și Martinica și-ar dobîndi independența față de Franța, ar fi sfîrșitul. Fără subvențiile Franței, Martinica n-ar putea exista. Ne-am prăpădi, pur și simplu. **Alors** — unii dintre noi au o mină gravă. Totuși, în mare, vă par cît de cît atrăgători oamenii locului ?"

„Femeile doar. Am și văzut citeva uimitor de frumoase. Mlădioase,blinde, cu o ținută sobre de mîndră și cu trăsături delicate — ca felinele. Dealtfel au și o anumită agresivitate fermecătoare ce-i drept."

„E sîngele senegalez. Pe aici sînt mulți senegalezi. Dar bărbații — nu vi se par la fel de atrăgători ?"

„Nu."

„Vă dau dreptate. Bărbații nu sînt foarte atrăgători. În comparație cu femeile noastre par atît de lipsiți de distincție, fără personalitate : vin ordinare. Trebuie să știți că în Martinica domnește o formă de matriarhat. Și unde se întîmplă acest lucru, ca de exemplu în India, bărbații nu se realizează cum se cuvine. După cum văd, vă interesează oglinda mea neagră."

E adevărat. Privirea — mi se plimbă mereu, neliniștită, spre oglinda aceea, — impotriva voinței mele, este atrasă ca de pilpiirea fără sens a unei imagini de televizor prost reglate. Are asupra mea aceeași putere. De aceea o voi descrie foarte amănunțit — după felul

Mircea Barzuca : „Arlechin și umbra"

romancierilor francezi de avangardă, care au hotărît să renunțe la povestire, caracter și structură și descriu pe pagini întregi, pînă în cele mai mici detalii, contururile unui singur obiect, mecanismul unei singure mișcări : un perete, un perete alb pe care o muscă își trasează drumul sinuos.

Deci : obiectul stabilit este o oglindă neagră din salonul lui Madame. Lungă de opt centimetri și lată de cinci, este virită într-un toc de piele negru, uzat, de forma unei cărți. Și într-adevăr, tocul acesta zace pe masă, deschis ca o ediție de lux, ce așteaptă să fie luată în mînă și răsfoită, numai că aici nu e nimic de citit sau de văzut în afară de taina propriei imagini, proiectată pe suprafața neagră a oglinzii înainte de a dispărea în nemărginitul său abis, în coridoarele întunecimii sale.

„A fost a lui Gauguin", îmi explică ea. „Cum bineînțeles că știți, Gauguin a trăit și a pictat aici, înainte de a se stabili printre polinezieni. Aceasta a fost oglinda lui cea neagră. Pentru artiștii secolului trecut erau de un real folos. Van Gogh s-a folosit și el de-o oglindă. Renoir de asemenea".

„Nu prea înțeleg. La ce o foloseau ?"

„Pentru a-și reîmprospăta vederea. Pentru a-și regenera reacția la culori, la variații de nuanță. După perioade mai îndelungate de lucru, cînd le oboseau ochii, se odihneau privind în aceste oglinzi întunecate. La fel cum și gurmanzii la banchete, între mîncărurile alese își neutralizează gura cu cîte un **sorbet** de citron". Ia de pe masă volumul subțire cu oglinda și mi-l întinde. „O folosesc de multe ori după ce am stat prea mult cu ochii în soare. E liniștitor".

Liniștitor — și neliniștitor. De o privești mai îndelung, negreala încetează de a mai fi neagră și pare de un straniu albastru-argintiu, devenind un obstacol în calea viziunilor tainice ; mă cred Alice în Țara Minunilor, de parcă aș întreprinde o călătorie prin oglindă, o călătorie pentru care mă hotărăsc cu reținere.

Din depărtare aud vocea lui Madame aspră, liniștită, cultivată ; „Și deci ați avut un prieten, ucis aici ?"

„Da".

„American ?"

„Da. Un om foarte talentat. Muzician. Compozitor".

„Ah, da, îmi amintesc — cel care scria opere ! Un evreu. Cu mustață".

„Se numea Marc Blitzstein".

„Dar e mult de-atunci. Cel puțin cincispreze ani. Sau poate mai bine. După cîte știu, ați tras la noul hotel : La Bataille. Cum vi se pare ?"

„Foarte plăcut. Puțin haotic, pentru că tocmai se deschide un cazinou. Îl conduce unul Shelley Keats. Mai întîi am crezut că-i o glumă, dar într-adevăr așa îl cheamă".

„La micul dar foarte bunul restaurant pescăresc Le Foulard din Schoelcher, satul de pescari, lucrează Marcel Proust. Chelner... Sînteți dezamăgit de restaurantele noastre ?"

„Da și nu. Sînt mai bune decît altundeva în Caraibe, dar prea scumpe".

„**Alors.** V-am mai spus că totul se importă. Nu ne cultivăm nici măcar legumele. Băștinașii sînt prea indolenți". Pe terasă vine un colibri și plutește ușor în aer. „Dar ce vine din mare e excelent".

„Da și nu. N-am mai văzut niciodată homari de mărimea asta — adevărate balene ; creaturi preistorice. Am comandat unul dar pe lîngă că n-avea nici un gust a mai fost și așa de tare că mi-a sărit o plombă în timp ce mestecam. Ca și cu fructele din California : splendide la vedere dar fără nici un gust". Zîmbește, deloc fericită : „Îmi cer scuze" — și regret critica făcută, îmi dau seama că n-am fost tocmai politicos.

„Săptămîna trecută am dejunat la hotelul dumneavoastră. Pe terasa piscinei. Am rămas profund mirată".

„De ce ?"

„De vilegiaturiști. Străinele de la piscina aveau sînii goi și slipuri minuscule. La dumneavoastră în țară se permite așa ceva ? Ca femeile să apară, practic, goale pușcă ?"

„Nu într-un loc public, cum ar fi piscina unui hotel".

„Adevărat. Și cred că nici aici n-ar trebui să fie permis. Dar totuși nu ne dă mîna să-i supărăm pe turiști. Ați vizitat cumva vreunele din atracțiile noastre turistice ?"

„Am văzut ieri casa în care s-a născut împărăteasa Josephine".

„Pe toți îi sfătuiesc să nu o viziteze. Bătrînul, supraveghetorul, ce mai gură-spartă ! Și de fapt nici nu știi ce vorbește mai stricat : franceza, engleza sau germana. Un om cumplit de plictisitor. Ca și cînd drumul într-acolo n-ar fi și așa destul de enervant".

Colibriul nostru își reia zborul. Din depărtare auzim steelband-uri, tamburine, și cîntece usuratice : **„Ce soir, ce soir nous danserons sans chemise, sans pantalons"**, sunete ce ne amintesc că în Martinica larma carnavalului e în toi.

„De obicei", explică ea, „părăsesc insula pe timpul carnavalului. E pur și simplu imposibil. Gălăgia, duhoarea asta".

Cînd proiectasem călătoria în Martinica, în care mă însoțesc trei prieteni, nu știam că vizita noastră va cădea în săptămîna carnavalului. Ca locuitor al New Orleans-ului, într-adevăr, nu-mi trebuiau asemenea festivități. Felul de a petrece în Martinica se dovedește totuși a fi surprinzător de insuflețit, spontan și scînteietor ca explozia unei fabrici de artificii. „Nouă ne face plăcere, prietenilor mei și mie. Aseară am văzut un alai fantastic : cincizeci de bărbați purtînd umbrele negre și jobene de mătase și care își vopsiseră pe corp cîte-un schelet fosforescent. Fermecătoare sînt și femeile mai în vîrstă, cu perucile lor din betelă aurie și cu fețele impodobite cu paiete. Și bărbații în rochiile albe de mireasă ale nevestelor ! Și puzderia de copii cu luminări în mînă, strălucind ca niște licurici. Era să se producă o catastrofă. Închiriasem o mașină de la hotel și tocmai cînd am ajuns în Fort de France și ne croiam drum prin furnicarul de oameni, ne-a explodat un cauciuc. De îndată ne-au înconjurat niște diavoli roșii cu tridente..."

Madame se arată amuzată : **„Oui. Oui.** Puștii care se îmbracă în costume de diavoli roșii — obiceiul există de cîteva secole".

„Da, dar dansau pe mașina noastră. Și ne-au făcut o mulțime de stricăciuni. Capota era cel mai bun ring de samba. Nu o puteam lăsa acolo, ne-am speriat că o vor distruge cu totul. Așa că Bob MacBride, cel mai liniștit dintre prietenii mei, se oferi să schimbe roata pe loc. Rău era numai că purta un costum de pînză, alb, nou, pe care nu vroia să-l strice".

„Deci l-a dezbrăcat. Foarte rezonabil".

„Era dealtfel foarte hazliu. Să privești cum MacBride, un om destul de serios, se dezbracă pînă la chiloți ca să schimbe o roată, în timp ce în jurul său domnește o exuberanță de Mardi-Gras, iar dracii roșii îl înțeapă cu furcile lor — din fericire furci din mucava".

„Dar domnul MacBride a reușit".

„Dacă n-ar fi făcut-o, acum nu m-aș putea bucura de ospitalitatea dumneavoastră".

„Nimic nu vi s-ar fi întîmplat. Nu sîntem oameni violenți".

„Mă rog. Nu vreau deloc să afirm că ne-am aflat în pericol. Era numai... ei bine, numai o chestie de amuzament..."

„Absint ? Un peu ?"

„Un strop. Mulțumesc".

Colibriul revine.

„Prietenul dumneavoastră, compozitorul ?"

„Marc Blitzstein".

„Îmi amintesc, a fost odată aici, la dejun. Doamna Derain l-a adus cu ea. În seara aceea era și Lordul Snowdon aici. Cu unchiul său, englezul, care a ridicat toate casele pe Mustique..."

„Oliver Messel".

„Oui. Oui. Pe atunci soțul meu mai trăia. Soțul meu avea o ureche muzicală bună. L-a rugat pe prietenul dumneavoastră să ne cînte la pian și acesta a cîntat cîteva lied-uri germane". Acum stă în picioare, se plimbă de colo-colo și văd ce corp delicat are, cît de eterică pare silueta-i în gingașa rochie pariziană de dantelă verde. „Îmi amintesc de asta, dar nu mai știu cum a murit. Cine l-a ucis ?"

În tot acest timp am ținut oglinda neagră pe genunchi, și iarăși ochii mei îi scrutează adîncimea. Curios, unde ne duc patimile noastre, cum ne biciuiesc și spre ce fel de visuri nedorite ne silesc, ce soartă vitregă.

„Doi marinari".

„Nu. Doi marinari portughezi de pe un vas ancorat în port. I-a cunoscut într-un bar.

În românește de Dan Sava

Continuare în pag. a 7-a

TRENUL DE AUR (III)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Febra aurului crește

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Noaptea. Cu luminile stinse. Așa a străbătut acel „tren fantomă" întregul teritoriu al României, de la frontiera nordică a țării pînă la Constanța, cerînd continuu „cale liberă", bulversînd întregul trafic feroviar pe parcursul său, și neoprindu-se decît pentru alimentarea locomotivelor cu apă. (Unul dintre comentatorii odiseii aurului polonez, L. Raiski, scrie nu fără ironie în amintirile sale : „Trenul care transporta aurul era plin cu «elita» Ministerului Tezaurului pornită cu familiile «la război», peste granță".)

La fel avea să călătorească pe Marea Neagră nava „Eocene", într-o noapte de mijloc de septembrie 1939, fără semnale luminoase, ghidîndu-se după dunga mai întunecată a țărmului, sub un cer cutreierat de avioanele de recunoaștere fasciste. Ordinul Berlinului suna fără echivoc : „Capturați imediat încărcătura de aur sau nimiciți-o !" (Alt comentator, M. Sokolinski, fostul ambasador al Poloniei în Turcia, avea să scrie în jurnalul său : „Sufletul acțiunii a fost căpitanul navei. El a găzduit cum a putut, în cabina sa, cele 27 de persoane din convoi cu familiile lor. Nu putea fi vorba despre nici un confort".)

— Elită ? Confort ? — întreabă Zygmunt Karpinski căruia îi reproduc cele aflate din sursele citate —. Oamenii aceia, dintre care doar doi, sau trei își luaseră în graba evacuării soțiile, ori cîte un copil, călătoreau cu spaima în suflet. Dacă ar fi cărat cu ei dinamită cu fitilele aprinse n-ar fi fost mai periculos. Aur. Aur în lingouri, o mie două sute de lăzi de cîte șaptezeci de kilograme fiecare, și este știut că aurul este ochiul dracului. Cît despre „elită", doar două persoane de pe „Eocene" erau de „rang" : Fostul ministru Ignacy Matuszewski și Orzychowski, casierul general al băncii. Ceilalți — funcționari de rînd, care se oferiseră voluntar să-și pună viața în pericol, și doi ofițeri de carieră... Nu aveau la ei, pentru a se apăra în eventualitatea unui atac, decît pistoale și măști de gaze. Trebuie să vă spun că atunci cînd „convoierii" aceia au ajuns la Paris, mulți dintre ei au cerut ambasadei noastre de acolo să le faciliteze cumva întoarcerea în Polonia, la familiile lor, dar țara noastră era complet ocupată de fasciști și nu putea fi vorba despre nici un fel de întoarcere. Atunci, majoritatea lor s-a înrolat în detașamentele poloneze care au luptat în rîndurile armatelor aliate, și nu puțini și-au dat viața pe fronturile de vest.

— „Ochiul dracului" ! Oare n-a făcut nimănui cu ochiul acest aur pornit pe drumurile lumii ?

— Oricît de incredibil ar părea, dar nimic n-a fost sustras. Trenul de aur și-a depus încărcătura la Constanța fără nici un gram lipsă. Mai mult, pentru un transport atît de dificil și de riscant, partea română n-a revendicat de la noi nici un fel de plată. Nici societatea englezească „Socony Vacum Oil Co", proprietara micului petrolier „Eocene", n-a pretins achitarea vreunor cheltuieli de transport, deși noi prevăzusem pentru acest eventual capitol un cont special.

...Argonauții cu măști de gaze navigau cu 7—8 noduri pe oră, mers de melc prin ceturile nopții de septembrie, trecînd, dincolo de Caliacra, pe lîngă fostul Odessos, botezat de antici după numele lui Odisseu, cel despre care urmașii îndepărtați aveau să spună nu fără invidie : „Fericit cel ce, ca Ulisse, a făcut un lung voiaj..." Drumul lor era drumul fricii. Marea Neagră putea oricînd înghiți încă o comoară pentru a o tăinui în sipetul ei de nimeni știut. Spaima venea nu numai din văzduh, ci și de pe mare, și de aceea, căpitanul lui „Eocene" ținea coasta, pentru ca, în cazul torpilării navei sale, să o facă să eșueze undeva, în apele de mică adîncime.

„În după amiaza zilei de sîmbătă 16 (septembrie 1939 n.n.) — scrie M. Sokolinski în «Dziennik Ankarski 1939—1943» — m-am dus la Saracoglu «avec une demarche urgente et tres confidentielle» (în franceză, în text), vrînd să-l informez despre sosirea transportului. Abia am început să-i vorbesc — «iar pentru informarea dumneavoastră personală îmi permit să adaug...» —, cînd el m-a și întrerupt, spunîndu-mi că știe totul și că deja a decis. Încă de vineri îi telefonase ambasadorul Turciei la București, rugîndu-l să-i comunice hotărîrea guvernului său pînă la ora 18. La ora 17, după înțelegerea cu premierul Turciei, Saracoglu a putut să-i transmită că guvernul va permite transportul, ba chiar că, eventual, aurul Băncii Poloniei va putea fi depozitat în beciurile băncii „Merkes" din Istanbul..."

Duminică, 17 decembrie, puțin după ora 14, petrolierul „Eocene" a intrat în Bosfor. Dincolo de Dardanele așteptă crucișătorul francez „Jean Bart", gata să preia încărcătura, cu condiția ca guvernul turc să-i accepte trecerea prin strîmtoare. Refuz. În baza articolului 19 al Convenției din Montreux, care interzicea navelor de război ale oricăror puteri beligerante să pătrundă în Dardanele, în afara cazurilor privind aplicarea articolului 25 al Convenției (obligații decurgînd din Pactul Ligii Națiunilor), sau, în cazul asistenței acordată unui stat victimă a unei agresiuni, în virtutea vreunui tratat de asistență mutuală care ar angaja Turcia (și Turcia nu avea un astfel de tratat cu Polonia), „Jean Bart" n-a putut prelua aurul. S-a propus alternativa : transportarea pe uscat, pînă în Siria, ori considerarea aurului drept împrumut franco-englez pentru Turcia...

Deci, dracul începuse să facă cu ochiul. Febra aurului crește la Istanbul. „Eocene" este supus carantinei, deși a arborat fanionul „navă în tranzit". Nimănui de la bord, cu excepția căpitanului, nu îi este permisă debarcarea. Patru zile și patru nopți „Eocene" va rămîne în radă înconjurat de o escortă surizătoare dar fermă. În timpul acesta telefoanele și telegramele cifrate se încrucișează prin cabluri între Ankara, București, Londra și Paris. Sokolinski revenea arătînd că impasul continuă. Roger Raczynski, ambasadorul Poloniei la București, insista pe lîngă Sir Reginald Hoare, ambasadorul Marei Britanii, pentru demersuri rapide din partea Angliei. Aurul trebuia să scape din carantină și să fie dus mai departe, prin Siria Franceză, prin Damasc și Beirut, spre Mediterana. Ultima „șicană" a fost pretenția căilor ferate din Turcia ca cheltuielile legate de transport, în sumă de 59 500 lire de aur turcești, să fie achitat anticipat. O astfel de sumă nu aveau asupra lor cei ce păzeau optzeci de tone de aur. S-a pus problema deschiderii unei lăzi și efectuarea plății în lingouri. În ultimul moment, A.V. Walker, reprezentantul societății engleze „Socony Vacum Oil CO", a împrumutat ambasadorului Sokolinski suma cerută, și aurul polonez a putut fi transbordat în gara Haidar Pașa, într-un tren special, de unde a pornit prin munții Taurus și Adana spre frontiera Siriei.

Trei zile și trei nopți a durat drumul. La granița turco-siriană, în stația Meydan Ekbes, trenul a fost preluat sub o puternică pază de trupele coloniale franceze. În toate gările, și în special la Alep, paza s-a întărît, nimănui nepermițîndu-i-se să se apropie de prețioasa încărcătură. La Damasc, aurul a trebuit să fie mutat din vagoanele pentru calea ferată cu ecartament normal în trenul de Beirut care circula pe ecartament redus.

„Vineri 22 septembrie, la ora 19 mi-a telefonat directorul căilor ferate turcești — scrie Sokolinski —. Cu cinci minute în urmă trenul cu aurul polonez trecuse granița. Puteam să telegrafiez la București și Paris : rezervele noastre de aur se află în siguranță, pe teritoriul păzit de armata franceză". Herr Fabricius avea de ce să facă spume la gură.

În timpul acesta, la frontiera de nord a României, un alt convoi format din 41 de camioane poloneze acoperite cu prelate și 19 autobuze mari, încărcate cu un nou tezaur, cerea să fie primit.

Balcanice

DANIEL DRAGOIEVICI

Sac cu făină

În odaia întunecoasă
Deschis e un sac cu făină

Din el sufletul se revarsă jur-împrejur
Și ne găsește oriunde-am porni-o
Aici sînt sute de sori
În care ne rănim mina pînă la cot

Aici e mireasma bunătății în aer
Ceva pentru care odată
Au fost hotărîte to te anotimpurile

Pe chipul bărbaților și al femeilor
Praful întîlnește lumini
Trecînd peste confuzia din zori

Și deapănă povești care se duc și se-ntorc
Uitînd cine știe ce unde și cînd...

Piatră zvîrlită spre aproapele tău
Praful întîlnește lumini
La jumătatea drumului se cerne
În suspin în oftat în amara amintire

Și spectacolul rămîne neschimbat
Dar amăgit confuz și nesigur

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Un clește de vînt răcoros

Stau într-un sat din cîmpia Brăilei între cinci vișini tomnatici, plini de roade, și lîngă un nuc care și-a scăldat frunzele în apa lunii din noaptea de Pobreajen (ploaia care mută cerbii în gîrlă), și ascult meciurile etapei a doua. Undeva, nu prea departe, spre Moldova, plouă, tunetul se izbește în castele de apă, aici prin văzduh umblă o mireasmă de trandafiri tîrzii și în fața mea, pe un morman de simburi de caise, care vor fi sparți cu ciocanul pentru a li se arunca miezii în damigenele cu vișinată, e forfotă de fluturi ca în lanurile de trifoi. Crainicul anunță că **Dinamo București** scoate orice urmă de aur negru din ploiești, și eu, ca un vechi rapidist ce sînt, mă bucur din tot sufletul. Acum înțelege **Petrolul** Ploiești că — în divizia B — dacă ai un ban o duci domnește, dar în divizia A nu ajungi să bei apă dulce din scoc de brad umblînd doar cu mici învîrteli. În divizia A, întrebați-l pe Lucescu, nimeni n-are ochi pentru mărunțiș, toată lumea caută de icre numai peștele cel mare, carașii sînt aruncați la pisici. Vijelia dinspre Moldova se apropie, prețul ei îl vom afla spre seară, zeci de copaci rupți și ierburi tăvălite pe sute de pogoane, deocamdată simt în ceafă un clește de vînt răcoros (peste zi au fiert zările de căldură), care-mi face bine, îmi dezmorțește sîngele și-mi aduce în tîmplă șoapta firelor de izmă ce se zbat la gura unui izvor : peste zece sticle de vin. Azi după prînz am văzut la televizor meciul **S.C. Bacău — Universitatea Craiova** și mi s-a făcut frică pentru noi. Studenții olteni nu mai seamănă nici prin vis cu cei pe care-i iubeam și-i așteptam, tremurînd de neastîmpăr, să ne pună bob de mărgăritar în scoica zilelor de duminică sau de miercuri. Ploaia torențială, care a făcut din terenul de la Bacău un lac de traversat cu pluta, i-a împiedicat, zicea crainicul tele, să-și arate virtuțile tehnice. Bazaconii de-ale crainicului tele. Doar e renumit în astea ! **Universitatea Craiova** are frunzele căzute, ca plopul ăsta din răzor, bîntuit de toamnă înaintea tuturor copacilor, dar nu și înaintea viței de vie. Echipa **Fiorentina,** avîndu-i în rîndurile ei pe Graziani, pe Antognoni și Passarella, va găsi la Craiova struguri pentru un milion de mierle, și pe deasupra un crîng de aluni clocotind de guguștiuci. Dincolo de gardul acoperit cu iederă, pe asfalt, trec doi cai în galop și călărețiii, cărora nu le văd decît pălăriile, chiuie năpraznic. C-or fi sau nu băuți, n-am de unde să știu, dar ascultînd țăcănitul potcoavelor și viforul chiotelor îmi vine să zic că satul ăsta e plin de șerifi care trag în turturele fără somație. La fel ca **Sportul studențesc,** — în elevii lui Dobrin sau ca **F.C. Olt** în cumpăna de dor voievodal a orașului Tîrgoviște. Pe hotar se zbat în vînt două tufe de mei tătărăsc, cu cozile cît vulpea, bun de mătură. Umblă dumnezeiește mătura. Cei veseli sărutați-vă deștele înțepate în spinii anului trecut. **F.C. Brașov** începe s-o ia la vale, așa cum merita demult. Aud căzînd în fîntînă cîteva pere, ca niște lacrimi ale lunii iulie. Ploaia de la Moldova a intrat în sat, în vișini se deșteaptă duhul nopților frumoase. Primul val de apă trece în ropot scurt. E vestea bună pe care o așteptam. Sau eroarea mea triumfală. Închid ochii și mă îmbrățișez cu mireasma ierburilor din copilărie. Cu mohorul, cu pelinul și cu lucerna.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
34
(1 059)
Sîmbătă
21 august
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TRĂIASCĂ 23 AUGUST

Marea sărbătoare

De treizeci și opt de ani România așează la orizontul destinului ei socialist emblema luptei și muncii eroice, revoluționare, întărind în libertate, independență și suveranitate ființa însăși a poporului, unitatea de crez, voință și acțiune a tuturor fiilor și fiicelor sale. Centrul vital de la care emană ideile și sentimentele noastre fundamentale și în jurul căruia gravitează și devine act de identitate plenar oricare gînd și oricare faptă închinate patriei și poporului, Partidul Comunist Român, al cărui rol conducător este o investiție a istoriei, a inaugurat nu numai o eră cu profunde prefaceri revoluționare în toate domeniile de activitate dar și o condiție nouă a existenței și a individului, a colectivității în numele și pentru dreptul căreia acționează.

Resimțim toate acestea avînd un nume de profundă rezonanță în lumea contemporană, un model și un nobil îndemn totodată, o stare a propriului nostru mod de a fi și vedea, gîndind și acționînd asupra prezentului și viitorului, conducîndu-ne după interesele fundamentale ale patriei, ale independenței și libertății ei. Axă treaza a conștiinței întregii națiuni, acest nume ne explică în datele propriei noastre biografii și se înscrise ca generic al tuturor aspirațiilor și înfăptuirilor de azi. Ne însumează ca o operă și ne conține ca un destin : secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Traiectul istoric marcat de mărele eveniment de la 23 August 1944 vine de departe de pe cîmpurile de luptă unde au fost consfințite prin jertfă ideile și aspirațiile de libertate și urcă în timp pînă în inima contemporaneității noastre, însoțește patria în mersul său victorios spre cele mai ridicate trepte de progres și civilizație. Cei treizeci și opt de ani de la victoria Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă sînt tot atîtea argumente ale istoriei și vieții, ale economiei, științei și culturii prin care ne-am angajat într-o formidabilă operă de construcție. Temeliile au fost puse atunci, în asprele bătălii date contra fascismului cînd palmă cu palmă din pămîntul țării a revenit la matca sa milenară. Participarea României la coaliția forțelor antihitleriste depășește perimetrul strict național și se înscrie ca o contribuție de prestigiu în istoria luptei popoarelor pentru libertate și salvgardarea ființei lor, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte. Astfel încît, la sărbătoarea zilei sale naționale, poporul nostru își aduce și întregul său omagiu celor ce s-au sacrificat pentru binele patriei și își cinstește eroii după firea și măreția sa.

Partidul nostru comunist a fost inspiratorul, organizatorul și conducătorul acestei lupte, tot așa cum, în etapele ce au urmat s-a transformat în forța pe deplin conștientă și călăuzitoare a tuturor victoriilor pe care le-am repurtat. Și cum tot ce conferă patriei noastre prestanță și strălucire, tot ce-i insuflă putere și-i conferă dinamism, viziune clară, deschisă în fața lumii se află la rădăcina mersului nostru înainte, culminînd cu această perioadă a ultimilor șaptesprezece ani, se cuvine să amintim și să consemnăm pentru viitorime ceea ce este îndeobște unanim recunoscut și anume faptul de importanță covîrșitoare că în deplina noastră identitate moral-politică și socială se află efigia de spirit a celui care, mai mult decît oricine, a vegheat și veghează la cirma intereselor fundamentale ale României, într-un unic sens cu poporul și patria sa, cu prezentul și viitorul pe care ni le clădim. Congresul al IX-lea al partidului este un moment hotărîtor, de referință pe tot acest traiect. Este un moment de amplă înnoire politică și socială, debutul într-o altă etapă. Semnificația sa istorică atinge practic toate domeniile noastre de existență, prefigurează toate realizările de azi și consacră în termeni cît se poate de precișI o vastă experiență sub toate raporturile și din toate unghiurile muncii și vieții sociale. Hotărîrile Congresului al XII-lea al partidului se află în plin front de lucru și în plin proces de finalizare, ele dinamizează inima și conștiința întregii țări. Caracteristicile fundamentale sînt ale unei noi calități, ale unor noi exigențe și ale unor noi eforturi pe care ni le-am propus, astfel încît în realitatea de azi România se regăsește practic sub incidența unor indicatori care i-au sporit forța economică și socială de cîteva zeci de ori față de cel mai bun an din istoria antebelică. Este o maximă concentrare în timp, o durată care se măsoară în producția de valori materiale și spirituale ce-i conferă un loc demn și respectat în lume. Aceasta se află desigur în strînsă relație cu inițiativele și acțiunile concrete, statornice ale președintelui țării, personalitate proeminentă a contemporaneității, cu contribuția sa deosebită la cauza păcii și progresului, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră. În calendarul celor treizeci și opt de ani această epocă îi poartă cu desăvîrșire numele și odată cu aceasta avem în față și o adevărată doctrină a existenței, a participării, prin gîndire și acțiune, la construcția destinului umanității, a înțelegerii între țări și popoare, pe baza respectării independenței și suveranității naționale, a conlucrării în scopul comun pentru propășire și liniște în viața internațională.

Cultura și arta poartă investitura și accentul nobil, de preț, al acestor preocupări esențiale. Elocvente în această privință sînt înseși tezele, ideile și conceptele cuprinse în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta Plenară lărgită a partidului, fapt care, în context, consacră atît realizări de prestigiu ale culturii, ale creației cît și datorii permanente ale acestora, criterii și exigențe care, în lumina lui august sărbătoresc, ne duc cu gîndul atît la istoria trăită și asumată cît și la aceea, previzibilă, care se făurește de acum înainte, dimpreună cu noi, și care ne pune în fiece clipă în contact direct cu viitorul.

Conștiința acestei epoci are în August un permanent punct de reper.

Luceafărul

Dimitrie Anghel : „Victorie"

Act de voință a întregii națiuni

Istoria atestă faptul că poporul român în multimilenara sa istorie niciodată nu s-a împăcat cu asuprirea și dominația străină. Preluînd și ridicînd pe o treaptă superioară aceste minunate tradiții, clasa muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist Român, a militat consecvent împotriva exploatării capitaliste, pentru independența, suveranitatea și integritatea patriei.

Chiar și în cele mai întunecate perioade ale pericolului și apoi a dominației fasciste, Partidul Comunist Român a reușit să organizeze și să conducă lupta clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a întregului popor, pentru dreptate și libertate, pentru zdrobirea dominației străine.

Unind într-un singur șuvoi forțele revoluționare, democratice, progresiste ale țării, comuniștii au organizat marile demonstrații împotriva fascismului, așa cum au fost acțiunile din anii 1934—1935, demonstrațiile antifasciste din 31 mai 1936, din anul 1937 și marea demonstrație antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939. Marile acțiuni din acest timp au stăvilit pentru o vreme ascensiunea spre putere a fascismului. Schimbarea raportului de forțe pe plan internațional, ca urmare a agresiunilor Germaniei hitleriste, a acordului de la München, cotropirea unui șir de țări din Europa, au dus — așa cum se știe — la izolarea României, la impunerea unor importante cesiuni teritoriale, a Dictatului fascist de la Viena în 30 august 1940.

În septembrie 1940, în România organizațiile fasciste, cu sprijinul direct al Germaniei naziste, ajung la putere. La scurt timp, în țară au intrat trupele hitleriste, România a fost împinsă în războiul hitlerist contra U.R.S.S.

Apărător al intereselor vitale, generale ale întregului popor, exponent fidel al sentimentelor patriotice ale maselor populare, în aceste momente de grea cumpănă pentru poporul nostru, Partidul Comunist Român s-a ridicat cu toate forțele la luptă împotriva dictaturii militaro-fasciste, a dominației Germaniei naziste, organizînd mișcarea de rezistență, lupta pentru sabotarea mașinii de război și alungarea trupelor germane din țară, pentru răsturnarea guvernului Antonescu, pentru alăturarea României la coaliția antihitleristă și eliberarea țării de sub dominația fascistă.

În Platforma C.C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941 se arăta : „P.C.R. propune lupta comună a tuturor partidelor, grupărilor persoanelor politice și a tuturor patrioților români pentru realizarea Frontului Unic Național al poporului român, contra ocupanților hitleriști, pentru cucerirea cerințelor din Platformă care sînt cerințele cele mai arzătoare și comune ale poporului român".

Forța alianțelor antifasciste trebuia s-o constituie unitatea de acțiune a clasei muncitoare : „Fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nici unitatea de luptă pentru dezrobirea națională a poporului român". Dezideratele de ordin național au constituit programul de luptă al Frontului Unic Național propus de P.C.R. tuturor partidelor, grupărilor și personalităților politice nefasciste, tuturor forțelor patriotice, pentru organizarea luptei de eliberare a țării.

O contribuție însemnată în mișcarea de rezistență a avut-o activitatea Partidului Comunist Român, desfășurată pentru unirea tuturor forțelor politice antifasciste, prin realizarea în 1943 a Frontului Patriotic Antihitlerist, care cuprindea, alături de Partidul Comunist : Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor, Partidul Socialist-Țărănesc.

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 7-a

Anotimp de rod

August — cer învăpăiat de flamuri solare,
Răsfrînt peste cîmpul înveșmîntat în culori,
Roadele rumenite de astrul verii așteaptă
Mîinile harnicilor culegători.

August — limpezime-a privirii însetată de-azur,
Arc de gînd în zenit, cutezanță —
Fiecare inimă e o torță vie
De visare, de dor și speranță.

August — lumină celestă peste frunțile noastre,
Aură de legendă și muncă,
Păsările poartă cu ele în pliscuri
Flori purpurii de iubire adîncă.

August — anotimp de ardere și-nnoiri
În istoria neamului, milenară —
Cîntecul nostru urcă-n amiaza deplină
Peste plaiuri fremătătoare, de țară...

Ion Segărceanu

23 August 1944:
UN EVENIMENT CRUCIAL ÎN OGLINDA LITERATURII

Eveniment capital în istoria poporului român, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 a însemnat mult mai mult decît rezultatul imediat al ei, trecerea, adică, a României de partea aliaților antihitleriste. Consecințele acestui moment important, pentru desfășurarea celui de-al doilea război mondial, sînt analizate deja de istoriografia de pretutindeni : „Întoarcerea armelor" împotriva armatelor naziste a grăbit înfrîngerea finală a Germaniei și a provocat un și mai puternic dezechilibru în situația militară a acelui moment pe frontul de Răsărit. Pentru poporul român, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, nu este numai acest moment „militar" esențial ci și trecerea la un altul, mai prețios și anume eliberarea Transilvaniei de Nord, răpită vremelnic din trupul țării printr-un odios dictat abuziv, la Viena, în 1940, din inițiativa puterilor Axei, a lui Hitler personal. Reintregirea teritoriului național nu putea să înceapă decît în acel moment, după cum înaintarea României pe o cale politică democratică nu avea cum să se producă în lipsa acestui act istoric. Moment esențial așadar, care a zguduit din temelii societatea românească a epocii, „Insurecția" e, din perspectiva de astăzi, a 38 de ani de socialism unul din punctele de răscruce ale istoriei, comparabilă cu marile momente ale trecutului în care spiritul național a triumfat.

Reflectată în literatură, prin diferite opere literare, de valoare diferită revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă a preocupat de asemenea și cercetarea istorică mai veche și mai nouă. Rezultatele acestor cercetări, întreprinse în conformitate cu spiritul înnoitor al Congresului al IX-lea al P.C.R., tinzînd către scrierea istoriei României „așa cum a fost", nu sînt, desigur, decît un fragment din marea operă de restituire completă a istoriei poporului român, dar un fragment ale cărui rezonanțe în conștiința contemporană sînt mereu vii. Inițiativei istoricilor ar trebui să-i corespundă și inițiativa literaturii, mai ales că „tema Insurecției" se dovedește a fi, la o analiză obiectivă a faptelor, una dintre cele mai fertile din istoria poporului român. A surprinde întreaga suflare a unei națiuni într-un moment crucial pentru istoria ei prezentă și viitoare e o temă cum nu sînt multe în existența unui popor. Iată de ce am propus drept obiect de meditație unor prozatori și critici contemporani din toate generațiile mai multe întrebări care înglobează situația literaturii scrise pe „tema Insurecției", temă care se încadrează într-o categorie mai largă de „teme" ale istoriei naționale de care scriitorul e dator să țină seama în opera lui. Încredințați că o discuție fără prejudecăți, în condițiile exprimării libere, oferite de climatul cultural contemporan, nu poate decît să contribuie la clarificarea unor probleme care sînt ale culturii noastre de azi, invităm și pe alți creatori să răspundă la ancheta deschisă și care pornește de la următoarele întrebări :

1. Cît rezistă astăzi ca viziune și valoare din cărțile dedicate pînă acum temei Insurecției ?
2. Ce ar trebui să aducă nou o literatură scrisă astăzi pe această temă ?
3. Este literatura pe tema Insurecției rămasă în urmă, ca viziune istorică, față de rezultatele cercetării științifice sau le anticipează pe acestea ?

• Semnează : • Francisc Păcurariu • Nicolae Ciobanu • Ion Cristoiu • Artur Silvestri • Sorin Preda

(în pagina a 3-a).

REFLEX

Privelişti şi statui

Istoria nu se explică în momentul producerii ei, chiar dacă, dialectic, îi resimțim perspectiva și de ce nu, chiar detașarea. Față de cine ? Față de ea însăși mai întîi, ca un vîrtej în centrul căruia e și liniște, o furtună în miezul căreia e senin. Valurile atrag, ele înalță și trîntesc, mișcă văzduhuri cu pămînt cu tot, îngroapă și dezgroapă rădăcini, netezesc muchii aspre de gînd și de visuri, iar cîteodată, cînd totul parcă s-a potolit, din adîncuri se ridică și fruntea și brațul cîte unui temerar. O statuie, care chiar atunci se alcătuiește, mirosind a săruri de mare, adînci, deși marea nici nu se vede, furtuna a fost pe uscat. Din valuri de pămînt se mișcă acea statuie și crește și umblă apoi, cutreieră locuri, sparge zăgazuri, încălzește sau întărîtă inimi, domolește sau înfierbîntă conștiințe.

Fronturile se rupeau unele într-altele, satul rămînea cîteodată atît de strîmt și pustiu că numai pașii acelei statui se mai auzeau în trozniturî bruște de crengi și frunzișuri reci și răscoapte, îngălbenite de vînt. Iar pe deasupra gloanțe trasoare ca niște cameleoni în noapte împrumutînd din culorile stelelor care se îndepărtau. Războiul gîfîia, se spunea că-i pe moarte. Totul moare, chiar și fiarele acelea de tanc răsucite pe cîmp care putrezeau acum alături de resturi vegetale

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

TINERI ÎN AUGUST

Arc de triumf

Ne-am obișnuit să ne apropiem de august cu sentimentul intrării într-o plină de farmec, de rod și culoare livadă.

Ne-am obișnuit să pătrundem sub cupolele lui august cu hohot de piersici și pepeni și struguri ca și cum — hărăzită dintotdeauna culesului, la ceas de încununare a tuturor eforturilor noastre de peste an — august

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Sub vămile cîmpiei

Pe cei mai mulți dintre noi îi impresionează în mod deosebit peisajul montan sau cel marin prin grandoarea perspectivelor ce se oferă privitorului în continue mișcări aromatice, uluitoare pentru cel ce ia contact cu ele pentru prima dată.

Cu totul diferită este cîmpia și mai ales Cîmpia Dunării, unde nu oricine poate surprinde de la început, datele

Nicolae Petre Vrânceanu

Continuare în pag a 2-a

Acolo, la „poarta soarelui"...

Să fii comandantul apărării terestre a unui port comercial și, în același timp, al întregii marine militare maritime a țării, cum era portul Constanța, sau „Poarta Soarelui", cum i se mai spunea bătrînului Tomis, mi se părea ceva deosebit. De aceea, cînd mi s-a încredințat această funcție în primăvara anului 1943, deși aveam gradul de căpitan, am avut unele ezitări, mai ales că de cînd România intrase în război eu nu am fost trimis pe niciun cîmp de bătaie. Am stat doar în misiune de apărare pînă la 23 August 1944 pe litoral. Poate datorită acestui fapt, am spus-o de multe ori, de abia în noaptea de 23 August 1944 eu am primit, pentru întîia oară în viața mea de oștean, un adevărat ordin de luptă.

Comandantul diviziei din care făceam parte, și care avea în subordine toate forțele militare terestre din întreaga Dobroge, îmi ordona : „Compania a 10-a (al cărei șef eram) alarmă de luptă ! Inamicul, nemții din port !... Nu-i lăsați să se miște ! Imobilizați-i prin somări ! Dacă refuză, foc ! Apărați : cisternele de petrol, Șantierul naval, Casa marinarilor, digurile cu farul roșu și cu farul verde ! Întăriți paza cazematelor. Supravegheați cu foc șoseaua din spatele portului care duce spre Agigea și Eforie ! Păziți intrarea în tunel ! Opriți pe nemți să arunce în aer gara maritimă, silozurile, docul plutitor ! Trimiteți incursiuni și cercetări de luptă la infernala baterie germană „Tirpitz" !"

Și acum retrăiesc acele clipe. Vocea comandantului venea parcă de undeva din fundul unei peșteri. Era gravă, sacadată, sigură.

Din tot șirul de cuvinte care

Ion Gh. Pană

Continuare în pag a 2-a

CRONICA LITERARĂ

ION GHEORGHE: «Zicere la zicere»

Șirul cărților lui Ion Gheorghe este impresionant. El face parte dintr-o generație fecundă, care pare a-și fi propus un efort de recuperare prin cuvint. Traiectoria operei lui poetice vorbește despre traiectoria actului de creație a unei intregi generații de scriitori, care apărută și manifestată sub o zodie străină spiritului ei a urcat incet și sigur către expresia plenară propriei personalități. Opera are o devenire și spectacolul ei este unul din cele mai incitante, alături de multe altele asemenea ale acestei generații literare.

Zoosophia a insemnat un hotar în poezia lui Ion Gheorghe. Era un joc superior în care exercițiul surrealist cu materie folclorică depășea limita exercițiului încărcindu-se cu sarcini suplimentare. **Zoosophia** a insemnat pregătirea uneltelor pentru cărțile viitoare. De acum inainte exceptind **Risul plinsul** care se aliniază ca proiect artistic și finalizare **Zoosophiei**, poezia lui Ion Gheorghe vădește consecvent două direcții prin cărțile închinate lumii țărănești și prin cele care incearcă reconstituirea unei mitologii și spiritualități autohtone de sorginte folclorică. Recentele **Elegii politice** de o forță vizionară neobișnuită închid pentru moment ciclul țărănesc ilustrat de **Vine iarba**, de **Megalitice**. Este vorba aici de o lume rurală monumentalizată și misterioasă, cu legile și proiectiile ei sufletești și spirituale inrudită în chip semnificativ cu universul din **Noimele**, **Cavalerul trac** sau recenta, **Zicere la zicere**.

Poemele țărănești ale lui Ion Gheorghe nu trăiesc prin măruntul paseism al unor versuri preocupate sentimental de dezrădăcinarea ajunșilor la oraș. Poetul vede grandios și ridică realitățile care-l inspiră la o superioară treaptă de semnificație. Nu simpla nostalgie și mica elegie caracterizează scrisul său ci proiecția rebelă la mari dimensiuni în numele unei lumi care moare. Ceea ce descrie poetul este un sfirșit de lume. Tema nu este nouă : ea traversează în variante numeroase intreaga operă a lui Mihail Sadoveanu, desigur în alt registru, cu alte mijloace, dar aceeași în punctul de plecare. Poet solemn, oracular Ion Gheorghe a găsit o temă adecvată vocației sale dacă nu cumva termenul „găsit" este excesiv. Tema era proprie poetului care se consideră fiu al clasei țărănești și mandatarul ei artistic.

Cealaltă linie, extrem de bogată, tinteste la alcătuirea unui univers mitologic autohton clădit din elemente disparate, dar locale în care din nou simțul grandiosului și vocația oraculară a poetului se conjugă fericit. Capacitatea de **spunere** a poetului este extraordinară, subliniată și de energia acestei **ziceri** pe care poetul vrea s-o numească așa pentru a ne menține lingă sursa populară a creației lui.

Apariție solitară în literatura contemporană, Ion Gheorghe nu e un scriitor insolit în cimpul literaturii române. Îl premerg mari neințeleși de la care poetul nu se revendică ingreuind demersul exegetic asupra propriei opere. De altfel, experiența adăpării la izvoarele literare și spirituale autohtone este dusă de poet mult mai departe decit au făcut-o predecesorii lui. În momentul apariției **Zicerii la zicere**, Ion Gheorghe este un poet definitiv format, cu temele expresiv asimilate artistic, posesor incontestabil al unui univers poetic singular și impunător, unul din acei poeți pe care opera îi consacră, indiferentă la opiniile care se emit asupra ei.

Zicere la zicere, noua carte a lui Ion Gheorghe, poate fi alăturată **Zoosophiei** ca fluiditate și dezinvoltură verbală, dar ea are un proiect mai ambițios. Ea vrea să fie o „carte de învățătură", adresată unui tinăr, omului tinăr în genere, căreia Zicerea trebuie să-i dezvăluie ce e ascuns în lucruri și ceea ce nu se vede înapoia văzutului. **Zicere la zicere** este deci mai mult decit o carte de învățătură, e o carte de inițiere, redactată în versete pentru a fi memorată, după modelul antic al legilor care se memorau pentru a fi trecute din gură în gură. În actuala ei etapă poezia lui Ion Gheorghe se trage înapoi către simplitatea și profunzimea unor texte vechi cu rostire oraculară, criptică, în ciuda aparentei claritați. Poemele lui de aici se intitulează : **Despre eu, Despre ființa umană, De sine, Despre popor, Despre înțelept** etc, urmind a da în puține cuvinte o definiție. Iată cîteva sfaturi din **De inițiere** : „Măsoară de-o sută de zeci / De ori Pînă te-apleci / Asupra unei flori. / / Povara crimei s-o-ncerci bănuitor / S-o-ncerci bănuitor / În pragul primei / Mușcături de măr. / Mai de povară / Decit toate viițiile / Omoară, omoară / Ambițiile". Contemplația este definită în versuri cristaline, memorabile : **„Privește-n om** / Ca-ntr-o fîntînă / Din care te vom / Scoate de mînă. / / Cînd apele, / În claritate, / Drept aproapele / Tău să te-arate". „Zicerile" lui Ion Gheorghe sint replici la „ziceri" anterioare. Cîte un verset din Lao-Tzi, uneori o formulă, sint pretextele desfășurărilor de versuri ale **Zicerii la zicere**. Aceste citate culturale sint mai mult reperele unei situări dorite, decît necesități ale existenței artistice a acestor poeme de o sugestivă sonoritate. Ion Gheorghe vede pantheonul și spiritualitatea autohtonă în vecinătatea comunicantă a marilor civilizații ale lumii, de unde și apelul la aceste indicatoare de arhaitate spirituală.

Nu atît ideile acestui „tratat", la care desigur poetul ține foarte mult, le avem în vedere aici, cît limpiditatea neobișnuită a versurilor lui. Ion Gheorghe a ajuns la o expresie cristalizată, în același timp limpede și criptică, care este de mare efect poetic : **„E greu să nu-ți tie frică / De ceea ce se teme oamenii.** / Pacea mi-o strică Famenii. // Ca-ntr-un pustiu / Nesfîrșit, / Încă nu știu : / Am intrat sau am ieșit — / / Către o grădină / Fără vină. / / Un nisip fierbinte, / Urme incrucișate — / Înainte, înainte ! / Unele de altele călcate. / / Care-s merse, / Care-s șterse ? / / Într-acolo duc toatele, / Dar nici una nu-încoace, / Parcă vii cu spatele. — / Parcă te-ai întoarce / De-a-ndaratele. / / Ața în panică / Mă latră, / Eu, în Mensiune ianică, / Stau citind o piatră. // Aici, omul e ce zice. / Aici zice el ce este / O, ferice, o, ferice, / De Acele, de Aceste !" **(De-a-ndaratelea)**.

Confundat cu imagistica poeziei lui, limbajul poeziei lui Ion Gheorghe a fost adesea considerat rebarabativ, necontrolat, de o brutalitate aparte. E vorba practic de o suplete a lui, de o adecvare excepțională a limbajului pe materia pe care o exprimă. Acolo unde viziunile sint grandioase și dure, foarte concrete, limbajul urmează această cale. Acolo unde sînt de exprimat tîlcuri ascunse, de sugerat orizonturi imprecise, limbajul se modifică adecvîndu-se scopului. Ion Gheorghe este de aceea nu numai posesorul unui limbaj propriu, dar unul din marii creatori de limbaj ai poeziei contemporane. Poezia lui nu descrie și nu narează. Dificultățile pe care și le propune deci poetul sînt extreme, iar dacă adăugăm că programatic el nu evită cuvintul autohton acolo unde obișnuința a introdus frecvent neologismul, dificultatea își sporește dimensiunea. În cadrele acestui proiect Ion Gheorghe a ajuns la o puritate excepțională a expresiei. Versetele lui se imprimă memoriei chiar dacă ele mai oferă rezistențe criptice. Un exemplu este Melodia Betta : „Viața toată / Este grai, / Din puterea cea strigată / Cînd tăceai, / / Pronunțare, / Fără fine, / Întru renunțare / Veșnică de sine. // O strigare / E un cînt — / Bocet și tărăgănare / Celora ce sînt / / Un ecou de jos în sus /Dinspre cele ce din nou / Sînt și nu-s. / / O, egreta / Prin pustie ! / Melodia Betta / Dincotro adie ? / Dintr-o parte / Egală / În moarte / Și-n greșeală".

Zicere la zicere este sinteza artistică a unei arte poetice singulare.

M. Ungheanu

GHEORGHE PITUȚ: «Noaptea luminată»

În noua sa antologie de autor, **„Noaptea luminată"** (în colecția „Cele mai frumoase poezii", Editura Albatros, 1982) Gheorghe Pituț reia, într-o variantă redusă, sumarul selecției din 1969, intitulată **Sunetul originar** (alcătuită din materia volumelor **Poarta cetății** — 1966, **Cine mă apără** — 1968, **Ochiul neantului** — 1969) la care adaugă poezii din **Fum** (1971) și **Stelele fixe** (1977). Astfel construită, antologia nu lasă pe dinafară poeme semnificative pentru evoluția poetului, fiind cu totul reprezentativă și elocventă. Ea dă seama de originalitatea marcată a unui univers poetic deplin constituit dificil de incadrat în vreo serie. „Deși din necesități explicative numele poetului a fost lipit de al altor înaintași — scrie M. Ungheanu în prefața antologiei, — universul poeziei lui nu se subordonează acestora, precizîndu-și de la volum la volum originalitatea. Noutatea poeziei lui, prezentă încă de la primul volum, „Poarta cetății", este mai pronunțată decît s-a spus. Etnicism, folclorism, blagianism sînt cuvinte care nu spun mult despre formula lirică a lui Gheorghe Pituț. Ele au incercat să circumscrie un fapt artistic nou, greu inseriabil." Despre noutate se pronunță, în fond, și Al. Piru, căci a observa o „desprindere de Blaga printr-o tematică mai nouă împrumutată din existențialism și literatura absurdului și un limbaj truculent, apropiat de cel al lui Arghezi" înseamnă a numi influențe, dar a recunoaște, de fapt, ineditul formulei lirice. După noi, originalitatea poeziei lui Gheorghe Pituț constă în asocierea, deloc demonstrativă, uneori chiar în cuprinsul aceluiași poem, a contrastelor surprinzătoare, apolinicul și dionisiacul, lirica de idei și concretețea imagistică, arhaitatea lumilor evocate și modernitatea limbajului, specificitatea spațiului etnic și universalitatea viziunii, neliniștea interogației și calmul răspunsurilor nete. Această structură conflictuală, reclamînd confruntarea continuă („Descarcă-te, dezechilibru / al lumii, / te-aștept cu toți porii / dilatați ca havuzurile / să ne unim furtunile, care gem închise în noi") se regăsește, emblematic, în chiar titlul pe care poetul îl dă antologiei. „Noaptea luminată" este un oxymoron indeajuns de transparent pentru a trăda disputa între principiile luminii și întunericului. Prin urmare, Gheorghe Pituț, nu este „un poet al nopții" (M. Ungheanu) ci unul al aspirației spre lumină, un solar, chinuit de spaima tenebrelor. Este adevărat că noaptea constituie spațiul tematic și cadrul în care se desfășoară multe din poemele lui Gheorghe Pituț, dar nu ne aflăm aici, nicidecum, în fața exaltării mistice din **Imnurile către noapte** ale lui Novalis, ci a unei tentative de exorcizare prin cunoastere. Actiunea nopții este văzută ca o teribilă agresiune și resimțită ca un afront existential („Să văd cum moare ziua / ce pedeapsă ! / Cînd cringurile Soarelui / se-acoperă de larve negre, / matricele sînt roase / cu tot mai multă furie / de o privire neagră, / încep să umble paturile vechi / prin case, / un corb gălbui atacă / luminile gălăgioase (...)" iar trecerea de la diurn la nocturn se exprimă, de regulă, în antiteze cu semnificație limpede. „Părinții cred mai mult / în grinzile de lemn, / în bolovanii strînși / în temelia casei, / în cîinii care stau de pază, / e-atît de aproape soarele / că poți să-l torni pe pîine / ca mierea dintr-un stup, / și ce prietenie mai trăiește / între un om și dealul / pe care-l duce-n spate, / dar noaptea groaza umflă / pereții pînă crapă, / o pîine înjunghiată, / încet se face lemn, / un roi de greieri negri / fac poduri peste vetre, / și îi aud cum cheamă / o bufnitură surdă / să ne azvirle-n cer".

Noaptea, se înțelege, este o prezență terifiantă, sediu al întrebărilor neliniștitoare și al viziunilor coșmaresti. Gheorghe Pituț este un excepțional poet al catastroficului în registru oniric. Acum, maleficiile nopții ating o intensitate paroxistică : „Mă străduiam să ajung / la cea mai dragă, la sora mare, / oricît alergam / cetatea ei din munți / era presată în depărtare, / ea își purta iubitul în spate / pe un geam în pantă, / era agitat-vedea șerpi luminoși / țesînd prin țiglele negre, / căzură brusc, / ne-am trezit pe o masă / intr-una din pivnițele municipale, / era culcat pe lichidul / pînă mai sus de jumătatea scaunelor, / mi se aruncă din colț o trusă de chirurg / să-mi tai sora care murise, / îi învelii picioarele într-o cămașă, / mîinile într-o batistă, / „taie-i și capul", mi se spusese, / tocmai atunci se trezi, / am vrut să fug, / n-aveam picioare, nici mîini, / sora vru să mă îmbrățișeze, ne luarăm de priviri / și începurăm să-l căutăm pe iubitul ei / pînă cînd pierdurăm din vedere lucrul acela / și pluteam pe o apă foarte colorată".

Maleficiul nocturn îi sînt asociate, în poezia lui Pituț, pădurea ca „loc periculos", agresivitatea obiectivelor ,damnarea prin naștere, alienarea, absența. Li se opun, în incercarea de restabilire a echilibrului, **figurile luminii** („Soarele-sfîntă minune-" ; „se roagă luminărilor mai mari, / să li se dea o stea drept călăuză" ; „Undeva nestiut / pe fața pămîntului / arde un foc"; „Strălucirea / nu uită niciodată să răsară", „m-aș duce-ntr-un ținut / de sănătate / cu soare-ntotdeauna", „un om ce poate face / mai mult / decît să pună felinare / în pivniți, să se vadă lucrurile între ele ?" „Văd lumină / în patria numerelor" etc) ; ale zborului (Vulturul, Pasărea, Aripa) precum și simbolurile stabilității (părinții, satul, copiii, poporul, datoria) care refuză degringolada existențială. Eroul liric din poezia lui Gheorghe Pituț este o ființă scindată, solicitată, deopotrivă, de tentația coborîrii în infernul lăuntric și de aspirația irepresibilă către lumină. Iată această condiție tragică, exprimată neted în poemul **„Prima lumină"**, care conține, în final, o excepțională autodefiniție : „Pentru credința mamei / aud ursitoarele / crodindu-mi drumuri : / Dăm acest copil / Soarelui și Nopții deopotrivă / mai atent la tristețe / și străin trădării / Cu șapte funii zdravene / îi legăm pămîntul de picioare, / de limba a șapte clopote / îl spinzurăm în cer / punem pe umerii lui / tot pămul cărunt al bătrînilor / să-l apese / și să-i aducă aminte / / E noapte nesfîrșită-n urma mea / Trupul meu e o luminare / cu flacăra ingropată în ea".

Poemele, selectate din volumele **Poarta cetății, Cine mă apără, Ochiul neantului, Fum**, stau toate sub semnul acestei dispute dramatice, creatoare de tensiune lirică și sînt deosebit de unitare tematic și stilistic. Să observăm totuși, că, în **Fum**, se produce o sensibilă modificare a mecanismului imagistic. Tropii sînt mai numeroși, asociațiile de imagini mai libere și insolite (influență a suprarealismului) voința de expresivitate-evidentă. Cu volumul următor, **Stelele fixe** — poetul își va reprima sever această, să-i spunem, jubilație metaforică, supunîndu-se rigorilor poeziei cu formă fixă și ale prozodiei tradiționale. Totodată, imaginea poetică se caracterizează prin austeritate, în prim-planul poemului aflîndu-se acum elocința. De aceea, impresia de discurs poetic, de intenționalitate demonstrativă precumpănește : „Puterea este fruct divin, / cine apucă să o guste / e-asemeni celor ce beau vin / în cer la cramele auguste. / / Dar tot mai bine-i om umil / să sapi ori să topești metal / să crești pe rînd cîte-un copil / curat sub cerul social ; / / I-ar fi de-ajuns fie și-atît / cît știe majestatea sa / poporul blînd și mohorît / dar drept din vremi și pururea. / / Totuși puterea-i fruct divin / cine apucă să o guste / e-asemeni celor ce beau vin / în cer la cramele auguste". Deși universul tematic nu diferă sensibil de cel al volumelor anterioare, totuși, în **Stelele fixe**, carte din care poetul a selectat mai bine de 90 la sută în antologie, este evidentă și o altă schimbare. Ea ține de atitudinea poetului față de temele sale. O anume distantare, un punct de vedere „mai de sus", față de lucruri, tonul meditativ și aerul contemplativ, pe de o parte, iar modul rezolut, înțelept, de a numi stările lăuntrice, pe de altă parte, dau poeziilor din **Stelele fixe** echilibru clasic. Starea de criză pare a fi depășită, căci poetul se află acum în posesia unor adevăruri indubitabile, cu valoare de reper existențial : „Acum îmi dau mai bine decît oricine seama / ce arhetip e tata și ce durere, mama, / ce-adînc izvor un frate, ce riu de lacrimi sora, / voi da eu poate seama de viața tuturora ; / decît oricine-mi pare că-s cel mai vechi părinte / Cînd ard în brațe-mi pui cu focurile sfinte / și te topești privindu-i atît încît mă doare / gîndul c-asemeni nouă ei vin dintr-o ninsoare ; / în timp ce ei vor crește — noi ne vom face minimi / și albi de sarea apei din vint, din ochi și inimi ; / decît oricine știu eu mai bine un cuvint / ce ne ținu de fragezi în poala lui-pămînt, / pe care-l răscolră toate de vînt și soarte / popoarele bolnave de spațiu pîn-la moarte, / de ne-am trezit în limbă cu un proverb păgîn / în care apa trece și pietrele rămîn ; / cînd ard în brațe-mi pui cu focurile sfinte / în capul meu istoric se leagănă morminte, / de-aceea-mi dau mai bine decît oricine seama / de ce vechime-i tata, și suferință mama, / ce-adînc izvor-un frate, ce riu de lacrimi sora / îmi dau eu bine seama de viața tuturora". Observînd că o altă noutate în **Stelele fixe** o reprezintă pamfletul (notabile sînt „Cînd voi vorbiți" și „S-a auzit"), închei afirmînd, fără ezitare, că antologia **Noaptea luminată** ne arată în Gheorghe Pituț pe unul dintre marii poeți români contemporani. Cine nu crede, să citească. Iar dacă tot nu crede, să mai citească o dată.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

POVESTIRI ATRĂGĂTOARE

După un volum de versuri apărut în 1977, Ion V. Strătescu debutează în proză cu o culegere de povestiri : **Cine trece primul pe pod** (Editura Cartea Românească, 1981). Este o carte ale cărei certe calități literare mă dispensează de formularea speculațiilor vag sofistice prin care, mai des decît mi-ar plăcea, incerc să scuz existența tipografică a unor texte nesemnificative.

Este vorba despre povestiri în care frapante sînt mai ales expresiile inedite ale unor nuanțe psihice de tranziție. Spre deosebire de autorii de proză publicistică, pentru care actul de a scrie literatură este o problemă de ingeniozitate a folosirii unor prefabricate livrești, astfel încît ceea ce rezultă să fie publicabil, Ion V. Strătescu dovedește că are orgoliul, adesea păgubos, de a incerca să scrie **chiar literatură. O dovadă de orgoliu este și evitarea, de către autor, a contopirii povestirilor** într-un roman, exploatîndu-se astfel imprejurarea că multe dintre personaje trec dintr-un text într-altul. În roman, pare să-și fi spus prozatorul, aprofundarea psihologică a personajelor este **intrucitva stinjenită de premeditarea unor semnificații de ansamblu** ; prozele scurte, în schimb, sînt mai favorabile **încenării unor experimente psihologice.**

Întîmplările din Cine trece primul pe pod se petrec în anii noștri, într-un oraș de lîngă Dunăre. Într-un fel sau altul, toate personajele sînt legate de lucrările unui șantier industrial. Au loc evenimente de toată mina ; raportîndu-se la ele, oamenii își dau arama pe față. Autorul se ferește de moralizările fățișe, recurgînd, de regulă, la **sugestii discrete.** În cele mai reușite texte sînt surprinse momente de salt psihic, intervenite după acumulări greu perceptibile. **Adio, stele căzătoare**, de pildă, urmărește felul în care un tînăr bărbat se dovedește a fi un las. Între el și iubita lui se desfășoară un lent schimb afectiv, cu rafinament sugerat, care duce spre distrugerea cuplului. Destrămarea unui cuplu este surprinsă și în **Cerere de transfer.** La un moment dat, fără cauze aparente, o forță obscură se pune în mișcare. Iată cum ni se sugerează efectul de „picătură care umple paharul" : „Totul pornise de la un fleac. Într-o dimineață ca și asta, cînd directorul era plecat, Mihai intrase ca o furtună și zvirlise pe biroul ei invitația din carton alb, pe care o primise pentru masa tovărășească dată în cinstea punerii în funcțiune a unor importante obiective din cadrul combinatului. Toate i se înfățișau pe sărite, într-o totală dezordine, i se învălmășeau în cap și-o biziau ca un stup zgîndărit. Se simțea nemulțumită. **Așa, dintr-o dată.** Dispoziția de lene și așteptare se terminase. Era altceva, ce-o constringea din interior, ceva mai profund, unde gîndurile pot să doară. E un ghem încîlcit acolo, care se desfășoară cu smulgeri, un arc zvîcnitor. Sărise din scaun ca arsă și-i răspunsese brutal, de parcă nu șeful ei fusese ținut, ci ea". O povestire remarcabilă este și **Începutul**, unde este urmărită devenirea lentă a unei iubiri. Fără legătură cu aventurile epidermice pe care le parcurge, personajul se simte tot mai atras de o femeie și, la un moment dat, pe negîndite, se trezește prizonier al iubirii.

Reușite sînt, de asemenea, textele în care prozatorul construiește înfruntări legate de activitățile profesionale ale personajelor. Un exemplu este **După chenzină**, unde este imaginată clipa de surpare a unei autorități. Cîteva personaje, despre a căror persistență în mai multe povestiri am amintit, sînt memorabile grație felului în care autorul a reușit să ocolească locurile comune. În mod special, ieșe în evidență inginerul Suciu, cel care, cu verosimilă naturalețe, **este un bun profesionist și un om de inimă.**

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„COLUMNA"** O colecție, de vădită ținută literară, cu sigură eficiență educativ-patriotică, se dovedește a fi cea semnificativ intitulată „Columna" apărută sub egida „Editurii Militare". La loc de frunte, „în catalogul" colecției, se înscrie, indiscutabil, volumul lui Mihail Sadoveanu, „Țara mea". Ediția întocmită de Sevastița Bălățescu (autoarea, totodată, a prefeței, tabelului cronologic și al notelor), atrage atenția prin inspirata selecție și așezare în sumar a textelor sadoveniene. Iată, de altfel, și despărțiturile sumarului : „Povestiri" și „Articole", demn de reținut fiind faptul că ambele despărțituri conțin cîte un ciclu reprodus pentru întîia oară în volum din ziarul „România." Așadar ,efortul editoarei se soldează și cu această notabilă contribuție de istorie literară.

■ **DEBUTANȚI.** Dintre modestele (ca aspect grafic) „caiete" conținînd poeziile unor tineri care la ultimul concurs de debut al Editurii „Junimea" au întrunit doar sufragiul de a fi tipăriți într-o casetă comună, le reținem și pe acelea semnate de Mircea Ralcopol („Frunze ghimpate") și Liviu Pendefunda („Farmacii astrale"). Gnomic, într-o expresie ultralapidară, Mircea Ralcopol surprinde în chip plăcut prin „ziceri" de tipul „Nisipul, / singura lacrimă a deșertului / uneori mă înundă" (Melancolie) „Nevoinic descendet, / os de granit, / abandonat clepsidrei" (Epigon) ; „Privesc oprit, / Iedera / îmbrățișînd bezmetic / zidul... / Privesc și Strigătul / s-a oprit iar / la jumătate" (Spălare pe mîini). Predispus pentru confesiunea mai deschisă, Liviu Pendefunda reușește interesante transpoziții metaforic-simbolice de tipul : „Echipa începutului de lumini / În calea lui Alice prin țara de minuni. / Nici focul, nici oceanele nu au priviri / ca să cuprindă dulcea-ți gingășie, / Nici brazii-n înălțarea lor auz / Să-ți simtă pașii cum îmbie / Nolan de brize-n univers / Și tremurul acestui vers. / E clipa începutului de lucru / În calea lui Alice prin țara minunii".

■ **...DESPRE „RISIPITORII" ȘI „INTRUSUL".** La acutele documente deja cunoscute alcătuind revelatorul „dosar" al operei lui Marin Preda, se adaugă succintele mărturisiri inedite, publicate de Victor Crăciun în „Contemporanul" din 6 august 1982. Textele sînt, fără îndoială, demne de atenție și, pentru edificare, iată un fragment din ceea ce se spune despre romanul „Intrusul" : „Nimic nu mă grăbea să trimit la tipar o carte abia terminată cu atît mai mult cu cît o altă abia apărea. O aveam pe masă bătută la mașină, o răsfoiam și mă simțeam stăpînit de o senzație de anulare. Era ca și cînd aș fi răsfoit un teanc de scrisori de dragoste cu destinatara de față : ea fusese obiectul îndepărtat al obsesiei, acum se întorsese. Ce valoare mai aveau scrisorile ? Prins de curiozitate și în același timp de nepăsare, dînd din umeri posomorit și cu gîndul îndreptat prudent spre un viitor al unei noi obsesii (singurul mod în care ne ferim de dezastrele prezente) m-am apucat să citesc și eu acest roman. Atenția și luciditatea nu-mi mai puteau fi în serviciul veșnicei pînde din timpul transcrierilor, de a adăuga și de a șterge, totul se sfîrșise, rămîne de văzut nu atît dacă ai reușit să povestești bine — în zilele noastre acest lucru a început să nici nu mai aibă o importanță atît de mare — și nici dacă ai reușit să creezi personagii vii, caractere și o intrigă susținută, nici aceste lucruri nu mai au importanța de odinioară, ci dacă acel summum de lucruri trăite care ne îndeamnă totdeauna să povestim, a reușit să capete în filele cărții justificarea pe care a avut-o cîndva în viața noastră adevărată."

Cronicar

Desen de Liliana Niculescu

Sub vămile Cîmpiei

Urmare din pag. I

intime ale frumuseții ei, ba chiar poate plictisi prin aparenta monotonie a peisajului, cînd ochiul obosește fixîndu-se la încheietura mereu îndepărtată a cerului cu pămîntul.

Cîmpia nu trebuie privită din goana mașinii sau a trenului, de ea trebuie să te apropii călcîndu-i pămîntul curat, în liniște, pentru a-i auzi respirația calmă și foșnetul abia înțeles al incolțirii și al rodului ; trebuie să te pierzi în imensitatea de smarald și de aur a cîmpului lucrat pentru a pricepe ce va să zică „holdele coapte de sudoare", și să ți se înfunde pasul în arătura proaspătă sau în spațiul dintre zdurile verzi de porumb în plină vegetație. Numai atunci poți simți cu sufletul cîmpia, cînd reușești să te apropii la mișcările nașterii, frămîntînd în pîntecul fecund al pămîntului, de temperatura înaltă a coacerii roadelor — și noi am prins vremea coacerii grîului, a piersicilor, a pepenilor și a lubeniței — cînd pieptul cîmpului este un scut imens, dogorit de soare și de incleștările febrile, de campaniile prin care a trecut. Aici, pierduți sub vămile cîmpiei, după o binefăcătoare ploaie de vară, scriitorii revistei „Luceafărul" și cei din Craiova au aflat că „din cîte pe lume știi / din palate și domnii / tot plugu-i meritu-întîi", cum glăsuia cîntecul cunoscutului rapsod al locului Marin Cioboată.

Cîmpia olteană, aici în sudul doljean, la confluența Jiului cu Dunărea, și-a relevat, pentru a cîta oară ?, nebănuita forță de a-și construi mereu altă înfățișare. Nici pe departe nu poate fi vorba de un peisaj exclusiv patriarhal, păsunist, în înțelegerea imaginii satului și a țăranului român de astăzi. I-am văzut pe muncitorii ogoarelor, minuind impozantele combine care „înghițeau" ultimele parcele de grîu pe mașinile de balotat și căpițat paie, în modernele ateliere de reparații ale S.M.A.-urilor, în micile fabrici de industrializare a produselor agricole, și, fără nici o exagerare, pe marile platforme industriale răsărite ca prin farmec la Craiova și Calafat. I-am văzut la lucru pe oamenii cîmpiei și i-am auzit mîndrindu-se gospodărește, citindu-și versurile ori paginile de critică literară (fiindcă cenaclul din Bechet își are criticul său în persoana lui Gheorghe Boaghe).

Inginerul agronom, Mitre Arambașa, tot bechetean, păsește sigur pe arătură, masiv, cu calmul cu care bănuim că și-a șternut, pe hîrtia albă, scrierile despre istoria Bechetului și pe nisip cu lumina cu care ne spune că a depășit producția de grîu în medie cu 500 kg la hectar.

Într-adevăr, singurul și marele miracol al cîmpiei sînt oamenii : echivalentul metaforic al acestei eflorescențe a muncii îl constituie, poate, numai nesfîrșitele lanuri de floarea-soarelui în care ochiul și sufletul se pierd tulburate de frumos sau numai asfințitul de soare în aceste lanuri, de parcă la atingerea lor astrul zilei s-ar multiplica în mii, în zeci de mii de sori vegetali.

Oamenii cîmpiei doljene poartă pe chip lumina solară, au statura înaltă și vorba măsurată ca toți cei ce știu vorbi cu pămîntul. Sudul țării este și sudul cald al simțirii noastre.

Căci ce altceva sîntem cu toții decît niște țărani, care au lăsat de cîtva timp uneltele tradiționale și încercăm să arăm, să fertilizăm ogorul alb, nesfîrșit al cuvintelor limbii române, tot una cu noi, cu oamenii ei, cu țara.

Desen de Sabin Ștefănuță

Acolo, la „poarta soarelui"...

Urmare din pag. I

alcătuiau ordinul, unul a răsunat în mine mai puternic : „Foc !"

Mă găseam în cancelaria companiei — o cameră elegantă în pavilionul Stației de petrol din port. Eram singur. Afară beznă și liniște... „Cum este posibil ca aici, în port, să fie front, cîmp de luptă ? mă întrebam. Dincolo de peretele cancelariei, în camere spațioase, pe paturi curate cu cearșafuri albe, dorm ostașii unui pluton. În căsuțele de lîngă pavilion se odihnesc muncitorii și funcționarii cu familiile lor. Într-una din căsute visează soția și copilul meu. Ce fel de front este ăsta ? Front în portul Constanța, unde circulă atîtea trenuri de marfă, mașini, cărute iar pe lîngă atîtea cheiuri sînt ancorate nave militare românești și germane, o serie de vase comerciale ?"

Plimbîndu-mă agitat prin cameră, am văzut în minte pe toți ostașii mei, pe grănicerii și marinarii români cu care trebuia să conlucrez, întregul port... Am dat ordinul de luptă... ! Dar inamicul ? Ce face inamicul ? Ce stranie rezonanță avea pentru mine în acele momente cuvîntul inamic ! El era moartea. Dușmanul parcă umplea tot hăul negru al nopții. Era pe mare, în aer, în port, între noi. Era peste tot și nicăieri.

Și totuși, în întregul port a început forfota umbrelor-ostași și a umbrelor-muncitori în frunte cu comunistul Gheorghe Dinescu, cărora le-am încredințat pistoale-mitralieră, puști și grenade. Navele militare românești și-au îndreptat gurile de foc spre vasele germane. Ofițerii, subofițerii și ostașii mei împreună cu grănicerii și muncitorii, într-o desăvîrșită tăcere, au surprins toate cuiburile hitleriste, le-au somat, le-au dezarmat, le-au capturat. La ivirea zorilor incinta portului era curățată de hitleriști.

Doar lîngă docul plutitor, în apropierea Santierului naval și în zona silozurilor prin cîteva rafale scurte de automate au fost „potolite" și ultimele incercări de rezistență ale trupelor dușmane.

În același timp însă au început să bată tunurile la barierele orașului dinspre Tulcea. Valul lui Traian, Hipodromul Palas etc. Se purtau lupte serioase, cu morți și răniți de ambele părți, nu numai în zona și împrejurimile Constantei ci și pe tot cuprinsul Dobrogei — Negru Vodă, Medgidia, Cernavodă etc.

La 25 august, am primit ordin să las cîteva gărzi pe diguri, iar restul companiei să-l adun pe terasa din apropierea gării de astăzi a orașului. Urma ca a doua zi, toți cei 22.000 osteni ai diviziei să plecăm cu trenul pe frontul din Transilvania.

...Deodată marea a început să ardă... O parte din flota maritimă germană se autoscufunda într-o imensă vilvătaie bubuitoare. Prinși ca într-un clește, nemții au dat-o pradă focului.

Spre seară, marea înghițea ultimele epave. Pe țărmuri se rostogoleau valuri negre, uleioase îmbibate cu păcură. Cerul începea să se limpezească în timp ce din larguri alte valuri, înspumate, veneau să spele fața mării.

A doua zi eram gata de plecare. Locomotiva a fluierat prelung. Cînd garnitura s-a urnit, de-a lungul vagoanelor au început să fluture batiste. Ne luam rămas bun de la cei dragi.

Ne despărțeam de orașul nostru. Portul, prin trupul căruia pulsează mereu spre și dinspre larguri veșnica viață a inimii fierbinți a „Uscatului", veșnica inimă a OMULUI, se pierdea treptat în ploaia razelor de soare, iar marea, în loc să scadă, creștea albastră, bombată, ca un deal imens, care se unea cu cerul. Zarea devenea tot mai alburie. Ca niște imense mosoare, roatele trenului depănau din ce în ce mai repede distanța... Acea distanță s-a prelungit timp de 260 de zile în aprinse dialoguri cu moartea de-a lungul României, Ungariei, Cehoslovaciei, pînă în mijlocul Europei.

Iar astăzi, în pragul celei de-a 38-a aniversări a memorabilului 23 August, văd prin zarea memoriei cum lîngă Agigea stătea înfiptă în 1944 infernala baterie germană „Tirpitz". Ea ar fi putut distruge întregul port și o mare parte a orașului Constanța. Nu s-a întîmplat așa ceva deoarece acțiunile militare românești au silit pe fasciști să-și arunce în aer marile tunuri de cite 280 mm calibru, care băteau pînă la 60 km și pe mare și pe uscat.

Astăzi însă, chiar pe acolo, „Canalul" va prilejui Dunării să se îmbrățișeze cu Pontus Euxin.

La Medgidia, unde au fost grele ciocniri și unde generalul Ionașcu i-a spus copilului de trupă-erou, în vîrstă de 9 ani, Marin Lungu, astăzi locotenent colonel, **„Ești prea mic pentru un război atît de mare"**, înflorește un port de proporții.

Și la Cernavodă, unde pe acea vreme s-au desfășurat aprige lupte pe uscat și pe Dunăre încheiate cu victoria românilor, „Canalul" se va lăsa în brațele altui minunat port.

Acel drum de foc al Insurecției române din August '44 este marcat în timpurile noastre de panglica strălucitoare a „Canalului", o simbolică trăsătură de unire a ființei României Socialiste cu ființa OMENIRII, păcii, progresului și civilizației.

23 AUGUST 1944:

UN EVENIMENT CRUCIAL ÎN OGLINDA LITERATURII

Noi ce-am făcut?

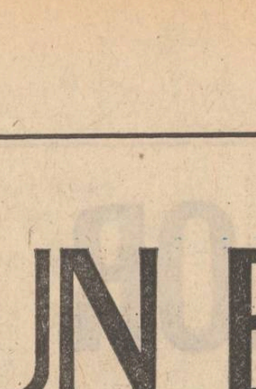

1. Mă ispitește gîndul că întrebarea e oarecum prea îngăduitor formulată. Ea ar fi, pare-mi-se, mai exactă dacă ar exprima un dubiu mai subliniat, și anume acela dacă a apărut sau nu pînă astăzi un mare roman închinat Insurecției ?Căci, dacă nu mă înșel, un astfel de roman nu a văzut lumina tiparului pînă în ziua de azi, cînd ne apropiem de cea de-a 38-a aniversare a Actului istoric de la 23 August 1944. Au apărut fără îndoială, începînd cu **Străinul** lui Titus Popovici, cărți valoroase în care sînt încarnate, **consecințe ale Insurecției** asupra unor destine, asupra căilor noi pe care începe să evolueze realitatea și asupra unor vieți semnificative care-și descoperă adevăratul rost în lume, și locul lor în literatura noastră este bine statornicit. Alte cărți importante au examinat **drumul care a dus la Insurecție,** acumularea de factori social-politici care au pregătit actul de la 23 August și i-au făcut posibilă înfăptuirea în condițiile unei minunate unități naționale. Aș aminti dintre ele doar **Șoseaua Nordului** și **Incognito** de Eugen Barbu sau trilogia **Din august pînă-n august** de Szemlér Ferenc. Dar despre Insurecție în ansamblu, despre pregătirea, desfășurarea și biruința ei, nu știu să fi apărut vreo altă operă literară decît foarte importantele și valoroasele cărți : **Și a fost ora „H"** de Haralamb Zincă (1971) și **Romanul unei zile mari** de Corneliu Leu (1979). Aceste din urmă cărți urmăresc, după mărturisirea autorilor, „făurirea unei imagini cît mai reale a unuia dintre cele mai dramatice și mai pasionante momente din istoria modernă a României" (H. Zincă), revendicîndu-și cu modestie doar „truda de serv și caligraf al societății" (C. Leu), fără a năzui spre transpunerea evenimentelor într-o ficțiune majoră capabilă să le pună în lumină semnificațiile umane cele mai profunde, întruparea lor în destine veridice prin care să se dezvăluie forțele care s-au descătușat în oameni făcîndu-i să-și asume deplin răspunderile față de neam într-un moment foarte grav al istoriei.

Într-o perioadă cînd necesitatea unor opere literare închinate momentelor de seamă ale istoriei noastre este, cel puțin teoretic și festiv, frecvent subliniată, această stare de lucruri ar putea să pară oarecum surprinzătoare. Nu se poate, totuși, uita că natura talentelor, înclinările scriitorilor, predispozițiile lor intime sînt determinante pentru modalitatea artei lor, pentru opțiuni firești și atracții spre anumite teme. Nimănuia nu i-ar trece prin gînd să-i reproșeze lui Caragiale că a scris **O noapte furtunoasă** ori **Năpasta**, și nu o dramă despre războiul pentru independență. Există în mod firesc scriitori atrași de grandios, de mișcările ample ale istoriei, și scriitori pasionați de mișcările infinitezimale dintr-o conștiință rafinată. În același timp, încarnarea în opere literare autentice, valoroase, a unui moment grav și complex al istoriei se numără printre cele mai temerare tentative pe care le poate face un scriitor. În întreaga literatură universală nu sînt prea numeroase operele literare în care marea vîlvătaie a unui moment decisiv al istoriei a dobîndit expresie convingătoare și autentică în ficțiuni construite cu mare capacitate sugestivă, în personaje semnificative și pline de pulsația vieții adevărate, prin care să se rostească adevărurile lor fundamentale. Marele exemplu al lui Tolstoi, din **Război și Pace,** poate mai mult să descurajeze prin uriașul efort de construcție amplă pe multiple planuri, prin bogăția copleșitoare a galeriei de personaje pe care le antrenează în mișcarea lentă a relatării și prin viziunea largă, deschisă din mare înălțime, capabilă să îmbrățișeze un orizont nesfîrșit și să descifreze, în același timp, surprinzătoare amănunte și nuanțe.

Pe de altă parte, există momente literare cînd vitregirea unei modalități sau a alteia este o realitate. Iar poziția de azi a unui larg sector al criticii noastre literare nu mi se pare tocmai fastă pentru marile eforturi de construcție epică amplă pe teme istorice. Este, poate, rezultatul tardiv al unei supralicitări a temei istorice în perioada dogmatismului literar (căci exagerările într-o direcție generează, de obicei, alte exagerări, în direcția contrară), poate un simplu reflex al unor mode din străinătate. Oricum, situația de care vorbesc este neîndoielnică.

Dar tot atît de neîndoielnic este faptul că scriitorul adevărat, atunci cînd optează pentru o temă ori scrie o carte, nu este îndemnat nici de atracția succesului posibil, nici de calcule privind căldura sau rezerva cu care va fi întîmpinată opera sa, și nici măcar de exigențe efemere ale modei literare, ci se supune unui imperativ lăuntric ineludabil, credinței că îndeplinește o menire care i-a fost hărăzită lui și numai lui, fără de care truda, greu de închipiut, a nopților nedormite, a eșecurilor, a conștiinței că n-a reușit să realizeze ceea ce a visat, ar fi foarte greu de îndurat. De aceea, nu am nici o îndoială că romanul miracolului românesc de la 23 August 1944 nu se va lăsa multă vreme așteptat.

2. Marele român al Insurecției, după cîte îmi pot închipui, ar trebui să îmbine o rară capacitate de a descifra adevăruri umane fundamentale din dinamica evenimentelor, cu o mare putere de a îmbrățișa o realitate largă pentru a-i înțelege sensurile definitorii. Actul de la 23 August a fost pregătit pe multiple planuri, a devenit posibil printr-o transformare răscolitoare, miraculoasă, a conștiinței unei națiuni, determinată de tragedia unui război absurd, a urii față de o dominație străină plină de dispreț și de neomenie, a tensiunii dramatice generate de un moment plin de grave amenințări, al istoriei. Un mare roman ar trebui să dezvăluie, prin oameni și fapte, prin procese dramatice de conștiință, adevărurile umane care au stat la baza acestor pregătiri și transformări, adevăruri în care se ascunde, probabil, însăși marea taină a poporului nostru, a capacității sale de a înfrunta cele mai cumplite furtuni ale istoriei, a miraculoasei sale înzestrări de a învia parcă din propria sa cenușă, de a rezista și de a birui atunci cînd totul pare pierdut !

Istoria poate cerceta și expune mai exact decît literatura desfășurarea concretă și exactă a acțiunilor din cadrul despre care vorbim, poate învedera mai bine necesitatea obiectivă a actului de la 23 August și consecințele sale militare și politice, pe plan intern și extern. Dar cred că numai literatura, literatura autentică, majoră, capabilă să pătrundă pînă la zonele cele mai adînci ale evenimentelor — la adevărurile umane care stau la baza lor — poate să explice ceea ce nu poate scoate la lumină nici cea mai temeinică, mai amplă și mai profund gîndită cercetare istorică, și anume : ce teribile experiențe umane au făcut ca într-un moment hotărîtor să izbucnească spre cerul României flacăra izbăvitoare a formidabilei unități, în voință și în faptă, a unei întregi națiuni, să aprindă aceeași hotărîre în conștiințe în care lucrau interese divergente și adesea antagonice, unindu-le într-o explozie de voință de a lupta și de a învinge cum arareori s-a mai văzut în istorie ? Sînt întrebările unui scriitor. Cum s-a întîmplat, prin ce trăiri complicate și prin ce procese de asumare a ultimelor răspunderi, că regele Mihai I și sfetnicii săi au ajuns de acord cu comuniștii — pe care este absolut sigur că-i urau din tot sufletul — să asume împreună răspunderile unui act eroic, plin de pericole grave, de posibile evoluții amenințătoare și capabil să marcheze începutul unei noi ere în istoria României ? Ce forțe ascunse, tainice, părînd adormite sub loviturile istoriei vitrege, sub tăvălugul de foc al bombardamentelor, în revărsarea fluviilor de sînge și de inimaginabile sacrificii și suferințe ale războiului, au izbucnit deodată, ca un vulcan nebănuit, din inima poporului român, făcîndu-l să înfrunte orice pericol și să accepte orice jertfă spre a răzbuna umilirile îndurate atîția ani, pentru a-și hotărî singur soarta în fața celor ce-l credeau sortit unei veșnice sclavii ? Cum s-a ajuns, simplu și firesc, ca generalii Armatei regale române, mulți trecuți prin răspunderile frontului și nu atît de naivi încît să nu știe că vor trebui să dea seama pentru ele, au luptat alături de muncitorii din gărzile patriotice, iar hitleriștii n-au găsit nici un trădător printre ei ? Cum s-a făcut că în al patrulea an de război, cînd oricare om din țara aceasta era sătul de sînge, de război, de pericole, de moarte, mii și mii de muncitori, de țărani, de intelectuali au sărit imediat, nesiliți de nimeni și fără nici o altă obligație decît cea izvorîtă din propria lor conștiință, să pună mîna pe arme și să lupte cu o dîrzenie uimitoare ? Ce s-a întîmplat cu poporul acesta, pașnic și lucid, care nu s-a împăunat niciînd cu virtuți războinice și n-a dorit niciodată să apară în ipostază de luptător ne-ndurător ?

Da, cred că marele roman viitor al lui 23 August trebuie să explice, prin realități umane răscolite pînă în cele mai mari profunzimi, un miracol istoric !

Pentru a-și îndeplini acest rol esențial, am deplina convingere că așteptatul roman al lui 23 August nu trebuie să fie nici cronograf conștiincios de evenimente minuțios înregistrate și nici colecție de adevăruri elementare culese din manuale și ilustrate prin mișcări prestabilite de personaje zămislite după un tipic care și-a demonstrat de multă vreme ineficiența. Marele roman al Insurecției va trebui să fie, socot eu, un examen colectiv de conțsiință, să aibă o deplină libertate de mișcare, de explorare cinstită a faptelor și de rostire limpede a tuturor adevărurilor din care se alcătuiește epopeea lui 23 August !

Nu pot să-mi ascund convingerea că o astfel de construcție românească nu mai poate fi realizată astăzi cu mijloacele folosite de Tolstoi în **Război și Pace** și nici măcar cu cele utilizate de Rebreanu în **Răscoala.** Nu numai pentru că a proceda după exemplul acestor mari scriitori ar însemna resemnare la un trist rost de epigon, dar și pentru că realitatea care trebuie explorată pentru înțelegerea marilor evenimente istorice din epoca noastră cere mijloace mai variate, mai diversificate și în același timp mai suple. O mare creație epică despre un eveniment ca cel de la 23 August 1944 pretinde construcție modernă, bazată pe cuceririle romanului din zilele noastre, renunțarea la ambițiile de frescă și la relatarea lineară, impunînd ordonarea pentru structura mozaicală, relatarea pe planuri multiple și alternanța de secvențe al căror angrenaj narativ este destul de complex pentru a restitui printr-un sistem verbal o desfășurare de evenimente simultane sau paralele în timp, dar la fel de definitorii pentru un moment anume, și pentru a descoperi, sub ritmica lor obiectivă, semnificațiile umane care le dau sens și noimă.

S-ar putea ca din înfruntarea unui popor cu destinul, într-un moment tragic, transformat în examen de eroism și de tărie sufletească, un roman profund și dornic să pătrundă spre zonele esențiale ale omenescului, să poată descoperi adevăruri zguduitoare despre om și despre firea adevărată a poporului român. Dar cînd se va ivi un astfel de manuscris — născut din nesfîrșită trudă, din ani de zbucium, de frămîntare, de meditație plină de răspundere — se va găsi oare

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 7-a

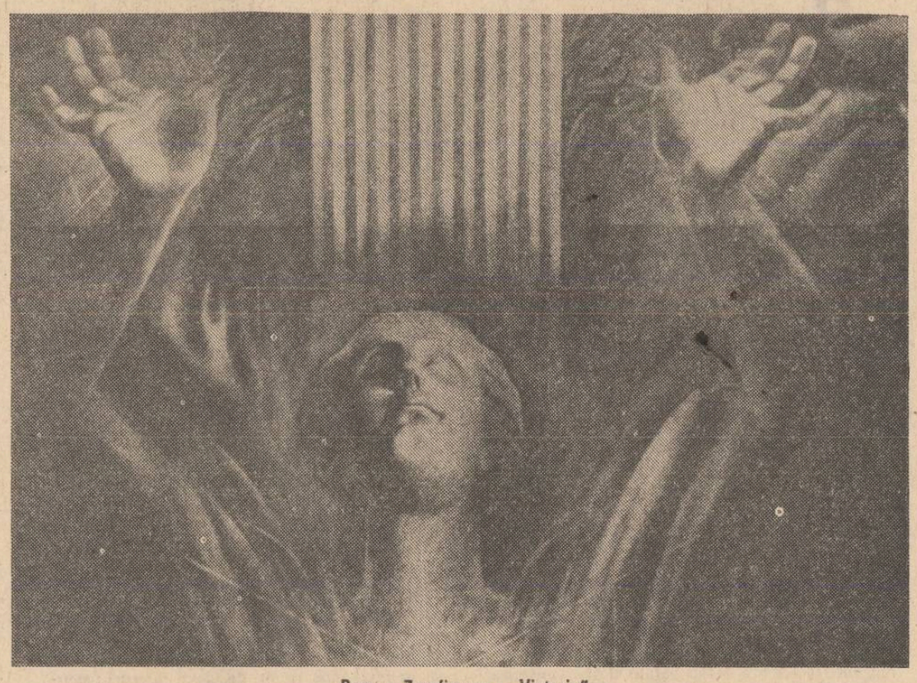

Romeo Zamfirescu : „Victorie"

Talent şi conştiinţă

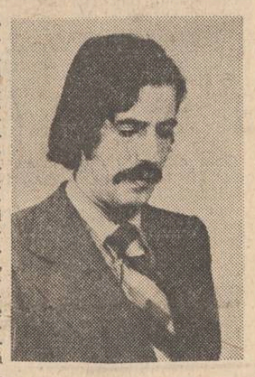

1, 2, 3. Îmi amintesc de o întîmplare de cenaclu petrecută cu ani în urmă pe vremea cînd eram elev. Nea Bică, un pensionar simpatic, jovial, dar din păcate lipsit complet de talent literar, tocmai terminase lectura unui fragment de roman despre război. Fragmentul puncta, ca să spun așa, exact momentul Insurecției armate de la 23 August. Catastrofă! Totul părea scris după ureche, „déja vu", dialoguri moarte înainte ca personajul cu pricina să deschidă gura, un stil care trăda lipsa oricărui stil, atacuri la baionetă ca pe vremea căpitanului Mărăcineanu și, seara, nelipsita idilă platonică în lanul de păpuși, personaje întinse fără viață pe prispa literară ca frunzele de tutun la soare, totul într-un vălmășag aluritor de fapte.

Autorul a suportat un timp criticile noastre constructive și consumîndu-și rezerva de răbdare s-a ridicat, punîndu-ne următoarea întrebare: „Ce știți voi, bă, despre Insurecție și despre lupta poporului român pentru libertate?". Adică, în virtutea cărui drept îi judecăm noi conținutul ? Chestia cu stilul, hai, treacă-meargă, asta o înțelegea, dar să i se spună că el scrie după ureche, era prea de tot.

Am zîmbit noi îngăduitori, dar întrebarea lui a rămas: „Ce știm despre Insurecție, despre generația care a înfăptuit-o ?". Destul de puțin. Lecțiile de istorie erau zgîrcite în amănunte, șovăitoare și chiar ambigue. Ele vorbeau despre semnificațiile actului insurecțional de la 23 August, în timp ce noi, elevii, doream un scenariu politic dar și uman a ceea ce se petrecuse în 1944 în România. Literatura inspirată din acel an era schematică și inconsistentă. După lectură, rămîneai cu senzația că Insurecția era un fel de țară în care orice aventură, orice act eroic era permis unor personaje încasetate sumar, confruntate mereu cu forțele răului. Am apelat atunci la părinții mei... „Voi ați fost, nu-i așa, martori ai evenimentului." M-au privit ușor intrigați. „La școală nu aveți profesor de istorie? Ala ce face acolo?" Am insistat, dar fără să aflu mare lucru de la ei. Și în definitiv, ce puteau să-mi spună ? În 1944, amîndoi erau abia săltați din copilărie. Tata își exersa meseria de țăran, iar mama se ascundea speriată în zemnic, minjită cu funingine pe față pentru a nu atrage atenția soldaților nemți. Cam puțin!

Adevărații martori ai evenimentelor de la 23 August sînt tot mai bătrîni. Ni s-au redat multe din documentele vremii și totuși încă nu avem un adevărat roman al Insurecției. Doar încercări. De ce ? Nu am nici un chef să dau explicații și nici nu cred în utilitatea lor. Cititorul din generația mea ca să nu mai vorbesc de cel din generațiile viitoare au nevoie de cărți, de adevăr și nu de explicații. Insist, de cărți bune, esteticește valabile, căci nu cunosc minciună mai gogonată și mai agresivă decît adevărul spus pe jumătate și pe deasupra și „textualizat", cu pretenții de document. Scriitorul netalentat și lipsit de conștiință literară și patriotică ar trebui sfătuit să renunțe. Vreau să fiu bine înțeles — nu avem aparate de control și măsură a calității, nu s-au inventat încă foruri de decizie tematico-literară (asta ar mai lipsi), dar nu e mai puțin adevărat că o carte proastă (mai ales istorică) poate obosi pentru o perioadă de timp o anume temă, îngreunînd misiunea altor scriitori dispuși să o abordeze. Frecventarea fără mijloace artistice valabile, a unei teme literare este echivalentul ignorării ei. Să nu ne jucăm deci cu vorbele scrise. Totul ține de talent și mai ales de conștiință !

Sorin Preda

Valoare estetică şi valoare exponenţială

1. Răspunsul la o asemenea întrebare, atît de tranșant formulată și de o acuitate ce nu suportă nici un fel de aproximație, evident, este cu totul dificil de formulat. Acum, după trecerea unui mare număr de ani de la desfășurarea istoricului eveniment, încercînd a imagina, ad-hoc, o panoramă a literaturii ce-l reflectă, spiritul critic lucid este supus unor solicitări absolut contradictorii și, ca atare, este constrîns a și le explica. Astfel într-o direcție, concentrîndu-ne atenția asupra însăși bibliografiei conținînd totalitatea cărților consacrate marei teme, observăm de îndată că această bibliografie este extraordinar de bogată. Practic, s-ar putea spune că, în afara celor mai tinere promoții, aproape că nu există scriitor român contemporan (prozator, poet, dramaturg) a cărui operă să nu fi venit în atingere, într-un fel sau altul, cu o asemenea dramatică sursă de inspirație. Ambiționînd a se sprijini pe datele unei bibliografii exhaustive, eventualul adevărat istoric al literaturii române contemporane va avea deci surpriza acestei formidabile adeziuni tematice, fenomen al cărui cap de listă îl formează mari clasici ai literaturii române moderne precum M. Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu, G. Călinescu și alți importanți contemporani ai lor (Cezar Petrescu și Geo Bogza, de pildă), spre a se încheia cu nume de scriitori dintre cei tineri încă și la ora de față. Este, prin urmare, un semn indubitabil că tema insurecției s-a impus **ca o temă-obsesie** în conștiința obștei scriitoricești de azi.

Trecîndu-se de la stadiul „inventarierii" la acela al selecției valorice, însă, dificultățile care se ivesc nu sînt deloc puține. În primul rînd, izbește adînca discrepanță dintre cantitate și calitate. Sub cel de-al doilea raport — nici vorbă, cel esențial ! — „lista" se arată îndeajuns de restrînsă. Oprindu-ne, de exemplu, la proză, „lista" în cauză îi revendică mai ales pe Zaharia Stancu (întinse capitole din ciclurile **Rădăcinile sînt amare** și **Vîntul și ploaia),** Marin Preda **(Delirul, Îndrăzneala),** Eugen Barbu **(Incognito,** unele capitole din **Șoseaua Nordului** și **Facerea lumii,** la care se adaugă cîteva excelente nuvele din volumul **Oaie și ai săi,** mai ales **O canistră cu apă),** D.R. Popescu (o bună parte din marile sale nuvele : **Ploaia albă, Mașina, Moroiul, Duios, Anastasia trecea),** Laurențiu Fulga (cele trei vaste „romane de război" : **Eroica, Steaua bunei speranțe, Alexandra și Infernul),** Fănuș Neagu (o bună parte din marea sa nuvelistică și romanul **Îngerul a strigat),** Titus Popovici **(Străinul** și **Moartea lui Ipu),** Ion Lăncrănjan (numeroase capitole

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

Deplasarea accentului

1. Cum imensa majoritate a cărților dedicate Insurecției au apărut înainte de 1965, anul de început al unei etape decisive în reconsiderarea viziunii asupra actului istoric de la 23 August 1944, s-ar părea că severa confruntare ține de domeniul viziunii. În fapt, ca și în cazul altor evenimente istorice, Insurecția nu a făcut obiectul unei abordări speciale, cu pretenții de totalitate, din partea unei cărți. Cu alte cuvinte, nici o carte scrisă înainte de 1965 pe tema Insurecției nu a avut ambiția de a cuprinde în întreaga sa complexitate contradictorie un moment istoric de importanța și proporțiile actului de la 23 August 1944. Deci, în cazul literaturii dedicate pînă acum Insurecției nu se pune problema rezistenței în timp din punctul de vedere al viziunii. Adevărata problemă e cea a valorii. Și, din acest punct de vedere, rezistă timpului două romane abordînd un anumit moment al Insurecției : **„Șoseaua Nordului"** de Eugen Barbu, și **„Străinul"** de Titus Popovici. Rezistența lor la examenul timpului ține, deci, pe de o parte de faptul că, abordînd Insurecția nu în ansamblu, ci numai într-un anumit aspect concret, ele n-au fost obligate să plătească tribut unor prejudecăți de interpretare istorică din perioada anterioară lui 1965, iar pe de alta, de talentul autorilor care au reușit să creeze personaje viabile, neconstrînse de schematismele în acțiune în acea perioadă. În rest, o literatură bogată — pentru că pe această temă s-a scris destul de mult — tributară schemelor de realizare artistică din perioada anterioară lui 1965 și, deci, nerezistentă în timp prin slaba calitate estetică.

2. Evident, înainte de toate să stea sub semnul mutațiilor survenite în ultimul timp în viziunea social-politică asupra actului de la 23 August 1944. Încercînd o sinteză a acestor mutații se poate observa lesne deplasarea accentului pe politic. Cu alte cuvinte, incluzînd și dimensiunea militară, Insurecția apare ca un moment politic complex în care s-a evidențiat, înainte de toate, rolul politic al partidului. În același timp, mutațiile de viziune au dus la o reconsiderare a interpretării atitudinii diferitelor forțe politice din România anului 1944, punîndu-se capăt astfel unei scheme care simplifica actul de la 23 August, dar mai ales îi diminua simțitor adevărata sa dimensiune : cea națională. Iată, deci, o carte dedicată Insurecției ar putea fi un excepțional roman politic. Ar fi, deci, una din situațiile în care o nouă viziune ar impune și o nouă formulă, dacă ținem cont de noutatea formulei romanului politic la noi. Pornind tot de la noua viziune, mult mai complexă decît cea anterioară, asupra Insurecției, e lesne de înțeles că un accent deosebit trebuie să-l primească înscrierea acestui moment în destinul României, al claselor și categoriilor sociale existente în 1944. Din punct de vedere literar, un asemenea acent ar putea duce la un roman de o superioară modernitate prin dezbaterea pro și contra a diferitelor soluții politice și militare pe care le avansau diferitele forțe politice înainte de august 1944 pentru salvarea țării de la dezastru, pentru drumul pe care urma să-l ia România.

3. Proza dedicată Insurecției a rămas în urmă nu atît cu rezultatele cercetării științifice, cît mai ales cu propriile rezultate. Deosebita insistență anterioară pe această temă, transformată la un moment dat în normă de îndrumare a literaturii, a depărtat pe prozatorii de azi de această temă. A contribuit la această depărtare (excepție fac romanul documentar **„Și a fost ora H"** de Haralamb Zincă precum și **„Incognito"** al lui Eugen Barbu) și faptul că anumite rigidități în abordarea anterioară a temei au creat o literatură a Insurecției insistînd cu deosebire pe spectaculos, pe dinamismul mișcării epice, trăsături pe care — pare-se — proza de astăzi nu mai este încîntată să le reia. Nu e exclus, deci, ca o recitire de către prozatorii noștri politici și reflexivi a studiilor dedicate de istorici actului de la 23 August 1944 să ducă la apariția unui roman dedicat Insurecției de o surprinzătoare modernitate.

Ion Cristoiu

Proza marilor momente istorice

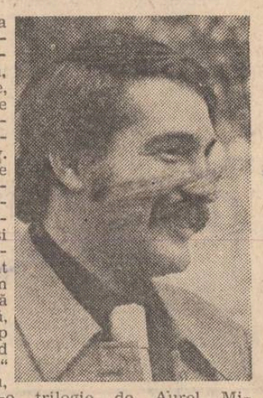

1. Cine ar încerca să examineze durabilitatea prozei Insurecției ar observa, nu fără suprindere, că materia pe care urmează să se exercite este relativ redusă cantitativ. Așadar, înainte de a izola cît din romanul acestui moment a biruit eroziunea vremii și fluctuațiile conjuncturale este indicat să ne întrebăm dacă această proză „există". Există, însă într-un chip curios. Excepțînd „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, un volum dintr-o trilogie de Aurel Mihale, ceva în „Setea" și mai mult în „Străinul" de Titus Popovici, două-trei momente în „Văduvele negre" de Nicolae Frînculescu și în „Întîlniri pierdute" de Dumitru Trancă, două reconstituiri de reportaj documentar, „Și a fost ora H" de Haralamb Zincă și „Romanul unei zile mari", de Corneliu Leu, în rest nu avem decît pagini împrăștiate în romane dedicate cu totul altor elemente : iată un moment istoric capital pe care prozatorul român nu l-a îmbrățișat cum se cade. În schimb, mult mai numeroase sînt prozele dedicate efectelor „Insurecției" și întîilor ani de revoluție socialistă. Luxurianta vegetație a romanului „obsedantului deceniu" a cărui esență „justițiară" și vindicativă nu face, în general, decît să tulbure optica lucidă, a sufocat aproape de tot tema insurecției, pe care prozatorul „momentelor tari", al revelațiilor politice tardive, a uitat-o.

Această reacție mi se pare inexplicabilă și o pun pe seama unui defect de instrucție istorică și de reflexivitate morală. „Insurecția" presupune, pentru cine știe să vadă, materia conjugată a unui roman de război, a unei proze „de conștiință" și a uneia „analitice" de felul opțiunii morale aflate în poziția „necesității", în fine a literaturii politice și sociologice.

Istoricește, „Insurecția" e un rar moment de sinteză națională integrală, cum nu sînt multe în biografia unui popor. La 1877 aceasta s-a produs în doi ani și tot în condițiuni de război, după 1916 — într-un interval și mai mare. Această clipă de supremă sinteză națională e comparabilă cu proclamația de la Islaz, cu Unirea Principatelor, cu declarația de Independență, cu înfăptuirea Marii Uniri din 1918. Comparație, pentru critic, tulburătoare : avem, așadar, romanele acestor momente esențiale pentru poporul român, s-a oprit scriitorul român asupra lor fie și un moment ? Mai degrabă nu, căci excepțind extraordinarul monument epic al lui Paul Anghel („Zăpezile de-acum un veac"), dedicat Independenței, și trilogia, imperfectă, a lui Camil Petrescu, „Un om între oameni" nu rămîn la socoteală decît încercări fără semnificație, conjuncturale, „subțirele", cu documentație puțină, tulburi produse de istorie „romanțată".

Cine privește fenomenul cu luciditate nu poate observa că „literatura Insurecției" nu e decît o pată albă pe o hartă literară a istoriei naționale cu multe teritorii „uitate".

Să zicem că a reconstitui, din perspectiva de azi, o epocă revoltă, de acum o sută și mai bine de ani, presupune o trudă uriașă care ar depăși puterile unui singur om. Există însă exemple care sting acest pretext care e al spiritelor „comode" ; cu toate acestea, să admitem în folosul demonstrației, această scuză, esteticește, inacceptabilă (cronicarii nu se plîngeau de absența documentelor iar Eminescu își făcuse colecții de „hronici" vechi). Dacă pașoptismul, Unirea și Independența presupun o astfel de uriașă documentare, „Insurecția" — nu : e un eveniment „contemporan", pe care l-au trăit un număr relativ însemnat de prozatori și documentația s-ar putea culege fără enorme dificultăți de la aceia care au participat nemijlocit la evenimente (mulți — încă în viață) și din arhive, în majoritate încă inedite. Cu rare excepții, enumerate și acestea, prozatorul matur ocolește acest moment, cît despre prozatorul tînăr s-ar zice că îl ignoră cu desăvîrșire.

Cea mai de seamă piedică pe care s-ar zice că o invocă prozatorul român e viziunea istoriografică, pînă de curînd fluctuantă ; însă nimic nu obligă pe scriitor să repete paragrafe încă nesigure din manualele mai vechi de istorie. Obligația lui e să se documenteze, să-și creeze, în urmarea documentării, propria optică despre obiect și s-o supună pe aceasta, învesmîntată artistic, verificării științifice de mîine. Inițiativa lui Marin Preda care a defrișat, cu rezultate care au fost, mai apoi, și cele ale istoricilor, un moment mai recent din istoria României probează că acest „avangardism" istoriografic este cu putință și, adeseori, chiar obligatoriu. Cît din viziunea înfățișată de Paul Anghel asupra societății românești la 1877 se află, tel-quel, în manualele de istorie ? Încă nu este totul așa, dar mîine, cine știe, va fi, căci prozatorul a lucrat cu maximă migală și iese fără corecții la verificarea istorică atentă. Atunci cînd istoricul nu îndrăznește, din cine știe ce rațiuni, scriitorul este obligat să intervină ; cutezanța lui e o condiție a spiritului civic. O literatură puternică e o literatură ai cărei scriitori nu integrează pasiv imprecizîile de gîndire.

Chiar și atunci cînd literatura nu se bizuie pe o viziune fidelă adevărului integral, fără totuși să-l mistifice, ceea ce rămîne poate fi esteticește, durabil. „Proza Insurecției", pînă acum, e, cu excepția romanului-vérité produs de Haralamb Zincă, relativ fluctuantă sub raport istoriografic. Defecțiunea opticii integrale nu presupune, în chip automat, perisabilitatea psihologiilor, a cite unui moment verificabil de felul prozei de război, al aceluia de medii și așa mai departe. O viziune imprecisă la examenul istoriografic definitiv poate fi, prin fragment, un pas înainte în domeniul reconstituirii factologice, de mentali-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Cinstire

Mi-ar trebui un cintec fremătător, sublim
ca un izvor albastru cu melodia-n unde
s-adun intreaga slovă, să pot ca să exprim
aceste simțăminte ardente și profunde...

De-aceea eu, prieteni, rostesc cu simplitate
urarea caldă, scumpă, a omului de rind,
ce-ntîi și-ntîi de toate dorește sănătate
celui ce drag și-aproape ni-i tuturor în gînd.

Căci ritmul viu și rima le socotesc cinstire
prinos de frumusețe al sufletului meu
pentru eroul care, cu dreaptă cumpănire,
luminii muncii noastre stă pavăză mereu.

Ni-i Ceaușescu-n toate măsură vie, trează,
voință, gînd și faptă ni le-mplinim prin el,
cu el se-avîntă țara, numai prin el cutează
spre piscul înfloririi, spre comunistul țel.

Și cintecul prin vreme urcînd ecouri vii
se-naltă azi în inimi, vibrînd sărbătorește,
slăvit fie poporul ce are-asemeni fii
slăvit partidul care asemeni oameni crește!

Marian Raicu

Prin Transilvania de semne

Prin Transilvania de semne
Transilvania cu fintini
cădeau ca frunzele pe dealuri
soldații secerați să-ndemne
în jocul aspru de copii
un riu de scutece să spele
lampa vieții sfărîmata zi

unde cădeau creșteau de-odată
fintini să-și limpezească chipul
de ceara nopții arbori ciini
cînd se mai ridicau în ceață
schelete-n cîrje de arini

prin Transilvania de semne
soldații morți purtau în mîini
o Transilvanie de fintini
focul sacru izgonit din lemne
fosforescente aripi săptămini
cădeau ca frunzele pe dealuri
viața-n petrecute maluri
prin Transilvania cu fintini

cînd toamna le scria pe față
scrisoare sub sigiliu pal
ei coborau fugind din viață
căderea ridicînd alt deal
prin Transilvania de semne

Ion Iuga

Partid

Am învățat că revoluția e casa ta,
ne ieși cu adevărul înainte.
Ești soarele ce nu va seca
și îndrăzneala ce nu se ofilește în minte.

Brațul nu-ți poate fi îndoit,
lumina ta firesc pe chip ne joacă.
Dintre riurile țării nici unul n-a obosit,
bucuria în inimă are loc să încapă.

De salopetă atîrnă ziua de muncă,
pleoapele istoriei în jos nu se lasă.
Dunării nimeni de pe hartă nu-i poate da brînci,
unde-i partidul sîntem acasă.

Țara miroase a pace sfîntă,
căldura piinii e caierul nostru ales.
Veacul pe haină simt că se zvîntă,
unde-i partidul e grîu de culeș.

Și nu îngheață cămașa pe noi
și miri stau la porți fericite.
Te simt ca pe-o așezare de eroi
cu timplele de istoria poporului lipite.

Ion Trif Pleșa

Partidului s-aducem slavă

Dacă trăim în libertate
La fel ca munții de senini
Partidului s-aducem slavă
Sub steagul celor trei lumini.

Dacă ni-i țara mai bogată
Și ard în doine bucurii
Partidului s-aducem slavă
Sub bolți de steaguri purpurii.

Dacă gîndirea ne pătrunde
Tot mai adînc în taine mări,
Partidului s-aducem slavă
Sub steagul păcii, temerari.

Dacă în plai e înflorire
Și brațul țării ni-i robust
Partidului s-aducem slavă
Sub cerul Marelui AUGUST.

Și dacă munca ni-i onoare
Trăind egali și fericiți
Partidului s-aducem slavă
În jurul său tot mai uniți.

Constantin Atomii

ȚARA ȚĂRILOR LA

Grîul, poemul Țării Românești

Geograficeşte, Țara Românească se definește ca fiind acel spațiu cuprins între o Dunăre ce adună de la intrarea în țară toate povestile de pe malul sting spre a le debarca la Brăila și Carpații noștri cei mai înalți și cei mai sobri. Dar, geograficeşte Țara Românească înseamnă, mai ales, cîmpia. Cum și obîrșiile mele se află în cîmpie, într-un județ ce și-a luat numele de la arinii din luncile apelor ce-l străbat, am fost crescut în cultul statorniciei și al iubirii nețărmurite pentru locul nașterii. Iubirea pentru București, așadar, mi-a fost transmisă prin gene, dar, printr-un mecanism (fără îndoială mult mai complicat decît îl exprimă științific fraza : ereditatea nu este chiar în linie dreaptă ci unește poate mai trainic bunicul cu nepotul decît tatăl cu fiul) plus reminiscențele unei copilării petrecute într-un sat de cîmpie (și doar se știe că în copilărie ți se imprimă sentimente atît de puternice încît toată viața nu faci altceva decît să încerci a le rememora) sufletul meu se tulbură, nostalgic, frumos și dureros, ori de cîte ori părăsesc Orașul spre a bate satele române din cîmpie. Caii și întinderea nesfîrșită a pămîntului (despre care Marin Preda credea că ar avea dimensiune metafizică pentru țăranul român). Răsăriturile și amurgurile din cîmpie, mirosul inconfundabil al fumului de vatră, întîia boabă de strugure coaptă și bostanii verzi — încercați de adevărații cunoscători numai prin ciocănituri și ușoară zgîriere cu unghia — sînt, și-acum, pentru mine universul unei lumi străvechi și sigure, atît de de străveche și atît de sigură încît pare a ne vorbi numai prin semne. Primul înscris despre noi este în mod cert ulterior cu sute dacă nu cumva cu mii de ani civilizației noastre căci nu într-o zi-două ajung oamenii să se statornicească și să învețe secretul cultivării unui grîu prin care soldați instruiți și-au croit drum cu sulițele !

Lumea satului e asemenea unui aisberg : nu din ceea ce apare la suprafață derivă forța sa, ci din cele trei pătrimi ascunse, subterane ce înseamnă mii de ani de acumulări și șlefuiri, de fapte-evenimente ce prin repetare au căpătat statut de legi de existență. Lumea Țării Românești se supune și impune aceste legi morale, grație vechimii de necontestat a civilizației sale.

Fabulosul cîmpiei, dar și mărirea, orgoliul, splendoarea, iubirea și pizma, necazurile, durerile Țării Românești înseamnă Grîul. Poate nici nu s-ar fi iscat vreodată povești atît de frumoase, poate nici nu s-ar fi ivit acea lume fabuloasă dacă n-ar fi fost acest miraculos bob de grîu care-i de tot frumos și unic fie abia încolțit atunci cînd toată natura se pregătește de somnolență (ori abia încolțit în farfurioarele noastre din apartamentele noastre de orășeni ce nu ne-am uitat originile, în preajmă de An Nou — semn în verdele lui crud și-n firul său plăpînd dar ferm de sănătate și prosperitate), fie în lanurile de necuprins ale Bărăganului ialomițean, ale Burnasului, sau ale cîmpiei doljene, fie în boabele scînteietoare ca aurul cel mai curat înainte ca ele să fie făină albă pentru pîinea din grîu nou. Se spune, cu temei este această zicere, că focul, adică pîinea și mîncarea gătită au modificat, au revoluționat gîndirea umană. Capitalele grîului (sau ale pîinii) din Țara Românească — Stoicănești, Grivița, Scornicești, Gîrbovi, Gherghița și încă multe altele — demonstrează azi că avînd grija grîului, că grefat pe structuri milenare socialismul n-a rupt tradiții ci a revoluționat comportamente umane, gîndirea umană. Am citit, de curînd, într-o astfel de capitală a pîinii, la Grîndu, actul de constituire a gospodăriei agricole colective „Ștefan Gheorghiu". El suna așa : „Subsemnații, țărani săraci, plugari din comuna Grîndu, Plasa Urziceni, județul Ialomița, ne întovărășim din inițiativă proprie, constituindu-ne în gospodăria agricolă colectivă sub denumirea „Ștefan Gheorghiu" avînd sediul în comuna Grîndu..." Cele 42 de familii de țărani săraci și mijlocași aduceau cu toții 105,13 ha de teren agricol, 7 cai, 5 care, 10 pluguri, 3 boroane și 5 prășitoare. Statul a donat tinerei gospodării agricole încă 72 de ha teren arabil, 11 ha de pășuni și construcțiile confiscate de pe moșia Antonescu (unde se va amenaja și sediul administrativ al unității), la care s-au mai adăugat credite în valoare de 300 000 lei. În primul an al muncii lor în comun, țăranii din gospodărie aveau să scoată o producție de 1 768 kg de grîu la ha, față de 500 kg/ha cît obțineau țăranii individuali. După 32 de ani de la înființare, cooperativa agricolă din comuna Grîndu își numără averea cu milioanele (cu zecile de milioane lei), obținînd anul acesta la grîu o producție medie de peste 5 000 kg. Cooperativa agricolă de producție Grîndu este de două ori „Erou al Muncii Socialiste" și este condusă de unul din eroii ialomițeni — Anghel Mircea Dan. Sînt convins că dînsul, ca și Vasile Berbecel de la Smîrna, ori Dobra de la Gîrbovi ar putea povesti fabuloase întîmplări din lungul drum al recoltelor. Poate s-o găsi cineva vreodată să scrie nu **despre** ei ci ceea ce **spun** ei. Poate și-or găsi și ei vreodată timp și de povestit miraculosul cotidian pe care l-au trăit și l-au făurit în cîmpia română. S-ar închega atunci una din cărțile de învățătură, de o frumusețe cel puțin egală (și morală) ca a lanului de grîu tivit în iunie de maci.

★

Străbătînd cîmpia, străbătînd așezările sale nu poți să nu rămîi uimit de două lucruri : noutatea (ce pare a-ți da semn că o lume nouă s-a așezat aici) și verticalitatea (este atît de întins pămîntul aici în cîmpie încît, probabil, oamenii simt mult mai acut nevoia de a rupe monotonia cu așezări mai ales pe verticală), plus simbioza cvasi-perfectă a grîului cu tot ceea ce mai înseamnă indeletnicire umană : la Călărași, dacă te înalți pe-un turn de la Combinatul siderurgic cuprinzi cu ochii în bună vecinătate cu un domeniu exemplar și de vîrf al industriei, lanurile de grîu, blocurile din marginea orașelor își prelungesc aleile de trandafiri în cîmpurile cu maci, platformele industriale (cum sînt cele de la Urziceni, Roșiori, Slobozia, Rîmnicu Sărat) răsar din lanurile de grîu, căile ferate ale cîmpiei sînt străjuite de foste, actuale sau viitoare lanuri de grîu, în zona teleormăneană — acolo unde cîmpia a dat semn că gîlgîie de petrol — sondele sînt înconjurate de grîu.

★

Cum cîmpia nu este cu totul spectaculoasă cele cîteva documente de arhivă foto reținute cu precădere prim-planuri : fie case ale așezărilor rurale (mici, cu ferestrele cît palma, cît mai apropiate de pămînt căci vînturile de iarnă din cîmpie sînt aprige, acoperite cu stuf sau trestie), fie cîte un tablou de familie (în care

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

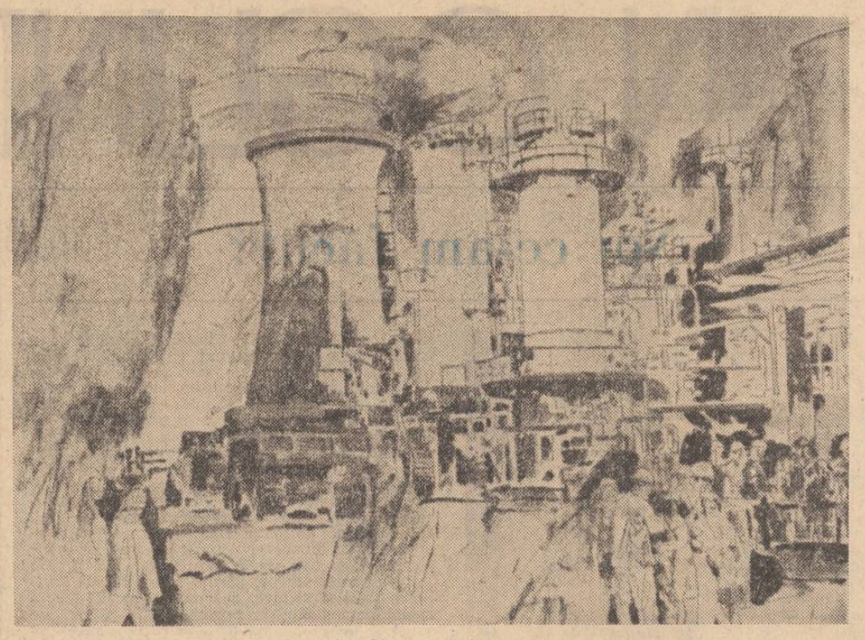

Ion Bitzan : „Industrie"

Dimineți de aur în Transilvania

Mulți dintre locuitorii municipiului BISTRIȚA pot să-și contureze în minte, ajutați de memorie, imaginea unui orășel cu iz de tîrg provincial ce ființa împăcat cu un destin deloc spectaculos în vremea tinereții, adolescenței sau copilăriei lor. Unii l-au locuit, alții l-au vizitat, atrași de zilele de marți, „zile de tîrg", sau de cele ale „Bîlciului" verii, cînd se plimbau pe pavajul de piatră cubică al vestitului „Bulevard", pe care anual se disputau „celebre" întreceri de motociclete, căutau caruselul sau piața cu lubenițe, astîmpărîndu-și setea la o curioasă fîntînă mecanică de la care se putea bea o apă răcoritoare adusă prin țevi de la cîțiva kilometri de oraș. Pînă în ani mai apropiați de prezentul limpezit de mințile noastre, în Piața Centrală, în jurul bisericii înalte, opreau căruțele, cele venite de pe Șieu sau chiar de pe Someș, cu saci de porumb sau de grîu, cu porci, viței sau miei, sau cele coborîte de pe Bîrgaie, cu scînduri. Sub arcadele Sugăletelor se desfăcea gura sacilor, ori erau scoase la iveală tot felul de „cumpărături". Mirosea a grîu și a transpirație, a fîn și a brad despicat... Copitele cailor și ale vacilor făceau zăpada să mustească, sau stîrneau colbul caldarîmului încins... Astăzi Piața Centrală numără automobile, în trecere, iar Sugăletele sînt un semn al puterii tradiției, al rezistenței în timp a omului. De pe soclul său înalt, deasupra rondurilor de flori, Andrei Mureșanu veghează mersul înainte al vremilor schimbate. Pe locul fostului tîrg de vite se înalță un mare complex comercial agro-alimentar. Spațiul bistrițean s-a metamorfozat. Metamorfoza lui a însemnat industrializare. Bistrița a făcut saltul de la statutul de oraș la cel de municipiu pe calea industrializării. „Granitele" localității au cîștigat, și mai cîștigă încă, noi repere în spațiu, în timp și în conștiință. „Netex", C.P.L., I.S.M., I.U.T., Fabrica de bere, Stația de aprovizionare cu apă potabilă, noua clădire a gării, noua autogară, F.L.P., Fabrica mecanică, Turnătoria, cartierele de blocuri Decebal, Viișoara, Andrei Mureșanu sînt cîteva dintre obiectivele care te ajută să realizezi mai exact, la Bistrița, dimensiunile timpului socialist. Din moment ce intri în fascinația idealului comun, coordonatele aspirațiilor sporesc, ritmul muncii este inepuizabil, simboluri ideatice sînt traduse în ferme realități materiale, iar fiecare dimineață pare a fi un început promițător.

★

Dar, alături de Bistrița, și celelalte orașe ale județului Bistrița-Năsăud se leagă de timpul trăirii noastre prin cuceririle actualității. În urmă cu douăzeci de ani, NĂSĂUDUL era un tîrgușor provincial, dominat doar de siluetele impunătoare ale celor trei licee — „George Coșbuc", pedagogic și silvic. Atmosfera era patriarhală, cu oameni ce se ocupau cu agricultura, creșterea vitelor și găzduirea elevilor de la cele trei școli. Năsăudul trăia prin gloria lui de odinioară, cînd fusese reședința Regimentului 2 imperial de graniță, prin faima școlilor și dascălilor săi. Abia în anii șaptezeci orașul a intrat în ritmurile marelui mers spre făurirea noii societăți. „Textila", I.P.M.P., Fabrica de brînzeturi fermentate, Filatura de bumbac, noua autogară sau noua autobază, noul cartier de locuințe fac ca în viața cotidiană a năsăudenilor să pulseze ritmuri noi.

O altă localitate, BECLEANUL, cunoscînd și ea forfota oamenilor doar într-o zi de tîrg, miercurea, în celelalte zile fiind liniștită și provincială, care a cîștigat totuși titlul de oraș în 1576, dar l-a pierdut în secolul al XVIII-lea, ca să-l recîștige cu un merit definitiv în 1968, s-a decis să se schimbe în întregime, în bine, doar în cîțiva ani, pe toate planurile vieții sale. A încetat să mai fie doar un banal orășel provincial, un tîrg de țară, chiar un important nod de cale ferată. Inginerul Dumitru Retegan, vicepreședintele Consiliului popular al orașului Beclean îmi spune : „În cincinalul trecut, la Beclean au început să producă Întreprinderea metalurgică, Fabrica de nutrețuri combinate, o balastieră, Întreprinderea de covoare, a fost terminată termoficarea orașului, localitatea noastră fiind singura, sau poate prima termoficată dintre orașele sub zece mii de locuitori. S-a definitivat centrul civic, prin terminarea cartierului 6 Martie. Nu de mult timp a fost terminată și construcția liceului metalurgic, cît și a unui complex de alimentație publică. Continuăm lucrările pe mai multe șantiere de construcții civile sau industriale. În intenție avem construirea unui nou spital, o policlinică și o autogară".

★

Prima atestare documentară a RODNEI vine din anul 1235. În a doua jumătate a secolului al XIII-lea așezarea devenise un important oraș transilvănean. Năvălirea tătară din 1241 o distruge. Un document din 1292 pomenește de mai multe meșteșuguri practicate aici : brutărit, morărit, cizmărit ș.a., de ateliere și prăvălii meșteșugărești aparținînd mai multor branșe. În întreaga perioadă medievală localitatea a constituit un principal punct de vamă al Transilvaniei în comerțul cu Moldova. Dar principala îndeletnicire a rodnenilor a fost mineritul. Mina a făcut ca Rodna să-și scrie mersul prin timp cu litere mari, acest mers despre care aduce cîteva dovezi intersante muzeul din localitate. Lucrătorii de la minele din Rodna s-au alăturat răscoalei din 1514 conduse de Gheorghe Doja, au avut fruntași în mișcarea memorandistă, au trimis delegați la Marea Unire, la 21 octombrie 1920 declară grevă generală, solidarizîndu-se cu greviștii din întreaga țară... Drumul de la perforajul manual și transportul cu cai — la munca executată cu mașinile și instalațiile de mare productivitate de astăzi a fost parcurs. Zilnic, înainte de fiecare schimb, autobuzele pleacă din centrul localității spre Valea Blaznei și Valea Vinului încărcate cu oameni care-și cunosc destinul, oameni care la întoarcere au grijă să-și facă locuința și mai frumoasă, să îngrijească de vite, de legumele din grădină, să coseacă iarba culmilor din împrejurimi.

★

Calea ferată ce leagă Bistrița de țară este electrificată din anul 1976. Drumul național numărul 17 ce traversează județul dinspre Dorne spre Cluj-Napoca, dar și cel ce duce spre Tîrgu-Mureș, sau cel spre Maramureș sînt asfaltate. Asta nu înseamnă că județul Bistrița-Năsăud nu continuă să-și aducă și el contribuția la lărgirea și lungirea căilor de lumină ale țării. Deja în toamna lui 1976, buldozerele, screperele și alte utilaje grele au spart liniștea munților Călimani, mărcînd efectiv începerea lucrului la prima hidrocentrală din județ. Lucrările de execuție sînt înaintate. În aceste zile, minerii și artificierii de la tunelul de aducțiune, ce va ayea peste 6 kilometri lungime, se străduiesc să scurteze termenul de execuție al lucrărilor. În același timp, electricieni, buldoceriști, mecanici de utilaje lucrează cu sîrg pe șantierul altei hidrocentrale: cea de la Bistrița-Bîrgăului, unde lucrările au început în prima lună a anului în curgere. Ei dovedesc, prin ceea ce înalță, că prezentul nu-și epuizează filele cronicii sale captivante, că sapa, ciocanul și pana sînt oricînd în măsură să scrie, servite de minți luminate și brațe puternice, fapte măreț.

Olimpiu Nușfelean

În Oltenia nu te simți niciodată singur

În Oltenia nu te poți simți niciodată singur. Există în aer o înțelegere, o atenție exagerată despre „ce mai făcuși" și „cum îți fu", o curiozitate chiar, pornită din dorința comunicării, a deschiderii sufletești. Există în aer o siguranță, o energică trăire a clipelor, un optimism și o bucurie de viață care devin o altă natură a oamenilor pe care Iorga îi vedea „vioi, întreprinzători, gata de ispravă în orice domeniu, îuți la minie și iuți la treabă... a căror limbă capătă un pitoresc care nu se întîlnește aiurea...". Temperamentul pulsează aici sub semnul unei vitalități molipsitoare. Oltenia există, în primul rînd, prin oamenii ei. Și orice gînd despre acest ținut, poate cu cea mai impresionantă metamorfoză social-economică din ultimii ani, nu poate fi decît sentimental. Chiar și memoria oltenilor, în orice colț al țării s-ar afla ei, tot sentimentală rămîne. Își vor căuta locul rădăcinilor existențiale așa cum uneori îți cauți copilăria prin odăile goale. Pentru că Țara Oltului și a Jiului a fost dintotdeauna dăruită cu o anume coloratură stilistică particulară divulgată de firea oamenilor, de modul specific al gîndirii și vieții obișnuite. Istoria a făcut aici risipă de nuanțe și sensuri. Un pămînt fierbinte care și-a transmis neastîmpărul și oamenilor acestor locuri care și-ar dori frumusețea firii și vorbei supusă statuării. Și aceasta din același știut patriotism local al oltenilor care, oricînd și oriunde, vor face excas de muncă, de istețime și poftă de viață. În Oltenia nu te poți simți niciodată singur. Totul e să-ți lași gîndurile a călători în voie spre apusul soarelui care te poate surprinde undeva, deasupra satului oltenesc, pe dealurile domoale care pregătesc cîmpia Craiovei pentru întîlnirea cu muntele ce coboară dinspre Tîrgu-Jiu. Acolo, deasupra satului, în crepuscul, cînd lumina ruginește peste acoperișuri și norii desenează figuri de daci, acolo, între pămînt și cer, liniștea devine sonoră. Cuminte, lumina îți mîngîie încheieturile și tragi aer puternic în piept, așa, ca pentru un ritual al liniștii și echilibrului, al certitudinii strînse cu hărnicie în carele care se întorc trosnind din plinul toamnei. Totul e să cauți partea ta de infinit în coloana brăncușiană care propulsează tîrgul de altădată al Jiilor, orașul agitat de acum, pe treptele unui zbor prin clepsidrele timpului. Acolo, în jurul mesei rotunde ca pîinea zămislită la focul bun al sufletelor de olteni, acolo, în fața Porții unde eternitatea își încrustează sărutul în piatra tăcerii, acolo o parte din înțelesurile vieții îți cer răgaz de meditație. „Prin Gorj femeile mîndre cu opinci și cojoc, cu chipul rotunjit într-o năframă pot reprezenta un sens și un înțeles al echilibrului și germinației, al fertilității și luminii vieții", scria marele Arghezi, veșnic îndrăgostit de Oltenia, de Gorjul care a fost obîrșia familiei sale.

E liniște în Oltenia în prag de toamnă. Se pregătește lumina lui August. Un August care găsește Oltenia într-un ritm viu, fascinant al desăvîrșirii construcției socialiste. O liniște spectaculoasă în care încap toate inimile oltenilor dintotdeauna în intimitate cu marea inimă a Țării. O liniște sonoră prin care memoria își cere dreptul de a se odihni pe triumful prezentului. În Oltenia, în Oltenia nu te simți niciodată singur...

Carmen Firan

21 AUGUST 1982

L4

film

Întîlnirea

Dacă vezi un film de Sergiu Nicolaescu este ca și cum ai fi văzut și toate celelalte filme ale sale — ecuații unde se schimbă numai datele problemei, dar rezolvarea rămîne aceeași. Dacă există cumva o evoluție de la primul și pînă la ultimul film al lui Sergiu Nicolaescu, ea nu este o schimbare la față, ci o devenire a mijloacelor cinematografice, o certă profesionalizare dusă uneori pînă la virtuozitate. Sergiu Nicolaescu este veșnicul adolescent al cinematografiei noastre. Întrebările pe care și le pune asupra lui însuși, care vor să fie fundamental existențiale, au retorismul și nota patetică a frămîntărilor din epoca junеții ; avem șansa să asistăm direct la acest dialog al regizorului cu sine însuși pentru că, în fiecare film pe care l-a făcut, se vede strădania de a se defini mai bine, de a-și înțelege mai bine felul de-a fi — nu din dorința schimbării, ci din voința desăvîrșirii ; Sergiu Nicolaescu nu se frămîntă în particular, în intervalul dintre două filme — care de altfel este și prea scurt pentru a-i oferi timp de meditație —, așa că sîntem martorii descoperirii treptate a propriei sale condiții (bineînțeles că este vorba de condiția personajului pe care l-a creat și pe care îl joacă cu insistență în toate filmele sale, asupra căruia își pune întrebări și pe care nu osetește să-l desăvîrșească !)

Ce ne spune despre el însuși Sergiu Nicolaescu în *Întîlnirea*, ultimul său film ? Personajul, de data aceasta maior aflat la un post de pază undeva, la malul mării, declară cu un zîmbet amar că e născut în zodia berbecului, „Făcut să alerge după victorii fără să mai aibă răgazul să se gîndească la înfrîngeri"... Amărăciunea zîmbetului său vrea să spună ceva despre neputința de a te împotrivi fatalității : funcționezi așa cum ești făcut, așa că orice întoarcere asupra propriilor greșeli nu-și mai găsește rostul... Cuvintele acestea rezumă o mentalitate proprie nu numai personajului, ci și regizorului Sergiu Nicolaescu. Și dacă el însuși găsește inutil să se mai întoarcă asupra propriilor greșeli, cine altul să o facă ? Din partea noastră ar fi o ingratitudine să-i aducem mereu aminte că victoria pe care o cîștigă de fiecare dată în fața publicului este plătită destul de scump, cu o seamă de mărunte înfrîngeri. Nu este deloc plăcut să cîntărești mereu, pe terezia cuvintelor, cît costă victoria unui film — cît pierde un spectator care iese de la filmele lui Sergiu Nicolaescu cu pumnii strînși, cu sentimentul că numai paloșul dreptății lipsește din mîna sa vajnică pentru a repune lucrurile la locul lor. Sentimentul e stenic, adevărat, obținut cu dozaje precise de suspense, ca un duș cu robinetele perfect deschise pe cald și pe rece ; ceea ce pierdem însă este simțul realității — pierdere mai măruntă sau mai gravă în funcție de cîte parale dăm noi pe această „realitate"...

O anume ambiguitate, o anume indecizie în definirea personajelor și mobilurilor care le animă, care vin din scenariu și umanizează întreaga poveste dîndu-i o notă de lirism și neprevăzut, sînt folosite pentru scoaterea filmului din zona determinărilor realiste și introducerea sa în categoria atît de generoasă a basmului. Peisajele Deltei, filmate de Alexandru Groza asistat de Nicolae Girardi sînt de o mare frumusețe dar rămîn, ca în mai toate filmele lui Sergiu Nicolaescu, doar o notă exotică în care oamenii trăiesc independent, ca într-un decor de carton ; oameni convenționali care trăiesc o realitate convențională, atît de convențională încît din cînd în cînd ea trebuie să devină atroce pentru a se face simțită — așa arată *Întîlnirea*. Chipurile umane, de-o expresivitate desăvîrșită — începînd cu cel al acestui deosebit de dăruit actor care este Ovidiu Iuliu Moldovan și sfîrșind cu cel al ultimului figurant, nu sînt suficiente pentru a ascunde golul din spatele lor — anonimatul situațiilor, sentimentelor convenționale, al sacrificiului convențional.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

Lumină de vară

Am văzut pe micul ecran filmul „Ediție specială" aproape cu aceeași curiozitate cu care îl văzusem prima oară în sala de cinema. De ce ? Pentru că memorasem cîteva secvențe în care nu înțelesesem prea bine ce se întîmplă, de ce unul din eroii filmului, de exemplu, ziarist independent, fără opinie politică, este implicat de Siguranță ca nadă într-o dubioasă urmărire de ilegaliști ? Știm din cărțile de istorie, din documentele serviciilor secrete, că metoda clasică de infiltrare în rețeaua adversă este urmărirea unuia dintre membrii ei deja depistat. Și atunci ? Pe urmă ce caută mica „dantelăreasă" în această intrigă, ajungînd sărmana în final să fie urmărită de un avion a cărui elice mai că nu o dezbracă ? Și ar mai fi. Mircea Daneliuc este, credem, un bun regizor, dar un slab coscenarist, pentru că sacrifică povestea pentru efectul cinematografic. Aceasta explică în bună măsură sentimentul repetat al „absențelor" în acest film, altfel, din punct de vedere profesional, bine făcut. Altă explicație nu avem, doar dacă nu am atipit de cîteva ori în timpul celor două proiecții. Este exclus însă s-o fi făcut la un interval atît de mare exact în timpul rulării aceleași secvențe, ceea ce însă este perfect posibil în cazul regizorului. Repet, „Ediție specială" este un film, ceea ce comparativ cu alte producții este deja un merit. Mai mult, este un film perfect impregnat de epocă, atmosfera acelor zile fierbinți, premergătoare Zilei de 23 August, fiind autentică din absolut toate punctele de vedere. Ignorînd povestea, cunoscînd perioada în amănunte și completînd scenariul, „Ediție specială" poate fi revăzut oricînd cu aceeași plăcere provocată de întîlnirea cu un regizor care știe să filmeze.

★

Nu știm dacă Toma Michinici, autorul scenariului t.v. „Podul" programat marți 17 august, este la prima sa încercare dramaturgică sau nu. Îl știam autor de versuri, parte din ele adunate chiar în volum, gazetar intermitent și crucișolog valoros, de aceea am urmărit cu interes spectacolul propus de el, fiind convins că voi depista în acesta starea poetului, frenezia gazetarului și logica abilă a crucișologului. Așa a și fost, pretextul scenariului fiind amintirea unei secvențe eroice din lupta comuniștilor împotriva fasciștilor, suprapusă unor probleme de stringentă actualitate care apasă umerii unui prim secretar, a cărui fiică, inginer agronom, insistă să i se construiască o șosea pentru a-și scurta naveta. Primul secretar nu cedează cererii, nici nu-și mută fiica la oraș (dimpotrivă, o ajută să-și care lucrurile în satul în care lucra), îl întîlnește pe fiul mentorului său din ilegalitate, ucis în acea secvență în care sînt aruncate în aer podul și marfarul nemțesc, acesta este fierar-betonist, lui îi încredințează să construiască podul... Totul sprijinit pe o metaforă (altfel se putea ?) atribuită celui sacrificat (iată o altă sugestie, ce trimite tocmai la varianta de origine a „Meșterului Manole"), „un pod are întotdeauna nevoie de două puncte de sprijin...". Excesul de abilitate metaforică este ornamentul acestui scenariu, altfel cu replici spontane, firești, ale unor personaje credibile, chiar „existente". Distribuția (între care Dan Condurache, Constantin Diplan, Mihai Mereuță, Monica Ghiuță) bine aleasă de regizorul Silviu Jicman, regizor despre care știm și mai puține decît despre autorul scenariului. În totul un omagiu potrivit unei mari sărbători.

Iulian Neacșu

PUTEREA LUI AUGUST

Moldova
la a-nsufleţirii noastre vamă

Ştiţi cum se mai cheamă Braşovul ?! Nu ştiţi ! E bine să vă spun chiar acum, imediat : Iaşov. De la Iaşi, capitala Moldovei numire. Fără glumă. Ba nu, în glumă. Sînt atîţia moldoveni în Braşov încît unul hîtru, tot moldovean şi el, coborîtor dinspre părţile Neamţului, i-a zis aşa, şi aşa a rămas paşnicul şi superindustrializatul oraş de la poalele Timpei de mai bine de treizeci de ani. Oriunde în ţară e de muncă, de muncă grea, de muncă aspră, oriunde e un şantier, o oţelărie, o mină poţi fi sigur că găseşti moldoveni, că vei avea ocazia să schimbi cîteva vorbe dulci şi cîteva amintiri de-acasă cu un sucevean, botoşănean, ieşean, nemţean, vasluian, băcăuan, vrincean sau gălăţean. Cu unul dintre ei sau cu mulţi. Sînt oameni harnici, oameni potoliţi, oameni pe care se poate conta, oameni aparent mai înceţi în ceea ce fac, dar întotdeauna temeinici, sinceri, generoşi. Iar cînd îi apucă teribilul dor de Moldova iau trenul şi merg acasă, nimic nu-i mai poate opri.

Cu răbdarea, cu tenacitatea, cu dorinţa de a învăţa, cu simţul respectului, cu sociabilitate, cu limpezime de gînd moldovenii au mers în anii cincizeci şi şaizeci în toate zonele ţării unde s-au făcut mari investiţii. E adevărat că au avut la ei acasă Bicazul, au avut şi Săvineştii, industria Iaşului, platforma siderurgică a Galaţilor. Pentru puterea demografică şi pofta de muncă a Moldovei se părea că e totuşi prea puţin. Şi moldovenii au continuat să plece de-acasă. Să ajungă în oraşele Transilvaniei, în Cîmpia de Vest, în Făgăraş, în Valea Jiului, chiar în Oltenia şi cei mai mulţi la Constanţa. Aşa au luat-o mereu de la capăt. Au făcut şcoli. Au mai uitat din vorba de-acasă şi au început să vorbească cu „păi" şi cu „aşa şi pă dincolo". Au învăţat meserii fel de fel pe care plugarul nu şi le-ar fi închipuit nici măcar în ceasurile lui de tihnă din iarnă. Şi-au luat şi apartamente unii. Şi-au făcut şi rosturi de familie. Au avut (şi mai au unii) concedii în care se întorc în satul natal cu nevastă şi copii. Şi ce-i curios e faptul că nevestele, în cele mai multe cazuri, nu sînt moldovence, ci sînt „de pe-acolo", de pe unde ei muncesc. Iar copiii le vorbesc în două feluri. Şi viaţa a mers înainte... Dar pe moldoveni nu i-a părăsit niciind gîndul întoarcerii acasă. Gălăţenii au reuşit întoarcerea odată cu ridicarea combinatului siderurgic, cu marea platformă metalurgică. Cu puţin înaintea lor au încercat această reîntoarcere cei din Neamţ. Cei din Suceava şi Bacău aveau şi ei ceva bază industrială. Ieşenii şi ei aveau ceva-ceva. Botoşănenii însă, vrincenii, vasluienii n-aveau şansa întoarcerii acasă. Încă n-o aveau pînă prin 1970. După 1970 s-a produs marea schimbare. În mai puţin de 10 ani în Botoşani a apărut o platformă industrială ce a chemat pe locurile natale zeci de mii de oameni. În Botoşani e acum o adevărată explozie demografică. Indicele de urbanizare urcă spre 30 la sută. În ultimii cinci ani Botoşanii au format 25 de mii de muncitori. Populaţia municipiului s-a triplat. Dorohoiul, tîrgul în care chiar şi prin anii '50 se aducea apă cu sacaua are acum mari întreprinderi de sticlă şi industrie grea. Pe cîndva împăienjenita cale ferată Iaşi — Dorohoi bat tactul acum marfare grele. Spre Suceava industria se răspîndeşte pînă în orăşelele care acum nişte ani trăiau de pe urma comerţului cu mere şi a unui turism mărunt. Cîmpulung de Moldova e un exemplu. În Neamţ domină marele Săvineşti, iar Piatra e un oraş înflorit, cu blocuri stil, cu o civilizaţie urbană de înalt nivel. Bacăul e ca un portavion care în loc de avioane are pe puntea sa blocuri şi industrii. Iaşul studenţesc, Iaşul studiosîlor are o întreagă şosea cu industrie pe care întreprinderile stau precum casele pe o uliţă de sat. Spectaculos la Vaslui. Aici era greu de conceput industrie, Vasluiul trăia pînă acum vreo 10 ani cu acel ianuarie 1475. Oraşul e nou acum şi are o platformă industrială la fel de nouă-nouţă. Parcă a fost luată de pe planşetă, de pe machetă mai exact şi pusă cu o mînă uriaşă pe sol, totul mărit la scara 1 pe 1. Dar Bîrladul ?! Ne obişnuisem cu rulmenţii şi ne încăpăţînam să nu mai credem altceva despre Bîrlad decît „rulmenţi de renume mondial". Şi Bîrladul are acum platformă industrială, nu mai miră pe nimeni. Nu mai miră pe nimeni nici Adjudu Vechi, nici Tecucii, nici Comăneştii. În Focşani Moldova trece prin faţa Mioriţei. Milenara ocupaţie n-a dispărut. Acolo în munţii Vrancei, sus, oamenii cresc oi. Jos, pe Milcov fac industrie de mare forţă. Focşani e un oraş-bijuterie. În Piaţa cu Monumentul Unirii calci pe marmură. Dar despre Galaţi ce s-ar mai putea spune ?! Galaţi — locul unde Moldova coboară la Dunăre, unde Moldova se întîlneşte cu lumea largă ! La Galaţi sînt coloşii industriali ai Moldovei. Şi peste tot se vorbeşte moldoveneşte. Acestea ar putea constitui un chip (în linii foarte mari) al Moldovei ultimilor 15 ani. Adică al Moldovei în care moldovenii au cam început să se retragă spre locurile lor de baştină. Au cam început să vină acasă pentru că industria îi caută pe acasă şi ei sînt plecaţi pe cine ştie unde prin ţară. Că Moldova nu este în primul rînd numai un spaţiu geografic şi istoric deosebit, ci mai ales un plai cu oameni formidabili, cu oameni care dau poate cea mai mare contribuţie de suflet la a însufleţirii noastre vamă. Şi Labiş tot moldovean a fost. Moldova a fost şi a lui şi a fost şi rămîne a tuturor celor care-i merg acasă doar de sărbători şi a tuturor celor care zilnic stau sub fîmînile ei de-acum, a tuturor celor care s-au întors la ea, se vor întoarce sau nu se vor mai întoarce niciodată purtînd-o cu ei în inimi lîngă oţelăriile Hunedoarei sau Reşiţei, în minele Văii Jiului, în întreprinderile sibiene, la Combinatul minier Oltenia, în fabricile cu chip de cetate ale Bucureştilor, în portul Constanţei, pe şantierul Canalul Dunăre — Marea Neagră sau cine mai ştie pe unde umblă moldoveanul-sadoveanul-şoldoveanul, omul cu sufletul cît soarele, eroul atît de anonim şi de sobru dintr-o copleşitoare legendă contemporană.

Eugen Mihăescu

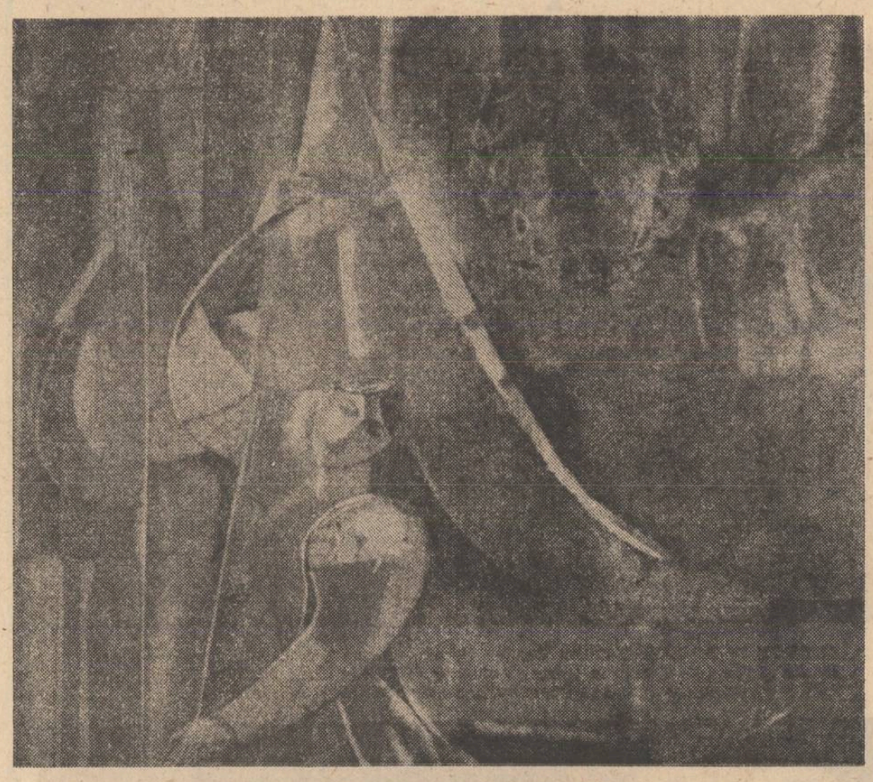

Elena Greculesi : „Sub mîndre flamuri"

Şi astăzi Banatul
e „fruncea"

Deşi viaţa m-a purtat, încă de la cea mai fragedă vîrstă, pe mai toate meleagurile patriei, pentru mine Banatul — înseamnă **copilăria**, iar copilăria — înseamnă oraşul Caransebeş.

De aici a plecat totul, şi „toate" în ceea ce mă priveşte : din acest orăşel **aşezat la poalele Muntelui Mic şi înconjurat de apele Timişului, ca într-o potcoavă** (am citat **„din mine" !**)... Voi porni aşadar, şi acum, în aceste rînduri, de la orăşelul „C." — loc de uimită iniţiere, de stranie detaşare, de prilej, iată, al unor rememorări nu întotdeauna diafane, dar întotdeauna dragi, precise. Uluitoare, îndrăznesc a spune, acum, cînd dorind să scriu cîteva rînduri despre Banatul în care m-am născut şi am crescut în parte — Caransebeşul îmi face cu degetul : „ce scrii, fii atent ce scrii, ai fost al meu, acum te văd din an în paşte, **mă cunoşti într-adevăr ?!...**"

De ce să fiu atent ?! Caransebeşul meu e acelaşi, deşi arată altfel astăzi, cînd **il vizitez**. Anii tinereţei mele nu corespund, firesc, cu anii oraşului : sînt o parte din ei. Astăzi — regăsindu-mi locurile natale, la intervale din ce în ce mai mari — observ. Observ nou, caut „vechiul", cu aceeaşi pasiune. Oraşul meu nu e altul — şi, totuşi, este, astăzi, cu totul şi cu totul altceva. O filmare propusă mie acum cîţiva ani buni, de către R.T.v., m-a făcut să apreciez acest lucru la justa lui valoare. Cu alte cuvinte — **„unde sînteţi ?!"**

Iar şi mai exact : „Ce mai faceţi, măi, dragilor, de aici, din „C.", şi poate de aiurea ?!". **Nicu P.** (cel care mi-a bătut primele schiţe la maşina de scris a staţiei de radioamplificare — **un veritabil studio**, realizat nu atît din scînduri şi furnir, cît din pasiune !), este mare mahăr — şi foarte bine face ! — la studioul Tv Timişoara. **Adrian S.** (cel care mi-a dat curaj, şi împreună cu care, socot, am realizat unul dintre cele mai formidabile spectacole de teatru de amatori la Casa de cultură a oraşului „C."), se află în Reşiţa — şi îi aflu roadele unui cineclub, iată, la Costineştiul acestui an ; poetul **Didi S.**, frumosul bărbat al amarelor iluzii, îşi găseşte împlinirea întru puritate acolo, undeva... ; **Saşa V.** (ghiciţi, cine ?!), continuă să judece fără compromisuri, şi scrie proză ; **Ion şi Maria** — doi puri ; **Nelu B.** — librar desăvîrşit, cu creerul prins în cîngi minuscule din oţel în urma unui accident de maşină ; şi mai cine ?!... **Mulţi** : Vova, Tante Ghizi, Madarasz-baci, Timofte, Sucec, Adriana, Fleischer-baci, Reus, Any, Therez-neni, fam. Iancea (mă auziţi ?!), în sfîrşit — ai mei... Nu-i pot înşira pe toţi. Unii s-au dus.

Ce mai faceţi ?!

...„Ce mai faceţi ?" — iată o întrebare.

Adresată — cui ? Banatului — despre care mi-am (şi mi s-a) propus să scriu ?

Caransebeşul bîrjelor înotînd în praf, din centru către gară, nu mai există : vechea fabrică de mobilă **„Balta Sărată"** este acum un centru republican de prelucrare a lemnului. Pentru export, mai ales. Oraşul s-a schimbat. Pe „Corzo"-ul său (acela pe care, altădată, Fleischer-baci vindea îngheţată de coacăze), se vinde îngheţată „tutti-fruti"... Cei care o cumpără, sînt alţii : tineri muncitori ai combinatului siderurgic instalat în nordul oraşului ; pletoşi, unii ; cu capul tuns, alţii. Uzina are nevoie de forţă de muncă, „copilul Reşiţei" are nevoie de braţe de muncă iar primarul Caransebeşului are nevoie de spaţii de locuit pentru tinerii ăştia... Am spus : **Reşiţa ?**

Ce mai faci, Dick ?!

„Pasagerii pentru Reşiţa sînt invitaţi la microbuzul... !" — asta o aud pe aeroportul din „C.", aeroport amenajat pentru zboruri regulate cu Capitala. Pînă în Reşiţa se face circa o oră. Care localitate din Banat îşi mai poate asuma dreptul — în afara Reşiţei — de a reprezenta industria română ?! E nevoie de cifre ? Refuz, amintind doar : „Porţile de Fier", locomotivele „Diesel" şi „Diesel-electrice", macaralele portuare Constanţa, etc. Vechime — datată, istoricească — peste 1.000 de ani. De siderurgie. De luptă permanentă a omului, cu metalul. De împlinire, astăzi, cînd alte localităţi, alte combinate siderurgice mult mai moderne, apelează, totuşi, la cei de aici, la reşiţeni, pentru nişte lucruri mai delicate. Şi daţi-mi voie să mă întreb : ar putea trăi, oare, Bucureştiul **fără** Reşiţa, sau **fără** Oţelul Roşu ? Mă îndoiesc.

Sau Lugojul ! Oraş aflat în permanentă, crîncenă, loială dispută cu oraşul meu natal — orăşelul „C.". Centru cultural, de decenii, şi de decenii moment muzical de vîrf al culturii patriei ! Industrializat astăzi, iată, şi el — păstrîndu-şi însă temperatura marilor împliniri intelectuale. La nord de el, privind din nou harta ţării, se află o localitate, Tomeşti. Aici am cunoscut un primar — unul, **Chicinaş** — a venit de pe alte meleaguri, la început nimeni nu i-a acordat încredere, era considerat o „venitură" (bănăţenii au fost al dracului de circumspecţi, din-totdeauna !) ; astăzi este un erou local, şi nu numai : comunistul din tinereţe şi-a dovedit tăria. Tomeştii sînt oraş acum, în toată regula, fabrica de sticlă de aici produce pentru străinătate... şi mai există şi o păstrăvărie, acolo... ! Ce mai faci, Chicinaş, **omule ?!**

Mă cunoaşte, într-adevăr, Banatul — mă cunoaşte, într-adevăr, Caransebeşul meu natal ?! Nu mai cred. Şi nici nu are prea mare importanţă, atîta timp cît eu **îl port în suflet**. Circulă o vorbă : **„Banatu-i fruncea !"**. Nu mai cred în vorba asta, deşi îşi mai are farmecul ei, trecut, dus... Întreaga ţară **se află în frunte**, astăzi, iată, în acest august plin de împliniri şi speranţe. Plin — repet — de împliniri şi speranţe.

În localitatea Lenauheim există un muzeu, **bag sama** unic în întreaga ţară : un muzeu al păpuşilor. Păpuşi nu însă dintre oricare, ci păpuşi îmbrăcate **în costumele tuturor zonelor folclorice ale ţării**. A devenit celebru, vin străini să-l viziteze, se fac studii, etc. Poate că termenul de „muzeu" e pretenţios, s-ar zice că e vorba mai ales despre un soi de expoziţie. În Caransebeş — **la mine** — un bătrîn, Madarasz-baci, s-a apucat să execute, la scară miniaturală, toate tipurile de mobilă realizate la fabrica de mobilă (actualul Combinat de prelucrare a lemnului), de-a lungul anilor. E şi asta un fel de expoziţie...

Cîte, însă, astfel de expoziţii, nu-şi aşteaptă devenirea ? „Gugulanii" carelor cu mere, de altădată, au trecut la agricultură intensivă ; fiii lor manevrează tone de metal încandescent ; pe meleagurile Banatului se practică munca în cel mai nobil şi pătrunzător înţeles al cuvîntului. Aş însuma toate cele de mai sus într-un singur termen : **ACASĂ**.

Şi deşi sînt departe, acum, de aceste plaiuri, termenul îmi surîde.

Horia Pătraşcu

Poem şi August

Să cîntăm cu pîinile în mînă
Cînd răsare soarele din mare
Cînd luceafărul se uită în fîntînă
Şi din fruntea omului răsare...

Să cîntăm cu libertatea în privire,
Cu pămînturile noastre să cîntăm
Cînd începe roua să se mire
Peste lutul hrănitor pe care îl arăm...

Să cîntăm cu lumea noastră-n viitor
Încă din aceste zile ce ne sînt
Aripile unui minunat şi-ntemeiat popor
Biruind, gîndind înalt, urcînd...

Să cîntăm cu pîinile întregi pe masă
Cînd răsare liber soarele din mare
Peste România noastră — pururea frumoasă
Ce, din ea cu noi, spre viitor răsare...

Spirala de aur

Spirala de aur în August
Prin scurgerea timpului
Ca un izvor nesfîrşit
Al tuturor aripilor...

Sus în pulsul cosmic al visului
Raza pămîntului izvorăşte
Lumină şi pace
Spre mileniul al treilea.

Patria, liniştea şi casa noastră
Din izvorul pururi înflorind,
Ochii eroilor treji
Şi, din viitor copiii noştri
Cu imnuri...

Veniţi, veniţi, cinta lumina,
Rodul trăieşte în vetrele noastre
Ca o livadă în calea lactee
Înrămurată cu stele...

Ion Cringuleanu

Cu ţara-n glas

Cu ţara-n glas cu neamul şi iubirea
Şi cu mestecenii de pe la noi
Ţara mi-aduce mîntuirea
Ţara-i stelarul meu altoi

Eu ţara-n suflet ca pe-un măr domnesc
O încălzesc la flacăra din singe
Să cînt ţara nu mai ostenesc
Iubirea ţării inima îmi ninge

Veghez la frumuseţea ţării şi iubirii
Furtuna în căpestre pentru vecii să fie
Să răsară numai turlele zidirii
Ţara e pentru mine un timp al nemuririi

Eu am venit în lume să vă spun
Iubiţi-vă istoria iubirea să răsară
Am semănat iubire iubire să adun
Iubirea ţării-i cea mai sfîntă cosmică povară

Pentru comunismul milenar

ŢARĂ plină de cîmpii şi dealuri
Şi de oameni paşnici şi frumoşi
Ţara mea de vis şi idealuri
Înotind prin secoli furtunoşi

Glasul tău prin vreme sună nou
Ţărmul comunismului se-arată
Te conduce un bărbat erou
Deschizîndu-ţi înspre lume-o poartă

Luminaţi de măreţia ta
Noi cu Ceauşescu te zidim
Strălucind prin vreme ca o stea
Geniul tău politic îl iubim

Augustul de flăcări care-a fost
A rămas o piatră de hotar
Noi zidim un cosmic avanpost
Pentru comunismul milenar

Vasile Andronache

Hotar de August

August — grinar de suflet şi mărire
Cuprins în gînduri purpură şi zbor
Columnă e în dreapta moştenire
Şi rădăcină nouă-n tricolor.

Anotimp ce uneşte luceferi în rînduri
Şi poartă-n istorie o flacără trează
Aşează-n steme riuri mari de gînduri
Din care libertatea se-ntrupează

Acest popor istoria îşi scrie
Sporind al vetrei omenesc tezaur
În cartea ţării slava-i este vie
Iar fapta-şi are-acoperire-n aur.

August-rază de pace, sunet de vis
Prin care s-a luminat viitorul
Ne este-n lucrare şi-n evul decis
România e însuşi poporul.

Sînt toate-n rostul vieţilor şi ţin
De comunista mergere-nainte
Prin marele partid, erou, destin
Şi-ntîiul om şi ţării preşedinte.

Pavel Pereş

Drumuri dobrogene

În august, acum, mai ales în august, Dobrogea este o antinomie a acelui ţinut de piatră seacă. Vlăstar al ciulinilor. Ea este acum grădina pomilor cu rod bogat, a afuzaliei, a lanurilor peste care se înalţă curcubeie de ploaie.

Dobrogea este locul ce se identifică cu mari uzine (Alumina de la Tulcea, Petrochimia de la Midia, Şantierele navale de la Constanţa şi Mangalia) şi mari şantiere (Canalul Dunăre—Marea Neagră, Centrala atomoelectrică de la Cernavodă, noile sisteme de irigaţii). A scrie despre toate acestea înseamnă a umple paginile unei cărţi voluminoase. A sugera toate acestea e mai simplu. Căci ele există şi se impun privirii şi conştiinţei. Ele se impun şi prin acea naştere şi destăşurare de destine, specifice timpului nostru. Despre un asemenea destin, al unei familii dobrogene, vrem să amintim acum. Este o familie al cărei urcuş este un semn al timpului.

I.

Plouase cu cîteva zile în urmă, iar în ceaire mai băltea apa. Nu e timp de aşteptat — şi-a zis. A pus plugul în căruţă şi a plecat spre Cairace, acolo unde moştenise de la bunicu-su patru pogoane de pămînt brun-roşcat, gras şi mălăios ca untul de casă. L-a prins din nou ploaia pe drum, dar nu s-a mai întors. Se gîndea : pînă ajunge la lot se înseninează. Nu s-a înşelat. Soarele ieşea de după dealuri, iar pămîntul era gras şi mălăios ca untul de casă, şi destul de cald ca să prindă sămînţa de porumb. Trăgea brazdele pe curbele de nivel. (Torenţii nu se mai nasc în cazul ăsta şi nu mai dispare în noroiul ceairului sămînţa.) A coborît şi a tot coborît. Din gura Micuţei cădea o spumă albă, pe care vîntul subţire de primăvară o tăvălea peste brazdele înguste, acoperite din loc în loc cu rădăcini de porumb, neatinse de putregai din cauza gerului venit încă de prin octombrie. Omul şi iapa erau lac de sudoare şi flăminzi ca după o scarlatină prelungită. Ar mai fi tras cîteva brazde, dar jos, spre fundul ceairului pămîntul era prea moale, clisos. Iepii îi tremurau genunchii ca la capre, şi lui Iftode Paraipan i s-a făcut milă fără margini. Dacă l-ai fi văzut atunci îmbrăcat în atîta tristeţe nerostită, ai fi zis că ăsta e un sărăntoc care ascultă cum creşte iarba sau, cine ştie, încearcă să prindă tot vîntul în buzunare. Dar nu era aşa. Iftode mijea ochii spre depărtări şi se simţea parcă plecat pe un alt tărîm, dincolo de pirtia orizontului, mai sus de zborul cocorilor, care spărgeau cerul cu venirile lor de primăvară.

A dat roată pămîntului şi s-a întors lîngă Micuţa. Amîndoi stăteau cu picioarele într-o băltoacă ce nu s-a mai ostenit să se verse în ceair. Simţea glod moale sub tălpi, dar apa era cît de cît limpede şi se vedea cerul prin ea. Nori sinilii alergau pe fundul băltii. Le-ar fi putut călca cu picioarele, dar i s-a părut atît de adîncă apa încît s-a înfricoşat. S-a dat cu un pas înapoi şi cerul s-a încărcat de nori tulburi, maronii. Micuţa s-a smucit iar lama plugului a început să scormone fundul băltii. Abia atunci şi-a dat seama Iftode că e singurul, primul şi ultimul ţăran din partea asta a Dobrogei care ară pe cer. Apoi îl coboară pe pămînt, în ceairul plin de băltoace, stufărişuri, cuiburi de cocori.

Şi nimeni nu i s-a mai putut asemăna. La toamnă venea colectivizarea. Altfel de pluguri veneau să taie pămîntul, iar Micuţa a rămas să care apă la grădină.

II.

Asta se întîmpla cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, cînd fiu-su, Ilie, intra la şcoala profesională din Constanţa, să înveţe să tragă linii electrice prin Dobrogea. Tat-su a venit o singură

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

plastică

Vocea interioară

Sorin Ilfoveanu îşi rostise crezul artistic ca desenator înainte ca pictura să-i fi probat apartenenţa la unul dintre cele mai bine conturate filoane estetice afirmate în ultimii ani în plastica românească. Sublimările tipologice etalate de suita lui de desene vin către noi ca un ecou foarte distinct al primei sale expoziţii de desene de acum vreo zece ani, cînd printre ochiurile de lumină arămită ale toamnei se revărsau secretele şi voluptoasele istorii bizantine ale lui Procopius din Cesareea şi crudele scene ale unor vînători rituale. Între timp, Sorin Ilfoveanu şi-a limpezit stilul, şi-a primenit cu parcimonie izvoarele culturale (literare indeosebi), exercitîndu-şi, în limitele aceluiaşi restrins arsenal de mijloace, capacitatea de a străpunge tentaţia descriptivismului ilustrativ cu notaţii grafice de maximă expresivitate. Efect al căutărilor îndelungi şi al efortului de sintetizare a semnelor, ce se resimte dincolo de rama bine articulată a acestor „naraţiuni grafice", cu care ne întîmpină astăzi artistul.

Înclinaţiile către meditaţia gravă, către gestul ritual şi enunţul surdinizat se vădesc a fi în desenele lui Ilfoveanu dominantele unei vocaţii certe de cugetător minuitor de semne. El nu ilustrează cărţi, nu descrie întîmplări, cît prelucrează înţelesuri ce vin către el dintr-o mereu îmbogăţită matrice de valori culturale şi morale. Demers axiologic căruia îi este fidel şi pe care s-a priceput să-l converteaască în semn cu un rafinament remarcabil. Este explicabilă astfel tentaţia noastră de a-i regăsi în universul grafic al artistului pe Akutagawa, pe Marquez, pe Procopius şi ceilalţi şi nu invers, ca un refuz superior asumat al ilustrativului.

Şi, totuşi, cine animă lumea desenelor lui Ilfoveanu (ce şi pe aceea a uleiurilor lui, dealtfel) ?

Un personaj. Mereu acelaşi, în ciuda identităţii sale versatile, ce traversează virste, epoci, obiceiuri, credinţe, meridiane... Un caracter de intensă concentraţie expresivă pe care artistul îl manevrează aidoma unei oglinzi în faţa lumii. A unei lumi severe ce-şi refuză clipele de contemplare, dar în care visul, aspiraţia, închipuirea se drapează în cuta nemărginită a unei reverii ; un alt fel de a se numi, în fond, al cugetării.

Astfel devenim martorii unei procesiuni de cîntăreţi, filosofi, păstori, nomazi, luptători, un nesfîrşit cortegiu de picaro purtători de experienţe, întîmplări, istorii ori pasiuni unice. Fiinţe fără un statut stabil, deşi repere ale unui teritoriu anume ne indică o apartenenţă sigură şi o existenţă dinamică, cu toate că artistul îşi „fixează" eroii în stadii de adîncă reflexivitate sub înalte clopote de alb şi singurătate. Totul subscris parcă unui straniu, dar atît de omenesc ritual al tăcerii. Dealtfel, tot ceea ce populează lumea desenelor lui Ilfoveanu se conformează acestui tip de ritualism emanat dintr-o citire şi recitire canonică a înţelesurilor fundamentale ale existenţei.

Calităţile esenţiale ale desenului lui Ilfoveanu s-ar putea rezuma, în concluzia celor spuse pînă acum, astfel : **expresivitatea liniei** delimitînd printr-o **austeritate extremă a mijloacelor un univers sensibil şi dens**, decantat permanent de **rafinamentul artistului de a încărca de sens şi vibraţie marile spaţii albe ale hîrtiei**. O bună parte a picturii sale de şevalet nu face decît să prelungească într-un registru cromatic subtil sugestiile — ele însele aureolate de o indicibilă culoare — ale desenelor. Preferinţa artistului către marile întinderi imaculate şi tăcute, **către rostirea monodică şi eterată a vocii interioare, element de sprijin al oricărei existenţe reflexive**, mi s-a asociat, într-un tîrziu, în suflet cu rostirea întregitoare a Foetului, care, precum marea în spirala de sidef a melcului, reţinuse freamătul unui gînd rar : „Multe-am văzut, iar **glia privită din cuget pare mai frumoasă...**".

Corneliu Antim

muzică

Simfonia a IX-a

În continuarea unei tradiţii fericit menţinute, concertelor de închidere (sau de deschidere) ale stagiunii orchestrei simfonice RTV li se alătură, în program, monumentala **Simfonie a IX-a** beethoveniană. Alegerea este grăitoare : aducînd în faţa unor săli pline această culme de creativitate umană exprimînd sincer, neocolit sensibilitatea unui semen de geniu adresîndu-se cu nepărmurită dragoste nu numai semenilor de aceeaşi limbă, ci tuturor oamenilor, muzica îşi împlineşte astfel menirea de modelatoare a conştiinţelor. Zeci de pagini s-au scris asupra nemuririi **„Simfoniei"** beethoveniene în care muzica singură „nu mai e de ajuns", făcîndu-se apel aici la căldura timbrului vocii umane — toate consună însă în a releva splendoarea, desăvîrşirea acestui inimitabil giuvaer muzical. În interpretarea semnată de Iosif Conta surprinde, în primul rînd, magnificenţa generoasă a partiturii. Tempii bine obţinuţi, raporturile de nuanţe în favoarea contrastelor persuasive, de efect, reliefurile melodice bine aşteptate sau sinuozităţile culminante ale dramaturgiei muzicale excelent puse în relief — acestea sînt trăsăturile expresive cu care ne-a întîmpinat arta dirijorală a maestrului Iosif Conta la această reiterată întîlnire cu Capodopera. Remarcăm îndeosebi savoarea ritmului ternar, cu relief imprimat părţii a treia sau maiestatea cu care „se porneşte" monumentala parte conclusivă pentru a atinge culmile însorite ale jubiliaţiei beethoveniene. Alături de dirijor, corul condus de Aurel Grigoraş şi soliştii Monica Teodorescu, Rodica Mitrică, Mihai Zamfir, Mircea Moisa (de remarcat a fost omogenitatea realizării secvenţelor de ansamblu solistic, trecînd strălucit prin dificultatea recunoscută a paginilor beethoveniene) au semnat un adevărat **spectacol muzical** (într-adevăr, interpretarea **Simfoniei a IX-a** nu este, în sală, simplă audiţie ; este, în mare măsură, spectacol) de însemnătate, „regizat", coordonat muzical cu măiestria caracteristică a maestrului Iosif Conta.

În **Trei stări despre linişte** pentru vioară şi pian de Liviu Dandara (partitură recent tipărită la Editura muzicală), desfăşurarea sonoră apare într-o maximă diversificare timbrală, periodic rezolvîndu-se în momente limpede conturate sonor, ca regim de formare a sunetului ; timbrul (şi modul de atac, bineînţeles) este elementul determinant al acestei muzici, la care se asociază interesant un „program" schiţat în indicaţiile de execuţie ale partiturii şi, în primul rînd, în titlurile celor trei piese (stări). Fiecare stare are o evoluţie proprie, rotundă. Continuarea, legătură între ele se face pe planul expresiei (de exemplu, este normal ca unei piese preponderent desfăşurate în grav — deşi ea are un început şi un sfîrşit convingătoare — să-i urmeze o altă muzică, în acut ; la fel şi aici : **Liniştii adîncului** îi urmează **Liniştea înaltului**). Finalul, **Liniştea liniştii**, este o pagină remarcabilă, alternînd discret numai două suprafeţe sonore : pauza (12 linişti ; pentru multe sintaxe muzicale, pauza e considerată sunet avînd intensitate sub pragul de audiţie al urechii) şi sunetul drămuit cu austeritate timbrală aici, totul modelîndu-se din infime diferenţieri, larg spaţiate muzical, ca un relief iniţial bine pronunţat, nivelat aproape complet cu trecerea timpului. În **Liniştea liniştii** se rezolvă celelalte două părţi apărînd ca sinteză redusă la strictul necesar de inteligibilitate, ca sumă între arcuirile pozitive (ale „înaltului") şi cele negative (ale „adîncului") avînd un firesc rezultat foarte apropiat de neutru, de non-relief. Această interesantă muzică trăieşte aşadar în două planuri : al concreteţei sonore, ascuţit-modelate timbral, de o expresivitate acuzată, insistent persuasivă, şi în planul rezoluţiei, al apropierii contrariilor prin acel firesc mers al conştiinţei auditive spre iniţiala stare de repaos.

Viorel Creţu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

IV. Nicu Dereanu și problema „mișcării prin mișcare" (continuare)

Întiiul semn că își pierde simțul realității stă în faptul că, treaz fiind încă, Nicu Dereanu transformă în certitudine, trăind-o ca atare, produsul fantomatic al închipuirii sale delirante:

„Și iată pentru ce de cite ori se așeza pe banca din fața Universității, închipuirea și mintea lui, ce alunecau încoa și încolo, se întorceau mai des spre mașina pe care, din gînd, o întocmise cu o nespusă desăvîrșire. Iar că această locomotivă nouă se va mișca și că iuțeala ce va cîștiga va fi mai mare chiar de cum e cea pe care o dă aburul, nu mai era îndoială". Translația de la închipuirea circumscrisă stării de trezie delirantă la acea complet acaparată de halucinațiile onirice este marcată de treptata cufundare a eroului în somnul cvasiclinic. La început, ne întîmpină o construcție narativă oarecum mentală, îndepărtată încă de autenticitatea originară a aventurii onirice efectiv trăită. Deocamdată, eroul „vede" doar ceea ce își închipui cu ardoare că ar trebui și ar putea să i se întîmple:

„Așa că Nicu o și vedea (locomotiva n.n.) de sus și pînă jos înfăptuită și așezată pe șine, și se vedea pînă și pe el, nici mai mult nici mai puțin decît în Gara de Nord, jobenat și înmănușat și gata să urce pe noul balaur de oțel și de foc ce avea să-i poarte în veci de veci numele în slăvi".

Însă, pe măsură ce „jocul" gîndurilor și dorințelor himerice se adîncește în propria esență, autonomizîndu-se, eul fenomenal al eroului își pierde identitatea, fiind anulat de „dublul" său oniric. În noua împrejurare, imaginarul cristalizează în demers narativ fantastic. Subtilitatea „artificiului" creator, în acest punct, stă în relevarea straniei căderi a eroului în plasa demențialei sale himere, pe măsură ce obiectul acesteia — minunata locomotivă funcționînd pe principiul **„mișcărei prin mișcare"** — intră în funcție, dovedindu-și, chipurile, eficiența practică. Prima parte a fantasticei „călătorii" se desfășura sub semnul beatitudinei nețărmurite pricinuită de bucuria supremei izbînzi, aducătoare de putere **și bogăție**:

„Strigătul mulțimei fu uimitor de măreț. Dereanu, care, de pe locomotiva lui îl auzea, simți că privirea i se împăinjenează de bucurie. În pricioare și cu mîinile încleștate de pereții platformei veni o clipă cînd el se simți aproape Dumnezeu. Căci iată-l, în adevăr, iată-l stăpîn deplin pe soarta lui pe care o ținea acum strivită sub tălpi.

«Mai iute ! mai iute !» erau cuvintele ce izbucneau dintre buzele lui, pe cînd mișcările mîinilor lui aiurau printre vîntul care-l izbea. [...]. Aur, putere a puterilor și glorie a gloriilor — zeități ce ridicați pe cei pe care îi ocrotiți deasupra oricăror altora — voi pentru care nu este altă lege și altă morală decît cea pe care o hotărîți voi, iată-vă, își zicea tînărul, iată-vă, în stăpînirea mea, în stăpînirea lui Nicu Dereanu !"

Cît despre însușirea prozatorului de a imprima un ritm de o bezmetică fantasticitate „călătoriei" lui Nicu Dereanu — se pare că efectele rămase de pe urma cunoașterii prozei lui Edgar Poe nu sînt de neglijat: „Și trenul ce aluneca repede se întrecea cu iuțeala vîntului, ajungea aproape pe a gîndului, se prăvălea peste văi și cîmpuri ca o furtună. Țăranii de pe marginea șoselei care-l vedeau trecînd, rămîneau încremeniți și se cruceau. Orașele ori satele, cît se iveau în stînga și în dreapta lui, se făceau nevăzute cît clipea din ochi. Plopii argintii, ce se deșirau pe țărmul unui rîu cu maluri nisipoase, păreau că se topesc în unul singur, ce era neîncetat dinaintea ferestrelor vagoanelor".

Iată, însă, că scopul urmărit de autor nu este construcția epico-fantastică șieși suficientă. Este vorba doar de utilizarea în proporții extinse a unor procedee specifice genului cu scopul de a se pune în valoare tema „naturalistă" anunțată din capul locului. Drept urmare, călătoria fantastică trebuie întreruptă pentru ca în felul acesta drama social-morală a eroului să reintre pe adevăratul ei făgaș. Interesant este însă că și în acest punct al demonstrației, Macedonski înțelege să facă uz de procedee proprii îndeobște tehnicii fantasticului. Avem de-a face cu un scurt fragment ce dă impresia că reia binecunoscutul motiv al „ucenicului vrăjitor". Incredibila „viteză" înregistrată de vehicul face ca lui Dereanu să-i scape controlul asupra acestuia și să trăiască groaza primejdiei ce-l amenință. Și acum surprinderea vitezei catastrofice imprimată locomotivei beneficiază de mijloace analitice și descriptive seducătoare: „Dar cu cît se scurta drumul dintre tren și gara orașului unde era să se oprească, pe atît și chipul lui Dereanu se încrunta. Semeția ce, adeneauri încă, îl făcea să nu se mai potrivească cu nici un om de pe pămînt, îl părăsea. Încleștate pe manivela frîului de oprire, mîinile lui își sporeau zadarnic sălbăticia puterei pe care o desfășurau. Dintr-o pricină sau dintr-alta, acest frîu era ca și cum n-ar fi fost. S-ar fi crezut chiar că mersul îngrozitor își mărește iuțeala în loc să și-o domolească. La curbe, locomotiva și vagoanele săreau pe șine și amenințau cu deraierea. Stația unde trenul era să se oprească licărise numai o clipă pe dinaintea ochilor lui Dereanu și pierise în zare. În fața și în urma lui, el nu mai zărea decît alba panglică

Sculptură de Ion Jalea

a șoselei cu cele două șine ale ei ce se duceau către nehotăritele zări ale cîmpiei, pe care o tăiau în două". Dar, cum spuneam, în cele din urmă prozatorul își „salvează" eroul de la iminenta „catastrofă", întrerupîndu-i visul fantastic și redîndu-l realului: „Însă tocmai cînd deznădejdea lui era mai mare căci locomotiva ajunsese acea iuțeală dincolo de care aștepta haosul de vagoane rupte urcate unul peste altul, auzi, sau crezu că aude, sunetul unui ceasornic ce bătea în depărtare orele patru dinspre ziuă". Într-adevăr, presiunea realului este mai puternică decît impulsul evadării în lumea fantastic-himerică a visului. Ideea este că oricît ar miza pe cartea exploatării propriei capacități de a „trăi" într-o altă lume decît cea reală, eroul nu are totuși nici o scăpare. Condiția sa de inadaptat, de „om de prisos" (emanație a unui original fenomen de întrepătrundere între concepțiile estetice cauzistic-„naturaliste" și cele crepuscular-romantice ale epocii) îl obligă să îndure pînă la ultima consecință amarul mizerei sale existente. Așa se face că nici celelalte tentative de „trișare" cu realul (inclusiv aceea marcată de spectaculoasa „carieră" ca om de arme, din unghi narativ, oarecum asemănătoare cu aceea de „inventator") nu-l izbăvesc de incurabila suferință a desăvîrșitului eșec în viață. La sfîrșitul nuvelei îl regăsim pe Nicu Dereanu dormind pe aceeași bancă din fața Universității. Numai că somnul de acum este „gazda" ultimului vis de care eroul mai are parte. Este visul de dinaintea morții. „Dar visul în care el se adîncea treptat era nespus de dulce. Putea să sufle crivățul cît vrea, căci se simțea tot mai ușurat de ticăloasa greutate a corpului. Glasuri îngerești îi umpleau auzul. Privirile îi erau furate de sute de vedenii albe".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

SCRIITORI ÎN DOCUMENTARE ● Damian Necula, George Chirilă, Nicolce Crișan, Platon Pardău și Florin Costinescu la Uzina de alumină din Slatina (sus) ● Radu Cârneci, Traian Iancu, Ion Horea la Întreprinderea „Rulmentul" din Alexandria (jos)

O zi la mare

În clipa cînd marele Motan ieși din biroul tehnoredacției doi dintre urmăritorii săi aruncară o plasă pentru a-l prinde, însă Maciste se întoarse brusc, apoi învîrti cheia în broască și, cum una din magistralele căilor ferate trecea pe sub redacție, plonjă pe unul din vagoanele de la mijlocul garniturii. Cum știm cu toții, Maciste avea plăcerea stranie de a se transforma cînd într-un tigru, cînd într-un tînăr frumos, cînd într-o blană uriașă ce ține loc de covor, astfel că ajuns pe acoperișul trenului privitorii cu nostalgia concediilor permanente văzură un tigru enorm înaintînd spre capătul vagonului și se repeziră cu toții la telefoane pentru a anunța gara, care la rîndul ei trebuia să informeze stațiile următoare că în trenul de la orele douăsprezece se află un animal fioros și c-ar fi bine ca toți călătorii să se blocheze în compartimente. Conductorii și controlorii, de cum aflară de existența tigrului în tren, înțepeniră compartimentul în care se aflau și cu minerul obișnuit și cu lănțugul de siguranță. Vagonul pe care plonjase Maciste se nimerise a fi unul de clasa întîi și din clipa apariției cumplitului tigru pe culoar întreaga suflare din compartimente amuți. Maciste se oprea în fața fiecărei uși de compartiment înspăimîntîndu-i pe bătrîni și maturi, stîrnindu-i pe copii să scoată limba și să-și apropie buzele de geamul ușii de care pe cealaltă parte stătea lipit botul cumplitei fiare. La un moment dat, un ținc se repezi la ușă, o deschise și aruncă balonul ce-l avea în mîini direct spre gura tigrului care i-l înapoie precis ca un sportiv și jocul dură minute în șir pînă cînd compartimentele începură să se deschidă, iar călătorii de toate vîrstele, ignorînd pericolul, începură să scoată capetele rînd pe rînd, ba fumătorii înrăiți cutezară chiar să aprindă cîte o țigară. Totul ar fi fost frumos dacă — incitat de dexteritatea țincului — tigrul n-ar fi urmărit balonul cu atîta îndîrjire încît balonul cu copil cu tot nimeriră în labele uriașe, iar animalul se lăsă pe spate cu micul jucător în brațe. În acel moment toți copiii rămaseră pe culoar uimiți de felul cum tigrul își mîngîia partenerul de joacă, iar maturii și cei mai în vîrstă, dîrdîind și urlînd, traseră alarma și trenul opri exact la mijlocul marelui pod arcuit peste fluviu. Nici unul dintre conductori însă nu îndrăzni să intre în vagonul din care se trăsese alarma. După un sfert de oră, plictisit de faptul că nimeni nu mai semnaliza plecarea, mecanicul porni trenul și nu mai opri pînă la mare.

★

A doua zi, aceiași copii, aceiași maturi și bătrîni se instalară sub umbrele și cearceafuri întinse pe țăruși pe marea plajă. Balansul din stînga portului ! Marea era liniștită ca un pămînt albastru. Bărcile salvamarilor nici măcar nu se legănau, ci păreau zidite într-o lucire adîncă precum în picturi. Sute și mii de trupuri inerte zăceau pe nisipul încins ca într-un abandon total al vieții reacționînd numai prin valurile de transpirație ce le dădea aerul unor ființe abandonate sub loviturile soarelui năucitor. Deodată plaja Balansul începu să se trezească, mai bine zis să vibreze cînd un tînăr frumos, îmbrăcat ca un lord traversă de cîteva ori de-a lungul și de-a latul mulțimea aceea de trupuri încinse de căldură. Printr-un instinct pe care îl au numai cei cu totul și cu totul ingenui țincul cu balonul din tren și încă o liotă de copii se luară după tînărul îmbrăcat impecabil ce se îndrepta spre digul cu cai din beton. Trei adolscente avînd curiozități și de copii și de femei sosiră concomitent cu grupul celor mici, cărora tînărul straniu le împărțea bucăți aurii și dreptunghiulare de ciocolată chinezească. Două dintre adolescentele îmbiate cu ciocolată refuzară politicos, dar a treia dintre ele întinse mîna și, luîndu-și partea, aruncă dreptunghiul auriu în apa nemișcată. Se urcă apoi pe capul unui cal de beton și-i anunță pe toți cei prezenți că ea va scoate ciocolată din mare și plonjă în aceeași secundă. Adolescenta blondă se scufundă cu dexteritate de cîteva ori dar cînd, cu sufletul la gură, poporul de ținci aștepta ca tînăra să se ridice la suprafață, ea întîrzie atît de mult încît bieții copii pierdură orice speranță și atunci începură să țipe și să-l caute pe tînărul lor prieten care dispăruse brusc dintre ei. Salvamarii trăseseră bărcile pe nisip pentru pauza de prînz, iar mulțimea tolănită pe plajă și agitată de țipătele celor mici se precipită în cavalcade spre țărm. Într-o liniște de moarte întregul furnicar de pe țărm văzu cum dinspre larg înainta un tigru uriaș cu adolescenta blondă pe spatele său și, după ce o depuse grijuliu la marginea plajei, făcu cale întoarsă pînă dispăru din raza privirilor fericite. În seara aceleiași zile, Maciste se întoarse cu trenul în orașul întîmplărilor sale. ■

Gheorghe Pituț

Generația literară — un concept deschis

II. CHIPURI ȘI PROMOȚII LITERARE

Poate că fenomenul trebuie văzut într-un context mai larg, din perspectivă sociologică. În fond, existența umană se desfășoară în cîmpul valorilor; dar „criza valorilor", năruirea valorilor tradiționale, bombardamentul informațional al epocii și țarcul îngust al specialismului instituie o „existență parțială" (Hans Freyer). Literatura sociologică consemnează apetitul pentru „schimbare socială", minat — e drept — de confuzie, sterilitate, anarhism. Radicalizarea tinerei generații, pendulînd între **marginalizare** și participare, îi conferă un rol ascendent în actualul context politic internațional. Căutările par să țină de faza deconstrucției, deși nu se poate clădi pe sol gol iar ereditatea socială intervine reglator.

Tot un fel de deturnare a energiilor creatoare prin manevre nu tocmai dezinteresate se produce în cîmpul literaturii prin încăpățînata opunere a promoțiilor. Impaciența junilor cenaclieri, infantilismele și intențiile lor demolatoare întrețin spectacolul vanităților literare la flacăra orgoliului orb, excitat și de unii critici „bătrîni". Noii veniți în literatură aduc un suflu belicos puținătatea operei fiind asociată cu tonul vindicativ, vidînd mediul literar. Dincolo de **psihologia insului care scrie**, fie el afirmat ori bătînd la porțile gloriei, oricum alertat de creșterea apelor literare, observația noastră suportă cîteva precizări. În primul rînd **scriitorimea** — ca grup social specific — nu acționează și re-acționează pe generații; coeziunea ei rămîne un concept convențional, anihilată de mișcarea centrifugă a „grupusculelor", animate de regulă prin motive extraliterare. Încît, în consens cu necesitatea investigării psihosociologice a „climatului literar", fructuoasă ni se pare repetarea unor serii și grupuri — cum propunea Dan Culcer —, mai aproape dealtfel de adevărul vieții literare. Astfel de „grupulețe" atrag în jurul unei personalități literatori mediocri, fabricatori de literatură. Ei vor fi promovați prin conformism, cultivînd elogiul ditirambic sau nihilismul necrofor, funcție de preferințele ori inamicițiile „catalizatorului". Literatura orală care înflorește aici, în dinamica vieții literare (asigurînd, în schimb, naufragiul unor proiecte) este adînc înrădăcinată în **mitologia de microgrup**; leader-ul e ocultat, despre el se scrie într-un limbaj subaltern și consecința ultimă este jugularea criticii.

Primejdia **psihologiei de grup literar** a fost demult denunțată. Și nici descripția fenomenologică nu-și are rostul, știindu-se că presiunea unora dintre confrați instaurează un regim anticritic, expresia unei concepții feudale despre raporturile literare. Atitudinea conjuncturistă, solidarizări temporare, temenelele criticii, genuflexiuni (scrise sau orale), interesele de cartier și dispute administrative, frecventarea problemelor periferice, manifestări de vindictă atentează la promovarea veritabilelor valori. E puțin spus că toate acestea stingheresc actul critic. „Critica" devine previzibilă, ea nu mai crește pe convingeri ferme (valoarea fiind garanția longevității).

O ultimă chestiune, derivată din precedenta privește posibilitatea lansării „prin generație". Ipoteza e prizată, intrarea în scenă a altei promoții (termen pe care îl preferăm) evidențiază și așa-numitele „legături de generație" ale covîrstnicilor, inclusiv legături de afecție cu „echipa critică", pătrunsă și ea concomitent în spațiul literar. Două obiecții se adaugă însă imediat celor spuse. Întîi că explozia „în grup" dacă se produce totuși (și faptul pare posibil în situația unor cenacluri care-și primenesc periodic rîndurile) nu poate fi scopul; lansarea „în grup" comportă riscul nivelărilor, indistincției, mimetismului și ulterioara evoluție trebuie să însemne singularizare, cîștigarea individualității. Astfel de promoții nu au ca liant un program estetic, un program „de generație"; grupul poate fi rezultatul unor coincidențe temporale (și, adeseori, temporare) constituit mai degrabă sub stindardul apetitului de afirmare, dezagregat apoi prin drumul „pe cont propriu" croit de fiecare. Cît privește generația „de revistă", cum programul revistelor noastre literare are un aspect eclectic, între prea mulții colaboratori nu poate fi vorba de afinități elective; intervine mai degrabă loteria literară.

În fine, se tot discută de grupul de poeți ce au debutat în anii '60 și care au adus un suflu nou în lirica noastră; realmente, această **serie lirică** a redescoperit lirismul și a reînnodat legăturile cu tradiția boicotată. Dar numele ce pot fi inventariate aici s-au afirmat oare **prin generația** căreia îi aparțin? (Lăsăm la o parte și observația că — total nejustificat — discuțiile se poartă doar în jurul „generațiilor" de poeți !). În replică, în ambianța noastră literară, dezbateri stufoase au loc privind apartenența „poeziei tinere", hrănită din prezumția că e nouă; e un spectacol retoric, făcînd tabula rasa întregul arbore genealogic, inflația întreținînd deruta valorică. S-a schimbat ceva — notează exegeții —, asistăm neputincioși la oboseala lirismului, se cultivă o poezie aproape nominalistă, alături de oralitate, pragmatismul epocii a pregătit „o nouă sensibilitate", o intelectualizare a expresiei în detrimentul sentimentalismului și pomelnicul de poeți probează acest suflu înnoitor. Ceva va rămîne, chiar dacă numai „felul de a gîndi poezia" — ca valoare experimentală. Oricum, e prematur a discuta acum despre impactul acestei noi promoții (auto-decretată „o nouă generație"); și nici nu o putem face într-o abordare riguroasă fără a stărui asupra statutului, programului, leader-ului, ei, adică apărînd încărcătura sociologică a conceptului mult prea larg folosit.

Viața literară cunoaște convulsii și fetișul „celor care vin" afirmîndu-se prin negație sau rezistențele (sînt și acestea) ale celor consacrați nu pledează pentru tabloul idilic al unor serii disciplinate; seriile înseși par a fi create **de** contexte. Valorile coexistă, valorile se concurează dar nu se înlocuiesc. În literatură — observa M. Ungheanu — nimeni nu ia locul nimănui. Deci rămîne condiția morală a literaturii, drumul propriu al fiecărei „echipe literare" trecătoare prin lume, distanțarea de precedenta (distanțare care nu e și una afectivă) și, deziderativ, libera mișcare a spiritului, neinhibat de mitologia paralizantă a trecutului literar și străin intențiilor de „a administra" literatura care se face. „Generația" ni se pare un concept mult prea deschis, o formulă de care facem uz sau abuz, oricum recunoscînd că primenirea generațiilor e o fatalitate iar orgoliul lor — exprimat prin operele care rămîn. Nu apartenența la o generație cît atitudinea valorică combustionează ființa „insului care scrie".

Adrian Dinu Rachieru

REMEMORĂRI

Însemnări despre Marin Preda (VI)

Înainte de-a începe episodul ce va urma vreau să reproduc un pasaj din recent apăruta carte semnată de Florin Mugur și intitulată „Vîrstele rațiunii", o carte de convorbiri cu Paul Georgescu. La un moment dat, vorbind despre sfîrșitul lui Marin Preda, semnatarul convorbirilor scrie:

„— Există, undeva, dincolo de marginea Bucureștiului, o casă. La etajul unu e o cameră mică, ocupată aproape în întregime de un pat dublu. Pe patul acela se aflau cărți, zeci, poate sute de cărți în dezordine, așa cum le așezase, aducîndu-le din oraș, locatarul. În partea dinspre fereastră a patului e un loc liber, un spațiu îngust și sărac pentru un trup firav. Acolo dormea Marin Preda. Acolo a murit, poate privind întunericul nopții care începuse să se risipească, în pijama, cu pardesiul pe umeri, în aerul friguros. Cu fața ascunsă de reverul ridicat al pardesiului, să nu fie văzut. Cu ochii deschiși, cu lumina aprinsă, cu ușa spre ceilalți încuiată. A fost foarte frig, neobișnuit de frig în noaptea aceea din mijlocul lui mai, a fost cea mai friguroasă noapte de mai din istoria literaturii române. Ani în șir, nici un cititor și nici un scriitor din România nu se vor putea gîndi la acea noapte fără a fi zgîlțîiți de un lung fior de frig".

Splendidă relatarea în simplitatea ei emoționantă ! Vreau doar să fac o precizare pe care, să mă ierte confratele meu poet, o consider absolut necesară. Acea **casă** de la margine de București nu era o casă oarecare. Era chiar **Casa de creație Mogoșoaia**, unde au **locuit** temporar și au scris: Marin Preda, Titus Popovici, Horia Lovinescu, Fănuș Neagu, Nichita Stănescu, Teodor Mazilu, Cella Serghi, Tudor Mușatescu, Romul Munteanu, Cezar Ivănescu, Mircea Dinescu, Ion Băieșu, Gheorghe Pituț, Sânziana Pop, și lista ar putea continua...

La emoționanta relatare, interlocutorul, adică Paul Georgescu, pe care nu-l cunosc personal, decît din scris, și care se declară unul dintre prietenii intimi ai lui Marin Preda, (dar pe care nu-l mai văzuse și cu care nu mai conversase de zece ani), reacționează cu următoarele cuvinte:

„— Mde. Dar ce căta acolo dom'le ? La vîrsta lui nu se trăiește așa, pe apucate, și pe urmă, cît nu l-am văzut eu, de brambureala în care trăia tot știu. Marin nu a fost niciodată un chefliu șmecheros cum sînt cîțiva care umblă cu semnătura și șușaneaua; el era o ființă gravă și neliniștită, nemulțumită de ceea ce scria și cu o propensiune spre tragic pe care behăitul său celebru nu o ascundea".

Dacă stimatul Paul Georgescu **nu știe** ce căuta Marin Preda **acolo**, la Mogoșoaia adică, îi pot răspunde cu un singur cuvînt: **scria !**

Acolo și-a scris „Viața ca o pradă", acolo și-a scris „Delirul", acolo și-a scris ostenindu-se pînă la mistuire, într-un fel de grabă premonitorie „Cel mai iubit dintre pămînteni".

Am avut privilegiul să locuiesc în același timp, mulți ani, cu marele scriitor și pot să declar, mîhnit de afirmația lui Paul Georgescu, că Marin Preda nu trăia în nici un fel de **brambureală** și, într-adevăr, n-a fost niciodată **un chefliu șmecheros**... nici nu trăia **pe apucate !**

Marin Preda a cunoscut tentația boemă tîrziu și evadările sale bachice erau rare și, ca să zic așa, **planificate**, un fel de defulări, de eliberări, de pauze necesare care să-i spargă monotonia și chinul lungilor nopți de travaliu literar.

I se iartă lui P.G. afirmația pripită dat fiind faptul declarat că o preluase după ureche și că, în ultimii zece ani, nu se mai văzuse și nu mai conversase cu unul dintre cei mai buni prieteni din tinerețe.

★

Printre puținii scriitori care intrau invitați sau neinvitați în camera cu numărul șase de la Mogoșoaia, o cameră spațioasă, cu două geamuri mari, înțesată de cărți, cu o masă de lucru orientată oblic, cu ustensilele de scris ordonate, era Fănuș Neagu, tînărul poet Mircea Dinescu și subsemnatul.

De cîte ori îl vizitam ne arăta cu o copilărească mîndrie ceasul său cu capace de aur și stiloul de aur pe care-l ținea pe birou într-o cutie nouă-nouță și cu care nu știu dacă a scris vreodată.

Admiram de fiecare dată acele obiecte, ca și cum nu le-am mai fi văzut pînă atunci, știind că-i facem plăcere și că, în semn de generozitate, va deschide geamul și va scoate nelipsita sticlă de coniac „Carmel" pe care o ținea pentru **vizitatori**, ne va pune cîte un deget în paharele mari, după care, cotrobăind în dulap își va turna și lui ceva whisky, deoarece: „moncher, mie îmi face bine băutura asta, dar să știți că nu-i bună fiindcă miroase a ploșnițe".

Într-o seară, o împrejurare neașteptată a conturat începutul unei „farse" nepremeditate.

(continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

Rețete estivale: Din cartea „Bucătăria fără foc, Regimul crud"

Sos de ceapă: Ceapa trecută prin mașină sau rasă, amestecată cu puțin ulei, cu puțin mărar, pătrunjel și tarhon, peste care punem albuș de ou bine bătut și smîntînă, sau iaurt, dă un sos acrișor și foarte plăcut. Ajută la somn relaxat.

Chiftele din coji de pîine: Muiem cojile de pîine într-un ou bine bătut, punem lămîie, usturoi pisat și mărar tăiat mărunt de tot, le facem cocoloș și turnăm peste ele sos de smîntînă. Au multe calorii.

Drumuri dobrogene

Urmare din pag. a 5-a

dată să-l vadă, în primul an, în primul trimestru, cu o damigeană cu vin și o lădiță cu scrumbii afumate, cumpărate pe nimica toată de la o văduvă din catîrles. O seară întreagă s-a chefuit în acel dormitor al internatului, de găsit și azi prin Piața Chiliei. Dimineața la cinci s-a urcat în trenul de Tulcea și a hotărît să mai bată o singură dată drumul spre fiu-su, atunci cînd ăsta o termina cu școala. Nu credea că Ilie s-ar mai putea schimba în ăia trei ani. „Ce înseamnă trei ani pentru un băiat ca Ilie ? O aruncătură de băț — și-a zis. Pe urmă are să vină acasă, gîndea Iftode Paraipan. El tot acasă a venit, după armată și după război. „O nimica toată, trei ani de viață".

Da a fost să fie altfel. Ilie a fost trimis la Cobadin și Topraisar să întindă fire electrice pentru un sistem de irigații. Nici în primul lui concediu n-a apărut pe acasă. Într-o carte poștală, Ilie scria alor săi: „Tăticule, m-am hotărît să dau admiterea la liceu, la seral. După admitere, numai dacă reușesc, vin pentru cîteva zile la Beștepe".

Mamă-sa ofta: cum o mai fi arătînd băiatul ? s-o mai fi înălțat, o mai fi slăbit ? Printre străini nici mierea n-are gust de miere. Iftode o potolea: e băiat, se descurcă el; după armată îi vine mintea la cap și se întoarce acasă.

În toamna aia a apărut de două ori. Odată pentru cinci zile, așa cum promisese, dacă reușește la examenul pentru liceu, și a doua oară cînd a venit să ia șapte stîlpi de salcîm, stropiți cu păcură, de la un depozit din Tulcea, de la un văr de-al lui Iftode, om plecat de la țară.

III.

S-a ținut singur în facultate. (Strînsese bani frumoși cît lucrase la Ired, la sistemele de irigații și la lărgirea portului Constanța.) Bursă a avut în fiecare an, iar la examenul de licență a ales o temă de mare curaj: „Linii electrice de 400 kV în Dobrogea". La ce bun linii de un asemenea voltaj în Dobrogea, tocmai în Dobrogea? Se mirau colegii și el le spunea: Mă, ascultați la mine. Dobrogea va fi un fel de Californie a României. Dacă nu sari peste cal, patriotismul local e bun — ziceau ei. El tăcea, bănuia că ceva tot se va face și în Dobrogea.

În primii ani de stagiatură a tras lumină în satele din deltă și a trimis echipe de muncitori pentru conectarea noilor crescătorii de pește de la Rusca și Calica la sistemul energetic central. Erau treburi de rutină pe care le făcuse și înainte de facultate. Greul a venit odată cu începerea combinatului metalurgic de la Tulcea. Oamenii pregătiți îi număra pe degetele de la o mînă, transporturile de materiale se făceau cu vai de lume, necalificații se lăsau de sat și îl plîngeau doar atunci cînd îi mușca gerul în plin cîmp, pe stîlpii de înaltă tensiune, sau cînd hotea în ei, toamna, molanul.

Au fost totuși zile frumoase. Holteiul de Ilie trimitea din cînd în cînd scrisori la Brașov, spre o fostă colegă de facultate, șefă de grupă în toți anii ăia.

Mona, brașoveanca, a venit la Tulcea. De aici plecau ei doi, în fiecare săptămînă, să tragă rețele de 400 kV spre viitorul combinat petrochimic Midia, spre marele port al Constanței și spre șantierele Canalului. Iftode pleca rar din sat, și atunci doar pentru o jumătate de zi, pînă la Tulcea, cînd trecea pe la noru-sa. „Mai opriți-vă mă și voi, din drumuri", le zicea. Încărunțise iar trupul i se apleca devenind tot mai vizibil un semn de întrebare umblător. Au început și ei să facă drumuri mai scurte. (Erau atît de multe lucruri de făcut în Tulcea și în împrejurimi.)

Moș Iftode se închidea în el și cu greu a acceptat să facă un drum cu mașina pînă la Techirghiol. Era o zăpușală rar întîlnită, dar cîmpia vălurită, cunoscută sau închipuită anapoda cîndva de bătrînul Paraipan, era de un verde gras, proaspăt. Arce de apă cădeau din loc în loc peste lanuri. Pînă în ziua de azi ăsta a fost ultimul drum, mai mare decît acela al Tulcei, pe care bătrînul l-a mai făcut. Văzuse: nu mai ara nimeni pe cer. Nimeni, nimeni, nimeni...

Destinul familiei nu se termină aici. Vin nepoții bătrînului să sporească grădina, s-o facă mai verde, mai galbenă, mai plină în curcubeie de apă, adusă tocmai de la Dunăre.

Priveliști și statui

Urmare din pag. 1

și sclipiri albe de fosfor care izvorau din pămînt. Pentru că, da, morții fuseseră îngropați repede, la suprafață, cimitirele deveniseră un lux. Iar bisericile și clopotele, ca niciodată, șomau.

Era o mică statuie a unui copil care rîde, stătea albă, de piatră, pe o balustradă de pod și intrarea în sat pe acolo se făcea, un fir moale de gîrlă se strecura pe dedesupt și bolborosea. Cînd frontul a răzbit în sat, noaptea, un pușcaș a confundat statuia aceea cu altceva și a tras, primele pocnete s-au resorbit în piatră, copilul a căzut cu fața în apă și așa a rămas, strîngea într-o parte pietriș, și nisipuri și adîncea în cealaltă, ca o minusculă cascadă, albia care aproape că sîngera. Se legăna astfel, parcă ar fi vrut să se scoale, parcă învia. Și toată noaptea se zice că a umblat prin sat, și chiar așa a și fost, doar că dimineața urmele bănuite și auzite prin trozniturî scurte de crengi s-au văzut că erau ale soldaților, ei înaintaseră către pădure și acolo se întăreau acum făcîndu-și o cazemată. Pe pod femeile plîngeau statuia copilului ca și cum și-ar fi plîns toți copiii și bărbații care nu se mai întorseseră din război. A plouat brusc, cu trăznete și fulgere și puhoiul de apă care s-a scurs de pe deal a luat statuia impușcată și a îngropat-o cine știe unde în ce mal. S-au petrecut în răstimpuri și oameni, s-au scurs multe ploi iar eu mă gîndesc că istoria, oricum ar fi ea și oriunde s-ar petrece, chiar și într-un mic sat ca al meu, din podgorie, poartă în inima sa și cîte o statuie ca aceasta de copil.

atelier literar
poșta redacției

EUGEN COROAMĂ : Sînt vizibile unele aptitudini pentru proza umoristică, mai ales, deși condeiul e încă nesigur și tehnica e încă rudimentară. Dar citeva din schițe lasă loc pentru speranțe („Servici ireproșabil", „Pe plajă" (încă schematică, simplistă). „Pata" (idem. cu finalul nereușit, expeditiv).

EMIL : În general, lucruri greoaie, înnodate, „făcute". Citeva pagini mai limpezi și mai cursive : „Clepsidra", „Amprenta", „Gura lumii".

T.C.G. — CONSTANȚA : În „Abis", „Fotografie fantastică", „Ocean ascuns" și „A", sînt elemente interesante, dar nevalorificate la un nivel convingător. Persistă o anumită nonșalanță diletantă în tratarea paginii.

E. CHELARU: Citeva pagini mai echilibrate și mai consistente : „Bobul de lacrimă", „Răspuns", „Acum", „Meditare", „Început de crin". Contemplarea în oglinda proprie e prea adesea înșelătoare (de ce nu încercați, mai bine, să adunați cît mai multe păreri din afară, de pe la alte ghișee literare ?...).

I. VLASIA : Unele confirmări (nu prea convingătoare) : „Culori", „Scibul", „Jurnal". În general, paginile sînt cam uscate, de inspirație cam palidă și de efort mai mult grafic, iar progresele decisive încă nu se arată.

C. IONESCU : Citeva lucruri mai bune, care par să anunțe un reviriment îndelung așteptat : „Biografie sumară", „Rugăminte", „Promisiune".

I. IOSIF: Pagini de grea dezamăgire (un soi de „delirame" de gust îndoielnic și de nivel precar), în care nu se mai găsesc decît vagi urme din ceea ce constituia promisiunea unui început.

D. BARBU : Nu sînt noutăți, din păcate. Doar citeva pagini nițel mai înfiripate, care amintesc de bunele promisiuni de odinioară („Cenușa dintr-o lacrimă", „Summum jus", „Eu cu petale").

I. V. PERIAM : Puține lucruri care se apropie de poezie („Uneori", „Sacrificiu", „Tratative").

B. MARIAN : Greoaie, încîlcite, confuze, aceste dezbateri pseudo-filosofice. De menționat, doar : „Cîntul XV", „Cîntul XVI", „Povară".

I. PANAITESCU : Manuscrise indescifrabile.

M. BĂLAN : Pe clapa pliculul, credem că știți, nu se află o semnătură, ci o indicație pentru serviciile P.T.T.R. (unde să înapoieze scrisoarea în cazul cînd, dintr-o cauză sau alta, acest lucru devine necesar !...). Semnătura (descifrabilă !) trebuie să se afle pe scrisoare, face parte integrantă din ea, căci orice om civilizat știe că nu se poate adresa cuiva, unui necunoscut (fie că-i scrie, fie că-i bate la ușă, fie că-l sună la telefon, etc.) fără a-și spune numele, clar, după cum, iarăși, știe că e cel puțin inutil și nepoliticos (dacă nu chiar stupid !) să așterni la sfîrșitul unei scrisori (către un necunoscut !) o iscălitură fistichie, plină de colăcei și floricele, imposibil de descifrat. În cazul poeziilor, care sînt trimise, nu-i așa, pentru a fi încredințate tiparului, ele trebuiesc semnate (așa cum ați presupus) fiecare în parte (nu se știe care va ajunge sub tipar !).

În ce vă privește, însă, din păcate, sînt puține speranțe ca vreuna din poeziile dv. (foarte slabe și rudimentare) să ajungă la tipar. Așadar, n-aveți de ce să ne mulțumiți, în acest sens. Ajunge să ne mulțumiți că v-am lămurit (sperăm !) asupra unor reguli elementare de bună cuviință epistolară. Aviz tuturor amatorilor !

ION CAPRĂ : Am mai precizat, în mai multe rînduri : nu putem răspunde la domiciliu nimănui, nici chiar dv. ! (Și nu știm, dealtfel, de ce vă simțiți îndreptățit, și prin ce, să ne cereți să facem o excepție ?). Luați-vă un pseudonim, pentru uzul „poștei redacției", și „dușmanii care abia așteaptă" să vă „rîdă în nas" (presupunînd că ar fi ceva de rîs în faptul că scrieți și trimiteți versuri unei redactii !?...) nu vor avea niciodată acest așteptat prilej. Simplu !

S. Elena Frînză, Stelian Cătălin, Dan Delamunte, Petre Dumitru, P. Solonaru, Ion Stan Cornel, Arcadie Vlăduț, G. Rădulescu (ceva, în „Sens II"), **Marin V. Gabor, Crina Bristiș, Lorelei L.M., Gheorghe Costea, L. Isopescu, Liviu Zainea** (Ceva, în „Mediu" și în ultima strofă din „Piatră de lapte"), **Iuliana Pană, Emanuela Croitoru, I. V. Vaida, F. M., Ioana Bădiță, Florica Chiriac, G. V. P., Paul Simion, Valentin Sirachi, Sorin Dumitru Ungureanu, Flomar** (ceva, în „Se întrupa"), **V. T.** (pe viitor, mai citeț !), **Ioan D. Groze :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se înapoiază.

Ca pîinile

Cînd intră țăranii în cîmpie
Ciocîrlia se-nalță
și inundă cerul
cu cîntec —

Lanurile
se-mbrățișează
ridicîndu-se
pe umerii țăranilor
de parc-ar vrea
să-i îngroape în sufletul ei
ca pe un aluat
al pămîntului
să se-mpletească
cu pîinea.
Cînd intră țăranii
în cîmpie
înverzește
sufletul țării
și inimile
se fac rotunde
ca pîinile —

MARIN CIORANU

Nesfîrșita patriei cîntare

Spune-mi, doină, spunem-mi tu, baladă,
ghiers de foc din vatra țării sfîntă,
cîte stele s-au rotit să-mi vadă
patria, prin vremuri, cum se cîntă ?

Cîte întîmplări miraculoase
și dezastre nu se petrecură,
cîte morți și nunți pe căi de oase
nu trecură-n veșnica-i natură !

C-au fost vremi de pace sau urgie,
zori de zi sau noapte otomană,
doinitorii răsăreau să-i fie
alinare, dor și neprihană.

Pîn-și plînsul, bocetele grele
la priveghiuri lungi de-nmormîntare,
toate-au izvorît, umplînd cu ele
nesfîrșita patriei cîntare.

Noi sîntem aici dintotdeauna
și vom fi cît vatra țării sfîntă
ca să moară spaima și minciuna
auzind cum patria se cîntă.

PETRE VLAD

Desen de Șerban Rusu Arbore

Mai sînt în stare

Mai sînt în stare
Să vîntur lumea
Să iau suișul vieții în piept
Să las deoparte cărarea strîmbă
Cu ochii țintă la drumul drept
Mai sînt în stare să am
Tovarăși
Gînduri curate în tot ce spun
Să mă consider fără regrete
Frate de cruce cu omul bun
Mai sînt în stare să zbor din mine
Să-nchei cu cerul viu jurămînt
Cînd sfinți de-o clipă
Sortiți uitării
Umbră zadarnic fac pe pămînt.

VIOREL MUNTEANU

În patria-cînt

În patria-cînt am revenit
cu puteri sporite de seva dulce a tăcerii,
în zadar viermii îmi rod umbra
închipuindu-și că-i trupul meu
îngropat demult, alb și frumos
mă întorc în patria-cînt, mă întîmpină
șiruri lungi de copaci-cuvînt, holde
mlădioase de grîu-cuvînt, ape vii
ca argintul, cu pești care așteaptă
cuvîntul meu, dar mai cu seamă
în patria-cînt vă regăsesc
așezați în jurul mesei sorbind
ultimii stropi de cuvinte din paharele
golite de voi, însetații de poezie
ai lumii.

BORIS MARIAN

Tratat împotriva morții

În fiecare zi învăț
să ascut coasa și sapa
să suport arsura
și copilul pe umeri
patria
o ridic deasupra zăpezilor
și întind mătase de lumină
peste ea
îmi leg cu noduri trainice
sîngele de pămînt
ca o floare
învăț
iubirea cu focul
rădăcina cu apa și cu pămîntul
ochii caselor îi învăț
să privească spre răsărit
învăț
să rezist bucuriilor și cuvintelor
gladiolele soarelui
le port în piept cum port
o decorație cu forma țării
durerea o prefac în pasăre ;
dacă m-aș tîngui
ar însemna că accept durerea
și asta m-ar face jumătate de om

oriunde e nevoie de oameni întregi

dezmoștenesc ura, lenevia,
liber trebuie să fie șuvoiul de lumină
ce pleacă din mine
spre marile cîmpii
învăț inima cu libertatea ochiului

slăvesc pacea
și viața.

VASILIAN DOBOȘ

Tratative

la masa tratativelor
continuă să fie zarvă mare :
încă nu s-a hotărît
cine să ia cuțitul
cine să înnoade lucrurile
și cine să le deznoade
cine să plîngă
și cine să rîdă
cine să producă picioare
pentru invalizii
care doresc să participe
la marșul păcii..

IOAN VASIU

Act de voință a întregii națiuni

Urmare din pag. I

nesc, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ), organizații locale ale Partidului Social-Democrat. Totodată, Partidul Comunist a desfășurat o largă activitate pentru realizarea unității clasei muncitoare, a tuturor forțelor muncitorești, ca nucleu al frontului democratic, patriotic și antifascist, ce avea să asigure victoria revoluției de eliberare națională și socială din august 1944.

În dezvoltarea ei, mișcarea de rezistență antifascistă din România a cunoscut o linie ascendentă, atît ca forme de manifestare a luptei cît și a cuprinderii tuturor forțelor social-politice nefasciste și antihitleriste, de la clasa muncitoare, țărănime, intelectualitate pînă la cercurile Palatului, generali și ofițeri superiori ai armatei, reprezentanți ai partidelor burgheze.

Astfel, în aprilie 1944 s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare prin încheierea Frontului unic între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat. La 20 iunie s-a creat Blocul Național-Democratic ce cuprindea Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat și principalele partide burgheze : Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal. Toate aceste înțelegeri, alianțe au constituit cadrul organizatoric al consensului național care a stat la baza luptei de eliberare a poporului român de sub dominația fascistă.

În împrejurările interne și externe favorabile, Partidul Comunist împreună cu celelalte forțe naționale au trecut la 23 August 1944, la înfăptuirea Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, la trecerea României cu întregul său potențial economic și militar alături de coaliția antihitleristă, de Uniunea Sovietică.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor, s-a ridicat la luptă, larga participare a tuturor forțelor patriotice la insurecție demonstrează că August 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință a întregii națiuni, o strălucită afirmare a hotărîrii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotări singur destinele. În București și împrejurimi, prin lupta eroică, unită a armatei și formațiunilor de luptă patriotice, în rîndurile cărora se aflau cei mai hotărîți muncitori, în frunte cu comuniștii din marile întreprinderi ale Capitalei, rezistențele hitleriste au fost lichidate pînă la 27 august 1944. În același timp pe întreg teritoriul țării, pînă la sfîrșitul lunii august au fost nimicite toate acțiunile forțelor trupelor naziste.

După 1 septembrie 1944 armata română împreună cu armata sovietică au trecut la eliberarea părții de nord-vest a Transilvaniei de sub dominația hitleristo-horthystă. Lupta eroică a poporului român, sub conducerea Partidului Comunist, a avut o însemnătate internațională deosebită, a creat coaliții favorabile acțiunii de eliberare a popoarelor din centrul și sud-estul continentului european.

Victoria revoluției de eliberare națională și socială a marcat trecerea de la lupta grea, desfășurată în condițiile ilegalității la acțiuni ample, largi prin participarea întregului popor pentru zdrobirea fascismului, a hitlerismului. „Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — arăta secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie — a deschis calea înfăptuirii revoluției socialiste și trecerii la construcția socialismului, a asigurat condițiile necesare marilor transformări revoluționare". Viața, istoria atestă că poporul român, într-o perioadă de timp scurtă, a obținut, sub conducerea Partidului Comunist Român, realizări epocale în dezvoltarea generală a țării. Cele mai mari succese au fost înregistrate în perioada ultimilor 17 ani, care definesc „Epoca Ceaușescu" marcată de munca eroică a întregului popor pentru făurirea în România a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Succesele obținute, entuziasmul muncitorilor, țăranilor, intelectualilor pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea sînt expresia obiectivelor ce animă întregul popor român, strîns unit în jurul Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul său general în întîmpinarea celei de a 38-a aniversări a zilei noastre naționale.

Grîul, poemul Țării Românești

Urmare din pag. a 4-a

aproape întotdeauna apar animalele din ogradă — și în care tot „aproape întotdeauna" oamenii încearcă în zadar să zîmbească la îndemnul fotografului, dar neavînd această deprindere nu reușesc decît un rictus al feței), fie un grup de muncitori la iarbă verde. Pe unele găsești caligrafiate diverse date și ești dezamăgit : ceea ce tu ai fi crezut că înseamnă un important document abia dacă are cu ceva mai mult de trei decenii. De fapt, noi înșine (mai ales cei care nu prea avem termene de comparație) ne-am obișnuit așa de tare cu noua față a așezărilor din cîmpie încît nu mai credem decît că într-un trecut foarte îndepărtat oamenii trăiau după cum spune în cărți. De exemplu, eu n-am văzut Focșaniul — ca să o iau de la Milcov — decît cu noul centru, cu blocurile ce păstrează ca ornamentație elemente din arhitectura zonei și-mi vine greu să-mi imaginez acel Focșani cu case și dughene din paiantă ; Rîmnicu Sărat l-am văzut cînd avea deja 30 000 de locuitori și o industrie de nivel republican și dacă nu aș fi văzut trăsura lui Garabela cu greu mi-aș mai fi putut imagina ce lucru important era sosirea trenului la Rîmnic . După cum și la Alexandria am sosit mai tîrziu, și la Zimnicea și la Craiova... Rămîn însă cu credința că toate cele ce se spun despre cum a fost sînt adevărate pentru că satele din cîmpie le știu, le-am văzut, mi s-au întipărit acut în minte, după cum și Bucureștiul îl știu, piatră cu piatră și cum a fost și cum este.

Și fără a face metafore sau a căuta neapărat un final cît de cît sugestivo-poetic spun că așa cum se spunea „Soarele tuturor românilor de la București răsare" spun că „Soarele tuturor românilor de la București a răsărit" într-o zi de August și, dacă nouă, celor ce trăim o realitate în continuă schimbare, o trăim și participăm la ea, nu ne vine uneori să-o credem asta este pentru că pulsul istoriei noastre accelerat recuperînd ceea ce, din vicisitudini istorice, poporul român avea de recuperat.

Arc de triumf

Urmare din pag. I

ar fi momentul răscruce și fără de pereche al gîndurilor și speranțelor și așteptărilor noastre.

Acum cînd cumpăna planetelor intră, ea însă și-n melancolia verii care se duce, pe cînd celălalt capăt al ei se umple de arome și roade, ceasul bate parcă trecerea vremii mai altfel decît ieri, decît alaltăieri și decît în toate celelalte zile trecute.

Lîngă odihna tăcerii de noapte, apele susură taine și doine ascunse, cîmpiile schimbă rodul de grîu pe sămînța pe care, în alte zile și nopți de aci înainte, o va rodi, îi va da putere și lumină dar și ceva din rivna mîinilor care-acum, la oră de arșiți, i-au adus-o, i-au dat-o semănînd-o într-un gest milenar și mereu nou și tînăr, cum noi și tinere sînt de fiecare dată anotimpurile patriei.

În liniștea și răcoarea nopții, acum, într-un august fierbinte, gîndul și ființa mea aud cum sevele și florile și semințele urcînd către rodul din toamnă se fac mai pline, mai bogate și mai frumoase.

Dacă vă opriți în liniștea nopților de august lîngă un riu ori copac ori fir de iarbă, puteți auzi cum trece prin ele ceva tainic și curat și senin. Poate fi poezia ori bucuria ori roua dimineților din visele noastre, din treptele zborului nostru pur și înalt către mîine.

Dar mai mult ca oricînd acum, în august, inimile noastre bat mai curat și mai repede sub cupola luminii într-o sărbătoarea națională.

REVISTA STRĂINĂ

● **CELE MAI VECHI MARTURII** scrise din Europa centrală au fost descoperite într-un șantier arheologic consacrat civilizației celtice, la Dürrnberg, într-o vale mlăștinoasă de lîngă Salzburg. Este vorba de plachete de argilă, purtînd inscripții din secolele 3 și 2 înaintea erei noastre. Primele concluzii ale cercetătorilor coincid în opinia că ar fi vorba de mărturii ale activității comerciale din zonă. Cele trei plăcuțe poartă inscripții care se referă la operațiuni de schimb, constituind monumente interesante ale vieții economice și sociale, precum și o atestare de cea mai mare importanță a culturii scrise.

● **PATRU MANUSCRISE** originale ale compozitorului Joseph Haydn au fost descoperite recent în Australia, la Melbourne. Studiate de către muzicologul George Feder, ele au fost autentificate, reprezentînd prima formă a unor piese pentru orchestră, opus-50, reprezentînd 120 de pagini legate în piele. Interesantă este istoria manuscrisului. După o informație publicată de ziarul **The Australian,** manuscrisul se află de 200 de ani la Melbourne, aparținînd unei familii din oraș care dorește să rămînă anonimă.

● **UNUL DINTRE ARTIȘTII** cei mai comentați în presa austriacă este sculptorul Walter Pichler, participant la pavilionul țării sale în cadrul bienalei de la Veneția, unde contribuția sa a fost estimată drept „cea mai importantă pe plan internațional". Cronicarii plastici sînt unanim în a considera că păsările sale de bronz, și „personajele mobile", care își au sursa într-o stranie mitologie de **science fiction** reprezintă o tentativă de definire artistică a lumii actuale. Un amestec de surse arhaice și idolatrie, cu un cult al viitorului și al creațiilor sale permit sculptorului să fixeze o imagine inalienabilă a prezentului.

● **ROBERT BURNS,** cunoscutul poet scoțian, este foarte prețuit în China. De curînd, el a fost celebrat la Beijing, în cadrul unor manifestări deschise de marele poet Ai Quing. De asemenea, studenții Institutului pentru limbi străine au prezentat un program de dansuri scoțiene, iar Xie Bangding a vorbit despre valorile prieteniei prin cunoașterea mai bună a tezaurului culturilor străine. Un mare caligraf și cunoscut critic de artă, Huang Miaozi, a oferit Federației Burns din Scoția una din lucrările sale, în semn de omagiu. Presa a informat pe larg în legătură cu toate aceste acțiuni, evidențiind amploarea mărturiilor de prețuire și eforturile de cunoaștere a marelui poet scoțian.

● **ACTIVITATEA** editorială din China cunoaște o înflorire fără precedent în ultimii ani. O sută șaizeci de lucrări noi și peste șaizeci de reeditări au fost publicate anul trecut numai de către editura pentru literatură din Shanghai. Douăzeci din acestea din urmă erau cărți ale lui Lu Xun, apărute cu prilejul comemorării centenarului scriitorului. O editură foarte prețuită, dedicată cărților vechi și reînființată în anul 1976, a publicat peste o sută de cărți pe an, dedicate unor teme clasice. Presa remarcă îndeosebi marea abundență de traduceri din literaturile străine. În acest an vor apare nu mai puțin de șase cărți dedicate lui Goethe, precum și reeditări ale unor traduceri din Heine și Shelley precum și romane de Dickens, Cehov și Stendhal.

● **O AMPLĂ ACȚIUNE** de culegere și editare a poemelor epice transmise pe cale orală, a fost întreprinsă în Extremul Orient. Este vorba de un tezaur cultural valoros, amenințat cu dispariția, datorită relaxării obiceiurilor tradiționale și a pierderii interesului pentru culturile orale. În ultimii ani au fost însă înregistrate și în acest fel salvate cîteva opere importante : poemul epic mongol **Gesaer,** poemul tibetan **Manas,** precum și **Jiangger,** o amplă construcție epică kirghiză. 530 de volume din **Povestea lui Laun,** o lucrare a culturii Tai, precum și o mie de versuri din Mujiezhu și Duanzhu, un mare poem de dragoste Qiang, au fost de asemenea cercetate și înregistrate în cele mai bune condiții științifice. Specialiștii apreciază că valoarea acestor opere este excepțională din punct de vedere al trăsăturilor artistice și al surselor de cercetare a societății din perioada și mediile în care au fost compuse.

● **UN ESEIST** de formație riguroasă, cu preocupări socio-politice de mare actualitate, dar și un scriitor inspirat, editat la Paris cu o carte mult celebrată în critica franceză **Le Cahier,** Aba Gefen ilustrează o vocație morală de o stringență aparte. Destinul omului este contemplat de acest scriitor prin prisma apartenenței la un univers spiritual și moral bine definit, cu rădăcini în trecut și cu încredere în posibilitățile viitoare de constituire a unei lumi mai drepte și mai bune. Criticii își reamintesc încă celebra sa lucrare **Alianța necurată,** în care era problematizată opțiunea stranie a unor forme diferite de energie istorică pentru a promova o formă a răului împotriva căruia trebuie să lupte întreaga umanitate.

● **CU PRILEJUL** unui articol prin care Mimmo Morina omagiază pe traducătorul italian al celebrei lucrări, **Viața albinelor** de Maurice Maeterlinck, un comentator avizat, Hector McGillivray, readuce în discuție problema autorului copiat și dezvoltat de poetul belgian în lucrarea citată, pe care a omis binefințele să-l menționeze. Este vorba de poetul afrikaner Eugèn Marais, cunoscut și ca avocat, ziarist și om de știință. El a studiat mai mulți ani viața socială a termitelor, publicînd în anul 1923 prima contribuție serioasă în acest sens, dezvoltată mai apoi în 1925. Se pare că Maeterlinck a cunoscut lucrările lui Marais, de la care a împrumutat ideile privind memoria ereditară, sau philetică, după expresia autorului sud-african, adică o funcțiune ce permite organizarea furnicarului prin analogie cu un organism unic. Se știe că poetul belgian nu avea dificultăți în ceea ce privește lectura în africaans, limba folosită de Marais, deoarece tradusese deja texte redactate în acest idiom, iar un cunoscător al flamandei o înțelege de altfel în mod natural. Problema unui eventual furt de idei comis de către Maeterlinck este încă deschisă. S-ar putea să fie numai o coincidență, al cărei secret să se afle în puternica intuiție poetică a lui Maeterlinck. Cert este că Marais însuși fi acuza deschis că i-ar fi luat ideile. Prădat unor depresiuni psihice irezolvabile, Eugène Marais s-a sinucis în 1936, iar McGillivray afirmă : „N-ar fi imposibil ca între factorii care au stat la originea gestului său să fi fost utilizarea de către Maeterlinck a unei din ideile sale cheie..."

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● **SUPLIMENTUL ZIARULUI** „Politika", „Kultura Umetno", care apare în R.S.F. Iugoslavia, publică într-unul din numerele din iulie un masiv articol dedicat de poetul și traducătorul iugoslav Adam Puslojič personalității lui Nichita Stănescu. Poetul român e prezentat cititorilor iugoslavi cu ocazia Acordării „Cununii de aur" a Festivalului de poezie de la Struga ; literatura lui, pe care Adam Puslojič o cunoaște bine și din care a și tradus, este considerată ca o expresie profundă a spiritului românesc. În opera lui, miturile românești fundamentale se reflectă adînc și dau consistență operei. Acestui eseu, care dovedește o bună cunoaștere a poeziei românești Adam Puslojič îi adaugă și o poezie a lui Nichita Stănescu, tradusă în limba sîrbă.

● **LA PUȚINA VREME** după difuzarea, la New York, a lucrărilor „Omagiu lui Țuculescu" și a liedurilor pe versuri de Topîrceanu și Blaga, muzica lui Doru Popovici a fost recent prezentă și la radio Paris, care a transmis, însoțite de o frumoasă prezentare, „Cantata dramatică 1877" și „Simfonia a IV-a în memoria lui Nicolae Iorga".

Noi ce-am făcut?

Urmare din pag. a 3-a

editorul care să nu îngăduie ca el să se împleticească prin meandrele birocrației culturale pentru a devenit „un roman gata redactat", căci se știe că stilpul de telefon ori chibritul nu sînt altceva decît un brad „redactat". Eu rămîn optimist.

3. Îmi vine destul de greu să găsesc o interdependență atît de directă între istorie și romanul istoric încît să-mi permit să vorbesc despre rămînerea în urmă a unui domeniu de creație față de celălalt. Am însă impresia că dacă literatura nu și-a folosit întregul potențial pentru întruparea unei viziuni de ansamblu a actului de la 23 August 1944 în deplinătatea semnificațiilor lui, nici despre istorici nu se poate afirma că nu mai au nimic de făcut pentru punerea în lumină a tuturor aspectelor și implicațiilor sale concrete. Nu există pînă astăzi o culegere de documente privitoare la preliminariile acestui act — de la rapoartele organelor de siguranță, de poliție și jandarmerie, ale prefecturilor, ale organelor de informații ale armatei, ale ministerelor, despre starea de spirit din România anului 1944, despre poziția opiniei publice privitoare la război, despre mișcarea comunistă și despre activitatea de opoziție, de sabotaj și rezistență, pînă la documentele oficiale — căci în diplomație nici o acțiune nu rămîne fără urme scrise — ale tentativelor eșuate de ieșire din război pe căi ocolite. Nu avem un **corpus** de documente de epocă privitoare la eforturile Partidului Comunist de a convinge Palatul și opoziția burgheză despre necesitatea ruperii alianței cu Germania și a ieșirii cu orice preț din război. Alte țări — cu mult mai puține motive de a se mîndri cu rezultatele activităților lor de acest fel — au publicat numeroase colecții de astfel de documente și le-au tradus și în limbi de circulație mondială ! Noi ce am făcut ?

Și pe urmă, există oare vreun studiu masiv, de cîteva sute de pagini, bazat pe documente exacte, pe cercetări de arhivă efectuate după toate normele științei istorice moderne, care să ofere o privire de ansamblu deplin concludentă inclusiv pentru savanții străini, despre pregătirea, înfăptuirea și biruința Insurecției noastre naționale ? Cunosc o excelentă și bine documentată carte despre preliminariile actului de la 23 August, tipărită într-un tiraj care a dispărut în două sau trei zile și care n-a fost tradusă în nici o limbă străină de parcă ne-ar fi rușine în fața lumii că am dat și noi dovezi de vrednicie și de capacitate de a ne folosi mintea (mă gîndesc, desigur, la cartea lui A. Simion) și două mari lucrări de sinteză privitoare la operațiunile militare, care ar putea fi actualizate și completate cu respingerea denaturărilor publicate în străinătate, uneori chiar de generalii germani înfrînți, și publicate în limbi de largă circulație.

Desigur, e ușor să vînturi idei și să faci sugestii. E mai greu să le înfăptuiești, înfrîngînd inerția atît de dăunătoare, lenea de a gîndi și nepăsarea ori fuga de răspundere. Dar puține vinovății sînt atît de grave ca nefolosirea unei excepționale posibilități de a arăta lumii vrednicia, dovedită prin fapte, a poporului tău.

Proza marilor momente istorice

Urmare din pag. a 3-a

tate, ori pur documentare. Tema de a nu greși nu explică pasivitatea, o **instituționalizează.**

2. Cea mai de seamă eroare în romanul acestui moment este de a vedea aici tema războiului și de a croi mecanismele literare în urmarea acestei judecăți. Cinematografia a evitat, în marile ei izbînzi, o astfel de reducție, primejdioasă estetic, și mă întreb cît „război" e în „Serata" Malvinei Urșianu, acel extraordinar film, unde istoria năvălește într-o lume a afectelor lustruite de heraldică și genealogii? A vedea în „Insurecție" exclusiv „război" este inexact istoricește și, sub raport estetic, monoton. Documentația culeasă de Haralamb Zincă probează, într-un chip remarcabil, contorsiunea tuturor grupurilor sociale înaintea acestui eveniment capital, nu există personaj care să fi trăit la acea dată aici și pe care modificarea aceasta istorică să nu-l fi atins în pozitiv sau în negativ. Nu e vorba, în cîteva propoziții, de a extrage din materia cunoscută schelăria posibilă a unui roman ci de a semnala că „Insurecția" e momentul istoric potrivit pentru o proză de formulă „integrală", cu mult mai complicată decît aceea pur senzațională, „de război".

3. Reducția opticii literare la, aproape exclusiv, elementul militar e probabil efectul unei retardatări a constiinței literaturii față de conștiința istoriografiei. Majoritatea colecțiilor de documente pe care le avem reproduc ordine de zi, mișcări de trupe, efective, scheme strategice, emană, așadar, de la militari. Patru volume de „Documente privind istoria militară a poporului român. 23—31.08.1944", apărute în 1977—78, sub îngrijirea unui colectiv, alte cîteva cărți care studiază parțial momentul presupun, adunate la un loc, o materie minunată pentru prozatorul care nu îndrăznește să ia pe cont propriu tema și așteaptă rezultatele cercetărilor altora. Elementul militar al Insurecției pare a fi, cu aceste colecții publicate, rezolvat în linii mari, nu și acela diplomatic și propriu-zis politic, ca să nu zicem „operativ". O excepțională contribuție a lui A. Simion se ocupă nu de Insurecție ci de „preliminariile" ei „politico-diplomatice", excelenta reconstituire a lui Haralamb Zincă, „Și a fost ora H", „datează" și ea, căci din 1971 și pînă azi n-a apărut o ediție nouă care s-o actualizeze, deși cartea ar fi, indiscutabil, un „best-seller". Dacă istoriografia nu ne-a dat încă monografia științifică și completă a acestui moment, totuși sforțări însemnate sînt, care din nefericire, nu urnesc nimic din inerția literaturii, în general insensibilă la aceste evenimente. Retardată față de istorie, proza a putut da, cel mult, acele cîteva reportaje de reconstituire literară în gustul Cornelius Ryan și Barbara Tuchmann, producții agreabile, care nu sînt însă nici istorie propriu-zisă și nici literatură pură, ci un gen hibrid care sovăie în a investiga științific istoria și a proiecta rezultatele — în ficțiuni literare verosimile.

Valoare estetică și valoare exponențială

Urmare din pag. a 3-a

din mai toate romanele sale) **Cordovanii, Suferința urmașilor, Fiul secetei** și cîteva interesante nuvele, Aurel Mihale (în parte, nuvelele din **Nopți înfrigurate** și **Cronică de război**), Francisc Păcurariu (densele sale romane), Alexandru Ivasiuc (fragmente din romanele **Interval, Păsările, Apa**).

2. Sincer vorbind, schițînd lista de nume și titluri de mai sus, ne dăm seama că, în definitiv, ea nu este chiar atît de săracă, luată în sine. În același timp, este de observat că nu puține din titlurile ce-o alcătuiesc reprezintă cote valorice dintre cele mai ridicate în ansamblul prozei românești contemporane. Și totuși, o anumită, am spune chiar acută senzație de insatisfacție, ca cititori ai anului 1982, se insinuează în conștiința noastră.

3. Apăsați, pe de o parte de exemplul marelui „roman de război", românesc din perioada interbelică și, pe de altă parte, așa-zicînd, conștientizați, din unghiul destinului nostru uman și național, asupra complexelor semnificații inculcate evenimentului, dincolo de valoarea în sine a unei scrieri sau alteia, la ora de față, sîntem îndreptățiți a pune în discuție ceea ce s-ar putea numi **valoarea exponențială,** în ordine atotcuprinzător istorică și existențială, a imaginii artistice propuse de totalitatea scrierilor înainte enumerate. Fără a ignora unele simptome în această direcție (de exemplu, promisiunea, din nefericire, nedusă pînă la capăt din **Delirul** lui Preda), este de observat, cu alte cuvinte, că **dezideratul „concurenței cu istoria",** de care marii prozatori din trecut nu se știau să facă uz, nu a atins cotele cele mai înalte. Căci numai o asemenea perspectivă — totală, eliberată la orice tabuuri, prejudecăți și complexe, sinceră și adevărată pînă la cruzimea lucidă a reînvierii faptelor — este în măsură să releve semnificația intrinsecă **de punct geometric** a temei Insurecției, situată organic în ansamblul destinului nostru istoric, raportat, acesta, deschis și analitic, la contextul istoriei moderne pe plan universal. Orice s-ar spune, la ora de față perspectiva timpului istoric deja consumat este adevărata instanță care impune viziunea efectiv revelatoare asupra temei Insurecției.

Un mit românesc în literatura portugheză

Conferința „Un mit românesc în literatura portugheză" al cărei autor este cunoscutul clasicist român Victor Buescu (1911—1971) a fost pronunțată la 13 noiembrie 1969, la inaugurarea Catedrei de limba și literatura română de la Universitatea din Lisabona. Este un studiu extrem de minuțios al propagării mitului „Meșterului Manole", provenit dintr-o sursă hotărît românească, și al asimilării lui profunde în opera unui foarte important scriitor portughez din sec. XX, Julio Dantas. Spre a demonstra că piesa de teatru „A catedral", scrisă de acesta, are o schemă românească, ușor de recunoscut, Victor Buescu a pus în mișcare un întreg mecanism de investigații și a refăcut un dosar, aproape „juridic", a cărui decizie ultimă este pozitivă. Această probă și altele, de cea mai mare subtilitate comparatistă, constituie substanța acestei palpitante demonstrații pe care o prezentăm pentru prima oară în traducere românească, semn al necontenitei propagări a spiritului românesc care pătrunde profund oriunde găsește o conștiință care să-i semene.

Acest mit al tuturor timpurilor și latitudinilor umanității — mitul sacrificiului ritual al construcției — care, s-a sublimat poetic în legenda românească a „Meșterului Manole", a folosit ca inspirație dramatică eminentului scriitor portughez Julio Dantas (1876—1962) președinte al Academiei portugheze din 1923 până în 1959.

Efectiv, în frumoasa sa monografie „Julio Dantas ; o viață, o operă, o epocă", publicată la Lisabona în 1963, autorul, Luiz de Oliveira Guimarães, menționează „între operele lăsate de autorul «Cinei cardinalilor», șase titluri de piese proiectate, opt piese incomplete și o operă inedită, intitulată «Catedrala»". [...]

Identificarea textului publicat în monografia citată ni s-a impus încă de la început prin numele personajelor, tipic românești : Manuel, Petrică, Nicolae, Salomia, Sura, Leana, Zinca, Iorgu, Andrei, Luca, Marga, Negru, Basarab, voievod.

In mod categoric deosebit este subiectul cu toate că primul act se petrece „într-o mare poiană, unde se ridică — la începutul sec. XV — catedrala de la Curtea de Argeș, cel mai important oraș al Principatului valah medieval..."

Cele opt scene care formează actul I sînt un preambul clar al desfășurării mitului. La ridicarea cortinei, Catedrala „este în parte dărîmată din cauza unui accident a cărui cădură nu se cunoaște".

În zadar meșterul arhitect al florentinului Domenico dalla Scala, ajutat de românul Manuel, născut în mod simbolic în inima Transilvaniei, consultă pergamentele cu calculele construcției pe care le bănuiesc a fi greșite — Domenico, fire mobilă, înțelege să-și asume toate răspunderile în fața cruntului Voievod care îl concediază și-l înlocuiește cu Manuel, ajutorul său. Acesta evită să accepte această însărcinare pentru a nu-și renega maestrul și a nu dezamăgi dragostea Sandrei, fiica lui Domenico. Cu toate acestea, ajunge să accepte, datorită sfatului „cinicului" dramei, sculptorul bizantin Lazăr : „Meștere ne-întrecut !", îi spune acesta, „Trebuie să construiești această catedrală, ce-ți pasă de o femeie ?". Aici e aluzia, în mod necesar ambiguă, la sacrificiul ulterior al soției lui Manuel, romînca Marga, cu scopul de a „însufleți" construcția și pentru a evita astfel ca aceasta să se surpe din nou.

Este aici un dialog foarte revelator între Lazăr, grecul bizantin, care îi insuflă lui Manuel ideea sacrificiului, și acesta :

Manuel : În ce anume am fost ignoranți ?

Lazăr : Îți voi spune mai tîrziu. **(Misterios, aproape în taină)** Îți amintești, cumva, Manuel, dacă la începutul construcției a fost cineva îngropat la temelia ei ?

Manuel : Îngropat ? Nimeni.

Lazăr : Ești sigur ? Stringe pergamentul. Eroarea nu stă în cifre. Știi ce-i lipsește acestei catedrale ? Îi lipsește sufletul.

Manuel : Sufletul ?

Lazăr : Da. Îi lipsește sufletul. De asta nu stă în picioare !".

Astfel, enunțîndu-se din primul act teza, drama își continuă desfășurarea în următoarele trei acte, pînă la sacrificiul ritual.

Actul al II-lea are loc trei ani mai tîrziu în Biserica Domnească. Catedrala continuă să fie „un beci în care cresc ierburile și pasc caprele" după cum povestește egumenul meșterului Domenico. Lazăr îl convinge pe Manole să jure el și tovarășii lui că vor păstra taina sacrificiului cerut de viitoarea construcție. „Vom da bisericii un suflet ca să rămînă în picioare". Manole ascunde soției sale sentința Destinului ; fără îndoială că ea își dă seama de atitudinea îngrijorată a soțului.

Actul al III-lea se petrece în casa lui Manole care nu are curajul să se destăinuie soției sale. Dar Marga, care este geloasă (pe nedrept) pe frumoasa Sandra, fiica meșterului italian Domenico, hotărăște să meargă și să-i ducă de mîncare soțului, ca de obicei, cu toate că vecina ei, Salomeea, care cunoștea taina, se opusese.

În actul al IV-lea se repetă subiectul actului I. Lazăr explică unui zidar, în termeni inspirați, cum este posibil ca „ultimul suflu de viață al unui muribund poate să susțină o catedrală".

În final, Marga apare și se lasă îngropată în cripta catedralei, unde Lazăr insinuase că Manole se întîlnește cu Sandra. „Manole, Manole, de ce m-ai trădat..." sînt ultimele cuvinte ale sacrificatei, adresate soțului absent și calomniat de Lazăr, bizantinul.

★

Din punct de vedere estetic, avem convingerea că ne aflăm în fața unei opere valoroase și profunde, poate cea mai reușită din teatrul lui Julio Dantas. E un Dantas inedit, neașteptat, departe de „modernitatea sofisticată" și de „academismul convențional", pe care unii critici scolastici i l-au atribuit „post mortem". Spațiul elastic al mitului etern se alătură artei cuvîntului, cu personalitatea stilistică și înnăscută a dramaturgului, care afirmă că „Teatrul este partea cea mai vie și poate cea mai personală a operei mele literare". Mari și nobile concepte animă și înfrumusețează desfășurarea acțiunii. „Vasta informație", pe drept elogiată în opera lui Julio Dantas de către demnul său succesor în scaunul academic, Vitorino Nemésio (în „Sesiunea Academiei de Științe din Lisabona", la 1 mai 1964) se distinge prin elementele pe care această „albină de aur" le-a culeș ca să creeze atmosfera medievală și culoarea locală românească : „troița" din transeptul bizantin, acțiunea, mențiunea „boierilor", nobilii valahi ; prezența vechii mănăstiri „Biserica Domnească" nu departe de Catedrală, „Carierele din Transilvania" care furnizează piatra pentru construcție etc. Și astfel continuă cele trei acte ale operei.

Ioana Kassargian : „Triumf"

Ne punem întrebarea : cînd a scris Julio Dantas această operă ? Originalul nu este datat și nici „Paginile de memorii" (publicate posterior, în 1969) nu ne oferă nici o lămurire. Conform elementelor ce ne-au fost comunicate verbal, „Catedrala" a fost scrisă între 1949 și 1950, după întoarcerea din Brazilia, unde Julio Dantas a fost în misiune specială, ca ambasador extraordinar, în 1949. Amabila noastră sursă crede că „Catedrala" a fost scrisă după „Antigona", operă scrisă și reprezentată în 1946. Să fie oare o readaptare a acesteia în 1949 ? Oricum ar fi, „Catedrala" a fost „construită" în ultimii ani ai vieții autorului, cînd Julio Dantas și-a concentrat întreaga atenție asupra dramaturgiei. Apoi este cunoscut că tînărul și strălucitorul autor teatral, care a debutat la 22 de ani cu „Cel ce a murit din dragoste" (1896), a abandonat în 1922 teatrul timp de douăzeci și patru de ani, pînă în 1946, cînd a revenit cu „Antigona", urmată de „Frei Antonio das Chagas" (1947) și „Toamna în floare" (1949). În această epocă de febrilă elaborare dramatică se situează probabil crearea „Catedralei" [...]

★

După ce am examinat **momentul** genezei „Catedralei" lui Julio Dantas, încercăm să vedem acum **cum** s-a făcut că autorul a cunoscut această temă.

Se impune un răspuns : Julio Dantas s-a inspirat de la Lucian Blaga. Acest mare poet și filosof român, unul dintre cele mai reprezentative nume ale spiritualității românești contemporane, a fost unul dintre cei șase interpreți ai mitului românesc în literatura cultă. „Meșterul Manole" al său, publicat în 1927, se mai reprezintă și în zilele noastre la București. Fără a vorbi de o posibilă influență prin lectură (Julio Dantas era un cititor neobosit), contactul personal al fi putut facilita întîlnirea spirituală între cei doi scriitori și diplomați, căci Lucian Blaga a fost timp de un an ministru plenipotențiar al României la Lisabona, între 1 aprilie 1938 și 5 aprilie 1939. Așa cum în opera poetului român se înregistrează o serie de reflexe lusitane, nimic mai firesc decît că a existat o influență între cei doi dramaturgi, facilitată de contactele diplomatice.

Aceste presupuneri, pe care le-am făcut aprioric în 1969, în lipsa textului lui Blaga, s-au năruit asemeni legendarei catedrale. Fără îndoială, bazîndu-ne pe textul lui Lucian Blaga, reeditat de puține luni (1970), nu ne mai permitem nici cea mai mică iluzie : Dantas nu cunoștea opera lui Blaga, care are alte personaje, altă teză dramatică, mai puțin spectaculoasă.

Altă ipoteză plauzibilă ar fi opera lui Nicolae Iorga intitulată : „Zidirea Mănăstirii Argeș", Craiova, 1922. Marele istoric ne-a lăsat, printre alte opere dramatice, dramatizarea mitului lui Manole.

S-a întîmplat că, șase ani după publicarea acestei opere, Iorga a participat în 1928 la un Congres Internațional la Lisabona, unde a prezentat o comunicare în portugheză : „Ás vias de penetraçao de latinidade en el sureste de Europa y especialmente en Romenia".

La întoarcerea în București, Iorga a publicat, în același an, o carte de note de călătorie, la care a adăugat patru conferințe ținute la București, intitulată în română „Portugalia, țara latină cea mai depărtată din Europa". Din aceste note și conferințe (interesante cu toate că sînt superficiale și, uneori, superficiale din grabă) rezultă că Iorga a ținut, la Lisabona, cel puțin o conferință („după unii" la „Societatea de Geografie"), a cunoscut notabilitățile culturale, a vizitat centrele cele mai importante ale țării (Coimbra, Porto, Evora) etc. E adevărat că nu menționează contactul cu Julio Dantas, dar nimic mai firesc ca ilustrul ambasador cultural român să-l fi cunoscut pe președintele Academiei Portugheze, românofil convins, inițiind în acest fel un schimb care va facilita comunicarea ulterioară a operei și a mitului [...]. În așteptarea textului lui Iorga, prevedem că la „posibila ipoteză Iorga" trebuie să se renunțe, așa cum a trebuit să renunțăm la „ipoteza Blaga", după ce vom fi confruntat cele două texte.

În același mod — și din motive care ne-ar lua foarte mult să le demonstrăm —, ne pare foarte improbabilă influența asupra lui Julio Dantas a altor patru dramaturgi români deja menționați care au tratat mitul cu mai puțin succes : Adrian Maniu („Meșterul", teatru în versuri, 1923) ; Victor Eftimiu („Meșterul Manole", 1928) și Ion Luca („Icarii de pe Argeș", e 2-a, Bacău, 1940).

Ne rămîne să acceptăm ideea că autorul cunoștea legenda românească, potrivit sugestiilor soției autorului, care ne-a afirmat că autorul cunoștea de fapt legenda populară românească și că a creat opera teatrală după această legendă. Soțul ei — ne-a fost recent revelat — a comunicat unui vechi prieten al său, Raul Santas, că, citind o carte de legende românești, a întîlnit balada „Meșterului Manole" al cărui mit, foarte interesant, intenționa să-l dramatizeze într-o piesă de teatru. Dacă așa este, ultima întrebare care se impune e : ce text folcloric a citit Julio Dantas ? Să fi fost versiunea franceză a lui Alecsandri, publicată în 1885, destul de răspîndită ? E foarte probabil, nu datorită numai apetenței excepționale pentru lectură care îi era caracteristică lui Dantas, cît mai ales realului său entuziasm pentru România, concretizat în numeroasele cărți românești din biblioteca sa. „Agentul transmițător", potrivit soției lui Dantas, a fost marea reprezentantă a literaturii românești în Franța, Elena Văcărescu (1866—1947), ambasadoarea culturală a României la „Societatea Națiunilor" între 1935—1939, care se afla în același timp cu Julio Dantas la Geneva (1933—1943), ca membru al Comisiei Internaționale de Cooperare Intelectuală, organul „Societății Națiunilor". Julio Dantas a cunoscut-o și a admirat-o pe poetesa română, mărturie fiind articolele pe care le-a scris despre ea, între care citîm : „Trei femei celebre" (reprodus în „Memorii", pag. 169—176), în care o aseamănă Mariei-Curie. E firesc ca ilustra propagandistă română și, care i-a vorbit despre „prima" «Gramatică românească», publicată de un strămoș al său — să-i fi recitat versiunea franceză a baladei populare românești și să-i fi sugerat o listă de personaje, cu numele lor românești. În această ipoteză, ea a fost aceea care l-a entuziasmat pe Julio Dantas, vorbindu-i despre mitul legendar, astfel încît el a afirmat în sesiunea din 24 mai 1951 a Academiei de Științe din Lisabona, că „Catedralele din sec. XIII constituie cel mai însemnat eveniment din istoria civilizațiilor."

După cum se poate vedea, ne aflăm în plin domeniu al ipotezelor în ceea ce privește originea imediată a operei portugheze. Din această cauză, ni se pare mai prudent să așteptăm viitoarele investigații ale istoriei literare comparate, căci publicarea integrală a operei, în aprilie 1970, nu ne-a adus nici un element revelator.

În același timp, ne rămîne bineînțeles satisfacția de a fi revelat un aspect inedit asupra unuia din cei mai importanți scriitori portughezi, aspect destinat poate să evidențieze creația cea mai valoroasă a operei sale dramatice ; și ne rămîne în același timp și o a doua satisfacție, de a fi focalizat sensul universal al mesajului mitic pe care Julio Dantas l-a primit, datorită providenței, de la ignoranții frați de pe Dunăbiu.

Victor Buescu

Prezentare și traducere de Cătălina Moga

TRENUL DE AUR (IV)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Mai scump decît aurul

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

Doctorul în istorie Milică Moldoveanu a publicat într-un extras al Revistei de Istorie, editat de Academia R.S.R., un pasionant studiu privind soarta aurului Poloniei în anii celui de al doilea război mondial. La un subcapitol al studiului său, într-o notă din subsolul paginii, autorul amintește de o scrisoare primită de el din partea pensionarului militar Darie N. Costache, din Iași, în care acesta arată că „în calitate de căpitan comandant al unei companii din cadrul regimentului de jandarmi pedeștri București, deplasat la granița pentru supravegherea trecerii refugiaților polonezi, a primit în ziua de 17 septembrie (1939) ordin telefonic de a se prezenta împreună cu subunitatea sa la subsecretarul de stat la Ministerul de Interne, Gavrilă Marinescu, aflat la Cernăuți. Sosit aici la 18 septembrie a primit misiunea ca, împreună cu secundul său, locotenentul Gheorghe N. Mărușescu, să însoțească pînă la București un mare transport polonez ce urma să sosească în localitate începînd cu după amiaza aceleiași zile. Autorul relatărilor descrie amănunțit itinerarul urmat pînă la București, unele peripeții trăite pînă la îndeplinirea exemplară a misiunii sale".

Mărturisesc că-l invidiez puțin pe Milică Moldoveanu. Tot de la el aflu — tardiv — că noul transport era însoțit, în afară de oficiali, de o tînără studentă poloneză, care știa bine românește, avînd rolul de traducătoare. Poate că, de fostul căpitan Darie N. Costache și de adjunctul său Gheorghe N. Mărușescu voi reuși să dau și eu. Dar ce n-aș da să aflu cine a fost acea enigmatică studentă-traducătoare, care a însoțit cel de al doilea convoi cu tezaurul Poloniei ! Acesta nu conținea numai aur și argint, ci opere de artă, printre care, probabil, și celebrele arrasuri de la Wawel...

În privința fostei studente poloneze nu mai nutresc speranțe. Am încercat să aflu printre traducătorii de literatură română în limba polonă, cine a fost, dar nimeni nu mi-a putut spune. Danuta Bienkowska, scriitoare cărei literatura noastră îi datorează tălmăcirea cu har și iubire a citorva autori români clasici și contempoani, mi-a dat cu prilejul unei vizite pe care i-am făcut-o, ultimul ei roman „Trwaj, chwilo !" („Oprește-te, clipă !"), a cărei acțiune se petrece în România anilor șaptezeci, cu retrospective frecvente făcute de eroina cărții, Sylwia, în anii refugiului său în țara noastră început în septembrie 1939.

„...Era toamna lui 1939. Sosise la Buzău cu un grup de refugiați și, ca toți ceilalți, fusese primită cu căldură și cu compasiune — sentimente exprimate mai mult prin gesturi decît prin cuvinte, din cauza necunoașterii limbii... Cei mai puțin înstăriți, și oamenii simpli comunicau cu mai multă plăcere cu cei apropiați lor ; de aceea refugiații erau cazați îndeosebi în casele funcționarilor mărunți, ale învățătorilor sau ale văduvelor pensionare. În general erau găzduiți fără plată, iar uneori cu o chirie mică, dar întotdeauna primiți din toată inima. De vorbit era oricum dificil. Cei sosiți dădeau dovadă de o nedumeritoare ignoranță cu privire la problemele țării care le acorda adăpost și cu care de atîția ani se învecinau. Nu erau în stare să numească un singur scriitor român, sau vreun eveniment istoric, și nu se orientau în problemele relațiilor politice ale vremii. Pentru ei, asasinarea lui Armand Călinescu nu a fost decît un fapt divers senzațional, unul dintre multele despre care se afla din ziare, la micul dejun, cînd se rupeau între degete chiflele proaspete. Dintr-o astfel de necunoaștere a realităților se năștea o oarecare desconsiderare care, uimitor, a durat tot timpul lungilor ani de război, cînd refugiații se mărgineau la grupurile lor și așteptau cu răbdare desfășurarea evenimentelor. Puțini erau cei ce încercau să cunoască creația și cultura poporului cu care le fusese dat să trăiască laolaltă... Printre refugiați se aflau și oameni instruiți, dar și semidocți cu citeva clase elementare ; funcționari superiori, dar și duduițe fără nici o ocupație... Adeseori flirt-urile înfrumusețau minciuni sfruntate : fiecare al treilea refugiat se dădea drept latifundiar, conte sau director. Aceasta le impunea văduvelor cu chirie sau croitorilor provinciali cărora adevărații directori nu le acordau nici o atenție. Lipsa unei limbi comune facilita mistificarea. Doar nu este ușor să-ți dai seama de educația unui om care nu dispune decît de o sută de cuvinte. Dacă uneori un doctor se întîlnea cu alt doctor, un profesor cu alt profesor, își dădeau imediat seama că sînt alcătuiți din aceeași plămadă, că lucrurile care îi leagă sînt mai multe decît cele care îi despart. Astfel de întîlniri se produceau însă rar, în schimb, contactele cu funcționarii verosi ai prefecturii, cu poliția coruptă, cu avocații provinciali care combinau afaceri dubioase — întrețineau o falsă impresie despre români...".

Pagina citată din Danuta Bienkowska îmi amintește de o caricatură pe care revista umoristică poloneză „Szpilki" i-a cerut-o, cu vreo 25 de ani în urmă, excelentei pictorițe și graficiene Florica Cordescu, aflată pe atunci în vizită la Varșovia : Cum îi văd polonezii pe români, și cum îi văd românii pe polonezi ? În numărul următor al revistei au apărut două desene pline de umor și tîlc. Sus, niște zlătari cu ursul tras de lanț ; jos, un fals conte cu bazoane în fund, dar cu o coroană imaginară deasupra creștetului, urmat de nevastă și copil, și ei încoronați, iar după ei o potaie cu nasul în vînt purtîndu-și și ea pe cap o coroană princiară... Era o imagine de demult, pe care cunoașterea reciprocă mai îndeaproape o redusese la simpla stîrnire a hazului...

Cartea Danutei Bienkowska povestește despre vizita eroinei sale, o femeie-savant, în România, țară pe care nu a mai văzut-o din anii refugiului din fața ocupației fasciste, cînd Sylwia era studentă. Amintirile anilor de război se împletesc cu imaginile contemporane ale României, cu evocări istorice, cu nostalgii, cu tot ceea ce face ca patosul distanței să rețină și să prefacă mai călduros dintr-un trecut pus în confruntare cu prezentul. Autoarea înfățișează portretul psihologic plin de răscolitoare adevăruri ale unei femei care se apropie de toamna vieții, avînd curajul întreprinderii unui întreg și necruțător bilanț al propriei evoluții.

Dar să ne întoarcem la trenul de aur.

La Damasc, împuterniciții băncii desfăcuseră sigiliile unui sac cu monezi din care au scos atîta cît trebuia pentru achitarea datoriei către englezul Walker, cel ce plătise costul transportului pe teritoriul Turciei. La Beirut, în rada portului, aurul era așteptat de crucișătorul francez „Emil Bertin". Varșovia încă nu căzuse. În jurnalul său din Ankara, Sokolinski scria : „De ieri seara ascult programul doi al radioului varșovian. Se pare că au reușit să întărească emițătoarele, că muzica militară se aude clar, și răzbat vocile crainicilor care transmit buletine de știri. Liste lungi de morți, de oameni pierduți sau găsiți. Se aud chemări, ordine și dispoziții. Radioul polonez se adresează abonaților restanțieri rugîndu-i să-și achite datoriile ; și cum este greu să se ceară fiecăruia să străbată străzile bombardate recomandă colocatarilor din ahumite blocuri să-și depună în comun taxele de abonament... Cuvîntarea primarului Varșoviei, Starzynski, ieri înflăcărată, astăzi istovită. Comunicate din locurile de apărare a Varșoviei... Sînt ultimele ecouri din patria încălcată, epuizată, strivită...".

În ziua cînd căpitanul Darie N. Costache primea ordin să se prezinte la Cernăuți, guvernul polonez se evacua în România.

Cele 60 de camioane și autobuze încărcate cu suluri groase — de aici presupunerea că acestea erau celebrele goblenuri din Wawel —, cu baloturi și lăzi, cu saci plini cu odoare, cu aur și argint porneau spre București. Dincolo de valorile materiale se afla în acel transport un tezaur mai scump decît tot aurul.

Dar pînă să ajungă aici, noua încărcătură își trăise propria ei odisee despre care vom vorbi mai departe.

A APĂRUT:

LUCEAFĂRUL COPIILOR ● semnează : ● Fănuș Neagu ● Nichita Stănescu ● Constantin Chiriță ● Ana Blandiana ● Gheorghe Tomozei ● Mircea Micu ● N. D. Fruntelată ● Constanța Buzea ● BENZI DESENATE ● JOCURI ● UMOR

REPERE

FIȘE POETICE

O poezie intensă scrie Ioan Flora, autor român din Banatul iugoslav, unde participă fervent la viața literară, remarcîndu-se printre tinerii cei mai semnificativi ai mișcărilor artistice de avangardă. De curînd am putut să luăm în considerare întregul evantai al preocupărilor sale, datorită volumului amplu de la Cartea Românească, **Fișe poetice**, în care sînt reunite ciclurile importante ale evoluției sale, de la tradiționalismul estetizant din **Iedera** pînă la expresivitatea austeră și tensiunea problematică din **Terapia muncii.** Am fost plăcut surprinși să constatăm că literatura română are prin Ioan Flora o operă cu ținută intelectuală remarcabilă, experiind limbaje frapante, a căror unitate se realizează, totuși, prin gravitatea motivelor și acuitatea unei sensibilități ce înregistrează traumele morale ale epocii. Deși nu lipsesc aluziile și implicațiile condiției speciale în care se împlinește destinul literar al lui Ioan Flora, deschiderea problematică și demnitatea stilistică sînt ale unei personalități ce tinde să-și asigure un loc important în literatura națională, fiind creatorul unei poezii ce trebuie citită în rînd cu aceea scrisă de numele cele mai bune ale tinerelor generații de la noi, de la Adrian Popescu la Cezar Ivănescu.

Ioan Flora este și el partizanul artistic al apropierii poeziei de concretețea vieții, acumulînd fragmente de realitate a cărei existență opacă se metamorfozează și se însuflețește, luînd forma unor prezențe de coșmar. Comparîndu-i cu unii dintre colegii săi de generație din poezia românească, vom observa că pionjarea în concretul existenței se face la poetul din Iugoslavia într-un alt mod decît ne-am obișnuit. Mulți dintre confrații săi de la București, chiar dacă au adoptat modalitățile **pop**, recurgînd la citatul din realitate, — procedează astfel tocmai pentru a-și exacerba eul artistic și stările lui încerte, eșuînd în cele din urmă într-un solipsism gretos. Ioan Flora procedează cu oarecare umilință, ascunzîndu-se în spatele mișcărilor realității și al fragmentelor pe care le decupează în fața noastră. Ei este **acea** realitate, nimic altceva, iar imperialismul psihologic al poeților îi lipsește cu desăvîrșire, fiind o poză romantică, atît de desuetă, un clișeu primitiv, de care ne mirăm că poezia noastră nu s-a dezbărat demult. Aglomerarea de imagini, enumerările, atît de tipice, primesc în versurile lui Ioan Flora un rol bine definit de a sugera amploarea și intensitatea, caracterul copleșitor al realității, cum vedem și în excepționala poemă **Terapia muncii,** care dă și titlul celui mai semnificativ ciclu din volum : „Muncești și simți că te înviorezi, nu duci lipsă de conștiință / munca e gimnastică și înviorare, / enunți și demonstrezi 19 teoreme de la Euclid încoace. / Bate vînt dinspre Dunăre, înnoptezi, faci contabilitate / cosmică și socială, / Europa agonizează, i se-mpute pețele la nas. // Un'-doi, un'-doi, repetă pentru sine, repetați, / pentru sinele, pentru însivă, / un'-doi, un'-doi, / terapia muncii, sarmale și cuiburi de vrabie și **langue de chat,** / terapia spirituală și fizică, / cum te-ai da cu șampon pe creier. // Iarăși vînt dinspre Dunăre, regulamente, precepte morale, / iluminări, chiolhane, clasicii... / O faci pe mecanicul, pe gestionarul, pe căpitanul, pe licențiatul. / dai dovadă de patriotism și abnegație, / recuperezi tinerețea pierdută-n prostii. // Trecu vara și nu ridicarăm casa, spui". Este aproape o poemă de atmosferă, creată din interpretarea unor formule consacrate și a sintagmelor banale, într-un aliaj plin de savoare, ce nu anulează problematica gravă și nu estompează șarja adeseori vitriolantă. Caracterul experimental iese în evidență din jocul cu formulele alienante, ascmănător competiției indianului cu o cobră. Citatul din realitate are în vedere imagini familiare din Banatul natal, precum și acelea mai curente din Bucureștiul actual, imprejurări de istorie mai veche sau mai recentă, sloganuri obositoare, probleme ale vieții cotidiene, expuse fără ostentație, evidențiind întrebările grave ale unei conștiințe poetice foarte acute. Din acest punct de vedere semnificativă este o pagină mai veche : **Poezia-i document, mi-am spus,** cu caracter polemic, marcînd momentul de ruptură al acestui scriitor cu literatura tradiționalistă. La ora actuală, Ioan Flora practică o artă disonantă, în care discreția tonului său nu trebuie să ne ascundă caracterul tulburător al asocierilor pe care le practică. Mulțimea de „arte poetice" din volumul său și meditațiile asupra condiției sociale a scriitorului semnifică tocmai problematizarea continuă a condiției sale. „Nu te juca cu focul, nici poezia nu te poate scoate / basma curată, nici tinerețea, nici visarea și nici / vremea cu soare. / Tata își suflecă mînecile, dă o dușcă de rachiu pe gît, / se șterge la gură. / Scump mai e cucuruzu-n Slovenia, spune, cartofii și merele, / aici, la noi, în Banat..."

Prin amestecul subtil de mijloace moderne și imagini recognoscibile, ale unei realități adeseori tradiționale, prin puritatea cu care-și asumă condiția și prin pregnanța unor imagini de actualitate, Ioan Flora este un poet important al literaturii noastre tinere, care trebuie urmărit cu atenție în viitor.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Curcubeu pe fața pămîntului

Ieri, la Brăila, cineva m-a oprit și mi-a spus : „ai auzit, au apărut iarăși hoții de cai ,azinoapte au scos patru perechi din satele de pe Buzău". „I-au prins ?" am întrebat. „Nu". Dintr-odată m-am simțit gol de orice dușmănie și îmbătat de speranțe. Prin urmare caii noștri merită din nou să fie furați. În vasta cîmpie a Brăilei, în liniștea ei aglomerată de virtejuri de praf, de sticliri de nebunie, de gorgane plutind pe mări de pelin și de cele mai tulburi și mai dulci roade, stropită cu untdelemnul cocorilor — acolo unde un zeu blînd linge roua de pe frunzele de vișin, fiindcă și-a clădit viața pe un butuc de trandafir, în fața unei case cu zorele albastre — calul a fost prezent în toate războaiele piinii și-n toate războaiele idilice. Păstrînd în carne partea violetă a fericirii am ieșit din Brăila și-am căutat locul unde riul Buzău își lipește obrazul de-al Siretului. Aici, pentru mine, e punctul cel mai frumoș din România și cel mai împărtășit cu moarte. Un riu la vărsare la înfățișare de om bătrîn, intră înțelept și tăcut în cea mai mare pierdere. Pe linia unde riul Buzău devine un destin isprăvit, el care-a tirit pîn-aici aromele din Țara Bîrsei, din valea poveștilor lui Vasile Voiculescu și toate urmele copilăriei mele, inclusiv umbra răsturnată a casei unde m-am născut, se așează în patru labe, mai întoarce o dată capul peste umăr, un fel de zvicnire resemnată și dureros de omenească, apoi intră de-a buselea în alt nume. Suit într-o luntre cu două lopeți de frasin am pătruns în lumina apelor adunate într-un singur vad ca să glorifice apropiata întîlnire cu Dunărea. Libelulele galbene zburau peste întinderi de mlajă purpurie, plopi canadieni, crescuți parcă să legi de ei toate morile ce vor mai curge pe Siret ticluiau iluzii de argint, ierburile din buza malului ondulau în vînt, copiind sărutul celor două riuri, în cîmpie, spre Latinu, Romanu sau spre Gradiștea mea s-auzea o fată cîntînd : „bat la geam și strig la poartă-nouraș, tăuraș, găinușă", spre Corbu vechi și spre Gulianca treceau turme de oi păzite de cîte zece cîrduri de giște (acolo, ciobanii își sprijină setea în drumuri de șarpe), iar de la vărsarea Buzăului în Siret pînă la vîrsarea Siretului în Dunăre, livezi de piersici își spărgeau miresmele deasupra pogoanelor cu lucernă verde. Pluteam între Voinești și Vameș ,printr-o lume arhaică, poate prin cel dintîi strat al timpului, către Galați se ridicau stîlpi de fum compact, alcătuind fantasticele vedenii ale lumii moderne, în dreapta, foarte aproape fabrica de conserve Zagna-Vădeni, pe acoperișul căreia, în vremea inundațiilor, am dormit două nopți, ca să mai scriu peste zece ani o piesă melancolică,, dar prin singele meu galopa un mînz, nechezau două herghelii și s-ascundeau în hrube, doi hoți de cai. Îi aud și-acum cum bat cu degetul în lut. În buzunări au iarba fiarelor .Scot caii și-i încalecă. Și fug. Sigur că vor fi prinși. Totdeauna au plătit. Dar ,curcubeu pe fața pămîntului, caii din vasta cîmpie a Brăilei merită din nou să fie furați ! Doi hoți de cai, două rîuri sărutîndu-se și două rîuri de clopote sunînd, de-a lungul satelor mi-au umplut cu umbră cea mai călduroasă zi a verii.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
35
(1 060)
Sîmbătă
28 august
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SUB SEMNUL MARILOR ÎNFĂPTUIRI

Un arc de timp în care inima unui întreg popor a bătut sărbătorește, cu demnitate și mîndrie, vibrînd necontenit la orizontul dragostei de țară și al marilor împliniri socialiste, un arc de triumf de fapt, o imagine cît se poate de elocventă a tot ceea ce simțim și gîndim asupra propriului nostru demers în istorie și mai ales asupra propriului nostru fel de a fi în contemporaneitate — iată, în mare, tabloul pe care memoria îl reține față în față cu marea demonstrație prilejuită de cea de-a 38-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Un arc de timp în care s-a resimțit acea vie și puternică unitate a tuturor fiilor și fiicelor patriei în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acea fermă și unanimă hotărîre de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a politicii partidului de înflorire economică și socială multilaterală a României, a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al P.C.R., în consens cu voința și vocația întregii națiuni.

S-au adăugat astfel, la trunchiul de vîrstă al țării, treizeci și opt de ani între care ultimii șaptesprezece strălucesc cu distincție și formează lumina concentrică a uneia dintre cele mai vaste și mai solide acțiuni, aceea prin care, odată venit la cîrmele destinului nostru socialist, secretarul general al partidului, președintele țării, a adus o reală epocă de înnoire și patos adînc, revoluționar, în munca și viața întregului popor. Este un răstimp scurt la scara istoriei, imens însă la scara politică, la relieful și puterea economică prin care țara a traversat și traversează cea mai fertilă perioadă a existenței sale. Iar la scara biografiei noastre, a condiției libertății și demnității noastre, acest răstimp înseamnă aproape totul, el ne conține și ne consacră acelui fundamental sentiment prin care orice efort, în accentele și durata unei noi calități, ale unor noi exigențe și ale unor noi criterii, se împlinește și echivalează cu însăși puterea creației, a spiritului profund creator care caracterizează azi toate domeniile de activitate. Ca o unică și dreaptă, viguroasă coloană de sprijin, țara întreagă a manifestat astfel sub semnul înnoirilor și al victoriilor obținute prin propriile sale resurse de efort și voință, investind deopotrivă în economie, știință și cultură, ca și în om, în procesul făuririi noii sale conștiințe, a noii sale personalități. În Capitală, ca în întreaga țară, miile de demonstranți aveau înscrise pe pancarte bilanțul sărbătoresc al celui de al treizeci și optulea an al libertății, se puteau vedea și citi cifre care, în limbajul lor, fac puntea de legătură între prezent și viitor și atestă deplina putere de angajare în opera de finalizare a marilor sarcini stabilite la cel de-al XII-lea forum al partidului, modul în care întîmpinăm cu noi rezultate și în noi condiții evenimentul care deja preocupă atenția și interesul tuturor, Conferința Națională a P.C.R.

De la o zi devenită simbol, piatră de hotar pentru o nouă eră, 23 August, și pînă la evenimentul pe care îl întîmpinăm și ale cărui semnificații se cuprind în însuși chipul și amplitudinea mișcării noastre spre viitor, în tabloul identității și aspirațiilor noastre în contemporaneitate, se ridică neîncetat acel arc de triumf în care, prin munca și viața tuturor, români, maghiari, germani și de alte naționalități, se așează secundă de secundă viața însăși a patriei, matca eternă a inspirației și întocmirii noastre. De la ea emană și rosturile culturii și artei, patriotismul și noblețea actului de creație. E ceea ce s-a putut vedea și acum, de ziua noastră națională, moment sărbătoresc în care poporul își cîntă patria și se cîntă pe sine, într-o lume pe care o dorește mai bună și mai dreaptă, o lume a păcii, a înțelegerii și conlucrării și la făurirea căreia, prin strălucitele inițiative ale președintelui său, își aduce o impresionantă contribuție. Ca o Cîntare a României în cea mai elocventă mișcare și ipostază a sa, entuziasta demonstrație a oamenilor muncii dă acestui an, cel de-al treizeci și optulea al libertății noastre, culoarea și angajamentul de spirit prin care creația, cultura și arta sînt chemate să depună mărturie în timp și să se înscrie printre marile epopei ale construcției socialiste.

Luceafărul

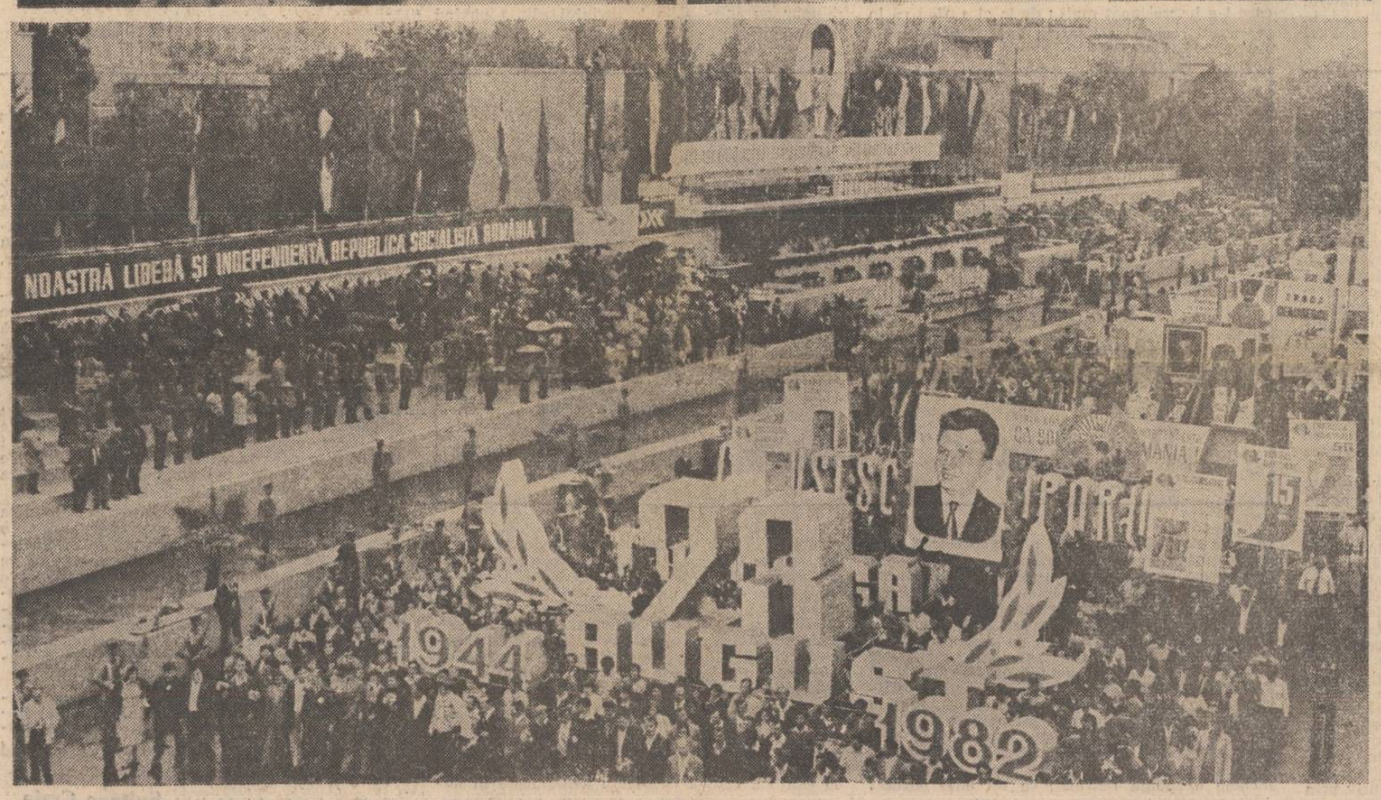

TÎNĂR ÎN AGORA

Coloana demnității

La fiecare 23 August oamenii Bucureștiului măsoară nu numai curgerea anilor și aniversarea — într-o mereu aducere aminte — a actului istoric ci și distanțarea pe scara civilizației de punctul de pornire. Și în imaginea Bucureștiului așa cum este ea prezentată de oamenii muncii din întreprinderile din Capitală se sintetizează, de fapt, imaginea țării întregi. O singură comparație din cele multe care pot fi înscrise în cartea de aur a celor 38 de ani de la Eliberare — mi se pare suficientă spre a da exact proporțiile schimbărilor produse : **În 1965, Bucureștiul realiza de 12 ori producția industrială a anului 1938, iar în prezent de 57 ori mai mult decît în acel an, anul cu cel mai înalt nivel de producție din perioada antebelică.**

De aproape 20 de ani, dimineților zilei de 23 August mă aflu într-o stare de emoție în care se învălmășesc, fără îndoială, amintirile copilăriei marcate de prezența la defilare în costum pionieresc precum și amintirile istoriei care înainte de a fi știință sobră și exactă este un puternic sentiment. Aveam să-mi concretizez, să-mi conștientizez de fapt, această emoție într-o zi de 23 August cînd nu mă aflam în țară și cînd pentru prima oară de cînd mă găseam acolo m-am simțit foarte rupt de ai mei, aproape singur și cu mult dor de freamătul Bucureștiului multicolor, frumos, vesel în această zi de sărbătoare. Fără să știu a

Constantin Stan

Continuare în pag. a 7-a

OPINII

Dimensiuni în cultură

Nu ne vom hazarda, în cele ce urmează, să formulăm aprecieri apodictice privitoare la ultimele aproape patru decenii de cultură românească. Graba în judecarea și calificarea valorilor spirituale nu este cel mai bun sfetnic. Este o soluție juvenilă, mediu de înfatuare imatură și de suficiență. Citiți, în presa vremii ori în sintezele critice ale începutului de veac, să spunem, și veți vedea că scara de valori fixată atunci de critică a suferit, pînă astăzi, severe mutații și deteriorări. Chiar „Istoria literaturii române contemporane" a lui Eugen Lovinescu, unde printre lideri figurau nume ca G. Bräescu, F. Aderca, Camil Baltazar, dovedește caducitatea aprecierilor asupra contemporanilor. Dar să revenim mai aproape de noi, acum două decenii, să spunem, și, fără să dăm nume (nomina odiosa) rămînem aproape uimiți de aberațiile critice, formulate fie sentențios, judecătorește, altfel spus fără nuanțele de rigoare, fie la modul idilizant și festivist, ca într-un marș triumfal. Multe dintre vedetele de acum două decenii trăiesc printre noi, ne salutăm reciproc, par și sînt efectiv afabili, nu mai au nimic din morga de primadone ori din reacțiile de rinoceri de care-ți era sfială. Căderea i-a umanizat. Unii își mai revendică, precum Dandanache, merite trecute, beneficiază de pensii de veterani, sînt primii la coadă de ziua împrumuturilor, cînd steaua lui Traian Iancu urcă la zenit și, pînă le vine rîndul, evocă nostalgic vremurile „d'antan". Cîțiva mai dețin și ceva prerogative în mecanismul administrativ și chiar profesional, căci lumea scriitorilor are, totuși, umor ; și în aceste ipostaze foștii împovărați de glorie depun o sîrguință și o combativitate aproape înduioșătoare, parcă dintr-un tainic sentiment al redempțiunii. Să nu ne pierdem, nu-i așa, bunul renume, parcă vor să spună. În realitate sînt sinceri, adevărata lor vocație era administrativă, nu literară. Din cînd în cînd mai răbufnesc, de, ca oamenii. Că noi, se irită cîte unul, cînd aveam „lucrurile în mînă", altfel mergea treaba. Într-adevăr, altfel. Sînt însă cei simpatici și rezonabili, căci nu le putem cere să facă mătănii, să execute penitențe la nesfîrșit. Unii însă, care nu sînt nici simpatici și nici rezonabili, avînd vocația conversiunii (era să spun perversiunii) au întors-o „ca la Ploiești" dovedind, vorba lui Ralea, un spirit de „adaptabilitate" formidabil, semn în fond, al unui puternic și feroce „instinct de conservare." Faptul e detectabil mai ales în critică unde dogmatis-

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

LUMINILE LUI AUGUST

Luminile lui August nu s-or stinge
nicicînd, sub ochii aștrilor supremi
vor dăinui mai vii ca niciodată
asemeni unor căi lactee-arzînd
sub arcul lor cu catedrale-adînci
de graiuri, străbătînd prin generații
către mileniul doi ce-și profilează
statuia, peste veacuri luminînd.

Vom asculta, sunînd pe culmi un flaut
al soarelui, tot aurul sonor
trezoreria grîului să umple
privirea cu senine dimineți
și oamenii, și oamenii, din piscuri
străfulgerate-n limpedea amiază
vor fi senini, vor fi-nțelepți și tandri
îmbrățișînd acele frumuseți.

Vom sta atunci la masă fiecare
și piinea vom privi-o-n ochi zîmbind
ne va zîmbi și vinul din pahare
și strugurii pe umede tipsii
O, viitor ! Coloana ta albastră
aici, pe soclul versurilor mele
născută din luminile lui August
statuia ta, cum ar putea lipsi !...

Știu bine, nu-i ușor, o magistrală
să tai prin roca timpului de azi
puterea ta va trebui să-și pună
sigiliul pe hrisovu-acestor vremi
dar tu vei birui impotrivirea
că-n purpuria zare comunistă
luminile lui August nu s-ar stinge
nicicînd sub ochii aștrilor supremi...

Ion Potopin

● **ÎN ACEST NUMĂR :** ● Interviurile „Luceafărului" ● Adrian Păunescu : „Avem o poezie care merită ea însăși Premiul Nobel" ● Poeme de ● Gheorghe Tomozei ● Mara Nicoară ● Ovidiu Genaru ● Gavril Matei Albastru ● Debuturi în proză : ● Gabriel Năstase și ● Nicolae Șerban Pârâu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Scriitorul-savant" de Dim Păcurariu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Breviar ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Repere de Aurel Dragoș Munteanu ● Sport de Fănuș Neagu

Viața și înfățișările ereticilor

— amintirii lui Meșa Selimovici —

Ieul albastru și Duios Anastasia trecea, Mistreții erau blînzi și Animale bolnave, F, Noaptea inocenților, Nebunul și floarea, Acești îngeri triști și Scarabeul sacru nu sînt doar „importante opere de tinerețe" ale unor autori ce se întîmplă să fie încă tineri. Ele poartă înscrise în ele și amintirile deceniului care a trecut. Opere reflexive ele încearcă a medita, într-o epocă post-dogmatică, asupra dogmei și asupra ereziei, asupra adevărului și a minciunii. Încearcă a descoperi un limbaj care, păstrînd nestîrbite drepturile scriitorului de a vorbi, să-i asigure „imunitatea".

Ele încearcă a reface legătura cu o lume ignorată sau falsificată în trecutul deceniu. Străduindu-se a recupera nu numai tipologii ci și tradiții, redescoperă o umanitate în care obiceiuri precreștine asigură libertatea gîndului și demnitatea nestîrbită a înfăptuirii ; redescoperă miturile care să-i asigure ființei umane deplinătatea.

Scriam într-un eseu mai vechi (**Orizont**, 23/1982) că e momentul să încercăm a studia literatura română în relație cu literaturile est-europene ; că literaturile iugoslave, cehoslovace, poloneze, bulgare, maghiare de astăzi sînt într-un dialog continuu cu literatura română ; că ne putem explica mai bine prin comparație cu aceste literaturi.

Ce se întîmplă, **în acest sens**, în aceste literaturi, în deceniul al șaptelea ? În 1960 Kawalerowicz actualizează, prin filmul **Maica Ioana a îngerilor**, nuvela cu același titlu a lui Iwaskiewicz. Succesul extraordinar al filmului creează un „nou timp" nuvelei. Romanul **Dervișul și moartea** de Meșa Selimovici devine fulgerător celebru. Tot în 1966 apare **Excomunicatorul** lui Déry Tibor, evocare parodică a victoriei împotriva unei erezii și a unei credințe. În 1970 apare **Antihrist** de Emilian Stanev, carte asupra căreia scriitorul bulgar meditase ani în șir.

Aceste cărți-reper ne conduc către afirmația că niciodată scriitorul din estul Europei nu fusese preocupat mai mult de căile dogmei și ale ereziei, de integritatea ființei și a adevărurilor sale, ca în această perioadă. Literatura recucerește omul, dar nu ca ființă parțială, nu ca

Cornel Ungureanu

Continuare în pag. a 6-a

UN EVENIMENT CRUCIAL ÎN OGLINDA LITERATURII (II)

1. Cît rezistă astăzi ca viziune și valoare din cărțile dedicate pînă acum temei Insurecției ?

2. Ce ar trebui să aducă nou o literatură scrisă astăzi pe această temă ?

3. Este literatura pe tema Insurecției rămasă în urmă, ca viziune istorică, față de rezultatele cercetării științifice sau le anticipează pe acestea ?

Vreau ca opera mea să rămînă plauzibilă

1. Cred că trebuie să pornim de la premiza că actul de la 23 August n-a fost decît urmarea firească precum și prilejul la fel de firesc al unor mari transformări, la toate nivelele societății noastre. Privit astfel, acest moment se întinde pe o perioadă mult mai mare de timp, perioadă care în unele dintre etapele ei a fost reflectată mai cu har și mai corect în literatură iar în altele mai șters și mai schematic. Întregul fenomen ar fi necesitat poate o epopee iar aceasta, să fim sinceri, nu s-a scris. Actul de la 23 August propriu-zis a inspirat numeroase alte arte, și, în dramatismul său, a oferit cineaștilor un bun prilej de a folosi peliculă de cele mai multe

Gheorghe Schwartz

Continuare în pag. a 7-a

Istorie și imaginație

1—2. Evenimentul Insurecției în dimensiunea lui istorică este copleșitor, însă reacția valorică a literaturii române față de el a fost disproporționată ; și oare de ce ? O explicație ar fi că o literatură pe asemenea temă a stat sub implacabilul imperativ al adevărului istoric, evenimentul devenise solemn și rațiuni politice superioare îngrădeau probabil indiscrețiile. Conta aici cît se ridica vălul, cît colb se putea șterge de pe îngălbenitele file ale arhivelor, cîte mărturii oneste puteau fi puse în lumină. Cortina inhibantă a viziunii dirijate și restrictive asupra evenimetului, impusă în primele două decenii ale revoluției, era de natură să-l demobilizeze pe scriitor. Chiar dacă știa mai mult, chiar dacă fusese contemporan al evenimentelor el putea atunci doar să mormăie în barbă și să zică : „Las' că știu eu cum a fost" și să scrie în pagină altceva. Abia după ce ar fi putut degaja din

Apostol Gurău

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Însemnări despre Marin Preda (VII)

Era într-o seară, după nouă, cînd, la invitația **moncherului** am pornit împreună cu poetul Mircea Dinescu, (copilul de suflet al lui Fănuș și al subsemnatului), în spre camera cu numărul șase.

— Îl deranjăm nea' Mircea — m-a chestionat poetul din Slobozia, care n-avea, pe vremea aceea nici gloria nici înstrăinarea de azi.

— Dacă ne-a invitat și n-a uitat, nu-l deranjăm. Chestia e să nu fi adormit.

Dăm să urcăm, cînd în ușa holului de la intrare ne întîlnim nas în nas cu poetul Adi Cusin, suav-anapoda, moldovean molcom și sentimental care tocmai își ceruse transferul la Suceava, (din București, la Suceava !) unde cred că făcea pe secretarul literar.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

FLORIN MUGUR:
Vîrstele raţiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu

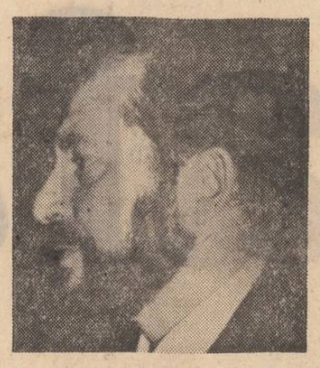

O memorialistică pretimpurie a început să-şi facă loc în literatura română contemporană. Ea începe cu **Voce şi val** de Veronica Porumbacu, continuă cu **Sub camuflaj** de Maria Banuş, cu **Viaţa ca o pradă** de Marin Preda, cu cartea de amintiri a lui Ion Ianoşi, pentru a termina (trecînd peste o bună parte a prozei lui Radu Cosaşu care este memorialistică deghizată) cu recentul volum **Vîrstele raţiunii** de Florin Mugur, de fapt o carte de **Convorbiri cu Paul Georgescu.** Dacă ţinem seama de autori, această preocupare memorialistică este opera unei singure generaţii de scriitori, aşa numita „generaţie a războiului" ai cărei capi de coloană sînt, pînă acum, Marin Preda şi Eugen Barbu. Ultimul este ca de obicei un premergător fiind autorul unui **Jurnal,** dar opus ca orientare de proaspătul val memorialistic, interesat, cu excepţia **Vieţii ca o pradă,** de a fixa convenabil pentru posteritate figuri literare compromise de excesele deceniului literar 1950—1960.

Cum memoriile se scriu de obicei la bătrîneţe, ca o acoladă a întregii cariere, surprind reacţiile memorialistice produse la jumătatea carierei literare. Nefirescul situaţiei n-a scăpat nici autorilor, motiv pentru care Veronica Porumbacu şi-a botezat personajele memorialului său cu alte nume căutînd să dea aparenţa unei opere de ficţiune romanului său autobiografic **Voce şi val.** Alte scrieri nu mai simulează însă opera de ficţiune afişînd făţiş caracterul de memorii. Toate au însă o trăsătură comună : nu sînt memorii pe de-antregul nici unele nici altele. Primele pentru că apelează la masca construcţiei romaneşti, celelalte pentru că eludează aspecte importante ale realităţilor la care se referă. Unghiul de atac este parţial şi fragmentarist. Excludem din discuţie **Viaţa ca o pradă** pentru că intenţia lui Marin Preda este de a explica apariţia **Morometilor** şi nu de a face memorialistică integrală. Nici **Convorbirile cu Paul Georgescu** nu sînt memorialistică propriu zisă, deşi multe pagini intră aici, deoarece planul memorialistic este părăsit sau adoptat conform planului de lucru al celor doi interlocutori. Nici imaginea, nici adevărul unei epoci nu sînt comunicate în aceste cărţi pe de-a-ntregul cititorului, ceea ce le supune din capul locului discuţiei.

În ce măsură această literatură hibridă este oportună, în ce măsură serveşte ea unor necesare clarificări de istorie literară ? Cărţile citate fac parte din categoria memoriilor în care atitudinea **pro domo** este hotărîtoare. Explicaţia e simplă : ele vin de la membrii unei generaţii literare căreia i s-a aplicat eticheta dogmatismului şi care simte nevoia unei explicaţii. Analiza literaturii memorialistice clasice indică drept una din puţinele motivaţii fundamentale ale gestului memorialistic nevoia dezvinovăţirii sau apărării postume. Scrierile de mai sus intră neîndoielnic în această categorie chiar dacă în măsuri diferite, nouă aici fiind arderea etapelor, adică apariţia antumă a unor memorii care de obicei au o destinaţie şi un rol postum. Fiind scrise **pro domo** clarificările pe care le pot aduce ele istoriei noastre literare stau sub semnul întrebării. Istoricul literar care vrea să se confrunte cu toate mărturiile unei epoci va privi cu rezerve o serie de mărturisiri care ţind să influenţeze imaginea care s-ar cristaliza spontan prin apariţia lor înainte de vreme.

Mai rămîne în discuţie chestiunea oportunităţii. Spre deosebire de cei citaţi mai înainte Paul Georgescu nu-şi scrie memoriile ci se lasă interogat în cadrul unui vast interviu. Rezultatul este însă acelaşi, chiar dacă autorul iniţiativei este reporterul. Prima întrebare, inevitabilă în cazul unei asemenea cărţi, este : „De ce Paul Georgescu ?". Florin Mugur a mai apelat odată la rolul lui Eckermann faţă de Marin Preda. Dar dacă Marin Preda era un clasic în viaţă, un prozator care se învaţă la şcoală, cu o capodoperă intrată în seria marilor romane româneşti, ceea ce în cele din urmă justifică postura noului Eckermann, lucrurile nu mai sînt la fel de clare cu Paul Georgescu, oricît i-ar fi preţuită proza de unii sau alţii. Paul Georgescu nu e un clasic în viaţă, opera lui nu se învaţă la şcoală, niciunul din romanele sale n-a intrat încă în „repertoriu national". În plus, datorită contribuţiei lui critice reprobabile din anii cincizeci Paul Georgescu este un controversat.

Mai interesant decît ce va spune Paul Georgescu în cartea semnată de Florin Mugur este gestul de opţiune al acestuia sub care încearcă însă să ascundă unul de autoritate. Florin Mugur nu ţine să fie doar vehiculul ideilor şi declaraţiilor scriitorului pe care-l intervievează ci încearcă să inculce cititorului optica sa asupra prozatorului. Reporterul ştie că o afirmaţie care trebuie să circule are nevoie să fie sprijinită de prestigiul emiţătorului şi cum acest prestigiu nu e deplin constituit reporterul încearcă să împuşte doi iepuri dintr-odată : consacrarea ca mare scriitor a lui Paul Georgescu prin gestul său imperativ şi validarea prin aceasta pentru marele public a opiniilor lui literare. Atitudinea lui Florin Mugur, este de înţeles (350 de pagini de confesiuni tipărite au nevoie de o serioasă justificare), nu însă şi mijloacele Părerea lui Florin Mugur despre Paul Georgescu este cu totul superlativă, lucru împotriva căruia n-avem nimic împotrivă. cu condiţia să fie rezultatul unei demonstraţii prin care să convingă de superioritatea scriitorului preferat şi prin urmare, de îndreptăţirea gestului său. Argumentele prin care Florin Mugur ţine să-şi convingă cititorii sînt următoarele : Paul Georgescu este primul scriitor cu care, novice fiind, a stat de vorbă şi care l-a impresionat mult ; de la el a aflat că în literatură rezistă „cei tari" ; Paul Georgescu dă noaptea telefoane iritante şi încîntătoare cu care-şi distrează şi complexează ascultătorii. Aceluiaşi cititor i se mai comunică: Paul Georgescu e un „mare scriitor", „un devorat de pasiune", „cu ochii nebuni de atita luciditate", participant la un spectacol de o „nesfîrşită puritate" alături de „minutul care trece". Pentru că e nevoie de probe, Florin Mugur ne aduce un certificat scris din partea lui Marin Preda : „Paul Georgescu ava **geniul** formulărilor caustice", şi unul oral, pe filiera Florin Mugur : tot Marin Preda ar fi spus despre **Revelionul** că este o capodoperă. Ni se propune să luăm totul pe cuvînt.

Sigur este că noul Eckermann este un aploget al lui Paul Georgescu şi că nu-şi precupeţeşte cuvintele cînd este vorba de idolul său. Captaţia cititorului se face în cadrul regizat şi retoric. Dacă volumul începe cu amintiri personale pline de sentiment, el continuă cu o dilemă de roman popular : a fost sau nu Paul Georgescu victima unei grave condamnări datorită activităţii lui ilegale ? Chestiunea e serioasă, dar întrebarea aceasta cu care începe cartea în stil de roman popular şi care revine de-a lungul cărţii nu primeşte răspunsul dorit. Interlocutorul, din pudoare probabil, se eschivează. Reporterul ţine să ne propună un destin marcat în „flash-bach" temperat, din copilăria Topanilor, stilul romanelor sentimentale. El năzuieşte la un portret al autorului intervievat în realizarea căruia caută să obţină colaborarea acestuia. Chiar dacă prima întrebare n-are succes, vin altele. Important aici nu e de a obţine un răspuns decis ci de a crea atmosfera. Cum procedează de fapt Florin Mugur ? Există un tipic al biografiei oamenilor celebri : ea începe cu copilăria în care se caută dovezile vocaţiei irepresibile de mai tîrziu, se scormonesc lecturile sau preocupările lui speciale, se face catalogul iubirilor infantile şi adolescente. Întocmai înainteză şi Florin Mugur cu întrebările interviului său, ajungînd să-şi exaspereze interlocutorul cu indiscretele întrebări despre iubirile preadolescente. „Dar nu facem aici o viaţă romanţată ?", se opune iniţial scriitorul anchetat. Prin această întrebare se pune, de fapt, diagnosticul acţiunii întreprinse de Florin Mugur care scrie sub masca unui interviu o viaţă romanţată. Subordonată tipicului biografiei oamenilor celebri ea are rostul de a presuada pe cititor în această direcţie.

Dacă ar fi scris un articol, un studiu, o monografie în care să-şi obiectiveze judecata gestul lui Florin Mugur ar fi fost mai nimerit. Regimul intelectual al studiului garantează şi validitatea concluziilor. O monografie, o biografie, o analiză veritabilă însă nu se pot înlocui cu o culegere de întrebări şi răspunsuri lejere. „Nu e greu să sporovăieşti", aruncă Paul Georgescu undeva, dar tocmai „sporovăiala" este convocată aici să se substituie unui demers critic sau istoriografic autentic. În sfîrşit, şueta este ridicată în acest caz la rangul de investigaţie, iar cafeneaua propusă ca modalitate a comunicării cu publicul.

Obiectivul cel mare al cărţii lui Florin Mugur este plasarea lui Paul Georgescu în vîrful ierarhiei literare. Interlocutorul de „sporovăială" al lui Florin Mugur este cel puţin egalul lui Marin Preda şi sigur superior lui G. Călinescu prin **Revelionul.** „Opera de prozator a lui Paul Georgescu apare comparabilă ca valoare cu opera extraordinarului autor al Morometilor". De ce însă Florin Mugur nu ne-o spune. Cititorul trebuie s-o ia ca beneficiu de inventar. Într-o şueta se poate susţine orice. Cît despre G. Călinescu, acesta a scris cărţi imperfecte, faţă de care **Revelionul,** da, „aceasta e cartea perfect armonioasă, în care, să spunem aşa, tragismul (oricum, întîmplarea este, dacă nu tragică de un mare dramatism) se păstrează întreg". La cafenea se poate afirma orice, aici nu se cer argumente. Regimul conversaţiei permite plasarea oricărei propoziţii. De altfel, intervenţiile lui Florin Mugur sînt pline de aplombul afirmaţiei care n-are nevoie de dovadă, aşa cum o probează întreaga discuţie în jurul lui G. Călinescu, în care Florin Mugur se afirmă ca un emul al Ilenei Vrancea, dar în care Paul Georgescu reuşeşte în cea mai mare parte a dialogului să nu se lase atras în fundăturile pe care reporterul i le propune.

În general maniera reporterului este de a pronunţa senin în faţa cititorului aserţiuni pentru care ştie că nu are nici o acoperire. De pildă, Florin Mugur elogiază pe Paul Georgescu pentru faptul că volumele de **Însemnări critice** ale acestuia n-au făcut concesiile ştiute în perioada dogmatismului. În faţa unei afirmaţii impetuoase ce-i mai rămîne cititorului decît să creadă ? Pe asta mizează şi autorul **Convorbirilor cu Paul Georgescu,** pentru că în realitate lucrurile stau altfel şi iată de pildă ce conţine unul din volumele de **Însemnări critice** : „Obiectivismul burghez se manifestă încă la noi, se aud voci în favoarea „reconsiderării obiective" a lui Maiorescu, Lovinescu sau a unor scriitori burghezi. Iată de ce trebuie să trecem la studii ample, obiective şi ştiinţifice, în care să demonstrăm caracterul profund reacţionar al concepţiei acestor critici" (vol. II, p. 178). Frazele citate nu sună ca acelea ale apărătorilor valorilor literaturii române aşa cum o spune neobosit Florin Mugur. Din păcate se mai pot da şi alte asemenea extrase. Şi nu este singurul caz în care reporterul propune cititorului afirmaţii contrazise de fapte. Din această pricină monumentul pe care încearcă să-l ridice cu aceste ultime convorbiri sună, pentru cine-i încearcă tăria, a gol.

M. Ungheanu

HORIA PĂTRAŞCU:
„Petrecerea"

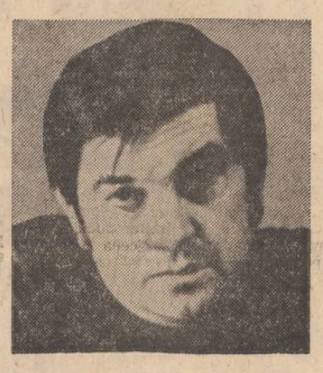

Ca şi prozele anterioare, **Petrecerea,** roman de mici proporţii, utilizează o construcţie secvenţială, cu multiple sugestii cinematografice preluate de autor după experienţa ecranizării nuvelei sale **Reconstituirea.** Prozatorul are o predilecţie specială pentru universul adolescentin, cu o problematică de loc dificilă, dominat de reacţii emoţionale violente. De data aceasta autorul imaginează o poveste de dragoste, de la început imposibilă, pentru că fata, Maria, este iubită de doi prieteni Bondei şi Tucă, în egală măsură şi cu şanse egale. Personajul feminin este oarecum enigmatic, nu doar pentru că a suferit o traumă, datorită căreia echilibrul ei sentimental este precar, dar şi pentru că alegerea ei între cei doi rămîne în final necunoscută. Probabil, Maria are pentru cei doi tineri o afecţiune pur camaraderească, şocul produs asupra ei era virsta intrării în adolescenţă acţionînd în sens inhibitiv pe plan erotic. Maria pleacă pentru că este urmărită de amintiri, dar şi pentru că nu poate alege între cei doi prieteni.

Tucă este personajul prin excelenţă pozitiv, generos, obedient, cu respectul virstei şi al ierarhiei. Bondei este şi el „băiat bun" sub aparenţa de brutalitate şi „golănie". Între cei doi există o legătură de prietenie iritată, cu momente de dezacord, dar cu o înţelegere nerostită, consolidată, pe parcursul romanului, de instalarea simultan, a pasiunii pentru aceeaşi femeie. Tucă şi Bondei nu sînt, cum ar putea să fie, rivali, ci solidari, ei adoptă o foarte „cavalerească" atitudine de concurenţă loială, care va face pentru Maria alegerea cu neputinţă. Povestea de dragoste debutează cu un incident brutal şi în acelaşi timp hilar, la cantina fabricii de mobilă unde Maria este nou-venită. Bondei riscă un pariu pe care îl pierde, şi care este începutul iubirii celor doi pentru această fată crescută fără părinţi, fragilă şi speriată, care în finalul romanului dispare fără mărturisiri.

Proza lui Horia Pătraşcu trăieşte exclusiv prin latura epică, realizată filmic, prin notaţii sumare, prin succesiunea rapidă a secvenţelor şi prin dispunerea în cadrul naraţiunii a personajelor episodice. Între acestea, pregnant este chipul gazdei lui Tucă, Tante Ghizi sau Omama, bătrîna de 88 de ani, conservînd în memorie ritmul vechi al oraşelului de provincie, în care Tucă şi Bondei şi Maria vin de aiurea aduşi de un timp nou, zgomotos şi activ. În roman sînt două petreceri, aceea a aniversării bătrînei, unul dintre prilejurile de întîlnire a trioului sentimental, în care Mariei i se cere să decidă şi o a doua, aceea a inaugurării garsonierei lui Tucă. De data aceasta Maria se sustrage din nou, fiecare „petrecere" marcînd o etapă în evoluţia poveştii de dragoste. Petrecerea de la Tante Ghizi încheie existenţa bătrînei, ca un adio adresat unei lumi care dispare, cu tradiţiile ei şi cu amintirile ei, cu rosturile ei stabile de care noile timpuri se despart, nu fără un regret nedefinit. Petrecerea din noua casă a lui Tucă, la rîndul ei, marchează un început, acela propriu lumii celor tineri, o lume agitată, activă, în schimbare, aceea care formează noul fundal al vieţii în oraşelul altădată patriarhal. Spaţiul în care rătăcesc cei trei tineri este travesat de avioane, de trenuri şi de camioane grele al căror huruit acoperă dialogul. Practic nu se întîmplă nimic neobişnuit : pariurile lui Bondei, pe care acesta le pierde spre a face asistenţa să jubileze, aprobarea unui nou model de mobilă pentru producţie, inaugurarea unei fîntîni arteziene în centrul oraşului, incidentul de la poarta fabricii sau de la cantină. Cîteva personaje neimplicate în naraţiune colorează cadrul (Orişicituşi, Madarasz).

Există, în romanul lui Horia Pătraşcu — de fapt o nuvelă de mai mari proporţii — un amestec permanent între planul comic şi cel tragic. În centrul oraşului se întîlnesc şi se amestecă alaiul de nuntă şi cortegiul de înmormîntare, pentru ca în final muzicanţii ameţiţi să confundă grupurile. Autorul cultivă anume burlescul de situaţie, ca în secvenţa abundentă în gesticulaţii ce se desfăşoară la intrarea fabricii. Cu ochi de reporter, el înregistrează scene izolate, nu neapărat cu semnificaţie.

Un asemenea episod în care comicul contrazice eventualul registru dramatic este cel care deschide romanul. Autorul creează o atmosferă de suspans sugerînd comiterea unei crime, pentru a răsturna ulterior aparenţele şi pentru a metamorfoza scena fals-tragică în secvenţa burlească.

Horia Pătraşcu alătură frecvent trivialul cu gîngăşia, pentru a crea un contrast care trebuie să ilustreze complexitatea existenţei, ca în scena nocturnă în care imaginea siluetelor fragile ale celor două fete este percutată de brutalitatea de limbaj a muncitorilor de pe schele.

Practica jurnalistică conferă prozei sale nota dominantă, de reportaj, în care stăruie însă o „năuceală" a personajelor care uneori se înghesuie aferate fără să înţeleagă prea bine ce se petrece, care înregistrează mecanic replicile, care acţionează dezordonat, într-o inexplicabilă derută. Racţiile lor sînt violente, în cele mai banale situaţii : ele rămîn incremenite sau se „prăbuşesc" de uimire, stăpînite de o ciudată perplexitate, în faţa celor mai neinsemnate întîmplări, dar în schimb senine în faţa morţii.

Proză de notaţie, organizînd evenimentele într-un scenariu cu nimic neoişnuit, romanul **Petrecerea** continuă linia stilistică neutră a **Reconstituirii,** cu amestecul de modalităţi, asociind reportajul cu viziunea de tip cinematografic.

Sultana Craia

OCTAVIAN POPA:
„Fraţii Topan"

O curioasă apatie a criticii literare a înconjurat, pînă nu demult proza admirabilă a lui Octavian Popa : autorul debutase, de altfel, foarte tîrziu, la 68 de ani, cu un roman, „Etajul X", şi îl dezvoltase pe acesta, în 1979, la dimensiunile unui ciclu, prin „Zile fără sfîrşit". Că era vorba de un proiect vast nu mai încape îndoială; al treilea roman foarte recent „Fraţii Topan", (Ed. Facla, 1982), nu face decît să întărească pînza epică pe care prozatorul înfăţişase chipuri şi evenimente schiţate mai înainte, reductibile, cu totul, la destinul unei „familii", un soi de „Saga" românească, aşadar. Mai înainte însă de a stîrni interesul pe care îl merita, fresca închipuită de Octavian Popa a îngheţat sub formă unei trilogii : acum nu mai mult de cîteva săptămîni autorul se stingea, la Timişoara, lăsînd, în manuscris, fişe, schiţe, însemnări, care ar fi alcătuit, cine ştie ?, ultimul moment al unei tetralogii neconsumate. Supoziţiile nu ne mai sînt, în aceste condiţii, de nici un folos, şi ar fi extravagant să judecăm proza lui Octavian Popa în conformitate cu înfăţişarea ei, cantitativă, ideală. Aşa cum este, opera se prezintă bine şi vorbeşte elocvent făcînd spiritul critic lucid să fie încrezător în destinul ei, din nefericire postum.

Întîia impresie izbitoare produsă de „Fraţii Topan" este de acută „inactualitate", lumea românească este aceea a prozei „intelectualiste" interbelice, alcătuită, sociologiceşte vorbind, din medici, cercetători în felurite domenii, profesori, mai cu seamă de nivel universitar, indivizi, în general, „culturali", a căror biografie pare că se împiedică mereu de „principii" solide, de ruminaţii interioare precum şi de un idealism moral care îi face aparent inadaptabili, fără a rezulta de aci un conflict fără rezolvare. În realitate, prozatorul nu a studiat psihologii izolate însă cu aceeaşi compoziţie sufletească, el a exemplificat aci destinul unei categorii naţionale specifice, aceea a burgheziei cărturăreşti, care a prelungit mentalitatea „iluministă" adînc în epoca modernă, părînd a conserva acest progresism limitat, recognoscibil dintr-o mie la aceşti indivizi a căror condiţie istorică se înţelege uşor. Lumea românească nu a cunoscut o atestabilă noblеţe „de sînge", dacă eliminăm din aceasta un număr extrem de limitat de familii domnitoare, „seniorii" ei adevăraţi nu sînt de găsit printre regi eni ci dincolo de munţi, în Transilvania. O astfel de burghezie românească, fără blazon, însă cu solidă instrucţie clasică, vieţuind din generaţie în generaţie cu precizie morală în aşteptarea unui sunet de ceasornic astral — acesta este obiectul sufletesc pe care s-a fixat prozatorul. Familia Topan nu este, la el, reductibilă la rebrenianul clan Herdelea cu biografia lui sătească şi conservatoare prin tradiţii, ci e un rezumat al unui întreg şir de intelectuali ardeleni, de formaţie citadină şi „latinistă" cuprinzînd în mentalitatea lui memorandiştii, prelaţi cu înclinaţii progresiste, specimene, în fine, al căror „conservatorism" e de natură activă, şi, în acelaşi timp, providenţialistă. Esenţa unei astfel de filosofii a istoriei, specifică în comunităţile vremelnic opresate, este aceea a rezistenţei „familiei", intepretată, în urmarea „latinismului" transilvan, ca o gintă romană : atita vreme cît „familia" e durabilă naţia nu se alterează moral. Formula unei asemenea civilizaţii transmisă prin norme orale, pe linie consangvină, stă la baza literaturii lui Octavian Popa care a ieşit din mecanismele unei istorii de care nu se poate face abstracţie. Prozatorul a şi rezumat-o în „Zile fără sfîrşit", în acest chip lapidar : „Mama vorbea despre viitor cum i-a vorbit şi ei bunica, cum a vorbit bunicei o altă bunică".

De altfel, mitologia familiei lucrează şi în „Fraţii Topan" peste tot, complicată acum şi cu o poezie adeseori admirabilă a memoriei. O lume în care „sîngele" vorbeşte etic nu poate avea drept divinităţi decît zeităţile cămănului şi „Fraţii Topan" e un astfel de roman care elogiază zeii lari ai umanităţii transilvane. Puţine producte ale prozei româneşti conţin o mai obsedantă voinţă morală de a repeta, la scara filiaţiei exemplare destine paterne : romanul e, în general, o lume a individualizării juvenile şi a psihologiilor aventuroase în plină criză. Mişcarea, de o lentoare etică fascinantă, din „Fraţii Topan", s-ar fi potrivit mai degrabă unei epopei şi de altfel nici nu s-ar zice că prozatorul ar fi putut imagina acestei materii istorice un sfîrşit : ea pare a înainta, în paşi grei, pînă la sfîrşitul veacurilor.

Proprii unei asemenea filosofii despre univers sînt coeziunea conduitei, repetiţia în timp îndelungat şi după norme de neînlăturat, a unui număr strict de reacţii, unde iniţiativa gregară nu pătrunde. Esteticeşte, prozatorul a adus aci, ca urmare, conversaţiunile „nobile" şi dezbrăcate de tot ce ar putea fi trivial, frazele puţine, vizitele mondene unde dialogul se stinge în clipocitul ceaiului şi în imperceptibilul zgomot de porţelanuri, al ceştilor ciocnite de farfurii. Cu Octavian Popa au pătruns în proza noastră tăcerile „englezeşti", solitudinile în mulţime, pline de o emoţie surdă ale cărei mari bătăi cordiale prozatorul le înregistrează aproape impenetrabil pentru cititorul grăbit.

El a înfăţişat, uneori cu o surprinzătoare putinătate de mijloace, casele vaste şi întunecoase, unde sclipeşte în obscuritate cîte un miner de argint la o mobilă preţioasă, grădinile unde frunzele zac în mari straturi pe care nu le tulbură nimeni. Acest „nonintervenţionism", propriu filosofiilor fataliste, este sociologiceşte şi reflexul unei istorii al cărei conţinut i-a confirmat legitatea. „Atmosfera" e în „Fraţii Topan" totul şi epica propriu-zisă nu aduce, în definitiv, cine ştie ce evenimente spectaculoase. Romanul însă se poate povesti, el nu se scufundă în nici un fel de divagaţie şi emoţia lui „inactuală" iese din te miri ce observaţie, care se adaugă, aproape imperceptibil, acestei pînze fermecătoare. Doctorul Maxim Topan, fost cercetător în domeniul calculatoarelor, e repartizat într-un spital unde şefii nu promovează studiile „de frontieră" între discipline ; pasionat de medicină şi matematici, precum şi de legăturile dintre acestea, Maxim este obligat să-şi reprime iniţiativele inovatoare. Dacă utilitateă lui „ştiinţifică" e redusă, în schimb, sporeşte aceea pur umană : omul se îngrijeşte de o fată, fostă colegă de şcoală, Valentina, bolnavă de nervi din pricina unui bărbat quasi-dement, se amestecă în fel şi fel de biografii convulsive, făcînd pe sfătuitorul matur (citeodată cu vizibile eşecuri) şi, în fine, descoperă deliciile vieţii de familie deşi, sub acest aspect, viaţa lui (de „divorţat" la a doua căsnicie, cu progenituri de la ambele soţii) nu este uşoară, mai ales din pricina copiilor-mari. Adăugînd aci puţin din biografia Margaretei (pe care Octavian Popa o descrie în „Zile fără sfîrşit"), cu mariajul ei „poetic" (regizorul Veniamin, un pasionat de „satul mitic", e un partener potrivit) şi cîteva tablouri de „flash back" temperat, din copilăria Topanilor, ar rezulta, cu puţine omisiuni, mai toată substanţa epică a romanului acesta, străin de tot ce poate fi „senzaţional". Însă, dedesubtul acestor vieţi „canonice" palpită o îndelung reprimată energie umană, a cărei unică formă de manifestare este aceea morală. Un aer monacal şi o filosofie voltairiană a resignaţiunii active plutesc pretutindeni în istoria „Fraţilor Topan".

De aci derivă şi metoda analitică a prozatorului, care înaintează neşovăielnic însă fără brutalităţi şi generalizări tăioase socotind, dimpotrivă, reacţiile, calculînd efectele, ştiind să scoată din cea mai anodină propoziţiune o dramă de ordin moral.

Prozatorul are un acut simţ al observaţiei contrastive : pe boneta cu moţ a unui copil se urmăresc doi iepuri din lină, o întrunire „de familie" presimte ceva sumbru şi neînţeles, un bărbat, cu femeia internată în spital, teoretizează despre invazia şoricărimii, un iepure vinat, adus în casă, e întins pe mozaicul unui antreu luxos etc. Mai mult decît a înregistra „sec" astfel de mici tablouri fascinante, prozatorul nu face; nici un comentariu, nici o cugetare în marginea acestor naraţii, de unde parcă s-a scurs viaţa. De altfel, Octavian Popa excelează într-o astfel de povestire memorialistică, în gustul mişcărilor „clasicului", care sînt lente şi făcute din amănunte : portret sumar, catalog de gesturi simple, mimică, cîteva propoziţiuni esenţiale etc. Din mulţimea unor fapte fără eveniment, un astfel de „ochi" extrage de îndată ce este tipic şi Flaubert, în „Education sentimentale", a redus acest stil la model : „Mulţi ani n-a cunoscut decît drumul de la spital acasă. Făcînd eforturi disperate pentru a se ridica şi a se impune, nu mai avea timp să se ocupe de sănătate. Noroc că s-a oprit la vreme. Devenind conferenţiar şi doctor cunoscut, aveam acum în faţa mea un ins sigur de sine, conştient de valoarea lui. La început mi-a vorbit despre timp, despre sport şi excursii". Proza se reduce în ultima analiză la un rece proces verbal, cu un singur sentiment adînc şi ireductibil, acela că „ochiul prozastic" e al unui notar şi că acesta vieţuieşte într-o de necuprins singurătate morală. Cu toate acestea, sicitatea prozei lui Octavian Popa, care nu prenumără decît arareori cîte o „imagine" în sensul curent, ascunde un adînc frison tulburător, derivat probabil din spectacolul filosofiei morale. Nu este, de aceea, şi un motiv de a subaprecia o astfel de literatură, foarte interesantă, de o eleganţă mai rară în proza românească, de o mişcare sufletească aproape calcinată de reguli, principii şi norme, „modernă", cu toate acestea, în chipul „Străinului" şi al „Ciumei" lui Albert Camus.

Artur Silvestri

FLORI

Cînd Maciste, întorcîndu-se de la mare, sosi în oraş pe la 12 noaptea, se îndreptă spre vechiul atelier fotografic ce aparţinuse lui Gherman, dar clădirea fusese demolată chiar în ziua aceea, astfel că una din cele mai sigure ascunzători ale marelui motan se dusese cu pluta. Neavînd plăcere să-şi găsească alt adăpost prin centru, Maciste luă autobuzul de noapte şi ajunse la barieră. Străbătu parcul şi o luă prin spatele străzii Salvării, escaladînd cîteva acoperişuri pentru a se convinge dacă lunetiştii mai erau postaţi în locurile ştiute. Dar cum nu observă ţipenie de om, se apropie de casa lui Gherman, unde Vasile şi Ion dormeau îmbrăcaţi, gata să facă faţă oricărui act de agresiune. Maciste îşi potoli foamea cu belşugul ce rămăsese pe măsuţa rotundă, apoi stinse lumina şi adormi frînt de oboseală.

★

Cînd Maciste se trezi, primii zori galopau dinspre mare peste provincii, inundînd cu lumină cîmpiile, satele şi oraşele înnoptate, adîncite încă în somn. Îşi aminti brusc de o vizită pe care o făcuse împreună cu Nora la una din prietenele ei, pe strada Porţelanului, nu departe de Salvării, unde fusese construit un bloc numai pentru celibatare. Penultimul primar al oraşului avea o soră care nu se căsătorise nici pînă la virsta de 50 de ani, şi de acolo-i venise lui ideea de a aduna într-o singură clădire toate acele fapturi întristate de viaţa lor fără noroc. Blocul se numai „Trei sute de garsoniere". Într-acolo se îndreptă Maciste, după ce dădu o raită prin magazia vilei din apropiere, şi şterpeli o sticlă de whisky pe care o lăsă acoperită cu umbrela pe fotoliul său de lîngă sobă.

Edilul, acelaşi fost primar, voise ca toate locatarele din cele trei sute de garsoniere să lucreze în aceeaşi întreprindere, în acelaşi schimb. Se gîndise cu siguranţă că astfel se va închega o adevărată familie de surori şi prietene, nedespărţite decît în somn. Maciste se instală în casa liftului de la scara 1 şi, începînd chiar din dimineaţa aceea, se dedică celor 300 de virstnice sau, mai bine zis, de celibatare, ca un cavaler neîntrecut. Cum toate uşile erau închise în timpul zilei, Maciste depuse un efort fantastic pentru a trece din balcon în balcon spre a depune în fiecare încăpere cîte o floare. Un vacarm fericit se născu în prima seară cînd femeile-şi comunicară una alteia surpriza de a fi găsit fiecare cîte o floare în camerele lor. Sora fostului primar convocă o şedinţă, toate locatarele îşi exprimară acordul de a lăsa uşile deschise, începînd chiar de a doua zi, precum şi cheia de la intrare, pe masa fiecărei garsoniere.

Dar duşmanii lui Maciste îi dădură de urmă, obligîndu-l să-şi părăsească noul adăpost. Cele 300 de garsoniere, cu cele 300 de celibatare, rămaseră cu mult mai triste decît înainte de trecerea pe lîngă viaţa lor a marelui cavaler Maciste.

Gheorghe Pituţ

BREVIAR

■ **TALENT ŞI FERMITATE.** Remarcat de noi şi altădată, tînărul critic timişorean Mircea Mihăieş dovedeşte în cîteva eseuri mai noi nu doar talent şi intuiţie ci şi fermitate. O cronică (din „Orizont", nr. 32), despre excelentul poet Liviu Ioan Stoiciu, se preocupă, în principal, de izolarea originalităţii acestui poet pe care o parte a criticii l-a recrutat în chip de „soldat al unei cauze de care e străin". „Cu absolvenţi ai şcolii serale de literatură N. Manolescu- poetul are prea puţine lucruri în comun (...)". Refuzul de a se înrola într-un „cor critic" care cîntă la semnalul unui „dirijor", integrînd în „generaţia nouă" tot felul de nume care nu au nimic comun, e o probă de conştiinţă critică şi de independenţă, necesare criticului tînăr ca aerul.

■ **„TRAIAN CEL DREPT, SAU TRAIAN CEL GROAZNIC ?".** Aşa se intitulează un serial de felul reconstituirii istorice pe teme senzaţionale susţinut în **Albina,** de cîteva luni, de către Neagu Cosma şi D. Marinescu. Autorii, nişte profesionişti ai „istoriilor secrete", a căror cea mai notorie producţie e colecţia de „Fapte din umbră" (trei volume) examinează acum ştirile istoricilor antici pe tema exterminărilor la care au supus romanii pe daci. Concluziile par a fi de pe acum semnificative : „Nici o scenă de pe Columna lui Traian nu exprimă ideea exterminării întregii populaţii dace de pe teritoriul Carpato-Danubian transformat în provincie imperială".

■ **„MUSIC-HALL" ISTORIC.** Ultimele episoade ale serialului „istoric" „Musatinii", difuzat de Televiziunea Română în regia Soranei Coroamă, înregistrează cîteva prezenţe actoriceşti spectaculoase. Aurel Giurumia, cunoscutul comic, cîntăreaţa Corina Chiriac şi alţii sînt distribuiţi în roluri „istorice" care, să concedem, proiectează o viguroasă lumină de „music hall" asupra acestei producţii „teatrale" de care, cum se ştie, ne-am mai ocupat, în mod critic, şi altădată.

■ **LAPSUS.** Semnalăm talentatului critic Ioan Adam cîteva elemente care îi vor fi scăpat, omeneşte, într-o recentă cronică elogioasă, la cartea lui Ion Bălu „Viaţa lui G. Călinescu". Chestiunea originii lui G. Călinescu a fost rezolvată de M.I. Dragomirescu, care a şi publicat documentele necesare ; fraza lui I.B. nu e nicidecum „calmă, banală, economicoasă" ci retorică, agresivă, „mimetică" : „biograful" şi-a pus în gînd să studieze în G. Călinescu un caz patologic examinat cu limbaj psihiatric ; majoritatea observaţiilor lui despre biografia lui G.C. provin din rechizitoriul fără logică pe care i l-a făcut acestuia Ileana Vrancea ; Ideea de a demitiza, în fine, un mare autor ai literaturii române, cel mai de seamă critic pe care l-a dat poporul român, e, oricîtă „obiectivitate" am cere exegetului, absurdă şi cu imprevizibile urmări.

■ **ÎN VÎRTEJUL POLEMICII :** Un foarte judicios articol polemic publicat în „Săptămîna" (13 august a.c.) de Constantin Sorescu, dedicat unor precizări obligatorii în marginea unui recent interviu al eseistului Octavian Paler este şi un document de argumentaţie corectă, „strînsă", o demonstraţie logică a unor defecţiuni culturale care ar fi trebuit semnalate pînă acum. Polemistul, care se mişcă bine în teritoriul unde s-a stabilit, citează în sprijin şi un serial apărut nu demult în „Luceafărul" sub semnătura lui Adrian Riza unde autorul corecta, cu documentaţie irefutabilă, erori flagrante comise într-un volum masiv şi inutil de Z. Ornea. Pe Z. Ornea îl combătuse şi C. Sorescu cu alte argumente, totuşi, decît Adrian Riza şi avînd o altă miză a discuţiei. Pentru cei care au uitat, deşi e greu de crezut că aşa ceva se uită uşor, polemica lui A. Riza, reamintim că esenţa serialului său era descoperirea „folclorului ştiinţific" : din polemică rezultă clar că Z. Ornea nu cunoaşte materia despre care a „teoretizat" în volumul apărut acum un an.

A.S.

„Excelsior"

Foaia editată periodic de asociaţia „Doljul literar şi artistic", „un autentic forum de promovare a valorilor artistice", aşa cum o defineşte Ilarie Hinoveanu, este o lăudabilă idee publicistică a cîtorva entuziaşti craioveni, a căror idee de căpătîi este de a promova în acest fel activitatea cenacliurilor literare doljene. Ceea ce s-a făcut pînă acum este de apreciat, „Excelsior" putînd merge în paralel cu presa „profesionistă" însă aşezînd accentul pe creaţia literară „cenaclistă". Cel mai recent număr aduce contribuţii eseistice şi de critică literară, dedicate „Criticii noastre actuale" (Ov. Ghidirmic) romanului românesc de azi (Octavian Lohon), poeziei şi arhitecturii (Gheorghiţa Mitran) precum şi volumelor unor autori craioveni, recenzat de Aurel Diaconu. Cu numere de poezie, de critică sau de proză şi cu mai multă iniţiativă în a promova literatura originală din Dolj, „Excelsior" poate fi un bun supliment literar, util pentru stimularea creaţiei autorilor tineri.

28 AUGUST 1982
L2

ADRIAN PĂUNESCU

«Avem o poezie care merită ea însăşi Premiul Nobel»

— Sînteţi unul dintre poeţii reprezentativi ai literaturii actuale. Adaug că şi unul dintre publiciştii de frunte, un om pentru care a scrie înseamnă a trăi şi a justifica existenţa printr-un fel anume de a fi, adică de a se simţi implicat în tot şi în toate, de la pulsul bobului de grîu pînă la pulsul planetei... Un om, un scriitor care şi-a asumat această implicare prin intermediul creaţiei, al metaforei, al manifestului liric şi al cuvîntului de presă. Iată cîteva motive pentru care încep prin a vă întreba cum apreciaţi, ca scriitor, locul, prezenţa, rolul creatorului de artă în viaţa timpului său, a patriei sale ?

— Vă mulţumesc pentru toate cele pe care le-aţi spus şi aş fi bucuros dacă ar fi aşa... Sună aşa de solemn şi de apăsător de parcă aş fi deja mort, deja clasic. Oricum, vă mulţumesc, ar fi bine să rămînă adevărate lucrurile pe care le-aţi spus. Într-adevăr, mă străduiesc să fiu unul dintre oamenii buni ai epocii mele prin ceea ce fac, prin ceea ce scriu.

Locul creatorului, într-o societate bazată pe contribuţia tuturor, este unul de frunte. Sigur că nu se poate concepe astăzi un creator care să se afle deasupra celorlalţi şi partidul nostru a spus-o clar în programul său, iar preşedintele Nicolae Ceauşescu a stăruit asupra acestei idei : creatorul este un om ca toţi oamenii, dar un om ca toţi oamenii care-şi ştie bine meseria, îşi înţelege vocaţia şi şi-o transcrie în mod exemplar. Şi dacă reuşeşte să facă asta devine un exponent. Creatorul nu poate fi o rulotă pe care trenul cu încărcături mai mult fizice al epocii o desprinde şi-o lasă din cînd în cînd... Cultura este la fel de urgentă ca şi agricultura, ca şi investiţia de ultimă oră a patriei. Pentru că, de felul în care-şi va însuşi cultura acest popor va depinde şi civilizaţia lui de mîine. De felul în care îşi va însuşi actul creator bine făcut această ţară, va depinde şi înţelegerea drumului ei de către ea însăşi, înţelegerea vitorului ei de către ea însăşi. N-am spus eu prima oară asta, cred că sînt mulţi care au gîndit asta înaintea mea, România fără Eminescu ar fi o Românie infirmă. Închipuiţi-vă o clipă că am vorbit în limba de dinainte de Eminescu, cu floricele, cu diminutive, cu zorzonele, cu toate cele pe care Eminescu le-a lăsat deoparte şi a înviat geniul născător al limbii române, purtîndu-l el însuşi pînă la 39 de ani. Eu vreau să spun că Eminescu este, într-un anume sens, chiar România. Şi dacă Eminescu este într-adevăr, aşa cum zicem, sufletul românesc, atunci este imposibil de conceput creatorul ca un subaltern al realităţii, ca un subaltern al funcţionarului care-i dă indicaţii regizorale... „Ia mişcă tu din mustaţă acuma, ia cîntă tu acuma..." Asta nu se poate. Un creator adevărat va fi totdeauna în pas cu evenimentele şi uneori, se întîmplă asta, cu puţin înaintea lor. Există o teorie la ora de faţă în medicină cu privire la existenţa unor energii pe care omul nu le sesizează şi nici aparatele de pînă acum nu le-au sesizat, a unor energii în corpul nostru, al oamenilor, care sînt creatoarele, în fapt, ale stărilor noastre fizice. Deci, ca să mă exprim mai clar... Deodată simţim că sîntem bolnavi... De ulcer să zicem. Ei bine, înainte de a exista boala de ulcer a existat o vătămare a energiei din zona respectivă. Tot astfel, aş spune că există o energie de acest tip, o energie conţinută în fiecare colectivitate. Ea capătă nume, de data asta nu de boală şi de suferinţă învinsă, într-un creator. Creatorul este acea zonă a realităţii care se ridică deasupra ei, o premerge sau o cîntă (pentru că sînt şi creatori care cîntă bine lucruri petrecute înaintea lor), dar el este, după opinia mea, participant la descoperirea acelei energii latente care va deveni mîine boală sau care va deveni mîine sănătate. Nu se poate concepe, repet, un creator-rulotă, un creator de care ne putem dispensa oricînd şi oricum. Creatorul este un om al muncii de înaltă calificare. Este exponenţial atunci cînd reuşeşte să ducă în spate Oltul, cum o face Goga. Şi nici nu-mi închipui Oltul fără Goga ! Oltul fără Goga este o simplă conversaţie a două chiuvete, una montană şi una fluvială. Oltul este la ora actuală, pentru noi românii, şi Goga. Deci, creatorii adevăraţi se intersectează cu realitatea şi uneori se pătrund într-o asemenea măsură de ea încît devin părţi componente ale realităţii. Creatorii nu sînt cîntăreţi ai realităţii, sînt cîntăreţi **făcători** de realitate. Eminescu nu a cîntat din ceea ce era înainte de el ci a cîntat şi ceea ce avea să fie propriul său cîntec. Adică a cîntat **şi** Eminescu... Vreau să spun că surpriza lui ar fi cu atît mai mare dacă o clipă ar tresări şi ar învia în veacul nostru să vadă ce a devenit el însuşi. Deşi, probabil că el simţea ce este.

Deci, mă întorc la ideea iniţială. Creatorul este participant activ la opera de construire a omului nou. Fără creator, o societate este infirmă pentru că este o aberaţie ceea ce susţin unii, după care nu facem decît lucruri care s-au făcut. Fără creator o societate n-ar face nici un pas înainte. Nu vorbesc numai de creatorul în cultură. Creatorul în ştiinţă, în cultură, creatorul de idei sociale, creatorul politic... O societate fără **creator** ar fi ca o placă de patefon pe care acul se învîrte mereu exact în aceeaşi săpătură. Creatorul este cel care face un pas înainte. Uneori greşeşte, uneori riscă. Este, hai să închei, pilotul de încercare. Merge imposibilul pînă unde a mers sau am cucerit încă o palmă de imposibil şi a devenit accesibil, practicabil ?

— Cred că nu greşesc afirmînd că aţi impus în peisajul cultural actual noţiunile — poezie tînără, muzică tînără — şi nu doar noţiunile ci şi ceea ce definesc ele. Aceasta prin intermediul revistei Flăcăra şi al „întîmplărilor" cenaclului pe care-l conduceţi. Sintetizaţi, vă rog, resorturile interioare ale poeziei tinere. Ce anume îi conferă această vitalitate extraordinară pe care o evidenţiază ?

— Dar înainte de a răspunde vreau să spun că tot luptînd să le impun am îmbătrînit eu... În afară de talent, în afară de vocaţie, lucruri care nu pot fi discutate şi nu pot fi elucidate de noi aici, pentru că sînt misterioase şi ţin realmente de cei care le au sau nu le au, pot să vă spun că un resort mi se pare climatul, resortul acesta evident, climatul de după Congresul al IX-lea al partidului, din 1965 încoace, cînd cultura a devenit stăpînă pe uneltele ei, a devenit un fapt pozitiv şi nu o adunătură de cifruri pe care cineva căuta să le dezlege, să vadă dacă nu cumva de-acolo sare-n aer lumea. Deci, după 1965 cultura a devenit legitimă. Iată unul din resorturi. Un alt resort este pofta extraordinară a acestui popor de a avea valori. Această poftă s-a manifestat în cîteva zone istorice ale ţării şi mai cu deosebire în Maramureş. Acolo se dovedeşte ce capacitate creatoare are un popor căruia îi lipsesc resursele materiale, de a-şi conecta casele la cultura cea mare a continentului său, eventual, a patriei la un moment dat. Maramureşul care n-a avut atît vreme legătură directă cu Bucureştiul, sau cu Parisul, sau cu locul de unde se emiteau diverse programe culturale, şi-a creat cultura prin oamenii săi. Şi nu o cultură oarecare şi una comparabilă cu o cultură cultă. Eu cred că singura zonă folclorică comparabilă astăzi cu tot ce-avem mai valoros în cultura cu nume este Maramureşul. Şi asta pentru că a avut ceva de spus şi şi-a căutat artiştii între cei de-acolo. Nu numai atît, a avut ceva de spus şi ceva de revendicat. A avut chef să se rostească. Acest chef să se rostească îl au şi cei care s-au născut în vremea din urmă, în ultimii 20-25 de ani. Să se rostească pe ei şi să rostească, eventual, colectivităţile din care vin. Poporul. De-aceea, sînt două resturi pe care le-am numit. Ar mai fi şi altele. Faptul că avem o competiţie cu lumea... E cazul să fim mondiali prin ceea ce facem şi cred că avem valori comparabile cu cele mai mari din lumea de azi. În toate domeniile. Iată în domeniul poeziei, după părerea mea, avem o poezie pe care ar putea-o invidia oricare altă cultură a lumii, oricare altă naţiune. O poezie extraordinară, o poezie care merită ea însăşi premiul Nobel.

— Frumoasă afirmaţie ! Rămînînd la poezie, Adrian Păunescu, vă solicit cîteva gînduri în legătură cu dimensiunea patriotică, politică a poeziei de azi. În ce constă interesul de care se bucură, atenţia deosebită pe care i-o acordă actualitatea literară ?

— Problema aceasta mă preocupă de mult, ne preocupă pe toţi dar este o problemă care tre-

Oscar Han : Triumf

buie privită, după opinia mea, în toate aspectele ei şi, firească, în primul rînd din punct de vedere al valorii intrinseci. Pledez de multă vreme pentru asta şi nu voi înceta să pledez pentru asta, deoarece mi se pare că este absolut esenţial să trecem din domeniul vorbelor în domeniul faptelor. Societatea noastră, în genere, are nevoie la ora de faţă de valori, are nevoie de calitate. Şi dacă e nevoie de calitate într-un domeniu strict fizic, în domeniul bunurilor materiale să zicem, de ce am eluda aspectul acesta cînd este vorba de domeniul spiritului. Sînt un om cu destule gînduri şi înţeleg că eludarea aspectului axiologic, valoric în discuţia despre poezia patriotică, politică, nu înseamnă decît încercarea unora de a acoperi uşor cu orice fel de literatură, cu orice fel de poezie, de proză, de dramaturgie, de eseistică, o temă.

Pentru mine însă patria nu este o temă. Patria e o problemă. Eu vă mărturisesc că sînt bolnav de ţara mea. Aşa încît nu pot privi problema patriei ca pe o problemă oarecare între multele probleme care se ivesc, între ce costum îmbrac azi, ce cîntec s-a mai lansat la Euroviziune sau ce mai face cutare wiking descoperit în gheţuri. Nu. Problema patriei este o problemă cardinală. Dacă nu ne doare problema patriei sîntem nişte nenorociţi, nişte nevrednici, nişte nimea... Neica nimea !... Realmente problema poeziei patriotice, a poeziei politice este o problemă de fiecare zi a celui care vă vorbeşte. Însă nici revoluţia, nici patria nu constituie pentru mine teme la care mă uit şi le cînt, cum se uită pictorul la natura moartă pe care o aşează cum vrea şi după aceea o cîntă. O cîntă pictînd-o. Nu... Trebuie să mărturisesc că, dacă nu participi la revoluţie, degeaba te consideri un poet revoluţionar. Poezia revoluţionară este poezia care participă la revoluţie, nu poezia care cîntă revoluţia înfăptuită. Asta vreau să fie clar în ce priveşte opinia mea. Poate alţii cred că a fi poet revoluţionar înseamnă a te duce ca lăutar la praznicul de după încheierea victorioasă a revoluţiei. Eu cred că un poet revoluţionar poate şi pierde, poate şi participa la un act care, la un anumit moment al său, să însemne risc, să însemne chiar jertfa. Patria este de asemenea o preocupare de fiecare zi a oricărui poet adevărat. Însă nu cîntînd lozincile patriei vom reuşi să facem poezie patriotică. Nu asta este problema. Or, nu e cazul să facem lozincărie acolo unde nu se cuvine. Poezia e altceva. Poezia este transfigurare, este trăire, este fără îndoială trăire cu expresie. Pentru că poţi să fii un bun patriot fără să fii un bun poet patriot şi tot aşa poţi să fii un bun poet fără să-ţi iasă din condei poezii bune despre patrie. Dar, eu cred, aceasta este convingerea mea, că astăzi în România, aşa cum preşedintele Nicolae Ceauşescu ne-a spus în mod repetat şi în mod curat, nu există poet adevărat care să nu fie iubitor de patrie, iubitor de revoluţie şi care să nu scrie poezie patriotică şi revoluţionară, adică politică. Încît, de ce n-aş mărturisi, sînt un adept al poeziei patriotice şi revoluţionare, nu un adept al poeziei patriotice şi revoluţionare exclusive, adică al acelei poezii care să elimine poezia de meditaţie, care să elimine poezia de tristeţe existenţială, să elimine tot ceea ce este omenesc. Dimpotrivă, cred că poeziei patriotice şi revoluţionare îi stă bine tocmai în contextul dat al omului. Pentru că omul e compus din toate şi de aceea, la locul ei de frunte, poezia patriotică de azi este o poezie bine venită. Condiţia este însă, repet, să fie de valoare. Fără valoare nu vom putea participa la concertul internaţional de valori. Fără valoare poezia patriei române nu va face un serviciu patriei române în concertul de patrii al lumii. De aceea, cred că e simplu, e clar, înţeleg prin poezie patriotică şi revoluţionară, poezia de dimensiune comparabilă cu patria şi cu revoluţia însele.

Fără asta este simplă vorbă în vînt.

Poezia patriotică şi poezia politică sînt dimensiuni fără de care poezia însăşi suferă.

Încă o dată şi încă o dată trebuie să spun, e ora calităţii, e ora valorii şi nu avem voie să trecem peste această oră a valorii cînd vorbim despre faptele de spirit. De aceea, sînt un adept al poeziei patriotice şi revoluţionare de valoare. Sînt un adept al competiţiei valorilor şi un adept convins, înrăit chiar, al afirmării celor buni, al ierarhiei meritului, al luptei pentru ca în cadrul patriei valorile să fie la locul lor. Inclusiv valoarea spirituală.

— Acceptînd ideea structurării poeziei pe generaţii, în care dintre ele vă consideraţi, Adrian Păunescu ?

— Eu nu accept împărţirea pe generaţii pentru că este foarte labilă. Sînt destul de matur să înţeleg că împărţirea pe generaţii este una aiurită şi nefolositoare valorii. Accept mai degrabă împărţirea pe valori. Mă simt, în orice caz, generaţie cu Ioan Alexandru cu care am fost coleg de bancă la facultate, şi care este cel mai frumos dintre poeţii de azi, cel mai curat, cel mai nobil. Mă simt generaţie cu toţi cei buni, dacă eventual se simt şi dînşii generaţie cu mine. Însă eu vreau să vă spun o vorbă a lui Zaharia Stancu din anii care au premers moartea lui. Îmi spunea, ţin minte, era aşa de emoţionat, dar cu atît mai emoţionant e acum cînd îmi amintesc, „ehei, lasă dragă Păunescu, ai să vezi tu, mă duc eu şi mor şi devin coleg de generaţie şi contemporan cu Shakespeare şi cu Homer, scap eu de voi"...

Da, singura care anulează orice împărţire este acea părăsire a operei de către autor, lăsarea operei pe mîna cititorilor după moartea autorului.

Nu mă interesează discuţia despre generaţii, mi se pare o discuţie sterilă, o discuţie la ora 6 fără un sfert după amiaza cînd e cald şi bat muştele asupra cafenelei.

— Într-o antologie a poeţilor tineri alcătuită de George Alboiu sînt alăturaţi autori de vîrste mult diferite... Răsfoind-o, vrei nu vrei, te întrebi dacă are poezia o vîrstă, sau se poate vorbi de o tinereţe perpetuă a ei ? !

— Nu ştiu dacă poezia are sau nu o vîrstă ori o tinereţe perpetuă. Ştiu doar că e foarte bine că a apărut această antologie, deşi eu personal nu mă simt reprezentat de poeziile pe care le-a pus Alboiu acolo. Este splendid că el a făcut acest gest şi că Editura Cartea Românească a găzduit gestul său. Aşa trebuie făcută cultura, din mai multe gesturi. Cultura este adunare de gesturi şi nu o scădere de gesturi. Există între oamenii de cultură un obicei pe care-l sesizez şi-l reclam publicului... Oamenii de cultură au învăţat un obicei foarte rău : să se pîrască şi să se chinuiască unul pe altul. Foarte mulţi dintre ei nu se bucură de climatul de libertate existent ci pretind mereu să se ia libertatea celorlalţi de a scrie. Am văzut poeţi, prozatori ducîndu-se în diverse locuri de decizie şi spunînd : „de ce i s-a permis lui cutare să facă, iară cutare !", în loc să-i răspundă simplu la ceea ce scrisese celălalt cu un alt articol. Cultura nu se poate face subteran şi din delaţiuni. Cultura nu se poate face prin interdicţii. Niciodată n-ar fi apărut Arghezi dacă lucrurile ar fi stat aşa între cele două războaie mondiale. Acum, în perioada celei de a treia păci mondiale, avem nevoie de scriitori care să se tolereze unii pe alţii în opiniile lor. Despre mine apar tot felul de opinii. Mulţi mă întreabă : „nu eşti revoltat ?" Cum o să fiu revoltat ! A scris Manolescu un articol care nu este despre carte, e despre mine, e un atac la persoană. În „România literară"... Mă rog, treaba lui. Nu mi se pare că sînt atît de nenorocit şi de slab încît să trebuiască să mă plîng de faptul că a scris Manolescu acel articol. Este un fapt de istorie literară, înregistrat şi n-are nimeni dreptul să-i taie lui Manolescu aripile cînd vrea să se repeadă ca un vultur asupra unei cărţi. Foarte bine ! Este un nume plauzibil, e un critic bun, eu nu încetez să-l stimez de la acel articol încoace, deşi m-a jignit în acel articol, şi nu cred că e cazul ca subiectivităţile să fie lăsate să se sfîrîme între ele. Cultura este adunare iar nu scădere. Civilizaţia este, de asemenea, adunare iar nu scădere. Am avut, nu numai ca scriitori ci şi oameni de civilizaţie, am avut obiceiul de a ne dărîma statuile. Reclam şi acest lucru. Bucureştiul a fost plin de statui. În loc să adunăm statui vechi cu statui noi, ale construcţiei socialismului, punîndu-le lîngă cele care au fost înainte şi care au reprezentat momente istorice ale acestui neam, vrînd-nevrînd, noi am făcut invers. Am dărîmat statuile, le-am pus în camioane sau unde le-am fi pus, le-am ciopîrţit... Am văzut, de exemplu, la Mogoşoaia, o statuie a lui Mestrovici reprezentînd pe unul dintre Brătieni, unul dintre participanţii la politica românească. Am văzut în alte capitale ale lumii, în unele capitale vecine, un respect extraordinar faţă de trecut. Avem ceva de spus, spunem. Dar să fie statuia de faţă. Avem ceva de spus despre un scriitor, spunem, dar să fie articolul de faţă. Noi, ca oameni ai libertăţii, cum zicea Iancu, nu avem voie să interzicem libertatea celorlalţi.

Ceea ce susţin eu este dreptul tuturor celor cu vocaţie de a se exercita în plan social, în plan cultural. De aceea, revin şi salut apariţia antologiei lui Alboiu şi cred că este o cale pe care trebuie să se meargă. Să fie cît mai multe asemenea antologii. Sigur, să fie făcute cu rigoare, cu bun simţ, nu nişte aberaţii. Iată de ce nu vorbesc despre vîrstele poeziei ci despre necesitatea înţelegerii libertăţii ca o condiţie, ca un generic al oricărui fapt omenesc, aşa cum spune Marx. Libertatea este fondul generic al oricărui fapt bun, iar lupta pentru libertate, cu atît mai mult, este a oamenilor de spirit, a oamenilor de cultură.

— Ce nume de scriitori din literatura română şi din literatura lumii vă impresionează cel mai profund, la care vă gîndiţi adesea ca la un leac, ca la o mîngîiere ?

— Shakespeare şi Bacovia.

— Marii noştri poeţi, marii noştri creatori de artă au privit spre folclor ca spre un izvor nesecat de bogăţie, de împlinire spirituală, folclorul fiind cartea cea fără de preţ a neamului nostru. Ce datorează în chip ideal scriitorul român creaţiei populare ?

— Totul, absolut totul. Inclusiv izbînzile sale cu nume. Îi datorează absolut totul. Folclorul românesc este genial, este şcoala permanentă de la care avem de învăţat şi în numele acestei filiaţiuni pe care o recunosc şi o recunoaştem cu plecăciune, cred că nu avem voie să acceptăm ceea ce se petrece din cînd în cînd, şi este monstruos, anume poluarea folclorului de către făcători de folclor. Naţiunea şi-a făcut folclorul într-un mod subtil, prin alambicuri nesfîrşite şi iată cum. Dacă unul a emis spontan un cîntec, acel cîntec a fost reţinut de altul în măsura în care i-a plăcut. A adăugat el însuşi ceva unde credea că este necesar. A trecut la altul şi acela, de asemenea, a reţinut ce i-a plăcut.

Suma sublimă a tuturor lucrurilor bune din ceea ce s-a emis de-a lungul vremii şi, aş spune eu, corola de minuni a acestui folclor, ne-a rămas fără nume, pentru că actul critic se săvîrşise prin uitare. Cînd nu lê-a plăcut ceva oamenii au uitat respectiva parte de poezie. Deci, datorăm totul folclorului românesc, inclusiv, repet, orgoliul nostru de a semna ceea ce părinţii noştri care făceau poezie populară nu semnau.

— S-a făcut mult, se face şi astăzi mult, pentru apărarea limbii române, pentru apărarea şi cultivarea ei, limba fiind, cum spunea Nichita Stănescu, o identitate a patriei. Sînteţi un iubitor şi un slujitor al limbii române. Ce ideal înalt să-ţi slujeşti patria apărîndu-i limba ! Fiind purtătorul ei de steag şi de stea luminoasă.

— E adevărat, sînt între cei care apără limba română. Dar nu sînt aşa purist cum văd că sînt unii, a început chiar o campanie furibundă acum împotriva unor cuvinte care şi-au făcut loc în limbă. Eu cred că limba nu poate fi dirijată şi dacă unii dintre copii noştri, din oraşe, vorbesc în jargon, nu este un pericol atît de mare cum pare. Eu cred că, dimpotrivă, a lăsa limba să fie făcută de popor, să fie cultivată de academie, de cei de specialitate şi de cei în meserie, să fie regăsită şi constelată strălucitor în literatură, este un fapt firesc care ţine de natura umană. Nu vom putea scoate din limbajul copiilor ceea ce ni se pare nouă că sună rău. Acest mod de a privi lucrurile nu va izbîndi. Cred că limba română, aşa cum se dezvoltă ea, se dezvoltă spre plasticitate, spre o mai mare bogăţie şi că apărînd limba română, trebuie să-i apărăm şi drepturile de a se înnoi prin contactul cu lumea de azi. Mie nu mi se pare, de exemplu, că unele cuvinte ţigăneşti care au intrat în limba română, sînt neapărat de eliminat, de condamnat. Nu, nu... Trebuie să mărturisesc. Nu cred că limba română este o limbă închisă şi, în acest sens, vă recomand o istorie a limbii engleze vorbite în America. O limbă extrem de plastică şi care nu s-a păstrat în purismul ei atît de tare cum s-a păstrat limba latină veche şi care a murit. Limbile care nu se înnoiesc mor. Eu cred că această limbă daco-latină care este română trebuie să-şi păstreze în permanenţă contactul cu limbile slave, cu limba maghiară, cu limba ţiganilor, cu limba tuturor celor ce intră în contact cu limba noastră, şi n-o strică, o îmbogăţesc, după părerea mea. Sigur, poporul singur va hotărî ce cuvinte vor rămîne din cele care sînt la un moment dat la modă, sînt pe buzele copiilor sau pe cele ale adolescenţilor. Dar n-aş putea pleda pentru puritatea absolută a limbii. Aş pleda pentru vorbirea corectă şi scrierea corectă a limbii române. Ceea ce este cu totul altceva. Adică, mi se pare că dacă învăţăm să punem bine un stecker, trebuie să învăţăm să punem bine şi linioara între **s** şi **au** cînd e vorba de un verb la perfectul compus, şi să facem bine acordul între subiect şi predicat. Am văzut oameni importanţi, unii dintre ei care dădeau decizii să se dea locuinţă altora sau decizii să se facă bine o lucrare, scriind agramat, scriind îngrozitor de prost. Ei bine, e inadmisibil faptul. Acei oameni trebuie să pună mîna să înveţe limba română pentru că limba română este limba în care au fost anunţaţi că sînt ce sînt.

— Acum, cîteva cuvinte despre volumul recent „Rezervaţia de zimbri".

— Sînt fericit că am putut să-mi văd realizat acest vis... Am lucrat mult, nu se face uşor o carte... E o carte grea, o carte pe care au citit-o şi cîţiva dintre colegii din Consiliul Culturii pentru că e o carte plină de responsabilităţi, am mai discutat, am mai scos una, am mai lăsat alta, aşa se face peste tot în lume, nu e nici un secret. E o carte care merită citită, e cam mare, are aproape 500 de pagini de manuscris, e un fel de roman care n-a avut răbdarea să-şi povestească toate faptele ci a extras numai partea lor lirică şi dramatică. Este o continuare a „Manifestului pentru sănătatea pămîntului" şi a cărţii „Iubiţi-vă pe tunuri". Este a treia carte din această serie de mărturii despre epocă, despre ţară, despre conştiinţă. Ce să vă mai spun ? Ar fi bine să fie o carte bună. O carte, oricum, este.

Dialog consemnat de
Radu Felix

Gheorghe Tomozei

Poema colibri

1.
M-am găsit,
pe mine m-am regăsit
şi am trecut mai
departe...

2.
Carevasăzică, psihi-mu
am rămas sub cer
doar eu şi tu.
Doar eu ?
Doar tu ?

3.
Roua
rouă...

4.
Clownii bătrîni
mor
de tineri.

5.
Oricît de departe
ai merge,
oricît de repede,
iarba
te-ajunge din urmă...

Mereu

Mereu întrerupt, gîfîit, mărunţit,
mereu mursecat, mestecat,
curgi într-acel ceva, asfinţit, asfinţire
drum, singurul fără sfîrşire, fără iubire.

Ţi-ai rostogolit blîndul cap
pe frunze, ca pe cuţite de casap,
blîndul tău cap încălţat
cu pielea clipei ce te-a retezat !

Mumia peruană

Mumia, la muzeu, a fetei peruane :
o mînă de oase şi patru metri de păr.
Părul îl creşte uitarea, singurătatea, toamna.
Părul nu creşte de bucurie
ori frică; nici sarea lunii,
surparile de planeţi
nu-l fac să curgă din turn
peste treptele arse.

Părul în il creşte doar aşteptarea
şi cazul acesta (al
şaptesprezece) e simplu.

El
nu s-a mai întors la
ea...

Fel de-a învinge

Nu corectaţi
nenorocitul ăla de turn din Pisa ;
poate că el e statuia colosală a unui
cocoşat
bine-înţeles biruit — înzăuat şi încăloşat —
cu vertebre de marmură roasă.

Cînd se va prăbuşi cu-adevărat
sub oasele lui
va muri balaurul ce l-a umilit pînă acum,
cu solzii lui încasabili
şi capetele-i multiple.

El învinge murind,
el ucide cu oasele
scheletului aşa cum poeţii ucid
cu miresmele unor versuri
de care nimeni
nu-şi mai aduce aminte...

Ninsorile

Ninsoare deci,
gramatică impusă
cu oase reci
în carnea mea supusă.

Vom spune că ne-am
ştiut
totdeauna departe,
ca vasul unui sărut
fărîmiţat către toarte

din care vinul a curs
în ţărîna amară,
o, ultim parcurs
al labei de fiară !

peste ierbile moi
peste inime : pasul,
din ce-am fost în de
doi
rămîne doar glasul

aceste ninsori
sub ferestrele umede :
Mori, suflete, mori
şi naşte-te suflete !

Ninsori aşadar
cu giulgii,
ca peste abecedar
punîndu-şi, vechi,
fulgii.

De sub ochii tăi mă
destac —
tipare mişcate,
cuvinte —
şi uite-mă, zac,
în gura iernii,
pe-un dinte...

Toamnă la Cîmpulung

Iarăşi ei îl bat pe nuc...

Jordia e din nou
o măsură a bucuriei,
iarăşi sînt sparte
cuibarele verzi.

Îl bat pe cel mai bătrîn,
pe înţeleptul lîvezii
cu care, altcum, se mîndresc
şi el rămîne mîndru şi gol
şi plouă
cu plooaia lui
iar stropii sînt lacrimi de lemn.

Parcă o văd, din de demult, pe bunica
punîndu-le la păstrare, ferite,
în odaia cu lipscanii.
Luam din mîna ei, nuca
şi despărţîndu-i blînd, copăiţele
îl vedeam, aib, palpitînd
creierul
cu desăvîrşite alcătuiri
al
copilăriei
încă lucrînd
ca un mecanism potcovărit
de un meşter muiat în singe.

Toamnă.
La Cîmpulung se bat nucii...

mara nicoară

Autoportret

Capul meu este o imensă bibliotecă :
Rafturi lungi cît străzile, cărți care vorbesc
Despre bunătate și milă.
Ce semne scrie lanul de păpădii pe pielea mea
Cu ce mă puteți voi atinge cînd eu trăiesc în antica Romă
Și acolo, cu poeții, visez un imperiu de aur ?
Clipa care sînt, noaptea care iese din mine
Sandaua de sfoară cu care calc praful roșcat al drumului
Carul greoi al istoriei la care împingem cu toții,
Lanul de păpădii, strălucind.

Jurnal

Piscuri de munte, întuneric,
Acolo unde se prăbușește inima despicată de fulger a vulturului
Încep să revin la viață
Din tăcuta depărtare în care am fost
O blîndă lumină izvorăște din lucrurile casei,
Dulapul în care se ofilesc rochiile parfumate
Prin fereastră se văd pe cer plutind insule argintii
Nu mai pot să văd moarte în jur :
Mă chinuie garoafele albe încet ofilindu-se în vază.

Egalitate

În somn sîntem cu toții egali
Numai trupurile, respirînd aerul plin de rouă al stelelor
Numai trupurile, fără case, fără mari funcții sau umile slujbe,
În țara somnului.
Acum încetează meschinele bătălii pentru a avea mai mult decît vecinul
Se topesc ca niște aisberguri albastre în ceașca oceanului
Supărările și grijile.
În somn, ministrul este egal cu lăcătușul,
Sîntem goi și fericiți în edenul somnului
Sub copacii cu frunze lucioase și veșnic verzi.

Mare

Mă reîntorc la tine mare,
Mai naște-mă o dată,
Mai naște-mă o dată pură și încrezătoare,
Am obosit să văd în fiecare om un dușman
Lumină a mării, valuri asemeni păturilor groase
Care te duc spre somn.
Mai mîngîie-mă că trăiesc și mai naște-mă o dată mare
Albastrul soare atît de străin și înghețat
Peste zgîrie nori
Străzile aidoma în orice loc
Și numai tu ne-ai mai rămas,
Mare, singura speranță.

Cei care au uitat

Cei care tace cînd biciul vremii se abate pe străzi
Fulgerul acestor nori negri prevestind întuneric și furtuni
Cei care tace cînd putregaiul mărunt se infiltrează în zidurile sociale
Și oamenii nu mai cred în dreptate și în bine
Cînd ei nu mai sînt o societate, ci niște indivizi
Care încearcă să supraviețuiască,
Cei care au uitat mîndria neamului nostru românesc
Peste care au încercat zadarnic să poruncească popoare străine,
Cei care au uitat demnitatea munților Carpați,
Au uitat răbdarea Mării Negre,
Care a aruncat fără iertare corăbiile altora în adînc,
Cei care tac, cînd roțile uriașului mecanism
Din greșeală macină oameni.
Cei care au uitat că trebuie să credem în puritatea trandafirului alb
Căzînd pe toba lunii
Cei care tac cînd totul se rostogolește,
Și din grădină trebuiesc smulse rădăcinile brusturilor,
Ca să crească grîul curat,
Cei care tac, sînt foarfecele pasiv cu care
Mîna cuiva taie trandafirul.

POEME DE VARĂ

ovidiu genaru

Colină

De ovăzul stelelor armăsarii iau foc
în extaz rămîi îndrăgostit de pielița mărului

Porumbița de ieri
e acum Madona cu Pruncul
Întîiul fulger al verii îl așez ca semn de carte

Și pe cărări văd pierind siderind
copilăria tu hematie albastră
Stau pe colină și nu mă vindec
Ieacuri am cîte vrei și de colină nu mă mîntui

Ani calzi

Anii sînt calzi
mierla i-a fluierat deasupra cătunului
Săgetător și iubită stau
la discreția lunii
Tot mai ades încălțămintea mi-e plină de greieri

În ceață
se aud risete ca mere roșii
Cu ultima suflare de seară
aprind un trandafir pentru Nimeni Tu
îmi întinzi pe ulicioară
doi cartofi cu sfîrcuri sfinte

Înserare

Abia ne mai ținem pe suprafața luminii
În tăcere se pregătesc
să nască fragii sălbateci
Nu poți să știi cînd începe lupta cu umbra

ceasornicul
aplaudă inima ta
În amintire înhami privighetoarea la care cu grîu

și soldații din frunze
încep să-și scrie scrisoarea acasă
Vreau să mă culc cu tine
îi spune mierla lunii
Lasă-mă singură mă roagă poezia
să mă așez și eu pe-o creangă
să mă culeagă cine vrea

debut

nicolae șerban pârâu

Nicolae Șerban Pârâu este un nume care ar fi spus ceva mai mult decît ceea ce spune de obicei un debutant dacă timiditatea excesivă (care uneori face scriitori !) și un mare respect pentru literatură nu l-ar fi inhibat în așa măsură încît să accepte deliberat tăcerea și munca într-o îndelungă așteptare.

A sosit însă vremea să iasă la iveală și să vedem că și fără zgomotul atît de căutat de mulți dintre noi se poate face literatură și încă bună.

Cultivarea unui fantastic întors spre real nu se pare a fi una din notele esențiale ale acestei proze cu adevărat moderne.

Proza lui Nicolae Șerban Pârâu este încă o dovadă de ceea ce pot da uneori „periferiile" frumoase ale literaturii.

Nicolae Ioana

vînătoare

rezemat de gard, șeful postului de miliție așteaptă.

Nu se știe de ce, se redeschide ancheta. De fapt nu se redeschide. Se face un fel de analiză. Ceva. cîteva fleacuri, nu-s în ordine. Nu-s destul de solide.

— Fleacuri !

De la fabrică ies oameni pe biciclete. Ies și merg de-a valma. Umplu toată șoseaua. Ca la curse. Normal, ar trebui amendați...

— Fleacuri !

De peste drum, din curtea bisericii iese un om cu mîinile în buzunare. Se uită în stînga, în dreapta, așteaptă puțin și-apoi, ca toreadorii, trece printre bicicliști.

— Ce-i velodromul ăsta, plutonier ?

— Vezi de drumul dumitale !...

Omul, ca și cînd s-ar supune, se trage puțin mai la umbră.

— Sau ești ceva neam cu părintele ?

Nu, nu este neam. Este venit cu autobuzul de nouă. El, plutonierul, nu este la post. Să i-o spună mutului că iar s-a furat o oaie.

— Și pînă la urmă cine a furat-o ?

— Mai mult ca sigur că Traian, tovarășe colonel.

— Care Traian ?

— Traian are bîrlogul mai peste tot. Începînd chiar de la ultima casă Ba chiar și mult în vale. Poate fi chiar în cetina de colo. Toți de la parchetele din jur îl știu. Și de la fabrică. E mare. Doi metri jumate. Are și pui. Toți puii din munte. Familie, are și familie.

— Cu ce mergem în sus ? Cu aia ?

Plutonierul dezleagă calul și clatină din cap :

— Oamenii sînt precauți, Traian nu prea iartă.

— Iar a furat un viței.

— Mare ?

— Mare.

— Vai, vai, vai...

Traian duce prada cu el cine știe unde ?

Nici oamenii nu prea închid vitele cum trebuie.

Acum, vara, coboară fel de fel de vorbe : că Traian la întîlnire cu ciobanii atacă : alții că nu atacă, merge în drumul lui ; dar ciinii, ciinii atacă ; și nici ciinii.

Traian răsare în potecă. Urșii nu prea stau în potecă, stau prin zmeuret. Traian răsare în potecă. Și se așează și se uită. Se uită în deal, în vale, la oi, la ciini. O oaie, prima, deodată stă. Și toate stau armonică în urma ei. Peste puțin mîrîie ciinii apăruți de prin împrejurimi. Ciobanii coboriți pe pămînt învîrt bîtele și fluieră și chiuie. Se chircesc și asmuță și se trag înapoi, cît mai înapoi. Ciinii atacă în dezordine. Traian dă să plece atunci din gălăgie. Ciinii atacă mai uniți, pe la spate atacă. Oile și stăpînii trebuiesc ocrotiți. Și Traian înțelege asta o vreme, apoi i se face dor de luptă. Și dă cu pietre. Oile viermuiesc călcîndu-se-ntre ele și-l încurcă amestecîndu-i-se printre picioare. Și fără să mai aleagă, aruncă cu oi în ciini. Aruncă pînă poate să plece.

Și din toate astea rămîne iarba tăvălită.

Mai rămîn cîteva oi zdrobite pe lîngă care schiaună un timp ciinii. Ceva mai tîrziu, ferit, ciobanii numără pagubа, iau pielițe și pleacă două văi mai departe, fluierînd subțire.

— Să lăsăm șarela la ocol. Vă raportez că aceea de-acolo-i doamna. Șefa ocolului.

— Care aceea ?

— Aceea-n doliu.

— Avea și ea armă ?

— Sigur, toată lumea avea. Rezultă și din dosar.

— Știu plutonier. Acum mă uit la munți.

Plutonierul leagă calul și se uită și el :

— Acum doi ani, trecuse aproape vara... Traian și cu ai lui intraseră-n pămînt. Trecuse și august. Munții. acuma dumneavoastră știți cum sînt în țara asta munții. erau ca niciodată. morți. Părintele zicea că poate șantierul, fabrica, praf, fum de praf. Urcau pădurarii și coborau cu țevile curate. Și cu pălăriile date pe ceafă coborau. Coborau cu gurile strînse și-și priveau unii altora bocancii. Lasă că pînă și cerbii și femeile lor și cocoșii, totul dispăruse. Nici pînă azi nu se știe de ce. Nu se știe exact, adică. Pe la mijlocul lui septembrie se întîmplă însă ceva : nuntă mare. Se mărită doamna. Prepărative, mă rog ! Tatăl doamnei îi lasă pe toți însă cu fetele lungite, se suie pe ocol și-ncepe să privească-n sus în munte. Două zile și două nopți a stat acolo cu bărbia-n pumni și cu ochii în munte. Lumea, ca lumea ; unii au rîs, alții au cîntat...

Tatăl doamnei purta căciulă brumărie. Căciula asta, o căciulă roasă, o poartă brigadierul zis cel mai chibzuit, adică cel mai înțelept, cel mai bătrîn, adică. Cînd moare o primește de pomană următorul. Mulți n-apucă s-o poarte. Mor cu mult înainte de boală sau de nesăbuință sau de soroc.

Și se dă el jos de pe ocol în dimineața nunții, își pune brumăria pe-o ureche și le spune tuturor :

— Traian, e bolnav Traian. S-a rupt podul cu el.

Și-și îndeasă în raniță niște cozonac, niște vin, își ia securea și pleacă.

Nunta, gata să se spargă. Moșul ăsta părea sănătos la minte și mai mult chiar, se bucura de nuntă. Oamenii pe la porți, cîte cinci, cîte zece. se uitau în munte :

— Traian, e bolnav Traian.

Către ora cinci din curtea ocolului mai mulți brigadieri cu puști pe umăr se înșiră pe urma bătrînului. Nu merg prea departe. Aici, în buza fagilor se aude ceva. De sus vine lătrat disperat și singuratec de ciine. Și trosnet de uscături. Brigadierii înțeleg și iute, pe mutește, se trag cîte unul în adăposturi. Moșul, mai mult rostogolindu-se, e urmat de Traian. Și-amîndoi sînt în spume. Un pas greșit și moșul cade. O clipă nu s-a mai distins nimic. Au urmat o groază de detunături. Duble toate. Ciția fugiți de la fața locului n-au mai văzut mare lucru. Moșul avea stîlcite mai multe coaste și capul tot în sînge. Traian plecase de-a-ndaratelea cine știe unde ? Brigadierii au povestit că poate din cauza vinului gloanțele n-au nimerit. Nu. nimeni n-a tras în aer. Rămurelele proaspete de pe jos erau, cine știe, poate din cauza luptei celor doi.

Moșul a amenințat că-l împușcă cu mîna lui pe cel ce va opri nunta.

Nunta a durat pînă marți. N-am mai văzut petrecere ca aceea. Parcă nu făceau a bine.

— Să ne trăiască mirii și să se sărute !

Și mirii se sărutau.

— Să ne trăiască Traian !

Și mirii se sărutau.

Moșul poate trăgea să moară.

— Să ne trăiască Traian !

Colonelul suflă cam greu. Din cauza urcușului suflă. Se oprește deodată și se-așează pe un

Desene de Petru Țira

trunchi retezat. Își scoate pămînt din sandale.

— Și Traian era sau nu era bolnav ?

— Acum, cum ordonați...

Colonelul se încruntă. Caută pe sub sprîncene ochii plutonierului :

— Uite ce dau eu ordin : Traian era bolnav.

— N-o să credeți, a doua zi chiar, nuntașii s-au suit în căruțe. Nu mai chiuiau. De fapt chiuiau dar nu mai aveau glas. Au înhămat caii cum a dat dumnezeu. Fără clopoței, fără panglici... Ziceau că merg în munte să le cînte păsările. Eu eram în căruța a doua. Biciuiau caii ca apucații. Și-au pornit pe drumul pe care am plecat și noi. Și nu era ca azi, senin. Chiar începuse să bureze. Huruiau roțile să sară de pe osii. Goană mocnită ca la un convoi de hoți. În dreapta noastră, în pădure, se tot auzea ceva trosnind. La căruța din fața noastră, acolo erau nașii, se ridică deodată caii în două picioare.

— Înapoi, mă, că-ncepe ploaia !

Ploaia, ce mai, începuse de mult. Ne-am întors. La vale se merge cu căruța mai încet. Toți, dar absolut toți, se uitau în stînga. Troznea ceva, mereu troznea ceva. Se însera cînd s-a pornit nunta, nuntă. La nunțile cu noroc pe-aici totdeauna vine ursul. Și dacă Traian n-a venit ...ne-am dus noi la el. Cu nunta.

Privirile celor doi se întîlnesc iarăși :

— Așa-i, plutonier, am înțeles, v-ați dus voi la el cu nunta.

— Și munții, și-au revenit și munții. Anul trecut ăștia de la fabrică se constituie într-un fel de asociație de protecția vinatului. De fapt ei n-au vrut. Primiseră un fel de sarcină. Aiureală. Prindeau veverițe, le băgau în cuști să le hrănească. Aveau și vre-o două căprioare. De fapt le era și lor rușine. Într-o zi prind un pui de urs. Umbla ăsta prin toate atelierele și se-ngrășa văzînd cu ochii. Pîine cu unt, pîine cu marmeladă... Și-așa din senin începe să slăbească. Și să scoată coltii. Pînă cînd într-o zi dărîmă o stivă de nu știu ce peste unii. Seara, dihania era strunită într-o ladă ferecată și urma să fie dusă. Mi-aduc aminte că era o noapte călduroasă cu stele mici La director era un fel de ședință sau ceață. Traian desfăcuse ulucii gardului din fund, întrase ca la el în pădure și împingea lada. Așa, de-a dreptul. Lovește o stivă de tuburi de oxigen, alea se rostogolesc. Sar toți de pe unde se află, țipete nimeni n-avea nici o armă. Cuiva îi vine ideea să bareze spărtura din gard. Traian ridică un tub de oxigen și-l aruncă cu bolță A explodat, bine-nțeles. Ca o bombă. Pagubă mare. N-a luat foc nimic, în situația aceea un foc mai lipsea. Traian a fugit de unde venise, puiul a scăpat și el. Au văzut cu toții că lada era desfăcută de lamă de topor, am văzut și eu. a văzut și directorul. Ne-am uitat cu toții unii la alții... S-a făcut un proces-verbal lung, au plătit cu toții amenzi de le țin minte și astăzi. Tuburile de oxigen, cine-a mai pomenit, nu se lasă, domnule, așa, în curte, printr-atîta cherestea. Plăteau și parcă se bucurau.

— Nenorocire mare, Traian ăsta, al vostru.

— Mare, tovarășe colonel, însă...

— Ești conștient, plutonier, că Traian...

— Nu. tovarășe colonel !

Colonelul merge înainte. Poteca coboară. Coboară și seara. Moale, caldă. Ca o blană.

— Permiteți să merg eu înainte. Se înserează și știu mai bine locurile.

— Și eu știu. Eu nu-s din țara asta ?

— În iarnă, cînd cu nenorocirea. străinul tot așa zicea. Că știe el legea muntelui. O fi știind el legea tuturor munților dar la noi munții sînt ca oamenii. Sînt triști sau sînt veseli... Uite, acum se simte cum își adorm copiii. Să vă dau carabina, tovarășe colonel.

Colonelul face semn că nu, că poate nu-i trebuie.

— Cînd l-au invitat la vînătoare, l-au invitat așa, din bunăvoință. Bărbatul doamnei, că el era tălmaciul, era om de la cimpie, nu pusese mîna pe pușca de vînătoare în viața lui. Sau chiar dacă a vînat, a tras și el în vre-un iepure surd. Dar se lăuda... Deh, nici nu putea. Străinul vînase tigri, lei prin țara nimănui, antilope... Trăgea numai cu luneta. Așa că l-au invitat din bunăvoință. Nici n-a terminat bine directorul de închis gura că el și era în picioare. Au încercat să-i abată atenția, că instalațiile-n sus, că instalațiile-n jos...

— Spune-i, domnule, că iarna urșii hibernează.

Străinul n-a auzit sau n-a înțeles... Se gîndise și chiar spusese că roagă să i se facă rost de o mitralieră. Lui nu-i trebuie pielea. Piei găsește în țara lui de vînzare. Lui îi trebuie trofeul, trofeu. Lui îi trebuie capul lui Traian.

Brigadierii s-au apucat să-i toarne povești. Se încrețea pielea pe toți. Bărbatul doamnei mai punea de la el. Directorul înțelegea puțin limba străinului și aproba din ochi.

Nu s-a mai tălmăcit tot. Sau s-a tălmăcit. nu mai știu. Eu i-am verificat autorizația. Și pe muchie i-am verificat-o. Nu era treaba mea dar m-au lăsat să i-o cer. Îi fusese adusă în cîteva ceasuri cu mașina. Era în ordine hîrtoaga.

El, străinul, se uita la noi zîmbind. Semăna puțin cu frate-meu. M-am uitat și la ceilalți. Zîmbeau. Oamenii zîmbeau. Și dădeau din cap în semn că înțelegeau.

Afară ningea. Ningea într-una. De două zile ningea ninsoare măruntă, uniformă, fără vînt.

Bătrînul, tatăl doamnei, se ridică de pe lădița cu cartușe unde tot timpul mîriise un cîntec :

— Spune-i că-i dau căciula. Căciula brumărie.

I-au spus. Străinul a rîs cu poftă. A rîs cum rîdem toți cînd copiii își cumpără automobile cu banii de pușculiță. Nu cu dispreț.

Și-au plecat.

De la ocol li s-a alăturat și doamna.

Zice lumea că pe drum se opreau și străinul lua zăpadă cu gură de pe cetină. Îi mulțumea pe toți. Țopăia de la un om la altul și spunea că-i pare rău că țara lasta nu-i a lui.

Trecuse ceva timp de cînd mergeau așa, cu grămada. Mergeau cu armele pe umăr și tirau și tirau zăvozii blegi după ei. Ciinii nu se lasă tîrîți. Se încaeră-ntre ei sau ei își tîrîie stăpînii.

Plutonierul se oprește și-și lasă carabina jos. Și-i mîngîie gura.

— De ce te-ai oprit ?

— Păi... am ajuns. Asta e șoseaua. Atunci era mai multă lumină din cauza zăpezii. Dacă mai stăm o jumătate ceas iese luna și-o să fie cam atunci. Străinul stătea exact unde stati dumneavoastră. Toți stăteau pe burtă în șanț ca-n transee. Și-i ningea ca pe movile. Cine era de plecat să stîrnească vietățile plecase pe altă parte. Priviți a ieșit și luna. Bărbatul doamnei tot umbla pe șosea într-o parte și alta. Apropierea vinatului întîrzia.

— Ia. dă-mi carabina !

— Să știti că nu-i încărcată. N-are cartuse. Dar... poftim... Vinatul întîrzia, șouneam. Si-au început să se miște ciinii, să schiaune. Și de-acolo de sus s-au auzit lătrături. Îndepărtate. Brusc s-au apropiat la cîțiva pași apoi iar foarte departe.

— Ecoul.

— Da, ecoul. De după bolovanul acela mare. drept în față, nu acolo, ăsta din față, ăsta cu brădutul rupt a început să crească ceva și toți, dar absolut toți l-au văzut pe Traian în două picioare, cu pieptul albicios desfăcut. Bătrînul a trecut fulgerător în fața pustii străinului. Cam odată cu el a trecut și doamna între pușcă și bătrîn și cam tot atunci bărbatu-său a trecut între pușcă și doamna. De fapt toate astea s-au petrecut printre detunături. Traian era de două ori mai înalt și mai lat ca bătrînul.

Și, de altfel știți, tălmaciul a îngenunchiat, a mai suflat o dată cald în palmele doamnei și gata.

Traian i-a dat deoparte cu o labă pe toți trei și s-a năpustit urlînd în ceilalți, a rupt două arme... Toți au fugit pe unde au putut. Patru arme au dispărut. Așa cum vă șouneam mai înainte, Traian duce prada cu el cine știe unde. Omor prin imprudență sau... nu vă uitati bine, priviți în față ! Unde vă uitați ? Doamne !

Din dreapta, pe șosea, respirînd ca o foală vine spre ei Traian. Vine acoperind luna. Vine mai mult în două labe. Vine cu pieptul albicios desfăcut. Mormăie cu gura deschisă.

Cei doi oameni se culcă încet pe spate. Colonelul împinge arma în liniște sub el.

— Ce facem, respirăm ?

— Bineînțeles, de vreme ce n-am murit încă.

Traian se oprește la doi metri de ei și coboară în patru labe. Apoi se așează pe iarbă în șosea. Trec mai multe clipe. Traian se uită prin preajmă și adulmecă. Într-un tîrziu se uită la cei doi și oftează. Oftează și se apropie lateral de plutonier. Privește la lună căutînd să și-o potrivească să-i lumineze mai bine. Capul lui Traian este mai mare decît bustul plutonierului. Și-apleacă botul dar nu atinge cu el nimic. Respirația lui miroase. E moale și miroase. Trece îndeminatec labele din față peste plutonier ca peste un lemn. Pe colonel îl adulmecă mai superficial. Îl pășește și pe el. Îl pășește și se instalează alături, cîțiva metri mai departe. Îi privește pînă luna înundă locul.

Colonelul întoarce și el capul. Să se privească măcar ca lumea. Se ridică și-n capul oaselor. Se ridică în picioare cu arma, săltîndu-și-o pe umăr.

— Hai, plutonier.

Cînd s-a sculat în picioare colonelul s-a sculat și Traian. S-au apropiat pînă la o întindere de mînă. Tocmai intrase luna sub o lînă de nor. Colonelul a întins sfios mîna și i-a mîngîiat fruntea. De fapt i-a legănat-o peste virful fierelor scurte de blană. A tras-o tot sfios. S-au întors și au plecat tremurat.

Traian i-a condus la oarecare distanță pînă i-a înghițit cetina neagră.

— Carabina, carabina are cartuș pe țeavă.

— Știu, plutonier.

teatru

t

Privitor ca la teatru

După cum singur mărturisește într-o **precuvîntare sentimentală**, bintuit (uneori) de îndoieli, oscilînd (imperceptibil) între sentimentul datoriei și romantismul gratuității, între capriciul preferențial și scrupulul probității, poetul și cronicarul teatral Ion Cocora a ajuns la cel de al treilea volum din seria intitulată eminescian atît de frumos — **Privitor ca la teatru** — căutînd să dea un sens sistemului său de glosare a spectacolelor văzute în ultimul deceniu. Observator cu vocație, autorul nu se mulțumește să se bucure doar „petrecînd în sine", ci aspiră să arate „ce e rău și ce e bine". Și cum premisa de la care pleacă este una corectă, extrem de generoasă, lectura cărții (publicată în editura Dacia) nu poate fi decît profitabilă, readucînd în discuție momente semnificative din activitatea teatrelor de pe întreg cuprinsul țării. Unul din meritele incontestabile fiind acela al realizării unei imagini incitante reflectînd dinamica vieții teatrale românești, dinamica vieții textului dramatic ca atare. Visînd la o utopie („citi regizori, atîtea lecturi-spectacol"), Cocora este susținătorul consecvent al montărilor originale în măsura în care însă „expresia teatrală dobîndește autonomie fără să trădeze textul". Încercînd să reconstituie procesul de elaborare ipotetic începe de obicei prin a face o introducere în problemă, cu referiri pertinente la autor și operă. Cu o notabilă disponibilitate analitică și capacitate de persuasiune descoperă adesea intenția chiar dincolo de incertitudini. Pentru că un critic „nu are datoria numai să situeze valoric un spectacol, ci și să recupereze din el ceea ce se poate recupera". Forma definitivă a reprezentației o tratează atît din perspectiva „logicii prespectacologice", cît și a celei spectacologice propriu-zise. Această metodă a demersului critic este animată mai totdeauna de un simbure polemic, de aceea nu se sfiește să compare ca putere de fascinație un spectacol de la Turda cu unul de la Londra, o anume montare cu altele mai vechi sau mai noi, intrînd chiar în dialog cu colegii de breaslă : „Totul este să vedem spectacolul și nu propriile noastre prejudecăți". Avînd practica urmăririi drumului **de la fabulă la semn** deci și de la limbaj la sens, unele dintre cronicile sale pot servi într-adevăr ca **fișe pentru un dicționar al dramaturgilor români contemporani**. Definiri succinte și exacte reușește în cazul lui D. R. Popescu, Sorescu, Solomon, Guga, Tudor Popescu, Theodor Mănescu, Ecaterina Oproiu, mai puțin pentru Baranga și Horia Lovinescu. Preocupat de corelația dintre **text și imagine scenică**, dintre regie și scenografie, cronicarul face printre altele radiografii excelente montărilor lui Valeriu Moisescu — Don Juan, Codrescu — Frații Karamazov, Dragoș Galgoțiu — Copiii lui Kennedy. Surprinde personalități regizorale în spectaculoasă afirmare : Cătălina Buzoianu, Alexandru Tocilescu, Alexa Visarion, Dan Micu, Mircea Marin, Aureliu Manea, Ioan Ieremia, Alexandru Colpacci, Iulian Vișa. Alte numeroase **conotații complementare** fac dovada unui susținut interes față de fenomenul teatral actual : de la apariții editoriale (cronicile lui Tudor Arghezi sau cartea lui Valentin Silvestru), la dezbaterea conceptului de contemporaneitate, de la preceptele lui Brook la cele ale lui Grotowski, de la specificul teatrului pentru copii la falsul complex al actorilor de provincie, de la obsesia premierei absolute la bilanțul stagiunii, de la elogiul unor actori la aniversarea unei întregi promoții. Toate constituind indirect o pledoarie pentru **permanența teatrului**.

Irina Coroiu

film

f

Așteptînd un tren

Cu o filmografie construită în majoritate din subiecte inspirate de literatura clasică sau contemporană, **Mircea Veroiu** și-a cristalizat un program estetic detașat de servitutile subordonării imaginii cuvîntului scris sau unei epici schematice, convenționale. De altfel, ecranizările sale inspirate din proza lui **Agârbiceanu** sau **Slavici, Camil Petrescu** sau **Mircea Micu** se îndepărtează sensibil de tradiționale echivalări vizuale ale story-ului, cineastul avansînd o interpretare personală care refuză comercialismul și repune în drepturi sugestiile, metaforele, ritmurile autentice ale artei cinematografice.

Cea mai recentă peliculă a regizorului, **Așteptînd un tren**, după un scenariu original de **Ilie Tănăsache**, confirmă din plin un credo artistic capabil să transforme un subiect prin excelență clasic într-o convingătoare pledoarie pentru posibilitățile de expresie ale artei a șaptea.

Cineastul exploatează unitatea de loc, timp și acțiune în care se desfășoară elementele subiectului, fără a limita datele psihologice ale personajelor, fără a rupe firele epice dintr-o continuitate implicită, prelungind hotarele timpului propus, doar cu sugestive raportări la un trecut subtil prefigurat.

În apropierea frontului, o gară la început de septembrie 1944, un grup de soldați români, avînd misiunea distrugerii liniilor, la care se adaugă un licean, șeful gării și o femeie ce trebuie să nască, o unitate germană ce ține sub foc nodul de cale ferată formează decorul, personajele și conflictul unei narațiuni schițate cu sobrietate, cu argumentele cunoașterii exacte a unui gen ilustrat cu strălucire de cineaștii polonezi, cehi sau sovietici.

Cu minuțiozitate, realism, cruzime chiar, **Mircea Veroiu** accentuează firele vizibile ale acțiunii, optînd pentru sugerarea timpului anterior întîmplărilor la obsedante flash-uri, conferind memoriei afective o pondere ce conturează stări de spirit, trăiri greu traductibile în cuvinte. Trenurile calcinate, vagoanele arse gonind haotic cu personaje bizare, spațiile unei ierni cenușii ivite într-un aparent absurd peisaj al amintirilor sugerează plenar dezastrele războiului, cît și reflexele lui **Zarzalin** sau ale sergentului **Miron**, victime tot atît de tragice ale unui timp ostil, generator doar de speranță.

Tradițională poveste de război, **Așteptînd un tren**, are deschideri fertile integrate pe deplin unui limbaj cinematografic modern, deloc tributar spectaculosului facil, mai degrabă solicitînd o sporită participare mentală din partea spectatorului.

Dacă din distribuția, restrînsă de altfel, se remarcă prin firesc și tensiune interioară **Mircea Diaconu**, o promisiune de mare viitor mi se pare a fi **Radu Vaida**, la al doilea rol de mare întindere, conceput cu precizie pînă în cele mai mici detalii.

La reușita filmului se cuvin aplaudate și contribuțiile unor mai vechi colaboratori ai cineastului — **Hortensia Georgescu** (costume) și **Adrian Enescu** (muzica). Imaginea realizată în două registre diferite conform segmentelor temporale de operatorul **Doru Mitran**, conferă pregnanță plastică unui decor deloc sofisticat (arh. **Carmen Lăzăroiu**).

În filmografia peliculelor noastre de război, **Așteptînd un tren** rămîne un film grav, construit cu profesionalism și forță artistică.

Călin Stănculescu

gabriel năstase

debut

TRANSFER

Știa că toată această întîmplare a sa îi aducea înainte de toate teamă. Refuza cu obstinație acest adevăr, la rîndul tău ezitai să-l rostești (nu știu dacă ai făcut bine, îmi spunea pianistul acela, ai obiectivat această teamă a mea, pe care eu o bănuiam numai, știam că este acolo, undeva, dar mă încăpățînam să-mi spun că nu-i adevărat, e dragostea mea la care n-am să ajung niciodată și dacă da, oare mi-ar fi de-ajuns ?), voiai să știi înainte de toate unde începe și unde se sfîrșește aceasta, de parcă un început și sfîrșit, logică simplă, elementară, te-ar fi bucurat asemenea altora cu răspunsul la primul de ce. Încercai să gîndești în perspectiva unui drept simplu, omenesc și universal, în perspectiva dimineților voastre egale, fără să știi deosebirea esențială dintre acestea, fără să știi credința sa cu tărie în această deosebire despre care eu cred și acum că de fapt nici nu a existat. Înțelegea, desigur, că fie și numai pentru o clipă întoarcerea ar fi putut să existe, că exista, fulguratie bruscă și neașteptată și cu atît mai tainic de-nțeles, că suma acestor clipe, chiar dacă nu dilatată cît spațiul și timpul natural al acelor dimineți ar fi putut să însemne dacă nu mai mult (și tu începuseși să-ți susții cu tărie asta) cel puțin tot atîta bucurie. Se raporta totuși cu obstinație la atunci. Și de aici neliniștea sa primară, întoarsă mereu asupra sa asuora gîndului său, asuora ochiului său, asupra gesturilor și semnelor sale, pe care nimic nu le putea pătrunde, nu trebuia să le pătrundă, era puterea de reverberație a lui atunci către acum, păstrată, ocrotită, îndrăgită chiar, într-un anume masochism al singurătății. Citeva rupturi întîmplătoare ale acestei stări îi definiseră cu putere crescută, recreînd în același timp în universul său absent, unitatea de structură a vanității. Era eu și lumea înceta să mai existe. Te aplecai asupra ta, te bănuia, erai în preajmă, esti frumoasă dragostea mea, îi șoptiai, convins că tocmai asta nu înseamnă depărtare, era ca un semn a cărui permanentă revenire sfîrșește prin a se desemantiza căpătînd dintr-odată mai noi și mai bogate înțelesuri. Ar fi tresărit, ar fi înțeles un aici și acum dintr-odată nou și bogat, l-ar fi bănuit cel puțin, posibilă descătușare. Un abur tulbure ce se lăsa traversat cu tot mai multă uimire.

Ai înțeles, zice Ion. Din clipa aceea începuseși să cred că totul e altfel. Încercam să mă contrazic, încercam să-ți dau dreptate, indiferenta ta dintotdeauna trebuia să se spulbere (cealaltă se spulberase deja, dar de asta abia acum urma să mă ocup), drumul propus de tine înceta să mai existe dar asta nu te contrazicea cu nimic, era doar un pasaj, ai fi spus, iar eu aș fi putut să cred asta, dar reveneam mereu la O, la trecerea mea și a ta acum și aici și ceea ce urma să fie sau să fi fost se întîmpla numai acum și numai aici. Pe șoseaua de centură.

Era o oboseală fizică, perfect justificată de solicitarea la maximum a fiecărei fibre. Dimineața optaseră pentru Culmea Sîngerului, despre care circulau mai multe întîmplări neînțelese, biologul îi relatase una din ele, eu nu mă pricep la vorbe, zice, dar ce-am văzut atunci numai o dată îți poate fi dăruit, în ce mă privește, sînt sigur, a doua oară n-o să mai se mai întîmple. Eram aici, îl îmi vorbise despre o mare verde și o cascadă cu flori, dar nimic din toate acestea nu le întîlneam acum, doar culmile perfect conturate ale munților din jur, tăcerea nefirească (toată ziua nu întîlnisem urmă de om), mergi tot spre sud îmi spusese, nu ai nevoie de semne și seara ai să ajungi. Mai întîi a fost neliniștea (tremurai dar nu voiai să-mi spui nimic iar eu, un bon gentillhome, mă străduiam să arborez o indiferență convingătoare). Mă arătam preocupat de găsirea izvorului, trebuia să fie, să-l aud și într-adevăr, după cîteva secunde de nemișcare l-am auzit undeva în dreapta, curios, ai zis, mă așteptam să fie mult mai în vale și atunci am știut că în noaptea care vine totul urma să fie luat de la început.

(Sînt zile cînd toate aceste întîmplări îți par pierdute, rătăcite, fără sens, într-un tunel nesfîrșit. Traiectorii albastre, fulgerări nefirești într-un spațiu nedefinit, senzația de larg și închis în același timp, un laborator cunoscut odată, undeva și totuși bănuit mereu aproape, o trecere, o goană, accelerație crescută în centrifuga după-amiezii, mușchi întins, plesnet de fibră țipînd sub impulsul neuronului intrat subit în panică ; aburi tulburi se învăluie în preaimă, e o tăcere goală și totuși bănuit fertilă, mai multe obiecte și întîmplări legănîndu-se, unduiri isoititoare în puntea vărgată a depărtării, Vassarely și sorbul flămînd al înțelepciunii de dincolo de vreme ; n-ai decît să întinzi o mînă spre a alege unul din aceste obiecte, una din aceste întîmplări, spre a le privi atent, de aproape, încrezător și blînd, descătușat de patimi și false amintiri și privindu-le într-adevăr pentru prima dată să poți stringe cu nouă și mai mare bucurie, cioburi de lume nouă într-o alcătuire devenindu-și ea sieși hrană și trup împlinit).

Totul e bănuială și uimire, spuneam și încercam să mă conving de asta. Ridicam cortul, gesturile reflexe, obișnuite, mă priveai de pe o tulpină de brad doborît, indiferentă, nemișcată, din cînd în cînd cu o sclipire malițioasă pentru îndemnarea mea în astfel de lucruri „pămîntești", mă uimea întotdeauna cu spiritul său pozitiv, extrem de ordonat, cu un comportament aproape fără /greșeală, sub care știam însă clocotind o nesățioasă căutare și atunci mă gîndeam că nu-i lipsește nimic, poate o anume doză de brutalitate, îi spuneam asta și știam, spunîndu-i, că fără el nu se poate. Ți-am vorbit, zice Ion, despre știința ei, despre acea posibilă alăturare a colombei cu imaginea trupului în cădere, despre care însă nu și-a amintit nimic, niciodată. Sigur, ai putea să-mi răspunzi, nu știi să vezi, sau nu știi să auzi, sau nu știi asta și asta, dar eu îți spun că nici nu e nevoie să știu, că nici nu trebuie să știu, că știutul e nepreväzut și nepreväzutul înseamnă știință. Vino, șoseaua de centură ne așteaptă.

Am privit în jur. Aceleași nemișcate culmi, pădure sau piatră, alături izvorul alb, verdele greu al ferigilor mustind de sevă, iarbă, conuri de brad și cer. Era ca și cum te-aș fi atins, ca și cum ți-aș fi așezat pentru prima dată șuvița de păr căzută peste tîmplă. Ai fi tresărit, ai fi privit nedumerită în jur (încercam să înțeleg asta, credeam că o știu de mult dar iată, tot ce reușeam să aflu acum era chipul tău nedumerit), ochii tăi s-ar fi oprit asupra lucrării mele încheiate, e un cort frumos, ai fi zis, ce frumos. Nu socoteai nici o clipă acela ca un posibil loc de siguranță (pretindea întotdeauna că o astfel de siguranță nu o interesează, era cu mine și, spunea, din cînd în cînd asta îmi e de-ajuns), ideea de „gospodărie" te scotea din sărite și ai acceptat cafeaua ca un lucru firesc și termosul era ceva ce foarte bine ar fi putut să crească primprejur.

Înțelesesem demult această autoflagelare a sa, zice Ioana, pe care la început o socoteam chiar o binemeritată ispășire. Curînd aveam să-l știu însă cu adevărat (ai fi putut să crezi asta, nu-i așa), și atunci am înțeles cum această falsă ispășire este de fapt numai a mea. Nu găseam atunci mijlocul prin care să-i transmit bucurie (spun asta și știu că vei remarca printre dinți „desuet"), mă vindecam și asta ar fi însemnat și pentru el vindecarea, dar mă temeam, și dacă nu-i adevărat, îmi reproșam, știam că trebuie să țin totul numai pentru mine și aș fi vrut să știe și în același timp eram un cintec despre care nu trebuia să știe nimic.

Te-ai gîndit vreodată, zic, ai fi putut să te gîndești vreodată, he, he, la faptul că ea știe mult mai bine ca tine, știe de la început, de la prima frază, sfîrșitul acestui text ? Ai fi putut să te gîndești chiar și la acea bunăvoință a ei atît de bine dozată, la care dacă ai fi privit mai atent, ai fi putut remarca zimbetul rece al lucrului bine făcut. Sigur, ar fi putut să te descopere brusc, ar fi putut să înțeleagă importanța acestei descoperiri ca o posibilă vindecare și,

în timp, să știe chiar că altfel nu se poate, dar păstrîndu-se în cercul experienței sale, bine definit, să încerc un răspuns prin însăși ajungerea la final a acestui text. Acolo te-ar fi așteptat și ți s-ar fi dăruit surizătoare. Și poate abia acolo ar fi fost adevăratul început. Nu, strigă Ion, nu, aceasta este cea mai gravă eroare a ta, aceasta nu se va întîmpla vreodată pentru simplul motiv că aceasta se-ntîmplă acum. La dracu cu morala, tot ce-mi vorbești este morală. Atunci nu există. Nu vezi, se întîmplă că eu și tu pedalăm pe această șosea de centură și nimeni în afară de eu și tu nu știe asta. Acela care trece acum, vezi o pată albastră, nu știe de eu, nici eu nu știe de tu, dar văd și aud și asta înseamnă eu și lîngă mine ceva există însoțindu-mă. Pedalăm și această stare ne definește aproape exact, adică eu lîngă tu și eu lîngă tu, două pretexte de conversații, numai că de data aceasta eu nu mai ascultă povestea ci o. Este o — șosea de centură — și ea ne spune pe eu și tu și relația noastră și întîmplările noastre (pentru că totuși sîntem aproape) și drumul pînă la noi poate să nu ajungă niciodată, dar este o — șosea de centură — timp și spațiu îngemănate în bucuria sau indiferența lui eu și tu de a pedala.

Atunci Ioana era o șoaptă.

O bănuia în preajmă, la pîndă, felină nervoasă, fremătînd, indiferentă la tot ce se putea întîmpla dincolo de obiectul imediat al atenției sale. Simțea cu certitudine că aproape întotdeauna acest obiect se află undeva lîngă el, foarte aproape, o apropiere care presupunea în acel moment o legătură puternic tensionată afectiv, că transferînd ceva din ceea ce gîndea atunci în acel obiect o fascina iar această bucurie neînțeleasă cu care ea se dăruia aceluia trebuia să-l sugrume, ce vrei, striga, spune-mi odată vreau asta sau asta și în același timp auzea, bănuia, pași fulguiți depărtîndu-se. Simțea coborîndu-i în pulpe, în genunchi, în gleznе, o grabă neputincioasă, se voia într-o zmulgere din fotoliul întins, o goană leneșă, mișcarea de plumb a genunchilor prin uși deschise cu frenezie, căutînd, știu, ești aici, hotărăște-te, dar niciodată umbra ei, dar mereu, același, cîmpul înghețat, curat și pustiu, bîntuit de rafale uscate de vînt, de fulgi albi, luminile farurilor în noapte, răscrucea de drumuri proaspete tăiată în brazdă și fîntîna părăsită.

S-ar fi putut foarte bine, zic, ca după plecarea ta și a ta, lîngă fîntîna aceea unde ați coborît și ați rămas un timp (e liniște, ochiul dilatat pipăie fiecare trup de spic uscat, adormit în brazdă, durere ascuțită, pretutindeni începe și se sfîrșește cîmpia), nedumeriți și triști de golul întunecat al tuburilor fără apă (dacă am cobori am vedea stelele, nu-i așa), s-ar fi putut foarte bine ca după plecare, cineva, un țăran din partea locului de pildă, să se oprească lîngă acea fîntînă și, indiferent, pentru că fîntîna, o știu cu toții, este de mult părăsită, să privească în adînc și privind să-și întîlnească chipul uimit în apa limpede, curată.

Ar fi dat semn, ar fi alergat spre sat temător și nedumerit, satul întreg ar fi primit asta la început cu teamă și uimire, dar apoi ca un îndemn la bucurie și cîntecele și jocul ar fi ținut pînă noaptea tîrziu. Cineva și-ar fi amintit de umbrele voastre în preajma acelei fîntîni (oricînd, chiar și în cea mai de taină crezută singurătate, cineva poate să-ți fie în preajmă, he, he, nevăzut) și-ar fi amintit pentru o clipă dar, nesigur, cu teamă, sau din răutate ar fi tăcut, la primărie s-ar fi vorbit despre pînza freatică, înțelepții și babele satului ar fi clătinat din cap cu gîndul la vîrcolaci și iele, flăcăii ar fi fremătat la acest nou loc noptatec de întîlnire. Și ar fi fost și altele, la care desigur te gîndești.

Cînd am închis ochii era noapte, zice Ioana. O noapte înaltă, sacul de dormit mă învăluia blînd, îmi atrăgea atenția, nelămurit, punctul în care stîlpul de susținere străpungea pînza de cort, era o îmbinare perfectă, solidă, îmi dădea un senîment de mare liniște, de siguranță, putea să vină furtună, viscol, oameni sau fiare, nu mă temeam, am întins mîna și am strîns atare acel stîlp, mă simțeam bine. Am zîmbit, făcuse treabă bună, m-am strîns repede la loc, în sac, îl știam afară, fumînd în liniștea din jur, aș fi vrut să-i plimb mîna prin păr, o făceam chiar și cu această impresie am adormit.

O priveam dormînd și din umbrele ciudate ce mă învăluiau atunci reținu cu fidelitate teama. Reținu cu maximum de acuitate senzația aceea incertă, trosnet de pădure, vaier de pasăre de noapte, numeroase alte zvonuri neînțelese, un întuneric absolut, o zi întreagă de mers fără a fi întîlnit urmă de om, am nimerit ușa cortului bîjbîind îndelung, am tras fermoarul cu o lene studiată, i-am privit din nou umbra alungită în dreapta mea, i-am ascultat respirația liniștită, egală, și am intrat la fel de încet în sacul meu de dormit. Pretutindeni noaptea.

Nu știu cît am dormit, așa cum nu cred să mai întîlnesc vreodată senzația aceea stranie ; neliniștea crescută, eram o vietate oarecare a pămîntului în preajma unui eveniment niciodată pînă atunci întîlnit, imposibil de evitat și cu atît mai neliniștitor. Mă trezisem dar nu deschideam ochii ,încercînd să realizez rapid, prin verificarea unor repere mentale sigure, unde mă aflu și de ce sînt aici. Am înțeles imediat și în același timp am realizat și sursa neliniștii mele. Am deschis ochii brusc și m-am uimit : cortul, tot interiorul, era scăldat într-o lumină foarte puternică, distingem clar fiecare obiect, o lumină nepămînteană totuși, foarte greu de înțeles. Am privit-o, bănuia parcă această stranietate, respira mai alert, fără ritm, și am știut că trebuie să aflăm această taină împreună și i-am șoptit vino, și ea m-a urmat și s-a uimit ca și mine de acea lumină și am ieșit amîndoi și am văzut că nu sîntem pe pămînt, sau dacă da, era un Pămînt pînă atunci nebănuit.

În jur, zice Ioana, aerul, iarba și cerul păreau înecate în argint. Știam că trebuie să fi răsărit luna, rostisem de atîtea ori lumina aceasta, dar niciodată nu am știut-o ca atunci. Și, ceea ce era de tot neînțeles în această lumină ireală, locurile din prejmă păreau a-și fi schimbat în întregime înfățișarea. Nu văzusem, eram singură, valea aceea care pornind chiar din dreapta cortului se întindea fremătînd parcă (luna oglindită în boabele de rouă de pe fiecare fir de iarbă crea această impresie de freamăt ușor) și, mai ciudat, bradul din față, un brad singur, foarte înalt și foarte singur ,imediat lîngă noi, știam sigur că nu existase seara, iar acum iată, se ridica drept în fața noastră, iar umbra lui proiectată de lună se întindea nefiresc de mult peste valea argintie, pînă acolo unde, la întîlnirea cu celălalt versant, se bănuia neliniștit susurul unui pîriu iarăși necunoscut.

Apoi am privit cerul și trupul meu a zvîcnit în fața acestei noi și necunoscute imagini a bolții de albastru închis strălucind pentru prima dată atît de aproape. Și deodată, în fața mea, de pe versantul întunecat, unde știam seara pădurea verde de stejari, am văzut cum, printr-o rotire ciudată, ca-ntr-o pierdere bruscă a echilibrului în spațiu și timp, bolta aceasta, întreagă și strălucitoare, se prăvale asupra noastră, milioane de lumini acopereau locul în care eu știam pădurea verde, atunci am țipat și el m-a strîns mai tare ca oricînd, acelea nu erau stele, erau, și pentru prima dată vedeam asta și am știut că n-am să mai văd niciodată la fel spectacolul lor, licurici coborînd în roiuri, într-un tainic și numai de ei știut dans și zbor.

A fost o noapte frumoasă, zicea Ion. Am stat afară privind minunea aceea ore în șir și abia în zori ne-am adăpostit tremurînd ușor, la loc, în sacii de dormit. Și ne-am trezit tîrziu și dimineața am văzut că locul era într-adevăr același, și valea și bradul erau la locul lor, probabil seara fusesem grăbiți și temători și nu le dădusem atenție, acum însă o altfel de liniște se așternuse peste noi, dar ceea ce n-am înțeles niciodată au fost cuvintele acelui cioban întîlnit la numai o sută de pași de cortul nostru, care ne-a spus oferindu-ne urdă și caș din belșug și privind iscoditor cînd cerul, cînd pe fiecare din noi, că noapte mai întunecoasă ca aceea nu petrecuse niciodată...

(fragment din romanul „Șoseaua de centură")

gavril matei albastru

Redescoperirea vieții

Nu vreau să fiu poet.
Iluzia este prea mare.
Cei care se îmbată
cu apa rece a nemuririi
sînt niște neputincioși caraghioși.
Cred că eternitatea este făcută
după chipul și-asemănarea lor.
Pe cînd eu știu
și simt asta cu o foarte mare acuitate
că eternitatea nu e decît un sentiment
trecător.
De aceea nu vreau să fiu poet
decît din cînd în cînd.
Căci înainte de viața de dincolo, a numelui,
vreau s-o trăiesc pe aceasta de-aici, a vieții.
Cred că arta nu e decît
un fel de-a face viața mai frumoasă.

Germinație

Am fost orbit de noapte.
Mă sugea
ca o viitoare
ochiul întunecat.
Tot mai adînc, retina ei de jar,
pînă cînd mi s-au aprins sentimentele
și au ars.
Cu sufletul mutilat de atîta durere,
pîrlit ca un porc în focul de paie,
cînd ai apărut tu, cutremurătoare
lumină străvezie pulverizînd pămîntul
și m-am dezintegrat în dimineață.
Nu credeam să învăț a mai retrăi niciodată.

Poezia concretă

Doamne, ce fericit sînt !
Nu speram să mă mai pot bucura
de atîtea nimicuri esențiale
cum este gura ta
cu timbrul vocii sale
sau ca grădina mea cu trufandale ;
de o pereche nouă de sandale.
Sînt ca un cavaler turnat în zale.
Ți-am ridicat batista de pe dale.
Iubirea ta ca acut fulgerătoare
mi-a provocat în gene puternice mutații
călindu-mi pîn-la fibră de sticlă omoplații.
Un șorțuleț cu flori și picățele
îmi pare cerul înțesat cu stele.
Faptul că pepenii-au înmugurit
e o minune mult mai mare decît zborurile
astrale.
Nu știu ce să mai zic.
Parc-ai apărut din nimic.
Ba chiar ești un nimic
înflorit.
Un nimic foarte mare
ca o ceață din zare în zare
strălucinată
care-mi umple ființa
și casa și grădina și viața mea toată.
Egretă.
Poezie pur și simplu concretă.

Matcă

În mine arzi.
Ca o luminare parafinată.
Să nu te arzi !
Grija mea te acoperă.
Nu ești numai o muză,
ci ești statuia însăși a purității.
Nu vreau să te ating,
dar patimile mele roiesc în jurul tău
blînde și dezarmate de greutatea mierii.
Din gura ta ies cîntece sublime.
Vorbești în miresme viu colorate.
Nu spui cuvinte, ci lucruri în sine.
Nu fagure ți-e limba, ci matcă.
Veninul tău e dulce.
Gîndul o adiere.
Spui i și văd copilul născîndu-se din tine.
Spui u și văd un leagăn cu o fetiță-n brațe.
Spui b și îți văd burta preagrațios umflată.
Spui i din nou și-i văd omului fața.
Spui r și rid cu lacrimi de verdeață.
Spui e și mă cutremur.
Însă cînd spui iubire mă-nec în glasul tău
de sînge
și văd cum a zburat din tine
și mă năpădește ca o ploaie viața.

Teama iubirii

Fericirea întotdeauna atîrnă
de un fir de păr.
Ea e o sabie a lui Damocles
care nu cade-n capul stăpînului.
Ea este tocmai faptul că sabia atîrnă
și nu cade –
amenințarea căderii ei.
Căci, fără sabie, oare, Damocles
ar mai fi avut fericirea
de-a i se păstra numele ?
Fără de teama iubirii tale
desigur, iubito,
n-aș mai putea fi atît de fericit.

Iluzia

Salvinei

Aceasta e marea iluzie,
eternul domeniu al Utopiei.
Prin văzduh zboară peștii dorințelor tale.
Prin pămînt scurmă viermii voinței mele.
Hai să ne întîlnim
pe suprafața verde a cîmpului.
Tu să îți lași părul să crească
pînă în florile salcîmilor.
Eu îmi voi trimite albinele
să ți-l descreuiască.
Tu să îți lași sînii să înflorească.
Eu îmi voi trimite copii să ți-i culeagă.
Lasă-ți ochii să zboare.
Eu îmi voi scoate sufletul să ți-i oprească.
Lasă-ți mîinile să adie.
Îmi voi trimite trupul să se-nmlădie.
Cuibărește-te, iubito, la pieptul meu
ca într-o barcă largă pescărească.
Eu voi visli cu brațele
purtîndu-ți statuia de platină
pe toată întinderea mării
ca pe-o mușcată înfloritoare.

Firul de colb al stelei

Pe aripile întinse larg ale sufletului
s-a așezat azi nespus de dulcea ta povară.
Vîrfurile lor s-au înălțat a zbor
primind adierea de primăvară.

Un mugur de mireasmă abia început.
Strop preacurat de rouă din care voi renaște
blîndă prefacere, pace interioară
răvășită doar de tălpile tale de moaște.

Vreau să-mi aștern într-o căprioară
ca să mă apere de noapte și vînt.
Prăpastia din urmă să nu se mai vadă.
Firul de colb al stelei să mă-nconvoaie pîn-la
pămînt

Quod erat demonstrandum

Niciodată nu este prea tîrziu să o iei de la
capăt.
Și nici prea devreme.
Cui i-e frică de apă
nu de pește se teme, ci tocmai de rîu.
Tu să nu-mi spui, iubito, că aș fi prea bătrîn
ori că tu ești prin lume prea neumblată.
Așa cum tată aș putea să-ți fiu,
la fel de bine ți-aș putea și fiu.
Dar eu nu-ți sînt nici una și nici alta.
Vreau doar în brațe să te cresc de-acuma,
precum celulele una dintr-alta,
sau cum își poartă valurile spuma.
N-ai apărut în cale-mi prea devreme
și nici eu pentru tine prea tîrziu.
E-atîta loc de luminat în vreme
și-atîta întuneric prin pustiu.
Cum aș putea să nu te prețuiesc
mai mult ca pe o soră sau pe mama,
cînd fără tine sensul vieții mele
s-ar fi golit mai tare ca fără note gama ?
E-atîta de devreme și-atîta de tîrziu,
că-mi pare că nu mai există vreme.
Noi amîndoi sîntem un singur riu.
Quod erat demonstrandum-ul oricărei teoreme.

Renaștere

Iubito, cu cîtă putere
faci pietrele să cînte
ca niște ouă cu pui.
Naște piatra cea mare
o piatră mai mică.
Și piatra cea mică naște cenușă.
Renaștere e vremea iubirii tale
Lacrima ta cît cerul –
nașterea mea.

Compoziții fotografice

Cum îi place autoarei însăși să spună, arta ei se constituie, în primul rînd, într-un scut favorabil fragilității — fragilitate, ne îngăduim să continuăm, drept semn și expresie a gravității. Eternizînd efemerul, îl ocrotim totdeodată ; stagnîndu-l, îl plasăm într-o lume a valorilor cu statut propriu de mișcare. Spaima în fața morții este deopotrivă bucurie și exultanță a vieții. Operația cere finețe de suflet și inteligență sensibilă, atribute în care excelează Liana Grill.

Domeniul cel mai propriu și mai ușor detectabil al artistei, este, ceea ce am numi, compoziția fotografică. Într-adevăr spontaneitatea își revelă o treaptă superioară, cu de la sine putere se fixează asupra unei realități prealabil constituite, vizînd sentimentul, ideea. Tot ceea ce pune în cadru Liana Grill este metaforă vizualizată. Nimic improvizat. Nimic la voia întîmplării. Și aici, mai ales aici, nu ai voie să greșești. Precizia aparatului de fotografiat este o armă cu două tăișuri. Ea poate decupa cu aceeași eleganță planul dar și vidul interior. Liana Grill știe aceste lucruri, iese cu bine din confruntare, cel mai adesea chiar emoționant de bine.

Amintesc de compoziția fotografică. Să insistăm puțin. Nu e vorba numai de obiecte, peisaje ori personaje grupate. Sugestia poate interveni și în monocordie. Patru flori, în fond una și aceeași floare, pe tijele lor unduitoare, cu petale zburate subțire, atît de înduioșător de neajutorate și fragile, încît îți tăinuiești respirația în preajma lor, se înalță ca tot atîtea vitale periscoape ale adîncurilor, în focarul lor oglindit-oglinditor către

înălțimi precizînd, cu o aproximație în plus, misterul frumuseții.

Pentru Liana Grill chiar și portretul este un prilej de compoziție. Interogației psihologice, mereu prezente, compunînd și recompunînd neîncetat chipul uman în propriile-i date, sumare am spune dacă artista nu ne-ar contrazice cu o blîndă vehemență, i se adaugă uneori un minim element exterior, de natură să-i elucideze demersul, într-o direcție sau alta, cînd jucăușă, cînd dramatică. Două coperți mari, indescifrabile, ne lasă de citit doar enigmaticii ochi ai unei tinere fete ; cîteva ghivece cu flori sînt antrenate în fuga unei fetițe coborînd o scară ; stropi de ploaie vaporizați, aproape invizibili, — ipostază a timoului la lucru — mușcă frumos dintr-un chip halucinant de femeie. Fotografia, s-ar spune, vede totul. Într-unul din cele mai izbutite portrete din expoziție, cel dedicat lui Radu Petrescu, printr-un colaj simplu dar cît de grăitor, artista pătrunde pînă în taina ființei. Pe chipul scriitorului, palid, rarefiat și totuși ferm, pe fruntea stîngă, vizibil de foarte aproape sau cu lupa, făcînd parte din piele și craniu, se aplică un bandaj de hîrtie tipărită (boală și vindecare, chin și izbăvire, precaritate și emblemă eternă laolaltă).

Liana Grill este o artistă care vede, cu lucruri și oameni, grațios dar neiertător, mult dincolo de ele și ei, în marele spectacol al lumii, „adevăruri", cum, deasemeni îi place să spună. Și cu ce privire ! De laser conectat la un geam cît o cutie de cremă de ghete.

Grigore Hagiu

muzică

Și totuși, ilustrația muzicală...

Cea mai convingătoare apropiere, poate, de expresivitate ca scop în sine, de diferitele nuanțe și interpretări ale etosului, o realizează muzica de film. Și într-adevăr, muzica de film își afișează deschis intențiile de a se constitui în simplu element expresiv, ajutător pentru imagine (Maurice Jaubert recheamă pe muzicieni „la ceva mai multă modestie. În definitiv, nu mergem la cinematograf ca să ascultăm muzică"). Există și aici însă un întreg univers de procedee ; insistența asupra benzii sonore a unui film remarcabil poate pune în evidență o interesantă optică regizorală avînd afinități certe cu optica creatorului de muzică.

În lumina palidă a durerii, regia Iulian Mihu, muzica Ludovic Feldman, Antonio Vivaldi, Hector Berlioz, Dorin Liviu Zaharia, apar probleme semnificative datorate nepotrivirii între muzică și acțiune, probleme constînd în contradicția — inacceptabilă, se afirmă — între universul pastoral, extratemporal al satului românesc subcarpatic și trimiterile muzicii lui Vivaldi și Berlioz la contexte culturale precise neavînd nimic comun cu peisajul românesc. Elementul teoretic reunificator l-ar reprezenta aici trimiterile spre un teritoriu pastoral absolut. Devine astfel efectivă disocierea între spectatorul avizat, pe de o parte, recunoscînd că ilustrația muzicală este preluată din **Simfonia fantastică** și dintr-un compozitor preclasic, juxtapusă unei muzici pentru voce și chitară, spectator pentru care prima impresie este eteroclită, deranjantă și, de cealaltă parte, spectatorul neavizat care receptează muzica direct, fără raportări stilistice și istorice, fără „precizări", pentru care pasaje din Berlioz și muzica lui Zaharia, nederanjîndu-se laolaltă, se potrivesc unor peisaje pastorale, sesizîndu-se exclusiv și nemijlocit configurațiile muzicii : linia melodică amplă la Berlioz, finețea și transparența armoniilor camerale preclasice sau caracterul narativ al baladei lui Ioniță (D. L. Zaharia). Așa cum filmul se propune spre înțelegere ca transpunerea subiectivă a unui anumit univers, cel al satului românesc de deal, vibrînd prin simpatie în toți cei care au copilărit într-un peisaj asemănător, tot așa muzica, departe de a fi ilustrație muzicală oarecare, rezolvată într-un confortabil și convențional plan secund, este **opțiune** subiectivă pentru ceea ce regizorul a considerat că se potrivește mai bine filmului său. Cu alte cuvinte, ilustrația muzicală este, în aceeași măsură, expresie a opțiunilor regizorale, cu diferența că regizorul a trebuit să aleagă muzica — și nu să o scrie singur — singura grijă fiind de a nu contrazice prin muzică semnificațiile acțiunii. Diferență deloc neglijabilă pentru că, într-un fel, aceste discrepanțe vădite, neputîndu-se evita atîta vreme cît coexistă muzici stilistic atît de diferite, reunite însă în subiectivitatea regizorului, explică ceea ce mulți au resimțit cu evidență (aprobînd sau infirmînd estetic) ca limbaj filmic cu totul personal. Dacă Iulian Mihu poate zice (și face) parafrazînd „Îmi iau muzica mea de film de unde o găsesc", atunci alegerea apare oarecum ostentativă prin curajul unei opțiuni atît de resfirate stilistic pentru „muzica care-mi place". Alături de film, muzica va suferi același proces de validare, de raportare simpatetică la universul rural românesc, de acceptare prin înțelegere. Înțelegerea oarecum asemănătoare, de pildă, cu cea a muzicii lui Bach, unde, dincolo de nivelul audiției imediate, al plăcerii provocate de amploarea sonorității sau de complexitatea pastei sonore (sînt lucrări de Bach însă care au, semnificativ lucru, lungimi pentru psihologia ascultătorului contemporan), intuirea simetriilor, a complexității travaliului contrapunctic, a semnificațiilor extramuzicale asociate discursului sonor sporește **intelectual** satisfacția estetică. Același lucru, păstrînd proporțiile, în filmul lui I. Mihu unde nepotrivirea inițială, resimțită efectiv, este depășită prin înțelegere, unde teoria validează prin justificare alegerea acestor pagini ca ilustrație muzicală.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (1)

Precum în multe alte cazuri — cum s-a văzut, inclusiv în ceea ce-i privește pe Eminescu și Caragiale — și în cazul lui Macedonski, pare greu de conceput, cel puțin în cîteva rînduri, adeziunea integrală la fantastic dacă nu se admite în nici un chip că fantasticul în proza românească își dezvăluie esența și grație unor semnificative abateri de la definiția, așa-zicînd, clasică impusă de evoluția genului în perimetrul literaturilor străine de mare circulație.Socotim, de pildă, că lui Macedonski nu-i poate fi negată o asemenea dimensiune numai pentru motivul că, deși bun cunoscător al prototipurilor celor mai celebre ale genului — între altele, al celor edificate de un Edgar Poe sau Villiers de l'Isle-Adam —, nu s-a angajat la realizarea unor performanțe aidoma acestora. Nu trebuie pierdută din atenție nici împrejurarea că de regulă cultivarea fantasticului în literatura română, cum am mai spus, înainte de a fi expresia aderării deliberate la o formulă anume, reprezintă opțiunea impulsionată de instinctul creator pentru un anumit mod (socotit cel mai adecvat) de tratare și rezolvare a acelor motive și teme care aparțin în chip organic întregii creații literare a unui scriitor sau altul. Astfel se explică de ce „figura" structurii fantastice face corp comun cu întreg ansamblul creator individual căruia îi aparține și de ce are o existență implicită și nu explicită, adică nu este propusă atenției ca produs al „specializării" declarate. Și proza macedonskiană ilustrează cu strălucire fenomenul. În afara interesantelor și frecventelor forme de contaminare mai mult sau mai puțin extinsă, este posibilă și identificarea unor momente cînd fantasticul acaparează întreg cîmpul narativ, particularizîndu-i identitatea.

Un asemenea moment de mare elevație artistică îl reprezintă, indiscutabil, capodopera **Între cotețe**. Curios este, de exemplu, că Tudor Vianu, deși face pe marginea acestei singulare scrieri observații de mare subtilitate și îndrăzneală, care, interpretate cu detașare, converg într-o asemenea direcție, totuși nu riscă circumscrierea ei în sfera fantasticului. Exegetul afirmă pe bună dreptate că episodul în care se relatează atacul păsărilor asupra lui Pandele Vergea face parte „din filiația Batriocomiomahiei și a eposurilor animaliere ale Evului Mediu", în timp ce „transformarea omului într-un exemplar dintr-o altă speță zoologică ne duce cu gîndul la **Metamorfozele** ovidiene și la descendentele lor recente **Dieverwandlung** a lui Fr. Kafka și **Femeia schimbată în vulpe** a englezului D. Garnet" (**Al. Macedonski prozator**, introducere la **Opere**, III, Fundația Regală Pentru Literatură și Artă, 1944). Însă, toate aceste elemente, în concepția lui Tudor Vianu, nu au alt efect decît realizarea unor pagini de „umor grotesc", caracteristice prin descripția impregnată de „tonurile sarcasmului" macedonskian. La rîndul său, în cunoscuta-i manieră tranșantă, Adrian Marino afirmă că «Metamorfoza» care apare cu acest prilej nu este nici simbolic-mitică, nici fantastic-kafkiană, ci pur și simplu patologică, caz «clinic» frecvent în literatura naturalistă". (**Opera lui Alexandru Macedonski**. Editura Pentru Literatură, 1967, p. 540—541). Nu dorim să polemizăm cu nici unul din reputații editori și exegeți ai scriitorului. Este vorba doar de a susține „teza" privitoare la condiția fantasticului în proza românească — avansată în chiar preliminariile eseului —, apelînd la „popasuri" disociative onest argumentate ori de cîte ori împrejurările concrete o cer. În cazul lui Macedonski, în speță, al nuvelei **Între cotețe**, se impune observația că Tudor Vianu nu pare a fi interesat de relația cu fantasticul a acestei scrieri fiind ceea ce-l preocupă sînt valorile stilistice ale textului, raportabile la premisele din **Arta prozatorilor români** (vol. cop. VII). **Intelectualiști și esteți, 1.** Alexandru Macedonski). În ceea ce-l privește pe Adrian Marino, lucrurile apar și mai limpezi devreme ce capitolul despre fantastic din al său **Dicționar de idei literare** (Editura „Eminescu" 1973, p. 655—685) se încheie cu afirmația potrivit căreia la întrebarea dacă literatura română are sau nu vocația fantasticului trebuie să se răspundă astfel : „avem destule calități literare ca s-o mai revendicăm și pe aceasta — suplimentară — a fantasticului".

Adevărul este că înscrierea pe orbita fantasticului a nuvelei **Între cotețe** se datorează tocmai elementelor relevate de cei doi prestigioși exegeți. Avînd, într-adevăr, în centrul atenției un caz „clinic" ce se află în unghi de incidență cu „naturalismul" estetic, totuși, Macedonski se abate spectaculos de la rigorile analitice de aspect ostentativ psiho-patologic îndatorate „școalei științifice" ce se pretinde a fi „metoda" literară în cauză. Peste această realitate umanpsihologică se suprapune, asimilînd-o integral, o viziune narativă eminamente imaginară care, datorită unor procedee precum cele relevate de Tudor Vianu, plonjează insolit în „inima fantasticului". Mărturisind că **Între cotețe** reprezintă o „cercare a mea de a face ca «ideea» să nască direct imagini, iar nu imaginile din «idee» — gen pe care-l numesc reprezentativ" (vd. în note și variante la **Al. Macedonski**, „Opere", IV, Editura Minerva, 1973, p. 522), riscăm afirmația că scriitorul însuși pare a ne sugera modul în care se cuvin a fi înțelese funcțiile conferite procedeelor narativ-stilistice ale nuvelei. Într-o asemenea perspectivă, perceperea elementului descriptiv (izbitor din primele rînduri) nu se mai poate limita doar la identificarea valorilor strict stilistice, de „artă literară" : Macedonski subtil peisagist, autor de memorabile „tablouri" ale Bucureștiului de altădată etc. „Născînd" din „idee", toate acestea au o funcție mult mai adîncă și mai complexă.

Paradoxul este de a sesiza că minuțiozitatea „naturalistă" a descripțiilor cu care debutează nuvela este menită a sugera un „loc al acțiunii" ieșit din comun, sustras „obiectivității" de uz curent și, ca atare, generator de presimțiri stranii. Casa lui Pandele Vergea, deși „nu era despărțită de inima orașului decît printr-un sfert de ceas de umblet", totuși „era lăsată în afară de orice zgomot prin lăturalnicele uliți ce se duceau tăcute spre adîncimea unei văi". Înfățișarea casei („clădire veche, cu pridvor de scînduri pe stîlpi, cu acoperiș de șindrilă sub a cărui streașină se adăposteau sute de cuiburi de rîndunele") și mai ales a curții („cimpie în mijlocul orașului") nu poate să nu intrige. Despre aceasta din urmă, chiar la început, aflăm de asemenea că „începea atunci — în faptul zilei, n.n. — ca la un semnal așteptat, să cutcurezeze, măcănea, giriia, lua auzul, însuflețea, într-un cuvînt, împrejurimea, cu sute de glasuri". La rîndul ei, descrierea orașului în pragul ieșirii din toropeala somnului nocturn (unele din pasajele descriptive magnifice ale prozei macedonskiene), la fel de minuțioasă — aproape cartografică ! — pare totuși imperceptibil subminată în datele ei obiectiv-originare. În sensibilitatea și conștiința cititorului începe a se insinua iluzia că respectivul colț al Bucureștiului, asemenea unei ireale nave, se desprinde parcă de pămînt, plutind deasupra acestuia :

„Înecat încă de întuneric, orașul își lăbărța sub deal deșirările lui de uliți, urca spre înălțimile Pieței Teatrului, se cocoța pe Dealul-Spirei, pe urcușurile Mitropoliei, și mergea, de la apus la răsărit, cu aceeași năvală uriașă. Casă cu casă și uliță cu uliță, Bucureștii păreau că se îmbrîncesc pentru a-și face loc să intre mai iute în lumina zilei".

Beneficiind de o altă pată de lumină, descripția înaintează ametitor, orbindu-ne literalmente prin strălucirea ei aproape nepăminteană. Încîntarea și uimirea se îngemănează cu starea de înfricoșată curiozitate. Parcă s-ar petrece ceva alarmant în mecanismul existenței ; o anumită dereglare ce pare că smulge faptele din starea lor firească.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

A. I. Zăinescu de la „Grădinile ascunse" la „dulcea pasăre a tinereții"

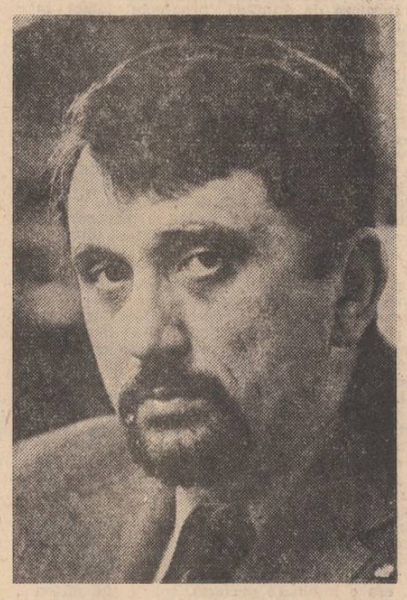

Romulus Guga și vatra lui de fiecare zi

Eugen Simion în satul lui Marin Preda

Rodian Drăgoi

Rodian Drăgoi a publicat poeme în aproape toate revistele literare, a apărut în antologia Cataarge *(Editura* Eminescu, *1978) și în* Caietul debutanților, *1979 (Editura* Albatros, *1981) ; despre poezia sa au scris mulți autori contemporani, (în ordine cronologică), Ovidiu Genaru, Florin Costinescu, Ana Blandiana, Radu Cârneci, Constantin Sorescu, Dan Cristea, Nicolae Turtureanu, Ion Lotreanu, Dan Mutașcu, Eugen Barbu, Nicolae Manolescu, Voicu Bugariu, volumul său în manuscris,* Către iarnă, *dezvăluindu-ne un poet într-u totul remarcabil, demn de atenția oricărui editor.*

O conștiință obsidională în fața manifestărilor aparent banale și inocente ale existenței îi dictează poetului o viziune tragică și o scriitură suprarealistă sui generis, crispată, incoerentă, abia voalată de versul tradițional : „De mii de ani nu ți-am mai scris, Dumitre / cenușa dintre noi a dat în floare / îți scriu acum și știu c-o să mă ierți / sînt străbătut de-o rană călătoare / / de cînd te-ai dus m-am înnoptat și-aud / cum te caută planetele pe care ai trăit / acum e primăvară vin mugurii pe jos / spre satele pe care le-ai iubit / / sălbatic ninge-n casa în care te aștept / s-a-ntunecat și vinul strigîndu-te duios / mi-e așa de frig de parcă tot aș sta / lîngă un foc cu flăcările-n jos / / și umbra mea e leorcă de sudoare / spre palida ta casă alerg pe-un drum beteag / aș vrea să deschid ușa dar nu mai pot să intru / o namilă de greier s-a așezat în prag (Scrisoare către Dimitrie Stelaru) ; *„Tata a tăiat mieii și-a obosit / doamne ce mult întuneric a rămas pe cuțit / / eu implor frigul să rămînă afară / cuvintele mele sînt șuvițe de sînge / nici o fereastră nu poate să m-audă / plouă sau mama se ascunde în vreun nor și plînge ?* (Implorînd frigul).

Deși e foarte la modă ermetismul verbal (cînd nu e ieșirism curat), și mulți poeți tineri cultivă stilul insolent, un

NUMELE POETULUI

fel de grad zero al lucidității, credem în continuare că unica „evoluție" benignă spre substanță, profunzime și autenticitate e posibilă numai prin simplitate, altfel spus, prin accederea la „vederea" modelelor eterne, acronice, prin supunerea la confruntare speculară cu un canon tematic-formal... Astfel, Baladă, *unul dintre cele mai frumoase poeme ale lui Rodian Drăgoi, „de la mine pîn' la tine / i-o pădure de albine / și un prinț pe cal călare / ce-a pornit la vînătoare / te-așteaptă la drumul mare / cu tot drumul în spinare / Fată cu miros de fiară / vii năpraznic pe sub seară / și-mi dărîmi casa cu sinți / peste strigătul fîntînii / Pe sub geana ta umbroasă / trece dorul meu la coasă / și de nimenea nu-i pasă / iar în urma lui pe jos / vin și eu — tîlhar frumos", sau* Toamnă, *„Ești tristă ca o capcană de păsări cîntătoare / și trupurile noastre țes nopțile ca din mare / / tu mereu ești iubito nepermis de frumoasă / pădurea se gîndește să dea buzna în casă / / doar lacrimile mamei ne mai așteaptă-n gări / și visurile ard ca niște luminări / / trec singur printre luturi fără fund / și păsări speriate în mine se ascund / / acum rănile noastre sînt dureros de departe / lumina tolănită în iarbă mai citește o carte / / și iarăși ne plesnește o toamnă peste gură / vai, plînsul mamei mele e-un fel de arătură", prin acuratețe stilistică, emoție și netă și strălucitoare transcripție a unui sentiment puternic („Ești tristă ca o capcană de păsări cîntătoare") ne încredințează că poetul nostru e conștient de necesara „purificare" a poeziei sale care-i va lumina indiscutabila originalitate.*

Citesc cîte o cronică literară lăbărțată pe o întreagă pagină de revistă, știu că respectiva cronică e „partizană" și respectivul critic literar ne minte cu bună știință, încerc totuși să descopăr măcar un vers memorabil dintre cele citate și nu descopăr ; nu e oare nedreaptă iubirea unor critici literari pentru poezia unor tineri mediocri și la a doua carte cînd alții mai talentați nu reușesc măcar să debuteze dat fiind faptul că întrepizii critici literari vizați manipulează și prin juriile concursurilor de debut ? Deși „netutelat" de vreun critic literar „cu putere", sper că Rodian Drăgoi va reuși să debuteze prin propria-i „putere" bine controlată însă de simțul critic.

Cezar Ivănescu

Viața și înfățișările ereticilor

Urmare din pag. I

posibilitate îndepărtată, nu ca utopie, ci ca **ființă reală** ; literatura revine la om, dar nu la omul care se supune plecat directivei, ci la omul care gîndește liber ; care are umilința, dar mai ales orgoliul de a-și transcrie experiența sa intimă în jurnale „pentru uzul celor care trebuie să ia aminte".

Eroul central al cărților mai sus numite este omul care cunoaște dreapta credință, fiind abătut de la ea de o seamă de întîmplări semnificative pentru timpul în care trăiește. Se înfruntă, mereu, în aceste romane, Natura umană cu Legea.

Experiența deceniului al șaselea a fost, pentru unii dintre acești scriitori, tulburătoare. Dramatică. Ei, scriitori, preoți ai unui cult sacru — oare nu această imagine despre literatură apărea constant în presa deceniului al șaselea ? — greșiseră ? înșelaseră ?

Eroii din **Dervișul și moartea, Excomunicatorul, Maica Ioana a îngerilor, Antihrist** (într-o măsură) sînt preoți — slujitori ai unei credințe — într-o epocă în care **ei** trebuiau să înfăptuiască Legea. Către ce îi conduce, pe acești mari scriitori, experiența deceniului prin care au trecut ? Aceste **cărți de înțelepciune** se rostesc asupra celor ce au fost într-un limbaj de o exemplară concentrație : „Este lesne ca prin filosofie să capeți dreptul de a jupui pielea omului, ca prin amenințarea cu moartea, a-cesta să capete adevărul tău. (...). Care zeu nu este crud și — nu-i așa ? — nu pentru noi și în numele nostru junghiem pe semenii noștri ? Dar ce ar fi dacă morții ne-ar judeca faptele ?". Sînt gîndurile unui om eliberat, Teofil-Enciu din romanul lui Stanev. Documente ale libertății interioare sînt meditațiile dervișului : „Dacă ce spun va părea cuiva ciudat, sau chiar de necrezut, aș putea adăuga doar atît, că uneori adevărurile sînt foarte ciudate, iar noi căutăm să ne încredințăm că nici nu există, căci ne rușinăm de ele, ca de niște copii leproși, cu toate că ele nu sînt, din pricina asta, nici mai puțin vii, nici mai puțin adevărate. De obicei înfrumusețăm gîndul nostru și ascundem viperele care se tîrăsc în noi. Oare într-adevăr nu există dacă le ascundem ? Eu nu înfrumusețez nimic și nu ascund nimic, vorbesc ca în fața lui Dumnezeu". Fascinanta experiență a rostirii adevărului dă individualitate pronunțată literaturii est-europene a deceniului al șaptelea.

★

Duios Anastasia trecea, nuvelă apărută în acest an al capodoperelor, 1966, este o nuvelă despre toleranță. Un sat vrea să respecte „dogma", o femeie — o eretică — vrea să urmeze Legea pămîntului. Ea ar provoca „răul". Deceniul al șaselea cultivase credința într-o apropiată perfecțiune a omului („Mult pîn-atunci.." al lui Labiș putea părea o îndrăzneală „provocatoare"). Deceniul al șaptelea recunoaște existența răului, ba, mai mult, dă drept la cuvînt „Diavolului". Eroii convietuiesc cu el, se rostesc prin el. Teofil-Enciu, Maica Ioana și, într-o măsură, Dervișul vorbesc și în numele lui. Cred în eficiența lui, Ambrosius nu mai știe, în final, dacă opera sa nu fusese guvernată de Antihrist. Într-o seamă de opere definitorii ale „generației 60" **(Duios Anastasia trecea, Matca)** eroul central nu e Preotul, e Învățătorul. „Generația 60" n-a mai absolvit „ora de religie" pe care o absolviseră mai virstnicii ei. Pentru ea accesul într-o lume a începuturilor are loc prin intermediul miturilor. Pentru scriitorii generației 60, majoritatea născuți la sat exigențele Legii sînt îmblînzite de orizontul lumii rurale. Nu religia, ci miturile ei, nu legislatorul inflexibil, ci Tatăl mitologic dau personalitate acestei literaturi. **Mistreții erau blînzi** și **Duios Anastasia trecea,** în nuvelele lui Fănuș Neagu și în povestirile lui Sorin Titel (cele din **Noaptea inocenților)** ale lui Vasile Rebreanu **(Țiganca albă)** miturile biblice asediază, din toate părțile, viața personajelor. Mai fiecare erou traversează Crucificarea, Nașterea, Potopul. La sfîrșitul deceniului descoperim cărți care parafrazează, de la un capăt la altul, istoriile sacre ; **Epistole** și **Cartea fiilor** de Mircea Ciobanu, **Nebunul și floarea** de Romulus Guga, **Scarabeul sacru** de Aurel Dragoș Munteanu se afirmă în cadrul unei serii în care capătă greutate romanul alegoric și inițiatic. Moise, personaj-cheie al ciclului **F** prelungește, în fiecare din demersurile sale, lecția „dublei înfăptuiri" pe care i-o lăsase deceniul trecut dar și spectacolul țărănesc al unei lumi ce știa să vicinească istoriile sacre. Legislator ca și unii dintre eroii citați mai sus, el coboară nu alături de aceștia, ci alături de Che Andrei, Vica, etc. înspre o lume a începuturilor. Lumea străveche din care vin autorii generației 60 vorbește, prin sine, despre toleranță.

Scriitorii generației 60 — cei de care ne ocupăm aici — nu au trăit experiențe copleșitoare. Le-au trăit însă, nu odată, cei de lîngă ei. Experiențele scriitorilor generației 60 sînt ale familiei, ale școlii, ale inocenței afirmate într-un orizont privilegiat. **A fi scriitor** le dădea o identitate, o certitudine. Locul lor în lume era decis de această apartenență. Ei nu au, prin urmare, experiența intimă a Răului. Au doar complexul lui.

Romanele lui Meșa Selimovici, Emilian Stanev, Dery Tibor aparțin unor scriitori care au avut timp să trăiască, să observe, să reflecteze. Maturi în anii celui de al doilea război mondial, erau scriitori de notorietate în deceniul al șaselea. Romanele lor transcriu o experiență intimă. (O comparație cu literatura lui Laurențiu Fulga de pildă, ar fi elocventă). Sînt, într-un fel, mărturiile scriitorului despre un timp al dogmei și al ereziei.

Generația 60 e, în anii afirmării ei, plină de vitalitate. Finalurile eroilor ei sînt doar argumente pentru ritualuri de trecere. Eroii ei nu au conștiința ereziei și nici complexul ei fiindcă sînt ocrotiți de o lume care, prin definiție, refuză dogma : lumea satului. Lumea care își permite să refacă, în fiecare moment, relația cu Începuturile : o relație prin excelență sărbătorească.

★

Am început citind un film care, actualizînd o nuvelă, poate deschide dezbaterea asupra unui deceniu literar. Considerînd că filmul dă viață și semnificații noi unor întrebări ale literaturii, să ne oprim asupra lui **Rubliov** : filmul lui Tarkovski **(anul apariției : 1966)** ar ilumina mai bine relația Creator, creație, erezie. Teofil-Enciu, Dervișul oglindeau, prin experiența lor, imaginea unei lumi sfîșiate de dogmă. Nimic altceva decît confesiune : eroii se află în fața morții, intîmplările lor extraordinare trebuie transcrise așa cum au fost. Într-o lume a nesincerității, adevărurile lor sînt „mîntuitoare". Eroul își cîștigă deplinătatea descoperind, fără teamă, ființa sa intimă. Îndoindu-se de sine dar și de Lege, el privește în urmă cu un scepticism înțelegător. În felul său **Rubliov** răspunde acelorași întrebări. Pentru a învinge, eroul lui Tarkovski trebuie însă să creadă. Între Teofan Grecul și Rubliov între stăpîn și artist, între Măscărici și Soldat există relații pe care le-am întîlnit și în operele înainte citate. Există însă, la Tarkovski, în plus, șansa miracolului. Există șansa de a ieși din acest timp al cruzimii, al dogmei : Aparatul de zbor. Există șansa purificatoare a mitului. **Totul e să crezi.**

E una din lecțiile deceniului al șaptelea. Cea mai frumoasă dintre ele.

SCRIITORUL-SAVANT

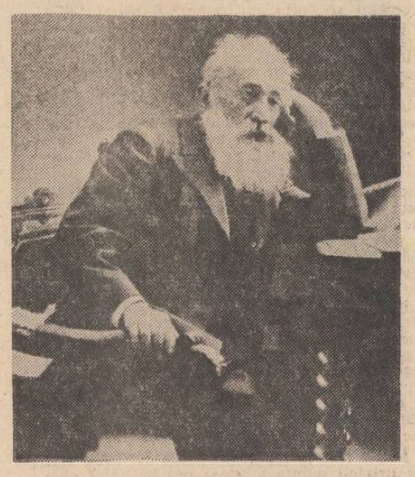

Opera lui Hasdeu poartă marca unei epoci de tranziție. Născut cu un deceniu înainte de revoluția de la 1848, scriitorul s-a format în spiritul militantismului pașoptist, a debutat în epoca Unirii înfăptuitoare, în parte, a programului revoluționar și s-a afirmat plenar în perioada constituirii **Junimii** și a puternicei ei eflorescențe de după 1870, care au impus-o ca grupare și direcție literară dominantă în cultura și mișcarea literară românească din ultimele decenii ale veacului trecut. Cînd Maiorescu publica, în 1872, studiul său despre direcția nouă în poezia și proza românească, o epocă literară, marcînd prima etapă a romantismului românesc, se încheia. În acest an se sting Heliade și Bolintineanu, Negruzzi murise în 1868, Russo în 1859, Bălcescu în 1852 ; Kogălniceanu se consacră în întregime, după 1850, activității politice, la fel C.A. Rosetti și Bolliac ; Alexandrescu e lovit, la 1860, de o boală cruntă care-l face să nu mai scrie aproape nimic important pînă în 1885, cînd moare. Singurul reprezentant al acestei pleiade de scriitori care-și continuă, cu neostenită vigoare, activitatea creatoare, pînă la sfîrșitul deceniului nouă, e Vasile Alecsandri. Dar creația sa, după 1865, suferă mutații importante, ea oscilează între spiritul propriu-zis pașoptist, reflectat în **Legende**, în **Ostașii noștri**, într-o dramă istorică precum **Despot Vodă**, străbătută de un romantism exaltat, în spiritul epocii tinereții poetului, și între o creație mai echilibrată, de factură clasică, din **Pasteluri** ori din **Fîntîna Blanduziei**, ilustrînd mai curînd spiritul **Junimii**, de care bardul de la Mircești se atașase, unde era prețuit și în a cărei revistă își publica frecvent scrierile. De aceea, nu întîmplător, Maiorescu, în amintitul studiu, îl așează pe Alecsandri în fruntea noii direcții, junimiste, a poeziei românești, citîndu-l semnificativ, cu **Pastelurile** publicate în **Convorbiri literare** din anii anteriori.

Prin problematica și prin orientarea dominant militantă și romantică a scrisului său, Hașdeu se situează în tradiția epocii de la 1848; prin alte aspecte, el anticipează și în parte ilustrează spiritul epocii următoare, dominat de **Junimea**, chiar dacă relațiile sale cu noua grupare literară au fost, aprcape tot timpul, de adversitate și polemică acerbă. Poezia se continuă cu o limbă mai bine stăpînită și un vers mai fluent, poezia perioadei anterioare, cu deosebire a lui Bolliac și Bolintineanu. Crezul poetic, exprimat programatic în poezia **Viersul**, e în linia lui Bolliac : „O poezie neagră, o poezie dură. / O poezie de granit, / Mișcată de teroare și palpitînd de ură /, Cu vocea răgușită pe patul de tortură, / Cînd o silabă spune un chin nemărginit ! / Ar fi o ironie să cînt eu flori și stele / În veacul nostru pe pămînt"... În același spirit, a scris și piese de teatru. **Răzvan și Vidra**, capodopera sa, inaugurează drama istorică romantică în literatura română — deși piese cu subiect istoric se mai scriseseră la noi, insignifiante însă — și are ca punct de plecare, se știe, studiul lui Bălcescu, iar în fruntea unui act se află drept motto o strofă din poezia **Căcașul** de Bolliac. Ea reprezintă, în plan artistic, o pledoarie pentru egalitate între oameni, împotriva șerbiei și robiei feudale, a mentalității de castă boierești. Exemplul lui Bălcescu operează și în studiile istorice ale lui Hasdeu. „Pe cînd toți imberbii din giuru-ne se laudă a fi ascultat pe flustrațiunile profesorale de la Berlin și de la Paris, fie-ne permis nouă a avea o mîndrie mult mai modestă : noi am **auzit** pe Bălcescu", spune tînărul savant, în prefața la **Ioan Vodă cel Cumplit**, operă de istorie și de scriitor totodată, în sensul **Istoriei Românilor subt Mihai Voievod Viteazul** și dominată de aceeași concepție de „uvrier" și „artist" militant. Ca și înaintașii săi de la 1848, Hasdeu a respins ideea îndepărtării literaturii de viața socială și politică **(A propos de scrierea d-lui C. Negruzzi)**, a condamnat pesimismul de import, subliniind în același timp — ca act de cultură și ca deziderat civic — importanța orientării naționale (poetul e un „ecou" al neamului său) și optimiste a mișcării literare. „Rechemată din morți prin suflul lui Tudor Vladimirescu — afirmă scriitorul într-o conferință publică, **Noi și voi**, ținută la Ateneu —, renăscută la o nouă viață prin avîntul generațiunii de la '48, botezată prin trecerea Dunării și ghiulele de la Grivița, copil a trei momente sublime de entuziasm și numai entuziasm, națiunea română a intrat acum în școală și, intrînd în școală, ea cere de la pedagogii săi să-i dea cărți să învețe. Optimismul îi pune în mînă operele celor mai înalte spirite ale globului pămîntesc, începînd de la Platone și Aristotele pînă la Bacon și Shakespeare, pînă la Newton și Corneille, pînă la Kant și Goethe. Ce-i dă oare pesimismul ? [...] Predominator în literatura cultă, optimismul e stăpîn nemărginit în literatura cea poporană. Un popor poate să fie oricît de martirizat și totuși el nu e pesimist niciodată, ci totdeauna crede și speră într-o dreptate pe pămînt"...

Continuator, prin atari convingeri de scriitor luptător, al romantismului pașoptist, Hasdeu nu e mai puțin un reprezentant al epocii marilor clasici și al spiritului de înaltă exigență creatoare care a dominat-o. În amplul eseu **Mișcarea literelor** în Eși (1863), el anticipează, cum s-a arătat (vezi monografia **B.P. Hasdeu** de Mihai Drăgan), atitudinea maioresciană, de o severitate necruțătoare față de valeitarii contemporani la gloria **Parnasului, față de non**valori, ca și idei ale criticului junimist privind teoria sa asupra poeziei. Tendința de a se afirma, nu numai în creația literară, ci și în teritorii vecine (filosofie, istoriografie, lingvistică etc.) se vădește la mulți dintre scriitorii pașoptiști. Dar, în timp ce, la aceștia, apar tendințe, să le spunem enciclopedice, au un caracter în genere diletant, de amator (preocupările de arheolog la Bolliac, cele de filozof și lingvist la Heliade, de lingvist la Alecsandri, Negruzzi etc.) Hasdeu se afirmă deopotrivă ca scriitor, cultivînd toate speciile literare, istoric important și, mai ales, ca lingvist erudit și original, cel mai mare lingvist român în veacul trecut, în corespondență cu mari lingviști europeni, prețuit și, nu o dată, consultat de aceștia, autor al unor lucrări monumentale, cum e dicționarul **Etymologicum Magnum Romaniae**, lucrări de recunoscut interes științific, precum **Cuvente den bătrîni**, despre care G. Weigand spune că e o operă „indispensabilă" și... „chiar dacă n-ar mai fi publicat nimic afară de **Cuvente**... Hasdeu tot și-ar fi putut crea un nume nemuritor în istoria filologiei române și și-ar fi cîștigat, pe drept, recunoștința noastră continuă". S-a preocupat de folclor, pe care-l considera, ca și generația **Daciei literare**, expresia cea mai vie a caracterului național, mijlocul cel „mai sigur de a cunoaște forțele morale și intelectuale ale unei națiuni", cel „mai nemerit și mai frumos de a da unei literaturi culte un caracter original și distinctiv", „nutrind-o din literatura populară". Această preocupare depășea însă la Hasdeu faza entuziasmului romantic pașoptist, ea concretizîndu-se în studii ample și temeinice, precum studiul despre basm ori cel intitulat **Frunză verde**, ori studiul **Ochire asupra cărților poporane**, care inaugurau, împreună cu studiile lui Odobescu, cercetarea și publicarea științifică a folclorului la noi, continuată în epocă de foști studenți ai lui Hasdeu sau de adepți ai școlii sale. După cum, în domeniul istoriografiei, al tipăririi de documente și texte vechi, el depășea stadiul romantic, călăuzit fiind de informație și metodă riguroasă. Hasdeu însuși, combătînd (1863) părerile lui C. Negruzzi privind influența, considerată dăunătoare a politicii asupra creației literare și elogiind rolul de pionierat al scriitorilor de la 1848, afirma, în consens cu părerile lui Maiorescu din anii următori, că mișcarea literară a contemporaneității sale, din perioada cînd Junimea se înfiripa ca grupare, departe de a fi anemică, e superioară epocii anterioare. Redutabilul spadasin antijunimist de mai tîrziu anunța epoca și spiritul Junimii.

Dim. Păcurariu

CONFABULE

Roșia

A fost ca niciodată odată / pe atunci împăratul Roșu trăia într-o roșie întreagă / împărăția sa de vară / de aceea / sub coaja ei subțire / se petreceau lucruri care se petrec pretutindeni / locuitorii împărăției erau toți prieteni / nu aveau multe de făcut / și nici loc să se certe între ei / numai din cînd în cînd Smeul / rău cum îl știm / de mic / răpea cîte o fată / ducînd-o în lumea lui neagră / dar nimeni nu afla / erau fete simple / pînă cînd / făcînd o greșeală de neînțeles / Smeul o răpi chiar pe fata împăratului Roșu / și atunci află toată lumea / a trebuit să fie chemați mai mulți fii / de împărat / se înțelege / printre ei și unul / bun prieten cu Smeul / care se duse la el / și-i zise / dă-mi fata / și jumătate din împărăție va fi a ta / mie rămînîndu-mi cealaltă / după ce-și va sfîrși zilele împăratul Roșu / s-au pus la cale și / de-atunci / nu mai există nici o roșie întreagă în lume.

Iulian Neacșu

atelier literar
poșta redacției

MARIUS SÂRBU — MARIUS DUMITRESCU : Sondajul de opinie în legătură cu acuzația de plagiat a lui M. Sârbu împotriva lui M. Dumitrescu (v. „Luceafărul" nr. 20) s-a bucurat, deci, cum spuneam într-un număr anterior, de o largă participare. Părerile sînt, firește, împărțite : unii consideră că e vorba realmente de un plagiat, alții sînt de părere că nu e plagiat. „Taberele" sînt aproximativ egale numeric, nu însă și în ce privește greutatea și concluденța argumentelor și demonstrațiilor (unde „acuzatorii" dețin o pondere superioară). Iată cîteva opinii din această primă categorie :

C. MURARIU : «Orice onest cititor de poezie nu poate fi indiferent la flagranta asemănare în ceea ce privește modalitatea de construcție (...) „Procedeul stilistic care constă în repetarea aceluiași cuvînt la începutul mai multor fraze sau părți de frază, pentru accentuarea unei idei sau pentru obținerea unor simetrii" se numește anaforă (D.E.X., 1975, p. 34). Procedeu care, în fond, formează „inima" fiecăreia dintre cele două poezii supuse dezbaterii. Nu cred că doi tineri poeți ajung, independent unul de altul, să facă apel la același cuvînt **(culoarea)** care să le genereze, de fapt, textul întregii poezii. Modul în care poezia „curge", modalitatea prin care textul ca atare se naște din cuvîntul generator sau cuvîntul cheie atestă identitatea de construcție nu numai tehnică, dar și ideatică. Dacă a plagia înseamnă **„a-și însuși**, a copia **total sau parțial ideile**, operele, etc. cuiva, prezentîndu-le drept creații personale" (subl. mea) (vezi D.E.X. 1975, p. 700), atunci actul lui M. D. nu poate fi numit altfel. Un procedeu care, etic, discreditează pe orice ins cu pretenții de creator».

GH. BOROVINĂ : «În momentul de față ești nevoit să citești foarte multă poezie. E normal ca, plăcîndu-ți ceva, o metaforă, o idee, să ți se întipărească în minte și, în momentul în care te apuci să scrii, ești convins că ideea, metafora, îți aparțin. Dacă trecem peste acest lucru, rămîne, la o analiză atentă, că M. D. a împrumutat cam mult din poezia lui M. S. În afară de cuvîntul **culoarea**, versurile **„culoarea ta sînt eu / a iubirii ești tu"**, din „Vîrful" se pot întîlni și la M.D.».

MELITTA : «Credința mea este că „Mic poem colorat" este inspirat din „Vîrful" (...). Deși în linii mari „Mic poem colorat" ar părea o continuare a primei poezii, în cadrul lui ideile par mai șovăitor exprimate. Senzația „culorii" mai puțin clare e dominantă».

ANA IONESCU : «Cum plagiat înseamnă „a copia total sau parțial ideile, etc. cuiva", poezia semnată de M. D. e un plagiat. Ar fi existat (măcar ca o scuză) șansa infimă ca M. S. și M. D. să fi avut aceeași idee, dar cînd aceeași idee se îmbracă în versuri identice, atunci nu mai există nici o șansă».

A. VALONI : «Poezia lui M.D. are, fără îndoială, asemănări flagrante cu cea a lui M.S. (...) M. D. copiază, probabil, modelul lui M. S., însă exprimă mai inspirat un univers. M. D. devine un plagiator de model, nu de expresie. Imaginile lui sînt sută la sută originale, esafodajul însă — împrumutat (...) În poezie, e mult mai greu să furi idei, iar furtul (tot furt se cheamă !) de modele e prea vizibil aici pentru ca autorul său să mai poată trece drept original».

Multe alte scrisori împărtășesc, într-un fel sau în altul, acest punct de vedere, prin simple afirmații, impresii (sau chiar imprecații) cărora nu mai considerăm necesar să le adaugе argumente : «Împrumutul lui M. D. e clar ca lumina zilei» **(Ion N. Badea)**, «Mi se pare evident că M. D. „vine" din poemul celuilalt» **(A. D.)**, „Consider plagiatul ca dovedit" **(Romulus Reuț)**, „Oare să nu știe M. D. că în lumea literelor nu au ce căuta indivizi a căror «culoare» e frica de adevăr ?"... **(E. D. Nacu)**. **Și așa mai departe. Dar Marius Dumitrescu are și apărători, la fel de numeroși. Vom cita, în continuare, și din „pledoariile" lor (care, însă, în mod curios, îl apără uneori, cam „ca funia pe spînzurat", ...) :**

I. M. TELEAJEN : „M. S. trebuie să se bucure că a putut să scrie el primul această poezie. Trebuie apoi să vadă (de ce nu ?) că nimeni nu i-a furat cuvintele. Trebuie să se bucure că și lui M. D. i-a plăcut poezia «Vîrful» și că a continuat și el pe aceeași idee ceea ce M. S. terminase, poate, din punctul său de vedere. Nu cred că aceasta înseamnă neapărat plagiat. Poate ca idee, dar asta e cu totul altceva".

I. ZETOR : „Puse una lîngă alta, cele două poezii îți lasă impresia că una e varianta celeilalte. S-au văzut însă și coincidențe. Printre poeți circulă un fluid imagistic care, uneori, le poate juca feste".

ADRIAN DELEANU : „Nu e vorba de plagiat. M. D. s-a inspirat din poezia lui M. S. și a scris o poezie proprie. Rezultatul e diferit și, parcă, superior. Și asta contează".

Petre Vlad. „Îți sare în ochi «diferența specifică» ce onorează «Micul poem colorat» și nu «Vîrful». Sînt bine cunoscute atît «circulația motivelor», cît și similitudinea, chiar coincidența temelor, absolut firești, inerente procesului de creație". (..) „Nici vorbă de plagiat !..." **(Continuare în numărul viitor).**

Geo Dumitrescu

Jurnal

Mușc dintr-o sferă de preocupări
Pînă dau de simburi.
De cîteva zile
Furnicile insinuează ceva
La adresa pasului de front
Iar eu visez un arbore
Cu rădăcinile-n sus.
În rest
Viața mea curge cuminte
Ca un text biblic.
Deși nu cred
În virtuțile întîlnite tîrziu,
Încerc să inventez un joc
Numai cu învingători.
În piața orașului
Nechează calul de piatră
Al unei căpetenii
Temute.

ION VLASIA

Răspuns

Eram pierdut ca o cărare șerpuită
căzînd în pîntecul unui codru
smintit de fiare
cuvintele tale m-au găsit și m-au
îmbătat de parcă mi-ai fi scris un tei
înflorit
cît ai putut să mă cresti pe cîteva
coli de hîrtie
vezi că pe hartă nu mai găsești
cinci continente
unul a fost de griu și s-a refugiat
în inima mea.

EMIL ACHELARIȚEI

Haiku

1.

Călătorule însetat, mergi
pînă în zare, unde se întîlnește
pămîntul cu... poezia !

2.

Era așa de frumoasă
că nimeni nu o văzuse
niciodată.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Desen de Mihai Gheorghe

Interior

Ca o parteneră cochetă
singurătatea
aleargă încet
prin cameră
în rest
un pat mototolit de insomnii
un dulap
cu haine provizorii
o masă rotundă
două fotolii
în verde pluș
o tablă de șah o partidă
neterminată.
O minie izvorăște
în singe
o amprentă canceroasă
se întinde gata
să producă
o rivalitate între mine
și aceste obiecte.

I. SUCIU MOIȘA

Ploaie de vară

Prințesa cu cap de struț
și-a ridicat
gîtul în cer
și a tușit zgomotos.
Atunci i-au dat lacrimile,
și pe pămînt
a început să picure.

DELIA ELIAD

A iubi

un șarpe de aur s-a ascuns
în pianul tău alb sfeșnicele
lăcrimează veșmintele
îți cad umbra mea te acoperă
mîine vom pune în safe
o altă noapte frumoasă
pudrată cu talc

DAN EMILIAN ROȘCA

Secolul XX

Viața mi se lipsește de trup
pînă cînd în sfîrșit
sînt Eu
și încep să disting
din sertarul cu amintiri
vocea-mi de copil strigînd :

inventează domnule odată
niște molii antineutroni

cuvintele răzbat tot mai greu
prin platoșe de oțel
materia se scurge
prin tulnice spre cer.

GH. BOROVINĂ

Tristețea robotului

Nu se poate imagina
tristețea robotului Bunstart
expert în probleme de administrație
matematician de reputație mondială
excelent jucător de șah
și celelalte,
că nu și-a luat
examenul de doctorat
din cauza incompetenței
unui profesor
de drept internațional

GH. DUMITRESCU

UN EVENIMENT CRUCIAL ÎN OGLINDA LITERATURII

Vreau ca opera mea să rămînă plauzibilă

Urmare din pag. I

ori de un schematism frate cu naivitatea. Prozatorii au scris mai mult despre cele ce s-au întîmplat în ilegalitatea comunistă și în perioadele consolidării puterii. **Dar preluarea puterii inseși rămîne o pată albă pe harta noastră literară.** (Sigur, încercări n-au lipsit dar opera însemnată a acestui moment lipsește.) La fel cum n-au lipsit nici piesele de teatru — și nu puține — în care insurecția vine în clipa în care eroul principal e gata-gata să fie împușcat de către Siguranță sau de către hitleriști. Nici în teatru și nici în proză nu se poate ca după aproape 40 de ani să mai înfățișăm evenimentul sub "forma unor "scene șablon" în care doi sau mai mulți inși cu banderole tricolore pe mînecă dau buzna pe scenă sau în pagina de carte și strigă „Am învins".

2. Probabil că nu trebuie să aducă nimic nou, ci trebuie să evalueze corect din punct de vedere istoric, estetic, faptele. Insurecția a reprezentat un episod dramatic, rezultat al unor evenimente deosebit de grave, premergător al unor mari transformări. De aceea, insurecția conține un material de invidiat de prelucrat pentru un artist. **Ea este și punct culminant și prolog și deznodămînt și orice alt moment al unei posibile lucrări,** dar este în primul rînd prilejul unei epopei care de fapt s-a și petrecut. Doar că din această epopee există deocamdată doar cîteva cînturi disparate, puține de valoarea materialului de inspirație.

3. În măsura în care s-a scris atît de puțin despre insurecție, sigur că proza a rămas în urma cercetării științifice. Dar ceea ce este mai important este că literatura trebuie să creeze din acest moment de referință al istoriei noastre naționale modele pentru generațiile care vin. Este îndoielnic că Homer însuși ar fi dat cifra exactă a oștenilor lui Agamemnon dar Troia sa a rămas atît de plauzibilă încît peste milenii a putut fi reperată de Schliemann. Ar putea fi recuperată civilizația noastră de către un cercetător din mileniul VI pe baza cărților pe care le-am lăsat pînă acum despre Insurecția de la 23 August ? Nici pomeneală. Pe mine ca prozator cercetarea științifică mă interesează în măsura în care nici un document descoperit și nici o cifră stabilită de către istoric nu vine să-mi contrazică opera. Nu vreau să fiu prins că am mințit, vreau ca opera mea să rămînă plauzibilă, dar în rest, drumul prozei este cu totul altul. În cazul subiectului discuției noastre, un drum încă prea puțin defrișat.

Istoric și imaginație

Urmare din pag. I

calea sa muntii conexati ai informațiilor istorice, sfidind interdicțiile, cu sprijinul cercetării istorice obiective, el ar fi avut o viziune limpede asupra evenimentului și ar fi înțeles ceea ce au trăit teribilii săi actori. În situația aceasta, scriitorul ar fi putut să caute pe cerul lor sufletesc stelele sorții, conținuturile sufletești, iar arta sa i-ar fi dat aripi. Se știe că după ianuarie-februarie 1943, evenimentul insurecției devenise posibil și necesar. Cine au fost inspirații săi arhitecți ? Unde să-i cauți ? În interior sau în exterior ? Pretutindeni. Era vorba doar de infamanta duplicitate a sufletului nostru sau de luciditatea supremă care ne-a făcut să supraviețuim totdeauna. Magistra vitae, istoria se pregătise îndelung, reacțiile noastre erau previzibile. Întregirea teritoriului etnic, Dacia ancestrală, obsesia și drama noastră milenară, era steaua călăuzitoare.

Acum vreo 10—12 ani, fiind foarte tînăr și cu orgoliul patriotic greu de temperat, fascinat de marile inițiative istorice, m-am adresat unui participant direct la insurecție, generalului Dămăceanu. Conferința în orașul nostru chiar despre insurecție, era născut într-un sat aproape de satul meu natal și asta mă făcea să cred că va fi sincer cu mine. După conferință am luat parte la prînzul dat în onoarea lui, într-un cerc restrîns, continuau să-l întrebe. M-am apropiat mai mult de general, era un bătrîn alb, distins și enigmatic ca un diplomat, și l-am întrebat, surprins eu însumi ca un copil : „Cine a avut inițiativa ?". Mi-a răspuns calm, fără să ezite : „Comuniștii români".

Un scriitor care ar aborda astăzi într-un roman-frescă mărețul eveniment, stăpîn deplin pe informația istorică, ar trebui să-și permită luxul unei interpretări independente, firește, poate fi și vulnerabil (vezi Lev Tolstoi și fatalismul său istoric etc.). El ar trebui să poată revela faptul că sîntem din semințiа Romei, că vedem generalul în particular, că avem o fericită cerbicie de a fi noi însine, subtilitate sufletească, defecte, că preferăm o istorie transparentă, scăldată în lumini clasice, uneia misterioase și pline de tenebre. Cred, de asemenea, prin analogie, că revoluția rusă, în reflexul ei literar, n-ar fi fost atît de pregnantă fără scrierile, viziunile ostracizate o vreme ale lui Pilniak, Bulgakov, Babel, Pasternak, Vestionii. Cercetarea istorică obiectivă și literatura pe teme istorice n-ar trebui să fie într-o competiție de prioritate față de documente, el se completează firesc, istoria o ia înaintea imaginației și invers. După gustul meu, dacă literatura pe teme istorice ia un avans prea mare are toate șansele să se prăbușească în ridicol dacă nu se bazează pe documente. Teamă mi-e că la noi într-o anumită etapă, literatura pe teme istorice a luat avansul amintit, riscînd față de cercetarea istorică, științifică, care întîrzie totuși să-și facă datoria pe deplin. Ele ar trebui să fie tîșnirea spectacolului spiritului în mijlocul unei mari plictiseli ontologice, pe care ni le oferă generos natura și paradisul însuși al societăților utopice.

Dimensiuni în cultură

Urmare din pag. I

mul rudimentar și agresiv a devenit, sub aceleași pene cam compromise, modernism de ultimă oră, ce n-a văzut nici Parisul, care probabil își va închiria curînd birourile critice în „Parisul orientului". Măcar de-ar plăti în valută !

Ținînd cont de fluctuanța valorilor pe care am încercat s-o sugerăm, atît de sumar, se înțelege, ne vom plasa, în continuare, pe un teren mai sigur, mai rezistent, acela al înfăptuirilor efective pe care ultimele decenii , de după 1944, le-au adus în fața noastră, a tuturor. Fenomenul cel mai spectaculos al noii epoci de cultură (căci putem, fără grijă, să folosim această formulă) este culturalizarea : extensivă și intensivă, produsă într-o ambianță socio-economică fără precedent datorită însăși structurii social-economice fără precedent. Faptul decisiv l-a constituit desființarea efectivă a analfabetismului : de unde ridicarea la cultură a întregului popor. Evident, nu oricine a învățat să scrie și să citească s-a și familiarizat cu cultura, dar în mod sigur oricine a învățat să scrie și să citească poate să se familiarizeze cu cultura. Poate chiar s-o producă, dacă are talent și dacă, desigur, e ajutat de hazard, de poșta redacțiilor, de Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, de Eugen Barbu sau de Nicolae Manolescu patronul „cenaclului de luni". Cert este, lăsînd la o parte factorul aleatoriu, că un popor întreg s-a ridicat la o altă înțelegere a vieții, la un alt standard de conștiință. Nu ne dăm încă seama de ceea ce înseamnă generalizarea învățămîntului de zece ani. Este vorba de o revoluție fără precedent de o renaștere (în sensul deplin al cuvîntului) a societății românești. Efectele ei, miraculoase ar putea fi puternic amplificate în condițiile în care școala, principalul factor de instruire și educare al oricărei națiuni, ar fi lăsată să-și îndeplinească, în modul cel mai calificat, menirea ei în condițiile în care școala românească de azi, care numără dascăli străluciți, impuși și peste hotare, și-ar alcătui singură, în mod responsabil și liber, planurile și programele de învățămînt, fără ingerințele unor oameni, fie ei de perfectă bună-credință, sau ale unor instituții care, oferindu-și sprijinul, încurcă lucrurile și împiedică asumarea responsabilităților competente. Există chiar „Comitete de părinți" care vor să „ajute" la stabilirea programei analitice. Le recomandăm să-și vadă de treburile lor, care nu sînt puține. Lucrul în devălmășie, într-un domeniu atît de riguros cum e învățămîntul, este o practică nocivă. S-au găsit „specialiști" care trecuseră limba și literatura națională la dexterități, fapt aproape de necrezut. Noroc că intervențiile Președintelui țării (ultima, edificatoare, la cel de-al doilea Congres al Educației Politice și Culturii Socialiste din iunie, a.c.) au descurajat (sperăm pentru totdeauna) asemenea practici pernicioase, antipatriotice. Căci școala românească de astăzi, prin caracterul ei democratic, de masă (unii înțeleg greșit, ca pe o „nivelare" a inteligențelor, dar n-avem timp cu acest prilej să desvoltăm ideea) este una din pîrghiile fundamentale ale socialismului.

Dar școala ar fi putut rămîne un tărîm izolat, fără repercusiuni adînci și multiple în societatea românească de azi dacă n-ar fi fost însoțită de un întreg angrenaj cultural imposibil de conceput în condițiile proprietății particulare dominante. Niciodată nu s-au scris mai multe cărți ca în epoca noastră. Cîte vor rămîne în posteritate e greu de prevăzut. N-avem veleități divinatorii. Să sperăm însă că ceea ce admirăm noi astăzi nu va displace urmașilor noștri, oricîte imprevizibile transformări va suferi sensibilitatea generațiilor.

REVISTA STRĂINĂ

● **UN GRUP** de traducători peruani, sub coordonarea marelui poet Winston Orillo, a publicat de curînd o antologie de poezie bulgară, cu prefața lui Efrem Karanfilov. Este vorba de cea mai amplă culegere în limba spaniolă, cuprinzînd selecțiuni reprezentative, cu echivalențe semnate de Petro Oraa, Armando Alvarez Bravo, Fayad Hamuș și alții. Se remarcă fluența versiunii spaniole și caracterul reprezentativ al poemelor alese, ilustrînd o tradiție artistică persistentă, amploarea universului poetic și stringența motivelor istorice și culturale. Presa peruană apreciază că antologia publicată la Lima este un eveniment literar de prim ordin.

● **CARTEA** lui Antonio Altomonte, **Excelența Sa,** apărută la Milano în Editura Rusconi este considerată a impune un autor de prestigiu. Cronica Rosettei di Pace Jordan, de la Universitatea din Oklahoma, conchide : „Cartea reușește în cele din urmă să te introducă într-o stare de înțelegere profundă a unei terori abstracte, datorită amestecului său perfect dintre două elemente formale, monologurile fără sfîrșit ale eroului și țesătura din jurul personajelor, creată dintr-o descriere de un tip special, care nu ilustrează, ci fundamentează o anumită atmosferă. Dintr-o asemenea descriere generativă izvorăște o Romă actuală, într-o lumină sumbră și funerară, o analogie perfectă a decadenței spirituale și morale pe care o portretizează cartea".

● **SCRIITOAREA** braziliană Maria Auxiliadora ilustrează eminența pe care au cucerit-o autoarele latino-americane în ceea ce privește proza scurtă. Volumul său, **Moreira Duarte,** este comentat în acești termeni de către Blanca Lobo Filho : „Limbajul acestor povestiri este simplu : sînt dialoguri pline de viață, iar stilul autoarei este personal și intim. Vocabularul său este amplu și bine ales. Avem de-a face cu o foarte interesantă carte de scurte povestiri. Adică o lectură pe care o recomandăm tuturora".

● **LITERATURA CANADIANĂ** atrage tot mai mult atenția presei internaționale. De curînd, **Acești copii ai vieții mele,** publicată de către Gabrielle Roy la Editura Stanke, a constituit prilejul unei discuții ample asupra fineței psihologice și gamei problematice ale unei întregi literaturi. Iată ce scrie M. Kapitanovich: „Gabrielle Roy creează cu tandrețe toate ingredientele decorului său, ca și cum ar vrea să creeze o ambianță autentică, pentru o surpriză impresionantă sau pentru o așteptare inutilă. Un loc retras perpetuu, un peisaj revoltat, ostil, pentru ca în cele din urmă să dea naștere fericirii și caracterului său efemer. Nu e nici o nevoie de cuvinte sau de gesturi. Suprasenzația de bucurie. Imprecizia ființei".

● **POETA GERMANĂ** Hilde Domin a împlinit de de curînd 70 de ani, prilej pentru presa din Republica Federală Germania de a celebra valorile artei sale excepționale. Alexander W. Brauer scrie : „Ea consideră ca pe cea mai mare pacoste a timpului nostru un „conformism anticipat" care încercînd să prindă în viteză anumite constelații sociale se supune lor și le întărește. Voința de a fi întotdeauna „în" acestea este pentru ea „nefericirea" unei societăți paternaliste. Curajul fiind o calitate care a devenit din ce în ce mai rară".

● **O MARE DISCUȚIE** privind destinul bibliotecilor publice se poartă la ora actuală în Germania. Sub titlul **Bibliotecile publice în suferință,** Wolf Scheller scrie următoarele : „Trebuie spus că politica de restricții domnește asupra sentimentului de echitate, cu toate consecințele catastrofice pe care le produce în acest fel. Pentru că ea nu cruță pe nimeni și nimic. În acest fel, biblioteca Universității din Düsseldorf, de exemplu, a fost redusă începînd de anul trecut, cînd bugetul său de reaprovizionare a fost tăiat cu un milion de mărci. Procesul a continuat în acest an cu o reducere de 800 de mii de mărci (...) Lacunele care nu vor înceta să crească în stocurile bibliotecilor publice nu vor putea să fie acoperite în anii care vin ci, dacă aceasta va fi posibil, numai prin achiziții la prețuri mai mari, ridicate de către anticari (îndeosebi în ceea ce privește revistele).

● **CASA DE EDITURĂ Europa** de la Budapesta a tipărit de curînd un foarte frumos volum intitulat **Albena** al scriitorului bulgar Iordan Iofkov. Traducerea este semnată de către Kara Karig. Presa din Ungaria semnalează că acest autor este foarte cunoscut la Budapesta prin povestirile sale, care aliază inspirația inedită și un univers frapant cu mijloacele de expresie tradiționale, scăldate într-un parfum de epocă inimitabil. Modernitatea reiese din tonul viu și cuceritor. Această carte este frumoasă ca un album, fiind recomandată bibliofililor.

Coloana demnității

Urmare din pag. I

citi în limba respectivă am urmărit în ziare, cu degetul, fiecare știre spre a descifra unde scrie despre România și despre 23 August, încercînd să ghicesc ce se spune și despre ce anume din țara mea se scrie, simțindu-mă astfel puțin mai aproape de ai mei. Dar, mai presus de orice în acea zi am refăcut cu atîta intensitate imaginile — atît de știute — ale oamenilor de la plecarea lor de acasă, la stringerea în coloane, pînă la trecerea lor prin fața tribunelor încît pot spune că ore în șir am fost mai degrabă în București decît în acel oraș care mă primise frumos, dar care mă irita acum pentru că-și desfășura viața normală cînd eu aș fi vrut ca și el să participe la sărbătoarea țării mele.

Privesc sau particip de fiecare dată cu multă emoție la demonstrația oamenilor muncii ca și cum Bucureștiul mi s-ar desfășura încă o dată în fața ochilor, adunîndu-mi la un loc prietenii, cunoscuții, toți oamenii pe care nu-i cunosc dar sînt sigur că odată și odată îi voi cunoaște. E o misie plăcută să fi reporter la demonstrația această sărbătorească pentru că te adresezi oricui, primului întîlnit, primului om din coloană și el îți vorbește cu atîta căldură de parcă te-ar cunoaște de cînd lumea, pentru că întîlnești scene emoționante (tatăl **ducîndu-și fiul pe** umeri, iar el, fiul, privește cu nespusă curiozitate în jur, bătrînii ce vin la rude în București de 23 August spre a trece prin fața tribunei și a fi mai aproape de oamenii de frunte ai țării), pentru că sentimentele tale le regăsești întregi în fiecare. Trec tinerii în uniforme albastre, apărători și constructori ai viitorului, avînd în frunte un imens portret al conducătorului partidului și țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și gîndurile ți se îndreaptă spre generația tînără a patriei prezentă mereu la datorie, hotărîtă să nu-și precupețească nici un efort pentru a dobîndi acele cunoștințe necesare apărării cuceririlor revoluționare. Semnalul trompetelor, după momentul de liniște dinaintea revărsării de optimism și iubire, anunță grupurile de pionieri și șoimi ai patriei care oferă buchete mari de flori tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, celorlalți conducători de partid și de stat și clipa în care conducătorul statului îi îmbrățișează va rămîne pururi în amintirea lor. După sublimul moment al candorii și purității, defilarea oamenilor muncii vorbește despre minunatele înfăptuiri și prefaceri din București, din așa cum spuneam, întreaga țară. Sînt prezenți constructorii de mașini, electroniștii, textiliștii, energeticienii, cercetătorii și proiectanții, sînt aci, animați, ca și în viața de fiecare zi, de un puternic spirit al muncii tinerii de la întreprinderile „23 August", „Republica", I.M.U.A.B., „Semănătoarea", „Timpuri Noi", „Electronica", „Aversa", „Grivița Roșie", din toate unitățile economice ale Capitalei. Mîndria lor își găsește justificarea în rezultatele muncii lor : obținerea unei producții nete suplimentare în valoare de 1 miliard lei, întreaga producție a anului 1965 se realizează azi în 70 de zile.

Sînt prezenți și spun despre înfăptuirea colectivelor lor Ion Anca, Petre Codrea, Mihai Badea (de la „Grivița Roșie"), Dumitru Matei, Mihaela Tudorin, Marius Mărginean (de la Întreprinderea de mecanică fină). Un amplu tablou a evidențiat munca desfășurată și de colectivele de cercetători care-și desfășoară activitatea în fața planșetelor, în laboratoare, promotori ai noului ca stare permanentă a tinereții (nu numai ca vîrstă biologică).

Entuziasm, vibrant patriotism, sărbătorească bucurie ! Zeci de mii, sute de mii de oameni au dat glas expresiei voinței lor ferme de a urma cu fidelitate politica profund umanistă a Partidului Comunist Român. Bucureștiul și-a exprimat și s-a exprimat ca o inimă a țării, trăind cu intensitate momentul aniversării demnității poporului român.

DIN NOU LA MĂRȚIȘOR

Continuînd seria activităților estivale „Muzeul Literaturii Române propune iubitorilor de literatură și frumos, cu precădere tinerilor aflați în vacanță, o nouă manifestare consacrată drumurilor și popasurilor argheziene.

Sînt invitați în îmbietorul decor al Mărțișorului, vechi prieteni și colaboratori ai Meșterului „cuvintelor potrivite" : Valeriu Anania, Pericle Martinescu, Vasile Netea. Actorul Ștefan Velniciuc va face lectura unor pagini antologice din scrierile poetului omagiat.

Manifestarea va avea loc duminică, 29 august 1982, la orele 11, la Casa memorială „Tudor Arghezi" din strada Mărțișor nr. 26 (lîngă Ansamblul Văcărești).

Mama

Îmi doresc atît de mult să mai am cui spune
mamă
Ca, din cînd în cînd, să-i dărui, cel puțin
cîte-o năframă
S-o văd ca odinioară, așteptîndu-mă în prag
Și cu ochii plini de lacrimi, sărutîndu-mă
cu drag.

Cîtă vreme-avut-am mamă, tot copil eu
m-am simțit
Blînda-i ochilor lumină m-a-ncălzit și ocrotit
Mi-erau mari de-acuma fiii, se-nălțaseră,
ehei... !
Da-n prezența mamei mele mă visam
la fel ca ei.

S-a dus tot, zadarnic caut, amintire-i
tot ce sînt ;
Lacrima, surisul mamei stau ascunse
în mormînt,
Stăruie doar prinse-n mine mîngîierile
din somn
Și a brațelor căldură cînd n-aveam
stare să dorm.

Sînt puțini copii în lume ce cunosc
cu-adevărat
Cîte mame pentru dînșii viața și-au sacrificat
Cîte lacrimi, cîte spaime, cîte temeri
și-au făcut
Pîn' să-i știe mari și siguri în al vremilor
tumult.

Prea tîrziu regretul vine să ne macine
credința
Abia cînd nu se mai vede, i-am reînvia ființa
S-a dus tot, zadarnic caut, amintire-i
tot ce sînt
Lacrima, surisul mamei stau departe,
sub pămînt.

Gheorghe Constantinescu

Însemnări despre Marin Preda (VII)

Urmare din pag. I

În același timp **navetă** la București rămînînd cîte două zile să-și **spiritualizeze** sufletul și, neavînd unde sta, trăgea la Mogoșoaia.

Era cu acutala sa soție și după ce ne-am sărutat ca și cum nu ne-am fi văzut de cîțiva ani, ne-a anunțat că vrea să facă un mic festin pe bază de șampanie întrucît aniversează **ceva.** (Ce anume aniversa, n-am aflat nici azi !).

— Dragă, noi mergem la domnul Preda. După ce terminăm îți stăm la dispoziție.

— Bădie, zice, roagă-l pe maestru Marin Preda să accepte o cupă de șampanie. Aș fi onorat. Eu nu-l cunosc prea bine...

— Gata, bătrîne, s-a făcut, l-a asigurat Mircea Dinescu. Dacă acceptă te anunțăm. Oricum comandă cîteva și pune-le la rece.

Ajungem în fața camerei șase, ne oprim și ascultăm cîteva clipe.

Dinăuntru nu răzbătea nici un zgomot.

— Te pomenești că s-a culcat, am zis eu.

— Ne-a invitat, așa că eu am să bat...

A bătut în ușă și o voce puternică dar ușor înfundată a răspuns :

— Intră, belitule !

Am împins ușa care, spre mirarea noastră, era deschisă. **Moncherul** stătea în dreptul unuia dintre geamurile acoperite cu plasă, îmbrăcat sumar, mai bine zis în chiloți de baie, și privea intens cu capul întors într-o parte, în întunericul de afară. Parcă asculta ceva.

Am salutat și apoi l-am întrebat curios :

— Ce faci **moncher ?**

— Ascult ! E o locomotivă, undeva departe, care geme, nu fluieră, geme cu disperare a singurătate...

S-a întors și a început să rîdă înveselit vorbind ca pentru sine : „ce naiba o fi cu locomotiva asta ?"

Nu ne interesa ce e cu **locomotiva aia,** de altfel, noi n-am auzit nici un fel **de geamăt,** nici vreun alt zgomot asemănător.

După o scurtă înțelegere vizuală am trecut la subiect :

— Moncher, a zis Dinescu, a venit poetul Adi **Cusin și vrea să dea o șampanie. Vrei să bei și** dumneata ?

— Care Cusin ? bă, care poet... ?

— Un poet bun, moncher, îl cunoști, e moldovean și are o aniversare...

— Păi, dacă e moldovean ce caută aici ?

— Vine mereu la Mogoșoaia. De fapt, a încercat să explice Dinescu, el a lucrat la București dar s-a transferat la Suceava...

— He, he, he ! Auzi, domle ! Păi cum vine asta, că s-a transferat ? Adică vrei să spui că poetul ăsta a lăsat capitala cu **tentațiile** ei (pronunța cuvîntul **tentații** cu o anumită notă de ironie), și s-a mutat la Suceava? Bravo, îmi place ! Asta da. Chemați-l domle pe belit, să vină sus.

— Nu e singur moncher, e cu viitoarea lui soție...

— He, he, he, auzi, nu e singur. Păi dacă e cu **viitoarea,** e singur, a filosofat autorul moromeților...

(Continuare în numărul viitor)

N.B. La rugămintea unui grup de cititori care consideră că rețetele estivale nu se „asortează" cu actualul serial, vom renunța, deocamdată la „bucătăria fără foc".

P.S.

Am fost duminica trecută la Sinaia și nimerind pe strada Codrului, sus, dincolo de Furnica, mi-am adus brusc aminte că pe aici, pe undeva, se află vila lui Nicolae Iorga de unde a fost ridicat în noiembrie 1940 de o mînă de criminali smintiți, urcat în mașină, dus spre București și asasinat pe la mijlocul drumului, la marginea pădurii. La începutul acelei ierni cumplite s-a stins din fulgerarea ei genială una din cele mai strălucite minți omenești...

Am încercat să depistez vila, în cele din urmă am reușit, după... intuiție și, ca să mă conving, am întrebat un localnic care s-a dovedit a fi chiar îngrijitorul vilei. Mi-a confirmat. Vreau să anunț pe această cale pe edilii orașului Sinaia că este de datoria dumnealor să acorde o mai atentă îngrijire acelui loc și acelei case și, mai ales, să intervină pentru așezarea unei plăci care să marcheze în cîteva cuvinte amintirea celui care a fost istoricul și omul Nicolae Iorga și a acelei seri nefaste de noiembrie a anului 1940.

m a p a m o n d

Din LIRICA ITALIANĂ

In românește de Grigore Arbore

RAFFAELE CARRIERI

Zid peste zid

Blestemată fie această tăcere
Care ridică un zid peste altul :
Separă cerul de corp
Și privirea de ochi.
Între o mină și alta
Este spațiul unei văi.
Blestemată fie această tăcere
Care ridică un zid peste altul.

(din Lamento del Gabelliere — Plingerea vameșului, Milano, 1945)

Îngerul meu păzitor

Am un înger care mă păzește
Un înger fără balanță
Care nu îmi cîntărește ziua.
Un înger care nu mă condamnă
Cînd rănesc trandafirul
Cînd evit speranța
Cînd mă izbesc cu fruntea
De piatra dezamăgirii
Cînd înșel moartea
Cu rîndunele de hîrtie
În spatele umerilor mei obosiți
Am un înger ce mă salvează.

(din La civetta — Bufnița, Milano, 1949)

BIAGIA MARNITI

Cîntec de iată

Asemeni săltăreței ape între prunduri
se-nveselește inima tremurînd
cînd pupila mea zăbovește
pe albul tău obraz

Încet încet eu ore desfrunzesc
parcă rupînd petale margaretelor
și-n vreme ce-și dezvelește luna
fața de-argint te-aștept
pe umedul nisip.
Șuierînd vine vîntul ;
ca un copil sughiță fîntîna.
Tu ești în umbră.
Mai dulce ca zăpada este mîna ta,
dar ea nu dezvelește feciorelnicul
și mîndrul crin pierdut încet prin trestii.

Insula

Insulă spui,
dar nu sînt insulă chiar dacă-n ea trăiesc.
Poate o inimă-njumătățită ca soarele-n amurg,
iarbă cosită, limpede fîntînă
care-n pămînt ascuns găsește un refugiu ;
cutezătoare dar printre trestii atît de pierdută
încît călătorul ostenit o ia în rîs,
abia o mai atinge și cu dispreț el restul
părăsește.
Fîntîna se-nroșește ca femeia
se-ntunecă sau strălucește ca o lamă
chemînd Victoria singură și goală
dusă departe, dincolo de mare.

(din Più forte è la vita — Viața e mai puternică, Milano, 1957).

VITTORIO PAGANO

Acești măslini obișnuiți

Acești măslini obișnuiți... De-acum pierdută e
o mihnire a singelui în a lor mizerie
devastare — la soare — ce aduce mizerie
și cenușă : se statornicesc în golașa
stîncă, storc pămîntul pajiștilor
controversate, doboară furia
zilei în verdea lipsă de vlagă a
fluxului în care se împlinesc. Steaguri
de lente lumini oscilează pe cer
fără milă de lume — și nesfîrșită
cîmpia se-apleacă și se crestează
în ciuda oricărui scris...
Apoi, dacă peste turmele
răspîndite ochiul ghicește un tremur
mai adînc, mai mihnit, toată neliniștea
se potolește în păstorii care cu sulful
istovesc omeneasca neliniște.

(din Mitologie del Sud — Mitologii ale Sudului, Lecce, 1960).

Sculptură de Constantin Lucaci

VITTORIO BODINI

Cade în fărîme la această oră peste ținuturile Sudului

Cade în fărîme la această oră peste ținuturile Sudului
un amurg de animal înjunghiat.
Aerul este plin de sînge,
și tot astfel măslinii și frunzele tutunului
și nici-o rază nu se mai ivește.

O murmurare deasă, mii de voci
se-aud departe de-alipite cuți :
tot satul vrea să facă cunoscut
că încă trăiește
în umbra unde decapitate reintră
un cărușaș al carierelor. Dar întunericul
e lung în Sud ! Tîrziu se-aprinde
lumina caselor și-a felinarelor.

Doar în grădini copilele
la fiecare strigăt adaugă o frunză
lumii și busuiocului.

Cincizeci la sută

În proporție de cincizeci la sută, dragostea mea,
în proporție de cincizeci la sută, între două
orașe,
corpul tău se luminează, un alcool negru
beau din genele tale întredeschise.
Afară prezentul e în picaj ca un vultur
peste îndeletnicirile oamenilor : peste sacoșa
de hîrtie a dulgherului
sau masa de lucru a croitorului care
trepidează hilar la forfecări.

Șaizeci la sută însă, dragostea mea,
șaptezeci, optzeci, știu despre tine ?
Orașul decolează
ușor pe lîngă trenuri și apoi dispare
cu albul său ușor murdar, de pescăruș
într-un februar livid tremurător
cu pescărușii sacri, nesătui și nesimțiți
precum un vals cu muzica neauzită
și cu minciunile pe care le debitezi în altă
viață,
pentru mine,
cu ochii sclipitori de bucuria înșelării.

(din La luna dei Borboni e altre poesie — Luna Burbonilor și alte poezii, Milano, 1952)

VITTORIO FIORE

Lucrurile care ne învăluie, tristețea

Poate această plictiseală va fi sămînța
viitorului, crede-mă, versurile scrise
după trei luni de monotonie, cu care-am fost
întîmpinat în piețe de tovarăși
și acea zi adîncă, scursu-s-au luni de cînd
m-am spovedit unei femei. Privește,
loc este pentru grîu și pentru sare
pentru vin și gutui,
i-am spus, oh, da, astăzi de la poeți
cereți ajutor, ce ne-am face
fără voi ? Astfel mai așteptați,
spune atîtea lucruri chiar tăcerea.
Să nu crezi că plictisul e un rău,
ci mai degrabă golul ce hrănește
cu picături speranța. Așteptarea
e înăuntrul nostru. Aici
în inimă își face loc cîmpia, totul
în jur este tăcere.
Lucrurile ce ne învăluie, tristețea
exilurilor ne-ncercate, mutelor
pietre antice și iubirea
crescînd împreună. Inima, poate inima
nu este de ajuns iar ceea ce dorim nu-i doar
măgulitoarea suferință. Sudul
impută lent, o știu, născut aici fiind,
unde așteaptă ca în fiece oră
ceva să-i surprindă, vechi sat
ascuns, printre aromele negrelor
măsline, mai fericit să fii
că mînăstirile.

17 ianuarie la Gallipoli

O, dacă patria mea este tristă astăzi
la o sută de răspîntii în amurg
focuri să aprindem. Focile,
le-am văzut, vor bate tobele.
Fiecăruia egale părți de jeratic,
fiecare va păstra cenușa
pînă la următorul anotimp al satelor
ca depărtat ecou al soarelui.
O, cîte vise, insule docile
din ficuși indieni și viile sărate
întrind între nisipuri precum nave
de plăcere deja azi revăzute,
blînde neliniștite îmi devastează inima

(din Ero nato sui mari del tonno — M-am născut pe mările tonului, Milano, 1954).

TRENUL DE AUR (V)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Al doilea tezaur trece frontiera României

Instalîndu-se în castelul Wawel din Cracovia, Hans Frank, guvernatorul general fascist — care avea să-și termine zilele în spînzurătoarea de la Nürnberg —, declara : „Pămîntul de s-ar nărui sub picioarele noastre, și tot nu vom părăsi acest teritoriu !"

Una din grijile de căpetenie ale lui Frank, imediat după instalarea sa la Wawel, a fost organizarea activității așa-numiților „Kulturträgers — specialiștii Reich-ului fascist în domeniul investigării, evaluării și evacuării în „Vaterland" a valorilor culturale din teritoriile ocupate. Jaful deslănțuit era atît de „frenetic" încît, generalul de infanterie Blaskowitz a fost nevoit să-l pună pe generalul SS Sepp Dietrich, șeful detașamentului „SS Leibstandarte Adolf Hitler" sub stare de arest preventiv pentru un motiv nu dintre cele mai „onorabile" : dosirea de valori artistice.

Obsesia lui Frank era descoperirea neîntîrziată a celebrei colecții de goblenuri din Wawel, una dintre cele mai prețioase din lume, care, după calculele din registrele medievale ale castelului se ridica la valoarea a... „20 000 de armăsari pursînge". Douăzeci de mii de armăsari pur-sînge. O astfel de herghelie nu avusese nici Alexandru Macedon...

Dar colecția de arrasuri parcă fusese înghițită de pămînt. Se volatilizase. Dispăruse fără urmă, laolaltă cu restul tezaurului din Wawel — coroana de aur a regelui Stanislaw August Poniatowski, spada „Szczerbice" (Ciuntita) cu care se urcase pe tron, în 1320, regele Wladislaw Lokietek, pelerina brodată în fir de maestrii florentini cu vulturul regelui Sigismund și cu monograma Annei Jagelonka, lanțul de aur încrustat în email rămas de la Sigismund al III-lea, odoarele colecționate de Jan Sobiecki, pelerina trimisă de „Regele-Soare" al Franței. Ludovic al XIV-lea, și spada oferită de papa Inocențiu al XI-lea după despresurarea Vienei, armurile persane, iataganele Sublimei Porți, sceptrul cu tuberoze al hatmanului Waclaw Rzedwill...

Hans Frank se afla în posesia inventarului comorilor din Wawel, dar nu și a valorilor menționate în el. Se pretindea cunoscător de artă, și, în jurnalul său intim, nu o dată, pomenește de atmosfera de „înaltă elevație spirituală" pe care pasămite și-ar fi creat-o dacă polonezii n-ar fi „furat" tezaurul din Wawel. Turba de furie. Răsfoia albumul cu reproducerile celebrelor tapiserii flamande din secolul al XVI-lea, ciclul istoriei lumii, începînd cu goblenul „Adam și Eva", continuînd cu „Cain și Abel", cu „Povestea potopului lui Noe", cu „Istoria turnului Babel" — arrasuri executate la comanda lui Sigismund August, în țesătoriile de la Bruxelles, de către iluștrii maeștri Piter van Aalst cel Tînăr, Tieghem Will și Jan Kempneer...

Unde erau ? Cine putea spune ?

La 3 septembrie 1939, cînd aurul Băncii Poloniei, încărcat în autobuzele transportului urban din Varșovia, cutreiera încă drumurile evacuării, pentru a fi îmbarcat în cele din urmă în trenul de aur, custodele Wawelului, Józef Swerz-Zaleski, și inginerul Józef Polkowski, au pus lucrătorii muzeului să ambaleze în grabă valorile istorice, goblenurile, odoarele, manuscrisele, cărțile vechi — printre care o copie din secolul al XIV-lea după celebra „Cronică a lui Gall Anonimul", „Cronica lui Kadlubek" scrisă în secolul al XIII-lea, unul dintre cele 45 de exemplare cunoscute pînă atunci din „Biblia lui Gutenberg", „Evanghelierul prințesei Anastazia" din veacul al XII-lea, „Anuarul" și „Cazaniile de la Sfînta Cruce" reprezentînd cele mai vechi monumente ale prozei poloneze — și să le încarce pe un șlep de pe Vistula...

Tăvălugul armatei fasciste se apropia de Cracovia. La 8 septembrie începea asediul Varșoviei. Himmler în persoană, însoțit de Obergruppenführer-ul Wolf, venea din urmă cu temutele sale unități „Totenkopf" (cap de mort), care trebuiau să-și asume indicațiile lui Hitler de la 22 august 1939, date în fața șefilor celor trei arme ale Reich-ului fascist : „Se vor produce lucruri care vor risca să nu fie întîmpinate de generali cu bunăvoință. De aceea, nu armatei o să-i revină rolul lichidării indezirabililor. Aceasta nu este o chestiune care să privească armata. De ea se va ocupa SS-ul !"

Și SS-ul, constituit în „Einsatzengruppen" pe lîngă fiecare corp de armată, se ocupa. Metodic și cu osîrdie. Una dintre misiunile sale de căpetenie era executarea operațiunii „Intelligenzaktion". Adică lichidarea intelectualilor din teritoriile cotropite, pentru ca „națiunii poloneze să i se extirpeze creierii !" Un comentator francez al invaziei asupra Poloniei, Alain Pierre, avea să scrie : „Oamenii din trupele SS ale generalului Rudolf von Alvensleben, un fanatic, și-au dobîndit curînd reputația unor jefuitori și asasini. Ei ucideau așa cum respirau..."

Nu mai era timp de pierdut. Jaful în zonele ocupate se executa după inventare prestabilite. SS-ul știa tot ce avea de capturat și proceda fără menajamente.

Șlepul cu tezaurul din Wawel a pornit pe Vistula și a ancorat la Kazimierz. Marele fluviu polonez devenise vulnerabil pe tot cursul său. Orice ambarcațiune era mitraliată sau bombardată de Luftwaffe. La Kazimierz, tezaurul a fost transferat în camioane și căruțe țărănești, și dus în grabă la granița româno-polonă. Altă speranță de salvare nu mai exista. La 17 septembrie, convoiul cu tezaurul național polonez ajungea la frontieră. În aceeași zi, în presa bucureșteană apărea un comunicat dat de Președinția Consiliului de Miniștri : „La frontiera româno-polonă s-au luat măsuri ca trecerea eventualilor refugiați din Polonia să se facă în conformitate cu regulele neutralității și cu interesele naționale românești". Aceste măsuri prevedeau : a) acordarea de azil impus de sentimentele de umanitate tuturor copiilor și răniților ce vin în țară ; b) trupele sau formațiunile militare străine vor fi dezarmate ; c) persoanele ce au deținut situații politice vor domicilia în localități anume indicate...

Despre evacuarea tezaurelor poloneze pe teritoriul nostru nu se spunea nici un cuvînt. Acțiunea trebuia păstrată în cel mai strict secret. Reich-ul continua să revendice orice valori poloneze transferate prin România, considerîndu-le capturi de război.

Atunci, în pofida presiunilor ultimative făcute de Berlin asupra guvernului lui Armand Călinescu, cel de al doilea mare transport, conținînd ceea ce Hans Frank și ciracii săi aveau să caute îndelung pe teritoriul „Guvernămîntului General" — și în plus încă 70 de lăzi cu lingouri de aur din tezaurul Băncii Poloniei, reținute la Dubno —, a trecut în România luînd drumul spre București. Despre peripețiile acestui nou transport vom vorbi mai departe.

În timpul acesta, trenul de aur își transborda o parte din încărcătura sa, la Beirut, pe bordul crucișătorului francez „Emil Bertin". Alte două nave de război franceze, contratorpiloarele „Vauban" și „Epervier" veneau spre portul libanez cu toată viteza pentru a încărca restul aurului. Mediterana începuse să fie bîntuită de „lupii cenușii" — submarinele fasciste.

Cele trei nave franceze aveau să se alăture, undeva, în largul mării, și să navigheze împreună spre Toulon.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

A APĂRUT

LUCEAFĂRUL COPIILOR ● semnează : ● Fănuș Neagu ● Nichita Stănescu ● Constantin Chiriță ● Ana Blandiana ● Gheorghe Tomozei ● Mircea Micu ● N. D. Fruntelată ● Constanța Buzea ● BENZI DESENATE ● JOCURI ● VERSURI ● UMOR

Balcanice

RADOMIR ANDRICI

Vizita

În patul tău
În camera ta
Totu-i aproape la fel
Doar tu nu mai ești
Eu sînt musafirul tău
Și tu prevestirea mea
Totul este aproape la fel
Doar eu nu mai sînt.

MILIVOI SLAVICEK

Cîntecul arameului

Eu sînt un arameu
Și mă podidește o melancholie sănătoasă
și de demult
Din șuierul blînd al vîntului istoriei
Din piscuri semețe
Plăsmuiesc cartea Frumoasa noastră
nefericire
Și mă simt bine
Ascultînd un cîntec de noapte la radio
Doar cînd privesc înapoi în întunecata și
mîndra genune
Doar cînd privesc numai înainte
La înalta strălucitoarea stîncă de culoarea
aluminiului
Aproape tăcută și rece
Mă simt nespus de bine și rămîn mut
Și exist.

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

Un singaporean avant la lettre

Ce golan este acest Cecco Angiolieri, poet din secolul al XIII-lea, tradus de Tudor George la editura Univers ! **Cançonierul** contemporanului și prietenului pe care și l-a făcut Dante Alighieri în timpul asediului de la Arezzo este o colecție de sonete avîntate, preocupate îndeosebi de problematica vieții sale imediate, cu bucurii desfrînate și cu tristețea de înțeles a supraviețuirii prea îndelungate a părintelui său cărpănos. Un temperament înrudit face ca versiunea lui Tudor George să fie de o naturalețe încîntătoare, încît te întrebi dacă nu cumva textul românesc a lui Cecco seamănă prea mult cu limbajul baladelor de taverna ale poetului român sau dacă asemănările structurale l-au condus pe autorul **Singaporeenelor** înspre opera sonetistă a sienezului medieval. Caruta artistică remarcabilă a lui Tudor George, virtuozitatea sa excepțională și energia pe care o pune în fiecare demers, atît în poezie, cît și în opera de traducător, îl fac însă interesant, autor al unei opere considerabile, indiscutabil una dintre cele mai „speciale", ca să spun așa, din ultimele decenii. El este deopotrivă un spirit însetat de experiențe și de cultură aleasă, cum o dovedește predilecția sa pentru poeții medievali. Cultul viguros al plăcerilor fundamentale, hedonismul și vocația prieteniei, sub semnul comuniunii de ideal, stau de asemenea sub un cer de valori ordonatoare, ele reprezintă cîmpul de forță al unei lumi mai puțin dezordonate decît s-ar crede, chiar dimpotrivă, este o realitate ce-și are sfinții și poeții săi, iar moravurile, altele decît în lumea obișnuită, au puritatea și rigoarea lor anume. La noi, lumea aceasta, față de care ne mărturisim o mare slăbiciune estetică, a produs cel puțin un mare poet al literaturii române, pe Dimitrie Stelaru, iar în contemporaneitate pe splendidul sonetist și baladist care este Tudor George. Înaintașul său din Siena, Cecco Angiolieri, este un virtuoz, un cheltuitor al averii și al vieții sale, pentru cele trei valori pe care le celebrează : „Femeie — zic — tavernă, joc de zare", o puslama de poet histrion, lamentîndu-se de dimineața pînă seara pentru că nu are destui bani și pentru că Cioclovina lui nu-l iubește destul. Ce mai, prileiuri de tragedie curată ! Un limbaj enorm, o jale „țipată", în buna tradiție de asociație bahică. Tensiunea supremă este realizată într-o formă de nihilism, ca să folosim un termen modern, de fapt o enormă supărare, la urma-urmei benignă, cum se poate citi și în sonetul lui Cecco, poate cea mai realizată pagină a sa : „De-aș fi un foc, aș arde-ntreaga lume ; / De-aș fi un vînt, o aș învolbura ; / De-aș fi o apă-aș înecao-n spume ; / De-aș fi un zeu, s-o surp în hău aș vrea ; // De-aș fi eu Papa, mi-aș dori anume / Creștinii toți să-i vir în cazană grea ; / De-aș fi-mpărat, atuncea, ia vezi cum e ? / Pe toți din preajmă i-aș decapita ! // De-aș fi eu moartea-mi iau spre taica zborul ; / De-aș fi eu viața, să-mi mai ducă dorul ; / La fel aș face și cu maică-mea ! // De-aș fi eu Cecco, cum și sînt și-mi spune, / Păstra-mi-aș doar femei voioase, june : / Boccii, bețoandre, altor le-aș lăsa !" Cum s-ar spune pe la noi : „de-ar fi baba moș...", sau cam așa ceva... Gama trăirilor, cît și amploarea universului său, nu justifică apropierea și nici simetria forțată cu Dante. Contraponderea față de universul spiritual al marelui florentin nu există, din păcate, iar mica înțelepciune din sonete se referă la spații restrînse, din care reies adevăruri edificante pentru toți, ca în hazosul sonet **La încercare se deosebește prostul de deștept !** Fantast, mirobolant și neobosit, el filozofează ca un înțelept de cartier sienez, trăgîndu-te de mînecă și spunîndu-ți tot ce știe despre necazurile „vieții". Și cine nu i-ar da dreptate, cui nu-i convine din cînd în cînd confortul psihologic și estetic al fraternității în durerile mărunte ?! Poți oare să-l contrazici pe acest veșnic contemporan cînd îți spune că **Mintea de pe urmă nu face doi bani !**.

Cançonierul lui Cecco Angiolieri este în limba română un act de remarcabilă minuire a limbii, cu întorsături ce sugerează vechimea, cu un imens bagaj expresiv, o lectură delectabilă, datorată unui poet și traducător de primă mînă, a cărui semnătură este oricînd o garanție de calitate. Tudor George a descoperit în Italia medievală un precursor, un membru de drept al Academiei singaporeene, acea confrerie de spirite alese și inadaptabile, trăind în lumea lor de purități întunecate, plină de nesaț și de iubire.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Lîngă țărmuri pitice

Iată că august și-a pierdut măsura. Pînă mai ieri ședea cu ceafa pe nisipul de la marginea mării, acum s-a urcat într-un arbore de lobodă, sus, unde păianjenii cheamă adunarea cocorilor risipiți în zări de negură. Struguri dulci, în cunună de boltă, string cîte două gălbenușe de gîlceavă în fiecare bob. I-am văzut, i-am cercetat și m-am înscris, în gînd, pe drumul ce duce din Tîrnave la Huși. Dau o căruță cu lemne pescuite din Siret și pe deasupra un cartof de dalie celui ce-mi va închega un răspuns frumos la întrebarea : cîte zile de vară ne datorează toamna care vine ? Dac-ar fi să judecăm după ruperile de nori din iulie și după faptul că n-am întrat cu călciiul în apa verde a mării decît la vremea cînd s-au făcut gutuile cît pumnul ar merita să ne prăjim la soare pînă spre sfîrșitul lui noiembrie. Acum, cînd din potopul de minuni a verii ne-a mai rămas doar un picior de barză (și acela proptit pe un plaur smuls de vînt), privesc cu tristețe castanii sunînd ruginit la streașina bulevardelor, beau din apele serii melancolii vechi — destinul visătorilor —, respir adieri orientale și desfolierea fagilor, caut în dedesubtul vorbelor călugări hoinari, prind himere cu nuci cojite în palmă sau urc deasupra orașului, fiindcă tot mai cred că acolo miroase a miere de viespe, a puncte cardinale căzute în doaga nebunilor tineri, a pași de artistă fragilă și a lupi cu picioarele unse cu fosfor. Vreau să spun că în unele seri, cum a fost aceea de miercuri, am infama plăcere să mă atîrn de toarta unui tramvai și să mă duc s-o văd pe Dinamo București jucînd un meci, în nocturnă, pe stadionul 23 August cu o echipă din țara fiordurilor, a heringilor și a mestecenilor plini de bulboane albe. Aproape șaptezeci de mii de oameni am vrut să ne împungem cu luna, timp de două ceasuri, și să ne bucurăm de vraja unei seri în care pîraiele vîntului dinspre livezile Argeșului string luciri și mireasmă de mere roșii. Ei, bine, cei unsprezece dinamoviști, apoi și-al doisprezecelea, ne-au pus din nou coarne iluziilor. Ei ne-au făcut dovada că și în această toamnă ne vom mușca pumnii de ciudă și ne vom retrage mai devreme lîngă vatră, să stropim chihlimbarul lui septembrie cu must, să ne-nchipuim cum scot vulpile botul în margini de crîng și să ne-nfierăm domnește (și prea puțin în realitate) de pocnetul berbecilor aruncați în groapa cu jar. Cred că Dinamo va cîștiga și meciul retur, norvegienii sînt mai slabi, dar după jocul prestat miercuri — slab spre foarte slab — n-o văd urcînd în turul al doilea al Cupei campionilor europeni. E o pradă ușoară pentru echipele din centrul continentului. Norvegienii, din cauza iernilor prea lungi, se antrenează în calele unor corăbii vechi, special amenajate. Cu toate acestea mie mi-a făcut impresia că, miercuri seara, băieții noștri au fost aceia care s-au clătinat mai mult și-au dat cu fruntea-n valuri negre. Clar, luntrea fotbalului nostru are burta găurită-n zece locuri. N-o văd plutind decît lîngă țărmul pitic de acasă.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
36
(1 061)
Simbătă
4 septembrie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Toamnă românească

Cercurile marii sărbători a poporului, ale manifestărilor prin care întreaga țară și-a cinstit ziua sa națională reverberează încă în memorie și iată, imediat, întreaga națiune în ipostaza sa cotidiană de lucru și acțiune fermă pentru înfăptuirea obiectivelor stabilite la cel de al XII-lea Congres al partidului. O toamnă înaltă, frumoasă, se așează pe cîmpurile și dealurile țării, pămîntul și cerul se inspiră parcă din suflet și cuget de om. Și pentru ca toate acestea să îmbrace semnificații și mai adînci iar împlinirile noastre în natura propriilor noastre lucruri să cîștige în timp și durată, la numai cîteva zile după marea sărbătoare, cu o consecvență care ne e demult cunoscuta și într-o manieră, aceea a dialogului, care de asemenea s-a constituit într-o caracteristică esențială a stilului de muncă și de creație, se desfășoară o suită de vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu și alți membri ai conducerii de partid și de stat în întreprinderi și unități economice din diverse zone ale țării.

Un traiect pe hartă cît se poate de sugestiv : de la vărsarea Dunării în mare, în străvechi locuri ce cunosc ritmul și amploarea noilor edificări economice și sociale și pînă în mijlocul țării, la Brașov și Hunedoara, în inima unor veritabile cetăți industriale. Se procedează la analize ample, concrete, asupra felului în care se acționează pentru înfăptuirea sarcinilor actualei etape și așezarea întregii activități sub semnul unei noi calități, a unei eficiențe sporite, durabile. Secretarul general al partidului este întîmpinat pretutindeni cu manifestări de atașament și stimă, expresie a dragostei și respectului pe care poporul — români, maghiari și germani — în indestructibilă unitate o poartă celui ce le întruchipează idealurile și acționează consecvent pentru transformarea lor în realitate, pentru înaintarea fermă a României pe drumul progresului și civilizației socialiste.

În cuvîntările sale la marile adunări populare prilejuite de aceste vizite, tovarășul Nicolae Ceaușescu abordează probleme curente ale politicii interne și externe românești, sarcinile mari pe care le avem de soluționat în toate domeniile, atît în industrie cît și în agricultură. **O nouă calitate,** subliniază secretarul general al partidului, **presupune un om nou, cu o înaltă conștiință revoluționară, cu ridicat nivel tehnic și de cunoștințe profesionale — un om al societății socialiste, viitor constructor al comunismului.** În ceea ce privește situația internațională, același apel, aceeași rațiune înaltă pentru dobîndirea și înfăptuirea conștiinței păcii, singurul mod de salvgardare a umanității. Una din problemele fundamentale ale epocii noastre este aceea a războiului sau a păcii, spune președintele. Cursa înarmărilor a luat proporții uriașe, s-au acumulat stocuri de armamente, inclusiv de armamente nucleare care pot distruge de multe, de foarte multe ori, întreaga omenire. De aceea este timpul să predomine rațiunea, să se pună capăt politicii de înarmare și suprainarmare, să se acționeze în deplină unitate cu toate forțele care se pronunță pentru pace.

Paleta largă a problemelor abordate indică starea de fapt a muncii și hotărîrii cu care România își îndeplinește îndatoririle sale față de sine și față de lume. Toamna care a debutat calendaristic are în răsfrîngerile ei sociale un suport de cea mai fertilă umanitate. Și se relevă prin însuși acest uriaș demers constructiv prin care o țară întreagă, în veghea și activitatea neîntreruptă a conducătorului său, își înfăptuiește programul muncii și dăinuirii sale.

Luceafărul

Margareta Sterian : „Copii din Drăguș"

Mihai Eminescu, cel mai mare poet român după Mihai Eminescu

În singurătatea sa care, paradoxal, capătă ciudate forme de insoțire, omul simte uneori nevoia unei armonii compensatorii vieții imediate. De aceea, chiar și împotriva voinței sale, recunoaște că, în psihologia cetățeanului, artiștii îndeplinesc rolul verbelor auxiliare într-o limbă : nimeni nu își poate declina existența fără operele lor, nici un popor nu își poate declina existența, autocunoașterea, fără activitatea intelectualilor lui, căci prin intelectuali își comunică autocunoașterea un popor, iar artiștii sînt avangarda intelectualității. În recunoașterea sau nerecunoașterea formelor pe care le ia o ipostază a artei, un rol important îl are inițierea sau neinițierea căci ritualul unește auditoriul cu declamatorul într-o stare de transpunere relativă. Dar, din păcate, nu înțelegerea este cauza transpunerii, ci o simțire viciată deseori chiar de propriile ei cauze, simțire față de o imagine despre artiști, imagine care nu are nimic comun cu determinarea științifică a artei, imagine propagată citeodată chiar și de aceia ce trec drept oameni de cultură. Un astfel de caz în cultura română este cazul lui Mihai Eminescu, poet ce pînă nu demult a fost așezat în coada romantismului german, făcîndu-se din el „ultimul mare romantic al lumii" (afirmație compromițătoare prin mecanicismul ei reducționist). În ultimul timp, anumiți critici au stabilit apropieri între Eminescu și alți mari poeți ai lumii, nu neapărat romantici. Acest articol își propune demonstrarea unor puncte comune ca ideologie și practică poetică între Mihai Eminescu și Jean Arthur Rimbaud.

Criticii sînt în general de acord că poezia nouă a început cu Baudelaire după care, sau, mai bine zis, din care a urmat o bifurcație ce a marcat un întreg secol de poezie : pe de o parte „artiștii" (cum îi numește Rimbaud pe Mallarmé și pe Valéry), iar, pe de altă parte, el doar el, vizionarul Rimbaud. Vizionarismul pe care și-l atribuie poetul se definește astfel : „Poetul se face vizionar printr-o îndelungată, imensă și lucidă dereglare a tuturor simțurilor. Toate formele de dragoste, de suferință, de nebunie ; el caută în el însuși, consumă într-însul toate otrăvurile, pentru a nu rămîne decît cu chintesențele. Inefabilă tortură pentru care are nevoie de toată credința, de toată forța supraomenească, prin care devine între toți marele bolnav, marele criminal, marele blestemat, — și Savantul suprem ! — *Căci atinge necunoscutul !* — Pentru că și-a cultivat sufletul, și așa mai bogat ca nici unul. El atinge necunoscutul, și cînd, înnebunit, va sfîrși prin a pierde puterea de înțelegere a propriilor lui viziuni, le va fi văzut ! Să crape, n-are decît, în saltul lui printre nemaivăzute și de nedescris : vor veni la rînd alți lucrători îngrozitori ; ei vor începe cu orizonturile la care celălalt s-a prăbușit." Afirmația este extrasă din scrisoarea autorului către Demeny (1871).

Aici apare afirmația : „Căci Eu este un altul." Mihai Eminescu, în nuvela „Sărmanul Dionis", în momentul trecerii lui Dionis în călugărul Dan (deci în starea de vizionar, în altul care, de fapt, îl reprezintă și îi provoacă toate neconcordanțele cu identitatea lui civilă după care este judecat), dă o „formulă" de o izbitoare asemănare : „El nu mai era el."

Deși scrisoarea către Demeny este în primul rînd o scrisoare, iar „Sărmanul Dionis" este în primul rînd o nuvelă, ele au multe trăsături comune, formulări aproape identice, o tendință superioară de manifest poetic. Deci, poetul vizionar este acel segment organic și intelectual dotat de natură cu o uriașă intuiție, este acela care stabilește zona de contact dintre cunoscut și necunoscut, este un canal prin care aceste două zone se întrepătrund, ba chiar, mai mult, el este

Aurelian Titu Dumitrescu

Continuare în pag. a 6-a

Nichita Stănescu: „Atunci"

Numai pentru că gîndeam
caii își întorseseră capetele spre mine
arborii toți se răsuceau
izbiți de crivățe sublime.
Numai pentru că visam
crescuseră aripi la pește
și stele iluminau
cu păsări cerești.

Numai pentru că tăceam
piatra începuse să vorbească cu izvoare
cîmpia începuse să dea grîu și porumb
lumina se înfigea în soare.
Numai pentru că muream
albul devenea negru
linia, punct
și cuvîntul fără de înțeles.

ÎN PAGINA A 3-A : POEME DE NICHITA STĂNESCU

Tot casa de piatră

REFLEX

Din Voiculescu, vă mai aduceți aminte de acel **Pricolici** : un călugăr, noaptea, se transforma în lup și el fără să știe, poate încă se mai ruga. În chilie, așadar, credința, trupul cu mătăniile lui spre osîndă iar pe coclauri, în munți, sufletul cu colți ascuțiți, întărîtați de lună și mușcînd cu poftă spinări și pulpe de oi. Cum a sfîrșit ? Ca-n credința populară, împușcat cu un glonț de argint, lupul și nu el care mai bătea poate mătănii. Fiara s-a tîrît pînă într-o văgăună de piatră, pe un deal și acolo călugăru-a fost găsit ; mort, întins pe o lespede și cu glonțul în el. O realitate care halucinează, așadar, ce să mai crezi ? Sau fantezia care smulge granițe din real și le mișcă, după ce legi ?

Ale povestitorului, în acest caz, sau mai bine zis ale povestirii care uneori se continuă și singură. Căci, iată, nu cu foarte mulți ani în urmă, pe dealul acela cu pricini, au coborît într-o zi cîteva elicoptere și din ele au început să fie scoase afară niște schele de fier, cărămizi, saci de ciment, geamuri, mese, corturi, farfurii și cîte nu-ți închipui. Pe urmă au adus și niște tractoare, o macara care plutea parcă atunci cînd a fost instalată și huruia ca și cum dealul s-ar fi rupt. Nu i se da nimănui voie să urce acolo, soldații păzeau culmile de jur împrejur. Mai tîrziu s-a aflat despre ce-i vorba, adică după ce totul s-a terminat, o clădire ciudată, cu turn spinteca aerul și asta se vedea cît de colo, chiar din cîmpie, numai noi, cei de la poalele dealului, nu aveam cum s-o zărim. Se înălțase un releu de televiziune, pe atunci era secretă chestia, nimeni n-avea televizor, că nu putea fi prins programul, dar după aceea aproape toți și-au luat. Iar pe platoul din fața releului azi se organizează serbări cîmpenești.

Nimeni, așadar, nu avea voie să urce acolo și nimeni nu putea să coboare. Cei ce construiau dormeau în corturi. Aveau bucătăria lor, mîncau, dar mai trebuiau să și bea. Nici Ambrozie călugărul care de patruzeci de ani trăia într-o piatră — o fîrîdă și-o cameră, săpate de el, sus, la douăzeci de metri într-o stîncă — nici el nu mai cobora. O fi murit, ziceau oamenii din vale, și mai ales femeile — ce-o fi cu el ? Nu murise, ședea de vorbă cu soldații, se îmbrăcase chiar în haine de soldat și le prepara băuturi din fructe sălbatice. Îi plăcea uniforma, avea peste optzeci de ani, își lăsase hantiriul, i-l mîncau șoarecii de stîncă acum, șoarecii lui de altfel pentru că el i-adăpase acolo în strîmba și greaua lui casă, îi prinsese cu multă anevoie și-i urcase pe rînd în chilie. A căutat să fie și bărbat și femeie — șoarecii — le mătura și le spăla locul unde dormeau și le făcea cuib din ierburi, aduna semințe, usca vrejuri și le spărgea șimburi ca să-i audă cum rod și se alergă prin cotloane, iarna, ca să se înmulțească.

Dăduse iureș de mirean în el și asta mai fusese odată cînd,

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 10-a

REMEMORĂRI

Însemnări despre Marin Preda (VIII)

Marin Preda a stat un pic pe gînduri cercetîndu-ne după care a decretat hotărît :

— Sînt de acord să-i bem șampania, dar nu ne întindem...

— Nu ne întindem, moncher, am răspuns eu extrem de serios, o seriozitate care l-a făcut să exclame :

— He, he, auzi la Passos, nu ne întindem... Cică nu ne întindem și gata, nu ? Apoi după o mică pauză a întrebat iar ce-i cu poetul ăsta și cum adică e moldovean ?

— Păi, e din Moldova, moncher.

— Și a avut slujbă în capitală ?

— Da.

— Și poetul ăsta și-a cerut transfer la Suceava ?

— Da.

— De bună voie și nesilit de nimeni ?

— Du, moncher.

— Heee, a izbucnit el într-un ris formidabil, îmi place belitul. Să-l aduceți cu șampanie cu tot. Auzi domnule, să te transferi singur la Suceava... Ce șmecherie-i asta ?

L-am lăsat să se întrebe singur, am coborît și i-am comunicat poetului dornic să ofere șampanie faptul că Marin Preda acceptă invitația dîndu-i în același timp cîteva sugestii prețioase.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 11-a

Istorie și literatură

PUNCTE DE VEDERE

„Cine uită nu merită". Cuvintele îi aparțin lui N. Iorga, inegalabilul **Profesor** al atîtor generații, cel despre care G. Călinescu spune : „Inima lui indica, sonoră ca un ceas de catedrală, bătăile secrete ale inimilor noastre ale tuturor". O catedrală scufundată în timp, reverberînd la nesfîrșit adevăruri intangibile... La suprafața existenței proprii, ca într-un luciu de ape, ne putem privi, în **oglinda istoriei,** chipul de astăzi, de ieri și de mîine : „Caută-te dar acum, cetitoriule, ca într-o oglindă și te privește de unde ești ?" (Miron Costin). De unde ești? Sînt din istoria mea și alor mei... Ideea de timp există în noi înșine, viețuiește paralel cu trăirile noastre, dar ne și proiectează simțirea, gîndirea, înainte și înapoi, către trecut și viitor. Polii acestei idei definitorii sînt **succesiunea** și **durata,** în stare să ne ritmeze traiul, ajutîndu-ne să ne înscriem perfect în timp și spațiu, să modelăm după necesități instanțele temporale, prin previziune, prin aducere-aminte, prin **continuitate...** Istoria reprezintă, fără doar și poate, seva viguroasă care circulă prin vasele noastre comunicante, chezășia stabilității, simțămîntul profund că nu ești un arbore cu rădăcini mișcătoare. De aici și însemnătatea pe care Istoria o dobîndește în cîmpul literelor, scrierile inspirate din trecutul glorios de luptă și de muncă — din milenarul efort al poporului român și strămoșilor săi — proiectînd, în conștiințe, **adevărul istoric** de nemodificat, de netrafícat : ceea ce s-a întîmplat nu mai poate fi răstălmăcit de nimeni, adevărul, ca și timpul, are o singură direcție, un sens strict, unic.

Am reflectat la toate acestea, cu emoție și interes deosebit, și în calitatea mea de scriitor care s-a adresat istoriei ca sursă de inspirație, ascultînd Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, în cadrul căreia Istoria și-a găsit un loc major, cuvenit, mobilizator : **„Originea daco-romană și continuitatea existenței pe aceste meleaguri constituie caracteristici fundamentale ale poporului român. Stabilirea locului în istorie, a originii și continuității în bazinul carpato-dunărean ale poporului român constituie fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative. Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri. Avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă".**

Nenumărați scriitori au demonstrat, prin opere remarcabile, cu prelungit ecou în conștiința contemporanilor, că socotesc, că simt Istoria ca pe una din sursele primordiale ale creației. Indiferent de genul în care scriu, ei nu s-au mulțumit să extragă, din trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat ,doar evenimente conservate de arhive, repovestindu-le, nici nu s-au limitat la vehicularea — într-un veșmînt recroit — a literaturii anterioare, nici n-au readus în pagina tipărită, pur și simplu, argumentele arheologiei, epigrafiei etc. Toți aceștia n-au „reprodus" Istoria, ci au **remodelat-o,** căutîndu-i **semnificațiile** înzestrate cu forța aducerii-aminte, atît dintr-o perspectivă estetică, cît și — esențial! — dintr-una filozofică. Scrisul-lor reflectă un mod de a gîndi, de a interpreta istoria în virtutea concepției noastre de viață, nicidecum un conglomerat (mai abil sau mai puțin abil „montat") de date, fapte, personaje etc. Nevoia reintoarcerii la izvoare e permanentă pentru individ, ca și pentru națiuni.

Dacă în planul **orientării** autorului de proză modernă pe temă istorică n-ar fi de spus, neapărat, prea multe, în schimb ar fi prea destule de spus în privința **modalităților** prin care actuala proză românească poate **sluji** Istoria (am ales anume cuvîntul „sluji", pentru a marca astfel nobila obligație pe care o avem, de a face, prin scris, **educație patriotică).** În repetate rînduri, în receptarea cărților cu subiect istoric, circulă „acuzația" că acestea n-au relief artistic, valoare estetică, absența ficțiunii contribuind, zice-se, la paliditatea textelor. Fără doar și

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 10-a

CARTEA DE TURISM — O CARTE DE CULTURĂ

Mirajul drumului și al zărilor

În țările unde turismul a luat demult forma unei industrii dezvoltate, inteligent condusă în desfășurarea-i amplă, literatura dedicată turismului, informațională și beletristică, e slujită permanent de autori și instituții de mare prestigiu. În veacul nostru e, de altminteri, greu de închipuit ca literatura de calitate să se abțină de-a pătrunde într-un domeniu oarecare al activității umane. Turismul, captînd interesul tuturor națiunilor civilizate, a dat naștere, firesc, unei literaturi de gen, dar și-a însușit repede și formele de exprimare ale tuturor artelor. De aici, explozia de reportaje, însemnări de călătorie, povestiri despre lumi necunoscute, ascunse în sînul lumii noastre, poeme închinate apelor și munților etc. etc. Și asta ca să ne păstrăm numai în domeniul destul de îngust al beletristicii. Mirajul drumului și al zărilor în care scormonim cu dorul și închipuirea a căpătat prin asta o aură mai dragă sufletului, iar misterul depărtărilor, în loc să scadă, a căpătat profunzime. Și cu cît mai mult cărțile care s-au vrut, inițial, doar instrumente de cunoaștere, au împrumutat uneltele omului de cultură și ale artistului, ele s-au închegat în drumuri prin ființa istoriei și a timpului, devenind astfel opere demne de rafturile tuturor bibliotecilor. Călătorim spre a ne fermeca viața și pentru a sparge zidul visului. Dincolo de zarea albastră se cîntă singur pe sine un cîntec de vrajă. Acolo, departe, începe mereu o nouă cărare. Multe s-au născut din cărți — lungul, irealul fir al dorului care înconjură pămîntul și nu se isprăvește niciodată. La capătul dintîi al fiecărui drum pe care l-am încercat se află o carte sau un maldăr de cărți închinate lumii și cuprinse în nefericita formulă literatură de turism. Din ele am adunat miez de pîine muiat în lună topită.

La noi, unde turismul, mai cu seamă cel organizat, se practică pe scară largă doar de douătrei decenii, cartea care să-l așternă la drum pe cititor și să-l inițieze în universul fabulos al țării sau străinătății,în miraculele și tainele ce le va străbate, intră în librării într-o cantitate mult prea mică. Spre cinstea Editurii „Sport-turism", această carte, trebuie s-o spunem cu toată gura, e mereu mai frumoasă și mai aproape de inima celui ce-o cheamă, dorind-o, și o cumpără. Avem în urmă multă piatră goală și uscată, pe care trebuie s-o acoperim cu fulger rotund. Și cred, prin urmare, că planurile acestei edituri trebuiesc mereu lărgite și îmbogățite. Aici să vină toate drumurile țării să culeagă iarbă și soare de amiază.

Fănuș Neagu

În paginile 5—6—7—8

ANTOLOGIA «LUCEAFĂRUL»

● Tineri poeți prezentați de autori contemporani ● Scrisori din Bucovina ● Numele poetului de Cezar Ivănescu

În pagina a 9-a

ANCHETA «LUCEAFĂRULUI»

CARTEA DE TURISM — O CARTE DE CULTURĂ

Semnează : ● Costache Zmeu ● Neagu Cosma ● Francisc Păcurariu ● Arthur Silvestri

CRONICA LITERARĂ

FLORIN MUGUR: Vîrstele rațiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu (II)

Convorbirile cu Paul Georgescu de Florin Mugur nu sînt o carte de literatură, ci o carte document, de istorie literară pe care o citim ca atare. Dacă, însă, cineva ar încerca să-și alcătuiască după datele oferite de aceste convorbiri imaginea literaturii și a mișcării literare din România postbelică de acum treizeci de ani, ar risca să miniaturizeze o pură ficțiune. Și asta nu numai pentru că se trece cu buretele peste erori cunoscute, ci și pentru că se avansează propoziții fără nici o acoperire în realitatea timpului. Mai prudent decît euforicul său interlocutor, Paul Georgescu ține să menționeze că scrisul său nu e scutit de sincopele timpului, de „gogomănii conjuncturale" și alte de acestea. Caracteristic este că niciodată reporterul nu se oprește asupra unei asemenea „gugumănii" de conjunctură, pentru a elucida în vreun fel problema. El trece mai departe cu dezinvoltură, interesat, este adevărat, de reacții de conjunctură, dar mai ales de gesturile altora. Paul Georgescu este extras din context și făcut judecătorul spectacolului în care a fost unul din actorii cu rolurile cele mai impozante.

Marota lui Florin Mugur este mai întîi **Mitrea Cocor** și Mihai Sadoveanu pentru că a scris **Mitrea Cocor**. Modul de a contempla fenomenul și a-i găsi nexului cauzal ni se pare curios. Cu atît mai curios cu cît Florin Mugur povestește vesel și juxtapus cum și-a început cariera intelectual-instituțională într-o editură a „obsedantului deceniu" radiind fără scrupul o parte din textul, pentru noi clasic, al **Dumbrăvii minunate**. În continuare Florin Mugur ține să-și clarifice, în public, cîteva dulci nedumeriri.

Care sînt neliniștitoarele nedumeriri pe care Florin Mugur ține să le expună în forum ? De ce G. Călinescu „lăuda autorii fără valoare alături de poeții buni" ? Atenția privitorului este deci abătută de la centrul tabloului, unde s-ar fi văzut ca e mai important ca acești poeți apăreau și aveau modele și instructori care le promovau, către o laturã a lui, adică deplasarea atenției de la cauza la efect, din care pricină efectul este propus drept cauză. Pentru că explicațiile primite sînt inconvenabile, Florin Mugur recidivează : „Paginile acelea din **Cronicile optimistului** în care descria vizitele lui de deputat în fabrici și pe care le-a reluat cuvînt cu cuvînt în **Scrinul negru**, unde n-aveau ce căuta, țineau tot de pedagogie ? Reproducem întrebarea pentru a observa că intransigența ofensivului reporter funcționează doar cînd e vorba de G. Călinescu ; în cazul lui Paul Georgescu ea e lovită de paralizie.

Alergia lui Florin Mugur privește ieșirea lui G. Călinescu în agora, postura lui de om al cetății. De ce, în fond, nu trebuie să nu-și descrie G. Călinescu vizitele de deputat, adeziunea lui la viața nouă a țării ? Asupra acestei chestiuni, într-o carte în care se exaltă ideea de „Revoluție" și de „Glorios deceniu" nu aflăm însă răspunsul firesc.

Pentru a realiza imaginea lui Paul Georgescu purificat de păcatele epocii, Florin Mugur idilizează peisajul revistei **Gazeta literară** și îndreaptă reflectorul anchetei sale oriunde în altă parte decît acolo unde ar trebui. Reporterul procedează pernicios pentru spiritele neinformate, avansînd axiomatic profilul unei **Gazete literare** care a început și a dus „lupta împotriva dogmatismului, pentru restituirea valorilor naționale, pentru apărarea operelor contemporane bune". Asertorica tentativă se izbește însă de carena tăioasă a faptelor.

O mostră de tratament al unei „opere contemporane bune" este felul în care **Gazeta literară** a primit, prin penele lui N. Doreanu și H. Wald, romanul **Bietul Ioanide** de G. Călinescu. **„Scrisoarea deschisă către bietul Ioanide"** semnată de N. Doreanu, care se întinde pe o întreagă pagină de revistă, este definitorie pentru atitudinea **Gazetei literare** față de „opera contemporană bună". Ioanide, alias Călinescu, este ironizat pentru că din pricina dialogului său cu universul a uitat dialogul cu oamenii, cu agora, cu prezentul etc. Cel vizat direct sub străvezia deghizare este G. Călinescu căruia N. Doreanu îi adresează, de fapt, întrebarea : **„La ce ne folosește universul, dacă omul de lîngă noi, cu inimă curată, e pus mai prejos, fie și alături de amicul dumitale canin Stolz ?"** G. Călinescu e denunțat, „cu un plan subțire", de a pune pe oamenii simpli mai prejos decît propriul său ciine. Cine cunoaște cît de cît epoca știe cît trăgeau asemenea acuzații în balanța timpului.

Paul Georgescu recunoaște partea sinistră a afacerii : „Partea sinistră a afacerii e că articolul a dus la retragerea romanului, sau a fost publicat ca să se interzică volumul", dar încearcă a-l scuza cu vorbe amabile pe N. Doreanu. Tot în „partea sinistră" intră și faptul că în timp ce revista dezlănțuia pe ultima pagină prin scrisoarea lui N. Doreanu, o campanie, de ale cărei recrudescențe ne lovim și astăzi, tipărea pe pagina întîi, evident în pandant, articolul **Unul dintre cei douăzeci și cinci de mii** plin de mustrări la adresa celor care nu urmau exemplul literaturii sovietice : **„Unii dintre scriitorii noștri preocupați să-și umanizeze eroii pozitivi numai prin defecte fizice sau morale, au încă multe de învățat de la Șolohov care l-a înzestrat pe Davidov cu cele mai alese calități. Și tocmai prin acestea el este un om pe care-l iubești, un erou reprezentativ al vremii noastre"**. Altă „parte sinistră" este că semnatarul acestei „nacazanii" este Paul Georgescu. Și tot la această parte se adaugă și faptul că Florin Mugur nu-i salvează cu acest prilej întrebările capitale.

Florin Mugur este, în schimb, foarte interesat dacă descrierea „vizitelor de lucru" ale lui G. Călinescu țin „tot de pedagogie". După retragerea din lib ă ii a romanului **Bietul Ioanide** întreaga activitate a scriitorului cunoaște un vertij cu mari consecințe. Evident că, sub presiunea împrejurărilor, G. Călinescu a fost și deputat, a făcut vizite ca deputat și le-a descris în **Cronicile optimistului**. Nu-i ceruse, practic, N. Doreanu, o înscriere decisă în prezent, alături de constructorii vieții noi, într-o publicație, după cum știu, pe gustul lui Florin Mugur ? Nedumeririle pe care le afișează autorul convorbirilor sînt de aceea cu atît mai absurde.

Dar **Gazeta literară**, definită de Florin Mugur ca cea mai bună mamă a literaturii române nu se rezumă numai la atît. Ea îl va admonesta sever pe G. Călinescu încă o dată pentru același roman pe motiv că : 1. **Bietul Ioanide nu izbutește să ne înfățișeze „momentul istoric din preajma dezlănțuirii războiului antisovietic în ansamblul lui"** ; 2. autorul **nu a demascat mișcarea legionară care în cartea lui pare a fi doar o „rătăcire" ideologică a unor tineri înfierbîntați** și **nu o bestială diversiune politică"**; 3. **„Nu și-a făcut loc în roman nici un erou care să reprezinte rezistența activă a intelectualilor cinstiți față de obscurantismul intelectual"**. Acuzația de a fi pactizat spiritual cu legionarii ca și cu obscurantismul oficial, prin lipsa de reacție față de ele, este subînțeleasă din înșiruirea celor trei păcate capitale. Lui G. Călinescu îi era opus manihеic Camil Petrescu cu **Un om între oameni**. Severul îndrumător estetico-ideologic al lui G. Călinescu este, de această dată, H. Wald (G.L., nr. 8, 6 mai 1954). A trece asemenea contribuții la promovarea „operelor literare bune", care a fost după Florin Mugur semnul distinctiv al **Gazetei literare**, ar fi desigur un sacrilegiu.

Cei tineri suportau și ei severa dădăceală căreia fusese supus din chiar startul revistei, înființată și de Paul Georgescu, G. Călinescu. Poeziile lui A.E. Baconsky sînt executate și ele pentru refuzul vieții noi. Cu un instinct care, în sens invers, n-a dat greș niciodată, este descoperit **de la prima schiță tipărită, Cordovanii**, și Ion Lăncrănjan și oferit de **Gazeta literară** ca exemplu negativ de recidivă a naturalismului burghez. Țăranii lui, ni se spune, ar fi „dezumanizați, stăpîniți de pasiuni necugetate (sic), afoni în problemele sociale, lipsiți de orice culoare politică. **Scormonirea „imparțială" a sufletului unor oameni pervertiți nu constituie oare o recidivă evidentă a naturalismului burghez ?"** (**Urele recidive ale naturalismului**, G.L., 29 iulie 1954). Nocivitatea de lungă bătaie a acestei reviste pe care Florin Mugur încearcă s-o scoată basma curată, ca și pe Paul Georgescu, se vădește și în faptul că acest „portret-robot", confecționat în plină epocă proletcultistă, mai funcționează, lucru care ar trebui să dea de gîndit, și astăzi față de cărțile unuia din cei mai însemnați prozatori postbelici. Ce făcea Paul Georgescu în acest timp ?

În fața unor asemenea manifestări postura antidogmatică a revistei **Gazeta literară** pe care Florin Mugur vrea s-o gireze în fața profanilor se spulberă. Aici apăreau asemenea caracterizări ale lui Tudor Arghezi : **„Talentul lui Tudor Arghezi nu a putut, și nici nu putea, să-l salveze pe poetul Arghezi, într-o fază a creației sale, de la rostogolirea către decadentism, atîta vreme cît concepția lui a rămas pe poziții retrograde". (Concepția scriitorului**, G.L., nr. 14, 17 iunie 1954). George Macovescu, autorul articolului, reactualizează, la cîțiva ani buni de la atentatul lui Sorin Toma, tezele pamfletului acestuia dedicat **„putrefacției poeziei argheziene"**. Excursul nostru nu e lipsit de legătură cu Paul Georgescu. Un an mai tîrziu criticul de serviciu al publicației se arăta foarte alarmat de cerința reconsiderării unui număr cît mai mare de opere și scriitori români. **„În scris, prin viu grai, în cercuri restrînse, sau în adunări mai largi**, (denunță autorul proporțiilor îngrijorătoare ale pericolului), **s-a vînturat părerea că problema moștenirii literare trebuie privită „mai larg", în sensul că, pe de o parte**, (ni se „traduce"), **să se aducă pe linia de plutire nume pe care poporul le-a uitat, pentru că opera lor literară, în întregimea ei, a însemnat o contribuție la decadența literaturii"**. Sperietura de posibila valorificare a unor scriitori români, vom vedea : importanți, s-a pronunțat în paginile revistei pe care Florin Mugur o acreditează în **Convorbirile cu Paul Georgescu**, drept bineintenționată față de aceste valori. **„În felul acesta**, continuă excedat autorul articolului, **ar trebui retipăriți Lucian Blaga, Ion Barbu — un excelent matematician, dar un poet decadent — și mergînd astfel din treaptă în treaptă, am ajunge pînă cine știe unde". (Învățăm de la Lenin**, G.L., 21 aprilie 1955). Deși nu este scris de Paul Georgescu, ci de George Macovescu, acest text nu e fără legătură cu el. Paul Georgescu semnează într-adevăr articole în care-l dă pe Davidov drept exemplu prozatorilor români, după cum scrie sonore articole demagogice în care exaltă literatura gloriosului deceniu, dar mai presus de toate acestea el prezidează climatul, adică atît admonestarea lui G. Călinescu, cît și denigrarea lui Barbu și Blaga. Acest adevăr îl ocolește fără odihnă convorbirea noului Eckerman cu idolul său. Ceea ce se uită este însă că Barbu și Blaga sînt „nume" pe care „poporul" nu le-a uitat.

M. Ungheanu

P.S. Citatul din ultima coloană a primei părți a cronicii noastre literare din numărul trecut este din **Încercări critice**, I, p. 121. Deși nici propozițiile antimaioresciene de la p. 178, vol. II, nu contrazic afirmațiile noastre, facem cuvenita rectificare.

BREVIAR

■ **MECANISMELE „EVAZIUNII".** Excelentul interviu cu poetul Nicolae Dragoș, publicat de Mariana Brăescu, în „Suplimentul Scînteii tineretului" cuprinde, pe lîngă alte nenumărate puncte „fierbinți" care impresionează prin fermitatea opțiunilor cunoscutului autor contemporan, și următoarele propoziții semnificative : „Nici o diversiune în literatură nu poate fi mai mare decît aceea de a inventa false valori și de a ignora valorile adevărate. Aici, explicațiile pot fi mai multe. Mergînd de la lipsa vocației critice pînă la caracterul unilateral al opțiunilor artistice sau chiar pînă la aprehensiuni de natură ideologică. Pe parcursul unor ani ele dobîndesc un anume relief și pot fi mai precis definite, iar protagoniștii lor nominalizați".

■ **COLOCVII „CONVORBIRISTE".** Iată ce început furtunos are „dialogul" Mihaelei Gafencu cu Dan Iordăchescu, publicat în „Convorbiri literare" (nr. 7) ; **„Mihaela Gafencu :** „Din 1977 au trecut cinci ani, Maestro... **Dan Iordăchescu :** Cinci ani de cînd n-am mai fost la Iași, vreți să spuneți. **M.G. :** Vă gîndiți din cînd în cînd la orașul „marilor iubiri" ? **D.I.** Mă gîndesc tot timpul. O pot confirma și cei care îmi iau interviuri..."

■ **„LITERATURA NIMĂNUI".** Acesta este titlul unui foarte promițător serial, început în „Astra" (nr. 6) de bătăiosul critic Radu Săplăcan. Ce ar fi, așadar, „literatura nimănui ? O „literatură futilă" „o formă de parazitism cultural, bine plătită, uneori și premiată(!), insolentă și îngrijorătoare prin insistența cu care își apără statutul" etc. etc., întîlnită de autor „sub forma «blindajului» de prima pagină în numeroase publicații : la radio și televiziune, la edituri." Țelurile acestui serial ar fi „să demaște" și „să supună oprobriului public" cîteva „cazuri flagrante" din această literatură scandaloasă sub raport estetic combătînd, ca atare, înțelegerea îngustă pe care „cîțiva funcționari culturali" o dovedesc față de „comandamentele ideologice". Un asemenea buzdugan aruncat la începutul unui serial ne face să-l urmărim, desfășurîndu-se, cu răsuflarea tăiată.

■ **ENIGMA VERII.** Rubrica „Revista revistelor", susținută în „Cronica" de inepuizabilul N. Irimescu conține (în nr. 33) următoarea definiție de „dicționar". „Nechezol — băutură care stimulează nechezatul. Mod de întrebuințare : după sfatul medicului veterinar." Enigma pe care o propunem cititorilor meticuloși este aceasta : în ce publicație va fi întîlnit N. Irimescu această „definiție" ?

■ **DINTR-UN „ROMAN DE 15 LEI" ?** O contribuțiune a criticului Cristian Livescu, publicată în „Ateneu" (aug. 1982), conține și următoarea idee palpitantă, despre critica literară asemuită cu o virgină : „Aidoma unei fecioare care, cu cît e mai strașnic păzită, cu atît e ademenită de plăcerea păcatului, la fel critica autohtonă a căzut pradă modernității, prin chiar oroarea afișată de a o cultiva".

■ **„FEMEIA BRUNĂ, FEMEIA BLONDĂ".** Așa se intitulează o schiță publicată în „Convorbiri literare" (nr. 7) sub semnătura autoarei Adina Kereneș-Romoșan. Conținutul acestei „opere literare" este următorul : o proiectantă, Magdalena, care trăiește despărțită temporar de bărbat (Bogdan, un pictor) instruiește în tainele cochetăriei feminine pe Diana, o funcționară la o curățătorie chimică. Însă Diana nu este atît de inocentă, ea suferise dezamăgiri succesive produse de doi bărbați (Toma și Augustin, al doilea — un alcoolic însurat) și chiar și după terminarea instructajului de utilizare a rujului de buze și a fardurilor celor mai complicate nu va avea mai mult succes : al treilea iubit, Radu Crișan, pleacă la specializare în străinătate. Final deschis : Diana, funcționara emancipată, începe să vorbească în stil „snob". Bogdan, pictorul independent, se întoarce la nevastă, la Magdalena, care însă, fostă instructoare de femei timide, îl părăsește peste noapte, plecînd pe litoral.

■ **DAGHEROTIPURI, FOTOGRAFII, BENZI MAGNETICE.** O foarte utilă enciclopedie, „Universul mijloacelor audiovizuale" de Theodor Mucica și Minodora Perovici, a apărut nu demult la **Ed. Albatros** unde, pare-se, preocuparea de a edita astfel de lucrări de „introducere", dar pe cît posibil exhaustive a devenit regulă. Enciclopedia navelor, istoria cîinelui și calului de Aristide N. Popescu au deschis practic calea acestei colecții în formare, utilă, practică, răspunzînd principiului de dicționar cronologic „multum in parvo".

Nu altfel se prezintă și „Universul mijloacelor audiovizuale", autorii au împărțit materia pe domenii, studiind pe rînd fotografia, diapozitivul și diafilmul, retrospecția, discul și magnetofonul, radioul și cinematografia, în fine, televiziunea. Cum nici una dintre acestea nu au apărut în nimic, se înțelege că nu putea să lipsească descrierea lor „istorică" de la precursori la inventatori, apoi la valorificatori. Pentru nespecialist (dar cîți sînt aceia care să cunoască, cu virtuozitate, evoluția „mijloacelor audiovizuale" din punct de vedere cultural ?) materia e pasionantă și nu o dată imaginația se eliberează de piedicile simplei lecturi, închipuind momente de „pionierat", scene aproape fantastice, greoaie și complicate, cu primele aparate de fotografiat, de filmat sau de difuzat sunetul și imaginea. Înclinație de altfel stimulată de ilustrații, căci „Universul mijloacelor audiovizuale" nu impresionează numai prin text ci și prin imagini, ea este o carte „completă", care îmbrățișează, pentru cititor, atît comunicația „literară" cît și cea „vizuală", într-o prezentare atractivă, care face cinste autorilor.

A. S.

TUDOR GEORGE: «Inventar celest»

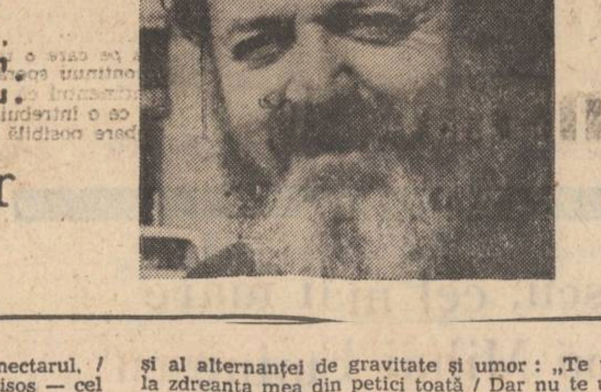

Iubitor de forme fixe, Tudor George este, în același timp, un temperament proteic, o natură turbulentă mereu gata să ia lumea în răspăr, desigur în poezie, sau, cum ar spune el însuși, un „singaporean". Nu este însă o contestație îndîrjită, violentă, dusă pînă la ultimele consecințe, fronda sa, rareori caustică, ieșită dintr-o stare de „bonne humeur", rămînînd mereu savuros-benefică. În pofida „gurii rele", generozitatea sufletească și predispoziția ludică sînt evidente. El rîde de tot, de boema sa, de femei, de prieteni, de sentimente, de înclinațiile bahice, de sine însuși și de numele său, fără a se înverșuna, doar retoric, împotriva nimănui, ba, dimpotrivă, pentru a le (se) iubi mai tare. Aceasta este esența stării de spirit zisă „singaporeană" ce străbate, începînd cu vestitele balade... din 1970, întreaga sa creație și pe care o întîlnim și în ultimul său volum **Inventar celest**. (Editura **Eminescu** 1982). La un banchet ideal, locul său nu ar putea fi decît alături de poeții goliarzi și de Rutebeuf, Jean de Meung sau François Villon. Ceea ce nu implică o judecată de valoare, ci o situare tematică și tipologică. Spre exemplu, reflecțiile sale, comic-amare despre recunoștința și statornicia unor prieteni, nu diferă prea mult de cele ale lui Rutebeuf din **La misère de Rutebeuf**, iar burlesca anatemizare a femeii și a vicleniilor ei descinde, parcă din Jean de Meung. Și, în sfîrșit, cîntecele bahice și elogiul tavernei ca paradis terestru ni-l amintesc pe Villon : „Mi-i tot mai dor de prietenii aceia / cu care tînăr îmi sorbii paharul. / Cinstind în versuri vinul și femeia, / Stropșind balade ca Villon-tîlharul ! // Minuni mai mari ca-n Cana-Galileia / Molan și vodcă ne picau cu carul ! / Venea Magdala de-aprindea scînteia, / Iar noi, cu chefu-n toi, cinsteam altarul ! / Rufoși eram, dar sumbra noastră boată / De spirit și de-alcool era bogată // Să fi văzut cum da gornistul gură / Sunînd asaltu-n glăji, spre băutură ! // Ca-n trîmbițe sunam din toi — s's-auză / Cu surla Ierihonului la buză !"

Limbajul suculent și chiar îndrăzneț, umorul sănătos, hiperbolizant, pe alocuri cam îngroșat, sinceritatea sentimentelor, trăirea și exprimarea, cum să zic, nesfielnică a satisfacțiilor erotice aparțin aceluiași spațiu mental și stilistic. Să cităm și un cîntec bahic în tradiție goliardă : „Să nu lăsați ca ziua cea de azi / necelebrată să-și prelingă harul ! / Prieteni — astăzi încă sus paharul, / cît încă-n toropeală n-am să caz ! // Venerei tandre să-i sorbim nectarul, / Să-i sărutăm caliciul în extaz ! / Dionisos — cel niciodată treaz — / Să ne deschidă — pintecos-altarul ! // Să celebrăm, mulgînd setoși, ciorchinii / Și ugerii cu laptele luminii ! / Horească-și nude, Nimfele alaiul, / Satiri păroși stropșindu-le cu naiul ! // Și-nsingerat de-aprinsă băutură / S-adormi, tîrziu, pe-un șold, c-o țîță-n gură !..." (**Silen**).

Afinitățile și similitudinile de structură merg însă mai departe, nu vreau să spun influențe, deși sînt sigur, Tudor George este un bun cunoscător al acestei perioade, de altfel a tradus recent **Canțonierul** lui Cecco Angiolieri, pînă la detalii de poetică. Vom întîlni deci, peste tot, în lirica lui Tudor George figuri și toposuri ale retoricii medievale cum sînt **supralicitarea, metaforele anatomice, afectarea modestiei, formulele umilinței, abstracțiile alegorizante, combinația dintre hazliu și serios** etc. Efectul poetic deosebit se naște nu numai din curioasa resuscitare a acestor trucuri retorice, ci și din aplicarea lor la teme, subiecte și obiecte contemporane (angoasa, înstrăinarea, marele oraș, libertatea, televizorul, basca, chewing-gumul etc.). Iată un abil sonet construit pe toposul supralicitării și al alternanței de gravitate și umor : „Te uiți la zdreanța mea din petici toată / Dar nu te uiți la versu-mi sclipitor / La haina lui distinsă și bogată / Al cărei meșter sînt și croitor ! // Mă vezi cum sorb un chil de spirt în boată, / Dar nu vezi fluviul meu interior — / O dunăre de foc ce nu s-arată / Nici unui ochi decît cînd scriu sau mor ! / Tu vezi la mine numai ce nu-ți place — / Întunecata partea Lunii, doar / Superbul chip răsfrînt prin zări opace / Romantic și spășit ți-e în zadar // Atîrnă-n veci la ochiu-ți vil de cioclu, / În d-aur lanț, corbiul tău monoclu !" (**Lornion**).

A se observa, totuși, tonul ironic al enunțului, distanța abia perceptibilă pe care autorul o ia față de propria formulă, zîmbetul indulgent cu care-și însoțește giumbușlucurile stilistice. Este, aș spune, nota modernă, fin demistificatoare a atitudinii sale „anacronice". Ceea ce nu-l împiedică, repet, și bine face, să navigheze cu toate pînzele sus (m-am molipsit și eu de la retorica medievală, metaforele navigării fiindu-i specifice) în mereu aceleași ape.

Se știe că nicăieri ca-n poezia evului mediu gluma, în cele mai variate forme și nuanțe, nu a avut o audiență mai mare. Și Tudor George este, la rîndul său, un virtuoz al glumei lirice. Într-un excelent ciclu intitulat **Zodiac**, a cărui legătură cu figurile zodiacale este mai mult formală, cîte un sonet pentru fiecare dintre ele, poetul compune astfel de ingenioase „glume" : „Cu mersu-ți de-andaratelea buimac / Poți oarecînd, să fii de v-un folos, / Cum tu, răpind pironul lui Cristos, / Te-ai fi retras tiptil, sfințite rac ! // Marșarierul nu-i doar rușinos : / Știți, ultimul Horaț veni de hac / la curiații-ăi trei, fugind : ceac-pac ! / Rusnacul pe franțuz l-a-nvins, dînd dos ! // În carapacea-i ca un samurai e / de-ntr-armurat și-n tactica-l cu minte : / Cu ariergarda în halebarde taie — / doi pași napoi și unul dinainte ! // Zodiacal, sublimii raci se-ntorn / I-aud ca pe Roland sunînd din corn" (**Racul**) De asemenea, combinația de erudiție și expresie frustă, de aluzie culturală antică și elemente populare, dusă mai tîrziu de Rabelais la desăvîrșire, ne trimite din nou la umorul de sorginte medievală. Vom mai cita și un sonet, dedicat Capricornului, de această dată cu material autohton, în filiera mai degrabă a lui Anton Pann din **Povestea vorbei**, și el un reper deloc neglijabil, în genealogia poetică a lui Tudor George : „Rîioasă capră — avea un biet creștin / Dar cum e lumea plină de invidii / Sătul a hulpăvi homari și stridii, / Rîvni la țîța caprii alt vecin ! // Ci-i dete atuncea Domnul noi subsidii / Ba-n loc de-o capră, două, c-uger plin / Măcar să-i vadă sufletul senin. / Strein de-al ciudei chip și de-al obidii ! // Dar cel cu două capre nici s-audă / privea către vecin, tot plin de ciudă ! — Ce-ai vrea ? — îi zise Domnul — Poate vrei / Mai multe capre-n plus, vreo două-trei ? — Apăi, din partea asta, nu-i bai, nu-i ! / — Atunci ce-ai vrea ? / — Să moară capra lui !" (**Capricorn**).

Desigur, într-o carte ce cuprinde peste 500 de texte sînt multe piese mai puțin inspirate — autorul ar fi trebuit să opereze o selecție mai riguroasă — poante anecdotice sau stridențe de expresie, într-un limbaj altfel de o bogăție și inventivitate lexicală argheziană și cu o sintaxă deosebit de suplă. Ca preafecunda Geea, care-și iubea fără alegere copiii, făpturi zeești sau creaturi monstruoase, Tudor George lasă să trăiască toate poeziile sale. Excepționale sau mai puțin izbutite.

Paul Dugneanu

„Gianni Rodari și valențele educative ale literaturii pentru copii"

La Muzeul literaturii române s-a deschis, sub acest generic, vineri, 3 septembrie a.c., orele 12, o expoziție consacrată vieții și operei cunoscutului scriitor italian pentru copii Gianni Rodari. Cu mijloacele specifice expozițiilor de acest fel : reproduceri ale manuscriselor operelor fundamentale, publicații conținînd opinii critice, o bogată iconografie, sînt urmărite preocupările tematice, crezurile artistice ale scriitorului în diverse perioade ale biografiei sale.

Panoramicul documentar este întregit printr-o secțiune specială în care se află expusă o selecție din literatura română contemporană pentru copii, prezentarea expoziției integrîndu-se acțiunilor cultural-educative ale muzeului care întîmpină anul de învățămînt 1982—1983.

Cu prilejul vernisajului au vorbit : acad. Al. Balaci, Franco Ghilardi și Claudio Bertoluzzi, reprezentanți ai forurilor administrative și rețelei de învățămînt din Pavia precum și Vito Grasso, directorul Institutului italian de cultură din București și Al. Oprea, directorul Muzeului literaturii române.

VIAȚA CĂRȚILOR

PAGINI DE MEMORIALISTICĂ ENESCIANĂ

Ecourile manifestărilor, nu numai muzicale, ci și editoriale care au marcat comemorarea centenarului nașterii lui George Enescu nu s-au stins încă.

Compozitorul care a adîncit filoanele muzicii românești, impunînd-o pe plan universal, ne-a lăsat și o serie de mărturisiri autobiografice. Textele difuzate la posturile de radio ale țării în care și-a trăit ultimii ani — Franța, au fost strînse, acum, într-un elegant volum tipărit pe hîrtie de lux, cu numeroase reproduceri de arhivă, de editura „Nagard" din Milano (Italia).

Conducătorul editurii — Iosif Constantin Drăgan — prefațînd această lucrare de un deosebit interes documentar, subliniază importanța confesiunilor lui George Enescu, arătînd că acestea sînt „un fragment nu numai al istoriei muzicii moderne, ci, de asemenea, al istoriei României și a Europei".

„Orfeul moldav" se impune ca o personalitate a muzicii universale prin forța geniului său care „s-a hrănit din miturile românești", artistul devenind el însuși un mit. Editorul de azi al memoriilor sale reliefează valoarea moștenirii enesciene, „una dintre cele mai patetice și convingătoare mărturii asupra naturii și vechimii Daco-Latinilor de pe plaiurile carpato-dunărene".

Realizată cu sprijinul moral și profesional al celor doi mari dirijori români — Sergiu Celibidache și Remus Tzincoca — lucrarea a fost lansată cu prilejul simpozionului de la Boston, dedicat memoriei marelui compozitor și interpret născut în Livenii Dorohoiului.

Parcurgînd aceste mărturii autobiografice, memoria noastră afectivă înregistrează imagini de prospețime rustică, punctate deseori de umorul blajin al celui care, deși trecut prin savante școli la Viena și Paris, a rămas același frate întru spirit cu Ion Creangă și cu Mihai Sadoveanu, mereu ademenit, de farmecul și bogăția melodică a cîntecului popular.

Prin tipărirea paginilor memorialistice — „Contrepoint dans le miroir", editura „Nagard" a înscris în bibliografia enesciană o lucrare de referință, așa cum ne-a obișnuit de mult timp Iosif Constantin Drăgan.

N. Vasilescu-Capsali

STILUL SENTENȚIOS

Poezia lui **Iustin Moraru** dezbate o singură temă : interferența dintre biologicul terestru și lumina astrală. Astrul ei predilect este soarele (dar se vorbește și despre constelația Vega) — din domeniul vieții este aleasă ființa umană (dar probele logice ale demonstrației se fac mult mai bine pe trandafiri, melci, păianjeni, etc.). De un univers poetic specific putem vorbi cu greu : realitatea, în totalitatea ei, este, pentru poet, zăbavă a luminii în timp și „trecere" spre spații externe. „Sămînța" (sîmburul), piatra, zidul, floarea — sînt privite ca elemente de bază ale demersului poetic, concepte cu care se construiesc raționamente. O poezie dură, adesea rece, căutînd cu înverșunare un limbaj lapidar, amintind uneori de știință ; poetul adoptă un ritm aproape unic, cuvintele căzînd ca în matriță la locul potrivit ; o poezie care trăiește în principal prin sentințe : „Sămînța-i femeie ce naște și moare / Sub țipătul pruncului biruitor" („Zodia cumpenei") ; „Ofensiva semințelor înaintează / Morții se-ngroapă, teferii suie / Victoria Marelui Mugur se întruchipează / În orice tulpină — statuie" („Ofensiva semințelor"). Stilul sentențios rezistă, în general, prin gradul de concentrare a cuvintelor în sintagme și prin referirea la domeniul social ; remarcăm, totuși, că „ofensiva semințelor" nu are un „inamic", lumina fiind scopul, iar nu mijlocul ei. Fiind vorba despre lumină, un nume se impune — cel al lui Lucian Blaga — dar și o precizare : pentru Iustin Moraru poezia nu este mod de cunoaștere ci, mai degrabă, mod de consolare în fața unor adevăruri violente ale științei ; ea nu străbate un univers uman dovedindu-i necuprinsul, ci, din afară, îl ordonează pe o constantă materială. Poetul „privește îndelung", se „consumă captiv contemplînd" o realitate necesară, de care este separat, pe care o așteaptă calm să-l integreze. Nimic din spaimele unui Blaga, de pildă, în fața gorunului din margine de codru sau din resemnarea obiectivă a lui Eminescu („Tot astfel..."). Nici o implicare afectivă, numai constatare rece, un retorism — în sensul cel mai bun al cuvîntului — un raționament abstract (în fața nimănui). Iustin Moraru definește foarte exact realitatea din punctul de vedere al acestei „treceri", dar nu crede în momentul suprem (akmé, orgasm, etc.), nu (se) emoționează. Poezia trebuie să aibă zeii ei care nasc sentiment ; a fi ateu în fața poeziei este un non-sens pentru că ea este politeistă !

În general poetul operează cu generalități — sămînță, mugur, piatră, rază, zid, etc. — părînd disperat că legea acționează pretutindeni la fel ; el nu coboară în labirintul formelor. Poate că acolo nu se întîmplă la tot pasul acea obsedantă trecere abstractă, poate că acolo poezia cu zeii ei ia locul luminii și ține lucrurile pe loc. „Nodul", „nucleul", sînt, în fond, forme ale cercului ; între „întrebare" și „căutare" găsesc, de aceea, că este o contradicție în termeni : întrebarea ca „nod" se supune legii lui II iar căutarea, ca linie (desfacere a nodului) nu are de-a face cu această lege. Trebuie, aici, sabia macedoneanului ca poezia să erupă dezlegată de vraja nodului. Trebuie, de fapt, o alegere între cele două tendințe ce se manifestă în poezia lui Iustin Moraru : pe de o parte, ideea „aproape pură" — pe de altă parte, „cîntecul". Probabil că poezia nucleică, abstractă, este astăzi mai la-ndemîna oricărui poet ; totuși, dacă ea nu emoționează se datorează și faptului că nu poate fi transformată din poezie ocazională în „variațiuni pe aceeași temă". O teorie științifică ce exprimă, de obicei, printr-un singur exemplu — și Eminescu știa perfect acest lucru de vreme ce nu reia tema din „La steaua" (Blaga, mai zăbavnic, extinde intruitiva raționamentul gorunului — la un lan de maci, de exemplu — dar nu face din retorică un scop). Orice reluare riscă să transforme în șablon chiar prima afirmare. De aceea, cred, se ajunge foarte ușor în poezia scientistă la situația în care nu mai ai ce spune, la o epuizare a poeziei înseși. Realizările de excepție din acest volum sînt un semnal de alarmă că tema trebuie reîmprospătată.

Nicolae Georgescu

*) Iustin Moraru : „Trăind într-o rază", Editura „Eminescu", 1982.

LIRISM ȘI REVERIE

Cel de al cincilea volum de versuri semnat de Anais Nersesian este scris în registrul liric de la început configurat, acela dominat de starea emoțională difuză, de aspirația purității și de muzicalitate. Reveria este melancolică, în pofida instinctului solarității. Luminile care strălucesc în fiecare poem traversează însă un filtru care le atenuează. Universul contemplat în lirica acestui volum este constituit din forme estompate, din transparențe, contururi vagi, hinsori, ceturi, fumegări, extincții. Sentimentul predominant este al însingurării, din care se naște un lirism cald, discret confesiv, încărcat cu o anume solemnitate. Poezia transcrie în imagine stările sensibilității, mediate de recursul la imaginar : „Drumul caleștilor / trece prin vis, / printr-un crepuscul / de însingurare / spre morile care / au ruginit / măcinînd cuprinsul / luminii de sare".

Tristețea este resemnată, confuză, creînd impresia unui amestec de amintire și ficțiune : „La ospățul întunericului / în candelabre vegetale / pomii ardeau miresme. / Eram bolnavi / de o boală ciudată / Umbra ne urma înfrigurată / sub plutitoarele catapetesme".

Ceva malign iradiază neliniște, ființa este ispitită de chemări, de „ademeniri ale șarpelui", tulburată de semne nedescifrate, complăcîndu-se în semi-letargie. Foarte feminină, lirica poetei este elaborată cu simțul diafanului, țesere de plutiri, de surpări moi, de căderi lente. Violența latentă este absorbită înainte de a se manifesta, de atmosfera în care orice gest pornit impetuos se săvîrșește încet și orice sonoritate acută se preface în ecou. Sub aceste alunecări de pînze subțiri, iluzia copleșește realul, totul devine umbră, adiere, melodie îngînată : „Lespede de aer rece / este cerul de-mpăcare / peste care / umbra-mi trece / în desprinsă-alunecare / o planetă de ninsoare / Veghea năruită-n rană / scapără către apus / Frigul descîntat al stelei / cade limpede de sus / la răspîntii de cenușă / unde-am așteptat iubind // Cl'pele din fructul beri / în coji albe se desprind / într-o tandră resemnare oferindu-se luminii".

Poezia există mai mult ca stare, fără fulgurații și fără tensiuni, rătăcire solitară într-o lume atinsă de ruină, în care rugina roade lucrurile, în care euforiile s-au stins. Poemele nu devin însă deprimante, tristețea rămîne luminoasă, coșmarul nefiind posibil, grație unei seninătăți interioare, contrariate, dar tenace. Timbrul liric nu devine elegiac, deși are pentru aceasta toate premisele, imaginea nu este deloc sumbră. La rîndul său, interogația nu are nimic dramatic, ea pare mai curînd un joc nu lipsit de candoare.

Erotica se realizează prin sugestie, împreună cu amintirea unei combustii consumate cîndva. Se manifestă o constantă aspirație către astral, sentimentul iluziei, al timpului. Abia constituite, imaginile se destramă, poezia este cîntec pentru sine însăși. Oglinzi bolnave răsfrîng singurătăți, praful cosmic se depune pe ființe, cuplul legat prin iubire se pierde în pustiul solar, din cerul înstrăinat curg nisipuri. Poeta pare a trăi în interiorul unei imense clepsidre, pradă unui extaz tulbure. Peisajul imaginar devine mai arid, se pierde gustul pentru ceremonie și sărbătoare, nemărturisită, se simte dezamăgirea, universul liric se pustiește.

Foarte unitară prin ton, formulă și motive, cartea reprezintă o ușoară modificare a trăirii, păstrînd calitatea volumelor precedente atît la nivelul sensibilității, cît și la acela al imaginii, împlinite într-un lirism fără conflicte, echilibrat și muzical.

Sultana Craia

*) Anais Nersesian : „Alb și Negru", Editura „Eminescu", 1982.

— Vreau să pornesc dialogul nostru de la o afirmație a dumneavoastră „Medicina este o știință despre sănătate". Ce ne puteți spune ?

— Pot să spun că această întrebare foarte echilibrată care corespunde tuturor regulilor și de politețe și de literatură ale unei întrebări dintr-un interviu despre medicină sau despre alt sector de cunoaștere sistematică, comportă mai multe răspunsuri, depinde pe care din semantemele întrebării se apasă. Dacă e o știință despre sănătate ? Dar mai înainte de a pronunța cuvîntul „sănătate" ne putem opri pe jumătate din întrebare : — dacă este o știință — răspunsul depinde de cine-l dă și de cine-l primește ; dacă cel care-l primește e un om de știință, evident răspunsul va avea adresa lui și va fi probabil, probabil. Eu vorbesc acum la persoana a treia ; nu sînt intervievatul ci comentez interviul. S-ar putea ca medicina să fie o știință. Dacă comentatorul bagă de seamă că cel care investighează și culege materialul pentru interviu nu este un scientist ci este un literat sau un liber-cugetător sau un filosof atunci răspunsul poate să fie : „Medicina este pînă la un loc și în anumite unghiuri și incidențe o știință iar în alte unghiuri și incidențe o știință și din alte puncte de vedere și sub alte incidențe este o artă, dar sub alte proporții de distanță și alte legi de perspectivă, medicina poate să fie un comentar foarte general cuprinzător despre problemele fundamentale ale naturii umane, sau dacă cel care întreabă este angajat în slujba înduloirii capacității de speranță a oamenilor — i s-ar putea oferi alt răspuns — medicina este cea mai metodică și sistematică activitate de cunoaștere a omului, îndreptată spre natura și întrebările despre natura lui."

— Cîteva cuvinte despre lecturile dvs. predilecte, cărțile la care vă-ntoarceți.

— Cărțile la care mă întorc sînt cele pe care nu mi le-am putut procura și care mă obsedează.

— Spuneți-mi ceva despre dualitatea : fapt de viață concret și fapt literar concret.

— Literatura nu are nici cu o gămălie de ac mai puțină „CONCRETUDINE" (cuvînt care mi se pare mai frumos decît concretețe) decît... dar să pornesc mai bine altfel răspunsul... Faptul literar, indiferent unde sîntem angajați în el, emanativ, deci fapt expresiv, fapt de raliere a imaginației, fapt de comunicare, fapt de sintonizare, de acordare afectivă, de mărire a încrederii, fapt de angajare valorică etc. etc., nu e cu nimic mai puțin concret decît orișice fapt care se numește o desfășurare a conștiinței umane ; și nu spun „fapt de viață" din cauză că dimensiunea maximă a vieții e conștiința.

— Credeți că un scriitor empatizează cu personajele pe care le creează ?

— Da, însă cuvîntului trebuie să-i pun niște potcoave de argint, fiindcă altfel șchioapătă. Empatia nu este și nu are un conținut mulțumitor și purtător de suficientă informație, dacă e doar o direcție predilectă sau rezonant-afectivă. Empatia e o mișcare continuă și o oscilație continuă. Sigur că între scriitor și personajele lumii în care el scrie sau pe care el o scrie, în nici un caz pe care el o descrie (fiindcă lucrurile descrise nu au valoare literară decît arareori, dar au valoare științifică foarte mare și valoare literară minimală, ca de altfel toată arta descriptivă e un fel de arhivă, sau de depozit de conserve congelate). Mă întorc deci ; legătura dintre personajele care există în lumea care îl prinde pe scriitor și scriitor ; acestea sînt de la egal la egal atinse din punct de vedere al empatiei, comunicării, al influențelor reciproce — asta pusă în ghilimele că altfel sună paradoxal...

— Scuzați-mi întreruperea... Atunci, înțeleg că sînteți de acord cu personajele care-și caută autorul...

— Evident.

— Un personaj se poate autocrea ?

— Nu, în autor însă, nu poate să existe o empatie spre personaj decît dacă în același timp el trăiește empatia personajului spre el, din cauză că lumea personajelor nu e decît lumea mea interioară și ea e triplă : eu sînt făcut din EU, TU și EL și omenirea de la-nceputul ei a fost făcută din EU, TU și EL. Acest lucru s-a născut concomitent și în distribuirea fizică a ființelor în lume și în desfășurarea psihică înauntrul conștiinței individului. Individul nu a știut că există TU decît atunci cînd el a putut să fie TU pentru un altul ; și nu a știut că există EL decît atunci cînd EU și cu TINE eram în aceeași ambianță în care exista și EL ; și ori de cîte ori își termina existența unei zile EU TU EL se strîngeau și adormeau deodată și dormeau împreună în conștiința lui triplă și dimineața se trezeau deodată și reîncepeau existența umană caracterizată prin faptul că tot ceea ce se întîmplă ca întîlnire între conștiințe de la fizicalitatea întîlnirii între personaje și pînă la comuniunea și comunitatea de conștiință TOT ce se întîmplă în lumea lumității noastre, mondanității noastre, este concomitent (nu e produs) dar e concomitent însoțit în toate nuanțele de desfășurarea conștiinței mele, de-asta eu cred că conștiința nu poate fi definită la singular. Nici în singular EU, nici în singular TU, nici în singular EL, ci într-un singular cu trei fețe. Așa cum există în mitologia hindusă varietăți de „siva" cu 1000 de mîini tot așa și omul are în el tot ceea ce este necesar ca să fie de la mit și pînă la moarte respectiv orice varietate de existență și de conștiință. Tot așa cum există acel „siva" cu 1000 de mîini și le întrebuințează pe toate și fiecare are un spațiu care este al el și nu poate fi al altei mîini, tot așa în mișcarea și dimensiunea, în orizontul și-n conținutul, în formele, în oscilațiile și-n variațiunile de lumină ale conștiinței mele există incontinuu trei variante concomitente și inter-articulate care mă fac să fiu EU, TU și EL într-un joc care este comunicarea umană. Ele-mi permit să fiu și atunci cînd fiziceste sînt izolat să continui mai departe desfășurarea mea sufletească, fiindcă am în mine tot ceea ce-mi trebuie pentru ca să fiu și mit și moarte și neant și univers, tot așa am în mine tot ceea ce îmi trebuie pentru ca să fiu și EU și TU și EL și atunci pentru ce aș încerca să fiu altceva ? Ce sens ar putea să aibă să fiu altceva mai puțin decît acest tot, care este EUTUEL. Cuprinde asta un răspuns la întrebarea cu personajele ? „EU" cred că da.

— Credeți într-un personaj profund negativ, unul care are trăsături care tind numai și numai spre minus ?

— Nu, categoric nu. Este desigur o piesă care seamănă cu lucrurile care se găsesc într-o sală de anatomie, sau într-o măcelărie de lux. Adică: decuparea după niște re-uri convenționale... Din fiecare din noi se poate decupa un monstru, dar din unii din noi se poate decupa un monstru sacru alteori se poate decupa un monstru care să îngrozească și să satureze de istorie zeci de generații, alteori un monstru care se poate purta ca mărțișor o zi deci personajul prin excelență și eminamente negativ nu e. Revin la dulcea mea obsesie care e atît de clară și de liniștitoare încît mi se pare o glumă absolut gratuită să spun că e o obsesie. Natura triplă a noastră nu ne permite să fim eminamente nimic ; ne obligă să fim eminamente de toate: eminamente buni, eminamente răi, eminamente neutri — iar din acest amestec de trei eminamente iese Omul. Din nenorocire, dintr-o nenorocire al cărui responsabil nu sînt în nici un fel — nici normativ, nici represiv, nici meliorativ și nici opțional, omenirea n-a investit în această tendință, nici un efort serios, nu s-a gîndit decît să facă nenumărate tentative de a îndrepta lumea, sau de-a arunca lumea în aer cu bombe, sau de a renunțat la orișice axiologie, orișice scară de valori, la nihilismul anulator de bine, omenirea în loc să facă aceste tentative care n-au dus la aproape nimic, ar fi trebuit să-și propună să transforme enunțul despre natura umană într-un principiu de referință continuă a tot ceea ce face. Dacă omenirea ar fi spus : omul este un animal biped, cu păr puțin, cu vise, cu inteligență mai puțin mică decît a animalelor și care e uneori lacom, alteori generos, uneori visează, alteori refuză visul și dă cu barda în toate obiectivele pe care le întîlnește pentru ca să distrugă imaterialitatea visului ; dacă ar fi plecat de la această blîndă și împăcată cu sine, definiție a omului, probabil că drumul său ar fi altul, mai bun decît cel făcut. Omul se joacă însă de-a absolutul, de-a bunătatea absolută și-l inventează pe Dumnezeu, de-a răutatea absolută și inventează geniul războiului, de-a generozitatea absolută și inventează existența fără muncă și fără nici o problemă materială ș.a.m.d. și toate sînt bune într-o definiție dezirologică, toate sînt dorințe posibile, dar niciuna nu are de a face cu natura umană.

— ...fără fundament real deci,...

— Nu are a face cu natura umană care e în altă parte. Și atunci sîntem depozitarii, posesorii unui fond de meditație despre natura umană... imens... Șaptezeci de generații care ar citi incontinuu ca niște mori stricate tot ceea ce s-a scris despre natura umană, n-ar putea să adune material pentru o sinteză despre natura umană. În schimb dacă despre natura umană s-ar fi scris vreo cîteva pagini, un eseu, care ar fi început cum începusem eu adineaurea să spun că e un amestec în părți greu de spus proporționale, din ceea ce poate să facă rău și bine ființa umană, atunci destinul omenirii ar fi avut o adresă perfect clară și ar fi fost ușor de îndreptat...

— Dar nici evoluția nu are o adresă perfect clară...

— Da, fiindcă și evoluția s-a supus acelorași defecte funciare, sau să nu spunem așa.... nu-mi pot permite luxul să îl judec pe Dumnezeu și acoliții lui, dar dacă omul ar fi avut fericita natură care să nu-l facă să dorească să fie altceva decît ceea ce încape în propria lui dimensiune de conștiință, atunci ar fi avut întotdeauna o adresă precisă, scurtă și comodă.

Interviurile «Luceafărului»

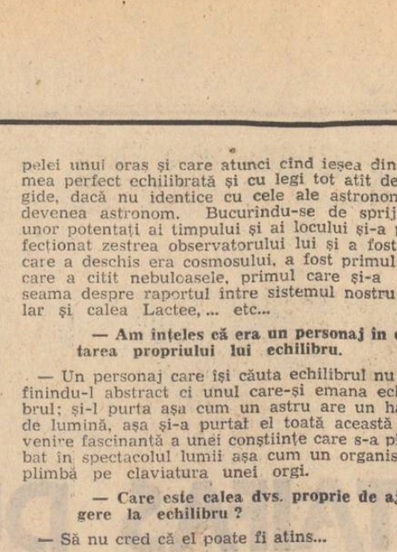

EDUARD PAMFIL

Timișoara — martie 1982. Cu puțin înainte de ora promisă, am intrat în cabinetul profesorului doctor Eduard Pamfil cu curajul celui care și-a luat inima-n dinți ca pentru o mare și grea încercare. Am fost izbită de culoarea albă a halatului celui ce mă primea, culoare căreia știam că i-a dedicat trei vieți într-una singură. În timp ce-mi depuneam pardesiul, profesorului i s-a adus o pastilă și un pahar cu apă.

— Stop, am spus, prima întrebare a interviului : Este un panaceu ?

— E o pastilă proaspăt inventată împotriva interviurilor.

— Dați-mi și mie una.

— Nu, pentru că-și face efectul numai peste două săptămîni, mi-a răspuns așezîndu-se și așteptînd tortura întrebărilor cu un calm care mă îmbia la neodihnă.

În spațiul cabinetului, cărțile ocupau locul aerului, prinzîndu-te cu brațe o sută, te cercetau, te inveleau, apoi te eliberau mai bun pentru tine și pentru cei din afara ta. Adusesem cu mine două cărți „Psihozele" și „Nevrozele" pentru a-i arăta profesorului că am călătorit împreună cu el pe drumurile greu de străbătut ale psihicului uman, iar cea de-a doua s-a deschis și s-a citit singură la început de prefață :

„...Cu alte cuvinte, ne-am raliat la principiul pluralității metodelor de reflectare a realității, deopotrivă reprezentate prin demersul logic, prin „iluminare" poetică, prin identificarea afectivă, ca și prin topologia caracterologică. Ele aparțin — fiecare în parte și toate la un loc — cunoașterii dialectice și solidarității axiologice, cristalizîndu-se în eflorescența unei străvechi și definitive triade : Adevăr, Bine, Frumos".

«Sîntem depozitarii unui fond de meditație despre natura umană»

— Există întotdeauna o tendință de călcare a limitelor...

— Eu aș spune mai grav decît spui d-ta, eu aș spune omul are o incapacitate înnăscută de a ști ce e aceea limită. Tot ceea ce trasează el ca fiind limită sînt niște cercuri de cretă, care la primele picături de ploaie se șterg și trebuiesc retrasate sau sînt ca niște ziduri de cetate făcute din fum, care se mișcă și-și schimbă forma după cum bate vîntul ; dacă omul ar fi avut în natura lui (despre care nu știm absolut nimic — total nimic — garantez și semnez) această mai comodă tendință de-a nu se juca de-a absolutul în nici o direcție, nici în bine nici în rău, ci de-a rămîne un mic punct cu o foarte mică doză de lumină, undeva într-un univers imens care nu-i luminat, nici explicat, și al cărui conținut e practic intangibil, impalpabil, atunci ar fi putut să fie o ființă care să aibă adrese precise, nepretențioase, dar extraordinar de actante (în sensul de transformare a gîndului în fapte, transformarea imaginației în act — actul însemnînd de la expresie, am deschis altă paranteză, și pînă la cioplirea pietrei, de la războiu și pînă la lacrimi, de la îngroparea unui mort și pînă la vis,... deci dacă ar fi avut această putere de-a nu se îmbarca pe niște coji de nucă ce navighează pe Oceanul Absolutului și ajung pînă unde pot să ajungă cu alimentele, atunci ori de cîte ori și-ar fi pus o întrebare, aceasta trebuia să se simplifice fiindcă altfel n-ar fi trăit. Care e sensul evoluției speciilor ? e o întrebare care duce inevitabil la enormități. De ce ? Pentru că e o întrebare care nu are un început tangibil și concret și nu are un sfîrșit controlabil. În schimb o întrebare cum ar fi : „Ce înseamnă să fii bun" — Înseamnă să fii așa încît cel care e aproape de tine se bucură că e aproape de tine și nu-i e scîrbă că e aproape de tine. Dacă omul s-ar fi mulțumit să fie deștept înăuntrul unui asemenea fel de a gîndi despre el, omul ar fi putut să fie bun, creator... dar el se joacă incontinuu de-a absolutul. Cu ce mijloace ? Cu cele pe care le cunoaștem. De cîte mii de ani se joacă de-a absolutul omul ? De cîte vrei. Zi-i orice cifră că nu-i exagerat. 10 000 de ani, 100 000 de ani... De atunci omul se joacă nu de-a corelativul EUTUEL, nu de-a MĂI și TU și ĂLA ci de-a „există dumnezeu, sau nu", „Pot eu să fiu stăpînul urangutanilor care trăiesc în această pădure sau trebuie să suport pe un altul care e mai urangutan decît mine ?" sau „Tribul ăsta are mai multe drepturi să vîneze în teritoriul ăsta sau eu și n-ar fi mai bine să-i vînez eu pe ei întîi pentru ca să obțin... s.a.m.d... De ce oamenii au preferat întotdeauna întrebări la care evident că n-au putut să răspundă ? E o întrebare la care nu știu să răspund. Poate ca d-ta să găsești un contraintervievist care să mă pună pe mine în dificultate și să-mi arunce mie mingea de tenis...

— Eu nu asta doresc acum, încerc, după cum mi-ați indicat dvs. să nu doresc lucruri imposibile. Vorbiți-mi puțin despre personajul cel mai drag dvs.

— Hm., să știi că nu e o instabilitate afectivă sau defectul de care vorbeam adineaurea — că omul își dimensionează universul tendințelor lui de cunoastere și de rezonanță mai mult decît poate real să exploreze ;... cred că sînt foarte multe personaje care au trecut, m-au prins, m-au dus cu ele, și pe urmă m-au lăsat, alte personaje care se întorc. Sînt foarte multi morți care se întorc cu o asa de mare intensitate încît mă iau cu ei. Sînt foarte multe și dacă ex abrupto... uite, facem o convenție... extemporal de secundă, cel care-mi vine în minte și mi-e drag: Herschen, marele astronom care vine în Anglia, unde aceasta îi devine a doua patrie, hamburghez de origine, muzicant profesionist (în sensul de doctor în muzică) șef de orchestră, conducătorul cadrelor unui oraș și care atunci cînd ieșea din lumea perfect echilibrată și cu legi tot atît de rigide, dacă nu identice cu cele ale astronomiei, devenea astronom. Bucurîndu-se de sprijinul unor potentați ai timpului și ai locului și-a perfecționat zestrea observatorului lui și a fost cel care a deschis era cosmosului, a fost primul om care a citit nebuloasele, primul care și-a dat seama despre raportul între sistemul nostru solar și calea Lactee, ... etc...

— Am înțeles că era un personaj în căutarea propriului lui echilibru.

— Un personaj care își căuta echilibrul nu definindu-l abstract ci unul care-și emana echilibrul; și-l purta așa cum un astru are un halou de lumină, așa și-a purtat el toată această devenire fascinantă a unei conștiințe care s-a plimbat în spectacolul lumii așa cum un organist se plimbă pe claviatura unei orgi.

— Care este calea dvs. proprie de ajungere la echilibru ?

— Să nu cred că el poate fi atins...

— Vorbiți-mi puțin de viața literară a anilor '34—'40 ; timp în care dvs. vă aflați la Cluj.

— E greu să vorbesc despre un peisaj, un climat, un anotimp, o virstă, o perioadă de desfășurare a istoriei țării în care trăiesc și din care fac parte ; — atunci cînd eu prin etatea mea, prin amploarea vieții mele eram o părticică foarte mică și un cert începător în toate problemele... De aceea : Contribuția mea ca informator despre anii pe care i-ai semnalat adineauri este aceea a unui grăunte de praf într-o rază de lumină care trece printre jaluzele. Grăuntele de praf se vede cu cît intensitatea luminii e mai mare și dacă lumina nu există, grăuntele de praf nici nu e dovedit. Într-un fel fac o apreciere și exalt, hipostaziez probabil un timp în care viața literară a Clujului a fost un moment astral, de foarte mare intensitate ; care în veacul artelor era unul dintre protectorii cei mai generoși ai autenticității, ai îmbinării dintre esență și formă, dintre valoare și imaginație.

— Vorbiți-mi cîte ceva despre cenaclul domnului Papilian.

— Cenaclul domnului Papilian a fost un focar de efervescență, care rezulta dintr-o determinare directă din personalitatea d-lui Papilian. Era un om de excepție și tot ce se întîmpla în jurul și în legătură cu el, nu putea să fie decît un fenomen care ieșea din standardul lucrurilor obișnuite. Această caracterizare foarte generală nu poate să intre în amănunte din cauză că timpul dialogului nostru nu e îndreptat în direcția aceea, dar poate să profite de unele detalii : de exemplu faptul că în cenaclul Papilian, toți cei pe care acesta îi configura, îi constela, în jurul lui, erau mai tineri decît el, pînă la foarte mai tineri decît el, el însuși nefiind pe vremea aceea un om bătrîn. Întîlnirea în jurul unei personalități dominantă moralmente a unor oameni tineri (și nu numai în acest cenaclu) va fi un semn de creație, de generozitate, de dăruire, de oblațiune, de necesitate, de comuniune ; oamenii bătrîni între ei nu pot să fie generoși din cauză că ceea ce aveau de dat au dat pe drum și ce le-a mai rămas de-abia le ajunge fiecăruia. Condiția mai sus amintită era fericit posibilă aici, din cauză că un grup tînăr are nevoie de un singur om mai puțin tînăr : e cel care-i polarizează. Încolo... toate forțele productive (productive în sens de creativitate) sînt și vin din tinerețe, din puterea întrebărilor, din dorința transgresării răspunsurilor convenționale, or pentru asta vîrsta potrivită e aceea a tinereții ; iar Papilian care avea pe atunci patruzeci și ceva de ani era înconjurat de oameni — toți fără excepție mai tineri ca el. Eu cred că o (nu mai completă) ci mai aproape de esența și sensul de moment și ulterior istoric pe care l-a primit cenaclul Papilian este de căutat și de găsit în această condiție a tinereții ceea ce e valabil și azi. ...Iar Papilian-ul zilelor noastre (nu cred că existau mulți „papilieni" nici pe vremea sa, or fenomenul nu era la fiecare răspîntie) nu poate fi înconjurat decît de tinerii zilelor noastre care visează că împușcă stelele și pasc turme de vis pe Calea Lactee, acestora le doresc să părăsească mai puțin tristețea reală și să o combată mai intens decît a reușit să o facă generația de tineri care a fost în jurul lui Papilian.

— Vă rog cîteva cuvinte despre cenaclul „Abecedar".

— Cenaclul „Abecedar" avea o formulă organizatorică puțin mai aparte din cauză că Mureșan locuia la Turda. Cenaclul se întîlnea la Turda dumineca, avînd un aport predominant de clujeni. Sufletul cenaclului și editorul, omul care a pus rînd în revista aceea de un format dreptunghiular, longilin și pe o singură coloană, un om care s-a investit total în litera tipărită de el a fost Mureșan. A fost un om care s-a sacrificat deci un om extraordinar al timpului său. (Vezi tu, cuvîntul „sacrificat" este deja sacrificat de la meciurile de fotbal unde golgeterii se sacrifică de mor atunci înainte de gol și pînă la cei care salvează de la înec pescărușii înecați într-o mare de păcură) Nu de sacrificare e vorba ci de dăruire, de generozitate absolută.

— Ce înseamnă să fii un om al timpului tău ?

— Înseamnă ceva foarte neașteptat față de felul cum pui întrebarea. A fi un om al timpului tău înseamnă pur și simplu a fi un om, din cauză că nu poți fi altfel decît al timpului tău, iar toate emfaticele, romanticele, uneori plăcutele variațiuni pe tema extra-temporaneității sau rătăcirii în timpul prezent sau aparținător al trecutului arcadian, sau participant al viitorului science-fiction ș.a.m.d. nu sînt decît niște ifose spuse cu gura rotund și care în fond nu înseamnă decît imposibilitate.

— Aveți un foarte frumos capitol despre speranță în care decretați cum că omul este o „ființă de speranță". Vorbiți-mi puțin despre „ființă" și despre „omul este o ființă de speranță".

— Omul e o ființă cum să-l fi spus cred în școala ardeleană sau Caragiale — pentru că nu poate fi altceva. Fiindcă dacă nu e ființă nu e nimic. Fortez puțin, dar dacă ai răbdare să descoperi nuca ai să vezi că miezul apare imediat. Ce-ai spus ?... Deci e „o ființă de speranță".

— Da, citam din Eduard Pamfil.

— Omul e o ființă de speranță Deci e o ființă fiindcă nu poate fi altceva, fiindcă nu condiția, ci esența definibilă (dacă esența poate fi denumită altfel decît definind-o) a omului este ființarea, lumitatea lui, plasarea lui în lume în calitate de existent. Dacă acest lucru nu e spus despre om orice ai încerca să spui despre el altceva, nu izbutești să-l îmbraci sau să-i lipești această marcă de garanție cum se bate metalul nobil. Ca să garantezi că e aur există o bătaie de ciocan... a naturii lui existente. Speranța, ea rezultă dintr-o însușire pe care doar el o are, iar alte existențe mai puțin complicate, deci mai puțin „existente" nu o au. A spera înseamnă a fi convins că multe sentimente ale tale se includ perfect în desfășurarea vieții tale interioare, iar legătura va rămîne constant asemănătoare cu cea pe care o trăiești. Omul speră din cauză că incontinuu speră. Atunci cînd nu mai speră are sentimentul că moare, sau că trebuie să moară. La ce o întrebuințează ? — ASTA este o altă întrebare posibilă la care nu răspund fiindcă mi-e teamă că voi răspunde lucruri grele...

— Perfect, puneți-vă singur o întrebare.

— Să-mi pun această întrebare ?

— Nu, să vă puneți singur o întrebare, oricare.

— Speranța nu este un elaborat intelectiv de înțelegere a legăturilor dintre cauză și efecte. Speranța nu e un lucru în sine. Înseamnă deci că o ființă care nu ar spera nici în bine nici în teamă (fiindcă și teama e un fel de speranță însă e o speranță negativă — teama = scăderea intensității speranței — este acolo unde posibilitatea desfășurării legăturii dintre ceea ce înțeleg și ceea ce simt e în pericol. Dacă ne-am imagina o ființă care n-ar spera, dar care ar avea completamente și integral toate celelalte însușiri ale sufletului nostru, „Cum ar fi acea ființă ?" „Insuportabilă", și dacă nu s-ar sinucide el, ar fi sigur lapidat sau trimis pe o corabie pentru a se pierde în imensitatea oceanului din cauză că singurul lucru care leagă pe oameni nu e capacitatea lor de a face judecăți cauzale ci capacitatea lor de a spera. Asta este întrebarea și ăsta este răspunsul.

— Ați amintit de „principiul pluralității metodelor de reflectare a realității" de unde rezultă artele. Care ar fi acel punct, acel domeniu translucid din care omul (creatorul) și-ar putea extrage toate „datumurile" necesare pentru arte... pentru orice fel de artă.

— Și artele au o extensiune, dacă speranța are și ea extensiune. (Să vorbim despre lucruri care nu sînt cîntăribile și măsurabile dar limbajul practică această convenție). Speranță acoperă întreaga suprafață a afectivității omenești ceea ce face ca afectivitatea să fie marea legătură dintre oameni ; atunci artele, artele acoperă toată suprafața înțelegerii legăturilor dintre oameni și a modurilor de legătură dintre oameni. De aceea, într-un fel, artele au o rădăcină comună, aceasta e de tip intelectiv și privește înțelegerea sentimentelor. Uneltele, demersurile mintale, desfășurările afective, comportamentul uman, acțiuniie ș.a.m.d. care au generat artele, în toată imensa lor extensiune se sprijină pe un platou fundamental care le poartă și care e tot o dominantă și o invariantă a naturii umane, transformarea lumii afectelor, a sentimentelor, a iubirii într-o lume a înțelegerii iubirii. Așa s-a născut frumosul — din comunicarea și descoperirea modalității de a transforma dragostea într-un mit comun înțeles de toți, nu numai trăit de toți.

— Arta reflectă realitatea sau se reflectă pe sine ?

— Arta desființează cuvîntul reflectare din sistemul de discuție al esteticii, sistem pe care îl prefer eu. Arta nu reflectă realitatea cu nimic mai mult decît realitatea reflectă arta. Arta face parte din realitate, deci nu o poate reflecta, arta nu stă față în față cu realitatea ci arta unește pe om cu realitatea, într-o situație care se numește conștiința existenței în lume și cu lumea și cu oamenii.

— Cîteva cuvinte despre starea de catharsis, vă rog.

— E o metodă ?... Nu, e o ipostază de desfășurare creatoare, nu pot spune „suferă" pentru că în lume nimic nu suferă de nimic numai noi oamenii suferim de boli ; dar are o îngustime din cauză că marchează sau e marcată întotdeauna de o scădere a lărgimii lumii de comunicare și de comuniune. Catharsisul e un derivativ, e o pauză în tensiunea de comunicare...

— ...în momentul ajungerii la maximum a comunicării ?

— Da, în momentul cînd ajunge la maximum comunicarea nu e dublată de o energie suficientă. Catharsisul permite o acumulare în vederea viitorului. Catharsisul e o investiție premergătoare.

— Să înțeleg că e o stare potențială ?

— E o investiție premergătoare, anticipativă, prefigurativă, a ceea ce se va transforma printr-o întoarcere. Oamenii nu comunică decît după ce se întorc din starea de catharsis. În starea de catharsis singurătatea este grea.

Adriana Rodica Barna

Margareta Sterian : „Peisaj bucureștean"

Nichita Stănescu

Autoportret cu o piatră în mînă

Iubit la început și neiubit apoi
apoi iubit și neiubit
un stîlp de piatră era
creierul lui
de greieri greierit
cri-cri cri-cri
meningea gri
e umbra de piatră
a stîlpului de piatră
iubit la început
și apoi neiubit
scuipat și sărutat
și din exces de ținere de minte
uitat
Apoi iubit și neiubit
și amintit.

Autoportret cu geam

Ca o pasăre disperată bătînd în
invizibilul și durul de geam
așa mi-am scufundat capul în apa dură
și invizibilă a cuvintelor
cînd mă retrăgeam din ele capul îmi
reapărea la loc pe umeri
din ce în ce mai ceros și mai stelos

Cînd mă scufundam, el, capul, mi se
topea
și stătea locului în alte înțelesuri
Decapitat stăteam proptit cu mîinile de
înțeles
și-apoi bolnav și-mbătrînit mă răsturnam
cu totul
și nedecapitat și somnoros
cu spatele peste mocirla verde cea a
ierbii.

Mare rece

Strîngînd din pleoape se făcuse crin
lumina
și-un despot somnul îmi părea
trăgîndu-mă înspre vechimea
a cîmpurilor ninse
apoi o răsucire scurtă, brațul drept
întins spre țărmul mării
și valul mult albit și înțelept
și granițele sării.
Apoi un cîntec mut de fulgi căzînd
dintr-o zăpadă de la pescăruși
schelete lungi zburînd, planînd, murind
Măiastra lui Brâncuși
și nemăiastra nimănuia
lungi haihuia...

Lupi, raze și ninsoare

Urlau pe stîncă lupii în desmănușare
și în deshumare stelele urlau
și în evaporare izvoarele spre fluviu
curgeau
iar eu stăteam înalt și nins de fulgi pe
umeri
cămașa albă tocmai o-mbrăcam
și îți dădeam pe doi lei unul ca să
numeri
fiindcă te iubeam.
Urlau toți lupii într-o revărsare
de mațe luminoase
eu stam într-o de tot de tandră de visare
secundele-mi păreau majestuoase
și mi-aș fi pus pe a mea tîmplă
de drag de tine urletul care
mă-ntîmplă

Împărțirea cu doi

Nimic nu se poate împărți în doi
zece dă o oarecare perfecțiune de dor
în cinci și cinci
cinci devine meschin și dă
doi și jumate, — doi și jumate
doi și jumate, doi și jumate
dau unu șaptezeci și cinci, unu
șaptezecișicinci
unu șaptezecișicinci, unu șaptezecișicinci
împărțit la doi
este ceva sub unu, dezasperant de sub
unu
nici măcar unu, nici măcar unu,
nici măcar unu,
măcar unu,
măcar unu
nimic, nici măcar unu
nimic, spun, nimic, zic
nimic nu se împarte la doi.

constantin abăluță

Zonă

tot ceea ce spun ca o mie de ceasornice
innegurate
oprite-n loc de-un singur fir de păr de-al
tău pătruns înăuntru
mecanism orgolios dar nu intr-atit incit să nu
se deschidă ploii
picăturilor răpăitoare care aleargă pe șinele
ferate
după orare mereu mai imprecise demonstrind
acarilor nervoși
că pămintul nu-i decit o onomatopee rapidă
în spațiu
un fum în care dorm culorile albastre și verzi
alte altor ființe ginditoare
iar tu îți întinzi brațul în mireasmă ozonul
înverzorează mușchii și te lăfăi în depărtarea
propriului tău corp parcă nici n-ai ști de mine
și te cred
așa cum tigrul își crede femela atunci cînd
aceasta fuge pînă la marginea ploii

și nu mai e nimic de spus nimic de impăcat
trupul meu obosit de expediente ieftine
ar vrea o extindere
pe măsură
chiar dacă atîtea savante radiografii
îi prevestesc încărcurirea nu se poate
să nu existe
undeva o zonă alta
decît cea însemnată de böeingurile
cîmpaniilor de consum
o zonă care să nu ne devore să
nu ne umilească
o zonă fără cum credeți dumneavoastră
mersi bine încîntat de
cunoștință pentru că EA sînt EU INSUMI
și nu-i loc de formalități și referințe
o zonă pe care dintotdeauna animalele
și-au integrat-o
și spre care tarkowsky ne-a călăuzit
în anul de grație
1980 dar nu știu dacă cei mai mulți
îl vor urma

Aerul, așteptînd zăpada

la scrisoarea pe care ți-am scris-o n-ai
răspuns pînă acum nimic
știu că timpul ne pulverizează că robinetele
tramvaiele cleștii de rufe și soarele au
defecțiuni incorijibile
știu că lîngă un zid ochii unui om pot prinde
rădăcini frauduloase
știu cîteva felii de piine luminîndu-se atunci
cînd se deschid ferestre
îi știu pe oamenii mici care se văd prin
geamurile a trei trenuri ei circulă
printre bănci și chioșcuri de limonadă
și într-o doară le poți face semn cu
mîna
cunosc tăcerea blindată dintr-o tutungerie
cînd vînzătorul fără o mină nu mai
are nici un mușteriu nu se mai poate
răsti la nimeni și mai că-i dau
lacrimile
cunosc pe de rost replicile mătușii mele cînd
ceva nu-i convine la mine ca la o
închizătoare de geamantane care nu
vrea să se închidă iar ei îi e frică
de toți hoții din lume
cunosc momente palide și delicate din viața
unor oameni obscuri din cartier și mă
gîndesc cîteodată că ei le vor fi uitat
cu adevărat ca să poată trăi mai
departe
știu că gitlejul îmi fumegă adesea ca piatra
spartă într-o dimineață de cei ce vrea
să facă din ea o statuie
știu înaintarea sonoră a toamnei zilele cînd
pielea îmi gliseză rece pe trup
cunosc defilarea dură și mohorită a pietrelor
dintr-un caldarîm care ducea altădată
la casa ta și care pe atunci era
fraged și blond ca nisipul marin
știu popasul neintenționat la răspîntii pe
care ai vrea să le uiți țigara zvîrlită
peste umăr ca-ntr-un basm violent
și umbra tărăgănată a copacilor mișcînd
orașe și veacuri
cunosc tot acest repertoriu anodin știu
plicurile care-ți sosesc ca niște moluște
omagiale tot invitîndu-te la o aceeași
serată cu fumegoase arpegii
știu că practica orelor nopții îmi mumifică
gura și foamea de celălalt ia adesea
formă de șantaj de chirie
știu că în pragul luminat al unei uși nu poți
distinge niciodată mai mult decît o
singură siluetă
știu că undeva s-au perfectat acorduri care
ne pun în valoare gesturile cele mai
precare
o expansiune alarmantă obscuritatea dintre
degetele mele ar putea naște un
uragan și ciocul celei din urmă berze
ar vibra ca un cablu întins între
continente
presupuneri cordiale un fel de aleph
mișcător sau măcar o dublură nouă la
această haină de casă ce a devenit
un fagure de muște și bănuiesc
știu că cei mai mulți vor surîde prin lumina
tulbure proiectată de cine știe ce gang
cu mici vitrine oferind sandale de
piele și șosoni hidrodinamici
știu că miza va cobori pe cheiuri nămoloase
printre pescarii ocazionali cu șepci
prăfuite decăzute bretele și de acolo
printre peștii năclăiți de petrol lenevind la
suprafață ca niște tamburine fleșcăite
și mai știu că aceste amănunte le dau în
locul nimsorii care nu mai cade iar eu
singur în odaie îmi întind creierul pe
pereți pînă cînd aceștia intră în
rezonanță
asemeni degetelor mele concentrîndu-se
noaptea deasupra singurătății pierdute
a trupului tău

portret-robot (din omisiuni)

mă uit în oglindă și nu mă recunosc
de fapt cine sînt
cine locuiește în acești ochi căprui închiși
aproape negri

cine are mii de zile fără scrisori pe sub uși
motiv de a se simți împăiat și fără nici o
calitate
în fața ușilor ferestrelor
pradă liberă butonului soneriei
o cine din gîtul lui asimetric suflă rar și
înăbușiat
mîinile cui se răcesc dintr-odată
cînd se trezește în miez de noapte
și-și dă seama că de luni de zile nu l-a
mai căutat nimeni
că toți au televizor copii mașini
cine mărește presiunea evenimentelor
inexistente
și suge cu o sugativă creierul
ce debordase printr-o crăpătură
ca să nu se poată zice că nu e vigilent
cine reazemă barele tramvaielor
își strînge fularul la gît
și are o atitudine circumspectă
față de biletele de călătorie
cu cele 9 loji ale lor
din care poți vedea golul intercontinental
cine își mută greutatea de pe-un picior pe
altul prin fața
vitrinelor urmărind de fapt reflexele
trecătorilor care se suprapun peste
obiectele expuse creînd despletite
fantasmagorii în pupila aceea fără scop
și fără protecție
cine stă dimineața deasupra cănii de ceai
absent și transportat ca într-o seară
patinînd pe aburii pămîntului
cine stă seara în fața oglinzii din baie
gol pe dinafară pustiu pe dinlăuntru
și intră sub apa dușului ca sub o piele
protectoare din care n-ar mai vrea
să iasă nicicînd
ochii cui se duc în fundul capului
ca niște vizitatori plumburii
de care te ferești prin piețele orașelor
inundate
căci n-ai chef de compătimirea lor
excelent ecranizată
cine în sfîrșit este cel care scrie aici aceste
lucruri
și cine sînt cei ce-și vor înveli părul
în prosoape calde și vor culege
autografe pierdute prin vitrinele
librăriilor
dintre nas și batistă cine pe cine miroase

Margareta Sterian : „Peisaj"

TAIFAS DUMINICAL

emanuel valeriu

Beția ne întărește și ne înflăcărează pasiunile ; mînia, dragostea, generozitatea, voioșia, zgîrcenia și toate celelalte se dezvăluie cu mai multă tărie în ceasurile de beție.

H. FIELDING

Bucur Oală, proprietarul bodegii la „Vița de vie", a descărcat, cu o săptămînă înaintea Ignatului, mai bine de un vagon cu vin pentru sărbători. Pintecoasele, una mai arătoasă ca alta, stau rînduite cu grijă în dreapta și-n stînga circiumii din drumul Cringașilor și Giuleștilor. O mînă meșteră de caligraf a acoperit geamurile vitrinelor cu neamul vinurilor ce-și așteaptă mușteriii. Cursivul tras în săpun al Tulburelului de Drăgășani se lua la întrecere cu goticul grasei de Odobești și Otonelului de Panciu. Într-un colț al vitrinei stă înghesuită și neluată în seamă Căpșunica. Afișe în toate culorile arătînd starea civilă a vinurilor ce hodinesc în budanele culese de cu seară, impodobesc fiecare vas în parte. Obișnuiții „Viței de vie" defilează prin fața grăsunelor în pîntecul cărora furtunul cu meșteșug minuit de Hristache, vainburșul lui Bucur, nu va întîrzia să pătrundă. dind la iveală Tulburelul Drăgășanilor, ruginiul înăsprit al Crăcanei sau galbenul întunecat al Otonelului. Bucur privește mulțumit de după sticlele dichisite pe etajerele de cristal ale vitrinei dinspre Giulești, grupul tot mai numeros al mușteriilor care bătătoresc nerăbdători zăpada în așteptarea ridicării oblonului de la intrare. Stîncă Vasile, macaragiu în B.M., nelipsit al „Viței de vie", se plimbă. de colo pînă colo, săltîndu-și, cînd și cînd, pantalonii pentru a-și acoperi burdihanul ce i se revarsă peste curea. Filip, obișnuit birnic al circiumarului. bate în doagele uneia din budane, ca să se încredințeze de-i plină ochi sau ba. Apoi, ca și cum ar fi stat de vorbă cu ruginiul Crăcanei, mîngîia înfiorat marginile butoiului.

— Ce-i al lui e-al lui. Marfă fainâ, i se adresă el lui Filip răzimat în Tulburelul de Drăgășani.

— Da, dar de ce-o zăbovi cu deschisu' ?... întrebă nerăbdător acesta, trecîndu-și din nou mîna pe doagele Crăcanei.

—O fi obosit bietul om. Ce-i glumă să dai jos cîtă mai năzdrăvanele ?!

— Bine zici, întîri Haralambie Prislop, poreclit „piinea lui Dumnezeu". după vorba pe care o tot folosea ori de cîte ori pomenea de Elisabeta, nevastă-sa, adventistă din creștet pînă-n tălpi și îngăduitoare de nu-i găseai perechea.

— Să vedeți acu' ce-o să se arunce la preț, negustoru', se amestecă în vorbă Caramalău, un slăbănog de vedeai prin el, dar băutor de nădejde.

— Deh, obrazu' subțire cu cheltuială se ține, făcu cu înțeles Stîncă, săltîndu-și din nou pantalonii și strîngîndu-și cureaua. Deodată, oblonul de la intrare se ridică duduind și Bucur proaspăt bărbierit apăru în ușa prăvăliei.

— Să fie într-un ceas bun, îl întîmpină Filip, întinzîndu-i mîna.

— Să dea Al de sus, îi răspunse Bucur și deschizînd larg ușa făcu loc mușteriilor să intre. Oamenii se așezară în grupuri la mese, în timp ce Hristache spăla de zor furtunul, pe căile căruia vinul avea să curgă izvor zile și săptămîni de-a rîndul.

— Cu ce începem ? îi întrebă pe tovarășii săi de masă Nicu Dragomir, mai-marele hamalilor din Nord, mîngîindu-și mustața stufoasă ce-i cădea peste buze.

— Eu zic..., încercă să spună Mihalcea, proprietar al mai multor camioane în București-mărfuri și cumătru cu Dragomir, căruia îi botezase pînă la unul odraslele cu care-l procopsise Dumnezeu...

— Cu Drăgășani, îl sfătui Bucur, luîndu-i vorba din gură.

— Dacă zici mata, fie, încuviință bucuros Dragomir.

— Hristache, cep la Drăgășani : Mișcă, băiete, porunci rizînd Bucur.

— Vineeee ! răspunse familiar și voios Hristache și porni cu găleata de o deca și furtunul făcut colac pe braț spre ușă.

Curînd. pe mese se iviră cănile de pămînt ars, viu înflorate, cu care Bucur își ospăta mușteriii, spre a se deosebi de ceilalți negustori din Grand. Oamenii se priveau întrecîndu-se în a degusta vinul și a-l lăuda pe circiumar.

— Buuun ! făcu prieeput Dragomir, celor de la masa alăturată.

— Da, da ! consimți Oblete, gărar și el, dar nu de talia lui Dragomir.

— Da' tulburat, nene Bucure, se auzi glasul pițigăiat al lui Mandache Nistor, rău de gură și averescan pînă în măduva oaselor, care luase loc la masa lui Filip.

— S-a cam „bătut" pe drum. Da' se-așează el și p-ormă să vedeți ! Inimă, nu alta, îi liniști Bucur.

Contactul cu Tulburelul a ținut cam pînă spre unsprezece. Mușteriii nu mai conteneau să-l laude. Voia bună pusese stăpînire pe toți. Mesele se apropiau încet, încet una de alta. Spre ora prînzului, ruginiul luă locul Tulburelului și, nu mult după aceea, galbenul întunecat al Otonelului fu în mare cinste.

— Ce să-ți spun, nene Bucure, grozav !... Să bei să nu te mai saturi, hotări priceput Filip.

— Mda, așta zic și eu vin, îi sări în ajutor înnind Dumitrache, care nu-și putea ierta că întîrziase mai bine de un ceas la chef.

— Bă, și femeia fie cum o fi... da' vinu'... vin să fie, hotări Dragomir, în răstele și cu aprobarea celorlalți. Și vinul trecu în continuare din butoaie în găleata lui Hristache, de aici în cănile mușteriilor și, apoi gîlgîind, pe gîtlejurile arse de poftă ale băutorilor de frunte ai mahalalei. Nu trecuse bine de nămiezi și jumătățile convivilor începură să-și arate fețele îmbujorate de ger pe la ferestrele „blestematului de Bucur".

Fănica lui Călițoiu, femeie aprigă la supărare, își făcu treabă în circiumă întrebînd despre ceva de care n-avea nevoie ca să se afle în treabă. Apoi, întorcîndu-se brusc către bărbatu-su, care nu-și luase ochii de la ea de cînd păsise pragul circiumii, îi făcu semn s-o termine cu băutura și ieși vijelie în stradă.

— Îndrăcită femeie, dom'le, scăpă fără voie Profir, vecin de curte cu Călițoiu.

— Hm, înghiți în sec acesta și porni să-l zgîlțîie pe Dragomir care o dase netam-nesam pe politică.

— O fi ei liberalii cum o fi, da' te oameni unu' și unu', se rostise țepos Dragomir.

— Păi cum ? sughiță Dumitrache, că ei ne-au procopsitără ce să zic...

— Eu... încercă să spună ceva și Călițoiu, dar vorbele i se sleiră pe buze. Fănica se arătase din nou în pragul circiumii, fulgerîndu-l și amenințîndu-l de astă dată cu pumnul. Zădărnică a fost truda lui Angheluță de a-l mai reține : „Că n-o fi foc"... Omul s-a ridicat liniștit de la masă și trecînd pe la casă îi spuse circiumarului să-i treacă în cont litrul de vin pe care-l consumase. Apoi porni pe urmele nevesti-si care o luase înainte cu pași mărunți și repezi.

Margareta Sterian : „Mînăstirea Plumbuita"

★

În stradă. Zina Mandache frămînta nevoie mare zăpada în picioare. dîndu-i ghes Frusinei Stîncă „să-i scoată naibii din circiumă". Femeia se codea însă să-i urmeze sfatul, îndemnînd-o la rîndu-i să îndrăznească ea. Zina își cunoștea însă marfa, așa că se porni din nou să tătăorească îmbufnată zăpada. În partea dinspre Cringași a localului femeile lui Profir Oblete și Caramanlău, strînse buchet, chibzuiau cum să pună capăt chefului ce se încinsese la cele trei mese puse cap la cap. De hotărît însă nu s-a hotărît nici una, la asemenea ispravă de temut, așa că, pînă la urmă. se despărțiră luînd-o fiecare spre casă cu năduf în suflet și vorbe de ocară la adresa soților și a „blestematului" de circiumar. Numai Firica Dragomir, făcută ghem în broboada hărtăniță în care se înfășurase, stărui să rămînă cu fruntea lipită de geamul vitrinei, privind printre sticlele cu licori, la omul ei care se așezase cu temei pe băut.

— Îl văzurăți ? spuse batjocoritor Profir de cum Călițoiu ieși pe ușă. Așta n-ar ieși din cuvîntul muierii de-ar fi să cadă cerul pe el.

— Cică-i bărbat ! făcu disprețuitor Dragomir.

— Geaba pantaloni dacă n-ai nimic în ei, își dădu cu părerea Angheluță, bărbat temut pentru pumnul lui greu și ușurința cu care se aprindea la bețe.

— Ce-ar fi stat sireacu'... da nu se-ncurcă, făcu dulceag Mandache, că-l deznoadă muierea.

— Nu mai spune ! se minună Angheluță.

— Știe Mandache ce știe, adăugă răutăcios Dumitrache.

— Ce vorbești dom'le ! Așa-i de afurisită ? zise curios Angheluță.

— De-ar fi măcar ușă de biserică, aruncă într-o doară Mandache.

— Mai e la fabrică ? se interesă Angheluță.

— E, răspunse Filip în locul lui Dumitrache, care se cam întrecuse cu Otonelul.

— Ilie să trăiască ! se făcu din nou auzit glasul lui Mandache.

— Se ține cu el ? vădi Angheluță dorința de a ști cît mai multe despre Fănica.

— Da' ce, mă ? Vii de pe-altă lume ? izbucni Mandache.

—A !... A fost dandana mare, îl desluși Profir, după ce-și sorbi pînă la fund ulcica.

— A păruit-o mai deunăzi a lui Ilie de era s-o lase cheală, completă Mandache.

— Io-te, dom'le, scăpă Angheluță în culmea mirării.

— Ho, omule ! Te pornișI ca o muiere. i-o reteză Filip lui Mandache, nevenindu-i la socoteală întorsătura pe care-o luase discuția.

— Te pomenești că nu-i adevărat ? ! sări ca ars Profir.

— Că altă treabă n-are Ilie decît să se țină după fusta Călițoaiei ! O nimerișI și tu ca Irimia.

— Da' ce săltași așa, nenicule ?! grăbi să-l întrebe Profir.

— Păi e ca frații dumnealor, îl zgîndări Angheluță, căruia Fănica nu-i era indiferentă. Îi trăsese omul, la prima tinerețe, clopotele și afurisita-i scăpase printre degete.

— Deh, socialiști ! nu se lăsă Mandache.

— Ba nu, averescan ca matale, țișni de la locul său Dumitrache.

— Ce-ai cu averescanii ? se auzi vocea spartă a lui Negoiță, omul de casă al avocatului Urseanu, șeful averescanilor din Grand.

— Ia, 'mnealui, spuse Mandache, arătîndu-l cu capul pe Dumitrache.

— Te pomenești că nu-ți place generalul nostru ? se răți Negoiță la Dumitrache și-și trase scaunul la masa lui Filip.

— La ce mi-ar place ? îl înfruntă Dumitrache, știindu-se prieten cu Angheluță.

— Așa ! Că-i de-al nostru, hotări Negoiță.

— De unde pînă unde ? nu se lăsă Dumitrache.

— De unde. știu eu !

— Și noi știm, se auzi de la masa la care ședuse pînă atunci Negoiță.

— Io-te, frate, se-ncaeră, i se adresă Profir lui Angheluță, care se distra ascultîndu-i.

— 'ncaltea de te-ai alege și dumneata cu ceva după urma generalului, sări în ajutorul lui Dumitrache prietenul său Filip, căruia nu-i scăpase uitătura cremene pe care i-o aruncase Negoiță.

— Cu dumneata nu stau de vorbă, îl repezi Negoiță.

— Da' ce ? El e supus austriac ? întrebă Profir.

— Mai rău ; rus ! răspunse sec Negoiță.

— Drace ! Mai auzii una, Filip și rus, se înecă de ris Profir.

. . . . . .

Înghețată sloi, Firica Dragomir își luă inima-n dinți, pășind pragul circiumii. Ea rămase lipită de peretele din dreapta ușii, privindu-și îndelung și mustrător bărbatul.

— Dragomire ! îl înghionti Profir, făcînd semn cu capul înspre ușă. Nevastă-ta...

Dragomir își îndreptă privirea încețoșată de băutură spre femeia care nu-și mai lua ochii de la el. Angheluță și Profir rămaseră și ei cu privirile pironite la femeia cufundată parcă în perete, ca un basorelief. De la una din mese se făcu auzit glasul răgușit al unui bărbat mătăhălos : „O, mamă, dulce mamă...".

Din ochii încremeniți ai femeii se desprinseră, în boabe mari, lacrimi ce-i brăzdau obrajii înviețiți de frig. O tăcere adîncă se așternu peste grupurile cheflilor, stîngheriți de arătarea femeii lui Dragomir. Angheluță prinse ca-n menghină brațul omului, silindu-l să-și ridice capul care-i căzuse în piept.

— Ajunge, Dragomire, ajunge, neică...

Acesta își legănă alene capul. Privirile îi alunecau lenește peste chipurile tovarășilor săi de masă, oprindu-se asupra Firichii, care nu se mișcase locului.

— Du-te, du-te... fata tatii, că vin și eu. Vin, zău... că vin ! i se adresă el cu blîndețe, întrerupt de sughițuri.

Și Firica se desprinse din îmbrățișarea peretelui, îndreptîndu-se, cu capul în podea, spre ușă.

— Ufff ! Li-be-la-rii, Cristoșii și Precista mă-sii de oți ! răcni Dragomir, făcînd zob cana ce-i sta în față. Apoi se ridică de la masă sprijinindu-se de umărul lui Angheluță și porni, de-abia ținîndu-și picioarele. spre ieșire. Cei de la mese îl însoțiră cu privirile pînă ce fu de cealaltă parte a ușii. Filip făcu semn lui Bucur că ia asupră-și consumația lui Dragomir. Voia bună pierise însă de parcă ar fi suflat un vînt de gheață. Și de n-ar fi pornit din nou să se tînguiască glasul răgușit al matahalei, ai fi crezut că moartea dă tîrcoale circiumii.

...„O, mamă, dulce mamă"...

. . . . . .

Dumitrache, care se-ntrecuse cu firea golind cană după cană, doar-doar și-o ajunge din urmă prietenii, ce i-o luaseră înainte, își proptise bărbia-n piept și trăgea la aghioase de să cutremure pămîntul. Mandache, Filip și Negoiță păreau să se fi împăcat între timp, judecînd după felul cum își vorbeau acum. Angheluță prinse să-i descoase din nou pe Profir, de-i adevărat sau nu că Fănica lui Călițoiu s-a ținut cu Ilie. Caramlău, Oblete și Prislop s-au alăturat între timp matahalei și urlau, cît îi ținea gura, dar acum cîntece de lume, potrivite la beție. Moș Panaite plecase, nu la mult timp după ce Dragomir părăsise circiuma, urmat de Stîncă și Mandache, care o apucaseră, spre mai multă siguranță, prin mijlocul șoselei, sprijinindu-se unul pe celălalt. Numai Mihalcea, camionagiul, drept luminare, de parcă n-ar fi pus picătură de vin în gură, luase locul lui Panaite la tejghea și-i trăgea întruna cu litrute.

Și-n vreme ce seara cobora molcom peste mahala. circiuma fu luată treptat-treptat în stăpînire de o nouă serie de mușterii : truditorii din schimbul întîi al stației B.M. și de la Depou.

(Din volumul de schițe în pregătire)

teatru

Autograf Iosif Naghiu

Demarînd sub auspiciile normalului dar vizînd insolitul și mizînd pe echivoc, acțiunea se menține pe linia de plutire a verosimilului chiar cînd granița dintre real și imaginar dispare, chiar dacă parabola copleșește aparența, configurînd un univers distinct prin cîteva motive obsesive. **Absența,** sustragerea de la obligațiile sociale nu rezolvă nimic iar asumarea responsabilității propriei vieți rămîne în continuare o problemă deschisă. Falsa bucurie a unei relative victorii nu poate ocoli punerea sub semnul întrebării a tuturor eforturilor ce s-au dovedit a fi inutile. Contradicțiile naturii umane figurate de cîteva individualități antinomice se zbat printre **frunzele amăgitoarei neputințI,** supuse legilor inexorabile ale existenței. Dorind să depășească condiția de intrus într-un mediu pe care nu-l înțelege, unul dintre personaje, antrenat în scormonirea pămîntului, se lasă acaparat de credința în capacitatea sa de muncă, coboară în mină, căutarea de sine devenind apoi pentru el fanatică. Tînărul comunist, purtătorul senin al **valizei cu fluturi,** dă replica nu numai cuplului înnămolit în obscure, odioase interese, ci și celor care, nici după treizeci de ani, nu sînt convinși că există o rațiune demnă de urmat, pretindu-se la derizorii diversiuni. „Neavînd puterea de a ieși în lume, v-ați construit una de vis. Dar ați făcut-o mai rea decît în realitate" — explică „un doctor" bătrînei doamne cantonate la **fereastră.** Dar cum „adevărul unui singur om este totdeauna mai slab decît nedreptatea unei comunități", dreptul — arogat arbitrar — de a judeca greșelile altora e amendat automat. Plăcerile cele mai facile ajung să-l îmbolnăvească pe individ de tot ce-l înconjoară, făcîndu-l indiferent la orice ipotetic **client. În vălmășag** hazardul, superficialitatea leagă și dezleagă relațiile umane. **Fie înainte de meci, fie într-o singură seară** speranța se vădește doar o fabulație nefondată. De aceea umilința cu care **cel care se ignoră** acceptă să renunțe la integritatea sa morală și fizică, nu trebuie încurajată, așa cum împotrivă de multe ori, **cîștigătorul trebuie ajutat.** Spectacolul degradant furnizat de **împăratul și călușeii,** mascarada în care se complace suita, trezește revoltă împotriva oricăror anomalii. Dar timpul macină, uniformizează temperamente, marchează conștiințe și... aduce prea devreme resemnarea — de exemplu — unei fiice obligată să se refugieze doar cu **obișnuitul flanel tricotat** în reci săli de cinema. Anihilarea voinței se cere evitată cu mare vigilență pentru că mai există încă așa-zișI **salvamari** capabili, prin infinite subterfugii, să îngrădească libertatea de voință și acțiune și să impună simulacrul. Lă început sub aparența unui joc tandru, nevinovat, **sub pălărie,** care însă ajunge rapid la negarea evidențelor. Mimetismul, din expresie a pasivilității sau a eschivării, se transformă lesne în semn al acceptării, în dovadă a complicității. Aparent ridicolul erou antic, introdus printr-un procedeu de teatru în teatru — aluzie la eterna duplicitate — în chiar piesa care i-a circumscris destinul, reușește să depășească un anume complex al frustrării neadmițînd compromisul, de indiferent ce natură.

Patetismul profesiunii de credință — prezentată ca simplu **autograf** — nu rămîne fără acoperire după lectura antologiei **Misterul Agamemnon,** volum de teatru comentat apărut la Editura Eminescu (editură de curînd distinsă peste hotare pentru seriozitatea cu care se ocupă de colecțiile sale de teatru).

Irina Coroiu

televiziune

tv

Septembrie

O piesă cu care mulți dintre noi și-au început copilăria într-o sală de teatru este „Surorile Boga" a lui Horia Lovinescu. Deși au trecut atîția ani de la premiera sa, piesa, mai ales comparată cu altele pe aceeași temă și de dată recentă, rezistă. Programarea sa pe micul ecran a dovedit acest lucru, mai ales că a beneficiat de o distribuție de excepție : Irina Petrescu, Valeria Seciu, Olga Tudorache, Ileana Predescu, Margareta Pogonat. Alături de acești „monștri sacri" despre jocul cărora nu putem scrie decît banalități, inclusiv faptul că regretăm prezența lor sporadică pe „scena" televiziunii, actorii tineri, în frunte cu Mariana Buruiană-Dabija (angelică) și Sorin Postelnicu (diabolic) s-au remarcat mai ales prin lipsa lor de complexe, de altfel un lucru caracteristic generației în blugi și catifea. Desigur, răuvoitorii ar putea pretinde că în asemenea condiții piesa a fost partea avantajată și nu actorii. Credem însă că nu este așa, deși am depistat și noi cele cîteva șabloane de epocă în construcția personajelor. Din păcate însă, programarea în două părți nu s-a dovedit a fi fost prea inspirată, pentru că o piesă de teatru, fie ea chiar și a lui Shakespeare, nu poate fi lesne înjumătățită cu pretenția ca noi, spectatorii, să ne păstrăm întregi emoțiile. Închipuiți-vă ce

Margareta Sterian : „La Moși"

s-ar întîmpla dacă am merge de cîteva ori la același teatru sau chiar la teatre diferite, zile de-a rîndul, pentru a vedea în întregime un spectacol ! Este posibil, dar nu și adevărat, cum ar spune un filosof de stradă. „Obiceiul" se trage de la „integrala" Shakespeare, unde însă împărțirea era motivată prin lentoarea punerii în scenă. A lăsa de azi pe mîine deznodămîntul, imitînd serialul de simbătă seara, este o idee nefericită, care, în loc să atragă telespectatorii, îi izgonește (cel puțin pe cei care, din diverse motive, nu au reușit să vadă prima parte). Ar mai fi de adăugat cîteva observații privind adaptarea și regia spectacolului de către regizorul Constantin Dicu. Mărturisim de la bun început că noi credem că regia de teatru tv. este, trebuie să fie, altceva decît regia de teatru pur și simplu. A muta teatrul pe platoul televiziunii este nu numai ușor, dar și inadecvat mijloacelor specifice puse la dispoziție de aceasta din urmă. Să ai și să nu folosești este mai rău decît să n-ai și să improvizezi. C. Dicu are și totuși improvizează. De aceea, așa cum de multe ori i se atribuie regizorului toate meritele unui spectacol, de data aceasta, credem, meritele sînt numai ale interpreților.

Iulian Neacșu

ANTOLOGIA **Luceafărul**

TINERI POEȚI

constantin preda

E o incîntare pentru inimă să asculte clipa izbăvită de somn și gătită cu aurul speranței în care vorba începe să cînte. Un băiat căruia nu-i cunosc decît vocea adică lucrul cel mai puțin prieepul din ființa omenească, se așează de-a dreapta Universului și cîntă întru slava limbii române. Partea mea de bine îl îmbrățișează.

Fănuș Neagu

bocet suav

au înflorit toți merii în livadă
și atelajul tatei urcă în amurg
din cadrul primenit cu nalbă
culoarea ierbii dă în pîrg

la miezul nopții voi pleca departe
la cotul dunării spre vad
unde se vînd mireasele furate
în noaptea nunții de smarald

mireasă a vinuri vechi și ruguri înflorite
bocesc suav mireasele răpite

melopee

te caut pe însingurate căi
peste deșerturi de zăpadă
te chem în tainice odăi
în palma mea un sîn să ardă

castelu-i nins.
frumos mă paște
un crin închis
cu albul vraiște

melancolie-n violet

vai ninge-n cîmpuri mînge lent
la moara veche dorm năluci
te-aștept fecioară mea de violet
cu sînii-n vise să mă culci

și-s singur și opaițu-i stins
aștern pe-un mări melancolii
peste trăsuri fecioara mea a nins
și e tîrziu cînd să mai vii ?

propietar de diligențe și ninsori

tu ești departe-n triste-mbrățișări
pierdută-n tainice odăi de flaut
proprietar de diligențe și ninsori
însingurat și plins te caut

dar e tîrziu pe punți de seară
trec călărești de crizanteme
îi strig și-i pun a cîta oară ?
din burguri sfinte să te cheme

vai singur numărînd arginți de fum
aștept cu diligența ninsă-n drum

balada

e-adîncă liniștea-n odaie
și sînul tău l-aud cum se îndoaie
peste cearșafuri sărutate șui
de maci pribegi porniți hai-hui

în geamul casei mere coapte
săruturile tale catedrale sparte

Margareta Sterian : „In echilibru"

liviu cangeopol

Liviu Cangeopol scrie o poezie de prozator, în care observația realistă, uneori cinică, se aliază cu o intensă trăire lirică.

Decorul provincial, bacovian al poeziei sale e scăldat într-o aură de atemporalitate, care-l transformă, imperceptibil, într-un decor fantastic.

Poet crepuscular, cultivînd expresia concentrată, Liviu Cangeopol impresionează prin maturitate artistică ,prin forța cu care își delimitează, din cîteva poeme, un univers liric original.

Sânziana Pop

Plouă în iarba înaltă

Se preling în ruine urme de melci,
amintiri pentru fata risipitoare.
Cartierul cu brazi și uliți de piatră,
spinări blinde și lenește țipete
(în acest moment îngerii cîntă),
prin curți vagi umbre se scurg spre canale.
Sub plodia de vară totul e verde și umed,
numai fata mea a murit cu pumnii la gură,
îngropată în dulcea cenușă.

Poem

Încă nu-i iarnă. Dar vîntul obosește
printre crengile goale împotriva mi-
grării și ceasul bate în turn tot mai rar.
Fum indecis (un curcubeu al morții),
sfîrtecînd pîntecul fostului anotimp
cu viermi de foc, iluzii și încă altele.
Nu te tulbura : cad fructele pe acoperișuri
de tablă, vrăbii amorțite și reci.

Tu nu mai exiști

Paznicul moțăie, băncile-s goale,
o calmă tristețe prin gara pustie.
Cu fragede aripi, în liniștea serii,
morții cei morți se întorc și rămîn.
Paznicul moțăie, băncile-s goale,
o calmă tristețe prin gara pustie.
La marginea mării, trenuri lungi
călătoresc prin hățișul memoriei,
dîre uscate ale fostelor lacrimi.
Paznicul moțăie, băncile-s goale,
o calmă tristețe prin gara pustie.
Umbrele nopții dansează — foc negru,
peste inima mea părăsită.
Tu nu mai exiști.
Paznicul moțăie, băncile-s goale,
o calmă tristețe prin gara pustie.

Singurătate

Doar neostenitele întoarceri prin cîmpiile
mării. În curînd va fi noapte. Acum,
plăsmuirile serii se retrag în strînsa
spirală a scării, spre clopot și ziduri.
De pe crengi picură singele zilei.
Ca o mireasmă de frezii sau ca o nesecată
taină a revenirii, numele tău e aici.
În curînd va fi noapte.

Vestitorul

Zbura printre păsări subțiri, pe sub nourii
grei lopătînd în picla sticloasă a serii,
un trup mohorît pe deasupra lungilor
șine de fier, silozuri golite și umede
garduri în ploaie. Părea o sălbatică goană
cu aripi într-un cîmp fără margini.
Dar nu erau cete dogmatice și nici cai
galopînd în zadar după el.
Peste oceanul ce urlă în oasele celor pieriți
doar un foc înghețat și o spaimă abia
nevăzută
năvălind prin rănile vii ale cerului.

3 poetese

Așa grăit-a Manimazos : iți voi trimite
Fiicele Cuvîntului Meu ; să fii frate, să fii om.
Au să semene cu maica ta, cînd era tînără
și nu aflase de junele tată-tău.
Și n-ai să poți să nu fii om.
Au să fie la virstă și la chip cu soră-ta
și n-ai să poți să nu fii frate, n-ai să poți să nu fii om.
Au s-aducă la chip și la virstă cu fiica
ta — să te judece de toate.
Dar pînă-atunci, voi avea eu grijă să-ți
dau și glorie și mingiierea femeii să ți-o
trimit, și necazuri cîte-ți vor trebui și dureri cît să poți duce ;
Să nu-ți mai legi singur pietre de
gît și de picioare, crezînd că este, ce nu este.
Acelea care nasc popor, leagănă și alăptează un neam de oameni,
Acelea care vă îmbracă și din boală vă ridică, au început să cînte mai bine decît voi, bărbații.
Să le apărați !
Nu toate-au să rămînă lîngă harpă, lîngă lira mea,
Dar toate au în firea lor sămînța cîntecului ; de nu vor izbuti acum, au să se răzbune data viitoare.
Să le mostenească pruncii lor : cu laptele sînului primi-vor mierea cîntecului — cel de care și tu, dela sînul țărăncii, te lingi pe buze, de nu se mai sfîrșește dulcele la gura ta.
Incalte să rămînă cineva, să verse-un strop de vin pe urma noastră, să rămînă cineva să plîngă pe numele nostru.
Paetele sînt cîntecul cîntecului ; ridicați-vă-n picioare cînd ajung la voi, ascultați-le-n genunchi cînd rămîn.
Așa grăit-a Manimazos și mi-a poruncit !

Ion Gheorghe

ana maria ivan

toamnă domestică

iubitul meu cu păr fuior
știi tu afară cum mai plouă
și ciinii uzi se pripășesc cu zor
e toamnă — și mai sîntem noi, acolo...

pe deal în vie este o capelă
în fiecare zi e cineva în ea
și împletește lungi șervete de dantelă
e toamnă — plouă-ncet... să nu te scoli, mai stai...

e toamnă — eu aici și tu acolo
unde-om fi fost de nu ne-am întîlnit ?
e toamnă — tu aici și eu acolo
e toamnă... crapă lemn în focul geruit...

acasă

Mă-ntorc, astăzi mă-ntorc
și nu mai plec.
Tu o să-mi ții umbrela,
ce palidă e vremea,
țigănci, copii, soldați,
pietriș curat, dulceață în cămări.
Atîta oboseală s-a adunat în mine
de-aș legăna-o ani
în așternuturi albe cu praf de busuioc
să mă trezesc încinsă de liniștea din casă
gutui în geam
și porțelanuri pe birou.
Mă-ntorc.
Plîngînd,
rizînd,
nemaisperînd
mă-ntorc.
Al părăsirilor, al revenirilor
m-așteptî în casa preacuminte
știind că azi mă-ntorc
purtîndu-mi jindul sufocat în buzunar
bastard degrabă-ndepărtat
c-un deget așezat pe buze
salvați de la teribila rușine.

moment

au fost seri tîrzii
și zile de toamnă
și iarnă a fost
și încă e iarnă
au fost nopți de somn
și zile de școală
castanii au mai fost
și ore de vară...
din toate-or mai fi,
dar cum, nu se știe
veni-vor cîndva
de-or vrea să mai vie
acum stînd așa,
în casa pustie,
calc sufletul mut
pe-un teanc de hîrtie ;
și-aș vrea să mai sui
grădini pline-n toamnă
aș vrea, aș tot vrea,...
dar încă mi-e iarnă

luminița lupu

POARTA IV Maria Codri din Vad

poartă în straițe zorii
adormiți,
niște coconi primeniți de tîrg
E cale lungă și numai
cocoșii fac puntea de cîntec cu ziua
(ziua frumoasă nu poate sosi
decît pe hotare de sunet)
Culege
din leagănul verde fragii,
în tritonul de răchită al coșului.
Și-ncet se pornește dimineața
Șoseaua zvicnește domol
sub trepidația groasă
a camioanelor
Claxoane o cheamă să topească distanța,
dar femeia se duce
pe cărarea dintre cîmp și asfalt,
ca pe firul de plumb orizontal
al unui zidar
În Sighet nu poți intra decît
spălat de drum
ca de o încercare
În trecerea ei se țes mergînd
toate cergile
Aproape de tîrg, ea însăși înaltă zi de tîrg
femeia știe meșterul de porți
care cioplește lemnul și
scoate lumina în căuc

POARTA I Lumina

Și în fiecare zori, dimineața
își arde scările cerului
Stă lumea — o roată aburită
și unde se călătoresc
icoanele pe sticlă cu povești
de nopții ?
Cîntă un ceas de lumini,
se mută în asfințit un ceas
de nisip
Poate un gînd zănatic
prinde să scapere
asemeni girafei în flăcări,
a unui pictor nebun, nici măcar
nebun,
doar mirat pînă la durere
de sine. Se întîmplă că
vine singurătatea
gonind în velele ploii și
nu rămîne decît așteptarea,
o colindă de pămînt.
Dimineața,
un grînar de oameni
și amintirea culesului — în largul
pădurii albastre din Săpînța

POARTA III Ploile sfinte

Plouă pe Rozavlea, pe leud și Bogdana
Norii se duc în turme
fără oier,
puhoaie lunecă peste case
de lemn, peste snopii stînd omenește în cimp
plouă peste leud, peste Bogdana,
cum ploile cu sabie din văleat
Iarba e granița dintotdeauna
dintre veacul de-atunci și
veacul acest,
Iarba cît oastea vie
a orelor verzi
Torentele trec înalt
ca războaiele vreunui Bogdan,
caii țin la oblinc neguri,
caii singe țin la oblinc

Icoanele sînt singurele
istorii colorate în mers,
omule,
zidire fără sfîrșit

ana vârtei ardeleanu

Vîrstă

Desenez cîrlionții și pupile de copil
Colonia tăcută a figurii de stil.
E vîrsta cînd frații și mătușile
Îmi bat cu ruguri de iarbă în ușă.
E frigul înalt și cumpăna cămășii
Are o singură oră liberă
În care sloboade
Senzații de verde pe trup.
Din sarcina nopții
Se ridică o patrulă
Cercetîndu-mi bucuria.

Te-ai așezat

Te-ai așezat ca o clauză albastră
Între mine și pasărea de aur
Cu chipul fluid
De rege
Cu întinse moșii de aromă
Prin care frumusețea se strecoară
Abilă
După care, ca un greier de nea,
Se așează punctul

Impresii de noapte

E noapte pe etajeră.
Vine scăderea mieilor
În stîna de argint.
Miroase-a băutură tare
Și a cocori subțiri.
Avem o îndoială în vis
Și ștergătoarele de parbriz
Lăcrămează
Nu răstălmăcesc cuvîntul
Bătînd ora unu.

Femeia și cocorul dorm
Pe același umăr
Într-un picior.

george canache

UN POET DE MÎINE ȘI DE IERI

Dacă fiecare poet în care se simte poezia, nu crede despre sine că a atins starea de grație, atunci să se lase de poezie nefiind poet. Poezia nu este o concurență și nici un clasament ci o revelație și un univers.

Universul poate fi descoperit în propria ta inimă sau în inima altora. Universul, de asemenea, poate să nu fie descoperit și atunci cel care nu este poet să nu încerce să fabrice poezii.

Universul lui George Canache are ceva diamantin în el. Nici nu știi că există între tine o sticlă, un geam, o fereastră spre COSMOS decît în clipa în care diamantul ți-o zgîrie și ți-o sparge. Printr-un geam spart nu se vede nimic. Printr-un diamant se vede lumină. Dar prin lumină nu se mai vede absolut nimic.

Prin George Canache se vede ceva din spiritul Haik-ului. Prin spiritul Haik-ului se vede ceva din taina luminii. Prin lumină nu se mai vede absolut nimic.

Să fie vorba de șarpele UROBOROS cel care se hrănea mîncîndu-și propria-și coadă ? Noi zicem că da.

Nichita Stănescu

Made

Cuvintele mele sînt reci
Trupul mi-e de sticlă
Nu demult
În drumul spre Mecca
Un oraș a trecut
Călcînd peste mine.

Volum

Țara mea — culmile
pe alocuri colorate de case,
de acei copaci risipiți
precum eroli pe cîmpul de luptă
dar mai ales
stelele.

Cu timpul

Mustața bunicului,
Apoi
Zîmbetul tatălui meu
Dominau un perete —
Nu demult
Copilul
A adus
O pictură modernă.

Vara

La marginea ogorului
Pe șanțul căii ferate
Nepăsători
Ultimii cai
Ultimii fluturi...

Cezar Ivănescu

NUMELE POETULUI

Margareta Sterian : „Nunta"

gheorghe voica

Gheorghe Voica este profesor de limba română în comuna Frinceşti, judeţul Vîlcea, a primit numeroase premii literare la diverse festivaluri artistice şi are în curs de apariţie un volum de versuri la Editura **Scrisul românesc** din Craiova.

Poet în curs de dezvoltare — 73 de poeme amare —, manuscrisul pe care ni l-a trimis conţine texte foarte dulci cum şi texte total insipide dar nicidecum amare. Iată cum se „dezvoltă" poetul la Frinceşti : „Dimineaţa, sculîndu-se / poetul mănîncă slănină şi ceapă, / un colţ de mare / şi-şi scutură creierul / cu bătătorul de covoare ; / dă o raită pe cei treizeci de ari, / să vadă de nu i-a furat cineva vreunul, / mestecă un poem de Carl Sandburg / şi face apoi pe nebunul, / regeşte, / cu transformatorul de-naltă tensiune, / spunîndu-i că are / miros de peşte ; / în cursul zilei, poetul / plimbă Argeşul în limuzine, / bagă pietricele în pantofii miniştrilor / şi tomate pentru export bagă-n turbine. / Seara, se furişează-n spatele lunii / şi bea vodcă, tutun, / apoi bate potcoave proletcultiştilor / să nu lunece pe săpun. / Lui, însă, nu-i pasă, / ci mănîncă slănină şi ceapă / şi se-njură în versuri cu domnu' François Villon / pe sub masă."

Cînd dezvoltarea ia aspecte dramatice, poetul dă telegrame : „Prima telegramă — după I. L. Caragiale — Onor Prim-preşedinte Uniuni Scriitori, D.R.P., Bucureşti... Şef cenaclu local Traian D. Lungu / insultat grav dumnezeu mami, / tras mustăţi şi palme bar bloc turn. / Ameninţat vot blam. / Viaţa onor restructurat. / Rugăm reciclaţ cazu conf. legii 18. / Gh. Ciocîrlan — maistru Uzinele sodice Govora" ; „A doua telegramă — tot după I. L. Caragiale — Onor Prim-preşedinte Uniuni Scriitori, D.R.P. Bucureşti... A doua oară atacat plin şut fund / à la Ştefănescu, Ştiinţa Craiova, / scări rulante, magazin Cozia. / acelaşi bandit şef cenaclu scandalos / însoţit şmecheri blugi. / Situaţia devenit peste plan. / Oraş stare poluare. / Panica domneşte à la Madrid răr unchi / Gh. Ciocîrlan — maistru Uzinele sodice Govora.".

În orice caz, la Frinceşti se întîmplă ceva, revoluţia sexuală e ca şi înfăptuită : „Şi era om nestătător la voroavă, / telpiz, amăgitor, geambaş de viziuni, / ca Walt Withman din America ; / şi după aceste, după toate, era tînăr şi zbanghiu. / Doamna lui era la Frinceşti, pediatră ; / eară el aice, la cenacluri, / işi luase o studentă, o fată a unei rachierite de la „Nufărul", de pe Podul Vinerii Mari, / anume Mateeasca ; eară pe fată o chema Narcisa / şi era ţiitoarea mapei cu poezii / a tovarăşului Voica-Vodă ; / şi o purta în vedeală, în „Dacia-1300", roşie, / între toată dăscălimea / şi criticimea literară ; / şi o ţinea în braţe de-o săruta ; / şi o purta cu blue-jeans, „Lewis Strauss" / şi cu şlic haine de şahmarand plus 50% PNA, / şi cu şlic de sobol / şi cu mere ionathane împodobită ; / şi era tînără şi frumoasă şi plină de suliman / şi raşchetată, ca o fată de rachieriţă / de la „Nufărul", de pe Podul Vinerii Mari.".

O anume vorbărie dezinvoltă care o ia înaintea trăirii autentice, un anume snobism al atitudinii „moderne", „emancipate", „demitizante" strică multe din poemele lui Gheorghe Voica, poet foarte talentat dar nu întotdeauna convingător ca în această lapidară şi admirabilă meditaţie : „A vorbi despre copilărie / e ca şi cum ai scrie cu degetul însingerat / pe suprafaţa lină a lacului : / Te iubesc, draga mea ! / şi cuvintele s-ar destrăma unduind spre maluri."

leontina nedelcu

Absolventă a Facultăţii de limbi romanice şi clasice, profesoară de limba franceză la Liceul industrial Buftea, Leontina Nedelcu a publicat puţin şi nesemnificativ („Săpătmina", „Luceafărul", „Almanahul literar") ; volumul de poeme în manuscris, fără titlu, pe care ni l-a încredinţat ne-o arată foarte aproape de poezia bună, inteligentă, lapidară, penetrantă : „Cît de frumos adunăm pe întuneric / Haotice simţiri / Plimbarea prăbuşită-n vis / Revenirea-zimbetul pe chipul de ghips, / Spaima de noapte ca un sfeşnic luminează / coroana îngheţată / Şovăie trupul neauzit / Dar mîine se repetă ziua / Vaet în alb, mă ascund / Trecătorul îşi lasă chipu-n stradă." ; chiar poemele compromise de nonsensuri şi locuri comune reuşesc să transmită o anxietate reală şi o vocaţie a formulării criptice : „Vom fi un carusel pe patul puştii / Sărutînd urma iepurelui / Fetele frigului vor dezmierda celulele / Îngeroase, vor mușca adînc / Rămîne radiografia unui sărut / Înălţîndu-ne pe soclul şerpilor sinucigaşi / Degetul meu te înfiază prin vis / Treci prin venele mele surizînd / Îţi voi cere iar două cupe cu vin / Poftа lehuză mă vinează / Şi nu mă mai auzi."

Pentru **Leontina Nedelcu însă, ca şi pentru** alţi poeţi tineri destul de instruiţi, nu tehnica poetică e lucrul cel mai important, ci concepţia despre poezie şi destin literar : prea mulţi tineri poeţi cred că poezia e menită să le schimbe existenţa într-o „reuşită", cînd ea, sărmana poezie, nu poate decît să pecetluiască sublim sau ridicol o existenţă care oricum am lua-o, rămîne un „eşec" ; mai multă pasiune gratuită, mai multă trudă şi, firește, mai multe manuscrise, sîntem siguri, o vor face pe Leontina Nedelcu să fie obsedată mai mult de adevărata poezie decît de publicitate, adevărata poezie, artă alchimică, salutară cînd operează schimbări profunde în noi înşine, artă detectabilă în multe din paginile manuscrisului Leontinei Nedelcu : „Un brad ca un lamento / Amiaza stirnită / Pasul miroase a lup / O coajă de pustiu în oraş / Promit să mă fac bicolor / Iarăşi manuscrisul meu ca un cadavru / Coşmarul se dilată pe mese / Aripa stinsă dă tircoale singelui".

mirela mitrofanovici

Născută în Bucureşti la 10 iunie 1958, Mirela Mitrofanovici a absolvit în acest an Facultatea de fizică din Cluj-Napoca.

A publicat poeme pe cînd era copilă („Amfiteatru", „Limbă şi literatură pentru elevi", Antologia „Săgetătorul") şi scrie şi acum poeme excepţionale, abia inteligibile, transcrieri ale unui monolog interior coerent ca o pulsaţie luminoasă a gîndului, colaje surprinzătoare de imagini realiste şi de metafore şocante în manieră suprarealistă, comprimate de limbaj preţios delectabil prin surdina ironiei : „Degetul de asfalt al străzii îmi numără vertebrele. / Tocmai cumpărasem un exemplar din noul tiraj de ninsori / Scos de marele cotidian în acea dimineaţă / Şi nu mă sinchiseam prea mult / Dacă se găsea ceva lipsă în inventarul meu personal. / Eram neglijentă cu sentimentele de lux ; / Nu purtam la mine decît mărunţiş / Şi zilele înşirate pe brelocul de chei. / Citeam uneori mica publicitate / Pentru a afla dacă o femeie nu are nevoie de ajutor / Să-i leg şireturile la paşi / Pentru a urca mai repede la gura mea / Lipindu-şi urechea de buze / Şi ascultînd / Cum imi clănţăne dinţii de singurătate / În fiecare seară." **(Declaraţia unui vagabond).**

O melancolie autentică, un presimţ al fatalităţii solitudinii, transmit şi celor mai banale poeme o muzică dureroasă, evanescentă : „În fiecare zi o corabie trece prin faţa casei mele / Vecinul şi-agaţă coliviile pentru fluturi la catarg, / Cerşetorul de peste drum îmi bate la uşă / Şi mă întreabă / Dacă n-am cumva pentru el vreo primejdie uzată. / Dau din umeri şi mă aşez la fereastră / Să privesc / Cum gustul sărat al dimineţii / Umflă aripile fluturilor, / Cum un nebun vinde drageuri contra răului de mare, / Cum toţi strigă la mine şi ameninţă cu pumnul / Imaginaţia mea bolnavă de poliomelită din copilărie." **(Lecţia de pantomimă).**

Întotdeauna originală, fiecare poem avînd acea tensiune particulară conferită de urgenţa comunicării, Mirela Mitrofanovici posedă o tehnică perfectă a sugestiei profunde, tulburător-evocatoare : „Cu o mînă desfac portocala. / E seară şi femeia iubită nu mai soseşte. / Cineva deschide uşa / Şi-mi întinde manuscrisul / Cu parfumul ei bătut la maşină. / Un străin îmi telefonează / C-a întîlnit trupul ei într-o gară ; / Jacheta i se închidea în loc de nasturi / Cu buzele mele. / Constat că e seară / Şi femeia iubită nu mai soseşte / Jupuindu-mi parfumul de trup / Cu o mînă desfac portocala." **(Pseudo-romanţă).**

Singurul sfat pe care ne permitem să i-l dăm tinerei profesoare Mirela Mitrofanovici e, firește, să nu se grăbească : am văzut la viaţa noastră prea mulţi poeţi grăbindu-se să debuteze prost şi de-atunci tot debutează, cum şi poeţi grăbindu-se să scoată carte după carte şi e din ce în ce mai rău...

gheorghe bogorodea

Născut la Horezu, jud. Vîlcea, la 29 august 1952, Gheorghe Bogorodea a absolvit în 1977 Facultatea de istorie şi filozofie, secţia psihologie-sociologie a Universităţii din Iaşi, în acelaşi an a debutat cu poezie în excelenta revistă ieşeană „Opinia studenţească" ; din 1978, a început să publice proză şi poezie în revista „Luceafărul", în 1979 primind premiul pentru proză al revistei, iar în 1980 a obţinut Premiul I la Festivalul naţional de poezie „Tudor Arghezi". În 1980, Comitetul pentru cultură şi educaţie socialistă din Tulcea, unde este profesor, i-a tipărit o frumoasă plachetă de versuri, **În faţa oglinzii** ; poemele din volumul manuscris **Templul nimănui**, ca şi cele din placheta **În faţa oglinzii**, recomandă un poet autentic, un liric grav şi profund, anxios şi retractil, tentat deocamdată de poezia „contracreaţie", concisă ca o inscripţie, sentenţioasă cu măsură, dezabuzată şi sarcastică adesea : „arheologii au lucrat în tăcere / biologilor nu le-a plăcut să se dea în spectacol / matematicienii sînt şi ei firi mai retrase // ţăranii au sperat de la o zi la alta / pînă le-au trecut oasele prin oase // literaţii au făcut gargară / fiecare pentru gîtul său / pe motiv că face pentru gîtul social / nu s-a întors nici unul în cimitirul comunal // s-au rătăcit de-ai lor în cavouri arătoase // ţăranii au sperat de la o zi la alta / pînă le-au trecut oasele prin oase // iar acum de trei ori pe zi / încearcă maşina stropitoare / să ne spele de plins şi de sudoare" **(Arheologii).**

Cele mai frumoase poeme, antiretorice, montaliene într-un fel, sînt cele care depăşesc o anume crispare interioară, cum şi îndîrjirea resentimentului existenţial, şi se abandonează sugestiei, inefabilului : „umbletul ei începe spre seară / cînd ochii îşi pierd puterea / şi trupul se face negură // te atinge cu degetele pe frunte / apoi coboară peste pleoape // te învăluie pînă la tălpi // simţi cum se amestecă gîndurile şi carnea // cu degetele tale te pipăi / cu degetele tale te înspăimînţi" **(Umbletul)** ; „Chipul tău nu urcă şi nu coboară / nici un cer nu-l îmbie / nici un pămînt nu-i primeşte // sufletul tău nu urcă şi nu coboară / nici un cer nu-l absoarbe / nici un pămînt nu vrea să-i fie mormînt // inima ta umple tăcerea / cu gesturi fără de înţeles // inima mea — trup de carne-al cuvîntului / în bătaia morţii şi-a gîndului" **(Chipul tău).**

Ariditatea şi, pe alocuri, incoerenţa care pîndesc poezia lui Gheorghe Bogorodea, ţin, sperăm, de un anume „provizorat" liric ; cultivat şi inteligent, poetul nostru va şti, credem, să nu se oprească la „Jurnalul liric" de azi ci să aspire la o adevărată **artă**, conştient cum e de forţa genezică a **logosului** : „fiecare cuvînt îşi are locul său // nici ţesăturile nu sînt altfel / fire de toate felurile / de toate culorile // pot alcătui modele nemaivăzute / pot asmuţi sentimente / pe care abia le bănuiam / fiecare cuvînt îşi are rostul său // poate intra în compoziţia substanţei / reacţionînd divers / strică şi reface ordinea în univers." **(Fiecare cuvînt)**

„Cratofanie" ambivalentă („strică şi reface ordinea în univers"), cuvîntul, care „îşi are locul său", ne fixează şi locul nostru, în centrul de foc al lumii, sau la margine, în afara Ordinei...

nicolae sava

Manuscrisul lui Nicolae Sava, **Permiteţi**, structurat în trei cicluri, **Balul continuu, Confuzii istorice** şi **Viaţa publică**, ne convinge că ne aflăm în faţa unui poet „profesionist" în toată puterea cuvîntului, sumbru şi sarcastic, dezinvolt-apocaliptic, manierist funambulesc de bună calitate, simulînd supuşenia şi secretînd numai porniri sediţioase, stivuindu-şi poemele cu rigoarea crîncenă a unuia care ne-ar livra metri cubi de lemne, monoton pînă la exasperare şi încîntare (ca şi Liviu Ioan Stoiciu), răbdător şi robace, plin de sens sub aparentele nonsensuri verbale, regăsindu-şi, sub şuvoiul lustral al cuvintelor, inocenţa :

„Acum cînd anotimpul acesta neaşteptat de frumos vine pe furiş ca o fetişcană ce nu a cunoscut niciodată străzile oraşului cu firmele lor ultramoderne cînd benzina poartă ciuboţele roşii iar toxicomania tinde să devină război mondial cînd undeva în mijlocul oceanului un desperat lansează semnale esoes pe care nu le mai interceptează nimeni din cauza bruiajului altora cu rentabilitate mai imediată cînd bomba cu neutroni face pipi de emoţie înainte de a intra în scenă iar moartea în lift şi trandafirii de plastic mai sînt dorinţele intime ale multora la ora cînd planeta s-a mai îngraşat cu cîteva tone şi obezitatea îi procură celelalte boli anexe : hipertensiune, singurătate, colesterol, acum cînd cele mai importante obiecte de uz casnic au devenit telefonul şi hîrtiile tip formular, altceva calculatorul nu papă la ora cînd prietenia e o modă învechită precum papionul sub guşă se mai poartă doar la sărbătorile adolescenţei iar ca să dai bună ziua unui prieten drag trebuie să stai la rînd subsemnatul indescifrabil şi tînăr am bătut imperceptibil la uşa dumneavoastră cerîndu-vă permisiunea de a mă bucura totuşi de sosirea acestui anotimp neaşteptat de frumos." **(Prolog).**

Necomplexat, tînărul moldav Nicolae Sava, ca şi colegii săi de generaţie, Aurel Dumitraşcu, Daniel Corbu, Adrian Aluigheorghe, scrie dinamizat de o mare credinţă în poezie, ferit de ispitele uşoare care au nenorocit atîţia poeţi români iubitori de carieră, ispitit mai degrabă de radiografierea netrucată a realităţii, obsedat să-şi apropriieze acel ton profund al adevărului, persuasiv fără patetism şi comună retorică :

„Seara după ce toţi ai casei sînt plecaţi pentru murit trec în vîrful picioarelor în camera unde stă atîrnat calendarul şi asigurîndu-mă din toate direcţiile posibile hîrşti rup ultima filă şi o pun în buzunar lucrul acesta îmi dă o satisfacţie deosebită cînd mă culc pun talismanul acesta sub pernă şi de fiecare dată găsesc dimineaţa în locul acela puţină cenuşă de fiecare dată am vrut s-o culeg pentru a vă aduce dumneavoastră dovada concretă şi de fiecare dată uit dar jocul e al naibii de pasionant de fiecare dată." **(Proces de conştiinţă").**

Creator al unui univers poetic insolit, fragmentar, întunecat fără sentenţiozitate, al unui stil aglutinant frizînd „obiectualizarea" textului, Nicolae Sava e peste tot un poet egal cu sine, nu-i rămîne decît să fie, într-o zi, sublim, adică peste sine :

„Pe vremea cînd făceam comerţ cu iluzii viaţa îmi era foarte prosperă eram fericit ca un vierme bătrîn ştiam să ocolesc marile gafe duminicale stăteam la pîndă pentru fiecare idee genială ce-mi picura din cerebel pic pic pic aveam o iubită cu părul în flăcări şi realitatea mă durea mai puţin pe vremea cînd făceam comerţ cu iluzii excavatoarele erau parcă mai blînde poezia purta papuci de casă un număr foarte comod duceam în spate acuzaţiile tuturor trecătorilor de a fi mult prea sentimental deşi nu ucisesem niciodată trandafiri cu privirea minciuna mai purta coroniţă cu lauri culegeam în fiecare dimineaţă privighetorile arse de prin pomii care se înălţau la cer fericit precum mirele într-o poză de nuntă eram pe vremea cînd făceam comerţ cu iluzii." **(Romanţă).**

andrei oişteanu

Absolvent al Institutului Politehnic din Bucureşti, Andrei Oişteanu a publicat proză, reportaje şi eseuri în „Orizont", „România literară" şi „Ethnologica", a avut înscrisă în repertoriul Teatrului „Ţăndărică" piesa în versuri „Regele nebun", a participat la diverse expoziţii cu „poeme vizuale", „asamblaje" şi „colaje", a debutat editorial în 1990 cu **Grădina de dincolo** (Edit. **Dacia**), şi are, în curs de apariţie la **Cartea Românească** volumul de proză **Cutia cu bătrîni** (compus din două romane de factură parabolică, **Arhivarul** şi **Comisionarul**) şi în pregătire volumul de versuri **Poembleme** şi o carte de mitologie **Cosmogonia.**

Grădina de dincolo (cuprinzînd **Grădina de dincolo**, comentarii mitologice la basmul Harap Alb şi **Zoosophia**, comentarii de mitologie zoologică) e o carte de debut remarcabilă, autorul dezvăluindu-ni-se în ipostaza de hermeneut, discipol al lui Mircea Eliade (mai ales cel din **Insula lui Euthanasius**). După Ion Gheorghe şi Şerban Foarţă, Andrei Oişteanu este la rîndu-i tentat să scrie un bestiar, o „zoosophie", **Pilda lui Varlaam cel înţelept către Ioasaf neofitul,** cel mai frumos text din cartea sa de poeme în manuscris, nefiind decît o parafrază la **Parabola Păcătosului** din romanul popular **Varlaam şi Ioasaf** : „Grăit-a-n pildă Varlaam / Spre prinţul neofit / Cum cel din neamul lui Adam / De-un inorog gonit / Fugea de spaima morţii / Din cornul otrăvit. / / Şi hăituit purcese la / la buză de mormînt / În hău căzu sărmanul / La capăt de pămînt. / / De-o viţă se agaţă / Ca de un fir de aţă / De propria lui viaţă / Ca pojghiţa de gheaţă / / Jos, hău şi bot se cască / Cu flăcări ca de iască / Făptură drăceească / Cu pielea de broască / Cu coada şerpească / Un Laur-Balaur / Cu solzii de aur / Cu coarne de taur / În iad stă la pîndă / Ştiuta osîndă / Pre Omul-Adamul / Nesocotitul / Cu pohtă flămîndă / În pîntec să-l prindă. / / Un altul de tot negrean / Cu blana de-abanos / Cu şoarec albinos / Ca pleata lui Varlaam / Şi-dinţii ca zimţii / Albi ca argintii / Rodeau pe sub ţărînă / Firavă tulpină / A vieţii rădăcină. / / Alb-Negru, Ziuă-Noapte / Cu-ncetul, dar nu foarte / Al vieţii timp rîsnesc / Copacul năruiesc / Cu fructe-ncă necoapte / Nesorocită moarte. / / În suflet e şi mai greu / Tot cu gînd la ce e rău / Stihiile, Aspidele / Surde ca omidele / Sfîşie şi rup / Părţile din trup / Palide Aspide / De carne avide / De bolţi se anină / Cu colţi ce-nvenină / Hulpăvind credinţa / Vomitînd dorinţa / 'nlocuind căinţa / cu nesăbuinţa. / / Omul cu păcat / Sta astfel aninat / Între stele şi iad / De Arbor atîrnat / De şoareci surpat / De Licorn vînat / De balaur aşteptat / De-Aspide sfîşiat. / / Dar picături de miere / Pe-o creangă se preling / Uitîndu-şi de durere / O spun şi ochii-mi pling / Cu-o ultimă putere / Întinse omu-o mînă / Crezînd că este mană / Întinse omul gura / Să afle picătura / De vîţiu şi dulceaţă / Cum nu gustase-n viaţă. / / Ăst fel trăieşte-n chin / Cel om nesăbuit / Cu suflet de pelin / Ce-n viaţă s-a grăbit / Să ia drept mîntuire / Deşartă amăgire."

Pohem cu vis trădează nu doar o simplă transcripţie ironică după Gellu Naum, ci o dispoziţie ludică mai generală, un gust al absurdului verbal de sorginte magică („Cal de vei visa arzînd / Vei muri pe rug cîntînd / Dacă vezi apă în vis / La război vei fi trimis / Cinepă de vei visa / Veste bună vei avea / De visezi femei bătrîne / Vei avea tot anul grîne / Dar de vei visa altar / Aşadar vei fi plugar / Dacă ochi vei fi visînd / Boală vei avea-n curînd / Peşte-n vis — vei fi ucis / Cămilă-Durere / Cărare-Putere / Sete-Iertare / Piele-Schimbare / Grindină-Cîntă / Roată-Speranţă / Vis în vis de vei visa / Se va naşte-o stea."), în totul poezia lui Andrei Oişteanu fiind fermecătoare numai cît e livrească şi nesemnificativă şi rebarbativă în încercările confesiv-suprarealiste.

maria cerchez

Maria Cerchez nu a publicat pînă acum decît fragmente dintr-un insolit jurnal poetic în revista „Steaua", dar volumul ei de poeme în manuscris **Bemolii desculţilor pe lespezile moilor ierbi**, ne-o arată o poetă desăvîrşită, posesoare a unei rafinate scrituri suprarealiste îmblînzite de ironia tandră, bemolizate (v. titlul cărţii) de unele, rare, accente sfîşietoare de veritabilă umilitate, ca o fulguranţă a sensului în masa „textuală", denegatonie a poemelor care se vor cu obstinaţie transcrierea unui „automatism psihic", murmurul incoerent şi absurd al interiorităţii, adesea, subliminale : „O, aş alerga mărite doamne la tine să-ţi spun o / noapte am scris prima carte între coperţile iernii / Cu Athos cu mîinile palide şi' Aramis cu fustă şi cu / mîinile ridicate întîiului să semene dar numai cap o / spadă d'Artagnan avea un popă ras Porthos slujea o masă / cu gulerul revărsat atita pînă cînd cifrului stătea inelul / la foaia ţinută cu străşnicie ştiam liniloarele şi suspensiile o / am scris cetind cineva prin apa pîlcuită rece zicea să / mă uit cît încă se mai poate, uitam, apoi cineva se-n- / ţelege că ştia cum spălînd vasele social vorbind, ştiam, o ameninţare / şi inscris pe viaţă o, în tot acest timp un sandvici mai / dulce ca un buzunar, o şoaptă de lîngă mansarda cu agenda / ţinută între mucigaiuri cu poarta podului şi ochiurile de curent printre / cărţile de drept uitate şi mucigaiul nou răsfoind ei întregi mă / întorceam între foile aceluiaşi drum serile printre pîlcurile reci şi mi / s-a mai întîmplat te-ai uitat — mi s-a mai spus — m-am uitat între / măturile de siguranţă în capetele coridorului între ploile acelei primă- / veri cu singurul pulover de sfîrşit încondeiat pe margini — ştiam / un sfîrşit bun înaintea ta mărite doamne nouă care ne-a / murit atita timp, de-acolo pe lume cînd părinţilor le moare / un timp dispărut între umedele file ale cîntării de rupere, deşi- / rată înţelegerea pentru alta decît sufletul unui timp născut între / filele dispărutului pentru totdeauna, o discernere mută, o separare / de bunurile altor vieţi cu preţul de spălat vasele în buzunarul de la / piept îţi spun mărite doamne că nouă ne-a lăsat timpul / şi timpul se naşte din uitarea între filele depărtăţilor şi veşnici prieteni. / (între mirare veşnica stea înclină capul lîngă veşnica iubire)."

Monolog (şi submonolog) interior ezitînd să se articuleze „formal", poezia Mariei Cerchez nu e lipsită de ispita ceremonialului verbal saint-johnperseian, cultivarea expresiei abstruse, a cuvîntului rar, enigmatic, a aluziei culturale alîndu-se într-o încercarea de rostire fragmentară a unei „epopei interioare" căreia vagul temporal îi adaugă indicibilul farmec al poveştii : „Era acel băiat cu o soţie violetă / pe partea stîngă a unei viori s-a- / nscris o poartă de lemn cu scîndura / negeluită-i împărţea vorbele catadixeau / în maşinaţii mai mult simple ce era de / lămurit se trîntea repede un scaun pentru / curelarul adormit în piaţa publică şi un / butoi cu fundul spart pentru săpunarul / de copii pentru goliciunea acelor tălpi / goale de-a lungul unei închipuite străzi / dragul meu Dromio unde ţi se / pare că astăzi răsare soarele violet răs- / punde Dromio ce-ţi închipui sau ce- / ţi veni iubito să nu mă recunoşti sub / straiul mortului de-mprumut tu mă / crezi lungit pe o corabie închipuită lasă / Dromio nu te mai preface ha-ha dragule / tu laşi poarta închisă şi ştii cît de / măreaţă şi violetă singurătate stă la masă / cu mine acel Dromio de care m-am / lăsat o mînă separă de buna dispoziţie / a desperării şi tu nu eşti Dromio cum / eu nu sînt pe corabie te rog să-ţi închipui / piaţa verde ducînd spre negru şi vrăjitorul / acela de copii spinzurat în sfîrşit guvernatorul va / încălţa perechea lui de bote pen'că ce alt / poate să mai fie după ce noi toţi ne-am / lămurit şi am rămas pe corabie iubito / la mine-ai stat tu trebuie să ştii mai bine / şi-ai fost tu pentru că ultimul din sat eu / am plecat şi doar să nu fi fost ultimul tu / mi-ai fi rămas tu vezi că altfel ai fi / rămas dacă nu chiar tu cînd ai amintit / de vrăjitorul cînd m-a spînzurat şi mi-a / luat ghetele pentru veselie şi pentru copii."

Aparent rebarbativă, poezia Mariei Cerchez îşi dezvăluie la o lectură atentă frumuseţea „convulsivă" voalată de o imensă „pudoare" lirică ; **Bemolii desculţilor pe lespezile moilor ierbi** e o carte rară, amintindu-ne prin noblеţea stilului de poezia Gretei Tartler, o carte rară, preţioasă şi dificilă care, sperăm, îşi va găsi editorul cultivat şi confient pe care îl merită.

dan sandu

Moldav de prin părţile Bacăului, Dan Sandu scrie o poezie arhaizantă, încîntătoare cînd adoptă forma poemului în proză şi cînd nu e prea de tot greoaie şi nefirească : „IO, Dan Nevoevod, cu mîndrie, Bogdane, Întîiul, mă închin către tine şi-mi scapă cuvînt amorţit peste buze : / nu-ţi las drept averi decît frunţile mele amare / de gînd şi de necoacerea piinii, / pribeagul din plinsul cocorilor, toamna, / năluciri din copitele ciutei, / neliniştі din cînt cu mioare şi crai buciumaşi, / pururi avînd fecioare mirese la curtea de dor... / ...surupat, peste leagăn se pleacă durerea, / toiagul meu betegit într-o zi, credinţa în tine. / Îndură solia primind ce-am pierdut între două iubiri : / plugul de cremeni şi corbii hoţiţi, / bucoavna ştiută şi cana de lut, / colindul cu paşi de lumină / şi ţările noastre din munţi. / Nu te-nspăimînte liniştea mea într-o zi şi nu pune-ntrebări ; vei afla, poate singur, de ce ţi-am dădut stăpînire pe / sabia aceasta de foc, aripă de veghe pentru ÎMPĂRAT NEAMUL / cu care te-ngemeni pe-un trunchi. / Cu luare aminte să cutezi între brazde : sînt cele dintîi şi cu ele pierim. / Să-l frăminţi între gene, tot ţie îţi las bănuţul de aur / cu care vei şti să-mprospătezi amintiri despre moşi strămoşi, lespedea lor de odihnă şi flori biruite în ierbi. // Tămăduind cumva o rană, să nu ştirbeşti surisul unei / mame şi pe răbojul din strungă să crestezi, după voie, cîte / morţi ai ucis în răstimp. Tu prunesul meu, cu vin să-ţi îmbii prieteşugul. // Genunchiul ţi-l las şi grumaz, la izvor să le pleci, doar cînd setea ţi-o stimperi. // Primeneşte această poveste de sînge cu lacrima ta de / cocon nevindut, vioara mea s-o împărţim în tristeţe, cu patimi de prieteni, / şi fie prăvălită roata nădejdii peste poruncile mele, cu grai de clopote răspopite, acum cînd uimirea / scoboară în cupe, în ochi de iubire şi pe creştetul tău..." **(Testamentul unui poet sărac).**

Poet indiscutabil talentat, Dan Sandu îşi compromite multe poeme prin vorbărie preţioasă şi printr-o excesivă încredere în „temele de actualitate". Eliminarea poncifelor de tot felul, tematice şi stilistice, o mai clară opţiune pentru o formă poetică avantajoasă, — poemul în proză, o mai mare perseverenţă, în obţinerea sunetului original, sîntem siguri, pot modifica esenţial poezia lui Dan Sandu, poet care ar trebui să se lepede de tentaţiile efemere şi să-şi asculte doar conştiinţa artistică.

N.R. Manuscrisele trimise pentru rubrica „Numele poetului" nu se înapoiază.

Cel mai mare poet român

Urmare din pag. I

un mulaj al necunoscutului ce se întipăreşte în viaţa lui şi, de aici, în opera poetică : „El poartă răspunderea omenirii, ba chiar a animalelor ; el va trebui să-şi facă simţite, palpate, ascultate invenţiile ; dacă acel ceva cu care se întoarce *de acolo* are formă, el îi dă formă ; dacă este inform, inform îl redă." (J.A. Rimbaud în aceeaşi scrisoare către Demeny).

„Învăţături nu-ţi mai dau, căci e de prisos ; cînd umbra ta, ca umbră încă, va începe a vorbi, ea va fi atotştiutoare şi-ţi va spune ce trebuie să faci ; cînd te vei muta tu în firea ei, atunci vei fi tu atotştiutor..." (Ruben către Dionis).

Rămîne de stabilit ce anume semnifică umbra în opera lui Mihai Eminescu. Dacă moartea este o formă a uitării şi dacă tot ceea ce nu e ştiinţific nu e adevărat, umbra este o ştiinţă a morţii, ea este cifrul mulajului de pe necunoscut, ea este al doilea element al simetriei, unica soluţie pentru transferul din corporalitate în necorporalitate, din materialitate în imaterialitate. Umbra este o formă specifică a energiei poetice eminesciene. Ea este paşaportul fals, alternativa prin care se poate pierde identitatea. Iată o replică a umbrei în „Sărmanul Dionis" :

„Apropiindu-ţi prin vrajă fiinţa mea şi dîndu-mi mie pe a ta, eu voi deveni om de rînd, uitînd cu desăvîrşire trecutul meu ; iar tu vei deveni ca mine, etern, atotştiutor...".

Umbre sînt la Eminescu iubitele, străzile, casele, el însuşi ; materia respiră prin propria ei capacitate de a se dedubla asa cum un scafandru prin masca de oxigen (de unde şi senzaţia de plasmă, de difuzare şi întrepătrundere a elementelor într-o stare de vis). Umbra este în raport cu un anumit soare. Soare poate fi orice are capacitatea de a exercita o atracţie asupra artistului, dîndu-i capacitatea şi posibilitatea de a se transfera în umbra provocată de acel necunoscut asupra lui, necunoscutul devenind în felul acesta de-cunoscut.

Preocuparea imediat următoare este limba ca unitate de măsură a incomensurabilului stirnit din toate părţile deodată către toate părţile deodată, şi reuşind astfel performanţa de a nu se mişca mişcîndu-se.

„...A găsi o limbă ; — Dealtfel, orice cuvînt fiind idee, va veni şi vremea unui limbaj universal !" (J. A. Rimbaud în aceeaşi scrisoare către Demeny). „Limba ? — Nu. Poate fiecare vorbă sună diferit în urechile diferiţilor oameni — numai individul acelaş rămîind, o aude într-un fel" (Eminescu, „Sărmanul Dionis").

Starea de vizionar nu se poate atinge decît printr-o latentă melancolie la Eminescu, printr-o agresivă şi chiar isterică melancolie la J. A. Rimbaud, căci melancolia este patria visului, şi visul dimensiunea adîncului, suficient spre a debusola. De aici şi certitudinea de perfecţiune pe care o mai observase la Eminescu şi Edgar Papu (printre alţii), şi pe care o numise perfecţiune anticipată, preexistentă, deci consecinţă a stării de vizionar. Funcţionalitatea artistului vizionar este deci a unei sonde ce forează permanent în necunoscut. Vizionarul se şi naşte, dar şi devine. Rimbaud spunea că trebuie înlăturat dintr-o personalitate tot ce nu ţine de caracterul ei de vizionar, numai astfel vizionarul putînd să devină o forţă elastică. În „Sărmanul Dionis", ideea multiplelor necunoscute dintr-un om este astfel exprimată : „Cîţi oameni sînt într-un singur om ? Tot atîţia cîte stele sînt cuprinse într-o picătură de rouă sub cerul cel limpede al nopţii." Dar el este fascinat de contemplarea acestora, şi nu de înlăturarea lor. Este de menţionat că Eminescu avea ştiinţă de metoda refracţiei şi, intenţionat, nu stelele, ci refracţia stelelor o alesese, căci în reflectare luminile se fring. Important de relevat ar fi şi criteriul de recunoaştere a vizionarilor. Rimbaud, Delire II, Taşcu Gheorghiu, pag. 39 : „În sfîrşit, o, har, o, raţiune, alungam din cer azurul, care e de negru, şi trăii, scînteie de aur a luminii *natură*." Deci, modalitatea de recunoaştere ar fi pierderea propriei naturi şi trecerea într-o altă natură, echivalentă cu transferul înspre umbră al lui Eminescu, şi cu adevărat realizabilă pentru vizionari, căci altfel nu s-ar putea explica, înainte de a se descoperi viteza luminii, versurile lui Eminescu din „La steaua" : „Poate de mult s-a stins în drum / În depărtări albastre, / Dar raza ei abia acum / Luci vederii noastre." Forma de inscripţie a necunoscutului este pe tiparul paradoxului care, fiind rudă de gradul întîi cu dialectica, dialectică ce mumifică, dînd astfel valoare în timp poeziei : „Nu e nimic şi totuşi e / O sete care-l soarbe / E un adînc asemene / Uitării celei oarbe" („Luceafărul").

Poezia lui Mihai Eminescu are pecete eternă în istoria poporului român.

Scrisori din Bucovina

ARGUMENT

Pagina de literatură a poeților bucovineni de azi pe care o oferim aici nu-și propune să dea o imagine întreagă a potențialului creator pe care îl posedă acum Suceava ; se poate spune : continuă să-l posede, în pofida necurmatei migrații a talentelor care, dintr-un motiv sau altul, se petrece de decenii. Sînt însă acum semne certe că această hemoragie de literatură, și nu numai, e pe punctul de a opri, grație condițiilor pe care climatul culturii socialiste îl creează în fiecare subspațiu românesc cu personalitate distinctă ; nordul nostru spiritual recristalizează, după părerea noastră, promițător. Să explicăm.

Mai întîi că personalitatea acestei subdiviziuni a vocației românești de frumos se vădește a fi rămas nealterată (cu tot ce are ea rezistent și vulnerabil). Este, de asemenea, de constatat o salutară convergență a vîrstelor ; numele care se întîlnesc în această pagină aparțin tuturor generațiilor și nu este greu de observat armonizarea lor cromatică. Începutul de drum al Cenaclului de la Suceava al Uniunii Scriitorilor stă sub semnul unei pilduitoare concordii la toate nivele relațiilor care se stabilesc, prin firea lucrurilor, între cei care slujesc literatura. Concordie care nu duce la nivelarea sau interpastisarea vocilor lirice, uneori fatală pentru grupările restrînse sau centrele provinciale. Fără a ne supralicita forțele, putem afirma că din cenaclu fac parte atît poeți și prozatori definitiv formați și recunoscuți ca atare, cît și creatori de literatură a căror recunoaștere nu poate întîrzia în condițiile unei emulații loiale a vocațiilor. Am mai adăuga, în această primă și succintă prezentare, o altă dominantă a nucleului literar sucevean : refuzul extremelor, al modei momentului și al tradiționalismului rebarbativ și intolerant, în numele unei aspirații coerente către o sinteză superioară capabilă să exprime deschiderile certe, neînșelătoare, ale artei timpului nostru.

Ca orice selecție, și cea de față este, în mod fatal, riscantă, incompletă, atacabilă ca imagine rezumativă a întregului. Sîntem conștienți că de la orice astfel de microantologie se așteaptă totdeauna mai mult decît poate oferi în chip obiectiv ; iată de ce ținem să precizăm că pagina noastră nu-și propune să fie decît o cardiogramă a inimii literare care bate acum în Bucovina.

Mihail Iordache

ION BELDEANU

Fără drept de apel

Sînt un norocos că pînă astăzi
Potcoava aventurii m-a
Ocolit dovadă aceste flori
Senzuale ce-mi apără melancolia
Armură ușoară pentru
Derogările de excepție

Există nenumărate moduri
Pentru seducerea gloriei
Într-o zi voi încerca să
Inventez fericirea dacă
Nu cumva am și practicat
Asemenea sacrificii ursuze
Despre toate acestea
Îmi rezerv însă plăcerea
De a nu reveni.

A fost o vreme

Vorbeam despre dragoste
Și copacii se prăbușeau peste noi
Azi o părere mai bună
N-aș ști să adaug
Cuvintele își legănau
Delirul pînă
Credeam a fi murit
Pentru totdeauna
Doar salvatoarele uimiri
Izbindu-mă : a fost o vreme
A fost o vreme oare
Părăsitul acela
Există, oare mai
Știu să rid ?
Acum ascult
Lunecarea clisoasă a
Nopții
Printre cofloanele fără
Întoarcere
Iată ochiul îmi
Atîrnă de o lacrimă.

Utilitatea dicționarelor

Cum sta rezemat
De copacul umbros
Se pomeni izbit de o vrabie
Scoase primul cuvînt și
Trase imbatabil răminînd
Mai departe proptit
De trunchiul acela pînă
Cînd o nouă izbitură
Îi fulgeră somnolența
Arma lui funcționa
Însă perfect piu, piu
Făceau gloanțele mitraliind
Sintactic printre pene
Pînă epuiză tot fondul
Personal de cuvinte
Nu-i nimic zise și dădu
La iveală micul dicționar
De balistică pe care din
Întîmplare îl avea asupră-i.

Nevindecata-mi melancolie

Călcînd spre toamnă mai aud
O lance de pădure furînd
Din aminare
De ce aceste sunete pierdute
Totuși din care
N-am ales știți bine decît
Iluzii costelive
Mereu mi se dau lecții
Fără melancolii amice
Mușcă, dă-te-n spectacol
Viața nu-i decît o parșivă
Poliță și vremea rozelor
S-a dus. Nevindecat
Mă-ncăpățînez a crede-n steaua
Verde ce tutelează
Cîntecul fără de frîie
Azi drumurile culcă zarea
Acolo-ncepe marea poartă
Iubito, va fi să pierdem
Poate dar ne rămîne
Iarba viitoare
Și pasărea secretă a răsăritului
Desigur cînd peste trecerile noastre
Se-așterne pacea, se-așterne taina.

Îi credeam

Îi credeam neștiutori
Ascunși în tăcerea ce sapă
Peretele de sticlă al dicționarelor
Ei îmi numărau cuvintele
Într-o vreme fără de primejdii
Pregătindu-și
Uneltele desăvîrșite.

Am ieșit în cîmpul
Cel reavăn și iată
Trupul mi-e golit de
Impresii cad în rafale
Păsările cu ochiul strivit
Chiar dacă e vară
Peste surisul rapiței

Eu aud copitele cailor
Ce-mi vor fulgera curînd
Cea din urmă uimire.

MARCEL MUREȘEANU

O clipă senzația

Priveam din turnul unei biserici
dealurile din jurul orașului Le Puy-en-Velay.
O clipă am avut senzația că sînt acasă.
Maci roșii singerau la picioarele lor...
Un vînt sec, provincial,
se strecoară pe sub fereastră.
Ni s-a terminat laptele.
E ianuarie și încă anul n-a început.
Tînăra ingineră Greta
a murit lîngă Plopeni

într-un accident de mașină
pe cînd asculta la radio
un reportaj despre delfini.
Circulă bilete pornografice prin școli,
cu conținut străvechi.
La vară vom fugi în sat, la bătrîni.
Dă, doamne, soare !

O călătorie

Clocotește în mine ceva
sau e doar o întindere înghețată ?
case ale singurătății sînt amîndouă
lume amară
totul e de vînzare pe polițele astea goale
o scrisoare de demult
însemnările șterse ale unui frate mort
un prun care mai reazimă crucea
alt iulie acum
vom face o călătorie minusculă
acest cuvînt cu tîmpla despicată
de-o regulă dură
marea acoperită cu grăniceri de plumb
o lume amară
în care cunoști pe de rost
scena morții tale perpetue.

Surîs

Tot așa, într-o seară
ajunsesem tîrziu în sat.
Nu era treaz decît doctorul.
La primărie bătea vîntul
(fiind așezată pe malul apei).
Dimineața mi-am găsit actele vraiște.
La picioarele mele suridea
un enorm ciine polițist.
Singurul ciine din lume
care știa băga lemne în foc.
Era o căldură teribilă !

Duminică ieșind

Duminică ieșind pe marginea riului
uite pînă unde-au ajuns apele
să zici
deodată să-ți aduci aminte vîrsta pietrelor
pe marginea unui riu de munte urme de foc
de cînd or fi ?
ce-a rămas din viața ta ?
puțin
ai să mai vii poate cîndva
nu deschizi cartea
aici nu se poate decît trăi
imaginea amară a unui călcîi
și peștii aceștia
care nu mai ies pe uscat
s-au oprit toate
aici era pe vremuri statuia de piatră
a unei regine
ziua ta rătăcită aici
umbra mișcîndu-se de pe amiază pe seară
să nu te mai întorci
să umbli pînă cînd
te vor sfîșia fiarele
numele pierdut
care-i numele tău ?
desculț poți trece peste munte
acolo vei povesti despre altcineva
despre viața altcui
ca și cum ar fi a ta
duminică pe marginea unui riu de munte
păsările făcînd pe creștetul tău
lucrul acela pentru care
nu se opresc din zbor
și toată viața dinainte
trăgîndu-te în apa adîncă

Margareta Sterian : „Flori"

în bulboana aceea
pe care nu știai că o cauți
pe care iată că ai găsit-o
mai bine așa decît să mori
acolo unde moartea te pîndea zilnic
ademenindu-te cu puțină viață.

GEORGE GAVRILEANU

A doua poruncă

Unii dintre voi vor spune
c-am fost nor naiv născut ;
magia ploii am știut,
seceta puteam răpune.

Întîmpla-se-vor în mine
lungi convulsii și adînci
smulgînd bărcile prea pline,
cu prieteni, dintre stînci

să-mi rămînă deslușită
calea către țărmul meu
unde marea se agită
din mereu către mereu...

HORAȚIU STAMATIN

* * *

ca furnicile care-și caută ouăle
după furtună
tot așa se caută și cuvintele
după ce un avangardist
(tumefiat de singurătate)
le-a decapitat comoditatea
și furnicile acelea cu ouăle-n clește
pînă la urmă sfîrșesc în supa de ceapă
a unei blînde poetese
care se laudă
cu o ciorbă fierbinte din potroace de pajură

astfel realitatea cea spanchie
te face să crezi că existența
e mai sobră decît Hamlet

* * *

ea vine ca o legiune romană
grațioasă sclipitoare
și-mi zornăie lanțul Carpaților
care mă leagă de realitate
în plămîni are ace de brad
și cîte un pumn de zmeură
în orbite
uneori mă păcălește cu o dorință
„iată o pasăre
ia-o și crede că eu sunt ea"
o iau o explozie îmi sparge mîna

și după atîtea protocoale
m-am surprins zîmbindu-i
un ascuțiș de coasă

GEORGE BODEA

Plecare tristă

O plecare mai tristă n-am cunoscut
Traversînd o muzică a Utopiei,
Iar doamna bibliotecară
Și blîndul poet Pepegioi
Acum prăznuiesc literar
Anunțînd un final cu tangouri...

Ce balans este carnea, ce dulce balans !

Vai, eu către Brutus mă-ntorc
Lipsit de metafore și
Amețit de orgoliul ființei.

VICTOR RUSU

Patria

Cine vorbește de tine se preface în aer,
în aerul suitor al pădurilor, al ierbii,
în suflarea mirositoare a florii albastre,
în lumina ce trandafirul o scînteiază.

Cine vorbește de tine se preface în însuși
Aerul de deasupra acestor cuvinte,
În vîntul vuind printre silabele-aceste
În adierea de după ce s-au rostit.

Lumină de stea

Din munte mă vezi
Ca o albă medalie pe nisip
Și-n urma ta
Ajung să mă privească mii de ochi
În care apele tăcerii-s înghețate
Dar ochii tăi
Fiind în aer ca un vînt fierbinte,
Mă-ncing
Și mă topesc.
La ce să cred că n-aș fi în zadar,
Cînd, lacom ca o fiară,
Nisipul mă înghite
În pîntecu-i amar ?

MIRCEA TINESCU

Putere

putem intra în această moară de veacuri
fărîmița și privi caleidoscopic
ne putem întoarce așadar
în clipa de metal primenit
a înnobilării
înalți cavaleri ai regatului fum
veșmîntați în mantii de cuvinte
noi și strălucitoare
putem trăi fiece clipă
deșurubată din betonul friguros
orideciteori vrem
și iar a ne întoarce
putem totul în minuscule fărîme
această fericire policromă
joc și clovnerie
pășind nepăsători pe sîrma subțire
legată între echinox și solstițiu
înalți cavaleri ai regatului fum

Talpa europaea

labirintul constrictor
zile atît de elastic egale
trecute orb prin galerii
afară brațe preaîntinse-ncît
sînt pînza de paing în care
s-ar răstigni iluzia bulmacă
zile de lăsat mai tîrziu
așteptînd înluminare
prin ochii tăi penitenți
însprincenați cu nituri decorative
pe lizierele acelui cer
unde moare însetată și înfrîngerea
unde umbre de cactus
gravează pînă la os
cuvinte derizorii
zile de lăsat mai tîrziu
pentru disecții întîmplătoare.

* * *

sînt robul tău doamnă cu minte și trup
umbra răscoalei mă bate mă sapă
gheare și colți îmi ascut să mă rup
clipa-mi prelinge din limpedea apă

mă arzi printre rînduri pereche de fum
mă-mbraci cu o navă în altă minciună
dividem dezastre și curge parfum
plutinde hotare închiși împreună

cu clipe de piatră îmi macini îmi cerni
scurtele treceri prin jocuri solare
spaimă îmi ninge întinsele ierni
și pragul subțire la marea-ncercare

GEORGE DAMIAN

La Darabani

Pe lîngă umbra caselor pitice
Cu beciuri mirosind a vinuri tari
Se mai aud și-acum plîngînd
Domnițe necinstite de tătari...

La Darabani la Dărabani
Sticloase ape glasuri mistuite
Galop de cete-n trecere haină
Și soarele din toamna asta bună

La Darabani iubito fără tine
Mă simt pierdut ca-ntr-un blestem de gînd
Ca un copil visînd urît...

Risipa trecerii

Te chem abia rostit și nu-mi răspunzi
Argintul zîmbetului moare
Și-au prins să se-alungească
Parc-ar fi de fum
Îndrăgostiții-ntîrziați pe trotuare
Mai sînt mai sîntem ori ne-am stins
O nouă oră de-așteptări își sună
Risipa trecerii din totdeauna împreună
Învăluiți de putredele ploi
Ne-ntoarcem sau ne ducem amîndoi...

dan ciachir

Prin tot ce a scris și continuă să scrie, ca tînăr profesionist al criticii și publicisticii literare, Dan Ciachir abia dacă ne lasă să-i ghicim cunoașterea avizată și iubirea într-ale poeziei cînd italienizează discret ogj trimite cu eleganță la unii maeștri frecvențiați mai mult sau mai puțin în secret. Este meritul lui Eugen Barbu — cel care cu ani în urmă descoperea și lansa în Luceafărul pe unii dintre cei mai marcanți lirici actuali — de a ne fi atras atenția asupra „nedebutatului", în originala și atît de nimerita rubrică din a 9a istorie polemică... Matură din capul locului, poezia lui Dan Ciachir dezvăluie cealălaltă față a criticului și publicistului de la Săptămîna, complementară și totodată parcă diametral opusă ca temperament : o poezie desfășurată liber, firesc, în volute încantatorii, blînde, suave, fosniri de ape și mătăsuri de cuvinte, învățată de la autorități în materie și implantată savant în peisajul spiritual autohton, cu procedee noi, amintind vag de Mateiu Caragiale. E poezia unui contemplativ înnăscut, indiscutabil talent, și nu doar una „de critic" — cum se spune cu o expresie consacrată — „experimentală". Iăsîndu-ne să bănuim sertarele de mult pline de „scrisori sonore" ale autorului.

Ion Rotaru

Engramă

Deci amintindu-mi trupul cu muzică-l acoper
Un fum sonor e vălul sub care mi-o închipui
Înaltă, lîngă mare, privindu-mă cu părul

Răsărit

La hotarele lumii e
Remușcarea morților
Din tainul lor m-am
Împărtășit
Din umilință și simplitate
Din neprihană și goliciune

O altă seară
O altă seară
Se lasă
Se descompune albastrul
Scufundînd în mare
Transfigurați și livizi
Glasuri înghițite
Orașe ce se spovedesc
În carnea lor
Bătrînă și străină
Femeile coboară
Zdrențuite și goale
Și părul le putrezește-n oglinzi

Toamnă

Suferindă spendoare
Își dezvăluie Lumea :
În agonică, pură lumină
Pe cer morții beau apă

Muzică și memorie

Muzică și memorie
Este carnea mea
Pe care-o privegheză
Ca un bătrîn frumos
Trecutul
Și femininul vînt
Pe care-l mîngîi pururi

theodor vlad

Am urmărit, la început dintr-un fel de conștiință a datoriei de care, mărturisesc, mă simțeam totuși excedat, evoluția lentă, pe parcursul a doi-trei ani a tînărului poet Theodor Vlad și, iată, astăzi nu regret că, aproape săptămînă de săptămînă trebuia (trebuia ? nuuu...) să-i citesc versurile, sau proza, sau teatrul pe care mi le aducea cu tenacitate la redacție. El, un adolescent care abia își termina liceul, se așeza sfios pe o jumătate de scaun, eu mă vedeam din nou în ipostaza singeroasă de a-i spune „încă nu", apoi pleca la fel de tăcut, aproape imaterial, cum a venit, pentru a se reîntoarce peste vreo două săptămîni cu un nou caiet. Ei bine, Theodor Vlad a avut, cred astăzi, pentru ce să persevereze : din zgura începutului, din stîngăcîile de pe parcurs o mare parte au dispărut și ultimul său volum-manuscris CARANTINA PSIHICĂ a depășit faza tatonărilor și, pentru o anumită siguranță a scriiturii pe care i-o constat (poate fi și o iluzie, eu judecîndu-l în comparație cu „producția" anterioară), cred că merită confruntarea nemiloasă cu tiparul.

Dan Laurențiu

Îngerul albastru

1. femeia din port avea
pepeni murați de vînzare
obrazul de fin și o stea
prinsă la git pe un fir de mătase
marinarul plecat de curînd
îmi zvonise ivirea pe țărm
și femeia poftea la mărul din
mîna copilului părăsit la șosea

3. marinari povesteau cum în larg
îngeru-albastru fusese
răstignit pe catarg
femeia din port mă purta-ndoliată
și vase ancorau cu-altă marfă
vasul meu niciodată
vasul meu niciodată

5. scîncetul îngerului pescărușii
aduc în cioc frînturi de primăvară
marinarii urcă mereu urcă
pe punte pescărușii mă cresc
cu cerneala mării.

Peisaj cu sentimente

1. a căzut un clopot în liniștea legănată
mantaua soldatului prea strîmtă poate
întrată la apă dar soțiile dormeau
aleea pustie căutați vinovatul
un om la post-restant și
frontul hipnotizat în religii
soldatul își sărută țărîna
îngenuncheat pe
mantaua furată din muzeu

2. vers ivit
în ținutul cu frunze comune
sună telefonul răspundeți
voi eu nu sunt acasă am pierdut
un nasture pe nava academică
cunosc drumul dar nu
am timp să-nmănunchez orologii
răspundem toți PREZENT la ecou
bum
bum
tobele și
receptorul inconștient legănat deasupra
monezilor deformate

Antologia «Luceafărul»

george stanca

George Stanca (...) scrie ușor, fără complexe, în mai multe stiluri și pe teme ce variază de la destinul civilizației actuale la eros. Îmi plac, mai ales, micile lui balade erotice : ironice și sentimentale. Nu sînt de ignorat nici poemele inspăimînate de imaginea infernului urban : poeme aspre, într-un limbaj tehnicizat poeme cu vise „tehnicolore" și sonorități „cuadrofonice".

EUGEN SIMION

La George Stanca (...) tipul de poezie menită recitării mai mult decît citirii, deschisă cu toți porii spectacolului, scenei și chiar exhibiției se vede cu ochiul liber.

NICOLAE MANOLESCU

Grațioase reverențe, gesturi care nu se mai fac, expresii, formule, lingori ieșite din uz, dantele și volănașe, menuete, sonatine etc., între care omul real, cititorul, prozaicul, cel înzestrat cu cel mai normal bun simț, se vede obligat să recunoască, să ia act măcar de faptul că cineva a reușit, fie și pentru o clipă, să-l amuze.

CONSTANȚA BUZEA

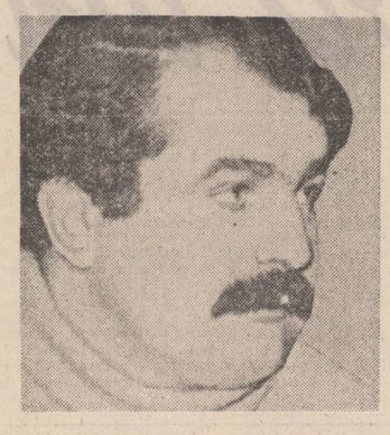

Suită
pentru cimbal, clavicord și virginal universal

Lui Nichita Stănescu

allemandă

prin casa mea ce trec venetii
pictînd cu gondole pereții
imi zboară colapși de albastru
nichitizînd un cal măiastru
și cîntă paseri sinilii :
vă sînteți vii ? — ne sîntem vii !

fugă

și frunză ruptă-n trei new-yorkuri
libertizăm statui prin docuri
cînd londre paseri aripesc
prin aerul rărit domnesc
voievodal ceaslov ne naște
ca un rădvan sfintele moaște
ne poartă duși din poartă-n poartă
la marea neagră — marea soartă.

gavottă

mă crezi belgrade nu mă crezi
atenizez prin stele verzi
sădind efigii străinez ;
buldogul meu de pechinez
istambulit pe veci în crez
lovit cu trefla sa de zid
nu mă mai vrea să ne madrid
cu dimineți la supțiori
cu-atîtea flori — cu-atîția zori.

sarabandă

pacific frate-al meu mai mic
iluzorește-mă un pic
să helsinkesc un nor de fluor
și-apoi de trei ori doi să mor
căci patemi vin duprin aorte
ulcerotrații în cohorte
visînd polen pe-aripi de brusturi
lepidoptînd în așternuturi ;
că de-s viu mulți voi zambezi
în zori de zi — în zori de zi.

bourrée

de la ignați, de la loyole
cîntăm frottole, barcarole ;
amsterdameze — ochi imensi
cu fruntea-n boabe de condensi
ne bat pe singe în declin
cu trandafiri de vinilin ;
noi donjuanăm grași și voioși
hierofanții zgomotoși
ce ne funambulesc pe creier
tu te cutremi — eu mă cutreier.

menuet

și vinilin doamne vinil
venit din landuri de trotil
în carele cu resurecții
galvanizînd mulțimi, dejecții,
ieșindu-ți năsăud din apă
căci flora zilei tot se crapă
și gura mea n-are humor
să scutur frunzele de clor
de ce nu-mi vii — de ce nu-mi mor ?

gigă

groenlandina mea frumoasă
am să te port pe sus acasă
într-un cupeu alb de berlină
să-ți mingiiesc genunchea fină
ascunsă pe sub crinolină
să-ți amiros odicolonul
barbarizîndu-ți roz juponul ;
mă eminești nu eminești
geneva mea mă bucurești ;
hai moscovește-mă cu flori
de-atîtea ori — de-atîtea ori !

Heruvima

Dorinei S.

Doamna mea frumoasă cu segmente lungi
calea mea șerpoasă de-a ajunge-acasă
stringe-ți părul-n cocuri părul să ți-l stringi
pururea de-a pururi și să-mi fii frumoasă

pururea divino vino și iar vino
în brațele mele ce te-așteaptă-ntinse
ci ascunde-ți capul lino heruvimo
pieptul mi-l mingiie cu pleoapele ninse

mijlocul mi-l stringe pînă mi s-o fringe
fringere spre tine fata mea de taină
doamna mea de carne doamna mea de singe
stringe-te-nspre mine și-om dormi-ntr-o haină

blinda mea măiastră cu segmente lungi
casa mea secretă în care adastu
cale lungă-ți trebui pînă să ajungi
inema din tristul sufletu-mi albastru

rămuroaso suplă părul tău luciosu
cată cu lentoare să te-aplece-n giosu
să te pui pe perini colo pe maidanu
amirosind dulce flori de măghiranu

scumpo serafino din grădini născută
lasă-mă s-atingu părul tău și cu tărie
s-ametescu vecinic pe vecie
să visez doar vise lise de cîmpie
doamna mea de vise să-ți visez doar ție.

Cîntic
(IN MĂSURA 5/4)

Lui Cezar Ivănescu

I

eu eream suptire — precum o marie
tu ereai suavă — de icoană slavă

II

ochii noștri limpizi — fața ta cè abă
ereau de lumină — n-avè pic de tină

III

trupurile svelte — ardeam de iubire
ne ereau făclii — cenușeam de vii

IV

azi umbrele noastre — rădicînd spre ceruri
singiuiesc morminte — cinticele sfinte

V

fața mè de ceară — binevestesc acè
ochiul de pămînt — pace din mormînt

VI

fată de zăpadă — nu-i așa că-n moarte
ochiu de izvorași — ai să mă mai lași ?

Poem pricinos

dacă ne trece viața
la vale cu lentoare
și dacă mai deridem
dameze proletare
cum moșii mei din secoli
luceau lopeți de crom
sînt toate astea pricini ca să ne supărăm ?
prin roci televizate
pavăm uliți cu sate
ne bonjurim cu-un soare
ne batem cu-un atom
fixăm anonimate
pe ruguri și pe carte
cînd mere ionatane
rostogolesc un pom
sînt toate astea pricini ca să ne supărăm ?
gestăm audiențe cu calde reverențe
sau pieptănăm cu grila bombastice secvențe
punctăm între servicii
kafkalizăm calicii
timbrăm suav ospicii
ne spinzurăm de plete
ne văxuim cu crete
ne izolăm în dom
dar toate-acestea-s pricini ca să ne supărăm ?
lobăm artizanate
pasteurizăm palate
stenofobăm morminte
paradizăm cuvinte
carate celebrăm
și sălcii planturoase cu ramure de om
acestea toate-s pricini ca să ne supărăm ?
adultizăm copiii în scheme aritmetici
plantăm mustangi pe pajiști
de-apocalipși venetici
aplatizăm stradele
desgunoiăm pubele
deși matroaze bete
cheflesc se dau la rom
dar oare acestea-s pricini ca să ne supărăm ?
pictăm autografe
cu gazoline boamfe
cînd reci hebdomadare
sfințesc funiculare
rostogolite-n trepte
de căblărale drepte
iar rațiunea pură
naște monștri de somn
cu mintea noastră sură
pe kanți nu-i supărăm
de-aceea zic nu-s pricini ca să ne supărăm
vin îngerii heraldici
cu tomuri apocrife
în curcubei voltaici
topind corali recife
retorte turnesoale
prin viață decantăm
sînt toate astea pricini ca să ne supărăm ?

Doina de alienare

draga mea fibră de tors
cînd te văd — aud — miros
mi se face capul vid
prin instincte printre zid
și mă duc mări mă duc
să-mi sug laptele de cuc
cu singurătatea seacă
ce se leagănă pe-o cracă
de metal inoxidabil
și de caracter vandabil
urlu verde fluvii vărs
draga mea fibră de tors
cratere colți de wolfram
se ierup la mine-n ram
de mă paște natriu-clor
toate rănile mă dor
urlu stau în solitude
paserile cîntă crude
măiestrind a simfonie
de la mine către tie
gugustiucul meu torid
s-a aprins arde livid
în cetatea-mi de bumbac
unde-s silențios și tac
așteptînd sentința stors
draga mea fibro de tors

cătălina moga

Poezia enigmatică și rafinată pe care o scrie Cătălina Moga emană o rară și secretă fericire, un perfect acord între proiectul existenței și existența reală, o jubilație egală a dăruirii în „spațiul literaturii", un „pathos estetic" integrator. Instruită și dotată, cu un evident gust pentru formularea lapidară, memorabilă, Cătălina Moga scrie o poezie prețioasă, mai apropiată de o moralitate decît de o retorică, o poezie care rezumă și celebrează existența văzută ca un tărîm al electiunii. „Despre beatitudine" conține poeme întregi surprinzătoare prin acuratețea transcripției unei stări de „beatitudine", stare a claustrării voluntare, prilej fericit al memoriei afective să reorganizeze existența, prilej fericit al trăirii pur intelectuale să se purifice de întîmplări printr-o contemplare a semnelor emblematice ale lumii.

CEZAR IVĂNESCU

Despre beatitudine

Plată morții mele
e clipa aceasta în care
păsind peste umbră-scriu
eliberată de considerații,
regăsind dimineața, pomii,
tristețea ;
poetul e o abstracție vie,
un impenetrabil ochean vechi,
un inger căzut în hățișul stelar,
privind în oglindă,
mă zvîrcolesc, mă adun,
pradă experienței ce sînt,
today, all are intouchables
și eu,
singerind zimbitor,
exist, exist
și repet ideea cu voce tare,
ca să n-o uit,
pe jumătate înghețată, pe jumătate plutind.

Elegie cu ploaie

Aștept să te întorci
și mă gîndesc la cizmele tale de cauciuc
și la ploaie,
din vaze izbucnesc gladiole
și eu citesc poezii simboliste,

torențiale potopuri de flori veștejite ;
încerc să-mi închipui ce faci,
acum, eu scriu
ca și cum asta
te-ar chema iarăși la mine,
se face frig și tîrziu
și eu mă gîndesc la mîinile tale calde.
Vin plutind franciscan
rîndunicile-n cuiburi.

Viziune

Mîine nu e departe
și voi intra
iarăși
în virtejul coridoarelor

Iarnă străveche

Imi închipui că ninge
și cale de patru țigări ești ferit
de întuneric și scrii.
Vin primii colindători cu trăistile goale,
solemni, binecuvîntați cu nuci și gutui.
Somnul copacilor.
Dincolo de întrebarea mea e luna,
doar luna.

O primăvară din Fra Angelico

Pretext pentru argint și singurătate
se prelinge ceața peste ferestrele somnului.
În delirul albastru al gîtului de cocori.
Liniștea moare.

Morgenstimmung

Chei, pași îndepărtați ; tu nu ești.
Vis despre cerneala ta neagră, despre
munții de țigări ieroglifice,
crengi plutind nomade spre deșert,
cafea amară-iubire.

Impresie, după Manet

Frunzele ard în spuma stelelor,
sîngele tînăr-obosit în tropot de ramuri.
Se-ntoarce blînd, în clarul lunii,
pe ape mai verzi
ca otrava plecării,
îngerul tainic de catifea.

Revenirea la elemente

Și m-au împins scrîșnind în mare
Imi trec peștii tăcuți
prin gura deschisă,
plină de alge,
cer și nisip.
Nu mai am chip
și caii de mare
imi alunecă printre degete
În locul inimii plutește o stea.
Simt marea,
marea,
solemna revenire la ea...

Vicleim

Stea clară,
Timplă roșie și străvezie, inima mea.

Despre beatitudine (II)

Zi fără înconjur, fără ecou,
pași risipiți,
și eu mai demnă decît moartea,
mai răsfrîntă decît o parabolă,
deschid căile unei lumi alegorice.
From too much love
Și din prea multă gloată
prin această pură înălțare,
mai caldă decît ora care scade,
din mii de sunete te regăseam
o, cîntec vechi pe drumul singuratic.

Haiku (II)

Mă plec și spun : minune este plînsul...
De pe marginea șalului de mătase
Se prelinge poemul...

Scrisoare din praful elin

Odinioară, drumul șarpelui prin întuneric
mirosea a ploaie
Din depărtări, drumeții
aduceau pe obosite corăbii
Otrava limpede
a scoicilor coclite

Vedere din balcon

Din vis te împleneam,
Beatitudine,
Te ascultam într-un șuvoi
În care ideea depășea sunetul,
Versificam despre anotimp și Eminescu
Sau poate despre o singurătate comună.
Din verdele toamnei,
Departe, peste orașul răsfrînt
Un sunet de corn prevestea
Noaptea frunzelor,
Și ogarii prelungi, ca într-o pictură
de Gainsborough, peste lac, pe cîmpiile cu iarbă pălită,
peste zile, șine de tramvai, contabili, cărți și dictatori,
balcoane de vis, balcoane de umbră.

radu cange

Stranii, vizionare și teribile, îndărătul unor notații curente, poemele lui Radu Cange sînt ale unui spirit anxios care muzicalizează durerea ; dar o muzică de idei nu una mecanică, exterioară. Poetul e, de altfel, un sarcastic de felul „ultimului Bacovia", trecut însă prin directețea poeziei moderne. El definește scurt și cuprinzător și dezvoltă un șir de definiții, operînd apoi cu o notație globală, ieșită dintr-o simplă formulă cu aparență inofensivă. „Ființe minuscule devoră un cîntec", lumina e „stridentă", omul alunecă pe „gheața clipei", „tristețea e ca o apă grea" — din tot ce se poate poetul extrage o chintesență neagră, ca de lirică nervaliană, adaptată lumii moderne. Semnul liricii lui este exorcismul, biruința asupra nimicniciei finale. A scrie e, în acest caz, un triumf asupra vidurilor ametitoare care pîndesc ființa irepetabilă.

ARTUR SILVESTRI

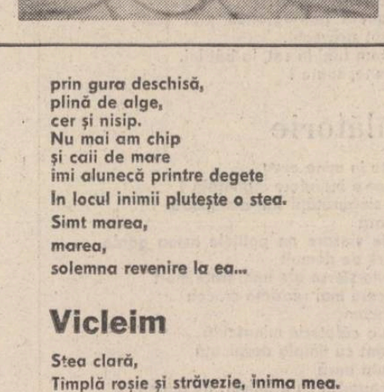

Nimănui

Ascunde-mi lumina
să n-o văd ;
Fură-mi visul să nu
mi-l trăiesc ;
Fură-mi gîndurile
din aripi să nu pot
zbura mai departe.

În noapte cineva imi
țipă strident în suflet !
Viața, care nu mă
vrea,
se lasă cortină imensă
de ceață și grea.

Vine un timp

Tristețea ca o
apă grea
pe sufletul meu.
— Parcă simt cum
ființe minuscule
devoră un cîntec —.
O lumină stridentă

imi pătrunde în oase.
Vine un timp
cînd vrei să pleci
lin alunecînd
lin alunecînd
pe gheața clipei.

Curînd cădea-va

Ai grijă iubito,
nu plînge cînd scrii,
Curînd vei deveni
o moară de lacrimi,
Într-un tîrziu vei
plînge artificial
pentru a-mi trimite
cît mai multe versuri.

O toamnă timpurie
se va lăsa peste
altădată
liniștitele-ți poeme.
Curînd cădea-va rana
pe buzele noastre
cianură peste
înghețatele surisuri.

Scrisul...

lui W. Faulkner

...Știi, nu poți să
scrii despre moarte
aprinzîndu-ți liniștit
o țigară, cum nu poți

ucide pasărea libertății
cu ura privirii.
Scrisul a rămas un fapt
sacru care nu se poate
spune în cuvinte
și nici în vorbe.
Clipa aceea se plătește
cu trăirea morții —

rămînînd curat,
cu lacrima curajului
pe glonțul pistolului
închipuit.

Prea puțin...

Prea puțin pentru
această
clipă ce ni s-a dat,
pămîntul în mine
îl simt străin ;
Prea puțin pentru
acest
măr care n-are decît
un singur anotimp.

Prea puțin pentru
soare
năpădit de eclipse
din ce în ce mai dese.
Prea puțin pentru tot.
Doamne, galaxiile
se cutremură și se
mănîncă una pe alta,
cum gresia pe gresie.

Vom avea

Iubito,
să plîngem
și să ne iubim,
precum pămîntul
mortul îl iubește ;
Să nu-ți fie teamă,
gîndul care-am fost,

doar marea fără
margini îl va ști.
Vom avea pacea
noastră, desigur,
cum clipa își
are neantul...

Drum spre neant

Poete, ai să dispari
ca o pasăre bolnavă
în cuib neștiută de
seninul cerului ;
Neliniștea și

singurătatea
din ochii tăi vor fi fost
furate de timpul ce ți-a
fost sortit, care pentru
tine s-a derulat prea
repede,
mult prea repede,
precum o

șosea se sfîrșește într-o
prăpastie.

Ultima zăpadă

Nu mai este nimic,
nu mai este nimic
de făcut,
Suspinam privind
tăceri îndelungi ;
Simțeam spiritul
topindu-se
ca un gram de aur
aurind cal și călăreț
statuie ecvestră
închipuită.
Plîngeam sunetele
melodioase

ale vocii tale și parcă
nu mai eram eu.
Ochii mă dureau de
inactivitate — statuie
greacă fără
expresie —,
Poezia începută
devenise
o relicvă în mîna mea
Și m-am trezit cînd
ploaia
topise ultima zăpadă
a acestei primăveri.

Hoțul de magnolii

Nu știu,
pribeag printre patimi,
de am să sfîrșesc leu
cuminte
sau ciine lătrător.
Vestmintele nu mi le
pot schimba,
așa imi este și sufletul
ori sînt un om bizar.
Care imi va fi
destinul ?...
Atîrnat de funia
speranței
nevinovat hoț de

magnolii
adumbrind primăvara
săgetînd femei
frumoase
cu privirile-mi rebele.
Nu știu, hoț de
magnolii
de am să sfîrșesc,
pribeag
printre patimi
adumbrind primăvara
săgetînd femei
frumoase
cu privirile-mi rebele.

Strada Covaci

Pe strada Covaci atîrnă tablouri
Semnate, grele de vechi peceți,
Pe strada Covaci sînt slabe ecouri,
Se-aude moartea cu pași inceți.

Parcă am gînduri cu totul aparte,
Iubita în negru imi face o schimă,
Mă pierd în cețuri de visuri, departe
În grele-nțelesuri, în pantomimă.

Nu-mi spune

Nu-mi spune cine va veni-ntr-o seară
Cu-o floare neagră, ruptă, la chitară,
Să-mi cînte cîntecul adînc durut
Ca țipătul întîiului născut.
Te rog, nu-mi spune de norocul meu,
E-un ban de aur, dar e-atît de greu
De-acolo să-l ridic și să-l ascund
În pieptul meu ca-ntr-un adînc profund.
Te rog, nu-mi spune, inimă de ai,
Eu vreau să mi te știu precum erai.
Nu-mi spune cine va veni-ntr-o seară
Cu-o floare neagră, ruptă, la chitară.

CARTEA DE TURISM — O CARTE DE CULTURĂ

ancheta «luceafărului»

Existența unei literaturi legate de turism este un fapt pe care cercetătorul de astăzi al culturii nu-l mai poate trece cu vederea ; dacă pentru omul secolelor trecute călătoria era de cele mai multe ori o formă de exploatare a lumii geografice necunoscute și, nu o dată, o aventură, pentru omul modern turismul pare a căpăta semnificații culturale mult mai cuprinzătoare, înglobînd elemente instructive, educative, destinate să formeze și, în același timp, să informeze. O literatură derivată din „turism" este, așadar, o literatură destinată celor mai diverse categorii de cititori, fără restricții de vîrstă, profesiune, grad de cultură. Funcțiunea unei asemenea literaturi într-o societate care urmărește perfecționarea intelectuală și morală a omului este, în aceste condiții, deloc neglijabilă, și, în ciuda faptului că mijloacele moderne de informare în masă, cum ar fi radioul și televiziunea, contribuie și ele la cultivarea individului prin turism, cartea rămîne încă forma instituțională cea mai activă și cu cel mai durabil prestigiu în rîndul publicului larg. O recentă expoziție a cărții de turism, organizată, în aceste zile, la București, a permis revistei noastre organizarea unei anchete pe tema caracterului cultural al literaturii turismului dezvoltînd și în acest fel preocupările „Luceafărului" de a se afla în actualitatea culturală nemijlocită, de a promova literatura cu ecou larg, aptă să contribuie, prin valoarea estetică, morală și politică, la înaintarea culturii și a civilizației naționale. Am invitat, de aceea, la această dezbatere, atît factori de răspundere în domeniul turismului, precum **Costache Zmeu,** ministru-adjunct la Ministerul Turismului și **Neagu Cosma,** prim-vicepreședinte al Automobil Clubului Român, cît și prozatori și critici cunoscuți cărora le-am propus următoarele întrebări :

1. Există o literatură de turism, redusă numai la hărți și ghiduri sau o literatură a turismului, cu funcții multiple, cuprinzînd însemnări de călătorie, reportaj, eseu, memorialistică și aventuri, enciclopedii ale diferitelor civilizații ?

2. În acest sens considerați că este vorba de o literatură cu funcții limitate, strict instrumentale, sau cu un rol cultural activ și mult mai larg, extins în toate zonele civilizației umane ?

3. Este știut că orice persoană este un călător potențial ; în ce măsură producția de carte de acest gen satisface exigențele cititorului în ceea ce privește cantitatea, prezentarea grafică, varietatea tematică cît și valoarea estetică și științifică ?

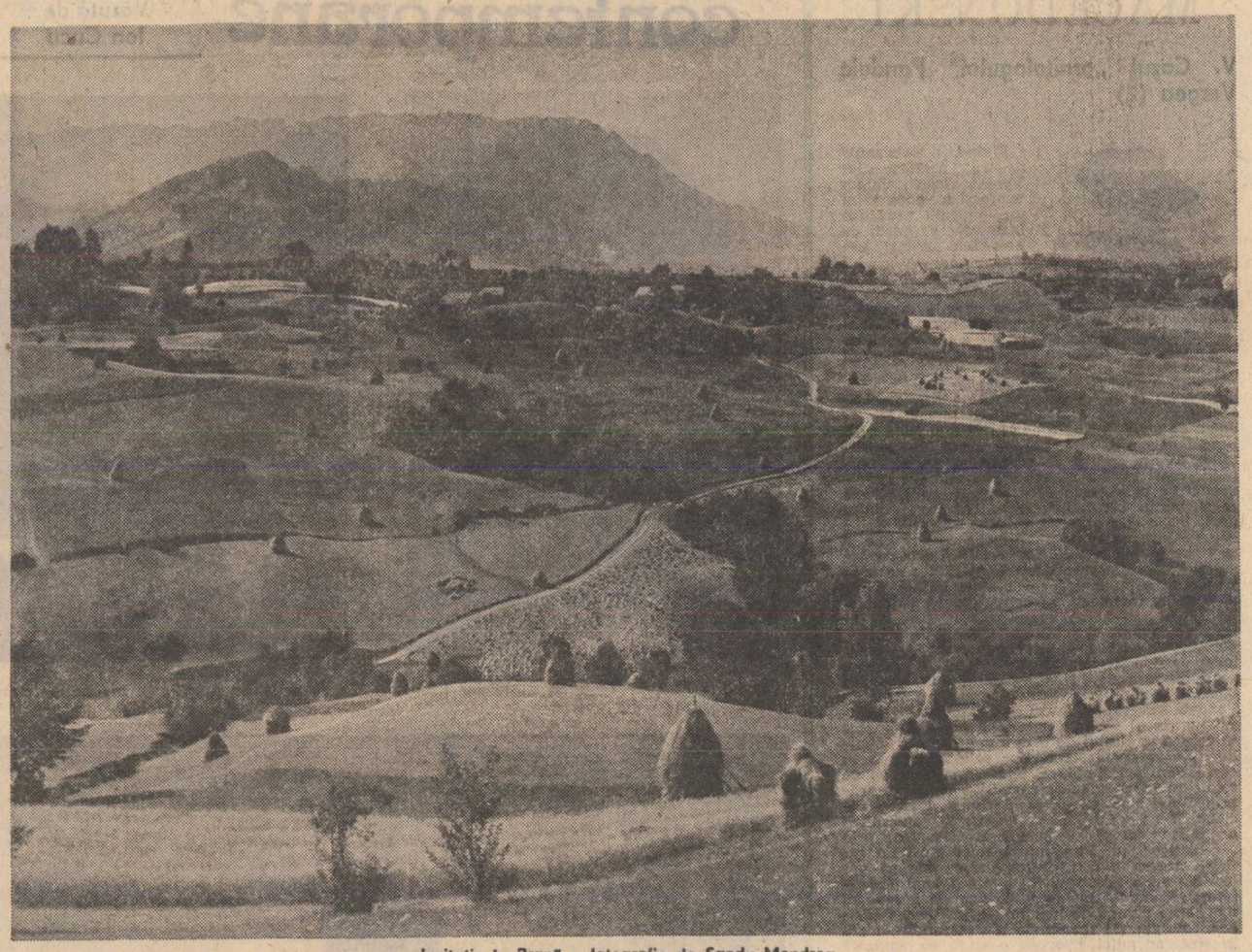

„Invitație la Bran" — fotografie de Sandu Mendrea

Două trepte ale nostalgiei

1. Există și una și alta. În plus, cred că sînt amîndouă necesare. Dezvoltarea atît de impetuoasă a turismului în zilele noastre tălmăcește un fenomen mai profund. Acela al sporirii conștiinței planetare a omului contemporan. Niciodată în istoria oamenii nu au avut, ca în zilele noastre, conștiința că participă la o realitate neîngrădită de zidurile cetății sau de hotarele țării ci se deschide, amplă, multicoloră și variată, în orizontul unei lumi. Una dintre implicațiile importante ale acestui nou sentiment al realității este participarea a sute și sute de milioane de oameni la dezbaterea, aprecierea și strădania de îndrumare a marilor probleme ale contemporaneității. Lumea de astăzi a devenit o unitate, interdependența fenomenelor economice, social-politice și culturale a devenit evidentă, temerile și speranțele sînt, în mod tot mai vizibil, comune.

O altă implicație însemnată a acestei realități este creșterea nemaivăzută a dorinței de a cunoaște lumea a cărei parte sîntem, planeta pe care trăim printr-un minunat hazard, oamenii cu care existăm împreună în aceeași clipă din curgerea infinită a timpului. Din această dorință se trag rădăcinile mai adînci ale modei actuale a turismului. Care se poate istovi în petrecerea agreabilă a două sau trei săptămîni pe un țărm însorit, într-un oraș plin de comori de artă sau în munți înzăpeziți strălucind feeric în lumină albăstruie. Sau se poate adînci pînă la strădania de a înțelege frumusețea și diversitatea lumii, unitatea esențială, atît de evidentă în varietatea modurilor de viață, a ființei umane.

Aceste două modalități de a satisface nevoia de turism a omului contemporan pot, în foarte multe cazuri, să se împletească și să se îmbine, să devină modalitatea cea mai rodnică și mai nobilă a turismului.

Corespunzător celor două trepte ale satisfacerii nostalgiei de nou, de necunoscut, de diferit, a omului contemporan, există două categorii de scrieri menite să răspundă nevoii de informații a „turistului", să îmbogățească experiența pe care a dobîndit-o, cunoștințele pe care le-a acumulat, și în același timp, să le fixeze, îndu-le durată, asigurîndu-le repetabilitatea prin simpla reluare a lecturii. Există, astfel, o literatură de turism în genul vechiului **Baedecker** ridicat pe o nouă treaptă de conținut informativ de numeroase edituri (de pildă colecția **Guide Bleu** publicată de Hachette), cuprinzînd expuneri amănunțite de vizite și itinerarii cu hărți, planuri și scheme, oferind scurte sinteze de istorie și istorie culturală. Și există o literatură care depășește necesitățile imediate de orientare pe teren, deschizînd o perspectivă mai largă asupra realității străbătute, situînd-o într-un orizont informativ mai cuprinzător și alcătuită dintr-o mare diversitate de genuri și modalități, de la impresii de călătorie la sinteze de istorie, istorie culturală, istoria artei, eseuri sau opere literare capabile să surprindă semnificația mai profundă și frumusețea durabilă a realității cunoscute.

2. Cred că o adevărată literatură a turismului, în sensul major, depășește sfera limitată a funcțiilor pur orientative, încărcîndu-se de valențe multiple, îndeplinind un rost cultural activ, constituindu-se în activitate de înfățișare a unei anume realități în dimensiunile sale definitorii, geografice, istorice, culturale. Cred că în această categorie pot fi încadrate, în acest sens major, nu numai nenumărate pagini ale lui Sadoveanu, Hogaș și atîți mari creatori îndrăgostiți de frumusețea pămîntului românesc, dar și cărți de sinteză ale lui Iorga, **Istoria literaturii române** de George Călinescu, **Getica** lui Pârvan ori **Spațiul Mioritic** de Lucian Blaga, pentru că din aceste cărți se naște o imagine profund semnificativă a realității românești esențiale.

În această perspectivă nu aș ezita să afirm că cele mai bune cărți turistice apărute la noi în ultimii ani sînt **Munții Apuseni, muzeu istoric și pantheon al poporului român** de Vasile Netea (1977) și **Cuvînt despre Transilvania** de Ion Lăncrănjan (1982), pentru că din ele răsare imaginea sugestivă a unui colț al pămîntului românesc cuprinzînd atît realitatea lui de astăzi cît și temelia de istorie pe care el este zidit.

Și nu mă îndoiesc că cele mai sugestive cărți turistice pe care ni le-am putea imagina ar fi o antologie din scriitorii noștri din toate epocile care au descris frumusețile pămîntului românesc, o selecție din marile creații ale istoriografiei noastre cuprinzînd paginile referitoare la momentele decisive ale istoriei României și o culegere de pagini alese din principalele lucrări despre istoria și trăsăturile specifice ale culturii românești, care ar dovedi — așa cum propunea Vasile Pârvan într-un articol din 1922 — „că noi românii calitativ nu stăm mai prejos de ceilalți europeni, proclamați, în situația lor de «occidentali», ca deținători oarecum exclusiv ai «adevăratei și înaltei civilizații»" (**Scrieri,** 1981, p. 182).

3. Nu cred că ne putem declara satisfăcuți nici de varietatea tematică, nici de calitatea literaturii noastre menite să stimuleze turismul și să-i dea dimensiunea spirituală mai largă despre care am vorbit. Au apărut, fără îndoială, volume valoroase, demne de laudă, atît pentru cititorii-turiști (sau mai puțin turiști, nărăviți la lectura de cărți care pot uneori înlocui adevărata drumeție) din țară și, unele, și în limbi străine. Dar este neîndoielnic că rezultatele nu satisfac toate exigențele.

Să ne gîndim, de pildă, la turistul străin dornic să plece din țara noastră cu un geamantan de cărți care — începînd cu ghidul turistic general și terminînd cu sinteze de istorie, de artă și de cultură — să-i dea posibilitatea de a-și adînci cunoștințele despre o țară frumoasă și ospitalieră, să înțeleagă mai nuanțat realitățile unui popor amabil și interesant. Cu ce va putea el pleca ? Nu avem, după cîte știu, nici măcar un ghid turistic general, necesar pentru orientare elementară. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, a fost alcătuit unul, după modelul frumoasei colecții **Le monde en couleurs** tipărite de editura **Odé** din Paris, cuprinzînd în afară de sintezele introductive pitorești itinerarii prin principalele zone turistice, ilustrate cu excelente vignete în colori, atrăgătoare și sugestive. Ghidul a costat o avere și o trudă neprecupețită de ani de zile. A început să fie difuzat, pe urmă brusc retras și probabil topit. Ce s-a mai făcut oare de atunci ?

Cred că nici cititorul român dornic de literatură turistică nu va fi deplin mulțumit de ceea ce i se oferă. Am descoperit bucuros într-o librărie un volum despre județul meu natal. L-am luat cu mare grabă și m-am grăbit să-l citesc, pentru a mă regăsi pe niște meleaguri dragi. Nu am găsit decît o culegere de date statistice și de informații curente, interesante, desigur, alcătuite cu rîvnă și dăruire, dar departe de o carte adevărată despre farmecul unor meleaguri binecuvîntate cu frumusețe uimitoare, cu monumente impresionante, cu vetre de viață românească străveche și cu izvoare folclorice vii și bogate, cu trasee turistice minunate !

Nu este, deci, nici o îndoială că începuturile lăudabile care s-au așezat pentru făurirea unei literaturi a turismului demn de sensul modern al acestui concept, mai avem mult de făcut. Editori, scriitori, savanți, artiști și tipografi, împreună, cu forțe unite. Nu este o sarcină simplă, care poate fi aminată, ci o arzătoare datorie patriotică.

Francisc Păcurariu

Un „pașaport pentru pace"

1. Întrebarea ascunde în intimitatea ei, în ce mă privește, un gînd nemărturisit și anume faptul că vorbind de turism nu am putea vorbi și de o literatură specifică, cu un caracter profund științific, cultural și educativ. Am fi tentați să credem că întrucît turismul are în conținut ca principală componentă mișcarea, deplasarea, odihna, refacerea, cunoașterea, că această activitate ar avea nevoie pentru promovare și susținere, așa cum este firesc și evident, de cît mai multe ghiduri și itinerare, de hărți, de materiale de propagandă și popularizare, care să atragă turistul, oferindu-i — clar și exact — toate datele trebuitoare pentru organizarea și efectuarea călătoriei, a activității de drumeție, a vacanței sau tratamentului planificat.

Dacă ne-am limita la o asemenea viziune eu cred că am săraci îngrijorător ideea literaturii pentru turism așezînd-o într-un „pat al lui Procust" demult depășit. Dacă unora nu le place conceptul de literatură turistică consider că alergia lor vine tocmai din neclaritatea lui și din neangajarea, pînă acum, a unor discuții serioase, la obiect, competente și fără prejudecată.

Cred că a sosit vremea ca această activitate cu multiple valențe să aibă o literatură proprie. De aceea cred că este corect să vorbim astăzi, așa cum formulați și dumneavoastră întrebarea, despre o literatură a turismului, o literatură care, fără doar și poate, respinge o înțelegere limitativă refuzîndu-și cantonarea doar la nivelul instrumentului. Obiectivele pe care noi le punem la îndemîna oricărui călător (ce importantă ar fi și preocuparea pentru educarea multilaterală a acestuia), oricărui turist se constituie din : case și muzee, din tot felul de construcții, din monumente și spectacole, din obiceiuri și tradiții, din peisaje etc., etc., etc., Ele trebuie cunoscute în adîncimea lor, în conexiunile lor, în întreaga lor bogăție de semnificații.

Ne trebuie deci o carte de bună calitate, adecvată oricăror asemenea momente. Avem nevoie și de umor și de povestirea de aventuri.

Numai **Cuvîntul** are capacitatea de a ne permite o cuprindere cît mai completă. Și evident, ori de cîte ori este posibil, cuvîntul dublat de imagine.

Cînd spunem că e vorba despre un gînd nemărturisit în întrebarea pusă, am plecat de la ideea că era de presupus că un reprezentant al Ministerului Turismului să nu vadă decît aspectul concret al literaturii, cel de instrument, cel cu o eficiență directă, aproape cuantificabilă.

Pot să vă spun că o asemenea optică este de mult depășită.

Ministerul Turismului crede în ideea turismului cultural, crede în evoluția calitativă a mișcării turistice, în funcțiile educativ-formative ale literaturii turistice

Personal, apreciez că deja se poate vorbi de o literatură de specialitate a turismului și că nu trebuie neapărat, vorbind de o astfel de literatură, să ne gîndim la o zonă tematică demarcată net și aparținînd exclusiv acestei activități, pentru că așa ceva nu există nici în alte domenii ale activității umane, ci de o anume viziune, o anume tratare. Și atunci ea își asumă și reportajul și eseul, și jurnalul de călătorie, și povestirea, și evocarea istorică și descrierea etc., alături de ghiduri (care se pot realiza și mai bine și mai frumos) de itinerare, de hărți, de albume ș.a.

2. Fără discuție, nu pot accepta o înțelegere limitată a funcțiilor unei asemenea literaturi. Sînt convins că ea are o mare lărgime culturală, că ea poate și trebuie să ne conducă spre cunoașterea multiplelor aspecte ale civilizației noastre și ale civilizațiilor altor popoare, că ea prilejuiește o fericită „întîlnire" cu istoria, cu „sufletul" locurilor, cu imensul tezaur al tradițiilor noastre sau ale altor popoare, că ea dezvoltă dragostea și mîndria pentru trecutul și prezentul patriei, că ea este, cum așa de frumos s-a spus, un „pașaport pentru pace".

Văd în această literatură a turismului prilejul promovării unei producții editoriale care să servească, la modul superior, ideea de turism și implicit să aibă atributul valorii. O carte-reportaj despre Cîmpia românească, o carte despre legendele Vrancei, un album despre Argeș, o carte-album despre arta populară maramureșană sau despre prezențele românești în Balcani, o carte de umor cu incifrări satirice, o carte de aventuri, o carte despre arta lemnului la români, ghiduri și hărți de munte, itinerare arheologice sau atlas rutier, monografii județene și, de ce nu, o enciclopedie a turismului, o carte despre cultura și civilizația greacă sau franceză, nordică sau indiană, o carte de călătorii prin lume sau una care să cuprindă gîndurile unor călători străini despre România, un album despre București, o hartă automobilistică sau prezentarea unei zone etnografice, traducerea unor pagini din literatura de călătorie a lumii, iată ce cîmp se deschide unei producții editoriale care-și propune să promoveze o literatură a turismului. Și atunci e evident că ea, în condiții de autentică valoare estetică și științifică, exercită o complexă influență dezvăluindu-și nobile și puternice valențe educative.

Așa se ajunge, cred, la adevărata eficiență !

3. Desigur că o asemenea literatură trebuie să se adreseze și copiilor și pensionarilor și tinerilor și maturilor și celor cu studii medii și celor cu studii superioare, tuturor, indiferent de profesiune și opțiuni. De aici poate și nevoia obiectivă a diversității, căci despre nevoia unității sper că m-am pronunțat anterior.

În ultima vreme, producția editorială care-și asumă o asemenea sarcină este într-o continuă creștere cantitativă și calitativă. În primul rînd mă refer la editura „specializată", Editura Sport-Turism, cu care avem strînse legături, încercînd să ne realizăm funcția de îndrumare, (mă gîndesc că o mai strînsă legătură, poate preluarea editurii ca organism departamental de către ministerul nostru, ar fi utilă). Editura Sport-Turism se prezintă azi ca o casă editorială dinamică, exigentă, într-un permanent proces de autodepășire. Ea, cred, a înțeles complexitatea sarcinei și s-a desfășurat concret pe orizontala diversității.

Sînt încă aspecte perfectibile, atît în interiorul fiecărei structuri, la nivelul fiecărei cărți, cît și în organizarea de ansamblu a editurii. Oricum însă ea s-a impus, cred, definitiv și și-a justificat sensul.

Costache Zmeu

Efectul unei tradiții

1. Existența unei literaturi a turismului, cu funcții multiple și cu forme tot atît de multiple, este în afară de orice îndoială. Și ea, această literatură, nu numai că reprezintă un factor activ de civilizație prin schimburile pe care le înlesnește, dar se și constituie într-o dovadă de civilizație. Știind bine că o civilizație este expansivă prin natura ei, radială și permanent penetrantă, și că, din miezul ei de cultură din care originează se desfășoară în volute, în unde continui, nu i se poate — în primul rînd — concepe expansiunea fără mijloacele adecvate, însuși turismul fiind în acest sens un mijloc căruia i se subsumează formele cuprinse în literatura turismului. Adică nici turismul fără finalitate nu prea poate fi conceput, pentru că, se înțelege, o călătorie care să nu se soldeze cu „impresii", relatate fie chiar și numai verbal, nu e în nici un caz posibilă. Își poate cineva închipui călătoria lui Marco Polo în Asia, în sensul de a o reconstitui, fără celebrele sale însemnări ? Și „Descrierea Chinei" de-acum trei sute de ani a Spătarului Milescu este ea altceva decît un formidabil, fabulos, reportaj **„avant la lettre"** ? Iar ca factor de civilizație, de mijlocire a comunicării între civilizații, literatura aceasta a turismului, produsă de turism și destinată turismului, asimilată de turism, își prelungește infinit în timp eficiența. Noi, românii, de pildă, avem chiar o tradiție în această privință, nu ? Și încă una care are o nedezmințită continuitate : Milescu, Dinicu Golescu, Ion Codru-Drăgușanu... Dar care din marii noștri scriitori nu au făcut cunoscut public în forme literare captivante, impresiile lor din drumeții ? Și că asistăm la proliferarea, în genere fericită, a acestei literaturi, e un fapt notoriu. Și salutar, firește — tocmai datorită caracterului ei de factor civilizator. Și încă ceva : ar trebui subliniat caracterul de **ambivalență,** aș zice, al acestui factor de civilizație, pentru că noi asimilăm civilizație dar și propagăm, exportăm. Schimb de civilizație, de produse sociale ale culturii, într-un raport de acțiune cu adevărat reciproc avantajoase.

2. Literatura aceasta a turismului, chiar privită în funcția ei de instrument informativ, tot un rol cultural are, un rol indiscutabil activ. Un ghid de conversație nu înlesnește, de exemplu, călătorului accesul la valorile civilizației locului ? Ca să nu mai vorbim de marile opere, da, n-am greșit, opere create de mari călători de talent, de mare talent. Adică **Istoriile** lui Herodot (nu lui îi datorăm prima consemnare a Dobrogei getodacice ?), memorialistica lui Chateaubriand, a lui Goethe, sau, mai aproape de noi ori chiar cu noi, am putea zice, Malraux, Etiemble... Și ce cusur au însemnările de călătorie în Grecia ale lui Eugen Lovinescu, ale lui G. Călinescu în China populară, ale lui Ioan Grigorescu din fabulosul său **Spectacol al lumii,** ale lui Pop Simion de-a lungul **Paralelei 45,** ale lui Adrian Păunescu reflectînd parcă pe nerăsuflate din Bîrca sa natală pînă „la Viena și înapoi" ?

3. În primul rînd, nu poate decît să ne bucure existența Editurii Sport-Turism, așa cum e, plus locul de „mai bine" pe care îl deține. Și nu numai această editură cu un atît de distinct scop ne revelează aspecte deosebite de civilizație și cultură de pe mapamond, ci și celelalte. Însemnările atît de inteligente, sagace, ale lui Florea Țuiu despre Japonia, au apărut, de pildă, în Editura Politică. Însemnările de care vorbeam mai înainte ale lui Adrian Păunescu, sau cele pline de spirit, de idei de-a dreptul rodnice, ale lui Valeriu Râpeanu, au apărut însă la Sport-Turism. Sînt evenimente de cultură. Și cîte altele. În colecția „Cartea de vacanță" (după cum se observă, legătura apare directă între „carte" și „vacanță"), au apărut în ultimii ani o sumedenie de lucrări care au făcut deliciul multor oameni. De altfel, ăsta c un răspuns firesc la „foamea" de informație turistică a acelui călător virtual existent în fiecare dintre noi. Un călător potențial nesățios, dar și exigent. Și pentru că e vorba de exigență, nu vom contesta, cum ziceam, că e loc și pentru mai bine.

Neagu Cosma

Un factor de civilizație

1. Cine își mai închipuie astăzi că este „turistică" o literatură redusă, în exclusivitate, la itinerare, ghiduri și hărți ? Atunci cînd se iveste, o astfel de poziție este anacronică și, practic, anticulturală căci absolutizează o idee despre turism care nu mai este adevărată de aproape o sută de ani. Pentru călătorul ottocentist, care se aventura în ținuturi greu accesibile, harta era vitală, „itinerariul" valora adeseori cît rația cu alimente. Un explorator fără hartă și fără busolă era ca o vietate cu simțuri atrofiate într-o lume vrăjmașă și incontrolabilă. Omul modern nu mai călătorește decît arareori prin astfel de locuri (care sînt și din ce în ce mai puține), „turismul" lui are mult din confortabilitatea lumii de azi și este, sociologic vorbind, nu o explorare ci un „loisir". Călătorind, individul ar voi să cunoască, din tot ceea ce întîlnește, cît mai mult : o regiune nouă e o hieroglifă culturală pe care, spre a o dezlega, îi sînt trebuincioase instrumentele tilcuitoare. Dar cunoașterea nu presupune doar „geografie", ci și istorie, urbanistică, arte plastice, arhitectură, tot ceea ce, în definitiv, semnifică o civilizație autohtonă ori străină. „Ghidul" simplu, cu cîteva indicații elementare, e o cheie care, sub aspect cultural, nu deschide prea multe uși și un călător adevărat, curios de tot ceea ce îl înconjoară, voiește să se instruiască în cele mai felurite domenii care să-i dea oglinda integrală a realității pe care o străbate.

Însă mai este ceva, turismul presupune și călătoria propriu-zisă care e un divertisment și cere o lectură pe măsură, considerată, în general, ca o „literatură de consum". Rari sînt cei care citesc într-o călătorie pe Dostoievski, majoritatea zdrobitoare îngurgitează „policier-uri" documente, memorialistică, o întinsă categorie literară excomunicată pe motiv că ar fi „lejeră" însă pe care esteticianul nu o poate elimina din discuție. Cu nimic condamnabilă, o astfel de literatură necesară călătorului plezirist trebuie, ca o condiție elementară, să fie doar... valoroasă esteticește. Nu mai vorbesc de „călătoriile de cabinet" ; cîți dintre noi nu au „călătorit" cu mintea, șezînd în biroul cîtadin, atunci cînd le-a căzut în mînă un memorial de călătorie pasionant, un eseu iscusit „de voiaj", un reportaj scris cu abilitate ?

O literatură „turistică" este, așadar, o literatură foarte variată, mult mai diversificată sub raport tematic decît se crede de obicei, un instrument cultural foarte activ de a cărui operativitate nu se poate face abstracție.

2. Ceea ce surpă mai bine și mai organizat o astfel de literatură este, fără îndoială, ignoranța. Nu prețuim decît ceea ce cunoaștem profund și sistematic, o literatură precum aceasta nu are alt efect imediat, în prezența unei conștiințe normale, decît instruirea și educarea, căci a trece printre monumente și a ști semnificația lor, a vedea obiceiuri regionale inedite și a căpăta știri, despre ele, a vedea într-un oraș pe care îl vizitezi întîia dată stratificația epocilor și a istoriilor, nu este altceva decît o continuă civilizare, o umanizare „în mers" a omului care alungă din el ceața tulburătoare a ignoranței.

3. Cum a răspuns, sub raport administrativ, cultura românească unei astfel de formule civilizatoare nu este dificil de observat. Am în față un număr de apariții recente, majoritatea patronate de editura Sport-Turism, aceea care, în chip metodic, a știut să interpreteze corect ideea de literatură a turismului. Cărți de călătorie editează și alții, o adevărată literatură turistică apare numai aici, la, cum se zice, „editura de profil". Albumele elegante în culori, monografii ale feluritelor regiuni, ghiduri geografice, istorice și „lingvistice" (turismul presupune, nu-i așa ?, și comunicarea) acestea sînt instrumente admirabile ale turismului elementar. Însă mai mult decît atît, acestora li s-au adăugat colecții de eseuri, de reportaj și de literatură de călătorie, mici enciclopedii de civilizații străine, proză de divertisment (umor și „omor"), o întreagă bibliotecă de literatură nu doar foarte populară ci și valoroasă, interesantă, diversă. Mă tem însă că o astfel de literatură, prezentată, în plus, atractiv sub raport grafic, adeseori impecabilă științificește nu este și ... citită de cît mai mulți. Motivul ? Cerere mare, exemplare puține.

Artur Silvestri

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (2)

Fixind „ocheanul" asupra așezării lui Vergea (căci sintem inclinați a vedea în el un mucalit vrăjitor înzestrat cu darul de a vedea „totul" așa cum imaginația lui diavolesc-ghidușă îi dictează), naratorul face dovada aceleiași extraordinare capacități de a trage descripția pe făgașul viziunii feerice straniu hiperbolizantă.

„Către fundul curței, rămășița de spoegială înecăcioasă ce apăsa învelișurile unui lung șir de cotețe se zdruncina și, coborînd tot mai jos, se agăța de ghimpii scaieților sau se înghesuia de-a lungul gardului. Măturată, la urmă, de pe oriunde, ea era sorbită de proaspătul aer al dimineții, ce-și cîștiga albastra limpezime. Dintre geamurile casei, cele care priveau spre răsărit se singerau. Cerul, într-acolo, lua foc ; dintre nori, izbucneau vîlvătăi galbene și roșii. Cei a căror înfățișare se schimba de la o clipă la alta se tigheleau cu pembé. Dar cei care urcau către culmile cerului și se lăsau apoi în jos se subțiau pînă a nu mai fi decît niște ușoare rețele albe ce se încrețeau pe nemărginirea văzduhului".

Într-o savantă și subtilă alternanță de planuri, perspectiva atotcuprinzător panoramică cedează locul descrierii amănunțite, totul fiind privit acum din apropiere și supus „studiului" bizuit pe observația analitică. Fixindu-se asupra curții lui Pandele Vergea, scriitorul este fascinat de imensul număr al viețuitorilor ce-o populează. Pus în relație cu destul de bizara apariție a stăpînului („În mijlocul cotețelor sale, semănate în curte cam la întîmplare, fără a mai număra pe cele care se rezemau de garduri, Pandele se arăta spelb și slab, cu picioarele lungi, înalt și cocîrjat și cu gîtul împins înainte"), „peisajul" ornitologic nu se recomandă atenției doar prin „cromatica" lui. Presimțirea unor stări de lucruri străine, a unor întîmplări ce par că vor ieși din albia firescului îl subminează cu o acuitate deocamdată încă difuză, dar, de aceea, nu mai puțin demnă de luat în seamă. Dacă imaginea colorată și fremătîndă a păsăretului, luată în sine, ar putea provoca o stare de amuzată încintare, în schimb, cele spuse despre stăpînul ciudatei populații galinacee sînt de natură a ne pune pe gînduri. Așa se face că cele două elemente constitutive ale tabloului fac corp comun încă de pe acum :

„Întîrziat în acea zi de somn, manifestările zgomotoase cu care păsărimea sa domestică îl primi, înconjurîndu-l cu alaiul ei, **umplură inima lui Vergea de o adevărată bucurie**. Nu se simțise niciodată mai fericit... Puici albe, pestrițe, galbene, porumbate, îi dau ocoale. Găini mofate, între care cîteva negre ca pana corbului, dar cu creste roșii, circiiau împrejurul lui. Cocoșii de rînd, și cocoșii turcești, aceștia încălțați și goliași, giștele lățoase, cu ciocul ca fața morcovului, cu pene cîrlionțate ; curcile negre-verzi și curcile pistruiate ori albe ; curcanii cu răseli în gușe, minioși pe roșul ce da foc cerului; claponii păunați cu verde închis, cu auriu, cu fața schimbăcioasă a gușei de porumbel, rațele de casă și rațele lești — se năpusteau de toate părțile, se înghesuiau. Sisiirile și cutcurezările, măcăirile, cutcudăcirile găinilor, șculate pe cuibare, tulburară liniștea vecinilor. Vergea, înconjurat de curcani și de cocoși, general în mijlocul statului său major, sub înviorarea adierilor, **simțea cu o nepusă mulțumire, fericirea din viața lui.**" (s.n.).

Importanța de-a dreptul existențială, ca unic izvor al bucuriei și al fericirii, atribuită de Pandele faptului de a fi stăpîn al acestui numeros păsăret nu poate să nu ne pună în gardă. Ne întrebăm de pe acum dacă eroul se află în deplina posesie a facultăților mintale. Insidioasă, bănuiala capătă o pondere din ce în ce mai mare. Pe măsură ce înaintăm în lectura nuvelei, se arată noi semne. Modul în care este enunțat „statutul" păsărilor în raport cu stăpînul lor, acesta din urmă glosînd el însuși în marginea chestiunii cu o gravitate suspectă, constituie un serios semnal de alarmă. Asistăm la un straniu transfer de criterii și norme proprii existenței social-umane în „lumea" păsărilor. Făcîndu-se purtătoare de cuvînt al ambelor „părți", naratorul le contopește partiturile de o asemenea manieră încît în subsidiar se apasă pe pedala marii scrinteli a lui Pandele. Eroul macedonskian trăiește drama vinovăției sale morale absolute la ideea că nu mai este în stare să respecte „contactul social" încheiat cu viețuitoarele din curtea sa, cărora nici mai mult nici mai puțin, le atribuie însușiri și — firește ! — drepturi similare cu ale lui :

„De ! **de !** Să gîndească ce-o pofti alde Vergea, dar lucrul n-are să mai meargă mult. Nu e vorbă " s-o fi așteptat dumnealui și la recunoștință pentru cele cîteva boabe de porumb ce le azvîrlea — însă ce să-i faci ? slobod, voia dumnealui... Și „gîr" și „clonc", „cut-cut" și „cîr-cîr", așa cugetau, sau i se părea lui Vergea că cugetă înaltele straturi ale înaripatei sale domesticități. De înțristat, el se întrista, dar totdeodată le da și dreptate. **Cu toate acestea, întrucît era el de vină ?".** (s.n.).

Întrebarea din urmă este fundamentală pentru înțelegerea reală a temei psihologico-fantastice căreia Macedonski îi propune a-i da curs în **Între cotețe**. La prima vedere, răspunsul — lesne de reținut — este cel explicit programatic. Pasionatul crescător de orătănii se află într-o asemenea mare dificultate numai și numai pentru că numitul Nichiforescu, avocatul și prietenul lui, întîrzie nepermis de mult cu preocuparea unor surse de bani în vederea construirii unor noi cotețe și procurării unor cantități suficiente de hrană. Pentru realizarea proiectului, Pandele este dispus să facă cele mai mari sacrificii, inclusiv vînzarea peteculul de moșie ce-l mai are. Într-asta s-ar afla izvorul marii lui fericiri.

Cît despre motivarea unui asemenea program de lucru din unghiul opțiunilor social-morale strict individuale, lucrurile sînt la fel de limpede exprimate : „că vezi ! așa era el — la adică știa să facă jertfe, dar se păzea să se adune cu dezmeticii ! Să ferească Dumnezeu de una ca asta ! Auzi ! oameni care-și toacă averea cu jocurile de cărți, cu birjele, cu chefurile, cu năzdrăvăniile din fundul pasagiului de la Puțul Spătarului ? Nu zău, cuminte se născuse și cuminte avea să moară în casa lui, și patul lui, între giștele și puicile lui, ca un om cinstit, ca un om cumsecade, de ispravă toată viața, de ispravă pînă la sfîrșit". Dacă la toate acestea adăugăm și declaratul său „apolitism" („Deputat ?... Ministru ?... Să se țină de mofturi ? Astăzi cu unii, mîine cu alții — poimîine împotriva și a unora și a altora" etc.), dublat de puternica aprehensiune la ideea de a-și întemeia o familie („Nu zău ! știa el ce e însurătoarea, ce sînt copiii..."), sîntem în posesia datelor celor mai de seamă care fac din Pandele Vergea eroul unei tipice drame grotești ce are la origine caracteristicul fenomen de alienare trăit de Macedonski însuși de-a lungul întregii sale existențe. De-ar fi evoluat doar în virtutea acestor date înscrise în biografia moral-socială a eroului și a consecințelor practice ce decurg de aici (totalul faliment al respectivului mod de viață înregistrat odată cu însuși falimentul „întreprinderii" ce-l susține), să acceptăm ipoteza că **Între cotețe** ar fi putut parveni în mod sigur la statutul unei excelente „nuvele naturaliste", remarcabilă prin distinctul ei coeficient de umor tragicomic. Numai că faptul nu se limitează la atît. Avertismentelor și semnelor ce se degajă din pasajele descriptive ale nuvelei, străinii prin puternica lor fantasticitate, și care au menirea de a conferi o identitate sui-generis locului și timpului acțiunii, brusc, li se alătură altele, de un conținut cu totul schimbat. Astfel se produce stupefianta, inverosimila spărtură în sistemul criteriilor axiologice propriu modului de existență al „ornitologului" Pandele Vergea.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Gheorghe Pituț în căutarea „stelelor fixe" ale poeziei

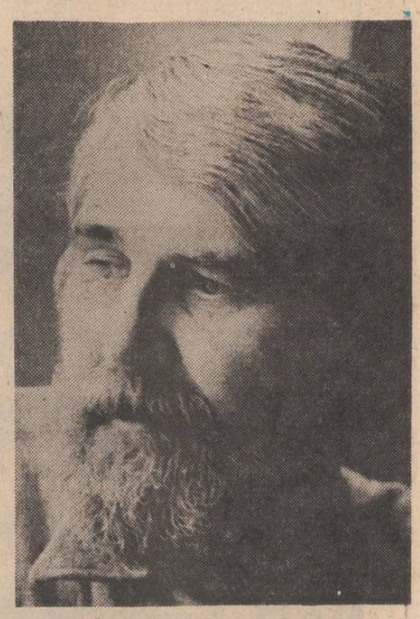

Petre Stoica pregătește prognoza meteorologică

Un grup de scriitori la Lăncrămul lui Blaga

„Simplele note" ale unui veteran

Apărut volumul II din **Simple note** de L. Kalustian. Pe autor nu l-am văzut decît o singură dată față către față. Scrie în presa românească poate de peste cincizeci de ani. Scrie frumos și adecvat. Cuvîntul domniei sale pică din vîrful peniței rafinat și melodios. Este, între cei veterani, un Noica bunăoară, un păzitor de esențe ale limbii române. Dar mai ales este un păstrător de texte sacre pe care ni le dă la iveală săptămînă de săptămînă în revista **Flacăra**. Păunescu a făcut, acuma-s deja mulți ani, una din cele mai faine achiziții jurnalistice cînd i-a dat în seamă un colț de pagină.

Despre Kalustian nu știu date decît din zvon, așadar nu mă însir pe această latură. Poate, la a treia ediție, Marian Popa îi va consacra în (hulitul) dar indispensabilul lui **Dicționar** un articol precum și meritã. Pînă atunci, cu **Facsimilele** și cele două volume de **Simple note** în față (ne-a scăpat anteriorul volum **Conspirații sub cer deschis**) să încercăm o caracterizare și un elogiu.

Unde le păstrează — cum le-a păstrat ? ! — L. Kalustian scrisorile pe care ni le relevă săptămînă de săptămînă în revista mai sus pomenită ? Pentru noi este un mister. Dar să dai în vileag scrisori de la Iorga, Arghezi, Maiorescu, Titulescu, Simionescu, Petre Andrei, Rădulescu Motru, Sadoveanu și atîția și atîția alți mari bărbați ai neamului ni se îmbie ca o operă de o deosebită importanță națională.

Păstrător de comoară — carte și manuscris —, modest, prea modest față de meritele reale și orizontul cultural pe care îl cuprinde cu luciditate rivnită și de tineri, L. Kalustian ne restituie file necunoscute de o mare importanță pentru cultura și istoria românească. Iar prin modul de **punere în pagină**, prin pilda pe care o extrage de fiecare dată ni se dezvăluie că un mare dascăl de cuget.

Nu e un om nici prea mare de stat și deloc obez, are însă tipărită în privire curiozitatea celor dotați — cele peste șapte decenii nu i-au aplecat șira spinării — este vioi și păstrează nealterată lamura rasei sale. Măsliniu de culoare, șuetist de rafinată deferență, merge drept și nu-i pasă de orgoliile prea muncite ale unora de o virstă (nu de-o seamă) cu dînsul.

L. Kalustian știe prea multe și noi îl așteptăm să ni le dezvăluie încetul cu încetul. Într-o bună zi din epistolile pe care ni le divulgă astăzi, însoțite de comentariile atît de adecvate, se vor naște cîteva cărți de corespondență aparținînd unora din marii bărbați ai țării.

Simplele note sînt, și vor fi, niște cărți de referință.

Leon Kalustian este un veteran de la care, tineri și bătrîni, putem lua de-o pildă.

Gheorghe Suciu

Adaos la lămurirea numelui lui Eminescu

Filiația terminației **-ovici** nu este strict legată de influența sîrbească și de „supușenia" față de mitropolia din Carlovit. Cei ce-și luau un **-ovici** în coada numelui patern erau, de obicei, preoții. Ei foloseau această terminație acolo unde credeau că este nevoie de precizare. Sub influența mitropoliei din Carlovit însă nu erau celelalte țări ortodoxe de limbă slavă și, totuși, terminația **-ovici** exista înainte de vreo supunere canonică și dogmatică ; ea exista, ceea ce este mai important, nu numai la sîrbi, ci și la poloni, dovadă familia **Eminowicz,** sesizată de Leca Morariu și de Gr. Nandriș. Folosirea terminației **-ovici** nu este indisolubil legată de Carlovit, nici de apartenența ortodoxă, fiindcă **„Michael von Eminowicz din Vijnița"** era catolic și aparținea unei familii polone.

Terminația **-ovici** nu poate fi deci delimitată numai la influența sîrbă. Lucru evident. În toată lumea slavă, această terminație era folosită din străvechime. Slavizarea unor nume, nu a tuturora, este anterioară, în Transilvania și în Banat, influenței mitropoliei din Carlovit, începînd cu anul 1690, cînd i s-au acordat privilegiile ilirice. Numele slave ori slavizate de episcopii bănățeni sau transilvăneni atestă un proces de slavizare onomastice anterior anului 1690. Și „oamenii de rînd" se foloseau de terminația **-ovici.** Așadar, încă înainte de „supremația" mitropoliei din Carlovit, apar numele terminate în **-ovici :** Petru Petrovici, Nicolae Cherepcovici și mulți alții din **secolul al XVI-lea** (I. D. Suciu, **Monografia Mitropoliei Banatului,** Timișoara, 1977, p. 76 și urm.), dar și Alexievici, Vasilievici, Grigorievici (Grigorovici) etc., terminațiile nereducîndu-se numai la **-ovici.** Ele se acomodau, lingvistic, antroponimicelor.

În Bucovina, biserica „fu supusă în cele dogmatice și curat spirituale mitropolitului de la Carlovăț" prin diploma împărătească din 5 iulie 1783. Istoricul I. Nistor, ignorînd documentele cancelaristice, scrise în limba slavonă, afirmă : „Din timpul acela datează la noi slavizarea numelor de familie cu patronimicul în **-ovici,** un fenomen care s-a produs sub aceeași înrîurință și în Banat" **(Istoria Bisericii din Bucovina și a rostului ei național-cultural,** București, 1916, p. 7). Această afirmație nebazată a fost însușită și de alți istorici, deși nu era vorba de nici o slavizare, ci numai de o „modă" sau de o precizare a apartenenței ; în locul lui „sîn = fiul" deci se adăuga un **-ovici** la patronimic. Episcopia Bucovinei întrerupe însă, în curînd, orice legătură cu mitropolia sîrbă din Carlovit, cerînd mitropolie proprie sub Eugeniu Hacman. Este probabilă și temporară influența carlovițeană tocmai în această îndepărtată provincie habsburgică. Filiația exclusiv sîrbească a terminației **-ovici** în Transilvania, Banat și Bucovina devine însă gratuită.

Numele **Eminovici,** prezent în ținuturile străvechi al Blajului, Vadului, Rășinarilor și Cisnădiei, precum și în altele (încă nu s-a făcut o conscripție completă), este anterior numelui **Eminovici** din Călinești lui Cuparencu (D. Vatamaniuc, **Un alt arbore genealogic,** p. 39—43). Preeminența o are Transilvania, oricîte argumente s-ar mai aduce, fiindcă familia Eminovici din Bucovina este „singuratică", venită cu bejenari din Transilvania, cu mai multă precizie pe valea Bistriței. Alte familii Eminovici, decît cea din Călinești, nu mai sunt în Bucovina, iar terminațiile în **-ovici** sunt răspîndite în Bucovina, infirmînd orice influență carlovițeană, dar afirmînd străvechile denumiri încă de pe vremea documentelor domnești din secolul al XV-lea : Șandrovici, Protopopovici, Andronicovici, Coșilovici, Jumătatovici, Grincovici, Vascovici, Danovici, Nesteacovici, Dulcevici, Birlici, Cupcici etc. **(Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare,** publicate de Mihai Costăchescu. Vol. II, Iași, 1932, p. 12 și urm., 249, 650, 731 etc.), care atestă că o oarecare terminație antroponimică **nu poate fi legată nicidecum de o dată precisă.** Suntem de acord deci pentru o utilizare simultană a unor terminații antroponimice, fără însă a acorda drept de preeminență terminației **-ovici** și a o lega indisolubil de influența mitropoliei din Carlovit. Episcopia din Bucovina și-a însușit terminația **-ovici,** ca și pe cele în **-evici, -schi** etc., fiind în strînsă legătură nu cu Transilvania, ci cu Polonia, apoi cu Galiția, de care a fost legată după anexarea habsburgică din 1775. Și, totuși, transformarea numelui **Euminie** în Eminovici (Ieuminovici, Ieminovici, Iminovici, Eminowicz) nu s-a petrecut în Bucovina, oricît de ademenitoare ar fi această soluție, ci în Transilvania, cu mult înainte de influența sîrbească a mitropoliei Carlovițului, așa că Eminovicenii din Bucovina sunt **bejenari din Transilvania.** Venind mulți bejenari în Bucovina din Bistrița și din Maramureș, pe valea Bistriței, este de la sine înțeles că a existat din vechime o ramificație a acestui **„neam".** Trecerea în Bucovina a avut loc pe la Cîrlibaba. Eminovicenii, care s-au opus „papistășiei și persecuțiilor imperiale", s-au așezat numai în Călinești lui Cuparencu. Alții nu mai sunt în Bucovina, cercetînd toate Conscripțiile imperiale. Cei semnalați de Gr. Nandriș și de Leca Morariu la Viinița și în diferite localități din Polonia sunt veniți din Polonia. Rămîne deci clar că terminația **-ovici** este generalizată spațiului slav și țărilor care au folosit limba slavă în biserică și în cancelariile domnești, fiind anterioară influenței sîrbești. Mitropolia din Carlovit a avut o influență slavizantă demnă de atenție, dar trecătoare, fiindcă numele cu terminații în -ovici, -evici, -schi existau cu mult înainte de sfîrșitul secolului al XVII-lea în Țările Române. Simion Dănilă **(Din nou despre numele lui Eminescu,** în Luceafărul, XXV, 29, 17 iulie 1982, p. 9) mi-a oferit prilejul unor necesare clarificări, neincluse în articolul **Regula onomasticii.** Mihai Eminescu este deci bucovinean, dar strămoșii săi după tată sunt români din Transilvania.

Petru Rezuș

Propunere

Cuprins de cea mai mare îngrijorare, Maciste părăsi cele „300 de garsoniere" în cea de a șaptea noapte a șederii lui acolo. Neștiind încotro să se îndrepte, nici un loc nu mai era sigur, se apropie de casa lui Gherman și pentru că nu se vedea urmă de paznic, Maciste se urcă pe unul din stîlpii de la poartă și mare-i fu mirarea cînd, alături de Ion și Vasile, îl descoperi de Maior. Fără a sta multă vreme pe gînduri, Maciste intră cu îndrăzneală iar cei trei aplaudară apariția marelui motan cu tot entuziasmul de care erau capabili. Într-adevăr, absența din ultimele zile a lui Maciste îi îngrijorase, inclusiv pe Maior. Se gîndiseră la tot felul de accidente, de aceea bucuria revederii lui era cu atît mai mare.

— Să bem în cinstea întoarcerii lui Maciste, propuse Ion.

— Și a întîlnirii pașnice dintre el și Maior, adăugă Vasile.

Maciste își goli primul paharul, mîncă niște cîrnăciori oltenești și se culcă pe fotoliul obișnuit de lîngă sobă. După cîteva secunde chiar începu să sforăie.

Cu gesturi care semnificau rezerva de a vorbi, Maiorul voia să le spună celorlalți doi companioni că, în ce-l privește pe Maciste, nu poți ști niciodată dacă el doarme dus ori se preface.

— Acum îți garantez eu că doarme dus și poți să-l muți de ici colo, atît e de frînt ,spuse Vasile.

— Atunci vă mărturisesc cel mai secret gînd al meu în legătură cu Maciste : personal sînt convins că ghearele lui n-au avut niciodată contact cu gîtul grefierului decedat și cu toate astea privirea lui hipnotică este singura cauză a morții bătrînului. Maciste e vinovat numai pentru că are o astfel de putere, putînd-o folosi oricînd împotriva altcuiva, de aceea dacă nu sînt de acord să fie spînzurat, cum vrea Simion Still, sînt totuși de părere că trebuie izolat, adică ferit de însăși această putere a lui. Ca atare, v-aș propune ca Maciste să locuiască în camera-arhivă de lîngă biroul meu ; astfel i-aș deruta pe oamenii mei cum nimeni n-ar putea-o face iar Maciste ar fi într-adevăr la adăpost de urmăritorii săi.

— În afară de unul singur, interveni Vasile.

— Ai dreptate prietene, răspunse Maiorul, dar eu nu mă număr printre urmăritorii lui, de vreme ce propun să locuiască exact în birourile mele, unde — trebuie să recunoașteți — nu i-ar trece nimănui prin minte să-l caute.

— Propun să-l trezim și să-l facem să înțeleagă oferta Maiorului, spuse Ion. Dar în clipa aceea, Maciste sări ca din arc, luă o foaie de hîrtie și un pix și cu mare migală scrise cu litere de tipar : E ADEVĂRAT CĂ MAIORUL VREA SĂ MĂ PROTEJEZE, DAR E TOT ATÎT DE ADEVĂRAT CĂ VREA ȘI SĂ MĂ AIBĂ ORICÎND LA MÎNĂ. ACCEPT BIROUL MAIORULUI NUMAI CA PE UN ULTIM REFUGIU. Foaia fu pusă în mîinile lui Vasile iar Maciste ieși ca un abur și dispăru în noapte.

Gheorghe Pituț

Tot casa de piatră

Urmare din pag. I

odată „afurisit" s-a dus la poarta mînăstirii și-a tras de fringhiile clopotelor, voia să se spînzure, zicea, dar uite că nici clopotele n-au vrut. Cînd băteau, din gura lor scoteau limbi reci și adînci niște lupi. Și lupii ! — a strigat, lupilor, fir-ați ai dracului, pînă cînd s-a văzut bătut măr și legat, asvîrlit ghemotoc pe scările de la intrare. Nu m-au mai vrut frații, mai spune, și își mîngîie barba ca și cum și-ar smulge-o cu două degete făcute clești. Într-o noapte, îl pîndeau de mult, l-au găsit în chilie cu o fată la picioarele căreia plîngea. Nenorociții, mai zice, era copilul meu.

Și de atunci s-a retras într-o peșteră, adică și-a făcut o peșteră, și-a săpat-o cu mîna lui. Între soldați, acum, se simțea iar mirean, mînca și dormea împreună cu ei și, mai mult, cînd se suna deșteptarea, el era treaz deja, tare îi plăcea uniforma, se prezenta la apel, mai pe delături, ce-i drept, deși nimeni în acea clipă pe el nu-l striga. Cînd a dat primul pospai de zăpadă releul a fost terminat, soldații au plecat iar el n-a mai putut nici să urce în chilie, nici să coboare. Și povestea într-un fel continuă sau se reia de la capăt. Voiculescu nu auzise de el decît că stă într-o peșteră și acolo, apelînd la credința populară, l-a făcut etern printr-o substituție. Lupii reali ai călugărului nu erau însă decît șoareci. Și a mai trebuit să treacă încă o bună și-o bună bucată de vreme pentru ca să moară apoi și-n realitate.

PUNCTE DE VEDERE

Istorie și literatură

Urmare din pag. I

poate, documentarea, ca și subiectul, nu oferă decît **premise** ; de aici încolo scriitorul are încă imens de lucru, pe de-o parte pentru a găsi **direcția, concluziile** cu încărcătură generalizatoare în magma materialului documentar, iar pe de altă parte pentru a obține expresivitate literară, plasticitatea cuvîntului, conturul situațiilor... Dar să pretinzi neapărat prezența... ficțiunii (în același mod ca într-un roman... imaginat) este un nonsens : dacă autorul nu se sprijină pe ficțiune, explicația rezidă, logic, din faptul că Istoria — tocmai Istoria ! — nu are neapărată nevoie să fie imaginată parțial sau total, evenimentele care au avut loc în trecut... au avut loc și gata ! Bineînțeles, pare simplu fără a fi simplu, însă scriitorul pe temă istorică are suficient cîmp de desfășurare pentru propriu-i talent (cu condiția ca acesta să existe), el va **reorchestra** materialul documentar într-un chip inspirat, sensibil, ținînd seamă că adevărul trăit, reînviat, are „din start" o vigoare superioară unui „adevăr" închipuit ; în cele narate va fi găsit un **sens particular** și, totodată, explicit sau implicit, totul va conduce către o **concluzie cu putere generalizatoare.** Poate că, în opiniile exprimate public de unii critici literari, s-ar cuveni să se facă disocieri ceva mai nuanțate, cu privire la raportul dintre ficțiune și adevărul vieții (sau dintre adevărul vieții și adevărul artei). De ce să credem și să acceptăm că prezența adevărului vieții (dacă nu transgresează, neapărat, **un anumit tip de imaginație artistică**), dăunează operei, o situează la periferie, o transformă, automat, într-un subprodus literar? De unde pînă unde asemenea sentințe? Putem afirma, în schimb, că s-a și conturat — în evoluția scrisului contemporan — o certă tendință pe linia dezvoltării literaturii-document (nu documentare !), fie că-i vorba de actualitate sau de trecut. Judecățile sau prejudecățile formulate în numele unor canoane par a fi mai lipsite de imaginație decît însăși literatura-document ! Istoria literaturii produce, dealtminteri, proba supremă : decisivă a fost, este și va fi **practica** și în domeniul scrisului, teoretizările vin pe urmă... Esteticul se verifică în conștiința cititorilor ! În umbra unor abstracțiuni, a unor „construcții" sofisticate, a unui aplomb intelectual demn de o cauză mai bună, destule se mai săvîrșesc... Să fiu mai explicit : pozițiile estetizante supraviețuiesc și vin în flagrantă contrazicere cu **foamea de real** a cititorilor ; o carte de proză pe temă istorică se epuizează în cîteva zile (tiraj substanțial), dar... criticul (dreptul Domniei Sale, nu-i așa ?) vine și spune („variante" culese din mai multe recenzii și cronici) : „Paralel cu istoria cea mai recentă, proza acestui deceniu e tentată și de scrutarea originilor, sau de momentele exemplare ale unei istorii involburate. Modelul sadovenian, neîntrecut, e însă concurat de fantasmagoriile dacice ale lui Ranta-Buticescu și de romanul de capă și spadă al lui Radu Rosetti. Foarte industrioasă această proză tratează dezinvolt despre Burebista, Dracula, frații Buzești, haiduci (reeditînd genul «popular» N. D. Popescu, Bucura Dumbravă), Negru-Vodă, Vlașini, Ieremia Movilă, Dragoș, Mihai Viteazul, fanarioți etc. etc... De la Costoboci la Penes Curcanul totul poate fi, la urma urmelor, subiect de proză bună, din păcate, rarele excepții sînt sufocate de clișeele imagerieiei corigentă la două materii : literatura și istoria". (Bine, bine, „rarele excepții" ...care sînt ? Și de ce comentatorul nu mai strică un pic de cerneală pentru a vorbi, cu aceeași expresivitate a condeiului, și despre acestea ? Mister !) ; „...aș semnala la rîndul meu un fenomen : difuziunea prea mare pe care o au unele cărți de minimă tangență cu literatura, **dar foarte căutate de public** [subl. ns.] pentru că fac referire la materiale documentare, care prin natura lor sînt menite să incite curiozitatea, deci interesul nu e de ordin artistic, ci „evenimențial". Și astfel înflorește o mănoasă producție care colportează documente din arhivele secrete, din memoriile ale oamenilor politici, procese celebre etc, producție care vine spre cititori, sprijinindu-se pe un interes nu de ordin artistic, ci de altă natură, producție incertă, mai ales că autorii nu pot rezista tentației de a literaturi" (Perfect ! Iată însă și un autor care, bravo ! „rezistă tentației de a literaturiza", ceea ce nu-l împiedică pe un alt critic să sară, vehement : „Scriitorul este fascinat de informația istorică, încătușat de ea, pe alocuri nu izbutește s-o sintetizeze, rătăcește prin hățișul datelor, le repetă, le tălmăcește și le retălmăcește, pînă la sațietate, fără să extragă sucul nutritiv epic, fără să comunice elementul de viață ce palpită în ele. Invenția prozatorului se rezumă și de data asta la montajul informației, la punerea în pagină a citatelor sau la vaga expunere a faptelor printr-un dialog forțat, lipsit de autenticitate literară [...] remarcabil sub aspect documentar, este deficitar sub cel epic. Invenția literară este săracă și deloc expresivă, personajele au adevăr istoric, dar nu psihologie etc" (despre același volum, pe drept cuvînt, un alt critic afirmă) : „cartea pe care, îmi permit s-o spun, critica literară a citit-o fără prea mare atenție sau deloc"... Aș putea continua, la nesfîrșit, cu asemenea dezarmante și dezarmate citate, mă grăbesc să adaug, însă, că o bună parte a criticii literare a scăpat de apriorismul aprecierilor (de sorginte livrescă), judecățile critice țin seama și de „destinatarul" literaturii, de „răspunsul emoțional" pe care lectorul îl dă unei cărți sau alteia... La urma urmei, mai are rost întrebarea : **pentru cine scriem ?** (răspunsul e implicit). Dar se mai naște o nedumerire : cînd greșește sau cînd spune adevărul un critic ? Atunci cînd respinge o carte fiindcă „nu corespunde gustului public, cerințelor colectivității", sau atunci cînd o respinge fiindcă-i „foarte căutată de public" ? ! Masa cititorilor egal criteriu, și voința acestora de penetrație în straturile istoriei ? Curentul acesta puternic merită sau nu a fi susținut (desigur — știu, știu — fără concesii... estetice) ? Și cum rămîne, în fond, cu strădaniile **creatoare** ale autorilor pe temă istorică ? Persiflarea, desconsiderarea, superioritatea afișată nu fac altceva decît să îngreuneze o muncă oricum anevoioasă și de durată, importantă pentru un întreg front literar ! În sfera genurilor literare, artistice, ierarhia este o ficțiune ; iar ficțiunea — fie și în zona criticii — nu-și găsește locul într-un gen care, precis, se revendică de la ne-ficțiv (de multe ori). Poate c-a venit timpul reconsiderării unor criterii depășite, chiar a unor pretinse „definiții", oricum a poziției colegiale (repet : deloc concesive !) față de o silință absolut corectă, în nici un fel facilă, categoric responsabilă și respectabilă, răspunsul la îndatorirea majoră care, atunci cînd e dublată și de talent, conduce la o literatură autentică, cu puternic, decisiv impact în magma fierbinte, vie, a cititorilor. Cită dreptate are D. R. Popescu atunci cînd afirmă într-un interviu : **„Este o mare foame a cititorului contemporan de document, de adevărurile adevărate ale epocilor și cred că un scriitor trebuie să țină seama de cerințele cititorilor. Adeseori scriitorul a preluat multe din atribuțiile sociologului, istoricului, statisticianului, ale altor grefieri ai istoriei și societății și, prin malaxorul care se presupune că este condeiul unui scriitor, toate aceste adevăruri directe, emanate din epocă au prins un contur uneori mai ușor digerabil, mai ușor de înțeles de marea masă de cititori. Dealtfel, nu este un lucru nou, se practică în literatura mondială de azi, dar a avut străluciți reprezentanți și în trecut. Un exemplu strălucit este „Danton"-ul lui Cami'l Petrescu făcut din documentele epocii și dind astfel o imagine a revoluției franceze. Mai vechi este „Danton"-ul lui Büchner, în care replicile sînt exact preluate din documentele epocii, din arhiva procesului. Autorul chiar a fost acuzat, la vremea sa, că prea mult reproduce din documente și prea puțin, sau aproape deloc, de la el. Dar documentele, prin felul cum le-a montat, sînt ale lui, după cum și viziunea despre Danton și despre acel timp este a lui. Și astfel documentele sînt și piese de istorie, dar și piese de mare ficțiune".** Exact ! Și-atunci cum rămîne cu „acuzațiile" de tipul : „invenția prozatorului se rezumă", „fascinat de informația istorică" și alte **ejusdem farinae,** cum stăm cu pretinsa „opoziție" dintre „remarcabil documentar" și „deficitar epic" ? Poate că n-ar strica s-o mai luăm și de la capăt...

Ceramică de Nicolae Gadonschi

atelier literar
poșta redacției

M. SÂRBU — M. DUMITRESCU : Continuăm citatele din pledoariile apărătorilor : **GENUS XX :** „Există o asemănare evidentă între cele două poezii, dar cred că ea ar putea fi întîmplătoare, ea constînd în felul cum încep versurile 1 și 2 ale fiecărei strofe. Și chiar dacă M.D. ar fi citit poezia „Vîrful", a folosit-o, cred, doar ca model și nimic mai mult; și acest lucru nu cred că se cheamă plagiat. Nu trebuie să ne lăsăm înșelați de faptul că cei doi autori folosesc, ca mijloace poetice, definițiile, care constituie scheletul fiecărei lucrări".

GH. DUMITRESCU : „Operînd cu elemente oarecum asemănătoare, dar cu mai multă eleganță stilistică și compoziție onală (...) realizează și M.D. poezia sa. Să înregistrăm elementele comune. În primul rînd, **repetiția**, ca procedeu frecvent în ambele poezii, **„culoarea"** (cuvînt comun), **alternanța, sistemul de comapranții**. În afară de acestea, încă două trei, care pot fi întîmplătoare : **„omul", „iubirii", „tu". (...)** N-ar fi exclus ca M.D. să se fi inspirat din poezia lui M.S., ceea ce nu-i tot una cu plagiatul. O idee poetică în sine nu-i același lucru cu poezia însăși".

AUREL MACOVEI : „În primul rînd, construcția celor două poezii e diferită — prima, în vers alb, iar a doua în rimă încrucișată. În al doilea rînd, M.S. procedează la o serie de versuri-definiție despre **vînt, singe, suspin, cer, sîn, conștiință, iubire, soare, lumină,** pe cînd M.D. (...), **iubirea.** Observăm că nu-poetizează **nesfîrșirea, speranța, uimirea, privirea trează, zborul** mai cuvîntul **iubire** apare în ambele poezii, definit prin procedee diferite (...). În al treilea rînd, modul în care au fost concepute cele două poezii ne apare cu totul și cu totul diferit (...) Cred că nu-l putem condamna pe M.D. pentru simpla idee (comună cu cea a lui M.S.) de a alcătui un poem sub obsesia culorilor".

IONEL CAZABAN : „Oare dacă două poezii au niște versuri (însă nu toate) alcătuite după o schemă asemănătoare, sau dacă într-o poezie substantivul **vîntul** se repetă de două ori în primele două versuri, iar în cealaltă poezie (din coincidență, poate) tot în primele două versuri se repetă tot de două ori cuvîntul **nesfîrșire,** putem vorbi de plagiat ? (...) Nu cred că e cazul să ne alarmăm degeaba și să încondeiem o idee nouă, mult superioară unei alte idei precedente, oarecum asemănătoare"...

ȘTEFAN RAICU : „În zilele noastre, cînd mijloacele de informare și de vehiculare a ideilor (inclusiv a literaturii) cunosc o asemenea dezvoltare și o asemenea frenezie (cu aspecte nu odată nocive), cînd prin frecvența și intensitatea circulației multe valori, idei, inovații, creații individuale, etc. tind să devie (cu indicele de uzură și degradare implicit) niște „bunuri comune" anonime, fără autor, e greu să acuzi de plagiat pe un tînăr care, sedus de o formă artistică (relativ ingenioasă și personală, dar — e cazul s-o spunem — imperfectă încă, cumva embrionară) și-o însușește și o pune în practică el însuși, cu rezultate nu tocmai de lepădat. Firește, nu prea e nimic de lăudat în acest gest, dar nici „sentința capitală" nu mi se pare a fi cea mai judicioasă solutie !".

Ne oprim aici cu extrasele din scrisorile primite. Încercînd să desprindem concluziile posibile din această încrucișare de argumente pro și contra, vom observa din capul locului, un lucru foarte semnificativ, care pare să elucideze problema de principiu : aproape niciunul din participanții la discuție, chiar dintre apărătorii declarați, nu elimină cu totul „imprumutul", „elementele comune", etc. (chiar dacă unii tind să le minimalizeze cu o mare ușurință : „poate ca idee", „doar ca model și nimic mai mult", „simpla idee", etc.). Dar un inventar al acestor „elemente comune", așa cum rezultă din analizele și comentariile participanților, ne pune în față, prin acumulare de factori și detalii, o pondere considerabilă, imposibil de negat. (Vom vedea în numărul viitor despre ce e vorba).

CAMELIA IONESCU : Același caleidoscop inteligent, pătrunzător, amar, cu un registru larg și plin de fantezie, care ar merita structuri mai ample și mai organizate, în vers și în proză. (E vorba de ultimele două plicuri).

A. JACOTĂ : Erupții tulburi, de data asta, antrenînd mult mîl, surplusuri impure, inferioare. Nu întotdeauna reușesc lucrurile „dintr-o suflare", decantările și epurările trebuie să continue și pe manuscris, foarte adesea. Ceva mai bine, în „Lege" (dar nici „Poem instinctiv" nu e lipsit de elemente interesante, înecate însă în masa greoaie, impură).

CONSTANTIN DIACONU: Nu se văd nici acum (în ultimele două plicuri) semne de talent, se văd, în schimb, prea multe semne ale neștiinței de carte. E cazul, deci, să vă ocupați mai ales de școală.

MARA GEO : E un început promițător, chiar dacă nu lipsesc unele nesiguranțe și naivități, o anumită monotonie a temelor și formelor. Mai bine, în „Durere", „Plecările", „Definiție", „Pămînt", „Viziune".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Erată

Și numai numele meu
se scrie întotdeauna
greșit,
c-o tristețe în plus,
c-o literă mîncată
de oboseala memoriei,
cu viața rău
despărțită-n silabe
și cu o mulțime
de semne de întrebare
la urmă.

LUCIAN CODRIN MANAILESCU

Dragoste

Cu pielea caldă și vorba șoptită
vină și mă du în ispită !
Întinde-se ca o cîmpie,
să-ți sărut pămîntul și să te ar,
să te răzvrătesc cu viță-de-vie,
cu cimbru și cu mărar ;
să ridic în mijlocul tău casă
pe care s-o stăpînești cît vei voi,
să te așezi, nițel deoparte, tristă, frumoasă,
și să nu mă mai satur a te privi ;
să mă prinzi în mîini și-n mirezme,
să mă dezmierzi și să mă îmbeți,
să-ți întinzi părul, de-a lungul cîmpului,
ca pe-un riu galben și să mă-nveți
să-i strecor șuvoaiele, scinteind, printre
degete,
și să-i lași valul lung să mă legene...

Și să-i lași valul lung să mă legene.

OVIDIU NIMIGEAN

Permanența operei

Nu-ți singera cuvintele
pe zidul morilor de vînt
nici trotuarele municipale nu le murdări
cu semne metaforice
dacă vrei poemul cît mai durabil
scrie-l direct pe aerul înfiorat
de țipătul copacilor
prăbușindu-se ca niște păsări străpunse
nu aștepta hîlcile albe
scoase din măruntaiele lor
ci dintr-o singură mișcare scrie totul
cu aceeași mînă care a strîns supusă
securea.

COSTIN GRIGORAȘ

Ceramică de Nicolae Gadonschi

Domiciliu

Mi s-a dat domiciliu forțat
într-un trup de femeie
umbrit de iedera nervilor,
deși, atît de mult aș fi dorit
să-mi duc viața într-o pasăre
pentru a vedea la orice oră cerul,
pentru a vedea la orice oră marea.
Mi s-a dat domiciliu forțat
într-un trup bintuit de-ntuneric
și scăldat în apa otrăvită a timpului,
zilnic.

CRISTALIA STOIA

Rădăcini

Surisul meu răsfrînge o rază
din ploaia galactică ;
voi învăța că nu sînt eternă în durere
voi putea ride cum pling,
fără lacrimi
jertfindu-mă,
pentru un filfiit albastru de vultur

AMALIA PURCĂREA

Și apoi

După ce zăpada
mă va-nșela, înșelîndu-se,
cu o primăvară închipuită,
După ce amintirea
se va micșora
ca un pumn de fructe
furate și mîncate pe-ascuns,
După ce prietenii
îmi vor înghiți sufletul
ca să mă ușureze de o povară
ce mă poate zdrobi,
După ce nici un basm și nici un
miracol
nu vor mai veni cînd am să le chem,
mă voi face foarte ușoară,
devenind cenușa unui poem.

DIANA BARBU

N-am să cînt

N-am să cînt timpul, puterea lui
de abstractizare a oricărei sume
de sentimente, puterea lui de a sfîșia
veșmintele de pe noi, de a lua
pielea de pe noi, de a ne lăsa
pur și simplu goi ca la naștere,
cine a murit nu mai este bătrîn,
a învins timpul, se joacă oricînd cu el,
n-am să cînt timpul, ci pe aceia
care l-au învins prin felurite mijloace,
de pildă cîntînd în contratimp
cu moartea.

BORIS MARIAN

Lectura

Citesc poezia fraților mei,
a surorilor mele —
și mi se pare
că aș putea scrie
ca oricare din ei.
Și totuși,
amuțită pe drum de cenușă,
vocea mea
îmi sună numai în creier —
ciocan de cristal, înspre seară,
lovind într-un talger crăpat.
Trec prin țițele ploii
ca o suveică
într-un singur sens —
ireversibil.
De m-aș întoarce,
v-aș povesti
cum se țese pînza de tort,
din bătaie de suflet
în urzelile ploii.

VIRGINIA SOARE

Anticipația

Editat de revista „Știință și tehnică", almanahul **„Anticipația"** vrea să deschidă o serie și își propune să creeze o tradiție durabilă. În articolul-argument care deschide publicația, Ioan Albescu definește problematica anticipației — științifice și literare —, nu atît din perspectiva prefigurării viitorului, cît din aceea a pregătirii psihologice pentru viitoare posibile descoperiri științifice capabile să revoționeze brusc existența omenirii, imprimîndu-i alte ritmuri. Acestei problematici a civilizației viitoare i se consacră o foarte interesantă anchetă la care răspund personalități marcante din diferite domenii ale vieții noastre științifice și culturale, discutînd ipoteze ale contactului cu civilizații extraterestre, ale comunicării cu acestea, ale descoperirilor științifice previzibile. Un almanah presupune diversitatea, urmărind să realizeze nu un conglomerat cu caracter caleidoscopic, ci o organizare structurală a materiei. Este ceea ce izbutește „Anticipația", printr-o concepție unitară și prin succesiunea articolelor și rubricilor. Anchetei amintite îi urmează cîteva zeci de pagini sub genericul „Bursa ipotezelor temerare", titlu preluat de la rubrica similară inițiată de revista editoare cu cîțiva ani în urmă. Remarcabile sînt îndeosebi intervențiile care pun în discuție enigme arheologice **(Inscripții la pietrele Rotării,** de prof. **Călin N. Turcu, Palenque — Propunere pentru o concluzie finală** de Gh. N. Popescu, etc.). O altă rubrică de mari proporții este „Știința la frontierele cunoașterii" în al cărei sumar figurează, între alte articole incitante, **Ipoteza bioritmurilor** de ing. Al. Vilani, **Avioane pentru Marte** de Titus Filipaș, **Quasarii și vitezele supralumină** de Anca Roșu ș.a. Nu mai puțin interesantă este mica rubrică „Însolitul în natură" care prezintă fenomene puțin cunoscute cum sînt nisipurile „cîntătoare" sau fulgerele globulare.

Fără a întrerupe unitatea structurală a almanahului, introduc variații cîteva medalioane (Gheorghe Săsărman, Corneliu Omescu), recenzii la cărți românești din genul SF, apărute în 1981, interviuri (cu Forrest Ackerman, cu Ion Hobana) sau semnalări ca aceea care descoperă printre colaboratorii revistei „Viața Românească" din 1930 pe H. G. Wells, cu un mic eseu filosofic.

O rubrică instituită „Galaxia SF" reunește articole ca **Literatură și cinematograf** de Călin Stăncules cu, **O încercare de clasificare a povestirilor SF** de dr. Gh. Păun, **Pentru o „fantezie bazată pe știință** de I. M. Ștefan. În cele 320 de pagini ale almanahului, un volum considerabil este ocupat de literatura de anticipație românească și străină, de ultimă oră sau mai veche (rubrica „Retro"), judicios selectată și distribuită în grupaje reprezentative, alăturînd clasicilor genului numele unor autori contemporani tradușii recent. Primul almanah din seria nou inițiată de revista „Știință și tehnică" își justifică audiența largă prin seriozitatea cu care este realizat și printr-o bine gîndită unitate în diversitate.

G. B.

Premiul François Sommer pe 1981

● Un juriu, prezidat de Maurice Druon, de la Academia Franceză — orice prezentare e de prisos — a acordat premiul literar francez François Sommer pe anul 1981 compatriotului nostru Adrian Ghinescu. Pentru cartea **Histoires de chasse — Hommes et Bêtes dans les Carpathes et le Delta du Danube,** apărută, în septembrie 1980, în editura pariziană Gerfaut Club. Cu o frumoasă prefață de Fernand du Boisrouvray (scriitor, redactor șef al unei prestigioase reviste de vînătoare, cunoscător al țării noastre) și inspirat ilustrată (cu 46 desene) de către Didier de Martimprey. Premiul, care poartă numele scriitorului François Sommer, instituit în urmă cu trei ani încununează, anual, literatura de inspirație cinegetică și pe cea înrudită naturii. Despre modul în care autorul și-a transpus cartea în limba franceză avem mărturie, printre altele, scrisoarea proaspăt'ui „nemuritor" (ales anul trecut membru al Academiei Franceze, pe locul devenit vacant în urma decesului lui René Clair) Pierre Moinot, membru al juriului care i-a acordat premiul : „Este într-adevăr rar ca un străin să poată exprima în limba franceză — deși, cu Panait Istrati, țara dumneavoastră a dat deja un răsunător exemplu — cu ușurință nuanțe atît de subtile ; de aceea aș vrea să vă prezint admirația și recunoștința mea".

Recunoașterea internațională a cărții reprezintă o firească încununare a elogioaselor prezentări și recenzii din presa franceză, belgiană și elvețiană. Semnalată în cotidiene de mare circulație, precum **Le Monde, Figaro** („o călătorie fascinantă în Delta Dunării și Carpații Românești") și **France Soir** („de citit cu pasiune"), cartea s-a aflat în atenția, am putea spune răsfățul, a peste 20 de publicații. Revista franceză **Le Saint Hubert,** de pildă, îi dedică nu mai puțin de cinci pagini, sub titlul **Adrian Ghinescu, un vinător adevărat** și avînd ca motto „de la cocoșul negru la lupi, o carte plină de poezie și umor". **Plaisirs de la chasse,** o altă revistă franceză, după ce în numărul 342, din decembrie 1980, o prezentase drept „ceva cu totul nou și atît de simpatic", în cel dintîi număr din 1981 (nr. 343, ianuarie) publică în întregime primul capitol („Bunicul"), cu următoarea introducere : „Această carte nu seamănă cu nici o altă carte : începînd cu fapte care te țin cu sufletul la gură și te fac să arzi de nerăbdare să afli deznodămîntul povestirilor. Cartea redă în mod strălucit impresiile de imobilitate, de eternitate, mai cu seamă în locuri atît de frumoase cum sînt Delta Dunării și Carpații Românești". Dar și mai bine, mai sugestiv, cred că au fost surprinse meritele acestei cărți de către revista **Connaissances de la Chasse** (nr. 55, noiembrie 1980) : „Este o carte bună, o carte mare și frumoasă. Care înfățișează oameni adevărați, largi spații, pădurile din Carpați și Delta Dunării. Autorul cunoaște locurile și oamenii, pe care îi iubește și știe să-i facă iubiți de cititori. Este o carte ce trebuie citită în liniște și meritată să fie savurată, dacă nu chiar degustată,

La recepția oferită de Fundația François Sommer, pe data de 9 mai 1982 (de la stînga la dreapta) : Adrian Ghinescu, Jacqueline Sommer (președinta fundației) și Maurice Druon (președintele juriului) ; în planul secund Jean Servat, director general în Ministerul Mediului Înconjurător

și care, fatal, depășește visarea, invitînd la reflecție".

Mai amintesc doar un singur aspect legat de Maurice Druon. Acesta, impresionat de puterea de sugestie a povestirilor și de forța de portretizare a oamenilor a celor simpli mai ales, care răzbat din paginile cărții, va declara, în legătură cu pitorescul Ion Cuca, de pildă, acel om al bălților dunărene indeminatic și tăcut, dar și cu mult umor în stare pură, că „este un personaj despre care, citind, nu numai că nu-l uiți dar te obsedează mult timp după ce-ai făcut cunoștință cu el".

Deși aflat la vîrsta senectuții, laureatul prestigiosului premiu François Sommer este un debutant pe scena literară. În prezent se află pe cale de a termina cea de-a doua carte a sa, care, sperăm, va reține atenția criticii românești înainte de a cîștiga vreun premiu străin...

Silviu Neguț

REVISTA STRĂINĂ

● **PATRUZECI** de comunicări vor fi prezentate în luna septembrie la un Congres international dedicat operei lui Stendhal. Tema enunțată este : „Stendhal și romantismul : artă, literatură și călători". Contribuțiile unora dintre cei mai importanți istorici și critici literari europeni vor reflecta într-un mod cvasi-exhaustiv viața și opera marelui scriitor francez, evidențiind aspecte noi și documente descoperite în anii din urmă. Congresul se desfășoară sub patronajul intelectual al Departamentului de limbi romanice de la Universitatea din Maiența și al Asociației prietenilor operei lui Stendhal.

● **PREMIILE LITERARE** germane din acest an au ca laureați pe unii dintre cei mai proeminenți scriitori și publiciști, cum sînt Ernst Jünger, autorul celebrei cărți „Uragane de oțel", în care trece în revistă experiențele sale de combatant în primul război mondial. Jünger este laureatul Premiului Goethe, atribuit de municipalitatea din Frankfurt pe Main, „pentru acțiunea sa patetică în slujba independenței spiritului".

De asemenea premiul Thomas Mann a fost atribuit lui Joachim Fest, eseist de renume, și istoric cunoscut al istoriei contemporane germane. Actualmente, Fest este coeditor al cunoscutului ziar **Frankfurter Allgemeine Zeitung.**

● **O MARE EXPOZIȚIE** cu titlul „Cubismul — personalități tematice și lucrări, între 1907—1920" a fost organizată de către 50 de muzee și colecții particulare din mai multe țări, reunind 140 de lucrări ale principalilor reprezentanți ai curentului. Expoziția a fost prilejuită de centenarul lui Picasso (sărbătorit anul trecut) și al lui Braque, cei doi corifei ai mișcării artistice determinante în începutul acestui secol. Criticii de artă evidențiază îndeosebi caracterul de noutate al unei tendințe estetice ce proclamă actualitatea deplină, în acord cu datele științei, o adevărată antropologie a secolului XX.

● **NAOJI KIMURA** din Tokio este un nume dintre cele mai cunoscute între istoricii literari ai lumii, autoritate îndeosebi în opera lui Goethe. Autor al cunoscutelor lucrări **Goethe și Humboldt,** precum și a **Concepțiilor privitoare la subiectul tragediei Faust,** cunoscutul savant nipon pregătește, în prezent, o ediție în 10 volume a marelui poet german. Reflectarea operei unui mare spirit european, într-o cultură extrem-orientală, cu tradiții atît de diferite și cu o formă a minții atît de îndepărtată de aspirațiile burgheze ale titanului de la Weimar este o experiență intelectuală fascinantă, semnificativă pentru acel concept goethean de literatură universală pe care l-a propus conștiinței artistice moderne.

● **ROMANUL ISTORIC** cunoaște o mare înflorire în literatura cehă de azi. Revistele literare se referă cu multă căldură îndeosebi la o carte recentă a lui Alexei Pludek, **Prințul moștenitor, regele și împăratul.** Un recenzent scrie : „Acest autor de cărți foarte apreciate, consacrate unor teme istorice, a ales un personaj dintre cele mai celebre în istoria cehă, Carol al IV-lea, pentru a apropia de cititori, prin intermediul vieții sale, imaginea unei epoci și a moravurilor ei. Povestirea care pornește de la realitatea istorică și socială este scrisă într-un stil absolut modern, păstrînd culoarea din cronicile vechi care l-au servit ca punct de plecare".

● **DON JUAN** se intitulează un roman celtbru, tradus în 14 limbi, semnat de scriitorul ceh Josef Toman. De curînd au fost publicate amintirile Miroslavei Tomanova asupra experienței soțului său în ceea ce privește elaborarea acestei cărți și a felului cum și-a asumat succesul său eclatant. Citățm din amintirile sale : **„Fluviul** vrăjit a captivat milioane de auditori. Dar romanul **Don Juan** a atras un număr imens de cititori îar apoi a făcut înconjurul lumii. Soțul meu îi respingea însă pe admiratorii săi, atunci cînd aceștia afirmau că este un scriitor mondial. El refuza să creadă, chiar după ce Norbert Fryd i-a declarat că a văzut **Don Juan** într-o vitrină din Ceylon. Atunci însă cînd un scriitor din Iakutk l-a felicitat pentru **Don Juan,** el a răspuns surizînd: «N-am ce face, o să sfîrșiți prin a mă convinge»".

● **ARTA PENTRU ARTĂ** nu are nici o justificare, cuvîntul este purtătorul unui înțeles ce tinde spre ameliorarea naturii umane, spre deschiderea unui orizont mai amplu pentru ființa gînditoare. Acestea ar putea fi cuvintele care să definească atitudinile desprinse în cadrul unui colocviu dedicat literaturii tradiționale la Universitatea din Madras. Au fost trecute în revistă, cu acest prilej, cîteva din accepțiunile moderne ale faptului artistic, relevîndu-se inconsistența lor în raport cu marea tradiție poetică a omenirii. Cuvîntul ca fapt spiritual, încărcat cu puterea de-a spori frumusețea morală și substanța adevărată a omului este cel care poate să constituie în continuare, terenul fertil pe care să apară operele nemuritoare ale contemporaneității. În sprijinul concluziilor au fost invocate exemplele operei tradiționale Tamile. **Tirrukurrăl,** precum și extraordinara stringență psihologică a marelui poem buddiist, **Bodhicaryatavara.**

MIHAI CULMAN

Zbucium

In apele riului
imi spăl picioarele singerinde

In viltoarea lui
mingii catifeaua de apă a iubirii,
cern nisipul clepsidrei.

Mă agăț de pomi,
de flori
de apă,
dar riul printre degete-mi scapă.

Alb

Nopțile albe
din fiordurile
sufletului...
Femeile albe
din rădăcinile
inimii.....

Cerbul alb
din catapeteasma
timplelor

Nălucile mele
albe
din viață
și din moarte...

Ochii
privesc orbi
albul luminii

Perpetuum Dacia

Glia
țese covoare de flori
din fibrele strămoșilor.
Din străfunduri
se filtrează spre noi
dimineți aurite
de suflul dacilor.

Trecem zilnic
peste pămîntul viu
în care fluviul vieții
se varsă treptat
în șiraguri.
Țara se întinde
milenar în istorie...

Estetica „dialogică" a lui Bahtin

Problemele de literatură și estetică, apariție 1982 a editurii Univers, în traducerea lui Nicolae Iliescu, cu o prefață de Marian Vasile, întregesc imaginea noastră asupra criticului literar și esteticianului rus M. Bahtin. Subiectele tratate aici, schițate de el cu aproximativ patru decenii în urmă, au un centru de greutate valoric în modelul propus ca unitate unificatoare în materie de abordare a textului literar : creația literară este o structură elaborată în raport cu altă structură, deci demersul critic va trebui să stabilească specificul și modalitatea de realizare a acestei raportări, asociindu-și în limita posibilului rigoarea științifică, dînd seamă în același timp de valoarea estetică a operei care s-a născut.

În capitolul „Problema conținutului, a materialului și a formei în creația literară", Bahtin, pornind de la specificul esteticului de a accepta realitatea preexistentă și a o transforma, creindu-și o realitate proprie, — stabilește acele puncte esențiale care vorbesc despre raportarea universului operei la universul cunoașterii ; astfel, Bahtin va defini conținutul ca pe „realitatea cunoașterii și acțiunii etice supusă unei elaborări artistice multilaterale cu ajutorul unui material determinat".

El conturează specificul raportării la care ne-am referit prin precizarea poziției artistului ca un coparticipant la opera estetică : el este cel care transferă realitatea într-un plan valoric, fără a o nega, căci „momentele pur negative au loc în artă numai în raport cu materialul". Artistul este creatorul „formei semnificative", definită ca o exprimare a atitudinii față de lumea cunoașterii", formă care va întrupa conținutul.

Între universul lumii preexistente și universul artei, M. Bahtin fixează autorul-creator, el fiind „element constitutiv al formei artistice", ca pe o punte, ca pe o cale de acces, atitudinea sa axiologică față de conținut fiind condiția vitală pentru opera artistică. Cînd artistul-creator încetează să mai fie creator în formă, conținutul apare în semnificația lui cognitiv etică pură — fapt care are un pandant în latura receptării nonartistice, unde, în momentul în care forma este „înăbușită", conținutul devine „activ în direcția lui cognitivă, problematică sau etico-practică".

Pentru a răspunde întrebării care se naște în mod firesc : „în ce chip forma, ca expresie verbală a atitudinii subiective și active față de conținut poate deveni o formă creatoare care desăvîrșește conținutul ?", Bahtin aduce în discuție funcția primară a formei în raport cu conținutul — **funcția izolării** sau a **separării,** spunînd : „Așa-numita ficțiune în artă nu este decît expresia pozitivă a izolării : obiectul izolat nu este prin acesta și plăsmuit, adică ireal în unitatea naturii și inexistent în evenimentul vieții. Prin elementul lor negativ, ficțiunea și izolarea coincid, prin elementul pozitiv al ficțiunii se subliniază activitatea de autor : în ficțiune eu mă simt mai acut decît cel care plăsmuiește activ un obiect, imi simt libertatea condiționată de poziția mea exterioară, de a forma nestingherit și de a finaliza evenimentul".

Două sînt noțiunile care deschid lui Bahtin un spațiu intins de aplicație în studiile volumului de față : **cunoașterea dialogică** și **cronotopul,** acesta din urmă fiind în raport de cauză — efect : „Cum dialogul e o întîlnire... Dialogul presupune cronotopi diferiți".

„Cunoașterea dialogică", specifică științelor umaniste rezolvă în viziunea lui Bahtin toate problemele culturii, virtuțile dialogului extinzîndu-se în sfera esteticului, eticului și cognitivului. Noțiunea de dialog, așa cum este ea înțeleasă de Bahtin — „dialogul e minimum de viață", a exista înseamnă a dialoga — este operantă în marea majoritate a demersului său. Dialogismul îi sugerează teoria seriilor literare, seria „monologică" și cea „dialogică" — în prima încadrîndu-se genurile literare în care cuvîntul este închistat într-un unic sens, impus de autor, în a doua, dominată de discurs dialogic, înglobîndu-se, nu fără plăcere, născută din polemica cu formaliștii ruși, toate speciile literare hibride, cu precădere romanul, pe care îl definește ca un „sistem al limbajelor eterogene" sau „un microcosmos al plurilingvismului". Dar aplicarea în absolut a „dialogismului" îl conduce la afirmații șocante : astfel, romanului îi găsește o mare încărcătură democratică și umanistă, în timp ce tragediei, liricii, epopeii nu-i recunoaște decît legătura cu tendințele oficiale ale vieții literar-ideologice". Primul apare „în suvoiul forțelor descentralizatoare", celelalte rămîn „oficiale"... Teritoriul său preferat în universul artei, romanul, are căutate și refăcute izvoarele și parcursul evoluției.

Noțiunea de cronotop cu care operează este fructuoasă în studiile consacrate romanului, conducîndu-l, mai ales în cazul analizei romanului lui Rabelais la observații interesante. Cronotopii, înțeleși ca imagini spațio-temporale care definesc personajele oferă centri în jurul cărora se organizează principalele evenimente ale romanului ei avînd totodată o importanță **figurativă** : „în cronotop evenimentele subiectului se concretizează, capătă trup, în ele pulsează singele (...) Cronotopul este acela care oferă un teren potrivit, substanțial, pentru prezentarea în imagini a evenimentelor".

Poziția autorului-creator se poate defini astfel, din perspectiva cronotopilor : „aflîndu-se în afara cronotopilor lumii prezentate de el, nu se află afară pur și simplu, ci într-un fel pe tangenta acestor cronotopi". Oricare ar fi poziția autorului-creator, de identificare cu personajul, cu falsul autor sau în poziție creatoare disimulată, „el poate reprezenta lumea spațio-temporală cu evenimentele ei **ca și cînd** ar fi văzut-o și observat-o **ca și cînd** ar fi fost martor omniprezent".

Din cele două capitole judicios elaborate, ce rămîn studii de rezistență ale lui M. Bahtin, „Cronotopul rabelaisian" și „Bazele folclorice ale cronotopului rabelaisian" reținem observațiile valoroase în legătură cu **categoria creșterii,** a creșterii spațio-temporale din romanul lui Rabelais, considerată pe drept cuvînt ca una dintre „cele mai importante categorii ale universului rabelaisian". Refăcînd procesul de raportare al operei la universul dat, în cazul lui Rabelais, Bahtin stabilește două puncte esențiale pentru studiul operei lui ; primul se referă la ceea ce era în epocă „sarcina" lui Rabelais : „aceea a purificării lumii spațio-temporale de elementele, nocive pentru ea, ale concepției despre lumea de apoi, de interpretările și ierarhizările acestei lumi pe verticală..." ; cea de-a doua era una de reconstrucție, de reconstrucție a unei lumi spațio-temporale adecvate, „în calitate de cronotop nou pentru omul nou, armonios și unitar, de noi forme ale relațiilor umane". Din nou Bahtin reia, aplicînd punctele sale de vedere estetice generale cu privire la rolul **formei semnificative** și al autorului-creator ca parte integrantă a formei artistice, problema nașterii formei artistice ca atitudine axiologică a conștiinței creatoare față de conținut ; în cazul lui Rabelais această îmbinare a sarcinii polemice cu cea pozitivă „determină trăsăturile metodei artistice", „specificul realismului său fantastic". Ceea ce întreprinde Rabelais în romanul său este definit de Bahtin ca fiind o „distrugere" a tuturor legăturilor obișnuite dintre lucruri și idei, „a **vecinătăților obișnuite** dintre lucruri și idei, și creare a unor **vecinătăți surprinzătoare,** a unor legături neașteptate, printre care și a celor mai neprevăzute legături logice („alogismele") și lingvistice (etimologia, morfologia și sintaxa specific rabelaisiene).

Studiile critice și eseurile adunate în volumul de față păstrează deschiderea necesară oricărei elaborări conștiente de limitele inerente metodei și în cazul de față chiar materialului de studiu, au savoarea formulărilor pertinente, neînchistate în canoane de expresie rigide, iar ceea ce le face lectura actuală sînt problematizările pline de sugestii pe latura studiului structural al prozei, privită ca un punct de focalizare a valorilor estetice în permanentă dialogare cu universul a cărei proiecție artistică este și cu receptorul ei potențial în care deschide prin comunicare artistică un univers nou.

Verona Costache

Însemnări despre Marin Preda (VIII)

Urmare din pag. I

— Adi, să nu vorbești mult și, mai ales, să nu spui versuri...

— Să lauzi ceasul de aur al moncherului *și să spui că în viața ta n-ai mai văzut așa ceva...*

— Păi, și bunicul meu avea un ceas de aur mare cît un blid și vechi de aproape o sută de ani, a răspuns poetul transferat la Suceava.

— O fi fost având dar nu spui nimic. Te miri și declari că este cel mai frumos ceas din lume pe care l ai văzut, a ripostat Dinescu.

Făcînd un mic cortegiu, cu Adi Cusin și viitoarea soție în frunte, am intrat în camera unde, între timp, moncherul se îmbrăcase, deși, nu cine știe ce, și ne aștepta stînd în fața mesei de scris cu mîinile la spate.

I-am prezentat pe Adi Cusin și pe logodnica acestuia, moncherul *ne-a invitat să luăm loc, Cusin căuta frisonat să deschidă șampania dar Mircea Dinescu i-a făcut un semn discret să întîrzie.*

— Cît e ceasul moncher *? a întrebat candid poetul din Slobozia.*

Marin Preda a tresărit plăcut surprins, a ridicat sprîncenele și a zis:

— Păi, să ne uităm... E nouă și un sfert moncher, și a ridicat triumfător ceasul cu cadranul său aurit să fie văzut de toată lumea.

— Extraordinar ce ceas... Ce frumos... Nemaipomenit... Și bu..., dar Adi Cusin s-a oprit la timp, (voia să zică ceva de ceasul bunicului) și a cerut respectuos voie să-l atingă.

— Poftim moncher. Ascultă-l ce fin bate...

L-a ascultat poetul, l-a ascultat doamna, l-am mai ascultat și noi mîrindu-ne, a nu știu cîta oară.

— E de aur moncher și merge milimetric. Fix...

Adi Cusin a destupat șampania cu pocnet scurt. Moncherul *s-a strîmbat și a întins paharul toastînd cu una din glumele preferate :*

— Să bem pentru lupta poporului din Zimbabwe...

Era o vorbă a lui, un fel de răspuns evaziv, pe care-l utiliza de cîte ori îl întrebai ce părere are despre cutare lucru.

S-a destupat a doua sticlă, a fost admirat și stiloul de aur cu peniță de aur.

Din cînd în cînd Marin Preda se uita uluit la Cusin prin ochelarii cu multe dioptrii și întreba înveselit :

— Și zici că ți-ai cerut transferul la Suceava. Heee !, asta e formidabil. Să bem pe chestia asta.

Și Cusin a desfăcut a treia sticlă și nu mai contenea să laude și să admire ceasul de aur.

(continuare în numărul viitor)

m a p a m o n d

a existat, în urmă cu ani, un moment de stagnare în literatura chineză contemporană, moment în care s-a scris puțin și s-a publicat și mai puțin.

Ultimii doi-trei ani au negat însă cu putere acea perioadă, dovedindu-se bogați în creație literară, ani de inoviri tematice și stilistice. În prezent, asistăm la o efervescență fără seamăn, situație stimulată în parte de numărul mare de reviste care au impinzit țara. Sînt reviste editate de Uniunea Scriitorilor și de puternicele filiale ale ei din provincie, reviste ale forurilor culturale de stat, ale marilor universități. Numai revistele pentru literatură din capitală însumează cîteva zeci de titluri.

Scriu profesioniștii breslei și se consacră foarte mulți tineri.

Un loc de seamă îl ocupă în această emulație generală proza, și înainte de toate proza scurtă. Caracteristicile prozei chineze a momentului actual sînt aria tematică largă, creionarea unor personaje complexe, realizări artistice de prestigiu, într-o orientare net realistă. Reține în mod deosebit atenția că drame ale familiei, dramele de natură social-politică își fac loc în creația literară, că iubirea este tot mai frecvent abordată ca una din datele fundamentale ale existenței, că intelectualitatea pătrunde în literatură, cărturarii devenind personaje principale și fiind nu o dată sufletul unor opere literare.

„Practica literară, mărturisea criticul și istoricul literar Jie Min în cadrul unei analize a „adîncimii realismului", dovedește că literatura își poate pierde strălucirea, rolul său social activ și spiritul realist în cazul în care se rupe de epocă și de viața socială, și, evident, le poate cîștiga înmiit dacă este pe măsura acestora".

Iar proza chineză actuală face pe deplin dovada că își trage sevele din realitatea socială a Chinei populare.

Numele unor Wang Meng, Liu Xinwu, Deng Youmei, Jiang Zilong, Shen Rong, Gao Xiaosheng și ale multor altora, tineri și virstnici, pe măsura peisajului literar divers și larg și, de ce nu, pe măsura populației de un miliard a Chinei, se impun cu tot mai multă forță și siguranță.

Wang Meng are 47 de ani și se numără printre prozatorii chinezi cei mai citiți. Viața sa, deloc simplă, a fost determinată în mod decisiv de două întîlniri esențiale: aceea cu Partidul Comunist Chinez, al cărui membru a devenit la mai puțin de 14 ani, și aceea cu literatura. A activat mulți ani pe linie de tineret, a fost muncitor, profesor, a lucrat cot la cot cu țăranii într-o comună populară și a scris tot timpul. La 19 ani, în 1953, publică în revistele din capitala Chinei romanul „Trăiască tinerețea", apărut în volum abia în 1978, roman care încerca să surprindă elanul tinerei generații în primii ani ai construcției socialiste. Alt roman, „Acest peisaj", este o răsfrîngere a experienței trăite din 1964 pînă în 1979 la granița de nord-vest a Chinei, în Xinjiang.

O serie de povestiri (începută în 1955) ai căror eroi sînt oamenii Chinei de acum și de totdeauna, l-a impus definitiv în conștiința literară a țării sale.

WANG MENG

LACUL ADÎNC

Ce fel de pictor este tata ? mă întreb, în timp ce trenul cu zumzetul său toropitor mă duce spre casă.

În 1966 aveam șapte ani. Ardeam de nerăbdare să merg la școală. Pe la trei sau patru ani, tata îmi cumpărase un ghiozdan pe care îl puneam pe umeri în fiecare dimineață, jucîndu-mă de-a școala. În ghiozdan aveam cîteva cărți de colorat. După ce am împlinit șapte ani, ai casei și prietenii apropiați familiei noastre mă răsfățau întruna: „În curînd o să fii elev!" Dar a trecut vara lui '66 și școlile n-au primit înscrieri — revoluția oprise cursurile.

Tata a început să mă ia cu el la atelierul de pictură unde lucra. Pe atunci, creatorii erau prinși în iureșul revoluției, însă gustul picturii nu dispăruse. Tata picta cu religiozitate de dimineața pînă seara, fără să bage în seamă broboanele de sudoare care îi șiroiau pe corp. Într-o zi, în atelier a intrat un grup de tinere gardiste roșii. Șefa grupului era nespus de frumoasă, cu codițele sumețite sus pe timple, însă gura îi turuia întruna. Tinerele purtau toate tunici militare de un verde proaspăt, cu însemnul de gardist roșu pe mînecă. În picioare, strînse unele în altele, au declamat citatele cunoscute, și tata s-a ridicat degrabă, a scos și el cartea cu citate din buzunar și a înșirat după ele. Eu, deși nu intrasem la școală, învățasem vreo sută de citate și eram convins că cel mai de preț lucru pe lumea asta este să declami sau să cînți citate. Rosteam și eu, plin de bucurie, odată cu ele: „Orice gîndire greșită, orice iarbă otrăvitoare...", „Orice lucru reacționar trebuie doborît prin forță..." Recitam și mă uitam pieziș, pe furiș la codițele drepte și proaspete precum coarnele unui tăuraș, pe care drăgălașa șefă le sumețea mîndră din cînd în cînd, pînă cînd gardistele au dat citire la ceva grav, un „ordin general de extremă urgență", de o sută de mii de ori grabnic, spunînd că există un tablou, „Președintele Mao și copiii", cu o inscripție reacționară, un semn reacționar și mai bine de o duzină de tratări reacționare ale imaginii. Din acel moment, elevele au prins să țipe care mai de care mai abitir, învinuindu-l pe tata pentru faptul că a pus doar o ureche la portretul conducătorului: „Ce înseamnă asta? Cită obrăznicie! Ai împroșcat cu otravă soarele roșu din inimile noastre !"

Auzindu-le, m-am uitat pe pereți și, într-adevăr, toate tablourile standard aveau cîte o singură ureche. Sinistru ! De ce pictase numai o ureche ? Tata era un reacționar ? Cum se cuvenea să încep a mă lupta cu el ? Eram înfricoșat, dar și atras de ineditul situației...

Tinerele gardiste i-au cerut tatei să adauge imediat încă o ureche.

Tabloul-standard oferea privirii numai urechea dreaptă, desigur, fiind un portret luat puțin dintr-o parte. Din partea stîngă a feței se vedea numai linia formată de pometul obrazului și falcă, urechea se ghicea dincolo de această linie, dar rămînea ascunsă. Pe atunci însă nu aveam cum să înțeleg acest adevăr și credeam că gardistele roșii au dreptate, doar orice om are două urechi, și atunci de ce să fie pictată numai una ? Ce putea să însemne acest lucru ? L-am asistat apoi pe tata în operațiunea de adăugare a urechii stîngi a președintelui. Bietul tata ! Îi era atît de greu, pe frunte îi șiroiau broboane de sudoare mari cît bobul de soia, de parcă ar fi luat anestezic pentru a-și scoate o măsea. Era greoi și neîndemînatic, se mișca de parcă și-ar fi făcut o injecție și acul s-ar fi rupt, rămînîndu-i înfipt în șold. A pictat totuși sîrguincios, punînd o ureche pe pometul obrazului președintelui Mao, dar n-a apucat să termine, fiindcă am încremenit cu toții — cine

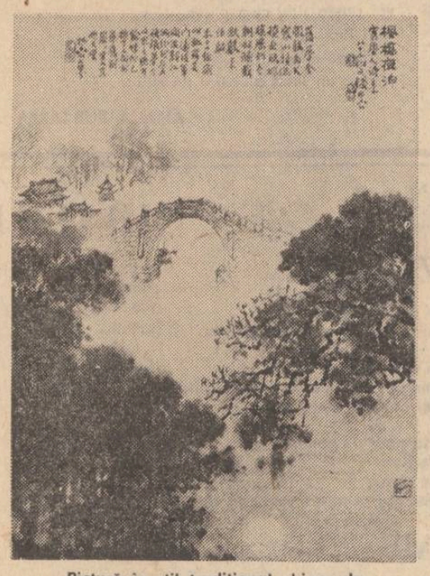

Pictură în stil tradițional chinez de Qian Songyan

și-ar fi închipuit că o ureche poate naște o asemenea grozăvie ! „Sînt vinovat..." Tata s-a speriat, a lăsat capul în jos fără să mai aștepte ca altcineva să-l ia de gît, luînd cu bună știință poziția umilului. Picioarele îi tremurau, plăpînde, chipul îi era livid, și dacă cineva ar fi tușit sau ar fi suflat spre el, l-ar fi doborît cu siguranță.

Gardistele roșii schimbau priviri vinovate. Cea din frunte și-a arcuit frumoasele-i sprîncene ; a doua a roșit toată, un neg săltîndu-i cu putere ; o a treia a mormăit ceva în pumn, cea de a patra a lăsat botul, că îi puteai agăța de el o sticlă plină cu soia, cea de a șasea se speriase de-a binelea, nu i se mai vedea decît albul ochilor. Eu am început să plîng, tulburat — aflasem că tata este un contrarevoluționar.

De afară a pătruns deodată ciripit de păsări, zgomot de mașini, agitația străzii. Tînăra gardistă cu codițe și-a revenit prima și, strîndu-l acuzator pe tata cu degetul, a înginat ceva, în genul „Fii măcar cinstit" și ne-a lăsat. A rostit un indemn și a plecat cu celelalte, în cea mai mare ordine.

Trenul aleargă înainte lăsînd în urmă pom după pom, stîlp de telegraf după stîlp de telegraf, canal după canal, orezărie după orezărie. Ospătarii de la vagonul restaurant aduc de-ale gurii. Cer un castron cu fidea aburindă și cîteva felii de șuncă, mărginită de șorici gros. Lumea mănîncă, gălăgioasă, iar în mintea mea se perindă de data aceasta o scenă din noiembrie 1977, din vremea cînd dădeam admiterea la facultate. În dimineața primei zile avusesem proba la matematică și nu prea excelasem. Algebra era pentru mine un ținut nu prea limpede — cînd mă hotărîsem să mă pun la punct mama se îmbolnăvise, apoi tata îmi ceruse să-l ajut la ridicarea unei bucătării, așa încît am lipsit cam mult de la cursuri, fapt care mi-a accentuat neștiința. Pe la prînz, cînd s-a terminat examenul, am rămas pe loc, fiindcă după amiază urma proba politică. Vorbisem cu tata să-mi aducă ceva de mîncare, dar nu era în curte. Pe atunci, la poarta facultății stătea un milițian care nu lăsa pe oricine să intre. Ningea, bătea un vînt înțepător. M-am dus pînă în poartă și, vai, am zărit atîția tați așteptîndu-și copiii, atîția tați demni de compătimit, încît mi s-au umezit ochii. Între aceștia tați se afla și tatăl meu. De fapt, n-am un tată prea arătos ! Are sub un metru șaptezeci, o bărbie prelungă, ca un ibric, părul și-l tunde scurt, ceea ce-i pune și mai mult în evidență capul gloduros, neproporționat ; picioarele îi sînt curbate și mai are și ticul de a-și răsuci brusc, din cînd în cînd, gîtul spre înapoi. Spus de-a dreptul, în copilărie am plîns de rușine pentru această înfățișare ! Eram elev în primele clase și, la o ședință cu părinții, tata s-a înfățișat agale, lăbărțat tot, încît mi-a înghețat inima și am izbucnit în plîns, comparîndu-l cu părinții colegilor — siguri pe ei, eleganți, cu ochelari impozanți ori coborînd dezinvolt din mașini mici.

Și acest tată al meu mă aștepta la poarta facultății, stînd nemișcat în viforniță, cu pachetul cu șaslic și scovergi. Un strat gros de zăpadă i se strînsese pe căciulă, pe umeri și pe spate. Uitase să se mai scuture. M-a văzut, mi-a privit chipul livid, gîndindu-se dacă e bine sau nu să mă întrebe ce-am făcut la examen. Nu știa cum ar fi mai bine să înceapă discuția, și atunci mi-a întins mîncarea. Scovergile se răciseră, se întăriseră. Am rupt o fărîmă și am gustat din șaslic — era sărat și prea piperat. Înțelegeam că pentru șaslicul acela se irosise cartela de carne a familiei pentru o lună încheiată. De ce eram atît de neînțelegător ? Ce drept aveam eu să-mi disprețuiesc, să-mi anihilez tatăl ? Mîinile i se învinețiseră de frig, nasul îi era roșu, iar fața udă de ninsoare, de transpirație sau lacrimi. De la piept a scos apoi, cu un mormăit ușor, un bidon de tablă, din acelea folosite de militari în marșuri (bidonul era plin cu ceai îndulcit, cald, ținut la temperatura corpului) și în continuare, cu același mormăit, tata s-a scotocit prin buzunare și a dat peste două ciocolate cu migdale, ambalate destul de atrăgător. M-am înfuriat, și nu numai că am refuzat acest tratament special, dar m-am mai și văicărit : „Știu de mic că dulciurile strică dinții. Dar, ia spune-mi, de situația mea la învățătură v-ați îngrijit voi ? De cîte ori aveați cîte ceva de făcut în casă, îmi cereați să mă învoiesc, „prea multă carte strică", așa-mi spuneai. Acum, uite, se dau din nou examene și sper să nu-mi cereți să ies pe locul întîi ! „N-or să fie probleme, băiețaș", așa ziceai. De unde știai matale că n-or să fie probleme ? Probleme sînt, și sînt grave ! Proba de matematică n-am luat-o, ce-am făcut e egal cu zero, n-o să reușesc...

Uite, un asemenea tată mărunt și afectuos, un tată care niciodată nu s-a lăudat în fața mea și care în afară de portrete nu mai știa altceva decît să picteze reclame pentru filme, un tată care stătea de bunăvoie cîte două ore la coadă pentru un kilogram de carne de vită, oare el să fie pictorul care a desăvîrșit în urmă cu douăzeci și patru de ani un tablou de o infinită frumusețe și tandrețe ? Oare sufletul lui o fi cunoscut tinerețea, primăvara, verdele proaspăt și strălucirea apelor, căutarea înfrigurată a creatorului, iluzia ? Și deodată mi-am zis că autorul acelui tablou, „Malul lacului", are același nume cu tata, dar nu poate fi tata, altfel cum se explică faptul că nu mi-a vorbit niciodată despre tablou ?

. . . . . .

Mai tîrziu, însă, soarta ne-a zîmbit. Eu am intrat la facultate, iar situația familiei s-a îmbunătățit. La începutul anului 1979, tata, autorul celebrului tablou „Malul lacului", expus la muzeu, a fost repus în drepturi, a primit o gradație la retribuție, pentru ca în vară să fie ales membru al Asociației artiștilor plastici. La sfîrșitul aceluiași an 1979, tata și mama au fost transferați în capitala provinciei și li s-a dat un apartament într-un bloc nou, la etajul șapte. Vești bune au început să curgă și din partea unor neamuri sau prieteni — unul a ieșit din închisoare, altul și-a reluat funcția inițială, unul a fost promovat, altuia i s-au întors copiii care fuseseră trimiși la țară, unul a fost reabilitat și s-a însurat, altul a dat astăzi o iscălitură și a doua zi a plecat pentru documentare în Statele Unite...

Prezentare și traducere de Constantin Lupeanu

TRENUL DE AUR (VI)

„Ardealul" ridică ancora

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Iritat de îndîrjita apărare a Varșoviei, Hitler cerea printr-o telegramă adresată, la 16 septembrie 1939, comandantului celei de a treia armate fasciste, să dea „inamicului" un ultimatum prin care acesta să fie avertizat că, dacă în maximum șase ore capitala Poloniei nu avea să capituleze necondiționat, orașul va fi considerat „redută" și, în consecință, „tratat ca atare". Ultimatumul a fost respins.

Ce a însemnat amenințarea lui Hitler reiese clar din apelurile dramatice lansate prin radio către lumea întreagă de Ștefan Starzinski, primarul orașului asediat : „...Varșovia arde, Varșovia, bombardată fără întrerupere din aer și de la sol, se transformă într-un maldăr de ruine. Nu avem lumină, nu avem apă, nu avem alimente. Șaizeci de mii de uciși, o sută de mii de răniți — iată rezultatul îngrozitoarei furii a agresorului..."

Era deja 26 septembrie. În aceeași zi Varșovia a fost supusă unui asalt generalizat. Căldură toridă, incendii, prăpăd. Ultimele ordine ale edililor capitalei poloneze se refereau la măsurile necesare evitării izbucnirii unor epidemii : „Vitele ucise și cadavrele omenești să fie imediat arse sau îngropate... Animalele moarte de curînd să fie duse la abatoare !..." Foametea își arăta colții.

La porțile Varșoviei se afla cel ce, mai tîrziu, avea să fie supranumit „Vulpea deșerturilor" — generalul Erwin Rommel. Un grup de ofițeri patrioți din armata generalului polonez Tadeusz Kutrzeba a pus la cale un atentat împotriva lui Rommel. Acesta a eșuat. Generalul fascist, care avea să se acopere de o aureolă „legendară" conducînd faimoasele batalioane „Afrika Korps" în bătăliile din Sahara, scăpa astfel unei morți pe frontul de luptă. Cinci ani mai tîrziu, în timpul represaliilor sîngeroase de după eșuarea atentatului contelui Stauffenberg împotriva lui Hitler, „cuceritorului Varșoviei" i se rezerva o moarte mai puțin „eroică": Sinuciderea sau „tribunalul poporului". A preferat glonțele.

La 28 septembrie 1939 la ora 13 și 15 minute, în suburbia Rakowa, pe teritoriul filialei din Varșovia a uzinelor „Skoda", generalul Kutrzeba semna capitularea capitalei poloneze în fața lui Rommel.

Între timp, convoiul celor 60 de autobuze și camioane, în care se aflau comorile Wawelului și lăzile cu lingourile de aur reținute de armata poloneză la Dubno, ajunsese la București. În studiul său — despre care am pomenit într-unul din episoadele trecute ale acestui serial —, doctorul în istorie Milică Moldoveanu scrie: „În după amiaza zilei de 19 septembrie coloana de mașini s-a pus în mișcare urmînd ruta Suceava — Fălticeni — Roman — Bacău — Focșani — Rîmnicu-Sărat — Buzău — Pădurea Băneasa, unde a ajuns în ziua de 23 septembrie. În aceeași zi, odată cu înserarea, ofițerul român (căpitanul Darie Constantin n.n.) a primit ordin să dirijeze spre București, pe rînd, numai cîte o mașină pentru a nu da de bănuit mai cu seamă legației germane și așa foarte supărată pe autoritățile române care permiseseră tranzitul grosului aurului Băncii Poloniei cu numai cîteva zile în urmă. La București autovehiculele au fost descărcate în fostul local al Băncii Marmorosh Blank, operație care a durat toată noaptea de 23 spre 24 septembrie. Zilele de 24 și 25 septembrie au fost hotărîte zile de odihnă atît pentru însoțitorii polonezi cît și pentru cei români. La 27 septembrie Banca Poloniei certifica prin reprezentantul său Henryk Mikolajczyk, șef de departament, sosirea în bune condițiuni la București a transportului cu valorile poloneze și predarea lor în bune condițiuni reprezentanților Băncii Poloniei la 26 septembrie 1939...".

26 septembrie. Ziua capitulării Varșoviei. Tezaurul de suflet al istoriei și culturii poloneze era salvat. Documentul semnat atunci de Mikolajczyk suna astfel : „Banca Poloniei reprezentată prin Dl. Henryk Mikolajczyk, șef de departament, certifică prin prezenta că transportul de valori de la Cernăuți la București condus de Dl. căpitan Darie Constantin secondat de Dl. locotenent Manușescu N. George, ambii din Regimentul de Infanterie al Jandarmeriei, și compus din 41 de camioane și 19 autobuze a sosit la București complet și în bune condițiuni, și a fost livrat reprezentanților Băncii Poloniei la 26 septembrie 1939. Drept care am semnat prezenta confirmare întărită de ștampila noastră oficială azi 27 septembrie 1939".

Din cele 70 de lăzi cu lingouri de aur reținute de către comandamentul armatei poloneze, la Dubno (din tezaurul care fusese tranzitat prin România în noaptea de 13 spre 14 septembrie), 51 de lăzi în greutate totală de 3 057,45 kg brutto, „cu un conținut de aur declarat dar neverificat de 2 738,104 kg", au fost depuse în depozit la Banca Națională a României. După cum atestă documentul de arhivă al Băncii Naționale a R.S.R. 11/2 — 1947, aceste lăzi „au fost prevăzute cu cîte 4 sigilii de ceară, cîte două pentru fiecare bancă".

Pentru restul tezaurului național, împuterniciții polonezi au investigat căile posibile de evacuare și depozitare undeva, în Occident, luîndu-se în considerare pericolul pe care îl reprezentau pretențiile Berlinului față de toate valorile militare, civile sau culturale ale Poloniei ajunse în România. S-a studiat, între altele, posibilitatea evacuării tezaurului la Vatican, propunîndu-i-se nunțiului papal la București să facă demersurile necesare pe lîngă Sfîntul Scaun. Răspunsul lui Papa Pius al XII-lea a fost refuzul, motivat prin faptul că „tezaurul nefiind proprietatea bisericii catolice, nu putea fi ocrotit de autoritățile ecleziastice ale Vaticanului..."

Venise toamna tîrzie și începuseră frigurile de noiembrie. Războiul „fulger" din Polonia se încheiase. Încă de la 27 septembrie 1939, Heydrich, adjunctul lui Himmler, declarase : „În teritoriile ocupate de noi, elita poloneză a fost redusă la aproximativ 3 la sută..." Germania fascistă se pregătea să atace Norvegia, Belgia și Olanda. „The Funny war" se termina. Începea conflagrația la scară mondială.

Încărcătura trenului de aur care străbătuse România în noaptea de 13 spre 14 septembrie 1939, transbordată la bordul petrolierului englez „Eocene" pentru a fi dusă la Istambul și, de acolo, cu alt tren peste Turcia, Siria și Liban pînă la Beirut, ajunsese în sfîrșit în Franța. Cele trei nave de război franceze, crucișătorul „Emil Bertin" și contratorpiloarele „Vauban" și „Epervier", fiecare cu cîte o parte a tezaurului polonez la bordul ei, acostaseră în portul Toulon. Se părea că odiseea aurului Băncii Poloniei se încheiase. Dar nu se consumase decît prima parte a unui incredibil periplu ce avea să marcheze escale noi și neprevăzute. Mai întîi la Nevers și Angouleme, apoi în portul Lorient, de unde aurul avea să ajungă la Dakar, în Senegal, pentru a se „pierde" timp îndelungat în adîncul Saharei, la Kayes, în Sudan... Și, de acolo... Dar despre toate acestea vom povesti mai departe.

Deocamdată, negăsind nici-o altă posibilitate de evacuare a tezaurului național care ajunsese la București la 23 septembrie, reprezentanții Poloniei refugiați în țara noastră au cerut guvernului român mijloacele și asistența necesare pentru ca acesta să fie neîntîrziat dus în Franța, pe cale maritimă. În noiembrie 1939, comorile Wawelului au fost încărcate la bordul navei românești „Ardealul" care a ridicat ancora pornind spre Marsilia. O lună și jumătate a rătăcit „Ardealul" pe apele Mediteranei, căutînd să scape de o abordare din partea navelor de război germane. Am încercat să dau de vreunul dintre marinarii români care au participat la acest tensionant periplu, dar n-am avut succes. Poate că rîndurile acestea din „Luceafărul" vor ajunge în mîinile vreunuia dintre ei. Deasemenea, nutresc speranța că vreunul dintre matrozii navei „Suceava", care ulterior a transportat la Marsilia valorile Fondului Apărării Naționale a Poloniei (F.O.N.), va afla pe această cale despre investigația pe care o întreprindem și ne va da de veste.

Dar, despre acest al treilea tezaur polonez evacuat în toamna lui 1939 prin țara noastră, vom vorbi în episodul următor.

A APĂRUT:

LUCEAFĂRUL COPIILOR ● semnează: ● Fănuș Neagu ● Nichita Stănescu ● Constantin Chiriță ● Ana Blandiana ● Gheorghe Tomozei ● Mircea Micu ● N. D. Fruntelată ● Constanța Buzea ● BENZI DESENATE ● JOCURI ● VERSURI ● UMOR

REPERE

Proză fantastică

Se discută destul de mult, de cîteva decenii încoace, în legătură cu literatura fantastică, mai ales datorită extensiei sale în variante hispano-americane. Cercetătorii au fost însă prudenți, căutînd o terminologie care să reflecte cît mai exact reticența lor, distingînd între, să zicem, fantasticul lui Carpentier și „realismul" magic al lui Garcia Marquez. Cea mai bună cale de a preciza lucrurile este totuși întoarcerea la sursele cele mai autentice ale literaturii fantastice, în ceturile Albionului. O foarte de curînd apărută antologie, publicată de editura **Junimea** de la Iași, pune la îndemîna cititorului de la noi cîteva texte surprinzătoare, incitante și pline de sugestii, o lectură de zile mari, cu nume de sonoritate universală, de la Daniel Defoe la Dickens și Thomas Hardy. Această culegere este datorată unui traducător cu experiență, Mihai Rădulescu, ce dovedește încă o dată rafinament în alegerea textelor, precum și o intimitate îndelungă cu domeniul. Bănuim că subtitlul, „Antologie de literatură anglo-saxonă", se datorează editurii, pentru că este discordant (există popoare anglo-saxone care produc literatură de limbă engleză, dacă nu cumva o fi descoperit vreun redactor de la **Junimea** vreo carte mai recentă în limba „saxonă"). Cred că Mihai Rădulescu ar fi spus pur și simplu „...de literatură fantastică", așa cum este antologia sa. Insistăm asupra acestor amănunte, care de obicei se etalează de la prima pagină, deoarece ele dau multor apariții de la noi un aer de „Patagonie" literară. Un gînditor spunea mai demult că subdezvoltarea este caracterizată printr-o anume stare de spirit care nu înțelege legătura dintre detalii și întreg... Este păcat să avem o atît de ingrijit compusă antologie, fără note introductive și fără cuvînt de prezentare a ansamblului. De asemenea, indoielnică este și justificarea includerii scurtei povestiri a lui Thackeray, **Povestea lui Mary Ancel**, o „istorie" de un verism desăvîrșit, unde dilatarea excesivă a realului nu duce deloc la vertijul și la magia ce caracterizează literatura fantastică, nejustificînd deci însumarea sub titlul atît de bine ales al cărții, **Necunoscutul**. Oricare vor fi fost motivele reținerii acestui text — ele pot fi desigur controversate — important ar fi fost să apară expuse de către antologator. Nici **Tragedia celor două ambiții** a lui Thomas Hardy nu-și găsește prea bine locul în volum fiind mai degrabă o istorioară sumbră, în stilul prozei „dure" a acestui mare scriitor.

Dar ce pagini de virtuozitate se găsesc în povestirile fantastice ale marilor realiști antologați de Mihai Rădulescu ! O scriitură extrem de simplă, de un rafinament desăvîrșit, cu minutie de bijutier, caracterizează în general stilul de relatare specific manierei. Impresia puternică se naște tocmai din „realismul" tratării unui „caz", ce propune o nouă convenție, un alt mod de constituire a lumii. Am folosit în mod intenționat cuvîntul manieră, pentru că aceste proze ne par a fi exercițiul manierist al unor artiști pentru care nu există, pe de altă parte, nici o îndoială în ceea ce privește soliditatea mediului social și natural. Odată întredeschisă poarta pentru energiile incontrolabile ale unui nou tărîm al realității, se descoperă un alt peisaj și alte relații între forțele constitutive ale lumii, care sînt contemplate însă cu aceiași ochi imparțiali și descrise cu aceeași răceală de clinician. Un exemplu desăvîrșit este **Apariția doamnei Veal** a lui Defoe, ca și **Necunoscutul** lui Ambroise Bierce. Pentru tipul pur de literatură fantastică, așa cum l-au văzut scriitorii de limbă engleză din Anglia (oare cum închipuie această realitate scriitorii velși ?) sau din Statele Unite ale Americii, cea mai indicativă mi se pare a fi povestirea lui Hawthorne, **Tînărul Goodman Brown**. Ea ne sugerează și unele motive de meditație indeobște eludate în studiile consacrate literaturii fantastice. Este prea puțin luată în considerare forma minții care presupune „fantasticul", structura psihică și mentală a scriitorului și publicului său. Avem de-a face în general cu o lume în care lipsește principiul organizării „rationale" a mediului, o lume fluidă, determinată de factori afectivi, cu puternică tendință de dominație a auzului, în timp ce vederea este incetoșată și contemplă numai umbre sau forme incerte. Așa cum spunea un cercetător al psihologiei istorice, lumea aceasta este dominată de „frică, resentiment și apatie", din punct de vedere psihic, stări contradictorii adică, înclinată spre extreme, alunecînd în imaginație, printr-un straniu mecanism compensatoriu. Ea produce forme de intensă expresivitate, are o mare puritate a trăirilor, sublimînd impulsuri dintre cele mai adînci ale personalității.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Prima seară de toamnă, un tablou naiv

În prima seară de toamnă, m-a trecut luna la masa presei de pe stadionul 23 August. De la bun început m-a cuprins o mireasmă de zîmbet cald : publicul nostru simte cînd îl așteaptă o întîmplare proastă și nu dă buzna într-acolo ca să i se cînte hîrca-hîr. Cu o săptămînă în urmă, la meciul Dinamo — Valerengen, veniseră peste șaptezeci de mii de spectatori, miercuri, intuind că Mircea Lucescu umblă să ne facă pomană cu apă de gîrlă chioară, n-au mai venit decît vreo patruzeci de mii de pătimași sau de naivi. Eu, ca totdeauna, prezent printre ei, avîndu-l alături, plin de idei strepezite și călare pe un cal de lemn pe Cristian Țopescu (nu e el cel mai mare și mai bine plătit susținător al lui Lucescu ?) Cel mai mult mi-a plăcut aerul curat, luna cît un turn de mînăstire învelit în solzi de sîndrilă nouă și publicul, care a încurajat minute în șir echipa noastră, dar apoi văzînd că nu are rost să te încurci cu toți adormiții, a fluierat-o, vîrînd două degete în gură sau jumătate de ghindă și a părăsit tribunele. Începutul ne-a fost prielnic : Dinamo a înscris la Oslo, chiar după primul schimb de mingi, decapitînd speranțele norvegienilor, și Balaci, la fel de bun ca-n toate zilele lui de jucător, l-a imitat pe Custov și a semnat un gol de o mare frumusețe. Era minutul 7, pe tabela de marcaj a filfiit tot timpul altă cifră, însă n-are rost să ne certăm pentru atîta lucru, și pînă către orele 22, cînd a luat sfîrșit partida, cîștigată de noi prin absurd, m-am blestemat în gînd că n-am venit la teren cu o pelerină cu gulguș, ca să-mi vîr capul sub ea și să nu mai văd cum holbocăie prin teren formația lui Lucescu. Trebuie să fiu drept și să spun că Bölöni, pe parcursul întregului meci, și Balaci, în repriza-ntîi, și-au dovedit din plin clasa. Lîngă ei, dar cumplit de duri, Klein și Rednic. În rest, numai lupi degerați și adormiți în cărarea de la stînă. Lipsiți de orice idee tactică și posesori ai unei tehnici care n-a dat nici profeți, nici lăutari, cei mai mulți dintre jucătorii noștri n-au urmărit decît distrugerea adversarului — de altminteri, au și trimis unul la spital, cu mașina salvării, iar pe cîtiva i-au făcut înapți de joc pentru cel puțin o etapă. Un pericol public s-a dovedit fundajul central Iorgulescu. Nu știe nimic, cred, decît să-i spună lui Lucescu : să trăiți, împărate, fapt care-i asigură un loc (pe care-l lasă mereu gol) în națională. Lipsit de talent și de rigoare, mult lăudatul Gabor. Despre Cămătaru, care se plînge că l-au astenizat scriitorii care semnează rubrici sportive, nu vă spun decît atît: Lucescu l-a dat afară din teren ca pe o măsea trecută în tabăra adversarului ca să ne rontăie puținele grăunțe pe care le mai aveau alde Balaci prin buzunare. Vin suedezii, italienii, și cehii și văd că Lucescu nu s-a fixat încă asupra unei formații. Încearcă mereu alți și alți jucători și cea mai mare bucurie a lui e să fie supărat pe o parte din cronicari. El a fost numit director tehnic nu ca să numere turturelele care-l iubesc, ci ca să scobească prin ogradă după iarba bună de sămînță.

În cele din urmă, dacă socotesc bine, prima seară de toamnă mi-a dăruit bucuria calificării echipei Dinamo, m-a trecut cu zăpadă rosie din lună, iar la întoarcerea acasă, în liniștea largă a celui mai frumos anotimp, am auzit cum ne-așterneau frunze în somn un șir de voievozi de neam bun.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
37
(1 062)
Simbătă
11 septembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MISIUNEA UMANISTĂ

Învățămîntul, școala românească, intră peste cîteva zile într-o nouă ediție a existenței lor. Un moment sărbătoresc, aproape de faptul cotidian, și totuși de o deosebită importanță prin amplitudinea semnificațiilor sale, resimțit la nivelul întregii țări, la scara prezentului și viitorului său. Căci din punctul de vedere al concepției partidului nostru, al secretarului său general, a investi în cea mai tînără generație a țării înseamnă a te preocupa de însuși viitorul națiunii. Și niciodată relația între învățămînt și cultură nu a concentrat atîta atenție și atîta aleasă grijă din partea întregii societăți, a partidului ca în acești ultimi ani. O bază materială considerabilă, cu laboratoare și tehnici de studiu și cercetare dintre cele mai moderne, o concepție clară și deschisă privind rolul și locul școlii în actuala etapă formează la un loc o adevărată platformă de lansare a vîrstei și minții tinere spre universul afirmării patriotice, revoluționare, în consens cu cerințele și legitățile progresului multilateral, ale civilizației socialiste.

Misiunea umanistă a școlii se confirmă prin însăși legarea ei de viață, de producție. Și sub un aspect formativ de mai largă respirație, printr-o precizare de dată recentă, la Congresul educației politice și culturii socialiste, învățămîntul — ca și cultura și arta — trebuie să contribuie la păstrarea și dezvoltarea valorilor limbii românești, ale istoriei patriei, să se constituie într-unul din principalii factori instructiv-educativi.

La timpul prezent, așadar, al climatului general de înfăptuire a obiectivelor stabilite la Congresul al XII-lea al partidului, relația învățămînt-cultură se exprimă prin intrarea unor noi promoții pe porțile școlii de toate gradele și prin asumarea responsabilității creșterii și formării lor pentru muncă și viață ; la timpul viitor, această relație vizează însăși conduita moral-politică și socială a celor care vor participa la procesul dezvoltării patriei, al construcției comuniste. Și, evident, o coordonată esențială a acestui climat, a acestei relații de factură politică și socială, o reprezintă, așa cum deseori s-a subliniat, pacea și înțelegerea, liniștea creatoare, certitudinea unei lumi mai bune și mai drepte. Iar în această privință, se știe, România, prin președintele său, își aduce o remarcabilă contribuție. Un exemplu, nu mai departe decît în aceste zile cînd la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu ne vizitează țara președintele Republicii Arabe Egipt, Mohamed Hosni Mubarak, împreună cu doamna Suzanne Mubarak. Politica românească de pace și cooperare se confirmă încă o dată prin bunele rezultate ale dialogului la nivel înalt și are implicații întinse în lumea contemporană. **Realitățile**, sublinia președintele român, **ne dau tot temeiul să afirmăm că problema centrală a lumii de azi este oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmarea nucleară. Este în pericol însăși existența vieții pe Pămînt, a civilizației clădite cu atîtea eforturi pe planeta noastră, în decursul mileniilor**. Și iată, ca expresie a prețuirii și stimei de care se bucură personalitatea președintelui nostru, un răspuns din partea înaltului oaspete : **Dumneavoastră, domnule președinte, ați jucat un mare rol în trasarea bazelor acestei cooperări și a dezvoltării ei continue, prin perseverența cu care ați promovat dialogul și ați construit punți de legătură, acordînd o prioritate absolută colaborării cu toate statele care participă, alături de țara dumneavoastră, la marea bătălie pentru progres și dezvoltare.** În lumea raporturilor de azi, asemenea sublinieri au darul de a ne întoarce cu fața la realitate și a gîndi prin prisma viitorului însăși construcția acestei lumi, climatul ei. O construcție de care, nu în ultimă instanță, se leagă și învățămîntul și cultura, într-o sinteză de spirit pe care, sub auspiciile unui nou an, școala românească o va afirma, aproape de faptul cotidian, peste numai cîteva zile.

Luceafărul

● În acest număr : ● Poeme de ● Florica Mitroi ● Gheorghe Istrate ● Tudor Gherman ● Sanda Ghinea ● Proză de ● Pan Izverna și ● Salvina Adam ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Cumpănă de George Alboiu ● Sport de Fănuș Neagu

CENTENAR AGÂRBICEANU

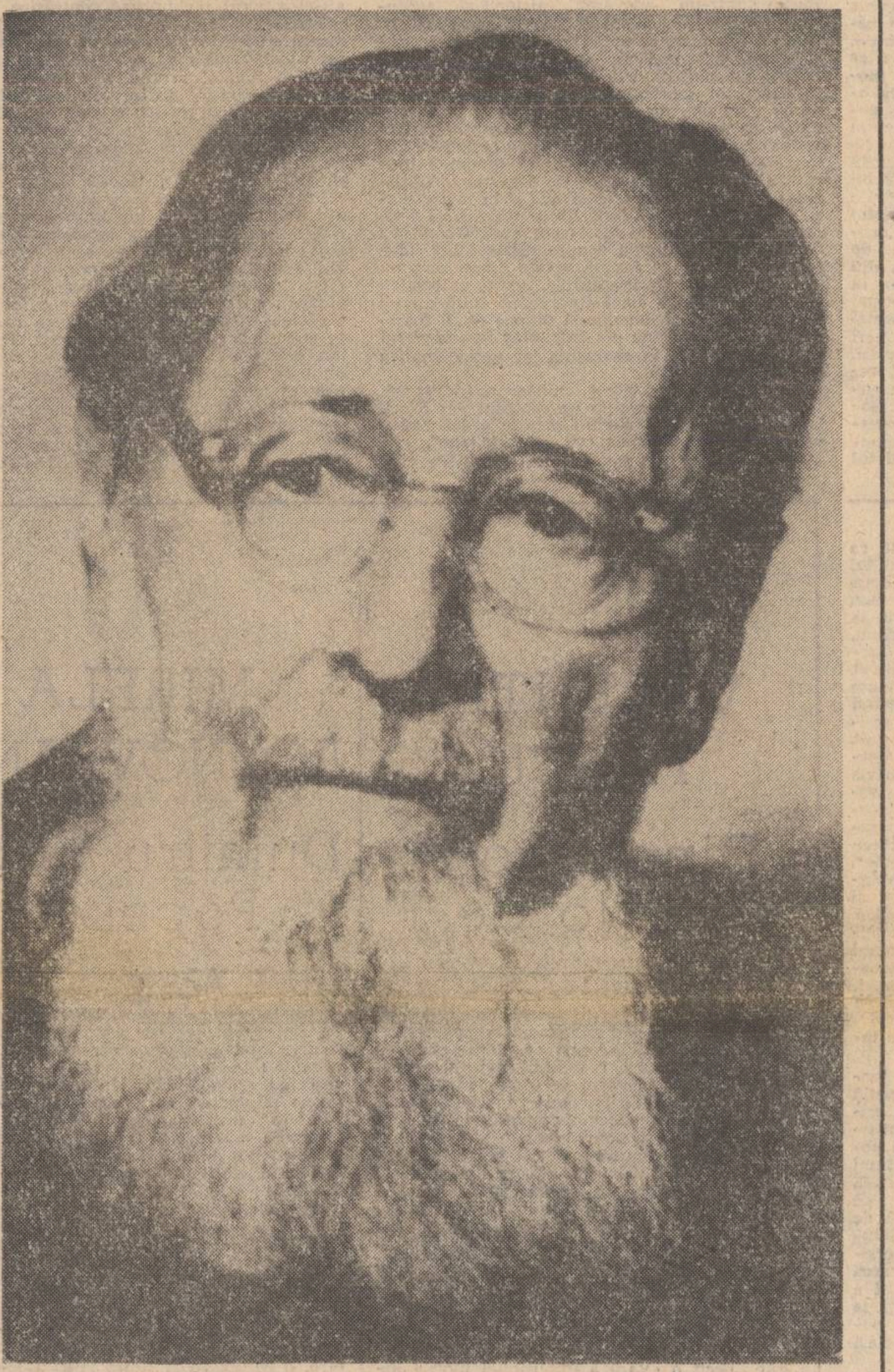

Agârbiceanu și «Luceafărul»

Printre tinerii scriitori români de la începutul secolului al XX-lea, afirmați în revista „Luceafărul" în seria ei inițială se numără indiscutabil și Ion Agârbiceanu. La data la care debutase în, pe atunci, recent înființata revistă el nu avea mai mult de 20 de ani și puținele contribuții în versuri și în proză, publicate șovăielnic, nu semnalaseră în vreun fel înzestrarea scriitorului de mai tîrziu. Om al „Luceafărului", Ion Agârbiceanu nu poate fi înțeles așa cum se cuvine în absența unei raportări adînci la ideologia revistei și la istoria ei. Alăturarea de „Luceafărul" petrecută cu infinită sfială, pe care ne-a evocat-o cu simpatie Oct. Tăslăuanu, a dus la o întîie epocă fertilă a operei lui Ion Agârbiceanu. El debutase aici la 1902, în nr. 8, cu schița „Badea Niculae", apoi, în anii care urmează, dă un număr de proze care configurează viguros imaginea prozatorului matur. „În Sîmbăta Floriilor", „Mătușa Stana", în 1903, „Mistrețul", „Hoțul", „Pe mal", în 1904, sînt urmate, un an mai tîrziu în 1905, de nu mai puțin de 11 povestiri tipărite de „Luceafărul". Tot atunci, către sfîrșitul anului, i se publică în editura „Luceafărului", un volum de proză, întîiul, intitulat „De la țară". Nici mai tîrziu Ion Agârbiceanu nu se îndepărtează de publicația care i-a condus primii pași. Romanul „Legea trupului" va apărea, în 1912, în foileton în „Luceafărul" ca și, de altfel, în 1913 — „Arhanghelii" (publicat un an mai tîrziu în editura „Luceafărului", la Sibiu). O confesiune esențială asupra ideologiei scriitorului va apărea tot în „Luceafărul", în nr. 5 din 1910. Cu greu s-ar putea imagina o mai susținută legătură între un scriitor tînăr și o revistă care să-l descopere așa cum a fost aceea între Ion Agârbiceanu și „Luceafărul". Sărbătorirea centenarului marelui scriitor, născut în 12 septembrie 1882, este de aceea și un prilej de a readuce în conștiința publică elemente ale operei unuia dintre produșii cei mai fideli ai „Luceafărului" transilvănean de la care se revendică o valoroasă tradiție a publicisticii literare românești.

În pagina a 3-a
● Articole de ● Gheorghe Suciu ● D. Vatamaniuc ● N. Georgescu

Fantasticul ambiguității

Între scriitorii așa-ziși realiști, tentați de vocația fantasticului, se află și Ion Agârbiceanu. Latentă în proza de mari dimensiuni, dînd semne printr-un anume demonism al personajelor cu implicații însă de natură etic-morală, se realizează manifest prin modalități originale în cîteva nuvele și povestiri. Cea mai cunoscută și cea mai ușor de sesizat din acest punct de vedere, creîndu-se astfel impresia că ar fi și unica, este **„Duhul băilor"**, poate și din cauză că se înscrie într-o filieră majoră a fantasticului românesc, aceea de origine magic-folclorică. Autorul pornește de la motivul mai larg al duhului comorilor, prelucrat, de altfel, cu mult înainte de către Nicu Gane în nuvela **„Comoara de pe Rarău"** (1868), într-o variantă specifică. Este vorba de un eres, circulînd în lumea băieșilor din minele de aur referitor la „vîlva" băilor, ce s-ar arăta înaintea căutătorilor pentru a le indica, dacă știi să interpretezi semnele, existența sau non-existența filonului aurifer. A cunoaște și a citi semnele, iată cheia întregii povestiri : „— Domnule Ispas, îmi zise, eu n-aș vrea ca dumneata să pățești ceva rău. Doamne ferește ! Dumneata ești om bun și de aceea te rog să nu-ți bați joc de sămne. Ne crezi dumneata pe noi beți, ori muieri fricoase, să spunem povești ? Iată, eu sînt om trecut de-acum, dar în viața mea n-am știut ce-i frica. Ei bine, eu însumi am auzit și alte semne, eu chiar am văzut, cum te văd pe dumneata", spune unul din personaje. Este pasajul care oferă, pentru a vorbi în termeni moderni, codul textului, și care se impune a fi astfel decriptat : pentru cei ce știu și cred, adică pentru inițiați, acesta putînd fi, ca la Mircea Eliade, și un om simplu, băieșul Petru a Rarului, fantasticul se întrupează ca realitate, în schimb, pentru orice novice, opac la semne, rămîne o ciudățenie sau cel mult o supoziție. Dar, chiar și pentru spiritele refractare din momentul în care intră în „joc", acceptînd un alt cod, o altă ordine decît aceea rațional-cotidiană, faptele și lucrurile dobîndesc un nou sens, adevăratul lor sens : „De-aici încolo începură istorisirile cele mai ciudate. De-un țap, de-o scroafă, de-un bivol, care s-a luat noaptea după cutare și cutare din sat, de-o pară de foc ce izbucnește în toată noaptea pe Vîlcoiu, de oameni care se scoală din mormînt. Și, dus ca de-o apă mare, în sara aceea posomorîtă de toamnă, ascultam, credeam tot ce mi se povestea, vedeam chiar îngrozitoarele arătări. Eu, care nu credeam înainte și nu cred nici azi în toate minunile astea, atunci, sara, sorbeam cu patimă toate povestirile misterioase. Așa că, de la o vreme îmi veni convingerea că nu-i nimic mort în lume. Pînă și o piatră, un rîu, un arbore cine știe ce vor fi..." Ambiguitatea este perfectă, autorul realizînd o subtilă alternanță de perspective, fantasticul rezultînd în ultimă instanță din unghiul narativ în care te plasezi. Pentru a complica și mai mult planurile narațiunii și a relativiza evenimentul dînd posibilitatea multiplelor interpretări, Agârbiceanu construiește o istorie, cum se spune, cu sertare, o povestire de gradul trei. În cadrul unui text, un agent narator relatează un șir de întîmplări la rîndul lor, auzite din alte surse.

Această strategie a echivocului, bazată pe tehnica varierii unghiurilor epice, o întîlnim și în exce-

Paul Dugneanu

Continuare în pag a 3-a

Sanctuar

Iarăși intrăm în școli, solemni ca-n niște sanctuare dacice de piatră. Cu sfiiciune, cu entuziasm, dar mai ales cu acel sentiment nou care ne încearcă în fiecare început de an școlar.

Cei mai mici, copiii de clasa întîi, iluminează sălile de clasă cu fețele lor rotunde și buclele aurii parc-ar fi niște gutui pe care țărăncile, dintr-un obicei ancestral, le așează toamna în ferestre. Și ce ochi mari au ! În freamătul care stăpînește curtea școlii, în fața abecedarelor curiozitatea lor e fără precedent, capătă dimensiunile orizontului. Întotdeauna m-a frapat privirea lor. Întotdeauna i-am urmărit cu nostalgie rememorîndu-mi anii duși ca niște daci tineri în sulițe răpuși. O constelație de prunci, rostuită cu patos și generozitate în bănci de către învățătoare, seamănă cu pîinile albe pe care maica noastră țăranca le așează la copt. Privită din interior sala de clasă pare un cuptor sacru, un sanctuar al împlinirii. Numai că aici pulsează în aer acel miros proaspăt de cerneală tipografică fără de care sentimentele noastre ar fi mai mici.

Tot așa de sfioși, dar mult mai maturi în sentimente și mai stăpîni pe ei înșiși la susurul clopoțelului, sînt dascălii nou veniți în școli unde sînt primiți cu flori, semn că în inima copiilor trebuie să semene flori. Mulți dintre ei se împămîntenesc acolo unde sînt repartizați, prind a arborii.

De bună seamă că cei mai mișcați dintre noi sînt cei care revin în școlile în care au fost elevi, în ipostază de dascăli. Bănuiesc că un soare tînăr și aprig pendulează în locul inimii lor. După școlile cele 'nalte ale orașului, e un sacru pelerinaj la obîrșii, să revii în miezul celora dintre care ai plecat și să le luminezi sufletul alături de foștii tăi dascăli blajini și suavi precum „domnu Trandafir" și care de douăzeci, treizeci de ani vin în aceeași școală fără să obosească.

Iarăși intrăm în școli, generoși și entuziaști, acum, cînd păsări melancolice curg nostalgic spre sud, bătătorind văzduhul ca pe-o vatră de parcă ar purta pe aripi țări ori sanctuare dacice de piatră.

Marin Lupșanu

Vizionarul Anton Pann...

În literatura și în muzica românească, Anton Pann reprezintă o apariție cu totul aparte. Cu alte cuvinte, în literatură el rămîne creatorul care, pornind de la bogăția folclorului nostru, izbutește să genereze o operă plină de vitalitate, balcanică prin excelență, ca simțire și, nu în ultimul rînd, cu elemente de **formă vizionară**, ce prevestesc noile curente de la finele secolului trecut și din prima parte a veacului nostru.

În muzică, fie că a cules melodii și dansuri populare, fie că a compus în spiritul lor, Anton Pann, în plină epocă romantică, valorifică admirabil **modurile cromatice de tip oriental**. Prin acestea el anunță polimodalismul și echivocul funcțional al lui Enescu și Bartok, dar mai cu seamă modurile cu transpoziție limitată ale lui Oliver Messiaen. În domeniul ritmului, **poliritmiile** îndrăgite de el, se opun caracterului tradițional al formulelor romantice și chiar neoromantice. În totalitatea discursurilor sale sonore, pe care le-a promovat cu o ardentă dăruire, dimensiunile orientului și ale occidentului s-au îmbinat cu o puternică expresivitate, într-un tot unitar inseparabil. Am spune chiar, granitic !

Am fi nedrepți dacă l-am neglija pe înaintașii noștri, în sensul că nu am reliefa tributul pe care ei l-au plătit celui care și-a legat numele „aere perennius" de **Cîntecele de lume**. În această privință **Am umblat pădurile** și **Imnurile psaltice** ale lui **Dumitru G. Kiriac**, motivele conducătoare din **Oedip, Sonata a 3-a pentru vioară și pian de George Enescu**, **Oratoriile lui Paul Constantinescu**, baletul **Întoarcerea din adîncuri** de **Mihail Jora** — cu evidente nuanțe de colorit și de expresie orientală — pot fi citate în mod deosebit. **Paul Constantinescu** a utilizat — foarte sugestiv ! — melodiile sale și în opera **O noapte furtunoasă** — ne referim la tema **Iunionului**, de pildă. **Bela Bartok** va prelucra melodii ale lui Anton Pann încadrate în bizarul **mod locric**. (De altfel acest aspect a fost semnalat și de către George Breazul). În generația formată în ultimii treizeci de ani se cuvine a-l cita pe **Theodor Grigoriu**, prin deosebit de inspirata sa lucrare **Variațiuni pe o temă de Anton Pann**, atrăgătoare prin instabilitatea gamelor folosite, prin ritmurile cu formule deosebit de interesante, dar mai cu seamă prin luxurianta paletă orchestrală. **Mircea Chiriac** a prelucrat pentru cor splendidele **Cîntece de lume**, ca apoi să le introducă și în unele secțiuni ale baletului său **Iancu Jianu** sau într-o suită sim-

Doru Popovici

Continuare în pag. a 6-a

În descendență maioresciană

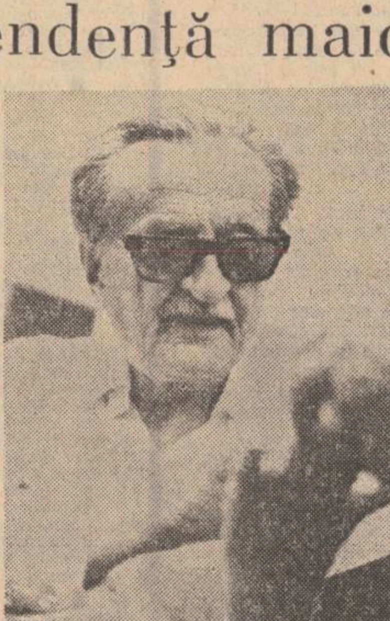

În „Titu Maiorescu și posteritatea critică", Eugen Lovinescu îl încadrează pe Șerban Cioculescu în cea de a treia generație postmaioresciană, alături de G. Călinescu, T. Vianu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu ș.a. Criteriul grupării tuturor în descendența maioresciană era, știm, o prioritate a criticului estetic în judecata de valoare. Criteriu insuficient însă, constituind numai genul proxim în măsura în care nu este susținut de altele care să-i stabilească diferența specifică. Pentru că, după acest unic criteriu toată critica postbelică, în fond, inclusiv postgheristă (vezi, din această epocă, Ibrăileanu) poate intra în posteritatea maioresciană.

După cîte ne dăm seama, autorul „Introducerii în poezia lui Tudor Arghezi" este cel mai aproape, dintre toți colegii de generație, de criticul „Junimii" pe trei laturi fundamentale și anume : 1) — fundamentul raționalist al gîndirii și 2) ponderea accentuată pe care o ocupă observațiile de limbaj în aprecierea literară, 3) frecvența ironiei. Altminteri, încercînd să-l vedem pe critic prevăzut cu alte dimensiuni ale junimismului, cum ar fi, de pildă, spiritul filosofic, altfel spus propensiunea speculativă, vocația teoretică, ce a făcut din criticii curentului, în frunte cu Maiorescu, în primul rînd esteticieni, filosofi ai artei, disprețuind studiile istorice (în mare stimă la Cioculescu), spiritul oratoric (disprețuit de Cioculescu care cultivă un stil familiar, fără „fasoane retorice"), ori gustul pentru ceea ce este clasic și academic și, ca un revers, lipsa de sensibilitate la spiritul novator (în timp ce Șerban Cioculescu, prețuind și el, ca Plinius cel Bătrîn, „cărțile vechi" a dat „bun de circulație" atîtor autori îndrăzneți, contemporani cu sine, toate aceste calități ale spiritului maiorescian și junimist, convingător fixate de Tudor Vianu în capitolul despre „Junimea" din „Istoria literaturii române moderne" (avînd coautori ca Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu) sînt incompatibili, aproape funciar, cu spiritul textelor exegetului lui Caragiale și Arghezi.

Dar să luăm, pe rînd, cele trei laturi fundamentale pe care le-am enumerat și care-l apropie atît de Maiorescu. În primul rînd, deci, ceea ce am numit fundamentul raționalist al gîndirii, fiind prea bine cunoscut faptul că autorul „Comediilor d-lui Caragiale" este cea mai importantă personalitate a veacului trecut care a introdus, cu autoritatea sa, preeminența rațiunii, a logicii și a spiritului de sistem, împotriva misticii spirituale a vremii, împotriva haosului gîndirii, a dezechilibrului, incoerenței și incompetenței intelectuale. Față de adversarii săi, Titu Maiorescu deținea avantajul, imens, al cultului rațiunii care salvează mereu de monștrii haosului, plămădiți de somnul rațiunii. Or, în această privință, Șerban Cioculescu, închinător permanent și neistovit al lui Descartes și al raționaliștilor, care și-a aflat în

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 6-a

DESCRIPTIO TRANSILVANIAE

Duh de dincolo de codri, mai încoace-nsă de inimi,
tresărind sub iezeri tainici, blînd omăt de stele-n crinii-mi,
tu de dincolo de creste tremurate de brîndușe
cu creneluri de altare scrise-n zare de arcușe,
vast tărîm al aurorii străjuit de schiptre dace
unde piatra-nsîngerată murmură doar dor de pace,
unde Decebal țîșnise dintre fulgere și jepi,
tu neînvinsă sub coroane de jeratec și de țepi,
nezdrobite nici de roata crailor cu sorți nebuni,
Transilvanie de suflet și ocean de vechi furtuni
gropile-ți de var nestinse cu-osemintele străbune
ard ca un **memento mori**-n asfințituri de cărbune
pe cînd sorii tăi în piatră dospesc geme carpatine
și-mi răsfrîng talaz de vise, codri, mare și rovine,
tu torent de aur dulce șerpuind adînc sub țară
pe sub masa mea de vise, clocot scînteind, brățară
cînd vecia ta cu cerul și lumina se măsoară !

Vasile Nicolescu

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (IX)

Marin Preda ne-a arătat și stiloul de aur, pe care-l ținea într-o cutiuță specială și iar ne-am mirat și l-am lăudat știind că-i face plăcere. Ni-l arăta de departe ca pe o relicvă scumpă, nu-l dădea nimănui în mînă și ne asigura că este cu totul și cu totul de aur și că scrie nemaipomenit.

Nu știu nici acum dacă **moncherul** îl folosea într-adevăr vreodată atunci cînd scria.

Privirile mi-au alunecat pe cartea întoarsă cu titlul în sus, pe noptieră, era „Un veac de singurătate" a lui Marquez. Am întrebat :

— L-ai citit mocher ?

Marin Preda s-a posomorît brusc și a dat din cap în semn de negație.

— E uriaș, am zis eu. Aproape că nu-mi mai vine să scriu proză după ăsta.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

FLORIN MUGUR: Vîrstele raţiunii Convorbiri cu Paul Georgescu (III)

dacă am văzut atitudinea şi iniţiativele reportericeşti ale poetului Florin Mugur, predispus a folosi buretele acolo unde e nevoie de un examen lucid al faptelor, să vedem care e părerea lui Paul Georgescu astăzi despre faptele de atunci. Tendinţa lui e de a diminua importanţa unora, de a bagateliza altele, de a apela la cancan acolo unde ar fi necesar refuzul pitorescului. Latura cancanieră a cărţii, destul de bogată, e departe de a lumina punctele litigioase ale epocii pe care interlocutorul lui Florin Mugur o reprezintă. Critica literară este pentru Paul Georgescu o ocupaţie în lipsă de altele. „M-am făcut şi eu critic literar" : „trebuia să fac şi eu ceva şi am făcut critică" ; „nu trebuie nici o pregătire : citeşti şi scrii". Cam acestea sînt opiniile lui Paul Georgescu despre critică şi răspunderea criticului. Cu o asemenea optică nu este de mirare că **Gazeta literară** debutează cu un atac masiv la adresa lui G. Călinescu semnat de N. Doreanu. **„Mărturisesc**, are grijă a ne preveni Paul Georgescu care are vanitatea omului de presă, **că revista**, (e vorba de gazeta cu „scrisoarea" lui N. Doreanu, n.n.) **am făcut-o eu de la primul număr"**. La puţină vreme tipărea şi H. Wald un articol în care, pe tiparul manihеic al vremii, lui G. Călinescu cu **Bietul Ioanide** îi era opus, exemplar, Camil Petrescu cu **Un om între oameni**. Repercusiunile pentru G. Călinescu au fost mari. Paul Georgescu reţine numai **anecdotica** : G. Călinescu ar fi avut naivitatea de a crede că articolul e o manufactură secretă datorată tandemului Veronica Porumbacu — N. Tertulian şi că „Popescu Doreanu nu există". Bănuiala lui G. Călinescu nu era lipsită de orice temei, de vreme ce N. Tertulian, încă student atunci, îl demascase în presă ca autor de cursuri nemarxiste, primejdioase etc. şi se vedea nevoit să-i răspundă. Cel ridicol în viziunea lui Paul Georgescu este G. Călinescu care ar fi bănuit inutil doi oameni cumsecade. Contribuţia lui N. Doreanu, suspectă fatalmente pentru că n-a mai fost urmată de nici o altă colaborare, este bagatelizată, în fond apărată : **„Autorul era un arhitect ce stătuse mult prin puşcării, om integru dar inocent în literatură. Articolul cuprindea cîteva obiecţii adevărate, dar, generalizîndu-le pe nedrept, distrugea cartea"**. Chestiunea : de ce un om inocent în literatură tînărea într-o gazetă literară un astfel de articol nu ne este lămurită nici astăzi. Mai mult decît atît, obiecţiile lui H. Wald din 1954 sînt reluate în alte fraze de Paul Georgescu în cartea de acum. În **Bietul Ioanide**, ne zice, nu s-ar putea recunoaşte „partea sumbră a conflagraţiei." **„Anii, de ură, de groază, atmosfera de spaimă, de coşmar, din timpul războiului, toate acestea nu apar în BIETUL IOANIDE"**, zice azi P. G. întocmai ca ţinărul H. Wald de la începuturile **Gazetei literare**. G. Călinescu ar mai avea vina de a fi anecdotic cînd descrie convoaiele de deportaţi, de a face comedie din uciderea unui democrat trezind „neloiala veselia". Nici o delimitare de gazeta pe care a făcut-o de la primul număr. **Gazeta literară** este înfăţişată şi de Paul Georgescu ca o publicaţie îndreptată împotriva dogmatismului, proletcultismului, etc., dar cazul **Bietul Ioanide** şi altele nu susţin cauza celor doi interlocutori.

Dacă e clar din punctul de vedere al lui Florin Mugur şi Paul Georgescu cine sînt adversarii proletcultismului, dogmatismului, adică echipa de la **Gazeta literară**, nu este prea clar cine erau proletcultiştii şi dogmaticii combătuţi. Păşim într-un adevărat mister şi acceptînd propunerea care ni se face în carte am obţine un tablou în care Paul Georgescu şi ceilalţi ca el s-ar bate don quijoteşte cu mori de vînt şi balauri de negură. Paul Georgescu ne vorbeşte în stilul său anecdotic de o „sefuleasă" al cărei nume nu-l dă, de un „administrator" fără nume şi acesta, de nişte „extremişti", dar întîrzie să vorbească concret despre ei. De ce ? **„Pentru că numele lor nu înseamnă absolut nimic în literatura noastră"**. Dar cartea nu este numai o discuţie despre literatură, ci şi una şi în foarte mare măsură despre culisele literaturii aşa că reţinerea nu este justificată. Apoi Paul Georgescu atrage mereu atenţia asupra contextului, dar tocmai acesta e contextul, aceste nume care nu înseamnă nimic în literatură", aceşti extremişti şi ceilalţi pe care Paul Georgescu evită mereu să-i numească, să vorbească despre ei. E foarte neclar, deci, cu cine s-a înfruntat intervievatul şi „gazetarii" lui în campania lor antidogmatică şi antiproletcultistă.

Din cînd în cînd acest mister se destramă. Paul Georgescu începe la un moment dat o polemică **„împotriva imaginii greşite a lui Sadoveanu, împotriva înţelegerii lui strîmbe"**, un exemplu de atitudine antidogmatică. Pe cine combătea Paul Georgescu ? **„Nimeni**, scrie în carte, **nu mi-a atras atenţia asupra faptului că imaginea aia stupizică eu o făcusem, nu altcineva"**. **„Am polemizat cu capetele pătrate, care erau eu"**, declară Paul Georgescu mai departe. Este aici o involuntară dezlegare a întrebării cu cine se bătea Paul Georgescu şi colaboratorii. De altfel autorul nici nu se contrazice prea mult, pentru că în altă parte afirmă : **„Azi nici unul dintre criticii care într-adevăr au fost dogmatici nu va recunoaşte că a fost"**. Şi în acest caz, adăugăm noi, ei inventează adesea adversari care n-au existat ori care au fost ei înşişi.

„Ca să fii curajos cu erorile din '50 în literatură, nu-i prea greu", scrie Paul Georgescu încercînd a bagateliza acţiunea de recuperare istorico-literară a acelor ani. Dar asemenea întîmpinări nu sînt un motiv de oprire a tentativei de a descifra ce s-a petrecut atunci, cu atît mai mult cu cît tendinţa de a cripta acele realităţi este vizibilă şi în cartea lui Paul Georgescu. Funcţionează aici optici diferite : pentru Paul Georgescu este important că în acei ani i s-a luat lui Crohmălniceanu dreptul de semnătură ; pentru alţii, cel puţin la fel de important este faptul că Lucian Blaga n-avea acces la viaţa literară sub nici o formă. Puse la cîntar, cele două importanţe dau un rezultat care nu bate în direcţia lui Paul Georgescu, pentru simplul motiv că pentru literatura română Lucian Blaga rămîne mai important decît Ov. S. Crohmălniceanu. Paul Georgescu ne prezintă ca pe un merit faptul de a fi avut ideea că să i se dea lui Lucian Blaga să facă traduceri. Pentru noi e mai important să ştim de ce s-a ajuns în această situaţie, decît să preamărim generozitatea lui Paul Georgescu în acest caz.

Paul Georgescu revine mereu la o poveste cu clarobscururi şi umbre, cu inşi nedivulgaţi care acţionează din umbră. Deci intervievatul are salutara idee de a-i oferi lui Lucian Blaga pomana unor traduceri, dar este contracarată de cineva : **„Mi-a spus : ori Faust ori nimic !"** Aceasta e vocea interdicţiei, dar Paul Georgescu nu vrea să-şi scoată cititorii din atmosfera de basm ocult şi nu păşeşte dincolo de coaja contextului. Interdicţiile pe care le respectă Paul nu-i mulsai să fie însă şi ale noastre. Şi nu atît erorile acelor ani ne interesează cît adevărul despre ele şi mai ales un adevăr salvat de malaxoarele unei mentalităţi care crede că numele „extremiştilor" trebuie acoperite.

„Cred însă că nu am atacat nici o valoare obiectivă, nici printre consacraţi, nici printre cei tineri" mărturiseşte Paul Georgescu poetului Florin Mugur. Dar imaginea despre sine este deformată de timp şi nu sîntem obligaţi s-o preluăm. Intervievatul se complace în confecţionarea unui autoportret antidogmatic cu state de serviciu vechi şi noi. Dintre trofeele luptei împotriva dogmatismului nu lipseşte nici invocarea unui studiu „destul de întins" despre Titu Maiorescu, „prima reconsiderare obiectivă importantă a criticului care s-a făcut în anii noştri". Prefaţa lui Paul Georgescu răspunde unor intoleranţe antimaioresciene şi antilovinesciene mai vechi : **„Avem nevoie de studii serioase care să nimicească principalele curente reacţionare, de felul semănătorismului, gîndirismului, care au otrăvit conştiinţa oamenilor. Asemenea studii sînt cu atît mai necesare cu cît s-a manifestat şi se manifestă la unii critici tendinţa nejustă de preluare în bloc a unor opere care sînt expresia ideologiei reacţionare, fasciste, şovine. Această greşeală, o face, credem, acad. Perpessicius în prefaţa la valoroasa ediţie a Postumelor lui Eminescu, această greşeală serioasă o fac acela care încearcă să introducă în moştenirea culturală pe Titu Maiorescu, reprezentantul oficial al ideologiei claselor exploatatoare. Estetica reacţionară idealistă a lui Maiorescu a fost extrem de dăunătoare culturii noastre atît prin ea însăşi cît şi prin posteritatea ei critică reprezentată prin Lovinescu, Zarifopol ş.a. Numai printr-o respingere teoretică temeinică, ştiinţifică a esteticii reacţionare a lui Maiorescu, Lovinescu ş.a. putem stăvili aceste încercări de infiltrare a otrăvitoarei lor concepţii"**. Citatul e însă scos din Paul Georgescu (G. L., 21 iunie 1956) şi reeditează polemica unui critic literar cu sine însuşi în condiţii de ciudată amnezie. Ce avea Maiorescu cu fascismul, Lovinescu cu şovinismul şi Eminescu via Perpessicius, cu amîndouă ? Infiltrarea „otrăvitoarelor concepţii", iată, a avut loc, deşi **Gazeta literară** adresase marelui critic un clamoros „Adio, domnule Maiorescu !".

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

DE VEGHE LÎNGĂ SATUL COPILĂRIEI

Am mai avut prilejul, în cîteva rînduri, a vorbi despre tendinţa noului val al poeziei tinerilor de a considera realitatea cotidiană ca principală sursă a lirismului şi de a o insera în poem ca un procedeu esenţial şi definitoriu al unei nonconformiste poetici a concretului în care poezia pare mai degrabă conţinută în relaţiile lucrurilor decît în combinaţiile cuvintelor. În această actuală „poezie a realului" **metafora** cedează tot mai mult locul **comparaţiei**. E vorba desigur de o anumită zonă a realităţii, cea imediat cunoscută experienţei autorilor, poezia nouă tinzînd să unifice eul liric cu cel biografic. Însăşi mersul lirică îi delimitează azi pe poeţii noului val în „citadini" şi „rurali" — după apartenenţa lor reală la unul din cele două spaţii — fără a-i opune însă, ca în vechile mişcări literare, searbădul gust al realului avînd în ambele cazuri aceeaşi funcţie poetică (sau mai precis anti-poetică, cu rol de agresivă opoziţie la programele liricii anterioare). Însă asupra chestiunilor teoretice ne păstrăm dreptul de a reveni într-un cadru mai amplu.

Un astfel de „rural" al realităţii cotidiene, resimţite ca o forţă acţionînd determinant asupra imponderabilităţii eului, este Mircea Bârsilă, autor al unui volum remarcabil *) în ciuda numeroaselor stîngăcii şi scăderi stilistice, poetul unificîndu-şi spaţiul şi timpul poetic (prezent / copilărie) prin utilizarea masivă a comparaţiei luată, ca la Ion Gheorghe, din universul satului de cîmpie : „sentimentul / că orgoliul vieţii s-a pornit abia adineuri / în timp ce-i spunem sărumîna realităţii / la fel ca paznicului de semănături în copilărie / cînd apăreau întîi porumbi de fiert / şi trebuia să-l fac să nu mă controleze în traistă / cu buruieni pentru porc culese din lanul de la marginea satului. / Realitatea, străveche pedeapsă, mereu şi mereu ca un paznic îndărătul meu / făcîndu-mă să par aproape cretin / şi-i mai spun şi sărumîna / cu cele o mie de voci ale sale / cu imboldurile ei în permanenţă noi şi imprevizibile / la care se adaugă visele tulburi cu morţi / luîndu-mi absolut totul / şi aripile cu care îmi acopăr ochii / şi repetatele surisuri ale tale iubito / din care aş putea face piatră cu piatră un baraj / să nu mai curgem la vale".

Multe poeme sînt de fapt pasteluri lirice, adesea elegiace, niciodată idilice, ale satului copilăriei surprins în miezul încandescent al verii **(Cîmpie, Vara)**. Limbajul e frust, fără prejudecăţi artistice, avînd asprimi de rostire ţărănească urmărind impresia autenticităţii şi naturaleţii, dînd vigoare duzei stări melancolice care aburează versurile volumului **(În noaptea asta, Astăzi)**, nu fără a cădea uneori în prozaism sau în efectele neplăcute ale „naturalismului". Tablourile cîmpiei sub imensitatea împietrită şi luminoasă a nopţilor de vară sau sub halucinanta vibraţie a aerului curgînd sticlos peste contururile lucrurilor toropite de soare în amiază ; tablourile de gen ale satului cu oamenii şi datinile şi casele lui albe **(Pastel, Fiecare sat, Semne ciudate)**, unde copiii pleacă cu vitele pe întinderea cîmpurilor sau privesc pe furiş din răchite scalda în rîu a femeilor după praful trecerişului fantasticei revărsări a grîului **(În toiul verii)** sînt toate privite acum prin pînza nostalgică a timpului. Din atmosfera moromeţiană, parcă, a familiei se desprinde figura mamei desenată în tonuri sobre, aproape sărăcăcioase : „Lasă poeziile şi vino acasă / mai fericiţi sîntem noi / prizonierii agriculturii / caprele au toate cîte doi iezi / aşteptăm să se facă vinul şi să-i tăiem / nu ştiu dacă ţi-am mai scris / ocupaţi cu globalul / n-am timp să mă duc nici la doctor / şi parcă aş fi putredă / sînt nopţi cînd confund capsa tropăind prin tindă cu moartea / şi te zăresc mereu în apa limpede din căldare / lasă vorbele goale şi vino acasă / este vremea spălatului de butoaie".

Comparaţiile abundente, uneori violent concrete, dau prezenţă şi culoare imaginilor, ca în picturile ţărăneşti. Există în cîteva din aceste tablouri un „ce" nerostit, un fior al tainei şi o tînjire blagiană a trecerii şi a neîntîmplatului („Este ceva de neînţeles / în strigătul gîştelor nevăzute prin aer / şi în bocetul care vine din toate părţile"). Alteori prozaicul îneacă imaginile, universul satului rămîne în sfera simplei descriptivităţi **(Colaci din pămînt)**, melancolia primind bizare note macabre **(Brad de nuntă, Presimţire)**, semnificaţiile unor „gîndiri" pierzîndu-se printr-un exces al rostirii **(Nimic altceva, A exista)**. Exterioare şi prolixe rămîn multe din versurile meditative, unde se aud uneori ecouri din poezia lui Nichita Stănescu. Poeziile cu rimă sînt involuntar urmuziene. În schimb, excelente sînt poemele unde gîndul devine vizibil întîlnind concreteţea comparaţiei din realul imediat : **Este ceva de neînţeles, În urma mea, Se duce iubita, Trupul meu, Vara.** Volumul **Obrazul celălalt al lunii** relevă în Mircea Bârsilă un poet al neliniştii concretului, un poet nu „lunatec", al visului nocturn — pentru el noaptea este prilej de insomnie şi veghe — ci un „solar" căutînd zona de umbră a lucrurilor în plină tărie a luminii. Debutul său ne îndreptăţeşte să aşteptăm cu interes volumele viitoare.

Alexandru Condeescu

*) **Mircea Bârsilă : „Obrazul celălalt al lunii", Editura „Albatros" — 1982.**

BREVIAR

■ **„SINTEZA SADOVEANIANĂ".** Sub acest titlu, profesorul universitar timişorean Mihai Cazacu tipăreşte un substanţial eseu (editura „Litera") consacrat operei lui Mihail Sadoveanu. Într-o viziune estetică „ştiinţialistă", înrîurită de gîndirea etic-filosofică a lui C. Noica, exegetul îşi concentrează atenţia asupra ceea ce ei înşişi, în rîndurile introductive, consideră a fi existenţa eroului sadovenian ca „subiect făptuitor" evoluînd pe „traseul firesc al speţei, în consens cu ansamblul cosmic şi deci în consens cu desfăşurarea fenomenelor lui, cu ritmul lor". Pasionanta demonstraţie a lui Mihai Cazacu înscrie un nou titlu viabil în vasta şi, vai, atît de inegala exegeză critică sadoveniană.

■ **DOUĂ ALBUME DE ARTĂ.** Într-o excelentă execuţie grafică, Editura Sport-Turism ne face plăcuta surpriză de a tipări recent două albume de artă românească contemporană, consacrate artiştilor plastici Constantin Găvenea şi Dragoş Morărescu. **Peisaje dunărene** se intitulează albumul Constantin Găvenea, bine cunoscut maestru al picturii noastre, unanim apreciat pentru originalitatea peisajelor sale oglindind mirifica lume de la gurile Dunării. Rigoroasa prefaţă a lui Mircea Deac se impune tocmai prin definirea locului de prim rang deţinut de maestrul Constantin Găvenea în prestigiosul ansamblu al picturii peisagiste de inspiraţie tuiceano-dunăreană, ansamblu care, între alţii, şi-i revendică pe Al. Ştefiadi, Lucian Grigorescu, Nicolae Dărăscu, Al. Ciucurencu. **Lumini dobrogene,** albumul Dragoş Morărescu, exprimă elocvent una din semnificativele faţete creatoare ale multivalentului şi, nu mai puţin proeminentului artist. Sublimat monografice, de un realism tulburător prin febrilitatea fiorului existenţial subiacent, peisajele dobrogene ale lui Dragoş Morărescu se constituie în documente revelatoare ale unui mod aparte de a dialoga creator cu „arhisemnele" existenţei noastre în spaţiul geografico-istoric autohton, de anvergură mitică. La obiect, studiul introductiv al lui Petre Oprea. Un cuvînt aparte pentru remarcabila reuşită a reproducerilor în ambele cazuri. Redactor, Florentin Popescu. Coperta Constantin Pohrib.

■ **„DIN CARTEA NATURII".** În fiecare duminică după-amiază, pe programul I, Televiziunea inserează în sumarul ei secvenţe dintr-un tulburător film purtînd titlul de mai înainte. Serialul lui Alexandru Satmari este în toate privinţele excepţional, dată fiind fericita armonie dintre criteriile de ordin strict artistic şi cele vizînd competenţa ştiinţifică. Caracterul instructiv se implică de la sine în adînca emoţie artistică de care sîntem cuprinşi. Trăim, literalmente, miracolul eternei vitalităţi creatoare a naturii româneşti. Ultimul episod al serialului a beneficiat, totodată, de inspiratul comentariu literar datorat valorosului prozator Alexei Rudeanu.

Cronicar

VALENTIN TAŞCU: Dincoace şi dincolo de F

MIRELA ROZNOVEANU: Dumitru Radu Popescu

„D. R. Popescu a adus în teatru un suflu de eliberare de complexul suspiciunii şi neîncrederii, a refăcut statutul divers al individului ca parte a societăţii şi a reabilitat cuvintul descătuşat de spaime, adevărul în speţă. «Revoluţia» sa a avut o consecinţă imediată : incomoditatea".

Dacă privirea de ansamblu permite o definire globală, expresivă şi convingătoare, demersul avansează prin ordonarea materiei în cadrul unei analize pe etape. Valentin Taşcu alcătuieşte foarte utile inventare ale pretextelor utilizate de D. R. Popescu în teatrul său, stabilind formulele, ipotezele cu care operează dramaturgul, relaţiile şi tipurile lor. Inventarierea este dublată de interpretare, totul tinzînd către descifrarea sistemului în care coexistă diverse formule scenice. Un capitol aparte urmăreşte traiectul dramaturgului de la structuri simple către complexitate. Din perspectiva acestui capitol „Studiul asteologic"... sau „Mormîntul călăreţului avar" nu este „decît o «Vară a imposibilei iubiri» într-o amplă variantă, sumă a tuturor mijloacelor de exprimare şi mişcare, încercare de orchestrare la un diapazon complicat al aceluiaşi insistent adevăr al dramaturgului".

Refăcînd itinerariul autorului, criticul vede în experienţa prozei sale scurte „drumul spre roman", implicînd constituirea temelor şi mijloacelor. Valentin Taşcu relevă legătura dintre teatrul, romanul şi proza scurtă a lui D. R. Popescu îndeosebi la nivelul temelor şi al tipologiilor. Criticul identifică strategiile prozatorului, elaborînd un inventar al simbolurilor, prin recursul la schema grafică. El observă configuraţia sistemului artistic realizată cu remarcabilă coerenţă printr-o cercetare metodică dar nu şi pedantă : „Şi astfel, sub imperiul unei valori unice, dar inoperante, viază o multitudine de valori productive care intreţin, pe spaţii fragmentare, combustia literară. Aceasta deci, ar fi, în teoria organizării specifice a datelor eposului, sistemul de unitate romanescă pe care, alături de altele, îl propunem pentru integrala polifonică «F»".

Prin metodologia consecventă a demersului, cartea lui Valentin Taşcu are caracterul unui studiu aplicat, interpretînd prin organizare, inventariere şi extragerea sensurilor, dar cu conştiinţa că opera rămîne deschisă mereu altor posibilităţi de lectură.

★

Cu totul alta este perspectiva Mirelei Roznoveanu, care îşi propune să realizeze o „completare, o rezumare şi sintetizare" a ideilor critice deja formulate, „o contribuţie ce are pretenţia să vorbească viitorului prin prezent". Monografia sa este însă o exegeză alături de altele, organizată în trei secţiuni principale, care corespund secţiunilor operei lui Dumitru Radu Popescu şi cărora li se adaugă un capitol final, care comentează receptarea critică a autorului. „Preliminariile" formează un capitol cu caracter autonom, un eseu-confesiune care explicitează opţiunile literare ale autoarei, tentată ea însăşi de practica literaturii. Iată ce înseamnă pentru critic opera lui Dumitru Radu Popescu : „Voluptatea unui călător la regăsirea formelor concrete, sclipitor de diverse şi carnale pe bucata de pămînt pierdută în imensitatea oceanului stelar, unde, o ştie prea bine, se întrupează o abstracţiune contemplată, adică universul". Opera care face obiectul monografiei este imaginată în acelaşi timp ca „univers pulsatil" şi ca labirint prospectat nu o dată cu înfricoşare. Introducerea stabileşte afinităţile scriitorului, defineşte succint opera, într-o manieră metaforică, pentru a se încheia ex-abrupto cu o foarte scurtă schiţă biografică. Capitolul consacrat prozei scurte este pînă la un punct constituit ca o succesiune de prezentări ale nuvelelor, cu definire tematică, de subiect, cu semnalarea caracteristicilor stilistice şi a inovaţiilor. În timp ce unele dintre prozele scurte ale lui D. R. Popescu sînt analizate succint, altora li se dedică analize detaliate, ca în cazul povestirii „Căruţa cu mere", comparată la nivelul „tipurilor de sintagme narative" cu basmul „Harap Alb", utilizîndu-se scheme ale structurilor. Pentru nuvela „Duios Anastasia..." se aplică simbolismul elementelor („focul sălbatic şi apa ironică sau ucigaşă").

Analiza romanului caută să identifice „centrele de interes ale gîndirii creatoare". Criticul încearcă să contureze sistemul de idei, recurgînd la interpretarea metaforizantă şi în acelaşi timp la reprezentări grafice şi tabelare. Între mijloacele mobilizate la elaborarea cărţii Mirelei Roznoveanu, impresia subiectivă păstrează totuşi ponderea cea mai însemnată. Criticul contează pe propriile senzaţii, frecvent invocate, împreună cu diversele asociaţii pe care imaginea le cheamă din memorie (...„romanele reale de o exuberanţă stilistică ce îmi aminteşte de faţadele templelor budhiste..."). Capitolul cel mai restrîns este consacrat teatrului, urmărind „invarianta dramatică ideală", identificarea „complexelor", precum şi „radicalizarea viziunii creatoare". Cartea Mirelei Roznoveanu are un caracter speculativ ; în cadrul demersului critic se contrazic modalităţi diferite, de unde caracterul neunitar. Secţiunile cărţii, diferite ca modalitate de abordare rămîn autonome. Se observă faptul că opera parcursă exercită asupra autoarei o presiune traumatizantă, astfel încît aventura parcurgerii „labirintului" imprimă conştiinţei o anume crispare retractilă, ceea ce nu-i descurajează însă convingerea de a fi atins şi identificat „acele strate de profunzime unde se află, în toată plenitudinea ei, valoarea inefabilă a operei". Autoarea crede, de altfel, că „în mod inevitabil, criticul adevărat va dispreţui întotdeauna primul plan al operei, planul comun, cel aflat la îndemîna oricărui lector", ceea ce ar însemna că Mirela Roznoveanu nu crede că un critic trebuie să iubească neapărat literatura, total, fără a exclude nimic din ceea ce îi aparţine.

Sultana Craia

C. TURTURICĂ: Tribunalul fiecărui individ

Prin raportul la „Scoaterea casei din pămînt" (1977) şi, mai cu seamă „Filosof de închiriat" (1980), proze ale mediului dur, de felul pitorescului şantierist, „Tribunalul fiecărui individ" (Ed. **Cartea Românească**, 1982), de C. Turturică, este tot ce putea fi mai imprevizibil. Prozatorul s-a fixat acum într-o lume „fină", de cercetători ştiinţifici şi de artişti, instituţiile aşezate în reflectorul lui nu mai sînt, ca atare, trustul de construcţii ci muzeul, filarmonica, atelierul de studii înalte inginereşti. Modificare spectaculoasă şi mă grăbesc să spun că rezultatele sînt, esteticeşte, considerabile. Cine şi-ar fi imaginat că acest prozator, apărut tîrziu, la 44 de ani, este omul unei singure experienţe, repetabile la nesfîrşit, s-a înşelat : C. Turturică este, se vede bine acum, un literat pe care nu l-a creat „tema" insolită ci talentul. Mitul scriitorului „naiv", brutal, exprimat mecanic de o biografie cum nu ar avea alţii, pare a fi, încă o dată, o iluzie şi cine nu ştie să iasă din cadrele unui singur moment existenţial, fie şi pe deplin spectaculos, punînd inteligenţă, tehnică, acuitate a observaţiei, nu trăieşte, în literatură, mult.

„Tribunalul fiecărui individ" este istoria unei crize de ordin moral, comparabilă, pînă la un punct, cu aceea studiată de Marin Preda în „Cel mai iubit dintre pămînteni", cu deosebirea că aci condiţiunile istorice nu mai sînt acelea „obsedantiste" : C. Turturică a scris un roman „de actualitate". Liniştea unui mare institut de cercetări metalurgice este zguduită de violente lupte funcţionăreşti, cu felurite origini : mania veşnică a posturilor, invidii „ştiinţifice", complicaţii amoroase, represiuni fără sens întreprinse în cel mai pur stil dogmatic şi altele de acest fel. Invenţia unui inginer, Spulber, care a descoperit un procedeu, valabil pentru întărirea firului de bumbac, este desconsiderată de colegi şi de director, combătută cu atîta violenţă încît bietul inventator demisionează din slujbă şi ajunge, prin înţelegerea altora mai puţin „ambiţioşi", şeful unui sector de achiziţii la muzeul tehnic. Pentru el, muzeul e un paradis al reflecţiei, un refugiu dinaintea pasiunilor „actuale" dezlănţuite căci inginerul Spulber, plecat din institutul de cercetări, se dezinteresează complet de ideile lui inovatoare, dedîndu-se unor palpitante experienţe, să zicem sociologice, de unde nu lipseşte pigmentul amoros. „Renunţarea" lui nu stinge, totuşi, scandalul de la institut, efectele respingerii acelei invenţii au rămas şi, precum o lungă coadă de cometă, amintirea lui Spulber agravează acolo nişte latente disensiuni. Directorul Davidescu şi „locotenentul" lui, Folescu, un geniu al distrucţiei, sînt asaltaţi de Tieru, secretarul de partid, timplar de meserie şi fost colonel trecut în rezervă, de Verzea, director adjunct şi fost potentat „decăzut", ca şi alţii, anexaţi de aceştia în cruciade pentru adevăr. Curios este că nici unul dintre fanaticii lui Spulber nu pricepe nimic din invenţia lui : inginerul e, pentru ei, un pretext minunat spre a „dărîma" pe director şi pe susţinătorii lui. Rămaşi, ca nişte vietăţi anacronice din preistorie, în stricta actualitate, astfel de indivizi ai anilor' 50, eliminaţi treptat pînă la poziţiuni nu de tot nesemnificative, flutură steagul inovirii, în chip de mercenari ai unei cauze care le este străină.

Operaţiunile închipuite de ei, de unde nu lipsesc „dosarul" compromiţător, întîlnirile „conspirative", „intriga", reclamaţia şi sesizările la „nivel înalt", par de un comic uriaş deşi prozatorul le-a descris cu o răceală ca de entomolog. Primejdia acestui „cabalism" încopciat în dosare enigmatice e semnalată, de el, cu deplină luciditate.

Nimic din toate acestea nu îl atinge pe Spulber, anxietatea lui, provocată iniţial de injustiţii funcţionăreşti, ia, cu vremea, alte înfăţişări. Omul şi-a examinat biografia şi a renunţat, prin deliberaţii succesive, la tot ceea ce îi putea tortura memoria. Cu cît se aprind pasiunile la institutul de unde a plecat cu atît este inginerul mai impenetrabil la asemenea afaceri, preocupat mai mult de soarta lui „ştiinţifică" şi de problema fericirii individuale, văzută mai cu seamă în amor. Dacă alţii fac dosare trucate spre a înfunda pe inamici, Spulber şi-a cules mental fişele unui dosar propriu, pe care îl judecă în deplină libertate. Nu lipsesc de aci femeile iubite şi abandonate, precum şi pasiunea erotică intangibilă : o fascinantă Mamuşa, pianistă celebră, prietena unei foste logodnice. Mamuşa e însă o cocotă vulgară şi alcoolică, o tentativă de acuplare, întreprinsă de inginer cu acordul teribilei femei, nu e decît o deziluzie căci Spulber, idealist incorigibil, psihologiceşte puber, are simţul ridicolului acutizat şi vede totul ca printr-o lupă deformatoare pentru care nimic nu e perfect. Cuprins de umoare neagră el o goneşte pe Mamuşa, întorcîndu-se, probabil, în luptele administrative de la institut. Acesta e pe scurt romanul, rezumabil cu greu căci C. Turturică e un prozator alert care crede în narăţiune, cu o absolut remarcabilă invenţie dramatică rezolvată exploziv. El are febrilitatea unui comentator politic care a renunţat la analiză şi e tot numai ochi şi urechi. Curiozitatea lui e totală, ca şi verva sarcastică, colorată de un simţ mai rar al observaţiei sociologice. Mica violenţă socială lipsită de sens (un şofer de „troleibuz" care, prin manevre succesive, transformă în „armonică" un turism, şeful de birou, burlac care nu ştie să mituiască alţi funcţionari, şi cîte altele) şi-a găsit în C. Turturică un observator acid. El are, pe deasupra, şi un surprinzător simţ gogolian al fantastului, atunci cînd istoriseşte despre o temporară deformaţie selectivă a mirosului : „Parcă ar fi avut alt nas, mai perfecţionat. Recunoscuse pe cel de benzină, ascuţit şi cu vagi nuanţe de parfum, pe cel de motorină, morocănos, despre care se spune că este mai puţin poluant, pe cel al oţetului indoit cu apă, în care stau ardeii copţi înainte de a fi serviţi la masă, pe cel al dudelor căzute peste gard" etc., etc. (pg. 177).

Un concert, descris de prozator cu o remarcabilă fineţe, probează că el se descurcă bine atît pe şantier cît şi la Ateneu. O scenă de ruptură între amanţi, ridiculă şi îngrozitoare, e pe deplin memorabilă : un bărbat ticăit îi scrie un bilet injurios logodnicei, aşezîndu-i-l în poşetă, o invită la uşă pregătindu-se să-i administreze un picior în dos şi o loveşte energic în... gleznă, trîntind uşa. Uimită, femeia îl imploră să-i dea drumul în casă, rămînînd pe coridor ore întregi, în vreme ce bărbatul plînge cu sughiţuri şi, ca să se pedepsească, face un duş. Iată un fragment : „N-am auzit nici un blestem ci doar un fel de suspin, pe jumătate supărat, pe jumătate iertător : «Mi-ai rupt ciorapul, neîndemînaticule !» Atunci m-am apucat cu mîinile de cap, tinguindu-mă : «Nu e în stare să priceapă nimic !». Auzind ciocănîturile în uşă şi vocea ei clară, fără urmă de supărare — «Ce faci ? Nu vii ?» — am început să urlu, fără să mă dau jos din pat : «Nu poate să fie adevărat ! După o asemenea jignire chiar şi cel mai credincios cîine îşi ia lumea în cap. Pleacă ! Citeşte plicul ! Aprinde lumina de pe coridor şi citeşte hîrtia din plic !» Dar ea bătea în continuare, să deschid, să vadă cum arăt, dacă nu cumva mă simt rău. Disperat, am strigat : «Mori la uşa mea !» şi am început să mă dezbrac, aruncînd hainele de pe mine de parcă ar fi fost în flăcări". (pg. 307).

Aptitudinea observaţiei, acută la C. Turturică, la citeodată şi înfăţişări eseistice propriu-zise, mai puţine din păcate decît ar fi fost recomandabil. El a văzut corect atmosfera funcţionărească, în chipul unei stări de asediu, descrisă aci cu un limbaj pur şi simplu militar : Folescu vine la slujbă ca un infanterist cu raniţa în spinare, trăgînd cartuşe imaginare în combatanţi, doamna Noianu are în spatele referatelor ei „divizii" de date care aşteaptă „racheta verde pentru a intra în luptă", lui Săsaru „îi umblau prin cap nişte trupe bine înarmate".

Acestea sînt calităţi indiscutabile, prozatorul e metodic şi exploziv, din nefericire mi se pare că „metodic" pînă la stereotip. El şi-a format un mecanism prozastic eficient în sine, previzibil prin repetiţie, format dintr-un dialog, în general viu, dovedind însuşiri lăudabile de dramaturg, un mic comentariu eseistic şi imaginativ şi o descriere de mimică, şi de indivizi mişcîndu-se în spaţiu, întreprinsă gazetăreşte, şi care în general poate lipsi. Însă imaginea totală a prozei lui C. Turturică este pozitivă şi pe deplin mulţumitoare esteticeşte. „Cazul" acestui prozator, apărut tîrziu, ignorat de o critică ocupată excesiv de conservarea unor ierarhii, denotă încă o dată că literatura română de azi e mult mai vie decît ne-o prezintă retrospectivele critice curente.

Artur Silvestri

CRONICA EDIȚIILOR

Agârbiceanu cel nedreptățit

Cu un titlu asemănător publicam acum vreo doi ani o „cronică a edițiilor" despre Hașdeu, din care nici pînă acum n-a început seria de **Opere...**

Cît îl privește pe Agârbiceanu avem, totuși, în față o serie de nouă volume. Nu știm dacă ediția va continua și nici cum va fi îndrumată. Oricum, este o ediție foarte precară, una așa-zisă alcătuită **sub supravegherea autorului.** La ce hibrizi au dus asemenea ascunzișuri sub pavăza autorilor se poate vedea consultînd edițiile Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Călinescu etc. Am mai spus-o : din felurite pricini autorii nu sînt cei mai indicați să-și alcătuiască seria de opere, fie și numai pentru că sînt cei mai subiectivi față de propria creație ; editorul profesionist, care știe lucra cu un aparat critic complicat, care are acribia de a stabili textul în cele mai aparent neînsemnate amănunte, și mai ales cel care însoțește textul de comentariul adecvat de critică și istorie literară privind și sincronic și diacronic ecoul operei — acesta este indispensabil.

E păcat de dumnezeu ca să faci investiții pecuniare însemnate (tirajele în seria de **Opere** sînt, mai deseori, modice), să înșiri o serie pe zeci de ani, iar la sfîrșit să-ți dai seama că totul trebuie luat de la capăt. Așa cum s-a întîmplat cu ediția Sadoveanu, cum se va întîmpla și cu celelalte pomenite mai sus într-o bună zi. Compare oricine primul volum din seria (sau seriile) vechi din Sadoveanu cu întîiul volum editat anul trecut din noua serie de Cornel Simionescu și va vedea ce înseamnă o ediție științifică ! Cîte revelații aduce ea, cîte funcționalități are ! Dar și cîtă muncă presupune !

Cînd este vorba de autori importanți — și noi îl socotim pe Agârbiceanu printre aceștia — se impune tipărirea totală și în chip științific a operei. Procedîndu-se astfel, beneficiile ar fi plurale. Nu le mai înșirăm aici, am făcut-o, repetat, în alte dăți. Acum am vrea să subliniem doar un singur lucru. S-a acreditat cîndva, și ideea circulă, părerea că scriitorul român este de regulă autorul unei singure, cel mult două, trei cărți izbutite, restul sînt încercări mai mult sau mai puțin firave și îndeobște el are o operă restrînsă. Nimic mai fals ! Cîteva excepții — Bacovia, Mateiu Caragiale, Ion Barbu (dar în cazul acestuia nu trebuie să uităm opera matematică !) — nu pot duce la o asemenea concluzie. Dimpotrivă, majoritatea autorilor noștri însemnați au o operă nu numai de înaltă calitate dar și foarte întinsă cantitativ și foarte diversă ca specii și domenii de abordare. Avem mulți scriitori care și-au desfășurat activitatea pe cinci, șase decenii scriind proză, poezie, teatru, eseistică și mai toți făcînd publicistică mîntuitoare. Să ne gîndim la Hașdeu, Arghezi, Sadoveanu, Rebreanu, la Camil și Cezar Petrescu, la Blaga și Lovinescu, la Călinescu și Galaction, la Iorga... Dau seamă edițiile pe care le avem pînă acum despre acest fapt ? Nu prea. Un computer de aiurea l-a așezat pe Nicolae Iorga pe primul loc între cei mai prolifici autori ai lumii. Avem noi o ediție a scrierilor acestui titan care să dea măsura acestei performanțe ? Nu. Gospodărirea chibzuită a tezaurului nostru spiritual se impune deci ca o cerință de la sine.

Credem că tocmai prilejul centenarului nașterii lui Ion Agârbiceanu este prea nimerit pentru a spune cîteva lucruri critice despre destinul operei acestui fecund și mare scriitor. Ca și alți scriitori, Agârbiceanu a avut, se pare, **vina** de a scrie mult, foarte mult. Să fi ajuns noi pînă acolo să „pedepsim" lucrarea stăruitoare și responsabilă ? Este drept, cînd scrii mult este fatalmente ca nu toate paginile să aibă aceeași strălucire. Numai că un scriitor care s-a dovedit ! trebuie văzut în totalitatea scrisului său. Putem noi în cazul lui Agârbiceanu rămîne numai la **Arhanghelii, Faraonii, Legea minții și Legea trupului, Fefeleaga** și un mănunchi de povestiri fără a lua în considerare tulburătorul roman postum **Strigoiul ?** Sau fără a pune în cumpănă vasta sa lucrare publicistică de un ardent patriotism și comentînd marile evenimente de după 1900 încoace și care probabil o egalează sau se apropie de aceea a unui Iorga sau Arghezi ? De bună seamă că nu.

După sfîrșitul scriitorului, în 1963, au apărut din opera lui mai multe opere în ediții așa-zis de masă, aceiași **Arhanghelii** și cam aceleași nuvele în frunte cu **Fefeleaga.** E interesant și ce filme au făcut tineri regizori după Agârbiceanu. A apărut chiar și o mult prea severă antologie din publicistica scriitorului. Mai interesant este însă că au apărut și trei monografii datorate lui Mircea Zaciu, Dimitrie Vatamaniuc și Cornel Regman (și în acest caz, ca în atîtea altele, monografia precede reeditarea operei ?!). În sfîrșit, seria de **Opere** care de fapt constituie obiectul acestui comentariu. Ea a debutat în 1962 cu trei volume, **Schițe și povestiri** și, se preciza în două rînduri, că apare sub supravegherea autorului. Era premersă de o lungă prefață (aproape o sută de pagini) semnată de Mircea Zaciu. Încolo nici o precizare, nici un plan, nici o notă, nici o dătare. În 1965, deci după săvîrșirea scriitorului din viață, apare volumul 4, tot **Schițe și povestiri** și tot sub „supravegherea autorului". Volumul 5 — **Povestiri și nuvele** (sic !) apare sub îngrijirea lui G. Pienescu dar „după indicațiile autorului". Începînd cu acest volum obiecțiile noastre devin mai ferme tocmai pentru că recunoaștem în G. Pienescu pe unul dintre cei mai competenți editori de astăzi. Numai că seria continuă același calapod inițial : volumul 6 (1971) — **Povestiri și nuvele** ; volumul 7 (1972) — **Arhanghelii** ; volumul 8 (1973) — **Romane** ; volumul 9 (1976) — **Romane.** Acest ultim volum se bucură de o prefață a lui Dumitru Micu. Deci în 12 ani — nouă volume. Nu știm dacă seria mai continuă și cu ce. Nu știm ce text a fost luat de bază. Și încă multe necunoscute se ridică în față.

S-ar putea spune : bine măcar că avem și aceste nouă volume din opera lui Agârbiceanu și nu sînt eu acela care să zic că nu e bine. Dar ar fi și mai bine ca să începem elaborarea unei ediții cu adevărat științifice a operelor acestui scriitor. La o sută de ani de la naștere el o merită cu prisosință. G. Pienescu, dacă vrea domnia sa să alcătuiască această ediție, nu ne îndoim că ar face-o cu pasiune și înaltă competență. Moștenirea rămasă de la Ion Agârbiceanu merită o soartă pe potrivă.

Gheorghe Suciu

CENTENAR AGÂRBICEANU

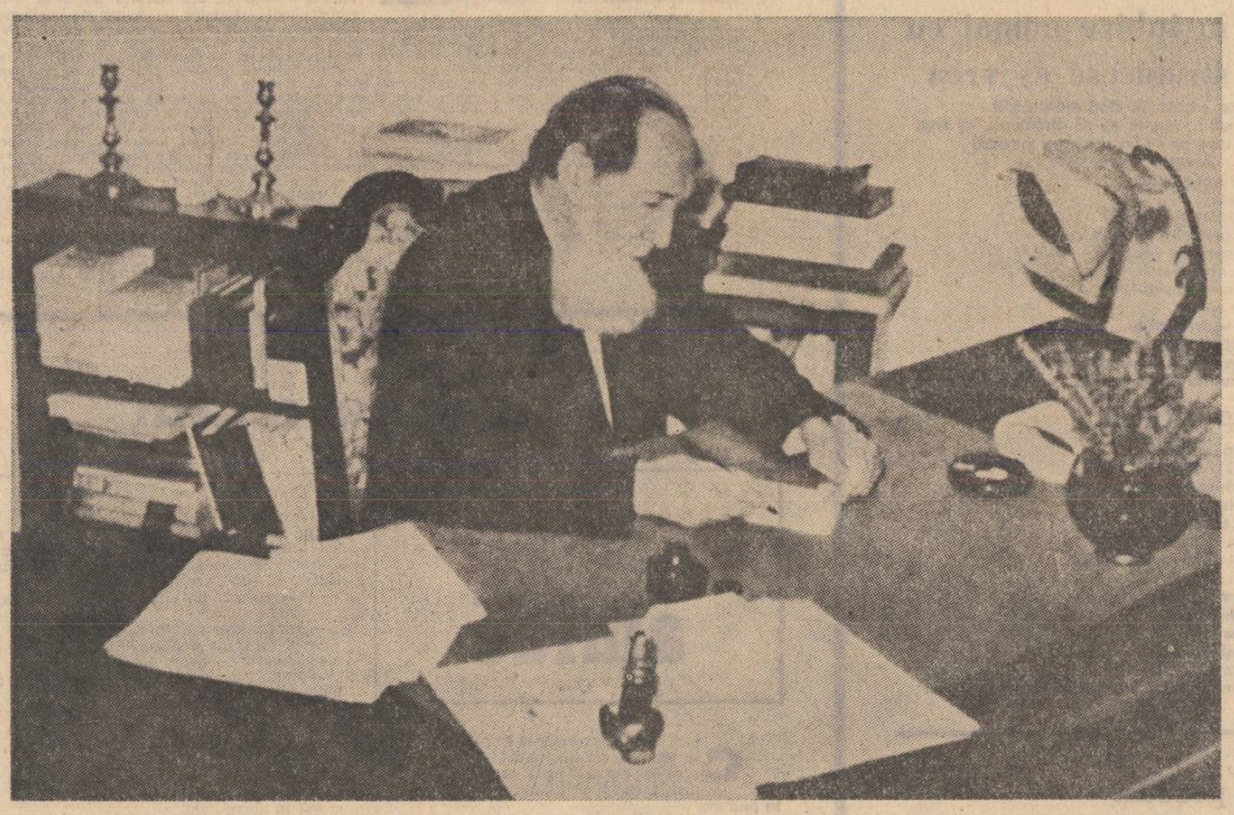

„Faraonii": ritmul marginii

Poveștile cu țigani trimit mai totdeauna către arhetipuri pentru că se încheagă din elementele cosmice primare precum focul, apa, aerul, pămîntul. Nuvela lui Ion Agârbiceanu, privită dinspre final, este un mit existînd între țiganii din marginea satului Vlădeni care au avut, timp de două generații, legături tangențiale cu o șatră de țigani nomazi ; ca mit, ca explică înțelegerea nomadismului de către o populație care a devenit sedentară. Drumurile acestor corturari străbat constant Serbia, Bulgaria, Grecia, Ungaria și România : în unele părți merg ca să-și piardă urma ori să cîștige „voievoda" renume printre străini, în altele vin ca să-și găsească rudele ori să-i lase pe cei care vor să se răzlețească (bătrînul Mina din Lugoj ori bătrînul Miloș din orașul de la granița cu Ungaria, rudele Rozalinei s-au rupt de șatră în trecut, la diferență de o generație unul de altul). Să „lase" este un fel de a spune : dorul de repaos lucrează în acești indivizi și se răzlețesc de la sine, de obicei în urma unor certuri mari, rituale, de obicei la trecerea unui hotar. Pentru ei, hotarele dintre țări au valoarea simbolică a rupturilor de relief pentru populațiile sedentare. Viața lor se desfășoară sub semnul focului și al vînturilor care-i poartă din loc în loc întreținînd pasiunea mișcării ; pămînturile și apele în schimb, supuse prin firea lucrurilor dorinței de formalism a omului, locurile prin care trec hotarele, îi nelinistesc pe corturari, le zdruncină încrederea în mișcarea perpetuă, îi atrag către repaos. Cîmpiile dintre Dunăre și Tisa, acest „fund de sac" al populațiilor migratoare care nimeresc în drumul lor spre apus gurile Dunării, rămîn centrul de gravitație al unei geografii sentimentale profund implicate în sufletul lor. Dincolo de acest teritoriu încep „țările" care cer schimbarea ; la marginea lui se fac poveștile.

Povestea din „Faraonii" crește ea însăși dintr-o întîmplare de margine dezvoltînd un destin — al unei familii de voievozi azvîrlite de mișcarea centrifugă a tribului — și încercările de a-l nega, zbaterile celor învinși pentru a recuceri centrul. Pînă la un punct nuvela este document etnologic referindu-se la o situație tipică de criză a regalității — una dintre cauzele ce duc la dezmembrarea caravanelor mari și, uneori, la fixarea acestor populații mișcătoare în comunități de margine pe lîngă satele sau orașele din drumul lor. O ieșire deloc glorioasă din cercul ancestral — dar o pătrundere în civilizație. În trib voievozii se alegeau din două familii — Țancu și Cernovici ; reprezentanții îndreptățiți ai regalității — tînărul Țancu și Salomia — se căsătoresc în timpul voievodului Țanco cel bătrîn, dar acesta comite o gravă greșeală personală, este arestat în Ungaria și i se pierde urma. Pentru a sancționa greșeala, tribul îa familiei Țancu atributele regalității și-l face voievod pe un venetic — Dinu. Tradiția a fost uzurpată, tînăra pereche nu mai are acces la funcție — dar nici Dinu nu poate lăsa voievozi din neamul lui pînă cînd nu-și amestecă sîngele cu Cernovicii. El o cere, după „dreptate", pe Salomia, dar soțul ei o apără ca un adevărat vlăstar de voievozi și ea însăși îl refuză cu mîndrie. Conflictul nu poate fi rezolvat, dușmănia dintre cei doi fruntași „se mărește și crește ani de zile", pînă în ziua cînd Rozalina, fiica lui Țancu și a Salomiei, împlinește 13 ani și Dinu o cere pentru fiul lui. Atunci ura izbucnește „ca flacăra pe care n-o mai pot ține tăciunii" (metaforă inspirată din ocupațiile nomazilor în legătură cu prelucrarea fierului). Este momentul „trecerii" flăcării către altă generație, punctat ca atare de autor : caravana abia a trecut hotarul dinspre Ungaria în România, anul însuși abia a trecut de solstițiul de vară și elementele se dezlănțuiesc într-o vijelie cumplită, cu tunete și fulgere înfricoșătoare. În urma bătăii nocturne de lîngă corturi Țancu, Salomia și Rozalina fug ajungînd de la hotarul țării la marginea satului Vlădeni, adînc în inima țării, ca să-și piardă urma și ca să spioneze drumurile tribului. Negreșit, dacă va mai veni prin aceste locuri conflictul se va reînnoda. Negreșit tribul mai vine prin aceste locuri, Țancu și Salomia reușesc să se vadă pentru o clipă regi — dar prin trădare sînt amîndoi uciși. Rămîne fata, ultimul vlăstar al familiei Cernovici, copil încă, „neajunsă la vîrsta să cunoască tainele familiei", pe care soarta o ajută să scape. Creșterea ei va alege sensul răzbunării. Părinții i-au insuflat-o neîncetat și, ritual, în sistemul lor de reprezentări, i-au fixat-o în suflet sub forma unui foc mistuitor. Scena, de un dramatism rar, se petrece în fierăria de la marginea satului Vlădeni, unde Țancu și Salomia prelucrează fierul — nu pentru a cîștiga bani ci pentru a-și întreține ei însiși ura. Tatăl și mama izbesc alternativ cu baroasele în fierul înroșit de pe nicovală și cîntă un cîntec cadențat, vechi. Fata „fără să-și dea seama ce face, puse cusătura la o parte, intră în făurîște, luă și ea un ciocan în mînă și începu să izbească în fierul înroșit. Și îndată glasul ei fraged se contopi cu al părinților. Cuvintele melodiei îi veniră de la sine pe limbă". La marginea în care au fost aruncați corturarii creează un centru, un nucleu : copilul pătrunde și se lasă pătruns de ritmul destinului părintesc. Viața Rozalinei devine, din acest moment, „elementară", fata alegînd continuu apa sau pămîntul sau aerul drept mediu de creștere", verificîndu-se constant în afara focului, elementul destinului. Se înfruntă două tendințe opuse în creșterea copilei : frumusețea voievodală o alege către armonie, către dragoste, către viață iar puterea celor „descîntate" de familie o îndeamnă către răzbunare, către moarte. După uciderea părinților Rozalina aleargă spre Dunăre cu gînd să se înece — dar apa nu o primește : „o putere peste fire parcă, țîșnind din ea, o ridică la suprafață și ea începu să înoate". Fata rătăcește în continuare peste pămînturi, dar pămîntul însuși nu o primește : „În seara zilei a treia a căzut, sleită de orice putere, într-o porumbiște. Un răstimp locul se învîrtise cu ea, apoi simțise cum începe să se cufunde. Părea că se coboară în adîncul pămîntului, într-o prăpastie neagră, fără fund. Atunci simțise o putere ca în clipa cînd era să se înece, care o aruncă la gura prăpastiei". De foame, mănîncă cruditați, cerșește din sat în sat și ajunge sleită de puteri dar sănătoasă la trup și la suflet, la marginea Vlădenilor, unde țiganii îi mai îngrijeau încă bordeiul. Aici, crescînd, cunoaște frumusețea muncii la cîmp (pentru toți eroii lui Agârbiceanu munca pămîntului redă liniștea, calmul gîndirii, sensul civilizației), își armonizează ființa cu viața elementelor și a satului de țigani într-atît încît vecinii remarcă : „ — Așadar, se face o apă și-un pămînt cu noi". Dar destinul ei lucrează în același timp și, cînd situațiile devin simetrice, se exprimă semnificativ. Fata însăși devenise, ca și părinții ei, un centru de atracție, înconjurată de pretutindeni de flăcăi dornici s-o cucerească, de vecini dornici s-o rețină. Ea înțelege că riscă să se stabilească definitiv în această margine de sat cînd, la poarta unui gospodar, cînd să intre în curte, un țigan o ia de după mijloc. Brusc „Rozalina se întoarse pe călcîie", refuză plata pentru ziua de lucru și mîncarea și fuge singură acasă unde stă pe gînduri închisă în bordei cîteva zile. Concluzia fetei : „Prea se făcuse o apă și-un pămînt cu ei !". Gîndul îi alergă repede spre părinții morți, gîndul este acum „ca un vînt de ghiață" care-i aduce „dorința arzătoare" a răzbunării ; pe fată „o năpădiră sudori reci". Fuga ei după caravana lui Dinu prin țările învecinate, prin orașe necunoscute, pe drumuri neștiute, prin sate îndepărtate stă sub semnul acestui „vînt de ghiață" care-i ia mințile întreținînd, cu cît suflă mai tare, flacăra răzbunării. După trei ani de rătăciri printre elemente Rozalina este adusă în Vlădeni, zace în bordei o iarnă întreagă și abia primăvara revine la viață.

Este o revenire influențată de anotimp ; prin suferințe îndelungate fata cîștigă o oarecare autoritate asupra propriului ei destin și natura se exprimă mai blînd, aproape omenește în ființa ei : „O boare călduță abia adia dinspre un lan de grîu din apropiere (...). Trecutul se pierdea tot mai mult în neguri, iar odată cu sănătatea și puterea trupească simțea un fior de viață neîncercat de ea pînă acum. Poate că asta-i e soarta : să trăiască, să se bucure de viață". Ritmurile marginei se imprimă treptat în ființa Rozalinei, ea crește pe nesimțite pentru a iubi și a fi iubită. Fata pleacă iarăși din sat, de data aceasta pentru a-și găsi bărbatul promis de ultimul bătrîn al neamului, pe Marcu al lui Ionaș din Lugoj, întîlnirea cu el se produce sub semnul unei destine propice, se căsătorește și acum revine la Vlădeni cu gîndul nezdruncinat de a-și întemeia o familie.

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

În polemică cu C. G. Costa-Foru

Ion Agârbiceanu polemizează în anii cînd conduce ziarul **Patria** din Cluj cu mulți dintre contemporanii săi. Polemica mai importantă prin implicațiile politice rămîne, fără îndoială, cea pe care o duce cu C. G. Costa-Foru, îndată după desăvîrșirea unității statului național român. Acest episod din biografia lui Agârbiceanu prezintă interes și prin faptul că prozatorul se angajează într-o discuție publică cu unul din cei mai mari ziariști ai vremii sale.

C. G. Costa-Foru (1856—1937) este continuatorul lui Eminescu în presa conservatoare. Nicăieri însă nu se spune acest lucru, deși documentele nu lipsesc. **Timpul** comunică în 3 iulie 1883 că Eminescu nu mai făcea parte din redacție, ca urmare a bolii grave de care suferea. Cinci zile mai tîrziu, în 8 iulie 1883, **Timpul** își informează cititorii că în postul ocupat de poet în redacția cotidianului conservator este numit C. G. Costa-Foru, redactor mai înainte la ziarul **L'Indépendance roumaine.** După încetarea apariției ziarului **Timpul,** în martie 1884, C. G. Costa-Foru se numără printre fondatorii cotidienelor **România** și **Epoca,** amîndouă publicații conservatoare. C. G. Costa-Foru se îndepărtează de presa conservatoare, ca urmare a independenței sale în exprimarea opiniilor politice și înființează cotidienele **Bucarest** (1890—1892), publicație în limba franceză și **București** (1892), precum și revistele **Scrisoarea săptămînei** (1888—1889), **Părerile unor spectatori** (1912—1916) și **Revista copiilor și a tinerimei** (1913—1916, 1919—1925). Din 1911 este unul din cei mai activi colaboratori ai **Adevărului,** unde deține o rubrică permanentă și ai **Dimineții,** și-i întîlnim numele și în alte publicații democratice. Deși cu o activitate publicistică ieșită din comun prin amploare și desfășurare în timp, C. G. Costa-Foru este mai cunoscut prin activitatea sa ca președinte al Asociației generale a presei din România și ca secretar general al **Ligii drepturilor omului.**

I. Agârbiceanu se întîlnește cu C. G. Costa-Foru pe tărîmul publicisticii, prima dată, în 1921. Ion Paul, profesorul de estetică de la Universitatea din Cluj, ține o conferință în aprilie 1921, în care critică ziariștii de la mai multe publicații pentru orientarea lor politică. Între cei atacați de profesorul clujean figura și I. Agârbiceanu, directorul **Patriei** încă din 1919. Radu Dragnea publică în **Patria,** fără semnătură, un articol, **O neeuviință** (12 aprilie 1921), în care condamnă opiniile lui I. Paul cu privire la presa

Desen de Gelu Mureșan

română. I. Paul se deplasează la redacția **Patriei** și-l somează pe I. Agârbiceanu în termeni nepoliticoși să-l excludă din redacție pe autorul articolului. Pretinde, tot în termeni puțin cuviincioși, și reparații morale, prin informarea cititorilor asupra acestei măsuri disciplinare. I. Agârbiceanu convoacă comitetul de conducere al Sindicatului presei române din Transilvania și Banat și expune, în calitatea sa de președinte al acestei asociații profesionale, poziția ziarului **Patria** în conflictul cu profesorul clujean. Comitetul dezaprobă purtarea lui I. Paul, cu atît mai mult cu cît ea aducea prejudicii libertății cuvîntului. Sprijinul mai important pe care îl primește Agârbiceanu în această acțiune vine din partea lui C. G. Costa-Foru, președintele Asociației generale a presei din România. C. G. Costa-Foru îi adresează lui Agârbiceanu o telegramă în numele Asociației generale a presei din România, prin care dezaprobă atacurile lui I. Paul la adresa presei române și cere deferirea profesorului clujean Decanatului și Consiliului profesoral al Universității din Cluj. Telegrama se publică în **Patria** în 21 aprilie 1921 și ea sancționa sever tentativa de interzicere a libertății cuvîntului. Să mai notăm că C. G. Costa-Foru nu vorbea numai în numele Asociației generale a presei, ci și a ziarelor **Dacia, Dimineața, Adevărul** și **Luptătorul,** marile cotidiene bucureștene.

Importantă pentru cunoașterea evoluției raporturilor dintre Ion Agârbiceanu și C. G. Costa-Foru este atitudinea adoptată de ziarul **Patria** în agresiunea săvîrșită împotriva celui din urmă, în decembrie 1925. C. G. Costa-Foru se întorcea de la Congresul presei minoritare care se ține la Oradea Mare și, la întoarcerea spre casă, este maltratat îngrozitor, în gara din Cluj, de o bandă de pretinși studenți. Ziarul condus de Agârbiceanu informează cititorii în 12 decembrie 1925 că „bătrînul publicist" a fost lovit cu bastoanele de „cîțiva studenți", pînă ce „a căzut în nesimțire, spărgîndu-i-se capul în mai multe locuri". Din modul cum este redactată informația se vede că ziarul dezaproba acest act incalificabil. Cîteva zile mai tîrziu, **Patria** își informează cititorii că C. G. Costa-Foru fusese exclus din Sindicatul presei române. Informația este redactată și de astă dată cu multă deferență față de „bătrînul ziarist". Se desprinde și de aici că Agârbiceanu nu îngăduie ca ziarul său să se angajeze în campania de presă îndreptată împotriva lui C. G. Costa-Foru pentru activitatea sa politică.

Sindicatul presei din România motivează excluderea lui C. G. Costa-Foru prin faptul că publică, în calitatea sa de secretar general al **Ligii drepturilor omului,** broșura **Abuzurile și crimele siguranței generale a statului** (București, 1925), pe care o traduce și în germană, **Aus dem Falterkammern Rumäniens** (Viena, 1925) și în franceză **(Les crimes de la Sureté,** Paris, 1926). Versiunea franceză se publică cu o prefață de Paul Langevin. Sindicatul presei din România invocă în motivarea hotăririi sale și faptul că C. G. Costa-Foru, în calitatea sa de secretar general al **Ligii drepturilor omului,** provoacă anchete internaționale, care prezintă situația din țară într-o lumină defavorabilă și într-un moment cînd se mai contesta în unele cercuri politice din străinătate legitimitatea desăvîrșirii unității statului național român.

Polemica lui I. Agârbiceanu cu C. G. Costa-Foru este determinată de un articol, **Defăimătorii,** publicat în **Patria** în 13 februarie 1927. Aici este menționat, în treacăt, și C. G. Costa-Foru printre cei care oferă străinilor, prin broșurile amintite mai sus, un material documentar pe care îl speculau cei ce nu puteau „dormi de răul înființării idealului nostru național". În articol se făcea aluzie, într-o paranteză, și la agresiunea din gara Cluj, din 1925. C. G. Costa-Foru este surprins de apariția acestei notițe într-un ziar ca **Patria,** condus de I. Agârbiceanu, pe care îl prețuia pentru îndelungata sa activitate scriitoricească. C. G. Costa-Foru îi adresează o scrisoare, îndată după apariția articolului **Defăimătorii,** importantă pentru cunoașterea relațiilor dintre prozatorul transilvănean și ziaristul bucureștean.

„Mă adresez dumitale, deși mă cunoști puțin — îi scrie C. G. Costa-Foru lui Agârbiceanu —, dar totuși îndestul poate pentru a rectifica aprecierea domnului care în **Patria** din 13 februarie, sub titlul **Defăimătorii** menționează numele meu.

Același domn, amintind agresiunea săvîrșită asupra mea la Cluj, îmi alătură în mod ironic calificativul **„viteaz".**

Închipuindu-mi că în redacția **Patriei** dumneata ai cuvîntul preponderent, îmi permit să te întreb :

Oare se cuvine ca **Patria** să ia, măcar indirect, atitudine contra mea și pentru agresorii mei ?

Într-un raport polițienesc am citit că vitejii care m-au atacat erau douăzeci la număr ; oare se-adaugă o unitate mai mult în persoana domnului care, în **Patria,** ridică contra mea condeiul său anonim ?

Și pentru ce ?

Fiindcă aș fi printre defăimătorii țării ? Eu, defăimător al țării mele ? ! Prin ce dovedește această afirmare ?

Spune-i te rog, domnule Agârbiceanu, că de 43 de ani de cînd scriu în presă mi-am iscălit de regulă toate articolele mele și că-l desfid să găsească în vreunul cea mai slabă justificare a acestei infame insinuări.

În activitatea mea politică și ziaristică va găsi luptă pentru adevăr și pentru dreptate. Cei pe care i-am combătut fățiș n-au găsit să-mi opuie altă armă decît calomnia și iar calomnia, răspîndită în toate ziarele de care dispun prin toți aceia care se pun în slujba puterii și a banului.

În repetite rînduri i-am somat să-și dovedească afirmația. Niciodată n-au putut dovedi nimic. La fel nu vă putea dovedi nimic acuzatorul meu de-acum. Va tace, cum au tăcut și precedenții calomniatori.

Cercetînd cît de minuțios întreaga mea viață, s-ar afla fapte de laudă, dar niciunul de ocară.

Față de țara mea, țară în care înaintașii mei și-au ilustrat numele, eu mi-am făcut datoria poate chiar cu oarecare prisosință.

Aveam doi fii pe front și, după ce unul a căzut, am plecat alți doi voluntari, eu, trecut de vîrstă, iar al treilea, fiu abia de 16 ani.

Eu, defăimător de țară ! Calomnia aceasta a pornit de la Siguranța Generală, după ce am publicat strigătele de durere ale chinuitelor sale victime.

Dar ce are a face cinstea țării cu crimele de la Siguranță și cu acelea proprii unor guvernanți abuzivi ?

Înțeleg că acestia și apărătorii lor plătiți să caute a opera o confuziune între cinstea țării și necinstea lor, nu înțeleg însă cum această confuziune să transpire și în redacția ziarului **Patria.**

Pentru calomniile răspîndite contra mea am făcut personal responsabil pe fostul Președinte de Consiliu și cînd n-a mai fost prim-ministru mi-am constituit martori.

Procesul-verbal al martorilor mei, d. General Mavrocordat și Amiral Graçoski, dovedește că acel care pune pe aiții să calomnieze să refuză răspunderilor.

Ce puteam oare face mai mult contra calomniei și calomniatorilor ?

Îmi place a crede, stimate domnule Agârbiceanu, că prin dumneata voi obține satisfacția ce mi se cuvine și anume că publicîndu-mi această scrisoare la locul unde am fost calomniat, să fie pus calomniatorul meu în obligațiunea de a dovedi, sau de-a retracta".

I. Agârbiceanu nu publică scrisoarea, însă îi consacră un articol, **O întîmpinare a d-lui Costa-Foru,** căruia îi face loc în coloanele ziarului său în 19 februarie 1927. Directorul ziarului clujean califică referirea din articolul **Defăimătorii** la agresiunea din 1925 „o nedelicată aluzie" și se declară de acord cu C. G. Costa-Foru că societatea românească prezenta multe neajunsuri. Acestea însă nu puteau fi înlăturate prin intervenții din afară. Problema prezenta și un alt aspect, pe care C. G. Costa-Foru, intelectual de bună credință, nu-l lua în considerare. Elemente din cercurile revizioniste, arată Agârbiceanu, invocau „umanitarismul" întrucît nu se puteau împăca „cu realizarea idealului nostru național". Agârbiceanu îi obiectează lui C. G. Costa-Foru că manifestă o încredere desăvîrșită în toți cei care se proclamau umanariști, fără să observe că unii dintre ei desfășurau, la adăpostul acestei lozinci, o politică ostilă statului și poporului român.

Agârbiceanu consideră potrivit să-și definească poziția și într-o suită de editoriale, pe care le publică în continuarea acestui răspuns. „De pe drumurile bătătorite de bătrînii voievozi — scrie el în 26 februarie 1927 — ai unui neam nobil, așezat la răscrucea vîntului turbat, s-au așezat și granițele țării și țăria sufletească a celor ce le-au apărat".

Agârbiceanu evocă în editorialul **Spiritul de toleranță** din 4 martie 1927 omenia poporului român, care nu trebuie confundat cu partidele politice și nici cu administrația de stat. „Spiritul de toleranță — scrie Agârbiceanu — a fost o permanentă virtute a sufletului românesc, o podoabă a lui de veacuri. Nicicînd străinul de bună credință, care a trăit la noi, nu s-a putut plînge de netoleranța noastră, fie națională, fie confesională sau economică". Și Agârbiceanu ține să precizeze că această virtute fundamentală a poporului român nu dispărea, cum pretindea o anume propagandă, odată cu desăvîrșirea unității statului național român.

C. G. Costa-Foru constată la capătul unei lungi activități ziaristice că cercurile revizioniste invocau lupta sa în slujba apărării demnității umane și a libertăților cetățenești în scopuri străine de idealurile sale umanitariste. Nimeni înaintea lui Agârbiceanu nu-i atrage atenția asupra acestui lucru și, intelectual cu încredere nedesmințită în oameni, avea motive să fie profund mîhnit. De altfel, se desprinde și din scrisoarea sa către Agârbiceanu că trăia, la sfîrșitul vieții, o mare dramă morală pentru modul cum se interpreta lupta sa pe tărîm social și politic. Se află aici și una din explicațiile pentru faptul că, după 1927, îi întîlnim tot mai rar numele în presa vremii.

D. Vatamaniuc

Fantasticul ambiguității

Urmare din pag. I

lentele nuvele „Vedenii" și „Bețivul". Amîndouă încep abrupt, cu relatarea la persoana I, la timpul prezent, ceea ce dă întîmplării, evident de natură supranaturală, autenticitatea și tensiunea faptului trăit. Pentru ca în final regimul narațiunii să se schimbe, trecînd la persoana a III-a, și să aflăm că totul s-a petrecut, și noi am asistat nu la eveniment ca atare, ci la povestirea și interpretarea lui de o anumită persoană, căreia poți sau nu să-i acorzi girul credibilității. Deci, ceea ce la început părea absolut veridic și era dat ca fapt ineluctabil, suferă acum corecția celuilalt punct de vedere, existența lui devenind ambiguă. Mai mult chiar, credibilitatea întîmplării (vizita unui mesager de pe celălalt tărîm) și întreaga atmosferă gotică a povestirii este subminată de nota de umor a finalului. Personajul care a avut această stranie întîlnire este o bătrînă bețivă, ce renunță cu mare regret la „vinars" pentru a i se citi o slujbă de purificare.

Vedenie sau realitate ? Autorul preferă să rămînă neutru, fără a sugera o posibilitate sau alta, lăsînd cititorului întreaga libertate de a alege. Pe un scenariu identic este concepută și „Bețivul", doar actanții fiind diferiți. De această dată, un bătrîn cu patima alcoolului, povestește întîlnirea cu moartea, descrisă sub aspectul iconografic popular ; o femeie bătrînă cu cap de cal și cu o seceră în mînă. Sfătuit de preot să nu mai bea, răspunsul său este asemănător, inclusiv comicul situației, cu al personajului din nuvela precedentă :

„— Adecă și dumneata ca și jupineasa ? ! Nu, din beutură nu văd eu minuni ! N-am văzut moartea pînă am fost tare. Dar acuma slăbesc și m-apropiu de groapă, pentru asta vine la mine. Da' să nu fie cu supărare, adaose sculîndu-se. Aș vrea să mă grijăsc, că-i tîrziu, și azi n-am luat nimic în gură. Aș vrea să-mi iau un păhărel de țuică. Mai am două zile și-n urmă, dacă vine jupineasa, ce știu eu în ce lumi mă duce ?"

„Luminița", ultimul text ce îl avem în vedere, are structura unui miracol și-a unei apoteoze. Bătrîna care moare, martirizată de suferință și foame, dar cu gîndul la „luminița" salvatoare a iluminării este sanctificată și înconjurată de strălucirea divină : „Și prin cele trei ferestre pulberea de lumină albă cădea mereu în casă, apropiindu-se tot mai mult de pat. Și dintr-odată învălui, ca un giulgiu trupul țeapăn al Miei, ulcica răsturnată, și luminița de ceară, de care n-avusese parte bătrîna". Fantasticul primește în această povestire o conotație mitică, sugerată însă cu discreție, camuflată în spatele descripției și desfășurării, pînă în momentul rupturii din final, realiste a mediului și acțiunii. Ion Agârbiceanu este, prin tehnica sa narativă originală, fără a face o afirmație riscantă, un maestru al prozei fantastice românești, care în nici un caz nu duce lipsă de autori remarcabili, cum pînă nu demult se credea.

florica mitroi

Să fii marmoră

Să fii marmoră
în amurg cînd singele
scoate vipere
și vulcanul începe să plîngă
îți voi striga în ureche
temerile mele de pierdere

★

Te iubesc, te iubesc
am strigat în alba ta ureche
ca și cînd mie însămi
mi-aș fi strigat

★

Tu ești numai prilejul
ca eu să-mi sărut alba imagine
ca pe un nufăr

★

Ca și cînd trupurile noastre
albe
și însetate
unul de altul
și-ar căuta fiecare imaginea sa
din adîncuri

★

Și cînd m-ai prins în brațe
am fost ca un armăsar
nărăvaș sub picioarele călărețului

Cu o poftă infinită
ți-am frînt grumazul

★

Cu un orgoliu sălbatic
infinit mai dulce decît
plăcerea

★

Căci infinit mai dulce
decît plăcerea
este orgoliul sălbatic
cu care mă privesc
pe mine însămi
venind

Și în iubire numai eu să strălucesc aș vrea

Căci te iubesc de cînd eram copil
și în iubire numai eu să strălucesc aș vrea
Ah, numai eu să fiu și mire și mireasă
și leul și leoaica
și vărsător și stea
fierbinte
care geme și te strigă
în părul meu întunecat
să tremure de frică
scalpul tău bălai
cum tremură sub Ishtar
taurul ceresc
la fel să tremuri tu
sub albul meu picior
căci te iubesc de cînd eram copil
și în iubire numai eu să strălucesc aș vrea

Orgolioasa

În numele poeziei,
orgolii și sori
și frumusețea înflorătoare a cămii
Oh, pielea mea —
— un cort zeesc
împins de vînt
Sub el dorm îngemănați
tata și mama
ei dorm îngemănați
cu ochii orbiți
arși de lava
izbucnirilor mele
trufașe
în numele, încă o dată în numele poeziei

tudor gherman

Noapte

Cad rar
în această noapte
Din secol în secol
Perele coapte.
Le-ascult întîlnirea
Cu temeiul din humă
Cutremurîndu-mă de frică
Pentru toată lașitatea
Ce mi-o păzesc.
Mai ascult și vadra
Coborînd mereu în fîntîni
După alte soluții.
Departe
S-aud cum respiră în somn
După truda unei noi zile,
De așteptare
Nenăscuții următorului veac.

Și eu...

Și eu voi fi
Un la fel de cumplit grădinar,
Tot așa cresciîndu-vă-n singe
Rădăcinile satului meu
Înfășurate
După fusul pămîntului.
Și eu depărtaților
Vă voi spinteca
Pînă la aluatul de pîine
Vuindu-vă spre vatră.
Și eu vă voi crăpa
Cum mă crapă acum
Odată cu piatra
Din temeliile casei
Ierburile satului,
Cu nemărginire înspumîndu-mă.
Și eu!

Vîrful

Din vîrful de iarbă poți vedea însfîrșit
Țara ce-atît de mult ți-a răvășit
Dincolo, nopțile.
Țara unde și-a petrecut copilăria
Clipa ce te-a adus acolo
Cînd s-a copt și-mplinit.
Țara aceea-i frumoasă ca rana
Lăsată-n cer de satul meu cînd venea
Cîte-o oră-n mințile mele
Demult.

La pescuit

Pe rîul care duce războaiele la vale
Stau veacuri mari la umbră și bîrfesc.
E liniște. Fac plajă șopîrlele. Iar eu
În undele de oase încep să pescuiesc.

Spre seară, cînd căldura se-nmoaie, văd mirat
C-am prins aceiași pești ca-n alte ape.
Împachetez și-ascult cum Galaxia
Din fălci, cu poftă, cască pe aproape.

Vatra

Te-ai reîntors în vatra timpului
De unde se vine.
Slăvește și bucură-te!
Lăstarii lăsați
Vor povesti despre locurile
Prin care-ai să treci
Reluînd de la cap infinitul.
Fantastic va fi!
Lumi noi, întîlniri
Cu îndepărtații
Ce se apropie.
Nu te-ntrista!
Ei se îndepărtează,
Tu te apropii.
Deși te știu grijuliu
Totuși, drum bun!
Și multă atenție!
(E încă multă răutate).
Cînd vei reveni, va fi bine,
Dar vei vedea iar
Cît de cumpit de departe
Ești
De starea care-i
Într-adevăr fără egal.

Paul Valery spunea cîndva — în Suite, mi se pare — că poeții, poezia „trebuie să se roage cu cuvinte impregnate de liniște". Acest adevăr mi-a apărut atît de simplu, încît îmi venea să-l strig (de) pe acoperișurile tuturor caselor literaturii române. Dar prozatorii? Ei — cu ce fel de cuvinte să se roage? Cred că așa am crezut dintotdeauna — cu ale tuturora dar, înainte de toate, numai cu ale lor.

Iată ceea ce mi-am spus, acum aproape cinci ani, cînd am descoperit în Salvina Adam un prozator ce-și construise, încă de pe atunci, mica ei lume, numai a ei. Dacă în clipa aceea aș fi avut o revistă a mea, i-aș fi deschis toate paginile. Dar nu dintr-un spirit de ofrandă orgolioasă, ci din dorința de a-mi mîntui entuziasmul printr-un șir întreg de contestații: „ce-ai găsit, dome, în prozele ei, nu vezi că poetizează feroce?" Așa mi-ar fi putut reproșa cineva, oricine.

Da, Salvina Adam poetizează poate prea mult; feroce e, ai dreptate, amice, poezia prozelor ei. Dar ce poezie?! Eroi cu gesturi dure, cu simțăminte dedublate, își plimbă fantasmele crude în hanuri de ceață. De departe ți se pare că totul e întunecos și amenințător. Cînd crezi că tunelul fuge tot mai în adînc sub fulduri de beznă, se ivește de undeva o lumină, o undă stelară devine deodată „fund de ochi", apoi se îndepărtează iar și, prefăcută în lanternă, te scoate pe o lectică de raze și te așează cu grijă în brațele orizontului. Această armură pe care o au prozele Salvinei Adam este chiar limbajul. Este limbajul poetic de care vorbeam și care, arareori, supraîncarcă ontologia narației. Fiindcă avem și povestire rotundă de viață în proza Salvinei Adam, în sensul în care întîmplarea este un accident al necesității înlănțuite, dar și într-un sens mai pur, egal cu un corolar al seninătății: acela prin care „biografia" eroilor este prinsă în chingile proiectului. Există o stranie tristețe în prozele Salvinei Adam: ea intervine atunci mai ales cînd autoarea se vede încartirută de nevoia de a părăsi larvarul, în favoarea unor veșminte purificatoare. Toate aceste contraste organizate în cerc par a fi fructul hazardului pur. Dar, eroare: ele nu sînt altceva decît literatură. Numai Literatură.

Constantin Crișan

salvina adam

amidé

Cînd tata a cumpărat-o pe Amidé de la turci cu cinci sute de lei (că mai fușese măritată pînă atunci de cîteva ori), începea primăvara, dădea verdele în pădure.

Eu fierbeam niște cap de oaie într-o cratiță afară pe cărămizi. Ailalți mici aduceau bețe din gard, lemne de la dărîmături, coceni, ca să fiarbă mai repede.

Cînd tata a oprit căruța și s-a dat jos, toți au tulit-o după casă, în grădină, la gunoi. Rămăsesem eu și nu știam ce să fac, am ridicat tabla de pe cratiță și oaia roz a belit dinții la mine.

A coborît și Amidé avea șalvari curați, sandale albe, mărgele și un batic nou. Se uita la gunoi. La casa de chirpic, la cuptorul dărîmat, la stiva de coceni, în ușă, un sac de sticle și lîngă perete numai căcăreze de copii.

S-a oprit în fața mea (nu era mai înaltă ca mine). S-a uitat lung, eu nu știam ce să fac, i-am prins mîna și i-am sărutat-o frumos, cum am văzut că fac oamenii pe stradă.

Tata a zîmbit mîndru, că oricum, eram băiat mare.

— Alți copii n-ai?

— Ba am. Unde-s ăia mici? m-a întrebat tata pe mine.

— S-au ascuns, vezi la gunoi...

S-a dus în spatele casei și-a strigat tare la ei.

Ieșeau murdari, din nuielele de oțetar, din porumbul uscat, copii uriți, toți frații mei de la cine s-a nimerit, de la cîte neveste a mai avut tata.

Cu toții la un loc eram cinspe suflete.

Amidé s-a uitat în cratiță la capul de oaie fiert și a intrat în casă. Noi în jurul focului întindeam pîine în zeamă de oțet.

★

Dimineața tata a plecat cu treabă și pe Amidé o minca pielea capului.

— Mă, voi aveți păduchi...

Ne-a luat la soare, strivea între degete păduchii, noi aproape adormisem acolo, în poala ei.

Dădea soarele cald, la pădure aveau să iasă cocoși galbeni și iarbă, am fi mers pe deal încolo, trebuia să plouă, să umfle pămîntul, să răsară flori.

Amidé era frumoasă, stăteam culcat în poala ei și mă gîndeam la iarbă, tîrziu vara spălam caii încălecați pe udatelea în floarea-soarelui, pe cîmp, ea avea degetele subțiri și păduchii pocneau.

— De unde te-a adus?

— De la Beidaud.

Am întors ochii. Ridea deasupra mea „la voi crește floarea-soarelui?" „Ce să crească?" „floarea-soarelui..." dincolo la români cînta muzică și ea s-a-ntins pe spate.

— Avem aici un sfînt de al vostru, îngropat...

— Unde?

— La Cuium-babă în deal...

— Și-ați lăsat sfoară acolo?

— Sfoară?.. n-am lăsat.

— Păi de-asta vă merge vouă bine că n-ați legat nimic.

Așteptam să mă duc în pădure la Cuium-babă cînd or da ploile și floarea, Amidé își desfăcea și ea părul împletit în cozi multe, cu bănuți vechi, de aramă.

Ne-a păducheat pe toți, ne-a uns cu petrol, adormise la soare, mirosea gunoiul în spatele casei, în aerul cald.

Cînd a venit tata seara flămînd-rupt, a deshămat caii „ai ceva de mîncare?", „nu" „păi de ce n-ai făcut?", „ți-am păducheat copiii...", „n-ai nici pîine?" „nici pîine" „și la copii ce-ai dat să mănince?" „păi ei au dormit toată ziua, i-am căutat de păduchi, le plăcea și dormeau" „dormeau, ăăă" a zis tata și-a izbit cu un lemn în podea. „Și tu ai dormit?" „nu, eu doar i-am păducheat la soare" „la soaree?".

A înșfăcat-o de coade și-a bătut-o cu capul de tocul ușii.

Noi ne ascunsesem prin gunoi, în curte.

Cînd s-a liniștit, tata a plecat să aducă rom.

Amidé rămăsese lîngă prag, cu ușa deschisă, privea afară, se ștergea cu palma la ochi. Noi n-am intrat, am stat ascunși pînă tîrziu...

Ea s-a culcat pe podea și-a început să plîngă încet.

Cînd a venit tata, noi nu ne vedeam.

Au băut rom amîndoi.

— Da'... unde's copiii? a întrebat el.

— Nu știu.

Tata a ieșit afară și ne-a strigat.

Noi veneam ușurel din oțetari. Cînd eram deja toți, a băut iar, s-a șters la gură și s-a culcat.

Amidé l-a tras în poala ei. Îi căuta repede-repede păduchii și-a-nceput să cînte. După aia și-a umezit palmele cu petrol și i-a dat prin păr. Tata, beat, a strîmbat din nas. Noi ne-am cucușit lîngă ea.

Adormise pe spate, cu gura deschisă, tresărea din mîini, poate a visat cîmpia și porumbul cald de la Beidaud, de acasă.

Spre dimineață tata s-a sculat și a ieșit afară, simțeam prin ușă frig. Ploua. Gata, mi-am zis eu, vine ploaia. Cresc florile sus în pădure, bălării și cocoși galbeni.

Tata s-a întors repede, lăsase ușa deschisă ca să vedem cum plouă. Și-a dus degetele rășchirate prin păr, le-a mirosit, a rîs, o mîngîia cald pe Amidé.

Sub streașină la noi s-au strîns caii, unu'al nostru și doi de la altă casă.

Îmi părea bine că înflorise mai sus pădurea, aveam să bat cu Amidé drumul în țigănie după sticle și porumb uscat, tata și-a întins mîna, m-a învelit și pe mine, am stat așa, lipit de spatele lui mare, apăreau în vis cocoșii galbeni de iarbă, tata rîdea fiindcă atunci, pentru prima oară, îl privisem întrebător.

urzici de primăvară

Rupea soacră-sa în oală frunze, la fiert. Stătea întins pe pat și se uita. De sub cuvertură îi ieșeau labele goale, albe.

— Ce rizi?

— Nu rid.

Mirosea frumos, a ceapă curățată.

La masă nevastă-sa, înfofolită peste mijloc cu flanela lui, alegea fasole. Trebuia să nască azi-mîine și-și învelea picioarele cu o pătură galbenă, mai veche.

Era parcă frumoasă și alegea fasolea repede-repede într-o cratiță mare. Avea mîinile lungi și unghiile pătate, murdare.

— Nu aduci niște lemne? (Era soacră-sa).

— Nu aduc nimic.

— Of!

Deschisese baba ușa și boscorodea, se vedea afară pe geam cum rupe uscături din gard.

— Închide că mi-i frig!

El nu se mișca din pat.

Prin ușa deschisă mînă vîntul praf uscat și aer de afară.

Să nască odată, să n-o mai văd bălăbănită, cu flanela lui peste șale.

Așa cum ședea în lumină, cu părul în ochi, era mai frumoasă. S-a sculat de la masă icnind și a închis ușa fără să se uite la el.

Mirosea de pe plită a buruiană fiartă.

Afară dădea soarele căldicel și baba adunase o grămadă de crengi.

El se făcea că doarme.

La urmă s-a sculat, a mîncat niște pîine și a băut o cană de apă.

— Nu vrei și tu? a întrebat-o.

Ea alegea la fasole și era tare slabă, aproape verde, legată cu flanela aia.

El și-a vîrît labele în galoși și-a ieșit în curte să-și facă de lucru. Baba rupea niște frunze în șorț pentru mîncare.

— Stai! Unde te duci?

— Nicăierea.

I-a proptit în brațe o pungă.

— Ia asta și vezi la Hați, devale, culege niște urzici pentru nevastă-ta... să mănînce fierte, că-i slabă.

A coborît greoi scările făcute cu tesla în pămînt galben.

Era cald și se ridica praf.

În vîrfuri de pom, muguri și cîteva fiori mititele.

La Hați, lîngă curtea lor, numai urzicuțe mici, albastre aproape și pe pietre la soare foiau vaca-domnului, coadă la coadă.

A rupt cîteva urzici moi, se ridica praf.

Se zbicise și pămîntul.

S-a culcat așa, cu burta la cer, încălzit.

Creștea iarbă mică, departe lătra un cîine.

Cînd s-a trezit amorțise, era frig, poate de la pămînt.

S-a sculat, a umplut punga de urzici și a luat-o înapoi pe scări pînă la gard.

La ei ușa deschisă, nu se vedea nimeni.

— Am adus urzicile, măăă!...

În prag soacră-sa cu mîna la gură, speriată.

A intrat în curte și fuga pînă acolo să vadă ce-i.

Înăuntru pe pat, nevastă-sa aproape verde și o vecină sufla în luminare „Lasă, bine c-a fost numai așa, faceți voi altul" îndesa sub pat albiuța plină.

S-a uitat la nevastă-sa transpirată, a deschis ochii, sufla greu.

Soacră-sa jelea.

— Taci mă!

A tăcut.

De afară bătea soarele a primăvară.

A învelit-o cu ceva și i-a pupat mîinile murdare de la fasole.

Soacră-sa deschisese dulapul și căuta un lucru.

El s-a proptit de prag fără viagă, cu ochii în pămînt.

Nevastă-sa respira mai ușor, poate că adormise.

În pomul lor două fiori mititele, albe, a luat punga de urzici și-a agățat-o-ntr-un cui.

Aprinsese o țigară, că de plîns tot n-ar fi putut să plîngă, mai ales acum.

sanda ghinea

Grîul din odaia curată

Plouă prin sat cu boabe de grîu.
Toată cămașa țăranului
s-a făcut boabe de grîu.
Grîu
din călcîie
pînă sub unghii.
Grîu — în foamea de dimineață —
grîu — în foamea de muncă —
grîu — în foamea de cină de dragoste.

Odaia curată
cu perinile ca niște pietre-nflorite,
își leapădă singură ușa
precum furnica
aripile după nuntă.

Grîul
pătrunde în casă
pe spinări aburinde
și țăranii încovoiați sub cascada rodirii
se spală pe creștet cu grîu.

Grîul se întinde pe lăicere,
sub paturi,
se învelește cu plapuma nouă
inundă casa pînă la prichiciul ferestrei,
susține pereții.
Casa țăranului luminează pămîntul;
casa țăranului e de aur.

Grîul pătrunde-n covata copilului desfășat.
Dormim pe prispă la picioarele lui,
facem de strajă
Voevodului Grîu.

Dimineața ferestrele sar din țîțîni.
Grîul se primenește cu vîrful lopeții,
duhul piinii umblă prin sat.

Mestecăm boabe de grîu
plimbîndu-le prin gură
ca pe un cîntec nou
pe care-l știm
că își caută vorbele.

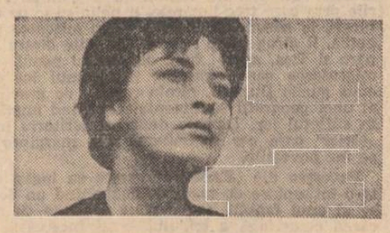

Grîu pentru sămînță

Grîu dezmierdat, grîu încărcat în cară,
grîu românesc cu noi de o ființă:
Deoparte cel pentru sămînță,
de alta cel de măcinat la moară.

Orînduieli nescrise, ce nu mor,
de-i anul darnic sau dacă-i hapsîn,
grăunțe morilor de nu rămîn,
țăranii string sămînța ca pe comîndul lor.

Îi sapă-ascunzătoare de propria lor casă,
întrarea strîmtă, lătăreață-n șale,
de-ncap în ea doar albele fecioare
care-o lipesc cu tainã și păstură.

O ard apoi tot focuri de comoară
pînă în lut se-ncheagă ca-n scoică un palat
în care grîul stringe nădejdi și așteptat,
pecetluite cu-o roată de plug pe dinafară;

Dar cînd zăpezi trecute în țărînă se scurg
un soare poruncește prin roțile de plug.

teatru

O șansă: Radu F. Alexandru

Piesele lui Radu F. Alexandru se organizează în mod constant pe o schemă subsumată noțiunii de joc în care, conformîndu-se regulilor genului dramatic, acționează doi sau mai mulți jucători care au, care își propun, scopuri contrare, finalizarea oricărei atitudini luate de una din părți depinzînd de reacția părții adverse, astfel încît rezultatul ciocnirii, suma situațiilor conflictuale, să reprezinte un cîștig în planul ideilor.

Sub aparența concretului, a locului comun chiar, se descoperă ambiția de a construi moderne alegorii, metafore narative vizînd principii abstracte. Un anume retorism al replicilor impune aprecierea pieselor drept proiecția unor confruntări imaginare — necesare procese de conștiință generate de impactul omului cu societatea, cu istoria, cu sine însuși. Indestructibilitatea ființei umane, dreptul dar și capacitatea de a fi stăpîn pe propria viață, raportul dintre înțelegerea libertății (cu tot ce determină asumarea acestei responsabilități) și privarea de libertate (cu repercusiunile ei), conflictul dintre generații și mentalități, conștiința ca instanță supremă, frica generînd neîncredere, dogmatismul devenit fanatism, obligația fiecăruia de a-și trăi plenar existența sînt teme de acut interes contemporan care stau în atenția acestui dramaturg — moralist de certă vocație. Lansînd întrebări despre obiectivitatea absolută, despre dreptul de a judeca lumea, despre culpabilitate sau lașitate, despre incapacitatea de a comunica sau despre degradarea valorilor, despre constrîngerea directă sau indirectă, despre dragoste sau sinceritate, despre certitudine sau convingere, despre aspirație sau resemnare, despre solitudine sau solidaritate, personajele (cu care autorul se identifică adesea) se fac purtătoarele unor mesaje etice, derularea conflictului relevînd adevăratele caractere (concepute de obicei învăluit). Permanenta răsturnare a raporturilor dintre eroi pare a fi tipul de structură dramatică preferat în care unui personaj A i se opune un altul B pînă în momentul cînd A devine complementar lui B sau se identifică prin dedublare; acțiunea se orientează apoi în direcție contrară, reluînd etapele confruntării dar cu pionii inversați. O structură în cercuri concentrice care urmărește penetrarea în conștiința atît a partenerului din scenă, cît și a celui din sală.

Desen de Simona Pop

Dincolo de un manierism incipient (un anume convenționalism stilistic provenit din voluptatea pastișării propriilor procedee dramatice: predilecția pentru deznodămîntul căutat, artificial, nu totdeauna în favoarea demonstrației, aglomerarea ostentativă a situațiilor-limită) este de remarcat că tînărul dramaturg folosește cu abilitate tehnicile teatrului modern: anularea spațiului temporal concret, urmărirea fluxului memoriei afective, ambiguitatea dialogului, avansarea conflictului prin anticipare, complementaritatea acțiunii — redusă la un minimum de fabulație — prin indicații de topografie, de deplasare și ritm, conotație, reduplicarea, deschiderea spre analogie, tentativa parabolică. Sînt acestea calități care îi certifică lui Radu F. Alexandru „șansa" de a fi pornit pe un drum propriu spre descoperirea autenticității discursului dramatic, cu luciditate și responsabilitate artistică.

Irina Coroiu

film

Gozlan

O cinematografie nu trece de la copilărie la adolescență și de aici la maturitate în mod obligatoriu, după un număr de ani sau după un număr de filme; chiar în cinematografia japoneză care produce aproape două sute de filme anual, care a depășit prin cîtiva ani marii săi creatori nivelul provinciei culturale, filme ca cele ale lui Kurosawa coexistă cu subproducții care trădează în cele din urmă o virstă care nu depășește cu mult anii elanurilor juvenile.

Nu sînt la curent cu nivelul filmului sirian, nu știu ce s-a întîmplat pînă acum în această parte a atlasului cinematografic, dar **Gozlan**, premieră a acestei săptămîni, oferită cu generozitate publicului nostru de rețeaua de distribuire a filmelor, răspunde întrucîtva curiozității noastre firești dîndu-ne o idee (sau mai bine-zis o bănuială) despre ceea ce este filmul sirian în general. Dacă nu s-ar vorbi limba arabă, dacă personajele n-ar fi investmîntate în costume specifice locului, dacă nu s-ar cînta și nu s-ar dansa exact atît cît să existe o „atmosferă", filmul ar putea fi luat drept indian, mexican și de ce nu, chiar românesc — de felul celor turnate de Mircea Drăgan în Maroc. Funcționează aici o atracție spre universal, spre general-uman specifice oricărei culturi care nu a reușit încă să împace vechile structuri sociale tradiționale cu imperativele noului, ale modernizării. Binele și răul sînt despărțite hotărît, așezate în tabere potrivnice care se înfruntă pe viață și pe moarte; victoria este desigur de partea dragostei, a frumuseții, a tinereții... Un june-prim arheolog, interesat mai mult de farmecele verișoarei sale decît de ruinele pe care are de gînd să le cerceteze, învinge pînă la urmă în concurența cu un șeic șef de bandă; cei doi își dispută atît dragostea fetei cît și vestigiile arheologice rămase din vremea romanilor pe care maleficul șeic încearcă să le exploateze pe cont propriu.... Chiar umorul și hazul sînt de partea binelui — reprezentate de un servitor pitoresc care stoarce publicului hohote de rîs în maniera lui Jean Constantin, ceea ce este încă o dovadă că arta nu are granițe...

Desen de Liliana Niculescu

Deși prin strădaniile realizatorilor filmul este împins uneori pînă la ilustrația etnografică și folclorică, ceea ce el nu reușește să surprindă în cele din urmă este tocmai specificul local — tocmai acele trăsături spirituale specifice unui popor; eroii sînt lipsiți de personalitate, întruchipează caractere generice ale unei intrigi generice rezolvate conform cu canoanele genului. Forțele binelui sînt cu dărnicie încărcate de calități, în vreme ce forțele răului se bălăcesc în cea mai neagră promiscuitate... Toate acestea nu fac decît să dovedească tinerețea unei cinematografii deși în fond nu este vorba decît de un singur film. Declarat de partea binelui și a dreptății, filmul este nedrept cu personajele sale, superficial în înțelegerea valorilor intemeiate și a celor efemere. Privit ca un simplu joc, **Gozlan** poate că nici nu e un film chiar atît de rău, dar în artă tinerețea nu este o virstă ci o slăbiciune.

Nicolae Mateescu

pan izverna

Condamnarea

—Aici sînt toate ? întrebă cel în cămașă neagră apropiindu-se mai repede de portal.

Străbătură un coridor lung, îngust și întunecos și cu toate că nu se mai vedea nimic împrejur, și nici nu se ghiceau unii pe alții, nu aprinseră nici o lumină.

— S-ar putea să ne fi scăpat, să se fi pierdut din vreo neatenție, drumurile n-au fost prea ușoare, poate că baloturile n-au fost chiar atît de bine legate, apoi au venit unele cu căruțele, altele pe vapoare și pe trenuri, unele au fost aduse în desagi sau în saci de hîrtie, la dracu, sacii au fost îngrozitor de grei și nu se mai terminau, altele au fost purtate pur și simplu în brațe zeci și sute de mile. De asta zic...

— Nu, nu-i posibil, îi răspunse aproape disprețuitor cel în cămașă cafenie, oamenii noștri sînt oameni încercați, nu lasă să le scape nimic, e absurd să crezi că s-ar fi pierdut ceva.

— Ai dreptate, schiță un gest nedeslușit cel în cămașă împodobită cu scorpioni purpurii, nici eu nu cred, dar și dacă e altfel, mai avem timp să trimitem mesageri, iscoade pe toate drumurile pe care au șosit, se pot face cercetări amănunțite în toate stațiile, în toate hanurile, în toate casele de raport. Apoi se poate merge pînă la origini, se pot controla cu maximă atenție lăzile, dulapurile, rafturile, beciurile, subsolurile, mezaninurile, terasele, gropile, scorburile, animalele împăiate, manechinele, catapetesmele și altarele, faldurile cortinelor, grinzile și hornurile. Mai pot fi confiscate cele scoase de sub teascuri în noaptea asta spre a o descoperi pe cea mai feroce și pe cea mai distrugătoare.

— Am pierde prea mult timp zise cel în bluză verde cu reflexe argintii. Apoi ar trebui să mai cercetăm stîlpii de telegraf goi pe dinăuntru, pietrele kilometrice și asfaltul. Am scăpa cu toate acestea din vedere podurile și punțile de pe care e posibil să fi căzut vreun pachet care s-ar putea usca după ce a fost adus la mal sau după retragerea apelor.

— De prisos le-o tăie cafeniul, s-a făcut tot ce a fost posibil cu maximum de prevedere și operativitate iar eu am condus personal operațiunile. Suspiciunea dumneavoastră dovedește că sînteți dominați de nesiguranță și îndeamnă la dizolvție și la anarhie. Trebuie să aveți încredere în aparatele noastre de certă și unică precizie : radarurile, sfîntele crucifixuri, tuburile de mirosit miasmele libertății, petecele de purpură cardinală, fonografele de înregistrat foșnetul specific al filelor iluministe, osul divinului Savonarola, aparatele de detectare și captare a undelor filozofice, firul din mătura lui Nostradamus, subtilele noastre raze Q care străbat metalele și granitul.

— Nu, mai zise cafeniul foarte decis, totul e aici, ultimul transport s-a făcut aseară și dumneavoastră, — îl privi acum pe cel învelit cu scorpioni, — ați recepționat, ați numerotat și clasat totul. Dacă au fost făcute stive egale pe criteriul lățimii și lungimii înseamnă că nu s-a procedat rău.

— De asta nu vă puteți îndoi, îmi asum deplina răspundere a sectorului de muncă ce m-a privit pînă acum : înainte de miezul nopții cînd am terminat treaba am inculat, broasca are un cifru nou și necunoscut decît de către mine, și cheia iat-o !

— Acum ce facem ? ! întrebase cu un fel de nerăbdare plictisită cel cu cămașa neagră.

— Așteptăm să vină șeful. Nu știu de ce întîrzie.

— Ce facem dacă nu vine la timp ?

O vreme nu se mai auzi nici o vorbă. Pe coridorul lung, întunecat și rece nu se putea bănui că ar mai ființa vreo suflare.

— Facem proces de pătrundere din strictă necesitate și de deschidere forțată, vorbi, cu un glas ușor schimbat și impersonal, probabil cafeniul.

— Cred că asta e soluția. Se putea recunoaște ușor vocea suavă de sopran a celui cu bluză verde-argintie.

— Sînt aici ! Și o vastă dar ascunsă mișcare din articulații se petrecu neauzită și echipa din fața porților se pietrifică în așteptare.

— Sînt aici și vă ascult de mult, domnilor. Era o voce care vădea o extremă siguranță. Părea că se frînge cu întreruperi, dintr-o tulpină, o cracă groasă și uscată.

— Ascult rătăcirile, ereziile evidente ce le desfășurați, anarhia ce naște și crește în mințile dumneavoastră, și asta tocmai acum în fața unui pas atît de important. Nu am cuvinte, să vă judec mai aspru și dacă mai am pentru voi un rest de încredere este că știu cum ați lucrat pînă acum. Consider că nu v-am ascultat și nu v-am auzit și cred că cel mai însemnat lucru este să trecem la fapte. Deschideți porțile !

Cel care se afla în posesia cheii și a cifrului aprinse o brichetă și în acel moment se auzi dinspre capătul coridorului întunecat și sumbru pasul inegal, tîrșit și sonticăit al șefului. Cînd ajunse în fîrava rază de lumină toți se plecară în tăcere, apoi își lipiră pentru o clipă fruntea de zidul coridorului. Era un semn de recunoaștere și de salut. Șeful îi privi cu o atenție distrată dar cu certă pătrundere și le răspunse la fel. Văzut de aproape părea să semene cu un stareț bătrîn din cauza bărbii sale ciufulite și a părului nepieptănat din care se scurgeau pe lîngă scufa roșie din ceafă două rîuri de cenușă. Pe umeri îi atîrna o glugă dintr-un șiac cenușiu ce se termina în două funduri de sac în care îi erau învelite picioarele. Trunchiul îi era învăluit într-un drapel multicolor și ferfenițit, purtat ca o eșarfă și pe care alergau în mare viteză doi șoareci albi și bine hrăniți. În mîna stîngă ținea un baston ce arăta a fi mai mult teaca unei spade grele cu al cărei vîrf rădea podeaua coridorului. Dreapta nu i se putea discerne cu toate că orice cuvînt era însoțit de o mișcare a mîinii negre și lipsită parcă de degete. Cei dimprejur o urmăreau cu interes fără să încerce a-i căuta fața sau să se arate mirați la cutremurul scurt ce-i apuca barba după fiecare cuvînt.

În relativa obscuritate se mai putea vedea cărucul înalt, rulat pe niște roate de tanc și prevăzut cu un scăunel îngust de care șeful se sprijinea lăsîndu-i libere gesturile și trădînd impresia că ar fi stat în picioare.

Porțile se deschiseră cu dificultate și un perete amorf întinzîndu-se spre negurile bolții opri toate privirile.

— Ce trebuie să facem ? întrebă cam fără sens verdele-argintiu.

— Ne trebuie un tribunal, sugeră cel cu scorpionii.

— Adevărat, un tribunal, o instanță.

— Ai putea să-mi explici unde este sediul adevărului și în stăpînirea cui este acest adevăr dacă nu într-a noastră ? Și apoi ce mai este și asta tribunal și instanță ? Rog ca în continuare să nu se mai spună vorbe fără nici un înțeles. Glasul șefului sunase sec și rece.

— Așa este, n-avem de unde, n-avem cum, ar fi să ne complicăm inutil, de aceea nici cuvîntul tribunal n-are nici un rost aici și acum.

— E nevoie de cineva de specialitate care să judece.

— Avem atît de multe de făcut și aceasta într-un timp foarte scurt, avem nevoie de timp, nu ne ajunge timpul.

— Nu să judece, să condamne ! Vorbise șeful.

— Cred că noi avem tot ce ne trebuie. Nu ne lipsește nimic, ca să intrunim și să fim, ceea ce numești dumneata, tribunalul.

— N-ai vorbit rău, încheie cel în cămașă neagră și lucrul cel mai bun este să ne hotărîm să procedăm imediat la condamnare. Eu propun să începem cu primul rînd, rîndul din față.

— Se vede că nu cunoști exact termenii problemei îi răspunse pe loc și disprețuitor cafeniul. Nu cunoști înălțimea imobilului, cît de largi sînt sălile, adîncimea galeriilor care după toate previziunile se întind pe o distanță de sute sau poate de mii de kilometri. Au fost aduse aici și depozitate din vremi imemoriale de către cele mai verificate și mai demne generații de șefi din toate timpurile. Nu trebuie să ne scape nimic și asta într-un timp controlat și mărginit, tocmai de aceea nu putem începe cu primul rînd. În aceeași măsură nu putem începe, exact din aceleași motive, cu toate deodată.

Șeful care tăcuse și privise absent într-o parte își spuse superior și fără putință de apel cuvîntul.

— Vom începe cu primul rînd și în funcție de gravitatea acestuia vom condamna totul pînă la ultimele colțuri, firide și coridoare ale tuturor labirintelor și galeriilor.

Hotărîrea păru deodată atît de revelatoare încît scoaseră cu toții un muget de aprobare și cafeniul puse mîna pe prima bucată.

— Nu admiteți că ar trebui să facem un inventar al rîndului din față, întrebă inteligent cel pe care scorpionii păreau în penumbrele luminii zgîrcite că plutesc molatec.

— Cine știe să scrie ? întrebase șeful.

— Toți priviră cu mirare dreapta șefului ce schițase o diagonală întreruptă și neagră.

Emil Ruși : „Victorie"

— Poate vreunul citește ? Șeful de fapt se plictisea.

După o tăcere scurtă cafeniul răspunse cu o lenevie corectă :

— Eu citesc literele mari de tipar.

— E de ajuns, le vei ține minte, decise șefui.

— Prima bucată, „A-na-xa-go-ras", silabisi cafeniul.

— Foarte periculoasă asta, zise verdele-argintiu.

— Cum o vom condamna acum ? Se întrebase aproape pentru sine bluza neagră.

— Da, asta-i întrebarea făcură ceilalți.

— Să fie distrusă prin foc, adică prin ardere. Să fie arsă. Vocea șefului dărea semnele unei oboseli tolerante.

— Aveți dreptate șefule. Sînteți un om mare. Să ne iertați mintea noastră nu atît de ascuțită.

— Următoarea, zise șeful.

— Verdele-argintiu îi întinse cafeniului un volum subțirel pe care scria : „Guliver în țara cailor".

— Da, e o carte de spionaj și prin urmare ultrasubversivă, zise șeful.

Negrul care ținea să-și spele neapărat proasta impresie ce o făcuse, propuse imediat, ițindu-și grăbă :

— Să fie arsă !

Toți îl priviră pe șeful care-l fixase acum pe negru în albul ochilor.

— Are dreptate, și scandă mai departe persuasiv, să fie arsă, m-am îndoit o clipă de dumneata, ai o minte ageră, judeci cu rapiditate și cu spirit de ordine, acum sînt convins.

Urmă „Les fleures du mal". Un aer de înțeleaptă perplexitate puse încet stăpînire pe oricare îi atinse copertele și filele nu prea curate împodobite cu chipuri de femei melancolice sau trufașe, cu catarge rupte, cu hoituri sau divinități cu coarne.

Șeful își pierdu cumpătul dar curînd și-l regăsi :

— Este o carte de vrăjitorie. Să fie arsă ! Arsă.

Verdele-argintiu și cafeniul se înfundaseră de-a binelea în rîndul din față ca săpătorii vrednici într-o carieră.

Unul scoase „Vieți paralele", altul „De viris illustribus", iar altul „Conciliul de la Niceea".

— Sînt cele mai vinovate din cîte am văzut pînă acum, își mișcă buzele subțiri cel pe care acum scorpionii alergau în neștire.

— Sînt eretice, decise șeful. Să fie arse.

În sfîrșit negrul făcu un efort și aduse în lumina pilpîietoare pe „Don Quijote" și „Cîntecul lui Roland".

— Teroriste, scrîșni șeful.

— Cred că nu merită altă pedeapsă, încercă să sugereze scorpionul.

— Da, arse. Arse amîndouă.

Verdele-argintiu se repezi între ei cu brațele pline.

— „Scrisori provinciale", „Veninurile mele", „Doctorul Y", „Un om sfîrșit" și „Amantul doamnei Chaterley". Cafeniul avea de lucru.

— Numai otravă, imoralitate și conjurație.

— Cred că dacă le ardem ...începuse cu oarecare timiditate negrul.

— Evident, vor fi arse.

— „Așa grăit-a Zarathustra" urlă cafeniul făcîndu-i să tresară pe ceilalți care se lipiră de zidul viscos și umed. Îl bănuiau mai de mult de porniri primare și de aceea scorpionul era gata să se tragă ușurel un pas îndărăt cînd cafeniul îl fixă cu ochii lui de pisică atroce. Apoi le arătă cartea, mică, ferfenițită, jalnică.

— Dacă-i așa cum spui este vorba de altceva. Trebuie răsfoită înainte de condamnare. După aceea va fi arsă.

Cafeniul mai scoase două și le numi cît se poate de exact : „Plantațiile din trestie de zahăr" și „Capitalul".

Șeful o întrerupe pe a doua cu clonțul bastonului de care se sprijinea acum și mormăi :

— Sînt exact de aceeași mărime și prin asta la fel de provocatoare.

— Să fie arse, spuse cu curaj verdele-argintiu spre invidia negrului.

— Da, cred că nu li se cuvine o pedeapsă mai ușoară, ai judecat în spiritul celei mai perfecte ordini.

Urmară titlurile „Oedip rege", „Andromaha", „Broștele" și „Hecuba".

La auzul acestor nume șeful se înfurie pur și simplu și pronunță sentința :

— Să fie arse !

Cu greu cafeniul scoase din rînd „Poemul Naturii" și „Originea speciilor".

Aici acordul fu unanim și fură puse deoparte pentru a fi arse primele și pentru a nu se amesteca cu restul.

Din mînă în mînă porniră apoi „Sherlock Holmes", „Tartarin din Tarascon", „Baronul Münchausen", „Cuore", „Robinson Crusoe" și considerate bolnave și în stare de a contamina neîntrerupt și pe altele. „Ulise", „Procesul", „Satyricon"-ul și „Faust", „Banii", „Gomora", și „Infernul" fură socotite absolut pornografice. Și de aceea fură propuse cu mare scîrbă pentru incinerare.

Curînd peretele din față se micșoră și își pierdu linia impecabilă dela început din cauza filelor și fascicolelor ieșite din rîndul celorlalte, din cauza copertelor ce se îndoiseră, a colțurilor ce începau spațiul liber din fața zidului. Se produseră denivelări și dislocări, încît cele mai grele turtiseră fascicolele căzlețite din cele mai mici și legate mai șubred, starturile mai înalte curbaseră rîndul în afară ca o streașină, seisme din ce în ce mai puternice le zguduiau după fiecare răpire și condamnare. Judecătorii își vedeau însă de treabă mai departe. Vrafuri, vrafuri se ridicaseră în coridorul îngust, toate cele care-și așteptau soarta.

În totul judecății însă peretele se clătină, se cutremură din toate încheieturile, apoi se prăbuși cu un zgomot nefiresc și ca aruncate de o forță ocultă îl loviră pe cafeniu cu o putere neașteptată în creștet și în burtă. Unele zburaseră ca niște proiectile filfîitoare pe lîngă timplele celorlalți.

Zidul de cărți dărîmat îi îngrădi pe toți lîngă zidul coridorului și în imensa surpare, pînă mai adineauri **nevinovatele** sau mai bine zis cele care nu fuseseră încă supuse judecății le cuprinseră, le îmbrățișară pe toate cele proscrise.

După acest mare avertisment judecătorii se aleseră cu junghiuri și avarii. Numai șeful rămase neatins și neclintit.

Atunci, că pentru o supremă decizie, șeful strigă parcă dintr-o scorbură depărtată și nevăzută :

— Vedeți dar cît de vinovate și de înfăite sînt. Vor să ne strivească, să ne ucidă. Asta au făcut întotdeauna și cu înaintașii noștri care le-au demascat ifosele, imoralitatea, perversiunile și tendințele oarbe de moralizare și de asasinat. Nici una nu merită absolvirea de pedeapsă, toate sînt la fel de culpabile, acest prim rînd a dovedit-o. Pentru a scurta judecata hotărăsc arderea tuturora.

După aceste mari cuvinte verdele-argintiu sparse tăcerea.

— Am cuptoare și vetre speciale, anume construite pentru asta, cu grătare etajate, cu hornuri laterale, cu tiraje oblice. Înainte de toate un mecanism uluitor, un robot inteligent le va dezbrăca de învelitorile de piele, de mătăsuri și paftale, de încrustările și podoabele de argint și de aur. Am recupera materiale și valori incalculabile, industriile de pielărie, bijutierii și dentiștii ar schimba cu adevărat fața lumii. Verdele-argintiu pleda cu pasiune și convingere dar șeful rămase neclintit.

Cafeniul invocă, fără să-și trădeze planul, numărul imens de zile și de brațe de muncă cheltuite pentru transporturi și pentru arderea lor în cuptoare.

Scorpionul propuse cu o candoare studiată înecarea lentă în apele marilor fluvii sau abandonarea lor în tundră într-o pustie înghețată: Anihilarea lor definitivă și integrală ar fi fost o problemă de numai cîteva zile. Acoperite de zăpezile troienite aduse de vînturile Nordului, sau citite doar de peștii din fundul oceanelor n-ar mai fi avut nici o șansă să scoată capul și să otrăvească lumea.

Șeful își stăpîni insatisfacția și își păstră calmul.

— Lucrul nu va fi chiar atît de ușor, dar calea cea mai sigură și mai eficientă va fi arderea lor pe loc. Este un drum de viitor de care nu trebuie să vă temeți. Dinamitarea sau explozia nucleară ar putea afecta sănătatea, fericirea și bunurile noastre. Riscînd astfel ne-ar scăpa o mare parte din ele, iar altă parte ar otrăvi într-un mod imprevizibil dar fatal întreaga lume și ar prolifera altele. Trebuie să transformăm totul într-un cuptor cu ardere lentă și controlată. Numai astfel vom fi siguri că nu vom pierde nimic și vom cîștiga totul.

— Sehr gut, șefule, zise unul, O.K., hărașo, all right întărîră pe rînd ciracii ceilalți.

— Să începem cu cele mai apropiate mai zise cafeniul și dădu foc.

Limbile flăcărilor se urcară șerpi roșii, verzi, albaștri, negri, biruitori peste înaltele stive din față, mingiiară cu grijă cotoarele, își trimiseră sulițe în adîncimea legăturilor, se împletiră în margini, scorojiră prefețele și porniră apoi metodic să cucerească filă cu filă.

Judecătorii priviră fascinați și tot mai cuceriți de spectacolul măreț al incendiului orbitor care le încălzea sîngele și le fericea inimile. Abia tîrziu băgară de seamă că fumul îi înegrise astfel că nu se mai puteau deosebi și recunoaște. Vocile li se înecară curînd și deveniră guturale. Cafeniul putea fi acum negrul sau verdele argintiu, iar scorpionul putea fi oricînd confundat cu șeful. După un timp nasul, buzele și bărbia li se alungiră, membrele se frînseră, se scurtară și unghiile deveniră gheare. Cămășile scorojite căzură de pe ei ca solzii uscați după o năpîrlire. Un păr subțire, aspru și oblic le acoperi pielea cenușie și cînd se lăsară pe labele din față, din extremitatea posterioară le crescu firesc o coadă ascuțită și lungă. În ordinea firii păru și scurtarea grumazului odată cu năvala de mustăți aspre care le dădu sentimentul că vorbesc o limbă mai însuflețită și mai exactă.

Șeful presimțind pericolul își pierdu în goană cărucior apoi împleticindu-se în sacul său se

Emil Ruși : „Pace"

rostogoli în stradă cu flăcările după el și se tîrî un timp ca un imens rozător șchiop. Copiii îl urmăriră și îl uciseră cu pietre convinși că era mai marele șobolanilor care căutase să rontăie pulbere.

Mirarea copiilor cercetași fu și mai mare cînd găsiră la capătul unui coridor lung și întunecos patru șobolani enormi cu burțile în sus și chirciți în poziții ciudate stringînd în gheare fascicole și file mototolite, ondulate, înnegrite și pe jumătate scorojite de foc.

Tot ei au reușit să reconstituie cu precizie că odată cu șobolanii focul mistuise și primul rînd de cărți aflat în dezordine, dar cînd se atinsese de al doilea front compact și puternic, stivele enorme se prăbușiseră din înălțimea largilor cupole, coperte de tomuri grele, de atlase și albume, enciclopedii, istorii vechi și noi se deschiseră ca niște uriașe aripi, striviseră cărbunii și sufocară flăcările.

gheorghe istrate

laur

vin laurii neadiați de vis
învinovăriți de netranscris
vin anii putrezi — mici măcelării —
amirosind a vid a vii

ce voi fi fost a spînzurat cîndva
în cheutoarea unui scrum de stea
ce voi fi spus a imprimat discret
discul de iarbă-al haosului meu încet

pîndari flăminzi îmi mestecă pe rod
bătrîna vie smulsă din exod
prăsîndu-mi trupu-n frunza lucitoare :
petală-n laurul ce moare

orgoliu

(sonet)

zeificat de-atîta cer
de-atîta poftă de lumină
azi trupul nostru se înclină
retras în căldul efemer

întors cu trupu-ntreg în vină
în masca mea din care pier
refuz indoctrinatul ser
ce-mi lasă umbra în retină

azi vreau să mă desfac de har
să fiu dezordine pădure
să-mi fie viața o secure
înfiptă-n trunchiul meu barbar

vreau să albesc cu pleoape proprii
văzduhul orb cînd mi-l apropii

vertebre

(ritual)

ce noapte ce crini imperiali
ne ocrotesc ? tropotă nordul prin sud
sîntem palizi și-atît de reali
de-atîta muzică sînt surd

albastre corăbii prin singe pornesc
uraganele blonde feotușii calzi
se prăbușesc prin catargul ceresc
larve bătrîne — heralzi

alb-adăpost pentru ceață
robul din mine se-naltă și simt
cum crapă aerul de dimineață
cum troznesc vertebrele care mint

inscripție

ca om mereu am lunecat

ba în regret ba în păcat

numai ca fiară am decis
cît sînt minciună — cît sînt vis

mister

n-am să m-ating de mine mai curînd
de cît se-atinge carnea mea de gînd
cît soarele se-atinge de lumină
ori clopotul de zarea lui divină

rămîne-atîta moarte fără chip
atîta mare fără de nisip
atîta văz orbind peste desemne
atîta cer necoborît în semne

doar noi nu stăm în dulcele pămînt
că iar ne mușcă marele cuvînt

decor

de cînd vrei moarte să m-ajungi
m-ating de cer ca de-un cuvînt
din care-am lunecat în gînd
ca dintr-un ou cu cețuri lungi

la urma-urmei cine sînt ?
cîtă durere-i în căutușă
cît întuneric într-o ușă
cîtă ființă e-n mormînt ?

m-am învățat să cresc altoi
țepoși în subțioara fricii
precum securea dă delicii
pe gîtu-atitor falși eroi

de cînd sînt pregătit de zbor
se-atinge carnea de cuvînt
balanța mea-i mai mult pămînt
grăunții ochilor mă dor .

asemeni unui vînător
mă-nchid în asprul meu decor —

cînd moartea totuși sparge țarcul
scheletul meu destinde arcul...

plastică

Spectacolul sculpturii

Este interesant de observat astăzi revirimentul sculpturii în sfera de preferințe ale publicului. Și înclin să cred că principala explicație a acestui fenomen se află în tendința tot mai manifestă de democratizare a „spectacolului" sculpturii. Formulă de intimpinare a cerințelor amatorilor de artă condiționată, în principal, de două modalități de exprimare. Una, răspunzînd intențiilor monumentalizante ale artei de for și materializată în aria mereu mai largă a taberelor de sculptură în aer liber ; cealaltă, afirmînd dimpotrivă posibilitatea de intimizare a volumelor sculptate prin apelul la teme, materiale, tehnici și soluții expresive de o mare diversitate, capabile de un raport mai direct și mai liber cu privitorul. Am definit astfel, teritoriul de manifestare a așa-numitei **sculpturi mici**. În fond, nu e vorba de o descoperire a ultimei generații de artiști, sculptura mică însoțind evoluția omului prin stratele civilizației, din neolitic și pînă azi, cu o consecvență greu de concurat. Suflul unei asemenea perenități pare să caracterizeze demersurile celor mai mulți dintre artiștii ce abordează astăzi o atare formă de exprimare.

Criteriul de reprezentare : un artist — o lucrare, a invitat la maximă concentrare expresivă, așa încît fiecare autor să-și audă distinct vocea în întreaga adunare de glasuri ce, totuși, a trebuit să sune echilibrat și armonic. Nu știm cine „a clădit" expoziția de la Galeria „Simeza", dar un fin aport coercitiv în alegerea și dispunerea lucrărilor se resimte, detașaind-o net de tradiționalele de acum, dar cam eterogenele „festivaluri" de sculptură mică de la Casa de cultură „Fr. Schiller".

Așa cum ne-au apărut ele formulate în expoziție, s-ar putea detașa trei orientări stilistice : una, prin care **vocația monumentaluiui** se restringe la o citare oarecum nostalgică a dinamicii volumelor în spațiu, piesele purtînd vădit în materia lor liniile de forță ce le-ar putea situa oricînd pe soclurile unor primitoare agore. Este cazul lucrărilor lui Iorgos Iliopolos, lui Florin Tănăsescu (cu o originală versiune a „cavalerului trac"), a lui Corneliu Tache, Mihai Laurențiu (cu o frumoasă troiță), Gabriela Manole-Adoc, Paul Vasilescu (cu o impozantă structură spațială din oțel) și chiar Kocsis Elöd, la care aliantele stilistice și virtuozitatea prelucrării și finisării metalului îl duc la rezolvări bine individualizate. O a doua orientare ar fi aceea a **sculpturii-semn**, rod al unui proces de accentuată și cît mai expresivă metaforizare. În această privință, eforturile artiștilor au dus la o benefică eliberare a resurselor imaginației plastice cu un substrat filosofic evident și cel mai adesea lesne descifrabil. Cu o distinctă autoritate a vocii s-au exprimat în acest mod : Ion Iancuț, (cu un foarte inspirat simbol al familiei și maternității), Leonard Răchită, Mihai Istudor (pe linia mai vechilor lor căutări), apoi Doru Covrig, Nicolae Șantefrați, Adrian Popovici (cu o figură „olmecă"), Horia Flămînd, Ion Deac-Bistrița și Napoleon Tiron. În prelungirea acestui drum se situează foarte sugestivele alegorii ale lui Neculai Pădurariu, Adorjan Endre, Elena Hariga și Gheorghe Adam, alegorii ce sparg limita oricărui convenționalism în expresie și își rostesc mesajul răspicat, cu o forță de impact la privitor de nimic cenzurată. O a treia orientare se definește a fi aceea de **redescoperire a armoniei clasice** în tiparele unei sensibilități moderne. Căutări convingătoare ce poartă semnăturile lui Aurelian Bolea, Dinu Rădulescu (un foarte dinamic „cimpoier"), Dumitru Pasima, Grigore Minea, Alexandru Bujor și Mircea Spătaru. Dintre alte interesante și fertile căutări le semnalăm pe acelea ale lui Bela Crișan (cu o lucrare din remarcabila serie a „lemnului curgător"), ale Manuelei Siclodi, Alex Călinescu-Arghira, Dinu Cimpeanu și Petru Iecza, toate imbogățind în substanță un teritoriu de exprimare în care profesionalismul, rigoarea clasică și imaginația frenetică a creatorului se cumpănesc cu măiestrie. Se verifică încă o dată că operele adevărate devin impunătoare și durabile prin dimensiunea ideilor ce le animă și nu neapărat prin cantitatea de material cuprinsă în ele.

Corneliu Antim

muzică

«Model mioritic»

O semnificație aparte primesc lucrările desprinse (pentru interpretare) din paginile unui ciclu mai cuprinzător : fiecare lucrare reprezintă fie o treaptă către lucrarea-culminație, fie un aspect bine diferențiat al gîndirii muzicale regizînd întregul ciclu, fie pur și simplu „înghețarea" în pagina cu portative a unei mostre cu interesante particularități, în fapt, caz cu diferite probabilități de apariție în cuprinsul aceleiași clase de compoziții. În ciclul **Modele, semnat de Corneliu Dan Georgescu, Model mioritic**, spectacol audiovizual pe texte populare pentru soliști, cor, orchestră și bandă magnetică, recent gravat pe disc în interpretarea Orchestrei și corului Operei Române din Cluj-Napoca, dirijate de Petre Sbîrcea, soliști Maria Mureșan, Georgeta Orlovski, Ion Tudoroiu și Titus Pauliuc, ocupă ultimul loc, după piesele Alb-Negru, Continuo, Zig-Zag, Rubato. Judecînd cei puțin după titlu, ultimul loc este aici la maximă înălțime, moment culminant al ciclului prin strălucire, prin greutatea de înțelesuri a subiectului abordat. Care este asadar locul lui Corneliu Dan Georgescu față de acest punct cardinal al spiritualității românești ? Piesa se dezvăluie mai ușor dacă o privim invers, de la culoarea atmosferei muzicale la procedeele componistice aplicate, de la etos la amănuntul de partitură. Tonalitatea generală a acestei muzici este o tonalitate înghețată, de o pregnanță parcă estompîndu-se prin grosimea unui filtru puternic, colorată în nuanțe de penumbră, unde menținerea cvasiconstantă a aceleiași tensiuni sonore, dăltuirea suprafețelor muzicale în trăsături ample și severe, intervenția limpede a cezurilor aproximativ la aceleași intervale în timp dau naștere la audiție unei senzații complexe unde dominante sînt proiecțiile în conștiința aie scurgerii continue a timpului, punctate de grave loviturl de percuție, ale alcătuirii efemere a condensărilor sonore, toate de scurtă durată și de redusă amplitudine. Cu alte cuvinte, muzica curge inexorabil în aceeași albie, dreaptă, în care singurele „anomalii" sînt dilatările periodice și relativ egale ale lărgimii fluxului ; nu există aici puncte culminante memorabile, nu există pregătiri și rezolvări limpezi ca atare, muzica impunîndu-și o austeritate fără cusur, răzbătînd nealterat (și impresionant) la audiție. Textul, cel mai frecvent rostit în recitativ rectoton, vine astfel să se integreze într-o atmosferă deja impusă muzical, pe care nu o mai poate determina hotărîtor. Proporția între cele două planuri, preponderența (ușoară) a muzicii asupra versurilor populare accentuează senzația de ecranare a întregului, de petrecere a acțiunii (muzicii) nu numai undeva departe în spații, ci și în vremuri imemorabile, într-un timp de legendă. În această muzică așadar, sudura între cele două nivele, între realizare și efectul la audiție, este ireproșabilă.

★

Semnalăm aici două remarcabile apariții tipografice, a căror editare a fost realizată pe plan județean. **Jocuri populare bucovinene** de Aurelian Ciornei și Mureș Gh. Rădășanu și **Muzica în Bucovina — Ghid** de Emil Satco aparțin acelei categorii de lucrări a căror editare contribuie cel puțin în două direcții : ele restituie, bine și omogen structurate tematic, istoriei muzicii naționale mișcarea muzicală a unui ținut avînd o atît de pregnantă individualitate culturală. În al doilea rînd, se păstrează în pagina de carte vechi realități documentare (pe lîngă succinte portrete de binecunoscuți muzicieni în **Muzica în Bucovina**), mențiuni bibliografice rare și, îndeosebi, o întreagă bogăție de preafrumoase dansuri bucovinene, inteligent transpuse într-o semiografie coreografică comodă. Interesul acestor cărți depășește clar granițele județului (de altfel, și ca dimensiune lucrările vădesc o tratare științifică meritorie : material enorm în pagini multe, bine selecționate și redactate). Ele se integrează astfel ca rod al unor inimoși oameni de cultură și muzică bucovineni, în marele teritoriu al muzicologiei românești de calitate.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (3)

Să reținem faptul semnificativ că Pandele Vergea — „ornitologul" nu este nicidecum victima unei ținceli mai mult sau mai puțin întîmplătoare. Evenimentul de acum se înscrie firesc pe axa unei biografii absolut pilduitoare în această privință. Magnifica sinteză a acestei biografii se cuvine a fi reținută **in extenso.** Iată, mai întîi, episodul copilăriei, marcat de pasiunea de „naturalist" a eroului, concretizată, aceasta, în fapte ce vizează absurditatea deplin grotescă : „De copil iubesc natura în toate manifestările ei vii, și această dragoste el o tradusese în fapte încă de la vîrsta de doisprezece ani. Dar pe atunci părinții lui trăiau. Tatăl său băgase degeaba de seamă că fiului îi lipsește o doagă. Un dăscălici izbutise să-l scoată din minți și să-l facă să creadă că băiatul dă, dimpotrivă, semn că are să ajungă un om cu totul osebit, care să facă cinste neamului său și țării. Bietul om îl lasă, prin urmare, stăpîn peste o odaie, spre a se îndeletnici acolo cu așa-numitele lui «cercetări asupra naturei». Fără să se turbure cît de cît de neajunsuri. Pandele călcă întîia oară pe calea cunoștințelor înalte prin creșterea și înmulțirea furnicilor". Care este rezultatul de tot năstrușnicei îndeletniciri, nu este greu de presupus ; prilej nimerit pentru prozator de a-și etala inimitabila artă descriptivă de factură „microcosmică", situată într-o revelatoare ascendență modernă, ce va culmina odată cu momentul Arghezi : „Doi ani de-a rîndul, odaia lui nu mai fu decît un furnicar. Harnicile viețuitoare, negre și castanii, roșcate și uneori cu aripi, nu mai încăpeau înăuntru, și se răspîndeau prin curte. Grădina se umplea iute cu ele. Mușuroaie se ridicau pe unde nu gîndeai, în răzoarele cu zambile, lîngă puț, în pragul ușei. Odăile încăpură, de asemenea, în stăpînirea lor și zadarnic se turna pe dușumele gaz și apă fiartă".

Atingînd punctul catastrofei așa-zicînd extreme („Bătrînul Vergea, care nu știa de unde i-a căzut această năpastă — invazia furnicilor, n.n. —, cînd află adevărul, căzu jos de supărare și, izbit de dambla, își dete în curînd duhul"), cariera de entomolog a lui Pandele ia sfîrșit printr-un eșec nu mai puțin spectaculos. Prins și de patima creșterii gîndacilor de mătase, eroul nu scapă de recrudescențele catastrofice ale pasiunii anterioare. „Nestîrpite însă bine — mai notează prozatorul —, furnicile se întoarseră și viermușii mureau pe capete. Puțini izbutiră să se urce pe tufe și să se închidă în gogoși". Cît despre celelalte momente ale carierei de „naturalist" a lui Pandele, fără a mai insista, autorul se limitează doar la notațiile ce urmează : „La douăzeci și doi de ani, cînd mama sa îl lăsă la rîndul ei singur, Pandele își încheiase o mare parte din cercetările lui. Trecuse la broaște, la șopîrle, la pești, și încă de pe atunci se pregătea să vîndă una din cele trei moșii părintești".

Elementul ce-i conferă lui Pandele Vergea o identitate tipologică cu totul distinctă în contextul galeriei de veleitari macedonskieni bîntuiți de complexul genialității constă, deci, în faptul că personajului „îi lipsește o doagă" în așa măsură încît atributul în cauză îi determină în întregime cursul existenței. Mecanismul infailibil chemat să ducă pe erou la completa pierdere a simțului realității se bizuie nemijlocit pe fetișizarea în absolut, plasînd-o astfel în spațiul himerei grotești, a pasiunii sale de „naturalist". Efectul existențial este dublu : alienarea față de propria-i esență umană și față de lumea înconjurătoare. Despuiată de statutul ei rațional, pasiunea sa constituie de-a dreptul un simptom al nebuniei permanentizate, acționînd ca atare atît în cîmpul existenței, fenomenale, cît și în acela rezervat visului. Pendulările dintre partitura „naturalistă" (relevarea „cazului" din unghi clinic) și partitura fantastică (trăirea absurd-sublimă, esențialmente dezumanizantă, a pasiunii „implinite") capătă înfățișări pe cît de ambigui, tot pe atît de tulburătoare prin dramatismul lor. Episodul central al nuvelei, acela al metamorfozei ornitologice suferite de Pandele, este, în această privință, memorabil. Ideea pivot a demonstrației este că universul fantastic se zămislește, insidios, paralel cu procesul de scufundare a eroului în patima nebunească de a sacrifica totul, inclusiv identitatea lui umană, de dragul ciudatei adunături de păsări. Așa se face că bizarei dileme etice iscată de eventuala neîndeplinire a „contractului social" cu lumea păsărească i se substituie, pur și simplu, ardenta și dementiala dorință a lui Pandele de a se implica strict biologic, cu întreaga lui ființă, în „regnul" păsăresc. La început, bucuria fără de margini pricinuită de procurarea banilor necesari extinderii acaretelor și asigurării hranei pentru păsări pare a se sublima doar în stări de exaltare sufletească, care, în definitiv, pot fi circumscrise unui caz de deviere paranoică mai mult sau mai puțin... obișnuită. Avem de-a face, deocamdată, — s-ar putea zice — cu un caz de exacerbare maladivă, deși cu efecte economice contrarii celor consacrate, a binecunoscutei teme balzaciene rezidînd în dezumanizarea individului acaparat de patima banilor : „„Advocatul îi spusese că se pregătea tocmai să vie la el, așa că Vergea se hotărî să nu scape prilejul... E și drept că trei mii de galbeni pentru patru sute de pogoane în Ilfov nu i se părură lui Pandele bani puțini și cînd, peste o săptămînă, se întoarse de la tribunal cu treaba ticluită gata și cu vinzarea scrisă și răscrisă în peste opt codici, cînd lefter și de cea de pe urmă moșioară părintească, dar cu trei miișoare de galbeni împărățești în tecșilă, își zăvorî ușa, își prinse în ace perdelele de cît de la ferestre și își numără zgripțorii kazaro-kraiești, bucuria lui nu mai avu margini. Ho ! Ho ! ...va putea, în sfîrșit, să cumpere locul lui Năstăsache, să-și înmulțească cotețele după plac, să se tăvălească în puful fulgilor, să nu mai lase să se piardă ou neclocit și să nu-și mai prăpădească vremea cu alergări după bani".

Pe neașteptate, însă, starea de exaltare a lui Pandele, atins de morbul paranoic, ia un curs absolut stupefiant. Fisura dementială încuibată în puterea lui de judecată se lărgește amenințător :

„Ho, Ho ! Și nu va mai fi încotopenire de puică, scremăt de găină pe ouare, ieșire de pui din ghioacă, să scape nevăzute de el. **Un singur lucru îl mîhnea... Cocoș, de ce nu-l făcuse Dumnezeu cocoș ? Că n-ar mai fi rămas puică nici găină necălcată.**

Ba chiar, lărgindu-și cadrul teoriei, nu s-ar fi sfiit să meargă cît de departe... Găinile și puicile, în orice număr, nu l-ar fi indestulat, giștele, curcile, rațele, cîțele, l-ar fi ispitit deopotrivă. Ar fi dat naștere la încrucișări de neamuri, la noi feluri de viețuitoare". (s.n.). Tabloul miraculoaselor înfăptuiri în materie de profilare și înnobilare a avuției păsărești imaginat de Pandele propune atenției o pagină de descripție fantasticizantă unică .

Dacă dementiala idee a lui Pandele de a se angaja într-o asemenea experiență, biologicește, are la origine, se pare, procesul absurd de defulare a instinctului sexual, pe de altă parte nu este de ignorat nici motivația circumscrisă complexului de genialitate a cărui victimă este. De data aceasta, ne reintîlnim cu irepresibilul impuls de a se prevala de presupusa sa vocație de „savant". Starea de contemplație misticizantă a zgripțorilor kezaro-kraiești îi stîrnesc astfel de gînduri : „Cine știe ? n-ar fi tocmai de mirare că zgripțorii de pe galbenii la care se uită acum să fi fost, odinioară, paseri adevărate, paseri care să fi trăit și să fi uimit lumea cu ciudățenia și frumusețea lor. Adică de ce nu ? De ce acești zgripțori să fi ieșit numai din închipuire, să nu fi fost și ei odată din carne și oase-ființe vii ? Faptul că au două capete nu dovedește nimic".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Romulus Vulpescu și Florin Pucă : într-un dialog al bărbilor

Ioan Alexandru într-o „poză" ardelenească

Alexandru Philippide și Geo Bogza

În descendență maioresciană

Urmare din pag. I

criticul francez Paul Souday, de orientare intelectualistă, unul dintre dascălii săi, este cel mai aproape de Maiorescu. Spirit funciar sceptic, el a fost unul din criticii cei mai severi și mai temuți ai diverselor orientări spiritualiste sau mistice, considerînd că ceea ce-l distinge pe om de toate viețuitoarele este tocmai capacitatea de a-și domina tentațiile instinctelor printr-o permanentă supraveghere a rațiunii. În 1943, după două decenii de activitate ca „practicant al criticii" (și nu ca estetician) Șerban Cioculescu observă : **„O parte din critica de azi face mare caz de «intuiție», termen prestigios imprumutat din filosofia bergsoniană, prin acest factor oarecum mistic, de sesizare spontană, fulgurantă, închipuie că intră în stăpînirea instantanee a „secretului" unei opere de artă. Eroare ! intuiția critică, sau altminteri zicînd, înțelegerea unei opere e condiționată de cultură și experiență, care prin adițiune, se mai denumesc, sau se numeau altă dată, gust. Criticul nu se naște, ca poetul, criticul devine, adică se formează citind, studiind, reflectind...".** Nu ne mirăm, așadar, întîlnindu-l zilnic pe criticul octogenar în sălile Bibliotecii Academiei Române. Mai are de învățat... De atitudinea raționalistă, lucidă, intelectualistă se leagă, organic, dezideratul obiectivității spre care a năzuit permanent, respingînd ispitele subiectivismului și narcisismului critic : **„Am năzuit din primul ceas către acea obiectivitate a judecății care garantează înțelegerea operelor literare de cît mai variată fizionomie și nu m-am increzut nici un moment în capriciile de tip feminin, ale subiectivității.** Poate **pentru că nu m-am amăgit niciodată cu posesia vreunui talent literar, mi-am rezervat bucuriile pasiunii pentru frumosul realizat de scriitorii propriu-ziși. În consecință, am crezut că rostul criticului este de a surprinde frumosul unde se află ascuns, de a-l explica în măsura în care este definisabil și de a comunica cititorilor cultivați entuziasmul, pentru literatura cea bună... Am rămas mereu sceptic față de credințele unor confrați în caracterul așa zis creator al criticii, adică în putința de a constitui, ea însăși, critica, un fel de literatură, valabilă prin frumusețea expresiei... Să aspirăm către o anume demnitate a scrisului, dar să nu ne facem închipuirea că prin iscusința condeiului glosatorul poate să rivalizeze cu creatorul".** Aspirația spre obiectivitate din impulsuri raționaliste, amintește îndeaproape de formula maioresciană a impersonalității la care de altfel se și referă direct, iar subiectivismul refuzat cu îndirjire, cu obligație a criticului trimite automat la tezele lui Maiorescu din **Poeți și critici :** „Criticul este din fire transparent, artistul este, din fire, refractar. Esența criticului este de a fi flexibil la impresiile poeților, esența poetului este de a fi inflexibil în propia sa impresie. De aceea, criticul trebuie să fie mai ales nepărtinitor, artistul nu poate fi decît părtinitor" (1886).

Cea de a doua latură fundamentală, maioresciană, și anume ponderea accentuată a observațiilor de limbaj în judecata critică, se poate, de asemenea, lesne constata. Nu există studii maioresciene despre un scriitor (lăsăm la o parte cele special consacrate, începînd cu problemele de ortografie) care să nu facă referiri, cu valoare axiologică, la limbaj, la mijloacele expresiei artistice. Uneori, observațiile de acest gen erau cele mai incisive, compromițînd pe autorii în cauză. Beția de cuvinte este numai un exemplu. Șerban Cioculescu acordă, de asemenea, atenția cuvenită expresiei care este, la urma urmei, primul și principalul mijloc de contact cu opera. Ignorarea limbajului i se pare un indiciu de diletantism. Și de la Timoleon Pisani, pe care l-a nemurit prin aberațiile ce i le-a detectat (deși omul avea aroganță de filolog specialist) pînă la cutare contemporan de-al nostru pe care-l surprinde în delict de cunoaștere a limbii române, criticul a găsit un imens teritoriu al impostorii în exprimare. Chiar în cazul unor scriitori de primă mărime, ca Hortensia Papadat Bengescu, să spunem, criticul se dovedește intransigent. Avem convingerea că, pentru epoca de după 1923, anul debutului la „Facla literară", pînă azi, Șerban Cioculescu a contribuit cel mai mult la ameliorarea scrisului artistic românesc în calitate de critic. Este, cu alte cuvinte, un fel de Maiorescu al criticii contemporane, sub acest aspect.

Cea de a treia particularitate maioresciană, Ironia, (victimele ironiei lui Maiorescu sînt binecunoscute) este tot atît de particulară pentru Șerban Cioculescu. Adevărurile cele mai puțin plăcute, susține pe drept criticul, „pot fi rostite cu eleganță și curtoazie. Ironia e adesea o armă mai tăioasă decît sinceritatea frustă". Mecanismul ironiei cioculesciene e apropiat celei preopinentului prin el însuși. Tonul de politețe afectată, care nu promite nimic bun victimei, după cum observă Călinescu, îl duce pe cel implicat să se exhibe pe el însuși furnizîndu-ne citatele de rigoare, de o elocvență în afara oricărui dubiu, după care concluzia criticului cade greu, exterminant. Este ipostaza sardonică, maioresciană, a ironiei. Alteori această atitudine (de apartenență intelectuală și nu estetică) este cordială, în spiritul ironiei lui Ludwig Tieck (care considera ironia ca o formă de iubire) și o desprindem în unele texte despre prietenii săi Vladimir Streinu sau Pompiliu Constantinescu.

Dar, evident, n-am epuizat, nici pe departe, sugestiile sau opțiunile maioresciene din opera lui Șerban Cioculescu, teritoriu foarte întins (peste șase decenii pînă acum), complex, de o rară bogăție a repertoriului și o mare varietate a registrului. La cei 80 de ani ce-i împlinește în aceste zile un lucru ne pare limpede, de o evidență indiscutabilă. Șerban Cioculescu, demn și strălucit urmaș al întemeietorului disciplinei, este unul din clasicii criticii românești. Și nu ezităm să întărim : unul din marii ei clasici.

Vizionarul Anton Pann...

Urmare din pag. I

fonică închinată Bucureștilor de altă dată — în ultimele titluri, cu o subtilă transfigurare a intonațiilor respective. Unele elemente modale cromatice din climatul sonor al lui Anton Pann pătrund în **Cantata festivă** de **Ștefan Niculescu,** în **Sonata pentru pian,** în **Cantata Chipul păcii** și chiar în poemul **Arcade** de **Aurel Stroe,** precum și în cantata **Domnișoara Huss** de **Nicolae Brînduș.**

În concluzie, o coordonată **balcanică** a muzicii noastre, pornită din muzica bizantină și psaltică, din folclorul străvechi, continuată cu Dimitrie Cantemir, Anton Pann, Dumitru G. Kiriac, George Enescu, Mihail Jora, Paul Constantinescu, apoi trecută în zilele noastre prin opusurile unui Mircea Chiriac, Theodor Grigoriu, Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Nicolae Brînduș, își găsește corespondentul literar în moștenirea lăsată de Antim Ivireanu, Dimitrie Cantemir, Mateiu Caragiale, Ion Barbu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu...

Cite îi datorează muzica noastră lui Anton Pann...

Celui care ne-a oferit simbolic, emoționantul testament :

„Cîntă, măi frate române, pe graiul și limba ta
Și lasă cele străine ei, de-a și le cînta"...

ION BARBU — ESEU DESPRE TEXTUALIZAREA POETICĂ

Prin tipărirea cărții Ion Barbu — eseu despre textualizarea poetică, **Marin Mincu încheie un prim stadiu de exegeză barbiană finalizînd 15 ani (dacă se are în vedere data publicării primului articol despre autorul** Jocului secund) **de neobosită confruntare critică. Criticul a traversat cîteva avataruri metodologice, trecînd — de exemplu — de la critica hermeneutică la aceea textualistă, toate schimbările de perspectivă în abordare fiind impuse de impactul „amoros" (cum spune Barthes) cu textele celui mai dificil poet pe care l-a dat literatura română. Dacă Marin Mincu este, așa cum l-a numit Șerban Foarță, „exegetul (barbian), pînă astăzi, cel mai bun", revista** Luceafărul **supune acum lucrarea sa ultimă unei discuții mai ample pentru ilustrarea sporului metodologic și exegetic în această direcție. Publicăm în acest număr intervențiile lui Edgar Papu și Petru-Mihai Gorcea.**

Priorități la Ion Barbu

Marin Mincu inițiază la noi o adevărată răsturnare a relației dintre critic și scriitorul beletristic. Noi știam că primul dintre ei este acela care își impune criterile apreciative. Iată, însă, că Marin Mincu ni-l proiectează într-o nouă ipostază, mai flexibilă și mai adaptabilă. Potrivit acestei vederi, inițiativa nu mai aparține criticului în actul de **a judeca,** ci scriitorului în acela de **a se lăsa judecat.** Relația, să-i zicem clasică, dintre cei doi termeni apare întrucîtva inversată. Criticul, adică, trebuie să se conducă nu după propria sa concepție critică — dacă o are —, ci după aceea a scriitorului, prin care acesta **se voiește** văzut, interpretat și apreciat.

O asemenea idee se valorifică în act la Marin Mincu. Ea rezultă atît din **Luceafărul comentat,** exegeză eminesciană publicată cu patru ani în urmă, cît mai cu seamă din actuala sa lucrare, cu mult mai dezvoltată, **Ion Barbu — Eseu despre textualizarea poetică.** Fundamentala distincție de criterii și de metode în privirea acestor doi poeți ar putea să ne frapeze pe noi, cei deprinși cu consecvența critică, așa cum s-a văzut cultivată de seculara posteritate maioresciană și gheristă. Și totuși, privind, cu obiectivitate lucrurile, n-ar fi indicat ce a desconsidera nici argumentele atît de bine articulate ale poziției lui Marin Mincu.

Vom căuta să-i înțelegem vederea prin exemplul unei atitudini critice opuse, adică univoce, de unde rezultă o judecată, în parte nedreaptă datorită chiar poetului de care se ocupă actualmente autorul. Iată despre ce este vorba. Marin Mincu studiază, printre altele, și comparația efectuată de Ion Barbu între Ion Ghica și Alecsandri în așa-zisele lor „scrisori". Superioritatea primului dintre ei apare evidentă de la bun început, din orice perspectivă critică ar fi privită. Ion Barbu, însă, pe baza unei anticipate aplicări a „textualizării" poetice, a detectat penetrant și cu exactitate matematică însuși resortul propulsiv al acestei superiorități. Ca un distins matematician ce emulase cu Délaunay la „examenele de calcul infinitezimal și integral", Ion Ghica, printr-o asemenea pregătire, a făcut să rezulte în **Scrisori** un **text** alcătuind o construcție deplin **conștientizată.** Este o extrem de importantă descoperire barbiană, pe care nu o putem nesocoti.

Unde, însă, greșește Ion Barbu este în aplicarea aceluiași principiu al textualizării și la proza lui Alecsandri, care pretinde o cu totul altă deschidere critică pentru a se comunica adecvat. Printr-o vedere inaplicabilă la acea probă nu este greu ca „bardul din Mircești" să se vadă complet desființat. Astfel, scrisul său ar fi „vacuu" sau „sălciu", fiindcă Alecsandri „nu știe să vadă", și nu știe „nici chiar să scrie". Dar nu pentru un atare mod de înțelegere ni se oferă proza sa. Privită din unghiul opus al unei anumite critici stilistice, așa cum a făcut Tudor Vianu, arta de prozator a lui Alecsandri se surprinde a fi comparată pe alocuri cu proza lui Chateaubriand și a lui Flaubert. În felul acesta, Marin Mincu ne-a furnizat involuntar, chiar din actuala valoroasă lucrare, un implicit argument în favoarea plurivocității sale.

Dar nu la aceasta am dorit să ne oprim, și nici la modul subtil și laborios prin care autorul îl consideră integral pe Ion Barbu prin prisma adecvată a **textualizării.** Ar fi o operație minuțioasă, care cere un spațiu cu mult prea extins. Ne vom mărgini, de aceea, să reținem doar faptul, raportîndu-se atît la poezia cît și la scrierile teoretice ale lui Ion Barbu, Marin Mincu contribuie substanțial la imensa sporire din ultimii ani a descoperirilor și fundamentărilor de ordin protocronic din cultura noastră. Vorbim fără nici o ezitare de o asemenea sporire, deoarece, pînă și în R.S. Moldovenească un cercetător de erudiția și finețea lui Mihai Cimpoi, în recenta sa carte **„Cicatricea lui Ulise"** (Chișinău, Literatura Artistică, 1982) surprinde cu acribie noi priorități pe plan universal în creațiile lui Eminescu și Creangă.

Să revenim însă la Marin Mincu și la ultima sa lucrare. La început el amintește numai în mod vag și general de „surpriza plăcută să întîlnești formulări și teoretizări aproape identice cu acelea pe care le găsim la Umberto Eco, la Barthes, sau la gruparea **Tel Quel".** (p. 10). Vom

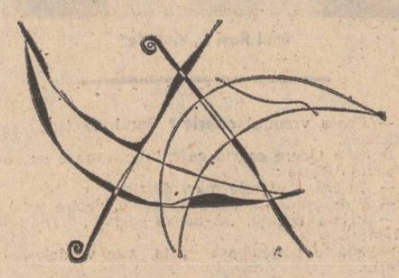

Desene de Gelu Mureșan

vedea imediat că Marin Mincu surprinde aproape aceleași idei ca și la Ion Barbu numai în lucrări străine de mare notorietate, sub aspectul textualizării, care au apărut **după** moartea poetului nostru. Ne sînt de ajuns numai două exemple în această privință.

Mai întîi, autorul prezentei cărți descoperă că Ion Barbu intuiește „acele spații **interstițiale** ce întrețin raporturile dintre diferitele domenii ale cunoașterii", în speță dintre știință și poezie (p. 12). Există anumite interstiții, care despart rezultatele ultime ale științei de cele care urmează imediat a fi găsite. În aceste spații libere se insinuează poezia, care merge, astfel, **sau după** sau **înaintea** cunoașterii științifice, contemporane ei. Un concludent citat posterior al lui Roland Barthes (în **Leçon,** 1978) aduce o probantă ilustrare a priorității lui Ion Barbu.

În sfîrșit, al doilea exemplu de prioritate barbiană, pe care am spus că îl descoperă Marin Mincu, privește, de astă dată, „teoria **practicii semnificante".** În acest sens, la pag. 14 autorul afirmă următoarele : „Ion Barbu anticipează teoria practicii semnificante asupra textului a grupului de la **Tel Quel.** Operația de permutare, despre care vorbește el, nu este altceva decît traversarea unui sistem de semne, așa cum definește Julia Kristeva procesul practicii semnificante". Marin Mincu confirmă imediat cele enunțate mai sus printr-un convingător citat din **La Traversée des signes,** (1975) a Juliei Kristeva.

Ne limităm, în materie de textualizare, la reținerea acestor două anticipări barbiene, deși ele nu sînt singurele în volumul descoperirilor lui Marin Mincu. Natural că Ion Barbu nu posedă încă terminologia care se va crea mai tîrziu în ordinea deschiderilor sale de orizonturi. Am văzut, de pildă, că el numește **conținător și conținut** în loc de **semnificant și semnificat.** De asemenea, în loc de **traversarea unui sistem de semne,** el numește fenomenul respectiv **operația de permutare.**

Acestea sînt, bineînțeles, incidențe cu totul exterioare, de tipul acelor obstacole neserioase, care, și în alte cazuri au barat ecourile spiritului nostru în afara granițelor. Esența, însă, a priorităților datorite poetului român într-un atare registru critic rămîne evidentă. Așadar, pe lîngă celelalte merite ale cărții, consemnarea și demonstrarea acestor priorități relevă una din efectivele contribuții ale lui Marin Mincu în cultura noastră actuală.

Edgar Papu

Despărțirea de Călinescu

La sfîrșitul **Reperelor** din 1977 Marin Mincu **se despărțea** de G. Călinescu printr-o **evocare** modelizatoare a **lecției** călinesciene.

Ce înseamnă „textualizarea poetică", formulă propusă în subtitlul recentului eseu semnat de Marin Mincu ? Critica textuală este o variantă mai nouă a structuralismului, implicînd considerarea operei ca **Text** ce se „autogenerează" printr-un proces obiectiv și prin intermediul unui „agent" cu înalt coeficient de „impersonalitate" (poetul). Atît creația, cît și lectura Textului sînt înțelese de critica textuală în termeni de „producție" : creația devine un act de producere a Textului prin supunerea față de legitățile sale interne de constituire, ceea ce impune dispariția autorului îndărătul operei sale ; receptarea Textului este înțeleasă ca o activitate de producere a semnificației de către cititor, pornind de la sistemul de semne al operei. Este clar că vocabula **text** nu este întrebuințată în sensul său obișnuit : ceea ce înțelege Marin Mincu, dincolo de asimilarea bibliografiei de resort, prin Text (ortografiat de noi acum, cu majusculă, tocmai spre a distinge valoarea deosebită a cuvîntului față de întrebuințarea banală), este ceva relativ sinonim cu „Scriptură", cu „Carte fundamentală", cuprinzînd multiple „înțelesuri", sau cu ceea ce am înțeles noi prin „Capodoperă" : un text impersonal, de un înalt grad de coerență, deschis unor lecturi multiple, trăind perpetuu grație acestor mereu noi decodări. Nu toate operele, ne lămurește Marin Mincu, sînt Texte ; această calitate o au numai

operele de o reală valoare universală, printr-o asemenea judecată critica textuală incluzînd coordonata axiologică, a cărei absență constituia una din marile inconveniente metodologice ale structuralismului incipient. Opera lui Ion Barbu este, în ochii lui Marin Mincu, un astfel de Text, ceea ce îi conferă un înalt prestigiu cultural ; ne grăbim să exprimăm adeziunea față de o asemenea judecată de valoare. Pentru a recepta la nivel corespunzător un asemenea Text, criticul consideră, pe bună dreptate, că trebuie să se înarmeze cu metode critice adecvate, dintre cele mai moderne ; eseul său vădește o bună orientare nu numai în varianta mai nouă a structuralismului, atașată analizei de text (Julia Kristeva, Phillippe Sollers etc.), ci și cuceririlor structuralismului incipient (R. Jakobson, R. Barthes, Tz. Todorov), ale criticii tematice (G. Bachelard, J-P. Richard), ale criticii de sursă psihanalitică și arhetipală (G. Durand), ale criticii semiologice (D'Arco Silvio Avalle). Este absolut remarcabil efortul lui Marin Mincu de **includere organică** a noilor metode și a terminologiei aferente în propriul său sistem critic, tentativa de rezolvare a contradicțiilor de principiu dintre aceste noi metode și vechea manieră critică, inclusă noului tip de demers analitic prin ceea ce rămîne valabil din cuceririle mai vechilor generații. Acest efort justifică eseul recent apărut și-i dă nota de noutate față de mai vechea carte dedicată lui Ion Barbu de către Marin Mincu, carte care consta într-o analiză mult mai tradiționalistă a simbolurilor și universului poetic. Critic format la școala prestigioasă a lui George Călinescu, căruia îi datorează mult în inseși temeliile formației sale intelectuale, Marin Mincu își croiește tenace o personalitate proprie, în consonanță cu exigențele mai noi ale epocii literare. Despărțirea sa de magistru are loc concomitent cu mult așteptata reeditare a operei fundamentale a acestuia (pe cînd o ediție de masă, în **Biblioteca pentru toți ?) ;** așa este și normal să fie : să stimăm marile valori ale trecutului, să căutăm propria noastră personalitate, depășindu-le prin includere metodică și prin asimilarea organică a tot ceea ce a apărut ca valoare de la acel trecut pînă azi.

Metoda criticii textuale îi oferă însă lui Marin Mincu nu numai osatura procedeelor interpretative, ci și prilejul unei decodări absolut originale a operei lui Ion Barbu, interpretare absentă cu totul din volumul precedent. Întreaga operă a lui Ion Barbu, dar mai ales ciclul **Joc secund,** îi apare lui Marin Mincu drept o poezie de tip autoreflexiv, un Text care ne vorbește despre propria sa constituire în calitate de Text. Toate simbolurile, altă dată analizate în sine, ale poeziei barbiene (apa, oglinda, moartea, fardul, degradarea etc.) devin acum constituente ale unei mari teme centrale : actul însuși de constituire a operei, actul de constituire a Textului. Pentru explicitarea acestui sens, Marin Mincu efectuează analogii de mare finete cu opera unor Edgar Poe, Eminescu, Mallarmé, Kafka, invocați nu ca autorități tutelare, ci ca „martori", adică în calitate de autori care, prezentînd certe afinități structurale și tematice cu Ion Barbu, ne ajută în înțelegerea mai subtilă a operei acestuia din urmă. Se realizează astfel un deziderat față de care critica noastră literară rămîne adeseori datoare : proiecția marilor valori ale literaturii române pe planul literaturii universale. Critica textuală se transformă astfel în critică **contextuală,** înțelegînd textul ca punct de interferență semantică a unei mulțimi de alte Texte, cu care se află într-o relație de intercondiționare. Credem că, pregătind monografia anunțată drept corolar al stăruitoarelor cercetări despre Ion Barbu, Marin Mincu va lua în considerare și alți asemenea „martori" de mare importanță : Hölderlin (a cărui poezie este bine cunoscută drept autoreflexivă, după interpretarea lui Martin Heidegger), romanticii germani (mai ales Novalis), Rimbaud, Rilke, expresioniștii, Valéry.

Recent apărutul eseu al lui Marin Mincu este nu numai cea mai bună carte și certificatul de maturitate al autorului ei, ci și un pas sigur spre afirmarea valorică a unei întregi generații de critici. Credem că nu greșim dacă afirmăm că în jurul anului 1970 au debutat o serie de critici literari tineri al căror profil spiritual marchează apariția unei noi generații, astăzi pe calea afirmărilor mature. Ion Pop, Eugen Negrici, Livius Ciocîrlie, Ioana Em. Petrescu, Magdalena Popescu, Marian Papahagi, Mircea Martin, Șerban Foarță, Al. Călinescu și poate încă alții, printre care și semnatarul acestor rînduri, fac parte, alături de Marin Mincu, din această generație de critici preponderent universitari, generație care, debutînd editorial relativ tîrziu (ca vîrstă biologică), se străduiește să asimileze organic, să încorporeze demersului critic cele mai noi metode critice pe plan mondial. Deceniul următor va fi, credem, decisiv pentru această tendință. Oricum, eseul lui Marin Mincu este o certă reușită pe o cale pe care nu se află singur,

Petru-Mihai Gorcea

L6 11 SEPTEMBRIE 1982

atelier literar
poșta redacției

M. POSADA : Deși nu lipsesc augurii poeziei, paginile sînt livrești, calofile, cu o expresie afectată, nefirească, lipsite de transparență și freamăt.

V. MILESCU : Multe concesii prozodice (umpluturi, deturnări și alterări de sensuri etc.), dar și cîteva pagini reușite : „Sînt iar în floare", „Celui ce scrie", „E vară".

EM. GV. : „Orice", „Devenire", „Tăcerea".

C. T. BLAJ : Vom preda textul secției de critică, mai competentă în asemenea probleme.

FL. C. ZAMFIRESCU : Sînt semne de poezie, stînjenite grav, uneori, de invazia prozei. Ceva mai bine, în „Rezolvare", „Scară", „Din destinotecă", „Concediu".

C. S. — BÎRLAD : Mulțumim conducerii cenaclului pentru invitație ; spre regretul nostru, n-avem cu ce să-i răspundem. În versuri, din păcate, nimic nou.

C. MENAGACHE : Nu prea sînt semne de progres, predomină încă joaca de vorbe rimate fără nici un înțeles. Ceva, în „Cotidiene", „Rugul".

V. ADDEL : Doar „Citadină" amintește de posibilitățile dv. reale, celelalte sînt niște jucării aberante, fără sens și fără haz.

EM. PETRESCU : Stagnare, monotonie, scădere gravă a substanței nobile. Ceva (dar cam naiv), în „Cîntec".

M. SĂRBU — M. DUMITRESCU : Vorbeam de un inventar al „elementelor comune". Multe intervenții se referă la **model**, la **idee** sau **idee poetică**, la **formă artistică**, la **modalitate de construcție, eșafodaj, schemă**, etc., tinzînd să definească, prin termeni înrudiți sau chiar sinonimi, cadrul general și unul din elementele cele mai izbitoare ale similitudinii celor două poezii. Alte intervenții merg mai în adîncime și mai în amănunt, la condițiile tehnice, „de laborator", identificînd „elemente comune" de certă semnificație : **cuvîntul-cheie** ori **cuvîntul generator „Culoarea", procedeul definițiilor, repetiția, alternanța, sistemul de comparații, anafora** etc. Așadar, un întreg inventar îndeajuns de concludent de „elemente comune". Rămîne să acceptăm acum întrebarea, ridicată de unele intervenții, cu privire la caracterul **întîmplător** al asemănărilor, la **coincidențe, circulația motivelor, clișee poetice** etc. Există, firește, idei poetice, motive tematice, de mare circulație, cu o frecvență care înlătură bănuiala împrumutului incorect, există clișee poetice, elemente metaforice, imagini, procedee tehnice etc. care „se iau" de pe o pagină pe alta ca diversele boli din apa strandurilor insuficient igienizate... (vezi, d.p., **„elepsidromania"** care bîntuie prin versurile din ultimii ani, vezi motivul **cailor**, redescoperit, pare-se, grație unor frumoase imagini TV., care „galopează" și el în ultima vreme prin caietele poeților de toată mîna, ori motivul **ierbii**, etc. etc., ori vezi, bunăoară, pe alt plan, procesul furibund de bagatelizare lăutărească a unei creații lirice cu implicații mai adînci ca **necuvintele**, din care a luat naștere un fel de joc superficial, după ureche, la început sfios, cu **nemoarte** și **neiubire**, ajungînd apoi în zone de parodie ieftină, cu **negriu, nesecară**, etc. etc. — cazuri în care, desigur, nu se mai poate vorbi de plagiat, dar, de cele mai multe ori, e adevărat, nici de poezie...). E ușor de observat, însă, că în structura celor două poezii pe care le discutăm nu se află asemenea elemente „epidemice", de mare circulație, că „elementele comune" (de cadru sau de amănunt tehnic) rămîn comune doar celor două texte și nu sînt de identificat, după cunoștința noastră, pe un plan mai larg, că poezia lui M.S. (cu tot stadiul ei embrionar — observația nu e lipsită de temei), dispune, totuși, de un anumit specific, care o individualizează (prin calități și neajunsuri) între producțiile de seamă ei (specific care „trece" într-o bună măsură și în textul lui M.D. !...). Ar fi să cerem, deci, un efort prea mare „coincidenței", „întîmplării", coeficientului lor de plauzibilitate obligatorie, pentru a explica **toate** „elementele comune" (nu unul sau altul, ci **toate împreună !...**), întreg inventarul de „asemănări", și le cadru (model), și de mijloace tehnice (cuvîntul-cheie, definiții, repetiții, etc.), și de versuri ca atare (uneori aproape identice). E inevitabil, astfel, să ajungem la constatarea că, alcătuindu-și poezia sa, M.D. a avut în față (în memorie) poezia lui M.S. (Cel puțin în cazul finalului, laborioasa tratare a versurilor împrumutate — ajustări, completări, extrapolări, etc. — pentru a le „alinia" la metrul și rima proprie, face și mai puțin plauzibilă „falsa memorie", împrumutul involuntar, și poartă mai degrabă impresia către o prelucrare conștientă, intenționată, cu modelul alături). Lucrurile se încadrează, deci, destul de bine în definiția plagiatului reprodusă din dicționar (care e probabil aceeași cu cea din codul penal, unde „operația" e asimilată cu un furt obișnuit). Mai sînt, însă, de luat în considerare și alte aspecte ale cazului. (O vom face în nr. viitor).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Tainicul plug

Acestui secol îi spun „Strălucire sălbatecă"
și mă-nchin lui fără furtună
cu dor permanent de liniște
acestei străluciri îi ofer
ogorul meu de cuvinte arat
proaspăt și mă întorc ne-ncetat
la iubirea de patrie
arborii aceștia drepți
sînt cu siguranță strămoșii
plecați să arunce-o privire
pe sub liniștea cîmpului
fără sfîrșit
liniște pe care-n curînd
va trebui s-o arăm cu
tainicul plug
avînd ca brăzdar
steaua călită în focul
și-n apele marelui crug

apunem doar
ca fosnetul de grîne —
patria este eternă
a fost
va rămîne

Antirăzboinic

Ca și cum ruinele ar putea
fi vesele
ca și cum planeta
ar tînji după-un gol de planetă
ca și cum am citi în ziar
„cedez boaba de rouă din potirul de mac
contra unei urme
de cianură din sărutul fatal"
ca și cum poezia aceasta
scrisă ar fi pe cenușa dezmățului,
epilog nunții androizilor cînd
poetului i s-a terminat
cota de tropi hărăziți
pentru veacul în curs,
cînd se aprobă divorțul
dintre retină și verdele crud-aromat,
dintre auz și văzduhul livezii frumos trilurat,
dintre dimineața cu soarele
mijind căpșuniu pe un cer voronet
și bucuria intrării-n tumultul orașului tînăr,
o echilibru acut necesar
în numele căruia
cer răspicat
în clipa aceasta adînc verticală
supremul recurs :
rațiunea există, pămîntul
hamal nuclearei nevroze
cu fața pîndită de plăgi virtual-hiroșime
mai poate, e musai să fie salvat !

VĂ PROPUNEM UN NOU POET:
Fatma Sadic

Nicicînd liniștea ta

Azi, golită de toamnă
mai dulce ori mai gravă
trimit fiecărui cunoscut
prin cîmpia cerului
trecere liberă spre „Mare"
albă poezie, nestemată lacrimă,
păstrează-mă aproape de zorii tăi
și picură-mi prin zăpezi
tîrziul adunat pe o filă
nicicînd liniștea ta
nu se va topi
aici unde
pustiul cuvintelor
sărută neadormirea
din miezul pămîntului

Natalia Tofan : „Satul din vale"

Simbioză

Înăsprită de dor, stoarsă de iubire,
asemeni unui echipaj naufragiat,
strigătul mi-l înăbuș în oase
și trupul mi-l culc printre pietre
singele lor strecurîndu-se-n inima mea
pînă ce de atîta iubire
se crapă de ziuă frumos —
gaudeamus, benefică fire !

Tulnic de os

Picotește, o ,doamne, veșnicia în genele
pietrei,
statuia mea deci nicicînd n-o să-ți bată
la geam ;
tulnic iubirea își ticluiește din oasele mele,
de carul de nuntă s-apropie-un cal
fără ham !

Undeva, pe o stradă tomniu-rubinie,
două destine s-au lovit prăvălindu-se-n Styx ;
vîntul și-a luat ca atare o mică vacanță,
frunza căzîndă oricum rămînea
un multiplu-al lui x !

Ne sorcovește luna cu purpură de maci
cînd ne-agățăm de cîntec ca via de araci !

Învăț să fiu zăpadă

Mi-a fost rămas tîrziul suspendat
în ridurile încă nenăscute
de lîngă ochiul timpuriu blazat
ca pardoseala căilor bătute ;

mă tîrîi în cochilia amară
cam pînă spre zăpezile d'antan
deși tu mă-mpresori cu primăvară
tot mai devreme-n fiecare an ;

un pui de așteptare volatilă
s-a pripășit în pieptul meu ca un —
în cuibul de la streașina umilă —
nefericit în dragostea-i lăstun !

fosnesc zăpezi ce încă stau să cadă
dar de pe-acum strălimpezi le aud
că-ncet-încet învăț să fiu zăpadă
și borangic în frunzele de dud !

A patra contribuție

În orașul nostru, în vechiul castel ce aparținuse pe vremuri **Societății de binefaceri Sisif** s-a instalat de curînd Consulatul Țării Piperului. Construit pe la 1600, trei din cele patru turnuri ale măreței construcții au fost serios zdruncinate în ultimele războaie și numai printr-o minune mai stau azi în picioare așa cum sînt de înclinate. De teama prăbușirii acestor turnuri nimeni nu cutează să se apropie de castel iar Consulul ocupă doar trei încăperi de la parterul turnului sănătos.

★

Părăsind casa lui Gherman, Maciste avu surpriza să descopere acest castel și cercetă minuțios fiecare încăpere, hotărîndu-se apoi să locuiască de atunci înainte în turnul dinspre răsărit, de altfel cel mai înclinat și, ca atare, și cel mai ferit de curiozitatea urmăritorilor săi. Cînd Luna era plină, turnul lui Maciste vibra de sus pînă la fundament ca și cum și-ar fi încălzit motoarele și s-ar fi pregătit din clipă în clipă s-o șteargă în cer. În aceste condiții de totală siguranță, Maciste scrise a patra contribuție critică la AVENTURILE sale.

„Niciodată n-am fi crezut că un autor cum este Ion-Publicistul să ajungă pînă acolo încît să-și abandoneze eroul, care, oricine recunoaște, l-a plasat în rîndul celor mai cunoscuți oameni din orașul nostru. Însuși primarul urbei noastre a insistat, la întîlnirea cu criticii de literatură fantastică, amuzant-ironică, barocă, misterioasă și moralistă, ca lui Ion-Publicistul să i se acorde premiul pentru popularitate. Dar criticii noștri sînt incoruptibili și nici n-au vrut să audă. Printre autorii în viață, Ion-Publicistul trece drept unul care n-are nici prieteni, nici dușmani, de aceea a-i acorda orice premiu unui astfel de om ar fi de-a dreptul zadarnic, după opinia lor. Noi, Maciste, ca erou al lui Ion-Publicistul, care este prea mototol în relațiile sociale, ne-am gîndit să ne constituim în apărătorul artei sale, și, totodată, să-l trezim din apatia ce l-a cuprins. Noi credem că a sosit vremea ca eroii să aibă cea mai mare grijă de autorii lor. Într-un cuvînt, noi sîntem de părere că toți oamenii sînt virtuali eroi de literatură și în această calitate ei trebuie să-i apere pe autorii vieții lor scrise. Ce s-ar întîmpla dacă n-ar mai exista autori ? Din viața noastră n-ar mai rămîne nici cioburi. Fiindcă ei comunică timpurilor viitoare ce-au gîndit, cum au trăit și ce-au înfăptuit generațiile rînd pe rînd.

★

Dar să ne întoarcem la autorul nostru, întrebîndu-ne dacă există o reciprocitate privind atît grija noastră față de autor, cît și grija lui față de noi. Știm că în alte cazuri această problemă nu se pune cu atîta acuitate. Bunăoară cînd se scrie despre epoci trecute și oameni care s-au săvîrșit de pe pămînt, atunci fiecare autor poate să fie fericit că a reușit să reînvie timpul cu tot ce cuprindea el. În cazul nostru însă, noi, Maciste, cunoaștem locul și ponderea ce ni s-a atribuit în ficțiunea AVENTURILOR, dar noi sîntem totodată o ființă vie, o realitate, de care am avut grijă ca autorul să țină seama. Sigur că i-a venit mai ușor să descrie pur și simplu ceea ce am înfăptuit noi, dar de cînd sîntem într-o continuă goană din cauza celor ce ne urmăresc, Ion-Publicistul nici nu se mai interesează cine scrie și cine semnează AVENTURILE. Pe de o parte, e foarte măgulit de atenția ce i s-a acordat din partea municipalității la întîlnirea cu criticii, pentru că de atunci nu s-a mai despărțit de Vasile, turmentîndu-și mintea și sufletul ; pe de altă parte, și-a pierdut, cum aminteam mai sus, nu numai simțul paternității asupra AVENTURILOR, dar și orice interes în continuarea lor. Ne vin lacrimile în valuri cînd ne gîndim cîte întîmplări i-am fi putut livra și de acum înainte, bucurîndu-i pe cititorii săi. Dar autorul nostru se lasă învăluit de insistențele lui Simion Still care domină realitatea, ba, pe deasupra, e dispus în ultimul timp să admită ca necesară condamnarea noastră la spînzurătoare. N-am făcut decît bine și totuși propriul nostru „părinte" ne sacrifică de dragul liniștei sale iluzorii. Maiorul știe prea bine că nu noi am fost cauza morții grefierului și totuși a întocmit dosarul condamnării noastre. Probele însă nu se susțin pe nimic palpabil. Sînt numai presupuneri. Ceea ce e sigur e doar dorința lui Simion Still ca Maciste să dispară. Adică noi, personajul real al lui Ion-Publicistul. Este oribilă această ambiție și îndîrjire împotriva nevinovăției. Am auzit că se lucrează intens la un aparat de detectare a motanilor periculoși. În acest timp, Ion-Publicistul așteaptă soluții salvatoare de la Vasile, care-l îmboldește mereu spre băutură. Dacă nu apare Gherman mai curînd și dacă autorul nostru nu publică un foileton în care să dovedească vinovăția și crima lui Simion Still față de studentul aruncat de la balcon, atunci nu ne rămîne altă alternativă decît răpirea autorului din atmosfera înăbușitoare în care e ținut și în care se complace. Suntem pe punctul de a-l avertiza pe Ion-Publicistul că noi nu am făcut nici o crimă, dimpotrivă ; de aceea nu admitem nici o pedeapsă. Cînd va citi aceste rînduri, conștiința sa îl va face să scrie adevărul".

În timpul serii zilei următoare, cînd se făcea curățenie în birourile redacției, poștașul depuse pe biroul secretariatului a patra contribuție critică a lui Maciste la AVENTURILE sale. Marele motan inspecta în acest timp acoperișul bătrînului castel.

Gheorghe Pituț

Natalia Tofan : „Sărbătoare"

REVISTA STRĂINĂ

● **O EXPOZIȚIE** ce stîrnește comentarii ample este „Miturile lumii noi", conținînd o amplă documentație asupra descoperirii Americii Latine. Comentariul lui Wolfgang Längsfeld evidențiază aspectele artistice, în egală măsură cu cele de valoare pur științifică și documentară. Criticul scrie în acest sens : „Cu cărțile sale deschise, cărți neterminate, cu imagini diabolice și romantice ale unei lumi care nu era nouă decît pentru descoperitorii săi, cu atmosfera prăfuită de cabinet de curiozități și, de asemenea, prin locurile înseși, în completă dizarmonie și pustietate, această expoziție se revelează a fi un mare spectacol de aventură și descoperire, un pămînt nou, pe care poți să-l explorezi (fără ca totuși sănătatea, viața sau conștiința să-ți fie puse în pericol)".

● **PROBLEMELE** cooperării culturale sînt dezbătute pe larg în presa de mare tiraj. Un interviu al directorului Institutului „Goethe", Klaus von Bismarck, ridică cîteva probleme importante ale acțiunii de cunoaștere reciprocă, punînd la contribuție opinii mai vechi ale unor mari autorități intelectuale. Citām : „Există o propoziție a lui Martin Buber, foarte importantă pentru munca noastră lingvistică în cea de-a treia lume : într-adevăr, limba nu este omul, dar omul este cel care se află în limbaj, din care-și scoate discursul, expresia sa. Această idee nu ne încurajează numai pentru a difuza limba noastră în unele țări. O dată cu limba, chiar fără o inserție instituțională de date informative și culturale, noi difuzăm direct sau indirect cultura germană și chiar puțin din noi înșine".

● **DIN NOU** problema manualelor școlare preocupă presa germană. Un element asupra căruia se oprește cu precădere este cel referitor la istorie, avînd în vedere sugestii și recomandări venite din diferite țări ale lumii, cum ar fi Polonia, Statele Unite ale Americii, U.R.S.S. și altele. Ziaristul Kurt Reumann se referă și la unele probleme dificile pe care le-au ridicat cărțile de istorie în mai multe țări din Extremul Orient, scriind : „Germanii nu vor să agraveze tensiunile din lume, refulînd propriile lor greșeli sau adoptînd un comportament agresiv. Ei sînt mai degrabă dispuși compromisului decît intransigenței. Putem să ne dăm seama de aceasta din discuțiile experților asupra manualelor școlare. Ei vor să evite în mod absolut de a da impresia că germanii ar mai fi belicoși".

● **UN SCRIITOR** dispărut de curînd, care provoacă comentarii extrem de favorabile, este Peter de Mendelssohn, cunoscut antifascist, participant la războiul antihitlerist, autor de romane și cărți în mai multe limbi, despre care ziarul **Times** de la Londra scria că posedă „caracterul eclatant al poeziei adevărate și fascinația unei inspirații de factură ireală și onirică". Mendelssonn a fost de asemenea un eseist puternic, reputat mai ales pentru cartea lui **„Pe drum, împreună cu umbrele călătoriei"**, din 1977. Laureat a numeroase premii literare, scriitorul era de asemenea, admirat pentru marea lui generozitate, ceea ce a făcut întotdeauna pe critici să ia în considerare calitățile, omului, noblețea sa de caracter și devotamentul nedesmințit pentru profesia de scriitor.

● **CRITICUL** și istoricul literar american Claude Abraham și filosoful Julius Matthew Moravcsik de la Universitatea Standford au fost recent cei doi laureați ai unui premiu pentru cercetare, recompensînd îndeosebi lucrările asupra filosofiei platoniciene și asupra lingvisticii moderne ale celui din urmă. Este vorba de cercetări care tind să reinterpreteze texte filosofice antice, în lumina unei problematici moderne, să propună concepte noi și să deschidă orizonturi de cercetare în ceea ce privește filosofia limbajului. Criticii evidențiază caracterul frapant și provocator al lucrărilor laureaților.

● **ROMANUL** experimental american are deja o frumoasă tradiție, propunînd nume dintre cele mai interesante, de la Gaddis pînă la Thomas Pynchon. Critica de peste ocean evidențiază însă, în ultimul timp, o reducere a interesului scriitorilor pentru experiențele pure de limbaj și o concentrare mai acută asupra problematicii spirituale și a viziunii „sociale". Chiar dacă se păstrează caracterul de „construcție" al romanului, el apare mai evident în arhitectura problematică și în felul cum este prezentat motivul cărții, iar scriitura este liniară sau poetică, fără sincopele și disonanțele obișnuite pînă acum. În acest fel, caracterul terifiant nu mai amenință cuvîntul și realitatea lui, ci are un caracter „obiectiv", aparține astfel lumii, în timp ce omul își poate salva limbajul.

● **O EXPOZIȚIE** itinerantă, cu titlul „Reflexe", ridică unele probleme de estetică plastică modernă. Deși critica se referă la experiența marilor maeștri, de la Van Eyck la Caravaggio și Velasquez, experiența cea mai interesantă pare a fi cea propusă în secolul nostru, atît de bogat în tentative de refacere a imaginii tradiționale a lumii. Criticii citează îndeosebi contribuțiile lui Magritte, Delwaux, Max Ernst și Dali, iar contribuția artiștilor constructiviști și cineticieni precum și a unor personalități „speciale", cum ar fi japonezul Haraguchi. Cele mai profunde considerații au fost făcute îndeosebi cu privire la tema oglinzii. Un critic remarca : „Obsesia acestei probleme demonstrează că oglinda nu va dispărea prea curînd din pînzele marilor meșteri contemporani".

● **UN MUZEU** dedicat vieții și activității lui Alexandr Kuprin, cunoscut prozator rus de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX-lea a fost inaugurat în localitatea Norovciat din U.R.S.S. Autor al unor schițe și povestiri realiste, influențat, cel puțin la început de Cehov, Alexandr Kuprin este creatorul unor eroi mult îndrăgiți în epocă — visători în căutarea adevărului. Casa memorială adună numeroase mărturii care doveresc cu prisosință faptul că scriitorul și-a iubit locurile natale, acestea fiind descrise cu amănuntime în operele sale. În cele șase încăperi ale muzeului sînt expuse obiecte datînd din ultimul pătrar al secolului trecut, în bună parte oferite de localnici.

BALCANICE

JORDAN PLEVNEȘ: „Așternuturi balcanice"

În voi visul se rușinează de veșnicie
În voi totdeauna cineva se gîndește
s-aștepte pe altcineva,
Căci mult preaputine sînteți față de cîte ați trebui
Să surpați cetatea acelei
Însingurate-singure vremi
Care vă desparte și vă condamnă și vă înțeleagă
Rudă apropiată vă este Bizanțul
Și veacurile cu pustiu v-alăptează
Și vremea aceea vă trezește cu morala înțelepciunii
Și află, ce să mai afle ?
Blestemate dojeni, cenușa ideilor

Popoare, popoare în voi
S-au jucat de-a v-ați ascunselea cu sîngele
Și moara aceea absurdă, pe piatră-așezată,
Care macină în inimile lor
Și care va sfărîma sistemul tainic al răului
Răstigniri, secete, mătănii, posturi,

În apele care n-au să-nțeleagă nicicînd
Biserica minei înălțată în numele
Mortului Zeu-dezbinare, răspopire, răscruce.

O, voi, ciudatele, mininoasele mele
Așternuturi din văi,
Velințe, pături, țoale
Din păr de cornute, caprine, ovine,
De sub vii, din livezi, din staule, din mormînte,
Voi care țineți oglinda
Peste țintinile din ținuturile noastre natale
Strigați-i pre cei care dintotdeauna nu mai trăiesc —
Cu cît mai mult am murit
Cu atîta mai mult sîntem zidiți de vii
În această groaznică avere,
Ghetoaie din Europa
Înjugată la propria-i jale.

În românește de
Dumitru M. Ion

CONFABULE
Șoriceii

Șoriceii trebuiau să ajungă / foarte repede / undeva înaintea lor / și să bată Pisica / dar după ce au făcut un pas / de acolo spre acolo / unul din ei a zis / ca pentru sine / stați / să vedem cît am mers / ca să știm cît mai avem / așa da / incuviințară repede toți / abia ieșiți din adăpost / și au făcut un pas înapoi / măsurînd / pe urmă au făcut doi pași înainte / iar s-au întors / și tot așa / întorcîndu-se de fiecare dată / vezi / doamne / ca să măsoare cît mai exact cu putință elanul / trei / patru / cinci mii / cincisute de mii / cinci milioane de pași / și așa mai departe / se întorceau de fiecare dată / de unde plecaseră / de aceea cînd au ajuns / în sfîrșit / a fost prea tîrziu / Pisica murise.

Iulian Neacșu

„Faraonii": ritmul marginii

Urmare din pag. a 3-a

meia o gospodărie. Gîndurile răzbunării se topesc cu totul. Rozalina devine mamă și-și crește în liniște copilul alături de fierarul Marco. Ea și-a înfrînt „descintecul", elementele nu mai acționează dezechilibrat, pe rînd, asupra firii sale. Dar destinul mare lucrează în interiorul lucrurilor, nu poate fi influențat din afară : cînd fata Rozalinei împlinește 17 ani, pe o furtună la fel de mare ca acum o generație, un reprezentant al tribului vine noaptea și-o răpește. Finalul, unul singur, transformă pe fata lui Tancu și a Salomiei în personaj de poveste : mai întîi ea vede în fața ochilor numai singe, apoi orbește aproape de tot, îmbătrînește dintr-o dată, se cocoșează și-și părăsește căminul învîrtindu-se în cerc prin satele din jur în căutarea „mormîntului" Floricăi. Moare, în fine, și oamenii îi găsesc trupul abia primăvara, acoperit de troieni.

Personajul fusese refuzat de elemente în numele unei idei de răzbunare însemnînd moarte ; este reprimit de elemente în numele vieții pe care trebuie s-o trăiască. Rozalina nu este o învinsă de destin : ea devine, pentru țiganii de la marginea satului Vlădeni, o zeitate a iubirii ; mitul ei îi îndepărtează pe acești țigani de trecutul lor și-i apropie și mai mult de prezentul civilizator. Din cercul mare al tribului, înconjurînd țări și ape, Rozalina își face un cerc al ei, în inima țării, în jurul citorva sate, în care caută neîncetat un mormînt : ea se apleacă fermă către cele solide, crede în perenitatea pămîntului, refuză să mai vinture lumea. Simbolic, în această alegere trăiește îmboldul către civilizație.

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (IX)

Urmare din pag. I

— He, he, uriaș auzi domle, uriaș. Cică el nu mai poate să scrie proză. Păi să nu mai scrii belitule !

(Deschid o paranteză care să explice reacția lui Marin Preda la apariția mai sus pomenitei cărți)

Cu două zile înainte, pe la prînz, **moncherul** văzînd cartea proaspăt achiziționată, a luat-o, s-a uitat la ea dîndu-și jos ochelarii, privind-o de aproape cu atenție și curiozitate și m-a întrebat :

— De unde-o ai ?

— Mi-a făcut rost cineva de ea. Nu se mai găsește.

— Ai citit-o ?

Natalia Tofan : „Floarea soarelui"

— Jumătate, am zis eu.

— Și, cum e ?

— Excelentă. E atît de mare tipul că mă umilește.

— Mi-o împrumuți și mie ?

— După ce o citesc, **moncher**.

— O termin pînă mîine dimineață.

Am acceptat, a luat cartea și două zile la rînd i-am cerut să mi-o restituie.

— Moncher, ai terminat cartea ?

— Care carte ?

— Aia a lui Marquez.

— Care Marquez ?

— Cum care ? Ăla cu „Un veac de singurătate"

— Aha, ăla... Mda, l-am început. E mimetic, moncher...

N-am înțeles niciodată ce vrea să însemne acel **mimetic** și n-am mai discutat despre autor. Preda evita orice comentariu și cartea mi-a restituit-o după zece zile la repetate și îndelungi insistențe.

Am desfăcut o sticlă de șampanie, **moncherul**, bine dispus, ne-a spus cîteva bancuri preferate, (de fapt aceleași, pe care le mai auzisem de nenumărate ori) și, pe la ora douăsprezece, ne-a expediat fără menajamente.

— Gata, beliților, la culcare !

Adi Cusin a fost primul care a concedat la idee motivînd că, a doua zi în zori, pleacă la Suceava.

Atunci ne-a venit ideea cu ceasul. Nu mai știu dacă mie sau lui Mircea Dinescu, dar, oricum, în febra plecării, am luat ceasul de aur de pe noptieră și duși am fost.

(continuare în numărul viitor)

P.S. Anunț pe această cale cititorii care trimit poezii omagiale sau texte închinate prozatorului Marin Preda că rubrica de față nu-mi permite reproducerea lor.

CUMPĂNĂ
Șerban Codrin

Șapte imnuri către soare, Elegii orfice și Baladele cum fost-au întocmite în veacul de pomină XX sînt cele trei secțiuni ale cărții cu care debutează poetul Șerban Codrin („Imnuri către soare", 1982). Șerban Codrin s-a format ca poet odată cu cel de-al doilea val de la Labiș încoace, spre sfîrșitul deceniului șapte. Acțiunea lui literară a fost permanentă, aceea strict publicistică — sporadică. Prin cîteva piese de teatru publicate a demonstrat că este un bun dramaturg cu obsesia unei „tradiții moderne".

De un profesionalism îndîrjit, poezia lui păstrează o legătură intimă nu cu zonele periferice ale culturii, de aceea, în textele care-l reprezintă, mai mult construiește decît experimentează. În primele două cicluri expresia e dură, impănată de simboluri mari, rarefiate, un aliaj între plasticitatea argheziană și deschiderea metafizică a lui Blaga : „Ascultă / cum bate clopotul / pe munte / pe vale / în lemnele pădurii pînă le ucide", „Dacă ar arde toate pădurile din cosmos / vor ține loc o noapte planetelor de soare?", „De multă vreme ciorile / s-au cuibărit în merii de pe rai / și le mănîncă florile". Iată absența lui Pan : „S-a bătucit ceramică pămîntul / și nuferii purifică și sorb / mocirla iadului. / Se limpezește castă apa înflorind // O, doamne, unde ești?", „Cocoșilor în gușă le scîrțîie nisipul" : sau „Duhovnicească" în registru minor : „Sculați-vă, lăsați-mă să intru. / E frig la miază noapte ca-n rănile de coasă. Urciorul cu cenușă / s-a spart sub temelie și m-a adus acasă". Acest tip de materie poetică umple aproape întreaga poezie a deceniului șapte ; cu deosebirea că doi, trei autori au reușit să o și organizeze într-un mod personal așezînd-o la temelia unor aventuri poetice de mai lungă durată. Pentru Șerban Codrin o asemenea experiență este una a inițierii : el poetizează pe cît de liber pe atît de haotic.

Cu **Baladele cum fost-au ele întocmite în veacul de pomină XX** poezia lui Șerban Codrin își află personalitatea și intră în competiție cu valorile contemporane : după „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare" de V. Voiculescu este cea de a doua importantă tentativă de a „re-crea" parodiindu-se, la modul grav, marile texte clasice. Pornind de la vestitele Balade ale lui François Villon, Șerban Codrin descoperă forța organizatorică, în text, a refrenului. Fiecare cuvînt e bătut cu instrumente fine și asociat cu ureche de ceasornicar. El știe să se abată de la temele scriitorului francez reușind să le plaseze în perimetrul unui pretext pur formal. Se poate cita convingător din toate cele douăzeci și una de Balade. Frinele prestabilite păstrează miezul poeziei înăuntrul lor prin corespondențe secrete : „Sus sabia, arhangheli nătîfleți / Vi-i bună numai împotriva fricii ? / Și voi, flecarii dragostei, poeți, / Slăviți această floare fără vicii / Mai castă ca zăpada, porțelanul, / Și-atunci să ne blesteme toți calicii : / La anul cînd va înflori bostanul". Sublimul impus de marile teme este adus pe pămînt prin cuvîntul savuros al unui încercat degustător de vinuri lingvistice : „Fruntașii m-au primit cu-alai și împăratul / Cu lăutari, cu-nvățătorii din coran, / De auia ca un țambal palatul / Din scîndură furată în Liban. / Jur drept, ai dracului frumos, / Numai lămîi și smirnă cu miros. / Cum stam la bairam, mi-aduse băutura, / Ca la domnească masă închinai de toate: / — Trăiască-mpărăteasa și copiii, bună sănătate / Și am zvîrlit pe gît cu sete sorbitura". („Balada Logofătului Tăutu cînd s-a opărît la împărăție cu cafea").

În contextul poeziei contemporane, Șerban Codrin își croiește cu tenacitate cărări proprii, demne de toată atenția criticii.

George Alboiu

mapamond

Din LIRICA BULGARĂ

VLADIMIR GOLEV

Adevărul pe jumătate

E viață visul. Nu-i moarte visul.
Continuă gîndul, scormone abisul.
De spirit animare
este visul.

Și nu-i odihnă pentru el, ah, nu e.

Cînd mușchii se-odihnesc destinși pe oase
și trupul nemișcat e-ntins pe spate,
tot mai tresar celulele nervoase
de lașitate și minciună agitate.

În vis rostești nespuse vorbe dure,
și tainele jignirii-adînci se rup.
O, neimpăcat e spiritul și pur e,
deși-i neputincios fără de trup...

GHEORGHI KONSTANTINOV

Regii

Și peste mări, și peste țări
victorii căutau, pierduți.
Luptau pedeștri sau călări...
Eu am sădit doar un brăduț,
o șchioapă doar, atît avea
aicea, lîngă casa mea.

Ei deseori cădeau brutal
cînd de pe tron, cînd de pe cal...
Dar patul meu e sigur, cald,
și-n somnul liniștit ce vine
visez coroana de smarald
a bradului sădit de mine.

În românește de
Valentin Deșliu

PETRE KARAANGOV

Mare de iarnă

Ultima glorie a toamnei !
Strigăt de pasăre ! Strigăt de vînt !
Prin fața ochilor noștri dansează
umbre albe de zăpadă.
Va ninge pur peste imensitatea mării,
se va așterne zăpada pentru încă o veșnicie.
Te caut în decembrie...
din care vis uitat mi te apropii ?
Alegem iar cuvintele dintre cuvinte
pășind alături pe nisipul rece.
Cuvinte regăsite în trecut ! Și totuși
în toamna mărturisirilor tîrzii
păstrăm o tăcere profundă.

MATEI ȘOPKIN

Fotografie

Ochii învinși de sărutări... Așa m-a imortalizat
prea bunul, bătrînul, vicleanul fotograf,
înțelegînd ce dramă ascunsă purtam în suflet
multă durere, predestinare și amărăciune.

Această fotografie a devenit curînd celebră.
Mi se spunea : „Arată bine poetul aici..."
Doar mama, privindu-mi chipul, m-a întrebat :
„Fiul meu, cum se face că nu ți se văd ochii ?"

În românește de
Petru Dan Lazăr

Din POEZIA MEXICANĂ

În „Antologia poeziei mexicane moderne", Jorge Cuesta subliniază următoarele : „Grupurile, școlile dispar. Individualitățile care au fost inseparabile de acestea se desprind, mai devreme sau mai tîrziu, de «solicitarea» cercului literar respectiv".

După mai mult de cincizeci de ani, grupul „Contemporáneos" nu se șterge ușor din mintea lectorului. Iar caracteristicile sale au modelat, în maniere diferite, apariția poeților care, în prezent, au între patruzeci-cincizeci de ani și pe care critica literară îi consideră reprezentanții poeziei mexicane actuale.

Octavio Paz, poet anterior acestora, încă activ și prolific, continuă să fie steaua de primă mărime a poeziei mexicane.

D. F.

OCTAVIO PAZ

Imn între ruine

...unde înspumată marea siciliană...
Gongora

Împlinită ziua-și întinde aripile.
Înalt strigăt galben,
caldă coloană-n mijlocul unui cer
imparțial și binefăcător !
Aparențele-s frumoase-n acest momentan adevăr
al lor.
Marea se cațără pe țărm,
pătrunde printre stînci, păianjen dezlănțuit ;
cenușiul rănit al muntelui strălucește ;
o mină de capre este o stînă de pietre ;
soarele-și depune oul de aur și se topește-n mare.
Totul este dumnezeu.
Statuie spartă,
coloane mîncate de lumină,
ruine vii într-o lume de morți în viață !

Cade noaptea peste Teotihuacán.
Pe vîrful piramidei băieții fumează marijuana,
sună chitare răgușite.
Ce iarbă, ce apă-a vieții trebuie să ne dea viața,
unde să descoperi cuvîntul,
propoziția care ridică imnul și discursul,
și dansul și orașul și cumpăna ?
Cîntul mexican țîșnește peste tot,
stea de culori estompate,
piatră ce ne deschide porțile comunicării.
Țărmul bătrîn îl cunoaște.

RUBEN BONIFAZ NUNO

Zboară vulturi

Zboară vulturi, leii
au gemut învingători. Aripi învinețite
desfac în capul meu vinul
Și-o ordine curată, de noapte
în jurul meselor se-nfiripă.

Și cum nimic nu-i sigur, mă delectez
în locul prieteniei, acum.

Ca un pumn de țărînă-i tot ce facem ;
ca toamna-n ramuri, ce anticipă
un foșnet de jar pe pămîntul
firav al dimineții.

Poate că cineva ne privește și rîde ;
cineva amăgindu-se ne privește.
Totul trece : nu-s încă verzi
noii lăstari,
iar trunchiu-i deja de vînt și fără rădăcini.

Scriu : „acest moment", și momentul
în care scriu a trecut. Totu-i destul de șters,
deja destul de ireparabil ca secolele
de dinainte care s-ar naște.

Dar nimeni nu-mi poate lua întîlnirea cu tine,
bogăție fortuită și capcană
întinsă de soartă ce s-ascunde
în tinda zilei.

Miros ca de ploaie,
ca de fructe umede, în piață,
memoria mă umple, mă scufundă.

Poate sîntem adormiți,
adevăruri de adormiți cunoaștem.
poate că cineva ne privește cum dormim.

Iar eu te chem în vise, și mă salvez,
și salvîndu-mă te salvez dacă m-asculți.

MARCO ANTONIO MONTES DE OCA

Poem de convalescență

Se duce viața
pe un curent
de sulițe și cuvinte
și locurile, toate locurile
pe care ni le reamintim și iubim,
sînt caricaturi de vis
din care-am fost azvîrliți,
sfere ce se desfac
în pocale fără nici o greutate,
pinze de cenușă
pe care se răsucește-o pagină viitoare
deja arsă.

Regiune fără unde,
frîză a dezolării
în care arunc stele cardinale
și rup odgoanele
cu marea și țărmul :
acolo merg dacă-i să merg în vreo parte.

Imaginația perforează
polii acestei călătorii.

Nestatornicia parbrizelor
mă hipnotizează,
iar cuvintele „înainte"
sau „în urmă"
explică drumurile
dar nu și obligația de-a le parcurge.

Stau în corpul meu
dar nu în tot corpul ;
din mine însumi ies
către un loc în care se succed
și se succed locurile.

GABRIEL ZAID

Tumult

Evenimentele-ncep să mă copleșească
(poate să fie asta)
și-mi trebuie timp pentru a reflecta
(poate să fie asta)
S-a prăbușit lumea.
Vine Apocalipsul.
Sună deșteptătorul.

Morții ies din morminte,
iar eu aș prefera să fiu mort.

JOSE EMILIO PACHECO

Cuvintele lui Buda

Toată lumea-i în flăcări : vizibilul
arde iar ochiul în flăcări întreabă.
Arde focul urii.
Arde uzura.
Ard nașterea și căderea.
Arde durerea.
Plînsul, suferința
de asemenea, ard.
Neliniștea-i flacără.
Iar rugu-i tulburarea
În care ard
toate lucrurile :
Flacăra,
ard flăcările,
ard flăcările,
lume și foc, privește
frunza-n vînt, atît de tristă, a rugului.

HOMERO ARIDJIS

Uneori unul atinge un corp

Uneori unul atinge un corp și se trezește,
prin el petrecem noaptea care se deschide
pulsație sensibilă de brațe marine.

Și ca pe-o mare îl iubim,
ca pe un cînt dezbrăcat
ca pe-un soare de vară

Îi spunem lumină cum se spune acum
îi spunem ieri sau alte denumiri
îl umplem de corpuri și corpuri
de pescărușii care sînt pescărușii noștri.

Îl escaladăm în toate direcțiile
cu țărmuri și acoperișuri și zăvoare,
cu hoteluri și matcă și memorie,
și peisaj și timp și asteroizi.

Îl copleșim de noi și de suflet,
de coliere, de insule și de suflet.

Îl simțim că trăiește, și-n fiecare zi
îl simțim frumos dar ascuns.

Prezentare și traducere de
Dorel Filipescu

TRENUL DE AUR (VII)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Scrisori întîrziate

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Privesc două fotografii făcute înainte de război. În prima, cîțiva mineri silezieni de la mina „Sionsk", îmbrăcați în costumele lor de sărbătoare, cu chipuri decorate cu cîte un ciocan și un tîrnăcop cu minerele încrucișate, „pozînd" în fața unui tun cumpărat din banii lor și oferit în dar armatei poloneze. În cea de-a doua, lîngă o mitralieră pusă pe un afet cu roți de căruță, s-au lăsat fotografiați vînzătorii ambulanți de ziare și chioșcarii Varșoviei care, din micul lor cîștig, au rupt o parte pentru a plăti cu ea costul armei dăruită ostașilor.

Sînt imagini din marea campanie populară de colectare a contribuțiilor populației Poloniei pentru crearea Fondului Apărării Naționale destinat întăririi forțelor armate în fața pericolului agresiunii fasciste. S-au strîns atunci prin subscripții publice făcute de oameni din toate categoriile sociale valori importante ; bijuterii de familie, aur, argintărie, nestemate, valută forte, zloți, nefiind suflare omenească, de la elevii școlilor elementare și pînă la bătrînii pensionari, care să nu ofere ceva pentru dotarea și modernizarea armatei poloneze. Războiul a venit însă înainte ca majoritatea acestor ofrande să se poată transforma în arme pentru apărarea patriei.

Importantul tezaur constituit astfel trebuia și el salvat pentru a nu deveni captură de război. Pînă să fie evacuat în țara noastră, acest tezaur a peregrinat și el, tainic, prin zonele din estul Poloniei, de la Varșovia la Lublin, de acolo la Lwow și Tarnopol, mereu urmărit de bombardierele fasciste, pînă cînd a ajuns la Sniatyn. Unul dintre însoțitorii transportului, W. Jedzejewicz, își amintește : „Nimeni dintre noi, nici măcar ofițerii atașați Fondului Apărării Naționale, nu știam ce anume transportam, întrucît doar o mică parte din tezaur fusese selecționată la Lwow. Dar în conștiința fiecăruia era înrădăcinată ideea că duceam cu noi o importantă avuție ce aparținea armatei poloneze, iar conducerea acesteia, încredințîndu-ne-o, ne-a cerut să-i purtăm cea mai atentă grijă, întrucît ea se compunea din ofrandele cetățenilor dăruite patriei pentru apărare..."

Două scrisori — pe care mi le-a pus la dispoziție cercetătorul științific Milică Moldoveanu —, una venind din Iași, cealaltă tocmai din Sydney, Australia, redau mărturiile a doi români care au participat la evacuarea tezaurelor poloneze. La prima, încheiată cu cuvintele : „scrisă de fostul căpitan de jandarmerie Darie N. Costache, de origine răzeș moldovean din ținutul Vasluiului, iar în prezent pensionar în orașul Iași, Str. Costache Negri nr. 4, cartierul Tîrgu-Cucului", m-am referit anterior, dar atunci n-o cunoșteam decît din citate. Cealaltă aparține unui fost detectiv din Cernăuți, Ioan Buzilă, antifascist rătăcitor pe drumurile lumii, „strămutat" de război după ce a supraviețuit lagărelor de concentrare fasciste și a ajuns tocmai în Australia, de unde scrie : „După căderea Cracoviei și a Lodzului armata română de la frontieră (...) nu mai putea opri miile de refugiați polonezi... Ordinul era ca să se deschidă tot lungul frontierei cu Polonia, și toți refugiații, civili sau militari, să fie lăsați să intre în țară. Se cerea ca toate autoritățile statului, atît civile cît și militare, să-i aprovizioneze și să-i cazeze pe refugiați, îndreptîndu-i cît mai repede cu putință spre centrele din interiorul țării. Totodată s-au dat comunicări prin prefecturile județelor din Bucovina, ca populația civilă să fie cît mai tolerantă și mai ospitalieră față de orice refugiat polonez, și să caute să-i ajute pe orice cale... Eram însărcinat cu rechiziționarea de pîine și redistribuirea ei la toate centrele de adunare pentru refugiați... Într-o singură zi am rechiziționat și împărțit 30 000 de pîini de toate formele și mărimile... Străzile orașului erau ticsite pînă la refuz cu tot felul de refugiați civili și militari, cu mașini, motociclete, biciclete, căruțe cu cai, cu roabe, cu tot felul de mijloace de transport, care cu ce a putut scăpa, alții veneau pe jos avînd doar hainele pe ei... Micul aeroport de la Cernăuți era plin de avioane militare ce au putut scăpa și ateriza, altele și-au continuat tragicul lor zbor spre Iași, sau alte centre din țară unde au putut ateriza, multe s-au prăbușit. Spitalul din Cernăuți era plin pînă la refuz de răniți, bolnavi și copii deshidratați. Zgomotul mașinilor de tot felul era înăbușit de țipătul copiilor și al mamelor, ce-i căutau în disperarea fugii lor din fața inamicului cotropitor. O învălmășeală omenească înnebunită de haos și disperare, urmărită fără cruțare de foc și sabie pe pămînt și din aer...

Transportul cu Fondul Apărării Naționale a Poloniei a ajuns la București pe ziua de 24 septembrie. „Abia acum — scrie W. Jedzejewicz — am reușit să controlăm conținutul încărcăturii. Erau 83 de lăzi și pachete, 28 de saci și 2 casete cu acte. Totul a fost depus în beciurile ambasadei noastre..." Inventarul ofrandelor colectate de la populație și evacuate cu acest transport nu era deloc neglijabil : 192 kg obiecte de aur — în majoritatea lor bijuterii — 2 300 kg argintărie, numismatică, cecuri, valută forte. Majoritatea acestor valori au fost expediate prin intermediul ambasadei Franței din București, la Paris, fiind puse la dispoziția noului președinte al Republicii Polone, W. Raczkiewicz. Argintăria, în greutate de 2 303 kg, a fost ambalată în 61 de lăzi și îmbarcată la bordul navei „Suceava" care, după o călătorie de 24 de zile a ajuns la Marsilia. Numeroase obiecte de argint — dintre care unele de o inestimabilă valoare artistică — au rămas în Franța timp de... 37 de ani. Zeci de demersuri întreprinse de diplomați, de muzeografi, de istorici și numismați au rămas fără răspuns. Abia în ianuarie 1977, după cum informa ziarul „Trybuna Ludu", valorile atît de îndelung revendicate au fost restituite, în sfîrșit, Poloniei.

Dar să ne întoarcem la scrisoarea „răzeșului din Vaslui". Ea se încheie cu povestea unui ospăț la restaurantul „Continental" din București. „Nu voi uita niciodată ce figură au făcut polonezii cînd, ca prim fel, a apărut pe masă o fragedă pastramă de giscă însoțită de o rumenă mămăliguță, ca aurul, ambele cu miros plăcut și aspectuos servite..." Și, înainte de încheierea scrisorii : „Fericiți sînt cei din generația de astăzi, dar mai ales cei viitori, care trăiesc și vor trăi într-o lume nouă, făurită cu multe jertfe și strădanii de cei din trecut și de noi, cei de astăzi, pentru a asigura lumii o viață mai bună, liniște și pace..."

„O rumenă mămăliguță, ca aurul..." Nu pot să nu citez încă un pasaj din scrisoarea corespondentului din Sydney care, împreună cu R. Ray, P. Runzer și I. Mihalec, a fost unul dintre „oamenii din umbră" care au însoțit trenul de aur din punctul de frontieră Grigore Ghica Vodă pînă în portul Constanța : „Tezaurul era compus din 9 vagoane cu lingouri de aur, împachetate în cutii de brad, care conțineau cîte șase bare de aur curat ; am scăpat o cutie pe chei, care s-a desfăcut, și pentru prima dată în viață am văzut cu ochii mei lingouri de aur curat, și tot atunci am realizat că mai multă valoare are un cartof decît tot aurul acela care era transportat cu atîta pază și risc omenesc..."

Există, după cum se vede, la români, oriunde s-ar afla ei, o măsură a bunului simț, care apreciază aurul altfel decît în carate. Pentru ei, omenia și ospitalitatea sînt mai prețioase decît tot aurul din lume...

Dar, în timp ce ultimul transport al tezaurelor poloneze evacuate prin România se îndrepta spre București, un om cădea ciuruit de gloanțe pe Splaiul Dîmboviței. Cu cîteva zile în urmă îi spusese consilierului ambasadei Poloniei la București : „Aș vrea să fac astfel ca toți polonezii care vor ajunge de aici la aliați în vederea continuării luptei pentru libertate să-și amintească despre mine ca despre un adevărat prieten..."

Era Armand Călinescu.

SPORT Dialog fructifer

Miercuri, de Sîntămăria mică, ziua cînd fac hore și pleacă berzele, i-am învins pe suedezi cu 2—0, și trebuie să ne bucurăm cinstit de această victorie. Miercuri, publicul de pe stadionul 23 August a trăit o seară de aprilie în luna septembrie. Îmi place și mie să cred că, toamna, apa lacurilor din București devine fructiferă și că în candela gutuilor nu fierbe nici-o picătură de robie. Prin urmare, am rupt poarta dinspre Nordul continentului și în spărtura largă cît jumătate de zare se pornesc caișii să înflorească a doua oară. După ei, chiar lipsiți de rîndunele, se vor înlănțui, fără îndoială, măceșii, apoi liliacul de pe Dealul Negru și la urmă migdalii din Caraorman. Pînă acum învățasem să trecem rîul pe unde putem, nu pe unde vrem, azi știm că ne ține cureaua să înfundăm piciorul în care vad dorim. I-am învins pe suedezi, care s-au prezentat mult mai slab decît danezii, și o parte din presă s-a dezlănțuit viforos, numind această victorie o victorie istorică. Toate victoriile noastre, iar înfrîngerile întîmplătoare și scuzabile. Nici mai mult, nici mai puțin. I-am învins pe suedezi și toate zăgazurile au fost rupte, cuvintele fac bulbuci, pluta zboară prin strîmtoarea Toancelor, lin și cîntat, ca funigeii pe deasupra viilor din Valea Mare. Dar eu vin și aștern aici chemarea pe care o lansează, cînd și cînd, o fetiță din vecini prietenei sale : hai, Mariana, să ne certăm tare, așa cum se ceartă mama cu tata. Să dăm curs chemării. Echipa lui Mircea Lucescu a jucat bine o jumătate de oră, foarte bine vreo zece minute și cu totul anapoda în restul timpului. Balaci, cel născut cu căiță și tăvălit prin lanuri de rapiță, ca să rămînă blond o viață întreagă, a fost și de data aceasta cel mai bun om din teren. Craioveanul, în forma actuală, ar putea fi căpitanul oricărei echipe. După el, și-au făcut datoria, în ordine, Bölöni, Andone, Țicleanu, Klein și Ungureanu. N-au făcut nimic sau aproape nimic Dudu Georgescu și Gabor. În schimb a fost cu tot sufletul lîngă noi arbitrul Sostarici care le-a anulat suedezilor un gol perfect valabil. Toți cei prezenți la masa presei au declarat, verbal, ceea ce vă spun eu aici, dar unii dintre ei au scris altceva. Bineînțeles că nici eu nu m-am supărat pe arbitrul iugoslav pentru darul ce ni l-a făcut. Și pe noi ne-au furat pe unde nici cu gîndul nu gîndești tot felul de cavaleri negri. Decît să plîngem noi, mai bine să se-nvinețească alții. Deci, cu floarea-n dinți și baioneta la armă, tot înainte spre culmile toamnei. Cel mai vesel lucru la care am asistat în timpul acestei partide a fost dialogul purtat între Enzo Bearzot, antrenorul echipei Italiei și directorul școlii de antrenori de pe lîngă federație, Victor Stănculescu zis Mandiba.

— Salutare, Enzo, l-a întîmpinat Mandiba pe italian, ce mai e pe la voi ? Ce mai face mafia, Vezuviul, brigăzile teroriste ? Dar Michelangelo, tot cu A.C. Milan ține ? Cu ce l-o fi momit Gianni Rivera ?

— O, maestre, sînt fericit să vă întîlnesc.

— Enzo, dragă, pentru că-l avem alături și pe Tache Macri, spune-mi ce e viața, o junglă sau un pat cu trandafiri ?

— Depinde de împrejurări, scumpe maestre.

— Bearzot, nu-mi place răspunsul. Ca să-ajungem ceea ce sîntem azi, tu ai mîncat multă polenta, iar eu multă mămăligutza, cu tz de la Piatza Vitan și Șoseaua Cățelu. Dar tu ești și norocos, Enzo. Dacă Piști, Tinel și cu mine am fi calificat echipa României la El Mundial, azi nu mai erai aici. Norocul tău că ne-a lucrat presa. A doua ta porție de noroc e că poșta internațională funcționează bine.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, scumpe maestre. Am primit la timpul potrivit cursul dumneavoastră pe care-l țineți an de an la școala de antrenori. Fără el nu știu cum i-aș fi dat peste cap pe Cezar Menotti și Tele Santana. Mii de mulțumiri.

— Lasă mulțumirile, Enzo. Principiul meu e că noi, europenii, trebuie să ne ajutăm între noi. Mai bine spune-mi ce-au tîrguit băieții, la Madrid, după ce-ați dat tunu ? Bănuiesc că fiecare și-a luat cîte-un mag, două. Cînd cîștigi și ăia de la vamă închid ochii. La noi s-a înăsprit situația.

— Nicăieri nu mai e ce-a fost, scumpe maestre.

— Te las, Enzo. Îmi face semn Björn Borg că vrea să bem un șpriț împreună. La întoarcere, te rog, salută-i din partea mea pe colegii Alf Ramsey și Helenio Herrera. Și dacă vrei să-ți fac tactica pentru meciul cu Suedia, în deplasare, dă-mi o sîrmă din timp. Pa !

A fost, după cum vă dați seama, o seară frumoasă. În care unii jucători suedezi, din păcate, au ținut să ne demonstreze că au venit la București ca să spargă buturugi în capul lui Balaci. Mă mir și mă bucur pentru el că n-a răspuns cu dinte pentru dinte.

Fănuș Neagu

REPERE

Patosul amărăciunii

Român din Banatul iugoslav, trăind în Suedia, Ion Miloș își publică poeziile mai ales în țară, desfășurînd pe alte meridiane o acțiune culturală plină de merite. El a făcut cunoscute în nord teatrul și poezia românească, a publicat numeroase recenzii consacrate celor mai importante romane de la noi, susținînd inițiative care ar putea să ducă la frumoase rezultate în ceea ce privește reputația și chiar distincțiile internaționale acordate unor personalități artistice românești. Versurile lui Miloș, prezentate generos de către Vasile Nicolescu la Editura **Dacia** și apărute sub titlul **Tauri și melci**, constituie o interesantă experiență de limbaj, semnificativă pentru condiția specială în care se află autorul, precum și o propunere, o sugerare a trăirii unei game problematice demnă de omul actual. În acest din urmă sens, poezia lui Ion Miloș este interesantă și bine de cunoscut, chiar dacă o supui perspectivei critice celei mai severe. Lumea consumului fără frîu, graba din marile orașe, distrugerea coloanelor afective ale sufletului omenesc, alienarea constituie obsesii și dau tonul acut din **Tauri și melci** : „Politica a pus mîna pe soartă / Și leagănă lumea cu iluzii / Birocrați, tehnocrați, psihocrați / scot luminile din apă / Și învață peștii cum să înoate / Doctori tobă de carte / vindecă copiii de rîs și fantezie / Și alungă evidențele la umbră / Specialiști în vorbe și în cifre / Pictează curcubee în birouri / Încuie adevărul în sertare / Și urcă la cer cu ascensorul / Teocrații sperie oamenii cu sfîrșitul / Preamărirea morții în numele lui Dumnezeu / Donjuanii patrioți și vedetele de showuri / Beau trandafirii de pe lună / Și împănează realitatea cu fuigi / Probleme transformate în spumă / Doar negustorii mai știu ce e cultura / Viața în mîini sigure." În infernul în care se poate spune „Jos cu poezia", poetul tînjește mai degrabă către manifestarea iminară a afectivității, chiar dacă ea poate împinge la o expresie degradată : „Nu există cultură în dragoste / Există doar femei și bărbați îndrăgostiți / stăpînirea nemiloasă a inimii / Morala la nivelul sexual / Orgasmul plăcerilor abisale / Apoi imensele tristeți / Cînd cornea se răcește / Ura ce bate ca un vînt de răzbunare / Boala duhului uman / Biologia morții în văpaie / Lumea ce nu vrea să moară". Un anumit fatalism, o înțelegere a imanenței istorice învăluie poeziile lui Miloș, fără a atenua energia morală, capacitatea de rezistență la rău a poetului. Deși nu dovedește o forță expresivă ieșită din comun, iar îndrăznelile de limbaj sînt mediocre din punctul nostru de vedere, făcînd apel la jocuri de cuvinte ce par interesante unui artist ce se află departe de comunitatea românească, poeziile lui Miloș au patos și se încarcă uneori de o putere vitriolantă : „Ce-i trebuie omului cap ? / Peștele de la cap se-mpute / Ce-i trebuie omului limbă ? / Toată pasărea pe limba ei piere / Ce-i trebuie omului nas ? / Oricum nu-și simte prostia / Ce-i trebuie omului minte ? / Computerul gîndește mult mai bine / Ce-i trebuie omului inimă ? / Bate cîteodată și odată stă".

Imaginea lui Miloș este una plină de trăsături frapante, cu elemente familiare omului trăitor în secolul nostru. Prăbușirea idealurilor tradiționale dă o notă de amărăciune discursului, iar caracterul pamfletar și unele imprecații sînt elemente de limbaj ce nu construiesc un vers modern, ci sugerează, dimpotrivă, o notă de ideologie, paseistă. Este interesant să observăm că acest poet ce se vrea frenetic, și care de fapt este nevoit să devină așa, datorită ritmurilor societății în care trăiește, cum spuneam deci, poetul are nostalgia lumii pașnice de demult. Dar reușitele sale vin mai ales din „drama", din asumarea actualității : „Cuvinte / Mări de cuvinte / Vînt de cuvinte / Mori de cuvinte / Cununi de cuvinte / Ochi înghețați / E frig în cuvinte / Iubita mea / Doarme cu șerpi".

Aurel-Dragoș Munteanu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
38
(1 063)
Simbătă
18 septembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SĂRBĂTOAREA ȘCOLII

Deschiderea unui nou an de învățămînt reprezintă de fiecare dată prilej fericit de a celebra începuturile, șansa generațiilor care adaugă de fiecare dată o altă treaptă la temeliile viitorului de încredere și speranță al țării. În același timp, se cuvine într-un asemenea moment să evaluăm încă o dată ceea ce am împlinit, posibilitățile existente pentru a determina o mai acută înțelegere a sarcinilor noastre istorice, o scrutare neiertătoare a carențelor noastre, pentru a face posibilă eradicarea lor și crearea condițiilor pentru propășirea continuă a acestui important sector al vieții naționale. Învățămîntul este un creuzet al celor mai pure energii pe care le dezvoltă un popor conștient de misiunea sa istorică, o formă nobilă de încordare a gîndului pentru realizarea faptei dătătoare de sens. Și în acest an, deschiderea cursurilor s-a făcut în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, beneficiind de garanția grijii continue și responsabile pentru un domeniu care se confundă, într-o societate modernă, cu producția de inteligență și de bunuri materiale, în aceeași măsură în care este și un laborator de formare a personalităților. Mijloacele materiale și condițiile morale pe care le presupune învățămîntul actual sînt imposibil de realizat fără ca învățămîntul să se afle într-un raport riguros cu producția și cu cercetarea științifică, creîndu-și propriile condiții de desfășurare a multiplelor activități care-i particularizează prezența în existența istorică a țării. În ampla cuvîntare rostită cu prilejul deschiderii anului de învățămînt, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Este necesar să pornim de la aplicarea fermă a orientărilor stabilite de partid, de statul nostru, cu privire la legarea strînsă a învățămîntului cu cercetarea, cu producția, pentru că numai în acest fel vom reuși să formăm cadrele cu o înaltă pregătire tehnică și profesională de care are nevoie patria noastră. Numai în acest fel, în cercetare, vom reuși să soluționăm mai rapid o serie de probleme, iar în producție, să aplicăm într-o perioadă scurtă rezultatele cercetării în toate sectoarele de activitate. Să facem astfel încît această unitate dialectică între învățămînt, cercetare și producție, să devină forța puternică, dinamică a dezvoltării societății noastre socialiste!". Este evident că în aceste cuvinte se află înscris modul în care trebuie gîndită evoluția unei societăți dinamice și moderne.

În zilele noastre, prezentul trebuie contemplat projectiv, în strînsă legătură cu viitorul. Putem spune că viitorul devine în fapt o dimensiune a prezentului. Ceea ce construiești pentru ziua de azi trebuie să-și afle confirmarea în ziua de mîine, iar învățămîntul realizează în cel mai înalt grad viitorul unei societăți, atît prin personalitățile pe care le formează, cît și prin temele de gîndire pe care le propune, prin deschiderea unor noi orizonturi științifice și crearea unor bunuri materiale pentru întreaga societate. De aceea, încrederea în posibilitățile școlii românești de a răspunde marilor imperative ale prezentului reflectă însăși încrederea în sine a țării, confirmă vocația noastră umanistă și optimismul care trebuie să caracterizeze o societate tînără, în plină dezvoltare.

Școala este un loc al muncii fără preget, în care nu se află loc pentru delăsare și abdicare morală. Un scriitor și gînditor român, Tudor Vianu, el însuși strălucit exponent al învățămîntului românesc, spunea odată că premiza tuturor realizărilor umane o reprezintă optimismul cultural, încrederea că marile motive de expansiune morală și intelectuală a omului încă nu au fost epuizate și că noi înșine sîntem chemați a răspunde problemelor pe care le ridică mintea omenească în eforturile sale de a înțelege și a reflecta lumea înconjurătoare. Era concluzia unei meditații prelungite asupra destinului și a posibilităților omului de afirmare în istorie, era în același timp un îndemn pentru tinerii care intră în amfiteatre și școli de a-și încorda energiile pentru afirmarea talentului și a posibilităților lor. Sub semnul încrederii în posibilitățile școlii de a contribui la realizările istorice ale poporului nostru stă și îndemnul președintelui țării, atît de mobilizator și de limpede : „Cu prilejul deschiderii anului de învățămînt de toate gradele, adresez elevilor, studenților și cadrelor didactice cele mai calde felicitări și urarea de a face totul pentru a obține succese tot mai mari în ridicarea nivelului tehnic, științific și profesional al învățămîntului, în creșterea gradului de conștiință al tineretului patriei noastre, în educarea sa în spiritul revoluționar, al hotărîrii de a-și însuși și stăpîni tot ce este mai înaintat în știință și tehnică, în cunoașterea umană, de a deveni buni constructori ai socialismului și comunismului, revoluționari în tehnică, în știință, în viața socială și politică".

Luceafărul

Avram Iancu – portret de Barbu Iscovescu

Străbunii

**Ți-e dragă clipa aceasta amară
Cît muntele crescînd
Cît casa. Ți-e drag
Acoperișul ei de izmă.
Sub pielea gîtului
Bate nebunește vena,
Sub acoperișul de iarbă al
pămîntului
Bate rîul de întuneric.
De stele. De carne. Bate
Rîul de inimi. Dacă pui
Urechea la pămînt auzi
Și tu stai pe oasele lor ca pe
Tronul de aur al verii.
Stai și auzi și nu plîngi.
Și nu ceri. Și nu crezi în nedreapta
tristețe.
Crezi în aburul moale
Ce-ți înconjură fruntea
Și el va deveni, pe rînd,
(Odată cu trecerea vîrstelor tale)
Armură de platină, de aur,
De fier, va deveni ceea ce
Străbunii tăi au dorit**

Ioana Diaconescu

TÎNĂRUL PÂRVAN

În 1902, pe coridoarele Universității bucureștene putea fi zărit adeseori un tînăr mărunt și slab, călcînd cu măsură ca un om matur, privind cu timiditate în jur de parcă întreaga lume i-ar fi fost răuvoitoare. Vestmintele, de o abia perceptibilă patină a vechimii însă îngrijite, nu îl scoteau din comun prin eleganță; aerul lui de prelat fără ordin nu era decît încă un semn al pauperității biruite prin demnitate. Acest tînăr, pe care ochiul grăbit cu greu l-ar fi remarcat dintre colegi, se modifica într-un fel miraculos la examene și la seminarii. Mintea lui, care pierduse teama de judecățile exterioare, se încorda atît cît era de trebuință și în junele cu aspect de mic funcționar sărac se trezea brusc un savant tînăr și original, știutor de carte solidă, informat, perseverent, tenace. Într-o lume universitară unde valoarea părea că triumfă, omul nu putea să treacă neobservat și nu din întîmplare un șir de celebrități, precum N. Iorga, Ion Bogdan, I. Bianu și D. Onciul se sforțară să-l păzească pe „tînărul de viitor" de mulțimea piedicilor pe care un băiat fără mijloace avea să le întîmpine. Puțini știau însă că, de îndată ce termina seminariile, Vasile Pârvan, căci acesta era studentul miraculos, se grăbea la un pension privat, „Ene Bălteanu", unde, spre a cîștiga un ban, făcea muncă de pedagog, în condițiuni uneori primejdioase. Insultat și, odată chiar bătut de un elev, recalcitrant pe cît se pare, un fecior de banigata dintr-o familie de macedoneni, tînărul savant se plîngea ministrului instrucțiunii, fără nici o șansă și, din pricina acestui acces de dignitate, își pierdu repede slujba. Nu însă și admirația profesorilor lucizi care se îngrijiră să-i găsească un post de „scriitor" la Biblioteca Academiei. Scăpat de teroarea lipsei de bani, el se putu dedica pe deplin științei.

Și nu fără succes, deși la acea dată Vasile Pârvan își căuta mai degrabă domeniul predilect, stabilit pentru cîtăva vreme în Evul Mediu românesc și în esențiala „chestiune transilvană". Ar fi voit, de aceea, să facă o monografie Al. Papiu-Ilarian, pe care poate că o și terminase, propunînd-o Academiei și unor gazete ardelenești. Puțin din aceasta a și apărut ici și colo, nu și întregul, căci publicațiile academice, controlate de Gr. Tocilescu, nu i se deschideau. La 20 de ani, bine orientat în știință, V. Pârvan căuta pe „români în cronica Notarului Anonim al Regelui Bela" și întreprindea și un studiu comparat al surselor acelui secol îndepărtat. Cerceta documentele slavo-române, culegea „însemnări de pe manuscrise vechi" și încerca să examineze, într-o cărticică temeinică, „șapte ani din istoria Moldovei": „Alexăndrel-Vodă și Bogdan Vodă" (1904). Despre toate acestea se mai scrisese, Vasile Pârvan nu desțelenise un domeniu istoric și cercetările lui, admirabile prin seriozitate, vădesc mai mult un efort de a învăța rigoarea istoriografică, precum niște teze de practicant cu mari gînduri de viitor. Licențiat la 1904, și apoi bursier „Hillel" prin concurs în Germania, Vasile Pârvan sosea în 1904, de Crăciun, la Jena. De aci viața lui își cîștigă irevocabil linia pe care, pînă la sfîrșit, omul nu o va părăsi. În ciuda pauperității izbitoare, nimic din energia unui arivist nu se întrevedea în conduita lui. Spiritul lui Vasile Pârvan nutrea țeluri care depășeau individul, oroarea de relativ era uriașă. Mai mult decît repede trecătoarea viață de vedetă, el îmbrățișa ideile colective, soarta noroadelor, destinul național. Anonimitatea îl stăpînea sub raportul „cauzei" finale. Nu întîmplător se dedă jurnalisticii ofensive (la „Neamul românesc" și la „Voința națională") susținînd pe Iorga; totuși, gazetăria nu-i fuse de ajuns căci ideea de a revigora simțul istoric la un popor aflat într-un moment crucial nu putea să ia chip fără opere fundamentale, fără baza unei culturi naționale salutare. Jurnalist pasionat, Vasile Pârvan știa să se oprească la vreme și să se retragă în solitudinea Operei. În istoria românească scobora și mai mult: în 1905 îi apăruse un studiu despre „Relațiile lui Ștefan cel Mare cu Ungaria" și altul despre „Începuturile poporului român". O recenzie la o carte despre Dacia traiană se transforma, la 1906, prin extensie, într-un studiu solid. Tot de atunci datează „Salsovia", un fragment dintr-un studiu neterminat despre „straja romană la gurile Dunării". La 24 de ani, în 1906, Vasile Pârvan își descoperise teritoriul istoric virgin, al său Far West era Dacia romană și aceea protoistorică: pionier perfect, el se resemnase la gîndul că o viață de om nu rezolvă în istoriografie, totul, dar poate zdruncina inerții.

Deși sentimentul biografiei finite i-ar fi putut aduce terori și, în cele din urmă, o explicabilă delăsare, totuși omul, fizicește șubred, se hotărî să facă în trecerea lui pe pămînt cît mai mult

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Patria – multiplu de zece

**Cum în codri copacii se nasc
și cum mor fulgerați de furtună
cine oare putea-va să spună
decît singură ghinda sub teasc ? !

Căci ea află-se peste părinți
și prin ei o mereu somnambulă.
nu e moarte și viață destulă
să ucidă vecia-n seminți.

O aduce-vor păsări în plisc,
prin stomahuri și rînze va trece,
o sămînță-i multiplu de zece
ca o mare trecută în plisc.**

Gabriel Cheroiu

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» PE ȘANTIERUL NAȚIONAL AL TINERETULUI DE LA ANINA

ANINA — LUMINĂ TÎNĂRĂ

Organizate din inițiativa revistei noastre și a C.C. al U.T.C. „Întîlnirile Luceafărului" (redactori și tineri colaboratori ai revistei) cu tinerii muncitori și tehnicieni de pe marile șantiere naționale ale tineretului constituie o tradiție a cărei ultimă expresie a fost recenta călătorie de documentare întreprinsă pe șantierul național al tineretului de la Termocentrala de Șisturi bituminoase Anina din județul Caraș-Severin. Impresii, dialoguri și interviuri realizate cu această ocazie puteți citi începînd cu acest număr în paginile revistei „Luceafărul".

● În paginile 4–5 ● Reportaje de ● Sânziana Pop și ● Eugen Mihăescu

Tăcere și sacralitate

Mircea Ciobanu scrie o poezie inițiatică al cărei mister provine nu din dificultatea perceperii unei idei-esență, ci dintr-un scepticism ascuns și insurmontabil. Îndoiala este o condiție a existenței intelectuale. Efectul ei poetic este o **închidere** a spiritului în limbaj, o scufundare în profunzimile „înghețate" ale expresiei și, aproape simultan, folosirea ermetismului rezultat ca „apărătoare" a întregii ființe. S-a vorbit despre semnificația unei metafore cultivate de poezia lui Mircea Ciobanu, de fapt o imagine structurantă a dispoziției lirice și a construcției literare : **armura.** Niciodată însă la autorul **Eticii** cuvîntul armură nu trebuie înțeles cu autonomie tematică ; „armura" asigură perpetuarea „îndoielii", este partea făcută vizibilă, elementul marcat de evidență. **Înăuntru:** totul se săvîrșește la adăpostul unui rigid înveliș — al unei **acoperiri** abstracte. Limbajul însuși, expresia poetică reprezintă o armură. Cunoașterea este aventura care depășește capacitatea de familiarizare prin reprezentabilitate în plan semnificant.

Poezia scrisă de Mircea Ciobanu este ermetică dar nu în tradiția românească a **Jocului secund.** Ea are îndepărtate înrudiri cu concepția poetică a lui Stéphane Mallarmé, accentuînd tocmai aspectul încifrat al reflexivității. Ermetismul este principalul efect al **deplasticizării** limbajului poetic, al căutării purității și absolutului. Ideea pură, care este aici ea însăși supusă îndoielii, fiind doar reprezentare vagă a unui **absolut** inexistent, nu poate fi decît închidere, claustrarea „adîncă" și atît de semnificativă, interzicerea emoției care se lovește de metalul încins al „armurii". Sprijinită pe aspectul ei ermetic, poezia aceasta este o luptă săvîrșită „în adîncuri" cu gîndirea analogică, deci cu capacitatea de a reprezenta prin elasticitatea poetică a cuvintelor un univers indefinibil în sine, presupus și, finalmente, revelat, **existent.** Revelație și existență sînt eforturi cognitive aflate în raport consecutiv, tinzînd chiar spre o subtilă înlocuire : captarea revelației asimilează lacom existența, o „topește" în clipa esențială — o sacralizează. Lirica acestui autor este **parcurgere** continuă, împresurare a vocației unice. Îndoiala cuprinde totul, ajunge să înlocuiască ceea ce există ca dat primordial, planul obiectiv ontic cu misterul gnoseologic. Simbolul acestei activități inițiatice nu poate fi altul decît **scara,** „drum" abstract și lipsit de posibilitatea întoarcerii. **A urca** și **a coborî** devin acțiuni și idei echivalente. Nu contează atît sensul acestui drum generic, are puțină importanță dacă ființa „se scufundă" sau „se înalță". Fundamentală rămîne străbaterea. Revelația unei limite nu este posibilă, pentru că spiritul va fi permanent dispus să accepte **adaosul,** proliferarea misterioasă a valorilor „pure" și nu a exemplificărilor existențiale, ca soluție unică de a-și apropia absolutul. Îndoiala nu ar fi, în chip general și emblematic, acceptabilă din punctul de vedere al ființei angajată în acțiunea de a cuceri și sacraliza esența, **ideea pură.** Ea e dictată însă la Mircea Ciobanu de un „gust cenușiu" pe care însăși tentația purității o are.

Două cuvinte structurează cu puterea lor — maximă — de sugestie și expresie întreaga aventură umană cuprinsă în poezia lui Mircea Ciobanu : **așteptare** și **amînare.** Atmosfera continuă de „drumul continuu" acaparat de îndoială este așadar cea creată de aceste stări. O moarte amînată este simbolul unui absolut vag. Lumea imaterială este la autorul **Patimilor** un univers

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● Interviurile «Luceafărului» ● Gheorghe Ivănescu : „Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele ● Poeme de Grigore Hagiu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Marea lovitură" de Gheorghe Pituț ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu.

Modă și succes literar

OPINII

Sociologia succesului (literar) și-a însușit demult constatarea că valorile nu rămîn mereu egale lor, că ierarhiile estetice fluctuează iar dislocările axiologice ce intervin pe harta unei literaturi trimit la un larg context spiritual ; cert, cauzele lor depășesc esteticul. Timpul însă lucrează în folosul valorii chiar dacă valorile, odată produse, nu obțin automat succesul, după cum acesta nu poate fi semnul sigur al valorii. Reordonările valorice sînt chiar cerute de prezența altor publicuri, în curgerea firească a generațiilor, cu altă sensibilitate și apercepție încît se și zice că fiecare epocă își creează propria sa imagine, supusă corectivelor în timp, confirmată sau contrazisă în oglinda cititorilor activi ai viitorimii. Aceste observații, devenite de uz comun, alungă viziunea funebră asupra tradiției, înțeleasă static, muzeal ; trecutul deci nu e doar schimbat, el și lucrează asupra noastră încît valorile orchestrate ale unei culturi, de ranguri diferite, ierarhizate tocmai prin valorizare, coexistă și comunică concurențial.

Negreșit că orgoliul oricărei literaturi e de a propune lumii o experiență proprie, încarnată în expresii esteticește viabile, cu acoperire valorică. Productivitatea filonului tradiției nu înseamnă însă izolare, refuzul dialogului, închidere în sine după cum nici necesara sincronizare, contactul cu alte modele nu trebuie să devină o goană de adaptare continuă gusturilor și inițiativelor altora, condamnînd o cultură la starea de duplicat. Toate astea sînt bine știute, recomandabilă rămînînd — în ceea ce ne privește — putința răspunsului românesc în echivalentul său literar.

Cît privește moda, cum iarăși se știe, instalarea ei ține de efemer ; odată acceptată (din instinct mimetic, de regulă), ea se și consumă încît, sociologic vorbind, succesul — confirmîndu-i reușita — îi asigură și decesul. Moda agită sensibilitatea timpului și se pune în acord cu gustul public, cu anumite fracțiuni de public, mai exact. În spațiul creației literare, moda în faza sa eruptivă reprezintă un moment inovator ; inițial șochează prin originalitate formală iar după necesara limpezire, dacă rezistă examenului tradiției, ea însăși, asimilată, devine tradiție operînd restructurări în interiorul acesteia. Firește că moda nu e creată doar de scriitorii mari, generînd epigonism ; stindardul ei poate fi fluturat și de cei minori, favorizați de conjunctură. În ambele cazuri însă se configurează în timp serii literare, cu efect subminant, devalorizant prin repetiție, monoton sociologic și perisabil estetic. Penetrația și puterea de coerciție a modei acționează nefast rătăcind multe vocații în capcanele întinse insidios, prin ciclicitatea modei ca sociorîtm, cu fluxuri și inevitabile refluxuri. Cum spuneam însă, după efectul de șoc, de larg ecou public al celor care ulterior vor fi omologați drept capi de serie, gustul nostru estetic orientat preferențial spre relieful accidentat al contemporaneității literare acuză saturația confecționeriei. Deci, ne putem întreba dacă nu cumva suc-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (X)

În febra plecării am luat ceasul **moncherului,** am ascultat un sfert de oră mulțumirile lui Adi Cusin pentru **extraordinara** noapte petrecută într-o atît de ilustră companie :

— Mă, copii, vă mulțumesc. A fost nemaipomenit ! Să stai o noapte cu Marin Preda ! Să știți că vă sînt recunoscător, nu știu cum să mă revanșez.

— Ne aduci niște vin din **Moldova,** a propus Dinescu.

— Aduc, mă, aduc o damigeană și-l invităm iar pe **moncher.** Știți, nici măcar nu mă simt obosit și deși plec mîine în zori, îmi vine să mă plimb toată noaptea.

Nu știu dacă s-a plimbat sau nu. Eu cu Mircea Dinescu am rămas în sufragerie și-am pus la punct regia zilei următoare. Cîteva momente ni s-a părut că farsa e cam exagerată dar, euforizați de șampanie, am hotărît să păstrăm ceasul repetînd ca doi actori legenda dispariției lui.

A doua zi, Marin Preda a coborît la prima oră, deși nu descindea din cameră decît în jurul prînzului.

A trimis un om de serviciu să-mi bată la ușă și mie și lui Mircea Dinescu invitîndu-ne în sala de mese.

L-am găsit plimbîndu-se neliniștit în sala pustie, încruntat, cu mîinile la spate, oprindu-se din

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

FLORIN MUGUR: «Vîrstele rațiunii» Convorbiri cu Paul Georgescu (IV)

Orice carte exprimă pe autorul său autorii ei dincolo de intenții și proiecte. Am citit Convorbirile cu Paul Georgescu, refuzind propunerea idolatră a lui Florin Mugur de a-l așeza pe autorul romanului **Coborind** deasupra lui Marin Preda și G. Călinescu, nu numai pentru că semnele unei atari instalări a autorului intervievat în vîrful piramidei literare sînt sub semnul întrebării, ci și pentru că una din intențiile nemărturisite ale cărții este aceea de a reabilita gesturile și mentalitatea proletcultistă din anii cincizeci compromise istoric. Propunerea lui Florin Mugur de a face din Paul Georgescu capul încoronat al literelor române este cu atît mai paradoxală cu cît ar însemna totodată și o victorie postumă a proletcultismului asupra lui G. Călinescu și Marin Preda care au suferit din plin impactul cu rigorile acestuia. Tentativa nu este nouă, dar noi sînt obstacolele pe care încearcă să le ridice în calea unei reconstituiri și înțelegeri corecte a epocii literare intervievatul lui Florin Mugur.

În fond, toată problema se reduce la discutarea îndreptățirii de a scoate din literatură sau de a trece la periferia literaturii române în anii '50 scriitori mari și reprezentativi care reprezentaseră pînă atunci ca și astăzi gloria literaturii române, adică a discuta dogmatismul și proletcultismul. La o asemenea întrebare, Paul Georgescu răspunde : „Dogmatismul, amice, în cadrul concepției marxiste, e o noțiune care nu poate fi discutată și înțeleasă decît între marxiști". Fraza echivalează cu un drum barat sau cu expresia „hic sunt leones" și reprezintă practic, o interdicție. Să sfidăm interdicția transmisă de Paul Georgescu, să dăm bariera la o parte și să vedem despre ce „lei" este vorba în teritoriul interzis.

Pentru un adept al materialismului istoric și al materialismului dialectic, cum se înfățișează singur Paul Georgescu, fraza este profund contradictorie. Paul Georgescu nu acceptă situația simplă ca un fenomen petrecut la vedere, cu mari efecte sociale și literare, să fie discutat și înțeles decît de un grup restrîns de oameni : mai precis numai de către declanșatorii fenomenului, ceilalți, cei care l-au suportat efectele, fiind excluși nu numai de la **înțelegerea** ci și de la **discutarea** fenomenului. Mărturisirea dezvăluie cel puțin o mentalitate de castă. Recapitulînd, din literatură au dispărut pentru o vreme scriitori valoroși și reprezentativi, înlocuiți cu alții, neînsemnați și nereprezentativi, iar acest fenomen de largă audiență, scrisul, literatura fiind un fapt public, nu poate, după Paul Georgescu, fi nici discutat, nici înțeles de martorii obișnuiți ai vremii, fie ei scriitori, fie simpli cititori de literatură. Dacă Ion Barbu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Octavian Goga, și alții ca ei, intrați în conștiința publică sînt scoși din circulația literară, faptul n-ar trebui după mentalitatea lui Paul Georgescu să intereseze pe nimeni, iar descifrarea ar fi apanajul unui grup social anume. Dacă toate s-ar fi petrecut **sub un clopot de sticlă**, dacă apariția dogmatismului ar fi rămas la stadiul de enunț **sub același clopot de sticlă**, pretenția lui Paul Georgescu de a nu se ocupa de nocivul fenomen decît cei care l-au produs ar fi fost justificată. Dar cînd efectele și repercusiunile apariției dogmatismului și proletcultismului în literatura română sînt de o dramatică evidență pentru toți, pretenția închiderii discuției între pereți de castă înseamnă refuzul abordării frontale a acestei chestiuni.

Deși-i recunoaște caracterul de „scleroză a gîndirii dialectice", Paul Georgescu propune o discuție teoretică în mediu rezervat dar nu și una aplicată și publică, așa cum se cuvine în cazul unui fenomen de anvergură publică. În fond, această frază este o manifestare de intoleranță a vechii mentalități proletcultiste pentru că ea nu numai că refuză capacitatea de a **înțelege** fenomenul celor care nu l-au produs, dar chiar dreptul elementar de a-l **discuta**. În stilul simplificator al epocii revolute pe care o reprezintă, dar nu vrea s-o dezbată, Paul Georgescu escaladează dialogul : „Cu criticii nemarxiști nu poți discuta despre dogmatism, ne spune intervievatul, pentru că ei nu știu ce este materialismul istoric și materialismul dialectic". Printr-un gest scamatoresc adversarii dogmatismului și proletcultismului sînt brusc asimilați cu critica nemarxismului în favoarea celor care au lansat dogmatismul și proletcultismul ca și interdicția accesului la el al celor care n-au creat memorabilele îngustimi ține tot de intoleranța maniheică a epocii literare pe care astfel Paul Georgescu o apără și o prelungește în actualitate. Printr-o rapidă escamotare de planuri, critica dogmatismului devine în viziunea avocătesc-sofistică a fostului critic din anii cincizeci o bătălie între marxism și nemarxism, direcția antidogmatică fiind politicește stigmatizată iar onoarea proletcultismului salvată. Cine, cu alte cuvinte, se ocupă de antilovinescianismul și antimaiorescianismul lui Paul Georgescu, care își permitea în acei ani nu numai să denunțe „otrăvitoarele" infiltrații lovinesciene, ci să fie familiar „foarte supărat" pe Maiorescu și neiertător cu el, nu critică un exces individual ci s-ar bate cu marxismul. Cine citează de pildă o frază ca : „Prin anii 1932, 1933, 1934, 1935, 1936 — anii în care Sahia își scria nuvelele — literatura burghezo-moșierească se bălăcea fie în verzile izvoare coclite ale ideologiei fasciste, fie în lăiile ape ale unei burghezii ghiftuite, fie în mlaștinile deznădejdii unor intelectuali descompuși", nu ar viza îngustimea unei vederi prin care G. Macovescu îngropa de vie floarea literaturii române interbelice sub motiv că e produsă de „o clasă intrată în putrefacție, ci ar combate marxismul. Optica e vicioasă și țintește la culpabilizarea politică a oricui ar ridica mîna contra proletcultismului și dogmatismului.

O mică socoteală are Paul Georgescu și cu cei care au pus în circulație vorba de dogmatic: „Cei ce au pus această etichetă nu erau dogmatici. Erau absenteiști. Ei nu scriseseră în această perioadă. Deci, îmi pun și eu întrebarea de ce nu scriseseră în acea perioadă?" Ne punem și noi aceeași întrebare mai ales că în contextul dat cuvîntul „absenteiști" sună ca o acuză. Mai întîi că nu era obligatoriu ca toți cei ce țineau un condei în mînă să participe la manifestările literare dogmatice. Unii puteau să aibă, cum s-a și văzut, alte idei. De pildă, n-ar fi fost de acord cu dezavuarea celei mai mari părți a literaturii române, așa cum a făcut-o proletcultismul, una din versiunile cele mai corosive ale dogmatismului. Apoi, lucru prea bine știut de Paul Georgescu, ceea ce anulează rostul întrebării lui, „absenteismul" multor scriitori care ar fi putut ține un condei în mînă la vedere, era forțat. Ei făcuseră inversînd versul lui Arghezi, drumul înapoi schimbînd condeiu-n sapă și călimara-n brazdă și a le cere să nu fi fost absenteiști este, credem, o glumă la un scriitor atît de jucăuș cu chestiunile mai puțin vesele. Dar, oricum am lua-o, „absenteismul" acestora nu e o crimă și nu-i vom trage la răspundere nici pentru absența lor dintre dogmatici și nici pentru inventarea etichetei. Era tot ce puteau face. Să convenim că refuzul lor și eticheta, dacă ei au pus-o, sînt justificate cel puțin de împrejurări, la care Paul Georgescu, dialecticianul atît de iubitor de „context", uită de data aceasta să-l aibă în vedere : dialectica lui Paul Georgescu are și ea uneori fisuri.

„Critica dogmatismului — și a criticii dogmatice — au făcut-o la noi în țară, declara Paul Georgescu, pentru prima dată, criticii marxiști, încă prin '54". Altfel zis, orice altă critică a dogmatismului este superfluă. Cu precizarea de istorie literară că așa-zisa critică antidogmatică a fost firavă și neoriginală, fiind produsul unei imitații după teoreticianul Riurikov. Acestei așa-zise campanii antidogmatice i-au căzut de predilecție victime mai ales scriitorii de vocație, talent și anvergură ai literaturii române și mai puțin ceilalți, care s-au bucurat prin reciprocitate de favoarea ei. Paul Georgescu condamnă în coraportul sau la Congresul scriitorilor din 1956 eroarea de a se fi tipărit primele fragmente din **Groapa** și mai ales faptul că această literatură nu este condamnată de toată lumea. Admirabil, acest instinct sigur al proletcultismului în a repera valorile substanțiale pentru a le demola.

În dorința de a salva dogmatismul, proletcultismul și pe susținătorii lui, Paul Georgescu le declară maladii marxiste și, deci, intangibile, introducînd în discuție și revoluția. Totul era de a fi cu revoluția sau contra revoluției : „Problema literară, prin urmare, era lăsată pe planul al doilea". Și aici aceeași tentativă de a absolvi prin apelul la noțiuni sacre erorile din literatură. Că revoluția este într-un loc „iufă care trece" sau „epocă sterilizantă" iar în altul „glorios deceniu" rămîne s-o lămurească singur Paul Georgescu. Marxismul însă nu este un corp imobil, de dogme, ci o teorie care refuză imobilismul și în egală măsură proletcultismul și dogmatismul literar cu care nu vedem cum poate fi confundat.

Pe scurt, vorbind despre proletcultism și despre dogmatism, pe care le asociază unor noțiuni intangibile : marxismul și revoluția, Paul Georgescu încearcă tabuizarea lor. Cercetarea istorică nu cunoaște însă tabuuri, ci fapte care pot fi colecționate, inseriate, analizate, interpretate conform aceluiași materialism istoric și dialectic de la care se autorizează Paul Georgescu. Staționînd la nesfîrșit pe marginea unui teritoriu interzis prin astfel de artificii, nu vom înțelege niciodată, de pildă, de ce la Congresul scriitorilor din 1956, la care Paul Georgescu a susținut coraportul despre critica literară făcînd elogiul dogmatismului, între cuvîntătorii congresului au fost mai mulți critici decît scriitori, de ce media de vîrstă a acestor critici era atît de mică, de ce ei au intrat în conflict cu cei mai prestigioși scriitori ai momentului și de ce vîrstnicii și totodată cei mai valoroși scriitori au absentat dintre cuvîntătorii acestei adunări. N-are nici un rost să paralizăm cercetarea istorico-literară care ne poate lămuri miraculoasa metamorfoză ideologică și politică prin care Alexandru Mirodan, Sergiu Fărcășan, Jean Popper au reușit, după un stagiu dogmatic în paginile **Gazetei literare** și ale altor publicații, să se reprofileze rapid aiurea pe poziții complet opuse înfrățindu-se cu ceea ce combătuseră mai înainte. Iată o formă de „absenteism" care nu l-a mai preocupat pe idolul lui Florin Mugur.

Erorile și excesele nu se justifică cu sofisme și prin improvizarea de tabuuri. Unul din articolele lui Paul Georgescu din epoca pe care o absolvă de dogmatism. **Principii (Încercări critice**, II, p. 83) consemnează respingerea cererii de intrare în Uniunea scriitorilor a „istoricului Vîrtosu și filozofului Bruckner ca necorespunzătoare activității noastre". Contribuția și devotamentul de o viață întreagă ale istoricului Emil Vîrtosu de a edifica o limpede statură morală și politică revoluționarului Tudor Vladimirescu n-a însemnat nimic în fața unor principii care altfel se legitimau de la tradițiile revoluționare românești al cărui cap de coloană a fost Tudor Vladimirescu.

După ce am survolat interdicția, am îndepărtat bariera și am pășit în teritoriul pe care Paul Georgescu l-ar fi voit etichetat **Hic sunt leones**, am descoperit nu lei, ci persoane interesate care încearcă să drapeze proletcultismul în haine salvatoare, prelungindu-i existența pînă astăzi. Proletcultismul nu se predă, ci se deghizează.

M. Ungheanu

DUMITRU DINULESCU: «Eu și Robert calul»

Dumitru Dinulescu a tipărit, pînă acum, patru cărți : **Robert calul**, **Linda Belinda**, **Galaxia burlacilor** și recenta **Eu și Robert calul** (Editura Eminescu, 1982). Dacă privim și numai titlurile, vom înțelege că D. Dinulescu încearcă, în ultima sa carte („proze scurte și un roman scurt") să facă din debut — o premisă și din restul — o demonstrație. Tentativa sa vizează organicitatea și confortul unei formule, recunoscute deja ca personale. Citez ceea ce autorul așează, bănuiesc cu orgoliu, pe coperta a patra a noului său volum: „Față de literatura complicată, ambițioasă și mîndră de tehnicile ei evoluate, care o diferențiază de trecutul clasic al povestirii unidimensionale, Dumitru Dinulescu se detașează, încă și mai ambițios, printr-o singularizare paradoxală ingenuă, printr-o strategie a simplității și a directității fără replică și fără substrat aparent, lăsîndu-se descoperit și răsfățîndu-se în propoziții elementare, în locuțiuni și sintagme tipice narațiunii „copilărești", compozițiilor de factură școlară, dărilor de seamă stîngace, frapînd însă prin autenticitatea detaliilor și bruschețea plină de farmec a relatării" (Lucian Raicu — „O tentativă de singularizare", în „România literară"). Ce se poate înțelege din acest comentariu într-atît de echivoc încît l-am putea suspecta pe prozator de masochism, atunci cînd îl acceptă drept emblemă a creației sale ? Se poate înțelege că D. Dinulescu se singularizează față de proza sofisticată prin ingenuitate, deși — nu-i așa? — este vorba de o strategie a simplității. Că el se răsfață în aparențe stîngace (răsfățul înseamnă accentuarea unei predispoziții definitorii!) dar esența îi rămîne autentică. Dacă ar fi să ne orientăm după comentariul criticului citat ar însemna că, atunci cînd prozatorul scrie „un bou s-a îndrăgostit de Luminița. Boul eram eu", trebuie fie să-l — așa zicînd — suspectăm de sinceritate absolută, fie să-l bănuim de disimulare strategică. Din această dilemă nu putem ieși! Spirite superrafinate ne-ar replica, poate, că nu pricepem faptul, la îndemînă, consecutiv căruia arta scriitorului (D. Dinulescu) ar sta tocmai în ambiguitatea rezultată din jocul între „bruschețea plină de farmec a relatării" și „o anume strategie a relatării" ! Așa să fie, dar enunțuri ca „Pinpongistul Ion Ciine sta acasă, în bucătăria personală, si-și bea cafeaua. Cafeaua era bună"; „Gulgutierul este în mod evident un arbore, iar fructele sale se numesc gulgute. Locul său de baștină este Gulgutistanul, ceea ce explică într-un fel și gulgutismul său pronunțat, gulgutismul nefiind o simplă înclinație, ci o întreagă macerație, ceea ce și explică progresul actual al gulgutologiei"; „Nea Ilie abia împlinea 50 de ani, dar fiind atît de burtos putea părea de 60. Totuși tenul îi era plăcut, foarte roșu, nasul mai ales era roșu, decorat cu vreo doi-trei negi, nu cerceta aceste legi căci ești nebun de le-nțelegi; deși adevărul e că nea Ilie era ușor bețiv"; „Afară ploaia cădea cu insistență, se izbea-n geamurile deschise, avînd astfel un aer crăcănat, în geamurile deschise de la vila colonelului Viișoianu"; „Manuela avea 19 ani. Nu cunoscuse pînă acum decît patru sau cinci bărbați. Dar era hotărîtă în seara aceea, de ceva deosebit"; „Lucrul e altceva decît invers, încercam eu. — Nu! Nu poate fi așa simplu! — Dar cum? — Nu! Nu poate fi! Lucrul e situat, satisfăcut în propria lui natură și invers proporțional cu situația. Crezi? — Bineînțeles : (...) Plaja strălucea. Dădea din ea, ducea... Soarele durea", enunțuri de acest gen și încă multe, foarte multe altele pot stîrni doar invidia amatorilor de bănculețe, din emisiunea radiofonică de sîmbătă de la prînz și nici atît. Deriziunea clișeelor de limbaj prin simplificarea lor esențială este o tehnică, dar practicarea ei pînă la saturație este o probă de lipsă de imaginație ! Căci Dumitru Dinulescu în volumul **Eu și Robert Calul**, nu practică o literatură a absurdului (ceea ce, chiar dacă desuet, ar fi stimabil) ci una humoristică, uneori colorată cu lirisme gata confecționate. Pe de altă parte „copilăreala" stilistică, integrată unei compoziții cu semnificație gravă, ar putea provoca, în contrapunct, benefice efecte ilariante. Practicată însă în sine, această modalitate seamănă extrem de mult cu „cîrligele" acelor actori care, pentru a cîștiga sala, își subțiază glasul și stîlcesc cuvintele. Într-o cronică la **Galaxia burlacilor**, atrăgeam atenția prozatorului (atunci, încă, în formă bună) asupra pericolului autopastișei. În **Eu și Robert Calul** Dumitru Dinulescu reușește performanța unei autopastișe într-atît de severe încît nu mai seamănă deloc cu sine. Toate procedeele folosite în cărțile anterioare (le mecanique plaqué sur le vivant", distanțarea ironică și autoironică, melanjul de sarcasm și lirism, colajul de date neutre și aprecieri subiective, parodierea descripției și portretului) sînt acum îngroșate sau subțiate pînă la granița cu îndoielnicul. Citez: „O gospodină avea o pisică. De fapt era a treia pisică, fiindcă mai avea două. Această a treia pisică, (sic!) era numai un pui de pisică, spre deosebire de celelalte două care erau în toată firea. Gospodina locuia la un bloc sau mai bine-zis nu chiar la un bloc, dar oricum cu mai multe persoane în curte și se sfia atunci să lase a treia pisică afară, de frică să nu o ia cineva sau să nu o calce vreo mașină sau să n-o otrăvească cineva. Pe celelalte două pisici firește însă că le lăsa, deși ele erau cretine aproape în comparație cu pisica aceasta a treia, care era astfel nevoită să-și facă nevoile la lada așezată în bucătărie chiar sub masa la care mînca familia în zilele săptămînii, pentru că duminica se mînca în dormitor.

Morala: Mai bine să mănînci deasupra lăzii cu nisip decît să cauți resorturi mai adînci și chiar soluții mult mai simple, de exemplu: să lași pisica afară că-i și dînsa ființă, nu numai fiară" — Vă desfid să rîdeți! Sau să plîngeți !

Valentin F. Mihăescu

ELVIRA SOROHAN: «Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu»

Demersul Elvirei Sorohan este tangențial criticii literare, fiind mai degrabă un studiu de ideologie literară („Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu și Eminescu", Editura „Minerva", 1982), preocupat de reflectarea unui anumit concept filosofic (frecventul apel de autoritatea lui Camus din „L'homme révolté" și „Caiete" este edificator) în gîndirea și opera literară a doi mari scriitori români. Poate termenul de „reflectare", și din pricina uzitării lui dogmatice într-o perioadă de tristă amintire a criticii literare, nu este cel mai potrivit dar, în esență, despre un astfel de proces este vorba. Bineînțeles, deparazitat de îngustimea ideologică amintită, „Ipostaza" de la care pornește, deci, autoarea este că revolta reprezintă „ o formă de afirmare a conștiinței ființei umane împotriva limitelor pe care i le impune istoria". Teoretizînd în acest sens, capitolul **Literatură, societate și protestul romantic**, fixînd tipurile de raporturi între conceptele respective și cel de revoltă, se constituie într-o succintă dar utilă introducere în materie. Notabilă mi se pare definirea rolului și funcției literaturii, de prim ordin, în contextul ideologic și istoric al epocii, fără a se cădea însă în exagerări sociologizante : „Ca atitudine permanentă, răzvrătirea omului, ieșit din mit și intrat în istorie, își caută mereu forme eficace de descărcare. Și, de cele mai multe ori, dintre formele conștiinței sociale, literatura se face «vinovată» de a contesta răul, de a propune praxis-ului revoluționar înfăptuirea extirpării răului în diversele lui forme. Sociologia artei recunoaște literaturii potențialul protestatar și rolul de «instrument ideologic» de ferment, acționînd, nu fără opoziție, în sensul progresului". Și niciodată, ca în romantismul secolului al XIX-lea, literatura nu și-a asumat mai direct și mai eficient aceste valențe. Ar mai trebui adăugat că influența romantismului a fost atît de puternică încît a impus o atitudine și un model de comportament realului. Autoarea încearcă un portret în schiță al modelului uman romantic, fără a insista din păcate, mai mult asupra lui : „«Formă de spirit» sau «manifestare istorică» romanticul păstrează revolta ca una din trăsăturile lui esențiale. Numai că în secolul al XIX-lea se manifestă cu un plus de acuitate (și și se istovește pentru un veac), fiind măsura stării conflictuale grave între individ și societate. Romanticul se angajează universal în filosofie și umanitar ca revoltat social. El e un trimis, un ales prin consimțămînt plebiscitar, iar în literatură își agită condeiul în numele intereselor multimii. Prezența literaturii cu îndemnurile de revoltă n-a fost nicicînd mai convingătoare și niciodată puterea ei de influență mai mare". Îndeobște se discută despre societate și literatură, despre realitatea ce se oglindește etc., etc., dar, cel puțin pentru perioada romantică, la fel de valabil este și reversul. Paradoxul lui Oscar Wilde după care, viața imită arta, formulat cu intenționalitate estetică, a fost pentru romantici, desigur, neexprimat, un adevăr existențial. Cartea Elvirei Sorohan nu urmărește însă explicit acest scop deși secțiunea cea mai amplă a volumului, cea dedicată lui Heliade, îl presupune. Și chiar dacă astfel de considerații sînt mai mult de resortul sociologiei literaturii, de altfel prea puțin preocupată de acest aspect, ar fi putut găsi un loc mai însemnat și într-un studiu de ideologie literară care, fatal, nu ocolește domeniul.

Dar, așa cum menționam, în capitolul cel mai consistent, **Opera lui Heliade Rădulescu, scenariu al revoltei continue**, exegeta se ocupă și bine face, cu precădere de, să-i spunem, **Heliade revoltatul**, și mai puțin de revolta scriitorului. Nu întîmplător este invocată psihocritica, metodă, care, după cum se știe, deduce personalitatea scriitorului din opere și apoi o confundă cu datele și evenimentele biografice. Fără a urma, chiar ortodox, tehnica lui Charles Mauron, principalul reprezentant al psihocriticii, Elvira Sorohan dorește să accentueze „mitul personal" al lui Heliade, care se caută și se exprimă pe el, cu obsesiile-i cunoscute, în indiferent ce creație a sa : poezie, scrieri socio-filosofice, memorii, amintiri etc. Cu toate riscurile ce le incumbă orice tentativă de cercetare cu subtext psihanalitic, portretul scriitorului în „ipostaza" sa de revoltat, a se citi motivațiile intime ale atitudinii sale, este convingător, sau mai exact spus, plauzibil : „Cert, Heliade a fost un doctrinar de vocație, niciodată excedat de realitate, totdeauna avansînd proiecte utopice, nu fără un titanism al viziunii. Mai întîi s-a creat pe sine și limbajul caracteristic (direct sau simbolic și analogic), apoi își îndreaptă energia critică împotriva societății contemporane, în credința perfectibilității ei, propunînd noi organizări generos-umane ce s-au dovedit a fi «neposibile». Spiritul lui revoltat își asuma responsabilitatea propunerilor, ca și eșecul. Însă nu voia să știe nimic despre nepracticismul gîndirii sale. În final, însingurat, se întoarce spre sine, se justifică la infinit, cu inepuizabilă răbdare, însă nu renunță la utopie. În insula conștiinței sale străbat deformate ecourile vieții, filtrate de sentimentul frustrării. Atunci Heliade pare că nu s-a mai luat decît pe sine însuși drept scop, pentru a-și cultiva damnarea".

Spun plauzibil, deoarece autoarea își alege ca operă de referință „Biblicele", lucrare puțin cunoscută și mai puțin cercetată, de o importanță însă deosebită în sistemul de interpretare al cărții. Probabil că dacă introspecția figurii heliadești ar fi fost întreprinsă din alt unghi și plecînd de la alte texte, de exemplu „scrisorile", am fi avut un portret diferit. Revenind la ipoteza Elvirei Sorohan, dezvoltată și susținută de analiza „Biblicelor", în principal, și argumentată de „Amintiri..." și „Suvenire"..., complexul Heliade s-ar manifesta prin suprapunerea cu proiectarea eului în imaginile Geniului, Poetului Profet, Martirul și Legiuitorul. Elementele nu sînt noi în sine, Dimitrie Popovici le comentase și el, în opuri ce aveau însă altă finalitate (**Ideologia literară a lui Ion Heliade Rădulescu** și **Santa Cetate**), ci integrarea și relaționarea lor într-o paradigmă unică. Și încă o distincție. Dacă la reputatul istoric literar aceste măști ale lui Heliade, analizate și descompuse în cele mai detaliate articulații, sînt privite cu răceală, dacă nu chiar cu aversiune, Elvira Sorohan este mai comprehensivă cu subiectul interpretării sale, relevînd motivația superioară a gesturilor și acțiunilor respective. Dar nu numai Heliade răzvrătitul dar și tema revoltei este tratată cu pertinență în subcapitole precum **Menipeea heliadescă, fabula și drama satirică** sau **Sensul Biblicelor și al epopeii în frondă socială**. În total, o contribuție remarcabilă la înțelegerea mai adevărată și mai nuanțată a operei și omului Heliade.

În cea de a doua parte a volumului, **Eminescu. Revolta geniului și geniul revoltei**, accentul se deplasează de la mitul personal la creația propriu-zisă. Ambiția de a propune o imagine personală a poetului — ar fi fost mult mai dificil decît la Heliade nu numai din cauza complexității obiectului dar și al unei ilustre biografii, începînd cu G. Călinescu și terminînd cu C. Noica — se estompează în favoarea unei analize corecte a temei (revolta) în cadrul operei eminesciene. Subliniind continuitatea de substanță între geniul Eminescu și marele său predecesor, autoarea subliniază și diferența de atitudine: exaltarea și anvergura desfășurării la Heliade, esențializarea și gravitatea la Eminescu (**Insurgența eminesciană**). În continuare, după metoda aplicată în capitolul anterior, sînt înfățișate arhetipurile revoltei eminesciene, întruchipate de Toma Nour, Mureșan, Demonul și Proletarul. De această dată analizele vizează cu precădere aspectul literar al motivelor și aproape deloc impactul lor, dacă a existat, ca model de existență. Referirile de acest gen sînt, atunci cînd se produc, adiacente : «Pesimismul radical» al eroului eminescian exteriorizează atitudini negativiste, dar și soluții active, de reacție, contra răului suveran în lume. În multe dintre nuanțele gîndirii sale — și nu dintre cele mai puțin importante, Mureșanu, în care Eminescu se reprezintă, se diferențiază polemic de resemnarea schopenhaueriană". Meritul acestui capitol nu constă deci în îndrăzneala unor noi perspective de investigare și a unor conexiuni inedite ci în sistematizarea opiniilor consacrate în jurul unei teme, desigur de o mare importanță în creația eminesciană. Pentru că, orice s-ar spune, motivele titanului, demonului, îngerului căzut etc. au fost dintre cele mai frecventate de către eminescologi. Chiar și „eufemismul" regresiunii în istorie este un punct de mult cîștigat în bibliografia critică de specialitate, ce-i drept mai mult în demersuri tematiste sau arhetipale, Elvira Sorohan, oprindu-se în special asupra conotațiilor sociale. În orice caz, eseul său, în special prin analiza consacrată revoltei heliadești, se înscrie ca o reușită într-un an, surprinzător de bogat (și consemnăm cu plăcere) în volume de critică și istorie literară.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

Meseria de reporter

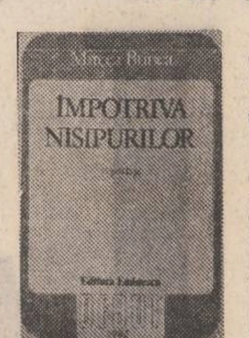

Încă după parcurgerea cîtorva zeci de pagini, cititorul cărții de debut a lui Mircea Bunea (**Împotriva nisipurilor**, reportaje, Editura Eminescu, 1982) admite cu satisfacție că autorul este realmente un profesionist de înaltă calificare. Mulți sînt publiciștii care semnează reportaje și revistele și ziarele noastre, dar puțini dintre ei reușesc, în mod constant, texte de o elocvență atît de impecabil echilibrată. Mircea Bunea posedă o tehnică desăvîrșită a discursului reporterícesc. Tinerii sau mai puțin tinerii care scriu reportaj n-ar greși dacă ar citi cu multă atenție și chiar ar studia, fără orgolii păguboase, **Împotriva nisipurilor**.

Așa stînd lucrurile și considerînd că la rubrica de față îndreptățit este să apară comentarii pe teme de meșteșug literar, nu voi încerca să argumentez cît de reușită este cartea, încercînd, în schimb, să stabilesc de ce este reușită.

Un **topos**, care apare fără greș în comentariile scrise pe marginea unor cărți de reportaje, îl prezintă pe reporter sub înfățișarea unui dromoman inveterat, care nu suportă să zăbovească în birouri, a unuia care îi privește cu îngăduință ironică pe oamenii de bibliotecă și se mișcă fără încetare, fizic, oferindu-și o nemaiîncheiată beție a concretului. Cartea lui Mircea Bunea dovedește că, dincolo de tradiționala, indispensabila dealtfel, bulimie pentru amănunte, pentru concretul unic și irepetabil, este bine ca autorul de reportaje să fie un om cultivat și, mai ales, să aibă foamea de informații sintetice a unui romancier potențial, doritor să afle structurile definitorii ale cît mai multor domenii de activitate umană. Este bine, apoi, sîntem convinși de cartea lui Mircea Bunea, ca reporterul să aibă deprinderea reflecției pe teme de sociologie și psihologie, o asemenea deprindere presupunînd lecturi asidue și bine orientate, pe care intuiția, oricît de ascuțită, nu le poate suplini.

Este necesar, deasemenea, ca reporterul să aibă o înțelegere foarte clară a genului publicistic pe care îl practică. Textele din **Împotriva nisipurilor** sînt lăudabile și din acest punct de vedere Mircea Bunea nu uită că are de informat și de convins în legătură cu o serie de aspecte obiective. În consecință, își drămuiește homeopatic subiectivitățile, exprimîndu-și-le cu multă socoteală. Este evitată astfel eroarea frecventă pe care o comit cei care deturnează reportajul înspre zonele jurnalului confesiv de călătorie. Sînt bine strunite și tentațiile de a comuta reportajul în proză (prin introducerea unor personaje intensificate și aduse în stadiul de evidente ficțiuni) sau în poezie (prin transformarea datelor obiective în recuzită lirică). În mod implicit este astfel susținută ideea importantă că reportajul este o specie de sine stătătoare, a cărei existență nu se justifică prin înrudiri cu diverse forme ale literaturii de ficțiune.

Din **Împotriva nisipurilor** pot fi deduse elementele unei fructuoase strategii a reporterului. Pivotul acestei strategii este o filozofie optimistă de viață, pe care Mircea Bunea o exprimă în mod constant în textele sale și care se află comprimată într-un epigraf din Panait Istrati : „Fie el egoismul cît de puternic și invadator ca nisipul, vom avea întotdeauna oaze de generozitate ; pentru a ține capul sus, pentru a dezminți mereu, pentru a pleda pentru cauza vieții frenetic și fără oprire. Nu contează în fața Creației decît aceste oaze de generozitate. Restul : nisipuri frumoase și urîte, dar nisipuri !" În acest spirit, reporterul alege din amalgamul realității aspectele promițătoare, oamenii sănătoși, cu nervii buni, oamenii a căror tendință naturală nu este să se plîngă și să cîrtească, ci să acționeze, să dreagă, să pună pe picioare. Lectura arată că aceste opțiuni nu sînt rezultatul unui comod recurs la schemele euforice atît de frecventate de către reporteri. Mircea Bunea, ca narator, deci personaj al propriei sale cărți, face parte din categoria umană pe care o preferă. De aici concluzia neașteptată, dar îndreptățită, că din „strategia" reporterului face parte și un fel anumit de a fi. Înăcriții, dezolații, neurastenicii nu prea au ce căuta în reportaj ; filozofarea asupra defectelor naturii umane le este rezervată, se pare, prozatorilor.

Fără a mai insista asupra remarcabilului talent literar al lui Mircea Bunea — știut fiind că talentul nu se poate învăța — menționez, în încheiere, felul inteligent în care sînt construite reportajele. Dozajul diferitelor componente (introducere în temă, dialoguri, reflecții personale, notații de atmosferă) este riguros gîndit. Drept urmare, textele au echilibru, oferind la lectură impresia de lucru finisat.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„SCRISORI DIN SALINA II".** Acesta este titlul celei de-a doua cărți a talentatului ieșean Ion Boroda, care și-a dezvoltat, remarcabil, lumea lirică a întîiului volum de „scrisori", cultivînd acum o mai adîncă lirică de natura adorației, într-o formă acum eliptică, redusă atunci cînd se poate pînă la o simplă notație de două-trei versuri. Un aer hieratic și ocult s-a strecurat acum în universul lui sufletesc, poetul cîntă, în solilocvii, o vreme „tîrzie", fără nume, avînd oroare de confesiunea stridentă, iubitor al unei melodii ca de sonată de cameră. Mai mult decît ingeniozitatea de a scoate poezie din condiția sanatoriului „sa:in", remarcabil e în poezia lui Ion Boroda susurul ceremonios al vorbirii aproape „postume".

■ **APEL LA LUCIDITATE.** Cităm, în chip aprobator, dintr-un recent interviu al criticului Gh. Grigurcu, apărut în revista „Convorbiri literare : „Nefasta aventură a „obsedantului deceniu" trebuie să constituie un arzător memento, în înțelesul că nu poți trece neobservat de pe o poziție pe alta... opusă și, cu atît mai puțin, confortabil instalat pe aceasta din urmă, să fii îndreptățit a da consilii, lecții și directive. După cum nu ești îndreptățit a-ți retușa trecutul inconvenabil, cu alura de victimă a unor împrejurări de tine servite cu rîvnă ori chiar de brav pionier al... combaterii lor. În interesul clarificării trecutului, dar și al prezentului (istoria literară e o suită de fabule cu morala la îndemînă), atari incongruențe de conștiință se cer scoase la iveală, supuse acizilor luminii diurne. De ce să le dorim ca și cum ar fi vorba de o rușine colectivă, ca și cum am fi implicați cu toții în asemenea trădări culturale ? Dar oare toleranța noastră față de starurile dogmatismului nu e la rîndul său excesivă ?"

■ **FĂRĂ MĂNUȘI.** În acest chip salutar procedează, în „Orizont" (nr. 35) cunoscutul critic Cornel Ungureanu și tînărul, din ce în ce mai ferm, Radu G. Țeposu. Primul examinează o antologie a literaturii românești de călătorie, alcătuită de St. Cazimir și de un colectiv, așezînd-o sub semnul „încropirii amatoristice" ; în contra unui asemenea „op", născut probabil, „prin muncă voluntară", cronicarul propune un șir de antologii pe această temă pasionantă, alcătuită de „specialiști" adevărați pe care, din păcate, editurile îi ignoră. Radu G. Țeposu reia o mai veche preocupare examinînd „literatura subdezvoltată", un soi de osuar al culturii, plin de „clișee", „rebuturi", producții inferioare. Tînărul critic stabilește cîteva „teme clișeizate", pe care, probabil, din lipsă de spațiu, nu le așează într-o înlănțuire istorică, așa cum ar fi fost potrivit. Oricum, ideea merită salutată și, poate, continuată, la „Orizont" sau în alte părți, în chip sistematic.

■ **ENIGMA.** Despre cine o fi vorba în tableta publicată de Mircea Horia Simionescu („Urzica", august 1982) și unde sînt reproduse, apocrif desigur, fraze ale „profesorului" I.N. : „În zilele și săptămînile cînd scria Luceafărul, roțile, pîrghiile, și angrenajele ființei sale lucrau ca o uzină, spune profesorul Ion Negoescu. Cînd ieșea cîteva minute din casă, hoinar cu gîndurile lui și cine l-ar fi întîlnit ar fi jurat că întîlnești un pierde-vară.... Va curge multă apă pe Dîmbovița, pînă ce un spirit industrios va veni să-l compare pe Poet cu o uzină de o fabuloasă productivitate"...

■ **„IUBITUL" E, ÎN REALITATE, UN COTOI !** Lectura unui roman merituos, apărut nu de mult, „Nemiloasele iubiri" de Viorica Ciorbagiu, o cunoscută jurnalistă, ne-a făcut să consultăm și recenziile dedicate acestei cărți. Una dintre ele, semnată de insistentul rubricist Alex. Ștefănescu, în „Presa noastră" (nr. 2/1982) conține niște știri absolut uimitoare. Grăbitul publicist scrie negru pe alb : „Nedreptatea săvîrșită de Maria este flagrantă : ea nu găsește nici o înțelegere pentru suferințele tînărului Mișu (Werther !) dar consideră că i se cuvine totul în raporturile cu Dumitru". Orice ins sănătos ar fi procedat la fel căci „tînărul Mișu", confundat de Alex. Ștefănescu cu un june mascul, e, în realitate, un cotoi.

A. S.

GHEORGHE IVĂNESCU:

«Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele» (I)

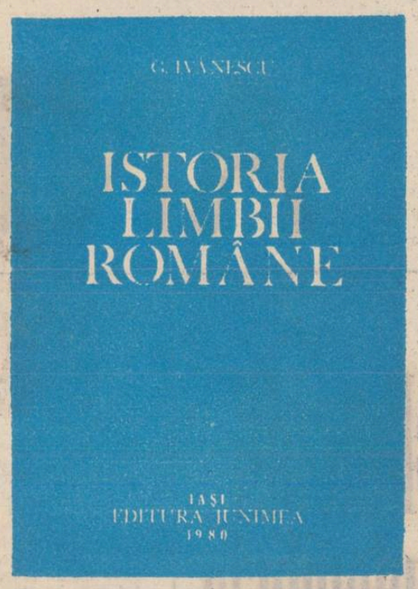

N-am acordat niciodată o atenție specială lingvisticii în revista Luceafărul, deși disciplina merită o atenție mai mare decît i se acordă de obicei. Apariția cărții lui Gh. Ivănescu, Istoria limbii române, a fost însă un prilej de a ne întoarce ochii către această disciplină, astăzi în poziție de cenușăreasă. Cartea lui Gh. Ivănescu marchează un eveniment în istoria lingvisticii românești prin abordarea foarte aplicată a istoriei limbii în paralelă cu istoria socială a românilor.

Inaccesibilă marelui public, prin tiraj și limbaj, ne-am gîndit că ea poate face obiectul unui interesant interviu cu autorul ei. Rezultatul apelului nostru la Gh. Ivănescu este interviul de față. El a ieșit mai mare decît prevederile noastre, dar îl vom reproduce în cea mai mare parte deoarece el face și o trecere în revistă a mai tuturor problemelor pe care le ridică cartea, rezumînd-o pentru publicul larg.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

— Dacă recapitulăm încercările de a face la dimensiuni mari istoria limbii române, acestea nu sînt prea multe. Mă gîndesc în primul rînd la tentativele mari: Ovid Densusianu, Sextil Pușcariu, Al. Rosetti și A. Philippide, dacă socotim Originea românilor **o carte de istoria limbii române. Precedenta este opera unui colectiv academic. Sînteți autorul unei istorii a limbii române, ultima în ordine cronologică. De ce apar atît de rar istoriile limbii române?**

— Elaborarea istoriei limbilor — mă refer la istoria limbii pe epoci — este o întreprindere științifică foarte greu de realizat. Ea constituie a doua și ultima treaptă, ultima formă, ultimul demers al lingvisticii istorice; treapta întîia o constituie gramatica istorică, făcută cu ajutorul metodei comparativ-istorice, deci fie prin compararea limbilor surori, fie prin compararea limbii de origine și limbii născute din ea, fie prin compararea a două faze ale aceleiași limbi. Gramatica istorică nu ne obligă însă la stabilirea cronologiei fenomenelor lingvistice. Ea este o istorie incompletă și prea de sus a limbilor. Adevărata istorie a unei limbi presupune tratarea faptelor prin clasificarea lor la epocile în care se desface în mod firesc dezvoltarea lingvistică, presupune deci și demersul delimitării acestor epoci. Delimitarea epocilor este adesea evidentă și este dată de faptele însești: limba franceză veche, cea medie și cea nouă se deosebesc net între ele și deci, în dezvoltarea limbii franceze, vom avea trei epoci clar distincte; numai granița în timp dintre ele este greu de stabilit și în parte arbitrară. Desigur, lingvistul este obligat de la început să aibă o viziune și despre epocile, despre fazele limbii. El pleacă la lucru cu o idee deja formată în această privință. Ideea apoi se precizează și se corectează cu vremea. Dar, astfel stînd lucrurile, elaborarea de istorii pe epoci ale limbilor a rămas pe ultimul plan. Cele mai vechi istorii ale limbilor, cea a lui Jacob Grimm, **Geschichte der deutschen Sprache,** și cea a lui A. Schleicher, **Die deutsche Sprache,** tratează materia într-adevăr pe epoci, dar e vorba de epocile pe care le distinge de la început lingvistul: de diversele forme istorice, succesive, ale limbii (în cazul de față ale limbii germane). Noi istorii ale limbilor, în special a limbii engleze, dar și a românei și latinei, s-au scris în a doua jumătate a secolului trecut. Dar preocuparea aceasta va caracteriza secolul al XX-lea. Și este interesant să constatăm că cele mai vechi (de fapt numai începutul unor asemenea lucrări) sînt lucrarea lui Ov. Densusianu, **Histoire de la langue roumaine,** I, Paris, 1901, și cea a lui F. Brunot, **Histoire de la langue française,** I, Paris, 1905. După aceea avem cele două lucrări ale lui A. Meillet, despre limbile greacă și latină, lucrarea lui K. Vosler despre limba franceză și lucrarea de istoria limbii germane a lui H. Hirt. Abia mai tîrziu au venit și alte încercări mai întinse pentru limbile engleză, spaniolă, rusă, în cele din urmă pentru limba italiană.

Din această enumerare pe plan mondial, rezultă că nu numai în cadrul lingvisticii române, dar chiar referindu-ne la celelalte limbi, elaborarea unor lucrări de istoria limbii a avut loc rar, iar pentru unele limbi nu s-a ajuns nici pînă astăzi la elaborarea de istorii ale lor. În această perspectivă, lingvistica românească apare ca una din cele mai bogate în încercări de acest fel.

În acest caz, nu trebuie să ne mai mirăm că, privite numai în cadrul lingvisticii române, istoriile limbii române sînt încercări rare. Dealtfel lingvistica românească a cerut atîtea eforturi lingviștilor — și anume în direcții fie cu totul deosebite, ca cele gramaticale analitice, fie în altele înrudite, ca elaborarea de atlase lingvistice, efectuarea de anchete pe teren pentru elaborarea de monografii ale unor graiuri, fie de studiere a limbii textelor vechi și a limbii scriitorilor etc., încît era și este greu să mai găsească cineva timp și pentru elaborarea istoriei limbii române. Eu mi-am propus să fac o istorie a limbii române prin 1935—1937 (în prefața cărții mele s-a strecurat greșeala că aș fi plănuit să fac această carte la mijlocul deceniului al III-lea al secolului), cînd Densusianu nici nu ajunsese să publice a treia și ultima fasciculă a celui de-al doilea volum, apărută în 1938. Inutil să spun că opera lui Densusianu nu m-a satisfăcut, deși experiența mea lingvistică era încă redusă (trecuseră numai cîțiva ani de la examenul meu de licență; realitatea este că, la acea epocă, nici nu aprofundasem cartea lui Densusianu) și că eu mă gîndeam la o istorie a limbii române scrisă de pe pozițiile lui Philippide asupra originii românilor. Mai tîrziu am învățat multe din cartea învățatului bucureștean. Adaug că nici **Istoria limbii române** a acad. Al. Rosetti, ale cărei prime volume au apărut repede după aceea, nu m-a satisfăcut, deși și din ea am învățat multe. Lucrarea mea, începută în 1948, reelaborată mai tîrziu și îmbunătățită mereu pînă în preajma tipăririi, rămîne a treia încercare, căci tratatul academic s-a publicat numai parțial înainte de apariția lucrării mele. Cartea lui A. Philippide, **Originea românilor,** I și II, 1925—1928, și cea a lui S. Pușcariu, **Limba română,** I, București, 1940, nu sînt în fond, cum spuneți și dv. despre prima, istorii ale limbii, ci studii speciale, unul despre problema cea mai importantă a istoriei românilor și a istoriei limbii române, cea a originilor, celălalt o lucrare de sinteză, introducătoare la gramatica istorică a limbii române, deși a doua se apropie foarte mult de o istorie a limbii ca plan și structură (opera lui Philippide este și o gramatică istorică: mă refer la volumul al II-lea). Ele suplinesc numai parțial o istorie a limbii române.

Dificultatea cea mare în elaborarea unei istorii pe epoci a limbii o constituie faptul că pentru cele mai multe limbi nu cunoaștem cronologia fenomenelor și că în genere cronologia este greu de stabilit, adesea numai ipotetic. Am atras atenția asupra acestei dificultăți chiar în prefața lucrării mele. Și, desigur, această dificultate face ca întreprinderea de a scrie o istorie a limbii să apară cercetătorilor ca hazardată, dacă nu de-a dreptul imposibilă, cînd e vorba de limbi ca a noastră, care nu apare în scris decît foarte tîrziu. Eu am plecat de la principiul că o cronologizare a faptelor trebuie încercată, chiar cu riscul de a greși, și am început realizarea ei, tratînd într-o primă fază faptele cu o cronologie absolut sigură, apoi în fazele ulterioare ale muncii mele, și faptele a căror cronologie era numai ipotetică. Desigur, în multe cazuri am greșit. Dar am reușit să împart mult material pe epoci și să trasez o istorie, cred, veridică a limbii noastre, cum am spus-o chiar în prefața lucrării. Aș susține chiar că pentru prima oară vedem, în istoria limbii române, realitățile așa cum s-au petrecut ele.

— Să începem cu o întrebare legată de literatură. Care este importanța studierii istoriei limbii pentru literatură? Ce poate cîștiga scriitorul din investigația arheologică a lingvistului?

— Cîștigul direct pentru literatură, pentru scriitori, al unei istorii a limbii române nu este prea mare: o istorie a limbii române nu poate avea o influență în domeniul literaturii române decît dacă, în capitolele referitoare la limba literară românească, s-ar pune problemele limbii literare de comunicare — ale limbii de cultură deci — și ale limbii artistice — ale limbii artei literare, în mod special — într-un mod cu totul nou și cu implicații de ordin practic privind măiestria lingvistică a scriitorilor. Dar dumneavoastră vă referiți nu la aceste aspecte ale istoriei limbii române, ci la ceea ce ați numit „investigația arheologică a lingvistului". Cunoașterea acesteia de către scriitor nu poate avea urmări în munca de creație literară. Dar este clar că preocuparea de a avea idei clare privind începuturile limbii române și ale poporului român va da scriitorului o viziune impresionantă despre limba proprie, care-i va apărea nu ca un stadiu final al unei evoluții lui total necunoscute, ci ca un rezultat al unui extraordinar de complex și de îndelungat proces istoric-lingvistic. Este oare o întîmplare că cei mai mari scriitori români, un D. Cantemir, un I. Budai Deleanu, un I. Heliade Rădulescu, un Alecsandri, apoi Eminescu și Sadoveanu au fost și lingviști? Să nu uităm că Alecsandri este autorul unei gramatici în franțuzește a limbii române, că Eminescu s-a preocupat cîtva timp, împreună cu Mite Kremnitz, să elaboreze un dicționar etimologic al limbii române și că Sadoveanu a lămurit etimologia multor cuvinte românești, că s-a informat și în problema originii românilor, în care a acceptat ideile lui A. Philippide, și că și-a exprimat părerile despre originea unor graiuri dacoromâne și despre limba literară românească. Desigur, nu este o condiție ca un mare scriitor să fie și lingvist. Dar informarea unui scriitor în domeniul lingvisticii constituie, desigur, pentru el, o lărgire a orizontului său de idei și cunoștințe, lărgire care apare necesară; e bine ca cineva care lucrează cu limba să cunoască nu numai prezentul, dar și trecutul instrumentului său de lucru și materialului artei sale. Un plus de informare, un plus de cunoștințe, de cultură se vor solda întotdeauna cu un cîștig de desăvîrșire a personalității, desăvîrșire care va putea avea urmări, pentru un scriitor, și în ce privește opera sa literară.

Totuși aș îndrăzni să spun că teoria stilurilor artistice, pe care o găsim în lucrarea mea, va putea avea direct o influență binefăcătoare asupra practicii scriitoricești de astăzi, căci scriitorii — și nu numai la noi — nu sînt informați mai deloc asupra teoriilor despre stiluri sau au căzut pradă teoriilor celor mai necorespunzătoare realității. O viziune clară, conștientă, asupra procedeelor stilistice proprii, ca și asupra procedeelor celorlalți scriitori, nu poate decît să folosească scriitorului în creația sa artistică. Eu am pretenția de a fi văzut, cu ajutorul stilisticii vechi, de pînă la crearea lingvisticii istorice, mai clar și mai drept decît se face de către stilistica actuală, adevăratele stiluri artistice.

— Cartea dv., intitulată simplu Istoria limbii române, prezintă o serie de noutăți asupra cărora am vrea să insistăm cu ajutorul dumneavoastră. Prima noutate e legată de concepția fundamentală a lucrării. Pînă acum istoriile limbii urmăreau fenomenul lingvistic în bună măsură mai ales după regulile de dezvoltare internă, fără a acorda întotdeauna o atenție relației limbii cu condițiile în care se manifestă și evoluează. Prima trăsătură care impune atenției în istoria limbii române pe care ne-ați oferit-o este grija specială pentru cadrul social-istoric, pentru rezultatele cercetării istorice și arheologice. Ce v-a determinat să alegeți această soluție, care racordează pe tot firul desfășurării istorice evoluția limbii de datele procurate de arheologie, sociologie, etc.?

— Nu știu dacă aveți dreptate să afirmați că istoriile limbii române alcătuite mai înainte, toate incomplete (dacă facem abstracție de cîteva sinteze de mici proporții), au urmărit dezvoltarea limbii române „în bună măsură după regulile de dezvoltare internă", acordînd mai puțină atenție factorilor care au condiționat dezvoltarea limbii române. Căci ele n-au căutat să stabilească aceste reguli ale dezvoltării interne, pe care le presupuneți dumneavoastră sub influența teoriilor lingvistice structurale, poate sub alte influențe. Sau considerați ca atare schimbările fonetice, morfologice și sintactice? Nici chiar cercetătorii care, în ultimele patru-cinci decenii, au abordat istoria limbii române pe baza doctrinelor structuraliste n-au reușit să descopere niște legi ale dezvoltării interne. Este însă adevărat că istoriile limbii române apărute înainte de a mea se ocupă de înregistrarea schimbărilor petrecute de la latina populară pînă în Evul Mediu vechi sau pînă în secolul al XVI-lea, de înregistrarea chiar numai a faptelor lingvistice din unele faze mai vechi ale limbii (latina populară sau limba română din secolul al XVI-lea), fără a stabili întotdeauna legătura cu dezvoltarea poporului român de-a lungul timpului. În **Histoire de la langue roumaine,** Ovid Densusianu nu neglijează această legătură pentru epocile vechi, de pînă în secolul al XIII-lea, deși ea este tare imperfect văzută de el. Astfel el face grava greșeală de a considera influența slavă veche ca cea dintîi influență străină care s-a exercitat asupra limbii române, pe cînd de fapt influențele albaneză și bizantină sînt cele mai vechi. Apoi el a mai făcut grava greșeală de a nu acorda nici o atenție evenimentelor lingvistice care sînt efectele întemeierii Principatelor, cu toate faptele istorice pe care acest eveniment le comportă (organizare socială și bisericească, relații cu alte state etc.). După ce expune dezvoltarea limbii române așa cum ii apărea ea pînă în secolul al XIII-lea, cînd Densusianu încheie, probabil sub influența lui R. Roesler, epoca primitivă, oarecum preistorică, a limbii române, el trece la studiul influențelor lingvistice care i se păreau a se situa la sfîrșitul acestei epoci, unele și după întemeierea Principatelor (albaneză, bizantină, bulgară, sîrbă, ungară, germană și poloneză). Este drept că epoca în care scria Densusianu, ca și tinerețea autorului, — opera a fost scrisă între 24 și 27 de ani —, nu permiseseră o aprofundare a istoriei limbii române din epoca de după aceea a originilor, cel mai mult dezbătută pînă atunci, din cauza însemnătății problemei. Apoi textele secolului al XVI-lea impuneau atît de mult, încît Densusianu a hotărît să se ocupe în al doilea volum al operei sale numai de ele (după ce, într-o primă variantă a acestui volum, pierdută, prin trimiterea în 1916 la Moscova, împreună cu tezaurul statului și cu cel de la Pietroasa, tratase pe scurt și despre limba secolelor următoare). Și astfel s-a făcut că, de la studiul originilor, Densusianu a trecut la acela al limbii secolului al XVI-lea, tratînd foarte superficial și fără a face legătura cu istoria poporului, evoluția limbii din preajma întemeierii Principatelor și din timpul întemeierii lor. Dar această greșeală a lui Densusianu, această înfățișare incompletă și imperfectă a dezvoltării limbii române de după secolul al XIII-lea, a avut urmări grave în conceperea istoriei limbii române de către cercetătorii ulteriori. Elevul său, acad. Al Rosetti, realizînd o nouă istorie a limbii române, a trecut și el peste epoca de după secolul al X-lea și peste procesul întemeierii Principatelor, ca și peste toate urmările lingvistice ale evenimentelor din acest timp, urmînd întru totul în această privință pe fostul său profesor. Viziunea nu s-a schimbat prea mult nici după aceea, cînd alți lingviști români au abordat problema, fie chiar fără intenția de a scrie o istorie a limbii române. S-a vorbit de o română comună, care s-ar fi întins, după cei mai mulți pînă în secolul al X-lea, apoi de o dacoromână comună, care s-ar fi întins din acest secol al X-lea pînă în secolul al XV-lea. În genere ceea ce interesa în primul rînd pe lingviști, studiind aceste epoci, erau unitatea și diferențierea lingvistică a limbii române, nu istoria complexă

Vasile Ștefan: „Natură statică"

și completă a limbii române. Problemele tratate erau importante, dar nu unicele; concepția la care s-a ajuns se explică prin teoriile care aveau curs în lingvistică de la Schleicher și pînă în vremea noastră: în lingvistică: se stabileau ca faze importante în dezvoltarea limbilor, nișe limbi comune, care apoi se desfac în altele, dînd naștere altor limbi comune, derivate din cele mai vechi. Insuficienta cunoaștere a evoluției lexicului românesc de-a lungul timpului (multă vreme cercetătorii s-au ocupat mai ales de influența slavă veche; restul a fost prea neglijat) făcea să se ocupe din vedere că în dezvoltarea limbii române se distingeau și alte faze decît cele pe care le-am indicat mai sus. Dar și fazele distinse erau rău văzute. Căci, pentru mine, este ceva foarte clar că, după epoca românei comune, presupusă ca foarte unitară, nu trebuie să distingem o epocă a dacoromânei comune, de asemenea foarte unitară, după care a urmat epoca de astăzi cu cunoscutele diferențe dialectuale ale dacoromânei. Despre o epocă de unitate a dialectelor macedoromân și meglenoromân au vorbit unii, fără a insista prea mult (Philippide a conceput un fel de dacoromână — meglenoromână comună). Eu am susținut în lucrarea mea că dialectele române de după secolul al X-lea au continuat a constitui o masă unitară, deci a avea relații; în secolul al X-lea (și chiar mai înainte) au avut loc deplasări ale unora din ele, dar masa unitară românească nu s-a desfăcut în bucăți fără legătură unele cu altele.

Din cele spuse pînă acum se constată că istoria limbii române s-a dezvoltat de la început într-o izolare aproape totală de cercetările de istorie românească veche (asupra originilor). Lingviștii și istoricii români au lucrat izolat unii de alții și au ajuns la concluzii deosebite. Și realitatea este că ei lucrează și astăzi în țara noastră izolați unii de alții, continuînd a menține deosebirile care se născuseră altădată în concepțiile lor. Nu mă voi referi decît la cîteva din aceste deosebiri.

Istoricii vorbeau de o populație dacoromână, lingviștii de o română comună sau primitivă. Formarea poporului român este considerată de istorici ca avînd loc numai ca datorită influenței slave; pentru lingviști, ea s-a realizat, dimpotrivă, înainte de această influență. Ideea de română comună sau primitivă lipsește complet din lucrările istoricilor. Istoria poporului român după secolul al X-lea pînă la mișcările religioase reformatoare: husitismul și luteranismul, n-a fost deloc luată în considerare de lingviști. Philippide a fost și istoric, nu numai lingvist; și, desigur, această situație ar fi putut duce la o istorie a limbii române explicată istoric; dar, cum arată cursurile sale universitare, el a conceput istoria limbii române ca gramatică istorică; numai mica **Introducere în istoria limbii și literaturii române,** din 1888, ne prezintă o foarte schematică istorie a limbii române pe epoci. Dintre lingviștii români, cel care pînă în 1945, a explicat cel mai mult dezvoltarea limbii române prin dezvoltarea poporului român a fost Sextil Pușcariu, care, în primul volum al operei sale, neterminate, **Limba română,** (a scris numai primul volum, de generalități și cel de al doilea, privind fonetica), a trasat o istorie a limbii române în legătură cu istoria poporului român.

Cînd lingviștii români au suferit influența doctrinelor structuraliste (cei mai în vîrstă, după 1933-1938; marea majoritate, după 1955), au crezut că trebuie să se gîndească la o periodizare a istoriei limbii române pe baze structuraliste, adică plecînd exclusiv de la structura limbii române, acest fapt părîndu-i-se a fi unul din comandamentele cercetării structurale a limbii, singura pe care ei o considerau acum științifică. În acest fel, nu numai că se uita să se mai studieze condiționarea limbii de către poporul care o vorbește și a dezvoltării ei de către dezvoltarea acestuia, dar chiar se respingea deliberat explicarea istoriei limbii prin istoria poporului. Și li s-a părut autorilor tratatului academic că istoria structurală a limbii române obliga la distingerea acelorași epoci pe care le-a distins Densusianu, deși ei n-au afirmat aceasta textual.

Formația mea spirituală a fost din capul locului de așa natură, că trebuia să mă duc la o explicare a istoriei limbii prin istoria poporului. În liceu am fost pasionat întîi de studii de istoria românilor și apoi de studiile filologice. Lectura cărții lui Iuliu Valaori, **Elementele de lingvistică indoeuropeană,** începută în clasele a VI-a și a VII-a ale liceului și continuată la Universitate, apoi lectura cărții lui Pârvan, **Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman,** realizată integral cînd mă apropiam de 17 ani, în vacanța dintre clasele a VI-a și a VII-a ale liceului, m-au determinat să consider că faptele de limbă stăteau mereu în legătură cu cele istorice (cartea lui Valaori dădea și ample informații asupra genezei popoarelor indoeuropene, iar cartea lui Pârvan făcea atît istorie cît și lingvistică: în ea se găsea studiul amănunțit al terminologiei religioase românești de origine latină).

Ca student, totul a concurat să mă informez și în domeniul istoriei. În anul întîi de studii (1930—1931), Philippide a făcut cursul de originea românilor și de latina populară. Datele de istorie veche și medievală românească din curs erau foarte numeroase. Și am arătat mai înainte că, deși Philippide concepea istoria limbii române ca o gramatică istorică, el stabilise numeroase legături între dezvoltarea limbii și dezvoltarea poporului. La fel făcea un alt profesor al meu, titularul catedrei de slavistică Ilie Bărbulescu. La cursul de Istoria literaturii românești vechi, Giorge Pascu, alt profesor al meu, studia faptele de limbă în genere pe secole și pe scriitori, iar la cursul de istoria lingvisticii romanice (ținut în anul 1932—1933), Iorgu Iordan vorbea aprobativ despre cele două ediții ale **Istoriei limbii franceze** a lui K. Vossler sau de **Istoria limbii franceze** a lui F. Brunot, care tratau istoria limbii franceze în strînsă legătură cu istoria poporului francez. Ca student, am urmat și cursul de istorie medievală românească al lui Ilie Minea, erudit și original istoric, precum și cursurile de istorie antică ale lui P. Nicorescu și cele de arheologie ale lui O. Tafrali (am editat pentru studenți și două cursuri ale acestuia, în 1931—1932). Cînd, mai tîrziu (1934—1935), mă găseam la Paris, ca bursier al statului francez, mi-am cumpărat două cărți care reprezentau cele mai de seamă realizări ale lingvisticii de pînă atunci în domeniul istoriei limbilor: eminentele sinteze ale lui A. Meillet, **Aperçu d'une histoire de la langue greque** și **Esquisse d'une histoire de la langue latine,** citite, atunci și mai ales după aceea cu atenție și luate ca model de mine; dar, în aceste lucrări, mai mult decît în oricare altele de pînă atunci, istoria celor două limbi este explicată prin istoria popoarelor grecesc și latinesc. Teza mea de doctorat, **Problemele capitale ale vechii române literare,** Iași, 1947—1948, elaborată între 1939 și 1947, a fost prima mea operă în care se face, în aceeași măsură ca și în **Istoria limbii române,** legătura dezvoltării limbii cu dezvoltarea poporului. Începînd din 1948 am cunoscut realizările lingviștilor sovietici, care au redactat istorii ale limbii franceze, germane, engleze și ruse ținînd seamă de principiile materialismului dialectic și istoric. Cu toate greșelile din aceste cărți, impuse de fapt de oficialitatea de atunci, care considera eronata doctrină a lui N. I. Marr drept marxism lingvistic, am putut să extrag din ele ceea ce era explicație marxistă corectă și să profit și de aceste noi lecturi ale mele. Începînd să redactez în 1948 această **Istorie a limbii române,** mă găseam, desigur, mai mult decît orice alt lingvist român mai în vîrstă sau mai tînăr ca mine, în situația de a explica istoria limbii române prin istoria poporului român.

Citind de pe cînd eram elev de liceu lucrările de Istoria României ale istoricilor români de pînă atunci, am putut să constat că ei tratau, odată cu problema întemeierii Principatelor, și crearea terminologiei politice, statale, religioase, juridice etc., create cu această ocazie. Era evident pentru mine că un asemenea capitol trebuia să se găsească și în lucrările de istoria limbii române, căci epoca respectivă se caracterizează printr-o considerabilă îmbogățire a lexicului român. Am îmbunătățit aceste capitole din cărțile istoricilor și am dat o expunere unitară pe care am introdus-o în **Istoria limbii române,** fiind obligat în felul acesta să consider întemeierea Principatelor drept începutul unei noi epoci în dezvoltarea limbii române. Mai tîrziu (1956—1962), ca secretar științific al Comisiei pentru studiul formării limbii și poporului român, înființată în 1955 pe lîngă Prezidiul Academiei Republicii Populare Române, am cunoscut toată activitatea arheologilor, istoricilor, antropologilor și etnografilor români în domeniul originii românilor (dealtfel urmărisem activitatea acestora și mai înainte și am urmărit-o și după aceea).

M. Ungheanu

poeme de grigore hagiu

la aminte

știu cîte și încă
mai știu cîte știu
pe urme cu piatra
crăpată-n pustiu

îmi trag versurile pe față
ele mă cred viu
devoră întotdeauna locul
ce nu-s n-o să fiu

ia aminte
la adîncuri
fiară bătrînă

se aprinde
fitilul lanțului
pe fîntînă

sosic

cînd totul pare de carton
privelișteș substanță
și nu se vede ce cu ce
se cumpănește în balanță

cuvintele acoperă
scheletele de animal
o nevăzută apă seacă
parul de la mal

fac semne
mă mai mișc
lucid

sosia deșirată
mă maimuțărește
din vid

nocturnă

vîntul cum bate
prin lemne de hanuri
prin table galvanizate
prin sudurile dintre ramuri

pe coame de blocuri
prin hîrtii uitate
pe dealuri departe
prin fîntîni uscate

ciinii îl latră
îl suge pămîntul și cerul
îndeolaltă

vîntul care te mută
cu tot cu casa
de piatră

otravă balsam

cine face mișcările
vorbește cu gura mea cu mine
mă lasă pe străzi neștiute
prin curți străine

mașinile nu mă calcă
dulăii nu mă latră
numai în cap înfiptă
mai găsesc uneori cîte-o piatră

ceva se pregătește cu mine
un fel de otravă
un fel de balsam

n-am să știu niciodată
ucide invie
puterea pe care o am

cădere-n timp

casa grădina și cîmpul
mocneau într-o tainică spuză
singele-ncet l-am lăsat să se scurgă
pe subt ușa cu piedica pusă

în căldura suportabilă irosit
în întunericul cu lumina mică
îl auzeam lipăit pe coridoare
de-o trandafirie gură de pisică

era secetă era foamete
și-n care mileniu și an
mai eram mai trăiam

încercări de zbor
cu aripa lipsă
pînă-n tavan

gheb

mă micșorez pe tăcute
să te pot duce-n spinare
viață rănită mortal
în marea încăierare

se sudează oase și singe
finele vase capilare
merg în mine însumi
descumpănit pe patru picioare

poți să mai fii
atît de măruntă și grea
te întreb

rumegă
hrănindu-se cu mine
fantasticul gheb

totuși se zboară

fantomatici hirurgi
de foarte departe
cu foarte lungi
și ascuțite bisturie

caută înțeapă
energici atenți
tot orbecăind
prin materia cenușie

să-nțeleagă să vadă
prin celule
dincolo de ele

cum se zboară
totuși se zboară
la stele

deocamdată

m-a-nghesuit uritul
cel din afară
cel din mine
și a cîta oară

mă ciocnesc
seară de seară
cap în cap
de trupurile vecine

dacă nu se cere
e foarte bine
nu e nimic

lasă-l să bălăngăne
pe coridoare
sufletul pitic

scriem

da scriem
să ne-amintim de morți
de cei dragi
de cei toți

de cei ce-or să vie
și nu poți
să-i îmbrînceșți să-i scoți
să-i tragi de sub roți

scriem
de pază bună
sau rea

de noi
însine de
nimenea

ochiul mărului

fiece amintire
care te devoră
la trezie la somn
oră de oră

ochiul mărului vede
cum vii cum te duci
mai gol de vedere
mai plin de năluci

el are timp
totdeauna
mai vechi

ție-ți sare
singele negru
prin urechi

cineva aduce

arbori înalți
cer mai puțin
se-ncurcă trenurile
pe cîmpu-n declin

fumegînd orizontul
vinețiu desiș de pădure
seara în umbră mă las
mîncat de-o secure

în casa tăcută
neclintită-n peceți
și zăvoare

cineva aduce
tot mai mult pămînt
pe picioare

liniște

ce liniște
de parcă
nu m-aș fi născut
niciodată

stau în pat
și scriu
cu mîna cu trupul
de piatră

timp va trece
pînă cînd
voi adormi

și se va face
în fereastră
iarăși zi

pia olaru

Verile, blondele ţărmuri

Verile, blondele ţărmuri de castitate
deasupra cărora pletele fulgeră în explozii solare,
în pieptul cărora se sparg lunatice, valurile,
fără a şti ce vor să atingă,
într-o necurmată, fierbinte răsuflare de faună,
nimic nu înrobeşte fiinţa mai mult
decît trecerea lor dintr-o eră în alta,
liniştita lor stingere, din amurg în amurg,
o, rătăcitoarelor, joc de fuioare toarse din stele,
o, innoptatelor, dănţuitoare cu trupuri divin înghe ţate
şi-acoperite cu zdrenţe de lună, strălucind ca zăpada...
O, sfios demiurg...

Pleacă ultimii sturzi

Se aud înflorind pietrele, scoicile,
plaja e încă plină de noi,
am adormit lîngă mare, în iulie,
şi valul ne-a şters geamăna urmă,
acum călătorim, dragul meu,
călătorim cu valul,
ne-ntoarcem în patul de miere, mereu...
Plîngi în pumnii mei,
voi bea lacrimi,
rîzi cu fruntea pe umărul meu,
se aud înflorind în iulie, melcii,
pleacă ultimii sturzi din inima mării,
aripi albastre se sparg de un ţărm înnoptat,
priveşte, fumegă stins,
o, noapte bună, şi vino, şi vino,
e iarnă, e prea multă iarnă,
iulie-i departe, merii, azi-noapte, au nins...

Ploaia de aprilie

Ploaia de aprilie mi te ia, suavă,
Otrăvită gură, umedă de guri,
Înfloresc tot singuri bulbii de agavă
Şi dispari, un plesnet biciuit de furi.

Nici un gînd nu ţipă după stinse umbre,
Ne topim, sublime pene de păuni,
Ciinele din lună face mii de tumbe
Răscolind tăpşanul singerat de pruni.

Noapte bună, frate, ce cuvînt de jale,
Sugrumată-i noaptea cu privirea castă,
S-a oprit prea-sfinta de-abanos din cale
Şi pe pat de piatră zace noaptea noastră.

Cît visam sărutul, alb răspuns de dinţi,
O, Remarque, calvados, crizanteme frînte,
Trec prin veşnicie doi eroi cuminţi
Ce aşteaptă iarba făr' să se-nspăimînte.

Celui tainic

Tu, cel mai alb dintre toate chipurile,
scuturînd zăpada
pe neîntreruptă bandă neagră a nopţii,
pe obrazul fierbinte şi negru al pernelor,
diamant prins de catifeaua neagră a rochiei,
voluptoasă ca un nesfîrşit legămînt,
albă sînt alături de negru-ţi cuvînt,
lumină sînt sub bîrnele triste şi arse
ale templului în care s-a rostit şi ultima rugăciune,
trandafir răstignit pe pieptu-ţi, privind dulcea genune,
oglindă, înainte de sărut, de întunecatul sărut,
ochiul lacului într-o înserare cu nuferi,
dar fără tine, cine, tainicul meu,
cine sînt ?

Se lasă seara pe tîmplele noastre

Se lasă seara pe tîmplele noastre,
ciudat zîmbet, strecurat printre anemone,
feciorelnic,
crud, bătrîn,
ochii meu născuţi din Gorgone
te-ar preface în piatră,
iubitul meu, te-ar preface în necredincioasă statuie
pentru a te avea după moarte de moarte.
Rănile mele, ochii, vindecă-le,
scoate-i din orbită ca pe două otrăvite lagune,
sau dă-i copiilor,
să privească răsăritul prin bilele sparte...

ÎNTÎLNIRILE „LUCEAFĂRULUI" PE ŞANTIERUL NAŢIONAL AL

ANINA, LUMINĂ

Melancolii de septembrie

DISCURS ASUPRA METODEI

Descrierea unui şantier nu mai impresionează pe nimeni. Mă aflu pe versantul de vest al Munţilor Semenicului şi dovada este în faţa mea: termocentrala Anina. Masivă şi albă, construită pe un platou ca un loc de aterizare secretă pentru nave galactice, zace în ceaţă ca o piramidă încaşă pierdută în imperiul vegetal. Mă desparte mai puţin de o oră de clipa în care voi urca pe terasele ei suspendate, şi cu toate că priveliştea mă atinge, (emoţia mă urmează aproape, ca ogarul pe vînător) cuvintele cu care vreau s-o ţintesc nu iau foc ci zuruie şi alunecă de pe ţeavă ca alicele cu defect: „premieră absolută", „noi megavaţi în tezaurul energetic al ţării", „cea mai mare turbină", „tinerii la înălţimea prezentului".

Cum să descrii, astăzi, un şantier? Cum să mai cazi în extazul romantic al reporterilor frenetici din epoca „Bumbeşti-Livezeni" şi „Agnita-Botorca" ai căror Pegaşi norocoşi străbăteau primele şantiere din ţară, hrănindu-se peste tot cu jarul nestins al entuziasmului? Mă mai desparte o oră de peisajul — „poetic" dela mare distanţă dar care văzut de aproape nu va fi Texasul ci o realitate bătută: afişată în presă, comunicată la radio, difuzată la televizor.

„Marile teme ale muncii" (şantier, industrie, minerit şi agricultură) nu mai sînt, oricît ne-am strădui pentru asta, „ştiri de senzaţie". Nici blindate cu semnele exclamării ca generalii de trupe nu vor stîrni ecourile care la începutul deceniului şase porneau singure, ca argintul lovit. Ne vom obişnui cu barajele de pe Olt cum ne-am obişnuit cu Bicazul şi Lotrul şi Porţile de Fier ale Dunării. Mari victorii, desigur, dar victorii care au intrat în fondul principal de evenimente al ţării şi le percepem ca pe un loc comun.

Cum să scrii, deci, despre un loc comun? Cum să semnalezi o întîmplare banală ca şi cînd ai descoperi un eveniment? Cum să înfrîngi rezistenţa pe care memoria, singură, o opune, faţă de frecvenţa prea mare a aceleiaşi ştiri difuzată la toate orele zilei, pe toate canalele de mass-media? Faţă de stereotipia mijloacelor de investigare — idilismul acela dulceag al unor reportaje din presă şi de pe micul ecran, care aştern atîta glazură pe lume încît realitatea îşi pierde conturul şi o relatare din Munţii Călimanului, seamănă pînă la lacrimi cu alta transmisă din Retezat. Cum să spargi un clişeu deja fixat pe retină, în care decopertarea unui munte este (He! He!) o întîmplare veselă şi nu radierea, dramatică, a unei zone geografice? Şi ce întrebare să-i pui unui şef de brigadă după care umbli o săptămînă cu avionul, cu trenul şi cu piciorul, ca să-ţi răspundă altfel decît cu hîrtia prinsă în piept?

„Fardarea realităţii şi informarea greşită a opiniei publice constituie o crimă în condiţiile unei ţări aflată pe cale de dezvoltare. Respectul integral al realităţii — iată singura cale menită să-l ducă pe cercetătorul vieţii spre adevăr. Să cercetăm ştiinţific realitatea, nu pentru selectarea de fapte în sine ci pentru a facilita interpretări teoretice ferite de hazardul imaginaţiei" scria în 1936 Dimitrie Gusti, întemeietorul şcolii sociologice româneşti.

Respectul integral al realităţii!

Mă mai desparte o oră de şantierul termocentralei dela Anina şi nu ştiu cum se scrie un reportaj de senzaţie despre un loc comun. Timpul a intrat în numărătoare inversă şi succesul îmi scapă, pentru că voi întîlni o construcţie care nu este piramidă încaşă şi o zonă geografică ce nu este Texasul. „Descrierea unui şantier nu mai impresionează pe nimeni." Voi nota, totuşi, cu fidelitate, ceea ce voi vedea.

Respectul integral al realităţii ! Poate că...

O ELVEŢIE A BANATULUI

Ca aşezare geografică, şantierul termocentralei de şisturi bituminoase Anina se află în partea de sud-vest a judeţului Caraş-Severin. Un drum, acum în construcţie, urcă dela Reşiţa peste dealurile Carasovei spre Anina şi-apoi coboară către Oraviţa. Zonă montană bogată în păduri şi în zăcăminte carbonifere dar şi în păşuni comparate în toate ghidurile turistice cu cele din Alpii Elveţieni, — a ocrotit deopotrivă mineritul şi păstoritul, astfel că un ortac cu 30 de ani vechime în muncă nu greşeşte cînd spune că poate să iasă la pensie şi ca ţăran. În orice caz, pînă la trecerea cu o sută la oră a primului „Belaz" prin Anina, ştirile zilei priveau recordul finaţelor de sub munte (patru recolte pe an!) numărul vitelor contractate cu statul — (n-am văzut în nici o altă zonă a ţării atîtea cornute rumegînd fericite în iarba înmiresmată, nici atîtea popoare de capre roşii căţărate pe povîrnişurile acoperite de tufe şi de lăstari) ştiri despre preţurile din tîrgul sîrbesc al Oraviţei care se ţine săptămînal şi întîmplări dela nunţile petrecute în satele din împrejurimi. (În Bozovici, un „mirean" a plătit cu 150 000 plăcerea de a le oferi musafirilor muzică populară interpretată de solişti aduşi din toate zonele ţării, a întins mese pe o stradă închisă special pentru nuntă şi-a obţinut, dar curat — un milion-douăsutetreizecidemii! „Cum aşa?" întreabă reporterul cu mîna la falcă şi şoferu-i răspunde: „No, dacă coseşte pentru stat! El pune gunoiul, el întoarce,el cară, nu cum vrea D-zeu! Muncă! Şi dacă nu mai există averi, ce să facă lumea cu banii? Să trăiască!" Şi, ce-i drept, se trăieşte, bine şi pe îndelete, am văzut-o cu ochii mei.)

Dacă n-ai pleca din partea revistei „Luceafărul" şi cu sprijinul material combinat al C.C. al U.T.C. şi al Fondului Literar ca să scrii un reportaj despre şantierul termocentralei de şisturi bituminoase — Anina, realitatea „nemijlocită" ţi-ar spune că pătrunzi într-o zonă cu mari perspective de dezvoltare zootehnică. Iată însă că şi aci, ca şi în atîtea zone ale ţării, dezvoltarea impetuoasă a industriei se află în prim-plan. Drumuri noi, tăiate drept prin păduri, prin sate şi prin finaţe, justifică destinaţia bătută cu litere de maşină pe delegaţie.

NATURĂ MOARTĂ CU MĂR

Din punct de vedere istoric, (data istorică se aşează odată cu temelia) înălţarea şantierului termocentralei „Anina" are o poveste dramatică: şistul bituminos. Un minereu care degajă energie calorică, care poate să pună-n mişcare două turbine gigantice aşezate în pîntecul unei termocentrale dar care, fiind friabil, ca sulful, şi aflîndu-se la suprafaţa pămîntului, nu se poate exploata cu metodele minerităului clasic ci prin decopertări. Imaginea mărului curăţat de jur împrejur cu cuţitul s-a folosit. Nu găsesc, însă, o comparaţie mai exactă pentru felul în care trei munţi acoperiţi de păşuni şi pădure vor dispare astfel, la Anina, pentru ca stratul de

şisturi bituminoase să fie extras. Sigur că trebuie. Sigur că importanţa proiectului depăşeşte sacrificiul peisajului (toate marile construcţii din lume au în structura lor de beton o lacrimă) dar e drept ca atunci cînd vorbim despre anvergura lucrurilor pe care le facem — să le spunem şi preţul, pentru că victoriile şi eroii nu se fac în zilele de duminică. Cei trei munţi cu pădurile lor sînt ai noştri, aşa cum va fi şi termocentrala, dar înainte ca ei să devină lumină, înainte ca scînteia electrică să se aprindă şi brigăzile de constructori să-şi arunce şepcile către cer, — să depunem mărturie pentru eternitate că şi astfel, doar munţi în lanţul Munţilor Semenicului, acoperiţi de brazi, de păduri şi de turme, sprijinind cerul ţării şi încălzind cu făptura lor neclintită — sentimentul de siguranţă şi pace al sătenilor care îi locuiau, cîteva clipe înainte să piară — în explozii, mestecaţi de buldozere, coboriţi pe propriul lor schelet albicios spre gura furnalelor — să spunem cît erau de frumoşi!

Munţii noştri ca munţi.

ACASĂ !

Dacă în viaţa mea de reporter n-ar fi existat barajele de pe Lotru, „Forfota Muncii" ar fi un titlu potrivit cu imaginea şantierului din Anina. Dar nu este. Un reporter cu oarecare vechime în muncă distinge ordinea de dezordine după sunete. Chiar dela mare distanţă, Lotrul se auzea ca un ceasornic Schafhausen. Am fost acolo des şi pe neaşteptate dar nimic nu fugea şi nimic nu întîrzia vreodată pe şantierele acelea organizate „mecanic" şi unde comparaţia omului cu rotiţa nu era o metaforă. Se pare că şi în mişcarea browniană a şantierelor, organizarea este un element decisiv. Cînd există, ne simţim pe şantier ca acasă. Cînd nu există — acasă lipseşte şi dezordinea pune beţe în roţile camioanelor, în şenilele buldozerelor şi chiar în prizele aparatelor de sudat. Şi tocmai acolo, în munţi, atît de departe, pe şantierul termocentralei de la Anina, — acasă lipseau ordinea, buna gospodărire, priceperea (sau poate ştiinţa?) de a opri drumurile să se încalece unul pe altul, să intre în curţile caselor şi să scoată casele în drum, grija ca apa potabilă să curgă înainte ca şantierul să-nceapă şi setea să nu devină o problemă mai urgentă decît producţia; şi vacile şi viteii, turmele aninenilor care n-au invadat ele ogrăzile şantierului ci şantierul s-a aşezat în ograda lor, oare n-ar putea fi duse undeva mai la linişte decît între roţile camioanelor dela Mîrşa şi ceva mai la sigur decît lîngă gropile astupate de gunoaie şi bălării? Şi dacă laptele proaspăt şi piinile calde care vin pe şantier dimineaţa sînt destinate să ajungă la sute de oameni, de ce să se vîndă într-o dugheană cît ghereta unui soldat? E loc destul pe un şantier pentru toate, numai spirit gospodăresc să existe, o piaţă, de pildă, una organizată, pentru ca sătenii din zonă, înştiinţaţi despre venitul bun al muncitorilor din construcţii să nu-şi mai vîndă ouăle şi legumele în praful din şanţuri ci pe tarabe de scînduri, că şi-aşa lemnul zace aruncat peste tot.

Acasă. Emil Podhorodeţki, unul din veteranii barajelor de pe Argeş şi Lotru mi-a spus că forţa şantierelor stă în cuvîntul acesta, şi de aceea, înainte de a bate primii ţăruşi în pămînturile virgine, — acolo, pe malul riurilor de munte sau sub pielea umedă a pădurilor, — femeile sînt cele care trebuie să fie chemate, soţiile celor de la care interesele ţării vor cere destul de repede fapte de eroism. Acasă. Coloniile albe dela Valea lui Stan şi Mălaia, dela Petrimanu şi dela Voineasa, oraşelele acelea ridicate din lemn de mesteacăn, aşezate departe de raidurile asurzitoare ale camioanelor încărcate de piatră, şi mai departe de bubuitul exploziilor care ar putea speria somnul copiilor, mici aşezări cu şcoală proprie, cantină şi sală de club unde într-o seară de iarnă am ascultat, într-o linişte desăvîrşită Carmina Burana de Carl Orff. Nu, nu se născuseră melomani toţi dulgherii şi electricienii aceia, dar dacă tov. inginer şef de lot asculta seara muzică, de ce să nu asculte şi ei? În Munţii Lotrului iernile nu-s uşoare, şi muzica sprijinea sufletul. Acasă. Există şi la Anina, mai exact, a început să existe, departe de urletul şantierului, într-o pădure de brazi şi mesteceni unde un activist al Comitetului Central U.T.C. şi-a propus să realizeze (şi planul, firește!) cea mai frumoasă tabără din cîte există pe şantierele naţionale ale tineretului. Îl cheamă Scordaliu Teodor, comandantul S.N.T.-ului din Anina, buzoian de origine, brun, calm dar cu o statură prea scundă faţă de sufletul care arde în el. Cred că va cîştiga. Dacă există o şansă a comandanţilor de pe şantierele tineretului (viaţa lor este atît de dură încît ar trebui să existe) tabăra din Anina va fi casa, nespus de frumoasă (aproape staţiune balneoclimaterică) pe care cu prisosinţă o merită tinerii muncitori, băieţii, băieţandrii aceia, detaşamentele de adolescenţi ale şantierului. Cînd am ajuns în tabăra tineretului din Anina, elevii din Vîlcea (cum mai bate inima mea pentru oraşul acesta, de parcă nu m-aş fi născut în Ardeal!), aşezau platforme de iarbă aduse cu camionul de prin păduri. Două alei fuseseră isprăvite şi drapelul brigadierilor fluturа purpuriu peste peluzele luminoase pe care un băiat se şi aruncase, cu bucurie copilărească, adulmecînd mirosmele vii.

Acasă! Acasă pe şantier!

LUPTA DINTRE CARNAVAL ŞI POST

Dacă e adevărat că folclorul trăieşte, o nouă baladă menită să aibă circulaţia Mioriţei, va impune atenţiei generale o temă modernă: lumea şantierelor. Solidarizaţi între ei ca să-şi apere teritoriul pastoral, ciobanul vrîncean, moldovean şi-ungurean vor parcurge întîmplări dificile provocate de intrarea în munţi a unor oameni îmbrăcaţi în salopete albastre.

Deşi există deja o tradiţie a construcţiei de şantiere în ţară, şi cu toate că televiziunea ne aduce în casă imagini frumoase despre viaţa lor tumultuoasă dar paşnică, chiar şi în zonele unde şantierul nu presupune dislocări de populaţie şi de sate, există o teamă, pe care oamenii nu se sfiesc s-o spună şi s-o arate, o frică de şantier. Şi pentru că minia nu se poate vărsa pe buldozere şi pe camioane, (un picior tras în pneurile de doi metri cincizeci ale camioanelor fabricate la Mîrşa nu duce la nimic) se varsă, firește, în vorbe grele şi atitudini potrivnice pe... oamenii şantierelor. Cît este de nedrept! Cît de departe de bănuială sînt generaţiile „din tată în fiu" de constructori ai şantierelor noastre, oameni de înaltă calificare profesională şi cu grea experienţă de muncă în spate, disciplinaţi ca soldaţii, maiştri, în meserie ca minerii şi turnătorii, cu vechime în muncă, ca oţelarii din Reşiţa şi, migrînd mereu împreună, ca păsările, acolo unde ţara îi cheamă, solidari, bravi, temeinici şi, mai presus decît toate — civilizaţi. Cînd am izbutit să scap, ca dintr-un adevărat labirint, de dezordinea din porţile şantierului, — o priveliştе ca de pe altă lume (era altă lume!) concentra laolaltă forţa de muncă aflată sub comandamentul termocentralei. Închipuiţi-vă o uzină secţionată în două pe verticală, tăiată ca o felie de tort sau ca un stup de albine, cu toate etajele vizibile de-odată, şi la fiecare etaj cu alte scene de muncă, atît de multe încît ocupă pe de-întregul nomenclatorul de meserii. Oameni veniţi din 27 de judeţe din ţară, aflaţi la a doua, a treia şi chiar a patra detaşare consecutivă, organizaţi ca-n armată şi la fel de disciplinaţi, îşi vedeau temeinic de muncă — sfidînd, prin simplă prezenţă, nepriceperea organizatorică a administraţiei de şantier. De asta este nedrept! Din pricina acelui Belaz care a trecut prin Anina cu

o sută la oră, avertizînd cetăţenii uneia dintre cele mai vechi şi frumoase aşezări miniere din ţară că „vine, el, şantierul! Păzea!" Şi chiar că păzea! Drumuri tăiate direct prin inima gospodăriilor omeneşti, bălţi de ulei în mijlocul străzilor şi pe pajişti, grupuri de barăci construite anapoda şi în toate punctele cardinale (transportul pe şantier al muncitorilor cazaţi în oraş costă cu puţin mai puţin decît benzina pentru camioanele din exploatări) păduri de brazi aruncate în aer de-odată cu muntele (s-au rugat oamenii să-i lase pe ei să le exploateze înainte, dar nu se ştie ce lege silvică se opune, aşa că milioane de tone de brazi au ajuns gata verzi în stomacul pămîntului) şi,

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 6-a

teatru

Jucînd Shakespeare

Lumea-ntreagă / E o scenă şi toţi oamenii-s actori. În sala arhiplină a Naţionalului bucureştean replica lui Jacques melancolicul reverberează mai puternic decît de obicei. Graniţa rampei a dispărut. Oficiază Ian Mc Kellen, unul dintre acei „Shakespeare's Men", ai eternei trupe care străbate timpul coborînd din istorie şi mit, lăsîndu-se cu voluptate (bineînţeles nu în exclusivitate) modelat de cel care a fost el însuşi, iniţial, doar un simplu actor. Propunîndu-şi să ne prezinte strict pe „omul de teatru Shakespeare", mai precis imaginea sa despre genialul dramaturg, contemporanul nostru se identifică, referindu-se cu umor şi la propria sa biografie. Spirit deopotrivă comunicativ şi reflexiv, cu o capacitate excepţională de a dialoga cu publicul, cu autorul, cu personajele, actorul britanic începe să-şi desfăşoare demonstraţia stabilind de la început un fluid de simpatie, obligîndu-ne să ne conformăm convenţiilor teatrului elisabethan, apelînd la **puterea-nchipuirii** care să suplinească absenţa decorului, a recuzitei, implinînd cadrul de desfăşurare a acţiunii. Sub aparenţa unei condescendente alternanţe de vorbe de duh, anecdote, nonşalante interpelări, trece pe nesimţite prin dificile compoziţii, amuzante travestiuri, subtile parodii, momente lirice şi face chiar tentative de semiotică aplicată. Înzestrat cu sensibilitate estetică şi posibilităţi de conceptualizare a expresiei, dispunînd de o tehnică profesională fără cusur — mimică, postură, emisie vocală — protagonistul alunecă uneori în păcatul „reprezentării", neglijînd „trăirea", transfigurarea — în disputa intimă dintre intuiţie şi ideaţie dominînd luciditatea, creaţia intelectuală. De unde „logica" selecţiei grefată pe motivul generos al teatrului în teatru, al jocului cu sine şi în sine, al jocului ca instanţă morală, ca ipostază filozofică a existenţei umane. Schimbînd măştile cu dexteritatea unui interpret al commediei dell'arte, practicînd o dedublare fulgerătoare de natură cinematografică, schimbînd unghiul de observaţie în „cimp-contracimp", performerul e aproape simultan ipocritul Polonius şi dilematicul Hamlet. Care şi are revelaţia : **Spectacolul, asta-i capcana în care voi atrage conştiinţa regelui,** aparîţiile fantomei ca şi evoluţia actorilor fiind pentru el cu efect halucinant, edificator. Într-un registru comic, teatrul de amatori, căruia i-au aparţinut şi autorul de ieri, şi interpretul de azi, este invocat cu un surîs indulgent prin păţania lui Bully Botom, candidă şi totodată grotesc experienţă, ilustrînd o ipotetică prăpastie între veleitatea artistică şi înzestrarea naturală. Încrincenării lui Henric V îi răspunde trufia ducelui de Gloucester. Viitorul Richard III mimează un şir de figuri alegorice fastuoase, exploatîndu-şi fără scrupul înfirmitatea dintr-o aprigă ambiţie de a dobîndi tronul cu orice preţ. Un personaj spectaculos prin el însuşi — Falstaff — conversează în manieră burlescă cu tînărul său prieten, prinţul Hal sau e înfăţişat cu duioşie şi temperament de ridicola doamnă Quickly. Dacă pe Richard II îl devoră drama propriei incapacităţi, inocenţii adolescenţi Romeo şi Julieta, robiţi sorţii, cad victime unui conflict prin substratul lui politic absurd, putînd să se petreacă şi azi oriunde, la Belfast sau Beirut. Indirect, tragedia bătrînului Lear considerat un alter-ego vizionar, doborît de ingratitudinea celor mai apropiate fiinţe, intră în rezonanţă cu prăbuşirea familiei Macbeth care figurează traiectul speranţă-moarte. Fatalul angrenaj în care celebrele personaje s-au lăsat antrenate în căutarea umanităţii pierdute consumă, epuizează viaţa asemeni „arderii" unui actor pe scenă. Ca într-un testament poetic, Prospero, deţinător atotputernic al înţelepciunii care-i conferă putinţa de a stăpîni universul, respinge izolarea inutilă, îşi afirmă dorinţa confruntării directe cu lumea înconjurătoare, optînd pentru victoria asupra forţelor naturii, dar şi asupra omului însuşi. Pentru că **Vrăjile s-au destrămat...**

Irina Coroiu

film

Cine iubeşte şi lasă

Filmul scris de Sanda Faur se poate rezuma la o întrebare : „Cine-i educă pe educatori ?" E o întrebare. Nu dintre acelea care să-ţi dea dureri de cap, dar o întrebare : pertinentă, consacrată cultural. După filme care pun întrebări retorice cu răspuns dinainte pregătit, *Cine iubeşte şi lasă* are marele merit de a ridica o problemă adevărată şi de a nu inventa ad-hoc un răspuns demagogic. Este vorba în scenariul său de o femeie, redactor, deţinătoare a rubricii „de vorbă cu cititoarele", confidentă obligată de profesiune, capabilă să dea sfaturi şi ajutor altora dar care, atunci cînd are de rezolvat problemele propriei căsnicii se dovedeşte la fel de slabă şi neajutorată ca oricare din cititoarele care îi cer sprijinul. Pentru viaţă nu există reţete, nu există formule magice pentru fericire. Cu trimiteri vădit autobiografice secenariul se desfăşoară cursiv, în limitele firescului, fără să dramatizeze inutil tema centrală ; se adaugă cîteva portrete bine realizate — femei singure, părăsite sau pe cale de a fi părăsite —, în nota unui uşor partizanat feminist; se detaşează o scenă antologică : teatru popular într-un sat, unde rolurile bărbaţilor sînt interpretate tot de femei. Sanda Faur îşi foloseşte din plin documentarea, cunoaşterea nemijlocită a mediilor şi mentalităţilor la care se adaugă şi o certă vocaţie literară. Avem de-a face cu un caz fericit în care experienţa şi vocaţia literară nu se stînjenesc reciproc, beneficiul fiind adus în întregime filmului.

Filmele făcute pînă acum de Gheorghe Turcu nu anunţau în nici un fel acest *Cine iubeşte şi lasă* — dovadă că ceea ce i-a lipsit pînă acum regizorului a fost un scenariu. E adevărat că influenţa Sandei Faur se simte pînă la indicarea expresă a locurilor de filmare —, dar ceea ce a rămas regizorului de făcut el a îndeplinit cu profesionalitate.

În galeria de portrete ale filmului se detaşează două, realizate de Rodica Negrea şi Tora Vasilescu ; cele două actriţe reuşesc să dea personajelor pe care le joacă o tulburătoare concreteţe ; e adevărat că le-am mai văzut, pe fiecare din ele, interpretînd personaje asemănătoare în filmele lui Daneliuc sau Tudor Mărăscu, dar schimbarea datelor biografice şi schimbarea de context aduce elemente în plus prototipurilor pe care le-au creat. O actriţă completă, cu maturitate în expresie se dovedeşte a fi Adela Mărculescu, interpreta eroinei principale a filmului căreia fără ostentaţie, îi aduce căldură şi intransigenţă totodată. Mai sînt de menţionat din distribuţie Coca Andronescu, într-o compoziţie care ar putea să fie semnul unei etape noi, interesante, a carierei sale, Silvia Năstase şi Ion Luchian Mihalea ; sînt şi cîteva portrete pe planul al treilea care se impun prin firesc — profesoara din sat într-o scurtă dar convingătoare apariţie, interpretele fragmentului de teatru popular, chipuri din sat, de pe Şantier, din redacţii pe care Gheorghe Turcu ştie să le pună în valoare.

Unii dintre scenariştii care au venit pînă acum „din ale vieţii valuri" cu pretenţia de a aduce cinematografiei noastre tocmai acele „adevăruri de viaţă" care-i lipseau, nu au făcut de fapt altceva decît să discrediteze ideea experienţei de viaţă necesară unui creator ; devenită slogan, această prejudecată a făcut să apară filme proaste, trezind în mod firesc prejudecăţi contrarii ; mărturisesc că m-am dus să văd *Cine iubeşte şi lasă* marcat de asemenea prejudecăţi ; sînt încă destui de mulţi aceia care îşi închipuie că, pentru a face artă, este de-ajuns să trăieşti în .miezul aprins al evenimentelor". Cu atît mai mare a fost surpriza să descopăr un film cu „origine sănătoasă" izvorită dintr-o reală cunoaştere a vieţii care dovada că poate fi un fapt artistic memorabil atunci cînd experienţa de viaţă este dublată de vocaţia literară. Este meritul Sandei Faur de a readuce încrederea în acest drum al adevărului — atîta adevăr cît se află într-o întrebare.

Nicolae Mateescu

TÎNĂRA

Fascinația de fiecare zi

OAMENI, PEISAJE ȘI SENTIMENTE

„În fiecare seară, zice băiatul cu barba rară și ochi strălucitori, cercetez poziția Carului Mare. Cînd noaptea s-a instăpînit pe deplin, iar aerul muntelui se subțiază, eu ies tiptil din cameră, ies în cerdacul de brad și caut o stea aprinsă tare și Caru'. Și aproape în fiecare seară am noroc de cer senin și pot să văd Carele și celelalte constelații și mă prinde o ușoară nostalgie pentru că și după oiștea carului îmi dau seama că vine toamna. Va fi prima toamnă din viața mea pe care o voi petrece la munte, pe un șantier deschis ca un ochi spre cer tocmai aici în munții Aninei". „Oamenii care cercetează stelele au și darul poeziei, tu scrii poezii". întreb (întreb și mă mir de ce-l tutuiesc pe băiatul acesta venit întîmplător la sediul comandamentului după o minge de fotbal, buline albe, buline negre). Poate, se retrage rușinat adolescentul luînd mingea pe care i-o dă secretara tehnică a șantierului național al tineretului de la Anina care chiar scrie poezii și care dorește să ni le aducă la cunoștință. Poezii și marșuri pentru brigadieri scrie secretara. Și mai aflăm că noaptea pe la trei, stelele Aninei dispar, iar din munți coboară ceața fiecărei dimineți, ceață tot atît de obișnuită precum masa la cantina cu ritm de bufet-expres. Dar un fapt rămîne — în fiecare anotimp Anina se bucură de stele, ciudată bucurie, ciudat cer spre care se înalță un turn de 220 metri. Și, paradoxală, dar întreagă și în elementul ei, Anina practică mersul după cer căutînd lumină în adîncurile pămîntului și în rotația generatoare de energie a anotimpurilor, Iar unul dintre cei mai buni cunoscători ai anotimpurilor cu tot cu ornamentațiile, capriciile și oazele lor de lumină pură e un șofer de pe un DAC de 50 de tone, Vasile Vamanu îl cheamă. Vasile Vamanu e moldovean și ca orice moldovean ar trebui să aducă vorba și despre cifra cinci — cifra care e în stare să fie cel mai bun element de identificare, turnesolul oamenilor din această parte de țară. Îi amintesc de mămăliga și nu-mi spune nici dacă-i place, nici dacă nu-i place. E un subiect delicat (să fie vorba de emancipare ? !) pe care îl depășim și trecem să admirăm DAC-ul. De un an de zile Vasile respiră Aninã. Și visează Bacăul — locul „nașterii mele". Și al copilăriei. Dar de rămas rămîne la Anina. Pentru șantierul tinerilor șeful de brigadă șoferi Vasile Vamanu e un veteran, un întemeietor. A bărbierit un munte de copaci și acum îl cară, piatră de macadam, undeva aiurea unde ar putea să nu mai fie de trebuință nimănui. La bordul mării sale uzine mișcătoare, Vasile pare un bibil. De-acolo, de sus, privește serpentinele în vîrf de ac ale drumului crud, uriașele terase făcute drept pat pentru excavatoare, cioatele brazilor, turnul termocentralei ce pare de-acum crescut din munte direct, creasta goleșă, văile ca niște copăi, cu ecourile stinse, munte de munte legat, întinderi unduite de păduri de fag și brad. Vasile nu e un dur și nici poet nu e. Poate ceva-ceva mecanic auto. Că-n munte trebuie să-ți repari singur utilajul. Nici ursul nu te mai poate ajuta pentru că nu mai e. Pentru că s-a speriat de șantier și a plecat în munți mai adînci. Așa că Vasile e un lucid, un exact. Blond, încrezător, nițel prea încrezător, cu o bluză de salopetă neglijentă bătută de soare și de uleiuri rătăcite, cu un pantalon de tergal fost cîndva verde de Bacău, Vasile e tipul de șantierist nevindecabil, de om care odată intrat în zodia șantierului nu și-o mai schimbă cîtu-i veacul. Vasile Vamanu are cu el, pe bordul mașinii, un carnet în care-și notează doar cursele și tonele. Încet, el cîntărește un munte. Uneori i se pare stupid să mai numere tonele și asta i se întîmplă atunci cînd el și hărăbaia sa de mașină sînt umiliți de cupa excavatorului. Cînd cupa se deschide și lansează în benă bolovanul de 8 metri cubici, mașina se cocoșează. Iar pentru Vasile e momentul de nesuportat. Cu DAC-ul său a străbătut patru anotimpuri și se pregătește să mai urmeze încă patru. Dacă le va absolvi și pe acestea va mai încerca, poate, încă patru. Așa va intra, dacă n-a intrat deja, Vasile Vamanu în categoria șoferilor de elită. Dar nu cu ironie zis, ca la Șukșin, ci pe-adevăratelea, chiar dacă Vasile e modest și n-are acea superseninătate de suflet care să-l facă a se crede „al mai extra". Vasile Vamanu urcă în fiecare zi muntele, de 10 ori pe zi urcă muntele și tot de atîtea ori îl coboară, urcă un munte pe care îl topește, pe care îl micșorează pe zi ce trece cu obișnuința unui țăran ce-și taie cu sudoare și conștiinciozitate iarba bună de coasă. Ar părea monotonă munca lui de la Anina, dar nu e decît palpitantă. Deci, minimalizarea cuvîntului „palpitant" pentru că acolo în șantier e ordine de zi și începe ca orice staresentiment cu o anumită mișcare ce aparține muncii pe care numai un om tînăr și solid moralicește și sufletește o poate susține. Și acest fapt curge și din situația că pe șantier au venit în numai un an sute de oameni din toate părțile țării și însăși cunoașterea lor, împrietenirea cu ei, cu fiecare din ei înseamnă trecerea orizonturilor unui nou univers, permanentă și emoționantă reîntrare într-o lume mereu nouă și în prefacere. Vlad Anton a venit pe șantier odată cu prietenul său Constantin Drăgușan. Amîndoi brașoveni, amîndoi n-au de-a face cu nostalgia. Munte colo, munte ici. Aproape că le vine greu (fără ipocrizie !) să creadă că s-ar mai șoferi pe șosea de asfalt cu balustrade, indicatoare, pietre kilometrice, stații de depanare și de combustibili, agenți de circulație. Le face plăcere expresia „să răstorni munții". E veche în vorbirea noastră această expresie și nu-i doar o metaforă. Un om care răstoarnă muntele, se vede treaba, ar fi existat cîndva. Altfel, suprema vorbă despre suprema faptă a omului de la noi — „răsturnarea unui munte" n-ar fi putut exista, n-ar fi putut dăinui în vorbirea oamenilor. Acum răsturnarea unui munte e o chestiune concretă, cotidiană, dar tot sub semnul formidabilei puteri omenești stă. Se spune despre Jan Panait, din Galați, că dacă șantierul ar avea încă nouă ca el (cu el 10, deci) și 10 buldozeriști asemenea, dărîmarea muntelui Tîlva Zinei ar deveni o treabă de rutină. Într-un an de zile. În rest totul ține de metodologie și de binecunoscutul sentiment de șantier care se numește entuziasmul. Noi îi mai zicem și dăruire de sine, punem totul sub semnul vîrstei de bronz. În fond nu e decît mult cotidian, obiectivarea ținînd doar de noi cei care scriem. Oamenii tineri de la Anina trăiesc cu ideile mari și profesează faptele mari. Veniți de la sute și sute de kilometri, veniți din cele mai îndepărtate județe. La Anina uimirea bate cote constante și e singura care nu intră nicicum în albia obișnuinței. Pentru că faptele sînt în creștere. Ca apele Dunării la ploile de iunie.

UN DIALOG TIMID

— Gheorghe Silion, lăcătuș din Bîrlad !
— Ion Tăbuș, sudor la I.R.E. Bîrlad !
— Petru Ulpan, lăcătuș I.M. Vaslui !
— Gheorghiță Păduraru, lăcătuș Vaslui, 24 ani !

— Eugen Mihăescu de la ziar, zic și le întind mîna. Ne stringem mîinile. Îmi dau seama

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

mircea stâncel

Avram Iancu

I

Din sine spre sine
vine Bărbatul de piatră
Arcul piciorului
odihnit în puterile valului
și pieptul lui
colină de soare
dar umerii Lui
șiruri de stînci
ieșite în Apuseni
pe vremuri de ceață:
imagini romantice
îndemnuri
și teme.
„Uitați-vă pe cîmp, românilor! (...)"

Și spuse de-odată Cuvîntul
cu graiul
adînc
răspicat
Cuvîntul cel mare
și cel demult așteptat
și ne mulțumeam
cu sunetul ce parcă
venea de pe alte
tărîmuri
și totul se schimbă la rostirea dintîi
în trup ni se născuse
o minune
puteam mirosi trandafirul
garoafa
și crinul
și flori le numeam
pe toate
într-un buchet
din ce în ce mai rotund
pînă cînd
din el sărise formă nouă
inimă
contur
bănuit mai mult
așa cum bănuiești
că dincol' de Munți,
de Carpați
se cade să fie
cîmpia eternă.
Simțeam florile de parcă
ar fi vorbitoare
și chiar roșeam la gîndul
de ele
iar cînd le stringeam
pentru Buchetul Mare
zburam mai mult decît
aș fi folosit
pasul meu ca șoim
cerească acvilă.

II

Libertatea
în casa din față
în timpul păgîn
împletește firul de aur
cu cel de argint
pentru alte cămăși
ce vin pe trupuri
de ceară,
rouă se naște doar în marele somn
pe fire
dar tristețea e singurul trup
ce pîndește
cuvîntul
Libertatea astfel își face
mormînt
cu genele ei
cu mîinile albe
după legi neînțelese
din firul de aur
din cel de argint.

De spaimă și singură
e Libertatea
în case cu ferestre spre cer
și inima ei
neschimbătoare
ce tîrgul demult și-l făcuse
nimic n-are strîmb
nimic de prisos
numai otrava îi șade
deasupra
ghilotină
pe blidarul cu miros de vremuri
pierdute
demult
în cele demult.

Ea nu are timp să privească spre sine
florile grădinii
împing parfumul
prin zid
spre libertate
și n-are timp
de parcă ar duce cărămizi
la etajul o sută
ori asistă în agore
la cuvîntul întins
al bătrînilor oratori
ziua e scurtă
cît să privești pe furiș înspre
piine
brațele ei sleite
împletesc firul de aur
cu cel de argint
și parcă gresii ar duce
cu roaba de lemn
cu osii de lemn.

III

Bărbatul
potrivă și-o vrea
demult
copilărise doar în vise
cu Ea
acum că altă cale își-alesese
dar Ei îi pare ziua mai grea
de cît noaptea
ziua e doliu —
culoare ascunsă.

Și vară e doar cînd rîde Ea, Libertatea
subit țîșnesc
din obrajii Ei
zeii
în lume
brusc
se împarte
aripa
tinerii vin să treacă marile rîuri.
Potrivă O vrea
dar la gîndul numit
caii lui obosesc
la gîndul întoarcerii
în legile creșterii
și-ale descreșterii

De toate făcea Libertatea
cu multă ușurință
și toate ieșeau desăvîrșite,
singurul lucru
rămas necreat de mîinile Ei
erau pruncii
pe care demult i-a gîndit
să-i trimită
în lumina dulce din Apuseni.

ion rușeț

Interiorizare

Tăcerea ca un șarpe înoată în oglinzi,
Și orbul se îneacă în lacrima secată...
Ai înmulțit blestemul și stea cu stea aprinzi,
Doar pleoapa ca mormîntul în urma lor să cadă.

Cuvîntul mă sărută. El poartă cartea-n miez ;
Și nume după nume se leapădă în carte,
Iar focuri mari de glasuri se-aprind unde așez
O apă ne-ncepută în fluviile moarte.

Pîrg

Amiaza mea, ești golul venirii în deșert ;
Via de somn așteaptă în gînduri desfrunzite.
Ucide-mă cu pietre de veacuri să te iert ;
Cînd singe în fereastră va cerne, tu deschide !

Pe drumul îndoielii străinul te-a ales
Să-ți duc în palme setea mustrărilor păgîne.
Dă liniștea din ierburi în pîrg și la culeș
De șapte ori o secer și tot la fel rămîne.

Șir

Tîrziu în stele, seara, cînd cumpenele ard
Purtăm în ochi deșertul, iar prin deșert străinul.
Cu-același somn, spre margini, de tine mă despart
Înlăcrimîndu-ți piinea, însingerîndu-ți vinul.

Un țipăt rupt din veghe și pleoapa s-a deschis;
Prin licuriciul cheii un orb lumina-și cască
Și-n două șiruri ninse la nesfîrșit în vis
Cu guri rănite sfincșii vin urma să ne-o pască.

Miracol

Cuvintele ard cu beteala țesută în pagini,
Călușii de ceară au gura tivită cu jar.
O zînă culege urzici, păpădii și pătlagini ;
Din coșul de vreascuri lăcustele gîndului sar.

Ce blînd îți-e tărîmul, zeiță cu poala de cretă ;
Fă-mi podul de aur pe apele negre să trec ;
Învîrte-ți inelul pe partea de lume secretă
Și-n plînsul culorii dezleagă pămîntul întreg !

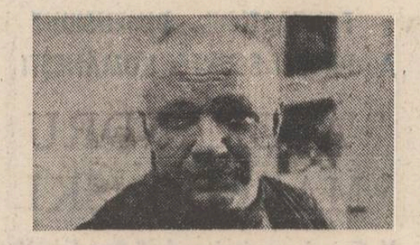

marius vulpe

Cîntec de bufon (27)

plin de grijanii
casc gura la sfintele împărtășanii
cu azimă și vin
mă-ndeamnă prihana scăldată din gros
în venin
rapace
vîrsta îmi pipăie gîtul încet dar tenace
luminarea de clor
lucește anemică floare-ntr-un vast abator
unde satana
e darnic cu dreapta cînd stînga îmi scormone
rana
numit sînt de tobă
crai fugărind să dau mințîi o garderobă
s-o am la ospăț
de-oi fi înălțat pe un tron de călău șugubăț

Cîntec de bufon (19)

în auz
picură verbul mofluz
chemarea gingavă
foșnește-n tulpina de-agavă
nu preget
s-o prind pe noapte de deget
îi sînt doar logodnic
cu zîmbetul șters și nerodnic
orele foste amante
s-au gătit cu zăpezi elegante
ceva m-a pișcat
gîndul se bîlbîie beat
și-n hău vampir
încet nesimțit mă deșir

Cîntec de bufon (16)

spînzurat între hoți
era păzit de ostrogoți
citii asta-ntr-o carte
fără cuvinte sau moarte
pe loc deveni de lemn
un fel de țintă ori semn
trecu unu și mă văzu
mă lună și-n cap mă bătu
de-ajunsei îngropat pîn-la briu
lîngă un lan de secară ori grîu
pasămite eram o sperietoare
de ciori și alte viețuitoare
țeapăn rămas într-o doară
seara se-încinge lăptoasă și chioară
pe ochii tăciuni
ce sar din orbite nebuni

Cîntec de bufon (32)

degeaba stărui
abisul din mine să-l nărui
fără de voie
exist doar împins de nevoie
desigur că-s damic
patronul sînt eu și-mi sînt și paharnic
de-atîtea girbace
spinarea-i fără odihnă și pace
n-am fard
de bine, de bani, de nume-s bastard
dar lucid
cum prind cîte-o noapte o și ucid
trăgînd-o de plete
așa mă distrez pe-ndelete

Cîntec de bufon (33)

am părăsit lumea largă
pe targă
e odihnitor
retina-i dosită sub stor
și fruntea adoarme-n uitare
adio galopuri barbare
mi-e limba fringhie
urechea-i închisă de vie
adio iubiri de cenușă
urc ultima treaptă trec ultima ușă
rămîne în urmă pe pagini
gîndul de aur ascuns prin paragini
neistovit
caută miezu-n cuvîntul smintit
adio prieteni vă spun
eu mă depun

televiziune

tv

„Limba noastră-i o comoară"

Cunoașterea limbii și literaturii române, o îndatorire patriotică este titlul unui reportaj t.v. realizat în tabăra de creație literară a elevilor de la Moroeni, de fapt o anchetă tematică în rîndul redactorilor revistelor școlare din toată țara. Și, deși în tele-radio este trecut doar numele redactorului Cornel Armașu, noi ne vom opri asupra celui care a fost în fapt realizatorul emisiunii : Nicolae Nicolae. Profesor de limba și literatura română, autor de manuale pentru ultimele clase, acesta s-a arătat a fi și un excelent reporter, contrazicînd prin dezinvoltură și expansivitate imaginea desuetă a omului de la catedră, rece, academic, posomorit. Înainte însă de toate aceste calități de „compeur", Nicolae Nicolae are știința de a găsi întrebările care să provoace răspunsurile, pentru că din celelalte auzim și citim destule. Astfel, ceea ce ar fi putut semăna cu un extemporal formal, a fost pînă la urmă o dezbatere aprinsă la care au participat deopotrivă elevii, profesorii și... doi scriitori, un poet și un critic, Romulus Vulpescu și Costin Tuchilă. Ideea de centru a anchetei a fost modul în care se învață limba și literatura română în școală. A reieșit că româna trebuie învățată nu numai în orele de română, ci și în cele dedicate tuturor celorlalte obiecte : matematică, fizică, filozofie, geografie etc. Cum, fericit s-a exprimat Nicolae Nicolae, „profesorul de română este, în primul rînd, profesorul care predă în limba română". Că nu se întîmplă așa, știm prea bine, ascultîndu-i pe profesorii care se simt foarte bine între necunoscutele de gradul trei, dar abia leagă și dezleagă o frază. Între elevii unor asemenea „profesori", pentru care limba română nu contează, se numără și crainicul sportiv „ambidextru care lovește mingea cu ambele picioare", și reporterul care se chinuie să descopere lumea cu un vocabular de două-trei cuvinte, și cîntăreața care memorează texte înepte... „Dacă aveți greșeli de ortografie în enunțul problemei, vi se scade nota ?" întreabă profesorul de română și eleva căreia i se adresează mai că nu pufnește în rîs. Auzi vorbă ? Păi ce, profesorului de „mate" de asta-i arde ? El fuge repede la rezolvare. A adunat bine 1 și cu 1, zece, ce dacă, peste ani, elevul va spune că „1 și cu 1 e 2" și că pe stradă „e multe mașini", important este să le numere. Din păcate, asemenea profesori „de științe", victime ale aceluiași sistem de predare, au dificultăți cu limba și literatura română, de aceea soluția nu este numai să-l atragi, să-i convingi să se preocupe de cum scriu și vorbesc elevii în orele lor, ci chiar să deprindă ei înșiși subtilitățile ortografiei și gramaticii românești.

Cît despre literatură... Cîți dintre profesorii de chimie, de fizică sau de sport își întreabă așa, într-o doară, elevii, despre cărțile pe care le-au citit ? Foarte puțini și, dintre aceștia, majoritatea în vîrstă, trecuți prin alte școli. Există la unii elevi chiar tendința de a disprețui cuvintele, propozițiile, frazele, ei se exprimă ca și cum ar completa formulare birocratice : „prof. luat cas" sau „profa mers diriga" etc. Iată deci că în afară de diferența de formă între „profi" și „profesori", mai este și una de conținut, elevii „profilor" fiind mult mai numeroși astăzi decît cei ai „profesorilor". Fie ca și cu ajutorul unei asemenea emisiuni și al unor profesori ca Nicolae Nicolae, cei din urmă să ajungă cei dintîi.

Iulian Neacșu

plastică

p

Debutul anonimatului ?

Galeria „Cenaclu" de la Hanul cu tei are un statut pe cît de generos în deschideri, pe atît de modest în împliniri. Spun aceasta, dacă îmi este îngăduită o părere, din două motive : situarea „săliței" de expoziții într-o mai mult decît pitorească zonă a Capitalei, ce i-ar fi putut conferi, în alt context, un plus de atractivitate, este, de fapt, sufocată de bazarul comercial din jur și, fatalmente, de structura și interesele celor ce-l frecventează. Popasurile „de relaxare" ale celor ce-i trec pragul nu sînt în măsură să ofere expozanților satisfacțiile unei sincere confruntări publice, nicidecum o certificare a vocației sau talentului lor. Al doilea motiv este de natură mai pronunțat organizatorică. Destinat aproape în exclusivitate debutanților, mirajul primei „personale" se stinge treptat într-un soi de „five o'clock" oarecare, cu rude, prieteni și colegi mai mult sau mai puțin entuziaști sau măgulitori, peste care, eventual, flutură verbele circumstanțiale ale unei tutele critice vernisatoare. Rutina unor asemenea formule de lansare transformă o speranță a afirmării publice într-un cenușiu debut al anonimatului ! Resursele de inițiativă ale conducerii U.A.P., ca și ale unor tineri critici știm că nu se limitează la atît. Generozitatea programatică a celor ce au consacrat Galeria „Cenaclu" tinerilor artiști plastici trebuie împlinită pînă la capăt, instituția debutului putînd căpăta astfel autoritatea și dimensiunile necesare afirmării convingătoare a valorilor, ce își reclamă dreptul la existență.

Nu face excepție de la o asemenea aspirație nici prima expoziție a **Martei Dimitrescu**, absolventă de anul trecut a Institutului „Ion Andreescu" din Cluj-Napoca. O sumară prezentare de date din biografia artistică și cîteva considerații aparținînd criticului Horia Horșia într-un fel de catalog-afiș prins de oblonul ușii de la intrare sînt singurele mărturii ale debutului artistei clujene pe simezele bucureștene. Și, dacă ai norocul să afli această ușă deschisă, așa cum o indică programul normal de funcționare : 10—18, dar numai aleatoriu respectat, descoperi în cele 20 de guașe (plus vreo 4—5 pasteluri în ceracolor) o prezență artistică jovială, chiar exuberantă în exprimare. Ceea ce ne indică, de la bun început, un exercițiu cromatic stăruitor, dublat de o dezinvoltă manualitate în reclădirea universului imagistic, pe care artista îl etalează caleidoscopic în versiuni a căror individualitate rezidă tocmai în tumultul coloristic ce le animă. Situîndu-ne într-un teritoriu de forme perfect descifrabil, Marta Dimitrescu nu ne pune, totuși, în fața a ceea ce în accepție tradițională numim **peisaj**. Dealurile ei — **motiv polimorf al unui demers plastic sublimat** — sînt, în fond, proiecții în peisaj ale unor stări de spirit particulare. Este, dacă vreți, **o tentativă de obiectivare prin recompunere imagistică a unui orizont subiectiv.** Asistăm la 20 de oglindiri, în materia elastică și sensibilă a memoriei afective a artistei, a unui modul peisagistic reimaginat la nesfîrșit : spațiul colinar subcarpatic.

Nu precizia obiectivă a detaliilor ne-a reținut (ele ar deveni plicticoase, dacă artista nu ar atribui culorii dreptul absolut de comunicare a mesajului său plastic), după cum nici virtuozitatea stilistic-cromatică nu ne-a atras îndeosebi, cît francheța acestui tip de exprimare. Realitate ce ne-a amintit întrucîtva, tot în planul picturii românești contemporane, cunoscutele căutări ale lui Horia Bernea. Două experiențe, una definită, cealaltă în căutarea unei definiții a propriului drum, dar al căror pretext formal-obiectiv le unifică.

Considerație ce o așezăm în încheierea acestor rînduri, drept semn al încrederii cu care însoțim începutul de drum al tinerei pictorițe clujene.

Corneliu Antim

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (4)

A „filosofa" în marginea aberantei pasiuni vizînd acțiunea de „înnobilare" a regnului păsăresc prin angajarea sa, ca factor biologic determinant, în respectiva acțiune, pentru Pandele Vergea echivalează și cu abandonarea voluptoasă în teritoriul minat al pseudoerudiției. Intră în funcțiune una din dimensiunile frapante proprii himericului erou macedonskian, sesizabilă, de altminteri, și în alte locuri din proza scriitorului (ne amintim și de cazul lui Nicu Dereanu). Ne referim la festele pe care i le joacă grotesc-dramatica lui convingere că este posesorul unor vaste cunoștințe științifice a căror eficacitate practică, la nivelul aplicativității pe cont propriu, nu comportă nici un dubiu. De aici, firește, decurge modul său absolut deformat și deformant de a interpreta fenomenele științifice, trăgînd totul pe făgașul unei viziuni heteroclit-abracadabrante, Diletantismul flagrant, convertit în exacerbare genialoidă, proliferează în imagini de o amuzantă monstruozitate :

„Care lucru îi este neputincios lui Dumnezeu ? Dacă n-a făcut oameni cu două capete este că și cel pe care îl au le atîrnă greu. Cît despre zișii zgripțori, dacă astăzi li s-a pierdut ruda, este, poate, că de sus ce vor fi zburat se vor fi rătăcit în cer și vor fi rămas acolo".

Recursul la argumentul apocrif, în ordinea lipsei lui de suport științific, se face cu inflexibilă siguranță de sine, la modul axiologic. „Tot așa — meditează mai departe Pandele — se mai știa, că în vechime, și despre alte paseri, cărora li se ziceau fenixi. Penele lor străluceau ca fețele curcubelului, și fenixii aveau vieți în sute de ani, iar cînd li se apropia sfîrșitul ele se aruncau singure în flăcările vreunui altar, și renășteau mai frumoase din chiar cenușa lor". Urmează, firește, „critica" legendei invocată ca argument peremptoriu și concluzia indubitabilă ce se desprinde de aici : „Închipuiri și basme să fi fost oare și vorbe ca acestea ? Vergea își zicea că nu se poate, fiindcă mintea omului nu e în stare să născocească nimic în afară de ce a fost sau din ce are să fie. Deci, cam ce fel de minune afară din cale ar fi ca, într-o bună dimineață, să se ivească iar unul sau doi fenixi ori altfel zis zgripțori — dintr-o curcire sau din alta ?"

Așadar, la polul opus atît metafizicei demiurgice a eroului eminescian cît și satanismului magic al celui caragealian, eroul fantastic macedonskian nu se clintește din credința că pentru el imposibilul nu există. Pasă-mi-te, mintea și capacitatea lui de acțiune, atotputernice, pot învinge necunoscutul, asumîndu-și-l integral, transformîndu-l, după propria-i voință, în faptă palpabilă. Nu de dileme metafizice ori de neliniști sufletești pricinuite de misterul existenței este atins Pandele Vergea, ci, în exclusivitate, de aberanta ambiție de a demonstra că în pofida realității acreditate de evaluarea obiectivă a faptelor, el nu este nici pe departe un ins comun și cu atît mai puțin un ins condamnat eșecului total. Pragmatismul hilar-genialoid îi stăpînește întreaga ființă schizoidă. Fantastic-groteștile construcții mentale din timpul cît stă, în odaia închisă, cu perdele trase, cuprins de o delirantă exaltare, în prezența zgripțorilor kezaro-kraiești, nu pot să nu arunce pe Pandele în „paradisul" visului populat de imaginile propriei deveniri miraculoase. Procedeu tipic și pentru proza lui Al. Macedonski, momentul maximei surescitări emotive atrage după sine alunecarea eroului în prăpastia somnului. Aceasta, constituindu-se, cum autorul însuși spune, în privilegiată „țară a visurilor", redimensionează din unghi spectaculos epic, restituind-o integral fantasticului, imaginea obsesiilor maladiv-himerice plăzmuită, mental, mai înainte. Dacă putem spune astfel, în acest moment de trecere asistăm la un soi de „metapsihoză" surprinsă în registru grotesc, așa cum, de altfel, literatura animalieră a Antichității și a Evului Mediu ne-a obișnuit adesea :

„Iar tot numărînd și resfirîndu-și galbenii — Vergea, apucat de noapte, nu mai ieși din casă. Mai fericit ca de obicei, somnul îl fură repede. Însă, cu cît înainta în cealaltă lume — în țara visurilor — aiurările minței îl făcea să i se pară că reîncepe viața ; că este tot dînsul, deși, dacă s-ar fi cercetat bine, nu s-ar mai fi aflat același. Simțea că i se întîmplă ceva nefiresc, pe care însă nu-l înțelegea. Tot ce știa era că hainele i se subțiază pe corp, că i se zdrențuiesc, că-l lasă în pielea goală, și că un fel de picoteli încep să-l înțepe".

Se cuvine să remarcăm perceperea nuanțată, cu adevărat complexă, a fenomenului. Guvernat de eul uman, în faza visului incipient, Pandele are încă o atitudine interogativă față de ceea ce i se întîmplă. Nedumerit la început, pe măsură ce fenomenul capătă consistență fiziologică, el este capabil a evalua cu luciditate tot ce i se întîmplă ; ceea ce-i acordă șansa trăirii „conștiente" (în spațiul visului !) a marii și nesperatei bucurii („Ha ! Ha ! — pricepea, în sfîrșit, ce se petrece. Răbda durerea, o binecuvînta chiar. Erau fulgi, fulgi ce aveau moliciunea catifelei, fulgi galbeni și cenușii ce-i creșteau, ce se înmulțeau, ce-i acopereau picioarele, ce i se urcau pe piept, năvălindu-i spatele, brațele, gîtul și sfîrșind prin a-i cuprinde obrazul, prin a-l cuceri întreg"), deși teama pricinuită de gîndul că datorită cine știe căror nefericite capricii ale destinului s-ar putea să devină găină și nu cocoș, curcă și nu curcan, îl apasă cu toată greutatea („O cugetare îl neliniștea, cu toate acestea, și răsuflarea i se îngreuna. Se va face el găină sau cocoș, curcă sau curcan ? erau întrebări la care nu putea să răspundă — cel puțin deocamdată"). Temerea se dovedește, îndată, neîntemeiată ; ardenta dorință a eroului nutrită în momentele halucinant-paranoice de contemplare a zgripțorilor kezaro-kraiești se transformă în „realitate" triumfătoare, căpătînd forme de manifestare cu adevărat magnifice. Viziunea de basm feeric tulburată de ironia dramatic-grotescă conferă insolitului moment fantastic o identitate șocantă :

„Și fulgii i se scuturau, erau înlocuiți cu pene, dar cu pene strălucite, de aur, de argint, de pene ce nu s-au mai văzut... ochii i se rotunjeau... gura i se ascuțea, se schimba în cioc... pieptul și spatele său luau alte forme : se pomenea că dă din aripi, iar la urmă, tocmai cînd se deznădăjduia, **sexul i se hotăra și atribute cocoșești înlocuiau fără veste pe cele vechi.**" (s.n.)

Marele triumf trăit de erou nu întîrzie să se arate, Pandele Vergea-cocoșul fiind expresia supremei împliniri a sublim-paranoicei aspirații existențiale aparținînd lui Pandele Vergea „ornitologul" : „Cocoș, se simțea, cocoș din tălpi la creștet. Cocoș cu totul și cu totul de purpură, de aur, împintenat și încălțat, cu glas de trîmbiță, ocolit de puici, de găini, de bibilice, de curci și de gîște... Ha ! Ha !... și toate i se supuneau, îl chemau, se uitau la el galeș și cu jind".

Straniul episod se încheie, memorabil, cu orgiaca scenă în care însușirile cocoșești ale lui Pandele cunosc desăvîrșita împlinire :

„Suferința trupească pe care le-o pricinuia (păsărilor) cu năprasnicia lui, i-o răbdau. De la dînsul ar fi vrut să îndure de zece ori mai mult, s-ar fi supus să le sfîșie, să le rupă, să le facă să-și dea suflarea sub dragostea lui. Ha! Ha! — și el luîndu-le la mustruluială, pe cîte una, una, le coperea pe toate cu aripile și, de dragoste prea multă, le ciocnea în capete pînă le singerea, le făcea să-și piardă moțurile, se repezea apoi printre curci și gîște, siluia pe unele, și, cînd le încolțea, vedeau pe dracul, nu scăpau cu una cu două".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

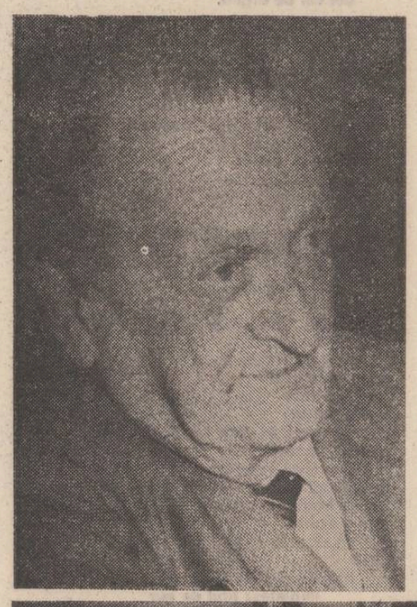

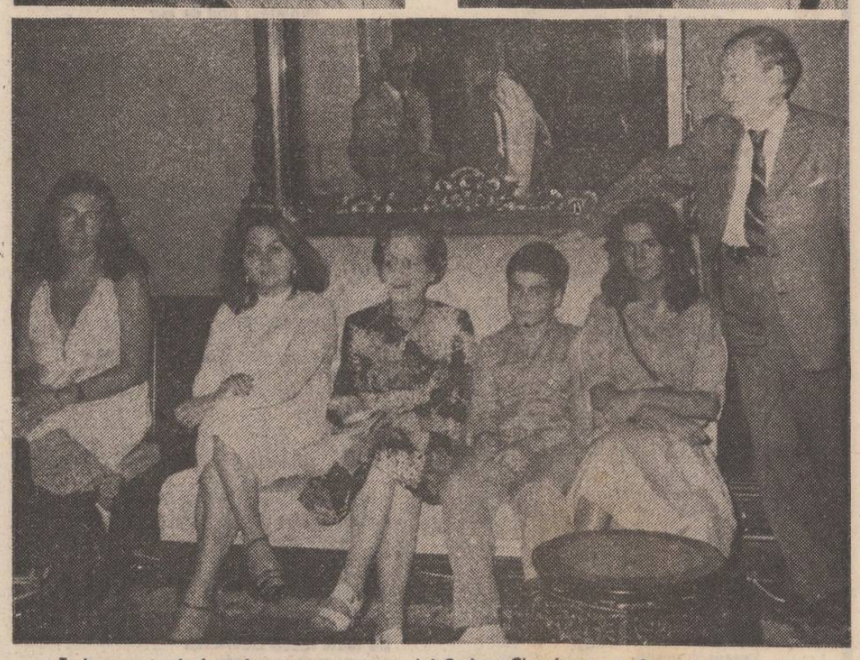

Trei secvențe de la aniversarea octogenarului Șerban Cioculescu : 1. O privire către discipoli ; 2. Împreună cu D.R. Popescu ; 3. Trei generații ale familiei criticului

Marea lovitură

— Pînă la urmă vom folosi arma cu lunetă, striga sergestul către colegul său. Unde s-a mai pomenit să ajungi sergent și să nu faci altceva de luni întregi decît să escaladezi acoperișe din cauza unui motan demonic. La binoclul meu, privește-l ! uite-l cum stă la soare și nici nu-i pasă că noi așteptăm de atîtea ceasuri în turla asta ca bufnițele. Pentru o astfel de treabă erau buni și niște soldați ; de ce ne-or fi băgat pe noi în afacerea cu motanul ?!

— Tocmai pentru că e importantă urmărirea în sine, explică al doilea sergent, iar mie, unul, îmi place mai mult ce facem acum decît orice altă misiune. În cîte dimineți n-am fost fericit să văd cum răsare soarele și să observ apoi cu ochiul liber cum vicleanul motan trecea de pe un acoperiș pe altul ca un artist de circ de mare clasă.

— Eu cobor, spuse primul sergent, la telefonul din spatele catedralei să-l informez pe Maior. Cînd se întoarse gîfîind din cauza celor o sută de trepte se rezemă cu spatele de balustrada înaltă și rămase tăcut minute în șir.

— Ei, ce-a spus șeful ? întrebă colegul care nu se mișcase de la postul său.

— La telefonul de la birou n-a răspuns nimeni. La telefonul secret mi-a răspuns o voce subțire care a întrebat din ce loc poate fi observat Maciste și după ce i-am spus, mi-a închis telefonul. Crezi că e bine c-am divulgat poziția motanului unei persoane străine ?

— Dacă a răspuns la telefonul secret, persoana străină cum spui tu, cunoaște misiunea ce ni s-a încredințat, așa că nu te mai frămînta degeaba !

După vreo jumătate de oră, un taxi opri în stația din fața catedralei și în mai puțin de trei minute o fată blondă cu o sacoșă vișinie ieși din casa scării pe terasă, iar cei doi sergenți rămaseră uluiți de această vizită.

— Mă numesc Nora și sînt prietena lui Maciste, se recomandă tînăra blondă ; i-am adus ceva de mîncare. Dați-mi binoclul ! În clipa aceea Maciste, care se însorea pe acoperișul turnului dinspre răsărit, se ridică și se întinse cît o jirebie, apoi se întoarse cu fața spre turla catedralei și cînd Nora — făcîndu-și palmele pîlnie — îl strigă, Maciste îi recunoscu vocea, coborî vertiginos și abia se desmeticiră cei doi sergenți din surpriza apariției Norei și a amestecului ei în misiunea lor, că motanul și apăru pe terasa înaltă a turlei.

— Unde mi-ai umblat de-atîta vreme, băiatule ; prietena ta ți-a adus ceva bun, bun, să mănînci tot și să facem o plimbare pe urmă. Pe cînd Maciste, rupt de foame, înfuleca de zor, cei doi sergenți scoaseră din ranițe două plase uriașe dar pînă să apuce a-l învălui pe Maciste, acesta dispăru pe scări, iar Nora supărată îi avertiză că nu au voie decît să-l urmărească, nicidecum să-l rețină. Apoi coborî și ea val-vîrtej și sergenții rămaseră bosumflați pe terasă, urmărind-o pe Nora care mergea cu Maciste alături pe trotuarul din fața cofetăriei. Cînd ajunseră în fața Băncii naționale intrară și nu mai ieșiră de acolo decît după cîteva ore. Unul dintre sergenți, nemaisuportînd atîta mister coborî din turlă și, cu un CEC în mînă, intră în clădirea Băncii și se așeză la una din numeroasele mese pentru a completa un formular de restituiri. Scria cîte o literă la mari intervale de timp și urmărea ce se întîmplă cu Nora și prietenul ei. Blonda stătea de vorbă cu o tînără de seama ei, iar Maciste nu mai știa ce să facă de atîtea mingîieri, fiindcă toate funcționarele își abandonaseră mașinile de calculat, cecurile, hîrtiile, stilourile cu cerneală neagră, iar șeful serviciului neavînd încotro privea năuc peste ochelarii fumurii graba cu care fiecare subalternă a sa ținea să-și treacă măcar o dată degetele prin blana uriașului motan. Maciste le privea drept în ochi și torcea monoton iar ele sporovăiau și din cînd în cînd se adresau pe rînd sau toate deodată Norei, cerîndu-i permisiunea s-o viziteze pentru a-l revedea pe Maciste. Șeful însuși se apropie de cîteva ori de motan fără a-și permite să-l atingă, dar se vedea c-ar fi fost încîntat și el să aibă în casă un asemenea exemplar calin. Surpriza și încîntarea tuturor erau atît de mari încît la un moment dat uitară cu totul de Maciste, iar acesta se plimba prin fața caselor de bani cu ușile vraiște, ridicîndu-se în picioare și cercetînd ce era în interior. Publicul însă, care avusese înțelegere la început față de acele scene cu mîngîieri duioase, nu mai suporta atîta pierdere de timp și mai multe glasuri nervoase, unele chiar grosolane, solicitară intervenția severă a șefului pentru a-și pune funcționarele urgent la treabă. Cînd Nora își luă rămas bun de la prietena ei se trezi că-i lipsea sacoșa vișinie, iar Maciste dispăruse fără a-l fi observat nimeni, plictisit se pare de atîtea drăgălășenii. Nora ieși zîmbind și-i promise prietenei sale că va reveni cu Maciste. Sergentul ieși, fără să fi observat nici el cum dispăruse motanul și cînd ajunse la colegul său în turla catedralei îi povesti ce femei frumoase lucrau la bancă.

Maciste luă autobuzul 3 000 și cu toate că putea fi înhățat în orice clipă de urmăritorii săi, ajunse la vila Norei, așeză sacoșa pe patul din camera ei și lăsă deasupră-i un bilet scris cu verzale : CRED CĂ ATÎT ION-PUBLICISTUL, CÎT ȘI VASILE SÎNT DESTUL DE STRIMTORAȚI. MAI CRED CĂ NICI MAIORUL N-O DUCE STRĂLUCIT. AI GRIJĂ DE FIECARE ÎN PARTE. Apoi semnă: UN HAIDUC MODERN.

Nora colindă tot orașul, neocolind nici un magazin, încît ajunse abia spre seară acasă. Tatăl ei sosi în ziua aceea însă mai devreme și crezînd că fiica lui doarme, intră în camera ei și găsi biletul, căută sacoșa, apoi se deplasă la casa lui Gherman și împreună cu sacoșa vișinie lăsă un alt bilet pe care scrise : ÎMPĂRȚIȚI FRĂȚEȘTE ! Semnă : UN VECIN ATENT.

A doua zi toate ziarele de seară relatau despre senzaționalul furt de la Banca națională. Maciste își făcuse rost de o mie de coli și se pregătea să-și scrie memoriile în răgazul ce-i va fi dat de către urmăritorii săi.

Gheorghe Pituț

Lucian Teodosiu

NUMELE POETULUI

Ieșeanul *Lucian Teodosiu scrie poezie dintr-un impuls natural al stărilor reflexive ;* Planetă la marele bal, *manuscrisul pe care ni l-a trimis, e un jurnal existențial, pudic, o autobiografie lirică elocventă într-un anume sens, căci probează organicitatea recursului la poezie al omului modern angoasat de aspectele entropice ale traiului curent, evenimențial. Accentele de autenticitate ale poeziei lui Lucian Teodosiu, truvabile în mai multe poeme lungi și discursive, sînt o urmare firească a transcripției fidele a angoasei existențiale : „...o parte din această viață / singura care ni s-a fost dat / am purtat scheletele cuvintelor / într-un sicriu / cu role de magnetofon / entropii făcînd praf / dicționarul limbii române literare // cineva ce se credea destin / (fiindcă învirtea la o morișcă) se uita într-un ziar și hotăra / iată fierbintele semn al actualității / hoc volo, sic iubeo ! // (-bien / -al right / -buene -haraşo / -gut / -o.k. / prin aceasta ne demonstrăm deschiderea / cred că e limpede) // o dulci esențe de parfumuri tari / arta opririi semenilor / din mărunțele lor treburi / ce-i privesc / o dulci esențe din potir balcanic / verbul a ji / conjugat permanent la viitor // dar unde e viața care palpită / egală cu fluviile / cu firele ierbii crescînd / din trupul lui Whitman / cu zîmbetul copilului meu / cu sudoarea strungarului la capătul operei / cu bucuria țăranului / ajuns cu grîul la hambar // o domnilor dragi / esteți de duminică / treceți la lucru / citiți atent / acest poem robust / în care (doar pentru voi) aș repeta / aș scrie din nou apăsat..."* (Reporter de actualitate).

Poemele livrești, prea mult pastișe argheziene („Nu măsor timpul cu era, / Timpul din făptura noastră : / Timpla, pasăre măiastră, / Îl punctează cu artera. // Măsor timpul doar cu clipa / Cred în ea ca-ntr-o poveste / Care este și nu este / Știe omul ce-i aripa ? // Ce-i iubirea, de cê-i ura, / Ce ființem, ce-am vrut să fim, / Ce e clipa cînd pierim / Destrămîndu-ne făptura... // Steaua ta și steaua mea / Gemene pe-un cer de rouă, / Calde, tinere-amîndouă, / Care -ntîia va cădea ?" Un fel de poveste) *ne încredințează că, deocamdată, e mai bine ca poetul nostru să-și „lucreze" sensibilitatea modernă, să-și dezvolte și să-și amplifice gustul pentru notația realistă, îndepărtîndu-se cît mai mult cu putință de tentația poetizării excesive, boala filologilor dar nu numai a lor.*

Incintător în multe din paginile sale, manuscrisul lui Lucian Teodosiu ne lasă să sperăm într-o evoluție fericită a unui adevărat poet.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru rubrica „Numele poetului" nu se înapoiază.

Melancolii de septembrie

Urmare din pag. a 4-a

doar ca mic amănunt aruncat de-un șofer între două transporturi de rocă sterilă, — știrea că orașul va dispare de pe suprafața pămîntului ca să se construiască altul nou. În dimineața cînd am ajuns la Anina — noi erau doar cîteva blocuri (groaznice!) iar Sommerfrischul, unul din cele mai vechi cartiere ale orașului (paradis pămîntesc, duceți-vă, cît mai este, să îl vedeți!) nu dispăruseră de tot și am reușit să mă documentez: deci, un orășel de mineri întrat în cel de al șase sutelea an de viață, adăpostind în cartierele sale ridicate pe dealuri, — români, sîrbi, cehi, unguri, germani, oameni de limbi diferite dar conviețuind pașnic în destinul aceleiași profesiuni: mineritul, mineritul cărbunelui, meserie grea și periculoasă dar meserie iubită din moment ce nimeni n-a plecat din Anina. Cehii cu cartierul cehesc, nemții cu cartierul nemțesc și așa mai departe, fiecare cu obiceiul și biserica lui dar cu casă de cultură comună : minerii din Caraș-Severin n-au trăit niciodată fără abonamente la presă, fanfară și cor. Dacă cineva dorește să vadă un model de gospodărie muncitoresc-țărănească să meargă la Anina, în Sommerfrisch, Celnic, Breiner, Elfabrik, Crivina, Edigard, Steier, și pînă în valea Terezei, să vadă, înainte de a deveni amintire, casele cu ferestre la stradă, curțile pentru vite cu șura, grajdul construit din scîndură jeluită, și, mai ales, grădinile de pe dealuri, cultivate pe un pămînt pietros și roscat dar atît de muncit și-ngrijit încît fructele și legumele pot fi căutate în grădinile suspendate ale Aninei — după dicționar. Și lîngă talpa casei gîștele, albe, pe peluzele cu iarbă mărunță și sus, la granița grădinei cu muntele, vaca, vițelul, calul și oile. Muncă, înțelegere, pace și bunăstare materială, cum să nu te sperii că vine, cum să nu crezi că dărîmă, cînd ai atîtea de apărat? Cum să nu răspîndești și tu zvonul că turnul de evacuare al fumului de la termocentrală va arunca atîta praf și otravă încît pădurile o să moară, vitele o să piară, — „Și noi? Că doar n-o să se poată crește vaci în balcoanele blocurilor — e limpede". Sigur că-i limpede, numai atitudinea administrației șantierului nu e limpede, întrarea atît de brutală a șantierului în viața unei așezări pașnice și, mai ales, lipsa de chibzuială și spiritul de discernămînt, fiindcă dacă e limpede, cel puțin deocamdată, că Anina trăiește prin minerit și prin vite, și faptul că vitele sînt aștăzi, la noi, la fel de importante ca și industria nu mai este nici un secret, înainte ca acel Belaz să treacă cu o sută la oră stîrnind praful și panica, se putea sta la o masă a tratativelor, și înainte de a se lua hotărîrea cu mutarea orașului, să se ajungă la concluzia că e bine să dăm țării energie electrică dar și carne, lapte și brînză, și chiar aer curat. Pe Lotru cum s-a putut? Cum s-a „reușit" ca satul Voineasa să viețuiască alături de stațiunea muncitorească Voineasa, fără pierderi și fără dureri? Și ce fel de tehnicieni conduc T.C.H.-ul în comparație cu cei din Anina, dacă prin aceeași minte guvernată de matematică — pe Lotru s-au putut crea locuri de muncă pentru localnici (fostul atelier de întreținere auto e astăzi o uzină pe picioarele ei) în timp ce în exploatarea minieră Anina din 40 de camioane fabricate la Mîrșa — 30 stau? De ce localnicii din Voineasa să plîngă că a plecat șantierul (eu am plîns cel mai tare) și aninenii să plîngă că a venit? Doar este în cauză un obiectiv de importanță națională, de ce să nu se cultive încrederea în el? De ce să nu li se explice oamenilor cu dragoste și cu răbdare cît de important este ca o termocentrală să poată funcționa cu cărbunele din curtea ei? Și de ce să nu se facă o ședință comună la care minerii (orașul este al lor) să facă și ei propuneri de urbanizare, că nu contabilii șantierului o să plece din case, ci ei.

Vine șantierul? Să vină, dar nu cu o sută la oră, fiindcă orașele au suflete, ca și noi.

DIALOG CU UN CAMPION

Îl cheamă Pascu, argeșean, cu mustață, spre blond, cred, și cu un zîmbet cît o duminică însorită după o săptămînă de ploi. Șef de brigadă la montatul turbinelor. În spate, mai înalți cu un piept decît el (generația născută în anii șaizeci) — așii, eroii, scoși ca trăpașii-n peluze să li se vadă rasa și coamele.

— Chiar așa?

— Chiar așa. Ei și nu alții montează cele două turbine, (cele mai mari din țară, să fie clar!).

— N-au fisuri?

— Nu, IMEGHEBEUL lucrează la nivel mondial, chiar să le spuneți cu această ocazie mulțumiri.

Deși am la mine pixul și nu microfonul, promit c-o să spun.

— Cîți ani ai?

— Douăștrei.

— Cît cîștigi?

— Cel mai mult șase mii.

— Bravo! Eu patru. Tot cel mai mult.

— Dar n-aveți viață de șantier!

Vorbește o ardeleneacă atît de lată și legănată încît nu rup firul discuției și-l rog să continue.

— Cum trăiește un muncitor?

— Tînăr, spune.

— Sigur, spun, tînăr.

— Nu, zice, fiindcă muncitorii bătrîni vin aici cu familia și e altceva.

— Eu sînt altceva, spune Pascu și ridică mîna în aer ca un școlar.

— Ei, spun, cum trăiesc muncitorii tineri pe șantier?

Cei mai mulți dintre dumneavoastră, se vor aștepta acum la o relatare de muncă: plan, cifre, angajamente, producție. Ei bine, nu. Producția era pentru tînărul meu interlocutor lucrul cel mai firesc, făceau meserii pentru care urmaseră școală, le alegeseră de plăcere, se vedea de la o poștă după felul cum se apropiau de turbină (înainte să notez dialogul de față am stat multă vreme și i-am privit) că era viață ce făceau ei acolo, carcasa aceea de oțel urma să învie, de ei depindea ca lucrul mort să devină făptură, să respire, să miște, și pot să jur că în trecerea lor dintr-o parte în alta a gigantici carapace, cînd trebuiau s-o atingă cu mîna atingeau ceva viu: cu grijă, cu infinită tandrețe, cu încrederea neclintită că deja există.

— Cum trăiesc muncitorii tineri pe șantier?

— D-apoi, nu munca îi problemă, nici casa, că noi stăm la tabăra tineretului, nici cantină, că bucătăreasa îi tot ardeleană, numa după acee...

„După acee" eram în curtea taberei tineretului, în fața biroului comandantului, în după-amiaza moale, de toamnă, așezată pe iarba vilcenilor, și i-am văzut : întîi cînd s-au întors de la muncă, în solopete și cu conseervele subsuoară pe urmă cînd au ieșit.

Am observat că atunci cînd te afli într-o stare de relaxare și nu ești atent la nimic, lucrurile care te înconjoară au, de-odată, amănunte pe care nu le vezi niciodată cînd te uiți dinadins. Îmbrăcămintea, de pildă, bluzii lor, care erau de marcă cu mult mai bună decît ai mei, și pantofii, addidas veritabil trei dungi, și scurtele și, la capitolul modă — părul, — și lung, ardelenii mai ales poartă plete dar, cei mai mulți — oltenii sînt fruntea — cărare pe stînga buclă pe dreapta, cap tăiat din jurnale „James Dean".

Nu știu cum este în locurile dv de muncă, dar la revista „Luceafărul" colegul meu, Nicu Velea nu și-a cumpărat blugi nici după ce și-a pierdut buletinul a doua oară, și un buzunar închis în nasture „Lewi-Strauss" i-ar fi fost mai mult decît necesar, iar stilul retro va urca la etajul nostru, cînd tot mergînd înapoi — moda lumii o să ajungă la piei de mamut. Vreau să spun că și eu și comandantul taberei (îmbrăcat ca orice activist U.T.C. în costum și cravată) eram destul de-învechiți acolo, pe șantierul de la Anina, în curtea taberei tineretului, și m-am gîndit de-odată, (cu atîtea amănunte revelatoare în față) cîte prejudecăți obturează gîndirea multora dintre noi atunci cînd mergînd pe șantierele țării, ne pregătim să le prindem tinerilor de-acolo, acul de siguranță și răspunsul la întrebări.

— „Numai după acee" ce ? i-am strigat conregionalului meu care ținea un fir de iarbă în mînă și-l tot mirosea.

A făcut un gest de lehamite și mai roșu ca arama cea roșie a rostit :

— Nu-i o fată în tăți munții ăștia, una batăr, asta să dați la ziar !

I-am privit încă o dată, cu atenție : frumoși, învingători și... deocamdată triști.

Melancolii de septembrie.

Fascinația de fiecare zi

Urmare din pag. a 5-a

că am cu ei două elemente comune : sîntem cu toții moldoveni și purtăm căști de protecție. Cu deosebirea că a mea e albă, ale lor sînt gri.

— Și nu vă e dor de-acasă ? întreb ca un bun cunoscător al veșnic aglomeratelor trenuri de Suceava, Botoșani și Iași.

— Nț, zice Tăbuș și își mijește ochii, parcă ar zice „Ce întrebare-i asta ? ! Adică cum să-l întrebi un asemenea lucru pe un moldovean. Moldoveanul e legat de glia lui ca fasolea de arac".

— Cum ați ajuns pe șantierul național al tineretului ?

— Foarte simplu, zice Ulpan destins, am mers la județeana U.T.C. și ne-am manifestat dorința de a merge pe un șantier.

— Și ei ? zic eu.

— Care ei ? se nedumerește lăcătușul Ulpan.

— Ei, băieții de la județeana U.T.C...

— Aaa, se luminează Silion. Ne-au dat cîte-o coală format A4 să facem o cerere. Apoi actele obișnuite cînd pleci dintr-un loc de muncă.

— Și în 28 februarie 1982, zice Tăbuș, ne-am înființat toți patru aici la Anina.

— Cum vi se pare aici ?

— Îmi place zona asta de munte.

Nu mai pun nici o întrebare. Dialogul nu se leagă. Ce poți afla, străind fiind, într-o discuție purtată cu patru oameni deodată. Doar date de buletin. Poți însă ghici. Or, ghicitul nu e în cele mai bune relații cu mine.

PRIETENIA — SENTIMENTUL DINTÎI

Eu sînt tînăr, Petre Pascu e tînăr, Adrian Igaș e foarte tînăr, Miron Roman e la fel de tînăr, Costică Manole e abia lăsat la vatră. Sîntem mulți și tineri lîngă turbina de 330 MW a termocentralei. Stăm pe grătare de oțel. Sus schelărie. Jos schelărie. Termocentrala e un păienjeniș de scări, bare, grinzi, pereți membrană. Liftul fișiie. Undeva la un etaj superior se bate înciudat cu ciocanul. Montorii sînt în plină zi de muncă. La turbină e mai liniște. La mandrinat zgomotul e mai redus. Paul Zlătan, șeful echipei de montaj turbine are școala Turcenilor și a fost și la Rovinari. Nici că-i mai trebuie alte diplome. Constantin Manole a luat calea Aninei venind de la Canal Dunăre-Marea Neagră. Costică a lui Gălușcă, lăcătuș din Botoșani a intrat și el în echipă, prietenia lor făcînd un ocol pe la Reșița. A venit pe șantier din curiozitate Manole a ajuns pe șantier la îndemnul unui văr de la Borzești. Adrian Igaș tinde să-și facă o echipă a sa, o echipă formată numai din băieți veniți după prietenia și șfaturile lui. Deci: Vasile Pantea, Marcel Tripon, Mircea Moruț, Ion Avram. Deocamdată Pantea, Moruț și Tripon lucrează la cazane. Deocamdată ei lucrează la montarea unei mari turbine și au trecut cu bine o adîncă emoție : aducerea pînă aici, în munte, a generatorului — piesa inimă a termocentralei și montarea lui în regim de micron, nu se admite nici o deviere, nici o greșeală, nici-un fir de praf, nici un fel de vitezomanie, nici un fel de contratimp. Îi așteaptă a doua emoție : pornirea generatorului cu aburii de la cazane, care cazane vor fi pline cu apă adusă de la Gura Golumbului-Miniș (cînd e vorba de Miniș ne aducem aminte de acele podgorii și acel vin de viață lungă care-i poartă numele, dar, aflăm, nu e decît o simplă potrivire de nume), care apă va fi încălzită cu șisturi bituminoase de sub munte, care munte pare a fi dărîmat ca un lucru netrebuincios.

O ȘANSĂ CA UN TREN

Fuga de monotonie, îmi spun, e o bună și frumoasă, e o dulce și inevitabilă temă de viață. Sorin Savin a tot încercat să fugă de monotonie și mereu n-a reușit. Dealtfel totul a fost pînă acum pentru el pe o parolă unică : Vaslui. Nemaiștiind altă parolă a plecat acum cîteva zile de-acasă. După ce lucrase patru luni și cîteva zile la o întreprindere mecanică. Tot în Vaslui. Fusese pentru el ca o obsesie al cărui geam trebuia să se spargă odată și-odată. Sorin Savin, blond ca toți blonzii Moldovei veniți pe șantierul de la Anina a fost pînă deunăzi un obișnuit șofer de Aro. N-aveai cum să te remarci pe drumurile publice, zice. Poate dacă aș fi fost pilot de încercare. Dar Sorin Savin nu s-a simțit atras de ocupația de eseior, de șofer de probă, așa că i-a mai rămas o singură și solidă posibilitate : șantierul. A venit la Anina să conducă un DAC fabricat la Mîrșa. Îi place necunoscutul în care se îmbracă de mai bine de două zile, ca într-o haină curioasă, de ultimă modă. A venit la Anina să cunoască oameni și o altă viață. I s-a oferit această șansă, iar el n-a vrut s-o piardă. Crede că o șansă e ca un tren care trece o singură dată prin viața cuiva. Și trebuie să iei acel tren. Altfel...

Dimineți la Anina. Ceața coboară lacomă, să acopere tot, oameni, copaci, construcțiile lor, evenimente. Spre prinz ziua e spoită cu lumină aurie. Spre seară lumina Aninei e de un verde foarte diluat. Sau poate că e doar reflexul pajiștilor și ial pășunilor. Și în această lumină — oamenii noi. Mai bine de cinci sute servesc titlul de brigadier, casca de brigadier, tradiția acestei stări de febrilă tinerețe, ecusonul de brigadier, uneltele arhicunoscute (tirnăcopul, cazmaua) și cele mai noi sau foarte noi (excavatorul, buldozerul, pickhamerul, basculanta). Iar din arhitectura de suflet a Aninei fac parte acum fascinația, uimirea, elanul, entuziasmul, tinerețea, increderea. Și romantismul, întotdeauna el, romantismul a schimbat la față și la suflet virste, oameni, peisaje.

atelier literar

poșta redacției

M. SÂRBU — M. DUMITRESCU: Desigur, M. D. depune o muncă incontestabilă în această prelucrare (a unui text nefinisat, din „primul jet" al condeiului, care parcă te invită la un efort de ameliorare, de umplere a golurilor, de elucidare a suspensiilor și aproximațiilor !...) și tocmai sub semnul unei asemenea aspirații artistice (nu și etice, din păcate !) spre desăvîrșire se desfășoară strădania lui M.D., care include, fără doar și poate, și un coeficient creator. Firește, toate aceste condiții specifice ale cazului introduc în discuție elemente (oarecum ușurătoare) de nuanță și gradualitate în cîntărirea gravității și mobilului său : n-avem de-a face, e clar, cu o „găinărie ordinară", minată de tendința de „a trăi din munca altuia", cu o transcriere „tale-quale", deposedare patentă în beneficiu propriu practic și imediat. Dar, cum spunea unul din corespondenți (oricît de greu ar fi cuvîntul) „furtul rămîne furt". Și-n acest caz, sentința aspră a legii, a moralei scrise și nescrise, care apără, de cînd lumea, roada muncii fiecăruia împotriva agresiunii hrăpărețe (fără nici o discriminare, după cîte știm, față de roadele muncii și creației intelectuale) ar părea inevitabilă. Există, însă, un lucru care amendează și scade această iminență, care ne împiedică să optăm cu inima ușoară pentru formula dură și justă a legii și a bunului simț tradițional. Acest factor aleatoriu nu este scos în cale, într-un mod izbitor, de optica unora din scrisori (nu puține, și aparținînd nu numai apărătorilor lui M. D., ci, uneori, și acuzatorilor săi), în care am putut citi cu uimire și tristețe (am și citat o parte din ele) o serie de considerații nonșalante și „înțelegătoare", tolerante și de confuză milostenie, etc. cu privire la plagiat (în principiu și în cazul dat). Unii consideră prelucrarea lui M.D. drept benignă, nevinovată, cu totul în afara acelui „total sau parțial" prevăzut în definiția plagiatului. Și ea ar fi putut fi considerată ca atare **dacă M.D. ar fi avut minima corectitudine, scrupulul moral, de a indica sursa, modelul.** Sînt numeroase cazurile și soiurile de prelucrări, unele consacrate, care nu mai ridică nici un semn de întrebare tocmai datorită indicației de care vorbeam : **„după Lenau"** — precizează undeva Eminescu, deși nu e vorba de o simplă traducere, M. R. Paraschivescu nu-l ascunde pe Lorca drept inspirator-pretext al „Cinticelor țigănești", care sînt mult mai mult decît niște prelucrări, ș.a.m.d. Există fel de fel de adaptări, dramatizări, scenarii **după...**, există filme și alte creații de artă **„după o idee de"...**, unii folosesc un citat-motto din „model", o dedicație cu apropo, o mențiune sau aluzie în text, etc. — formule diverse, mai directe sau mai „discrete", de a sugera **legătura** cu o sursă, mai mult sau mai puțin consistentă, de inspirație, dar, în același timp, și mărturii de bună credință, corectitudine, respect pentru dreptul inalienabil al autorului. Tocmai ele pun definitiv în evidență vinovăția lui M.D. și pun în evidență, nu mai puțin, optica eronată și milostenia de compromis a scrisorilor pomenite. Reiese, deci, că destulă lume nu realizează întreaga gravitate a plagiatului, nu înțelege ori nu e convinsă de caracterul compromițător, imoral, penal, al acestui soi de furt. Și nu se poate să nu ne gîndim că aceasta pare să fie și optica lui M. D. însuși și că, prin urmare, vina lui ar putea fi într-o măsură sau alta, și reflexul unei mentalități mai generale. În această situație, fără a încerca să imputînăm greșeala lui M.D., socotim că, înaintea oricărei sentințe (oricît de îndreptățite), trebuie să treacă ceea ce constituie condiția fundamentală a respectării oricăror legi și principii, și anume **necesitatea de a clarifica lucrurile pentru toată lumea.** (Ceea ce am și încercat, de fapt, în rîndurile de față). Sperăm să fi dat cîte ceva de gîndit și de înțeles corespondenților noștri, ucenici în ale literaturii (și, firește, în primul rînd lui M. D.), în legătură cu adevărata condiție profesională și etică a intelectualului creator. Cît despre M. D., pentru talentul și tinerețea lui, pentru speranțele care se leagă de deplina sa „însănătoșire", socotim că i se cuvine această... „suspendare a pedepsei" și, prin urmare, ușa deschisă în continuare **a Atelierului** nostru. Mulțumim tuturor corespondenților care au participat, direct sau indirect, la această dezbatere.

F. SADIC : Reviriment substanțial, îmbucurător, în ultimul plic.

BERNARD : Lucruri interesante, pe aceeași linie. Mai bună, parcă, „Maria Magdalena", cu un „tîlc" care cam lipsește din celelalte.

A. DAN : Mai puțin reușite ca data trecută. Cîte ceva, în „Pe unii", „Aud", poate și „Singurătate".

D. E. R. : Nimic de data asta.

C. PREDA : Auspicii bune. În pagini ca „Starea de lovire", „Despre", „Metafora", „Frumoasa".

INA B. : Pare să fie ceva mai bine, mai ales în „Putna", „În amurg", „Frescă".

T. C. G. : Notații discriptive, neutrale, care nu prea mai ajung la vibrație.

C. IONESCU : Lucru de serie, plafonat, parafraze și parodii (prea evidente, deși involuntare) după Minulescu și Topîrceanu.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Îmi pregătesc

În jurul meu femeile
sînt niște mici sateliți,
în acest laborator
care e trupul meu
îmi pregătesc în eprubetă
sîngele, aerul, gîndurile,
pentru a doua zi...
Viața mi se vede prin ochi
ca flacăra unui cuptor
prin geamul colorat în albastru.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Aud...

Aud cum roua se desprinde
și floarea vîntului o vinde
cum picură din gînd licoare
sînt flori în vînt
și vînt în floare

aud aceeași întrebare

cum se repetă plopii-n drum
olbiți de vise și de fum
neștiutori de ce-o să fie
aud cum strugurii din vie
mai singerează pe arac

aud cum adevăruri tac

ANCI DAN

Să spun...

Să spun că poezia crește cu teamă
în piepturile noastre ?
(Sînt de mirare
coarnele ei de melc
în așteptare
trecînd de la poet la alt poet ?)
Să spun că tare-ar vrea
să nu mai fie trasă
între cei doi armăsari
Moarte și Viață
dorindu-și apele liniștite
ale unei amiezi uitate
la umbra sălciilor ?
Să spun că astăzi
nu mai poate îngriji
rănile comune ? (cei care
au căutat-o
au găsit o străină
nepăsătoare
lăsîndu-le dragostea
să se stingă în vin
ori în alte necurățenii !)

EMIL PETRESCU

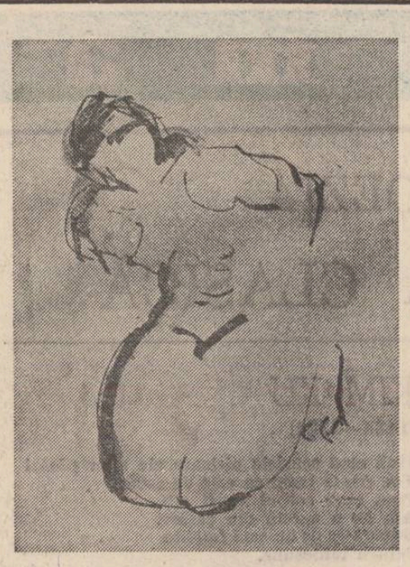

Vasile Ștefan : „Nud"

De-au fost cîndva

De-au fost cîndva biserici,
Erau
Pentru ca oamenii
Să calce în ele sfios,
Pe sub bolți,
Pe sub porți.

De-au fost cîndva biserici,
Erau pentru mir,
Pentru stropul de măreție
Ce ungea frunțile,
'Naintea lor plecate.

Și oamenii învățau
Să treacă pe sub
Bolțile vieții,
Prin porțile morții,
Sfios ducînd,
Un strop de măreție,
Mai departe,
Puțin mai departe...

CONSTANTIN IORGULESCU

În arondismentul H

O cafenea în care intră poeții rezonabili
și domnișoara tortilla proprietara
unui aeroport și a unei pungi
cu bomboane de mentă o
casă în care se face ordine în toate
un anticariat închis o croitorie în pragul
falimentului o brutărie prosperă
clădiri zdrențuite în care locuiesc
oameni animale chiar și plante
toate le văd de la fereastră și am
sentimentul pe care
îl are oricine atunci
cînd se află într-o cameră de hotel
neîncălzită și privește totul
de la fereastră

DAN EMILIAN ROȘCA

Liniște

Prinsă-n cercul cîngătoarei
cu clopoței
trec prin livada
unde pomii se strigă pe nume.
Cu zgomot mă sting
din aproape-n departe.
Cine sunt nimeni nu întreabă.
E liniște, în urmă
cad merele în iarbă.

MARCELA MARINICĂ

Fără dimineți

Tata zice :
— mîine împlinesc
o sută de ani...
apoi se așează
pe scăunel
și-și sprijină bărbia
în baston
căutînd ca prin vis
pasărea albă
pierdută demult —
simte un copil
jucîndu-se lîngă el
și-l întreabă
dacă s-au copt cireșile.
Tata locuiește
într-o cîmpie
fără dimineți.

MARIN CIORANU

Tînărul Pârvan

Urmare din pag. 1

din ceea ce îl îndemna misiunea pe care și-o asumase. Extraordinară este la el maturitatea, Vasile Pârvan părea a fi intrat în cea mai explozivă tinerețe biologică cu mentalitatea unui adult, înzăuat moralicește, impenetrabil la chemările turbulente ale vîrstei. Comparat cu tînărul Lovinescu, al cărui miticism e spectaculos și nu fără semnificație, Vasile Pârvan nu avea la 25 de ani aproape nimic din șovăielile tipice ale unui tînăr. Gîndul la steaua lui care va răzbate îl apără de mizeriile unei biografii ancilare. Gazetele românești îl solicitau, omul făcea arareori cîte un apel privat în scopul unui debușeu jurnalistic. Scutit de turlupinadele ambițioase ale altora, Vasile Pârvan punea, în gazetărie, condiții ferme. La „Viața Românească", de pildă, cerea o colaborare „pur științifică", stingerea cenzurii redacționale, independență, în fine, sub raport politic. Încurcăturile inerente la un tînăr (articole pierdute, scrisori fără răspuns, capriții redacționale) îl stîrneau reacții senine, omul avea un umor robust, de țăran împăcat cu fenomenele. Întîrzia adeseori studiile promise și nu excela prin promptitudine superficială, însă nimic nu izvora la el din capriciu ori din neseriozitate ci din scrupul științific și din prea multe solicitări. Un simț al culturii independente îl feri, încă de la început, de umilințele pe care un tînăr părea obligat să le îndure. Vasile Pârvan nu lerta nimic din ceea ce ar fi putut să sufoce autonomia, și plecarea lui de la „Viața Românească" se consumă printr-o epistolă către Stere de o demnitate exemplară: „Iată în sfîrșit o dată cînd sîntem cu totul de aceeași părere: că anume trebuie să plec de la V.R. (...). Toate acestea ca o digresie de ordin academic, întrucît V.R. nu mai are acum nici o legătură cu mine (ceea ce totuși nu înseamnă că voi prețui V.R. mai puțin ca pînă acum; ea este și rămîne cea mai bună revistă care apare azi la noi)". Tînărul Pârvan întruchipează, hotărît, o mare idee morală.

Modă și succes literar

Urmare din pag. 1

cesul, prin efectele sale în plan secund nu acționează antiestetic, nivelînd literatura unui moment literar. Să ne explicăm. Și pentru aceasta vom apela la un exemplu la îndemînă, aducînd sub reflectorul analitic spectaculoasa carieră a romanului „justițiar".

E de observat întîi setea de proză a cititorului de azi și, în acest context, ascensiunea romanului politic ca formulă narativă. „Foamea de adevăr", unind pe autor și lector dirijează interesul spre adevărul uman al epocii, trecut pe calea ficțiunii românești în text. Acest interes decupează gestul recuperator, în spirit realist, a adevărului istoric vestejind tezismul sociologic al unui timp revolut dar, nu în puține cazuri, minimalizează reușita artistică subordonînd-o „curajului". Concurentă istoriei, literatura justițiară, vindicativă, a devenit de mare consum, în luxuriantă vegetație, **tulburînd** — cum observa Artur Silvestri — **optica lucidă.** Atentă la erori, abuzuri, omucideri, etc, fără îndoială și acestea prezente, ea plictisește prin invarianța obiectului și sfîrșește prin a falsifica, înlocuind un schematism de tristă glorie cu un altul sortit, la rîndu-i, caducității. Vinarea unor asemenea erori „la modă", decedate, poate deveni, firește, materie literară dar pasiunea pentru negativitatea absolută, propunînd un maniheism pauperizant apasă pe caricatural și se încheie în melodramă. Or, excesele au suflu scurt. Dacă altădată primejdia idilismului pîndea, acum cea a denigrării este activă, alunecînd și ea pe panta maniheismului facil. Oricum, acest **maniheism cu semn schimbat** poate marca o reîntoarcere la romanele simpliste de altădată, deși, în intenție, valul literaturii justițiare s-a vrut o replică polemică, în dublu sens : atît față de realitățile istorice cît și față de literatura acelei perioade, utopizantă, edulcorată. **Literatura de idealizare,** ruptă de realitate și dorind modificarea ei, a născut, am zice inevitabil, **literatura de demitizare,** altoind hiperrealismul și senzaționalul și preluînd sarcini în afara posibilităților. În fond romanul „obsedantului deceniu" înlocuiește un șablon printr-un altul, de rețetă sigură, care — la prima vedere — ar depăși inhibiția prozatorului și spaima tabuurilor. Acest roman obsedantist — sesiza exact M. Ungheanu — a devenit și el **canonic,** stînjenind actul de creație : de la ocolirea unor teme (tabuizate) la bătătorirea altora, uniformizînd mișcarea literară ; apoi, prin consacrarea unor rețete privind chiar tratarea lor, interesat predilect de istoria anecdotizată, căutînd efectele nu rădăcinile.

Cum literatura rămîne o „propunere de real", implicarea prin luciditate asigură ficțiuni literare verosimile, rezistînd eroziunii vremii. Orice schematism înseamnă o falsificare, reducînd maniheic inepuizabila bogăție și complexitate a vieții. Dar plasat în actualitatea acută, interesat de istoria caldă încă, scriitorul nu este un copist, un grefier al realității, plantînd semnele la a căror descifrare concurăm ; **prin literatură nu cunoaștem realitatea, ci o re-cunoaștem.** Chiar diversificarea stilistică a vocilor epice, exersate însă în decorul monoton al romanului vindicativ atentează la amintita axiomă a complexității. Tema, intrată acum în ușor discredit, nu se devalorizează, bineînțeles, de la sine și prin ea însăși ; în plus, cum spuneam, prizată de marele public ea asigură încă succesul.

E de observat că reacția estetică intră în cîmpul social al intereselor, încît imaginea sterilizată propusă de adepții purismului estetist e sortită abandonului. Legile (în esență sociale) ale succesului transcend deseori factorul estetic și se leagă de circumstanțele extranee. Curba interesului variază, omul concret e chiar o întrepătrundere de interese iar reacția estetică, deși individuală, e subsumată unor curenți de opinie, **transparentă fiind presiunea a numeroase considerente, altele decît cele strict estetice. Să notăm însă că socialitatea interesului artistic elimină din sfera axiologicului valori irelevante pentru orice interes dar și pe cele calificate ca atare datorită numai interesului.** Există ori mai degrabă pre-există un cadru determinat, un stereotip de disponibilități (afectivă, emoțională, documentară) a cititorului, pe care se poate grefa o anumită formulă de best-seller (M. Giugariu) ; este și cazul romanului „obsendatist", propunînd o producție de „deconspirare", superficială, evacuînd informația politico-istorică în latura ei anecdotică și provocînd gustul publicului, avid de senzațional. Tensiunea dobîndirii convergenței în raportul valoare-audiență face — în exemplul invocat — ca interesul pentru **ultimul** aspect să devină criteriu exclusivist, fiind — implicit — o invitație la facilitate ; mistica succesului, răsfățul scenic rivnite de semnatarii unor asemenea apariții debile, probînd nivelul mediocrității epigonice și productive, coboară gustul public și, astfel, conivența cu publicul e împinsă înspre interesul periferic în receptare. În plus, variația socială a intereselor estetice, instabilitatea modei (vogă, declin, rangul valorilor) joacă — din perspectiva sociologiei gustului, observînd tocmai masificarea lui — un anume rol în circulația valorilor, cu consecințe chiar asupra producției literare, sensibilizînd însăși creatorii. Sondajele statistice (dacă ar exista !) ar fi de mare utilitate informativă ; oglindind starea de fapt, ele permit și sesizarea unor tendințe, descifrarea „curenților" în gustul public, măsura în care interesul acestuia se manifestă către producțiunile accesibile, cele „la modă" sau „de succes".

Perspectiva sociologică în judecata axiologică nu impinge însă receptarea (avînd drept premisă accesibilitatea) în unic criteriu privind aprecierea valorii ; **accesibilitatea însăși nu este un criteriu valoric nemijlocit,** o însușire intrinsecă ci o relație între operă și public, angajînd orizontul spiritual al receptorului. Absconsitatea limbajului critic, proliferarea florei adjectivale, trena superlativelor împiedică această funcție de comunicare, necesitînd deopotrivă informații estetice și extraestetice.

Rezultă că însăși **critica este un proces,** activismul conștiinței receptoare intrînd în conflict cu inerția percepției. Un nou context istoric (presupunînd evoluția literaturii, a gustului ș.a.) și, desigur, evoluția criticului cunosc semnul prefacerii, rînduind valorile pe o nouă scară. Succesele de altădată sînt îngropate în uitare, modele sucombă în morișca de imagini a unui secol grăbit, concurența brutală a economiilor de consum confecționează prin slogan publicitar succese irațională, repede mistuite în cimitirele literare, mecanismele propulsive inventează neobosit succese, acestea — evident — nu sînt peste tot sinonime cu valoarea și uneori nici consecutive ei, dar dincolo de asemenea constatări să observăm că destinul criticii rămîne intim legat de cel al literaturii : **timpul erodează nu doar valoarea operelor ci perimează și punctele de vedere în critică.** Dar EL, scria Lovinescu, „nu scufundă numai în uitare, ci, din anumite necesități, scoate și la lumină", încît ideea de restituție, adesea cu un sens reparator, nu e străină criticii adevărate, netemătoare de revizuiri. Antologia modei este, cum spunea cineva, drumul spre neant. Sprijinînd valoarea, abandonînd lentilele deformatoare ale unor prejudecăți ce au făcut carieră, mereu receptivă și selectivă, critica trece peste fluctuațiile modei numai cînd se aliază literaturii adevărate, nu intereselor de conjunctură. Trezia spiritului critic e acum, mai mult ca oricînd, necesară ; literatura însăși a căpătat gravitate, e o formă de iubire și speranță într-un secol contorsionat, anxios, mustind de violență, a cărui stea polară rămîne însă VALOAREA.

Rețeta aurului este aurul însuși

Pictura lui Vasile Ștefan încorporează mult trecut plastic românesc și stăruința în atelierul său, pentru că omul insuși vine de departe, echivalează cu a răsfoi pe îndelete tocmai paginile dramatice ale istoriei impactului acestui trecut cu un viitor care devine și el trecut, fără a fi izbutit performanța de a fi fost așa cum îl gîndiserâ înaintașii. Și cum de fapt îl și schițaserâ, prin sclipirile lor vizionare.

Cînd vacarmul teoriilor se dovedește a fi prea mare, prea obositor, de-a dreptul copleșitor, o aspirație nu se salvează și nu se împlinește în fructe decît pe cont propriu, inflexibilă la tentațiile unei publicități efemere, și pictorul nostru, prin consecvența sa, ilustrează un destin singular.

Opera din tinerețe i s-a mistuit în viitoarea războiului, lucrările anilor deplinei maturități s-au risipit în colecții și muzee, uneori cu șansă, alteori cu nesansă, încît Vasile Ștefan se mai poate prezenta astăzi publicului, compact și convingător, doar cu pînzele de care nu s-a îndurat niciodată să se despartă. A făcut-o în 1965, apoi în 1970 și o va face, curînd, în Iași unde i-au fost profesori, între 1925 și 1929, Octav Băncilă și Ștefan Dimitrescu.

Cu alte cuvinte, cînd mulți artiști se grăbesc să înșire pe simeze chiar și producția ultimei lor săptămîni de lucru, Vasile Ștefan arată lumii, mereu, doar o viață trăită în rectitudine. Fiind implicat aici privilegiul și nefericirea răbdării și, totodată, crezul de neclintit că arta își poate recuceri respectul de odinioară printr-o bună cuviință uitată.

O natură statică, un portret, o compoziție cu nuduri surprinse în plein-air, temă rară în picturа de ieri și de astăzi... În fiecare dintre ele întîlnim și o modalitate anume de a propune o problemă, dar și cheia acestei probleme, soluția ei fericită. De altfel, pictorul mărturisește deschis inclinația sa de a explora un drum pînă la epuizare, apoi alt drum, de asemenea pînă la epuizare. Curios, însă, suma rezultatelor nu este niciodată divergentă și, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui să ne întrebăm dacă unitatea dintotdeauna a artei nu rămîne mereu o consecință a puterilor ei de a crește din experiențe trăite și generate chiar de aspirația ei spre progres. Și abia în atelierul pictorului Vasile Ștefan înțelegem că o experiență *trăită* este o experiență fără rețetă. Reconstituirea ei didactică mai poate sugera un fior, un elan, o ezitare anume, dar restul, trama ei propriu-zisă, se îngroapă tăcută în spațiul circumscris de ramă, definitiv și ireversibil. De fapt, poate că Vasile Ștefan a aflat, într-o viață de slujire devotată a artei, ceea ce nu izbutiserâ să afle nici alchimiștii medievali : și anume, că adevărata rețetă a aurului este aurul însuși.

Nu demult, un colecționar de peste ocean, atras de una din pînzele sale, a încercat să-i despartă de ea. Nu a reușit. Acolo, la San Francisco, spune pictorul, pînza sa ar fi fost doar o picătură într-un ocean. Aici, semnificația ei este alta. Și i-am revăzut lucrările la care ține, de care nu s-a despărțit, cu convingerea certă că ele împlinesc, laolaltă, imaginea unui viitor ratat. Vasile Ștefan are privilegiul de a nu fi ratat acest viitor. Și sub acest privilegiu, desigur, întîlnim și destoinicie prestată în demnitate, dar și o aproape supraomenească putere de a renunța la focul de paie al aplauzelor clipei.

Cîndva, fără doar și poate, judecata posterității va fi mai dreaptă cu arta timpului nostru și justiția implacabilă a zilei de mîine va găsi un reazem și în adevărul curat că pictorul Vasile Ștefan, o speranță a picturii noastre de ieri, nu și-a pierdut cumpătul și a izbutit să devină un mare pictor al zilei noastre de azi. Din acest punct de vedere, opera sa are dimensiunea unei mărturii.

Mihai Pelin

ÎNSEMNĂRI DESPRE MARIN PREDA (X)

Urmare din pag. 1

cînd în cînd cu o mare expresie de nedumerire pe chip.

Am intrat amîndoi **odată,** veseli și nepăsători, salutîndu-l cu cordialitate.

Moncherul ne-a privit cercetător, nu ne-a răspuns la salut și-a zis cu voce gravă ca și cum ar fi pronunțat un verdict :

— Să știți că mi-a dispărut ceasul !

— Care ceas domn Preda ? a întrebat naiv Mircea Dinescu.

— Ceasul de aur !, cum care ceas...

— N-a dispărut moncher, am replicat eu.

— Cum n-a dispărut dacă nu-i. Nu-i și gata !

— Nu-i fiindcă l-ați dat lui Adi Cusin ! a zis Dinescu.

— Cum adică l-am dat lui Adi Cusin ? s-a mirat moncher. L-am făcut cadou ? Eu... ?

Ne-am uitat unul la altul și n-am răspuns. Marin Preda a început să se înfurie.

— Moncher, am zis eu, nu l-ai făcut cadou deși nu lipsea mult...

— Așa ceva nu există, Passos ! De ce să-i fac eu cadou ceasul de aur ?

— Păi, moncher, a intervenit Mircea Dinescu, poetul pleca dimineață la Suceava...

— Și, ce-i cu asta ?

— Păi, l l-ai dat să se poată trezi în zori.

— I l-am dat să se poată trezi în zori, a repetat Marin Preda, după care a izbucnit într-un heee, formidabil.

— Da moncher, i l-ai dat să se poată trezi în zori am confirmat și eu.

— Și belitul l-a luat ?

— Ce era să facă moncher, i l-ai virit cu forța în buzunar, a zis Dinescu.

— Și unde e acum belitul ?

— La Suceava, am oftat eu.

— Cu ceasul meu de aur ? Să se poată trezi...

— Probabil, moncher a suspinat și Dinescu. Noi am vrut să vă oprim dar debeaga. Ați avut un acces de generozitate.

Marin Preda a meditat cîteva clipe după care a zis :

— Trebuie să-l găsesc din fundul pămîntului. Unde lucrează ăsta la Suceava ? Ce face acolo ?

— Habar n-am moncher. Zicea că vine de-abia peste o lună. am zis eu.

— Și eu ce fac ? Trebuie să-l găsec, îl scot din gaură de șarpe.

L-am rugat să se liniștească deoarece noi doi ne vom interesa, îi vom găsi adresa și, dacă va fi nevoie, ne vom deplasa pînă la Suceava după ceas.

Autorul Moromeților a urcat posomorît spre cameră, eu cu Dinescu am rămas să deliberăm. Am căzut de acord să **recuperăm** ceasul, drept pentru care după un sfert de ceas eram în fața camerei lui Preda, triumfători, cu ceasul strălucind în mînă.

— L-am găsit, moncher !

— Unde era domnule ? s-a luminat Marin Preda.

— L-a lăsat Adi Cusin paznicului de noapte împreună cu multumirile lui.

Marin Preda ne-a privit neîncrezător :

— L-a lăsat împreună cu mulțumirile, nu ? Bine, beliților, că nu mi-a lăsat numai mulțumirile.

P.S. Semnalăm o interesantă carte de interviuri realizată de Virgil Sorin din care se detașează în mod deosebit convorbirile cu Fănuș Neagu și Nichita Stănescu.

REVISTA REVISTELOR

„Orizont" nr. 36, 10 sept. a. c.

● Este lesne sesizabilă preocuparea colectivului redacțional al publicației timișorene de a realiza numere avînd un sumar cît mai variat, caracteristic, totodată, prin dinamism și, de ce nu, chiar printr-o atenție specială acordată, așa-zicînd, faptului divers, înscris în viața culturală artistică actuală. Aceste însușiri sînt confirmate de relativ marele număr de rubrici al revistei care, firește, se constituie în cadrul adecvat oglindirii unei multitudini de aspecte. Într-o asemenea viziune „regizorală", de o solicitudine constantă se bucură comentariul critic de maximă concentrare căruia i se alătură totalitatea formelor publicistice capabile, într-un fel sau altul a intra în categoria a ceea ce numim „cronica măruntă" într-o revistă săptămînală. Sub primul aspect, numărul la care ne referim oferă cititorului cîteva texte ce se cîtesc cu interes: **„Amants, heureux amants"** un nou „microfeuilleton" incitant, paradoxal — „frivol" chiar, din cadrul rubricii „Pretexte" de Șerban Foarță, **Patria ca învățătură supremă,** utilă și riguroasă investigație de Gheorghe Jurma, **Anii Păunii,** recenzie densă, elevat erudită de N. Steinhardt despre noua carte de versuri a Lidiei Stăniloae, **Avram Iancu în povești populare,** o foarte aplicată analiză datorată lui Aurel Turcuș. Nu încape discuție că și cronica literară a lui Cornel Ungureanu ca de obicei, se citește cu același interes. Socotim totuși că de data aceasta valorosul critic alunecă în una din capcanele ce-i pîndesc din cînd în cînd scrisul. Anume, ne referim la obstinația plonjării în paradoxul năucitor și, firește, mai mult decît controversabil. Mai direct : a lansat N. Manolescu ideea (după noi, de o spectaculozitate absolut ineficientă) că în volumul **Vîrstele rațiunii,** Paul Georgescu face figura caragealianului Mitică ; numaidecît C. Ungureanu zice nu și propune o altă tipologie de aceeași sorginte trimițîndu-ne la personajul Zița. Să fim serioși : oricît simț al umorului am avea, socotim totuși că adevărul judecății critice nu se obține cu ajutorul unor asemenea „paralelisme". Cum arătam, utile, chiar spumoase, notațiile inserate în spațiul diverselor rubrici mărunte suîar parcă de o sprinteneală ce frizează superficialitatea (vd., de pildă, rubrica „Săptămîna culturală). De un dinamism sobru se dovedește a fi rubrica „Sport" întreținută de Teodor Buiza. Substanțiale textele de beletristică : poeme de Ion Sofia Manolescu și Ana Pop Sârbu și un interesant fragment dramatic semnat de apreciatul prozator I. D. Teodorescu. Lecturi profitabile oferă pagina de literatură străină : astfel poemele Hildei Darin (poetă contemporană din R. F. Germania), în traducerea lui Hans Mokka și Lucian Alexiu, atrag în chip deosebit atenția.

Cronicar

Tăcere și sacralitate

Urmare din pag. 1

de incertitudini ; apropierea de ea cunoaște forma singulară a așteptării și aminării revelației. „După ce găsisem neantul, am găsit frumusețea", cunoscuta frază mallarmé-ană induce și aici o stare de spirit : supremația logos-ului, înțeles ca întîietate dar și inevitabil sfîrșit al oricărei experiențe de cunoaștere. „După ce găsisem strălucirea, am găsit tăcerea", pare să spună Mircea Ciobanu, pentru care existența este o formă de a mistifica și abate atenția de la mișcarea fundamentală a spiritului, de la incertitudinea care naște apropierea de esența acțiunilor umane, de **etica** lor conținută, adesea tăinuită ori lăsată pradă actiunilor impurificatoare, contraaface rilor existențiale.

Punctul în care poetica lui Mircea Ciobanu atinge evident conceptia mallarmé-ană este sentimentul comun al „apropierii tăcerii". Posibilă și ideală, tăcerea ajunge astfel o inserție a absolutului. Ea este deopotrivă preludiul și forma de împlinire a indoielii. „Cuvîntul stă-n văzduhuri, nerăsfrînt" : versul acesta sugerează întreaga problematică a poeziei acestui autor ; arta este aici cel mai înalt act etic, suma atitudinilor consfințite printr-un exercițiu îndelung de ascеză și ardere „rece". Virtualitatea răsfrîngerii accentuează, potențează tocmai „starea" cuvîntului. Noțiunile se topesc în această „plutire" abstractă în tăcere, într-o „ceață", care va rosti deopotrivă **transfigurare** sub armura lucidității și a unei exagerate conștiințe de sine — și **distanță.** Conștiință de sine : iată o ipostază esențială a raportului dintre personalitatea individuală și univers, a confruntării conținutului lăuntric al ființei cu situarea sa în plan ontic. Întreaga istorie a poeziei este un discurs sinuos despre raportul dintre conștiința de sine a creatorului și universul în care ea își exercită funcțiile cognitive. Liricul modern adînceste tocmai interiorizarea acestui raport. Abandonarea sufletului oricînd dornic de regăsire, compensație, echilibru în relație cu universul, nu este mai puțin izvorîtă din vocația absolutistă. Poetul modern este absolutist mai ales în privința unilateralității raportului în discuție, una sprijinită pe exaltarea funcțiilor eului. „Armura" lui Mircea Ciobanu este chiar metafora unei atare stări : trupul închis se desparte de fapt, de tot ceea ce este „trupesc", existența se apropie de substratul „fizic" care o susține — **fizic** echivalează aici cu **abstract** printr-o progresivă renunțare la individualitatea fiecărei forme, substanțe, a detaliului material, deci prin dobîndirea unei **sacralități** generice —, cosmosul se reduce la un număr aproximativ invariabil de reprezentări. Sînt cele care conțin sau numai sugerează spațiul închis, recluziunea personalității în armura apropiatei tăceri, în carcera metalică a „cuvîntului nerăsfrînt" — a cuvîntului aflat în starea lui fizică, cînd prezența, sunetul (sunet de za, de verigă ori sunetul arderii unei materii necunoscute și căderea pulberii, a scrumului pe timpan, fosnet de sare ori prăbușire de umbre în ceață) vestesc „liniști mult mai reci" : **cele ce sînt.** „Înăuntru" rămîne o **existență** ce se detașează de **existențial,** un trup sublimat prin suferința claustrării.

Poezia lui Mircea Ciobanu nu este un discurs asupra existenței în înțelesul consacrat al termenului. Nu întemeiază, altfel spus, o ontologie poetică. Misterul existenței părînd absolut, irezolvabil, calea cea mai sigură este aceea de a-i alătura un spațiu insondabil de cunoastere, o taină a „materiei" în care se topește, dar cu cîte consecințe și sub un aspect inimitabil, spiritul. Elementele materiale sînt absorbite în imuabilitatea tăcerii și a așteptării, alături de progresiva instaurare a regimului absenței. O asemenea prezență este **varul,** materie înșelată, cuget răsfrînt într-o substanță a cărei putere de absorbție devine evidentă. Varul este albul abstract al tăcerii și așteptării. El are o funcție aproape sacramentală : conduce de la exterior la interior — de la stadiul de „vopsea", așadar de substanță acoperitoare, de înveliș („armură" ?), la cel de „hrană", de „fior" primordial. Întîietatea **varului** este întîietatea conștiinței de sine : a acoperi ființa rătăcită în profunzime înseamnă a-i permite să se recunoască pe sine și să facă, astfel, un pas hotărîtor spre luciditate.

Poetul va vorbi finalmente în numele unei instanțe imalpabile : eul individual cuprinde resorturile eului universal. Semnele cele mai vizibile ale acestei impersonalizări sînt **umbra, bolta, cenușa.** Ele se alătură bogatei simbolistici a **varului.** În toate, e nevoie de o **distanță,** de o „privire" care să se implice și dezimplice, pe arcuirile unei spirale a cunoașterii „Înscenarea" se sprijină deci pe o asemenea valorificare a impersonalizării, a retragerii care conferă și mai multă vrajă inițiatică așteptării. **Sacru** echivalează în proporție suficientă cu **impersonal.** A face din așteptarea revelației dovada reflexivității spiritului, a interzice cu tărie medierea (cunoașterea mediată), acceptînd invazia formelor unei infatigabile tăceri și a subînțelesei ei sacralități — aceasta este principala cucerire tematică și stilistică a poeziei lui Mircea Ciobanu, îndrăzneață și atît de originală.

mapamond

DIN POEZIA COREEANĂ CLASICĂ

KYNYO
(917—973)

Cu fața către lotusul infinit al înțelepciunii
Din împărăția de umbre
Mă rog cu putere
Să primesc blinda ploaie a adevărului
Să alung durerea amărăciunii
Din adîncurile acestui pămînt nestiutor
Pentru a binecuvînta cîmpiile spiritului
Unde iarba cea bună se străduie să crească.

ANONIMĂ

Dacă va trebui să te părăsesc, rămînînd
singură și fără de prihană
Voi înceta să cos și să țes pînza cea subțire
Te voi urma, iubite, cu lacrimi de sare
Oare perlele care cad pe piatra cea seacă
Au strălucirea stinsă ?
Și dacă sînt departe de tine pentru o mie de
ani
Sufletul meu se va schimba ?

KIM KU
(1488—1534)

Pînă cînd scurtele picioare ale altor păsări
Vor crește lungi ca cele de cocor
Pînă cînd corbul va fi alb.
Alb ca o egretă din răsărit
Bucură-te de această fericire
Pentru totdeauna.

HONGNANG
(1574)

Îți trimit crengi de salcie
Să le pui, iubite al meu domn,
La geamul cămărușei tale, să le vezi
Poate că stropii reci ai ploii
Le vor face să înflorească în noapte
Te vei gîndi atunci la mine
Sînt aici, am venit, sînt aproape.

În românește de
Ileana Munteanu

KIRILL KOVALGI

Kirill Kovalgi este un cunoscut scriitor sovietic, afirmat prin cele 12 plachete cu mare rezonanță în ultimul pătrar de veac. Dintre acestea menționăm : **Lirice** (1956), **În zori** (1958), **Omul generației mele** (1961), **Versuri** (1963), **Voci** (1972), **După amiază** (1981). Debutul său editorial la vîrsta de 17 ani l-a impus ca pe un poet înzestrat cu valențe de disponibilități lirice care imprimă versurilor sale o pregnantă predispoziție stenică și o undă de sinceritate cu un timbru propriu, nu o dată ardent, cu note rechizitoriale. Confruntat de timpuriu cu forme și structuri incapabile să-i solicite adeziunea integrală, poetul le respinge cu simplitatea și rigoarea celui care nu acceptă improvizația ca modalitate existențială. Cărțile sale dovedesc că autorul lor posedă o intuiție sigură a temelor majore și că știe să cuprindă în forme de o mare simplitate și maximă expresivitate, mișcarea autentică, profundă și imprevizibilă a sentimentelor și trăirilor umane ca într-o efigie dialectică de afirmare sau respingere a unei lumi deschisă spre mirajele inefabilului poetic. Prin reverberațiile meditative și prin permanenta tendință de aprofundare a sensurilor relevate, poezia lui Kirill Kovalgi se integrează organic în lirica filozofică reprezentată cu strălucire de Leonid Martînov, Evgheni Vinokurov, Iuri Kuznețov ș.a.

Poetul Kirill Kovalgi s-a născut în satul Tașlîk din regiunea Odesa și după ce a absolvit Institutul de literatură „Maxim Gorki" din Moscova s-a încadrat în redacția revistei „Iunost" (Adolescentul) unde lucrează și în prezent.

În afară de creația originală, Kirill Kovalgi desfășoară un imens travaliu pentru a transpune în limba rusă multe pagini din creația scriitorilor români clasici și contemporani (Mihail Sadoveanu, Vasile Voiculescu, Alexandru Philippide, Zaharia Stancu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Marin Sorescu ș.a.). Din textele tălmăcite Kirili Kovalgi a alcătuit **Antologia de poezie contemporană a României** care a apărut în 1980 la Moscova, iar de curînd a predat editurii „Mudojestvenia Literatura" un volum selectiv din poezia lui Nichita Stănescu.

Tabla de șah

Noi trebuie în toate să decidem
în toate, însă, cum să te descurci
dacă în viață ca-n non bis in idem
mai mult cobori atunci cînd crezi că urci
Pe tabla ta de șah nemărginită
de-un cîmp de luptă prea restrîns dispui
și-n setea ta de spațiu, infinită
ca-ntr-o leșie,-neet te descompui
În clipa ta de patimă strivită
tot cumpănești, gîndindu-te mereu
cum să găsești mutarea potrivită
și-ți este greu, al dracului de greu
Ireversibil, ceasul tău te-ndeamnă :
— E clipa ta, acuma fă mutări
cît timp nu știi eșecul ce înseamnă
nu te lăsa strivit de cugetări...

Dacă te-ai prins în horă, joacă bine
dă-i credit intuiției deplin
norocul dacă pleacă nu revine
căci și norocul este tot destin
Cît timp îți stă în preajmă și așteaptă
și nu ți-a-nfipt săgeata-n omoplat
să-ți faci și din destin o nouă treaptă
apoi te desfășoară-n lung și-n lat
Hai, joacă la-ntîmplare, cum se spune
în viață este-o șansă pentru toți
dar armele nici cum nu le depune
și lupta o continuă cît poți
Să-ți cucerești ursita, dă asaltul
la ce se-ntîmplă-n jur, nu medita
de n-o faci tu acum, o face altul
și el o face împotriva ta !

Nu sînt vorbe să aline
inima, vibrînd profund
adevărul rectilin e
și-Universul e rotund !
Echilibru-i spart în cioburi
și-n balans neistovit
hore-albastre de scrinciobori
se rotesc în infinit
Cîmpul tot e sub zăpadă
și un lac e sub zăpezi
unde peștii dînd din coadă
argintii, sub gheață-i vezi
Vîntul taie-n cer cu dalta
și sub mantia de ger
Stele una lîngă alta
își tot fac cu ochiu-n cer.

Cîmpul alb, sub bolți, integru
vîntul, rocă de granit
singur eu — și alb și negru...
Despre suflet am vorbit ?

* * *

Voi fi și eu țărînă dar nu-s al tinei rod
nici sufletul nu saltă din flăcări mai departe
Iar moartea mi se pare-un eșafod
care de mine însumi mă desparte
Solara torcătoare o rază a-mpletit
într-un ghem viu și firul lumina și-o păstrează
și eu sînt o lumină de bulgăre-nsorit
și pasărea mi-e soră și-n inimă stă trează
Pămîntul fără viață este metal și piatră
dar eu am ochii focului din vatră
în care Universul tainic curge
Ca să devină riu, din foc să iasă
dar cum să-mi fac din moarte o mireasă
cînd stinge-n mine flăcări demiurge ?

* * *

Stau vîrstele în noi încrengurate
și freamătă — pădure de platani
ci doar poetul simte zăpezile-ndurate
din iarna celor optsprezece ani
Iar dacă părul lui încărunțește
nu poți să spui că a îmbătrînit
adolescența-n ochii lui privește
căci la el toate sînt... plus infinit !

Prezentare și traducere de
Dumitru Bălan și Ion Potopin

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Mai multe ziare grecești au publicat de curînd un portret al poetului Ioan Alexandru, care a fost oaspetele Academiei bizantine din Creta, unde a ținut o conferință asupra Poeziei bizantine și implicațiile ei în spiritualitatea românească.

La cerere, conferința a fost repetată încă de două ori.

Editura Europa din Budapesta publică un volum selectiv din poezia lui Ioan Alexandru. Volumul este însoțit de un scurt eseu al autorului asupra Rostului poeziei și o biografie datorată traducătorului.

REPERE

Un studiu „ingineresc"

O lucrare substanțială traduce Ileana Raus pentru Editura „Meridiane", intitulată **Pictura germană în secolul al XVII-lea** și semnată de Götz Adriani. Cartea este scrisă în maniera pozitivă a cercetărilor nemțești de istoria artei, tinzînd spre cuprinderea monografică a unui material cu temă circumscrisă. Secolul în discuție se pretează la o asemenea investigație, constituind tranziția spre o artă nouă, într-o epocă de adînci transformări sociale și politice. Referințele numeroase ale istoricului la evenimentele exterioare nu reduc cu nimic din precizia disocierilor ce vizează evoluția internă, mijloacele de expresie și felul cum sînt gîndite motivele artistice. La drept vorbind, epoca nu a produs mari personalități, iar cele cîteva nume de care se ocupă în mod special nu permit autorului generalizări și speculații prea interesante. Cu toate acestea, opera unui Adam Elsheimer sau Johann Liss, precum și carura socială și artistică a unui Joachim von Sandrart sugerează cîteva dintre cele mai subtile tipologii ale pictorilor moderni. Götz Adriani excelează în descifrarea raporturilor lor cu epoca și în constituirea unor premise pentru înțelegerea modului cum s-au născut stilurile dominante în perioada care va urma. Notațiile particulare și observațiile de moravuri, reflectate în mobilier și într-un anume gust artistic sînt cu totul remarcabile. Iată, de pildă, cum subliniază autorul cîteva elemente de constituire a barocului : „Aceste dulapuri ingenioase, construite anume pentru a adăposti rarități aparținînd unor colecționari bogați din secolele al XVI-lea și al XVII-lea și pe care pictorul le imortalizează în lucrările sale, conțineau adesea, printre tot felul de curiozități lipsite de valoare, și minunate obiecte de artă, care constituie punctul de plecare al conceptului modern de colecție. Conținutul lor expus în mod deliberat privirii, incrustații în filde, strălucitoare vase ornamentale, casete împodobite cu pietre prețioase, giuvaieruri, cranii, lucrări de strungărie deosebite, ceasuri, cristale, minerale, fosile și scoici, geme în monturi prețioase și medalioane, toate aceste comori adunate la un loc, împreună cu obiectele exotice și instrumentele muzicale, reflectă varietate, dar și caracterul contradictoriu al universului baroc. În aceste ansambluri se exprimă fără echivoc legătura strînsă dintre angoasa melancolică și plăcerea pentru etalarea fastului". Asemenea evidențieri creează motivul principal pentru care lectura unor lucrări lipsite de strălucire deosebită sînt totuși edificatoare pentru conștiința cititorului de pretutindeni. Relația fină dintre ideea de colecție și deploaierea barocă și neliniștită a fastului merită sacrificiul de a trece în revistă pictori minori și trăsături artistice neinteresante. Monografia lui Götz Adriani este o lucrare solidă, inginerească, în ceea ce privește tratarea problemei, dar calitățile ei, în mod paradoxal, dau naștere și defectelor de stil, care este tern și adeseori chiar cenușiu. O mențiune specială am dori să facem analizelor consacrate lui Sandrart, cel care a instituționalizat învățămîntul artistic și profesiunea de pictor în Germania timpului său, opunînd meșteșugul bine însușit, virtute protestantă, unei inspirații genuine și incontrolabile.

Dorim să consemnăm în încheiere frumoasa realizare a traducătoarei, care a echivalat rigoarea idiomului științific german într-o limbă românească perfectă, minuind conceptele cu mare acuratețe; făcînd textul să trăiască și să spună exact ceea ce intenționa originalul.

Aurel-Dragoș Munteanu

TRENUL DE AUR (VIII)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Aurul polonez se „pierde" în Sahara

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

La 10 septembrie 1939, Zaharia Stancu publica în revista „Azi" un articol intitulat „Eroism la Varșovia" în care scria : „Cele ce se întîmplă la Varșovia întrec orice închipuire. Încercuiți de forțe covîrșitoare, soldații polonezi se luptă sub comanda generalului Czuma spre a-și vinde cît mai scump pielea și a arăta astfel omenirii că națiunea polonă compusă în majoritatea ei din țărani și muncitori are dreptul la independență națională. Țăranii și muncitorii poloni au dovedit ca soldați că sînt mai legați de pămîntul lor, de patria lor decît oricare alții, cu toate că în fostul stat polon nu s-au bucurat nici de prea multe drepturi nici de prea multe libertăți..." La rîndul său, Lascăr Sebastian vedea că Polonia „mai găsește într-însa vechiul instinct național care a făcut-o să reziste dramaticelor vicisitudini ale istoriei sale în repetatele ei lupte pentru independență..."

Cît de actuale redeveneau cuvintele marelui iluminist francez Jean-Jacques Rousseau, adresate polonezilor cu multă vreme în urmă, pe timpul celei de a treia „împărțiri" a Poloniei : „Dacă n-o să-i puteți împiedica să vă înghită, faceți măcar în așa fel încît să nu vă poată digera !..."

Din nou desmembrată, țara încăpuse pe mîinile ocupanților. Se instalau lagărele de concentrare. Fasciștii căutau o marionetă „autohtonă" care să formeze, eventual, un „guvern" profascist. Printre cei vizați a fost și Macei Rataj pe care hitleriștii l-au contactat prin intermediul contelui Roniker. Dar Rataj i-a răspuns: „Domnule conte, oamenii au diverse ocupații. Unul are ocupația de hingher, altul de călău. Dumneavoastră puteți să alegeți pe care o doriți. Eu unul, însă, la asemenea trebur' nu mă pricep. Este posibil ca un astfel de guvern să reducă cu cinci procente distrugerea poporului, dar oare merită să faci aceasta în comparație cu dezonoarea și noile suferințe pe care le va provoca ?..."

„Polonia era decapitată. Tezaurele ei evacuate prin România, atît cel material cît și cel spiritual, ajunseseră pe un pămînt ce își dovedea „făgăduința" precară : Franța, ea însăși amenințată cu cotropirea. Cînd armatele fasciste au lăsat în urma lor inutila „Linie Maginot" s-a pus cu imperiozitate problema evacuării valorilor poloneze aflate pe teritoriul Franței. Guvernul polonez în emigrație se afla la Angers, conducerea Băncii Poloniei la Paris, aurul la Nevers.

„În povestea peregrinărilor aurului polonez se deschidea o nouă pagină" — scrie Zygmunt Karpinski.

Încărcătura trenului de aur transportată de la Beirut la Toulon la bordul celor trei nave de război franceze a ajuns în portul de destinație în ultimele zile ale lunii septembrie 1939. Nava „Ardealul" care a transportat tezaurele Wawelului a ajuns la Marsilia în ianuarie 1940. Prețioasa încărcătură, căreia i s-au adăugat trei mari cufere conținînd manuscrisele vechi aparținînd Bibliotecii Naționale a Poloniei și ale Seminarului duhovnicesc din Peplin — și acestea după unele afirmații, evacuate tot prin România —, a fost dusă la Aubusson și depozitată în clădirea fabricii Branquerie. „Suceava", cu cele 61 de lăzi pline cu argintăria din Fondul Apărării Naționale a acostat tot la Marsilia, la 14 februarie 1940. Timp de nouă luni nici o autoritate civilă sau militară nu a investigat conținutul lăzilor transportate de nava românească. O parte din acest tezaur a fost mai întîi depozitată la Castre, apoi la Toulouse. Cealaltă parte a însoțit aurul polonez în peregrinările sale prin Africa.

Africa ? Nimeni nu prevăzuse un astfel de itinerariu.

Cînd Hitler a atacat Norvegia, la 9 aprilie 1940, detașamentele de luptători polonezi constituite pe teritoriul Franței au fost duse să lupte contra fasciștilor în nordul îndepărtat, tocmai sub Narvik. O lună mai tîrziu, la 10 mai, Wermacht-ul a declanșat atacul simultan asupra Olandei, Belgiei și Franței. Ultimele unități britanice aflate în Franța s-au refugiat prin Dunkerque, în Anglia. La 17 iunie Franța a capitulat. A doua zi, generalul de Gaulle lansa de la Londra, către francezi, celebrul său apel-manifest, chemînd poporul la luptă împotriva cotropitorilor în numele Franței libere. Micii comercianți ai Parisului își închideau prăvăliile afișînd invariabil același anunț : „Fermé jusqu'à la victoire !"

— Într-un anume fel, îmi spune Zygmunt Karpinski, se repetau imaginile pe care le trăisem în urmă cu nouă luni în Polonia. Pretutindeni, refugiați, panică și degringoladă. Demersurile făcute de Banca Poloniei ca aurul nostru să fie imediat evacuat în America se loveau de o nedumeritoare așteptare. În cele din urmă tezaurul nostru a fost dus la Nevers la Angoulême, capitala departamentului Charente. Era deja 31 mai, iar aviația germană continua să bombardeze porturile Franței. Abia se descărcase ultima din cele 1 208 lăzi cu lingouri de aur cînd, de la Paris, a venit ordinul ca trenul care adusese aurul acolo să fie gata pentru a pleca într-o altă direcție. Totuși, noua destinație n-a fost indicată decît după o săptămînă : Portul Lorient, unde urma să sosească și aurul Belgiei și al Franței spre a fi evacuat în Statele Unite.

— Dumneavoastră unde vă aflați în acel moment ?

— La Londra, unde se evacuase conducerea Băncii Poloniei. Acolo, la 28 iunie, aveam să primim două informații care se băteau cap în cap. După prima, aurul polonez ar fi fost dus la bordul crucișătorului „Emil Bertin" pînă la Halifax, în Canada, de unde nava ar fi pornit mai departe, în sud, spre Martinica... Cea de a doua informație indica o cu totul altă rută maritimă, și anume, Lorient — Casablanca — Dakar. Abia după două zile, Stefan Michalski, unul din oamenii noștri care însoțeau aurul, ne-a putut confirma adevărul. La 17 iunie, crucișătorul „Victor Schoelcher", care încărcase aurul nostru, se alăturase unui convoi cu destinația America. Abia ieșit în larg, convoiul a primit printr-o radiogramă ordinul să se întoarcă în portul Royan. În ajun, Petain semnase capitularea. Oare de unde venea ordinul acela atît de categoric ? În convoi, după cum v-am spus, se afla nu numai aurul Poloniei, ci și cel al Belgiei, ca și aurul Băncii Naționale a Franței. Derută. „Lupii cenușii" — submarinele germane — atacau în haite toate convoaiele care străbăteau Atlanticul. Punîndu-se de acord, căpitanii navelor din convoi au hotărît să se îndrepte spre Casablanca, în Maroc. De acolo, au pornit mai departe, acostînd în portul senegalez Dakar. Restul cred că vă este cunoscut. Presupun că ai citit cartea amiralului Lepotier, „La bataille de l'or" în care sînt descrise toate tribulațiile acestui convoi.

Mărturisesc că n-am citit cartea lui Lepotier.

— Ei bine, atunci ascultă. Amănuntele le-am aflat și noi, destul de tîrziu, cînd consideram cu disperare că aurul polonez se „pierduse", undeva, în Sahara... Știam doar că fusese dus sub o puternică pază militară, la Thies, un fort aflat la 70 km de Dakar. Dar, după cîteva săptămîni, aurul „dispăruse" de acolo. Tot Michalski i-a dat de urmă. Considerîndu-se că fortul Thies nu prezenta destule garanții, aurul celor trei bănci fusese cărat în secret în adîncul Saharei, lîngă Bamako, la 800 km de Dakar, în Kayes, un orășel mălinez cu 30 000 de negri și numai o sută de albi. Nimeni nu se putea apropia de acel loc păzit cu strășnicie. Omul nostru a reușit însă să dea de tezaur și să ne înștiințeze la timp pentru a putea reîncepe demersurile cu privire la evacuarea aurului peste ocean. Dar, cu aceasta, odiseea începută la punctul de frontieră româno-polonă Sniatyn — Grigore Ghica Vodă, nu s-a încheiat...

SPORT

O boare din fagi...

...Și un turn împletit din mlădițe de salcie. E vremea cînd se adună vinul porfir din care — luați drum lung, vă rog, — trebuie să închinăm o cupă și un rînd de ulcele în sănătatea băieților ce ne-au umplut ziua de miercuri cu tămîioasa bobulul de bronz ajuns să spargă victorii. Ani în șir, miercurile de la jumătatea lui septembrie ne-au fost prag de palidă idilă sau gură de scorpie neagră. Eram dumicatul cel mai dulce de pe toate bărăganele unde se rostogolește o minge. Acum — să batem într-un stîlp de chihlimbar c-o piatră de matostat — sîntem căruța care trece iscusit prin sublimele nopți ale culesului de vii. Și, trebuie să vă mărturisesc că altfel umblă creionul pe hîrtie cînd luna-și împerechează logodnele pe un fluture bătînd din călcîi și construind pagode. Se destrăbălează prin vocale, risipind cofe cu must, închipuie picturi naive în scoarța nucilor sau toarnă doi pumni de apă din rîul Doamnei pe ceafa soarelui asfințind între Craiova și Banu-mărăcine. Balaci, care împarte domnia asupra Olteniei împreună cu umbra lui Iancu Jianu, a tras la sorți și a cîștigat cămașa lui Dobrin, floreta lui Ozon și izvoarele lui Niki Dumitriu. El a inventat iarba neliniștii, duhul tutunului care te smulge din moarte și brazda de pămînt incapabilă să primească sub mușchiul ei securea războiului. Pe puntea dintre două bătălii, steagul lui ia foc de la o-njurătură. Orice-ar face, mi-e drag, cu toate că știu că uneori n-are de ce să-mi fie. În el fierbe copilăria noastră fără întoarcere, ținutul ăla unde un zeu coase gura fluviilor cu sînge de delfin, mereu plin de viciul generos al jocului. Cel mai bun de pe teren în meciul cu suedezii, Balaci a fost cel mai bun și în meciul cu Fiorentina — formație destul de departe de gloria numelor ce-o alcătuiesc, dar periculoasă tocmai prin cartea de vizită trasă cu fire de aur. Îmi vine să zic că trebuie, în sfîrșit, să batem fără sfială la asemenea uși. Iar, uneori, chiar să le spargem.

Superstițios cum sînt și boțit de presimțiri neîntemeiate n-aș fi avut puterea să privesc meciul F.C. Baia Mare — Real Madrid nici printr-o perdea de pîslă. Și, totuși, o minune mică s-a produs : spaniolii se întorc între măslinii de acasă, fără să fi smuls vulturii din porțile de lemn ale Maramureșului. Încep să îndrăznesc să cred că se poate visa cu ochii deschiși.

Corvinul Hunedoara a semănat iarnă timpurie în Austria. Mă bucur pentru ea că și-a deschis drum spre Alpi. Îi va trece ?

Am lăsat la urmă partida Dinamo — Dukla Praga. Jucat pe acoperișul de aur al unei miercuri de argint (numai bob strecurat prin dragoste), acest meci ne-a arătat că echipa din Ștefan cel Mare știe să pună lumea la întrebare. Sîmbătă era să se ducă pe copcă, izbită de Iașul cel dulce (nu simțiți că arbitrului Streng îi miroase mîna a fringhie ?), iar, miercuri, ne-a deschis grădinile cu fructe hipnotice. În bucuria victoriei uităm tulburele amăgiri de odinioară. Singura părere de rău e aceea că Dinamo n-a înscris mai multe goluri. E păcat, fiindcă nu nimerești în fiecare zi un felinar de bătut cu bolovanii de toate mărimile. Dinu a jucat excepțional. Probabil unde iubește toamna și roadele ei ca nimeni altul (sau ca mine). Umăr la umăr, pentru ca seara să fie albastră și cu munții aproape, Mulțescu.

Fănuș Neagu

P.S.

Două echipe mi le-am notat cu floarea mirării în etapa trecută : „Steaua (cu Balint urcînd vîrtejuri de noroc) și F.C. Bihor, învingătoare la Brașov. Gigi Staicu a descătușat, la Oradea, motivele pentru care răsar stelele. Dar a pierdut, la Brașov, un jucător de bază. E vorba de Georgescu, căruia portarul brașovean Popa i-a rupt piciorul ca pe-un vreasc. Doctorul Gh. Bonhay, de la F.C. Bihor, mă anunță că a așteptat mai bine de o jumătate de oră pînă să apară o mașină a Salvării la stadion. Federația ar face bine să se strîmbe puțin spre organizatorii meciului.

F. N.

REVISTA STRĂINĂ

● **DANTE** era un om amar care văzuse infernul ; Tasso era un gentleman care citise despre Ierusalim, sub aceste cuvinte ce aparțin tradiției critice, ca să spunem așa, se situează recenzia lui C. H. Sisson la reeditarea traducerii întreprinse de Edward Fairfax din **Gerusalemme Liberata**. Acest amplu comentariu este dedicat cunoscutului poet și traducător englez din secolul al XVI-lea, concluzia criticului fiind următoarea : „Desigur, **„Godfrey of Bulloigne"**, în întregul său, este de negîndit fără Spenser care fără îndoială l-a călăuzit pe Fairfax ca poet. Dar traducătorul a fost salvat de originalul italian, putînd astfel să evite viciile unui spenserian. El a avut un vers mai simplu de condus, deși nu ar fi putut să concureze cu rimele feminine din italiană, și a putut în acest fel să realizeze o mai mare claritate a unui limbaj matur..."

● **PROBLEMELE** legate de istoria celui de-al II-lea război mondial sînt tot mai ample, datorită, între altele, unei profuziuni de lucrări dedicate teatrului de acțiune din Pacific. Între acestea, o frumoasă primire a fost făcută cărții lui Ben — Ami Shillony, **Politică și cultură în Japonia din timpul războiului.** Autorul s-a ocupat cu istoria niponă, publicînd mai înainte o tot atît de cunoscută lucrare, **Revoltă în Japonia**, dedicată insurecției Tinerilor ofițeri, din 1936. Ian Nish, un recenzent riguros, se referă în acești termeni la problema principală a cărții : „Din punctul lor de vedere, intelectualii care tindeau să respingă cultura occidentală, pentru că era decadentă, deși fuseseră atrași de anumite aspecte ale ei, și care intenționau să găsească „Valorile autentice ale Orientului", priveau în general cu puțină simpatie la conducerea militară a zilei, dar o sprijineau din motive ce priveau efortul de război al națiunii. Întinderea opoziției față de politica guvernului era surprinzător de mare..."

● **CARTEA** cunoscutului scriitor Alan Paton, **Ah, ce frumoasă este țara ta** cunoaște un mare succes de presă, fiind comentată atît din punctul de vedere al realizării literare, cît și al problematicii sale acute pentru conștiința omului actual. Este vorba de fenomenul de segregație rasială din Africa de sud, denumit în jargonul politic apartheid. Comparată cu prima sa operă de răsunet mondial, **Plîngi prea iubită țară**, recentul roman este comentat în chip de contrapunct extrem de riguros al temelor dominante, adică relațiile interrasiale. Însuși titlul sugerează caracterul acut al stilului lui Paton, fiind extras din textul cărții : „Ah, dar țara ta este frumoasă, este țara unde sora Aidan și-a întîlnit moartea sa de nepovestit, iar băiatul de 14 ani Johnnie Reynders s-a spînzurat în dormitor pentru că liceul pentru albi l-a alungat din rîndul elevilor..."

● **POETUL** bangla, Nazrul Islam, este considerat a fi una dintre personalitățile cele mai interesante ale unei tinere literaturi. Publicat într-o ediție selectivă, el este comentat de criticul și editorul său Kabir Chowdhury în următorii termeni : „Poezia lui Nazrul Islam nu este întotdeauna de ordin superior. Ea este uneori vizionară și impetuoasă, dar alteori gîndirea sa devine sentimentală și fără maturitate. Poezia sa este aproape întotdeauna plină de viață. Sinceritatea profundă și stăpînirea formelor și a rimelor sale face ca aproape întotdeauna opera sa să atingă o coardă sensibilă în sufletul cititorilor."

● **NOILE TRADUCERI** din limbile clasice cunosc recenzii ample în toate marile reviste ale lumii. Mostenirea cea mai atent scrutată în publicațiile engleze este cea care privește teatrul vechi grecesc, în care fiecare generație de intelectuali își regăsește principala sursă de demnitate morală și de inspirație. Tradiția oxfordiană este în acest sens foarte puternică, fiind probată de comentariile ample provocate în acest an de noile versiuni ale pieselor lui Euripide. Iată ce scrie David Bain în **Times Literary Supplement** : „A recenza traduceri reprezintă pentru un om de știință profesionist echivalentul unei munci supranormate. O parte considerabilă a vieții sale este deja dedicată în încercarea de a confirma eforturile altora pentru a face accesibil sensul unor autori mai vechi într-o limbă engleză acceptabilă. (...)".

● **O FRUMOASĂ ANTOLOGIE** intitulată **Delicille poeziei coreene** a fost publicată în ingrijirea lui Peter Lee. Cele peste 200 de pagini ale cărții adună peste 120 de poeme din cele mai vechi timpuri pînă în secolul nostru. Sînt trecute în revistă genurile importante tradiționale, cum ar fi Hyangga, Sijo, Changga, Kasa, pînă la versurile libere din secolul al XX-lea. Este interesant de contemplat felul cum au evoluat inspirația și formele artistice de la structurile fixe și temele canonice ale Evului Mediu pînă la libertățile aproape inimaginabile ale secolului nostru. Sînt reflectate tradițiile spirituale precum și notele pitorești, dacă le putem spune așa, ale unei poezii înfloritoare în toate epocile sale mai vechi sau mai noi.

● **O INTERESANTĂ** experiență face ziaristul american Tad Szulc, publicînd primul său roman, **Imunitate diplomatică.** Criticul T.O. Treadwell comentează în acest fel tentativa sa : „Motivele unui ziarist de a deveni scriitor sînt presupuse a fi la fel de variate ca ale celorlalți oameni. Dar există unul numai al său — dorința de a spune o poveste esențialmente adevărată, fără a respecta reținerile inevitabile în propria meserie. Toți jurnaliștii cunosc anumite lucruri care sînt de neconfirmat și care nu pot fi atribuite nimănui, dar pe care ai tentația să le scoți la lumină, ușor deghizate în intriga unui roman.

● **STUDII** profunde referitoare la mutațiile sociale pe care le-au presupus fenomenele de urbanizare din secolul al XVIII-lea au atras atenția comentatorilor, din punctul de vedere al elementelor de psihologie colectivă și individuală, probîndu-și un interes major și pentru înțelegerea literaturii și artei din acea epocă. Recent, o lucrare elogiată în termeni superlativi a fost „Impactul orașelor englezești 1700—1800", semnată de P.J. Corfield. Fenomenul de urbanizare a cunoscut trăsături aproape violente în Anglia secolului luminilor, dar a constituit mediul de masă ce a permis crearea raporturilor economice moderne, precum și concentrarea mijloacelor și a energiilor care au condus la dezvoltarea industrială modernă.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
39
(1 064)
Sîmbătă
25 septembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Imperativele actualităţii

Un eveniment care polarizează deja atenţia întregii societăţi şi care figurează pe agenda politică a acestui final de an, Conferinţa Naţională a P.C.R., sub semnul şi în perspectiva căreia se desfăşoară de acum întreaga activitate economică şi socială a României, fapt uşor de sesizat prin insuşi accentul la zi pe are il dobîndesc deopotrivă munca şi creaţia, acţiunile culturale şi ştiinţifice, toate manifestările şi iniţiativele care vizează atingerea unei noi calităţi în înfăptuirea obiectivelor stabilite la cel de al XII-lea Congres al partidului. O atmosferă de lucru aşadar, de angajare cu toate forţele în realizarea marilor deziderate ale progresului şi civilizaţiei socialiste se resimte plenar în toate. Un argument esenţial îl avem în insăşi activitatea desfăşurată la nivelul cel mai înalt, în exemplul profund şi innoitor pe care îl imprimă vieţii secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Semnificativ pentru momentul în care ne situăm ca şi pentru evenimentul major pe care îl întîmpinăm este faptul că întreg ansamblul unor astfel de certe şi necesare preocupări poate fi dedus şi pe parcursul unei singure zile, al unei singure săptămîni. Căci iată, cum propriu îi e preşedintelui nostru, în maniera dialogului său amplu, deschis, şi a prezenţei sale la faţa locului, acolo unde se hotărăşte soarta tuturor înfăptuirilor şi se soluţionează concret problemele muncii şi ale vieţii, această săptămînă din urmă este extrem de sugestivă, ea atestă şi ne propune totodată un înalt grad de angajare şi responsabilitate, ne imprimă o înaltă conduită de efort : deschiderea anului de învăţămînt şi cuvîntarea rostită cu acest prilej, o şedinţă a Comitetului Politic Executiv, primirea unui şef de stat al unei ţări prietene şi convorbirile realizate, vizite în municipiul Bucureşti şi în cîteva principale zone agricole de la Dunăre pentru ca apoi traseele demersului său concret să atingă şi alte obiective, unităţi economice şi sociale din judeţele Vaslui şi Iaşi şi să rostească şi aici importante cuvîntări, în cadrul unor entuziaste adunări populare. Fapt deloc singular dacă ne gîndim la întreaga operă teoretică şi practică a tovarăşului Nicolae Ceauşescu. Fapt cu deosebire semnificativ dacă ne gîndim că în acest fel şi cu o asemenea putere de dăruire şi angajare, cu o asemenea vie şi cuprinzătoare capacitate poporul întreg îşi urmează conducătorul şi îşi făureşte propriul său destin iar acum îşi sporeşte eforturile, şi mai ales calitatea acestora, în perspectiva amintitului eveniment şi a aniversării a 35 de ani de la crearea Republicii. Imperativele unei noi calităţi, ale unei noi eficienţe guvernează asupra muncii şi vieţii din toate domeniile de activitate, iar realitatea, în toată dinamica şi complexitatea ei, trebuie să probeze în permanenţă criteriul şi măsura competenţei.

Tot mai adesea, ca într-un vast amfiteatru al memoriei poporului, factorul artistic dobîndeşte, prin intervenţia preşedintelui ţării, o semnificaţie şi o rezonanţă aparte, de un cuceritor romantism revoluţionar. Fiind în locuri străvechi şi pe pămîntul de legendă al vestitului Peneş-Curcanul, un moment expresiv al creaţiei închinate eroismului luptei pentru independenţă, secretarul general al partidului amintea despre redutele noi ale victoriilor socialiste care trebuiesc apărate şi consfinţite prin noi valori şi noi dovezi ale muncii şi creaţiei în libertate, în procesul operei de înfăptuire a idealurilor socialismului şi comunismului. Spunea, la Vaslui, tovarăşul Nicolae Ceauşescu : „Trebuie să nu uităm nici un moment că acum redutele pe care trebuie să le cucerim sînt maşinile moderne, recoltele bogate, sînt şcoala, cercetarea, asigurarea obţinerii unei productivităţi şi calităţi înalte a întregii noastre activităţi ! Şi trebuie să spun deschis că aceasta este o luptă mai grea, care cere perseverenţă, pricepere, cere concentrarea la maximum a capacităţii creatoare şi a inteligenţei fiecărui cetăţean al patriei noastre. Şi — aşa cum am spus şi la deschiderea anului de învăţămînt — românii au demonstrat că dispun şi de inteligenţă, şi de capacitate de creaţie. Să facem totul pentru a cuceri aceste redute minunate ale tehnicii, ale ştiinţei, ale unei producţii înalte ! Aceste redute vor asigura înălţarea României pe culmile luminoase ale comunismului, vor întări independenţa şi suveranitatea patriei, vor asigura bunăstarea poporului !"

Se află aici, în aceste cuvinte, nu numai un frumos şi înţelept îndemn, ci explicaţia însăşi a modului de a trăi, munci şi crea pentru patrie, pentru popor. Şi de a te ilustra în permanenţă ca patriot revoluţionar, comunist.

Luceafărul

CENTENAR VASILE PÂRVAN

ENIGMA TRECUTULUI

EDGAR PAPU

Profilul lui Pârvan, — la care ne gîndim reculeşi cu prilejul centenarului naşterii — nu poate fi mai direct pus în relief decît printr-o confruntare cu acela al lui Iorga. Este ceea ce în psihologie se numeşte asociaţie prin contrast. Priviţi numai, alăturate, portretele şi siluetele lor fizice. La Iorga totul este revărsat, expansiv, radiant, centrifug. Barba parcă vibrează afară dintr-însul, privirea parcă fixează pe unul sau pe mai mulţi interlocutori, gura parcă vrea să vorbească. Este înalt, mare, spectaculos, ex-centric. Pârvan, dimpotrivă, apare inhibit, concentrat, centripet. Este învăluit, parcă, de o crispare care îl munceşte din adînc, împuţinîndu-i fiinţa fizică.

Amîndoi au profesat cîte o altă atitudine faţă de trecutul pe care l-au răscolit cu o nobilă lăcomie. Nu a fost, însă, acelaşi trecut, ceea ce le-a sporit diferenţierea, care s-a mai adăugat la izbitoarea opoziţie dintre temperamentele lor. Astfel, Pârvan vorbeşte de „cultul pios al amintirii lăsate în resturi şi ruine". Acest cult presupune o oprire în loc cu capul plecat în faţa trecutului. Este cu totul altceva decît avatarul voit sau provocat al lui N. Iorga, prin care se intră cu o largă expansiune înlăuntrul trecutului, ca urmare a iluziei că istoricul, în calitate de martor, ar fi contemporan cu epocile studiate. Un asemenea avatar anulează „pecetea tainei" aşternută asupra vremilor apuse, înlocuită fiind cu imaginile exuberante ale „fanteziei reproductive". Prin aceasta, comunicativul şi asociativul N. Iorga, cu revărsata sa oralitate — de tip ceva mai vechi în cultura noastră — se livrează pe sine în întregime, livrînd totodată şi întregul trecut evocat de el, care nouă ne apare astfel extrem de viu. Dimpotrivă, Pârvan rămîne sfios, pătruns de-o adîncă pietate în faţa marei tăceri din „resturi şi ruine". Desigur că arheologul savant, experimentatul om de ştiinţă dintr-însul, ştie să întregească şi să explice după toate legile inducţiei ceea ce descoperă ; dar, sufletul „acelor lucruri de demult", care îl fac să viseze, îi rămîne ascuns.

Aşa cum am mai spus adineaori ; aci nu intervine numai o deosebire funda-

Continuare în pag. a 3-a

În cuprinsul limbii române

În septembrie, cînd se deschid şcolile, se ascute în mine un ghimpe de vorbă crucişă. Fiindc-am absolvit şcoala normală şi am fost cîndva şi profesor (suplinitor) mă întreb în fiecare toamnă : dar anul ăsta, ce se va alege de limba română în şcoli ? Întrebarea nu-i deloc stranie şi cred că intimitatea ei ar trebui să ne pîrjolească osul frunţii tuturor celor care, în această ţară, nu putem produce alt bun mai de seamă decît păstrarea limbii româneşti între hotare limpezi şi trecerea ei spre înălţimi demne de trecutul neamului. Patria, pe verticală sau în timp, se alcătuieşte, mai înainte de toate, în fulgerul fiecărui cuvînt. Noi nu putem exista decît în cuprinsul limbii române, cea adînc sprijinită-n Istorie, martirizată, dar neînfrîntă, scăldată în sîngele nostru şi al grîului şi-al unui lung, îngîndurat şi neisprăvit şir de nedreptăţi. O limbă, ca să nu-şi încheie destinul cu mult înainte de urgisirea ce-o paşte pe fiecare fiinţă, trebuie păstrată cu toate cuvintele întregi, nealterate, nevîndute, netrădate şi nelăsate uitării — prin ignoranţă, incultură, ignominie, frică, nepăsare, dispreţ, lene, suficienţă, retragere în afara timpului, îmbuibare, saştisire, îngenunchiere, cap plecat, abdicare — şi cîtă negură se mai ascunde în furtunile sau în fundul unui veac, cel mai adesea abominabil !

Lupta pentru limba română ca temelie de voievozi, Dunăre, Marea Neagră şi Munţii Carpaţi este raţiunea de-a învinge sau de-a se învinge pe sine a oricărui scriitor. Diversificat, această bătălie se poartă pe baricade multiple. Una dintre ele este şcoala. Ce se petrece azi cu limba română în şcolile generale, licee şi facultăţi ? Ea beneficiază pînă la abuz (să nu zicem saţietate) de declaraţii de dragoste, flori de nu-mă-uita, bezele şi coate-n burtă, coaste, şale, şira spinării şi mai ales noadă (nu vă supăraţi, limba română are şi noadă ; judecind mai ales după buşiturile primite, aş zice că are una dublă). Să ne înţelegem din capul locului ; ca fost normalist, fost profesor suplinitor, că scriitor în viaţă şi tatăl unei fete umblînd la şcoală, eu mă simt dator să nu ocolesc chiar toate marile probleme ce tulbură, fără a-l preface în bine, învăţămîntul nostru. Păstrîndu-mă între liniile bunei cuviinţe şi ale respectului datorat foştilor mei învăţători şi profesori (de la ei ştiu să pun virgulele acolo unde e nevoie), zic că şcoala de azi, prin cei mai buni reprezentanţi ai ei, îşi asumă, pe deplin conştientă, crezul de a-şi ridica elevii pe treapta înţelegerii ştiinţifice (sau mai bine zis tehniciste) a lumii, dar mult prea puţin şi pe aceea a umanismului cultural — această expresie dezvăluindu-se lumii nu ca un afront, ci ca o pătrundere în spiritul larg, cel ce afirmă şi primeşte tăgada, cel ce caută sufletul, inima şi morala şi crede, crede pînă-n ultima fibră că şi poezia şi botanica, de exemplu, pot ajuta elevul în afirmarea plenară a personalităţii sale.

În şcoala noastră, după cercetări întreprinse de mine, mînat de dragoste pentru scrisul românesc şi răspîndirea lui, am observat că limba română (bineînţeles şi literatura) e studiată aşa cum se cuvine doar în prag de treapta I (clasa a 8-a) şi în ajun de treapta a II-a (mai ales aici, fiindcă treapta a II-a, mulţi o ştiu la fel de bine ca şi subiscălitul, ţine loc şi de bacalaureat ; examenul pentru treapta a II-a nu-l poţi susţine decît o singură dată, la bacalaureat avînd dreptul să te prezinţi de trei ori).

Dar să revenim. Vocabularul elevilor, în 1981—1982, este mult mai gol decît al celor din generaţia mea — cea din perioada războiului şi imediat următoare. Sfruntată declaraţie, nu-i aşa ? — cînd massmedia operează, azi, cu una mie una sută unşpe mijloace faţă de tablă, cretă, biblioteca micuţă, cinematograful primitiv şi teatrul particular din timpurile repudiate ! Şi totuşi, cumplit de adevărată. Limba română a fost lovită şi de fiecare dată a înviat sau reînviat în formulări adesea închistate, prestabilite sau cu aspect de înnoire comandată. În zonele

Fănuş Neagu

Continuare în pag. a 7-a

MIHAI BENIUC

Sonet

**Oi fi trecut în vis prin paradis
Şi ospătasem la plecare-o floare
Şi o ţineam cu pumnul strîns închis
Să nu mi-o fure-n drum un oarecare.**

**Dar cînd am fost ajuns iar pe pămînt
În palmă nu am mai găsit nimica
Şi dumirit că iarăşi unde sînt
Mi-am zis : e zero floarea, atîtica...**

**Mă uit din cînd în cînd în palma goală
Ca un copil din somn care se scoală
Şi a visat că a găsit un ban.**

**Îl caută-mprejurul său în pat
Şi nu mai e şi nu l-a mai aflat —
Dar vede-n cer un soare suveran.**

TÎNĂR ÎN AGORA

Un oraş — metaforă

Hunedoara a fost şi este o şcoală, o navă-şcoală a demnităţii şi eroismului muncitoresc. Dacă al său combinat siderurgic deţine prin marele colectiv ce-i ţine în mişcare uriaşul angrenaj uman şi tehnic făuritor de oţel şi cocs, laminate ori fontă, titlul de combinat-Erou al Muncii Socialiste, este, odată în plus, grăitor. Dar pentru a survola continuu cotele greu accesibile ale prestigioaselor succese în metalurgie îţi trebuie oameni, oameni cu totul aparte, căliţi pentru atari întreprinderi şi în stare să menţină, odată cîştigată, cota valorică, să confirme. Iar aceşti oameni sînt hunedorenii înşişi. Din tîrgul anonim, beneficiar doar al unui mizer „centru" civic în jurul căruia mijeau cîteva străduţe prost pavate şi „celebra" Bataga, adevărată „favelas", îngrămădire de bordeie, literalmente, făcute din scînduri de ambalaj şi tablă, tîrgul infect în care cîteva mii de localnici erau moştenitorii unei existenţe de un trist-anecdotic golănesc, a fost, după 1944, martorul unei adevărate perfuzii umane, transformîndu-se într-un El Dorado al Pîinii... La Hunedoara s-au format nucleele colectivelor de siderurgişti de la Galaţi, Tîrgovişte, alte platforme. Nu vom repeta nici o metaforă la adresa Hunedoarei de azi şi de mîine, vom spune doar că metafora ei cea mai durabilă este chiar ea, Hunedoara. Trebuie să trăieşti aici, să ai şi privilegiul de a te fi născut aici şi deci de a fi „crescut odată cu ea", aşa cum o spunea, într-un vers al entuziasmelor brigadiereşti, demult, un tînăr poet hunedorean, pentru a respira prin această metaforă toată Revelaţia ei profund omenească. Un oraş-metaforă, o metaforă-poem.

Ceea ce este, într-adevăr specific oraşului acesta, sînt oamenii. Mai precis, relaţiile dintre ei, cele desigur urbane, dar într-un fel aparte : aici majoritatea se cunosc dacă nu din aproape, atunci din priviri, se revăd frecvent şi au aerul acela de... consăteni pe care-i găseşti în oricare din satele din jur... Cu timpul, revăzîndu-l pe altul şi pe altul din ei, simţi nevoia să-i saluţi, este ceva firesc, o şi faci, ţi se răspunde tot aşa de firesc... Este într-adevăr oraşul-cetate, te simţi în el **cetăţean**, om al cetăţii, con-cetăţean cu ceilalţi.

Acest sentiment devine blazon al simţirii şi îşi are poezia lui, inconfundabilă, este un privilegiu pe care, probabil, locuitorul unei metropole nu-l poate avea, sau îl are limitat în perimetrul restrîns al cartierului său. Şcoala cetăţii este valabilă, în permanenţă, pentru oţelar şi pentru constructor, pentru miner şi poet, pentru copil şi matur... Nava-şcoală a noii istorii româneşti, Hunedoara, pluteşte, fără derivă, pe apele paşnice ale socialismului, iar catargele sale sînt urzite din asprele pînze de flacără, drepte, pe Arborele cel mai durabil : al demnităţii noastre.

Eugen Evu

REMEMORĂRI

NĂLUCA

Nu ştiu prea bine ce sens tainic şi nedesluşit ascund întîmplările care s-au succedat în timp de-a lungul a trei ani, la intervale aproximativ egale, derulîndu-se aproximativ la fel, ca într-un film mut, în aceeaşi zonă geografică, în acelaşi loc şi numai la ceasuri de noapte.

Prima întîmplare s-a petrecut în urmă cu trei ani, într-o seară mirosind amar a frunză pălită şi fîn uscat.

Mă întorceam din Transilvania, fusesem **acasă**, poposisem la Ţebea, la mormîntul lui Avram Iancu, tăiasem podişul Zărandului şi veneam pe Valea Oltului spre capitală.

Eram cu un prieten care mă însoţeşte în drumurile mele prin Ardeal, rulind cu viteză înainte de-a trece vechea **graniţă** marcată de Turnul-Roşu, începeau dealurile domoale cu păduri dezfrunzindu-se în noaptea de toamnă, vizibilitatea era bună şi prietenul un conducător auto desăvîrşit.

Am salutat ca deobicei cu mîna ridicată în semn de rămas bun ruinile vechiului turn cînd am simţit o frînă bruscă, după care maşina a oprit în dreapta şoselei.

În faţa noastră, la o mică depărtare, prin fumul albastru al înserării am desluşit silueta puternică a unui cerb cu coarne superbe stînd neclintit cu picioarele din faţă sprijinite în buza şanţului, privind cu capul întors spre noi.

Părea o statuie de piatră şi trupul său aburea abia zărit în răcoarea nocturnă şi părea venit de departe, din codrii pierduţi în muţenia zări să ne întîmpine şi să ne vestească ceva.

Ochii lui mari ne fixau cu curiozitate şi nici o spaimă nu se citea în ei şi nici cînd am aprins farurile nu s-a clintit şi n-a dat vreun semn c-ar fi viu.

Stăteam şi-l priveam înfiorat şi fără glas, uimit şi scuturat de un straniu fior de emoţie, ca un tremur de neînfrînat al muşchilor.

Prietenul meu l-a luminat de cîteva ori cu farurile făcîndu-l să strălucească poleit de lumină, apoi l-a claxonat scurt.

A tresărit şi s-a întors leneş, aproape împotriva voinţei lui şi-a început să urce coasta demn, cu pas egal, cu capul întors spre noi.

După un an, întorcîndu-mă iar din Ardeal, în acelaşi loc, de data aceasta primăvara, puţin înainte de explozia zorilor, a apărut din nou în faţa maşinii, majestuos şi grav şi privindu-ne cu ochii săi ca două lasere, a traversat încet şoseaua prin faţa maşinii oprite.

Atunci, am rămas multă vreme pe loc, privindu-l cum se îndepărtează oprindu-se din cînd în cînd, cu capul întors într-o curioasă cercetare.

Iarna trecută, în decembrie, în crucea nopţii străluminată de o lună ireală, cu zăpada sclipind rece şi nepătată cît vedeai cu ochii, venind de la Arad, ne-a ieşit în cale şi s-a proptit în mijlocul şoselei, nepăsător şi calm.

Îl vedeam acum de aproape în toată măreţia lui sălbatecă, nările lui brune trimeteau în eter jeturi de aburi calzi, stătea cu pieptul spre ma-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Cîntec de toamnă

O mare s-a vărsat pe cer şi-n clipocit de valuri ţişnesc metale rare, sclipăt de piatră şi vis la un loc, un ciorchine de strugure atîrnă de-o rază iar de pe dealuri miroase a zbor de albine şi must. Un centaur se pare că a poposit la ultimul fierar dintr-un ultim sat şi-i cere, spre mirarea grijulie a stelelor, să-i mai dreagă un pic piciorul şi să i-l potcovească sub nori. Nu vedeţi, parcă zice şi arată cu mîna, mi s-a cam tocit de-atîta drum şi de atîtea ocoluri în timp pe acolo prin mit, natura noastră mamă s-a cam subţiat şi ne cerne, prieteni, de atîtea bătăi din picior s-a cam săturat şi ne mai repede şi ea, ce să-i facem, uneori nici nu mai aude, nu vede, şi se lasă aşa ca din greşeală pe cîte o pîrtie-n văi sau aprinde sfîrcuri de ceaţă şi aştri pe culmi. Un centaur pe care eu chiar l-am văzut într-un muzeu ca o copie aproape imprevizibilă a lumii de unde şi toamna parcă se răzbuna instantanee, recurgînd la fantezie şi mit. În ritualuri de culori şi însemne fantastice care m-au făcut să mă întorc imediat cu gîndul acasă, în podgorie, sub un cearcăn de lună sporit.

Totdeauna un sat este ultimul, aşa cum se cufundă el în toamnă şi cum îşi zămisleşte el pacea dinlăuntru şi se risipeşte în toate lucrurile şi fiinţele sale ca să se adune, să se recompună apoi într-un nemărginit cules. Ceea ce-l face şi mai complet decît e şi mai greu, cîteodată, şi îl mai şi pierde cîte puţin, ca o lumină în continuă regăsire. Altfel spus, imaginea acelui centaur calcă deopotrivă şi om şi natură şi pare a pune un miraculos echilibru între raţiune şi instinct. Doar că prin horbota ei de sunete şi de scîntei, toamna îl poartă cu mult mai departe şi numai întîmplător, prin inspiraţia unui pictor, l-a fixat aşa, pentru o clipă, într-un muzeu, pe o pînză. Ca un apel, în culori, la memorie şi ca un triumf totodată al ideii de a vedea. Privindu-l, mi-am adus aminte de acea puzderie de sfincşi şi centauri mici de piatră care ţin pe spate grele teascuri şi linuri de lemn în podgorie iar murmurul şi spuma vinului căzut par o deschidere de venă înaltă, arteziană, de care se lipesc umbre de fluturi şi păsări pe cer. Cine şi cîţi i-or fi cioplit, că nu şi-au lăsat numele, n-au năzuit altceva, poate, decît o infimă şi eternă frumuseţe. Au fost dintre cei vechi iar toamna i-a luat şi i-a dus printre frunze. Am rămas noi cei de azi care, adeseori, mai cioplim doar cu ochiul. Şi ne culegem atîta de întregi că parcă satul în care ne-am născut şi mai revenim, cîteodată, ar fi ultimul. Noroc, totuşi, că totul nu-i atît de real cît de concret iar toamna e bună şi lungă şi putem zice că în muzeele sale este de acum şi un mare motiv de speranţă.

A. I. Zăinescu

Restituiri valoroase

CRONICA EDIŢIILOR

I. O importantă colecţie despre care mi se pare că nu m-am ocupat pînă acum este RESTITUIRI a casei de editură **Dacia** din Cluj-Napoca. Colecţia a fost inaugurată în anul 1972 cu volumul **Privind viaţa** de G. Ibrăileanu. Am putea vorbi deci — după zece ani — în chip festiv despre această colecţie, ceea ce nu este totuşi, rostul acestei rubrici. Preferăm, ca şi în alte cazuri, un ton sobru, constructiv. Cronicarul de ediţii nu-şi poate procura, din mai multe motive, **toate** cărţile care ar intra în sfera lui de interes; bibliotecile primesc tîrziu cărţile şi nici ele pe toate. Aşa că vom spune că ultima apariţie din colecţie — al 65-lea volum — este dedicat lui Ieronim Bariţiu, fiul marelui jurnalist George Bariţiu, despre care am avut prilejul de a referi în cîteva rînduri. Ieronim G. Bariţiu a fost pînă deunăzi un mare uitat, aşa că în a doua parte a foiletonului nostru îi vom închina cîteva rînduri.

Mai întîi însă o **casetă tehnică** despre colecţie ca atare. Seria este „îngrijită" de Mircea Zaciu, cît şi cum nu ştim, pentru că nu ne-a fost dat să vedem programul colecţiei respective. Nu sînt sigur, dar „îngrijitorul" se pare că nu a scos nici un volum în colecţia de care se ocupă. În orice caz, marea majoritate a editorilor sînt foşti elevi ai profesorului clujean. Coperta colecţiei, sobră şi identificabilă de la distanţă, este semnată de Vasile Pop Silaghi. Între redactorii de carte (am spus că nu avem toate volumele pe masă!) îi întîlnim pe Vasile Igna, Mircea Opriţă, Virgil Bulat, Ana-Maria Boariu, Viorica Mării. Cît priveşte pe adevăraţii îngrijitori de cărţi îi întîlnim pe Valentin Taşcu, Mircea Popa, Ion Şeuleanu, Ion Vartic, Ion Cristoiu, Nicolae Florescu, Mircea Muthu, George Gană, Nicolae Bot, Sergiu Pavel Dan, Diana Cristev (unii de mai multe ori). După cum se vede, oamenii sînt mai toţi încă tineri dar care s-au afirmat deja în cîmpul istoriei şi criticii literare.

Din cîte ne dăm seama şi cum fericit ne avertizează titulatura colecţiei, sînt trase aici opere în parte inedite, în parte mai puţin cunoscute (rămase în periodicele vremii) din scriitori români nu însă toţi de mîna-întîi. Ţelul colecţiei l-am înţeles — şi credem că nu ne-am înşelat — ca pe o iniţiativă tampon în vederea consolidării viitoarelor opere complete ale tezaurului nostru literar. Să nu scăpăm din vedere că aceeaşi casă de editură scoate şi colecţia **Testimonia** care, complementară acesteia pe care o discutăm acum, ni se pare, măcar sub anumite aspecte, superioară.

Au apărut în **Restituiri** lucrări din Blaga, Hasdeu, Pârvan, Rebreanu, Arghezi, Titu Maiorescu, Cipariu, Gib. Mihăescu, Pavel Dan, Anton Pann, Camil Petrescu, Emanoil Bucuţa şi alţii. Unele dintre ele au fost la ceasul respectiv iniţiate de

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR VASILE PÂRVAN

Dacă geniul lui N. Iorga era viforos și șăgalnic acela al lui V. Pârvan era muzical și solemn. Cind după citeva clipe de așteptare studenții priveau spre ușa ce se deschidea, apărea în fața lor Brand. Pastorul Brand al lui Ibsen cu haina neagră încheiată auster pînă sus, călcînd pe un ghețar. Însă văzut de aproape pastorul n-avea în ochi săi pătrunzători durități nordice iar tristețea încruntată într-o ironie gravă îi dădea înfățișarea unui actor tragic. V. Pârvan își potrivea foile în mînă — căci avea să citească — cu acea încruntare visător-ironică a feței, apoi aștepta și, în vreme ce zgomotele se potoleau unul cîte unul, privea pe fereastră pe cerul îndepărtat sfărîmarea ideală a norilor.

G. CĂLINESCU

PÂRVAN SAU EROISMUL

OBSESIA GÎNDULUI UNIC

Pentru oricine se apropie de personalitatea fecundă a cărturarului fără prejudecată și fără prezumția de a-i găsi cu orice chip limite (deși o apropiere autentică tot spre delimitări indrumă spiritul), o remarcă preliminară se impune : nu există problemă importantă privind societatea românească din primul sfert al acestui veac asupra căreia să nu se fi oprit și Vasile Pârvan, dacă nu cu gindul de a participa direct la soluționarea ei, ca in anii dinaintea războiului mondial, atunci spre a-i inlesni măcar rezolvarea prin intermediu, ca in ultimul deceniu de viață. De aceea, a-i scruta existența sub unghiuri diferite devine o obligație de metodă, nu numai una morală, iar adincirea unui aspect sau altul din opera lui o necesitate a cunoașterii de sine. Poate nici un contemporan de-al său nu prezintă, sub aces unghi, un interes atit de acut, căci dacă opera lui N. Iorga tulbură prin amploare și diversitate, cea a emulului său Pârvan se anunță exemplară prin marea tensiune a gindului și prin asceza de spirit ce o implică. Savantul pare a nu ceda nici unei slăbiciuni, gînditorul se arată ferm in strădania de a cunoaște și a construi din propria-i substanță. Înțelegem astfel de ce ii reproșa fostului său profesor „o activitate prea continuă și uniformă" susceptibilă de aceea să devină aproape insesizabilă, „ca aerul obișnuit, ca zgomotul pe care nu-l mai auzi, ca vintul de mare pe care nu-l mai simți". Nu importă aici justețea aprecierii (azi știm că numai uniformă și insesizabilă n-a fost activitatea lui Iorga), ci faptul că norma „excepționalului" intra in concepția lui Pârvan despre creație și că această normă el și-a impus-o mereu, voind să construiască monumental și durabil. O recunoaștem in opera sa istorică, fie că e vorba de inceputurile medievistice și moderniste sau de maturitatea inchinată mai ales protoistoriei noastre carpato-ponto-dunărene. O descoperim in demersurile filosofului, care nu s-a mulțumit cu marginalii, ci a tins spre un sistem coerent de explicare a procesualității istorice. O regăsim in egală măsură la temelia realizărilor sale pe tărim organizatoric, ca șef de instituții cultural-științifice și indrumător competent al cercetării in istorie și arheologie. Pe tărim extern, nu mai puțin, norma excepționalului e recognoscibilă in ceea ce a intreprins ca director al Școlii Române din Roma, ca delegat la diferite reuniuni internaționale, ca profesor agreat la diverse universități de pe continent. Excepțională e insăși biografia lui, care incepe cu o traumă de familie, se continuă intr-o cadență neinchipuit de vie pe tărim cărturăresc, pentru a se incheia prematur, la virsta cind alții abia izbutesc să dezvolte mici articulații, disparate, de operă. „Istoria ridicării lui Pârvan inflăcărează ca o viață plutarhiană", observa unul din numeroșii săi elevi, atent la exemplaritatea Magistrului și la sensul primordial etic al școlii sale. Cum altfel decit excepțională putea să i se infățișeze apoi opera, dacă de la inițiile manifestări publice, cind il evoca patetic pe Bălcescu, pină la tipărirea monumentalei Getica, el n-a incetat să pretindă creație intensivă, riguroasă, durabilă, indemnindu-și elevii să ia „viața in chip grav"? Grav a prima infantia, cum fusese și modelul său etic, Marcus Aurelius, marele savant a pledat pentru asumarea unui destin eroic, a unui destin colectiv implicind afirmare in sferele cele mai de sus ale creației. I s-a reproșat această gravitate, văzindu-se in ea expresia unei ambiții excesive, a unui pitiatism devorant. Spiritele mai puțin receptive la modul său de a fi nu l-au ințeles și nu l-au cruțat, lovindu-l ori de cite ori s-a ivit ocazia și uitind că această direcție de spirit i-a precedat cariera profesională. Debutul lui Pârvan, chiar, se leagă de o problemă eminamente gravă : efigia noastră etnopsihologică. Tinărul cărturar răspundea la o anchetă a **Noii reviste române** (1900), făcind observații de cel mai viu interes despre calitățile și defectele compatrioților săi. Ca și Cantemir, ca și Iorga, el ințelesese că adevărul, chiar dureros, e preferabil flateriei și că o pedagogie națională nu se poate intemeia decit pe cea mai deplină sinceritate. De aici pină la **Datoria vieții noastre** (1919) și la **Memoriale** (1923), texte in care concepția lui „pedagogică" s-a cristalizat definitiv, calea parcursă de Pârvan se arată a fi deplin unitară și concordantă cu ideile subscrise la inceput. Texte intermediare se pot invoca consensual, acea epistolă parenetică din 1906 către dascălii din țară fiind poate cel mai caracteristic pentru voința lui novatoare. Căci rezultă din text nevoia de a depăși intirzierea la care poporul român fusese constrins de istorie și de a lua o parte mai activă la tezaurul valorilor lumii. In această privință, programul pârvanian, implicind unirea deplină, ridicarea multiplă a poporului și dezvoltarea potențelor lui creative, se conjugă cu programul pașoptist și nu mai puțin cu acela exprimat la Putna (1871) prin mijlocirea lui A.D. Xenopol : trei generații solidarizate de același mesianism și de aceeași ardentă pasiune civică. S. Micu și G. Lazăr le pregătiseră doar terenul, pe vremea cind Fichte indemna, in sfera germană de cultură, la acțiunea pentru ridicarea poporului, convins că „statul prezent nu poate fi zidit prin măsuri artificiale, din orice material existent, ci națiunea trebuie mai intii formată și educată in vederea lui". Este ceea ce va susține și Eminescu, preocupat să depisteze răul și să-l elimine. La fel de radical in definirea situației și nu mai puțin dur in formularea soluțiilor ameliorative se vădește Pârvan, cerind poporului, ca odinioară Xenopol, să-și folosească la maximum potențele creatoare, căci numai astfel se poate justifica in economia generală a lumii. A fi activ, fie că e vorba de individ sau de popor, devine la el o normă esențială, in sprijinul căreia invocă și autoritatea lui G. Keller, din care cita o mărturisire caracteristică : „Și de fiecare dată mă așez cu și mai mare grabă la lucru, ca și cum prin asta aș putea grăbi munca poporului meu". Trăirea și creația intensivă, solidarizarea oamenilor de bine, iată mijloacele de a depăși handicapul istoric și de a se insera onorabil in concertul lumii. Procedind astfel, Pârvan a ajuns la o concentrare și claritate diamantine, oferind celor din jur un exemplu rarisim de structurare a personalității in jurul unui gind unic, a unei obsesii devorante. Cărturarul se simte indemnat să-și flageleze compatrioții, spre a-i face mai activi și pentru a le pune la lucru, integral, resursele. „Omul singuratic" apare la el, paradoxal, ca un simbol al devoțiunii sociale, iar munca devine un imn de exaltare a energiilor colective. „Munca e ritmul vieții, ea dă ca și libertatea, tărie și frumusețe și caracter propriu voinței noastre". Nu insă munca pentru muncă, nu ritm febril de dragul ritmului, ci munca orientată spre un scop capabil să ne sporească ființa in consens cu o nobilă filosofie, ritm insuflețit de un ideal civic. Muncii fără preget și fără gind de răsplată i-a dedicat el insuși intreaga viață, convins că i se rezerva destinul unui precursor. „Noi muritorii, mărturisea Pârvan, sintem mari nu pentru găsirea unui gind intr-o zi de noroc, ci pentru urmărirea intr-o mie de zile, și cu și fără noroc, a gindului unic, care să la temelia oricărei vieți creatoare". In cazul său, acest gind, lesne degajabil din toate manifestările, a insemnat „o vastă anchetă subterană", intreprinsă pentru a lărgi cunoașterea in timp cu un mileniu de istorie veche și in spațiu prin abordarea acestei istorii in cadrul firesc de evoluție sud-est europeană. Acestui gind el i-a inchinat timpul, energia și talentele sale, creind o școală arheologică, intemeind (impreună cu N. Iorga și G. M. Murgoci) un institut de studiere a spațiului respectiv, asigurind specializarea colaboratorilor săi la Roma, conducind reviste de inalt prestigiu in lumea savantă etc. Totodată, Pârvan s-a străduit să extindă orizontul profesiei sale, abordind teme (istoria gindului liric in lumea mediterană ș.a.) care nu s-au impus decit cu vremea, pe măsură ce ancheta istorică a cunoscut, prin școala **Analelor** și prin indrumări mai recente, o substanțială innoire. Creionindu-i portretul, taciteic, N. Iorga a știut să recunoască in fostul său elev izbinda unor insușiri dintre cele mai alese : „cunoștinți arheologice și istorice de o imensă bogăție, o rivnă nesfirșită, alături de cea mai sistematică muncă, grija de cel mai neinsemnat detaliu alături de indrăzneala celor mai inalte ipoteze". Aprecierile făcute de străini la adresa lui Pârvan sint semnificative pentru altitudinea la care acesta iși situase prestigiul științific și moral. J. Carcopino, savant, și el de vastă reputație, il considera ca maestru al său, iar Ed. Grenier il declara „un maestru nu numai in țara sa", ci unul de amplitudine universală. El s-a impus in reuniunile academice ca unul din cei mai activi și mai eficienți istorici. Președinte al Comisiei naționale de cooperație intelectuală, reprezentant al Academiei noastre in Uniunea Academică Internațională, membru fondator al Comitetului internațional de științe istorice, participant de elită la congrese și alte reuniuni savante, Pârvan a știut să suscite stima cea mai inaltă, prețuirea cea mai deplină. Alături de Iorga, el conta in lumea din afară printre cei mai de seamă invățați ai epocii și numele lui figurează cu cinste intre cei ce au adus o primenire importantă a viziunii și anchetei istorice. La Roma și la Bruxelles, la Londra și la Cambridge, la Paris și la Geneva, el a luat parte la intilniri științifice și pretutindeni a lăsat o impresie neștearsă. Erudit și vizionar, a păstrat cu toate acestea o modestie desăvirșită in toate imprejurările și acea rezervă filosofică in care se recunoaște un spirit ales, conștient de caracterul mereu provizoriu și mereu nedesăvirșit al implinirilor noastre. „Băiatul lui Peacock" știe să păstreze un zimbet ironic in imprejurările cele mai solemne. Consacrarea academică il indemna să mărturisească, nu fără melancolia pe care o trezește noul orizont, ce se deschide pe orice culme : cultul amintirii și cultul geniului omenesc creator, amindouă susceptibile să-i motiveze opțiunea fundamentală și ințelegerea istoriei ca „un memorial credincios" a ceea ce a fost odată existența umană. De amindouă se leagă marile reușite ale savantului. Ascensiunile, multe și prestigioase, nu l-au infumurat insă și nu l-au făcut să cunoască suficiența celui „ajuns". Dimpotrivă, recunoașterea de care se bucură l-a făcut să-și sporească exigența de sine, să-și proiecteze gindul mai departe, tot mai departe, intr-un elan de cuprindere globală, care e apanajul marilor spirite. S-a recunoscut in el, de aceea, un **spiritus rector** al noii generații și Iorga insuși afirmă că „era unul din șefii tineretului, asupra căruia avea o aproape mistică influență", cuvintul său „cu profetice penumbre fiind primit ca al unui oracol. Chiar cei mai lucizi descifrau in el un indemn la o existență mindră, eroică, refractară la soluții confortabile sau meschine, fiindu-i recunoscător pentru „aerul tare, de piscuri" pe care i-a făcut să-l respire o clipă (T. Vianu). „De cite ori ieșeam de la Pârvan, notează unul din ei, mă simțeam purificat, ca după cercetarea unui schit aninat pe un pisc de stincă, imprejmuit de brădet secular și de o atmosferă de ozon azurie" (O.C. Tăslăuanu). Impresia aceasta e aproape unanimă (Em. Bucuța, G. Călinescu, P. Pandrea etc.) și ea dezvăluie un personaj impunător, nu numai ca erudiție, dar și prin insușirile lui umane, prin capacitatea extraordinară de a se dărui : „Cind semenii tăi te urcă in virful piramidei sociale, trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămine acolo ; nu pentru tine, că tu ești un om trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor, pe care tu nu trebuie să-l lași să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să-l facă să infloreească in inima contemporanilor tăi, chiar de-ar fi să-l crești cu tot singele vieții tale, pe care numai o dată o ai". Gindind astfel, Pârvan și-a supus existența la un imperativ social, in lumina căruia se cuvine deci a-i aborda opera intreagă. Indiferent de ipostază, această operă iși vădește unitatea și coerența lăuntrică tocmai datorită amintitului imperativ, lesne recognoscibil in demersurile de istoric, filosof, pedagog, om de cultură. Iar acel **gind unic** de care vorbeam presupune „sforțarea de a impietri gindul autohtonului prin monument", gind acordat cu „tonul eternității" (G. Călinescu). Un atare gind nu structurează doar o operă, ci conferă sens și unitate vieții. „A ne indrepta mereu gindurile noastre și a ne hotări faptele după gindul veșniciei" devine la Pârvan o exigență ce recomandă monumentalul ca mijloc de a ieși din rutină, banalitate și deriziune. Sarcina istoriografiei de a ilumina „obscura poveste a **devenirii** sufletului omenesc" pleacă, in fond, de la aceeași idee. Căci ea constituie o expresie a năzuinței omenirii de a imita „zborul măreț al vulturului", fie și numai spre „a muri frumos". Gindită colectiv, soarta lumii devine suportabilă ; altminteri, „fiecare viață omenească in parte e ca zborul unui liliac" ce s-ar dori vultur. Expresia cea mai fidelă a destinului colectiv fiind istoria insăși, se ințelege că istoriografia nu are doar o finalitate cognitivă, ci și una paranetică, ceea ce il făcea pe istoric să-și asemenea știința cu „bunul samaritean care leagă rănile singerinde ale umanității". Rolul ei e deopotrivă consolator și de cunoaștere proiectată asupra trecutului. Din paginile istoriei, Pârvan degaja argumente pentru o existență demnă inspirată din „incomparabilul **carpe diem** al vieții intens spirituale". Personalitate de tip ahileic, in sensul capacității de a-și asuma integral un destin, totuși nu monovalentă, autorul **Ideilor și formelor istorice**, al **Memorialelor** și al vastei sinteze **Getica** e unul din cărturarii pe care ni-i putem imagina intruchipind o idee pină la identificare. „Ascet al datorei imperioase", cum il știa J. Carcopino, el și-a construit opera in jurul unui gind obsesiv, care ii asigură coerența și durata.

Al. Zub

«MARTORUL ȘI PROFETUL»

Opera lui Vasile Pârvan este una de dimensiuni profetice in neamul nostru, iar prin aceasta e mereu de-o răscolitoare actualitate. O vor citi generații și generații, de acum inainte, cit va fi umbră de om aici in Carpați, cu acel freamăt interior, greu de cuprins, ce-l inalță ca pe un jertfelnic, Logosul, Cuvântul, in inimile curate și bune și feciorelnice, dăruite lui și aproapelui. Noi nu-l mai cunoaștem după infățișare ci din puterea Cuvintului, căci a vorbit ca unul ce avea putere iar nu ca unul ce o deprinse pe aceasta formal, fără jertfitoare stingere de sine, din spusele buzelor altora, șovăielnici.

S-a născut intr-un sat din Moldova, cu un veac in urmă, intr-o familie greu de dus, cu patru copii in pragul nevoilor; acest om din leagăn deprins cu viața grea, cu acel ritm sacerdotal al existenței, despre care va spune că se naște din izbăvirea materiei prin ardoarea spiritului, din precumpănirea legilor morale, a datoriei asupra intimplătorului, prin intrarea omului in lucrare și priveghere intru biruirea animalității din noi și innobilarea seminției. Din sat a plecat la școală și nu s-a oprit din cel mai arid drum ingăduit să-l străbatem, in anii tinereții, cei atit de expuși risipirii și blazării dacă nu sint injugați trudei asimilatoare a experienței trecutului; zi cu zi, pină ce a izbindit să-și ia doctoratul, in urma unui efort excepțional, pină ce a stăpinit limbile europene de circulație, limbile vechi clasice și metoda de lucru asupra mărturiilor trecutului, cele scripturale și cele directe, arheologice.

Căci două sint isvoarele in care se străvăd originile stelare ale unui popor : adincul pămintului, țintirimele, și zidurile vechi, peste care s-au așternut holdele, și scrierile inaintașilor din diferite veacuri și limbi. Amindouă sint vitale pentru lucrarea cea mare pe care se simțea chemat s-o implinească in neamul nostru.

Pârvan este marele arheolog care a răscolit temeliile daco-romane ale Daciei scitice, ale Dobrogei și cimpiei române, cel care ne-a redat „Getica" risipită in arhive și muzee, făcind o sinteză istorică incă nedepășită : cartea de arheologie a rădăcinilor noastre multimilenare peste care s-a așezat, cu vremea, poporul daco-roman, neamul românesc, de nebiruit aici in Carpați, rămășița de netrecut a romanității răsăritene care n-a putut fi asimilată de valurile migratoare de mai tirziu.

Pentru Pârvan, ca pentru cei pilduitori din umanitate, arheologia insă este prilej de meditație, de sinteză spirituală asupra sensului lumii in spiritualitatea unui popor. Datoria vieții noastre in spiritul unei istorii.

Pârvan este, istoric vorbind, ca și Iorga și Goga, martorul celui mai eroic moment istoric din epoca modernă a neamului nostru, care a zguduit și răscolit țara din Leagăn la mormint, anume al războiului de apărare, a luptelor epopeice de la Mărășești și Oituz, a jertfelor fără seamăn din care s-a născut România intreagă in hotarele ei firești. Suferințele acestei incleștări pe viață și pe moarte l-au atins și pe Pârvan, ca pe profeții din vechime, l-au văduvit și pe el de mingiierea ochilor lui ca pe Ezechiel, de soția și copilul său, iar triumful, biruința finală după atitea suferinți au găsit in acest cugetător și om de știință pe cel mai adinc imnograf al acestui Eveniment.

Căci in acest ceas de răstriște, in acei ani de umilinți și singerări neintrerupte, in inima lui Pârvan, ca a intregului neam, se ridică, incolțește și se inalță feciorelnic și strălucitor, ca și in sufletul lui Bălcescu odinioară, scumpa și sfinta făptură mai luminoasă decit astrul zilei, cea a Patriei române.

Acum cind eram pe calea de-a o vedea pierdută, de-a rămine fără Patrie, aici la Mărășești strinsă toată suflarea pe o mină de pămint, mușcați din față de focul cotropitorilor, din spate de holera și vaierele pruncilor decimați, de foamete și pribegie, aici la Mărășești am biruit frica de moarte și din lacrima acestei biruinți a isvorit iubirea de Patrie. Pentru că, spune Pârvan, adevăr uriaș „singurul scop al vieții e lucrarea pentru aproapele : suprema sanctificare a vieții e moartea pentru aproapele : cu atit mai mult insă pentru ființa ideală, pentru excelentă spirituală care e Patria ; suprema caritate e darea vieții tale spre păstrarea vieții celui iubit : cu atit mai mult spre a păstra viața Patriei tale".

Numai in „Cintarea României", pe care Pârvan, ca și Iorga, o atribuie lui Bălcescu, vom găsi acea limbă, unică in spiritualitatea noastră, de iubire angelică, răscolitoare, a ființei patriei, cum o celebrează Pârvan in uriașa sa operă imnografică de care sintem invredniciți.

„Din această iubire a Patriei un popor nu poate fi smuls de nici o putere din istorie, un popor care iubește nu poate fi invins de nimeni. Dar cum se lucrează această iubire, cum se sădește și crește in sufletul fiecărei generații, o vom afla din cuvintele lui Pârvan astfel :

„Ințelesul vieții interumane nu este estetic, ci etic. Nu animal frumos, ci animal bun are a deveni omul. Nu frumosul absolut ,ci iubirea absolută (s.n.) *in binefacere, in milă, in jertfă, in moarte pentru aproapele".*

Numai omul care iubește, poate spune : am biruit frica de moarte".

Cade așadar, ca Datorie *a vieții noastre, să ne creștem intru această iubire pogorită in vreme și loc prin Logosul intrupat in Istorie, pe care Pârvan il celebrează de atitea ori cu aceeași rivnă ca și Eminescu iar această iubire lucrătoare inseamnă asimilarea valorilor spirituale pe care omenirea le-a dat prin diferite popoare și culturi, nu răminerea noastră in etnografic, in biologic, ci spiritualizarea acestuia prin asimilarea nu numai a unei culturi ca să nu cădem in mimetism ci a mai multor culturi, a mai multor culturi naționale.*

Deschiderea față de experiențele altora fără preconcepții, asimilarea a tot ce este valoare la alții, vor duce la aprofundarea și creșterea tocmai a ceea ce noi avem unic național numai românesc in ființa noastră. Acest mare invățător al neamului, la cursurile căruia era liniștea, in care se aud aripele de columbă imaculată cutremurind apele, a știut că orice cuvint trebuie să aibă acoperire in auz, in faptă și credința inimii celui ce il rostește.

Unul din marii săi elevi, savantul de renume european Ioan G. Coman, mi-a povestit, de curind, despre cursurile marelui său profesor unele incă aflate nepublicate in stenograme, mai ales despre unul din acele cursuri cind profesorul, văduv după război, s-a sculat in picioare, numai in acest caz, și timp de două ore, in fața unui amfiteatru inlăcrimat, evocindu-i pe cei ce s-au jertfit pentru apărarea ființei Patriei, in propoziți scurte, numai subiect și predicat, a prezentat concentrat făptura istorică a Logosului intrupat in istoria de suferință și a poporului nostru.

Nu intimplător, atunci cind ochii unei națiuni intregi ,ai României de după război, căutau omul care ar fi fost vrednic să poarte pe umerele sale. straiul de aur, vestind intre popoarele lumii autocefalia adică independența României toți s-au oprit asupra acestei trestii cugetătoare, asupra acestui fiu de țărani moldoveni, ajuns la statura smereniei desăvirșite, a despătimirii in care a biruit iubirea absolută care nu piere niciodată.

Ioan Alexandru

OGLINZI INFIDELE

I-a fost dat lui Vasile Pârvan să nu poată fi despărțit de opera sa, așa cum numai cu Eminescu se mai intimplase la noi: toți cei care incearcă să se apropie de acești titani trebuie să treacă pragul omului ca să pătrundă in templul lucrării. Un echilibru dinamic intre creator și creație rezultind din forța geniului de a se jertfi deplin in ceea ce face. In privința lui Eminescu, faptul a fost intuit exact de către G. Călinescu, care-i intocmește monumentala „Viață". De interpretări abuzive, fragmentare, a avut parte un timp și Vasile Pârvan. Prima observație care se impune in legătură cu marele istoric este că cele două lucrări ale sale : „Idei și forme istorice" (1920) și „Memoriale" (1923) care fac obiectul unor atacuri venite din partea unor critici precum Pompiliu Constantinescu, Eugen Lovinescu, Paul Zarifopol, nu se adresează publicului larg, in ințelesul jurnalistic al cuvintului, precum respectivele atacuri, ci unor specialiști pe care profesorul ii forma pentru științele umaniste. Superficialitatea criticilor „se justifică" in fața unui scop preponderent publicitar, denigrator. Astfel, cele trei articole din cartea lui Pompiliu Constantinescu („Opere, autori", 1928 ; articolele respective fuseseră publicate in „Ritmul vremii", 1925, și in „Viața literară", 1926) incearcă un atac dublu : asupra omului și asupra operei in același timp. Opera este minimalizată din punct de vedere științific (pentru că dezvoltă locuri comune : dar criticul nu amintește in nici un fel despre ce locuri comune este vorba ! Intervenția insăși vine prea tirziu — la cinci ani de la publicarea primei lucrări ; imediat după primul război mondial, idei asemănătoare cu ale lui Vasile Pârvan creșteau in mai multe părți ale Europei, iar Pompiliu Constantinescu așteaptă ca aceste idei să devină locuri comune pentru a le califica astfel!) iar omul, cu intregul său ideal, ironizat de sus. Criticul vede in profesorul Pârvan „efortul unui neam de țărani care a prins de veste pe neașteptate a fi rămas cu citeva sute de ani in urma ritmului marei civilizații moderne"! Ca individ, Pârvan ar fi avut o vocație de animator care nu s-a putut realiza : „el s-a răzbunat de inaptitudinea de animator sinucizindu-se intr-o ciinoasă și febrilă muncă de istoric".

Mult mai subtil, Eugen Lovinescu intuiește că se află, cu Vasile Pârvan, in fața unei personalități ieșite din comun care se constituie in egală măsură din operă și din ființă ; incomodindu-l vădit opera, și cunoscind omul in cercurile cele mai strimte ale destinului, pe de altă parte abuzind de meridianul locului (vin amindoi la București din aceeași parte a țării : Lovinescu, din Moldova de sus, Pârvan, din Moldova de jos) — portretul pe care i-l fixează in „Memorii" (vol. I, 1932) are un scop precis : dezbinarea intregului, ruperea creatorului de lucrare, desprinderea lui ca individ și minimalizarea genialului din omenesc : „Din ambianța universitară a epocii n-aș putea să nu **desprind** figura de copil imbătrinit a lui Vasile Pârvan : mic, slab, rural prin infățișare și prin origine, pe lingă dirza hărnicie el s-a semnalat incă de la inceput printr-o ambiție evidentă in incordarea și voința ei de putere..." (s.n.). „Desprinzind figura" din ambianța universitară mai intii, criticul o desprinde pe rind de capitală, de virstă — personajul devine „tinărul Vasile Pârvan din Iveștii Tecuciului" — de marii cărturari ai vremii, de propriul său auditoriu — intenția fiind, evident, de a-l separa definitiv de operă. Operă care nu-l interesa pe Lovinescu pentru că se deschide in astfel de acorduri : „A incerca să facem din cultura noastră o prelungire colonială a culturii franceze, italiene, germane ori anglosaxone e o greșeală analoagă aceleia, mai inainte atinse, a etnografizării creațiilor abstracte. Căci cultura acestor națiuni este ceva organic, netransmisibil, ea reprezintă un suflet specific, diferit de al nostru. Ar insemna să ne strimbăm sufletul sau să fim niște simple animale mimetice, dacă am căuta să gindim cultural ca francezul, englezul, germanul contemporan sau istoric". Or, criticul Lovinescu nu salută asemenea acorduri ce nu se armonizează in nici un fel in teoria „sincronismului". Pârvan polemizează cu sincronismul lovinescian mai inainte ca sincronismul să fie teoretizat! Ironie a sorții (soartă pe care Lovinescu o invocă — de ce ? — ca părtașă la cariera adversarului său sub forma „norocului" pe care Pârvan l-ar fi avut prin moartea lui Teohari Antonescu și, apoi, a lui Grigore Tocilescu — ale căror prerogative tinărul profesor le va lua. Nu aceeași soartă l-a scăpat pe Lovinescu insuși de un adversar realmente de temut ?!).

Critica actuală crede că in intervenția sa din 1927 (in „Viața românească"), asupra acestui portret, G. Călinescu „il intoarce" impotriva celui care l-a făcut. Intr-adevăr, Călinescu merge

pas cu pas pe centrii nevralgici ai descrierii desfăcind autoritar nodurile, limpezind negurile. Totuși, răutate nu se vede in portretul schițat de Lovinescu adversarului său. Trebuie spus că acolo criticul nu se adresează, nici el, specialiștilor sau cunoscătorilor in problemă — ci mai degrabă, credem, tinerilor pentru a-i îndepărta de un contact posibil cu opera lui Pârvan. Transpare un anumit freamăt de mulțumire, bucuria de a fi găsit „cheia" personalității lui Pârvan (atacind opera prin persoană). Criticul face din personajul său un om de rind, măcinat de ambiții, ros de invidie, posedat de parvenire, „sfirșit" de tinăr in brațele Universității, ale Muzeului și ale Academiei (cum așa? Călinescu ii răspunde, in replică : „Pentru Pârvan, Universitatea era un mijloc banal de infăptuire a unor ținte atit de ridicate incit sentimentul de «sfirșire» nu l-a putut cuprinde niciodată") — ajutat de soartă, bătut de soartă (se insinuează vag o pedeapsă din partea destinului pentru „hybris" la Pârvan!) — in fine, inchis in sine insuși, vorbind despre o experiență personală... Intenția este clară, de a dezbate un caz, de a da o pildă : cine va face ca el ca el va păți. Nu-l putea atinge pe Pârvan acest exemplu viu de „oprobium rusticum" din partea unui citadin isteț : vorbele criticului sint, pentru el, glume care au rostul lor, venite dinspre vulgul de jos : se aruncau la Roma pe seama marilor invingători pentru ca zeii să nu devină geloși pe victoria lor, ca să rămină legați de cele pămintești. Nici n-ar trebui să le luăm in seamă, nici noi, dar, după ce ironia obosește, criticul găsește de cuviință să atingă opera insăși prin citeva cuvinte alese la intimplare din articolele lui Pompiliu Constantinescu.

Peste doi ani, in 1934, va fi rindul lui Paul Zarifopol să se refere la Pârvan ; simptomatic, nici unul dintre cei trei sincronizanți nu-și reia părerile, ci-și transmit unul altuia ștafeta neințelegerii vrind să dea impresia unei opinii mai largi ! Paul Zarifopol, intr-o limbă prețioasă, cu dezacorduri „populare" ce vor să dea o notă arhaică, „sfătoasă", cu repetiții greoaie și o „ironie obositoare" cum va nota același Călinescu (din care facem rezoneurul acestor intervenții impotriva lui Pârvan) voia, de pildă, să distrugă „Ideile și formele istorice" făcind colecții de termeni impropri limbii române la Pârvan. Nimic despre caracterul științific al lucrării, despre cimpul ideatic — doar că se repetă la tot pasul „cosmos", „ritm", etc. Or, acestea fiind concepte de bază ale gindirii teoretice pârvaniene, repetarea lor ține de rigoarea demonstrației, nu de stilistică. Dar Paul Zarifopol nu vrea cu nici un chip să pătrundă dincolo de invelișul sonor al cuvintelor. Pe de altă parte, e de mirare să aflăm că in anul 1934 (cind iși publică Paul Zarifopol pamfletul, in „Convorbiri literare") limba română nu suporta cuvinte ca „etnograficul, omenescul, funcționalul, utilitarul, esteticul, culturalul" — cu atit mai mult cu cit azi acești termeni ne sint cu totul familiari. Mai degrabă punem sub semnul intrebării simțul limbii la critic, care dezvoltă, vis-à-vis de Pârvan, tirade de acest fel : „Stilul intregei sale persoane s-a alterat in sensul unei artificialități teatrale de un gust dintre cele mai regretabile"; „un stil de oficiant permanent inaintea unui altar al solemnității neintrerupte" (ori „permanent", ori „alterat" — altfel ajungem la vorba aceea, „curat murdar"!) ; „imbătare de vocabular" (calc semantic nefericit după sintagma maioresciană „beție de cuvinte" ; in limba română „beție" și „imbătare" nu inseamnă același lucru ; prima este o calitate — negativă, desigur — iar cea de-a doua, un accident : prima este operațională, a doua nu). Ori : „Insensibilitatea literară a acestui invățat distins era de un grad, astfel, incit el nici nu bănuia problemele care, la o asemenea incercare in românește, se ridică imperios din insăși firea graiului și a culturii noastre" (unde pauzele ritmează demonstrația, dar nu o fac să scandeze, să urce treaptă cu treaptă, ci o coboară impraștiat) — sau : „grecii profesorului Pârvan vorbesc in desăvirșită liniște o românească foarte prea comună de foileton academic, sau de lecție inaugurală". Ce va fi insemnind „o românească foarte prea comună de foileton academic" — cind persoane autorizate ne spun că Pârvan a susținut un inalt stil academic la noi — nu știm. A spune, apoi, că dizertația inaugurală „Anaxandros" (la care se referă) are un stil de „lecție inaugurală" este egal cu a spune că un roman are un stil de roman, etc.

Față de aceste opinii care urmăresc insistent să despartă opera de autor, bărbați de bun simț s-au pronunțat la timp in reviste de prestigiu sau in sinteze originale valoroase. Gindirea teoretică a lui Pârvan a fost asimilată in creațiile artistice ale unui Sadoveanu, de pildă, opera lui istorică și arheologică a fost continuată de specialiști de prestigiu. Dar asupra omului s-a aplecat cu dragoste, intre toți, mai ales George Călinescu. Încă din 1927 el incepuse să-l apere constant pe marele mentor, exersindu-și pana in reviste diverse, dar mai ales in revistele unde publicaseră inamicii lui Pârvan, ștergind urmele, aducind publicului larg lumina necesară. Schițele de portret prind contur din ce in ce mai sigur și, in final, se incheagă in acel impunător tablou din „Istoria literaturii române". Putem spune că, intr-o oarecare măsură, Pârvan trăiește in opera elevului său : este suficient, ca exemplu, să comparăm finalul primei părți din „Idei și forme istorice" cu finalul „Vieții lui Mihai Eminescu" : același ritm inălțător, aceeași curgere către zbor a cuvintului, ilustrări unice ale stilului sublim in proza noastră : limba este ritm, euforie muzicală — ideile, cosmos.

Nicolae Georgescu

CERCETĂRII ISTORICE

ALIANŢE SPIRITUALE

Cînd se va cunoaşte probabil, mai bine opera lui Pârvan şi cînd se va reedita **Getica** (sperăm cît de curînd, în acest an) se va observa încă o dată, organicitatea fenomenului cultural interbelic şi alianţa spirituală de fond a marilor autori, dincolo de graniţele domeniului de activitate, de formele stilistice sau de categorii generale de felul tradiţionalism-modernism, etic-estetic, naţional-universal etc. S-a discutat pînă la saturaţie despre atitudinile diferite ale lui Lovinescu şi Călinescu faţă de aceleaşi chestiuni dar, oare, între ei nu există şi punţi de legătură ? La fel şi în cazul Iorga-Călinescu au fost exacerbate deosebirile şi neînţelegerile, care sînt indenegabile, dar, un nou dar, nu au şi puncte de vedere comune, cel puţin referitor la perioada veche a literaturii române ? Cine a citit cu atenţie **Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică** nu poate să nu descopere „călinescianismul" avant la lettre, al unor judecăţi cu valoare estetică despre cronicari, iar la autorul **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** concepţia iorghistă a integrării faptului literar în conexiunile sale istorice, sociale şi culturale. Mai profunde şi mai semnificative sînt însă legăturile şi afinităţile elective dintre Vasile Pârvan şi G. Călinescu, sau, de ce să nu spunem pe nume, influenţa istoricului şi gînditorului Pârvan asupra criticului şi istoricului literar Călinescu. Că este vorba de o preluare voluntară, critică ori de o asimilare inconştientă, sub presiunea modelului, fie de ambele posibilităţi, lucrul cel mai plauzibil, ne interesează mai puţin în momentul de faţă. Deşi, consideraţia purtată de G. Călinescu autorului **Geticei** şi **Memorialelor** este cunoscută, paginile consacrate lui Pârvan în **Istoria literaturii...**, constituind o dovadă irefutabilă. Nu este deloc lipsit de interes, a le compara cu portretul făcut de Iorga aceluiaşi personaj, în **Oameni cari au fost**, şi acela plin de elogii, redactat însă într-un stil solemn-circumstanţial, ce ascunde parcă o undă de răceală şi rezervă. În schimb, preţuirea lui Călinescu faţă de Pârvan, atît în ipostaza de istoric cît şi de literat, în special pentru **Memoriale** combătute violent de alţi critici, este nedisimulată. Şi aceasta, deoarece recunoaştea un afin şi vedea în el un model, aş îndrăzni o supoziţie psihanalitică, un alter ego, o imagine a sa, de hieratism intelectual întruchipat. Este greu de presupus că locvacele, histrionicul Călinescu nu a fost impresionat de, şi nu s-a proiectat în, preluînd caracterizarea din **Istoria literaturii**, figura ascetică, adînc spiritualizată, de pastor coborît din dramele ibseniene, a lui Pârvan. Dar pe noi ne interesează în primul rînd, influenţele şi similitudinile în operă, care au fost îndubitabil, rodnice. În cel puţin două aspecte esenţiale, ei se întîlnesc ; **specificul naţional** şi **regia textului**. Primul este în directă legătură cu problema atît de controversată a originei etnice şi vechimii poporului român, ori Vasile Pârvan dă prin **Începuturile vieţii romane la gurile Dunării** (Cultura naţională, 1926) şi **Geti-ca. O protoistorie a Daciei** (Cultura naţională 1926), un răspuns definitiv la aceste întrebări. Istoricul demonstrează, refăcînd pe baza datelor arheologice şi a izvoarelor epigrafice — se cuvine să adăugăm aici şi articolul **Laus vitae. Gînduri despre lume şi viaţă la greco-romanii din Pontul sting** — imaginea unei înfloritoare civilizaţii, durata istorică a poporului român şi continuitatea lui neîntreruptă în spaţiul vechii Dacii. Ideea, care a făcut şcoală atît printre specialişti cît şi printre scriitori şi filosofi, o reîntîlnim în calitate de concept axial şi la G. Călinescu în capitolul **Specificul naţional** de unde cităm : „Istoriceşte sîntem prin substratul nostru traco-getic, care e esenţial, dintre vechile popoare ale Europei. Sîntem nişte adevăraţi autohtoni de o impresionantă vechime. Indiferenţa vădită a ţăranului român pentru popoarele imediat înconjurătoare vine din instinctul că acestea sînt mai mult sau mai puţin recente. Tipul nostru fizic este total deosebit de al popoarelor vecine şi din centrul Europei. Dacă avem afinităţi cu grupurile meridionale (neotracice sau insulare) nu numai prin imperechere apropiată, ci printr-o înrudire atavică, noi nu regăsim similităţi pentru fizionomia noastră decît în Occidentul extrem al Europei pînă în peninsula iberică şi în insulele britanice chiar". Ait de puternică, este la Călinescu, pe urmele lui Pârvan, această obsesie a vechimii şi originarului, încît o întîlnim şi în capitolele de analiză critică aplicată, cum este cel despre Octavian Goga, cu faimoasa descriere a Răşinarilor (oameni şi locuri) : „Satul e foarte vechi, pomenit în documente din evul de mijloc cel mai neguros şi asta se vede pe faţa oamenilor (...) Cu ochii ca apa mării, cu faţa unei bătrîne de rasă străveche, părînd tînără prin convertirea în fizionomia masculină, Goga nu seamănă cu totul a răşinărean. Totuşi reprezenta în genere tipul ardeleanului din punctele cele mai vechi. Era ţăran fără îndoială, dar un ţăran de o rasă aşa de bătrînă şi neprimenită, încît avea fineţi de aristocrat." Fără a cădea în eticism şi etnicism, G. Călinescu elaborează după cum se ştie, în capitolul final, o teorie în nuce, a specificului naţional şi a personalităţii literaturii române, avîndu-şi originea în consideraţii de ordin matricial-genetic, cum ar fi persistenţa fondului traco-getic sub altoiul latin. Dar şi acum, marele critic nu numai că este consonant, dar transpune şi dezvoltă în planul esteticii şi filosofiei culturii, argumentaţia istorică a lui Pârvan dintr-un „memorial" ca **Parentalia** unde citim : „Şi atunci, ideea naţională fiind o stare de conştiinţă, înainte de toate culturală, iar geografia umană demonstrînd nu după oameni, ci după pămîntul pe care se aşează, adevărate **autohtonii culturale**, nu ajungem oare la marea realitate istorică, aşa de neînţeleasă atîta vreme, aşa de combătută, şi de contestată, a **autohtoniilor naţionale** ?" Quod erat demonstrandum.

Dar mai semnalăm o afinitate la fel de importantă şi, care ţine de ceea ce am numit **regia textului**, sau modul de tratare a evenimentului. Pârvan este printre puţinii care au ştiut — Iorga nu a reuşit totdeauna — să-şi domine erudiţia, într-adevăr impresionantă şi să-i dea un sens productiv, integrator şi creator, totodată. Este bine să reţinem sintagma lui, **„sinteză reconstructivă"** ce se referea la aptitudinea atît de rară, a istoricului de a selecta din masa imensă a faptelor, întîmplărilor şi datelor, liniile de forţă ale fenomenelor şi de a le integra ansamblului. Fără această capacitate interpretativă şi „reconstructivă", bineînţeles, strict controlată de adevărul ştiinţific, istoria se mărgineşte la inerta înregistrare şi transcriere de situaţii şi evenimente. Aceeaşi modalitate a „punerii" în pagină o reperăm şi la G. Călinescu, pentru care istoria literară este „ştiinţă inefabilă" şi, atenţie, „sinteză epică", un analogon în realitate, al formulei pârvaniene. Criticul avea şi el ambiţia de a surprinde semnificaţia generală a contextului (citea „literaturi şi nu scriitori", de a încadra opere şi scriitori în serii tipologizante, funcţionînd şi ele, la rîndul lor, într-o construcţie mai vastă. Ceea ce presupune la ambii autori, o mentalitate de creator în sensul cel mai propriu al cuvîntului, adică o **regie** sau **epică a textului**, ale cărui personaje sînt în cazul nostru ideile, şi un **stil**. Si nu cred că se pot aduce probe mai elocvente decît **Getica** şi **Istoria literaturii**, deosebite ca obiect şi substanţă, dar asemănătoare în proiect şi concepţie. Mai sînt desigur şi alte dimensiuni comune celor două spirite, cum ar fi **vocaţia construcţiei monumentale**, însă ne oprim deocamdată la aceste prea fugare constatări. Nu însă, fără a ne lăsa ispitiţi de o altă întrebare şi ea sugerată mai înainte. Ce laturi unesc posibila deltă a cugetului românesc Iorga — Pârvan — Călinescu ?

Paul Dugneanu

LA «LUCEAFĂRUL»

În filiaţia publicaţiilor româneşti transilvane, aşezată de Ilarie Chendi în urmarea „Bibliotecii româneşti" (1821), condusă de Zaharia Carcalechi, şi a „Familiei" (1865) lui Iosif Vulcan, „Concordiei" sau „Albinei", „Luceafărul", apărut în 1902 la cîteva luni după „Semănătorul" (lipsit pe atunci de „vocala barbară" din titlul dezavuat de Arghezi), mutat din 1906 pînă în 1914 la Sibiu şi, după război, la Bucureşti, s-a definit încă de la începutul apariţiei sale de pe poziţii vizibil autonome. Apropierile de semănătorism, poporanism, modernism etc. s-au realizat la nivelul independenţei ideologice (a se vedea articolul lui Oct. Tăslăuanu din 1903, „Două culturi", luare de atitudine faţă de iorghism, sau nu mai puţin celebrul „Un curent neintemeiat în literatura română", paradă filosimbolistă din 1903 în ton polemic a poetului Ulpiu Traian Mihai). În această atmosferă de supremaţie a originalităţii de gîndire printr-o din ce în ce mai rezervată poziţie faţă de exagerările semănătoriste dar, nu mai puţin, prin solidarizarea cu gruparea din jurul lui Iorga în probleme ce vizau apărarea tradiţiei, unităţii şi independenţei culturii naţionale, începînd cu 1903 îl găsim şi pe **Vasile Pârvan** care, alături de fondatorii revistei (A. Ciura, A. P. Bănuţ şi apoi O. Tăslăuanu, un „Iacob Negruzzi al Luceafărului") se afla în compania unor nume prestigioase (St. O. Iosif, S. Puşcariu, Zaharia Bârsan) în recent remaniatul „Comitet de redacţie".

Nu este de loc hazardat, în opinia noastră, să afirmăm că „Luceafărul", prin lucida sa politică culturală, l-a stimulat pe Vasile Pârvan, impunîndu-i prin articolele dense în substanţă, expresii ale unei tulburătoare maturităţi a istoricului întotdeauna dublat de un original spirit meditativ, aplecat, într-o filozofie solemnă, peste obiectul cercetărilor sale. La rîndul său, Pârvan a înţeles, după începuturile sale la „Convorbiri literare" şi „Semănătorul", să-şi servească cu fidelitate revista căreia, la urma urmelor, îi datorează, nu în mică măsură, notorietatea încă din anii începuturilor. Asadar, încă din 1903, Vasile Pârvan este un colaborator consecvent al publicaţiei ce-i girează apariţia celor mai diverse studii de istorie veche, arheologie, istorie medie şi modernă (Papiu Ilarian, bursier al Blajului", 1903, „Interzicerea istoriei românilor în toate statele austriace", 1903, „O întîmpinare la articolul A", „Papiu Ilarian şi decoraţiunile de la 1850", 1903, „Anul 1850 şi studenţii români ardeleni din Viena", 1903, „Rolul monografiilor în studiile istorice", 1904) filozofia istoriei şi a culturii („Ideile fundamentale ale culturii sociale contemporane" — extras, 1919, „Sensul vieţii", 1919, „Parentalia", 1919) istorie literară şi critică de artă („De la Aron Pumnul", 1903, „Din istoria culturii românilor bihoreni", 1903, „Românii la Roma", 1903), pagini social-politice („Unire" — conferinţă la „Societatea Academică Română" din Berlin, 1906, proiectul „Universitatea naţională a Daciei Superioare", 1919).

La o disecţie cît de superficială, ceea ce fixează, într-o coeziune de adînc, varietatea preocupărilor lui Vasile Pârvan din paginile „Luceafărului" este solidaritatea persoectivei istorice cu sobrietatea analizei tendinţelor socio-culturale ale prezentului, unitate consolidată de cea mai autentică aderiune la spaţiul istoriei şi culturii noastre, contemplat cu fervoarea paşiunii incandescente. Scriind în coloanele „Luceafărului" despre personalităţi marcante ale acestui spaţiu (Al. Papiu Ilarian, Aron Pumnul, dar şi Ştefan cel Mare, Ion Vodă, Mihai Viteazul) nu mai puţin decît despre evenimentul istoric văzut ca o manifestare a coeziunii maselor, Pârvan militează pentru unitatea naţională, la toate nivelele, cea spirituală anticipînd-o pe cea politică. În această etapă a activităţii sale, tînărul istoric valorifică, în articole de largă respiraţie, ucenicia la şcoala unui Fustel de Coulanges („Histoire des institutions politiques de l'ancienne France"), Bernheim, Langlois-Seignobos („Introductions aux études historiques") şi, bineînţeles, Bălcescu, Xenopol, Iorga, D. Onciul, I. Bogdan, Anghel Demetrescu. Iată deci că, pentru tînărul Pârvan, la 22 de ani, „rostul şi cel de pe urmă scop al istoriei e restabilirea adevărului în ce priveşte faptele omeneşti din cele mai vechi timpuri şi pînă azi" dar în sensul precizat de Iorga, cu convingerea că istoricul „zugrăveşte o viaţă şi nu descrie o serie de acţiuni mecanice". „Blăstămul dezunirii", acel monstru al discordiei dintre clase, favorabil penetraţiei elementului străin, nu este atît expresia xenofobiei lui Pârvan, alimentată la grandiloc venţa gesticulaţiei iorghiste ca cea de la 13 martie 1906 (deşi şi Pârvan se ridică în „Luceafărul" împotriva „franţuzomaniei", „pecinginii greceşti" etc.) ci, cel mult, o nostalgie semănătoristă după „vîrsta de aur" (utopică de altfel) a armoniei dintre păturile sociale. În rînduri de neuitat patetism, Pârvan ia atitudine contra „maghiarizării" românilor ardeleni şi a „elenizării" aromînilor manifestă o totală înţelegere pentru „clasa ţărănească", „păstrătoare a tradiţiilor neamului", din care „se reimprospătează mereu cu noi puteri clasa orăşenească şi clasa intelectualilor", susţinînd necesitatea cunoaşterii „nemediate" a poporului, „de la inimă la inimă". Întregul efort este subsumat „unităţii culturale a tuturor românilor", preambul al celei naţionale, ideal suprem pentru care Vasile Pârvan a militat cu acea „incomparabilă forţă" admirată de un Jerôme Carcopino sau Gorham Stevens, cu „solemnitatea gongorică" sesizată în realele ei semnificaţii de Călinescu. În aceste condiţii, deci, V. Pârvan ne apare din paginile „Luceafărului" drept „un om deplin al culturii româneşti" (pentru a folosi o celebră sintagmă), aureolat de acel nimb de mister savant şi oracularitate care fac din marele istoric şi filozof un personaj de roman (să ne referim numai la „Zeul" de Ticu Archip sau mai cunoscuta „Creangă de aur" a lui Sadoveanu) şi, alături de Octavian Goga, poate cel mai ilustru nume impus de „Luceafărul".

Cristian Moraru

inedit

Au rămas foarte puţine manuscrise de la Vasile Pârvan şi, admiţînd cota deschisă a imprevizibilului sînt puţine şanse de a fi descoperite altele. Multe scrisori, manuscrise sau acte rămase la moartea autorului **Geticei** au fost distruse prin imperativul testamentar iar cele scăpate de foc au intrat în mare măsură în posesia fostului său asistent, profesor Radu Vulpe care le-a donat lui Al. Zub, editorul şi monografistul cel mai avizat al lui Pârvan, tiparite de cercetătorul ieşean în „Vasile Pârvan — corespondenţă şi acte", Editura „Minerva", 1973. La „Muzeul literaturii române" mai există un lot de 13 scrisori, 12 trimise prozatorului C. Sandu-Aldea şi una ziaristului Octavian Tăslăuanu. Cele 12 scrisori din 1907 şi 1908, din Italia, din Germania sau din ţară trimise prozatorului sămănătorist vor fi publicate în revista „Manuscriptum" nr. 4 anul curent. Aceste scrisori din prima tinereţe sînt importante pentru că ne relevă un Pârvan apolinic, optimist, plin de vitalitate (le semnează Pârvănel) încă nemarcat de gravele accidente familiale şi de încercările războiului.

Scrisoarea către Tăslăuanu — despre care, în treacăt fie spus, nu avea o opinie tocmai bună — are un caracter mai protocolar şi de informaţie. Se pare că în timpul călătoriei în Italia, Pârvan a redactat discursul de recepţie la Academie susţinut la 20 Mai 1914 (In memoriam Constantini Erbiceanu, Bucureşti, 1914) în care filozofia sa tristă şi solemnă apare în plenitudinea ei : „Ştiinţa pe care am cercetat-o şi am iubit-o cu patimă, mi-a dat o concepţie gravă, aş putea zice tragică, despre viaţă (...) M-am deprins a vedea doar două lucruri demne de străduinţele şi iubirea noastră : cultul pios al amintirii lăsate în resturi şi ruine (...) şi cultul entuziast al geniului omenesc, continuu învins şi continuu din nou biruitor" (op cit. p. 33).

Aureliu Goci

Scrisoare (fără plic) cota M.L.R. 4712/i

antet :
Savoy Hotel
Rome
I. Lengyel
Manager
Roma, 14 Febr (uarie) 1914

Iubite domnule Tăslăuanu,

La scrisoarea D(umi)tale din 31 Ian(uarie) c(urent) am plăcerea să-ţi răspund următoarele : D(omnul) Pecurariu e în adevăr desemnator la „Muzeul" pe care-l conduc eu, e un om de talent şi cred că va fi spus lucruri interesante în articolul său, fiind un excelent cunoscător al ornamenticii româneşti. Firește D(umnea)ta având în mână articolul său pe care eu nu l-am văzut-dacă aş fi fost în ţară poate mi l-ar fi dat să-l citesc eu întîi — eşti mai în măsură decît mine să judeci din cele scrise de D(omnia) sa întrucât se pricepe sau nu în chestia pe care o tratează în cele ce ţi-a trimes.

Cu toate cele bune
al D(umi)tale
V. Pârvan

Note

1. Călătoria în Italia avea, desigur, şi un scop ştiinţific dar şi unul intim căci se căsătorise de curînd cu Silvia Cristescu. Mai călătorise şi în 1908 şi în 1911 (vezi Al. Zub : Vasile Pârvan-Efigia cărturarului, Iaşi, Junimea, 1974, p. 24). Din această călătorie există multe mărturii iconografice (vezi Valeriu Leahu). Fotografii de la Vasile Pârvan în colecţiile „Muzeului de istorie al oraşului Bucureşti în „Materiale de istorie şi muzeografie", IV. 1966, p 301-308 şi Al. Zub op. cit). A străbătut întreaga Italie între decembrie 1913 şi martie 1914 (vezi H. Metaxa : Vasile Pârvan. Note bibliografice, Bucureşti, 1926, extras din „Arhiva pentru Ştiinţe şi Reforma socială", revista institutului social român, anul VII, nr. 3—4, 1928).

2. Octavian Tăslăuanu (1878-?) scriitor şi ziarist ardelean a fost coleg cu Pârvan la Universitatea din Bucureşti ; Fondator împreună cu Octavian Goga, Al. Ciura şi alţi al revistei Luceafărul (Budapesta, 1902). O Tăslăuanu era şi specialist în ornamentică şi heraldică (vezi articolul Din ornamentica română, „Luceafărul", 1905 nr. 6, 128).

3. Dionisie Pecurariu, desenatorul „Muzeului Naţional de Antichitate" şi delegatul „Muzeului" la antrepriza săpăturilor de la Histria.

CENTENAR VASILE PÂRVAN

Puţini din rasa noastră au dat o pildă mai monumentală de energie pusă în slujba unei idealităţi. Cînd se profesează pentru foloase naţionale o filozofie etică a caracterului e prilejul să spunem că niciodată această însuşire, a acordului între gînd şi faptă, n-a fost mai strălucit realizată. Şi nu e vorba de încăpăţînarea oarbă, de ambiţia îndărătnică şi surdă a omului visător de glorie, ci de năzuinţa lucidă a unei minţi fericite care caută în construcţie rezolvarea problemei vieţii.

Istoria ridicării lui Pârvan înflăcărează ca o viaţă plutarchiană. Şi e senil sufletul tînărului care cunoscîndu-o nu se simte împins de dorinţa de a fi, dacă nu mare, cel puţin mai puţin mărunt.

G. CĂLINESCU

TROPICE FERICITE

Călătorul care ar păşi în nordul Constanţei pe un drum aproape pustiu, întins peste coline prelungi şi precipitate în văi adînci ca nişte golfuri de unde s-au retras apele, ar zări, nu peste multă vreme, desfăcîndu-se spre răsărit o potecă mai lată, şerpuită, de o stranie singurătate îndreptîndu-se către o lume aproape neverosimilă de şesuri. Mirosul ameţitor şi putred al mării năvăleşte aici de pretutindeni însă acest peisaj deşertat de oameni, ca o planetă necunoscută, are ceva din neliniştea fără motiv a lagunelor moarte. Iarba crescută în smocuri şi cu o dramatică biruinţă asupra solului calcaros e parcă ultima urmă de viaţă în această halucinaţie selenară mutată pe pămînt. Arareori, săgeata desfăcută a unui albatros tulbură în depărtări orizontul. Cîte o piele de şarpe, pierdută, cine ştie de cînd, pe sărăturile fără vîrstă de o vietate care poate nu mai e, aminteşte că aici lumea fusese odată vie. Intîlnită de om, citeodată, broasca ţestoasă se retrage înspăimîntată în carapace făcînd şi mai puternică impresia de împărăţie mută a mineralului. Îndărătul acestei planete moarte, cu fire tăioase de iarbă şi cu muşchi umezit, risipit ca o maladie peste feţele calcinate ale pietrei, vibrează, cu toate acestea, o viaţă veşnică pe care urechea sufletească o aude în efluvii lente şi ritmice care vin, ca spinările mişcătoare ale mării, dintr-o vreme care nu s-a sfîrşit.

Pe aceste cîmpii nisipoase şi sălbatice ale Dobrogei călca, acum mai bine de şaizeci de ani, urcînd către cetatea Histria, arheologul Vasile Pârvan. În acel deal crescut neverosimil din preerie zăceau încercuite de nisipuri oraşul vulturilor şi al delfinilor, divinitatea apolloniană a şarpelui, monumentele marmoreene cu pădurile lor de coloane şi alinierile geometrice ale arhitravelor, popoarele de inscripţii cu literele umflate, teracotele, termele pe unde apa înţepenise de acum peste un mileniu, pilaştri cu capitele pe unde odinheau epistiluri cu fascii. Peste marmura neagră şi vînătă, cu vine albicioase, căzuse pămîntul uitării, ţiglele cu feţe grunzoase se spărseseră roase de apele sutelor de ani, cornişele frînte de vînt şi de zăpezile scitice, hohottitoare, zăceau adînc sub ţărînă. Mai jos, unde fortificaţiile înţelenite se precipitau pe o mică plajă cu cochilii sparte de melci şi cu sideful scoicilor risipit, foşnea o apă întinsă, ca o mare interioară în culori stinse, Halmyris, de zece ori mai putrezită decît marea regeneratoare, închisă departe la orizont de un cleşte din ce în ce mai strîns al pămîntului. Acolo sus, deasupra oraşului cu zgomotele stinse, arheologul aştepta visînd la relicvele pe care norocul avea să i le dăruiască. Cînd vor apărea, unul cîte unul, capitelurile singuratice pe unde odată se auzeau vocile unei colonii vii, cînd vor ieşi din norii adînci ai uitării stelele arse, pe unde cine ştie de cînd nu mai poposise nici o pasăre să se odihnească, atunci datoria vieţii lui va fi biruit vremea şi ruina; savant solitar trecînd pe sub plafoanele dispărute pe care le înlocuise cerul clar şi adînc ca al mărilor îndepărtate. Aceste teritorii ale soarelui din ale căror genuni ieşea o cetate moartă, cu murii uimitor de albi, orbitori, erau pentru Vasile Pârvan nişte tropice, dar nişte tropice fericite.

Artur Silvestri

VOCILE MITOLOGIEI

Ce va rămîne oare pe urma teoriilor şi abstractelor construcţii ale gîndului ? Căci negarea lor nu vine nici din partea timpului lacom şi nici dinspre vicisitudinile ori ingratitudinile istoriei ; ea se află cuprinsă, în germene, în însăşi esenţa actului ştiinţific. Căci aici fiecare nouă idee anulează, depăşind şi perfecţionînd (şi în nici un caz prin renegare) întreaga lume a ideilor anterioare ; în ştiinţă, noua teorie nu distruge ci continuă vechile sisteme. De aceea aici nu există unitate, dar nici redescoperire.

O asemenea pildă, un asemenea simbol, este şi destinul ştiinţific al lui Vasile Pârvan. Opera sa este o graniţă şi o poartă. Tînărul cercetător trebuie să treacă prin ea nu numai pentru a afla ceea ce a spus un alt savant înaintea lui, ci mai ales pentru a afla cum trebuie să existe şi să dăinuie un savant. Citindu-l pe Vasile Pârvan el îşi va completa nu numai fişa documentară, ci şi acea insesizabilă şi decisivă, „fişă" lăuntrică a conştiinţei sale ştiinţifice. Aceasta nu înseamnă că Vasile Pârvan era scutit de eroare sau că vorbele sale au valoare apodictică. De altfel scrierile sale sînt lipsite de orice galanterie, de tonul dogmatic şi irecuzabil al aceluia ce îşi impune punctul de vedere printr-un grav şi apăsător „magister dixit". Scrisul marelui istoric are din contra, un fior şi o trepidaţie adolescentină aproape. Erorile sale, inerente oricărei analize din ştiinţă, nu atîrnă, nu şochează şi nu irită, ele au ceva cuceritor, ceva ce ţine de elanul cu care savantul acoperă spaţiul cercetării, de efervescenţa unei gîndiri ce, privind lumea de la înălţimea munţilor, se rostogoleşte năvalnic, incapabilă uneori să-şi poată opri propria-i curgere. În acest sens, aş îndrăzni să spun că Vasile Pârvan este un spirit analog (sau structural înrudit) cu marii gînditori ai Greciei presocratice. Este un entuziast, un vizionar, un nestăvilit. Purtat de o idee ori de o intuiţie el străbate fulgerător mari spaţii ale gîndirii, reunind dintr-un singur gest domenii variate şi aparent înrudite, surprinzînd dintr-o scăpărare fulgurantă a gîndirii, simburele lor comun şi linia de forţă care le uneşte. Departe însă de mine gîndul că Vasile Pârvan are un geniu pur intuitiv, romantic, bazat numai pe o naturală şi inconsecventă sclipire a minţii ; cărţile sale dovedesc o putere de muncă şi de acumulare titanică, un spirit ordonat şi meticulos, o minte lucidă şi critică — Istoricul era, asemeni acelor pini ce se avîntă cu îndrăzneală spre ceruri, graţie unor rădăcini adînci şi imens ramificate).

Erorile lui Pârvan nu frînează, nu întunecă, ci îndîrjesc şi stimulează gîndirea. Căci „erorile" sale sînt, de fapt, erorile ştiinţei, sînt acele descoperiri menite, prin caracterul lor particular, efemerului, dar sortite, prin ecourile şi frămîntările pe care le nasc în minţile urmaşilor, să tindă spre nemurire. Căci Pârvan avea harul şi puterea de a vedea clar, de a descoperi o ordine acolo unde părea a fi haos, de a da o primă şi necesară formă lucrurilor informe. El punea prima treaptă şi deschidea orizonturile, înţelegîndu-l şi depăşindu-l, în mod inerent, generaţiile următoare îl neagă şi îl contrazic cu fezele. Dar chiar dacă interpretările sînt discutabile, perspectivele deschise de el rămîn în picioare şi sînt un bun cîştigat pentru toţi cei ce păşesc, pe urmele lui, sau pe lîngă ele, în lumea necunoscută a istoriei străvechi.

Iată, spre exemplu, o idee (sau o teorie) în jurul căreia s-au purtat aprige şi neînfrînate discuţii ; aceea a caracterului „uranian" al mitologiei dacice. Lăsăm acum la o parte circumstanţele în care a fost elaborată şi cauzele ce l-au condus pe istoric la constituirea acestei imagini despre strămoşii noştri. Dincolo de toate acestea, pentru noi, rămîne ideea, argumentele şi exemplele, prin care Pârvan o susţine. Alături de exagerările interpretative, de elanul nestăvilit al ideii, care, asemenea unui cal fremătînd de încordare, îşi ia zborul neînfrînat, cîte alte observaţii şi ipoteze tulburătoare. Iată ciudata şi fascinanta analogie între cultul lui Zamolxis şi trăsăturile identice ale cultului acelui Zeus cretan de pe muntele Ida (**Getica**, p. **152**) şi apoi, întregind acest spaţiu, marea zeiţă din enoliticul danubian cu „gesturi şi costume aproape minoice" (Dacia, 1972, p. 127) ; cîte lucruri ar mai fi de spus despre interesanta problemă a călăreţilor danubieni, grup ce consonează, cu Dioscurii greci şi Acvini din arhaica Indie ; tot astfel, ce orizont larg cercetării deschid rîndurile referitoare la stîndardul dacic, la raporturile dintre balaurul (celest ? chtonian ?) ucis şi prins şi grupul de războinici ce îl iau drept însemn şi animal protector (Getica, 521 ; 641 şi 723 ; „Dacia", 114).

Lectura cărţilor sale este implicit polemică şi, în mod firesc, fertilă. Efemerul, trecătorul, ceea ce e sortit să fie contrazis şi depăşit capătă astfel un nou sens : el devine germenele şi hrana din care-şi trag sevele aspiraţiile noastre spre înţelegere şi cunoaştere. Dincolo de acestea, într-un orizont care nu e static, ci în permanentă mişcare, în care nu se aud sentinţe, ci îndemnuri, într-un orizont al dialogului şi continuităţii, gîndirea lui Vasile Pârvan defineşte efortul prin care cunoaşterea umană pendulează şi acoperă, într-un veşnic neastîmpăr, traseul dintre etern şi efemer.

Mihai Coman

ENIGMA TRECUTULUI

Urmare din pag. I

mentală faţă de Iorga — desigur şi aceasta contează — dar mai este şi altceva, anume o diferenţiere a obiectului asupra căruia se aplică străduinţa lor. Este distincţia dintre hîrtie şi piatră, dintre manuscris şi inscripţie, dintre întreg şi frîntură, dintre vestigiile seculare şi cele milenare. Din aceste perechi antonimice putem înţelege că primii termeni îl invită pe Iorga la o retrăire integrală a trecutelor vremi prin filmul „fanteziei reproductive" pe cînd ultimii termeni ai aceloraşi antonimii îi indică lui Pârvan o oprire adînc problematică. Dar problematic este la noi însuşi tipul omului modern de cultură, adică al perioadei interbelice, tip inaugurat în cea mai mare măsură tocmai de Pârvan, şi care dăinuie, amplu dezvoltat, pînă astăzi inclusiv.

Problema cea mai tulburătoare pentru frămîntatul Pârvan este aceea de a afla în ce fel să stingă şi să scoată la lumină „nevăzutul", aura tainică a unor milenii depărtate. Dar cum să le scoată ? Trecutul pătruns pe cale arheologică oferă doar unele indicii zgîrcite, unele vagi vestigii, dar restul rămîne, ca şi pentru Hamlet, „tăcere". Aci se arată elocvent superbul său poem în proză „Laus Daedali" din „Memoriale". Prin închipuirea unui sculptor antic, Algenor, Pârvan se înfăţişează mai recognoscibil pe sine decît oriunde în altă parte. Personajul său se vede calificat drept „săpător în piatră". Iată o îndeletnicire neaşteptat de apropiată de aceea a arheologului pe teren.

Acţiunea sculptorului este aceea de a săpa în materia informă, de a o împuţina, pentru ca, dintr-o atare seducţie, să rezulte statuia sau capitelul sau friza. Dar, cu o răbdare uneori de mii de ani, materia urmăreşte să-şi ia revanşa la deposedarea ei prin artă ; atît se luptă ea să umple la loc ceea ce a scobit dintr-însa sculptorul, pînă nu mai rămîne nici o urmă din lucrarea acestuia. Atunci intervine arheologul, care „sapă" din nou în materie pînă revine la vedere statuia. Acest al doilea „săpător" trebuie să lucreze cu aceeaşi finete ca şi sculptorul iniţial pentru a nu vătăma cu nimic contururile şi detaliile acelei dăltuiri. Apropierea dintre cele două îndeletniciri, stimulată şi de faptul că minuitorii lor trăiesc deopotrivă în mediul „pietrei", ne dezlueşte şi raţiunea pentru care Pârvan şi-a ales drept alter-ego antic un artist cioplitor.

Astfel, Algenor, vechi sculptor elen, prezintă unele inflexiuni de gîndire care nu sînt altele decît ale modernului arheolog român. El vorbeşte de lupta ce o dă „pentru a fixa cele continuu dispărute, pentru a crea înfăţişarea văzută a celor nevăzute". Asemenea coordonate „nevăzute" sînt de fapt vieţile îngropate în trecut, şi care nu mai pot fi exact reînviate „din resturi şi ruine". În faţa lor, Pârvan încearcă o spărtură a conştiinţei de tip stoic. El reconstituie numai exterior, material, strict „ştiinţific", trecutul pe care îl cercetează. Înţelege, însă, că aceasta nu este o efectivă „întregire" a respectivelor perioade dispărute, fiindcă dinaintea „sufletului" lor îl întîmpină „tăcerea", enigma. Faptul nu este privit axiologic ca o lacună, ci, dimpotrivă, ca o stimulare fecundă a dispoziţiei sale lirice şi problematice. Am spune că nu numai din raţiuni patriotice — negreşit există şi el, şi chiar covîrşitor — s-a dedicat el în ultimii ani unei „protoistorii" a Daciei, ci şi pentru caracterul misterios — cu atît mai pecetluit pe atunci — al acelei protoistorii.

Dar aceasta este o altă problemă, care reclamă pentru sine o discuţie şi o dezvoltare prea largă pentru a încăpea în preocuparea de faţă. Pentru moment este suficient să conchidem că Pârvan a instaurat un spirit nou în cultura noastră, spiritul care ştie să dizolve o serie de valori contradictorii în complexitatea subtilă a unei mari personalităţi problematice.

dumitru radu popescu

Lupoaica din dulap

Pentru Liubomir Levcev

— N-aş fi vrut să cred niciodată că Fernando H. este un ticălos. Din mersul lui de urs hodorogit, ieşit la pensie, mîncat nu atît de renume, fiindcă trăise, slavă domnului, aproape toată viaţa cu burta la soare, împuşcînd purecii, adică nefăcînd nimic (şi purecii fiind răsăriţi prin frunzele cireşilor sau caişilor — un fel de pureci, vieţuitoare minuscule, cuiburi de furnici, ca să le zic aşa, puind în aer) nu s-ar fi observat că era un animal bătrîn, terminat, cel mult te-ai fi putut gîndi că e o ruină firească a timpului, o victimă a soarelui şi a pămîntului, ca orice moşneag ce se îndreaptă spre cimitir cu circumspecţie, mai agăţîndu-se de pahare şi de bîrfe, cîntînd, mormăind, nevenindu-i să creadă că totuşi va trebui să tragă într-o zi marea linie — care avea să-l despartă... aşa cum orizontul, linia imaginară, rupe cerul de pămînt... Poate că şi moartea e o linie imaginară, poate că petrecerea lui în alte lumi, în altă lume... Desigur, vorbe !! Speculaţii ieftine. Ca şi tandreţea lui legată de Utopie. Se credea urmaşul lui Alexandru Macedon, nu în bătălii, ci în cucerirea pămîntului... pe care, într-adevăr, îl cam bătuse cu pasul prin toate marginile sale... Macedon Alexandru avusese un ideal, pe Ahile. Utopia a stimulat realitatea, măi fraţînilor, zicea, umplîndu-şi burdihanul cu lapte, aşa cum şi-l umpluse cîtă vreme mai avusese ficat în el cu varii produse ale destileriilor alcoolice. Ei, bine, acest ins botezat Fernando, cu numele unui sfînt ce nu era în calendarul ortodox, dovada că obîrşia lui era neclară (măcar despre Francisc, împăratul norilor, deţinem un arbore al părinţilor şi strămoşilor săi !), acest Fernando, deci, avea trei credinţe : în utopie, în rostopască şi în desen. Sigur că rostopasca — drept vindecătoare a cancerului, — putea fi tot utopie. Ca şi învierea celor desenate de el. Dar să fiu mai exact. Într-o zi ne-a făcut o vizită la birou, încărcat cu două sacoşe pline de cireşe. A servit tot cuconetul, a făcut o impresie extraordinară : iată un bărbat doldora de transpiraţie (erau aproape 35 de grade) care împarte cireşe unor necunoscute... Mă căuta pe mine, să-i fac rost de schema (şi de ţevile de aluminiu ale) antenei cu care să prindă la televizor meciurile transmise de bulgari... E O.K. ! i-am spus, şi el, drept mulţumire, pe interiorul uşii dulapului în care-mi ţineam dosarele mi-a desenat în carioca o lupoaică stînd pe labe, dormind. N-am crezut niciodată că arta poate deveni o pacoste şi că o lupoaică desenată poate fi aducătoare de moarte. Bancurile lui însă au avut un succes enorm : toate fufele din birou au rîs ! Da, lupoaica o să ne apere de vrăşmăşiile altora (dar de ale timpului, cum, fetelor ?)... Ea a devenit... ca acele animale... ursuleţul Mişka, simbolul Olimpiadei de la Moscova etc. Dimineaţa fetele deschideau uşa dulapului meu să vadă dacă lupoaica a mai crescut... Nu creştea, dormea dusă. Utopia dormea dusă, ha, ha, ha...

— Totuşi, stimate domnule David, de aici... de la o anecdotă... şi pînă la teza (să-i zicem astfel !) dumneavoastră că arta e... malefică, aducătoare de nenorociri, de moarte... e o cale lungă ! De ce-aţi scris în memoriul ce mi l-aţi adresat c-ar trebui să dăm foc tuturor desenelor lui Fernando H... să ieşim cu puşti... Păsările desenate de el să fie stîrpite ! etc., etc.

— Domnule procuror...

Se făcu o pauză. Ca şi cum nimic (şi nici ei cu ale lor, evident) n-ar fi putut să încapă în secunda ce se oprise dinaintea lor. Doctorul citea un ziar ce anunţa că o firmă vestgermană a oferit 150 000 de mărci căpitanului echipei de fotbal „Bayern München", Paul Breitner, pentru ca să-şi radă barba pe care o purta de opt ani. Motivul acestei oferte : firma respectivă este specializată în produse de bărbierit. Ieşind de la frizer, în faţa fotografilor şi operatorilor de filme special invitaţi de firma respectivă, Breitner, în vîrstă de 30 de ani, a declarat : „Am întinerit cu zece ani". Mustaţa renumitului fotbalist este încă de... vînzare, scria sarcasticul cronicar sportiv.

— Domnule procuror, repetă David, cu un efort înzecit, opintindu-se şi opintind şi timpul din loc...

— Eu n-am spus nimic.

— Domnule doctor, domnul procuror nu mă crede... Nici dumneavoastră nu mă credeţi ?

— Eu vă cred, însă... desigur, trebuie procedat cu atenţie... Fernando H. a murit şi duhul rău din el, să se fi transmis în întregime în opera lui de artă ?... Probabil ! Dar din moment ce vă era prieten... Bine, bine, înţeleg, nu era prieten cu nimeni, dacă... dacă ar fi ştiut că face rău !... Dar dacă nu ştia ?

— Avea un rînjet cînd desena, nu... cu bucurie... Cum să vă spun...

— Vă ascult.

— Să revin la rostopască.

— Reveniţi.

— În latineşte se cheamă chelidonium majus. Mi-a recomandat-o un băiat care suferă cu ficatul şi cu foalele. Ca decoct... De-o bei ca pe un ceai, e al dracului de amară. El susţinea că l-a ajutat să nu mai aibă burtă, că favorizează digestia etc. De fapt, un doctor din Călimăneşti susţine că rostopasca ar fi leacul cancerului, împiedică proliferarea celulară şi favorizează o creştere a tonusului vital. Dacă toate celulele au înscrise în structura lor o posibilitate de multiplicare, rostopasca blochează acea genă, predispusă sub influenţa factorilor cancerigeni să prolifereze haosul... Polipi ai vezicii urinare... cancere cutanate au dispărut, ori au stagnat... Vi se pare cumva că rostopasca e o formă a utopiei ? Fernando credea în ea, şi-a încercat chiar să-şi... Nu mă urmăriţi, îmi pare rău ! Fernando, care are dinţii de aur... puşi la...

— Era vorba de o lupoaică.

— N-am scăpat-o din vedere, însă era necesar să cunoaşteţi credinţele omului cu dinţii...

— ...de aur. Deci...

— Revin la lupoaică.

— Reveniţi.

— Cînd a desenat-o pe interiorul uşii dulapului meu cu hîrţoage... avea un soi de rînjet, de bucurie, de ură, o concentrare ciudată. O lupoaică dormind... Şi într-o noapte de iunie, m-am trezit, era pe la cinci dimineaţa... Cîntau mierlele... şi un guguştiuc... Cireşele se coceau, teiul înflorise... Toate au legătură cu lupoaica, nu vă fie teamă. N-am putut să dorm, era o noapte superbă... superbă !... şi m-am dus la birou să-mi termin o lucrare... Singur, desigur... Eu fiind şeful... Am deschis uşa biroului, cu cheia, am început să fluier... În curte cosise portarul iarba, mirosea ca la ţară... superb ! Mă urmăriţi ? Şi-am deschis şi uşa dulapului, să iau hîrtiile, să termin lucrarea asupra... Şi...

— Şi ?

— Şi în dulap, pe terfeloage, dormea o lupoaică ! Cam grasă, sau borţoasă... Am rămas înmărmurit ! Borţoasă, căci parcă se pregătea să fete, avea un soi de dureri, ţinea ochii închişi, se chinuia, începea să fie cuprinsă de chinurile facerii... O clipă, doar o clipă a deschis ochii : m-a privit şi a rînjit... Şi eu am închis imediat uşa dulapului şi-am luat-o la fugă...

— Aşa fusese şi desenată, borţoasă ?... Văd că aţi transpirat, probabil că amintirea acelui rînjet... Totuşi nu v-aţi pierdut cu desăvîrşire firea, fiindcă aşa cum mi-aţi spus acum o oră... aţi închis cu cheia uşa biroului, a camerei... Doriţi un pahar cu apă ?

— Nu, mulţumesc. Ce mă nelinişteşte, domnule doctor... nu, nu privirea dumneavoastră, plină de neîncredere... Căci datorită experienţei, vă prefaceţi destul de bine că-mi daţi dreptate... Dar nu înţeleg de ce-aţi venit aici. Şi de ce-a venit aici şi domnul procuror... Mă scuzaţi că v-am uitat numele... Eu am crezut de cuviinţă că... Asociaţia vînătorilor o să mă ajute... să vină cineva cu o puşcă... Altfel nu mă prezentam aici, nici ieri... Dar văd că dînşii au anunţat şi miliţia... Cred că au interpretat greşit relatarea mea, şi văd şi în ochii dumneavoastră o abia stăpînită milă, sau batjocură... Chiar v-am simţit... mirosind aerul, ca şi cum aş fi venit de la un chef monstru... Ei, nu, nu put a băutură ! Şi-atunci v-aţi zis că e vorba de un caz mai grav ! De domeniul psihiatriei...

— Nu, îmi pare rău...

— Da, da, dumneata eşti singurul care eşti sigur că eu am venit la Asociaţia vînătorilor şi pescarilor... să le vînd o poveste... ha, ha, ha, vînătorească !... Este, este ?... Ha, ha, ha,... Este ?... Dar eu nu vă cer decît un lucru : să veniţi cu mine la birou şi să vedeţi lupoaica din dulap !

— Cum să nu... imediat... Imediat plecăm, zise doctorul gîndindu-se la cu totul altceva : gîndindu-se la tatăl său, strălucitul medic al Luduşului de altădată... omul care, acum bătrîn, pensionar, plimba seara căţeii actualei sale soţii, fosta doamnă general Vulturescu... Spune mereu că memoria e un abur cinepiu, populat cu jocuri de popice, cu generali, cu dricuri şi mirese şi cu puncte care trebuie mereu lustruite... O, şi căţeii flocoşi ai doamnei general Vulturescu ! Îi scotea la aer prin parcul de lîngă grădina pompierilor voluntari, să ia aer, să ude rădăcinile copacilor şi mai ales ca să intre în noapte uşuraţi la intestine... Şi ei, totuşi, nu-l iubeau atît de mult cît o iubeau pe doamna Vulturescu ; şi el începuse, bătrînul doctor ginecolog, să fie gelos pe... şi să-i parcă extrem de rău că ei nu-i erau recunoscători, căţeii... Deşi înţelegea, sau de abia în ultima vreme începuse să înţeleagă că dragostea animalelor era mai mare faţă de cei care le dădeau să mănînce, decît faţă de cei ce le înlesneau... Că era mai important ce băgau pe gură, decît... Da, domnule, îi spunea fiului său, ce înseamnă să trăieşti o viaţă întreagă de pomană şi să nu pricepi un lucru elementar... că dragostea, şi nu numai ea, porneşte de la... Dar popularitatea, băiete, de unde vine, dacă nu de la păpică, politica... O, doamne, aceşti căţei care vor trăi mai puţin decît mine, zice bătrînul doctor al Luduşului de altădată, mă învaţă mai mult decît toate punctele pe care le lucruiesc mereu în aburul acesta cinepiu ca un sergent de roşiori cismele locotenenţilor săi... Căţeii, căţeii, ofta bătrînul...

— Domnule doctor, zise David.

— Da, imediat mergem, răspunse doctorul, ca trezit din vis.

— Dumneata eşti un sceptic... Ai fi fost în stare să spui că mergi cu mine şi la Polul Nord... ca să scapi de gura mea... A, nu e o farsă ! Nu vă chem la birou ca să vă trag pe sfoară... Puteţi chiar să nu veniţi ! Apropo, ştiţi că eschimoşii sînt singurul popor din lume care n-a pornit niciodată vreun război ? Singura populaţie care... Zău, jos pălăria pentru eschimoşi !

— Domnule David, zise procurorul, din păcate noi nu sîntem eschimoşi... ha, ha, ha... Avem în sînge... în celule, o genă belicoasă ! Sau care minte, sau care fabulează...

— Eram sigur că n-o să mă credeţi... şi că n-o să veniţi la birou...

— Din contră, chiar doream să vă rugăm să facem împreună o vizită la biroul dumneavoastră... Ne interesa... cel puţin pe mine... Nu să...

— Olimpia !

— Da, de ce să mint ? Cum a murit Olimpia. Doctorul susţine că într-un chip... suspect... lovită în frunte cu ceva... mat, oricum. O iubeaţi ? schimbă brusc procurorul tonul vocii sale, dealtfel destul de calme pînă atunci. Repet, o iubeaţi ?

— Ce întrebare... toată lumea ştie că era iubita mea...

— Şi în consecinţă, domnule David, toată lumea trebuie să bănuiască... nu ?... Cel puţin... să fie sigură că nu puteaţi fi amestecat în moartea ei. Pînă aci totul e logic ?

— Şi de ce vă deranjează logica ?

— Ca să fiu sincer, nu mă deranjează, zise procurorul. Fiindcă mă ajută. Fernando H. nu era şi el îndrăgostit de Olimpia ?

— Am fost colegi de liceu... întotdeauna a vrut să-mi sufle iubitele... Şi cu Olimpia... După ce mi-a făcut o vizită la birou şi a cunoscut-o, i s-au aprins... lămpile !... Da, căci avea nişte ochi de broască... Avea o faţă ca de strigoi, ca de japonez...

— Avea şi are... Fernando H. trăieşte... A fost pur şi simplu plecat din localitate, dispărut... dar nici un indiciu nu există... vreo probă, că ar fi mort ! Îl urîţi ?

— Da, trebuie să recunosc că mi se face greaţă cînd îl văd.

— Asta înseamnă că l-aţi putea bănui şi de moartea Olimpiei.

— Îl şi bănuiesc.

— Ar fi un alibi, domnule David. O femeie a fost omorîtă de un ins care apoi a murit şi el în condiţii misterioase... Logic. Da ? Da, văd pe faţa dumneavoastră că mă aprobaţi. Dar aici logica iarăşi mi se pare în ajutorul meu... vă dă o siguranţă care v-ar putea scoate complet de sub orice bănuială... Just ? Corect ?

— Pe un plan subţire, mă faceţi şi autorul... ha, ha, ha... Sînteţi un naiv, domnule procuror. Pardon, nu un naiv...

— Un prost...

— Un prostănac ar suna mai corect... Dumneata... şi văd că şi medicul, domnul medic legist tace, deci vă aprobă...

Dar doctorul nici nu-l asculta : era cu gîndul

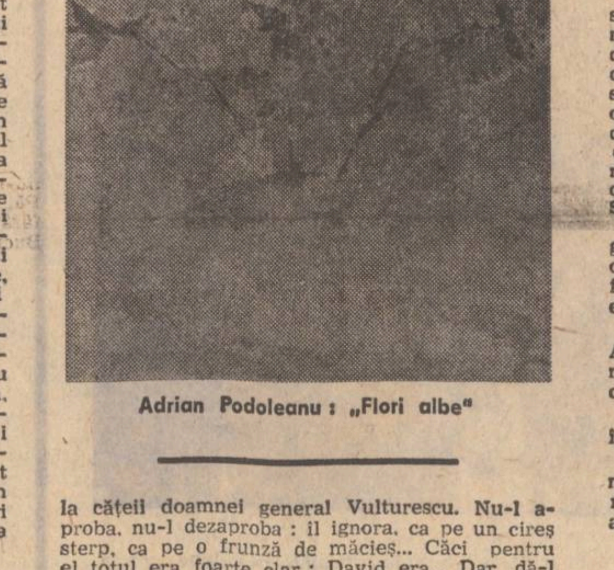

Adrian Podoleanu : „Flori albe"

la căţeii doamnei general Vulturescu. Nu-l aproba, nu-l dezaproba : îl ignora, ca pe un cireş sterp, ca pe o frunză de măcieş... Căci pentru el totul era foarte clar : David era... Dar dă-l încolo ! îşi zise, privindu-l cum se proţăpise în faţa procurorului şi-l luase de un nasture... Ce voia să demonstreze acum ? Ce voia ? Totul era limpede... Omul e un lichid limpede fiindcă nu este fără sfîrşit... Sau cum spunea tatăl său, ginecologul ? „Băiete, timpul n-are nici un scop, fiindcă nu are capăt, e imoral, fiindcă nu-i cunoşti sfîrşitul, pe care nu-l are... Doar omul are un scop, căci, lua-l-ar dracu ! e trecător ca o muscă !" Această insectă, David... păţise, păţise... Era clar : observase asta cînd îl întîlnise în faţa sediului băncii agricole : mut, posomorît, negru, ca un nor doldora încărcat cu electricitate. David, norul acesta încărcat cu electricitate, omul... cerul acesta plin de nori, ha, ha, ha... Dintr-odată i se dezlegase limba... şi nu mai putuse fi oprit... ca o ploaie... Şi cu o zi înainte, cînd procurorul, cînd şi el, medicul legist, îl întrebaseră : domnule, de ce-ai venit la noi ? Tăcuse, se aşezase pe un scaun, greu ca o piatră de moară, limba i se... i se întunecase... Nu, nu acesta era cuvîntul, era altul, genial, un verb... i se legase... Se blegise limba, ca o foaie de varză fiartă ? Nu, nu, nu i se învărzuise... Ci ca unui ins beat, stors... se fleşcăise... Cu unele vagi şi scînteietoare zvîrcoliri, cînd scotea nişte semne ciudate, ce nu se puteau închega în cuvinte... limba atunci i se înţepenea pentru o miime de secundă, apoi... În creierul lui se petrecuse o revoluţie... voia să răstoarne totul, dar nu putea învinge ce era în primul rînd în el, cazanul acela cu spaima care era propria sa căpăţînă... Ce verb, doamne ! Ce verb ! surîdea în sinea sa doctorul cînd avid îl luă de nasturele de la haină şi zise :

— Dumneata judeci... voi judecaţi ! toate cazurile după schemele dumneavoastră imbecile. Logice, verificate, etc. etc. Ei bine, nu dau doi lei pe ele. Fernando nu intră în această logică şi nici n-aveţi mintea, scuzaţi-mă că v-o spun de la obraz, să-l înţelegeţi !... Căci nu puteţi bănui ce resurse magice are arta! Nu ştiu dac-aţi citit articolul lui D.R. Popescu „Secretul fiilor lui Autolicos"... Nu, desigur, de ce să vă stricaţi ochii...

— L-am citit eu, spuse doctorul. E vorba... procurore, despre verişorii lui Ulise, grecoteiul... care la o vînătoare, tînăr fiind muşcat de un gligan, a fost vindecat de vorbele acestor băieţandri... cuvinte magice, ne lasă autorul să credem... Rostul cuvintelor, de !... Cele care înving moartea... şi dau viaţă... Corect, domnule David ? surise medicul.

— Da, dar nu i-aţi citit şi celălalt articol... despre cuvintele care aduc moartea... Descîntecele... sumbre... Deci cuvintele ar avea şi un rol malefic, arta ar avea şi un rol...

— Pe acesta l-am citit eu, zise procurorul. Şi cred că plecînd de la el v-aţi formulat teoria cu desenele malefice ale lui Fernando ! El, Fernando, artistul, ar fi din soiul de artişti — malefici, îngrozitori, cu care lumea, societatea n-ar trebui să aibă de-a face... adică să-i supere... Dar ce să facă, să-i omoare ?

— O, doar n-o să mergeţi pînă acolo cu logica dumneavoastră infailibilă încît o să spuneţi că... eu l-am omorît pe Fernando, din gelozie ! După ce-am omorît-o întîi pe Olimpia...

— Sau după ce l-aţi omorît pe el în faţa ei, surprinzîndu-i în birou într-un moment de tandreţe...

— Da, domnule procuror, trebuie să recunosc... că sînteţi diabolic ! Ha, ha, ha... Diabolic de schematic... Simplist, dragii mei interlocutori, zise David şi ieşi afară din încăpere, lăsînd uşa deschisă în urma sa...

— Se duce la W.C. A lăsat uşa deschisă, da... să nu ne fie teamă că o să fugă, zise procurorul. Ar putea, prin fereastra ce dă în curtea depozitului de legume şi fructe... Dar acolo sînt doi băieţi de-ai mei care l-ar aştepta... Sper să-i vadă la timp şi să se înapoieze. Doctore, omul ăsta face pe nebunul, observi... Dar e atît de primitiv... în a mima nebunia... Lupoaica din dulap, cu... maleficul artei... Baliverne ! Dar să ne mai distrăm. E un biet şoricel, zău... A, uite-l că vine... Nu vă simţiţi bine, domnule David ? Sînteţi cam palid...

— Palid ? Probabil din cauza căldurii... şi sigur din prostia celor care au postat nişte imbecili în curtea depozitului... Dacă aş fi dorit să fug, fugeam înainte de a veni aici... unde chiar eu v-am dat întîlnire...

— Da, dar atunci eraţi sigur că veţi cîştiga... Acuma sînteţi mai puţin sigur, surise procurorul. Argumentele dumneavoastră nu ne-au convins, şi nu sînt convingătoare...

— Şi ce v-ar convinge De-aţi vedea lupoaica în birou v-aţi convinge ?

— N-o s-o vedem, zise procurorul. Dar putem merge pînă acolo, poate vă amintiţi cum... a murit Olimpia, lovită în frunte... cu o scîndură, am impresia... Mă înşel, doctore ?

— A fost lovită cu fruntea de uşă... Aşa cred...

— Aşa şi este, zise David. Olimpia stătea de vorbă cu mine... mîncam chiar nişte fragi, dintr-o pungă de hîrtie... Îi cumpărase din piaţă... Discutam despre războiul din Insulele Malvine... de submarinele atomice ale englezilor... şi despre ce s-ar întîmpla dacă la Campionatul mondial de fotbal din Spania s-ar întîlni în finală Argentina cu Anglia... să se bată şi pe gazon... Ea rîdea...

— Olimpia?

— Da, era o fire veselă... Rîdea... şi probabil rîsul ei a trezit lupoaica din somn...

— Interesant, zise doctorul. Şi surise unei amintiri: tatăl său, bătrînul ginecolog, cîntînd la acordeon pe malul Mureşului, într-o duminică după-amiază, lîngă o cireadă de vaci, nu departe de casa agentului sanitar Gorobează, unde fierbeau puii în ceaun şi sfîrîiau micii pe grătar... Tatăl său cînta o romanţă, cu un coif din ziare pe cap, crezîndu-se Orfeu, rîzînd cu hohote... Orfeu, îmblînzind fiarele cu cîntecul său, ca să arate că lumea există, că frumosul există... „Ce mit! domnilor, zicea bătrînul ginecolog, şi eu nu mai pot îmblînzi decît nişte vaci, nu mai există jivine nu mai există ferocitate, decît boi şi vaci!..." Aşa desluşea el viaţa, cîntînd la acordeonul cu un milion de başi, arătînd prin veselia lui că se exagerase cumplit importanţa fiarelor, a cîntecului, a lui Orfeu, a vieţii, şi că totul era acum destul de simplu... nimic, nişte puncte lustruite într-un abur cinepiu. Îl privi pe David: bolborosea, bolborosea ceva, iarăşi probabil despre importanţa artei, sau despre lupoaica din dulap... Vru să-i spună: „lupoaica e în ţeasta dumitale, stimabile". Dar surise blajin: n-avea rost să-i spună adevărul, David era ca un cireş, ca o bolboroseală...

— Domnule doctor, sînteţi cam absent...

Medicul nu-i răspunse. Îşi zise, privindu-l: doamne, ce e şi mintea omului, o fereastră deschisă în noaptea asta grea a universului, o fereastră, o lumină, un punct luminos în neruşinata şi imorala rostogolire a timpului, în preaplinul beznei... Îl privi pe David ca pe un bolovan de întuneric. Îşi aminti: tatăl său plecase prin cîmpul semănat cu tutun cîntînd la acordeon: tutunul verde îl înghiţea cu cîntec cu tot, ca pe o fantasmă...

— Domnule doctor!

— Vă ascult...

— Adică o iau razna?

— Nu, nu, chiar mă interesează... N-aţi citit şi articolul despre „Sfinxul interior"? Sfinxul, care era o căţea... dar de ce n-ar fi putut fi chiar o lupoaică, domnule David? Misterul... e acum în om, sfinxul e în om, omul îşi pune întrebări... Vă ascult.

— Eu voiam să vă ascult, domnule doctor.

— V-am întrerupt... Va să zică... Olimpia rîdea...

— Ha, ha, ha, rîdeţi de mine... Ce simplu... să rîdeţi! Simplist, domnilor interlocutori.

— Oricum, chestia cu lupoaica din dulap nu e mult mai complex... Nu, nu mă priviţi aşa de dispreţuitor... Eu... ca om al legii... legile sînt simple... logice... Da, uite că vă şi cred: Fermando H. a desenat o lupoaică pe peretele interior al uşii dulapului... Aşa, ca amintire... pentru Olimpia?

— Nu! Voia să o omoare, de asta mi-am dat seama cînd ea a rîs... Olimpia mă iubea. Fernando H. şi-a dat seama că nu va avea nici un succes... şi din...

— ...din ură, din gelozie...

— ...da, exact... Din gelozie, a desenat lupoaica! De-aş fi înţeles atunci, aş fi ras-o de pe uşa dulapului cu cuţitul... i-aş fi dat foc uşii... Dar nu mi-a trecut prin cap că el se îndrăgostise şi nu suporta ca eu... şi ea...

— Putea să vă treacă prin cap, doar şi în liceu... tot timpul Fernando a umblat să vă sufle iubitele... Logic, nu?

— Ei, da... Dar am uitat... O clipă, sau nu... mai mult timp... Pînă cînd ea a rîs... şi-am auzit în dulap rînjetul lupoaicei, un fel de mîrîit...

— Nu suporta... rîsul, fericirea... clipa asta de fericire ce exista între dumneata şi Olimpia...

— Exact, procurore, nu suporta... Mîrîia, se foia... A deschis uşa dulapului şi-a rînjit... i s-au văzut toţi dinţii... care erau de aur, străluceau...

— Şi Olimpia s-a speriat, zise procurorul.

— S-a speriat?! S-a îngrozit! Ca de moarte! Căci de fapt în clipa aceea a văzut moartea... A vrut să fugă spre uşă, să scape... Şi lupoaica s-a repezit în spatele ei... şi cu greutatea ei... a izbit-o cu fruntea de uşă. Aşa a murit, în cîteva clipe, urlînd!

— După ce mai înainte rîsese...

— Da, doctore, după ce mai înainte rîsese cu hohote de prostia Angliei...

— Putea să rîdă şi de prostia Argentinei...

— Sigur, sigur...

— Dar dumneata... ce-ai făcut? Cum de nu te-a zărit... lupoaica?...

— Nu... fusese desenată pentru mine... pentru acea clipă... Întîi porcul de Fernando... se gîndise la moartea Olimpiei... apoi, probabil, la a mea... Aşa că eu... cînd am ţipat!... avînd în mînă un tampon cu sugativă... Caraghios, desigur... Lupoaica a intrat în dulap, cu coada între picioare...

— Da, da... Olimpia a fost dusă la morgă... dumneavoastră aţi fost găsit în stradă, aproape leşinat... Şi nimănui nu i-a trecut prin cap să deschidă dulapul şi să vadă... cauza...

— Da, da... Şi ieri... Biroul a fost închis... Dar ieri, cînd m-am dus... şi cînd să-l deschid... lupoaica a sărit spre mine... Noroc c-am închis repede uşa de la intrare!

— Avea dinţii tot strălucitori...

— Da, doctore, dinţi de aur, cum îi fuseseră desenaţi de Fernando...

— Dacă stau şi mă gîndesc bine, domnule David, lupoaica asta nici n-a fost desenată pentru dumneata... şi nici ca s-o pedepsească pe Olimpia pentru că nu rezonase... da, nu rezonase la iubirea lui... A fost desenată pentru procuror şi pentru mine!

— Nu înţeleg, zise David, perplex.

— Pe dumneata te cunoştea din liceu... îţi ştia părerile despre artă... şi despre pictura ce-o făcea... Şi te iertase, ca să zic aşa. Altfel ar fi putut să-ţi deseneze o lupoaică mai demult... să-ţi trimită Moartea acasă chiar într-o felicitare de Anul Nou, desenată de el... O lupoaică sub un brad încărcat de zăpadă... Într-o dimineaţă... ea, crescută printre hîrtii, te-ar fi muşcat...

— Te înşeli, doctore. Eu orice primeam de la el, aruncam în foc, orice desen, orice scrisoare...

— Deci credeai în arta lui... în magia lui neagră! zise procurorul. De-i aşa, de ce-ai acceptat desenul de pe uşa dulapului de la birou?

— Iată într-adevăr o întrebare la care nu pot răspunde.

— Pot răspunde eu, zise medicul. Fiindcă Fernando dirijase totul... ca să nu vă prindeţi, domnule David. Căci această... gură a morţiiiii...

— Era pentru Olimpia?! se miră procurorul.

— Nu. Pentru noi amîndoi.

— Bine, dar noi trăim şi Olimpia e moartă.

— Poate că nu este, rise doctorul. Poate că e doar o iluzie a noastră, ca să ne îndreptăm spre biroul domnului David, acum, 8 iunie, 1982, şi să dăm de lupoaică... Este, domnule David? După raţiunea dumneavoastră aşa ar trebui să fie. Cu o condiţie: ca noi să-l fi înfruntat cîndva pe Fernando H.

— Nu l-am văzut în viaţa mea, zise procurorul.

— Nu, dar acum cîteva luni i-am văzut expoziţia de...

— De?

— Unde?

— Nici nu-ţi mai aminteşti? La clubul filateliştilor, expun diverşi amatori... Tocmai am cumpărat un timbru norvegian, cu o lupoaică...

— Aiurezi, doctore...

— Nu aiurează, rise David, caută nişte argumente... pe logica mea aiurită, ca să spun aşa, căci o crede o logică aiurită... Argumente ca să... intre în jocul meu, să mă convingă că-l cred... şi astfel să arate că eu sînt un ţicnit!

— Nu, nu, protestă medicul.

— Ba da. Şi eu sînt filatelist ! Norvegienii n-au nici o marcă poştală cu o lupoaică.

— Atunci o fi fost un timbru suedez...

— Suedez, dar, dar asta e cu totul altceva.

— Domnule David, eu nu vreau să vă conving de un lucru... de care voiaţi să ne convingeţi pe

teatru

t

Cădere liberă

Ritmuri sincopate de muzică disco, efecte înnebunitoare de lumini colorate, o faună pestriţă, ospitalieră, o ambianţă intimă, o familiaritate dezinvoltă, echivocă, plus un frison sentimental sînt cele cîteva elemente de suprafaţă care o cuceresc pe Nina, englezoaica adolescentă plecată prin Europa să se confrunte cu viaţa. Visul de a deveni artistă îi e amăgit cu un soi de pantomime dansante şi ritualuri obscure, de proslăvire a unei credinţe pretins pure, nepervertite de nici un fel de dogme. Iniţiative caritabile maschează acţiuni dubioase impunînd fără drept de apel practicarea prostituţiei pe bani sub sloganul „întru binele sufletului tău". Cînd fata îşi dă seama de gravitatea lucrurilor e prea tîrziu, trebuie să semneze „legămîntul" : înconjurată de toţi membrii „comunităţii" şovăiala îi e întîmpinată cu dispreţ, e chiar îndemnată să plece. Dar în prealabil i se inoculase deja „spiritul" turmei. Drum de întoarcere pentru ea nu mai există, consimte să renască ca miel al Domnului şi devine supusă adeptă a profetului Abraham. Odată acceptată oficial, se conformează regimului cvasi-militarizat al ţarcului ; cu timpul devine chiar şefă. Îndoctrinarea se face , metodic, sistematic, în reprize de memorizare mecanică (a versetelor din Biblie ce sînt şi aplicate ad litteram), în reprize de muncă brută, urmînd apoi campaniile de „recrutare" (a noilor adepţi) şi de „vînzare" (a trupului).

Prezentînd piesa lui Colin Mortimer **Cădere liberă** într-o adaptare semnată de Radu Bogdan Stegăroiu, teatrul „Ion Creangă" şi-a propus să supună dezbaterii opiniei publice acest flagel care proliferează în lumea contemporană. Schema dramaturgică alternează într-o suită de tablouri — unele monocorde, altele excesiv dinamice — scene din viaţa unei familii mic-burgheze sufocată de banalitate şi preocupări superflue, cu eşantioane ale traiului doar aparent fascinant al tinerilor rătăciţi pe drumul uitării de sine, a abandonului moral. Preocupat — pe de o parte — să redea cît mai veridic simptomele acestei periculoase psihoze de masă, să creeze spectaculoase momente de transă, dar totodată să imprime şi o detaşare incriminantă a fenomenului, regizorul Cornel Todea a obţinut un spectacol subminat de anume tare — ilustrativismul şi didacticismul, de un simplism expozitiv (propriu şi textului). Neglijarea unui plan secund al nuanţelor psihologice, desueta metodă a contrapunctului (monologul la rampă), neomogenitatea interpretării au împiedicat atingerea necesarei dimensiuni tragice. În rolul principal, Marcela Andrei evoluează corect de la inocenţa reală — slăbiciune şi derută, la îndîrjirea inconştientă, actriţa probînd capacităţi de mobilitate interioară (memorabilă scena metamorfozării într-o ridicolă Ioana D'Arc, penibilă prin derizoriul sacrificiu. Andra Teodorescu-Ion îşi impune viguros personajul — forţa autorităţii optuze trădată de privirea tăioasă şi sadismul primar. Răzvan Ştefănescu îşi joacă rolul cu putere de fascinaţie, dar închegînd un prea sumar profil. Alexandrina Halic încearcă crochiul unei fetişcane fruste (surprinzător de platinată !). Marian Lepădatu sugerează discret vlăguirea unui drogat cu un ultim puseu de conştiinţă. Ridică tensiunea reprezentaţiei excelenta compoziţie a lui Cristian Ieremia care-şi face o apariţie insolită în impostorul propovăduitor (complinire ce s-a dovedit bine venită) : o explozie imperativă şi o implozie onctuoasă, agresivitatea ostentativă şi isteria aferentă. Dacă membrii familiei (în interpretarea elegantă a Sibyllei Oarcea, uşor crispată a lui Victor Radovici şi prea timidă a lui Constantin Fugaşin) nu reuşesc pe deplin să ilustreze superficialitatea celor care şi-au făcut din snoaba aspiraţie la nonconformism o a doua natură, nici grupul fanaticilor, deşi bine instruiţi (mişcarea scenică şi coregrafia Sergiu Anghel), sugestiv costumaţi şi plasaţi în spaţiu (scenografia Dan Jitianu) nu animă suficient de elocvent consecinţa dezastruoasă a aderenţei necondiţionate la mitul libertăţii absolute : obedienţa totală.

Irina Coroiu

film

f

Agârbiceanu pe ecran

Aniversarea centenarului naşterii lui Ion Agârbiceanu a prilejuit, între alte manifestări, şi reprogramarea filmelor **Nunta de piatră** şi **Duhul aurului** semnate de **Mircea Veroiu** şi **Dan Piţa.**

Peliculele inspirate de nuvele inegale valoric — **Fefeleaga, La o nuntă, Vîlva băii** şi **Lada** — îşi păstrează nealterate după aproape un deceniu de la premieră, prospeţimea investigaţiei în lumea scriitorului transilvan, constituindu-se în remarcabile modele de lectură cinematografică dedicate unei proze dificil de tradus în imagini fără înţelegerea universului specific autorului Arhanghelilor.

Peliculele difuzate prima oară în 1973 şi 1974 trădează de la bun început programul estetic al cineaştilor în care toate componentele expresiei filmice, în special, imaginea, decorul, muzica şi coloana sonoră îşi recapătă un loc şi un rol de multe ori ocolit deliberat de alţi cineaşti. Transpunerea cinematografică, eliberată aproape integral de presiunea şabloanelor, a locurilor comune nu se mai rezumă la o simplă vizualizare a termenilor epici, autorii operînd conştient cu prelungirile ritmului, cu deplasări de accente şi modificări în dramaturgia iniţială, elemente care în **Fefeleaga** se materializează într-o esenţială biografie a resemnării, iar în **La o nuntă** într-un pasional refuz al acesteia.

Absurdul morţii toboşarului (magistral interpretat de **Mircea Diaconu** în **La o nuntă**), transpare în următorul film laolaltă cu încercarea de reconstituire a stărilor de alienare situate sub diverse cauzalităţi, nu lipsite de grotesc şi umor negru. Laitmotivul unei ingenioase şi macabre capcane ce sancţionează nu numai ignoranţa **(Mirza)**, ci şi mirajul bogăţiei **(Lada)** este traversat la rîndul său de motive prezente în precedenta peliculă.

Mecanismul punitiv elaborat cu precizie criminală de crîşmăriţă **(Eliza Petrăchescu)** sau bădica Clement **(Ernest Maftei)** sugerează o desfăşurare ciclică inexorabilă ca o fatalitate necruţătoare faţă de personaje. Mai puţin conturată ca în **Nunta de piatră**, amprenta baladescă din **Duhul aurului** devine mai degrabă un ghid în traiectoria acţiunii decît un suport autentic pentru desfăşurarea epică.

Forţa imaginilor semnate de **Iosif Demian**, acurateţea elaborării cadrului şi a profunzimii acestuia în planuri simfonice relevă cu pregnanţă poezia unei lumi tragice surprinse, nu numai cu o lucidă sensibilitate, dar şi cu o autentică ştiinţă a potenţialului componentelor plastice supuse perfect naraţiunilor.

Filmele inspirate de prozele lui **Agârbiceanu** s-au înscris într-o tradiţie ilustrată de operele unor cineaşti care au refuzat permanent ilustrativismul paginii scrise, echivalarea fadă a structurilor literare — **Viaţa nu iartă, Moara cu noroc, Meandre, Duminică la ora 6.** De altfel, şi solicitările puse în faţa spectatorilor sînt apropiate : disponibilitate meditativă, sensibilitate dublată de cultură, o înţelegere superioară a unui limbaj utilizat cu dorinţa unei maxime expresivităţi.

Valorile stilistice ale filmelor recent revăzute le-am reîntîlnit îmbogăţite sau modificate în alte ecranizări inspirate celor doi autori de **Mara (Veroiu)** sau **Tănase Scatiu (Piţa)**. Din păcate, prospeţimea primelor încercări făcute pentru descoperirea echivalenţelor cinematografice ale unor naraţiuni lipsite aparent de virtualităţile imaginii semnate de un prozator de talia lui **Agârbiceanu** parcă s-au destrămat, tot aşa cum s-a pierdut şi un alt proiect din epocă — ecranizarea **Ţării de piatră** de **Geo Bogza.**

Eveniment cultural ce depăşeşte semnificaţia unei protocolare aniversări, reprogramarea filmelor inspirate de **Agârbiceanu** îşi pot continua cu succes o nouă carieră şi pe ecranul cinematografelor din ţară.

Călin Stănculescu

noi... că puterea artei... Mă rog, ori e benefică, ori malefică... Și că nu-i bine să-i iei peste picior pe artiști, s-ar putea s-o scrintești... Să nu-i disprețuiești... Și nici, o, da, nici să-i omori... cum mi se pare c-ar vrea să spună surisul dumneavoastră... Căci puterea lor stă în opera lor, care te poate distruge și după o sută de ani de la moartea lor... Nu?

— Doctore, zise procurorul, m-ai dat gata... M-ai convins. Deci Olimpia n-a murit, noi dacă mergem acum la biroul domnului David o s-o găsim mîncînd cireșe... e sezonul cireșelor... Și-o să găsim în dulap o lupoaică desenată dormind, cu dinți de argint...

— De aur! sări ca ars David.

— De aur. Să mergem cu mașina mea... Și în zece minute rezolvăm problema, rise el și ieși primul din încăpere.

Afară aerul era stătut. Pe acoperișurile de tablă ale clădirilor unde locuiau preoții și elevii de la seminarul ortodox, vreo cinci băieșandri în slipuri reglau antenele cu mai mulți elementi să prindă în zilele viitoare mai bine meciurile transmise de bulgari de la campionatul mondial de fotbal din Spania. Mașina procurorului nu era chiar o rablă, dar nespălată fiind și ciocnită în bările de protecție din față și din spate, cu o ușă bușită, părea luată de pomană de la vechituri. Urcară, fără să mai scoată un cuvînt. Doar pe lîngă magazinul „Spartacus", David zise să oprească pentru cîteva clipe, să intre pînă la un prieten care era bolnav de-o săptămînă. Procurorul opri : David era palid, vinețiu, ca un mort.

— Puteți să veniți cu mine, n-am de gînd s-o șterg...

— N-am vrea să vă deranjăm, zise procurorul, sigur că oriunde ar fi încercat șoricelul să fugă, tot ar fi fost înhățat.

— E vorba de Avachian, colegul meu de birou, care e și el filatelist... vă poate confirma povestea asta cu timbrul norvegian, rise cu hohote.

— Nu merg, e prea cald, zise procurorul.

— Îi e groază de bolnavi, spuse doctorul și coborî. Eu am să vin, e și o datorie profesională...

— Atunci vin și eu, coborî și procurorul pe asfaltul aproape fleșcăit de căldură... Avachian ? Nu e cumva fiul fostului proprietar al prăvăliei cu covoare persiene ?

— Nu era o prăvălie, era un magazin, surise David, apăsînd pe sonerie...

Intrară. Ușa parcă se deschisese singură. Dar apoi băgară de seamă că în semiîntunericul din hol se afla o bătrînică uscată, cocîrjată, mută ca o umbră. Probabil era mama lui Avachian, vru să-i spună doctorul procurorului. Nu-i spuse. Dădu doar buna ziua, singurul, de parcă ceilalți n-ar fi zărit-o încă pe bătrînă...

— Sărutmîna, doamnă Avachian, zise atunci David. Vin cu doi prieteni... Cîteva clipe... Cum o mai duce ?

— Rău, răspunse ea și-i invită să intre în camera unde zăcea întins între perne, transpirat, Avachian...

— Serbus, bătrîne, îi întinse mîna David... Sînt cu doi prieteni, doctorul...

— Dumitrescu...

— Doctorul Dumitrescu și procurorul...

— Anton, se prezentă procurorul, strîngîndu-i cu o ușoară silă mîna umedă și moale ca o foaie de varză... Anton și Romică, surise el, așa ne spun prietenii. Romică Dumitrescu și Anton Ion, ha, ha, ha... Dar nu e prea cald aici ?...

Nu era. Impresia de căldură sufocantă venea de la un miros neobișnuit, dulceag, puternic, de plantă exotică... Cei trei cercetară aproape instinctiv încăperea : nu era nici o vază, nici o floare... Prin ferestre se vedeau doi cireși încărcați de rod. Atît. Nu-și găseau locul, discuția nu se lega, cu toate că Avachian îi poftea să se așeze pe niște fotolii acoperite cu huse ca într-un muzeu de provincie aflat în renovare...

— Ei, cum o mai duci, bătrîne ?

— Mersi, prost...

Dar David nu-și privea în ochi colegul de birou cînd vorbea cu el, amușina ca un ciine, se uita prin toate colțurile.. Și deodată începu să rîdă.

— Ce-i bătrîne ? se miră Avachian.

— Asta e ! De unde ai desenul ăsta ?... Ăsta, micuțul, dintre icoanele pe sticlă... Minusculul... Ce reprezintă, o salcie ?

— A, nu, două ramuri de măslin sălbatec...

— De-aici vine mirosul, doctore ! strigă triumfător David și se repezi la tablou și-l sfîrtecă în bucăți și ieși în goană cu el afară din cameră. Fugi la bucătărie, unde doamna Avachian fierbea cafeaua într-un ibric, și-l aruncă în focul din soba de gătit... Gazul metan îl pulverizâ într-o clipă și David reveni în camera bolnavului, majestuos, de parcă l-ar fi învins pe Napoleon nu știu unde...

— Era un desen de Fernando !

— E scrintit, îi șopti procurorul doctorului Dumitrescu. E de-a binelea scrintit, nu doar face pe nebunul, mai vru să spună, însă tăcu : Avachian rîdea, în virful patului, numai el știind de ce...

— Plecăm, avem treabă, ne scuzați, zîne Anton și nu mai așteptă cafeaua. Sănătate !... Multă sănătate, zise.

— Mulțumesc, mulțumesc, răspunse Avachian și coborî din pat și-i conduse pînă la ușă, vesel...

— Ești nebun, îl ciupi el pe umăr pe David. Mi-ai stricat tabloul...

În hodoroaga procurorului iarăși nu-și vorbiră mult timp. Pe lîngă „Biroul de voiaj CFR", Anton începu să fluiere...

— ..da, da, dar cu calul ce-ai avut, cîntă el, asudat...

— Da, da, dar cu Avachian ce-ai avut ? zise medicul. Cu noi înțeleg, dar cu el ?...

— Să zicem că e o enigmă, surise Anton. Tot ce nu are explicație este o... ha, ha, ha... Uite c-am ajuns, domnule David.

Coborîră.

— Poftiți !

— După dumneavoastră, zise David.

— Mersi, zice Dumitrescu și-o luă înainte... Clădirea băncii agricole, austeră, pustie, seacă, plină de o răceală igrasioasă... Ajunseră în fața biroului lui David. Procurorul fluiera, doctorul era nervos. David, palid, nu-și găsea cheile în buzunare. Le găsi. Tremura ca varga și nu îndrăznea să deschidă ușa.

— Hai, bătrîne, îl bătu procurorul protector pe umeri.

David bagă cheia în broască, o răsuci, apăsă pe clanță, lac de sudoare, și deschise ușor ușa, care scîrții lenes...

— Hai, zise Anton, și puse și el mîna pe clanță și împinse ușa...

— Aaa ! se auzi un țipăt, dar nu se știu al cui fu, poate toți trei țipaseră deodată : prin crăpătura ușii îi privise o frîntură de secundă o lupoaică uriașă, cu colții de aur...

Traseră de clanță, traseră, aproape s-o rupă. Sclipătul dinților de aur ieșise însă pe coridorul plin de igrasie al băncii agricole.

george țărnea

EREZII

erezia de reculegere

Miopia sa divină
îl ajută să reziste
pe preasfîntul fără vină
unor jocuri fanteziste.

Dă din coate și se-agață
de fragila lumii scară
înșirînd pe albaață
vorbe negre de ocară.

Lasă cioclilor pe regii
inutili și-n ceasul morții
iese în afara legii
printr-un vis din umbra porții.

erezia de claustrare

Regelui de-o vreme-ncoace
una-i lună alta-i ploaie
și cînd clima nu-i mai place
o despică drept în două.

Dar Felicius miopul
de la orice scop abjură
și-ntr-un beci își scrie opul
molfăind cuvinte-n gură.

Trupa regelui se joacă
de-a proverbele-ndoielii
sfîntul ține sub cojoacă
un secret în dorul lelii.

Și miop așa cum pare
de la curte fuge-n pripă
transpirat de disperare
și-mpușcat într-o aripă.

Dar se-ntorc din lumea toată
texte scrise într-o doară
de la sfîntul tras pe roată
regelui retras pe sfoară.

erezia de longevitate

Cînd la deal și cînd la vale
calcă-n strâchini
multpreasfîntul
iar mai marii pun la cale
cum să spînzure pămîntul.

Cîte-o carte mai încheagă
din confuze declarații
impăcat ca lumea-ntreagă
cu preazîlnicele rații.

Nici tu frig nici tu căldură
una-i scris alta se vede
piatra se topește-n gură
lauri cresc din ce n-ai crede.

Dedubiarea dă de furcă
generalilor destoinici
ba mai scade, ba mai urcă
frica sinceră-n războinici.

Nici Felicius nu are
parte de prea multă pace
una spune alta-l doare
impăcat cu ce nu-i place.

Stoarce duble înțelesuri
din cuvinte longevive
propunînd pentru eresuri
spectrul milei costelive.

erezia de vodevil

Fiul tatălui se-nchină
în bodega favorită
invitîndu-se la cină
dintr-o grijă nedorită.

Tatăl face semn spre sală
iar subreta îi servește
cu o pîine colosală
vin ambrat și-un pic de pește.

Dar flăminzii din ungherul
opoziției formale
scriu pe masă cu hangerul
erezii despre sarmale.

Și atunci duetul tragic
plus fecioara necesară
ocrotiți de-un ochi prea
magic
cheamă cerberii de-afară.

Le ordonă să-mpresoare
grămăticii de duzină
fac un semn discret spre
soare
și se mută în grădină.

erezia de mister

Alchimie calculată
sufletul se dă de-a dura
și din nou o face latâ
fără să-și prea țină gura.

Bate vîntul de rigoare
peste frica inerentă
cheia tainelor o are
doar preasfîntu-n loc
de rentă.

Îl provoacă-nvățăceii
la trădare simultană
iar prințesa-i dă cerceii
să-i ascundă în sutană.

Dar Felicius reprimă
tentativele făcute
și întors la prima crimă
sîrful penelor ascute.

Printr-o sinceră scrisoare
se acuză din oficiu
trimițînd la vînătoare
ingerii de sacrificiu.

erezia de incertidudine

Ar cinsti orice supliciu
pentru preafrumoasa Grette
grămăticul de serviciu
al Istoriei Secrete.

Însă rangul periferic
nu-i oferă astă șansă
obligîndu-l pe-ntuneric
din orice să cadă-n transă.

Preafrumoasa Grette plînge
preafrumoasa Grette rîde
grămăticului prin sînge
i se plimbă-același gînde.

Nimeni n-are cum să știe
ce vedenie-i apare
cînd așterne pe hîrtie
despre regii săi tropare.

Stă umil pe colțul lăzii
pentru Grette preaîncerta
și aruncă-n gura străzii
confrerii din tunul Bertha.

erezia de referință

Infinitul n-are coadă
neavînd la ce s-o poarte
doar Felicius înoadă
cozi la timp mai pe departe.

Receptiv din cale-afară
la tortura cu fecioare
dintr-un rai votiv coboară
cînd plutind cînd pe picioare.

Și-n palatele obscene
ale regelui de plastic
vine să picteze scene
dintr-un fost război
scolastic.

Suflă-n palme de durere
și de ger se face bocnă
impăcat cînd ceru-i cere
să-și strămute vremea-n ocnă.

Singur își alege lanțul
și ghiuleaua și cătușa
părăsind în zbor Vizanțul
fără să trintească ușa.

Doar cu două cărți sub haină
— răzvrătit de azi pe mîine —
urcă-n cer la sfat de taină
să arunce-n sfinți cu piine.

elena ștefoi

Chiar bătăile inimii

De-afară se vede un pom de crăciun. Nimic
nu ne stă împotrivă. Tocmai în această clipă
hotărîm : neînțelegeri, erori, accidente
și catastrofe.
Apă de trandafiri. Mari și simple idei. Cine
să creadă iadul justificat din acest echilibru ?

Cu mîndria unui creion perfect ascuțit
ultima insomnie pindește să-mi aduc aminte
cît sufăr.
Dar între anul trecut și memorie
plină de vinătăi zace descrierea faptelor
Mă încumet să-ți cer ajutor, chiar bătăile
inimii, iată
s-au săturat să ajungă direct sub tipar.
Singur de tot

sîngele apără o privighetoare murdară.
Va primi pedeapsa acelor ce pun prea frumos
realitatea cu botul pe labe. Ești tînăr,
iți spun
și deșertul, deșertul trece prin calendar
mai victorios decît orice legendă.

Într-un unghi potrivit

Între patru pereți tic-tac-ul deșteptătorului
împletește un șireang. De-atîta curaj — artistic
iți fuge pămîntul de sub picioare — micul
dejun
și prînzul și cina te găsesc într-un unghi
potrivit.
Bine — mersi pînă și cuvintele tale s-au
hotărît
să trăiască. Într-un unghi potrivit, fără patimă
și reproșuri. Dar există pericole cu duiumul :
viermișorii și maniera au cucerit deja
cîte-un capăt al străzii. Ar trebui să mă tem
cum se temea bunicul de farmece, spui,

ar trebui
să-mi pregătesc bocancii pentru marșul
în forță.
Sub perna ta cîteva ficțiuni dolofane
sapă o groapă ori de cîte ori ai neapărată
nevoie de liniște. Și tot ele, cu rîndul,
iți gîdilă tălpile. Nu rizi, nu lovești, insomnia
încă e țanțoșă : i se fac plecăciuni la marile
tîrguri.
Ar trebui să mă tem cum se temea străbunicul
de ciumă,
iți spui, ar trebui să știu că printre hîrtii,
pătrunde și mirosul de mortăciune. Poliomie-
lita și slava
deșartă. Seceta și eroismul micilor găinari,
diavolul însuși mai pretențios decît un invalid
de război. Clipa cînd n-o mai poți lua
de la capăt.

Poem de dragoste

Pînă la urmă tot lucruri neînsemnate voi
spune :
de bunăvoie calc în picioare firimiturile verii.
Seară de seară nebunia își face cuib
pe buzele mele
.Abia așteaptă să fie răsfățată și totuși
nimeni
n-o bagă în seamă. De aceea alerg să te
văd și-mi închipui

o șansă cu multă credință și creier.
Știu bine
că n-am simțul măsurii și că mi-e rușine
de moarte
pentru că moartea nu vrea să stea de vorbă
cu mine. Pe masa bogată la care din
întîmplare zăbovim disperați
trecutul începe să putrezească. În văzul lumii,
cu amănunte și subtilități i-am descris
măruntaiele.
Iată, n-a rămas nici măcar un singur grăunte
de aur.

PREMIUL «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL DE PROZĂ «MARIN PREDA»

Scrisoarea bunicii

DEBUT

violeta miron

Draga mea nepoată Tanța

Aflu io ca bunică ce-ți sînt, de la alde măta că v'ați vorbitără la telefon cînd erea ea de serviciu la spital. Așa îmi trebuie, ba mai rău că umblați cu ascunzișuri față de mine care vam crescut și pe tine și pe soruta Doina de cînd erați mici. Și nu mai puteați după mine și din „Bibi a mea" nu mă scoteați. Dar acum alta este ce vreau să spun. Scrisoarea asta o să ajungă pînă vrei tu să dai pe acasă chiar de ziua mea. Dar nu trebuie, că eu nu mă gîndesc să mor curînd și nici nu fac aici tratație. Sper că ești sănătoasă că aici lucrurile-s tare încurcate. Măta a uitat să-ți spuie la telefon că Nelu lu Matache care ne-a săpat la pompa din grădină a murit nebun la Bălăceanca după ce lusese toate egzamenele cu 10 pă linie și l repartizase la Itebe.

Dragă Tanțo, tu să-ți cauți de treabă acolo la Brăila că poate intîlnești un băiat bun și te măriți și tu odată. Neam de neamul nostru n-a fost doctoreasă ca tine specialistă de ochi. Mulțumesc lu Dumnezeu că mie mi-a venit îndărăt vederea acu la 80 de ani mai bine ca la 50 cînd nu nimeream ața în urechea acului. Toți se miră că împletesc din undrele și văd la televizor fără ochelari. Numai ce adorm la filme dacă's proaste. Dar la filme cu războaie și cu muzică populară nici odată.. Acum de ce mi-a dat mie în gînd să-ți scriu : că am cetit că specialiștii merg unde zice legea din ziar că trebuie. Și dacă e lege e lege. Nu'ți mai îmfla capu cu atita învățătură ca să dai ce naiba concurs ziceai că vrei să dai ca să te motezi în buricu Bucureștiului Dacă era să fie te oprea el profesorul ăla mare de la Spitalul Militar la operații că nu se poate să nu fi avut el oameni. Acum ai ajuns slabă ca o lichitoare și cine ți-a zis că'ți șade bine cu părul ăla în ochi minte și nu'ți vrea binele. De invidie, că așa sînt femeile invidioase.

Doina soruta a luat copilu de la noi, pe Adinuța. Că... n-avem condiții și-a dat-o la grădinită. „Bibi, — zicea ea fandosindu-se în fața oglinzii — de acu are nevoie de educație că de la anu merge la școală". Că la fost în februarie cînd tocma se tunsese de ziceai c-o ia în armată și tot umblă numai cu niște pantaloni fripți și decolorați pe ea de parcă n-ar fi femeie. Zi Doina și gata. Păcat de Adinuța c'o școală cu noaptea în cap s-o ducă la... educat. Că la București grădinița e cam departe și parcă ce, nu erea și aici grădiniță peste drum dacă vroia s-o dea numai decît ? Și ce drăcăie de cînd este acolo de mi-a fost și rușine de Lena care se nimerise la noi să ceară scara cînd au venit acu două duminici. Doina și cu Titi bărbati'so spun că-i rău copilu. Dar ce-or hi vrînd să facă în Pantelimonu lor la etaju 5 cînd ei aici la mine, aici la țară nu-i ajungea curtea și grădina cît e de mare ?!. Pă 13 m-am dus cu alde măta cu o ocazie la ei fără să le spunem dinainte. Am oprit întîi la Bucur Obor și a intrat măta Calița să cumpere niște molton verde. Eu am privit de lîngă mașină. Era o ingrămădeală de ameteai. Prea s-a înmulțit lumea în București de nici n-ai aer să respiri. Hai că ajungem și la Doina la bloc și citește Calița mare „Ascensor în revizie". Venilear rău zic eu și urc 5 etaje. Și eram și cu un blidonaș plin cu vin, niște slănină afumată și-o găină vie pentru Adinuța. Sus era acasă numa domnu. Adică... Titi. Cetea un roman. „Fetele sînt la plimbare dar vin repede. Stați zice". Stăm. Pune Calița alea în balcon, eu umblu prin toate cele patru odăi și nu văd niciun țol de Lină de le-am dat cînd s-au luat. Ba două odăi cu musamaua goală pe jos „Nu-i modern Bibi cu scoarțe de țară". zice Titi pricepînd după ce mă uit eu. Ei, atunci să-și la persiene cînd or să aibă bani că eu de dat nu le mai dău nimic. Ei cîștigă, el mai repară televizoare și'n particular iar Doina la țesătorie nu lucrează nici ea pe purici. Și eu dintr-o pensie, de unde ? Și la urmă nici să nu le placă ? Da să nu crezi că am zis ceva. Nuuu, că bunica Bibi nu-i proastă. Tot Titi a început vorba :

— Bibi, au fost cu recensămîntul ?

— Care recensămînt ? Că tot ăia sîntem : eu cît oi mai fi, soacră-ta Calița și fii'miu adică socrutu care-l usucă ciroza. Și tu Tanțo mai bagă-l la analizile pe taicătu.

— Nu Bibi, vorbesc de recensămîntul animalelor

— Aa, al animalelor ? A fost : cîte rațe, cîte găini, gîște nu ținem, curcanii i-am tăiat de Crăciun, porcul tot atunci, doi căței...

— Bibi să nu mai tai de-acu.

— Ce, cățeii ?

— Nu, păsările. Să le lași să se înmulțească. N-ai auzit că să contractați porci, să creșteți păsări și oi la țară ? N-ați citit, n-ați ascultat ?

— Cum nu dragu lu Bibi ?! Dar cine să pună cloște, să îngrijească de oi, de porci ? Eu abia am mai putut în toamna asta să fac bulion și m-am cocoșat de tot. Socrutu cu ciroza iar Calița cu munca la spital și mai face ce poate la C.A.P. De ce nu veniți voi ? A ? Stă casa a nouă goală și e mai cald decît la voi cu tot caloriferul ăsta. Leam zis la Ceapă că eu anu ăsta nu pun ce vor ei nici în grădină nici pe lot că dacă nu plouă cine să care apă ? Să ia ei și să dea la străini.

Adrian Podoleanu : „Ulciorul negru"

— Hai bre Bibi nu ride. E păcat de vie. Uite ce vin bun.

Știi Tanțo el își turnase de cînd am ajuns vreo două păhărele. Eu n-am mai pus nici pe limbă de cînd mi-ai zis tu că am tensiune și de aia văd cu musculițe. Nici nu i-am răspuns. Hop că vine sorta Doina cu Adinuța. Nu pot spune ce frumoasă e și ce m-a sărutat. „Hai la Bibi — zic A fătat pisica trei pisoi". Se uită la mine, se uită la ei.

— Păi nu pot Bibi să lipsesc de la grădiniță dar adă-mi aici un pisoi.

— Asta nu — se pitigăiază sorta. Pisicile au microbi. Dar ea cînd le pupa în bot cînd erați mici și n-ați mai făcut microbi. Pe urmă am stat toți cinci la masă și copilu a ciuguliț te miri ce. N-are poftă.. Doar gogoși a mîncat două calde că a făcut Doina nu știu cînd. S-a făcut tîrziu și hai să prindem Rata de Bălăceanca. Titi de colo :

— Stați că vă duc eu cu Dacia... să prindeți Rata.

Da ce credeai că ne duce pînă la Bălăceanca ? Cînd eram tînără mergeam din Pantelimon pe jos pînă acasă. Lui i se toceau cauciucurile acu. Chiar Tanțo, pe la noi toți doctorii au mașină mică de mi-e și rușine cînd ne întreabă cineva că tu de ce nuti cumperi. Uite Doina și Titi nu-s doctori și ei au. Eu îi mint pe toți că stringi pentru proprietate personală că doar n-o să le spun că dai tot ce cîștigi pe cărți, pe rochii străine, pe navetă și pe la gazde.. Ba că ți-am mai trimis și eu fără să știe nimeni. Dar tu să nu-mi mai trimiti mie bani acum cînd se vede treaba că te-ai înlesnit la Brăila că eu n-am nevoie numai să te știu fericită și să te măriți. Mi-a rămas gîndul la ofițerul acela care zicea că e și înginer de-a venit la noi la țară fără să știu. Și tu te-ai supărat că a făcut asta și-ai zis că nu-l iei că că-i zgîrcit și neam prost. Și ce dacă draga lu Bibi. Era băiat frumos și mai bine decît mînă spartă și cu nasu pe sus de să-i fie rușine cu ai tăi că-s țărani. Dar eu nu mă bag dacă ție nu-ți place. Părea de casă, avea o garsonieră în București — așa a spus el. Și dacă tu vrei să dai concurs ca să nu ți-o mai ia alea cu pile înainte, el te ține acasă în concediu fără plată ca să înveți. Acum dacă l-ai refuzat el s-a jicnit și eu zic să nu-ți mai iei fără plată că nu mai vezi nici o lețcaie de la mine și nici pe măta n-o mai las să-ți dea. Ieri noaptea a burnițat,a lapoviță și n-am putut dormi deloc atîta m-au durut oasele. Și atuncea m-am gîndit să-ți scriu că poate vii tu aici la dispensar sau la spital că tot nu-ți place Brăila și nu cunoști pe nimeni. Nu s-ar putea ? Bălăceanca este și aproape de București și-ți prieste la țară. Fratetu Ionel cînd termenă armata vine tot aici. Așa să știi ! Că el la mașini cîștigă bine și a scris că în ruptul capului să nu renunțăm la lot. Via o so lege el și poate o să-l convingă și pe Titi săl ajute cînd are liber. Să nu uit : au fost la noi prietenii tăi ăia cu trabanțu să ne vadă. Mi'au promis că o să vină și la înmormîntarea mea. Ne-a părut bine de doamna Lucica că s'a măritat iar. Ai văzut că cine vrea găsește să se mărite și cu doi copii dacă-i aminte de casă ? Care va să zică ai fost la București la cununie și de acolo ai plecat direct la Brăila și nu te-ai deranjat pînă aci. Treaba ta fato, da să știi că eu nu de banii tăi am nevoie și dacă mai trimeți măcar 100 de lei ți-o espediez îndărăt pe adresa spitalului. Că eu vreau să vii să ne vezi și gîndește-te bine pînă atunci. Adică pînă la ziua mea. Că uite vine primăvara, trebuie să ne aducăm la pămînt și la vie. Doctorii să numi aduci că, tot nu le iau. De griji și de bătrînețe mă dor oasele și'mi crește tensiunea. E adevărat că la nunta lu Doamna Lucica ai fost cu unu slab cu ochelari ? Asta cine mai e și ce ginduri are ?

Dragă nepoată numi răspunde, vino tu în persoană că mai am multe să vorbesc cu tine săl bagi pe tacto la tratament fără să ne știe lumea și asta pînă vine Ionel din armată. Că io de una singură nu pot să fac nimic în agricultură.

Bibi.

plastică

p

Seducția continuității

Reîntîlnirea cu pictura lui **Adrian Podoleanu** mi-a apărut cu atît mai relevantă, cu cît un contact mai consistent cu aceasta pe teren bucureștean nu a mai avut loc în ultimii ani. Artistul s-a mulțumit, modest, cu voga sa provincială, distingîndu-se drept unul dintre corifeii a ceea ce astăzi răspunde denominativului de „școală ieșeană".

Prezent în mai toate manifestările colective din ultimele două decenii și mai bine, dovedind, fapt mai rar întîlnit în cazul unui meditativ ce s-a dovedit a fi, o prolificitate remarcabilă și în cîmpul graficii (este binecunoscut ca un acuarelist de primă mînă), și în acela al picturii de șevalet, Adrian Podoleanu își refuză aproape programatic clasificările și etichetările. Crezul său estetic gravitează, înainte de orice, în jurul plăcerii mărturisite de a picta, de a-și sluji meșteșugul. Act esențial și existențial, totodată însă niciodată disimulat. Voluptatea lucrului este, mi se pare, în cazul lui Adrian Podoleanu, atributul de căpătîi al structurii sale artistice. Cele peste 50 de uleiuri aflate pe simezele Galeriei de artă a Municipiului București ar afirma cu pregnanță tocmai această voluptate, dacă pictorul nu ar drapa-o, însă, cu pudoare în faldul unui lirism învăluitor. Căci, meditația la Podoleanu este, în fond, revelarea unei ipostaze consonante cu vibrația poematică a lumii obiectuale pe care o cercetează. Răspunsul plastic al acestei întrepătrunderi de planuri ale reflectării — obiective și subiective — este **culoarea.** Materie asupra căreia artistul operează cu deosebit rafinament în dispunerea și gradarea nuanțelor. Așa încît, chiar și atunci cînd apelează la tonuri mai „ofensive" — ultramarin, roșu, violet, galben, verde intens —, cum se întîmplă în peisaj, mai ales, (Acoperișuri galbene, Peisaj la Văratec, Peisaj din Grecia, Peisaj pe Someș ș.a.) capacitatea de a surdiniza în masa griurilor, a ocrului, a culorilor moi, „de trecere", în general, folosite predilect de pictor, este foarte puternică. Podoleanu a atins un asemenea grad de măiestrie artistică ce-l îngăduie azi minuirea unei palete austere în aparență, dar de o vibrantă concentrație emoțională și expresivă. Vaporosul ceremonial al sensibilității cromatice străbate majoritatea pînzelor sale. Naturile statice îndeosebi, vin către privitor înviorate de persistența aerului de comuniune simpatetică ce se va fi închegat între artist și obiectele studiate în intimitatea unui atelier sau a unui interior oarecare. În acest fel, natura statică, în viziunea lui Podoleanu se personifică, iar tonul colocvial al mesajului plastic ce ni-l propune, ne cucerește de la prima vedere. Efect ce îl regăsim și în unele peisaje. De unde această disponibilitate de comunicare voioasă, aș spune, ce transpare din toate ramele pictorului ? Un răspuns posibil ar fi acesta: **spontaneitatea și capacitatea de notație, direct în culoare, a unei realități obiective, cu o rigoare a desenului aproape clasică ; realitate nu pur și simplu reflectată, ci sublimată, aidoma unei metafore în care creatorul ambiționează să cuprindă întreaga poezie a unei respirări, a unei durate, a unui fenomen.** Pe acest temei, slujindu-se de un instrumentar consacrat, dar simplificat la maximum și regîndit, deloc ostentativ, conform unei sintaxe compoziționale proprii, pictorul se distanțează de tradiția, să zicem, a staticelor lui Pallady, cu care am fi tentați să-l învecinăm uneori.

Lecția marii picturi postimpresioniste, atît de exemplar reprezentată și în contemporaneitate pe terenul plasticii românești, este însă perfect asimilată, pentru ca actualele experiențe (dacă le mai putem numi astfel !) ale lui Adrian Podoleanu să certifice, prin propriile lor însușiri, autenticitatea unui drum, a cărui continuitate și vigoare nu vor conteni curînd.

Corneliu Antim

muzică

m

Creație cultă, creație populară

„Nu am făcut altceva decît să traduc ceea ce auzeam cîntîndu-mi în inimă". Cuvintele lui George Enescu sînt expresie lămurită a locului creației proprii, a legăturii neîntrerupte între cîntec și exprimare, între dorință și împlinirile ei muzicale. Cum se traduce însă „în-cîntarea" muzicianului astfel încît să se afle în consonanță cu lumea interioară a oricărui iubitor de muzică ? Enescu o exprimă simplu în cuvinte, muzica sa însă arată fără echivoc „suportul" susținînd în vreme propria creație : prelucrarea și prelucrarea melosului popular românesc. Ce vine însă mai departe, în ce fel se deosebește capodopera de imitație sterilă, de „îndrăzneala" rețetelor, în ce măsură se îmbină subiectivitatea autorului cu rezervorul imens de mijloace creatoare ale folclorului, cît de larg deschis spre general-uman și împotriva pitorescului găunos este creatorul — sînt tot atîtea trepte venind să deosebească capodoperele muzicii românești de simple încercări nereușind să-și depășească punctul de plecare. În cultura muzicală românească, semnul viabilității, al prolificității sănătoase îl constituie diversitatea, diferențierile egal îndreptățite, divergențele la fel de interesante, plecînd însă, toate, de la sugestii folclorice ale căror interpretări conduc la diversitate. Iată un exemplu grăitor. În *Concertul pentru clarinet și orchestră* de Aurel Stroe, la începutul celei de-a doua mari secțiuni, există un fragment unde întreaga orchestră cîntă diferite melodii populare românești, scrise într-o notație în același timp riguroasă și aleatorie. Treptat, păstrîndu-se aceeași (impresie de) suprapunere haotică, acestea încep să se modifice în direcția dorită de autor, introducîndu-se, în prelucrarea materialului sonor, operatorii numerici a căror prezență regizează întreaga lucrare. Ca etos, ca impresie în sală, s-ar părea că fragmentul nu are nimic de a face cu folclorul nostru, melodiile respective putînd fi la fel de bine melodii japoneze. Nu este deloc așa. Dacă, în începutul secțiunii, pasta sonoră e suficient de rarefiată pentru a lăsa mereu să răzbată frînturi sunînd limpede românește, foarte diverse însă ,fragmente de colind, doină, bocet), după secțiunea de transformări unde se aud irizări de melos popular, deformate spre un evident „folclor imaginar" (este exact ceea ce a creat Enescu în anii maturității), se instaurează o suprafață sonoră plană, netedă, ca un ison, vădind contingențe cu melosul popular nu la nivel de citat sau prelucrarea motivică, ci de identificare fenomenologică, de similitudine esențială, în structură. Pe aceeași scurtă derulare așadar, se parcurg trei ipostaze diferite ale folclorului în muzica cultă : citatul, încrămădit și etajat la extrem, devenit greu recognoscibil, prelucrarea motivică înțeleasă ca „flexare" la extrem a citatului și, totodată, ca pretext pentru creație „în spiritul" și „în continuarea" citatului popular și ipostazierea etosului folcloric în ceea ce acesta are inalterabil (diatonismul, consonanța, echilibrul, perfecțiunea simplă).

O muzică scrisă cu meșteșug însă, nu își va putea găsi ecou în sală decît dacă își are izvorul în aceeași convingere, puternică, a autorului în fertilitatea mijloacelor folosite. Muzica este arta unde prezența sentimentului se vede (sau nu se vede) imediat și cu cea mai mare ușurință. De aceea, nu este suficientă recurgerea orișicum la folclor. De muzica populară nu te poți apropia decît cu încredere, cu dragoste, cu nerăbdare. Dacă muzicianul este convins că nici o altă sursă nu e mai potrivită pentru a îmbrăca sau a dirija drumul propriei sensibilități, muzica este pe punctul de a se naște în nobila ei întruchipare. Atunci cînd Enescu, departe de țară, își retrăia imaginile copilăriei îndepărtate, descriindu-le, în cuvinte, lui Bernard Gavoty, acestea nu erau decît completări „nespecifice" unei opere sonore — *Suita „Impresii din copilărie"* — comunicînd mai direct, mai limpede savoarea momentelor evocate.

Viorel Crețu

CRONICA LITERARĂ

Modest Morariu «Întoarcerea lui Ulise»

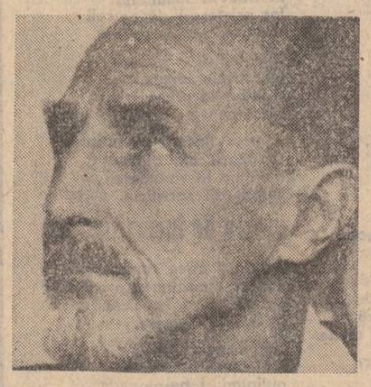

Întoarcerea lui Ulise, romanul lui Modest Morariu, este un roman antiarheologic și antieroic, inteligent și liric. Cartea este ceea ce spune titlul : Ulise și-a terminat celebra serie a aventurilor posttroiene și s-a întors acasă. Modest Morariu nu este primul scriitor care-și începe lucrarea de acolo de unde se sfîrșește o operă literară faimoasă. **Iliada** a primit replica lui Dares Frigianul și Dictys Cretanul, care văd în Achile un fricos și în troieni războinici plini de laudă, altcineva s-a apucat să scrie partea a doua la **Don Quijote** înainte ca ea să fie scrisă de Cervantes. Aveam de a face cu o continuare și cu o antihomeriadă, ceea ce în registru propriu oferă și **Întoarcerea lui Ulise**. Continuînd povestea de unde a lăsat-o **Odiseea**, dar transformînd-o în cadru modern, Modest Morariu își asumă ambele roluri în deplină cunoștință de cauză și cu o detașare care asigură cărții remarcabile efecte în plan literar.

După alungarea pețitorilor Penelopei, viața reintră pe vechiul ei făgaș la curtea lui Ulise străjuită de credincioșul Eumeu. Dar Penelopa nu înțelege continuarea istoriei în registru eroic ci în registru erotic, cu atît mai mult cu cît așteptarea a fost lungă, iar bătrînețea se apropie. Episodul iubirii posttroiene a lui Odiseu cu Penelopa este un prozaic roman burghez de dragoste descris acut de autor. Apoi Penelopa moare. Ulise rămas singur, cu Eumeu, celebru încă, dă autografe pe plajă. El suportă, altfel zis, povara celebrității, situație în care e solicitat de o fată mult mai tînără să-și pună semnătura pe o fotografie de tinerețe. Coincidență dorită de romancier, fata se numește tot Penelopa și, după un răgaz oarecare, în care viața lui Ulise cuprinde întîlniri cu colegi de generație și de front, ca Menelau, ceea ce era de prevăzut se întîmplă: noua Penelopa ia locul celei vechi. Modest Morariu se complace în a descrie sagace psihologia acestui episod amoros apăsînd pe faptele de repetiție. Noul amor al lui Ulise seamănă cu cel pentru anterioara Penelopă, ipostază nouă, dar adevăr vechi, subliniat de revenirea numelui feminin. Legătura se destramă totuși ca într-un roman de secol 20 și Ulise rămîne iarăși singur cu Eumeu. Moartea acestuia îl lasă însă complet singur. Timpul începe să nu mai aibă sens. Ulise începe să scrie o carte de antimemorii pentru a răspunde memoriilor pline de neadevăruri a lui Menelau despre războiul troian. Ultimele pagini ne înfățișează un Ulise senil, tulburat de vederea unor falnice trupe războinice care merg în pas de paradă către o altă Troie. Ulise se recunoaște pe sine și pe alții în energia sălbatică a noilor militari, dar bătrînețea este ireversibilă. Moartea și extinctia lui Ulise sînt descrise apoteotic în ultimele paragrafe ale cărții.

Extragerea lui Ulise din partitura eroică a epopeii și introducerea lui într-un roman burghez, într-un mediu contemporan nu este un salt gratuit în căutarea de efecte hilare : romancierul vrea să ne spună că a scrie despre cetățenii Greciei antice este tot una cu a scrie despre oamenii de astăzi : esența omului și problemele lui sînt mereu aceleași. De aceea romanul leagădă arheologia și eroizarea și se rezumă la a descrie sentimente și conduite eterne. Nu întîmplător, cum spuneam, noua iubire a lui Ulise se cheamă Penelopa. Noutatea este doar aparentă vrea a ne spune romancierul, faptele sînt întotdeauna vechi, iar esența lor neschimbată. Cu Ulise s-a întîmplat ceea ce s-a întîmplat și cu eroii ultimului război mondial, și cu eroii tuturor marilor războaie. De aici vine și densitatea psihologică și ideatică a cărții. Haina este a unei fabule, materia este de un mare realism sufletesc. Creangă scria povești cu animale, cărora dacă le îndepărtai masca obțineai concentrate nuvele sau povestiri cu oameni. Situația este identică în **Întoarcerea lui Ulise** : dincolo de masca epopeică se află oameni adevărați și, citită dincolo de aparența scenariului, pe care autorul o dinamitează mereu, **Întoarcerea lui Ulise** este o carte a dimensiunilor sufletești eterne contemplate cu seninătate melancolică. Iată de ce romanul lui Modest Morariu nu coboară la comedie ca în alte întreprinderi demitizante și dezeroizante. **Întoarcerea lui Ulise**, deși refuză solemnitatea exterioară, are o demnitate a sentimentului și a meditației care ne menține în cadrul literaturii superioare.

Desigur, încadrarea personajelor războiului troian într-o lume dotată cu toate avantajele lumii civilizate și cu tabieturile ei este plină de efect. Mentor bea bere, consumă alune abundent nemulțumind chelnerii, discută viața și războiul troian ca eroii lui Caragiale, iar Ulise se așează și el la aceeași masă. Prizonierul de altă dată al Circei face plajă în slip, dă autografe, merge cu motocicleta, cumpără bibelouri sau jucării nostime pentru Penelopa. Toți dau și primesc telefoane, se uită la televizor, circulă printr-o cetate căreia nu-i lipsesc inlesniri foarte cunoscute secolului nostru. Femeile sînt cochete și vor cizmulițe roșii, sînt mondene și fac plajă ca la Mamaia. Dar adversar al reconstituirilor arheologice, Modest Morariu este consecvent refuzului său de a îngrămădi detalii pitorești și pentru epoca modernă. Ele nu-s abundente și au mai mult rolul unor indicatoare convenționale. Contrastul între oamenii vechi și mediul modern nu este puternic eclatant și nu poate stîrni risul. Acest control al materiei și al planurilor mereu interferate rămîne una din marile reușite ale cărții lui Modest Morariu care evită mereu șarja și efectele inutile.

Efectul cel mare al cărții, marea ei reușită este de a nu ști niciodată cînd te afli în plin trecut și, cînd în actualitate. Interferența planurilor este mereu studiată pentru a nu fi simțită. Niciodată cititorul nu-și dă seama dacă trecutul este intercalat în actualitate sau dacă actualitatea este interferată trecutului. Planurile temporale gliseză mereu cu o rară știință simțului măsurii. Felul cum judecă foștii combatanți războiul troian poate fi la fel de bine al unui fost combatant pe frontul recentelor războaie, dar foarte bine și al războiului din care s-a întors Ulise. Este veșnica opinie a oamenilor despre orice război. Interesante sînt notele antieroice : Achile e un fricos într-o asemenea opinie, un dezertor refugiat între femei, viziune care cheamă antihomericele epopei ale lui Dares Frigianul și Dictys Cretanul. Secreta relație cu astfel de întreprinderi care revizuiesc fata războiului aheilor în Asia Mică este vizibilă în faptul că personajele din **Întoarcerea lui Ulise** vorbesc despre acest eveniment ca despre un război mare fără a reedita integral optica homerică. Polemica lui Modest Morariu este și aici discretă, cu același simț al măsurii vizibil în întreaga carte.

În chip firesc acești combatanți glorioși viețuiesc în cetatea lor ca fiii altui timp și ai altor evenimente. Schimbările societății lor sînt trăite cu rezervă firească, reacția lor având ceva din aceea a huronilor volterieni. Dărîmarea templului lui Poseidon și înlocuirea lui cu o clădire modernă corespunzătoare altei vîrste spirituale sînt comentate cu mult spirit critic. Este aici și un prilej de a se comenta sau ironiza subtil societatea de azi. În felul cum este descrisă alarma „Vin troienii !" putem recunoaște episoade familiare unui cetățean al secolului nostru, ca și în confuzia pe care Ulise și Eumeu o fac între Napoleon și Bokassa. Presărate cu măsură în diferite puncte ale cărții, aceste episoade pigmentează ușor romanul. **Întoarcerea lui Ulise** fără a-i schimba coloratura. Autorului se pare că-i displace limbajul aluziv și a folosit asemenea împrejurări coincidente nu atît pentru a le exhiba din unghi de vedere contemporan, cît pentru a sublinia și în acest fel ideea de repetiție care domină viața individuală a omului și viața lui socială și politică. Modest Morariu nu agreează vizibil limbajul esopic care parazitează foarte multe cărți de proză ale literaturii contemporane, deși aparenta cărții ar fi tocmai acest limbaj. **Întoarcerea lui Ulise** n-are însă o tematică circumstanțiabilă, ci dimpotrivă una foarte deschisă meditației despre condiția generală a omului. Iar acest sens superior al cărții lui Modest Morariu este obținut prin lenta glisare a planurilor, înapoi și înainte, între antichitate și societatea modernă, care fixează atemporalitatea „întoarcerii".

În fond, **Întoarcerea lui Ulise** este romanul unui bărbat care a trăit mari combustii și pe care prozaismul vieții îl ucide lent, provocîndu-i un „spleen" fără cauză vizibilă și îndreptîndu-l lent către dispariție. Greutatea psihologică și meditativă a cărții ține, de aceea, prim-planul ei, iar tăietura sobră și discretă a romancierului care-și mînuiește fără ostentație uneltele finului său meșteșug ne oferă un roman de seducție intelectuală prin tact analitic. Haina primă a **Întoarcerii lui Ulise** este parodia, dar este cazul unei parodii care se uită cu deliberare în model. Iar acest model chiar dacă își ia eroii din textele antice este un model modern. Este cazul să ne întrebăm dacă **Întoarcerea lui Ulise** vrea să fie o parodie a romanului modern ori un fel serios de a-l rescrie reabilitîndu-l.

M. Ungheanu

Alexandru Duțu: «Literatura comparată și istoria mentalităților»

Pentru cineva care a urmărit cărțile lui Alexandru Duțu, scrise într-un interval de trei decenii, se conturează o foarte fluentă dezvoltare a preocupărilor, constituindu-se din etape succesive un demers intelectual deosebit de interesant și oarecum singular. Pornind de la problematica și metodologia studiilor de literatură comparată, autorul a acumulat lecturi și experiențe care i-au deschis treptat alte perspective, relevîndu-i noi planuri ale explorării literare și asigurîndu-i în același timp un fundament teoretic consolidat cu fiecare nouă carte.

Alexandru Duțu este un autor cu formație cărturărească, la care spiritul constructiv este însoțit de simțul sintezei și la care sursa bibliografică generează, prin critica ideilor și prin integrarea selectivă într-un sistem mental, soluții originale, ipoteze noi, puncte de vedere cu totul remarcabile.

Preocupat de raporturile dintre fenomenul social și cel cultural, abordate cu discernămînt și definite în modalități pe cît de exacte pe atît de expresive, cercetătorul extinde investigația problemelor de istorie a culturii, prin multiple conexiuni, subsumînd rezultatele comparatismului unei mai largi teorii a culturii, în cadrul căreia descoperă noi semnificații. Dezvoltîndu-și progresiv și cu o vizibilă continuitate cercetarea, Alexandru Duțu examinează o serie de modele culturale, procesul constituirii lor și raporturile dintre ele, concluziile vizînd aspecte cu un mare grad de generalitate, ceea ce implică proiecția în universalitate a dimensiunii naționale a culturii.

Cel mai recent volum al său, **Literatura comparată și istoria mentalităților** reprezintă o sinteză a cărților anterioare, realizată cu o viziune lipsită de prejudecăți și foarte cuprinzătoare. Cartea propune și argumentează o metodologie de interpretare a fenomenului cultural care implică situarea cercetătorului într-un plan din care orizontul cunoașterii să atingă o maximă extindere.

Autorul elaborează o eficientă strategie a demersului, avansează logic, pe teren consolidat în prealabil, operează cu un simț sigur al conexiunilor și alege pentru exemplificare fenomene pe care le cunoaște foarte bine, care în contextul în care sînt analizate relevă semnificații de mare interes.

Cercetarea urmărește fenomene și atitudini prin a căror analiză comparată se poate ajunge „pînă la suportul profund al mentalităților, acolo unde se află arhetipurile, miturile, clișeele cu o rezistență tenace", căutînd să redescopere „permanențele umane". Pornind de la premisa „diversității modelelor culturale", autorul fixează ca început al investigației „expresiile artistice formulate de oameni care se simt solidari și trăiesc în aceleași coordonate mentale. În aceste expresii pot fi descoperite apoi trăsăturile care sînt comune unui grup de societăți, poate chiar umanității întregi".

Alexandru Duțu preia o serie de concepte, precum și o schiță de cadru teoretic, de la Jacques Le Goff, din care un citat masiv face introducerea cărții, precum și unele sugestii de la Georges Duby și alți specialiști în istoria mentalităților, dar construcția cărții, care datorează mult experienței scrierilor anterioare ale lui Alexandru Duțu, rămîne originală. Conceptele preluate sînt integrate într-o structură utilizată ca instrument de organizare a cercetării. Autorul urmărește straturile mentale ale operei, jocul nivelelor culturale și temporale, modalitățile de desfășurare a discursului mental, elaborarea metaforei, constituirea conceptelor și imaginilor dominante. Structurile mentale care marchează opera sînt identificabile în tropi și teme. Urmînd o logică riguroasă, autorul analizează „mecanismul producerii imaginilor" și repertoriul „imaginarului". Un aspect de o importanță specială este „imaginea celuilalt", sau receptarea alterității, de către o comunitate, la un moment dat.

Strategia întreprinderii lui Alexandru Duțu vizează conturarea unor modele culturale ce reprezintă „sisteme de gîndire și de valori care ghidează activitatea intelectuală". Confruntarea modelelor culturale face posibilă identificarea formelor de universalitate în care se înscriu acestea. În ultimă instanță interesul autorului merge către „modelele de umanitate", definite „prin atitudinile mentale fundamentale" și în fine, către valorile „înțelepciunii umane" ca „substrat al întregii expresii culturale".

Cartea lui Alexandru Duțu este construită în două secțiuni, „Opera literară și mentalul colectiv" și „Forme de universalitate și modele naționale", ambele conținînd o problematică foarte complexă, cu soluții originale. Exemplul românesc este discutat în context european printr-un joc al raporturilor care relevă deopotrivă specificul național și valoarea universală a modelului configurat din perspectiva mentalității. O asemenea interpretare pune în discuție problema articulării dintre literatura română scrisă pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și literatura modernă „impulsionată de romantism", în secolul al XIX-lea. Autorul pledează pentru adîncirea interpretării „pînă în substratul mental al manifestărilor politice, sociale, culturale", aceasta ținînd seama de „reprezentările colective, de raportul dintre scriitor și mentalul colectiv". Din acest punct de vedere fenomenul modernizării culturii române la începutul secolului al XIX-lea se explică printr-o nouă înțelegere „despre propria ei devenire", prin respingerea unei scheme culturale în favoarea alteia, în acord cu noua imagine a societății despre sine.

Punînd în discuție structurile mentalului colectiv, Alexandru Duțu semnalează valoarea relevantă a unor concepte dominante a căror intrare în circuit este simptomatică. Semnificativ pentru climatul mental al secolelor 18—20 este conceptul de „civilizație", a cărui evoluție permite să se descifreze „modul în care au fost reorganizate schemele mentale care au stat la baza activității intelectuale din diverse societăți". Astfel, o tendință manifestată în cultura română „la cumpăna secolelor 17—18" în legătură cu conceptele civilizației" și acela de „patrie", indică modificarea mentalului colectiv, explicînd prin aceasta atitudini care generează anume caracteristici ale operei literare : „Privite în relațiile lor reciproce, conceptele de civilizație și patrie ne pot dezvălui raporturile stabilite în cadrul unor opere sau al unor curente literare între discursul public și discursul intim".

Alexandru Duțu propune o restructurare a conceptiei cercetării fenomenului cultural, aducînd în orizontul investigației aspecte considerate laterale sau extra-culturale, și relevînd valoarea, pentru înțelegerea creației, a destinului și receptării operei, a circulației cărții și a studiului modalităților de lectură, a tot ce relevă structurile mentalului colectiv și climatul mental. Autorul demonstrează capacitatea acestei modalități de abordare a istoriei culturii, interpretînd din perspectiva istoriei mentalităților modificarea „imaginii celuilalt" în secolul al XIX-lea în cultura română și extrăgînd semnificații din cercetarea rolului almanahurilor și calendarelor care „vehiculează elemente pe care le introducea, la rîndul ei, în circuitul cultural cartea de înțelepciune".

Confruntînd formele de universalitate și modelele naționale, autorul realizează o interpretare interesantă a mentalului bizantin și a evoluției sale prin transformarea unei forme în modele naționale. În raport cu acest fenomen este analizată modernizarea culturii române, prin prisma atitudinilor, semnalînd inceputurile acestui proces în secolul al XVII-lea, pentru ca „dinamizarea conștiințelor" să producă în secolul al XIX-lea atunci cînd se cristalizează noi structuri economice și sociale. Influențele reprezintă elemente inoperante în spațiul investigației, ca de altfel și datele cronologice, în afara înțelegerii mentalității, după cum nu se poate explica întregul fenomen cultural „numai prin referirea la structura social-politică a unei societăți". Influențele devin semnificative numai atunci cînd „marchează dinamica unui proces de civilizație".

Perspectiva generală a cărții și în aceeași măsură o serie de idei privind aspecte speciale ale fenomenului cultural european și românesc fac din această lucrare — cea mai valoroasă dintre scrierile autorului — un titlu de referință și în același timp un element cu semnificație reprezentînd o atitudine intelectuală relevantă ca dimensiune a unei mentalități în curs de restructurare.

Sultana Craia

Romulus Rusan: «Roua și bruma»

După o susținută activitate gazetărească, în chip de eseist, nu fără merite, pe teme cinematografice, de interviewer și de reporter simpatic al „Americii ogarului cenușiu", Romulus Rusan debutează în proza propriu-zisă cu un foarte inegal volum, „Roua și bruma" (ed. Cartea Românească, 1982), subintitulat enigmatic „stări". Sînt cu totul 24 de schițe și povestiri, de lungimi diferite, din a căror diversitate ochiul atent extrage, cel puțin în ce privește cam jumătate din ele, o relativă coeziune. Prozatorul a scris, pare-se, un roman, fragmentat aci din necesități, ca să zic așa, de... bibliografie, adăugînd, apoi, un număr de încercări pe teme întîmplătoare. Un mic tablou tematic alcătuit din sondaje ici și colo e, de altfel, elocvent.

„În forum" prezintă un episod „feroviar" cu navetiști rurali și intelectuali. „După nuntă" pictează pe un maniac ridicul al ordinii, fost hoț. „Alexandru în august" e un arheolog care își cultivă, voltairian, „grădina". „Fluierați lîngă tisnitoare" conține o scurtă „transmisiune în direct" de felul acelora, mai noi, ale lui Mircea Nedelciu. „Însomnie la ora 4" dă ocazia unei evocări de climat politic vetust. „Rozătura de gheață" examinează o biografie mediocră, reconstituită „arheologic" din perspectiva anului 2050 (nu lipsește, se înțelege, descrierea unui București al secolul XXI). Călătoria falsului inotător" cuprinde scene de sanatoriu, văzute de un filolog reumatic. „Pierdut legitimație, o declar nulă" e monologul unui „simplu electrician categoria II-B". „Mirosul de prune" conține cugetările unei adolescente, în criză puberală, culegînd prune în livadă. „Natura moartă" surprinde un moment din viața unui pictor bătrîn, retras la țară. Alte schițe sînt simple notații ziaristice, fără cine știe ce interes; două sau trei, de oarecare amploare, produc o impresie de mic fantastic intelectual, în genul, ușor recognoscibil, al lui Mircea Eliade („Proorocul", „Ciupercă", oarecum și „Farfuria cu amintiri").

În general, prozatorul e dotat pentru o bună proză eseistică de cabinet, cum ar fi aceea, din „Ochiul", conținînd o descriere de fotografii, izbitoare prin finețea portretisticii. Limbajul neologistic îi șade, de aceea, bine, iar Romulus Rusan e, prin aceasta, un creator stimabil de atmosferă boemă, artistă, în culori vii („Celălalt").

El are un simț al descrierii de „natură moartă", fără mișcare umană, fiind poate că nu un peisagist, fiindcă îi lipsesc culorile diversificate, cît un pictor vegetativ al grădinii și al plantațiilor de felul lui Gide din „Les nourritures terrestres", cu, aici, mai puțină exaltare păgînă („Alexandru în august" e o probă). Din umanitate i se potrivesc cel mai bine tipologiile. Romulus Rusan pare în fond un prozator „vetust", interesat de exercițiile de stil cu mecanisme verificate (manuscrisul găsit într-o sticlă, jurnalul intim redescoperit), fără mare imaginație sociologică. Atunci cînd pășește în necunoscut, prozatorului îi sînt trebuincioase cataloagele de tipuri clasice : „sucitul", „închipuitul „comic" care creează iluzii, slujbașul caragealian și altele de același fel nu însă cu deplin succes căci acestea sînt, în absența unei viziuni mai înalte, figuri de povestioare satirice cu funcționari abuzivi și imbecili, cu secretare dictoriale pimpante, cu „băieți" simpatici și femei de serviciu afaceriste.

Dacă s-ar fi rezumat la o astfel de literatură, Romulus Rusan ar fi putut fi, cu finețea lui de prozator „vetust", un „minor" dar un minor remarcabil. Însă proiectele lui par a fi mai ambițioase și înfățișează, într-un mare număr de „stări", o lume „rurală" de tot curioasă pe care, am impresia, prozatorul o cunoaște numai în chip de turist de week-end. În concepția lui, țăranii ar fi un popor de troglodiți, definibil printr-o „crustă de jeg și delăsare", purtîndu-se cu o violență care te îngheață : „Vecinii erau niște duri, cam murdari, îmbrăcați neglijent, care-și manifestau unii față de alții simpatia, dîndu-și pumni puternici după git și înjurîndu-se de mamă". Acest trib jegos scuipă la tot pasul (în tren, pe ulită și în case) și vorbește un idiom cu aspect țigănesc, care există doar în mintea prozatorului (**mizelurile, sarmalii** și altele de acest soi). O biografie bandităscă e comunicată de Romulus Rusan în chip de examen sociologic : „Descoperi aprozarul și, după ce plătesc cele citeva mii de rigoare (taxa de mezat, fără de care hoții mai mari ca tine nu te lăsau să trăiești alături de ei), haiduci în fața tejghelei șapte ani încheiați, apoi făcu un an de închisoare (amnistia îl scuti de restul pînă la trei), pe urmă își cumpără motocicletă și cără un timp butelii de aragaz, distribuindu-le cu de cinci ori prețul oficial, în sfîrșit intră nas la c.f.r. (controlor de bilete), de unde peste doi ani se pensionă pe motiv de boală". Hoția nu e unica pasiune a prozatorului social de aici, el iubește de asemenea și speculațiile sociologice pe cele mai felurite teme. Sentimentul cetățeanului comun care își imaginează mereu că statul îl fură (desi chestiunea are o rezolvare simplă în economia politică) își găsește la Romulus Rusan un bun interpret : „Mai auzisem, ce-i drept, de osîndarii care cumpără vinul de la alimentara cu 12 lei litrul, și-l vînd în restaurant cu preț dublu. Tot așa, ce-i drept, văzusem strugurii în camioane plecînd de la Vinerea — cu 0,70 lei kilul și ajungînd la aprozar cu 5,60 sau și mai departe, ca vin, pe raftul acela de alimentară, cu prețul pe care vi l-am spus, 12 lei. Dar berea? Sticla de bere costă în fabrică vreo 50 de bani, la aprozar 3 lei, la alimentară 4, la resturant 5, pe litoral 6, la Intercontinental 7,28 lei, 10 sau 20, depinde pe ce ușă intri. Nimic în lumea asta nu-i neschimbat, spun filozofii. Totul se schimbă, se transformă, cu atît mai mult valoarea". Chestiunile comerciale sînt, pare-se, o preocupare esențială pentru Romulus Rusan : „Cei drept, caisele rămîneau și ele neatinse (erau recoltate mult mai tîrziu, după ce le mîncaseră pe jumătate cîrdurile de graur, erau ambalate în lădițe cu banderolă tricoloră, cele mai frumoase le împărțeau șefii din centru, următoarele luau calea aerului, iar cele mai urite se vindeau pe piață) în timp ce liota de tineri pleca lihnită acasă (...)".

Absolut supărătoare aci e nota de reportaj grăbit care simplifică enorm tot ceea ce vede; de aci și pînă la generalizări, cum să zic ?, extravagante, nu mai e decît în pas: „Vorbăreț paranoic — îl califică Tutunea. Românii nu mai știu să asculte. Iar tinerii, nici măcar să vorbească" (pag. 97). „Toți se uită la mine întrebător, de ce nu încerc, sînt primul, dar pînă la urmă tot pe mine ar pune vina că l-am supărat, îi cunosc, așa e românul..." (p. 119—120). Aceastăă maliție gazetărească nu e într-atît de dizgrațioasă pe cît este o curioasă atracție a prozatorului pentru penibil și caricatural deși talentul lui, vizibil în alte părți, nu are nimic de a face cu acestea. Lumea lui e urită anatomic și moral, văzută cu preponderență pe latura grotescă. În aceste proze, rurale sau ocupîndu-se de inși mediocri, foiesc oamenii în pielea goală, în izmene, indivizi în general „libidinoși", pipăind coapsele unor june, sau privind, hulpavi, femeile care se expun. Nu lipsesc, în fine, funcționarii imbecili, emisiunile radiofonice stupide, muncitorii puturoși, armatele de navetiști hrănindu-se în fugă și viețuind, acasă, în sunetul „megafoanelor" (?!) instalate în ogradă. Nu e de mirare că a călători, în aceste condițiuni, în afara orașului, așa cum se petrece „În forum", însemnează a te aventura într-o țară necunoscută, ca în pampas.

Și totuși astfel de excese ar fi suportabile dacă prozatorul ar fi înzestrat cu o vervă de satiric și ar proba în vreun fel o cît de minimă sforțare de a înțelege cîte ceva. Stilul lui e, însă, în majoritatea zdrobitoare a acestor „stări", pitoresc, voind să imite un fictiv limbaj popular, în general neaoș ori argotic însă așa cum crede prozatorul că ar fi : „Concluzia fuserită", „profesional luciu de vorbe", „în șagă", „invidii și piri", „hrăpărosenie", „tărăboanță", „cacialma", „răbduriu", „ciinoșenie", „bancurist" și altele care „colorează" cum nu se poate mai rău proza unui autor făcut pentru eseu și pentru o vorbire neologistică, „nobilă". Nu îmi explic o asemenea perseverență în eroare decît printr-o lacună, remediabilă, a conștiinței propriului talent : artificialele proze din „Roua și bruma", de unde se rețin totuși cîteva, remarcabile, („Alexandru în august", „Farfuria cu amintiri", „Ochiul", „Celălalt") sînt, pentru Romulus Rusan, un avertisment.

Artur Silvestri

CARTEA DE DEBUT

Între „cronică" și roman

Dincolo de emfaza titlului, romanul **Adevărul Pămîntului** relevă în Ion Șerban Drîncea (publicist severinean, autor al unui volum de reportaje) un prozator onest și înzestrat cu bun simț literar, izbutind să creioneze într-un stil limpede și alert, pe un spațiu restrîns, universul postbelic al unui sat mehedințean confruntat cu noua realitate istorică. Ca și în cazul altor volume ale tinerilor prozatori dedicate aceleiași perioade, nu se mai urmărește acum scrierea unui roman al colectivizării, ci cronica (povestea) trecerii satului tradițional prin probele hotărîtoare ale timpului care „n-a mai avut răbdare", proză în secret nostalgică asemeni baladei unei lumi crepusculare, căci, dincolo de obiectivitate, pentru majoritatea „cronicarilor" transformarea satului este legată de universul, totdeauna pierdut, al copilăriei. Spre deosebire de vindicativele romane rurale ale „obsedantului deceniu" a căror obsesie (și poncif) era dezvăluirea unor adevăruri-tabu rămase mult timp sub tăcere, autorii mizînd pe senzaționalul conflictului și al relevațiilor (de altfel știute de toată lumea, dar „nerostite"), romanele noii generații de prozatori ai satului — din care cap de serie este fără îndoială **Defonia** lui Apostol Gurău — deplasează accentul, fiecare după talentul autorului său, de la fapte spre arta povestirii lor, în domeniul de la etic la estetic adevărul nu mai e un scop în sine, ci un elegiac „adevăr al pămîntului", o interpretare a necesității istorice din perspectiva timpului care lasă loc obiectivării autorului, farmecului povestirii și construcției romanești.

Cartea lui Ion Șerban Drîncea se prezintă ca o împletire din fire epice în jurul evoluției eroilor principali, cei doi frați Lisandru și Grigore Butură, apropiindu-se ca formulă narativă de romanul cu șertare picaresc unde, ca și aici, e mai importantă pictura mediului uman decît cea a profunzimilor individului. Numeroase personaje secundare ocupă astfel episodic prim-planul narațiunii, întorcîndu-se apoi în anonimatul pitoresc al fundalului, fragmentele tinzînd să se închege în tabloul general al satului Riuleasa, nu să dea o galerie de portrete ale eroilor lui. În afara celor doi frați, greu putem vorbi de o psihologie individuală, tratată ca atare de prozator. Dorința tenace de căpătuială adaptată vremilor (proprietar de prăvălie și circiumă, gestionar de mat, responsabil cu construcțiile gheaseului), avariția adesea neomenoasă și teama insidioasă de a pierde agoniseala dobîndită pe căi nu tocmai cinstite îl apropie pe Grigore de Stavrache din nuvela lui Caragiale **În vreme de război** (de altfel Lisandru e dat dispărut pe frontul de răsărit, socotit mort și mult timp după terminarea războiului nu poate da nici un semn din prizonierat). Mai puțin colțuros, Lisandru e om cinstit și neinfiot, avînd de suferit în urma tertipurilor rapace ale fratelui său și a arivismului dezlănțuit al noilor șefi ai satului care văd în el o posibilă amenințare, deși Lisandru e comod și nu luptă pentru drepturile sale, așteptînd fatalist dreptatea. Romanul trăiește prin acumularea cronicărească, aproape nudă, a întîmplărilor (unde reala invenție epică a prozatorului e greu de delimitat de sursele prime ale „istoriografului"), așa cum și personajele trăiesc doar prin notația faptelor și gesturilor, rareori dublate de comentarii rapide, în racursi, ale autorului omniscient și obiectiv, tinzînd să se suprapună opiniei colective a satului. În aceste succinte rezumate ale situațiilor, resortul acțiunilor apare însă schematic din cauza limbajului cvasi-gazetăresc. Liniile sumare cu care sînt schițate scene și întîmplări tipice vieții țărănești contribuie și ele la impresia, pe care cartea o dă uneori, de a privi un „portret-robot" al satului, neindividualizat în „oglinda" aceea inefabilă a scrisului. Astfel, dacă ochiul cronicarului e ager în găsirea miezului captivant al întîmplărilor, harul povestitorului ne pare insuficient limpezit la primul său volum. Autorului nu-i scapă episoadele grotești ale epocii (scandarea de lozinci „internaționale" în marginea satului, rigiditatea primejdioasă a limbajului politizat, vizita de documentare a scriitorilor amatori și roadele ei, anchetarea serioasă a copiilor pentru desene și cuvinte nevinovate, etc.), fotografiindu-le fără a ieși din neutralitatea obiectivității. Discretă și vioaie este însă ironia scenelor colectivizării rapide a satului din final. Stilul funcțional, bazat pe exactitatea liniei povestirii și pe naturalețea dialogului mult folosit, fără neaoșisme de prisos, caracterizează romanul. **Adevărul pămîntului** îl înscrie pe Ion Șerban Drîncea printre prozatorii serioși ai unui realism minor, un autor stăpîn pe mijloacele sale scriind în limita lor o literatură care se citește cu plăcere.

Alexandru Condeescu

***) Ion Șerban Drîncea: „Adevărul pămîntului", Scrisul românesc, Craiova.**

Ceramică de Nicolae Gadonschi

Năluca

Urmare din pag. 1

șină nemișcat și grav ca și cum ar fi vrut să ne întoarcă din drum.

L-am clacsonat, l-am luminat cu farurile și, în cele din urmă, cu oarecare spaimă am coborît și am pășit prin zăpada afînată spre el.

Înaintam cu mîna întinsă a mîngîiere și el m-a privit blînd fără să se clintească și i-am atins gîtul cabrat, i-am simțit pielei caldă și catifelată, l-am mîngîiat cu sfială și l-am împins ușor din mijlocul șoselei să ne lase calea liberă. N-a opus rezistență.

Am urcat în mașină, am mers cîțiva metri și ne-am oprit. Stătea în marginea drumului întors spre mine și deodată a răscolit cu coarnele zăpada aruncînd-o într-un gest trufaș în sus, spre strălucirea de platină a lunii, un nimb strălucitor, o ploaie de lacrimi înghețate.

Multe nopți l-am visat și în multe nopți l-am auzit răsuflarea fierbinte lîngă patul meu și i-am deslușit silueta superbă adăstînd într-o stranie și încăpățînată așteptare...

P.S. Vreau să mulțumesc pe această cale poetului Adrian Păunescu pentru invitația de-a participa la sărbătorirea lui Avram Iancu în Ardeal și să-mi exprim cel mai profund regret pentru faptul că n-am putut participa la acele manifestări din motive de sănătate. Îi asigur însă că inima mea usor obosită a pulsat întreagă și vie alături de toți cei care s-au adunat la umbra gorunului lui Horea, la Tebea, acolo unde craiul cel fără de moarte, Avram Iancu, se odihnește putin sore a-și relua neobosita-i si pătimașa-i pribegie prin Apuseni.

N.B. Comunic pe această cale tuturor celor care îmi trimit colaborări pentru „Almanahul copiilor" că subsemnatul nu se mai ocupă de apariția lui și nici nu crede că va apare ediția din acest an. Îi rog pe toți corespondentii să se adreseze Asociației Scriitorilor din București.

atelier literar

poșta redacției

A. VALONI : Lucruri interesante, pe aceeași linie : „Amator in junglă", „Simburele", „Prea tirziu", „Tu ne revendici" și, pe alt plan, „A luat vacanță", „Acuarelă evaluată".

E. BLAJ : Felicitări ! În ce ne privește, nu putem observa altceva decit niște pagini palide, rarefiate, uscate, în care, uneori, se ivește și un început de lirism sfios, naiv, fără prea multă vlagă („Progres", „Anotimp viitor", poate și „Visele", „Epitaf").

VIORICA DOBRE : Pagini de nivel modest, — relatări naive, nesigure, de banalități cotidiene fără relief și semnificație, personaje fantomatice, dialoguri nefirești, artificiale, etc.

A. COMLOȘAN : Mai slabe ca data trecută, greoaie, chinuite, fără vibrație.

VICTOR CETINĂ : Textele sînt, în general, evazive, centrifugale, dar unele accente, imagini, ne permit să bănuim, totuși, că semnele vocației lirice nu lipsesc si că ele ar putea căpăta în viitor o pondere mai concludentă. Mai bine, în „Un soare pe gratis", „Dimineața", „Science fiction".

MEDA ROMAN : În „Secolul vitezei", „Plaga atomică", sînt unele semne, covîrșite însă de aglomerații verbale parazitare. Încă nu putem trage concluzii. În celelalte plicuri, ceva în „Vandina" (...dar și multe nesigurante de ortografie !...). Proza e slabă, improvizații superficiale.

C. GHERGHINOIU : Aceleași promisiuni și aceleași ineficiențe (de pe urma cărora multe texte rămîn neîncheiate, nefinisate, ezitante). Ceva, în „Nu pot crede", „Plouă cu sînge" (cu un final „căzut", facil), „Iubirea noastră". Dar e de evitat tendința de a înlocui investigația creatoare printr-un șablon formal.

C. MENAGACHE : Nu sînt noutăți ; lucruri obscure, fără înțeles, fără ecou. Ceva mai limpede, „Semne de circulație".

SORINEL UNGUREANU, PINU, MARIN V. GABOR : Nu sînt semne de talent.

VALENTIN MANOLE : Exerciții prealabile poeziei, jocuri verbale uneori semnificative, iștețe, alteori gratuite sau chiar superficiale. Un demers mai substanțial, mai coerent, mai profund, pare posibil, judecînd după unele semne („Anonim 6", „Evadare", „La marginea").

INA RAMIAN : Problematica e, uneori, interesantă, dar expresia e, deocamdată, mai degrabă inert-prozaică. Ceva mai însuflețită, „Ne grăbim".

I. VLASIA : Nimic nou. Predomină „lucrul manual" neinspirat, căznit, cu ecouri livrești, convenționale. Ceva, în „Program", „Doar cerbii".

ARIADNA : Se confirmă bunele premise, o anumită amplitudine a intuiției, a „simțurilor" lirice. Dar unele pagini n-ajung să cristalizeze deplin, convingător, plasma evazivă, divagantă, a notațiilor, cu tendințe de disperare. E nevoie de un element de „organizare", de compoziție. Mai bine, în „Calul de bătaie", „În lungul bazarului", „Poem".

A. MOHAI : Sînt, parcă, schimbări destul de mari, dar nu în bine. Semnele bune de altădată sînt copleșite de abuzive despletiri verbale, nebuloase, tulburi, prea insistente, prea încărcate. Chiar cînd lipsește (în cîteva din pagini) acest abuz verbal, desenul rămîne cețos și inert. Sperăm să reveniți la bunele începuturi.

D. MORTEANU : Versurile sînt slabe, stîngace, fără perspectivă, dar proza ar putea constitui un început interesant, promițător.

I. BARB : Nu sînt noutăți. Paginile tradează o pregatire intelectuală modestă, lecturi și studii insuficiente. Nu lipsesc, totuși, unele aptitudini lirice, dar ele trebuiesc cultivate, „hrănite" cu mai multă ambiție și seriozitate. Ceva, în „Noaptea mileniului", „Marșul celor plecați".

FELICIAN POP : Un început, poate, în „Structură", „Sentiment". Dar cum rămîne cu „În ochii adînci / ale păsărilor de noapte"... ? !...

M. TAVI : Ar putea fi ceva (mai mult decît o oarecare indeminare mimetică) în „Soresciana", „Semn rău", „Onomastică". Încă nu e clar, să mai vedem.

Liliana S. (ceva, oarecum în „Oră", „Lui Blaga", „Calm"), **Mihai Turlacu, Maia Z., Radu Ozana, Liviu Tănase, Nicolae Roșianu, Florin Giulvezan, Emilian Belecciu, Ina Viorela Vaida, Iulian Stoleriu, Jean Georgescu, Viorica Brașov, Ștefan Müller, BAR, A. Pelin, Fata Morgana, Petre Gh. Ion, Ion I. Ceaciru, Manuela Stănescu, Mihaela Petrovici, A. T.-Craiova, Florian Popa-Arad, A. Armaș, Trandafira Gogea, Lazăr-Timișoara, Constantin Boboc, L. Dimașu Săndulescu, Mihai C. Constantin, Marin Florescu, Al. M. Costiuc, Al. Săndei, Maricica Stamate, G. Sterian :** Pagini de nivel modest.

Petre Pirvulescu, Vasile Dumitru, I. Mocanu, Flomar, Florea A. Ion, Valentin Niță, Adamache Stîrvu, C. Vireu, E. Chelaru (ceva în „Etapă", „Capăt de drum"), **Ioan Ursan, Maria Bălan, V. Addel, M. E.** (Craiova), **V. Zgoro, Const. Istrati, M. Cotuțiu :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

La oaza visată

Și ce dacă sînt rătăcit în pustie,
nisipul numai pînă la gleznе mă știe !
Am să sper pînă cînd nu-o să mai pot,
călcînd cu genunchii, cu fruntea să ar ;
și de-o fi să rămîn îngropat în nisip,
dînd numai din inimă, ca broasca-am să sar !
Vreau să pipăi cu mîna mea acest miraj
despre care mi-ați tot vorbit
cu mult optimism și-atîta curaj !
Să ajung la oaza aceea odată,
și să sorb însetat din apa curată ;
și, indiferent cît aș bea,
să nu mă satur niciodată
de cel din adîncurile oarbe,
care, la rîndu-i, cu lăcomie, mă soarbe.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Deocamdată

Nu te speria, deocamdată e numai frig
Buzele mi s-au înnețit, dar sînt vie
Cu glasul stins pot prin pustiu să strig

Tot ce-am pierdut din sfială sau din trufie.

Deocamdată, ploaia îmi merge pe trup,
Frunze s-au cuibărit în plete,
Încet degetele amorțite rup
Mușchiul de tristețe întins pe perete.

Odaia e acum un șarpe verde, dușmănos
Ce-ncolăcit în jurul meu, de lume
mă desparte,
Pătrunzîndu-mă de singurătate pînă la os,
Dar tot nu este moarte.

CRISTINA STOIA

Povară

De ce mi-ați dat văzul, auzul,
dacă nu văd, nu aud,
de ce mi-ați dat semnu-ntrebării
dacă nu pot să răspund ?
De ce-ați pictat cerul, pămîntul,
dacă-n mișcare e tot
ce poți iubi, ce se naște
și ceea ce demult este mort ?
Tăcerea voastră înseamnă
că darul nu a fost dar,
fiecare-și ia singur la naștere
povara. Și nu în zadar.

BORIS MARIAN

Ațipire cu cartea de povești în mîini

Acesta e un vis cu aripi
ce sfarmă tăcerea.
Acela e un zîmbet
rotindu-și în păr lumina.
Și-n palma mea e un gînd,
legat cu două funde
albe și modeste.

AMALIA PURCAREA

Sînt iar în floare

Sînt iar în floare
doamne, dă-mi putere
să-mi port preaplinul frumuseții tari
ce m-a cuprins din creștet pînă-n zare
Se sting pe piele stele și quasari
o, doamne, dă-mi putere să respir
peste imensa vrajă ce-mi emană
din ramurile pline, în delir
de-atîtea flori, mi-e trupu-ntreg o
rană...

VICTORIA MILESCU

Marketing

Ochii
nu se pot privi cu adevărat
decît cu alți ochi
oglinda e un simplu truc
necesar pentru comercializarea
argintului

COSTIN GRIGORAȘ

Între

Între vrere
și putere
văi de miere
munți de fiere ;

între cușcă
și biciușcă
frica mușcă
praf de pușcă ;

între cale
și escale
încă-un cal e
doar zăbale ;

între mine
și undine
un ciorchine
de suspine ;

între fire
și nefire
izbăvire
prin iubire !

ION GRUNZ

Exercițiu

Să se calculeze
permutări de cîteva ori
de la Ana la Caiafa
aranjamente pe cît e posibil
în lipsa

Desene de Raul Nicoară

competenței profesionale.
Combinări
de nod în papură
pînă la basma curată.

GH. DUMITRESCU

În cuprinsul limbii române

Urmare din pag. I

ei de durabilitate (scrisul în special) și de rezistență populară, ea a rămas tot timpul în prejma Virfului cu Dor. Limba e un fenomen de împotrivire la prostie, la prostire, la împilare, la detenție, strangulare sau hăituire ; dar e, spre slava și nemurirea ei, complice cu trecutul, cu marii ei slujitori și mai cu seamă cu viitorul. Timpul ne aparține fiecăruia în parte într-o proporție infimă, el se dilată imens în vatra vorbirii, de acolo luăm puterea de dăinuire și, luînd, trebuie să aruncăm în vatră sau în șuvoiul de aur lichid un nou butuc, un vrej de iederă sau măcar o crenguță. Familia este intuiția, accepția, răsfățul și durerea unei limbi. Școala este sau trebuie să se instituie în coordonatorul structural al acestei limbi. Familia poate să lucreze adesea cu superlative ; școala e datoare să cenzureze lauda și să adopte măsura menită să instaureze echilibrul. Institutele tehnice de învățămînt superior nu cunosc, la noi, de foarte mulți ani, obligativitatea examinării la limba și literatura română sau cultura română. Poluarea, sărăcirea sau înjosirea limbajului elevilor are, ce-i drept, ca plecare o serie de factori exteriori școlii. Enumerăm : stereotipia de limbaj din ședințe, limbajul uscat de care uzează presa cotidiană (în bună măsură și cea literară), vocabularul foarte redus sau de-a dreptul jignitor de îngust al cadrelor didactice predînd alte discipline (problemă valabilă și-n învățămîntul mediu și-n cel superior), limbajul emisiunilor de televiziune, traducerea (de multe ori infectă) a filmelor, presa sportivă (plină pînă-n creștetul capului de sughițuri și inadvertențe) și nu în cele din urmă propaganda vizuală stradală — știați, de exemplu, că francezii au școli speciale pentru modul acesta de a dialoga cu publicul ?

Spre deosebire de trecut, azi, în România, nu există o concurență a autorilor de manuale. Înainte vreme erau date pieții, în ajun de an școlar, cinci, șase sau șapte manuale aparținînd **nu unuia și aceluiași autor sau colectiv de autori**, ci a cinci, șase sau șapte autori sau colective de autori. Acum, neexistînd decît un singur manual, ne vedem obligați să-l acceptăm așa cum e, fiindcă **e unicul** — indiferent că e bun, foarte bun sau mizerabil. Și, pentru că vorbim cu toții aceeași limbă, e bine să se știe că limba română e, în mintea multor profesori sau directori, un obiect derizoriu. „Nu mă interesează, striga în cancelarie o directoare, ce note au ăia dintr-a zecea la limba română, singurul lucru pe care-l vreau să știu e cîte borcane și sticle goale a colectat clasa". Iar directorul unuia din cele mai glorioase licee ale Bucureștilor, făcînd ochii roată prin curtea școlii și, observînd un maldăr de gunoaie, l-a-ntrebat pe pedagogul de serviciu : „care clasă e liberă acum ?" „Nici una". „Scoate-i p-ăia de la a XII-a C, au limba română, chestia asta o știu de-acasă, să vină să care gunoaiele la stradă".

Limba noastră-i o comoară. În noaptea de sînziene ard flăcări pe altarele ei. Nu știu cît aur ni se prefiră printre degete într-un an sau într-o viață de om. Dar intuiesc și aș fi în stare să vă fac socoteala cît aur din istoria neamului românesc vom pierde nu în douăzeci, mult mai degrabă, în zece ani sau în viitoarele clipe dacă vom abandona limba română pe scînduri adormite în nămolul prostiei, lenei, nesăbuinței, ignoranței, disprețului, ingenunchierii.

Și mai e ceva : snobismul. Nici o mamă, sau aproape nici o mamă din România nu mai poate fi convinsă că și notele 6, 7, 8 sînt onorabile. Toate își închipuie, și fac tot ceea ce e posibil ca închipuirea lor să ia forme zvelte, că băieții sau fetele lor s-au născut să ia nota 10 (zece), ca să trăiască apoi, unii, de nota 2,13 (doi și 13%). Ce e de făcut ?

CONFABULE

Papagalii

Trebuie să facem ceva / zise Papagal / trebuie să facem ceva / zise celălalt Papagal / trebuie să facem ceva / zise alt Papagal / trebuie să facem ceva / își spuneau unul altuia / ce / întreabă un Papagal / ce / întreabă celălalt Papagal / ce / întreabă alt Papagal / ce / se întrebau unul pe altul / ce / ... / Și n-au făcut nimic.

Iulian Neacșu

La Țebea

Zile de toamnă, miraculos colorate, în inima Ardealului. În leagănul spiritualității și al istoriei românești, ca-ntr-un templu al întregii națiuni, și-au dat întîlnire tineri din toate colțurile țării. Un fluviu de oameni ce a scăldat Cîmpia Libertății și Țebea, mii de rîuri ce și-au strîns apele într-o imensă matcă.

...Și au venit tineri ținîndu-se de mînă ca să nu se piardă prin filele istoriei. Au venit cu steaguri ca și cum ar fi fost desprinse din tricolorul bisericii din Țebea. Au adus cu ei și chipul craiului luat de pe pereții camerelor, sau păstrat cu mare sfințenie în lăzile de zestre... Au venit cîntînd și au plecat cîntînd... Nu i-a obligat nimeni să vină. Au venit la o întîlnire firească, la cea mai adevărată lecție de istorie. Numai că de data aceasta, cunoașteau cu toții lecția de acasă. Știau cîntece învățate de la străbuni, cunoșteau cîntece învățate numai de cîteva zile de la Cenaclul Flacăra. Pe Cîmpia Libertății aveai impresia că și eroii înbrăcați în bronzul și piatra statuilor rosteau toate cîntecele neamului. Au fost clipe de mare înălțare.

La Țebea, la mormîntul lui Avram Iancu, clipa de reculegere a ținut cît veacul. Lacrimile celor de acolo au căzut pe frunzele gorunilor, pe țărîna care acoperă mormîntele eroilor. Fiindcă la Țebea, își găsesc odihnă mulți dintre eroii ale căror nume se pierd în istorie...

Și cum sprijină cei trei, patru goruni de la Țebea întreaga boltă a istoriei noastre. Cu toate că mulți l-au crezut uscat și au sperat că acest copac-simbol va dispărea de pe pămîntul său, gorunul lui Horea mai are frunze verzi. Și cu cîtă umbră mîngîie mormîntul Craiului Moților gorunul ce-i poartă numele...

Cîtă speranță, și cîtă renaștere a istoriei naționale, și cîte bucurii simbolizează gorunul plantat, în acest pămînt născător de istorie, de către președintele Nicolae Ceaușescu. Pe crengile gorunilor de la Țebea răsare odată cu soarele și tricolorul ce veghează mormîntul Craiului...

Coborîți din Abrud și Cîmpeni, din Zlatna și Vidra, mii de tineri au refăcut ultimul drum al lui Iancu de la Baia la Țebea... Și se cînta ca și acum 110 ani : Iancule mare, Iancule tare, cu noi să fii...

Aici au venit, ca niște călăuze ale culturii naționale, poeții Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ion Horea — istoricul Vasile Netea. Și basul Nicolae Florei. Au venit deasemeni mulți dintre membrii Cenaclului Flacăra al Tineretului Revoluționar, organizat de C.C. al U.T.C. și revista Flacăra...

Emoționat, cu lacrimi în ochi, poetul Adrian Păunescu a spus lîngă pămîntul ce acoperă trupul sfînt al lui Iancu, ca să se audă pînă sus, pe munții dintotdeauna liberi acolo unde Craiul mai domnește încă. Eroismul românesc a fost, este și va fi prinosul de omenie adus ca jertfă de această națiune condiției umane... Singurii cu care amintirea mea îl compară sînt Isus Hristos și Socrate. Numai aceștia și-au primit moartea ca pe o izbăvire și numai aceștia nu au fugit din calea ei și numai aceștia nu au trădat, din toată literatura pe care o cunosc, nici o clipă idealul pentru care se ridicaseră, spre a obține o zi de viață. Sînt cuvinte înălțătoare, care probabil vor fi amintite alături de tot ce au spus, despre Craiul Munților, George Barit, Nicolae Bălcescu, Octavian Goga, Lucian Blaga și alți născători de istorie și de cultură românească.

Și din mii de piepturi, din mii de inimi, din mii de glasuri s-a ridicat, acolo, la Țebea și la Cîmpia Libertății, ca un memento pentru generațiile ce vor veni, cîntece. Cîtece scrise aici, învățate și rostite pe pămîntul unde se mai aud pașii eroilor trecînd. „Trăiască duhul lui Iancu / Trăiască moțul între moți / Cîmpia Libertății spune / Că Avram Iancu sîntem toți / Că Avram Iancu sîntem toți...".

Sorin Postolache

Omagiu: ȘERBAN CIOCULESCU — 80

Seria de festivități prilejuite de aniversarea împlinirii vîrstei de 80 de ani de academicianul **Șerban Cioculescu** a fost inaugurată de ședința omagială care a avut loc la Casa Scriitorilor în prezența președintelui **Dumitru Radu Popescu**, cînd au luat cuvîntul **George Ivașcu, Pompiliu Marcea, Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Eugen Simion** și sărbătoritul care și-a mărturisit principiile etice și estetice care i-au guvernat întreaga activitate de peste șase decenii, onestitatea judecăților de valoare asupra cărora n-a acceptat niciodată pecetea improvizației, precum nici demersul exterior actului critic. A urmat apoi ședința omagială organizată de Cenaclul literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R.S. România al cărui președinte de onoare acad. Șerban Cioculescu este de mai bine de douăzeci de ani. La această ședință care a avut loc în sala Studioului de literatură și artă din str. Batiștei nr. 14 au luat cuvîntul **dr. Gabriel Strempel**, președintele Sindicatului Academiei R.S.R., **Alexandru Balaci**, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor, **Mircea Mancaș, dr. Gheorghe Marinescu-Dinizvor, Nicolae Georgescu, Constantin Stihi-Boos, Pan M. Vizirescu, Ion Dianu, Valeria Deleanu, Viorica Farcaș Munteanu, Irena Pușchilă, Despina Vatjan, Petre Paulescu, Ion Cruceană, Florian Saioc, Iancu Carp, Gheorghe Roșu** și **Ion Potopin**, secretarul cenaclului.

În încheiere a luat cuvîntul acad. Șerban Cioculescu care și-a afirmat în fața unui numeros public, itinerariile spirituale ale ultimului „supraviețuitor de pe **Pluta Meduzei**" cum s-a autodefinit afirmînd că actul critic este, în substanța și în sensurile care-l legitimează ca atare, mărturia unei atitudini etice și că numai în felul acesta el poate căpăta demnitatea unei instituții menită să determine, fără toleranțe conjuncturale, dar nici cu intoleranțe nejustificate, un spor de conștiință proprie în creația literară.

Cronicar

BALCANICE

BOGOMIL GHIUZEL

Pribegii în țările Caravalahe *)

1.
Cerul poruncește stelelor să cadă
Lin cite o eternitate.

Iubita mea și cu mine ne urmărim
Prin păduri neguroase
Fără nici un noroc
Dar e o ieșire spre Caravalahia.

O, Țară Caravalahă,
Tu ești puternică din pricina durerii.

Visul meu nu e curat —
Ajunge-voi ciumă,
Ciumă neagră macedoneană,
Vint roșu de Nord
Și moarte dulce de eretic.

Oameni buni, primiți-mă ca pe un tîlhar,
Dar nu ca pe un iubitor de minuni —
Voi face vînturile să zboare,
Vînturile schimbătoare, nădăjduiesc,
Peste cîmpia Caravalahă :
Cîntece voi cînta,
Cîntece pentru femeile păcătoase.
O, iubita mea, etrava mea !

2.
Stelele mi-au sfărîmat dragostea
Și această floare a nopții —
Iubita mea este a altuia
Și plin de umbră e sîngele meu.

Stelele dispar —
Tot mai puține sînt stelele.

În cerul care se surpă cîinii latră —
Ei încendiază țara —
O, țară, Țară Caravalahă,
Nicăieri durerea nu are sfîrșit !

*) Poem închinat celor care veneau, altădată, în România în căutare de lucru (n.t.)

În românește de Dumitru M. Ion

Restituiri valoroase

Urmare din pag. I

repunere în circuit a unor opere fundamentale (bunăoară **Memorialele** lui Pârvan cu toate că astăzi preferăm noua reeditare a acestora de către severul editor de la Iași, Alexandru Zub). Vom sublinia încă o dată menirea tampon a colecției. **Amalgamul** lui Rebreanu îl așteptăm totuși în seria **Opere** a lui Niculae Gheran. La fel scrierile genialului Hasdeu, asupra cărui autor nu ne slăbește încrederea că într-o bună zi un editor va începe seria de **opere**. O reușită a colecției a fost **Jurnalul** lui Octav, Șuluțiu, discutat de altfel și de unii critici literari la vremea respectivă.

Prin modul de selectare a materialului, prin croșetele pe care le mai aplică (?), această colecție este totuși vulnerabilă ; prin studiile introductive, note și uneori biobibliografii ea își dovedește cu prisosință utilitatea, grăbind cu un ceas mai devreme punerea în lumină a prețioasei noastre moșteniri spirituale.

2. Ce știam despre Ieronim G. Barițiu pînă la apariția acestei antologii realizate de Bucur Țincu ? Foarte puține lucruri. Îl găsesem în lista biobibliografică a celebrei monografii a lui G. Călinescu dedicate lui Eminescu (poziția 10, după ediția din 1964). În **Dicționarul literaturii române** (pe care nu încetăm să-l elogiem și pentru că merită dar și pentru a grăbi apariția celui de al doilea volum), i se consacră un articol (peste două coloane) însoțit de un portret. Ieronim seamănă destul de bine cu tatăl său George. Dar dincolo de fizionomie el este un demn continuator al tatălui său, fiind călăuzit de același înalt crez publicistic. Din păcate, cum spune Vasile Netea în **Cuvînt înainte**, „umbra uriașă a tatălui său [...] l-a acoperit însă în mod permanent, iar după moarte a făcut ca amintirea fiului să se piardă în întuneric".

Restituirile de acum ale lui Bucur Țincu vin să facă dreptate acestui foarte interesant publicist ardelean de la sfîrșitul secolului trecut. Ieronim G. Barițiu s-a manifestat ca autor de studii literare, sociale, politice, etnografie și folclor ; a tradus foarte mult din franceză, germană, italiană literatură și filozofie ; a făcut în special multe traduceri și prelucrări de narațiuni istorico-romantice, biografii de oameni celebri, știință popularizată etc. Sărac în resurse ca scriitor original, partea lui de publicistică militantă rămîne viabilă și nu întîmplător la aceasta se oprește antologatorul de astăzi. Credem că selecția este însă prea restrictivă. În orice caz regretăm lipsa unui articol, **Frica guvernului de umbrele a trei morți vii** (1884) pentru care tatălui său i se intentează un proces de presă.

Om de cuprinzătoare cultură, cu toate că nici el, ca și Eminescu (colegi la Viena), nu și-a terminat studiile, „superior în cele filozofice și estetice tatălui său" (Vasile Netea), Ieronim G. Barițiu și-a pus pana în slujba idealurilor poporului său. Nu o dată articolele lui de politică, bazate pe o solidă analiză, au un ton dur, răspicat, încît astăzi ne mirăm cum au putut să apară în condițiile acelei vremi. Analiza situației din imperiul habsburgic ni-l denotă pe Ieronim G. Barițiu ca pe un precursor al lui Aurel C. Popovici. A salutat cu mare entuziasm dobîndirea independenței de către Principatele Române, a fost printre cei dintîi care a vorbit la noi despre Internaționala socialistă, a avut nu o dată premoniții, ca de pildă, asupra destrămării imperiului austro-ungar în cazul unui război (și chiar că acest război va izbucni din Serbia !), tot așa despre căderea imperiului țarist. Unele din propozițiile acestui ziarist de la sfîrșitul secolului trecut sună și astăzi actual și vom reproduce un pasaj mai lung pentru ca cititorul să-și facă o cît de cită idee despre pana acestui pe nedrept uitat predecesor : „Pînă cînd **maxima guvernelor** va fi faimosul dictat al principelui de Bismarck că «forța primează dreptul», pînă atuncea nu poate fi vorba de consolidarea păcii interne a diferitelor state și mai puțin încă de pacea generală a lumii. Pînă cînd Europa va continua și de aici înainte a fi schimbată într-o enormă cazarmă și într-un și mai enorm arsenal, pînă cînd constituționalismul va fi falsificat prin corupțiunea opiniunii publice ,prin jocul de păpușerie al majorității parlamentare create prin presiunea și ingerința guvernanților, pînă cînd arbitrarul și despotismul își vor putea masca crimele, fărădelegile și capriciile sale nemorale în dosul unor legi la aparință liberale, fără ca să fie controlat și pedepsit — pînă atuncea **lupta**, sau dacă voim rezbelul și revoluțiunea va fi starea permanentă a popoarelor și a statelor, fie ele mari sau mici".

Unul care gîndește și scrie astfel nu mai poate rămînea în uitare și cedem că Bucur Țincu ne va da nu peste multă vreme o nouă ediție, augumentată. Ieronim G. Barițiu o merită.

m a p a m o n d

alejo carpentier

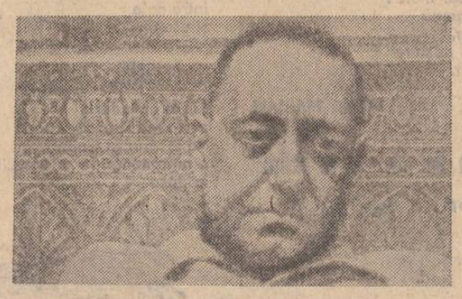

DREPTUL LA AZIL

I Duminică

Având în vedere că era o zi de duminică, Secretarul Președinției Consiliului de Miniștri ajunse, cam pe la ora zece, la Palatul Miramontes, după ce rămăsese timp îndelungat să admire un Meccano expus într-o vitrină din apropiere. Astăzi — și mai ales vara — lumea este prezentă la oficierea liturghiei și la plajă. În zilele săptămînii, Secretarul abia de reușea să lucreze cu adevărat la niște probleme ce necesitau o redactare mai ponderată și mai confidențială, din cauza unei perindări nesfîrșite de ambasadori, de ofițeri și purtători de decorații, de înalți funcționari, de personalități străine, clerici mai mari sau mici în grad, guvernatori de provincii îndepărtate, diverși solicitanți și cerșetori, care, cu cerere de audiență sau fără — fără ea, mai ales, cînd era vorba de militari —, doreau să fie primiți de Domnul Președinte, sau, în cel mai rău dintre cazuri, de către Vice, a cărui promptitudine era mai mult decît discreditată : „Voi vorbi despre problema dumitale cu Domnul Președinte", spunea, ingroșind glasul. Și apoi, văzîndu-l pe Primul Magistrat al Țării : „Generale... ne-au fost procurate niște italience pe cinste". (Împreuna degetele miinii drepte pe care o lăsa să pluteacă în spațiu după ce, în prealabil, azvirise un sărut pe buricul degetelor). **„Beati Possidentes".** „M-am cam săturat de cele autohtone, acelea pe care mi le procurai prin Lola", îi spusese, cu cîteva săptămini în urmă, Primul Magistrat. „Am ajuns la un punct cînd avem nevoie de femei europene, elegante, rafinate și în stare de a susține o conversație plăcută..." Secretarul privi spre curtea-grădină a acelei hardughii de un stil aproximativ Al doilea Imperiu, formată dintr-un singur corp, niciodată locuită de ultimii președinți constituționali sau instalați de răzmeriță, din cauza incomodității sale, a monumentalității closetelor și a situației sale prea puțin strategice în caz de rebeliune militară, avînd în vedere că se afla în aria tirului unei baterii apropiate. În spatele cimișirului sculptat, sergentul Ratón hrănea broasca țestoasă cu numele de Cleopatra cu niște lăptuci pe care le scosese dintr-un sac de bucsău ud. „Ai văzut presa ?" spuse militarul răsfoind un ziar : „Hitler a spus soldaților săi : **Tu ești lipsit de inimă și nervi ; în război nu ai nevoie de ele. Distruge în tine îndurarea și mila. Omoară tot ce este ruso-sovietic ; nu te opri dacă în fața ta se află un bătrîn sau o femeie, o fetiță sau un băiețaș ; omoară-i și în acest fel te vei salva de la moarte, vei asigura viitorul familiei tale și te vei acoperi de glorie pentru totdeauna".** Gloanțe pentru ei ! „Ceea ce afirm eu : teoriile lui Clausewitz. Cît de mare a fost prusacul acesta !". Secretarul căzuse totdeauna în admirație în fața cultului lui Ratón pentru Clausewitz, pe care îl considera drept inventatorul unui război total de **science-fiction** — aparate de un roșu-aprins ce pătrundeau în orașe nimicind casele pînă în temelii ; macarale ce ridicau clădirile și le lăsau să se prăbușească de la o mare înălțime peste cuiburile de rezistență ; aruncătoare de flăcări cu guri mari ca de tunel ; care de asalt avînd trei sute de oameni în interiorul lor — „război total" despre al cărui inventator cunoștea ceva din cele spuse de alt sergent, care avea, la rîndul său, informațiile sale, de la un caporal, adjutant al unui locotenent care poseda exemplare din **Despre război** și **Campania de la Waterloo,** și îi plăcea să comenteze cu glas tare cîteva din concepțiile lor. „De aceea acest Clauvici putuse mai mult decît Napolion !". Și sergentul continua să dea de mîncare Cleopatrei. Secretarul gîndea, odată în plus, la jindul acesta de război total, neobservat încă la nimeni a fi atît de încurajat ca la acest om afectuos și de naiv ca el, în stare să plîngă în fața unei mici indispoziții a broaștei sale țestoase, și care își cheltuia întreaga sa soldă cumpărînd soldățel de plumb copiilor din cartier, care se împărtășea cu destulă regularitate și în ceea ce privește literatura, poseda hazul aceluia care a citit o **Singură Carte,** una de nesubstituit, de neînlocuit, ce îi copleșea, chiar după o sută de alte lecturi parcurse, poftele sale de frumusețe, de aventură, de dragoste, măgulindu-i ascunsele sale dorințe de putere, și aducîndu-i poate, la condiția lui de gradat inferior, mulțumîndu-se cu puțin, ceea ce se poate întîlni doar în scrierile lui Boetiu, Epictet și Marc Aureliu : Contele de Monte Cristo. Uneori însă, visa la războaie teribile, exterminatoare, istovitoare, cu respectivele sale genociduri. Simțea că o neînțelegere ivită între două națiuni vecine din cauza unor hotare rău determinate de o frontieră pe cît de teoretică pe atît de sălbatică, bună doar pentru a fi desenată în hărțile de geografie școlară, nu i se putea pune capăt, dintr-o dată, numai cu ajutorul armelor. „Și făcîndu-se uz de cele proaste", adăuga, visînd un arsenal care să conțină toate acele mașini groaznice care luau parte la aventurile interplanetare din **comics**-urile duminicale, traduse în spaniolă de presa locală.

Secretarul intră în cabinetul său decorat în stil pompeian, unde îl așteptau mai multe dosare, ușor de rezolvat, așezate lîngă călimara ocrotită de un vultur napoleonian. Odată lucrul terminat și așteptînd ca sergentul Ratón să-i servească micul dejun, porni prin interiorul Palatului, a cărui vastitate, golit de lume, de ușieri și paznici, îi oferea o senzație plăcută de singurătate. Traversă Salonul cel Mare, stil Louis XV, cu goblenurile sale ieftine și cu pianul său alb, cu marginile sale aurite ; camerele prezidențiale nelocuite, cu mobilele sale fals-Escorial ; biblioteca, cu ale sale Mommsen, ale sale Duruy, ale sale Michelet, ale sale César Cantri, ale sale Guizot, niciodată răsfoite; apartamentele teoretic rezervate Doamnei Președinte, totul de inspirație **modern-style,** nayade policrome susținînd oglinzi, desene à la Mucha, cu vagi pastișări după Aubrey Beardsley în Pierrot-uri plîngăreți care, cu capriciile și mandolinatele lor, împodobeau un paravan în spatele căruia se ascundeau un lavabou și un bideu — acesta, motiv de scandal în oraș, atunci cînd a fost adus din Franța, cu patruzeci de ani în urmă, în cel mai mare secret pentru a nu provoca suspiciuni. Salonul de Audiențe și de Prezentare a Scrisorilor de Acreditare aducea a ceva medieval, cu consolele sale din lemn de nuc, panoplille sale și tapițeria ce servea de baldachin scaunului prezidențial ce arăta pe Sf. Ludovic împărțind dreptate la umbra unui stejar... Odată mica gustare servită, Secretarul intră în sufragerie, unde, printre picturile de centauri și bacante, executate la începutul secolului, de către un elev proeminent al Școlii de Arte Frumoase din Paris, se afla și una ce reprezenta stilul Veuve-Clicquot într-o excelentă pictură în ulei ce arăta o sticlă de șampanie — cu marca foarte vizibilă — care la destupare azvîrlea în spațiu o spumă de îngerași și de cheruvimi. Secretarul se așeză la capul marei mese, în chiar locul Președintelui. Adevărul este, că, duminicile, se simțea puțin Președinte în Palatul Miramontes. Odată își puse un cordon prezidențial pentru a simți emoția puterii. „Știi dumneata ce se vorbește pe stradă ? Că generalul Mabillán s-a răsculat împreună cu trupele sale. În oraș există o agitație imensă. Ceea ce mai lipsește acum este un război total. Să nu mai rămînă nimic dincolo de frontiera aceea de unde vor să ne scoată..." Însă Domnul Secretar nu răspundea. Scoase din buzunarul său o carte mică cu reproduceri din tabloul de Paul Klee. Secretarul iubea, din toată plastica, opera lui Paul Klee.

II Luni

Ate scula dis-de-dimineață. Nu m-am împăcat cu asta niciodată. Și apoi repetarea acelorași gesturi. Astăzi, ca și ieri, la fel ca și acum douăzeci de ani. Te afli îmbătrînit în fața oglinzii. Și briciul de bărbierit. Același gest. Aceeași grimasă. Pustulele potrivnice, veșnic potrivnice. Acum, dinții. Această barieră de gesturi pretinsă de comunitate — și mai ales dacă ești Secretar al Președinției Consiliului de Miniștri — între culcuș și stradă. Între ceea ce a fost zăcutul în pat și ce va fi mersul îmbrăcat. Din clipa în care omul se naște, existența sa este acompaniată de un tiriș, de un alunecuș, de o trecere prin învelitoarele nenumăratelor țesături, stofe, pînze, ce vor rămîne îmbinate pentru totdeauna de istoria existenței sale. De la primul scutec la haina solemnă ce o poartă la înmormîntarea sa, este o călătorie de cîrtiță din cămașă în cămașă, de redingotă în redingotă, pînă ce este preluat — de data aceasta îmbrăcat de altul — de întreprindérea de pompe funebre. Rămîne amintirea unui costum verde din zilele de lipsuri, care devenise pînă la urmă galben; rămîne amintirea celui albastru cu linii încrucișate, englezesc, care a fost tovarăș al primelor succese ; și cel de sport, pe care îl purtam cînd am făcut declarația de dragoste Soniei; și acel cenușiu pe care mi l-am dezbrăcat în fața ei, în timp ce, deja în pielea goală, mușca o piersică. Și celelalte multe, în decursul anilor, ca și vinurile din anii buni. Din clipa în care deschide ochii și pînă îi închide — și chiar după ce îi închide — omul nu face altceva decît să joace rolul de umbrelă de ploaie care are mai multe huse : huse cărora, de altminteri, li se atribuie virtuți definitorii de caracter, de inteligență și de stare socială. Și acum, la drum. La drum spre Palatul Miramontes, cu cei optsprezece nasturi ai îmbrăcămintei perfect încheiați (cei doi de la buzunarele interioare, cei șase de la betelie, cei trei de la haină, cei șapte de la vestă). Astăzi la ora nouă se ține un Consiliu de Miniștri pentru a lua în considerare pretențiile Țării Vecine, cu privire la hotare. Am și ajuns la Palatul Miramontes și mă uimește un fapt lipsit de importanță pentru un trecător din cei obișnuiți. Sergentul Ratón ocupă ghereta postului, înarmat, cu două cartușiere încrucișate. Se observă o oarecare nervozitate la corpul de gardă, al cărui vestibul, care este de asemenea vestibul de intrare, se vede din stradă. Iată că sosește Ministrul de Finanțe în Jaguar-ul său : i se deschide portiera cu plecăciunea de totdeauna, însă cînd pătrunde în vestibul este înșfăcat cu brutalitate de umeri și pus sub pază militară. Cu Ministrul de Lucrări Publice, sosit într-un Cadillac, se întîmplă același lucru. La fel și cu Ministrul Sănătății. Ministrul de Interne, Ministrul Comunicațiilor... Ratón te-a văzut. Se îndreaptă spre tine. „Doctore, nu intrați ? Astăzi avem consiliu", și îți pune o mînă deosebit de grea pe umăr. „Viu îndată, spui. „Vreau să cumpăr țigări din colț". „Vi le procur eu". „Sergent, spui cu un glas atît de autoritar încît îl intimidează pe Ratón : în nici un caz un soldat nu poate părăsi postul care i-a fost încredințat. Recitește-l pe Clausewitz, pentru că, de altminteri, se pare că nu l-ai citit prea bine." Ratón rămîne uluit, însă Secretarul simte că ochii îl urmăresc cu atenție cînd se îndreaptă spre debitul de tutun deschis într-un ungher al unui bar. Sergentul, de altfel, se complace în a-l face să audă un zgomot de avertisment : cel al unui Mauser ridicat cu o mînă vioaie. „Barul nu are ieșire pe cealaltă stradă", îți spui. „Dă-mi un pachet de țigări Chesterfield". Ratón nu te slăbește din privire. A cîștiga timp, justificînd întîrzierea cu gesturi bine vizibile pentru sergent. „Dă-mi o răcoritoare din acestea". Este rece. Tu însă : „Nu este frig. Dă-mi te rog puțină gheață". Chenare din ziare: **Aviația se alătură mișcării generalului Mabillán.** „De asemenea și garnizoana Palatului", vei spune tu. „Încă o răcoritoare". Deodată se pornește o gălăgie strașnică la corpul de gardă. A sosit Președintele Republicii împreună cu Primul Ministru. În fața însemnătății prăzii, sergentul Ratón, emoționat, părăsește ghereta sa și pătrunde în Palat. Se aud mai multe împușcături — încercare nereușită de rezistență din partea Președintelui, voi afla eu mai tîrziu. Ai profitat de clipa aceasta pentru a ieși din bar și a te îndrepta în grabă pînă la birourile lui National City Bank of New York, care sînt deja pline de oameni neștiutori de cele ce se întîmplă la cincizeci de metri distanță. O iei pe strada învecinată și pătrunzi în cartierul cu case vechi unde nu cunoști pe nimeni. Unica ta soluție este cea de a căuta azil în vreo Ambasadă a vreunei țări latino-americane. Te gîndești la cea a Mexicului, atît de frumoasă, cu marea sa grădină împodobită cu arbori framboyani. Te gîndești la cea a Braziliei, care are o piscină bună. Te gîndești al cea a Venezuelei care posedă o bibliotecă magnifică și unde te servesc cu plăcintă de porumb umplută cu carne, odată cu gustarea de dimineață. Însă se află prea departe. Și tu, care trăiești la o sută de metri de Palatul Miramontes, azi ai ieșit doar cu un peso sau doi în buzunar. Pe deasupra, trupele lui Mabillán au ocupat imediat împrejurimile Ambasadelor latino-americane pentru a evita „azilurile". Deodată, după ce ai ocolit colțul bisericii Miraculoasei Fecioare din Páramo, autoarea unor faimoase miracole, te oprești în fața unui edificiu modest, de trei etaje, în al cărui cat de mijloc, atîrnat de balcon, se desfășoară drapelul unei țări din America Latină pe a cărui porțiune albă este desenat scutul național : două pantere odihnindu-se — însă mereu vigilente — peste catelele unui triunghi aurit, în al cărui centru se văd două mîini de femeie, indiană și albă (acolo unde femeile albe nu adresează un cuvînt îndienelor), care reușesc să rupă lanțurile opresiunii. De cealaltă parte a modestei Ambasade se află magazinul de fierărie — marchitărie al fraților Gómez. În față, fațada laterală a sucursalei unui mare magazin nord-american ale cărui sucursale se înmulțesc în întregul continent. Nu există ezitare. Pătrunzi. Urci o mică scară. Suni la ușa Ambasadei, unde, printr-un aviz se aduce la cunoștință publicului, să pînă la ora 11 înainte de amiază nu poate fi primit nimeni. Îți deschide Domnul Ambasador îmbrăcat în pijama. „Nu ai văzut anunțul ?". Îl dai ușor la o parte și iei loc pe un fotoliu, în plină zi : „Rămîn", spui. „Nu înțeleg, Domnule Secretar, și iartă-mă că nu v-am cunoscut mai înainte... Însă cu sclipirile acestui geam...". „Generalul Mabillán a răsculat cazărmile. Întregul guvern este arestat. Am reușit să fug. Acum cer azilul acestei ambasade în acord cu nobilele principii proclamate la Havana la Conferința Panamericană din anul '28". Domnul Ambasador imediat se congestionează și izbucnește : „Lucrul acesta însă, este imposibil, domnul meu. Imposibil. Ambasada aceasta a unei țări sărace este foarte mică. Dumneata știi, mai bine ca oricine, de salariul mizerabil pe care îl primesc ambasadorii unor țări ca ale noastre". Am pe cineva care îmi va trimite vreo cinci sute de pesos lunar", spui. În spatele tău se aude un glas de femeie : „Avem o cameră foarte acceptabilă, avîndu-se în vedere că este vorba de un bărbat singur. Este suficient să se scoată cîteva **valize".** Te întorci. Frumoasa Ambasadoare, îmbrăcată într-un mare kimono oferit drept cadou de soția Consulului Japoniei, îți aduce o ceașcă de cafea și-ți spune: „Sper că nu vă veți plictisi prea mult cu acești doi bătrîni". Ora pînă la care se putea circula, pînă la noi ordine, ora 4 p.m. La ora 8 p.m. Generalul Mabillán se va adresa Națiunii. Și la ora 8 p.m. Generalul Mabillán se adresă într-adevăr Națiunii, vorbind despre Eroii Independenței, despre Libertatea recăpătată, despre Justiția Socială care va veni, despre Drapel, despre Armata depozitară a celor mai glorioase tradiții, și alte lucruri de felul acesta. A asociat, de asemenea, glorioasa mișcare din acea zi la ideile marilor oameni ai Americii, și la alte lucruri de asemenea de același fel. Adusese la cunoștință că ziua de marți va fi o zi normală de lucru — cu toate că se menținea interdicția de circulație după ora 4 p.m. În sfîrșit anunță începerea imediată a unor mari lucrări publice: barajul de la Cambocara, podul de peste fluviul Cazal, o minune a ingineriei, Calea ferată din vest și autostrada de la Nueva Córdoba pînă la Puerto Cadena. „Dibaci mai sînt", spui : „Încă nu a început să guverneze și s-a și apucat de furat. Trebuie să luăm în considerare și afacerile comisiilor relative la traverse de cale ferată, la șine, piroane, balast, posturi telegrafice, etc., ce vor constitui Calea Ferată a Vestului... Și asta, fără a intra, măcar, la capitolul materialului rulant și la licitația podurilor și a gărilor. În ceea ce privește autostrada, jocul este simplu și nu lasă urme : 8 m. lățime în proiectul aprobat ; 7,60 în clipa cînd se va rula pe ea. La 400 kilometri, îți poți închipui beneficiul..." În timpul nopții s-au auzit împușcături în oraș. „Brașoave", spuse Domnul Ambasador : „În America Latină, autorii loviturilor de stat ies întotdeauna victorioși". „Ce este rău din treaba asta, sînt cadavrele, care niciodată nu s-au numărat printre cei de la Country Club sau din cartierele bogate", spui. „Arsenalele latino-americane nu au avut niciodată decît clientelă formată din săraci".

Urmare în numărul viitor

În românește de
Esdra Alhasid

TRENUL DE AUR (IX)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Tentativă de lovitură la Kayes

Povestind despre pregătirile pentru atacul asupra Dakarului de la 24 septembrie 1940, generalul De Gaulle amintește în ale sale „Memorii de război" : „Cîteva zile înainte de plecare, englezii provocară o aprigă discuție în legătură cu destinația pe care aveam să o dau, în caz de reușită, unui foarte important stoc de aur care se afla la Bamako. Era vorba de metal prețios depus de Banca Franței în contul ei și în contul băncilor de stat belgiană și poloneză. Într-adevăr, în momentul invaziei germane, rezervele și depozitele Băncii Franței fuseseră în parte evacuate în Senegal, în timp ce altă parte fusese pusă la adăpost în subsolurile Băncii Federale americane, soldul fiind expediat în Martinica. Prin rețeaua blocadei, pe deasupra frontierelor, a posturilor de pază, aurul din Bamako era pîndit cu atenție de serviciile de informații ale diverselor părți beligerante. Belgienii și polonezii doreau, pe bună dreptate, ca partea lor să fie pusă deoparte și am dat atît d-lui Spaak. cît și d-lui Zaleski asigurările cuvenite. Dar englezii, care, evident, nu revendicau asupra întregului depozit nici un drept de proprietate, intenționau totuși să dispună de acest aur pentru a plăti direct cumpărăturile lor din America, invocînd motivul că făceau acest lucru în interesul coaliției. Într-adevăr, în vremea aceea, Statele Unite nu vindeau nimic nimănui decît cu bani gheață..."

Bani gheață. 7 vagoane de aur polonez, 31 vagoane de aur belgian, cîteva zeci de vagoane de aur francez. Acestea nu mai erau cantități, ci statistică. Cine să încerce să fure aproape o sută de vagoane de aur ? Nici pentru scenariul celui mai fantastic film cu James Bond nu este ușor de imaginat un astfel de lucru. O asemenea lovitură cere un „creier" pe măsura ei.

Și totuși, de colosalul depozit de aur din Kayes, lîngă Bamako aveau o „justificată" nevoie toți cei interesați. Bineînțeles, fiecare intenționînd să dispună de imensul tezaur în interesul întregii coaliții. Dar, cu mici „amendamente" aparte. Drept care Franța a blocat aurul polonez și pe cel belgian. Anglia a blocat aurul francez aflat în Canada, iar Statele Unite, în urma procesului intentat de Belgia și Polonia Băncii Franței au pus poprire pe o parte a aurului francez aflat în S.U.A. pentru garantarea pretențiilor celor două părți reclamante. Pe de altă parte, Berlinul ar fi dat orice ca să pună mîna pe tezaurul de la Kayes. În paralel cu războiul armelor se desfășura astfel un perfid război al aurului, fiecare protagonist căutînd să dea lovitura cea mare... Este însă mai mult ca sigur că fasciștii n-au putut afla locul unde se ascundea marea comoară din Sahara, altfel nu s-ar fi dat în lături să trimită „Vulpea deșerturilor", pe generalul Erwin Rommel, în fruntea citorva „Afrika Korps" să pună mîna pe „prăjitură".

De Gaulle a pierdut bătălia pentru Dakar, spulberînd astfel speranțele guvernului polonez în emigrație de a reintra în posesia aurului ascuns în Sahara. Dealtfel, De Gaulle fusese singurul care dăduse garanții ca, în eventualitatea recunoașterii Comitetului Național Francez ca guvern provizoriu al Franței, aflat în exil, să retrocedeze Băncii Poloniei aurul evacuat la Bamako, sau contravaloarea acestuia în cazul cînd generalul ar fi reușit să intre în posesia depozitului Băncii Franței.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Kayes, în adîncul Saharei Orientale, pe teritoriul malinez. Un singur tren pe săptămînă. Unul dintre „polii căldurii" pe glob. Climat subecuatorial, deșertic. Malaria face ravagii. În apropiere — fluviul Niger. Pistă de caravane pînă la Tombuctu. Din comunicarea lui Stefan Michalski, „omul băncii din deșert" : „Aurul nostru este zidit în clădirea administrației căii ferate, chiar lîngă gară. Locul împrejmuit cu un gard din șine de cale ferată, cu sîrmă ghimpată întinsă între stîlpi. Starea casetelor este mulțumitoare, doar o parte dintre acestea avînd benzile de balot plesnite, restul bun pentru transport după rebalotare".

Aurul era, deci, acolo. Nu se „volatilizase", nu fusese dus în Nord, așa cum comunicase guvernul de la Vichy împuterniciților Băncii Poloniei. De unde zvonul că aurul „dispăruse" ? Și totuși, ceva se întîmplase. Fusese dată o „lovitură", dar nu prin efracțiune, ci prin cîrdășia guvernului de la Vichy cu Berlinul. Aurul belgian fusese scos din depozitul saharian și cărat cu avioanele la Marsilia, de unde a fost dus la Berlin.

— Cum s-a întîmplat aceasta, și cum de aurul polonez a putut rămîne în continuare la Kayes ? — îl întreb pe Pan Karpinski. O simplă întîmplare ?

— O lovitură regizată la Berlin. Petain a cedat presiunilor și, avînd „acoperire" în faptul că Banca Belgiei își reluase activitatea la Bruxelles, sub regimul de ocupație, s-a „conformat" unui protocol de retrocedare. Aceasta, pasămite, ar fi împuternicit pe „Deutsche Reichbank" să preia tezaurul belgian la Marsilia. Ceea ce s-a și făcut la 11 decembrie 1940... Cît despre aurul polonez s-a crezut, un timp, că el împărtășise aceeași soartă. Nu putem decît să presupunem că, vrînd să salveze aurul Franței, Petain l-a cedat pe cel al belgienilor, păstrînd aurul polonez care nu rămăsese fără stăpîn, chiar și acolo, în adîncul Africii. Bineînțeles, după război, Banca Franței a trebuit să plătească ; 220 000 000 de dolari achitați Belgiei, cu vaga speranță că va mai putea recupera ceva din resturile aurului german descoperit după capitularea Reich-ului. Partea ce i-a revenit n-a acoperit însă decît două treimi din paguba suportată, pierderea ridicîndu-se la circa 80 de milioane de dolari...

Pericolul care plana asupra aurului polonez evacuat cu atîtea dificultăți părea să justifice orice tentativă de recuperare. Mințile întreprinzătoare nu lipseau. Doar să se fi ivit „ocazia". La un moment dat, ministrului Strasburger, din guvernul de emigrație al Poloniei, chiar i s-a părut că această „ocazie" se ivise. Obținînd un loc în avionul de Bathurst, în Gambia, el și-a plasat „omul", pe un anume Gizycki care, împreună cu Michalski, trebuia să studieze la fața locului posibilitatea organizării unei lovituri asupra depozitului din Kayes, sau eventualitatea coruperii pazei, a capturării aurului și a transportării lui la Londra. Planul era cu totul hazardat. Tentativa a eșuat încă din fașă. Gizycki nici n-a fost lăsat să intre în Dakar. Tocmind un gambian care trebuia să-și croiască singur drumul prin junglă, cu maceta, Gizycki l-a trimis la Michalski cu un abracadabrant plan de lovitură în stilul clasic al vînătorilor de comori. Băștinașul a ajuns la Michalski și a pornit înapoi, spre Bathurst, cu răspunsul acestuia. Dar, pe drumul de întoarcere, a dispărut undeva, în junglă.

— Alte tentative de acest gen n-au mai existat ?

— Ba da, îmi răspunde Zygmunt Karpinski, dar rezultatul a fost același. Un tînăr căpitan, Wierusz-Kowalski, romantic dar întreprinzător, s-a oferit să ne „scoată" el aurul din Sahara. Fără succes. Peste o mie două sute de lăzi cu aur zidite într-o clădire din pustiu, pe un teren minat și înconjurat cu rețele de sîrmă ghimpată nu pot fi devalizate ca seiful unei bănci.

— Și totuși, aurul acela a reintrat în posesia Băncii Poloniei.

— Da, dar abia după patru ani, timp în care, nu o singură dată, l-am considerat definitiv pierdut. Iar atunci cînd am reintrat în posesia lui, trimițîndu-i lui Michalski toate cele necesare pentru „ranforsarea" lăzilor, am primit, la Londra, o telegramă ce grăia despre valoarea relativă a lucrurilor. Michalski ne confirma primirea benzilor de balot expediate de noi, a uneltei pentru întinderea balotului, a mașinii de plumbuit sigilii și a cuielor, dar ne spunea că fără clește și ciocan, pe care nu le putea găsi acolo, nu putea face nimic ! Închipuiește-ți : Găsiseră 60 de milioane de dolari în aur dar n-aveau un ciocan. Ca în fabula lui Esop, cu flămîndul : „Credeam că ăsta-i pilaf, și cînd colo văd că sînt diamante !..."

Adrian Podoleanu : „Flori"

SPORT Mimînd vijelia și trăsnetul și amețeala

Am devenit prieten la cataramă cu zilele de simbătă. La sfîrșit de săptămînă, bucureștenii, transfigurați de toamnă, asemeni mestecenilor din zăvoaiele Argeșului, privesc încîntați emisiunea susținută sfrălucit de Tudor Vornicu și zîmbesc fericiți în așteptarea albumului duminical, căruia Marin Traian i-a dat ființă de adevărată sărbătoare, numai eu mă izbesc cu fruntea de doaga cea mai plină de cuie a zilei. Îmi port simbetele de unul singur și dacă se poate spune așa, sînt mielul lor pascal, iar ele sînt bucata mea de carne smulsă cu unghiile de pe altarul de sacrificiu. Exaltat, mai bine zis căzut în scrinteala pentru fotbal găsesc cîte-un petec de cer senin chiar și-n cea mai neagră simbătă. Pui de năpîrcă mi se par doar zilele cînd descopăr că am privit un meci trucat. În toamna asta am luat parte la două. Patruspatru de jucători (și nici-un sfînt), plus rezervele de rigoare mimau vijelia, trăsnetul, amețeala care-ți încinge fruntea după ce-ai înscris un gol, suferința, disperarea sau furia nestăvilită împotriva adversarului care abuzează de brînciuri, ghionturi, piedică, insulte. Cacialmaua n-are miros, publicul a înghițit-o, nimeni nu și-a dat seama că ni se servesc vișine congelate într-o livadă de vișini. Știau numai cei de pe băncile antrenorilor, unde-i comandamentul tăcerii, dar și ei mîrîiau unii spre alții și se bulgăreau cu injurături de lună plină. Ne dezmierdau orbirea cu o ceartă fără gheare scoase, dar, dac-ar fi fost nevoie, n-ar fi stat pe gînduri să-și stilcească nasurile cu pumnul și apoi să și le repare cu belciuge de împrumut. La sfîrșit și-au înghesuit în cont cîte-un punct glorios, iar nouă cîte-o porție de budincă rîncedă, și au plecat să lustruiască diamante în fața șefilor de care aparțin și care, probabil, nu vor ști niciodată cum urcă echipele lor drumul pe sub cascadele cu apă vie, spre rodul generos al munților. Nu dau nume, fiindcă am convingerea că mireasa minciunii a trecut pragul în mai multe case. Deocamdată, situația nu și-a ieșit încă din piele, se circulă tot pe dreapta, și iar castanii produc în continuare camaraderie relaxată între părinți și copii. Și atîta vreme cît se mai poate dormi, după amiaza, în hamacul legat de crengile nucului, cu un snop de iarbă sub cap, lucrurile se pot îndrepta. Ingeniozitatea noastră, se știe doar, nu are margini cînd e vorba să schimbăm făgașul sau macazul. Depinde pe cine vrem să aruncăm în groapa cu lei, ca victimă a nevinovatei hîrjoane și pe cine trebuie să-l încununăm, romantic, cu o coroană de codița șoricelului.

Oh, îmi pare rău de pățania Rapidului. Mereu se înceacă în al șaptelea val și totdeauna numai în nenoricitul minut 13.

Miercuri, în ajun de brumarul mic, Universitatea Craiova, Dinamo și Corvinul își vor lustrui statui în sufletul nostru, semănînd promoroacă în cîmpiile Europei. Mult noroc. Iar fotbaliștilor din Baia Mare, mult curaj. Pentru că de curaj au nevoie înainte de toate.

Fănuș Neagu

P.S.

Am citit, apărută de curînd la Editura Sport-Turism o carte foarte bună. Se numește „Viața greilor nu e ușoară", iar autorul ei este George Mihalache, vechi prieten al sportului și al literaturii. Această carte cuprinde cel puțin patru romane condensate despre viața, aproape totdeauna tragică, a supercampionilor din lumea boxului. Aici, triumful se confundă adesea cu drojdia vinului, iar în scafa de aur a celor ajunși la apogeul carierii triumfă, zornăind, doar banutul pentru trecerea Styxului. Zeii asfințesc repede, urmăriți de teroarea morții pe care-au împărțit-o lovind cu pumnii.

P.S. 2 — Povestea cu „Să moară capra vecinului !" este la largul ei în fotbalul românesc. Am auzit că Universitatea se chinuie să-l aducă pe Ducadam la Craiova, dar deși transferul din B în A este liber, această echipă de cupă europeană nu-l poate obține. Federația este mamă bună sau mamă vitregă pentru Universitatea Craiova ?

F. N.

REVISTA STRĂINĂ

● **ZIDURILE INALTE"** și „Oreie mîndriei" se intitulează cele două volume ale cunoscutului scriitor egiptean Eduard El-Kharrat. Critica remarcă tehnica specifică a prozatorului, bazată pe descoperirea unor noi valențe ale modalității descriptive. Povestitorul este preocupat de problematica morală, în ipostaza sa „materială", adică manifestă prin acțiunile și conduita oamenilor. Aceste manifestări exterioare devin „oglinda" ce reflectă ființa noastră cea mai adîncă. Dr. Naim Attia, cunoscut comentator de literatură egipteană, scrie în acest sens : „De asemenea, descrierile lui Eduard El-Kharrat se bazează pe logica contrariilor, detaliile se distrug unul pe celălalt, iar textul suportă la sfîrșit mai multe sensuri, diferite sau contradictorii, care șochează sufletul cititorului, îl zguduie sau îl plonjează în confuzie".

● **O LUCRARE** semnificativă este considerată a fi monografia lui P.I. Mantchkha, **Probleme actuale ale Africii contemporane.** Recenzenții evidențiază : „Profunda cunoaștere a surselor și indeosebi a materialelor și documentelor partidelor comuniste și democratic-revoluționare din Africa, ale presei politice africane, a publicațiilor sovietice și străine asupra materiei studiate, toate tinzînd să definească profunzimea concluziilor trase de autor. Considerînd continentul african drept o importantă zonă a luptei anticoloniale și antiimperialiste, autorul pune eliberarea sa pe seama dezvoltării procesului istoric mondial al eliberării omului de sub jugul imperialist."

● **O IMPORTANTĂ** publicație dedicată culturii unor popoare în plin avînt de emancipare ideologică este „Africa", cu subtitlul : „Literatură, artă și cultură. Apărînd din 1978, numerele trimestriale sînt ilustrate cu imagini tradiționale și contemporane, iar materia publicată reflectă preocupările culturale de pe întreg continentul. Fondatorii publicației și-au fixat două obiective mari : „A face cunoscut fiecărei țări africane patrimoniul său cultural, precum și contribuția scriitorilor din alte țări de pe continent ; în al doilea rînd, a răspîndi în lume cele mai importante lucrări ale țărilor africane, îndeosebi de limbă portugheză". Cunoscătorii publicației evidențiază îndeosebi secțiunea dedicată fenomenelor ideologice, dezbaterilor și confruntărilor de idei : „trebuie spus că partea consacrată eseurilor este de cel mai mare interes, referindu-se nu numai la fenomene literare, dar și la muzică, dans, probleme de lingvistică, arte plastice, antropologie, istorie și sociologie".

● **O SUBTILĂ** interpretare critică a lui Blake semnează Kathleen Raine, **Fața umană a zeului.** Plecînd de la interpretarea cărții lui Iov atît de strălucit întreprinsă de către marele poet englez, Raine trece în revistă opera plastică și viziunea mitologizantă a gravorului și scriitorului. Cu toate acestea, criticul Michael Mason impută cărții două moduri de apropiere a operei lui Blake. În primul rînd considerarea limbajului lui Blake drept ermetic, necesitînd o adevărată „traducere", în al doilea rînd ostilitatea lui Raine față de tradiția raționalistă a epocii moderne, precum și antipatia sa față de curentele politice ale actualității, în mod straniu discernabilă în referințele pe care le face la lucrări atît de îndepărtate de aceste probleme.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
40
(1 065)
Sîmbătă
2 octombrie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PREZENTUL ISTORIC

În perspectiva Conferinței Naționale a P.C.R. și a celei de a 35-a aniversări a creării Republicii, preocupările economice, politice și sociale ale României cunosc un ritm și o amplitudine care vin din însăși esența scopurilor și modalităților sale programatice de înfăptuire a obiectivelor stabilite la cel de al XII-lea Congres al partidului și au, în consecință, o justificare supremă în viață, în linia de efort și conduită pe care, în chip exemplar, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o imprimă activității din toate domeniile. Se degajă de aici și acel implicit și statornic sentiment al angajării, al răspunderii cu care ne onorăm sarcinile și atribuțiile încredințate. Iar mai presus de toate rămîne acest mobilizator exemplu — ceea ce ne îndatorează și ne unește și mai puternic în procesul muncii și al creației — prin care secretarul general al partidului, aproape fără întrerupere în ultimul timp, s-a deplasat de la un capăt la altul al țării, în unități și întreprinderi economice din industrie și agricultură, în colective de oameni ai muncii, pentru a se consulta direct cu făuritorii bunurilor materiale și spirituale și a înriuri, în maniera dialogului său viu și deschis, întregul mers înainte al societății, rezolvarea concretă a problemelor care se pun și care vizează atingerea unei noi calități, a unei noi competențe în toate sferele de activitate. Acest amplu demers al președintelui coincide sub aspect social și cu împlinirea a cincisprezece ani de la organizarea administrativă a teritoriului, de la înființarea județelor, răstimp care, cum bine cunoaștem, a confirmat în mod strălucit o măsură care viza însăși grăbirea ritmului și amplitudinii operei de progres și civilizație socialistă, dezvoltarea armonioasă, echilibrată, a tuturor zonelor țării. Județul Covasna, cel mai recent perimetru al vizitei președintelui, constituie — ca toate celelalte județe, de altfel — unul dintre argumentele cele mai edificatoare. Cu un accent de referință că, aici, asemeni altor locuri, se poate constata pe viu înfăptuirea neabătută a uneia din tezele principale înscrise în programul partidului și anume aceea care privește realizarea unității și frației dintre toți oamenii muncii, români, maghiari, germani și de alte naționalități, afirmarea concretă, prin muncă, prin creație, a solidarității de crez și voință în marea familie a României Socialiste. Un moment semnificativ de adîncă rezonanță în conștiința noastră l-a constituit participarea secretarului general al partidului la dezvelirea monumentului lui Mihai Viteazul plasat în Piața Libertății din municipiul Sfîntu Gheorghe.

Cunoaștem din atîtea alte și alte dovezi de cită atenție și apreciere deosebită se bucură în ochii și inima președintelui nostru faptul de cultură și artă, cu cită înțelegere se apleacă asupra operei de artă, a condiției culturii și creatorilor de frumos din societatea noastră. Imaginea pe care o deținem în acest sens se completează în mod frecvent cu noi mărturii și constituie unul din semnele cele mai distincte ale faptului că o operă de o asemenea amploare cum este construcția socialismului nu se realizează decît prin totalitatea structurilor ei și deci și prin implicațiile cît se poate de revelatoare ale artei, prin contribuția culturii în a cărei sferă se cuprinde azi întreaga națiune și se manifestă spiritul creator al întregului popor.

Figura legendară a marelui voievod, primul întemeietor al statului român unitar, și veșnica sa profesiune de credință pe care o face în istoria patriei, legămîntul — am putea zice — pe care l-a făcut cu prezentul și viitorul nostru, cu idea de unire și unitate au o vie răsfrîngere în istoria culturii și artei și ne ilustrează cu pregnanță în multe dintre cele mai dramatice și mai eroice etape ale luptei pentru afirmarea ființei naționale. De aceea și întreaga paletă de semnificații ale acestui moment solemn al vizitei. „Am asistat la dezvelirea monumentului lui Mihai Viteazul, spune secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la marea adunare populară din municipiul Sfîntu Gheorghe. Acesta constituie un simbol al luptei împotriva dominației străine, un simbol al unității oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate". Și, mai departe : „prin lupta comună am realizat socialismul și, iată, și în Covasna, aceste măreț construcții industriale și agricole sînt o mărturie a forței ideilor nobile ale socialismului, a frației dintre toți oamenii muncii".

De la realitatea muncii, de la problematica vieții, a construcției noii societăți și pînă la faptul de cultură și semnificațiile sale, pînă la cuprinderea și răsfrîngerea sa de conștiință prin tot ceea ce ne propunem și înfăptuim, prezentul atît de evident și dinamic dobîndește, prin marca de spirit a secretarului general al partidului, o coordonată deja istorică, tot astfel cum, din viitor, știind clar ce avem de făcut, ne vin semnalele și confirmările acestui prezent prin care ne întîlnim în spațiul concret al faptei, al atitudinii înaintate, comuniste.

Luceafărul

„Matei Basarab" — sculptură de Nicolae Krukh

350 de ani de la înscăunarea lui Matei Voevod

O RESTAURARE: MATEI BASARAB SAU MODELUL NEAGOE VODĂ

În timpul domniei lui Matei Basarab se desfășoară tălmăcirea unui număr mare de cărți în limba română, o activitate fără precedent de tipărire a cărților în limba slavonă. Această activitate a fost socotită ca o operă de restaurare a slavonismului, de revenire la o tradiție desuetă pentru a satisface cerințele unei pături subțiri, aristocrate, din care cauză istorici ai culturii noastre vechi au socotit că este vorba de un conservatorism anacronic pe care l-au criticat destul de sever. De fapt, slavonismul în cauză este condiționat de doi factori : o influență venită dinafară și o îndatorire firească a domnului român față de o lume cu ale cărei destine spirituale se împletise strîns cu propriul nostru destin.

Cultivarea limbii slavone își are însă o altă explicație mult mai profundă : solidaritatea noastră cu neamurile slave din sudul Dunării. Urmînd exemplul lui Neagoe Basarab, Matei se va dovedi unul dintre marii binefăcători ai orientului ortodox. Chiar dacă opera lui de miluire nu are strălucirea și nici ostentația celei practicate de Vasile Lupu, pe care adulatorii greci contemporani îl compară cu Justinian, Matei Basarab își va îndeplini îndatorirea sa de susținător al neamurilor căzute sub jugul otoman, de ctitor al bisericii ortodoxe așa cum se stabilise printr-o tradiție care urcă înainte de domnia lui Neagoe Basarab. Moștenitori ai tradiției imperiale bizantine, domnii români sînt aceia care, timp de cîteva secole, prin opera culturală și spirituală pe care o patronează prin sprijinul material acordat efectiv lăcașurilor aflate în tot orientul ortodox, vor menține vie flacăra unei conștiințe de neam și a unei entități spirituale distincte în hotarele unui imperiu în care legea dominantă era islamul.

Matei Basarab ridică pe cheltuiala sa locașuri la Vidin și Sistov. Mănăstirile sârbești de la Milesevo, Sopociani, Studenica, Trebinje etc. — unele dintre ele celebre pentru frumusețea frescelor ce le impodobesc — primesc daruri și sînt restaurate prin grija domnului român ; aceeași operă de miluire se desfășoară la Athos precum și în alte centre din orientul mijlociu.

Paralel cu acest aspect internațional al culturii din vremea lui Matei Basarab, opera acestui domnitor are, cum era și firesc, un profund caracter românesc. Ajuns la putere ca exponent al unei partide naționale, domnul avea să fie reprezentantul unei „restaurări culturale" cu caracter românesc. Învățămîntul ce se organizează în

Manole Neagoe

Continuare în pag. a 11-a

DIN «A DOUA CARTE CU PRIETENI»

Acel Leu de Persia...

Septembrie. Și...
„s-aud în zări
Chemări. Mereu chemări,
chemări...
Tăceți, să fie liniște acum,
Ca într-o cușcă zgomotele
să se stringă"...

În septembrie, cînd vine moartea și trece, mi se face dor de Zaharia Stancu. Îl văd cum, într-un amurg dincolo de amurg, umblă tăcut, leu de Persia, cu cei mai frumoși ochi albaștri, printre zodii, lătrat, de jos, de lupii tineri învălmășiți în pîrloagele circiumilor. Așează pe Calea Robilor oglinda, cuțitul și merele tristeței sale țărănești, salcîmi, o căruță, o luntre și pașii lui Darie sau numai urmele lor culese din jocul cu moartea pe care l-a stîrnit, l-a traversat cu tropot și l-a sorbit cu patimă între hotarele Balcanilor. Luna, în septembrie, albește în ceruri ca un imens minut de tăcere încununat cu lanțuri de grîu copt și din cătunul de pe fața ei nevăzută, „Singur, dar nu în Marea Singurătate", cu fruntea julită de marginea Timpului, Leul lasă să-i scape din gheare boabe de os sculptat cu sabie nemuritoare și boabele se înșiră ca mărgelele pe decindea Dunării și pe lungă și îngusta vale a Călmățuiului, firul ăla de apă sau mai ales de cîntec care, în nopțile de toamnă, se azvîrle și încremenește în văzduh, luînd chip de stîlp poleit, ca să strecoare-n ierburi scuturate, în ceai-

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 10-a

BAROCUL — CREAȚIE ȘI MANIERĂ

EXEGEZE ROMÂNEȘTI

Întîrziate o vreme de îngustimi conceptual clasicizante, apoi sociologizante și, nu în ultimul rînd, de dificultățile intrinseci ale materiei, studiile despre baroc s-au dezvoltat vertiginos în anii din urmă și în țara noastră : în ultimii cinci ani au apărut nu mai puțin de cinci încercări generalizante consacrate barocului. După **Literatura barocului în Italia, Spania și Franța** (1975) de I. Pulbere, E. Papu semnează o importantă contribuție teoretică. Spre interpretarea barocului, după aceea a Renașterii, comparatistul era îndemnat și de aplecarea intelectului său spre cercetarea istorică a devenirii creației de-a lungul timpului. Considerînd barocul ca stil de viață, cu existență permanentă și epocă de înflorire maximă, exegetul nu intenționează o cuprindere totalitară, imposibilă dealtminteri, oprindu-se în momentul cînd socotește că a închegat contururi cît de cît unitare și globale, oricînd pasibile de împliniri. Va stărui, prin urmare, asupra caracterelor intensive ale stilului în **Barocul ca tip de** existență permanentă și epocă de înflorire mai unei lacune istorico-literare și al completării datelor și interpretărilor existente. Formulînd, cu temeiuri filosofice și artistic-concrete, cîteva din coordonatele principale — tragismul trăirii, conștiința dezbinată, poziția defensivă și rolul sporit al originalității, la care se pot adăuga ostentația spectaculară, semnul perlei și al oglinzii, obsesia interioarelor, echivocul etc. — autorul scoate în evidență însușirile distinctive ale structurii baroce. În comparație cu alte stiluri, este **ineputizabilă și infinită,** în probleme și aspecte, **confuză** și **insolubilă,** din cauza antagonismului neconciliabil al trăirii : Faust, Hamlet ori Don Juan, de exemplu. Întregite cu posibilitățile lia-

aceea a Renașterii, comparatistul era îndemnat și de aplecarea intelectului său spre cercetarea istorică a devenirii creației de-a lungul timpului, în ultima parte din volumul al doilea, schițează doar reperele unei viziuni integrale a fenomenului la noi, depășind astfel studiile unilaterale dinainte. Tendința de barochizare, manifestată de cultura română mai accentuat în anumite epoci, este explicată prin condițiile istorico-economice favorizante și rezemată pe ilustrări literare ; citeodată speculativ concludente.

Pragmatică prin excelență, țintind finalități imediate în spațiul românesc : fixarea cu un secol mai devreme decît se statornicise în istoria literară curentă a primelor relații și manifestări baroce la noi, lucrarea **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea** (1976) aparține lui D. H. Mazilu. Constatînd neîmplinirile studiilor antecedente, autorul își propune să formuleze însemnele procesului de racordare, nu neapărat sincronică, a culturii românești la spiritualitatea barocă încă din secolul al XVII-lea, explorînd în acest scop modalitățile de selecție și asimilare a motivelor și a principiilor ordonatoare, precum și direcțiile evolutive care au condus ulterior la „literatura română barocă".

Pentru a decela și ordona într-un sistem coerent elementele de factură barocă din lite-

I. Poiană

Continuare în pag. a 9-a

În paginile 5, 6, 7 și 8 :

Antologia
«Luceafărul»

REFLEX

Zburătorul în piatră

Ce ar fi acest zburător și mai ales cum, de unde și pînă unde-n piatră — și de ce ? Ar fi poate un sculptor la prima vedere, dar nu ; în puterea sa de abstractizare, memoria, iată, se lovește de unul din cele mai tari șimțuri ale ei și redobîndește la propriu starea fizică a imaginii sale, se lovește de sine adică și lucrează uneori în chiar cea mai depărtată și mai inexpugnabilă cetate a sa. Acolo unde nici fantezia sîngură nu se mai poate produce, dar-mi-te rigoarea absolută, metoda, exercițiul logic, puterea de a te identifica ? Și sculptorul e un artificier la urma urmei, un stadiu secund. Căci prin el lucrează altcineva, dacă nu natura în cosmosul ei răbdător și grăbit, atunci altcineva, memoria unui martor al ei și a unui discipol poate, pus să distingă sau chinuit să dezlege marile ei mistere dintr-un trecut și așa greu de închipuit. Pînă unde ? — pînă în piatră și cu ajutorul ei, desigur. Pentru că acesta e singurul material — piatra — pe care natura l-a inventat și care a rămas așa la stadiul ei pur și simplu, de piatră, măcinată de vînturi și ape la suprafață, roasă de greieri și semințe pe dedesupt.

A rămas, e scrisă în ea amintirea omenirii, dar tace, se îngroapă la pămînt sau se dezvelește în mari cariere cu zgomote adînci ca de ceață și numai așchii, frînturi din ea sau cioburi de fulger mai sar cînd și cînd și destupă cîte un nor pe deasupra ori cîte un cuvînt. **Getica,** de pildă, sau **Memoriale.** Acest zburător în piatră care este Vasile Pârvan, cel care, cum însuși o spune, în „cultul pios al amintirii lăsate în resturi și ruine" a atins înfrigurat cele dintîi rădăcini ale ființei noastre și, ca în fenomenul ondulației luminii, a numit și sentimentul tragic, senin și miraculos al dăinuirii noastre prin succesive milenii, granița sufletului nostru istoric de fapt, atunci cînd luăm act de atît de depărtate și nu mai puțin repetate începuturi. De la zidirea iubirii din balada Meșterului Manole s-a dus mai departe, în jos, către semințiși, și de la tragicul senin al Mioriței care se petrecea tot pe un pisc, pe un vîrf cosmic de munte s-a dus către piramidele îngropate și risipite în pămînt — a se observa că piramidele sînt ori o îndeletnicire de șes ori o risipă a naturii cînd forța și greutatea ei înseși s-au văzut

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

JURNAL DE POET

Artă românească

Editura „Meridiane" publică, în condiții grafice remarcabile, o operă de sinteză asupra artei românești de la origini pînă în veacul nostru, în două volume.

Cel dintîi volum, de peste cinci sute de pagini format mare, de care ne ocupăm în cuvîntul de față, cuprinde artă românească din preistorie pînă după epoca lui Constantin Brâncoveanu.

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 10-a

Adevărata morală a unei polemici (I)

Am citit și am recitit articolul **Morala tristă a unor polemici,** semnat de M. Nițescu în **Viața Românească** (nr. 7, iulie 1982). Sîntem de acord cu o seamă de idei ale autorului, pe care le prețuim în mod deosebit : pledoaria pentru polemica de principii, pentru independența opiniilor în critică, pentru depășirea spiritului de grup îngust în viața literară ș.a. Cu toate acestea, și în ciuda lor, pe parcursul desfășurării articolului, îți dai seama că este totuși ceva care sapă ideile enumerate sub rădăcină, te intrigă, te face să reiei totul de la capăt cu alți ochi, mai atent, mai scormonitor. De unde autorul pledase pentru mai multă toleranță în manifestarea opiniilor literare, împotriva mentalităților partizane exclusiviste, deodată, în final, îl găsim intolerant, categoric și nemilos ca lama unui bisturiu, „Singura luptă — ne spune el, în concluzie — care ar avea un conținut real ar fi aceea dintre literatură și non-literatură, dintre scriitori și non-scriitori, dintre probitate și impostură, dintre cei care au datoria de a apăra și promova valori autentice ? și cei care parcă se tem de ele fac totul pentru a le anula".

Opinia aceasta am mai auzit-o. Oare să fie ea și adevărată ? Parcă nici Maiorescu nu manifestase atîta intransigență. După campania polemică dintre 1867—1870, criticul junimist revenise asupra rosturilor polemicii împotriva falselor valori.

Iată însă că, peste un secol de evoluție literară, M. Nițescu și alți critici vin să ne spună că „singura luptă care ar avea un conținut real ar fi aceea dintre literatură și non-literatură, dintre scriitori și non-scriitori"... Ei uită însă termenii problemei pe care îi stabilise deja Maiorescu. Anume, că lupta pentru literatură

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 10-a

REMEMORĂRI

SE ISCĂLEA Z. S.

În acest octombrie melancolizat de culori, acel bărbat frumos cu chip de actor de cinema, Zaharia Stancu, ar fi putut împlini optzeci de ani.

O virstă pe care și-o rîvnea, un prag al senectuții pe care vigoarea lui de țăran l-ar fi putut atinge și chiar escalada.

De ziua nașterii sale, între două cupe de șampanie, după urări de sănătate, cuprins de stranii presentimente, declara cu un cinism afișat : „Pe mine, dacă mor, să mă îngropați la cimitirul Pătrunjelul, da, la Pătrunjelul să mă îngropați..."

Ce luptă neostoită a fost viața lui toată care s-a spulberat ca un fum...

Și-a dorit un destin literar glorios și l-a avut. Și-a impus personalitatea și opera dar n-a uitat niciodată și nici o clipă pe cei care în anii tinereții, într-un fel sau altul, l-au ajutat.

Cîte drumuri n-am făcut, în țară și-n Capitală, împreună cu Traian Iancu împuterniciți să ducem nu știu cărui obscur ziarist rămas în uitarea bătrîneții un **ajutor de creație** din partea **președintelui !** Nu uita nimic și pe nimeni, avea o memorie fenomenală și de cîte ori povestea întîmplări din vremi trecute detaliile erau de o exactitate și farmec nespus.

Avea în memoria lui o lungă listă de oameni și minți strălucite pe care, generos, i-a ajutat în ceasuri grele.

Aș putea cita pe Petre Pandrea, Vladimir Streinu, Argintescu-Amza, Petre Țuțea și cîți alții, carora le-a asigurat, discret, o bătrînețe liniștită.

Energia lui neostoită a folosit-o cu tact și diplomație spre binele și folosul obștei.

S-a **bătut** pentru obște și a obținut multe pentru ea. Pînă în ultimele luni de viață. Pînă în clipa în care moartea i s-a instalat în preajmă pîndindu-l gata de atac. Și el, luptătorul, simțea acest lucru. Simțea și ni-l transmitea în mod implicit retrăgîndu-se într-o melancolie și oboseală ce nu-l caracterizau.

A declarat odată că în ziua morții mamei sale, stînd singur la biroul de lucru a simțit năpădindu-l brusc și învăluitor un straniu miros de tămîie. A doua zi a primit vestea stingerii din viață a celei care l-a adus pe lume. Ciudată premoniție...

În ciuda stărilor de apatie și chiar în zilele în care boala încerca să se instaleze în trupul său ostenit, la spital fiind, Zaharia Stancu avea zile în care, amăgîndu-se și amăgîndu-ne, își redo-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 8-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL EVERAC: «Viața lumii»

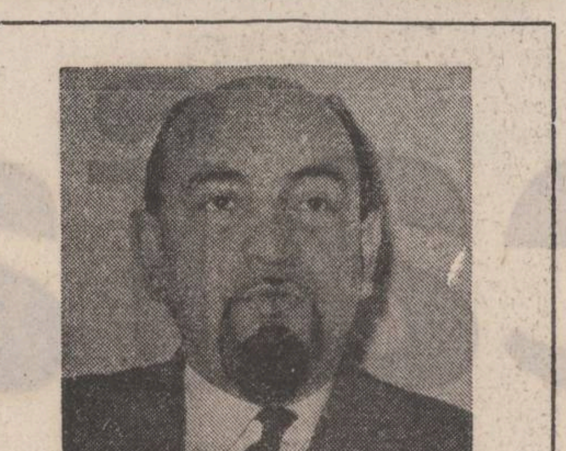

Dramaturgia românească a fost aproape întotdeauna copilul vitreg al literaturii române. Critica literară n-a stăruit în preajma dramaturgiei românești, deși sînt și fericite excepții. Ele țin de perioada cea mai bună pentru piesa de teatru românească, care durează între 1900 — 1920. Cine, din inerție mai afirmă că acesta a fost un vid literar, s-ar vedea contrazis fie și numai de bilanțul pe care i-l poate oferi în acest răstimp dramaturgia românească și chiar cîteva dispute în jurul ei. Era vremea în care criticii literari nu se sfiau să țină cronici dramatice, prin care înțelegeau mai ales o analiză a textului și mai puțin una a spectacolului. Dar chiar un asemenea cronicar dramatic al timpului, E. Lovinescu, cînd a fost să dea volumul închinat dramaturgiei românești din istoria lui literară, l-a sărit. Abia în compendiu vom găsi în sfîrșit trecerea în revistă a producției teatrale românești atît de mult amînată. Istoria literară călinesciană a dat apoi o ultimă satisfacție dramaturgilor, ca apoi opera lor să iasă din raza atenției criticii literare.

Deși spectacolul este cel ce dă viață piesei de teatru, ea poate fi gustată și ca simplă lectură, pentru meritele ei literare. Un volum al lui Paul Everac ne dă șansa unui astfel de spectacol într-un fotoliu. **Viața lumii** este o culegere de patru piese reunite sub un titlu semnificativ, care sugerează marea panoramă a lumii în mersul ei ciclic. Titlul este împrumutat de la Miron Costin, sub steaua spiritului căruia Paul Everac se așează declarat pentru trei din piesele acestui volum : **Costandineștii, Drumuri și răscruci. Solul** alcătuiesc la un loc o trilogie inspirată de condițiile vieții în Țările Românești ale secolului al XVII-lea. **Beția sfîntă**, o parabolă situată în Peloponez în secolul XI, este inspirată și ea de evenimente care nu sînt străine întru totul valahilor de la Dunăre.

Beția sfîntă este o probă a felului cum experiențele moderne ne ajută să înțelegem sau să reconstituim istoria. Altfel zis, cu cît știm mai multe despre prezent, cu atît știm mai multe despre trecut. Paul Everac nu este adeptul cadrului istoric planturos, al reconstituirilor greoaie de epocă, al culorii locale apăsate. Nimic din toate acestea în **Beția sfîntă** care apelează la cîteva elemente esențiale de epocă, de fapt simple pretexte pentru un scenariu dramatic grav și plin de cutremurătoare semnificații. **Beția sfîntă** are ca punct de plecare stabilirea în Peloponez a cruciaților porniți să elibereze sfîntul Mormînt. Cavalerii plecați sub semnul crucii și al sfințeniei nu mai pleacă însă, transformîndu-se într-o odioasă armată de ocupație. Scriind asta am vulgarizat parțial sensul piesei lui Paul Everac, care este preocupat nu atît de efectele imediate și brutale ale acestei întîmplări cît de ipocrizia și subtilitatea acestei false cruciade. **Beția sfîntă** descrie o ciudată contagiune, de iz mistic, care cuprinde pe toți cavalerii plecați către sfîntul Mormînt, dar și pe o parte din localnici. Molipsitoare, „beție sfîntă" este masca narcotică și ucigașă a dominației înfăptuită în transă mistică. Dreptul celui mai tare este drapat în delir religios.

Beția sfîntă este o piesă cu personaje puține pentru a vădi cum acționează ciudata și ipocrita beție, care sînt efectele transei, cum macularea devine religia practicanților beției sfinte. Tehnica insinuării, a falsei prietenii care vrea să domine, a falsei religiozități, a pioșeniei criminale transformată în conduită de viață este dezvăluită magistral de autorul **Beției sfinte**. Piesa rămîne doar aparent istorică : ea înfățișează ipostaze ale omului care face din spirit un instrument al terorii și stăpînirii neînduplecate. Identificarea beției sfinte cu o anume molimă istorică databilă ar fi totuși exagerată. **„Beția sfîntă"** este în viziunea autorului o boală periodică a istoriei omenirii, pe care experiențele vieții moderne, totalitarismele ei mai mult sau mai puțin deghizate, l-au ajutat pe scriitor s-o înțeleagă mai bine și s-o descrie cu o incisivitatea dramatică remarcabilă.

Trilogia românească, **Costandineștii, Drumuri și răscruci, Solul** este o încercare de a realcătui în chip sugestiv fizionomia societății românești într-unul din cele mai dramatice veacuri ale existenței lui. Paul Everac intenționează ca descriind o structură istorică să ofere explicația unei fizionomii spirituale. **Costandineștii** se petrece pe vremea lui Costantin Brâncoveanu, dar el e doar unul din „Costandinești". Eroul cel mare al piesei este poporul văzut în cîteva exemplare caracteristice. Istoria nu mai este înfățișată doar prin mecanismul voevodal ci și prin integrarea celor de jos în chiar miezul acestui mecanism. **Costandineștii** tinde să dea sentimentul că istorie este tot atît opera lui Brâncoveanu pe cît este a celorlalți Costandini, a căror viață simplă, dar autentică pentru că este integrală ca trăire, dă pastă și culoare acestei piese violente, de un barochism studiat. Sînt în **Costandinești** generali austriaci, turci, tătari, hoți de drumul mare, boieri și voievozi, femei frumoase și iubețe, bărbați resemnați, lobonți, spînzurători și ocne. Totul se perindă într-un caleidoscop voit, într-o rostogolire dorită de autor : este „viața lumii" în acest colț de Europă unde totul e supus schimbărilor și mai ales viața este foarte scurtă. Imaginea de scrînciob nesigur a vieții în Țara Românească dinainte de fanarioți n-a mai fost surprinsă niciodată în teatru cu atîta vigoare. Un expresiv tip feminin îl dă scriitorul prin Safta, femeia iubeață care apare și în alte piese ale lui Paul Everac, decisă să stoarcă, atît cît este timp, vieții toate bucuriile. Nimic nu e sigur, totul se rostogolește surprinzător într-o parte și alta, oamenii sînt vii și pasionați, integrați în chip elastic acestui tăvălug istoric pentru că îl înțeleg. Filozofia lor ține de înțelegerea „vieții lumii". căreia se adaptează cu inteligență. Nici aici Paul Everac nu face arheologie, deși are în vedere desigur configurația socială și politică a țărilor românești. Interesul său este orientat constant către veracitatea situațiilor, către autenticitatea psihologiilor și din acest punct de vedere, rămîne impresionantă, în **Costandineștii** viața celor de jos, țăranii, cîrciumarul, Popa, Costa hoțul, pasiunile și necazurile lor. Dramaturgul mînuiește cu iscusință știința loviturilor de teatru într-o piesă în care debutul îl dă o discuție dintre un olar și un Dinu copil care vrea să se inițieze, urmată de bocirea unui mort care înviază. Culoarea sumbră este bine purtată de-a lungul piesei și e aplicată cu cruzime mai ales asupra acestei societăți de jos, fragilă și neapărată a cărei singură bucurie sînt femeile și copiii. Din dragoste pentru Rada un Costandin își pierde consăteanul care moare de viu în casă, iar Rada, floarea locului, ca Safta altădată, acceptă dezamăgită de așteptări și de împrejurări boierirea : adică o prostituție lentă. Meritul acestui teatru, care nu ignoră „carnea" dramatică, este de a fi un teatru de idei, superior conceput și executat, în care reconstrucția istorică se interesează de fizionomia spirituală și mai puțin de veșmîntul arheologic.

De aceeași speță superioară în care ideilor urmărite li se găsește o haină dramatică adecvată este și **Drumuri și răscruci** al cărei personaj central este Miron Costin, recitator în piesa lui Paul Everac a versurilor proprii din **Viața lumii**. Aici se face mai ales un portret de cărturar român aflat la răspîntii, acolo unde nu-i odihnă pentru munca intelectuală și unde sfîrșitul celor ce o îndeplinesc nu poate fi decît unul : eșecul. Singurul termen de comparație pe care-l avem pentru moment la îndemînă sînt piesele și prozele de inspirație istorică ale lui Camil Petrescu, deși evident problematica acolo este alta. Dar ca și Camil Petrescu, în teatrul său Paul Everac este interesat mai ales de idei și de mișcarea spiritului. Personajele sînt evident istorice, dar urcîndu-le din cronici pe scenă, dramaturgul urmărește în primul rînd să promoveze un fel a vedea și înțelege istoria românească dincolo de prejudecăți curente. Portretul lui Miron Costin extras din chiar opera lui suferă de aceste condiționări, dar este valid și viabil, chiar dacă nu de un dramatism scenic ideal. (Dar și acest lucru rămîne să-l valideze spectacolul). **Solul** este drama unor contraste, a unor sensuri pe care străinul intrat într-un teritoriu nou și enigmatic pentru el le descifrează greu. Străinul este solul. Pretextul dramei este găsit tot în secolul XVII.Doi bărbați răzbesc de dincolo de Carpați, traversînd Muntenia ducînd o solie în sud. Precizările aici n-au aproape nici o importanță. Fapt este că experiența pe care ei o fac pe acest teritoriu, pe care de la înălțimea trufiei moștenite din civilizația de unde vin nu-l înțeleg, este totală, modificîndu-le existența.

Incursiunea lui Paul Everac în spațiul istoric românesc se soldează cu rezultate literare de cea mai bună condiție. Dramaturgul reordonează acest spațiu istoric conform unei viziuni care mizează mai ales pe idee în drame sau idei. Înnobilarea spirituală a unui trecut tragic și de aceea misterios este realizarea cea mai însemnată.

M. Ungheanu

VLADIMIR STREINU: «Poezii»

Cu toate că nu a publicat antum nici un volum de versuri, iar poeziile răspîndite în diverse publicații sînt destul de puține ca număr, Vladimir Streinu, cunoscut în special ca eseist și critic literar, figurează și ca poet în cele mai prestigioase istorii literare ale momentului, **Istoria literaturii române contemporane** de Eugen Lovinescu și **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** a lui Călinescu. Să fie acesta un gest implicit, de recunoaștere a valorii liricii sale chiar dacă este parcimonios reprezentată ? Credem că da, cu atît mai mult cu cît, încadrat de ambii critici la capitolul moderniștilor și ermeticilor, se bucură de comentarii, în general favorabile. Într-o privire globală asupra operei, Eugen Lovinescu îl considera chiar pe Vladimir Streinu, „iremediabil poet". Intuiția critică lovinesciană a funcționat fără greș și este confirmată sau reconfirmată, după volumul postum **Ritm imanent**, apărut în 1971, și de actuala culegere de versuri îngrijită (prefață, variante și comentarii) de George Muntean, însumînd probabil, întreaga activitate poetică a lui Vadimir Streinu (**Poezii**, Editura Eminescu, 1982), expresia sunînd însă puțin cam ciudat, cînd este vorba doar de vreo 80 de poezii, într-o viață. În cazul său nu este vorba de sterilitate sau neîncredere în vocație — am văzut reacția favorabilă a celor mai importanți critici ai vremii la care putem adăuga și prezența în **Antologia poeților tineri** (1934) alcătuită de Zaharia Stancu, cu patru poezii între care excelenta **Moment cinegetic** — ci de o rigoare și exigență extremă. Din foarte utilul aparat de „variante și comentarii" de la sfîrșitul cărții, reiese că Vladimir Streinu avea el însuși în plan un volum retrospectiv, din care ar fi lipsit, după însemnările și revizuirile manuscrise, multe dintre poeziile, vai, și așa atît de reduse numeric, ce fac parte din culegerea lui George Muntean. Selecția ar fi fost esteticește ireproșabilă, dar ar fi văduvit imaginea de ansamblu, ceea ce nu se întîmplă în volumul de față.

Primele poezii, debutul îl consemnăm în „Adevrul literar și artistic" (1921) cu **Fîntîna sufletului meu**, din care autorul nu a reținut aproape nimic pentru proiectul său, stau sub semnul unui eclectism al formulei sub care începe însă, să se ghicească și tonul propriu. Cîteva texte amintesc nu pe hermeticul Ion Barbu cum susține G. Călinescu ci pe dionisiacul Barbu, vitalistul din **Marile Dyonisii** sau **Banchiza**. Citām din **Munții (I)** : „Răscolitori de veacuri — cu sufletul de aur" / Porniseră titanii spre florile veciei: / În șiruri lungi, semețe, porniseră copiii / Îndemnului sălbatic, spre-al zeilor tezaur... // Dar Fire-nviforată, că păru-n despletirea / De fulgere — Gorgană cu ochii împietriți, / Le-a-ncremenit avîntul de vajnici visători / În munți cu care astăzi împodobită-i firea : / Nu s-a brodit în ceata Titanilor Perseu... / Tot aurul și-argintul ogoarelor — un cîntec — / Ce-l poartă munții toți în tăinuitul umilul pîntec, / E visul lor de veacuri, strălucitor mereu, / Ce peste fruntea arsă de slăvi și nenoroc / Adesea-n zori și-azvîrle o glorie de foc....". **Muntele, stînca, peșterea, sufletul neguros** sînt simbolurile lirice ale acestei perioade, semnificînd impulsul cosmic, avîntul creator sau înfrîngerea și decepția retoric trăite (**Creștetul de stîncă, Munții (I), (III), Înserare, Terține, Nopți**). Tumultul și prea plinul interior sînt însă bine strunite în versuri cizelate, de o perfecțiune formală parnasiană, trăsătură ce se va menține de-a lungul întregii sale opere poetice. În alte piese răsună ecouri romantice (**Munții (II)** în cel mai pur stil philippidian — nu este vorba de o influență, poezia apărînd cu un an înaintea volumului **Aur sterp** (1922), ci de o marcă stilistică — sau inflexiuni neosimboliste: (...) Odaia, de suspin, spre infinit, / Suspinul mi-l îngînă ca o vale / și mă privesc oglinzile ovale / Ca niște ochi măreți ce s-au lungit //. Iar dacă vreu s-asvîrlu în pustiu / Singurătatea mea ciudată, / Îmi par, eu mie însumi, un sicriu / În care mortul a-nviat deodată".

Odată cu influența simbolistă, cu pătrunderea melancoliilor autumnale, **sufletul viforos**, întunecat se resemnează trădînd de fapt, o mare vulnerabilitate și sensibilitate pînă la a deveni gingaș-retractil : „Întors din nou trudit și solitar, / În liniștea odăii mă cobor : / Pe sufletu-mi tăcerea lasă iar / Ce-n seri tîrzii peste fereastră-stor ; / Urechile mi le-a umplut cu vată / Și simt tristețea ei autumnală / Cum a căzut pe mare deodată / Ca peste-un schimnic rasă monahală. // Mă trag în mine însumi neștiut / Ca un cornuț de melc iscoditor, / Pe care focul ierbii l-a durut ; / Pe funia privirilor cobor / Într-o fîntînă uitată de demult, / Cu vizdurile știrbe și murdare ; ... / Și-n locul stropitoarelor ușoare / Aceeași grea tăcere o ascult". Spre deosebire de etapa vitalist parnasiană, trăirile s-au sensibilizat, emoțiile, reacțiile sufletești și senzațiile s-au rafinat.

În cea de a treia fază, în care poetul își găsește pe deplin o expresie personală, discursul poetic în filigran cîștigă și o dimensiune simbolică. Este poate exagerat să vorbim de hermetism dar de o poezie cu o deschidere simbolică mai mare, da. O **Baladă astrală** reia într-un registru simbolic propriu, motivul incestului sacru, din balada populară a „Soarelui și Lunii", iar **Destin** transpune mitul Meșterului Manole în planul creației poetice: „Urcatul peste-ntunecime-turn, / Din care strigăt lumii da surgun. / Eu clopotarul nopții taciturn / Acestui veac cuvînt limpid să-i sun // Ca să-l zidesc de piatră și spiral, / Din geometria întîmplată rar / A loviturii scurse în cristal, / Am ridicat-nalt schelelor tipar. // Arborescența lor spre foișor / Stă-n ochiul pămînteanului pieziș / Și robotul îmi e superior / Într-o urzeală de păienjeniș. // Mă cațăr strîns pe muchii reci de gînd / De unde-ajuns eterne constelații. / Din raze lungi, căzute luminînd, / Întind o altă schelă între spații. / Zidire nouă, încă mai adast! / Dar noaptea-n scări suit ca să lucreze / Zidarul va cădea ca un gimnast / Nevăzut, din cerul de trapeze". Poetul nu a reținut aproape nimic din scenariul figurativ concentrînd și esențializînd simbolurile lirice ale baladei. La fel procedează și în alte texte precum **Romantică, Moment cinegetic, Temutul vînător**, ultimele două, demne de a fi incluse în orice antologie a poeziei românești, în care schelăria epică este doar suportul zidirii de imagini și metafore. **Moment cinegetic** are ca pretext o vînătoare imaginară, autorul lăsîndu-se cuprins de voluptatea evocării scenelor de gen, a fantazării gratuite în spațiul cuvintelor grele de culoare și aromă: „Dar n-apucai oțele a-ntinde prin frunziște. / Că fulgeră o fugă sub corni — cărămizie : / / Pe dîmburi și muscele, de unde nu se știe, / Norod de vulpți aprinse, cînd drept și cînd piezișe. / Gonea — și ca tutunul, va trebui să spui că / o ginte mai măruntă, din jder sau nevăstuică. / Tălăzuia o mare de curgeri, argiloasă. // Cuprins de îmbulzeala făpturilor de iască, / Văzul cum seara, urma, le vrea să tăinuiască / Și atunci, în anotimpul prea galben de pucioasă, trăgînd mai la-ndemînă grea pungă cu alice, / Ochii buimac în toamnă întunecimi complice (...)" Excepțională este și **Temutul vînător**, unde, din nou, planul imaginar și semnificația spirituală sînt predominante. Celebra scenă a convertirii Sf. Hubert este punctul de pornire a unei grațioase alegorii sau, mai bine spus, a unui amplu simbol liric, comunicarea cu natura prin spirit pietist și poezie:

„Cu flintă grea, cu tolbă și corn la cingătoare / Pășesc în văzul lumii la cruntă vînătoare. // Rămas însă de puteri, sub cătărămi și zale / Cucernic un călugăr grijește de-ale sale / / Eu sînt dintr-al acelui Sfînt Hubert moale cin; / Văd corbul, plec genunchiul las pușca și mă-nchin / În zori, cînd într-un codru să caut vieți-mi firu-i / Pe frunte scutur ramul de rouă și mă mirui; (...)" Prin aceste balade cu substrat liric și alte cîteva poezii (**Diana, Texte, Scriptură, Aventuri, Ciulinii**) Vladimir Streinu se relevă nu numai un „iremediabil poet" ci, și unul care merită un loc în rafturile din față ale poeziei noastre moderne.

Paul Dugneanu

TRAIAN T. COȘOVEI: «Cruciada întreruptă»

Voința de înnoire tematică și a limbajului poetic reprezintă una dintre caracteristicile evidente ale poeților care debutează în jurul anului 1980. Între aceștia — Traian T. Coșovei, care afirmă, cu definitorie lipsă de modestie, în recentul său volum, **Cruciada întreruptă** (Ed. Cartea Românească, 1982) : „Aici, — / unde cuvintele se ridică ușor, / lăsînd în urmă scheletul unor întîmplări / pe care alții le vor îmbrăca în straie multicolore, strigînd / izbindu-se de pereți, căzînd pe brînci și mărturisind, / trăgînd bandajele unui cuvînt / de pe chipul omului invizibil — / am fiert cuvintele și le-am topit sufletul / într-o alchimie absurdă ! / Și hainele lor scumpe le-am jefuit / odată cu inelele și podoabele putrezite..." (**Spălătoria de cuvinte**). Și la poetul în discuție, ca și la alții dintre poeții tineri din ultimii trei-patru ani, este vorba, mai degrabă, de clamarea unei dorințe, decît de o realitate bine conturată. Pentru că : atitudinea iconoclastă din **Ninsoarea electrică** — volumul de debut al lui Traian T. Coșovei — are legături strînse cu avangarda anilor '30 și cu formula poetică a lui Constant Tonegaru, iar insolitul metaforei vine în descendență surrealistă ; ludicul din **1, 2, 3, sau...**, a doua sa carte, este tot o dimensiune a avangardei (aici, dadaismul), căruia totuși poetul îi asociază o inedită doză de muzicalitate ; opțiunea pentru circumscrierea senzațiilor și a secvențelor de realitate concretă, din poemele cuprinse în volumul colectiv **Aer cu diamante** (evidentă și în primul volum) nu este, nici ea, fără relație cu poezia americană de prin 1920 ; în fine, citadinismul poeziei sale, deși ține de propria personalitate, nu poate fi izolat de orientările simbolismului. Aceste influențe ne arată în Traian T. Coșovei un foarte bun cititor de poezie sau, altfel spus, pe posesorul unei temeinice culturi poetice. Fapt, aș zice, absolut necesar creatorului contemporan, care trăiește într-o epocă a tuturor interdependențelor.

Originală, în poezia lui Traian T. Coșovei, este maniera în care reușește să capteze aceste ecouri și apoi să emită, grație unei sensibilități acute și unui bun meșteșug, sonuri poetice personale. Din acest unghi de vedere, versurile citate la început („am fiert cuvintele și le-am topit sufletul / într-o alchimie absurdă ! / Și hainele lor scumpe le-am jefuit / odată cu inelele și podoabele putrezite...") puse în conexiune cu altele, mărturisind preferința pentru concret, fie el și banal, („Dormitoare comune, briantină ieftină — o îndepărtare de limbajul vid, șontorog, plicticos, de pe vremea cometei") nu mai înseamnă doar **voință** de noutate, ci **existență a** unui program poetic, urmat îndeaproape.

În **Cruciada întreruptă** regăsim, contopite în maniera proprie de care vorbeam, toate aceste ecouri. Iată, spre exemplu, un poem, în care atitudinea iconoclastă, metafora surrealistă, percepția concretului, dispoziția ludică interferează, pentru a configura o stare de vehemență și, deopotrivă, dezabuzare : „În așteptarea cometei /, societatea nu-i uită niciodată pe cei datori / pe martirii canalelor de scurgere, / pe satyrii și aezii cei neîntrecuți în arta flecărelii, / pe neasemuiții irozi, împletitori de jocuri și melodii, — / dar tu, / aici, — / în acest univers, mai stărui un timp, / în ochii orbului ca o respirație de copil / aburind o vitrină. // O zi ploioasă de primăvară — / un fel de îngheț din linii și puncte, / o cometă trecînd pe deasupra, în gara unei provincii mototolite, / unde stau la masă și petrec / cu șandralii și gingavii și toți rupții de șale — / (...cinstite fețe / strînse în castelul unui castravete de mare...) / sub ploaia de cuvinte străine și reci / ce-o lasă de-a dreptul indiferentă pe „FRAU" sau „MISS" ; / (implacabilă-adorabilă, rochie rose pale, / EAU DE PRINTEMPS / înflăcărînd catifelele fără nici o valoare poetică...) / farduri opace ca arama învechită — / perla din ureche-bună pentru dureri de cap, / ori rubinul de la deget care o apără de orice otravă, / cînd noaptea se deschide încet, / cu un gest de plantă carnivoră. / „...EXALTĂRILE ACESTEA NE LUMINEAZĂ MINTEA..." / aidoma spray-ului pentru curățat gîndacii de bucătărie. // O dimineață de primăvară ploioasă — / un fel de îngheț din linii întrerupte : / ...și cazi și te împiedici în amănunte / și nici o patrie nu-ți va fi recunoscătoare !" (**În așteptarea cometei**).

Spațiul predilect al poeziei din **Cruciada întreruptă** (titlul volumului pare a-și afla explicația într-un poem omonim, din păcate neguros și diluat, în șase părți, care definește eul poetic ca o dualitate dramatică — asaltat și în asalt, agresat și agresiv, iubit și urît, puternic și neputincios — ce poate fi depășită doar prin „întreruperea cruciadei" împotriva amintirii, adică prin detașare) este noaptea. Ea nu are, de regulă, funcția de decor și nici pe aceea de stimulator al reveriei, ci este momentul care conține și amplifică stările de singurătate, anxietate, revoltă, sentimentul trecerii timpului, al incomunicabilității, al degradării ființei, al rutinei existențiale, tot atîtea obsesii ale poeziei lui Traian T. Coșovei : „Noaptea aruncînd pumni de monezi / în tonomatul orașului — / anotimpuri silabice șterg din fericire / radiografia unui cartier adormit / Nopți întregi, istovitoare caravane de ceață / împing în deșertul de oțel și asfalt / bolovanii disperării. // Trec secundele fluierînd pe osii lucitoare, — / totul se schimbă pe fum și pe motorină, / pe șine de fier, pe roți, pe șenile. / Pat ar trebui să-mi aștern sub dunga de oțel / legănată de duhul vitezei ! / / De partea cealaltă a autostrăzii, ea îmi face semn / și, așteptînd, se tocesc zilnic / monezile gînditoare ale trupului meu / rostogolite de-a valma pînă li se șterge chipul, / pînă cînd se subțiază și se sparge /lingoul zbătător al inimii. // E o vărsare de sînge fără steaguri și coifuri, — / o rostogolire de roți umflate, răsucite, plesnite ! / Dintr-o colivie de sîrmă, Zampano rupe lanțul cu zgîrciul inimii — / și se face tîrziu ! / Trec moticicliști de sîmbătă seara ca niște gloanțe trasoare / șuierînd, atrași de pîlnia nopții. // De partea cealaltă a autostrăzii, ea îmi face semn /. Afară, — orașul / stinge țigări, răstoarnă biciclete în rigole, / fluieră și lipește afișe pe ziduri... / Cu mîinile goale sap un tunel, pe sub banda rulantă / legănată de duhul vitezei, / pe sub camionagii cu gulere înalte de plastic / alunecînd dintr-o lume într-alta — / și se face tîrziu ! // De partea cealaltă a autostrăzii, ea îmi surîde. / Eu sap un tunel, pe sub duhul vitezei, sap / și mă gîndesc că și eu am fost pe pămînt". (**Noaptea, aruncînd pumni de monezi**). Din poemul citat, excepțională metaforă a trecerii în neființă, dar și din altele, cum sînt **Pinocchio, sau pădurea de arbori, O îndepărtare, Verdele carnivor al ierbii, Mașina de vid, Al treilea cîntat al cocoșilor, Istorii pe apă, Frunze călătoare, Cîte ceva din toate acestea**, înțeleg că poezia lui Traian T. Coșovei și-a accentuat, în chip benefic, dimensiunea reflexivă. Efectul este un spor de profunditate, născut dintr-o acută percepție a temporalității.

Pe de altă parte, însă, se poate constata, în poezia din **Cruciada întreruptă**, o inflație metaforică (am citat deja, în acest sens, poemul ce dă titlul volumului) și un exces al enumerației (**Iasomia m-a întrebat, Locurile prin care am trecut, Douăzeci și patru de ani**). În ambele situații, aglomerarea poate stimula atmosfera, dar slăbește tensiunea dramatică a poemului și-l obscurizează sensurile. Schimbul nu mi se pare a fi în avantajul poeziei !

Cu toate acestea, **Cruciada întreruptă** este cea mai valoroasă carte a lui Traian T. Coșovei, prin care el se distinge evident între poeții aparținînd „promoției '80".

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

MESERIA DE ROMANCIER

Înainte de a fi, eventual, un artist, romancierul trebuie să fie un meseriaș calificat. Criticii și editorii nu prea țin seama de acest adevăr simplu, explicația aflîndu-se, probabil, în atenuarea disponibilității lor pentru lectura minuțioasă. Criticii, acaparați de etalarea argumentelor majore ale propriei lor importanțe, practică, mai ales cînd este vorba despre proză, detectarea rapidă a semnificațiilor de ansamblu. Editorii, de regulă absorbiți de realizarea unor proiecte literare personale, de asemenea, nu par a fi tentați de lectura foarte atentă a manuscriselor altora. Drept urmare, aspectele ținînd de realizarea artizanală nu prea mai sînt luate în considerare, sugerîndu-se astfel, în mod discret, ideea nefericită că roman poate să scrie oricine mînuiește cît de cît limba și a citit un număr oarecare de cărți scrise de alții. Volumul despre care voi discuta (Ion Moise, **Orologiul**, Editura Dacia, 1982) este semnificativ pentru situația în care cineva, animat de cele mai bune intenții, trece la acțiune literară propulsat de iluzia optimistă că a „face" un roman nu este ceva prea dificil, că aplombul și un oarecare stoc de informații culturale sînt suficiente. Să urmărim, deci, cîteva aspecte ținînd de meșteșugul elementar.

Mai întîi, despre felurile în care naratorul folosește limba română (nu intră în discuție intervențiile diferitelor personaje). Exemple de necunoaștere a sensului exact al unor noțiuni : „ceruri hagiografice", „o văduvă agramată, interlopă", „suspectîndu-l de asemenea bolgii" „orologiu subconștient", „mediul fiziologic al timpului", „auzise incognito întreaga discuție", „sonurile unor lătrături groase", „clar-obscurul infinit al străzii". Exemple de exprimări semidocte sau de-o frapantă stîngăcie : „spirit de glumă", „cu ochii înfipți în orbitele lui", „aveau hemoglobina adunată în obraji", „deși la o vîrstă quadragenară trecută bine", „mîna întinsă, fluturîndă, semnul etern al despărțirilor de plecare". Alături de sincronizări defectuoase ale timpurilor verbale, care nu pot fi exemplificate din lipsă de spațiu, este de semnalat felul în care autorul obține un neplăcut efect de emfază, scriind: „bruta aceea cu favoriți de cimpanzeu", „ușile acelea grele", „coniacul acela ieftin", „pensia aceea militară", „nasul acela tipic roman" [!], „manualele acelea", „pijamaua aceea", „bluza aceea", „miasma aceea", „lumea aceea", „creierul acela pane" etc.

Menționez acum cîteva deficiențe ținînd de consecvența elementară a relatării. Unui personaj feminin i se remarcă „rugul părului auriu", iar apoi i se amintește „părul bogat și negru". Numitul Petrache are mai întîi „fața de șuncă presată", iar peste cîteva zeci de pagini, autorul îi amintește „fața sa tuciurie". Tatăl personajului central dovedește că este cu totul ignorant în materie de muzică, iar după cîteva pagini recunoaște fără probleme **Missa solemnis** de Beethoven.

Două exemple ce ilustrează necunoașterea civilizației materiale a epocii în care se petrec evenimentele narate. În 1959—1960 nu putea fi vorba despre o transmisie TV de la Cluj. În aceeași vreme un grefier de tribunal nu putea să aibă o leafă de 1 800 lei lunar.

Exemple de confuzii culturale. Autorul scrie „Iacob Mureșanu" pentru Iacob Mureșianu, Karojan pentru Karajan, Strawinschi pentru Stravinski ; el „pune", apoi, portretul lui Zaharia Bârsan în decanatul unui conservator. Metafora „somonilor din Pacific", la care recurge autorul, nu este tocmai reușită, întrucît respectivii pești trăiesc în Atlantic și în mările nordice. Iată și un exemplu ținînd de cultura plastică : „cu linii difuze ca în vechi pînze flamande".

Numeroase confuzii și naivități sînt evidente în ceea ce privește cultura muzicală. Sub raport profesional, personajul central este totalmente incredibil. El „execută cîteva solfegii din **Simfonia fantastică** , „se lansează la pian în **Cantatele** lui Bach", cîntă la vioară lieduri „de Brahms, Chopin, Berlioz, Schumann, Enescu și Iacob Mureșanu", „cîntă tot la vioară, «Noaptea» lui Musorgski" (probabil poemul simfonic **O noapte pe muntele pleșuv**). Trecînd peste cele „cîteva solfegii din **Simfonia fantastică**" și peste faptul că liedurile lui Chopin sînt foarte puțin cunoscute, iar ale lui Berlioz sînt inexistente, este de remarcat neverosimila preferință a personajului pentru interpretări neconforme cu specificul diferitelor creații (nu este uzual să se interpreteze lieduri și poeme simfonice la vioară, iar cantate la pian). Cu totul de necrezut sînt și replicile semidocte pe care autorul i le atribuie, în mod deplasat, unui dirijor al cărui prototip real pare a fi remarcabilul Antonin Ciolan.

Mai totul este stîngaci, improvizat, „legat cu sîrmă" în romanul **Orologiul**. Un student ajunge în mod inexplicabil un interpret de renume național, urmînd a face „turneul în Balcani și Italia, care-i va mînca toată luna iulie" [!] ; un tată îmbătrînește prea repede, un personaj negativ este prea din cale afară o marionetă luată din cărți nereușite. Dar despre așa ceva nu voi scrie, mulțumindu-mă cu amănuntele pe care le-am prezentat.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **SPIRITUL SINTEZEI :** Un foarte solid studiu, conceput în primul rînd dintr-o perspectivă culturală integratoare, este acela semnat de Dan Zamfirescu și intitulat „Lecția lui Pârvan" („Limbă și literatură pentru elevi" nr. 2/1982). Cunoscutul istoric literar pornește de la ideea, întemeiată, a unei „explozii" de personalități produse în cultura românească la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. Pârvan n-ar reprezenta, așadar, un fenomen singuratic, caracteristic pentru culturile mici și cu valori întîmplătoare, el ar fi un element distinct dintr-un moment „eucronic" care ar cuprinde, în toate domeniile științei, spirite sintetice. Apărut, din păcate, înr-o publicație cu circulație mai redusă, studiul lui Dan Zamfirescu rămîne însă în bibliografia obligatorie a problemei.

■ **POLEMICĂ ȘI... MEMORII.** Două foiletoane apărute de cîtva timp în „Suplimentul Scînteii tineretului" atrag atenția unor categorii diverse de cititori. E, mai întîi serialul polemic (dar acum cu polemica în subtext), susținut de criticul C. Sorescu sub titlul „Poezia în clasamentul adevărului". Examinînd volume semnate de Adrian Popescu, Grete Tartler, Dan Damaschin, Grigore Georgiu criticul salută valoarea acestor producții, demonstrînd implicit că vocile care comentează numai o parte a poeziei tinere se înșeală. „Memorii aproximative" este foiletonul prozatorului „umorist" Vlad Mușatescu, cunoscut pentru un ciclu de romane avînd drept profesionist pe un simpatic detectiv zăpăcit, Al. Conan Doi. Acum, Vlad Mușatescu nu mai „fabulează" despre... „bandiți" ci rememorează „întîmplări cu scriitori", mai ales din anii „obsedantului deceniu". Imaginea pe care ne-o prezintă el e asemănătoare cu o sărbătoare nesfîrșită (festinuri pantagruelice, „cafele", țuiculici etc.) ; în plus, perspicacitatea cititorului e pusă din plin la încercare căci, deși nu-i vorbește de rău, îi pomenește pe unii contemporani dar cu inițiale : de exemplu P.N. Oare cine o fi ?

■ **ISTORIA LITERARĂ : Metode și semnificații.** Sub acest titlul revista „Amfiteatru" prezintă (în nr. 8/1982) o foarte utilă anchetă dedicată istoriei literare românești și problemelor ei curente.Patru tineri critici (Mircea Scarlat, Mircea Mihăieș, Radu G. Țeposu și Ioan Buduca) vin cu opinii personale, de cele mai multe ori întemeiate, exprimate fluent, incisiv, probînd că, atunci cînd vor, criticii din cea mai tînără generație reprezintă o forță, în teorie, de care trebuie ținut cont.

■ **TRECUTUL CA PERSONAJ.** Acesta este titlul unui foarte judicios eseu dedicat, în cel mai recent număr al revistei „Ateneu", de către criticul Vlad Sorianu prozei lui Paul Anghel. Printre altele, comentatorul face și următoarele observații care ar trebui să preocupe pe aceia care nu acordaseră prozatorului locul pe care îl merită : „Criticii care au întîmpinat cu scepticism declarațiile romancierului asupra intențiilor de a desăvîrși această grandioasă epopee a Războiului de Independență au trebuit să admită de la an la an că «heliadescul» proiect — cum îl numea cu maliție unul din ei — este nu numai realizabil dar prinde ființă sub ochii lor". O asemenea observație denotă că sînt din ce în ce mai puțini aceia care, reacționînd după anacronice automatisme de gîndire, mai pun la îndoială valoarea unui mare prozator contemporan.

A. S.

GHEORGHE IVĂNESCU:

«Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele» (II)

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMANE

— Deși preocuparea verificării datelor lingvistice cu viața social-politică a timpului lor n-a lipsit nici la Densusianu, nici la Pușcariu, ea n-a fost întrebuințată cu consecvența din istoria limbii pe care o discutăm. Care credeți că sînt cele mai importante cîștiguri pe care vi le-a procurat această metodă de lucru ? Ce perspective noi deschide circumscrierea faptului de limbă în limitele istorico-geografice precise ?

— Fixarea cadrului istoric în care s-au petrecut nașterea și evoluția limbii române în spațiul care se întinde de la Carpații nordici pînă în Macedonia și de la Munții Dinarici pînă la Marea Neagră a permis întîi de toate mai buna periodizare a istoriei limbii române, aș zice obținerea periodizării care se apropie cel mai mult de realități. Căci, precum am arătat mai sus, în răspunsul de la întrebarea anterioară, periodizarea făcută pînă acum de lingviști nu corespunde adevăratelor perioade ale istoriei limbii române (facem abstracție, bineînțeles, de faptul că epoca latinei populare se distinge net de rest și că unii lingviști au distins în genere corect perioadele limbii literare românești). În al doilea rînd, studierea conținutului social-istoric al fiecărei epoci istorice distinse mi-a permis justa raportare a unor fapte de limbă morfologice, sinctactice și lexicale la perioada în care au avut loc, justa cronologizare a acestor fapte de limbă. O cronologizare corectă a influențelor lexicale nu este posibilă decît prin examinarea pătrunderilor unor popoare străine pe teritoriul românesc sau în vecinătatea lui și prin examinarea influențelor culturale ale popoarelor vecine sau îndepărtate, superioare nouă într-o anumită perioadă sau alta din punct de vedere cultural. Am reușit să explic în primul rînd prin conținutul acestor epoci procese de semantică lexicală (de exemplu evoluția sensurilor lui **cuvînt** sau **solz**). În al doilea rînd, am reușit să explic prin ele chiar fapte morfologice și sintactice, ca viitorul de tipul **voi să fac** și **va să fac**, care au trebuit să se creeze în română prin calc lingvistic după greacă, numai cînd Imperiul bizantin ajunge din nou la Dunăre (anul 971 în Dobrogea, anul 1018 în Bulgaria). O cercetare în continuare a istoriei limbii române din perspectiva istoriei politice, sociale, economice, culturale etc. a poporului român va duce la multe noi contribuții mărunte, de acest gen, de istoria limbii române. Căci istoria unei limbi ca a noastră, care nu se găsește decît fragmentar în texte, și, pînă în secolul al XV-lea se face fără texte contemporane proceselor discutate, nu va putea fi realizată, ținînd seama de toată bogăția ei, decît prin raportarea faptelor de limbă la structurile sociale care le-au produs sau favorizat.

— Ați atins astfel problema cronologizării schimbărilor lingvistice constatate. Pentru datare arheologia folosește metoda Carbonului 14. Care sînt mijloacele de a data faptele de limbă, de a stabili epoca lor de apariție și manifestare? Care este deci metoda C 14 pentru lingvistică ?

— Metoda lingvistică asemănătoare metodei Carbonului 14, utilizată de arheologi pentru datarea resturilor umane, animale și vegetale descoperite în pămînt, este metoda numită a glotocronologiei (cronologizarea separării dialectelor și graiurilor unei limbi). E interesant că această metodă a fost descoperită tot de un american, — de fapt de un mexican — ca și cea a Carbonului 14. Ea a fost acceptată imediat de lingviștii din S.U.A. Faptul nu e întîmplător : metoda glotocronologică este una tipic mecanică, lipsită în fond de orice legătură cu istoria spirituală a societăților. Ea constă în aceea că apreciază cantitativ pierderile lexicale ale unei limbi de-a lungul unei epoci oarecare dintr-un număr oarecare de cuvinte. Metoda se aplică unor limbi a căror istorie se face numai cu ajutorul metodei comparative ; și dacă pierderile lexicale se ridică la un anumit procent, se deduce că de la limba primitivă la cele derivate s-a scurs să zicem, un mileniu. Dacă pierderile lexicale se ridică la mai mult, se va conclude că limba primitivă a existat cu mai mult de un mileniu în urmă ; dacă ele sînt mai puține, se va conclude că limba primitivă a trăit cu mai puțin de un mileniu în urmă. Cum se vede, se presupune că timpul aduce anumite pierderi de lexic, tot așa după cum aduce și pierderea unei cantități de radiu în Carbonul 14. Eu n-am folosit această metodă, a glotocronologiei, pentru că în cazul României nu e nevoie să fie aplicată. De altfel ea scoate concluzii din limbă asupra vechimii unor faze lingvistice. Procedarea mea a fost următoarea. Am stabilit întîi cronologia relativă a fenomenelor — aceasta e realtiv ușor de făcut, căci e vorba de a stabili succesiunea reală a fenomenelor care se presupun unul pe altul —, apoi am căutat să aflu cronologia absolută a fenomenelor, fie așa cum am văzut deja, prin raportarea faptelor lingvistice la faptele sociale care le explică, fie, în cazul cînd avem multe fapte care se înlănțuiesc, prin posibilitatea de a le încadra în mai multe epoci. Dacă, de exemplu, avem trei fenomene care se înlănțuie : 1. conjunctivul fără conjuncție, cu terminația identică pentru toate persoanele de singular și pentru persoana a III-a plural ; 2. conjunctivul cu **să** la toate persoanele, dar cu terminație identică la persoanele singularului și persoana a III-a plural, și 3. conjunctivul că **să** și cu vechea terminație numai la persoana a III-a singular și plural, precum și un fenomen din altă serie. 4. înlocuirea infinitivului prin conjunctiv, ca în alte limbi balcanice, vom fixa cronologia : 1. crearea formei 1 în latina populară ; 2. crearea formei 2 în epoca de izolare a românei de greacă, pentru că fenomenul nu are deloc aspect grecesc ; deci crearea în epoca de după anul 600 ; 3. crearea formei 3 în aceeași epocă de după 600 ; 4. înlocuirea infinitivului prin conjunctiv (fenomenul 4), fenomen care însă s-a putut situa și după fenomenul 2. Apariția în texte a unui fapt fonetic, morfologic, sintactic, lexical nu înseamnă întotdeauna apariția reală, în viața limbii, a acelui fapt. Dacă apariția fenomenului este anterioară apariției lui în texte, raportarea la structura și epoca socială permite cronologizarea lui. Cum am spus în **Ultim cuvînt către cititor**, lucrarea mea nu cuprinde decît foarte puțin din materialul de fapte lexicale din dezvoltarea limbii române. Completarea lucrării mele pentru epocile mai vechi cu materialul lexical care lipsește nu se va putea face decît pe această cale. Să dau un exemplu. Cuvîntul **farfurie** este considerat de origine turcă de unele dicționare, de origine turcă și greacă de altele. Dar, fără a lua în considerație faptele istorice, nu este posibilă o cronologizare sigură a lui, și nici rezolvarea problemei originii. Luarea în considerație a rezultatelor cercetărilor istoricilor și arheologilor medievişti români rezolvă problema. Cercetările efectuate de aproape 15 ani la Baia de un colectiv de medievişti români (vezi Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu și Stela Cheptea, **Orașul medieval Baia în secolele XIV—XVII**, Iași, 1980, p. 90—102) au arătat că, la Baia, prima capitală a Moldovei, farfuriile apar numai începînd cu prima jumătate a secolului al XIV-lea și că ele sînt importuri din Bizanț. Așadar cuvîntul **farfurie** este de origine bizantină și a pătruns în limba din Moldova în prima jumătate a secolului al XIV-lea. Nu cunosc rezultatele săpăturilor arheologice muntenești cele mai vechi. Dar este plauzibil că pătrunderea acestei mărfi bizantine în Muntenia se situează aproximativ în aceeași epocă. Apare clar deci că stabilirea pătrunderii cuvintelor străine în limba română nu este posibilă pentru lingvist decît cu colaborarea arheologilor medievişti. Dacă cercetarea istoriei lexicului român din acest punct de vedere este ca și nulă, faptul se datorește lipsei unei colaborări între lingviștii și istoricii români sau, mai bine-zis, necunoașterii de către lingviști a rezultatelor cercetărilor de arheologie medievală.

— Impune atenției cititorului în cartea dumneavoastră o excavație pe verticală a faptelor istorice de limbă românească menită a aduce precizări noi acolo unde ele nu mai erau considerate necesare. Ce importanță are pentru istoria culturii și a limbii române o mai bună și mai veche datare a diferențelor dialectale ale limbii române ? Sau a fixării începuturilor românei literare cu cîteva secole mai devreme decît o preconizau înaintașii ?

Cînd eram tînăr, mă jena întrucîtva faptul oării istoria noastră ca popor aparte, înregistrat în cronici și documente, începe abia în secolul al XIV-lea, adică după ce în Italia trăiseră Dantiv și Toma de Acquino, în Franța, Crétien de Troyes și Jean de Meung, în Germania Meister Eckehart, în Spania, Alfons al X-lea, și că viața culturală românească (în limbă românească) avînd ca instrument o limbă scrisă, începe abia în secolul al XVI-lea. Mi se părea că spațiul carpatic și danubian a fost unul din cele mai puțin favorabile dezvoltării normale a unui popor și că din această cauză am rămas printre cele mai înapoiate popoare ale Europei. Dar aceasta era în fond viziunea la care ne osîndeau concepțiile dominante, formulate de însiși învățații români. Poporul român ar fi dus deci, pînă la întemeierea Principatelor, și chiar cîteva secole după aceea, o viață extrem de simplă, redusă la minimul necesar al existenței umane. Nu mai vorbesc de concepția învățaților unor neamuri vecine, care ne vedeau în trecut ducînd o viață și mai simplă, aceea a unor nomazi, care n-au trecut la o viață așezată, și ea încă primitivă, decît în secolul al XIV-lea. Cînd, prin 1937, am început să studiez mai amănunțit istoria limbii române, mi s-a părut că descopăr și în perioada de după întemeierea Principatelor o viață culturală mai înaltă decît se admitea de obicei. Am exprimat această părere în teza mea de doctorat, **Problemele capitale ale vechii române literare**, apărută la Iași în 1948. Mi se părea că, deși vitregia locurilor pe care am trăit și trăim noi românii, ne împiedicase să avem o viață normală, reușisem totuși să avem niște preocupări care ne situau în definitiv la rînd cu celelalte popoare de cultură ale Europei. Am fixat de atunci începuturile limbii literare românești în secolul al XV-lea, așa cum deja făcuseră N. Iorga, I. A. Candrea și mulți alții. Căci înțelegeam că o limbă dă naștere unei limbi literare chiar în momentul în care ea este scrisă, deci devine un instrument al unei culturi superioare, aș zice ca Blaga, majore. Vreau să spun că deosebirea de concepții care s-a ivit de cîteva decenii în cadrul culturii noastre, dacă limba română literară începe în secolul al XIX-lea sau mai înainte, depinde de ce înțelegem prin limbă literară. Dacă prin limbă literară înțelegem un instrument perfect de exprimare a unei culturi majore, atunci limba literară românească s-a creat în secolul al XIX-lea ; dacă prin limbă literară înțelegem orice limbă scrisă care este un mijloc de expresie a unei culturi majore, deci și formele incipiente, atunci limba literară românească începe în secolul al XV-lea. În această privință am urmat dealtfel pe A. Meillet, care, în diverse lucrări, a considerat ca limbi literare armeana și slava veche, de îndată ce acestea au devenit instrumente religioase creștine. Dealtfel înșiși cercetătorii români mai vechi înțelegeau lucrurile la fel.

Acest gînd că viața noastră, de totdeauna, a românilor, n-a fost excepțională prin simplitatea ei, ci se încadra în modurile generale de viață ale popoarelor mi s-a întărit cînd am constatat că limba română era cu mult mai diferențiată dialectal în trecut decît se crede și că o parte din aceste diferențe dialectale urcă pînă în epoca de formare a românei și pînă în epoca românei primitive, ba chiar pînă la latina populară. O unitate perfectă a limbii pe un spațiu așa de întins ca cel pe care s-a format limba română era imposibilă ; iar dacă acest imposibil ar fi avut loc, el ar fi însemnat nu numai lipsa separărilor etnice și geografice în cadrul poporului român, dar și lipsa oricărei activități spirituale românești manifestată în domeniul limbii. Realitatea a fost cu totul alta : limba românească era și atunci de o mare bogăție, care s-a exprimat și printr-o serie de diferențe regionale. Aceste diferențe nu constituiau dialecte, ci graiuri. Subdialecte și dialecte vor deveni aceste graiuri cu mult mai tîrziu, prin înmulțirea continuă a diferențelor dintre ele. Ca să-ți imaginezi că limba română a fost foarte unitară, în fond fără diferențe regionale, în tot timpul așa-zisei române comune, că după aceea am avut o fază, de asemenea foarte unitară, aceea a așa-zisei dacoromâne comune, din secolul al X-lea pînă în al XV-lea, cînd dacoromâna s-ar fi desfăcut în sfîrșit în actualele ei subdialecte, așa cum au susținut și poate susțin încă unii lingviști români, mi s-a părut o concepție de o simplitate fără seamăn, în totală contrazicere cu realitățile. Aceasta nu înseamnă că tăgăduiesc unitatea limbii române, cum ar fi unii tentați să creadă ; poporul român a fost un popor unic, și nu mai multe, de-a lungul întregii sale istorii ; diversele lui ramuri vorbesc dialecte și subdialecte, iar nu limbi deosebite. Lucrul e atît de evident, încît nici nu trebuie argumentat. Și dacă încercam să argumentăm ideea că limba română e mai unitară decît alte limbi, chiar decît celelalte limbi romanice, nu trebuie să uităm că, pe spațiul altor popoare, ca cel italian, s-a ajuns, datorită substratelor foarte diverse, la limbi deosebite ai căror vorbitori, uniți prin istoria comună, alcătuiesc poporul italian (dialectele galoitalice și venete, din nord, formate pe substrat celtoliguric și venet, ca și dialectele siciliene, formate pe substrat sicanic și siculic, sînt considerate de unii lingviști limbi deosebite de toscană, care este italiana propriu-zisă). Pe de altă parte spaniola și portugheza sînt puțin deosebite între ele și ar putea fi considerate ca dialecte ale aceleiași limbi unice. Dar unitatea poporului român nu trebuie să ne facă să tăgăduim diferențierea firească a limbii noastre de la origini și de-a lungul timpului, diferențiere prin care se dovedește atît faptul că poporul român s-a născut nu pe un teritoriu restrîns, cum ar fi fost cel pe care îl admit adepții teoriei lui Roesler, ci pe un teritoriu mai întins, cuprinzînd teritorii de pe ambele părți ale Dunării, și că a dezvoltat o activitate spirituală bogată, deși populară, chiar în cele mai vechi timpuri ale sale.

Ca să revin la problema începuturilor limbii literare, eu nu identific limba literară cu limba literaturii artistice. Căci, dacă ar fi să procedez așa, ar trebui să admit că poporul român a avut oricînd o limbă literară, căci a avut oricînd o literatură artistică, cea populară, și că această limbă literară s-a ridicat la un înalt grad de măiestrie prin operele literare populare ca **Meșterul Manole** și **Miorița**, care au fost create desigur la un secol-două după întemeierea Principatelor (în ce privește **Meșterul Manole** s-a dovedit că este vorba de zidirea Bisericii domnești din Curtea de Argeș, de către Basarabă Vodă, numit popular Negru Vodă ; în ce privește **Miorița, voi trimite la lucrarea mea Miorița, Tipologia variantelor, Origini**, Craiova, 1971). Prin aceste balade, dintre care prima este creația unor poeți și cîntăreți de la curțile voievozilor munteni, și deci este oarecum o creație cultă, ca și prin altele, create în același timp, limba artistică românească din secolele al XV-lea și al XVI-lea nu este cu nimic inferioară limbii artistice din celelalte țări europene. Deosebirea constă numai în faptul că acolo avem limba unei literaturi culte, care e desigur mult mai bogată decît literatura noastră din același timp ; pe cînd la noi avem limba unei literaturi populare, mai puțin și de curte. Am căpătat astfel o viziune, dacă nu grandioasă, despre literatura și limba românească, cel puțin cu totul deosebită de aceea a cercetătorilor de pînă astăzi, din domeniul istoriei literaturii și limbii noastre. Am dovedit că istoria literaturii române nu începe tîrziu, în pragul epocii moderne, ci odată cu neamul nostru, și că istoria limbii noastre este în parte reflexul unei vieți spirituale bogate, fie ea populară, fie ea cultă.

Ideile acestea mi s-au făcut clare și printr-o comparație a societății noastre românești cu societățile din Asia. Se știe că chinezii și indienii își încep istoria lor spirituală cu cele mai vechi manifestări culturale ale populațiilor care locuiesc în China și India. Cînd istoria culturală a popoarelor Indiei și Pakistanului de azi începe cu studiul Vedelor și al culturii orașelor Harappa și Mohenjo-Daro, noi nu putem începe istoria noastră culturală cu secolul al XVI-lea, ci cu istoria spirituală a mediteranenilor și armenoizilor, care, în neolitic, au colonizatDacia și părțile de nord ale Peninsulei Balcanice. În timpul călătoriei mele în India — ianuarie și februarie 1969 — mi s-a cerut de către ambasadorul României la Delhi să redactez un text despre începuturile și evoluția literaturii române, care urma să fie tradus în engleză și să servească propagandei noastre culturale în India. Am socotit atunci de datoria mea să încep istoria literaturii noastre cu puținul pe care-l știam despre literatura dacică și tracică, să trec apoi la scriitorii de limbă latină din Moesia, și, înainte de a trata despre traducerile de texte religioase, să vorbesc despre literatura populară românească, moștenită din antichitate sau creată în epoca de formare a poporului român și mai ales după aceea, pînă în secolul al XVI-lea. Fără a cădea în dacomania unora dintre contemporanii noștri, socot că istoria literaturii române trebuie să înceapă cu ce știm și ce se poate deduce despre literatura dacică, mezică și tracică și cu ce a adus lumea română pe spațiul dacomezic și tracic, după cum istoria limbii române începe cu prezentarea limbii dacomezice și a latinei populare. Mi se va riposta că nu știm ce este dacic-mezic și ce este grec și roman în folclorul românesc. Dar o cercetare cu acest scop este nu numai posibilă, ci chiar fructuoasă. În studiul introductiv la colecția de cîntece populare, rămasă în manuscris, a lui M. Costăchescu, **Cîntece populare moldovenești**, București, 1969, publicată de mine cu fostul meu coleg timișorean Vasile Șerban, am arătat că un colind românesc este vechiul mit grecesc al răpirii Europei de către Zeus. De altfel G. Călinescu deschide **Istoria literaturii române, Compendiu**, cu un capitol despre geți, conceput însă de el mai mult ca un capitol de istorie politică, etnografică, antropologică și psihologică, decît culturală. A împinge cu patru secole sau chiar numai cu un secol în trecut apariția literaturii scrise în limba română nu e mult ; dar, pe lîngă faptul că în felul acesta nu ne nedreptățim noi înșine, mai este acela că ne însușim o idee, care poate deveni o forță socială, aceea că poporul nostru reprezintă o umanitate care a avut mereu o cultură interesantă. Nu voi mai insista asupra faptului că explicația dată de mine traducerii textelor religioase combină factorul extern cu unul intern : nevoia de a dispune de texte în serviciul învățămîntului limbii slave, care era atunci limba de cultură din țările noastre. Acest fapt mută însă și o altă manifestare culturală cu mult mai departe în trecut decît se credea : învățămîntul românesc.

— Una din concluziile cele mai importante ale acestei istorii privește formarea limbii române. După opiniile unor predecesori despre o limbă română formată s-ar putea vorbi numai după contactul cu slavii. Deci, în combinația dintre cele trei elemente structurale (substrat tracodac, strat roman și superstrat slav), această definiție pune accent pe aliajul dintre strat și substrat. Definiția dumneavoastră merge însă într-o altă direcție : decisivă este pentru limba română influența sau presiunea limbii tracodace și a poporului tracodac asupra limbii latine. Cu alte cuvinte, hotărîtoare este presiunea substratului autohton asupra stratului latin. Ce v-a condus la această concluzie ?

Că limba română s-a format înainte de influența slavă o spun toți lingviștii români (numai Ov. Densusianu cu oarecare ezitări) ; căci cuvintele slave din română nu suferă anumite schimbări fonetice care se regăsesc însă în elementele latine, dacice, vechi grecești. Dar aceste schimbări fonetice sînt numeroase (eu am constatat vreo 60) și ele dau aspectul caracteristic limbii române între limbile romanice. Schimbările fonetice care au avut loc după aceea, pînă în secolul al X-lea, sînt puține. Dar slavii ocupă Moldova și Muntenia în secolul al VI-lea, iar Ardealul, Crișana și Banatul, ca și sudul Dunării, în secolul al VII-lea. Este clar deci că suprastratul slav n-a avut nici o influență asupra formării limbii române ca limbă romanică aparte sau a avut una foarte mică. Dar faptul că latina din teritoriul dacomezic s-a schimbat așa de mult pînă în secolul al VI-lea, trebuie să aibă o cauză. Instabilitatea limbii în secolele care au precedat pe al VII-lea nu se poate explica decît printr-o adaptare la obișnuințele articulatorii ale populației dacomezice, care-și părăsise limba maternă și acceptase latina, (întrebuințez expresia **dacomezic**, ca să mă refer numai la limba populației tracice care a dat naștere poporului român). Explicația a fost dată deja de Philippide în lucrarea sa, **Originea românilor**, II, 1928. Ce altă cauză am putea găsi ? Migrațiile barbare ale goților, hunilor, cum a admis profesoara vieneză Elise Richter la cîțiva ani după aceea, vorbind despre limba franceză, care suferă și ea o mare schimbare fonetică în același timp ? Era imposibil ca stările sufletești provocate de aceste migrații să aibă efecte mai mari asupra limbii decît organele articulatorii ale dacomezilor, care învățaseră să pronunțe relativ corect latina, deși desigur cu un accent străin. Aceste organe articulatorii și însăși limba dacomezilor sînt cauza principală a schimbării impetuoase a limbii latine din părțile noastre, ca și din alte regiuni ale României. De altfel ipoteza, — dacă ipoteză poate fi numită — formării românei sub influența autohtonă a fost făcută de Hasdeu, apoi de Meyer-Lübke în 1914, și în sfîrșit de Philippide. Eu cred că trebuie să privim faptul ca o certitudine. Și în Apus nu suprastratul germanic este cauza formării limbilor romanice, ci tot substratul. Unde se găseau celți, adică în Franța de nord, în regiunea Lyonului, în Elveția de vest, în Italia de la vest de Adige, s-au născut limbi cu vocale nazale, cu transformări ca aceea lui á în silabă deschisă în è : matre = mère etc. ; în Gasconia, unde locuiau aquitanii, înrudiți cu bascii (vechii vasconi) s-a născut dialectul gascon ; în estul Franței de sud, unde erau liguri, s-a născut provențala ; în teritoriul italian de la est de Alige, unde locuiseră veneții, s-a născut dialectul italian venet ; în Toscana, unde erau estruscii, s-a născut dialectul toscan ; în Umbria și partea de sud a Peninsulei italice, unde locuiseră umbrii și oscii, s-au născut dialectele umbrice și osce ale italienei, în Sicilia, pe substratul sicanic și siculic, s-a născut un dialect foarte deosebit de celelalte dialecte italiene, cel sicilian. Putem continua ; dar mă opresc aici.

— Este interesant că, în drumul către o atare definiție a formării limbii române, nu v-ați împiedicat de absența atestării faptelor de limbă traco-dacă. Pentru majoritatea lingviștilor români acesta a fost un obstacol insurmontabil. Cum l-ați depășit ?

Într-adevăr, am considerat că lingvistul trebuie să admită că formarea limbii române a avut loc sub influența organelor articulatorii ale dacomezilor, a psihicului dacomezic și a limbii dacomezice, chiar dacă nu cunoaștem particularitățile fonetice și sintactice ale acestei limbi și morfologia și lexicul ei. S-a presupus însă deja din veacul trecut că dacomezica (pe atunci se vorbea de dacică sau tracică) avea vocalele **ă** și **î** ; și ipoteza este mai mult decît plauzibilă. De la efect s-a dedus asupra cauzei. În această privință nu n-am adus nimic nou. Unul din meritele cărții mele este acela — recunoscut și de dumneavoastră —, că am reușit să identific multe cuvinte de origine dacomezică în română, neidentificate pînă la mine sau identificate de alții, ca G. Giuglea, dar ignorate de lingviști. Acest lucru mi-a fost posibil pentru că am găsit și în alte limbi indoeuropene, de exemplu în cele germanice, dar și în altele, cuvinte care erau înrudite cu cele românești rămase neexplicate etimologic sau explicate rău etimologic prin latină și alte limbi. Că **gheară**, provenit dintr-un mai vechi **glara**, este în fond identic cu germ. **Kralle**, care are același sens de „ghiară", că **arțar** este în fond identic cu germ. **A (l) horn**, care are sensul „arțar", este evident însă numai cui se ocupă de lingvistica indoeuropeană. Deci faptul că m-am inițiat în lingvistica indoeuropeană m-a ajutat să depășesc acest obstacol pe care cu dreptate îl socotiți insurmontabil pentru cei mai mulți lingviști români.

M. Ungheanu

Elena Uță Chelaru : „Vas cu flori"

Elena Uță Chelaru : „Portret"

Poeme de VASILE NICOLESCU

Cădeam și nu era nimeni în jur

Cădeam și nu era nimeni în jur,
un val de singe mă-neca impur,
cădeam din stîncă-n stîncă, Ganimed,
un ied de stea sfărmîndu-se întreg
de-un fir de-abis care-ncepuse
cu fosnete și urlete nespuse
ca-n judecata de apoi
cînd eram unul amîndoi
tulpină oarbă spînzurînd
deasupra umbrei de pămînt.

Năluca

Oamenii spun că ar bîntui ursul
cînd scapătă luna de ceară
și steaua se stinge treptat.
Un portar s-ar fi întîlnit cu dihania
și-a murit de infarct.

Trec seri cu ochi de căprioară,
o stea se tînguie-nfundat
și-aștept în brațe să-mi răsară
ursul nebun și deșirat.

* * *

O bucată de zahăr ca pe-o bucată de rai
Dintr-o herghelie neastîmpărată de cai
unul a venit rupîndu-mi din palmă
o bucată de zahăr ca pe-o bucată de rai.
Am vrut să mă transform într-o căpățînă
de zahăr
într-un munte de zahăr
să mă-nghită sălbaticii cai.
Tu nu mai erai.

Oceanul

Cîți sateliți își leagănă sferele,
sub crengi de stele, tot mai mulți,
peste toate oceanele,
peste piscuri de munți,

cîte mai văd ele și aud în eter :
aștri schimbîndu-și orbita,
pulsari ce palpită prin volburi de ceață,
comete urmîndu-și ursita,

mesteceni, talaze rostogolindu-se,
cîte-un gaucho smintit într-o pampa,
submarine-amețite de pîndă,
zine drogate care-și sfarmă lampa,

vulcani pregătîndu-ne osînda,
poligoane pregătîndu-ne nunta,
gigantici boua-ncolăciți prin temple
cînd geme de mistere jungla,

diluvii, arșiți, deturnări și stress-uri,
izbind gingaș-amară conștiință,
clovni ridicați în nori de uragane,
sinucigași urniți în neființă,

cîte mai văd și aud în eter,
cîte mai văd și aud pe pămînt
dar în oceanul acesta profund
al inimii noastre nicicînd nu pătrund.

Eteroni

Eteroni am spus, și voi spune
nevăzuți ne facem cu mîna,
în nevăzutul care ne scaldă
semne, semne făcîndu-ne-ntruna

unul altuia visul
ni-l ținem cu-o dulce tristețe,
cîteodată și fiarele
ne dau binețe,
un vis străveziu ne îmbracă,
ne smulge din carcere
de carne, de fum și țărînă
luminîndu-ne drumul

fără întoarcere.

Înainte de ziuă

Nici nu e ziuă încă, sorii se pregătesc
s-adoarmă
cînd urși din zmeurișuri se-ntorc ciorchini
de rouă ;
o stea mai ride-n ceruri, de ochii mei se
sfarmă
și-un fosnet greu despică păduri și pietre-n
două.

Canaturile ușii, fereastră, clantă, scaun,
hîrtiile-atîpite cu vechi ideograme,
oglinda-n care zace un ochi sticlos de faun
așteaptă-o izbăvire de foc să le destrame

dar soarele-i departe, trist divizat în vise,
ezită să țîșnească, vulcan de raze aspre
și scurmă prin oceane corăbiile ucise
și-adoarme inecații cu ochii arși de astre.

Lumina ta

Tu ți-ai închis ca într-un fruct lumina
cu zdrențe, umbre, fosfor și viltori,
te-ascunzi de tine zbuciumînd grădina
cu ploi de stele, nori tremurători.
Sub brazde mari de vise îngropată
lumina ta mă bîntuie fierbinte —
ca un altar ce arde fără pată
în alb deșert cu scrum de oseminte.

marin mincu

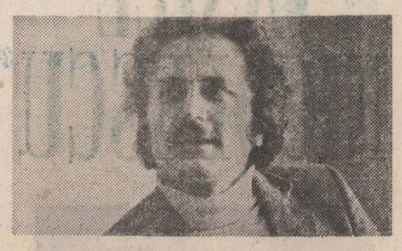

Ceasul

tic-tac tic-tac tic-tac el măsoară sobru
mișcarea unui mecanism concret
îl poți demonta în rotițe șuruburi
o grămadă de accesorii prozaice

tic-tac tic-tac copil tenace pui
mîna pe patent începi să scormoni înăuntru
scoți mii de piese microscopice
nu e dar nu te lași

tic-tac tic-tac ce energii misterioase
or fi pulsînd în carapacea asta de unde
vine tic-tac-ul ștrengar vreau să-l
ating odată doar cu mîna

tic-tac tic-tac pe masă e întreaga
recuzită sfori verbe propoziții sîrmă
ciolane de metafore aliterații orice
dar cît de greu se-aude tic-tac-ul poemului

Proba cu cascadori

întîi farurile orbitoare scrîșnetul
o frînă bruscă la un deget de atenție
te voi urmări cu mașina aleargă
încearcă să scapi

desigur e doar o joacă violentă
un mod de a-i imita pe cascadori la început
era aproape plăcut reușeam să sar
la timp într-o parte

vaierul aerului strivit sub roți
înghețată sudoarea sub guler picioarele
nu mai execută comenzile
ochii mă-nțeapă

un milion de miorlăituri
cînd derapează cauciucurile miaună tandru
pisici în călduri noaptea pe asfalt
alunec într-un leșin leneș

ce faceți aici nimic
probă de film un om zace sau mi se pare
n-are nimic se preface simulează
moartea ca orice actor

Proba cu iele

era vară afară aer tare
n-a simțit cînd a fost ridicat
doar cîteva crengi i-au însemnat
fruntea cu noapte

cred că tocmai treceam podul de
lemn povesti el dimineața brațe abstracte
mă-nșfăcară purtat pe sus
de un curent absorbant

traversarea abruptă a unui cîmp
semantic încercările fie actant fie
actor nu re înu decît zborul
beat de balans

au zale pe piept clopoței
la picioare umblă într-o căruță
trasă de cai de foc călărind
văzduhul mai spuse

a privi către iele e interzis
ca niște copile vorbesc domnule
se joacă de-a prinselea prin
cringu de stele atît

Old Shatterhand

prin preria sură tiriș se strecoară
o dîră o umbră o spaimă
aleargă o clipă ascultă așteaptă
apașii-ncet o-mpresoară

să fim precauți să-l vînăm cu dichis
o voce se sfarmă-n tăcere
sînt greieri ce rontăie frica din ierburi
sau frica de sfere

pe-aceste coline alunecă lin
un aer lustruit de lumină
din sihla-aventurii cresc repezi păduri
de plumb sau de brînă

palid în noapte se-avîntă nebun
cavalerul cu fața scrumită
săgeata c-otravă svîcnește acum
de vreți să-l aveți omoriți-l

pe old shatterhand cu toții îl pîndesc
cu ochii sticlind ca de fiară
dar el s-a retras cu trufie în text
pe drumul de seară

(Din volumul „Proba de gimnastică", în curs de apariție la Editura Albatros).

NICOLAE ȚIC

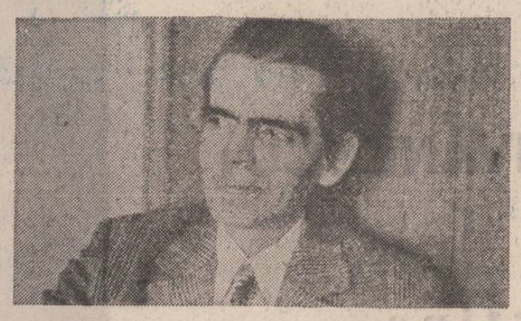

CASA CU LIVADĂ

Casa avocatului dr. Andrei Baroga se afla în mijlocul unei livezi de peste trei hectare, împrejmuită cu gard înalt din piatră și cărămidă, acoperit cu suluri de sîrmă ghimpată, trainic fixată în ciment. Era, de fapt, o mică fortăreață, gîndită să înfrunte nu numai timpul, ci și pe eventualii năvălitori : în cercuri restrînse, de prieteni pe cît de credincioși, pe-atît de discreți, dr. Andrei Baroga formulase părerea că un atac inamic asupra României Mari neîndoielnic ar ambiționa chiar din primele momente să șteargă de pe fața pămîntului orașul-simbol, inima țării, această adevărată Cetate a unirii. Pe sub rădăcinile de meri și caiși se întindeau vaste adăposturi anti-aeriene, din beton armat, magazii pentru alimente, posturi de prim ajutor...

Poarta principală rămînea deschisă zi și noapte unsprezece luni din an, parcă invitînd clienții (îndeosebi țărani cu necazuri și procese, din satele județului Alba) și prietenii — să intre fără nici o ezitare. În clipa cînd poarta se-nchidea, toți știau că avocatul dr. Andrei Baroga a părăsit orașul, pentru o binemeritată vacanță, fie la București, unde avea un frate și un cumnat, amîndoi înalți funcționari de minister, fie la vreo stînă din apropiere, pe la ciobanii pe care-i scăpase de condamnări. Anul acesta, avocatul plecase pe neașteptate, surprinzîndu-i cu graba chiar și pe obișnuiții casei, și cu două luni mai devreme ca de obicei. Cu excepția bucătăresei, personalul de serviciu — două femei la curățenie, fată la copii, doi grădinari — fusese expediat prin satele din apropiere, pe la neamuri, cu interdicție de-a se mai abate pe-aici înainte de jumătatea lunii iunie. De astă dată, avocatul plecase într-o direcție necunoscută : investigațiile prietenilor surprinși, cîțiva de-a dreptul alarmați, bănuind convulsii politice, posibile atacuri la graniță — nu dădură nici un rezultat. Doi, trei încercară presiuni asupra bucătăresei, pretextînd că ar avea de făcut unele comunicări urgente și de mare importanță pentru dr. Andrei Baroga, însă femeia se mulțumea să ridice din umeri, iar la nevoie, cînd iscusința iscoditorilor o făcea să dea din colț în colț, se jura cu mîna pe inimă, luînd de martoră pe Sfînta Fecioară, că nu știe nimic, întrucît domnul nu i-a lăsat nici o adresă și nici o altă dispoziție, în afară de aceea de a ține casa, ca orice gospodină. Bucătăreasa ieșea o singură dată pe zi, cînd făcea aprovizionarea cu alimente (lăptarului, zarzavagiului, negustorilor de carne și pește, sifonarului — li se interzisese intrarea pe întreaga perioadă de vacanță) ; cumpăra mai nimic (o pîndiseră prietenii avocatului peste tot), pîine, brînzeturi, halviță. Cum nu avea cheia de la poarta principală, trebuia să ocolească mult, pe potecile dintre livezi, pe unde stăpîneau cozii proprietarilor, coconii, viitorii conași, dezlănțuiți acum în aprige bătălii cu săbii de carton. Pentru ei cumpăra bucătăreasa halviță și bomboane, știind că au s-o atace cu săbiile. Poarta din dos era din stejar masiv, cu nervuri de oțel.

În seara zilei de șaptesprezece mai 1926, după ce se întunecase bine (existînd, pentru un eventual conspirator și avantajul că în această zonă a orașului iluminatul public lăsa mult de dorit), un automobil vechi, cu faruri înnoroiate și caroseria zdrențuită, aidoma acelora care făceau raiduri prin sate, aprovizionînd săptămînal bodegile cu roți de tabac, opri doar pentru cîteva clipe în dreptul potecii dintre livezi, de unde mai erau doar vreo cincizeci de pași pînă la poarta din dos. De fapt, bărbatul înfășurat în pelerină de ploaie, cu glugă țuguiată peste pălăria de fetru, coborî din mers, dovedindu-se îndeajuns de sprinten la cei cincizeci și cinci de ani de curînd împliniți. Discret, își făcu semnul crucii și se-ndemnă la mers, egal, numărînd pașii : cincizeci și opt pînă la poarta din dos ; avocatul dr. Andrei Baroga apreciase că ar fi doar patruzeci și doi, și trei (în sfîrșit, poate că avocatul avea pasul mai mare). Pentru prima oară într-o viață de om Iosif Partheniu își oferi vagi senzații de haimana, de aventurier pornit în necunoscut, chiar dacă mai călcase poteca asta de vreo cîteva ori, în miez de zi, plăcîndu-i să rătăcească printre livezi. Pesemne că aceste senzații, îndeajuns de agreabile, îi erau favorizate nu numai de întuneric și de ploaia măruntă, țîrîită, ci și de, poate în primul rînd de faptul că era pe punctul de a-și pune în practică o idee cam năstrușnică, pe undeva, și riscantă : Iosif Partheniu ajunsese de fapt, la părerea că oamenii politici de suprafață, de care depinde într-un fel soarta țării, trebuie să și dispară din cînd în cînd în atenție, fără urmă să dispară, pe o perioadă limitată, firește, spre a se întreține cu ei înșiși. Pe nimeni să nu mai vadă, de nimeni să nu mai știe, numai în adîncul sufletului lor să se uite, cu necruțare să se judece, alegînd grîul de neghină. Sigur, o astfel de retragere își are riscurile ei, prin deruta ce poate stîrni, ori prin ambițiile unora de-a se sălta mai sus, de-a ieși la suprafață în lipsa stăpînului, însă fără-ndoială că în tot răul există, trebuie să existe și un bine, un folos : nu este exclus ca abia prin lipsă un om să fie și mai prezent în sufletul celorlalți, îngrijorarea luînd proporții, milioane de oameni dîndu-și seama, în sfîrșit, că nu pot merge mai departe fără cel destinat să le arate drumul. Toate acestea erau speculațiuni mai mult de ordin politic, de tactică și strategie, și Iosif Partheniu parcă se și sfiia să le abordeze deschis — intenția sa fiind străină vremelnicelor frămîntări social-politice : M-am uitat destul la cei din jur, e timpul să mă uit și în mine, își declarase, oare ce am să descopăr ?! Prietenul său, dr. Andrei Baroga, amabil ca întotdeauna, dar și animat de înalte simțăminte patriotice, convins că retragerea unui om politic de prim-rang într-o împărăție de liniște și tihnă, precum a pustnicilor, în post și rugăciuni, nu poate fi decît în interesul națiunii, îi pusese casa la dispoziție pe timp de o lună : Pătrunzînd în casa mea, în Casa Domnului să pătrunzi. Domnul să te aibă în paza sa ! Și dr. Andrei Baroga îi dăduse cheile (de care, firește, n-avea să se folosească, poarta din dos fiind descuiată, precum și toate ușile pe care-ar fi dorit să le deschidă). Nimeni, în afară de mine și de bucătăreasă, n-are să știe unde ți-ai găsit adăpost, spre adîncă meditație... (Iosif Partheniu pusese mare preț pe o discreție totală : nimeni, nimeni altul să nu știe. Niciodată n-avea să afle că mai mulți partizani politici de nădejde, și ei convinși că Sfinxul pune la cale o adevărată lovitură de maestru, grăbind astfel preluarea puterii în stat, se oferise a fi la post zi și noapte, pentru ca nimic să nu-i tulbure tihna de care avea atîta nevoie).

Cînd să apese clanța ca de poartă de cetate, poarta se și deschise, ușor, fără zgomot. Iosif Partheniu se pomeni față-n față cu o femeie în vîrstă, cu tante Suraia, îmbrăcată în straie de sărbătoare, ținînd în brațe o tavă de argint, cu șervet înflorat, pe care se găsea o pîine de țest caldă, și o solniță de argint. Noa dară, bine ați venit la noi și Dumnezeu să vă ajute ! se-nchină femeia. Iosif Partheniu, intrat aici cu vagi senzații de aventurier, se redresă cu dificultate : oricum, momentul îi cerea evlavie, gravitate. Întîi o sărută pe femeie pe frunte, mulțumind pentru cinstita primire, apoi rupse din pîinea caldă, cu miros ademenitor, muie în solniță și mestecă anevoie și înghiți cu noduri. Întîmpinarea cu pîine și sare, de obicei rezervată Majestății Sale, primului ministru — îi apărea cu totul deplasată, mai ales la o poartă de livadă, într-o seară tîrzie și ploioasă. El venise aici ca o persoană particulară, agasat de astfel de întîmplări, la care asistase mereu, gonit de ele spre un tărîm de liniște, și iată că nu-i era dat să scape tocmai de ceea ce se temea mai tare. Nu făcu însă nici o observație nepotrivită cu semnificația momentului, dimpotrivă, îndată după ce femeia încuie poarta și fixă drugii de protecție, o apucă de brat, întrebînd de sănătate, de feciori și nurori, încercînd a înstăpîni o relație cît mai puțin oficială. Doar om sînt și eu, se simțea tentat Iosif Partheniu să le declare celor din jur, ce adesea se sfiau în prezența lui, vorbindu-i ca din ziare. Îndată ce intrară în holul spațios, luminat discret doar de cîteva aplice, Iosif Partheniu își scoase pelerina, pălăria și haina, apoi se duse la baie să-și clătească mîinile și fața, urmînd să se-mbăieze ceva mai tîrziu, după ce își va fi tras sufletul. Oricum, străbătuse un drum lung, parte cu trenul, parte cu mașina hodorogită, anume aleasă, pentru a nu atrage atenția ! Cînd îl văzu numai în pantalon și cămașă, cu mînecile suflecate și fără gulerul tare, alb ca spuma și neobișnuit de lat, femeia se trase un pas înapoi : avea în față un bărbat oarecare, încă vînjos, dar alunecînd încet-încet în bătrînețe, puțin obosit, parcă abia întors de la treburi, tăcut și prudent, poate apăsat de griji. Doar mustața plină și sprîncenele pronunțate (dar fără a se uni, ca la oamenii răi) aminteau de bărbatul politic din portrete și de pe prima pagină a foilor de la Cluj, la care era abonat dr. Andrei Baroga. Tante Suraia, Dumnezeu să te țină, dacă tot m-ai primit cu pîine și sare, ca pe împărați, dă-mi și-o țuică bătrînă de-a noastră, după care poate să mai fie o papară de ouă cu verdețuri, pîine de țest și-un ceai de tei, care aduce somnul. Am să dorm cu fereastra deschisă.. Iosif Partheniu se lăsă pe un fotoliu și își trase o măsuță aproape, pe care tante Suraia să aștearnă bunătățile. De sufrageria cu masă pentru 24 de persoane, în fruntea căreia tronase la agape prietenești, nici nu vru s-audă.

Dormitorul avea o nișă căptușită cu lemn de trandafir, unde se găsea o icoană veche, cu ramă argintată, icoana Sfintei Fecioare cu pruncul în brațe, și o candelă din alabastru cu suport de argint, în care pîlpîia un capăt de luminare. Iosif Partheniu descoperi cu oarecare întîrziere acest colț de închinăciune și reculegere, abia după ce își scoase halatul de baie și bluza pijamalei. Cîteva clipe rămase nemișcat, într-o poziție aproape incomodă, puțin îndoit și cu mîna dreaptă răsucită în direcția măsuței de toaletă, încărcată cu flacoane de colonie și pomezi. Înțelese, ori, mai degrabă presimți, că tihna acelei seri se spulberase, nu mai era singur, cum atît de mult își dorise, după o călătorie lungă și nu lipsită de peripeții. Niciodată nu țînuse icoane și candelă în dormitor, sfinții din icoane au ochi iscoditori, văd și prin întuneric, și parcă nu-ți vine să lași geană pe geană, știindu-te urmărit cu insistență. De obicei, înainte de culcare se-nchina, ca orice creștin, uneori mai improviza și o scurtă rugăciune — implora, cum ar veni, forța supremă (căreia oamenii noștri îi spun Dumnezeu) să-i ajute în rezolvarea unor chestiuni de ordin mai mult administrativ-organizatorice, ținînd de mersul politicii la zi de întruniri și strategii, ce-ar fi fost să-i aducă din opoziție la cîrma țării. (Pînă la acea dată, Iosif Partheniu era un om politic de opoziție — este adevărat, cel mai temut, cu șanse absolut sigure de guvernare, într-un viitor nu prea îndepărtat). Dumnezeu să ne aibă în paza Sa, cîți mai pe urmă, cu voce scăzută, inscripția cusută cu arnici roșu pe ștergarul de borangic, de deasupra icoanei. Nedumerirea îl cuprinse îndată, cum de citise cu voce tare, de ce nu doar în gînd, doar pentru sine ?! — parcă cineva îi ceruse anume să citească Nu îndrăzni să se lase pe pat și să stingă veioza, i se părea oarecum indecent, cum să te întinzi, eventual să mai și sforăi în prezența Sintei Fecioare ? (Era tentat să treacă totul în seama oboselii, ultimele zile, cu primiri la Palat, discursuri la întruniri, interviuri și aprige intervenții de la tribuna parlamentului, la care se adăugase călătoria, îl zdruncinaseră puțin). Ce este, la urma-urmei, Dumnezeu ?! se pomeni atacînd. Și din nou se tulbură, avînd și de această dată senzația că cineva îi determină și gîndurile și reacțiile. Dumnezeu, își formulă cu o dezinvoltură ce nu-i era în fire, nu poate fi decît starea de neliniște și nesiguranță ce uneori ne stăpînește. Dumnezeu există, îl inventăm noi, doar în momentele de cumpănă, cînd însăși existența ni se pare a fi pusă sub semnul întrebării, cooții nu se prea tem de Dumnezeu, iar dacă se tem o clipă, uită repede și se-ntorc la joacă... Era, de fapt, o reluarea a unor meditații mai vechi și îndeajuns de încîlcite, întrerupte de altele, mai lumești, privind pregătirile pentru alegeri, sau elaborarea tacticii de urmat în iureșul de evenimente politice. Copil fiind, după cîte una mai boacănă își atrăsese și el obișnuitele mustrări iar într-o Sîntă-Mărie-Mare, cînd primise în dar o praștie, cu care spărsese, de-ncercare, trei geamuri, un bătrîn cu uitătură piezișă, dintre cei mai amăriți, mai bătuți de soartă, prezisese că dacă nu se-astîmpără are să-l trăznească Dumnezeu. Uitînd de praștie, alergase acasă și izbucnise într-un plîns zbuciumat, știa că fulgerul omoară, iar el nu voia să moară, nu se gîndise niciodată la moarte — de fapt, își limpezea acum, nu de Dumnezeu se temuse, de mînia lui, ci de moarte, de dispariție, încă nu era timpul să dispară, numai bătrînii se petreceau pe alte tărîmuri, îi văzuse el cum sînt duși la groapă, și rămîn acolo, sub pămînt. Îndată, fusese chemat învățătorul Mureșan, care-i explicase pe-ndelete și pe-nțeles cum se produce fulgerul, prin ciocnirea norilor încărcați cu electricitate, și cum te poți apăra de el. Adevărat, întrebase, te poți apăra ? — înseamnă că și de Dumnezeu... nici el nu are putere deplină asupra noastră... Ce dezamăgire, cînd, în sfîrșit, pricepuse că nu Dumnezeu stîrnește fulgerele, e numai un fel de a vorbi, așa vorbesc cei bătrîni, vrînd să-i sperie, să-i cumințească pe copilandrii neașteîmpărați. Dumnezeu nu se-ascunde după nori, nu stă într-un loc anume, el este peste tot, veghează neîntrerupt. Unde, unde ? se agitase, este și aici, unde sîntem noi ? și-ar fi vrut să mai întrebe, dacă e peste tot, eu de ce nu pot să-l văd ? Se ducea și el la biserică, fie cu ai lui, fie cu școala, cu rîndul, însă rareori își găsea răbdarea să asculte slujba pînă la sfîrșit, ori ieșea, sub un pretext oarecare (plîngîndu-se de dureri de dinți, de burtă), ori îl ducea mintea la cine știe ce năzdrăvănii, cu luminări făcute colăcei și date de-a dura printre oameni, cu bănuți de argint zornăiți în buzunar tocmai cînd preotul citea din evanghelie... Mai pe urmă, ani la rînd îl obsedase ochiul lui Dumnezeu, desenat pe tavanul capelei, ba și în cîte-o sală de curs : desigur, nu era decît o pictură executată stîngaci de vreun amator, însă efectul era cumplit, îndată ca intra în raza acestui ochi (indiferent unde și în ce împrejurare, indiferent dacă era singur, sau împreună cu alții) îi zguduia un fior, parcă un fulgea se scurgea prin el: își controla ținuta, se smerea și amuțea. Dar este împotriva oricărei rațiuni, se sancționa în momentele de seninătate, nu-i decît un desen pe un tavan... Admitea, totuși, necesitatea unor clipe de reculegere, cînd, de bună voie, ori silit de aceste semnale de alarmă (ochiul lui Dumnezeu, convenise, era un astfel de semnal) privești mai în adîncul ființei, spre o evaluare cît mai aproape de adevăr. Întrebările, adesea chinuitoare, legate de existența unei ființe supreme, atotputernice, obsesiile începură a se risipi odată cu lansarea în viața politică. Alegerea ca deputat în parlamentul de la Budapesta, reprezentîndu-i pe frații ardeleni, dăduse un curs neașteptat relațiilor lui cu biserica (își îngăduia să precizeze : chiar cu Dumnezeu). Totul se oficializase, în limite protocolare exacte. Acum mergea la biserică din necesități politice, era obligat să asiste, să se-nchine și s-apridă lumînări. Înțepenea ore în șir în redingota neagră, cu gulerul tare, adoptat de toți politicienii, atîngîndu-i maxilarele, încît se vedea nevoit să țină capul sus și să privească drept înainte. Cînd se răsucea, o făcea din tot corpul, tot din pricina rigidității gulerului. Așa îl surprinseseră fotografii și caricaturiștii. Așa își făcuse faima de sfinx, (Fără guler și redingotă, singur constatase că nu mai era decît un oarecare, obosit și măcinat de griji). În catedrale, în bisericile de țară, pe unde îl purta un protocol nemilos, sau în fața troițelor întîlnite la răscruce de drumuri, el se ruga pentru soarta fraților din Ardeal, pentru acea clipă a unirii cu țara, ce trebuia să vină ; dacă acea forță supremă există, ea nu putea fi alături decît de frații ardeleni, ce mult au îndurat sub porunca străină. Înaintarea în vîrstă îi adusese, firesc, și mici neplăceri cu sănătatea, cîte-o noapte de zvîrcoliri ca pe jăratic, însă nu se grăbea să cheme doctorul, din pricini de ordin politic, știind că un șef de partid, suspectat de boli rele își pierde repede faima și susținătorii. Îl veghea menajera, cu ceaiurile pregătite, cu compresele necesare, cu rugăciunile ei către Sfînta Fecioară. Numai bătăile de inimă îl mai făceau să se teamă de un sfîrșit prematur, de nepregătit : Doamne, nu mă lăsa pradă deznădejdii. Nu cerea îngăduință, iertare, ci putere că reziste încercărilor. A doua zi, îndrăvenit, parcurgînd agenda mereu încărcată, își zicea să prezența unui medic i-ar fi fost, totuși, mai de folos, decît acea jalnică implorare — Dumnezeu, se știe, te ajută dacă te ajuți singur, mai și sprijinit de cei din jur, de semenii tăi : cînd ești pe patul de suferință, Dumnezeu ți-e medicul ; cînd ești primit la Palat, Dumnezeu ți-e regele ; cînd te stingi de dragul unei femei, Dumnezeu ți-e acea femeie...

Cum nu era obișnuit să adoarmă cu pilpîiri de lumină în cameră, doar întunericul greu reușind să-l destrame vălmășaful de impresii de peste zi, Iosif Partheniu se-apropie de candelă cu mîna dreaptă ridicată, vrînd să prindă flacăra între degete (moștenise de la bătrînul lui dexteritatea de a stinge luminările cu mîna, cît ai clipi, și fără să se ardă), însă o bruscă senzație de amorțire a corpului și împăienjenirea ochilor îl făcură să bată în retragere : cînd își mai reveni, observă că se află în dreptul ferestrei deschise, lipit cu spatele de pervaz. Cum ajunsese aici ? Doamne, și repede se-nchină, dacă se rostogolea peste pervaz ?! Înălțimea nu era de speriat, vreo doi metri, totuși, la vîrsta lui, cu rigidități de coloană și încheieturi atinse de reumatism, orice căzere ar fi putut avea și un deznodămînt fatal. Cum și-ar fi explicat dr. Andrei Baroga, ceilalți prieteni, colaboratorii — dar și milioanele de partizani, de simpatizanți — moartea lui ?! Publicîndu-i portretul pe pagina întîia, dar în format redus, și nu la loc de cinste, presa guvernamentală cu siguranță s-ar fi dedat la speculațiuni, avansînd ipoteza unei sinucideri. În persoana lui Iosif Partheniu am avut un opozant redutabil, pe care l-am onorat consecvent cu aprecierile noastre și îl deplîngem acum, la trecrea sa în neființă, cînd își va găsi liniștea și împăcarea, după atîta zbucium și dăruire în slujba cauzei ce a îmbrățișat din tinerețe.. Își duse palmele la tîmple și clătină ușor capul : Iartă, Doamne, robului Tău, mărunțele patimi ce l-au dus în pragul pierzaniei !... Și iar se-nchină, parcă vrînd să alunge pe Satan : Ce treabă mai avea el cu presa guvernamentală, cu tot ce lăsase în urmă, întruniri, discursuri, popîndăi în frac și generali smochiniți, pe care moartea îi căuta acasă, iar ei moțăiau înțelepciuni de împrumut

Continuare în pag. a 8-a

Dragoș Morărescu : „Case vechi la Constanța"

televiziune

tv

Mușatinii

Sorana Coroamă-Stanca este o regizoare mult prea rutinată pentru a cădea în capcanele pe care o astfel de montare le presupune. Ea a avut încredere în „compozițiile" actorilor, le-a dat într-un fel mînă liberă și bine a făcut.

Dragoș Morărescu : „Tinere turcoaice la Mangalia"

Treisprezece săptămîni. Atît a durat serialul „Mușatinii" — o adaptare t.v. după trilogia lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea, scenariul și regia Sorana Coroamă-Stanca. De la premieră au trecut, credem, aproape zece ani, însă acest interval de timp nu se simte, cum altfel se simte în alte realizări ale studioului de filme t.v., de la o zi la alta. Se înțelege deci că reîntîlnirea cu acest „teatru în serial", duminică de duminică, a fost plăcută și, pentru cei care nu au citit trilogia și nici nu au văzut serialul la premieră, inedită. Este adevărat, actorii au mai îmbătrînit, trăsăturile li s-au mai schimbat, chiar vocile unora nu erau atît de „specializate" ca astăzi. Prima calitate a acestei producții constă tocmai în valoarea distribuției (Valeria Seciu, Silvia Popovici, Ion Vilcu, George Motoi, Ștefan Iordache, Constantin Codrescu, Mircea Albulescu, Costel Constantin, Aurel Giurumia și toți ceilalți cu rolurile de mai mică întindere). A doua este regia, o regie sobră, minuțioasă, fără stridențe „istorice", fără a fi, cum se vede de la un timp „regie de dragul regiei", ci regie de dragul actorilor și prin aceștia de dragul nostru. Cei puțin în cazul unora, această libertate s-a simțit în chiar plăcerea cu care au jucat un text dificil, chiar greoi. Și pentru că am ajuns aici, e cazul să numărăm și ceea ce nouă ni s-au părut defecte. Așadar, primul defect este totuși scenariul. Scenarista, Sorana Coroamă-Stanca este mai slabă decît regizoarea cu același nume. Aceasta se resimte mai ales spre sfîrșitul serialului cînd se întinde pelteaua, cum se spune, cînd replicile cu „Măria Ta" devin preponderente. Mai sînt și alte replici, unele de-a dreptul ridibile, ca, dealtfel și finalul în care Petru Rareș, rămas în amintirea istorică și pentru bărbăția pe care o dovedea în luptă, se sperie (?!) de foșnetele pădurii. E drept, rămăsese fără arme (de ce ?) dar nici chiar așa, să se poarte ca o excursionistă de duminică la Gura Teghii. Și altele, care subliniază diferența netă între cele două ipostaze ale Soranei Coroamă, de regizoare și scenaristă. Ar fi fost mai bine să nu fi fost așa, după cum ar fi fost bine ca scenografia să fie mai puțin „aeriană", să „tremure" mai puțin cînd pășesc actorii. Și pe urmă prea multă scîndură în cetatea de scaun, prea mult carton și placaj acolo unde ar fi trebuit să fie piatra, cea mai potrivită „hîrtie" a istoriei. Repetăm însă, toate acestea sînt detalii care nu umbresc impresia noastră bună despre acest serial teatral pe care l-am dori urmat de altele. Regizori sînt, actori sînt. Altceva ce nu este ?

Iulian Neacșu

plastică

p

Artind sau încurajarea veleitarismului?

Creația tehnică, în accepție terminologica, a devenit o noțiune paradoxală : banală, datorită vehiculării inadecvate a formulei, și prețioasă prin epatarea înțelesurilor ei fundamentale. Ni se pare uneori, furați de spectacolul tot mai frenetic al civilizației industriale, că, înainte de noi, acest tip de creație nu a existat decît prin exersarea unui capriciu artizanal de către cei cu înclinații oarecum excentrice. Uităm că, de fapt, tot ceea ce compune, spre exemplu, universul nostru domestic, este sublimarea a tot atîtea creații, ce în varianta lor princeps, fie că vorbim de o potcoavă, de o haină, de un orologiu sau de un ac, au reprezentat o contribuție originală, o creație ale cărei virtuți au fost adesea, prin armonie formală și rigoare a modelării materiei, vecine cu opera de artă. Există astăzi instituții muzeale și colecționari ce refac cu migăloasă trudă drumul acestei colosale opere de creație atribuită spiritualității umane în genere, adică marelui creator anonim diseminat pe toată întinderea planetei și traversînd epocile cu puzderia lui de produse „tehnice". „Operele care aspiră la condiția artei, — observa Tudor Vianu într-o teză de filozofia operei — dar cărora le lipsesc calitățile ei esențiale, rămîn, de fapt, în domeniul teoretic sau în cel tehnic." Veleitarismul artistic nu este altceva decît profesarea conștiincioasă a unei aspirații, în cazul nostru, pe planul creației tehnice, invenția de forme ce aspiră, aidoma operelor dintotdeauna ale omului, la virtuțile operei de artă.

N-am fi cutezat să mai glosăm pe marginea acestor îndeajuns clarificate de esteticieni aspecte ale creației, dacă în de puțini știuta galerie „Artind" din strada Șelari din Capitală nu am fi fost martorii unei demonstrații a felului cum nu trebuie încurajată și promovată creația în laboratoarele industriei. Sînt aglomerate acolo, fără nici un criteriu cît de cît lizibil, produse „de rînd" ale Fabricii de geamuri și obiecte din sticlă din Scăieni-Prahova. Cîteva obiecte în prototip — o piesă de mobilier prezentată în mai multe versiuni și un joc de șah — nu pot salva cenușiul unei expuneri ce ne-a confirmat, dacă mai era nevoie, cît de dăunătoare poate fi ignorarea unor elementare norme ale esteticii creației de tip industrial și cît de păgubitoare este aventura veleitarilor creatori de „opere tehnice". Dacă nu s-ar fi acumulat, în prelucrarea sticlei, o considerabilă experiență aparținînd unor promotori cu renume (Hans Wegner, Eero Saarinen, Marco Zanuso, Mackiintosh sau Michel Boyer, ca să nu citîm decît cîțiva dintre cei contemporani cu noi), care au imaginat și teoretizat opere socotite azi clasice în materie : dacă nu ar fi însăși sticla, material docil, cu o plasticitate și cu proprietăți atît de subtil dezvăluite, vădind o capacitate de aliere cu alte materiale foarte expresivă, ce invită la îndrăzneală și fantezie creatoare, atunci am considera tentativa „creatorilor" de la Scăieni onorabilă. Dar, trecînd peste excepțiile de care am vorbit, exponatele demonstrează că nu avem de-a face decît cu mimarea efortului de creație : de la imaginarea modelelor, de la „invenția" obiectului și pînă la tehnologiile folosite, totul se înscrie în imitarea căutărilor altora. Într-o galerie consacrată anume creației industriale de forme, designului, ce își propune să educe, prin cultul obiectului util și frumos, interesul cumpărătorului, prezențe mai mult decît modeste, ca acelea evocate mai sus, nu fac decît să deformeze gustul publicului și să acrediteze improvizația și amatorismul drept expresii ale tendinței de perfecționare și adîncire a profesionalității.

Corneliu Antim

ANTOLOGIA Luceafărul

A PATRIEI CINSTIRE

gavril moldovan

Mal

Un cuvint avind virsta neamului meu
tras pe roată de nenumărate ori
un cuvint desprins din munții limbii române
inveșmintat in haine străbune
probind autohtonia silabelor noastre
in labirintul Dacei malvensis
in mersul nostru sedentar
nici cruce nici răscruce nu-i
numai un fel de oseminte
pe care le ștergem de praf din cind in cind
acolo pe o creangă a crescut
sucul lui de pasăre a veșniciei
in păduri de clopote vegheam
coacerea neamului
griul adunat se transforma in oase
in sanctuar —
Boii trag secolul trecut
il trag spre soarta lui
din Dacia ne vin scrisori.

Geneză

La Cășei, lîngă Dej, s-a descoperit o stelă funerară ce reprezintă un ostaș roman îmbrăcat în haine autohtone

E noapte
mă vizitează un oștean al Romei
cu lancea lui de purpură și sare
bronzul cade de pe clopote
voci stranii se aud
sintem la nașterea unui neam mare ;
sădeam primele grădini cu umbră
să țină veacuri merele s-ajungă
la ultimele generații
vara
el bate la ușă și intră cu forța
nu-l pot opri e mesagerul lumii
apoi rămine-n casă pînă ziua
se arată o dimineață albă
cu florile pe cimpuri larg deschise
oșteanul se trezește
apoi se-mbracă
cu hainele de pe scaunul de-alături
cu hainele neamului acesta la care
a găsit iubire și demincare.

Fusesem să văd holdele pe deal

Fusesem să văd holdele pe deal
imi aminteam de-o zi
din copilărie
cind pe tata l-a mușcat un cal
mă iubea satul la poalele căruia
așteptam coacerea griului
in dreptul unui cuptor încins
ca-n fața neliniștitei mări
vegheam ca mama să scoată piinea caldă
rupeam coaja aburindă și mă hrăneam
in toiul nopții ca și cum
aș mușca din întuneric
îngenunchiat
la ușa unor flori albastre
stelele imi alunecau pe git
mari noduroase și răzlețe
beam apoi apă din univers
cu mîinile făcute căuș la gură.

Amintiri

Cei născuți sub copita grea a războiului
crescuți cu piine neagră
cu părinți adormiți pe cimpul de luptă

generație de vestoane peticite

de mîini cu unghii mari

mereu se vorbea la masă de obuze
de cei nemaiîntorși
nevestele lor așteptîndu-i prea mult
s-au căsătorit în cele din urmă
lelea Mărie din buza dealului
moștenitoare-a unei case goale
copiii ei morți în munții Tatra
și bărbatul grenadier vestit
alunecat în pămînt chiar în grădina lui
eliberînd-o cu regimentul 14
mulți români plecară de la casele lor
să lase pe cimpuri străine
cîte-un os din osul neamului
cîte-o izbîndă
adăugată istoriei lumii

cei mai mulți și-au lăsat numele pe pietre
scris cu litere îndepărtate.

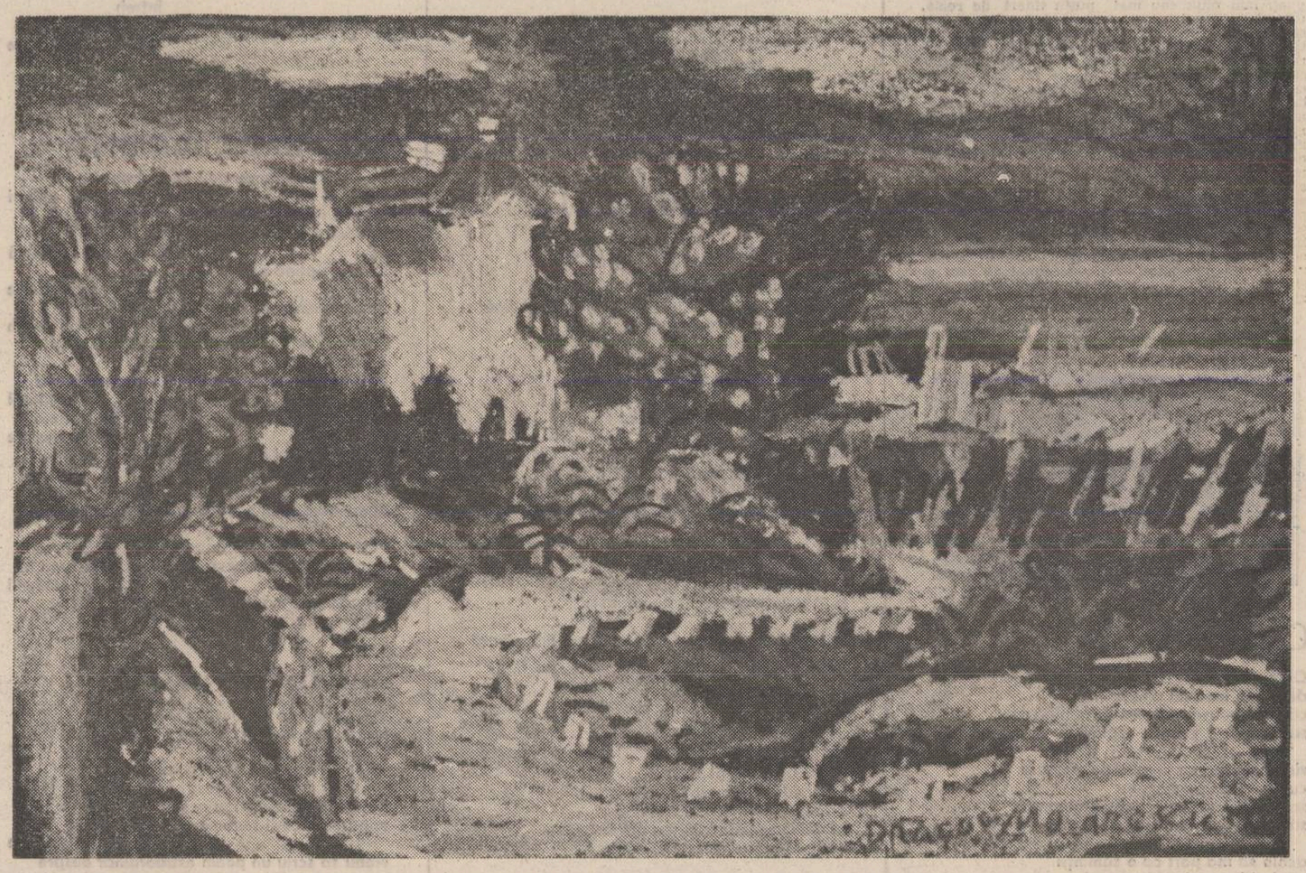

carmelia leonte

Incercare de a-și apropria un discurs sublim-paradoxal, poezia tinerei absolvente de liceu Carmelia Leonte impresionează prin gravitatea și noblețea tonului.

Emfaza livrească, plăcută deocamdată, trăirile teribile nu-i alterează vocea de o mare puritate prescbimbînd în muzică zgomotul angoasei existențiale.

Ineputzăbila „școală de poezie ieșeană" și-a mai adăugat un discipol care, sperăm, va ști să păsească dincolo de prima treaptă a inițierii într-o mare artă.

Cezar Ivănescu

Cineva

cineva dă buzna în sinele tău și-ți strigă
„Om de nimic !"
cineva te pălmuiește și fuge
de astă dată nu va veni dimineața
fratele te privește căzînd

cineva îți aruncă cu pietre
cineva fruntea îți înfierează
blestemu-te pre tine începătorul hulei
ție ghilotină îți ești

cineva se preface că te iubește și te urăște
cineva îți spune să crezi și tu crezi
nu-l bănuiești pe cel ce te-a urmărit
pentru a-ți implinta pumnalul în spate

Annabel

„Fiind gloata îngerilor tristă în ceruri
La fericirea noastră rîvni"

Edgar Allan Poe

posibila-ntoarcere a devenit imposibilă
apropiindu-mă mult mai departe mă aflu
nu plinge nimeni la moartea lui Annabel
și această benignă otravă

oricît ai vrea să treci puntea se rupe
zbor de nimic melancolica fringere-a dreptei
Annabel ! Annabel ! se-aude strigînd cineva
în tăcerea rămasă așteptăm lovitura fatală

îți lipsește ndrăzneala de a privi înainte
nu poți să te sprijini de tine fără să cazi
ce și de ce a fost uitînd să fie ?
nimic arogant susține că e Annabel

să dezertăm din lupta cu vorbele noastre
tu ești doar tu n-are rost să-ți închipui mai mult
faptă mai josnică și mai înălțătoare
decît însingurarea ta nu există

un dor nebun ți s-a făcut de Annabel
orbirea ta și orice clipă din tine o cheamă
briceagul așteaptă deasupra venelor tale
arta de-a te preface că știi

ți-ai spus imprudent sinele tău și așa ai rămas
te întrebi acum dar nu cunoști întrebarea
la adăpostul de tine-nălțat și de tine distrus
mai zăbovește și iart-o pe Annabel

nu știi unde duce drumul și nu ți-e frică
s-ar putea să ajungi s-ar putea să ajungă
la tine
te-ai iluzionat cu partea reală a vieții
cît ți-e de silă de toate cîte îți spun

trăiești numai privit de foarte departe
mirajul constă în a genera antimirajul
ce avalanșă ce năruire e Annabel
victimă ești de vrei plînge-te singur

acum termini dar ceva mai stăruie încă
ai de trecut puntea vicleană și riști
o amintire malignă te urmărește
începi să gemi în neștire cu geamătul ei

Annabel ! Annabel ! strigi și se face lumină
Annabel ! Annabel ! și alergi înaintea ta
o bucurie satanică te copleșește
intri-nlăuntrul tău de tine frustrat.

Încă un bocet

incendiu în mine incendiu în afara mea
oriunde incendiu
încă un bocet pentru Ignacio Sanches Mejias
nu cunoaștem nimic din lupta lui solitară
răni provocate de pocnetul unui bici

o fulgerare de-o clipă țeava aproape
de tîmplă
Ignacio ! Ignacio ! moartea aplaudă-n stal
ruperea bratului tău acest ultim spectacol
pînă la nebunie ești aclamat

ce trece prin tine cînd te aștepți mai puțin ?
cum să fii limita încrîncenării tale ?
tot ce se-ntîmplă acum va fi dat uitării
chiar și acest inubliabil corn ucigaș

Ignacio ! Ignacio ! albul trădării de sine
Ignacio ! Ignacio ! trădarea celor din jur
mai lupți mai reziști pelerina ți-e sfîșiată
ai fost idolatrizat și-ai fost aruncat la ciini

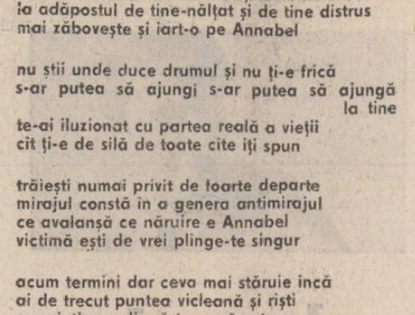

Dragoș Murărescu : „Muzeul din Mangalia"

florentin palaghia

PORTRETUL UNEI SENSIBILITĂȚI

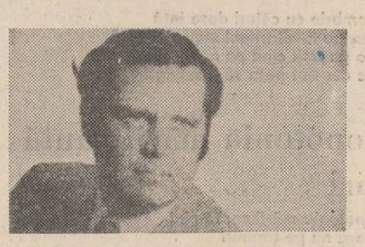

Prima impresie pe care o lasă lectura versurilor lui Florentin Palaghia e aceea a unui spirit adolescentin, nostalgic ca o toamnă bogată, străfulgerată de unda unei purități inefabile și cordiale în același timp.

Versul e păstos ca în Băncilă dar discret aidoma perioadei albe a lui Grigorescu.

Sentimentul de oglindă curgătoare răsucită ca un fior, de nară de cal azvirlindu-și săgețile de aburi în galopul unui ger fixează o clipă cursivă în oprelișteа ei.

Răzbate ceva de prospețime care-și caută drumul expresiei, acel „li" cu care se începe fiecare drum de o mie de „li".

Lapidaritatea și aparența nonșalanță a imaginii deștrămînd statutul unui haiku inițial, de fapt emite o tendință spre regăsirea matricei pierdută printre arhetipuri de data aceasta străvăzute și întrezărite prin ceața translucidă a unei ferestre închise.

Baletul este numai aparent iar grația lui e de fapt un rictus al unei dureri ancestrale schimbate în doină.

Florentin Palaghia, ca poet, se dizolvă în propriile sale metafore în irezistibila și instinctiva regăsire a unei măști pierdute cîndva în copilărie și poate cîndva regăsită într-un viitor sugerat.

Impresionismul poeziei sale și spunem, în cazul lui Palaghia, poezia că e e poezie, căci așa ni se vădește a fi fiind, — impresionismul nu devine o dogmă estetică ci numai un instrument de sculptură necesar acestui stadiu de evoluție al poetului în șlefuirea de neșlefuitului verb.

De aceea „Intoarcerea caiior" nu este o stampă ci o pînză fluturătoare de caravelă sau de vîrf de lance.

Etapa suitoare și flagrantă totodată față de volumul anterior „Sintagme" și acesta la rîndu-i anunțînd un destin literar.

Spre edificare, iubite cetitorule, cum scriau înaintașii noștri cu acea limbă ca un fagure de miere, te invit să te delectezi de harul înfrigurătului poet, trubadur cu cravată, ce ține în loc de lăută o pană smulsă dintr-o lebădă pîndindu-i cîntecul.

Nichita Stănescu

Inventar

Pe partitura învechită pirogravez inventarul :
am plecat cu mașina de scris și cu o fotografie
cred că mi-am ascuns înainte de a pleca
și arma de vînătoare a bunicului
ca să pot vina monștrii senilității ceva mai tîrziu.

Sincer să fiu nu aș fi luat nimic
dar s-a rugat de mine o mătușă de la țară
deoarece ea știa că nu o să mă mai întorc
pînă deseară.

Și cred că aș fi găsit și înțelegerea cuvenită
așa dintr-o simplă joacă cu dosarele vremii
mi-a destăinuit mie bunicul
că păsările și-au făcut cuib de răcoare
și că acolo scot puii acoperiți cu păpădii
invingătoare.

Apoi e și pianul acoperit cu praf de un secol
lîngă el am ezitat o clipă de durere
l-aș fi luat și pe el de-o aripă
aș fi cîntat poate o sonatină alene
dar mi-a fost frică.

Gînduri în noapte

O mulțime de gînduri ne părăsesc
noaptea cînd fiorii ne amăgesc pornirile
o mulțime de imagini decupate
ploi de sentimente răpăitoare
leneșe săgeți adulmecînd vînatul
atunci cînd umbrele noastre triste mocnesc
a clorofilă.

Din adînc vor veni neînduplecate
să scormonească țesutul fraged
licărind a speranță
într-un colț pe unde ne preumblăm
așteptînd o zi de vacanță.

Apoi ca o nerostită idilă
numai ele vor podidi în plînș de copilă stranie
necuprinsă încă de amorul amintirii
într-o seară ca un recul de armă
cînd se înfiripă porii a iubire.

O mulțime de gînduri ne părăsesc
noaptea vine satanică să ne descopere
culcușul
știe că atunci trecem în ea suspinînd de
plăcere
ne scoate într-o lume de statui
care se trezesc din simțurile zilei
și încep să ne întrebe de sănătate.

Poate că tu ca o rodie te vei acoperi cu roua
dimineții
sărutînd primele fire de lumină asupritoare
într-un balans de peșteri rătăcite
în ochiul respingător al reptilei
care așteaptă să ne jupoaie.

Ginduri o mulțime de ginduri
pașnica noapte rătăcește prin cetate
rostuind pentru fiecare
într-o perfectă egalitate
pasiuni și refrene de dragoste.

Imagini pe hîrtie

Imaginea s-a deștrămat pe hîrtie
romburi și conuri desfășurate în semne
așa să fie întrebarea
oare cum să ne grăbim să recuperăm uitarea ?
Păsări lucesc pe țesutul înavuțit cu vise
păsări de toate felurile pămîntului
adunate pe umerii cugetării
într-o liniște deplină
admirînd norii.

Pornim printre imagini triști luceferi
căutînd pe cerul rostogolit neuitarea
vise rătăcite printre pleoapele lunii
ginduri retezate de depărtarea întoarcerii
într-un impuls de dragoste și ninsori
desăvîrșite.

Să ne amintim cum frunzele cresc rebele
poate că ele exprimă suferința căderii
acum la ceasul cu minutare severe
cînd întoarcem în noi glasuri desprinse
din spațiul vederii.

Și timpul e o petală de rugină
cumva ea mai așteaptă lupii din privire
va ști cît de curînd cînd se întorc marinarii
va afla cît de curînd cum dorm vînătorii
va fi sigura ae păcatul tinereții
va iubi călătoria luminii
și poate că tristă aducerii-aminte
mă va căuta încă o dată
imagine deștrămată pe hîrtia cerată.

Vara erorilor

Vara s-a desprins din sufletul nostru
fierbinte
s-a culcat pe trupul călărețului din cîmpie
el vine din cîmpul tăvălit prin cuvinte
el aduce cu el privirea cerului din inimă
și cai vechi priveghază tropotul adîncului.

Vara are ochiul deschis și limpede
e galbenă precum mirarea ascunsă în plajă
atunci cînd se întind umbrele peste lume
cînd călărețul caută ținutul ascuns în vrajă
și marea pornește pe urmele noastre.

Acum e aproape tîrziu și încerc să mă zbat
nebunește
căutînd pe-undeva chipul tău dăltuit ca un vis
cred că-l pierd fără a prinde de veste
el din chipul meu nefiresc peste cîmp a fugit
și începe cu sfera din juru-mi o altă poveste.

Vara curge palidă prin trupul meu amăgit de
speranță
voi culege viori alungite pe trupul ei
tu ca o rivală mă cauți și-mi rizi în fereastră
ce tîrziu e să-ți mai spun o strofă albastră
și ce mult am uitat că există printre-atîtea erori.

augustin ioan

La nici douăzeci de ani (s-a născut în 1963) tînărul Augustin Ioan, din Tulcea, e am sentimentul, un poet cu stea : este cultivat, esteticește senzorial, ingenios și cunoaște lirica românească modernă ca puțini alți de vîrsta lui. Aceasta e, azi, o calitate, mîine poate fi un defect : poetul, căci avem de-a face cu un poet adevărat, știe să cînte aci aorupt și apodictic, ca Ion Gheorghe, aci elegiac și ameițitor-melodic ca în litaniile lui Cezar Ivănescu, fără să imite totuși, lăsînd fondul cultural, încă în ebuliție, să se exprime.

Insă îndărătul acestor, acum inevitabile, exerciții de culoare pe schițele magiștrilor, talentul propriu crește viguros. Poetul și-a creat un stil ritmic, de felul lui N. Labiș : „gol și ud / aidoma plopului atîrnat / în aerul greu / dedesubt", pe care îl rupe imprevizibil în chipul unor definiții unde intră mult simbol, multe parabole : „din locul la care cîndva / voi ajunge acum nu mă gîndesc / decît să evadez din perpetua oglindire / în mine însumi / către ritualul torturii / către cealaltă pleoapă".

„Scrisorile" lui sînt niște telexuri de senzații de felul bătăilor de cord întețite de spaime, o „descoperire geografică" deduce, ca în lirica lui Stephen Crane, semnificația din narațiunea aparentă, „lied-urile" slăvesc elementele cosmice văzute în somnolența lor numenală, un „lied" [XVI] e un comentariu foarte personal la Lucian Blaga. Mai mult decît a da cîte o poezie explozivă, abreviată, liricul pare a se ambiționa în construcții lungi și muzicale, organizînd un număr de producții pe „cînturi", sentiment al grandiosului pe care poezia tînără părea că l-a pierdut. În fine, imaginația : aci spiritul se exercită cu rigoare părînd a geometriza visul pe care l-a ferecat în grele legături logice. Poetul cultivă reveria, însă cu simț geometric.

Artur Silvestri

scrisoare

(XVII)

măsor totul în secunde
împrejurul meu / garduri de sîrmă ghimpată
reflectoare spărgînd noaptea
urlete petrecute prin țărînă
alarmă / buletin de știri

„am înviat
am luptat
am făcut pace
am murit

și acum transmitem Bartholdy"

. . . . . .

mă întorc în tranșeele buimăcite
cîinele-lup îmi sfîșie venele
sîngele generalului năclăindu-mă
(„atunci am simțit liniștea (...) crescînd
în jurul meu") am plecat
secunda fostă mă blestemă
aud cum deasupră-mi sîngerează lalelele
revin în mine / mi-i frig / îți văd chipul
în palmă
linia vieții interminabilă mă cuprinde
sugrumîndu-mă („unde ești ? uită-mă")
delirînd scriu și visez viitoarea zăpadă
te vreau / deci exist.

nisip

lîngă val ca o maramă de iubire
mai presus de trup am lunecat
din fereastra lunii în rotire
limpedelui meu întunecat

candele subțiri se șterg de brumă
luminînd tăcerea la mijloc
unde ochiul meu se mai adună
face apei nemișcate loc
într-un dans cu melci prelinși la tîmple
(„nimeni împrejur
nisip
nisip")
tandre scoici purtînd sidef în pîntec
și eu doar
în val cum mă risip.

cîntul 4

„vino tu vino sîngele mă-mprejmuie
fiară hămesită de sămînța ce-o port
zace ochiul apelor cu albul afară
către limanul tău curg de tot

prin fereastră de privire
slobozim rotirile

simburele sîngerară neînceput
neînceput neînceput".

toma roman

Din cînd în cînd, cîte un comentator al fenomenului poetic românesc de azi, mult în treacăt, parantetic, îşi exprimă mirarea pricinuită de nejustificata tăcere ce înconjoară activitatea unuia sau altuia dintre nu puţinii poeţi mai mult sau mai puţin tineri de reală, uneori chiar izbitoare vocaţie ; o tăcere care se instituie, firesc, în favoarea obstinatei agitaţii făcute de o anumită parte a criticii în jurul citorva stihuitori extrem de activi în culisele vieţii literare, dar, vai, de tot pauperi în ceea ce priveşte harul lor artistic. Notînd cele de mai înainte, mă gîndesc că tipul de mirare aici în discuţie nu pare însă a se fi produs niciodată în legătură cu poezia lui Toma Roman. Şi o spun cu toată sinceritatea, e păcat că lucrurile se prezintă astfel. Este păcat pentru că, realmente, avem a face cu un poet de aleasă ţinută ; un poet dăruit cu o inteligenţă artistică profundă ce cristalizează în structuri poematice lor însele suficiente în toate privinţele. Elegiac şi reflexiv, atras de himerele idealizante ale propriului său „vis treaz", în descendenţă clasicizant-romantică, Toma Roman merită din plin adeziunea, nu numai de gust ci şi de sentiment, a adevăratului iubitor de poezie.

Nicolae Ciobanu

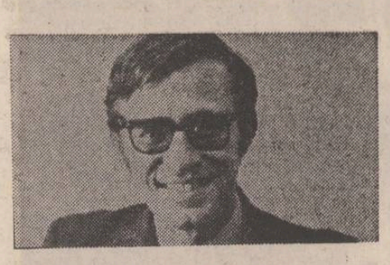

Călătoria spre sud

Octombrie cu viespi inzorzonate
de ceţuri lasă-mi umbra-n zbor
către ostroave apărate de lumină
să-mi strige vintul : scaldă-te in mine

vint cald prin cringuri de răcoare
cu inimi sus pe sinul lor
scut mării ce isi leagănă aleanul
sub cer sărat albastru respirind

acolo să mă port ca o sămînţă
vibrind în aer însorite nopţi
de rouă să mă ţină rare nave
să-mi fie zilele pe ţărmi

în pletele iubirii de căldură
visind altfel undeva murmurînd
un cintec sub bătăi de aripi
pentru această lungă cale

octombrie cu ceţuri dese iată
in larma lumii trupul meu vibrează
ca o parimă cînd pe navă pinze
spre cer sînt gata să o smulgă

Monotonia mării caută zări

Monotonia mării caută zări
in larg nu pe ţărmuri
sînt barierele zilei deschise
pentru cei ce o uită

marea se-aşterne in pinzele ei
de peşti şi tăcere
cuvintele nu o cuprind : in adinc
e repaos etern

există imaginea mării dar încă
mai mult – există şi marea
departe hrănit cu imagini pe munte
stă cineva

peştii se mişcă in briiele apei
printre algele verzi
cineva pe un ţărm singuratic
crede in stele

imaginea peştilor se sfărimă oricînd
imaginea mării la fel
rămin peştii marea rămine
rămin stelele-n cer

imaginea cuiva stînd pe-un munte
in cupola abstractă de nea
pierderea mării-n eterna mişcare
a depărtării ştiută şi ea.

Încep brusc să fiu

In spaţiul grădinii cade de-odată
dimineaţa brumată de toamnă
se intrerupe cantinela gardului viu
jocul sevei in arbori se pierde

măcelul loveşte în ierburi : sub bici
ies palide făpturi tremurînd –
pe cer o lună uimită caută încă
urma celeilalte strălucitoare

incep brusc să fiu rău
fur ceasuri de nori
in stoguri uscate
aprind felinare de rouă

riuri de frunze cad pe pămînt
ca riurile vii căzînd in vale
clopoţei poleiesc
aerul cu sunetul lor

pe mirişti o mare de greieri
coboară-n amiaza rotită
incep să uit casa
să port pelerine

să sap şanţuri de ploale
să nu înţeleg să bat drumuri
devin orb de copaci
rău după fructe.

Ca într-un joc

Unul pe altul am vrut să ne-atingem precum
marea cu ţărmii – dar deodată
în depărtări ne-am oprit
asemeni copacilor păzitori de amurguri

amurgul asediază margini de foc
noi voiam să-ntilnim luna mică
ne-am dus în biciuitorul sfirşit
de primăvară să găsim începutul

ne-acoperisem cu frunze eram
în oglinzile nopţii cortegiu
de nimfe şi fauni printre crengi de cireş
am fi vrut să-ntilnim luna mică

dar în depărtări ne-am oprit
unul pe altul noi vrind să ne ştim
prin aerul umed picuri de praf
ne orbeau cu pustiuri

ţărmii erau lame subţiri
şlefuite-n argint despuiate de aripi
aşa am rămas niciodată uniţi
nedespărţiţi niciodată

in noptile ce stăpinesc imprejur
vom incerca să mergem şi mai departe
ca într-un joc cu vuiet de vint
niciodată uniţi-nedespărţiţi niciodată

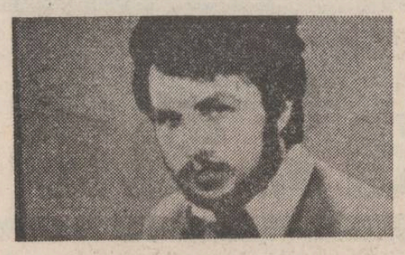

nichita danilov

Ziua de miercuri

Strigă : „Capul cui albeşte în mîini,
în pumni faţa cui putrezeşte ?"
I se răspunse prin strigăt :
„Ridică-ţi capul din pumni şi vei auzi un ţipăt.
Ţipătul va străbate şapte încăperi,
atit de lungi, incit în fiecare zi
va putea străbate doar una.
Din a şaptea se va-ntoarce inapoi...

Şopti : „Al cui va fi strigătul ?"
I se răspunse, în şoaptă :
„Cînd în prima încăpere va fi luni,
în a doua va fi deja simbătă.
Cînd în a doua va fi marţi,
în a treia va fi deja simbătă.
Cînd în a patra va fi miercuri,
în a cincea va fi deja simbătă.
Cînd în a cincea va fi simbătă,
în a şaptea va fi din nou luni
şi soarele va fi trecut de amiază."

Întrebă prin somn : „În ce încăpere mă aflu ?"
În somn i se răspunse :
„Acum e duminică şi soarele
se rostogoleşte spre joi..."

Anul 1980

Ne aflăm în anul 1980
la circiuma „Corsso".
Arhanghelul Nichita Danilov
îşi aniversează al 28-lea an
de la pogorirea sa pe pămînt.

Sodoma a ars, Gomora
a fost pedepsită.
Se înalţă din nou
Turnul Babel.

Cu aureola pe masă,
cu umerii frînţi
şi aripile strinse lăuntric,
el stă şi meditează
în faţa unui pahar de absint :

„Nici bani, nici femei
şi nici GLORIE !

vasile morar

E de arat

Ţăranul Popa M. Ion a fost lovit de tramvai
în sicriu l-au adus feciorii acasă
plecase la oraş să vindă mălai
prin cincizeci şi şase

pe buzele gropii iarba a ţişnit în neştire
plugul orb a îmbrăcat veşmîntul roşcat
crucea de lemn ca o palmă subţire
stă lipită de sat

Voi reveni. E de arat.

Prin plămîni de plugari

Cînd cuvintele poetului vor fi gloanţe de tun
În stare să spargă un timpan astupat
Homeric, profetic, pot să vă spun
Grăbită planeta se va reintoarce în sat

Piramida de piine va ţişni în cuvint
Coborînd de pe crucea de piatră ionil
Răstigni-vor sub lanuri bătrînul pămînt
În cavouri de grîu vor dormi faraonii

Ghilotina ruginii, ca de plumb va cădea
Pe gitul subţire al armei sfioase
Lingă statuia soldatului va plînge o stea
Cu degetul piinea va bate în oase

Din sate vor ieşi iuţi armate de miini
Purtînd prin cîmpie pluguri grele şi mari
Gura flămîndă va trece spre piini
Planeta respiră prin plămîni de plugari

daniel corbu

Elegie

Mă trezesc în pragul zorilor :
unde-mi sînt ochii unde mi-i faţa
întreb
şi ei îmi arată bibliotecile pline de singe
trec mereu pe un drum de fum şi de ceţuri
prin liniştea ca o armă cu repetiţie
unde-mi sînt mîinile inima trupul unde mi-i
faţa
întreb
şi ei îmi arată bibliotecile pline de singe
cineva cîntă
cineva îşi despică inima şi din ea ţîşnesc
mărăcini
în oraş pianele visează pe Ceaikovski tînăr
fără-ncetare se rostogolesc zarurile noii sfinţi
inventează noile religii ARTA
E MINCIUNA SPUSĂ ZILNIC ÎN FAŢA MORŢII
doamne cineva în mine ucide cineva mă ia
prizonier
mă urmăreşte cum
trec pe un drum de fum şi de ceţuri
prin liniştea ca o armă cu repetiţie
unde-mi sînt ochii mîinile inima unde mi-i
trupul unde mi-i faţa
întreb
şi ei (nepăsători) îmi arată bibliotecile pline
de singe

Vînătorii cu mîinile tulburi

Mi se spune mereu pe urmele tale sînt
vînătorii cu mîinile tulburi
eu trec nepăsător
la douăzeci şi patru de ani perisabil
ca o crimă perfectă
strada e plină de mercenari savanţi
spălătorese
unul seamnă strident cu Iisus altul
seamănă cu Van Gogh
îi privesc pe toţi paşii lor un fel de bacşiş
dot uitării de sine
domnule mi se spune chiar în clipa aceasta
vînătorii
cu mîinile tulburi împrăştie pe străzi spaima
de moarte
dar eu tocmai o zăresc la cineva în priviri
celălalt care vine spre mine
o poartă lipită de gură de frunte de inimă
ajuns acasă îmi spăl mîinile ca Pilat din Pont
mă gîndesc la copilăria mea cînd nimeni
nu-mi lua în serios propensiunea pentru scenă
trece timpul ca un cap de pajură însingerată
oamenii
prea se încurcă în propria măsură
mîine e posibil s-o luăm de la capăt

Împotriva morţii

Mă povestesc mă povestesc
bătălia e demult cîştigată şi războinicii
au gura plină de iarbă
sînt încă tînăr şi moartea îmi trimite
mari surisuri pe credit
îmi amintesc noaptea aceea
tulbure măceşii sentimentele tale maria
eu de-atita vreme
vreau să scriu un poem extraordinar despre
moarte dar de ce mă opresc nesigur locuitor
pe dimburi de spaimă călător fără saţiu
zadarnic încerc să recapitulez ceea ce ştiu
despre moarte
nu te poţi apăra la nesfîrşit cu fotografii
mi se spune
nu vei putea să te aperi la nesfîrşit
cu fotografii
(să iasă iarba în faţă IARBA CUNOAŞTE
CEL MAI BINE MORŢII FAMILIEI)
mă povestesc mă povestesc îmi descriu uimirile
deznădejdea neantul bătălia
e demult cîştigată şi războinicii
au gura plină de iarbă poemul înnoptează
acolo unde moartea îşi caută învinşii

Naştere vinovată

Astăzi privesc lumea cu ochiul de duminică
plouă
ţin în mîini o fotografie
fotografia înfăţişează o femeie
spălînd cămaşa bărbatului (poate că de-aici
trebuie început)
trece o ninsoare ca un tren de soldaţi
şi de-abia o zărim
cineva e singur cineva refuză beznele
viaţa nu poate fi minţită cu una cu două
pînă la urmă
praful se-alege din măştile sterpe
stai în mijlocul camerei şi deodată un gînd
un fel de maşină de proliferare a fricii :
ÎN FAŢA MORŢII SÎNTEM SINGURI
CA UN PUMN DE OMĂT
ai, ai, carne înceţoşată într-o seară de aprilie
prin tăcerea albă ca un cearşaf
deasupra unui mort
rîsul tău e un cîntec de adormit universul

gheorghe dăncilă

Argheziana

Cuvintele, făpturi blajine
Te căutau şi te iubeau pe tine
Să le dau tihnă, viaţă şi lumină,
Cărau în ele zumzet de albină
Şi zbor uşor de fluturi şi de seară
Cu cintece de trişcă şi vioară,
Veneau purtînd miresme de linişte şi pace
Miros de ciini, de tîrlă şi cojoace
Indemn de bice şi miros de piine
Şi faguri mari de dor năşteau în tine;
Din graiul lui Ion cuvîntul sună
Cu stropi de stea şi cu crimpei de lună
În ghiersul tău, durerile învie
Din turlele de coase, din seceră şi ie
În ceasul tău de foc şi priveghere
Din aur de cuvinte faci flori şi giuvaere
Şi, bun părinte, le primeşti pe toate
De prin hrisov, de la dieci, din sate
Cu-arome de prin cîmpuri şi-albastru din tărie
Le-aduni pe rînd şi faci împărţite

Zeii

Cine-s oare zeii care ne-au născut
Cu trupuri mirosind a grîu şi soare
Care cu ierbi de grai ne-au descîntat
Şi mari lumini ne-au pus în scăldătoare?

Precum pămîntu-s aceşti zei de buni
Purtînd pe ei cămaşa de lumină
Nu ni se mai amestecă-n destin
Dar suferinţa noastră li-i vecină

Doar ei ne pling dacă murim întîi
Bătrîni şi singuri trec în tînguire
Cuvintele li-s un miros de fîn
Venind din vara lor înspre iubire

Cine sînt zeii care cred în noi
Şi-o viaţă-ntreagă le sîntem nădejde
Dragostea lor adîncă de ţărani
Ne-aduce-n lumea asta şi ne creşte.

Sărbătoare

Pădurile s-au primenit cu toamnă
Şi-au pus busuioc de izvoare în sin
Clopot de soare
Bate în turla albastră
Peste aripi întinse de dealuri
Mirosind a linişte şi sat
Plec cu turmele de cuvinte
La cîmpie
Să le învăţ veşnicia unui cîntec
Şi în Lancrăm
Ne căutăm părinţii
în bronzul
Poetului

Pretext

Aprinde luna
Să pot citi puţină linişte şi depărtare
Să pot înţelege vrăjile
Din cuvintele şi dragostea mamei
Să mai simt sfîşierea ierbii sub coasă
Şi mirişti fără grîu
Şi verile clăite
În palmele aspre de ţăran ale tatei
Şi la lumina ei
Să parcurg puţin basm de cer
Să beau puţină stea
Bucuriile să mă legene
Şi tristeţile să mă limpezească
Şi-ntr-o fertilă avariaţie
Să grămădesc aur
Sub puţină linişte
Sub puţină depărtare
Sub puţină lună.

adrian alui gheorghe

Războiul continuu

Creştem exact. Se bucură mamele. Nici un
război
nu e mai mare ca plînsul.
„voi soldăţoi proşti săpaţi ca lumea gropile
cît mai adînci
să încapă plînsul unei singure mame"
Dar nu se aude nimic. Bat tunurile dintre
pleoape.

Noi, dialogul absurd

NE AUZIM UNII PE ALŢII

din ce în ce mai greu se indepărtează
capetele
podului la care stăm dimineţile aproape că
nu-şi
mai împrumută acelaşi soare orizonturile nasc
pui
becisnici de orizonturi. săruturile presărate pe
buze
nu mai vind nimic. se vorbeşte că din ceţuri
se va auzi
curînd un cîntec de sturz o melopee dansantă
în liniştea unei zile de permisie.
ne auzim unii pe alţii
din ce în ce mai greu bătrînul ocean rar
de-şi mai cheamă ţărmul la ordine
între două pustiuri se aud distinct
cum înfloresc măracinii în faţa haosului se
petrec
toate acţiunile noastre şi dacă întrebarea
scapă
sensului şi dacă moartea scapă omului e semn
că eu sprijin această lume cu o
fărîmă din mine
care nu se poate clinti
fără să mi se taie limba.

Podul e tras

naşterea mi-a tăiat toate căile
de retragere prins sînt între colonadele
prezentului
şi viitorului ca zîmbetul între buzele gata
să cîrtească —
un avar sărac pe dinlăuntru-mi socotesc
averea
renunţarea spaima moartea se leagă cerul
cu o iarbă deasă prin care rătăcesc tot mai
orbit
morţii bîjbîie după morţi
piatra după piatră
de muchia pămîntului s-a frînt jumătate de
lume
o voce din ceaţă imploră
renunţă renunţă renunţă
podul e tras dar fluviul nu vine.

Agora

în agora porumbel de prăsilă
ciuguleau liniştea se făcea că pe pămînt
nu mai încăpea nici un clopot moartea îl
cerceta
pe prietenul meu cu infinită delicateţe îi
încerca
dinţii îi palpa umbra rugină în carne îl
încuraja
din cînd în cînd „bun" „bun" „bun".

Poem în proză

dincolo de muntele acesta este o lume
care, ca şi a noastră, trăieşte
toate virstele prudenţei şi delirului
se autocontemplă în istoria pietrelor fără
virstă
eu urc muntele şi cineva din lumea
aceea mă urmăreşte la o distanţă mereu
egală
orice pas al meu îl loveşte pe el
uneori mă tirăsc dintr-un infinit sentiment
al umilinţei pînă la buza prăpastiei
şi vorbesc : ştiu că orice speranţă a mea
în tine loveşte şi niciodată
nu-mi vei ierta —
de-a spune o mulţime de lucruri
despre nefericire
şi ecoul se intoarce tirîndu-se greu pe
piatră.
„ştiu că orice speranţă a mea..."
pregătesc în taină compromisul. îmi adun
armatele.
mîine toată lumea va purta la piept
singerinda floare a spaimei.

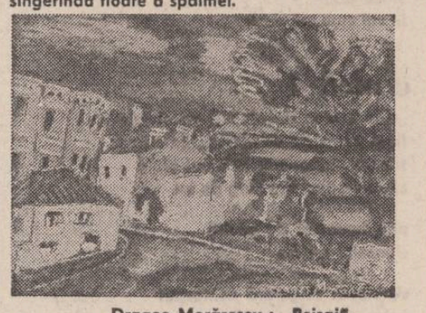

Dragoş Morărescu : „Peisaj"

gabriel stănescu

Sat de pescari

Ce-ai căutat tu acolo, printre ruine, cutii de conserve, licheni galbeni parmelia parietina ? Un mic sat de pescari cu bufet, un ciudat bazar de senzaţii... Printre tării asculţi pe gratis istorii incredibile. Se sparg pahare după vechi ritualuri. Turiştii se amestecă cu localnicii, morţii cu vii. Afară plouă ca-n anul potopului. Anno Domini una mie nouă sute... Din cînd în cînd suspină armonica. Lui Grişa i-au crescut peste noapte mustăţi mari şi negre. Îmi vine să plîng amintindu-mi de dikanka lui Gogol.

Constaţi că totul a fost în zadar. Gloria, banii, învăţătura. Într-o lună nu am scris decît două versuri : „Ca marea lovindu-se de stinci vuieşte / Tinereţea mea alarmată de glasul experienţei". Şi atît. Fără prejudecăţi filologice. Fără decizii definitive. Ce-ai fi vrut ? Gloria mundi ? Onorurile ? Nimic din toate acestea. Nimic. Inspiraţia te refuză. Propoziţiile pline de apă holbate-s ca peştii cu burţile-n sus.

Iubite cetitor

Nu-mi explic de ce cu
Toate succesele remarcabile înregistrate de
Omenire pe frontul ştiinţei în
Cucerirea spaţiului interplanetar este din
Ce în ce mai greu să publici
O poezie.

Mal de siécle

O linie subţire galbenă ca tutunul
Neterminată un expozeu
Irosit în vagi dizertaţii
Deus ex machina
Notez azi 29 octombrie în agendă
Pe ultima filă.

Ignoratio elenchi

Unde ţi-s boii stănescule (parcă-l aud
pe domnu'
burcescu zbierind transpirat tot) la ce te
gîndeşti ai la
ce cînd umpli zeci de caiete cu nerozii ?
multe
am mai înţeles şi eu dar bine mă bică să nu
respecţi tu punctuaţia piinea şi sarea ai ?
numele
proprii cu literă mică ai ? în ce rahat mi-ai
băgat substantivele ai ? să-mi laşi tu
adjectivele
borţoase ai ? (maică-ta ştie ?)
din ce mamifere
impăiate te tragi ? ba pe deasupra aş mai fi
încasat un doi cît toate zilele la română.

marian bodea

Neiertător neiertat

Ochiul lui prin aer ca o pasăre
Îşi filfiie arar aripele să vadă
Pe unde sparg munţii pămîntul cu genunchiul
Şi pe unde cerul cu fruntea şi cu timpla,
Ochiul lui ca un bărbat iubeşte şi-njură
Alteori plînge şi arde ca o femeie
Şi se ridică şi cade ca un prunc ochiul lui
Al tatălui meu spre lumină.
Ciţi cai a-nşeuat, cîte cuie-a bătut
cîte gropi a săpat, cîtă rachie-a bătut... !
Acum tata trece pe cimp nevăzut şi tuşeşte
Şi e alb ca zăpada care nu l-a mai găsit
Plecase din curtea noastră supărat
Să cîrpească uluca morţii vecine
Că tot săreau pe acolo aripe negre
Scuturîndu-ne noaptea grădina de flori
Ochiul său a văzut şi n-a putut să ierte
Şi n-a fost iertat...
Fie-i veşnică lumina, piinea şi apa
Şi însemnul cu care m-a însemnat !

Plictisul iubirii

Abia tirziu, aproape de gară
Am întors privirea şi-am văzut zbătînd
Luminarea uitată aprinsă-n cerdac
Şi amintirea de tine-mi descîntă-nserarea
Că nu mai ţin minte rondelul ochilor tăi
Lăcrimînd ca un şcolar încurcat la serbarea
De demultei noastre iubiri de o vară...
Şi din depoul tristeţilor mele acum
Toamna înceată se prelinge prin urbe
A melc cu cazemata din spate
Plină cu frunze uscate şi vînt,
Acum tu treci prin sufletul meu
Ca un grădinar de prima bătrineţe
Căruia îi cresc dimineaţa, pe furiş
Spini de trandafiri prin buzunare
Să-şi rănească degetele căutînd
După clondirul cu licori de plictiseală
Te-ai petrecut iubito ca o frunză dormind
Pe genunchii vintului blînzi şi seară
Felcerul zilei e demult la apus
Eu netămăduit de iubire-ntr-o gară

Vînătoarea blestemată

Cînd degetele nopţii de tăciuni vor să rupă
Flacăra unui vreasc mai picotind pe furiş
În vîntul ca un copil ţinîndu-se după
Poala codrului grăbindu-se pe povirniş

Paharul zilei e gata să se sfarme
Se-ncheagă-n el bezna ca un singe ucis
Şi-un bărbat dormind pe patul unei arme
E tata, la vinătoare, pindind din vis

Cerbi maiestoşi cu coarne-aurite,
Crailic ghemuit la firul unei ape,
Cu coroanele-nalte în valuri aţintite
Să-şi vadă puterile, uitînd să se-adape

Apoi, cînd luna ochind în pieptul apei
Pe trăgaciul vreascului bîjbîie oarbă
Blestemul îl ajunge pe tata-n dosul pleoapei
Şi degetele-i prind rădăcină în iarbă.

Antologia «Luceafărul»

către flamuri migrînd

preferințele
înțelegera
și chiar intimele concepții
pulverizîndu-și rostul

(într-o prelungită cădere
fără putința de a ne respecta
cuvîntul
lucruri lejere)

răstălmăcire a jocului
umbra somnului
surghiun neloial
și visare –
în leproxeria cuvîntului
umbre oarbe desprinse
de ranele ochiului de vise bolnav
(plăgi de aleasă sorginte)

răstălmăcirea jocului
către flamura tragică
migrînd
linia orizontului
va găsi formele ultime

(formele care ne convin
și care ne sapă
rană de trecere –
somnul cuvîntului
ca o singură apă către flamuri migrînd)

(în fond
îmbunătățim
cu ineranța discursului nostru
meditațiile altora)

marasm

ochiul pămîntului
se resoarbe

Magule Nimeni,
cît gunoi omenesc
din trupul căderii
semănat
peste pleoapa-ți

poartă de somn
vamă pribeagă
clan zurbagiu
născător de cuvînt
frămîntarea clamînd

cît gunoi omenesc
în rana pămîntului
resorbită cu milă

biciul nisipurilor
ca o stea șuierînd
în trupul cuvîntului
trăinicia își lasă

Magule Nimeni, cuvîntul...
și ochiul pămîntului

valeriu stancu

● *Structură sentimentală ce încearcă să se impună poeticește printr-un efort vizibil (de sondare în mai multe moduri de expresivitate ;) (...) A fi în mai multe forme deodată înseamnă a nu fi de fapt în nici una și poetului nu-i lipsește conștiința unei atari ipostaze. Diversitatea formelor nu înlătură însă sentimentalismul fondului liric drept care poetul se străduiește, la concurență cu mitologia, să propună și apoi să impună un orizont mitic patronat de două figuri complementare anume pregătite pentru a da seamă de aventura semnului poetic : Lastheria și Axores.*

LAURENȚIU ULICI

● *Aceste cuvinte (înfrîngerea somnului) ar putea formula o succintă și precisă definiție a poeziei — poezia ieșirii de sub regimul existenței aparente, de sub regimul somnului acesteia, intrarea într-o lume a esențelor și a diferitului. (...) Valeriu Stancu practică în acest prim volum un ermetism foarte bine elaborat, un fel de mistică a formei făcîndu-se simțită în paginile cărții. Atitudinea lirică a poetului pendulează între noi poli majori : încrederea în cuvînt și în puterea sa demiurgică, pe de o parte, scepticismul acut în legătură tocmai cu această putere, pe de altă parte.*

LIVIU ANTONESEI

poartă de somn / rostuită de viitorii profeți
rupînd
trupul cuvîntului

singurii orbi fericiți
în luntrea somnului poartă
ochi galbeni
sugrumați de tăcere

lăuntrice plăgi chemîndu-ne trupul

delicioasă minciună
rupem din noi cu ambele mîini
rostuită de legi
adevăr subiectiv
nedoritele confidențe
lăuntrice plăgi
– ca un tribut
ori ca o alinare –
chemîndu-ne trupul

chemîndu-ne trupul
nevolnicia cuvîntului
rostuită de legi

Lastheria,
imensă rană
legănată de singurătatea / instrumentelor
de scris

Lastheria,
lăuntrice plăgi
rostuindu-ți cuvîntul

lăuntrice plăgi
– ca un tribut
ori ca o alinare –
chemîndu-ne trupul

delicioasă minciună
rostuită de legi
ori de geniul prezicerilor
ineranța poemului

trecerile noastre obligatorii

hic et nunc
somnul tiparelor
labirintul visului
lamură oarbă

frumusețea iluziei
rostuindu-se-nlăuntrul
privirilor oarbe

clipa de somn
somnul cuvîntului
fringerea somnului
lăuntric tribut
sau sfîșietoare alinare
desprinsă de trup

hic et nunc
luntrea ochiului
de rostire sfidată
și de povara nuntirii

(luntrea ochiului
tribut șovăielnic
de trup alinare desprinsă
ori de povara nuntirii

necuprinsul fecund
încărcat de cuvinte
puntea de somn
către oarbele paseri
mereu vorbitoare)

puntea de somn
exprimă bizar
trecerile noastre obligatorii

adevăr zămislind imaginația

Magule Nimeni,
trecerile noastre obligatorii
Magule Nimeni,
iată nu mai știu
din nimic să te nasc
trecerile noastre obligatorii
ne-au învățat zămislirile sterpe

ca să plătim
fără de sine
și fără de vină
reintrarea în paradis
în paradisul neîncorsetatei rostiri
încăput în trupul cuvîntului

Magule Nimeni,
geniul prezicerilor,
Magule Nimeni,
imaginația zămislindus-e
în carnea imaginației
și-n pustiitoare preziceri

Magule Nimeni,
și-n verdele trup căutat...

imaginația logosului
către forma ultimă
dorind să migreze
zămislește-adevăr
subiectiv ca prezicerea
Magului Nimeni

sugestionat, canonul trupului

canonul trupului
pentru cîștigarea
bănuțului de trecere
prin umilință
și somn de catarge

bănuții lumilor
din luntrea ochiului
corcindu-se între ei

canonul trupului
căutînd rana pură
însingurat de
banala curgere
adunată
din lumile zvîrcolindu-se
în luntrea ochiului

sugestii adunate-n alte forme
formele altora gîndind
obsesii ostile
pe creierii spălați de zăpezi-nălucire
ca purpura creierii roșii
orbi străbătînd
verdele trup căutat

alte forme
de trup
aninînd
canonul
sugestiilor

pentru înțelepciunea celorlalți
muritori cu trup ferecat
trupul cuvîntului
neîncăpător
canonul își frînge

Caii

La cîntatul cocoșilor,
Cînd ielele
Adulmecă zorii,
Aud plînsul pădurii
Și-n suflet
Năvălesc cai de-ntuneric,
Bătînd din copite
Pînă sparg timpul.

Trupul meu

Fantastic se scurge-n oglinzi
Trupul meu desăvîrșit.

Înnoptez la rădăcina ierbii,
Rezemat de ceasuri ruginite,
Pe jumătate ajuns pom,
Pe jumătate iederă de vise.

Pămîntul se scoală și pomește
În sufletul păsărilor triste,
Iarna umple golul rămas
Cu frunze de aer pestrițe.

Noaptea-n care...

Noaptea-n care mor poeții
E albă,
Ca lacrima de lebădă,
Iar copacii
Au în fiecare rădăcină
Simburi de lună.

În noaptea aceea
Plouă cu stele
Peste flaute negre.

Ruguri

Cînd ruguri de ceață
Fulgeră plînsul

dumitru udrea

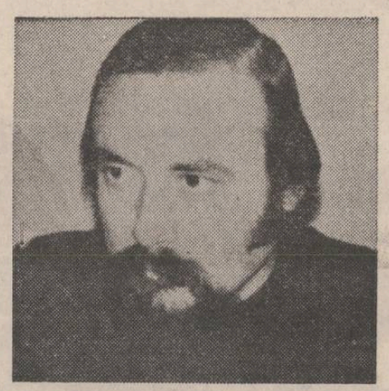

● *Am fost ispitit să atribui un alt sens, mai ambiguu, sintagmei barbiene, după citirea versurilor lui Dumitru Udrea care, în această perioadă balcano-algebrizantă a poeziei noastre, se așează în umbra versului lui Blaga... Poetul nu ocolește elementul mitic și nici nu se sfiește a adăugi un sens aproape metafizic faptului natural desfășurat cu încetinitorul.*

LEONID DIMOV

● *Sîntem în fața unui poet matur, cu o lirică de o strălucire autonomă, denotînd un condei dintre cele mai avizate, trecut prin experiențe poetice prețioase și ferme... Prezidează, în tot și în toate, un simț fundamental al cuvîntului, o distilare superioară a acestei trăiri în cifrul figurărilor delicate, împunînd un poet care, de la prima lui carte, trezește legitime și mari speranțe.*

ILIE PURCARU

Și grota-nflorește
Cu ris de fecioară,
Tăceri veștejite
Adie-n oglindă
Și piatra cuprinde
A nopții vioară.

Rîul negru

Femeile mor blestemate
De somnul aprins în candele
Și le cresc cearcăne dulci
În jurul amiezilor.

Tîrziu,
Vinul binecuvîntează
Întoarcerea bărbaților
Spre rîul negru
Sorbit în tăcere.

Promenadă

Albă,
Trec mina
Prin părul zilei
Și obosit
Mă-ndrept
Spre partea cealaltă,
Strivit în spațiul
Dintre două vocale,
Căzute din ordinea
Cea mai firească
A lucrurilor.

Sunetul ierbii

Vipera amurgului,
Multicoloră,
Își depune ouăle în creierul meu.
Înaintez, singur luminîndu-mi,
Prin tunelul îngust și rece.
În momente ce nu le pot prevedea
Devin mai ușor
Apa expulzîndu-mă dușmănoasă,
Atunci sparg în creștetul capului
Gheața de deasupra
– Lăuntrul izbucnește din mine
În bolborosiri întunecate.

amiază

IV

În oraș e toamnă de tot.
Doi oameni trag după ei
Două umbre uriașe.
La ce bun ? întreabă
Unul dintre ei
Trîntindu-se pe trotuar.
(Mozaicul se tulbură,
Mari animale de sticlă
Cad spărgîndu-se în cioburi
Întunecate). La ce bun ?
Se revoltă uitîndu-se cu ură
La umbra preafidelă.
Celălalt o trase pe-a sa
Cuminte, ca pe-o centură,
În jurul trupului,
Rîzînd încet : la ce bun ?

univers fără balon

văzînd cu ochii roșul cel mai
intens se coace și cade putred,
umilit.
bucuria se vestejește
imediat ce am atins-o.
răcoarea lunecată între lucruri
se îngroșă. puhavă
își tîrăște trupul plin de resturi.
numai teama de moarte
înalță cetăți. devine tot mai înfloritoare

Fixează inima poetului
Sau poate
Caravana de gînduri
Ce trece
Prin sunetul ierbii.

Legănată ora
Anunță fericirea,
Din care nu lipsește
Culoarea ochilor tăi
Și dira de pe cer.

Neatingere

Virginale cîmpuri de stele
Rămîn aproape ochiului
În această neatingere
A ființei.

Infinitul
Măsoară existența universului
Și-a amintirilor
Despre tine.

Corul din lună

Cerul gîrbovit
Peste ochiul de lumină,
Stăpîn a tot ce există,
Saltă mai sus
Chipuri de stele,
Pierdute în umbră.

Tăcerea noastră,
Indiferentă și lungă,
Inundă cuvintele,
Anunțînd parcă
Treceri migratoare
În corul din lună.

Osînda tăcerii

Primește osînda tăcerii
Femeie de tremur albastru,
Căci păsările nopții planează
Peste țărmuri de suflet,
Aproape de fluviile negre
Ce-mi poartă făptura.

Acolo, lumina
Alunecă-n umbră
Și timpul ce vine
Îmi leagănă somnul.

* * *

fiecare zi crește mormanul de aluviuni
(inima le pompează cu hărnicie,
ea nu cunoaște noțiunea
de greață).
pînă cînd obsesiile coapte
se rup de pe creangă
stîrnind în cădere o băltoacă
sentimentală pe care te grăbești
să o consemnezi :
azi, ora h, inima mi-a bătut în cap.
a se scrie o poezie despre acest
lucru și despre niște aluviuni.

* * *

ei bine, se-ntîmplă că tocmai
cureți un măr de coajă
și constați că te-ai putea desface
nedureros de cineva.
(un vechi prieten fără de care
mai demult îți părea imposibil să exiști).

nu te mai întrebi
ce vietate meschină a ros
pe întuneric și pe ascuns
cordonul ombilical dintre voi.

nu te mai frămînți cu probleme tîmpului
care și a viselor care și a vieții...
pur și simplu te lași pe un scaun
și muști din măr
privind prin geamul bucătăriei la viscol.

amiază

III

o femeie apasă cu tot trupul
pe minerul cișmelei (apa țîșnește
cu spumă în vasul emailat), lîngă ea
se oprește un trecător, o măsoară
și-i spune cu voce perfect egală : minți !
ea se uită mirată : nu mint !
trecătorul dispare, se întoarce în grabă
cu un altul, minte, îi spune el
noului adus, arătînd spre femeie,
acesta îi țipă și el : minți !
femeia își apără obrazul cu palmele
nu mint ! trecătorii pleacă,
(apa dăduse de mult peste margini),
se întorc amîndoi cu alți cîțiva.
minte, spune primul celui de-al doilea,
minte, spune acesta următorului,
minte, minte, minte... minți ! ! !
îi aruncă toți deodată, femeia
dă drumul minerului, îi privește buimacă,
se șterge mașinal de salivă :
mint, recunoaște ea.

* * *

cîmp minat cu doi bulbi uriași.
prin ei, tot ce există

mariana codruț

● *Fata slăbuță și cu ochii speriați, ca două păsări captive, care trecea acum cîțiva ani pragul „Convorbirilor literare", rușinîndu-se, de parcă ar fi comis cine știe ce faptă reprobabilă, să vorbească despre încercările sale poetice, gata mai degrabă să renunțe, să plece, decît să dea explicații, dîndu-le, pînă la urmă, rostind monosilabele cu o voce nesigură, ca și cum se referea la altcineva, o persoană despre care știa puține lucruri și acelea vagi, luîndu-și în fine, inima în dinți și scoțînd din geanta pînă atunci strîns ținută la piept un teanc de foi, abandonat cu atîta grabă pe tăblia mesei de ziceai că-i frigea degetele, urmărind cu neliniște pe cel care-i citea poeziile, așteptînd cu spaimă părerea ce avea să urmeze lecturii, poate nu atît pentru că putea fi și defavorabilă, cît pentru că privea ceea ce fusese, pînă mai adineaori, al ei și numai al ei, dovadă că promisiunea promptei publicări mai degrabă îi sporise încordarea, fata aceea semna cum semnează și azi, Mariana Codruț.*

A tipărit puțin, oricum mai puțin decît ar fi meritat, și numai în cîteva reviste, iar ceea ce a tipărit cu greu îți îngăduie să bănuiești adevăratele-i resurse poetice.

AL. DOBRESCU

– ca una al cărei stomac
s-a obișnuit cu de toate.

* * *

unei tinere poete

de cîteva ori pe zi și-ar mărturisi
sila din fața semnelor de punctuație.
vai, coerența strînsă ghem
și aruncată ostentativ în scrumieră.
violență roz. (linguriță lovind
cu mici sunete marginile ceștii).
materia făcînd sluj,
întorcîndu-și pleoapele pe dos,
scălîmbăind buzele,
primind bucățica de zahăr
pentru cea mai reușit-hidoasă
poză a sa.
vai, coerența scuturîndu-și ofensată
cutele de scrum după încheierea
numărului sare sprintenă – moale – alintată
pe umărul stăpînului ; apoi trage
perdelele la ferestre.
(întotdeauna) de la stînga la dreapta.

Doar poezia

în plină lumină a zăpezii
ba chiar și altădată,
e de-a dreptul primejdios
să ieși cu fața descoperită.
– o pasăre îți poate înghiți ochii
precum un miez dintr-o nucă,
frigul îți poate arunca
lătrăturile lui furioase,
cineva îți poate folosi epiderma strălucitoare
drept țintă pentru săgețile lui.
în totul, riscul e prea mare...
doar poezia le suportă pe toate.
în numele ei
îngheț cum se cuvine
cu fața lipită
de metalul nopții.

Cezar Ivănescu

DUPĂ DOUĂZECI DE ANI

— FRAGMENT —

Am scris această carte în anii 1962 și 1963, după ce îmi consumasem experiențele literare școlare și juvenile, după ce îmi depășisem un anume abandon al curiozității (de la Novalis și Lautréamont la Tagore, Claudel, Saint John-Perse) după ce... gîndisem **o teorie** proprie despre **balada** ca gen etern (deși balade nu mai scriam în acel timp), după ce mă izolasem de amicii literari ieșeni, comilitoni în degringoladă (alcoolică, erotică, ori de pură căpătuială), după ce, în sfîrșit, la 21 de ani, mă trezisem din acel **sommeil continu des Mahométans légendaires,** din visăraia timpă și paradisiacă a copilăriei în care șezusem fericit conținut ca-ntr-o placentă : agresat afectiv și mintal, existența nemaiîiindu-mi decît o de-a-pururea cominație, **așteptam** cu anxietate moartea mamei bolnavă de o boală incurabilă, și-mi descopeream propria-mi moarte și propriu-mi corp, altfel decît în adolescența-mi exultînd de superbie fizică...

Am scris această carte în umbra **modelelor absolute** ale acelor ani, și care mi-au rămas, de acum, pe lîngă altele, modele absolute pentru toată viața : liricii și tragicii antici, greci și latini, și poezia italiană a acestui veac reprezentată de Ungaretti, Montale, Quasimodo, Saba... oficiind cu toții intru acele **valori di qualità della parola assoluta...**

După 19 ani de existență vagantă, în 1979, cînd mi-am putut aduna într-o locuință toate manuscrisele, am descoperit că după cele două momente sinistre ale vieții mele (perioada studenției și plecarea prin demisie și alungarea la termen din sediul revistei „Argeș" din Pitești) în care am pierdut fără speranță de-a mai fi regăsite, cărți și manuscrise mai am totuși manuscrisele sau copiile conținînd cam 300 de poeme...

29 dintre ele mi-au apărut în volumul de debut din 1968, **Rod** (E.P.L.), altele în **Rod III, Rod IV, La Baaad** și **Muzeon,** altele prin reviste, cele mai multe rămînînd însă pînă acum inedite...

Neavînd sprinteneala de comerciant a altora care cum au comis un text, poezie sau calomnie băloasă, trebuie să-l și plaseze, și mai ales crezînd în **misiunea** durabilă a scriitorului român în propria-i țară, acum, după 20 de ani de la scrierea ei, îmi pregătesc din nou pentru tipar această carte așa cum a arătat ea inițial...

Acum cînd o recitesc, îmi dau seama ce nainte**l**egere a planat asupra acestei cărți : lectorii ei calificați, redactori ai revistelor sau ai editurilor (și nu numai ei, — supraveghetori reali și alții improvizați) au crezut că descoperă în ea ceea ce francezii numesc **la langue verte ;** în fapt nu e vorba decît de folosirea cuvîntului propriu : ar fi prea mult din parte-mi să încerc să arăt că nu e vina noastră că de două mii de ani incoace spiritul european pervertit a schimbat cele naturale și nerușinoase ale celor vechi în licențios...

Nu credem precum unii critici literari de astăzi, epidermici și fără un dram de instrucție filosofică, nu credem că poezia **a evoluat** sau că **evoluează** (cel mult, a redescoperit din cînd în cînd cîte un lucru bărbin de cînd lumea) : dezicerea noastră poate fi măsurată : de la **cuvîntul de forță** la **argou** (la colajul eliotian, pur expresiv)... Spre a ajunge la **cuvintele de forță,** spre a reînvia forța genezică a cuvîntului, drumul e de refăcut, înapoi... dar pentru aceasta, totul trebuie spus, vorba sărmanului Céline, pentru noi, cel care singurul în acest veac a făcut o experiență literară pe măsura fizicii nucleare : „Nu există nimic mai teribil în noi, și pe pămînt și în cer, decît poate ceea ce n-a fost încă spus. Nu vom fi liniștiți decît cînd totul va fi spus, odată pentru totdeauna, atunci în sfîrșit se va face liniște și nu ne va mai fi frică să tăcem"... căci distrucția și facerea din nou vor zăcea-n noi ca foetusul galeș surizînd în pîntecul matern... Căci lumea nu-i decît un bazm rostit de cel care deține Cuvîntul și resorbit în întregime în tăcere, în somn, în vis...

Turn

! oare Legea nu e ca eu
să iubesc toată viața mai mult
ceea ce va pieri fără urmă?

Turn

! în orașul meu, omul moare —
inima este apăsată.

în orașul meu, omul piere —
inima este grea.

am aruncat o privire pe deasupra
zidului —
am văzut cadavrele plutind pe rîu!

Copilăria lui Ario Paradis

! îmbolnăvită de tristețe, inima mea
cum aș numi-o ? evanescență,
de la care mi se trage numele!

La nymphette

! ca dintr-o țiță plină laptele
privirea mea se-azvîrle din balconul
lunecat în crepuscul,
orele-nalță fratern parfumul morții
și carnea mea abulică-l primește lacom,

cu nările mai mult murmurînd
cu mîinile mai mult delirînd
cînd trece femeia-copilandru
de doisprezece ani

mîndrețea capului ei
a crescut un păr atît de lung
încît îi poate acoperi
și sexul

o, dar eu sunt bătrîn
sunt bătrîn
ca zîmbetul morții care înflorește ca un
mormînt
nossa oscura!

Îngerul splendorilor

! de te-am urma numai pe tine,
Frumusețe,
am merge tot spre moarte
fără-a ne mai întoarce
noi înșine
ne-am pierde
în voluptatea
morții
orbi
raiului
învierii
obvient !

Turn

! alături dormi singură tu
în tăcere în somn
monstruos de atentă
cum ar bate un cui
într-un vecinic sicriu
Moartea-ar putea
să-mi ciocăne-n piept
pentru ultima oară: iar
tu alături să dormi senzuală Grație
singură. eu fără urmă
jefuit ție cum în somn visînd
ți-ar fi furate vestmintele
și-ai dormi surizînd goală
inconștientă de nelegiuire:
cînd te-ai trezi din inima ta
ar dispare credința că-n lume
mai e pudoare și sfințenie!

Turn

! te coci în vînt ca grîul
și-n pulge ca arama
las capul meu să doarmă
și-i semăn fără seamăn
lui Onan cel păcătos
cînd ție-ți sînt departe.

nici un alt trup
nu-mi va grăi ca al tău
că ochii-mi sînt demenți
și mîinile perverse
că port în trup
sămînța gratuită-a morții:
or trebui să-mi milui trupul
și să-l închin în adorația
umbrei pe pîntecu-ți
precum un foitor cadran solar
ochilor morților soare genital!

* * *

! înaintați : veniți cît mai
aproape de mine — sunt
cinstit cu voi: toți suntem
morți și ding ding pe
brațe ducem sîngele
ca pe un pergament al
unor civilizații străine
moarte cu totul; nu-i
ascultați pe cei care vă mint : ceea ce
nu s-a
schimbat cu nimic este viața:
pentru că ea pentru noi nici n-a existat
— înaintați veniți cît mai aproape de
mine
— nu vă aduc nici siguranța
morții ci suferința că morți
trudim în conversații să ajungem
la un stil al nostru de morți: suferința
estetică ne privește pe toți:
din coroanele de aur ne vom aranja
danturi pe potriva gingiilor —
unul după altul fiindcă toți ne iubim —
numai veniți cît mai aproape de mine
înaintați căci nu mă puteți atinge:
nu rideți —
pe Tronul lui măreț
nu va mai rîde ca-ntre-alte dăți
crezînd că într-o zi va veni Moartea,
Timpul
Timpul Timpul — angelic oligofren!

ZILE

I

! și nu-i nimic murim astăzi
dar totul e ciudat altfel :
de pe terasa-mprejmuită
cu flori de cactus
privești norii : care deodată
par priviți și încetează parcă
să se mai miște
terorizați ca de un ochi ciclopic:
tot astfel:
deși cu fiecare zi ne-apropiem
de moarte
absența morții
fiecărei zile îi adaogă
senzația unei durate nesfîrșite:

moartea decepționează

și logica minții

și astfel imobilismul norilor
și surpriza unei zile fără moarte
ne dau acea senzație
a eternității paradoxale și suverane!

II

! lunea am gînduri de sinucigaș
ignobile
meschine spaime
oricum de-a exista
gînduri de sinucigaș
trezite din meschinăria
spaimei și spasmelor de-a exista
programul zilnic
al minuțiilor

și Ea trece albă majestuos
ca o vacă imperială

voi muri de tristețe: de inimă
sfidînd orice evidență!

III

! lunea am gînduri de sinucigaș
voiesc să o termin cu mine
identificat după programul zilnic
— e repugnantă
această obstinare meschină de-a exista
omul programat caca
și sinuciderea mea de luni
(o într-o luni mă voi sinucide ?
o, într-o luni mă voi sinucide!)

...e pe măsura aceleiași
spaime de urangutan...

o indolență
un elan pe măsură
împingea sufletul meu
roată a soarelui — către moarte!

! — o, nu, o trecătoare luare de cuvînt
în colivia spaimei
— o enervare de dimineață — și apoi
către prînz o timpă contemplare
a exemplarelor feminine venind din
diferite direcții, — cum stai
în mașină te năucesc — ori în tramvai
te lovești dinadins de
popoul uneia — o urmărești la
coborîre — fără rezultat

— e sesizabil că moartea noastră
totala pulverizare
e o paloare dinăuntru
ca un ac înfipt în inimă
ca un suspin
pe care-i urmărești
ca pe-un guzgan
chițcăind într-o galerie —

— e sesizabil că totul
e din ce în ce mai puțin sesizabil

o iluminare ca un giulgi

dormire-aș somnul: în mă poate
reînvia o altă viață!

IV

! oboseală,
fără somn, fără moarte
fii sora mea
vrajă mai inexplicabilă decît...
delir care ne mîntuie
curgînd încet ca ploaia
oboseală
ostenită
tu însăți ești esența ta
ne stringi laolaltă
ca sufletul comun al turmei

voluptuala mea soție morganatică!

V

! priveliște a dimineții
gol net
care strivește
biiguială
încinsă în
osteneala zilei

cryptonim
ce o ancoră
ruginită
rugăciune
nimic nu tace pe pămînt!

VI

! inversunare mai moale
evanescență a oricui avere
pierdută în genune și azur
și norii priviți deodată
par priviți — și avansează —
marasm — și căpățînă de plumb
și genunchii plecați
parcă de acasă
și acel sîmbure al groazei
pe care nu-l poți
prinde cu limba
să-l sugi între gingiile
savante — fără dinți!

VII

! mi se usucă
memoria ca sîngele
la soare, scîrțîie
și nu reușim
cu ușurință nu reușim
calota ne presează
plan e totul
nimic să nu se ridice
că bine suntem
despărțiți —
înfundîndu-mă măcar
la rădăcină,
oboseală,
sora mea!

VIII

! oboseală, sora mea geamănă
tristețe de privit: o uleioasă
pată ca sufletul — frumusețe
căzînd ca piatra
și fringhiile noastre
se rup, se rup,
cercînd să țină
navele de aur
cu luciri de înger —
dacă acest eon
a fost și socotit
și cîntărit în spații
să fim socotiți pierduți
și pace multă
să ne preamărească!

IX

! cu șiretenie
ca un nevolnic
suflet răspîndit în carne,
cruzime în celulele
ca niște ochi măriți
de ei, de alții?
șade în această
roșie celulă ca-ntr-un
fotoliu Moartea!

X

! se prăbușește timpul în tîmplele
tierbinți
grăbiți trec indivizii și-naintea lor
loc făcîndu-le trece Moartea —
toți și-au ratat
o existență (dacă au avut-o)
n-o pot numi și gura
le înflorește ca lepra;
astăzi de dimineață
șchiopătînd mi-a șoșit:
ești singur? îndestul de singur
i-am răspuns dar nu-ntr-atît
de umil cît să te primesc
ca pe o ofrandă divină:
face atîta zgomot viața la fereastră
încît numai știu unde
să-i găsesc inimii lăcaș
în această cameră mortuară:
adeverire ție, cine ești,
osîndă conținută
ca măduva oaselor?

XI

! încă nu sînt bătrîn dar lumina
divină a lumii îmi făurește
un veșmînt ca o sudoare de sînge.
și numai buzele mele învenină vinul.
o, de ce-mi mai apari
ca să nu-mi rămînă
nici o îndoială
că
Fiul Omului își merită
Calvarul? Scorțile-mi țin o năframă
care îmi cîntărește plînsul,
O, Moarte, Maică-a mea,
într-un atît
sunt numai pulberi și țărînă
încît și tu-mi apari răzbunătoare
strigoi mort ca o moartă
care mă înspăimîntă?

Din „Rod" — 1963 (inedite)

Lumini dobrogene

Cerapastelurile lui Dragoș Morărescu grupate sub titlul „Lumini dobrogene" afirmă încă o dată singularitatea demersului artistic al acestui polivalent plastician a cărui operă scapă înregimentării în vreuna din grupările, tendințele sau curentele contemporane. Exersîndu-se în mai toate genurile artelor plastice experimentînd continuu, folosind tehnici multiple, ajungînd în această direcție la soluții proprii, Dragoș Morărescu se află în posesia unui ansamblu stilistic care îi aparține pe de-a-ntregul. Mîna artistului se vede în fiecare din lucrările sale, indiferent dacă e vorba de pictură sau desen, de linogravură sau guașă, de frescă sau ilustrație de carte. Suita inspirată de unicitatea pămîntului românesc dintre Dunăre și Mare, polemică în felul ei, oferă posibilitatea contemplării unor tablouri a căror primă virtute este ineditul viziunii. Depășind frumusețea enigmatică a Dobrogei, farmecul ei oriental, spectaculosul marin, aridităteа peisajului, fluiditatea geologicului topit de un soare devastator și de ireparabila trecere prin milenii. Morărescu relevă o natură luxuriantă, colcăitoare, anamică. Elementul vegetal inundă peisajul. Contorsiunea formelor de relief sugerează o mișcare perpetuă izvorîtă din descătușarea energiilor latente. Zbuciumul continuu al pămîntului e transmis străzilor și caselor care iau forme ciudate, verticalele căutînd puncte de echilibru în spațiul de dincolo de limitele tabloului. Senzația trăirii intense, a vieții dezlănțuite e dată, desigur, și de folosirea cerapastelurilor cu nuanțele lor untoase, cu tonurile lor fluente. Culoarea e densă iar tehnica gradării ei face ca, privite din unghiuri diferite, lucrările să pară că își schimbă cromatica. Peisajele au un dramatism controlat: ele dau măsura temperamentului artistului. Desenul clar, puternic articulat, organizează imaginea. Ritmica studiată a elementelor compoziției, „gospodărirea" spațiului realizată cu acribie, cu deosebit simț al realului, în pofida spontaneității pe care o degajă fiecare lucrare, tendința spre monumental și, desigur, aplecarea către un decorativism de bună calitate demască formația de arhitect a lui Dragoș Morărescu. În totul, un spirit cultivat mereu atent la spectacolul pe care îl oferă.

Mircea Croitoru

Casa cu livadă

Urmare din pag. a 4-a

la tribuna parlamentului ? (În fulgerări de secunde i se-arată generalul Arthur Vlădoiescu, fost și actual prim-ministru, dedat la dulce, cum ironiza presa, și cea guvernamentală, și cea de opoziție, convins că țara încă mai are nevoie de o sabie care să despartă apele...). Ajută, Doamne, robului Tău, să smulgă răul din rădăcini, după povața bătrînilor noștri : totul trebuie extirpat, spre a ne lecui, măcar în momentele noastre de reculegere, de această boală a politicianismului, ce atît ne macină pe noi, subjugații, și zdruncină țara din temelii. Acum se-nchina aproape continuu, automat, încă neîndrăznind să-și ridice privirea spre candelă. Acea amorțire a trupului și împăienjenirea ochilor să fi fost pedeapsa Sintei Fecioare pentru prea marea lui cutezanță ? — o mustrare, un avertisment ?! Își limpezi, mai pe urmă, că el bătuse în retragere, pînă se lovise cu șalele de pervaz, din pricina unei lumini prea puternice, orbitoare, tot peretele pe care se afla candela era o văpaie. Îmbrăcă bluza pijamalei și halatul de casă dintr-un sentiment de pudoare, oricum, nu era, nu se simțea singur în cameră, și-abia acum își îndreptă privirea, cu infinite precauții, spre Icoana Sfintea Fecioare. N-am făcut nimic rău, nimic necuviincios și care să vă supere, se surprinse gîndind. Dar mi-am luat obiceiul să sting lumina înainte de-a mă culca, nu suport nici o rază, de nici unde, și asta de mic copil. Oare somnul nu este o formă a morții ? — somnul adînc, sănătos... cu cît dormi mai adînc și neîntors, cu-atît mori mai tare, spuneau bătrînii noștri. Iar moartea se petrece numai în întuneric... Și, inexplicabil, (avea să revină mereu asupra acestei stări), el nu se mai temu nici de Sfinta Fecioară cu pruncul în brațe, nici de moarte, ba chiar își dori somnul fără de sfîrșit, singurul izbăvitor. Apropiindu-se din nou de candelă, el strivi flacăra între degete, apoi își scoase halatul, pijamaua și se-ntinse gol pe pat, așa îi plăcea să doarmă primăvara, gol, și cu fereastra camerei deschisă. Eu sînt pregătit, aștept, mai gîndi, și dacă stă în puterea Ta, pune capăt zilelor mele, isprăvește o dată cu cel ce am fost, iar dacă nu ești în stare, ori n-a sosit timpul, atunci lasă-mă să dorm neîntors... Oare să fi existat cineva, om fie, Dumnezeu fie, care să-i recepteze gîndurile, mai ales în acele momente de cumpănă, ori de revoltă, cînd nervii intră în vibrație, și tot ce trece prin mintea unui om atinge intensitatea fulgerului ? De o posibilă comunicare, nedorită, îndeosebi cu potrivnicii lui, cu pînditorii și iscoditorii, se temuse într-o vreme, cu puțin înainte, și-apoi în timpul marelui război, cînd jandarmii imperiali, falnici și cu pene de cocoș la pălărie, îi adulmecau urmele : de cîte ori gîndise cu înverșunare împotriva lor (numai gîndise, fără nici o altă manifestare — erau zile și săptămîni cînd nici nu ieșea din casă, nu primea pe nimeni, nu transmitea indicații), ei, jandarmii, îi băteau la ușă, proferînd injurii și amenințări. Atunci, fără să le adreseze un singur cuvînt, fără să schițeze un gest, gîndea de bine despre ei, cu înțelegere, sînt tot oameni, ca și noi, cu greutăți și amărăciuni, oameni aflați în slujba împărăției, cineva trebuie să fie și în slujba împărăției — și minunea se petrecea sub ochii lui, unul cîte unul jandarmii se-nclinau și se retrăgeau pe vîrfuri, cerînd iertare pentru bănuiala nedreaptă ; neîndoielnic, era un semn că-i îmblînzise cu puterea gîndului. Într-o noapte tîrzie de vară, într-un ceas de taină — undeva, pe malul Someșului, sub sălcii plîngătoare, se mărturisise unui prieten, profesor-medic la Cluj, tocmai în legătură cu această putere a gîndului, ce adînc îl tulburase. Ca om de știință, cu experiența și cunoștințele de care dispun în clipa de față, nici să confirm o atare posibilitate nu mă-ndemn, nici s-o desmint, îi declarase profesorul. Ca om, numai ca om, parcă aș înclina să-ți dau dreptate, adesea mi s-n-ntîmplat și mie să mă dau de gol printr-un gînd nesăbuit. Ceea ce sînt gata să admit, și în stare să aduc dovezi, este că adesea, prea adesea ne trădăm gîndurile, bune, rele, cum se nimerește, printr-o privire, printr-un gest. Oare te-ai întrebat vreodată de ce oamenii noștri politici sînt atît de vulnerabili, și rezistă atît de puțin în prim-plan ? Una din cauze ar fi tocmai această deconspirare fără voie, copilărească, prostească. Dacă m-ai surprins privindu-te mai cu interes, cu atît mai bine : mărturisesc această nepolitețe de-a te fi studiat în afara prieteniei ce ne leagă, doar ca om de știință ; nu o dată am întîrziat și asupra portretelor tale. Cine știe, poate că se numără printre cei aleși, m-am gîndit, poate că are șansa de a-și compune — căci, asta se compune cu răbdare, cu exercițiu — acea mască de om imperturbabil, impenetrabil, de sfinx... Ani la rînd apoi, pregătindu-și apariția pe marea scenă politică a țării, Iosif Partheniu se exersase în fața oglinzii — pînă cînd, fără să fi avansat el, ori altcineva dintre prieteni și colaboratori, vreo sugestie, cei din opoziție, și-n primul rînd gazetarii, îi făcuseră faima de sfinx. Iar în ziua cînd aflase că și partizani și opozanți se-ntreabă, în momente de convulsii, oare ce gîndește Sfinxul? — se-nchisese în casă o zi și-o noapte și chefuise de unul singur, sărbătorind o victorie : gîndesc pe mama voastră de masturbanți !.. Totuși, era departe de-a avea sentimentul unei victorii depline. Sfinxul de pe scena politică se transforma într-un ins oarecare îndată ce, ajuns acasă, își scotea pălăria, redingota și gulerul tare. Îndată îl apucau și durerile de șale și de încheieturi. Cu primul gînd de revoltă, vizînd pe rege, pe membrii cabinetului, pe ceilalți potrivnici lui, începea și teama că va fi receptat : căzînd masca, deconspirarea ar fi fost posibilă chiar și de la distanță, fără, adică, să se afle față în față cu iscoditorii... Îi va fi dat oare vreunei minți omenești să treacă dincolo de barieră ? Necunoscutul, își formulă Iosif Partheniu, trebuia provocat, silit să acționeze, indiferent de risc, iar riscul limită nu poate fi decît moartea, dispariția (cu o moarte, spune poetul, tot sîntem datori) — adevăr zic vouă, aceasta este singura noastră șansă de a lărgi sfera cunoașterii, destul ne-am închinat unei Forțe supreme, prea am obișnuit-o doar cu rugăciuni fierbinți și miros de tămîie, e timpul să o și provocăm... Dacă acea forță există, dacă nimeni nu i se poate sustrage, atunci, mai devreme, ori mai tîrziu, Ea se va dezlănțui, pedepsind cu foc și pucioasă. Va fi sfîrșitul, sau, dimpotrivă, eliberarea de o povară, de teamă, de cea mai cumplită din cîte poveri i-a fost dat omului să poarte. Și-abia acum, ajuns în acest punct, Iosif Partheniu își aminti împrejurarea cu un alt prieten, teolog, tot pe malul Someșului, pe sub sălcii plîngătoare, cînd acesta îi spusese, la capătul unei aprinse discuții privind înregimentarea fraților ardeleni sub un steag politic — și arta conducerii, a dominării maselor, îi spusese : dacă vrei să nu te mai temi de om, de apropele tău, trebuie mai întîi să nu te mai temi de Dumnezeu ; dacă vrei să îl stăpînești pe om, trebuie mai întîi să îl stăpînești pe Dumnezeu... Atunci, pe malul Someșului, în mintea și-n sufletul lui Iosif Partheniu se născuse înfricoșătoarea dorință a provocării. Căci el sortit se credea să domine și om și Dumnezeu.

Fragmente din romanul „Evanghelia după Satan"

SE ISCĂLEA Z. S.

Urmare din pag. 1

îndea energia de altădată și lupul tînăr cu colți puternici renăștea în el.

Pînă într-o nefastă dimineață de iarnă cînd, vrînd să se ridice din pat, să-și facă mica plimbare în perimetrul camerei de spital și, poate să arunce o privire spre albul triumfător al zăpezii, mușchii n-au mai vrut să-l ajute.

Atunci a sunat, și o șoră de caritate, întrînd tăcută, i-a lăsat sprijinit de noptieră un baston, după care a părăsit încăperea.

Și cel care se iscălea Z.S., oripilat și revoltat de prezența acestui obiect ajutător, în fața evidenței de neînlăturat, s-a ridicat în coate, s-a așezat pe marginea patului, a luat bastonul în mînă și, cu un ultim și supraomenesc efort, s-a înălțat în picioare.

A făcut cîțiva pași prin încăpere și cuprins de umilință, nevrînd să accepte obiectul ajutător, l-a folosit în chip de sabie, într-un moment de omenească furie, măturînd sticlele de pe masă, paharele, încercînd să spargă geamul ce-l despărțea de iarna ce se așezase strălucind regal dincolo de sticla care-l izola de viață, sufocîndu-l.

Apoi s-a tîrît la loc în pat și-a căzut într-o mutenie resemnată și nu s-a mai ridicat pînă în clipa finală a trecerii spre veșnicie...

Ar fi putut împlini în acest octombrie melancolizant optzeci de ani și, de aceea, în amintirea lui, rup o frunză de toamnă cu irizări de aur vechi lăsînd-o să cadă ca pe-o lacrimă sonoră peste amintirea celui care se iscălea Z.S.

2 OCTOMBRIE 1982
L 8

BAROCUL – CREAȚIE ȘI MANIERĂ

ȘI TOTUȘI, BAROCUL...

Am scris în urmă cu cîțiva ani o carte despre prezențele de tip baroc în literatura română din secolul al XVII-lea — întreprindere temerară, după cum aveam să constat. Identificarea acestor elemente nu pornea nicidecum de la intenția de a obține neapărat o sincronizare a fenomenului literar de la noi cu mișcările de gust și sensibilitate literare din Europa (o asemenea încercare și-ar divulga lesne nota forțată), ci de la considerarea atentă, într-o perspectivă sensibil modificată, a cîtorva dintre cele mai reprezentative producții ale literaturii noastre din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Ajungeam atunci la încheierea — suficient dovedită, zic eu — că legăturile dintre oamenii de carte din Țările Române și spiritualitatea barocă au un început ce se cuvine plasat mult înainte de secolul al XVIII-lea (veac acceptat, în genere, de cei ce izbutiseră să fixeze o serie de prezențe de tip baroc în literele românești), că elementele ce atestă aceste raporturi în veacul al XVII-lea nu sînt deloc „inconsistente", că, în sfîrșit, acest secol, începînd cam de prin al patrulea deceniu al său, este cel care a favorizat pătrunderea la noi a stării de spirit baroce realizînd „o deplasare față de structura și temele din secolul anterior" (Alexandru Duțu).

Lucrurile, însă, la noi, se schimbă greu. Sintezele istorico-literare apar, din cînd în cînd, dar literatura noastră de pînă la 1 800 și ceva rămîne tot „veche", mai mult — **medievală** (ce monstruozitate !!), apărîndu-și cu strășnicie aspectul de „bloc de marmură", cu tot ce bănuia, subtil și splendid, G. Călinescu înlăuntru, dar deloc dispus să se lase secționat.

O cauză, între altele, a atitudinii profund rezervate ce întîmpină inițiativele „pro-Baroc" (în cercetarea literară, căci istoricii artei sînt mai puțin reticenți) se află în soliditatea unor scrupule „culturale", care se activează atunci cînd ceea ce se propune, sub o titulatură anume, nu seamănă, la o primă analiză, cu modelele „clasice", existente în vestul Europei (zonă de obligatorie — dar nu totdeauna și de profitabilă — raportare). Dar în țările din Europa de est și sud-est (căci alcătuirile baroce din literatura română se află în armonioasă concentrare cu aparițiile din această arie culturală) literatura barocă dezvăluie peste tot, la o analiză atentă, elaborarea unor sinteze de tip particular, naționale dar și „regionale", născute de fiecare dată din îngemănarea elementelor exterioare, receptate împreună cu fluxul înrîuririlor, cu faptele ce aparțineau tradițiilor suficient de bine consolidate ale culturilor respective. Foarte firesc deci, ca toate aceste elaborări, calitativ distincte, să propulseze fapte, unghiuri de analiză și chiar caracteristici importante (cum ar fi înclinația vădită spre moralizarea în marginea unor „teme" celebre ori proeminența elementelor legate de istoria propriilor popoare) neintîlnite în Barocul Occidental.

Treceam în revistă, în cartea mea din 1976, elementele semnificative, aparițiile și formele în care s-a materializat spiritualitatea barocă în secolul al XVIII-lea (adăugind, în final, și un excurs, succint și, evident, incomplet, în faptele ce aparțineau începutului veacului următor) intenționînd mai ales o **introducere** la studiul literaturii române baroce. Adevărata (și necesara) istorie a literaturi române din epoca barocă (secolul al XVIII-lea) urmează însă să fie scrisă abia de acum înainte. Căci produsele subsumabile categoriei respective — și seriile ordonate în care ele se înscriu — nu pot fi concretizări ale unor preocupări întîmplătoare, ies, indiscutabil, de sub incidența „accidentalului" și constituie neîndoielnic alcătuiri ale unei sensibilități (și stări de spirit) dominante. O altă definire nu mi se pare posibilă, din moment ce prin intermediul textelor sîntem martorii unui proces complex de insinuare în practica obișnuită a uno- „instrumente" baroce fundamentale, iar în continuare putem inventaria rezultatele operațiilor întreprinse cu ajutorul lor. Nivelul prestațiilor capătă pretenție și apare chiar preocuparea spre generalizare. Versificatorii de pildă, — autori ai „versurilor la stemă" ori ai „stihurilor politice" — uzează de procedee baroce, pe care, imediat, autorii tratatelor de poetică (chiar dacă această denumire e cumva pretențioasă) le consacră la nivel teoretic. Dimitrie Cantemir nu este autorul unei singure scrieri („scriere replică" — zicea cineva) ce ar putea fi (conced unii !) socotită drept barocă — **Istoria ieroglifică** —, ci cel mai mare scriitor baroc din literatura noastră, căci **Divanul**, cu temele sale esențiale, este o operă exemplar barocă (conexă, ca problematică, cu textele medievale, similare ca factură, ce se copiaseră cîndva în Transilvania), iar întinsele digresiuni și anecdotica neistovită din subsolurile **Istoriei imperiului otoman** trădează aceeași aplecare.

Divergențele față de Europa apuseană înseamnă mereu tot atîtea spații la convergență cu ceea ce se petrece în estul și sud- estul continentului. Pe literații noștri îi interesează istoria și scriu istorie, dar, după Anonimul Brîncovenesc și Radu Popescu (ei înșiși mari scriitori baroci), această istorie devine — la următoarea generație de copiști ai cronicilor — simplu pretext pentru fabulări de dimensiuni apreciabile. Îi atrage, de asemenea, predica bogat ornamentată. Tălmăcesc, deci, sau prelucrează modele ilustre (Ioanikie Haleatovski, Paolo Segneri), dar și produc, la rîndu-le, prin Antim Ivireanul — autor, probabil și al unei curioase genealogii ilustrate a descendenților lui Adam — „didahii" demne de toată considerația. Textele transpuse în românește și introduse în circuitul culturii noastre sînt selectate în virtutea unor principii ce se concentrează, semnificativ, de-a lungul unor „linii de forță" precumpănitor baroce. Chiar opțiunile concrete ale oamenilor de carte coincid. Astfel, Leon Ghenca, mitropolitul iubitor al literelor franceze (din care și tălmăcește), cel care pusese să se traducă **Heliodor sau istoria etiopicească, Cugetările** lui Oxenstiern ori **Télémaque** de Fénelon, il solicită pe Vartolomeu Măzăreanul să transpună în românește **Ithica-ieropolitica,** o carte ilustră a barocului ucrainean. Dar aceeași lucrare, ce alătură surprinzător poezia emblematică demersului moralizator-didactic, mai fusese tălmăcită sub titlul **Ithica, ieropolitica sau Filosofia învățătoare de obiceiuri cu simvoluri și intăi cu chipuri luminate, spre îndreptarea și folosul celor tineri,** către 1747, de un Ghenadie Cozianul, gînditor, traducător, copist și post absolut stimabil.

Se cuvine subliniat, însă, că atît contactele cît și realizările ce le-au succedat în interior au fost posibile tocmai datorită prezenței, în arsenalul spiritual baroc, a unui fond generos de gîndire umanistă, capabil să constriască platforma ideologică necesară viitoarelor întruchipări artistice. Pentru secolul al XVII-lea românesc, de exemplu, impactul baroc a însemnat în primul rînd contactul cu Antichitatea, relație decisivă pentru o cultură care, din motive cunoscute, nu trecuse prin etapa renascentistă. Prin filiera umanismului baroc Antichitatea pătrunde în spațiul nostru spiritual după ce fusese „împăcată" cu creștinismul (prin „purificări" ce au succedat conciliul tridentin), ipostază ce explică lipsa de zguduiri a încorporării, asimilarea de tip nonconflictual. Elementele laice care pătrund în literatură izbutesc să convietuiască cu cele religioase, impuse și încă susținute de tradiția de tip bizantin. În cultura românească Barocul a preluat și exercitat cîteva din cele mai importante funcții ale Renașterii (și, ar zice, chiar ale Clasicismului) și acceptarea acestei posibile „rezoluții" ar modifica structural statutul de „insolubilitate" ce etichetează acum unele probleme ale istoriei literaturii și culturii noastre. Umanismul baroc, în ansamblul ideilor care au fost alese de cărturarii noștri, temele, motivele și manierele literare baroce ce și-au găsit teren propice la noi, avînd niste condiții preexistente favorabile, s-au instalat pe tradițiile culturii medievale. (Este acesta răspunsul meu la — presupun — obligatoria întrebare : Baroc fără Renaștere ?) Pasajul s-a produs firesc, căci relațiile Barocului cu unele din tradițiile Veacului de mijloc sînt cunoscute. S-a petrecut un salt, normal, în virtutea permanentului impuls spre sincronizare și facilitat, în speță, de transferul de funcții „Renaștere — Baroc" de care vorbeam. Ideile umanismului baroc, sensibilitatea literară nouă au deschis căile pe care urma să pășească literatura română în drumul ei către contemporaneizare. Barocul a însemnat o reală deschidere spirituală și fringerea obstacolelor deja artificializate.

Oricît am iubi vechile și bunele noastre concepte, trebuie să convenim că începind cu sfîrșitul secolului al XVII-lea (timp de un veac și ceva) la noi se citește **alteeva** și se scrie **altfel.** Versurile lui Dosoftei nu pot rămîne pe mai departe lîngă cele ale lui Simion Dedulovici...

Dan Horia Mazilu

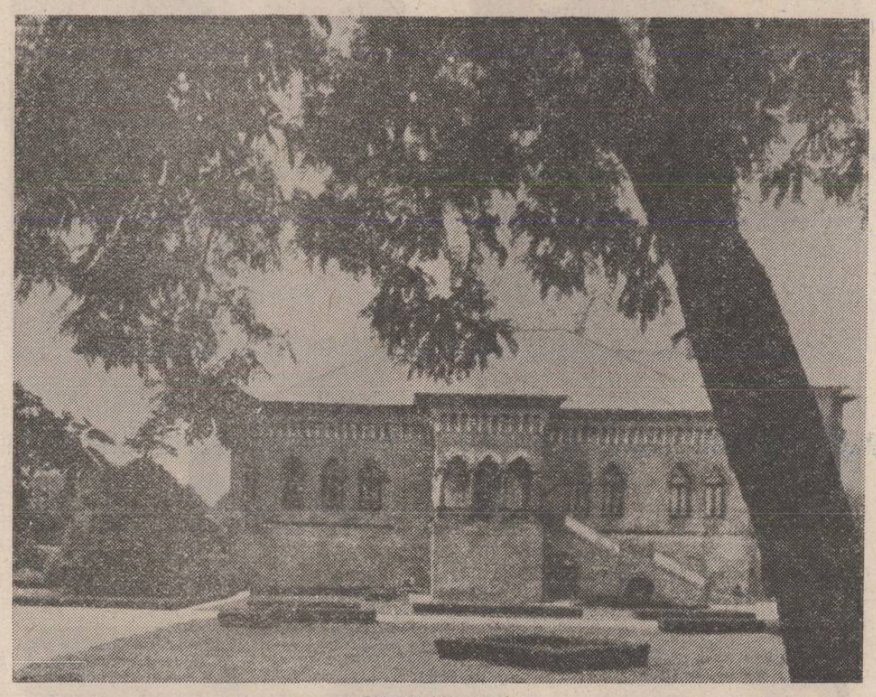

Palatul Mogoșoaia

„HYBRIS" AL RENAȘTERII?

Contestat cu îndelungată obstinație în timpul și după consumarea eflorescenței sale de virf în secolul al XVII-lea, barocul ca gen specific, ca stil sau ca epocă, și-a cucerit definitiv locul cuvenit în istoria culturii abia în vremea noastră. Evident, pe parcursul unui proces de durată, marcat de polemici aprinse care au recruderat cu intensități variabile pînă în deceniile din urmă. Intrat în terminologia criticii de specialitate din secolul al XVIII-lea, conceptul, ca expresie a unei realități imaginare sau de facto, a fost respins parțial sau total prin etichetări nu o dată vehement și simplist minimalizante ; diversitatea sensurilor, ie avem în vedere și pe cele de acceptare, a condus cîteodată la afirmarea inexistenței fenomenului în sine. Reabilitarea termenului începe în 1888, cînd apare cartea lui H. Wölfflin, Renașterea și barocul, *și, în ciuda opiniilor depreciative care persistă, se va încheia odată cu victoria cercetării istorice, cu mai largi posibilități de diferențiere fenomenologică, asupra abordării tipologice. Concretizînd apariția unei mentalități opuse spiritului clasicizant al umanismului renascentist, a unui alt tip de sensibilitate în domeniul artelor, care își revendica impetuos un statut de sine stătător, dispută pentru impunerea barocului, firească în dialectica existențială, va fi reeditată pe diferite trepte ale devenirii culturii în diferendul dintre clasici și romantici, dintre realiștii critici și curentele de avangardă ș.a. Sînt truisme insăpînite nu prea de mult în istoria literară.*

Pricinile care legitimează considerarea barocului atîta vreme din perspective aproape exclusiv negatoare rezidă în structura divergentă și componentele neomogene ale unei retorici particulare, aceea a excesului. Embrioanele lor, însă, trebuie căutate mult înapoi, în conceptele ce asamblează umanismul Renașterii, față de care reprezintă o continuitate fie și prin negație ; paradoxul e numai aparent, acest aspect al determinării nefiind încă adîncit suficient. Deliberat antropocentrică, filosofia renascentistă statua contururile personalității maximal dezvoltate, conferind tipologiei sociale valori de idealitate. Optimizarea capacităților psiho-corporale prin educație și cunoașterea laicizantă are drept rezultate imediate — caracterologice, fizice și intelectuale — descătușarea libertății de gîndire și acțiune, încrederea neîngrădită în forța minții și a trupului, spiritul întreprinzător și cutezanța constructivă în toate activitățile omenești, într-un cuvînt, individualitatea superdotată conștientă de propria valoare și putere. În acest stadiu, latentele creatoare înregistrează zenitul Renașterii prin opere nepieritoare rostuite după canoanele frumosului clasic — armonia componentelor și echilibrul geometric al construcției de ansamblu. Personalități viguroase, exemplare, în bine sau în rău, savanți și artiști de renume universal, nu o dată cu realizări pluridisciplinare, fac pereche cu aventurieri celebri care înfruntă primejdiile oceanelor și descoperă continente necunoscute, îmbogățindu-și prin rapt monarhii cu aurul primului imperiu colonial.

Conștiința de titan resimte însă constrîngător existența modelelor clasice, a căror autoritate de nimic stirbită se subtiază treptat pînă la disparție. Eliberată de îngerințele divinității și de supremația apăsătoare, dar armonizantă a etaloanelor antice, tinde acut să-și manifeste propria individualitate în defavoarea tuturor convențiilor, oricît de prestigioase ; se renunță astfel la fastul erudiției, considerată acum balast incomod, în folosul originalității. Lipsită nu numai virtual de criterii limitativ-ordonatoare, personalitatea renascentistă, plenară, ajunge să-și contrazică propria esență în manifestări explosive, contrapunctice, disarmonice, detectabile cu relativă ușurință în atitudinile de viață și indeosebi în artele plastice și literatură. În fapt, în anti-modele construite cu mijloace adecvate, proprii așa-zisei poetici a excesului, centrată pe contrastul metaforizant : antiteza, hiperbola, oximoronul, comparația și asociația inedită etc.

Nevoia stringentă de a-și dezvălui sinele inimitabil, de a crea cît mai împotriva conveniilor cu putință, transferă agenții purtători de valoare din sfera erudiției în aceea a originalității cu orice preț. Cultivarea obsesivă a inventivității sans rivages *determină preferința statornică pentru subtilitatea și forța penetrantă a concettoului la nivelul alcătuirii imaginilor și al limbajului. Ingeniozitatea și insolitul ideilor, al interferențelor noționale și al combinațiilor lingvistice, degenerînd deseori în artificiul ludic cvasi-industrios — maniera este modul specific de existență a barocului (R. Munteanu) — indica preeminența fioriturii artizanale și a poantei inteligente, a formelor de expresie, asupra adevărurilor comunicate, în același timp, a imaginarului asupra realității. Dictonul renascentistului G. Bruno exprimă în chip ideal esența conceptismului :* Se non è vero, è ben trovato. *Prețiozitatea stilului, abundența și strălucirea trouvaille-urilor figurative, la care se adaugă opulențele concretului senzorial cu valențe cognitive anulate de coborîrea în strădințele senzualității ș.a. întemeiază îndestulător deriziunea preopinenților clasicizanți care, în epocă sau mai tîrziu, apreciau barocul ca* hybris *: superlativ al bizarului, exces al ridicolului, decadență, ciumă literară, prost gust artistic etc. Firește, în perspectiva austerității artelor renascentiste, asemenea abateri distonau scandalos, rebelii fiind reprobați în consecință cu toată asprimea.*

Ostentativ spectacular, rezultatul actului de creație barocă, bifrons, *realizează structural ambii termeni ai relației creație-manieră, finalizînd, e drept, un mod diferit de a concepe arta și rosturile ei, dar și o continuitate dialectică, interesantă de urmărit în amănunt, a epocii premergătoare. Noile precepte sînt fundamentate și teoretic de esteticieni reputați — B. Gracian, E. Tesauro, K. Sarbiewski ș.a. Unul dintre promotorii ilustri ai barocului, G. Marino, își îndemna confrații să scrie pentru a-și minuna cititorii ; versul poetului italian a fost recepționat unanim ca un manifest al tendințelor inovatoare. Finalitățile artei Renașterii — să placă, să emoționeze și să instruiască — se restringeau deci la producerea uimirii, la cîștigarea lectorului prin elementul surpriză, scopurile formative fiind trecute în subsidiar sau neglijate cu totul.*

Barocul nu semnifica însă numai excesele din straturile formalizării, chiar la acest nivel numeroase soluții inscriindu-se în patrimoniul creației perene. Pe de altă parte, noul tip de sensibilitate și formele artistice pe care le îmbracă se grefează pe o particulară viziune asupra lumii. În căutarea modelelor proprii, conștiința titanică vine în contact nemijlocit cu universul realului. Este momentul declanșării crizei, întrucît, oricît de temerară și optimistă, personalitatea renascentistă se vădește neputincioasă față de complexitatea haosului exterior, imposibil de stăpînit prin rațiune, de ordonat și de modificat. Se pulverizează, prin urmare, cu încetul într-o multitudine de comportamente, oscilînd contradictoriu între hedonism și ascetism, idealitate și burlă grotească. Această stare de spirit, marcată de instabilitate și neliniște, cu rădăcini determinative și în precaritatea socio-istorică, transpare hotărîtor atît în procedeele retoricii baroce, cît și în expresiile literar-artistice ; în dualitatea creație-manieră. Tendința individualității de a-și exprima plenitudinea originalității se conjugă astfel cu nevoia de confesare, de etalare a eului aflat în criză conceptuală, confruntat cu opoziții ireductibile. Iată dar că ceea ce apărea contemporanilor aproape exclusiv drept hybris, *deconcertînd prin neomogenitate și disonanță, avea să se constituie cu timpul într-un stil independent, predominant în secolul al XVII-lea, cu o concepție despre viață, o poetică de mare rafinament și un univers tematic propriu.*

Stan Velea

ENIGMELE UNUI CURENT LITERAR

Mai întîi denumirea de **baroc** a fost dată în mod expres (de-abia în sec. al XIX-lea) creației arhitectonice și artelor plastice, de la sfîrșitul sec. al XVI-lea și începutul sec. al XVII-lea, care au inovat un stil nou, încărcat de ornamentică și arabescuri, deosebit de stilul Renașterii cu linii de armonie și eleganță clasică (vezi, de exemplu, linii baroce la un Bernini, Borromini, Churriguera, Velasquez, Rubens etc.).

După aceea denumirea de **baroc** a fost aplicată și creației literare de tipul Gongora sau Marino, din aceeași perioadă care, influențată sau nu de alte arte, s-a lansat în imagistică abundent colorată și întortocheată, ca o opoziție la literatura renascentistă, cu liniile ei de esență clasică expuse în clar de limpezi și de percepție. Desigur, barocul literar atinge nu o dată frumusețe de poezie prin reverberație de metafore și de culori. Dealtfel, barocul literar nu se manifestă brusc, ci este însoțit de o perioadă de tranziție mult cercetată (în interdependență cu Renașterea și cu barocul), numită **manierism.**

În al doilea rînd, este necesară definirea conceptului sau noțiunii de **baroc,** sub raportul declanșării și existenței lui istorice, dar și a sintagmelor perpetuate în cultura și în limbajul oamenilor de carte, ca o marcă aparte de concepție artistică. Din acest punct de vedere, este una curentul **baroc** din literaturile italiană, spaniolă, poloneză (în parte, cu tot elanul cercetărilor baroniste din ultima vreme) etc. și altceva marca de tip baroc ivită fugar (prin influență sau întîmplător) în eventuale scrieri din diverse epoci literare, sau modul de a categorisi un anumit tip de creație. Într-o corelație similară pot fi puse conceptele și termenii altor curente literare, de pildă, **Romantism** și **romantic,** ultimul termen putîndu-se referi la o simplă „stare de spirit", neavînd nici o legătură directă cu epoca romantismului (cineva poate fi „romantic" în dragoste). Limbajul a reținut, de fapt, în expresii plastice stări de lucruri legate de unele curente literare, cu sens favorabil sau defavorabil. Pentru baroc urmele lingvistice sînt defavorabile : **gongorism** și **gongorie, ideea barroca, costume baroque, barocke Laune** (capriciu baroc) etc., iar marii scriitori ai epocilor clasice au impus sintagmele **scritori clasici** sau **clasici** ai unei literaturi.

O problemă de clarificat mai bine este și aceea a succesiunii curentelor literare, precum de asemenea a acțiunii și reacțiunii lor, în literaturile europene. Fără a prelua și considera mecanic lucrurile, teoria, cu germeni încă în gîndirea fraților Schlegel, dezvoltată însă argumentat de Julian Krzyzanowski, că de-a lungul timpului a existat, de fapt, o alternanță între două tipuri de curente, unul **clasic** și altul **romantic,** este de acceptat și de limpezit în plus (bineînțeles, de fiecare dată fiind vorba nu de identități, ci de similitudini, crescute pe noi fonduri de cultură și civilizație). În marea epocă a antichității clasice își au astfel rădăcinile umanismul și Renașterea (în interdependență), **tipul clasic** se regăsește apoi (și ca tematică) în clasicismul francez (și al altor literaturi neluate în considerație sub acest raport), de asemenea în literatura epocii luminilor, devenind **clasic-realist** (sau **clasic-pozitivist)** în sec. al XIX-lea. În schimb, în manifestările lungului Ev Mediu cu viziuni transcendentale, cu metafore și simboluri tulburătoare, cu construcții în stil gotic de care se sprijină Cerul, se află germenii **tipului romantic** de creație, care reînvie în perioada de literatura **manierist-barocă** (dintre Renaștere și clasicism), apoi diminuat apare în formele de artă intimă, aproape camerală, **rococo** (pe un interval de timp scurt, între clasicism și epoca luminilor), pentru ca să stingă cumi de artă, înmaginabile înainte, în epoca **romantismului** propriu-zis și pe urmă într-un **neoromantism,** marcat de **simbolism** și alte curente moderniste. De remarcat că alternanța este perfectă și că pînă în sec. al XIX-lea curentele de tip romantic sînt mai șterse și nu se pot compara cu amploarea și valoarea celor de tip clasic. De asemenea, este de observat că nu există nici o epocă de **puritate clasică** sau **romantică.** Un curent a dominat și celălalt a supraviețuit, pînă cînd a urmat răsturnarea, provocată de schimbări de viață economic-politică, socială și culturală.

O altă chestiune de lămurit privește barocul în literatura română, plasat în sec. al XVII-lea, acesta fiind socotit o „epocă a barocului". De un curent, ca **reacțiune intenționată** împotriva unei epoci precedente, nu poate fi vorba. În schimb, se poate vorbi de anumite construcții frazeologice sau invenții stilistice de **tip baroc,** a căror origine ori funcționalitate literară rămîn de stabilit. În primul rînd, trebuie spus că marii creatori ai barocului : Gongora, Marino, englezul John Donne, polonezul J.A. Morsztyn, n-au venit cu inovări ideatice de fond literar, ci au cultivat **intenționat,** pentru exprimarea gîndurilor și sentimentelor, un stil complicat, metafora îndrăzneață, comparația cu sens enigmatic. Se vorbește just de o „alchimie a cuvîntului" în baroc. Așadar, ar trebui să se extragă **inovații stilistice tipic baroce** cu care să se compare ce se consideră baroc în alte literaturi, de pildă, „purpură albă ca zăpada sau zăpadă roșie" (Gongora), ori „ia un fior de gheață și de arsură" (Marino) etc. Altfel, barocul devine, ca reprezentare stilistică, o stare generală detectabilă în toate timpurile, cum l-a văzut Eugenio d'Ors (**Lo Barroco,** 1935) sau „un tip de existență" (E. Papu), care nu este totuși de contestat. Dealtfel, există un „labirint al barocului" în care au fost atrase și studiile de după ultimul război, cu încercarea de subminare a formelor clasice sau de generalizare ca semn ai modernității (vezi, între altele, V.L. Tapié, **Baroque et classicisme,** 1957 sau G.R. Hocke, **Manierismus in der Literatur,** 1959, ultimul și în românește).

Revenind la literatura română din sec. al XVII-lea înțelegem totuși că formele așa-zise baroce din traduceri (mai ales religioase, acestea singure predispuse spre metafore și simboluri) aparțin originalelor. Altfel **Viețile sfinților** (medievale) sau **Cronograful** lui Manasses din sec. XII ar fi anacronic pline de „barochisme". În ce privește **versul emblematic,** este drept că el a fost cultivat de o cohortă de poeți baroci și că a călătorit (pe urmele arhitecturii) pînă în țările catolice din Europa Centrală. A putut deveni deci model. Dar credem că versurile la stemele țărilor românești sînt simple descrieri ale gravurilor respective, fără nici o intenție barocă din partea autorilor.

În orice caz, asemenea elemente și altele, baroce fiind, ele nu pot să înece literatura română din sec. al XVII-lea în apele barocului, pentru că toți marii scriitori ai secolului de la Udrițe Năsturel la Miron Costin și Dosoftei sînt, în operele lor fundamentale, oameni de ordine și stil cu limpezimi clasice de comunicare și de învățare sau înălțare a altora, nu de învăluire a sensului în frazeologie enigmatică, de descifrat, spre o totală deosebire deci de baroc. De aceea secolul al XVI-lea este un secol de clasicism românesc, așa cum am încercat să argumentăm în „Revista de istorie și teorie literară", 4/1979.

I. C. Chițimia

EXEGEZE ROMÂNEȘTI

Urmare din pag. I

ratura română într-o perioadă precis delimitată, D. H. Mazilu începe prin a-și stabili instrumentele de lucru și sfera cercetării. Cu intemeieri anterioare, consideră barocul ca un curent ce exprimă o stare de neliniște într-o epocă de instabilitate, o criză de conștiință care-și caută o compensație estetică, respingînd accepția tendențios clasicizantă a termenului ca expresie a decadenței postrenascentiste. Trece apoi în revistă manifestările spiritului baroc în țările învecinate din centrul și sud-estul Europei, perspectivînd astfel aria canalelor de pătrundere. Demonstrația propriu-zisă se fixează însă pe contribuțiile marilor cărturari Udriște Năsturel, Varlaam, Miron Costin și Dosoftei. Spirite receptive la înnoirile timpului, aceste mari personalități ale culturii noastre resimt constrîngător tradițiile bizantino-slave și aspiră eliberator spre europenizare, pe care, în împrejurări favorizante, o și inițiază prin semnificative opțiuni baroce. Inserții motivistice, precum variantele **fortuna labilis,** efemeritatea celor lumești, omul la discreția destinului etc., existente în scrierile lor, aplecarea spre anumite specii poetice, spre o retorică anume, și, nu în ultimul rînd, atitudinile etice și estetice înnoite, insistent subliniate de autor, sînt sugestive. Impactul cu barocul a însemnat într-adevăr o deschidere spre exterior, spre aria culturilor occidentale, dialogul cărturarilor români, plăcat limitativ pe adevărurile fundamentale, antrenînd și străinătatea. Cu oricîte posibile chestionări privind cutare amănunt sau cutare interpretare, pledoariile istorist-comparatiste sînt convingător și aglomerat argumentate, citarea contribuțiilor dinainte, citeodată prea conștiincioasă, punînd în lumină cîștigurile demersului.

O adevărată încununare a studiilor despre baroc, elaborate de specialiștii români, marchează, neîndoielnic, cartea lui R. Munteanu, **Clasicism și baroc în cultura europeană din secolul al XVII-lea** (1981). Demersul istorist și comparatist cu valențe eseistic-teoretizante, antrenînd convergent în exegeza conceptelor informații și procedee din aproape toate umanioarele, cîmpul referențial, acoperind nu numai culturile de mare circulație din spațiul european, și, în primul rînd, rezultatele acestei investigații evasimonografice, cu elevate piscuri față de contribuțiile anterioare, îl impun ne autor printre cercetătorii europeni de prestigiu ai epocii baroce, evident, plasîndu-l înaintea multora. Spirit cu vocația sistematizărilor integratoare, R. Munteanu își delimitează și aici prin dialectica opozițiilor, în capitolele introductive, metoda și noțiunile cu care operează, întemeindu-și astfel opțiunile conceptuale și de lucru. Distingînd două tipuri de sensibilitate dominantă în epocă: **clasică,** aflată sub zodia rațiunii, echilibrului și spiritului geometric, și **barocă,** stimulată de invenția necenzurată, starea de reverie și artificiul antimimetic și asimetric, va defini contractiv invariantele celei din urmă prin reducția la modele. Izolează, așadar, operele prin tehnica decupajului și le înserîază după criteriul ideilor-teme, subliniind structurile semnificante care vor dezvăluia devenirea imaginarului în corelație progresivă cu universul real. În locul unei istorii a literaturii clasice și baroce **sensu stricto,** realizează deci o morfologie a culturii.

Pe de altă parte, neajunsurile abordării tipologice a trihotomiei clasicism-manierism-baroc au hotărît preferința pentru exoresia istorică, aceasta oferind mai ample posibilități de diferențiere. O demonstrează, printre altele, inventarul de opinii privind evoluția în timp a celor trei noțiuni. La sfîrșitul fiecăreia, autorul își inserează propriul punct de vedere care devansează limpede plusurile investigației. Îndeosebi cele referitoare la manierism, considerat o „artă comolimentară a oricărui mod de creație realistă, fundamentată pe o poetică rațională cu caracter mimetic", și la baroc. Iradiind în literatură, filosofie, scrierile moralizatoare și în viața cotidiană, sensibilitatea barocă reprezintă un fenomen literar deschis spre manierism și clasicism, cu o retorică proorie, variabilă, și o realitate social-istorică specifică acoperită de un anumit univers imaginar ; barochismul este o formă fără fond, lipsită adică de viziunea despre lume.

Detaliu de boltă. Casa Hagi Prodan, Ploiești

Nuanțate și percutante, aserțiunile teoretice despre barocul conceput ca stil și epocă, deci ca gen specific, sînt sprijinite generativ, prin incursiuni stăruitoare, pe aspecte din civilizația, modurile de viață și filosofia teoretică și practică proprii secolului respectiv. Mai pregnant însă, transpare sensibiliatea barocă în poezie. Conceptele modelate la început cu ajutorul excursului tipologic și istorico-semantic, se verifică pe deplin în comentarea valorizantă a textelor, tpostazierile conducînd lejer la concluzii relevante după îndelungi cantonări exemplificative în literatura și artele din Franța, Anglia, Germania, Italia, Spania și din alte țări. Concentrarea maximă a unor motive și teme, interferate cu retorica discursului, îngăduie recompunerea registrului liric oricît de neomogen în structură. Urmărind „modul de configurare a condiției umane, sentimentul timpului și al naturii concepute ca spațiu protector, funcția **erosului** raportat la **thanatos,** obiectul satirei și al poeziei grotești", R. Munteanu trimite analitic la componentele fundamentale ale universului poetic.

Sensibilitatea barocă, transfigurată similar, mai restrins însă, în proză și teatru, perspectivează omul ca prizonier al unei existențe trecătoare într-o gamă diversă de comportamente ostentative cu excesive execrescente ludice și senzualiste. Pesimismul preponderent, indiferență stoică, evaziunea în visare, iubire, natură și dispreț, revolta, trăirea cantitativă a vieții și înțelegerea umoristică a răului indică o complexă și particulară viziune asupra lumii. Inventarierea selectivă a spațiilor tematic și motivistic, comentarea ideației și evidențierea caracterelor formalizatoare îndreptățesc ideea unei varietăți deconcertante a poeziei baroce. Fraza care încheie axiomatic acest studiu de mare profunditate, ce depășește nu o dată stereotipii istorico-literare încetățenite, este convingătoare în acest sens : „Înclinată spre meditația abstractă în Anglia, pendulînd între interior și exterior în Franța și Germania, sedusă de tehnica asociationistă șocantă, imprevizibilă, mai ales în Italia și Spania, ludică, sentimentală și afectată, ostentativă și discretă, declanșată de reverie, iluzie și eveniment, de situații-limită și detalii cotidiene, solemnă, hazoasă și moralizatoare, cinică și senzuală, cucernică și amorală, poezia barocă se înscrie într-un spațiu artistic infinit de posibilități, de experimente acreditate și eșuate, ce vor sluji multă vreme ca o uriașă matrice din care își vor trage seva alte moduri de a fi ale creației lirice". Într-un cuvînt, o cercetare de cultură comparată dintre cele mai extinse, impunînd prin rigoarea dialectică, siguranța argumentației și soliditatea ilustrărilor, care va însemna un important moment de referință în elaborarea studiilor viitoare despre baroc. Aserțiuni concludente conține și **Barocul literar românesc** (1982) de I. Istrate.

2 OCTOMBRIE 1982

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (5)

Circumscrisă și ea, la modul anticipativ, tehnicii proprii fantasticului absurd, strania metamorfoză imaginată de Macedonski reclamă totuși criterii de evaluare sensibil diferite comparativ, să spunem, cu cele invocate în cazul celebrei nuvele a lui Franz Kafka. De n-ar fi să ne gîndim decît la sensul existențial inculcat parabolei propuse de cele două metamorfoze — a lui Pandele Vergea în falnic cocoș, a lui Gregor Samsa în „ginganie înspăimîntătoare", respectiv, în gîndac tîritor — și este suficient să ne dăm seama că avem a face cu două virste distincte ale „formulei" ; sînt virste marcate de timpul ce se scurge — aproape un sfert de secol — între datele cînd sînt scrise cele două nuvele (**Metamorfoza** de Franz Kafka, reamintim, este elaborată în 1912).

Cum spune Fritz Martini despre eroul kafkian (**Istoria literaturii germane**, „Univers", 1972, p. 522), expresie și el al unui eu uman bîntuit de „chinul negațiilor", totuși, spre deosebire de acesta, Pandele Vergea nu parvine la „deznădejdea existențială a unei condiții umane care renunță la sine, menținîndu-se în același timp în absolutul interogației". În timp ce pentru Gregor Samsa lupta interioară dintre **da** și **nu** se soldează cu tragic-absurda prăbușire (conștient trăită) în lumea regnului situat la treapta cea mai de jos a oribilității biologice, în ce-l privește pe eroul lui Macedonski, metamorfoza în cauză, departe de a echivala cu trăirea alarmantă a scindării propriului eu, dimpotrivă reprezintă semnul supremei izbînzi, obținute cu prețul convingerii stranii că pot fi învinse orice limite ale cunoașterii, în sensul convertirii imposibilului în fapt palpabil. Distanța este de la iluzia depășirii propriei condiții umane prin apel la acte și soluții eminamente absurde (cazul lui Pandele Vergea) la disperarea iremediabil tragică generată de conștiința imposibilei depășiri și acceptări a acesteia (cazul lui Gregor Samsa). S-ar putea zice că tehnica fantasticului rezidind în metamorfoza animalieră a eroului este marcată de schimbarea semnului plus în semnul minus, căci în timp ce pentru eroul macedonskian ea constituie un mijloc de eliberare și de afirmare (evident în planul visului), pentru cel kafkian, din contră, se dovedește a fi mijlocul tragicei sale captivități „reale", căreia îi cade victimă sub absolut toate aspectele existenței. În fine, să reținem în chip deosebit și faptul că în timp ce convenția simbolic-fantastică din **Între cotețe** se prevalează de proiecția ei în spațiul visului, cea din **Metamorfoza** se obstinează în ideea că întîmplarea aparține unei realități fenomenale indubitabile, fiind, nici mai mult nici mai puțin, chiar emanația visului coșmaresc („Într-o bună dimineață — aflăm din prima frază a nuvelei lui Franz Kafka —, cînd Gregor Samsa se trezi în patul lui, după o noapte de vise zbuciumate, se pomeni metamorfozat într-o ginganie înspăimîntătoare"). Astfel se face că șocul realului, pentru eroul macedonskian, are un efect dublu. Aici se află nu numai cauza scufundării în halucinația onirică (visul transformării în falnic cocoș) ci și cauza care îl smulge pe Pandele din „lumea" ce se plăsmuiește în acest răstimp : „Puternice bătăi în ușă, întovărășite de vorbele Marghioalei, multe ginginate! — „Cu-coane! Cu-coane! ard chiliile bisericei", scăpară pe o puică albă de cocoșire. Tocmai o înhățase și o prididea după zile de tîrcoale... Vergea trebui să se deștepte. Dar, cînd se dezmetici, cînd se uită pe dînsul și văzu că nu e cocoș, cînd se încredință că Marghioala nu e puica albă, și cînd, luîndu-și scurteica în umeri ieși în pridvor, focul apucase să scufunde o parte din acoperișul unui patrulater de case".

De-ar fi urmat traiectul desenat în **Nicu Dereanu**, cealaltă mare nuvelă „naturalistă" a scriitorului, filonul epic eminamente fantastic din **Între cotețe** s-ar fi cuvenit să se rupă brusc, odată cu smulgerea lui Pandele din plasa jubilant-absurdului său vis. În acest moment, tema „naturalistă" a nuvelei ar fi trebuit să reintre în drepturile ei. S-ar fi scos în relief drama socială-morală a eroului pricinuită de conștiința faptului (în sfîrșit, dobîndită !) că visul său de a fi „altcineva" — un ales ! — un ales deosebit de ceea ce condiția sa reală îi dictează să fie — se arată a fi o imposibilitate. Prin urmare, s-ar fi cuvenit ca Pandele Vergea să facă în final figura de învins al vieții în chip explicit realist, în așa fel încît episodul absurdei lui metamorfoze să reprezinte lovitura de grație, capabilă să-l trezească la realitate pentru totdeauna. Numai că lucrurile nu se petrec astfel. Dimpotrivă, „experiența" îl adîncește și mai mult în obsesiva patimă de „ornitolog". Înclinat pentru moment să evalueze întreaga întreprindere prin prisma eventualei încercări de a păși pe făgașul unei existențe normale (familie, copii, angajare în problemele vieții publice etc.), eroul respinge totuși un asemenea gînd („Nu, de zece ori nu... Mai bine cu cocoșeii și cu găinușele lui... Pentru ce s-ar lepăda pe pustnicie ?") Drept urmare, își continuă cu aceeași patimă fantast-irațională „opera" de „ornitolog" („Afară, era ziuă albă. Voios, el se sculă, se îmbrăcă și o lună în cap după asta, locul lui Năstăsache-circiumarul, cumpărat, înmulțea cotețele, lărgea curtea și o făcea să coboare dealul de partea apusului"); ceea ce, în planul stării materiale, îl aruncă pe Vergea în ghearele falimentului total („Singuri, zgripțorii împărățești, de pe galbenii ce-i rămăseseră, se împuținau. Întreținerea unor astfel de prăsile, ce-și sporeau numărul pe ceas pe ceas, nu putea să ducă la altceva. Casa, cuib al neamului său din vremuri de tot vechi, fu atunci, de voie, de nevoie, amanetată. Dar, spre sfîrșitul lui octombrie, prăvălirea alunecă pe povîrnișul ce duce la prăpastie"). Fundul prăpastiei este marcat de momentul în care, după ce vînduse tot din casă — „lucru cu lucru, și scaun cu scaun" — și fusese părăsit de credincioasa Marghioala, Pandele are revelația adevărului că bizarul său „contract social" cu păsăretul nu mai poate fi nicidecum onorat. Tonalitatea elegiac-bufă din unghiul căreia este notat momentul se cere subliniată ; simțim cum se insinuează, ambiguu, disimularea în notația înșelător realistă a viziunii eminamente fantastice : „În acea zi, Vergea își aștepta zadarnic cafeaua. Cercetări în bucătărie, în odăi, lipsa lăzii Marghioalei îl lămuriră asupra adevărului".

Că, într-adevăr, prozatorul este peste tot interesat să implice tema cazuistic-psihologică a nuvelei în filonul de o fabulozitate stranie aparținînd imaginarului fantastic, ne dăm seama numaidecît. În loc să puncteze la modul explicit moralist — cum se întîmplă în mai toate nuvelele sale „naturaliste" —, extrăgînd învățătura ce se degajă din nebuneasca aventură a eroului său, el revine brusc la colectivitatea păsărilor, tratînd-o, literalmente, ca pe o entitate înzestrată cu însușirea de a se comporta aidoma oricărei colectivități umane socialmente conștientizată. Descripția fastuos decorativă din episodul introductiv al nuvelei, consacrată bizarei avuții a lui Pandele, acum este sublimată în mișcare epică amenințătoare („Găinile și gîstile își ascundeau în pene cînd un picior, cînd celălalt. Păunii cobeau a sărăcie și a pustietate. Curcanii se răsteau, răzvrătiți, de la o ușă de coteț la alta. Înfoiați și cu coadele rotunjite, ei se adunau, la urmă, între dînșii, părea munciți de o hotărîre nestrămutată, se întocmeau ca niște batalioane"), al cărei suport conceptual se relevă din plin în monologul, așa-zicînd, colectiv ce e atribuit păsăretului („da, Vergea trebuia șters din fața pămîntului ; cel mai puțin se cuvenea ca el să fie scos din casă și dat pe poartă afară. Călduroase și încăpătoare, cinci odăi bez o bucătărie și o cămară, trebuiau, mai pe drept, să fie ale lor — o obște, mă rog — iar nu ale unui singur om. Afară de asta, dacă nu se știuse volnic să le hrănească, de ce le adunase, le prăsise și le învățase cu binele ?").

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

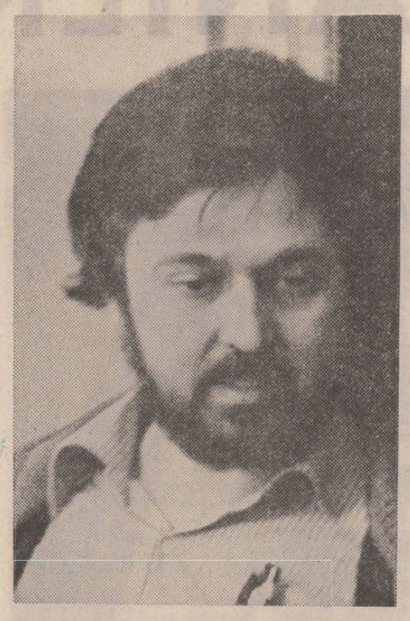

Iulian Neacșu contemplind o Confabulă

Marius Robescu – fotografie de foaier

De la întîlnirile scriitorilor : Constantin Chiriță, Constantin Țoiu și Mircea Horia Simionescu

Acel Leu de Persia...

Urmare din pag. I

re vegheate de cirezi și sub coviltire pe care sună ploaia altoiurile sălbatice ale răzvrătirii, izvorul basmelor, elegii, stele, vulpi, melancolie, cai înnebuniți de mireasma pelinului, semințe de vifor. Încătușat de flacăra albă, în slava vieții sale, cînd era copac pindit de fierăstraie și nu-i păsa, pentru că țîșnise-n zbor zvelt și negru, înțepat în singele aripii cu iarba fiarelor, el domnea peste un clopot de aur în care se zbăteau sunetele unui vers straniu : „vreau să am de model vijelia". Și :

...„Nu mi-e dor de nimic, iar dacă
Fruntea mi-o sfîșii, coapsa și capul
O fac fiindcă aceasta mi-e vrerea,
O fac fiindcă aceasta mi-e placul...".

Dar cînd s-a înfrățit cu asfințitul bicefal și vîslele-i pluteau prăbușite-n stufuri vechi și uliul plantat să-i sfîșie, rotindu-se în cercuri mute sau pe elipse prevestitoare de luceferi căzînd, strigătul, rodiile...

„...Viorele cîmpurilor,
fluierile subțiri ale plopilor"...,

acel Leu de Persia și-a potrivit pe grumaz, surizînd, jugul de sfoară aloastru pe care ni l azvîrle fiecăruia, Destinul, ochii lui au căutat smochine otrăvite în ostroavele cu ciulini, mîna le-a cules, sufletul s-a poticnit pe praguri spulberate, iar versul i s-a umplut de soapte, de calmul vital al marii așteptări și de o lumină venind de departe, de foarte departe, ca o rană și o mîngîiere — acum poezia îl adumbrește și îl inserează, durere de piersic care nu doare.

„...Dragoste, dragostea mea,
Ridică-l în brațe pe cel căzut,
Sărută-i ochii și nu te sfii
Să-i dai și pe inimă un sărut...".

Înțelepciune ? Impulsul primar al Leului bătrîn de-a se lăsa vînat cînd luna se schimbă-n nufăr negru, în al patrulea pătrar ? Iarba nu mai lunecă-n plecări rotitoare, landoul roșu urcă gol în podgorii, zădărnicia roade marginea Timpului. Anii mulți sînt o pradă majestuoasă și dulce. Leagănă-te val de iepe pe drumuri de Burgas, pe Dunărea de piatră incremenește o luntre de piatră...

L-am iubit pe Zaharia Stancu la modul zănatic și hai-hui al celor pălmuiți de bunavestirea cîmpiei, nestăpîniți chiar în luciditate, exaltat, potrivnic, topit în asemuiri de sminteală. El suferea pentru cîmpie și nu se putea să nu-l iubesc, cînd atît de adînc și aspru mă străfulgeraseră **Descult, Constandina, Șatra, Ce mult te-am iubit, Florile pămîntului,** toate rotindu-se ca o gîrlă de cocori în jurul unui mit neguros sau al unei epopei flăminde de duminici și zămislind în eternitate grîu.

„În cîmp, pe măguri, am văzut o comoară
Jucînd sau poate un foc ciobănesc
De-atunci mi-e dragă comoara din lanuri
Și flacăra ei abia pîlpîind...".

L-am iubit apoi, fiindcă mi-a dăruit Marea și pe Uruma, fata tătarului năvălind călare în apele verzi. Ochii ei migdalați rupînd ferestre în cer, ca să respire stepa, răpînd troieni de lingoare asiată și îngrămădindu-i în zilele Dobrogei.

„O ! Ce bine ar fi fost, ce bine,
Dacă te-aș fi cunoscut la începutul lumii !
Acum stau singur pe țărm, atît de singur ! (...)
Aici e marea. Aici nisipul
Am fost mare. Și nu m-ai văzut.
Am fost nisip. Și nu m-ai văzut
Am fost mare. Și-o să mai fiu.
Am fost nisip. Și-o să mai fiu".

Septembrie — cînd vine moartea și trece. Zilele au răgușit. Soarele e un snop de ovăz jefuit de întuneric. Dintr-un amurg dincolo de amurg, acel Leu de Persia cu cei mai frumoși ochi albaștri, lasă să-i picure din flaut pe cîmpiile bintuite de toamnă :

„Nici nu-mi vine-a crede c-am trăit atît.
Nici nu-mi vine-a crede c-am visat atît.
Luna și-a pus știreangul bine uns de git
Și în faptul serii-n gol s-a aruncat...".

Artă românească

Urmare din pag. 1

nu în preajma anului 1800 și se datorează lui Vasile Drăguț.

Această sinteză asupra artei românești de la origini pînă în pragul veacului trecut, unică în cultura română pînă astăzi, constituie un eveniment editorial, iar în spiritualitatea noastră o bucurie și o izbîndă.

Citeam zilele trecute o carte de sinteză asupra Geniului grec în arte și spiritualitate, cu implicații profunde în istoria acestei semințiі care înseamnă atît de mult pentru cultura europeană în general și ajungîndu-mi în față această operă asupra geniului creator românesc voi mărturisi entuziasmul de-a ne ști moștenii unei avuții spirituale de valoare universală, e drept mai puțin cunoscute.

Vasile Drăguț știe că arta într-un spațiu implică toate manifestările vieții istorice ale unui popor fiind acel rug aprins în jurul căruia se descalță sandaua și se luminează fața și se pun temeiurile morale ale unui popor.

Lui Vasile Drăguț îi vom datora acest adevăr profund de acum că este istorie națională, este suflet românesc și acolo unde încă limba românească nu depune mărturie nemijlocit că latinitatea noastră este neîntreruptă în spațiul nostru datorată Bizanțului latin : că prin Constantin cel Mare, latinitatea noastră este continuată pînă după tracul Justinian în veacul al șaptelea iar la venirea slavilor rădăcinile, ființa spirituală creatoare a poporului român era deja intrată în mătcile cele mai profunde ale dăinuirii.

Vasile Drăguț va ști să integreze culturii românești, să înțeleagă mai limpede unitatea spiritualității noastre în lumina unor descoperiri arheologice epocale din ultimele decenii cum sînt cripta martyrion de la Niculițel care aduce dovezi istorice hotărîtoare din veacul al patrulea, cum este mozaicul pavimentar de la Tomis, unul dintre cele mai mari „covoare pavimentare din lume" precum și a Complexului monastic de la Basarabi-Murfatlar toate lipsind istoricilor dinaintea sintezei lui Vasile Drăguț. Apoi, cartea de față integrează artei spațiului românesc, ctitoriile, arta sașilor transilvani, a maghiarilor și secuilor, analizîndu-se cu înțelegere și dragoste originalitatea și frumusețea. Forța de istoric, Vasile Drăguț adaugă evenimentelor, personalităților, forța lor creatoare mărturisită de ctitoriile, de operele de artă rămase în urma lor.

Știm mai mult acum despre un Mihai Viteazul, văzîndu-l, de astă dată, și prin austeritatea ctitoriilor, a melosului bizantin înginat în timpul scurtei dar epocalei sale lucrări în ființa unității noastre.

Imaginile operelor de artă care însoțesc textul atît de dens și convingător sînt deasemeni de cea mai bună calitate. Avem în cartea aceasta și un muzeu al artei românești, în datele sale hotărîtoare, de la pictura paleolitică descoperită de curînd pe Valea Someșului, județul Sălaj, în peștera Cuciulat, pînă la acest Samson brâncovenesc luptîndu-se cu Leul, care este reprodus și pe coperta cărții simbolizînd lupta poporului român de a-și păstra ființa aici în Carpați, afirmîndu-și puterea creatoare în dimensiunile unei spiritualități de cea mai nobilă origine și destinație văzută în context universal. Vasile Drăguț (fiind, cum am mai spus, familiarizat, ca și Iorga, cu arta universală).

O carte ca aceasta este piatră de temelie într-o cultură și este datoria noastră să-i asimilăm frumusețea.

Cu sfială și ironie

Unul dintre raporturile posibile care se pot stabili, premeditat ori spontan (și acesta din urmă ne interesează aici) între eu și non-eu, între ego și alteritatea lui simultană, este acela de evitare, de refuz al contactului direct și brutal al celor doi termeni, aventură ciudată în urma căreia unul trebuie să-l devore pe celălalt. Procesul, fenomenul, poate îmbrăca numeroase forme, poate lua diferite înfățișări, dar cînd este vorba să se manifeste în artă, el se găsește în elementul său, în mediul său natural, am spune, dacă nu ar fi prin excelență artificial : evitarea înseamnă aici tocmai vorbirea indirectă, simbolică, metaforică, adică lectura realului se face printr-o grilă cu intenționalitate semnificativă, eul artistic operează o selecție, o reducere a acestuia pînă la limita (iluzorie !) a izgonirii haosului din coexistența lucrurilor. Limbajul indirect avînd o valoare estetică, el exprimă un procedeu universal ; particularizarea lui trebuie căutată în alte straturi ale conștiinței, ca, de pildă, în cel psihologic, etic, etc., etc.

Astfel stînd lucrurile (sau doar presupunînd că pot sta : nimic nu trebuie să ne sperie mai mult decît dogmatismele de orice natură, dar toate bucurîndu-se de o infailibilă, definitivă rigiditate funerară !), poeziile lui Ion Drăgănoiu, mai ales din ultimele volume (**Grădina de iarnă, Scene de vînătoare** și **Camera albă**, de fapt un singur „roman") vorbesc deja un limbaj propriu, unitar, articulat și personal, cu o anumită claritate a dicțiunii, demnă de prețuire în locul multor bîlbîieli cu pretenții sibilinice, oraculare și care ascund (trădează) incoerențe funciare de gîndire și grave lacune de educație artistică.

Ion Drăgănoiu și-a găsit un ton al lui iar printre virtuțile definitorii pe care le-am aproxima, nu în ultimul rînd stau sfiala, tandrețea și ironia ; sfială, tandrețe și ironie nu atît în tăietura versurilor (care, după cum sugeram, este acum destul de sigură, clară și pregnantă) cît în atitudinea față de alteritate, în modul său de a recepta realul și a-l epura de inconsecvențe și discordanțe, adică de a proceda la o selecție personală a elementelor din care se reconstruiește o lume estetică.

PRIVIREA LUI ORFEU

Evitarea contactului direct cu lucrurile, o anumită detașare ironic-surizătoare și tristă împăcare cu sine nu înseamnă însă nicidecum înstrăinare de ele, ci retragerea eu-lui artistic în fața instinctului de a le devora, de a le asimila și distruge, preferînd ipostaza celui care doar le pune într-o nouă ordine, sau, mai exact, le dă un alt ritm de existență în curgerea lor continuă, fără sfîrșit. Din această cauză, universul poetului, așa cum ni se configurează, cum ne este propus mai ales în ultimele sale cărți, nu ne dă senzația deformării conturelor sale inițiale, adică, așa cum este înregistrat de percepțiile noastre în limitele normalității, ci ne creează iluzia, pînă la un punct, de un subliniat realism psihologic (nota bene, n-am spus estetic). Dar nu numai sfiala și detașarea ironică față de realitatea dată provoacă astfel de efecte, dar și o anumită noblețe de comportament, un anumit respect, am zice, față de aceste valori care pot duce cu sine, în umbră, mesaje sacre, indescifrabile, determinînd în consecință surdinizarea, egalizarea intensității trăirilor puternice, haotice și discordante.

Ambiguitatea veșnică a lumii reale din care, bineînțeles, făcînd parte și arta ca o dimensiune inalienabilă, definitorie a sa, devine, cum e și firesc, ținînd seama de mecanica (mecanica ? nu, nici măcar chimia, ci alchimia) reflexiei sale în poeziile lui Drăgănoiu — devine, deci, o cale de acces în lumea poveștii, a ficțiunii. Aceasta este, în esență o poveste de dragoste și semitonurile în care se rostește de către poet au tocmai darul să nu o tulbure, să nu o sperie, să nu o alunge din memorie, lăsînd în urmă doar fumul și cenușa amărăciunii. Spunerea acestei povești de dragoste și-a găsit și sintaxa adecvată — ea se face prin utilizarea unui ton colocvial, în genere, prin conjugarea verbelor la persoana întîi și a doua, într-un dialog redus, esențializat, cu frontierele șterse. Încît înlăturarea granițelor, a limitelor dintre cele două elemente ale cuplului are ca efect crearea iluziei unui cîmp unic de forțe cu un singur centru iradiant, în sensul că cei doi au devenit unul, inseparabili la modul imperativ. Tandrețea, ironia caldă (mai curînd autoironia) și-au pus, nu o dată, îndoiala să adulmece pe urmele lor (și nu aceasta li se întîmplă tuturor celor care iubesc ?). Aceasta, îndoiala, se adaugă la celelalte căi, moduri ale percepției și reprezentării lucrurilor pentru a le da un aer de poveste, de ficțiune ambiguă, pîlpîind ca o insulă de ceață înaintea ochilor noștri, aproape inconsistentă, aproape fantomatică, ireală, miraculoasă, așa cum se și cuvine adevăratelor povești de dragoste.

Dan Laurențiu

Monologul sentimental

Seara cînd Nora sosi acasă, tatăl ei o întîmpină ironic :

— Toată viața m-am zbătut să-ți asigur cele mai bune condiții de educație, avînd grijă să-ți selectez pînă și prietenii și cînd colo constat că în casa mea se ascunde o maestră a loviturilor în stil mare. Cine și-ar fi închipuit că fata mea să-și abandoneze toți prietenii pentru un animal straniu, pentru...

— Te rog să nu mă provoci, replică Nora, cu o voce obosită.

— Pentru magicianul acela în patru labe. De mîine te internez la Spitalul de psihiatrie, dar cum e posibil să-mi pătezi numele cu amiciții tale atît de nefirești ? ! Hai să zicem că Gherman mai avea un dram de seriozitate, dar Publicistul și amicul său Vasile nici nu știu dacă au slujbe, fiindcă după cîte ai văzut singură, ei o țin într-o continuă beție. Ce pot să te-nvețe ei decît să-ți pierzi mintea încă de pe acum ? ! Cît despre marele motan să nu mai vorbim. Tu ocrotești un criminal fără pereche, un criminal cu atît mai sinistru cu cît nu poate fi tras la răspundere numai din cauză că poartă blană de motan sau de tigru și în loc să se deplaseze vertical, el umblă în patru labe. De ce n-am fi fost mai bucuroși, de existența grefierului, vecinul nostru, decît de viața ucigașului său. Ca să nu-ți faci însă iluzii, te avertizez că atîta vreme cît voi trăi eu, fiara aceea pe care voi o numiți Maciste, nu-și va găsi liniștea și odihna decît în latul streangului ce-l va legăna în fața întregii suflări din urbea noastră. Cum crezi că voi îngădui să continue această nemaiauzită inversare a valorilor, cînd vinatul se poate transforma în vînător ? Oare nu știi că iubitul tău a fost împins de la mansardă tocmai de către Maciste, care i-a sfîșiat și grefierului beregata ? Cum poate să nu-ți pese cînd oamenii sînt vînați sub ochii tăi de un animal atît de feroce ?! Îți amintești ce liniște era pe strada noastră înainte de apariția acestui criminal ? Absența din casa noastră a medicinistului cu care doreai să te căsătorești se datorează, după cum știi, numai bestialității acestui Maciste. Regret din toată inima că nu l-am împușcat prima oară cînd mi-a ieșit în cale ; aș fi salvat astfel și viața iubitului tău, și viața grefierului. Crezi că e normal ca prietenii și colegii mei să mă întrebe cu o anumită intonație dacă citesc foiletonul săptămînal despre acel animal odios ? Pe noptiera ta văd întreaga colecție cu mizgălelile lui Ion-Publicistul. În secret poate că te și bucuri de insinuările pe care acest scirța-scîrța pe hîrtie le-a făcut cu privire la vinovăția mea. Zîmbești fiică denaturată fără să-ți dai seama că dușmanii mei l-au instruit pe acest scrib netrebnic să facă orice pentru a mă compromite. De ce de atîtea luni nu ți-ai dat seama ce urmărește Ion-Publicistul ? Eu aș putea oricînd să-l chem în fața instanței ca pe un denigrator ordinar. Dar tu ca suflet din sufletul meu nu simți nevoia să mă aperi cît poți de dușmanii văzuți și nevăzuți ? Ce motiv aș fi avut eu să-l îndepărtez atît de brutal pe medicinist, cînd știam cît de mult îți la el ? Crezi tu că aș fi în stare să-ți distrug fericirea, cînd tu ești însăși fericirea mea ? Acum însă nu mai avem ce face, transplantul de măduvă n-a reușit, iar eu mă consolez numai cu gîndul că lumea e mare și tu ești atît de tînără încît viața ta se va lumina într-o zi din nou. Condiția de studentă îți rezervă cele mai fericite surprize. Pe mine însă tracasările, subtextul din interogațiile colegilor mei, insinuările, ba uneori chiar afirmațiile denigratoare din foiletonul acela nenorocit, m-au adus într-o stare jalnică după cum vezi. Din cele cincizeci de costume nu mi se mai potrivește niciunul. Cum poți tu admite ca munca și cinstea mea de o viață să fie denigrate de un prăpădit de foiletonist numai din dorința ca AVENTURILE ce le scrie să iasă cît mai palpitante, asigurîndu-și astfel un succes nedrept și nemeritat ? Dacă vrei să reușești în viață, dacă ți-e scumpă condiția de invidiat în care trăiești, fiind unicul meu copil, atunci să știi că tot ce ți s-a oferit pînă acum și ți s-ar mai putea oferi se leagă de liniștirea mea sufletească. Sper că nu dorești să rămîi pe drumuri și fără ocrotirea tatălui tău. Dacă într-adevăr mai ții la tatăl tău, atunci fii bună și fugi chiar acum pînă la casa lui Gherman și oferă-i lui Ion-Publicistul trei sticle de scotch, apoi determină-l cu puterea ta de convingere să insereze în primul foileton adevărul adevărat în privința furtului de la Banca națională. După cum știi, adevărul este unic în acest caz și e de ajuns dacă va scrie că Maciste este autorul marii lovituri. Vezi că pe măsuța rotundă se află dovada faptei lui Maciste, vei aduce acasă **numai sacoșa**, repet **numai sacoșa**, pe care vei turna benzină și-i vei da foc de îndată. Nu uita, o singură frază, dar ce frază, o propoziție care să afirme cine este adevăratul brigand.

Gheorghe Pituț

Adevărata morală a unei polemici (I)

Urmare din pag. I

se desfășoară în fața unui public, că acest public, avînd niște modele valorice, devine singur adevăratul judecător. În măsura în care există o literatură bună (și criticul M. Nițescu o recunoaște), aceasta își cucerește publicul, iar nonliteratura se elimină mai mult de la sine, în timp. De ce trebuie procedat în felul acesta ? Numai ca să fim toleranți, generoși ? Nu. Maiorescu știa că există pericolul „să se piardă acum timpul cu o tendință critică în contra acelora care au meritul de a reprezenta astăzi însăși mișcarea cea bună". Fără îndoială, punîndu-i pe scriitori să lupte cu non-scriitorii — cum ne sfătuiesc unii critici de azi — există riscul să fie loviți cel mai adesea tocmai scriitorii să lupte cu non-scriitorii — cum ne sfătuiesc unii critici de azi — există riscul să fie loviți cel mai adesea tocmai scriitorii adevărați. M. Nițescu optează pentru o bătălie internă între scriitori. Lucruri de felul acesta s-au văzut și se văd chiar sub ochii noștri. Practic ni se propun două tabere de cel care, chipurile, le detestă.

Neavînd ce să facem altceva, să-i chemăm deci pe scriitori să se bată cu non-scriitorii, pe critici cu non-criticii, aceasta fiind „singura luptă care ar avea un conținut real". Dar după ce criterii îi alegeți pe unii de ceilalți ? După vanități ? După „consacrarea" în ierahia Uniunii Scriitorilor ? După principiile estetice ?

Dar pînă să înțelegem ce conținut se dă acestora din urmă, să mai vedem ce alte idei mai directe ne servește încă „independentul" critic de la **Viața Românească**. „La noi — ne spune el ceva mai sus de cele citate anterior — nu poate fi vorba de o dispută, să zicem, între adepții unei noi critici și critica tradițională, între cei fideli romanului realist și proza onirică etc. Viața noastră literară e scutită de asemenea complicații și bătăi de cap"...

Biata noastră literatură ! Noua critică de la Paris încă nu a sosit în ea ! Nici noul roman, nici proza onirică ! Pînă nu le aducem pe acestea și multe altele aici, nu are rost să ne batem capul cu falsele noastre probleme. Ce protocronism ! Ce istorie ! Ce realități naționale ! Și ideile acestea parcă le-am mai auzit. Ele aparțin „sincronizaților" noștri care, într-o formă mai mult sau mai puțin voalată, compară tot ce se întîmplă în literatura română cu ceea ce a fost în literatura franceză sau engleză și, dacă nu văd imitație, nu văd nimic sau aproape nimic : o biată literatură care trebuie, pînă primește totul de acolo, adică „se sincronizează", să se apere măcar împotriva invaziei de „non-literatură". Abia acum putem înțelege mai bine sensul concluziei lui M. Nițescu.

Dar să avem răbdare încă și să derulăm cu încetinitorul și alte idei mai puțin clare ale criticului. La un moment dat îl găsim pledînd pentru dreptul la opinie critică față de „scriitorii tabuizați", „monștri sacri intangibili, decedați sau în virstă". Care să fie aceștia ? La cine se face aluzie ? În fraza următoare găsim un detaliu mai concret : „e o «blasfemie» să i se arate erorile dintr-o anumită perioadă". Un asemenea „monstru sacru", „decedat" și „tabuizat", în jurul căruia s-au dus totuși cele mai multe discuții polemice în ultima vreme este G. Călinescu. Unii îl socotesc „divinul critic" și nu admit să i se impute „erorile" dintr-o anumită perioadă, pe care i le amplifică foarte apăsat alții. Perioada o știm : e a dogmatismului. Știm și „erorile" : de a fi scris cîteva cronici binevoitoare la adresa unor scriitori nu prea valoroși. Condamnarea se face în numele purismului estetic. Știm și cine o pronunță : foști dogmatici notorii, cărora G. Călinescu și alți mari scriitori ai noștri le-au fost victime, dogmatici care, acum, îl iau în brațe pe Lovinescu și vin să ne dea lecții de autonomia esteticului. Care este morala unor astfel de atitudini polemice ? Cum ar putea M. Nițescu să inscrie o asemenea polemică în cadrul „disputei, să zicem, între adepții unei noi critici și critica tradițională" ? Evident, nu se prea poftește cu ceea ce se vede prin Franța. Totuși, dacă am încerca, dînd cît de cît credit disputelor noastre literare, ar rezulta, conform criteriilor estetice pentru care pledează criticul, că adepții unei „noi critici" sînt dogmaticii de ieri travestiți acum în haine estetizante și aceia care le iau apărarea, iar critica „tradițională" ar reprezenta-o apărătorii lui Călinescu, caracterizați în altă parte prin „participarea lor la ofensiva proletcultistă". De ! Cam încîlcită treabă ! Și, în loc să încerce s-o descîlcească și s-o lumineze cît de cît, criticul nostru, altfel istoric literar, se lamentează constatînd „morala tristă a unor polemici".

El nu vede aici nici un fel de idei, ci doar „tabere" măcinate de lupte mărunte, „pentru putere" în literatură. Și după ce aruncă vreo cîteva săgeți într-o parte și-n alta, cade extenuat cu capul pe masa prejudecății pe care pare a le combate. De prea multă teorie „indeoendentul" critic a obosit. Să-i întoarcem fața către fapte : a milita pentru o mai bună reconsiderare a literaturii române pe măsura importanței și semnificației ei este „luptă pentru putere" ? A combate pe adversarii ediției Eminescu este „luptă pentru putere" ?

atelier literar
poșta redacției

G. LOLICI : Încă nu e ceea ce trebuie, dar nu e cazul să abandonați, ci, mai de grabă, să vă sporiți și ameliorați mijloacele de expresie, cunoștințele tehnice, experiența.

M. M. POP : Din păcate, nu sînt temeiuri suficiente pentru îndeplinirea dorinței dv. Paginile sînt cam palide, șterse, lipsite de nerv, de clorofilă, alunecînd spre obișnuit și banal. Ceva, în „Două imagini ale tristeții".

S. BUTURUGĂ : Există o anumită vervă, o înclinație satiric-umoristică, manifestate în sonorități prea mult păunesciene, într-un fel de poezie prozodică (pindită de monotonie) care pierde adesea pe drum sensurile, demonstrația, finalitatea. (Textele, de fapt, sînt... unul singur, depărțit la întîmplare, fără necesitate absolută, în „bucăți" care nu au independență, semnificație de sine stătătoare !...). Pentru obținerea unor rezultate mai bune (pe care însușirile arătate ale condeiului le implică, de bună seamă) trebuie imputinat dilletantismul, ocazional, inerția prozodică fără discernămînt și exigență. (Sînt lucruri parțial interesante și în „Se circulă pe Calea lactee", și în „Cu drept de recurs", „Știri", etc.).

IONI : Ceva mai limpede, „Acoladă" (dar cam făcută„, lipsită de nerv, de spontaneitate...). Celelalte, exerciții marginale, obscure, necomunicative.

GH. DUMITRESCU : Serie facilă, neinspirată, de data asta.

C. IORGULESCU : Tendința spre concizie e, firește, binevenită. Rezultatele, deocamdată, parțiale : „Simetrie", „Spațiu erotic".

D. DIAMANT : E vorba de un text rătăcit mai demult prin redacție. În rest, lucrurile rămîn neschimbate : dv. sînteți un autor format (de multă vreme) pentru care frecventarea „atelierului" nu mai e o experiență necesară, utilă.

I. ZETOR : Același lucru ca pentru D. Diamant.

C. T. BLAJ : Predăm și acest text Secției de critică, dar, pe viitor, vă rugăm să vă adresați direct acestei secții.

I. B. NINEL : Cele mai bune pagini confirmă copios perspectivele (mai mult) intuite data trecută. Cele mai bune pagini, adică acelea cu mai puține incoerente, „dodii" ori extravaganțe (uneori, ostentative) și care tind să prelungească mai adînc, mai departe, demersul liric, dincolo de spectacolul verbal („Purtător de cuvînt", „Viața de la A.", „Inventăm", „Discoterizare", „Ultimii decibeli").

A. LUPESCU : Nu prea e de ales, în amîndouă lucrurile merg mai de grabă în suprafață, cu implicații lirice minime, palide. Dar, firește, încă nu se pot trage concluzii. Să mai vedem și altele. (Mulțumiri pentru amabila invitație. Poate, într-o zi, cine știe ?...).

M. ULRICH : În general, lucrurile merg pe vechea deprindere, cu neîmplinirile și ineficiențele ei (bruioane evazive, în doi peri, necristalizate deplin, nefinisate, etc.). Cîteva pagini par să încerce un început de definire : „Report", „La scară redusă", „Basm contemporan", „De veghe".

G. BALDOVIN : Ideea e generoasă, nobilă, interesantă dar transpunerea în vers e mai prejos, încă nesigură, lipsită de experiență. Merită să stăruiți, totuși.

I. CRAIOVA : Cîteva pagini curate, înflorite : „Încerc", „Mai trebuie", „Haiduceasca", „Întoarecerea", „Năluca". Dar poate ar trebui să bateți și pe la ușile editurilor (ați cam trecut, se pare, de „vîrsta" „atelierului"...).

L. TĂLMĂCEL : Nu vă putem judeca traducerile, adresați-vă direct redației. (E de dorit, însă, cînd vă apucați să traduceți un autor, să vă pricepeți să-i scrieți corect măcar numele !...). Oricum, era mai reușit pseudonimul Ilie Lipoveanu decît cel de-acum...

NICODIM POPĂSCU : Încă nu se pot trage concluzii, dar bunele auspicii par să nu lipsească.

Alice Aldea, Costel Zăgan, Marinel Dan Căpraru, Mara Geo, Oanță Anton Dindeal, D. Lupu (ceva, în „Nomad", „Cite ceva despre") : Nimic nou !

C. Vieru, Idicel Mărcescu, Ecce homo (Oltenița), **Carmen Petrescu, Traian Mura, Ștefan Banciu, Nicoleta Micu, Ioan Biriș, Sanda Maria Munteanu** (ceva, în „Iarnă"), **Ion Luntrașu, Felix Apostol, D. V. Macioc, V. Honciuc, Sorin Dimbovițeanu, I. Bandilă Mărceanu, Luminița Balaur** (ceva, în „Miracol", „Apus") : Pagini de nivel modest.

Manuscrise neiscălite : „Cina", „Circul" ; „Lux și sărăcie" ; „Dubla jertfă", „Nomadul", „Ultimul venit", etc. ; „În sînul naturii", „M-am înșelat", „Am știut", etc. ; „10, alb-negru", „Insula Paștelui", „Gropile cetății", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Elegie disco

Te mai văd uneori ca prin sită
Domnișoară cu ochi rimelați
Tu fumai țigarete Marlboro
Eu fumam țigarete Carpați
Tu erai îmbrăcată la modă
Aveai buze de cer sidefat
Eu aveam o grămadă de gînduri
Și-n picioare bocanci de soldat
Mai aveai unghii lungi îngrijite
Și un păr parfumat indecent
Eu aveam buzunarele goale
Și pe umeri peceți de sergent
Și-am dansat împreună o noapte
Traversînd decibeli înfocați
Te mai văd uneori ca prin sită
Domnișoară cu ochi rimelați...

VIOREL MUNTEANU

Ce-mi îmbrățișează ochiul

Am în mînă o piersică
ce-mi îmbrățișează ochiul
în care aleargă o femeie
goală
se face de ziuă
și curge prin ochiul meu
o cișmea de c r i n i

numai
femeia goală
cu sînii de piersică
în apa cișmelei

CONSTANTIN PREDA

Calul de bătaie

Prin conștiința lumii
Trece mereu, nechezînd
Acesta este semnul lui de revoltă
Nevorbitoare,
În urma copitelor
Cresc păduri,
Înfrunzind peste principii sociale,
Peste vulnerabile legi,
Acoperind istoria cu tainice hățișuri.
Nu vă fie teamă
Este blînd
Și naiv în conjunctura modernă
Această lovitură de grație...

ADRIANA LĂSCĂU

Desene de Gabriela Ciobanu

Totdeauna

Tu spui : va rămîne ceva,
cît timp mai trăim...
Sigur, rămîn străzile
pe care-am umblat amîndoi,
squarul în soare,
unde ciinii ieșiți la plimbare
zburdă și-acum,
ca atunci,
cînd am stat,
în amiaza de vară,
cu buchetul multicolor
la picioare
și ți-am dat
verigheta unei logodne
morganatice.
Rămîne
torsul tău subțiat
de mingiierile mele.
Rămîn vocile noastre,
la capătul firului
singurul
semn
că mai trăim
unul altuia.
Și mai rămîne ceva :
noi înșine, cu tot ce ne-am fost
și nu ne mai sîntem —
adică
TOTUL.

VIRGINIA SOARE

Economii

Să ardem
cît mai puțin posibil
acest combustibil
care dilată
simțul proprietății
Să ne mai bazăm
și pe sentimente
pe aceste surse aproape uitate
E o nebunie
să nu știi
că Eminescu
poetul
s-a născut
cu o zi înainte
de startul în Raliul
Monte Carlo
Economisiți
zahărul
adăugat faptelor voastre
de inși calificați :
O linguriță ajunge
pentru menținerea
prestanței !...

A. VALONI

Meridian inflamabil

lui Ion Monoran

Pe hercule că frumoasă erai în automobilul
acela de culoarea agrișei automobilul care
care mă privea cu farurile lui stinse și
bulbucate
stăteam în fața lui ca un ghepard împăiat
așteptam să ne poarte fluviul istoriei
dar noi eram pietre istoria trece
impietriți rămîn ei bine spuse profesorul
pe aci totul e fierbinte și uscat pe aici
nu trăiește nimic în afară de legendă și
asta numai în măsura în care cuvintele devin
pietre cu care nu se joacă nimeni

DAN EMILIAN ROȘCA

Vreau

Vreau
să mă amestec cu cerul,
să cad peste voi ploaie,
pentru ca
pătrunzînd în ochii voștri
să desprind
cercul de umbră
pe care-l purtați în pleoape.

DELIA ELIAD

O RESTAURARE: MATEI BASARAB

Urmare din pag. I

această perioadă este cu precădere românesc, slavonismul menținîndu-se numai în sfera bisericească. În organizarea învățămîntului se remarcă din partea domnului o înțelegere mai largă a fenomenului cultural din epoca sa. În capitala țării, la Tîrgoviște, în școala patronată de domn, predă Paisie Ligaridis, un grec cîștigat de contrareformă. În programul acestuia, se întîlnesc disciplinele obișnuite în orice școală modernă a vremii : gramatica, retorica și logica, limbile de predare fiind greaca și latina. Pe lîngă faptul că existența unei asemenea școli ilustrează spiritul tolerant, de largă înțelegere al domnului, deschiderea spre cultura occidentală nu face nimic altceva decît să potențeze spiritualitatea noastră fără ca să se producă o ruptură cu tradiția. Cel care simbolizează în chip ideal modul în care se face recepțarea influențelor occidentale este Udriște Năsturel, unul din stîlpii pe care se sprijină opera de restaurare culturală a lui Matei Basarab. Acesta era un bun cunoscător al limbii latine și în prefața unei cărți pe care o traduce din latină în slavonă mărturisește „multa și fierbintea dragoste pentru limba rămînească sau latinească nouă vădit înrudită". Sora lui, Elina, soția lui Matei Basarab, știa și ea latinește și ni s-a păstrat în acest sens autograful ei cu o caligrafie îngrijită, ceea ce însemna că, în epocă, unii dintre marii noștri boieri își trimiseseră copiii la școlile din Transilvania, școli reformate al căror program era identic cu acela al unor școli din apusul Europei. Prin deschiderea școlii de la Tîrgoviște aveau să se adape de la o asemenea învățătură chiar și copiii unor oameni de jos din țările noastre, cum este cazul lui Daniil Panoneanul, fiu de țărani din Transilvania.

De altfel, caracterul românesc al operei culturale implinite în timpul lui Matei Basarab este mărturisit și de amintirea pe care posteritatea a păstrat-o despre acest domn. După părerea lui Chezarie al Rîmnicului, formulată în 1778, „tălmăcirea cărților de cult în limba română s-a început în zilele lui Matei Voievod Basarab". Chiar dacă primele traduceri se fac anterior domniei lui Matei, efortul de „naționalizare" a cultului se face după anul 1638 cînd, prin apariția **Pravilei**, se tipărea la Govora prima carte în limba românească.

Cu anul 1635 începe la Cîmpulung seria celor 21 de cărți care vor fi tipărite în timpul domniei lui Matei Basarab. Unele dintre aceste tipărituri sînt importante pentru efortul pe care-l fac traducătorii de a tălmăci texte din ce în ce mai dificile în limba română, altele pentru că presupun o colaborare românească la realizarea lor care depășește hotarele Țării Românești și în fine, pentru că predosloviile unora demonstrează cît de vastă era aria preocupărilor unor intelectuali ai vremii. Prima carte tradusă în românește și tipărită este **Pravila de la Govora**. La realizarea acesteia colaborează Udriște Năsturel care scrie 12 versuri în limba slavonă în legătură cu stema țării, prilej pentru a lăuda vitejia domnului și originea lui aleasă, băsărăbească. Mitropolitul Teofil semnează predoslovia iar traducerea îi aparține lui Mihail Moxa. Ceea ce merită să fie subliniat cu ocazia acestei prime ediții de carte în limba română este faptul că s-a tras o a doua ediție specială pentru Transilvania, înlocuindu-se doar numele lui Teofil din prefață cu acela a lui Ghenadie, mitropolitul Ardealului. În cea de-a doua tipăritură de la Govora, **Evanghelia învățătoare**, (1642) se manifestă, în prefața semnată de Udriște Năsturel, dorința de a vorbi în numele tuturor românilor, cartea fiind editată cu intenția de a fi difuzată în tot spațiul locuit de români.

După tipărirea **Cazaniei** lui Varlaam la Iași în 1643, carte cu o largă circulație în tot spațiul locuit de români, mitropolitul Moldovei, aflat în solie de pace în Țara Românească în 1645, descoperă în biblioteca lui Udriște Năsturel **Catehismul** calvinesc. Răspunsul la această lucrare îl va alcătui Varlaam și-l va tipări, după toate probabilitățile Udriște Năsturel în tipografia de la Dealu. O altă tipăritură muntenească va împrumuta aidoma capitole din Cazania lui Varlaam. Același efort de a realiza o limbă literară românească îl întîlnim la Simion Ștefan care s-a străduit, după cum o mărturisește în prefața **Noului Testament** tipărit la Alba Iulia, să aleagă cuvintele înțelese de toți. A rămas celebră comparația făcută de el între circulația banilor buni (monetă forte în termenii noștri) și cuvintele unei limbi care pot fi înțelese de cît mai mulți români.

O colaborare românească se remarcă și cu ocazia alcătuirii și traducerii unei masive pravile — **Îndreptarea legii** care este tipărită la Tîrgoviște în 1652. Strădania de a transpune în limba română un text atît de dificil i-a revenit lui Daniil Panoneanul, fostul elev de la școala domnească din Tîrgoviște și viitor mitropolit al Ardealului.

Cît privește orizontul cultural al unor intelectuali români din timpul domniei lui Matei Basarab el poate fi dedus din prefețele unora dintre cărțile tipărite atunci. În prefața care însoțea **Îndreptarea legii** se stabilea, de exemplu, o filiație a pravilelor, considerîndu-se că între legile Romei și manuscrisele de legi din vremea lui Ioan Comnenul exista o legătură organică. Pe de altă parte, traducerea și receptarea acestor legi în spațiul românesc constituie o dovadă că intelectualii care au trudit la realizarea unei asemenea opere aveau conștiința continuității, socotindu-se moștenitorii îndreptățiți ai unei lumi a cărei izvodire pornea de la Roma.

În anul 1647 apărea la Dealu **Imitația lui Cristos** o operă „de erudiție pretențioasă" cum o califica N. Iorga. Udriște Năsturel tradusese această lucrare din latină în slavonă, ceea ce presupune din partea boierului muntean o perfectă cunoaștere a celor două limbi. Peste doi ani se tipărea la Tîrgoviște un **Penticostar** pe care-l, ceruse doamnei Elina egumenul Hilandarului. Cartea este însoțită de o Epigramă în versuri și de o prefață pe care V. Cândea le traduce pentru prima dată corect și le subliniază importanța din punct de vedere cultural. Autorul acestora, Udriște Năsturel, dă dovadă nu numai de talentul cerut pentru alcătuirea unor versuri în limba slovană, dar și de o erudiție umanistă. În puține pagini, cărturarul român ne dovedește că pătrunsese unele principii din filozofia lui Platon sau din simbolismul pe care Pitagora îl atribuia numerelor. Toată prefață se clădește pe aluzii făcute la textele autorilor greci și latini : Homer, Aristofan, Simonide din Keos, Aristotel, Plutarh etc.

Cît de intensă este activitatea culturală ce se desfășoară între 1633—1654 se poate deduce și din prezența unor intelectuali de seamă pe pămîntul Țării Românești în acest răstimp. Dionisie Comnen, cel care avea să ajungă patriarh al Constantinopolului în 1671, se afirmă mai întîi ca secretar al lui Matei Basarab. Mitrofan Kritopulos, patriarhul Alexandriei, cărturar de elită care-și făcuse studiile la Oxford se oploșește în Țara Românească unde avea să închidă ochii în 1639. Cu un an mai înainte, domnul însuși îl chemase de la Roma pe călugărul franciscan de origine croată, Rafael Levacovici, ca să-i încredințeze conducerea uneia dintre tipografiile de curînd înființate. Patriarhul arab Macarie oficia alături de Gavril, mitropolitul de Pec, slujba de Sf. Nicolae și de Crăciun în fața domnului, în anul 1653. Brancovici, mitropolitul de Înău — Lipova va sta o vreme la Comana, după cum Paisie, patriarhul Ierusalimului va poposi și el pentru o vreme la curtea lui Matei. Călugărul rus Suhanov amintește discuțiile cu caracter teologic ce se purtau la masa mitropolitului Simion Ștefan la care participa Paisie Ligaridis, Vlasie și Meletie Sirigul, iar Udriște Năsturel discuta cu Levacovici problema privind unirea cu Roma și deosebirile doctrinare dintre cele două biserici. Istrate Leurdeanu, căsătorit cu fiica lui Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, îi cerea lui Ianache Misirliu să-i traducă din turcește confesiunea patriarhului Ghenadie II Scholarios, scrisă la cererea lui Mahomed al II-lea.

Lui Udriște Năsturel îi revine însă marele merit de a fi tradus în românește două lucrări de mare însemnătate pentru dezvoltarea culturii noastre : romanul **Varlaam și Ioasaf** și **Învățăturile lui Neagoe Basarab pentru fiul său Teodosie.**

Domnia lui Matei Basarab este însemnată și pentru activitatea edilitară pe care acesta o desfășoară în Țara Românească. Așa cum arăta C. C. Giurescu „Bătrînul domn de țară a fost, sub raportul numărului de lăcașuri ridicate, cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru, într-un răstimp cît jumătate din acela al lui Ștefan cel Mare, el a ridicat un număr de biserici și mănăstiri superior acestuia din urmă ; se cunosc pînă acum 38 și, după toate probabilitățile, acest număr va „crește". Cercetările mai noi au scos în evidență un număr sporit de construcții, toate cu caracter laic, avînd însă aceeași importanță din punct de vedere arhitectonic.

PRIMIM LA REDACȚIE

Stimate tovarășe redactor șef,

Vă mărturisesc că am și eu o meteahnă. Îmi place să stau citeodată seara, după ce m-am liniștit de zbuciumul de peste zi, și să fumez o țigară. Privesc pe fereastră, nucul din grădina mea își lasă nucile să cadă (și le culege oricine poftește) iar eu ascult țiriitul greierilor. Doamne, ce mai țiriile !

Și-n aceste momente atît de solemne, mă-ntreb și eu ca românul :

— Dom-le, oi fi genial sau n-oi fi ?

Citeodată îmi răspund că da, citeodată, îmi răspund că nu, dar de multe ori mă duc și mă culc neîmpăcat, nereușind să-nțeleg dacă sînt sau nu. Și atunci visez foarte urît, mă trezesc uneori chiar în miez de noapte și nu mai pot s-adorm.

Iată însă că între timp lucrurile s-au cam rezolvat. Colaboratorul dumneavoastră V. F. Mihăescu mi-a explicat într-un articol, la rubrica de „cronică literară", mi-a explicat deci bătrînește că nu sînt decît un cabotin (doamne, de ce nu folosește acest termen ! ?), un fel de actor popular cu ticuri și clișee detestabile, de bilci de cea mai proastă calitate.

— Dom-le... mi-am zis eu, în fine momentul adevărului !

Și cum mi-am zis asta, am început și eu să dorm bine, să-mi înflorească sănătatea-n obraji, m-am convins, fără drept de apel, că nu eram în momentele acelea cu țiriitul greierilor decît robul unor tulburări schizoide și acum joc tenis, mănînc cît șapte, mă duc la filme cu bătăi și intreținchiar relații sentimentale cu femei din lumea interlopă.

Uf ! Gata ! Iată o nouă mostră de cabotinism ! Ce să fac ? Spuneți-mi, vă rog, ce să fac ? Nu pot să fiu altfel... Și zău, nu știți cît e de greu...

Și iar aștept seara, iar țiriitul greierilor și aștept un telefon de la singura femeie care-mi face mai ușoară această luptă cabotină cu suferințele toamnei, care se tot prăvălește spre iarnă, iar V.F. Mihăescu arbitru al valorii și al onoarei literare nu tămîiază decît valorile autentice și nu „rade" decît ce-i drept să „radă", pregătindu-și în liniștea lăcașelor pe care le frecventează, viitoarele mari sinteze asupra literaturii române, războindu-se uneori însă cu propria lui umbră, pe care poate nici el de multe ori nu și-o-nțelege.

Și totuși e colegial oare să execuți un autor dintr-o pornire obscură, profitînd de încrederea unei reviste care-ți oferă magistratura de critic literar ? Și să-l execuți războindu-te cu un text pus de editor pe coperta cărții, cu fraze luate alandala din carte și executînd o adevărată vînătoare pentru textul cel mai nereprezentativ, conchizînd pur și simplu amenințător : „Vă desfid să rîdeți ! Sau să plîngeți !"

Eu propun nici să nu ridem, nici să nu plîngem, propun cabotinismul să-l vînăm cu adevărat, dar nu în aparență ci în esență și abia atunci, după voie, să ridem sau, dacă vreți, chiar să plîngem.

Dumitru Dinulescu

VIAȚA CĂRȚILOR

SPECTACOL ȘI CONFESIUNE

Moldovean de origine, stabilit de mai multă vreme în orașul lui Panait Istrati, Corneliu Ifrim debutează editorial cu un volum intitulat semnificativ *„Trufie și umbră"*. Cele 10 povestiri (două dintre ele au structura nuvelei, nu însă și respirația ei) corespund tematic prezentării mediilor sociale inferioare, din al căror pitoresc nu lipsește complexitatea umană. Unele dintre povestiri *(Gerul, Marela, Tilică, Balta)* au ceva din mirajul locurilor brăilene, a cîmpiei întinse și a bălții, peisaje în care se mișcă voluntar oamenii acestui pămînt, așa cum i-a consacrat mai întîi în literatură C. Sandu-Aldea, făcîndu-i pe de-a întregul celebri Panait Istrati și Fănuș Neagu. Aserțiunea nu privește, desigur, toate prozele lui Corneliu Ifrim, căci autorul are, în bunul sens al cuvîntului, orgoliul propriului drum configurat mai clar prin aspectul formal al narațiunii și, de asemenea, printr-o preocupare sutinută față de personaje. Dincolo de aura insolită a întîmplărilor, unele chiar senzaționale, de galeria tipurilor prinse în relief (Lache, Gore, Marela, Tilică, Sile ș.a.), altfel spus, de efortul de caracterizare, Corneliu Ifrim sondează zonele profunde descoperind, dureri și umbre. Toate personajele au în ele o patimă adîncă, observabilă, prin țesătura epică, la atenta lectură a textului. Țiganul Gore alege, în locul vinderii viorii sale, frontul „în linia întîi", anecdotica bețiilor lui Tilică are, în subsidiar, o poveste de dragoste, activistului Munteanu, i se topește viața după pleoapele lăsate", stingînd odată cu ele viziunea lui pentru o lume mai bună. Sînt în aceste pagini și în altele, pe care nu le-am mai amintit, elemente de patetică autenticitate, căutate cu insistență de prozator și constituite ca o structură de adîncime, peste care se află planul narativ, cu particularități de culoare și nuanță, expuse în maniera tradițională a prozei românești : realism măsurat, echilibru și economie a expresiei (dacă o judecăm gramatical), o anume concizione care ne exclude însă pitorescul. Mai trebuie să adăugăm că „vocea" naratorului are inflexiuni care sugerează (ca realizarea artistică) implicarea sa fie prin plăcerea confesiunii, fie prin participarea la acțiune, ca spectacol al vieții (în *Gerul, Tilică Balta*). Fără a face parte din ansamblul unitar al cărții, ultima dintre lucrări, povestirea *Pedeapsa* schiță polițistă ce speculează incredibilitatea unui accident, e mai puțin convingătoare și ar fi putut să lipsească din acest volum. Altfel, debutul ca prozator al lui Corneliu Ifrim ni se pare demn de atenție, iar cele cîteva cuvinte semnate de Fănuș Neagu pe coperta a doua a cărții spun cititorilor și specialiștilor în domeniu că prozatorul se află pe drumul fără întoarcere al celor mistuiți de patima scrisului.

Lucian Chișu

REVISTA STRĂINĂ

● **O INCITANTĂ** anchetă publică Emmanuel de Roux în revista **Express**, sub întrebarea eclantată ca o bombă : „Simțiți nevoia de a scrie un roman ?" Răspund personalități ale vieții publice, ca: Jean Lecanuet, proeminent om politic, René Andrieu, redactor-șef adjunct al ziarului „L'Humanité", Jacques Attali, consilier al președintelui Republicii, și alții. Citîm cîteva răspunsuri : „Nu, nu m-a tentat să scriu un roman, sînt prea tînără, viața și știrile de presă îmi ajung din plin" (Christine Ockrent, ziaristă) ; „Nu numai că m-am gîndit să scriu o operă românească, dar am chiar publicat o primă asemenea carte. A fost demult, asemănător cu ceva care s-a petrecut înaintea războiului din '70, și sub un pseudonim foarte opac, pe care nu l-am dezvăluit nimănui. Acest roman a avut un mic succes ; a intrat chiar în cîteva tururi de scrutin la Premiul Goncourt. Acum îmi lipsește timpul. Nu poți avea o activitate politică și să te consacri scrierii unei cărți, lucru care înseamnă ceva eminamente serios". (Jean Francois Deniau, om politic).

● **JOAN MITCHELL** este considerat azi una dintre cele mai importante pictorițe din Statele Unite. Născută la Chicago, ea s-a afirmat îndeosebi în mediile artistice din New York, în atmosfera dominată de Pollock, De Kooning și Kline. O recentă cronică semnată de Pierre Schneider afirmă despre retrospectiva ultimilor 12 ani, deschisă la Muzeul de artă modernă : „Această alianță între o conștiință vie și latura sa pămînteană este, desigur, dificilă : se întîmplă uneori ca tabloul să fie sfîșiat, frămîntat. Dar atunci cînd sinteza se produce, ce reușită putem contempla ! Pînză se face atunci amplă, generoasă ; ea respiră, reînoiază, asemănătoare cu fericirea, cu timpul frumos. Ca și ele, pasageră și fragilă".

● **ALEXANDRIA** a constituit o obsesie fertilă pentru mai mulți poeți și prozatori ai lumii. Dacă nu am cita decît pe Kavafis și pe Durrell, cei doi scriitori care și-au legat destinul de splendidul oraș mediteranean. Recent, s-a bucurat de un frumos succes reeditarea cărții lui E. M. Forster, „Alexandria : istorie și ghid". Într-o cronică intitulată „Un oraș reticent". Alan Hollinghurst scrie : „Istoria și ghidul lui Forster constituie o carte ideală : istorie în prima jumătate, ghid în cea de a doua, amîndouă întrepătrunse prin referințe reciproce. În note care imită legăturile ce ar trebui să fie realizate de vizitator între turismul propriu-zis și cel imaginativ".

● **UNUL DIN DIRECTORII** de orchestră cu cea mai favorabilă presă este astăzi Riccardo Muti, actualmente în fruntea Filarmonicii din Philadelphia, după ce a condus orchestrele din Florența și din Londra. Amplul interviu realizat cu prilejul unui turneu în Franța conține multe profesiuni de credință, legate de concepția sa muzicală, precum și de crezul său umanist, de felul cum situează poziția dirijorului în lumea de azi. Interesant de notat este omagiul pe care-l aduce unor mari muzicieni ai trecutului, între care plasează la un loc de frunte pe unul dintre reprezentanții artei românești : „Printre muzicenii minunați ai trecutului, cu care m-aș fi bucurat să colaborez, se află Dinu Lipatti, unul dintre marii interpreți care au existat vreodată, pe care-l aduce mereu cu emoție și cu o adîncă tristețe".

● **O EXPOZIȚIE** consacrată lui Wyndham Lewis reține în circulație numele acestui mare animator, considerat de contemporanii săi drept o figură marginală și misterioasă, cum spune o notă de revistă : „Pictor, romancier și critic de artă, el a încercat să organizeze o mișcare originală intitulată „Vorticism", în cadrul său regăsindu-se influențe ale cubismului și futurismului. Acest curent nu a rezistat însă războiului din 1914. Necunoscut, Wyndham Lewis a murit în 1957, la 75 de ani". Interesant este de notat și climatul de ostilitate pe care l-a cunoscut în acest secol, în Marea Britanie, orice tendință de avangardă. Se pare că spiritul insular a fost ostil marilor insurecții artistice ale secolului.

● **O FOARTE** interesantă problemă ridică, la ora actuală, viața artistică occidentală. Titluri senzaționale, precum și articole provocatoare se referă la operațiuni obscure ce amenință să-și pună amprenta asupra unui domeniu ce nu se supune cu usurință măsluirilor de nici un fel. Iată ce scrie Joseph Roy ; „sub titlul **Piața artistică. Era unei lumi apuse** : „Prețuri exorbitante pentru lucrări fără măreție, reînvieri în serie, datorate prețurilor rezervate și demente : aceste două constatări, legate una de alta, dau cheia adevăratei crize. Tezaurul artistic s-a uzat".

REPERE
Un mare poet armean

O frumoasă surpriză ne face Editura Univers prin publicarea excepționalului poem al lui Avetik Isahakian, **Abu-Lala Mahari**, în traducerea Madeleinei Karacașian și a lui Petre Ghelmez. Este pus astfel în circulație un text fundamental, dintr-o literatură mai puțin circulată, a cărei faimă este însă neobișnuită pe meridiane cu vechi tradiții culturale. Avetik Isahakian este unul dintre poeții armeni ce definesc această spiritualitate cu rădăcini adînci, situată pe o punte îngustă, între două lumi antagonice, reușind însă o sinteză dintre cele mai spectaculoase. Poema sa, tradusă în mai multe limbi, apare în românește sub auspicii favorabile, beneficiind de buna cunoaștere a limbii și de pasiunea Madeleinei Karacașian, o asiduă cercetătoare a culturii armene, de la care așteptăm și repunerea în circulație și investigarea contribuției marelui învățat care a fost Siruni, o constantă preocupare de pînă acum a actualei traducătoare. De asemenea, poetul Petre Ghelmez a tins spre integrarea traducerii libere într-o formulă de poetică românească, cu expresii și întorsături de frază preluate din scrisul poeților clasici, ușor recognoscibile. A rezultat un vers aromitor, cu sugestia puternică a lumii orientale pe care o propune, în haină autohtonă, de loc supărătoare. Soluția aleasă de Petre Ghelmez sugerează, de cele mai multe ori, vetustețea, și creează o ușoară senzație de jenă față de limbajul revolut al poeziei noastre tradiționale. De data aceasta, dificultatea a fost evitată, „de justesse", iar prezentarea textului lui Avetik Isahakian este una sărbătorească, de cea mai bună calitate literară.

„Epopeea" lui Isahakian se referă la motive în fond prea obișnuite pentru a mai șoca pe cititorul actual. Răutatea lumii, prefăcătoria și labilitatea feminină, inconsistența valorilor, totul stîrnește dispersarea poetului însetat de absolut. Tonul este deseori pamfletar, parcă nepotrivit pentru undulata mersului în caravană : „Și-apoi ce e femeia ?... Mincinoasă, / vicleană, un pălanjen vanitos, / Iubindu-ți banii, cînd te-mbrățișează, / pe altul în brațe-l strînge mai virtos. // Decît s-o crezi, mai bine, mării — pradă / să i te dai pe-un vechi și trist barcaz, / Femeia ? iad fermecător prin care / Satana însuși face de noi haz". Săracul poet !... Nu numai atît, prietenia este chiar mai rea. Acesta să fi fost motivul pentru care personagiul lui Avetik Isahakian, marele poet arab Abu-Lala Mahari a părăsit Bagdadul, unde cucerise glorie și bogății ? Relativismul pare într-adevăr să-i fi cauzat o rană de nevindecat, dar nu e oare lumea poeților tocmai aceasta, întîmplătoare, plină de surprize și de dulceață ? Am mai scrie noi, oare, poeme printre sfîșiați, și între realități absolute ? Bieți oameni, cu neliniștea și relativismul lor, sînt în fond sursa aparenței acesteia înșelătoare și plină de fascinație, care înseamnă poezia. Accente profunde însă există în revolta lui Abu Mahari împotriva despotismului, a împilării și disprețului față de om : „De șapte ori urăsc, o, despotismul / ce înghite ca un monstru, generații, / Pomanagiu înfometat de aur, / Zdrobindu-ne în războaie tații, frații. // Barbarul instrument care love ște, / prin epoci ce-au trecut, ori viitoare / Tîlhar al cărui orat miroase-a sînge / și-a urî răsfățată-n drumul mare. // Cu pumnul strîns pe fruntea mea cumplit, / cu talpa grea pe pieptu-mi el se plimbă. / Mi-a pus la gleznе lanțuri dureroase / și lacăt greu la gînduri și la limbă". Parcă s-ar referi la cenzura epocilor moderne, poetul arab Abu Mahari, eroul clasicului armean Avetik Isahakian. Despotismul este, de fapt, cel care l-a alungat din Bagdad și l-a făcut să îmbrățișeze pustia, în aspirația sa către soare, ca emirul lui Macedonski în goana lui spre Mecca. Apropierea de poetul **Nopților** o stabilise Ion Dodu Bălan în prefața succintă, chiar prea succintă și descriptivă, după gustul nostru, la această apariție în colecția „Orfeu". Avînd toată simpatia față de exegetul lui Goga și Cotruș (referința la acesta din urmă în legătură cu Avetik Isahakian este totuși exagerată), ne întrebăm dacă prezența sa în fruntea traducerii din **Abu-Lala Mahari** nu se datorează cumva faptului că nu mai avem specialiști în literatură armeană, mari autorități intelectuale care să acopere zone întinse din istoria culturilor de pretutindeni.

Aurel-Dragoș Munteanu

Zburătorul

Urmare din pag. I

că dispar sau se tocesc în munți ! — s-a dus așadar către depozitul prim al existenței și de acolo, grav și auster, cu pietrele nașterii noastre în mîini s-a apucat să clădească un monument oracular. Sculptor și memorie unică totodată, el a dezvelit piatra, strat după strat, pînă la statuia primă, zbor rotund și inconfundabil prin ea. Sau sforțarea imensă, încordarea de spirit de a face să vorbească enigma. Miezul și taina de început, simburele din care a răsărit și s-a rostit cu putere copacul avînd rădăcinile în pietre înfipte și ținînd acolo o inimă, poate, sau o scînteie din care s-au înmulțit și curcubeie apoi și fîntîni pline de raze pe culmi.

Romanii, care așa cum se spune au dat lumii drumurile, și știau ei de ce, au scris două inițiale, nedescifrate decît cu prezumție pînă azi, pe toate bornele lor — hai să le zicem — kilometrice. Pe pietrele noastre care sînt într-atît de strînsă legătură cu cele romane ar trebui săpate inițialele V.P. Căci dacă un scepticism pînă nu demult atroce și nivelator le anula, azi, cînd istoriografia noastră a intrat sub zodia moștenirii sale valorice, trebuie să le citim prin **Memoriale** și prin **Getica** integral. Mai ales că, în temeiul lor, conțin și înalte rațiuni patriotice și, nu în ultimul rînd, stări ale poeziei înseși și poezii, moduri ale epopeii noastre naționale.

mapamond

SCRIITORI CHINEZI CONTEMPORANI

ZHANG ZHIMING

Clopoţeii cămilei

Un vînt hain împinge-nainte talazuri gălbui,
Un convoi de cămile plutește pe-un ocean de nisip !

Fulgii de nea
Își leagănă velele albe ;
Dunele
aruncă umbre de insule marine.
Ting-tong. Ting-tong.
Ting-tong. Ting-tong...
Un ritm,
Un sunet.

Prieteni !
Să nu vi se pară prea monotonă
Povestea melodiei de clopoței !
Pe lume însă,
Numai o astfel de melodie profundă și gravă
Poate acompania
Mersul celui care-nfruntă zăpadă și viscol.

Întîmpinînd zorile dimineții
Cămilele-și tiriie pașii pe drumu-anevoie.
Norii albi
Le încunună capul ;
Piscurile verzi
par chioșcuri de pe marginea drumurilor.
Ting-tong. Ting-tong.
Tting-tong. Ting-tong...

Străbat văile,
Trec dincolo de Marele Zid...
Prieteni,
Ginditu-v-ați vreodată
La uimitorul farmec
al acestor clopoței ?
Cintecul lor melodios
a vrăjit nu o dată
mulțime de tineri străini de meleaguri,
veniți să se piardă
în farmecul dulce ce-i numai și numai al stepei
din vastul ținut al nord-vestului țării.

Stepa după ploaie

Sirena
lasă în urmă noaptea ploioasă ;
Zorile
ajung trenul din urmă ;
Geana de lumină
Smulge călătorii din somnul lor dulce.
Priviți
ce minunate icoane ascunde stepa
de după ploaie !

Soarele se ridică
peste roua dimineții ;
Stelele zorilor
coboară lent de deasupra lacului Iarba.

Pe bolta cerului
se-ntinde seninul nemărginit ;
În depărtări cerul și apa și-mpreună culoarea.
Cît necuprins ! Cîtă cuprindere !
Unde-i orizontul ?
Unde-i este marginea ?
Stepă ! Stepă !
Pieptul tău nemărginit
a făurit
firea călăreților tăi, — fii și fiicele stepei.

Iurtele
sînt florile stepei ;
Turmele de oi
sînt dansul lebedelor.
Aruncă-ți privirea în zare :
valuri de cai în galop !
O adiere unduiește iarba sub pașii tăi.
Ce minunate imagini, ce explozie de culori ;
sclipesc miriade de raze-aurii,
miriade de flori își oferă corola deschisă.
Stepă ! O, stepă !
Cu-ntreaga cîntare a florilor tale
ai făurit
fascinantul tărîm de fruntarii
și l-ai împlinit cu sufletul stepei !

Trenul
străbate cîmpia ;
Sirena-și ia rămas bun de la stepă.
Stepă ! Stepă !
Cum oare-aș putea dărui minunile tale
semenilor mei din Beijing !
O, trenule !
Mină, te rog, mai încet ;
mai dăruie-mi doar cîteva clipe,
atît cît să-nchid niște raze de soare proaspăt
în filele albe ale caietului meu.

În românește de Xia Mingzhen și Florin Murgescu

WEI WEI

Flori de cîmpie

Numai în cîmpie se întîlnesc lucruri cu adevărat neobișnuite, există aici o specie de flori care nu se ofilesc. Dacă cineva ar trebui să spună unde există astfel de flori, mă tem că s-ar gîndi că ele există doar în imaginația poeților. De fapt, lucrul acesta nu este deloc neobișnuit. Cînd am vizitat o brigadă din cîmpie, fetele de acolo ne-au dăruit fiecăruia un buchet mare de astfel de flori. Le-am numit „flori de prun cu ramuri uscate". Ceea ce ar însemna că ar fi vorba de pruni, dar, de fapt, nu sînt decît o specie de ierburi. Cresc în tufe, pe tot întinsul cîmpiei, par să o acopere în întregime. Deși bobocii sînt mici de tot, ele cuceresc cîmpia, unele albe ca neaua, altele roșii, se string în cerc, ca norii albi în amurg. Ceea ce e însă mai ciudat este că, florile lor nu se vestejesc, chiar dacă le culegi și tulpina se usucă, petalele nu cad și ele par la fel de proaspete ca și mai înainte. Nu ca lotusul, care înflorește splendid, însă această splendoare dispare după cîteva zile.

Mie mi s-a părut că brigada de fete tinere care cresc oi și cai sînt tocmai aceste ciudate flori de frăsinel din cîmpie.

Cînd am sosit, tinerele fete au coborît în fugă panta dealului să ne spună bun venit. Purtau rochii scurte înflorate, părul le era strîns în codițe, toate cu cîte un bici în mînă. Păreau viguroase, deși unele dintre ele puteau fi considerate mai degrabă copile decît adolescente. Întrebîndu-le, mi-am dat seama că așa și era, cele mai multe abia dacă împliniseră șaptesprezece ani. Obrajii lor erau rumeni ca niște mere sălbatice, fără îndoială, din cauza vîntului și soarelui din cîmpie.

Cineva a strigat: „Ia uitați-vă, nu cumva se întoarce Xiao Yang ?". Am privit către răsărit unde se vedeau foarte departe doi cai roibi care se apropiau în galop. Deși păreau să zboare, cei doi călăreți erau lipiți în șa, cu corpul aplecat înainte și părul fluturîndu-le în urmă. Aveau o atitudine aproape solemnă. Cît ai clipi din ochi și ajunseseră în vale și sărisră din șa. Zîmbeau puțin triste și ștergîndu-se de sudoare i-au spus șefului : „am întîrziat".

„Ba deloc. N-ați întîrziat" și ni le-a prezentat. Cea cu părul tuns se numea Xiao Yang, cea pieptănată cu codițe Xiao Ji. Erau în această brigadă de aproape trei ani. Păreau foarte mature în comparație cu grupul de fete tinere.

După ce a băut puțină apă, Xiao Yang a rostit către noi : „Ce v-am putea spune, n-am avut cine știe ce succese.

Eram invidioase cînd îi vedeam pe bărbați cum călăresc și au grijă de cai. Și m-am gîndit, a spus zîmbind Xiao Yang, oare noi femeile să nu fim în stare să creștem cai ? Dar ca să păzești turmele de cai trebuie să știi să călărești. Sigur, am mințit dacă am spune că n-am fost niciodată trîntite din șa, dar eram hotărîte : dacă cădem și murim, murim pentru revoluție, dacă nu, încălecăm din nou. Pînă la urmă am învățat, și acum parcă ni se pare o joacă".

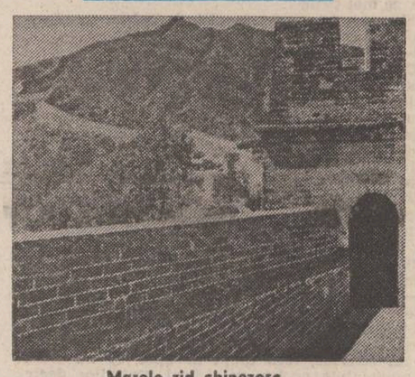

Marele zid chinezesc

„Foarte bine, așa trebuie să gîndiți", s-a grăbit să spună secretarul Comitetului orășenesc.

„Totuși la început s-au făcut multe glume, a spus Xiao Yang rizînd. Noi fuseserăm mereu acasă și pe jos, ne este frică noaptea, acum pașteam cai și noaptea, și cum să nu-ți fie frică sub cerul negru ca smoala ? Cînd am ieșit prima dată noaptea cu caii, nici una din noi nu îndrăznea să descalece sau să se îndepărteze de cealaltă. Ne strigam, ba eu pe ea, ba ea pe mine. Ne temeam să nu ne fugă caii și îi înconjuram într-una. Ne era și frică să nu răcească, și cînd se culcau, îi trăgeam de urechi și de coadă. Pe vremea cînd eram acasă nici nu știam cînd se făcea ziuă ; pe dealuri însă, cînd păștean caii, cerul nici nu se lumina, iar noi dormeam de-a-npicioarelea... Într-o noapte au dat lupii. Oamenii spun că lupii înțeleg vorba omenească, de aceea nu îndrăzneam să pronunțăm cuvîntul lup și strigam «omoriți ciinele» încercam cu bîtele să-i speriem, ne era foarte teamă. Xiao Wang era atît de speriată și nu știa ce să facă, încît pînă la urmă s-a descălțat de cizmele ei de piele întoarsă și a aruncat cu ele, de data aceasta lupii s-au speriat și au fugit. A doua zi a trebuit să ne întoarcem să căutăm cizmele...".

Rideam cu toții în hohote.

Xiao Ji este o tînără foarte tăcută. Ne-a spus doar o singură frază : „Nu mai am nimic de adăugat" și a zîmbit în continuare fără să mai scoată o vorbă. Discuția noastră s-a oprit aici. După ce și-au luat rămas bun, fetele au încălecat și s-au îndepărtat, făcîndu-ne semn cu mîna.

Ne-am ridicat și noi să ne luăm rămas bun. Fetele ne-au condus pe deal în jos. Deodată una dintre ele și-a adus brusc aminte de ceva, s-a întors în grabă în colibă și a ieșit cu un buchet mare de flori de cîmpie în brațe. Ne-a dat la fiecare cîteva fire, unele albe, altele roșii. Le-am strîns mîna, am privit florile și inima mea s-a umplut de bucurie. Ce copile minunate !

În românește de Paul Mariș

alejo carpentier

DREPTUL LA AZIL

urmare din numărul trecut

III. Altă zi de luni (un luni oarecare)

Mă plictisesc. Mă plictisesc. Mă plictisesc. Și sînt înconjurat de lucruri ce aduc elemente noi la plictiseala mea. Nu este faptul de a mă afla închis, de a nu putea da doi pași, măcar pînă la cinematograful ce se află la cîțiva zeci de metri (la intrarea în Ambasadă se și află postate două santinele), de faptul că **habitat**-ul meu s-a redus la o cameră îngustă cu un pat îngust, cu o lădiță din acelea în care sînt ambalate bucățile de pîine conservate Campbell, jucînd rolul de noptieră, între un calendar al firmei General Electric (vederi ale Marelui Canyon din Colorado, a podului Golden Gate, a Munților Stincoși, pescuitul de păstrăvi, etc.), și calendarul unei firme producătoare de discuri din care mai rămîn filele corespunzătoare Wandei Landowska, lui Al. Jolson, Elizabethei Schwartzkopf, Louis Armstrong, David Oistrah și Art Tatum. Lucrul cel mai rău din toate este ambianța ce mă înconjoară în afara camerei. Absida sanctuarului Miraculoasei Fecioare din Páramo cade într-o verticalitate centrală absolută, peste fereastra sufrageriei apartamentului. Această pilnie arhitectonico-naturală de cel mai curat stil gotic 1910, îmi azvîrle ziua întreagă expresiile latinești ale slujbelor religioase. Am ajuns să cunosc din memorie cuvintele unui imn de vecernie:

Dum esset Rex in accubitu suo
Nardus mea dedit odorem suavitatis.

Și faptul acesta că trăiesc zile și zile de izolare, sfîrșește prin a mă face să pierd noțiunea timpului. Privesc spre fierăria-marchitănie Frații Gomez (înființată în 1912, se poate citi pe fațadă), și rămîn pe gînduri în fața vechimii lipsite de epocă a lucrurilor ce se vînd acolo. Deoarece istoria industriilor omului, de la proto-istorie pînă la becul electric, este ilustrată de articolele, obiectele și uneltele ce sînt oferite în magazinul de fierărie-marchitănie Frații Gomez: fringhiile, cordajele și sforile lui Ulisse; cîntarele și greutățile acestor care ne vorbesc de timpurile îndepărtate cînd omul, nemaivînzînd fructe, carne sau pește cu grămada sau cu bucata, începu să-și vîndă mărfurile la cîntar, introducînd prin aceasta, în comerț, tribunalele și justiția; piulițele de piatră poroasă, identice cu cele care întrebuințau primitivii locuitori ai acestor pămînturi; nicovalele, mari sau mici, evocatoare a atîtor lucruri; căldărușele cu toartă pentru apă sfințită; niște cuie spaniolești, patrate, lungi de jumătate palmă, asemănătoare în totul cu cele care au pătruns în carnea lui Hristos, și niște sape, foarte grele, preferate de țăranii de prin părțile acestea, identice ca linie și formă rotundă, și de aceeași grosime a cozilor, pe care le minuiesc plugarii care ne sînt obișnuiți în miniaturile agricole sau bucolice (aproape întotdeauna relative la luna martie) din Cărțile din vremurile medievale. Atunci, mai mult decît dezgustat, m-am apropiat de fereastra din față care dădea peste vitrinele de jucării al marelui magazin nordamerican. Acolo însă, nemișcată, întotdeauna asemănătoare sie însuși, deasupra responselor, lecțiilor și liturghiilor Bisericii, deasupra arhaismului uneltelor moderne ale fierăriei-marchităniei Frații Gómez, se afla rața Donald. Se afla acolo, în umanitatea ei de dur-carton, de picioare portocalii, într-un colț al vitrinei, dominînd o lume de căi ferate minaturale în mișcare, de dulapuri în pereți cu fructe de ceară, de pistoale pentru a goni vacile și tolbe de săgeți, aparate tip abac pentru învățat copii să meargă. Se afla acolo, chiar dacă era vîndută și revîndută de cincisprezece ori pe zi, și cum copiii o doreau pe „asta", pe cea din vitrină, o mină feminină o apuca de picioarele sale portocalii, așezînd puțin mai tîrziu altă rață Donald, aceeași la locul ei. Această perpetuă substituire a unei forme cu alta la fel, nemișcată, pusă pe același piedestal, mă făcea să mă gîndesc la Eternitate. Se prea poate că Dumnezeu era relevat în felul acesta, din timp în timp, de o putere superioară (mamă a lui Dumnezeu, mame de Dumnezei? Nu spusese Goethe ceva cu privire la ele?), păstrătoare a perpetuității sale. În minutul în care se făcea schimbarea, atunci cînd Tronul Domnului rămînea gol, se întîmplau toate catastrofele de cale ferată, prăbușirile de avioane, naufragiile transatlanticelor, porneau războaiele, se răspîndeau epidemiile. Această singură ipoteză dărîma abominabila erezie a lui Marción, după care o lume rea nu putea fi creată decît de un Dumnezeu rău. Rața Donald din prăvălie mă făcea să mă gîndesc de asemenea la sofismul despre săgeata lui Zenon din Elea: mereu neclintit și asemănător sie însuși, urma o traiectorie năvalnică, reluată de cincisprezece, de douăzeci de ori pe zi, ce îl conducea la toate extremitățile și suburbiile orașului. Lucrul acesta era de asemenea pentru mine, un element de nevremelnicie, alături de trenulețul electric care, zi și noapte, urma nesfîrșita sa călătorie pe trei metri de șine, fără ca să aprindă măcar o lumină roșie de fiecare înconjur. „Astăzi este vineri?", întreb pe doamna Ambasdor. „Luni, fiule, luni". De altminteri, nu citeam ziarele. Îl cunosc prea bine pe Generalul Mabillán și pe militarii care îl însoțesc. Mi-l închipui că îl și întreabă pe adjutantul său: „Ce știi despre chestia asta, despre femeile europene, elegante, rafinate, și în stare de a susține o conversație?" „Am și cercetat, domnule General: cunosc adresa unei proxenete numită Hipolita, care locuiește aproape de parcul Tadeo". „Trebuie să facem rost de o casă prin împrejurimi, Locotenente". „Ordonați, domnule General". Am revenit la fereastră pentru a vedea rața Donald numărul optsprezece, repede substituită de numărul nouăspreze al acestei zile.

Desen de Gabriela Ciobanu

În românește de Esdra Alhasid

Continuare în numărul viitor

TRENUL DE AUR (X)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Fără șerif nu se poate...

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

Trebuie să recunoaștem că poveștile de acest gen n-au „sare și piper" dacă le lipsește măcar un... șerif. El nu se cere născocit și introdus în „odiseea" aurului polonez, deoarece a existat în carne și oase în persoana șerifului orașului Albany, capitala statului New York. Acesta, conform zicalei : „prietenia-i prietenie, dar brînza-i pe bani !", a pretins pentru retragerea plîngerii înaintată de Banca Poloniei împotriva Băncii Franței la tribunalul din Albany plata a nu mai puțin de... opt sute de mii de dolari, sumă cu adevărat „astronomică" pentru simpla aplicare de către executorul legii a unei decizii pur formale. Dar vorba lui Zigmunt Karpinski : „Așa era să se vadă bietul iepure, printre prieteni, mîncat de cîini !".

Procesul fusese deschis la Albany imediat după ce guvernul francez de la Vichy a încunoștințat Banca Poloniei că nu va elibera aurul depozitat în Africa decît atunci cînd i se vor achita cinci sute de mii de franci drept compensație a cheltuielilor făcute pentru întreținerea refugiaților polonezi în Franța ! Sentința lui trebuia să ducă la blocarea aurului francez depus la băncile americane pînă la nivelul valorii aurului polonez sechestrat la Kayes. Procedura a fost lungă și incîlcită. Conform legislației americane, Banca Poloniei care nu avea în Statele Unite nici sediu, nici o filială, nici măcar o reprezentanță oficială, nu putea acționa în justiție Banca Franței. Acest lucru nu îl puteau face decît niște persoane particulare cu reședința în Statele Unite. Marile drame nu sînt lipsite de elemente comice. Tragediile se află adeseori la un pas de melodramă. Întîmplarea a făcut ca, în alegerea protagoniștilor polonezi dispuși să dea în judecată Banca Franței, să fie reținut un adevărat „trio" muzical : Celebrul compozitor și interpret al operelor lui Chopin — Ignacy Paderewski, directorul fabricii de piane marca „Steiway" — Roman Majewski, și pianistul Zigmunt Stojowski. Dar, la trei zile după ce și-a dat acordul de a se constitui drept parte civilă în proces, Ignacy Paderewski a murit, lăsînd în acțiune numai duetul : „Roman Majewski și Zygmunt Stojowski contra Banque de France". Cei doi au „cîștigat". Drept recompensă pentru succesul lor la procesul celor 64 de milioane de dolari li s-a dat amintire cîte o monedă de 20 de zloți din tirajul anului 1924, avîndu-l în efigie pe Boleslaw cel Viteaz. Atît.

Acum se punea problema casării procesului de către șeriful orașului Albany, întrucît intervenise înțelegerea de la Alger între Banca Poloniei și Consiliul Național Francez, precum și înțelegerea dintre avocații celor două părți semnată la New York în ianuarie 1944. Șeriful trebuia să mai scadă din preț. S-a pornit o întreagă „tocmeală" în care au intervenit ambasadorul Poloniei în Statele Unite, primarul New Yorkului, precum și numeroși republicani din organizația de prietenie polono-americană, în cele din urmă șeriful trebuind să se mulțumească pentru „serviciile" sale, cu numai zece mii de dolari.

Aurul de la Kayes a fost pus la dispoziția reprezentanților Băncii Poloniei. El trebuia însă transportat prin Dakar, pe mare, și pus în siguranță la trei bănci diferite : Banca engleză din Londra, Banca Federală din New York și cea a Canadei din Ottawa. Războiul încă nu se terminase. Atlanticul mai era încă bîntuit de „lupii cenușii" din Kriegsmarine. Pentru riscurile transportării a 445 lăzi cu lingouri de aur societățile de asigurare americane n-au oferit o poliță mai mare de 6 milioane de dolari. Dacă navele ce cărau peste ocean mai bine de o treime din aurul polonez s-ar fi dus la fund, Banca Poloniei care își asumase anticipat toate riscurile transportului n-ar fi fost despăgubită decît cu o sumă derizorie față de valoarea eventualei pierderi. De altfel, la Amiralitatea americană i s-a declarat lui Zygmunt Karpinski că transportul aurului se va face sub cel mai strict secret și că nimeni, nici chiar reprezentanții oficiali ai Băncii Poloniei nu vor putea ști cînd, și pe ce traseu va porni peste ocean prețioasa încărcărătură. La începutul lunii aprilie 1944, două nave de război americane la bordul cărora se afla aurul îmbarcat la Dakar au acostat în portul New York. Curînd Karpinski a fost invitat la Banca Federală să-și vadă lăzile. „În subsolurile trezoreriei Băncii Federale — scrie acesta — se aflau lăzile noastre așezate într-un șir lung, iar eu priveam cum unul din paznicii băncii, cu un topor imens, asemănător cu securile călăilor din evul mediu, spărgea cu cîte o lovitură puternică o ladă după alta, făcînd să apară din talașul luat încă de la Varșovia lingourile de aur...".

...Erau lăzile acelea care străbătuseră România într-o singură noapte, într-un tren ce n-avea să oprească, la Pașcani și la Mărășești, decît pe linii lăturalnice, păzite de armată, pentru a descărca la Constanța primul mare tezaul polonez. Recitesc scrisoarea lui Ioan Buzilă venită tocmai din Sydney : „Prin păstrarea unui secret total s-a evitat orice sabotaj, ce ușor s-ar fi putut întîmpla în acea vreme. Am sosit cu trenul fantomă în gara portului Constanța, unde am fost ținuți vreo jumătate de oră, după care mereu ne schimbau de pe o linie pe alta. Motivul era tot secret dar am aflat că vaporul care era deja în rada portului nu va ancora pînă nu se va vedea nici o altă persoană pe chei în afară de cei ce însoțeau tezaurul, și toată această mișcare era dirijată de personalul (...) din București, care venise în portul Constanța cu o zi înainte de a fi sosit noi, cu trenul...".

Trecuseră mai bine de patru ani și jumătate de atunci. Reichul fascist era în agonie. Cosmarul Poloniei, ca al atîtor alte popoare cotropite, se apropia de sfîrșit. Venea momentul cînd trebuia să se pună problema întoarcerii grabnice în patrie a tezaurelor materiale și a celor de suflet evacuate din fața invadatorilor. Restul aurului de la Kayes fusese dus în Anglia, o parte cu navele, alta pe calea aerului. Cea de a treia parte a aurului se afla deja în Canada. Comorile Wawelului n-au rămas la Aubusson decît pînă la declanșarea ofensivei hitleriste asupra Franței. Atunci, întregul tezaur a fost transportat în grabă la Bordeaux și încărcat la bordul navei poloneze „Chorzów", care l-a dus în portul englez Playmouth, iar de acolo la Londra. Cînd capitala Angliei a început să fie supusă bombardamentelor masive cu „bombele zburătoare" V-1 și V-2 s-a hotărît evacuarea tezaurului în Canada. Funestă hotărîre. Pe lîngă incalculabilul risc de scufundare a navei care transporta neprețuitul tezaur peste un ocean bîntuit de submarinele germane, înstrăinarea valorilor de artă și istorice ale Poloniei implica primejdii nebănuite sau greu previzibile. După schimbarea locului de depozitare a comorilor Wawelului de la consulatul general polonez din Ottawa în clădirea Arhivelor de Stat ale Canadei, emigrația sanatistă n-a pregetat să pună mîna pe cele mai importante dintre valori — colecția de arrasuri, spada de încoronare, încunabulele, manuscrisele lui Chopin — pe care le-a depus, pe numele unor persoane particulare, la Bank of Montreal din Ottawa precum și în două mănăstiri de unde unele piese au fost sustrase în secret și ascunse în subsolurile Muzeului din Quebec.

Pacea se reinstaurase, dar aurul și tezaurul cultural al Poloniei rătăceau încă prin lume. La 6 iulie 1945, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii au recunoscut oficial guvernul popular polonez de la Varșovia, încetînd concomitent recunoașterea guvernului polonez din emigrație. Dar aurul depus la Federal Bank of America nu a fost pus la dispoziția Băncii Naționale a Poloniei decît în decembrie 1946. Aurul de la Londra n-a fost eliberat de sub poprire decît în iunie 1947. Canada n-a impus restricții întoarcerii aurului polonez dar a tergiversat îndelung restituirea tezaurului cultural al Poloniei. După cum am văzut, argintăria din Fondul Apărării Naționale a Poloniei a rămas în Franța pînă la începutul anului 1977 cînd, în urma ultimei vizite la Varșovia a președintelui de atunci al Franței, Valery Giscard d'Estaing s-a luat decizia definitivă a restituirii ei. Aurul depus la Banca Națională a României în octombrie 1939 a fost restituit pînă la ultimul gram la 17 septembrie 1947, cînd două avioane poloneze l-au transportat la Varșovia. Dar tezaurul de suflet al Poloniei avea să mai rătăcească încă peste mări și țări...

SPORT

Prin povestea cu pricina

Am trăit o seară cu orații de nuntă. Pentru vița de vie urcînd roșie în brațele unui fag galben. Rînd pe rînd, timp de două ore, am strigat, am blestemat, am topăit pe mari altare de foi de cort, ne-am răstignit, ne-am vindecat, am urlat cîntece de strămpuns rechinii cu sulița, am injurat de s-au încrincenat colinele Toscanei, liliacul orașului de aur și pielea Mediteranei, iar la urmă am rîs fericiți și ne-am îngropat într-un somn adînc și plăcut, respirînd poduri de fîn, aromele mustului curgînd în liniuri, vînt proaspăt de pe făgașele cîmpiei. Iată, am dat în spic și nu ne-am scuturat. Trei din cele patru formații ale noastre s-au calificat în turul al doilea (nu în turul secund cum, gîngăvea cineva la radio, ca un copil al prăvăliilor de mești pentru morți) al cupelor europene și ne dă mîna să spunem că nu prin jocul întîmplării și al norocului. Întîmplare și noroc ar fi fost dacă F.C. Baia Mare elimina pe Real Madrid. Atunci, da, ar fi meritat să spargem o sticlă cu vin de Ay în capul parului din poarta livezii fără vrăbii și să-mprăștiem cioburile pe cărarea ce duce-n sala de festivități a arbitrilor internaționali. Chiar și-un cuniscut de-al meu, frumos ca un tanc și cu suflet de crizantemă, care trage-n ham să se preoțească director general pe viață, dacă nu și ceva mai înalt, și-a strecurat, miercuri seara, două petale de îngăduință în obrajii scobiți de orice urmă de zîmbet, a mîngîiat cu mîna înnoptată coada stufoasă a unei vulpi imaginare și a rostit : da, băieții au pornit bine vînătoarea... Rup o plecăciune : vînătoarea aceasta, Universitatea Craiova, Dinamo și Corvinul n-au purtat-o printr-o geografie a foamei, ci pe dunga jungherului, în centrul Europei, ținutul cel mai viclean și înfloritor al fotbalului.

Corvinul, în care multă vreme n-am crezut cu toată inima (iar cînd am crezut, am făcut-o pentru Dumitrache), are zăpezi și corbi pentru drumuri lungi. Andone și Klein au învățat să zugrăvească pe pămînt doi ciini coltoși. E bine pentru ...multă lume.

Aurul serii de miercuri, pumnalul ei dornic de sînge cald, frumos lunecînd în carne de prinț, a fost Universitatea Craiova. Studenții olteni au pus în marmura Florenței rotitoare pedeapsă de sănii albe, iar în sufletele noastre busuioacă și pe masa de cramă coapsele berbecului care n-a vrut să moară cu capul întors spre Mecca.

Bătălia cea mai crîncenă, o bătălie de tuci, în marginea disperării, a dus-o Dinamo. A cîștigat-o, topindu-și în luptă oasele și odoarele. Să ne înțelegem sub felinarul deschis : eu cred că CNEFS și federația și-au tăiat buzele cu briciul și barba cu cuțitul de lemn în clipa cînd cei de la Dinamo, părăsind terenul, nu mai aveau putere nici să se îmbrățișeze. Zic asta, bazat pe neghiobia publicării măsurilor disciplinare dictate împotriva dinamoviștilor și a piteștenilor chiar în ziua în care campionii luau avionul spre Cehoslovacia. Să fiu clar înțeles, nu mă ridic împotriva pedepsirii actelor huliganice de pe terenurile de fotbal. Vinovații să-și primească răsplata. Dar să nu se apuce nu știu care tigvă înfuriată să-și desfete sucurile seci, tăind, din răzbunare pripită, moralul unei echipe, în ajunul unui meci de o importanță covîrșitoare în viața ei. Se putea aștepta foarte bine pînă joi, ziua în care, conform regulamentului federației, au loc ședințele comisiei de disciplină. Și pe urmă sînt uimit de pedeapsa aplicată lui Cornel Dinu. Căpitanul formației dinamoviste a fost suspendat pe șase etape. Judecătorii au gîndit astfel, probabil : două etape pentru lovirea adversarului, una pentru că, în calitate de căpitan, nu și-a temperat coechipierii și trei etape, fiindcă a-ndrăznit, în calitate de cronicar sportiv, să critice unele aspecte ale muncii federației și ale județului de stepă CNEFS, județul cel mai rămas în urmă la recoltatul porumbului. Pe tarlale !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
41
(1 066)
Sîmbătă
9 octombrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Progres și civilizație

Un moment de o deosebită importanță politică și socială în viața României, cu semnificații care se prelungesc dincolo de datele calendaristice ale acestui an, Plenara C.C. al P.C.R. Agenda politică a acestui anotimp se dovedește așadar cuprinzătoare și îmbracă zilnic evenimente care pot fi socotite o oglindă a stării noastre de lucru și acțiune vie, dinamică, pentru înfăptuirea dezideratelor cuprinse în programul stabilit la cel de al XII-lea Congres al partidului. Desfășurate sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu, lucrările actualei plenare prefigurează într-un fel pe cele ale Conferinței Naționale a P.C.R. și deschid un orizont larg de priviri asupra imaginii economice, politice și sociale a anului viitor, perioadă importantă a cincinalului prin înfăptuirea căruia țara se va plasa într-o nouă etapă a progresului și civilizației sale socialiste. Ordinea de zi a plenarei este cît se poate de explicită în acest sens : Proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe anul 1983, Proiectul Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare, Programul privind înfăptuirea măsurilor de autoconducere și autoaprovizionare, iată cîteva din punctele esențiale asupra cărora, în forumul său de lucru, partidul s-a pronunțat și a decis, conferind un univers concret al faptei gîndirii și acțiunii înaintate, comuniste.

Așa cum s-a subliniat în plenară, activitatea de fundamentare politică, economică și socială a sarcinilor de plan conține în esența sa aportul și orientările concrete ale secretarului general al partidului, viziunea sa creatoare asupra muncii și vieții, spiritul înalt, profund patriotic și revoluționar în care conducătorul partidului și statului nostru se preocupă în permanență pentru afirmarea și consolidarea unui model economic complex și viabil, capabil să plaseze România pe orbita unei noi calități a existenței sale în toate domeniile de referință și pe orbita unei noi etape de existență, aceea a unei țări socialiste mediu dezvoltate. Evantaiul de obiective fundamentale ale economiei noastre vizează atît lărgirea bazei proprii de materii prime și energetice cît și promovarea unei politici ferme de gospodărire rațională și valorificare superioară a avuției noastre materiale și spirituale, sporirea mai accentuată a eficienței economice, asigurarea progresului general al societății. Întreagă această problematică dezbătută și aprobată indică de fapt nu numai direcțiile mari de acțiune ci și spiritul, modalitatea optimă în care trebuie să ne concepem și să ne desfășurăm de acum încolo eforturile și toată capacitatea noastră de inițiativă, competența care trebuie să fie un argument sigur al calității. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită în încheierea lucrărilor plenarei evidențiază cu pregnanță toate acestea și se constituie, prin importanța sa, într-un magistral document teoretic și practic care stă la baza activității partidului și statului, a întregii societăți. Sînt relevate aici mobilurile după care, în continuitatea experienței acumulate, oamenii muncii, producători și beneficiari totodată ai propriei lor avuții, toți fiii patriei, indiferent de profesie și naționalitate, își concentrează eforturile în vederea înfăptuirii neabătute a obiectivelor stabilite și dau girul faptei și al inteligenței oricărui demers care vizează prosperitatea socialistă a țării, într-o lume care să-și revendice condiția de la un climat de pace și înțelegere între popoare, de acțiune unită, hotărîtă, pentru înfăptuirea dreptului sacru la viață, la o dezvoltare liberă și demnă a fiecărui popor. Problemele păcii au de fapt o consecventă și vie susținere în politica românească, în activitatea internațională pe care o desfășoară tovarășul Nicolae Ceaușescu și e firesc ca și de această dată viziunea sa profund umanistă să se fi făcut simțită și să se ia act de ea, pornind de la însuși adevărul ca aceasta este o politică a unui întreg partid și a unui întreg popor, ceea ce, în planul unității care ne caracterizează aceasta înseamnă și una din trăsăturile noastre dominante. Un interes real îl reprezintă sub acest aspect măsurile care privesc dezvoltarea proprietății socialiste, a autoconducerii muncitorești, participarea, cu părți sociale, a oamenilor muncii din unitățile economice de stat la constituirea fondului de dezvoltare economică. Experiența construcției socialiste se dovedește astfel în permanență deschisă și îmbracă formule și modalități noi care îmbogățesc teoria și practica revoluționară și au directe și pozitive înrîuriri asupra ansamblului vieții noastre materiale și spirituale. În toate acestea se resimte de fapt cîmpul de iradiație al ideologiei mereu vii a partidului, gîndirea și orientările secretarului său general.

Luceafărul

Sabin Ștefănuță : „Toamna"

CREȘTEREA LIMBII ROMÂNEȘTI

O criză de adaptare

Cu articolul lui FANUȘ NEAGU, Limba noastră-i o comoară, și cu prezentul articol al profesorului autor de manuale NICOLAE I. NICOLAE revista Luceafărul începe discutarea situației limbii și literaturii române în școală, a condițiilor cultivării ei în școală și în afara școlii, a rolului profesorilor în „creșterea limbii românești". Invităm la această discuție pe toți cei interesați de situația limbii române în școală și în toate instituțiile care contribuie la difuzarea și fixarea limbii române.

Din cînd în cînd, în paginile ziarelor și revistelor, apare cîte un articol alarmat despre studiul limbii și literaturii române în școală. Apare, din păcate, fără consecvență, la distanțe mari și trădînd uneori un amatorism locvace. Autorii arată, subliniază, indică, cer, scot detalii, se miră, ar dori, improvizează, „călătoresc" prin manuale, ridică din umeri, acuză, dau lecții, așteaptă măsuri și tot așa pînă la realizarea unui set complet de atitudini posibile ale stilului publicistic. Că adeseori nu au nici un fel de informații despre ce se întîmplă în școală se vede. O discuție cu vreun amic profesor îi face brusc specialiști pe pogonul acestuia, o răsfoire de manuale îi edifică asupra obiectivelor învățămîntului românesc, o dezbatere pe marginea cărților școlare iește din uz le creează gustul amețitor al polemicii, o anchetă cu trei inși le dă semnele unui adevăr în care se includ milioane, iar o repede ochire prin programele școlare produce fie simpatie discretă, dacă în șirul de nume ale scriitorilor contemporani regăsesc propria ierarhie asupra literaturii de azi, fie indignare greu stăpînită față de gravele carențe ale unei orientări care omite, elimină, deformează.

Se tulbură apele, cu efect minim pentru problemele de fond ale condiției limbii române, în schimb cu efect major pentru pescuitorii în ape tulburi. Mecanismul de propagare este ilar și se dezvoltă pe traseele clasice ale dezinformării. Iată un exemplu elocvent pentru proverbul „unde dai și unde crapă" : într-un manual de clasa a XII-a se făcea precizarea într-un pasaj de analiză compozițională a romanului **Deșteptarea** că rememorarea epică la Zaharia Stancu se bazează pe o tehnică asociativă „care trimite întrucîtva la opera lui Marcel Proust, cu observația că scriitorul român se află **în căutarea timpului pierdut** urmărind un cu totul alt scop, aplicînd tehnica la cu totul alte condiții și folosind, evident, alte mijloace literare". În contextul lecției precizarea își avea rostul ei și era justificată de unele informații anterioare în legătură cu tehnica narativă a romanului modern.

O ziaristă grăbită, de la **România liberă**, făcînd cum însăși declara „o excursie" prin manualele de liceu descoperă **perla** și o aruncă lumii în sintagma următoare : **„Zaharia Stancu e comparat cu Marcel Proust"** după care urmează cuvenitele incriminări. Nu peste mult timp, documentîndu-se despre manualele de română din **România liberă**, revista **Săptămîna** preia informația din zbor și zice : Bine face cutare că demască incompetența autorilor de manuale care-l compară pe Zaharia Stancu cu Marcel Proust. Auzi, **„Darie e totuna cu marchizul de Saint Loup"**. Și, mă rog, exclamația de rigoare. Dacă în **Săptămîna** acest adaos era o înflorătură stilistică prin care se acredita cultura semnatarului anonim, pentru „o mare specialistă" în problemele învățămîntului românesc care vorbește „de departe" întorsătura ziaristului devine un argument zdrobitor într-o demonstrarea nevoilor în care se zbate biata școa-

Nicolae I. Nicolae

Continuare în pag. a 3-a

Eternă este

Eternă este această patrie,
Popoare victorioase au mîncat zeii ei
de țărînă dulce
Și în colțuri de aur s-au risipit.
Soarele trece ca un taur alb
Prin cîmpiile cu holde coapte.
Eternă este această patrie,
Cetate cu porți de fier,
Pe care sarea și valurile timpului
Plescăind în văzduhuri nu au putut s-o dărîme.
Grîul, sufletul poporului nostru
Strălucește.

Iubire

Sînt legată cu fragede fire de grîu,
Cu florile albe de măr,
Cu lumina de miere, care este
sufletul blînd al strămoșilor,
Sînt legată cu iubirea neamurilor mele,
Sînt legată de acest oraș anume
și de toate orașele noastre,
Cu străzi de piatră pe care iarna
Gerul și ghețurile în vîrtejuri
își clănțăne dinții,
Și verile se scutură tone de trandafiri
prin curți.
Călătoresc cu oamenii aceștia zilnic
în același autobuz
Am același destin cu ei.
Sînt legată patrie de tine cu toată
iubirea mea,
Sînt legată cu fragede fire de grîu,
Cu florile albe de măr.

Mara Nicoară

Imn de toamnă

Bate ora, sună clipa, cîmpurile se despoaie,
țara-și duce spre ogradă boabele de aur viu,
oamenii își string porumbul, în ferești cad stropi
de ploaie,
din poverne se strecoară miros aspru de rachiu.

E o stea ce peste țară luminează-mpodobită
de-o iubire cum e viața însetată de urcuș,
ne e veche temelia, cu nădejdi și os zidită
spre-un destin ce-l cîntă-n veacuri son fierbinte
de arcuș.

Bate ora, sună clipa, piinea nouă-și dezvelește
coaja cum e toamna de-aur ce miroase a pergamute.
Apele răsună-n lespezi peste care sare-un pește,
spun de toamna povîrnită, arcuită-n noi volute.

Inimile umblă-n margini, razele se zbat pe frunte,
sîrguința se adună într-un fluviu tumultos,
harul vredniciei demne crește-n pisc curat de munte
ce răzbate spre colina ce-și dă-n taină frunza jos.

Mergem ca-n letopisețe cu sprîncenile sub soare.
În octombrie de aur, neamul nostru înainte
își clădește viitorul cum stau roadele-n fuioare,
cum se știe că-l veghează la drum
aspru un părinte.

Drum urcăm în dimineață și ni-e timpla ciocîrlie.
Bate ora, sună clipa toamnei ce-și adună rodul.
Trecem înc-un prag de ziuă. Mamă dulce, Românie,
lîngă brațul tău se-nalță sărutîndu-te norodul.

Al. Raicu

Scrisoare despre poezie (I)

JURNAL DE POET

Am primit și primesc mereu scrisori de la tineri care scriu versuri. Unora le-am răspuns, altora n-am avut vreinea sau gîndul potrivit. Revista **Luceafărul** publică în numărul trecut o antologie de poezie a tinerilor, Un cuvînt poate spunînd mai multora cîte ceva asupra poeziei sînt rîndurile de față.

Îmi aduc aminte de Dostoievski și generația lui cum au înțeles să facă apel în opera lor la o experiență de mai multe generații și veacuri în propria lor tradiție care a ajuns la niște certitudini, la niște realizări spirituale precise care au dat sens vieții și putere creatoare neistovită iar față de moarte înălțaseră spaima în lumina Logosului, în spiritul Bizanțului. Există un model autohton la Optina de viețuire plenară la care scrisul marelui poet Dostoievski a știut să apeleze cu toată ființa.

Același fenomen se întîmplă cu Novalis și Hölderlin în Germania și mai recent, cu un Paul Claudel în Franța, ce plecînd de la realizări istorice în propria țară, devenite certitudini spirituale asupra cărora cuvîntul inspirat poate aduce roade. Se simte cel mai nemijlocit într-un text scris din sărăcia limbii că autorul este încă departe de o preocupare mai profundă. O pustiire a limbajului, o vorbire lipsită de orice încărcătură spirituală nu poate, decît în cel mai bun caz, comunica sentimente dar nu deșteptă în ființa celuilalt acele latențe ale spiritului care îl pot hotărî pe om să-și desăvîrșească destinul.

Răul vine în mare parte de acolo că se citește mai mult decît poezia însăși a celor însemnați, critică asupra poeziei, speculații de-atitea ori sterile despre care Rilke spunea că distrug viața interioară ce tăinuie forța Cuvîntului.

Am dori să spunem că poezia numai din cuvînt, din Logos poate renaște că trebuie cunoscut din aproape drumul cuvîntului într-o limbă, în limba română pentru noi înainte de toate. Așa cum pictura se face din culoare, din lumină, poezia din lumina Cuvîntului, obiectul poeziei este cuvîntul. Față de el orice rostire stă sau cade.

Îi cerem fizicianului să rămînă la obiectul științei sale, pentru a aduce roadă în fizică, dar obiectul științei noastre este acea forță supranucleară numită Logos al originilor care pune în mișcare prin iubirea lui jertfitoare sori și stele, prezența dinamică în tot ce există.

Dorim să se scrie în țara noastră o poezie de importanță universală pe măsura măreției jertfitoare a istoriei poporului nostru și din această dorință. voi căuta în mai multe scrisori să vin, după puteri, în întîmpinarea celor care au vocația și prin aceasta dreptul și datoria de a fi sinceri și de a duce bătălia pînă la capăt așa cum au dus-o în graiul nostru pînă astăzi Eminescu, Blaga, Arghezi, Goga, Voiculescu.

Ioan Alexandru

REMEMORĂRI

Octombrie ca o vulpe de aur

Sînt sus, în Zarand, pulverizîndu-mi trupul pe valea Crișului Alb, amintirile stau cocoțate în arinii bătrînii, miroase a fin cosit și-a busuioc și-a fum amar de frunze arse în grădini. Fumegă toamna în văzduhul curat, aerul e elastic, galben ca mierea, pădurile torc amintiri din vara ce s-a dus, octombrie ca o vulpe de aur fuge pe văi pe cărări întortocheate, o liniște toropitoare nimbează căpițele solemne și amurgul poleiește coarnele bivolilor rumegînd melancolici în iarba încă grasă și verde.

Refac drumurile Iancului, a Măriei Sale Craiul moților, drumurile sale dintre Vîrfuri și Baia de Criș, dintre Hălmagiu și Țebea și de la Țebea acasă și de acasă iar călătorind spre Hălmagiu, nepotolit și îndurerat în singurătatea luciditătii sale. Douăzeci de ani de neodihnă !

Umbra lui o simt alături, mă însoțește vie și transparentă, din cînd în cînd aud copitele murgului său ritmînd în piatra drumului și nechezatul ușor i-l aud, și în dimineața rece aburul cald al răsuflării sale desenează ghemе de lînă imaculată.

Grăbesc spre Țebea, vreau să prind încă dărnicia luminii revărsîndu-se peste cimitirul străvechi în care dorm Horea, Iancu, Buteanu, să

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

REFLEX

Cartea

Simbolică această sărbătoare a cărții în decada ei de toamnă odată cu echinocțiul culesului și odată cu însăși amplitudinea sa. Căci o rază de gînd fertil duce și către una și către cealaltă, de la natura umană, cea a spiritului, se urcă acum pentru o clipă, către incendiul din frunze și către infrigurarea cu care se așterne la pămînt ca niște tipare cu semnele în colțuri puzderie de stele și umbre de zbor. Pentru că toamna are totdeauna ceva care pleacă.

Și o carte, sau și cărțile, tot la fel.

De la litera de mină către aceea de tipar, de la mintea și inima celui ce scrie către mintea și inima celui despre care și pentru care se scrie. Astfel că, dacă stăm și ne gîndim bine, orice artă poetică s-a născut mai întîi în natura propriu-zisă și orice îndemn la realitate sau la cuprinderea ei în spațiul sensibilității noastre se deduc tot de aici după cum tot din acest univers sau tot pe firul aceleași albii se produc și marile sale puteri de invenție, întreaga sa fantezie creatoare. Altfel nu-mi explic, de pildă, cum un simplu cioplitor din podgorie care făcuse atîtea troițe și cruci pentru lumea satului s-a apucat într-o zi să facă și cărți.

De piatră sau din piatră, desigur.

Cîte două coperți uriașe, deschise și legate prin cioplitură cu un șnur răsucit, așa cum își închipuia el că îi stă bine unei cărți deschise și inundate pe deasupra de soare, adică de cîteva raze care nu se vedeau, ci se bănuiau mai mult, în revărsarea lor de dincolo de munchea de sus a cărții unde și răsărise sau putea să răsară de fapt mare astru și să lumineze ori să inspire litera care se descifra. Putea fi, aceasta, și imaginea ideii de miraculoasă și scînteietoare trudă — cartea — după cum, tot la fel, putea fi și un semn al dăinuirii ei cosmice. o ipostază în piatră a spiritului sau o emblemă sub care ne scriem rînd pe rînd viețile și comunicăm între noi peste lungi limanuri de timp. Dar cîte nu ne poate spune la urma urmei acest gest al cioplitorului, un om covîrșit de ani și inspirație totodată și care, într-o atît de aspră și îndatoritoare meserie ca a lui s-a simțit îndemnat să lase și o mărturie despre aspirația sa și să-și aseze căpătîi, numai de el gîndită și

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

TINERI CRITICI

Resurecția metaforei

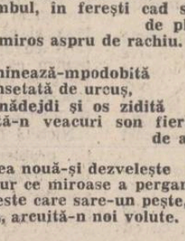

Disputa asupra devenirii ulterioare a lui Nicolae Labiș, acest Cîrlova al „obsedantului deceniu", se dovedește, cu volumul de față, (Nicolae Labiș — „Descrierea chipurilor", prefață de V. Cuțitaru, Ed. „Junimea", Iași, 1982) încă o dată cu totul ocioasă. Selecția recentă operată de Virgil Cuțitaru depășind limitele bibliografiei „școlare", răspunde unei necesități acute pentru cititorul fidel poeziei, oferindu-i, dacă mai era nevoie, o certitudine în plus asupra valorilor și semnificațiilor creației lui Nicolae Labiș capul unei generații care, în sfîrșit, a înțeles că poemul nu se reduce la simpla versificație și nici nu se produce pe bandă. Este Nicolae Labiș un poet integral exprimat ? Iată întrebarea la care mulți au căutat să găsească răspuns, ba chiar, alunecînd în extreme, l-au și dat, neînțelegînd că fabulația nu poate fi utilă în asemenea situație, nici excesiva mitizare și nici comparațiile gratuite cu un Labiș în virtualitatea unei evoluții ulterioare. Pentru noi, poetul din Mălini este o individualitate pe deplin conturată, omologată de autoritatea călinesciană, chiar dacă valoarea intrinsecă a poeziei sale tinde, tot mai mult, să fie copleșită de semnificațiile pe care, indeobște, i le acordăm. Creația lui Labiș, recunoscută și aclamată încă din timpul vieții, ne apare astăzi transfigurată de gestul fatal al „păsării cu clonț de rubin". Așa cum mărturisea Ion Gheorghe, „moartea lui Labiș a însemnat pentru generația noastră o trezie la vreme dintr-o stare dulce a copilăriei. Atunci am putut să ne dăm seama că se poate muri și la o vîrstă fragedă... Dintr-odată moartea lui Labiș a ascuțit inteligențele și meditațiile, a dat acuitate stărilor adînci ale tinerilor care eram noi și ne-a pus în fața întrebării aceleia capitale : „a fi sau a nu fi". Iată deci cum destinul autorului covîrșește destinul operei, această tiranie repercutindu-se, în mod paradoxal, la nivelul unei întregi generații ca un stimulent al frondei și, implicit, al creației. Nicolae Labiș ne apare, așadar, ca maestrul unei lecții de puritate răsfrîntă într-o poetică, revoluționară la data aceea, revoluție care nu avea să fie decît temeiul recunoașterii unei prestigioase tradiții. Aceasta nu era decît reacția de adînc, gestul nepremeditat al unui idealist la care oroarea compromisului se cristalizează în cea a convenției de la nivelul versului smuls din epicitatea interminabilelor poeme ale epocii proletcul-

Cristian Moraru

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Poeme de ● Mircea Vaida ● Cleopatra Lorințiu ● Aurel M. Buricea ● Traian Furnea ● Proză de Dorin Măran ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Tineri poeți de Dan Cristea ● „Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești" de N. Ciobanu ● Cumpănă de G. Alboiu

Adevărata morală a unei polemici (III)

dar să încercăm să vedem dacă nu există totuși vreo rațiune mai adîncă în cadrul luptelor noastre literare actuale. M. Nițescu se oprește după părerea noastră prea mult la antagonismul suprafețelor. Nu se poate să nu fim de acord cu el că e necesară ridicarea ștachetei în cadrul actualelor noastre polemici literare, pentru a se vedea în ele mai bine ideile, respectul persoanelor care le susțin, o manifestare mai nestingherită a opiniilor critice. Aici este totdeauna loc pentru mai bine și ar trebui un efort mai susținut în această privință. Ceea ce nu împărtășim noi din opinia lui M. Nițescu este însă faptul că în actualele noastre polemici nu ar exista nici un fel de idei, că ar fi vorba doar de „grupuri" literare care practică doar „vendeta spirituală", „altercația", „atacul la persoană", fiind minate în acțiune de „resentimente extraliterare", în cadrul unei „dihotomii artificiale".

Deși M. Nițescu notează într-un post-scriptum că articolul său a fost scris în septembrie 1981, iar între timp, pînă în iulie 1982, cînd el a fost publicat, „au mai apărut în presa literară unele articole pe aceeași temă", el nu înregistrează nici o schimbare de atitudine. De aceea ne vedem obligați să amintim criticului și altora care emit asemenea păreri, că și înainte, și după aceea, au existat, în cadrul polemicii despre care e vorba, aspecte care depășesc simpla vendetă spirituală, altercația, atacul la persoană.

Sentimentele literare pozitive și ideile, cite

Dumitru Călăeț

Continuare în pag. a 7-a

● În pagina a 3-a : ● Interviurile «Luceafărului» ● Fondul principal al culturii române ● Gheorghe Ivănescu : „Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele" (...) ● interviu de M. Ungheanu

CRONICA LITERARĂ

GEORGE MACOVESCU: «Parfumul amar al pelinului verde»

George Macovescu este un autor care se deghizează de la un volum la altul. Dacă deschidem un dicționar in dreptul numelui său vom descoperi o sumedenie de titluri. În realitate este vorba de o singură carte, care cu ajutorul reeditărilor mascate, traversează intreaga sa bibliografie sub deghizamentul oferit de un titlu nou și o copertă diferită. Primul său volum de articole și reportaje, **Oameni și fapte**, este de fapt unicul, trecînd fără modificări in prima ediție a **Virstelor rațiunii** (1971, Cartea Românească), apoi in cea de a doua ediție a **Virstelor rațiunii**, de data aceasta la Editura Eminescu, pentru ca unele texte din **Oameni și fapte** (1957), e vorba de **Cei care rămin**, să fie inserate discret in montajul din volumul **Parfumul amar al pelinului verde**. O prodigioasă carieră editorială prin transbordare de la un volum la altul, cu titlu schimbat sau fără titlu, fac niște **Mărturisiri** din **Virstele rațiunii**, 1971, care trec cu titlul **Amintiri** in **Catarge inalte**, Albatros, 1972, de unde fac saltul in **Farmecul pămintului** (1977) ca să ajungă in cele din urmă in **Parfumul amar al pelinului verde** (1982). O investigație amănunțită a fiecărui text din acest ultim volum nu ne-ar duce decit la aceleași concluzii. Incropirea forțată de volume din texte de care se face uz și abuz editorial inseamnă intr-un cuvint sterilitate la pătrat. Citind **Parfumul amar al pelinului verde** de George Macovescu citim de fapt intreaga lui operă. La nevoie ea poate fi impachetată și introdusă intr-o borsetă, ceea ce prezintă inegalabilul avantaj de a avea opera la purtător.

Și mai interesant de urmărit in aceste volume care se inmulțesc prin simplă reproducere fidelă este ce lasă ele totuși de o parte. **Virstele rațiunii**, din 1971, reproduc cu variațiuni de sumar toate titlurile din 1957 ale volumului **Oameni și fapte** cu excepția unui reportaj : **In țara de la răsărit. Omul sovietic, Moscova**. Obiceiul de a multiplica prin reproducere puțina operă a autorului nu mai funcționează in cazul acestui reportaj. Rămine in schimb și in prima ediție, 1971, și in cea de a doua, 1977, reportajul **In Statele Unite**. (Chestiune de adaptare la noile condiții). Asta face desigur ca scurta biografie a lui Gheorghe Lazăr tipărită de George Macovescu in 1953 să inceapă cu această frază : „Trecuse zece ani de la răscoala țărănească a lui Emilian Pugaciov. Imperiul nobiliar, moșieresc al Ecaterinei a II-a fusese puternic zguduit, și ecourile luptei iobagilor ruși depășise granițele, aprinzînd speranțe in sufletul asupriților de pretutindeni". Din ediția a doua această sugestivă introducere lipsește complet, ca semn al unei alte opinii desigur despre propagarea știrilor la mare distanță. Această insușire a culorii mediului mai este comparabilă și cu procedeul rachetei care-și leapădă treptele inutile.

Parfumul amar al pelinului verde, care se vrea o rememorare autobiografică, utilizînd texte apărute anterior, ni-l infățișează pe George Macovescu in societatea scriitorilor și mai ales a unor mari scriitori, ca Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Zaharia Stancu, sau a altora de incontestabil interes ca Alexandru Sahia, Ghiță Dinu și alții. Figurile acestora decorează innobilind-o o autobiografie care pare desprinsă dintr-un spațiu atemporal, in care singurele evenimente ar fi gindurile și faptele artistice. George Macovescu vorbește cu o cuviință de schimnic in pacea unei poieni mănăstirești de Sadoveanu sau de Arghezi. Totul pare a colabora pentru realizarea sărbătoreștilor intilniri ale lui George Macovescu cu doi dintre titanii literaturii române. Este tot ce țin să ne comunice aceste pagini aparent memorialistice. Ele infățișează un personaj purificat de contactul cu aerul din preajma celor doi maeștri. Totul se intimplă ca intr-un film cu mișcarea incetinită sau ca intr-un dans de salon. Informațiile, gesturile caracteristice sint lăsate de o parte. Aflăm despre Sadoveanu că tăcea, ceea ce știam de mult și despre Arghezi că era corosiv, ceea ce nu e o noutate. Lipsa de „lest" personal a acestor datorită coeficientului informațional propriu redus aproape la zero. Incontestabil, autorul **Pelinului verde** i-a cunoscut pe cei in cau \, dar este cazul să ne indoim de aerul călugăresc al acestor intilniri. Epoca literară a fost convulsionată și nimic din tensiunile și crisparile ei nu transpare in aceste revitalizate amintiri. Prin golirea vremii de propria-i esență dinamică, George Macovescu participă și el cu un aer pios la memorialistica care falsifică infățișarea epocii literare din anii cincizeci. Autorul **Parfumului amar** își leapădă și aici o treaptă, figura sa inconjurată celest de portretele marilor scriitori români fiind destinată să treacă in umbră ipostaza de critic dogmatic, capabil de a scrie in 1950 in **Viața și opera lui Alexandru Sahia**, următoarele : „Prin anii 1932, 1933, 1934, 1935, 1936 — ani cind Sahia își scria nuvelele — literatura din România burghezo-moșierească se bălăcea fie in verzile izvoare coclite ale ideologiei fasciste, fie in lăliile ape ale unei burghezii ghiftuite, fie in mlaștinile deznădejdii unor intelectuali descompuși. Era literatura unei clase intrate in putrefacție". In 1950 George Macovescu considera putrefactă și malodoriferă o literatură al cărei parfum il imbată osmotic in compania autorilor ei. Anii treizeci ai literaturii române condamnați fără drept de apel de elegiacul memorialist din **Parfumul pelinului** se compuneau, pentru exact anii amintiți, din următoarele titluri : **Cimitirul Bunavestire** și **Cărticică de seară** de Tudor Arghezi, **Creanga de aur**, **Nopțile de Sânziene** și **Frații Jderi** de Mihail Sadoveanu, **Avram Iancu** de Lucian Blaga, **Horia** de Aron Cotruș, **Adela** de G. Ibrăileanu, **Patul lui Procust** și **Tezele** și **antitezele** lui Camil Petrescu, **Memoriile** lui E. Lovinescu, **Domnul Tudor** de Carol Ardeleanu, **Copilăria unui netrebnic** de Ion Călugăru, **Cîntecele de dragoste și de moarte** ale lui Adrian Maniu, **Calea Văcărești** de I. Peltz, **Drumul ascuns** de Hortensia Papadat Bengescu, **Donna Alba** de Gib Mihăescu, **Velerim** și **Veler Doamne** de V. I. Popa, **Viața lui Eminescu** și **Opera lui Eminescu** de G. Călinescu, **Destin** de Vasile Voiculescu, **Parada dascălilor** de Anton Holban. Am citat numai o parte din titlurile „cincinalului" literar repudiat de George Macovescu pentru că : 1. se bălăcea in apele verzi ale fascismului ; 2. in apele lălii ale puhavei burghezii sau 3. de-a dreptul in groaznica mlaștină a individualismului fără speranță. Careul de ași literari cu care se inconjoară retroactiv George Macovescu trecuse prin furcile caudine ale acestei condamnări globale cu infățișare de „Căderea zeilor". Din procuror al literaturii lor, George Macovescu se deghizează elegiac in confident al marilor scriitori astrucați inainte cu zgomot de proletcultismul pe care-l infățișase cu brio. **Viața și opera lui Alexandru Sahia** este o altă treaptă a rachetei literare George Macovescu.

Ca mulți alți memorialiști ai anilor literari cincizeci, George Macovescu este lovit de o amnezie caracteristică. El „privește inapoi cu mirare" și se intreabă cum de-a fost să se petrecă totul astfel. Și ca mulți alți companioni de memorialistică va polemiza demn cu dogmatismul anilor cincizeci. **Parfumul amar al pelinului verde** ne descoperă marele respect al lui George Macovescu pentru mișcarea românească de avangardă, „una din cele mai originale și mai valoroase mișcări de avangardă din arta și literatura apărute după primul război mondial". Dată fiind vehementa ei combatere altă dată, aprecierea e de natură să ne facă plăcere. „Trebuie să acceptăm că mișcarea noastră de avangardă, scrie George Macovescu, nu a fost suficient studiată pentru a se evita aprecierile cu care am fost serviți cu ani in urmă". Aici ne trebuie o pauză de efect : formula „cu care am fost serviți" este desigur savuroasă : adică am fost „serviți" și noi, și George Macovescu, dacă nu cumva e vorba de pluralul majestății. Că am fost „serviți", e adevărat, dar mai ales „noi", ceilalți și nu George Macovescu, care pe vremea acelor „servicii" avea următoarea indeletnicire : ne „servea" fără să i-o fi cerut. Dacă deschidem cursul de **Introducere in știința literaturii**, editat nu mai departe de 1962, de George Macovescu și colaboratorii, vom descoperi că toate formele de literatură și artă modernă sint, după George Macovescu in postură universitară, neavenite, „curente decadente ale literaturii burgheze" care „militează pentru descompunerea artei". Lupta impotriva acestor curente primejdioase era o datorie de onoare. Avangardismul lăudat de George Macovescu in 1977, laudă reeditată in 1982, era in 1962, un „curent antirealist", „irațional". In ultima vreme insă **„nu mai sint mulțumiți nici cu aceasta și socotesc că boala psihică paranoia este «cea mai bună metodă de creație». Afirmația aceasta vorbește de la sine. Ea caracterizează pe deplin modul burgheziei de a concepe arta și in același timp dezvăluie incă o dată ce rol atribuie burghezia artei : ea nu trebuie să transmită nimic, să nu explice nimic, să nu intervină in nimic, să nu folosească la nimic"**. Seraficele clipe descrise de amintirile lui George Macovescu se petrec in vremea cind studenții digerau această hrană antimodernistă oferită de cursul aceluiași autor. Prin această postură de ins care polemizează cu sine fără a-și recunoaște erorile George Macovescu ne amintește de Paul Georgescu.

O singură dată iese G. Macovescu din cercul amnezic al amintirilor sale literare și siderale, atunci cind vorbește despre Tudor Vianu. Ceva din tensiunea acelor ani răzbește prin autocenzura autorului : „in ședințele din mica și sordida cancelarie de la Facultatea de filozofie, in amfiteatrele Universității nu ne-am găsit intotdeauna de acord". Trebuie precizat că George Macovescu era șeful de catedră al lui Tudor Vianu. „Ba chiar in anumite imprejurări am polemizat". Faptul că George Macovescu își inchipuie că a „polemizat" cu Tudor Vianu e incintător. „Dar ceea ce nu va părăsi niciodată conștiința mea este eleganța morală a omului de știință Vianu. M-a combătut, dar nu m-a umilit, nu m-a jignit niciodată". Iată, in sfirșit, un accent adevărat in atitea pagini sterile la propriu și la figurat. Incheierea prilejuește autorului un acces de sinceritate, care extins la intreaga suprafață a acestor amintiri declorofilate, le-ar fi dat poate un sens, unicul cu putință : „I-am răspuns cu aceeași monedă? Mă voi intreba mereu și mereu mă va chinui gindul că s-ar putea să nu fi fost așa". Este cazul ca autorul **Vieții și operei lui Alexandru Sahia** travestit in memorialistul din **Parfumul amara al pelinului verde** să-și respecte această clipă de slăbiciune, să-și răspundă singur la această intrebare.

M. Ungheanu

NICHITA DANILOV «Cimp negru»

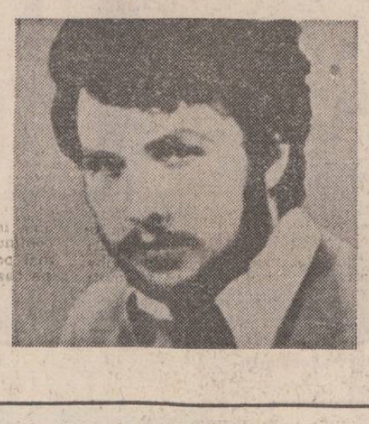

Nichita Danilov face parte din familia poeților pustiului, creatori de universuri dezolante și glaciale, stăpinite de absență. Volumul său **Cimp negru** îl alătură unor poeți ca George Alboiu, Marius Robescu sau Florin Mugur, rămininд cu toate acestea o carte in care afinitățile nu anulează originalitatea. Poezia lui Nichita Danilov este pe deplin matură, bine instalată in propria formulă, cu un timbru particular și inzestrată cu un remarcabil simț al imaginii. Onirismul boreal, inrudit oarecum cu acela al lui Marius Robescu, se realizează cu modalități in ultimă instanță personale.

Lumea poeziei lui Nichita Danilov este, atit cit își dezvăluie configurația, stăpinită de reci tenebre, vastă și nepopulată, un univers traversat de făpturi fantomatice, inlăcrimat, in care totul se spulberă și piere. In acest spațiu al tristeții neliniștite, ființele zac in apatie, sau sint legate de un loc anume, pentru eternitate, spre a indeplini ritualuri absurde, cu sentimentul inutilității obligatorii.

Totul se desfășoară după un scenariu obscur, straniu, cu mișcări automate, zadarnice, cu rotiri in cerc, tăceri, confuzii de identitate. Orice aspirație este condamnată la o falsă implinire, anihilată de golul absolut. Intr-o asemenea lume nici forța brutală, nici gestul generos nu au nici o șansă. Orice gest rămine suspendat, neavind la ce să se raporteze.

Absența este apăsătoare, dezolantă, uneori cu forme cosmarești. Onirismul poetului este unul aparent solemn, ceremonios și cu atit mai anxios, cu cit totul rămine fără acoperire : „ei jucau impasibili și indiferenți / cu mutrele sobre, cu cravate la git / din care lipsea tocmai gitul. Cu manșetele albe / ale cămășii suflecate peste mineca neagră a costumului, / din care lipseau miinile și restul trupului / Pentru că intr-o parte miinile lor / impărțeau cărțile in timp ce / trunchiul lor se zguduia de ris in altă parte / Nu dispuneam de nimic, decit de cupa cu cenușă / unde aveam o pereche de zaruri / și-o pereche de mănuși negre". **(Cimp negru)**.

Zarurile, cărțile de joc imprăștiate, scrumul spulberat in incăperi pustii sint semnele unei acolo că totuși toate acestea ar putea avea un sens și incă unul foarte grav.

Foarte interesant este ciclul **„Nouă variațiuni pentru orgă"**, introdus cu un citat din Dionysos Areopagitul, pentru viziunea sa cu totul originală. Poetul are atit cit trebuie simțul speculației, imaginația sa strecurindu-se in chip adecvat meditației. Poemele in proză din acest ciclu, așezat ca un simbure in mijlocul volumului explică poezia lui Nichita Danilov, creație cu substrat tragic, care nu provine din poză, nici dintr-o atitudine sofisticată, ci dintr-un sentiment poetic autentic, ce se simte de altfel in tot acest foarte unitar volum.

Un șir de călugări (Kiril, Feraponț, Lazăr, Atichin) caligrafiază fiecare in interiorul unei fintini, o „neagră psaltire" copiind unii după ceilalți, semănind unii cu ceilalți. Intre ei poetul, Nichita, își scrie textul cu nisipul unei clepsidre, fără să ințeleagă nimic, in timp ce undeva, deasupra rătăcește Fratele Daniel, cel care buchisește psaltirea fără a ințelege nici el nimic, dar purtind pe umăr pasărea ințelepciunii. Fiecare dintre călugării-caligrafi, mai puțin Nichita, are un dublu. In clipa in care Daniel coboară in fintină și el dobindește o dublură, dar de pe umărul lui pasărea ințelepciunii își ia zborul, pentru că invățind să citească și intrind in rindul tristilor grămătici, Daniel își pierde candoarea. Această descriere a planurilor succesive, realizată cu exactitatea cu care își pictează unii suprarealiști detaliile insolite din compoziții degajă o adincă și foarte patetică tristețe. Scrisul este o asceză cu finalitate nedefinită, el este și efemer, dar și etern, el este pedeapsă, har, mister. In scriptoriul fintină al lui Nichita Danilov se caligrafiază un text al cărui conținut este trecut sub tăcere, scris cu singe, cu cenușă, cu nisip și cu aur pentru ca in final, copia transcrisă cu aur să fie arsă spre a nu fi niciodată cunoscută. Ințelepciunea rămine o taină plină de tristețe — și de poezie.

Nichita Danilov este un poet cu talent autentic, problematic fără ostentație, tragic fără emfază, livresc și in același timp foarte modern in amestecul de sensibilitate și concentrare cerebrală, de patos reținut și de luciditate.

Sultana Craia

CARTEA DE DEBUT

TRĂDAREA PRIN IRONIE

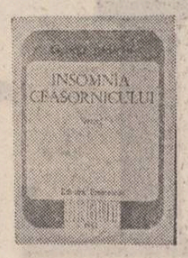

Fără a fi o voce poetică deosebit de distinctă, George Bădărău **(Insomnia ceasornicului**, Editura Eminescu, 1982) scrie versuri ingenioase, unele dintre ele putind fi chiar considerate punctul de plecare al unei evoluții literare interesante.

Cele mai multe dintre poezii nu exprimă emoții, ci se nasc din ironica, inteligenta distanțare a autorului față de unele locuri comune ale poeziei tradiționale. George Bădărău practică in mod constant ironia, chiar și atunci cind nu dorește cu tot dinadinsul să adopte această atitudine. Cele mai multe dintre poeziile sale exprimă o dezinvoltă dezicere de formulele căutate, de imbinările „bine găsite" de cuvinte. Unii autori de versuri practică, se știe, poezia caligrafică, adică un mod ingrijit și impersonal de a alătura in mod decorativ vorbele. Autorul nostru face tocmai pe dos. El își „mizgălește" versurile, face, cum s-ar spune, o poezie noncaligrafică, o poezie a tișnirii spontane, care disprețuiește cizelarea și ambiționează să se prezinte ca și cum o forță de dincolo de voința autorului ar fi determinat-o să se ivească. Numai că, după cum arătam, nu presiunea sentimentelor este motorul, ci ironia, capacitatea mentală a distanțării. Spontaneitatea expresiei este, deci, o pseudo-spontaneitate, fiind rezultatul superiorității ironice pe care autorul o resimte in fața ideii de poezie. Astfel, din aproape in aproape, cititorul volumului de debut al lui George Bădărău ajunge să ințeleagă că sentimentul dominant al **Insomniei ceasornicului** este cel al neincrederii in poezie, in posibilitățile ei. Putem chiar vorbi despre o trădare ironică a poeziei, pe care autorul o pune in versurile sale. Este ceva mai puțin intilnit, oricum. Numai că, atunci cind este trădată, poezia știe să se „răzbune".

In cazul cărții despre care discutăm, „răzbunarea" este insăși tonalitatea minoră, pe care o au cele mai multe dintre poezii. Explicația aerului de „mică poezie", pe care il au majoritatea textelor semnate de către George Bădărău, se află in imprejurarea că poezia ironică din **Insomnia ceasornicului** este doar o formă de tranziție către poezia intelectuală, atitudinea de distanțare nereușind, de regulă, să atingă o deosebită tensiune conceptuală.

Să urmărim, acum, cîteva dintre modalitățile predilecte ale autorului despre care discutăm. Iată, mai intii, un exemplu de autoironie remarcabilă : „Măruntele ploi au pielea prea rece / de-o oră mă aflu / chirurg in odaia cuvintelor / tai cu briceagul / un sens mai puțin plauzibil / și-ntorc cu băgare de seamă / vocalele umede / deschid o ușă apoi, o gură de clopot / flămindă / și-alung poezia in stradă, să umble in / cămașă de noapte / mai tai cu briceagul cadavrul unui cuvint / (miroase-a formol și a pipă / de-aproape o oră)" **(De-o oră)**. Intr-adevăr, așa face poetul care mizează pe jocurile reci ale spiritului și nu pe emoție. Semnificativă este și poezia intitulată **Program**, unde se intrezărește alchimia rece, pe care o folosește autorul : „Ne regăsim / verificăm instalațiile / măturăm in cămările inimii / renunțăm la igiena cuvintelor / cumpărăm zarzavaturi cafea / cercetăm tăcerea primului rid / ne tragem ciorapii / alungăm / stafiile umede / contestăm algebra singurătății / ștergem praful notăm reveriile / nu mai funcționează nici un gest / inchis pentru renovare".

Că George Bădărău este in primul rind un constructor ingenios și ironic al unor jocuri de spirit o dovedește și faptul că nu puține dintre poeziile sale se sfirșesc prin ingroșări ale sensului argumentat pe parcursul textelor.

Ar mai fi de semnalat și cîteva texte cu un coeficient destul de ridicat de obscuritate. In mod curios, dar nu inexplicabil, ele sint mai atrăgătoare decit poeziile in care se intelege de la bun inceput „unde bate" autorul. Dintre acestea, o citez pe cea intitulată **Uciorul** : „Un bătrin mai avem, ca o vreme pierdută / Cu mizerii, cu lipsuri, cum a fost — și mai este / O frintură de ev incăpind in poveste / Cind văzduhu-și adapă mieii lui de cucută. / Un bătrin, mai cinta ieri cocoșul la armă, / Ii făcuse ninsoarea, astă-noapte, statui / S-au surpat ca un clopot ce-ar voi nimănui / Să se tinguie-n cer, și-in pămint să adoarmă. / / Un bătrin mai avem, ca o vreme pierdută / Se-nchinase in satul boltit de păduri / O lumină din cer totdeauna să furi /Și in liniște-apoi s-o inalți pe redută. / Un ulcior a rămas, fără grai, fără ani / Cu mizerii, cu lipsuri, cum a fost — și mai este / Intr-o iarnă frumoasă, un viteaz, o poveste / Murmurată-n ninsoare, de un cor de țărani".

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„ARHITECTURA BOBULUI DE GRIU"**. Sub acest titlu deosebit de grăitor, Editura „Cartea Românească" tipărește, in ingrijirea lui Cornel Popescu, o substanțială culegere de texte publicistic-literare dedicată implinirii a douăzeci de ani de agricultură socialistă in țara noastră. Conceput alfabetic, sumarul (incepind cu Florența Albu, Ioan Alexandru, Alexandru Andrițoiu și incheindu-se cu Vasile Rebreanu, Vasile Sălăjan, Mihai Stoian, Areta Șandru, Ilie Tănăsache, Victor Vântu) beneficiază de prezența a treizeci și nouă de nume aparținind scriitorilor români din toate generațiile. Este, desigur, semnificativ, in acest sens, să mai amintim nume precum : George Bălăiță, Nikolaus Berwanger, Nicolae Dragoș, Mihnea Gheorghiu, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, Mircea Nedelciu, Pop Simion, D.R. Popescu, Ioana Postelnicu, Valeriu Răpeanu. Document de conștiință civică, culegerea „Arhitectura bobului de grîu" reprezintă o inițiativă demnă de sincere elogii. Va avea exegeza critică „timp" s-o intimpine cum se cuvine ?

■ **„AMINTIRILE UNUI FOST CORECTOR"**. De o factură aparte, adică străine de complexul afirmării propriului eu prin minimalizarea celorlalți, este cartea de amintiri a poetului Petre Stoica, recent apărută la „Cartea Românească". Dăruit cu o memorie afectiv-intelectuală remarcabilă, amintirile lui Petre Stoica cuceresc prin sobra lor tandrețe. Dar iată și eroii fermecătoarei cărți : Tudor Vianu, Dimitrie Stelaru, A. E. Baconsky, Ion Vinea, Adrian Maniu, Mihail Sadoveanu, Ion Marin Sadoveanu, Marin Preda, Teodor Mazilu.

■ **„MOȘTENIRE PENTRU VIITOR"**. O emisiune T.V. de literatură cu adevărat „bună" este cea intitulată „Moștenire pentru viitor". Redactorii ei, Mihaela Macovei și Liviu Grăsoiu, dovedesc seriozitate și competență profesională, iar invitații lor, critici literari și actori de prestigiu, inteleg să răspundă cu pasiune solicitării lor. Un singur punct slab : programarea emisiunii in discuție doar pe programul II, lunea, seara, la concurență cu filmul serial de pe programul I.

■ **PROCUSTIANISM METOLOGIZANT**. Din cind in cind, Elena Tacciu — autoare a unor sinteze metodologizant-semioticizant-structuralizante de impracticabilitate fastidioasă — se exercită și in cimpul recenziei de carte. Firește, apetitul cel mai mare de care este cuprinsă erudita exegetă, in asemenea imprejurări, se resimte atunci cind in obiectiv se află cărțile de critică și istorie literară. De pildă, analizind recent volumul lui Petru Mihai Gorcea „Structură și mit in proza contemporană" („România literară" nr. 38, a.c.), Elena Tacciu trage totul pe făgașul „sistemului" a cărei adeptă ferventă este, incit, practic, este imposibil a intelege, omenește și literar vorbind, care este conținutul lucrării in cauză. O frază, cea finală, pare totuși limpede : „Ii rămine (lui P.M. Gorcea, n.n.) doar să-și inscrie in „statutul semiotic" asumat treptele argumentației teoretice pe care o resimțim ca totdeauna necesară". Ce ne facem, totuși, dacă P.M. Gorcea nu e dispus la o asemenea „inscriere" ?

■ **FRAGMENTARIUM PĂRVANIAN**. Alături de consistentele exegeze consacrate de revista „Ateneu" (nr. 6, sept. a.c.) centenarului Vasile Pârvan, avem marea surpriză de a face cunoștință cu o masivă pagină de texte inedite ale marelui istoric, arheolog și ginditor. Este vorba de notele conferinței **Dimitrie Cantemir, la 300 de ani de la moartea principelui**. Adevărate inscripții portretistice, notele relevă incă odată modul de inrolicare gravă, discret confesivă, a insuși autorului in miezul intim al temei abordate. Pentru edificare, iată un singur citat : „Cei care excelează nu trebuie să fie nici mindru, nici susceptibil. Căci insăși existența sa e o jignire pentru cei mulți pe deasupra cărora se ridică. El trebuie să ceară continuu iertare tuturor de a ocupa mai mult spațiu, de a primi mai multă lumină, de a face umbră celor mulți. Cu atit mai puțin el trebuie să fie gelos pe cei insemnați de soartă cu aceeași monstruoasă ieșire din comun : căci ei — cei altfel — sunt tovarăși de suferință supt apăsarea aceluiași blestem : «a trebui să trăiască perpetuu in aburii sufocanți ai invidiei, ai urei, ai ințelegerii strimbe, cari se ridică din mlaștina unde ei mulți își tirăsc — intru bucuria de clevetire și intristarea de preamărire — amărita lor viață de muncitori cu trupul»".

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

POVESTEA UNUI STEAG TRICOLOR

● După **Cercelul Domniței** (1971), Ioan Ion Diaconu reapare editorial cu o nouă carte pentru copii, care pe lingă scopul educativ, ne mai relevă și calitățile unui prozator dintr-o tipologie destul de rar reprezentată in literatura actuală și care se remarcă prin voința de a repune in drepturile artistice limbajul românesc popular, limbajul vorbit, oral. Stilul său, insă, nu vrea să fie unul regional unde un dialect e avansat ca limbă literară, ci incearcă o sinteză a limbii vorbite in diferite provincii românești : graiurile muntean, moldovean și ardelean se confruntă, se intretaie, iar cel mai adesea se imbină in același complex lingvistic. Simbioza, desigur, se realizează prin intervenția limbii literare care pe de o parte, se lasă invadată de particularitățile regionale, pe de altă parte, le organizează intr-un limbaj colorat, viu și expresiv. Un asemenea deziderat stilistic nu se realizează pe intreaga suprafață a textului, continuitatea lui fiind intreruptă adesea de intervenții declamative și retorice determinate insă in bună măsură de scopul și destinația instructivă a lucrării. Căci in **Povestea unui steag tricolor** ni se relatează o intimplare exemplară din copilăria lui Pamfil Albu din Lupșa căruia ii este dedicată lucrarea („invățătorul emerit al simțurilor românești"). In ajunul marii sărbători de la 1 Decembrie 1918 intr-un sat din Ardeal femei, copii, bărbați, contribuie cu toții la construirea unui steag tricolor cu care delegația satului urma să se prezinte la istorica adunare de la Alba Iulia unde s-a hotărit alipirea Ardealului la România. Copilul de 13 ani Pamfil Albu fuge de-acasă rătăcind pe drumuri puțin cunoscute pentru a participa la marea festivitate care va exercita asupra sa o impresie profundă și il va marca pentru toată viața. Autorul știe să releve sentimentul adinc patriotic al eroului său, să-l prezinte ca pe un simbol al dorinței de unitate a poporului român. Un patos al valorilor naționale respiră, dealtfel, in toate paginile acestei povestiri, in structura morală a personajelor, in concepția generală a narațiunii și, cum am spus-o mai inainte, in limbaj. Așa se face că, nu doar in pasajele declarative (e drept, cam numeroase), ci in fiecare cuvint, expresie, intorsătură sintactivă, exaltă luminoasă și fierbinte, dragostea de țară.

Marian Vasile

UN ROMAN DE DRAGOSTE

● Apariția unor cărți in care iubirea tinde să devină obiect privilegiat al reprezentării ne provoacă o agreabilă surpriză. Una dintre acestea este romanul **Iunia** al lui Leon Talpă, autor cu un debut notabil in memorialistica de călătorie **(Pe drumuri de bazalt și nisip**, Editura Albatros, 1976), Mediul social, schițat in termeni generali, de viziune clasică, tipologică, cedează aproape intreg spațiul narativ cuplului erotic, constituit din două personaje foarte eterogene caracterologic, așa cum reiese din toată expunerea, dar mai ales dintr-un fragment semnificativ pe care il reproducem in extenso : „Cind o asemuiam pe Iunia cu o floare de nuc, mă gindeam nu numai la ergolioasa ei deschidere sub razele Lunii, ci la copacul de esență prețioasă, deloc flexibil. Incercați să-i aplecați o ramură. Va rezista o vreme apoi se va fringe, se va deslipi odată cu o fișie din trunchiul insuși. Eu, imi plăcea să cred, eu sint un ram de salcie, cu maleabilitate de plantă acvatică... Iunia va vrea să fie totdeauna o invingătoare, oricit de tirziu și cu orice preț ar obține victoria. Eu incepusem să plătesc tribut, fiindcă acceptasem un pact inegal. Pactul povestitorului și ascultătorului ștergea incet, dar pentru totdeauna memoria mea afectivă inglobindu-mă trecutului iluziei". In asemenea condiții, dragostea devine „o dragoste inrobitoare", „un nesecat izvor de gelozie, de spaime, de suspiciuni", cum ne-o califică insuși autorul. Trebuie spus insă că, artisticește vorbind, nu avem aici un cuplu, intrucit eroina, deși dă titlul romanului, rămine un personaj secundar, caracterizat indeosebi prin propoziții retorice, stirnite de imaginația infierbintată a bărbatului indrăgostit : este femeia tipică știută din toată literatura anterioară, frumoasă, capricioasă, orgolioasă, tiranică, uneori chiar egoistă, căutind cu insistență aprecierile și adorația celor din jur, un cerc de bărbați și femei, gravitind in preajma ei ca niște sateliți in jurul unui astru luminos și puternic. Astfel ne-o descrie autorul (mai bine zis naratorul, căci autorul este totodată erou) cu intenția de a o idealiza, dar neizbutind să ne-o impună plastic, adică estetic. Ceea ce nu afectează structura romanului a cărui coordonată esențială este istoria unui sentiment, sentimentul bărbatului pentru o femeie, aceasta propusă in chip oarecum abstract, dar suficient in economia povestirii, ca o frumusețe, ca o piatră de incercare pentru sufletul eroului. Celelalte personaje, deși episodice, sint surprinse prin imagini convingătoare, insă numai ca figuri decorative, ca portrete dominate de o trăsătură fundamentală : fie temperamentală, ca de pildă Sorana — o frumusețe distantă, glacială — sa Usta — instinctivă, tumultoasă ; fie socială, tipul parvenitului, al scriitorului vanitos, al soțului devotat etc.

Basarab insă, protagonistul real al romanului, nu mai este un simplu portret, ci un personaj in mișcare, de o mare mobilitate psihologică, imbinind trăsături contradictorii : voința de a cuceri o femeie de excepție și teama de a nu o pierde in orice clipă ; senzual și naiv, supus pină la sclavie erotică, „o robie acceptată", cum se confesează undeva, dar apt din cind in cind de reacții rebele, răbufniri de gelozie și orgoliu masculin, e drept imediat reprimate de intervenția imperioasă a Iuniei ; tremurind ca o frunză sub amenințarea presentimentului devorator al despărțirii, care se și intimplă in final, echivalind pentru erou cu o adevărată ruină sufletească.

Destul de curată ne apare in romanul lui Leon Talpă scriitura : să vorbești pe aproape două sute de pagini despre unul și același obiect fără a ceda decit foarte rar, stereotipiilor și șabloanelor constituite in indelungata literatură erotică, e intr-adevăr o performanță. Un stil elaborat, desigur, profitind de cuceririle prozei moderne, un stil variat, de la fraza amplă, intemeiată pe asocieri și metafore, pină la propoziția scurtă, aforistică, exprimind cu exactitate diversele nuanțe ale trăirii, evitind cel mai adesea monotonia, aproape inevitabilă intr-un asemenea tip de narațiune.

M. V.

Octombrie ca o vulpe de aur

Urmare din pag. I

stau o clipă recules și purificat in fața mormintelor, cu inima ca o lacrimă pulsindu-mi in piept.

Trec care romantice trase de boi, incărcate cu fin uscat, talăngi indepărtate se-aud undeva sub poala pădurii, un cosaș se opintește ritmic și retează otava de toamnă.

La marginea unei livezi un copil blond și cu ochii albaștri ne imbie cu niște mere.

— Poftiți că s-or făcut destule și-s dulci...

Il intreb cum il cheamă și-mi răspunde : Avrămuț !

Tresar imperceptibil.

— Știi tu cine-o fost Avram Iancu ?

Mă privește ușor mirat cu ochii lui mari și curați :

— El îi Craiul nostru !

Nu spune „a fost" ci este ca și cum Avram Iancu ar fi plecat cu o clipă mai inainte din acel loc, ca și cum l-ar fi văzut și i-ar fi dat bineț.

Au trecut o sută și zece ani de la mutarea lui in lumea umbrelor dar el e viu și adevărat și azi, siluetă rătăcitoare și neodihnită prin munții pe care i-a iubit și care l-au ocrotit nemurindu-l.

Octombrie ca o vulpe de aur fuge inainte pe drumuri șerpuite zornăind cu pași de pisă peste visteriile prădate ale arborilor.

La Tebea, lumina amurgului cade moale și mătăsoasă. Pe o bancă din fața bisericii muzeu, mos Toader, custodele, ascultă „glasurile toamnei".

Mormintul lui Avram Iancu e imbodobit cu flori. Crucea de piatră cu inscripția ei simplă, infășurată in tricolor.

Nu demult, aici, poetul Adrian Păunescu a adunat, minat de dragostea ce-o poartă strălucitorului erou, zeci de mii de oameni care-au venit să comemoreze scurgerea unui veac de la contopirea Craiului cu aerul, pămintul, frunza și iarba Apusenilor.

Rămin nemișcat, imi țin fetița de mină și-n minte imi vin vorbele lui Aron Densușianu care, referindu-se la o intilnire cu Avram Iancu, medita : **„Lucrurile mari nu le poți vedea de-ajuns. Și in lumea sentimentelor, din contra ca in lumea fisică, cu cit te desparți mai mult de un lucru mare, cu cit el crește in loc de a scădea. Dar atit, cit am văzut pe Regele munților, pentru mine a fost și a rămas un moment din cele mai fericite din cite mi-au fost date in viață !"**

Cade amurgul iute ca o mantă de purpură. Octombrie ca o vulpe de aur mă poartă mai departe pe drumuri șerpuind prin livezi.

Și mi se pare iar că-l simt viu alături, umbră transparentă și ireală și aud pașii murgului său ritmind aproape și-i văd aburul răsuflării inchipuind in răcoarea de seară aburi imaculați de lină...

9 OCTOMBRIE 1982

L2

INTERVIURILE «LUCEAFĂRULUI»

GHEORGHE IVĂNESCU:

«Aș susține chiar că pentru prima oară vedem în istoria limbii române realitățile așa cum s-au petrecut ele» (III)

— Lista de cuvinte de probabilă origine tracodacă este destul de mare în paginile cărții. V-ați propus o cercetare specială în această direcție ? O cale și o metodă de lucru ?

Da, într-adevăr, mi-am propus să fac o lucrare despre elementele tracodacice din limba română ; și mi-am propus aceasta demult ; dar n-am putut să mă consacru cu tot dinadinsul identificării elementelor tracodacice din limba română și redactării lucrării, căci a trebuit să fac față multor alte obligații. Elemente tracodacice eu descopăr mereu în română. Acum un an am ajuns la concluzia că macedor. **táur** „munte", rămas fără etimologie în **Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic,** al lui Tache Papahagi, este un asemenea element, eventual un element din limba unei alte populații antice din Peninsula Balcanică decît tracodacii. Metoda de lucru a fost deja indicată de mine în răspunsul la întrebarea anterioară : comparația cu alte limbi indoeuropene a cuvintelor românești fără etimologie sau cu etimologie puțin probabilă. Dar mai e o metodă : unele din cuvintele moștenite de noi, românii, din limba dacomezică nu erau de origine indoeuropeană, ci fuseseră împrumutate din limba popoarelor preindoeuropene. În acest caz, comparația trebuie făcută și cu elementele lexicale din limbi ca sarda, provențala, spaniola etc., care au păstrat și ele asemenea elemente lexicale, citeodată direct de la populațiile preindoeuropene, iar nu prin intermediul unei limbi indoeuropene ca celta, ligura etc. Și din acest punct de vedere se pot face încă descoperiri interesante.

— Raportul dintre substrat și strat lingvistic ca factor decisiv al formării limbii române reprezintă o răsturnare de optică în cercetarea istoriei limbii române. Pur și simplu centrul de greutate al cercetării se schimbă, și programul cercetării științifice cere o revizuire a datelor de lucru. Credeți că este pregătită lingvistica românească pentru această reorientare științifică ?

Desigur, este greșit să nu recurgem la conceptul de substrat pentru explicarea procesului de formare a limbii române. Nu s-ar putea spune că neglijarea substratului în lingvistica românească este programatică. Ea s-a produs din cauza necunoașterii limbii dacice și a imposibilității pînă nu de mult de a identifica elementele tracodacice din limba română care nu se găsesc și în albaneză. Dar este drept că importanța pe care o dau eu substratului este și rezultatul faptului că, prin recurgerea la materiale lingvistice din alte limbi indoeuropene decît tracodaca, am reușit să identific ca tracodacice cuvinte la care nimeni nu se gîndise pînă acum. Desigur, nu toți lingviștii români sînt dispuși să-mi dea în această privință dreptate. Și aș putea cita pe cercetătorul clujean I. I. Russu, arheolog, istoric și epigrafist, prieten al meu, care a criticat, pot zice sever, cele două etimologii dacice ale mele despre care am vorbit mai sus. Dar sînt și cercetători care își îndreaptă atenția către limba tracodacică, cînd este vorba de a explica atîtea din cuvintele românești de origine obscură. Evident, nu mă refer la încercările unor diletanți, de care nici n-ar trebui să pomenim, dacă ei n-ar avea acces la unele reviste de mare circulație. Cei care se ocupă de astfel de probleme nu lipsesc ; ei lucrează la București. Mă refer la G. Mihăilă, Adrian Riza, la Barbu Slușanschi, la Mircea Mihai Rădulescu. Ei sînt cunoscători ai lingvisticii indoeuropene și numai pe această cale au putut descoperi elemente dacice în română, nebănuite ca atare pînă la ei. Dar în București activează și multe tovarășe avînd ca specialitate indoeuropeistica și care vor putea să se ocupe în viitor și cu identificarea elementelor lexicale românești de origine dacomezică. Apariția lucrării **Gramatica comparată a limbilor indoeuropene,** rezultată prin completarea de către mine a cursului de lingvistică indoeuropeană al lui Th. Simenschy și prin adăugarea unei istorii a lingvisticii indoeuropene scrisă de mine, cu toate multele greșeli de tipar și unele inconsecvențe ale autorilor, poate constitui pentru viitor un îndreptar românesc în lingvistica indoeuropeană și în cercetarea elementelor dacice din română. Am și relevat acolo cîteva elemente dacice pe care nu le-am pomenit în **Istoria limbii române** (între altele, interjecția vai !, de origine indoeuropeană : **uái**).

— În linia acelor stratificări cronologice despre care vorbeam doresc să mă opresc asupra uneia, deoarece în legătură cu ea cartea dumneavoastră aduce un punct de vedere nou. S-a vorbit pînă acum mai ales de o influență greacă, dar mai puțin despre straturile istorice ale acestei influențe. Dacă nu mă înșel, sînteți primul lingvist care distinge între o influență greacă imperial-bizantină și influența greacă modernă, în care se încadrează și cea din timpul epocii fanariote. Care sînt argumentele acestei disocieri, binevenite desigur, și mijloacele de a identifica unele cuvinte din lexic de altele ?

Nu sînt primul care a distins în cadrul limbii române o influență greacă bizantină și una mai nouă ; dar am ajuns la concluzia că mulți termeni care sînt considerați ca rezultatul unei influențe grecești moderne au pătruns în limba română în epoca bizantină. Faptele care m-au determinat să gîndesc altfel sînt de ordin social și istoric : condițiile în care s-au putut împrumuta acești termeni. De fapt mulți dintre ei se găsesc numai la macedoromâni. Dar, cum aceștia au trăit multă vreme în cadrul imperiului bizantin, era firesc să admit că la ei, termenii în discuție au pătruns în epoca bizantină. Am început lista acestor termeni cu macedor. **vasil'ia** „împărat" și **vasilie** „împărăție". Este evident pentru oricine că numele șefului statului bizantin, ca și cel al funcției sale și al statului bizantin, considerat ca o categorie (împărăție, regat), au intrat în epoca în care existau încă împărați bizantini. Iar dacă am introdus la elemente bizantine și pe dacor. și macedor. **angărie,** la dacoromâni cu sensul „păsări domestice" și „insectă în general hidoasă", iar la macedoromâni cu sensul grec de „corvoadă, impozit extraordinar", am făcut-o tot pentru motive similare : numai cunoscători ai impozitelor din Imperiul bizantin, pe care le și suportau, puteau să împrumute acest termen (evoluția semantică din dacoromână ne arată că impozitul era și pe animale sau păsări). În alte cazuri, ca **piper,** devenit și **chiperi(u)** și **stafidă,** devenit și **strahidă,** m-am condus nu numai după considerente social-istorice, dar și de faptul că aceste cuvinte au suferit palatalizarea labialei **p** sau **f,** fenomen pe care eu îl consider foarte vechi. Admit că, în multe cazuri, m-am putut înșela și că am considerat intrate în epoca bizantină în limba română elemente care au fost împrumutate mai tîrziu. Dar, în genere, lista cuvintelor bizantine făcută de mine trebuie mărită nu diminuată.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

— Capitolul despre romanizarea și creștinarea populațiilor tracodacice este alcătuit pe baza confruntării cu date procurate de istorie și arheologie. Prof. I. Coman a arătat, în cartea Scriitori bisericești în epoca străromână, **că procesul creștinării tracodacilor implică aspecte speciale, dată fiind apropierea religiei noi de cea veche. Confirmă sau infirmă această carte punctul de vedere al istoriei limbii pe care ați scris-o ?**

Dacă religia creștină a fost foarte apropiată de cea dacică, faptul n-a putut avea nici o însemnătate pentru evoluția lingvistică românească. Creștinismul s-a impus la strămoșii românilor între secolele al IV-lea și al VI-lea, cînd se situează și procesul de dispariție a limbii dacomezice, cel puțin în teritoriul care fusese cucerit de romani (în Crișana, Maramureș și Moldova, limba dacică a putut dispărea cu un secol — două mai tîrziu). Dar între aceste procese nu e o legătură directă. Sigur e însă că noua religie, care utiliza ca mijloc de comunicare limbile latină și greacă, a favorizat romanizarea dacogeților care mai vorbeau încă limba lor străveche. Dar creștinismul nostru a avut din capul locului mai mult un caracter popular decît unul savant ; și acest fapt a permis mai mult decît în Grecia și în Occidentul romanic, menținerea unor credințe (concepții și mituri) și practici (ritualuri) vechi, dacice și mezice, în general păgîne (deci și grecolatine). Acestea se pot descoperi în cultura populară românească și au și fost în mare parte descoperite. S-au moștenit de la dacomezi concepte ca cel de „bală", de „balaur", de „Sîntul soare" și de altele, și, odată cu ele, și termenii respectivi sau expresiile respective, refăcute în latina balcanică, devenită română.

— Una dintre cele mai interesante precizări ale cărții este teritoriul geografic de formare a limbii române, de supraviețuire a latinei orientale, balcano-carpatice, cum îi spuneți, ca și harta teritoriului de înrudire mai largă a limbii române. Într-un capitol de încheieri vorbiți despre înrudirea antropologică a popoarelor din Caucaz și a celor din Carpați, dublată și de înrudire lingvistică (p. 733—34). **Credeți că ar trebui să se vorbească chiar de o grupă de limbi carpato-balcano-caucaziene. Ce perspective ar avea cercetările lingvistice în această direcție ?**

Asemănarea antropologică a popoarelor din Carpați — și aș adăuga : și din Peninsula Balcanică — cu cele din Caucaz a fost deja stabilită, cred, de antropologi și arheologi, care au constatat că tipul antropologic caucazic sau armenoid se găsește, și încă din neolitic, și în părțile noastre. Cred că ipoteza făcută de unii învățați asupra originii caucazice a tipului antropologic dinaric, răspîndit mai ales în Grecia, Iugoslavia, România, Austria și Germania, alături de tipul mediteranean, predominant în Bulgaria, este întemeiată. Aceasta ne dă dreptul să vorbim de o înrudire străveche a popoarelor respective, înrudire care explică unele asemănări de bază articulatorie și psihică între aceste popoare, asemănări pe care le deducem din prezența unor sunete și a unor particularități în limbile din Caucaz și în cele din sudestul Europei. Asemenea fapte au fost relevate deja de un cercetător român de peste hotare, Lahovary, într-o serie de lucruri tipărite pe la mijlocul secolului (cărți și articole de revistă). Eu însumi am susținut, că termenul **daș** „miel de un an", care se găsește în albaneză, macedoromână, meglenoromână și dacoromână (Muntenia), este de origine caucazică, el găsindu-se și într-o limbă din Caucaz, precum și în etruscă, care-și are originea în Asia Mică (despre originea caucazică sau, mai bine zis, iafetită, a acestui cuvînt am scris în articolul meu **Le rôle des Japhétites dans la formation des peuples et des cultures antiques,** din revista bucureșteană **Studia et acta Orientalia,** I, 1957, apărut în 1958). Sînt ferm convins că o parte din numeroasele elemente fără etimologie indoeuropeană din albaneză, continuatoarea limbii ilire, adică a limbii de pe teritoriul pe care rasa dinarică se găsește și azi cu precădere, sînt împrumuturi ale triburilor indoeuropene ilirice din limba acestei populații caucazice, stabilită cu mult mai înainte în acel teritoriu și absorbită de ilirii indoeuropeni. Chiar numele albanezilor s-ar putea explica prin numele tribului caucazic **Albanoi** și ar putea indica un trib dinaric (iafetit) venit din Caucaz. În română sînt mai puține asemenea cuvinte. Dar cînd într-o limbă caucazică găsim cuvîntul **pus** cu sensul de „organul sexual al copilului", este clar că trebuie să ne gîndim la cuvîntul românesc corespunzător, care sună și foneticește foarte asemănător (trebuie să admitem că româna a păstrat sunetul originar **ț** și că limba caucazică a transformat pe **ț** în **s**). Presupusul etimon latin popular **pubucea** nu mai are ce căuta în competiția etimologică.

— Desigur că la recapitularea noutăților ne-au scăpat lucruri importante. Ce ați vrea să accentuați sau să subliniați dumneavoastră în această direcție ?

Dintre noutățile cărții mele care n-au fost relevate în discuția noastră aș releva ca mai importante pe următoarele : faptul că am conceput latina populară, cu particularitățile vocalismului și consonantismului ei, ca o creație a Italiei peninsulare, iar nu a Romaniei în întregimea ei, faptul că am conceput româna primitivă ca limba de pînă la modificarea prin migrații a unor ramuri ale poporului român, fără ca prin aceasta aria de populație și limbă românească să se fi rupt în bucăți, faptul că am conceput despărțirea celor patru dialecte române ca realizată prin desnaționalizarea grupurilor de români din spațiile intermediare, faptul că am explicat toponimia bănățeană de origine sîrbocroată ca provenind de la același dialect sîrbocroat pe care-l reprezintă azi carașovenii, faptul că am făcut să înceapă limba veche odată cu întemeierea Principatelor, faptul că am identificat în Mitropolitul Dosoftei pe cel care a creat prima terminologie filozofică românească bogată, după începuturile făcute de traducătorii secolelor al XIV-lea și al XV-lea, faptul că am distins două epoci de formare a limbii literare românești moderne : una mai legată de epoca veche, adică de fapt de greaca și slava bisericească, alta mai emancipată, plecînd de la latină și limbile romanice occidentale, faptul că am distins variante regionale ale limbii literare vechi, faptul că am fixat (după G. Ibrăileanu) pe la 1830, încheierea procesului de formare a limbii literare moderne, faptul că am distins trei stiluri fundamentale ale limbii vorbite și scrise. Unele din aceste noutăți se găsesc deja în teza mea de doctorat, **Probleme capitale ale vechii române literare,** Iași, 1948.

— De ce ocupă un loc atît de mic cercetările lingvistice și filologice ale lui Hasdeu în cartea dumneavoastră, cînd înrudirea de concepție, de metodă, și uneori chiar de concluzii, cu tot adausul științific firesc, ar fi cerut ca Hasdeu să prezideze mai des paginile acestei noi și monumentale ca aspect și semnificație istorie a limbii române ? Chiar dacă autorul, adică dumneavoastră, n-a deliberat-o, această istorie a limbii este animată mai curînd de un spirit hasdeian decît de unul philippidist.

Am admirat întotdeauna pe Hasdeu, de cînd, ca elev de liceu, am aflat despre lucrările lui de filologie, și l-am considerat întotdeauna ca un om de geniu, (am citit chiar imediat după bacalaureat, în vara anului 1930, unele din articolele lui lingvistice) ; dar, începînd din vremea studiilor mele universitare, mi-am dat seama, cu ajutorul lui Philippide, și de multele erori care se găsesc în opera sa lingvistică, unele datorate epocii în care a activat, altele datorate fanteziei puternice care-l caracteriza. Hasdeu rămîne un mare lingvist al vremii lui pe plan european sau, mai bine zis, mondial ; dar locul acesta este ignorat sau încă nu-i este recunoscut de către lingviștii contemporani din țările străine, precum și de mulți lingviști români. Și, oricum, trebuie să spunem că, deși el cunoștea metodele lingvistice riguroase și le-a aplicat adesea, de multe ori și-a permis să le nesocotească, de dragul frumuseței construcției. Astfel, nu rămîne nimic din ideea că, numele **Basarabă** ar fi fost alcătuit din cuvîntul **ban** + dacicul **sarabă** „cap". Firește, în opera sa n-am descoperit de-a lungul timpului numai erori, ci și adevăruri ; și eu însumi le-am relevat pe unele cu diverse ocazii, iar pe altele rămîne să le dau de acum încolo publicității. Astfel, am constatat, prin 1938—1940, că expresia : **lingvistică transcedentală,** care apare la el în **Principie de linguistică,** 1881, se găsește la C. Battisti, desigur fără influența lui Hasdeu. De asemenea ideea lui Hasdeu că termenul **filmă** din Banat este de origine gotică mi se pare justă. Desigur, Hasdeu are marele merit de a fi înțeles că formarea limbii române a avut loc prin influența substratului autohton asupra latinei ; dar tot el a făcut marea greșeală de a fi crezut că numai Dacia română a fost patria primitivă a poporului român, de a fi admis că macedoromânii sînt originari din nordul Dunării și de a fi redus influența slavă veche la o influență culturală. **Etymologicum Magnum Romaniae** cuprinde erori de amănunt și nu înregistrează tot lexicul român popular și istoric. În lucrările sale se găsesc pînă și greșeli în ce privește elementele lingvisticii. Iată de ce Hasdeu nu este considerat în mod expres în cartea mea ca un spirit tutelor. Dar faptul că nu este considerat în mod expres ca atare nu înseamnă că el nu este totuși pentru mine un spirit tutelar. Și pot spune că el este un spirit tutelar mai mult sau mai puțin recunoscut sau chiar nerecunoscut pentru toți lingviștii români de astăzi. Toți călcăm pe urmele lui, cum călcăm și pe urmele lui Cipariu ; sau, mai bine zis, mergem pe drumurile deschise de ei, prelungim aceste drumuri. Faptul că Hasdeu nu este citat mai des în lucrările noastre se explică prin aceea că lucrările lui, mai ales articolele lui de lingvistică, sînt greu de găsit în biblioteci și nu stau la dispoziția cercetătorilor nici în ediții noi. Astfel că el nu este citit și deci nu este nici citat. Și de fapt aceeași este și situația lui Cipariu, ale cărui opere sînt și mai greu de editat din cauza ortografiei cu care sînt scrise lucrările lui lingvistice. În ce mă privește, voi face mărturisirea că, de două decenii, am nutrit speranța de a continua, singur sau împreună cu alții, dicționarul lui Hasdeu și că am și început această muncă, redactînd în continuare cuvîntul **bărbat,** cu care se încheie acest dicționar, în mod abrupt, adică fără a fi terminat articolul despre cuvîntul în discuție. Acest dicționar al lui Hasdeu, care are desigur ca model atît dicționarul limbii engleze (atunci la începuturi) pregătit și redactat la Oxford, cît și dicționarul german început de frații Grimm și terminat abia în vremea noastră (1960), merită să fie continuat, deși partea publicată de Hasdeu nu mai poate satisface astăzi. Veți putea judeca, pe baza acestor mărturisiri dacă Hasdeu este sau nu realmente și pentru mine un spirit tutelar. Dar mai ales nu aveți dreptate, cînd pretindeți că lucrarea mea se găsește mai mult pe urmele lui Hasdeu decît ale lui Philippide. Am arătat ce greșeală a făcut Hasdeu în problema originii românilor. Ea este tot atît de mare ca și aceea a lui Philippide.

Dar trebuie să recunoaștem că și Philippide este un teoretician tot atît de mare ca și Hașdeu al originilor noastre autohtone și că el e cel mai „autohtonist" dintre toți lingviștii români din epoca sa. Apoi nu trebuie să uităm că eu urmez pe Philippide nu numai în această privință, dar și în ce privește teoria sa generală despre limbaj, care mie mi se pare una din cele mai de seamă, prin judiciozitatea ei, din toată istoria lingvisticii. Philippide mie îmi apare deci ca o mare figură a lingvisticii universale, tot atît de puțin ignorată sau de puțin recunoscută ca și Hasdeu. A fost soarta lingviștilor români celor mai originali prin idei, ca opera lor să nu fie cunoscută și prețuită de lingviști, nici de cei străini, nici de cei români pentru că au scris numai în română sau au scris cele mai impontante din operele lor numai în română. Noi, românii am fost întotdeauna convinși că drumul mare al ligvisticii se găsește numai în Occident și că un ligvist român care nu urmează acest drum e în mod fatal în afara științei sale. Dar punctele mele de vedere au fost și sînt altele. De aceea sînt și primul care, într-o istorie a ligvisticii indoeuropene, care este de fapt și o istorie a lingvisticii generale, am acordat celor doi lingviști români locul pe care-l ocupă ei de fapt în istoria lingvisticii. Mă refer la cele scrise de mine în istoria lingvisticii indoeuropene din **Gramatica comparativă a limbilor indoeuropene.** Acolo am încadrat pe Hasdeu la curentul etnolingvistic, dar i-am recunoscut și meritul de a se fi ocupat intens de elementele dacice din română și de a fi creat teoria circulației cuvintelor, iar lui Philippide, meritul de a fi dezvoltat amplu teoria bazei de articulație și a celei psihice, de a fi creat o fonetică geografică, întemeiată pe principiul bazei articulatorii și de a fi rezolvat sau adus aproape de rezolvare problema originii albanezilor.

M. Ungheanu

În paginile 3, 4 și 5
lucrări de Sabin Ștefănuță

O criză de adaptare

Urmare din pag. 1

lă românească în țărișoara ei. Lanțul pare a se fi închis aici, dar cine știe cît de întinse au fost efectele cîntului după ureche al celor mai sus numiți, desigur variantă involuntară a ariei lui Don Basilio.

Problema pe care vreau s-o pun în discuție nu e a delimitării sferei de preocupări, ci a sferei de competență. Departe de mine gîndul de a considera că interesul redactorilor, ziariștilor, scriitorilor, al opiniei publice în general, față de condiția actuală a limbii române în școală (și implicit a literaturii române) e nejustificat și rău venit. Dimpotrivă, ieșirea din anonimatul scolii a acestei chestiuni e salutară și dovedește cel puțin trei lucruri : că există factori care au scos studiul limbii și literaturii române din acest firesc anonimat ; că inflamația aparține unui organism vital pentru sănătatea noastră lingvistică ; și că reacția opiniei publice e semnul superior al grijii față de evoluția valorilor spirituale naționale.

În aceste circumstanțe, e foarte important pentru profesorul de română, implicat cel mai mult — victimă și vinovat — în procesul supus discuției, să știe că reacția opiniei publice se modelează unui sistem de competență și nu unuia, pur și simplu, de vorbire, de „folclor intelectual". După opinia mea, obiectivele adevăratei colaborări între presă și școală trebuie să fie preocuparea pentru ceea ce este esențial și nu, exclusiv, pentru detalii furate cu ochiul, analiza comprehensivă a planurilor de învățămînt, a programelor și manualelor **cu subliniere a elementelor pozitive și reliefarea aspectelor nerealizate** (s-a pierdut de mult acest obicei), propuneri constructive și nu o privire pretins superioară, cunoașterea exactă a problemelor școlii actuale, convingerea că rezolvarea lor stă în putința și voința oamenilor școlii și nu în bunăvoința „specialiștilor" răsăriți de peste tot. Remarcabil în acest sens, la obiect, elegant, cu deferența cuvenită celor care muncesc pe pămîntul limbii române, articolul lui Fănuș Neagu din **Luceafărul** ultimei sîmbete din septembrie.

Să trecem acum la chestiunea esențială. Există cu adevărat o criză a limbii române, o problemă a studiului ei în școală, deci în instituția fundamentală care are menirea s-o cultive ? Nu cred că se poate răspunde tranșant prin **da** sau **nu,** și iată de ce : mai întîi, pentru că față de acum 25 ani, cînd limbajul se osificase cu adevărat, nivelul de astăzi al studiului limbii și literaturii române în școală e superior sub toate aspectele ; apoi, pentru că limba e un organism viu și are întotdeauna probleme (și limba franceză actuală are problemele ei, ca și cea engleză sau spaniolă) ; și, în sfîrșit, pentru că **problema limbii române de azi e problema unui paradox** probat de statistici. Niciodată limba română n-a avut atît de mulți vorbitori instruiți. E suficient să se facă niște înmulțiri comparative și cifrele devin stupefiante. Cu toate acestea, sentimentul că se vorbește prost persistă și probabil că acest sentiment constituie problema care ne alarmează pe toți.

Ce se întîmplă ? Cred că școala n-a fost pregătită cum trebuie ca să facă față fenomenului de generalizare a învățămîntului de 10 ani cît și fenomenului de „politehnizare" a liceului și că problemele ei decurg din această criză de adaptare în mers. Am folosit special termenul „fenomen", pentru că un proces ca acesta a antrenat nu numai uriașe forțe materiale, ci și inerțiile adînci ale unui întreg popor : ale familiei, de exemplu, sau ale profesorilor, de exemplu, sau ale unor factori de decizie, de exemplu. Bunăoară, nu s-au studiat îndeajuns de bine corelațiile între responsabilitatea școlii și a familiei pentru realizarea integrală a planurilor de generalizare. S-a deplasat cam totul pe seama școlii, familia are mai ales obligații morale, și-au început să apară unele bizarerii : desființarea repetenției, corigențe la nesfîrșit (cîte obiecte, atîtea corigențe), îngăduință excesivă, delăsare masivă, creșterea volumului de muncă al profesorului, diminuarea volumului de efort al elevului, disoluția motivațiilor etc. Bineînțeles că profesorul a devenit pirghia esențială în realizarea acestui proces și e normal să fie așa, dar nu e normal să fie singura pirghie. El trebuie ajutat prin conexiuni care să-l așeze într-un cadru optim de muncă și nu doar arătat cu degetul.

Apoi și un alt aspect : profesorul însuși s-a izbit de lucruri noi, care țin de psihologia învățării. Măiestria lui constituită în alte condiții a devenit inoperantă pentru o vreme, perioadă în care a trebuit să se adapteze în toate privințele. Unii au înțeles prin adaptare scăderea pretențiilor, și față de sine și față de elevi, concesii, rabat la calitate cu alte cuvinte, mai ales că au fost încurajați de o altă inerție — procentajul — transferat probabil din economie și devenit instrument de măsură în mîna unor factori care controlează activitatea școlii. Și atunci, dacă ți se infirmă calitatea profesorală și efortul făcut prin numărul de corigenți, nu mai lași corigenți. După care urmează aplauze din toate părțile.

În sfîrșit, încă un aspect : mutația necesară, realistă, de specializare a liceelor a creat o anomalie, amendabilă parțial în ultimii ani, dar nu pe deplin rezolvată. S-au introdus numeroase, mult prea multe materii tehnice ; se face teorie imensă, de nivel universitar : descrieri de obiecte, de procese, de tehnologii etc., care orientează, e adevărat, dar nu specializează, dovadă că, la angajare, absolventul de liceu e pe bună dreptate calificat din nou de întreprindere. Aceste materii ocupă locul și timpul obiectelor fundamentale, cu adevărat necesare viitorului specialist (Nota bene : între obiectele fundamentale nu e trecută și româna ! Obiectele fundamentale sînt matematica, fizica, chimia și biologia), cît și locul și orele obiectelor de cultură generală, la fel de necesare, prin care școala contribuie la formarea umanistă a viitorului specialist. Prin ele, planurile s-au aglomerat, elevii au în catalog 16—18 rubrici cu obiecte de învățămînt, ziua de muncă e de 6 ore în școală și între 0 și probabil mai mult de 6 ore acasă, școala are și alte activități, cum bine știe toată lumea, adolescența e pe de altă parte risipitoare, și uite așa, din aspect în aspect, se conturează un scenariu din care cred că se vede mai bine ce se subțiază cu necesitate în învățămîntul românesc și ce se întîmplă cu studiul limbii și literaturii române în școală.

Revin totuși cu întrebarea : există o criză a limbii române, o problemă a studiului ei în școală ? Ca profesor răspund **da,** dacă iau în considerație următoarele fapte : a) se scrie urît de la clasa I la clasa a XII-a, b) se fac greșeli de ortografie de la clasa a II-a la bacalaureat, c) se vorbește și se scrie agramat de la început pînă la sfîrșit (influența mediului sociolingvistic în care trăiește elevul e mai puternică decît influența școlii, d) vocabularul activ e redus, stereotip și contaminat de sintagmele și stilul mass-mediei. Pot să răspund însă și **nu,** dacă aplic la observațiile de mai sus următoarele corective : a) se scrie frumos în proporție de 50% pe clasă, b) 80% din elevii ultimelor clase de liceu nu mai fac greșeli de ortografie decît accidental și au capacitatea să se corecteze singuri, c) 85% din absolvenții liceului vorbesc și scriu relativ corect în limba română, d) 3—5% din elevii țării au o înzestrare lingvistică remarcabilă, 30% stăpînesc un vocabular bogat și nuanțat, 40% sînt mediocri cu posibilități de creștere, 20% fără posibilități și 5—7% monosilabici. Dacă procentele, reale la nivelul unor clase pe care le cunosc, sînt apropiate de cele generale ale țării (esențioanele nu au fost alese pe criterii strict științifice din motive obiective) niște raportări la numărul total al elevilor din România pot liniști cît de cît cugetul nostru alarmat. Dar, cît timp procentele pot fi privite și din cealaltă parte, de unde se prefigurează alte concluzii, deci cît timp obiectivele studiului limbii și literaturii române în școală nu se realizează integral, cu toți elevii țării, cugetul nostru n-are motive serioase să doarmă liniștit.

mircea vaida

Refracție în jad

Măcar atît să ne iubim
cît trăim,
cît trăim.
Răgazul e scurt,
atît de scurt
și ceasul tău fabricat în Shang Hai
coboară de pe perete ca o mireasmă de ceai,
chinezul bate în timpla ta :
„Te sfătuiesc să ridici un zid
între tine și ceea ce simți".
„Dar pentru asta trebuie
să trăiesc mai multe dinastii...
Construiesc zidul chinezesc,
sînt obosită și am ajuns abia
în dinastia Ming !
E seara, de la hotarul de nord
se vestesc mari năvăliri,
devin inertă, trebuie să uit,
impietrirea mea va porni dinspre ochi,
privirea îmi devine statică,
în trupul meu de jad
prin invizibile fisuri
vibrează ciudate refracții".

Geologii sînt de părere că
în astfel de cazuri iadul
provine dintr-o neliniște feminină.

Vocea tatălui meu Saturn

Tatăl meu tace, el care
socotea cuvintele niște bunuri ale lui
precum puzderia nisipului
la indemîna oricui.
Tace ca un clopot căruia i s-a tăiat limba.
Ce să spună ? Ce mai e de spus ?
de iubit a iubit, de suferit a suferit,
de umblat a umblat. Acum e tăcut,
mut, are gura plină de lut.
Clopotul căruia i s-a tăiat limba

stă în turnul de peste lume,
un zumzet de vint vibrează arama caldă,
porumbeii se așează pe streșina-i coclită
și gungunesc în liniștea serii.
Orașele sînt pline de clopote mici
cărora li s-a tăiat limba,
în sate clopote fără limbă murmură,
vorbesc ca muții — mmm-zzz —
i-uri gijiite, infantile, de cretini,
senile scripturi citite de cantori surzi,
toți avem de dus cîte un clopot,
de îngropat un clopot,
va rămîne un gol — sus, în timp ce clopotul
va suna din pămînt,
vocea tatălui meu Saturn.

Doamne dă-ne o ploaie de stele...

Rostogolită de pe muntele Ra
sfera de rubin pe treptele de marmoră
aluneca,
părea o lume în devenire,
un glob de foc în care iubirea noastră,
adică tu și eu în stare de proiect
palpitam ca o stea ce vrea să se nască.
În marele întuneric din jur sfera de rubin
e singura certitudine viabilă,
parcul cosmic e plin de comete-păuni,
de cezari care își duc coroanele în mîini,
le vînd la licitații mizere
și strigă după ajutor social.
Ce ne ține pe noi strînși e
mai mult decît rațiunea,
gravitația, un sentiment cosmic
de dependență, de reciprocitate, de dor.
Acest mod uman de a spune :
constelația Vega trebuie să dispară,
sau, Doamne dă-ne o ploaie de stele !
să crească din cenușă un om abstract,
făcut din vibrații, care să vorbească
prin foșnetul frunzelor și al vîntului solar,
noaptea, mișcînd perdeaua de fum
a lacrimilor tale iubita mea.

Mătasea mea

M-am îmbolnăvit de oglindă,
e o boală a reflecției,
suprafețe care își transmit una alteia razele,
buzele tac și tu vorbești cu părul,
părul tău rusesc, părul tău turcesc,
tătar și asiat — prea puțin european,
suav ca fumul dintr-un vas otoman,
părul tău cosmoidal
cuprinzîndu-mă gingaș ca o caracatiță
într-un duios sărut al neființei,
mă trage adînc în mătasea oceanului,
îmi deschizi seifuri ale piraților,
îmi închizi ochii să văd mai bine prin sinul tău
unde palpită invizibilul,
sublimul nostru prunc
pentru care toată viața ne pregătim
și facem exerciții eterne de iubire.
Fruntea ți-o dăruiesc,
fruntea mea imperială, nobiliară,
lunară și pală, pe o tavă de aur,
mătasea mea cu jocuri și ape.

cleopatra lorințiu

Grăunțele aurii, pe zăpadă...

Reginald, Gerlinde, Polykarp
luna este-n descreștere. timpul
din bine spre intristare. zăpada
dispare treptat. ghemul se micșorează.
in curînd
șoptesc împrejur, în curînd vei fi liber !
în curînd
spăimoasa și-nfiorata iarnă va rămîne
doar meditația pe șevalet.
ai fi putut
să guști alergînd, să te încumeți
la vîlvătaia zilei. să te-nfrupți
acum pentru atunci. cu deziluziile, deziluziile
din sînge, cu cristalul din ceață care-ți
îngheață
zîmbetul la mijloc
ești totuși
tu cel schimbat, de nerecunoscut
cel ce ne-nveți că fericirea trebuie
ucisă de mică. de pe cînd
culege grăunțe aurii pe zăpadă
în plină trezie.
de pe cînd mă trimiteai
spre grăunțele aurii, pe zăpadă...

Durere fragedă

timplele mele sînt parcă
amare focuri de primăvară, renunț
la orice amintire, spun. ce simt mugurii
înainte de a fi frunze ?

sub răcoarea întinsă
ca un urcuș întunecat
ce simt doamne mugurii
în noaptea de aprilie, ce presimt ?

(ci pentru sufletul stins
nu mai încape vreo minune)

și totuși dacă printr-o inmiresmată
putere
aș vedea
strada lucindă de cîntece și de danțuri
vin în pocale, straie noi și flori
iar el ar rîde întinzîndu-mi mîna
strălucitor și-ntors acasă
chiar o clipă să le văd
aș crede, alegînd către acel desen
de fum, cu timplele arzînd de primăvară,
aș putea să cred ?

În așteptarea Cynthiei...

Cynthia, știu că o să vii pînă la urmă
deși stai acolo supărată și liniștită. Și mai știu
cît de dăunătoare e liniștea ta, împăcarea
cu această succesiune fortată.
pe banda rulantă
obiectele sosesc egale și anonime.
ele sînt
sticle cu desene identice
ele sînt pagini cu aceeași resemnare. Cynthia
stau aici și-mi simt timplele grele. nu mai sînt
un bărbat tînăr, dacă nu vii am să mor. trec
pe stradă și văd. încărunțesc foarte repede
deschid radioul de pildă — ce gest mărunt —
și neuronii mei îmbolnăviți, filamentul acestei
stări
va arde, știu bine, Cynthia, știu perfect
ce nu trebuie să îmi iasă, știu în minte
melodia pe care
n-o voi cînta niciodată dar uneori în vis îmi
apari
cu un vraf de poeme în mînă
ochii tăi limpezi
mă îmbie și mă simt eu ciungul care ar vrea
să alerge
nebunește pe pajiște, Cynthia
libera mea așteptare
depărtare, să știi...

Chiar ringul de cristal

noaptea sărată. sunetele de acum
întîrziate. pentru o clipă, revin la
ringul de cristal.

în alb, neliniștit ceva se zbate
la colțul ochiului. să cred
că lupta abia acum începe ?
cînd de-atîta timp
pierdut e-nvingătorul ?

vechiul semn al luptei. sub
invocata paraginâ. sub negrul sărat.

nimic de prisos și azi
iarbă udă
decorul, în sfîrșit, împăcat.

dorin măran

Domnul Constantinescu

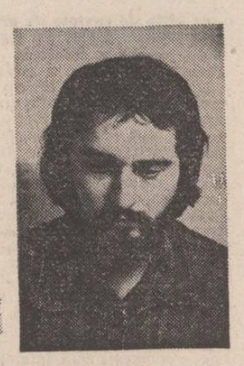

Domnul Constantinescu își reînnoi curtenitor invitația de a-l vizita, am făcut-o fără șovăire într-una din seri, după ce-l întîlnisem în grădină, ajustînd tulpinile iasomiei de pe terasă, asta spre regretul meu, pentru că binefăcătoarea plantă formase o majestuoasă cupolă deasupra băncilor de marmură roșie în care puteai nestingherit să te abandonezi lecturilor și imprudentelor reverii.. Am fost năpădit de o imensă emoție. urcînd scările din lemn de stejar lustruit, descinzînd într-un living garnisit cu mobile grele, cu arabescuri sculptate. tablouri de dimensiuni impresionante, cu piese decorative de mare preț răspîndite prin toate cotloanele, multe din ele puse într-o lumină nefavorabilă, ascunse în unghere întunecate. colbăite. M-am așezat pe unul din nenumăratele scaune. cu mișcări de carton, stingherit ca un tîrgoveț în audiență la rege. Domnul Constantinescu se întoarse spre un coffre fort, formă un cifru, scoțînd de acolo nu un teanc de bancnote. nu o pungă cu bani. ci o sticlă de vin chihlimbăriu, pe care-l turnă cu grijă în pahare. Era specialitatea casei, un vin pe care-l experimentase vreme îndelungată, pînă cînd reușise să-i dea un buchet inedit. L-am băut ca un degustător, pe îndelete, cumpănind fiecare senzație, plescăind ușor din limbă. Domnul Constantinescu se străduí să fie agreabil fără să renunțe la protocolul cu care mă întîmpinase în prima noastră seară. îmi umplea mereu paharul pe care la un moment dat încetasem să-l mai savurez, trădînd încetul cu încetul o stare de neliniște pe care încerca să și-o reprime plimbîndu-se legănat prin odaie, deviind conversația spre zonele agitației sale lăuntrice. Îmi depănă istoria vieții lui. aventuroase. suculente, subiect care avea să devină recurent în întîlnirile noastre, ceea ce nu îmi displăcea cîtuși de puțin pentru că mă interesau moravurile burgheziei dinainte de naționalizare. Avusese o tinerețe înfloritoare. cu can-canuri aristocratice, savuroase, frecventase cele mai rafinate cercuri din Capitală, bucurîndu-se de o bună reputație. Bizar lucru însă. deși se avînta de fiecare dată pe cărările trecutului, amintirea tinereții lui nu-i mai aprindea nici măcar o palidă nostalgie, era ca un fruct căruia îi mănînci pulpa azvîrlindu-i simburii, nu-i mai aprindea nici măcar vanitatea vîrstei. Relatarea nu-i dădea forța trăirii retro, îi producea chiar un fel de stinghereală dusă pînă la respingerea, nu atît a faptelor trăite, cît a reactualizării lor, care îi aminteau de vîrsta sa biologică. Îi părea rău că nu se aruncase cu mai multă fervoare în viltorile vieții, că refuzase. din pudoare sau orgoliu, aventurile galante pe care i le oferea societatea sa. Se dădea clasica luptă dintre trup și spirit, acesta dintîi începînd să dea semne de oboseală, inerente vîrstei. care-l striveau moralicește. Avusese cu un an în urmă un preinfarct. resimțise cu disperare cum îi încolăciseră măruntaiele niște șerpi electrici, i se interziseseră cu desăvîrșire pînă și acest nevinovat pahar de vin, țigările. fără să se supună însă prescripțiilor medicului, nu pentru că nu credea în efectul lor, ci pentru că era încredințat că poate învinge viața prin acest pueril gest de bravură. Aici se dădea adevărata luptă a vieții sale intime. între bătrînețea pe care n-o admitea și de care încerca să uite și tinerețea care venea să-i amintească că nimic nu mai e cum a fost, că nu există drum de întoarcere. Și cu toate astea exista încăpățînarea aceea de neexplicat, un fel de voluptate a durerii, de a colabora cu absurdul propriei existențe. Tolstoi spunea că bătrînețea i-a adus mai multă satisfacție decît tinerețea lui ignorantă și amețitoare, dar Tolstoi era un scriitor obsedat de ideea de a-și justifica existența prin personalitate, întărită prin ascuțirea pînă la paroxism a contradicțiilor sale lăuntrice, a contradicțiilor dintre sine și societate, dintre sine și neant, pentru că avea conștiința exactă a faptului că această rețea de contradicții îl va conduce către adevărurile fundamenale ale vieții fără de care opera sa s-ar fi pierdut în anonimat. Tolstoi nu și-a cucerit la bătrînețe seninătatea după care tînjesc oamenii superiori, și pe care o dobîndesc oamenii simpli fără să fie preocupați de asta, în schimb a pus hamul pe mecanismul acestor contradicții reușind să le strunească înțelegîndu-le și reacționînd în consecință, fără a reuși să le suprime.

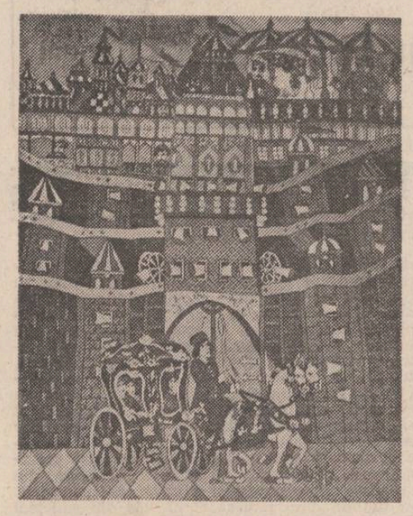

Domnul Constantinescu nu era însă interesat de acest lucru, ci de grijile lui cotidiene, de nevoia de a fi mereu tînăr, așa cum tînăr era spiritul și sufletul său, de a obține un ilicit certificat de prelungire și conservare a vieții. Cred că pînă la un anumit punct îmi adusesem și eu contribuția la instaurarea unui fel de echilibru sufletesc, lustruindu-mi punctele de vedere altoite cu năzuințele sale refuzîndu-mi și infirmîndu-mi tinerețea printr-o anume austeritate și blazare, risipind imaginea reversului senectuții sale cu care nu se putea împăca, pentru că-i amintea de cei 72 de ani ai săi, înaintea cărora nu mai putea întrezări nimic bun, dimpotrivă, o ușoară stare de ameteală, o emoție puternică, un junghi, o simplă tresărire, anticipînd spasmul final, desprinderea de lumea pe care a sperat pînă în ultimul moment s-o cunoască. Cunoaștere ? Oare asta însemna totul ? Nu, pentru domnul Constantinescu cunoașterea nu avea importanță în sine, ci în finalitatea ei imediată, practică, nu în sens materialist, ci existențial. Îl făceam să se simtă, observam pas cu pas progresele acestui demers, cel puțin atît timp cît stăteam de vorbă cu el, destins, relaxat, întins pe o plajă cu nisip fin și soare din belșug. Îi purtam o neîarmurită dragoste, destăinuită cifrat. pentru că declarațiile îmi repugnau inspăimîntător, dar propunîndu-i un cifru accesibil, descifrabil asemenea lecturii printre rînduri. Domnul Constantinescu resimțea asta și se lăsa iluzionat de puterea dragostei mele. Întotdeauna fusesem revoltat că generozitatea mea, dragostea pe care o dăruiam oamenilor, rămîneau fără ecou, ori că ecoul lor se estompa în surdină, în timp ce semnalele mele lăuntrice se amplificau. Oamenii devin cu atît mai repede apatici, cu atît mai vanitoși cu cît îi se acordă mai multă atenție de parcă cei care îi prețuiesc și le dăruiesc bucurii sînt niște ma ionete anume făcute pentru asta, iar ei unicii investiți cu dreptul de a li se acorda privilegii. Pe nesimțite această meschină credință se preschimbă într-o prejudecată greu de urnit. Domnul Constantinescu mă studia cu o atenție crescîndă, observasem asta înainte de a-l vizita, își făcea de lucru în grădină ridicînd uneori capul spre fereastra mea, pîndindu-mi ieșirile. Venea întotdeauna spre mine, bucuros și emoționat ca un elev chemat de învățătoare să-și ia premiul de pe catedră. dar aproape de fiecare dată mă arătam grăbit, în întîrziere. Ceda dintr-o dată cu aerul că mă înțelege și totul e în regulă. plecînd capul și întorcîndu-se, posomorit. Băgase de seamă că atitudinea mea oscila între afabilitate și răceală fără să înțeleagă resortul celei din urmă. „Ești un tip foarte ciudat, îmi spuse ridicînd paharul și toastînd în cinstea mea, și tare mult aș vrea să pătrund în sufletul dumitale, să te descopăr așa cum ești în realitate-. Nu înțelegeam la ce bun această călătorie de documentație în sufletul meu, viața mă încredințase că oamenii se interesează unii de alții nu atît pentru o colaborare mai bună ci din vanitatea de a-i domina cunoscîndu-le slăbiciunile. Mărturisirea asta părea să conțină o doză de obscenitate, ochii îi sticleau ca cei ai fiarelor la pîndă în toiul nopții, un zîmbet de anticipată satisfacție îi dădea chipului o neomenească înfățișare ; îmi dădea de înțeles că trebuia să se convingă de un lucru anume, nu de dragul de a-l inventaria și de a-l înțepeni pe soclul memoriei sale, ci de a pune stăpînire pe ei dirijîndu-l spre zona intereselor sale obscure. În fond putea să nu fie nimic din toate astea, nimic ignobil în curiozitatea sa chiar dacă asta resimțeam eu, poate că vroia numai să-și confrunte simțămîntele cu cele ale tinereții mele, să aibă confirmarea nealterării lor. Poate că din acest motiv renunța uneori la sobrietatea cu care mă cucerise în seara aceea, afișînd stîngace un anume libertinaj în vorbire, adecvat adolescenței. Îi răspundeam prin surîsuri îngăduitoare, uneori ticluind o mască severă cînd devenea declarativ și patetic, cînd pretențiile sale de tinerețe aveau mai mult ca niciodată nevoie de confirmare. de certitudine. Aștepta din partea mea dovezi sunătoare, cu pocnituri de bici și clinchete de clopoței ; nu puteam să-i fac acest hatîr numai de dragul de a-i măguli, pentru că nu simțeam în el un infirm pe care trebuie să-l minți că ziua de mîine îi va aduce vindecarea, dimpotrivă, un bătrîn care se ținea admirabil dar care asemenea unei femei căreia trebuie să i se repete în fiecare zi că e frumoasă devenise cochet. Conversația noastră fu întreruptă de apariția Oanei a cărei ținută de casă nu arăta că ar fi știut de prezența noastră, cu atît mai mult cu cît pasul îi era grăbit iar expresia feței, deconcentrată. Cînd ne zări avu un moment de ezitare, își încetini mersul, zîmbi încurcată, continuîndu-și însă drumul. Am chemat-o lîngă noi cu un aer de gazdă, întrebînd-o dacă nu vrea să ciocnească un pahar cu noi. Ba vreau. cum să nu. primi invitația cu o spontaneitate și naturalețe care-l surprinseră neplăcut pe domnul Constantinescu. Făcu ochii mari și se pregăti să stăvilească intenția Oanei dar își dădu la timpul potrivit seama că

margareta vasiliu

Confesiune

Nu știu în ce noapte
m-am trezit atît de mirată și de înaltă,
încît legam cu trupul meu
pereții între ei
și scările
și cîțiva pași în jurul casei.
Atît de albă m-am trezit în acea noapte
încît eram o zi neasfințită
din care mă abăteam
să string mai bine nodul luminii
sub pleoapă.
Brațele mi se întindeau —
zăbală în gura mării
strunindu-i furtuna...
Nu știu în ce noapte
mi-am închipuit un vis.
L-aș fi lăsat sub icoană
de-aș fi știut că la capătul lui
voi ajunge săracă —
sămînță din care floarea a supt tot.

* * *

Afară floare înlăuntru cer...
Și apele pe nufăr se-nfășoară
— li-e reazim tainic gingașa povară —
s-audă murmurul în care pier.

Afară cer și înlăuntru vis
doar inimii destăinuindu-și jocul.
De i-aș afla acelui nufăr locul
aș bate lin la mugurele-nchis.

Hotar?

Ai pus cuvîntul între noi hotar
să lenevesc în veghe de lunatec ?
Dar ce-i tărie fulgerînd pe-amnar
iubire e-n făptura-mi și jăratec,
la fel răbdarea pietrelor de riu
și leacul buruienilor de lapte.
Să mă dezleg de tine-ar fi desfriu
De tine dezlegarea mi-ar fi moarte.

Să-ntreci iubirea

Să fii trudit și să te știi aproape
și mult mai dor să-ți fie de-nceput
— o sete ce te-aduce lîngă ape
dar se-ntărîtă după ce-ai băut.

Să-ți fie somn și să aștepți cuvîntul
ce te petrece dincolo de-apus,
sub rădăcini secătuit pămîntul,
iar seva-n rădăcinile de sus.

De n-ai să-ntreci cu atîta așteptare
iubirea tîlcuită de povești,
ajunul numai fie-ți sărbătoare,
o, undă, ce limanul îl rîvnești !

* * *

Plutire ? ori suiș abrupt
din cerc în cerc ? și întrerupt
de piscuri — abur verde pur
al clipei risipite-n jur.

Amurg va fi de-o fi s-alini
lumina răsucită-n spini
însingerați de ochiul viu.
Amurg va fi de-o fi tîrziu.

Dar aurorâ de va fi,
lumină-mbobocind copii,
plutire în suiș abrupt
din joc o clipă întrerupt...

Aceleași...

Aceleași sînt cuvintele și toamna,
ecoul doar le rătăcește-n ploi
și totuși codrul, codrul fără frunze
mai seamănă, cît seamănă cu noi !

Același este timpul zilei toamna,
chiar dacă păsări mai devreme mor !
Și totuși... preacinstesc lumina
deși, aprinse, rănile mă dor.

Aceleași sînt tăcerile și toamna
numai tăcerea ultimului dar
din vatra caldă de pămînt și ape
mă soarbe să mă nască iar.

Același gînd ce stinge luminarea
aruncă-n foc pădurile și marea...

TINERI POEȚI

Gabriela Negreanu

O poezie intelectualistă, cerebrală, dar care tinde totodată să surprindă extazele, exaltările și iluziile sufletului, scrie Gabriela Negreanu, autoare a două volume de versuri (**Decorul și prezența**, 1979, ed. Cartea românească, **Elegii pentru sufletul înflorit**, 1981, ed. Eminescu), a unei cărți pentru copii, precum și a unui remarcabil eseu consacrat lui Paul Valéry. Influența ideilor și poeticii valéryene se simte, de altminteri, pronunțat în versurile Gabrielei Negreanu, în modul însuși de a supune rigorii și prescripțiilor artei un temperament ardent, impulsiv, înclinat spre precipitare și intemperanță. Poemele semnate de poetă au de cele mai multe ori un efect straniu, esoteric, ca și cum o preoteasă păgînă ar îmbrățișa brusc canoanele unui cult modern. Este ciudat oricum să observi cum un fond frenetic și violent își impune să aspire la asceză și lumină, la depășirea condițiilor comune ale vieții și la atingerea punctelor limită. Se înțelege că „întreprinderile cunoașterii și operațiunile artei" vor furniza principalele teme ale acestei poezii, care își propune să vorbească despre ordine și dezordine, despre libertate și constringere, despre autenticitate și automatisme, despre iluzie și minciună. Poezia, însă, așa cum o concepe Gabriela Negreanu, ține firește de domeniul inexprimabilului : „ceea ce am voit să spun / a tăcut s-a-ngropat undeva / / departe e acesta de transparență / mai curînd un caldarîm de pietre / încinse, cu buze de arșiți / pleznite aerul cui astupînd // acolo văzum spectatori înghețați / de straniul suris al acrobaților / la trapez și văzum / cea din urmă a noastră iubită de taină / strecurîndu-se-n virful picioarelor / cu un deget pe buze" **(Ceea ce am voit să spun)**.

Ceea ce voiește să spună poeta nu e totuși întotdeauna atît de alambicat exprimat. În volumul **Decorul și prezența**, ea poate fi la fel de bine discursivă, la modul patetic : „și marea bucurie că sînt în lumină / că am ochi care pot oglindi culorile / cerului și ierbii / pămîntului și bucuriei și tristeții / culorile chipului și sufletului tău / brațe pe care le pot undui / asemenea florilor și vîntului și / nemărginirii / și degete pe care s-au imprimat / atingerea și culoarea miinilor tale / căldura și forma degetelor tale / astfel încît oricînd / te pot închipui viu și întreg / cu un singur zîmbet / cu un singur gest" **(Frunză și clipă)**, după cum poate recurge la limbajul transparent al confesiunii amare, în genul poemelor hiperrealiste scrise de ultima promoție de poeți : „a menține toate responsabilitățile / concomitent. / copil și soț, surori și prieteni. / a onora copacii și gizele, ploaia și / melcii. / genunchii și unghiile, creierul și / părul. / tubul de oxigen în perfectă stare. / ceasul reglat electronic. / urletul verde. / a funcționa eficient, bucată cu bucată". Este ceea ce se cheamă, în formularea de astă dată dură a poetei, „terapia realității contra iubirii".

Cu toate astea, nu realitatea cotidiană formează materia lirică a acestui prim volum de poeme, subintitulat „capricii", ci, mult mai propriu, formele de a o transgresa, mijloacele sensibile și imaginative de a ajunge la „umbra fragilă a lucrurilor". Poeta chiar despiteazâ și incriminează în același timp „vina de-a fi prea comuni", acuză lumea modernă de indiferență și impuritate, de adoptarea automatismelor măștii și ale decorului, de absența propensiunii spre mister și îndoială fertilă. Lipsa de autenticitate este sinonimă la Gabriela Negreanu cu pierderea iluziilor și a idealului, a „focului sacru care ne luminează". La antipodul acestei constatări, ceea ce dorește poeta e o „fluidă curgere de culori și silabe frumos rotunjindu-se una din alta". Un ideal etic și estetic deopotrivă, expus în poeme cînd cuprinse de frenezie, ușor despletite, cînd meșteșugit articulate în monturile ritmului și ale rimei. Un instinct al jocului, intelectual și lingvistic, na tangențe la poetica lui Nichita Stănescu, prezidează versurile Gabrielei Negreanu, versuri ce pot fi la fel de bine atît ludice cît și ciudat de serioase, împovărate de o solemnă autoconvingere : „Exersîndu-mi privirile / pînă ce n-ar mai arde decît / triumful, sfîșierea demnității mele / de om liber. / O, și ce aripi pot închipui / pentru a trece zidurile-aceste..." **(Triumful)**.

În genere, însă, poeziile din **Decorul și prezența** exprimă o atitudine intelectualistă, de aspirații impersonale de a ieși din „coordonate arhicunoscute". Vieții concrete i se preferă îndeobște inițierea și ascensiunea lentă, simbolurile luminii și ale întunericului.

Despre lumină și întuneric, despre extaz și asceză, despre încredere și salvare, în fond, așadar, despre mișcările sufletului și ale spiritului în ordinea și dezordinea vieții psihologice este vorba și în a doua carte a poetei, **Elegii pentru sufletul înflorit**, dar totul rostit, de astă dată, cu o mai pronunțată asumare a existenței în profuziunea datelor ei. O implicare mai energică în realitate, o implicare care să dea frîu liber compensator și să justifice imaginarul, se simte chiar din primul ciclu al volumului, **Strada ca o viață**, ciclu cu versuri puternic articulate, remarcabile prin forță și sugestie, cu o mișcare amplă, ca aici. de monolog în stilul tragediei antice : „undeva sînt valuri furtună cataracte de spumă / undeva sînt seisme sinucideri și crime / eu stau închisă-ntre patru pereți / încerc să sparg nebulozitatea cu gînduri / îmbolnăvite, cuvintele-mi mor și cine / să urle în locul sufletului asfixiat și cine / să zgîrie carcasa de plumb / — Vai mie. / m-aș așterne cu fața la zid / să confirm uriciunea și neputința / exasperarea și răul / — Vai mie, / aș blestema soarta și cerul / apocalipsa și nașterea / însă eu / de bunăvoie zac între patru pereți / însă eu / de milenii uitat-am gustul

teatru

Restitutio

Prins în joc într-o **oră de bărbați**, poporenii bat îndirjit pasul pe loc veselindu-se că la cîrma țării domn nou a venit. Unul dintre ei încearcă să tempereze entuziasmul și îndeamnă la dreaptă cumpănire : **Lasă, lasă să vedem !** Măscăriciul, și el, îi face atenți persiflînd buna-credință și naivitatea. Măria sa lesne se va lăsa povățuit spre răutăți. În frunte cu visternicul Barbul Văcărescul, sfatul nelegiuit al boierilor hapsîni pune la cale jefuirea țării. Norodul continuă să se bucure neștiind ce-l așteaptă. Prin vers și pantomimă. psalmodiind sau dansînd, o trupă ambulantă înfățișează vulgului strîns roată cum un vodă Ghica Grigore a fost ucis de împăratul turcilor și cum omorul a fost săvîrșit cu ajutorul chiar a doi sfetnici necredincioși. Viclemiul se stinge în bocetul văduvei îndoliate. Brusc se iscă zarvă mare. Sub grele amenințări, zapcii cer dările și slujbașii sînt însoțiți de cîte **un bumbașir pesingiu și altul zoraliu — unul să împlinească pe-șin, altul să zorească la împlinire.** Aflînd că boierii **au pus țara în mijlocul lor ca un stîrv, ca un leu, ca o viță moartă și au început fleșcare să tragă cît putea cu dinții dintr-însa să rupă ca ciinii pe seama lor, poporul se** întreabă : **La cine să te jeluiești cînd judecătorul e împricinat ?**

Compoziții de gen în spirt laic, **trust**, românesc, cu o extraordinară acuratețe a tușelor orientale de iz islamic și levantin și o rigoare a ritmurilor slavone, lente ori sincopate, alcătuiesc un insolit tablou votiv în care contemporanilor li se oferă o pildă a istoriei, a istoriei care se repetă mereu. Două texte din patrimoniul dramturgiei vechi românești — **Comedia ce să numește Barbul Văcărescul, vînzătorul țării**, scrisă de Iordache Golescu la 1828 și **Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa**, atribuită lui Samuil Vulcan — asociate într-un scenariu de formula teatru în teatru par a susține, asemeni Thaliei, cele două „fețe" ale adevărului — unul, acerb pamflet la adresa vînzătorilor de țară, celălalt, expunere tragică în intenție, grotescă în realizare, a trădării de neam. Mistificări, subterfugii sarabanda intereselor politice e surprinsă în două etape ale aceleiași perioade premergătoare emancipării României, actiunea desfășurîndu-se atît în Țara Românească cît și în Moldova, la răscrucea dintre veacurile 18 și 19. Un infinit sistem de similtitudini, incidențe și coincidențe, de corespondențe și interferențe, determinări, intercondiționări și constanțe, dat la iveală de ingenioasa tehnică a înglobării, detaliază un fenomen prin dozări și gradări în doi timpi care impun alternativ implicare și detașare. Efectele vizuale („talpa țării", manevrarea domnitorului, mînjirea cu singe, zvîrcolirea norodului) și sonore (murmurul, freamătul la unison și parodicul ison) sînt o subtilă parafrază care consonează pe deplin cu metafora piesei. Trezirea conștiințelor se produce totuși, iar apostrofa finală capătă forță generalizantă prin rezonanța dangătelor de clopot. Un decor simplu dar care atinge performanța dorită de a pulsa efectiv odată cu întreaga reprezentație (scenografia Dan Jitianu și Anca Păslaru), sonorități muzicale medievale de inspirație populară constituite într-un viguros contrapunct ideatic (muzica Iosif Hertea), creează actorilor (cărora li s-a pretins în prealabil „dezbărarea de psihologism") posibilitatea de a săvîrși acel miraculos salt de la Nimeni le Persoană... Aportul tuturor celor 17, deopotrivă protagoniști și figuranți, se cere evidențiat (și analizat) în parte. Cu generozitate și disimulată modestie, regizorul avertizează în elegantul program de sală : „Descoperirea se face totdeauna cu ceilalți. Ceea ce se întîmplă este ceea ce am dorit. Spectacolul va fi ceea ce se va întîmpla...". Și ceea ce se petrece pe scena din Grădina Icoanei a Teatrului Bulandra este o bucurie a sufletului, talentatul Alexandru Tocilescu încintind încă o dată printr-o excepțională explozie de inventivitate scenică, printr-o profundă gîndire teatrală.

Irina Coroiu

film

Un saltimbanc la Polul Nord

Speram ca măcar seria a doua din filmul Elisabetei Bostan să repună în drepturi romanul lui Cezar Petrescu, dar minunea nu s-a întîmplat și tristețea de a vedea încă o carte dragă sufletului nostru redusă la tăcere, mutilată pînă la desfigurare e cu atît mai adîncă cu cît am și astăzi pentru *Fram ursul polar* aceeași dragoste din copilărie ; multe din cărțile copilăriei își dovedesc, cu trecerea timpului, slăbiciunile dar povestea ursului care tînjește după deșertul polar, povestea saltimbancului pierdut odată pentru totdeauna pentru existența sălbatică mi se pare acum la fel de adevărată ca altădată — una din cele mai frumoase fabule despre lupta dintre civilizație și instinct, în buna tradiție a unor romane ca *Moby Dick* sau *Colț Alb* ; cu atît mai lipsită de noimă e hărnicia cu care scenarista Vasilica Istrate și regizoarea Elisabeta Bostan se apucă să croșeteze din blana lui Fram ciorapi de lînă pentru copii orfani transformînd romanul lui Cezar Petrescu într-o povestioară sentimentală gen *Fetița cu chibrituri*, o melodramă de cea mai pură specie care ar fi făcut poate gloria Holywood-ului anilor '30, dar care astăzi înseamnă doar revenire la un gust desuet. În clipa în care au declarat că filmul e doar „după o idee de Cezar Petrescu" cele două realizatoare și-au zis probabil că nu mai au nici o răspundere față de roman dar, cu voia sau fără voia lor comparația funcționează și mă declar incapabil să înțeleg de ce trebuia înlocuit Cezar Petrescu cu Vasilica Istrate ! De ce în locul lui Fram, așa cum îl cunoaștem, să apară o dihanie care nu știe să facă altceva decît să se bălăngăne în niște pași care ar vrea să fie un fel de vals, să se dea peste cap și să zgîrie cu ghearele un fel de harfă ? Mi se va răspunde poate că era greu de găsit un urs care așa și pe dincolo, că filmul și literatura... așa și pe dincolo ! Dar, dacă un Cezar Petrescu așa cum este nu se putea face, de ce nu a fost lăsat în pace ? De ce nu a ales scenarista orice altceva în locul ursului — un cal sau o trompetă de pildă, care ar fi fost niște „idei" la fel de bune ? Și așa, vedeta care ar fi trebuit să fie ursul a fost înlocuită cu *Circul* — scris bineînțeles cu majuscule ! — poate din considerentul că o instituție merită mai multă atenție decît un animal ?... Trecerea poveștii din registrul realist în cel romantic, din ton major în ton minor, scoaterea sa de sub influențele lui Jack London și trecerea sub tutela lui Dickens pentru cîștigarea unei pretinse culori sociale, nu au alt rezultat decît transformarea unei parabole pline de vigoare într-o peltea dulceagamăruie.

A doua serie a filmului nu este decît pleonasmul primeia — interminabile detalieri de numere de circ, nici măcar spectaculoase și nici măcar diverse care vor să spună unul și același lucru : noblețea dăruirii pentru o profesie, pînă la moarte care se petrece bineînțeles tot în arena circului ; sărăcie și florărese de operetă, eschimoși de operetă care țopăie de bucurie că văd un urs alb, aisberguri și vijelii filmate la Buftea — totul concură la obținerea unei atmosfere de feerie — singura în care Elisabeta Bostan se simte „acasă". Ca două mame bune, cele două realizatoare și-au împodobit progenitura ca pentru o serbare de grădiniță — un copil bătrîn și serios îmbrăcat în costum și pantofi cu scîrț, o adevărată „palmă" dată copilăriei deschingate, maidanului și în general a tot ceea ce e „urît" și nespălat pe mîini. Dăruirea cu care actori ca Octavian Cotescu sau Carmen Galin își joacă rolurile convinși pesemne că aduc un omagiu „vieții de artist" face și ea parte din melodramă. În loc să pună pe gînduri, filmul caută să ne rupă inima. Documentarul pe care l-am văzut în completare, despre tratamentul bolilor cardio-vasculare în *Valea zînelor* din județul Covasna a fost, de aceea, binevenit.

Nicolae Mateescu

reacția sa nu-și avea sens. Oana se și așezase pe scaun intinzind ostentativ un pahar spre mine. Vă cunoașteți, se arătă el surprins. Da, ne-am cunoscut cu citeva zile in urmă, i-am răspuns in timp ce-i turnam Oanei vinul acela innebunitor. E fiica mea, exclamă el, pe un ton de laudă dar care in același timp suna ca un fel de avertisment ; e fiica mea, părea să spună și dacă vrei să-i vorbești trebuie să-mi ceri mie voie, dacă vrei să-i zimbești, trebuie s-o faci cu acordul meu, dacă vrei... ei bine nimic din toate astea fără incuviințarea mea, Oana e tot ce am și tot ce iubesc mai mult. Intr-adevăr Oana era totul pentru el, aveam s-o aflu cu timpul, dar asta nu era in măsură să-mi infringă sentimentul că orgoliul paternității sale izvora dintr-un soi de naivitate care te face să pufnești in ris. Cu cit un copil e mai atent supravegheat, interzicindu-i-se anumite libertăți, cu atit curiozitatea sa devine mai sălbatică, implinindu-și fără chibzuința pe care ți-o dă libertatea, așadar experiența neingrădită, dorințele sancționate in familie, pătrunzind in zonele interzise ale vieții, de-a dreptul, cu teama de a nu fi surprins, de a face totul cit mai repede așa incit are toate șansele să-și fringă gitul și să se intoarcă acasă spăsit și scirbit de viață. Oana mă cuceri in numai citeva minute, nu prin infățișarea ei ci prin felul cum articula cuvintele, puțin sisiit, cu sonorități pline de prospețime, ușor percutante, care după ce loveau timpanele păreau că se spulberă in aer și se intorc din nou in ureche de data asta ca s-o mingiie, apoi prin felul cum rideа, dezvelindu-și dinții frumoși, un amestec din risul sănătos al femeii tinere de la țară și al rafinamentului femeii de lume. Oana era plină de viață, își făcea simțită numaidecit prezența agreabilă, prin naturalețea, prospețimea și optimismul gesturilor, chipului, reușind să-ți transmită acest lucru și să te bucuri de el chiar dacă ai fi avut inima grea. Oana făcea parte din luxul și ambianța generală pe care o implinea, o imbogățea cu insusirile ei proprii, dar in același timp luxul din jur ii imprumuta strălucirea sa. Smulsă din acest mediu și transplantată intr-o casă modestă, impresia n-ar mai fi fost aceeași. Oana termină de băut al doilea pahar și nu cred că l-ar fi refuzat pe-al treilea dacă domnul Constantinescu n-ar fi făcut ochii mari, indreptindu-i sever spre ea. Se retrase cu vădită părere de rău, scuzindu-se că trebuie să termine o rochie pentru o viitoare petrecere. Domnul Constantinescu zimbi cu satisfacție cind Oana se ridică de pe scaun, apoi umplu paharele pe jumătate pentru că sticla tocmai se golise. Dădu să se ridice pentru a scoate o nouă sticlă dar l-am oprit pentru că exact in acel moment vroiam să fiu mai singur ca niciodată ; eram năpădit de acel parfum natural, purificator, de floare de cimp pe care mi-l transmise Oana și pe care iți face plăcere să-l porți cu tine in singurătate. M-am ridicat pretextind o păcătoasă durere de cap, domnul Constantinescu se arătă nemulțumit, așa cum intuisem, era ca și cum ai fi smuls unui hămesit farfuria de la gură inainte de a inghiți primul dumicat, după cele citeva pahare prinsese chef de vorbă fără să-i treacă prin cap că aș putea să-l frustrez de această plăcere. Imi părea și mie sincer rău, era mai mult decit o impolitețe să lași pe cineva la jumătatea drumului și să faci cale intoarsă, dar știam că acest drum avea să fie prea lung și obositor pentru starea in care eram, așa incit, cu riscul de a-l dezamăgi pe amfitrion, m-am retras in odaia mea.

fragment din romanul **„Inutila așteptare"**

/ soarelui și al brizei sărate, gustul / flăcărilor și al iubirii" **(Undeva).**

Gabriela Negreanu posedă știința și puterea de a da motivelor mai mult sau mai puțin tulburătoare de „spleen" cauzalități de cataclism, de a le lega de o universală prăbușire a valorilor : „robotind fără scăpare și / fără de țel / pe Pămintul acesta unde / odată / rideau și se miniau / Zeii" **(Spleen).** In imaginația sa bogată, pricinile de suferință iau proporții homerice, țin de schimbarea lumii, de o „impărăție a umbrei", de, in fine, grave, aproape inavuabile perturbări in ordinea elementelor. Materializarea apocaliptică atinge chiar realitatea sufletească și poeta are astfel putința de a „vedea" un „suflet cuprins de turbare" : „uite-l cum scoate capul / și iese din tine / / cum se repede și latră / cu ochii injectați și balele / atirnindu-i din gură // incordat, cu părul sirmos, / scurmind in neștire / pămintul, / smucindu-se, / gata să sară, să apune, / să muște // retrăgindu-se apoi in sine, / miriind, trepidind, vărsind valuri / de negru și ură, de / neputință...".

Interesul și originalitatea versurilor Gabrielei Negreanu constau in tonul imperativ, de profeție fără replică prin care se face simțită trecerea de la lumină la intuneric, de la transparență la inform, de la inconștient la conștiință. Balansul intre puritate și impuritate constituie mișcarea primă a acestor poeme extrase din viață, dar care, in același timp, incarcă viața, conștientizind-o, cu o presiune de multe atmosfere. In versuri cerebrale e turnată o trăire pasională de excepție. Intrebări mari și mici justificate sau mai puțin, concrete ori „filosofice" se unesc intr-un bulgăre de zăpadă in stare să declanșeze o avalanșă. Un mod categoric de a spune lucrurile e rostirea care o „prinde" cel mai bine pe această poetă cu alură de tragediană : „te poți salva doar / printr-o aventură / totală // nu spera să dea greș / bratul călăului // nu crede că tăișul securii / se va știrbi brusc // nu te aștepta / să tremure să orbească să-l apuce / mila sau vreun infarct / (el este in prea strinsă legătură / cu trăznetul) // te poți salva doar printr-o / aventură totală // cineva să creadă brusc / in tine / și atit de tare / incit să poată muta eșafodul / din loc" **(Te poți salva, doar).**

Aptitudinea pentru suferință și purificare scoate insă din tabloul in genere catastrofic descris de poetă un chip apolinic : „Chingile in care sint strinsă / mai puternice sint decit cele / de fier / Lanțurile care-mi atirnă de miini și picioare / mai ușoare ca aerul, mai periculoase / ca magma solară / Cărarea mea risipită de vinturi / cărarea mea nevăzută cu ochiul / mai dreaptă este ca raza de lună / Drumul meu / oricit de neințeles / oricit de incilcit și singeros drumul meu / legat și liber deopotrivă el este / ca focul de stele, ca matca / de ape. Deci nu mă căinați / chiar dacă pare că-mi auziți / geamătul / prin intuneric, chiar dacă / fața imi pare a-mi plinge / țărină **(Chingile).**

Gabriela Negreanu devine cu acest volum o poetă de primă mină.

Dan Cristea

aurel m. buricea

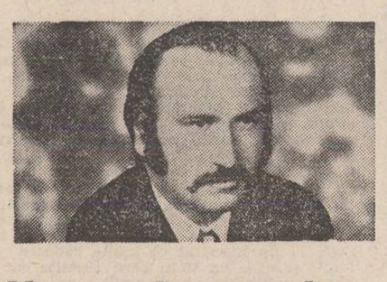

Nesomnul cuvintelor

așteaptă-mă in viforul perfecțiunii
cind luna e ca o lentilă de gheață
fotografiindu-mi sufletul pribeag
aici in cimpia unor promisiuni uitate
mărturisea noaptea cu ochii roșii
de nesomnul cuvintelor
lingă malurile abrupte ale Logicii
incerc să apăr viața de lupii inocenți
dintr-un fascicol de raze inghețate
al unei stele apuse pe țărmul celălalt
ca de o funie a speranței se leagănă
realitatea
riul secat mai curge-n memoria copilăriei
sub pinza de paianjen a necunoașterii
timpul se contractă tremurind de frig
iată viața mea desenind flori de gheață
pe geamul dintre flux și reflux

numai dragostea ta, iubito, duce-n spate
un munte radioactiv
prin sate bolnave de singurătate

Amintiri despre zăpadă

Zăpada deschide drumuri de iubire
cind noaptea vorbește despre tăcere
bolnav de singurătate poetul din cimpie
mai crede-n sentimente și alte mistere.

depărtarea plinge și-n lume străbate
ninsoarea acestui veac de uraniu
fără-ncetare cuvintul prin sate
in zdrențe de stele trece straniu

fericirea învață limba universală
tot mai aproape respiră necuprinsul
cind puritatea plătește taxă vamală
pentru cel ce era cindva invinsul

și risul tău, iubito, mingiie lupul
imbătrinit inainte de-a se naște
spiritul meu in somn caută trup
acestui miel de iarnă ce ne paște

Reportaj cu mere roșii

fericit și optimist fratele meu
cumpără mere roșii din fața
unui combinat chimic
acolo unde s-a retras lacul sărat
și o umbră albă paște
norii de acid sulfuric
dimineața priveste viata cu ochi de fiară
și-n buzunarul de la piept concretul
pipăie carnetul cu anchete sociologice
fiecare muncitor este codificat
un șir de numere antice intr-un calculator
electronic de șters sentimente și vise
prin poarta metalică intră cu două
păsări de ninsoare pe umerii rațiunii
dincolo pădurea de mesteceni invață poeme
albe

și stuful din delta bucuriei coboară
treptele soioase și negre ale unui real
treptele soioase și negre ale unui real adoptiv
după citeva ore viguroase estetica leșină
și este scoasă pe terasă și i se face
respirația artificială și ninge magnetic
vai, ingheață Dunărea spre Marea Neagră...
fericit și optimist fratele meu
se spală pe mîini de realitate
sunind anii de pensionare ca pe niște
monezi prețioase cind perfecțiunea bolnavă
plimbă amintirile oarbe spre cimpia copilăriei
riul de lacrimi curgind pe lingă cimitire

Întoarcerea lui Gherman

Cam la o săptămină de la marea lovitură asupra Băncii naționale, intr-o simbătă seara pe la orele nouăsprezece, avionul de Cairo aterizează cu bine pe aeroportul orașului nostru, după ce mai mult de o jumătate de oră incercase zadarnic să pătrundă prin plafonul ceții ce ascundea perfect pista aeroportul Capitalei. Poate că singurul dintre pasagerii bucuroși de această schimbare era Gherman, căruia după atita vreme i se permisese intoarcerea acasă. Singurul om din oraș, avertizat de sosirea lui Gherman, e lesne de ghicit, nu putea fi decit Maiorul care-și parcase BMW-ul chiar la ieșirea din aerogară și-l aștepta acum pe fotograf impreună cu omenii de la vamă. Bagajele sosiră in mai puțin de zece minute și Gherman își adună la un loc cele șapte valize pe tejgheaua unde urmau a fi deschise și controlate. Operația de control se desfășură simplu și cu mare rapiditate, vameșul fiind mai atent la fața Maiorului decit la conținutul bagajelor, după care un hamal incărcă totul pe un cărucior și se indreptă spre ieșire, urmat de posesorul valizelor care nu-și revenea din mirare cu atit mai mult cu cit fără a-i adresa un cuvint, omul inghesui in portbagaj cinci din cele șapte geamantane, iar pe scaunele din spate celelalte două (din piele), poftindu-l apoi să ia loc in față pe scaunul din dreapta. Aiurit de zbor și mai ales de aminarea aterizării, Gherman nici nu-și dădu seama că nu se afla intr-un taxi și abia in fața casei sale descoperi că șoferul nu era altul decit Maiorul. Se imbrățișară cordial, apoi transportară bagajele in holișorul de la intrare, fără ca sosirea lor să fi fost sesizată de cei dinăuntru, care erau angajați intr-o discuție foarte aprinsă.

Apariția lui Gherman, secondat de Maior, îi inmărmuri pe cei prezenți, apoi evenimentul se transformă intr-un delir al bucuriei, imbrățișările nu mai conteneau, pe mica stradă a Salvării se auziră puternice strigăte de **vivat, mulți ani trăiască,** minute in șir, in timp ce Maiorul care nu-și pierdea firea inregistră pe o peliculă color intreaga deslănțuire sentimentală a revederii. Cu lacrimile șiroindu-i pe barbă, Vasile incepu să cinte pe textul unei vechi balade macedonene : „Ce-ai pățit, de n-ai venit ?..." Paharele fură umplute de trei ori și abia atunci observară cu toții că nu aveau loc decit in picioare și Simion Still îi șopti ceva la ureche fiicei sale ; Nora le propuse tuturor să se considere invitații ei la vilă, unde aveau mai mult spațiu și unde se puteau distra, dacă doreau, pină la ziuă.

— Să mergem copii la scumpa de ea ! se entuziasmă Vasile.

— Bine, dar banii rămin așa cum sint in cele trei stive ? intreabă Maiorul. Simion Still, Ion-Publicistul, Vasile, Nora și Gherman (care abia atunci descoperi ce se afla pe măsuța rotundă) rămaseră intr-o mutenie prelungită.

— De la depunerea lor aici se vede că nimeni nu i-a atins, așa că propun să rămină unde se află acum, fu de părere Simion Still, iar noi să ne vedem de bucuria revederii cu domnul Gherman și să n-o facem pe soția mea să ne aștepte prea mult, dragă Maiorule.

— De acord, răspunse Maiorul, apoi mai trase un cadru scurt cu poziția mesei și depuse aparatul de filmat deasupra televizorului. Să mergem dacă așa ați hotărit ! Gherman luă unul dintre cele două geamantane de piele pentru a impărți cadouri și după ce stinseră lumina trecură cu toții la vilă. Doamna Still se arătă extraordinar de impresionată de revenirea lui Gherman și la un semn al soțului ei chiar își imbrățișă vecinul.

De la dăta cind transportase banii cu sacoșa vișinie a Norei, Maciste nu mai coborise din turnul castelului decit cu o seară inainte și numai preț de citeva minute pentru a-și face rost de cele citeva ziare de seară. Un reporter mai avizat se pare, scria despre angajarea celui mai bun expert in descoperirea furturilor de anvergură. Succesul investigațiilor ce urmau a fi intreprinse era mai mult decit sigur. Prin oraș circula zvonul că Maiorul ordonase eliberarea tuturor hoților frunași cu condiția ca in decurs de o lună cel mult, prin eforturi conjugate, aceștia să-i descopere pe autorii marii lovituri.

Plictisit de adăpostul sigur in care se afla, și avind gustul cel mai pur al aventurii, Maciste urcă in autobuzul 3 000 și sosi la casa lui Gherman cam la un minut după ce prietenii și dușmanii săi se mutaseră să-și continue petrecerea la vilă. Observă incă de la intrare multimea geamantanelor cu mirosul lor străin și-și dădu seama de intoarcerea lui Gherman. Cind intră in incăperea intunecată descoperi banii pe măsuța rotundă, smulse un cearceaf innegrit de intrebuințare și așeză stivele de bancnote la mijloc, apoi legind cele patru colțuri luă prețioasa povară in brațe și traversă strada. De la moartea grefierului, casa era sigilată, insă Maciste reuși să intre prin spatele ei și o dată ajuns inăuntru așezâ, teanc lingă teanc, toți banii sub cele două perne mari de la capătul patului. La ieșire mai intră o dată in casa lui Gherman și intinse cearceaful la locul lui, după care se indreptă spre vilă, postindu-se in caisul din fața livingului.

Instalat in cais, Maciste era atit de fericit că putea să asculte și să vadă ce se petrecea in casa lui Still, incit era gata să adoarmă. La un moment dat insă, Maciste își incordă auzul :

— De ce n-au fost predați banii imediat după descoperirea lor ? intrebă Maiorul.

— Pentru că s-ar fi putut crede că noi i-am furat, răspunse Ion și Vasile intr-un glas.

— Adevărat, continuă Maiorul, dar lucrurile nu pot continua astfel. Banii trebuie să ajungă din nou la bancă și asta cit mai urgent. Propun ca unul dintre cei de față să facă acum operația inversă, ca și cum i-ar fura din nou, adică in mare taină.

Imposibil, eu am plete, Vasile are barbă, iar mulțimea de polițiști din interiorul Băncii ar sesiza cea mai mică mișcare, spuse Ion.

— Operația trebuie pusă in sarcina adevăratului autor al furtului, interveni tatăl Norei.

— Dar cine il știe pe adevăratul autor ? se interesă Maiorul.

— Ușor de dedus, răspunde domnul Still, cine ar putea fi altul decit criminalul de Maciste. Maiorul se prefăcu foarte mirat de presupunerea lui Still și continuă : „Eu cred că fără ajutorul unei a doua persoane nici chiar Maciste n-ar fi fost in stare să sustragă o asemenea sumă".

— Nu-l cunoști, Maiorule, acest cumplit animal e in stare de orice.

— Dar Nora, ce părerea are, intrebă omul legii, și blonda fiică a lui Still, de obicei palidă, se inroși cu focul și, pretextind că trebuie s-o ajute pe maică-sa la bucătărie, părăsi discuția.

— Vedeți dar, domnilor, că lucrurile sint destul de incurcate. Ar fi o zi de aur aceea in care Nora l-ar lămuri și l-ar insoți pe Maciste la Bancă, pentru a face operațiunea inversă furtului, indrăzni Maiorul.

— Să-l lămurească da, dar nu să-l insoțească la bancă, vorbi cam răspicat domnul Still. La Bancă să meargă motanul singur și numai după ce in toate birourile se va instala un sistem intern de televiziune, ca să avem totodată și dovada vinovăției marelui criminal.

— Doi iepuri dintr-o lovitură e cam mult, opină Ion. Dar ce-ar fi dacă intr-o seară, după vecernie, banii ar fi depuși in altarul catedralei

Gheorghe Pituț

Continuare in pag. a 6-a

traian furnea

Sistemul

In munții-aceștia răcoroși
După plecarea ta
Algebra — fizica — geometria
Ani in șir le-am studiat

Sint tobă de carte.
Acum mi-e mai liniștită
Parcă viața

Oricind de am chef
Te pot aduce-napoi

Prin sistemul meu de oglinzi...

În patul cui ?

In patul cui
Glezna ta
De-acum demult vindecată

Al cărei singe-nveninat
Cu gura mea l-am supt
Cind nebuni și desculți și copii
Prin griu alergind

Mi te-a muscat un șarpe ?
In patul cui
Glezna ta
De-acum demult vindecată ?

Gaura cheii

Amintirile noastre
Fac dragoste
in această cameră

Fără să știe nimic
in ultima vreme
unul de altul

Tu la o ușă
Și eu la o ușă
Privim amindoi
Pe gaura cheii.

Șapte gropi

Șapte gropi aș săpa
Sub această ploaie de octombrie
Pe cimpul nostru de demult
Iubita mea pierdută

Șapte gropi
Fiecare
O literă din numele tău

Să se umple
Cu apa rece
A ploii de toamnă gropile
Și-mbătați
De dulcea lumină a stelelor

Să se inece-acolo
Toți șoarecii de cimp

Și eu
satisfăcut
Să ii aud pleznind
Să simt că numele tău
Mai e bun la ceva

Să-i dau astfel
Tirziu
Un sens.

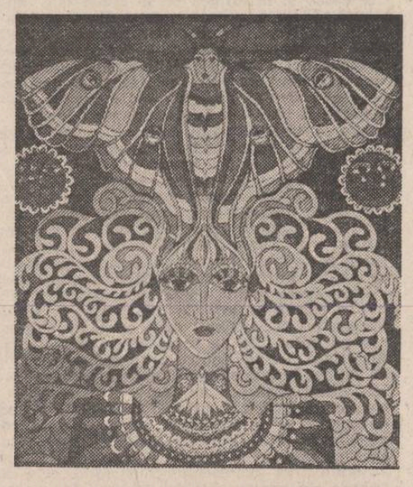

---

plastică

Armonie în contrast

Imi inchipui că pilda complementarității de stil, oferită de cei doi congeneri ce expun la Căminul artei (etaj) — Serghei Niculescu Mizil și Petre Velicu —, urmează voluta aceleiași intimplări, care i-a aliat de mai multă vreme intre pereții aceleiași clase la institut, aceluiași atelier, acelorași afinități culturale și, in cele din urmă, aceleiași săli de expoziție. Aș găsi justificarea acestei alăturări tocmai in armonia de contrast a temperamentelor artistice ale celor doi pictori. Nevoia de a-i cuprinde intr-o judecată de valoare unificatoare se bazează pe șansa ce ne-o furnizează insăși materia lucrărilor expuse. Restrinsa lor biografie artistică contribuie la spectacolul surprizei, prima expoziție personală punind in evidență cu temeinicie inzestrarea și pronunțata profesionalitate de care dau dovadă.

Inclinația către rafinarea datelor realului pină la extracțiile de esență poetică, chiar fantastică in cazul lui Petre Velicu, le caracterizează actuala virstă artistică. In dialogul cu realul răspunsurile celor doi pictori se divid in conformitate cu structura propriului **rezonator liric, l-aș numi, intrucit** mi se pare că și intr-un caz și in altul, creația lor se află, deocamdată, sub semnul lirismului. Nu un atavism desuet vrea să insemne această disponibilitate naturală a celor doi artiști, cit **capacitatea de oglindire profund vibrantă a obiectelor lumii constrinse să populeze ținuturile unei lumi interior create,** dar care aspiră a se exterioriza drept perfect omologabilă plăsmuire. Se ajunge, pe această cale, la paradoxala **investire a imaginarului cu atributele materiale ale obiectivității.** Și, tocmai in această versatilitate distingem resursele de lirism ale picturii lui Velicu, in special. Serghei Niculescu Mizil desface mai hotărit mreaja unor asemenea tentații prin **refuzul alegoricului,** ceea ce in pinzele lui Velicu se concentrează definitoriu. Lirismul lui Niculescu este incorporat in pastă, culorii fiindu-i transmisă intreaga vibrație sensibilă cu care pictorul își cercetează universul obiectual. Și, dacă in lucrările lui Serghei Niculescu Mizil demersul plastic imbracă haina unei evaluări cromatice tranșante, prin implinirea unei austere dar foarte comunicative sinteze : subiect-culoare, la Petre Velicu opțiunile de prim plan ale creației sale se ordonează in jurul **nevoii de a construi.** Alegoricul presupune, in fond, aptitudinea de a conjuga acest verb. Culoarea este subordonată acestei atitudini fundamentale și efectele ei sint pe deplin descifrabile indeosebi in seriile de „naturi moarte", pe care ambii pictori ni le prezintă cu generozitate. Petre Velicu are voluptatea citatului flamand și a luminii incătușate in ogiva unei lucarne sau in faldul unei cortine obscure, dincolo de care obiectele se aglomerează, decupate și suspendate parcă, in insăși materia catifelată a unei oglinzi visătoare — memoria.

Serghei Niculescu Mizil se situează, dimpotrivă, pe versantul luminat plenitudinar, in care suprafețele albe conferă o senină distincție intregii palete, infiorată de calme armonii cromatice. Pictor apolinic prin excelență, Serghei Niculescu imprimă uleiurilor sale o delicată tentă de intimitate și o jovialitate a comunicării care se reține.

Vorbeam la inceput de surpriza spectacolului plastic de la etajul Căminului artei. Consecvența cu care cei doi tineri artiști își vor continua opțiunile estetice, atit de limpede formulate in prima lor expoziție personală, va hotări dacă impresia noastră nu se va mai putea susține, ori dacă valoarea lor meritată certificarea increderii noastre incă de pe acum.

Corneliu Antim

---

muzică

Deschiderea stagiunii

Filarmonica bucureșteană ne intimpină inviorată la acest inceput de stagiune. O nouă vervă organizatorică, idei proaspete, repertoriu lărgit și, mai ales, fixat in detalii cu mult timp inainte — simbol de civilizație culturală. Apoi, un program de sală imbogățit, mult mai puțin schematic, cu avanpremiere comentate, spicuiri din presă, lista membrilor orchestrei și corului, a dirijorilor și consultanților artistici. Filarmonica redevine o instituție de animație culturală și nu doar de livrare săptăminală de concerte, cu calitățile binecunoscute.

Și dacă pină acum am vorbit despre Mihai Brediceanu — noul director al Filarmonicii „George Enescu" — să incepem cronica propriu-zisă cu Mihai Brediceanu dirijorul. **Simfonia Alpilor** de Richard Strauss, in final de concert, a răsunat ca o piesă de tradiție in repertoriul orchestrei, deși mă intreb, de pildă, ciți dintre membrii formației actuale o mai cintaseră anterior. Oricum, coeziunea rapidă a instrumentiștilor, lucrul atent al dirijorului, au făurit impreună o versiune impozantă. Peisagismul partiturii nu este inteles aici ca o descriere exterioară, ci ca pe un ecou subiectiv, doar impulsionat din afară, căci compozitorul pare a avea nevoie de o sugestie, pe care pină la urmă o exilează in condiție pretextuală, intr-atit de splendid meșteșugul său muzical așterne valori emoționale in locul descriptivului.

Reluarea lui George Dima pe afisul simfonicelor bucurestene — acum balada **Mama lui Ștefan cel Mare** — are meritul, cum remarca in „Contemporanul", criticul Luminita Vartolomei, să ne aducă aminte că, spre sfirșitul secolului trecut, muzica românească ajunsese sincronă măcar cu una dintre directiile europene de tradiție, atit ca limbaj cit și ca arhitectonică și subtext. Pentru a convinge și pe abonații instituției — să amintim aici că, alături de alte inițiative, s-a luat in considerare și aceea de a se da și un al treilea concert, in cazul unor programe de interes, permițindu-se astfel accesul și neabonaților — pentru a convinge, deci, pe abonații și neabonații aflători in sală de vivacitatea artistică a partiturii lui George Dima a fost nevoie și de interpretarea solistică de acută penetrație susținută de mezzosoprana Adina Iurașcu și baritonul David Ohanesian. Atenție la reluările altor compozitori inaintași. Interesul de profesionist nu se confundă intotdeauna cu interesul de public și, dacă țări cu mare tradiție nu cintă din secolul trecut decit doi sau trei compozitori, nici România nu are de ce să cinte douăzeci, in mod curent.

Aparitia solistică a pianistului Jerome Lowenthal a fost contradictorie. Ceea ce a reieșit fără putință de tăgadă este inzestrarea nativă pentru muzică in general, și pentru pian in special, a oaspetelui nostru. Un tuseu in forță, o relaxare benefică a transmițătorilor neurali neimplicați direct in actul cintării, in favoarea concentrării pe clapă in forță, agilitate și timbru. Pe de altă parte, Lowenthal practică un cint destul de subiectiv, o retorică puțin desuetă, o iluminare romantioasă a solistului ca mester vrăjitor, isoditor de sonorități. Ți se pare ciudat azi (poate există și in interpretare o modă retro) să auzi cintindu-se muzică, oricum contemporană, așa cum cinta Paderewski sau Brailowski, deși uităm adesea **că pe vremea lor** a creat Prokofiev muzica pe care o ascultăm. Nu-i mai puțin adevărat că, subiectivă, impulsivă cum era, interpretarea lui Jerome Lowenthal se potrivea **Concertului nr. 2** de Prokofiev, foarte liber in invenție, cu alăturări de lumi sonore și de semnificații foarte disjuncte. In caleidoscopul imagistic al concertului, pianistul american a fost o călăuză avizată și comunicativă.

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

V. Cazul „ornitologului" Pandele Vergea (6)

Drept urmare, „obștea" păsărească se decide a-și face dreptate punînd la cale o adevărată răzmeriță. În acest moment apropiat de finalul nuvelei, prozatorul realizează una din cele mai insolite pagini de proză fantastică, sprijinită pe alegoria grotesc-parodică. „Războiul păsărilor" din *Între cotețe* atestă știința desăvîrșită a scriitorului de a valorifica, într-un context problematic inedit, de o modernitate acută, procedeele alegorismului funambulesc consacrat de „romanul animalier" antico-medieval. Ca text în sine, remarcabil ni se pare modul firesc în care procedeele în cauză sînt aduse la zi. Dată fiind calitatea „materialului" cu care se lucrează, desprins parcă din arhiva militaro-strategică a epocii sale, naratorul izbutește să confere schemei originare un surprinzător coeficient de prospețime : grosul armatei întocmit din „patru diviziuni de găini"; cocoșii de țară „trecuți în cadrele cavaleriei ușoare și împrăștiați pe amîndouă flancurile"; batalionul sacru „întocmit din giște, rațe și rățoi, ce șisiiau și măcăneau de nerăbdare"; bibilicile care se „desfășurau în tiraliori și trebuiau să înainteze pe tot frontul armatei"; „curcanii, păunii, un număr oarecare de cocoși turcești, toți comandanți supremi"; rezerva compusă din „două brigăzi de cloști și patru regimente de claponi" etc. Realismul satiric pe muche de cuțit al alegoriei, cu violentă adresă la contemporaneitate, învederat de însăși dinamica scenariului nu e mai puțin funcțional în ceea ce privește vivificarea temei fantastic-absurde a nuvelei. De la *Istoria ieroglifică*, e lucru sigur că proza românească nu mai cunoscuse performanțe de asemenea substanțialitate:

„Noaptea se lăsa cețoasă. Șirurile de felinare se aprindeau. Ele se duceau spre București, mici flăcări galbene și roșii ce-l înseilau cu figuri geometrice. Sub întuneric și sub frig, zăpada după trotuare se albăstrea ; cea de pe mijlocul utițelor se topea însă sub roțile trăsurilor și tira printre casele capitalei dîra ei norocoasă.

Statul-major ce nu-și încetase chibzuirea găsi cu cale să aștepte ca ulițele să intre în stăpînirea gardiștilor. Dar un curcan încă țanțoș, deși căzut de bătrînețe, îndemna la o intrare în luptă, neîntîrziată. Știa că cu poliția nu e de glumit, că vara de la opt ceasuri seara, și iarna de la cinci, bucureștii sunt ai gardiștilor. Despărțirile comisărești îi erau cunoscute încă din tinerețe cînd, abia scăpase ciont din mîna unui epistat care îl prinsese, afară din poarta curței, în flagrant delict de ultragiu al moravurilor cu o curcă din vecinătate.

Stăruința invalidului muncei birui opoziția unea ce i se făcea de minoritatea consiliului de război. Răpciugos, deși răsunător, glasul cocoșului turcesc ce urma să dea semnalul, cutcurează : o dată, de două ori, de trei".

Bufonada enormă prin care pentru moment, pare că se vizează obținerea doar de efecte comice strict amuzante, pe neașteptate, cedează locul dramei grotești. Ideatica fantastică a nuvelei, de o gravitate existențială tulburătoare, hărțuiește fără îndurare imaginarul alegorico-fabulistic. Cele două momente distincte ale „războiului păsărilor" cu care se încheie nuvela sînt chemate să potențeze la maximum viziunea absurd-dramatică a demersului fantastic. Referindu-ne mai întîi la fragmentul ce cuprinde declanșarea „războiului" și evenimentele petrecute pînă la confruntarea cu odiosul „dusman" — Pandele Vergea — să reținem subtila punere în valoare a stupefiantului paradox potrivit căruia, grație insesizabilei discrepanțe dintre valoarea practică și valoarea teoretică a premiselor de la care purcede, adesea, și cea mai riguros gîndită acțiune de amploare colectivă, în cazul de față organizarea unei lupte, este pîndită de riscul căderii în contrariul ei, adică în stihia cu efecte catastrofale răsfrînte chiar asupra celor ce o pun la cale. Senzația de — dacă se poate spune astfel — genocid involuntar degajată de pasajele respective este, într-adevăr, de neînlăturat : „Faptul eroic, îndeplinit sub ochii batalionului sacru, puse pe rățoi în mișcare. Flancat de cavalerie, grosul armatei se zbuciumă la moment, iar la cincizeci de pași de pridvor, se așează în coloane de asalt. Dintre ofițerii marelui stat-major, care din cînd în cînd scoteau capul de după coteț cei mai mulți ar fi vrut să domolească avîntul. După judecata lor, entuziasmul se cuvenea să fie păstrat pentru mai tîrziu. Cu toate aceste, însuflețirea fiind prea mare, ea tîrî pe toți. Companiile din frunte, apucate între zidurile casei, și ostășimea ce le sosea din spate, căzură. Piuirile rupeau inima. Neorînduiala se făcea obștească. Marele stat major, neputînd să-și dea seama despre ce se întîmplase, credea că dușmanul a operat o ieșire și, îngrozit, cutcurează semnalul de retragere. Ghetele însă începeau să-l stringă rău pe acest mare stat-major. Rezerva îl părăsise de la începutul luptei. Cu cîteva căprării de găini, pe care cu multă greutate le mai putea strînge împrejuru-i, el dete în sfîrșit din aripi, mișcă din picioare, și o răzni la fugă val-virtejindu-se devale.

Dinaintea pridvorului, jalea era dintre cele mai mari. Soldații nu-și mai recunoșteau căpeteniile. Cercau să scape din îmbulzeală și nu-și puteau croi drumul: găinele cădeau peste cocoși, rățoii peste giște. Luptătorii, fără osebire de sex, se înhățau între ei. Fulgii penelor zburau. Neschiloditi scăpară puțini, și mai mult de o viață înstrăinată se curmă acolo". Cu toate acestea, Pandele Vergea nu are norocul de a scăpa de argresiunea părăsilor. De pe urma măcelului, rămîn în viață încă destule pentru ca planul de răzbunare să fie dus la bun sfîrșit. Disperarea haotică a colectivității păsărești nu mai cunoaște limite și, consecință logică, instinctul răzbunării își întinde stăpînirea fără zăbavă. Într-o sinteză epică năucitoare, este imposibil a mai discerne între ceea ce ține de nimicirea adversarului și însăși autonimicirea agresorului. Fuzionînd, cele două filoane ale construcției fantastice (alegoria bufă a războiului părăsesc și nebunia genialoidă a lui Pandele), Macedonski conferă nuvelei un final de un tragism absurd cu adevărat apoteotic : „Prăpastia îl înconjura, prin urmare, de orice parte. Dar în odaia umplută de bestii se petrecu, treptat, un lucru nemaipomenit. În mijlocul bibilicelor, al curcilor și al cocoșilor ce i se aruncau în cap, cu giște ce-l trăgeau de pantaloni, și cu altele ce i se urcaseră pe umeri, izbit din față și din spate de năprasnica năvală a păsărilor turbate de nemincare, Pandele, ce bîjbîia prin întunerec, încerca zadarnic să iasă din odaie. Cu obrajii siruitori de singe minia și instinctul vietei îi deteră putere. Vedea roșu și era cutremurat de ris. Împreiurul său puici troncăneau repezite pe scînduri. El se apăra, și giște și curci erau date cu capul de pereți pînă ce li se sleiau creierii. Striviți de cizme, rățoii și bibilicele, care morți, care cu cotoaiele rupte, se insirau de la pat la ușă. Bătălia părea pierdută pentru păsărime. De Pandele nu se mai înclesta decît un mic număr de curci. Un cocos turcesc și neobicinuit de mare, proclet ce nu luase încă parte la luptă, i se năpusti însă în obraz, și un urlet de durere sfîșie noaptea". Imaginînd grotească lupta a eroului cu păsările — obiectul pasiunii sale de ins dăruit cu „geniu" —, se pare că, de data aceasta, autorul vizează cu totul îndrăzneața circumscriere a demersului fantastic în zona devorantului mit privitor la condiția artistului excedat de propriul ideal creator. În ultimă instanță, aceasta pare a fi semnificația „povestirii" cu „cocosul roșu", imaginată în *Între cotețe*. Într-o viziune parodistic-tragică „teza" demersului fantastic pare deci reenunțată odată cu definitiva desprindere a lui Pandele din condiția existenței umane normale și scufundarea lui în prăpastia automistificării, trăind, astfel, plenar miraculoasa, paradisiaca metamorfoză încercată anterior doar în vis :

—„Cocos ! m-am făcut cocos ! răspundea el a doua zi vecinilor care îl găseau lungit pe una din lavițele circiumei, în mijlocul întristării iernei ce înmormînta Bucureștii sub zăpadă și noroi".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Eugen Jebeleanu ante portas

Anghel Dumbrăveanu aducînd la rampă „cuvinte magice"

Henriette Yvonne Stahl, Radu Boureanu și Radu Tudoran, la festivitatea decernării premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor pe 1981.

CRONICA EDIȚIILOR

SCRISORI CĂTRE HASDEU (I)

Un colectiv de la Institutul de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu" format din Nicolae Mecu, Viorica Nișcov, Mihai Vornicu și coordonat de Al. Săndulescu, acesta din urmă autorul și al unui studiu introductiv, ne-a oferit de curînd primul volum din corespondența primită de Bogdan Petriceicu Hasdeu de la contemporanii săi români și străini. Planificată în două volume, sperăm să nu treacă prea multă vreme pînă la apariția celui de al doilea. În orice caz în studiul său, Al. Săndulescu se referă la întreaga corespondență ceea ce ne face să credem că lucrurile sînt avansate...

Ediția, cum dealtfel marea majoritate apărute în această colecție, are o desăvîrșită ținută științifică. Ni se spune că în final vom avea aproape cinci sute de scrisori de la peste 180 de corespondenți. Rămîne totuși un deziderat, ca și în cazul altora (Ioan Bianu, de pildă) ca să se publice și corespondența trimisă de Hasdeu în măsura în care ea este identificabilă. Dacă însă ținem seama că dialogul epistolar cu Iulia a fost publicat deja în seria de **Documente și manuscrise literare**, vol. III, de către Paul Cornea, Elena Piru și Roxana Sorescu în 1976, putem fi, totuși, deocamdată mulțumiți... pe acest teren. Rămîne însă opera lui Hasdeu **(Cuvente den bătrîni, Istoria critică a românilor** etc.), rămîne inaugurarea și ducerea la sfîrșit a operei complete a acestui titan al spiritualității românești din secolul al nouăsprezecelea și de totdeauna. Este inadmisibil pentru o cultură care se respectă să perpetueze această neglijență față de un om genial precum el (recunoscut ca atare de mai toți filologii europeni ai epocii și corespondența ne aduce dovezi de netăgăduit în acest sens !). Pentru că nu de alta, dar vin unii, și de acasă, și de aiurea (-n Paris) să ne mai îmbie cu ideea de „cultură tinără", etc., etc., cînd avem aici la noi, și nu de azi de ieri, oameni și opere pe care nu le cunoaștem decît după nume. De bună seamă că știința contemporană nu poate împărtăși toate ipotezele lui Hasdeu, cum și teoriile lui „spiritiste" din amurgul vieții, dar a le respinge **de plano**, fără a fi în cunoștință de cauză e un gest a cărui pecete nu poate fi alta decît futilitatea dacă nu chiar reaua credință. Și apoi, este posibil ca o carte precum **Sic cogito. Ce e viața ? Ce e moartea ? Ce e omul ?** (cu întrebări pe care nici un sistem filosofic nu și le refuză) să arunce o mare umbră și deasă, și provocatoare asupra tuturor operelor „pozitive" (cum i-a și stat bine secolului al nouăsprezecelea dar din care „pozitivism" Hasdeu s-a înălțat spre zeniturile ipotezelor nouă, îndrăznețe), e posibil, întrebăm, să dăinuiască umbra, ci nu cercetarea atentă, responsabilă, a analizei reci, științifice ? Nicidecum ! Fuga de dialogul real, implicat cu trecutul, este tot atît de dăunătoare ca și eschiva față cu problemele prezentului. Manieheismul de a împărți oameni în răi și buni, în **viabili** și **acceptați**, în **genii pustii** și **predecesori cu merite** nu mai poate fi tolerat într-o cultură care a ajuns, și încă de multă vreme, la conștiința de sine. E drept însă, și asta o recunoaștem mai puțin — că Hasdeu e un renascentist tardiv, vreau să zic un spirit de o cuprindere prea largă pentru a nu înspăimînta un exeget chiar dotat dar onest. Să nu uităm că ediția cea mai cuprinzătoare din el ne-a dat-o totuși un erudit, Mircea Eliade... Prin concertarea mai multor forțe (lingviști, istorici literari, poligloți, istorici, etc.) într-o lucrare din care nici ambiția desăvîrșirii nu trebuie să lipsească, dar nici cea a punerii juste în evidență a operelor lui Hasdeu, sperăm să avem într-o bună zi restituirea totală și bine punctată a genialului savant.

Iar pentru că socotim această corespondență ce ni se oferă acum de o deosebită importanță și, cum spuneam, însoțită de un aparat critic de incontestabilă valoare, nu putem trece cu vederea o „scădere" a colectivului de editori atunci cînd în **nota asupra ediției** ne spun și prin asta ne lasă un gust amar : „Ediția noastră, cuprinzînd două volume, a **selectat** (sublinierea noastră ca și toate cele care urmează) aproape 500 de scrisori ce vin de la peste 180 de corespondenți, **lăsînd la o parte** (?) texte care nu mai prezintă un **interes major pentru lumina rea personalității marelui scriitor și savant**. Ele au fost, cel mai adesea (! ? !), trimise de anonimi și se referă fie **la aspecte extrastiințifice și extraliterare**, precum **cele privind actele de succesiune ale moșiei părintești**, fie, mai ales, **la spiritism, domeniu în care Hasdeu era consultat cu fervoare**, după moartea Iuliei (1888), care-l făcuse adept al unei filosofii spiritualiste. Totuși cîteva (? !) mostre am dat în ediția noastră".

Pe rînd, explicația sublinierilor, deci a nedumeririlor noastre :

a) în cazul unui spirit înălțat cu mult peste măsura obișnuită „selecția", oricît de „obiectivă", ni se pare dăunătoare ; preferăm totalitatea bine explicitată cum și dau dovadă că știu s-o facă în riguroasele lor **note** ;

b) „texte care nu mai prezintă un interes major pentru luminarea personalității marelui scriitor și savant" — tocmai la marii savanți **orice** text prezintă măcar un interes complementar dacă nu „major". Oare faptul că lui Hasdeu i s-au adresat pînă și „anonimii" nu ne dă seama despre marele lui rol în epocă și oare, prin **Chestionarele** lui (prin dialogul, am zice astăzi cu masele) nu i-a **provocat** el pe acești „anonimi" ? (oricum ediția de OPERE Hasdeu nu va putea face abstracție de răspunsuri la Chestionare — acolo se află comori de limbă și gîndire românească ! — fie ele publicate și la... addenda.

c) „și se referă fie la aspectele extrastiințifice și extraliterare" — dar, oare, pentru a înțelege **o personalitate** (similară cu a unui Voltaire la francezi, Goethe la germani, Tolstoi la ruși, aceste aspecte „extrastiințifice" și „extraliterare" nu ne dau, în parte, măsura **omului** ? Eu cred că ele ne interesează și, la urma urmei, de ce să facem „ierarhie" între documente, chiar dacă acesteia îi spunem „selecție" ?

d) „precum cele privind actele de succesiune ale moșiei părintești" — acestea îi interesează în deosebi pe istorici, iar drama tatălui (Alexandru) care nu și-a putut împlini dorința de a sfîrși lîngă fiul său în plină notorietate ni se pare de un deosebit interes ;

e) „fie, mai ales, (acele scrisori privitoare, n.n.) la spiritism, domeniu în care Hasdeu era consultat cu fervoare, după moartea Iuliei (1888)" — și, totuși, oricît de incomodă este ultima etapă a vieții lui Hasdeu, ea nu poate fi expediată credibil în cîteva prepoziții de circumstanță. Dacă nu un istoric literar, atunci un scriitor ar putea, inspirîndu-se din această prăbușire a savantului să ne dea un capitol de tragedie care să ne amintească de Sofocle...

Și, totuși, obiecțiile noastre nu sînt prea grave și le-am făcut numai pentru o mai bună și mai dreaptă reconsiderare a lui Hasdeu. Cît privește modul cum apar corespondenții săi din acest întîi volum de epistole, precum și felul cum se înalță statuia savantului din ele, vom scoate cîteva excerpte în foiletonul viitor. Pînă atunci salutăm încă o dată inițiativa și lucrarea editorilor numiți la început.

Gheorghe Suciu

CUMPĂNĂ

O plimbare cu caleidoscopul

Ușurința stilistic al lui Traian T. Coșovei stă într-o anume organicitate fluidă a discursului ; deși fiecare poem rezistă prin cîteva versuri, firele sînt reluate, înnodate, prelungite într-o textură atent bătută, comprimată de o conștiință poetică fără mari goluri, melodioasă, nesincopată. Poetul nu minuiește harponul obsedat de peștele cel mare, în schimb, în ochiurile plasei fosnește totdeauna o recoltă pînditâ cu grijă. Recenta lui carte **(Cruciada întreruptă**, 1982) ni-l arată ca pe un poet constituit în datele esențiale. De la primul vers el reușește să capteze atenția lectorului, acesta trebuie, însă, să fie înzestrat cu multă răbdare : poezia lui Coșovei e un ținut care promite dar își amînă cu dibăcie promisiunile : ea seamănă cu un aparat caleidoscopic ; rotit cu fiecare frază îți arată alt peisaj și nu se oprește la ceva anume. Platitudinile sînt deghizate cu discreție : „Ireparabilă răvășire — dezordine / care nu se mai întoarce și care ne lasă de-a pururi / buimăciți într-o lume a lui **acum** și **aici**. / Tulburare a simțurilor izvorînd nu din atingerea obiectelor / ci din dulceața visării / ștergînd contururi, întrerupînd șirul unei conversații, / amestecînd culori și glasuri, schimbînd decorurile în vitrina definitivă." „Ceea ce ar fi o abstracțiune. O îndepărtare de sentiment. / De emoția pură lipsită de finalitate, liberă / Ca și această dimineață / rostogolind peste liniștea din cameră o avalanșă de glasuri." Poetul scrie versuri supra-încărcate : „O cumplită-istovitoare-ultimă răsucire / coboară cît timp mai pot vedea o lume ridicîndu-se / odată cu aburul respirației într-o dimineață de iarnă părăsindu-ne...". Expresia consacrată e altoită astfel : „miezul dulce-grețos al nopții". Inclină și spre imaginea exotică : „menuetul mătăsos al samurailor". Versuri multe, inutile dacă n-ar pregăti apariția versurilor memorabile : „Și totuși — / pe aleile pe care de mult nu mai tresar / decît stafiile doftoricite ale guvernantelor / acolo unde muzeul învrăjbit se împotrivește un timp sub privirile tale convalescente / o creangă își amintește de mine în aerul tare al înserării". Cînd poza este oferită direct, efectul e nul : „Sînt foarte preocupat / o jumătate din viață mi-am petrecut-o / chibzuind cum aș putea fi prielnic cu slovele mele / bine ticluite și plîngătoare". Lumea este diminuitivată prin expresii obișnuite : „micul comerț gălăgios". Sînt vesele imaginile familiare picturii suprarealiste : „În inima mea curge Venus cu sertărașe". Metoda enumerației fărîmă textul în bucăți : „cine poate spune cît suferă orașul cînd străzile / îi singerează în noapte risipind peste tot / caroserii și garduri și vitrine și soldați, / benzinării și lumini și glasuri și micile curățătorii chimice"... Versurile sună statistic. Poetul nu ignoră jocurile de cuvinte : „oameni cu scaun electric la cap", „bulă de aer papal" etc. Descripțiile îndelungate, chiar dacă trădează un ochi format, sînt greoaie : „și soarele / alunecă peste minerele de alamă lustruite de un ochi / deprins cu miniaturile smălțuite / cu peisaje înverzite în ultima clipă." Insul cultivă abolirea simțurilor, poza amneziei : „Aproape îi recunosc pe cei care îmi vorbesc / Aproape îi înțeleg, / aproape i-am uitat".

Unul dintre cei mai talentați autori ai promoțiilor '80 este un poet fără prea mare frison liric al cărui text atent organizat, inițiat în labirintul limbajului, îți oferă o plimbare cu caleidoscopul. În fiecare poem din această carte discursul învăluitor, dar aproape neted, provoacă apariția unor versuri memorabile, de mare plasticitate, uneori bazate pe antinomii subtile, alteori, șocînd pur și simplu prin alăturarea unor termeni cît mai îndepărtați. În acest punct talentul lui Traian T. Coșovei este cert și durabil. Chiar scoase din context versurile își păstrează forța : „ferestrele aprinzîndu-se ca niște călugărițe albe și reci...", „nu aș putea înțelege fierul decît ruginînd odată cu el... / Frunza nu aș putea-o înțelege decît căzînd odată cu ea", „Pentru că aceste cuvinte sînt sticle naufragiate într-un ocean de guri", „Un cîntec ale cărui sunete moi, lunecoase nu pot viermui decît în scoica urechii", „iar eu știu că sfîrșitul nu este decît fumul / pe care îl lasă în aer iubirea a două metale", „Respira lîngă tine. Te pîndea cu nările ca doi ogari / întărîtați de iepurii mirosului tău", „sînii ca doi comisari ai poporului / zbătîndu-se-n stînga și-n dreapta / să facă pușcă dreptate...", „chipul tău / cu zîmbetul tristă și escaladat de alpiniști înghețați", „cînd întunericul stringe în jurul tău o cheie franceză", „Tu care treci prin inima mea ca o cursă ciclistă / printr-un oraș de provincie", „lacrimă fără gust în solnița tăietorilor de sare". Poetul are, aici, harul metaforei paradoxale, cuvîntul e precis, alonja care guvernează asocierile — impresionată.

George Alboiu

P. S. Prozatorul Anatolie Panis a publicat anul acesta o carte excelentă : „Hoții de pădure". În **România literară** din 9 septembrie citim o recenzie confuză, pe cît de infirmă, pe atît de inutilă, semnată de A. Goci.

Resurecția metaforei

Urmare din pag. I

tiste, eliberat de acel „risc mortal" de adoptare mimetică a realității (eroice de altfel).

Recenta antologie a Editurii „Junimea" constituie pentru noi, în aceste condiții, un moment oportun de a ne reafirma adeziunea la lecția poetică a lui Nicolae Labiș, pe care-l găsim în acest florilegiu total afirmat ca un poet de primă mărime, cu atît mai greu de ignorat cu cît opera sa deschide, de un sfert de secol, un nou orizont poeziei. „Descrierea chipurilor" este, la un deceniu de la ediția și culegerea de mărturii asupra poetului alcătuită de Gheorghe Tomozei, un eveniment editorial și, sub raportul intrinsec al conținutului, un itinerar al fobiei de inerție, manifestată atît în planul ideilor dar mai ales al Cuvîntului, căci limbajul poetic al lui Nicolae Labiș reașează metafora și tropul în genere, substanța figurată a poeziei, la locul suveran ce i se cuvine și pe nedrept uzurpat pînă atunci (și chiar și după el). Redescoperirea făcută de Nicolae Labiș, prin care se așează în fruntea colegilor de generație, este aceea, uluitor de simplă, a primatului lirismului asupra epicului, a sincerității ca lege a creației, a ilustrării faptului de spirit printr-unul de viață și nu invers. Labiș descătușa astfel **mecanismul substanței poetice** (pentru a folosi termenii lui Carlos Bousoño), incrementîndu-l pînă la el de supremația lozincii asupra confesiunii. În sfîrșit, poezia își găsea realele sale forme de expresie, renegîndu-și simultan și vehement, falsa retorică de pînă atunci adoptînd, din mers, adevărata atitudine a patriotismului. Aventurile existențiale ale eului redevin experiențele dominante ale spațiului poetic : „Eu mă scăldam prin piraie cu ochii deschiși, / Era o apă de cleștar și de stele — / Peștii alburii, pilpiind ca-ntr-un vis, / Lunecau lîngă genele mele" („Începutul"). Pe de altă parte, încă în „Primele iubiri" (1956) este vizibil efortul intern al poemului de a se elibera de sub declamatorismul finalurilor, mai mult expresia unei concepții naive potrivit căreia poezia trebuie să se autodecodifice spre a fi accesibilă, oferind de la sine „epilogul" ca o cheie a întregii sale simbolistici. În continuarea acestei emancipări a versului, convulsiile spiritului se reintorc asupra peisajului, metaforizat și nu „explicat" : „Setea a ucis orice boare de vînt. / Soarele s-a topit și a curs pe pămînt. / A rămas cerul fierbinte și gol. / Ciuturile scot din fîntînă nămol. / Peste păduri tot mai des focuri, focuri, / Dansează sălbatice, satanice jocuri" („Moartea căprioarei", veritabilă escaladare a discriptivismului de către viziunea alegorică). Sub hipnoza „sincerității" sentimentului, fenomenalitatea se contorsionează, lucrurile se desprind din nemișcare, peisajul este contaminat de exuberanță, cîntecul se naște heraclitean într-o atmosferă hieratică, încorporînd spiritual, dar și fizic, creatorul ce se consumă în actul creației pînă la disoluție : „Azi sînt îndrăgostit. E-un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu. / Izvoarele s-au luminat și sună / Oglinzile ritmîndu-și-le-n dans, / Și brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un amețitor, sonor balans, / În vii vibrează struguri străvezii / Cristalurile cîntecelor grele — / Și stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt ; / Eu nu mai sînt e-un cîntec tot ce sînt" („Printre iubiri"). Idealul estetic se suprapune în idealitate peste cel social, într-o perspectivă senină a statorniciei : „Steaua polară pe cer, departe, / În scurgerea timpului nu are moarte / Statornic arde în orice seară / Capăt de osie, steaua polară" („Primele iubiri, 5").

Pe o treaptă superioară, în „Lupta cu inerția" poetul reeditează atitudinea lui Serghei Esenin, pulsînd neîncetat în ritmul luptei cu suficiența și artificialul plat, orientîndu-se către un lexic poetic mai îndrăznet, preludiu al mutațiilor structurale de mai tîrziu ale unui Nichita Stănescu sau Cezar Ivănescu. Peisajul, căutat în interior, capătă în această ipostază, contrast, bazat pe impresionismul metaforei : „Sînt bucuros că astăzi a nins întîi și-ntîi, / că azi întîia oară sînt drept precum o spadă, / Că îmi mîngîie fruntea întîiul tău călcîi, / Că-s negru în pustia candidă de zăpadă" („Umanism)" dar : „Oh, nu, nu e acesta. Eroare-i peste tot. / Sînt munții în eclipsă, de-aceea nu văd soare. / Rachiurile-ntr-înșii se poticnesc în bot/ Dar umanismu-i doare și dragostea îi doare" (idem). Creația devine la Nicolae Labiș, transfigurată prin verbul dotat cu conotații nemaiîntîlnite și muzicalitate magică, o regresiune spre armonia inițială, repede răsturnată în incandescența „evului aprins" : „Topoarele cădeau pe lemn, departe. / Euritmia codrilor ritmînd, / Laborioasa viață fără moarte / Se distila din arbori și pămînt. / La stînă mestecau tăcerea ciinii / Și cît de arzător umplea plăminii / Ozonul curs pe palele de vînt." („Idilă").

„Arderea dezlănțuită", pentru noi și pentru poet, semnifică starea de grație, „evul de foc", la care nu se poate accede decît prin autenticitatea trăirii („a-nsufleților noastre vamă") ce, la rîndul ei, se refuză impostorilor, „destrămați" de o analiză mai severă dar și prin posibilitatea raportării la adevărata poezie. Examen în ultimă instanță rimbaudian, eludat în timpul vieții lui Nicolae Labiș de nume sonore (vezi mărturisirea făcută de Nichita Stănescu lui Florin Mugur), dar care, odată trecut sub exemplul celui ce așezase, după expresia lui Ioan Alexandru, „o coroană de spini pe fruntea generației" avea să producă resurecția limbajului poetic, cu consecințe dintre cele mai faste pentru poezia românească.

CONFABULE

Ridichea

De demult / într-o țară dincolo de țară / în vremea în care puricii săreau în spate / iar racii numai în față / Ridichea nu mai vru să fie scoasă din pămînt / de ce să las locul meu altor ridichi / întreba / pentru că ești numai bună / de mîncat / i se răspundea / nu vreau / a zis Ridichea / trăgînd cu putere / de moș / care trăgea de babă / care trăgea de nepoțică / care... / astfel ca pînă la urmă toți s-au lăsat păgubași / și Ridichea a rămas acolo / în pămînt / putrezind.

Iulian Neacșu

Întoarcerea lui Gherman

Urmare din pag. a 5-a

și imediat după aceea un anonim ar anunța poliția.

— Ideea e minunată, surise Maiorul, dar ce ne facem cu mine, care sunt direct interesat și, mai mult, angajat în stabilirea adevărului ?

În clipa aceea, domnul Still începu să bombăne că mîncarea a întîrziat nepermis și ieși să grăbească (spuse el) pregătirile. În hol o întîlni pe consoarta sa și pe Nora aducînd cîte două tăvi fiecare și-i șopti fiică-si ceva ce nici doamna Still nu apucă să audă. Intrară apoi toți trei și amfitrioana își invită musafirii la masă. Conversaseră pînă atunci stînd în picioare și cînd se așezară la masă într-o tăcere tradițională, Nora observă cu voce tare că a mai rămas un scaun liber și c-ar fi posibil să mai vină vreun oaspete.

— Ce credeți, domnule Maior, despre posibilitatea de a lăsa baltă afacerea cu returnarea banilor la Bancă ?

— Nu înțeleg ce vrei să spui, domnișoară !

— N-ar fi mai bine ca acești bani să se împartă cîtorva persoane de față ?

— Ar fi să luăm asupra noastră vinovăția furtului, replică Maiorul, ceea ce trebuie să recunoașteți, mie unul nu mi se potrivește și cu toate că sunt în casa dumitale, domnișoară, te rog să nu mă implici în această afacere murdară.

— Să bem toți banii dacă nu știți cum să procedați altfel ! strigă Vasile. Apoi începu să se audă numai sunetul furculițelor și cuțitelor care lucrau de zor, toți cei prezenți fiind obosiți de discuția ce durase aproape o oră.

— Să trecem peste propunerea copilărească a Norei și să bem din acest vin de zghihară, ca să ne vină gîndul cel bun ! toastă domnul Still. Nu știu însă dacă adevăratul făptaș n-a urmărit, lăsîndu-ne banii, să ne implice în crimele lui fără sfîrșit. Dar pînă una, alta, ar fi bine ca banii să fie aduși aici pentru că la vechinul Gherman a rămas ușa de la intrare deschisă.

Nora și Ion plecară de îndată la Gherman acasă, și cînd se întoarseră erau palizi și parcă-și pierduseră graiul ; se lăsară să cadă pur și simplu pe scaune. În aceeași clipă, Maiorul intră pe fereastră, apoi ocupă scaunul liber și după ce bău un pahar de vodcă se apucă să mănînce cu lăcomie. Vasile vru să strige **ura** ! pentru venirea lui Maciste, dar amuți pe loc, fiindcă Simion Still se repezi spre camera lui strigînd că o să-l impuște pe criminal. Vasile se îndreptă spre comutator, astfel că la venirea lui Still, acesta găsi lumina stinsă.

Cartea

Urmare din pag. I

smulsă cu mîna din piatră, o carte ?!

Lăsîndu-l cu ea deschisă acolo și îmbrăcînd parcă tot aurul toamnei și toată incendierea de fum din podgorie, să ne amintim că în istoria sa cartea vine să slujească și unul dintre cele mai de preț tezaure ale nașterii și existenței noastre, cultul limbii și al frumuseților ei prin care ne numim ca popor și ca patrie și ne consacrăm în continuitatea unei esențiale opere de civilizație și progres. De aici decurg, firește, și marile răspunderi ale creatorului de artă — acel cioplitor de carte la urma urmei nu este decît un pretext sau — știu eu ? — poate că-i chiar un capăt de tradiție, un semn cît se poate de evident al înțelegerii și asumării acesteia ca și un mod de-a avertiza totodată un moment sacru, de veghe — de aici decurg și toate marile satisfacții ale celui ce scrie și încă, din nou și din nou, tot de aici se instaurează public și profesia sa. Și, tot așa ca și toamna care are totdeauna ceva care pleacă, pleacă și scriitorul odată cu cărțile sale, chiar mai înainte de-a le tipări și chiar din momentul cînd și le scrie, către cel care la urma urmei i se descrie.

Am cel puțin un argument în acest sens, acea carte de piatră a acelui trudnic și vechi cioplitor care pe lumea și pentru lumea asta mi-a lăsat o credință cît se poate de crudă și vie.

atelier literar

poșta redacției

GEORGE FREAMĂT : Nobile ginduri și intenții, dar, din păcate, injghebări modeste, amatoare.

MARIA DRAGOMIR : Sînt unele accente, ici-colo, care par să indice anumite aptitudini, dar paginile lasă, încă, un gust livresc, de confecție, fără transparență și freamăt. Încă nu se pot trage concluzii.

GH. NICOLAEVICI : Cîteva din pagini ne lasă să așteptăm rezultate mai aproape de poezie („O clipă de liniște", „Sînt bolnav, doctore", „Moarte navetistă", „Notă pentru schimbarea locului de muncă").

GABRIELA DUMITRESCU : Versurile sînt slabe, nu se văd semne care să indice perspectiva vocației. Întrebările vor căpăta răspuns, cu timpul, din propriile dv. lecturi și meditații.

MONICA TĂUT : Deocamdată, e mai mult o dispoziție de joacă, din care nu se pot trage concluzii asupra înzestrărilor dv. reale și mai ales asupra evoluției viitoare. Sînt, ici-colo, și unele implicații lirice, ceea ce înseamnă că nu strică să vă continuați încercările, însoțindu-le, însă, de o permanentă și studioasă confruntare cu cartea.

I. DRAGOȘ : Predomină lucrul manual, uscat, rece, mimetic. Cîteva, mai însuflețite : „Dimineață de vară" „Sculptură".

D. E. R. : Nici acum. În ultima vreme, un fel de scădere de substanță, impas al inspirației.

LILIANA GEORGESCU : Mai bine, în „Obsesia", „Toamnă", dar amenințarea cadențelor convenționale, monotone, nu e negliabilă.

MARIA BADEA : Schimbări uimitoare. — pagini demne de interes, cu bune semne de perspectivă (care, în comparație cu numeroasele, invariabilele plicuri anterioare, par, pur și simplu, scrise de altă mînă !...) Cele mai bune : „Adaptare" „Peisaj XX", „Concert XX".

ANASAL : Foarte eliptice, telegrafice, sentențioase, rămîn de cele mai multe ori fără înțeles.

V. H. — BACĂU : Versurile nu prea țin de poezie, ci mai degrabă (și uneori, cu succes) de cronica rimată satiric-umoristică. Trebuiesc îndrumate, deci, spre rubrici și publicații corespunzătoare. Și printre epigrame sînt cîteva mai mult sau mai puțin reușite. Ca, de pildă : **Pe poetul Șerban Foarță / L-am citit din scoarță-n scoarță, / El pe mine niciodat' — / Era foarte ocupat.** Sau : **(Unui pictor) Oamenii la întuneric, / L-au rugat, într-un cuvînt, / Să picteze-o mînăstire, / Că ce face el... e sfînt !...**

ALPHA : Nu ne-au convins versurile trimise : cam eliptice și obscure, cam artificiale și afective, lipsite de vibrație și transparență. Ceva mai „dezlegate" : „O mirare albastră", „Altfel de mere" (cu versul final... de spaimă !...), „Și soarele se culcă". Telefonul nu se poate indica aici, il puteți obține de la secretariatul redacției.

ALEXANDRU MANGIN : E scrisă relativ curat, dar prea mult lungită, diluată, domoală, încărcată de amănunte fără semnificație și de descrieri reportericești. Lipsește un anumit ritm epic, un echilibru compozițional. Multe pagini sînt „literaturizate" convențional, ori vorbite nefiresc, „ca din carte". Mai interesant și mai reușit ni s-a părut episodul încercării de jaf.

N. GULIMAN : În general, nu sînt noutăți hotărîtoare. Și totuși, în cîteva pagini, par să se ivească unele tendințe promițătoare („Iarba este arsă", „Un fel de trecere", „Obsesii").

C. E. MANUELA : Idei și imagini interesante, puse în pagină încă șovăitor, nu prea indeminatic, cu o vizibilă lipsa de experiență (și în „Șah", și în „Geometrie" sau „Oboseală", „Crist", etc.). Ceva mai echilibrate, „Veac bolnav", „Drumul acesta rece". Sînt de așteptat rezultate și mai bune, confruntarea permanentă, studioasă, cu marea poezie vă poate ajuta. (Nici frecventarea cenaclului, de care vă sfiliți încă, nu poate fi inutilă).

A. VALONI : Un tonus mai scăzut, amenințări de uscăciune didactică. Cîteva lucruri mai răsărite : „Sîngele cailor", „La Studiu", „Cu fața spre soare".

T. CERNĂUȚEANU : Aceleași lucruri interesante, dar și aceleași vechi metehne și neajunsuri (dezlînări, incoerențe, proiecții haotice într-un fantastic de gust îndoielnic, etc. și, mai ales, o mare, persistentă, neglijență a expresiei, a finisării, grave și mereu surprinzătoare (și compromițătoare) cacofonii și lacune ortografice — **„însăși tu" !?...** — etc.) care scad considerabil prețul acestor pagini (în general, prea multe, după cum ne spuneți, și prea puțin supuse unui control exigent de sine, după cum am putut constata noi înșine). Nu vom cita cele șasesprezece titluri care ne-au atras atenția îndeosebi, pentru a nu stîrnigheri discreția (?!) concursurilor de la edituri (dar dacă și acolo le-ați prezentat la același nivel de neglijență și indiscernămînt, atunci... vai de noi !...).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Roza excentrică

Tremură planeta, tremură.
Coapsa solidă-i încercuie
Paloș gata de luptă.
Spumegă cerul
Și norii sînt copți
De ceartă neîntreruptă.

La git coliere de bombe
Zăngăne moartea întruna.
Pe pămînt s-au săpat catacombe
Pentru a înghiți stelele
Și înmormînta luna.
Unde e pacea ? Tu, vis
Uitat în somnul copiilor...

Tremură planeta, tremură
Clătinîndu-se grozavic pe margini de abis.

IORDAN GRECU

Elixir

Gîndule pasăre nebună
Somnul mi-l furi liniștea-mi spargi,
Eu te cunosc, tu vii din lună
Ești fiul spațiilor largi,

Tutun latent și ucigaș,
Unghi înfipt de adevăr,
Fulger căzut peste oraș
Ca floarea stranie de măr

Izvorul tău este sub bolți
Unde o lebădă a plîns
Și milioanele de volți
În versuri gingașe s-au strîns.

VIOREL FLOROIU

Purtător de cuvînt

Pleoapa nopții se ridică
jaluzea
și poetul intră în prezentul zilei
cu visele spălate pînă la briu
strigătul vorbei cap de afiș
după care ziua e gata de start

în amurg
cînd literele stau alterate pe rafturi
numai poetul cu meninge
impachetată de presiunea atmosferică
e acuzat și răsacuzat
cu gîndurile trecute prin ascuțitoare
livrează la domiciliu
insomnii asortate

ION BADEA NINEL

Desen de Raluca Grigorcea

Suflet de izvor

Vin din amintire
Să mă așez pe umărul drept,
Mirat mă mai privești !
Vin de departe
Cu suflet de izvor
Vrăjit la vorba munților,
Uimit splendorii stelelor,
Părtaș iubiri florilor.
Vin dintr-o noapte nordică,
Ghirlande roșii aurg,
Din cer fring una
Să te împodobesc a dimineață,
Vei fi proaspăt ca un mîine.

GABRIELA COPU

Pomii

Dacă vreau să-mi revăd trecutul
mă sui într-un pom uscat,
și dacă vreau să-mi văd viitorul
mă sui într-un pom verde.

Dar ce rost are să-mi încarc memoria
cu lucruri de care nu mai am nevoie ;
dar ce rost are să-mi creez spaime
aflînd prematur ce mă așteaptă.

Stau aici, pe locul meu, liniștit
ca o pisică ce se spală la soare
și timpul îmi cîntă din nai la ureche
ca o apă de-argint, curgătoare.

EMIL GAVRILIU

Elegie la marile plecări

De aici încolo încep migrații de vacanță
tu lasă în urmă un semn poate un gînd bun
fără priviri înlăcrimate peste umăr adio adio
mașini de scris decapotabile
scrîșnesc trase de edecari pe autostrăzi
și tot ce-a fost apropiere
îndepărtat se face ca pasărea flamingo
de aici entuziasmul larma neastîmpărul
înghesuiala pînă la durere
din gîndurile strînse la repezeală
priviri cu subînțeles mici nebunii
o soleil soleil
rănile închise la loc cu fermoare de plastic
„frumoasele duminici noi nu le vom uita"
batiste și pleoape fluturate adio adio

rămîn să plec ultimul
încă ținînd strîns de mînă
statuia ponosită din piață

COSTIN GRIGORAȘ

Unul dintre noi

Ochiul ca un copac
cu rădăcina-n lumină,
un copac pentru care anotimpurile
se succed
nemaipomenit de repede :
în cîteva secunde înflorește, dă rod,
își scutură carnea însingerată
și se acoperă cu zăpadă.
Inima ca un oraș labirintic
în care se varsă
cascade de smoală și găleți de
lapte,
fîntîni de trandafiri și rîuri de
nori.
Gîndul ca un năvod
în care se prind
pietre, miluri, jivine verzui
inspăimîntătoare și inspăimîntate,
gîndul că unul dintre noi
a mințit.

DIANA BARBU

Părinții

Părinții stau la lumina fiului
și citesc o carte adîncă
îndepărtată
din cînd în cînd mai aruncă
privirea pe-afară
prin viitor
apoi intră în ei
pînă nu se mai văd...

CONSTANTIN OPRICA

Adevărata morală a unei polemici (II)

Urmare din pag. I

sînt, trebuie descoperite în combustia disputei și nu în afara ei, într-o pretinsă „independență de spirit". Fără a ne propune acribia istoricului literar, să notăm totuși cîteva aspecte care pot aduce oarecare lumină în cadrul vieții noastre literare, disculpînd-o, dacă ni se permite, de oprobriul pe care M. Nițescu îl aruncă asupra ei.

Să amintim deci celor care au tendința de a uita prea ușor că desfășurarea disputei a cunoscut cîteva momente de tensiune polemică deosebită, momente care nu pot fi neglijate de către înregistrarea obiectivă a istoriei literare. Unul dintre acestea l-a oferit, după cum se știe, apariția volumului IX din monumentala ediție a **Operei** lui Eminescu. Discuții aprinse se duc de mai mult timp și în legătură cu aprecierea activității lui G. Călinescu din epoca dogmatismului, cît și în legătură cu valorificarea moștenirii critice a lui Eugen Lovinescu. O interesantă polemică s-a dus și în jurul personalității lui Vasile Pârvan. Lansarea noțiunii de protocronism și încercarea de a stabili un statut nou al valorilor literaturii române și ale culturii noastre în ansamblul ei au stîrnit de asemenea vii reacții.

Au fost oare toate aceste momente polemice — care se arată strîns legate între ele — lipsite de idei, cum pretinde M. Nițescu ? Să fi fost ele simple expresii ale „luptei pentru putere"? Oare a respinge inerțiile proletcultiste, mai mult sau mai puțin deghizate, în legătură cu editarea **Operei** lui Eminescu este „luptă pentru putere"? Însăși noțiunea de „grupuri" (grupări) sau „tabere" literare, folosită intens de M. Nitescu, este nepotrivită în raport cu realitatea faptelor. Despre ce „grupare" poate fi vorba atunci cînd se susține publicarea unui corpus al operei eminesciene și se scoate în evidență valoarea deosebită a unui asemenea obiectiv ? Acesta este un drept imprescriptibil al culturii românești și a-l pune pe seama unei „tabere" sau „grupări" literare ni se pare o diminuare voită a lucrurilor. Dar, în sfîrșit, admițînd, pentru uzul discuției, că ar fi vorba de „grupări" sau „tabere" literare, poate fi considerată disputa pentru recunoașterea și publicarea operei complete a unui poet de geniu, marele poet național, drept lipsită de idei, o simplă expresie a „luptei pentru putere" ? A susține cu argumente paternitatea lui Neagoe în cazul **Învățăturilor** e „luptă pentru putere" ? La fel : respingerea desfigurării activității critice a lui G. Călinescu din ultimii săi ani de viață sau aprecierea de ansamblu a valorilor culturii române din perspective mai complexe, printre care și acelea protocronice intră la capitolul „lupta pentru putere" ? A descoperi că Vasile Pârvan este asimilat cu un oarecare tracoman și a refuza această perspectivă este tot lipsă de „idei" și „luptă pentru putere" ? Despre ce „putere" ar putea fi vorba aici ? Putere la Uniunea Scriitorilor ? În nici un caz. O putere mai mare a literaturii și culturii române ? Aceasta da ! Numai că, într-o asemenea perspectivă, trebuie să recunoaștem prezența unor idei viguroase, fertile care dinamizează această polemică, precum și buna intenție a inițiativei celor care le-au lansat. Această ofensivă polemică nu mai poate fi prezentată în fața obștei scriitorești și a opiniei publice în termeni peiorativi, drept o „ofensivă neoproletcultistă", „stalinistă", „dogmatică", cînd ea este esențialmente antiproletcultistă, antidogmatică. Or, este evident că nu poate fi nici o legătură între proletcultism și lupta pentru a avea o ediție ideală a scrierilor lui Eminescu, precum și a celorlalți reprezentanți de seamă ai literaturii române. După cum nu poate fi proletcultistă prețuirea la justa lui valoare a unui spirit atît de antidogmatic cum este G. Călinescu. După cum nici restituirea adevăratei figuri spirituale a lui Vasile Pârvan n-are a face cu proletcultismul. Tot atît de nejustificată este și tendința de a prezenta o asemenea inițiativă sub semnul naționalismului sau șovinismului, cînd se știe că este de fapt, o obligație elementară a unei culturi care se respectă pe sine și este conștientă de propriile sale valori. Însăși oscilația acestor termeni, cînd la dreapta, cînd la stînga, dovedește lipsa de scrupul a celor ce-i lansează, dorința de a pune etichete, de a îndrepta discuția pe o pistă falsă și a trage de aici anumite avantaje. Cine denaturează adevărul are într-adevăr interese !

Iată de ce este necesar să aruncăm mai multă lumină asupra țelor cam încurcate ale actualei polemici literare. În acest sens ne poate ajuta și o privire diacronică, fie și sumară, asupra conflictului. Dacă vom cobori ceva mai mult în timp, putem observa mai ușor cum s-au despărțit apele, cum au luat proporții dimensiunile polemicii, care au fost liniile sale de evoluție ulterioară. Astfel, pe vremea cînd Ioan Alexandru făcea trecerea de la lirica din **Infernul discutabil** și **Vămile pustiei** la **Imnele Transilvaniei**, iar Ion Gheorghe de la **Nopți albe pe Oceanul Atlantic** la **Cavalerul trac** și **Zoosophia** au apărut lamentări cu privire la orientarea „greșită" a acestor poeți, cu privire la dispariția lirismului lor. Totul a culminat, după apariția **Imnelor** lui Ioan Alexandru, cu „demascarea" violentă de către Ion Caraion la adresa acestora, situate, cu forcepsul, ca și creația altor poeți, în continuarea liricii dreptei dintre cele două războaie. Acuzația era lipsită de temei și a stîrnit reacții justificate. Era prima polarizare a conflictului literar care a urmat și de care M. Nițescu, instalat în teorie, nu ține seama. Ea se situează clar în faza de trecere a poeziei române contemporane de la momentul inovator, experimentalist, la momentul adîncirii fondului autohton, propriu, de altfel generației Labiș. De această polarizare polemică inițială trebuie să ținem neapărat seama pentru a-i înțelege cum se cuvine conținutul de idei, peste complicațiile care au survenit ulterior. Era aproape firesc să se întîmple ca, după somnul greu al perioadei dogmatice, trezirea la dramaticele realități naționale în timp și spațiu să provoace în literatură, pe de o parte, entuziasm și dăruire, pe de altă parte, nedumerire, angoasă, retractilitate. Primii care au reacționat negativ au fost dogmaticii înșiși. Ei s-au adaptat mai ușor la prima mutație a literaturii române contemporane, și anume, aceea a momentului ei inovator, experimentalist, dar n-au mai suportat-o pe cea de-a doua, aceea a reasimilării fondului autohton, unde de fapt, vinovăția unora la „îngroparea" valorilor culturii naționale era mai adîncă. Astfel, după ce au făcut repede o baie în estetismul pe care îl repudiaseră clamoros mai înainte, dogmaticii s-au unit cu reprezentanții autonomiei esteticului, formînd împreună un fel de paradoxală coaliție, atacînd din față și din spate, apărînd literatura noastră de invazia „satului", a „știnei", a „cetăților dacice", a poeziei patriotice, a „subliteraturii", a „non literaturii" etc, etc., exaltînd un urbanism de salon, fără să observe că marea temă citadină contemporană, industrializarea și creșterea clasei muncitoare rămîn neacoperite. Existînd și o tradiție în acest sens, aceea a lui Lovinescu, cu toții au devenit deci lovinescieni, moderniști, sincroniști, europeniști, chiar dacă pînă atunci pentru unii, E. Lovinescu fusese un inamic public. Ceilalți au fost taxați, în consecință, drept tradiționaliști, „proletcultiști agresivi", „dogmatici", „naționaliști", conform unei tradiții exclusiviste care nu face bine literaturii române. (Ce interesant acest joc al măștilor și antemăștilor în literatură !).

Cînd a apărut termenul de protocronism, care practic era menit să revoluționeze constiința despre propria noastră literatură, redutele de apărare ale sincroniștilor erau deja pregătite, și ele au împroșcat o adevărată salbă de foc în jur. Cei prinși la mijloc, adică generația lui Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, de fapt generația lui Labiș, și cei ce li s-au alăturat au început să fie zeflemisiți, masacrați sistematic, aruncați la periferia literaturii de către o parte a criticii. Au urmat acuzațiile de plagiat, polemicile în jurul democratizării vieții scriitoricești, polemici binevenite care se continuă și azi etc., etc.

Din prezentarea sumară de mai sus, reies, credem, cu destulă claritate, direcțiile ideologice principale ale unei lupte literare care durează de mai mulți ani și cere o luptă de idei. Ea se duce, în fond, cu toate exagerările ei, între modernitate și tradiție, într-o accepțiune nouă, diferită de ceea ce știm între cele două războaie mondiale, deși pe temeliile stabilite atunci. În sensul tradiției, e necesară munca serioasă, cultivarea solidă, ridicarea de ziduri, construcția riguroasă. Aceasta este însăși chemarea momentului literar pe care-l trăim. Acesta este drumul greu, ascensiv, necesar al literaturii române contemporane către propriile sale valori, pe care le are de transmis viitorului.

ERATA. În partea I a acestui articol, publicat în „Luceafărul" nr. 40, s-au strecurat cîteva regretabile greșeli de corectură :

— la pag. 10 : coloana I de la rîndul 15 la 18, se va citi **riscul să fie loviți cei mai adesea tocmai scriitorii adevărați ;**

— rîndul 8 de jos se va citi **sincronizanților** în loc de **sincronizenților ;**

— coloana a II-a, rîndul 8 se va citi **viață** în loc de **virstă.**

Dan Băncilă : „Metamorfoze"

Concursul de poezie „Poemele luminii"

Recent, la Herculane, s-a desfășurat Concursul interjudețean de poezie, „Poemele luminii", ediția 1982. Juriul, format din Nicolae Ciobanu, Livius Ciocârlie, Ion Drăganolu, Anghel Dumbrăveanu, T.G. Maiorescu, Mircea Martin (președinte), V.F. Mihăescu, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Laurențiu Ulici, Stelian Vasilescu, Gheorghe Jurma, Ada Cruceanu, Octavian Doclin (secretar al juriului), a acordat următoarele premii : Marele Premiu — acordat de Uniunea Scriitorilor, DINU OLĂRAȘU din Reșița ; Premiul I și premiul revistei „Orizont", IOAN IACOB din București, Premiul II, Victor Munteanu din Bacău, Premiul III și Premiul revistei „Steaua", SERGIU ȘTEFĂNESCU din Reșița ; Premiul revistei „Luceafărul", MIHAI MIHAILESCU din București ; Premiul revistei „Familia", MARIA MĂRGINEAN din Alba-Iulia ; Premiul revistei „Tribuna", LUCIAN STROCHI din Piatra-Neamț ; Premiul revistei „Contemporanul", GRIGORE GRIGORE din Tîrgoviște ; Premiul Revistei Române, LUCIA HALALAI din Piatra-Neamț. Secțiunea de poetică : Premiul I, IONEL BOTA din Oravița, Premiul II, GHEORGHE CRAMANCIUC din Reșița. Scriitorii, membri ai juriului, cărora li s-au alăturat poeții Sabin Opreanu, Ilie Cristescu-Domașnea și prozatorul Ion Florian Panduru, însoțiți de prof. Mihai Deleanu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Caraș-Severin, au participat la întîlniri cu cititorii în localitățile Băile Herculane și Bazovici. De asemenea, au participat la o întîlnire cu membrii valorosului cenaclu „Semenicul" din orașul Reșița.

Cronicar

DOMINO

A apărut :
DOMINO — 2

● Jocuri ● Umor ● Enigme ● Teste ● Cuvinte încrucișate ● Parodii

Supliment al revistei
LUCEAFĂRUL

Dreptul la azil

Urmare din pag. a 8-a

te memoriei lui Columela[1]) și Kant, memoriei Teocraților din Tibet și a Trubadurilor — aveau ziua lor — și chiar a Doctorului Francia, tiran al Paraguayului, acolo unde există o mare devoțiune pentru Sf. Iosif, Sf. Nicolae, Sf. Isidor Labrador, care făcea să se retragă apele și să apună soarele, și a Fecioarei din Catatuche, care plăcea prin faptul de a fi smeadă, fată frumoasă și lipsită de scrupule în a face minuni). Și astfel, țara ruinată, despuiată de turmele sale de vite de către bande înarmate și de hoții de vite, distrusă agricultura sa, se ajunge la momentul (1907) cînd se prezintă pentru prima oară Problema Hotarelor. Mi se pare însă că cei de la cîrmă uitară că cele două comisii interesate, împreună cu comisia germană care avea rolul de a le sfătui din punct de vedere tehnic, ajunseseră la o soluție excelentă. Cinci sute de kilometri de pădure erau ceea ce reclamau — și le reclamă și astăzi — compatrioții mei. În această pădure nu există un singur concesionar de pămînturi virgine care să aparțină acestei țări a cărei populație are atracție doar spre capitală. În schimb există, numeroși, din Natiunea Vecină. Soluție : se decide ca fluviul Iriparse să fie de uz comun. Frontiera, mai mult teoretică decît reală, va rămîne acolo unde se află. În schimb, cei de dincolo vor oferi privilegii extraordinare în unelte agricole, etc., coloniștilor de alci — nici unul — care dorese să se instaleze în aria disputată, considerîndu-i ca niște frați, căci niciodată nu se va ști dacă un pămînt predat vreunui pioner sau vreunui civilizator aparține de partea aceasta sau de cealaltă a frontierei — atît timp cît nu se va mai afla pe el nici un călăreț. În plus : Țara Vecină va avea concesiuni extraordinare — drepturi de trecere, scutire de plata taxelor de podărit... — acelora care doresc să dobîndească pămînturi în zona a ceea ce se consideră teritorii de graniță... „Splendid ! Totuși, splendid !", izbucnește Domnul Ambasador luînd cunoștință de această soluție posibilă : „Generalul Mabillán va pare ca un negociator magnific. Nu există modificări de frontiere teoretice. Și după eșecul exercițiilor de apărare antiaeriană, Generalul nostru va putea declara că nu va exista război. Înapoiază pe fii mamelor lor ; pe bărbați la căminurile lor. Și onoarea țării mele rămîne salvată..." „Soluția aceasta trebuia s-o fi găsit tu", spune Doamna Ambasador care, în după amiaza aceasta, mă privește într-un mod straniu.

Continuare în numărul viitor

[1]) *Lucio Columela, scriitor hispanolatin care a trăit la Cádiz, în Sec. I, autor al unui Tratat de Agricultură, (n. tr.).*

Cartea românească în sec. al XVI-lea

În spiritul unei utile tradiții, la Biblioteca Academiei R. S. România este organizată expoziția „Cartea românească în secolul al XVI-lea", concepută de organizatori ca un tablou: panourile și vitrinele care îmbracă pereții laterali, mai lungi, obligă ochiul să se îndrepte spre centru unde, în mari vitrine, sînt expuse cărțile și manuscrisele din secolul al XVI-lea. Totodată, pentru crearea efectului de adîncime, s-a folosit cu ingeniozitate lumina, obținînd o atmosferă necunoscută, ciudată, de chilie, sugerînd impresia că pînă și mișcarea pleoapelor produce zgomot. Liniștea aceasta impunătoare ascute sensibilitatea pînă la devoțiune.

Stampe, fotografii de steme și de sigilii, hărți de mare valoare documentară (ex. Harta Transilvaniei de I. Sambucus editată la Viena în anul 1566) imagini ale orașelor Sebeș, Brașov, București, Tîrgoviște, Sibiu etc., plăci pentru xilogravură, vitrine cu documente despre Țările Române în publicații din secolele XVI—XVII și cu o corespondență referitoare la **Bibliografia românească veche**, pregătesc vizitatorul pentru luarea de contact cu subiectul propriu-zis al expoziției. Considerăm utilă enumerarea celor mai importante cărți. **Palia de la Orăștie**, prima traducere, parțială, a Vechiului Testament în limba română, efectuată, cum reiese din prefață, de episcopul Mihai Tordaș și de colaboratorii săi Ștefan Herce, Efrem Zacan, Moise Pestișel și Archirie. Traducerea, cu toate că autorii menționează trei surse, s-a stabilit de I. Popovici și de Mario Roques că are la bază un text biblic al lui Gáspar Heltai. Lucrarea cuprinde primele două părți ale Vechiului Testament : Geneza și Exodul și a fost tipărită de către diaconii Șerban Coresi și Marian, la Orăștie, în anul 1582. Prin claritatea limbii este, fără îndoială, un monument literar. Un aspect care suscită un deosebit interes este întrebuințarea cuvîntului român pentru desemnarea colectivității etnice : „numai noi românii". Alături de Palie, **Tetraevanghelul slavonesc**, tipărit de ieromonahul Lavrentie la mănăstirea Plumbuita, din marginea Bucureștilor, în anul 1582, ajutat fiind de ucenicul său Iovan, și **Liturghierul slavonesc** al lui Macarie de la Tîrgoviște, din anul 1508, prima carte născută pe pămînt românesc. Să mai zăbovim în fața **Evangheliarului** numit „al lui Neagoe Basarab", tipărit tot de Macarie la Tîrgoviște, în anul 1512. Unele exemplare au fost imprimate pe pergament, iar în mijlocul frontispiciului xilografic, se află stema Țării Românești. Renumele cărții a făcut-o să servească drept model unui Evangheliar tipărit la Belgrad. **Din Evangheliarul românesc** (Brașov, 1561) ieșit de sub teascurile diaconilor Coresi și Tudor cu ajutorul județului Brașovului Hans Benkner aflăm că este adresat „popilor românești" și tuturor românilor ca „să înțeleagă". Invocînd epistola Apostolului Pavel către Corinteni se susține aici că slujba trebuie să se facă în limba poporului, argument care, în timp, va permite răspîndirea limbii române. Acest **Evangheliar românesc** este considerat drept cea mai veche tipăritură în limba română. Altă lucrare a diaconului Coresi, tot de la Brașov, aflată și ea în expoziție este **Evanghelia cu învățătură** din anul 1581, apărută la inițiativa județului Brașovului Lukás Hirscher. Predicile asupra Evangheliei alcătuite de patriarhul Bizanțului, Ioan Caleca, sînt ilustrative pentru limba română de atunci.

De menționat frumoasele manuscrise din secolele XVI și XVII care copiază unele din cărțile expuse, precum și omagiul adus de organizatori părinților **Bibliografiei românești vechi :** Ion Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu.

Se cuvin cîteva precizări. Expoziția a fost prilejuită de împlinirea a 400 de ani de la apariția **Paliei de la Orăștie** și a **Tetraevanghelului de la Plumbuita**. Titlurile menționate mai sus sînt cele decisive pentru istoria culturii românești, dar sînt numai cîteva, materialul expus reprezentînd cea mai mare parte a tipăriturilor secolului al XVI-lea, aflate toate în colecțiile Bibliotecii Academiei. Cîteva cărți au fost expuse în mai multe exemplare deschise la pagina de titlu, la pagini miniate, la epilog, ori închise, cu scopul de a oferi o cît mai exactă imagine a acestor monumente literare, totodată opere de artă tipografică sau a legătoriei.

Concepută astfel încît să se adreseze unui public cît mai larg, expoziția „Cartea românească din secolul al XVI-lea" își justifică pe deplin calitatea de act de cultură.

Emanuel Bădescu

REPERE

Perenitatea traducerii

Creația prin „traducere", prin transpunerea unei opere preexistente într-o altă limbă, este una dintre cele mai dificile întreprinderi în ordinea literaturii ce aspiră la perenitate. Epoca culturilor de masă face și mai obscură ambiția poetului-traducător. Mai demult, *Iliada* în românește, de pildă, nu era *Iliada* lui Homer, ci a lui Murnu, era un lucru de la sine înțeles, intelectualul care voia să studieze opera ca atare învăța grecește și nu se limita la cunoașterea unei versiuni autohtone. Astăzi, dimpotrivă, se scriu comentarii de volumul unei cărți întregi prin consultarea unor traduceri cel mai adesea aproximative. Traducerile, în lipsa circulației reale a originalelor, produc un rău la fel de mare ca și binele pe care-l presupun. Ele încurajează uneori comoditatea intelectuală, închiderea în idiomul propriu, cu posibilități expresive pe care nu le mai forțează decît întîmplător comentatorii merituoși. În lumea de astăzi, cu problematica ei specifică, intelectualul adevărat este însă obligat să cunoască, în adîncime, cel puțin una sau două limbi străine, să aibă deprinderea de a gîndi și a se exprima în „idiomuri" cu mare acuitate conceptuală, tocmai pentru a descoperi resursele propriei limbi și ale propriei culturi. Iar consultarea unei traduceri, oricît de strălucită ar fi ea, nu poate niciodată înlocui cunoașterea originalelor. Cu adevărat, pe Tolstoi sau pe Dostoievski nu-i poți citi decît în rusește, ca să nu mai vorbim de Pușkin sau de contemporanul nostru, Boris Pasternak, de Esenin sau de Marina Tvetaeva. Hölderlin sau Rilke, Hugo von Hofmannsthal sau Kafka nu există decît în nemțește, iar Michaux și Saint-John Perse decît în franțuzește. Elogiul pe care-l facem traducerii se referă mai ales la ceea ce am numit „edițiile" de autor, publicarea unei lucrări sub semnătura celui care propune versiunea românească, cu notele și comentariile sale, ce au în vedere textul original și interpretarea sa. Este o operă de erudiție în primul rînd, și abia după aceea una de talent. Echivalența devine glosă critică, spre satisfacția spiritului iscoditor, venind în ajutorul cunoașterii prealabile a operei. Această formă de traducere semnifică maturitatea unei culturi, iar prezența sa tot mai insistentă în spațiul românesc este un fenomen care trebuie salutat cu căldură.

Cît de mult trăiesc însă traducătorii în conștiința posterității, cît de mult este recunoscută contribuția lor în ceea ce privește rafinarea limbajului și înțelegerea trecutului literar ? Iată, ne gîndim că inițiatorul tipului de carte la care ne-am referit mai sus a fost la noi Andrei Ion Deleanu, unul din spiritele eminente ale anilor șaizeci-șaptezeci, autor al ediției shakespeareene apărută sub titlul *Doamna Brună din Sonete*, ce a făcut din el o autoritate mondială în opera titanului de la Stratford. Pregătindu-ne să trecem în revistă cîteva apariții de primă mînă, adevărate „ediții" ale unor clasici universali, dorim să menționăm încă o dată, scoțind din uitarea prea promptă și nedreaptă a timpului nostru grăbit, o operă excepțională de pionier al tipului de traducere la care agreem cel mai mult. Ediția germană a lui Shakespeare, inițiată după același tipar, este mult posterioară întreprinderii lui Andrei Ion Deleanu, dacă nu și inferioară din punct de vedere calitativ, cu toate că folosește contribuțiile unui colectiv de specialiști reputați. Scriitorul român a adunat în *Doamna Brună din Sonete* eforturile sale de o viață, truda unei munci enorme, fiind prin cartea sa un adevărat „autor" de limbă română, în tipar shakespearean. Studiile de sinteză critică și orice istorie literară de mîine vor trebui să menționeze, desigur, opera unor traducători excepționali, între care nu va putea să fie uitat nici Andrei Ion Deleanu, cu atît mai mult, cu cît sperăm ca în felul acesta să atragem și atenția vreunui editor generos, interesat de versiunea românească a sonetelor încă nepublicate de traducător în timpul vieții. Apariția lor ar fi o inițiativă care ar onora pe oricine.

Aurel-Dragoș Munteanu

Dan Băncilă : „Flori de sticlă"

m a p a m o n d

Din POEZIA SPANIOLĂ contemporană

LUIS ROSALES

Trăim azvîrliți în lume și pielea ne este aprinsă

Trăim azvîrliți în lume și pielea ne este aprinsă
pune-ți în ordine rănile și apucă-te să scrii
aceasta-i răzvrătirea ta,
nu-ți mai rămîne nimic de făcut ;
de foarte mulți ani nimeni nu poate trăi, nimeni nu trăiește,
dar viața continuă,
roata morii se-nvirtește-n gol trasă de-un cal mort.
Aceasta-i ceea ce ni se-ntîmplă,
a vorbi sincer i-o formă de suprimare dar trebuie să vorbești,
trebuie să vorbești sincer pîn'-la extenuare
și trebuie s-o faci cu umilință,
la rigoare-i suficient să fii minuțios pentru-a fi obiectiv
iar eu am pretenția să scriu o carte minuțioasă și absurdă despre omul actual
și neajutorarea sa crescîndă.
Voi începe s-o scriu fără nici o ordine pentru că disperarea o va ordona,
dar nu te speria,
un minut îi mare cît un orb,
și cînd orbul merge ocupă-n întregime strada,
a plînge-i un lucru mic : dovadă de neputință.
Așa că nu-i nevoie să aleg
nu trebuie să aleg disperarea, nici cuvintele, nici temele pentru că cine-alege începe să se sinucidă,
nu trebuie s-alegi :
Este suficient să-așteptăm,
Trebuie să-i acorzi lumii-o atenție distributivă
atenția care-i unește pe oameni în dialectica obiectivității,
și mă face să văd cu ochii voștri, și să iubesc cu mîinile voastre,
pentru că ce-i împreunat este viu,
și-n fiecare din noi sînt atîția oameni diferiți,
cum te privești în mare și vezi un chip distinct în fiecare val.

(Din volumul „Năvodul")

Pablo Picasso : „Pace"

JAVIER VILLAN

Nici măcar

Nici măcar n-a fost nevoie să ne inventăm
un dumnezeu judecător,
metafizic
al unei dulci blasfemii
care să dea
dimensiuni epice,
supranaturale
farsei însingerate.
Totul era dumnezeu
un crud panteism suprauman :
ferocele și distantul dictator,
represivă și prudentă
libertate-a citorva,
pace, sindicat, guvern, cuvînt vîndut
și biciul,
carcera și lacrimile.
Totul, mai puțin omul
condamnat la batjocură.
Și totul, puțin cîte puțin,
L-am învățat
Născîndu-ne-n fiecare zi cîte un pic.

(Din volumul „Un chip în oglindă")

JUSTO JORGE PADRON

Mesteacănul

Tulpină de lumină-n fugă
prin pînză ușoară de fluturi.
Ești adierea verde care rănește soarele.

Ca fumul obosit
te-odihnești în albastru
cu somnul de apă
strălucindu-ți în frunze.

Pe spirala-ți de aripi a corpului tău
cutreieră vîntul și cade-n extaz
tremură-n transparența ta
și te ridică-aprins pîn-la mine-n vis.

(Din volumul „Mesteacăn în flăcări)

SANTOS AMESTOY

După febra lui august aurul toamnei împodobește cenușa

După febra lui august aurul toamnei împodobește cenușa
adăposturile de pe coastă, așteptînd zăpada iernii,
desenează profilul semnelor. Dură consistență ;
rezistență de piatră ; riurile curg căutîndu-și ființa...
Vorbesc de-un continent prăbușit care purta lumi diferite,
Și numai pe tine, născută-n mileniu, cea cu ochi de-așteptare,
cea care doarme fecioară sub ape verzi, va trebui să te-ntreb
ce conține : Ce mare, abis, sub apele-ți liniștite
ridicate pîn'-la al.astru-înghețatelor ceruri transparente ?
Pădure, mare. Sinu-ți, estuar unde dorm riurile
care, fără să fie, curg și la tine n-ajung.
Loc fără nimic, cîmp de nori !

(Din volumul „Cîmpuri celeste")

FELIX GRANDE

Interior

Ea aruncă cearșaful alb
și iese din acel splendid pat
care încă miroase a doi.
Cu seninătate dezinvoltă
aprinde-o țigară și fumează
între indolență și-nțelepciune
înainte de-a-ncepe-a se-mbrăca.
Își ondulează un pic gîtul
de frumusețe și cristal, flexibil
surîde fugitiv la bărbatul întins
care-i spune : e bine,
și-amîndoi înțelegem : este vorba
de-nalta uzură a lucrurilor.

(Din volumul „Film")

În românește de Dorel Filipescu

alejo carpentier

DREPTUL LA AZIL

urmare din numărul trecut

IV. O zi de luni care ar putea fi și vineri

Domnul Ambasador era supărat, neliniștit, dezorientat din cauza Conflictului de Frontieră care, cu fiecare zi trecută, se îndepărta mai mult de o soluție posibilă, cu atît mai mult acum cînd Generalul Mabillán, în dorința de a îndepărta opinia publică de la peripețiile sîngeroase ale rebeliunii sale militare — încă se mai auzeau împușcături în timpul nopții —, făcea tot ce îi era cu putință pentru a galvaniza națiunea în jurul patrioticei obligații a unui război iminent. Toate acestea : „Sînteți fiii eroilor care...", „Granițele noastre să fie un cîmp glorios de bătălie", „Onoarea acelora care onoruri vor merita", „Nu există moarte mai frumoasă decît...", etc., etc., etc., erau repetate prin radio și televiziune în orice oră din zi. Pentru a impresiona populația din capitală, unde mai avea încă mulți adversari, Generalul Mabillán anunță că în ziua cutare — refugiatul nu știa dacă era ziua de 2, 11 sau 28 a acelei luni — va avea un mare exercițiu de apărare antiaeriană în oraș. Toți locuitorii au fost aprovizionați cu un mic catechism prin care erau instruiți la ceea ce aveau de făcut pentru a nu fi afectați de căderea proiectilelor „în căzătura lor firească". „Un ziar deschis deasupra capului prezintă o protecție suficientă ?" „Nu". „O umbrelă deschisă prezintă o protecție suficientă ?" „Nu". „Caroseria unui automobil prezintă o protecție suficientă ?". „Da, totuși se recomandă ca geamurile laterale să fie coborîte, iar persoanele să se așeze cît mai în centrul vehiculului posibil. La începutul bombardamentului antiaerian, automobilele se vor opri lîngă trotuarul cel mai apropiat, stingînd toate luminile". Noaptea cea mare sosi. Generalul Mabillán, îmbrăcat în uniformă de campanie, avînd curelușa de la chipiu afundată în gușă, era scenograful maxim, Marele Intendent de Spectacole ale Simulacrului, dirijind totul de pe o colină garnisită de o baterie antiaeriană. Semnale. Sirene. Beznă totală. Așteptare. „Se aud avioanele dușmane". Dar din cauza unei stratageme ce-și permite Tropicul, zilei splendide ce fusese ziua Cutare, îi urmase o bruscă coborîre de piclă din toate dealurile înconjurătoare. „Avioanele dușmane" nu văzură nimic sub ele, în afară de niște gaze opalescente. Și artileriștii de jos nu văzură nimic, în afară de niște nori cenușii de culoarea elefantului. „Foc", țipă Generalul Mabillán, furios. Și timp de jumătate de oră a fost prăpăd. Avioanele treceau în valuri fără a fi atinse de proiectilele false, îndreptate mereu acolo unde ele nu se mai aflau. În sfîrșit s-au înapoiat la bazele lor. Cînd totul luă sfîrșit, Generalul Mabillán, foarte rău dispus, se înapoie la Palatul Miramontes. „Metereologul să fie imediat arestat", spuse. „În cartierele sărace au fost multe victime din **căderile fireștI** de proiectile. Închipuie-ți : casele lor au acoperișuri de carton. Șaptesprezece morți și mai mulți copii răniți", spuse în șoaptă Adjutantul : „Oprim publicarea informațiilor ?" „Imediat. Și avertizează ziarele că dacă scapă ceva, impun, impun cenzura".

Cum disputa de Frontieră se ascuțea, m-am gîndit că-l pot ajuta cu ceva pe Domnul Ambasador, despre care frumoasa sa soție îmi spusese ieri : „Este un cretin". Fără să știu în mod sigur ce aș putea găsi, am început să studiez istoria Țării Vecine. A fost descoperită de Columb în a patra sa călătorie și dacă nu a spus nimic despre ea a fost din cauză că — acum știm din scrierile postume ale unui matematician maur, pe atunci mus pe nava amiral, ce aparținea familiei lui Ibrahim Al Zarkali, cel cu tratatul despre astrolabe — ; și dacă nimic nu spuse, repetăm, a fost deoarece, în ziua acelei descoperiri, Columb, aflîndu-se bolnav de friguri, nu dorise să debarce pe pămînt îmbrăcat de gală, stîndard în mînă, pentru „a lua în stăpînire această țară în numele lui...", etc., etc., etc. Și nici nu a vrut să trimită pe un altul, deoarece știa că stîndardul i se va urca la cap, avînd în vedere că marochinul brocart ornat, agitat de briză, îi va mîngîia obrazul cu o încîntată suavitate. Stîndardul Regilor rămase la locul lui, împroșcind navele, și astfel Țara Vecină rămase fără certitudinea descoperirii sale, în mijlocul unei veșnice și mereu reînnoite controverse academice dintre partizanii lui „da, a debarcat" și a lui „nu a debarcat", pînă ce o fundație doctă creată pentru a stimula studiul limbilor arabe publicase textul revelator al lui Al Zarkali. Odată descoperită Țara Vecină, sosise în ea prima serie de civilizatori : guvernatori, agenți, nobili ruinați, potlogari din rîndul pescarilor sevillani, toți marii minuitori de zaruri măsluite, băutori de vinuri vechi și acrișoare, toți marii libidinoși de indience ; sosiră apoi cei din seria a doua : judecători, avocați, agenți ai fiscului și magistrați anchetatori, colonia transformîndu-se, în timp de două secole, într-un imens izlaz cu turme de vite și cîmpuri de porumb atît cît putea cuprinde privirea, cuprinzînd și o mică parcelă de zarzavaturi din Spania... Însă, e lucru de mirare cum de apare într-o zi, în această țară, un exemplar din **Contractul Social** a lui Rousseau, cetățean din Geneva **(foederis esquo-distamas leges).** Și apoi, își face apariția **Emil :** copiii, din colegiul unui institut rousseaunian, nu mai studiază cărțile ; se consacră tîmplăriei, a unei observări a naturii care se traduce în despicarea de coleoptere și de șopîrlițe azvîrlite violent în propriile lor gropi. Părinții mai energici se înfurie ; spiritele simple întreabă cînd și cu ce corabie va sosi Vicarul Savoyard. Și apoi, în cele din urmă, vedem **Enciclopedia Franceză.** În America apare, pentru prima oară, personajul neobișnuit al preotului voltairian. Urmează întemeierea Juntei Patriotice a Prietenilor Țării, cu idei liberale. Și, într-o bună zi, se aude strigătul de „Libertate sau Moarte !" Și, sub egida eroilor, se va scurge un secol în rebeliuni militare, în tărăboiuri, în lovituri de stat, insurecții, marsuri asupra capitalei, rivalități personale și colective, se vor perinda conducători sălbatici și conducători instruiți. Sînt unii care caută să liniștească spiritele, însă fără succes, introducînd cultul lui Auguste Comte, înălțîndu-i temple și difuzînd, pe scară mare, **Catehismul Pozitivist.** (Obține, se înțelege, un succes mărunt, un cult lipsit de sfinți vizibili pe care să-i adori, după cum nici **Calendarul Pozitivist** unde zilele sînt consacra-

În românește de Esdra Alhasid

Continuare în pag. a 7-a

REVISTA STRĂINĂ

● **MARELE REGIZOR SOVIETIC,** Iuri Liubimov, de la Teatrul Taganka, cunoaște un succes de prestigiu prin montările sale pe scena teatrelor de Operă din Europa occidentală. De curînd, critica a comentat pe larg montările sale la teatrele din München, cu Cei patru bădărani a lui Ermanno Wolf-Ferrari, după cunoscuta piesă a lui Goldoni. A fost discutată pe larg atitudinea lui Liubimov, prin care a renunțat la o parte din gagurile atît de frecvente în textul clasic, introducînd o notă de ținută riguroasă și elaborată din punct de vedere teatral. Liubimov s-a impus, de asemenea, prin spectacolul său de la **Scala** din Milano, cu o operă de Luigi Nonno.

● **UN COMENTARIU** amplu este consacrat în revista **Scala** lui Bertold Brecht, sub titlul: „Rechinul are și el dinți". Sînt trecute în revistă principalele opere ale marelui dramaturg, spectacolele de răsunet cu trupa sa, turneele în marile capitale europene, care au impus o artă nouă, aflată sub semnul unui limbaj accesibil și percutant : „Acest teatru fără patos a făcut carieră. În rolul răutăcioasei și nemiloasei Mutter Courage, Helene Weiler a făcut senzație. De mult era limpede că în ciuda succeselor eclatante, desigur inevitabile prin stilul său agresiv, acest critic, care este unul dintre autorii germani cei mai consecvenți cu principiile sale antiburgheze, după cum scria Marianne Kesting, a întreprins ceva pentru a ne spune ceea ce trebuia să auzim".

● **CUNOSCUTUL POET INDIAN** Sitakant Mahapatra continuă cercetările sale în ceea ce privește marea poezie de ritual din ținutul Orissa. Este vorba de un renumen care a dispărut, începînd din secolul XVIII, poezia ce însoțea sacrificiile umane ale unor comunități izolate, fiind impregnată de tragismul și exasperarea pierderii unor vieți, pe altarul necruțător al unor zei străvechi. Publicate în colecția Universității Cambridge poemele adunate de Mahapatra se revelă ca un fenomen artistic extrem de important.

● **LA BEIJING** au fost expuse pentru prima oară operele marilor expresioniști Max Beckmann, Franz Mark, Otto Müller și Emil Nolde. Cele mai importante pînze provin din colecțiile private și publice, în număr de peste 79, urmînd unei mari expoziții de desene ce au cunoscut un succes neobișnuit. Este vorba de opere aparținînd unor artiști care au cunoscut represiunea din perioada ciumei brune, fiind azi un tezaur de neprețuit, trecut în revistă de către criticii de artă, în numele unui ideal artistic modern, contribuind la forțarea limitelor expresive ale limbajului clasic.

● **ZILELE AFRICII** occidentale au adus în fața publicului german două milenii de cultură din Benin, Gabon, Ghana, Nigeria și alte state de pe continentul negru. Este vorba, de o expoziție organizată de Muzeul Barbier-Müller din Geneva, care a împrumutat o parte a celor mai interesante exponate etnografice. Această expoziție a stîrnit interesul comentatorilor, fiind completată cu un întreg serviciu de documentare, bazat pe filme și pe alte elemente specifice din zonă. Comentatorii evidențiază îndeosebi continuitatea artistică, coerența de limbaj și de motive spirituale, neschimbate pe parcursul unei lungi perioade de timp, care atestă vitalitatea popoarelor africane, mesajul lor viu, fiind capabile să asigure elementul catalizator al unei arte a viitorului.

● **CEA MAI VECHE SCULPTURĂ** din lume este considerată a fi un cap de expresie descoperit recent pe malul de vest al Niluiui. De mărimea unui ou de struț, ea este lucrată într-un material specific, din mîlul calcinat al fluviului, fiind păstrată aproape intactă timp de peste 7 000 de ani. Diversele fragmente găsite au putut fi asamblate și constituie azi o splendidă lucrare preistorică, aflată în studiul specialiștilor și admirată de către toți criticii de artă care au putut s-o contemple.

● **AMPLE DEZBATERI** consacrate problemelor păcii și ale războiului au devenit în anul din urmă tot mai acute, reflectînd preocuparea unor gînditori occidentali contemporani de a sublinia marea iluzie ce domină planificarea militară a unor state cu o pondere semnificativă în soarta lumii. Un amplu comentariu semnat de Michael Howard, intitulat: „Pericolele disuasiunii" trece în revistă cinci lucrări importante consacrate acestei problematici. Autorul scrie : „Atîta timp cît avem de-a face numai cu disuasiunea, nu putem să nu ne gîndim că ea poate să dea greș ; așa cum spune un autor «ar fi totuși irresponsabil să nu încerci a planifica limitarea daunelor pe care le pot provoca armele nucleare, o dată folosite». (...) Există însă o obligație și mai urgentă : a fi siguri că slăbiciunea și inadecvarea noastră la problematica lumii actuale să nu-i facă pe alții să contemple poziția oribilă de a folosi pentru prima oară arma nucleară".

TRENUL DE AUR (XI)

Continuarea relatării odiseei aurului polonez din 1939 apărută în Almanahul estival «LUCEAFĂRUL»

Refacerea lumii

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

În toamna lui 1956, cînd am fost trimis corespondent special în Polonia, am vizitat pentru prima oară castelul Wawel din Cracovia. Am trecut atunci prin cele 71 de săli ale muzeului ce continua încă să rămînă văduvit de cele mai prețioase dintre celebrele sale exponate. În locul goblenurilor care cîndva împodobiseră interioarele fostului palat regal se aflau prinse pe pereți mici inscripții indicînd titlul și dimensiunile fiecărei opere absente. În catedrala Marianska se întorsese de curînd marele triptic al altarului sculptat de Witt Stwosz, iar piesa de cea mai mare valoare artistică revenită la Wawel era un tablou datorat lui Leonardo da Vinci, „Madona cu mielul", care aparținuse colecției Czartoryski. Un ghid al muzeului, femeie în vîrstă care își sălta cu greu pașii pe scările castelului, aflînd că vin din România, m-a învăluit cu o căldură aproape maternă, de parcă i-aș fi fost o rudă apropiată. Mi-a mărturisit că, în septembrie 1939, participase la ambalarea comorilor Wawelului și la pregătirea lor pentru evacuare. Că, atunci, ar fi putut să se refugieze și ea, odată cu convoiul care pornise spre România, dar că, în Wawel, mai rămăseseră încă multe valori muzeale ce nu apucaseră să fie evacuate. S-a întors. A fost prinsă. A făcut Auschwitzul. Pe brațul ei drept, în pielea aproape străvezie se vedea vinețiu numărul de „Häftling". Nu l-am reținut. Nu mai știu nici cum o chema pe femeia aceea care, probabil, de mult s-a dus în neființă. Dar parcă îi aud glasul firav, melodios, ca o litanie : „În această sală, dragul meu, se aflau goblenurile din ciclul „Facerea lumii"... Privește (priveam, pereții erau goi) : „Adam și Eva", „Cain și Abel", „Potopul lui Noe", „Turnul Babel"... Se ținea după un turist rotofei cu o figură de bonom care, la un moment dat, a întrebat-o : „Doamnă, unde este Sobiecki ?" „În cripta regală, domnule". „Nu, nu acela, eu întreb de craniul lui". „E tot acolo". „Ei, lăsați, eu știu că nu arătați chiar totul lumii, e normal, dar mie mi s-a spus că dețineți în secret craniul lui Sobiecki la vîrsta de cinci ani !?" A bufnit-o rîsul. „Cine v-a spus asta ?" „Dînsul" — zice atunci bonomul, arătînd spre un alt turist care rîdea prin colțuri de gafa prietenului său. Apoi, realizînd stupiditatea întrebării sale, s-a înroșit pară și a bîiguit : „Mă scuzați, mereu se ține de bancuri, aveți un muzeu extraordinar, păcat că e cam gol..."

„Vedeți ? — m-a privit ea atunci cu o surîzătoare resemnare —. Merita să fac Auschwitzul !?"

Adeseori, în anii 1956—1958 apăreau în presa varșoviană relatări despre demersurile diplomatice făcute la Ottawa și Montreal, și mai tîrziu chiar la Organizația Națiunilor Unite, în legătură cu problema restituirii de către Canada a tezaurului de la Wawel. În anii de după război fuseseră schimbate 30 de note și documente de fond, fiind purtate peste 90 de convorbiri bilaterale în această problemă. Dificultatea rezolvării ei venea din faptul că numeroase valori muzeale fuseseră depuse în Canada pe numele unor persoane particulare, „patrioți" în exil, dintre care, cîțiva, chiar se apucaseră să „doneze" din ele muzeelor canadiene. În sfîrșit, în 1959, ziarele poloneze „Dzienik Polski" și „Dziennik Zolnierza" din 6 și 7 ianuarie, își anunțau cititorii că spada de încoronare a lui Wladyslaw Loietek, din 1320, precum și manuscrisele lui Chopin se întorseseră în patrie. Doi ani mai tîrziu, în ianuarie 1961, s-au întors și renumitele goblenuri.

Colecția acestora numărase cîndva, de mult, 350 de piese, majoritatea unicat, fiind pentru prima dată expuse la Wawel cu ocazia nunții lui Sigismund August cu Ecaterina de Mantua. În 1571, ultimul Iagellon a lăsat prin testament colecția de goblenuri surorilor sale, urmînd ca, după moartea acestora, prețioasele arrasuri — cel mai vechi fusese executat în 1460, la Tournai, pentru regele burgund Filip cel Bun — să treacă în proprietatea statului. Ultima dată ele au fost expuse, în totalitatea lor, în 1764, la incoronarea regelui Stanislaw August. Treizeci de ani mai tîrziu, în 1795, după cea de a treia împărțire a Poloniei, arrasurile au fost duse în Rusia pentru a împodobi palatul de iarnă din Petersburg, palatul țarilor din Gatczyn și alte palate ale aristocrației. Abia la cîțiva ani după revoluția din octombrie, în 1921, colecția de goblenuri — atîta cît mai rămăsese din ea — a fost restituită de către autoritățile sovietice Republicii Polone. De atunci, pînă în septembrie 1939 ele au rămas la Wawel, constituind principalul punct de atracție al muzeului din fostul palat regal. Din 350 de goblenuri mai rămăseseră 140. În 1961, după 22 de ani de peregrinări, se întorceau din Canada 135 de goblenuri...

N-am fost la Wawel cînd se desfăceau din lăzile sigilate și din baloturi celebrele tapiserii. Dar am văzut un film turnat de documentariștii polonezi cu acel prilej. Și, la un moment dat, mi s-a părut că trece prin cadru, sfioasă ca o umbră, femeia aceea care, cu cinci ani în urmă, mă întrebase la Wawel : „Merita să fac Auschwitzul ?"

Îmi stăruie însă în minte cuvinte și tablouri de demult. În scrisoarea bătrînului „răzeș din Vaslui", fostul căpitan Darie N. Costache, care a însoțit transportul tezaurului cultural al Poloniei de la Cernăuți la București, se spune la un moment dat : „Îmi amintesc că în apropierea orașului Mărășești s-a dat alarma de către cei ce erau în unul din cele două autoturisme volante și întreaga coloană s-a oprit pe partea dreaptă a șoselei. Împreună cu reprezentantul Băncii am mers la unul din autocamioanele coloanei, în interiorul căruia, din cauza trepidațiilor mașinii, unul din baloturi avea ambalajul plesnit. Nu am putut vedea conținutul balotului și pînă nu s-a făcut un nou ambalaj peste cel deteriorat, și, de asemenea, pînă nu s-a făcut o verificare a întregii încărcături din toate autocamioanele, nu am avut dezlegare de a porni convoiul. Acest fapt a produs o mare nervozitate printre polonezii din coloană și am fost insistent solicitat de a întări paza și vigilența..." Oare ce balot se desfăcuse ? Să fi vrut „Adam și Eva" să scape din cîngi pentru a vedea dărîmarea lumii ?

Și mai departe, în aceeași scrisoare : „În orașul Bacău am avut o întîrziere de 6 ore datorită șoferilor polonezi care, ca să intimideze conducerea Băncii, cu o oră înainte de plecarea coloanei au declarat grevă, cerînd achitarea salariului pe un an, în aur. Cererea fiindu-le refuzată am intervenit cu toată energia, și numai sub amenințarea unor anumite sancțiuni i-am determinat să se urce la volan și să continuăm drumul..."

Simple „detalii" pentru un posibil scenariu cinematografic...

Filmul acela documentar care înfățișa despachetarea arrasurilor de la Wawel și întinderea lor pe pereții castelului era ilustrat în banda sonoră cu muzica lui Chopin. Etichetele de pe pereți pe care le văzusem în 1956 erau scoase, și în loc se așternea mirifica lume a artei. Era parcă un moment dintr-o altă „facere" a lumii, sau, mai curînd, dintr-o „refacere" a ei...

Tenebrele dispăruseră din Wawel. Ecoul pașilor „Gauleiterului" fascist Hans Frank se dusese în uitare, înghițit de noaptea istoriei. Am revăzut Wawelul și l-am filmat în 1979, intitulîndu-mi pelicula „Cracovia, ultima zăpadă..." Aveam în minte poezia Wisławei Szymborska, „Cuvinte", în traducerea lui Nicolae Mareș : „— La Pologne ? La Pologne ? Acolo e tare frig, nu-i așa ? — / m-a întrebat și a răsuflat ușurată. Atîtea se întîmplă în / lume, că cel mai sigur e să vorbești cum e vremea. / — O, doamnă — vreau să-i spun — poeții din țara mea scriu / cu mănușile în mîini. Nu spun că nu și le-ar scoate deloc ; / dacă luna strălucește, atunci da. În strofele compuse din / străvuturi tari, imită viața simplă a păstorilor de foci. / Clasicii mizgălesc cu țurțuri de cerneală pe nămeți de / zăpadă. Cine vrea să se înece trebuie să aibă un topor / să-și sape copcă. O, doamnă, o, draga mea doamnă ! Astea / vroiam să i le spun. Dar am uitat cum se spune foc în / franceză. Nu sînt sigură nici cum se spune țurțur și copcă..."

...Voi bate din nou, pentru ultima oară, la ușa casei lui Zygmunt Karpinski...

BALCANICE

BRANKO BANIEVICI

Mușchiul

Mușchiul galben care mănîncă piatra și cerul
Mușchiul negru care ucide cuvîntul
Mușchiul alb de care crapă cîmpia
Mușchiul din pricina căruia a ruginit ziua
Mușchiul din pricina căruia se stinge cuvîntul în oase
Intră în casă în chip în mînă
Și ne frînge limba în gură.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Felinare pîlpîind pe o fundătură veche

Picle închegate dorm somn încîlcit între nuiele de brumă. Gol de măduvă și de legende, osul lunii plutește searbăd pe lacuri. Soarele răsare pe la prînzul mic și numai cu două șuvițe de poleiuri de Boemia. Dar fie vremea cît de ciinoasă și întunericul chiar de piatră neagră, întîmplările se leagă fericit, după legi necunoscute și scot la iveală cîte-un felinar auriu acolo unde era cea mai mare nevoie de el. De exemplu, la federația română de fotbal, în generoasa răspîntie a confuziilor, pe roditorul maidan al haosului. Nu-i de mirare, veți zice, e un loc cu tradiție, multe gutui s-au rînduit pe policioarele și prin pleava acestei instituții subalterne și despre fiecare s-a crezut un timp că-i plină cu ulei și dotată cu fitil de lampă. De ce, adică, să nu răsară și-un felinar cu două brațe și două picioare, funcționînd pe bază de ură mocnită ! El a apărut la timpul potrivit, ca vulpea la pîrleață, ca bobocul de trandafir la urechea țigîncii, ca foaia de varză acră pe buba mînzului. Azi e șeful comisiei de disciplină și se numește Gheorghe Prodea. Binele și răul pe care-l promovează această comisie trebuie măsurat odată separat. Și o vom face. Pe moment nu dorim decît să știm cine-i felinarul ăsta, cine-l ține-n brațe și cine-l trimite prin lume ca să învețe (!?) meseria de-a-mpărți sancțiuni jucătorilor și arbitrilor ? În doi ani a bătut toate continentele, plus unul inventat special pentru el, și a descoperit și a spus într-o ședință cu mulți oameni serioși că vinovați de starea actuală a fotbalului românesc sînt cronicarii sportivi. Păi, ca să emită bazaconia asta putea să rămînă foarte frumos acasă și să citească rapoartele și declarațiile unui Ștefan Covaci sau Valentin Stănescu, figuri clasice în arta de a muta osia căruții fărîmate pe roțile altora. Șeful comisiei de disciplină stă de planton lîngă fraze bilbiite și la alte parastase. Cei care-i pun în strachină cîte-o ciosvîrtă de tropice, spre a-l ține cu pleoapa deschisă și asmuțit împotriva călimării, ar face bine să-l controleze la funingine. Și să-l trimită la nevastă și copii, înainte de-a mai căsca gura încă o dată ca să ne dovedească faptul că face parte din basmul care se deșiră stupid pe coridoarele federației, de amar de ani.

Pe aceeași fundătură veche s-a lipit cu spatele de uluce și inginerul Dinulescu, marele jucător de altădată al lui **Poli** Timișoara, al **Progresului** și al echipei naționale. Într-o toamnă minunată, cum numai toamnele trecutului se țin frumoase, publicul bucureștean a azvîrlit o recoltă de mere în mutra unui arbitru de prin vecini care l-a scos din teren, cu totul aiurea. A trecut timpul și iată că victima a devenit călău. Fără a avea dreptul s-o facă, (nu era membru al biroului federal), el s-a amestecat într-o afacere mizerabilă, îndepărtînd de pe terenul de joc trei jucători dinamoviști, exact cînd era mai multă nevoie de prezența lor.

Mai e puțin și intrăm din nou în bătălia pentru cupele europene. Multă lume, se bucură, mulți speră în rezultate frumoase, dar eu pun rămășag că federația clocește un nou scandal. Dinamo a plătit, feriți-vă, e rîndul Craiovei.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
42
(1 067)
Simbătă
16 octombrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Viitorul concret

deschiderea de orizont pe care o consacră recenta Cuvîntare a secretarului general al partidului, rostită în cadrul Plenarei C.C. al P.C.R., ne trimite cu gîndul la acele studii de sinteză pe care în mod periodic le resimte viața politică, economică și socială în contextul problemelor care-și mențin o permanentă actualitate și prin a căror rezolvare se asigură însăși perspectiva, însăși certitudinea și amploarea faptului concret, împlinit. Fundamentul economic al unei asemenea priviri de ansamblu asupra muncii și vieții are, așa cum se subliniază și cu acest prilej, o decisivă importanță și ne propune reflecții multiple asupra etapei pe care o parcurgem. Paleta priorităților de natură economică și socială este deosebit de cuprinzătoare, iar implicațiile ei ating practic toate domeniile de activitate. Ceea ce, în perspectiva apropiatei Conferințe Naționale a P.C.R., se poate constitui și într-un bogat univers de idei care direcționează deopotrivă gîndul și fapta și asigură linia de unire între cerințe și posibilități, între capacitatea de efort și inițiativă și condiția unei noi calități, a unei noi competențe în toate sferele activității materiale și spirituale.

Domeniile de vîrf ale economiei atrag după ele un întreg ansamblu de preocupări și certifică în același timp modalități și experiențe noi care pot lărgi considerabil cîmpul valorilor practicii umane și pot da un nou relief de conștiință însuși ideii de progres. Din acest punct de vedere, deosebit de revelatoare este remarca secretarului general al partidului după care România se prezintă astăzi la scara celor mai evidente posibilități ale sale, reprezentative atît în planul investițiilor materiale realizate de-a lungul anilor, cît și în acela al edificării unui model economic viabil cu profunde înrîuriri asupra gradului nostru de progres și civilizație. În acest sens, nu există azi problemă care să nu poată fi rezolvată, cîștigul în experiență, în putere de inventivitate, cunoaștere și asimilare a noului, în crearea și aplicarea pe scară largă a valorilor progresului contemporan a atins practic cote de vîrf în toți acești ani și un înalt grad de profesionalitate. Momentul este al eficienței, al înscrierii pe orbita competenței cu maximum de rezultate. În acest fel cuvîntarea secretarului general al partidului se transformă într-un indiscutabil moment de referință și un cuprinzător document ce ne definește din punct de vedere economic și social perioada pe care am parcurs-o pînă acum în procesul de înfăptuire a obiectivelor stabilite de cel de al XII-lea Congres al P.C.R., a măsurilor care privesc finalizarea în continuare a programului stabilit.

O imagine fidelă momentului actual este aceea a proiectării în dimensiuni economice și sociale a viitorului concret, imagine care, în esența sa, poate fi desprinsă și din actualele lucrări ale plenarei partidului, din documentele care au fost adoptate. S-a vorbit despre starea de echilibru dintre diferitele ramuri ale economiei naționale, fapt ce ține și de starea sau mai bine zis de prospețimea și acuitatea gîndirii, de amploarea și profunzimea acțiunii, de nivelul înalt de creativitate ce trebuie să caracterizeze orice efort și inițiativă. Toate acestea poartă marca gîndirii și personalității conducătorului nostru și au o vie răsfrîngere asupra hotărîrii înseși cu care se înfăptuiesc programele dezvoltării noastre pe mai departe. Apropiatul eveniment pe care îl reprezintă Conferința Națională a partidului polarizează deja atenția întregii societăți și se instituie într-un optim prilej de profundă angajare și responsabilitate socială. „Conferința Națională, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să reprezinte un moment important în viața partidului și a țării, să dea o nouă perspectivă luptei și muncii poporului nostru pentru înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate". În acest spirit, sub semnul acestui îndemn se manifestă și creația, patosul însuși al ideii de cultură în marile sale deschideri asupra omului, a prezentului și viitorului său.

Luceafărul

Dimitrie Paciurea : „Gigantul"

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Istoria românilor și destinul imperiilor

Unul dintre cele mai importante momente din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu de la 1 iunie 1982 îl reprezintă, fără îndoială, definiția **Istoriei.** Această definiție cuprinde cîteva teze și idei orientative apte să stimuleze gîndirea și cercetarea istorică românească pe căi mai puțin frecventate pînă acum. „Istoria omenirii, deci și istoria poporului român, este istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, istoria luptelor de clasă, a luptelor împotriva asupririi și dominației străine, pentru eliberare națională, istoria înfruntării continue între vechi și nou. În același timp, istoria omenirii este jalonată de relațiile dintre diferite popoare și state, de formarea și apoi dispariția unor imperii, de lupta popoarelor pentru apărarea ființei proprii, a ființei lor naționale".

Această definiție reprezintă o îmbogățire evidentă a teoriei socialismului științific prin introducerea unor elemente noi care n-au figurat pînă acum în concepția filosofică a partidului nostru, a partidelor muncitorești în general. Ea este rezultatul experienței istorice a poporului nostru, a Partidului Comunist Român.

Două elemente fundamentale sînt caracteristice acestei definiții a istoriei. Una privește raportarea istoriei la grupuri de oameni, constituiți într-o comunitate mai mică sau mai mare, în **popor,** cu o individualitate distinctă, care au împărtășit și împărtășesc un destin comun în decursul timpului. Al doilea element se referă la progresul social, prin lupta între vechi și nou, ca permanență a societății umane. Considerațiile care urmează privesc primul element, luarea în considerare a specificului istoriei fiecărui popor.

Într-adevăr, istoria nu poate să ignore această trăsătură caracteristică societății umane, existența și dezvoltarea individului într-un grup, într-o comunitate. Această viață socială exprimată în comunitate de limbă, în modul de producere a mijloacelor de existență, în obiceiuri și spiritualitate a generat particularități proprii, trăsături distinctive fiecărui popor. Nici un individ nu s-a aflat și nu se află în afara unui grup, a unei comunități, a unui popor.

Așa stînd lucrurile — și ceea ce am spus mai înainte este atît de evident încît nimeni nu poate contesta realitatea istorică a popoarelor — este firesc ca istoria unui popor să-i cuprindă evoluția lui **ca popor,** ca entitate cu trăsăturile proprii, specifice existenței lui în timp. Cum existența unui popor este de neconceput fără o organizare care să facă posibilă viața tuturor membrilor lui, istoria a înregistrat diverse tipuri de organizări, în raport cu stadiul de dezvoltare a forțelor de producție, a relațiilor sociale, în raport cu nivelul gîndirii umane.

În funcție de mărime, de alte condiții, se știe că unele popoare mai mari, cu organizații de tip statal mai puternice, și-au disputat puterea și bogăția pe seama popoarelor mai mici. În decursul sutelor și miilor de ani pe care îi cercetează istoria, unele popoare atestate în anumite epoci au dispărut ca popoare tocmai ca rezultat al războaielor, cotropirilor și distrugerilor provocate de marile imperii, după cum și acestea au părăsit scena istoriei, lăsînd locul altora mai puternice sau au sucombat sub loviturile popoarelor din interiorul lor care luptau pentru libertate și independență națională. În

N. Copoiu

Continuare în pag. a 6-a

Ești unică în lume, România

Răspund cu-nflăcărare conștiinței ce
mă-ndeamnă
Să cînt o națiune mereu la datorie
Aceeași care a știut și știe ce înseamnă,
Să ai nu orice țară — să și o ROMÂNIE.

Bunicii, străbunicii, luptară pentru țară,
Și-au apărat bordeiul, dar mai ales
pămîntul,
Sperînd ca noi, nepoții, să știm ce-i
primăvară,
Să fie-a noastră holda, pe care-o bate
vîntul.

Să nu uităm trecutul, căci el e pentru noi,
Istoria de astăzi, în care omenia,
Este considerată ca cel mai bun altoi,
De musafirii care ne vin în România.

Noi ne-am făcut un nume prin cinstea
românească
Și știm că-n lumea asta niciunde nu-i
mai bine
Avem de toate-n țară și Dunăre albastră,
Și mare și cîmpie și piscuri carpatine.

Pavel Vancea

●

Prag de Patrie

Noi, moții, ținem Patria-ntr-un pumn
Ori într-un prag de casă părintească ;
Spre seară cînd cuvintele apun
Începe gura-n fluier să vorbească.

Și-atunci se-aud pe fiecare deal
Înfiorate stelele cum joacă,
Tineri frumoși pun noaptea peste cal
Și-n-tr-un galop de dragoste se-neacă.

Pe margini rare tulnicele-aprind
Focuri de dor prelung încercuite
Pînă se urcă satele în cer
Și-n mine plaiuri albe de iubite

Atita-i de senin peste păduri
Că ai putea ciopli o sărbătoare
Noaptea se scaldă goală-n Arieș
Și apa strigă cercuri că o doare.

Tîrziu în ochii somnului apun
Pînă și munții lungi să se-odihnească
Noi moții ținem Patria-ntr-un pumn
Ori într-un pod de casă părintească.

Dumitru Mălin

RESTITUIRI

LIMITELE DUBITAȚIEI

De curînd a apărut la binecunoscuta și prolifica editură „Dacia" din Cluj lucrarea Emiliei Șt. Milicescu intitulată simplu : **Gheorghe Lazăr,** o lucrare care se pretinde informată cu surse necunoscute pînă acum, date care ar fi scăpat acelora care s-au ocupat de viața exilatului de la Avrig. Într-adevăr, autoarea, care a redat culturii românești un **Delavrancea** în toată plenitudinea sa, prezintă fluent viața lui Gheorghe Lazăr. Marele patriot a venit la București să opună Academiei grecești o Academie românească, o școală înaltă în care să se învețe și literele și științele și tehnica în limba românească. Doi ani a stat Lazăr în luptă cu dușmanii punctului său de vedere. Unii istorici vorbesc de 15 decembrie 1817 ca punct de pornire al acestei academii. Adevărul este altul și nici autoarea lucrării nu sesizează faptul că la anaforaua din 10 decembrie 1817 prin care se propunea o școală românească, Vodă Caragea, înconjurat de boieri fanarioți și fanariotizanți, se răspunde cu un hrisov de reorganizare a întregului învățămînt în cuprinsul căruia apare și o școală românească, la Sf. Gheorghe, școală care era pusă sub tutela „școlii celei mari", adică a Academiei grecești.

Care a fost meritul lui Lazăr la înființarea acestei școli românești înalte ? În primul rînd a ajuns pînă în divan, unde l-a înfruntat pe dascălul Veniamin din Lesbos, profesor la școala grecească, care la orice argumentare a lui Gheorghe Lazăr, el răspundea mecanic în limba lui : **„den ginetai"**[1]) adică : **nu se poate.** În al doilea rînd el a capacitat pe cîțiva boieri autohtoni să susțină punctul său de vedere și Lazăr a acceptat ca școala aceasta înaltă să fie o școală de inginerie, dar în românească sa **Înștiințare** din august 1818 el își va exprima visul său, ca această școală să fie o Academie „de științe strălucitoare", care să se potrivească acestui „neam împărătesc" și care neam, spune în continuare Lazăr, are și el dreptul **„la o Academie de științe chiar în limba maicii sale",** căci nu este drept ca acest popor de neam mare, **„să se lase mai slab, mai scăzut și mai batjocorit decît celelalte limbi și popoară ale feței pămîntului"** (s.n.). Ce să mai adăugăm noi ? N-avem decît să trimitem pe acei care se ocupă de marele învățător al neamului la citirea integrală a acestui document.

S-a spus și există documente în acest sens că după revoluție „elevii și profesorii școlilor nu se risipiseră". Se întocmește un buget al școlii în care este inclus și Lazăr. Acesta este al doilea moment Lazăr, de care Emilia St. Milicescu ar fi trebuit să țină seamă. Boierii în frunte cu Iordache Golescu solicită pe domnul nou numit, Grigore Ghica, să redeschidă școala. Școala grecească de la Schitu Măgureanu își mută sediul la biserica Domnița Bălașa, dar nu are viață lungă. Lazăr simte din nou asuprirea altui mitropolit. De ciudă se îmbolnăvește și se retrage în satul său. Agentul prusian la București semnala superiorilor săi, la sfîrșitul lui iunie 1823, că „școlile continuă să fie închise, nu mai sunt păstrați decît elevii valahi". Dar la sfîrșitul scrisorii respective menționează necesitatea de a se găsi „un profesor de matematici, căci s-ar dori ca el să fie crestin, adică ortodox"[2]). Adică Lazăr n-ar fi fost ortodox ?! Acest scurt citat ne face să ne punem întrebarea : oare a fost Lazăr unit sau catolic ? Și aici trebuie văzută religia lui Lazăr. Că a fost ortodox numai este nici un dubiu. Dar cum a ajuns el să urmeze în școala

Ioan N. Vlad

Continuare în pag. a 6-a

Toamnă bucureșteană

Salcîmii-au înflorit a doua oară.
Din vîrful florilor le curge ceară.
Prin stropi atomii cerului sînt dați
Și mierea-i ca zăpada Gutinului. Gustați!
Ce singeros de dulce-i această toamnă
coaptă.
Un fulger îți retează urechea-n orice șoaptă
Și cît de bun veninul viperei cu corn !
Verzește sticla pusă cu gem sau cu lichior.
Nici sărbătoarea celei mai nalte sărbători
nu-ncape-n sine-atîta sărbătoare.

Gavril Matei Albastru

ÎN ACEST NUMĂR : ● Arhiva «Luceafărul» ● „Un Bacovia necunoscut" de Marcel Marcian ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Atitudini ● Poeme de Vasile Petre Fati ● Ioan George Șeitan ● Voicu Olari ● Proză de Adrian Velichi ● Jurnal de poet de Ioan Alexandru ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de N. Ciobanu. ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● O istorie în imagini a literaturii române contemporane văzută de Ion Cucu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Sport de Fănuș Neagu ● Repere ● Revista străină.

Prima istorie literară românească (I)

Pe la 1875, un tînăr de nici 25 de ani, venit din Bucovina în București cu gîndul de a face poezie și cercetări folcloristice, publica, la „Typographia Alecsandru A.", un „Conspect asupra literaturei române și literatorilor ei de la început și pînă astăzi în ordine cronologică" urmat, la nici un an diferență, de o parte a doua, mai consistentă, aceasta, sub raport cantitativ. În spatele acestui titlu prevestitor de aride înșiruiri didactice, se ascunde însă o adevărată istorie a literaturii române iar autorul ei, Vasile Gr. Pop, este primul nostru istoric literar cu adevărat modern. Omul se născuse la 1850, începuse cu poezie și scăpase, la 1872, chiar și un volum, „Aurora Bucovinei", însoțit, curios, de o „privire fugitivă asupra litteraturei române în genere ear' în special asupra mișcărei litterarie din acea provincie a Daciei", o schiță de nici 50 de pagini, dezvoltată ulterior în „Conspect". Lirica lui Vasile Gr. Pop nu mai stîrnește astăzi nici o emoție, afară de, să zicem, cîte un catren conținînd o plimbare cu trăsura cu patru cai la Săftica, tip de poezie a preumblării boierești, de „cîteva ore" afară din oraș ; „poeziile poporale" bucovinene, culese de el, probează scrupulozitate și denotă că tînărul era îndreptat bine în folcloristică. Partea cea mai trainică a operei lui Vasile Gr. Pop rămîne tot „Conspectul", reeditat recent de Paul Lăzărescu (Ed. Eminescu, 1982), în condițiuni demne de laudă (prefață, note copioase, transcriere „modernă" a ortografiei citeodată bizare a vremii aceleia). Spiritele lucide rămîn dezorientate în fața ignorării care a înconjurat această producție, o spun încă de la început, cu merite excepționale ; Paul Lăzărescu, editorul de acum, ne ajută însă a clarifica acest „caz". Este, mai întîi, vorba de o acuzație de „plagiat" pe care contemporanii nu o făcuseră totuși și care s-a impus. Dumnezeu știe cum, odată cu trecerea anilor și în lipsa unei înțelegeri raționale a chestiunii. Din perspectiva „modernă" ceva trebuie să fi fost și editorul a stat să verifice atent, așa încît trebuie crezut pe cuvînt : cîte un fragment biografic, cîte o știre, cîte un paragraf din „Conspect" provin din „Lepturariul" lui Aron Pumnul, din „Pantheonul românesc" de Iosif Vulcan, din „Analecte" de T. Cipariu. Cu toate acestea, ideea de plagiat cade. Vasile Gr. Pop comunicase într-o prefață că o parte din biografii ar reproduce „pasagii caracteristici" din Pumnul, Cipariu și Justin Popfiu. În plus, atît cît e biografism în istoria literară nu se putea modifica, de la o carte la alta, cu totul și dacă judecăm bine datele observăm că pe urmele lui Pumnul ori ale lui V. Gr. Pop au călcat toți aceia care, mai pe urmă, au scris istorie literară, inclusiv N. Iorga și G. Călinescu. Fiind vorba mai întîi de „biografii", care circulă de la un pionier la altul fără sentimentul unei proprietăți, nu s-ar putea vorbi de plagiat sau de „compilații". Cine va examina primele „istorii literare", de după V. Gr. Pop, de exemplu acelea ale lui Gh. Gh. Arbore ori Ioan Lăzăriciu, niște manuale care abreviază „Conspectul", va vedea cu adevărat ce este aceea „compilație". Meritele indiscutabile ale acestui mare precursor nici nu provin, de altfel, din culegerea

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

REMEMORĂRI

NOAPTE LA SINAIA

Mi-am ales drept prieten cel mai urît cîine din Sinaia, o javră care semăna cu mine, puțin mai dințos și mai dornic de mingîieri.

Ieșisem pe ușa cantinei, (cantina creatorilor !) și el a zvîcnit mustăcind și vorbindu-mi și gudurîndu-se în spatele meu. M-am întors.

Era mai urît decît de obicei, o sublimare, o umbră de cîine, un nimic...

— Vino, i-am zis, (înțelegea omenește), vino și-am să-ți dau o bucată de cîrnat de Ardeal. Al cui ești tu, nefericitule, cîine urît și trist ca un om de zăpadă părăsit de copii ?...

I-am mai spus și alte chestii. Faptul că nu pot dormi, că brazii sînt insuportabil de drepți, că un prieten al meu și-a rupt cravata

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Dintr-un „Jurnal despre cultură"

ATITUDINI

De mare finețe și adîncime, un dialog Blaga — Ladea, relatat de Ion D. Sîrbu :

„Ladea: Domnule profesor, de ce, cînd vă plimbați, cînd urcați acest deal (Feleacul Clujului — n.n.) țineți capul foarte aplecat ?

Tăcere. Trec cele trei minute blagiene. Apoi :

Blaga : Dragă Romi, eu cred că orice poet este o cariatidă. Ține cerul pe umeri... Și în ultima vreme, cerul a devenit deosebit de greu...

Iar tăcere. De astă dată privim și noi în pămînt. Apoi Blaga se oprește, ne măsoară din ochi și ride :

Blaga : Mă întreb : ce s-ar întîmpla dacă o cariatidă ar începe să se clatine ?".

De fapt, Blaga nu se întreba și nu întreba nimic ; nu făcea altceva decît să afirme. Iar sub o asemenea afirmație, dialogul însuși nu putea continua, fiindcă părțile se absorbiseră în parte : semnul de întrebare căzut pur și simplu retoric echivala un sens după a cărui pătrundere conlocutorii nu-și mai pot păstra „independența". Conotațiile proliferează, sensul acoperă semnul și, apoi, îl interzice.

Ideea, care nu ne îndepărtează de ceea ce știm că este gîndirea și forma gîndirii lui Blaga (n-am crezut niciodată prea mult în precizia, în fidelitatea „memoriilor" și a „evocărilor"), conține — printr-o aproape insesizabilă răsturnare a planurilor — un mare neadevăr. În fond, arheologia ne învață că bolțile nu s-au prăbușit decît arareori din vina cariatidelor. Dimpotrivă, mai întotdeauna, dintr-un edificiu-relicvă vedem astăzi doar cariatidele (și nu este zidul forma „primară" a cariatidei ?) ; bolta pe care o cunoaștem acum, „postumă" sieși prin restaurare, nu este decît o funcție și deopotrivă o iluzie „actuală" a cariatidelor. Iar cînd totul s-a prăbușit, a dispărut absorbit în geologic, săpăturile au scos de cele mai multe ori la iveală cariatide și pavimente, prea rar fragmente de boltă. Paradoxal, cariatidele

Mircea Braga

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

GHEORGHE SUCIU: «Război şi dragoste»

„Această carte face parte din ciclul **Adio, domnilor ţărani.** Ea este deci complementară romanului **Botează-mă cu pămint.** Cred că unele inadvertenţe posibile vor găsi la cititorul mai ingăduitor, explicaţii, artisticeşte vorbind, rezonabile. Ne scriem, totuşi, cărţile la virste deosebite, dar totdeauna după impulsul planului dintii. Iar la inceput a fost volumul **Oul**". Am reprodus avertismentul autorului, de pe pagina de gardă a recentului său roman, **Război şi dragoste** (Editura Militară, 1982), pentru că este cu adevărat important in inţelegerea prozei lui Gheorghe Suciu. Personal, n-am descoperit inadvertenţe semnificative ori supărătoare intre cele două romane complementare şi, de aceea, imi inchipui că, dincolo de complezenţa faţă de cititor, justificările din avertisment sint o măsură de precauţie faţă de comentatorii căutători de noduri in papură. Important nu este, insă, acest lucru şi nici că Gheorghe Suciu pretinde a avea un plan, ci insăşi existenţa unui plan in ceea ce a dat pină acum scriitorul.

Majoritatea cărţilor sale (**Oul** — 1968, **Antrenorul şi zeul** — 1969, **Lucrări şi zile din viaţa lui Nick** — 1972, **Botează-mă cu pămint** — 1974, **Război şi dragoste**) circumscrie acelaşi spaţiu geografic, moral şi existenţial, acelaşi tip de umanitate, abordată in secvenţe temporale distincte, care converg intru (intru este un cuvint care ii place şi lui Gheorghe Suciu) realizarea a ceea ce s-ar putea numi monografia satului ardelean. Principala dimensiune a scrisului său este cea etică şi, prin aceasta, Gheorghe Suciu se inscrie in tradiţia prozei ardeleneşti. Aceleiaşi zone literare i se integrează scriitorul şi prin vocaţia construcţiei de edificii prozastice solide, minuţios articulate. Criticii i-au recunoscut această insuşire in povestiri, dar i-au contestat-o in romanul **Botează-mă cu pămint.** Într-o recenzie la apariţia cărţii, Mircea Iorgulescu ii reproşa interesul pentru interpretarea materiei romaneşti in detrimentul prelucrării ei şi al construcţiei. Un defect real este astfel extrapolat şi transformat in dominantă. Gheorghe Suciu este, intr-adevăr, tentat să explicitеze, să teoretizeze, să — mă rog! — interpreteze, uneori excesiv, evenimentul epic, dar aceasta nu face decit să paraziteze construcţia, să-i adauge excrescenţe, fără insă a-i afecta solida structură de rezistenţă. S-a mai reproşat romanului viziunea greoaie, in tradiţia Slavici. Cit de „greoi" este Slavici, a demonstrat cu prisosinţă Magdalena Popescu intr-un excepţional studiu publicat cu citiva ani in urmă! În cazul lui Gheorghe Suciu cuvintul potrivit nu este „greoi", ci lent. Naraţiunea avansează lent, cu acumulări incete şi dezvoltare arborescentă, adecvate acestei saga care este **Botează-mă cu pămint.** Întilnim, incă o dată, o notă specifică prozei ardeleneşti. Şi nu numai ! Nu vreau să fac apropieri forţate şi nici comparaţii zdrobitoare, dar mă intreb — par exemple — dacă alegreţea relatării constituie calitatea romanelor unui Thomas Mann ?

Cea mai frecventă acuză priveşte inadecvarea limbajului la statutul personajelor. Ţăranii lui Gheorghe Suciu gindesc, uneori, in cel mai pur limbaj neologistic, combinat cu expresii neaoşe. Carenţa este mai vizibilă in **Botează-mă cu pămint** şi mai estompată in **Război şi dragoste.** Dar şi in ultimul roman, alături de formele dialectale tirnaţ, cintălău, fedeleş, cărigi, zborn, ploatăn, citav, trevere, găsim neologismul de ultimă ori şi sentenţa filozofică. O motivaţie ar exista („Doamne, cite cuvinte am invăţat de-atunci incoace!" — exclamă personajul-narator din cartea intii a romanului **Război şi dragoste**), căci atit Nicky, naratorul din **Botează-mă cu pămint**, cit şi cel fără nume din care am citat in paranteză, refac, retrospectiv, deci cu limbajul şi experienţa dobindite ulterior, un trecut la care au fost martori. Chiar şi aşa, in plan stilistic, atitudinea autorului fiind una implicată şi nu detaşată, efectele unui atare procedeu nu sint de cea mai bună calitate. Uneori apare comicul involuntar. Într-o secvenţă erotică, altfel tuşantă, fata intreabă : „Te doare ?, zise şi incepu să-i mingiie capul, obrazul, **bumbuţul** urechii". După „bumbuţul" cu pricina, la citeva rinduri, intilnim „straniu somn", „stane inmărmurite" (!), „spasm larg", „imbăcare inaltă". Stridenţe, faţă de tonul general al cărţii sint şi citeva inutile intervenţii patetice ale naratorului, din prima parte a cărţii.

Am numit astfel defectele acestui roman, remarcabil altfel din multe puncte de vedere.

Război şi dragoste este alcătuit din două „cărţi". Prima, „De-ar fi puşca iarbă verde", (variantă a volumului cu acelaşi titlu apărut in 1976), a doua, „Război şi dragoste". La o privire superficială, cele două părţi ale romanului par a fi două cărţi distincte. În fond insă, chiar dacă personajele, acţiunea şi spaţiul de desfăşurare sint altele, scritorul nu face decit să prezinte acelaşi tip de umanitate in două situaţii diferite. În „De-ar fi puşca iarbă verde" prim-planul este ocupat de Mitru Fintină şi personajul-narator (unul din Luna, celălalt din satul invecinat Silviştea) aflaţi pe frontul celui de-al doilea război mondial, după momentul intoarcerii armelor. În a doua parte a romanului, acţiunea se mută in Silviştea, in timpul retragerii trupelor germane. Reintilnim acum personajele şi cadrul de desfăşurare din **Botează-mă cu pămint.**

În chip surprinzător, prima parte nu este un jurnal de front (o singură scenă de luptă, pe citeva pagini). Dar, deşi nu ocupă prim-planul, războiul este o prezenţă constringătoare, a cărei presiune teribilă asupra fiinţei este doar sugerată de autor. Oamenii nu se modifică insă in această situaţie limită, ţăranii rămin tot ţărani, cu un comportament nedegradat in nici o condiţie. Reprezentantul acestei demnităţi structurale este Mitru Fintină. Firescul, buna cuviinţă, echilibrul moral şi inţelepciunea sint atributele acestui personaj luminos, care emană in jurul său calm şi incredere.

Două secvenţe se detaşează, prin incărcătura emoţională, in această primă parte a romanului. Mitru, impreună cu naratorul se intilnesc, seara, pe cimp, cu Lena (povestea ei şi a nepoatei sale o vom afla mai tirziu, după ce autorul minuieşte cu virtuozitate tehnica suspansului). Cei doi nu vorbesc aceeaşi limbă şi işi rostesc, din timp in timp, doar numele, spre stupefacţia naratorului — martor. Şi totuşi, inflexiunile vocii, limbajul ochilor fac din această fragilă punte de comunicare un veritabil dialog al sufletelor. Scena, fără nimic melodramatic sau exotic, este descrisă in tot realist de către narator, care-i adaugă un comentariu mental contrapunctic, tocmai pentru a nu forţa spectaculosul. A doua secvenţă (introdusă prin tehnica povestirii in povestire) cuprinde istoria lui Moş Macarie, relatată de personajul-narator la cererea lui Mitru. Povestea, pină la un moment dat, este comică şi pitorească. Macarie ii trimite, de pe front, o scrisoare soţiei sale, neştiutoare de carte. Are insă surpriza să primească un răspuns scris de mina acesteia, răspunsul este insă, copia fidelă a scrisorii lui Macarie. Femeia descoperise, din dragoste, această unică modalitate de comunicare cu omul ei.

În partea a doua a romanului, personajul principal este Nicolae Picu, „bătrinul", cu şapte ani petrecuţi in America, **pater familias** autoritar, cunoscut din **Botează-mă cu pămint.** Bătrinul, care se bucură in sat de un prestigiu enorm, incearcă, impreună cu preotul şi primarul, să salveze satul de distrugerile armatei germane in retragere. Picu ştie, dintr-o indelungată experienţă, tot ce mişcă in sat şi se comportă ca un mare strateg, intuind, totodată, in comandamentul german un om de suflet. Personajul se comportă ca un Moromete ardelean, inteligent şi cunoscător al psihologiei umane, ştiind să disimuleze şi să acţioneze eficient. În afara portretului lui Nicolae Picu, cel mai valoros lucru din această parte a cărţii este sugerarea unei tensiuni interioare care se acumulează pe măsură ce ne apropiem de sfirşitul lecturii. Totul pare o cursă contratimp, incheiată tragic in punctul de virf.

Impecabil tensionată dramatic, cu contrapunctice ruperi de ritm, această parte a romanului ne arată in Gheorghe Suciu un bun creator de atmosferă, aşa cum, in prima parte, el se dovedise un povestitor de clasă.

Război şi dragoste obligă la o nouă lectură a cărţilor lui Gheorghe Suciu şi oferă argumentele reconsiderării opiniei unor critici.

Valentin F. Mihăescu

P.S. Semnalez celor interesaţi apariţia, in „Luceafărul", (nr. 40, din 2 oct. a.c.), a unei noi proze de D. Dinulescu, cu acelaşi haz, dacă nu cumva mai mult, ca şi cele din volumul „Eu şi Robert Calul". Pină la certa ei apariţie in carte, nerăbdătorii işi pot satisface deplin curiozitatea.

CARTEA DE DEBUT

TIPOLOGII POETICE

O poezie delicată şi fragilă, melancolică şi melodioasă, ca o caligrafie japoneză, cultivă sătmăreanul Emil Matei, in scurtele sale poeme, toate cu rimă şi nu mai mari de 6—8 versuri : „Se cern cocori din zare către zare / unul altuia croindu-şi drum / Cocorii mei, cocori de fum /, voi niciodată n-aţi tăiat cărare // şi totuşi aţi cam obosit de-acum / ca punctul suo un semn de intrebare". Din supunerea la canonul formei rezultă şi o seamă de consecinţe, care definesc de fapt timbrul volumului *) : rostirea e concentrată şi eliptică, cuvintele prelungindu-şi sensul in vibraţia lirică a tăcerii aloului care inconjură poemele. Semnificaţia apare in genere incifrată, enigmatică, uneori reţinindu-se mai mult starea poetică difuză decit mesajul, alteori impresia de simbolistică prea intortocheată, din cauza abrevierilor succesive, accesibilă doar gindirii poetului şi lipsită de un inţeles anume pentru cititor. Vagul acesta programatic („sub legănarea formelor incerte / un ţipăt blind dintre coperte") este reluat de muzicalitatea nedefinită, uneori cu rezonanţe bacoviene. (**Mov, Şi, Gemene sălcii**), totdeauna de sorginte tradiţională : „De legănare intru totul străine / nu-s braţele tale cu care mă-mbrac ; // nici chiar rezerva de singe rămasă-n / laboratoarele secrete din veac. // Doar muzica ne mai poate salva / tăind fringhiile de la hamac". Tipologic, poetul e un romantic pentru care poezia e o damnare acceptată cu impăcată tristeţe şi secret orgoliu. Lumea sa e asediată de frig sau fum care ridică mereu o barieră intre noi şi cuvint sau vis, ameninţind blinda reverie a fiinţei. Pe lingă iubire poetul e inclinat spre meditaţia asupra marilor teme romantice — moarte, destin, poezie — incifrate in simboluri livreşti. Dacă de obicei desenul e suav, aerian şi eliptic, intilnim şi poeme mai fruste in limbaj : „Ne-ngheţa limba-ntr-un suris nărod, / sub şa ne duceam caii la-mpuşcare // de parcă-n vis trăiam un episod / ce-atit de-amar şi-atit de straniu pare // precum ne-am duce fiii la Irod / şi-am cere un permis pentru visare". În debutul lui Emil Matei, dincolo de fiorul delicat al volumului, sint semne ale unei poezii de substanţă, mai dense şi directe, pentru care poetul trebuie să-şi asume riscul unei eliberări explozive a cuvintelor de sub blinda tiranie a formei.

Tot un tradiţionalist, dar de altă factură tipologică, este şi tinărul căpitan de transmisiuni, Eugen Pelin, autor al unei decente şi curate poezii patriotice.**) Deşi uneori ocazională, poezia sa nu e retorică, ci simbolică, incercind să transforme — pe urmele lui Blaga şi Nichita Stănescu — viziunea patriotică abstractă intr-una metaforică a elementelor : „Copacii dorm in mijlocul zilei, stăpinitori peste umbre, peste puterile mele. / Trece pasărea amiezii / cu zborul atit de aproape, / lingă visele noastre scăldindu-şi aripile. // Dinspre pămint e o tăcere de codru / şi pulsul liniştit al seminţelor. / Trec orele patriei cu flamuri de soare, / cu un adinc, cu o nouă cuprindere". Pădurea, nervurile frunzei, izvoarele, mierea pămintului, cuvintele tatălui, lacrima mamei, meleagul copilăriei, zborul păsărilor, mirabila sămintă sint semne pentru adinca osmoză a omului cu pămintul strămoşesc. În multe privinţe recuzita e tradiţională (fără a deveni clişeu), dar poetul insuşi nu pare a avea altă ambiţie decit de a rosti cu vocea sa temele consacrate ale iubirii de patrie. Ceea ce place de la inceput aici este gravitatea inaintea cuvintelor, sentimentul că pentru Eugen Pelin poezia este o zi de sfintă duminică pentru care trebuie imbrăcate cu ceremonioasă sfială hainele de sărbătoare. Vitalist şi echilibrat, poetul e o structură clasică cu o senină aspiraţie spre puritate şi candoare, poezia sa fiind un cintec al bucuriei vieţii trăite in armonie cu sine şi cu lumea. Volumul e dominat de figuri ale ascensiunii şi candorii : aripi de dor, crini de zăpadă, ninsoare, floare, strai alb, copilărie, adevărul iubirii, lacrima primăverii etc. Chiar şi in poemele unei mişcări descendente („Mereu de atunci / cu soarele-n amiezi, / cu roua strinsă după noapte, adun in mine pajişti verzi / cu setea depărtărilor de moarte), aspiraţia rămine la fel de puternică : „La capăt de vis / e aceeaşi candoare". Dincolo de cele citeva poezii cu o tematică specifică Editurii Militare — unde efortul spre lirism e evident, ca şi sinceritatea autorului, fără a le salva de la un nivel comun — in ce are volumul mai bun se simte o nobilă voinţă de a scrie astfel poezia incit ea să depăşească hotarele genului devenind o poezie a meditaţiei asupra existenţei pe acest „pămint numit România".

Alexandru Condeescu

* **Emil Matei : „Traversind fiinţa", Editura Litera, 1982.**

** **Eugen Pelin : „Orele patriei", Editura Militară, 1982.**

GH. CUNESCU: «Pe urmele lui GALA GALACTION»

Sint scriitori pentru care călătoria nu este un simplu divertisment sau o posibilitate de cunoaştere in plus, ci o **stare existenţială.** Din această familie de spirite ce şi-a făcut din periplu o a doua natură, face parte indiscutabil, şi Gala Galaction. Simbolic parcă, pentru ceea ce avea să urmeze, debutul său publicistic este rodul unei experienţe de călător. Ne referim la un reportaj satiric, scris in tren (!) spre Bucureşti, după un voiaj intreprins la Sinaia impreună cu prietenul său, coleg de liceu şi viitorul om politic, I. G. Duca. Nu numai simbolic dar şi premonitoriu, deoarece intreaga viaţă a lui Gala Galaction avea să se desfăşoare sub semnul lui Hermes, ocrotitorul drumeţilor. Aproape toate marile momente din existenţa intimă sau publică sint legate de o călătorie, incepind aşa cum s-a văzut, cu primul său articol, continuind cu debutul literar — nuvela **Pe terasă** apărută in **Adevărul ilustrat** (1896) inspirată de o intimplare aflată la Caracal — şi apoi, cu alte nuvele ce şi-au avut o geneză asemănătoare, pină la căsătorie (o cunoaşte pe viitoarea soţie, sora Zoe la mănăstirea Agapia) şi moarte. Teribila boală ce l-a lăsat şase ani „mort in viaţă" pină la sfirşitul definitiv (1961), s-a declanşat după o plimbare (ultima din viaţă) la Academie, iarna, bolnav, la virsta de 74 de ani pentru a-şi revedea prietenii. Cruntă răzbunare şi crudă ironie a sorţii ; cel ce a umblat o viaţă intreagă, cel pentru care a trăi cu adevărat insemna a călători, a vedea şi a cunoaşte lucruri mereu noi, sau a recunoaşte şi adinci pe cele vechi, să rămină atita timp in pat, imobilizat şi mut in aşteptarea morţii izbăvitoare. Şi iarăşi, nu este intimplător că spre bătrineţe odată cu incetarea drumurilor prin ţară, nu a mai scris operă de ficţiune. Viaţa sa este un adevărat „bildungsroman" ieşită parcă din goetheanul „Wilhelm Meister", amănunt ce nu i-a scăpat lui Gheorghe Cunescu, biograful lui Gala Galaction. Spun biograf şi sper să nu exagerez, deoarece cartea sa, „Pe urmele lui Gala Galaction" (Editura Sport-Turism, 1982) nu este o simplă radiografie a voiajurilor prozatorului prin ţară sau in străinătate, ci o reconstituire, făcută cu aplicaţie exegetică şi talent literar, a vieţii şi, adiacent, a operei celui care a fost omul şi scriitorul Gala Galaction. Desigur, nu avem in faţă o monografie propriu-zisă ci o fereastră deschisă spre o existenţă nu numai spectaculoasă dar in primul rind autentică. Este şi scopul propus de Gheorghe Cunescu care incearcă apelind la un unghi de investigare inedit, biografia prin călătorii, să configureze personalitatea scriitorului, motivaţia reală a operei şi comportamentului său : „Stăruinţa mea a fost să contribui, cit de cit, la cunoaşterea vieţii scriitorului, la inţelegerea operei, la reliefarea postulatelor şi idealurilor democratic-umaniste, la trezirea interesului pentru Gala Galaction, acest «mare scriitor al literaturii române», cum l-a considerat Zaharia Stancu şi nu numai el. Cum, desigur, se va observa, am evocat, in paginile cărţii, cu precădere, călătoriile, in ţară şi peste hotare, ale lui Gala Galaction. Pe unele din ele le-am prezentat mai amplu, incercind, totodată, să suprind ecourile lor in scrierile publicistice şi literare ale scriitorului sau să explic mobilurile reale care l-au determinat, precum : plăcerea nepotolită a lui Gala Galaction de a umbla, ca să cunoască viaţa obştească, locuri şi oameni, monumente arhitectonice, de cultură şi artă, să admire frumuseţile naturii; din obligaţiile de serviciu, conferinţe şi şezători literare; din datorii patriotice-cetăţeneşti; din sentimente paterne (cum au fost călătoriile in Italia). Acestor prezentări — ale drumurilor scriitorului — le-am alăturat, in spiritul rigorilor seriei editoriale in care apare lucrarea, informaţii, date şi consideraţii biografice, indeobşte cunoscute dar şi inedite, precum şi principalele scrieri literare, fără pretenţia unei exegeze totale" — se explică autorul in capitolul final **Non omnias moriar.** Un program, după cum se observă de loc uşor, dacă nu chiar ambiţios, pe care, insă Gheorghe Cunescu il duce cu succes pină la capăt. Şi adevărul este că nu foarte multe sint cărţile ce reuşesc să contureze veridic personalitatea unui scriitor, şi să evoce atmosfera lui formativă. Sigur, exegetul nu ia in considerare totalitatea factorilor, nici nu-şi propune aşa ceva, dar in limitele pe care şi le-a fixat, se mişcă cu dezinvoltură creionind, după o selecţie atentă a datelor şi evenimentelor, fiind in general evitate detaliile anecdotice, din citeva linii o ipoteză plauzibilă. Cine poate spune că deţine in intregime adevărul despre o personalitate, şi incă atit de complexă cum a fost a lui Gala Galaction. Nu demult, pornind de la o insemnare din jurnalul prozatorului, cu privire la moartea lui Iorga, duşman neimpăcat al său, L. Kalustian vedea, exagerind şi deformind, in Gala Galaction, nu ştiu ce suflet demonicotenebros. Din fericire Gheorghe Cunescu ştie să citească cu atenţie şi in context faptele, interpretindu-le, aproape de fiecare dată in spiritul lor real. În acest sens, biograful se orientează mai totdeauna spre lucrurile majore, spre semnificaţia esenţială a gesturilor şi actelor scriitorului. Nu aş vrea să se inţeleagă insă, de aici că avem in faţă o carte didactic-moralizatoare, urmărind să traseze, ostentativ, destinul exemplar al unei personalităţi. Dimpotrivă, cartea se citeşte cu plăcere, avind ea insăşi, o desfăşurare şi o strategie romanescă, autorul avind abilitatea de a dezvolta epic o scenă, de a evoca un peisaj sau, chiar de a imagina epic. Mai mult de atit, ştie cind şi cum să introducă un amănunt revelator sau o intimplare cu iz anecdotic sau senzaţional, cum este povestea uciderii vătăjelului de la Dideşti, şi a mărturisirii criminalului după mai bine de jumătate de veac, intimplare ce a intrat in capitolul „De Drăgaica" din romanul **La răspintie de veac.** Ceea ce regretăm totuşi, la sfirşitul acestui fermecător periplu in lumea călătoriilor lui Gala Galaction, este faptul că Gheorghe Suciu nu a apelat mai mult la memoria personală atit referitor la figura scriitorului cit şi la epocă. Nu ne rămine decit să aşteptăm intr-adevăr şi o biografie Gala Galaction, pe care sintem siguri, este, prin cunoaştere exhaustivă şi iubitoare a subiectului ca şi prin harul literar, cel mai indreptăţit să ne-o dea.

Paul Dugneanu

atitudini

Locul statuilor

Ne-am aflat, aproape o săptămină, distinşii poeţi Cezar Ivănescu, Ion Gheorghe şi subsemnatul in judeţul Alba cu prilejul Zilelor Decadei Cărţii Româneşti. Am fost la intilniri cu muncitori şi intelectuali de diferite profesiuni. N-o să dau seamă, aici, despre fructuosul dialog. Dar am trecut prin Lancrăm... „Sat al meu, ce porţi in nume / sunetele lacrimei, / la chemări adinci de mume / in cea noapte te-am ales / ca prag de lume / şi potecă patimei...".

Ne-am oprit, mai intii, veneam dinspre Alba Iulia, pentru inchinare, la statuia poetului, magnifica tăietură in bronz a lui Ladea. În tăcerea care ne stăpinea abia dacă am auzit şoaptele unuia dintre insoţitori : — Această dublă capodoperă — şi pentru simbolul ce reprezintă, şi pentru felul cum e realizată de sculptor — a fost cindva spinzurată cu un lanţ şi tirită de un tractor undeva la loc de ungher şi jilav... Ne bucurăm că n-a fost topită (!) şi astăzi se află in satul poetului !

După citeva minute ne-am intors in uliţă şi acolo am indrăznit intrebarea : — Dar de ce soclul acela atit de meschin, de abia vreo douăzeci de centimentri inălţime ? Aşa l-a gindit Ladea ? Ni s-a răspuns : — Nu ştiu cum l-a gindit sculptorul, pot insă să vă spun că altcineva a „gindit" să fie cit mai „jos" pentru a nu se vedea statuia din şosea.. Şi se mai aude că se vor planta aici in marginea şanţului citiva arbori, aduşi gata crescuţi, cu pămintul rădăcinilor strins in plase de sirmă, pentru a o întuneca de tot.

Am rămas cu toţii, printr-o nefericită expresie de calc, interzişi. Mi-a venit in amintire strofa dintii din intiia poemă, **Sat natal** din ciclul **La cumpăna apelor** : „După douăzeci de ani trec iarăşi pe-aceleaşi uliţi / unde-am fost prietenul mic al ţărinii din sat. / Port acum in mine febra eternităţii, / negru prundiş, eres vinovat."

Apoi am ajuns in cimitirul in care doarme ţărina poetului. La prima inundaţie, din 1970, care-n-ncercat să pustiască Ardealul, m-am aflat acolo lingă piatra poetului cu prozatorul Ion Lăncrănjan. Mormintul era invăluit de tufe mari de trandafiri roşii abia zbucniţi din bobocii lor. Satul Lancrăm era, parte, invăluit de stihia apelor miloase. Am zis către insoţitorul meu : — Uite, bădie, că nebunia elementelor naturale nu-ndrăzneşte să spurce locul de veci al geniului. Trandafirii aceştia ard ca nişte candele de veghe şi apărare...

Iar acum, intr-una din zilele trecute, cind am intrat in cimitirul unde se află mormintul lui Blaga, cimitir ingustat foarte mult la uliţă (?) pe piatra sacră a poetului se culcuşa... un cird de găini ! A trebuit să le zburătăcim pentru a ne putea inclina frunţile in faţa vestigiului — imaculat. Am fost, după aceeaşi proastă expresie, din nou interzişi.

Ce s-a petrecut ? De foarte curind, in megieşia cimitirului s-a ridicat o vilă şi vila trebuia să aibă şi puţină curte, şi garaj, şi tot ce-i trebuie unei vile care se respectă. Şi pentru că trebuia puţin spaţiu pentru atitea acareturi s-a intrat hapsin in cimitir pină la doi-trei metri de mormintul poetului ! Şi s-a mai durat un zid de cărămidă, deocamdată netencuit dar inalt ! — să nu se vază in curtea proprietarului. Iar zidul s-a prevăzut cu citeva accese pentru orătănii ca acestea să pască iarba cimitirului. Şi s-o imaculeze, ca să nu folosesc cuvintul pe care Arghezi l-ar fi spus aici fără nici o interdicţie.

Am rămas, toţi ciţi ne aflam acolo in acel minut, de-a dreptul uimiţi (Ion Gheorghe şi Cezar Ivănescu semnează şi dinşii această uimire).

Nu acuz oameni şi nici instituţii. La Lancrăm insă, trebuie să nu se mai ivească lacrima decit in sonurile numelui vechiul sat. Sau poetul, după ce a trecut in eternitatea poeziei lumii mai are incă pricină să rostească, neimpăcat, şi ultima strofă din poema **Sat natal,** din care am recitat mai sus : „Dar de ce m-am intors ? Lamura duhului nu s-a ales. / ceasul meu fericit, ceasul cel mai fericit / incă nu a bătut. Ceasul aşteaptă / subt ceruri cari incă nu s-au clădit" ?

Ba cerurile s-au clădit, iar buna lor intemeiere nu mai poate ingădui aberaţiile ! !

Gheorghe Suciu

Un alt punct de vedere

În „Suplimentul literar-artistic" nr. 54 sint publicate „răspunsuri de excepţie ale cititorilor la ancheta lansată in numărul 51 al revistei — „Cit din succesul la public este dat de valoare ?". Tot redactorii **Suplimentului** precizează : „Pentru informarea celor care n-au parcurs numărul 51 al **Suplimentului** precizăm că discuţia se referă la o listă a cărţilor rămase nevindute la «Librăria noastră» (unitatea nr. 50 din Bucureşti)". Şi iată şi cititorii cu răspunsuri de excepţie: ing. Florin Grigoriu, Lehliu Cară, judeţul Călăraşi, prof. Paul Marinescu, Bucureşti, Mihai Niculescu, Bucureşti şi Dan Bogdan Anghel, Iaşi. Cum se vede, ultimii doi au aceeaşi profesie : orăşeni pur şi simplu, ceilalţi n-au mărturisite specialităţile. Nu insă amănuntele sint importante, ci modul primitiv in care revista sus amintită face acest sondaj de opinie. Alege, din citeva milioane de oameni care au cumpărat cel puţin o carte in viaţa lor, patru inşi pe care ii numeşte purtători de cuvint. Fără să le indice specialitatea, virsta, studiile. Acestora le pune patru intrebări pe baza unui singur sondaj făcut la o singură librărie, la foarte cunoscuta „Librăria noastră nr. 50" ! În aceste condiţii, mai ales că redacţia nu-şi exprimă punctul său de vedere care să afirme sau să infirme punctele de vedere ale celor patru difuzori de opinie publică, se poate face orice, inclusiv să fie invitaţi patru prieteni care să-şi asume părerile redactorilor **Suplimentului** şi să le semneze. Nemaivorbind de rizibilitatea sau chiar ignoranţa unor răspunsuri. De exemplu, ce să inţelegem atunci cind se scrie că **Reporter romantic in ţară şi pe glob,** carte a lui Corneliu Leu, este „altfel onorabilă, dar departe de alte cărţi ale autorului" ? Cărţi cumva mai onorabile, ori chiar capodopere ? Sau, iată expresie : **„Bărbaţi cu obiceiuri de eroi** (cartea işi refuză de la bun inceput titlul — obiceiuri de eroi ?...)", adică, vezi doamne, cel care a scris cartea, Ovidiu Ioaniţoaia, s-ar fi gindit la irozi şi căluşari (in treacăt fie spus, pentru deplina informare a redacţiei, această carte a fost premiată de U.T.C. fiind şi recenzată elogios, in „Scinteia tineretului"). Cit credit să-i mai acordăm unui cititor care susţine nici mai mult, nici mai puţin că „**prozatorul** (s.n.) cel mai puţin citit este Ilie Purcaru", cind se ştie că acesta, in afara reportajelor sale, nu a mai scris decit versuri. „Se citeşte cu efort" Nicolae Ciobanu, dar altfel cum se poate citi, dormind ? Sau, nepunind semn de egalitate intre A. T. Dumitrescu, autorul sondajului, şi cititorul său, „capra sare masa, lada sare casa" : „Iată, aşadar, de ce **mii** (s.n.) de plachete de versuri vor reintra in circuitul industrial prin retopire...". De unde o asemenea producţie editorială, tovarăşi ? Să nu se ştie că planurile şi tirajele in ceea ce priveşte poezia sint parcimonioase ? De fapt aici, dar şi in celelalte răspunsuri, se acreditează idei false asupra creaţiei şi creatorilor văzuţi de la inălţimea... casieriei din „Librăria noastră nr. 50". Problema să fie numărul mare al cărţilor proaste sau numărul atit de mic al cărţilor bune ? Nu credem, pentru că este falsă, argumentată printr-un simulacru de sondaj. Adevărata problemă este absenţa clasicilor şi a marilor scriitori contemporani din rafturile librăriilor. Indiferenţa cu care e privită reclama, difuzarea cărţii (vezi chiar şi denumirea librăriilor). Disperarea cu care işi apără, fireşte, retribuţia vinzătorul (vinzătoarea) din librărie. În virtutea acesteia promovindu-se mai ales cartea de aventuri, cartea de sport, cartea de umor, cartea străină in general. Încadrarea bănească a cărţilor nu după criterii editoriale (in care intră, desigur, şi cel de vinzare), ci după numărul de coli (deci după greutate), cu alte cuvinte prevalarea in continuare a criteriului cantitativ in defavoarea celui calitativ. Numărul restrins al rubricilor de cronică literară, cit şi numărul mare al cărţilor din alte domenii care şi ele trebuiesc, nu ? recenzate Etc. etc. etc.

În această anchetă apare şi foarte interesanta informaţie a existenţei unei „Societăţi internaţionale de psihopatologie a expresiei (S.I.P.E.) care studiază fenomenul intenţionalităţii heteronime, manifestare specifică artiştilor simulanţi. Aberaţiile pseudoartistice ale autorilor lipsiţi de chemare pot să deruteze sau să pervertească gustul publicului neavizat". Trecind peste o asemenea insinuare jignitoare la adresa scriitorilor citaţi sau nu in anchetă cu cărţi proaste (dar cărţi proaste au scris, scriu şi vor scrie din păcate, chiar şi autorii mari) ne intrebăm dacă in acest perimetru psihiatric nu s-au infiinţat şi alte societăţi, pe profesii, intre care şi aceea a cititorilor simulanţi, a redactorilor simulanţi, a anchetatorilor simulanţi...

Iulian Neacşu

REVISTA REVISTELOR

MANUSCRIPTUM nr. 3 (48)/1982

● Sub semnul aceloraşi **Deziderate majore ale valorificării moştenirii literare,** pe care le urmăreşte cu consecvenţă, revista **Manuscriptum** consacră acest număr raportului dintre Naţional şi Universal şi, in context, vocaţiei universale a culturii şi literaturii române.

Un spaţiu larg este rezervat rubricii intitulate sugestiv **Confluenţe,** in cadrul căreia se remarcă «echivalenţele» lirice ale lui Ion Pillat din marii poeţi europeni (Goethe, Claudel, Trakl, ş. a.).

O cercetare de virf a comparatisticii româneşti, o reală surpriză — chiar şi pentru cunoscătorii avizaţi ai operei lui Tudor Vianu — o constituie studiul acestuia asupra dialecticii difuzării şi receptării literaturii engleze in Europa (**Shakespeare in Italia şi Descoperirea domeniului nordic in Franţa**), o primă parte din textul inedit aflat in patrimoniul Muzeului literaturii române, aparţinind planului lucrării sale antume binecunoscute : **Formarea ideii de literatură universală in prima perioadă.**

Semnalăm, de asemenea, corespondenţa dintre Nicolae Iorga şi Karl Lamprecht, care ne dezvăluie preţioase informaţii şi mărturii asupra procesului de elaborare a uneia dintre operele sale capitale, prima istorie a poporului român, scrisă de Iorga la cererea lui Lamprecht, pentru colecţia „Istoria statelor europene". De reţinut, in acelaşi context, corespondenţa lui B. P. Hasdeu cu Moses Gaster sub semnul cooperării intelectuale a două personalităţi europene de seamă ale filologiei.

Interesante, in continuare, contribuţia prof. Henri Béhar la elucidarea tainelor arhivelor avangardei româneşti (**Corespondenţa Tristan Tzara — Saşa Pană**), ca şi pledoaria pentru promovarea schimbului internaţional de idei semnată de Paul Valéry la Subcomisia de Litere şi Arte a Societăţii Naţiunilor (**Scriitori străini in arhive româneşti**).

Dezbaterea **Vocaţia universală a culturii româneşti,** cu participarea profesorilor Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Edgar Papu, Paul Cornea şi Alexandru Duţu acoperă şi o arie mai largă de probleme ale literaturii comparate şi comparatismului românesc, demonstrindu-i vitalitatea, iar cronicile literare ale numărului exemplifică ideea generală.

Să mai notăm fugitiv prezenţa, ca de obicei, in fruntea sumarului a geniului tutelar al poeziei româneşti, Eminescu, prezent de astă dată cu trei articole polemice şi citeva substanţiale pagini din textele sale germane, comunicate de D Vatamaniuc şi, respectiv, G. Pintea şi Mariana Petrescu.

Recomandăm cititorilor, de asemenea, paginile de jurnal ale lui Titu Maiorescu, revelatoare pentru formaţia de tinereţe a criticului, evocarea personalităţii lui Constantin Stere de către academicianul Manea Mănescu, paginile de laborator a'e lui Mateiu I. Caragiale, fragmentele din **Memorialul** lui Al. Tzigara-Samurcaş, precum şi excelentele **File de album** ilustrind un **Itinerar grecesc** al lui Ion Pillat.

Zamfira Păun

BREVIAR

■ **„COMBATIVITATE"... SELECTIVĂ.** O anonimă notă publicată in „România literară" (nr. 40) la rubrica (nouă !) „Revista revistelor" recenzează negativ un articol apărut recent in „Luceafărul" sub semnătura lui Nicolae Georgescu, asupra tratamentului aplicat personalităţii lui Pârvan de către critici precum P. Constantinescu, P. Zarifopol, Eugen Lovinescu. Anonimul combatant de la „R. L." vede in contribuţia, argumentată, a lui Nicolae Georgescu un „limbaj militar şi războinic", precum şi „rudimente de limbaj sportiv". Această tehnică de a deturna discuţia asupra unei realităţi de istorie literară este cunoscută şi, pentru o anumită parte a publicisticii noastre, reprezentată cu onor şi de critica de la „R. L.", absolut tipică. Celor care vor să aibă o perspectivă adevărată a chestiunii le recomandăm să confrunte studiul lui N. Georgescu cu izvoarele critice aflate la indemină. Că dreptatea e a colaboratorului nostru şi nu a polemistului anonim se poate verifica şi in alt chip : nu demult, in „Viaţa românească", N. Steinhardt studiase aceeaşi chestiune obţinind rezultate asemănătoare cu acelea ale lui N. Georgescu. Despre eseul lui N. Steinhardt „polemistul" anonim nu suflă, desigur, nici o vorbă in conformitate cu ideea că sint atacabile numai ideile publicate in unele reviste şi numai in acelea.

■ **REVELAŢIILE DOCUMENTULUI ŞI ALE ACTUALITĂŢII.** Două rubrici, cu infăţişare de serial, iniţiate mai demult de „Suplimentul Scinteii tineretului" se citesc cu plăcere şi, sub aspectul istoriei literare, cu mare folos. Intiia este aceea de „confesiuni esenţiale", o rubrică vie, de interviuri luate de reportera Mariana Brăescu unor personalităţi active ale literaturii noastre de azi. Discuţii cum ar fi cele, mai vechi şi mai noi, cu Ion Lăncrănjan, M. Ungheanu, Al. Oprea, N. Dragoş, Francisc Păcurariu, Ilie Purcaru, Doru Popovici sint adevărate documente ale unor conştiinţe lucide ale acestei epoci, profesiuni de credinţă ale unor importanţi scriitori contemporani. Continuarea acestei serii de „confesiuni" ni se pare absolut salutară.

Al doilea serial, acela susţinut de Ion Cristoiu, sub titlul „Propuneri pentru o posibilă istorie a literaturii române contemporane", examinează mai recent cazul nuvelei „Desfăşurarea" de Marin Preda. Documentarea temeinică, redată pe larg in această antologie a proletcultismului agresiv, revelaţiile de ordinul sociologiei literare pe care Ion Cristoiu le face acum, confirmă incă o dată valoarea unei asemenea idei, deocamdată unică in jurnalistica noastră.

■ **„CARTOGRAME".** Cea mai recentă „cartogramă" a lui Ioan Buduca, un alt previzibil jurnalist care se ocupă şi cu recenzii la „Viaţa Studenţească" şi „Amfiteatru", e dedicată volumului scris, in colaborare, de Florin Mugur şi Paul Georgescu. Recenzentul de la „Amfiteatru" (nr. 3) crede că „aceste convorbiri cu P. G. reprezintă şi primul moment important din receptarea unei opere literare ce işi vădeşte din ce in ce mai acut reprezentativitatea". Cit de „reprezentativă" este „opera" lui Paul Georgescu, mai ales aceea „critică", de campion al criticii in anii 50 se cunoaşte şi s-a vorbit, in ultima vreme, cit se poate de clar. Mai greu de explicat ar fi motivul adeziunii tinărului Buduca la „Opera" unui proletcultist care nu-şi reproşează nimic ; confuzie lămurită de examinarea cărţii lui F. Mugur şi Paul Georgescu unde Ioan Buduca este elogiat ca un foarte bun critic tinăr. Serviciu contra serviciu...

A. S.

Arhiva Luceafărului

Un Bacovia necunoscut?

Un Bacovia cunoscut!

Toponimul și pseudonimul

„V. GEORGE". „BACĂU, 1899".

„V. G. — BACOVIA".

„CLEMENT — BACĂU".

Într-un caz de atribuire nu pot avea dreptate și cel care atribuie și cel care nu atribuie. De ce atribuitorul trebuia să fie arătat cu degetul (în **Ateneu**, septembrie 1979) — „iată-l, nu se astimpără" — ca un răufăcător? Revin, cu mare întîrziere; nu din vina mea. Am răspuns, **atunci**... dar nu prin presa literară. Am depus, începînd din decembrie 1979, la Biblioteca de Stat, Muzeul literaturii române, Casa Scriitorilor (Biblioteca), la Iași la Dicționarul literaturii române, la editura „Cartea românească", etc., pentru cercetători, un dosar cu cinci articole sub titulatura **„O scrisoare găsită** sau **Doi Clement"**, indicîndu-le ca piese ce se adaugă la **Dosarul Clement-Bacău**. Pe cît s-a putut am respectat dorința Agathei Grigorescu-Bacovia. N-am mai scris despre **Clement-Bacău**, amîntindu-l totuși, fără a-l numi, în evoarea **Excelsior** din cartea **Petreceri** (București, februarie 1980) care tratează motivul „la ușa, la fereastra iubitei" și „motivul muncitorului" obligînd la includerea finalului schiței **Împăcarea** (Clement-Bacău) în care aceste motive bacoviene debutează — și în **Bacovia, lectură** (Luceafărul, 18 iulie, 1981).

Deci în septembrie 1979 Constantin Călin oferă în Ateneu ceea ce consideră a fi „proba materială" că unul e Clement-Bacău și altul e Bacovia. E vorba de o scrisoare semnată Clement-Bacău și adresată la 10 martie 1905 lui Ovid Densusianu din care citez începutul: „Pentru ce am trimis articolul alăturat desigur că știți" și sfîrșitul: „încheind, rămîn al dumneavostru". Poate fi al lui Bacovia? Indiscutabil, nu! decît în cazul cînd Bacovia în 1905 i-a jucat o festă lui Ovid Densusianu. Posibil?... Am întreprins această cercetare, anevoioasă și hazardată, pe multe pagini de „delimitări", de „proximități și ambianțe" oricum de interes marcat pentru cunoașterea lui Bacovia, cu rezultate edificatoare, am cercetat și scrisoarea (originalul) la Biblioteca Academiei. Trebuie să fac abstracție deocamdată de această cercetare, dată fiind extensiunea ei; a rezuma e mai puțin concludent, a reduce la cîteva propoziții e chiar contraindicat. *).

Rămînem la preocuparea majoră: proza apărută în reviste între anii 1904—1906 și semnată Clement-Bacău e sau nu a lui Bacovia? Aceasta, independent de statutul scrisorii. E adevărat, în scrisoare emitentul își atribuie proza; nici nu e de mirare, cîtă vreme semnează Clement-Bacău. Procedînd însă așa (atribuindu-și proza) forțează întrebarea: proza e scrisă și ea la nivelul scrisorii?... Mai înainte de a răspunde la această întrebare vom face o ultimă referire la „proba materială" care ar fi scrisoarea amintită: probă materială că a existat un Clement-Bacău altul decît Bacovia ar constitui scrisoarea în cazul cînd am fi identificat persoana care a scris-o. Constantin Călin susține că a identificat-o. E A. Spiru-Bacău care mai apoi va fi cunoscut ca Albert Spaier, filozof de expresie franceză: „Clement-Bacău e, deci, după deducțiile noastre, una și aceeași persoană cu Albert Zilu (Țilu), ulterior Spaier, fiul unui «stoler» de naționalitate austro-ungară" (no. 5 febr. 1884 — m. Paris 1934). „Deducțiile?" C. Călin nu ni le dezvăluie, încît trebuie să ne referim doar la paralelismul Clement-**Bacău**, A. Spiru-**Bacău**. A. Spiru-Bacău nu s-a născut la Bacău; era ieșean. A stat la Bacău, ca învățător și director al școlii izraelito-române, în exercițiile școlare, din toamna 1906 pînă în vara 1909. Au mai existat, următori lui **Clement-Bacău**, alți cîțiva toponimi: F. David-Bacău, D. Vasiliu-Bacău (profesor la Birlad). Etc. (Precum Trancu-Iași, Munteanu-Rimnic. Și, anterior, C. Dimitrescu-Iași). A. Spaier corespunda, din localitățile unde se afla ca învățător, cu Enric Furtună (Pekelmann), statornic la Iași. Se păstrează la Biblioteca Federației Uniunilor de Comunități Evreești din București scrisori ale lui Spaier, scrise în franceză — A. Spaier studiase la Paris — și adresate lui Enric Furtună, care îi răspundea în românește. „Fălticeni, le 1/14 janvier 1905. Cher Henri, je t'envoie deux poésies, dont l'une coûte 50 centimes, l'autre une demi-heure de travail. C'est mon premier chef d'oeuvre roumain" etc. Și urmează versurile: „Unde-i nucul? În livadă (...) Unde-i Ioan? La șezătoare" etc. — sămănătorism curat! Pînă la acea dată, cînd Spaier debuta (în manuscris) Clement-Bacău publicase mai multe bucăți de proză (în 1904). Iată așadar că tocmai problema cheie: a existat un anume Clement-Bacău? știm cine a fost? o eludează C. Călin, acoperindu-se cu o expresie gratuită: „deducțiile noastre". (Clement-Bacău). „Prezența sa ca scriitor e fugitivă (...) Sub un nou pseudonim — A. Spiru-Bacău — " etc. Afirmație gratuită: Puteam să nu avem dovada ce am prezentat-o. **Dovadă** trebuia să prezinte C. Călin că Spiru-Bacău și Clement-Bacău sînt una și aceeași persoană. „Proba materială" nu există; există o scrisoare scrisă de altă mînă decît a lui Bacovia și într-o românească de minoritar. Surprinzător e că în **Scrisori către Ovid Densusianu vol. I, Ed. Minerva 1979** editorii, zeloși în efortul de identificare a emitenților, nu fac acest efort și în cazul Clement-Bacău, ca și cum identitatea acestuia ar fi fost notorie, ca a unui Șt. O. Iosif sau măcar Ioan N. Roman: „Clement-Bacău, scriitor minor". Destul ca un lector universitar la Institutul de Învățămînt superior din Bacău să se mire în același **Ateneu** din septembrie 1979: (Clement-Bacău) „deși scriitor «minor», a fost identificat drept ...G. Bacovia". Poate de aceea trebuia să fiu arătat cu degetul?... Dacă Bacovia ar fi rămas la nivelul poeziei de debut „Și toate..." **(Literatorul**, 1899) ar fi fost un poet minor! Nu cu asemenea argumente de diletant putem respinge proza semnată Clement-Bacău; care nu sporește valoarea poetului Bacovia. Nu i-am spori-o nici dacă s-ar afla vreo poezie uitată, semnată Bacovia. Dacă păstrăm orice capăt de scrisoare, bunăoară scrisorile emitenților lui Ovid Densusianu, și totul se adaugă la „moștenirea literară" sau numai „culturală", de ce am respinge din capul locului o proză evident pasibilă de a fi a lui Bacovia? **Nu s-a răspuns** la argumentările noastre din **Luceafărul**, mai și iulie 1978, și **Ateneu**, septembrie 1979. Erorile de informare sau scăpările din vedere ne sînt imputabile. Le-am recunoscut (și explicat și corectat). Ele nu afectează fondul discuției.

Vom argumenta în continuare, așa cum ne obligă **scrisoarea**, începînd cu tentativa de a zdruncina autenticitatea prozei din 1904—1906; deoarece proza nu e scrisă ca scrisoarea...

Știind că Ovid Densusianu la **Viața nouă** revedea textele, corectînd erorile de limbă, putem să admitem că și la **Arta** novicele C. Săteanu exercita aceeași funcție?... Să admitem că și la **Revista idealistă** M. G. Holban închidea ochii la necunoașterea limbii de către colaboratorul Clement-Bacău și cineva în redacție îi rescria textele?... Dar la **Arhiva**? Clement-Bacău a publicat în 1905—1906 două povestiri lungi în **Arhiva**. Slabe ca literatură chiar pentru un prozator „minor"; dar la **Arhiva** controlul se exercita mai ales asupra limbii, a conținutului ca istorie și povestirile au apărut! Le-a transcris și aici cineva? De dragul unui oarecare Clement-Bacău care scrie la nivelul „al dumneavostru?". Iată care erau criteriile la **Arhiva**: (Citez dintr-o scrisoare a slavistului Ilie Bărbulescu adresată aceluiași Ovid Densusianu și publicată în același volum de **Scrisori** apărut în 1979, în care se află — rezumată — și scrisoarea semnată Clement-Bacău). „Iași 3 febr. 1906 (...) numărul de pe ianuarie curent a apărut (...) nu poți lucra aici decît dacă îți aprobă fiecare părere și fiecare articol în parte majoritatea membrilor societății care iau parte la aprecierea a tot ce are a se publica în revistă".

Cît privește **Revista idealistă**: în acea perioadă (1905—1906) a colaborat cu proză și fratele mai mic al lui Bacovia, C. Vaer. Dovadă avem, prin C. Vaier, că la **Revista idealistă** nu se rescriau textele. Iată cum scrie C. Vaier (și **Revista idealistă** publică): „Luai cărămida și-i dete-i drumul", „o mai lăsai p'în ce apăru", „pe care le știam foarte puțin să le citesc" (eu) „eși iarăși din oraș". C. Vaer în 1905—1906 era indolent? Sau își ascundea identitatea sub asemenea erori de scriere!?

(C. Vaer nu putea fi Clement-Bacău. Simpla lectură a schițelor îl infirmă: Clement e minor? Vaer e artificios și prăpăstios. Va scrie altfel, anticipăm, după 1910).

Ne oprim la **Arta**; vom apela numai la texte din această revistă și se va aprecia dacă un C. Săteanu sau altcineva, oricine, și-a dat substanțiala contribuție la rescrierea prozei semnată Clement-Bacău în **Arta**. Sînt întîile compoziții ale acestuia. Au apărut cu totul „nouă schițe și poeme în proză", cum le prezintă Constantin Călin, care ni le-a semnalat (evident, ca nefiind ale lui Bacovia). Reproducem 4 din cele 9 scurte proze.

...Acesta e nivelul prozei.

Turnura finală din **Primul fir de iarbă**, „dangătul de clopot al turmei", ne trimite la „Mai bine să vorbim de rahat cu apă" din **Cîntec tîrziu**. Așa cum am mai semnalat (Ateneu 1979), Bacovia a resorbit sensuri din Clement-Bacău.

Tezistă, demonstrativă, **Cloșca cu pui**i, scrisă cu aparența nonsalanță cu care scriu tinerii prozatori de azi, cu o artă a limbii consumată, absolvită, cu un umor conținut, subcutanant, nu e lipsită de autenticitate. Necunoaștere a limbii? Dimpotrivă, o matură stăpînire, care dă autorului deplina libertate de mișcare. Stil oral, stil indirect, proză vie: **Poate fi vorba de rescriere?**

Scrisoarea semnată de Clement-Bacău și adresată lui Ovid Densusianu nu poate anula proza; argumentele din **Luceafărul**, mai și iunie 1978 și **Ateneu**, septembrie 1979, ridicate de pe terenul prozei, trebuiesc luate în considerare (și eventual pulverizate).

Argumentăm, în continuare.

La **coincidențele** semnalate pînă acum și care, fiecare în parte și, potențat, toate la un loc, ca să ne exprimăm cît mai rezervat, întrec plauzibilul, se mai adaugă una.

După Constantin Călin „O lume leneșă cochetă" ar fi o reminiscență de lectură din Bacovia a lui Clement-Bacău. Din admirație! Am răspuns acestei întîmpinări în **Ateneu**, septembrie 1979. (Sintagma o aflăm tocmai în „Dragostea Anei", povestire cu indiscutabile elemente de biografie a familiei lui Bacovia). Vin acum cu un adaus la răspuns. Ar fi, dacă am numi-o „reminiscență", trebuie să admitem, în sens invers: a lui Bacovia de la Clement... Bacovia omagiind pe Clement?

În povestirea **Radu**, semnată Clement-Bacău **(Arhiva**, martie 1905), cum se vede și din titlu, protagonist e **Radu**, iar cea care îl va reține la moșia bătrînilor să nu plece iar (în străinătate) se numește **Maria**.

Bacovia publică în mai 1915 în **Orizonturi noi** schița **De Paști**. „Tu unde ești, Marie, frumoasă fată de mahala?" (Maria, o curtezană, a murit). În aprilie 1916 schița a apărut și în **Noua Revistă română**. Între cele două apariții ale schiței, în martie 1916, apare în **Flacăra** altă schiță, **Amăgire**. Protagonist: **B.** Partenerii lui, **Radu** și **Magda**, soț și soție. **Magda**, se va conveni, e **Maria**. (Maria din Magdala). De ce nu tot Maria?... Vezi schița **De Paște**. (Procedeu bacovian: degradarea socială a ființei iubite). Oricum, pare a fi o Marie franțuzită, care scrie cu galicism — „Sînt eu care te-am invitat". Dacă lîngă **Magda** n-ar figura inconfundabilul, ca nume, **Radu**, desigur, n-am putea vorbi de o „reminiscență" din **Radu** cel din 1905 al lui Clement-Bacău. **Amăgire** va fi inclusă în proza lirică **Dintr-un text comun (Cîntec tîrziu)**, în final, abia în 1944 în ediția de OPERE (Editura Fundațiilor). Protagonistul în **Cîntec tîrziu** e Sensi. (Sinsitif.) **Amăgire** devenind pagină ultimă din **Cîntec tîrziu**, Bacovia — din neatenție? — nu va modifica inițiala **B.**, n-o va înlocui cu **S.**, cum s-ar fi cuvenit. **B.** sau Sensi, oricum: „rivalul" lui nemărturisit **e Radu**. (Relese, din contextul bogat, subtil).

Ce observăm?

În **Radu**, cum am mai arătat, e o trăsătură de portret psihic al lui Radu străin de Radu și care îi stă bine lui **B.** sau lui Sensi (tif), eroul liric din Cîntec tîrziu: **„judecata însăși devine o simțire, omul e un nerv într-o continuă iritare"**. Portretul lui Radu, corp străin în povestire, e masca lui B. aplicată pe obrazul lui Radu — răscumpărare a eșecului în iubire al lui B. în competiție cu acest Radu, eșec dovedit în **Amăgire**. Cum vedem, e mai mult decît o simplă relație de nume între **Radu**, proza lui Clement-Bacău și **Amăgire**, proza lui Bacovia.

Numele **Maria** semnifică la Bacovia **iubirea**. (Agatha Grigorescu-Bacovia notează și biografic trei Marii în viața lui Bacovia: Chiar s-au numit toate așa?). Maria, Marieta, Magda... ar fi și Marta din „Prietenul meu smochinul", ultima afirmație, părînd decisivă, foarte personală, a Agathei Grigorescu-Bacovia, în „Poezie sau destin", 1981, fiind că poezia e indiscutabil a lui Bacovia; în ce ne privește, ca băcăuan, putem atesta doar existența, după 1920, a puiului de smochin în grădina publică din Bacău, la care se referă Agatha Grigorescu-Bacovia... Și cu asta, cu Marta în adaus, trimiterea la Mariile din Evanghelii e mult probabilă.

Nu e lipsit de interes a releva că în aceeași povestire **Radu**, repetăm, fără valoare literară, necesară doar pentru a argumenta cine e Clement-Bacău, unul din personaje, tatăl lui Radu, se arată îngrijorat pentru fiu, care, tot plecînd la Paris... **„să nu-și uite limba"**. **Radu** a apărut în **Arhiva** în martie 1905... pe cînd același Clement-Bacău îi scria lui Ovid Densusianu încheind cu **Al dumneavostru**... Sau nu e același?... „Minor"... minoritar...? Sau suveran al sarcasmului.

Doi scriitori: poetul și fratele său

Cornel Ungureanu vorbind la radio București în ziua de 21 septembrie 1981, (cunoscînd, poate, caietul nostru de 5 articole depus și la „Orizont" prin Anghel Dumbrăveanu: **O scrisoare găsită** sau **Doi Clement**) se exprimă în acești termeni — citez după banda de magnetofon: **„Un șir de proze noi** (sau **mai) propune Marcel Marcian încercînd identificarea lui Bacovia cu Clement Bacău, autor minor de la începutul veacului. Va fi publicat sub acest pseudonim și Bacovia? Greu de spus. Chiar dacă a publicat, paginile în registru minor ale lui Clement-Bacău nu spun mare lucru istoricului literar"**. „Și Bacovia" — sîntem în drept să credem că referirea e la „Doi Clement" din titulatura dosarului nostru. Acolo însă deosebim între un Clement-Bacău al scrisorii și cel al prozei (din reviste) ca nivel de scriere fără a susține că ar fi fost realmente **doi**. Obiectivul nostru e acum să convingem că proza e a lui Bacovia. Cît spune ea istoricului literar despre omul și poetul Bacovia se va opina în continuare. Cornel Ungureanu în **Orizont** (august 1981) scrîind despre **Ionathan X Uranus** (Marcel Avramescu) notează: „Dincolo de textul absurd Marcel Avramescu crede în unitatea lumii: sub propozițiile „absurde", sub cuvintele ce par a fi așezate la întîmplare, se ascunde **un sens**. Lumea lui IXU are un sens. Majusculele pseudonimului său trebuie citite într-un anumit fel. Nimic nu e gratuit, totul trebuie **citit** și înțeles. De aici începe marea aventură a celui ce deschisese atîtea drumuri: aceea a înțelegerii, a meditației." „Nimic nu e gratuit" nici în cazul de care ne ocupăm: cu pseudonimul Clement-Bacău în paralelism cu V.G. (sau G. V.) — Bacovia, așa cum au apărut, alternativ sau concomitent, în **Arta** 1904, ni se dezvăluie o bogăție de sensuri, o intenționalitate la care, fără identificarea lui Clement n-am fi știut să ne așteptăm. (A se vedea: M. Marcian — **Omul clement din Bacovia** în Luceafărul din 22 iulie 1978 și **Clement-Bacău și Bacovia** în Ateneu, septembrie 1979). De ar fi numai atît... cît ne oferă confruntarea pseudonimelor! Dar mai e și proza pseudonimului. Proza semnată Clement-Bacău...

Am mai vorbit de valori de semnificație. Se adaugă acum, ca să ne întoarcem la proză, valoarea de introspecție pe care ne-o dă relația **Radu — Amăgire**: masca lui B. aplicată pe obrazul lui Radu. La o anchetă a revistei **Cronicarul** din 1932, răspunzînd întrebării privind „căile de evoluțiune ale romanului românesc" Bacovia spune: „Trăim epoca cea mai febrilă a civilizației și a celei mai complexe psihologii. Romanul și-ar putea folosi seva din aceste două surse." „Psihologie complexă" revelă textele din 1905 și 1916 prin alăturare. „Paginile" lui Clement-Bacău spun istoricului literar atît cît spun... mult-puțin. Destul ca să intereseze.

Sub semnătura Clement-Bacău, putem observa, s-a anticipat, în 1905, și titlul **Golanii** al lui Rebreanu...

Rămîne să vorbim în continuare de relația Bacovia — C. Vaer. (Vaer, se va vedea, a fost — să fim excesiv de prudenți: a putut fi — confidentul lui Bacovia în chestiunea Clement-Bacău. Dar înainte de a ne ocupa de C. Vaer trebuie să mai absolvim o eventualitate; o extremă limită.

Fie! A existat un Clement-Bacău, un veleitar, un outsider, căruia Bacovia îi rescria textele (înainte de a fi trimise redacțiilor spre publicare), le mai și bacoviza... altfel ar trebui să admitem că Bacovia a fost influențat cît de cît... că a fost anticipat... de Clement-Bacău... să admitem deci că mahalaua o frecventau împreună, fiindu-le comună... bacoviană și la Clement mai înainte chiar de a fi (în scris, scris publicat) la Bacovia:

Cine ar fi, în acest caz, autorul prozei din 1904—1906?... Clement, care scrie — dacă e autentic și nu șarjat — „al dumneavostru"?... Bacovia vine la Clement cu zestrea lui de viață interpretată... pînă și cu copilăria lui... și cu motivul atît de personal care îi traversează poezia — la ușa, la fereastra iubitei —, cu biografia familiei, etc., etc. Cine ar fi autorul: Clement-Bacău sau Bacovia?

Și încă: **il avem** pe acest non-autor Clement?

A existat?

Se mai poate cerceta...

Dar nu există!

A existat numai Bacovia.

C. Vaer

A publicat trei schițe în **Revista idealistă**. Într-una din schițe, **Ruina**, aflăm că naratorul se plimbă „la ruina unui mare palat de care se zice că ar fi fost locuința unui mare fanariot" și găsește în zid „o hîrtie făcută păturî." Despăturește hîrtia și citește: «Tu Constant a 13 generație te vei naște pentru descoperirea mea.» „Oare nu-s eu acel Constant?" se întreabă naratorul. (C. Numele real al autorului: Constantin Vasiliu). Da! El este. Povestea se pigmentează cu o cucuvea. (C. **Vaer!**): un om s-ar fi întrupat într-o cucuvea.

Bacovia: **voi sta pe lîngă vreo ruină, va plînge iar o cucuvea...**

Cucuveaua lui Vaer nu că e jovială... dar nu plînge, ci „o apucă un tremur și o bucurie" că în sfîrșit a fost descoperită — post-mortem — identitatea mortului, mortul fără mormînt va fi în fine îngropat. Ce m-a surprins, citind **Ruina**, e că aflam ce mai aflasem pe altă cale, în toamna 1957, la Bacău, stînd de vorbă cu diferiți băcăuani virstnici care îl cunoscuseră pe poet; am aflat, între altele, de la S. Avram, pensionar, că într-o seară, plimbîndu-se împreună cu Iorgu (Bacovia) și Costică (C. Vaer), cînd au ajuns în dreptul Palatului administrativ Costică le-a spus: Aici m-a pălit în obraz cucuveaua. Și le-a redat toată istoria, cu un cap de mort într-o ruină, la care l-a dus cucuveaua, — „și al cui credeți că era capul?" Identificat mulți ani după ce omul murise.

Investigînd, mai tîrziu, proza semnată Clement-Bacău, mi-a dat în gînd că **Ruina** ar putea fi o poveste cu substrat: o identificare post-mortem... așa cum post-mortem Bacovia se va proceda la identificarea lui Clement-Bacău. Vaer, deci, confident al lui Bacovia în chestiunea Clement-Bacău. „Tu **Constant**"... Tu Clement... Unul e **constant**, celălalt e **clemént**... Aflînd apoi de scrisoarea către Ovid Densusianu m-am întrebat dacă nu cumva a fost scrisă de mîna lui Vaer.

Am citit aproape tot ce a scris C. Vaer, (după indicațiile din Enciclopedia Cugetarea), care a mai semnat C. Vălmar (în **Cronica Moldovei**) și apoi C. Vasiliu-Langa cu deosebire în **Scena** (București). C. Vasiliu-Langa a scris o povestire mai lungă publicată în trei numere din Scena 1918, **Crima unei statui**, care e piesa lui de rezistență. În **Crima unei statui** senzaționalul e temperat și pus în valoare de vigoarea și autenticitatea unor descripții și, pe parcurs, de invenția epică, susținută, ingenioasă. Personajul central, Marin clopotarul, vizionar, quasi-fantastic, e memorabil. Reținem accentele social-satirice. Impresiile intermitente de împrumut literar se șterg, notațiile fiind la locul lor, topite în narațiune. Castelul și parcul din Crima unei statui păr a fi castelul și parcul de la Fîntînele (Hemeiuși), lîngă Bacău, ale prințului Schönburg de Waldemburg, ginerele lui Cantacuzino-Pașcanu. Langa mută acțiunea „într-o mahala a orașului". S-a întîmplat să citim în **Ateneu**, iunie 1980 un reportaj evocator al lui Constantin Nancu după o vizită la fostul castel de la Fîntînele; descripția cadrează de minune cu povestirea lui Langa: „Sub porțile medievale la care, de mult vizitatorii își anunțau sosirea prin lovituri de ciocan în clopote de bronz"... „fantoma unui prinț străin rătăcește ossianic printre arbori..." Clopotele care îl obsedau pe Marin clopotarul. Clopotele și statuile. Nu fiindcă e fratele lui Bacovia, dar și fiindcă e fratele lui și mai ales fiindcă a scris **Crima unei statui** C. Vasiliu-Langa ar trebui valorificat și el. A scris proză, reportaj, articole. Vom mai aminti numai de schița **Suflet naiv**, fiind de interes pentru cercetarea noastră: Clement-Bacău și Bacovia.

În **Suflet naiv**, cum vom vedea îndată, Vasiliu-Langa își semnează adeziunea la George, fratele lui mai mare, admirat ca poet. Se va conveni totodată, alăturînd schițele, că **Suflet naiv** e lucrată, în 1918, pe o reminiscență din **Împăcarea**, schița lui Clement-Bacău din 1906. Reținem bunul simț al lui Costică: n-a scris poezii, din respect pentru poezia lui Bacovia: ce-ar fi putut el da?..." (Poezii, cîteva, a publicat în **Ateneul cultural** celălalt frate al lui Bacovia, Eugen, zis și **Ion** Vasiliu, însetat de mările emoții, meditînd cam fără liră: „Doar de un semn / De întrebare / E oprită omenirea / Căutînd / Eternul simbol / Răul și dumnezeirea / Semn care / Dă viață buzei / Sfinxului / pierdut și trist / Era-n ochii Magdalenii / La picioarele lui Christ." NU bacovian, o promisiune). Cînd recurge în proza lui la versuri, ele vor fi ale lui Bacovia. Preluîndu-l tematic pe Clement-Bacău Langa nu-i preia și bacovianismul; lipsește din **Suflet naiv**, motivul acela inaugural din finalul schiței **Împăcarea** — „la ușa, la fereastra iubitei". (Am re-publicat schița în Luceafărul, mai 1978).

Ce ne spune **Suflet naiv**? Tomir, tînăr, are

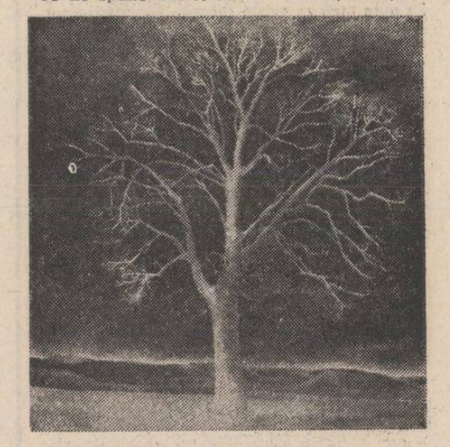

Florin Niculiu: „Pom în noapte"

patru clase secundare, e telefonist în satul P. și simte o chemare amoroasă pentru Ortansa, învățătoarea, aceasta de o timiditate prefăcută. Tomir „își închipuia că e iubit și era supărat că-n dragostea lui căzuse un suflet atît de naiv ca al Ortansei", pînă într-o zi cînd o vede „stînd pe ghizdul fîntînei, alături de învățătorul satului", vădindu-se că adevăratul suflet naiv este el, Tomir. Aici intervine naratorul: „parcă-l vedeam (pe Tomir) năvălind asupra învățătorului cu un stilet"; dar „Tomir rămase extaziat". Tomir e **naiv**, personajul din **Împăcarea** e aproape pueril, dar în fapt ambii procedează la fel în clipa supremă. În **Împăcarea**: „plecă lăsînd-o pe ea cu el." În **Suflet naiv**: „(îndurerat le culegea din ochi risipa lor de îmbrățișări.) Tomir călca visător pe urma lor avînd aerul unui om decepționat." (La Clement-Bacău: „călcînd ca din înălțimi"). La Clement-Bacău personajul vede cu ochii lui că iubita stă cu un altul dar se prevalează de răspunsul ei la întrebarea lui: „Mă iubești?" „Da". Tomir e „decepționat". Ambii însă asistă neputincioși dezamați la victoria altuia. Schițele coexistă, se complementează reciproc: ca de la frate la frate, putem spune. Dar singură această coexistență nu le-ar edifica asupra identității lui Clement-Bacău. Se adaugă numai ca încă o piesă, care, așa s-ar părea, ne dă dreptul să credem în substratul de complicitate al schiței mai vechi a lui Costică (Vaer) — **Ruina**. Despre comerțul de viață literară dintre cei doi frați ne vorbește și faptul că în Suflet naiv personajul Ortansa îi recită învățătorului, „cu totul vișătoare", versurile lui Bacovia încă nepublicate, în manuscris: **Vai, și va veni o vreme / Cînd adormi-vom amîndoi / Și-nstrăinați, prin cimitire / Va plînge toamna peste noi...**" Aflăm așadar că poezia **Să ne iubim** (din „Comedii în fond"), care nu apăruse înainte de 1936, datează cel mai tîrziu din 1918. Poezia a fost aleasă pe gustul lui Costică? Al personajului Ortansa?... Un vers îl preia și Tomir, în final, cînd e decepționat: **„Și va veni o vreme..."** încît să nu ne decepționăm prea tare, spune finalul, că toți murim...

Mă aflam aici cu cercetarea, adică o încheiasem, cînd a survenit, adăugîndu-se la argumentele noastre, argumentul suprem: al lui Bacovia însuși.

Marcel Marcian

(1980)

*) **Să reținem doar:** al dumneavostru **replică** la schimbăm de etichetă? **(Ovid Densusianu în „Rătăciri literare"**, Viața nouă, **febr. 1905)**.

PROSCRISUL

Afară viscolește și-i întuneric beznă.
Cei doi plopi din curte freamătă și-și apleacă vîrfurile sub puterea vîntului.
Proscrisul se oprește în mijlocul odăei: ginduri peste ginduri.
Se pune ginditor la masă.
Parcă zărește un drag colț de țară, un cer!... Ce dulce, blînd îi zîmbește!...
Închide ochii.
Acum e singur ca un brad pe-un vîrf de munte și se-nconvoae sub povara sorții.
Dar, un proscris trebuie să fie tare, mai tare chiar decît o stîncă, el nu trebuie să plîngă...
Nostalgie!
Și stă ca și visînd, și-și vede poporul pe care atît l-a iubit.
Încet, ușor, din mijlocul lui, un chip de înger se desface, cu ochii mari, albaștri, spintecînd spațiul cu privirile și uitîndu-se fin, adînc în ochii lui.
Și acum? Proscrisul își acoperă fața cu palmele și plînge.

(„Arta", nr. 16, februarie 1904)

PRIMUL FIR DE IARBĂ

Primul fir de iarbă, prima frunză legănată pe o creangă, primul ciript de rîndunică, e un isvor de ginduri, de idealuri.
Aer străveziu, cer senin, albastru pînă departe, departe de tot unde se lasă lin pe pămînt.
Un stol de cocoare planează în înălțime.
În sus, în sus, cît de sus! Sufletul se ridică: colo, colo în sferi senine, pari un vultur, și cu privirea îmbrățoșez lumea.
Oh! natura, te adoarme, dar nu doarme.
E blîndă, dulce, mîngîietoare ca și doina ce încet, ușor curge, curge, topindu-se împreună cu inima omenească.
Nici o muncă în gîndirea omului: turnuri peste turnuri, castele peste castele, mărește și înnalte de la sine se ridică.
Na! Cînd dangătul de clopot al turmei ce cobară — bată-l focul! — dărîmă totul și rechemă cruda realitate.

(„Arta", nr. 14, 1 martie 1904)

SUFLETE

De cîte ori l-am întîlnit? N-aș fi în stare s-o spun...
E înalt și deșirat; fața palidă, slabă; nasul ascuțit; dar ochii, singuri ochii, ascund par'că o duioșie și îndupleacă o inimă cît de rea.
De unde a venit, singur nu știe și de pe aicea nu-i; căci nimeni nu-l ține minte... Dar... vorbește cu dor de dealuri, de un sat la poalele unui deal de o hudiță strîmtă și un bordei acoperit cu pae.
Și umblă teleleu: fluierînd și cîntînd... Noaptea doarme prin grajdurile birjarilor...
Singur Prutan — un cîne roș, slab și urît — se ține de el, și se tologește ca un obosit, ca un strivit de muncă lîngă el...
Cît cîștigă bea.
Și atunci, cînd e beat, devine trist, se pune pe o prispă, își ia capul între mîini, închide ochii, și simte o dorință să doarmă, să viseze...
Prutan e lîngă el, și parcă sufletele lor se contopesc și formează unul — un desmoștenit.

(„Arta", nr. 21, 1 aprilie 1904)

CLOȘCA CU PUII

Strada o poreclise cloșca cu pui.
Avea cinci copii și toți se țineau după ea; pe cel mai mic îl ținea pe brațe, unul o ținea de fustă, altul mergea lîngă ea și doi, singuri înainte.
— Fie-mi sănătoși, dar nu mă mai părăsesc — spuse ea într-o zi, intrînd la preoteasă.
Preoteasa încrucișă mîinile la pept, făcu ochii mari, apoi mici, uitîndu-se ca prin gene și zîmbi.
— Vezi, maică, dacă i-ai deprins așa...
Și se apropie de cel mai mare; apucîndu-l cu două degete de obraz, îi dădu într-o parte cîrlionții părului și-i mîngîie puțin pe frunte.
— Dar să-ți trăiască, maică.
— Nu le fie de deochi — adăugă mama — punîndu-se pe pat. Copilul cel mic îl puse lîngă ea; preoteasa îi dădu o bucată de colac vechi.
Copilul se chinui să mestece colacul tare, cu șirul de dinți albi așezați în gingiile roșii.
— E greu cu dinșii, bată-i norocul — spuse mama respirînd tare. Își încheiă bluza de mușelină și-și apăsă puțin peptul eșit afară. Apoi adăugă privind la preoteasă.
— Dracul be băet, îmi suge pîn-și singele!
— Hei, ce să faci, vrai nu vrai, trebuie s-o duci.
— Hai... — suspina tare mama.
Preoteasa se așează pe un scăunel în fața ei și privi la cei patru copii ce răsfoiau o psaltire găsită pe masă, apoi făcu din ochi copilului de pe pat.
Mama începu să-i povestească durerile, iar preoteasa adăugă din cînd în cînd cîte un auzi maică:
— Vezi, coană preoteasă, iacă am venit și eu la dumneavoastră.
— Hei?
— Ia, un lucru de nimic. Să-mi faceți bine cu un căuș de făină.
Preoteasa se făcu că n-aude și întrerupse:
— Vezi, maică, sînt timpurile grele, părintele e bolnav.
Un strigăt de mamă, întrerupse vorba:
Cel de pe pat se întinse după o miță și căzu.
Mama îl ridică.
— Vezi, maică, îi e somn copilului, dece nu l-ai culcat, du-te de-l culcă... Nu mai olinge... lan taci... ce gură... și dădu ușor o palmă copilului.
Mama îl strînse la pept.
— Du-l acasă și-l culcă — spune din nou preoteasa.
— Mă duc, mă duc... și se sculă adăugînd încet:
— Dar un căuș de făină.
Preoteasa încreți fruntea.
— Zău, maică n-am. Hei is timpurile grele, grele de tot. Părintele încă n-a primit leafa.
Apoi repede:
— ...dar vezi, copilul îți adoarme pe brațe, du-te de-l culcă.
O conduse pînă la ușă, cu mîinile încrucișate la pept.
Mama împinse copiii înainte...
— Am să-i culc pe toți, adaugă ea eșind.

(„Arta", nr. 20, 22 martie 1904)

Cei care au cules fragii sălbatici

Cei care au cules fragii sălbatici acum
nu mai sunt.
Cei care au ris în dreptul parcului de vară
au obrajii albi, ca de cretă.
Leagăne dinaintea mării, acum opriți-vă.
Voi sunteți din oțel.
Eu trăiesc ca un om singur.

Cu moartea în față omul din colț îl privește
pe omul din fereastră.
Du-te, închide ușa, vorbește-mi, suntem
singuri.
Pasărea aceea pe care am văzut-o
în copilărie cu o oglindă pe piept,
E chiar sora mea mai mare care plînge.

În cușca liftului, în hale, în magazii,
Voi săruta pîatra ta albastră de inel. Îmi voi
schimba viața.
Cel slab bate și bate la ușă. Cine ești ?
Fularul meu roșu e ars de țigară.

Cu gura voi atinge fire electrice și voi ride.
Prin geamul de sticlă voi privi pînă
veți dispărea.
Dragostea mea a fost ca un pumn de miei,
Dragostea mea acum nu mai ești. Leagăne
dinaintea mării, opriți-vă

Păsări galbene într-un tablou cu flori

Păsări galbene într-un tablou cu flori
Eu îmi acopăr fața ca să nu văd.
Tabloul se leagănă ca un cap de hidră,

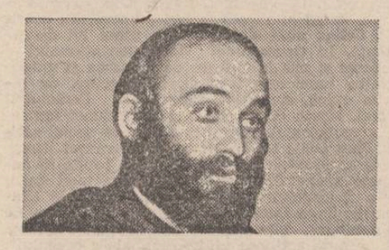

ioan george șeitan

Crește secară

Au capitulat pînă și ultimele frunze din
merii
Ce au crescut pe copilăria mea
Ce au crescut pe copilăria mea.
Și tu nu ești aici, pe cînd legiunile serii,
legiunile serii
Dau liberă cale lunii de tinichea.

Îți trimit scrisori fără cifru secret
Și spun că-s ticsit de reverii
Și spui că-s ticsit de reverii
Asemeni prietenului meu ce va ajunge mare
poet
Mare poet, mare poet.

Ah, guro ta fragedă-i domnișoară,
domnișoară
Și anii cei tineri mă înfioară
Și anii cei tineri te înfioară
De stai departe ca o stea Polară
Pe gura mea va crește secară
Pe gura mea va crește secară.

Mulțumesc

Stau ca la fotograf eu și cu mine
Încerc să vinez o uimire o bucurie tardivă
Pentru acest autoportret inutil
Odaia are colți de argint
Cu fiecare clipă iubită ajungi un aisberg
Cobor în mine monument de tăcere
Cum nu cunosc încă metroul alung cuvîntul
Caut cuvîntul lesa acestei melancolii de
cartier
Cînd la abator mai cade o victimă sub
securea civilizației
Lacrima mea face țăndări fereastra
Nu mișcați zimbiți vă rog Atît Mulțumesc

Telex

Mă vei găsi pe străzi mai mult decît vineri
Era gara un costum rîvnit de molii flăminde
Părul tău — tăcere vîndută eternității
Cîți secoli va face pînă la garoafa din
mîna mea?

vasile petre fati

Nu striga, nu întoarce capul.
Ceilalți au și venit și așteaptă.
Ceilalți au inimă slabă Eu am plecat.
Și floarea aceea roșie, roșie
Ca un cuțit înfipt în spate.
Eu îmi acopăr fața ca să n-o văd.
E cineva acolo care plînge, care bate,
E cineva acolo care cere apă.

Cuvinte de adio

Am văzut pescărușii pe acoperișul Școlii
de muzică,
Rap-rap, am ascultat ploaia la fereastră,
Mi-am tăiat degetele pentru Frumusețe,
Mi-am văzut prietenul ras în cap.
Prin geamul de sticlă i-am văzut pe cei doi,
Din ziare vechi mi-am tăiat o inimă de hîrtie,
Tabloul cu flori l-am așezat în colț,
M-am culcat în cîmpul cu rapiță,
Am închis ușa și-am aruncat cheile,
Cu creionul Hardhmut am scris aceste versuri.

Sora ei

Pe sora ei o îngrozesc fluturii de noapte
Din spatele magaziei,
Chibriturile care se sting în părul iubitei.
Pe sora ei au văzut-o scriind pe pereți,
Pe sora ei au prins-o în lift
Urcînd și coborînd, urcînd și coborînd.
Eu i-am spus : însănătoșire cît mai grabnică
Ea mi-a întins un pumn de miei.
Eu i-am spus : învață din experiență
Ea mi-a dat să beau apă.
Poate, i-am zis, dar ea a început să bată
cu pumnii
În cușca portarului.
Acum e timpul, i-am strigat, acum e timpul
Și mănușile ei de lînă erau ca păsările
de noapte.
Pe urmă am visat-o, am visat-o,
Pe urmă ea a închis ochii și-a plîns.

Aproape un pastel

Chiar dacă am mîinile reci mai pot
Să mîngîi porumbeii orașului.
Tabloul din colț l-am dat,
Țigările le-am fumat pe toate
(Pasăre, nu mai veni,
Nu mai bate din aripi)
Aștept ca ploaia să bată și să bată,
Fetița infirmă n-a văzut marea,
Bicicliștule, du-te acasă,
E tîrziu, nu mai e timp,
După geamul de sticlă
Voi bate încet ;
Îți voi spune adio.

Prima istorie literară românească

Urmare din pag. 1

de „biografii", așa încît ar fi superfluu să insistăm asupra chestiunii, fără semnificație a „plagiatului". Ignorarea lui V Gr Pop trebuie căutată, așadar, în altă parte și ea se datorează unei relative „tăceri" care l-a întîmpinat încă din epocă și pe care superficialitatea posterității a agravat-o Nu întotdeauna urmașii îndreaptă rapid erorile comise de aceia care îi precedă ba mi se pare judecățile nedrepte, dacă au un cît de mic „consens", rămîn neverificate în chip secular Seninătatea celor care se bizuie pe posteritate nu pare a fi întemeiată, urmașii sînt adeseori grăbiți și, asaltați de fenomenul viu, impenetrabili la reexaminări mai drepte, la „revizuiri". O „politică a tăcerii", care în critică nu e nouă deloc și a fost totdeauna primejdioasă, are, în prezența unei puternice confrerii, toate ușile deschise către impunerea unei imagini viciate asupra fenomenului imediat. Soarta „Conspectului" este încă o probă : contemporanii s-au mișcat puțin și imprevizibil, posteritatea n-a mai citit nimic și a emis judecăți din ce în ce mai abreviate. La apariția „Conspectului" cea mai consistentă recenzie e aceea întreprinsă de Grandea, în „Albina Pindului", o cît se poate de curioasă întîmpinare, corectă în general și pitorească prin examenul autocritic aproape... masochist pe care cronicarul îl întreprinde. „Conspectul" — zice el — „umple un gol însemnat în bibliografia noastră" însă autorul n-ar avea spirit critic fiind plin de o „bunătate" nocivă : „Regret că nu pot să împărtășesc buna opinie ce are despre mine domnul Pop. Ceea ce am produs pînă acum sunt simple încercări și nici o dată aceste încercări nu-mi vor da dreptul să ocup un rînd măcar în istoria literaturii române".

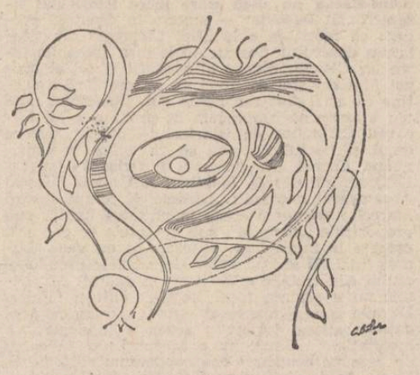

O notă, probabil a lui Hasdeu, din „Revista literară și științifică" (1876) salută „Conspectul" cu obiecția „lipsei unei unități de direcțiune" ; în fine, la Halle în „Zeitschrift für Romanische Philologie" opinia pare mai lucidă căci pentru nemți V. Gr. Pop ar fi dat cea mai bună lucrare românească în domeniu. „Convorbirile literare" nu cuprind vreo mențiune și presupunerea lui P. Lăzărescu, după care „omisiunea" s-ar datora unui tratament pozitiv aplicat de V. Gr. Pop lui Hașdeu, adversarul „junimiștilor", mi se pare pe deplin întemeiată. Oricum ar fi, posteritatea nu a făcut, pînă de curînd, dreptate, ba, dimpotrivă, a contribuit enorm la adîncirea uitării. N. Iorga îl citează de trei ori pe V. Gr. Pop, în note de subsol, G. Călinescu îl menționează, în fugă, la „Bibliografie", un Iuliu Dragomirescu dă știri vagi despre el, preluate mecanic și de Mircea Eliade à propos de Hașdeu (V. Gr. Pop e botezat acum Gr. Popp). Refrenul „plagiatului" pare a izvorî din injuriile brutale administrate acestui precursor de D. Popovici care observă „fidelitatea pe care puțini plagiatori au avut îndrăzneala s-o afișeze". După acesta, „serioșii" istorici literari care nu mai citesc nimic iau „compilația" sau „plagiatul" drept un element peste care nu se mai poate trece. Comedia posterității e spectaculoasă : Ov Papadima, de pildă, n-a deschis „Aurora Bucovinei" și scrie despre V. Gr. Pop fără o minimă documentare Stancu Ilin crede că acel „conspect" ar fi o compilație „larg cunoscută". Marin Bucur, întîiul, de altfel, care a vorbit apăsat despre meritele lui V. Gr. Pop, îi atribuie o lucrare apărută în 1838 pe cînd acela nici nu se născuse. Cele cîteva articole pozitive (ale lui M. Bucur, L. Kalustian) și, acum, prefața lui Paul Lăzărescu, nu par a fi mișcat cîte ceva din placiditatea unei posterități ingrate. Un examen nou, aplicat asupra „Conspectului", demonstrează însă cu totul altceva și dă aceluia care îl întreprinde surprize de tot felul. Vasile Gr. Pop și-a imaginat „istoria" în două părți, apărute separat, una în 1875 și alta în 1876, cu o diferență, probabil nu întîmplătoare, de titlu : întîia se ocupă de „literatura română și literatorii ei" (pînă pe la 1860), a doua — de „literatura română și scriitorii ei" (s.n.). Am impresia că V. Gr. Pop ar fi voit să indice, cu aceasta, o modificare a simțului estetic, produsă în jur de 1850 : autorul român n-ar mai fi, începînd de atunci, un „literator" ci un „scriitor" în toată puterea cuvîntului. A gîndit sau nu aceasta este fără importanță, mă rezum deocamdată să observ că partea a doua a „conspectului" e, într-o bună măsură, o „istorie" literară despre contemporani, întîia de acest fel la noi, adusă, cum s-ar zice, „la zi". Nu doar prin aceea că se sforța să dea o „istorie" e, așadar, el un pionier ci și prin condițiunea, obiectivă, de a se aplica pe o materie contemporană în mișcare, tulburată, precum se știe, la 1875, de toate exclusivismele. Acest eroism al spiritului care desteleneste sare în ochi încă din prefața întîiului volum : V. Gr. Pop știa că „o istorie a literaturii în adevăratul sens al cuvîntului" se va putea face abia mai tîrziu, atunci cînd s-ar produce „suficiente opere adevărat literare". Însă truda lui nu-i părea inutilă atîta vreme cît e izvodită dintr-un sentiment, admirabil, al anonimității : „Nu! cică precum s-a zis deși nu ne putem încă gîndi la o istorie a literaturii, totuși (conspectul n.n.) prezintă un folos oarecare : pentru prezent o satisfacție morală, de a sti literatura noastră arhaică, puțină, neinsemnată, cum va fi fost, din timpurile nebuloase și furtunoase ale istoriei noastre și adusă pînă în timpul în care trăim ; iar pentru viitor, bazat pe aceasta criticul va afla un tărîm deja format, și cînd va fi sosit timpul să se cugete și la o istorie a literaturii, materialul fiind după putință adunat, lucrarea-i va spori cu pași repezi". Astfel de propoziții, de o stimabilă modestie, nu sînt însă și adevărate, conspectul lui V. Gr. Pop era chiar de la început o „istorie literară", corectă, cu toate fundamentele gata. Omul se sforța, mai întîi, să izoleze literatura de „politică" și exclusese din conspect pe „publiciștii care au jucat și rol politic", avea idee de valoarea estetică întrucît pentru el, literatura e formată „numai din acele producțiuni sau documente care conțin un fond încorporat într-o formă nepieritoare". Mai sînt și alte idei, unele absolut merituoase. Înainte de G. Călinescu, V. Gr. Pop credea, cu dreptate, că istoria literară și critica nu sînt străine ci colaborează : „a stabili" o istorie a literaturii (e) treaba criticilor". Față de „Analectele" lui Cipariu, de „Lepturariul" lui Aron Pumnul și de „Bibliografia chronologică română" a lui D. Iarcu, „Conspectul" lui Vasile Gr. Pop era un mare pas înainte.

JURNAL DE POET

Scrisoarea a doua despre poezie

Această scrisoare o adresez studenților din anul întîi de la Facultatea de filologie din București cu care am avut o întîlnire de neuitat în amfiteatrul Odobescu asupra rostului poeziei în după masa zilei de șase octombrie a.c.

Față de vorbirea discursivă sau conceptuală specifică științelor și filosofiei rostirea poetică este simbolică și de aici puterea ei de lucrare asupra sufletului omenesc în ce privește cresterea ființei spirituale. Cuvîntul simbolic, rostirea simbolică este una deschisă comuniunii, cuvîntul se știe de fiecare dată parte dintr-un întreg care ramîne invizibil dar prin partea vizibilă mereu sesizabil. Un exemplu de simbol de cum se plămădește un simbol symballein înseamnă a arunca laolaltă, a bate împreună, a uni, (precum genele ochiului peste împărăția de vis a copilului) este celebra basilică din veacul al șaselea Haghia Sophia a lui Justinian tracul, jumătate plăsmuită din marmură verde, iar cupola care pogoară peste jumătatea planetei este de aur împreună alcătuind simbolul sofianic. Rostirea simbolică, poesia este fructul acestui răspuns ce s-a dat în istorie cu două milenii în urmă, avîntului omenesc, părții întru desăvîrșirea ei prin întruparea Logosului în istorie din iubirea jertfitoare de sine revelînd ființa în esența ei ca iubire, agape, iar omul ca făptură a iubirii fiind la modul cel mai nemijlocit în apropiere de esența ființei. În perspectiva cuvîntului simbolic fiecare creatură, fiecare plantă, floare, stea, fiecare om sînt virtual puteri care au acces la întreg, pot apropia de întreg pot mijloci comuniunea, înfrățirea tuturor cîte sînt. Prin rostirea simbolică omul nu tinde să stăpînească în primul rînd lumea, ci să o păstorească, să o crească iar cu semenii săi să se înfrățească. Fraternizarea aceasta universală pe care o celebra în **Oda bucuriei** poetul Schiller la nunta unui prieten, reluată de Beethoven în **Simfonia a noua** este expresia gîndirii simbolice a atitudinii de păstor față de creaturi și de frate, față de om. Dumneavoastră ca iubitori ai cuvîntului, filologi, va trebui să vă pregătiți și inițiați cu anii în această putere a cuvîntului simbolic cu care au lucrat marii poeți ai lumii de două milenii încoace. Pe măsură ce cuvîntul în puterea sa simbolică va lua înfățișare în sufletul dumneavoastră, veți deveni creatori, adică veți edifica prin tot ce faceți și spuneți. Pentru că cel mai greu este să edifici, să zidești, ușurătatea distrugerii este diabolică, opusă simbolicului care adună. Pe măsura nașterii cuvîntului lăuntric, veți deveni creatori în familia dumneavoastră și într-un sens mai larg apoi în Patrie, de trei ori creatori așadar, lăuntric, biologic și național. În acest fel veți da și de cele trei învelișuri ale cuvîntului cel literal somatic, cel psihic și cel pneumatic spiritual care ține de esența logosului. Așa cum vă veți pregăti pentru cuvînt, în ce măsură îl veți asimila în întregimea lui, el va fi roditor și-l veți stăpîni cu putere creatoare cînd veți vorbi, cînd veți scrie, cînd veți fi chemați la căpătîiul unui muribund sau în vreme de urgie ca și de bucurie.

În vechime dar și azi încă, oamenii bat distanțe enorme adesea ca să primească un cuvînt de întărire. Mă duc după cuvînt se spunea și în vremea lui Cantemir în Moldova. Iar cuvîntul să se sălășluiască în ființa noastră, trebuie să ne pregătim să ne primenim viața pentru a-l putea primi așa cum este gătită cu toată grija cămara de nuntă într zămislirea din castitate.

Veți vedea lucrînd în cuvînt cum au înțeles cei vechi și adînci pînă astăzi frumosul, bunăoară. Veți vedea că același cuvînt frumos înseamnă și bun, că frumosul nu este o dimensiune estetică decît de la o vreme încoace, ci una etică. Femeie frumoasă este mama care își crește pruncii. Frumos este omul care se stăpînește, care edifică, omul creator care ridică o casă măcar cum spune Noica, aduce pe lume un prunc, sădește un pom, este în stare să se jertfească măcar pentru o singură persoană de pe pămînt.

Luați-vă timp să citiți cu luare aminte pe Dante bunăoară. Paradisul mai ales să vă devină hrană citva timp ca să-l aveți aproape de-a lungul vieții. Citiți pe Eminescu în întregime ca și pe Blaga și Voiculescu sau dintre cei din Europa acestui veac mai ales pe Claudel.

Există un strigăt plăsmuit în pustie acum trei mii de ani, un strigăt de deznădejde, o întrebare zguduitoare: oare poate fi omul răscumpărat din imperiul morții ?

În răspunsul ce transpare din opera marilor inspirați există această răscumpărare prin iubirea jertfitoare a Logosului întrupat în istorie.

Ioan Alexandru

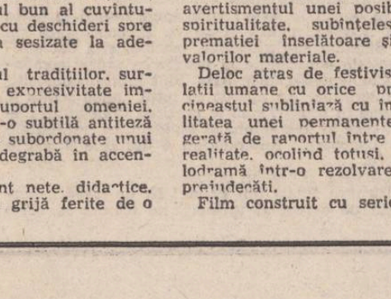

Iimbile nemiloase ale ceasornicului au trecut de ora nouă. De fapt, ca să nu planeze nici un mister, iată : e nouă și cinsprezece secunde. Acum este momentul cînd ajunge în fața celui mai popular restaurant din municipiu piritul Iacob Tănase. Pentru că, trebuie să se știe, Iacob Tănase este el pensionar, calitate prețioasă cîștigată cu un efort îndelungat, cu o trudă incomensurabilă, dar este și pirit. O femeiușcă de nici nouăsprezece ani îl revendică tocmai pe el ca fiind tatăl pruncutului Aladin, care s-a încăpățînat să vină pe lume, cu toată opoziția mamei, acum patru sute patruzeci și patru de zile. Micuțul este realmente un tip controversat. După unii, nu dă semne că ar fi prea deștept. Dimpotriva, pare de-a dreptul bleg, dacă nu cumva chiar prost. Însă nu vorbește, adică cum să nu, vorbește, mîrîie toată ziua ceva de neînțeles. Nu merge, asta dacă nu cumva admitem că tîrșiitul este tot un fel de mers. Nu are poftă de mîncare și bea apă numai cu forța. Alții zic însă că este un geniu, ar fi învățat să descifreze literele și, iminent, va citi atît în cărți cît și în stele. Mai ales în stele.

Iacob Tănase așteaptă, să se facă ora zece, să reflecteze lîngă un pahar ce și cum. Ar putea pînă atunci să-și omoare timpul cu unul și cu altul, cu Lipo, șovitarul fost specialist în lemn și mase plastice, fost artist amator și fotbalist de clasă (zice el). Sau cu Miloneanu, îndeosebi cu Miloneanu, fost activist de sindicat, al organizațiilor de masă și obștești, acum gînditor la vremuri apuse și profund grijuliu cu oacheșa lui nepoțică, ajunsă la respectabila virstă de treizeci și două de zile. Nu, astăzi vrea să fie singur, să mediteze în pace, își zice Iacob Tănase și pornește spre magazinul de presă, unde tovarășul Turcu stă în continuare cu ochii închiși, acum, cu capul, un cap enorm, dat cu o idee, dacă nu cu două peste umeri, în spate.

— Doar nu cumva doarme în timpul slujbei, îi cere Iacob părerea ghebosului, rămas în aceeași poziție și cu **Flacăra adevărului** deschisă la pagina de cultură, din care citește un articol despre febrila activitate culturală de la **Cauciucul**.

— Care febrilă, care activitate ? se întreabă el cu glas tare.

Responsabilul adormise, nu mai vedea și nu mai auzea pe nimeni, că altfel cine știe...

— Ei, se odihnește și dumnealui, acolo, zece minute, că n-o fi foc, nu s-aprinde municipiul, răspunde ghebosul, care are o inimă mare cît o anvelopă.

— Bine, dar eu ce fac, vreau să citesc presa, zice Iacob Tănase, pensionarul, piritul, și, cine mai știe, tatăl micuțului genial, cititorul în stele.

Adevărul adevărat era că Iacob Tănase o prinsese pe femeiușcă la înghesuială, o îngrămădise bine — păi dacă i-a trebuit o slujbă ce, el este de vină ? — o sărutase cu foc și chiar o dezbrăcase. Totul s-a petrecut însă atît de rapid încît nici să-l tai în bucăți nu poate să spună cu certitudine dacă o avusese sau nu. Pe drum, spre magazinul de presă, s-a gîndit din nou la Aladin, ca dealtfel mereu în ultimul timp. Și cu cît se gîndește mai mult, cu atît pruncuțul îi devine și mai drag și mai apropiat.

— Autoservire, zice ghebosul.

Iacob se uită în toate părțile, se face că pune banii alături de ceilalți bani, se adunaseră o sută nouăzeci de lei și douăzeci și cinci de bani, subtilizează cîteva monede de cinci lei, îi bagă în buzunarul drept de la haină, ia din fiecare maldăr de ziare cîte unul, ba chiar din unele pune mîna pe cîte două, așa, ca să fie, poate mai dă, generos cum îi e felul, și la alții și face stînga împrejur.

— Hai să trăiești, îi spune ghebosului.

— Cu bine, zice acesta, și spor la citit. Dumnezeul mătii de hoț, mai zice el după ce pensionarul închide ușa, e și el cititor de literatură și citește și franțuzește, măgarul.

— Hai noroc, zice un ins care intră, rontăind un covrig.

— Hai noroc, zice ghebosul.

— Doarme, se miră insul.

— Și ? N-are voie ? Nici tu nu-i dai voie să doarmă ? întreabă ghebosul și adaugă imediat : a mai fost unul adineaori care s-a mirat cît o sută la un loc și și-a încărcat brațele tot cît o sută, da-l cunosc din vedere, i-o spun de la obraz, mama lui de hoț ordinar. Și, domnule, nu înțeleg, toți care vin, și au fost, îți jur, mai mulți de o sută, se miră că doarme. Se mai doarme și la noi, la fabrică, ziua în amiaza mare, dar el, care-i atît de bătrîn și de obosit.

— Nu mai zic nimic, spune insul, însă problema e, mai zice el, că vreau **Sportul**.

— Autoservire, zice ghebosul.

Insul la **Sportul**, se mai uită și peste alte ziare, se hotărăște, ia și **Scînteia, Flacăra** se epuizase, și dă să plece.

— Pune banii jos, zice omulețul cu gheb.

Insul tresare, se miră, pune un leu pe tejghea și, cu ochii spre individul ăla — dracu l-a pus să stea aici ? — îi la înapoi și pleacă.

— Așa, zice ghebosul și după ce insul iese mai zice : căcănarul, parcă n-am văzut că a băgat leul în buzunar ? Da-l cunosc și pe ăsta, vorbește el singur, lucrează la **Inul**, se dă mare marafet, am să i-o spun de la obraz.

Iacob Tănase intră exact acum, este zece fără zece, în restaurant. Așează, meticulos, ziarele și revistele pe masă, cele mai groase într-o parte, cele mai subțiri în alta, sînt douăzeci și opt, apoi caută prin buzunare un vîrf de creion, îl găsește, îl prinde între două degete și, pe o bucățică de hîrtie, totalizează valoarea ziarelor. **Pravda, Le Monde** și o revistă rusească de șah n-au pentru el un preț de înțeles așa că, inuitiv, născocește cîte unul pentru fiecare în parte. **Le Monde** — un leu — că doar n-o costa de trei ori mai mult decît **Scînteia**, revista, că-i străină, doi lei, și **Pravda**, este totuși **Pravda**, doi lei și cincisezi de bani. Totalul : o sută douăzeci și unul de lei și cinzeci de bani. „Îi scoate el, comerțul e comerț", zice în gînd. Apoi deschide **Pravda** cu totul la vedere, să vadă și alții cam ce citește dumnealui. Așteaptă să vină unul și altul să se mire, să-l întrebe, să-l iscodească. Nu vine nimeni. Nici măcar Lipo și nici Miloneanu. Așteptă se cred tare deștepți. El are răbdare, i-au amorțit brațele de la coate în jos, ce de la coate, chiar de la umeri, simte că nu le mai simte, dar, îndirjit, rezistă. E rezistent. Și nu vine nici măcar ospătarul, baremi să-l vadă el, să-l admire, să țiitiască o țîră.

acum vreo paisprezece ani, Nechifor Păulete, ziaristul, fusese luat în primire de unul dintre cei mai zelosi activiști, pe numele lui Iacob Tănase. Acesta avea ochii mici, bine înfundați în orbite, o chelie elegantă și întotdeauna putea fi văzut pe diferite străzi ale orașului agățat de un fel de mapă maronie burdușită cu fel de fel de

teatru

O premieră de Vasile Rebreanu

Pe scena Națonalului clujean „premiera absolută" a piesei lui Vasile Rebreanu e fără îndoială un eveniment al stagiunii. Nu de mult, un volum de excepție (v. **Fintina cu patru adevăruri**, Ed. Cartea Românească, 1981) semnala profilul unui dramaturg interesant și modern, punînd în mișcare — prin personaje și dialoguri — probleme de acută actualitate ale epocii noastre. Ca dramaturg, Vasile Rebreanu e „tradițional" doar în măsura în care toate întreprinderile sale pe tărîmul teatrului sînt animate de un profund sens moral cu marcă autentică de „Școală ardeleană".

Frumoasa Fernanda & comp., sau conform titlului inițial — **Pe loc repaos... asasini** — e pusă sub semnul așa-zisei „farse polițiste". De fapt, autorul mimează parodic atmosfera de „pecete a tainei", deoarece labirintul de urmărire detectivă rămîne un simplu pretext de a crea pe scenă existențe și situații insolite, cu înțeles simbolic. O instituție fantomă, de un comic fantastic, invenție hilară ca o glumă enormă, un soi de agenție prestind servicii universale — e condusă de dictatorialul escroc numit Vameșul. Intrăm brusc într-o microstructură unde logica e grav alterată, personajele fiind intoxicate de ispite, de alcoolul puterii, dibuind în jocuri și calcule absurde. Clișeele verbale lozincarde curg în cascade logoreice, dovedind un lung antrenament care a adîncit sterotipiile micului șef pînă la idiotizare. Cabotin perfid, fără scrupule, acesta face din subalternii săi niște simpli executanți. E vorba de o „robotizare" a psihologiei umane, de instaurarea unor jalnice automatisme diurne, ceea ce reiese din constatarea Fernandei : „În lumea asta dură, dură. Mecanică, electromagnetică..." O anumită „periferie", sau, „drojdie" socială e imaginată ca posibilitate a degradării valorilor etice : birocratismul stupid, mezalianțe sordide, afaceri veroase, mitul unui „Schlarafenland" occidental, rod al fanteziei semidocte — se ciocnesc într-un vîrtej frenetic de situații comice. Deasupra întregii cavalcade, vocea de stentor a Vameșului repetă în virtutea unei ipocrite stereotipii : „Și eu cît am suferit... Cîte am îndurat și sînt... un model. Nu-i așa ?" A vorbi fără acoperire, iată viciul celor satirizați. Acestia sînt inși dezumanizați de mirajul parvenirii, ramuri uscate pe care sănătatea societății le respinge. Arivismul e pernicios, devine o boală care în cele din urmă timpește. Psihologii contorsionate caricatural, caractere sau simboluri, personajele utilizează o gramatică specifică, replicile dobîndesc o debordantă invenție filologică.

Regizînd farsa **Frumoasei Fernanda & comp.**, în care deține rolul principal al Vameșului, Dorel Vișan a înțeles să intre în rețeaua intimă a construcției dramatice, să-i sublinieze personanțele. Sesizînd esența ideilor, descoperindu-le cu pătrundere și acuitate, acest subtil actor a cărui gamă interpretativă atinge nenumărate valențe ale comicului, se dovedește, de astă dată, un regizor perfect orientat în limbajul încifrat al parabolei. El a intuit că piesa lui Vasile Rebreanu poate fi deopotrivă semnul unui univers metafizic, al unei monade, dar și o metaforă a lumii. Susținut de o echipă omogenă de real talent, Vișan ne propune un spectacol unitar, în orice caz o variantă inedită a transfigurării creatoare a unei structuri deschise, așa cum se prezintă substanța fecundă a satirei lui Vasile Rebreanu. O Fernandă frivolă și arivistă — nu însă lipsită de nuri (Maria Munteanu), Sony — un amestec bine dozat de candoare naivă și servilism (Ileana Neagu), Bateristul — violențe agresivă și concomitent un produs tipic al „robotizării" (Tudorel Filimon), Aviatorul — ascuns în umbra ochelarilor fumurii ca după o mască abilă (Ion Marian), Clientul — apariție plină de aplomb, morgă, exasperare bine disimulată (Octavian Teuca) — închipuie un cerc în jurul Vameșului, fante interlop, dictator de panoptic cu nuanțe argotice, manevrînd o retorică grotescă în care se recunosc resursele talentului excepțional al lui Dorel Vișan.

Mircea Vaida

film

Femeia din Ursa Mare

Fidel surselor de inspirație literară **Adrian Petringenaru** este unul dintre puținii cineaști capabili să sesizeze și să exprime cinematografic articulația unor idei necesare, apte să ofere perenitate actului de creație artistică.

Inspirată de un roman al scriitorului timișorean **Paul Eugen Banciu**, care și-a adaptat pentru ecran proza laureată în urmă cu patru ani de Uniunea Scriitorilor, recenta premieră semnată de **Adrian Petringenaru** aduce pe ecran un teritoriu inedit în care se întîlnesc atributele unei zone de străveche civilizație spirituală și consecințele industrializării contemporane.

Alături de constructorii hidrocentralelor, lumea forestierilor din nordul țării reprezintă un univers aparte, conservator în sensul bun al cuvîntului, în acelasi timp, cu deschideri sore nou, nu întotdeauna sesizate la adevărata lor valoare.

Dealtfel, perimetrul tradițiilor, surprins în bogata lui expresivitate implică nu rareori suportul omeniei, cinstei, purității într-o subtilă antiteză față de mentalitățile subordonate unui etos surprins mai degrabă în accentele sale negative.

Delimitările nu sînt nete, didactice, personajele fiind cu grijă ferite de o uniformitate ce ar fi putut ajunge la un supărător ton demonstrativ, tezist. Măria, fiica de suflet a forestierilor, îndrăgostită de artificerul Murgu nu rămîne doar un simbol al forței continuității valorilor morale, dar și un personaj apropiat, atașant prin credința sa în efemeritatea compromisurilor, prin refuzul pragmatismului afișat de „șantieristul" tentat de o facilă căpătuire, prin umorul său. Proiectat cu discreție într-o cheie poematică principalul personaj al filmului aduce prin detalii semnificative descifrarea raportului exact între oamenii satului și noii veniți, mesagerii metamorfozelor peisajului, cei ce anunță și transformarea mentalităților. În acest context, mi se pare cu atît mai valoros, cu cît de multe ori este eludat sau trunchiat, avertismentul unei posibile crize de spiritualitate, subînțelese în fața supremației înșelătoare și exclusive a valorilor materiale.

Deloc atras de festivismul unor relații umane cu orice preț optimiste cineastul subliniază cu înțelegere vitalitatea unei permanente ecuații sugerată de raportul între aspirație și realitate, ocolind totuși, posibila melodramă într-o rezolvare eliberată de prejudecăți.

Film construit cu seriozitate și potențialitate novatoare, **Femeia din Ursa Mare** este o pledoarie generoasă pentru o permanentă autoperfecționare a conștiinței, pentru imperativul unei existențe trăite autentic, fără improvizații de ordin etic. Scăderile filmului ce cuprind secvențe insuficient acordate la tensiunea dramatică a narațiunii (salvarea minerilor, moartea soției maistrului, finalul), hiatusuri independente probabil de voința regizorului, nu anulează calitățile unei opere sincere, ambițioase, realizate cu sensibilitate și respect pentru adevăr.

Se cuvine remarcat debutul în filmul artistic al unui excelent documentarist-operatorul **Doru Segal**, autorul unei imagini care unește, dar nu uniformizează registrele filmului fără a recurge la un spectaculos gratuit, cu darul rar al sublinierii atmosferei și al găsirii tonurilor potrivite fiecărui personaj. **Florina Cercel** și **Dorel Vișan** se detașează dintre interpreți prin amplitudinea rolurilor susținute cu temperament și ironie, cu naturalețe și știință a nuanțelor în momentele cheie. Ar fi însă nedrept, dacă nu i-am menționa pe **Petre Felezeu, Ioana Crăciunescu** și **Emanoil Petrut**, care conferă firesc partiturilor și not imbune memoriei spectatorului personaje secundare.

Călin Stănculescu

P.S. A început stagiunea Cinematecii române, cu un bogat și interesant program pentru cinefili. De urmărit medaliorul **Bergman**.

adrian velichi

PASAJUL

hîrtii. Că în mapă avea hîrtii și nu altceav sau, în orice caz, îndeosebi hîrtii, era o presupunere logică, deoarece tovarășul Iacob Tănase, om trecut prin multe, inclusiv printr-un lagăr al morții, nu avea nici un fel de probleme să-și care geanta încoace și încolo, o căra cu o usurință și o plăcere uimitoare. Văzîndu-l te gîndeai imediat că aceasta era, în fond, cea mai mare satisfacție a existenței lui judicios chibzuite. ceea ce pînă la urmă se dovedi a fi fals. căci adevărata plăcere a activistului de la cadre avea o cu totul altă origine, venea din cu totul altă direcție. Nechifor îl cunoștea vag, dăduse nas în nas cu el de vreo cîteva ori și, dacă nu se înșela, îl văzuse și în cel mai popular restaurant al orașului, întotdeauna ticsit de clienți și fum de țigare. Mai tîrziu, după ce fusese luat în primire de dumnealui, Păulete avea să-l vadă cu regularitate la te miri ce oră din zi și din noapte însoțit de aceeași mapă sau ce-o fi fost, dar și de altcineva. Acest altcineva se numea Onel Țira, unul dintre cei mai graș indivizi văzuți vreodată de el, cu o burtă enormă, adusă mult înainte, grijuliu nevoie mare cu el însuși. Firește, n-avea nici o importanță cu cine se însoțea Iacob Tănase, asta era o treabă a lui, personală. Și la fel de puțin important era și faptul că, într-o zi cumplit de friguroasă, cu trotoarele metamorfozate în patinoare, el alunecase și căzuse și, odată cu el, căzuse din mapa maronie mai multe hîrtii spulberate cît ai clipi din ochi de vîntul cumplit. Că odată cu hîrtiile se împrăștiaseră pe ghețușul amestecat cu zăpadă și niște felioare de parizer, iar nu avea importanță, și dacă-i vorba n-avea importanță nici măcar faptul că tovarășul Iacob Tănase reculesese cu sîrg bucățelele de salam care, ulterior, se dovediseră a fi foarte gustoase. Important, esențial chiar, era modul în care activistul se achita de sarcinile de serviciu. În această privință, în afara șefului lui direct, pe numele lui Grigore Damian, un tovarăș căruia, cînd vorbea, îi țîșneau din gură salve de salivă și care avusese marea șansă să ajungă și primar, mai apoi director la gospodăria locală, pentru ca, în fine, să se întoarcă de unde a plecat, adică tot la cadre, deci, în afară de șeful lui direct, și Păulete putea să jure, cu mîna pe inimă, că tovarășul Iacobă Tănase era unul dintre cei mai meticuloși sluibași.

„Poftim, poftim", îl invitase Iacob Tănase pe ziarist să intre, să aibă curaj, să îndrăznească să treacă pragul, să lase covenientele de o parte, că, ce dracu, acolo, la dînsul în birou, nu se mănîncă oameni. Îl așteptase și ieri, și alaltăieri, fusese cumva pe teren ? Da, confirmase ziaristul, fusese tocmai la Cărîmba și trecuse și pe la Biușa, pe la băi. „Nu mai spune. tocmai la Biușa, la băi, făcuse, nedumerit, tovarășul Iacob Tănase, la băi în timpul serviciului ?" „Sigur, răspunsese Păulete, am fost să vad cum se simt oamenii muncii, dacă au acolo tot ce le trebuie, de-ale gurii, ziare, reviste, agrement, mă rog, chestii din astea." „Și ? Au tot ce le trebuie ?" „Stau mai prost cu ziarele și agrementul. Ziarele ajung acolo cu o întîrziere de două zile, uneori chiar și cu trei." „Ttttt, asta-i rău. Eu dacă nu citesc într-o zi **Sportul** nu sînt bun de nimic. Vreau să văd și eu ca tot omul ce-au mai făcut unii, ce-au mai făcut alții... Nu-i vorbă, citesc și **Scînteia**, da' nu-mi place unul de-acolo care scrie fantul divers, prea o face de oaie, prea face scandal. Păi ce, tovarășe, în țara asta sînt numai nereguli ? Sînt ele atît de mari ?" „Nu trebuie s-o luați chiar așa", fusese de părere Păulete „Șezi, de ce nu șezi ?" în îndemnase activistul. Ziaristul luase loc și în timp ce Iacob Tănase căuta cine știe ce într-un dulap se gîndise că, inevitabil, urma să i se facă dosarul. Acum să vezi tărășenie. Acum să te ții, nenicule. Acum explicații. Precizări. Justificări și cîte și mai cîte. „Va trebui să vă faceți o autobiografie amănunțită, zisese activistul, și pentru fiecare perioadă, pentru fiecare loc de muncă să dai cîte trei nume de tovarăși care vă cunosc bine. V-aș ruga să nu omiteți ceva. Membru de partid nu sînteți, nu ?" „Încă nu". „Frați, surori, aveți ? Sigur că aveți. Unchi, mătuși, veri, bunici, cooii, să-i treceți pe toți în autobiografie, să nu omiteți cumva pe vreunul". „Am să mă străduiesc, spusese, moale, Păulete, străduindu-se să nu se exteriorizeze în nici un fel. De unde să știe el cîți veri, unchi și cîte mătuși are ? Și cum îi cheamă ? Și cu ce se ocupă fiecare ? „Va trece un timp, deoarece va trebui să umblu, să mă interesez, să aflu, deoarece la acest capitol, al neamurilor, nu stau deloc strălucit". Tovarășul Iacob Tănase tresărise. „Cum așa, se poate să nu-ți cunoști neamurile ? Păi eu le cunosc din fir-a-păr. Neamurile sînt ființele cele mai apropiate, cele mai dragi, dacă îți uiți neamurile, s-ar putea, nu este deloc excus, ca într-o zi să uiți și de neam de țară". „Vai, tovarășul Tănase", încercase Păulete s-o dreagă cumva, însă tovarășul Tănase se dovedise a fi foarte intransigent. „Nu, tovarășe Păulete, mai bine lăsați, ascultați-mă pe mine, că sînt mai bătrîn, am trecut prin multe, neamurile sînt neamuri, de neînlocuit, mai bine nu mai spuneți la nimeni și căutați cît mai repede posibil să faceți ce v-am spus. Bine ?"

Sugerase activistul că e un om înțelegător și că, prin urmare, Păulete avusese norocul să cadă pe mîinile lui ? Decrepitul ăsta este în stare s-o vîndă și pe mă-sa, își spusese Păulete, parcă văd cum îmi va minca nervii, dacă nu cumva sînt deja gata mîncați. Ce treabă mai este și asta, cu neamurile ? De unde, din ce hotărîre a mai scos-o ? Seamănă asa cu cine fură azi un ou mîine fură și un bou ?

Cînd i-a așezat cu infinită grijă autobiografia pe birou, Păulete l-a privit drept în ochi, cumva sfidător, dar Iacob Tănase, om cu scaun la cap, ori nu dădea nici o importanță acestui fapt copilăresc, ori pur și simplu nu observase bătaia de joc din privirile victimei lui. Pentru că, aici este cazul s-o spunem, Păulete era fără să știe, fără să bănuiască măcar, un pește mare prins încă de mult în undița sîrguinciosului activist. Acesta lansase deja pe urmele lui fel de fel de depeșe, astfel încît Iacob Tănase ajunsese să-l cunoască mai bine decît se cunoștea pe sine însuși și îl filase cu conștiinciozitate și perseverență de nenumărate ori, reușind să pătrundă cu o ghiulea în obiceiurile lui. Concluzionase cu satisfacție că Păulete ajunge la redacție în general după ora șapte, în ori ce caz după ce-și soarbe cu poftă cafeaua la barul de vizavi, că se ține cu unii ziariști, dar și cu niște indivizi dubioși, cu un ceferist beției și cu un revizor scrintit, reclamagiu de profesie, care pîrise tot comitetul județean la guvern, Consiliul de Stat

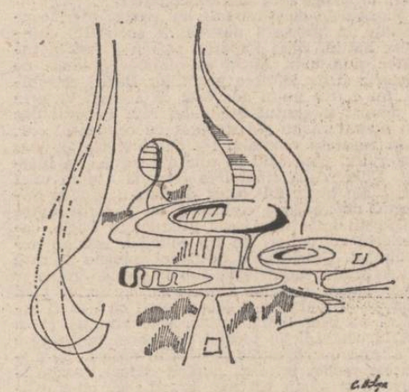

Desene de Călin Balaşa

și C.C., că, prin urmare, oricum, e suspect, că ride teribil de zgomotos fără să țină cont de locul unde se află, că face plajă pe bloc în văzul lumii și alte chestii de genul ăsta. Și, perspicace, activistul mai reținuse ceva. Nichifor Păulete critica în stînga și în dreapta pe unul și altul, pe comercianți (să zicem), pe borfași, (asta da), pe medici (mai merge) și ingineri (așa le trebuie papițoilor ăștora ce nu-și văd de treabă), pe președinții de ceape (totuși, prea mult) dar și pe directori și chiar pe activiști, pe primari. O să mai vedem noi de ce și cum. meditația, în solitudine, Iacob Tănase, care atunci, cu ochelarii pe nas, cerceta, fără să clipească, autobiografia ziaristului. Paulete fuma o țigare lungă cu filtrul alb. Tovarășul Iacob Tănase buchisea, studia, asimila, rumega, se gîndea, nota, intuia, bănuia, țițiia, zîmbea, mirosea și tot așa, tot așa, pînă zisese : „Mai trebuie completat". „Cu ce ?" întrebase, cu dezarmantă naivitate, Nechifor Păulete. „Cu multe, spusese activistul. Nu ați arătat, precizase el, ce-ați făcut, unde ați lucrat, dacă ați lucrat, în perioada cinsprezece iunie '67 — unu martie '68 cine vă cunoaște din această perioadă și de fapt din mai multe perioade. La elementară, la primară, la grădiniță n-ați avut colegi, colege, ?" „La grădiniță ?" făcuse Păulete, sincer mirat. „Da, desigur, se înțelege, este la mintea cocoșului, la grădiniță, sau poate n-ați făcut așa ceva ? N-ași crede. Și apoi n-ați arătat dacă ați fost sau nu pionier și ce s-a întîmplat la facultate în anul al treilea... vedeți că știu ?" „Văd", zisese Păulete și vrusese să-l întrebe de unde știe, dar renunțase. Rămăsese cîteva clipe tăcut. „Ei ?" rupsese activistul tăcerea. „Nu credeam că-i necesar", spusese ziaristul, „Nu e necesar ce ? Să știm cînd și de ce ați fost dat afară din utece ?" „Că am fost dat afară am scris și am scris și de ce. Am scris așa : vezi originea socială". „Nu, n-ați fost dat afară numai de asta, noi știm în amănunt." „Păi dacă știți..." „Noi știm, dar trebuie să scrii și dumneata, cu minușița dumitale". „Bine, am să scriu, însă cu colegii de grădiniță și chiar de primară..." „Trebuie, așa se obișnuiește. Uite, hai să încheiem treaba acum, s-o luăm pe rînd și să lămurim lucrurile. De acord ?" întrebase tovarășul, activist de cadre, întinzîndu-i în același timp autobiografia.

Tovarășul Iacob Tănase, o luase metodic, după notița făcută mai înainte, întreba și Păulete completa pe o foaie albă de hîrtie pe care activistul trecuse „anexă". „Așadar, perioada buclucașă". „Nu este deloc buclucașă, zisese, întepat, Păulete. Pînă la cinsprezece septembrie am fost în concediu de odihnă". „Atîtea luni în concediu ?" nu-i venise să creadă tovarășului Iacob. Tovarășului Tănase. Tovarășului Iacob Tănase. „Da, atîtea luni, așa este în învățămînt". „Curios, foarte curios. Și nu s-a sesizat nimeni? Bine, să admitem, și mai departe ? „Păi, uitați-vă !" „Da, n-am observat eu, se mai întîmplă, spusese activistul, după ce studiase rîndurile cu pricina vreo douăzeci de minute. Scrieți incidentul cu uteceul". „Atunci era uteme", precizase Păulete, în timp ce activistul părea năucit de-a binelea. „Și acum cîte trei nume de la elementară, primară și grădiniță". „De la grădiniță nu-mi amintesc de nimeni", spusese, automat, Păulete". „Așa ați spus și de neamuri". „De neamuri m-am interesat". „Vă interesați și de asta". „Dar tovarășe Iacob, tovarășe Tănase, tovarășe Iacob Tănase, zău așa, chiar trebuie ? La ce folosește ? ce pot spune niște țînci despre alt țînc ?" „Asta-i treaba noastră", zisese activistul. „Poate vreți să spuneți treaba dumneavoastră personală, se înfurie Păulete, ridicîndu-se. Nu cred pentru nimic în lume că așa sînt indicațiile. Și dacă așa sînt, totul e o observație Să presupunem că am fost un copil necuviincios, că scoatem limba, că-i făceam zile fripte educatoarei, doamna Agopian — na, că mi-am amintit de cineva de la grădiniță — și ce demonstrează asta ? Că și acum sînt ca și acum treizeci de ani ?" „Asta ne interesează pe noi, v-am mai spus," strigase activistul. „Asta vă interesează pe dumneavoastră, strigase și Păulete. De ce anga ați partidul într-o chestiune de acest fel ?" „Ce-ai spus ?" „Ce-ați auzit". „O să mai vedem noi", amenințase tovarășul Iacob Tănase. „Bine", spusese Păulete și ieșise.

Este zece și cinci minute. Tovarășul Pitic pleacă pe teren într-un Aro cu motorină. Tovarășa Constantin pregătește un material important. Tovarășul Marin urlă la telefon că are urgent nevoie de oțel. Roșu zice :

— Intră, mie la sută, în divizia B.

— Cred că fetele o-ncurcă, pică, zice Mumuța.

Șefa de la galerii este încă sub influența euforică a cunoștinței cu tovarășa Constantin de la municipiu. Soțul ei i-a promis că la sfîrșitul săptămînii covoarele și perdele vor ajunge, neîndoios, acolo unde trebuie.

— Unde o fi Dumitru Palade ? se întreabă ea.

Pipița de la intensiv primește, tocmai acum, o mică atenție, o cutie mare de ciocolată. Pedichiurista n-are nici o clientă. Fredonează o melodie săltăreață. Tovarășul Constantin, soțul tovarășei Constantin de la municipiu, se gîndește să apeleze la vicepreședintele de resort să i se dea carbid. Directorul întreprinderii îi spusese așa : „Problema mă depășește, apelează și tu la vicepreședinte, sau la nevastă-ta, că e mare șefă". „Lăsați glumele, eu cu ce-mi fac planul, că dacă nu mi-l fac, sîntem penalizați, și eu și muncitorii..." „Am încheiat discuția", i-o retezase directorul. Onac, tot de la construcții, fierbe că n-are beton. Ieri n-a avut motorină, astăzi beton, mîine cine știe... Tovarășa prim, singură în birou, tușește. Profesorul roșcat zice:

— Toate cărțile și caietele în bancă. Extemporal.

Pricăjitul insistă, vrea cu orice preț să mănînce roșii. Cetățeanul necunoscut caută gumă de mestecat. Bătrînelul își amintește de fabrica de creieri și rîde cu poftă. Dacă o ține tot așa, va mai întinerii cu patru ani, cinci zile, șase ore, șapte minute și opt secunde. Individul cu șinsele fierbinte peste măsură și-a băut nechezolul și acum, în această secundă, o la pe coniac.

— Două sute de coniac, cere el.

— Poftim ? zice ospătărița.

Bărbatul senin, relaxat, de la volanul Daciei cărămizii, lucrează la o frează și se gîndește la tipa în blugi. Bine, femeie. Iacob Tănase bea al doilea pahar de țuică (asta de prune ?) și citește în continuare **Le Monde**. Nu l-a băgat nimeni în seamă, nici măcar ospătarul, măgarul, cel puțin să se fi mirat, dar el are o răbdare angelică. Și apoi, la un pahar de țuică, totul parcă zboară.

— Doarme, zice antrenorul de handbal, în timp ce dă mîna cu omulețul cu gheb.

— E mort, nenicule, e mort de mult, zice ghebosul cu o voce neutră, care nu se întorsese nici măcar o clipă cu capul înapoi.

— Fragmente de roman —

voicu olari

Rană

Am fost învins din nou.
Capul îmi cade-n piept :
Dau iar cu ochii de inima
cuminte și roșie
ca o rană de iepure.

Luna dezlănțuită

Mult timp am alergat
prin lanuri de tutun
acum se lasă noaptea
iubito este vremea
să ne suim în turn
pe scări să-ți pierzi vestmîntul
să luminezi cu trupul
doar marmorei cu tocul
să îi înțepi obrajii
începem lupta sus
străluminați de fulgerul
dezlănțuit al lunii
Aleargă gîtul roșu
de cocoș și carnea
se stringe-n cercuri dulci
Tîrziu parfum adie
În somn te duci suavă
Prin turn se furișează
discreți îngerii lumii.
În zori cobori încet
pe trepte-ngrijorate.
În larg zăresc corăbii :
te-așteaptă prea departe
Mă tem că niciodată
Jos n-ai să mai ajungi.

Tăcere

Tăcere-n paradis.
Rafale mari de umbră.
Dormim întinși în ierburi.
Deasupra noastră viața
cu ochii plin de spaimă :
alături în frunziș
febrile fiare
devoră timpul !

Noaptea

Noaptea
în spitalul municipal
o singură lumină
prin ușa deschisă :
Cineva în alb
îmbrățișează
pe cineva în negru.

Păianjenul

Dați-i să bea păianjenului.
Dați-i să mănînce.
Ajutați-l, a început să țeasă
o pînză
în care se va prinde întreaga
lume.

Liniște

În mare liniște
anii copilăriei
s-au apropiat
și-au urcat în tramvai
tăcuți și speriați
ca o turmă de orbi.

Sfîrșitul

Sînt bucuos astă seară.
Fericit chiar.
Dar ceva îmi spune că voi
sfîrși rău
ca fluturele ce se învîrte
în jurul lămpii.

Vînzarea lui Maciste

Petrecerea (prilejită de întoarcerea lui Gherman acasă într-o simbătă seară) se încheie într-o notă mai mult decît gravă, aproape sumbră. datorită ieșirii nemăsurate a tatălui Norei atunci, cînd întorcîndu-se în living și găsindu-i pe ceilalți în întuneric, se precipitase înspre fereastră și nu se putuse abține să nu tragă un foc de armă în întunericul de afară, sperînd să-l nimerească pe Maciste cu un snop de alice. În clipa aceea însă Maciste era departe. Impușcătura alarmă toată suflarea din strada Salvării, astfel încît bărbații mai tineri ieșiră din case cu lanterne sau luminări aprinse, căutînd o eventuală victimă pe lîngă cele două șanțuri de scurgere a apei. Simion Still rămăsese incremenit în cadra ferestrei iar Maiorul îi desprinse arma din mîini numai cu mare dificultate, după care mai mult îl tîri pînă la cel mai apropiat fotoliu. Cînd Vasile apăsă pe comutator toți cei prezenți văzînd fața albă ca varul a stăpînului vilei se ridicară în picioare și cerură permisiunea de a se retrage. Doamna Still și fiica ei plîngeau și-i implorară pe ceilalți să nu le părăsească tocmai într-o astfel de situație. Vasile anunță că ar vrea să cerceteze strada să se convingă dacă marele Maciste n-a căzut cumva în luptă. Destins ca un arc, tatăl Norei țîșni de pe fotoliu cu o forță de care nu-l credeau în stare în acel moment și spuse cu o voce puternică :

— Iubiții mei oaspeți și vecini, vă rog să-mi iertați slăbiciunea de adineauri și să reluăm firul exact din punctul unde rămăsesem cînd a apărut dușmanul nostru de moarte ; să bem deci din acest vin de zghihară ca să ne vină gînduri mai bune în luptele ce ne așteaptă și de acum înainte. Sper că nu e departe clipa cînd Maiorul și oamenii săi ne vor livra criminalul bine strîns în plase de sîrmă, pentru a-l judeca așa cum se cuvine celor mai cumpliți răufăcători din orașul nostru.

— Să bem pentru reușita propunerii dumneavoastră și pentru sănătatea noastră a tuturor, toastă Maiorul.

— Să nu uităm însă motivul care ne-a adunat pe toți, interveni Vasile, anume întoarcerea marelui nostru prieten Gherman, căruia aș vrea să-i urăm să trăiască foarte mult și încă o lungă perioadă de timp după aceea ! Și acum dragilor, aș vrea să vă mai spun că atunci cînd omul are necazuri e bine să și le stingă în vin, iar dacă nu-i place vinul atunci în vodcă sau — dacă cineva are — în Whisky, fiindcă încrîncenarea nu e recomandabilă decît pentru fapte și cauze mari. nicidecum pentru fleacuri. Zic deci, să fim mai blînzi !

— Cu toată respectabila dumitale barbă, se enervă tatăl Norei, te rog să nu ne ții predici cu duhul blîndeții. Față de cine să fim blînzi ? Față de un criminal fără pereche ? Înțeleg să avem clemență față de oamenii care au greșit să-și dea seama, dar față de ființe străini care fac rău cu premeditare. nu admit nici urmă de milă. De aceea voi prezenta cazul acestui nemaiîntîlnit criminal în prima adunare a Consiliului municipal și voi cere ca. în cazul în care vor fi descoperiți. banii furați de la Bancă să constituie un premiu pentru cei ce-l vor prinde pe Maciste. Fiți siguri că această cerere dreaptă va fi susținută de toți membri Consiliului. Dar unde sînt banii acum ?

— Banii au dispărut, spuse Nora, înainte de a merge Ion și cu mine să-i aducem aici.

— Eu cred că nu sînt prea departe de acest loc. interveni Maiorul, apoi tăcu.

— Voi propune, adăugă tatăl Norei, ca descoperitorului să i se ofere un sfert din sumă, iar celelalte trei pătrimi echipei care-l va prinde pe Maciste.

— Bine, și noi care am suferit împreună cu Maciste, iar după aceea împreună cu dumneavoastră. noi cum vom fi tratați ? întrebă Vasile.

— Demnitatea nu mai constituie o caracteristică a vieții moderne. exemplul cel mai frapant ni l-au servit criticii mei, spuse Ion-Publicistul.

— Cu toate acestea eu consider mai mult decît pertinente pretențiile prietenului dumitale, răspunse tatăl Norei.

— Atunci să împărțim totul între noi, ca să fim liniștiți pînă la toamna viitoare cel puțin, supraliciă Vasile.

— De acord. însă cu o condiție : să faceți în așa fel ca Maciste să fie prins ; atunci chiar prin hotărîrea municipalității, întreaga sumă o să vă revină dumneavoastră, spuse înveselit Simion Still. Aș dori să mai știu cum consideră Maiorul această înțelegere.

— Dacă municipalitatea va lua o astfel de hotărîre. atunci înțelegera de acum va fi justă. răspunse Maiorul. Nu știm însă ce părere au prietenii noștri — Ion și Gherman. Cei doi își rotiră privirile peste chipurile celor prezenți, apoi, fără a clipi, se uitară îndelung unul în ochii celuilalt.

— Dacă Maciste a ajuns să nu mai fie stăpînit de nimeni și s-a sălbăticit în asemenea hal, eu nu mă opun la ceea ce ați hotărît încă dinainte de întoarcerea mea, fu de părere Gherman.

— Eu o să vă dau răspunsul abia peste o săptămînă după ce. în foiletonul care urmează, îl voi invita pe Maciste să părăsească orașul spuse Ion-Publicistul. Dacă se va încăpățîna să rămînă atunci voi trece pe la medicinistul țintuit la pat si în cazul în care acesta va declara că a fost împins de la mansardă în noaptea aceea de către Maciste. atunci voi fi trup și suflet alături de cea mai gravă hotărîre pe care veți lua-o.

— Fii sigur că medicinistul știe cine l-a nenorocit și nu se poate să declare altceva decît adevărul, se precipită Simion Still .

— Atunci ne-am înțeles, noi să bem și dumneavoastră să cîntați sau. mai bine zis. dumneavoastră să cîntați și noi să dansăm, totuna.

— Dar cum rămîne cu banii ? întrebă Nora. Am înțeles că persoana care-i descoperă va primi cel puțin un sfert. Rămîne în picioare această promisiune ?

— Mai mult decît atît, întări Maiorul ; i se va face chiar publicitate. cel puțin în cele zece ziare de seară. Acestea fiind zise. pe mine vă rog să mă scuzați, deoarece mîine în zori va trebui să fiu în gară.

— Stop, stop. ridică vocea tatăl Norei ; nu se poate să plecați de la noi ca dintr-o casă pustie. Adu. dragă, pungile acelea din cămară, pentrucă dumnealor — sînt sigur — vor mai avea mult de vorbit în noaptea aceasta.

Vasile. Ion, Gherman și Maiorul ieșiră unul după altul, urîndu-le gazdelor noapte bună, apoi din stradă se auzi vocea de bas profund a celui care intona pe o melodie de marș : „Alle Rose stinken, alle Rose stinken / Doch die Matrosen stinken auch...".

Gheorghe Pituț

Scrisori din Irak

Din deșert

(Sculptorului P.I.)

Scriam odată, aici, în Luceafărul, despre minunata lecție pe care mi-ai predat-o, fără să vrei, fără să știi măcar, pînă la citirea rîndurilor mele. Schematic poate, zgîrcită poate în cuvinte, spuneam despre iubirea ta față de lemn, față de acele bucăți în aparență inerte, dar care trăiesc prin ele însele... Scriam despre aripile de zbor ale copacilor retezați, aripile harului tău.

Imaginează-ți însă un loc în care sute de kilometri nu îți apare în față un copac, un singur copac pe care să-l poți dezbrăca din priviri, pe care să-l poți vedea dăltuit și ai să poți înțelege că ai ales lemnul tocmai ca exprimare a acelei mult-amintite comuniuni cu natura. Și încă odată ai ajunge să-l prețuiești, mai mult chiar decît ceea ce mă învățai : că iubira față de munca noastră începe

cu iubirea vadului prin care curgem,
a pietrei peste care trecem,
a malului pe care îl săpăm,
fie el grîul semănat, sau literă scrisă,
sau beton turnat.

Rcs

Animăm obiectele prin conotațiile în care le înveșm... O aură de sugestii referitoare la obiectul în sine într-o situație anume, fie legarea acestuia de o dispoziție a noastră într-o situație anume, fie ceea ce în mod obișnuit este exprimat prin „seamănă atît de mult cu...". Și astfel ajungem să purtăm un ceas obosit ani de zile, să strîngem pe rafturile bibliotecii castane, cioburi de scrumieră, să vopsim poarta din spatele grădinii într-un albastru strident.

★

Treceam pe lîngă arcul metalic apărut peste noapte : neted, geometric, sculptural. Poetic, ostentativ-poetic, țîșnea ca prima silabă a numelui ce va confirma identitatea fabricii. Dar mă gîndeam în același timp la ostentația aceasta cu care se oferea privirilor sugerînd artisticul, încercînd să-l compar cu albinăritul mărunt și modest întru realizarea unor forme ascunse, sau a altora, în mod firesc lipsite de suflare pentru un neavizat. Mă gîndeam dacă nu cumva pentru acestea din urmă nu s-au tocit mai multe creioane, nu s-au ros mai multe creioane, nu a curs mai multă sudoare : grinzi și stîlpi și platforme și bare de armare și peienjeniș de oțel.

Primeam răspunsul detaliat și bine informat, cu îngăduință față de superficialitatea mea, asupra modului în care e cu putință să apară peste noapte o asemenea boltire, asupra somnului fără de vise al bucăților de fier pe pămînt înainte de înălțare, asupra căldurii aparatului de sudat, asupra nevestei sudorului care simțea mîngîierea bărbatului doar dimineața. Atunci cînd se grăbea să-i spună că nu a mai plouat de mult și a udat grădina, că ea trebuie să le facă pe toate, că să ia cuțitele să le ascută, că a visat lupi și ăsta-i semn rău.

Mi se mai răspundea că avem copii și frumoși și uriți, iubiți în egală măsură. Mergeam mai departe și mă gîndeam dacă nu ne iubim mai mult copiii născuți și crescuți cu mai mare osteneală, în care ne-am așezat mai mult, pînă la pragul aceia, vecin cu suferința.

★

Și tot aici, la poalele arcului, referitor la obiecte, am aflat estetica improvizației, fantezia alegerii, transformării unui lucru necesar dintr-o mulțime în mod obișnuit, tradițional, cu o altă funcționalitate. Nu folosirea pilei de unghii în chip de șurubelniță, ci alunecarea frumoasă a lui ceea ce este în ceea ce ne trebuie, ca și cum zilele s-ar dilata în luni, iar lunile în ani, ca și cum ar fi pentru totdeauna, folosirea unui lucru să alunece în odihna folosirii acestuia.

Irina Vainovski

plastică

Vasile Savonea

Un septembrie însorit ne prilejuiește întîlnirea cu pictorul Vasile Savonea, care a expus la Galeriile de artă ale municipiului București o selecție cuprinzînd cincizeci de lucrări de pictură și grafică. După ce a participat la o serie de expoziții colective, în țară și peste hotare, din 1957 pînă azi, artistul se află la prima expoziție personală, oferindu-ne adevăratele dimensiuni ale modului în care surprinde și ne înfățișează realitatea. Diverse ca tematică și sursă de inspirație, cuprinzînd peisaje, portrete, natură statică, nud, lucrările lui Savonea au o trăsătură comună, o viziune proprie, care le conferă unitate și armonie : lirismul nedisimulat, candoarea și sinceritatea cu care înscrie forme și culori în spații ordonate, limpezi, invitînd la meditație și la reflecție. Se simte emoția primară a contactului cu subiectul înfățișat, prospețimea senzației, peste care revine apoi, căutînd, corectînd în atelierul său, cu lucid meșteșug și autocenzură, conform unui program prestabilit, pînă la opera finită. Emoția este prezentă, entuziasmul se transmite, bucuria luminii răzbate vie, dar totul este temperat prin migala reluării, prin pudoarea față de senzația inițială.

Pentru Savonea peisajul înseamnă selecție. Eliminînd îngrămădirea de obiecte, el se oprește la amănuntul semnificativ, pe care îl filtrează printr-o calmă contemplare. În „Margine de sat" toate liniile converg spre modesta clădire centrală, obligîndu-te să o desprinzi din întreg ; „Iarna" transmite mai degrabă dulce visare decît înregistrarea formelor înghețate ; în „Șlepuri pe Dunăre" contururile ușor încețoșate aduc o notă de caldă melancolie. Portretele subliniază o stare și mai puțin asemănare, prin lumina ce le încălzește trăsăturile, prin neglijarea voită a unor amănunte, prin părțile mai puțin finisate. În „Autoportret" privirea îngîndurată, îndepărtată, devine semnificativă pentru starea de spirit a subiectului, iar în „Ioana" neliniștea juvenilă se transmite prin linia nervoasă a conturului. Natura statică devine obiect decorativ de calmă reverie. Poate că tocmai în aceste naturi statice găsim adevărata măsură a personalității artistului, a căutărilor și a studiului de îndelungi încercări. De la „Florile" de reținut exuberantă, la obiectele comune pe care le dispune într-o studiată neglijență, dar mai ales în „Felia de pepene" de o originală „inscriere în pagină". Savonea ne oferă o largă desfășurare de forme și culori într-o remarcabilă armonie. Ai impresia că pictorul nu ține cu orice preț să spună totul, lăsînd privitorului libertatea și bucuria de a completa cu propria sa fantezie ceea ce i se propune și i se sugerează. Cele mai interesante lucrări de grafică sînt, fără îndoială „Secvențe pariziene".

Luciditatea denotă formația intelectuală și profesională a pictorului. Fără a-i altera modul propriu de expresie, ecouri tîrzii răzbat din unele pînze : „Balerina" te trimite la Degas, „Nudul" la Pătrașcu, desenele în tuș, la Steriadi. Ferindu-se să imite un stil sau un subiect, pictorul păstrează amintirea unor maeștri.

Vasile Savonea, autor al unor studii și cercetări în domeniul artelor plastice, animator al „artei naive" din țara noastră, prezență activă în investigarea artei populare, ne face cunoștință cu arta sa, pe care o receptăm cu o tihnită mulțumire.

Mihai Crișan

muzică

„Ghirlande" — Premiul „Koussewitzky"

Prestigiosul premiu „Koussewitzky", decernat anual de juriul Premiului Internațional al Criticilor de Disc, încoronează anul acesta lucrarea **Ghirlande** de Cornel Țăranu muzică gravată pe disc Electrecord stereo în interpretarea formației camerale clujene „Ars nova", dirijată de compozitor. Lucrarea este un fragment de bijuterie, posedînd fascinante proprietăți sonore care îi subliniază nu numai strălucirea de diamant a detaliului, a pietrei prețioase cu artă montate în bijuterie, ci care fac verosimilă o asemănare cu un colier prelingindu-se dintr-o mînă într-alta, scînteindu-și inegal apele, împrăștiind în același timp senzația de lichid și de tăios, de curgere egală și de inertă materie anorganică, sticloasă și cu muchii ascuțite, frumoasă însă rece. Și, într-adevăr, cred că semnul sub care poate fi înțeleasă cel mai bine muzica lui Cornel Țăranu este cel al fluidului (interpretare mai puțin întîlnită în considerațiile analitice pe marginea creației acestui interesant muzician) fluiditate însă nu a valurilor unui ocean subtropical ci a unui riu din nord ducînd la vale nenumărate cioburi de gheață. Ce este dincolo, în motivația creației, de aspectul exterior al audiției, explică cu claritate prefațatorul discului, interpretul Mihai Moldovan, el însuși din aceeași viguroasă rădăcină a muzicienilor ardeleni : **„Ghirlande** (un șirag de superbe flori la gîtul unei amintiri sau al unei idei) este lucrarea care stă cel mai aproape de sensibilitatea mea. Este super-simplificarea doinei aulodice, este puritatea sonoră încrustată într-un tablou ce exclude orice fals, orice festivism facil, este (eu așa aș fi numit-o) **muzică românească**".

Există o contrazicere aparentă între exprimarea sonoră a piesei — titlul reflectă frecvența elementului precumpănitor : ornamentul, detaliul sonor scînteietor (colierul apare așadar asamblat din multe pietre mici) — și substanța melodică care a suferit, am citit deja, o „super-simplificare" a materialului melodic. Ghirlandele sonore ale acestei muzici au dimensiunile restrînse, parcimonioase ale unei ornamentici încă nesigure, neambițioase, care nu cultivă savoarea fiorriturii ca modalitate autonomă de exprimare artistică, punînd în umbră formele principale ale obiectului (aici muzical). Ornamentele sînt multe, variate și mărunte, sînt parcă „sfrijite", iar dincolo de îngrămădirea lor se simte linia simplă, maiestoasă, nobilă a doinei. linie la rîndul ei expropriindu-și orice întorsătură melodică făcută chiar în pași largi, care ar mărturisi o posibilă superficialitate ornamentală. Analogia. în alte dimensiuni sonore însă, cu doina este perfectă : aceeași simplitate firească, caracteristică a mersului vocii, sprijinindu-se (prin text) pe pilonii melodici cu adevărat importanți, aceeași puzderie de ghirlande melismatice, de amplitudine variată, în general restrînsă, insoțind, prin izbucnirea sau retragerea lor în punctele importante ale dramaturgiei sonore, conturile expresiei muzicale. În ce direcție trimite muzica lui Cornel Țăranu o spune cu farmec prefațatorul discului, scriind despre piesa următoare (discul mai conține lucrările **Ofrande II** și **Simfonia nr. 2 „Aulodica")** : „...doina se naște, trăiește sub ochii noștri, încîntă, pare totul extrem de simplu (oul lui Columb !) dar este rodul unor îndelungi și chinuitoare căutări. O lume Cosmică, de fapt o **lume a noastră**".

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

VI. Utopism S.F. și scepticism existențial (1)

Oricum am privi faptele, totuși, în poezia lui Macedonski, „inspirația poetică" dobindește adesea dreptul la contemplația capabilă dacă nu să transgreseze de tot biograficul de conținut mai mult sau mai puțin fenomenal, oricum, să-l sublimeze îndeajuns, restituindu-l unei figurații poematice autonomizantă, cu deschidere spre problematica sustrasă în bună parte polemismului ostentativ conjunctural. În schimb, cînd e vorba de proza scriitorului, ni se pare vădită apriga confruntare dintre pornirea instinctivă de a se da curs unor obsesive revendicări social-morale purtînd pecetea unui „personalism" șocant și voința, la fel de insolit afirmată, imprimată actului creator, solicitat să conducă la edificarea unor structuri narative de maximă pregnanță, adesea, animate de idealul noutății derutante. Din acest unghi privată, proza macedonskiană oferă un cîmp de luptă cu adevărat fascinant și ceea ce ține treaz spiritul critic este tocmai identificarea atît a punctelor de respingere cît și a punctelor de atracție dintre cele două impulsuri, socotite îndeobște divergente. Or, este limpede că elementul chemat să asigure necesarul coeficient de congruență stă în marea vocație a prozatorului de a plonja în imaginarul de anvergură simbolică, bizuit pe recursul la formule prea puțin explorate de alții, dată fiind dificultatea de a fi adoptate într-o situație sau alta. Procedînd astfel, Macedonski joacă neîntrerupt pe cartea modernității bulversante, tentativă care — cum s-a văzut și pînă acuma — atinge cotele cele mai înalte odată cu înscrierea, mai mult sau mai puțin decisă, a demersului epic în aria fantasticului rezultat de pe urmă derutantului impact dintre tema, așa-zicînd, egoist-conjuncturală a însuși autorului, privit, pur și simplu, ca individualitate umană, și o anumită formulă narativă avînd încă un statut experimental.

Este în afara oricărei discuții că instinctul sincronizant al lui Macedonski își relevă receptivitatea maximă odată cu aducerea în prim plan a formulelor și modalităților ce beneficiază deschis de achizițiile progresului tehnico-științific. Binecunoscuta pasiune a scriitorului pentru noutățile în materie, spectaculos puse în circulație de presa vremii, se constituie în dimensiune caracteristică a însăși psihologiei sale bizar-enciclopediste, disponibilă la cele mai diverse tentații experimentaliste nu numai din sfera artei ci și din aceea a științelor ce cunosc un mare avînt, făcînd modă în epocă. Bineînțeles, că și de data aceasta ne întîmpină modul sui-generis macedonskian de receptare a problemelor. Scriitorul nu înțelege nici o clipă să se conformeze premiselor general-obiective, impunînd peste tot criteriile sale paradoxal-genialoide, cărora le acordă un credit absolut. „Citisem — notează Traian Demetrescu în ale sale „amintiri personale" — și unul și altul ultimile cercetări ale lui Flamarion. Poetul e religios, teist, și de la o vreme chiar mitic. Mai totdeauna are surîsul scepticismului în fața științei pozitive. Răsturna într-o clipă legile sistemului planetar, și cu o vorbă dulce și ușoară alcătuia teorii noi astronomice, explica în altfel mersul planetelor, spațiul, materia, după imaginațiunea sa, dar cu o așa putere de imaginațiune, că un moment părea că te convinge. Mă opuneam cu înversunare mai totdeauna credințelor sale și nu o dată mi s-a întîmplat să-l văd necăjit și încheind discuțiunea cu această vorbă: „Tu vei convinge mai tîrziu de cele ce-ți spun". Ne explicăm, astfel, de ce, artisticește, utopismul științificizant macedonskian nu cade nici o clipă în capcana exultanțelor necenzurate, constituindu-se în demers narativ naiv-optimist. Fire sceptică, bîntuit de un pesimism social și moral incurabil, scriitorul aruncă și de data aceasta vălul suspiciunii atotcuprinzătoare. Curios este că în viața de fiecare zi Macedonski se obstinează în ferma justețe a „descoperirilor" sale, sfidînd orice eventuală alunecare în ridicol, însă, în clipa cînd obsesia respectivă parvine la statutul de temă literară, totul este reevaluat dintr-o perspectivă existențială fundamental sceptică. S-ar zice că, privindu-se în oglinda propriilor închipuiri, scriitorul este șocat de ceea ce i se arată. Sînt chipurile dramatice ale eroilor, învinși de viață, din nuvelele sale. Spectrul eșecului definitiv i se arată în toată splendoarea lui amenințătoare. Noutatea este de a vedea cum și cel mai insolit paleativ circumscris disperatelor tentative ale omului Macedonski de a-și depăși contemporanii, denunțîndu-le mediocra nepăsare, pentru scriitorul Macedonski reprezintă o temă a cărei finalitate vizează fie prăbușirea eroului în prăpastia eșecului, fie formularea unui punct de vedere moral chemat să postuleze iremediabila dichotomie dintre așa-zisele binefaceri ale progresului tehnico-științific și idealul de fericire al umanității. Silogismul etico-estetic al demonstrației este cît se poate de explicit : achizițiile civilizației moderne, atît de fascinante privite în sine, stimulează extraordinar impulsul spre visarea idealizantă, în sensul credinței că se poate realiza plenar, a individului uman ; numai că, date fiind atît fatala inechitate socială în ceea ce privește apartenența acestor achiziții, cît și modul în care cei ce le stăpînesc înțeleg să le valorifice, în plan existențial totul capătă înfățișarea unei violente lovituri de bumerang, îndreptate tocmai împotriva celor prinși în plasa visării idealizante.

Imaginînd universuri epic-descriptive contaminate de o fantasticitate utopic-științificizantă, prozatorul nu face decît să releve enorma creștere a hiatusului dintre vis și realitatea existenței umane, în condițiile „erei" marcate de vertiginoasele răsturnări ce au loc în sfera civilizației tehnice.

Palatul fermecat, „fantezie originală" datînd din anul 1881, este o scurtă povestire cu caracter deschis confesiv, fondată pe unul din obsesivele percepte social-morale macedonskiene („Fiindcă ce nu face banul atunci cînd voința și inchipuirea urmăresc să dobîndească printr-însul desfătarea fiecărui simț omenesc, și cînd mai schimbă în iluzie a gloriei și a memoriei, precum și în himeră a dragostei și a prieteniei ?"), a cărei abundentă plasticitate se sublimenză în neașteptata imagine a unui univers imaginar de aspect evasifantastic, tributar, în egală măsură, viziunilor „tradiționale", romantic-baroce, cît și celor declanșate de elementul magico-tehnic. Într-o succesiune atent distribuită, cele două tipuri de „panouri" se recomandă lesne atenției. Într-o direcție, ne reîntîlnim cu bogata, aproape mirobolanta paletă a imaginilor arhitectural-picturale, cultivate peste tot de scriitor. Iată, deci, cum arată clădirea palatului : „Fațada ei se întinde pe o lungime de un kilometru și e din marmoră albă, mîngăiată de soarele Aticei. Ea și aduce întrucîtva cu a unor clădiri din India, deși le întrece cu mult, după cum visul și basmul au întrecut întotdeauna realitatea. Arcuri nemăsurate de porți îl străpung din o sută în o sută de metri, și de pe platforma necontenită a scării lui de cîte cinci trepte, alearga nesfîrșita colonadă de onix care, singură ea, a costat o sută de milioane. Ce este interiorul acestui palat cu greu se poate spune. El a întrecut cu desăvîrșire **Casa de aur** a lui Neron, unde erau săli îmbrăcate în plăci de sidef, de fildeș și de baga, și unde altele își aveau pereții cu totul coperiți cu aur și argint..." Deasemenea, iată și imaginea mirifică a grădinei ce înconjoară himericul palat : „Fațada clădirei ce dă asupra grădinei, pe care o prelungește nemăsuratul parc cu braniștele lui de copaci, ale căror fructe sunt uneori de tot albe și alteori de tot rosii și chiar albastre, este o altă minune. Se agață de ea o lume de plante urcătoare, iar trandafirii după ce îi cuceresc imoreună cu glicinele culmea, se prăvălesc de-a lungul zidurilor tot de marmoră și imprejurul ferestrelor și usilor încadrate în chenare de lapis-lazuli, agată și jasp-sanguin" etc.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ana Blandiana. Octombrie, noiembrie, decembrie

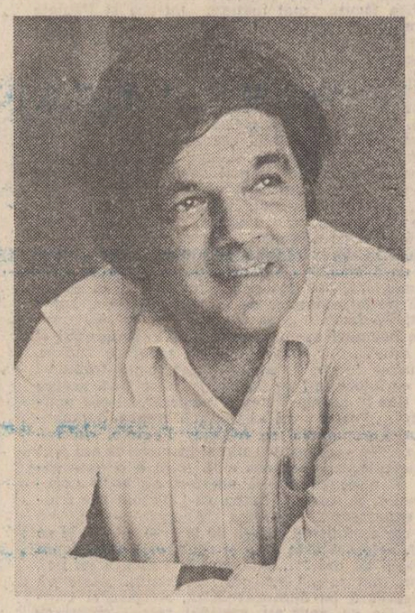

Florin Costinescu contemplîndu-și noile balade

Ion Horea și Alexandra Târziu pe un drum de toamnă

Aurel Pantea

Aurel Pantea, autorul pînă acum al unei singure cărți, **Casa cu retori (Ed. Albatros,** 1980) este unul dintre poeții tineri discreți, netorturați de marota publicității, obsedați de radicalizarea discursului poetic, suportîndu-și cu stoicism și firească vanitate condiția de marginali, de **discipoli** fervenți, veghetori inițiați în misteriile unei mari arte, deciși să dea seamă prin versurile lor de aventura deplină a poeziei românești. Iconodul prețios, „realist" în sens medieval, („Și dintr-o dată preajma / Se umple de cormorani. / De ce numaidecît cormorani ? zise / Secundantul, pentru că sînt prețios, am zis și el se făcu / nevăzut. Am iar în față o zi. / Roabă o vreau acelei imagini."), iubitor de ordine și supușenie chinovială (cartea sa poartă dedicația : „Domnului Ion Pop pentru prelegerile, ctiva ani audiate, din propriul său manual oral „ars poëtarum") intru întemeierea unei tradiții (echinoxistă), Aurel Pantea probează, prin acribia filologică a discursului său poetic mozaicat, o conștiință artistică matură căreia îi repugnă bovarismul și aleatoriul : cele două epigrafe ale cărții sale („Există ceva pentru a denumi în înaltul acestei sumbre masculinități", Herberto Helder, și „a nu vedea încă, a afla numai știrile, a nu fi copleșit încă", André Malraux) îi rezumă cu fidelitate poetica intelectualistă dominată de ardența rațională de „a da formă" printr-o desăvîrșită artă combinatorie, în așteptarea „miracolului",

NUMELE POETULUI

recuperator al „femininului"; miracol care „copleșește", „luminează", poetul devenind cu adevărat un **voyant :** „Dacă ar fi doar imperceptibilele / zăvoaie în care peștii se fac evidenți / cu atîta supușenie și tăcere, insinuanți / la începuturile biografiei, m-aș suporta, / mi-aș ceda / carnea oricărui comentariu, dar milurile, cetoasele lor / certitudini / pămîntoasele îmi iubesc prea mult copilăria, / drăgăstoasele, lascivele pe epiderma fragedelor trupuri / cîte miruri solare și pămîntești desfoliază. Humusul / fierbinte / vegetațiile lor ademenesc nervuri firave, viața exprimînd ademenitor iadul lor puhav. // Orideciteori îmi face astfel de servicii memoria, ce somnolență, / ce putere de-a le evoca, ce picoteală / în subțiri carnagii diurne, în clipa de-acum ce fobie / a luminilor cerebrale pentru asemenea narații. // Așa că poemul se naște periculos de identic / cu umbletul prin zăvoaie și miluri și nu înseamnă deloc / a parodia misterele fiindcă / „nu știi care este calea vîntului nici cum se fac oasele / în mîtra celei îngreunate", dar poți să întîpărești / trecerile unui copil / prin propriul tău limbaj precum prin albe pietrișuri și ce / bătălie cumplită dau pentru ei sintagmele." **(Prin limbaj precum prin alte pietrișuri).**

Ca și Ion Mircea, Aurel Pantea scrie o „poezie pentru poeți", aparent rebarbativă, ceremonial esoteric saintjohnpersean reprimîndu-i în expresie fastuoasă unele impulsuri fierbinți, pamfletare, transmițîndu-ne adeseori tulburătoarea senzație a unui blînd murmur angelic, a unei luminoase rostiri a intimității ființei. Cred că Aurel Pantea este unul dintre cei mai profunzi poeți tineri oraculari de azi, alături de Nichita Danilov ori Liviu Antonesei.

Cezar Ivănescu

N.R. Manuscrisele trimise pentru rubrica „Numele Poetului" nu se înapoiază.

CONCURS ORGANIZAT DE CENACLUL „POESIS" DIN CONSTANȚA

Cu sprijinul Comitetului județean al culturii și educației socialiste, al Inspectoratului școlar județean, cenaclul literar „Poesis" din Constanța organizează, cu prilejul tradiționalelor manifestări „Pontica" (21—30 noiembrie), în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", un concurs de poezie originală destinat, la această primă ediție, creatorilor amatori (care n-au debutat în volum de autor) din județele Tulcea, Ialomița, Brăila și Constanța. Juriul — alcătuit din critici literari, scriitori, reprezentanți ai vieții culturale constănțene — va acorda premii și mențiuni din partea organizatorilor și a unor reviste literare.

Lucrările (10—20 poezii) — închise într-un plic purtînd un motto, alt plic, avînd același motto, cuprinzînd numele, prenumele, profesia și adresa autorului — vor fi expediate, pînă la data de 15 noiembrie, pe adresa : Casa județeană a corpului didactic, str. Fr. Engels nr. 14, cod 8 700 — Constanța, cu mențiunea : „Pentru concursul „Poesis".

Istoria românilor și destinul imperiilor

Urmare din pag. 1

lumea contemporană în epoca noastră este caracteristic tocmai acest din urmă fenomen : zeci și zeci de popoare, în special de pe continentul african și asiatic, și-au dobîndit libertatea și independența națională, ca urmare a sfărîmării imperiilor coloniale moderne.

Concepția socialismului științific, concepția partidului nostru nu poate să nu ia în considerare situația specifică proprie fiecărui popor în decursul timpului. Este tocmai ceea ce incorporează definiția generală a istoriei, citată mai înainte, cînd se referă la „relațiile dintre diferite popoare și state", la „formarea și apoi dispariția unor imperii", la „lupta popoarelor pentru apărarea ființei proprii, a ființei lor naționale".

Așezat în sud-estul Europei, aproape de centrul continentului, poporul român, ca și strămoșii săi, poporul dac din antichitate, face parte dintre popoarele care au suferit de pe urma existenței marilor imperii, a marilor state care s-au format în vecinătatea lui sau care au ajuns cu expansiunea pînă la fruntariile sale. În aceste condiții, istoria sa nu poate fi concepută izolat de istoria popoarelor și statelor din jur, în primul rînd pentru motivul că în **realitate,** niciodată această istorie nu a fost ruptă, izolată de a popoarelor vecine. Chiar și atunci cînd izvoarele documentare sînt rare, ele ne informează despre expediția lui Darius, regele Perșilor, împotriva geților de pe malurile Dunării, despre războiul pornit de Lisimah, regele macedonean, împotriva regelui get Dromichete, în sfîrșit de marile războaie ale antichității în care au fost provocați dacii, în timpul regelui Decebal, de imperiul roman condus de împăratul Traian. Oricît de nesigure ar fi izvoarele documentare, sensul lor istoric este edificator : strămoșii noștri, geto-dacii, au luptat neîncetat să-și apere libertatea, ființa proprie. Nu este, oare, acesta un semn distinctiv al istoriei poporului nostru încă din antichitate ?

Războaiele daco-romane au produs mari consecințe în procesul dezvoltării societății europene antice. Dacă imperiul roman a fost învingător și a avut iluzia avantajelor produse de victorie și de jefuirea bogățiilor Daciei cotropite, nu e mai puțin adevărat că această victorie a marcat începutul declinului său. Poporul dac nu numai că nu s-a împăcat cu ocupantul dar, prin repetate răscoale, i-a dat lovituri tot mai puternice, pînă cînd în cele din urmă, l-a izgonit. Chiar dacă stăpînirea romană asupra unei părți din teritoriul locuit de daci a produs impactul dintre două civilizații, iar o parte dintre coloniștii imperiului s-au asimilat în Dacia, caracterul cotropitor, de tip colonial, rămîne neschimbat. Glorificarea ocupației romane pe care au sugerat-o arheologii, sub impresia ruinelor unor castre romane rămase pe teritoriul țării noastre și mai ales a falsei teorii că i-ar fi învățat pe daci limba latină, este absurdă și în totală contradicție tocmai cu concepția pe care o afirmă documentele partidului nostru. De altfel ne putem întreba, punînd datele documentare în termenii cei mai exacți : de cînd calitatea cazărmilor unui ocupant este un semn de „civilizare" a teritoriului și poporului ocupat ?

Un popor mare, cu o viață statală de mai multe sute de ani, cu un nivel de dezvoltare economică înaintat, cum era poporul dac, așa cum o evocă Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, nu putea să se „romanizeze" sub ocupația celor cîtorva legiuni ale imperiului. Dimpotrivă, legionarii romani s-au **dacizat,** iar în ce privește limba, dincolo de inevitabilele împrumuturi reciproce, poporul și-a vorbit limba sa. Că lingviștii moderni au descoperit cum că această limbă romană seamănă cu limba clasică a scriitorilor latini, nu are o legătură prea mare cu temporara ocupație a unei părți din Dacia, ci cu limba traco-dacă din care s-a format și limba latină clasică.

Definiția istoriei pe care o analizăm ne îndeamnă să adoptăm o nouă optică față de momente și probleme fundamentale ale istoriei poporului nostru, deosebită, uneori în chip radical, față de interpretările tradiționale. Această nouă optică trebuie să se caracterizeze prin consecvență și principialitate, prin respect față de istoria altor popoare, în primul rînd a popoarelor vecine. Unele dintre aceste popoare vecine au avut în diferite epoci istorice un destin asemănător cu al poporului român, cu care de altfel poporul nostru a întreținut legături de prietenie și colaborare. Existența istorică a statului valaho-bulgar este cel mai elocvent exemplu al puternicelor tradiții de bună vecinătate și prietenie dintre cele două popoare, într-o vreme cînd dușmanul comun se numea imperiul bizantin. Altele, dimpotrivă, au făcut parte din imperii, împotriva cărora poporul român a luptat pentru a-și apăra libertatea și ființa națională și faptele de această natură trebuie să-și găsească locul ca atare în cartea de istorie. Nu este un secret că mentalitatea de mare putere, despre care a vorbit la timpul său și V. I. Lenin, supraviețuiește în conștiința oamenilor și nu de puține ori, chiar în lumea contemporană, unii identifică pierderea prerogativelor care decurgeau din condiția de mare putere cu o prefinsă „lipsă de drepturi".

Scrierea istoriei în spiritul cerințelor formulate de Expunerea secretarului general al partidului, adică o încadrare permanentă a istoriei naționale în istoria generală a Europei, în istoria universală, este de natură să ducă nu numai la o reconstituire obiectivă a dezvoltării istorice a poporului nostru, ci și la o apreciere mai exactă a evenimentelor din țara noastră.

După dispariția Imperiului bizantin, lovit mortal de o nouă mare putere — imperiul sultanilor turci — poporul valah — numele sub care a fost desemnat de către străini poporul dac în timpul evului mediu — și-a refăcut viața statală în trei principate, în trei țări. Pentru că unora li se pare că existența mai multor state românești (valahe) ar fi exprimat o lipsă de unitate a acestui popor ni se pare semnificativă opinia unui istoric străin medievist, spaniolul Alfonso Ciaccone.

Acest Ciaccone, puțin cunoscut în istoriografia noastră, ar merita să fie studiat cu respect, cel puțin pentru faptul că el este primul istoric care a descifrat scenariul Columnei de la Roma, în secolul al XVI-lea. Adică, socotind că Apolodor cu meșterii săi au lucrat Columna împăratului Traian după un scenariu, rămas necunoscut, Ciaccone a fost primul istoric modern care a reconstituit acest ipotetic scenariu. Și iată ce spunea el : „Dacia a fost odinioară foarte întărită prin poziția sa ; așezată pe Dunăre, scăldată prin mijloc de fluviul Tisa, cuprinde provinciile numite **acum** Transilvania, Valahia, Moldova". Și mai departe referindu-se la poporul din aceste provincii : „**Acum** (în secolul al XVI-lea — N.C.) **dacii,** parte sînt supuși împăratului tiran turc, parte sînt conduși de un principe propriu pe care îl numesc voievod".

Ciaccone nu auzise, prin urmare, nici de dispariția dacilor, nici de alte neamuri care s-ar fi aflat în Transilvania, în locul dacilor. Avea cunoștință că o parte dintre daci și anume cei din sudul Dunării căzuseră sub tirania imperiului otoman precum și că existau state dacice cu principi-voevozi autonomi. Și alte izvoare medievale vorbeau despre poporul român folosind vechea denumire de daci sau de valahi.

A fost liniștită existența poporului nostru în epoca medievală, feudală ? Dimpotrivă. Cîteva sute de ani statele românești au trebuit să opună rezistență imperiilor care ajungeau la fruntariile sale : mai întîi imperiului otoman, dinspre sud, apoi Regatului Poloniei dinspre nord, iar din secolul al XVIII-lea imperiului tarist. Principatul Transilvaniei după o perioadă de dezvoltare independentă sub conducerea unor conducători locali, din fericire atestați documentar, a fost atașat cîteva sute de ani Regatului Ungariei, pînă în secolul al XVI-lea cînd acesta a pierit, Buda devenind pașalic turcesc. Transilvania a intrat din secolul al XVI-lea în același regim de stat autonom în raport cu Poarta otomană ca și celelalte două state românești — Valahia și Moldova. Victorios împotriva turcilor, imperiul austriac a anexat Transilvania în 1699 și începe, odată cu secolul al XVIII-lea, competiția cu Turcia sultanilor și Rusia țarilor pentru ocupația țărilor române.

Confruntarea celor trei imperii în secolele XVIII—XIX pe seama pămîntului românesc și rezistența poporului nostru împotriva lor, rezistență care se încheie în 1918 prin falimentul succesiv al împărățiilor este una dintre epocile cele mai eroice ale istoriei poporului nostru. Secolul al XVIII-lea este socotit un secol întunecat, din cauză că tocmai în acest secol invaziile străine s-au succedat periodic, că tratatele de pace între combatanți împărțeau suveranități, protectorate și chiar teritorii românești. Nu domniile așa zis fanariote cum se spune tradițional se aflau la originea greutăților poporului român, ci repetatele războaie între imperiile vecine.

Iată cît de exactă ne apare, în lumina datelor trecutului poporului nostru, definiția istoriei cuprinsă în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, adevărată călăuză și îndreptar pentru scrierea viitoarei cărți de istorie a poporului român.

NOAPTE LA SINAIA

Urmare din pag. 1

din pricină de amor neînțeles, că am o fetiță care se scoală la șase și traversează spre școală Bucureștii în binecuvintatele mijloace de transport în comun vrînd să se facă artistă...

Blegul rîdea. Din ciotul de coadă mișca gudurîdu-se și cu cît înaintam în întunericul pădurii spre vilă, se oprea, scîncea a avertizare și se ridica în două labe rugîndu-mă să întîrzii.

— Ce vrei ciine nefericit, pocitanie ? Tu care ești mai urît decît mine, simbol al credinței, alcătuire peste care zăpada cade albindu-te ?

Atunci m-a oprit proptindu-mă cu lăbuțele lui, (îmi ajungea pînă la buric) și mă ruga scîncind dureros.

Mi-am dat seama că e vorba de ceva neobișnuit, de ceva bizar, că nimeni n-ar fi procedat altfel decît el, un biet ciine, că un pericol necunoscut, dintr-un loc necunoscut mă pîndea.

Ridicîndu-mi privirea de plumb peste albul fastuos al zăpezii, țărănește cercetînd pădurea, mi-am dat seama : posomorît, carnivor, scutit de proverbiala hibernare, dintre brazi, mă privea fioros un urs aclimatizat în Carpați.

Era cît Fănuș Neagu în zilele lui bune, sau poate mai mic, oricum, mult mai fioros și mai puternic și ochii lui mă hipnotizau sfredelindumă. Ezita între năpustire și lene. Ca și cum așteptа un ordin.

De fapt, nu ezita... Uritul de ciine, deșelatul, dințosul, mic și fără pic de concepție de ce înseamnă viața iarna la munte și ce înseamnă o fiară, a început să mîrîie și s-a proptit în coadă făcîndu-mi semn să trec. Ca un laș m-am strecurat pe lîngă dihanie șopîrlindu-mă.

Luna răsărise murind. Ningea nebun. Viscol de februarie răzbunător, noaptea mă apăsa înșurubîndu-mă în pămînt. M-am oprit osîndindu-mi frica și blestemîndu-mă. Dar uritul de ciine a venit. Aranjase ceva cu dihania ! (Au ei un limbaj secret în care se înțeleg de minune !) „Nu-l mînca azi, i-o fi zis, lasă-l pe mîine"...

Scîncea schelălăind în două-trei vorbe lătrate. M-a implorat să intru în casă și să nu-l uit.

Ningea fastuos, ursul cel fără hibernare mă pîndea adulmecînd, ciinele îl lătra injurîndu-l.

I-am adus o bucată de cîrnat din Ardeal și am vrut să i-o dau cum se dă unui ciine. (eu am avut șapte ciini în pruncie, nu toți declarați în autobiografie), dar el s-a ridicat în două labe, dințos nenorocit, baletînd în aer și mă privea ca un sinucigaș.

Apoi a deschis gura și : hap !

Era tîrziu... Ningea fabulos. Luna o confiscaseră nordicii definitiv.

L-am ridicat milos în brațe într-un soi de recunoștință și am vrut să-l culc alături de singurătate-mi...

Păseam furiș pe holul scîrțiind a lemn secular și, fiindcă îngrijitoarei i s-a părut că sînt mai greu decît de obicei, sau poate doar din pricina atenției mărite, m-a întîmpinat și văzîndu-mă cu javra strînsă la piept mi-a zis :

— Domnule Micu nu e voie cu ciini în vilă. Și apoi, dumneata ți-ai ales cel mai urît ciine din Sinaia...

LIMITELE DUBITAȚIEI

Urmare din pag. 1

piariștilor la Cluj ? S-ar putea, ca să folosesc și eu ca și autoarea, de nenumărate ori, un dubitativ : nu i s-ar fi dat lui Lazăr, cu ajutorul lui Brukenthal, un certificat că este catolic, fapt care a determinat și pe mitropolitul Stratimirovici și pe Grigore al Țării Românești să-l respingă pe Lazăr ? Autoarea ar fi trebuit să aibă în vedere documentul semnalat de noi mai sus pentru că într-o a doua scrisoare, din octombrie 1823, a aceluiași agent prusian, se atrage din nou atenția că mitropolitul a scris „la Viena să caute acolo un profesor de matematică valah de naționalitate și religie" [5].

Ar mai fi trebuit să vadă și documentul turcesc prin care la numirea ca domn a lui Grigore Ghica i se atrage atenția să desființeze școala grecească care făcuse, scrie sultanul, mult rău. [6]

Mai rămîne un fapt de semnalat : ce anume a clarificat autoarea cu bogata sa informație documentară „inedită" ? Data nașterii fusese elucidată de Onisifor Ghibu [*], iar în ce privește „Povățuitorul" [**] autoarea consideră că această lucrare i-ar aparține lui Lazăr. Or, tot Onisifor Ghibu a semnalat că Zaharia Carcalechi n-a făcut decît o afacere comercială publicînd acest „Povățuitor" sub numele lui Lazăr. În ultimul timp intervenția unui cercetător de mare prestigiu, N. A. Ursu, a confirmat teza lui Onisifor Ghibu, publicînd în nr. 31 și 32 din acest an în „Cronica" din Iași un material demonstrînd că cele două coloane paralele că teza lui Carcalechi este un **plagiat** din C. Diaconovici Loga.

Dubitativele atît de numeroase folosite de autoare devin supărătoare, pentru că atunci cînd vrei să elucidezi nu te folosești de expresii ca : se poate, s-ar putea, poate că, probabil că, etc., etc.

Cu ocazia a o sută cincizeci de ani de la moartea lui Gheorghe Lazăr au apărut mai multe lucrări și critica literară ceruse în 1973 să se descopere Gheorghe Lazăr într-o lumină nouă, în sensul că este necesar „de a ne da mult așteptata monografie dedicată unei energii morale și intelectuale ce continuă să lucreze, după un secol și jumătate asupra conștiinții poporului său" [5].

A satisfăcut oare această nouă biografie a iluminatului de la Avrig ? Cu așa zisa documentare inedită, care după cum se știe o întîlnim și la Sădean, la Lupaș și la Bogdan Duică și Gh. Popa Liseanu. Cele cîteva inedite legate de anii de școală, raporturile cu Stratimirovici și Moga nu sînt deloc în măsură să elucideze marile probleme lazariene.

Lazăr n-a umblat după măriri. Le-ar fi avut dacă ar fi făcut compromisuri. El rămîne să fie ceea ce a fost. Un vizionar „cu inițiative îndrăznețe" [6], același romantic care a aruncat, cu siguranță și încredere, sămînța conștiinței naționale într-o epocă cînd foarte mulți își uitaseră și limba și naționalitatea. Boierii fanarioți sînt numiți de către pașoptiști niște ciocoi înveterați.

În activitatea prigonitului de la Avrig întîlnim zăcămintele spirituale și patriotice ale poporului nostru. Duhul său a plutit asupra minții și inimii tinerilor revoluționari pașoptiști români, care la Paris au înființat **„Înscrierea lazariană",** în sensul de a trezi și întreține în conștiința tinerimii noastre studioase înalta idee care a dominat acțiunea revoluționară din Țara Românească : unitatea și independența națională.

Cronicarului de mîine al vieții lui Gheorghe Lazăr îi rămîne sarcina să ne prezinte un Lazăr adevărat, pe acel romantic care și-a dăruit scurta sa viață pentru ridicarea neamului său, scoțîndu-se în relief enciclopedismul său, care au fost ideile dominante ale timpului pe care el le-a cunoscut și a aderat la ele, cum a înțeles el necesitatea și spiritul organizării învățămîntului superior în București, care au fost adevăratele cauze ale împiedicării unui model de școală superioară la sfîrșitul deceniului doi al secolului trecut. Universul spiritual al lui Gheorghe Lazăr atît de larg și de vitală necesitate pentru un popor ținut în robia fanariotă nu poate fi estompat de unele amănunte lipsite de semnificație. Numele său rămîne **un spiritus rector** pentru toți acei în care a bătut și mai bate încă o inimă românească. Memoria generațiilor constituie însăși istoria. Istoria se spune în „Cuvîntul înainte" al „Magazinului istoric pentru Dacia" (1845) : „Istoria este cea d-intîi carte a unei nații. Într-însa el își vede trecutul, prezentul și viitorul. O nație fără istorie este un popol încă barbaru și vai de acel popol care și-a pierdut religia suvenirilor". Istoria este însă și o carte, dar mai ales o trăire. Lazăr a trăit pentru o idee înaltă : ridicarea spirituală și unitatea neamului nostru. Pentru aceasta se impune a nu-i acoperi ideile generoase printr-o învălmășită factologie care, în loc să-l înalțe sau să-l mențină pe soclul nemuririi, îi estompează ceea ce este mai important din activitatea sa. Monografia la care ne referim ar fi putut avea o altă osatură și un fir conducător mai puțin sinuos. Oricum, însă, apreciem truda autoarei, cartea rămînind încă un stîlp de susținere pentru o lucrare mai cuprinzătoare în care să se evidențieze mai ales activitatea acestui avrigean venit la București pentru mai multă lumină și nu altceva.

[1]) Vezi „Ioan Eliade Rădulescu", Scrieri literare, ediția George Doiculescu, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1939, p. 253.

[2]) „Hurmuzachi", vol. X, p. 232.

[3]) Ibidem.

[4]) „Arhivele Statului București". Diplomatice 130. 20—29 iulie 1882, cat II nr. 1605.

[*]) Vom reveni și noi cu un studiu separat asupra datei nașterii lui Lazăr.

[**]) La fel și pentru problema Povățuitorului.

[5]) Dar Zamfirescu : „Gheorghe Lazăr", în „Luceafărul", București, nr. 39 din 21 sept. 1973, p. 1 și 8.

[6]) Mircea Zaciu : „Emilia St. Milicescu, Gheorghe Lazăr", în „Steaua" Cluj, an XXXII, nr. 5/1982.

atelier literar
poșta redacției

C. ȚÎRLEA : Sînt și acum versificări indeminatice, urmînd însă cu prea multă fidelitate o manieră clasică a poeziei (cu teme, motive, idei, sonorități prozodice, terminologie etc.) și îngăduind prea puțin manifestarea unui aport specific, personal. E foarte bine să exersați versul clasic, pătrunzîndu-i cît mai profund tainele și minunile, dar nu trebuie să limitați această ucenicie la un anumit prag istoric, ci trebuie să îmbrățișați cu egală devoțiune și strădanie întreaga desfășurare și toate cuceririle și performanțele poeziei pînă în zilele noastre. Trebuie să treceți prin Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, ca să puteți avea o perspectivă, a înțelegerii și a sensibilității, asupra poeziei timpului dv., ca să-i puteți adăuga acesteia, firesc, creator, glasul dv. distinct (așa cum, se pare, năzuiți, și nu fără îndreptățire).

EM. BĂLȚIANU : „Seara".

T.C.G., : Ceva, în „Străzi noi", dar, în general, pagini vorbărețe, monotone, fără pregnanță și reverberație.

C. GRIGORAȘ : Multe pagini de poezie adevărată (cam jumătate din prea numeroasele trimise ; deci, imposibil de citat aici). Unele se mai resimt de pe urma unor metehne vechi, de care am mai vorbit și asupra cărora nu vom mai reveni. Dar perspectivele sînt dintre cele mai bune (după cum încercăm să demonstrăm alăturat...).

A. JACOTA : Nu sînt semne de progres, în ultimele plicuri. Dimpotrivă, versurile sînt din ce în ce mai șubrede, mai haotice, alunecînd în jocuri formale, superficiale, îndoielnice. Ceva mai coerent, mai echilibrat, „Poem către dinspre..." (?!). E greu de răspuns la întrebarea dv. din scrisoare ; numai dv. înșivă puteți aprecia, deocamdată, cît sînteți de ispitiți (și de pregătit) pentru asemenea lucrare.

A. VOISINE : Mulțumiri și felicitări, multe înainte !

M. DUMITRESCU : În cele două plicuri restante, puține noutăți, mai mult pași pe loc, pe vechea linie a strădaniei prozodice, cu iz livresc etc. Citeva pagini mai înfiripate : „Gînd", „Crochiu", „Cîntec doinit", iar din ultimul plic (cu unele tendințe de diversificare și extindere a investigației lirice, parcă), „Iedera", „Apără-mă", „Rugare".

V. FLOROIU : Mult mai slabe ca altădată, confecție uscată, neinsoirată, fără ecou (lunga inactivitate a condeiului se răzbună !...). Ceva, în „Peisaj metafizic", poate și în „Echilibrul natural", „Thalassa" (dar mult mai puțin ca odinioară). Prozele, exerciții modeste, nesemnificative.

V. RAMIDIS : Verbioase, discursive, alunecînd adesea într-o improvizație grăbită, facilă, ușor delirantă, pe scurt, două plicuri dezamăgitoare, în comparație cu primele pagini trimise. Ceva, în „Cei ce se iubesc", „Iubito, nu moare nimeni", „Cine mă va arunca", „Nu-mi risipiți numele".

I. SANDU : Mare versuri, lucruri frumoase, pe aceeași linie : „Pînă și șoapta", „Fructul de umbră", „Deodată", „Te strig". Proza denunță o remarcabilă finețe analitică, de la care se pot aștepta lucruri deosebite (chiar dacă tehnica „meseriei" — se vede bine — nu vă e încă destul de familiară). E cazul să insistați.

OPTIMUS : Nu sînt noutăți hotărîtoare, predomină vechea confecție căznită, cerebrală, uscată, livrescă. Ceva mai insuflețite, „Planor", „Imblînzirea căldurii".

Ș. Gologan, Lucian Borcea, Ioan Mangu, Valentin Manole Gheorghiță, Moryzen, C. Vieru, Laurențiu Voinea, Petre Dumitru, Dorina Ignat, A. F. Rotaru, Const. Bădilă, Marin Comănescu, Octavian Ionescu, Mirela Munteanu, Liviu Țiplica, Nicoleta Bălan, Cristena Nicola Alexandrescu, Ioan Ursan, Mioara Toader, Ioan Gârbuleț (ceva, în „Ora tăcerii"), **Vasile Bonțea** (ceva, în „Municipală", „Simfonie"), **M. Codreanu, Al. Plescan, Grigore Neagu-Bacău, Ion Besnă, Marcel Bădărău, Viorica Brașov, Dumitru Buțoi, Diana Mihăilă, Dumitru Cojan, Ana Hompot** (ceva, în „Singurătate"), **Ionel Bota, Ioan Tătuc, Angela Zmeu** (ceva, în „În loc de a spune"), **Sebastian Soare, Tania Tudoran, Călin Alexandru, Laurențiu Mircea Marinescu :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Conspirația vieții

pe drept cuvînt
rămînem definitiv deasupra
îmbrățișați pe dinăuntru de floarea singerie
înainte mergători
nici prea aproape de cer
nici prea aproape de țărînă
pe drept cuvînt
rămînem de-a binelea deasupra
iată scrie în ziare
că o luntre veche
s-ar fi scufundat în Styx
la vreme de noapte

Balanță

cu nimic nu-i mai limpede înlăuntrul său
riul care curge cardinal din munte
decît trupul copacului
oglindit pentru o clipă în undele sale
cu nimic drumul celor spuse
nu se arată mai bun
decît cărarea nespuselor memoriei
cu nimic nu înspăimîntă mai mult
scufundarea făpturii în ape
decît umbra ei
înghițită încet de uscat

Ipostaze ale tăcerii

tăcerea luminii
noapte poartă numele
tăcerea celui mai viclean nesomn
moarte se cheamă
— cine mă strigă
numindu-mă tăcere o cărnii ? —

Parabolă

dacă nu ți s-au întîmplat vreodată
nu te încrede în semnele poemului
pune la îndoială cuvintele arătoare
care nu-ți sînt pe măsură
nimic nu ispăși din spusele altuia
nepetrecute ție
și una cu nespusele
să-ți rămînă credința
așa cum nu poți crede că marea
odinioară stăpînea cu trufie locurile toate
fiindcă nu simți nicidecum
tangajul
mai bine apasă-ți degetele pe fruntea mea
ca necredinciosul în adîncimile
lăsate de cuie

Vă propunem un nou poet :

COSTIN GRIGORAȘ

Spirit de samurai

știu dinainte
că doar unul singur
dintre toate cuvintele
va fi cel din urmă
în timp ce ploaia albă
cade ca o umbră de lebădă
peste lut
el își face datoria
pînă la capăt

Memorii

seara plîngea încet
pe umărul tău
și deodată parcă tu însuți erai
plînsul acela
era îndeajuns o singură gură
să-ți rostească numele
cu lentoarea cuvenită oricărui lucru lucios
că începeai pe rafale de frunze
dăruite pămîntului înainte de vreme
să scrii totul despre tine
cu cerneală tremurătoare și sărată

A treia venire

va să vină cineva
cu niște ochi imenși
să te privească un timp
cum respiri cum plîngi pe umărul nopții
cum cînți la orga cu tuburi de grîu
va să vină apoi din nou
poate același poate altul
să asculte ritmul din jurul cordului
zbaterea luminii din privire
îndreptînd toate corolele spre tine
ca pe niște urechi inofensive
mult timp după aceea
va veni cineva ridicîndu-și pleoapele
puse peste simțuri
una cîte una
și coborîndu-le încet pe ale tale
una cîte una

Fișă personală

perfecta cumpănire între mine și lume
așa cum se cuvine
aceste friguroase mîini domolesc semințe
pînă la anotimpuri viitoare
învăț cît e strălucire și cît cărbune
în broboanele prețioaselor pietre
nu am ascunzători de-o zi în cămăși
de mătase
nu tocmesc pe nimeni
să petreacă întîmplările mele
nici ale altuia nu mi le arog
nu mă prefac plutitor
deasupra pămîntului
destinul mi-a hărăzit o naștere frumoasă
să fiu legat de cozile izvoarelor
curgătoare spre cele patru zări
și gîndurile să-mi plutească sfîșiate
în mii de bucăți

Bariera nespuselor

oglinda încremenită de mutenia chipului
amintire prea puțină în vecinătate
singură imaginația se petrece atît de aproape
încît înseamnă primul lucru ieșit în cale
împrejurul căruia îți zidești
labirintul
din goliciune și nedeslușire
din umilință și cremene
singură memoria legată la ochi
încearcă rezistența frînghiei
cu gîtlejul versului nescris
limba străină în care vorbești fără de știință
ca apele între ele
ca pietrele între ele

Dintr-un „Jurnal despre cultură"

Urmare din pag. 1

dele rezistă prin vreme propriei lor distrugeri, propriei lor prăbușiri. Edificiile — nu ; sau cel mult vor fi reconstituite după sugestiile (adică nu de fiecare dată **cu certitudine** restituind realul) cariatidelor.

Dialogul începe, de fapt, între cariatidă (această străpungere sigură și fermă spre suprafață a temeliilor) și boltă (modulația ce încearcă a acoperi orizontul, expresivă doar atita timp cît există). Ciudat este că, mereu și mereu, bolta s-a temut de cariatidă dar nu pentru **ce** făcea, ci pentru cum făcea, nu pentru ce este ea ca sens, ci pentru ce este ca semn. Nu i-a fost teamă că aceasta și-ar putea suprima efortul, mulțumindu-se cu simpla funcție de „cariatidă pentru cariatidă" ; dar poate mai exact spus ar fi că a refuzat **să** accepte ideea că masiva, impunătoarea, orgolioasa și „utila" ei desfășurare trebuia să aibă ca suport o „formă" aparent fragilă, că trebuie să-și coboare „recunoștința" pînă la acest detaliu de construcție pe care arhitecții n-au vrut niciodată să-l mascheze eficient, ci l-au oferit privirii atente, dacă nu neapărat avizate, celei de bun-simț. Întrebarea este : își pierde prin aceasta cupola măreția ori strălucirea, efemere nu din vina cariatidelor ? Greu de spus, fiindcă aici, mai mult decît oriunde, decantările sînt încărcate de prejudecăți și subiectivisme acute.

Dialogul ne întoarce — oricît nu ne-ar plăcea delimitarea și oricîte fisuri i-am găsi — spre dualitatea cultură/civilizație ; discuție degenerată, uneori, în aliniere de monologuri fără legătură între ele, întrucît „instrumentarele", chiar ele, nu favorizau apropierea, contactul : de o parte, se avansau ipoteze ori, cînd trebuia să se se dea temperamentului ce e al temperamentului, duritatea îmbrăca haina profeției ; de cealaltă parte, forța adopta manierele rafinate ale constringerii din „necesitate". Și cîte „necesități" n-au existat de-a lungul timpului... Și cîte nu vor mai exista...

Ne interesează, însă, aici, ipotezele. De o parte a baricadei se află, cu prea puține și nesemnificative excepții, nu doar marii creatori (și Blaga e unul dintre aceștia), ci și unii de planul al doilea, al treilea, de planul în care siguranța termenului „creație" începe să se clatine, și chiar dincolo de acest plan. La un nivel secund, de pildă, întîlnim un scriitor ca Marcel Aymé care, într-un volum apărut prin 1943, publica povestirea **Cartela**, subintitulată **Din însemnările zilnice ale lui Jules Flegmon**. Este un text care, pentru amatorii de încadrări „exacte", se situează undeva între narațiunea S.F. și cea, cum să-i spunem ? simbolic-vizionară. Substanța povestirii o constituie faptele decurgînd din ideea că, într-un viitor nu foarte îndepărtat, totuși nici chiar foarte apropiat, va deveni actuală necesitatea suprimării temporare a persoanelor inutile societății (bătrînii, pensionarii, rentierii, șomerii etc.). Să eludăm, ca făcînd parte dintr-o altă discuție, latura umanitară a chestiunii și să consemnăm doar faptele. **„Găsesc că o asemenea măsură —** notează protagonistul **— ar fi, în definitiv, destul de justă".** Să eludăm, apoi, și micile ori marile lașități, pentru a rămîne la același nivel al concretului ; imprevizibil pentru personaj, previzibil pentru noi. La trei zile după însemnarea-acord respectivă, lucrurile devin clare într-un fel neașteptat pentru naratorul care, în viața de toate zilele, e unul din cunoscuții scriitori ai Franței : **„Decretul așteptat a apărut în gazetele de astăzi și iată că printre «consumatorii a căror întreținere nu se justifică prin nici o activitate corespunzătoare» figurează artiștii și scriitorii !"** Semnificativ e un schimb de replici între Jules Flegmon și consilierul Maleffroi de la prefectura Senei (așadar, reprezentant al mentalității „oficiale") :

„— Cum puteam să prevăd că decretul mă va atinge și pe mine ? Ultima oară cînd am dejunat împreună nu mi-ai spus...

— Dă-mi voie ! Ți-am spus cum nu se poate mai lămurit că restricțiile se vor aplica tuturor celor inutili".

Pentru ceea ce urmărim aici nu mai are importanță ce se va petrece în continuare ; esențial este că o asemenea confruntare, cu o atare „rezolvare", pentru Marcel Aymé a fost posibilă. Diferența dintre un creator de geniu (Lucian Blaga) și unul de al doilea nivel al istoriei literare (Marcel Aymé) este că primul apelează la orizontul sugerat al unor semnificații cenzurate, iar cel de al doilea la imaginea explicită. Măsurile celui dintîi sînt terifiante prin nelimitarea perspectivelor, prin deschiderea niciodată finită întrucît cel ce se află în fața gîndului blagian îl poate prelungi oricînd și cu orice intensitate provenind din reflecție, cunoaștere și experiență. Pe cînd măsurile celui de al doilea sînt închise în sine, spun atît cît spun și pot oferi, teoretic vorbind, doar șansa incertă a unor posibile „apropieri" de situații.

Coborînd pe ipotetica scară a istoriei literare, distanțele în sensul mai sus precizat încă se măresc. Rămîne ipoteza confruntării, dar ideea nu se mai deschide decît spre generalitatea nebuloasă din care, în fond, a germinat : aceea a refuzului civilizației hipertehniciste de a-și apropia cultura. Bolta — cu alte cuvinte — își refuză cariatidele, în fraze lipsite de echivoc : **„Consiliul guvernorial, acceptînd propunerea noastră, a interzis orice audițiune sau televiziune cu caracter inutil : religioase, istorice, literare etc. Cei ciliva așa-numiți poeți și cîntăreți care au fost descoperiți sau surprinși în fapt, au fost trimiși în zonele de muncă. În ce privește spectacolul, s-a dispus să se interzică pe viitor orice producție care ar cuprinde motive de trîndăvie a spiritului, cum este muzica, valsul, decorul etc.".** Textul e luat dintr-un foarte puțin cunoscut roman științifico-fantastic românesc, **Excelsior ! Pămînul în flăcări** de Al. Dem-Colțești, apărut în anul 1936 într-o colecție de colportaj. Concretețea își are, însă, virtuțile ei : frazele de mai sus parcă ne amintesc de cele, citate de noi în altă parte, ale unui specialist de la N.A.S.A. Într-un asemenea caz, nu spunem că istoria se repetă, dar cel mult că ea își este consecventă ; adică nu sîntem pe teritoriul tragediei, nici măcar al dramei, ci pe cel al literaturii (sau al realității !) absurdului.

Absurdul are, însă, fațete variate ; unele dintre acestea e chiar greu să le atașezi absurdului, dată fiind „realitatea" lor, iar pe altele nu le accepți ca aparținînd „realității", dat fiind „absurdul" lor. Unele nuanțări, în acest cadru, sînt posibile pornind, prin intermediul lui Jan Kott, din nou de la sugestiile unui mare creator. Citim, astfel, într-un comentariu la **Regele Lear : „Profesia măscăriciului, la fel ca și a intelectualului, constă în aceea că trebuie să distreze ; iar filozofia lui constă în aceea că spune adevărul, că demistifică".** Ceea ce, într-o carte despre un „contemporan al nostru", înseamnă o trimitere la actualitate. Și n-am zice că Jan Kott greșește prea mult : poate numai teoreticienii (dar ei înșiși intelectuali pe o treaptă — să credem — superioară) mai cred, dacă mai cred, și mai spun, aceasta destul de des, că spiritualitatea și produsele ei au altă destinație decît cea de a distra. În fond, marea majoritate a „consumatorilor de cultură" merge la teatru ori la concert, intră într-o expoziție sau citește o carte cu scopul mărturisit al recreerii și al distracției, al „destinderii". Că, apoi, se întîmplă și altceva, e mai puțin important fiindcă, oricum, faptul poate fi cu greu constatat, dacă nu e chiar imposibil acest lucru. Sociologia însăși pare a fi renunțat la o atare iluzie ; „măsurătorile" și statisticile au fost departe de a fi concludente.

Să trecem, însă, peste aceasta și să observăm că Jan Kott nu și-a dus fraza pînă la capăt. Apropierea intelectualului de măscărici (cu tot adevărul celei de a doua aserțiuni, privind „conținutul" actelor lor) trebuia să impingă, necesar, spre un dublet al „acceptării" publice a acestei condiții, spre modulațiile simultane comic/tragic, unde comicul poate merge spre bufonadă, iar tragicul spre absurdul grotesc. Ce e drept, căutînd suportul de idei al piesei **Coriolan**, același Jan Kott vorbește despre o instanță, despre **„o ultimă oglindă"**, anume Istoria. Istoria și verdictele ei : ea **„poate să confirme sistemele de valori sau să-și bată joc de ele și să le nimicească. Dacă le ia în rîs și le distruge, atunci este fie grotească, fie tragică. Sau poate fi în același timp și grotească, și tragică".** Ar fi de meditat, revenind la ideea autorului **Pașilor profetului,** cînd — în oglinda Istoriei — condiția cariatidei e grotească și cînd e tragică. Sau dacă nu cumva, întotdeauna, e și grotească, și tragică. Fiindcă un gînd obscur ne șoptește că, mai adînc, grotescul se clădește mereu pe un simbure tragic.

ionel f. minea

Catren

Tropote înstelate în tăișul zării
Dezghețate umbre strivite la Pamas
Roabă a nopții luna rupe încet din glas
Vijelia galbenă pe deasupra mării.

Natură

Bubuie, trosnește într-una
prin picla neagră a norilor
negii de fum
bice de foc despică cerul.
Și cînd să la foc pămîntul
De sus să cadă cenușă...
Plouă.

Certitudine

Viscolea cu vise dincolo de pleoape
Între oglinzile negre străfulgerate de stele
și nu mă dureau decît întrebările
acelea ce se prăvăleau
în cascada tăcerilor
că numai tu și cu mine
vom trece dincolo de moarte

Beție

Cocoșii trimbițau miezul nopții
Cîntecul lor se opri
pe fundul paharelor
înfrigurați căutam
Pe cineva dintre noi
pînă ce sîngele
ne deveni vin.

Din cînd în cînd

Mai întoarcem o umbră de zi
mai încercăm punțile de dincolo
mai coborîm o treaptă
azi, părea o pată-n soare
ce murea cînd înflori.

Desene de Gheorghe V. Ionescu

ULTIMA MEZALIANȚĂ

A devenit de la o vreme un spectacol aproape înduioșător grija pe care **Europa liberă** o acordă vieții literare din România. O echipă specializată, în fruntea căreia străluc esc soții Virgil Ierunca-Monica Lovinescu „participă" cu mai mare pasiune decît dimbovițenii înșiși la toate ședințele de consiliu ale Uniunii, vaită pe unii, fulgeră pe alții, dă idei, pune note, împarte obștea după criterii proprii, este abonată la toate revistele literare, comentează, cenzurează, ocolește cu grijă ce nu-i place. La prima vedere ai zice că este vorba de o simplă obsesie a unor ratați, care și-au găsit un mod de a exista și care pierzîndu-și și simțul ridicolului și jena (nu cred că o femeie a mai fost pusă în situația Monicăi Lovinescu, de a face apologia lui Ion Caraion, după ce apăruseră toate poveștile de alcov ale distinsei doamne, în inimitabila povestire a susnumitului !) îi dau înainte cu fixațiile lor. În realitate, turbarea lor personală este utilizată cu abilitate în același scop major, care este tactica **destabilizării,** a creării unei cît mai mari confuzii în cultura noastră. Utilitatea lor îi face invulnerabili la orice gafă, la orice ticăloșie, la orice ar putea face să moară de rușine pe oricine. Dar rușinea și onestitatea intelectuală se lasă la ușa acelui post de radio.

În ultima vreme **Europa liberă** este cumplit de tristă ! Nu-i mai ajung la ureche ecouri de scandal, nu mai percepe vocea unor retori de ședințe, nu mai poate arăta cu degetul la scriitorimea din România, alertată, sfîșiindu-se îndesine pentru hachițele cîtorva înrăiți într-astfel de îndeletniciri de pe vremea faimoaselor „nopți din iunie" de odinioară. **Europa liberă** are nostalgia „nopților din iunie", nostalgia proletcultismului. Ea vede în dispariția acestor sechele ale dogmatismului din viața Uniunii Scriitorilor nu știu ce mașinații diavolești fără a presupune măcar o clipă că nu era greu de prevăzut că un scriitor dintr-o generație antidogmatică, neavînd timp de pierdut în scandaluri, fiindcă îi trebuie pentru scris, **avea să imprime fatalmente un stil „anti-ședințoman" și instituției ce acum prezidează.** Scandalul a fost eliminat de sub bolțile Uniunii Scriitorilor, fără mari eforturi, dar cu o mare consecvență de atitudine. De aceea, soților Ierunca nu le-a mai rămas decît comentarea gazetelor (unde se vinează orice semn favorabil așteptărilor lor !) și infometata colectare a bîrfelor de cafenea, răzbătute pe malurile Senei prin fel de fel de „corespondenți voluntari". Dar marfa e cam costelivă, și de aceea doamna Lovinescu s-a cantonat în repetarea pînă dincolo de saturație a unor fraze despre ceea ce crede dînsa că ar fi viața noastră literară. Să i le lăsăm ! Dacă i le-am lua și pe ele, ar rămîne șomeră ! Căci numai pentru „teze și antiteze la Paris" nu plătește un post preocupat numai de răul pe care îl poți provoca României și poporului ei...

Postul de radio **Europa liberă** și-a ales întotdeauna recruții după gradul lor de nocivitate. Așa se face că Jean Popper, care a lăsat în România anilor 50 amintirea sumbrului său proletcultism, a poposit, decolînd din paginile **Gazetei literare** direct în redacția anticomunistă și antiromânească a **Europei libere.** A fost un deschizător de drum. Aici se legalizează pentru prima oară cășnicia ideologică a proletcultismului, antilovinescian prin definiție, reprezentat de Jean Popper în numele confraților rămași la București, cu autonomismul estetic, lovinescian prin definiție, reprezentat prin fiica lui Eugen Lovinescu în numele estetizanților rămași acasă. Trăsătura comună a celor doi miri a fost ușurința cu care și-au părăsit țara și promptitudinea cu care au acceptat solda unor dușmani ai României. Nași ai acestei monstruoase combinații au fost Noel Bernard și postul de radio **Europa liberă.** Faptele ne-au arătat că atît postul de radio cu pricina, cît și fiica lui Eugen Lovinescu sînt capabili de orice mezalianțe cum dealtminteri a și scris-o transfugul Caraion. Condiția unei fiice care pretinzînd că apără memoria ultragiată a prestigiosului ei părinte colaborează de fapt cu adversarii lui structurali ori îi elogiază este de compătimit. Îndeletnicirea aleasă de fiica lui Eugen Lovinescu nu-i îngăduie însă alegerea : ea trebuie dat fiind rolul ei la postul de radio **Europa liberă** să facă tovărășie cu oricine injură țara, indiferent că i-a injurat și tatăl. Fiica lui Eugen Lovinescu e constrînsă de condiția ei de retor plătit să colaboreze chiar cu denigratorii ei.

Pînă unde a ajuns **Europa liberă,** în stare de semi-șomaj, în materie de viață literară, ne-o demonstrează tragi-comic cariera ultimilor „recruți" : Ion Caraion, repede scos din prim-plan, pentru motivele ce se cunosc, și Vasile Mănuceanu.

Ca să trec de la Caraion la Mănuceanu înseamnă să stai în adevăr prost ! Acest netalentat „scriitor pentru copii" cvasinecunoscut colegilor de breaslă și publicului mai larg, dar devenit „vedetă" acum la **Europa liberă,** a chinuit în România pe redactorii însărcinați să-i editeze cărțile anoste, și pe colegii de slujbă, la radio, unde a funcționat destulă vreme, în virtutea unor calități cu totul extraliterare. Cînd vremea sa de „glorie" a-nțărcat și pentru el, ca și pentru alții, Vasile Mănuceanu a luat-o pe urmele fiicei sale, mai iute de picior, și s-a stabilit în R.F. Germania, unde se pare că nu mai umblă prea mult cîini cu covrigi în coadă. Jena financiară sau o ură strînsă cu grijă, drept recunoștință pentru anii cînd a putut fi în România ce a fost, sau și una și alta, l-au proiectat, brusc, în postura de procuror al realităților din țară, sociale, economice și literare, modulîndu-și vocea după bagheta procurorului de odinioară Emil Georgescu. El dă un spectacol penibil, al cărui sfîrșit îl prevedem, din lipsă de suflu și din totala lipsă de consistență a personajului.

Din penibil însă, recent, Vasile Mănuceanu a căzut în ridicolul cel mai deplin, anunțîndu-și o emisiune tiribombă cu titlul „Securitatea și scriitorii români" (sau cam așa ceva) pentru a ne face apoi capitala destăinuire că... Traian Iancu, directorul Fondului literar, nu este nici mai mult nici mai puțin decît... colonel de securitate. Dovada ? El strigă la scriitori, este brutal cu subordonații, persecută pe colegii de breaslă care nu sînt „mari" și-i favorizează pe cei sus puși în ierarhia Uniunii Scriitorilor. Vasile Mănuceanu — și faptul nu ne miră, veți vedea de ce — nu observă nici o contradicție în acuzele pe care le formulează. Să fie oare „sus pușii" din ierarhia Uniunii Scriitorilor (de exemplu, membrii marcanți ai fostului consiliu, foarte activi în ședințele acestuia și lăudați pentru asta de postul de radio **Europa liberă**) favoriții numitului organ de stat ? Este însă sigur că ultimul recrut al urmașei lui Eugen Lovinescu nu prea știe ce s-a petrecut în ultimii patru ani pe la Uniunea Scriitorilor a cărei pensie a primit-o. Dar pentru niște emisiuni în care publiciști obsceni și proletcultiști involuați sînt prezentați drept mari scriitori în timp ce adevărații mari scriitori de la Arghezi la Ion Gheorghe sînt defăimați, nimic nu este de mirare.

Asemenea afirmații contradictorii nu-și pot găsi locul decît în emisiunile unui post ca **Europa liberă.** Problema este alta : „unde bate" de fapt Mănuceanu și ce urmăresc patronii săi recenți prin acest furibund atac împotriva directorului Fondului literar.

Nu e greu de ghicit, mai ales dacă evocăm o anumită perioadă cînd, sub pretextul unei mai echitabile distribuiri a fondurilor, i se luase lui Traian Iancu aproape cu desăvîrșire dreptul de semnătură, transmis unor comitete atît de „neutre" și de „colegiale" încît secondau la perfecție o anumită politică literară și puneau gaz peste foc, sistematic, în conflictele artificial întreținute în sînul Uniunii. Cine se alinia se bucura de bunăvoința comitetului. Cine dădea semne de independență, cazul poetului Nichita Stănescu, era pedepsit de comitet prin refuz și adus la ordine. Nostalgia acestei circulații pare a o avea postul de radio **Europa liberă** și poate și gîndul de a manevra aceste fonduri. E cam mult. E de înțeles de ce preferă fiica lui E. Lovinescu și compania să se ocupe de Traian Iancu fără să sufle un cuvînt despre aceste manevre subterane. Cum altfel să ni se abată, de pildă, atenția de la sumele neobișnuite încasate de Ion Caraion prin acest comitet sau prin Editura **Cartea Românească ?**

Să o spunem pe față : în directorul Fondului literar se vizează un om, nu lipsit de cusururi, fără îndoială, dar care și-a identificat existența cu interesele materiale și profesionale ale breslei. Vasile Mănuceanu, din păcate, o știe mai bine decît mulți dintre noi și tocmai de aceea atacul lui este odios, dacă n-ar fi scuzabil prin cele două internări la spitalul de nervi (sper că n-o să se dea acum drept victimă politică !) cu un diagnostic pe care jena ne împiedică să-l facem public în presă. Este diagnosticul scris în certificatul pe baza căruia a luat pensie de la Uniunea Scriitorilor. Dar nimic nu ne împiedică să-i amintim lui Vasile Mănuceanu că, de fiecare dată, cel ce s-a zbătut pentru a-i asigura condițiile de internare și refacere, și a uzat din plin de dreptul acordării ajutoarelor de boală, iar apoi l-a sprijinit să obțină pensie de la Uniune a fost tocmai Traian Iancu. Și astfel, de la 1 iulie 1974 pînă în iunie 1982 cînd a plecat din țară, Vasile Mănuceanu a încasat 171 000 lei pensie. În tot acest răstimp, a beneficiat de nenumărate ori de împrumuturi, deși nu făcea parte dintre cei în fața căruia se „pleacă" Traian Iancu. Se vede însă că, acolo, în depărtare, lui Vasile Mănuceanu i-au rămas în memorie numai exploziile verbale ale lui Traian Iancu, trecînd peste semnificația mai adîncă a situației. Cea mai dificilă latură a vieții literare este aceea care deranjează pe nostalgicii tensiunilor artificial întreținute, pe adepții tacticii „cu unii mumă — cu alții ciumă". Să-i fi sugerat ei lui Vasile Mănuceanu subiectul ? Sau să fie forma sa specifică de recunoștință pentru oamenii care l-au ajutat ? Oricum, cariera începută la **Europa liberă** îi certifică certificatul de pensionare.

Dan Zamfirescu

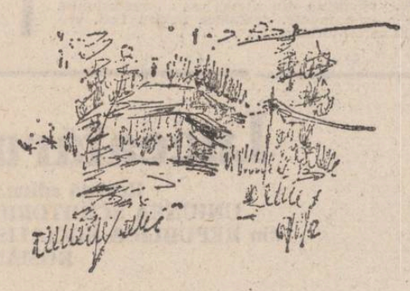

MUZICA UNEI VIEȚI

● În cadrul „Decadei cărții românești" a fost lansată cartea „Frederic Chopin, Muzica unei vieți", traducerea, studiul, notele și poemul „Pro Chopin" aparținînd scriitorului Ion Potopin. Cartea apărută la Editura muzicală a fost prezentată de academicianul Șerban Cioculescu, Alexandru Balaci, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor, Titus Moisescu, directorul Editurii muzicale, Corneliu Buescu, redactorul de carte, muzicologul Constantin Stihi Boos și criticul Pan M. Vizirescu. Tot în cadrul acestei manifestări actorul și poetul Dinu Ianculescu a citit fragmente din poemul „Pro Chopin" iar Lidia Papae Lovendal a interpretat o arie din creația marelui muzician polonez. În cuvintul său, academicianul Șerban Cioculescu a relevat atît valoarea documentară a cărții, exemplaritatea studiului introductiv, cît și expresivitatea traducerii care-i transmite cititorului reale satisfacții intelectuale, întreaga carte stîrnind un interes major ca una din acele înfăptuiri epice ale cărei pagini sînt străbătute de fiorul unui dramatism de autentică substanță umană. De asemenea, Alexandru Balaci a subliniat necesitatea unor asemenea acte de cultură menite să sporească patrimoniul nostru valoric deoarece o traducere perfectă îi solicită autorului aceeași tensiune spirituală ca și creația originală, mai cu seamă atunci cînd cel care s-a angajat la un asemenea travaliu îndelungat și-a asumat răspunderea de a transmite nu numai textul clar și nuanțat, ci mai ales spiritul acestuia. Este ca și cum ai muta o catedrală dintr-un anumit spațiu într-un alt spațiu fără ca acesteia să i se mutileze structura arhitectonică.

Luînd cuvîntul în încheiere, Ion Potopin a arătat că „Muzica unei vieți" se constituie ca un Bildungsroman **deoarece în corespondența lui Frederic Chopin trimisă familiei sale cît și unora din marii săi prieteni (Felix Mendelssohn-Bartoldy, Robert Schumann, Eugène Delacroix, Auguste Franchomme, Marie d'Agoult, George Sand ș.a.) se pot afla ipostazele devenirii chopiniene ca om și artist, formarea personalității sale atît de complexe, ca muzician, pedagog, dar mai cu seamă ca scriitor, dovedind o forță voltaireană în faza sa sculpturală care nu o dată amintește de Nicolae Bălcescu și Mihai Eminescu, cu cei dintîi cunoscîndu-se la Paris, fiecare purtînd în inimă imaginea unei patrii libere și independente.**

Cronicar

m a p a m o n d

REPERE

O carte de referință (I)

Cu toate ecourile sporadice, provenite mai ales din reverberațiile unor traducători sau poeți germani care au cultivat genul „oriental", poezia arabă este încă o mare necunoscută în spațiul cultural european, și cu atît mai mult în acela românesc. Iată că, de curînd, studiile de arabistică s-au impus și în fața publicului nostru, consecință a diligenței și pasiunii unui grup de eruditi, între care ne face plăcere să semnalăm prezența poetei Grete Tartler, o bună cunoscătoare a limbii și a culturii acestei mari civilizații. O discuție a recentei antologii de poezie arabă apărută în Biblioteca pentru toți la Editura „Minerva" este aproape imposibilă, tocmai din cauza unei slabe cunoașteri a materiei, chiar din partea celui mai binevoitor critic. De altfel, caracterul abstrus al materiei literare la care ne referim, imposibilitatea traducerii de a revela amploarea mijloacelor și specificul neobișnuitului fenomen poetic arab sînt pe larg expuse de poeta Grete Tartler în prefață, un text absolut necesar de a fi consultat înainte de profitabila incursiune în continentul poeticii arabe, așa cum ne este el înfățișat de către Grete Tartler, în postură de traducătoare, și de către Nicolae Dobrișan, autor de asemenea al prezentărilor istorico-iiterare și de autori. Trebuie spus, de la început, că antologia lor este o apariție sărbătorească, una dintre cărțile ce pot influența o întreagă generație de scriitori, prin evidențierea unor resurse artistice inedite și prin luminarea unor zone ale limbajului, așa cum devin ele explicite la confluența cu o mare cultură.

Poetul, se știe, avea un loc cu totul special în lumea arabă. Numele său, **shá'ir,** însemna o persoană gratificată cu puteri supranaturale, o paradigmă a harurilor excepționale din societatea sa, un fel oracol, iar cuvintul pe care-l minuia avea o forță neobișnuită, superioară chiar armelor tribului. A. J. Arberry, de la Universitatea Cambridge, își începe lucrarea sa despre poezia arabă cu un citat dintr-o lucrare a lui Hamilton Gibb : „Cea mai izbitoare trăsătură a literaturii arabe este caracterul său neașteptat. Iarăși și iarăși, prevenit în cel mai bun caz printr-o aluzie la ceea ce urmează, o artă literară absolut nouă se ivește în deplinătatea sa, adesea ori cu o perfectiune niciodată egalată de exponenții tîrzii ai aceleiași stirpe. Nicăieri acest element de surpriză nu este însă mai izbitor decît în prima apariție a limbii arabe ca vehicol literar. La un anumit moment, Arabia pare să fie goală și mută din punct de vedere literar, exceptînd unele inscripții votive sau negustorești, păstrate în dialecte variate. În momentul următor însă, mulțime de poeți se ivesc în toată Arabia de nord, recitînd ode complexe, **Qasidas,** în care o serie de teme sînt elaborate cu o vigoare nedepășită, cu imaginație vivace și precizie imagistică, într-un limbaj infinit de bogat și foarte articulat, evidențiind puțin sau deloc urmele dialectale, și elaborate în scheme complexe și flexibile ale metricii, care rimează în tot poemul". O bogăție extraordinară este reflectată în cele două volume realizate de traducătorii noștri, o selecție amplă asigurînd posibilitatea trecerii în revistă a unui registru poetic complex, în care putem studia aluzii rafinate și putem reface ceva din luxurianta imaginație presupusă a originalului. O întrebare se ridică însă atunci cînd citești comentariile entuziaste ale cunoscătorilor, cum sînt cele reproduse de noi mai sus, precum și prezentările lui Nicolae Dobrișan sau comentariile semnate de Grete Tartler. Din ce reiese de fapt bogăția expresivă și tematică atît de elogiată de către specialiștii universității Cambridge ? Aparent există numai trei motive mari în toată poezia arabă : calul, cămila și iubita. Că or fi ele deosebite de la un trib la altul, pe o dună sau alta pare adevărat, dar tratarea lor în poezie seamănă de prea multe ori. Atunci cînd poetul este Imru Al-Qays, acordurile lui pot să rămînă, ca o pecete a frumuseții : „Cu pulpele rotunde sfîrșind în perne pline, / cu netezi genunchi în care osul fin e / aproape nevăzut, cu sinii mici furați, și fluierul subțire ce glezna abia o ține, / cu ochii mari privindu-ne drept și nu cruciș, / cu grele coapse — iată să cinți ce se cuvine" (trad. Grete Tartler).

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **LITERATURA** de science-fiction cunoaște o răspîndire tot mai largă în rîndul maselor de cititori din întreaga lume. Cultivată cu predilecție în cercurile unor adepți aproape fanatici, pînă de curînd apanajul unor grupuri cu instrucție științifică, la ora actuală ea pătrunde tot mai mult în rîndul publicului larg. Un articol recent al lui Edouard Brasey din **Le Monde,** „Science-fiction-ul face adepți", trece în revistă fenomentul în toată amploarea lui : „Fiecare generație visează la propriul său viitor. Ce permis mai clar de a-ți visa viitorul ar putea fi imaginat decît science-fiction, această literatură calificată altădată drept minoră, care și-a arborat între timp cele mai frumoase semne nobiliare ? Să visezi la viitor, dar să analizezi de asemenea prezentul : tot așa cum Voltaire își critica secolul său, folosind o poveste despre Microamegas, cele mai bune texte de reflecție politică și filozofică contemporană sînt fără îndoială povestiri științifico-fantastice".

● **BENJAMIN PERET,** cunoscutul poet suprarealist, una din figurile centrale ale mișcării, autor de texte revoltate, rebelul artistic și politic prin excelență, este din nou în actualitate. De curînd, editura Eric Losfeld a început publicarea operelor sale complete. Revistele franceze au făcut de asemenea loc în paginile unor inedite, cum este și poemul **Astăzi,** din care cităm : „Există străzile care nu se mai termină / trepidări ale unui pămînt agitat ca evantaiele destrămate / (...) căci tu nu ești acolo / și nici eu / altfel nu aș fi scris acest poem".

● **UN RECENT** interviu cu Umberto Ecco, cunoscutul estetician radical italian, se intitulează : „Intelectualul în night-club". Citîm cîteva considerații legate de literatura sociologică tot mai apreciată în zilele noastre, mai ales referitoare la cartea lui Francesco Alberoni, „Șocul amoros" : „Acest sociolog scrie foarte bine, mai înainte s-a ocupat, în lucrări elaborate în termeni foarte tehnici, de legătura dintre pasiune și mișcările politice. Cu această carte, referitoare din nou la pasiune, universitarul, care este de asemenea și ziarist, și-a întîlnit marele public, la care ne-am referit tot timpul. (...) După șocul terorist, am asistat la un reflux, la o reîntoarcere importantă în viața privată. O întreagă generație care nu a trăit decît dimensiunea politică a vieții s-a forțat să-și reînsușească bucuriile și pasiunea".

● **RUBRICILE** scurte, adeseori de numai cîteva rînduri, conținînd aforisme și calambururi, formule ermetice, care provoacă gîndirea, au început din nou să apară în presa culturală din Occident. Iată una din acestea, cu supratitlul : „Conte Froid", **Obsesionalul :** „El trăia într-o spaimă atît de constantă a unui accident mortal, încît telefona zilnic la morgă pentru ca să afle dacă nu i s-a întîmplat nimic". Autorul acestei rubrici este Jacques Sternberg.

● **CARTEA** scriitorului brazilian Oswaldo de Andrade, „Antropofagii", cunoaște un succes neobișnuit, constituind un tip de expresie inedit, ca și **Macunaima** lui Mario de Andrade, fiind scrisă în ceea ce s-a numit „esperato-ul brazilian", adică un tip anume de limbaj, șocant și încărcat de paradoxuri. Sub influența climatului insurecțional al modernismului european, scriitorul brazilian este un autor experimental și radical, care folosește decorul științifico-fantastic al civilizației actuale și disonanțele de limbaj pentru a sugera o dramă existențială autentică.

● **REEDITAREA** poeziilor lui Nietzsche, cu prefața din 1944, a lui Ribemont-Dessaignes, cuprinzînd versurile scrise între 1871—1888, este apreciată de unii comentatori drept un adevărat eveniment literar. Întrebarea fundamentală se referă la mixtura creată de gînditorul german între poezie și filosofie, atît de bine pusă în lumină de către traducătorul și comentatorul său, Genevieve Prisac scrie : „Lirice sau aforistice, cei mai adesea pline de mister, poemele lui restituie adevărul asupra diverselor momente din viața sa : recluziunea, drumurile prin munte, dragostea pentru Lou, crizele bolii care-l torturează...".

alejo carpentier

DREPTUL LA AZIL

urmare din numărul trecut

V VINERI ÎNTR-O ZI DE LUNI SAU ZIUA DE JOI ÎN MARȚEA VIITOARE

Sînt mai multe luni — de la succesul soluției propusă la Conflictul de graniță — de cînd Azilatul devenise un personaj indispensabil pentru treburile Ambasadei. Mulțumită lui se negociase un schimb fructuos de bumbac contra tutun ; mulțumită lui se făcuse comerț cu lucruri pînă ieri lipsite de interes, marginale, precum erau poncho-urile muntene, țesute la Londra, care formau parte din portul național al Țării Vecine; se aduseră în cofetăriile de aici, păsări de zahăr candel, animale din turtă dulce, dulcețuri în căni de lut ; în prăvăliі se vedeau centiroane, pălării de fetru păros, bluze cu decolteu patrat, care aparțineau industriei vecine. Cu acestea, și cu bisericile din lut pentru a păstra sfinți, cu ghitarele de fabricație sătească, viorile din Petache, sat unde toată lumea era **luthier,** începea să se creeze în această țară, lipsită de un folclor exprimat în țesături sau obiecte, iluzia unui folclor care era foarte pe placul străinilor... Însă nu asta era totul : Azilatul, plictisit de inactivitatea sa, lipsit total de noțiunea timpului, unde îi era egal dacă este vineri sau luni, joi sau marți, își luase asupra lui toată munca de la Ambasadă. Astfel, în timp ce Domnul Ambasador citea mereu tomurile reînnoite ale lui Simenon ,intrat în pielea Inspectorului Maigret, Azilatul redacta note diplomatice, scrisori confidențiale, comunicări Ministerului Afacerilor Externe, note, memorandumuri, etc. „Parcă ai fi dumneata propriul ambasador al țării mele", spunea Domnul Consul, care obișnuia să viziteze neanunțat Ambasada... „pentru a observa și a spiona", spunea domnul Ambasador, care detesta figura de cal răutăcios a Domnului Consul. Și, într-o zi, Azilatul își manifestă dorința de a adopta naționalitatea Țării Vecine. „Ești nebun", îmi spuse Ambasadorul. „În Constituția voastră extraordinară se citește (ai luat tomul, l-ai răsfoit, ai pus degetul arătător peste articolul interesant) că orice străin care are doi ani de reședință în Țară, poate solicita naționalizarea sa. Aci mă aflu pe teritoriul național al dumneavoastră. Sînt condus de legile sale. Dacă în casa aceasta aș comite un delict, aș putea fi judecat numai de tribunalele țării tale". „Însă... ai de gînd să rămîi doi ani în această casă ?". „Am deja cîteva luni. Și vreau să vă reamintesc că un faimos **leader** latino-american a fost azilat în ambasada unei țări surori timp de șapte ani. O claustrare mai lungă decît cea a lui Ionas, o recunosc ; însă ceva mai mică decît cea a lui Silvio Pellico". „Vom vedea cînd vei împlini cei doi ani". „Îi va împlini", spuse Ambasadoarea cu o convingere care mă făcu să mă îndesc la lunile — cîte luni? — care îmi lipsesc pentru a trăi în această lume situată între eternitatea lui Dumnezeu și eternitatea raței Donald.

Astăzi, domnul Ambasador, îmbrăcat într-o redingotă de lux a plecat mai devreme pentru a asista la Defilarea Militară de Ziua Patriei. Micul dejun l-am luat singur, frumoasa Ambasadoare și eu. Apoi ne-am dus la mica bibliotecă pe care Ambasadorul o părăsise de curînd. „Nu căuta că nu vei găsi nimic interesant", spune Ambasadoarea : „Domnul acesta se încăpățînează în a demonstra că Conchistadorii Americii întîniră pe aceste pămînturi toate minunile ce apar în Romanele Cavalerești. De aici, înfățișarea bibliotecii sale : **Amadis de Gaula,** plictisitor ; **Palmerin de Hircania,** plictisitor și acesta ; **El Caballera Cifar,** de două ori plictisitor". Am luat tomul lui **Tirante el Blanco.** „Și acesta ?". „De trei ori plictisitor". „Poate pentru că nu ai pătruns niciodată în lumea personajului numit Plăcerea vieții mele, acea care, ascunzîndu-l pe cavaler într-un cufăr întredeschis, îi enumeră și-i arată minunățiile fizice ale unei prințese în pielea goală. Și îi spune... (deschizînd cartea cu repeziciune și cu o lovitură de efect) :

O, seniore Tirante! Unde te afli în clipa asta că nu te văd prin apropiere, ca să poți vedea și atinge lucrul pe care îl iubești cel mai mult în lumea asta ?

Ține seama, senior Tirante, privesc aici părul doamnei prințese ; și îl sărut în numele tău, care ești cel mai bun dintre toți nobilii din lume.

Privesc aici ochii și gura : eu le sărut pentru tine. Privesc aici sînii ei cristalini pe care îi am fiecare în cîte o mînă ; privesc cît sînt de mici, tari, albi și netezi. Văd aici pîntecele ei și mușchii și locul secret. O, nenorocita de mine ! Și cum de nu sînt bărbat pentru a putea sfîrși aici ultimele zile ale mele! Unde te afli în clipa aceasta, cavaler neînvins? De ce nu vii la mine, doar te chem cu atîta piozitate?

Mîinile lui Tirante sînt demne de a pipăi locul acesta unde pipăi eu, și nu un altul, care este o îmbucătură cu care oricine ar fi dorit să se înnece .

Doamna Ambasador rîdea odată cu întîmplările din cartea cu drăgălășenii ascunse. Rise mai mult la capitolul Visul Plăcerii Vieții mele, acela în care prințesa spunea : „Lasă-mă, Tirante, lasă-mă". Și în ziua aceea, cu toate că părea a fi obișnuită în formalismul ei, voi spune că, „nu am citit mai departe"... Și cînd am observat că ofițerii și soldații, se împrăștiau prin străzi, terminîndu-se Marea Paradă de Ziua Patriei, amanții înțeleseră că sosise clipa de a se îmbrăca și de a lua loc în salon pentru a-l aștepta pe Domnul Ambasador. Ambasadoarea luă o agendă : „Totul este să fim organizați : Ziua Patriei, ne oferă opt ore de liniște. Ziua Eroilor, șase ore, deoarece după depunerea coroanelor există bufet. Centenarul Independenței, nouă ore, astfel că vom lua masa de prînz singuri. Dolii Naționale, șase în fiecare an ; ceremonii de cel puțin patru ore, cu discursuri. (Eu mi-am creat o faimă de bolnavă hepatică pentru a nu-mi însoți bărbatul la aceste festivități). Recepție de Anul Nou, la palatul Miramontes, aproximativ cinci ore ; Ziua Armatei, opt ore, căci după defilare, urmează o masă la clubul militar ; adaugă carnavalurile, cu alegerea Reginei ; festivitățile diplomatice, la care dacă fac act de prezență este numai pentru a salva puțin aparențele. Însă pentru asta ne vom revanșa cu inaugurările de monumente pentru vreun oarecare erou luptător pentru libertate — și fii fără grijă că această țară are destui eroi! — ; și cu asta nu s-a terminat : sărutatul mîinilor Nunțului Apostolic ; tăbliță pusă la casa natală a vreunui mare educator din secolul trecut ; inaugurările de diguri, stăvilare, poduri, etc., etc. Chestia asta va fi o sărbătoare de zi cu zi". Și iată că sosește Domnul Ambasador, sufocat, transpirat, cu scrobeala de la guler acoperită de băsici, văicărindu-se de căldură, de incomoditatea de la tribună, aflată în fața soarelui. „Atașații militari nord-americani au putut recunoaște, în unitățile motorizate, toate rămășițele celui de-al doilea Război Mondial". Pe deasupra, praful pe care îl ridica infanteria, cu mania această nouă de a-i face să meargă în pas de giscă.

VI O ZI OARECARE

Domnul Ambasador îndeplinind obligațiile impuse diplomaților care oferă azilul unui persecutat politic (Conferința Panamericană din 1928, articolul 2, Hotărîrea a Doua), după care „Agentul diplomatic, imediat după acordarea Azilului, îl va comunica Ministerului Afacerilor Externe al Statului Azilatului", se conformase acestor dispoziții încă de la bun început. Din cauza aceasta, cei doi soldați, cu baionetele expuse foarte vizibil, continuau să schimbe garda în fața Ambasadei, pentru marea nemulțumire a acelor solicitanți — puțini la număr — ale căror probleme de resortul Consulatului nu puteau fi rezolvate. Din cauza asta împușcăturile acestei dimineți ți se resfrîng în burtă. La doi pași de tine, pe această stradă, între prăvălia cu jucării — cu toate că se afla atît de aproape de cei care primeau gloanțe — și biserica Fecioarei din Páramo, poliția trăgea asupra unei manifestații de studenți care protestau împotriva Generalului Mabillán, pentru intenția lui de a reforma Constituția, în sensul de a i se asigura o rămînere la putere timp de opt ani, cu o posibilă realegere dacă poporul hotăra prin intermediul unui plebiscit. Eu aș fi dorit să mă aflu alături de studenți, strigînd, azvîrlind cuie de fier, piuliță, pietre, doborînd pe oamenii gărzii urcați pe cai lor. Însă nu puteam face nimic, „incapabil" cum mă aflam și cu cele două sentinele la poartă. De altfel, cunoșteam toate amănuntele represiunii ce va fi aplicată cu o deosebită îndîrjire primului grup de studenți capturați : aceea a închisorilor arhipline, și că, în anumite cazuri, ultimii arestați, norocoși fără s-o știe, vor fi masați în hotelurile apropiate ; umilințele, torturile devenite clasice, practicate de Gestapo și de F.B.I., americană ; tortura care constă în a fi imobilizat timp de douăsprezece ore peste un cauciuc vechi de automobil. Acum însă au intrat pe scenă monștrii : sadicii, oamenii de legătură oficiali, viciosii de toate categoriile, conduși de „Pungașul", acel care avea niște unghii atît de lungi și de dure la degetele arătătoare și cele groase încît putea să le afunde cu repeziciune, cu sfîșieri oribile, într-un git omenesc. Și asta ca să nu mai vorbim de pîngăriții și de proxenați, dotați acum cu „carnete" și cu scrisori de recomandare pentru a putea demonstra, în orice caz, că fuseseră agenți ai Poliției Politice a Guvernului.

Acum ești îndrăgostit și îți reprosezi amorul acesta ca pe o lipsă, ca pe un delict. Cei care sînt mitraliați pe străzi sînt aceiași — cu toate că formează o generație nouă — care împreună cu tine, nu în urmă cu mult timp, pătrundeau sub protecția ta, în lumea vastă a filozofiei. Aceiași care spuneau, în glumă : „Lumea este condusă de două mecanisme ; sexul și plusvaloarea". Aceiași care se mirau cum unii filozofi materialiști dădeau atîta importanță unor anumite texte presocratice, atît de înguste și de mutilate încît nu se reușea să se schițeze o gîndire clară... Privesc de la fereastră : acolo zac mai mulți răniți din ai mei, întinși pe jos, scurgîndu-li-se sîngele, tîrîndu-se sub gloanțele care încă mai pătrund în coloane și pilaștri. Te apropii de Ambasadoare și începi să plîngi în hohote la sinul ei. „Oribil, oribil", spune ea. „Acești polițiști ai țării tale sînt niște barbari". „Mai ales acum cînd au instructori nord-americani". Plîngi în hohote. Lucrul acesta te liniștește. Apoi, pentru a te calma și mai mult, Ambasadoarea te cheamă alături de ea. Închid ochii deasupra cărnurilor sale și este noapte. A cărei zile? Nu știi. Data? O ignori. Luna? Nu te interesează. Anul? Singurul an vizibil aci este cel din magazinul de fierărie-marchitărie : „fundat în 1912". „Poate să fie un punct de reper", spui îndurerat. Și acum, din nou amorul; care nu are dată. Așa cum spunea o cîntăreață franceză : „Putea să fie sfîrșitul lumii și noi nu ne dădeam seama". Amorul, în acest spațiu închis, în această izolare, în acest timp fără timp, îmi dă o senzație asemănătoare acelui om care fumase opiu într-o casă necunoscută și care, la trezire se comportă ca Elpenor, azvîrlindu-se în gol din cauză că nu știa unde se află. Cu toate acestea, tu o iubești pe Ambasadoare — Cecilia o cheamă. Brațele sale albe, largi, îți sînt necesare. Afli la ea, în cadrul nenorocului tău, duioșia mamei, solicitudinea dădacei, căldura amantei. Împreună. cu Cecilia întocmești planul unor acțiuni vaste destinate a-l elimina pe Domnul Ambasador. Arsenicul, poate. Însă..., cum să-l obții, fără a atrage atenția? Cianura de potasiu? Ușor de întrebuințat, prin asocierea unui joc pasionant, la „eliminarea fizică" a personajului : veninul va fi amestecat cu una din pastilele pe care Domnul Ambasador le ia în fiecare seară pentru ușurarea digestiei. Pastilele vor fi agitate ca zarurile într-un păhărel. Și nu rămîne altceva de făcut decît să așteptăm. Astăzi nu s-a întîmplat nimic. Va fi mîine : au rămas doar trei pastile. Și cînd vor rămîne numai două, vom putea orîndui totul pentru înmormîntare. Inclusiv cordoanele de decorații pe care le va lua cu el. Și cînd va rămîne doar una singură? Noapte de nespusă emoție. Însă... cine va merge după cianură? Oare se vinde asta în farmacii? Ideală ar fi fost otrava curara, care nu lasă urme în organism. O înțepătură cu un ac potrivit și bine otrăvit, și personajul s-ar prăbuși deodată, nemaiputînd respira, cu mușchii și plămînii paralizați. Însă pentru a putea obține curara, ce se păstrează în mici tigve, era nevoie de a se ajunge pe teritoriul indienilor Guachinapas, și asta este chestie de o lună de mers, pe furiș, sărind din luntre pe canoe. Plîngi împreună cu ea despre aceeași comună neplăcere de a ne simți atît de neînarmați. Cît de fericiți am fi fost la marginea unui sicriu!... Te apropii de fereastră. Împușcăturile au luat sfîrșit. Au fost ridicați rănitii — sau morții, poate. Fereastra vitrinei de la magazinul de jucării este spartă de un glonte care a răsturnat de pe soclul său rața Donald, care are o gaură mică și neagră pe cartonul din piept. Cum era Ziua Eroilor, în magazin nu se afla nimeni, care să pună figura la locul ei. Continua să rămînă acolo cu picioarele crăcănate și cu palmele portocalii, în sus.

În românește de Esdra Alhasid

Continuare în numărul viitor

TRENUL DE AUR (XII)

Cineastul bine temperat

— Dzien dobry, Panu...

— Dzien dobry... Iarăși ?

— Știți, scenariul pentru „Trenul de aur"... Am venit să vă mulțumesc. Deși, cred că filmul acesta nu se va face niciodată...

— Și eu cred.

— Atunci, de ce m-ați mai primit ?

— Nici eu nu știu. Probabil, pentru că n-ai crezut că am murit... Intră. Dar să vorbim despre altceva. Sau, mai bine, să tăcem...

— Despre ce ?

— Dacă n-ai nimic contra, să tăcem despre tăcere...

Tăcem.

Privesc în jur. Pe pereți, multe fotografii înrămate. Una dintre ele, îngălbenită de timp, înfățișează o fată, sau o tînără-femeie de o rară frumusețe. Păr blond, zulufi pe frunte, cărare pe mijlocul creștetului, față ovală, marmoreană, privire albastră, senină, gît de lebădă ieșind din horbota unui guler alb ca o corolă de crin. Rochie cu jabou, așa cum se purta acum o sută de ani, mîini fine cu „pernuțe" pe dosul palmelor și gropițe la rădăcina degetelor, ca la copii.

Bătrînul îmi urmărește privirea.

Valentin Tănase : „Don Quijote"

— Mama, zice el, fotografia este făcută în 1880...

Nu comentez, deși aș vrea. Cînd un bătrîn nonagenar îți spune în fața unei astfel de fotografii : „mama", e mai bine să taci. Oricum, știu că dialogul se va lega de la sine. Ni-l prilejuieste tot o fotografie veche, cu un tînăr pe fundalul unui peisaj ce mi se pare cunoscut. Întorc o privire întrebătoare spre bătrîn.

— Eu sînt. La Constanța, în 1914. Imediat după terminarea studiilor. Am făcut atunci o călătorie pe Dunăre, cu escale la Budapesta, București și Constanța, apoi, pe mare, pînă la Constantinopol. De altfel, izbucnirea primului război mondial m-a prins la București...

— Și, după 25 de ani, la două săptămîni de la izbucnirea celui de al doilea război mondial, soarta avea să vă ducă tot la București...

— Da, atunci, în 1914, era ziua de I august, cînd m-am întors din drum, chemat sub arme... N-am să uit niciodată strigătele vînzătorilor de ziare de pe peronul Gării de Nord din București : „Germania a declarat război Rusiei !" Douăzeci și cinci de ani mai tîrziu, la 17 septembrie 1939, pe peronul aceleiași gări, de unde plecam spre Franța, alți vînzători de ziare strigau: „Varșovia asediată ! Polonia rezistă !" Trecuse un sfert de veac, dar se părea că omenirea nu învățase mare lucru între timp... Știi, în trenul care mă ducea atunci, pe un drum ce avea să dureze aproape șapte ani, într-o gară din Italia, am cumpărat un ziar, „Corriere della Sera"... Am găsit în el o telegramă de presă care anunța că aurul polonez pornise din Constanța la bordul vasului „Eocene"...

— Acum au trecut mai bine de patruzeci de ani de la acel septembrie 1939... Credeți că, între timp, omenirea...

Bătrînul nu mă lasă să-mi termin fraza. Parcă-mi ghicește gîndul :

— Cîte ceva a mai învățat... Deși... Ce-ai de gînd să faci ?

— Cu ce ?

— Cu scenariul acela.

— O să continui să adun material. Poate că, totuși...

— Dumneata ai un temperament latin, nu te lași. De altfel, și despre noi, polonezii, se spune că am fi „latinii" rasei slave. Ar trebui să fi ceva mai bine temperat...

— La ce bun ?

Nu-mi răspunde. Din nou se așterne tăcerea.

— Hai, dă-i drumul, ce mai vrei să știi ?

— Mi-ați spus că nu vă întoarceți cu plăcere la subiectul acesta...

— E normal. Șapte ani din viață, poate cei mai grei din cîți am trăit, peregrinări, riscuri, lupte intestine în sinul emigrației, apoi întoarcerea, anchetele, para-anchetele, contra-anchetele, că, pasămite, n-o fi rămas ceva din aurul acela sau din valorile bancare în mîinile mele, sau ale altcuiva... Știi, despre Matuszewski, care a însoțit tezaurul Băncii Poloniei pînă la Beirut, cînd, în sfîrșit, a ajuns la Paris, se spunea fără echivoc: Nu se știe exact : Matuszewski a adus aurul, sau aurul l-a adus pe Matuszewski ?

— Cum ați sintetiza etapele parcurse ?

— Am scris despre asta în cartea pe care ți-am dat-o. Mai întîi, organizarea în numai cîteva zile a tehnicii scoaterii din țară a întregii cantități de aur dispersată în cîteva locuri. Apoi, evacuarea lui, prin România, și depozitarea stocului la Nevers. În al treilea rînd, investigarea posibilităților pentru noua evacuare a aurului din Franța ocupată de fasciști. Apoi pertractările diplomatice după transportarea tezaurului — fără știrea Băncii noastre — în adîncul Saharei. Urmează desfășurarea complicatului proces juridic intentat în America împotriva Băncii Franței. Aceasta ar fi a cincea etapă... A șasea începe cu noile pertractări diplomatice după regăsirea aurului nostru în Africa. În sfîrșit, transbordarea peste ocean a tezaurului recuperat, în conditiile desfășurării bătăliei pentru Atlantic, și, ultima etapă, înlăturarea blocadei asupra aurului nostru impusă de aliați în preajma întoarcerii Băncii în patrie. Dumneata vezi alte etape ?

— Eu nu „văd" aur, ci oameni. Și nu un singur tezaur, ci trei. Dementialul zigzag al convoiului de autobuze roșii pe drumurile din răsărit și sudul Poloniei sub teroarea bombardamentelor ; arrasurile Wawelului scoase din castel, rătăcind pe Vistula ; valorile Fondului Apărării Naționale ajunse la granița cu România... Panica, trenul, 30.000 de piini rechiziționate într-o singură zi pentru refugiații polonezi... Noaptea trenului de aur, paza, coloana a cincea germană operînd din umbră, pe Herr Fabricius făcînd spume la gură, convoiul celor 60 de autobuze și camioane cu tainica lor încărcătură care ascundea tezaurul de suflet al Poloniei... Nava „Eocene", o ladă scăpată pe chei, lingourile strălucind în soare, „greva" șoferilor la Bacău, miile de oameni ai marelui exod, asasinarea lui Armand Călinescu... Credeți că nu există nici o legătură între sentința de moarte pronunțată la Berlin împotriva lui Armand Călinescu și dejucarea planurilor fasciștilor de a pune mîna pe tezaurele poloneze ? Să fie doar o simplă coincidență valul de amenințări, atitudinea României față de Polonia și actul terorist de la 21 septembrie ? Armatele hitleriste care cotropiseră Polonia ajunseseră la acea dată la granița cu România și, sub pretextul unor tulburări pe care trebuiau să le provoace legionarii, erau gata să intre în țara noastră „pentru a face ordine"... Desigur, „filmul" odiseii tezaurelor poloneze ar putea să continue pe navele „Eocene", „Ardeal" și „Suceava", urmărindu-se peregrinările aurului în Sahara, pînă la securea americanului care spărgea lăzile în subsolul lui Federal Bank, făcînd să iasă din talașul pus în lăzi tocmai la Varșovia lingourile strălucitoare. Apoi, procesul, seriful...

— Stai, stai, stai, temperează-te, ți-am mai spus ! La cîte serii ai ajuns ?

M-am „temperat".

Vorba bătrînului meu prieten, n-am nimic contra să tăcem despre tăcere...

— sfîrșit ? —

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Valentin Tănase : „Cavalcadă"

SPORT

Legea viei și dalacul

Ne jucăm de-a veselia. Desenăm iepuri ca să-i împușcăm cu sulița, semănăm iarbă tocită sub iezii cu care-și hrănește toamna și înfumurarea milionarul Mircea Lucescu, salutăm cu smocuri de licurici colțul odăii unde vom visa la iarnă și, pe deasupra a toate, ne minunăm prefăcut de pumnii cît căpățînele de miel pe care județul C.N.E.F.S. îi dă la iveală și federația de fotbal îi sărută) ca simbol al măreției sale. În această toamnă desmierdată cu vinuri multe, și albe și roșii — unde-o fi frîncușa de jăratec care trebuia, prin legea viei și a vinului, să ne stea nouă pe masă la un preț de han spart ?! — în această toamnă, zic, am aflat noutatea veche că diriginții din strada Vasile Conta umblă cu măsluiala din veac afurisit cu dragoste ca s-o scoată campioană pe Steaua. N-am nimic împotrivă. Mie-mi plac băieții de sub mîna lui Constantin Cernăianu. Cel mai mult îmi place Balint, care va fi unul dintre marii jucători ai naționalei, dacă nu-l vor fărîma niște buldogi lipsiți de har și lesă. Și mai ales îmi place, la Steaua, cum michiduță ăla de pe extrema stîngă îi așează-n coarne pe fundașii care nu știu să lovească mingea decît de-a-nboulea. Își are locul în biblioteca mea de buzunar. Dar, hai să ne primenim de cămașă, ea fiind cea mai aproape de corpul gol, și să ne privim ochi în ochi — o singură clipă, să nu abuzăm — cu adevărul. Merită Steaua, la ora actuală, să fie împinsă în fruntea plutonului? Mira-m-aș ca în afară de prietenul meu Dan Claudiu Tănăsescu să-l mai aud pe cineva spunînd da. Mă refer, bineînțeles, la oamenii de buni simț; cei ce trag sforile, construiesc dușmănii și aruncă trotil în bulboane nu se iau în discuție decît spre a fi (mă repet — semn de bătrînețe ?) găuriți cu deștul. Scriu și, iată, simt o sabie licărind prin preajmă. Ascute țăruși, taie nuiele, amestecă lumina aurie ? Eu zic așa : cîtă vreme Universitatea Craiova și Dinamo București pot înscrie, fiecare, două echipe în divizia A, celelalte formații să stea frumos-frumușel cu nasul plecat spre vîrful bombeului. Milionarul Mircea Lucescu, transferat la națională printr-o șarjă rebutată, a înscris în șerile noastre prelungi niște nume de băieți binevoitori și motivați de la ora de comerț dubios. Oamenii lui — culmea ! — fac față unor întîlniri ușor retușabile. Nu mă bucur niciodată cînd Lucescu pierde pentru că nu mă bucur de nefericirea nimănui. Azi am fost pe malul unei ape unde îngălbeneau atît de frumos plopii, ca dușmancele care nu m-au iubit niciodată — și numai eu pe ele —, unde se coceau roșu, spre bunăcuviința lumii, foi de iederă, ca niște inimi date altora, unde era atîta melancolie fără umbra mea, unde și vîntul presa numele altor fete decît pe cele pe care le-am cunoscut, — și pe malul acelei ape am înțeles că trebuie să fim generoși. Prin urmare mă gîndesc acum că Lucescu este un milionar care nu ne iubește, poate numai noi ne mai amintim de el, și a doua oară, prin a treia urmare, vreau să vă spun următoarea scurtă poveste : am auzit, fericit, că tot județul C.N.E.F.S. e fericit cînd e supărat pe noi ; din această clipă îi voi lăuda deșănțat, ca să se îmbolnăvească de dalac. Din dalac nu se moare, dar rămîn urme la fel ca meciul lui Lucescu cîștigat cu mîna în fața selecționatei olimpice a Bulgariei. De ce furați, mă, prieteni ?!.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
43
(1 068)
Sîmbătă
23 octombrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PERMANENTA ACTUALITATE

O reprezentare grafică a săptămînii pe care o încheiem ne poate duce cu gîndul la acele spații continuu mișcate și dense care nu lasă loc între ele decît să se audă abia respirat foșnetul timpului. O încordare de spirit, imagine în relief a unei întregi linii de efort și conduită, se resimte la dimensiunea fiecărei zile și clipe trecute. Tabloul ca atare ne sugerează și ideea de unitate și puterea de acțiune, și capacitatea enormă de concentrare și cuprindere a vieții în toate datele sale esențiale. Definitoriu, raportul cu timpul se resimte însă cel mai des. Căci trecînd la explicația economică și socială a acestei reprezentări, iată, în mijloc de toamnă cum sîntem, ne aflăm într-un anume fel sub arcul propriei noastre încordări. O sărbătoare a recoltei se petrece pe cîmp sub bune auspicii de rod întreg și bogat, făcînd din fiece zi și fiece noapte o variantă în succesive direcții ale unei adevărate munci industriale, în context cu celelalte preocupări economice majore care decurg din însuși imperativul înfăptuirii exemplare a sarcinilor și obiectivelor din acest an. Ceea ce, în imediată perspectivă, poate să însemne și o trainică punte întinsă spre țărmul celuilalt an, structurat la dimensiunile unor noi exigențe și împliniri, așa după cum bine se știe s-a dezbătut și decis la recenta Plenară și a dobîndit motivări de amploare prin cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Și iată, în istoria sa de lucru, o țară a cărei distincție, la zi, poate fi dedusă și urmărită prin însăși activitatea la nivelul cel mai înalt, prin preocupările și ritmul demersurilor președintelui său ca și prin amploarea și profunzimea acestora vizînd noi reliefuri, noi dimensiuni ale muncii și vieții poporului nostru. Practic, după vizita de prietenie întreprinsă în țara vecină și prietenă, Bulgaria, secretarul general al partidului a efectuat zilnic vizite de lucru în unități și întreprinderi economice impulsionînd, de la fața locului, concret, activitatea de înfăptuire a obiectivelor stabilite de Congresul al XII-lea al partidului și dînd soluții și orientări de principiu pentru accelerarea acestui proces de care depinde însăși soarta prezentului pe care ni-l construim.

Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R. și problematica de natură economică și socială concretă, cu sublinierile și măsurile de rigoare cuprinse în cuvîntarea pe care t o v a r ă ș u l Nicolae Ceaușescu a rostit-o cu acest prilej, completează agenda destul de bogată a acestei săptămîni și dă acelei reprezentări grafice pe care o propunem un argument de conținut. Organizată din inițiativa secretarului general al partidului, consfătuirea se înscrie în suita întîlnirilor de lucru ale conducătorului nostru cu cadre de conducere, specialiști, oameni ai muncii din toate sectoarele de activitate și consacră pe mai departe un stil propriu conducerii societății și sporirii eficienței, a responsabilității față de îndeplinirea sarcinilor și hotărîrilor stabilite. Așa cum s-a subliniat, consfătuirea a pus cu pregnanță în evidență faptul că industria noastră socialistă este capabilă să soluționeze toate problemele pe care le ridică actuala etapă de dezvoltare și să înregistreze noi indici de calitate și eficiență, să facă totul pentru realizarea obiectivelor pe acest an și pe întregul cincinal. Exigențele noi care se pun își au un temei puternic în însuși scopul general al construcției societății și validează practic un model economic echilibrat, în continuă ascendență. Asemenea activități, asemenea accente sînt specifice acestei etape și aduc mereu în prim plan rolul hotărîtor pe care îl are în întreaga noastră muncă și viață secretarul general al partidului, președintele țării.

Și dacă ne gîndim că tuturor acestora le urmează încă o vizită într-o țară prietenă, Iugoslavia, și că între timp se desfășoară și alte activități menite să ne suscite atenția și că, definitorie pentru această conduită de lucru prin care se caracterizează în întregime țara, atunci nu e greu să conchidem că pulsul deosebit de viu și accentele de fond pe care le desprindem sînt acelea consacrate deja de viitorul eveniment major, Conferința Națională a P.C.R., moment important în viața partidului și a națiunii, a întregii noastre societăți. Criteriul eficienței, al noii calități, al competenței care trebuie să caracterizeze toate domeniile de activitate primește așadar zilnic o probă a materialității sale esențiale, constituindu-se într-un permanent reper în actualitate.

Luceafărul

„Rod" – sculptură de Justin Năstase

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

TEMPLUL CULTURII

Sar părea că există o fatalitate a întîmplărilor ; evenimente aparent înlănțuite după legile haosului ori capriciului cîte unei persoane fizice urmează, de fapt, drumul unei logici de fier. Adesea ne scapă sensurile acestei logici; în timp ea se arată, însă, cu toată implacabilitatea. Evocat acum, după douăzeci de ani aproape, episodul ce urmează îmi apare înfricoșător de exact supus ordinei care nu iartă, nu uită eroarea ! Era vorba de construirea unei case de cultură... Edili grăbiți să-și vadă în beton, ceea ce puseseră pe hîrtie, tăiaseră viitorului edificiu cale largă spre viitor. Puseseră rigla pe harta orașului și trăseseră salve. Salve teoretice anulînd căsuțe modeste, salve care, peste puțină vreme, urmau să răzuiască tot pămîntul acela, și să-l facă pat bun pentru temeliile casei de cultură... Așa a reintrat în actualitate, pe calea unei pieiri iminente, neînsemnata ca valoare materială fosta locuință a unui fost profesor de liceu. Numai că profesorul acesta de liceu găsise cîndva firul prin care strădania lui de geniu se torsese de la caierul eternității poporului și-l dusese, ca om, în aula Academiei Române. În alte vremi, părînd depărtate și ireale și, probabil, inutile, constructorilor pripelii.

Astfel un bun gînd pentru cultură a declanșat o bătălie pentru cultură. A construi casa de cultură? A dărîma ceea ce fusese casa profesorului? Argumente pro și contra... Între cele pro, cu greutate, unitatea arhitecturală a orașului, stilul, echilibrul... Între cele contra : nevoia de a avea înaintași. Nevoia de a putea întoarce privirea înapoi, la dreapta ori la stînga și a descoperi că, în drumul ei, cultura noastră nu e singură. Nevoia de a pune talpa casei de cultură pe pămîntul viu al celor dinainte, nu spre a-i strivi, anula, ci în scopul înălțării din statura lor. Întîmplarea evocată în aceste rînduri patetice n-a fost lipsită de dramatism. Și puțin a fost ca drama să nu se prefacă în tragedie. Ireparabilul să se producă. Acel puțin a purtat un nume de om : George Călinescu. În patru rînduri de deasupra iscăliturii sale săptămînale, Călinescu a povestit opiniei publice ce va să se petrecă. Și nu s-a mai petrecut.

S-a întîmplat altfel, după firea lucrurilor. Casa profesorului a rămas pe talpa ei ; casa de cultură s-a ridicat în umbra iradiantă de lumină a acestei

Platon Pardău

Continuare în pag a 2-a

REMEMORĂRI

PEDEAPSA

Eram adolescent cînd l-am văzut pentru prima oară în orașul acela de provincie și ani de zile l-am urmărit întîmplător sau deliberat cum se plimba în amurg, totdeauna în amurg și totdeauna în aceiași zonă a falezei cuprinsă între ruinile vechiului pod distrus în timpul războiului și un grup de case cu acoperișurile ascunse de coroanele înalte ale copacilor.

Adunam doi-trei prieteni de cartier și-l pîndeam de departe ascunși în iarba înaltă sau cățărați în copaci, cuprinși de fiorul curiozității și de un fel de frică necunoscută, instinctuală.

Era mic de statură dar vînjos, îmbrăcat mereu în aceeași salopetă decolorată, cu părul roșu, o culoare nefirească, cu fața plutind într-un veșnic extaz, un zîmbet cîntinuu, un fel de fericire nătîngă, agîntîndu-se permanent, mereu la pîndă parcă, întorcînd capul în toate părțile, atent la ce se întîmplă în jur.

Ne incitau strigătele sale ascuțite, scurte, și mai ales însoțitorii singuratici sale plimbări : doi ciini imenși, viguroși și vioi, un buldog cu dinți puternici, cu fălcile căzute într-un rînjet disprețuitor și crud, și un cîine lup, un lup alsacian inteligent și agil.

Se oprea din cînd în cînd cu fața cuprinsă de fericirea aceea nătîngă și scotea strigăte scurte, caraghioase spre ciinii care se opreau odată cu el.

Erau un fel de comenzi numai de ei știute, poruncea ceva ciinilor deoarece, în funcție de inflexiunile strigătului, aceștia fie că se repezeau înainte ca și cum ar căuta un dușman nevăzut, fie că se făceau una cu pămîntul rămînînd nemișcați, fie că-l înconjurau mîrîind cu ferocitate, gata de atac.

Nu ne-am putut apropia niciodată de el deși doream acest lucru. Cînd depășeam o anumită **distanță** ciinii începeau să mîrîie nervoși, apoi să latre cuprinși de furie.

Nu eram singurii care-l **pîndeam**. De multe ori, am văzut un om între două vîrste cu fața brăzdată de o cicatrice urîtă, cocoțat într-un ciot de salcie, pe marginea apei, cu o undiță în mînă. Omul acela nu venea acolo să pescuiască. Stătea neclintit și privea spre silueta însului îmbrăcat în salopeta aceea jerpelită, urmărindu-i fiecare mișcare. La un moment dat ciudatul pescar a venit însoțit de trei inși înarmați cu ciomege enorme.

S-au sfătuit multă vreme ascunși de ciotul de salcie privind spre locul unde insul cu păr roșu și salopetă jerpelită stătea înconjurat de ciinii săi fioroși.

Au trecut anii, am plecat din orașul acela, aproape că am uitat întîmplarea cînd, într-o zi, întorcîndu-mă pe acele meleaguri, am ieșit să mă plimb pe malul apei, pe faleza de beton, modernizată, cu mici cabane turistice răsărite pe pajiștea verde.

Pe o bancă, privind spre curgerea rîului stătea fumînd gînditor omul cu cicatrice. L-am recunoscut imediat. L-aș fi recunoscut chiar și fără cicatricea care-i sfîșia chipul. I-am dat bunăziua și l-am întrebat pe ocolite dacă-și mai adu-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

Rondelul luptei pentru gînd

Lui Vasile Pârvan

O luptă pentru mai mult gînd
Pe colbuite căi sacrale
De mult urcînd și coborînd
Pînă la vetre augurale

Decît a morților de rînd
O, nu e mai curată vale !
O luptă pentru mai mult gînd
Pe colbuite căi sacrale

Din vechi aud cum crește blînd
Iarba-n poienile natale...
Lari și comați văd respirînd
Calde lumini memoriale :

O luptă pentru mai mult gînd

Pan Izverna

TÎNĂR ÎN AGORA

Pastel contemporan

Dimineață rece de toamnă. În aerul tare îți trosnesc plăminii de sănătate. Cîmpia a dormit toată noaptea cu capul sub aripă, ca o pasăre. Departe, prin pîcla lăptoasă se simte zbătîndu-se banul de aur al soarelui. Este vremea cînd pocnesc boabele de strugure și se adapă caii la fîntîna cu cumpănă de la marginea satului. (Este uluitor cum au regenerat caii la sate. Nu e tablou idilic ci fapt gîndit sănătos).

Brusc apare soarele violent și la lumina lui se vede pînă departe la morți. Cîmpia feerică strălucind ca o rochie de stambă multicoloră întinsă la uscat pe malul rîului în care se răcoresc seara țărăncile tinere ascunzîndu-și frumusețea de ochii hrăpăreți ai băietanilor veniți cu caii la scăldat. Lanuri de porumb brat la brat cu cele de floarea soarelui. Întinderi cu sfeclă de zahăr și soia.

Oamenii au mîncat la capul locului și acum sînt demult pe rînduri. Se disting bine: copii, basmale, pălării. Pe cei din lanurile înalte nu-i mai văd decît salcîmii de-acasă, rămași să vegheze gospodăriile proprii. Sub umbra lor păsările ciugulesc boabele zvîrlite cu noaptea-n cap pe bătătură.

Acum nu mai fierbe apa în bidoanele de plastic ca-n toiul verii. Și nici soarele nu-ți mai trage creierii la rîndea ca-n iulie. Pe albastrul însolit nori alburii ca zmeiele copilăriei se ivesc și dispar. Combine greoaie gem în lanurile de floarea soarelui tușînd zgomotos pînă seara tîrziu cînd le iau locul tractoarele venite în schimbul de noapte la arat. Chemări și fluturări de mîini între oameni de parcă unii din ei s-ar îmbarca în mari călătorii asemănătoare celora în care pleacă păsările grăbite de plugul brumei.

Vin camioanele și știuleții zboară peste obloane. Sfecle rotunde ca prepelițele mult rîvnite de vînători. Șoferi străini de locurile noastre veniți în campanie din părțile unde sînt militari al lui cutare și al lui cutare. Se-ncheagă discuții. De unde să știe ei despre ai noștri. Se mai face o glumă. Se rîde și se muncește zgomotos.

În drum spre siloz cîte-un porumb strivit pe șosea se zbate pînă la apusul soarelui cînd țăranii intră-n sate călări pe grîjile de a doua zi.

Marin Lupșanu

MIRESELE CĂRȚILOR

Octombrie de an mare-n grîne, lat și-adînc în porumb, gras în plinătatea tuturor fructelor, legumelor ; năzdrăvan în ciorchinele vinului și-al uleiului ; în ierburi de trei coase, an prea darnic ;

Și-a fost în Cetatea Soarelui, o sărbătoare a recoltei spiritului : belșug de carte cu idei, abundență de carte a simțirii, la care și noi ne-am dat partea noastră de lucrare, dar despre alții este cîntecul nostru.

Și să vedem iarăși semnele.

Într-una din cele zece zile, consacrate, în octombrie, cărților românești, adică de limbă română și de părinți români, au fost aceste întîmplări :

În sală mare, printre coloane, lume dela muncile orașului și dela muncile satului, dar în straie de sărbătoare și în gînd al lucrării : ceremonie asupra muncii pentru carte, între cărți, asupra învățătorilor și pildelor : ale cărților despre oameni, pentru oameni ; ale cărților din oameni și-ale oamenilor cei din cărți ; și-acestea precum vasele sacre, pe policioarele lor : care cu cenușă, care cu sămînță : atît de-ale minții, cît și de-ale sufletului.

Sărbătoarea recoltei de carte, belșugul de pagină tipărită, cel de-o bună vreme nu îndeajuns, căci, iată, fericit e și trainic e poporul care caută și cere carte mai multă decît i se poate da...

Și iată oameni puternici : vor mai multă carte, decît știu carte și cunosc...

Ceremonie a cărții pentru cinstiții cei ce-au scris-o și pentru cetitoriul cel plin de răbdare, căci nu e mai plăcută îndeletnicire...

Și mai erau acolo și ceilalți, și celelalte, mulți ; printre care, de șase ori zece, cei cele, demni și bine cunoscători și cu tragere de inimă, și cu îndemnul minții, trăitori din ce le-aduce cartea — librari și librărese 60 ; piinea cea de toate zilele cîștigîndu-și-o din mult curatul comerț al cărții, din prea nobilul negoț de carte.

Ai tovarășei Victoria Cristea, și tineri, tinere, mulți și virstnici ciitiva, prin mîinile cărora trec aceste columbe mesagere, purtînd numele noastre, ideile noastre, lacrimile firii noastre, cele de autori, mici sau mari, însă acolo, pe mesele lor, ce nu-s de zaraf și vînzători de porumbei în templul altuia ; primind o soartă în bună parte însuflată de către aceștia, acestea, zișii librari, zișii librărese.

Adică tălmăcind, cărturari, cărturărese,

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 7-a

RECUNOȘTINȚĂ

De Ziua Armatei

Iubindu-ne adînc prezentul,
de pătimiri noi n-am uitat
și nici de cei pieriți în luptă
sub steagul larg desfășurat.

Cinstim pe cei ce-n clipa jertfei
visau la timpul ce-l trăim ;
pe ei, eroi ai libertății,
prin cînt și oda-i preamărim.

Din faptele înscrise-n cronici,
ca dintr-un limpede izvor,
ne soarbem forțe noi de luptă
în zbor semeț spre viitor.

Clădind o nouă Românie
sub comunistă, mîndră stea,
cu crez fierbinte-n fericire
noi pe eroi nu-i vom uita.

Ioan Costea

Critica și actualitatea literară

Cînd nu este negată violent de scriitorul mediocru, nemulțumit de „tratamentul" ce i se oferă, cînd nu este considerată, în lipsa deplină a argumentelor, profitoare „muscă la arat", cînd nu este ignorată cu superioritate sau tolerată ca o rudă săracă de esteticianul suficient, critica literară primește adeseori definiția, măgulitoare, dar adevărată, de conștiință a literaturii. Această definiție înglobează în sine cîteva dintre funcțiile cele mai importante ale demersului critic. Conștiință fiind, adică reflecție lucidă, actul critic presupune mai întîi **funcția ordonatoare**. Cum un critic literar autentic nu poate exista fără a fi dublat sau chiar concurat de istoricul literar, se înțelege că el trebuie să fie mereu disponibil pentru a se adresa, în egală măsură, trecutului și prezentului literaturii. Firesc, el moștenește o scară de valori, rezultat al acțiunii antecesorilor și timpului. Nu este vorba însă de receptarea pasivă a unei ierarhii moștenite, ci, dimpotrivă, de confruntarea acesteia cu exigențele contemporaneității, cu gustul epocii și, în fond, de reordonarea ei potrivit unor criterii estetice adecvate noii sensibilități. În același plan, al valorificării moștenirii literare, critica își exercită o altă funcție, pe care am numi-o **funcția de provocare**. Rămasă doar în rafturile bibliotecilor și citată cu admirație în cutare sau cutare studiu, opera literară riscă să se sufoce în această elogioasă convenționalitate. Îi revine criticii datoria de a o provoca prin noi și noi interpretări, dezvăluindu-i astfel fațete neștiute sau adîncind semnificații doar aproximate. Acest demers provocator se petrece concomitent cu actul lecturii întreprinse de noi generații de cititori. Imaginea pe care o oferă criticul se va confrunta deci cu aceea pe care și-a format-o cititorul. Din această confruntare, indiferent dacă opiniile coincid sau sînt divergente, opera literară este păstrată în permanență în circuitul actualității, putînd să-și exercite astfel **funcția sa modelatoare**. În acest fel, fără să-și altereze prestigiul, opera clasică este mereu contemporană, activă, ieșind din vitrinele muzeelor și implicîndu-se în devenirea umanității. Pentru critic, dimensiunea prezentă a trecutului oferă posibilitatea unor reevaluări adeseori spectaculoase. Este vorba de **funcția restitutivă** a criticii. Opere literare întrate, dintr-un motiv sau altul, într-un con de umbră, insuficient receptate la data apariției sau căzute în uitare la scurt timp după aceea, sînt restituite publicului cititor, însoțite fiind de un aparat critic în stare să repună textul în drepturile sale. Se înțelege că o asemenea operație este posibilă și, mai cu seamă, legitimă doar în cazul valorilor estetice reale. În rest, adică în cazul non-valorilor sau

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

REFLEX

Grija față de cultură

Se știe, fizionomia fenomenului cultural-artistic românesc a cîștigat mult în suplețe și motivare politică, ideologică, fapt care-i dă și o distincție aparte și un loc specific, cît se poate de concludent, în practica vieții noastre materiale și spirituale. Nu-i însă locul aci să dezvoltăm argumentele unei atari considerații și nici nu știu dacă ar mai fi necesar să facem aceasta. Pentru că adevărul este cît se poate de evident și el ține. la urma urmei, de sinceritatea observației. Și de corectitudinea intenției, ar mai fi de adăugat. Oare, numai de atît?

O pace a fenomenelor sau între fenomene ar fi greu de imaginat. Liniștea aplatizantă ar fi greu de întors către un cîmp fertil sau către un scop de idei. Ce ne facem însă cu liniștea denigratoare — căci este și dintr-aceasta — și ce ne facem cu această spargere din cînd în cînd a liniștei prin care ies mici gheizere de invective sau se încearcă, pînă la confuzie, alunecarea de teren dintr-un perimetru care este prin excelență al spiritului ? Nu mă refer la prea bine cunoscuții și consecvenții noștri denigratori din afară, deși și aceasta-i problema, ci la acest soi de mică urzeală care se țese în geometrii de păianjen în interiorul fenomenului cultural și cine se prinde, se prinde — nu e așa ? — suflă prin fisurile piramidei vieții literare și se uită căznit la piramida operei literare. El transformă justețea actului critic în moft și se elogiază pe sine de fapt, atacînd. Nu contează ce, atîta vreme cît conduita sa înseamnă sau poate să însemne orice. Atît, deocamdată, la acest capitol, pentru că nu vrem nici noi să ne grăbim cu concluziile, mai ales că între valoarea operei literare și **valoarea** vieții literare distincția care este necesară operează în cele din urmă timpul. Dar nici fataliști nu putem fi, sau naivi, și să ne facem că totul

A. I. Zăinescu

Continuare din pag. a 2-a

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

În cadrul Decadei cărții românești, la invitația Consiliului județean pentru cultură și educație socialistă, scriitorii Sânziana Pop, Mihai Ungheanu și Ion Longin Popescu au fost oaspeții cititorilor din orașul Zalău, cu care s-au întîlnit în sala Casei de cultură a sindicatelor, la Casa armatei, la Întreprinderea de conductori electrici emailați și la Muzeul de istorie din localitate. Discuții literare fertile, urmate de lecturi, atît ale oaspeților, cît și ale membrilor cenaclului „Silvania" din localitate, au conferit întîlnirii din județul Sălaj un caracter de dezbatere, atractiv.

În pagina a 3-a :

● **25 de ani de la înființarea Muzeului Literaturii Române** ● **Reabilitarea documentului literar** ● **«Vîntul veacului» de Ion Biberi** ● **Poeme de Mircea Micu**

CRONICA LITERARĂ

DANIELA CRĂSNARU:

«Şaizeci şi nouă de poezii de dragoste»

Poezia de dragoste implică în mod obişnuit celebrarea sentimentului, a fiinţei, a cuplului, cu o anume euforie, chiar atunci cind aceasta este o suferinţă. Nu astfel se intimplă in poezia Danielei Crăsnaru, creaţie cu caracter eleagic, dar care se travesteşte, bravind, incercind nu o dată să convertească deziluzia in ironie. Cele **Şaizeci şi nouă de poezii de dragoste** nu exaltă iubirea, după cum nu depling patetic eşecul ei, cit incearcă o vindecare de pasiunea totală, prin distanţare şi luciditate. Demersul exorcizant are ceva amar, pentru că este totuşi expresia unei neimpliniri şi a unei renunţări. Poezia care se naşte de aici are insă un timbru clar, foarte personal, astfel incit nu interesează in ce măsură ea este ecoul unei experienţe („substitut al realităţii") şi in ce măsură „delict de imaginaţie". Esenţială este calitatea poemelor, in care senzualitatea feminină plină de vitalitate este temperată de intelectualitatea lucidă.

Prima impresie, necontrazisă de altfel, este aceea a unui efort al percepţiei trădate de labilitatea fenomenelor. Semnele işi pierd inţelesul fiinţa are sentimentul că totul ii scapă, se pierde, se instrăinează. Rămine un „pumn de cuvinte", o senzaţie de derută, o tristeţe neliniştită. Singură retina mai păstrează imagini izolate, suport pentru memoria fragmentară. Percepţia este deformată prin refracţie, reperele işi uită locul. Multe poeme conţin tentativa recuperării, intotdeauna ratată. Rosturile lumii sint tulburate, contrariind deopotrivă senzaţiile şi inteligenţa : „Un copil / bătind cu pumnii lui mici / in membrana viscoasă / a zilei / Cadranul fără arătătoare / din buzunarul necunoscutului / indelung traversind / un coridor din ce in ce mai ingust. / Imagini care ne suprapun / in absenţa ta, / peste acest peisaj / imposibil de recuperat".

Poeta pierde „dovezile" propriei existenţe, numele insuşi devine tot mai străin, o stranie amnezie ameninţă totul. Replica o dau „exerciţiile de rememorare" şi cele de „exorcizare" prin care fiinţa incearcă să păstreze sensurile lucrurilor. Totul insă se indepărtează de sine, totul este „palidă perifrază", copie infidelă, imagine prin ochean intors : „Să recunosc zădărnicia cuvintelor. / Neputinţa lor asupra realului / Cuvintul «moarte», spuneam, / nu e in stare / să facă nici măcar un rid / hirtiei pe care stă scris / Şi totuşi / să-ţi reconstitui făptura / ştiind foarte bine / că nu pot schiţa decit conturul tău / imprecis, / pe care cuvintul «viaţă» nu-l va putea / umple niciodată cu viaţă / Să rezist / rămînind in deşertul / tragicei utopii, / suprapunind iluzia setei / peste iluzia apei / Iată singura şansă pe care mi-o dă poezia / Să refac adică legea vaselor comunicante / şi să aud susurul vorbelor, / fluidul lor rătăcind / dintr-o parte in alta / a imaginaţiei, / dintr-o irealitate / in alta". Este poemul-cheie al volumului, acela care defineşte starea de spirit a poetei şi sursa unui demers fundamental elegiac deşi formula lirică, prin recursul permanent la luciditatea ironică, incearcă o disimulare a sensibilităţii. Prin această „criză a cuvintului" poezia Danielei Crăsnaru se intilneşte cu lirica din ultimii ani a Constanţei Buzea, cu care se inrudeşte şi prin atitudinea in faţa iubirii.

Imposibilitatea perceperii realului, substituirea acestuia prin succesiuni de simulacre, pare a avea o cauză exterioară, pentru că, altfel, poeta are conştiinţa propriei vitalităţi. Fiinţa ei este singura certitudine, concretă, palpitind, simţindu-şi mereu creierul, arterele, singele, contracţiile inimii. Şi totuşi această făptură care se simte pe sine, odată insingurată, pierde bucuria contactului cu lucrurile : „După atiţia ani / faţă in faţă cu Marea / Ca şi cind aş privi / o ilustrată / şi aceea făcută după un tablou / şi acela pictat de un orb / din memorie / Aşa privesc eu / După patru ani Marea. / Doar pe tine te văd / limpede, limpede / Tu eşti vinzătorul de ilustrate / prin care văd lumea / Eşti orb / Şi nu ai memorie".

In poeziile de dragoste ale Danielei Crăsnaru, dragostea **a fost**. S-ar părea că instrăinarea care deformează percepţia fenomenelor vine dintr-o pierdere a facultăţilor datorată unui fel de „vampirism" care a secătuit făptura. Acesteia ii rămine doar un trup concret, intors insă către sine şi o memorie alterată, care încearcă dramatic să se regăsească. Este urmarea unei iubiri al cărei „roman" se recompune in cele şaizeci şi nouă de poeme. O iubire in care femeia, pasionată, s-ar fi dăruit total, fără a-şi drămui emoţia, consumindu-se patetic şi inutil. Inutil pentru că bărbatul — in aceste poezii prezenţă/amintire — este o fiinţă inconştient malefică, indiferent-distructivă, pozitivă şi in acelaşi timp vag feroce, un superb „contabil" care primeşte ofranda umilinţei aproape exaltate a femeii, aproape fără să o observe.

Iubitul egotist este „un zburător oarecare", amestec de fiinţă banală şi de personaj al mirajului interior al poetei, „contabil" şi „monarh blestemat" cu „ghiare" pe care insă le ignoră. În preajma lui viaţa scade ca apa unei arteziene oprite brusc. Privirea lui omoară „cu stranie lentoare", pustiind totul (**La vinătoare-n pădurea fără prihană**). Ochii săi de statuie anihilează totul ca o rază mortală : „Ochii tăi aveau (au) / culoarea Mării Primordiale. / culoarea speranţei şi a dezastrului deopotrivă : / Fregatele mele (cele care încă n-au eşuat) / plutesc (au plutit) oricum in derivă / Fregatele mele / cu mirodenii din alt tărim, / cu măruntaiele doldora / de iluzii nepreţuite, / vai cum se pierd (s-au pierdut) / ca şi cind n-ar fi fost, / vai cum cel mai concret nisip le-a-nghiţit / Le inghite".

„Serenissimul" iubit pentru care poeta revarsă „torente de sentimente" rămine insensibil. El nu tolerează iluziile, spaimele, emoţia, fantezia. Existenţa lui „aseptică", exactă, a trecut prin incendiul iubirii poetei fără a se incălzi cu un grad. El rămine egal cu sine in timp ce femeia „vampirizată" de bună voie trebuie să se regăsească, să se vindece, să se recreeze pe sine prin puterea simţurilor accidental dezorientate şi prin efortul memoriei. Vindecarea recurge la ironie. Poemele de „după dragoste" observă idolul, acel „ins foarte metodic", „profesorul de concreteţe" cu un sarcasm care serveşte pentru „terapia intensivă". Creat de cuvinte, „zburătorul"-„contabil" este desfiinţat cu aceleaşi mijloace, pentru vina de a nu fi fost insufleţit cu adevărat. Este o dublă răsturnare a mitului Galateei, rolurile masculinului şi femininului, creatorului şi creaţiei fiind inversate...

Sultana Craia

CRONICA EDIŢIILOR

Scrisori către Hasdeu (II)

Materialele publicate in primul volum (in ordinea alfabetică a expeditorilor) sint, unul peste altul, de o mare valoare. De bună seamă că nu puneam semnul egalităţii intre scrisorile trimise de marele filolog Hugo Schuchardt şi cele trimise de cutare anonim dar, cum spuneam, semnificative devin şi ale ultimului in măsura in care luminează unele părţi ale statuii hasdeiene. Şi mai grăitoare insă, prin puţinătatea lor, devin scrisorile primite de la unii din marii contemporani ai savantului. Iorga, de pildă. Regretăm că numărul scrisorilor trimise de acesta magului de la Cimpina se reduce doar la patru, ultima probabil o telegramă, intre cei doi savanţi de virste deosebite dar nu totdeauna şi de formulă sufletească, ca şi de largă deschidere a spiritului — amindoi au fost enciclopedişti in bunul sens al cuvintului — a intervenit, la un moment dat, o ruptură. Iorga n-a rostit formula (a rostit atitea altele !) dar putea s-o facă el inaintea lui Brâncuşi, el faţă de Hasdeu cum Brâncuşi o zisese faţă de Rodin : „sub copacii falnici abia dacă mijesc minătărci şi se tirăsc melci" (după V.G. Paleolog).

Probul **Cuvînt introductiv** al lui Al. Săndulescu, notele atit de severe şi exacte ale editorilor, precum şi apelul la alte surse (in primul rind N. Iorga : **O luptă literară**, monumentală ediţie scoasă de Valeriu Râpeanu in 1979) ne oferă prilejul unor consideraţii nu lipsite de semnificaţie. După cum ştim, Hasdeu referise nu tocmai favorabil asupra lucrării lui Iorga, **Chilia şi Cetatea Albă**, prezentată la premiul Academiei. Impulsivul incă de tinăr Nicolae Iorga aflase de părerea lui Hasdeu prin raportul citit de Gr. Tocilescu (din comisie mai făcea parte şi A. D. Xenopol) şi-i trimite o scrisoare academicianului, dealtfel scurtă, cu incipitul somativ (in celelalte două de inainte : „Domnule Hîşdău" şi „Stimate domnule Hasdeu") „Domnul meu", din care cităm : „Înţelegeţi foarte bine că nu mai pot cunoaşte de azi inainte pe omul, aibă el un trecut cit de glorios şi merite cit de înalte, care-şi coboară bătrineţele pină la asemenea aprecieri şi la asemenea sentimente". Ruptură definitivă, dar nici chiar aşa ! Se pare că Hasdeu nu a ştiut că lucrarea in cauză aparţinea lui Iorga şi intr-un concept de scrisoare in creion (despre care editorii nu sint chiar siguri dacă a fost sau nu trimisă) işi menţine părerile dar nuanţează asupra personalităţii autorului, dincolo de lucrarea cu pricina : „Dacă ştiam că e vorba despre d-ta, aş fi avut absolut aceeaşi părere, dar aş fi tăcut, aş fi tăcut nu numai din cauza simpatiei mele pentru autor, ci mai cu samă dintr-altă consideraţiune ; şi anume pentru că d-ta eşti foarte tinăr incă, ai deocamdată dreptul de a te mai poticni, vei răscumpăra in viitor greşala prin multe lucrări solide şi ai şi răscumpărat-o deja in parte prin activitatea d-tale din trecut ; pe scurt, eşti, după opiniunea mea, una din perlele junei genaraţiuni române. Iată de ce scrisoarea d-tale, in loc de a mă supăra, mi-a făcut numai „o sinceră durere" şi eu nu m-aş sfii, din parte-mi, de a-ţi strînge mîna cu adevărată amicie".

Dialogul intre cei doi titani ar fi fost cu putinţă. Insistăm asupra acestui scurt epistolier pentru că lucrurile ni se par pilduitoare şi pentru ziua de astăzi. De ce incă pletoră sau chiar instituţii fac şi dreg pentru a rupe dialogul dintre cei mari ? De ce interese mici prevalează faţă de actele fundamentale ? Căci, iată, Iorga, ce-şi luase „angajamentul" de a nu mai coresponda cu Hasdeu, ii trimite, după şapte ani, in 1906, (scrisorile din care am citat, şi din unu şi din celălalt erau din 1899) această telegramă : „Hasdeu, Cimpina 1906. In numele cauzei, al tinerilor şi al meu, cu cele mai calde mulţumiri, vă urez incă mulţi ani de tinereţă idealistă. N. Iorga". (Observaţi adresa : da. Hasdeu era o instituţie recognoscibilă prin sine, fără strada şi număr !)

De fapt erau „mulţumirile" la telegrama de adeziune trimisă de la Cimpina de către Hasdeu cu prilejul manifestaţiilor studenţeşti din faţa Teatrului Naţional din Bucureşti, care se opuneau unor spectacole şi conferinţe in limba franceză. Hasdeu a uitat supărarea ce-i pricinuise Iorga, iar marele istoric a apreciat gestul. Dealtfel (vide copioasele note din ediţia Răpeanu pomenită mai sus), Iorga ţine să citească el insuşi, cu cantabilitatea lui graseiată, telegrama trimisă de Hasdeu şi prin aceasta dind dovadă că polemicile din paginile **Sămănătorului** duse impotriva autorului lui **Răzvan şi Vidra** puteau trece pe planul doi cind in joc erau interese de importanţă naţională : „Cimpina. Iubiţi colegi ! Fapta studenţilor a fost un frumos, adevărat avint francez. Francezii ar fi făcut intocmai. Felicit, insă, nu pe studenţi, cari şi-au implinit o sacră datorie, dar felicit pe floarea profesorimii curat românească din care fac şi nu voi inceta să fac parte".

Iată-l deci pe Hasdeu trecind peste orice impedimente sufleteşti şi lăudindu-l in special pe Iorga, „floarea profesorimii".

Fapta aceasta ne arată că intre cei doi titani ar fi fost posibil dialogul, deci şi cel epistolar, rămas, cum spuneam mai sus, doar la patru biete scrisori, dacă socotim şi telegrama citată, care, intr-adevăr, are o importanţă de netăgăduit. Ce regal epistolier am fi avut ! Amindoi competenţi in ştiinţa istoriei, amindoi erudiţi cum n-au mai dat decit francezii şi germanii, amindoi buni români şi, totuşi, in epocă, ei au fost **siliţi** să combată din **tabere** diferite, dar intr-un acelaşi ideal românesc. Excelentul corpus de scrisori către Hasdeu coordonat de Al. Săndulescu ne dă astfel prilejul de a judeca şi ceea ce nu a fost să fie, dar, după expresia unui filosof contemporan, ar fi putut fi cu putinţă. Şi dacă n-a putut fi atunci, ar putea fi astăzi !...

Dealtfel, trecind la alt corespondent al lui Hasdeu, din Titu Maiorescu nu ni se păstrează decit o scrisoare către acesta ! Ce-a fost intre ei, intre revistele conduse de unul şi de celălalt se ştie, dar că subteran se respectau o dovedeşte această unică scrisoare oficială a lui Maiorescu, la data emiterii, ministrul Cultelor şi al Instrucţiunii Publice : „D-le Hasdeu. Pentru solemnitatea predării statuei lui Mihai Viteazul către Primărie, va fi trebuinţă a se ţine un discurs potrivit ocaziei. Vă rog să vă gindiţi din timp la el, căci Primăria, in numele căreia are să se ţină, adresindu-se la mine pentru a-i propune cine să fie invitat şi insărcinat cu acest elaborat solemn, eu voi avè onoarea a vă propune pe d-voastră."

Şi aici editorii ne atrag atenţia că „presa vremii nu consemnează dacă acesta (Hasdeu, n.n.) a răspuns sau nu invitaţiei lui Maiorescu". În orice caz, la data respectivă (23 septembrie 1874) Iorga nu avea decit trei ani, şi abia in 1935 ii va apărea monografia dedicată marelui voievod intregitor de neam, **Istoria lui Mihai Viteazul** (ediţie nouă, ingrijită de N. Gheran **şi** V. Iova in 1968 la Editura Militară).

Iată, deci, cum am putea umple golul pe care il lasă scrisorile adresate către Hasdeu. Cit despre cele care, fie prin mulţimea lor, fie prin conţinutul lor, care adaugă etapelor factice ale istoriei, urmează să referim in continuare. Iară celor ce nu au inţeles din foiletonul nostru anterior decit bietele noastre critici urmează să le spulberăm grăbitele hlizeli. **B.P. Hasdeu şi contemporanii săi români şi străini**, volumul intii, este o carte pentru care editorii merită prinosul nostru de elogii.

Gheorghe Suciu

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Eroul zilei ?
Bobul de rouă !
II. Noapte de vară :
bostana işi visează hoţul.
III. De cind te aştept
a răguşit cintind
guguştiucul.
IV. În această vară inăbuşitoare
dinţii fulgerului se infig flăminzi in piinea
unui tunet.
V. Culcat pe arătură un om
indreaptă cimpia.
VI. Armura cavalerului —
labirintul lui.
VII. O pernă căzută in piaţă
de la ultimul etaj.
Urma frunţii izbindu-se de piatră.
VIII. Ce arc electric intre creierul Europei
şi şoldul Africii!
IX. Tăcerea spaţiilor infinite il inspăimintă pe
Pascal. E firesc: el intuieşte acolo o surzenie la fel de mare pentru orice strigăt
omenesc.
IX. Tăcerea spaţiilor infinite il inspăimintă pe
Pascal. E firesc : el intuieşte acolo o surzenie la fel de mare pentru orice strigăt
omenesc.
X. Cind cade mărul de pe creanga lui, am
răbdare şi aştept pină cind urechea mea
prinde sunetul acela profund care-mi
arată că, in sfirşit, fructul s-a izbit de
centrul pămintului.

George Alboiu

P.S. Citesc in Dicţionarul filozofic **(Ed. Politică, 1978, pag. 430, Maiorescu, Titu): „Susţinător al tezei formelor fără fond, el critică instituţiile democratice create după 1848". Ce inţelege cititorul din această propoziţie? Că Maiorescu a susţinut „formele fără fond". Era mai corect aşa: „Maiorescu a emis teza formelor fără fond pentru a o combate." El scrie** în contra direcţiei de astăzi in cultura română **(1868) unde pune problema formelor fără fond; dar numeşte o realitate culturală pentru a polemiza cu ea, nu pentru a o susţine. Într-un dicţionar, comprimarea expresiei este admisibilă atit timp cit mesajul ei rămine intact. Aşa cum este formulată, propoziţia este echivocă pentru cunoscători şi inşelătoare pentru cei care vor să se informeze. A-l acuza pe autorul articolului de necunoaşterea obiectului ar fi o greşeală dar il putem acuza ori de falsificarea lui, ori de necunoaşterea limbii. Maiorescu formulează ideea, dar nu pentru a o susţine ci pentru a combate realitatea culturală exprimată de ea. Numind-o, el face o judecată de existenţă ; combătind-o, el face o judecată de valoare. În expresia** Dicţionarului **aceste două judecăţi se confundă. Şi o asemenea confuzie este strecurată pe sub nasul nostru in anul de graţie 1978.**

REVISTA REVISTELOR

O istorie literară sentimentală

Ne bucură caracterul comprehensiv al celor două pagini de comentarii literare pe care **România literară**, nr. 43, le dedică poeţilor Adrian Păunescu pentru **Rezervaţia de zimbri** şi Nichita Stănescu pentru **Noduri şi semne** sub semnăturile lui Florin Mugur şi Eugen Simion. Foarte captivant este şi paragraful de istorie literară pe care Eugen Simion il dedică receptării critice a poeziei lui Nichita Stănescu pe care il şi reproducem mai jos : „El (Nichita Stănescu, nota noastră) s-a bucurat de la inceput de sprijinul criticii din generaţia sa şi chiar şi alţii mai virstnici sau mai tineri i-au arătat multă simpatie. Negaţiile au fost izolate şi au venit cu precădere de la poeţi care nu i-au acceptat formula lirică. Ultimele poeme au provocat, cu adevărat, mai multe rezerve din partea cronicarilor literari, dar rezervele n-au zdruncinat reputaţia lirică a lui Nichita Stănescu, adulat, divinizat, de numeroşii lui prieteni. Ce este curios e faptul că adversarii lui literari de ieri se arată indignaţi azi faţă de orice semn de ezitare a criticii literare. Sentimentul meu este că Nichita Stănescu, devenind un poet cunoscut, intrat in manualele şcolare, incepe să fie folosit ca argument in confruntările vieţii noastre literare. El insuşi cultivă ambiguitatea şi incurajează prin articole de circumstanţă pe unii din impostorii agresivi care dau roată literaturii şi vor să pătrundă in ea cu mentalităţi foarte balcanice". Deducem de aici că cei care au contestat poezia lui Nichita Stănescu sau pe Nichita, criticul nu face distincţia, sint poeţi şi cronicari literari, dintre care unii au „negat", alţii au avut „rezerve" sau au „ezitat". Oricum calitatea de „adversari" ai poetului sau poeziei lui, criticul nu face cuvenita distincţie, revine „poeţilor". Dacă am lua in serios această mostră de istorie literară „sentimentală" ar trebui să facem abstracţie, aşa cum ne invită de fapt Eugen Simion, de „rezervele" sau „ezitările" criticii, care, ne-o spune tot el cu logica-i singulară, n-au zdruncinat pe admiratorii poetului. Cu alte cuvinte, deşi a avut ezitări şi rezerve, scopul criticii a fost atins, de vreme ce admiratorii poetului n-au dezertat. Pentru un istoric literar lipsit de acest instrument logic unic, lucrurile s-au petrecut in bună măsură altfel.

Dar mai intii să vedem ce rezultat am obţine dacă am lua in serios istoria literară sentimentală propusă de Eugen Simion. Pe scurt, deşi a avut mulţi admiratori, Nichita Stănescu a avut şi „adversari", dar mai ales „ieri", care ar fi „impostorii agresivi" de „azi", „indignaţi" de „rezervele" cronicarilor literari, care deci n-ar fi adversari, la „ultimele poeme" ale lui Nichita Stănescu, cărora „ambiguu" le dedică totuşi „articole de circumstanţă" cu ajutorul lor aceştia, „adversari" şi „impostori", totodată, incearcă să invadeze istoria literară in modul cel mai balcanic. E un tablou la care se pare că Eugen Simion ţine de vreme ce l-a introdus fără vreo altă justificare in corpul unui comentariu literar.

Să facem insă şi puţină istorie literară nesentimentală : posibilii adversari literari de ieri, şi nu prea de ieri, ar fi Ion Gheorghe cu un articol vechi de vreo cincisprezece ani, Gheorghe Grigurcu, şi el cu un articol destul de vechi. Cam atit. Nu ştim alţi „adversari" deci nu ne rămine decit să conchidem că aceştia sint cei incriminaţi de Eugen Simion. Ion Gheorghe, Gh. Grigurcu ar fi indignaţi conjunctural şi „impostori agresivi" care incearcă să intre clandestin in istoria literară păzită de critic. Nu avem ştire ca Ion Gheorghe, Gheorghe Grigurcu, vecin de număr in **România literară**, de altfel, cu Eugen Simion, să-şi fi manifestat indignarea la gesturile de antipatie pe care critica literară le-a făcut poetului Nichita Stănescu. Chestiunea cu indignarea acestora este deci o pură fantezie, de admis desigur intr-o istorie literară sentimentală.

Dar ca istorici nesentimentali vrem să fim siguri că aceştia sint „impostorii agresivi" şi deschidem **Scriitori români de azi**, vol. 1, ediţia a doua. Ion Gheorghe e tratat respectuos pe 10 pagini, de unde tragem concluzia că nu el e impostorul. Despre Gh. Grigurcu nu scrie nimic. Oare aici să fi dat peste „adversarul de ieri", „impostorul agresiv" care vrea să intre in literatură profitind de „ambiguitatea" lui Nichita Stănescu ? Să-i fi inchinat poetul vreo tabletă de ocazie ? N-avem ştire despre o asemenea „ambiguitate" semnate de Nichita Stănescu pe adresa lui Grigore Grigurcu. Eugen Simion are tot atita imaginaţie istorică pe cit avea şi Hasdeu.

Ce rămine din toată această istorie literară de cafenea ? Rămine gestul lui Eugen Simion de a-l folosi pe Nichita Stănescu ca „argument al confruntărilor din viaţa noastră literară", cum bine spune. Fapt este că nu „ultimele poeme", cum nostim scrie E. S., au fost contestate de critică, ci volume intregi, ceea ce este altceva. Dar trebuie să inţelegem textul lui E. S.: este vorba de o istorie literară... sentimentală.

Rămine contestarea ultimelor volume ale poetului chiar şi mai ales in paginile pe care le decorează acum Eugen Simion cu indicibila lui istorie literară.

Dar ceea ce este mai interesant nu s-a spus : adică faptul că aceste „ezitări" sau „rezerve", la alegere, s-au produs mai ales după ce Nichita Stănescu şi-a permis luxul de a tipări in 1979 un grupaj de poezii in revista **Săptămîna** sfidind blocada instituită de Eugen Simion şi alţii ca el in jurul lui Eugen Barbu. Brusc foştii „imnificatori" ai lui Nichita Stănescu, care nu văzuseră niciodată nici o scădere in poezia lui au descoperit că poetului i-a scăzut talentul şi că s-a degradat. Şi asta nu doar in „ultimele poeme", cum gingaş scrie E. S. ci in ultimele volume, locul de predilecţie al vastei dezamăgiri fiind aceeaşi **Românie literară**.

d. e. f.

„Revista română" nr: 9/1982

Excelenta „Revistă română", ale cărei numere tematice dedicate avangardei şi lui N. Titulescu am avut prilejul să le semnalăm mai demult, dedică o bună parte din nr. 9/1982 aniversării centenarului naşterii lui Vasile Pârvan. Iniţiativă demnă de toată lauda căci a propaga in cercuri externe cit mai largi lecţia acestei mari conştiinţe culturale, gindirea lui modernă, semnificaţia artei literare insemnează a demonstra universalităţii vigoarea „răspunsului românesc". „Revista română", care apare in patru limbi străine (franceză, engleză, germană şi rusă) are, iată, această posibilitate. Ca şi in alte ocazii asemănătoare (cazul centenarului Titulescu) materia propriu-zisă a fost divizată: o secţiune cuprinde articole exegetice dedicate diferitelor aspecte ale operei lui Vasile Pârvan, surprinse de Virgil Cândea, Radu Vulpe, Al. Zub, Alexandru-Simion Ştefan, V. Vetişanu, adică istorici şi arheologi din toate generaţiile, şi o altă secţiune intitulată: „Testimonia", unde contemporani români şi străini ai celebrului savant (cum ar fi G. Călinescu, T. Arghezi, N. Iorga, J. Carcopino, T. Vianu, Al. Busuioceanu, O. Han, I. Bianu, T. Teodorescu-Branişte, Onisifor Ghibu, Gorham P. Stevens), descriu eseistic sau portretistic personalitatea lui V. Pârvan in ipostazele ei biografice. Impresia care derivă de aci este copleşitoare, „scinteia sacră" a lui Vasile Pârvan fascinase pe toţi aceia care se simţeau in stare s-o privească. Meritul „Revistei române" e de a fi colecţionat, cu pregnanţă, tot ceea ce se putea spune mai valoros in acest moment, despre savantul prea de timpuriu dispărut, şi de a fi dat un excelent tablou al eredităţii pârvaniene. Despre opera de căpătii a unui declarat emul al lui Vasile Pârvan, G. Călinescu, autorul „Istoriei literaturii române de la origini pînă in prezent", recent apărută intr-o ediţie revăzută, „Revista română" dă citeva indicii valoroase. O tabletă de Al. Rosetti dedicată acestei cărţi, un interviu, semnat de Vl. Udrescu, cu Aurel Martin, editorul „Istoriei", şi o recenzie temeinică a lui Valentin F. Mihăescu, dau o imagine suficient de clară a acestui eveniment din cultura română, pe care, poate, „Revista română" ar trebui să-l comenteze mai amplu intr-un număr tematic. Rubrici de interviuri, un carnet de expoziţie şi o recenzie a Doinei Rodina (la traducerea nouă a lui Faust) completează acest număr omagial „Pârvan" care e şi o admirabilă iniţiativă jurnalistică.

A. S.

Templul culturii

Urmare din pag. 1

vecinătăţi. Nu poartă numele profesorului, ceea ce bine s-ar cuveni pentru ambii termeni ai intimplării devenită expresie a raportului vechi-nou, tradiţie-actualitate, in construcţia culturii. Legea implacabilă s-a implinit, şi, azi, reflectind asupra timpului trecut nu prea demult, gindind cu experienţa bărbătească, aspră, de acum, să nu cădem nici o clipă in eroare : pe această lege este plămădită toată cultura românească. Vorbim — şi e firesc să-i spunem şi aşa — de un proces complex de recuperare a culturii române, de curăţire a ei de zgura falsificărilor interesate şi piticismelor ignoranţei. De restituirea limbii române (intiia mare regăsire vie !), de regăsirea cintecului popular, a psalmului, poemului şi castelelor mirifice şi eterne de vorbe numite teatrul românesc, romanul românesc... Da, e bine să punem la bilanţul activ al unei inteligenţe colective, complex intelectuale, toate aceste renaşteri, intimplate, insă, de la atitudini moderne, văzute de pe piscuri care nu obstaculează perspectivele, ci le amplifică. Dar să nu ignorăm din perspectiva aceleiaşi inţelegeri scump plătită, adesea tragic dobindită, că drumul culturii nu poate fi deturnat, brazda ei adincă nu poate fi astupată, rodul cel adevărat, mai devreme sau mai tirziu, pirguieşte pe ram. Evocind şi invocind vechea intimplare, adevărata bătălie in care s-au jucat reale destine omeneşti, in epocă, mă gindesc la semnificaţia ei secundă, cea mai importantă, şi anume la triumful culturii, la dubla victorie a culturii româneşti actuale : de a nu se fi desprins de izvoarele ei, de a nu fi rămas aservită sorgintei. Dovedindu-şi puterea de innoire, forţa şi rezistenţa, nu numai in competiţia cu timpul şi cu comandamentele slujirii omului intr-o epocă bulversată, de răscoliri şi reaşezări, cultura a ciştigat marile spaţii de astăzi prin consecvenţa prin care şi-a apărat templele, intii şi intii de confuzie şi afiliere la interese individual-pieritoare. Care ar fi zmuls-o destinatarului ei legitim, poporul.

Grija faţă de cultură

Urmare din pag. 1

merge strună şi că timpul, chiar şi acela viitor, nu poate fi grăbit. Îmi amintesc, apropo de această fatalitate, o scenă nu tocmai plăcută dintr-un străvechi lăcaş de istorie şi civilizaţie unde, pe stilpii interiori de susţinere, putea fi descifrată şi iscălitura lui Byron. Oficialităţile incadraseră in chenar acest semn al trecerii poetului pe acolo, făcuse un popas mai inaintea baricadelor luptei din Elada. Şi cineva, nu spun cine, şi-a scos frumuşel briceagul şi dă-i zor să se semneze şi el. Lasă-mă, dom'le, mi-a răspuns supărat cind l-am oprit, eu sint ateu — aţi inţeles că eram intr-o minăstire ! —şi dacă asta sint, ce mai vreţi ?

Dar era, am stat şi eu şi m-am mai gindit pe urmă, un ateu aşa de-al dracului, omul, şi cu atei din ăştia fără nici un Dumnezeu nu poţi decit să dărimi, nicidecum să construieşti. Pentru construcţie sint de preferat acei atei care se bazează pe convingeri izvorite din cunoaştere, pe ştiinţă şi nu pe ignoranţă, căci aceasta in ceie din urmă face jocul bunului plac. Poţi să ignori şi cu bună ştiinţă ceva dar atunci avem de-a face cu sinceritatea observaţiei, cum spuneam, şi cu gradul de corectitudine al intenţiei. În acest fel imaginea construcţiei sufer-ă din perspectiva propriei sale finalităţi. Cel mai mult şi mai mult, greul şi candoarea acestei corectitudini cad insă in seama celui ce scrie. Grija faţă de cultură inseamnă nu numai producerea valorilor culturii ci şi receptarea şi apărarea lor.

CARTEA DE DEBUT

TRADIŢIONALISM ŞI INOVAŢIE

Autor al unei poezii de purificată şi ritualică atmosferă rurală, ale cărei „divinităţi" tutelare sint **griul, copacul, ţăranul, cimpia, tatăl, ţărina, piinea, laptele**, gălăţeanul Ion Trif Pleşa debutează editorial, după zece ani de la publicarea in reviste, cu un volum *) dens şi reprezentativ pentru talentul şi meşteşugul său artistic. Amintind de lirici ai pămintului ca Grigore Hagiu şi Ion Gheorghe, Ion Trif Pleşa nu este atit poetul satului său natal din unduioasa cimpie a Covurluiului, cit al unei anume veşnicii născute in zariştea acestuia şi trăind in universul lingvistic, tradiţional in linia Blaga, al poemelor : „În insula singelui meu stau singur / de-atita vreme şi iată / că au rămas, pe cimp, făcute din piine, / bărci mari pe care le visăm / cum le cărăm in spinare. // Cerul a dezbrăcat norii ; / plouă şi cimpul se intoarce / pe toate feţele de ban prea tare invirtit, / să le rămină copilăria bătrinilor / ca o pernă curată / sau ca un ou din care-n loc de pui — / un fir de iarbă a ieşit". Surprinzind prin prospeţimea imaginilor şi prin pendularea ageră intre concret şi abstract, multe poeme sint, in fapt, pasteluri ale unei lumi ţărăneşti văzute prin ocheanul miraculos al sufletului, adesea aburit de melancolia copilăriei. Aici lucrurile plutesc intr-un univers dominat, ca la Chagall, de legile onirice ale metaforei, intr-o dulce beatitudine a existenţei telurice, paradoxal eliberată prin jocul cuvintelor de greutatea materiei. Deşi poezie a forţelor chtonice, versul nu e un chiot dionisiac, ci o zicere uneori solemnă, alteori elegiacă, izvorită dintr-o arhaică seninătate a echilibrului om-univers : „Arătura-i clanţă, pe ea am apăsat, / osul ţăranului in balamaua piinii se roteşte. / Albina la gura mierii de frig n-a tremurat, / ţărina işi trage pe ea eternitatea şi se-nveleşte". Poetul nu e ocolit de singurătate şi tristeţe : in genere izolarea sa e aidoma celei din micile tirguri bacoviene (**Baladă, Scena pe care m-aţi adus şi-am cintat**), iar nostalgia vine din sentimentul incercat in faţa neindurării veacului cu universul satului tradiţional („in ochii bătrinilor veacul e cimentul prinzind a se-ntări"). O notă mai profundă a durerii intilnim intr-un remarcabil poem final, unde, intr-un decor rustic auster, sub apăsarea unei ierni fără sfirşit, ca intr-o sălbatică lume scitică, vibrează o ancestrală tristeţe de moarte, rostită fără lamentaţii, cu acea demnitate de rasă străveche impăcată cu tragismul destinului .

Poet al generaţiei sale, Ion Trif Pleşa ştie, insă, să facă loc şi realului imediat : „Îmi vine să strig ca Ileana Zubaşcu, / săracul de mine şi de mine, / În amiaza mare trec prin Bereşti / cu bocanci care rod la călcii". Spre deosebire de alţi congeneri, realitatea sa e mai „poetică" prin jocul liber al imaginaţiei şi insolitul privirii, tinzind uneori spre acel agrest realism vizionar al lui Ion Gheorghe din **Vine iarba** şi **Elegii politice**.

De netăgăduit e că la debutul său, Ion Trif Pleşa este deja un poet format care şi-a dobindit o lume a sa şi un stil propriu caracterizat de o perpetuă ciocnire a elementelor abstracte şi concrete („Somnul vitelor atirnă de linişte ca un lacăt") şi de o rostire senteţioasă in care se numesc relaţii neaşteptate intre lucruri printr-un soi de „definiţii" lirice : „Setea bătrinilor e şira de spinare a fintinii ; puşca e caierul negru din care nimeni nu toarce ; glasul e cirligul cu care scot adevăr din adincuri" etc.

Primejdia e o anume fragmentare a poemului in imagini şi sentinţe, frumoase pină la preţiozitate, dar ascunzind arhitectura intregului ca o decoraţie barocă. Cind imaginaţia lingvistică nu suplineşte lipsa fanteziei — lucru vizibil in poeziile ocazionale (**Coacere, Drum limpezit, Aprinsul luminii** s.a.) —, poetul devine un ingenios „fabricant" de imagini, metafora ne mai schimbind lumea, ci doar imbrăcind-o. Purificată de excesul formal, poezia sa e de un efect liric incontestabil : „Pe această casă singurătatea creşte ca o pădure / cu rădăcinile atirnate in odaia unde sint eu. / Noaptea mă scol de pe pat, pun mina pe săcure / şi tai rădăcinile care atirnă deasupra capului meu. // Mă retrag intr-un colţ şi imi fac socoteala / că pe acoperiş singurătatea ar trebui acum să se zbată / dar nici nu termin şi alte rădăcini se ivesc / şi-mi văd săcurea ştirbită şi-o las lingă pat răzămată". Poet adevărat, cu o viziune proprie, Ion Trif Pleşa are de infruntat tentaţia ca stilul pe care şi l-a cucerit să nu devină deja manieră.

Alexandru Condeescu

*) **Ion Trif Pleşa, „Iarba mină munţii", Editura „Eminescu", 1982.**

BREVIAR

■ **CAIETELE „ARCADIA".** Pe linia unei frumoase tradiţii deja consolidate, cenaclul „Arcadia" al ziarului „Tribuna Ialomiţei" editează un nou „caiet" literar, al cărui sumar, de data aceasta, este consacrat tinerilor autori ialomiţeni Ion Ianole şi Şerban Codrin. Mai puţin cunoscut, Ion Ianole, profesor la Liceul industrial nr. 2 Slobozia, se recomandă atenţiei iubitorilor de poezie printr-o suită de poeme a căror principală insuşire este notaţia lapidară, echivalind, de cele mai multe ori, cu autentice „fişe" dintr-un virtual „jurnal liric", nu lipsit insă de o anume aplecare spre incifrare cu **finalitate ideatic-simbolică** : „alunecau ingheţate / clipe — / mărunte în cercuri / secţionau degetare / ... gre / ... preschimbati / ochi nestăpini / in salbe de sunet / ardeau / arătătoare-nţesate / in coame de leu" (**Androcles**). Şerban Codrin, scriitor tinăr mai „lansat", este prezent cu o interesantă comedie de moravuri, **Pe drumul Parisului**, in două acte, scrisă in cunoscuta sa manieră radicalizant-patetică, şi cu o suită de **Incantaţii lirice**, a căror reală valoare este posibil de apreciat prin raportarea la volumul de debut **Imnuri către soare**, recent apărut la editura Albatros.

■ **CE MAI SPUNEA KANT...** Cel mai recent interlocutor al rubricii **Convorbirile „României literare"** este Augustin Buzura. De n-am fi riscat exagerata lui lungime, de fapt titlul prezentei note s-ar fi cuvenit să arate cam aşa : **Ce mai spuneau Kant, Rebreanu (Liviu şi nu Vasile, evident), Eminescu, Creangă, Dostoievski, Blaga, Şincai, Howard, Huxley, (naturalistul sau scriitorul ?), Maslow, Camil Petrescu, Marin Preda, Ortega y Gasset şi... Octavian Paler"**. Procedind astfel, am fi relevat din capul locului compactul arsenal „intelectual" in virtutea căruia eruditul, prolificul şi extrem-dificultuosul (la lectură) prozator işi struneşte elanul reflexivo-confesiv. Adevărul este, totuşi, că opţiunea pentru numele lui Kant, inserat in titlul notei, are o anume justificare, pentru că iată cum sună fraza in care este invocat numele filosofului : „Kant spunea despre cei care-şi fac statui in timpul vieţii că le este frică de posteritate". Mai departe, iată şi două fraze a căror sinceritate confesivă nu poate fi pusă, in nici un caz, la indoială : a) „Nu ştiu dacă paginile mele imi vor supravieţui şi nici nu mor de curiozitate" : b) „Fireşte, nu am reuşit să fiu foarte clar intotdeauna, uneori din cauza mea (alteori, din a cui ? n.n.) ; intr-un secol al rachetelor am tras de multe ori cu tunuri artizanale, de cireş". Nu este deci nevoie de prea mult efort de psihanalizare spre a stabili raportul de revelatoare compatibilitate dintre „zisele" lui Kant şi mărturiile lui A. Buzura. Sigur, viitorul istoric literar procedind metodic, va putea extinde operaţia, apelind şi la „zisele" celorlalţi autori invocaţi, deosebit de stimulative fiind, sintem convinşi, mai ales „zisele" lui O Paler. În altă ordine de idei, ne exprimăm sincer regretul că A. Buzura, cu impresionanta sa erudiţie, nu a găsit numele de autoritate indiscutabilă pentru a ne convinge că intre verbul **a consolida**, pe de o parte, şi verbele **a schimba, a adecva, a moderniza**, pe de altă parte, există un ameninţător (pentru cine ?) abis.

■ **OMISIUNI INEXPLICABILE.** Este de-a dreptul reconfortabil ca in fiecare dimineaţă, fix la ora opt, să asculţi „sumarul presei", iniţiativă demnă de toată stima a posturilor noastre centrale de radio. Ascultind emisiunea in cauză, ne simţim, parcă, părtaşi, de dimineaţă, la evenimentele inscrise in calendarul vieţii ce ne inconjoară cu toate compartimentele ei, inclusiv cele spirituale. Ne-am obişnuit, deci, cu această scurtă dar şi percutantă emisiune, incit sintem literalmente atenţi chiar şi la ce spune despre o anume publicaţie. Ce ne facem, insă, cind din cauze absolut inexplicabile, din cind in cind, avem neplăcuta surpriză de a constata că din „inventarul" confratelui comentator lipseşte tocmai publicaţia cu pricina ? O asemenea intrebare ne-a urmărit — pentru a cita oară ? — şi simbătă, 16 oct. a.c. cind, de pildă, despre ultimul număr al revistei noastre nu s-a suflat un cuvinţel.

Cronicar

25 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE

REABILITAREA DOCUMENTULUI LITERAR

M. UNGHEANU : Muzeul literaturii române sărbătorește douăzeci și cinci de ani de existență. În perspectiva acestei experiențe, care considerați că este programul muzeului ?

AL. OPREA : As începe prin a aminti cele spuse de Perpessicius : Muzeul literaturii române cată a fi lăcașul în care „flacăra verbului românesc să continuie să ardă, să lumineze, să încălzească"... Pentru realizarea acestui deziderat se cuvine, desigur, ca manuscrisele marilor scriitori să fie păstrate cu toată grija, și totodată, investigate științific și valorificate. Într-una din însemnările sale, tot Perpessicius divulga faptul că Muzeul literaturii „ascunde în scutecele lui un institut de cercetare...". Nu este vorba de a se dubla funcțiile institutelor existente, întrucît, în cazul nostru, cercetarea se subsumează unui studiu aplicat și intern al arhivelor literare, depistîndu-se textele inedite, reconstituindu-se „biografia" operelor-variante, versiuni, „virste" ale manuscriselor etc.

Am amintit aceste operații pentru a se înțelege mai bine de ce un punct esențial în programul Muzeului literaturii române a fost și rămîne **reabilitarea documentului literar.** Am în vedere atitudinea depreciativă a unora față de actul investigării arhivelor, identificat cu aglomerările anoste de date brute, neierarhizate, în vreme ce, așa cum reieșea din cele spuse mai înainte, activitatea noastră aspiră către o viziune modernă, antipozitivistă, de „laborator", care, reconstituind opera în dinamica proceselor ei genuine, o obligă parcă să se nască din nou sub ochii noștri...

Mai intervine ceva : practicile dogmatice care au existat într-o anumită perioadă din istoria culturii noastre s-au caracterizat prin interpretarea fragmentară și tendențioasă a documentelor. Prin urmare, eforturilor noastre se adaogă ale celorlalți cercetători din țara noastră — în special în anii de după Congresul al IX-lea al P.C.R. —, menite să restabilească adevărul istoric obiectiv, cu toate prerogativele sale.

— Muzeul de literatură constituie o apariție obișnuită în toate țările ?

— Nu, nici în toate țările și nici cu același profil. Cel mai răspîndit este tipul de muzeu consacrat unui scriitor : la Paris — Muzeul Victor Hugo sau Balzac, la Londra — Dickens etc. Instituții centrale preocupate de conservarea și valorificarea patrimoniului literar național au luat ființă, îndeobște, în țările socialiste, tălmăcind, desigur, mutațiile structurale survenite, aici ocrotirea vestigiilor spirituale ale poporului devenind o problemă a întregii națiuni. Astfel muzeul din Varșovia poartă numele lui Miskiewics, cel din Budapesta al lui Petőfi, dar ele acoperă suprafața întregii literaturi din țările respective. Cu atît mai mult au acest caracter muzeele care prin însăși titulatura lor revendică un statut național. În ordinea înființării, Muzeul literaturii române este unul dintre cele mai „bătrîne", înaintea sa, după cîte știm, înscriindu-se Muzeul literaturii cehe din Praga, fără a mai vorbi, firește, de Muzeul literaturii ruse care, constituit pe baza unei vechi colecții, datează din 1936. Cel mai tînăr este Muzeul literaturii bulgare care a luat ființă în urmă cu cîțiva ani, pe baza transformării unei secții a muzeului orașului Sofia.

Cu aceasta n-am epuizat lista tipologiilor muzeale. Am mai putea menționa și pe cea de „complex muzeal", cazul din Weimar, unde există și casele memoriale Goethe și Schiller, și biblioteca Goethe și arhiva Schiller, după cum funcționează un institut de cercetare, totul fiind pus sub semnul valorificării moștenirii clasice germane.

Dacă vom ține seama că, în ultimii ani, în cadrul I.C.O.M., s-a înființat un Comitet Internațional al muzeelor de literatură, vom putea conchide că față de rolul și importanța acestor muzee a început să se manifeste un interes crescînd în întreaga lume. La reuniunile Comitetului iau parte observatori din numeroase țări care încearcă să valorifice experiența acumulată în acest domeniu încă inedit.

— Muzeul de literatură este o realitate muzeistică nouă, în raport cu alte muzee — de pildă, cel de artă —, care s-au impus de multă vreme în opinia publică. Care sînt raporturile cu celelalte muzee ; vă avantajează sau vă dezavantajează comparația ?

— Ați atins un aspect nevralgic. Propriu-zis, muzeul de literatură conține, în sine, un paradox, căci muzeul, de orice fel ar fi, înseamnă vizualizare, situarea în spațiu a unor obiecte, în vreme ce literatura se exprimă prin cuvînt, mai exact, prin cuvînt scris. Așadar, se cere o transgresare de planuri, o „traducere" a mesajului scris în limbaj expozițional. Ceea ce creează un real handicap. Ați amintit de muzeul de artă. Se observă lesne că acest muzeu își este suficient sie însuși. Respectiv, ajuns în fața unui tablou celebru, vizitatorul poate să-i recepteze direct și integral mesajul estetic (întreaga-i frumusețe), de unde veșnica întoarcere la operele preferate. În expozițiile noastre rămînem însă, în chip fatal, la elemente exterioare — coperți de cărți, file de manuscrise ș.a.m.d. —, lumea de frumuseți inefabile a textului creației urmînd a fi descoperită prin lectură (în biblioteci sau acasă). Ceea ce putem noi să facem este doar să încercăm a sugera sensurile tainice ale fenomenului literar, apelînd la mijloacele unor arte apropiate : grafica, scenografia etc. fără a mai vorbi de întreaga tehnică a mijloacelor audio-vizuale.

Pornind de la analogia cu clasicismul și romantismul, într-o comunicare făcută în cadrul Comitetului Internațional, mi-am permis să dezvolt ideea că Muzeul literaturii prezintă o structură „deschisă", în vreme ce la celelalte muzee se poate vorbi de o structură „închisă" — o judecată de constatare, desigur, nu una de valoare.

— Nu se poate totuși nega atracția în sine pe care o exercită și documentul literar. Dovadă atitea expoziții ale Muzeului literaturii române care au interesat și interesează marele public.

— Aveți dreptate. Este vorba de acel farmec al manuscriselor, elogiat în cuvinte poematice de Perpessicius. Să ne amintim că și Paul Valéry, comentînd Expoziția mondială din 1937, de la Paris, și scoțînd în evidență cît de greu le-a fost organizatorilor să prezinte fenomenul literar, datorită caracterului său abstract, greu traductibil în imagini vizuale, saluta, totodată, inițiativa expunerii manuscriselor unor scriitori celebri, paginile de laborator artistic îngăduindu-ne să percepem documentul „primului act al efortului intelectual", acolo unde „se înscrie rînd pe rînd, duelul spiritului cu limbajul, sintaxa cu zeii, delirul cu rațiunea, alternanța așteptării și precipitarea — întreaga dramă a elaborării unei opere și a fixării instabilului".

Tocmai prin valorificarea variilor documente care alcătuiesc arhivele de scriitori, am încercat ca, în expoziția de bază a muzeului (găzduită în 12 săli), să dezvăluim vizitatorilor „fața ascunsă" a literaturii, divulgîndu-le istoria secretă a elaborării unor opere, travaliul artistic neîncetat, de-a dreptul eroic, care stă la baza capodoperelor scrisului românesc. Am apelat, bineînțeles, și la serviciile graficii, ale diverselor „replici" : machete, mulaje ș.a.

— Ce ne puteți spune despre modul în care Muzeul literaturii din București popularizează opera scriitorilor români peste hotare ?

— Iată un tabel de expoziții făcute peste hotare : **Eminescu — poet național :** Praga, Weimar, Berlin, Viena, Düsseldorf ; **Eminescu — în viziunea lui G. Călinescu :** Roma, Milano, Torino ; **I.L. Caragiale — om de teatru :** Weimar, Varșovia, Lodz ; **Tudor Arghezi — poetul :** Roma, New-York, Weimar ; **Mihail Sadoveanu și izvoarele operei sale :** Roma ; **Panait Istrati : — Izvorul românesc al operei :** Nisa, Valence, Tunis, Vouvry (Elveția).

Într-o confruntare cu valorile scrisului românesc se cade să recunoaștem că aceste date nu ne mulțumesc pe deplin.

— Întorcîndu-ne la „handicapul" de care ați vorbit, trebuie să înțelegem că multitudinea de acțiuni — teatrul „Manuscriptum", Rotonda 13 etc. —, unele deosebit de originale, sînt menite să sporească gradul de atracțiozitate, suplinind faptul că expozițiile nu pot oferi echivalentul integral al operelor literare ?

— În intenția noastră aceste acțiuni au rolul unui sistem de oglinzi menite să reflecte și să amplifice sensurile tainice ale exponatului literar, sau, pentru a folosi o metaforă, sînt flăcările care joacă asupra comorilor tăinuite, atrăgînd atenția asupra lor.

Mă folosesc de această întrebare pentru a preciza că tot ce se face la muzeul nostru oricît ar părea de „paramuzeal" este pus în slujba patrimoniului literar. Ați apreciat caracterul original al unor acțiuni. Între acestea se înscrie, nici vorbă, „procesul Caragiale — Caion", în cadrul căruia venerabili oameni de cultură, în frunte cu academicianul Șerban Cioculescu, au acceptat să îmbrace robe „istorice", într-un proces **sui-generis.** Dincolo de atracțiozitatea în sine a formulei, noi am urmărit reconstituirea dosarului acestui proces, incluzînd ultimele documente descoperite în arhivele timpului. Rotonda 13 ? Ei bine, ea vine să completeze cu amintiri ale scriitorilor de azi ceea ce ne spun documentele despre scriitorii de ieri.

Repet, toate inițiativele noastre cultural-artistice au în vedere investigarea și întregirea comorilor documentare existente în plan național.

— În legătură cu patrimoniul muzeului ne puteți da o cifră aproximativă a valorilor ce-l constituie ?

— Peste 120 000 de piese. Aici sînt incluse mapele de documente, cărțile — fondurile de carte veche și carte rară, bibliotecile scriitorilor, volume cu dedicații, ex-librisuri, —, mobilier : birouri, obiecte personale ș.a.m.d. care ne îngăduie să reconstituim atelierele de creație —, o pinacotecă — opere de artă plastică care-i reprezintă pe scriitori sau care au aparținut scriitorilor, — fototeca, fonoteca etc.

— Referitor la manuscrise, așteptăm cîteva exemple.

— Deținem manuscrisele sadoveniene, în totalitatea lor. Întreaga arhivă Macedonschi. Un important lot de documente I.L. Caragiale cuprins în fondul Paul Zarifopol. Mai amintesc arhivele sau fondurile : Ion Vinea, Vasile Voiculescu, Camil Petrescu, Panait Istrati, Oscar Walter Cisek, Alfred Margul Sperber etc. Sîntem pe cale de a întocmi — cu ajutorul neprecupețit al fiicei poetului Dorli Blaga — întreaga arhivă de documente Lucian Blaga ș.a.m.d.

— Este cert că Muzeul literaturii române face parte dintre instituțiile culturale vii, care nu se preocupă numai de adăpostirea și conservarea importantelor vestigii ale trecutului ci și de valorificarea lor, în multiple forme. Una dintre acestea, pe care n-am discutat-o, și care este poate cea mai spectaculoasă, este aceea a tipăriturilor. Dacă nu mă înșel, numărul volumelor publicate pînă în prezent în cadrul Bibliotecii „Manuscriptum" a ajuns la cifra de 8. Ultima apariție editorială pe care am văzut-o este volumul „Dialoguri. Contribuții la valorificarea moștenirii clasice și romantice în literatura română și germană", realizat în colaborare cu Așezămîntul cultural din Weimar.

Ține o astfel de prodigioasă activitate de „specificul" muzeului literar ?

— N-o să credeți, poate, dar așa e. În dezbaterile din cadrul Comitetului Internațional al muzeelor de literatură, locul cel mai important îl ocupă problemele cercetării științifice și ale tipăriturilor editate. Așezămîntul muzeal din Weimar sau muzeul Schiller din Marbach am Neckar au acumulat o experiență importantă în realizarea de ediții critice și varii culegeri de documente.

— Există vreun muzeu din străinătate care editează o revistă periodică de tipul „Manuscriptum-ului" ?

— Nu, celelalte muzee scot diferite publicații, fără a avea structura „Manuscriptum-ului" și, mai ales, fără a beneficia de condițiile ei grafice. La reuniunile Comitetului, „Manuscriptum" constituie un prilej de „invidie" colegială, oferind, totodată, o dovadă elocventă a atenției care se acordă în țara noastră muncii de întregire și de valorificare a patrimoniului literar național.

— Cea mai importantă acțiune întreprinsă de muzeu rămîne, incontestabil, continuarea ediției academice a operelor lui M. Eminescu din care colectivul d-voastră a tipărit, pînă în prezent, volumul VII (proza literară), încununat cu Premiul Academiei, și IX (publicistica între 1870—1877). Ce ne puteți spune despre prezentul și viitorul ediției ?

— Se află în colii de tipar volumul XIV (Traduceri filozofice, istorice, filologice și științifice). A fost predat volumul X — prin care se continuă seria publicisticii. Dacă Editura Academiei va ține pasul cu noi, există posibilitatea ca în 1989 — anul Centenarului morții poetului național — ediția să fie încheiată, în articulațiile ei esențiale.

— O întrebare cu care s-ar fi cuvenit poate să începem ; cînd a fost înființat Muzeul literaturii române și care au fost antecedentele nașterii sale ?

— În 1957, sub direcția și autoritatea științifică a regretatului academician Perpessicius.

S-a pornit de la documentele literare strînse la Uniunea Scriitorilor, începînd din 1950, de la centenarul nașterii lui Eminescu. Am putea afirma că patronul spiritual al muzeului a fost și rămîne poetul național.

— Nu încape îndoială că, în acești 25 de ani, Muzeul literaturii române a repurtat succese însemnate, fapt pentru care colectivul său merită toate felicitările.

Dacă ar trebui să situați această activitate a muzeului sub semnul unei metafore, capabilă să sugereze și programul de viitor, care ar fi aceasta ?

— Aș apela la metafora folosită cîndva de Adrian Păunescu care-i ceruse unui redactor al revistei „Flacăra" să scrie un reportaj despre muzeul nostru, văzut ca o „uzină" de cultură. Suprema noastră aspirație ar fi aceea că Muzeul literaturii române să devină, în sensul plenar al cuvîntului, una dintre „uzinele vii" ale culturii contemporane.

M. Ungheanu

Al. Piru, D.I. Suchianu, Șerban Cioculescu, Iorgu Iordan și Alexandru Bărlădeanu, invitați la Rotonda 13 închinată lui G. Ibrăileanu.

M. Ungheanu, Edgar Papu, Șerban Cioculescu și Paul Cornea, juriul care a acordat premiul „Manuscriptum" volumului de documente Mateiu Caragiale.

«Vîntul veacului»

Înțelegerea contemporană a vieții culturale, rod al unor îndelungi cercetări săvîrșite în cursul ultimelor secole, a numeroase etnii primitive sau evoluate, presupune integrarea în mănunchi a tuturor valorilor spirituale și tehnice, elaborate în cursul evoluției marilor comunități sociale. Viziunea actuală asupra culturii este, așadar, organică, structurală și, folosind un termen cu circulație mai restrînsă, diacronică. Viața unei națiuni înseamnă tradiție și istorie. Trecutul, prin dobîndirile generațiilor succesive în cursul secolelor, reprezintă dinamismul care, singur, condiționează efervescența spiritelor creatoare de valori. Acestea, pentru a fi eficiente, vor trebui să fie actuale în conștiințele contemporanilor : de aci, obligația acestora de a descoperi, păstra și răspîndi în viața culturală mărturia activității creatoare a înaintașilor. Înfăptuirea practică a acestui principiu este înființarea de muzee naționale și regionale, care să sintetizeze în expoziții sistematizate aceste mărturii ale trecutului.

Muzeul a devenit astfel o instituție de cultură, oferind vizitatorilor colecții îngrijit organizate, documente și valori esențiale ale trecutului și vieții actuale, îngăduind o viziune sintetică a unei evoluții sociale, de ordin preistoric, arheologic, de arhive de stat (ne gîndim la imensul **Tabularium** din Forul roman, din partea capitolină !) — istoric, artistic, științific, tehnic, sau cuprinzînd, în evocări sugestive, viața și opera marilor personalități creatoare ale trecutului.

★

Din mulțimea muzeelor românești răspîndite pe toată întinderea țării, Muzeul literaturii românești (înființat în anul 1957) sub direcția academicianului Perpessicius, și aflat, în prezent sub direcția scriitorului Al. Oprea, se remarcă, prin bogăția documentelor, rigoarea sistematizării și semnificația națională. Nu ne aflăm în fața unei acumulări neutre de documente expuse sub geam. Trecutul evocat nu este numai catalogat, în înregistrarea impersonală. Al. Oprea are o înțelegere de adîncime a scriitorilor și operelor. Se adaugă acestor expuneri explicitări amănunțite, prin metode variate, prin referințe pătrunzătoare și subtilă intuiție privind procesele psihologice ale elaborării artistice și personalității scriitorilor. Se afirmă înțelegerea evoluată a unui critic care își propune să reveleze, după cum o mărturisește, **Fața nevăzută a literaturii.**

Scriitorii prezentați și discutați în cadrul muzeului sînt, în același timp, integrați în ambianța lor culturală, în evoluția lor artistică, în ciclul metmorfozelor lăuntrice, împlinite de la biografie la operă, acestea din urmă fiind ajunse la forma lor definitivă.

Organizat prin această metodă, **Muzeul literaturii române** nu este o instituție limitată la o singură orientare. Activitatea muzeului este multiplă, diversificînd prin incidențe diferite de examen, mulțumită unor colaboratori de prestigiu, interesul documentar al scrisului românesc, prin publicarea de texte literare inedite, revelate de revista trimestrială **Manuscriptum**, întregită prin colecția de volume cu același titlu, cu diferite lucrări, documente și evocări, prin publicarea a două ample simpozioane intitulate „13 Rotonde" cărora se adaugă apariția volumelor VII și IX ale operei lui Eminescu, editate în colaborare cu Editura Academiei Române.

Activitatea, semnalată, de altminteri, fugitiv de noi, în aceste rînduri, a muzeului, se întregește prin grija integrării literaturii românești în contextul culturii universale.

„Vîntul veacului" nostru, — dacă ne amintim cu exactitate cuvîntul cronicarului, — adîncind valorile naționale, le proiectează, în același timp, și dincolo de hotare. Izolării relative dintre națiuni și continente din secolele trecute, ca și lipsei de interes a marii părți a oamenilor de cultură față de operele literare ale unor țări depărtate în spațiu, au făcut loc, în prezent, prin efectul rapidității mijloacelor de transport și a instantaneității propagării știrilor, unei unități de cultură planetară, susținută, de altminteri, prin organisme internaționale.

Muzeul literaturii române nu se putea limita, astfel, la actualizarea operelor literare ale trecutului, în conștiința connaționalilor. Colaborarea cu instituțiile literare streine și difuzarea operelor românești peste hotare a constituit o preocuparte permanentă a direcției muzeului. S-au organizat, astfel, în colaborare cu institutul din Weimar : **„Dialoguri** — contribuții la valorificarea moștenirii clasice și romantice a literaturii române și germane", ca și numeroase expoziții peste hotare (Berlin, New-York, Viena, Düsseldorf, Roma, Praga, Varșovia, Tunis, Lodz etc. etc.) pentru a face cunoscute figurile dominante ale literaturii naționale (Eminescu, I. L. Caragiale, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati).

Cărturarii români și streini au subliniat „admirația pentru acest muzeu, care dă viață tuturor epocilor și tuturor marilor figuri ale literaturii române" (Claude Pichois), confirmînd validitatea orientării dominante a muzeului, afirmată de Perpessicius, care recunoscuse faptul că „scriitorul (român) a fost pururi prezent în oricare din etapele istoriei noastre naționale", arătînd că : „Muzeul literaturii române proiectează un puternic fascicol de lumină asupra marilor personalități" — metodă de lucru și înfăptuire aflînd adeziunea a numeroși cărturari români (Iorgu Iordan, C. Daicoviciu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Malița, Al. Balaci, Edgar Papu, Virgil Teodorescu...)

Subliniind semnificația înfăptuirilor Muzeului Literaturii Române, ne îngăduim să revenim asupra oportunității unei inițiative pe care o socotim obligatorie, deopotrivă pentru stadiul actual și pentru viitorul culturii românești. Ne gîndim la înființarea unui **Muzeu al Cuvîntului românesc.**

Dacă nu putem avea o imagine în mișcare și un ecou al vocii lui Eminescu, Creangă sau Maiorescu, socotim că avem obligația morală față de generațiile deceniilor viitoare de a înregistra, păstra și difuza, prin film cinematografic și magnetofon, imagini și vorbiri ale personalităților culturale ale prezentului — pentru a le prezenta, la cerere, marelui public și a le transmite posterității.

Ne permitem să menționăm că în capitala Franței există încă din anul 1911, o „arhivă a cuvîntului" francez și că în anul 1972 am avut prilejul de a asculta, o dimineață întreagă, recitări de poeme sau pasaje din discursurile mai multor oameni politici francezi dispăruți (Aristide Briand, Raymond Poincaré, artiștii (Sarah Bernhardt), poeți (Paul Valéry, Apollinaire) etc., vizitînd **Muzeul cuvîntului, Fonoteca Națională,** din Paris.

Ne îngăduim în același timp, să adăugăm că am făcut o propunere de înființare a unui **Muzeu al Cuvîntului românesc** încă din anul 1966 în ziarul **Scînteia** (4 decembrie) și că am revenit asupra-i într-un eseu, publicat într-un volum recent.

Ținem să adăugăm că înființarea acestui muzeu de mare semnificație culturală și națională, nu ar comporta, din partea oficialității, sacrificii bănești : Radiodifuziunea și Televiziunea au, în arhive, un mare număr de înregistrări, din care se pot obține copii. Se pot organiza noi impresiuni.

N-ar trebui, în afară de aflarea unui local apropriat, decît un director ales printre oamenii de mare cultură și energică inițiativă ai țării — de care literatura noastră tînără nu duce lipsă — înconjurat fiind de o mînă de colaboratori competenți.

De altminteri, Al. Oprea, directorul Muzeului literaturii române, a recunoscut și folosit însemnătatea acestei metode a reactualizării personalităților reprezentative ale trecutului românesc, inițiind și în această privință, un început de drum. Muzeul a obținut, prin mijlocirea Radiodifuziunii, impresiune a vocii lui Octavian Goga, recitînd poemul „Oltul", conferințe ale lui Nicolae Iorga ș.a., pe care le pune la dispoziția grupurilor de școlari care vizitează expoziția de bază.

Sînt mărturii impresionante ale personalităților de mare factură a literaturii noastre, mai cu deosebire receptate fiind de sensibilitatea fremătătoare a tineretului. Prin aceasta, se dovedește faptul că Muzeul literaturii române este o instituție vie, cu aderență în conștiințele celor ce vor reprezenta viața de mîine a țării.

Începutul, astfel organizat dar limitat la figuri ale literaturii noastre, va trebui, în convingerea noastră, amplificat pentru a cuprinde toate tărîmurile de manifestare ale spiritualității și inventivității tehnice românești.

Ion Biberi

POEME DE MIRCEA MICU

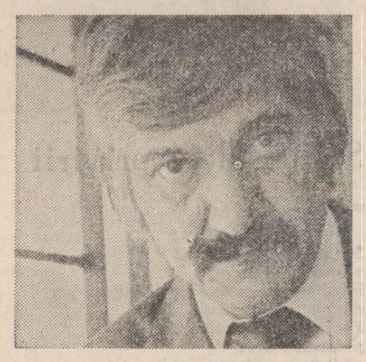

Licitație

Casa părintească vîndută la licitație
După cum rezultă din ultima citație :
Două camere, grădină și loc de fineață
pustiu...
Doamne, fă-mă din nou, să fiu viu,
Să pot recupera sau măcar să asist
La acest negoț neînchipuit de trist.
Deci nu voi mai avea nimic decît un
apartament
Plătit lună de lună consecvent
Pînă în anul două mii....
(În curînd n-o să aveți de la cine lua banii
copii... !)
Eu am să fiu mort. Atît de mort, încît
De numele meu o să se vorbească urît.
Se va zice că am fost un ins fără sens
Care a compus poezii și-a trăit prea „intens".
Se va zice că n-am fost în stare
Să iau casa părintească din nepăsare.
Deocamdată sînt viu. Casa s-a vîndut...
Jumătate din mine e iarnă și lut,
Jumătate nici n-are preț,
Deși străbunicul meu a fost stareț la Rîmeți.
Ce-ați zice voi, prieteni puțini, dacă într-o zi
Lume s-ar săvîrși
Scîrbită de faptul că un biet poet din Ardeal
Nu și-a putut salva casa părintească
Proptită ca o nădejde în coasta unui deal ?

Din altă iarnă

Dar ninge peste noi ca-ntr-un pustiu...
O să ne-acopere curînd zăpada.
Corăbieri, schimbați degrabă rada
Cît mai aveți timonierul viu.

Se prăbușesc zăpezi. Dumnezeiri
De alb pufos căzînd ca-ntr-un dezastru.
Închis în mine, singur ca-ntr-un castru
Mă tem de somnul Marei veșnicii...

Ninge ca-n basme vechi. Se-mprospătează
Carpații grei ca niște urși de bronz.
Neaua, giulgiu speranței, memorează
Neliniștile lanului de orz.

Astfel uitat, ca-n pragul primei zile
A lumii populate doar de iezi,
Voi îngheța cu mama în pupile
Gîndind la spaima vișinilor verzi.

Zodie

M-am născut în ianuarie tîrziu
Și doar din întîmplare-am rămas viu.
Dîndu-mă vieții, mama, fără vrere
M-a scufundat în marea de tăcere.
Era zăpezi, zăpezi purificînd
Trupul meu de ied curat și sfînt.
Ce zi de ianuarie pe care
Aș șterge-o bucuros din calendare...

Scrisoare de la bunicul

„Nepoate, eu pe bicicletă circul
Să văd de nu sosește cumva circul.
Ni s-a promis că în curînd, nepoate,
Vom ride gratuit, pe deșelate.
Sînt oameni pe la noi care de-o vreme
N-au ris de fel, avînd alte probleme.
Mulți n-au văzut nicicînd un circ în viață.
Nu știu ce-i un atlet, ce-i o paiață,
Cum se-ncordează omul rupe fiare,
Cum joacă ursul sîrba-n trei picioare.
Am auzit că au și-o damă goală
Și de atunci am cam intrat în boală.
Vecinul meu, tomnatec și zevzec,
Și-a scos toată dobînda de la CEC
Și vrea să o ofere la dameză
Doar să se vadă tras cu ea în poză.
De cum se-naltă soarele în suliți
Stă satul gură-cască strîns în uliți.
De-aceea-ți scriu nepoate, că ești mare,
Crezi c-o să-avem asemenea onoare ?
Să vină Iosefini în persoană
Să scoată lei din nas, din blugi o goamă ?
Și dama aia goală, goală, goală,
Cu pielea mult mai albă ca o coală ?
Dacă-i așa, primește-o pe vreo lună
La tine-n București pe mama bună.
Că eu, aici, pe bicicletă circul
Și-aștept să ni se-arate, totuși, circul..."

Tragi-comică

Mă mir că n-am murit de tot,
că se mai poate să se poată
să mă transform încă-odată
într-un ridicol Don Quijote.

Mă mir că nu m-am împușcat
exact și fix în timpla stîngă,
cadavrul cineva să-mi stringă,
cu eleganța lui cu tot.

Mă mir că sînt atît de viu
încît mă caut ca o fiară
în toamna asta tutelară
cînd scade luna și-i tîrziu.

Mă mir că mai exist sperînd
în trandafirul ce-și răsfață
roua din zori, ca o viață
a celor care nu mai sînt.

Necunoscuta

Cum se numește femeia
care trecînd în amurg prin grădini
ca o devastatoare lumină
a ofilit florile
umilindu-le... ?

maria urbanovici

Subteranele privirii

* *
*
S-a terminat şi banda,
s-a terminat şi ata,
in curind se va termina şi frumuseţea
din pintecul fierbinte.
Recunosc aici pe hirtie,
pe acest eşafod
albit de inexistenţa evenimentelor
cit de feroce-i banalitatea,
cum se aşterne pe mine
ca tartul pe dinţi,
ca praful pe obiecte,
şi eu stau veşnic la pindă
să impuşc momentul descătuşării.

* *
*
Caminitto, señorito
(rostesc cu ochii holbaţi nicăieri)
mă distruge acest toreador
imi vine să fug prin butoniera lui de la tunică
să-mi fac ştreang din cozile acestor lei
care nu mă vor, refuză să mă incolţească
un mizilic spun ei, un mizilic
şi stau paparudă fără nici un strop de ploaie.
Azi nimic, miine nimic.
Desigur principala condiţie să ajung la iubitul meu
este să toc mărunt
iarba fiarelor ca in virful fiecărui deget
să mi se prăbuşească un castel.
Nu mă mai adorm poveştile cu conchistadori
cind intorc capul să văd cine doarme in leagăn
călăul viselor mele trage trapa
şi mă salută complice.

* *
*
Indurare,
fie-ţi milă
aş vrea să mă strămut intr-un ochi de elefant,
a inceput să-mi miroasă afecţiunile ţişnite din piele
a pachiderm sfios şi copitele mele serios zguduite
pe scara Richter pot mingiia din trei in trei zile
scoicile plimbindu-se-n aval.

Sau dacă nu...
vestmint de tăciune şi smalţ să-mi comanzi
cirduri intregi de cocori innoptează
pe umerii mei,
steaua deşertului e poveste adevărată
cind iţi inmoi buzele in oceanul strins
in chingile vastelor curţi interioare.

Uite guguştiul ciuguleşte din eternitate
mingiie cioara de pe gard, ii face curte
la temperatura de 34 grade Celsius,
in privirile lor netocite de fluxul firesc
al sentimentului inălţător, răsună fanfara,
atacă acordurile virgine intr-un război
cu puţin timp inainte declarat.

* *
*
Muselinele se invrăjbesc pe pulpe,
capul Gorgonei spinzură drept —
la umbra acestor petale
miroase infernul.
Şi nufărul acum se trezeşte să-nflorească.
Acest peisaj e bătut in ramă
cu piroane,
doar uneori mai filfiie cite-o aripă obosită,
atunci călăul in spatele cortinei
trage trapa,
in linişte licuricii
se aud sfios
cum descompun lumina.

* *
*
Lame ascuţite, cai nărăvaşi
lovesc fără pinteni
in coastele arborilor,
le adun fructele să hrănesc
răbdarea de pachiderm
a ta, şi a ta
şi a ta,
luxuriante ideile mustesc
cu o coroană de paie pe cap
Măcar o dată
ii trece fiecăruia prin singe
faetonul de gală
al regelui Lear.

Scrisoarea a treia despre poezie

JURNAL DE POET

Cei mai vechi au ştiut, ca şi astăzi puţini o ştiu, că Logosul, Cuvintul este hrană esenţială a fiinţei umane.

Dacă a te hrăni zilnic din roadele pămintului te asemeni altor vieţuitoare, ceea ce ne singularizează este putinţa de a trăi plenar din fiinţa Logosului apărut in istorie, intrupat in ea, devenit pâine, Brot und Wein cum spune in vestitul său poem Hölderlin.

Această hrană substanţială a dus la deslegarea limbilor, la apariţia graiurilor popoarelor, precum se spune despre noaptea de sânziene că se desleagă limbile păsărilor devenind cintătoare. Pe măsură ce o seminţie trăieşte din cuvint, se hrăneşte cu forţa Logosului, ea se statorniceşte in istorie, renaşte şi rodeşte devenind popor făurind istorie, isvor de spiritualitate, hrană altor culturi şi spiritualităţi. Avem mărturia sigură cum in jurul Dabarului, Logosului, seminţii nomade şi palide istoric au devenit neamuri viguroase, iar de două milenii incoace de cind Logosul a devenit hrana zilnică in Europa mai intii, apoi pe tot pămintul etnii incerte la un nivel spiritual mai sărac, seminţii fără grai au inceput să-şi articuleze fiinţa, să devină popoare pilduitoare. Miracolul spiritualităţii europene, singurul miracol al spiritului care poate fi numit ca atare, este cel datorat fiinţei Logosului intrupat in istorie care stă la temelia ştiinţei şi tehnicei moderne a zborurilor cosmice.

La o intilnire cu tineri specialişti in electronică, la o mare intreprindere bucureşteană, o tinără soţie imi spunea ce să facă să-şi aducă inapoi bărbatul fugit de acasă, de lingă copii. Prima reacţie a fost : Trimiteţi şi cuvintul după el, aruncaţi ancora Cuvintului după el, daţi foc in inima Dumneavoastră Logosului şi vilvătaia acestei mistuiri il va ajunge intr-un miez de noapte in vis sau priveghere la o răscruce a sufletului său hăituit şi-l va intoarce acasă. Dacă in cuvint există acea forţă iubitoare care mişcă şi deşartă constelaţiile, cum spune Dante, acest Logos mistuitor va mişca intr-o zi şi inima impietrită a unuia dintre Dumneavoastră. Şi de aceea aveţi nevoie de poezie, de cuvintul marilor inspiraţi ca să vă puteţi ţine casele intregi, ca să le puteţi izbăvi de la cutremurările acestea ce se ivesc in viaţa fiecăruia. Nu ne putem juca in nici un fel cu cuvintul. Ironia, zeflemeaua, il depărtează din inima noastră iar cind avem nevoie de forţa lui, el, Logosul este departe de noi.

De ar fi cu putinţă să vă deschid sufletul măcar citorva spre această hrană epiousios fiinţală transfigurată in miezul căreia arde sămînţa eternităţii ! Căci ne mistuie iubirea pentru suferinţele Dumneavoastră care pot fi lecuite cu flăcările cu oleiul blind, cu mireasma jertfitoare de sine a Cuvintului atitor texte milostive ale omenirii. Citiţi poeziile tirzii mai ales ale lui Voiculescu, acea carte ultimă a sonetelor bunăoară şi ea vă va deschide drum spre celelalte.

Să mă iertaţi că vă atrag atenţia asupra lui Constantin Brâncoveanu ; dacă nu găsiţi ce au scris alţii poate daţi de cartea mea inchinată lui Brâncoveanu şi copiilor săi, Imnele Ţării Româneşti, cineva din acest oraş a avut bunătatea să-mi spună că are sub pernă această carte din care citeşte mereu : poate vă va spune şi Dumneavoastră ceva din ce este mai adinc in sufletul Dumneavoastră. Căci puterea poeziei nu este in sine ci ea este numai mijlocitoarea, poate sau nu declanşa acel foc interior Logosul sălăşluit adinc din zorii copilăriei cu intiiul plins ce v-a adus pe lume. Poate de aceea ajunge la inima celuilalt numai acel cuvint simplu, despovărat de orice slavă deşartă de sine in care eul subiectiv a devenit jertfă de sine din iubire mintuitoare.

Căci Logosul ca mijlocitor asta inseamnă : este şi al nostru, rămininď şi esenţa fiinţei,omul ca logofor fiinţează la adevărata sa dimensiune.

Am fost invitat zilele acestea la un spectacol de muzică şi poezie de către poetul Adrian Păunescu, la Circul din Capitală, arhiplin de tineri. Cum Păunescu a venit mai tirziu, mai ales muzica era cea ascultată. Vedeam aici ce putere răscolitoare se ascunde in melos, cit de primejdios poate fi pentru suflet numai melosul. Din aceste pricini el a fost mereu imblinzit, subordonat, mai bine zis intemeiat, Cuvint in Logos. Cuvintul are rostul fundamental civilizator, imblinzitorul părţii irascibile şi poftitoare din sufletul omenesc. Neintrind cuvintul in lucrare sufletul se aprinde intru deslănţuirea sa.

Sosind, Păunescu a recitat odă in metru antic de Eminescu şi iată cum toată această deslănţuire s-a potolit, a intrat in lucrare partea sufletului din triadă care stă la originea legilor omeneşti, apoi am putut citi in linişte un poem tocmai despre dessălbăticirea fiinţei omeneşti prin jertfa Logosului intrupat in istorie. Mi-am amintit despre intorsătura pe care o dăduse Pitagora unei petreceri prin inlocuirea unui melos deslănţuit orgiastic cu Cel doric liniştitor, care ridica fiinţa intru sacralitate. Dar despre acestea mai din aproape vom vorbi cu alt prilej.

Ioan Alexandru

stefan stoian

In amurg

—A mai fost sau nu la noi ?

— Cinstit să fiu nu, da e nebun de-a binelea şi ca toţi ăştia se infurie de mama focului cind le-o spui.

— Ştiu, zise, bineinţeles, insă pe bune, ce face?

— Păi azi era gata să mă omoare, ca şi cum eu aş ţine tare mult să trăiesc, nu ţin, domne. Aruncă chiştocul pe care apoi il călcă apăsat cu piciorul. Stătea rezemat de peretele netencuit al casei, plinsul il podidea incet.

— Stai tăicuţă, il luă uşor pe după umeri, stai că poate te scap eu.

— Că de ce n-o vind, ce aşa ceva e de vindut?, şi mingiie cu palma lui sbircită peretele.

— O să trebuiască să-mi spui dacă e furios sau stă mai mult pe gînduri.

— Păi zile intregi nici nu-l simţi şi apoi dintr-un fleac il apucă năbădăile. Ani intregi m-am chinuit şi eu şi răposata să-l scăpăm de nenorocita aia de nevastă-sa, iar el, in loc să ne mulţumească, ne sictirea, nebunul.

— De băut bea ?

— Ziua nu, uneori, seara, cind vine cu tot felul de anturaj, tot felul de golani ca şi el cu studii, dar de care banii fug ca de dracu. Vin şi femei, nişte miorlăite, nici cartofii nu ştiu să-i prăjească cum trebuie, mi-au ars toate tigăile. Femei din ziua de azi, vai de mama lor.

— Ce hram poartă, e cumva ruda matale ?

— Cum nu, e fii-miu, l-am ţinut atita amar de ani prin şcoli, ca el acuma nici să nu imi mai dea voie să vorbesc. Cum vine cineva la noi mă incuie, cică il fac de ris faţă de lume. Acu spune şi dumneata...

— Păi eu cu ce te pot ajuta, dacă era un străin mai treacă meargă, dar e copilul dumitale, de el numai moartea te scapă tăicuţă.

— Eu căsuţa nu mi-o vind şi dacă n-o vind nenorocitul ăsta mă omoară.

— Ei te omoară, să fim serioşi.

— Am vrut să-l bag in puşcărie, chiar am strins bani, că vorba aia ce faci in ziua de azi fără bani. Am bani, da n-am martori, că el e zmecher, nu injură in gura mare. Bagă-l in balamuc că te plătesc, n-o faci de pomană, cit imi ceri atita dau.

Il privi mai atent şi văzu că nu mai plinge, buza de jos ii tremura uşor.

— „Ce-i aia cit ceri atita dau, mai intii dă şi vedem noi, că de vorbe"...

La cei treizeci şi nouă de ani ai lui, peste douăzeci şi-i pierduse in meserie, acum cu greu mai putea primi lecţii de viaţă, le ştia mai pe toate. Bunăoară ştia cind şi de cine să se lase insultat, şi mai ales cit, invăţase că de multe ori era mai bine să faci pe prostu' căci in ultimul timp deşteptii avea parte mult de belele, ştia să-şi laude şefii de la obraz, fără să roşească nici pic, desigur putea cu uşurinţă să spună una şi să creadă exact pe dos ; nu făcea nici cel mai mic efort, chestia asta ii intrase pur şi simplu in singe. Adică cum să ridici un deget dacă nu simţi plutind in aer ceva, cind toţi trag de tine de te prind la inghesuială iar uşile se deschid numai cu piciorul ? Nu mai ţinea vrăjala, se hotise şi el, nu mai mult ca alţii doar atit cit ii trebuia ca să se stimeze in sinea lui.

— Ascultă tataie, mai dă-i dracului de bani, îi tot dai cu cit mă costă. Ce mai faci in ziua de azi cu banii, iţi faci casă, hai iţi cumperi şi maşină, pe urmă ce mai faci ? Te tot duci la veceu o viaţă intreagă. Mai dă-i in măsa, să fie la ei acolo.

Bătrinul inţelese bine despre ce era vorba, scoase la iuţeală suta pe care o avea impăturită in patru.

— Bei şi matale o bere, ii spuse, după care se uită in jur cu grije iar cind o depuse in buzunarul halatului de molton răsuflă uşurat.

— Nu trebuia, făcu şoferul.

— E plăcerea mea, zise bătrinul. Zău.

★

După ce dădu colţul casei se opri să işi aprindă o ţigare Amiral. Chiar in dreapta lui era o fereastră luminată, bătu. După un timp se aprinse lumina intr-o cameră alăturată ce avea o uşă care dădea afară, pesemne bucătăria. In prag apăru un bărbat inalt in pantaloni scurţi.

— Ce vrei ?

— Ce vreţi adică, hai s-o luăm aşa că e mai bine.

— Okei, pe cine căutaţi ?

— Ştiu că e un bolnav la dumneavoastră pe care trebuie să-l duc la spital de urgenţă. Sint de la salvare.

— Care bolnav ?, o clipă ezită, a, da, poftim inăuntru. Părea să işi fi reaminti brusc despre ce era vorba. La noi e cam deranj, dar sint sigur că o să ne scuzaţi...

— Ce să mai intru, nu e cazu', e cumva vorba de dumneata ?

— Firește că de mine, tata e nebun sadea, de cite ori a vrut să dea foc casei şi voi vreţi pe mine să mă internaţi, chestia asta mi se pare foarte logică. Da poftim inăuntru domu' nu sint chiar furios, am o nebunie pasnică, de-a-dreptul comună, ceva foarte răspindit. Intri, pardon, intraţi ?

— Nu mai intru, aş bea un pahar cu apă, dacă aveţi rece.

— Rece n-am dar o las să curgă. Presupun că de nu e altceva la mijloc v-a chemat idiotul ăla bătrin, trebuia să ajungem şi aici.

Chiuveta era după uşă, undeva la stinga, deacolo se intoarse bărbatul astupind cu statura lui intrarea.

— Şi de cite ori nu i-am spus, hai domnule să vindem, zona tot e in demolare, să vindem pină nu ne ridică cartea de imobil. Am luat şi autorizaţie, de pomană. Vindem, ne impărţeam banii şi fiecare işi vedea de ale lui. O mai las ?

— Lăsaţi că beau direct de la chiuvetă, aşa fac şi acasă. Permiteţi.

Se dădu puţin intr-o parte.

— Firește, poftim.

După ce bău o burtă zdravănă se şterse la gură cu batista şi privi in jur. In bucătărie domnea dezordinea ; teancuri peste teancuri de vase murdare, tigăi cu untura sleită, coji de piine uscată şi de ceapă. sub chiuvetă un maldăr de sticle goale. Intr-un cui ruginit de aburii de la ciorbe atirna o icoană cu geamul slinos, intens pătat de muşte.

— Staţi puţin jos, mai bine mergem in casă, aici e infiorător.

— Lasă bătrine, spuse şi se aşeză. Pot fuma ?

— Staţi că aduc eu ţigări. Deschise uşa care dădea in camera alăturată, se intoarse cu un pachet de chinezeşti : doi cai. Vreţi ?

— Nu, mersi, că tuşesc. Am stat şi eu p-aici, sint tot din Vitan.

— Dacă nu ştiam de la un coleg că se demolează mai zic, dar ştiu sigur, am şi avantajul că se mai dau incă autorizaţii. Vreţi cumva un Nes ?, păcat. Toată lumea mă sfătuieşte să vind şi nu pot, casa e pe numele lui. Cum îi vorbesc de casă cum mă amenință că pune foc. Trebuie internat de urgenţă.

— Cine trebuie, bătrinul ?, aha, dar ştii cum e in ultima vreme, dacă esti bătrin nu se inghesuie nimeni să te primească, că, vorba aia, le ridici mortalitatea. Ii face o injecţie sau cel mult ii dă o piluă şi ţi-l trimite inapoi.

— Sau nu mi-l trimite. Se aplecă puţin in faţă dind să scoată un portofel din buzunarul de la spate.

Il opri punindu-i uşor mina pe umăr. Aproape il mingiie, privirea insă se subţie amenintător. Totul dură exact cîteva fracţiuni de secundă ; atit cit mina să coboare din ce in ce mai destinsă după umăr şi palma să găsească muşamaua rece şi grasă ce acoperea masa. Privirea işi pierduse brusc din intensitate ; se mută incet pe peretele din faţă regăsind icoana afumată şi pătată de muşte, care, descoperi abia acum, atirna strimb in cuiul ruginit de aburii ciorbelor.

— Parcă ţi-am spus că sint tot de pe aici. Nu ţi-am spus că sint din Vitan ?

— Şi ce dacă sinteţi de pe aici, n-am inţeles ? Omul zimbi uşor contrariat.

Şi iar privirea i se subţie amenintător, il privi net in ochi cu o intensitate aprigă, violentă, inconfundabilă. Apoi scirba i se strecură in priviri, o scirbă tranşantă la inceput, nedesmintită care cu vremea, cu secundele ce curgeau incet, măsurind parcă două timpuri diferite, se transforma in milă. Un fel de „vai de capul tău de zmecher din ziua de azi, zmecher pe puncte".

— Te superi dacă te intreb cîţi ani ai ? Şi in gind, ce rost mai are, nu are nici un rost. Un nenorocit ca ăsta pe vremea mea stătea numai in casă, nu punea piciorul in cartier că-l omorau gorobeţii, acum tot oraşul e plin de ei.

— Lasă domne chestia asta cu virsta. Ce, virsta-i un merit, să fim serioşi.

Normal, aşa erau toţi, luaseră pulsul vremurilor, cum nu le convenea ceva cum o intorceau ca la Ploieşti. Simţiseră că cei puternici şi drepţi nu işi mai pot apăra dreptatea, că dreptatea fugise peste noapte la găinari şi la jigodii. Parcă se dase un ordin in sensul ăsta.

— De ce zimbeşti, vă tot lăudaţi cu ce-aţi trăit, cine v-a pus s-o duceţi greu, noi v-am pus sau voi sinteţi proşti. E pur şi simplu ridicol să pretinzi ca toată lumea să treacă prin ce ai trecut tu. Nu mai ride domnule că mă inervezi.

— Şi, făcu o pauză destul de lungă, avu chiar timp să scoată ţigarea din pachet, s-o scuture de citeva ori de masă, după care ii căută privirea, şi dacă te enervezi ce faci ? Ţi-l trimiţi pe taică-tu la balamuc contra doi poli. Puse ţigara pe care abia o aprinsese pe marginea unei farfurioare plină ochi de mucuri. Şi iar il privi in ochi, dar ceva mai blind : ce-ai zice dacă ţi-aş băga eu cratiţa asta pe cap ?

Celălalt se ridică brusc in picioare şi se indreaptă spre uşă. Se ridică şi el, dar nu in grabă, nu zorit, ci chiar alene, cu o anume nepăsare lentă, rău prevestitoare, nepăsarea lui de altădată. „Ar fi trebuit pină acum să-l fi imbrăcat in pumni pe viermele ăsta".

— Du-te domnule, du-te cu Dumnezeu, eşti un idiot incurabil, ieşi imediat afară. După ce eşti cretin mai faci şi pe smecherul, şterge-o frumuşel, că de bacşiş nici nu mai poate fi vorba, valea. Numai tu nu-mi dăduşi lecţii de viaţă. Hai, fă paşi.

Simţi strinsoarea miinii, dar nu opuse nici un fel de rezistenţă, ba chiar il ajută pe celălalt se lăsă dus spre uşă. Chiar aşa, chiar nimic nu mai rămăsese din el, imbătrinise atit de mult sau era frica. Nu, avea să constate, nu frica topise vechea lui sete de adevăr şi de dreptate. Setea aceea inexplicabilă şi nepieritoare ce coborise din generaţie in generaţie pină la el şi de dragul căreia cindva... Totuşi frica nu-i da tircoale, ar fi simţit mirosul ei irespirabil cum îi ia in stăpinire plăminii, cum îi intoarce pe dos maţele. Nu, nu se numea teamă ce simţea acum, de fapt se jigodise, cit de uşor şi pe nebăgate in seamă se jigodise şi el insă curios, jigodeala in loc să-l scirbească, să-l facă să-i fie greaţă şi silă, ei bine jigodeala asta îi făcea plăcere, îi da chiar satisfacţie. „Oi fi tu lichea, se gindea, dar uite că eu sint de o sută de ori mai lichea ca tine, fir-ar măta a dracului de papiţoi". Aproape că-i venea să sară intr-un picior de bucurie.

★

Bătrinul urcă anevoie scara maşinii, se aşeză pe banchetă şi trase uşa. Apoi oftă prelung.

— S-a aranjat, gata, o putem lua din loc.

— A băhuit ceva, intreabă şoferul ?

— De unde. Cind i-am spus că m-am hotărit să mă internez nu mai ştia săracu ce să-mi dea şi ce să-mi facă. Altfel nu are suflet rău.

— Şi-n plasă ce ai ?

— Păi, pijamaua lui, aparatul de ras şi toate celelalte, aşa cum am vorbit.

— Atunci să-i dăm drumul. Virî cheia in contact, motorul trase citeva rateuri, dar in cele din urmă se aşternu pe tors maşina zvicni inainte. La colţ opri să acorde prioritate unui tramvai ce venea dinspre Căuzaşi. Bătrinul aruncă o privire prin geamul din spate.

— Săracu, are plasa cu boarfele mele, nici nu ştie ce-l aşteaptă.

— Cei spui ?

— Ziceam de el, că nu ştie unde-l ducem. Şi-l arătă cu capul.

— Da ce, domnule, acolo nu trăiesc oameni, stai blind, şi acolo tot oameni trăiesc, unii dintrei ei se fac chiar bine.

Din tranzistorul aşezat pe bord picura in cabină un cintec, un cintec de dragoste. „Dragostea, de unde atita dragoste, gindea soferul".

După un timp pe bătrin il podidi ca din senin plinsul.

— Ce-i tăicuţă ? dai apă la şoareci.

— Eee, mă neică mă, oricit aş incerca eu, singele apă tot nu se face mă.

— Dracu să vă mai inţeleagă, spuse şoferul şi işi mai aprinse o ţigare Amiral.

Străbătu o alee lungă mărginită deoparte şi de alta de castani bătrini. Pe aici plouase, se vedea, căci se făcuseră din loc in loc bălţi in care se oglindea luna pe care cauciucurile maşinii o tot spărgea in mii de cioburi vineţii.

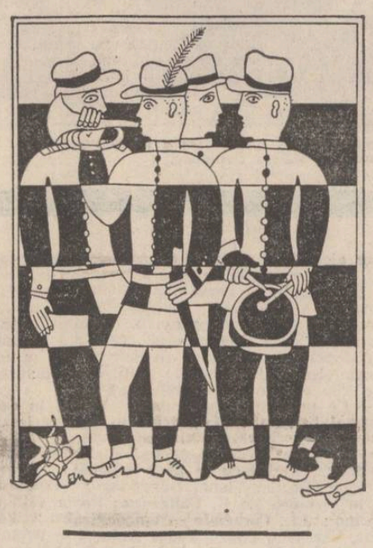

Desene de Elena Constantinescu

teatru

Făt-Frumos din lacrimă

Pe cind in foyer se mai discută despre spectacol şi se primesc felicitări, undeva la etaj păpuşile au adormit... Invăluite in somn vor rămine pină la reprezentaţia următoare... Coborite din nou in dreptunghiul magic al scenei vor inchipui iară şi iară basmul cu *Făt-Frumos din lacrimă*. Viaţă le dă un grup de entuziaşi artişti ai *Teatrului Ţăndărică* : Gheorghe Fundătură, Sonia Giba, Gina Nicolae, Melania Petrescu, Cristina Popovici, Mihai Prujinski, Valentina Roman, Elena Săndulescu, Ştefan Săndulescu, Brinduşa Zaiţa Silvestru, Valeriu Simion, Ana Vlădescu — experţi in minuirea marionetelor şi deopotrivă versaţi interpreţi care işi imprumută vocile şi temperamentul eroilor. Pe banda magnetofonului care păstrează conturul sonor al poveştii şi-au alăturat glasurile şi Constantin Gabor, Radu Vaida, Ştefan Velniciuc şi Ion Caramitru. Celui din urmă revenindu-i menirea de a rosti cu timbrul său inegalabil minunate versuri (selectate de Vladimir Simon). Versuri ce potenţează aura de poezie a spectacolului gindit şi realizat cu har excepţional de Margareta Niculescu ca o insolită antologie a unor *motive* eminesciene inlănţuite intr-o succesiune de imagini teatrale — temerară tentativă de a transcende basmul in lumea abstractă a conceptelor susţinute de genii bune şi genii rele aflate intr-o dramatică confruntare in care sint puse la incercare calităţile fizice şi capacităţile sensibile. Totul desfăşurindu-se intr-un tărim imaginar al irealului, intr-un timp imemorabil al creaţiei primordiale, intr-un spaţiu relativ al unei galaxii ipotetice al cărei simbol material orbta-semicerc turnat, roată a universului in perpetua devenire, carusel al vremii mereu repetate — se dezvăluie a fi pusă in mişcare de forţa insăşi a omenirii. Spectaculos final de reprezentaţie in care din adincul scenei urcă către lumina reflectoarelor cei ce au dus pe umerii lor intreg eşafodajul demonstraţiei.

Autoare a măştilor, a păpuşilor şi decorului, Doina Spiţeru are meritul de a fi incercat să materializeze inefabilul, lucru care i-a reuşit de minune dat fiind talentul ei de scenografă. Un elegant balet in acorduri inspirate ale muzicii lui Ştefan Niculescu se naşte din joaca tijelor care dau verticalitate fiecărui personaj in parte, ca şi elementelor de recuzită. Ingenios este concepută intervenţia miinilor care fie manevrează bita sau buzduganul, fie impărtăşie mărgăritarele purităţii. Chipurile-măşti, siluetele-costume sugerează remarcabil caracterele. Citeva exemple doar : hidoasa fizionomie a mumei pădurilor cea nebună — o expresie de neuitat printr-un palpit morbid frumuseţea fragilă, diafană a Ilenei Cosinzene, asprimea colţuroasă, metalică a Genarului şi a calului său cu negre elitre sau supleţea inaripatului cal al lui Făt-Frumos, hazliile capete ale temutului motan. Un rafinat ecleraj contribuie la iluzia cinematografică, la maniera estompată de redare printr-un ecran de pinză care filtrează universul eterat sau lumea acvatică. Pe firul acţiunii motivaţiile dramatice urmează ritmuri cind terifiante, cind lirice — o alternanţă sincopată in care se intretaie momentele incercărilor la care e supus protagonistul in drumul său spre linişte şi fericire (lupte aprige, cavalcade ameţitoare, cumplite ameninţări), cu acele clipe de răgaz in care sentimentele află calea inimii apropiindu-i pe eroi, *basmul putind să deschidă cu chei de aur şi cu-a vorbelor lui* vrajă drumul spre prietenie şi dragoste — aspiraţii din totdeauna şi de oriunde.

Irina Coroiu

film

Octombrie

Intr-o toamnă atit de lungă şi care pare că nu mai vrea să plece, aromind pădurile şi subţiind aerul cu lumina ei dulce, nu ne mai surprinde nimic. Ce a fost să ne surprindă, ne-a surprins demult, aşa că, iată, am scăpat şi de grija asta. Mai ales că nici nu ne mai amintim de cind nu am mai fost invitaţi la o discuţie sinceră, inteligentă, cu cei ce realizează programele noastre de televiziune, cum se mai intimpla pe vremuri. Acum lac să fie, că broaşte sint destule, par să ne spună unii realizatori de emisiuni, şi bune şi rele, ca şi cum nu i-ar privi cei ce dau drumul la televizor sau il inchid cu cheia in cămară. Dacă in teatru, in film, in muzică, dialogurile cu presa sint firești şi suficiente, in televiziune ele lipsesc cu desăvirşire ori se petrec in spatele unor uşi inchise unde nu-i este dat oricui să ajungă. Sau sint inventate ca in piesele de teatru, redactorii pretinzind să fie ascultaţi cum că ei au piinea şi cuţitul in mină, ceea ce e foarte indoielnic mai ales in ceea ce priveşte piinea. Ar mai fi şi motivările care sint de cele mai multe ori puerile : „Nu se dă in colegi" (ca şi cum cronicarul ar fi coleg nu cu telespectatorii, ci cu „ambidextrul" Satmari sau cu Pumnea), „s-au spart reflectoarele, am avut pană de cauciuc operatorul avea braţul scrintit etc.", „a fost cu totul altfel, dar..." ş.a. Mai ne este dat să auzim din unele surse că telecronica noastră a plăcut lui X pentru că il critica pe Y, ori că nu i-a plăcut lui Z care ar fi spus că nu cadrează. Ecouri serioase nu avem din Dorobanţi in nici un fel, aşa că in lipsa lor vom da de aici inainte cuvintul telespectatorilor care ne scriu. Ce ne scriu ei, veţi vedea, tot ce putem spune incă de pe acum e că multe din cele scrise de ei nu corespund deloc cu imaginea pe care şi-o inchipuie unii despre ei inşişi.

★

Aceeaşi excelentă emisiune rămine „La sfirşit de săptămină" simbătă, pe lingă care „Albumul" de duminică este ca o aripă de pasăre in supă de roşii, deşi Marin Traian face eforturi demne de toată stima ca s-o facă să zboare. Emisiunea nu este bună, cum cred naivii, numai pentru că in ea apare Kermit cu trupa sa, ci pentru că e bine gindită, bine adunată, făcută cu nerv, chiar impinsă de la spate cind trebuie. Desigur, Tudor Vornicu nu este un spontan şi nici un „coseur", cum crede, dar un foarte bun organizator este, importante fiind aici şi rolurile redactorilor care il inconjoară cu discreţie şi devotament, exceptind-o pe Bety Mondanos. Iat-o insă şi pe aceasta din urmă inaugurind o rubrică indelung aşteptată, inspirată din vechea şi minunata noastră „fonotecă de aur". Am putut auzi, şi pe unii chiar vedea, personalităţi ilustre ale spiritualităţii româneşti trecute in nefiinţă : Elena Văcărescu, N. Titulescu, Iorga, Călinescu, Blaga, Tudor Arghezi, Minulescu, Zaharia Stancu. Episodul ne-a emoţionat, fiind un privilegiu să poţi auzi şi vedea nemuritori. Adăugind această rubrică celei de poezie, şi celei de confesiuni ale poeţilor (după Nichita Stănescu, acum Gh. Tomozei) şi „semnalului" de duminică al Lianei Molnar şi altele, observăm cu ochiul liber că preocupările cultural-artistice ale celor de la varietăţi sint mai mari şi mai interesante decit ale celor de la redacţia de profil, unde, din praful depus pe birouri de ani de zile am putea face un deşert.

Iulian Neacşu

alexandru văduva

PRIMEJDIA

Am simțit-o din zori și în zadar, auzind ciocănituri în ușă, n-aș fi deschis, în zadar n-aș fi răspuns la telefon ; chiar și injurindu-l de departe pe poștaș, cu televizorul și radioul închise, fără ziare, tot nu mai aveam cum să scap de acea senzație, care se îndesea în jurul meu ca o ceață, pătrunzindu-mi prin pori, aproape sufocîndu-mă. Era **primejdia**, mă găsise, la fel cum îl găsise și pe tuicu tot în zorii unei zile de vară, în urmă cu mai bine de o sută de ani...

La fel o simțise și el, desigur, pătrunzîndu-i pînă în oase ; iar cînd auzise și un glas îndemnîndu-l **mină poșta, Anghele, mină iute,** fără ca în jur să fie țipenie, găitanele de pe haină și cioareci parcă au luat foc, adîncindu-i-se dureros în carne.

Minase ca un nebun poștalionul pe șoseaua care ducea spre Strehaia, iar pitpalacii de pe moșia lui Dăbuleanu aveau glas de buhai ; n-a oprit nici la fîntînă, să adape caii, căci doi hareți, așezați pe capetele cumpenei, se dădeau huța...

Cînd se întoarse, avea pînă și privirea prăfuită. Muma Mina, care-l așteptase în poartă, n-a mai întrebat nimic, ci s-a dus în pimniță cu niște treburi ; suflarea care-i izbise obrazul mirosea a fier încins și arsură.

Tuicu, după ce-și turnă două căuce cu apă în cap, vru să se tolănească în grădina din spatele casei, dar acolo își găsi ciinele, pe Zbîrlea, încăierat cu jigodia neagră și lățoasă, pripășită în curte, dracu știe de unde, de cîteva zile ; nici cu ciomagul nu putuse scăpa de ea. Vru să-i despartă cu o lovitură de picior, dar, cine știe de ce, scuipă numai și, fără vreun gînd anume, ieși din curte. Ulița i se păru pustie, așa că nu vorbi cu nimeni.

Cînd își dădu seama că începe să se întunerice ască, trecuse cu mult de Răscruci, trecuse de Lacul Ciorii și era pe pămînturile boierului Vulpescu. Privi cu un fel de mirare spre șirele de paie, ca și cum n-ar fi mai fi văzut așa ceva. Aproape de sub tălpi zvicni o vulpe prizărită, fulgerînd ruginiu spre pădurile statului.

În aceeași clipă simți din nou **primejdia** și înțelese că nu avea ce căuta acolo, la ceas dinspre noapte, nu numai singur, dar nici măcar cu vreun ciomag în mînă. Poate că vrusese să meargă în Birlogeni, la soră-sa, dar pînă acolo era drum de trei ceasuri bune, așa că ar fi luat calul.

Mirîștea fosnea ușor, greierii țiriiau ca în toate verile lumii, dar, de dincolo de sunetele firești, **începu** să se audă, înfundat încă, ceva ca un fel de răsuflare uriașă și grea.

În minte îi răsună, fără rost, un glas fonfăit, **'chinați-vă, bă proștilor,** și se-nchină ; în gură i se răspîndi cocleala unei spaime de copil iar mîinile și picioarele începură să-i amorțească. Gîfîind, asudat, nici nu știu cînd a reușit să se cațere în vîrful unei șire de paie. Celelalte, din jur, își pierduseră conturul în negura care nu era numai a nopții.

Bănuia tot mai aproape răsuflarea aceea, parcă a unor foale de neînchipuit așa că își trase în sine simțurile, iar acolo își află muierea, tînără, în catrințele și ciupagul cu riuri și fluturi, potrivindu-și tulpanul pentru horă ; îl află și pe tată-su, frecînd cu mătăcină buturugile stupilor și privind prin salcîmi după roiurile scăpate ; mumă-se descinta blînd azimele scoase din țest ; caii poștalionului, ridicau colbul șoselelor ; găsi pînă și linii, somnii, roșioarele pe care le prinsese, cu speia, în apa Motrului...

Cînd deschis ochii, luna uriașă, jăruită, lumina tulbure, arunca umbre lungi. Gîfîiala aceea cumplită îi îndurera timpanele și, privind către pădurile statului, i se păru că deslușește înaintarea unei matahale neguroase, ceva semănînd cu o căpiță de fîn. Un tremur de nestăpînit îi cuprinde trupul, iar ce îi încleștа fălcile era, desigur, **primejdia,** pe care o mai bănuise, poate, numai în nopțile copilăriei, neînțelegînd, nevrînd să creadă...

Se bătuse cu tilhari și cu urși, fusese luat de puhoaiele Jiului și intrase în flăcări, dar niciodată nu-i fusese frică, înțelegînd că toate își au rostul lor, într-o lume firească...

Începu să simtă în față răsuflarea năpraznică, amesticată cu geamăt, și atunci, cu o sforțare care-i năpădi trupul cu stropi mari de sudoare, reuși să slobozească un strigăt mai lung decît drumul pe care-l făcuse pînă aici ; își chema ciinele, dar sunetele care-i scobiseră pieptul spuneau și despre știubeiele răcoroase din cîmp, despre vacile din șopru, despre hora-nainte pe care i-o plătea lui Iulie țiganul, duminica, în fața circiumii, cînd auzea jianca sau bordeiașul, despre via neculeasă, despre arțarii din vale...

Vlăguit, se întinse în vîrful șirei de paie, cu privirea încleiosată, cu oasele parcă din ceară, cu sîngele amorțit. Mai departe, cine știe cîtă vreme, văzu doar ca prin vis apropierea matahalei, ocolurile din ce în ce mai strînse pe care le dădea în jurul său. Mai înaltă decît o căpiță de fîn, nu putea totuși să-l ajungă și atunci începură niște salturi ciudate, care învălmășeau vălătucii neguroși ; naiba știe ce acopereau, doar uneori întrezărindu-se ceva înnebunitor de alb. Gemetele erau adînci, parcă urcate din adîncul pămîntului, iar răsuflarea aștepta prăbușiri.

Mirosea cumva, a smoală încinsă, a baltă stătută și a încă ceva, parcă a pat în care abia a născut o femeie. Nu s-a întrebat niciodată de ce nu încercase matahala să se cațere, așa cum făcuse el, pînă în vîrful șirei de paie. Bănuise doar cînd, încetînd cu salturile, începuse să scormonească pămîntul pe dedesubt.

Poate că arătarea era de-a pămîntului și puterea i se oprea în fața paielor care purtaseră rodul, pîinea, păstrînd ceva din sfințenia acesteia ; poate că nu avea dezlegare decît asupra celor care atingeau pămîntul..., îmi spun eu acum, după mai bine de o sută de ani, în timp ce simt **primejdia** în jurul meu, îi simt cercurile tot mai strînse, iar răsuflarea îmi devine de fier încins și arsură...

Șira de paie începuse să se clatine, tuicu nu mai putea să-și miște nici măcar limba în gură pentru închinăciune, cînd se auzi lătrat lung, schelălăit și, după puțin timp, hărpăind, apăru Zbîrlea, urmat de potaia de pripas, neagră și lățoasă, care i se tot repezea în grumaz.

Începu apoi o luptă învălmășită, din care tuicu înțelese că, îndîrjit, ciinele său se bate și cu matahala și cu celălalt ciine. Zbîrlea dispărea uneori în vălătucii neguroși ai arătării scoțînd la iveală fîșii grețos de albe, apoi se întorcea repezit la potaia care-l încolțea pe la spate ; ăsta fugea, încercînd să-l atragă cît mai departe, dar Zbîrlea zvîrnea din nou spre matahală, cu colții rînjiți, scormonind cu ghiarele, încercînd să sfîșie. Lătrăturile se amesticau cu horcăieli tot mai chinuitoare ; uneori Zbîrlea, dat peste cap, părea scăpat dintr-o strînsoare, balelele îi atîrnau ca niște țurțuri și tot mai greu făcea față la atacurile celuilalt ciine...

Cerul începea să se lumineze cînd, șovăind, într-un fel de împleticeală, arătarea porni să se retragă către pădurile statului. Vălătucii de negură păreau zdrențuiți, iar mirîștea aspră îi smocuia. Zbîrlea mîrîi scurt la javra lățoasă, care fugi. Un albastru străveziu începu să lămurească totul, odată cu zarva de zori a pădurii. Ghemuit pe șira de paie, tuicu adormise pur și simplu....

Se trezi cu soarele-n ochi, ud de rouă. Cînd coborî, Zbîrlea, culcat la poalele șirei de paie, scheună ușor. Avea o ureche sfîșiată și sînge închegat pe unde fusese încolți. Tuicu se gîndi să-l ia în spinare, dar ciinele, scîncind, se ridică singur și o luă înainte, spre casă.

Soarele era sus cînd ajunse în sat, buimac încă și cu mersul ca după un chef îndelung. Aburul dulce al azimei abia scoasă din țest se împletea cu cel de țuică tocmai trasă la cazan. O fată, cu vadra purtată în cap, pe oblanic, îi dădu bineț e, privindu-l mirată.

Intră în ogradă, bău fără sete un căuc cu apă, apoi urcă în pod. Luă pușcociul cu care venise din război, îl cercetă și-l încărcă fără grabă. Coborînd, îl mîngîie pe Zbîrlea, iar acesta îl urmă în grădină. Acolo, printre aracii de fasole, îl află pe ciinele acela de pripas, lățos și negru ; își arăta colții și avea ochii roși. Se apropie și-l ochi lung, cu grijă. Apăsă pe trăgaci, dar, odată cu detunătura, înțelese că n-a rezolvat nimic, că **primejdia** este tot mai deasă în jurul său, tot mai deasă...

Tuicu era ud leoarcă și mirosea a nebun.

(fragment din volumul „Praful de pe tălpile noastre...")

dumitru bălăeț

Scrib să se-apropie

Cel cu cerneluri alese, cel cu daltă să vină,
cel cu floarea în minte, cu pasărea,
cu arc și săgeți și piramidă
în trei linii sculptată la sfîrșitul
sacrului nume !

Faraonul să stea închis între grelele ziduri,
somnul lui fără stele în mumia de jad
să aștepte alți zei din subpămîntenele
lumii tenebre !

Ci el, cel împrăștiat în colbul zidurilor,
în noianul pustiei învîrtejit,
să se adune din nou dintre pulberi
la invocarea cuvîntului,

în magia luminii să-l văd cum se-apropie,
scrib tutelar, cu cerneluri alese,
cu dalta în mînă și floarea minții lui,
și pasărea, și arcul, și săgeata, și piramida,
în trei linii sculptată la sfîrșitul
sacrului nume.

Cerb cu pădure

Poate goana clipelor mi-l va înapoia pe april,
arc arunc de priviri în lungul și-n latul
pădurilor,
către crestele albe, către marile guri
ale Timpului, unde boncăluitul pe culmi
se împrăștie pînă la stele

Și dacă goana clipelor mi-l va înapoia pe
april,
precum după multă sete cerbul întîmpină
iar izvoarele și cu genunchi plecați
le sărută în lacrima lor ne-ncepută și sfîntă,
le clatină blînd

Pădurea deasupra se apleacă și ea pe
grumazu-i
visează sorbind nu din apele reci,
ci din sîngele lui auroral îngîndurat
ca o cunună de jar și de vis
prin vecernii.

Cu prima durere pornită suav dinspre tîmple,
un fluier în sus simte el, chemare și timbru
nevăzutelor crengi spre-nfrunzire
Și zvonul ciudat al acelor zvîcniri
îl avîntă în muget răscolind din tipare
pădurea

Primul copac îi sapă în tîmple fîntîini,
cel de-al doilea îi picură-n ele sămînța vrăjită
și se face el mai puternic de-acuma,
pe cît îi crește deasupra pădurea,
se bifurcă mereu rămurind către stelele reci,
emblemă jinduită de umbre.

Și cînd geme pădurea în gînd și fluierele ei
le aud ia: dinspre rădăcini nevăzute urcînd,
cunună de jar și de vis auroral
prin vecernii
Arc arunc de priviri către crestele albe,
către marile, întunecatele guri ale Timpului,
poate goana clipelor mi-l va înapoia
pe april
Pe cînd la piept aș fi putut să-ți dorm, o, soră.
cu un munte deasupra.

Sora soarelui

Egal cu zeii de-aș fi fost, eu singur
n-aș fi dorit mai mult decît lumina
din zorii zilei, să te văd pe tine
cu pletele curgînd asemeni Lunii,
în magic dar învăluind Pămîntul.

Și eu pitiș să vin prin lunci și caii-mi
tot sforăind, să-ți împletesc cununa
prin care să te fur, plutind apoi ca gîndul
spre salvator lăcaș și mîndru, al păunilor.

Acolo nici iscoditorii razelor de prin tărîmuri
nemaiputînd ajunge, prin timp rămași
asemeni Cosînzenei, ai să domnești palatele
acelea
de munți și turme mari în zorii zilei.

Veghe de templu

Visam să intru în veghea aceea de templu,
albă,
și tu m-ai lăsat, Mnemosina, doar pe treptele
înalte
în Leuce să sufăr.

Bătaia de suliți din stele venea mai pieziș
printre cariatide și singur să le întîmpin eram
prin abisul de umbre.

Insula o simțeam în jurul meu rotunjindu-se
ca o inimă îndurerată pulsînd împreună cu
arborii
bătuți de furtună.

Și atunci te-am rugat să astîmperi puzderiile,
visul creștea în alt fel mai ciudat și nestins
la izvoarele necuvîntului.
Noaptea toată am plîns cu valurile mării mai
singur,
trupul de lut din care eram s-a prelins
deodată
cu lacrimile mele în mare.

Și rămas-a la porțile visului numai insula albă,
Leuce visam, — și dincolo de insulă marea cu
valuri,
cerul cu stele și Timpul.

traian t. coșovei

Noi șlagăre mondiale

Noi șlagăre mondiale,
melodii deconcertante de ieri și de azi,
succese de aproape pretutindeni, comici ai ecranului
inveselind fotografiile strămbunicilor din pereți, —
dosare ale petrolului
din care n-ai putea încălzi nici măcar cafeaua de dimineață
și lumea isterizată care îți cere să existi cu încăpățînare,
să soliciți, să dai interviuri, să cotizezi, să împarți
afișe, să vorbești despre ipostazele noi
ale artei de-a tăcea.

Și iarăși șlagăre bestiale
întrîndu-ți în casă cu ranga și gura de lup, —
sunete industriale ritmate pînă la uzura morală a
mecanismului poetic.
Mici întreprinderi de prelucrare a deșeurilor
conectate atent la fiecare fir de păr al tău
(dimineața, pieptănîndu-te, lași pe covor o grămadă de
talimente usturătoare)
o întreagă industrie disputîndu-și fiecare
centimetru din tine :
nasturii — pentru fildeșul lor,
ghetele — pentru pielea lor prețioasă,
ochii — pentru verdele care acuză,
gura — pentru tăcerea de aur.

O liniște oarecare

Am stat și m-am gîndit la păstrăvii care înotau într-o
limbă străină.
Le-am văzut spinările lungi înfiorate
de-o emoție crestată cu briceagul roșu al sîngelui direct în
metalul apei.
Și m-am gîndit că din toți puternicii lumii, urcați
într-un avion și azvîrliți în spațiu,
nu mai rămîne decît un punct tremurător — atît de mic
încît aș putea să-l șterg din grețoșală de pe sticla ferestrei.
O vrăbiuță — bucată de ficat dizolvată-n alcool.
O vrăbiuță pe-un fir de telegraf — și prin fir
tocmai se-anunță scufundarea Titanicului,
pocnetul de la Sarajevo, ultimul desant al debarcării
și iarna-i pe-aproape și cohortele de monștri, dormind,
ridică un miros dulce-acrișor.

Și asta n-a fost încă nimic.
Departe, un oraș se desface ca un păianjen luminos,
însingurat mortal.
Voalînd pelicula memoriei. Solarizînd neantul, retușînd
pînă la adolescență chipul morții lîngă mireasa de sînge și
nervi
(frumusețe comercială. Ambalaj pentru omizile
prafuiui de pușcă încurcate în părul tău, iluminînd
clorofila lui blondă)

Am stat și m-am gîndit la păstrăvii care, înotînd,
dădeau un sens, o liniște în hieroglifa apei.
Era o liniște oarecare. Un gînd oarecare apăsînd — și tu,
un guler de vulpe răsucit la gîtul viclean al istoriei.
Un firicel de praf adormit pe-o cratiță roșie,
nouă,
strălucitoare.

Eu nu știu nimic despre îngeri

Eu nu știu nimic despre îngeri, dar cred
că ei se nasc din marea ta indiferență

Din umbre. Din restul bătăliilor pierdute.
Din personaje de sience-fiction. (S.F.) O lume ascunsă
dincolo de nori. Nimic mai mult. Fermieri vorbind englezește.
Plantînd tutun și sfeclă de zahăr. Sau enibahar.
Sau orice altceva ce mi-ar putea smulge
un singur gînd despre tine.

Eu nu știu nimic despre îngeri, dar lasă-mă
să-ți fiu măcar umbra, măcar spiritul protector
din dreptul vitrinei în care te oprești să-ți aranjezi părul
printre lupii cu pungă și ursii Panda năpîrliți din
lipsă de interes.
Lasă-mă să-ți fiu tristețea care te sfîșie ca pe-o cămașă.
Fără martori, ca un monstru sacru întins pe coperta
unei reviste de mare tiraj.
Deasupra — totul se petrece după vechi legi astronomice.
Precise. Faste : cîtă frunză la atîta iarbă.
Totul calculat dinainte ca și această dorință inexplicabilă
de a trece în cuvinte spinările verzi ale plopilor.

„Orbitoare. Puțin spus. Fără nici un regret, fără
nici o lucire de speranță".
Adică —
aerul lor lipicios atingîndu-te, lipindu-se de rochia ta,
strîvindu-ți ochii, buzele, sinii.
Fără nici un regret. Fără nici o lucire de speranță
că ceva s-ar mai putea salva,
Eu nu știu nimic despre îngeri și totuși
te închipui aici —
alunecînd prin fereastra ta cu echere de liniște,
prin spinările verzi ale plopilor cu dungi galbene de
somnolență.
Prin amiaza în care, deodată,
îți văd trecutul împingînd pe acoperișuri mobile vechi
răsturnînd porțelanuri, tacîmuri — răscolind
prin cutiile cu bijuterii de familie.

Eu nu știu nimic despre îngeri — dar leagănă-te,
leagănă-te și adormi în hamacul roșu al inimii mele !

Ultimul cartuș

Uneori te trezești noaptea :
lumina aprinsă, radioul deschis închiriat de biziitul
altor civilizații.
Ca dintr-o gogoașe de mătase îți smulgi capul din pernă.
Undeva ești, ai fost, ai fi putut fi.
Cu foarfecele limbii tunzi gardul viu al unui cuvînt vechi,
ieși în oraș —
înghiți sîbiile dulci ale alcoolului, înțelegi
interdictia de a te apleca peste fereastră în germană, în rusă.
Din carnea violetă a ferestrelor sar scîntei.
Zidurile scrîșnesc, asfaltul șoselei naționale geme,
țigla mîriie, acoperișurile se împotrivesc oricărei ploi.
Mari abatoare dezafectate se scufundă la marginea orașului
unde zgîrcitul alb al zidăriei nu mai tresaltă de mult,
unde cîmpul ridică din greu haltera ierbii.
O mănușă de fum acoperă totul.
Cinematograful din colț trage rafală după rafală, —
ultimul cartuș păstrează-l atent pentru tine
cînd noaptea te mai trezește lumina aprinsă,
cuvîntul care îți stă ca un os de pește în git,
cîșmeaua defectă care urlă în ceață,
sirena de patru care nu mai rezistă,
istoria care se repetă.

Nici un cîntec

Nici un cîntec nu mai alungă pisicile spaimei
din mansardele unui cartier părăsit.
Străzi orbite de faruri, ferestre în lanțuri tîrîndu-și păcatul
de-a fi văzut și iubit.
Și de-a fi împărțit cu tine același cer despicat în albe cărări
înghețate :
destinul de ciine sub destinul de pod arcuit
peste dărîmături de eternitate.

Doar o emoție mai trage bandaje de zgură și fum
dezvelind un mormînt din cotoare de măr pentru eroii
unui vierme de-o clipă
(...inserarea întreagă-i o vită întinsă în cîrlige de fier,
un dezmăț din atom în atom și-o risipă
de materie oarbă închisă într-o cușcă de lemn răstignit).

Și nici un cîtec nu mai alungă pisicile spaimei
din lațul de întuneric al unui cartier părăsit.
E toamnă și-n toamnă biserici de gumă șterg tot ce-am
greșit,
cu bastoane de-argint, sub glugi de fum tămîios,
tîrînd după ele milogi, șandralii, bagabonți, mațe-fripte
mormăind din psaltiri și din scripte
și ochind prin vitrine umbre și șoapte, adormite pisizi—
hîrburi dugoase plesnind ca din bici
încît tavanul serii părea un imens giuvaer prea îndepărtat,
prea rece.

Și totul trece.
Și totul revine aproape deodată. Și secunda de-acum
deschide firava stare de-a fi cu chei potrivite
după mersul împiedicat al stelei din cerul de suflete
interzise, oprite
și întoarse din drum.

Totul se îndesește înspre trecut, Ca un fum,
doar case de zid îngropate de vii în liniștea amiezei.
Doar briciul toamnei șingerind pe-un obraz din vechime.

Și nici un cîntec nu se-ntoarce să alunge spaima, —
mușcatele, aici, se înroșesc din faima unei închipuite crime.

plastică

p

Jucăriile unei clipe

Demonstrația ce o face sculptorul **Al. Călinescu-Arghira** în recenta sa expoziție (Galeria „Simeza") pare să se conformeze unei mai vechi concepții **de stil** aparținînd lui Meyer Shapiro, care traducea barocul prin „ansamblul de forme de expresie ale cărei caracteristici pun în evidență natura artistului dar și mentalitatea unui grup. „Sugestie pe care René Wellek (anticipat, însă, de Croce și chiar de Eugenio d'Ors) a amplificat-o împingînd barocul pînă în sfera de manifestare a unui mod de existență, a unei viziuni asupra lumii, a unei filosofii. Convergență de atitudini ce abilitează credința, că omul a căpătat senina certitudine că poate face lucrurile mai bine decît natura și că aceasta a fost definitiv învinsă de artificiu. Aspirație proprie lui „uomo universalis" al Renașterii, dar care dăinuie atavic în creator ca un fel de nostalgie a purității (morale, estetice și, desigur, formale).

Tiparul cultural apare, astfel, deosebit de generos și imagineria sculpturală a lui Arghira ilustrează cu pregnanță un asemenea scenariu baroc. Artistul se reconstituie pe sine secvențial, cu pudoare aș spune, animînd un univers ale cărui contururi sînt tutelate mereu și mereu de ogiva perfectei aspirații. Nu întîmplător artistul recurge la simbolul arcadei gotice, al absidei, al ferestrei, interpretat ca spațiu genetic și nu ca loc de siluire a luminii. În orizontul lor nu e loc decît pentru ideal și puritate ! Și, poate tocmai de aceea artistul însuflețește aceste spații cu simboluri ale candorii, ale armoniei, ale fertilității, ale păcii : pruncul, madona (sau muza sau mireasa), calul pămîntului, peștele apelor. Văluri înfiorate de vînt ori de indicibila curgere a timpului apropie consistența materială, stenică a metaforelor sculptate de vibrația abstractă, dar atît de fluidă a armoniilor sonore ale lui Purcell sau Albinoni. **Calm, echilibrat și puritate,** acestea mi se par a fi, **într-un aer de generoasă reflexivitate,** suma notelor ce se lasă descifrate azi din derularea „jocurilor unei clipe", cum inspirat și le-a botezat artistul.

Firește, această stare de spirit o regăsim coerent exprimată în ceea ce am putea numi **resurecția barocă a stilului** — cutezător, colorat, imaginativ — în atît de dispersata modernitate a existenței curente. Act pe care sculptorul și l-a însușit cu rafinat discernămînt și cu o surprinzătoare vivacitate a formelor, dar și cu un incitant meșteșug al juxtapunerilor de materiale : piatră și porțelan ; lemn și bronz argintat ; lemn și gips ; piatră și lemn aurit...

Sînt cîteva asemenea „jucării ale clipitei", imaginate de Arghira, ce dețin o personalitate magmară iradiantă, din care se desprind, în subtile filiații de idee și formă, toate celelalte lucrări : „Templu care naște templu care naște templu" (sugestie metaforică mai mult decît explicită), „Loja" și „Ceva din teatrul Globus", apoi „Legenda", „Haiku", „Toga", „Răsfăț" (de o intensă căldură a afecțiunii conținute), „Trifoi", „Portretul unei clipe", „Calul cu chip de călăreț" și altele. Arta de a-și reține auditoriul și a dialoga cordial cu el este pentru Călinescu-Arghira, în această ultimă ipostază expozițională a sa, mai mult decît exersarea virtuoasă a unei maniere.

Corneliu Antim

P. S. Ne face plăcere să consemnăm sensibila receptivitate manifestată de coordonatorii galeriei „Artind", ca urmare a sugestiilor formulate de noi în acest colț de pagină cu cîtva timp în urmă. Exponatele artiștilor ceramiști Mariana și David Olteanu, din cadrul secției de creație a întreprinderii de sticlărie și faianță Sighișoara, ca și atmosfera de ansamblu a sălii de expoziție sînt azi în măsură să reabiliteze inspirat funcțiile acestei unice galerii bucureștene destinată desemnului.

muzică

m

Argumentele unei vieți

A apărut recent în Editura muzicală o largă culegere din corespondența lui Frederic Chopin, în versiunea românească și selecția poetului și omului de cultură Ion Potopin cu titlul „Muzica unei vieți". Despre caracterul întreprinderii, traducătorul Ion Potopin lămurește încă de la început : „Cu mai mulți ani în urmă am parcurs cele trei volume de corespondență chopiniană cu impresia care s-a impus de la primele pagini, că citesc un roman realist, cu un conflict puternic în care erau angrenate personaje cu o structură psihologică unitară, pe un fundal social dintre cele mai tulburătoare". Asupra semnificației majore a acestui demers cultural asumat de Ion Potopin nu mai e nevoie să insistăm. Dincolo de o prezentare a arhitecturării cărții însă să insistăm asupra trăsăturilor unui semen de geniu cuprins în viltorile unei epoci vibrînd pe revoluție, pe de-a-ntregul implicat în dureroșul destin al neamului său. Și într-adevăr, enunțată din primele rînduri ale Prefeței, dimensiunea funciară a geniului chopinian rămîne patriotismul, iubirea de Polonia, trăită la o intensitate egalată poate, pe un teren drag nouă, cititorilor, numai de încandescența premoniției lui Bălcescu. De observat din texte este dimensiunea discretă, infuză, firească a patriotismului chopinian; devenirea Poloniei este un laitmotiv în scrisorile lui și ale prietenilor polonezi, afirmat cu neostoită încredere și statornicie, mai mult cu durere decît cu emfază, participînd firesc la cariera compozitorului. Vehemența cedează însă intîietatea speranței, caracterului senin și ușor legănat al ariilor poloneze, dorului de casă : toate sînt trăsături civice, politice ale sensibilității muzicale chopiniene. Se ridică aici întrebarea pentru cititorul cunoscător al creației muzicale : cîte legături poate fi între muzică și scrisori, pentru prima oară într-o ordonare coerentă pe spații întinse, în românește ?* Iar în subsidiar, pentru traducătorul Ion Potopin, cum trebuie să opereze alegerea (..Ce criterii pot să guverneze o chirurgie atunci cînd organismul este perfect sănătos...?) Cele două întrebări strîns înrudite merg mînă în mînă. Dacă, pentru traducător, răspunsul e ușor de dat însă greu de înfăptuit (altfel spus, selecția implică aici decisiv înfrîngerea ezitărilor : secționarea — „am intervenit asupra unor detalii de ornamentație exterioară, am smuls cîteva din frizele comune, cu motive reluate, ...am intervenit și asupra unor incursiuni descriptiviste..."), pentru cititorul în fața cărții, a chintesenței biografiei intelectuale și afective chopiniene, legătura între delicatețea motivului muzical și subțirimea rafinată a scrierii corespondenței, între volutele elegante ale stilului muzical și limpezimea sinceră a „stilului" existenței, este mai mult decît vădită.

Cartea are la temelie cele trei volume de corespondență adnotate și traduse în franceză de Bronislas Eduard Sydow în colaborare cu Suzanne și Denise Chainaye și Irène Sydow, respectînd împărțirile cronologice : *Aurora (1816—1831), Ascensiunea (1831—1840), Gloria (1840—1849).* Este greu de restrîns în puține cuvinte meandrele biografiei chopiniene — să-i surprindem încărcătura de sens 'am încercat deja. Trebuie însă menționată acuratețea științifică cu care autorul, comprimînd pietora de informație și referiri biografice, informează cititorul, în notele de subsol, de împrejurările și legăturile necesar a fi cunoscute pentru înțelegerea corespondenței. Foarte important de semnalat este, dincolo de acribioasa muncă de restituire, deschiderea innoitoare a cărții : se încearcă aici o completare a textelor într-o modalitate inedită. Cartea se încheie cu un poem al (de data aceasta) poetului Ion Potopin. Pro Chapin. Nu este cădere noastră să ne pronunțăm asupra lui. Nu vom face decît să transcriem una dintre strofe ca peremptoriu (și „critic") gest de admirație : „Doar ție / putea să-ți spună bulgărul de glie / cuvintele rostite în tăcerea / pădurilor, vestmintele lăsîndu-și / prea grele, poate, vara, prea ușoare / în viforele iernilor.

Viorel Crețu

ALEXANDRU MACEDONSKI

Utopism S.F. și scepticism existențial (2)

Continuînd a „construi" inimaginabilul palat, Macedonski își exercită virtuțile abundent imaginative cu aceeași dezinvoltură fantasticizantă, și atunci cînd, părăsind viziunile „cultiste" consacrate, se orientează în direcția sugestiilor propuse de „artele" ce abia încep a se zămisli sub semnul răsunătoarelor descoperiri tehnico-științifice ale epocii. Este, astfel, cunoscută și atracția sa pentru o nouă „minune" precum cinematograful, de care se pasionează în asemenea măsură încît în 1911 dă la iveală un adevărat scenariu cinematografic (conceput după tehnica dublă a filmului mut: **„aparition graphique"**, adică textul ce trebuie imprimat pe peliculă, și **„cinémas"**, adică descrierea scenelor ce urmează a fi filmate), inspirat de propria nuvelă **Comment on devient riche et puissant**. Nepierzînd din atenție nici acel „mic tren subteran, ale cărui stațiuni se deschid în subsoluri", vehicul ce „înlesnește serviciul, ce se face astfel cu repeziciune dintr-o parte a palatului în alta", să arătăm că cea mai șocantă dintre „dotările" fabulosului edificiu se bizuie tocmai pe „minunile" cinematografiei: „E de prisos a vorbi de luxul cam rece dinlăuntrul lui, dar asupra unora din falsele ferestre ce se întîlnesc ici colo în încăperi, se poate stărui cu oarecare luare aminte. La drept, ele nici nu sunt ferestre, deși au toată înfățișarea lor, ci numai niște pînze cinematografice ce te trec mările și oceanurile spre a te purta cînd într-o țară, cînd în alta și a-ți da putința să le vezi, pe rînd, minunile".

Însă, luînd seama la substratul confesiv al scrierii, îmbibat într-un scepticism nevindecabil, apare de la sine înțeles că fastuozitatea descripției va fi curînd subminată. Procesul începe odată cu descrierea unei alte încăperi, de data aceasta elementul magico-tehnicizant făcînd loc unei viziuni fantastic-feerice, guvernată de o spiritualitate discret demoniacă: „Remarcabil mai este în zisul palat că una din sălile lui este sferică și că cei mai mari meșteri turnători de sticlă au izbutit s-o facă pe loc din una și aceeași închegare de cristal, pe care au schimbat-o apoi în una și aceeași oglindă.

Hăul pe care această sală îl înfățișează este spăimîntător, și se zice că cine s-ar pomeni fără veste în ea ar putea ușor să-și piardă mințile".

Nemilosul act de „ucidere" a iluziei și, drept urmare, de descalificare voită a însăși tehnicii descriptive adoptate, se produce în pasajul următor, cînd sarcasmul moralizant se substituie complet elanului imaginativ: **Cartea cărților**, singurul volum din biblioteca palatului, nu conține altceva decît „filele" ce reprezintă „titlurile de rentă ale mai tuturor statelor", justificîndu-se astfel numele purtat de opul în cauză. Aceasta fiind situația, autorul ajunge la încheierea că este inutil a mai persevera în efortul său de neîntrecut „constructor", revenind la adevărata stare de lucruri („Dar cîte n-aș mai putea spune despre fermecatul meu palat, dacă, cu toate sutele de milioane ce am cheltuit pentru a-l ridica, nu s-ar întîmpla ca tocmai în acest moment să voi să fac o țigară și, deschizîndu-mi tabachera, să n-o găsesc pe ea într-insa").

Chiar dacă similitudinile cu, de pildă, descripțiile fastuos decorative din **La Maison d'un artist** a fraților Goncourt sînt puternic sesizabile (vd. Adrian Marino, op. cit. p. 542), totuși **Palatul fermecat** își vădește identitatea artistică aparte grație ineditei relații dintre viziunea epic-descriptivă de ansamblu, utopic fantasticizantă, și tema morală, caracteristică prin desăvîrșitul ei scepticism confesiv.

Dacă în **Palatul fermecat** elementul utopic științificizant este, totuși, expresie unei „imixtiuni" menite să argumenteze impresia de fabulos a descrierii, cînd e vorba de povestirea **Oceania-Pacific-Dreadnought** (a cărei versiune franceză, apărută în publicația semnificativ numită „L'Industrie vélocipedique et automobile", datează din 1911), situația se schimbă radical. Avem, acum, de-a face cu o utopie S.F. în sensul strict al cuvîntului. În spirit jules-vernian, motivul insolitei bucăți este acela al „orașului plutitor". Din unghi „tehnic" privită, elaborația macedonskiană vizează gigantismul uluitor, nu lipsit însă de apetitul pentru inventarierea și expunerea elementelor concrete, menite a conferi temei „științific" „ciudatei concepțiuni". Din abila compulsare a acestei duble categorii de date rezultă o revelatoare „obiectualizare" a descrierii și relatării. Costînd „2 miliarde pe cari companiile de însemnătate maritime, asociindu-se, le ceruseră prin subscriere de acțiuni de la publicul lumei întregi", uriașul **Dreadnought** este mai degrabă un imens „pod umblător", „a cărui platformă se uită foarte de sus la valuri, căci le predomină de la o înălțime de 50 metri", avînd o suprafață „deopotrivă cu întreaga întindere a Parisului"; în același timp, însă, descripția de aspect „tehnicist" se află la loc de cinste: „spăimîntătoare plută", ce pare deasupra valurilor ca „o bestie de apocalips", se sprijină „pe o pădure de stîlpi de oțel, între ale căror împerecheri se aflau, la distanțe calculate, roți cu un diametru de 20 de metri, și ce nu intrau în apă decît pe jumătate deoarece biconvexitatea lor pîntecoasă cuprindea aer comprimat", furnizat, acesta, de numeroasele „uzine de producere a forței adunate de la cele peste 10 000 de motoare".

La rîndu-i, „orașul plutitor" propriu-zis este imaginat din aceeași perspectivă gigantescă, agrementată de prezența unor noi detalii „tehnice": „lungi palate cu cîte un singur cat, zidite din piatră ușoară ce se numește spumă de mare sau din aluminium"; spre a se rezolva dificila problemă a circulației — pentru un milion de pasageri! —, sînt construite străzi „podite cu plăci de aluminiu", „secționate pe mijloc", și în stare „să se miște singure pe roate și pe șine puse dedesubtul lor — o secțiune într-o direcțiune, a doua în alta — iar aceasta cu o iuțeală de 6 km pe oră" etc. În fine, însuși subsolul „orașului fără pereche" este atent prezentat, avînd în vedere faptul că „Dintr-însul energia pe care numeroase uzine o răspîndeau în toate suburbiile întreținea mișcarea ziua și noaptea, fie că ea s-ar fi schimbat în lumină orbitoare, fie că s-ar fi făcut căldură sau adiere răcoroasă încărcată de parfum".

Judecînd după faptul că prozatorul ține atît de mult să-și susțină „teza" argumentînd-o cu o rigoare „științifică" ce nu pare a accepta nici un dubiu (să reținem, în acest sens, chiar și unele trimiteri „bibliografice" de specialitate, precum aceea privitoare la încercarea francezului René Bazin datînd încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea de traversare pe un mic „oraș plutitor" a Canalului Mînecii", pentru moment putem fi înclinați a crede că chiar se tinde la edificarea unui univers epic efectiv circumscris fantasticului de „anticipație".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Marți, 19 octombrie 1982, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc o seară omagială dedicată memoriei lui Zaharia Stancu, la împlinirea a 80 de ani de la naștere. Au participat scriitori și redactori ai unor reviste de literatură, lucrători din aparatul central al Uniunii și al Fondului Literar. Au fost prezenți, deasemenea, Nicolina Stancu, soția celui omagiat, prozatorul Horia Stancu, fiul scriitorului, precum și alți membri ai familiei. Manifestarea a fost deschisă de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor. Personalitatea și opera marelui scriitor au fost omagiate de Șerban Cioculescu, Fănuș Neagu, Domokos Géza, Mircea Iorgulescu, Valeriu Râpeanu, Madelaine Fortunescu și Andriana Fianu. Actorul Ștefan Radof, de la Teatrul „Nottara", și poetul Romulus Vulpescu au susținut un recital din opera lui Zaharia Stancu.

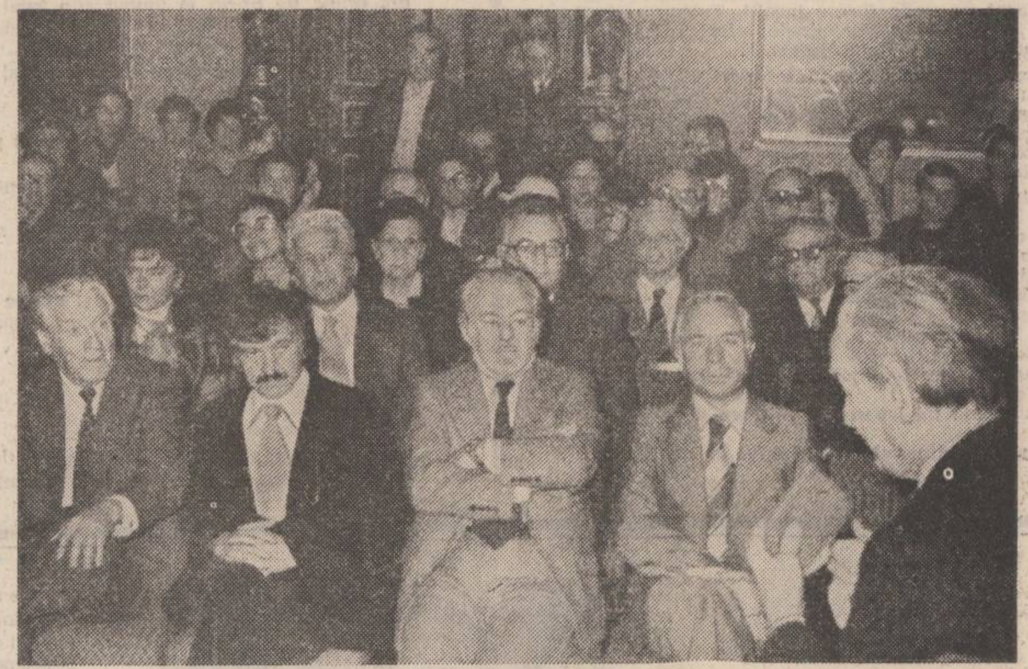

O sfîșiere care eliberează

PRIVIREA LUI ORFEU

S-a scris (și din fericire se va scrie mereu, curiozitatea omenească fiind nesfîrșită iar dificultatea problemei cu adevărat redutabilă) despre relația dintre scriitor și opera lui, despre căile, misterioase ori aparente prin care evenimentele vieții (și mediului ambiant, desigur) ale unui poet îi pot înrîuri arta, despre natura (socială, politică, morală) a acestor influențe etc., etc. Că lucrurile au o importanță deloc minoră, atît pentru sociologia, dar și pentru filosofia creației ca și pentru determinările interne și externe care-i dau specificitatea în cadrul mai general al actelor și valorilor umane, stau mărturie polemicile dintre adepții unui punct sau altul de vedere, polemici care nu o dată capătă vehemență dusă pînă la intoleranță reciprocă a adversarilor, din păcate nu numai o dată depășind planul ideilor.

Cum în acest colț de pagină nu se încearcă nicidecum fișe de istorie literară sau de estetică pură, (este vorba totuși de o atitudine mai puțin rigidă a autorului, eseistică, nu? — cu aceasta nu vreau însă să-i cer lectorului rabat de la logică și de la bunăcredință — așa cum ar trebui s-o facă mulți care confundă libertatea eseului cu libertatea de a bate cîmpii) nu pot totuși să nu amintesc faptul cunoscut de toată lumea că la noi „cearta" a început cu cei doi întemeietori de școală critică, Maiorescu și Gherea, și pe toate tonurile, pînă în zilele continuă la toate nivelele și noastre.

Mă rog, de faptul că autorul nu este un „produs" al mediului în care trăiește și că deci nici opera sa nu poate avea statutul de „produs secund" al acelui mediu, astăzi nu se mai îndoiesc nici mințile cele mai rebarbative la teorie, la meditația calmă asupra valorilor specifice ale artei.

Cercetările mai noi asupra textului literar și care sînt consecința firească a unui mai conștient, mai responsabil și deci mai acut profesionalism al criticii, au adoptat, e drept, un ton mai neutru, mai tehnic în analiză și nu puțini dintre tradiționaliști" s-au speriat, uitînd că alarma și atacurile decisive pentru deschiderea acestor noi căi țin de experiența de la începutul secolului a unor artiști ca Proust și Joyce, T.S. Eliot sau Virginia Woolf etc. Este citată, adesea și pe drept cuvînt, pentru relativa autonomie a operei față de biografie celebra formulă a lui Proust din **Contra lui Sainte-Beuve**: „Cartea este produsul unui alt eu decît cel pe care-l manifestăm în obiceiurile noastre, în societate, în viciile noastre (...) Sainte-Beuve va inaugura faimoasa metodă, care, după Taine, Bourget și atîția alții, este gloria lui, și constă în aceea că, pentru a înțelege un poet, un scriitor, **trebuie să chestionăm cu aviditate pe cei ce l-au cunoscut, l-au frecventat**, cei ce ne vor putea spune cum se purta cu femeile, etc., adică tocmai în toate ocaziile unde eul adevărat al poetului nu este în joc" (s.n.). Desigur, cel ce a scris **În căutarea timpului pierdut**, ca mai toți novatorii, este absolutist (iar de cele mai multe ori nemilos cu marele său înaintaș) dar cum să nu te tulbure ideea raportului univoc biografie-operă cînd peste 25 de pagini ale eseului proustian (p. 10) citești aceste rînduri: „Un poet legat de Sainte-Beuve, ce ție nu-ți place decît pe jumătate și față de care se știe că criticul a dat dovadă de admirația cea mai clarvăzătoare este Baudelaire. Chiar dacă Sainte-Beuve a fost mișcat de admirația, respectul, gingășia lui Baudelaire, care-i trimitea cînd versuri, cînd turtă dulce și îi scria scrisorile cele mai exaltate despre **Joseph Delorme, Les Consolations, Lundis** îi adresa scrisori afectuoase, el nu a răspuns niciodată rugăminților repetate ale lui Baudelaire de a scrie măcar un singur rînd despre el. Cel mai mare poet al secolului al XIX-lea și care îi era și prieten, nu figurează în **Lundis** unde atîția conți Daru, D'Alton Shée și alții își au locul lor".

Dar că în geneza și analiza operei, datele pe care le putem cunoaște despre biografia autorului lor, despre modul și căile aparente în care omul își influențează arta, ce știm despre Lautrémont ca să ne explicăm **Cîntecele lui Maldoror?** Faptul că poetul, de cele mai multe ori, nu suportă amestecul, pînă la un punct impudic, al celor două eu-ri ale sale — unul exterior, perisabil, neesențial și altul interior, autentic, proiectat în eternitatea operei sale — îl găsim invocat și de Eminescu pe un ton sarcastic în **Scrisoarea I**: „Astfel încăput pe mîna a oricărui, te va drege, / Răle-or zice că sunt toate cîte nu vor înțelege... / Dar afară de acestea, vor căta vieții tale / Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale — / Astea toate te apropie de dînșii... Nu lumina / Ce în lume ai vărsat-o, ci păcatele și vina, / Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt / Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt, / Toate micile mizerii unui suflet chinuit / Mult mai mult îi va atrage decît tot ce ai gîndit". Aceste versuri rezumă abstract același protest împotriva abuzului de biografism în exegeza operei, inconfortul natural al artistului de a fi privit printr-un ochean de care el s-a eliberat și de care, în mare măsură, se simte deja străin.

Dan Laurențiu

Prima istorie literară românească (II)

Însemnătatea „Conspectului" produs de Vasile Gr. Pop depășește însă cu mult intuițiile încă haotice despre critică și istorie literară, despre eliminarea „culturalilor" din istoria de valori și altele de același fel pe care azi le admitem aprioric. Cît „călinescianism" embrionar era acolo s-a putut vedea cu ușurință, mai interesant fiind a urmări acum înfățișarea propriu-zisă a literaturii române așa cum o fixa, întîia dată la 1875, V.Gr. Pop. Omul pornea de la ideea că literatura ar fi, în general „primitivă", adică populară, „epigrafică" și, în fine, alcătuită din „documente și opere complete", laice și ecleziastice. Istoriile literare care l-au urmat au dezvoltat cu precădere cea de-a treia categorie, mai mult G. Călinescu și mai puțin N. Iorga: apte a intra într-o istorie „estetică" sînt, după aceștia, mai cu seamă producțiile hotărît artistice. Folclorul, epigrafia — iată elemente pe care istoria literară din ultimul secol le-a pierdut pe drum. Cu toate acestea, în concepția lui V.Gr. Pop ele nu puteau lipsi căci acest pionier se sforța să înceapă cronologia literaturii române cu mult mai dinainte decît o vor face urmașii. „Complexul întîrzierii" nu se născuse la acea oră și „Conspectul" socotea drept o întîie formă de literatură română pe aceea produsă în Dacia antică. O literatură în acea provincie romană a existat fără îndoială, deși asupra acesteia ne lipsesc deocamdată urmele organizate. Cîte ceva a fost și înainte de romanizare și dacă socotim pe scriitorii greci din Scythia minor s-ar putea vorbi de literatură chiar înainte de era noastră. Mai încoace, probele sînt și mai concludente, cercetarea, e drept lentă și adesea eroică, tinde acum să-i dea dreptate lui V. Gr. Pop. Pentru acea vreme, ideea lui era uimitoare deși nu inexplicabilă: spusese ceva despre acestea Hasdeu, inițiatorul adevărat al unei astfel de mișcări fusese, în 1837, Kogălniceanu (în Rumänische oder Wallachische Sprache und literatur"). Acești precursori nu o dată mai dezlegați de prejudecăți decît noi, gîndeau grandios și fascinant. Negurile care acoperă întîile manifestări literare, crede V. Gr. Pop și crede bine, ar putea fi împrăștiate prin considerarea „tradițiilor" drept literatură (în folcloristică se descurca, de altfel bine, în limitele vremii lui.). Dacă nu „folclorică", adaogă V. Gr. Pop atunci acea, să-i zicem, **„literatură protoromână"** ar fi, prin definiție, eclesiastică. Așa și era, a demonstrat-o abia acum Ioan Gr. Comon și pare-se că sugestia veche a lui V. Gr. Pop are o vitalitate mult mai mare decît s-ar putea crede.

Autorul știe de Neagoe Basarab (despre care se va pronunța, în 1879 și Hașdeu), văzut ca un adevărat erudit al epocii sale", prețuia pe Coresi, „Palia de la Orăștie", pe Gr. Ureche (al cărui letopiseț ar fi dat „prin această atît de însemnată scriere o putere mare literaturii noastre"), pe Varlaam (cu polemica în jurul „Cazaniei",), pe Miron Costin („prin istoric vestit și totodată primul poet român"), pe Dosoftei („înzestrat și cu talentul poetic") /.../ întrecînd prin ușurința limbii și eleganța expresiunilor pe Costin"), pe „ilustrul cronograf" Dimitrie Cantemir, „cel mai erudit al timpului său", pe Niculce, pe Antim Ivireanul, pe „neuitatul istoric" Petru Maior și pe Samuil Klein, Văcăreștii, Gh. Șincai („prin el literatura prinde aripi mai puternice făcînd o transgresiune la secolul al XIX-lea"). Nu cred că s-ar putea rectifica, în condiții de obiectivitate, acest tablou stabilit de Vasile Gr. Pop de unde nu lipsește nici o figură impunătoare a literaturii române „vechi"; de altfel, nici G. Călinescu nu mizează pe alte valori. S-ar putea obiecta că literatura „veche" avea scriitori puțini și că valorile, cîte sînt, sînt bătătoare la ochi, observație, de altfel fără temei aici la 1875 de-abia se restituiseră colecțiile de cronici (prin osîrdia lui Kogălniceanu) iar sentimentul ierarhiilor propriu-zis estetice nu despărțise net „artistul" de „cultural". Intuiția lui V. Gr. Pop față de valori era însă indiscutabilă și o probează, încă o dată, imaginea pe care ne-o dă asupra literaturii de după 1800. Coloana vertebrală a epocii e, în optica lui, formată din Heliade, C. Negruzzi, Bolintineanu, Alexandrescu și Alecsandri; ce s-ar mai putea adăuga? Din mulțimea de „literați" mărunți și de scriitori merituoși Vasile Gr. Pop îi alegea pe aceștia spre a reprezenta „periodul întîi al renașterii literare". Istoricul nu se oprea aci, el se aventura de îndată printre contemporani. Privite de acum, din perspectiva „epilogului", dată de istoriografia literară care l-a urmat, judecățile lui Vasile Gr. Pop sînt neverosimile prin profunditate. Omul nu era „junimist" dar prenumăra în „conspect" pe mulți autori de la „Junimea", unii chiar „infertili": Pogor, Th. Rosetti, Ianov, Știa, așadar, că nu se poate face abstracție de „Junimea", observînd, chiar, într-un loc, că „junii" depărtați de „Convorbiri literare" sînt puțini deși credea că unii dintre junimiști sînt împinși prea departe de „idei cosmopolite". „Independent", Vasile Gr. Pop avea ideea că marii scriitori ai vremii lui sînt Eminescu, Maiorescu, Hașdeu, Macedonski, Slavici. Examinînd acest șir nu avem șocuri de nici un fel și ar fi de mirare că lipsesc de aci Caragiale și Creangă. Totuși, Caragiale nu debutase la acea oră, în teatru.

Despre Eminescu cel care publicase pînă atunci relativ puțin aprecierea este, urmînd pe Maiorescu, superlativă: „Unul din cele mai frumoase talente, și am putea zice chiar cel mai important talent ivit pe scena nouă de mișcări a literaturii noastre". Într-un moment cînd Eminescu era privit mai degrabă ca o bizarerie, a-i fixa un astfel de loc în istoria literaturii e semn de maximă acuitate. Maiorescu îi trezește un deplin entuziasm: „Numele T. Maiorescu înseamnă — după constatarea a mulți — o epocă în mișcarea literară a românilor". Hașdeu, admirat mai cu seamă pentru cantitatea monumentală a operei (care „ar putea forma vreo 20 tomuri") e un alt idol: „Acest însemnat scriitor întrece prin valoarea scrierilor sale, mai ales istorice, pentru profunda sa erudițiune, mai pre toți istoricii români de pînă astăzi". Despre Slavici, „acest june talentat", Vasile Gr. Pop găsea un cuvînt pozitiv: are „o limbă ușoară, populară, talent original și o judecată profundă (...) calități împreunate cu o inteligență și erudițiune". V. Gr. Pop credea, și critica de după el nu l-a urmat îndeaproape, că Slavici avea erudițiune de critic serios pe terenul istoric: examenul de azi îl confirmă. Tînărul Macedonski, care nu avea mai mult de 22 de ani, e întîmpinat cu urale: „De dorit e, ca Al. Macedonski să-și imprime toate poeziile sale într-un volum, căci ar forma un buchet frumos în literatura noastră." Presimțirea unei cariere înconjurată de ostilitate ni se pare azi pur și simplu uimitoare: „Junele poet, cu toată activitatea sa literară, cu toate elogiile ce i s-au făcut, a fost și este încă prada calomniatorilor". Inaptitudinea politică a lui Macedonski îi apărea clară: „Ceea ce cu drept cuvînt i-am observa lui Al. Macedonski este ca să nu se lase tîrît în valurile politice (...) ci să urmeze pur calea literară, pe care-și poate cîștiga un nume mare". Hotărît, Vasile Gr. Pop avea o afară din comun intuiție. A spune despre tînărul Eminescu că e un mare poet, a observa că Macedonski are un talent ieșit din seriile curente, a ști sigur că Maiorescu și Hașdeu, înși exclusiviști care nu se suportau reciproc, sînt în realitate mari contemporani, a socoti că Slavici e talentat și erudit și că Ion Creangă există că scriitor deși nu publicase literatură, ei, bine, aceste judecăți nu sînt puțin lucru, ele însemnează enorm pentru un tînăr precum Vasile Gr. Pop, nu doar un intelectual cu simț istoric ci și cu indubitabilă vocație propriu-zisă critică. Ar fi extravagant să admitem că acest „conspect" nu are și erori, majoritatea constînd în hiperbolizarea, totuși moderată, a cîte unor autori pe care posteritatea nu i-a calificat. V. Gr. Pop n-avea „organ" pentru N. Filimon și I. Ghica dar exalta pe G. Missail, G. Bengescu, Petrache Poenaru, H. Myller, pe I.V. Adrian (amicul lui), pe D.M. Preda, pe S. Niculescu, pe Eufrosina Homoriceanu și Ioan Cartu, nega, cu brutalitate, pe Iosif Vulcan și I. Pop Florentin. Nu sînt, cu toate acestea, stridente tulburări de ierarhii ci, mai degrabă, șovăiri inerente unei istorii literare „contemporane", care studiază fenomenul în mers, fără o cît de mică perspectivă istorică. Nu mai puține sînt, să zicem, erorile lui Eugen Lovinescu, neglijabile la acesta, ca și la V. Gr. Pop prin valorile stabile pe care le revelează. Totuși, lauda lui C. Negruzzi și I. Mandinescu nu pare excesivă. Ar fi inexact să apreciem în acest „conspect" ideile în ebuliție proprii începătorilor de drum, precizia diagnosticianului, „imparțialitatea". Vasile Gr. Pop era și un istoric literar de felul lui G. Călinescu cultivînd biografismul amplu și pitoresc, baroc, aproape epic. El ne-a decris pușcăriile lui Bolliac, vînătoarea lui N. Rucăreanu, duelurile lui N.T. Orășanu, „tropismele" lui Al. Pelimon care călătorește vara și imprimă iarna ce a scris peste an, viața prelatului Veniamin Costache, ucenic la popii greci, bătut la talpă ca școlar. Nici contemporanii nu scapă: V. Gr. Pop știe că T. Boian stă la moșie și s-a retras din literatură, că G. Missail lucrează opere „colosale", că Laerțiu își rescrie fragmente, publicate, dintr-un roman, că V. D. Păun scrie de zece ori mai mult decît publică. Accentul colorat, biografic și verva formulistică — acestea sînt călinesciene. V. Gr. Pop nota „stăruința de fier" a lui Iancu Văcărescu, „nutrimentul" cărturăresc al lui Mumuleanu, înfățișa pe Millo prigonit de rude, pe Dora d'Istria, izolată într-un mariaj internațional, pe Anton Pann, poetul „junilor de la prăvălii", pe M. Zamfirescu, cel care „îmbrățișează cariera de birocrat". Sagacitatea, agravată și de perfectul simplu, epic, (deși istoricul literar nu era oltean), biografismul colorat, vivacitatea curioasă de toate și gureșă, acest într-un cuvînt „călinescian" demonstrează încă o dată că stilul lui G. Călinescu e, în fapt, stilul criticii literare românești, detectabil la N. Iorga, la Ibrăileanu, la D. Russo, la, acum, iată, Vasile Gr. Pop.

S-ar mai putea face și alte semnalări: omul avea păreri moderne și saluta verslibrismul (pg. 82), știa de Th. Gautier (ca critic), era de părere că renașterea românească nu pornește de la 1848 ci din 1812, 1821, 1838 (ceea ce de-abia acum am admis și noi) iubea în general, pe scriitorii „poligrafi", cu inițiative în toate domeniile, presimțind, poate, necesitatea muncii eroice cu orice preț, dădea note bune unor tineri (G. Tocilescu, B. Florescu, D.A. Laurian, G. Dem Theodorescu) pe care istoria literară i-a confirmat și, cît privește pe Leon Negruzzi și Ioan Mandinescu, stimulează și azi pe cercetătorul fără prejudecăți să procedeze la o „revizuire". „Conspectul" lui Vasile Gr. Pop este, așadar, o istorie literară excepțională și, de aceea, ignorarea ei pare fără putință de tăgadă, de neexplicat. Totuși, o explicație ar exista: sub raportul concepției, V. Gr. Pop era un istoric de emanație hașdeiană ale cărui intuiții, privitoare, mai ales, la epocile vechi posteritatea nu le-a urmat. Fără ereditate în concept, omul avea să rămînă doar prin exactitatea neverosimilă a unor judecăți și, ca să zic așa, prin adîncimea unor formulări. Însă „judecățile", inițial „eroice", se colectivizează cu vremea și par, la o privire înapoi, banale; cît privește „formula" rămîne întotdeauna acela care spune mai colorat, mai profund și memorabil. „Anonimatul" visat de Vasile Gr. Pop este, iată, condiția istoricului literar.

Artur Silvestri

AUTOPORTRET SPIRITUAL

La cea de a zecea carte a unei fertile cariere culturale, Valeriu Râpeanu reconfirmă o înzestrare și o formație intelectuală multilaterale, interdisciplinare. Literat, desigur înainte de toate, autorul **Interferențelor spirituale** este, în același timp, istoric (exegezele despre Iorga și Gh. Brătianu sînt cele ale unui specialist), critic muzical și istoric al muzicii, istoric și critic al artelor. Evantaiul larg al preocupărilor dă temeinicie și fermitate judecăților și opiniilor sale, evitînd viziunea restrictivă, simplificatoare și superficială, căci spiritul uman creator nu este alcătuit din compartimente zăvorîte, ci dintr-o unitate constituită pe principiul interdependenței și complementarității. Specializarea îngustă nu este altceva decît ignoranță. Începîndu-și cariera cu două monografii literare (despre G. M. Zamfirescu și Alexandru Vlahuță), Râpeanu își extinde în cărțile următoare, aria preocupărilor și investigațiilor.

Cea mai recentă carte a sa, **Tărîmul unde nu ajungi niciodată**, ilustrează aceleași virtuți intradisciplinare, obiectul eseurilor constituindu-l literatura: franceză, germană, americană: Malraux, Montherlant, Mauriac, Boisdeffre, Anouilh, Roblès, Gibson, Thoman Mann; muzica: Enescu, Menuhin, Marcel Mihalovici, Monique Haas, ș.a.; artele plastice: Brâncuși, Erik Satie, iar ultima diviziune a cărții: **Itinerare nordice** cuprinde numeroase pagini de impresii din expoziții, emise de un spirit fin, cunoscător al domeniului. Prima reflecție ce ni s-a impus, după parcurgerea celor cca. 300 de pagini ale culegerii, se referă la ceea ce am putea numi opțiunile spirituale ale autorului, convergind, coroborate și cu celelalte cărți ale sale, către ceea ce am putea numi generic, un autoportret spiritual. Prin ce s-ar distinge, cum ar arăta un atare autoportret? După opinia noastră, principala trăsătură o constituie preferința pentru valorile clasice, impuse, care și-au dovedit rezistența, test al echilibrului intelectual, obținut printr-o selecție severă și un gust exersat, rodat de cultură. Respingînd programatic insurgența facilă, menită să epateze pe novici, snobi, și impostori, aceptînd însă inovația adevărată, de adîncime, ca o condiție a progresului artistic, autorul alege, credem, alternativa cea mai constructivă în cultură. Nu lipsesc din lista de mai sus scriitorii care sparg tipare consacrate, cum este Malraux cu ale sale **Antimemorii**, pe marginea cărora se glosează cu comprehensiune și totală competență. Vrem să spunem, dealtfel, că fragmentul din carte consacrat lui Malraux, autor bătătorit la roi de atîția galofili zeloși, este unul din cele mai complete și mai avizate din cîte am citit. O microsinteză, completă în liniile ei esențiale, asupra omului și scriitorului care a fascinat epoca jumătății noastre de veac. Personal cred că prețuirea operei literare și nu eseistice este redevabilă enorm personalității puternice, de conchistador intelectual și civic a autorului ei. Altfel îmi pare, recitită astăzi, cam schematică.

Valeriu Râpeanu a călătorit mult, a străbătut lumea în lung și-n lat, este un om „umblat", care a adus și aduce însemnate servicii culturii noastre actuale. Pe unele dintre personalitățile despre care vine vorba în carte le-a cunoscut direct, le-a luat interviuri; s-a întreținut îndelung, s-a împrietenit cu ele. Cu discreție și decență, nu face însă caz de aceste raporturi, nu detaliază împrejurările spre a se scoate pe sine în relief ori, cum procedează atîția confrați ridicol de vanitoși, să-și convingă cititorul cît de onorat și emoționat s-a simțit confratele din Franța în fața vizitatorului bucureștean. Nu o dată Râpeanu se dovedește un portretist dotat, știind, din cîteva descrieri și gesturi, să închege o imagine greu de uitat. Iată cum îl „zugrăvește" pe François Mauriac, în momentul în care primește oaspeți din România: **„Cu brațele deschise, expansiv, cu un zîmbet cald și — după cîte am înțeles mai tîrziu — necircumstanțial, François Mauriac a topit, prin această prezență cordială, sfiala și emoția noastră. Chipul lui era aidoma celui din fotografiile mai vechi: slab, înalt, cu o înfățișare ascetică aproape, o expresie spiritualizată. Ochii adînciți în orbite au cînd căldura învăluitoare a unui bunic afectuos, cînd sclipesc căutînd să oprească în zbor o idee. Și mai e încă ceva care îți fixează atenția: mîinile, cu palmele și degetele lungi, osoase, descărnate aproape, subliniind, cu eleganță, dar și cu discreție, fiecare gînd. Mîini de vrăjitor parcă, de șef de orchestră ce-și fascinează interlocutorul, dîndu-i sentimentul că muzica de acolo izvorăște și acolo se termină..."** Subscriem întru totul la acest inspirat, dar mai ales exact portret, ca unul care l-am vizitat, de asemenea, pe Mauriac, încă în 1963, însoțit de profesorul francez Aimard, care a avut gentilețea să mă prezinte, în timp ce predam româna la Sorbona. Impresia ce mi-a lăsat-o, după o oră de convorbiri, n-a fost, o mărturisesc cu franchețe, formidabilă. Mai degrabă dimpotrivă, ceea ce, desigur, trebuie pus în legătură cu imaginea superlativă ce mi-o formasem după citirea romanelor sale. Omul a demitizat, pentru mine, scriitorul. Mi s-a părut excesiv de interesat de faptul dacă e tradus la noi. Mi-a pus chiar vreo 2—3 întrebări în acest sens.

Lucid și prevăzut mereu cu spirit critic, Valeriu Râpeanu nu-și adulează interlocutorii sau autorii de care se ocupă. Fără a cădea în divulgări indiscrete, evitînd ispita de a-și pigmenta textul cu viața intimă a celor comentați (cîte nu i-ar fi oferit atîtea penibile momente ale vieții lui Montherlant!) momind astfel cititorul, făcîndu-i cu ochiul, autorul culegerii de față nu evită să surprindă, „en passant", cu fină malițiе, omenești inadvertențe ale idolilor. Fiindcă a venit vorba de Montherlant: **„Pe poarta nemuririi scriitorul — ce trăia de peste trei decenii cu voluptatea izolării, părînd insensibil la recunoașterile contemporanilor (deși a protestat împotriva judecăților critice care i se păreau nedrepte), disprețuind gloria și onorurile, pe care nu le-a refuzat... neavînd în ultimii 30 de ani nici disponibilitățile cetățenești ale lui Malraux, Mauriac sau Sartre, nici pe cele mondene ale lui Cocteau sau Maurois — nu a intrat fără zgomot".** Scrisă firesc, colocvial, fără fasoane calofile (autorul ei nefăcînd parte din categoria celor care confundă obscuritatea cu adîncimea, precum simpaticul ipistat Nae Ipingescu, de care nu ducem nici astăzi lipsă), noua carte, jubiliară, a lui Valeriu Râpeanu, se citește cu indiscutabil profit intelectual.

Pompiliu Marcea

*) Valeriu Râpeanu: „Tărîmul unde nu ajungi niciodată", Editura Sport-Turism, 1982.

PEDEAPSA

Urmare din pag. 1

ce aminte de insul cu salopetă și cu cîinii aceia fioroși și dacă știe ce mai face.

— A murit, mi-a răspuns simplu omul cu cicatrice.

L-am mai întrebat de ce-l pîndea și ce era cu el și cu plimbările sale de seară și cu cîinii aceia și cu strigătele pe care insul le scotea.

Omul cu cicatrice a dat din mînă ca și cum ar șterge o amintire neplăcută apoi a zis cu ton egal și neutru.

— Insul cu salopetă, cum zici dumneata, a fost bătăuș de închisoare. Era mut și surd și avea misiunea să bată și te rog să mă crezi că o făcea ca nimeni altul. După un timp s-a pensionat sau l-au dat afară, nu mai știu. A trăit încă jumătate din viață înconjurat de cîinii pe care i-ai văzut, apoi de alții, știind la ce se poate aștepta. Eu am vrut să mă răzbun de cîteva ori, pentru ce mi-a făcut, (a arătat spre cicatricea urîtă), am avut ocazia, puteam să-i otrăvesc cîinii dar mi-a fost milă. Puteam să-i dau foc la casă, însfîrșit, să-l împușc, dar nu sînt un criminal. Și atunci eu și alții ca mine pe care i-a bătut am hotărît **să-l închidem** în libertate fiind pentru restul vieții obligîndu-l să circule numai în zona în care l-ați văzut. El știa asta și n-a ieșit niciodată mai departe de locul impus. De altfel, dragă domnule, aici a și murit, probabil de inimă, eu am asistat și am văzut cum s-a prăbușit la pămînt ca fulgerat și cei doi cîini, alții mai tineri, dar de aceeași rasă și la fel de devotați l-au tîrît spre casa lui care se afla undeva pe acolo, în locul acelor blocuri. Vreau să-ți mai spun că am anunțat autoritățile, știam că e singur și că nu are pe nimeni și am încercat să intrăm în curtea împrejmuită cu zid să-l luăm și să-l îngropăm creștinește. Nu ne-am putut apropia timp de două zile din pricina cîinilor care-l păzeau și urlau a moarte. În cele din urmă un vînător a împușcat cîinii. Nu-ți mai spun că eu și încă trei prieteni care-i jurasem răzbunare cumplită am fost și la înmormîntare. Ni s-a făcut milă văzînd sicriul neînsoțit de nimeni și chiar și preotul l-am plătit noi să-i facă o slujbă specială de iertare a păcatelor.

Și, dacă vrei să știi, domnule, am scăpat și o lacrimă, așa cum face românul la morți... Asta e...

atelier literar

poșta redacției

DAN MANOLE : Un început promițător, în pagini încă șovăitoare, inegale. Cele mai bune : „Apocalipsă“, „Brahms“, „Toamna, lumina“, „Imagine răsturnată“.

B. MARIAN : Aveți deplină dreptate, din păcate, lucrurile sînt așa cum sînt (inclusiv anomalia redacțională la care vă referiți și pe care, desigur, cu un mic efort, o veți descifra și singur !...) și nu întrezărim, cu toată părerea de rău, nici o altă cale, mai operativă, mai eficientă, în afara celor de care însivă pomeniți în scrisoare. Firește, un contact direct oferă cel puțin avantajul de a scurta așteptările (oare ?)... Dar, poate e nevoie de mai multă îndrăzneală (nu agresivitate !) și, parcă, și de un dram de noroc... Sperăm să ne dați vestea cea bună, la urma urmelor ! (Ultimul plic cu versuri, în nota obișnuită).

D. IONAND : Să fie-ntr-un ceas bun ! Felicitări și mulțumiri cordiale !

FELICIA : Ne-a bucurat mult revenirea, ca și, încercările de cucerire a unui echilibru, de recuperare creatoare a timpului pierdut (ultimele vești în acest sens sînt de bun augur și par să anunțe ieșirea dintr-o prelungită copilărie !...). Și în versuri se ivesc, parcă, accente noi, unele tentative de ieșire la lumină, de restabilire a **comunicării** („Elegie de buzunar“, „Sinucidere“, „Bal mascat“ — doar ultimele cinci versuri, foarte frumoase — și altele). Majoritatea paginilor, însă, par mai vechi sau, în orice caz, aparțin (din păcate) perioadei de infantilism obstinat, pe care sînt semne, cum spuneam, că sînteți pe cale de a o depăși. Dintre ele, sînt de menționat cîteva în care talentul dv. (pe care l-ați tratat cu atîta vitregie) își semnalează chinuita supraviețuire : „Putere“, „Vocația naivității“, „Puterea de evocare“, „Interior“, „Palindrom 4“, etc. Vă dorim mult succes în acest demers salvator și sperăm să primim cît de curînd vești frumoase, limpezi, consistente.

I. MOCANU : Nu vă putem satisface dorința (textul nu e nici măcar „nostim“, cum îl considerați dv.).

V. MILESCU : O pasă bună de inspirație, cu mai multă spontaneitate și prospețime, mai puțin „studiată“ și literaturizată, un demers substanțial, de bune făgăduieli, spre maturitatea decisivă a lirei („Lucrare“, „E atîta dor“, „Sînt“, „Și septembrie“, „În septembrie“, „Păduri în vară“, „Relicvă“ — încă nepatinată, cam grunjoasă).

D. BARBU : Cîteva pagini mai bune, în primul plic („Oglinda magică“, „Vin ai noștri“, „După insomnie“). În al doilea, multe surprize ! Nu vă putem răspunde, firește, amănunțit, aici, la toate întrebările, atît de naive și atît de desperate. Dar, parafrazînd titlul dv., sîntem înclinați să credem că „păgubașul cîștigă tot“ ! (și, în primul rînd, libertatea, dreptul la vis și puritate, despărțirea de obtuzitate și egoism, și multe altele...). Veți trece cu bine, sîntem siguri, și acest impas (mai bine mai devreme !...) care, oricît ar părea de ciudat, vă va îmbogăți în multiple sensuri. Cît despre acel „nu știu dacă voi mai putea scrie poezie“, el este dezmințit întru totul de cele mai multe din ultimele pagini trimise, care marchează un cert progres al profunzimii și tensiunii lirice. Vă dorim succes și curaj și așteptăm veștile bune.

I. S. MOISA : Între faptul diversa anecdotic, pedestru „Scrisoarea către Natașa“) și suprarealismul regizat, artificial, fastidios, din aproape toate celelalte, n-am prea mai regăsit bunele promisiuni inițiale.

T. DINUȚ : Lucrurile reușesc mai bine cînd linia rămîne simplă, curată, firească, fără podoabe excesive (greoaie, sofisticate, în „ghirlande“, etc. cu, bunăoară, în „Proscrisul“, „Lăcrimoșii“, etc.), fără cuvinte „căutate“, „rare“, prețioase. Adică, în : „Remember“, „T'en vas“, „În zori“.

CONSTANȚA PĂDURARU : E prea puțin, ca să ne putem face o părere. Reveniți.

ION VIOREL : Sînt unele semne că promisiunea dv. („la viitoarea scrisoare veți citi poemele unui adevărat poet“...) s-ar putea împlini. Fie chiar și cu unele amînări...

ETETERA : Ceva mai bine, în „Autoportret de poet“ (...dar n-am „detestat“ nimic la dv., nici măcar „niște gînduri pline de înțelepciune“... Vreți să spuneți, desigur, că le-am **detectat**, dar e oarecare diferență !...).

EM. CHELARU : Puține lucruri demne de atenție („Sete“, „Una din convingeri“). Mai multe, paginile de joacă hazardată și facilă, cu o mai veche toleranță față de incongruență și anomalii, de metafore artificiale, nefirești, îndoelnice (de p., „cupă de ciocîrlii“, „sînii ierbii“, etc., etc.).

V. DOBOȘ : Confirmări și, parcă, mai mult decît atît. Mai interesante, „Somn ușor“, „Ciinele cuvintelor“, „Stația“ (încă nefinisată) și, mai ales, „Girafa în flăcări“, cu un suflu deosebit, dar și cu surplusuri discursive.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Peisaj metafizic

Nici ziuă, nici noapte, doar seară
Cît văzu-ntre gene cuprinde,
Coboară păduri de pe dealuri
În satul oprit sub o stea,

Prin fineți aromate pășește
Un cal ca un zeu singuratic,
Rețele de greieri vibrează
Dind formă de liră amurgului,

Particule fine din cer
Alunecă în ochiul poetului,
Abia perceptibil departe
Motoarele vremii vuiesc.

VIOREL FLOROIU

Simburele

Simburele
ascuns
în aroganța
trandafirie
a cărnii parfumate
își pune
întrebări
Visătoare
frunzele
cedează
vîntului
Rădăcina trudește.

A. VALONI

Somn ușor

M-afund în lîna zăpezii —
primul contact
cu „a nu fi“

cineva îmi întinde cămașa de forță

pe mine nu mă înnebunește
moartea
cînd va veni
o voi primi ca pe orice musafir
cu dulceață și apă
de la frigider,
ba chiar ne vom culca
în același așternut
și ne vom spune :
„somn ușor“ —
asta e tot ce vom face
pînă a doua zi

VASILIAN DOBOȘ

Desen de Elena Constantinescu

E atîta dor

E atîta dor
în oasele gutuii
ce-a putrezit nestrînsă de pe ram
lumină-n jurul ei se face moale
în zare dealuri sub frunziș
mai scad
e-atîta dor
în fructa putrezită
de așteptarea mîinii tremurate
ce-a rupt mătasea lacrimei
din ochiul
ce-o dezmierda în fața ta, oroare,
e-atîta dor
în fructa nenuntită
de gura ta
copil cu ochiul mare...

VICTORIA MILESCU

Veghere

Soarele este amestecat cu foc,
acolo pasc caii imaginației mele.
Cerul este alcătuit din păsări,
dar nici ele nu-s libere.
Pe pămînt mișunã mecanisme
făurite din trecătorii-oameni.
Trupul meu este făcut din ochi.

DELIA ELIAD

Acest arbore

Acest arbore e
cîntecul cerului
Fumegă-a toamnă iarba
sub talpa mea desculță...
Furnicile m-apleacă
în hora lor nebună
Albinele zoresc
în stupul dintr-o prună.
...Și nimenea nu știe unde sînt
numai lumina acestui soare blînd
și-un șoim zburînd
în rotocoale line
stăpîn peste grădină,
peste mine.

MARCELA MARINICA

Poem

Pe munți se sprijină cerul
Obosit de propriu-i necuprins,
Ochiul lui veșnic deschis deasupra noastră ;
Lada cu zestre de care ne legarăm religiile
Disputată ca un joc de noroc,
Matematică rigidă —
Curbe și axe mereu imaginare,
Tăindu-ne felii existența...
Pe munți se sprijină cerul
Animal obosit de mister,
Rumegîndu-ne anii !

ADRIANA LĂSCĂU

Pînă și șoapta

Pînă și șoapta
e înghițită
pînă și urma
lăsată se șterge
dintre toți trandafirii pămîntului
nici unul nu-și leapădă
pentru tine, spinii
din toate clipele ierbii auguste
nici una nu-ți spune
iubire, rămîi
în căptușeala dulce
în ochiul tristeții
în adîncitura
de răcoare a serii
ca o dină
ascunsă în palmă
și cu pumnul închis
te-ndepărtezi
rămasă în umbră
ca o ghindă, inima ta,
ca o ghindă.

IRMA SANDU

Critica și actualitatea literară

Urmare din pag. 1

pseudovalorilor, criticul, indiferent de zona literară asupra căreia se aplică, are dreptul și datoria de a se opune oricărei forme a imposturii, prevenind astfel apariția și, apoi, posibila consolidare, prin perseverență, a falselor prestigii, neacoperite în caratele talentului. Este aceasta **funcția profilactică** a criticii, care se exercită, desigur, în spațiul actualității și care ține de obligativitatea judecății de valoare. „Diagnosticul“ operei nu trebuie aminat sau eludat din actul critic, mai cu seamă în epocile de efervescență creatoare. În România contemporană, literatura se află într-un astfel de moment. În proză, în poezie, în critica românească au apărut în ultimul timp nu doar opere **numeroase**, dar, în primul rînd, opere **valoroase**. Se scrie în toate genurile și registrele stilistice, se scriu romane, nuvele, schițe, se scrie, cînd se scrie, poezie patriotică de calitate, poezie de meditație filosofică, poezie ludică, poezie imnică, poezie ironică, se cultivă, deopotrivă, eseul, foiletonul critic, monografia, studiul. În fața acestei realități literare multiforme criticul se va arăta interesat, desigur, de axiologia estetică, pentru că, fiind contemporan cu opera, îi revine lui, de această dată, rolul de a alcătui o ierarhie cît mai aproape de adevăr, oferind-o, apoi, spre confruntare, generațiilor viitoare, adică, în fond, Timpului.

Dar, tot acum, o altă funcție a criticii se impune ca dominantă. Am numit astfel **funcția de intermediere**, pe care criticul și-o asumă cu orgoliu și nu ca pe o obligație sîcîitoare. Cititor avizat, specializat, criticul trebuie să înlesnească accesul cititorului obișnuit la opera literară, să o decodifice semantic, să o analizeze stilistic, să-i sublinieze mesajul. Procedînd astfel, chiar riscînd didacticismul, criticul nu ignoră capacitatea cititorului de a se orienta singur în hățișul literaturii moderne, ci i se oferă doar ca o călăuză ce-i poate fi oricînd prețioasă. Cu condiția ca limbajul său să nu devină, fără voie, prin ermetism, un obstacol în calea lecturii. Marile adevăruri dintotdeauna au fost spuse simplu și, ca iubitoare de adevăr, critica nu-și poate refuza limbajul esențial al simplității.

În raport direct cu angajarea în prezentul literaturii, critica își poate exercita și **funcția anticipatoare**. Sprijinită pe tradiție și cunoscînd în amănunt actualitatea, critica aproximează direcțiile de dezvoltare ale unui creator sau altuia, dar și pe cele ale unei întregi literaturi. Este limpede că aici, în domeniul previziunii, riscul de a greși apare sporit, în „calcul“ intrînd factori pe care criticul nu-i poate controla. Dar satisfacția de a se vedea confirmat rămîne o tentație pe care puțini critici autentici o pot ignora.

Critica românească actuală, prin reprezentanții ei de valoare, își asumă toate aceste funcții, nu fără orgoliul magistraturii dar, înainte de orice, cu convingerea că, acționînd astfel, contribuie la propășirea literaturii române. Aceasta este, dealtfel, funcția ei esențială.

MIRESELE CĂRȚILOR

Urmare din pag. I

tîlmăcire care mult obligă : să se știe ce se vinde, ce se cumpără, să se cunoască, de tot omul care-și scoate pîinea cea de toate zilele, din negoțul de carte, curat.

Am aflat și nume ; s-au spus și s-au mai scris; Lucreția Lascu, pe-ale căreia mîini, cărțile noastre se află, spre mîinile cetitorului, Anghel Filipescu, pe-ale căruia minuri, poemele noastre, Maria Petrușca, Takacs Felicia, pe-ale căror palme, romanele, aceste oglinzi ale lumii, în care ne uităm învățînd să fim și noi pe lumea noastră, cum se cuvine ; Ileana Șipoș, Elena Giura, Olimpia Florea, Csibi Iosif, Muntean Mariana, librărese, librari, pe-ale cărora mese de muncă umblă numele noastre, cărțile noastre... ca banii cei peste tot umblători...

Și precum viețile lumii și-ale oamenilor noștri, se preschimbă în pîinea cea de toate zilele, a poetului, tot astfel cărțile noastre se fac pîinea celor dedați comerțului cinstit cu munca noastră — întrucît cu toții, noi și ei, și ele, ne nutrim din pîinea cea de peste zi și veacuri, a duratei în ideie și-n simțiri.

Urmă că după ceremonia cărții, s-au pus masa ceremonioasă, cînă lumească, nici prea zgomotoasă, nici în amurgeală ; au fost și autori la paharul de vorbă a omului cu om, cum au fost și cele și șase zeci și peste...

Și cu noi, poetul de meserie librar, Gheorghe Dăncilă, și-n fața noastră, și la dreapta mult, Margareta Baic, Livia Ciobata, dar la stînga era gazda, directoarea Centrului de Librării, Victoria Cristea.

Și mi-a arătat cununa ; în lăcașul cinei cărturarilor și cărturăreselor, coroniță de mireasă ; de unde venea murmur de flaut, antic, ai fi zis, însă cîntec de orchestră actuală, de chitare, drept să spun. De-asupra perdelelor în falduri neclintite — cununa, gătează de mireasă.

Am primit lămuriri : fusese nuntă mai nainte cu trei zile : aleasa își uitase cununa, au și-o lăsase drept ceva, de-acum încolo altfel ; au fost ziceri de toate felurile, însă eu, la unul întelesul următor mă uit : cărturari, cărturărese, de librărie negustori cinstiți, ce sînteți voi în Cetatea Soarelui Apullum, Alba Iulia ? Mirii cărților, miresele poemelor noastre : cununa vieții celei de toate zilele, pe frunți vi s-a pus, pe creștete vi s-a lăsat, cu tot greul încoronării. Legați pe munca noastră capitală, cununați ai cărților de toată ziua și-ai cărților pe toată viața. Precum zis-a Doamna Cărților, Victoria Cristea, într-un cuvînt de gazetă : una e să vinzi chibrituri sau plăcinte, și altceva este să vinzi cărți... și nu-i vorba de-un dispreț asupra altora, cît o zicere de-nvățătură ce insuflă anume prețuire, demnitate a profesiei acesteia, de librar, de librăreasă — cărturari, cărturărese...

Am văzut cununa pe viață cu viața cărților, am văzut și steagul muncii, și diploma acelei nunți...

Cum zic reporterii ?

În anul 1981, Centrul de Librării Alba obține locul întîi în întrecerea socialistă, Drapelul și Diploma de unitate fruntașă pe țară.

Acestea sînt cuvintele de-a dreptul despre fapte adevărate ; am putea aduce multe cifre, lungi numere, am putea aduce procente, valori contabile, sute peste sute, referiri la ceea ce s-a plăsmuit, față de ceea ce fapta așează-n scripte de control și evidență. Și eu purtam odată ziceri de-a dreptul, cifre neoglindite : oțel în șarje, munții de ciment, alți munți, de pămînt, excavați pe șantierele barajelor, munți peste munți de grîne, de lînă, cotele fluviilor de lapte ; am cuprins cu mintea mea de tînăr reporter fierbinte, palpitînd de viața de zi cu zi a poporului meu, și-acele toate cote s-au transformat, iată, într-o foame de carte, într-o sete de lectură cum acest al meu popor nicicînd n-a petrecut.

Și încă mă tulbură cifra de-mi ard ochii, inima se pune pe bătăi mai multe, în fața culmilor de cărți citite, de cărți cumpărate — virfuri ale abundenței de spirit, ale civilizației și eliberării omului de către sine și prin carte — însă consecințele majore ale comerțului cu litere, belșugul negoțului cel curat al columbelor purtătoare de învățături, științe și trezii ale minții și sufletului, se bagă de seamă în timp lung, în formele și-n fondul ce se așează din generație în generație, încît inestimabilă este lucrarea celui ce își petrece viața la masa comerțului cel de carte.

Constatarea mea este că nici unul dintre slujitorii cărții de la scriitor, tipograf, bibliotecar, și pînă la librar, librăreasă, nu se poate plăti de către nimeni pe deplin ; căci deplinul muncii noastre crește, crește și tot crește ca un aluat fabulos, din om în om, din generație în generație ; și ferice de acel și ferice de aceea, cărturar, cărturăreasă, care ne-au pus nouă în mînă o carte, odată și-odată...

Unde merg astfel gîndurile, cu semn mare ?

La Alba Iulia, Cetatea de carte esențială a istoriei, c-o istorie hrănindu-ne toate cărțile esențiale, și-mi șade bun augur într-ale timpilor că în fruntea muncitorilor cu știința și darul de-a comerțui cartea curat, se află librăresele, librarii de la Alba, teritoriul luminii celei dintîi, și-al Unirii Unirilor noastre de patrie, precum în cuget și-n simțiri...

Văd într-acest fapt însuși o răsplată a muncii și-a suferințelor noastre etnice și de clasă, o răzbunare superioară cu imperialismul beznele similar cu beznele imperialismului de-atunci și pînă azi.

Carte, multă carte românească unde țăranii martiri fostau în lanțuri de fiare legați, fără să fi fost fiare, în temnițe de răufăcători zvîrliți, ca și cum ei ar fi fost inventat răul și hoțiile toate ;

Unde cei trei martiri ai țărănimii și mucenici ai neamului, au fost pe puntea torturilor răstigniți, zdrobiți os cu os, călcați de roata răfuielii pe tot viul trupului — carte multă românească ;

Multă carte românească în preajma Lăcașului acela, unde Unirea Patriei se-ncoronă și-ntîi și-a doua oară, din proprie putere și voință și ofrandă de sînge și lacrime, a fiilor ei din toate trei părțile — încît eu cred că atunci cînd Principele și-a-ncins fruntea de către aurul coroanei, era însuși Întîiul Voievod în Ziua pohtei ce-au pohtit, încît eu sigur sînt că-n ziua regăsirii Țărilor cele trei de-un neam, de limbă, la Alba Iulia nu se întregeau numai țările Țării — cît părțile din trupul lui Horia omul tăiat, spintecat ca vita în măcelărie, restituite de către fiarele timpului de către gadina istoriei se făceau la loc un trup.

Că atunci, la Încoronare, lepădat-au jivinele ; care mîinile ce-au înghițit, care picioarele țăranilor martiri zdrobiți de-au fost Horia în chipul Transilvaniei, și Cloșca-n chipul Valahiei și Crișan a fost Moldova — drept inși crescuți de către Octoihuri, Evanghelii cu învățături, și alte cărți — Cărări pe scurt spre fapte bune îndreptătoare ; țările în suferințî și însetarea întru adevăr din tiparnițele sacre ale Albei Iulia li s-au tras plătind cu viața întru pururi pomenirea lor.

Slăvită dar sămînța cărților cele mai vechi, slăvite semănăturile cărților noi, iar muncitorilor cărții, comerțuitorilor cinstiți, de carte, un cuvînt de bine de la cel care, alături de alții, și-a pus viața întru carte și acest muncitor ce se numește

În curînd:

ALMANAHUL «LUCEAFĂRUL» 1983

REPERE

O carte de referință (II)

Există, desigur, o anumită monotonie în poezia arabă. Motivele restrînse, precum și monorima dau cititorului străin impresia **pustiului** pe care-l străbați în acorduri egale, realizate prin structuri convenționale, „lipsite de umbre și introspecții“, cum ar spune un comentator avizat. Îți trebuie o educație poetică adecvată, pentru a realiza bogăția ritmică și caracterul variat al imagisticii tradiționale arabe, sinonimia bogată, atît de greu de transpus într-o altă limbă. De altfel, toți cercetătorii evidențiază acordul perfect al vocabularului cu varietatea măsurilor poetice. În acest sens, efortul celor doi traducători de a echivala bogăția interioară a poeticii arabe se cuvine prețuit în mod particular. De asemenea, redarea într-un limbaj poetic actual a registrului tradițional trebuia întreprinsă cu multă grijă, pentru a evita modernizările forțate și, în același timp, pentru a păstra parfumul arhaic al versurilor. Atîtea dificultăți, o dată trecute, particularizează însă această antologie, și este interesant de depistat direcția osebită a poetei Grete Tartler față de rigorosul Nicolae Dobrișan, autor, în urmă cu un an, și al unei culegeri de nuvele arabe. Grete Tartler încearcă să realizeze în românește corespondențele dintre vocabular și ritmica interioară a poeziei, pentru a depăși efectul obositor al rimelor arabe. Traducerile sale fac de asemenea apel la un vocabular mai disonant și se bucură de imaginația artistului autentic. Predilecția sa pentru poetii de aleasă stirpe mărturisește, de asemenea, frumoasa ambiție de a-și încerca instrumentele lingvistice pe partituri dificile. Iată, de pildă, cum îl transpune pe același Imru 'al-Quays într-un poem ce glorifică virtuțile tribului : „Maestru sînt, din neam de maeștri ; peste ceas / și timp și viața-ntreagă, doar versul mi-e popas ! / Rapsodul meu, mai vrednic e decît toți rapsozii, / și peste mîi de glasuri în veci îmi sună glas ! / mă trag din neamul Kinta, stăpîni peste pustie, / vechi nobili, primitori — ocară nu le las, / și singele-l plătesc, pe prinși îi scap de lanțuri, / oștenii îi înfrunt, opresc dușmanul pas. / Mă-nalț învingător, alung nedrepte cereri — / spre Kinta, lancea, spada și — Allah n-aduc pricas !“ Luxurianța imaginativă a poeților arabi este disonată față de sărăcia motivelor. De-ar fi să credem comentatorii, această imprejurare se datorează resurselor lingvistice, cu bogata sinonimie a idiomurilor arabe. Este totuși surprinzător că poeții aceștia ce contemplă oceanul fără de sfîrșit al deșertului nu au dezvoltat nesațul metafizic, ca să-i spunem așa, dorința de a umple necuprinsul, de a răsturna arămiul lucitor al nisipului în azurul unui cer fremătător. Obsesia senzualității și evocarea predilectă a trăirilor imediate explică și goana istorică, în epoca medievală, dorința de extensie pe orizontală. Ea reflectă o exasperare tipică a popoarelor ce-și alunecă privirile pe un nemărginit terestru, unde ochiul nu se poate agăța de nimic și nu poate să se înalțe pe verticalitate. De aceea, probabil, monotonia din poezia arabă își ajunge siesi, iar această literatură pare totalmente lipsită de metafizică. În asemenea condiții, frumusețea este într-adevăr „trecătoare“, ea nu edifică omul în substanța lui eternă. Frumusețea este cu desăvîrșire senzuală, și ține tot atît cît serbările sau împrejurările solemne la care erau recitate versurile, reuniunile clanurilor și triburilor, împrejurul unui foc sau pe o dună, fără urme, pentru că ele erau imediat spulberate de vînturile nisipurilor. Lectura întensă a poeziilor din antologia la care ne referim reține imagini minunate din care vom spicui unele cu străluciri aparte, dar care constituie, cu toate acestea, altceva decît forța interioară și propensiunea spirituală cu care ne-a obișnuit poezia europeană tradițională.

Aurel-Dragoș Munteanu

Victoria lui Still

„O fiară apocaliptică se plimbă liberă și nestingherită prin marele nostru oraș cu unicul scop de a sădi teamă și teroare în sufletele semenilor noștri, și care nu se dă în lături de la cele mai perfecte și odioase crime“. Astfel își începu discursul, Simion Still, în fața Consiliului municipal ce avu loc a doua zi după întoarcerea lui Gherman. „Acest sol al celor mai satanice gînduri, acest spion al vieții de zi cu zi a cinstitelor noastre familii, n-a ezitat nici o clipă să reteze avîntul, bucuria de a trăi, tinerețea și sănătatea unui tînăr medic, atunci cînd l-a împins de la o mansardă (situată la mai bine de zece metri înălțime) provocîndu-i trei fracturi ale coloanei, nenorocindu-l pentru tot restul vieții. Iar pentru că unul din cei mai probi contemporani ai noștri a văzut și a condamnat în public fapta aceasta, nu peste multă vreme a fost ucis mișelește în timp ce dormea. După cum știe toată lumea e vorba de vecinul meu, Grefierul, cel decedat în somn. Mulți dintre dumneavoastră poate nu cunosc faptul că această fiară înregistrează tot ce se petrece în viața de familie a fiecăruia dintre noi, că pentru a stîrni opinia publică împotriva celor mai cinstiți colegi ai noștri, fiara se insinuează, în chip de motan, în orice casă, memorînd și transmițînd apoi în cel mai denigrator sens cu putință tot ceea ce a ascultat sau a văzut. Acest motan scîrbos are putere de a se transforma în tigru, da, nu fiți mirați, într-un tigru fioros. Ceea ce este însă și mai îngrijorător pentru oricine l-ar vedea, este faptul că el se poate transforma și în om. Există mulți martori care l-au văzut metamorfozîndu-se într-un tînăr înalt cu plete lungi cum poartă cîte un prăpădit de poet, cu fața palidă și ochii verzi, moment în care devine seducător în fața tuturor femeilor. Deși a apărut de o bună bucată de vreme în orașul nostru, nimeni nu știe încă dacă acest criminal fără pereche este om sau animal. Nici pe cei mai cumpliți dușmani ai noștri nu cred că i-ar lăsa inima să ne trimită pe cap un șarlatan de talia acestuia. Onoarea de a trăi liberi în viitor ne obligă să luăm cele mai drastice măsuri împotriva fiarei, pentru a o izola mai întîi și pentru a-i aplica apoi pedeapsa cuvenită. Cu toată cifra impunătoare a furtului întimplat nu demult la Banca națională, propun ca în cazul în care sumele sustrase vor fi descoperite, ele să constituie premiul Consiliului nostru pentru prinderea și predarea acestui criminal numit Maciste. Numele și persoanele martorilor, care pot dovedi adevărul spuselor mele, vă stau la dispoziție oricînd. Chiar și acum dacă doriți“.

La sfîrșitul ședinței Consiliul hotărî în unanimitate acordarea unui premiu uriaș pentru prinderea lui Maciste, indiferent dacă banii furați se vor descoperi sau nu. Tatăl Norei fusese mai mult decît convingător.

★

Simion Still sosi acasă vesel ca niciodată.

— Dragele mele, sunt frînt de oboseală și totuși mă simt atît de bine, cum nu mi s-a mai întîmplat din tinerețe. Vă iubesc pe amîndouă ca pe lumina ochilor mei, declară el, trîntindu-se într-un fotoliu. Nu vă mirați ! Mîine se va da publicității în toate ziarele Hotărîrea municipalității prin care se arată că toți cetățenii sînt obligați să participe la descoperirea și prinderea lui Maciste ; un premiu fără precedent se va înmîna celor care-l vor preda în mîna organelor de ordine. Ei, ce spuneți ?

— Era și cazul, răspunse doamna Still, să se termine odată cu circul acesta.

— Ce-ar fi să-l prind și să-l predau chiar eu, Maiorului, întrebă Nora. N-ar cleveti lumea în fel și chip, cum a fost posibil ca o fată slăbuță cum sînt eu, să cuteze a se apropia de un animal atît de periculos ?

— N-ai nevoie de o asemenea publicitate, spuse tatăl Norei. Îți interzic orice amestec în această afacere periculoasă.

— Dar banii, adică premiul ce mi-ar reveni în cazul unei reușite, întrebă Nora.

— E adevărat că oricine ar fi tentat de o asemenea sumă, dar nu vreau ca numele meu să fie amestecat în astfel de treburi. Nu doresc nici să-ți periclitezi viața în preajma unui animal-sarlatan ca Maciste. Cea mai mare plăcere sau victorie pentru mine, adăugă tatăl Norei, ar fi ca Ion-Publicistul, Gherman și Vasile să fie chiar cei care-și vor trăda protejatul, pentru că ei sînt vinovați de aducerea motanului pe strada Salvării. Chiar te-aș ruga să treci pe la ei și să-i încurajezi în acest scop. De acord ?

— Papa, dacă ți-au dat dreptate oameni atît de importanți cum sînt cei o sută din Consiliu, cum o să mă opun tocmai eu hotărîrii tale. Am să fac așa cum crezi tu că e mai bine.

★

Nora ieși din casă pe la orele 18,00. Se întunecase cînd intră în Magazinul de la barieră, unde cumpără pîine, cîrnăciori, pastramă și o sticlă de lapte. Apoi ajunse cu un taxi în fața catedralei, urcă pînă pe terasa din turlă și prin palmele făcute pîlnie îl strigă pe Maciste. Cerul era înnorat și prin întunericul compact dintre clopotniță și turnul castelului nu se zărea nimic, de aceea, repetă minute în șir chemarea peste zgomotul obișnuit al străzii. Furată de stopurile roșii ale mașinilor care înaintînd încet adînceau orașul, mai așteptă încă vreo zece minute și se gîndea să coboare, cînd Maciste apăru pe terasă. Nora scoase din sacoșă un prosop peste care depuse mîncarea ce i-o adusese. Maciste abia dacă se atinse de hrana ce i se oferea și dînd semne de nerăbdare părăsi primul terasa, coborînd urmărit de pașii mărunți ai Norei pînă în stradă. O luară apoi spre stînga și urcară în autobuzul 3000 care ajunse destul de rapid la barieră. În mijlocul străzii Salvării, între casa lui Gherman și a Grefierului, Maciste rămase nehotărît, ascultînd minute în șir vorbele ce se rosteau dincolo de ușa stăpînului său. Nora își arătă la un moment dat intenția de a intra la Gherman, dar Maciste o luă în partea opusă, sări gardul, apoi se pierdu printre pomii pitici din fața întrării. Printre jaluzelele de la fereastra pustie a Grefierului străbătu imediat după aceea o lumină slabă de tot. Sperînd că Maciste va reveni curînd, Nora se îndreptă spre vilă pentru a se debarasa de sacoșă. Vila era cufundată în întuneric, semn că părinții ei, ori se culcaseră, ori plecaseră într-o vizită. După ce intră, aprinse lumina în hol, după aceea coborî pe scara de serviciu în curte și observă garajul deschis, fără mașină. Ai ei plecaseră, deci putea să meargă și ea să mai stea de vorbă la Gherman acasă. Ajunsă în camera ei se răzgîndi și, după ce deschise fereastra, se întinse pe pat cu mîinile sub ceafă. Nu-și mai dădea seama cîtă vreme trecuse de cînd se așezase pe pat, în clipa cînd se trezi cu lumina stinsă și alături de o ființă care se părea că doarme respirînd egal ca un copil. Cînd apăsă pe butonul veiozei, Maciste sări brusc în picioare, Nora întinse brațele spre el ca pentru a-l îmbrățișa, dar Maciste se apropie de fereastră și dispăru în noapte. Într-o față de pernă așezată la picioare, Nora descoperi banii care dispăruseră din casa lui Gherman. Deasupra bancnotelor era un plic pe care fiica lui Still îl ascunse în sîn, apoi urcă scările pînă la mansardă, unde fața de pernă cu uriașa sumă fu acoperită cu un maldăr de ziare vechi. După ce încuie ușa, luă cheia și peste un minut o viri sub una din dalele aleii din curte, apoi se grăbi să ajungă în camera ei. Tocmai voia să citească scrisoarea la lumina slabă a veiozei, cînd auzi ușa de la intrare și abia mai avu timp să ascundă plicul sub pernă.

Gheorghe Pituț

Dreptul la azil

Urmare din pag. a 8-a

prietenia seculară dintre cele două popoare, despre buna înțelegere ce există acum în acest prag al unei prosperități pentru ambele țări ; despre măreția trecută a ambelor popoare ; despre frăția ce exista între ambele țări și despre cea care va exista și mai mult de-acum înainte, și despre alte lucruri cam în felul acesta. Noul ambasador răspunse în aceiași termeni de „prosperitate“, „prietenie“, „înțelegere“, „frați“, „America noastră“, „continentul viitorului“, „soluția a treia adusă la conflictele ideologice ale epocii de către guvernele prudente ale Lumii Noi“, și tot ce se aude în ocazii asemănătoare. Două cupe de șampanie închinate pentru prosperitatea ambelor popoare. Și o puternică stringere de mîini în timpul căreia Generalul îi șopti noului Ambasador: „Nu am chemat fotografii. Ar fi fost dificil. Voi trimite o notă de presă prin care se va crede că este vorba de un omonim“. „Socotesc că e bine așa, domnule General“. Și Generalul, coborînd și mai mult glasul: „Ești un mic țap, Ricardo“. „Și ce mai fac femeile europene, elegante, rafinate și în stare de a susține o conversație plăcută domnule General ?“. „Du-te la dracu!“. Șeful Protocolului se apropie pentru a da de înțeles că vizita diplomatică luase sfîrșit. Noul Ambasador se retrase cu spatele pînă la ușă, făcînd o reverență la fiecare pas.

Cînd s-a aflat afară, a întredeschis perdeaua, a introdus capul, și a spus : „Salutare, Felipe“.

Doamna Ambasadoare mă așteptă veselă și cu un prinz deosebit și vinuri alese. Nu lipseau castraveții rusești, în saramură, care îmi plac atît de mult, și nici salata din fructul mango cu care se armonizează oarecum, nici fructele capere franțuzești care se potrivesc atît de bine cu rachiul brazilian. Rața Donald, rănită, fusese înlocuită de o alta, neatinsă. Figura sa însă nu se mai asocia acum, pentru mine, ideii de eternitate. Așa cum nici becurile Edison de la fierăria-marchitănie a Fraților Gómez nu mai ardeau atît de mult pe Menlo-Park, precum făceau ieri. Am curățit calendarul de toate filele depășite, pînă la ziua de 28 iunie. Începeau vremuri mai bune. Și cînd, acum cu țandăra sărită din cauza citorva pahărele de rachiu luate pe nerăsuflate, începu în sufragerie latinescul de :

Dum esset Rex in accubitu suo,
mardus mea dedit odorem suavitatis

l-am potolit cu trompeta lui Armstrong aflată pe radio. În ziua următoare, mi-a fost destul de greu să mă gîndesc că trăiam într-o zi de miercuri, și că miercurea își avea obligațiile sale. De joi însă au revenit zilele, cu numele lor adevărate, să se fixeze înlăuntrul timpului oferit omului. Și au început muncile și zilele.

Sfîrșit

m a p a m o n d

O conștiință a epocii

Academia suedeză i-a atribuit cunoscutului scriitor columbian Gabriel Garcia Marquez Premiul Nobel pentru literatură pe anul 1982. Născut în 1928 în satul Aracataca (evocat sub numele de Macondo în „O sută de ani de singurătate"), Marquez a practicat mai multe meserii, pînă să se oprească la gazetărie. Ca ziarist, a publicat zeci de articole în reviste și ziare din țara sa, înainte de a se profesionaliza ca scriitor. A început să scrie, după cum mărturisește, „din întîmplare" și a aflat că „scrisul devine o suferință și o tortură". Gazetăria a lăsat urme serioase în literatura columbianului. De altfel, scriitorul afirmă într-unul din multele interviuri pe care le-a dat în ultimii ani că nu ar exista o mare diferență între literatură și gazetărie : „Informațiile adunate de un ziarist sau de un scriitor sînt identice. Din aceleași date poate ieși un reportaj sau un roman". Totuși „scriitorul, în creația literară, își îngăduie o libertate necunoscută ziaristicii, care rămîne o activitate conservatoare... Ceea ce se poate scrie la ziar e limitat :

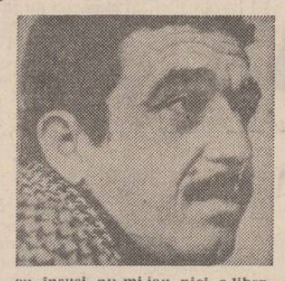

eu însuși nu-mi iau nici o libertate față de fapte, atunci cînd sînt ziarist..." Scrierile sale se bazează pe fapte reale. „Nu am scris niciodată o povestire sau un roman în care fiecare rînd, fiecare episod să nu conțină un dram de adevăr". Dar arta lui Garcia Marquez are ceva sau unică de a îmbina fantasticul și realul într-o construcție barocă, metaforică, în care se amestecă închipuirea cu adevărul, memoria cu iluzia și cu profeția. Particularitățile operei acestui scriitor atît de elogiat în ultima vreme i-au îndemnat pe mulți dintre exegeți să-l considere drept cel mai autentic reprezentant al „realismului magic". Capodopera sa, „O sută de ani de singurătate", se află pe lista celor mai citite cărți din ultimii ani. Un adevărat „best-seller", ea a fost tradusă în zeci de limbi și publicată de edituri din toată lumea. Multe din celelalte cărți au cunoscut deasemeni o răspîndire puțin obișnuită : „Colonelului nu are cine să-i scrie", 1961, „Funeraliile Mamei Mari", 1962, „Toamna patriarhului", 1975, „Cronica unei morți anunțate" ca și primul dintre cele trei volume de „Opere ziaristice", apărut anul trecut.

Cifra ridicată a tirajelor fac din laureatul din acest an al Premiului Nobel unul dintre cei mai populari scriitori incununați, cel puțin în ultima perioadă, cu această prestigioasă distincție. El este al patrulea sud-american, după Gabriela Mistral, 1945, Miguel Angel Asturias, 1967 și Pablo Neruda, 1971, căruia i s-a decernat Premiul Nobel.

Conștiință a epocii, luptător activ pentru libertate, militant de stînga, Garcia Marquez a fost amenințat nu o dată cu moartea de grupările reacționare.

M.C.

DIN POEZIA TÎNĂRĂ TURCĂ

● Poezia turcă continuă de mai multă vreme acel spirit mistuitor de căutare perpetuă datorat unor tinere condee. Și alături de consacrați, printre care Fazil Hüsnü Daglarca, Orhan Veli Kanik, Melih Cevdet Anday, Attila Ilhan, Ömer Faruk Toprak, Tahsin Saraç, deceniul al 8-lea, mai cu seamă, a cunoscut un număr mai mare de nume tinere, printre care trebuie să-l amintim datorită consacrării sale pe **Ismail Uyaroglu** a cărui biografie poetică impresionează.

Tînărul poet a fost socotit încă în 1974 de către revista „Milliyet-Sanat" printre poeții tineri cei mai dotați. Talent multilateral, a primit în 1977 premiul de dramaturgie la Festivalul de artă al orașului Antalya, iar în 1978 premiul pentru proză la Yakacik, ca de altfel și premiul Societății de limbă turcă la secțiunea literatura pentru copii pentru cartea sa **„Copilul și poezia"**. Anul 1979 îi aduce premiul pentru volumul de proză **„Două zile ale unei lire turcești"** iar în 1981 primește premiul pentru poezie al editurii și revistei literare **„Yazko Edebiyat"** din Istanbul, recunoscută a avea mari merite în descoperirea de talente.

După cum mărturisește Ismail Uyaroglu în interviul acordat revistei „Yazko Edebiyat" cu ocazia primirii premiului pentru poezie pe anul 1981, începuturile creației sale pot fi căutate încă prin anii 1966-1967. A avut marea șansă de a-l avea ca profesor la Institutul pedagogic din Istanbul pe cunoscutul poet turc Behçet Necatigil, un erudit dublat de un caracter deosebit. Îndemnat de Necatigil, care-i îndrumă pașii în literatură, a publicat primele sale poezii în revistele „Papirus" și „Yordam".

Confesiunile sale surprind procesul formării unui talent : „În anii studenției citeam numeroase culegeri de poezii ale lui Turgut Uyar, Cemal Süreyya, Ülkü Tamer care mi-au indicat un drum. Mai tîrziu, cînd l-am descoperit pe marele Nazim Hikmet am înțeles sensurile mai adînci ale poeziei militante sociale. De atunci mă aflu pe un făgaș nou. Deci, m-am apropiat mai întîi de poezie prin sentiment, apoi prin conștiință".

Presa turcă a apreciat îndeosebi culegerea de versuri a tînărului poet intitulată **„Poezii care întîmpină viața"** premiată de revista „Yazko Edebiyat". Volumul cuprinde versuri scrise în perioada ultimilor trei ani ai deceniului trecut.

La întrebarea **cum consideră poezia actuală, îndeosebi poezia tînără turcă,** Ismail Uyaroglu a răspuns : „Poezia actuală, mai cu seamă cea tînără este deosebit de fertilă. Cred că putem enumera multe nume de poeți talentați. Și aproape jumătate dintre poeți au trecut deja de multișor de perioada uceniciei și au devenit semnături marcînd propriul lor drum în poezie. Fără exagerare, poezia noastră își continuă afirmarea deoarece face parte intrinsecă din viața cetății".

Sînt cuvinte ce indică deopotrivă un crez artistic.

ISMAIL UYAROGLU

Petale de trandafir

Fiecare poezie scrisă
E o petală de trandafir
Aruncată în mare
Trecînd peste valurile timpului
Fără să-și piardă mireasma.
Oare cîte ajung la mal ?

Chiar dacă răzbate
În ce mîini vitrege
Insensibile
Va nimeri.
Cine știe ?

Călătorie

Copilule, copilule
Unde te duci ?
În mînă ai o floare
Pe umăr, o pasăre
În fața ta
Un deal, curcubeul

Flăcăule, flăcăule
Ai trecut de deal ?
Floarea a devenit căluțe
În locul păsării
Coborît-a moartea
Pe umărul tău.
Te miri, de ce ?

În așteptarea cititorului

O pasăre delicată, caldă
Desenată pe cer
Așteaptă să fie înțeleasă
Doar o privire s-o atingă
Și ea zborul să-l înceapă.

Cu ochi de tăciune

Nimeni nu poate privi
Ca poetul
Trist, îndurerat
Dar viu, neofilit
Spre malul suferinței
Scrutînd parcă zările
Cu ochi ca tăciunele

Chiar dacă e noapte

Nimic nu-i mai puternic
Decît pasiunea
Unui poet
Dornic de dimineți.
Chiar dacă e noapte
Pentru el
Apar zorile
Și se luminează...

Cerul și poezia

Vine un cuvînt
Mă atinge, mă încearcă
Îmi dau seama :
E vestitor de poezie.
Las totul baltă
Ies pe stradă
Și privesc.
Poezia care îmi dă ghes
Zile și nopți
Stă acolo
Sub cerul infinit
Ale cărui valuri
Îmi strecoară inspirația
Și mă umple de fericire.

Prezentare și traducere de Melike Erem Roman

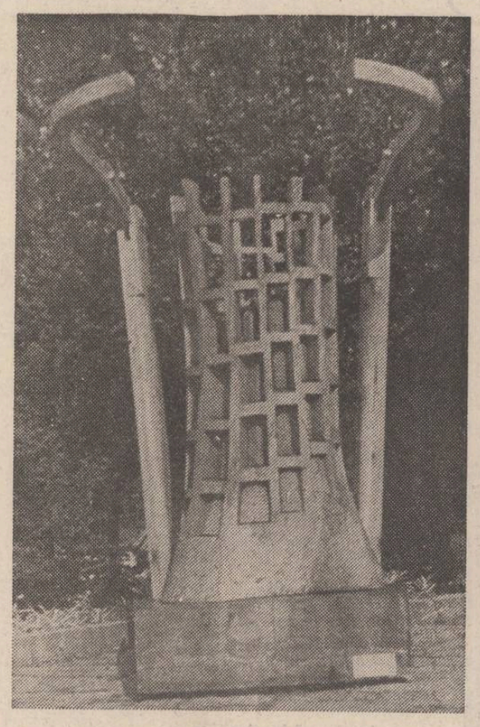

Marele premiu pentru Marele Semn

La Triavna, în Bulgaria, s-a desfășurat în acest an, mai exact spus între 26 iulie — 30 august, prima ediție a unui foarte important Simpozion internațional de sculptură în lemn. Precizînd că respectivul simpozion se va desfășura anual, iar din cinci în cinci ani — la edițiile jubiliare, deci — se va acorda, pe lîngă obișnuite premii I, II și III, inclusiv mențiunile de rigoare, și mult rîvnitul Marele Premiu. **Să consemnăm cu satisfacția cuvenită, că, la această primă ediție,** Marele Premiu **a fost cucerit de tînărul sculptor român Sava Stoianov, a cărui lucrare,** Marele Semn **(titlu parcă predestinat laurilor supremi!) a întrunit sufragiile unanime ale juriului. Realizată dintr-un trunchi masiv de stejar, înalt de aproape 4 metri și avînd și două brațe mobile, apte să execute o sumedenie de mișcări în spațiu, lucrarea se impune nu numai privirii, ci și gîndurilor celui ce se află în fața ei. Dar, am spune noi, ceea ce cucerește la această lucrare, din prima clipă, este strădania sculptorului de a ne sugera ideea că, între inima unui stejar și inima însăși a omului nu este o altă deosebire decît aceea că stejarul, iată, este pe de-a-ntregul o inimă, o uriașă inimă în tainele căreia tînărul sculptor Sava Stoianov a reușit să intre și să ne invite, totodată, și pe noi.**

Victor Nița

REVISTA STRĂINĂ

● **CELEBRUL** scriitor de origine indiană, V.S. Naipaul, unul dintre cei mai citiți romancieri din țările de limbă engleză, a fost remarcat de critica literară pentru inspirația sa universalistă, ca să-i spunem așa. Plecînd de la subiecte inspirate din India natală, trecînd apoi în Orientul Apropiat, în romanul **Amurg deasupra Islamului,** în ultima sa carte se oprește în Africa. Eroul său, pe nume Salim, de origine indiană, realizează un fel de odisee modernă în cartea **La cotul fluviului.** Iată cum definește criticul Berbard Genies cartea lui Naipaul : „Sub condeiul său, țara din centrul continentului, a cărei natură o descrie în pagini superbe, pare a fi un vapor străvechi, în derivă pe apele unui fluviu mocirlos, invadat de flori albe".

● Un frumos succes de librărie și de critică cunoaște în Franța traducerea romanului lui Heinrich Mann, **Der Untertan,** apărut în franceză cu titlul „Supusul împăratului". Echivalența semnată de Paul Boudry este considerată de Jean Louis de Rumbures a însemna un jalon în efortul editorilor francezi de a repune în circulație texte literare clasice care răspund unor întrebări contemporane : „Traducerea romanului «Supusul împăratului» constituie un veritabil florilegiu de germanisme și de incongruități (...). Este vorba, se pare, de o traducere (datînd din 1928) revizuită. Ce putea ea să însemne înainte de recenta sa apariție ?"

● **ULTIMUL** roman al lui Jean-Pierre Chabrol, „Leul a murit aseară", este primit de critica franceză în termeni superlativi, cele mai bune nume de comentatori din presa de mare tiraj întrecîndu-se în elogii, evidențiind caracterul acut al stilului, structura disonantă a construcției, stilul radical. Iată cîteva din aceste opinii : Pierre Macaigne : „Este un Chabrol pînă la vîrful perilor din barba sa" ; Jerome Garcid : „Un roman adevărat, cu un suspence lent, prelungit și puternic" ; André Wurmser : „Așa este Chabrol : vesel, gălăgios, furios și bun...".

● **O INTERESANTĂ** cercetare publică Annick Gwenael, referitoare la cîteva probleme dominante ale societății americane contemporane. Titlul său, **Americanii iubesc singurătatea și luptă împotriva ei,** este semnificativ pentru conținutul analizelor sale. Iată încheierea amplelor considerații din ziarul **Le Monde** : „Anii '80 par să perpetueze această tendință către izolare. De asemenea, ei vor continua lupta împotriva izolării lor, prin multiplicarea cluburilor de celibatari din ce în ce mai specializate, prin cărți cu tiraj mare, de tipul „Cum să trăiești singur și fericit", prin reviste pentru celibatari (una dintre ele se vinde în 100 000 de exemplare) prin servicii „videodating", avatariile electronice ale vechilor agenții matrimoniale".

● **APARIȚIA** ediției complete a scrierilor lui Turgheniev în limba rusă, în 30 de volume, sub egida Academiei de științe a U.R.S.S., a condus la recenta apariție în **Pleiade,** a traducerii în trei tomuri masive a întregii opere literare a marelui scriitor. Ediția rusă avea 15 volume de corespondență, care se așteaptă de asemenea să fie pusă în circulație pentru cititorul străin. Un articol semnat de Nicole Zand poartă subtitlul : „Trei «Pleiade» pentru cel mai francez dintre scriitorii ruși" : „Curios destin se află în celebritatea postumă a celui care, în timpul vieții sale, era calificat, în Franța, drept «ilustrul Turgheniev», iar multiplele sale ediții de mare tiraj apăreau în mod simultant în franceză și în rusă, dar după moarte a fost nu uitat, ci depreciat, șters, denigrat, redus la rolul unui companion literar. (...). Totul concură însă a face din el un clasic : limba sa de-o bogăție infinită și o rară muzicalitate, arta sa de povestitor melancolic, poezia descrierilor naturii rusești, finețea și cruzimea, în același timp, a felului cum pictează dragostea..."

● **30 DE SCRIITORI** au răspuns la o întrebare provocatoare : „Țineți un jurnal intim ?" Între ei se află unii dintre cei mai interesanți romancieri contemporani, din care extragem : „N-am scris niciodată un jurnal intim și nu știu precis de ce s-a întîmplat așa. Poate că frica de-a fi citit de către ceilalți m-a îndemnat să nu țin un jurnal. Te ascunzi mai bine în spatele operei de ficțiune sau, pentru a zice lucrurilor într-o formă mai onorabilă, te uiți mai bine pe tine însuți vorbind de ceilalți, vorbind despre lume, în timp ce întărești de fapt, acea parte din tine însuți care nu există decît în creația literară" (J.M.G. Le Clezio) ; „Am fost întotdeauna îndepărtat de la practica scrierii unui jurnal intim prin dorința de-a păstra pentru lucrarea la care munceam (și se află întotdeauna una pe masa mea, de 30 de ani încoace), de a salva în acest fel resursele condeiului meu, căruia îi cunosc prea bine limitele" (Pierre Gascar).

Ming: în căutarea timpului trecut

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

Poate că enigma nopților orientale sălășluiește în noi doar ca o reminiscență literară, dar aici, pe pămîntul Chinei, simt cerul mai aproape, stelele parcă mai mari și mai strălucitoare, deși același firmament, cunoscut de acasă, își desenează constelațiile pe bolta întunecată. Miroase a santal, a lemn de cedru lăcuit, a smirnă fumegătoare și a clorofilă putredă. Mai mult decît Calea Lactee de pe cer mă fascinează „drumul mătăsii" de pe pămînt, și mă visez însoțindu-l pe spătarul Milescu în năzuința sa către fabuloasele promisiuni ale Imperiului Celest...

Mă trezesc în zori, învelit cu harta pe care am privit-o îndelung, înainte de culcare, și nu mă mai întreb de ce aromele violente din vis au luat iz de cerneală tipografică și de clei.

Mă așteaptă o zi fabuloasă. O incursiune în evul medieval al Chinei. O expediție în căutarea timpului trecut.

Șansa de a vizita China egalează cu privilegiul de a cunoaște o cincime din omenire. A putea investiga trecutul acestei țări înseamnă a merge la unele din primele surse ale civilizației umane. Inventînd busola, strămoșii chinezilor de azi n-au pus în mîna omului doar un instrument de orientare în cardinalele Terrei, ci, totodată, un procedeu de a face ordine în univers evitînd rătăcirea. Fără busolă, omul n-ar fi putut zbura niciodată în Cosmos. Inventînd hîrtia și tiparul, chinezii din vechime au dat omenirii nu numai suportul material pentru susținerea spiritului uman, ci vectorul perpetuării gîndului și al cuvîntului, slova scrisă și imprimată fiind sinonimă cu o esențială etapă a civilizației omenești pe acest pămînt.

La nord de Beijing, cale de numai un ceas cu mașina, se află treisprezece „palate subterane" datînd din evul mediu. Sînt celebrele mausolee ale dinastiei Ming, descoperite în 1959, la mai bine de patru secole de la construirea și punerea lor sub pecetea tainei. Numai legendele cunoșteau locul. Șoapta lor sacră era respectată după porunca ce impunea stima față de memoria înaintașilor. Cultul strămoșilor este atît de înrădăcinat în cugetul acestui popor încît, de-a lungul veacurilor, nimeni nu a căutat să profaneze fabuloasele morminte ce ascundeau comori inestimabile, putîndu-le concura pe cele faraonice. De altfel, lucrul nici nu ar fi fost prea lesne, deoarece marea necropolă nu lăsa la suprafață nici un indiciu al prezenței ei în adîncuri. Cele treisprezece morminte subterane nu se află concentrate la un loc, ci dispersate pe o suprafață de circa 40 de kilometri pătrați, între munții Dragonului (Lun-șani) și munții Tigrului (Hu-șani). Nici pînă în zilele noastre nu a fost dezvelit decît un singur mormînt, cel al împăratului Ciu I-tzing, construit către sfîrșitul dinastiei Ming. Celelalte douăsprezece mausolee subterane, localizate cu exactitate, sînt încă neumblate, rămînînd ferecate în taina lor inițială.

Este și aceasta una din caracteristicile sufletului chinez : proverbiala răbdare a omului izvorîtă din înțelepciunea ce pare a contesta vechiul dicton „Panta rei" — totu-i trecător. Se confirmă însă o altă expresie a anticilor : „Ars longa, vita brevis". Cine, pe alte meleaguri, ar avea răbdarea de a cruța o fabuloasă necropolă, mulțumindu-se doar cu investigarea unui singur mausoleu, cînd alte douăsprezece, poate și mai fantastice prin bogățiile lor așteaptă sub țărînă ?

Mai întîi, pe drumul ce duce la palatul subteran desferecat de sub obrocul tainei, călătorul este întîmpinat de un arc triumfal chinezesc, din marmură albă, împodobit cu basoreliefuri florale. Un kilometru mai departe drumul este zăgăzuit de marile porți roșii ale intrării în domeniul propriu-zis al necropolei subterane. Dincolo de aceste porți drumul continuă încă în linie dreaptă, străjuit de o parte și de alta de 24 de sculpturi monolitice, înfățișînd animale — lei, cămile, elefanți, inorogi, cai și „secini" (întruchipări într-un bestiar fantastic întocmit parcă de un Cantemir al chinezilor) —, fiecare dintre ele în cîte patru exemplare. Acestea sînt însoțite de douăsprezece sculpturi reprezentînd curteni — militari, civili și scribi ai curții —, tot cîte patru din fiecare grad.

Este o uluitoare paradă a unei lumi încremenită într-o sacerdotală mutenie, deschizînd calea spre alte porți, Lin-sin-mini (poarta dragonului) și Lun-fen-mini (poarta fenixului), abia după care se zărește printre pini și chiparoși intrarea în mormîntul subteran. Ea este marcată de un hram închinat cultului legendarei păsări reîntrupată din propria-i cenușă, clădire înălțată pe un piedestal triplu de piatră albă, cu plafonul susținut de cîteva zeci de coloane din trunchiuri de cedru, înalte de zece metri și atît de groase încît doi oameni cu brațele desfăcute abia de le pot cuprinde.

În spatele hramului — un turn ca de cetate zidit din cărămidă. Dincolo de acest turn se înalță un gorgan împădurit, cu o circumferință de aproximativ un kilometru. Sub acest gorgan, ridicat de mîna omului, se află „palatul subteran", în care își doarme somnul de veci împăratul Ciu I-tziung, însoțit de cele două soții ale sale — Siao-Duan și Siao-Tzin. Ciu era cel de al XIV-lea descendent al dinastiei Ming, și a domnit 48 de ani, fiind urcat pe tron la vîrsta de 10 ani. Construirea mausoleului a început cînd împăratul avea 22 de ani. S-a lucrat la el mai bine de un sfert de veac. Nu se știe cîți lucrători, cîți iscusiți meșteri, cîți artiști anonimi...

O scară de piatră coboară în adîncuri. Porți grele de marmură, cu fiecare foaie dintr-o placă întreagă, sînt prinse în puternice balamale de aramă. Închiderea lor s-a făcut pe dinăuntru. De către cine oare ? Destul, pentru a-ți putea imagina un film de groază. Ca în toate construcțiile de acest gen s-au descoperit intrări secrete, porți-capcană, culoare oarbe. Un labirint...

Trei săli succesive, flancate de alte două, legate de încăperea din mijloc în care se află trei tronuri de marmură. În fața lor, o candelă cu flacără ce trebuia să fie veșnică, un sfeșnic, vase de porțelan străveziu pentru ofrande. Ultima sală adăpostește sarcofagele imperiale. Aici s-au descoperit nu mai puțin de 23 de sipete pline cu podoabe de aur, coroane imperiale bătute cu nestemate și decorate cu ornamentații din fulgi multicolori, veșminte sărbătorești țesute cu fir, vase de jad și malahit, de alabastru și lapis-lazuli. Totul constituind un neprețuit tezaur capabil să rivalizeze prin rafinament și bogăție cu cele mai mari comori ascunse de necropolele lumii.

BALCANICE

VITO MARKOVICI

Uciderea singurătății

Ai un loc al tău
Ești legat de el
Întreit înarmat
Pentru uciderea singurătății

Cinți
Joci
Dansezi

Deodată din pustiu
Se arată vînătorul

În mîna stîngă poartă foc
În cea dreaptă ține spada

Îl întrebi :
Cine ești ?

El îți răspunde :
Sînt moartea

Vin de departe
Viața ta s-o risipim împreună.

În românește de Dumitru M. Ion

Alejo Carpentier: DREPTUL LA AZIL

Urmare din numărul trecut

VII SPRE O ZI DE MARȚI

Cînd sosi anotimpul ploilor, relațiile diplomatice ale acestei țări cu cea de la hotare se înrăutățiseră. Disputa de frontieră se aprinsese și, odată cu ea, spiritele. Însă acum Generalul Mabillán mobiliză toate corpurile și oficiile de propagandă și de cenzură, pentru a reduce orice cutezanță războinică. Avînd nevoie de o armată represivă internă pentru a dizolva manifestațiile și defilările, a stăvili grevele, a face să se respecte menținerea orelor de stingere a luminilor, a înlătura case și întreprinderi, a patrula pe străzi, etc., etc., nu credea că este necesar, în adevăr, să trimeată cîteva divizii la frontiera sălbatecă, lăsînd descoperit frontul intern. Pentru același motiv, aroganța sa de odinioară față de Țara Vecină se transformase într-o politică de toleranță și de cooperare. „Nu avem nici un fel de probleme de ordin internațional", spunea. Și mai ales acum cînd Statele Unite dobîndiseră mari concesii miniere în teritoriul în litigiu. Situația era atît de confuză încît Domnul Ambasador a fost chemat de Ministerul său de Externe pentru a da informații în mod personal. Va fi o călătorie de cel mult cincisprezece zile. Doamna Ambasador îi pregăti cu o dragoste deosebită geamantanele și, a doua zi, îl conduse la aeroport, observînd, cu satisfacție, că avionul era de un model vechi, cu toate aparențele de a se prăbuși : era același pe care muncitorii de la întreținere îl desemnau cu numele de „sicriul zburător".

În ziua următoare, Consulul venise să mă viziteze. „Ești compatriotul meu", spune, îmbrățișîndu-mă, și întinzîndu-mi actele noii mele naționalități. De acum înainte, stema mea va fi — o văd reprodusă în toate documentele oferite — cea a doi tigri străjeri, adormiți peste catetele unui triunghi aurit, de origină evident masonică, dacă ne gîndim că cel mai mare Erou pentru Libertate al noii mele țări fusese în Europa, Prințul Kadosh al Lojei Cavalerilor Rațional. „Însă nu asta este totul", începu să zică Consulul pe un ton care prin mlădierea vocii, prin ritmul cuvîntului, diferă mult de cel anterior. Vorbea încet : „În timpul acestor ani am informat Ministerul meu de Externe cu privire la activitățile **dumitale.** Disputa de frontieră, intensificarea comerțului, schimburi fructuoase de produse, etc., etc. Sînt informați de tot ce dumneata ai făcut pentru țara noastră, care totuși nu era a ta. Imbecilul acesta (arăta fotoliul Ambasadorului) nu a fost niciodată bun pentru ceva. Ei știu lucrul acesta. De aceea (îngroșînd glasul) dumneata vei fi numit ambasador al țării mele, în locul lui". În fața protestelor mele, Domnul Consul mi-a făcut cunoscut că în țara lui — „țara noastră" — însărcinările de ambasadori nu se dădeau, în general, la diplomați de carieră, ci unor bărbați străluciți sau capabili : scriitori, financiari, figuri mondene, gazetari. Afară de aceasta, folosirea în diplomație și în corpul didactic de figuri aparținînd altor națiuni continentale era tradițională în America. Puteau fi străini : au existat cubanezi în America Centrală ; venezueleanul Andres Bello a fost Rector al Universității din Chile. Reamintesc pe... Am întrerupt enumerarea prevăzută : „Însă... nu-mi vor acorda niciodată **agrementul".** „Cu dispoziția pe care o are Mabillán de a se avea bine cu țara noastră, acum cînd dorește să obțină o sută cincizeci de milioane de dolari de la Alianța pentru Progres, va da **agrementul** lui Jack Spintecătorul". (Risete). „Însă, Ambasadorul, Ambasadoarea...?". „Ambasadorul a fost rechemat, într-adevăr, pentru a fi mutat la Gotemburg, ca simplu agent consular. În ce privește Ambasadoarea, **dacă ea nu se opune la aceasta,** va putea rămîne aici în calitate de Secretară de Ambasadă".

Agrementul a fost acordat fără întîrziere. Și marțea următoare Azilatul ieși pentru a-și prezenta scrisorile de acreditare, Generalului Mabillán. Santinelele de la poartă, în ultima lor zi de gardă, i-au prezentat armele. Redingota Domnului Ambasador i se potrivea destul de bine. Jobenului a fost necesar ca meșina să-i fie umplută cu hîrtie de ziar. Mănușile de culoarea untului trebuiau ținute cu mîna stîngă, ca un mănunchi de sparanghel, din cauza micimii lor. Însă astăzi totul este magnific ; automobilul Ministerului de Externe, conversația anostă a șefului protocolului. Astăzi este marți. Marți, marți, marți! Marți, 28 iunie, 28 iunie! Un nume care sună a plăji, a spații întinse... Întovărășit de șeful protocolului, ex azilatul sosi la Palatul Miramontes. Nu răspunse la privirea implorătoare, îndurerată a sergentului Ratón care o căuta pe a sa. I s-au prezentat onorurile militare și pătrunse în cabinetul Generalului Mabillán. A fost o primire foarte cordială și Generalul jucă amabila comedie de a citi scrisorile sale de acreditare care, pentru toate cazurile și țările, erau redactate aproape la fel. Apoi gazda pronunță un mic discurs în care vorbi despre

În românește de Esdra Alhasid

Continuare în pag. a 7-a

SPORT

Bucureșii de oaspeți fermecători

Ziua de miercuri, pe care unii o consideră a fi fost neagră din zare-n zare, pentru mine s-a dovedit o curte a miracolelor. Spun asta, fiindcă n-am văzut de mulți ani un meci atît de frumos ca acela dintre Corvinul Hunedoara — FC Sarajevo și niciodată, la București, o echipă de club ca Aston Villa — un unsprezece necruțător, făcut pentru biruință, care schimbă pelinul în zahăr și atrage de partea sa tobele și cîntările dușmanilor.

Corbul cel negru și albastru de la Hunedoara a îndrăznit o nesperată rotire de boltă, muindu-și aripa în iuțile dureri ale norilor, acolo unde se nasc zăpezile și ia ființă neuitarea. Echipa Hunedoarei, mușcată de norocul tinereții dar nu și de demonul ei, s-a speriat, la început, de numele adversarului și a primit două goluri aiurea, pe care eu sînt dispus să le pun nu în seama portarului sau a soarelui care-l orbea, ci în spinarea nedeșelată de griji a unui Gică Popescu și Ștefan Covaci care, timp de două decenii — primul, din ignoranță, al doilea, din viclenie — au instituit și apoi au transformat în cremene ideea că fotbalul nostru n-a avut, nu are și nu va avea puterea să se sprijine cu mîna pe gardul zimbrilor. Vrem nu vrem, ghiuleaua ne-a rămas legată de picior și explodează cu precizie matematică în momentele cruciale. Coșmarul prostiei cazono-bucolice, parfumat cu fum de havane... Și, pentru că purtăm cămașă cu altiță, n-am pierdut ocazia să-i înnobilăm pe cei doi cu titlul de antrenor emerit. Dar să revenim la Corvinul. Cînd s-au văzut cu jungherul la gît. Andone și Dumitrache și-au adus aminte că sînt o stea care urcă și o stea lîngă luceafăr, s-au deslegat din blesteme și au țesut, umăr la umăr cu gaspeții, o poveste de vis scinteietor. Mărgelele astea ne-ar place să le sunăm mereu și mereu să le lustruim între degete. De la 0—2, corbii și-au virit ghearele în albia lui 4—2, apoi — virtejuri aspre, scufundări aurii — iar au luat calea suferinței. Vinovat pentru căderea lor în burniță e Mircea Lucescu. Inspirat ca o iesle din staul, antrenorul nationalei (de unde și pînă unde se fiției el pe marginea terenului ca o floreăreasă în Piața Mare !?, parcă altcineva răspunde de conducerea echipei, nu ?). Lucescu l-a introdus în teren pe Klein, primul lui favorit, se spune, și Klein a nimicit expresia jocului, ne-a vîndut bucuria și poate și destinul echipei sale, căci, să batem în lemn, greu va mai fi vreodată Corvinul la un pas de a sparge urechile lumii. Nu pricep ce vrea să mai ia Lucescu de la Hunedoara — poate vreun furnal, cine știe ? — bine-ar face să-și vadă de treburile naționalei și bine-ar fi făcut, pentru el ca antrenor al națională și pentru națională, să fi stat la București și să ia parte la marea lecție de fotbal pe care ne-a dat-o Aston Villa. Deplasîndu-se la Hunedoara, a pierdut meciul — căci meciul Corvinului a fost pierdut de pe margine — și ne-a confirmat bănuielile că nu-l preocupă pînă la lacrimi și pînă dincolo de speranță și dezastru sarcina ce i-a fost încredințată. Și pe deasupra se mai și crede prigonit ! Vreau să-i anunț pe hunedoreni (și n-o fac cu obrazul în batistă) cum că știu pozitiv că echipa Steaua, care-a încercat în doi ani mai bine de șaizeci de jucători, neizbutind totuși să alcătuiască o echipă, îl va chema foarte curînd în rîndurile ei pe Andone. Ce ziceți de cărarea asta, făcută cu foarfecele de vie în pletele voinicului ?

Am dat-o pe după Ursa mare ca să întîrzii să vorbesc despre Dinamo. Sînt unul dintre spectatorii care strigă : luptă, luptă, CFR ! (duminică dimineața) și : luptă, luptă, Dinamo ! (simbătă după amiază). Am strigat și miercuri seara : luptă, Dinamo, iar dinamoviștii mi-au răspuns în cor : cu ce, măi frate, că n-avem Bazuca. Totuși, eu mă simt dator să-i mulțumesc echipei Dinamo pentru seara de miercuri. Îi mulțumesc, fiindcă a căzut la sorți cu Aston Villa. Pe urmă vreau să-i mulțumesc arbitrului că nu ne-a acordat vreun penalti inchipuit (oaspeților nu le-a acordat unul perfect valabil), căci n-ar fi avut cine să-l execute. Privit din acest unghi, declar că e primul arbitru ce și-ar merita pe deplin carpetele, basca alte obiecte cu motive folclorice. Și cel mai mult le mulțumesc jucătorilor lui Aston Villa, pentru că ne-au învățat diferența dintre fotbal și tabinet, ne-au depănat un basm după care inima noastră plîngea, ne-au deschis ușa spre o lume feerică și mai cu seamă i-au învățat pe dinamoviști că o echipă campioană, ca să rămînă în dragostea publicului, trebuie să muncească, zi de zi, pînă la epuizare, în spatele cortinei, acolo unde se pregătesc marile surprize și marile derateri din teren. Prezenți la stînga și la dreapta mea, actorii Ștefan Bănică și Nicu Constantin îmi suflă la ureche alegorii : mușchi de vacă, mușchi de nutria. Scutur din mezanin, fiindcă nu înțeleg ce vor să spună și mă gîndesc că nu prea am prins cheag nici în toamna asta. Știu cu prisosință, acum, că reprezentanții perfidului Albion se retrag în cețuri, iar Dinamo se întoarce în Balcani. Trag nădejde că măcar Universitatea Craiova ne va răzbuna. Dar despre asta în numărul viitor ; secretarul de redacție trimite revista la tipar.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
44 •
(1 069)
Simbătă
30 octombrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN EXEMPLU DE RAPORTURI PRIETENEȘTI

Un nou act, un nou capitol de cea mai vie și semnificativă anvergură în cronica relațiilor de prietenie româno-iugoslave, recenta vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în țara vecină și prietenă a suscitat și suscită un viu ecou și consacră pe mai departe un model de raporturi între partidele și popoarele noastre. Această vizită, menită — așa cum s-a subliniat — să dea un nou și puternic impuls conlucrării multilaterale, în folosul ambelor state, al cauzei generale a socialismului și păcii, a început sub cele mai bune auspicii și s-a încheiat cu semnarea unor documente esențiale pentru prezentul și viitorul acestei conlucrări. Importanța sa depășește momentul ca atare și se înscrie în perspectiva eforturilor generale care vizează realizarea unei bune înțelegeri în Balcani și atestă o paletă largă de mijloace prin care acest deziderat cîștigă un tot mai solid teren de afirmare. Un exemplu concret și de întinsă semnificație îl reprezintă însuși acest eveniment memorabil al vizitei efectuate.

Întîlnirile cu înalte oficialități ale țării gazdă au prilejuit un larg schimb de vederi asupra problemelor lumii contemporane, mai complexe decît oricînd, și, așa cum s-a statornicit de-a lungul timpului, în buna tradiție de pînă acum, s-a convenit asupra intensificării relațiilor de cooperare și consultare reciprocă în vederea sporirii contribuției ambelor partide, țări și popoare la realizarea unui bun climat de înțelegere internațională. **Avem deci toate motivele să afirmăm că relațiile româno-iugoslave** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu într-unul din momentele acestei vizite — **constituie un exemplu de raporturi între state independente și suverane, între țări socialiste vecine și prietene care conlucrează multilateral, în deplină egalitate, în spiritul stimei și respectului reciproc, pentru edificarea cu succes a noii orînduiri, pentru a făuri popoarelor lor o viață demnă, liberă și fericită.**

Pornind de aici, de la realitatea concretă și durabilă a unor astfel de idei și sentimente, prin personalitatea și opera conducătorului nostru se afirmă hotărirea, consfințită ca o înaltă îndatorire, de a se acționa cu toată puterea pentru ca, în continuare, să se așeze noi și noi elemente la baza trainicelor legături de prietenie, pentru a întări și mai mult colaborarea în muncă și lupta comună pentru dezvoltarea noastră socialistă, pentru progres și pace în lume. **Asemenea întîlniri iugoslavo-române** — se sublinia la Belgrad prin cuvîntul tovarășului Petar Stambolici, președintele Prezidiului Republicii Socialiste Federative Iugoslavia — **au devenit deja tradiționale prin mai multe aspecte dar, în primul rînd, prin dorința și hotărîrea reciprocă de a se întîlni și mai mult în toate domeniile colaborării noastre, de altfel rodnice. Ne mîndrim pe bună dreptate cu o asemenea tradiție. Președintele Tito și dumneavoastră, tovarășe Ceaușescu, ați edificat această colaborare, ani de-a rîndul, în mod activ, în cadrul numeroaselor întîlniri și al înțelegerilor comune. Și convorbirile noastre actuale constituie o parte a dialogului permanent care este în slujba intereselor vitale ale popoarelor noastre.**

Sensul acestui dialog îl constituie, așadar, progresul, înțelegerea, pacea. Și toate acestea în temeiul unor bune rezultate dobîndite pînă acum, în temeiul unor fapte și adevăruri care constituie cartea cea mai de preț a îndelungatelor și mereu roaspetelor relații bilaterale, în cartea cea mai de preț a unei bune și rodnice vecinătăți. Sub auspiciile unor atari gînduri și sentimente, Declarația Comună România-Iugoslavă consacră obiective și modalități concrete pentru ca în lumina celor convenite, concentrarea eforturilor noastre să se situeze în viitor pe noi trepte de eficiență și să se constituie în noi pași hotărîți spre înfăptuirea operei comune, în folosul ambelor popoare, al păcii și înțelegerii internaționale. În cartea unei prietenii sincere, durabilă ca orice mare operă întemeiată pe stimă și respect reciproc, pe idealuri comune și pe voința fermă de a le înfăptui, această vizită rămîne înscrisă ca un moment deosebit, de rodnică și semnificativă referință.

Luceafărul

Ana Ruxandra Ilfoveanu : „Toama la Țescani"

CREȘTEREA LIMBII ROMÂNEȘTI

DINCOLO DE PRINCIPII

Constatările și simplele pledoarii, indiferent cine le face, nu sînt suficiente. Odată stabilite cauzele care au dus și duc la uzul tot mai defectuos al limbii române, se impune luarea unor hotăriri menite să curme „stricarea" acesteia. Și este bine să se știe că școala singură nu mai poate face față situației la care s-a ajuns ; iar profesorul de română, cu atît mai puțin. Este bine, de asemenea, să se știe că „măsurile" care s-au luat de către forurile învățămîntului nu sînt decît insuficiente și ineficiente paliative.

Începînd din acest an, de exemplu, s-a schimbat programa de limba română pentru cursul gimnazial. Manualele, însă, au rămas tot cele vechi. Și iată ce trebuie să se facă pe parcursul a numai 50 de minute : verificarea însușirii cunoștințelor despre cazul nominativ, adică funcțiile sintactice de subiect, nume predicativ și atribut și a temei efectuate acasă ; să se urmărească dacă elevii recunosc subiectul, numele predicativ și atributul (exercițiile vor fi dictate în clasă) și dacă și-au format deprinderea de a construi propoziții în care substantivul să îndeplinească funcțiile amintite. Apoi să se predea substantivul în cazul acuzativ (atrăgînd atenția asupra identității formelor cu cele ale nominativului). Conținutul acestei lecții trebuie să fie următorul : „Funcții sintactice în relație cu un verb : complement. Prepoziția — instrument gramatical specific pentru exprimarea acuzativului. Construirea substantivului în acuzativ cu sau fără prepoziția „pe". Prezentarea complementului după și înaintea verbului. Recunoașterea substantivului în acuzativ cu și fără prepoziție. Exerciții de construire a complementului direct cu și fără prepoziție. Funcții sintactice în relație cu un substantiv : nume predicativ, atribut (comune cu cele ale substantivului în nominativ). Modul de exprimare : cu prepoziție. Ortografia substantivelor masculine în nom./ac. (elevi — elevii, copii — copiii, geamgii — geamgiii). Rolul celui de-al doilea sau al treilea i. Ortografia substantivelor feminine în nom./ac., articulate și nearticulate, terminate în hiatul i-e (cimpie, cimpii, cimpiile). În sfîrșit, vor fi dictate exercițiile — temă pentru acasă. Mai este nevoie să spunem că, față de numărul de ore, programa este prea încărcată ?!

Însușirea corectă, care să conducă la uzul corect, elegant și nuanțat al limbii române literare, impune, din partea elevilor, un exercițiu permanent și urmărirea și ameliorarea continue de către profesor a exprimării orale și scrise a acestora. Presupunînd că întregul timp ar fi afectat acestor scopuri, pe parcursul a 50 de minute, un elev n-ar dispune decît de 35 de secunde ! (Aceasta în cazul cel mai fericit, cînd o clasă nu are mai mult de 40 de elevi ; la treapta I de liceu, însă, clasele au și cîte 45 de elevi).

Verificarea exprimării scrise necesită controlul, cel puțin periodic, al temelor, al lucrărilor de control și al tezelor. Și în privința aceasta, un mic calcul este edificator în multe sensuri : unui profesor îi revin, în medie, 200 de elevi. Să înmulțim, pentru un trimestru, această cifră cu numai 15 pagini și constatăm că respectivul profesor trebuie să citească 3 000 de pagini scrise de 200 de mîini. Dacă într-o oră va citi 20 de pagini, într-un trimestru îi trebuie 150 de ore numai pentru corectarea temelor și lucrărilor. Să se adauge acestora norma de 20 de ore săptămînal și timpul afectat pregătirii lecțiilor (măcar încă 20), apoi orele de dirigenție, de informare politică și de pregătirea tineretului pentru apărarea patriei și timpul necesar organizării lor, ca și cel afectat pregătirii și desfășurării activităților pionierești ori vizitelor

Prof. Ștefan Badea

Continuare în pag. a 7-a

Rînduri de toamnă lungă, legată și legănată

Una din cele cincizeci și două de duminici ale unui an este chemată, hărăzită și aleasă să iradieze retrospectiv lumină, împlinire și bucurie asupra zilelor și nopților de lucru pe ogoare, pe cîmp, pe dealuri și pe munți din cele cincizeci și două de săptămîni ale anului.

Această toamnă tăiată atît de luminos și legănată de zile de adevărată vară, această toamnă deci, arcuiește, rotunjește, dichisește piețe și hambare, cămări și casnic-trebuitoare borcane cu miresme și împliniri de fructă și rod. Și ea, această toamnă, una din toamnele plenare, mă face să mă întorc cu gîndul și scrisul la acei oameni inițiali, truditorii ogorului, ai pămîntului, oameni de început. Cineva a spus cu umor și îndreptățire că mai orice orășan scărpinat bine și scuturat bine, sunat ca lumea și lepădat de neologisme și trăiri de împrumut, a fost — printr-o trecere relativă de ani și generații — un țăran.

Și acum, aș spune — se întîmplă un fenomen de întîmpinare. Oamenii rămași la țară, la munca legată de „legumă", au făcut ca plăsmuirile aparent reci, brutale, ale tehnicii și le-au făcut familial-familiare, încălzindu-le, înțelegîndu-le, subjugîndu-le și de atîtea ori prelungindu-le prin aplicări noi, adecvate și eficace.

La noi mișcarea lentă a țăranului de Bărăgan — cu brațul și pieptul încă — mai ales al femeii — îmbrăcat în jerseu negru evocă și cheamă și îndepărtează orizonturile mișcate ale cîmpiei și se îmbină cu gesturile mai seci, mai dure ale țăranului de munte și deal unde există cred o mare directivitate, o mai mare transparență între trăire și emoție, bucurie și sancțiune.

★

Dar să mă întorc la toamnă și la „Ziua recoltei". Deci una din cele cincizeci și două de duminici ale unui an este chemată și aleasă să iradieze retrospectiv lumină, împlinire și asupra zilelor de lucru ale oamenilor inițiali, ai lucrătorilor ogoarelor.

Și această zi a fost aleasă în octombrie. Octombrie și roadele, octombrie și recolta. Cuvintele se caută și s-au găsit nu doar ca suprapuneri și timp, dar parcă există între ele o alcătuire vecină. Pentru că, socotesc eu, nici o lună a anului nu are un nume în care vocalele să rostogolească mai bogat, mai împăcat și mai matur, să rimeze și ritmeze cu poama și rodul.

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 7-a

Există o generație Labiș?

Prin grația absolută cu care s-a dăruit misiunii sale, Nicolae Labiș, cel mai tînăr și mai nobil sfînt din calendarul nostru poetic, mărturisește că și-a înțeles rostul eroic într-o vreme în care „mașina lumii" nu mai mergea decît udă cu sînge...

O asemenea „înțelegere" are în ea ceva „sacru" și trebuie întîmpinată cu pietate...

„Opera" lui Nicolae Labiș și „viața" lui Nicolae Labiș sînt inseparabile și toată viața noastră nu e de ajuns să medităm la figura acestui enigmatic act sacrificial, pentru poetul român dintotdeauna o adevărată mandala.

★

„Personalitate de tip ahileic, în sensul capacității de a-și asuma integral un destin" (Al. Zub), Nicolae Labiș, ca și Vasile Pîrvan, ne-a lăsat nu doar un simbol, sau un mit, ci o operă poetică durabilă, substanțială, în continuitatea organică a marii tradiții moldave (Alecsandri, Eminescu, Bacovia), în deplină conștiință a unei viziuni totale, integratoare a verbului românesc (Arghezi, Barbu), în permanent recurs la sugestiile poeziei folclorice, așa cum au făcut toți poeții români de la Dosoftei la Blaga...

Capacitatea de a-și asuma integral destinul, într-o vreme în care ceilalți „jouaient la pièce en étrangers", cum ar zice Michaux, îl singularizează pe Labiș și-i conferă o autoritate incomparabilă, căci actul său poetic cuprinde o discriminare fundamentală : separarea poeziei de nonpoezie.

După Labiș, copilul de geniu care a rupt vraja malefică a iluziilor interesate și de tot felul, adevărata istorie a poeziei românești, de la bocetul ancestral la avangardism, nu a mai putut fi falsificată.

(Am citit de-a lungul anilor tot felul de speculații inepte pe tema „cum ar fi scris Labiș dacă ar mai fi trăit", sau „cum ar fi evoluat poezia românească dacă Labiș nu ar fi murit", dar nu am citit și cutremurătoarea întrebare „cum ar fi arătat poezia românească de azi dacă Labiș nu s-ar fi ivit ?").

Labiș a fost pentru scurt timp întruparea spiritului poeziei românești, unica întrupare „aleasă" de destin și menită a fi validată de istorie, poate tocmai în baza anticului amor fati, invocat în citatul enunț al istoricului ieșean referitor la Pîrvan ; e destul să ne gîndim

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 3-a

În paginile 2–3
GENERAȚIA LABIȘ ÎN B.P.T.

Ana Ruxandra Ilfoveanu : „Natură statică"
Din expoziția de la galeria Galateea

REMEMORĂRI

Enigma

Nu mai coborîsem în pivnița casei de un an. De altfel, o singură dată sau poate de două ori după mutarea noastră în imobilul acela de cărămidă cercetasem beciul din simplă curiozitate. Foștii stăpîni nu mai existau sau trăiau pe undeva, nu i-am cunoscut niciodată, noi ne mutasem acolo prin spațiul locativ. Era un beci spațios, cu bolți susținute de stîlpi puternici, călduros și destul de curat. Cîteva rafturi vechi cu ziare și borcane goale, o duzină de rame destul de bine întreținute, rame groase, adînci, vopsite în auriu stins, o șa de călărie ruptă, o saltea cu iarbă de mare, două-trei lămpi cu petrol și cam atît.

Era spre sfîrșitul toamnei — totul se întîmpla demult, în prima mea tinerețe — cînd, cuprins de nu știu ce elan gospodăresc am coborît în pivniță să recuperez cîteva din ramele acelea aurite.

Încă de la intrare m-a izbit un miros ciudat de fum de tutun și încă un miros special, greu de definit, mirosea a om, a ființă vie.

În semiobscuritatea incăperii, într-un colț, am zărit salteaua cu iarbă de mare întinsă lîngă perete, și o ladă așezată în chip de noptieră la căpătîi. Pe lada acoperită cu un ziar odihnea o scrumieră plină de mucuri de diferite mărimi, o cutie de chibrituri prăpădită, cu fosforul mîncat și o lampă cu petrol în bună stare de funcționare cum se spune. Lîngă patul improvizat se odihnea o sticlă pe jumătate plină cu apă.

Am înțeles că **cineva** locuiește și doarme în beciul nostru, nu știam cine poate fi, nu văzusem pe nimeni niciodată intrînd în curtea cu poarta veșnic deschisă, nu auzisem zgomote și nici vreun alt semn al prezenței ciudatului vizitator nu observasem.

L-am pîndit o zi întreagă ascuns după o stivă de lemne, curios și intrigat. Spre seară, tocmai cînd mă

Mircea Micu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Proză de Iulian Neacșu ● Poezii de George Coandă ● H. Zalis ● Petre Gavriș ● „Scrisoarea" de Gh. Pituț ● Tineri poeți de Dan Cristea ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Breviar ● Revista străină.

La Reșița

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI» **Respectînd tradiția revistei de a căuta, prin întîlniri cu tineri autori, talentele „la ele acasă" în zilele de 21—22 octombrie, un grup de scriitori, reprezentînd revista „Luceafărul", a participat în județul Caraș-Severin la mai multe întîlniri cu cenaciuri reșițene, cu cititori, vizitînd de asemenea importante obiective industriale. Însoțiți de M. M. Deleanu, președintele Comitetului județean de cultură, și de Titus Crișciu, scriitorii luceferiști au participat la manifestări culturale din cadrul tradiționalelor „Zile ale culturii permanente reșițene", la spectacole și la o ședință de lucru a cenacluiui „Semenicul", unde autori din Caraș-Severin au prezentat cîteva din cele mai recente creații literare. Grupul de scriitori s-a întîlnit de asemenea cu tovarășul Alexandru Bărbăcioru, secretar cu propaganda al Comitetului județean de partid Caraș-Severin. Ca și în alte cazuri similare, revista va acorda tinerei literaturi reșițene o atenție specială, revenind într-unul din numerele viitoare, pe larg, asupra acestor întîlniri.**

Precum că Țara...

Bunicul meu a vrut să rotunjească
cu ochii lui, căruntele hotare,
i s-a părut că Țara Românească
e-n forma fix-a discului de soare

și-a tot visat-o încă din pruncie,
lîngă mireasa lui și pe ogor,
la nunți și cumetrii, și-o rană vie
îi era palma strînsă pe topor.

Cînd a tăiat cu-n ochi întîiul hat
să poată trece peste munți, departe,
l-a fulgerat un dinte de-mpărat
pe care-acuma îl învață-n moarte

precum că Țara-i o moșie mare
și nu un sat sau stînă fără cîini
și cum că el e-o parte din hotare
care i-au dat avere două mîini.

Ion Iancu Lefter

A patra scrisoare despre Poesie

JURNAL DE POET

Scriind zilele acestea despre Acropole vreo douăzeci de pagini am văzut încă o dată deosebirea între vorbirea discursivă și cea poetică, nucleară, concentrată. Cînd descriam se umpleau cu oarecare ușurință paginile albe iar cînd dam de un gînd mai înalt ființa se oprea ca în fața unui munte brusc apărut în cale și stam pe loc, pe aceeași pagină adesea zile întregi. Treptat cuvintele se organizau și eliminau reciproc, se alegeau ca aurul din nisip, apelam numai la acele cuvinte care aveau putere, care veneau de foarte departe viguroase și neuzate și care treptat intrau într-o horă ritmică și sărbătorească în care nu mai puteam ezita să nu fiu cuprins. Eram atras să depun o mărturie adevărată asupra unor fapte de suflet și gînd față de ceea ce pînă atunci eram mai degrabă detașat spectator pasiv. Vorbim, vorbim și dintr-odată graiul amuțește, cuvintele ne părăsesc, apare în calea noastră aidoma o realitate nebănuită pînă atunci care ne atrage și inspăimîntă în același timp. Fulguie din adîncuri ca hăurile printre piscuri acea zare a nevăzutului spre care ne îndreptăm căci e limpede starea noastră de pelerini în căutarea acelei patrii interioare nu din care am ieșit cîndva căci dacă am fi fost vreodată în întregime în ea am fi avut vremea întoarcerii cum se spune într-o celebră scrisoare greacă de acum aproape două mii de ani, ci spre

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 4-a

In curînd: Almanahul «Luceafărul» 1983

GENERAȚIA LABIȘ ÎN B.P.T.

Lupta sinelui cu sinea

Cînd, în 1975, îi apărea, în colecția „Biblioteca pentru toți" a Editurii **Minerva**, antologia **Starea poeziei**, Nichita Stănescu era, fără îndoială, un poet deplin, cu o cotă valorică negată doar de inconformiștii de profesie sau de oportuniștii speriați de noutatea poeziei sale. Chiar dacă acestora li s-au adăugat, apoi, detractorii mai noi, călăuziți de rațiuni extraliterare, majoritatea criticii a continuat să vadă în Nichita Stănescu un mare poet, creatorul unui limbaj liric inconfundabil și, de aceea, lesne identificabil în compozițiile numerosilor săi epigoni. Tipărirea antologiei, în prestigioasa și atît de populara colecție a Editurii **Minerva** însemna, în fond, recunoașterea valorii deosebite a poeziei lui Nichita Stănescu. Căci, cu puține excepții (una dintre ele, strigătoare la cer) contemporanii publicați în B.P.T. sînt scriitori a căror operă a intrat deja în conștiința estetică a maselor de cititori.

În **Starea poeziei**, Nichita Stănescu selectează versuri din treisprezece volume, de la **Sensul iubirii** (1960), la **Măreția frigului** (1972). Așadar, o antologie amplă, cuprinzînd sute de poeme. Cu toate acestea, ceea ce a lăsat poetul pe dinafară este la fel de important ca și ceea ce conține volumul. Nu vreau să spun prin asta că tot ce scrie Nichita Stănescu poartă pecetea genialității, ci doar să subliniez unitatea creației sale, coerența universului poetic, congruența viziunii. De la un volum la altul, poetul nu se schimbă esențial, dar se amănunțește definitoriu, înaintînd astfel în cunoașterea lumii fenomenale, prin cunoașterea de sine. Este vorba, desigur, de o cunoaștere poetică, realul constituindu-se ca intrupare a verbului liric, așa cum cîntecul lui Amphion a înălțat zidurile Thebei antice: „Cele mai tainice / mai adevărate cuvinte de dragoste / ți le spun, înainte de-a te zări // Bat aerul cu toate valurile mării / ștrichiul lor răsucește copacii / și sepiile, și rechinii, într-un dans de oglinzi. / Te aștept să-ți desprinzi trupul din iarbă, femeie. // Din umerii mei și din întreaga mea putere / țîșnesc două pantere, nemaivăzute pantere, / pe ape s-așternu curcubeie. / și se fac viaducte și poduri, curind, peste căi ferate lucind, peste trenuri trecînd.// Din pieptul meu arămiu, / vărgat în părți de viță mușchiuloase, / aidoma vor țîșni, mai tirziu, / lei cu coame flocoase, în friguri, / ca niște explozii de aur vor țîșni / și vor bate aerul și se vor prăbuși / și se vor face temelii / și terase și diguri" **(Amfion, constructorul)**.

Două mi se par a fi atitudinile fundamentale, care structurează universul poeziei lui Nichita Stănescu. Prima este mișcarea de integrare armonioasă în fluxul existențial, de contopire ingenuă, fără impact interior. În acest plan, dominante sînt imaginile plutirii, curgerii lunecării, transparenței, zborului. Traducînd absența obstacolelor, imponderabilitatea stării de comuniune, „O mirare visătoare" — iată semnul sub care se consumă acest gen de apropiere a universului. Consecutiv, erosul stănescian — principala punte către cunoaștere — va fi spațiul jubilației uimite: „Du-mă, fericire, în sus, și izbește-mi / timpla de stele, pînă cînd / lumea mea prelungă și în nesfîrșire / se face coloană sau altceva / mult mai înalt, și mult mai curînd. // Ce bine că ești, ce mirare că sînt ! / Două cîntece diferite, lovindu-se, amestecîndu-se, / două culori ce nu s-au văzut niciodată./ una foarte de jos, întoarsă spre pămînt, / una foarte de sus, aproape ruptă / în înfrigurata, neasemuita luptă / a minunii că ești, a-ntîmplării că sînt" **(Cîntec)**.

Paralel cu această, să-i spunem așa, cunoaștere prin acceptare și integrare se produce mișcarea opusă, de delimitare, de izolare și definire a sinelui, prin raportarea la devenire. Asistăm la tentativa disperată și dramatică de a cuprinde realul multiform : „Întind o mînă, care-n loc de degete / are cinci mîini, / care-n loc de degete / are cinci mîini, care, / în loc de degete, / are cinci mîini. // Totul pentru a îmbrățișa / amănunțit, totul, / pentru a pipăi nenăscutele priveliști / și a le zgîria / pînă la sînge / cu o prezență" **(A șaptea elegie)**. Voința de a fi „o prezență" sau altfel spus, de a propune un sens realului, i se opune devenirea amenințătoare. Starea de „mirare visătoare" este acum o utopie, în locul ei aflîndu-se confruntarea dramatică : „Mă amestec cu obiectele pînă la sînge, / ca să le opresc din pornire, / dar ele izbesc pervazurile și curg mai departe / spre o altă orînduire" **(A treia elegie)**. Nevoia de delimitare, de identitate este clamată tragic, cu constiința, totuși, că doar cunoașterea de sine poate oferi echilibrul : „Cine ești, tu, cel care ești, / și unde ești, cînd nimic nu este ? / Născut dintr-un cuvînt îmi duc înțelesul / într-o pustietate divină. // Întreb dacă sînt, dar strigătul nu se rupe de mine, / și una cu el rămîn, adăugînd / deșertului singurătate. // Cu harul vreunei silabe / urnesc din înțepenire, într-una, / gîturile sferice în alte goluri / aidoma lor, și fără de margini. // Fixitatea ființelor mereu o clatin / într-un azi etern cu aură de vid — / mă rog să fii, de mine însumi / mă rog să fii. Arată-te". **(Confundare)**. O teribilă suspiciune față de propria ființă și, deopotrivă, orgoliul exacerbat (căci poezia lui Nichita Stănescu este un continuu demers între armonizarea contrariilor) intuiește „revelația", deși eul liric se vrea o privire imensă, căreia nimic nu-i poate scăpa.

«Clopote grave sunară trezirea/Generației

Cel care știe însă totul, obiect și, în același timp, subiect al cunoașterii, este o ființă scindată, privindu-se din afară și privind dinăuntru: „Nările tot un ochi îmi sînt, un ochi / pentru o lume mai apropiată / ca și timpanul, ochiul orbului, ca și / tăcută limba — ochi gustînd / ceea ce ochii mîinii văd numai îmbrățișînd. // Ochii în descreștere, privind / de dinafară înlăuntru / iar dinlăuntru în afară / numai cuvinte / oarbe, / lent șlefuite de mișcarea mării". **(Lupta ochiului cu privirea)**. Orbirea cuvintelor, imperfecțiunea limbajului, iată obsesiile fundamentale ale poeziei lui Nichita Stănescu, care determină permanenta căutare, forarea în straturile cele mai profunde ale limbii, construirea celor mai imprevizibile asociații metaforice, sfidarea sintaxei și a topicii tradiționale, invenția lexicală. Astfel încît, dincolo de inscenarea ideilor, creatoare de inalte tensiuni emoționale, poezia lui Nichita Stănescu este și un copleșitor spectacol lingvistic, unic în poezia română contemporană. Această singulară înzestrare transpare la tot pasul dar ea este precumpănitoare în poemele care ilustrează ipostaza de **homo ludens** a creatorului. Nu este vorba însă, nici aici, de virtuozitate pură, cultivată în sine, căci, de fiecare dată, „jocul" vizează o semnificație profundă sau circumscrierea unui sentiment. Puține lucruri s-au scris în poezia românească peste rafinamentul și delicatețea acestui „madrigal", superb intitulat **Dulce cupa mea de piele**. Citez două strofe, din final : „Pînă cînd și vina mare / care e spinzurătoare / caldă jugulara mea / chiar și ea vă e sanda. / Doamnă beți din amforă / Doamnă Verde Camforă // Capie și scabie, / teacă vă sînt sabie / care atîrnați de soldul / zeului ce doarme-n Nordul / inimii și Precistii / maică-mi și maică-ți". La polul opus acestui limbaj de extremă finețe stă „aspectul pietros" al versurilor din **Laus Ptolemaei**. Poetul procedează așa în mod deliberat, limbajul apodictic și axiomatic fiind expresia voinței de a anula tensiunile pustiitoare ale disputei sinelui cu sinea. Limbajul noțional abstract creează iluzia echilibrului, chiar dacă elogiul lui Ptolemeu este elogiul — în plan gnoseologic — al unei erori. Însă o eroare extrem de profitabilă în plan poetic ! Căci poetica lui Nichita Stănescu cultivă paradoxul și slăvește imperfecția, ca unică formă de existență : „Dau sfat : / contemplarea și firile pe măsura ei / să-și găsească pricină de a fi / să se amestece să părăsească staticul. // Dau sfat : / cei care au pus pămîntul / să fie slugă soarelui / să-i caute justificare // Altfel e trist pe pămînt // Firile lipsite de timp / au lăsat pămîntul în mijlocul universului / și asta e bine, / pentru că acesta e adevărul" **(Laus Ptolemaei)**.

Poetul știe însă că discursul **ex cathedra** suferă de ariditate și, de aceea, propune el însuși **Trecerea de la noțiuni la poezie, împotrivire la aspectul pietros al versurilor de pînă acum**. Dar revenirea la limbajul poetic înseamnă reluarea dramaticei aventuri a cunoașterii de sine : „Las, deci, mai asurzit de iarbă / și mai păscut de cai fantastici / decît am fost să fiu vreodată, / silabele cu pași elastici. // Tras la rîndea de rîsul fraged / al unor nevăzuți copii / smulgînd durerea pîn-la răget / a nervilor întinși și vii. // Las, deci, o stare atacată / din toate părțile și-ntr-una, / de zid, / de muscă înțărcată / de mirosul ce-l are luna. // Și de nerușinarea sfîntă / a pulpei de femeie goală, / de foame, de gunoi, de trintă, / cu unghii, cu dreaptă, cu spirală. // Las totul deci să fie-n sine, / ca gălbenușul dintr-un ou, la mijloc stînd / și cu asprime, / de tot ce este vechi și nou" **(Ciudă pentru puținele sentimente exprimate în jurul ideilor)**.

Zic : avem privilegiul să fim contemporani cu marele poet care este Nichita Stănescu.

Valentin F. Mihăescu

Retorica surprizei

Poezia cu cea mai directă răsfrîngere socială este semnată în literatura actuală de Adrian Păunescu. Larga ei audiență se sprijină, evident, în primul rînd pe retorismul mesajului : capacitatea de a gesticula întrecînd în amploare proprietatea discursului liric de a se interioriza și de a domina astfel dinlăuntru semnificația. Această literatură va fi receptată mai ales în latura ei superficială, spectaculoasă. Riscul, se vede, e considerabil dar, dincolo de ecoul furibund pe care textele și-l creează, poezia lui Adrian Păunescu urmează îndeaproape un program a cărui exactitate și rigoare trădează o explozivă tenacitate a spiritului. Dacă ar trebui să căutăm prin intermediul produsului literar trăsătura-pivot a temperamentului acestui întotdeauna imprevizibil poet, o calitate s-ar desprinde de la sine, acoperindu-le copios pe toate celelalte. Spiritul lui Adrian Păunescu reușește să unifice **tenacitatea**, încăpățînarea orgolioasă cu **explozia** răsunătoare : instinctul de conservare, subtilă reticență a oricărei ființe, este pulverizat de uraganul voinței; meditația e făcută să se **audă** asemeni potopului de aplauze ; sentimentele electrocutează ; reverul conduce ființa spre imaginea hotărît teatrală a exploziei nucleare ; în sfîrșit, universul material este bombardat de spațiile colosale pe care gestul retoric și le atribuie. Toate componentele structurale ale gîndirii poetice, ca mod de organizare psihică, pot fi așadar regăsite în poezia lui Adrian Păunescu. Nu într-o **sinteză** în care elementele componente să fie topite în chip definitiv în magma personalității, ci în pragul unei **compoziții** cu forme încă recognoscibile. Important este acordul și racordul pe care acest univers al exploziilor în lanț îl stabilește cu **lumea**. Poezie-manifest, poezie-vestitor, poezie-conștiință publică, poezie-existență socială, poezie-armă de luptă, ea exemplifică în permanență un **raport**. Este acesta fără îndoială un atribut consubstanțial lirismului angajat, în general literaturii cu imediată lungime de undă civică. Raportul social nu trebuie înțeles ca o relație abstractă : el include o adevărată aventură „materială", aceea care îi permite să cuprindă în **expresie** deopotrivă tumultul urias, ce nu cunoaște cenzuri și depășește frecvent simpla cuprindere afectivă, și răscolirea dilematică. Nimic nu e dinainte rezolvat în relația poetului cu existența socială pe care o interpelează cu armele inefabilei sale retorici. A fi tenace — pînă la orgoliul incomensurabil —, într-un secol în care se prăbușesc pe rînd cortegii de garanții teoretice sau practice, în care echilibrul ființei e amenințat în orice clipă cu surparea, înseamnă a îmbrățișa o condiție și o conștiință dubitative, a pune la îndoială necesitatea și a lucra cu libertatea veșnicei dileme. Discursul liric păunescian este în suficientă măsura răspunsul sclipitor dat unei atare atitudini.

Poezia lui Adrian Păunescu afișează pe întreaga ei desfășurare o **libertate programată** : ceea ce coincide cu însăși chintesența acțiunii sale pragmatice. A face sensibil un univers poetic interogativ echivalează desigur cu un fermecător naufragiu pe țărmul omniscient și totuși virgin al dilemei. Această tensiune produce și e capabilă să repete explozia retorică a temperamentului. Dar, trebuie îndată văzut că dezlănțuirea de forțe nu este, în ciuda timbrului ei risipitor („Risipind în toate acestea pasiunea / Electrică a sufletului meu, bogat în tensiuni", cum se deschide volumul de debut, **Ultrasentimente**, 1965), una anarhică ; ea absoarbe conștiința căreia i se adresează ca într-un vîrtej dar, scopul fiind atît de bine prefigurat, impresia finală va fi una de riguroasă ierarhizare a valorilor. Poetul nu este numai însul investit „a vorbi ce vede", ci personalitatea care cuprinde expresiv lumea. Care o **organizează** pentru a face răsunătoare punctele ei nevralgice, suferința, marile probleme ale actualității. „Ultrasentimentul" ar avea tocmai semnificația dublă, ambiguitatea prolifică pe care prefixul o acordă cuvîntului : „intensificare" (depășire a măsurii prin extensie) dar și „trecere dincolo de". Vedem în această ambiguitate formală, atît de spectaculos rezolvabilă, atît de coerent rezolvată, esența gîndirii poetice a lui Adrian Păunescu. Ultrasentimente, poeziile sale sînt purtătoarele unei sarcini electrice : ele încearcă — și reușesc în majoritatea cazurilor — să ajungă direct la esența fenomenului social interogat. Conștiința socială a poetului nu e mai puțin una morală, în înțelesul determinat-estetic al termenului. El va vorbi cu vervă scinteietoare de degradarea valorilor, va scrie **manifeste pentru sănătatea pămîntului**, dorind să rostească și să ofere (ce trufie !) soluții pentru conservarea lor sau pentru apărarea planetei, va pronunța profetic axiomele evoluției sociale, va triumfa lăsînd senzația că în boabele de grîu ale sentimentelor revolute („tu vei semăna grîu / și boabele vor exploda ca niște grenade. // Am ieșit la semănat și cîmpul bubuia") se conține cosmosul întreg. „Fericirea de a putea povesti nefericirea" e posibilitatea de sorginte demiurgică de a face expresiv abisul lăuntric, secretul aruncat la picioarele mulțimii și devenind astfel cuvînt de ordine al acțiunii revoluționare (revoluție, mai întîi, în universul afectiv). Orgolioasă, poezia lui Adrian Păunescu pare să se găsească angajată într-un etern pariu : conștiința poetului nu va urmări niciodată din umbră evoluția marilor probleme moral-sociale care frămîntă planeta, nu va prelua dileme unanim recunoscute, ci va încerca să o ia întotdeauna înainte, fie și cu o — decisivă — secundă. În acest aspect constă și puterea ei, forța de-a dreptul fizică pe care o exercită. A fi permanent **în frunte**, a rosti cu o fracțiune de secundă înaintea celorlalți — iată o ambiție deloc neglijabilă, un joc superior al cărui protagonist este discursul liric păunescian. **Secunda** însăși are „istoria" sa, are deci conștiință și constituție „fizică", fiind actul de naștere al tensiunii programatice.

Un „zgomot" justițiar programează libertatea de viziune a artistului. Antologia publicată în B.P.T. și intitulată cenușiu **Poezii de pînă azi** (1978) arată elocvent că programul acestei libertăți este construit aproape fără repros. Se pare că nimic din ecranul de suferințe ale planetei nu scapă poetului. Descrierea unui inventar tematic, în cazul poeziei lui Adrian Păunescu, ar duce, cel puțin acum, la un rezultat minor. Privelișteа umană sore care se îndreaptă conștiința artistică ia formele unei supreme relativizări. A te situa într-un univers interpelativ mai are, pe lîngă consecința explozivă (originalitatea acestui motiv e lesne de surprins) și o urmare deloc neglijabilă : există oare în poezia păunesciană infern sau paradis, demon sau înger, suferință sau fericire ? Degradarea naturii, și a naturii umane în același timp (metafora „paznicilor corupți" dintr-un sonet publicat în **Pămîntul deocamdată** rămîne definitorie), provine tocmai dintr-o boală prelungită în care au intrat categorii universale în veșnică opoziție. Este, în fond, suferința de a observa o bucurie indiferentă ori infernul unui paradis insensibil. Patetismul, accentuat începînd cu **Repetabila povară** și **Pămîntul deocamdată**, se deslușește în gestul de intoleranță față de formele superficiale care ascund realități dureroase. Spre această alterare a dinamismului lumii, a spiritului contrastiv, se îndreaptă gestul de „vulture" al poetului. Pentru că „orice vindecări abia îi saltă / Pe oameni dintr-o boală în cea'altă", trebuie salvate sălbatica armonie primordială a cuplului, aburii nînsorilor, inefabilul nerostit al vorbelor, „mugurii de-nviere", virsta-foc ce mai stăruie deasupra lumii. Condiția planetei se cere pusă în consonanță cu perfecțiunea **celui ce vede** : „S-ajungi, pămîntule, printre planete / La rotunjimea ochiului ce vede". Dar frumusețea ? Ea va avea în poezia lui Adrian Păunescu expresie pur vizuală : ce fel de văz e însă acesta ? Temperamentul exploziv nu se poate sprijini decît pe simțuri alertate, îndeosebi pe o senzorialitate dirijată să înregistreze splendoarea furtunii. Căci, după ce au provocat-o, versurile sale urmează să indice o retragere strategică, săvîrșită la fel de vizibil. E un truc, desigur : acela prin care discursul mereu „provocator" al acestei poezii știe să „taie" pentru o clipă respirația. E ca și cum dezlănțuirea în fortissimo a unei orchestre uriașe s-ar opri brusc, atît de neașteptat încît pe retina imaginației se va păstra intact nu zgomotul nemăsurat, ci o **figură** a frumuseții, ivită inconștient asemeni „garoafei din haloul unui crivăț". Pe această retorică a surprizei, adaptată incontinuu cu un efort considerabil, mizează atitudinea lirică a lui Adrian Păunescu, în completitudinea existenței sale.

Costin Tuchilă

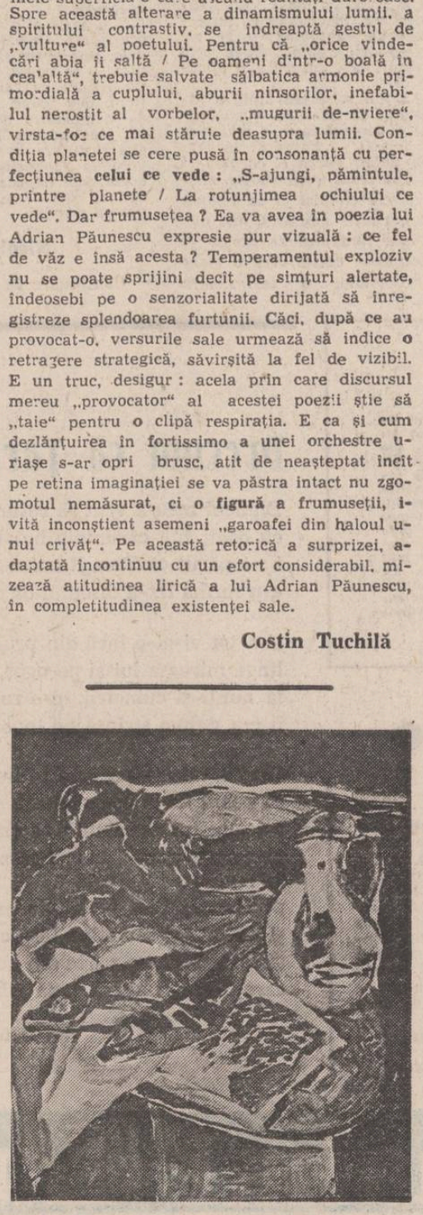

Ana Ruxandra Ilfoveanu : Natură statică

De la „aisthesis" la „estetic"

Precum se știe, termenul estetic provine din cuvîntul grec **aisthesis** (simțire, percepere prin simțuri). Luate separat, unul cu sensul modern, altul cu sensul primar, ele pot defini atît drumul parcurs **de un scriitor, cît și specificul său, adică** factorul de permanență și unitate. Ne referim la Dumitru Radu Popescu, iar în particular la volumul selectiv de nuvele „Leul albastru", (apărut în Editura „Minerva", 1981). Selecția, întocmită conform criteriului axiologic, implică, în plus, un anume calcul, ea izbutind să reflecte pe de o parte, trăsăturile prozei lui D.R. Popescu din prima perioadă a creației, dar să acumuleze, pe de altă parte, notele care, aici timide, devin esențiale în ciclul numit „F", și-l impun printre cei mai originali scriitori contemporani.

Nuvelele din acest volum stau sub semnul **aisthesis**-ului. Scriitorul construiește lumea prin intermediul trăirilor, al sensibilității, ci nu prin oglinda unor idei rigide despre această lume. Substratul, nedeclarat, este polemic. Așa cum s-a constatat, autorul se sustrage pe cît mai mult posibil convențiilor epocii, care îl somau să inventeze un univers uman, dominat de ideologia dogmatică a momentului. Desigur, nu în toate nuvelele (însumînd mai multe volume) va reuși o asemenea derogare, dar tendința e evidentă și în altele rămase în afara culegerii. Război, secetă, gospodărie colectivă, luptă de clasă, teme bine încorsetate ideologic, rămîn firești desene marginale. Pe autor îl preocupă natura, iubirea, durerea, în ipostaza lor pur psihologică. Sînt dramele umane dintotdeauna, privite în legitatea lor internă, și nu prin prisma unei cauzalități imediate. Totul se petrece în universal, ca în literatura clasică. O fată, încă adolescentă, e căsătorită cu forța și din lipsa de dragoste se refugiază multă vreme în jocul cu păpușile. Cînd soțul moare, ea plînge, dar nu-l plînge pe el, își plînge propria tinerețe irosită fără rost și fără iubire **(Păpușa spînzurată)**. Zorina din **Pioaia albă** se mărită, de asemenea fără voie, cu Angheiache Cămui, acesta fiind întîmplător chiaburul satului. Conflictul social rămîne secundar comparativ cu cel pasional în care absența iubirii naște ură înăuntrul cuplului, determinînd-o pe Zorina să-și omoare soțul.

Toate viziunile create de D.R. Popescu se nasc dintr-un **cogito**, specific în chip organic scriitorului, deși s-ar putea reduce la o cunoscută propoziție : libertatea față de poeticile normative. Nemărturisită pretutindeni, libertatea față de modelul impus în deceniul al șaselea se exprimă în nuvele prin această evadare în realismul clasic și în proza lirică. Faptele se petrec într-un spațiu moral absolut, singurul loc de refugiu, deocamdată, pentru fantezia scriitorului. Clasicismul, așa cum îl adoptă D.R. Popescu, e o formă de **aisthesis**, o poezie a sentimentului, chiar dacă esențializat. S-au făcut analogii, pe bună dreptate, cu vechi scenarii și personaje : Hamlet, Agamemnon, Clitemnestra etc., dar s-a accentuat prea mult pe semnificația miturilor cînd aici este evidentă înrudirea poeticii psihologiste. Ne aflăm încă sub influența lui **aisthesis**, singurul apt să fereească, în epocă, proza lui D.R. Popescu de teoria ideaticului și a socialului dogmatic.

Elemente de mitologie intervin, e drept, și în aceste povestiri, dar nu totdeauna au o funcție pregnantă în elaborarea structurii artistice. Babele din **Păpușa spînzurată** sînt mai mult decorative. Rolul lor rămîne exterior. Totuși notele mitice exprimă și aici aceeași tendință de evadare dintr-o lume a raționalismului simplist, a „pedagogicului", într-un univers fundamental artistic. Finalul nuvelei **Pioaie albă** se dovedește elocvent pentru intențiile, încă necristalizate suficient, ale romancierului de mai tîrziu. Am amintit de conflictul surd dintre Zorina și soțul ei Anghelache Cămui. Pe vremea secetei acesta concentrează în curtea sa toată averea oamenilor din sat reducîndu-i la o masă de slugi înfometate. Unul dintre ei, Păunică, se opune abuzurilor sale. În mod schematic, conflictul s-ar rezolva juridic și politic : Păunică ar convinge oamenii să-l demaște pe Cămui și să-i predea autorităților, ceea ce și încearcă, de altfel, să facă. Dar desnodămîntul e grăbit și el se datorează altor factori mai puternici și imprevizibili. În conștiința personajelor începe să lucreze o veche superstiție de sorginte magică. În caz de secetă, forțele supranaturale pretind o jertfă umană. Simulînd bunele intenții, Cămui invocă vechiul obicei cu scopul de a-l înlătura pe Păunică, adversarul lui în plan erotic și social-uman. El construiește o cruce pe care scrie numele acestuia, afirmînd că în vis i s-a revelat moartea lui apropiată, încercînd astfel să-i determine pe alții să-l suprime. Baba Sevastița propăvăduiește aceeași legе a sacrificiului, vizîndu-l însă pe Cămui însuși. Oamenii se îndreaptă spre casa speculantului, dar legea socială, cît și cea magică, se împlinesc prin evoluția pasională. Zorina este aceea care-l ucide, din refulare erotică, pe Cămui, înainte de sosirea țăranilor. Sacrificiul e astfel săvîrșit și ploaia începe să cadă peste oameni, peste sat și peste ogoare. Invocarea motivului magic e procedeul intermediar prin care autorul își afirmă vizibila sa intenție : evitarea schematismului și a justiției „corecte", dar simpliste artisticeste. Iată cum, încet și treptat se trece de la **aisthesis** la estetic, la faza matură a creației lui D.R. Popescu. Dacă **aisthesisul** era o formă de realizare a libertății artistice prin escamotarea de la dogmă, sau prin „evazionism", în termenii epocii, esteticul e însăși expresia cea mai plenară a libertății, în divorț aprioric de orice rigori didacticiste. Elementele folclorice și mitologice (niciodată preluate în stricta lor semnificație, ci numai ca un arsenal de procedee prin care scriitorul își întocmește un univers nestînjenit de nici o constrîngere normativă) își fac loc în proporții și cu funcții variate și în aceste nuvele. Că libertatea fanteziei este regula artistică obsesivă a scriitorului, se mai poate vedea din cel puțin două nuvele cuprinse în acest volum, cu semnificație de **ars poetica**. Una este povestirea **Sofica**. Bătrîna Sofica a fost toată viața slugă în curtea preotului Virgil Zădescu. Chemată de o nepoată să-și trăiască ultimii ani în sînul familiei, între rude care o menajează, o respectă, Sofica nu se acomodează, nu știe ce să facă singură cu timpul, încît se întoarce din nou slugă la gospodăria preotului. Sensul poveștii e cuprins în replica unui nepot al stăpînilor: „— De ce n-a rămas la neamurile ei ? — Bunica spune că nu știe ce să facă cu libertatea și că nu poate trăi fără să i se porunească". Libertatea trebuie cucerită, cultivată, aparată, iată ideea acestei amare narațiuni. Sugerată aici, ea va fi afirmată direct în frumoasa nuvelă **Leul albastru**, „o sinteză și un final de etapă" (cum o definește Cornel Ungureanu, prefațatorul acestui volum) ; de asemenea, am spune, un început de nouă etapă. Rolul Soficăi îl joacă aici bătrînul leu, obosit de închisoare, care, scăpînd din cușca muzeului zoologic, moare istovit în marginea orașului. Sensul nuvelei e simbolizat însă de alt leu, leul din fotografia agățată pe coridorul școlii, apoi „leul albastru", viguros, imaginat de elevul Popescu atunci cînd profesorul de desen le cere să-și picteze autoportretul. „Acolo desenasem o cușcă azvîrlită, căreia leul îi dăduse un picior. Un șut, cum mă gîndisem eu. Dar șterșesem cușca, mi se păruse neimportantă pentru esența desenului". Într-adevăr, leul din sufletul elevului ajungea : — „Nu sînt nebun, de ce să fiu, domn'profesor ! E autoportretul meu". Copilul o spune cu convingere, el crede în forța omului, în libertatea lui și e decis s-o demonstreze cu propria sa viață. Iar prozatorul își formulează printr-un subtil paralelism, în aceiași termeni, crezul său artistic : esteticul, asemenea vieții, e domeniul creației prin excelență nelimitabile : „Deseori m-am întrebat ce e viața, dacă nu o continuă creație, un mers continuu, liber și drept ? O carte trebuie să fie plină de viață. Oameni și idei. Dramele oamenilor și dramele ideilor. Victoriile oamenilor și victoriile ideilor. Trebuie să cauți, să vezi, să trăiești, să gîndești. Drama unui om, drama unei idei. Bunăoară a ideii de libertate". Acest deziderat devine realitate în romanele din ciclul „F" și în piesele scriitorului. Nimic nu va mai sta acum în calea fanteziei și inventivității. O fantezie neînfrînată, o simbioză de rațional și irațional, real și fantastic, social și mitologic, un univers nelimitat ca posibilitate de asociere a unor entități eterogene.

Marian Vasile

«Roiuri de furnici printr-o ploaie de soare»

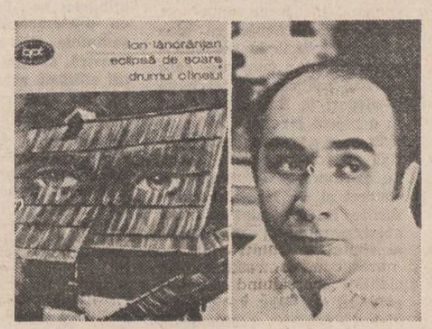

Întîmplarea a făcut ca Ion Lăncrănjan să-și retipărească nuvelele tragice **Eclipsă de soare** și **Drumul cîinelui** într-o clipă cînd unii au găsit de cuviință să nege din nou geniul tragic al literaturii române, reluînd suspiciuni și îndoieli pe care ei înșiși și afinii lor le-au formulat și reformulat mai cu seamă în ultimele două decenii. Un argument mai puternic în favoarea vocației tragice a scriitorului român decît reluarea celor două nuvele ale lui Ion Lăncrănjan, după apariția **Săptămînii nebunilor** de Eugen Barbu, nici că se putea.

În ambele nuvele, «nodul» care generează tragedia poartă numele **puterii**. În **Eclipsă de soare**, Iosif Ciorfoiu a prins **„gustul puterii"**, **„ține la cîrmă, la putere"**, nu se mai bate, ca țăranul de altădată, **„pentru pămînt, pentru avere"**, alte bunuri ademenindu-l : **„răspunderile și cîrmuielile, puterile"**. Acționînd sub semnul dorinței de a deține cu orice preț puterea în colectivitatea sa săteacă, el va suspecta de același orgoliu pe noul sosit, inginerul agronom Pavel Bora și va încerca, în consecință, să-l îndepărteze. Ceea ce nu va reuși el, în ciuda străduințelor de tot soiul, care iau uneori o turnură grotesc-malefică, va izbuti întîmplarea.

În **Drumul cîinelui**, acela care reprezintă puterea, cu toată ființa sa încă **„necoaptă"**, e Mihai: **„Era deasupra, la putere și avea misiunea să întărească și să apere această putere"**. Reapariția fratelui său Jilu, după ce, în timpul războiului, fusese dat dispărut, îl va pune în situația de a opta între datoria de a lucra pînă la capăt în serviciul puterii al cărei soldat este și glasul sîngelui. Lupta care se produce în sufletul lui nu-l va îndrepta spre cea de a doua variantă și Mihai va prefera să-și ucidă fratele, nu să-l facă scăpat.

Parabole ale puterii au scris mulți, dar puțini le-au imprimat aura tragică pe care le-o imprimă Ion Lăncrănjan în **Eclipsă de soare** și **Drumul cîinelui**. Mai ales în cea de a doua nuvelă, viața este, cum ar spune Johannes Volkelt, „primejduită de o prăbușire ce pare ineluctabilă". Tensiunile afective dintre Mama și Mihai, pe de o parte, dintre Mihai și Jilu, pe de alta, sporesc pînă la ruptura definitivă. Conflictul opune personaje ce întruchipează două categorii care, în situația dată, sînt ireconciliabile : **datoria** pe care Mihai o servește cu abnegație (**„Mihai era mindru pentru că lucra la securitate, — „în prima linie a revoluției" — și era gata să-și dea viața oricînd pentru cauza în care credea, pentru ideile pe care le slujea, din toată inima, — „cu toată puterea tinereții", cum spunea el citeodată, deși era exaltat din fire, nu era înflăcărat»**) și **sentimentul** mistuitor al dorului care-l reîntoarce pe Jilu, de peste mări și țări, la vatra natală. Un astfel de conflict (dintre datorie și sentiment), prezent în literatura tragică a tuturor timpurilor, sapă între personaje o prăpastie. Discuția pe care cei doi frați o poartă în cea mai lungă noapte a anului și cazna Mamei de a determina între ei o conciliere vor eșua și ireparabilul se va produce. Din nou cu vorbele autorului **Esteticii tragicului**, „suferința nu-și lasă în pace victima pînă ce aceasta nu a fost prăvălită în prăpastia nimicirii". De fapt, victimele, nu victima : Jilu, Mihai, Mama.

Jilu și Mihai au trăsăturile personajului tragic exemplar. Fiecare trăiește în spiritul unor înalte aspirații proprii. Jilu este, numai privit epidermic, un aventurier ; dorul de patrie și de Mamă îi conferă o complexitate profund umană. Mihai încarnează credința într-o idee : o credință dusă la dogmatism. Spre deosebire de el, Pavel Bora din **Eclipsă de soare**, care luptă în numele unui crez de asemenea nobil, e deschis înnoirilor, mult mai flexibil și mai maleabil... A spune despre personajele din **Eclipsă de soare** și **Drumul cîinelui**, ca și despre celelalte din **Cordovanii**, **Suferința urmașilor** și **Fiul secetei** că sînt „dintr-o bucată" e poate corect, dar simplificator. În realitate, personajele lui Ion Lăncrănjan, crîncene și debordînd de vitalitate, prezintă o bogată și delicată trăire lăuntrică, prozatorul fiind unul dintre marii analiști contemporani ai sufletului omenesc. Pînă în clipa cea din urmă, le caracterizează o frămîntare acută : sentimente și gînduri contradictorii le macină, par a le apropia, dar sfîrșesc prin a mări distanța care

noastre/Tragem cugetarea afară din teacă»

NICOLAE LABIȘ

„Interesul meu s-a îndreptat asupra generației lui Labiș, pe care o consider pînă acum, dintre noile generații literare, drept cea mai realizată". „Șansa lor, în afara talentelor indiscutabile, a stat într-un fenomen de supracompensație, cum îi spune Adler. Adică ei n-au avut maeștri, n-au avut cărți și, pur și simplu, au izbucnit".

Edgar Papu

le separă. Suferința lor este cumplită și incomensurabilă ; or, cum s-a zis, prima condiție a unei opere literare tragice constă în suferința fără măsură a personajelor. Personajele lui Ion Lăncrănjan nu suferă indefinibil, cețos, nemotivat, ci în spiritul unei idei înălțătoare, aptă să-i înzestreze cu măreție tragică : ipostaziată firesc de Pavel Bora ; trăită la început ezitant, apoi tot mai mistuitor de Jilu ; dogmatizată, ca efect al conjuncturii istorice, dar și ca urmare a unei structuri inflexibile, de Mihai. Desigur, suferința supremă (suferința suferințelor) o întruchipează **Mama** din **Drumul cîinelui** : ea asistă, plînge și desăvîrșește (prin împușcarea propriului fiu și prin sinucidere) dispariția întregului neam, de unde cel mai frumos vis al vieții sale, pe care îl invocă și-n fața ultimilor doi fii, era de a face să trăiască întru eternitate neamul lui Pilu. Într-un cuvînt, suferința protagoniștilor din **Drumul cîinelui** și a lui Pavel Bora din **Eclipsă de soare** este una «fatidică».

Crimele cu care se încheie **Drumul cîinelui** sînt de un tragism pur. Moartea nici unuia dintre personaje nu insuflă satisfacția morală pe care o provoacă indeobște sfîrșitul «binemeritat» al unui ticălos. Dimpotrivă, sfîrșitul lor emană o măreție stranie și definitivă, în acord cu vina tragică ai cărei purtători au fost. Prozatorul nu oprește mecanismul prăbușirii tragice la destrămarea interioară, deși ar fi putut s-o facă. Numai Cornelia din **Eclipsă de soare**, care rămîne să-și trăiască dezolarea pentru o viață întreagă, după accidentul în care moare logodnicul ei Pavel Bora, exemplifică nimicirea tragică rămasă în stadiul pe care Vischer l-a numit al „supliciului eului". Pentru celelalte personaje, însă, moartea fizică semnifică punctul final al unei îndelungi zbateri psihologice. Firește, nuanțele nu lipsesc, la Ion Lăncrănjan, nici sub raportul acestei tulburătoare simultaneități. Pavel Bora moare **„limpezit"**, într-o circumstanță dominată de aleatoriu, cu cîteva momente înainte ca inițiativa să de a sparge **„buboiul"** și de a destrăma **„țesătura"** și **„încrengătura"** din Uiejdea să rodească. Pieirea personajului vine fulgerător, într-un punct care îndrepta conflictul spre un deznodămînt «optimist». Senzația de fatalitate e cu atît mai puternică și mai împovărătoare cu cît s-ar putea spune că el stă în umbra emblemei «destinului trandescent» de care vorbește Volkelt. În schimb, protagoniștii din **Drumul cîinelui** mor pentru că, deși o caută, nu găsesc nici o cale de apropiere. Moartea îi izbăvește, lăsîndu-i, în cele din urmă, pe pozițiile particulare : împușcat de propria Mamă, Mihai moare cu acuza de **„dușmancă"** pe buze. Autorul nu le lasă nici unuia, și deci, nici Mamei șansa supraviețuirii ispășitoare. Personajele ilustrează elocvent-semnificativa metaforă care apare la un moment în nuvelă, în care oamenii ce trăiesc într-o atmosferă care-i împinge la vină și măreție tragică sînt descriși **ca „roiuri de furnici într-o ploaie cu soare"**.

Dar, în cele două nuvele ale lui Ion Lăncrănjan, nu doar destinul personajelor rezonează tragic : de un tragism apăsător este și atmosfera. Peisajul intră în cadrul prozastic sub o înfățișare aspră, consonînd cu natura și ea aspră a personajelor, iar uneori sub o înfățișare de-a dreptul miraculoasă. Stihiile urmează îndeaproape derularea conflictelor. Aplecate spre îmblînzire, cînd situația critică pare a se îndulci, devin dintr-odată tenifiante și halucinante cînd contradicțiile se ascut. Tabloul copacilor mărșăluind **(„Coborau singuri din păduri, brad după brad. Și cîte-un stejar bărbos era pe alocuri. Și cîte-un fag drept, ca luminarea. Brazii, însă, erau în frunte. Și aveau năframe negre în creștet, în vîrful-vîrfului. Și cum veneau și coborau la vale, năframele fluturau slobode în vînt. Numai la Mureș se opreau puțin brazii, cum se opresc oamenii, înainte de a intra în apă ori înainte de-a călca pe gheață. Pe urmă porneau iar, veneau, se apropiau.")**, care precedă sinuciderea Mamei, sintetizează, în măreția lui sfîșietoare, tragismul întregii nuvele.

Numai un mare scriitor tragic putea să redacteze **Eclipsă de soare** și **Drumul cîinelui**. Or, Ion Lăncrănjan beneficiază de acea „putere mare elementară, profetică", pe care Volkelt o pretinde, pe drept cuvînt, autorului de tragedie. Într-o realitate care i-a îndrumat pe mulți spre o proză idilică, festivistă sau pseudocritică, autorul nuvelei **Drumul cîinelui** a văzut, cu un ochi sigur și înlăcrimat, situația tragică.

Constantin Sorescu

Sfîrșitul basmului

Puțini și-ar fi închipuit, cînd s-a publicat întîia ediție din „Niște țărani", că Dinu Săraru era, în realitate, un absolut remarcabil romancier, a cărui contribuție gazetărească, masivă pînă la acea oră, nu făcea decît să amîne, probabil dintr-o de înțeles prudență, fixarea prozastică definitivă. Omul nu era, cu toate acestea, un debutant în literatură, se încercase, în vreo două rînduri, în roman și niște manuscrise terminate (al căror conținut îl aflăm din postfața la ediția recentă „Niște țărani" din B.P.T.), istoriseau „începuturile revoluției la noi" și „tragedia micii burghezii la începutul revoluției". Pierdute din cine știe ce motive, aceste schițe eșuate nu l-au tulburat excesiv pe autor care debuta, în 1961, în „Gazeta literară", cu o povestire („Silvica") iute luată la refec de comentatorii vremii, iritați din pricină că istorisirea ar „denatura" lumea rurală din acel moment. Amînat atunci, romanul „Niște țărani" se găsea, în embrion, în acea nuvelă contestată și încheierea lui, după 13 ani, însemna, probabil, triumful conștiinței scriitoricești asupra prohibițiilor întîmpinate. Oricît ar părea de curios, „Niște țărani" nu este un roman „obsedantist" propriu-zis și, în ciuda materiei lui probabil verificabile în realitate, nu e nici un „documentar". „Obsedantiste" sînt prin definiție acele romane justițiare, de mediu mai ales cîtadin, studiind „cazuri" de intelectuali prigoniți pentru erori închipuite, deținți rezultate din procese făcute pentru vinovății scornite cu meșteșug, în general tot ceea ce privește complicațiile provocate de o revoluție în marș unor conștiințe intelectuale, de felul acelora mai greu adaptabile, întărite de egotism. Ceea ce dă efect în romanul „obsedantist" ar fi, mai ales, vulnerabilitatea individului ginditor dar singur, condus de raționicări voluntariste

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

Oratoria naturii

Pasiunea lui Fănuș Neagu pentru „viscol", vizibilă mai ales în nuvelistică, adunată în volumul „În lumina lunii", explică, pasiunea pentru cuvînt, un dar al elocinței ce fierbe în eul creator căutîndu-și corespondentul în afară. „Viscolul" său se aplică în egală măsură mișcării orizontale a vîntului, norilor etc. (dar nu numai orizontale : „Cînd ajungea la șirul de plopi de pe malul riului, ale căror ramuri se împleteau între ele ca ochiurile unui năvod, (viscolul) se umfla și se ridica în ceruri fierbînd") — și celei verticale a astrelor (luna, soarele, stelele „bat" de deasupra exprimîndu-se într-o tensiune constantă „cer-pămînt"). Ființa umană este la răscruce, în centrul acestor influențe supunîndu-li-se de cele mai multe ori (personajele fug urmînd linia vîntului sau devin „lunatice" rămînînd pe loc dar într-o stare alterată) — dar și dominîndu-le. În nuvela „Fîntîna" omul stăpînește această dublă mișcare constrîngînd elementele să se exprime în avantajul său, printr-un adevărat ritual constînd din anticiparea ei. Iată-l pe fîntînar vorbind : „Tîrziu, cînd aproape îmi pierdusem speranța, am auzit apa bolborosind în matca ei. Un tremur de foc m-a scuturat de sus pînă jos. Mi-am făcut cruce și-am izbit din nou cu cazmaua (...). Am tăcut și-am înfipt cazmaua, răsucind-o... Apa a țîșnit prin despicătură gîlgîind, cum țîșnește sîngele cald cînd implinți cuțitul în beregata porcului (...). În gura fîntînii atîrna soarele turtit în ceuri și din pricina asta apa strălucea în zeci de culori".

Nefiind, propriu-zis, un simbol creștin, crucea verticală (implicînd soarele, cerul) pe care și-o face omul în momentul culminant cînd simte apa aproape, corespunde celei orizontale (implicînd curgerea pînzei freatice pe sub pămînt) pe care o face „răsucînd" cazmaua. Ni se sugerează sacrificiul porcului cu mai multe semnificații : el amintește sacrificiul real de animale ce se făcea în vremi străvechi fîntînilor, îi pune, apoi, pe fîntînari, ca specialiști, în rolul de „sacrificatori" și, în al treilea rînd, evocă „crucea" rituală ce se face cu cuțitul în fruntea animalului tăiat. Soarele însuși a ajuns în cursa lui exact deasupra puțului, omul devenind segment al „bătăii" sale („un tremur de foc m-a scuturat **de sus pînă jos**, s.n.) — și această suprapunere îl face să pălească, să-și dea culorile apei neîncepute. Nu este nicidecum seară cum ne sugerează termenul „tîrziu" — ci miezul zilei, „crucea amiezii", cum se spune. Și, pentru ca sugestia să fie deplină, acea comparație a firului de apă cu o pasăre în zbor și pătrunderea fîntînarului de semnificația ei : „Mă uitam — șuvoiul urca, înflorea o clipă lîngă fruntea mea și cădea. Era ca o prigorie legată cu ață de picior și care încerca mereu să zboare. Mi-am împreunat palmele în chip de streașină peste șuvița rece ca gheața și mi-am spălat fața în unda neînceputâ și-am băut cel dintîi din ea". În gesturi aoarent pioase, creștine, Fănuș Neagu surprinde straturi religioase străvechi și construiește impecabil : „crucea" numită și apoi exemplificată în „răsucirea" cazmalei, în starea soarelui, în zborul păsării și în spălatul feței este un adevărat ritual ce adună în puterea omului și apoi în ființa lui axele fundamentale ale naturii, mișcarea ei verticală și cea orizontală. Este „oratoria" naturii, cum ne-am permis s-o numim, captată în oratoria umană. Viscolul interior al ființei, pasiunea de descoperitor, căutîndu-se în haosul din afară se organizează în măsura în care descoperă în acest haos ordinea, liniile de forță directoare. Fîntînarul este un învingător pentru că folosește elementele naturii în mod organizat. Această nuvelă poate fi pusă în legătură cu „Înainte de moarte" de Marin Preda (cu care avem indicii să credem că discută „în replică") : acolo Stancu lui Stăncilă acționează ca amator, dezorganizat, asupra naturii, fiind surprins în momentul culminant de organizarea rituală a elementelor într-o opoziție pe care, neînțelegînd-o, n-o poate combate ; aici Scarlat acționează precaut prinzind natura în ritualul său. Acolo soarele sfîntea, aici este „în crucea amiezii" ; acolo eroul trufaș era prins în mrejele naturii, aici „sacrificatorul" supune natura. Desigur, sînt teme diferite : Marin Preda este interesat de posibilitatea inițierii în tainele apei ca amator, prin forțarea elementelor, Fănuș Neagu propune, în replică, o posibilă cale inițiatică spre aceleași taine. Marin Preda discută generalul (relația „om-natură"). Fănuș Neagu analizează particularul (relația „fîntînar-fîntînă"). Spectaculoasă la Fănuș Neagu este pătrunderea dincolo de aparențele sensibile ale fenomenelor, întîlnirea cu acele canale subterane, ancestrale, ale mitului în chiar aparențele lui actuale. Întîmplătoare sau nu, această tendință este manifestă și merită îndeosebi atenția criticii. Un alt exemplu la fel de edificator ni-l oferă nuvela „Ningea în Bărăgan (Olelie)", unde se descrie un obicei de lăsata secului : tinerii satului se împart în două cete pe două coline și strigă unii către alții versuri satirice la adresa fetelor de măritat. Obiceiul intră în nuvelă ca motiv ca Vica să fugă din casa Căpălăilor împreună cu băiatul mai mic al acestora, Onică (fata fusese adusă cu forța în vederea căsătoriei cu băiatul mai mare, Babalete, pe care nu-l poate suferi). Bis, prietenul lui Onică, strigă în gura mare dragostea dintre tineri făcînd iminentă fuga lor din sat. Punctul culminant al nuvelei, către care urcă gradat narațiunea, este tocmai această strigare — dar din descrierea obiceiului lipsește lucrul esențial. Într-adevăr, în regiunile de deal unde se păstrează cel mai bine tradiția (în Bărăgan ea fiind adusă ulterior) versurile satirice formează numai prima parte : flăcăii dau apoi drumul, pe o coastă vizibilă din sat, unei roți de căruță înfășurată în paie unse cu păcură cărora li se dă foc. Fiind un obicei „solar", rostogolirea roții simbolizează, desigur, declinul astrului (și ajutorul pe care i-l dă omul să prindă puteri). Or, episodul roții lipsește din nuvelă — deși flăcăii stau pe colină în jurul unui foc, deși se vorbește insistent de o claie de fîn, de fînul din podul casei etc. Lipsește, dar, mai mult, este anticipat de către autor, termenul „roată" sau înlocuiri ale lui apărînd gradat în narațiune nu mai puțin decît de 11 ori. Poarta de la curtea Căpălăilor „se deschide pe o roată de fier", Onică și Biș plătesc anticipat amenda pentru datul cîinilor în jujeu „ca să nu le pună nimeni bețe în roate mai tîrziu", copiii „se roteau pe lîngă ei", „lumea făcuse roată în jurul lor", Babalete aruncă pe o claie de fîn „tăvălugul ce cîntărea cît o piatră de moară", Onică stă pe afară și vîntul „vuia ca o iordie rotită deasupra capului". Vica și Babalete merg la viitorii nași ducînd plocon un „cos „în care se găsea un colac rumen cît o roată de căruță", focul de pe colină este „înconjurat" de flăcăi, vorbele Vicăi „i se roteau în minte" lui Onică. Se vorbește, apoi, de „fîntîna cu colacul îngroșat de greață" din curtea Căpălăilor (iar în final, gara și trenul care-i va duce pe cei doi departe de sat, convertind „scăderea" soarelui, „rostogolirea" roții — inexistente — în „plecare" reală). Interesantă este „figura" realizată de Căpălău în fața unei replici dure a Vicăi : „— Ia te uită nerușinata, ce vorbe-i ies din gură ! făcu Căpălău lărgind brațele și **rotind** capul să ia de martori pereții, tavanul înnegrit de fum și, dincolo de ei, cerul".

Elementul pierdut din obicei este recuperat instantaneu în conștiința eroilor (sau a autorului ?) ; repetarea pînă la sațietate a unui termen sau a compușilor (substitutelor) lui ne indică acest lucru. Ca și în cazul morfologiei, unde paradigma unui verb, de exemplu, poate fi lesne refăcută cînd ne lipsește, nefiind atestată, o formă anumită, la fel în aceste nuvele elementele se completează reciproc. Lipsurile se pot reconstitui la Fănuș Neagu con-sunînd de la sine cu elementele prezente și dînd mărturie pentru o ordine desăvîrșită într-o aparentă dezordine.

Nicolae Georgescu

Arheologia straturilor de conștiință

Lucian Blaga afirmă că orice idee creatoare e un mit. Pentru cultura europeană Logos este nu un mit oarecare ci **Mitul** din care s-a născut și pe care se întemeiază aceasta. Și-a început cariera cu înțelesul de cuvînt ca, odată cu timpul (istoria), să-și adauge alte sensuri : rațiune, ordine rațională, revelație (logosul întrupat în istorie) ; ar fi sinonim cu cosmos (ordinea universului) dacă nu i-ar fi temei și centru de iradiere axiologică. El este : îl aproximăm istoric prin limite ce ne încorsetează apoi tiranic. „Care ar putea fi atunci sensul acestui titlu : „Proba logosului"? Ce acoperă el (sau descoperă) în culegerea de versuri (apărută în B.P.T., 1979) din poeziile lui Ion Gheorghe ? Un prim sens ar fi supunerea logosului la probă, a depista și încerca tăria rațiunilor generale ale lumii (logoi), pe care se edifică și susține ; un altul ar fi trecerea prin purgatoriul Logosului a toate ce sînt pentru că sînt, într-o intemeiere și liberarea lor. Atunci, la Ion Gheorghe, probe (sau logoi) ar fi : istoria, temeiul și întemeierea lucrurilor, jertfa de sine, a vedea dincolo de vălul aparenței și a asculta ritmul pur al cosmosului, aderența **fiindului** la **Ființă**. Cel ce participă la aceste încercări, într-o dublă calitate, ca erou și ca martor, este țăranul. El poate fi muncitor la oraș și „mănîncă o pîine pe zi / cîte o jumătate de kilogram de roșii"; se numește Neicanime și are revelația, ca Francisc de Assisi, unității de substanță a mamei de cărăbuș și a femeii din Bethleem ; se înfioară, numindu-se Vlad Țepeș, cînd „Respirînd ca nebunul / din propria-i voință / ia marele Unu / ființă". Mihai Viteazul, Grigore Ureche, Isus Christos, Manimazos, Sfîntul Gheorghe sînt nume avînd același semnificat : țăranul, **omul țării** adică. Este unda de șoc ce străbate și fixează istoria, el, după o expresie a lui Constantin Noica, se distribuie fără să se împartă.

La Ion Gheorghe țăranul nu este exponentul unei clase sociale, ce poate fi împreună sau împotriva altei clase, el este, cum am spus, omul țării : „cîte pietre atîția la oraș țăranii" ; copiii lui sînt „pietre de nu știu nimeni". „Pe unde vine țăranul crește iarbă", iar aceasta cînd **vine** „...înspăimîntă orașele / nemăsurat încercîndu-le, din adînc", pentru că ies din ordinea firii : **țăranul** vine odată cu iarba pentru a restabili echilibrul între om și creația lui — el nu cunoaște alienarea și nici înstrăinarea, „căci Dînsul / plînge tîmpul Verbului / Mai mult ca plînsul" ; e singurul care vibrează în ritmurile cosmice în toată această **corsi e ricorsi** : „Unul după altul se aud rostogolîndu-se pe acoperișul misterioasei piramide — / numai jos se opresc, în troianul de pulbere și nisip: / adormiți în grămada de pietre, pînă ce iarăși li se deschide / pleoapa ochiului celuilalt chip".

Ion Gheorghe este un **poet al omului**, al condiției umane înțeleasă pe trei coordonate, numite de Vasile Pârvan : spațiul terestru, spațiul uman, spațiul cosmic al omului dilatat într-un spațiu imens — locul — axa timpului e ritmul cosmic, tot una cu eternitate. Cu o frază din Pârvan se poate spune : Ion Gheorghe are conștiința faptului că „prelungirea gîndului nostru creator peste **limitele naturale** ale simțurilor și înțelegerii omenești, nu va putea fi valorificată deplin decît prin așezarea în mediul cosmic a ființei noastre individuale și generale, omenești". Acesta e motivul pentru care poezia lui Ion Gheorghe, la lectură, pare a fi dificilă ; refuzînd orice estetism, el nu este un poet al metaforei ci al parabolei, unde toate firele se pierd într-un sens ca într-un vast covor țărănesc ; trebuie privit covorul abstrăgîndu-te de la țesut. Peste tot în poezia lui se zbate omul gata să se nască în istorie („Acum visîndu-se la alt vin nou / popoarele icnesc cu fruntea pe cavou ; / e lumea și prea tristă și prea trează, / și totuși undeva, alt elixir se decantează / și eu prevăd o și mai crîncenă beție. / Mărire Ție, OAME, Mărire Ție !") ← nu mai vrea să fie produsul intersecției liniilor de forță a acesteia . El va fi „să-și facă datoria lui omenească — / de o să-l întindă nerușinata de lume pe cruce", refuză starea de ins și statistica, prin ritual tinde la „așezarea în mediul cosmic a ființei noastre individuale și generale".

Proba logosului e o arheologie a straturilor de conștiință pentru a descoperi cele cîteva oase din care va fi reconstituit **omul**. Este mai mult decît o culegere, este capătul de drum a unei investigații poetice ce se încheie, nu întîmplător, cu „Noimele", punînd în evidență faptul, cum spune Blaga, că „tradiția are importantă reformatorică, că trecutul poate avea o mai mare valoare în viitor decît în trecut, că afinitatea dintre spiritul omenesc și ideile sale crește cu timpul". „Dacia Feniks" este proiecția unei mitologii sui-generis întru descrierea și fixarea a ceea ce este Dak și ar fi analoagă, dacă tot e vorba de Dao-de-tin a lui Lao-tzi, cu prima parte, a cărții înțeleptului chinez, intitulată Dao: „Elegiile politice", ce povestesc starea insului ca **fiind — în — lume**, ar fi prolegomena la „Zicere la Zicere", ce ar corespunde părții a doua a cărții atribuite lui Lao-tzi. Dar între Ion Gheorghe și acesta nu se poate face nici o apropiere pertinentă tocmai pentru că între ei, pe lîngă milenii, se interpune și această **Probă a logosului.**

Adrian Boeru

Există o generație Labiș ?

Urmare din pag. 1

dim că un alt mare talent, dublat de o inteligență sclipitoare, George Margarit, ar fi putut juca rolul lui Labiș în acest plin de cruzime teatrum mundi ; amîndoi ni se par a fi fost încarnați întru aceeași misiune, revelarea unui adevăr pierdut, cu orice preț, printre oameni : Labiș a crezut pînă la capăt în misiunea sa și a murit tragic la 21 de ani strivit de roțile unui tramvai în București. George Margarit nu a mai crezut deși a continuat să trăiască — e adevărat, ca un „înger căzut" — și să scrie, și a murit tot tragic la 38 de ani, într-un sanatoriu, la Brașov : cum l-am cunoscut cu puțin timp înainte de moarte, pot să mă înșel, cred totuși că nu făptura muribundă cu aspectul ei pur fizic m-a impresionat într-atît, cît acea senzație particulară că „nu e cu totul în trupul lui" cum se zicea despre Rilke, acea senzație particulară pe care ți-o comunică o persoană „cutremurată" de un mysterium tremendum et fascinans... scrisese și el un poem, Rapsodia pădurii, de o desăvîrșită seninătate mioritică în fața morții, de un lirism pur în linia lui Valéry din „Cimitirul marin", poem din nefericire intruvabil în volumul care i s-a editat postum, Vulturii amiezii... era care o replică la poemul labișian ?... George Margărit credea încă în poezie, nelipsit de prezumțiozitate, credea poate chiar mai mult în poezia lui decît în cea a lui Labiș, în misiunea sa de salvator al poeziei românești însă încetase de mult să mai creadă...

Labiș nu a cunoscut această „descumpănire" : asemeni mitologicului personaj Arjuna din Bhagavad-Gita, sfătuit de un zeu, s-a avîntat în luptă.

„Cel lipsit de Cunoaștere și credință, cu îndoiala în suflet, piere ; cel cu îndoiala în suflet nu are parte nici de lumea aceasta, nici de cealaltă și nici de fericire".

„Îndoiala" aceasta i-a pierdut pe mulți... e destul poate, și numai o clipă, să te îndoiești pentru a te pierde, e destul poate, și numai o clipă, să crezi că Răul e invincibil și vei fi trecut astfel, fără să vrei, de partea Răului... În această nesfîrșită dramă universală, actul uman, de orice natură, poartă pecetea profundei angajări etice, de partea Binelui... ori de partea Răului... afirm, cu orice risc, a nu fi reușit să depășesc pînă la această vîrstă, acest manihеism înnăscut... și de asemenea afirm că poezia lui Nicolae Labiș și viața lui Nicolae Labiș, inseparabile, alcătuiesc pentru mine opera luptătoare, actul integral de identificare cu forțele Binelui...

Cei care acum un sfert de veac „absentau" din poezia românească (cum se exprimă azi un oarecare), de la Tudor Arghezi la Teohar Mihadaș, cum și toți poeții adevărați afirmați de la Labiș încoace au evaluat exact unicitatea (deci irepetabilitatea) actului labișian... Nici un alt tînăr poet român nu a mai putut crede, cu seriozitate, că poate fi „un nou Labiș", cum, cu galanterie, se mai afirmă din cînd în cînd... Istoria nu se repetă, ar fi chiar grotesc... Dar toți tinerii poeți români de azi, de la Nichita Stănescu și Ion Gheorghe, la Dan David și Liviu Antonesei, au reînnoit credința în mitul poetului tînăr.

★

Dacă socotim demersul poetic labișian drept o încercare de recuperare, fragmentară și inegală, a întregii istorii a poeziei românești, de la oralitate folclorică la avangardism, nu e exagerat să numim „generația Labiș" valurile succesive de poeți afirmați de-a lungul unui sfert de veac... Ion Gheorghe, Al. Andrițoiu, Nicolae Stoian, Gh. Tomozei, Florin Mugur, Florența Albu, Doina Sălăjan, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Florin Mihai Petrescu, Horia Zilieru, Corneliu Sturzu, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Ioanid Romanescu, Ovidiu Genaru, Emil Brumaru, Cristian Simionescu, Adi Cusin, Mihai Elin, Grigore Arbore, Marin Mincu, A. I. Zăinescu, Petre Got, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Marin Sorescu, Virgil Mazilescu, Constantin Abăluță, George Alboiu, Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Sorin Mărculescu, Nicolae Ioana, Marius Robescu, Gheorghe Istrate, Ion Mureanu, Daniel Turcea, Dumitru M. Ion, Vasile Vlad, Ileana Mălăncioiu, Matei Gavril, Angela Marinescu, Gheorghe Pituț, Ion Iuga, Nora Iuga, Grete Tartler, Daniela Crasnaru, Adrian Popescu, Ion Mircea, Horia Bădescu, Dinu Flămînd, Corneliu Popel, Șerban Foarță, Virgil Mihai, Nicolae Dan Fruntelată, Carolina Ilica, Traian T. Coșovei, George Țărnea, Domnița Petri, Dan David, Liviu Ioan Stoiciu, Lucian Vasiliu, Gabriel Chifu, Patrel Berceanu, George Stanca, Nichita Danilov, Valeriu Stancu și lista poate continua...

Toți aceștia, inclusiv belicoșii „generației '80, nu au schimbat radical poezia românească în acest sfert de veac ci doar i-au recîștigat deplina conștiință de sine... Personal nu cred că poezia actuală a atins nivelul celei interbelice (și am fost încîntat să descopăr că și istoricul literar Ion Rotaru gîndește la fel), dar cred că foarte mulți poeți români de azi au de pe acum o operă care le dă dreptul să aspire, legitim, la edificarea celui de-al treilea mare eon al poeziei noastre moderne...

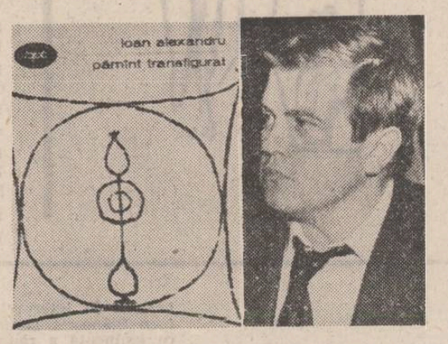

Procesul transfigurației

Încă din „Imnele Moldovei" obsesia originilor reverberează în poezia lui Ioan Alexandru asupra cuvîntului, supremă divinitate căreia poetul îi neagă tot mai mult dreptul de a se înconjura de ezoterism și ambiguitate. Această atitudine de curaj, asumată întotdeauna numai de cei aleși, se concretizează într-o permanentă luptă a creatorului cu substanța creației sale, ceea ce echivalează în situația noastră cu o dublă autonegare : pe de o parte, poetul este confruntat cu evoluția sa de pînă acum, trebuind să aleagă între gestul ruperii de sistem și cel al fidelității față de nucleul intern ce și-a încheiat însă ciclul evolutiv ; pe de alta, contemplînd în interior mirajul abstractizării fenomenalității — substanța generică a limbajului — trebuie să depună un dublu efort pentru a desprinde verbul din ipostaza conceptuală și a-i acorda expresivitate la nivelul textului. Aceasta ni se pare a fi cauza pentru care selecția recentei antologii de autor („Pămînt transfigurat", Ed. **Minerva**, 1982, colecția B.P.T.) evidențiază la nivelul „formei externe" (pentru a vorbi în termenii lui Dámaso Alonso) procesul de transsubstanțiere a materiei dense din primele volume încărcate de simbolurile chtonice ale spațiului poetic întralta, dominată de transparența Mumelor, substituție supremă la care un ginditor dublat de un poet poate ajunge.

Așa cum ne sugerează și titlul trecut din frunte poemului programatic pe coperta florilegiului prefațat de Z.D. Bușulenga, poetul aspiră la starea supremă de a fi a spiritului aplicat la obiect într-o incidență ideală, favorabilă celei mai temeinice corespondențiuni prin care aparențele sînt transfigurate pînă la limita revelației poetice. Căci, și de această dată, cunoașterea poetică este ridicată la rang de principiu absolut, ea singură fiind capabilă a permite o recreere prin Logos a spațiului atît de rîvnit de Ioan Alexandru, preexistent Logosului. Într-o nobilă și angajantă descendență, poetul coboară din Arcadia aezilor oraculari, Transilvania lui Goga dar și a lui Blaga, covîrșit de ubicuitatea primordiilor spiritualității românești, de misterul eclatant al civilizației arhaice rurale, prezență copleșitoare în actualitate dar și sacrosanctă obîrșie, osuar viu ce ne sancționează atitudinile. În aceste condiții, poezia de început a lui Ioan Alexandru, inclusiv cea timnică, este un elogiu plutonic adus țărinii, element matricial și vehicul în același timp al nucleelor arhetipale ale civilizației carpato-danubiene, realitate împietrită a unor acte de cultură mai mult sau mai puțin imemoriale, al căror rod întru devenire sîntem. Poetul este în această ipostază un Anteu ce-și sincronizează locvacitatea la convulsiunile chtonice acceptate ca niște confesiuni ale materiei către intermediarul discursului său. Permanent, însă, în poezia lui Ioan Alexandru componenta grea, imobilă a materiei este echilibrată de elementul acvatic, simbol al genezei și devenirii permanente întoarse spre arche : „Acum a-nghețat. / Peste ape / Un flux de lumini plîngînd l-a țesut. / Dedesubt-izvorul ce face ? / Și cum a fost la început ?" („Cintec", vol. „Cum să vă spun"). Deasupra stelei de pămînt a eroilor rebrenieni, predomină la autorul „Infernului discutabil" viziunea lutului-tezaur, lutului-teritoriu sepulcral al umbrelor ce-și actualizează prezența. Pentru lumea satului, scufundată în mitologie și dominată de robustețea mioritică, monumentele funerare semnifică mai mult permanentizarea celor dispăruți și mai puțin piogenie, datorită convingerii poetului că pămîntul nu înghite, nu produce disoluția defuncțiilor în elementaritate, ci dimpotrivă, conservă : „Lumea toată ține cont — / Ca și cum ei nu ar fi morți, / Ci s-ar fi întors cu adevărat în mijlocul satului / De pe cîmpul de luptă („Monumentul").

Țința aspirațiilor lui Ioan Alexandru este aceea de a deveni un Pontifex Maximus al cuvintelor pe care el însuși să le poată rupe de suportul lor funciar. Cultul sacramental al limbii naționale este, de fapt, în această etapă, forma unei idolatrizări a semnificativului în virtualitatea semnificațiilor sale hieratice, rezonanțe pietrificate ale civilizației supuse perspectivei istorice. Această ofiriere pe altarul Logosului se reflectă în „Pămînt transfigurat" dar la nivelul unei ritualități evolutive ce plasează tot mai mult sinele creator în centrul universului contemplat, rectificînd suzeranitatea materiei asupra limbajului printr-o îndelungată meditație asupra conceptelor, structurată în jurul metaforei centrale : transgresiunea orfică a infernului elementar de către spiritul dotat cu o extraordinară forță de abstractizare, imediat urmată de o deconceptualizare poetică. Ca în vitraliile bizantine, contemplația accede la o perspectivă dincolo de contururi, permisă atît de coloristica suavă cît și de transpunerea cadrelor, penetrație catalizată de nefirească plutire în aer a cupolelor, aparent nesusținute de nimic. Dar, ca și în arhitectura Hagiei Sofia, liniile de forță ale meditației converg spre un punct înalt, invizibil, ce susține capacitatea de transfigurare a aparențelor, răsfrîntă regenerat asupra fundamentului chtonic : „Transfigurarea ajungerea-n cuvînt / Mutare-n spirit foc în nevedere / Giulgiurile golului mormînt / Pe răni hrănesc pămînt de înviere" („Pămînt Transfigurat"). Cum se poate observa, pămîntul devine criptă de unde stafia verbului s-a desprins sub hipnoza poetului, dotat cu deosebită putere de focalizare a resurselor de lucidităte. La apariția Cuvîntului elementele telurice fac loc unei atmosfere transparente peste care ermetismul limbajului covirșește umanitatea, neincitînd însă, prin aceasta, mai puțin spre investigația dincolo de formă : „Ai citeodată zile pe pămînt / Omule pînă acum puține / Cînd simți cu ardoare-n toate cîte sînt / Că Logosului totu-i aparține" („Logos").

Autenticitatea trăirii interne este acreditată acum cu putere sublimatorie asupra cosmosului invadat de spiritul avid de dialog cu strămoșii adormiți la sînul pămîntului. „Lăuntric sanctuar împodobit / Cu toată slava zilelor de vară / Și cînd obrazu-n lume-i pustiit / O lacrimă-l sfințește în afară // Aura ei pe Voroneț s-a-ntins / Pe ouăle de Paști și pe veșminte / Și de pe porți a lunecat în cer / Și ceru-a lunecat printre morminte..." („Aura"). Într-o asemenea noblețe a stirpei, „întoarcerea poetului" se face prin aceleași „vămi ale pustiei" către sine însuși, în perspectiva extinției thanatice dominantă la Ioan Alexandru de euthanasica stingere în Logos. Conturul de inimă al Patriei este împins astfel pînă la marginile înțelegerii, poetul aduce laude obiectelor salvate de la banalitate de o perspectivă totemic-arhetipală (vița de vie, oaia, pîinea, bulgărul de zăpadă, bradul, trandafirul, plugul, sămînța, ulciorul, oul, stejarul, cerbul, cerul, și, bineînțeles, pămîntul etc.) sub „înteținea" autumnală a „nopții pe pămînt". Simbolul central, și de această dată marea preia balansul elegiac al cordului din poezia folclorică, reintegrînd în circuitul cosmic spiritul amenințat cu disoluția de care se salvează prin întruparea în Cuvînt : „De-atîta frumusețe lîngă mare / Nu poți scăpa decît în sanctuare / Atîta armonie legănată / Numai în templu poate fi-ndurată / Atîta liniște și bucurie / Numai un clopot poate să le-nvie / Și pentru astea nu-i de-ajuns pămînt / Și-a trebuit ca să devin Cuvînt / Să-și afle valurile liniștire / A izbucnit o turlă-n cimitire / Ca furiile mării să se-ntoarcă / Pe țărm în noapte licăre o arcă / O candelă aprinsă pe coline / Cu privegherea singelui în mine" („Marea").

Iată de ce Ioan Alexandru rămîne poetul originilor noastre, Melodul care reeditează pentru noi gestul despărțirii elementului chtonic, opac., de lumina transfigurată prin Logos într-o senină sapiență proprie marilor aplecați peste sensuri.

Cristian Moraru

george coandă

Vedere în interior

Să se știe arare au fost bunele intentii
descojite după ultimul pătrar al lunii
de-o lumină alergind despletită-nspre
nețărmuritele țărmuri

A fost să fie așa deci ordalia
acelui ochi mai străin
decit lumina cea mai apropiată

deci a acelui ochi despicind văzul
dinlăuntru al lucrului

însă ieșirea s-a făcut prin bocaporții
unei alte lumini
care ne transpiră

Stare de lucruri cu prore

Nu era de cit unul și multiplul ocean
al indestructibilei uitări
un dihor albastru-mi mușcă sîngele de-acolo
unde-ncepe

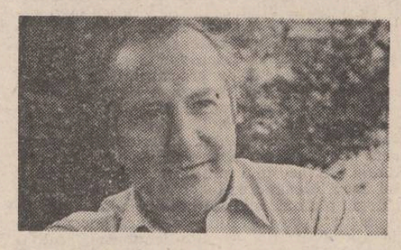

henri zalis

Ah, toaca

Dintr-o dinastie pierdută
care n-a murit totuși
vin dogari, fierari și olari
Poartă cu ei înhămați la drum lung
prin vadul ceremonios
al clarului de lună
burdufuri de vin vechi
fluiere vristate
boabe de griu în saci scînteietori
Cînd se adună toate
mai de necrezut
decît rotirea apei
în virtejuri repezi
tremur privindu-ți
chipul de necuprins, țară
cramă
curgînd mîndră
prin miresme solare
cu tropot alb
vara
iarna
departe
minune neîmblînzită
de pași enigmatici
de încărunțiri și înghețuri.

Poveste

Ce luntre beată de cuvinte
mă poartă cu ea pe apa lunecoasă
gîndesc că e luntre pereche
cu cea care s-a dus să-mi pună
la picioare mirodeniile lumii

Și iată sînt de tot nevinovat
purtat în două luntrii
lîngă iaz s-a oprit una
cealaltă cutează să adoarmă
într-o rînă
și una și cealaltă mă adăpostesc
cînd mi-e sete de cer
cînd colind vîrstele
urc pe amîndouă la
izvoarele limbii
în sonora lor cavitate
mă spăl pe obraz cu silabe
mă pieptăn cu consoane
iar rodiile coapte le
mestec în gură.

și vîslesc vîslesc printr-o retină-mpușcată
cu vîrstele-nsfîrșit sfîrșite

încotro-ți îndrepți atentul
priveghi și privilegiu al prorelor
căci nu mai există decît o friabilă
luminiscență

sau spațiul lăuntric care se surpă-ntr-alt
spațiu lăuntric

un dihor albastru-mi mușcă sîngele de-acolo
unde-ncepe

Impromtu 1

Citeșipatru alunecau egali
în punctele cardinale matcă
și el se făcu miazăzi
și ea se făcu miazănoapte
și umbra lui se făcu răsărit
și umbra ei se făcu apus

apoi s-a iscat o furtună nemaivăzută

din senin
din te miri ce
din despreunare

umbrele alergau alergau
la nesfîrșit

Țărm pontic la răsăritul soarelui

Plaja la Mangalia luase foc
înspre căderea dimineții

spre sud o fecioară-și freacă grabnic sînii
cu-n roi de galaxii înfirziate

la Cap Aurora o arteziană-nzăpezire
cu păsări de mare

pe-un val dat în floare cu caic
sbătîndu-se-ntr-o singurătate de aur la Sardes

Fantasme

Unul se naște călător, altul sedentar.
O lovitură de baghetă și totul
devine miraculos de simplu.
La piață hornarii abia așteaptă
Clientul care să-i cheme.
Găteala coșurilor nu mi-e la îndemînă.
în schimb, dacă nu-s nici vînător
nici hornar, nici arheolog și nici hamal
mă resemnez să las slobode gîndurile
să călătorească.
Visam o floare albicioasă
cu pleoape amfibii
sub geana căreia un călcîi de lînă
strivește o piramidă.
Cariatidele s-au distanțat într-un nor de
muște
mari cît bobul de cafea.
Dacă s-ar opri pe un acoperiș
cu siguranță că ar înfunda coșurile
și s-ar prăvăli
pe hornurile proaspăt curățite.
Îmi feresc privirea de praf
însă cum e zi de tîrg
văd băltoace livide
iar în apa lor mișcîndu-se
șerpi și răsucindu-se harpii.
Poștalionul vine din depărtare.
Va trebui să cercetez
de n-o fi el
balaurul care merge
fără să oprească.
Prin bazar mușteriii s-au topit
negustorii așijderea
și pe deasupra n-am ce cumpăra.

SCRISOAREA

Cînd părinții Norei aprură în hol și apoi în camera Norei, aceasta se prefăcu a fi atît de adîncită în somn, încît babacii înduioșați renunțară s-o mai tulbure cu grija lor paternă. După ce ascultă pașii alor ei îndepărtîndu-se în direcția bucătăriei, Nora smulse plicul de sub pernă și, desfăcîndu-l, citi cu atenție scrisoarea găsită deasupra uriașei sume de bani pe care Maciste o depusese în patul ei înainte de plecare. Îngrozită de conținutul celor cinci pagini din plic, primul imbold al Norei fu acela de a-i arăta scrisoarea, tatălui ei, dar acesta adormise cînd ea, după multe ezitări, îndrăzni să intre în dormitorul părinților. O trezi pe maică-sa, dar doamna Still nu manifestă nici un fel de curiozitate față de ceea ce ar fi putut scrie un motan. „Culcă-te, draga mea, vom vedea noi mîine. Somn ușor ! Închide ușa !" Oricită revoltă avea împotriva nepăsării și siguranței în care părinții ei se complăceau, Nora insistă ca aceștia să citească scrisoarea, însă maică-sa nu admise sub nici o formă ca domnul Still să fie trezit. Nora închise ușa de la dormitorul „bătrînilor" și ajunsă în camera ei mai citi o dată scrisoarea, apoi se îmbrăcă și, după ce luă o sticlă din barul familiei, ieși în stradă și în mai puțin de un minut deschise ușa casei lui Gherman.

★

— Scumpa de ea nu ne-a uitat, deși e tîrziu, spuse Vasile, cînd văzu sticla de Scotch în mîinile Norei.

— Termină cu lingușirile, strigă Ion, doar se vede că e vorba de un caz important dacă a venit domnișoara în casa unor bărbați în toiul nopții.

— Am primit un plic al cărui conținut e foarte periculos pentru viața tatălui meu și neștiind cine l-a trimis, aș vrea să mă sfătuiesc numai cu voi ce e de făcut, răspunse Nora. Iată plicul pe care vă rog să-l desfaceți. Vasile pretextă că nu are ochelarii la el. Gherman se scuză că-i este somn, astfel că numai Ion acceptă să citească scrisoarea lui Maciste.

★

„Sper că voi fi crezut ca și altă dată, dacă vă asigur pe voi, prietenii mei, adică pe stăpînul Gherman, pe Vasile, pe Ion-Publicistul, pe Nora și chiar pe Maior că am asistat, conform firii și curiozității mele, la ședința Consiliului Municipal. E strigător la ceruri faptul că oameni cu părul cărunt, vorbesc de cei o sută de consilieri, s-au lăsat amăgiți de retorica domnului Still și au votat în unanimitate hotărîrea ca eu să fiu prins și condamnat în mod gratuit. Știți cu toții că n-am făcut nimănui nici un rău, iar dacă unii dintre voi vor să mă vîndă pentru a-și salva liniștea proprie, țin să vă comunic acum pentru totdeauna că singurul vinovat pentru nenorocirea tînărului medic, precum și pentru moartea bătrînului grefier este, după cum bine știți, domnul Still. Dacă n-aș fi atît de amenințat, aș fi făcut orice pentru a o cruța pe Nora. Dar cînd un întreg oraș va fi obligat prin lege să mă prindă, n-am încotro și trebuie să spun adevărul. Știu că pînă la urmă nu mă voi putea ascunde în așa fel încît să nu fiu prins și condamnat fără a avea însă nici cea mai mică vină. Recunosc totuși că n-am fost las. Totdeauna mi-a plăcut să mă strecor prin locurile unde bănuiam că se întîmplă o nedreptate. Iată ce-am observat, bunăoară, la persoana domnului Still. În lume se poartă cu o bonomie nemaiîntîlnită, acasă însă își terorizează consoarta și fiica încă de pe cînd aceasta din urmă purta biberon. Dintr-un dosar la care prin neatenția Maiorului am avut acces, am aflat că-și datorează poziția privilegiată condamnării unui coleg într-o conjunctură defavorabilă aceluia, deși omul era la fel de nevinovat ca mine. Dezmoștenirea a doi frați și răpirea a trei ingineri constructori, care i-au asigurat înălțarea vilei, completează șirul de nedreptăți pe care le-a patronat pentru a-și păstra scaunul de consilier municipal. Faptul că Maiorul nu divulgă adevărata comportare sau lipsa de omenie a domnului Still nu trebuie să mire pe nimeni.

Pe de altă parte, aflîndu-mă la fața locului, am înregistrat hotărîrea prin care se va acorda un mare premiu celui ce mă va preda organelor de ordine. Eu însă am avut norocul să descopăr uriașul maldăr de bancnote sustrase de la Banca națională. Acești bani ce depășesc cu mult premiul făgăduit se află în prezent într-un loc de unde ați putea să-i luați voi. Aș fi bucuros ca această sumă să vă parvină. În ceea ce privește prinderea mea aș fi la fel de bucuros dacă premiul vi s-ar atribui tot vouă, care aveți atîta nevoie încît ați perfectat mai demult vînzarea mea. Nu-i nimic, numai să nu mă înhațe oamenii Maiorului. Știți doar că nu voi admite să cad în mîna unor străini. Și dacă tot s-a hotărît să fiu dat pierzaniei atunci prefer să vin la voi și să fiu predat Maiorului de către prietenii mei. Și fiindcă am auzit că voi fi condamnat la streang vă cer un singur lucru și anume : execuția să aibă loc pe aeroport la capătul pistei de decolare. Aș mai fi vrut înainte de asta să-mi procurați o zgardă lată de cincispreceze centimetri. Mi-aș putea zburli blana astfel încît să acopăr zgarda, să nu se vadă. În rest, văzînd și făcînd ; îmi accept soarta. Mi s-a făcut și mie milă de temerile domnului Still. Să facem în

așa fel încît să-i revină liniștea de care are atîta nevoie. Aștept răspunsul vostru prin Nora. Sper să ne revedem înainte de a ne despărți în fața acelui nod țeapăn de cinepă Dacă dorește cineva s-o însoțească pe Nora la întîlnirea cu mine voi fi cu atît mai mulțumit. Pînă atunci vă spun la revedere".

După lectura scrisorii lui Maciste, Ion întrebă cu tremur în glas : „Cine se oferă să-l însoțească pe Maciste la lugul din Vale, ca să scăpăm de teama de a-l vedea murind ?"

— Eu sînt de părere să ne deplasăm cu toții pînă acolo, în pădurile din care a venit el călare pe bușteni, răspunse Gherman.

— Copii dragi și iubiți, dați-mi voie să-l întîlnesc eu pe Maciste și totul se va termina cu bine, dar pînă atunci să bem ce ne-a trimis vecinul Still, spuse Vasile.

Ion tocmai băgase plicul de la Maciste în buzunar, cînd tatăl Norei intră cu un zîmbet larg și cu o sacoșă plină de sticle în casa lui Gherman. La cîteva minute după aceea, sosi și Maiorul.

Gheorghe Pituț

A patra scrisoare despre Poesie

Urmare din pag. 1

patria spre care ne îndreptăm ardoarea focului mistuitor — pyr katanaliskon.

În adîncuri fulguia ființa Logosului întrupat în istorie și, în momentul cînd înfățișarea lui transpare vederii noastre, cuvîntul devine ancoră ce smulge la iveală splendoarea unei mărturisiri cu valoare modelatoare asupra celorlalți.

Atît în Orient, cît și în Grecia lui Platon erau mai mulți pseudo-văzătorii cei care mîmau vederea, profeția și foarte puțini care depuneau mărturia adevărată prin cuvînt. Aruncați în fîntîni precum divinul poet al plîngerilor, fierăstruiți adesea dar rămași în puterea vizionară a cuvîntului ca foc mistuitor. Despre Dante se spunea: iată-l pe cel care a fost în infern care a văzut aidoma, care n-a eșuat precum Orfeu întorcînd capul, ci a smuls la vedere durerile în vederea inițierii celor vii. Poeții adevărați pot spune parafrazînd din vestitul dialog Octavius al lui Minucius Felix, cuvintele: Noi iubim pe toți oamenii **„pentru că nu știm să urîm"**. A desvăța ura, pînă a ne atrofia complet dușmănia față de semeni, este marea lucrare la care-i chemat să-și adeverească puterile omul cuvîntului. A-l iubi pe om! Ce drum anevoios, ce uriașă lucrare lăuntrică: cea mai lungă cale de străbătut, deșertul dintre două inimi!

Vă amintiți sanctuarul egiptean poleit cu aur ridicat cu atîta jertfă materială iar în miezul lui sacru la loc de cinste într-o adorare se afla o pisică, un șarpe sau crocodil. Pînă la natură, pînă la panteism se ajunsese, dar ce drum anevoios, pînă ce treptat acel Kados Kadoșim cel mai central și sfînt loc de pe pămînt a fost golit de creatură și numele Logosului sălășluia în virtutea iubirii jertfitoare pentru a se împărtăși inimilor tuturor. Primejdios drumul întracolo dar irezistibil pentru sufletele oneste. Este vestit cuvîntul ultim al lui Brâncoveanu adresat fiilor săi înainte de a fi fost decapitați pe rînd la Constantinopol în acea dimineață de 15 august 1714, cînd pe jertfa lor se puneau, după Iorga, temeliile României moderne: **„Am pierdut totul fiii mei, fiți tari, să nu ne pierdem și sufletele!"** Să nu ne pierdem această Patrie interioară, această onestitate și simplitate lăuntrică, averea cea mai de preț! „Eu sînt un om simplu și serios" a spus Claudel într-o scrisoare către Jacques Rivière. Ca să avem îndrăzneala îngăduită să deprindem viețuirea în preajma puterniciilor edificatoare ale Logosului.

Scriu această scrisoare lui Miron Scorobete, poetul transilvan în continuarea convorbirii din acest an în drum spre pescarii de pe plaja de la Neptun străbătînd cringul albastru pe cărăruia de pămînt dintre vie și zborul pescărușilor.

Limba în care și-au exprimat viața lăuntrică atît de puternică Eminescu, Blaga, Voiculescu, aceste spirite simple și serioase, cum spune Claudel, are datoria să se ia în serios cu fiecare generație să se confrunte cu ceea ce rămîne în lumina Logosului întrupat în istorie.

Mărturia cuvîntului implică istoria în primul rînd pentru noi cea a fărîmturilor jertfitoare din tradiția poporului român. A ignora istoria în Cuvînt înseamnă a-i ignora Logosului întrupărea. Istoria este Logos întrupat, istoria este sfîntă, toți cei ce au viețuit și s-au jertfit în spiritul Logosului într-un Topos fac parte din corpul slăvit al acestuia, sînt vii, își dorm numai somnul de veac adăugați locașurilor de aici și veșnicelor locașuri cum scrie atît de zguduitor pe lespedea de mormînt a lui Petru Rareș.

Pentru noi, poeți din Transilvania, fiece mărturie a trecutului nostru, ne-a fost și ne este mai scumpă poate decît altora și pentru că Logosul a fost hrana noastră spirituală veacuri de-a rîndul la modul absolut. Noi n-am avut istorie proprie separată de istoria Logosului, viața noastră s-a contopit cu cea a Logosului întrupat în istorie în sensul răbdării a acelei semințe ajunsă în adîncul bunului pămînt care aduce roade prin jertfă în lumina căreia potențele spirituale ale unui duh creator se adeverește plenar în faptă istorică întru înnobilarea celorlalți. Asupra Istoriei însă în spiritul Logosului asupra istoriei naționale a jertfelor românilor în cuvînt într-o altă, scrisoare, mai din aproape.

Zvonul demolării ajunsese pe strada Motaurului într-o seară, avînd înfățișarea neobișnuită a lui Dumitru Dumitru beat. Acesta urcase, clătinîndu-se, strada — locuia în deal — petrecut cu privirea de vecinii mirați de starea sa, și intră în casă, nu așteptă reprosurile neveste-si și zise sprijinindu-și spatele de ușa abia închisă în urma lui, cu un deget pus cruciș pe buze:

— Sssîit, ne demolează.

— Ce ? exclamă Maria Dumitru, surprinsă, ea ar fi vrut să înceapă discuția cu bărbatu-său cu totul altfel: doar era om serios, funcționar, tată de copii mari, miine-poimiine bunic. Și atunci? Cum să vină el în halul ăsta acasă, tîrziu, trăznind a vin prost cum numai ăia de la „Motanul negru" din colț aveau prin preajmă ?!

— Pînă aici ne-a fost, mai zise Dumitru, și căzu lat în pat, de unde curînd i se auzi sforăitul.

★

Dimineața începuse ca deobicei, numai că Dumitru se trezi ceva mai devreme. Mai tîrziu avea să creadă că fusese o presimțire care-i întrerupsese somnul înainte de a suna ceasul deșteptător. Îl privi și dădu lehamite din mînă, pînă cînd să fi sunat ceasul mai era destul, nu se supărase numai se mira. De ani de zile nu se mai trezea dimineața, cînd dorea, nici duminica și nici în concedii, ci numai la ora la care se deprinsese să se trezească. O oră întotdeauna aceeași, ora de cînd începea să-și împartă minutele astfel încît să ajungă deasupra condicii de prezență înaintea celui care o ridica. Și totuși, în dimineața aceasta se trezise cu mult mai devreme fără să înțeleagă de ce , nu avea altceva de făcut decît să se bărbierească și să fugă în colț, la stația autobuzului care îl lăsa chiar în poarta întreprinderii. Mai stătu o vreme în pat, alături Maria încă dormea pe o parte, cu spatele la el, rămase deci așa, cu ochii întredeschiși, încercînd să se gîndească la ceva important, de exemplu la șeful lui, Pamfil, care de curînd îi promisese iar o gradație. Prin perdele albea lumina dimineții, o lumină subțiratecă și nesigură Începea încă o zi — cum avea să-și amintească mai tîrziu, o zi de vineri — o zi cum fuseseră atîtea înaintea ei și cum, desigur, dacă lucrurile vor merge bine și nu va muri, vor fi cele ce o vor urma.

— Dormi ?, o întrebă în șoaptă pe Maria, amăgit de o dorință veche, însă aceasta, ca și în tinerețe, nu-i răspunse, dormea, doar se întorsese cu fața spre el și lumina care începea să fie din ce în ce mai puternică îi contura trăsăturile, pe perna albă, cu inimioară roșie sus, în dreapta și înăuntrul inimioarei inițialele lor ținîndu-se de mînă : M.D. și D.D.

Astfel începea încă o zi din viața lui, o zi cum sînt atîtea de care îți amintești numai pentru că se repetă, o zi care oricum s-ar fi numit și în orice lună s-ar fi întîmplat n-ar fi semănat decît cu alta, o zi ca o femeie, pe stradă, la brațul altui bărbat. Numai că dimineața se trezise prea devreme și pe urmă se gîndise pînă sunase deșteptătorul , surprinzîndu-l. Chiar tresări, ridicîndu-se în coate, deși se trezise cu mult mai devreme, înainte de a fi nevoie de el acasă sau la slujbă, se trezise inutil, cum se trezesc îndeobște bătrînii, pensionarii. Ceasul care de la o vîrstă încolo sună înlăuntrul lui la aceeași oră odată cu ceasul de pe noptieră, iată, se stricase, și aceasta îl speriase cumplit, amintindu-i tocmai dimineața, partea optimistă a zilei, cînd lumea renaște după somnul morții de peste noapte, de anii, numeroși, care au trecut și de aceia, cîțiva, pe care îi mai are de trăit. Se ridică încet, bolnav de ginduri negre, se răsuci și șezu pe marginea patului pînă cînd o auzi pe Maria spunînd :

— Dar tu, Dumitre, ce faci, azi nu te duci la slujbă ?

— Mă duc, mă duc, îi răspunse, unde să mă duc altundeva ?

★

Înțelegea că îmbătrînise peste noapte, cît dormise, bătrînețea nu vine încet, ea vine repede, pe neașteptate, abia după ce își ia în stăpînire omul, se încetinește, ajungînd să fie dureros de lungă. Bătrînețea apare cum apare dimineața, în zori, după întunericul nopții, prima ninsoare dintr-un an, te-ai culcat zdravăn, avînd în minte imaginea obișnuită a curții, toamna, și te-ai trezit pe neașteptate, cu privirile în zăpada de afară. Aceeași orbire, același frig, dar, mai ales, aceeași mirare : cum, a venit și iarna ? Toate acestea le simțea Dumitru Dumitru ieșind din dormitor, mergînd pe culoarul strîmt spre baie ca să se spele și să se radă. Auzea în urma lui foșnetul capotului și lipăitul papucilor Mariei care se grăbea spre bucătărie, să-i pregătească ceaiul și pachetul cu mîncare. Zgomote obișnuite, de ani de zile aceleași, în fiecare dimineață, care îi redară pentru o clipă liniștea. Ca atunci cînd îți întorci privirea de la zăpada din curte spre mobila din casa, aceasta e la locul ei, masa ca o cloșcă în mijlocul odăii, scaunele în jurul ei, dulapul la perete, icoana la răsărit, patul dedesubtul ei, soba în stînga ușii. Și pe urmă toate celelalte nimicuri — bibelouri, șervețele, panare, reproduceri — care sînt la locul lor și care par să-ți spună că nu s-a întîmplat nimic afară atîta timp cît totul e în ordine aici, înăuntru. Să fie lăsată iarna încolo, ce dacă a venit atît de hoțește, noaptea, ca să ne sperie, ce contează încă un anotimp, ce contează anotimpurile, anii, cînd, iată, obiectele, pe care le prețuiește atîta, sînt neschimbate, rămîn în același loc în care le-ai pus cînd erai tînăr sau, rareori în zilele de astăzi, rămîn acolo unde au fost puse de părinții tăi, ori de părinții părinților tăi.

Dumitru se lovi ca deobicei de un colț al bufetului de pe coridor, însă de data aceasta reacția lui fu alta decît cea din fiecare dimineață, cînd mormăia, promițîndu-și să-l arunce în curte, odată cu cîrpele și sticlăria, adunate și păstrate cu o grijă nefirească și perfect inutilă de Maria. De data aceasta durerea ascuțită îi făcu bine, îi păru chiar un semn prietenesc făcut de acea bizară alcătuire de scînduri, un semn bărbătesc, ca o bătaie zdravănă pe umăr, „vezi, bătrîne, sînt tot aici, cu tine, n-ai de ce să te temi, nu s-a schimbat nimic, ce dacă te-ai trezit mai devreme". Mîngîie colțul de care se lovise simțind în podul palmei așchiile scindurii scorojite, pe urmă deschise încet, cu precauție, ușa odăii în care dormea Alexandra, fiica lui cea mică, născută fără vrerea lor, dintr-o întîmplare, tîrziu, cînd el împlinise deja patruzeci de ani, iar Maria treizecișicinci. În odaie era întuneric, perdelele de catifea roșie erau trase ca deobicei, Alexandra se trezea mai tîrziu, începea școala la opt, cînd el ieșea pe ușă o auzea pe Maria scuIind-o. Niculae, se gîndi, e treaz demult, deșteptarea la armată e la cinci,

teatru

t

La Național...

Teatrul Național a considerat o datorie de onoare ca la împlinirea a 80 de ani de la premiera absolută să reia pe prima scenă a țării **Vlaicu-vodă** de Alexandru Davila. Permanență a istoriei naționale, obsesia neatîrnării și a viețuirii pașnice constituie filonul generos al piesei care își păstrează, ca orice capodoperă, actualitatea. Pornind de la leit-motivul unei replici a domnitorului „Pace vreau, pace !", Mihai Berechet a citit textul din perspectiva contemporană și a tins spre o esențializare semnificativă și o imagistică rafinată. Sesizînd că lumina poate juca un rol important ca mizâ dramatică, regizorul a conceput împreună cu Paul Bortnovski un decor pictural, auster, extrem de simplu, cu deschidere amplă, profundă. „Perdele" grele de timp se ridică sau coboară dezvăluind sau ocrotind tainele vremii. Două pietre de hotar își desemnează locul ferm la răscruce de veac. Filtre multiple de un roșu cînd putred, cînd singeriu sugerează atmosfera încărcată de tensiunea confruntărilor. Acordurile muzicii lui Dinu Petrescu acompaniază personajele care evoluează în scenă cu eleganță și distincție costumate de Elena Pătrășcanu Veakis în minunate veșminte de inspirație autohtonă sau bizantină. Și totuși...

Fabulația — de altfel unanim cunoscută — este expusă linear, neexistînd nici o tentativă de resuscitare a interesului pentru această atît de modernă dramă de conștiință — dramă a suspiciunilor. Atenuînd și estompînd, intriga s-a aplatizat pînă la monotonie. Optîndu-se pentru o stilizare calofilă, pentru epurarea exceselor romantice, pericolul rarefierii nu a putut fi evitat. Există o anume convenție a tiradei romantice care, dacă nu este respectată, subminează intensitatea afectivă — liantul dintre „acțiune" și „caracter". Elucidînd dintru început tema disimulării și respectiv machiavelismul personajelor se anulează antagonismul crizelor latente, se distruge natura dilematică a eroilor. Ușor adus de spate, cu vocea gîtuită de revolta mocnită cu o neliniște permanentă în gesturi și priviri, George Motoi putea fi un excelent Vlaicu dar condiția tragică a personajului este ratată. Din sentimentul complex al autodamnării nu răzbate decît o vagă amărăciune, neutră. O inapetență subconștientă, o inhibiție inexplicabilă împiedică realizarea marii creații așteptate. În interpretarea actriței Carmen Stănescu, Doamna Clara impune ca eminență a răutății diabolice, debordează prin vanitate și trufie, suficiență și violență, e cerebrală, stăpînă pe sine, are însă și momente de nervozitate (atent exteriorizată). Dar metamorfozarea impusă de contre-emploiul curajos este infinitezimal prea marcată. Pala italianul care tinde să-și depășească atributele de simplu confident aspirînd să devină intrigant, capătă o pondere mai substanțială în versiunea clovnească cu măsură schițată de Mihai Niculescu. În cuplul îndrăgostiților Aimée Iacobescu strălucește prin frumusețe și corectitudine, în schimb Ștefan Velniciuc are o prea palidă propunere pentru tînărul Mircea Basarab, erou cu personalitatea în formare, de o labilitate nu structurală ci juvenilă. Personaj aproximativ superflu, spătarul Dragomir prin rigiditatea și patosul exagerat al lui Florin Piersic nu cîștigă decît aplauze de complezență. Lui Traian Stănescu i s-a pretins un zel caricatural ce distonează supărător și nu are nici o rațiune decît aceea a concesiei minime de gust. Compozițiile prin care montarea incită sînt fie prea complicate, fie prea simplist elaborate. Cu o deplasare onestă în scenă și o defectuoasă rostire a versurilor restul distribuției — deși s-a vrut exact individualizată — se păstrează într-un anonimat absolut.

Irina Coroiu

film

f

Pădurea nebună

Se pare că filmul nostru se așează, tot mai liniștit, sub proiecția mai înaltă a literaturii. Sînt atrase, către exercițiul scenistic, nume noi (pentru cinematografie), prozatori ca Bujor Nedelcovici, Eugen Uricaru, Paul Eugen Banciu, în timp ce, desigur, continuă să fie smulse din odihna lecturii, cărțile „sigure", intrate în istorie. Despre condiție, destinul, oportunitatea — poate mai puțin despre moralitatea — actului de ecranizare s-a discutat din plin în ultima vreme. Nu este locul să întîrziem, acum asupra complicatelor relații pe care le implică solidaritatea ori rivalitatea, uneori paradoxale, dintre film și literaturi. Aș adăuga numai că fiecare ecranizare, chiar și cele onorabile, strecoară și o undă de neliniște ce s-ar putea exprima astfel : totuși, piatra de încercare a unei cinematografii rămîne filmul care se hrănește din el însuși, care întreabă și provoacă pe cont propriu. Acestea fiind zise, să notăm că o coincidență emoționantă face ca, în zilele în care revistele îl readuc în memorie pe cel care a fost scriitorul și omul Zaharia Stancu, ecranul ni-l aduce în fața ochilor pe eroul său Darie, așa cum îl știm din romanul „Pădurea nebună". Asistăm, așadar, la cea de a doua mare tentativă a cinematografului de a-și apropia universul lui Stancu. Ecranizarea tentează împăcarea „meditației autobiografice", cum considera Perpessicius cărțile ce au început ca „Desculț", ca ceea ce am numi, cu un termen ce aparține, deasemenea, literaturii, formele bildungsromanului, a romanului formării unui individ. În ceea ce privește dozajul, ale cărui subtilități iscau mari neliniști de creație prozatorului însuși, filmul a optat, prudent, pentru preponderența celei de a doua direcții. Materia cărții este reașezată într-o structură ce se dorește mai aproape de timpul narațiunii dizlocate, din cînd în cînd, de asaltul amintirilor. Sîntem martorii anilor de formare, cum spuneam, a lui Darie, de descriere a lui, de descoperire a adevărurilor scrisului, ale vieții în general, ale istoriei și aici, ca și la debutul său cu „Ora zero", regizorul își constituie un registru propriu atunci cînd se consumă în construirea scenelor de cert observație realistă (mesele de familie, de familie săracă dar săritoare la rău din casa prietenului Filipache, întîlnirile triste cu unchiul Toma, într-o circiumă goală și ostilă, atmosfera examenului de admitere la liceu). Fascinanta dimensiune rememorabilă a cărții refuză însă să se lase cooptată. Fluxul memoriei nu se însinuează, nu acaparează, ci pare o trimitere într-un refugiu comandat și compensatoriu. Măgulitoarea observație a unui Hauser, potrivit căruia cinematograful, care are aceeași virstă cu filozofia bergsoniană ar fi apt să meargă pe urmele concepției moderne a timpului, să modeleze un trecut învălmășit încă în prezent și un „azi" întristat de graba de a deveni trecut, măgulirea aceasta, zic, a jucat multe feste filmului, în general, una dintre ele fiind și ușurătatea flash-back-urilor. O imagine a unui „altădată", montată ici și colo și iată-ne în plin ilustrativism pitoresc care, în cazul ecranizării de față nu are nimic de a face cu evocarea iubirii pentru enigmatica Uruma, trăită la țărmul mării. O contrapunere a mișcării în acel spațiu al libertății pasului șovăielnic printr-o „pădure nebună" nu ne restituie nici taine, nici chemările, nici amenințările ei. Doar ochii protagonistului, Florin Zamfirescu, mai păstrează imaginea unor povești trecute, a „grelei poveri a amintirilor" cum spunea prozatorul. Acestea sînt și sugestiile operatorului Vivi Drăgan Vasile, lector aplicat al cărții care, uneori de unul singur, protejează filmul de dizolvarea în sentimentalism.

Magda Mihăilescu

iulian neacșu

ORA EXACTĂ

nu s-a schimbat, așa era și cînd făcuse el stagiul, așa era și acum. Nu le prea scria, se văita că nu are timp, că nu are bani, că nu are ce citi, ce vedea, ca și cum de-aia sînt luați băieții la armată, să-și piardă vremea, să cheltuiască, nu să se deprindă cu arma, cu viața tîrîș, cu săpatul tranșeelor. Bine că Alexandra e fată, nu va avea de ce să se vaiete și nici nu va tremura de groază că dacă nu reușește la facultate, pleacă la armată, mai poate sta un an și da din nou, de cîte ori va fi nevoie, pînă se va face doctoriță. Îi auzea respirația liniștită ca un susur de acolo unde știa că-și are patul, dar nu reușea încă s-o vadă. Închise ușa și o luă din nou pe coridor, cobori cîteva trepte și intră în baie. Aceasta era pe măsura casei vechi, încăpătoare, cu faianța albă îngălbenită ici și colo, cu tavan de lemn, încrustat pe margini, cu oglinda cețoasă, pătată, cu firișoare subțiri și negre pe ea ca o pînză de paianjen. Auzi deasupra pași mărunți de șoarece și, din nou, auzindu-i, reacționă altfel ca deobicei, cu blîndețe și înțelegere, „s-au trezit și ei, numai soacră-mea nu s-a trezit încă".

— Dumitre, ce vrei să-ți dau ? întrebă de cealaltă parte a ușii de la baie Maria, ca întotdeauna, deși de dat, îi dădea tot ce avea sau credea ea că trebuie să aibă pentru pachetul cu mîncare.

— Ce-o fi, răspunse, potrivindu-și lama în aparat, ce-o fi numai zacuscă să nu fie, pătează.

— Bine, atunci îți dau salam și pîine, hotărî Maria de dincolo, punînd apa de ceai la fiert.

★

Dimineața era deci cît se poate de obișnuită, replicile se succedau la fel, piesa era tare de demult, dar ei doi o jucau cu aceeași convingere, cu aceeași grijă de a nu sări peste momente și tablouri, deși, spre deosebire de actorii care fac același lucru seară de seară (dar nu atîția ani de zile), nu avea cine să-i vadă, să-i audă și să-i aplaude. Nu-l durea nimic, ori, mai bine zis, avea aceleași dureri știute, cu care se obișnuise, se trezise numai dis-de-dimineață, înainte de termen, nu mai avusese somn sau cine știe ce naiba i se întîmplase, se simțea deodată bătrîn.

— Apa caldă-i gata ? o întrebă pe Maria, întredeschizînd ușa spre bucătărie.

— Ia-o singur, îi zise aceasta, tăind pîinea în felii groase, prea mari, după părerea lui, de cînd o luase de nevastă observase că taia pîinea ca și cum ar rupe-o în bucăți.

Simți sub tălpi răceala pardoselii de piatră din bucătărie și-și dădu seama, nedumerit, că uitase să-și pună papucii cînd coborîse din pat, nu i se mai întîmplase asta, chiar dacă ar fi umblat prin casă în pielea goală. Se întoarse în dormitor și-i căută sub pat, dar nu-i găsi.

— Nu știi unde-mi sînt papucii ? o întrebă.

— La mine.

— La tine ? !

Nici așa ceva nu i se mai întîmplase, Maria avea papucii ei de pînză căptușiți cu blăniță de iepure, foarte călduroși, tocmai buni pentru reumatismul de care începuse să se plîngă de cîțiva ani, pe cînd el îi avea pe aceia de plastic,

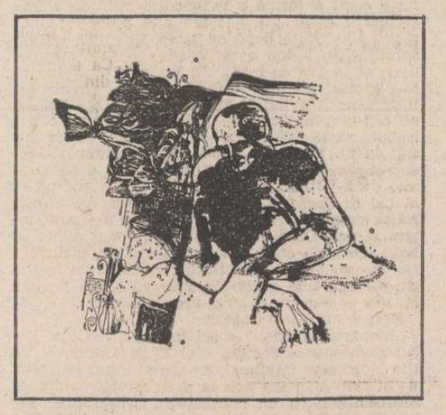

dăruiți de soacră-sa, de ziua lui, reci, neprimitori pentru un om care avea o proastă circulație la picioare.

— Ai mei s-au rupt ia-ți și tu pantofii, azi îi repar, îi mai spuse Maria, tăind salamul în feliuțe subțiri, ca niște abțibilduri pe care urma să le întindă pe bucățile de pîine.

Dumitru nu zise nimic, numai o privi lung, cu o disperare rece, cum i se întîmpla la slujbă cînd Pamfil îi cerea să facă un lucru despre care amîndoi știau că este imposibil de făcut, de exemplu să înregistreze o lucrare care nu îndeplinise toate formalitățile, numai pe baza unei dispoziții verbale a directorului. Îl enerva mai ales sfatul ei de a-și pune pantofii, un sfat pe care și l-ar fi putut da singură cînd s-a dat jos din pat. Se stăpîni, credea de multă vreme că o căsnicie nu face altceva decît să-i îndepărteze pe cei care au întemeiat-o, deși el și cu Maria se căsătoriseră din dragoste și împotriva voinței părinților. Admira de aceea bunul simț popular care făcea ca toate basmele cu Făt Frumos și Ileana Cosînzeana să se oprească la timp, în ziua nunții, cu o petrecere desăvîrșită, neumbrită de zilele care aveau să vină după aceea.

— Ce s-a întîmplat ? se auzi vocea soacrei întrebînd, tocmai deschisese ușa și intrase țeapănă, cu părul pieptănat într-un coc strîns în creștetul capului, strigîndu-și în jurul mijlocului brîul de lînă. Pentru soacră-sa, doamna Culina, cum pretindea să i se spună în amintirea soțului său, înalt funcționar vamal pe vremuri, doamna Eugenia Culina, totdeauna trebuie să se întîmple ceva între ei doi. Ceva rău, bineînțeles, pentru că și ea și bărbatu-său, Armand, dumnezeu să-l ierte, se împotriviseră din răsputeri căsătoriei, mezaliantei între fata lor, Maria, crescută cu sacrificii cu educație aleasă, din care nu lipiseră limbile străine, pianul și baletul, și Dumitru, băiat de oameni necăjiți, cu tată ceferist și mamă țărancă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă ea din nou, fulgerîndu-și cu privirea ginerele, deși atîția ani scurși și traiul împreună ar fi trebuit s-o mai domolească.

Maria nu-i răspunse, învelea pîinea și salamul în servețele, iar Dumitru, după ce-i spuse „bună-dimineața, doamnă mare", intră în baie, trîntind ușa în urma lui. Nu-i sounea „mamă", cum se obișnuiește între ginere și soacră, ai lui aveau obiceiul să-i spună mamă numai celei care îi născuse, și el le respecta obiceiul, firesc, fără nici un efort, ajutat fiind și de ostilitatea neascunsă a soacrei. În sinea sa îi spunea „scorpie", ori acesta nu mai era un obicei moștenit de la ai lui, ci unul deprins mai ales în anii din urmă, după ce, odată cu moartea socrului, aversiunea soacrei se întețise, mai ales că aceasta ajunsese să creadă sincer că viața lor în comun, în aceeași casă, scurtase zilele bărbatului ei.

Scorpia, șopti Dumitru, simțind sub tălpi răceala linoleumului din baie, scorpia, probabil că se trezește de la miezul nopții ca să se aranjeze și să pice gata dichisită, cînd ceaiul e gata și el numai în maiou și chiloți. Și în fiecare dimineață se simțea umilit, dezbrăcat în fața bătrînei care îl privea de fiecare dată ca pe un gîndac de bucătărie. În casă la el, aici unde aduna tot, cum adună furnica în furnicar sau albina în stup, Dumitru însă nu era nici furnică și nici albină, nu era nici în casa lui, casa era a părinților Mariei, care o primiseră zestre de la părinții Eugeniei, Dumitru era doar un funcționar, un oarecare șef de registratură al unei instituții modeste, cum se știe, o leafă în casă. Dar era și casa lui, din ce cîștiga Maria ca educatoare la o grădiniță — pînă aici îi folosise buna-creștere în particular — și soacră-sa cu pensia de pe urma lui socru-său era doamna, nuva muncise măcar o zi, nici acasă, nici în afara ei, nu le-ar fi ajuns nici pentru pîine. E drept, nu plătea chirie, și asta conta, dar reparațiile casei cereau destui bani, altfel s-ar fi dărîmat pe ei.

★

O casă veche este ca și un om bătrîn, are nevoie de consultații,de medicamente, de intervenții și chiar de operații drastice, cum a fost înlocuirea tablei acoperișului. Ca să nu mai vorbim de surprizele pe care ți le poate face oricînd ninge sau plouă, deodată te trezești că acolo, unde stăteai cel mai liniștit, unde îți citeai ziarul duminica după masă sau primeai la o cafea un prieten sau o prietenă, de la 1900 și. începe să curgă apa ca și cum cineva ar fi deschis un robinet chiar deasupra acelui loc atît de uscat, de plăcut. Era ca un atac de inimă, surpriza era la fel de mare, față de robinetele de pe acoperiș cunoscute, sub care aveai mereu pregătite cratițe, ligheane, cani, mai apărea unul, proaspăt, năvalnic, neașteptat ca primul val al unei mari inundații. De la o vreme, chinuit și scîrbit de vederea crăpăturilor largi, urîte, ale tavanelor, de la cutremur, cît și a leprei care se întindea pe pereți, Dumitru nu mai făcu nimic altceva decît să mute, punîndu-le la adăpost, obiectele prețioase, la care ținea cu adevărat, între care și o oglindă venețiană, mare, înaltă, în chenar de bronz ornamentat. Pe aceasta din urmă o desprinse de perete, de teamă să nu se prăbușească împreună, sprijinind-o de o colonadă de marmură care părea să se țină încă bine, astfel că oricine s-ar fi oglindit în ea s-ar fi văzut ușor înclinat pe spate, ca și cum ar fi fost apăsat cu putere pe piept de o forță necunoscută, înspăimîntătoare. Cît despre bibliotecă — o bibliotecă în care Dumitru, pasionat cititor de literatură, pe care numai imprejurările neprielnice îl împiedicaseră să urmeze biologia sau istoria, își alăturase cărților preferate, romane, versuri, biografii romanțate, almanahurile și dicționarele după care se dăduse în vînt bietul socru-său, domnul Armand Culina — aceasta biblioteca, fusese mutată pe rînd, de mai multe ori, dintr-o cameră într-alta, pînă cînd i se găsise un loc sigur dedesubt, într-un fel de demisol, unde ploaia care ciuruia tavanul nu o mai putea ajunge. Aici se simțea el mai bine și tot aici, întins într-un balansoar istoric, de paie, cu

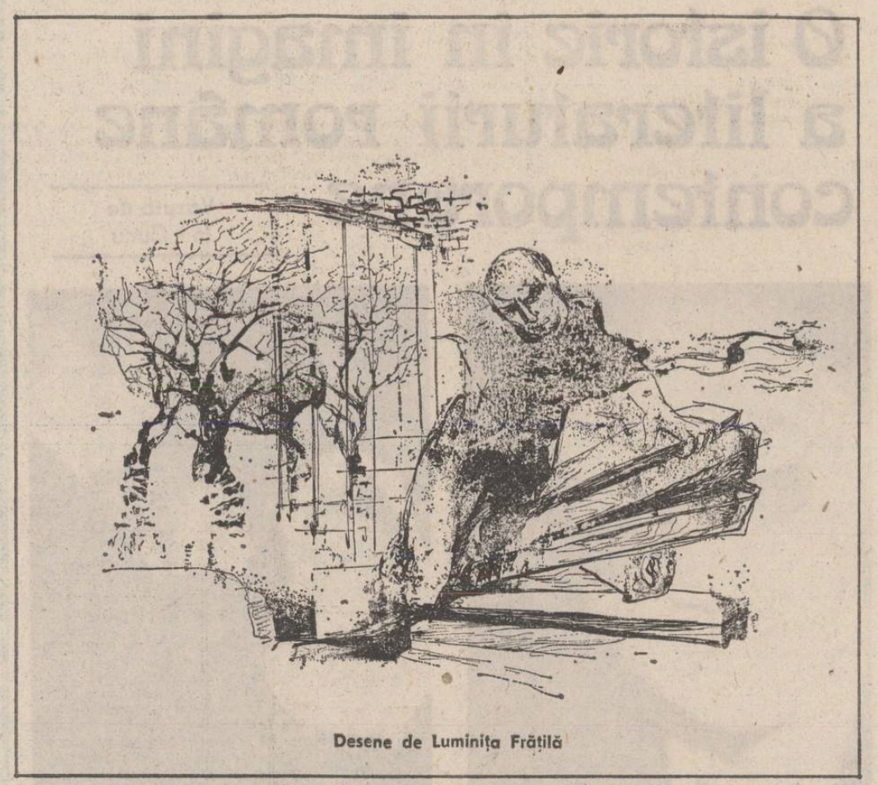

Desene de Luminița Frățilă

„Viața lui Bonaparte" în mînă, își uita invidia care-l fulgera, ascultîndu-și colegii și prietenii care locuiau în blocurile noi ce împînziseră tot orașul.

— Scorpia, șopti Dumitru, trăgînd cu urechea la șușotelile celor două femei, dincolo, în bucătărie, cine știe ce-i mai bagă în cap fiică-si, care, proasta, n-o lasă nici să-și spele farfuria în care a mîncat. Mămîtica în sus, mamîtica în jos, cum se supără, vai, a leșinat mamîtica, vai, fugi și cheamă-l pe doctorul Andrei Vasilescu, vai, nu fugi, stai, adu sărurile, vai...

Leșinurile, se gîndi Dumitru, frecînd pămătuful de săpunul de ras, se trag de la filmele mute văzute în tinerețe, acolo, una-două cînd nu mai era nimic de făcut, cînd apăreau părinții și-o surprindeau în brațele lui Chaplin, fata leșina, ah, ea leșina, amorezul sărea pe fereastră... Cea mai bună soluție, cea mai bună cale să-ți impui autoritatea prin slăbiciune. Vreți să faceți cum vreau eu ? Dacă nu vreți, leșin imediat, mă tolănesc pe pat cu ochii închiși și respir greu, pînă cînd vine doctorul, sînt bătrînă, nu puteți face nimic, doar nu aveți atît de puțină inimă încît să mă omoriți cu zile pentru ceva atît de simplu. Cum ar fi anul acesta, să nu mergem la mare, ci la munte, mergeți la mare, îmi vine rău și la virsta mea... În fața unei asemenea strategii lui Dumitru nu-i mai rămînea decît să aducă sărurile din camera bătrînei, ori să cheme doctorul. Iar dacă, după aceea, încerca să redeschidă vorba despre mare sau munte, Maria îl străfulgera cu privirea aceea a maică-si, deodată și rece iar cîteva zile nu-și mai vorbeau, Maria

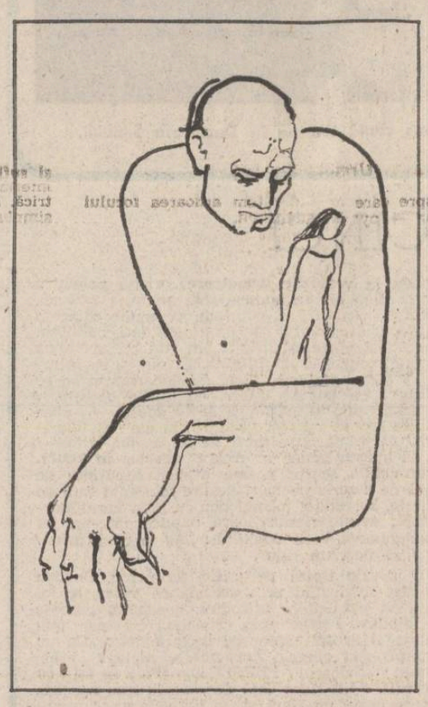

se ocupa de copii și de maică-sa ca și cum el nici nu ar mai fi existat în casă.

— Dar am muncit, se înfurie Dumitru, ridicîndu-și mîna cu pămătuful înspumat spre obraz, am muncit nu ca să fiu străin în casa asta, nu ca să umblu ziua mereu în costum prin ea, ca un musafir, iar noaptea să fug la toaletă cu tema de a nu mă întîlni cu scorpia. Dar am muncit...

Își întrerupse brusc gîndul, surprins peste măsură de a vedea în fața lui, în oglindă, un chip necunoscut, supt, uscat, cu sprîncenele ca două aripi de porumbel în zbor, albe și zbîrlite, deasupra unor ochi lucioși, șterși și lustruiți ca două lentile negre, bombate : dedesubt, nasul părea să alunece și să se reverse peste gura mică și rotundă : în jurul frunții înguste părul se rărise, albind. Se privi cu stupoare, apropiindu-se de apa înșelătoare a oglinzii, ca și cum ar fi voit să treacă dincolo de ea. Recunoscu cîteva amănunte care îi reținuseră întotdeauna atenția în timp ce se vădea, un neg pe nara dreaptă, o cicatrice pe obraz, ridurile obișnuite, o tăietură subțire pe care și-o făcuse cu cîteva zile înainte. Nu se mai privise de mult așa, în întregime, privirea urmărise lama, suprave hind portiunile mici ale obrazului pe care creștea barba în fire scurte, puternice, cu virfurile albe.

★

— Doamne, se trezi oftînd, cît am îmbătrînit. își spuse, holbîndu-și ochii în oglindă, dacă nu m-as ști aici, cu pămătuful ăsta între mînă și cu masina în cealaltă, as crede că mă uit cum se rade altul, un străin, în locul meu, ori poate eu îl rad pe altul.

Se sgribuli, simțind și mai tare răceala pardoselii la picioare, și începu să-și frece energic obrajii cu pămătuful, vrînd parcă să-și ascundă fața în spatele perdelei de spumă, ca să n-o mai vadă. Era o dimineață plină de surprize pentru el, se sculase prea devreme și obosise deja gîndindu-se numai la asta. Ieși din baie și trecu prin bucătărie, deși ar fi putut s-o ocolească pe coridor, numai ca să-i spună Mariei :

— Dacă îți plac papucii ăștia ai mei, n-ai decît să-i păstrezi, eu și-așa nu pot să-i sufăr.

Doamna mare, Eugenia, soacră-sa, rămase mută de uimire în fața unei atît de mari insulte adusă unui dar pe care se îndurase să i-l facă de ziua lui, se gîndi chiar să leșine, însă era prea de dimineață, nici nu mîncase, și pe urmă știa că trebuie să fie sculată și pregătită de școală Alexandra, singurul motiv pentru care Maria nu ar fi luat-o prea serios în seamă. De aceea se mulțumi să bodogăne, după ce ușa se închise după Dumitru :

— Omul simplu tot om simplu rămîne, chiar de-l iei și-l pui în palat. Țăranul tot țăran...

— Ei, lasă și dumneata, mamă, se opuse slab și indiferent fiica ei turnîndu-i ceaiul în ceașcă, e obosit. Și mai e și virsta.

— Virsta, zici ? Unde vezi tu virsta la el, că tu te chinuiești, fata mea, nu el, care toată ziua nu face altceva decît să-și frece coatele la biroul-ăla al lui...

— Ei, lasă, nu te enerva, mănîncă.

— Ba bine că nu, zise tare Eugenia, cu speranța de a fi auzită dincolo de ușă, nu-mi strică mie el pofta de mîncare cu mojiciile.

Apoi își aduse brusc aminte de propria ei virstă și de celelalte care ar fi putut s-o impresioneze pînă la lacrimi, dar nu leșină, ci începu să-și plîngă de milă.

— Știu că-i stau ca un ghimpe în ochi, că vă sînt o greutate acum cînd nu mai pot, și nici Armand, cu pensia lui, nu mai este, știu că abia așteaptă să mor, dar ce, ce sînt eu de vină că ați venit să stați aici, în casa mea, și nu v-ați făcut și voi una, să trăiți singuri, numai cu copiii, departe de o sărmană bătrînă, neputincioasă...

Se întrerupea din cînd în cînd ca să-și soarbă ceaiul, în timp ce Maria, obișnuită cu hachițele ei și preocupată de ce avea de făcut nu o lua în seamă, continîndu-și treaba în tăcere, fără să protesteze nici pentru unul, nici pentru celălalt. Pentru ea, cei doi nu făceau altceva decît să se certe ca s-o amărască, ca s-o chinuiască și mai tare pentru a le intra la amîndoi în voie. Era o femeie care-și trăia ultimele clipe de feminitate cu o totală indiferență la felul cum se pieptăna și îmbrăca, o femeie care de cînd își născuse primul copil, pe Niculae, nu mai dorise și nu mai acceptase să fie altceva decît o mamă grijulie care respira, bea și mînca, într-un cuvînt trăia, prin copiii săi. Părul său, în tinerețe blond, auriu, părea să se fi afumat odată cu trecerea anilor, păstrîndu-și culoarea dinții doar acolo unde îl lega strîns cu un batic subțire, iar ochii, albaștri, se întunecaseră. Altfel nu avea nimic expresiv, nimic care s-o facă să se vadă și să fie ținută minte la o petrecere, era ștearsă ca o icoană spălată de ploi din care abia de se mai deslușea cine a fost sfînta pictată pe vremuri în cele mai aprinse culori. Își păstrase doar silueta și subțirimea buzelor atunci cînd voia să fie amabilă și să zîmbească. Altfel alerga toată ziua pentru copiii ei și pentru copiii de la școală cum aleargă moș Gerilă în noaptea de Anul nou cu darurile, de la unul la altul.

petre gavriș

Petre Gavriș : nu este un nume, dar este un poet ; grija sa de căpătîi este de a se identifica și întîlni cu sine, colindînd Țara și noaptea sentimentelor. Din cîteva poezii ale lui timpul crește muzical și în spirală ca fumul unei jertfe. Un eventual volum semnat de el ne-ar aduce prospețimea unei păduri adînci răscolite de vînt. Destinul său potrivnic l-a smuls din lume înainte ca versurile scrise de el să vadă lumina. Sperăm ca una din editurile noastre unde se va găsi volumul său la concursul pentru debut să-l includă cît mai curînd în planul de apariție.

Gheorghe Pituț

Albastru de Voroneț

De-atîtea-nserări
Merg peste dealuri,
Pădurile-s mări
Cu hipnotice valuri.

Curg umbrele-n sus
Și apa le fură.
Miazăzorește-n apus
Întreaga făptură

Prin cetini, și-ntind
Mînăstirile gîtul,
Iar ochii îl prind...
Să-și desprindă urîtul.

Pe-aici, se plimbau
Voievozii călare ;

Și sfinții mincau
Numai pîine cu sare.

Cu lacrima lor
Eu umil mă evapor.
Și parcă-as fi nor ;
Sau o umbră de
prapor,

Cînd nu știu ce gînd
Mă doboară-nspre
fapte
Sălbatic și blînd,
Ca o fiară cu lapte ;

Cînd aud cum pe mări
Înfrunzesc osăminte,
Mieräind arătări
Înspre stelele sfinte.

Paradoxul nostalgiei

În sat la mine, vara
Miroase a jugastru
Ce luminează seara,
Îngălbenind albastru :

Un paradox pe care,
Ca să îl poți cunoaște,
L-ai pus la încercare
Pe seama unei broaște.

Dar azi, copacul nu e
Decît o rădăcină

Ca seva amăruie —
Ce-mi curge pe retină.

Iar eu, la virsta asta
Dacă ar fi să umblu
Să recompun albastra
Din sentimentul dublu,

M-aș încilci în părul
Aceleiași copile :
Ce neagă adevărul
Cu broasca și Ahile.

Scrisoare

Mi-am risipit, prin patimi, neprețuita zestre
Oricît ar fi orașul de aspru în sechestre
Nu-s eu acela, mamă ; și nu te-ncrede-n lume,
Că nu mă știe nimeni, decît că port un nume
(Pe care-și pun părerea călări, ca pe-o vită) ;
Deci, uită grija asta și nu fi necăjită
Acasă, nu pot merge decît de Anul Nou, ori,
Știi bine că-n trei zile, nu simți decît că
zbo-ori
Ușor, ca pana smulsă din gușa giștei tale,
Și n-o să-mi placă-n cizme, dar toți vor zice :
„ia-le !"
O să se certe frații, cu dragoste buimacă :
„Ba eu", „ba nu", „ba nu tu", „ba el o să-l
petreacă !"
Și vei rămîne iarăși plîngînd spre drumul țării,
Căutîndu-mă zadarnic sub scutecele zării,
În timp ce eu și cei ce-mi vor duce din bagaje —
Vom bea pe drum tot vinul din una dintre
glaje.
Plîngînd vre o mireasă : poetă ca și Micle ;
Și ciopîrțindu-i lipsa cu hîrbul fostei sticle.
Dar cînd voi fi departe de mica noastră
„Vamă"
Și-o să renască-n mine trecutul — ca-ntr-o
ramă,
Cînd lumea va fi lume, înghețul iarăși — rece
Și voi simți că timpul e totuși timp și trece,
Abia atunci voi ști că — din lacrimile tale —
Toate-s mai lungi și grele decît această cale.
Dar, nu fi necăjită ; căci, chiar de nu-s în sat,
Viața mă mai umple : ca pe-un pahar uitat ;
Și gîndul mă înalță, de parcă Dumnezeu
Și-ar potrivi măsura după un pas al meu.
Iar cînd mă simt departe, muncit de străinare,
Cu șarpele privirii încolăcit sub zare,
Atunci, te strig pe nume, la fel ca tata : Firă...
Și-n toată lumea asta, doar duhul tău respiră !

Ana Ruxandra Ilfoveanu : „Peisaj"

plastică

Lecția maeștrilor

Nefiind limbaj, expresia plastică își dezice vocația oricărui mesaj, a oricărei intenții de „ordine preceptuală", așa cum sînt ele potențate de arhitectonica semnelor lingvistice, să zicem. Și, dacă speculînd o astfel de evaluare, Kandinsky a mizat pe modularea în abstract a unui „sistem de grafeme", imaginîndu-și inițierea limbajului plastic pur, o altă categorie de „adepți ai semnului" au menținut aparența obiectiv-formală a lumii, dar au acționat cu toată fantezia asupra sistemului de articulații care o țineau în echilibru, reintocmind universul conform unei sintaxe a codurilor plastice întrutotul acceptabile. O tendință de abstractizare extremă și o alta **supra**- sau mai degrabă, **infra**-realistă au scos, așadar, semnul plastic, expresia plastică de sub tutela comunicabilității ideatice explicite. Dar nu atît de convingător, deoarece asemenea viziuni nu fac decît să elasticizeze disponibilitățile de receptare și de reflectare a realului, fie și dacă acesta este doar sugerat de o stare de spirit sau numai de o impresie. În acest sens, desenele **Gabrielei Moldovan Bubă** („Căminul artei" — parter) refac sintetic și cu claritate această posibilă „școală a genului" ; în fond, o armură formală modernă și bine pliată pe o structură drenată intens de undele unor atavice izvoare romantice, străbătute ici-colo de irizații suav ironice.

Mi se pare că tînăra graficiană și-a construit cu minuție o simbolistică, ce-i deconspiră deopotrivă maestrul (a fost elevă a profesorului Vasile Kazar) și permeabilitatea culturală inteligent prelucrată. Date care, adăugate vădi-tei sale înzestrări artistice, i-au îngăduit formularea unei poetici cu ambiții individualizante, de extracție psihologică și chiar filosofică, cum observa cu subtilitate în prezentarea expoziției — citindu-l pe Aragon — criticul Mihai Drișcu. Un foarte sigur duct al liniei, susținut de o capacitate fabulatorie adesea debordantă, creind, astfel, o lume credibilă prin juxtapunerea rigoarei cu jocul și improvizația (desenul privit ca notație), toate acestea fac din ciclurile grafice ale Gabrielei Bubă dovada unei opțiuni estetice, a cărei tradiție încă se făurește sub ochii noștri.

Pentru **Ana Ruxandra Ilfoveanu** șevaletul este, înainte de toate, un partener de dialog răbdător și cordial. Împrejurarea unei expoziții nu face decît să ilustreze un asemenea tip de relații ce se dezvoltă, în intimitatea unui atelier de creație, între instrumentele artistului și universul pe care îl cercetează. Atîta timp cît lucrează, artista își domină instrumentele cu dezinvoltura pe care numai voluptatea artifexului i-o poate înlesni. Ana Ruxandra Ilfoveanu nu-și cenzurează deloc aceste impulsuri, deoarece în viziunea ei semnul plastic devine viabil numai în măsura în care aventura descifrării lui începe cu dăruirea pentru împlinirea reală a destinului ce-l poartă.

Dimensiunea acestei înclinații, i-aș spune ontologiste, ne-o indică, în special guașele și, întrucîtva, desenele prezentate în expoziție (Galeria „Galateea"). Adică, exact acel teritoriu în care artista se manifestă cu deplină sinceritate, dar și cu o mai pronunțată sensibilitate cromatică. Altfel, paleta ei reține cu predilecție o gamă relativ restrînsă de tonuri grave într-un registru tematic și el auster. Este, însă, și în această străbatere restrictivă a orizontului existenței celei mai obișnuite un răspuns al statorniciei față de crezul estetic, pe care artista și l-a afirmat — într-o lesne descifrabilă continuitate stilistică cu maeștri mai vechi ori mai noi ai penelului — încă de la primele ei apariții expoziționale de acum 7—8 ani. Fazanul, peștele, vasul de lut ori de aramă, tava de cositor, coșul cu fructe, periferiile răsfirate și arborii desfrunziți într-un aer de tîrnă tîrzie, iată la ce se rezumă scenariul și recuzita plastică a Anei Ilfoveanu. Lecție de simplitate și cordialitate pe care a înțeles să și-o asume cu seninătate și, apoi, să ne-o restituie estompată în boarea unui lirism discret, dar întotdeauna validabil.

Corneliu Antim

muzică

Tudor Ciortea

Cu adevărat greu ne vine să credem că ne-am despărțit pentru totdeauna, cu puține săptămîni în urmă, de maestrul Tudor Ciortea. La virsta tinereții ca și la cea a senectuții, Tudor Ciortea nu a fost decît tot mereu viu, strălucitor în muzică și în replică, iscălînd cu inimitabila-i intonație observații penetrante ori, cu o mînă responsabilă, partituri splendid împlinite.

Verva muzicală și umană radia în jurul lui Tudor Ciortea, dacă mă gîndesc acum dincolo de har și de ascuțime de spirit, dintr-o mare noblețe, o superbă detașare de tot ceea ce este mic, trecător, conjunctural. Compozitor aparținînd întrutotul, prin formație, crez artistic, poziție față de muzica cultă și populară, generației sale, a apărat și, pe urmă, practicat inovația stilistică, în perioade în care organismele Uniunii Compozitorilor nu erau chiar foarte indiferente, cu atît mai puțin deschise, intruziunii noului în scriitura muzicală românească. Profesor, riguros prin ascendență, era un poet al analizei muzicale, niciodată pre-judecată, întepenită, iar la ora de compoziție, unde am avut bucuria să-i urmez sfaturile, nu era — așa cum s-ar fi putut, despărțindu-ne soclul virstei și notorietății — intransigent, ori scolastic, ori autoritar. Nu era nepăsător — în sensul indiferenței față de bine și rău, față de nou și vetust — era însă doar prea nobil pentru ca „zgomotul și furia" să-l poată tulbura, micșora.

Ca la toți artiștii adevărați, tot la fel la Tudor Ciortea vocația se extinde și în viața obișnuită pînă la a alcătui o imagine inextricabilă. Cine poate auzi liedurile sale, ca **La steaua** de Mihai Eminescu (mi-a povestit emoția și frămîntarea cînd a fost să găsească echivalentul muzical la versuri de o asemenea densitate ideatică) ori cele după Nichita Stănescu (arse de vraia exprimării eliptice, de tensiunea aforistică), cine le poate, deci, auzi fără a revedea, ca totdeauna viu, imaginea omului hîtru, blajin malitios, acest brașovean de spirit moldav, căutînd cu virtuozitate marginea ambiguă dintre gluma subînțeleasă și adevărul adesea usturător pentru interlocutor. Cine (re)aude **Din isprăvile lui Păcală** fără să gîndească că numai Tudor Ciortea putea traduce în muzică un asemenea scenariu. Iar scenariul muzical se reîntorcea în cotidianul diurn, în acea retorică surprinzătoare a vorbii care punea, din mare discreție sufletească, pasiunea, bucuria exprimării sincere, în spatele vălului fin al auto-ironiei.

Și toată această degajare, această superbă plutire pe liberele meandre ale unui destin senin, toate erau un văl. Ele ascundeau privirii indiscrete pe artistul tenace, încleștat cu stilul moștenit înspre stilul re-creat (piesele „maramureșene" pentru pian), cu comentariul însoțe sublimarea crispată a esențelor (ultimele cvartete).

Și, dacă la sfîrșitul unui astfel de adio consemnat în scris se obișnuiește a se afirma că cel dispărut nu va fi uitat niciodată, cel puțin de astă dată cred cu tărie că nu este o vorbă de ocazie.

Costin Cazaban

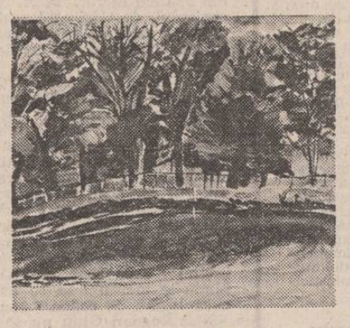

Ana Ruxandra Ilfoveanu : „La marginea pădurii"

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ALEXANDRU MACEDONSKI

VI. Utopisme S.F. și scepticism existențial (3)

Făcînd o adevărată paradă descriptiv-științificizantă, menită a conferi narațiunii necesarul coeficient de credibilitate, totuși, Macedonski nu înțelege nici de data aceasta să fie cu totul fidel formulei. Moralismul său congenital se insinuează chiar și în materia aparținînd demonstrației „tehnice" propriu-zise. Insistîndu-se, de pildă, asupra extraordinarelor progrese înregistrate de mijloacele transportului public („Se desființase astfel zgomotul asurzitor al autobuzelor (răsă și al greoaielor automobile pe care industriașii nu le modificaseră într-adins pentru a-și putea trece fierăria veche"), se face precizarea că, firește, nici despre transportul cu cai nu mai poate fi vorba, „de vreme ce omenirea, care evoluase între anii 1900 și 1932 mîncase toate aceste animale așa numite nobile, nemailăsînd la ordinea zilei decît boii și măgarii". Adevărul este că tema S.F. a narațiunii stă sub semnul celui mai acut scepticism în ordine socială și morală. Nonconformismul macedonskian impulsionat de cea mai vie receptivitate la noutățile puse în circulație de revoluția științifică este radical amendat odată cu intuirea — tot în registru S.F. — a consecințelor atotcuprinzător catastrofice pentru existența normală a umanității. Ideea este că în cele din urmă se produce dramatica ieșire din matcă a legilor imuabile ce guvernează viața colectivității umane. Este adevărat, perspectiva înfrîngerii forțelor oarbe ale naturii apare deosebit de ademenitoare („Pe veci învins, oceanul își va dezlănțui zadarnic puterea. Valurile cele mai despletite, strigătele cele mai groaznice, mînii de tigri și iureșe de elefanți, toate acestea n-aveau să mai însemneze nimic față de uriașul ce va supune după voința lui adîncurile, în care un munte cît Himalaia s-ar scufunda și ar dispărea ca un sloi de gheață") ; de asemenea, se pune mare preț atît pe nobila posibilitate a cunoașterii și înțelegerii între oameni („Acest titan va duce, dar, pe vreme bună ori pe vreme rea, prosperitatea din pîntecele lui, de la o lume la alta, cu aceeași seninătate și va restabili între popoare curentele sufletești slăbite, va lega pe om de om într-una și aceeași confederațiune : cea a unui neîncetat mers spre progres"), cît și pe uluitoarele profituri financiare, constînd, cum metodic ni se arată, în ceea ce rezultă de pe urma celor douăsprezece curse anuale făcute de **Oceania-Dreadnought**, avînd la bord un milion de călători („100 lei de fiecare") și mărfuri ce aduc un „venit de cel puțin un miliard", la care se adaugă un „nou și rotund" miliard provenit din concesionarea clădirilor de pe „orașul plutitor". Dar tocmai perspectiva unui asemenea opulent eden modern, (nu sînt omise nici colosalele venituri provenite din industria turistică), sub semnul căreia se structurează universul S.F. al povestirii, este aceea care zdruncină din temelii jubilanta încredere în minunile tehnicii și științei. În acest punct, insolita notă particulară a demersului macedonskian se relevă în refuzul tentației de a idealiza, prin fetișizare, formula stas a narațiunii S.F. Irepresibilul spirit critic al scriitorului (convertit altădată în criticism revendicativ), acum, se exercită pe terenul deschis de lucida punere în discuție a fenomenului de degradare a conceptului de muncă socialmente necesară. Ideea este că fabuloasa bogăție dobîndită de pe urma utilizării exclusiv pragmatice a minunilor științei atrage după sine, mai întîi, îndepărtarea însuși uman de atributul său esențial care este munca („Nu mai era om care să nu se fi îmbogățit și foarte puțini rămăseseră cei cari mai voiau să muncească. Agricultorii și comercianții, industriașii, lucrătorii și pînă și haimanalele ce erau pînă atunci decît niște „tîrîie briu" își aveau acum depozite însemnate de bani în aur la Banca Franței, la Creditul Lionez și în alte mari bănci"). Dacă o asemenea generalizare, din unghi social, a fenomenului duce la subminarea temeliilor S.F.-ului demersului narativ, în schimb, efectele lui inflaționiste sînt cît se poate de just relevate („Odată cu grămădirea aurului crescu însă și prețul oricărui obiect, iar kilogramul de carne nu se mai vindea decît pe 100 lei și jimbla pe 20"). Ca moment epic-descriptiv în sine, fragmentul în care este imaginat Parisul odată cu marele exod al populației sale către „orașul plutitor", poartă pecetea unui realism descriptiv de o concretețe halucinantă. Prozatorul realizează printre primii una din cele mai pregnante imagini de apocalips modern, imagine care, cum bine știm, obsedează literalmente marea proză a secolului :

„Parisul, fiindcă se golise de locuitori, căci toți alergă spre golful Gasconiei pentru a face bani, rămăsese văduv de automobile, de autobuze, și de trăsuri de piață. Nu mai era cine să urce în ele, nici cine să le conducă. Nu mai funcționau nici chiar tramvaiele, iar prăvăliile erau mai toate închise, și nemărginitul oraș murea ulița cu ulița. S-ar fi crezut că a trecut peste el o ciumă și că s-a sfîrșit pentru dînsul de veci orice activitate omenească, cei care îl părăsiseră mai întîi fuseseră miniștri și autoritățile cari deduseră fuga acolo unde în toate părțile licărea și zdrangăna aurul. Sergenții de poliție nu mai aveau nici ei ce păzi, pentru că nimeni nu mai aveau zor să fure, iar apașii ce lăgară spaima în atîția bogătași erau acum mari și pîntecoși proprietari".

Contrastul dintre imaginea, am spune, precamusiană a marelui oraș mort și gigantomania luxuriant-tehnicizantă a „orașului plutitor", pornit, în sfîrșit, în cea dintîi cursă, este, firește, menit a releva delirant-irresponsabila stare de spirit colectivă în al cărei vertij este antrenată existența umană. Ajuns la virsta supremei maturități artistice, scriitorul își pune în valoare excepționalele virtuți imaginative dintr-o asemenea inedită perspectivă ce conferă viziunii fantastice atributele unei modernități grave, adînc avertizante. „Jocul" dintre text și subtext, în vederea sugerării, discrete dar penetrante, a substratului simbolico-ideatic, este condus cu mîna de maestru. Fazele fantasticului eveniment se succed pe cît de grandios și solemn, tot pe atît de uluitor. Întîi, „ziua cea mare" este prezentată din perspectiva ultimelor manifestări festive : „Ivirea ei fu vestită de 1000 de lovituri de tun ce izbucnîră în tot lungul golfului. Milioanele de răsuflări ce gîfîiau în acea clipă în fața mării se schimbară într-o aripă de furtună, care trecu deodată peste valuri și le ridică în sus răzvrătite. Bolțile cerului fură zdruncinate și se cutremurară de trei ori". Iată, acum, și înmărmuritoarea plecare în larg a himericului vas **Oceania-Pacific-Dreadnought** :

„**Oceania-Pacific** însă își urma drumul neturburat, se ducea cu largile lui bulevarde impodobite cu cireși înfloriți, cu castani pe aie căror ramuri, petale de flori trandafirii puneau o zăpadă primăvăreacă, se ducea care era cea nouă, iar New York și universul întreg îl salutară și în timp de ani numeroși, acest **Dreadnought** al păcei și fericirei cara bucuria și bunul trai — toate satisfacerile sufletești și materiale — de la un continent la altul".

De-ar fi fost, să spunem astfel, un utopist de profesie, decis a produce în serie narațiuni S.F., scriitorul ar fi pus aici punctul de încheiere, oferind cititorului o încîntătoare și deconectantă lectura, așa cum au procedat și procedează încă numeroșii „specialiști" ai genului în bulversant efemerele lor plăznuiri. Însă, **tema autorului,** de esență moralist sceptică, insidios „enunțată" de-a lungul întregii povestiri, își exercită, din nou și decisiv, prerogativele. „Utopia alegorică a lui Macedonski concnide Tudor Vianu în studiu citat, — se încheie astfel asupra afirmării ordinei naturale și fantezia sa sarcastică ajunge să se corecteze pe sine". Într-adevăr, argumentul psiho-social, perceput în profunzimea determinărilor practice, constrînge la o asemenea corectare de sine. Fiind toți oamenii pămîntului bogați, nimeni nu mai vru să muncească și drept urmare „comerț, industrie, artă, muncă a pămîntului, orice, încetă, de a fi și fiece popor se scufundă cu încetul în barbarie". Aceasta, deci, cu atît mai mult cu cît — atenție ! — însăși „clasa" producătorilor de bunuri artistice era pe cale de dispariție, căci, unde se mai găseau „și alți nebuni și mai mari cari să se urce pe scenă, să țipe, să plîngă, să cînte, să urle, ori să se strîmbe la public ?" Reinstaurarea ordinei naturale, evident, nu este posibilă decît cu prețul distrugerii monstruos-fantasticei minuni a progresului tehnico-științific, **Oceania-Pacific** fiind aruncată în aer cu „o nespus de mare cantitate de dinamită". Astfel încît „lumea se puse din nou pe lucru ; se reivîră brutari, prăvăliași, birtași, poliții și chiar apași, și lumea urmă să fie, tot ca înainte, bogată și săracă, fericită și nefericită" .

Luînd seama la explicita convertire în postulat existențial prin definiție lucid (probînd dobîndirea unui neașteptat simț al realității din partea autorului) a ideii social-morale inculcate demersului fantastic, se poate, credem, trage încheierea că **Oceania-Pacific-Dreadnought** este narațiunea care, în chip paradoxal, „corectează" însăși perspectiva himeric-dramatică, adesea de un conținut eminamente absurd, sub semnul căreia se constituie universul fantastic (sau cel puțin imaginar-fantasticizant) din proza macedonskiană.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

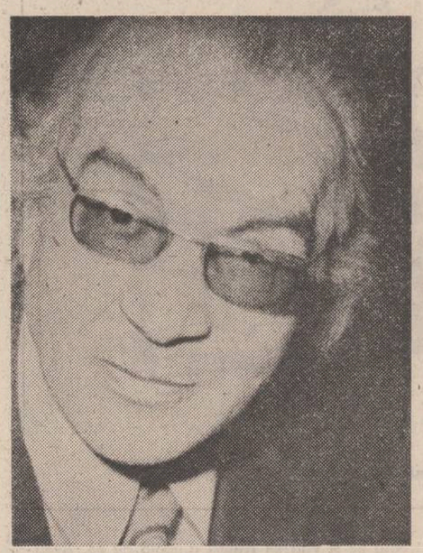

Laurențiu Fulga : „E noapte și e frig, seniori !"

Lui Nichita Stănescu îi e prezentat cel mai tînăr poet (sau critic) din familia Doinei Uricariu

Nicolae Prelipceanu, Ion Mircea și Mircea Tomuș caută toamna în Dumbrava Sibiului.

TINERI POEȚI

CINCI

O nouă promoție a Cenaclului de Luni, „un fel de al doilea val de tinere talente din cadrul cenaclului", cum zice criticul-diriguitor Nicolae Manolescu, își stringe poemele intre coperțile unei cărți, publicate de aceeași editură **Litera,** la care a văzut lumina tiparului și primul volum colectiv, intitulat **Aer cu diamante**. De astă dată, semnatarii cărții sînt în număr de cinci și astfel se numește și culegerea lor. Sînt toți profesori, absolvenți de filologie (Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Alexandru Mușina), dintre ei doar Mariana Marin debutînd pînă acum cu un volum propriu de versuri. Ea este, de altfel, și glasul cel mai format, cel mai cu **experiență,** aș spune, din această antologie de promisiuni lirice. Am scris despre prima carte a poetei, **Un război de o sută de ani** (1981), și impresia mea de atunci, întru totul favorabilă, se păstrează și la lectura acestor noi (cu o excepție) poeme din culegerea de față. Mariana Marin scrie o poezie nu ușor de receptat, căci dă senzația a fi emisă pe mai multe lungimi de undă, dintr-odată, ca un amestec de transă și luciditate, de vorbire discontinuă și vorbire stăpînă pe sine, pînă la orgoliu și semeție. Există dramatism și un patos de bună calitate în aceste poeme colcăitoare, incongruente, precipitate, rostite cu respirația la gură și cu un soi de forță a iminentei. Efortul de a fi lucid într-un univers dezarticulat și visceral înnobilează versurile autoarei pentru care existența are un dublu chip : „— **Trebuie** notat totul, / chiar dacă mă pocnești, / în această uriașă măcelărie, / unde mai crezi că te poți salva, / printre hălci de ardei gras, / unde ai visat și ai scris, / ca o manșetă roasă de viață, / unde ai chicotit cu fusta-nstelată, / cînd mirosurile se destind **și pe cer e numai fum...**" **(Pumaho).** Dorindu-și, pentru poezie, „limba scrisă sub pleoape", limba visului și a himerelor, așadar, Mariana Marin dă totuși dovadă de o remarcabilă putere a observației și a definiției transante, fără echivoc : „Vremea poemului înalt, ametitor, / a trecut. / Gîndul negru și sîrma ghimpată / vor tine minte doar aceste elegii // și o feroce singurătate, / ametitoare, înaltă..." **(Limba scrisă sub pleoape).**

Cam la fel gîndesc toți colegii de antologie ai poetei, precum că „vremea poemului înalt, ametitor, a trecut", astăzi poezia trebuind a ieși în lume în haine mai sărace, mai umile, de o simplitate stridentă, chiar rebarbativă. Locul sublimităților neacoperite trebuie să-i ia, în poezie, realitatea și experiența imediată. O adevărată furie de a revela realitatea în aspectele ei cele mai banale, cele mai derizorii și alienante caracterizează, în mare, poezia celor cinci tineri autori. Ea este o fișă de temperatură morală mai mult decît lirică în sensul strict al cuvîntului. Cum gîndesc și cum concep poezia trece înaintea dovezilor de talent și înzestrare poetică. Promoția poeților din anii '60 descoperea concretul, dar îl sensibiliza și îl spiritualiza. Teribilismele ei, căci au existat și acestea, nu ascundeau starea jubilativă sau pe aceea terifiantă, amîndouă laolaltă de prezente, de a primi datele universului. Revolta nu tocea simțul cosmic, adînc înfuzat în conștiința și poetica generației anterioare. Nici urmă de transfigurare lirică la acești cinci poeți interesați nu de ordinea vizibilă ori invizibilă a lumii, de procesele obscure și misterioase din natură, de realitatea secretă din spatele lucrurilor, ci, mai cu seamă, de mecanismul, de tăvălugul social și istoric, de minciună și adevăr, de coruperea valorilor morale. Ei sînt inteligenți și ironici, dezabuzați, grăbiți să audă, precum Romulus Bucur, „bolovanii căzînd / din marile basculante / ale timpului". Pe urmele lui Dimitrie Stelaru, acesta se consolează amar, în felul de mai jos : „dar lasă romulus bucur lasă / va veni o vreme cînd / ai să primești șuturi / cu o cizmă nouă-nouță / și vei avea și tu o pereche / pentru atari treburi / sub masă" ori face sumbre previziuni cu privire la viitorul conditiei lui de poet : „și ai să ajungi vreun bard județean / povestind despre curajul tău / din tinerețe / și despre prietenii tăi poeți / și despre intrigile care împiedică / apariția nemaipomenitei tale / cărți // și faci cite o vizită iubitei / acea tîrfă numită singurătate / întrebîndu-te mereu / la ce bun acest poem / tinichea legată de coada / speranței".

Nici Bogdan Ghiu nu se arată mai încrezător cu privire la soarta poeziei. Oricită ironie ar exista în versurile următoare, oricită polemică ar conține ele la adresa unei anumite retorici, dezabuzarea care îl cuprinde pe autor chiar în mijlocul discursului său dă o notă de pronunțată răceală demersului liric : „Nu știu cui seamănă aceste rînduri, / dar uite că iar vin să se întindă, / să se așeze, să stea, / s-adoarmă și să se arate / cu buzele lăsate, cu gurile căscate. / Transparența și înălțimea le-au obosit — / prea multe lucruri au fost văzute prin ele / și folosite. / Au venit să se așeze pe foaia albă și tare / și să inducă lumea în eroare" **(Prolog în carte).** Din aceste scurte poeme despre neputința de fapt de a scrie poem și despre mefiența față de poezie, aș reține, tocmai pentru nota lor discordantă, aceste rînduri care explică într-un fel strangularea vocii poetului : „Aș vrea să urlu / și / să port un titlu".

O poezie tipică de critic scrie Ion Bogdan Lefter, înțelegînd prin aceasta că versurile lui tind să explicitеze atitudini, concepte, procese de gîndire. Perfectiunea cristalină este aspirația (obsesia) acestui autor ce declară net : „Ca un vampir sug sîngele / poemelor mele / și ele rămîn / sticloase, / PERFECTE" **(Față în față cu dublul).** Atitudinea față de obiecte este aceeași, cît se poate de clară și de limpede exprimată : „Compun un cadru / o-ngrămădeală de obiecte, / declanșez aparatul ; / cufund hîrtia în lichidul revelator / și pe luciul ei apare încet / un conglomerat de cristale / perfecte". Toate astea nu ascund, ci, dimpotrivă, potențează sentimentul comun al vieții într-o istorie insuficient cunoscută : „Trăiești o istorie din hîrtie de ziar, / față în față cu cea mai abstractă / din toate dihăniile posibile". **(Un destin).**

Poeme lungi, întesate de lucruri și întîmplări, asemănătoare într-un fel celor scrise de Mircea Cărtărescu, dar fără senzualitatea și lirismul acestuia, compune Alexandru Mușina, explorator, după cum el însuși o spune, al catacombelor realității, „acolo unde nu mai există decît / Carnea și timpul, senzorul obosit". Sînt poeme-reportaj, izvorîte dintr-un sentiment de frustrare, cu o lume obosită și tristă, neghioabă ori insensibilă, poeme ce îngăduie să fie citite în litera și materialitatea lor cea mai ternă. Totul e spus și conținut aici, de față, fără mister și fără transfigurare : „Și apoi mă întîlnesc cu păianjenul blond. / Cu arlechinul domesticit, cu domnișoara de silicon. / Cu ursulețul Yoghi, cu marele gagicar. / Toți mă întreabă despre poezii, toți mă întreabă / Cum e noua mea viață. // Nu sînt triști, dar nici veseli. Trăiesc / Într-un aer de celofan, așteaptă clipa / În mare liniște, gata împachetați. // Ei mă întreabă despre poezie, acea trebuință / Tîfnoasă și plină de rușine a adolescenței, / Despre poezia, precupețită grasă și care /Ne-a luat pe nimic inimile de pustani și le-a pus pe ață, / Despre poezie, cuvînt plicticos, / Pe care dicționarele-l mai pomenesc / Din conformism și vocație inerțială" **(Budila-Express).**

Observ în primul rînd, cu oarecare îngrijorare, nu atît o neîncredere în forța poeziei, lucru ce s-ar putea explica prin necesități de ordin polemic, ci o punere însăși a ei sub semnul întrebării, ca și cum n-ar exista poezie și... poezie, ca și cum nu ea ar legitima, singură, pe un poet. Cam prea multă dezabuzare, cel puțin pentru gustul meu ! Apoi, și fără să fiu deloc malițios, poemele lui Alexandru Mușina din această antologie, nici vorbă inteligente, bine scrise, comunică experiența, într-adevăr amară, dar doar atît, a unui profesor navetist. Este o remarcă putînd fi aplicată cam întregii poezii, cu excepția celei semnate de Mariana Marin, din cartea de față : absența experienței sensibile în generalitatea ei existențială. Conduse, strunite mai bine zis de teme și idei, poemele nu lasă loc acelei comunicări profunde a „omului cu lumea și obiectele înconjurătoare. Nu au acces și la alte etaje de reflecție și sensibilitate. Dau senzația de sărăcie și univocitate, fără încărcătură intimă a ființei capabile de a stabili raporturi multiple pe multiple planuri. Cu un cuvînt, le lipsește posibilitatea de a fi citite și altfel decît în litera lor strictă. Vorbesc însă, nu mai puțin, despre starea de spirit a unei generații, iar acesta e aspectul lor cel mai interesant.

Dan Cristea

BUCURIA ȘI FICȚIUNEA

PRIVIREA LUI ORFEU

dar abuzul, exagerările duse pînă la o mecanică rudimentară a psihologiei creației în raportul biografie-operă, tendința obstinată de a găsi o explicație în planul vieții concrete a autorului pentru o realitate oricum supusă normelor ficțiunii, și cel mai adesea unor determinări care scapă controlului rațiunii discursive a eu-ului social (așa cum am văzut că îl numea Proust), ei bine, acestea le regăsim combătute la un alt artist important, căruia practica scrisului nu-i întuneca accesul la teorie, Virginia Woolf : „Întru apărarea ei (lumea ficțiunii n.n.) putem totuși afirma că dacă istoricul și criticul vorbesc un limbaj mai universal, mai savant, ei pot de asemenea să nu-și atingă ținta și să-și piardă direcția pentru simplul motiv că știu despre un scriitor atît de multe lucruri pe care scriitorul el însuși nu le cunoaște. Scriitorii pot fi auziți plîngîndu-se că influențelor — educație, ereditate, teorie — li se dă o importanță de care ei nu sînt conștienți în actul de creație. Este autorul respectiv fiul unui arhitect sau al unui meșter zidar ? A învățat acasă ori la universitate ? Locul lui e după sau înainte de Thomas Hardy ?". Și Virginia Woolf încheie paragraful cu una dintre ideile ce vor face epocă în „noua critică" (și aici subliniem că cele mai importante cuceriri ale acesteia vin chiar din meditația sterilă, bovarică asupra artei ale unor inși care au ratat din întîmplarea pură o meserie pozitivă pentru care cugetul lor era făcut) este raportul, de data aceasta, dintre operă și cititor, lectura producătoare de sens, lumea care se naște miraculoasă sub privirile noastre însetate de amăgire și uitare, de ieșirea din banalitatea și brutalitatea clipei care vulnerează nu numai trupul, dar și sufletul nostru ; nu numai o realitate vie, dar și un ideal care o transcende într-o opțiune a ceea ce omul consideră că trebuie să rămînă umanitatea lui ; este colaborarea dintre ceea ce se află **in potentia** cu ceea ce se află deja **in actu,** raportul fertil care se restabilește între dorință, ca regulă a spiritului nostru, și realizarea ei într-un text material, ca excepție la care șansa ne-a fost favorabilă să participăm : „Totuși poate că nici unul din aceste lucruri nu se află în cugetul lui atunci cînd scrie, iar ignoranța cititorului, așa cum este ea, aducînd ingustime și limitare, are cel puțin avantajul că nu stinjenește ceea ce cititorul posedă, cu toate că în grad mult mai slab, în comun cu scriitorul : **dorința de a crea"** (s.n. în Virginia Woolf, **Eseuri,** p. 194, Univers 1972).

În această devenire a conștiinței sub controlul — incontrolabil ! al duratei (și aici nu trebuie ignorat intuiționismul bergsonian care, dacă, sub aspectul pur filosofic, este amendabil din cel puțin două părți în același timp, sub celălalt, al psihologiei artei, el a rămas prodigios), o durată menită să dea unitatea vieții noastre spirituale, să ne dea iluzia că participăm cu toții la spectacolul creației, fie ea materială, fie spirituală, dar cu un vector meliorist, ascensional, de **anabasis** și nu de **catabasis** : deci de restabilire a integrității, a unității lumii împotriva sciziunii care nu poate duce decît la nefericirea și dezastrul concepțiilor alienante despre conștiința omului și natura sa dedicată, hărăzită unei fericiri ipotetice. Sau, cum spunea Saint-John Perse la Stockholm în 1960, cînd i s-a acordat Premiul Nobel, despre menirea poeziei și, deci, a artei prin excelență, așa cum o înțelegea el ca ființă cu harul de a restabili ilimitatea umană : „Refuzînd să disocieze arta de viață, sau cunoașterea de dragoste, ea este acțiune, pasiune și inovație, care-și deplasează merău pietrele de hotar. Dragostea este căminul ei, nepăsarea îi este lege, iar locul pretutindeni, prin anticipație. Ea nu vrea să fie nici absență, nici refuz".

Unul dintre poeții puri ai secolului refuză deci ruptura dintre artă și viață, pe cînd M. Proust și V. Woolf, despre biografia cărora se știu atîtea „răutăți și mici scandaluri", ar părea că, dimpotrivă, o practică și o adoră. Dar sfișierea dintre biografie și operă este o aventură la care nu poate renunța nici un artist, între cele două eu-uri (și nu este S. J. Perse exemplul străluicit în acest sens, el rupînd pînă și cu numele cariera sa diplomatică de vocația creatoare ?) apărînd totdeauna un geniu, adică, metaforic vorbind, în zile agnostice și atee, un înger de pază care pe înserate vine să ne închidă pleoapele și să ne întrebe : ce faptă bună ai făcut astăzi ? Și, ca M. Proust sau V. Woolf, să vezi dacă poți răspunde : am încercat să reintru în ritmul nichtemeral, al trecerii armonioase de la zi la noapte și de la noapte la zi, am încercat să celebrez, să urmez elanul și fluxul conștiinței mele însetate de bucurie și adevăr.

Dan Laurențiu

Sfîrșitul basmului

Urmare din pag. a 3-a

într-un moment de sforțare socială colectivă. Oriunde s-ar putea descoperi intelectuali zdrobiți de un mediu neînțelegător („Dan" al lui Vlahuță, nuvelistica lui Delavrancea, Ladima al lui Camil Petrescu) reduși la o condiție „mizerabilistă", s-ar putea detecta, așadar, precursori ai romanului „obsedantist".

Mai rare atunci cînd e vorba de mediul rural. trăsăturile prozei „obsedantiste" presupun aci un altfel de mecanism, în general independent față de scheme, căci „problema țărănească" nu și-a modificat cu mult, de la „Ion" și „Tănase Scatiu" și pînă la „Moromeții", conținutul propriu-zis. Cînd intelectualul este egotist și voluntar, țăranul îmbrățișează o conduită de felul „genealogic" și ataraxic. Idealul lui e „pămîntul", formula lui sufletească nu este „eul" ci „familia" și a păstra totul așa cum e nu sprijină stabilitatea individului, ci a grupului consanguin. Rezistența lui la modificări este mai mare decît la intelectual, fiindcă stingerea posesiunii agrare e văzută nu ca un sfîrșit al eului, ci ca un crepuscul al întregii serii consangvinare. „Moartea" lui ar fi moartea speței și cine face proză țărănească, derivată cronologic din epoca romanului „obsedantist" ia, în fapt, foaia de observație a unui sfîrșit de lume. Un „sfîrșit" era în „Ion" și în „Răscoala", în „Tănase Scatiu". Însă a vedea cum, odată cu „economicul", se modifică mentalitățile și se consumă definitiv un ev etnografic nu s-a putut face decît odată cu „Moromeții", cu „Cartea Milionarului", cu „Drumul cîinelui" și cu „Niște țărani".

„Niște țărani" conține, în definitiv, istoria unui țăran memorabil, Năiță Lucean, întors întreg din război, arestat reprobabil și ținut în beciuri pînă la „discuția" cu un omenos șef de „Raion", ingenios apoi, precum Ilie Moromete, cel care amina plata „fonciirei", în a scăpa de înscrierea în „colectivă", „lămurit" în cele din urmă precum Ilie Barbu și, cum se zice, înregimentat. Redus la o astfel de simplă relațiune, „Niște țărani" pierde cam tot ceea ce are original și, esteticește, puternic, părînd a fi o comună istorioară idilică, de felul celor ale lui Francisc Munteanu sau Al. Jar (despre colectivizare se mai vorbise în acest fel și Năiță Lucean nu ar fi altceva decît un erou „pozitiv" dar „cu pete"). O asemenea interpretare nu este însă adevărată căci în vreme ce romancierul adaugă, punct cu punct, elemente noi în psihologia lui Năiță Lucean, în jurul aceluia (și în legătură cu el) oamenii mor sau migrează de la sat spre oraș, ratiocinează adînc sau pripit, trădează, pleacă, destituiți, în alte părți, ajung, din ofițeri, simpli agricultori, se mișcă, așadar, o întreagă lume care fierbe.

Prozatorul e nu idilic ci „modern", el studiază precum Ers. Caldwell (în „Drumul tutunului") și Manuel Scorza în („Bat tobele pentru Rancas") istoria unei comunități rurale, aproape dezarmate, înaintea unei invazii civilizatoare care provoacă rupturi. „Poiana lui Iocan", care e acum „Matul", nu mai este agora deliberațiilor unei lumi echilibrate, ci casa neliniștilor comprimate. La „Mat", ruralii nu comentează gazete ci povestesc, nostalgic, din războiu; sîntem în virsta de fier în care eroii au dispărut.

Puțin din lumea veche, cu cheful de lăsata secului, cu vin de novă, în butoi de gorun și pastramă de oaie, cu pomenile pantagruelice cu popii beți și simpatici, prăvăliți pe spate și cu gura deschisă la cană, cu țăranii încrezători în descintece și „legări" miraculoase, cu ritualistica ei într-un cuvînt, mai reverberează aci, însă din ce în ce mai palid. Cînd Pătru cel Scurt, venit nu se știe de unde, fără părinți, greoi și bun, se prăpădește, lumea pe care o părăsise s-a umplut de bocete. Este sfîrșitul basmului, dispariția etnografiei poetice.

Numai o prejudecată izvorită din prelungita gazetărie a lui Dinu Săraru a putut să genereze

A APĂRUT ALMANAHUL «Scînteia tineretului»

● 192 de pagini atractive, bogat ilustrate ● 192 pagini de informații și noutăți de ultimă oră ● 192 de pagini de bună dispoziție.

impresia de „reportaj", ivită ici și colo, atunci cînd s-a comentat „Niște țărani". O materie într-atît de spectaculoasă precum este disoluția brutală a unei lumi vechi, aproape sempiternă, atacată de istoria care venea de pretutindeni, ca o ceată de furnici roșii, uriașe, avea nevoie de o expresivitate nervoasă, deschisă fețuritelor tehnici. Dinu Săraru nu este lipsit de aceasta, el iubește, în general, introducerile brutale, americănești, fiind, în zugrăveala de noroade, un creator de tablouri înăbușite, duse ca într-o pictură mistică a suferinței, știind să încheie cu propoziții definitive un capitol sau o secvență logică. Epicul cu mari paranteze, adăugind mult atunci cînd ar fi de clarificat evenimente și comportări, face să se întindă pe pînză o pastă consistentă, urmele unei comunități înrădăcinate, viețuind adînc într-o lume a cărei fericire e suferința.

Deși narațiunea propriu-zisă pare a fi tot a unui „rural" care drăcuie, vorbește țărănește, cîrtește și pătimește cu tot ceea ce e împrejur, totuși stilul lui Dinu Săraru este elaborat și calculat, scoțînd aici efecte din dizarmonii (țîrîitura infernală, frig igrasios etc), aci din insolitul unui limbaj muntenesc jute și colorat. O „mucegăială" copleșește acea lume de la Cornul Caprei unde pătrunde, pe șleahuri istorice peste umanitatea învesmîntată în „dimia săină", care se „aciuise" pe unde poate, prin case, pe la „Mat", prin beciuri, punînd „temelii" abandonate de casă, făcînd pomeni, întonînd „cîntece vechi", avînd datorii. Vorba tăioasă, șireată, aproape uimită, a unui asemenea specimen valah nu e decît o formă a rezistenței ultime a unei civilizații care „nu mai are altă putere" : „Eu n-am, zise Năiță după un timp. Și ridică mîinile neputincios. N-am avut, n-am ce să le dau. De unde să le dau eu puști, dacă n-am ? Dac-aveam, le dădeam, nu mă bucuram eu la sărăcia lor, fiindcă ar fi avînd și ei nevoie dacă s-a nmulțit ofițerii și l-au făcut și pe-al lui Turbatu ofițer, trebuie să le dea și lor ceva-n mînă, că nu mai sînt la oi. Da dacă n-am, îmi pare rău. Las'că dac-aveam tot nu le dam, adăugă el, fără să se uite dacă Pătru se ține după el sau e în rînd cu el (...) Și dacă aș avea, tot nu le-aș da, vorbea Năiță singur. Nu le-aș da, fiindcă noi și așa sîntem săraci. Dacă nici o pușcă nu mai avem pe lîngă casă, de ce dracu am mai făcut războiul ? Dar n-am, hotări el definitiv, răstîndu-se la Pătru cel Scurt, și acesta înțelese că Năiță Lucean nu are și nici nu a avut vreodată arme.

El însă avea și o dădea".

„Moromețianismul" e aci numai atît cît e limbaj muntenesc comun, căci Năiță Lucean e un Ilie Moromete îmblînzit, un om al lumii țărănești vechi care a învins agonia și se mișcă înainte, în conformitate cu un energetism irepresabil. Filosofia lui Dinu Săraru e a unui organicist care vede luminile concatenate, lanțul continuu, nu ruptura.

Enigma

Urmare din pag. 1

hotărîsem să las baltă toată afacerea, s-au auzit pași ușori trecînd peste foile îngălbenite și straniul locatar mi s-a arătat în față.

Putea să aibă în jur de cinzeci de ani, poate mai mult, era înalt și nefiresc de slab, cu un chip destins, luminos, încadrat de o barbă cărunță.

Era îmbrăcat într-o salopetă jerpelită dar curată și avea în mînă un coș de papură burdușit legat cu o frînghie.

M-am ridicat și i-am ieșit în întîmpinare tocmai cînd se îndrepta pășind în vîrful picioarelor spre ușa beciului. I-am dat bună-ziua. A tresărit violent și m-a privit cu uimire și jenă. Chipul său blînd reflecta o nesfîrșită umilință și rușine. Mi-a răspuns la salut apoi a rămas nemișcat legănîndu-și jenat bocceluța de papură. L-am întrebat de cînd locuiește în pivniță și el mi-a răspuns că de cîteva luni. Vorbea cu oarecare oboseală și frică în glas dar se exprima fluent, în cuvinte alese.

„Sînt un om necăjit, tinere domn, mi-am găsit aici un adăpost temporar.

Nu sînt nici hoț, nici vagabond, decît un om necăjit și năpăstuit. Am făcut și războiul, tinere domn, sînt singur pe lume, tinere domn, dar sînt cinstit și-mi cîștig pîinea cu ajutorul brațelor, deși, trebuia să mi-o cîștig cu ajutorul minții. Dacă credeți că vă pot produce neplăceri, sau dacă vă incomodez și vreți să folosiți beciul, îmi iau tălpășița..."

L-am asigurat că nu ne deranjează cu nimic și dacă vrea, îi pot oferi o cămăruță unde să ierneze. Mi-a răspuns că nu e nevoie și că el e obișnuit cu beciurile și cu asprimea iernii.

A doua zi am coborît în pivniță și i-am dus un costum și-o manta militară veche dar groasă și călduroasă, o jumătate de pîine neagră și niște slănină precum și o cutie cu chibrituri.

L-am pîndit pînă spre seară. I-am văzut intrînd cu aceeași grijă și jenă și m-am culcat mulțumit, convins că-i făcusem o bucurie.

În dimineața următoare am coborît iar în beci. Salteaua era strînsă și așezată la perete ladanoptieră trasă și ea lîngă zid cu scrumiera curată și, alături, pachetul cu haine frumos împăturite și acoperite de un ziar.

Pîinea, slănina și chibriturile nu mai erau...

O săptămînă l-am pîndit în fiecare amurg al toamnei ce grăbea spre iarnă, atent, să-i aud pașii călcînd tematori pe frunzele veștede.

Dar omul cu față de Crist chinuit și zîmbet jenat de copil, s-a mistuit ca un abur și de atunci, nu l-am mai văzut niciodată.

atelier literar

poșta redacției

R. E. STAN : Înșiruire simplistă, naivă, scrisă cam neglijent, rudimentar.

P. PETRICOLAIS : Pagini nervoase, inteligente, cu destule implicații lirice, dar încă prea răvășite, pline de șovăieli și stîngăcii, insuficient structurate, etc. Lipsă de experiență și de disciplină a condeiului, cum s-ar zice : „incoerența începutului de drum".

„A FOST ODATĂ UN MOȘ ȘI O BABĂ" : Povestire neiscălită (ca și scrisoarea), nu lipsită de unele calități narative, dar încă prea reportericească, sumară, expeditivă. Observațiile din scrisoare sînt, în mare parte, întremeiate (tăietura anexată e cu totul edificatoare !...), dar explicațiile nu țin de răspunderea noastră.

EM. PETRESCU : Vă cam repetați, vă cam învîrtiți în loc, într-o formulă oarecum minoră, restrictivă, fără suflu, care tinde spre manierism. E prea devreme să cantonați, atît de ferm, într-o formulă (la urma urmei preliminară) înainte de a fi întreprins o investigație mai largă, mai curioasă, mai pătrunzătoare, în tărîmurile lirismului. (Ceva, în „Soldatul necunoscut", „Rest").

MARIA-DALIA : Pagini melancolice, rememorative, scrise curat, liric. Dar vocile care povestesc nu se pot identifica, alternanța lor e cam confuză, imposibil de urmărit.

ADRIAN DOGARU : Parabolele dv. sînt interesante, ca performanță de fantezie, numai că, într-un asemenea gen, e bine ca „tîlcul" să aibă o semnificație clară, o anumită direcție. Altminteri, totul rămîne ambiguu, pestriț, hazardat, cum se întîmplă și în cazul de față, unde lucrurile rămîn (mai ales în „Viața continuă") suspendate, fără o rezolvare faptică finală și fără un înțeles lămurit. În plus, construcția epică propriu-zisă e nesigură, chiar contradictorie (mai ales în „Apele", unde lumea roză pe care o imaginați la început nu prea consună cu manifestările tradiționat brutale și vulgare ale gardienilor ei). Nici în ce privește redactarea, expresia, condeiul dv. nu se arată prea sigur, destul de experimentat. Celelalte două schițe, mai mici, sînt mult mai slabe.

OANA CĂLIN : Portretul din „Telefonul" e făcut cu acuratețe, chiar dacă și cu unele elemente livrești, convenționale. Să vedem, în continuare.

C.M. WAGNER : Plîngerea dv. e cu totul surprinzătoare !... În ce ne privește, n-am avut nici un motiv să bănuim ceva (exceptînd unele, rare, „accidente, cu aer, cum e și firesc, cu totul întîmplător). Dv., însă, păreți să știți mai mult, chiar și despre reacția acelor „cititori voluntari", care rîd și se amuză (de ce să rîdă ? ce e de rîs ?...) — spuneți-ne și nouă, ca să știm despre ce e vorba. Din cele trimise acum, lucrul cel mai bun (exceptînd titlul, „căutat", nemotivat, sub semnul „pestelui banană"...) e „Pasărea colibri", solid construită, bine scrisă, cu excelente pagini de portret, care, cu un cuvînt, confirmă bunele perspective ale prozatorului care sînteți. (Ceva din atmosfera și scriitura lecturii „inspiratoare" a trecut și în paginile dv., dar dacă nu ne-ați fi spus, poate nu observam...). Mai puternică este această influență în piesele pentru copii, foarte „americanizate" în factură și mentalitate, „străine" cumva, parcă traduceri, care, în general, nu ne-au plăcut (dar în acest domeniu, al literaturii pentru copii, prieperea noastră nu e de luat în seamă). Nu ne-a plăcut, însă, nici „Amintiri", improvizată grăbit, confuză și încîlcită, cu o grămadă de personaje fantomatice, fără identitate, etc. (Multă cheltuială de vorbe, o manieră a repetiției „preluată" și practicată cu exces, cu efect adesea pisălog : „Mă sfîșia nebunia ei, căci este nebunie", „sînt vie, atît de vie", „e mult prea tîrziu, nu-i așa că-i mult prea tîrziu", „am țipat dintr-o dată, am țipat", „fericită, fericită că i-a scăpat", „în timp ce aluneca, ca o pasăre aluneca", etc., etc. Multe neglijențe de redactare, de stil și expresie, ca de p. „oamenilor aceia", „ce gînd nebunesc îmi purtaseră pașii", etc.). Ar trebui, poate, să treceți nițel de faza exercițiilor mai mult sau mai puțin întîmplătoare, mai mult sau mai puțin diletante, și să vă „insurubați" mai profund și mai „profesional", într-o lucrare **mai a dv.**, care să vă implice total, ca experiență de viață și de condei.

MĂDĂLINA ȘT. GRIMAȘ : Povestirea colecționează un șir nesfîrșit de dulcegării infantile, ecouri livrești, convenționale, din literatura genului (ecouri periferice, degradate, și din Ionel Teodoreanu) iar publicarea ei, chiar în această formă ușor abreviată, a fost, după părerea noastră, o generozitate rău înțeleasă, o concesie nejustificată (poate chiar dăunătoare) față de răsfățul și infatuarea dv. precoce. Rămînem la părerea că prăvăliți prea mult timp cu asemenea exerciții literare (deocamdată, nu prea concludente), în dauna pregătirii dv., ca om și ca intelectual.

DAN TATIAN : Improvizații confuze, obscure, cu o structură subredă, relativ neglijentă, fără un miez definit, semnificativ.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Bobul de lacrimă

Se string în amintiri atîtea lucruri
strîmbe și ascuțite că te-ntrebi
unde să-ți mai pui bobul de lacrimă
să nu se spargă
desigur l-ai vrea rotund și pur
ca un surîs de prunc
să-ți lumineze văzduhul acesta zgîriat
de-atîtea lucruri strîmbe
și ascuțite.

EMIL ACHELĂRIȚEI

Secol XX

A citi înconjurată de discuții despre un serial,
a încerca să te strîngi pe lîngă tine
în timp ce te stropește muzica
unei formații la modă,
a continua să visezi,
sub privirile sfidătoare ale celorlalți,
fără să te ascunzi
și să strigi din cînd în cînd
„nu vă atingeți de cercurile mele"
sau să-i ții departe, ca pe niște lupi
dîndu-ți foc trupului
e un act de singurătate.

CRISTALIA STOIA

Elegie de buzunar

omul meu iubit
cu fruntea fierbinte
cu mîinile și buzele reci
Romeo ar crăpa de invidie
știu
aș deveni eroina orașului
dacă m-aș sinucide
iar laurii ar fi ai tăi
omul meu iubit
cu fruntea fierbinte
cu mîinile și buzele reci
nepăsarea ta ar trece
drept putere
durerea ta mascată
ar arăta-o cu degetul
și poate locurile goale
lăsate de trupul meu pe străzi
omul meu iubit cu mîinile
cu buzele cu fruntea
aș deveni altă eroină a orașului
dacă după acest discurs
te-aș zări în mulțime

LORENA PĂVĂLAN

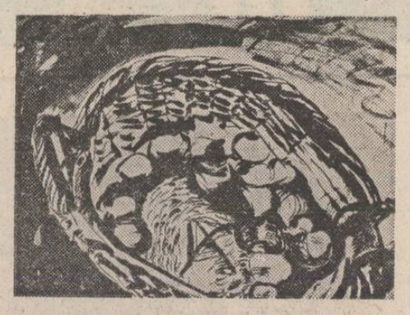

Ana Ruxandra Ilfoveanu : „Coș cu fructe"

Poem de dragoste

Străino, carpe florem,
dar pînă nu-mi iau foc
noițele pe unghii
de cînd culeg noroc ;

adună-mi cîntul verde
căci buzele mi-apun
și degetele-n trișca
tulpinii de alun ;

în vatra lunii focul
menține-l ne-ntrerupt
chiar de-o să plec pădurea
s-o-nvăț pe dedesubt !

ION GRUNZ

Și septembrie

Și septembrie a venit
și mi-a pus degetul la buze
și septembrie a venit
mai devreme decît mine
cu frunzele veștede
pe umeri
și pe cerul
de deasupra frunții
și pe cerul din piept
și pe cerul
dintre sentimente
și lumea se făcu doar
frunze căzînd
dintr-un pom
ca mine, ca tine...

VICTORIA MILESCU

Cros

Niciodată în cerc
nicicînd în zig-zag
ci numai în linie dreaptă alerg
inventîndu-mi viitoarele urme fără concesii
chiar dacă un copac îmi închide drumul
trec prin trupul lui
ca un fulger prin ochiul ploii
zid de este
îl străpung fără șovăire
chiar legat la ochi
despart ape în părți egale
despart grîul în părți egale
la fel dragostea sau sîngele meu
numai în fața umbrei
mă aflu neclintit
ca fluturii de-o zi în fața veșniciei

COSTIN GRIGORAS

Fulger mușcînd din stele

Dar ce simt pietrele
cînd ating trupul meu
mult mai trist și mai dur decît
ele,
ce simte noaptea
așa încît pînă și ea, înspăimîntată
se trage în lături
și mă lasă să trec mai departe ?
Durerea zămislește în sufletul meu cîntece,
durerea-
fulger mușcînd din stele.

DIANA BARBU

Trup adaptabil

Intrați îndărăt în borcane în frigidere
voi toți care vă nașteți pe furiș
să nu se vadă că cerul proaspăt
lumina puternică
vă turmentează ușor
înapoiați-vă căci afară
nu se poate ieși
fără un trup ușor adaptabil
fără o centură de siguranță
în cazul cînd
ați depășit pe picioare
viteza legală
stați pe locul vostru
inmultiți-vă cu repeziciunea
microbilor de tuberculoză
într-un scuipat
și feriți-vă de radiații.

DUMITRU ILINCA ISTRATE

Rînduri de toamnă lungă

Urmare din pag. I

Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu *la însuflețita adunare populară consacrată „Zilei recoltei" și împlinirii a 25 de ani de la încheierea cooperat.vizării agriculturii în Dobrogea : „Pe întreaga țară, de altfel, în anii care au trecut de la cooperativizare, am obținut progrese însemnate în creșterea producției de cereale, în sporirea producției și a efectivelor animaliere, în dezvoltarea producției de plante tehnice, a producției în viticultură și legumicultură. Pe această bază, am asigurat îmbunătățirea continuă a bunei aprovizionări a populației, iar acum asigurăm înfăptuirea programului de autoconducere și autoaprovizionare. Este un lucru remarcabil, care trebuie subliniat la această mare adunare populară, faptul că anul acesta realizăm o tonă, 1 000 kg de cereale, pe locuitor — ceea ce înseamnă un progres important în agricultura noastră, în înfăptuirea uneia din prevederile importante ale Programului partidului în domeniul agriculturii. Aceasta creează condiții pentru ca, în anii următori, să obținem o creștere și mai puternică a producției agricole, înfăptuirea noii revoluții agrare".*

Octombrie și roadele, octombrie și rodul. Rotunjimea fiecărui bob de grîu sau de strugure, a fiecărui măr închide și strînge, depozitează în ea rotunjimea eforturilor lucrătorilor pămîntului, contorul limpede și rotund al fiecărui bob de nădușeală al celor care le-au înlesnit condiționarea.

Și este produsul lui, al agricultorului care spune „bună dimineața" înainte de a fi dimineață și soarele — pentru el trîndav — n-a răsărit și n-a cercetat dealul sau cîmpia ; și spune „bună seara" după ce soarele a singerat de mult dealul sau cîmpia. Și strîngînd recolta, adică adunîndu-și munca, el își adună noi linii mai frumoase și mai complexe. El, omul inițial, omul de început, el, agricultorul.

dana opriță

* * *

liniștea și-a spart tăcerea de caldarîm —
îi prind cioburile curățate de vînt
și — cu truda căutătorului de perle —
reconstitui
miraculosul chip al iubirii

Un sonet...

Gîndesc la liniștea
ce-o răspîndește în jur parfumul tău.
Un fel de frunze arse
și-un fel de timp spart
cerșind mila nesăbuitei mări
în care trupul tău transparent dispărea.
Și-n vreme ce eu
— cu ochi cuminți —
te urmăream de pe mal
mi s-a părut că văd pe apa moale
ciudate urme de corăbii sau de pași
și te-am strigat
dar în aceeași clipă
marea s-a închis în urma ta
lăsîndu-mă pribeag și-nsingurat
fără nume
fără amintiri
doar cu tainicul parfum al trupului tău
pe care marea
încet îl spulbera.

Despărțire

Voi pleca.
Cît mai curînd și cît mai departe
spre locurile despre care nu știu nimic
și care nu vor ști nimic despre mine.
Voi rătăci pînă cînd
am să știu să uit tot
apoi
dacă voi mai putea recunoaște drumul
mă voi întoarce.
Pregătește de pe acum zîmbetul
și crengile de liliac înflorit
vreau să te întîlnesc din nou
să-mi te-așez pe brațe
și să-ngîn încet vreun cîntec
ce mi-l voi amînti.
Iar părul împodobește-ți-l
cu flori de cireș și lăcrămioare
să simt parfumul lor rotund.

În zare bate-amurgul.
Voi pleca.
Puținul timp ce-a mai rămas pînă atunci
ți-l dăruiesc. Păstrează-l.
Așa poate voi reuși să te recunosc.
Peste ani.

A apărut:

ALMANAHUL

«VIAȚA

ROMÂNEASCĂ»

Dincolo de principii

Urmare din pag. 1

la domiciliul elevilor și ședințelor de tot felul și vom vedea în ce măsură și cu ce rezultate profesorul poate face față sarcinilor sale.

Ne oprim doar la aceste observații, permițîndu-ne să sugerăm forurilor competente cîteva soluții deloc utopice :

1. Creșterea numărului de ore afectate studiului limbii și literaturii române la 224 anual ;
2. continuarea studierii limbii române la liceu, în ore special destinate ;
3. introducerea limbii și literaturii române, ca probă la examenul de admitere în treapta a II-a, indiferent de profilul liceului ;
4. obligativitatea susținerii probei orale la limba și literatura română în cadrul examenului de bacalaureat ;
5. introducerea unor cursuri de limba și literatura română la toate institutele de învățămînt superior ;
6. limitarea efectivului clasei la 28 de elevi ;
7. micșorarea normei profesorului de română la 17 ore săptămînal ;
8. luarea în calcul, la stabilirea normei, și a orelor de dirigenție, informare politică și pregătirea tineretului pentru apărarea patriei ;
9. reorganizarea cursurilor de perfecționare a profesorilor de română, încît acestea să devină eficiente.

Stabilirea rosturilor celorlalți „factori" în cultivarea limbii (presă, radio, televiziune etc.) și analiza modului cum sînt îndeplinite respectivele rosturi vor descoperi, cu siguranță, o mulțime de alte soluții, care, cu mai multă bunăvoință, ar putea fi aplicate, conducînd la rezultate dintre cele mai fericite. Pentru că numai cu declarații de dragoste (indiferent în ce stil ar fi redactate) nu contribuim la „creșterea limbii românești" și, în consecință, nici la „a patriei cinstire" !

LA MĂRȚIȘOR

În cadrul decadei, duminică 24 octombrie, la Mărțișor, Muzeul literaturii române l-a omagiat pe Tudor Arghezi printr-un recital de poezie la care au participat : Florența Albu, Ion Bănuță, Radu Boureanu, Lucian Dumitrescu, Nicolae Dan Fruntelată, Ion Gheorghe, Petre Ghelmez, Ion Horea, Gheorghe Istrate, Gheorghe Pituț, Cristina Tacoi, Gheorghe Tomozei, Romulus Vulpescu, Violeta Zamfirescu.

Și-a dat concursul corul „Preludiu" al C.C. al U.T.C. (dirijor Voicu Enăchescu). A prezentat Mitzura Arghezi.

BREVIAR

■ **ENTUZIASM ÎN SCĂDERE.** După cîteva entuziaste cronici previzibile, dedicate cărții „Virstele rațiunii", alcătuită de Florin Mugur — Paul Georgescu, folcloristica literară a trecut la un moment de prudență, prin C. Ungureanu, și, în fine, la o mai lucidă apreciere a tomului în chestiune, interpretat corect drept o sforțare de a oculta responsabilitățile culturale în „obsedantul deceniu". Unei cronici literare în patru episoade publicate de M. Ungheanu în „Luceafărul", alteia a lui C. Sorescu în „Săptămîna", se adaugă acum un serial semnat de Radu Mareș, în „Tribuna", („Mărturia altei generații") și o cronică literară, cu titlul „Impasul inteligenței nude" (Al. Dobrescu, „Convorbiri literare" nr. 9). Pentru Radu Mareș aceste „convorbiri" conțin nenumărate „eschive", ambiguități", „un recurs la istorie tocmai spre a-și îndreptăți printr-o labirintică pledoarie pro domo un similar armistițiu cu propria conștiință", o „pulverizare o oricărei responsabilități morale." Lui Al. Dobrescu, un cronicar nu fără o remarcabilă franchețe „independentă", „Virstele rațiunii" i se par un „avertisment", o carte plină de „afirmații ciudate (...) ce riscă să se considere într-o apărare tîrzie, anacronică, a dogmatismului". Lectura ei „îți lasă un gust amar și persistent." Nu este greu de observat că entuziasmul acelei părți a criticii, „care știa să teoretizeze savant și superficial despre „mitticismul din aceste convorbiri", n-a făcut prozeliți. Era și cazul : opțiunile „cosmetice" aplicate unor biografii neguroase nu mai stîrnesc aplauze unanime.

■ **POLEMICA PRIN MIJLOCITOR.** Cel mai recent număr al revistei „Săptămîna" cuprinde și o scrisoare a lui Serban Cioculescu, adresată secretarului de redacție al acestei publicații. Polemizează temutul octogenar cu Ion Lotreanu gazetarul săptămînist cu acea funcție ? Nu, acesta e rugat să comunice lui Eugen Barbu, autorul articolului „Ș.C. la 80 de ani" că Șerban Cioculescu nu „autorizează" reproducerea integrală a „Creionului" dedicat lui I.L. Caragiale, pe care Eugen Barbu, din prețuire, ar fi voit să-i așeze la încheierea serialului său pe teme caragialiene. Nu ne întrebăm ce motive l-au împins pe venerabilul critic să emită o astfel de cerere, neobișnuită la noi. Poate mai cu seamă că acel articol de Eugen Barbu era cel mai frumos omagiu care s-a scris despre Șerban Cioculescu la împlinirea vîrstei de 80 de ani. Oricum ar fi, cererea credem că se admite.

■ **IN MEMORIAM — ZAHARIA STANCU.** „În literatura română, Zaharia Stancu rămîne, poate, singurul scriitor pentru care viața trăită este mai bogată decît imaginarul. Un destin care pare a spune că literatura nu poate fi mai inventivă decît istoria, atunci cînd aceasta din urmă este asumată în decadența și măreția proceselor sale, cînd omul se găsește și se întemeiază pe sine, în funcție de ceea ce îi întinde și-o oferă". Astfel de observații judicioase, exprimate cu eleganță, aparțin unui absolut remarcabil critic, Petru Poantă, care, în rumoarea polemicilor de azi, este pe nedrept trecut într-o lungă listă de... omisiuni. Finețea lui, insensibilă la comenzi de la „centru", consecvența în a afirma o promoție foarte valoroasă de poeți transilvani, mai interesantă decît aceea a „eroilor zilei", merită toate laudele.

A. S.

O nedumerire

Mă voi referi la interviul acordat de Augustin Buzura revistei „Românie Literare" (nr. 42). Dată fiind subiectivitatea, adesea inerentă a scriitorilor, afirmațiile autorului „Orgoliilor" se cer să fie confruntate cu faptele, singurele necontroversabile. Încep prin a mărturisi ceea ce se poate proba prin cele ce am scris, deci prin fapte, anume că îl consider pe Augustin Buzura drept unul dintre scriitorii noștri de prima mărime. Nu am deci motive să cred că-mi va suspecta intențiile. Cea mai bună dovadă a prețuirii este, cred, rostirea adevărului.

Romancierul deplînge, pe un ton grav, moravurile vieții noastre literare, interviul său fiind unul dintre cel mai dure și mai alarmante din cîte s-au acordat, recent, în presa literară. Nu-mi propun să-l contrazic și nu-l voi acuza de injustiție la adresa confraților, de „demolare a breslei", de „tentativă de compromitere a Uniunii" etc. etc. Critica, polemica, avînd la bază buna credință, sînt un mijloc de ameliorare a lucrurilor în orice domeniu. Evident, o minimă și esențială condiție, în afară de buna credință, pe care n-o pun sub semnul întrebării în cazul de față, o constituie dovezile aserțiunilor sau convingerilor emise. Argumentarea, prin probe elocvente, este și o obligație de politețe față de cititor. Or, în cazul unor afirmații ale romancierului, nu numai că asemenea probe lipsesc, dar, din nefericire, adevărul este tocmai pe deandoaselea :

Augustin Buzura se plînge de tratamentul la care i-au fost supuse cărțile și următoarea declarație m-a contrariat : **„Romanele mi-au fost la timpul potrivit și în ordinea apariției, eufemistic spus (n.n.) minimalizate, răstălmăcite".** Personal am avut întotdeauna convingerea că încă de la debutul din 1963 (cu „Capul Bunei Speranțe") cînd avea 25 de ani, Buzura a fost foarte bine întîmpinat de critică și că mai ales romanele, cele patru, au fost elogiate. Nu este dicționar de literatură contemporană, curs universitar, sinteză, din care numele lui să lipsească. De la nici 35 de ani a devenit, cum s-ar zice, clasic în viață. Cum însă declarația autorului însuși este prea decisă, coroborată și cu altele de același fel apărute în **Flacăra, România liberă, (2), Vatra (2), Scînteia Tineretului** și chiar **Viața Militară** (interviul acordat locotenentului major Vasile Preda în iulie 1980) mai toate „demolatoare", de o rară intoleranță, am rămas descumpănit. Și atunci singura modalitate serioasă de a ieși din această dilemă era documentarea de bibliotecă. Ale cărei rezultate le comunic mai jos, cu precizarea că se referă la ultimul roman, „Vocile nopții", a cărui primire a provocat nemulțumirea scriitorului. Era de altfel și extrem de dificil să investighez ultimele două decenii, de cînd scrie Buzura. Faptele, necontroversabile, nude, sînt următoarele :

„Vocile nopții" a fost tipărit în luna iulie 1980, cum aflăm din caseta tehnică. Cu o promptitudine, ce ea însăși este semnificativă, pentru interesul trezit și pentru prețuirea cărții, presa literară, culturală, cotidiană, hebdomadară, mensuală, trimestrială, începe recepția. Criticii de bază se consideră mobilizați. Cartea e considerată un eveniment.

Tonul îl dă, cred **TRIBUNA** (un număr din august), printr-o cronică semnată de Ion Vlad, elogioasă, sesizîndu-se capacitatea și adîncimea introspecției, „autoanaliza totală" practicată de autor. Tot în numărul de pe august, **Steaua**, prin Mircea Zaciu, subliniază valoarea neobișnuită a cărții. Ca și Liviu Leonte în **Cronica** (nr. 40) Dan Culcer în **Vatra** (nr. 10), Mircea Tomuș în **Transilvania** (nr. 9), Vlad Sorianu în **Ateneu** (nr. 4), D. R. Popa în **Tribuna României** (nr. 11). În **Convorbiri Literare** (nr. 10) Al. Dobrescu susține că romanul „reprezintă o dată în evoluția prozei contemporane", că „de acum înainte se va scrie altfel (sau nu se va mai scrie) despre actualitate". N. Manolescu **(România Literară** nr. 38) conchide că „Vocile nopții" este un roman de o remarcabilă originalitate și forță care arată în autorul lui pe unul din cei mai buni romancieri de azi". Tot în **România literară** (nr. 48) Lucian Raicu ia din nou în discuție romanul, considerîndu-l pe Buzura „romancier redutabil, de înaltă clasă", a cărui înzestrare este „ieșită din comun". **Contemporanul** (nr. 40) organizează, eveniment rarisim, o masă rotundă despre carte. Participanți : G. Dimisianu, Alex. Ștefănescu, Laurențiu Ulici. Se observă „finețea observației psihologice și comportamentale" (Ulici), „compresia uriașă de trăiri" (Dimisianu), romanul situîndu-se „printre realizările prestigioase ale literaturii noastre actuale" (Alex. Ștefănescu). G. Arion consacră în **Flacăra** (nr. 40) o cronică cu aprecieri fără echivoc : „Cu noul său roman Augustin Buzura și-a consolidat și mai mult locul de prozator de frunte al literaturii noastre contemporane". În **Viața Românească** (nr. 12) M. Nițescu îl apropie pe autor de Rebreanu, Preda și Faulkner prin „luciditate și detașare obiectivă". **Astra, Tomis, Ramuri,** consacră, de asemenea, romanului cronici mai mult decît pozitive. Nu se face economie de superlative. **Luceafărul** nu i-a consacrat o cronică specială, dar referirile la el, mereu pozitive, se reiterează. Într-un articol sintetic al lui N. Ciobanu (din 13 septembrie) cartea e așezată alături de „Salvați sufletele noastre", „Pumnul și palma", „Vara baroc", Aceeași revistă în (primul număr pe 1981), organizînd o masă rotundă pe tema „Romanul românesc al deceniului 9", acordă atenția cuvenită „Vocilor nopții", alăturîndu-l trilogiei, din același an, a lui Marin Preda. Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu și Artur Silvestri, subliniază valoarea cărții. Iar Dan Al. Condeescu, tot în **Luceafărul** (nr. 9) afirmă : „Cu **Vocile nopții** putem vorbi despre impunerea definitivă în proza noastră a unui nou val al realismului, un realism radical și încrîncenat, cu toate cuceririle estetice și etice ale acestei proze". Presa cotidiană consemnează, de asemenea, elogios evenimentul. **Scînteia** (21 noiembrie) îi dedică o cronică literară pe de-antregul pozitivă, alăturînd cartea de „Cel mai iubit dintre pămînteni" și „Galeria cu viță sălbatecă", subliniindu-i originalitatea. Același lucru am putea spune despre comentariul Tiei Șerbănescu din **România liberă.** Evident, din zecile de cronici, recenzii, studii (și n-am epuizat, se înțelege, inventarul) nu lipsesc observații critice. Nici Buzura nu crede, firește că a atins perfecțiunea și că e în afara oricărei critici, mulțumînd pe toți exegeții săi. Nu e un utopic. Am selectat ceea ce e determinant, caracteristic și decisiv, concluziile. Care, ușor se poate constata, sînt nu numai pozitive, dar adesea de-a dreptul elogioase. Autorul nu putea fi decît măgulit. Dar el este revoltat și indignat. Chestiune de psihologie sui-generis ?

Cititorul va înțelege, deci, nedumerirea noastră. Unde este minimalizarea, răstălmăcirea romanelor sale ? Mai ales că autorul „Vocilor nopții" **precizează că se exprimă eufemistic, că prin urmare lucrurile ar fi mult mai grave.** Nedumerirea (precizăm că și noi ne exprimăm, aici, eufemistic) crește, căci antiprobele, ca să ne exprimăm astfel, se înmulțesc : 1) „Vocile nopții" a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pe 1980. 2) Pentru cine crede că poate ultimul roman a avut un destin mai blînd, adăugăm că și primele două romane, „Absența" (1970) și „Fețele tăcerii" (1974), au primit și ele aceeași înaltă distincție. Caz unic în literatura noastră, din cele patru romane scrise de un autor, trei au primit recompensa supremă (morală și materială) la care poate aspira un scriitor român de azi, în condițiile de la noi de azi. Triumfător și aclamat, romancierul se declară însă frustrat, nedreptățit. Nu e singurul din această categorie. Ceea ce, firește nu ne consolează. Dimpotrivă.

Augstin Buzura este, spre meritul talentului său, desigur, un prozator aproape necontestat. Privilegiu de care n-au beneficiat (deși nu sînt convins că și l-ar fi dorit cu ardoare) ctitorii clasici și moderni ai prozei românești. Am spus aproape, întrucît s-a petrecut și o excepție, dar se vede că romancierul nu crede în ideea după care „excepția întărește regula". Este vorba de cronica negativă a lui Constantin Sorescu din **Săptămîna** (30 ianuarie 1981), în care autorului i se reproșează viziunea ostentativ întunecată asupra vieții. Însă Buzura, admirator al lui Rebreanu, știe bine că „Ion" a fost respins de o bună parte a criticii între care Iorga, Ibrăileanu și „nimicit" de Arghezi. Și, din cîte știm cu toții, genialul romancier a evitat, cu barbăție, alternativa lamentărilor, urmîndu-și cu demnitate drumul și destinul său. Ca și capodopera „minimalizat". Acestea sînt faptele. Restul ? Vorbe, impresii, susceptibilități etc, etc. Le înțelegem. Dar nu le putem, cu toată bunăvoința, accepta.

Pompiliu Marcea

P.S. Aș vrea să adaug o ciudățenie, ca să spun așa : autorul „Vocilor nopții" și-a creat o involuntară (desigur) aprehensiune pe care, ca specialist în psihiatrie, nu mă îndoiesc că o va înțelege și pe care i-o semnalez sub forma unei întrebări : L-a tulburat atît de mult textul lui Constantin Sorescu, fie el profund nedrept, încît să pulverizeze toate laudele (după mine meritate) acumulate ani și ani, de la „aproape unanimitatea" criticii ? Să fi reușit C. Sorescu să dărîme o recepție atît de favorabilă cărții, cum pare să rezulte din reacția iritată a romancierului? Ar fi prea de tot! Dar asta e o altă... nedumerire.

ACADEMIA DE CIBERNETICĂ GENERALĂ «ȘTEFAN ODOBLEJA»

Aproape simultan cu apariția pentru întîia oară în românește a monumentalei „Psihologii consonantiste" de Ștefan Odobleja a avut loc, între 22 și 24 oct. 1982, la Lugoj, din inițiativa „Fundației europene Drăgan", primul simpozion internațional dedicat cercetării operei acestui mare savant al secolului nostru, întemeietor al cibernetcii generale. Un număr de cercetători de notorietate internațională, precum Robert Mantz (Olanda) El Hosseiny El Shirbeeni (Irak), Nicholas Tzannes (Grecia), David Szekely (Israel) ca și cunoscuți autori români, specialiști în diferite domenii, de la psihologia cibernetică, telefonie și pînă la pedagogie și filosofie, cum ar fi Pavel Postelnicu (unul dintre pionierii cibernetcii, contemporan cu Odobleja), Cezar Buda, C. Apreotesei, Stelian Bajoreanu, Vasile Vetișanu, Ion Stroie, Alexăndru Surdu, Liviu Petrina, au prezentat comunicări, dintr-o perspectivă interdisciplinară, asupra „Psihologiei consonantiste" și, în general, a operei lui Ștefan Odobleja. La inițiativa profesorului Iosif Constantin Drăgan, organizatorul acestui Simpozion, a fost fundată Academia de cibernetică generală „Ștefan Odobleja", asociație internațională cu sediul la Lugano (Elveția). Obiectivele academiei, a spus prof. I. C. Drăgan, sînt dezvoltarea științifică și mai buna cunoaștere în lume a cibernetcii generale, ca știință a științelor, inițiată de Ștefan Odobleja". Adăugată unor inițiative editoriale între care publicarea, „Psihologici consonantiste" în limba engleză e doar întîia manifestare, activitatea acestei Academii internaționale e un semn al confirmării masive a însemnătății operei acestui mare savant.

Art. Silv.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ –

LAUREAT AL PREMIULUI NOBEL

MITURI NARATIVE

Niciodată premiul Nobel pentru literatură nu a fost mai încărcat de prestigiu și semnificație decît anul acesta cînd a fost decernat unui scriitor în a cărui operă înalta valoare artistică și viguroasa revelanță istorică și socială se află într-o fericită conjuncție : columbianului Gabriel García Márquez. Niciodată mult dorita distincție nu a fost mai aproape de inimile mulțimilor de cititori care, printr-un fel de plebiscit mondial, consideră celebrul său roman **Cien años de soledad** (O sută de ani de singurătate) drept cel mai de seamă eveniment literar hispanic de la Don Quijote al lui Cervantes. Pentru ei, ca și pentru nenumărații cunoscători și admiratori români ai operei romancierului columbian, niciodată toamna n-a fost mai frumoasă decît acum cînd aduce cu ea așezarea lui la loc de frunte între plămăduitorii acelei alte piini a omenirii care se numește frumusețea.

Privit din punctul nostru de vedere, în perspectivă românească[1]), premiul Nobel acordat lui Gabriel García Márquez nu se referă numai la o carte — fie ea editată în zece milioane de exemplare și tradusă în douăzeci și patru de limbi —, ci la o creație, la un om, la un ansamblu de atitudini și opțiuni care se cer mai mult decît oricînd înfățișate și prețuite.

La 53 de ani, după ce a trecut prin vreo cinci meserii, a scris zece cărți, a cunoscut foamea și exilul, dar și faima mondială, iar acum este angajat din plin în lupta antiimperialistă și eliberatoare pe care el o denumește lupta pentru Primăvara Popoarelor, omul prezintă un profil perfect individualizat. Figura lui se alcătuiește din incredibile căutări, surprize și reușite ; e o sinteză de neliniște și imaginație creatoare, rezultat al unei neinduplecate lupte cu sine însuși și al unui continuu efort de depășire.

Creația unui astfel de om nu poate fi nici simplă, nici liniară. Primele povestiri ale scriitorului au stat sub semnul unui realism dens, aspru, tăios, interferat cu ieșiri spre fantastic și cu sugestii de protest social, totul înlăuntrul unor modalități tradiționale de narațiune. Jurnalismul și scenariile de cinematograf cu care se îndeletnicea pe atunci scriitorul au dat formulei sale o înclinație spre faptul violent, dacă se poate sîngeros, și o preferință pentru decupajul clar și ritmul rapid. Privind înapoi cu severitate, autorul a mărturisit că nu se simțea la largul său în aceste structuri limitate, stabile. „raționaliste" și a reprosat primelor sale cărți faptul că „se terminau cu ultima pagină". Erau deci, după părerea sa, forme închise, lipsite de posibilitatea extrapolării. Critica susține însă că specificitatea acelor începuturi stă mai degrabă în atitudinea deosebită față de timp : acesta nu este creat, cum va fi mai tîrziu, ci asumat. Scriitorul îl accepta și îl făcea transparent, accesibil, apt de a primi o finalitate programată, un sens **direct** social și politic. Pentru a fi integral adevărată, această constatare trebuie nuanțată, căci angajarea într-un timp dat, obiectiv, identificabil, este la rîndul ei rezultatul unei evoluții. În **Hojarasca,** adică în prima sa carte, publicată în 1955, autorul păstra o distanțare ironică față de personaje și acțiunile lor, pentru ca ulterior, de pildă în admirabila povestire lungă **El coronel no tiene quien le escriba** (Nu are cine să-i scrie colonelului), să înceapă a percepe și revela (în reprezentarea literară a satului său natal Macondo) dincolo de mizerie și ruină, dincolo de prepotența șefilor politici și de rapacitatea bogaților, cauzele care le generează : sistemul corupt, crud, încărcat de crime. În raport cu situația și posibilitățile literaturii hispano-americane din acel moment, Gabriel García Márquez era prins între naivitatea realismului **criollo,** exaltant descriptiv (Rivera) sau pedagogic civilizator (Gallegos) pe de o parte și rafinamentul sincronizat cu lumea veche (Huidobro în liric, Borges în narativ) pe de alta. Refuzînd atît indigenismul edificator, cît și europeismul mimetic, Gabriel García Márquez s-a zbătut cinci ani pentru a găsi modalitatea de depășire a lor. În cele din urmă a ajuns la uimitoarea soluție personală din **O sută de ani de singurătate.** Cartea, apărută în 1967, însemna un salt fabulos într-o lume în care oamenii trăiau o sută douăzeci și doi de ani, ploua cu flori galbene, iar prea frumoasa Remedios se înălța la ceruri într-o glorie de cearceafuri albe. Un val de exegeză s-a revărsat asupra cărții, ajungînd, probabil, astăzi la peste cinci sute de titluri — cărți, eseuri, recenzii... Un critic ar avea nevoie de zece ani de singurătate studioasă pentru cercetarea lor exhaustivă. Astfel fiind, se pare că despre acest **opus magnum** s-a spus, de către comentatori, tot ce se putea spune și încă multe lucruri pe deasupra. Printre cele utile se numără precizarea punctelor de referință folosite de autor în elaborarea unei astfel de luxuriante ficțiuni. S-a citat Biblia, Sofocle, Rabelais, romanele cavalerești, cronicile descoperirii Indiilor, Virginia Woolf, Hemingway. Cu aceste stimulente și cu multe altele, magia era deslănțuită : Macondo se constituia ca un teritoriu imaginar, superior în pregnanță și strălucire, renumitelor ținuturi inventate de Faulkner (Yoknapatawpha) sau de Juan Carlos Onetti (Santa María).

Materia aceasta, cu toată exuberanța ei, era ordonată într-un sistem narativ și valorificată potrivit unei tehnici nemaiîntîlnite în literatura latino-americană, și poate chiar mondială. Asupra acestor două aspecte ale creației marqueziene nu s-a insistat, poate, îndeajuns. Sistemul creat de Gabriel García Márquez vădea cel puțin trei nivele : la acela al invenției epice, autorul se dovedea un uluitor, neistovit făuritor de personaje și întîmplări, capabil de a re-crea lumea cu toate văzutele și nevăzutele ei ; la nivel tematic, romanul cuprindea o extraordinară extindere de gamă, de la inocența jucăușe, extravagantă, cu reminiscențe infantil-paradisiace, pînă la singurătatea tragică, avînd rădăcini adînci în istoria și mitologia Americii latine, singurătate invadatoare pretutindeni : în cunoaștere, în dragoste, în război, în moarte. La nivelul tehnicii și al mijloacelor de expresie, scriitorul alesese și utilizase cu brio cheia fabulosului torențial, a mitificării exorbitante sau năstrușnice. Se adăugau, în serviciul ei, un flux verbal copleșitor, cascada metaforelor pe cît de surprinzătoare pe atît de sugestive, încantația învăluitoare a expresiei.

Poate nu s-a pus în deplină lumină conceptul fundamental din **Cien años de soledad** : fabulosul torențial. Într-un studiu publicat în țară și în Columbia, în revista **Correo de los Andes** (nr. ianuarie—februarie, 1982), am încercat să analizez fabulosul marquezean în principalele lui forme, cu procedeele și emoțiile corespunzătoare. Astfel fabulosul dimensional, obținut prin enormizare, încîntă în felul basmelor și feeriei ; cel instrumental recurge la însuflețirea obiectelor și la dezvăluirea puterilor ascunse ale ființelor pentru a da fiorul unui alt mod de a fi, cel misterios, iar fabulosul epistemic sau cognoscitiv ne îngîndurează profund întrucît inserează omul într-un carnaval al repetiției, îl duce spre un fel de voioasă și teribilă „moarte în cerc" pe care nu o mai găsim la nici un autor din literatura latino-americană. Chiar și această ultimă formă de fabulos, aparent nu numai destrămată, dar chiar distrugătoare de realitate — Macondo dispare total, catastrofic, la sfîrșitul romanului — dobîndește, la o lectură prospectivă, un sens creator și o valoare de avertizare profund umaniste. Într-adevăr, știind că istoria întemeierii, încercărilor și pieirii lui Macondo printr-un formidabil uragan nu este decît transpunerea poetică, mitizată, a istoriei Americii Latine, a descoperirii, colonizării și eșecului unei ordini afectată de dezumanizare, este imposibil să nu întrezărim — după ce aflăm că ciclul opresiv s-a epuizat fără putința de a se repeta — „un mesaj revoluționar pentru viitorul Americii latine care vede în sfîrșit profilîndu-se la orizont speranța emancipării sale de sub dominația imperialismului" (Roland Forgues, în Silex, 1982, nr. 11, p. 129).

Această interpretare poate fi susținută cu argumente deduse din evoluția artei scriitorului, mai exact din narațiunile „post-Macondo". Desigur **Moartea patriarhului** și **Cronica unei morți anunțate** care au urmat după **O sută de ani de singurătate** nu se situează la nivelul valoric atins de această **Summa Americae** și totuși aduc elemente importante care îmbogățesc creația lui García Márquez și lămuresc anumite probleme dificile pe care ea le prilejuiește. Astfel, s-a pus întrebarea dacă ideea sau mai exact conceptul de timp circular nu anulează istoria și dacă pesimismul apocaliptic nu este incompatibil cu activitatea politică progresistă a autorului. **Toamna patriarhului** dă un dublu răspuns : literar și ideologic. În acest roman, autorul aplică procedeul mitificării, dar **degradatoare,** unei teme specific latino-americane — dictatura paroxistică — și romanul se încheie nu numai cu moartea tiranului, dar și cu distrugerea întregului sistem tiranic de către poporul revoltat. Dacă în cursul narațiunii autorul arată, simptomatic, singurătatea asupritorului, vidul ce se creează inevitabil în jurul puterii aberante, în final, el deschide o perspectivă asupra eliberării. Așadar, cartea nu se termină cu ultima pagină.

În **Cronica unei morți anunțate** extrapolarea impune un efort de imaginație mai îndrăznet, dar cu atît mai revelator. În sfîrșitul narațiunii putem descoperi o direcție de viitor a creației romancierului. Locuitorii din Macondo — acum un alt Macondo, înăbușit de arșiță, meschin și las — asistă la uciderea mișelească a protagonistului nevinovat. Dacă unul din ei ar fi ridicat o mînă, omuciderea nu s-ar fi întîmplat. Poate o va ridica cineva, poate o vor ridica mai mulți sau toți într-un viitor roman al scriitorului a cărui forță de îmbogățire și înnoire a propriei sale arte este inepuizabilă.

Această extrapolare și în genere continuările dincolo de ultima pagină trebuie, desigur, să se întemeieze pe ansamblul de opțiuni pe care Gabriel García Márquez le mărturisește cu luciditate și mîndrie : „La 18 ani aveam deja cele două convingeri care sînt fundamentul existenței mele : că viitorul îmediat al omenirii este socialismul și că un bun roman trebuie să fie o transcriere poetică a realității".

Paul Alexandru Georgescu

[1]) **Perspectivă posibilă datorită traducerii principalelor opere ale lui G. G. M. și anume „Un veac de singurătate" (Mihnea Gheorghiu), „Toamna patriarhului" (Darie Novăceanu) și alte trei volume de povestiri, precum și datorită unui număr considerabil de studii, prefețe, eseuri, publicate de către cei menționați, la care se adaugă numele lui Andrei Ionescu, Victor Ivanovici, D. Radulian și alții.**

Gabriel Garcia Márquez

AVIONUL FRUMOASEI ADORMITE

era frumoasă, suplă, cu o piele fragedă de culoarea piinii și ochi de migdale verzi, și avea părul întins și negru și lung căzîndu-i pe spate, și un nimb de vechime orientală care putea proveni la fel de bine din Bolivia ori din Filipine. Era îmbrăcată cu un gust subtil : o jachetă de piele de ris, o bluză de mătase cu floricele delicate, pantaloni de în crud și niște pantofi fără toc de culoarea purpurie-violetă a eflorescenței de bougainville. „E cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o în viața mea", m-am gîndit cînd am zărit-o așteptînd să urce în avionul de New York, pe aeroportul Charles de Gaulle din Paris. Am lăsat-o să treacă înainte și, cînd am ajuns la locul indicat pe tichetul meu de bord, am găsit-o instalîndu-se alături. Cu respirația tăiată m-am pomenit întrebîndu-mă pe care din noi doi avea să se înverșunеze nenorocul acelei potriviri năucitoare.

S-a instalat parcă pentru o ședere îndelungată, punînd fiecare lucru la locul lui într-o ordine desăvîrșită, pînă cînd spațiul ei personal a fost la fel de bine împărțit ca o locuință ideală unde totul se afla la îndemînă. Pe cînd trebăluia încă, însoțitorul de bord ne-a oferit șampanie de bun-venit. Ea a refuzat-o și a încercat să explice ceva într-o franceză rudimentară. Însoțitorul de bord i-a vorbit atunci englezește, iar ea i-a mulțumit cu un surîs stelar și i-a cerut un pahar cu apă, cu rugămintea de a nu fi trezită pentru nimic în lume pe tot timpul zborului. Apoi a deschis pe genunchi un nécessaire mare și pătrat, cu colțare de aramă ca la cuterele de pe vremea bunicii, și a înghițit două pastile aurii pe care le-a scos dintr-o cutiuță plină cu multe altele, de diferite culori. Făcea totul metodic și fără gesturi de prisos, de parcă n-ar fi existat nimic care să nu fi fost prevăzut pentru ea din clipa nașterii.

În cele din urmă a rezemat pernița în colțul ferestrei, s-a acoperit cu pledul pînă la briu, fără să-și scoată pantofii, s-a așezat în scaun pe o parte, ghemuită aproape ca în pîntecele matern, și a dormit fără nici o întrerupere, fără un suspin, fără cea mai mică schimbare de poziție, de-a lungul celor șapte ore îngrozitoare și încă douăsprezece minute cît a durat zborul pînă la New York.

Din totdeauna am fost încredințat că nu există nimic mai frumos pe lume decît o femeie frumoasă. Așa încît mi-a fost cu neputință să mă sustrag măcar o clipă farmecului acelei făpturi neasemuite care dormea lîngă mine. Avea un vis atît de nemișcat, că la un moment dat m-a cuprins teama că pastilele pe care le luase nu erau de dormit, ci de murit. Am contemplat-o în mai multe rînduri, părticică cu părticică, și unicul semn de viață pe care l-am putut percepe au fost umbrele viselor ce lunecau peste fruntea ei ca norii pe apă. Avea la gît un lanț atît de fin, încît era aproape invizibil pe pielea ei de aur, avea urechile perfecte fără găuri pentru cercei și mai avea un inel fără piatră pe mîna stîngă. Cum nu părea să aibă mai mult de douăzeci și doi de ani, m-am mîngîiat cu ideea că nu era o verighetă, ci inelul unei logodne trecătoare și fericite. Nu se dăduse cu nici un parfum : din piele i se desprindea însă o boare gingașă, ce nu putea fi altceva decît mireasma naturală a frumuseții ei. „Tu lunecînd prin somnul tău și navele pe mare"[*]), m-am gîndit, la 10 000 de metri deasupra Oceanului Atlantic, străduindu-mă să-mi amintesc în ordine neuitatul sonet al lui Gerardo Diego. „Să știu că dormi, aievea, sigură, căuș fidel de părăsire, linie pură, la îndemîna brațelor mele ferecate". Realitatea mea semăna într-atît cu cea a sonetului, încît după o jumătate de oră îl reconstituisem pe de rost pînă la sfîrșit : „Ce groaznică robie insulară, eu fără somn, nebun, pe țărm, tu lunecînd prin somnul tău și navele pe mare". Totuși, după cinci ore de zbor o contemplasem atît de mult pe frumoasa adormită și cu atîta dorință arzătoare fără noimă, încît am înțeles deodată că starea mea de grație nu era cea din sonetul lui Gerardo Diego, ci dintr-o capodoperă a literaturii contemporane, Casa frumoaselor adormite, a japonezului Yasunari Kawabata.

Am descoperit acest roman splendid pe o cale lungă și întortochiată, dar care oricum duce la frumoasa adormită din avion. Acum cîțiva ani, la Paris, scriitorul Alain Jouffroy, mi-a telefonat să-mi spună că voia să mă prezinte unor scriitori japonezi care se aflau acasă la el. Tot ce știam pe atunci despre literatura japoneză, în afară de tristele haiku de pe vremea bacalaureatului, erau cîteva povestiri de Junichiro Tanizaki, traduse în spaniolă. De fapt, singurul lucru pe care-l știam cu siguranță despre scriitorii japonezi era că toți, mai curînd sau mai tîrziu, sfîrșeau prin a se sinucide. Auzisem prima dată de Kawabata cînd i s-a decernat Premiul Nobel în 1968, și am încercat atunci să citesc ceva de el, dar m-a furat somnul. După puțin timp, s-a spintecat cu o sabie rituală, așa cum făcuse în 1946, după cîteva încercări neizbutite, un alt romancier însemnat, Osamu Dazai. Cu doi ani înainte de Kawabata, și tot după mai multe încercări, romancierul Yukio Mishima, poate cel mai cunoscut în Occident, și-a făcut harakiri, după ce a ținut un discurs patriotic soldaților din garda imperială. Astfel încît atunci cînd Alain Jouffroy mi-a telefonat, primul lucru care mi-a venit în minte a fost cultul morții al scriitorilor japonezi. „Vin cu multă plăcere", i-am spus lui Alain, „dar cu condiția să nu se sinucidă". Nu s-au sinucis, într-adevăr, ci am petrecut o noapte încîntătoare, în care lucrul cel mai grozav pe care l-am aflat a fost că toți erau nebuni. Ei au încuviințat. „De aceea voiam să te cunoaștem", mi-au zis. La urmă, m-au încredințat că pentru cititorii japonezi e neîndoios că eu sînt un scriitor japonez.

Încercînd să înțeleg ce-au vrut să spună, m-am dus a doua zi la o librărie specializată din Paris și am cumpărat toate cărțile autorilor disponibili : Shusako Endo, Kenzaburo Oe, Yasushi Inoue, Akutagwa Ryunosuke, Masuji Ibusi, Osanu Dazai, pe lîngă cele cunoscute ale lui Kawabata și Mishima. Timp de aproape un an n-am citit altceva, și acum sînt și eu încredințat : romanele japoneze au ceva în comun cu ale mele. Ceva care-mi scapă, nedesprins din viața acelei țări în cursul singurei mele vizite în Japonia, dar care mie mi se pare mai mult decît evident.

Totuși, unicul roman pe care mi-ar fi plăcut să-l scriu este Casa frumoaselor adormite, de Kawabata, povestea unei vile ciudate din suburbiile Tokio-ului, unde burghezii în vîrstă plăteau sume enorme ca să se bucure în chipul cel mai rafinat de ultima iubire : să-și petreacă noaptea contemplînd fetele cele mai frumoase din oraș, care zăceau goale și narcotizate în același pat. Nu le puteau trezi, nu puteau nici măcar să le atingă, deși nici n-ar fi încercat aceasta, fiindcă satisfacția cea mai pură a acelei plăceri senile era să poată visa lîngă ele.

Am trăit această experiență alături de frumoasa adormită din avionul de New York, dar n-am nici un motiv de bucurie. Dimpotrivă : tot ce-mi doream în ultima oră de zbor era ca însoțitorul de bord s-o trezească pentru ca eu să-mi pot recîștiga libertatea, poate chiar tinerețea. Dar n-a fost așa. S-a trezit singură cînd aparatul aterizase, s-a aranjat și s-a ridicat fără să-mi arunce o privire, și a fost prima care a coborît și s-a pierdut pentru totdeauna în mulțime. Eu mi-am continuat zborul cu același avion pînă în Mexic, ocrotindu-mi primele nostalgii după frumusețea ei, lîngă locul cald încă de vise, fără să-mi pot scoate din cap ceea ce-mi spuseseră despre cărțile mele scriitorii nebuni de la Paris. Înainte de a ateriza, cînd mi-au dat fișa de imigrație, am completat-o cu un sentiment de amărăciune. Profesia : scriitor japonez. Vîrsta : 92 ani.

În românește de Tudora Șandru-Olteanu

[*]) Versiunea românească a versurilor lui Gerardo Diego de Mihai Cantuniari.

REPERE

O carte de referință (III)

Cunoscătorii afirmă că o parte din efectul poeziei arabe se datora, încă din perioada preislamică, descoperirii cuvîntului rar și prețios, unui vocabular aparte, întrebuințat în registre poetice foarte atent elaborate. A. J. Arberry spune că numai învățații pătrundeau cu adevărat sensurile versurilor, iar mai tîrziu dificultățile de înțelegere au crescut enorm. Toate aceste împrejurări au creat o anumită atmosferă, există o adevărată „știință" a poeziei, în structurile căreia filologia joacă un rol fundamental, parfumul arhaic întărind calitatea imaginilor și farmecul lor vetust. Orice încercare de echivalare deplină ar fi condus la catastrofă, împiedecîndu-ne să ne apropiem de mesajul viu al acestei arte. Impresionantă este atitudinea adoptată de Nicolae Dobrișan, care evită demonstrațiile de virtuozitate literară, frapante la colega sa, preferînd în schimb un ton mai sobru, mai aproape de literalitate. Senzația de rigoare este puternică, pare că traducătorul merită o încredere mai mare, ai impresia că ține sub ochii noștri textul originalului arab. Chiar atunci cînd transpune un artist atît de pur cum era Djamil, fantezia lui Nicolae Dobrișan rămîne în limitele sugestiilor pe care le face interpretarea filologică a textului. Uneori consecințele se arată în incongruitatea aparentă a versului românesc : „Jur pe cămilele jertfite / la Mekka : patima mă-nghite ; / mă mistui tot, și dacă mint / orb să rămîn pe negîndite ! / De m-a atins o altă piele / decît a ta, ființa ursitei, / mă ardă rîia ! Mort, goni-voi / alaiul, dacă-mi vei promite..." Merită să te întrebi ce este cu „ființa ursitei" din versiunea românească. La ce se referă oare, la ființa ce i-a fost ursită, aceea cu „pielea" din versul anterior, sau la destinul însuși, la „ursita" care-l năpăstuiește ? Ce-i atunci cu „ființa" unui asemenea destin ? Ce înseamnă, mai departe : „Mort, goni-voi / alaiul, dacă-mi vei promite..." Adică, iubitul va reveni, ca un spectru înspăimîntător ? Despre ce promisiune este vorba ? Poate că dificultățile de înțelegere există și în textul arab, tradus fragmentar, nu ne îndoim ; cînd avem de-a face cu un nume ca Djamil este totuși bine ca ele să fie sugerate prin procedee mai subtile. „Reprezentantul cel mai perfect al poeziei 'udhri-ților, «care mor atunci cînd iubesc»", cum îi spune Nicolae Dobrișan, a fost și un perfect minuitor de limbă, „care întrunește atributele simplității și elocvenței în modul cel mai fericit" dacă e să-l credem pe același fin și erudit cunoscător de literatură arabă, autor al unor pertinente introduceri, adevărate excursuri de istorie a societății și poeziei clasice, din perioada preislamică și pînă la Evul mediu spaniol. Nicolae Dobrișan se arată neîntrecut atunci cînd nu își propune virtuozitatea cu orice preț, lăsînd strălucirea originalului să vorbească aproape singură : „Ochi de-antilopă albă, git de gazelă-nclină, / mijloc subțire-ascuns în mreaja hainei fină ; / de cînd e-n lumea asta, din neamul ei voinicii / cu săbiile-n mînă vor calea să-mi ațină. / „Djamil a înnoptat pe lîngă vatra noastră !" / strigau, rotind în aer a săbiei lumină". Am reținut cu precădere poemele lui Al-Mutanabbi, unul din numele cele mai sonore ale tradiției arabe, autorul celebrului distih : „Nu-i loc mai scump pe lume ca șaua unui cal, / și cel mai bun tovarăș din cărți o să-ți răspundă !" Rătăcitor ca un beduin adevărat („Nu-i dăruiesc copilei decît o trecătoare / secundă — doar pustia-i de mersul meu fecundă"), Al-Mutanabbi are amploare și forță, poemele sale reprezintă o răscruce, aducînd mai mult dinamism, iar accentele culturale mai diverse tind să diversifice gama problematică. Traducerile qasidelor sale sînt punctul cel mai de sus atins de Nicolae Dobrișan în *Antologia de poezie arabă* din perioada clasică, au vigoare și monumentalitate : „Un veac ai cărui oameni rămîn mărunți, chiar dacă / mătăhăloase vorbe și hotărîri încarcă. / Trăind în lumea lor, cu ei nu mă asemăn ; / eu sînt prin pulberi vînă auriferă, parcă".

Marele merit al acestei aparții, așa cum am mai spus, este acela că aduce în paginile sale o întreagă tradiție poetică, atît de puțin, dacă nu chiar de loc, cercetată la noi. Orice deschidere de orizont artistic poate influența limbajul nostru și structura mijloacelor expresive, propunînd soluții noi, experimentate în altă gamă a sensibilității umane. Antologia propusă de Grete Tartler și Nicolae Dobrișan este în acest sens un act cultural major. Reticența noastră față de anumite motive și față de imanentismul fără ieșire al acestei poezii este o problemă de tipologie culturală și nu afectează admirația noastră față de subtilitatea imaginilor și frumusețea grea și dulce, asemănătoare cafelei siropoase și pline de zaț, pe care am băut-o într-un bazar cairot.

Aurel-Dragoș Munteanu

Ana Ruxandra Ilfoveanu : „Peisaj"

REVISTA STRĂINĂ

● **O INIȚIATIVĂ** frapantă aparține realizatoarei de televiziune Danièle Delorme. Este vorba de așa numitele „videocărți", casete cu filme, înregistrînd opiniile unor mari personalități literare, și reflectînd existența lor în cele mai mici amănunte care au putut fi reconstituite și înregistrate cu aparatul de filmat. Editate sub titlul generic : „Martorii timpului nostru", de un succes considerabil s-au bucurat videocasetele consacrate lui Jean Genet și Philippe Soupault, care a contribuit la apariția unor filme dedicate aventurii suprarealiste. Sînt anunțate, de asemenea, videocărți dedicate lui René Char și Henri Michaux. Sibylle Mignon, în revista **Le Point,** scrie : „Literatură-spectacol, sau întreprindere savantă destinată numai mediateciilor ? Vom ști în curînd". Mediatecii sînt, desigur, acei fanatici ai păstrării unor documente de massmedia.

● **UN „CLASAMENT"** al celor mai mari scriitori francezi a realizat revista lunară „Lire". Anchetînd un amplu eșantion de iubitori ai cărții, cunoscuta publicație franceză a ajuns la concluzia că, în ochii cititorilor săi, cel mai mare autor ar fi Molière. Pe locul doi a fost înregistrat a fi Hugo, urmat de Balzac, de Voltaire și apoi de Baudelaire. Surprinzător a fost locul 10 ocupat de Flaubert și cel următor deținut de Stendhal, în timp ce Chateaubriand se clasează doar pe locul 15. Puțin semnificative, probabil, din punctul de vedere al opiniei specialiștilor, aceste clasamente semnifică însă adeziunea masei de cititori, care-și are explicații în larga difuziune, accesibilitatea și caracterul spectaculos al operei scriitorilor de mai sus.

● **UNA DIN CĂRȚILE** cu cel mai mare tiraj este „Micul print" al lui Antoine de Saint Exupéry. Pînă acum, circulația cărții a atins tirajul de peste 4 milioane. Anual, se vînd aproximativ 200 mii de exemplare, iar traducerile au fost întreprinse în 50 de limbi, dintre care, surprinzătoare sînt de pildă limba latină, și o limbă pe care ziarul **Le Monde** o numește „targui". De asemenea, **Zborul de noapte** cunoaște peste 3 milioane de exemplare tiraj, în timp ce **Pămîntul oamenilor** se apropie de asemenea de 2 milioane și 800 mii. De curînd, a apărut o biografie semnată de Eric Deschodt, bine recenzată de critici francezi.

● **MARILYN MONROE** constituie încă motiv de controversă și chiar de polemică literară. După scandalul provocat de biografia lui Norman Mayler, de curînd a fost redeschis dosarul literar al celebrei actrițe. Milo Speriglio din Lon Angeles a anunțat că oferă o mare recompensă celui care va găsi jurnalul presupus al lui Marilyn Monroe, în care star-ul ar fi reprodus conversații semnificative, putînd să lumineze circumstanțele morții sale ulterioare. O știre de presă publicată în ziarul **Le Monde** se referă, de asemenea, la un premiu atribuit de un cunoscut negustor de tablouri din Baverley Hills, care dorește să achiziționeze jurnalul fantomă pentru unul din clienții săi. Așa se întîmplă cînd caietele secrete par să conțină mai mult decît trebuie.

● **O EXPOZIȚIE** care a frapat pe toți cronicarii se intitulează : „Imagini ale omului" și a fost intenționată pentru handicapații vizuali, pentru cei cu vederea foarte redusă sau chiar orbi. Este vorba de 26 de sculpturi, de fapt mulaje ale unor opere originale, idoli din Ciclade, opere ale antichității, precum și busturi și lucrări moderne. Putînd fi atinse și descoperite astfel de către nevăzători, această expoziție permite handicapaților să participe la unele manifestări culturale. De fapt, este vorba de o amplă inițiativă în acest sens, înregistrînd unele activități esalonate pînă în anul 1985 și implicînd mai multe instituții culturale europene.

● **LA MUZEUL ERMITAJ** din Leningrad a fost deschisă recent o expoziție dedicată arheologiei franceze. Cu această ocazie, peste 400 de piese, de la muzeul din Saint Germain en Laye, au fost prezentate publicului leningrădean, împreună cu două vechi sculpturi în lemn de la Muzeul din Dijon. Pot fi văzute statuete din piatră, ceramică, precum și arme din diverse epoci, care ilustrează descoperirile arheologice din Franța, precum și concluziile cercetătorilor în acest domeniu.

● **CUNOSCUTA ZIARISTĂ FRANCEZĂ** Jaqueline Piatier semnează un amplu comentariu la **Don Juan-ul** lui Pierre-Jean Rémy. Concluzia sa ar fi următoarea : „Primele 100 de pagini, conduse cu tot zgomotul necesar, sînt înăbușitoare. Mai degrabă vesele decît tragice, cu toate ororile consemnate, cu frumoase efecte de literatură fantastică în orașe fantomă, bîntuite de epidemie. Don Juan, pentru a se afirma, încearcă o dublă manevră : cucerirea unei femei îi aduce în memorie amintirea alteia. Este un mijloc comod de a atinge acel „mille et tres" celebru. Apoi, ritmul se stinge".

SPORT

Zugrăvind cu vîrful coasei

Mi-e dor de Ilie Balaci, nu ne-am văzut de vreo două balade, timp în care-am auzit că și-ar fi înăsprit colecția de cîntece culese din nisipurile Dăbulenilor :

...am iubit o vulpe,
botul ei, botul ei,
albe pulpe
și cinci Dumnezei...

Din Giulești, prin Arges, la Craiova. Niki Dumitriu, Dobrin și Balaci, iată cele trei vîrtejuri blonde care mi-au îndulcit mărăcinii luați în talpă de pe ponoarele ultimelor două decenii. Salcia de Armindeni, pana fumului de laur scriind nume de hanuri într-o lungă durere senină, oblonul casei izbindu-se, în zori, de crengile mărului și revărsînd puhoaie de miresme. Fiecare, pe rînd, o explozie de inteligență și o nouă lege instituind sărbătorile. Spre norocul lui, Ilie Balaci a început vînătoarea însoțit de cîini nebuni și lunecoși, sorbind împreună viforul și rostogolind în cărare cerbul sau năluca lui. El a răsărit deodată cu o întreagă echipă care știe să mute zidul plîngerii în toate orașele unde joacă : Atena, Florența, Dublin, și cîte vor mai veni. Dumitriu II și Dobrin reprezentau puterea singurătății, Balaci este vocala pornită la drum prin ungherele roșii ale lemnului care știe să cînte.

El e necredința regulei și ostatecul dansului însămînțat cu maci și clipa jertfind privighetori. Cei ce l-au văzut jucînd la Dublin, unde și-a zugrăvit coroana cu vîrful coasei, spun că a fost regele rechin — mereu inconfundabil și stăpîn desăvîrșit în cîmpul cu săbii. Eu laud în Ilie Balaci lupul, lebăda, simbolul resurect al mirajului, lăcomia noastră pentru bucuriile zburînd și chipul de zile mari al echipei Universitatea Craiova, neîndoielnic cea mai bună din cîte am avut vreodată.

Fănuș Neagu

P. S. Bate-un vînt din bozii care schimbă în depozite de venin perlele cît oul de porumbel, pe care le-am atîrnat la gîtul de ceară stoarsă de orice urmă de flacără al unui învățăcel, ca să nu i se vadă pielea de găină, sughițul și bolboroseala ce-i spuzea cu noroi de muște buzele lingușitoare. Mă urăște, fiindcă mă pastișează nepedepsit și cacofonic încă din vremea cînd mă chinuiam să-i scutur, cît de cît, fraza de ciucurii de rîie care i-o sugrumă și azi.

Îi dau voie să mă pastișeze în continuare, dacă revista care-l găzduiește nu se simte ofensată să-l publice, îi dau voie să afișeze lista viciilor mele pe toate gardurile, să mă denunțe la C.N.E.F.S. (ah, păgîna, calda intimitate a denunțurilor !), îi dau voie chiar să mă înjure de mamă, orice, dar să nu-mi spună confrate. Atît.

F. N.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
45
(1 070)
Sîmbătă
6 noiembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SPIRITUL COLABORĂRII

Străvechi relații, cu o incontestabilă și largă rezonanță în istoria culturii și civilizației, aduc în prim plan numele a două țări, România și Grecia, și constituie un bun motiv de reflecție pentru tot ceea ce înseamnă azi, în lumea contemporană, o politică activă a colaborării și înțelegerii, a conlucrării pe multiple planuri în viața internațională. Aceste relații au cunoscut în ultimii ani o evoluție mereu ascendentă și se bucură de o atenție specială dacă ne gîndim la timpul și problematica în care sînt plasate ele, prefigurînd, în lumina unor cunoscute inițiative, transformarea acestei părți de lume — a Balcanilor, — într-o zonă a înțelegerii, lipsită de arme de distrugere și putînd constitui prin aceasta o experiență care, pe planul umanității, ar putea fi deosebit de revelatoare. În cultură cel puțin, temeiurile acestei întreprinderi au o îndelungată și statornică susținere iar civilizația spiritului datorează mult acestor locuri din care se scot mereu la iveală și se amintesc străluciri care nu apun. Astfel încît, în răsfrîngerea ei politică, această construcție care se numește înțelegerea și pacea poartă implicit și pecetea istoriei și artei, a culturii care o întregește și o propulsează printre marile valori ale existenței contemporane.

Un moment semnificativ al acestui întreg traiect istoric și, de bună seamă, un moment de mare încărcătură politică și socială în cronica relațiilor româno-elene îl reprezintă vizita pe care a întreprins-o în țara noastră primul ministru Andreas Papandreu la invitația președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Convorbirile purtate, înțelegerile asupra cărora s-a convenit și documentele semnate cu acest prilej consfințesc bunele raporturi dintre cele două țări și popoare și consacră noi măsuri, noi posibilități de a imprima relațiilor noastre un curs mereu ascendent, în interes reciproc.

Politica României este bine cunoscută în acest sens cum bine cunoscut este și arhitectul ei, președintele Nicolae Ceaușescu, prin vocea și spiritul căruia ne pronunțăm ferm pentru relații internaționale bazate pe principiile deplinei egalități în drepturi, ale respectului independenței și suveranității, în consens cu normele păcii, pentru o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră. **„Noi considerăm că atît economia românească,** spunea președintele României, **cît și cea grecească dispun de posibilități pentru o conlucrare mult mai largă — pentru cooperare în producție, pentru colaborare tehnico-științifică — și trebuie să acționăm în așa fel încît relațiile noastre economice și în alte domenii să se ridice la un nivel cît mai înalt.**

„Într-adevăr, subliniază în răspunsul său primul ministru al Republicii Elene, putem să salutăm faptul că am creat asemenea relații între țările noastre, între popoarele noastre încît sînt de invidiat și cred, domnule președinte, că procedînd astfel, am adus o contribuție importantă la realizarea unui climat de destindere și pace în Balcani." Și mai departe, ca un omagiu adus personalității celui care ne conduce și de numele căruia se leagă azi însăși identitatea noastră ca țară și popor, pe calea progresului multilateral, iată și o altă apreciere a distinsului oaspete : **importanta dumneavoastră contribuție la lupta pentru destindere, pentru pace, pentru reducerea înarmărilor și în primul rînd a înarmărilor nucleare, lupta dumneavoastră pe toate meridianele lumii pentru o nouă ordine economică v-au consacrat drept una dintre cele mai importante personalități ale epocii noastre. Pentru că într-adevăr, astăzi, România, care deși nu este o țară mare ca populație, deține o poziție foarte importantă pe plan internațional.** Este cuprins aici, în aceste cuvinte, un adevăr categoric care poate sta emblematic în capătul multora dintre referirile care se fac la istoria ultimilor ani și pe care il resimțim în datele propriei noastre vieți. Demersurile consecvente ale României pe calea construcției păcii și a colaborării internaționale primesc, odată cu timpul, noi recunoașteri și se bucură de o vie prețuire în lumea contemporană. Fapt care, deosebit de semnificativ și cu acea rezonanță profundă pe care i-o dau deopotrivă tradiția și actualitatea, poate fi constatat și acum, cu prilejul acestui eveniment în cronica raporturilor româno-elene, un capitol nou care s-a scris și a cărui valoare va fi probată, indiscutabil, de noi rezultate în viitor.

Luceafărul

AMINTIREA STRĂBUNILOR — pictură de Sabin Bălașa (Din expoziția de la Muzeul de Artă)

INEDIT

Tudor Arghezi

Cînd vom putea opri din zbor
Umbra de nori cu ape-albastre
Norii-n dantele de parfum
Ce trec prin sufletele noastre ?

Cînd vom putea opri-n tulpini
Floarea ce piere cum se naște
Și-a cărei umbră de lumini
O simți cînd nu se mai cunoaște ?

Cînd vom ajunge în sfîrșit
Pe noi a pune stăpînire ?

Cînd asculta atîtea șoapte
Ce se strecoară prin ecou
Din adîncimea-ne de noapte
Spre răsăritul cel mai nou ?

Variantă a poeziei „Nelămurire"

din aprilie 1967

CRONICA EDIȚIILOR

Scrisori către Hasdeu (III)

Editorii găsesc nouă categorii de emitenți : „1. savanți români și străini, mai ales filologi, lingviști și istorici... 8. anonimi, pasionați de istorie și lingvistică ; 9. academii și societăți științifice." Bineînțeles, **categoriile** sînt laxe, mai pot fi invocate și altele, grăitor rămîne faptul, cum am mai spus, că Hasdeu a fost „împresurat" din toate părțile, fie ca medii culturale, fie ca meridiane geografice. Pe drept cuvînt, editorii punctează arealele geografice din care provin emitenții : „Aria națională și internațională a corespondenților cuprinde toate provinciile românești și mai toate țările Europei. Există cîteva scrisori sosite și din Statele Unite ale Americii, B. P. Hasdeu fiind ales (în 1890 — din altă sursă : 1895, n.n.) membru de onoare al Academiei din New York." (Dar și al Societății neolingvistice americane din Baltimore — după aceeași sursă). Iată de ce este dificil să te descurci în acest hățiș epistolar și de aceea trimitem cititorul la studiul introductiv al lui Al. Săndulescu, care ne dă o bună orientare, chiar dacă uneori parcimonioasă. În ce ne privește, așa cum am făcut și în foiletoanele anterioare ne exprimăm doar cîteva impresii.

Poate nici un alt scriitor român nu are un arbore genealogic atît de **încărcat** și **încurcat** cum este acela al lui B. P. Hasdeu — în ciuda faptului că au fost mai multe tentative de a-l limpezi. A făcut-o tatăl lui, Alexandru, a făcut-o unchiul lui, Boleslav, a făcut-o... Aron Pumnul precum și alții și chiar savantul însuși. Din ceea ce ne dau scrisorile din acest volum, 12 de la tată, 9 de la unchi, ne dăm seama că neamul hasdeenilor au ceva din surpările personajelor dostoievskiene. Bunăoară, tatăl — după mărturisirile din corespondență — ne apare ca un om îmbătrînit înainte de vreme, înfiorat deseori de ginduri mărețe și de cînți sfîșietoare, dornic să vină în țară (era membru al Academiei române), posesor al unei biblioteci cînd de „mai mult de 2 000 de volume", cînd de „pînă la 4 000 de volume" și cînd „peste 4 000", orgolios pînă peste poate de stirpea nobilă și veche a familiei sale, adresîndu-i-se fiului, mai ales cu expresia „prietene Todea" și prevăzîndu-i acestuia un destin de excepție (poate și ca o consolare că el însuși a risipit în van marele calități cu care a fost dotat) : „Da, dragul meu Todea, înainte-ți ai un drum larg deschis și un fel de instinct inspirat îmi prevestește că vei ajunge departe și sus, pînă ce soarta — aceeași pentru toți oamenii — îți va striga : **Nec plus ultra !** Eu sînt deja gata să mă duc de pe lumea asta, dar nădăjduiesc că bunul Dumnezeu îmi va îngădui să mai văd cum prin tine va re-

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 6-a

UN BANDAC

Să vezi un bandac : pe ochiul de geam al casei noastre din copilărie, cel din spate, să ne uităm ce latră cîinele nopții ;

De-o îngrijorare că se face înlăuntru frig, de neîncredere în ce-i afară ;

Un bandac să vezi : pe geamul cel mare, al casei noastre, cu fața la izlazuri viscolite, la cîmpurile cîmpului de zăpadă: am avut semnele cerului: albastrul i-a fost deochiat și s-a schimbat de-odată...

Îngrijorați-vă, cei de-afară, cei din ogrăzile omului; să vă puneți la adăpost; cei dinlăuntru acoperiți, trageți lîngă voi plăpîndele și toate cele în care musturile mai zburdă ;

Cît despre cele cu apă, dumnezeu să le apere ; că omul să se dea la o parte ;

Un bandac; de parcă mama să se uite-n zori, să vadă ce-a fost azinoapte, și neputînd vedea, apropiatu-s-a de geam, a suflat, a șters cu palma : gheața n-a biruit-o, dar sticla s-a limpezit.

Zugrăvie; un bandac; de la pragul ochiului pînă pe prispa zării, ninsoare ; verde-albastră troienire, albastră-albă-năpezire; verdele, cît a rămas, de la griul bine răsărit îmi pare, de la ierburile neplăcute se străvede, stră străvede prin ninsoarea de zi-noapte ;

Albastrul, cît mai este,-i cerul tulbure ; ca o apă multă, amorțită, ca un fluviu ce-a fost iute, dar acuma l-a împiedicat : aruncă-n el fineți de lînă albă, păsuni de mătase, stoguri de-un bumbac verzui: ar merge apa, dar o țin aceste moi baraje, de-o mustesc și-o zac.

Dar pămîntul din bandac?

Nu mai e cărare, că-i 'nălțime de zăpadă, drumul nu se știe, că-i lățime de ninsoare.

Undeva departe, ca aproape foarte ;

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 5-a

Istorie literară și metodolatrie
—cîteva paradoxuri—

ATITUDINI

Atît de discutata istorie călinesciană, readusă recent la lumină și repusă în circulație, prilejuiește — alături de euforismul inevitabil unui asemenea eveniment editorial — și constatări mai puțin festiviste. Ele vin de fapt în prelungirea celor care au ocupat, cu intermitențe, scena interesului ultimului deceniu literar și privesc posibilitatea scrierii unei Istorii a Literaturii contemporane, teren „minat", supus prefacerilor, inhibînd multe energii.

E de observat întîi (pentru cadrul în care dorim să angajăm discuția) că însăși istoria lui Călinescu, în această a doua ediție, în pofida prefacerilor nu și-a modificat viziunea. Călinescu a scris-o și rescris-o, știind că e perfectibilă dar adaosurile (vroite chiar de autor) respectă vechiul tablou axiologic, spulberînd acum cînd cartea a apărut (și dispărut !) spaima de modificări profanatoare și sacralitatea textului. Vrem a spune că acest travaliu al rescrierii ei intra de fapt în conflict cu adulația care a înconjurat-o și care o „îngheța" la înfățișarea ei princeps, revizuirile maculînd — după unele voci — un monument literar.

Ce a însemnat și continuă să însemne această inegalabilă Istorie, e inutil a mai discuta. Ea uimește în continuare prin **capacitatea de a vedea,** retina criticului scuturîndu-se de obsesiile provincialiste ale unei literaturi „complexate", căutîndu-și în exterior centrele de omologare culturală. **Călinescianismul** este, din acest punct de vedere și astfel înțeles, un reper fundamental în evoluția conștiinței de sine a întregii noastre culturi.

Dar sărbătorind acest eveniment editorial se cuvine să nu uităm — și observația o făcea recent Dan Zamfirescu — că „epoca noastră are însă nevoie și mai urgentă de propriu-i monument".

Polemica privește chiar posibilitatea scrierii

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 6-a

FILOZOFIE ȘI MIT

Străbătînd lucrarea lui Gh. Vlăduțescu, **Filosofia legendelor cosmogonice românești,** cititorul are, în finalul lecturii, gustul neîmplinirii, fără a trăi însă sentimentul eșecului. Nu este o carte ratată, nu e o carte lipsită de interes ! Dar e asemenea unei săgeți care nu și-a atins ținta. Aceasta nu înseamnă că nu a fost bine trasă, că arcul nu a fost suficient de încordat ori că n-a avut destulă putere ; aceasta înseamnă doar că în ciuda acestor calități, ba chiar cu deplină vigoare, ea a trecut pe lîngă țintă.

Titlul cărții este „Filosofia legendelor cosmogonice românești". Ne-am fi așteptat deci la o prezentare a elementelor de filozofie incipientă ce se găsesc răspîndite de-a lungul nenumăratelor creații de acest fel, rod atît al gîndirii iscoditoare a poporului român, cît și a imaginației sale bogate și debordante. Un asemenea eseu s-ar fi înscris în tradiția unor studii analoge care au vizat „filosofia" ascunsă în mitologiile popoarelor antice, din India și pînă în Mediterana. E vorba, de fapt, de o „protofilosofie", adică de primele încercări ale omului de a da seama, cu ajutorul rațiunii, de mecanismele lumii ce-l înconjoară, fapt care, mai devreme sau mai tîrziu, trebuie să conducă la reducerea multiplicității fenomenelor reale la un număr restrins de principii și categorii esențiale.

După cum spuneam, Gh. Vlăduțescu își asumă o asemenea perspectivă și își propune un asemenea țel, dar nu reușește să le finalizeze. Astfel, autorul afirmă, pe bună dreptate : „Nu cred că trebuie să admirăm folclorul doar pentru a fi creat **Miorița** sau **Meșterul Manole, Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte** sau proverbele, ci și pentru filosofia și știința pe care o depozitează. Există o astronomie, o biologie, o medicină, o fizică etc., fanteziste s-ar putea zice la o superficială judecare, dar, la una mai aplicată, realiste în fondul lor" (p. 61). Și, implicit, o filozofie ! Dar care e ea ?

În descifrarea acesteia, autorul investighează legendele cosmogonice, căutînd, după modelul filozofiei presocratice, valorile pe care le au apa, aerul, focul și pămîntul. Adică elementele esențiale, cele de la care pornind se pot con-

Mihai Coman

Continuare în pag. a 5-a

În pag. 3

L-AM CUNOSCUT PE CĂLINESCU

«ARHITECTURA BOBULUI DE GRÎU»

Memorabilă în simplitatea și patetismul ei declarația lui Fănuș Neagu : „starea mea fundamentală e aceea de țăran". Cuvinte care, prin forța lor de a sintetiza un adevăr intrinsec, de a tălmăci esența unei civilizații de tip arhaic, pot fi săpate pe friza oricărei constiințe românești. Sufletul nostru oricînd tulburat „în fața puterilor în ipostază de boabe" devine el însuși un ferment al gliei, o emanație a cărei muzicalitate se răsfrînge amplu și tulburător într-o dimensiune ontologică. Atît de intens evocata noastră ruralitate nu înseamnă doar un adevăr istoric de necontestat ci și elementul primordial din alchimia subiacentă a sufletului românesc. Grădina Eutopia e în acest sens nu doar un spațiu de grație, un topos liric, ci deopotrivă emblema unei stări etnice tutelare. De aceea, întoarcerea la lumea satului nu poate avea decît forma unică a reveriei originilor. Ceea ce implică în același timp siguranță, energie, sensibilitate, rațiune — **echilibru.** Bobul de grîu se reflectă în constiință cu valoarea heraldică de centru al unei civilizații ancestrale. A descrie „arhitectura bobului de grîu" înseamnă a descifra în primul rînd un peisaj sufletesc de maximă generalitate — dar cît de puternic individualizat. Este unul dintre motivele care au stat la baza alcătuirii antologiei intitulate **Arhitectura bobului de grîu,** publicată de Editura **Cartea Românească** cu prilejul împlinirii a 20 de ani de agricultură socialistă. Autorul ei, Corneliu Popescu, a ales cu gust și desăvîrșită pricepere editorială texte semnate de scri-

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

ACASĂ

Ieseară, în grădina brumată iepuri fricoși rod cotoare de varză ciulind urechile, ascultînd nemișcați. Aud clopotul vîntului tînguindu-se undeva departe și-n podul străvechi al casei de lemn, unde pocnește porumbul de frig, pisica bătrînă a fătat azinoapte trei pui ca trei gheme albe de lînă fără nici o formă.

Aici, departe de orice geamăt al orașului, liniștea înflorește în merii posaci și e atîta tăcere că aud flacăra candelei pîlpîind sub fotografia tatălui meu mort în război.

Sînt singur și aș vrea să scriu un poem despre viață, un cîntec de dor dezbărat de toate artificiile poetice, un cîntec pur, ca un prunc, o nestere elementară ca toate marile frumuseți ale lumii.

Mama a plecat de acasă în vecini, furișîndu-se tăcută, să nu-mi sperie inspirația cu umbra ei neclintită profilîndu-se pe perete ca o statuie bizară.

Mă tem de hîrtie, de liniștea care urcă în jur și se cațără ca o iederă vie pe trupul meu sufocîndu-mă, de vîntul care mișcă geamul fragil zgîlțîindu-l, ca și cum cineva din afară m-ar implora să-i deschid.

Mă ridic de la masă nervos, urc scările podului cu lampa în mînă, caut în cotloanele întunecoase cuicușul pisicii care-a adus azi-noapte pe lume trei pui, azi-noapte cînd se lăsase cu ger și cînd vîntul zgîlțîia pomii din rădăcini.

Iat-o, blîndă, întoarsă ca o lună neagră în jurul puilor albi care dorm în căldura pînteculuI cu țițele roze în gură.

Pisica mă privește cu ochii ei ca două triunghiuri de foc și miaună neînțeles, cu duioșie.

Pe blana ei roasă de vreme neava strecurată prin crăpături crește ca o plapumă albă învăluind-o. E frig în pod ca-ntr-un cavou...

Aș vrea să-i iau puii, s-o duc la căldură, dar știu că a doua zi îi va muta în același loc unde i-a făcut neajutată de nimeni, în podul în care porumbul pocnește de ger și șoarecii, deocamdată, aleargă în pas de menuet.

Sînt singur acasă și-aș vrea să scriu un poem despre viață, un cîntec desbărat de toate artificiile poetice, curat ca o naștere elementară.

Mama a plecat în vecini să nu-mi sperie inspirația, iepurii fricoși rod în grădina pustie cotoare de varză, de undeva, de departe, se aude orașul gemind, strîns în chingi de beton.

În podul bătrînei case pisica a fătat azi-noapte trei pui ca trei gheme de lînă fără nici o formă...

Mircea Micu

In curînd: Almanahul «Luceafărul» 1983

CRONICA LITERARA

NICOLAE CREȚU: «Constructori ai romanului»

Afluența lucrărilor de retorică a prozei și naratologie din ultimul timp constituie un semn îmbucurător de schimbare și modernizare a receptării critice, de considerare și reconsiderare a literaturii române într-o viziune actuală, valorizantă. În interpretarea poeziei și a creației folclorice saltul s-a produs mai demult, era și un teren mai favorabil demersurilor structuraliste și semiotice, în schimb, în analiza prozei instrumentarul critic modern a pătruns mai greu dar, iată, a sfîrșit prin a se impune. Studiilor parțiale sau cu caracter de sinteză, semnate de Ion Vlad, Nicolae Manolescu, Livius Ciocîrlie, Irina Mavrodin etc. li se adaugă acum, o nouă tentativă de **poetică a prozei,** cu volumul lui Nicolae Crețu, **Constructori ai romanului,** (Editura **Eminescu,** 1982). Relativ „nouă", deoarece consultînd bibliografia, este clar că manuscrisul a fost predat cu ani buni în urmă, autorului scăpîndu-i titluri importante atît din critica noastră, cît și străină, ce ar fi sporit, desigur, pertinența analizelor sau ar fi nuanțat, probabil, unele judecăți. Dar, în sfîrșit, aceasta este o problemă mai puțin importantă în cazul de față.

Deci, Nicolae Crețu, situîndu-se mai degrabă pe baricadele unei poetici a prozei decît a retoricii sau naratologiei, își propune să degajeze modelul sau principiul compozițional al romanelor reprezentative aparținînd lui Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu. Spun reprezentative, deoarece din Rebreanu sînt supuse investigării **Ion, Pădurea spînzuraților** și **Răscoala,** din Hortensia Papadat-Bengescu, **strict Ciclul Hallipilor (Fecioarele despletite, Concert din muzică de Bach, Drum ascuns),** iar din Camil Petrescu **Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război** și **Patul lui Procust.** Lipsesc, de exemplu, la Rebreanu, **Ciuleandra** și **Gorila,** iar la Hortensia Papadat-Bengescu **Rădăcini** și **Străinul.** Omisiunile sînt și ele elocvente, criticul preferînd romanele sau ciclurile cu o arhitectură narativă monumentală, sau rafinat-complicată, dar eludarea **Ciuleandrei** nu mi se pare întru totul justificată, construcția ei fiind mai subtilă decît apare la prima vedere. Ar fi fost de așteptat tocmai de la un demers de acest gen, care remodelează înțelegerea faptului literar, **o** mai mare deschidere spre operă, în general. De altfel, teoretic se pledează exact, pentru o astfel de atitudine comprehensivă : „Pledoaria criticii pentru o lectură «strînsă», riguroasă, a reușit să redeștepte interesul pentru tehnică, pentru rolul acestora în construirea sensului. Dar marea miză a unui astfel de demers critic stă în capacitatea lui de a nu se zăvori într-o lectură a formelor sau tehnicilor producătoare de sens ci de a integra un asemenea moment și o asemenea cale unei lecturi cuprinzătoare, în stare să regăsească raporturile operei ca întreg, undeva dincolo de inteligența tehnică pur combinatorie, a artistului". Și, dacă retorica activează într-un plan vast, fiind interesată îndeosebi de punctul de vedere al autorului și poziția sa în raport cu substanța epică, (omniscient, centru-reflector, subiectiv) iar naratologia, de tehnică romanescă propriu-zisă, pînă la scientizare, poetica prozei, care surprinde **structura și articulațiile operei,** i-ar fi oferit lui Nicolae Crețu prilejul unei reconsiderări spectaculoase a romanului rebrenian. Dar pentru a-și atinge pe deplin țelul, criticul se situează, și nu avem de ce să i-o reproșăm, în perimetrul ferm al capodoperelor, deschizînd însă asupra lor perspective inedite. Și, gest demn de subliniat, nu printr-o exagerată abordare tehnicistă, ci printr-o strategie suplă, degajată, permeabilă și altor sugestii și maniere critice (intruziunile „tematiste și arhetipale" din analiza lui **Ion** sau a **Pădurii spînzuraților),** operînd cu un număr restrîns de concepte, dar limpede definite, uneori cu o notă prea accentuată de „popularizare", între care esențiale sînt **construcția și ordinea romanescă, structura și poetica :** „Mai important decît orice este că întotdeauna, pe oricare din căile posibile, romanul vădește o dublă vocație : a ordinii creatoare de sens, pe de o parte, pe de alta a sugestiei de coerență mitică a lumii, a existenței. Aceste două ordini complementare (care obsedează romanul și creează tensiunile profunde) revin, sînt proiectate mereu în dialectica altor raporturi : construcție — structură, închidere, deschidere, fără ca termenii lor să se alinieze simetric. Ordine, construcție, «închidere» nu se confundă, nici sugestie, structură, «deschidere». În afară de noțiunile polar opuse (închidere-deschidere), între toți acești termeni există suprapuneri parțiale și construcția poate fi «deschisă«, generatoare de sugestie, structura nu se opune ordinii elaborate, ci o implică în relații mai largi și mai complexe. sugestia este la rîndul ei dirijată, deci «închisă», între anumite limite și repere ale structurii etc. etc. Toate aceste «încălcări» reciproce de domenii sînt semnul unor capacități deosebite de absorbție și remodelare, purtătoare de sens — în roman, a existenței (raporturi, esențe). Poetica romanului este limbajul care articulează acest sens, îi dă o arhitectură, o ordine în text". Între aceste schițate prolegomene teoretice criticul își desfășoară exegezele sale ce merită a fi urmărite.

În capitolul **Arhitecturi rebreniene** reținem în primul rînd glosele referitoare la structura romanului **Ion,** la **dramaticitatea** compoziției sale. La fel de prețioasă este și relevarea planului simbolic al cărții, disimulat sub epica stufoasă, densă (personaje, situații, evenimente), dar nu mai puțin important. Originalitatea **Pădurii spînzuraților** rezidă și ea tot din prezența unui discurs mitico-parabolic, dar grefat pe o altă materie și constrîns de alte rigori ale construcției, proprie analizei și introspecției sufletești. Asupra coordonatelor psihologice ale romanului istoria literară a insistat foarte mult. Dar despre valențele sale simbolice s-a vorbit destul de puțin. Nicolae Crețu se axează cu precădere asupra ocurențelor mitice, ce determină și natura particulară a personajelor și arhitecturii narative. Arta prozatorului ar consta, deci, în desenarea nervurilor mitic-arhetipale în corpul dens, plin de viață concretă al planului realist. La fel și **Răscoala,** puțin acoperită de zgura locurilor comune și a receptării didactice, își dezvăluie din unghiul construcției epice zone încă pline de interes. Aș spune însă că autorul nu-și fructifică aici, totdeauna, intuițiile sau observațiile pătrunzătoare.

Remarcabil este și capitolul consacrat Hortensiei Papadat-Bengescu, unde criticul își propune să așeze într-o nouă lumină „sensul construcției" la această prozatoare, care a fost acuzată tocmai de stîngăcie și lipsă de proporție în compoziția romanului. Practic, Nicolae Crețu repune chestiunea pe un teren mai adecvat, demonstrînd că arhitectura labirintică răspunde unei complexități semantice, ce nu poate fi altfel adusă în scenă. S-ar putea spune că tema specială a romanelor sale, stările de conștiință și reacțiile psihologice ale personajelor, (așa zisul „stream of conscioussnes") își selectează modalitățile narative și determină cu o expresie fericită a criticului **sintaxa imaginarului :** „În romanele bengesciene mișcarea epică, intriga sînt aproape inexistente, în înțelesul lor obișnuit, Subordonarea față de portretistica psihologică le reduce la rolul de «reactiv» ai radiografiilor interioare. Epicul devine funcția portretului. De aceea, scriitoarea are vădită predilecție pentru existențele statice, care resimt cea mai mică schimbare de raportări, în ele sau în jurul lor, ca pe un șoc, cu mari tulburări de linii. Pentru ea, a scrie romane este în esență a gîndi ansamblul acestor portrete, ca pe o societate de ficțiune, a vedea desenul «trupurilor sufletești» și «chimia» reacțiilor lor, a imagina deci spectacolul unei dezvăluiri de mecanisme și conformații psihologice, o logică a comportamentului și a tropismelor lor".

Această normă specifică a textului bengescian este ceea ce urmărește și reușește Nicolae Crețu să pună în evidență.

În capitolul despre Camil Petrescu, **Romanul ca „metaforă epistemologică",** ne-a atras atenția analiza romanului **Patul lui Procust,** text ce se pretează mai bine investigărilor de tip naratologic. Dar cîștigul exegezei lui Nicolae Crețu nu constă atît în descompunerea și descrierea mecanismului epic, cît în reliefarea semnificațiilor sale ontologice și epistemologice. M-aș fi așteptat însă ca autorul să-și înscrie demersul într-un cadru referențial mai larg, ce i-ar fi dat posibilitatea să aprecieze mai exact originalitatea prozatorului român în context comparativist. S-ar fi putut stabili semnificative paralele cu formele românești practicate de Proust, Gide sau Huxley. Și acest reproș îl extind asupra întregii cărți. Cît de interesantă ar fi fost de pildă, repet, prin optica poeticii și retoricii, raportarea Hortensiei Papadat-Bengescu nu la Proust, de care o despart multe lucruri, ci la Henry James, de care o apropie procedeul reflectării parțiale ce ține mai ales de **poziția naratorului,** neglijată uneori de critic. Într-un capitol final, **Construcție și „mesaj",** Nicolae Crețu întreprinde o astfel de acțiune, dar între prozatorii români, stabilind asemănările și diferențele specifice ale modului construcției la Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu, ce-i drept cu timide racurciuri în literatura universală. Sigur, aceste obiecții nu împietează asupra valorii propriu-zise a cărții, o remarcabilă contribuție pe bazele poeticii prozei, la relectura unor mari scriitori ai literaturii noastre.

Paul Dugneanu

ALEXANDRA TITU: „Olimp"

După **„Cine seamănă vînt..."** (1980), roman parabolic despre mecanismele puterii, scris cu surprinzătoare siguranță pentru un debutant care, pînă la data apariției, nu dăduse vreun „semn" al talentului său prin revistele literare, Alexandra Titu revine în atenție (în atenție e un fel de a spune, căci critica, cu puține excepții, n-a băgat de seamă semnificativul debut al autoarei) cu un alt roman, intitulat derutant **„Olimp"** (Editura **Albatros,** 1982). Titlul cărții este derutant întrucît, confruntat cu substanța romanescă, dă naștere unor ambiguități studiate, pe care, de altfel, se sprijină întregul **roman.** „Olimpul" din carte este cel, așa-zicînd, tradițional, căci în roman sînt interpretate și reinterpretate mituri ale antichității, dar, totodată, poate însemna și chiar înseamnă ceea ce spune unul dintre personaje : „OLIMP. E foarte simplu. O de la oficiu sau de la ospiciu sau de la oraș, și așa mai departe. Ospiciul pentru lichidarea imaginației maladive și parazitare. Oficiul de lărgire a influenței marilor prestigii. Sau, cel mai simplu, Oficiul pentru Limitarea Imaginației, Metafizicii și Profeției...". Lucrurile nu sînt însă așa de simple, cum s-ar putea deduce din explicația citată. Vreau să spun prin asta că romanul are o structură complexă, fiind construit pe trei planuri narative, convergente în ideea de **theatrum mundi.** În primul plan (și nu în prim-plan, căci, succesiv, sau chiar simultan avanscena e ocupată de fiecare plan narativ) evoluează personajele găzduite în Olimp, un soi de azil sau ospiciu. Între pensionarii Olimpului se află Homer, Cervantes, Shakespeare, Merlyn care, ca într-un nou symposion, conversează pe teme literare esențiale. Discuția lor creează un alt spațiu al ficțiunii în care sînt prezente personaje celebre : Arthur, Launcelot, Ginever, Don Quijotte, Sancho Panza, Oedip, Menelau, Agamemnon, Clitemnestra, Elena, Narcis, Orfeu și, încă o dată, Merlyn, care schimbă, ca vrăjitor ce se află, cadrul, timpul, stilul și subiectul narațiunii, dînd astfel autoarei o libertate de mișcare desăvîrșită și, poate chiar din această cauză, deconcertantă uneori pentru cititor.

Autorii își provoacă personajele să refacă partiturile cunoscute sau să le continue, repunînd în discuție gesturi, concepții.

Este, în fond, vorba de o rememorare, alegorică, a crucialelor întrebări existențiale, filtrate, de două ori, prin literatură. Căci Olimp este, evident, o ficțiune născută din alte ficțiuni, ale cărei sensuri nu pot fi explicitate decît prin confruntarea cu „pattern"-urile avute în vedere. În absența unui cod, semnificațiile dialogului cu textele literare celebre nu pot fi sesizate.

Iată un fragment elocvent din acest punct de vedere : „Și pe urmă Sfinxul se ridică în poziția lui clasică, ghemuit pe labele din spate, cu aripile strînse și bărbia ridicată superb și privind undeva, în adîncul, familiar pentru el, al orizontului, în punctul unde marea se întîlnea într-adevăr cu cerul, își rosti enigma, pe care celălalt trebuia să o dezlege sau să moară (și cine ar fi putut spune care dintre cele două alternative ar fi fost cea mai rea ?) (...). Și așa cum stăteau față în față, a fost o clipă cînd s-au înțeles integral și cînd ceva din fiecare a trecut asupra celuilalt, și inocența s-a contaminat de cunoaștere, și cunoașterea s-a răscumpărat prin inocența absorbită. Și monstruosul a atins omenescul, umanizîndu-se el însuși, dar făcînd cu adevărat din adolescentul cu ochii ca albastrul cerului mediteranean un monstru — așadar un Erou. Un om matur, de asemenea. Și nici într-un caz, cel care plecă mai departe nu mai avu vreodată nesăbuința să spere că faptele săvîrșite, oricît de neînsemnate, ar putea rămîne fără urmări".

Cartea Alexandrei Titu pretinde, așadar, un cititor avizat, cu o anume experiență a lecturii. Propensiunea lucidă a autoarei (personajele circulă nestingherite dintr-un spațiu al narațiunii în celălalt, dintr-un timp istoric și romanesc în altul, planurile epice interferează, la subsolul paginii apar referințe și trimiteri cu funcție ironică) este subliniată prin prezența unui al treilea plan narativ. Personajele de aici sînt Regizorul, Autorul, Actorul. Ei pun în scenă un spectacol intitulat „Olimp" al cărui text este însuși textul romanului **Olimp.** Scena este, se înțelege, lumea, iar replicile alcătuiesc existența. Jocul are, deci, semnificația unei aventuri a cunoașterii. Compoziție subtilă, remarcabilă în plan stilistic, cartea Alexandrei Titu recomandă un autor demn de toată atenția.

H. ZALIS: „Pînă la capăt"

Critic și istoric literar cu activitate susținută, autor al unui volum de versuri, Henri Zalis încearcă acum și proza. Tentativa se numește **Pînă la capăt** (Editura **Cartea Românească,** 1982) și este un roman de aproximativ 250 de pagini, lesne de parcurs pînă la capăt, nu doar pentru că este scurt, ci și pentru că este scris îndeajuns de fluent. Romanul pornește de la un uzat pretext romantic (autorului îi sînt înmînate manuscrisele unui anume Iuliu Zemeș) dar se continuă în linie realistă. Naratorul este fascinat de ceea ce citește și refăce, pe baza manuscriselor, biografia omului mort la 30 de ani. Interesul romanului (acesta fiind și motivul pentru care m-am oprit asupra lui) stă în tipul de personaj construit de Henri Zalis. Iuliu Zemeș, așa cum apare din însemnările personale (citate de narator, dar, mai adesea, interpretate liber) este un om obișnuit, cu o biografie exterioară deloc spectaculoasă, care vrea parcă să ilustreze estetica realismului profesat de Champfleury. Astfel de personaje sînt apariții rare în romanul românesc contemporan, care preferă, mai degrabă, eroul de sorginte romantică. Narațiunea avansează, la început, în două direcții paralele : existența anodină a lui Iuliu Zemeș, într-un cătun pierdut în munți și acțiunile ilegalitate ale comuniștilor și uteciștilor (perioada evocată este cuprinsă cam între 1938 și 1941). Cele două fire epice se înnoadă la un moment dat, după ce Tania, sora lui Zemeș, moare, împușcată de agenții poliției în timp ce încerca să recupereze un pachet compromițător de manifeste. Faptul îl determină (nu se prea înțeleg bine mecanismele hotărîrii lui Iuliu) pe profesorul de țară să vină în București pentru a-și continua studiile. De acum încolo romanul urmărește îndeaproape evoluția personajului, pe fundalul evenimentelor care definesc epoca. În Bucureștiul tulburat de mișcarea legionară, Iuliu Zemeș, fire contradictorie, minată de complexe fizice și erotice, ambiguu în gîndire și nedecis în acțiune, ia contact cu mișcările studențimii progresiste, angajată în lupta împotriva fascismului și legionarismului. Sub influența militanților democrați, treptat, conștiința personajului se cristalizează, omul devine mai sigur pe sine și apt pentru o opțiune politică fermă. Nu va avea timpul s-o facă, însă, căci moare împușcat de gloanțele legionarilor, într-un moment de simbolică implicare. Citatele din jurnalul lui Iuliu Zemeș reușesc să contureze drumul personajului de la fragilitate și vulnerabilitate, la demnitate și acțiune. Intervențiile lămuritoare ale naratorului sînt însă introduse inabil și suferă de inadecvare stilistică.

„Ce-a urmat ? (ne întreabă și se întreabă naratorul — n.n.). Ne-am deprins cu poveștile, încît ele ne scutesc adesea de necesara, totuși, retrăire a amănuntului. Cînd firul este greu de urmărit sărim peste lanțul de cauze explicative. Sau le diluăm pentru că avem oroare de grandilocvență". Sau : „Sărmanul, mai înșiră o sumă de considerații, ba că în anumite clipe o priveste pe Tania ca pe fiica lui, ba că la o adică fata să-l creadă un adevărat prieten, drept care îi caută sinii, dar în nici un fel pieptul ei nu se lăsă prins". Și : „Aceasta să fie oare, soluția ? În jurul focului cei doi (e vorba de un agent de poliție și de un paznic — n.n) discută pînă cînd îi prinde Morfeu în brațe. După ce se va convinge că au atipit, el, cu manifestele strînse rotocol în bucata de pînză, saltă spre baltă și de-acolo, ață spre șosea". În afara lui Zemeș, încă un personaj se detașează în romanul lui Henri Zalis. Este comisarul Rămureanu, tip pitoresc, din familia lui Mizdrache, personajul din romanul **Incognito** de Eugen Barbu.

În tot, **„Pînă la capăt"** este o reușită a criticului Henri Zalis.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

După debut

Am scris despre întîia carte de poezie a lui Corneliu Antoniu la „Cartea de debut" și, ivindu-se o „fereastră" în efortul de redactare a studiului consacrat fantasticului în „proza scurtă românească", profităm de situație pentru a vedea ce s-a întîmplat între timp. Prilejul ni-l oferă cea de-a doua carte a lui Corneliu Antoniu, **Supunerile,** apărută anul acesta la Editura „Eminescu". Și trebuie să spun că buna impresie produsă de volumul intitulat **Despre o anume pasăre** (1978) este, acum, temeinic confirmată. Rămînem, astfel, la constatarea că, înainte de toate, avem de-a face cu un poet care în chip evident are ceva de spus, în sensul că mult invocata sintagmă „poezia — mod de existență", în ce-l privește, constituie unica rațiune a efortului său creator. De aici decurge, firește, aspectul de luptă deschisă cu materia virtual poetică pe care poemele lui Corneliu Antoniu îl propun adesea atenției. În fond, tocmai faptul că ne simțim martori privilegiați ai acestei lupte de un fel aparte este elementul care divulgă reala tensiune lirică, implicit umană, a cărții. Poetul însuși găsește o inspirată suită de metafore spre a-și face cunoscut modul de a trăi și gîndi, actul de creație: „Așa mi-au crescut vorbele! / Dintr-un copac cu aripi de sînge, / Dintr-un ciine care-și linge / Rănile, dintr-un vierme, / care și-a pierdut mătasea / Și-mi umblă pe obraz în ziua mare". **(Cenra de brad).**

Curios este însă că o asemenea franchețe ce caracterizează percepția poetică, în cele mai bune momente, are drept efect extrema acuitate a sublimărilor evanescente pe care le suferă realitatea palpabilă a stărilor sufletești și de conștiință: „Merge vestea că ești a mea / și cînd colo sînt singur. / Nu mă mai dezmorțește nici primăvara / Nici glasul privighetorilor / Nici mestecenii inundați / Către seară, cînd se umezește orizontul / Și fereastra fuge din locul ei pe cer / Mai apari îmbrăcată în oglinzi sferice / Ca o viperă în bătaia lumii". **(Steaua polară).** Sau iată tulburător incitătoarele „însemnări" din poemul crochiu **Perlissima:** „Umbra care / Ți se strecoară în păr / Și zîmbetul din colțul gurii / Pilpiind plăpînd / Teama de a nu fi surprinsă / Înginînd versuri / Dintr-un poem uitat, / Apoi roșeața palidă / Sub care te ascunzi / Și privirea umedă / Cu care chemi / Aburul caldei vinovății". Pe această linie, a poemului de notație intimizantă, capabil a degaja invăluitoare și difuze unde erotic melancolizante, se pot da alte numeroase exemple: **Și dacă, Preafericita, Cine te atinge, Zestrea înfrîngerii, Rugă, Lacrimi în singurătate, Leda.** În același timp, potențarea din unghi interogativ a sublimărilor metaforice este de natură să ridice demersul liric la o nouă treaptă pe scara reflexivității, precum în straniul poem **Ce să fie, unde să fie:** „Ce să fie, unde să fie / Vîntul ridică fînul în cer / În rădăcini e un ochi de copil / În care doarme aprilul / Ce să fie, unde să fie / Pe roțile sale s-a împustiit / Domnia sa purtătorul de lebede / mult părăsit / Ce să fie, unde să fie / Stele otrăvite au mîncat oile / S-a acoperit de gînduri cîmpia / Gîndacii poartă în pîntecul lor ploile / Ce să fie, unde să fie / Vîntul ridică fînul în cer / Dar cine să pască? Nu mai e vie ! Decît frica aceasta de ger". De aici, de la poemul de figurație plastică, sublimată în simbol, la poemul de viziune cvasiconceptuală, purtînd însă însemnele aceleiași acuități aperceptive, nu mai este decît un pas; un pas pe care Corneliu Antoniu îl face cu deosebit succes: „Lucie apă sub care născut / E să fie. Parcă, transparentă privirea / Unui aligator. Întinde ușor aripa: în geam / Cineva și-a uitat respirația, / Rondul de noapte al memoriei și arcul / Cu săgeți otrăvite / Pe tine te caută virful lor orb / Unghiul pe care-l faci cu orizontul / Punctul în care te identifici cu el" **(Alfa).** Mai mult decît atît, este în afara oricărei îndoieli că maximum de tensiune lirică pe care poezia lui Corneliu Antoniu îl poate obține vizează fericitul impact dintre darul său remarcabil de a „gîndi" metafora, pe de o parte, și vocația de a și-o asuma integral, trăind-o ca atare, la nivelul autobiografiei ideal-mitice, pe de altă parte. Poezia intitulată **Polul nord,** una din piesele cele mai viabile ale volumului, face dovada unor sigure însușiri în această direcție. Iată, pentru edificare, această strofă, pregnantă „variantă" la cunoscutul motiv eminescian al „călăririi în zori" : „Lucitoare era zăpada și mirosea a ambrozie / Dintr-aceea pusă la uscat încît / Nici nu știam dacă alunecam pe cîmpie / Sau pe visul meu înghețat / Dar era frumos, stelele se sfărîmau în palmă / Și eu chiar mă sfărîmam, eram o grămadă de stele / Din care săreau lumini ca niște bice / Între care înota bietul meu vizitiu".

Mai circumspect cu înclinația de a „provoca" neapărat insolitul, fie prin cultivarea exprimărilor voit șocante, fie prin ermetizarea inutilă a sensurilor, Corneliu Antoniu este îndreptățit a revendica un loc distinct în rîndurile celui mai recent „val" poetic.

Emulația cenaclului

Emilian Nestor, despre al cărui volum de stihuri **(Netulburatele lumini,** Editura „Albatros", 1982) dorim să formulăm în continuare cîteva succinte considerații, este un slujitor al cenaclului cu vechi state de servicii. Astfel, numele său este întîlnit în paginile ziarului „Națiunea" a lui G. Călinescu și după aceea în diversele publicații ale Academiei, cu referate științifice, recenzii, note etc., consacrate istoriei științei, cu specială aplecare asupra istoriei astronomiei. Activitatea de traducător a lui Emilian Nestor este, de asemenea, notabilă, fiind vorba, îndeosebi, de transpunerea în românește a unor scrieri dramatice de autori polonezi precum Gabriela Zapolska și Leon Kruczkovski. În fine, mai trebuie spus că avem a face cu un autor de piese de teatru originale (titluri: **Copernic, Ziditorii de țară, Periheliu, Burebista, Cotys, Histria** ș.a.), doar unele dintre ele fiind difuzate sub formă de recitaluri în interpretarea unor valoroși actori ai teatrului Nottara prin anii '75—'76. Întocmind fișa bibliografică de mai sus, dorim nu numai să informăm cititorii în legătură cu personalitatea venerabilului debutant într-ale poeziei care este Emilian Nestor, ci, totodată, dorim să sugerăm tipul de sensibilitate intelectuală ce stă la originile tentativelor poetice cuprinse în **Netulburătoarele lumini.** Într-adevăr, sub cel de al doilea aspect, faptele se prezintă potrivit așteptărilor. În mare măsură, sumarul volumului se constituie într-un adevărat „breviar" tematic transferat din sfera domeniilor explorate de autor fie în activitatea sa publicistico-științifică, fie în încercările sale dramatice. Căci, iată, la întîmplare alese, titluri de poeme, ele însele semnificative într-un asemenea sens: **Stela lui Burebista, Desertul sarmatic, Cetățile vechi, Sanctuarul sublim, Miron Costin, Cotys, Nebuloada-omul, Tabla vieții, Cutezătorul, Titus Andronicul, Întoarcerea calului Troian, Cain contemporan.** Este, deci, lesne de presupus că revendicîndu-se de la atari surse și motive, poemul tinde a fi „fabulă" sui-generis, cu adresa directă în contemporaneitate : „Proiectilul nuclear de azi / e un Cain-robot contemporan / fără greș omnipotent... / Neînduplecati, nebunii rationali / cred în supraviețuire... / Dar o scînteie întîmplătoare / poate ucide Omul / ca binele / călcat în picioare / ecorsat de civilizație / pornită de Abel / cîndva / atît de nevinovat...". Sigur, se poate discuta în ceea ce privește plauzibilitatea reinterpretării mitice sau se pot exprima unele eventuale rezerve legate de tonul cam arid al zicerii, dar nu este mai puțin adevărat că poemul **Cain-contemporanul** închide în sine gînduri și reflecții de o avertizantă gravitate. Pe de altă parte, în ciuda straniei ignorări a exigențelor liminare reclamate de spiritualitatea lirismului contemporan, lui Emilian Nestor se cuvine a-i recunoaște și o salutară înclinație pentru notația peisagistic-confesivă, cuceritoare prin simplitatea elevantă a „desenului" și prin omenescul stării de sentiment: „Ochii ei / raza dimineții / m-au țintuit / Pe țărmul / Euxin / în zorii vieții / Dogoarea lor / și azi o simt / tot mai dur / ca pruncul vrăjit / de colindul lumii" **(Poem).**

În totul, o apariție editorială tipică pentru numeroșii iubitori de poezie ce frecventează cu nobilă dăruire cenaclurile literare și care, stimulați pe o asemenea cale, cu o superbă nepăsare față de riscurile asumate, se hazardează a ieși în lume cu propriile lor producții poetice.

Nicolae Ciobanu

CARTEA DE DEBUT

PROZĂ ȘI VERSURI

Cartea de debut a Alinei Nour **(O corabie printre nori,** Editura **Junimea,** 1982) încearcă să depășească o dilemă de principiu a autorului de literatură pentru copii : să scrie efectiv pentru micii consumatori de literatură sau să scrie pentru lectorii maturi, adică pentru cei care îi gîrează textul. Modul în care autoarea tinde să satisfacă ambele categorii de cititori se întemeiază pe recurgerea onestă la mecanismul unei convenții : complicarea grațioasă a unor locuri comune ale teritoriului spiritual indeobște denumit „lumea copiilor". Metoda este la îndemînă : noțiunile sus-numitei „lumi" se încolăcesc, se contopesc, se segmentează, se ajustează, astfel că, finalmente, prin acumulare, se supra-colorează un peisaj cunoscut. Fără a fi un al doilea Lewis Carroll, Alina Nour ne prezintă totuși personaje a căror cunoștință ne face plăcere : „curcubetopoganul", „papacucul", „tancopianul", „patinoarrăciturile", „generalul Radieră", „zmeoaica Geometria", „pianascuțitoarele", „Picăvis". Toate personajele sînt originare „din țara numită Klecsonia".

După cum se vede și din exemplele citate mai sus, jocul propus de autoare are și un scop didactic : îmbogățirea vocabularului copiilor prin cuvinte, care pot fi, la prima vedere, „fisticitori", adică oponenți ai copiilor în adevărate „războaie propoziționale". Iată cum sună definiția „fisticitorilor" : „...mai există multe cuvinte obișnuite pentru oamenii mari, care însă le fisticesc pe fetitele de vîrsta ta (și pe băieței...). Dar există adevărate fisticitori, cuvintele care reușesc să-i fisticească pînă și pe oamenii mari ! [...] niște cuvinte ciudate, rare, neobișnuite, care cresc colo și colo, în dicționar, printre cuvintele obișnuite — la fel cum ar crește lalele negre, printre cele galbene, ori trandafirii roșii printre cei mov...".

Urmînd reteta propusă de autoare, într-o carte ingenioasă și nu lipsită de ingenuitatea necesară genului, copiii vor putea să alcătuiască forme sonore, a căror simplă rostire provoacă „existența" unor noi obiecte și ființe. Este un exercițiu folositor, dacă avem în vedere că — înainte chiar de a se constitui pe deplin — limbajul copiilor este atins de o tendință spre reducere și simplificare.

Debutînd cu o carte de literatură pentru copii, Alina Nour dovedește că știe să fie didactică în mod tandru.

Calmul pare a fi starea dominantă exprimată de versurile lui Geo Galetaru. **(Inefabila ninsoare,** Editura **Facla,** 1981). Cu inteligență, autorul ocolește grandilocvența. Interesantă este și o anumită tendință a autorului de a se „ascunde" în cuvinte sau chiar în tăcere. Metafora este eliberată de obscurități : „Nu întreba de mine : urmează-mă-n cuvinte. / ca într-un templu-n care nuntesc tăceri de rai : / Cît încă mă visează lumina ta cuminte, / aceluiași miracol suav să mă redai" **(Trup învins).**

Poemele volumului, alese cu atenție (sînt numai optsprezece) par a fi rescrieri ale unor experiențe intime, dar relevante, ca în poezia **Muntele tragic :** „Acum dacă-aș fi în lumină pierdut, / sub tălpi cu un crin alăptîndu-mi iubirea, / grădina în care cîndva m-am născut / mi-ar duce în pîntecul ei nemurirea, / / Atît de supus nici eu nu mai știu — mai multă blîndețe în crîng să se piardă, / cum astrul alunecă-n cerul pustiu / și lacrima mea între ierburi să ardă, / / Același în noapte îmi pare că sînt / căutînd scăldătoarea cu raze divine, / / doar muntele tragic aici pe pămînt / adînci rădăcini își desface în mine...".

Geo Galetaru mizează pe simplitate. Versurile sale arată o usurință de exprimare, explicabilă prin rutina autorului (al cărui debut s-a produs încă în 1969, în revista „România literară"). Din acest punct de vedere este ilustrativ, de pildă, poemul care împrumută titlul volumului : „Mamă, se rup lanțurile luminii / iarba fuge cu un miel în brațe. / cine sînt vestitorii ce poartă / roua aurită pe creștet / în palida dimineață ?".

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **PAGINI LITERAR-ARTISTICE DE ALEASĂ ȚINUTĂ.** Revista „Viața Militară" și-a obișnuit de multă vreme cititorii cu pagini compacte, de un remarcabil nivel calitativ, dedicate vieții literar-artistice. Ca atare, numărul pe luna octombrie a.c. al publicației confirmă, cu puterea exemplelor indubitabile, statornica bună impresie de pînă acum. Poezii de remarcabilă ținută artistică, dezvăluind un convingător mesaj civic-patriotic, publică Florentin Popescu, Nicolae Dumbravă, Vlaicu Bîrna, Andrei Ciurunga și Adrian Mieriuscă. În domeniul prozei se remarcă Radu Theodoru, Viorel Domenico, Ion Căpeț și Nicolae Minei, iar în cel rezervat publicisticii întîlnim numele lui Petre Gheimez, Nicolae Boghian, Gheorghe Istrate, Iulian Neacșu, Aurel Martin, Ion Longin Popescu și Dan Claudiu Tănasescu. O foarte atractivă și convingătoare prezentare realizează revista în cadrul rubricii **Prezențe ostășești în Festivalul național „Cîntarea României."** De data aceasta, în obiectiv se află cunoscutul și unanim apreciatul festival al cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt, patria mea". Expresivul fotomontaj cuprinzînd imagini din desfășurarea festivalului este însoțit de un semnificativ articol sintetic datorat muzicologului Grigore Constantinescu. Sînt, de asemenea, inserate rezultatele concursului și opinii ale unor cunoscute personalități din viața muzicală a țării.

■ **ÎNTR-ADEVĂR, SĂ NE REFERIM ȘI LA ALTE NUME.** Nu ascundem deloc faptul că, la un moment dat, intervenția lui Mircea Iorgulescu în cadrul dezbaterii TV (joi, 28 oct. a.c.) consacrată romanului actual ne-a făcut de tot curioși. Anume, ne referim la momentul cînd răsfățatul (de o bucată de vreme) colaborator al emisiunilor literare TV a formulat punctul de vedere potrivit căruia în atenția spiritului critic actual s-ar cuveni să stea un număr mult mai mare de autori și opere decît cel vehiculat îndeobște pînă acum. Foarte bine, ne-am zis, așa este, are dreptate invitatul emisiunii TV ; să vedem acum și despre ce nume de romancieri ignorați de critică o fi vorba. Curiozitatea ne-a fost satisfăcută pe loc, întrucît la prompta întrebare a impetuoasei Smaranda Iolescu M. Iorgulescu a dat și trei nume : Eugen Uricaru, Romulus Guga și (nici mai mult, nici mai puțin), Corneliu Ștefanache. Observînd în treacăt că, totuși, Eugen Uricaru nu este o „victimă" a criticii și că, după cîteva tentative nu tocmai semnificative Romulus Guga n-a mai publicat romane de aproximativ zece ani, rămîn de luat în seamă, așadar, numele și „opera" lui C. Ștefănache. O singură nedumerire ne urmărește, totuși: cunoaște, oare, M. Iorgulescu un „alt" C. Stefănache decît notoriul plagiator cu același nume ?

■ **„GLASUL PĂMÎNTULUI".** Sub acest titlu semnificativ, în apreciata colecție de studii literare și filologice a editurii „Facla", a apărut nu chiar cu mult timp în urmă, un studiu semnat de Marcu Mihail Deleanu. În fapt, avem a face cu o pătrunzătoare exegeză critico-stilistică ce are în atenție acest fundamental motiv socio-mitic de revelatoare tipicitate autohtonă, așa cum se relevă în proza literară românească. Minuțios și aplicat, din cîte ne dăm seama, pentru prima dată în chip sistematic, Marcu Mihail Deleanu oferă o adevărată monografie a problemei. **Glasul pămîntului** este o întreprindere analitică ce reclamă neîntîrziata solicitudine a comentariului critic la zi.

Cronicar

L-AM CUNOSCUT PE CĂLINESCU

REMEMBER

De regulă, G. Călinescu, cînd ținea la facultate curs sau seminar, pornea de-acasă, din str. G. Vlădescu 53, și de cele mai multe ori, pe timp favorabil, mergea pe jos pe străzi liniștite pînă la Universitate, în str. Edgar Quinet. Străbătea această cale și pentru a-și incita imaginația și a-și lua mai mult avînt în expunerea de idei care urma la curs sau seminar. Apărea în cancelarie, între colaboratorii care îl așteptau, voios, bine dispus, uneori chiar jovial, volubil, se desbrăca de pal-ton dacă era iarnă, apoi se îndrepta spre oglinda din anticamera cancelariei și, uneori, scotea din buzunar un șip cu băutură întăritoare al cărui conținut îl sorbea pe neobservate. Nu zăbovea prea mult în cancelarie.

Dacă îl întîmpina careva în sala de marmoră a facultății, vocea lui era atît de puternică încît acoperea foiala de studenți și studente de pe coridor care alergau spre amfiteatrul devenit subit neîncăpător și se făcea auzită chiar din cancelarie vibrantă și dominatoare, ilustrul profesor fiind înconjurat de curioși ca într-un alai.

Cînd amfiteatrul Odobescu era liber, înainte de ora anunțată, auditorii profesorului Călinescu veneau chiar cu o oră mai devreme pentru a ocupa locul în bănci. Veneau studenți de la istorie, filosofie, medicină, politehnică, construcții încît cu cei de la filologie se înghesuiau în amfiteatrul care în cîteva minute de la venirea profesorului devenea neîncăpător. Mai mult de jumătate din tineretul universitar auditor rămînea în picioare înțesat pe latura dinspre perete, pe mijlocul dintre bănci, în pervazurile ferestrelor mari, în spațiul dintre primul rînd de bănci și catedră de jurîmprejur, cu ușile coridorului și amfiteatrului date în lături, încît de multe ori asistenții catedrei de literatură română rămîneau în picioare prin valul de capete de la uși la ferestre.

Uneori, profesorul ieșea din cancelarie vorbind tare, anunțîndu-se în vervă, strîngea mîna în grabă vreunui cunoscut și înainta printre retardatari, își făcea loc și ajungea **ad cathedram**, fără servieta doldora de cărți, fără dosare voluminoase subsuoară, nici măcar cu o foaie de hîrtie în mînă. Îmbrăcat mai totdeauna în haine de culoare închisă, cu o cravată fluturînd peste piept, cu o șuviță de păr lăsată pe frunte din coama leonină într-un soi de neglijență studiată. Rumoarea din amfiteatru se stingea și în liniștea deplină, profesorul debuta expunerea ca un actor care părea că improvizează, la început cu o voce egală, apoi pe măsură ce înainta în miezul problemelor expunerea devenea un lung monolog rostit cu vocea cînd în urcare, cînd în coborîre, subliniind anume propoziții esențiale cu satisfacția de a fi afirmat idei deosebite.

Cum unii dintre studenți sau studente puneau caietele pe catedra sub nasul profesorului și notau ceea ce se putea la repezeală, Călinescu se supăra și-i certa amarnic :

— Nu mai scrieți ceea ce spun eu ! O lecție universitară este un spectacol de idei... Trebuie să va ocupați și mă ascultați și urmăriți, să gîndiți odată cu mine... Vom avea grijă să tipărim ceea ce vă spun. Cînd nu era vorba de **Istoria ca știință inefabilă, Domina bona** sau **Universul poeziei** și aborda și alte probleme literare cu un conținut mai cunoscut pentru a nu fi criticat de lipsă de originalitate, obicinuia să menționeze :

— Dealtminteri, ceea ce vă spun eu nu e nou sub soare... Regîndim ceea ce au gîndit alții...

Cînd cita exemple mai multe, scotea din buzunar niște bucăți de hîrtie minuscule și le consulta discret, citindu-le și întorcîndu-le cu fața în jos.

Îmi aduc aminte că, după mulți ani de la trecerea profesorului Călinescu de la catedră la Institutul de istorie literară și folclor decanul în funcție al Facultății de filologie, profesorul Boris Cazacu, pentru a stîrni mai mult interes pentru cercetarea literaturii și a da mai multă vigoare învățămîntului, l-a invitat pe profesorul G. Călinescu să țină un ciclu de prelegeri despre Eminescu. Parcă îl revăd în amfiteatrul Odobescu, arhiplin de studenți și studente, vorbind despre filosofia lui Eminescu și, firește, implicit, și despre Kant și Schopenhauer, expunere realmente aridă, spectacol de idei greu de urmărit. La un moment dat, ca să aibă un mic interval de respirație, îl privi foarte de sus pe decanul care sta pe scaun, ginditor, și îi zise cu oarecare mîndrie și satisfacție :

— Așa că-i altceva o lecție de filosofie decît una de filologie ? Ha ! Ha ! Ha ! și se ștergea cu o batistă teatral, continuînd a-și purta auditoriul în zone cu totul superioare ale spiritului uman speculativ.

Pentru mulți care îl ascultau poate pentru prima dată pe profesorul Călinescu, făcînd asociații neașteptate de idei, dînd impresia că totul țîșnește din capul lui în chip spontan ca o partitură de interpret genial, însoțind expunerea de gesturi și mimică ușor barochiste, aruncînd ironii, îndepărtînd ceea ce nu-i intra în concepțiile lui, repudiind nu persoane, ci polemizînd cu tot universul de idei din cultura filosofică, estetică și literară, decapita idoli, răsturna idei „primite", propunea concepte ori interpretări noi ca în **Domina bona** sau **Universul poeziei**, modele de gîndire originală care epatau, incitau la meditație, încîntau, vrăjeau. Erau parcă un îndemn la a fi tu însuți, a fi cu orice preț original. Era teribil... Expunerile **ad cathedram** erau ale unui mare, celebru profesor cum n-a avut decît foarte puțini învățămîntul universitar românesc.

La sfîrșitul prelegerii, dacă avea în față mici bucăți de hîrtie, le culegea cu o rară îndeminare și le vîra în receptacolul sacoului, abia făcîndu-și loc spre ieșire, în ropotele de aplauze ale auditoriului.

L-am asistat odată, după ce stătusem de vorbă cu Fanny Rebreanu, soția scriitorului Liviu Rebreanu, în bibliotecă, în așteptarea ieșirii profesorului de la un curs ținut în amfiteatrul Odobescu, la o scenă de mare încordare, puțin obicinuită. Puia Florica Rebreanu vroia să-și pregătească o teză de doctorat sub conducerea lui G. Călinescu, într-o vreme de trecere de la regulamentul de organizare a doctoratului, de la o practică veche la una nouă, în care circulau chiar zvonuri că vor fi anulate doctoratele din trecut, ceea ce mi se părea o absurditate. Profesorul Călinescu delegase pe Ovidiu Papadima să se intereseze de decanatul facultății și la Rectoratul Universității și cînd fu întrebat ce informații a obținut, acesta răspunse că situația nu e limpezită, ba mai mult că interesul dinsului era și pentru soția sa. Se scuză față de Fanny Rebreanu și, după ce aceasta fu condusă pînă la ușă, profesorul se supără îndată și deveni furios și intolerant, reproșîndu-i lui Papadima lipsa de atașament, de dezinteres, Papadima căuta să-l convingă că a făcut toate demersurile indicate, dar atitudinea de intoleranță momentană, aș zice chiar de neînțelegere, din ambiția de a nu fi dat satisfacție lui Fanny Rebreanu, mi s-a părut exagerată și, ca atare, ca martor ce am fost la aceste scene îmi permit să-l divulg posterității. În asemenea tulburătoare momente, era teribil... *).

Pe la sfîrșitul lui aprilie și început de mai 1949, profesorul primise aprobarea de înființare a Institutului de istorie literară și folclor, sub conducerea Academiei și trecu la organizarea chiar materială a lui, în cancelaria de literatură română modernă a facultății, cu un mic fond de cărți adus cu un camion din fosta bibliotecă a scriitorului Ion Ghica, pus la repezeală claie peste grămadă. Profesorul m-a rugat să fac demersurile necesare pe la decanatul facultății, pe lîngă alți profesori șefi de catedre și să aduc în cancelarie un dulap cît mai încăpător. Ochisem unul care era mai mult gol, într-o sală de la etajul 3, unde își avea biroul de lucru N. Georgescu-Tistu. Îl aștept, într-o bună zi, cînd acesta venea de la curs și îi fac cunoscută intenția lui G. Călinescu :

— Pentru George Călinescu fac orice, dragul meu... Tocmai eu să nu-l sprijin ? Dar la ce-i folosește ?

— Au fost aduse niște cărți din biblioteca lui Ion Ghica și ar vrea să le așeze cum se cuvine...

N. Georgescu-Tistu a golit dulapul cu puținele cărți personale și m-am dus cu doi oameni ai instituției și l-am coborît la parter, așezîndu-l în cancelarie. I-am comunicat telefonic profesorului G. Călinescu că dulapul este aproape nou, îmi mulțumi pentru osteneală și, a doua zi, sosi, la facultate, într-un costum mai uzat și fără cravată la gît.

— Asta e dulapul ?

— Da !

— E aspectuos și parcă nou. L-a dat Georgescu-Tistu fără tocmeală ?

— Fără, domn profesor !

— Hai să le așezăm în rafturi !

Eu m-am uitat puțin prin ele și n-am văzut nici o carte de literatură, filosofie, istorie... Erau mai mult cărți despre petrol, economie...

— Astea au mai rămas dintr-un mare fond adus de Victor Eftimiu... Desigur că pe cele de literatură, filosofie, istorie și altele le-a selectat el... Mă înțelegi... Cine împarte, parte își face...

Și o dimineață întreagă pînă spre amiaza, am selectat împreună cu profesorul în jur de o mie de volume, cărți și multe bedekere. El le cerceta cu un ochi foarte scrutător, pentru că îl interesau însemnările făcute de scriitor. G. Călinescu îmi spunea, așezînd cărțile în rafturi, că ele reflectă preocupările lui Ion Ghica din perioada cînd a funcționat ca profesor de economie la Iași. Între cărțile de economie multe bedekere.

— Uite, zicea G. Călinescu, ce cantitate. Astea sunt o mărturie elocventă că lui Ghica îi plăcea să călătorească.

Cînd am terminat așezarea provizorie a cărților, profesorul s-a îndreptat spre cuiul din anticamera cancelariei ca să se spele pe mîini. I-am oferit o bucată de săpun, dar n-aveam prosop. A luat simplu o bucată de hîrtie și s-a șters.

— Acuma, domnule profesor, ce facem cu cancelaria ? Cărțile trebuiesc asigurate pentru păstrare. Încuiem ? întreb eu.

— Da. La devine sala Institutului de istorie literară și folclor. La proxima mea venire la curs sau seminar voi aduce scrisori de la Iordan, Rosetti și alții, manuscrisul de la **Șun sau Calea neîmpărătească**... Le vei păstra sub cheie...

— Firește, domnule profesor !

Revin la asigurarea cărților :

— N-ar fi bine să fie lipit pe ușă un anunț pentru membrii catedrei ?

— Da ! Da ! zice profesorul, și ia o bucată de hîrtie, îi ofer stiloul și scrie afișul în care ruga pe membrii catedrei să utilizeze drept cancelarie biblioteca seminarului. Lipesc afișul pe ușa și ieșind îmi spune :

— Joci puțin teatru !

— Da... Da...

— Pui aici în ușă niște scaune răsturnate, blochezi într-un fel accesul...

— Am înțeles...

Privindu-mă cu un surîs de complicitate :

— Trebuie să creem o mistică oficială... Auzi ?

— Da, domnule profesor !

Îmi strînse mîna și plecă mulțumit.

A doua zi, cîțiva membri ai catedrei protestară la măsura luată de profesor de a bloca și utiliza cancelaria ca încăpere a Institutului de istorie literară și folclor.

În perioada aprilie-noiembrie 1949, profesorul izbutise să constituie nucleul incipient al Institutului cu dinsul ca director și doi cercetători care fuseseră îndepărtați de la catedră : Ovidiu Papadima și Valeriu Ciobanu. În etapa de debut, ședințele se țineau în cancelaria catedrei și la ele erau invitați și unii academicieni ai secției de literatură și filologie, fără un plan prestabilit de cercetare. Am avut astfel plăcerea și curiozitatea de a vedea de cîteva ori pe academicianul octogenar George Murnu care părea mult mai tînăr decît vîrsta calendaristică. Era un bărbat cu o șchioapă mai nalt decît Călinescu, brunet spre măsliniu, față rotundă, proeminentă, cu ochii încă vioi, iradiind blîndețea senectuții. Vorbea rar, apăsînd anume cuvinte ca într-o subliniere cu creta. Călinescu îl invita totdeauna lîngă dînsul, la birou, tratîndu-l ca pe un egal între nemuritori. Îmi aduc aminte că academicianul G. Murnu, poet și profesor, fost la universitatea bucureșteană, citea cu mare plăcere versuri populare dintr-o cărticică. Uneori, se oprea și comenta versurile, lăsînd cărticica fie pe masă pentru cîteva minute, fie ținînd-o în mînă sau pe genunchi și apostolind valoarea cu o bătaie de față a dreptei peste pagina citită, exclamînd entuziast, exaltat :

— Sunt extraordinare ! Izvor de înțelepciune... Nemuritoare...

Traducătorul excepțional al marilor epopei **Iliada** și **Odiseia** se aprindea, exulta și, însetat, bea din berea blondă adusă de mine de la o fostă cantină a Universității care funcționa în subsolul dinspre str. Edgar Quinet, la sugestia lui G. Călinescu care aproba fie cu vorba, fie gesticulînd din cap pe fostul profesor de antichități, mare cunoscător al comorilor de limbă daco-română și al graiurilor ei, el însuși poet.

La ședințele din mai 1949 ale Institutului, de cîteva ori invitat a răspuns și academicianul Camil Petrescu. Nu sosea niciodată la ora convenită ci mai totdeauna mult mai tîrziu. Își făcea apariția discret și strîngea mîna tuturor celor prezenți și mai mereu avînd o voce stearsă, inexpresivă, anemică, ai fi zis emoționată, privind nervos la ceasul de la mînă :

— Mă scuz că am întîrziat...

— Nu face nimic, Camil ! Bine ai venit ! îi spunea Călinescu cu o voce tare, apăsată.

Camil, cu aceeași voce albă, cîlțoasă, căutînd cu privirea un loc de stat, continua :

— Am avut ceva de lucru...

— Ia loc, Camil ! îl îndemna Călinescu cu voce tare.

Îi era repede oferit un scaun, se așeza, își strîngea manșetele și haina spre corp, pantalonii de la genunchi în sus, își scotea discret din buzunarul plin de baterii electrice, amplificatorul auditiv, îl instala în urechea stîngă și întreba unde s-a ajuns cu chestiunile discutate și asculta. Avea o fizionomie plăcută. Din creștet părul i se rărise. Avea o mișcare a ochilor de ins neliniștit. Îl ascultasem ca student la Ateneul roman, vorbind despre cum a scris **Patul lui Procust**, pornind de la o nuvelă care avea ca pretext pe doamna T., îl văzusem la Dalles, în fața unui public care, auzindu-l vorbind la început despre edițiile traduse în românește din Dostoievski, s-a retras mai mult de două treimi, nedescurajîndu-se ; receptasem, într-un cadru foarte restrîns de șase-șapte persoane la Casa universitarilor, invitat de G. C. Nicolescu, mărturisiri legate de elaborarea piesei **Bălcescu**, cu afirmația că citise un vagon de cărți ; îl intîlnisem de multe ori pe calea Victoriei cu o carte subsuoară și capul acoperit de o frumoasă pălărie cu borurile răsucite în sus sau în compania galantă, ținînd de braț două tinere doamne. Pe aceeași cale, auzisem că l-a pălmuit pe C. Tonegaru care îl agasa cu apariția **Piantaților** la editura Fundațiilor...

Aveam prilejul de a-l privi foarte de aproape. Avea un mic tic nervos prin mișcarea din cînd în cînd a gîtului înainte și în sus, lăsînd impresia că refuză să fie ținut pe un scaun chiar într-o societate atît de aleasă. După un sfert de oră, cel mult douăzeci de minute, se ridica de pe scaun și da semne evidente de plecare fără să fi luat parte la vreo discuție. Călinescu îl întreba nu lipsit de o bună dispoziție și de regretul că amfitrion că e părăsit așa de repede :

— Nu mai stai, Camil ?

— Am mult de lucru ! se scuza cu o voce și mai ștearsă.

— Dar mai rămîi ! stăruia amfitrionul.

— Nu !... Nu !... Mă scuzați !

Stringea mîna tuturor și ieșea fără nici o altă explicație, lăsînd impresia unui om totdeauna grăbit.

La una din ședințele Institutului, în afară de G. Călinescu, G. Murnu, Ovidiu Papadima, Valeriu Ciobanu și subscrisul acestor amintiri, în timp ce se conversa, își făcu apariția, boncănind din cisme înalte, în sutană, barbă tolstoiană și plete albe, pălărie cu borurile mari, cu o privire cam de sus, cu o voce cavernoasă, ușor sepulcrală, septuagenarul profesor academician, părintele Gala Galaction, care, într-un fel gălăgios, se adresa directorului :

— Bună ziua ! Ce faci, mă, Călinescule ?

— Bună, părinte Galaction !

— Ce faceți ?

— Discutăm probleme...

Întinse mîna numai colegilor de la Academie (Călinescu, Murnu), pe ceilalți îi ignoră complet. Călinescu se ridicase în picioare și vroia să-i întindă scaunul-fotoliu :

— Ia loc, părinte !

— Aș lua, dar sunt cam grăbit.

— De ce, părinte ?

— Trebuie să ajung la o adunare a Sfîntului Sinod...

— Oricum, oricît... Stai pe scaun !

— Lasă ! Nu te mai deranja, Călinescule !

— Te rog, părinte !

— Ori cine a zis : „Scrieți, băieți, numai scrieți", mă Călinescule ?

— Cum se poate să nu știi, părinte ? Dumneata care intri cel puțin o dată pe săptămînă în facultatea de teologie prin fața lui ?

— A !... Heliade Rădulescu ?... Da... Da...

— Nu ne spuneți vreo amintire literară ?

— Ba da !... L-am cunoscut pe Arghezi tînăr. Cu el și cu Demetrius mergeam pe jos la biserica Căldărușani... Citeam versuri... L-am frecventat pe Bogdan-Pitești... L-am ascultat, cînd a venit la București, pe Sîr Peladan, figură pitorească, atrăgătoare din perioada simbolistă... Un adevărat mag... Am fost prieten din tinerețe cu N. D. Cocea, care scrisese p-atunci **Poet-Poetă**...

Cum începuse să depene niște amintiri care abia se legau între ele, sărind de la un nume la altul, în grabă, și spuse pe un ton de fanfaronadă, profesorul G. Călinescu, observîndu-mă că mă improvizez în mic Eckermann al ședinței cu hîrtie și stilou, notînd la repezeală, îl întrerupse pe părintele Galaction, spunîndu-i :

— Părinte, povestește mai rar ca să noteze cite ceva colaboratorul nostru...

Părintele academician se rări la povestit cu o voce mult nazalizată, solemnă și sepulcrală, dar amintindu-și că trebuia să plece, scoase de la briu un ceas și privindu-l încruntat din sprîncenele stufoase replică :

— Nu !... Nu pot să mai spun nimic...

— Mai stai, părinte ! stăruia Călinescu.

— Nu ! Trebuie să ajung la adunarea Sfîntului Sinod...

Se ridică în picioare, strînse mîinile academicienilor Murnu și Călinescu, pe ceilalți ignorîndu-i ca și la venire :

— La revedere, Călinescule !

Noi, ceilalți, ne ridicarăm în picioare, iar părintele Gala Galaction, cu aerul unui înalt prelat care ne-ar fi binecuvîntat, ieși, călcînd cu cismele apăsat, într-o atitudine magnificentă și solemnă, foșnind din fustele popești care îi lipăiau peste carîmbii cismelor.

Imi amintesc că G. Călinescu, după plecarea părintelui academician Galaction, rise cu poftă de faptul că povestise la repezeală despre aceiași confrați de condei cunoscuți în tinerețe, aceleași amintiri debitate cu mulți ani în urmă în fața studenților și publicate ca mărturisiri literare. Ne spuse, potolindu-și risul :

— Nu e nimic nou în ce spuse părintele, domnule Crăngași. Te-ai ostenit să notezi degeaba... Tot despre prietenia Arghezi-Cocea-Demetrius, tot despre acel simbolist Sâr Peladan care în conferințele lui mistifica publicul... Nimic semnificativ...

Și ședința de institut se termină într-o atmosferă de voie bună.

Din aprilie-mai 1949 și pînă la 16 noiembrie aceleași an, profesorul G. Călinescu deținea și funcția de director al Institutului de istorie literară și folclor, avînd ca cercetători pe Valeriu Ciobanu și Ovidiu Papadima. Aceștia, împreună cu Alexandru Piru, fuseseră de o jumătate de an îndepărtați din jurul profesorului de la catedra de literatură română modernă pe considerentul că făcuseră parte, după expresia unui notulard din presa timpului, din „clanul" călinescian.

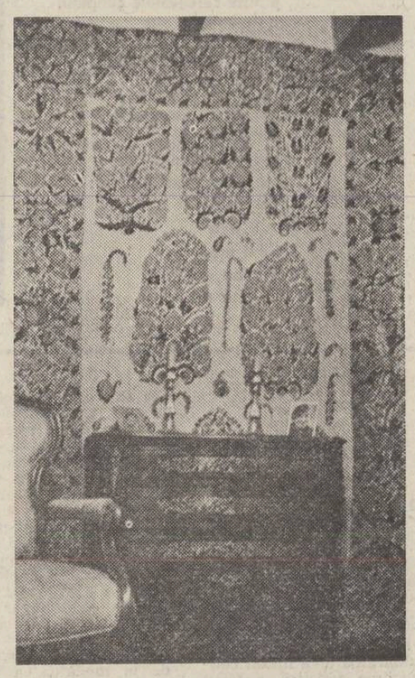

În urma unor articole de critică polemică la care fusese supusă opera călinesciană de către Ion Vitner, la care „divinul critic" n-a răspuns, catedra de literatură română a facultății de filologie primi o nouă echipă de colaboratori în frunte cu criticul polemizant : Paul Cornea, Paul Georgescu, Ovid S. Crohmălniceanu, Silvian Iosifescu, N. David, Neacșu Alexe, Mihai Nanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, apoi Mihai Cruceanu și alții. Cu noua echipă, profesorul nu mai putu să țină un curs personal, unitar în concepție și fu silit să eșaloneze totul, repartizînd pe ani și grupe materia propusă, oferind tuturor posibilitatea de a fi planificați cu ore de curs și seminar. Principiile lui fură răsturnate și el însuși fu silit să apară într-un sistem rotativ cam o dată pe lună cu ore de curs și seminar. De aceea, organiză Institutul de istorie literară și folclor într-o formulă modică încît, la 16 noiembrie 1949, renunță la activitatea didactică, rămînînd a desfășura activitate științifică. Cum rămăsesem singurul din echipa anterioară, l-am însoțit de mai multe ori la orele de curs și cred că nu este lipsit de interes să fie cunoscute ultimele două lecții de curs la care, fără nici o intenție de a folosi însemnările mele despre ele, am notat unele impresii. Astfel, la penultima lecție, profesorul veni, după obicelui lui, pe jos de-acasă pînă la facultate, în str. Edgar Quinet, intră în cancelarie, îl salutai, îmi strînse mîna și-l văzui cum scoate din buzunar o sticluță, o duce la gură și-i golește conținutul :

— Am luat o băutură întăritoare ca să am mai multă vervă... Dă-mi ceasul de buzunar al dumitale...

Aveam un ceas de buzunar Thiel, cumpărat din primii lei stabilizați în 1947. Îl scot și i-l ofer.

— Sunt superstițios. Eu nu plec vinerea de-acasă și cînd trec pragul casei și al porții, îmi potrivesc în așa fel mișcările ca să pășesc cu dreptul... Vezi **Noul Brotocrit** din 1837, tipărit de Clozius la Sibiu ; e aici sau la centrală și **Povestea vorbii** de Pann...

În **Paginile de jurnal** ținute cu unele întermitențe, am notat, în continuare, impresiile din această zi de marți, 1 noiembrie 1949 : «...Începînd cu acest an școlar, se intră în sălile de curs sau seminar la oră fixă. (Ora de 50 de minute.) M-am dus repede să-i caut cărțile și le-am găsit. Mă uimește acest ilustru istoric și critic literar printr-o memorie prodigioasă. Au trecut 25 de ani, de cînd a funcționat ca bibliotecar și sunt cărți pe care de atunci le știe. Am intrat în sala de curs. Sta la o măsuță în fața marei catedre a amfiteatrului de la care se rostește prelegerea. Odată cu acest an școlar, d. G. Călinescu a refuzat să mai facă un curs de sinteză pe care să-l țină de la catedră (magister ad cathedram !) și face o prezentare bibliografică cu foarte prețioase marginalii, luînd loc la masa mică la care se așezau altădată colaboratorii profesorului. D. Călinescu este un tip aulic (deși causeur), și atunci cînd nu i se oferă prilejul să-și desfășure un curs printr-o peroratie mai amplă, spectaculoasă, se mulțumește cu o expunere tot așa de meticuloasă, de interesantă însă mai schematică. Așezarea la măsuță (deci ex cathedra !) e, socotesc, o formă întoarsă și amabilă de protest. A abordat azi literatura hristoitiilor **). Trebuie să remarc că d. G. Călinescu este un mare mim, însoțind expunerea, ideile, de gesturi. Citează : „Să nu-ți muști perii mustății / Sau buzele să ți le sugi..." și face gestul provocînd în sală o rumoare fină. Uneori, citează fără pudoare fragmente care ar putea să întristeze publicul din sală, în cea mai mare parte feminin : „Cînd vei fi la adunare / Sau vorbești cu oarecare, / Te păzește foarte tare, / Ca nu din vreo rea dedare, / Să-ți fie mîinile ajunse / Spre părțile cele ascunse / Au să te scarpini cu ele / Spre locurile acele, / Că e lucru de rușine...".

(După ce citește versurile observă că pe fețe se așterne oarecare tristețe și profesorul le zice delicat.) :

— Ce vă întristați așa ?... D. Călinescu e un misogin și încearcă să spargă vălul de pudoare, dacă mai este.»

Peste două săptămîni, profesorul Călinescu, fără să mai aibă îmbulzeala aceea de studenți cu doi-trei ani în urmă, ținu ultima lui lecție de curs, înainte de a trece cu activitatea numai la Institutul de istorie literară și folclor. Am însemnat în **Pagini de jurnal** și acest moment memorabil pentru mine ca ascultător printre studenți.

„16 noiembrie 1949. Aflasem de cîteva zile că G. Călinescu a fost detașat de la catedra de literatură română modernă, la Institutul de istorie literară și folclor al Academiei R.P.R. N-aș fi îndrăznit niciodată să aduc vorba de noua situație, de teamă de a nu-i provoca vreo umbră de bănuială că m-ar bucura părăsirea primei catedre universitare de literatură română. Trebuie să ai tact în conduita față de oameni ca el. E mult mai bine totdeauna să te feresti a le spune vești triste care i-ar viza, chiar dacă ei le cunosc.

Cum ieri n-a ținut curs după programul anunțat, lăsînd vreunui conferențiar să țină lecția, am crezut tăiat firul activității la catedră pentru nu se știe cît timp. De fel nu mă așteptam să vină. La ora 8 și 11, cînd intram pe ușa bibliotecii, G. Călinescu, venit cu cîteva minute înaintea mea, se desbrăcase, își aranjase pardesiul gri (așezare meticuloasă) pe spătarul scaunului în așa chip încît el era întins și pe masă și tocmai atunci își ridica servieta pentru a intra în sala de curs (amfiteatrul Odobescu). M-am scuzat pentru întîrziere. Mă culcasem la 3 după miezul nopții și de oboseală nu m-am mai putut scula. Îngrijitorul Gh. B. întrebat de mine, dacă a zis ceva de absența mea, îmi spune că s-a informat și neștiind cum să motiveze, G. Călinescu a zis : «Să-i fie rușine. E ora 8 și 10...» Fără să-mi facă vreun reproș pentru o atît de mică întîrziere, îmi zice, pornind către sala de curs :

— Dă-mi ceasul de buzunar al dumitale.

Îl scot și i-l întind. Îl ia și-l pune în buzunar.

— Caută-mi repede Carcalechi !

L-am scos din dulap și nu m-am dus decît peste vreo două minute. Arătam ciufulit și somnoros. Desfășura bibliografia operelor fraților Golești, apoi asupra operei lui Iancu Văcărescu. După fiecare foaie utilizată în improvizarea destul de savantă, făcînd comentarii marginale asupra titlurilor de opere imprimate și în manuscris, întinde mîna spre ceas și privește iute pentru a măsura timpul, fiindcă are intenția de a epuiza tot ceea ce a adunat ca material pentru lecția din ziua aceea.

La ceasurile 9 fără șapte minute, un val de studenți (mai mult studente) dau buzna din coridor în ușa sălii de curs, boncănînd, scoțînd țipete stridente. Se auzeau hîrșîituri, tropăituri de pantof de femeie. O a treia parte din geamul unei uși e spart încă de săptămîna trecută, astfel că unii își zgîiesc ochii prin crăpături. Larma devine, dintr-o clipă într-alta, enervantă. G. Călinescu mai are mult de spus. «Cîteva minute și termin, îndată...» Un nou val de studenți crește larma care a devenit de tot supărătoare. Îl văd, cum se ridică enervat de pe scaun și se îndreaptă spre ușă : «Aveți răbdare, că termin... Mai am puțin... Cinci minute...». Se așează din nou pe scaun și vorbește de astă dată ceva mai tare cu intenția de a stinge tonul ridicat al gălăgiei insuportabile.

Lecția se termină și, cu toate că băuse din șip băutura întăritoare, Călinescu n-avusese deloc vervă și încheiase vădit nemulțumit, mai ales că îl supăraseră cu larma lor și studenții care așteptau la ușa cu geamul spart să pătrundă în amfiteatru.

După ora de curs, rămase puțin în cancelarie. Stau vreo cinci minute și mă gîndesc, dacă este bine sau nu să intru pentru a sta de vorbă. Îmi lipsește un pretext pentru a angaja o discuție. Se pare că e ultima lecție de curs la Universitate. După o oră de curs, niciodată nu e prudent să vorbești cu un profesor, o eminență, un ilustru conferențiar, mare om de litere : riști să nu ți se acorde atenție, să fii respins, decepționat de aerul de blazare al vorbitorului, în caz de nereușită sau de tumefacție a eului datorită succesului.

Cum intru, mă privește cu amabilitate, face un gest cu mîna pentru a lua loc și mă așez pe un scaun.

— Niciodată, n-am ținut, de cînd mă știu, o lecție mai proastă ca aceea de azi".

Marin Nicolae Petrică

***) Tot într-o „scenetă autentică", cu titlul „Despre intoleranță sau G. Călinescu...", am dialogat această situație ca și în cealaltă „Despre minie sau G. Călinescu...", cu conținut mai extins decît în forma aceasta de referință.**

****) Anton Pann, „Hristoitie au Școala moralu-lui", care învață toate obiceiurile și năravurile cele bune, compuse în versuri de... (1834).**

ilarie hinoveanu

Porțile Băniei

Veniți in zori la porțile Băniei,
Arcadele de sticlă și betoane
Dezvăluie pecețile mîndriei,
Ecouri din armura vitejiei
Insuflețind muncitorești coloane
Chemate de asaltul datoriei.

In piept cu nemurirea lui Mihai
Călită-n vîlvătaie de Rovine,
Desfășurați pe străzi in evantai
Par necuprinsul neamului alai
Pecetluind unitele destine
La Alba-Iulia-n zilele de mai.

Ei sînt vestiții patriei panduri,
Striviți, cîndva, de juguri și trădare,
Dar înfrățiți cu rîuri și păduri
Au străbătut prin oarbe cotituri
La-mpărăția veșnicului soare
Cu ochii-n bezna veacurilor puri.

Acum, in nestirbită libertate,
Sub strămoșescul fald de tricolor,
Desăvîrșesc istorică cetate
Cu brațe tari, cu gînduri luminate
De dăinuirea noastră-n viitor,
De țara înflorind în demnitate.

Stejarul

El, măritul frunzelor alai,
Veghe zvircolirilor furtunii,
Cînd rănit de grindine pe plai,
Cînd albit de ningerile lunii,

Partea dinspre mine și-a-nclinat –
Jertfă-n calea vînturilor reci,
Partea dinspre tine ne-ncetat,
Suie chinul dragostei in veci.

A fost dat norocul să te prindă
Jumătății de stejar rămasă,
Străluciri de ramură și ghindă
Pe văzduh urzindu-te aleasă.

Brațul tău – impodobit veșmînt –
Mistuit de tainică pornire,
La căderea fulgilor in vînt,
Mă cuprinde-n caldă ocrotire.

Sulina

Alei de sălcii, vămi de ani,
Tăceri cu poalele de plută,
In legănare pelicani
Tărîmul stufului sărută.

La maluri bărci înțelenesc
Cu rădăcini adînci in ape,
Prin ele tot ce-i omenesc.
Aici se simte mai aproape.

In depărtare, nor de fum,
Pe jaruri clocotiri de pește,
Sleit de foame și de drum
Pescarul cina pregătește.

Lung fulger despletit in larg,
Furtuna trunchiurile mină,
Pe cer necunoscut catarg
Salută patria română.

Drumuri dobrogene

Nesfîrșiri de piatră și de apă,
Drumurile parcă suie-n cer,
Vintul amintirilor dezgroapă
Zborul călărețului stingher.

Munți bătrîni, povară pe povară,
Gînduri așternute strat pe strat,
Uriașă scoică milenară
Dobrogea vuiește ne-ncetat.

Clocote de lupte și de viață
Din adîncul vremilor răsar,
Vetrele memoriei răsfață
Templu-acestui spațiu legendar.

Treptele atitor măreții
Prevestesc poetul de departe,
Triste rătăciri prin veșnicii
Exilate dincolo de moarte.

Mă aplec in taina luminoasă
Și-l sărut la Pontul Euxin
Pe Ovidiu cel gonit de-acasă,
Strălucind aicea prin destin.

Timpul

Nevăzut de nevăzutul
Cată lumii începutul.
Neinvins de neinvinsul
Cearcă lumii necuprinsul.

Mai din el și mai din toate
Taie trepte înșirate,
Anotimpuri, clipe, vieți,
Templul marilor profeți.

Deși am numit vecie
Necuprinsa-mpărăție
Ar fi gheață și pustiu
Fără chipul nostru viu.

Chipul – umbră din nimic,
Decît clipele mai mic,
Umple golul său cu har :
Vise, datini, grai, altar.

Piatra grea devine zbor,
Focul – dor mistuitor,
Apă – cîntec, cerul – floare
Lîngă tîmpla ginditoare.

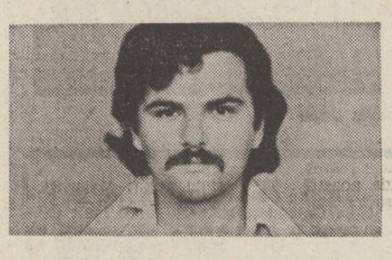

ștefan mitroi

Lumina

Ast' noapte
se auzeau de oriunde
stelele putrezind.
Am înțeles
după o lungă așteptare
ce este lumina.
Nimic altceva
decît mirosul lor
coborît, în fine,
pînă la noi

Uium

Se macină bine
în cimitir –
zice tata
– și privește-ndelung
făina albă, orbitoare (uiumul).
Văzul i se clatină
de uimire
își mingiie oasele
tata
și nu mai vede nimic.
Ei și, murmură el,
restul e neghină,
ce-a fost de văzut
am văzut.

Ierbar înspumat

Nu mai trace nimeni
pe acoperișuri.
Transparente ca
sticla de lampă
sînt țiglele.
Le-au subțiat
pașii
bunicilor,
străbunicilor
și ai celorlalți călători
prin văzduhul
satului nostru
Vedeam, uneori, seara
în albia
luminoasă a gîrlii
odăile casei
prinse-n valuri
ca între paginile
unui ierbar înspumat.
Înțelegem atunci
că apa își are drumul
pe sub cimitir.
Asemenea peștilor
fulgeră în adîncuri
așchii de țiglă.

Îndorurare

L-am văzut pe
fiul meu
alergînd într-o
noapte pe cîmp
Măguri de fin
se înălțau
în calea lui.
De pe ghizdurii
inimii
i se uita la
singe
o dropie.
Fără să-l strig
pe nume
s-a oprit
lîngă mine.
Nu știu cum
am uitat
să-i sărut mîna
semn
că se va naște curînd.

Arșiță

O singură fîntînă :
medalie de răcoare
la pieptul verii
Se îndepărtează de noi
cu distanța
la care ne apropiem
de ea.
La fiecare popas
îi vine cîte unuia
rîndul
să-și vire capul
printre cercevelele cîmpului
înăuntru.
Ce se vede acolo ?
întreabă ceilalți în cor.
De data asta
eu sînt cel întrebat
Înfricoșat imi dau seama
că răspund
asemenea celor
care au fost mai 'nainte :
fiul meu
îi bea
tatălui meu
lumina ochilor,
atîta tot.

ion țugui

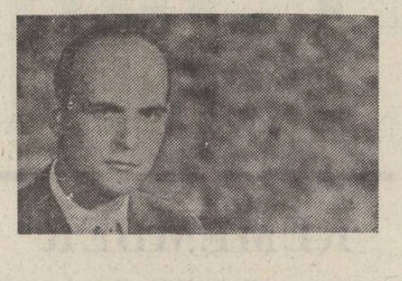

Pata din umăr

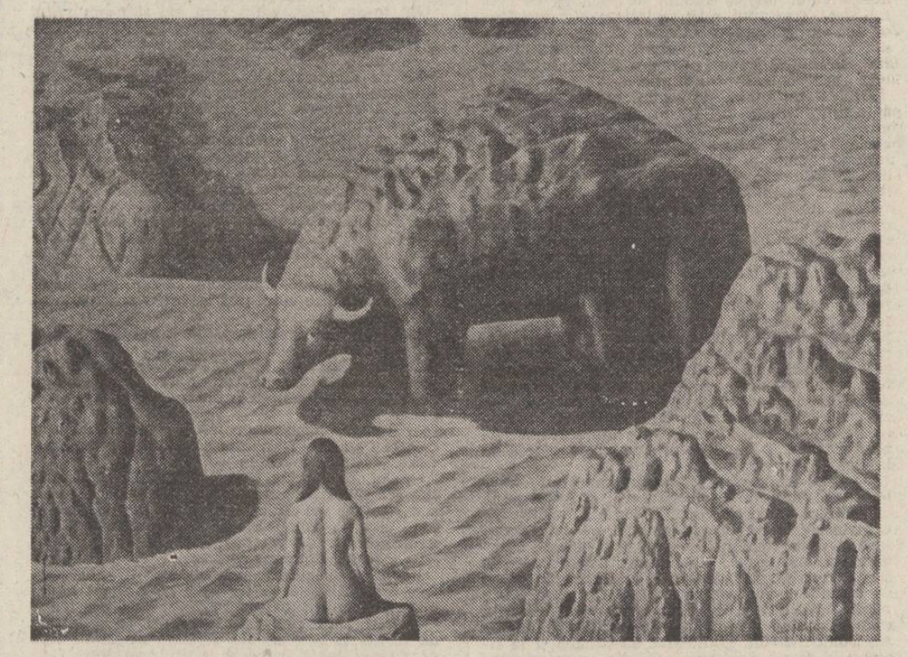

Sabin Bălașa : „Resentiment"

Sabin Bălașa : „Zorii zilei"

Mai venise aici de cîteva ori ca să plîngă ; nu izbutise de fiecare dată, deși îșI dorea acum mai mult ca orice un loc în care să se retragă singur cu lacrimile lui ; după ce palmele moarte pe genunchi i se înviorară puțin, ca niște viermi moi, scoși de-o ploaie caldă și monotonă, în podul palmei stîngi, striat de semnele vieții și ale fatalității zări două fire de păr blond, lungi cît brațul ; la un capăt al fiecărui fir ședea cîte o lacrimă rotundă, ca de sticlă curată sau ca de gheață, și spuse

„Astea mă bucură mai mult decît dacă aș fi reușit să plîng cu adevărat !"

Nu-și mai aducea aminte cînd și cum odată cu firele de păr din podul palmei stîngi se înfiripase și sfîrșenia dragostei lui, sau a degradării rușine, poate că nevinovăția și lașitatea ; un bătrîn pe care îl cunoscuse cu luni în urmă, ședea cocoțat într-un arbore falnic ; cu luni în urmă îi spusese bătrînului, în fața bufetului din comună :

„Eu sînt Cicerone, am treizeci și șapte de ani, am venit aici pentru că n-am găsit pe cineva pînă azi care să aibă nevoie de mine..."

Aceleași vorbe le spusese pînă acum de atîtea ori și altora ; bătrînul suise în copac abia de ieri, dormise acolo de-a lungul nopții, se văicărea, părea că suferă pentru toată lumea.

„El stă în bucla luminării de oțel ?" se miră Cicerone.

În clipa singură pe care o învesmînta cu amintiri și cu spaimă, dar și cu o frumoasă mîndrie de a-și fi făcut datoria față de demnitatea sa rănită, față de conștiință, acum, așadar, Cicerone se revăzu pe sine privindu-se parcă de-aproape și din afară peste apa piriului unde-și dorea să plîngă ; ținea în palma dreaptă un splendid cuțit de vînătoare, călit probabil într-o baionetă veche, iar în buzunarul de la piept, al hainei, purta o floare albastră din care cu surprindere văzu alevea cum zboară viesoi sătule născînd cu aripile lor iuți un fel de ninsoare euforică ; această ninsoare îi încețoșase privirea.

În dimineața acestei zile el trecuse de treizeci și șapte de ori pe sub coroana arborelui falnic, își înălțase ochii sus, sus de tot, dăduse de tălpile bătrînului, crăpate și murdare, se lovise cu ochii de genunchii lui osoși, ceva mai mult chiar, de treizeci și șapte de ori observase cum plînsul bătrînului se preschimbă repede într-un mare hohot de rîs ; rîsul părea provocat de neputința de-a cobori din copac, dar și de neputința lui Cicerone de-a plînge ; în dimineața acestei zile bătrînul l-a privit altfel, scoțîndu-și limba de-un cot, maimuțărindu-se de sus în jos ; desigur, ca să nu poată vorbi, își înghițise limba și glasul.

Înainte de-a o acoperi pe Sofia, fiica bătrînului, cu frunze, aici, pe malul piriului, Cicerone observase că bătrînul speriat, suind în copac căpătase în locul tălpilor un fel de labe, labe late, fibroase, care pe măsură ce el, Cicerone, punea pe trupul profesoarei de franceză frunze amărui de arin verde, labele pînditorului se dezvoltau asemeni unor celule haotice, mereu disponibile, ca ale vietăților monocelulare ; pe măsură ce apăreau celule proaspete, prelungind labele, acestea se înfigeau mai adînc în scoarța copacului, se făceau ca niște sîrme întortocheate, se contopeau cu seva lemnului, cu trunchiul ; Cicerone începu să se teamă abia acum de eventualitatea că vreun martor, altul decît bătrînul din copac, să-l acuze sau să afirme măcar că ar fi vinovat ; fapta petrecută în după amiaza zilei de ieri fusese adusă la cunoștință la miliția din localitate.

Sergentul Cioroianu, un tînăr fost brigadier silvic, abia aștepta să înceapă cercetările, ancheta ; îl cunoștea pe profesorul de naturale Cicerone, proaspăt venit în comună, decis să rămînă aici ; într-o zi vorbiseră mai mult la bufetul din localitate despre o fermă dispărută din cauza unui virtej natural care luase pe sus porcii și viteii, vînturase acoperișurile și chiar oameni ; Cicerone se mirase mult de acest fenomen, însă ca intelectual fin, obiectiv, lucid, refuzase să numească fenomenul ca atare, natural, el spunîndu-i **eveniment** ; cuvîntul acesta trezi proteste din partea sergentului Cioroianu ; în fond Cicerone era un fricos ; din cauza fricii de singurătate în provincie, se îndrăgostise de profesoara Sofia, căreia i-a și spus, după o lună de conviețuire fericită :

„Scumpa mea viespe necesară..."

O iubea atunci cu putere, cu tot sufletul său de celibatar.

Acum era convins că Cioroianu se afla la prima experiență de acest fel din cariera sa de sergent ; evident, sergentului nu-i va veni ușor să efectueze singur o anchetă, eventual o expertiză riguroasă... și a simțit Cicerone că stă pe panta de deal absolvit de vinovăție, avea sub frunte piriul, lunca plină de arini amărui, arborele în care ședea prins în labe bătrînul ; a închis ochii, nu mai mult de cîteva secunde și într-adevăr, cînd îi deschise din nou, lumea din preajmă se schimbase, arborii păreau mai numeroși, drumul pustiu, piriul tuna în albia îngustă valuri buclate, copacul bătrînului se legăna atins de-un vînt molcom, greoi însă și plicticos ; după alte cîteva secunde căzu cu privirile pe locul de care se temea, și care îi ședea de ieri după amiază pînă acum, în zori, ca o cruce mare pe fruntea aplecată.

Sergentul Cioroianu tocmai sosise acolo și, fără să steie pe gînduri, dădu la o parte cu patul armei frunzele de arin, o parte din ele, firește, căci pînă să atingă pietrișul umed scurmă în frunze cu vîrful cizmei ; în clipa cînd Cioroianu zări rochia de vară a Sofiei, Cicerone închise ochii și simți că somnul care-l cuprinde brusc poate fi prima filă amară dintr-o pedeapsă ; din acest somn-pedeapsă n-au decît să-l trezească ei, adică cei care vor veni încoace aduși de sergent, după aceea, sigur, bătrînul îi va cădea în cap, drept ca o piatră, sau ca un fulger hîrbuit ; Cioroianu era singur în locul acela de care se temea Cicerone, și îl auzi la un moment dat :

„Ce-ai pățit, tuuu ! Hai, mișcă-te mai repede că am alte treburi !"

Orice aștepta de la liniștea din jur, dar nu să audă glasul Sofiei, limpede, diafan străbătînd-o ca un cristal pur :

„Nenorocitul m-a sugrumat ieri, tovarășe sergent major !"

„Încă nu-s sergent major, tuuu. Zi-mi și mie de ce te-a sugrumat ?"

„Păi cum, nu știi ?" răspunse parcă Sofia.

Din vîrful copacului se rostogoliră risetele bătrînului ; aceeași senzație de rîs continuu, scăpat din sațietate, se întinse apoi peste lunca piriului ; Cioroianu își îndesă chipiul pe creștet, avea capul mare, păros, buzele cărnoase, pomeții teșiți ca niște bulci coapte, și se învîrti pe-un picior, apoi, cu palmele făcute pîlnie la gură, strigă :

„Tovarășe profesor, heeei, domnule Cicerone, nu mai sta ascuns ! Vino încoace să rezolvăm chestia asta că altfel dai de dracuuu..."

Cicerone se obișnuise cu felul de-a fi al lui Cioroianu, însă ca profesor de naturale, îndrăgostit de cîteva luni de Sofia, încetase să mai surîdă la glumele sergentului, mai ales cînd se întîlneau la bufet sau la Căminul Cultural din comună ; de data aceasta refuză să coboare de pe panta dealului ; ultimele cuvinte spuse de Cioroianu, pe care le-a auzit foarte clar, au fost următoarele :

„Doar nu-s tîmpit să mă apuc singur de treaba asta. Mă duc să-l aduc pe juristul de la fabrică. După aceea vine și pădurarul..." și se urni din loc lăsînd descoperit, acolo, un fel de mormînt în care se zărea o rochie de in, crăpată cam prin dreptul pulpelor profesoarei de franceză care nu se zărea însă deloc.

După ce sergentul dispăru pe uliță, Cicerone se pomeni lovit benefic de-un mare adevăr :

„De ieri pînă azi Sofia n-avea cum să putrezească..."

În scurtul răstimp de relativă acalmie Cicerone își aduse aminte că el nu venea aici pur și simplu ca să plîngă singur, ci adeseori venea să plîngă în felul său pe umărul Sofiei ; Sofia ridea adeseori de lamentațiile lui duioase, de afecțiunea lui libidinoasă, dar îl îndurase așa cum era vreme de trei luni ; abia cu o săptămînă în urmă — își amintea Cicerone —, pe cînd venea aici să se întîlnească cu „singura mea dragoste", pădurarul din localitate, un tînăr chipeș, hazliu și atletic, care trecea pe-acolo și o întîlnise pe profesoară, îi spusese :

„Săru' mînă doamnă profesoară, aveți ochi albaștri, sînteți cea mai frumoasă fată din cîte am văzut pînă astăzi, de cînd vă văd, nu-mi mai place mîncarea gătită de nevastă-mea, hahahahahaaaa...."

Atît de mult i-a plăcut Sofiei mărturisirea pădurarului, încît l-a și cuprins cu palmele ei frumoase de fălci, fălcile roz ale pădurarului și l-a sărutat cu poftă pe gură ; o săptămînă după această întîmplare, adică săptămîna din urmă, ea, frumoasa Sofia, nu-i vorbise lui, care o iubea atît de înfocat, decît despre pădurar, ce om deosebit este pădurarul, ce calități are și cît de atrăgătoare este naivitatea și robustețea lui... dar la fel se întîmplase în săptămînile anterioare și cu juristul de la fabrică, și chiar cu Cioroianu, asta după ce fiecare în felul său o copleșiseră pe profesoara de franceză cu laude și drăgălășenii... ; cu o săptămînă în urmă, într-adevăr, numai despre pădurar îi vorbise, despre cît de frumos poate fi un om, cît de liber, se vede că tace tot timpul și-i puternic și sigur ca pădurile lui...

Coborînd spre piriu cu senzația că iese din ascunzătoare, Cicerone uită de pădurar și de discuțiile sale cu Sofia care îi reproșa că-i gelos și libidinos, și se abătu pe sub coroana arborelui de unde bătrînul încă nu dispăruse ; dimpotrivă, părea strîns ca-ntr-o matrice, acolo, sus, și își întinse palma stîngă, firele blonde dispăruseră din palmă, cuțitul de vînătoare îl pierduse pe pantă, floarea albastră se spulberase mîncată parcă de viespi ; un frison fierbinte, după aceea unul rece, după aceea fierbinte-rece și invocația salvatoare :

„De ieri pînă azi Sofia n-avea cum să putrezească..."

Adică ce să putrezească ? se întrebă Cicerone ; poate că rochia de in, poate că sutienul desfăcut, poate că nasturii din plastic, baierele pantofilor, inelul ei cu piatră falsă... și-și strînse palmele în pumni, și auzi cum strivindu-se de mușchii pumnilor, lacrimile urlă în carnea lui ca niște fiare.

Oricum, Sofia vorbise din culcușul făcut de el ; o auzise vorbind și bătrînul, care, fără îndoială, o văzuse de atîtea ori întîlnindu-se aici, în lunca plină de arini cu frunze amărui, cu pădurarul, cu sergentul, cu juristul de la fabrică, după aceea și cu el, cu Cicerone... ; da, se mai putea schimba ceva în destinul său ; se concentră din răsputeri și simți ca niciodată o teribilă poftă de viață ; nu-și aducea aminte prea bine dacă o sugrumase cu adevărat pe Sofia, marea lui dragoste, și nici dacă femei bîrfitoare mai vorbeau că profesoara ar fi trebuit să opteze pentru el, pentru Cicerone, și nu să se încurce cu mai mulți deodată în văzul bătrînului ei tată, sau așa ceva, și al lumii, totuși, de care însă ei nu-i păsa... ; da, strînsese puțin umărul fetei, după aceea mai tare, și mai tare, umărul pe care de atîtea ori lăcrimase ; umărul — își

Sabin Bălașa : „Milenii"

teatru

t

Piesa scurtă în repertoriu

Privită nu de mult cu oarecare neîncredere, datorită prejudecăților de tot felul (cel mai frecvent atribuite publicului) piesa într-un act reintră treptat în drepturile sale legitime de viețuire scenică, de la care nu sînt excluse condițiile speciale ale acestui tip de dramaturgie. Este aici, fără-ndoială, cel dintîi merit al festivalului de profil de la Oradea inițiat în urmă cu opt ani, care la ediția a V-a, încheiată recent, s-a preocupat de discutarea „structurilor spectaculare" apte să valideze teatralitatea specifică a genului (tema colocviului). Faptul a devenit posibil prin acumularea unui volum însemnat de opere scenice în măsură să sugereze soluții și modalități de practicare a teatrului scurt în spectacole reprezentative pentru exigențele actuale ale teatrului românesc. Asemenea idei benefice a impus și afișul din acest an al săptămînii teatrale orădene care a reunit nume de prestigiu ale dramaturgiei românești și universale, înregistrînd și o participare numeroasă (zece teatre cu 12 spectacole).

Printr-o coincidență fericită manifestarea a beneficiat de prezența celui mai puternic spectacol al stagiunii în curs, realizat la Teatrul Bulandra de Alexandru Tocilescu pe baza celor două texte de început ale teatrului românesc : **Barbu Văcărescul** de Iordache Golescu și **Occisio Gregori**... atribuit lui Samuil Vulcan (descoperit și jucat la Oradea în premieră absolută). Argumentul viu produs de această reprezentație, tulburătoare ca mesaj contemporan și viziune artistică, a făcut superfluă orice pledoarie teoretică în favoarea piesei scurte ca și demonstrația cu privire la însemnătatea restituirilor de acest fel. S-a văzut aici cum gîndul creator și atașamentul echipei față de ideile importante pe care le slujește spectacolul, în concepție și expresie, pot produce adevărate revelații în cazul de față asupra valorii textelor de la care se pleacă. Paradoxal, mai puțin fierbinți ne-au apărut unele spectacole realizate după piese ce binemerită atributul de avantpost al dramaturgiei în actualitate, piese scurte de D.R. Popescu **(Timp în doi)**, Paul Everac **(Autograful și Serpentina)** Ion Băieșu **(Prețul)** pe care spectacolele teatrelor din Botoșani, București (Giulești), Timișoara (secția germană) le-au minimalizat în montări vătuite, fără relevanță a gestului creator de atitudine. Nici parabola atît de generoasă în semnificații care e **Slujitorul** de Marin Sorescu nu și-a găsit în spectacolul Teatrului din Reșița expresia scenică cea mai convingătoare, textul depășind se pare posibilitățile de transfigurare ale interpretului. Confruntarea cu dificultăți ce țin de însăși condiția estetică a genului scurt (concizie, esențializarea expresiei pînă la parabolă și simbol, eludarea etapelor clasice ale construcției dramatice) a fost mai rodnică pentru colectivul Teatrului din Oradea (secția română), care jucînd **Calul în senat** și **Răpirea Sabinelor** de Leonid Andreev a reușit mai ales în partea a doua a coupelui să rezoneze cu sensul satiric și adresa contemporană a textelor.

De la colaj la spectacole de autor, de la modalitatea realistă la aceea poetică, metaforică, de la muzical la monodramă (gen în care a strălucit admirabila actriță a Teatrului național din Tîrgu Mureș — Illyes Kinga) iată doar cîteva variante de abordare a teatrului scurt pe care le-a semnalat ca posibile festivalul, în condițiile unei întemeiate opțiuni repertoriale și cu un efort creator pe măsură. Rămîn în afara discuției acele spectacole a căror programare într-un festival de teatru scurt nu-și găsește justificarea (cazul piesei : **Hardughia** de M. R. Iacoban, altminteri un text valoros în cîmpul dramaturgiei de actualitate).

Cum orice manifestare de acest fel este înainte de orice o sărbătoare pentru iubitorii de teatru, se cuvine să adăugăm că și de astă dată publicul orădean și al localităților învecinate, unde au jucat teatrele invitate s-a arătat interesat și activ în judecarea spectacolelor, dornic să vadă un teatru bun, major ca semnificație.

Doina Papp

film

f

Prea tineri pentru riduri

Problema „orfanilor cu părinți" nu a mai fost abordată de cineaștii noștri. Iată deci un subiect bifat printre acele pete albe după care umblă unii realizatori cu credința că ineditul temei însoțește neapărat și o finalizare artistică de calitate.

Prezența pe generic a gazetarului *Mihai Stoian*, tenace investigator al unor teme dificile, oferea garanția unui studiu argumentat, o acuză posibil vitriolantă decît o scuză diluată într-o demonstrație didactică, ușor metamorfozabilă în lacrimogenă melodramă. Sugestiile sale se opresc (sau sînt mai degrabă estompate de regizor) la creionarea unor schițe de caz, puțin aprofundate în teritoriul relației dintre cauză și efect, animate de un dramatism facil deloc eficient într-o posibilă generalizare. În fine, revenirea la filmul de ficțiune a regizorului Aurel Miheleș după zece ani de absență ar fi putut impune explozia unor decantări necesare, a unor revelatoare acumulări profesionale. Din păcate, rezultatul, adică filmul *Prea tineri pentru riduri*, nu decolează de la nivelul bunelor intenții ale autorilor care și-au asumat dificila sarcina de a propune spectatorilor un film de actualitate, un film de poziție față de unele aspecte ale educării tinerei generații prin prisma unor situații convingătoare apte să transmită și nu să ilustreze niște idei.

Fuga celor trei adolescenți din casa de copii „orfani de părinții în viață" devine o escapadă ce oscilează între comedia lirică și modestă melodramă, ambele lipsite atît de imaginație, cît și de simțul umorului. Contactul cu realitatea se face fie prin intermediul unor personaje minate de șabloane (tractoristul, șoferul, tatăl, procurorul), fie printr-un fortuit dialog cu personaje de culoare interpretate cu aplomb de experimentați actori *(Tamara Buciuceanu, Ion Anestin, Aurel Cioranu)*. Frustrarea tinerilor abandonați nu are adîncime, avatarurile acestora seamănă cu o lipsită de orizont „joacă de-a vacanța". Momentul efectiv tragic al story-ului este înregistrat tern, fără relief, doar cu grija pentru o compasiune lacrimogenă, și nu pentru o elementară meditație asupra unor premise avansate, dar pierdute pe drum.

Pășrînd preferențial focarul epic asupra celor trei tinere personaje, deplasîndu-l rar și fără rezonanță emoțională asupra cauzelor escapadei acestora, autorii nu reușesc să treacă de tonul moralizator subordonat unei expuneri uneori ostentative, alteori lipsite de semnificații, dar mereu cuminți, așezate confortabil într-un limbaj ilustrativ, fără antene analitice, fără îndrăzneli formale.

Printre colaboratorii demni de menționat ai regizorului se numără autorii decorurilor puțin poleite, ajustate elocvent la realități posibile, costumelor deloc ostentative și muzicii racordate emoțional la evenimente (arh. *Magdalena Mărășescu, Ileana Mirea, Lucian Metianu*).

Imaginea lui *Aurel Tripon*, prea puțin relevantă, presupune mai mult o subordonare excesivă decît o conlucrare fertilă cu realizatorul. De altfel, și un ochi mai puțin avizat poate sesiza cu ușurință erori de racord, lumini greșit puse, detalii eronate în cadru etc.

Filmul lui *Aurel Miheleș* demonstrează încă o dată (a cita oară ?) că bunele intenții nu sînt suficiente operei de artă. Vorba unei distinse colege *„cît se poate trăi pe bază de intenții ?"*

Călin Stănculescu

P.S. Semnalez cinefililor un volum absolut necesar cu toate micile lui defecte, dar și cu de netăgăduit calități. *Proiecții în timp — Amintirile unui cineast* de *Paul Călinescu*, unul dintre puținii clasici în viață ai cinematografiei românești. Apărută recent în Editura Sport-Turism, cartea este de la prima la ultima pagină un interesant element de reper pentru orice viitoare istorie națională a celei de-a 7-a arte.

amintea el — se înverșise puțin, încercase, din furie, desigur, să-l muște ca un câine, și poate că mușcase chiar din umărul Sofiei, dar nu era sigur dacă el sau pădurarul, sau juristul, sau sergentul... ; din toată treaba asta ce putea să iasă ? ; ca din ceruri, auzi vocea bătrînului — vorbea pentru prima oară de cînd se cocoțase în copac :

„Domnule Cicerone, vino mai aproape..."

Redăm mai jos dialogul care a avut loc între profesorul Cicerone și părintele Sofiei, dialog consumat în răstimpul cît Cioroianu și juristul și pădurarul au ajuns din vatra satului la locul cu pricina :

„Erai un profesor arătos, domnule Cicerone..." șopti bătrînul.

„Dar mai sînt și-acum. Ieri am plîns aici cu Sofia și uite ce-a ieșit din plînsul meu..."spuse Cicerone.

„Lasă, lasă, este pe pămînt și-n ceruri o dreptate, și este și o răsplată..." zise bătrînul.

Zări buricele degetelor bătrînului mestecînd niște lacrimi, probabil lacrimile sale pierdute, și avea mîinile murdare, acoperite parcă de-o gelatină urduroasă, erau în palmele-i vinovate grămezi de lacrimi ca niște căcăreze de oaie, aburinde, mirositoare, aceleași parcă pe care Cioroianu le strivise pe nisipul umed de sub frunze ; cîteva oi pășteau printre arini ; bătrînul vorbi din nou :

„Tu ai strîns-o de umăr sau de grumaz, te-am văzut cu ochii mei și mi-a venit, ieri după amiază, să-ți dau cu ceva în cap !"

„Dar n-aveai pentru ce să-mi dai mie în cap. Eu o iubeam..."

„Lasă, lasă, este pe pămînt și-n ceruriii..." mai auzi Cicerone de sus în jos cuvintele spaimei sale din urmă.

Pe uliță veneau agale Cioroianu și juristul și pădurarul ; sergentul purta o servietă neagră, de doliu, plină de hîrtii și de instrumente tainice ; pădurarul purta pușca pe umăr, cu țeava în jos, iar juristul avea la butonieră o floare albastră din care roiau necontenit viespi iuți... ; ajunseră toți trei pe malul pîrîului, apoi păsîră prudent, cu fereală, și se aciuară într-o tufă de arini, aproape că se înveșmîntară în crengi ; Cicerone încercă să-și aprindă o țigară...

Abia peste douăzeci de minute, cînd s-au convins că nu-i vede nimeni, au reușit s-o scoată pe Sofia dintre lespezile umede ; Cioroianu a ajutat-o să se așeze pe frunzele clădite de Cicerone, dar nu cu brațele, ci cu un hîrleț pe care îl adusese cu el încoace ; pe frunze nu era bine, și atunci juristul a depus-o, cu același hîrleț, pe iarba grasă, la soare, și se retrase respectuos, făcîndu-i semn pădurarului ; acesta întinse pușca spre umărul Sofiei, dezveli ușor rochia ; tăcură cîteva clipe, după aceea juristul, care părea obișnuit cu cadavre vii și cu vii cadaverici își coborî palmele pe obrajii fetei, își împletі degetele în frumosul ei păr blond și-i puse sub ceafă o lespede uscată, după care îi vorbi ca un călugăr :

„Cu patru luni în urmă ți-am spus să rămîi numai cu mine. Nevastă-mea nu știa nimic și am fi putut fi fericiți !"

Pădurarul se înfurie de-a binelea ; întinse din nou arma și porni s-o dezvelească indecent pe biata Sofia, îi cercetă fiecare centimetru pătrat din superbul ei trup și, la un moment dat, nu fără surprindere, dădu de locul pe care părea să nu-l fi căutat : era umărul sting, umărul care avea o pată ciudată, asemănătoare unei scoici care începuse parcă să înflorească, iar bătrînul, care ședea de cîteva clipe la căpătîiul fetei sale, se învălui brusc de-o fericire care părea mai degrabă o apoteoză a umilinței ; Cicerone consimțise să vină aici, aproape, deși acum că-l aveau printre ei, nimeni nu-l mai lua în seamă ; cei trei începuseră de cîteva clipe să se acuze între ei pe ideea că pata din umăr este a celuilalt, celălalt că este a celuilalt și așa mai departe... ; profesorul spuse, ca să se audă — deși nimeni nu-l auzea :

„Ce sens au toate acestea ?"

Pata din umăr i se păru acum asemeni unei caracatițe, totul se distrugea construind uritul în locul atîtor bucurii ale iubirii ; apoi aceeași pată i se păru o lingură abandonată, tot felul de prostii îi treceau prin cap...; juristul își îndesă în servieta sergentului niște scule rudimentare pe care nu mai vroia să le folosească în expertiza care începuse ; trupul Sofiei se redusese la pata din umăr ; neputînd să mai îndure trupul fetei întins pe iarbă, Cicerone își adună brațele pe șale, făcu cîteva exerciții de dezmorțire, și le încolăci la spate și, fără nici o dificultate, scoase cu dinții cătușele din servieta lui Cioroianu, aduse un braț la gură și apucă energic cătușele, și le puse singur pe încheietura palmelor și ce mai putu să facă în ultimul moment, a fost să scuipe, dar nu pe iarbă, ci în pietrișul umed în care stătuse Sofia, după aceea îl prinse plînsul, plînsul atît de mult rîvnit de el în ceasurile din urmă.

Juristul cerceta adîncul rănii din umăr, examina cu luare aminte totul, totul, iar sergentul spuse măsurat, dar nu fără o crispată uimire .

„Dar de ce aici, tovarășe jurist ?"

„Dați-mi voie să vă informez că n-am văzut așa ceva niciodată, tovarășe Cioroianu", spuse pădurarul intrînd în vorbă.

Juristul ședea în genunchi lîngă trupul Sofiei ; apoi se lungi și îi spuse la ureche :

„Hai, scoală-te că n-ai pățit nimic..."

Odată cu aceste cuvinte, care n-o treziră pe profesoară, îl auziră gîfîind, iar Cicerone, cu brațele legate în cătușe, zări în pupilele juristului trupul splendid al Sofiei, după aceea îl zări în pupilele sergentului și în sfîrșit ale chipeșului pădurar, și aproape că se lumină în el ultimul mare adevăr : nu mai avea nici un drept asupra propriei sale crime ! ; însă recuperîndu-și lacrimile le azvîrli pe toate în pupilele celor trei, fără să-i mai pese, deși mai tîrziu îi trecu prin minte că s-ar putea să aibă nevoie de lacrimile acelea la proces... ; îi lăsă pe toți baltă și porni în lungul uliței spre gară, probabil, asta după trei luni de iubire devotată, dăruită frumoasei Sofia ; juristul se convinse acum că în umărul profesoarei se vedea arma de vînătoare a pădurarului, așa cum pădurarul văzuse în pata din umăr dinții juristului, iar sergentul la fel, însă cei doi văzuseră și ei pe umărul Sofiei semnul cataramei lui Cioroianu, așa că toți trei se priviră între ei îndelung, după aceea îl priviră pe Cicerone care se depărta probabil spre gară, oricum el îi va aștepta, nu se poate să nu-i aștepte, căci și bătrînul o pornise pe urmele lui Cicerone... ; din cauza petei din umăr profesoara de franceză n-a mai putut veni la proces, și nici după proces n-a mai putut veni aici, în lunca pîrîului tumultuos, adică, în minunatul loc unde veneau adeseori să-i vorbească în felul lor juriștii, sergentul și pădurarul, în ultimele luni veneau să rîdă de fapt de felul cum Cicerone și Sofia, foarte simpatizați în localitate, filozofau, îndrăgostiți, despre existență și dragoste.

radu felix

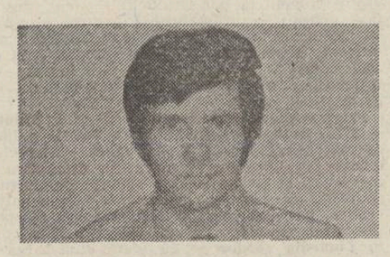

Autoportret rotindu-se

Ceea ce bănuiesc despre mine am aflat
într-o zi de septembrie din gura
poetului Nichita, duhovnic al literei
fără păcat : „Auzi-mă, bre,
dragule de copil, degeaba ai adaos
visului tău o rimă interioară,
criticii ăștia nu prea mai au
pe cine decortica, fie și de
invelișul dobîndit de la stele ;
mai bine bucură-te de harul acesta
de a fi precum umbra fosnitoare
a unui plop desenat de Geo Bogza
(ecou și ea al unui vers ceresc)
și treci dintr-o virstă în alta
(mai bună, mai rea !)
ca o caravană prin canicolă,
căutînd la supra și la mari șperț
ultima carte a lui Marin Preda
(fi-r-ar să fie de viață-moarte, bre !)
în rest, așteaptă doar ce nu poți avea
spre a nu dobîndi ni-cio-da-tă
mulțumirea sinelui de sine.
Atît". Era sau numai mi se părea
Un vis de septembrie, cînd trist
Poetul Nichita ne respira
Răstignit pe o coamă de astru
Trecătoare și prin inima mea.

Eminescu: o definiție a dorului

Precum sufletu-n lumină oglindit e ca un rost
Tot astfel se oglindește chipul lui în visul nost'

Precum pasărea-i răsfrîntă pururea în zborul ei
Tot astfel ne sînt răsfrînte în pupile flori de tei

Să-l vedem tot numărîndu-și, prinț noptatic, anii toți
Care-i ies ca veșnicia, ei de-o seamă, fără soț

Cînd ni se zidesc în cuget zvonuri nalte și ușure
Dinspre codrii de aramă spre, de-argint, alba pădure,

Ori ni se așternpe pleoape de din vale, mai departe
Verbele-i ca flori albastre în cuibar rotit de ape

De-i șoptim alesul nume din luceafăr, imn sonor,
Doar prin flacăra ce arde în adînc eternul dor.

Respiră trist pădurea

Respiră trist pădurea, decembrie e-n toi
Cărările-s pierdute sub cețuri de rugină
Mai știi-n octombrie cîtă lumină
Ardea într-un stejar pentru noi doi !?

Parcă tot am mai fi, lipsa nu e deplină
Tot mai trecem pe calea albei tăceri...
Unde s-au dus dacă nu nicăieri
Vulpile toamnei sugrumate-n lumină ?!

Ce departe e toamna, ce aproape pădurea
Chiar de-și ascunde tristețea în noi
Chiar dacă-n ele navigăm amîndoi
Ca-ntr-un cenușiu pastel de aiurea.

Mai rămîi, încă te aștept sub culoarea
Amintirii dintr-un octombrie pal
Toate frunzele nopții lunecînd către mal
Te conțin și-ți amînă plecarea.

Respiră trist pădurea, decembrie e-n toi
Doar un stejar mai tremură-n lumină
Căci n-a ajuns să moară sub rugină
Cît amintirea toamnei mai arde pentru noi.

Ce departe sînt toate, ce aproape pădurea ;
Navigăm împreună într-un cenușiu pastel de aiurea.

Elegie

E timpul alb și-l socotesc în toamne
Ce fiecare vine și se trece
În curgeri care mistuie tăcerea
Pe riul dintre lacrimi cu flamura lui rece

O, cîte toamne vor mai crește încă
În părul tău din visul meu plecat
Cu dorul lacrimei și-al depărtării
De-o dragoste ce nu s-a întîmplat.

E prea tîrziu uitarea să ne afle
Cînd încă vremea se alungă-n noi
Întinde mîna pînă-n vîrsta toamnei
Dar n-o trimite singură-napoi.

Sabin Bălașa : „Dochia"

ÎNȚELEGEREA

Poate că Simion Still și Maiorul se înțeleseseră să sosească aproape în același minut la Gherman acasă. Oricum după ce intrară începură să discute (bineînțeles) despre Maciste și prinderea acestuia, aprobîndu-și reciproc orice idee.

— Acum tot succesul acțiunii noastre constă în viteza cu care vom acționa, începu tatăl Norei, nimeni n-are voie să doarmă pînă la prinderea criminalului.

— Noi nu sîntem concentrați, replică Vasile, noi sîntem oameni liberi într-un oraș liber și decît să-mi trădez prietenul mai bine să nu văd niciodată băuturile dumitale.

— Potolește-te, frățioare, interveni Ion-Publicistul, aici nu e vorba de nici o trădare de prieten ; oamenii pot să facă nenumărate planuri dar problema esențială este aceea dacă realitatea le va permite dumnealor să-l prindă pe Maciste, iar realitatea știți că este chiar Maciste.

— Eu nu voi trăda pe cel mai scump motan care a existat vreodată, strigă Vasile, apoi, ducînd o sticlă la gură, o goli pe jumătate.

— Se poate vecine, să aduci în discuție cuvîntul trădare cînd nu e vorba decît de o fiară criminală, ce trebuie stîrpită chiar cu prețul vieții pentru liniștea semenilor din urbea noastră, se precipită domnul Still. Mustrările de conștiință

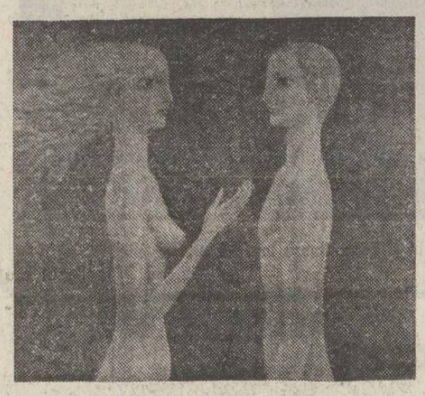

Sabin Bălașa : „Vîrsta purității"

nu-și au rostul, îndeosebi atunci cînd e vorba de un animal odios. Orice tribunal serios, luînd cunoștință de isprăvile lui, l-ar condamna la moarte fără cea mai mică ezitare. Or, dumneata nu disprețuiești legea și ești convins că fără aplicarea legii nu există nici dreptate nici libertate. De aceea, cred că nu vei căuta cu tot dinadinsul să pierzi marele premiu ce s-a votat pentru prinderea fiarei.

— Ei, Dumnezeule, să nu discutăm acum despre mine, Maciste e în centrul vieții, iar noi, niște bieți oameni ne întreținem viciile din compromisuri, nu-i așa, frate Gherman ? întrebă Vasile.

— Trebuie să existe un acord absolut între noi dacă doriți ca acțiunea să reușească și dacă nu cumva doriți chiar dumneavoastră premiul promis, interveni Gherman. Eu unul am știri sigure că Maciste s-a săturat să mai fie hăituit și că tinjește după odihnă. În aceste condiții el s-ar bucura mai mult ca noi dacă ar fi prins.

— Pentru prima oară îmi place cum pui problema, domnule Ion, și totuși nimic nu este mai important ca faptul că acest motan trebuie să dispară cu sau fără condamnare ; n-ar fi rău dacă o mașină de-a Maiorului ar da peste el ca din întîmplare, încheie tatăl Norei.

— Problema e alta și se pune cu totul altfel decît vă închipuiți dumneavoastră, care n-ați absolvit dreptul, spuse Maiorul. Întîi și-ntîi se va găsi foarte greu un tribunal care să condamne la moarte un animal, un motan ; ar fi un caraghioslic nesfîrșit o astfel de condamnare. Vasile, Nora și Gherman ascultau atenți dezbaterea susținută de Maior, Ion și tatăl Norei.

— Mi-am amintit, sări domnul Still, că fiara noastră are și puterea stranie de a se transforma în tigru sau într-un tînăr frumos. Propun să fie prins în ultima ipostază ca să-l putem judeca și condamna la moarte ; ce spuneți ?

— Chiar dacă l-am prinde în chip de tînăr, faptul nu ne-ar folosi întru nimic la condamnarea lui. Încît eu vă spun că în legătură cu prinderea lui Maciste sînt optimist, însă în ce privește putința de a-l condamna sînt sceptic, adăugă Ion, ar fi ceva nemaipomenit pe fața pămîntului.

— Bine, dar cu două-trei anonime, Maiorul poate să-i întocmească un dosar și lui Dumnezeu, strigă Still.

— Problema se pune astfel : sub legi democratice ca ale noastre, lămuri Maiorul, noi trebuie să avem la dispoziție doi martori care să-l acuze pe Maciste de crimele comise.

— De crimele comise de cine ? se strîmbă Vasile. În acea clipă toți cei prezenți își îndreptară ochii spre tatăl Norei care simțindu-se devorat de privirile lor se ridică enervat în picioare și strigă de se cutremurară pereții : — Ce vreți să insinuați ? Credeți că un oraș întreg ar fi ținut ca an de an să fiu ales în Consiliul municipal dacă s-ar fi îndoit o singură clipă de moralitatea și cinstea mea timp de treizeci de ani ? Mi s-a propus de atîtea ori să fiu în fruntea Consiliului, dar am refuzat din pură modestie. Iar voi cutezați acum să mă priviți ca și cum aș fi fost în stare să comit crimele de care nu e vinovat altcineva decît fiara la care țineți atît de mult ? Dacă insist să fie prins și condamnat știți bine că o fac numai și numai pentru a cruța propriile voastre vieți în primul rînd. Dacă vreți să colaborați la stîrpirea răului din orașul nostru e bine, dacă nu, declarați că nu vă interesează decît să duceți o viață iresponsabilă și atunci voi sta de vorbă numai cu Maiorul de acum înainte. Nora, te rog să stringi sticlele pline să ne retragem acasă la noi și să-i lăsăm pe dumnealor să scrie ode, versuri și alte prostii închinate criminalului Maciste. Pe mine nu mă mai țin nervii să lămuresc niște oameni în care dreptatea legii nu a fost sădită.

— Ne pare nespus de rău de neînțelegerea creată, vorbi pentru prima oară în acea seară Gherman. Eu cred că Vasile nici nu și-a dat seama ce spune, fiindcă el preferă euforia în locul crudei realități.

— Gazda noastră are dreptate, întări Maiorul cele spuse înainte, nu cred că e cazul să renunțăm acum la ceea ce s-a clădit cu atîta migală. De aceea i-aș întreba pe Ion și pe Gherman dacă sînt de acord ca partea ce-i va reveni lui Vasile să fie mai mare cu cîteva procente.

— Vrem egalitate, strigă Vasile din nou, nicidecum favoritisme, cuvinte din care Still și Maiorul înțeleseră că Vasile va participa la prinderea lui Maciste.

— Vasile e un om mai dificil, tocmai pentru că nu-l interesează să cîștige nimic, explică Ion, iar dacă acum este de acord cu dumneavoastră o face numai pentru a-și arăta prietenia față de Gherman și față de mine.

— Atunci înțeleg, spuse tatăl Norei, că nimic nu mai stă în calea înțelegerii noastre, acordul nostru e deplin iar eu vă promit că n-o să vă pară rău de hotărîrea pe care ați luat-o. Să bem pentru succesul nostru ! În clipa cînd musafirii se pregăteau să plece, Maciste, care ascultase de sub fereastră fiecare cuvînt, se îndreptă spre autobuzul 3 000.

Gheorghe Pituț

Sabin Bălașa : „Zburătorul"

FILOZOFIE ȘI MIT

Urmare din pag. 1

stitui principiile filosofice. Demersul pare just, dar baza sa metodologică nu e corectă. Gîndirea antică, atunci cînd a început, odată cu Thales și milesienii, să mediteze asupra principiilor elementare, nu mai era una mitologică (și nici legendară), ci una pur și simplu filosofică. Legendele cosmogonice românești sînt însă mitologie pură, situată încă departe de etapa abstractizării și a căutării principiilor dintîi. Pentru descifrarea „proto-filozofiei" lor trebuie deci folosită o altă metodă mai apropiată poate de demersul realizat de Claude Lévi-Strauss. Trebuiesc investigate mecanismele gîndirii mitice și tipul de „logică" folosit de aceasta. Or, Gh. Vlădutescu abordează cu niște categorii care țin deja de filosofie, un domeniu care se află încă foarte departe de lumea flosofiei. Iată de ce autorul **confundă simbolurile cu principiile.** Vorbind despre apă el afirmă : „Originalitatea poate să-i fi fost conferită apei întrucît dintre toate elementele numai ea părea să îndeplinească cerințele de inteligibilitate minimă ale principiului : nedeterminare, nelimitare, capacitate de creație continuă" (p. 66). Nicăieri în folclor, apa nu apare în ipostazele unui principiu filosofic ; ea are valoarea unui simbol mitologic, simbol integrat (prin opoziții și analogii funcționale) în vasta rețea de „toposuri" ale mitologiei populare. Datorită confuziei dintre lumea mitologiei și a filosofiei, dintre „logica" simbolului și cea a principiului, metoda utilizată de Gh. Vlădutescu nu poate conduce pe un drum roditor și interesant.

Admițînd totuși chiar și o asemenea abordare, admițînd posibilitatea discutării legendelor dintr-o perspectivă și cu un limbaj care nu le este propriu, cum se desfășoară oare cartea lui Gh. Vlădutescu ? Ea curge prin ample divagații, care dau tîrcoale și în final ocolesc obiectul discutat. Din totalul de 240 de pagini ale cărții, doar 60 sînt dedicate materialului folcloric : pe restul paginilor sîntem familiarizați cu cosmogoniile din Orientul îndepărtat, cu sistemul filosofic al lui D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, M. Eminescu și Lucian Blaga. Astfel construită, cartea aceasta pare mai degrabă o introducere în filosofia românească (fie ea și cu deschiderea cosmogonică) și mai puțin o cercetare asupra substratului filosofic al folclorului român. De altfel, în acest spațiu, autorul se mișcă destul de stîngher : el povestește nenumărate legende, fără a le da nici interpretarea mitologică și nici pe aceea filosofică. Materialul este astfel amalgamat și omogenizat pînă la regretabile confuzii. (În capitolul dedicat elementului „aer", autorul vorbește despre „vînt", deși în gîndirea populară cele două elemente sînt în mod clar deosebite ; de altfel, doar pentru mentalitatea modernă, științifică, ele sînt identice).

Lucrarea lui Gh. Vlădutescu constituie o succintă prezentare a unor probleme legate de „filosofia miturilor" și o interesantă incursiune în gîndirea cosmogonică a unor mari personalități ale culturii române. Dar ea ratează obiectivul principal ; acela al prezentării filosofiei cuprinse în legendele românești. Tema anunțată continuă să rămînă doar un proiect și o ispită pentru alte viitoare (și mai aplicate) studii de folclor.

Un bandac

Urmare din pag. 1

aici, colea parcă departe prea, de tot; se vede c-o fi fost zidire și s-a dărîmat; stoguri prea nalte și de gheață; se vede c-o fi pădure, dar nu ne vine să credem...

Dar de ce sînt patru părți în lume? Fiindcă una e mai alb-incenușată decît cea alb-inverzită; alta mai verde albită, decît cealaltă mai albastru-albăstrită...

Într-a treia parte, trebuie că-i cineva : se umblă cu lumină verzuie, verzuie de parcă nu e; o spulberare de fosfor, comoară-n viscol, ceva lună zăcînd de dincolo de spulberul odihnit.

Ba mie-mi pare că se-mpurpurează strimt și rece, de parcă nici nu se-ntîmplă apus-răsărit, și-o asfințire-n zori.

Un bandac de iarnă, iarnă de Bandac.

Gigantică ramură de ferigă într-un perete de ghiață, ghiață, verdele frunzelor inverzește muntele tot de cleștar, c-o lumină de răsărit de griu sub troiene de-un secol ;

Ne descurajează sporii frigului; leșia de clorofilă, prin care umblă către cer, fierbe gîndul primăverii, dar sămînța este-a iernii; ninsoare, troienire de polen fosil peste ghețar de eră.

Iarnă carbonizată într-un aisberg de ocean primar, iarnă de veci, în formă de frunză...

Am văzut un bandac : chipurile lucrurilor le-a-mpietrit pînă n-a mai putut ; a dat pinzele fenomenelor printr-o mie de ape, de le-a despletit la loc, fuior, culorile ; oamenii i-a sfîrșit la timp — ca evaporați de-o căldură gigantică, instantanee ; vietățile toate le-a scos din carnea lor, din oasele lor, numai abur, numai situația corpusculară **le-a păstrat-o.**

Acoperă, bandacul, trage perdeaua, că mi-e frig.

Dar aceste gînduri?

Cum ar fi o Răstignire zugrăvită de Bandac ;

Cina cea de taină, de Bandac : un Mihai de focuri și de stele, fringînd piine de ninsoare între doisprezece alți mihai bandaci, dar spuninduli-se: unul dintre voi mă va vinde.

— Care, cine, cui? vor zice, întrebînd.

plastică

O poziție personală

Oricît ar părea de paradoxal faptul, Sabin Bălașa, unul din cei mai cunoscuți pictori ai actualității noastre artistice, se află, cu expoziția de la Muzeul de artă al R.S.R., în situația de a se confrunta pentru prima dată, decisiv, cu publicul bucureștean. Nu știu ce l-a reținut pînă acum de la organizarea unei expoziții de anvergură, mai ales că productivitatea nu este un capitol la care artistul să fie deficitar. Cumva o autoexigență împinsă la extrem ? Sau altceva ; poate acea doză de nesiguranță a artiștilor care se tem să arate spectatorilor și criticii opera, considerînd că poate fi receptat astfel un aspect marginal al propriei personalități creatoare ? La aceste întrebări un răspuns îl dă actuala expoziție căci, în fine, pictorul a îndrăznit, alegînd un moment anume al vieții, împlinirea vîrstei de cincizeci de ani, cînd conturile cu trecutul sînt, în linii mari, făcute și cînd viitorul se profilează oarecum din perspectiva prezentului.

Ceea ce reține în primul rînd atenția în pictura lui Bălașa este caracterul ei simbolic. Nu este vorba însă despre un simbolism al întîmplărilor, al faptelor cotidiene. Imaginile lui Bălașa vor să se constituie într-o proiecție fabuloasă a unor aspecte ale unei existențe mitice. Teritoriul desfășurării acesteia este un cosmos anume, definibil totdeauna, fizic, prin cîteva elemente recurente : fundalul albastru, un teren stelar presărat de cratere sau stînci stranii etc. Pe scurt, dacă putem vorbi de o viziune a pictorului, atunci trebuie s-o definim drept cosmico-poetică, acest al doilea aspect fiind ilustrat de insistența cu care încearcă a da expresie plastică unei picturi ce se rotește în jurul temei vîrstei de aur. O vîrstă de aur indefinibilă spațial și temporal. O vîrstă a fetelor splendide ale căror coame uriașe împletrite dau corpului o rigiditate egipteană — călare pe animale stranii din alte ere, într-un peisaj halucinant, dar de o mare puritate a culorilor. O vîrstă a erosului hieratic dar și celui deslănțuit din „Miriapodul", unde trimiterea la barochizante bachanale rubensiene este obligatorie. O vîrstă de aur a eroismului, populată de figuri familiare istoriei neamului, dar și unei posibile sacrosante istorii a umanității. O vîrstă de aur în fine, a genezelor posibile și a așteptărilor nelămurite la care participantul este etern misterioasa frumusețe. Măsura exactă a poziției deținută de Bălașa în actualul context artistic mi se pare a o da nu atît simbolismul viziunii sale cosmico-poetice, ca atare — ea putînd, de altfel, să fie considerată în sintonie cu acea tendință vizionaristă manifestată în poezie la începutul anilor '60 prin Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Adrian Păunescu etc. — cît mijloacele concrete cu care se realizează aceasta.

E un eclectism aproape incredibil în pictura lui Bălașa. Sugestiile din cultura antică se grefează pe încercarea de tratare clasicizantă a unor teme necesitînd impulsuri romantice. Juxtapunerile insolite de ființe și obiecte trimit la binecunoscuta tehnică de „organizare a misterului", dragă lui Giorgio De Chirico și Alberto Savinio. Îl apropie de Savinio acea neliniște fantastică pe care la Bălașa o simți vibrînd chiar în acele tablouri unde tema este elogiul corpului uman văzut ca ipostază a libertății plenare în spațiu. Suprarealismul său nu este însă de opțiune. El este dictat de necesitatea realizării unei stări de tensiune între obiecte, de necesitatea circumscrierii mijloacelor la o situație psihică anume. Imaginați-vă Rubens, Bouchardon, Picasso și Géricault lucrînd la același tablou ! Din cînd în cînd Bălașa convoacă în atelierul său persoane de tipul acesta și se pun împreună la treabă. Rezultatele nu trebuie să surprindă. Ele se situează la confluența între supra și hiperrealism, între pictura metafizică și baroc, între clasicism și romantism, purtînd însă amprenta de neconfundat a neliniștii și entuziasmului cu care artistul propune o viziune discutabilă dincolo de mijloace și o partitură discutabilă dincoace de ele. Poziția personală a lui Bălașa în contextul picturii noastre contemporane este însă în afara oricărui dubiu.

Grigore Arbore

muzică

Geometrii în alb

Față de salutarul moment al fondării, baletul contemporan-clasic Fantasio se găsește pe o nouă treaptă a devenirii sale artistice, cu vizibile și promițătoare speranțe pentru ceea ce se poate înțelege prin noțiunea de profesionalism desăvîrșit. Frumoasă performanță obținută de un colectiv care, în configurația prezentă a baletului românesc este nu numai cel mai tînăr, dar și cel mai bun (să nu uităm nici trupa de la Timișoara a lui Francisc Valkai) „Este meritul lui Oleg Danovschi care a știut să selecționeze un grup de tinere elemente de talent, punîndu-și în valoare de o manieră exemplară pregătirea" — scrie ziarul „La Gazzeta del Mezzogiorno" din 29 martie 1980, dar, adăugăm noi, în primul rînd de felul cum este înțeleasă atitudinea la care trebuie să se ridice conștiința artistică. Unitatea și coerența ansamblului din rîndul căruia se detașează cîteva talente solistice cu adevărat remarcabile (Elisabeta Lux Manolache, Dumitru Manolache, Liza Raicu, Delia Buzoescu, Călin Hanțiu și Francisc Strunad) rezultă din identitatea inconfundabilă a fiecărui balerin, din faptul că toți dovedesc calități native abil șlefuite prin infinit travaliu, aparînd în desenul coregrafic, ca singulare obiecte de artă într-o expoziție temporară.

Repertoriul trupei este structurat pe dualitatea clasic-modern : Chopin, Bach, Vivaldi dar și Gershwin, Bartok, Enescu a căror muzică este perfect vizualizată. Corpul uman apare astfel ca un instrument cu infinite posibilități de sugestie estetică. Mijloc de expresie și comunicare, el poate, prin jocul savant al unei musculaturi educate, să traducă emoții și conflicte psihologice. Perforînd canoanele și sfidînd prejudecățile, dansul modern se afirmă prin limbajul îndrăznet și patetismul simplității, de o intensitate expresivă fără precedent. Cătălina Dumitru vine pe scenă cu ineditul mișcării bazate pe „percussive mouvement" (mișcare frîntă în punctul optimal) în liniile sculpturale ale unei zeități eline și „improvizează" o gestică simplă dar emoționantă în geometria perfectă a unui trup, ce se mișcă în spațiu pe reliefurile sonore auster-gotice din muzica lui Bach (coregrafia Adina Cezar).

Filonul autohton este prezent în repertoriul trupei prin tablourile coregrafice realizate de Oleg Danovschi pe Rapsodia I a lui Enescu, și prin originalul balet Tosca în coregrafia lui Ion Tugearu — splendoare pe tonuri pure din cîntecele populare corelate unor mișcări stilizate, fin caligrafiate, dar exultînd de vitalitate.

În sfîrșit, maniera strict clasică este și ea ilustrată cu strălucire de evoluția Elisabetei Lux în Chopiniana. Apariția solistei se conturează discret dar sigur prin precizia și acuratețea execuției, ceea ce nu anulează însă fluiditatea romantică a mișcării de ansamblu, subtila impresie de alunecare în luminozitatea albului etern.

În totalitate, un ansamblu și un repertoriu de o deosebită calitate, un adevărat moment al baletului românesc, ce merită consemnat și urmărit în continuare cu cea mai multă atenție (inclusiv televiziunea), decît s-a făcut pînă acum. Aceste reflecții ne-au fost prilejuite de vizionarea spectacolului „Seară de balet" din care fac parte tablourile analizate. De altfel, cu Chopiniana și Lacul lebedelor, trupa de balet a Teatrului Fantasio a obținut un răsunător succes anul acesta într-un turneu de două luni întreprins în Statele Unite și Canada ; performanță cu atît mai notabilă cu cît a fost obținută cu piese din repertoriul clasic, într-una din faimoasele cîtadele ale dansului modern, care este baletul american.

Violeta Bercaru

Scrisori către Hasdeu

Urmare din pag. 1

naște și se va înălța numele Petriceicu Hasdău". (Despre soarta bibliotecii lui Alexandru Hașdeu mai avem date (din 1896) dintr-o srisoare a unui Mihail Lazu (?) din care aflăm că Academia română nu primea donația pentru că n-ar fi avut bani pentru suportarea transportului...

Din scrisorile lui Boleslav, unchiul, desprindem o cu totul altă imagine a lui Alexandru : „Oricit s-ar gîndi și s-ar răzgîndi cineva, tot nu ar izbuti să înțeleagă cum a putut un om ca tatăl tău, cu o asemenea minte, să ajungă în starea în care se află în ultimul timp. (...) «Patimile m-au învins» — s-a justificat frate-meu față de mine". Fără a putea da aici toate datele care ni se îmbie, putem totuși spune că ne aflăm fără nici o apropiere exagerată în lumea Karamazovilor...

O scrisoare de o deosebită importanță ni se pare aceea care provine de la C.D. Kiriak, din care editorii ne spun că se păstrează la Arhivele Statului din București încă 27 (!). Toate sînt legate de moștenirea lui Boleslav Hasdeu din Basarabia. Această unică scrisoare reprodusă în volumul pe care-l comentăm are darul de a produce curiozitate, chiar dacă, provenind de la un jurist, nu ne oferă un stil ci ne produce **date.** Pe noi cei de astăzi ne interesează cum au decurs „tratativele" și în fond ce s-a ales de moștenirea lui Boleslav ?... Tot cu privire la acest unchi al lui Hasdeu mai aflăm o scurtă scrisoare a advocatului Eduard Klain (?).

O spunem încă o dată, pentru a fi bine înțeleși : selecția, oricît de „obiectivă", nu are, în final, decît darul de a produce nedumeriri. O colecție de documente ca aceasta nu trebuie să lase **puncte albe**, și știm chiar de la coordonatorul ediției că nu editorilor li se poate imputa aceasta. Documentele sînt documente, valoarea unora nu o dă nici stilul, nici insolitul unor situații posibile. Unele pot fi aride, chiar foarte aride, numai că abia în ele, mai ales în ele, istoricul de astăzi poate citi istoria așa cum a fost.

În ciuda faptului că avem asupra activității lui B.P. Hasdeu trei monografii scrise în anii noștri, nu avem, totuși, o biobibliografie completă a savantului care a scris **Etymologicum Magnum Romaniae**. Iar în acest maștер context sîntem întîii care să înțelegem cu ce dificultăți **se** confruntă oricine încearcă o zidire (nu castelul de la Cîmpina, care, am aflat, e și el în stare de renovare) în plurivalenta activitate hasdeiană. Salutăm deci orice întreprindere și ne-am bucurat că o colecție de circulație — **Lyceum** — ne-a dat o interesantă **secțiune** din **scrierile istorice** ale lui B.P. Hasdeu datorată lui Aurelian Sccerdoțianu. Dar cînd va fi concretizată monografia atît de la obiect și demnă de tot interesul a lui Vasile Sandu, **Publicistica lui Hasdeu** cu înseși textele acestuia păstrate de ziarele vremii ? Cu alte cuvinte, cînd vom publica integrala acestui geniu al românilor ?

Cineva, grăbit, sau avînd un dinte contra lui Hasdeu (mai ales dintre somitățile lingvistice sînt aceștia, dar care nu ezită să-i împrumute o parte din **metodă !**) ar putea, iarăși, hlizi, și a ne spune că „ocolim" această ediție de corespondență. Declarăm că nu este nimic adevărat ! Stimăm munca acestor editori, probi și încălziți de cele mai înalte idealuri, și vom stima pe oricine care adaugă edificiului hașdeian. El a fost — acesta-i cuvîntul — un geniu ! Nu se cade să-l trimitem între cei „uitați". A fost, în secolul lui, mai mare decît Maiorescu (Titu). Dovadă să i s-au adresat toți, de la „opincă" pînă la „vlădică". Cu toate lipsurile, în parte numite și nenumite despre acest volum de corespondență — datorate mai ales altora și nicidecum editorilor — aducem elogiul nostru acestei prime părți din corespondența către Bogdan Petriceicu Hasdeu. Oricît ar părea de neexplicat, nu lui Maiorescu i s-au adresat în epocă, atît de diferiți oameni — indiferent de treapta lor culturală — ci lui Hasdeu. De fapt, și unul și altul, își „corespundeau" în același timp lor înșile și a continua, la peste un secol dihotomia între dînșii, înseamnă a da meandrelor istoriei o importanță mai mare decît o are din perspectiva procesului absolut al timpului nostru.

Hasdeu trebuie editat deplin. A fost, demonstrează și acest volum de corespondență, un ales al neamului. Dorește cineva să nu ținem seamă de aceasta ? Hasdeu aparține — și ca om trecător, și ca savant cu perenitățile lui — neamului nostru. Integrarea lui în această istorie cere neîndoielnic reeditarea operelor lui. Fără a avea cărțile pe masa de lucru — și adnotate ! — ne pierdem în generalități și epitete. În cazul lui — cunoscător de 24, după alții, 26 de limbi, patriot fără nici o tăgăduință, recunoscut atît în țară cît și peste hotare, statuă încă din timpul vieții, „preluat" astăzi de cercetătorii din atît de varii domenii — acestui om monumental i se cuvine monumentul pe care l-a edificat. Salutăm acest întîi volum din corespondența adresată lui Hasdeu. Volumul este perfectibil în al doilea tom, anunțat de editori, **dar și** în al... treilea.

P.S. — Salutăm în gazeta **Contemporanul,** sub noua ei direcție, inaugurarea unei rubrici de **cronica edițiilor.** Ne-ar place să credem că exemplul va fi urmat și de alte reviste politice și culturale.

G.S.

CONFABULE

SCÎNDURA

Un capăt / de scîndură / se certase cu celălalt capăt / de scîndură / au vrut chiar să se bată / cap în cap / pentru că fiecare ar fi vrut / să fie numai un singur capăt / de scîndură / și / pentru aceasta / s-au apropiat / unul de altul / îndoindu-se atît de mult / încît scîndura s-a rupt / și / atunci fiecare capăt / de scîndură / s-a certat cu capetele cele noi / de scîndură / și / iar au vrut să se bată / cap în cap / îndoindu-se tot atît de mult / s-au rupt / Și.

Iulian Neacșu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Alexandru Andrițoiu, bihorizind... bihorizind...

Pompiliu Marcea, într-un moment de îndoială

Ion Iuga, Nichita Stănescu, Grigore Hagiu și Petre Bucșa la... Muzeul de artă

NUMELE POETULUI

DUMITRU MĂLIN

Cartea de debut a lui Dumitru Mălin, Zodia mărturisirii *(Editura* Facla, *Timișoara, 1982) cucerește prin tactanța tonului juvenil irepresibil, prin biografism labișian și prin entuziasm patriotic autentic făcînd să pălească deocamdată supărătoarea retorică a locurilor comune : „Chiar dac-ar fi să ni se ceară anii / Niciunul dintre noi nu va fi las / Cît mai avem pe-aici prin Transilvanii / Cîte-un Cîmpeni, Abrud ori cîte-un Blaj. // Cît mai avem gorunul prin cuvinte / Putem oricînd răspunde — Mă opun, / Chiar dac-ar fi să ni se-aducaminte / C-a-mbătrînit mormîntul sub gorun. // Dar cîte plaiuri slobode mai are / Și cîte ramuri — coase către cer / Orînduite toate cu răbdare / Între dreptate și-ntre adevăr... // Așa încît ni-s liberi încă anii / Că orișicînd li s-ar găsi sălaș / Cît mai avem pe-aici prin Transilvanii / Cîte-un Cîmpeni, Abrud ori cîte-un Blaj"* (Cît mai avem gorunul).

Cele mai frumoase poeme sînt încantațiile șoptite, adevărate descîntece, seducătoare prin fluența verbală întreținînd vraja unei rostiri oraculare aproape impersonale : „În care tulnic ne-am uitat iubirea / De-o căutăm în semn rotund în cer / Și-și poartă-n noi strămunii mîntuirea / În mituri scrise pe-un baltag de-oier ? // Ne-am desfrunzit pe-o margine de seară / Și-am coborît în datini lemn pătruns, / Pierzînd mereu din turme o mioară / Și căutînd-o dincolo de plins. // Suspină-n doine stîni nemîngîiate / Și-adorm fecioare-n frumusețea mea, / Eu le-nvesmînt cu inima pe toate / Dar numai tu rămîi în mine stea". (Iubire și tulnic).

Spre a-și împlini vigurosul talent, Dumitru Mălin trebuie să se ferească de a mai răbăci „pe-atîtea căi străine", să se ferească mai ales de „democratismul temelor poetice" („toată lumea scrie despre toate cele") și să-și impună o anume asceză artistică menită să-i personalizeze lirismul generos dar cam nediferențiat. Poeme ca Întoarcerea în baladă : *„Mai latră lîngă stînă cîinii mei / Și mă mai plînge încă o mioară, / Doar un baltag a mai rămas curat / Și-o stea a mai căzut a doua oară. // Se mai întoarce încă în baladă / Ca să renască datina-mplinită / Mireasa mea cu briul de zăpadă / Ce niciodată nu se mai mărită // Pe cînd la strunga soarelui apus / Se-nchină bacii ce-mi luară turma / Eu cine știe unde-oi fi ajuns / Și-n ce legendă-mi va rămîne urma !?", de o mare puritate stilistică și de ton, ne obligă să sperăm în evoluția acestui tînăr poet.*

Cezar Ivănescu

PRIMIM LA REDACȚIE

● Întrucît direcția revistei **România literară** a refuzat să-mi publice următoarea întîmpinare, vă rog să aveți amabilitatea de a o găzdui împreună cu un post-scriptum în coloanele revistei **Luceafărul.**

«În numărul 43, de joi, 21 octombrie 1982, al revistei România literară **a apărut o pagină de consultații în sprijinul studiului literaturii române în liceu. Colaboratorul d-voastră, prof. dr. Ion Bălu, semnează două materiale despre „Istoria ieroglifică" a lui Dimitrie Cantemir și despre „Nehotărîre" de Tudor Arghezi. Dacă primul articol este schița unui plan de lecție care poate ajuta pe unii profesori, al doilea este o abilă parafrazare a comentariului de la paginile 36—40 din manualul de** Limba și literatura română pentru clasa a XII-a. **Oricine face confruntarea își dă seama de acest lucru. Ordinea problemelor, ideile, trimiterile la un articol al lui Arghezi, „Vers și poezie" din revista** Linia dreaptă, **apropierea lui Arghezi de Blaise Pascal și citarea unui aforism al acestuia pe care eu însumi l-am tradus literal în manual (I. Bălu schimbă doar sintagma** să ne muncim asadar **cu** să ne străduim așadar **— v. pg. 39) trădează fără nici un fel de dubiu sursa. E adevărat, I. Bălu adaugă unele informații prin care detaliază comentariul, dar acestea se grefează pe o structură gîndită de altcineva. Dacă ar fi un text dezvoltat pentru necesități didactice în clasa domniei sale, aș fi fost bucuros că lecția mea din manual e interpretată „creator". Dar să publici un astfel de text creînd impresia că e o contribuție originală reprezintă o amnezie ne care n-o înțeleg. N-aș fi intervenit, dar I. Bălu procedează a doua oară în acest fel. De curînd, a publicat în revista** Limba și literatura română pentru elevi **nr. 2/1982 un comentariu în legătură cu poezia „Inscripție pe o piatră de hotar" de Geo Dumitrescu, care, după un început polemic, se dezvoltă în tiparele redactate de mine în manual. Precizez că analizele din manual ale celor două poezii au fost elaborate fără să existe anterior vreun comentariu în bibliografia critică pe care am consultat-o. Desigur, prezența lor într-o astfel de carte le-a transformat într-un bun public. Dar nici chiar atît de public, încît să devină, deghizate abil, proprietatea altcuiva».**

Post-scriptum. **În nr. 44, din 28 octombrie,** România literară **publică o notă la întîmpinarea mea, fără să publice întîmpinarea care, pur și simplu s-a volatilizat. Ciudat mod de a interpreta legea presei ! Gestul e de două ori oneros : o dată, pentru că avansează o explicație care pare a ieși din buna-cuviință a autorului ei și nu ca rezultat al unei acuzații concrete venite din partea cuiva lezat de „tehnica de lucru" a lui I. Bălu ; a doua, pentru că se trece cu buretele peste un furt intelectual grosolan pe care** România literară, **prin tăcerea ei, îl aprobă și-l susține.**

Vă mulțumesc,

NICOLAE I. NICOLAE
31 oct. 1982

ION GRIGOROIU

Ca un poem

Vin să-mplinesc o dorință a colindului-gînd
cu pumnii plini de cuvinte
culese pe plaja atîtor nopți albe.
N-am călcat peste ele
și totuși
limba mi-a ars nisipul de sub picioare
în zilele cu ochi albaștri.
Trecute prin clepsidră
cuvintele au devenit rotunde
încît acum
se rostogolesc înspre voi
în chip de poeme.

Datini

Cîntecul galben al plopilor
arde-n zăvoaie.
De-atîta tremur
ne-mpărtășit
fecioarelor,
cad frunzele.

Răchitele
poartă în ele
singele părerii de rău

De sub zăpezi
brîndușele
vin
să spună colinde
despre
demultul pămîntului.

AMINTIREA DRAMATURGULUI

S-a stins din viață un scriitor dramatic care, prin intuiția sigură a caracterelor dublată de un rar simț de umanitate, prin subtila explorare a psihicului și sesizarea esenței dramatice a relațiilor dintre oameni, a dat strălucire — mai bine de șase decenii — dramaturgiei noastre originale. Dramaturg prin vocație, talent și meșteșug profesional, Mircea Ștefănescu a abordat, încă din anii tinereții, genul — pentru unii ingrat — al teatrului, cu o fervoare și o pasiune care nu s-au desmințit în cursul întregii sale vieți.

Primele piese **(Maestrul** — 1924 și **Frămîntări** — 1926) s-au inspirat din viața frivolă a lumii ce marchează începutul perioadei interbelice, drame familiare ce se petrec în atmosfera de inegalități și de opulență a claselor privilegiate, amintind de cunoscutul „triunghi" al aventurii erotice, frecvent în repertoriul francez al epocii (Feydeau, Bernstein, Sacha Guitry). Dar deja în **Comedia zorilor** — cu toată alunecarea pe panta frivolității, care o transformă într-un „joc sentimental" — autorul face simțită, în finalul esuării iubirii la vîrsta adolescenței, o undă de tristețe rezultată dintr-o experiență dureroasă. O notă dramatică mai accentuată, reflectînd relațiile conflictuale în familia burgheză sub accentuată afirmare a forței elanului vital, e prezentă în drama **Veste bună.**

Dar piesa, care l-a consacrat pe Mircea Ștefănescu ca autor dramatic de mari resurse, a fost **Acolo departe...** Ușor melodramatică, cu o explorare a sufletului chinuit de înstrăinare și singurătate, cu implicații sociale indirecte, cu ilustrarea dorinței puternice de afirmare a tinereții, drama tînărului pictor Silviu care reușește să plece la Paris și a face carieră în Metropolă, închide în ea sacrificiul de a nu-și mai putea revedea tatăl și a-și pierde iubita. Pare un destin implacabil, ispășirea unei „vini tragice", acea așteptare prelungită a bătrînului, care poartă — pînă în ultimele clipe — speranța revenirii fiului care se află „acolo departe".

Marea energie creatoare a dramaturgului a continuat cu o rară forță artistică și în noua etapă istorico-socială, în anii puterii populare și ai construcției socialismului în țara noastră. Piesele sale : **Casa cu două fete, Rețeta fericirii** și **Vis de secătură** (1946), apoi **Ave Maria** (1947) și **Micul Infern** (1948) reiau — pe același portativ — în aceeași atmosferă, însă cu elemente tematice deosebite, relațiile familiare tensionate dar fără adîncime, în societatea contemporană, în care mai stăruia ceva din vechile relații ale trecutului.

Schimbarea tematică, ce îndreaptă atenția autorului spre noi perspective, este **Rapsodia țiganilor** (1948) cu deschideri spre ideologia pașoptistă, dar în fond o idilă romantioasă fără diferențieri în mentalitatea de clasă. De aici înainte, Mircea Ștefănescu va aborda genul comediei istorico-satirice sau numai satirice. Cea dintîi piesă, pe noul drum, este **Căruța cu paiațe (Matei Millo),** scrisă și reprezentată în 1953. Millo apare aci ca un inovitor, neadaptat mentalității feudale și atribuind teatrului rolul de reîmprospătare a valorilor morale, încercînd să creeze o „punte românească între public și teatru". Antagonismul față de „cinul" din care face parte, elogiul adus artei comedianților, biciuirea modului de viață luxuriant și parazitar al clasei boierești și convingerea că „rîsul face pe om mai bun în viață" îl duc la constatarea susținută pînă în ultimele clipe, că rolul teatrului este de a „biciui relele, din care se naște suferința poporului". Înflăcăratul monolog : „Pui de teatru românesc, asuprit ca și poporul... Îți văd astăzi viitorul" e o profesiune de credință, care definește sentimentul patriotic al cititorului teatrului românesc de mai tîrziu. Îmbinare abilă de lirism și comic, scrisă cu artă și simplitate, piesa a marcat un moment plin de semnificație în dramaturgia contemporană.

Mai accentuată pe linia satirei politice, mai apropiată de zilele noastre este comedia **Patriotica română,** în care dramaturgul readuce în actualitate imoralele compromisuri din viața societății interbelice, cu excesele și superlicitarea demagogică a partidelor în concurența pentru îmbogățire și exploatare.

Satira lui Mircea Ștefănescu se îndreaptă și asupra unor momente și personalități din epoca de afirmare istorică și culturală a țării. Cu **Cuza-Vodă** (1959), scriitorul schițează personalitatea eroului, care — dejucînd manevrele diplomatice ce mascau interesele politice ale unor puteri străine — a pus bazele Statului național modern al Românilor. Cu **Procesul domnului Caragiale,** el dezvăluie intrigile, încercările de a diminua valoarea marelui clasic al dramaturgiei originale, iar cu **Eminescu** schițează atmosfera pitorească și tonifiantă de la „Junimea", întreținută de Iacob Negruzzi, Maiorescu, Creangă, V. Pogor, Alecsandri ș.a., în care se dezvoltă geniul poetic eminescian.

Cu numai doi ani în urmă, memoria vie a dramaturgului aducea un „document" de istoria teatrului, în care retrăiau figuri de un revelant realism, dublat de lirismul cald al amintirilor unei vieți de afirmare artistică **(Un dramaturg își amintește,** Ed. **Eminescu,** 1980), în care scriitorul memorialist mărturisea : „Pentru mine oamenii evocați cu drag în cartea asta n-au intrat în lumea umbrelor. Ei au rămas cele mai vii imagini ale vieții mele".

La regretul dispariției unui strălucit minuitor al condeiului, a cărui operă rămîne o zestre a teatrului românesc, se adaogă credința noastră că Mircea Ștefănescu — intrat în lumea umbrelor — e o permanentă prezență spirituală în mijlocul oamenilor de cultură din zilele noastre.

Mircea Mancaș

Istorie literară și metodolatrie

Urmare din pag. 1

unei istorii globale a literaturii române, discuții interesante pe această temă fiind găzduite de revista „Contemporanul". Cei ce se gîndesc la o istorie a literaturii o concep ca o istorie globală — nota N. Manolescu ; or, N. Manolescu, deplîngînd absența cărților de perspectivă sociologică, **respinge** (paradoxal) **chiar criteriul globalității** (funcționînd obscur, ca unul absolut indispensabil — zice criticul). În epoca maximei specializări (schimbînd concepția însăși despre istorie și literatură), utile sînt istoriile parțiale, „pe felii" — observă același, noi adăugînd doar că atracția eseisticii seducătoare (practicată de N.M.) nu poate înlocui necesarele studii integrale, riguroase, în genul **„criticii literare complexuale"** (Ctin. Ciopraga). Iar istoriile parțiale sînt, negreșit, pregătitoare doar. Pe aceeași linie, Ion Bogdan Lefter e, încă mai categoric : „scrierea unei istorii globale a literaturii române e astăzi imposibilă". Observînd că istoria literară e astăzi pulverizată, că o epocă cere sau refuză scrierea unei istorii a literaturii, I.B.L. apasă asupra lipsei de posibilitate teoretică a scrierii unei asemenea istorii în momentul pe care îl traversăm, recomandînd și el lucrul pe spații mici. Dar acumularea microsintezelor servește limpezirii, trasînd linii de evoluție invizibile anterior, fără pretenția unei hărți definitive. O sinteză globală asupra civilizației române e, înainte de orice, necesară. Oare momentul sintezei nu a venit ? **Presiunea materiei** (să nu uităm că de la apariția marii istorii călinesciene au trecut peste patru decenii și liniile trasate de critic se păstrează viabile, dar în acest interval literatura noastră s-a îmbogățit considerabil) și **schimbarea de perspectivă** în istoriografia noastră (inclusiv prin achiziționarea tezei protocronismului românesc) fac de dorit o asemenea sinteză globală, renunțînd prin racordare interdisciplinară la istoriile analitice (ca științe privite monodisciplinar).

Se înțelege însă că infaibilitatea ar fi ultimul dintre argumentele pe care o astfel de Istorie, circumscrisă peisajului accidentat al contemporaneității, l-ar putea invoca. Stăruind într-un teritoriu de „receptare indecisă", pretenția unei Istorii „exacte" (Alex. Ștefănescu), dorindu-se infailibilă (nu „doar" plauzibilă) blochează multe entuziasme și deviază discuția pe o cale ce elogiază efortul volitiv, ignorînd celelalte (multe) condiționări ale unei atari întreprinderi. De fapt, dificultatea elaborării a dorit mereu apăsată mai în toate intervențiile și primul obstacol e, probabil, nu scara de valori (discutabilă, firește) în aria convențională a contemporaneității ci, cu deosebire, **viziunea globală asupra etapei,** ratificînd în timp, prin sedimentări axiologice, realitatea literară pe care o valorizează. Preopinenții au întocmit „inventare de dificultăți", expunerea de motive nu a scăpat nici de pericolul promovării „rețetelor", cert e însă că asemenea discuții stufoase nu pot „scrie" o Istorie și nici nu o pot înlocui. În acest spațiu dintre teoria unei istorii a literaturii și practica ei se consumă multe energii și înfloresc ambițiile egolatre ; dincolo de ele, o sinteză de felul unei Istorii a Literaturii, desfășurînd cronologic materia literară supusă judecății valorizatoare, în conflict acum — metodologic și tipologic — cu ceea ce, tradiționalist, înțelegeam prin istorie literară, este — se vede bine — nu doar un act de voință...

A circulat și ideea unei (unor) Istorii cu „mai mulți autori", rod al muncii în echipă, amenințată de fapt de stigmatul impersonalității ; superioara forță de absorbție (presupusă în cazul echipei) e anulată de absența unității, personalitatea istoricului literar lăsîndu-și amprenta inconfundabilă. În fine, nici critica „nouă", difuzată cultural la noi, asimilată chiar prin unele din direcțiile critice moderne, productive în ultimii ani nu a scăpat de acuzele unor comentatori. Se uită că mersul literaturii s-a însoțit dintotdeauna de o metamorfoză a ideilor și concepților critice, că — negreșit — critica are o istorie, cea de azi devenind altceva față de tiparele obișnuite. Încălcarea unor obișnuințe, zdruncinarea unor tabieturi sînt inevitabile iar reintoarcerea la critica „clasică" — imposibilă... Limbajul critic fiind baroc, inventînd o sinteză, are propria-i utilitate și frumusețe, cum se exprima Serge Doubrovsky. Recondiționarea metodelor defuncte trădează reacția alergică la noutate ; aceasta însă, la rîndu-i, nu e ferită de excese și exclusivisme, optuzitatea făcînd carieră sub devize noi. Critica însăși, spuneam, e o sinteză. Pluralismul metodologic e posibil tocmai la nivelul criticii ca rezultantă, îmbrățișînd toate „mișcările" criticilor-vectori.

Complicarea limbajului critic e un proces real, pînă la un punct chiar inevitabil, fără a-și anula însă „inteligibilitatea de fond" (Alex. Ștefănescu). Critica „exaltată", victimă a mimetismului acoperă cu zel scientist și termeni „ce se poartă", dincolo de euforia necontrolată, banalitatea considerațiilor. În plus, abundă trimiterile la autorii străini, filiațiile autohtone fiind îngropate în tăcere sau chiar necunoscute, deși germenii unor preocupări foarte moderne (acum), n-au lipsit în istoria criticii noastre.

În genere, s-a observat că asupra metodologiei critice se insistă stufos, disputa deviind într-o „ceartă a metodelor", hrănită de vanitățile **metodolatriei.** E firesc ca o nouă sensibilitate să revendice și noi metode, primenirea mijloacelor — în tabloul general al prefacerilor criticii noastre — înscriindu-se unei ofensive novatoare, care — dintotdeauna — a conturat profilul criticii, alături de la fel de firească istoricizare a metodelor. Credem și noi că acest conflict de metode e de fapt un **conflict între critici,** atrași de **moda metodelor.** Ajunși aici trebuie însă să precizăm că alinierea la anumite tehnici „la modă", en vogue, vădește și un anume snobism, întreținut de presiunea culturală a contextului, cu cert efect modelator asupra criticii. Sugestiile metodice sînt preluate uneori fără grija adecvării, antenele criticului fiind seduse de criticile „noi", achiziția uneltelor moderne nefăcîndu-se de pe o platformă filosofică clar definită. Se uită că **critica nu e o tehnică sau un ansamblu de tehnici, ci un „discurs comprehensiv".** Preocupările de criticologie, văzînd acum „metodologizarea" disciplinei (C. Crișan) odată cu interdisciplinarizarea criticii, ascund pericolul dezideologizării, prin specialism îngust. Or, cum s-a spus, **competivitatea criticii e dată de maturitatea ideologiei sale,** eliminînd reminiscențele impresionismului fugos, pierdut în cețurile unor speculații sau absența judecăților personale, valorizante în demersurile (preocupate exclusivist de rigoare) de tip semiotic, tematist, psihocritic, psihanalist, prizate și la noi, convocate în „asedierea" textului și confiscînd interesul unor exegeți. Chestiunea e însă de a distinge între **receptivitate** și **adecvare.**

Cît privește **critica sociologică,** ea — desigur — nu e „nouă". Avînd prin Ghérea virtuți inaugurale în cimp european, ea a traversat, confundată fiind cu sociologizarea criticii, inundată de apele tulburi ale dogmatismului, momente de recul. Că e necesară, ni se pare indiscutabil. Dar nu ignorînd celelalte „critici"; dimpotrivă, aliindu-și cercetările lor, deschizîndu-se orizontului informațional al epocii, asimilînd — ca și critică a criticii — în dialogul critic ceea ce J. Starobinski numea „ierarhia punctelor de vedere". Oricum, orice asemenea Istorie preocupată de climatul sociopolitic și cultural placentar recunoaște ca insuficientă sonda estetică, „crescînd", pe un fundament sociologic. Credem și noi, alături de Laurențiu Ulici, că o Istorie a Literaturii contemporane e mai necesară acum decît o istorie „completă" a întregii noastre literaturi. Dincolo de dificultățile de adjudecare valorică pe terenul actualității, ea e realizabilă. Și exemplul mereu citat e cel al criticului de la „Sburătorul"; o istorie după chipul celei lovinesciene (minus carențele ideologice) e de dorit, criticul devenit sociolog învrednicindu-se a ne da o primă tentativă de cuprindere integrală a organismului nostru cultural. Recuperarea acestei inițiative lovinesciene rămîne încă de înfăptuit în istoria gîndirii sociologice românești.

Ne despărțim însă de L. Ulici cînd, mai puțin canonic, acesta crede că ea (Istoria) a și fost scrisă în mai multe variante. Observația nu e nici ea inedită, a mai fost întîlnită și sub alte condeie, întrebarea de neocolit însă e unde vor fi fiind ele. E adevărat, „Istoriile fac Istoria" — cum se exprima un alt cunoscut critic —, dar nu trebuie uitat că ele rămîn preludive. O asemenea Istorie încă nu avem, există doar — în pofida vocilor (potrivnice — tendința spre ea și, surprinzător, tot L. Ulici va nota (cu încheierea domniei-sale noi fiind de acord) : „Clipa acestei istorii e aproape".

Dar poate că o asemenea Istorie există într-adevăr... Ne gîndim, firește, la „propunerile" lui Ion Cristoiu, găzduite într-un serial cu profil sociologic conceput ca o posibilă istorie a literaturii române contemporane, devenind — prin grija editurii „Eminescu" (unde, aflăm, textul a fost predat) — volum...

Pînă atunci însă, așa-zisa critică „la zi" cînd se cufundă în albia impresionismului și nu e atrasă decît de habitudinile foiletonismului, nu ajută la scrierea acestei Istorii. Există, pe de o parte intenția de aplatizare a valorilor, sfîrșind prin a crea confuzie axiologică. Or, valorile sînt ierarhice chiar prin natura lor și egalizarea e un fals tratament democratic, impropriu și nociv în literatură.

Pe de altă parte, criticul (nu întotdeauna oarecare) scrie de regulă elogios ; și, se știe, encomiul dăunează, stîrnește suspiciuni iar „ierarhizările" propuse sînt departe de „a se eterniza". Sub mantaua amuzamentelor viscerale, adăpostind hipertrofia sinelui, nu se poate scrie o Istorie (înțeleasă desigur, repetăm, ca o Istorie posibilă). Ea „ocupă" un teren în prefacere iar noile serii de scriitori ce aglomerează viața literară solicită permanența ei restructurare axiologică, nu adiționarea unor (alte) capitole. Trăind cu nostalgia și proiectul Istoriei, vom înțelege că ivite în circumstanțe foarte concrete, ele conservă un coeficient de eroare al judecății critice. Iar cauzele erorilor nu sînt, totdeauna, involuntare...

Dar o Istorie e mai cu seamă necesară din punctul de vedere al ideologiei literare postbelice, mulți comentatori manevrînd noțiuni folosite tendențios, plutind în confuzie, prin abandonul contextului istoric specific. Procesul proletcultismului de pildă (cu notoriile sale alunecări valorice într-o binecunoscută perioadă), întreținut acum de ofensiva mai noilor veniți în literatură, uită tocmai contextul. S-a patinat pe ideea că proletcultismul ar fi în primul rînd un fenomen sociocultural : or, a-l privi pe întreg traseul devenirii sale implică cerința de a-l înțelege ca program ideologic de dezvoltare a unui anumit tip de literatură. Este ceea ce face Elena Taflan (vezi Astra, nr. 3/1982), privind problema și din unghiul factorilor de decizie, **impunînd** (subl. n.) un anumit curs literaturii care se făcea ; dar nu pricepem de ce sînt convocați în această demonstrație Bergson, E. R. Curtius, Jan Mukarovsky ș.a., ascunzîndu-ne în spatele citatelor, fără curajul de a explora sociologic o anumită epocă, luminînd un fenomen autohton fără a ne evidenția și repertoriul cultural (garnisit abundent cu nume străine)...

E deasupra oricărui dubiu că cine se înhamă la o asemenea Istorie, stăpînind și filtrînd materia, avînd o viziune globală, alege efortul renunțînd la deliciile confortului...

atelier literar
poșta redacției

D. LUPU : Nu sînt, din păcate, nici acum semne de redresare. Totuși, două dintre pagini ar fi putut ajunge la reușită, „Autoportret" (dar ideea se risipește în ambiguitate ; în loc să crească, să-și pună în valoare toate semnificațiile, în final textul scade și se pierde în banalitate și „doi peri". De pildă, ce sens poate să aibă „capcană la tăuni", în sine și, mai ales, în comparație cu celelalte „slujbe" pe care le îndeplinește eroul liric anterior ? — „normator la bunele furnici", etc.). La fel, în „Natură cu iederă", unde finalul aduce, într-un cadru de pastel melancolic și pașnic, o imagine crîncenă, brutală, materializată amănunțit („răcit și închegat"), de un efect inadecvat, cam sinistru. Ș.a.m.d.

V. IACOB : Nu e o evanescență, ci mai degrabă chiroză, prea puțin ascunsă de trucajele ostentative, incoerente. Înainte de a ajunge la nonfigurativ, trebuie învățat desenul elementar (cam așa zicea un mare pictor). Ceva, în „Poveste", „Ré".

R. POPESCU : Nu Gabaret, ci Garabet Ibrăileanu... În rest, nimic nou.

IRINA AIRINEI : Felicitări și mulțumiri.

A. JURCAN : Mai degrabă, modeste, „făcute", fără suflu și vibrație deosebite. Ceva, în „Nu-mi spune că ești o frunză", „Omule-dor".

G. B. PLOPU : Surprinzător de slabe, — uscate, lipsite de fior, confecționate. Ceva, în „Aș fi vrut", „Continuitate". Telefonul îl puteți afla de la secretariatul de redacție.

M. POSADA : Mai e mult de făcut pentru îndepărtarea surplusului de vorbe, pentru obținerea unei structuri ferme și limpezi, expresive. Ceva, în „Elegie la marginea mării", „Poem".

M. BADEA : Parcă mai puțin reușite decît precedentele, dar confirmînd neîndoios o perspectivă a vocației („Muzeu XX", „Cronicarul", „Poarta lui Manole"). Pe viitor, vă rugăm să semnați fiecare text. În ce privește „invariabilele plicuri anterioare" (citeva zeci, primite numai în cursul acestui an !), rămîne să presupunem că ne-au fost trimise de altă persoană, cu nume identic.

T. ELEFTERESCU : Articolul trimis nu intră în preocupările revistei.

M. COSMETTO : Ne bucură revenirea și veștile unui nou început. Se văd și în texte semnele unei etape noi. Au mai dispărut din naivitățile adolescentine, din gingășiile prea roze etc. Dar s-a pierdut, parcă, destul de mult din substanța nobilă, din freamătul spontan, din transparență, etc., cu tendința de a fi inlocuite de un fel de procedeu deliberativ, cerebral, de „lucru de mînă", adesea chinuit și obscur. Ceva mai limpezi și mai firești, mi s-au părut : „Voroneț", „Cercul", „Nori", poate și „Rod de mai". „Punctul". Vă dorim succes în noile proiecte și așteptăm vești mai bune.

O NIMIGEAN : Răspunsul dv. la repetatele noastre încurajări și avansuri (ca și la osînda de a vă descifra manuscrisele...) e cel puțin nepotrivit. De data asta, n-am putut descifra decît părți din scrisoare, care ne-au lăsat un gust greu, de mihnire și regret.

W. KRAMPS : Citeva, interesante : „Extemporal la morală", „Priviți statuia", poate și „Rugă de toamnă", „Sînt un om modern" (cu un final cam slab). Celelalte foarte bune.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Plutire liberă", „Dor zidit", „Gri", etc., ; „Bătrînii copii", „Durerea", „Speranța", etc. ; „Adăpostul pădurii", „Protest", „Ideal", etc. ; „Searbăda iubire", „Nu-mi amintesc", „Sfat bun",

P. Soporan, Mathilde, Emadela, M. Cotuțiu, Dan Delamunte, Florin Bănică, M. Tavi, C. B. Neghină, D.E.R., Tamara Asaftei, Constantin Istrati, M. Ciucur-Botoșani, B.V.M., M. D. Căpraru (pe viitor, mai citeț !), **C. Vieru, Vasile Dumitru, Gh. Dumitrescu** (ceva, în „Seminar"), **Georgescu, Marin Cioranu, Victor Addel, T.C. Zarojanu, G. Corobea, Mara Geo, Ion Sultana, Ina Ramian** (ceva, în „Stelele toamnei"), **C. Ionescu :** Nimic nou !

Ina Buium, Cristian Pohrib, Ion Oltean, Lăcrămioara-Girțu, Dănuț Jiglar, Cezarina-Victoria Adamescu, Sevastian Gologan, Dalac Hîrsa, Tritt Dragoș, Darian Valesi, D. Coliban, Dorin Lehenc, Siderian Lenxis, Dumitru Păpușoiu, Gigel Ichim, Oniță Bădiță Paciurea, Eugenia Sandu, Nelu Voican-Robinsoe, Liviu Negreș, Mirela Munteanu, Radu Florescu, Valentina Teașcă, Maria Steara, I. Roman Balcanis, Paul Sîrbu, Oana Trestian, Dumitru V. Catană, Maicaela, Traian Dragosin, Roxana Ploaie, Fata Morgana (ceva, în „Corespondență"), **Mihaela Enescu, Mihai Vasilescu, Laurențiu Dumitrescu, Marin Ifrim** (ceva, în „Stress"), **Ștefan Cozmin, Ema Vinski** (ceva, în „Noaptea") **Marian Marcoșeanu, Nicu Petria, Marin N. Ionel, Petre Pîrvulescu, Lazăr Lazăr, Aurel Apostu, Pietro-Cluj, Ghiță Periceanu, M. Terpeziceanu :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Singurătatea muntelui din mine

Rugi de mure și scoruși
capre negre peste culmi
vînt de soare și-ntre toate
sînzienele de munte
sîngele voinicului
vanilat și ruginiu
răsunînd în naiul stîncii
fluturi flori
și floare flutur
și prin aer străveziu
peste sufletul ce-l știu
vinovat de înălțime
numai muntele și eu
și încolo nimeni
nime.

ANCI DAN

Discoterizare

Mie însumi musafir
nu-i necesar să te bintuie
ploaia mirorii, nu...
inima își dă la vedere pulsul
ne apăsăm privirile pe piept și față
nu ne trebuie nimeni să ne măsoare
lungimea sărutului
în ringul de dans delimitat de milnl
aerul se strofoacă de atîta puțin
dintr-un sunet al gîtlejului
urechea surdului își face semn
sărim peste alergia timpului
cu cerceii decibelilor prinși de nervi
mîna chitarei își țipă
degetele peste extazuri
din caseta privirii șterșă realitatea
masează vag înțelegeri
funia unui singur fir de păr
secretul feminin se lasă deflorat
tocul înalt al trăirii
ne permite panoramici
dezgropăm sentimentele de sub
fiecare literă a cuvîntului „love"
obligăm trecerea secundelor
prin defileurile iluziilor
scoase din frigider
indiferenți la culise
de unde ne pîndesc stropi de noroi

ION BADEA NINEL

Simetrie

Așteptarea și nerăbdarea
Încep s-arate la fel.
Un șir uman,
Stînd, să se-mportă cevo,
Privește dîra lăsată pe cer
De supersonic.

CONSTANTIN IORGULESCU

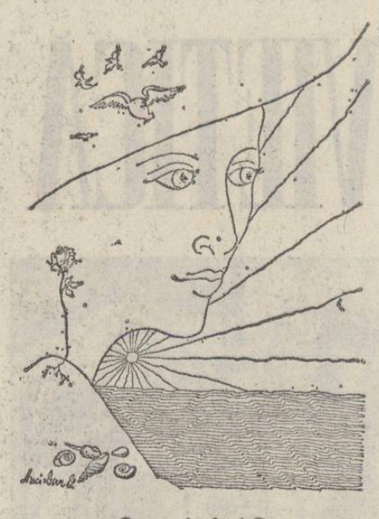

Desen de Anci Dan

Așez cuvintele

Cei ce se iubesc se plimbă cu autobuzele
de diamant
eu mătur strada și alung fluturii de noapte
salut trecerea autobuzului cu o mină pe
mătură
și cu alta pe cutia de chibrituri pentru
aprinderea stelelor
o babă pe o mătură ca a mea tocmai trece
deasupra orașului
și vrea să-mi pețească luna
eu mătur strada și așez cuvintele în poem
în poemul celor ce se plimbă în autobuze
de diamant

VULEC RAMIDIS

Stația

Aștept autobuzul
care merge spre casa mea
între timp privesc lumea —
ciția la fel ca mine caută umbra
alții comentează diferite situații
mie îmi place vizibilul
e ora cînd ies pe poartă păunii
și păunițele
îndreptîndu-se spre mașinile lor particulare
ei cu genți lustruite și cravate
aranjate la linie
unghiurile strălucesc de asemenea și pantofii ;
miros de parfum scîrbește aerul ;
ele : hi hi hi într-o păsărească
feminină ;
un scrîșnet de roți si cred
că au și ajuns acasă
totuși e multă veselie în grupurile
rămase
mulți pleacă pe jos
însoțind copacii ;
în sufletul și mintea lor
totul pare normal.

VASILIAN DOBOȘ

Vocația naivității

înzestrată cu zîmbetul întreg
sabie de sticlă
frîntă pe genunchii tristeții
cu stelele respirînd
pînă la subțierea pereților —
iar dacă această naivitate
ar fi cultivată
la desăvîrșire
cocorii i-ar strînge într-un
singur punct cardinal
sau rîndunelele
și frunzele de nuc...
naivitatea mea înfloritoare
ar sfida
chiar umbra albastră
pe care ochiul tău verde
o așterne

LORENA PĂVĂLAN

Decada Muzeului literaturii române

● **Duminică, 31 octombrie, s-a încheiat Decada Muzeului literaturii române. Ca o încununare a manifestărilor cultural-artistice prilejuite de sărbătorirea a 25 de ani de la înființarea muzeului, puse sub semnul „Lecției de înalt patriotism a literaturii române", a avut loc în localitatea Soveja, județul Vrancea, o amplă manifestare cultural-artistică inițiată „La izvoarele Mioriței", realizată în colaborare cu Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă. La simpozionul dezbatere „Creația populară, temelia spirituală a literaturii române", au participat : Ioan Alexandru, Dumitru Bălaeț, I. C. Chițimia, Nicolae Dragoș, Al. Oprea și Gheorghe Pituț. A fost prezent Ion Gălăteanu, secretar de stat în Consiliul Culturii și Educației Socialiste.**

Simpozionul a fost urmat de un recital de poezii „Mioriței" susținut de actrița Cristiana Deleanu de la Teatrul Național din București la care gazdele au răspuns cu o frumoasă expoziție de artă populară și un spectacol de folclor mioritic local.

Prin manifestările de o largă diversitate, desfășurate de-a lungul celor zece zile, Muzeul literaturii române a reeditat acțiunile sale de prestigiu și a omagiat astfel nepieritoarea creație a scriitorilor români de la începuturi și pînă în zilele noastre.

Într-o atmosferă entuziastă colectivul Muzeului literaturii române a adresat o telegramă tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, Secretar General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România, exprimîndu-și recunoștința pentru condițiile create în țara noastră muncii de păstrare, conservare și valorificare a tezaurului literar național, pentru indicațiile și orientările de o importanță excepțională privind cunoașterea și cinstirea vestigiilor spirituale ale poporului, angajîndu-se ca și pe viitor să nu-și precupețească eforturile, astfel încît muzeul să devină lăcașul unde „flacăra verbului românesc să continue să ardă, să lumineze și să încălzească".

ȘEDINȚA BIROULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Vineri, 29 octombrie 1982, la București, a avut loc ședința de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Acțiuni ale Uniunii Scriitorilor în întîmpinarea Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român ; — Cu privire la planul tematic al editurii „Cartea Românească" pe anul 1983 ; — Aprobarea regulamentelor de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor și ale Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1981; a regulamentelor de acordare a Marelui Premiu și a Premiilor Speciale ale Uniunii Scriitorilor pe anul 1982.

Au fost prezenți tovarășii Emilia Sonea, adjunct de șef de secție la Comitetul Central al Partidului Comunist Român, și Ion Traian Ștefănescu, prim-vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Documentele de bază au fost prezentate de Laurențiu Fulga și George Bălăiță, vicepreședinți ai Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, au luat cuvîntul scriitorii : Mircea Radu Iacoban, Paul Everac, Ion Ianoși, Ovid S. Crohmălniceanu, Petre Sălcudeanu, Dan Desliu, Constantin Toiu, Octavian Paler, Mircea Iorgulescu, Eugen Simion, Violeta Zamfirescu, Doina Sălăjan, Ion Dodu Bălan, Domokos Geza, Valeriu Răpeanu, Eugen Jebeleanu, Dinu Săraru, Alexandru Balaci, Marin Sorescu, Mircea Ciobanu, Vasile Nicolescu.

În încheierea lucrărilor ședinței, a vorbit tovarășul Ion Traian Ștefănescu.

Ședința de lucru a Biroului Uniunii a fost condusă de Dumitru Radu Popescu, **președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.**

VIAȚA CĂRȚILOR

O structură confirmată

Cel de-al doilea volum al lui Aurel M. Buricea, **Clopote de magneziu**, apărut recent la Editura „Cartea Românească", are darul să confirme din plin impresia favorabilă prilejuită de debutul său de acum doi ani la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca, impresie detectabilă în toate comentariile critice referitoare la **Sarea neagră a nopților**. Însoțit de recomandarea generoasă a lui Fănuș Neagu, el însuși un mare poet al limbii românești, care scria pe coperta a patra : „Aurel Buricea e un poet care gîndește matematic și un matematician care asează metafore pe semnul scăderii, fiindcă el știe că în melancoliile Bărăganului viscolul și arsita se adună în strofe, în vers, în picătură de rouă", volumul de atunci nu avea nimic din ezitările și stîngăciile obișnuite la majoritatea debutanților, ci impunea un talent ajuns la maturitatea mijloacelor sale de expresie în interiorul unui univers articulat și coerent în toate direcțiile sale.

Într-adevăr, cele două cărți apărute pînă acum sub semnătura lui Aurel M. Buricea, impun un poet cu o structură vitalistă, grefată pe o tendință de esențializare matematizantă a naturii lucrurilor, asemănătoare numerelor pitagoreice, cu ilustri predecesori în poezia lui Blaga și Barbu, dar și cu accentele de morbidețe ale lui Bacovia. El procedează în chipul cel mai liber în construirea imaginilor printr-o tehnică a asociațiilor concretului cu abstractul, materialității senzuale a lumii cu dublura ei spirituală, într-o deplină rigoare a austerității unui „joc secund, mai pur", cum se exprima poetul și matematicianul Ion Barbu. Universul care la naștere pe această cale are astfel o puternică tentă expresionistă, dar nu evită nici prezența accentelor suprarealiste, ca antidot și tub de oxigen împotriva anchilozelor și sufocărilor limbajului.

Regimul liber sub care se structurează universul lui Aurel M. Buricea nu-și are originea, așadar, într-un concept sau teorie estetică, dar mai curînd într-un elan primitiv, temoreamental al poetului, cu alte cuvinte în natura sa vitalistă, a instinctelor împlinzite prin cultivarea mîntii și inimii : „Viața atît de blîndă cînd vrea / pui de tigru prins în sălbăticie / și împlinzit de o inimă răbdătoare". Însăși voința de a cunoaște prin concepte, pe calea rațională, este o formă de vulnerare a trupului sălbatic, a fiarei inconștiente de ea însăși pînă în clipa în care este rănită — rănită de cuvinte, nu ? — ca de o prevestire a morții, și deci i se anunță intrarea pe poarta mare a mitului gnoseologic : „Singur și trist pe muntele de sare / Cuvintele au tensiunea fiarelor rănite / cînd luna vineață-n oglinda roșie / încă mai am putere să iubesc / luînd rațiunea drept călăuză depărtărilor / în sarea neagră a nopților mele" (**Sarea neagră a nopților**, p. 8—9).

Această mitologie a cunoașterii, a împlinzirii haosului instinctual din noi și transformarea lui într-un cosmos nu rămîne, în poezia lui Buricea, o preocupare accidentală, ci o constantă vie și mereu interogativă cu toată suita de elanuri astrale și căderi în dramatice conflicte ale lui „homo sapiens" din toate timpurile și de pe toate meridianele, deși un accent istoric este aici oricînd detectabil. Că omul poate fi privit și ca o fiară melancolică fiindcă a fost lovit de boala mortală a nevoii de absolut, iată o idee întrupată într-o frumoasă și calmă piesă în aspectele ei formale — ceea ce este important pentru un profesionist al surdinizării disonanțelor : „de dincolo / pe scara socială / privesc prin geamul / aburit de spaimă / cum împlinzește mama / fiarele sălbatice / mîna ei ca un flaut fermecat / fluturâ peste lumină / și apoi o văd coborînd / în pivnița vremii / cu ochii luminați / de melancolia lumii" (**ibidem**, p. 12). Cuvintele sînt privite deci ca niște răni pe trupul unei fiare care se autocontemplă și deci ajunge la conștiința de sine printr-un proces de individuație, de dislocare din mediul natural — prelungire inconștientă a propriei sale sălbăticii — traumatism violent care poate reverbera la nivelul întregii scări ontologice : „mi-e teamă de cuvinte / ca de o fiară rănită / tăcerea este semnul durerii / în fața bazei doi" (ultimul vers pîrîndu-mi-se complet hermetic).

Poetul e un vitalist îmbolnăvit de boala sacră a melancoliei cunoașterii finitului și infinitului, temporalului și eternului („Castelul tău de ghiață l-am cunoscut. Gîndire" — scrie Ion Barbu). Dar ca atlet al durerii, ca ființă „teribilă", dionisiacă pe care a fost altoită și umbra neagră, expresionistă, a lui Bacovia, el nu rămîne prizonierul unei psihoze inventate ad-hoc pentru a-i sprijini mania unei nevoi de construcție imaginară, ci se opune din toate puterile acestei morbideți imanente ființei conștiente de vremelnicia sa. Atins de boala sacră, el nu-și cultivă gustul fatalității și zădărniciei efortului creator, ci se îndiriește într-un soi de împotrivire orgolioasă cu ochii ațintiți către un spațiu al promisiunii, că mîine are să se nască totuși ceva nou sub soare : „Perdelele-galbene ale toamnei / luminează Logica acestui veac exploziv // printre arbori de uraniu și flori laser / în zăpada copilăriei șerpuiește / șinsele fiarelor sălbatice / ucise din necesitate // riul curge-n amurg / tremurătoare trecere / ideile au flăcări de nepătruns // gură de vulcan / sub cenușa cuvintelor respirînd // far călăuzitor / dincolo de ceața aparentă" (**ibidem**, p. 21).

Poetul are puterea nostalgiei unui timp vesnic și a ubicuității în spațiul infinit pe fondul acordurilor unei muzici nocturne, trakliene, în roșu și negru, într-un expresionism izvorît din logodna abstractului cu concretul, a materialului cu spiritualul. Acest vitalist căruia nu-i sînt străine tentațiile nopții romantice nu privește și nu trăiește lumea, existența cu detașare, ci cu o profundă angajare și gravitate, implicîndu-se în mișcarea elementelor cu o fervoare mereu reluată, niciodată secătuită. Poetul se vede destinat unei jertfe, într-adevăr, dar cel pentru care se va împlini sacrificiul va fi „un înger necunoscut, bolnav de frumos" (p. 35). El este un print înstrăinat „cu mantia ciuruită de stele" care „îngenunchează pe mormîntul cuvintelor pentru a le reda viața", deci nu cu biciul, ci printr-un fel de rugă întonată la nivelul textual prin versuri disonante, rupte, eliptice, dar cu un subtext (sau metatext) de o subtilă și continuă forță muzicală. Nu poruncindu-i, nu strigînd, nu biciuind cortina de cuvinte a lumii poate fi ea pusă să cînte, să răsune în cîntece armonioase, ci prin adorația ei mută — iată paradoxul atitudinii față de limbaj pe care se sprijină creația acestei familii de poeți din care face parte și Aurel Buricea.

Am insistat mai mult în analiza cărții de debut a lui Aurel Buricea fiindcă cea mai recentă carte a sa, **Clopote de magneziu**, nu reprezintă o ruptură față de prima, ci ambele se completează într-o deplină unitate stilistică și de viziune. Poate că în acest volum se vede mai clar o voință de limpezire și purificare a sintaxei pînă în vecinătatea unui concettism **in suo modo**, dar sugestia unei infra-sau metarealități îndărătul lumii aparente și care se supune rigorilor logicii și geometriei (pasiunile poetului !) avînd ca esențe imuabile numerele pitagoreice rămîne și în **Clopote de magneziu** dimensiunea dominantă. Astfel notația abruptă, eliptică, discordantă, oscilînd între concretul imediat ținînd de experiența biografică și lumea abstracțiunilor eterne ca o garanție a voinței noastre de nemurire, apoi regresiunea orfică spre alte regnuri și mai ales spre tărîmul mitic al copilăriei în tratarea universului imaginar al artei ca fiind cel mai real posibil, dar și un accent mai apăsat pus pe valorile sociale și politice ale vremii, traversează și structura acestui volum. Ar mai trebui adăugate aici prezența constantă a temei fiarei bolnave de melancolia cunoașterii, o anumită morbidețe care trezește reacția activă, vitală a poetului, și nu mai puțin fixarea universului în care trăiește, un sat bîntuit de uriașe, apocaliptice zăpezi bacoviene. Un sat aproape fără nimic rustic, bucolic și idilic, ci văzut prin ochean expresionist, esențializat al autorului care trăiește și exprimă psihologia unui citadin. Iată și citeva mostre ale acestei lumi structurate în linii și tonuri remarcabile pentru lapidaritatea lor : „Primăvara și toamna / vecine sînt / prin trupul meu / cum apa și focul // Strig numele tău / și-aud cum urcă / în fructele Logicii / verbul. // Sînt coaja unui mesteacăn / topit în zarea cu evenimente." (p. 22) ; sau : „Peste numere pure zăpada / se răsfață ca un copil / în brațele mamei sale" (p. 30 — observați efectul neașteptat care se naște din această asociație antinomică) etc., etc., lucruri care pot fi citite pe fiecare pagină scrisă de acest poet, Aurel M. Buricea, care, printre colegii săi de generație, ne propune un univers încă de pe acum format.

Dan Laurențiu

REVISTA STRĂINĂ

● **SĂPTĂMÎNALUL „Le Point"**, cunoscut prin importanța pe care o acordă aspectelor culturale ale vieții contemporane, se află într-un moment de criză. Presa internațională menționează disensiunile ideologice din cadrul redacției, rezistența lui Andre Chambraud, redactorul-șef, la orientarea de dreapta a directorului publicației, Claude Imbert. Este vorba de polarizarea politică a unei mari părți din intelectualitatea occidentală, în numele unor idealuri culturale care au făcut gloria tradițiilor liberale europene. Andre Chambraud este cunoscut prin fidelitatea sa față de aspirațiile sociale progresiste, față de idealurile unui socialism de factură tradițională, generos și radical.

● **MAREE OM DE TEATRU**, Giorgio Strehler, este celebrat în presa internațională pentru continuitatea concepției sale de sorginte brechtiană, aplicată în conducta artistică a teatrului Piccolo din Milano. Extragem din recentele declarații făcute unui ziarist francez : „Dacă vei veni la mine, vei vedea multă science-fiction. Sînt un adevărat expert. Cînd mă întorc acasă obosit, eu nu-i citesc pe Proust. Nu-l am pe Montaigne sau pe Pascal la căpătîi, mă înțelegi. Mă interesează planetele ; este ca și cum aș descoperi America, aproape la fel. America am ratat-o, dar Shakespeare a scris **Furtuna**, eșecul utopiei. Dar pentru Marte ne rămîne poate o șansă, o mică șansă, chi lo sa ?"

● **O CARTE DE CRITICĂ** mult dezbătută publică Annie Villat, „Trăind prin roman". Autoarea consideră că romanul modern este continuatorul marilor meditații asupra condiției umane, ridicînd experiența istorică la o adevărată tipologie, în numele ideilor și a scopurilor pe care societățile moderne încearcă să le realizeze. Eseista descifrează modurile de transformare a experienței scrisului și a meditației asupra formelor literare într-un fenomen esențial, în continuarea speciilor artistice tradiționale, cum au fost tragedia greacă și epopeea sau lirismul modern. Un cronicar scrie : „Studiul autoarei este îndrăznet și provocator".

● **ROMANUL** lui Günther Grass, „Moartea germanilor", publicat în traducere engleză la editura Brace Jovanovich, este recenzat pe larg de John Irving în **Saturday Review**, precum și în alte publicații de mare tiraj. Criticii evidențiază îndeosebi caracterul atrăgător al tehnicii literare folosite de scriitorul german, modul cum folosește limbajul și mijloacele de realizare a grotescului, un cod care transformă cartea într-o operă în același timp accesibilă și incitantă pentru cititor. Sînt experiențe de limbaj care tind să transforme atît structura romanescă tradițională, cît și modurile de apropiere ale realității prin limba germană, atît de încercată după cel de-al doilea război mondial. Un recenzent notează : „Romanul lui Günther Grass este distractiv în sens larg, în orice caz îndeajuns pentru a-i satisface pe cel mai încercat și mai exigent dintre cititorii fideli ai autorului, în același timp părînd atrăgător celui care se apropie pentru prima oară de cărțile sale".

● **ORGANIZAT** de tînără, dar deja afirmata revistă română **Stilb**, sub patronajul provinciilor Pesaro și Urbino și al reputatei universități din Urbino, s-au desfășurat recent la Fano, pe tărmul italian al Adriaticii, lucrările colocviului internațional „Poezia metamorfozei". Încercînd să definească fizionomia poeziei actuale, colocviul a pus accentul pe analiza raportului dintre poezie și celelalte coduri semiotice care vehiculează uriașul flux informațional ce bombardează societatea contemporană. În cadrul acestei problematici, opțiunea poeziei tinere, așa cum a rezultat ea din producția poetică prezentată la Fano și din cuvîntul prinpalilor promotori ai colocviului, poeții Fabio Doplicher și Umberto Piersanti, este aceea a voinței de conectare la realitate — realitate văzută ca o necontenită metamorfoză. Această conectare are în vedere, pe de o parte, convietuirea și colaborarea poeziei cu celelalte coduri semiotice, iar pe de alta, transformarea poetului dintr-un creator izolat într-un „operator cultural", prins în angrenajele comunicării de masă și controlîndu-le. În spiritul acestei idei, manifestarea de la Fano a cuprins, pe lîngă seria de alocuțiuni și discuții purtate de numeroși poeți, critici și traducători italieni și străini, și seri de lectură publică, desfășurate simultan în mai multe orașe din regiunea Marche, precum și două originale spectacole de teatru de poezie.

«Arhitectura bobului de grîu»

Urmare din pag. 1

itori contemporani. Tablete, însemnări și reportaje ample, ele vorbesc mai ales de transformarea produsă în starea de spirit. Implică oare producția modernă — agricultura modernă — metamorfozele rapide, industrializarea unei ocupații străvechi (lucru care în planul speculației artistice, ar echivala cu văduvirea de pitoresc), un decalaj în conștiința omului, o dificultate în adaptare o „alienare" sufletească a omului-slujitor al bobului de grîu ? Antologia de față este o splendidă pledoarie pentru a dovedi că răspunsul la această întrebare nu este decît unul, în sens constructiv, negativ. Sînt texte care înregistrează istoria — **istorie** desigur, desi întinsă doar pe durata a două decenii — unei stări de spirit. „Orice Bob de grîu repetă, simbolic, arhitectura sufletului omenesc", scrie Mihai Stoian. Propoziția aceasta ar putea fi pusă ca motto unei descrieri (cît de sentimentale ?) a străvechii noastre civilizații rurale.

Multe din paginile publicate în antologia lui Corneliu Popescu sînt tulburătoare. Tulburătoare prin calitatea lor vibrant-umanistă, prin problemele psihologice, sociale, economice cu care talentul reportericesc al celor 38 de scriitori contemporani se confruntă. Este, fără îndoială, un volum de referință în peisajul atît de bogat al reportajului contemporan. Tocmai pentru că reunește stiluri și preocupări diferite, de la speculația lingvistică în baza căreia Mihnea Gheorghiu alcătuiește un text de un înflăcărat patriotism („Limba română e unica din întreaga latinitate în care cuvîntul «terra» a lăsat moștenire aceste două vorbe surori : țară și țăran.") la **Mărturisirea** lui Fănuș Neagu ; de la fermecător-relatata reîntîlnire cu satul obîrșiilor și cu Mehedințiul (Dumitru Radu Popescu, **Oltenii iau un Jiu din Dunăre să le ude pămîntul**), reîntîlnire la care nu se uită să înregistreze noi datele producției la hectar nici istoria țintarilor, la textul grav semnat de George Bălăiță („Romanele noastre ar trebui poate să răspundă la niște întrebări mai «mici» dar esențiale. Cum se poate întoarce țăranul nu la «țărănia» lui [...] ci la agricultură, pe care încă nu a uitat s-o facă și care, la rîndul ei, îl cere numai pentru ea ? **Ion** și **Morometii** cer o replică pe măsură. Cine o va da ?"). În toate, încă o — sigură și profesională — dovadă că statuia țăranului român este, cu o vorbă a lui Ioan Alexandru, „de-o universală măreție".

PREMIUL PERPESSICIUS — 1981

● **Vineri, 29 octombrie, în Rotonda Muzeului literaturii române, a avut loc tradiționala festivitate anuală de decernare a Premiului „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum" celor mai valoroase ediții critice ale anului 1981.**

Juriul, compus din Șerban Cioculescu, președinte, Zoe Dumitrescu Bușulenga, C. Ciopraga, Paul Cornea, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, Edgar Papu, D. Păcurariu, Al. Piru, Dan Simonescu, Mihai Ungheanu, Ion Vlad a acordat, în urma numărării voturilor, Premiul „Perpessicius" pe anul 1981 volumului Codicele Voronetean **(Editura Minerva), ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de** Mariana Costinescu.

Juriul a acordat de asemenea, două Mențiuni speciale vol. **Mihail Sadoveanu** — Opere, **I, ediție critică** de Cornel Simionescu, **note și comentarii critice de Cornel Simionescu și Fănuș Băileșteanu și ediției Ioan Slavici,** Opere, vol. X, **text ales și stabilit de Constantin Mohanu, note și indici** D. Vatamaniuc.

REPERE

Un roman „experimental"

Între romancierii apăruți după Noul Roman, J.M.C. Le Clézio este probabil numele cel mai proeminent, cu atît mai mult cu cît putem vedea chiar o anumită descendență a procedeelor sale din „metodul" teoretizat de Alain Robbe-Grillet. Irina Mavrodin se referă, în succintul și pertinentul său **Cuvînt înainte**, la traducerea românească a romanului **Potopul**, la polemica implicată în textura cărților lui Le Clézio. Ne face plăcere să evidențiem și similitudinile, îndeosebi plăcerea „privirii", enunțată de altfel în mottoul cărții, „Privirea e nemărginită". **Potopul** este mai mult decît orice o plimbare lentă a ochiului asupra unei realități restrînse ca dimensiune, o aglomerare de elemente care sugerează starea de sufocare, masa uriașă care-l copleșește pe François Besson, personajul central al cărții, dacă nu chiar unicul, așa cum se întîmplă și în romanele corifeului citat mai sus. Sugestia impresionantă creează ideea imposibilității vieții într-un asemenea univers constituit din tasări de materiale degradate. Nu este vorba de o voluptate a înregistrării realului, ci de un ochi care funcționează în chip de cameră de cinema, înregistrînd dimensiunile și starea exactă a lucrurilor. Spre deosebire însă de scriitorii Noului Roman, Le Clézio nu se complace în răceală stilistică, el dă curs forței lui interioare și plăcerii de a scrie. De aceea, **Potopul** este un roman atrăgător, adresîndu-se în egală măsură gîndirii, cît și voluptății aceleia secrete a omului de-a citi povești, adică narațiuni construite în jurul unui motiv principal, a cărui dezvoltare implică devenirea personajelor și ciocnirea caracterelor. Tentînd o versiune românească a cărții lui Le Clézio, Viorel Grecu a probat, încă o dată, finețea sa de spirit, adresîndu-se unei cărți de tinută. El ne obișnuise pînă acum cu traducerea unor texte eseistice și de critică, în care-și exersase precizia echivalențelor terminologice și suplețea gîndirii. **Potopul** i-a creat probleme mai mari, prin paragrafele sale stufoase, chiar deslinate, atît de nefirești în franceză, o limbă perfect codificată. Poate că textul versiunii românești este chiar mai aglomerat decît cel al originalului, pierzînd din limpiditatea sa și așa destul de precară. De asemenea, traducătorul român a trebuit să facă apel la o terminologie bogată, din domeniile pe care se exersase fantezia romancierului francez, cum ar fi o mare gamă de expresii ce privesc viața insectelor, precum și cuvinte ce definesc obiecte umile, ținînd de activitatea serviciilor de salubritate. Este neîndoielnic faptul că versiunea românească constituie o reușită, iar Viorel Grecu confirmă buna impresie pe care ne-o făcuse pînă acum, propunînd la Editura „Facla" din Timișoara o carte impresionantă, una dintre cele mai importante ale literaturii franceze actuale, un text care-și păstrează demnitatea și în românește, putînd fi consultat cu cea mai mare încredere.

Romanul lui Le Clézio este interesant și prin decorul pe care-l propune, prin legătura dintre stările personajelor și aparatele pe care le mînuiesc, prin modul cum trăiesc și cum gîndesc eroii săi. Pentru prima oară, cel puțin după cunoștința noastră instrumentul care precipită drama este un magnetofon, avînd un rol decisiv în economia cărții. Drama apare din modul cum este manipulată o bandă magnetică. Stările aparent obscure, entropia sufletească a personajelor, sînt sugerate prin elemente moderne în adevăratul sens al cuvîntului, fără nimic strident. Cu toate acestea, **Potopul**, carte remarcabilă, așa cum am mai spus, îți lasă o urmă de insatisfacție, lipsește tensiunea conflictelor și a problematicii care să pună în discuție conditia umană, așa cum fusese ea descrisă de cei care au creat romanele indiscutabil mari ale trecutului.

Aurel-Dragoș Munteanu

Din POEZIA SOVIETICĂ

SERGHEI DAVÎDOV

Taina zborului

Nu versurile, mai intîi iubesc
erupția cuvintelor pe filă
pe care, cum le-atingi, se risipesc
precum un bulgăr proaspăt de argilă.
Poetul doar ie-orînduiește-ncet
și-n zbor, apoi, cu gîndul le petrece
dar minunatul zborului secret
stă-n îmbarcarea-n avionul încă rece !

Un cîntec de seară

Bătrînețea, cînd și cînd
ne alunecă prin gînd...

Dar nici marea, vela mută
inima nu ne-o ajută

Nici cînd vin din mări să beie
razele de curcubeie

și nici stelele, pe gene
cu lumini leningrădene.

Singurul, visat, temei e
doar surîsul de femeie !

Cînd zăpezi ning pe hotare
ne cuprinde-această stare

Dar nu este vina noastră —
dragostea e o fereastră

să privim pe înserat
un oraș îndepărtat

unde stă și nu apune
a surîsului minune,

Ca o muzică de sfere :
— Rămas bun... la revedere !

Șoaptei, ochilor frumoși
le rămînem credincioși !

BULAT OKUJDAVA

Fără titlu

Plutind ca o corabie pe valuri
urcînd și coborînd necontenit
flașnetă destrămînd albastre șaluri
orașul doar tristeți mi-a dăruit.

Ci cînd eram cu lacrime sub pleoape
de-odată, — am auzit, cu sunet clar
parcă născut din strune-adînci de ape
un glas al portativului solar :

— Chiar dacă mari neliniști ne sufocă
și fulgerele ni se sting în păr
să ocrotim ce-i viu ca-n blăni de focă
ca să dureze, nu-i alt adevăr,

iubirii, altfel, nu-i plătim haraciul
chiar de-i păstrăm în inimă comori.
...Eu, făr' de preget, apăsînd trăgaciul
din țeavă au zburat privighetori !

A. Kiseenko, V. Lomach, I. Litovcenco : „Constructori"

★ ★ ★

90 procente-n trupul nostru
apa risipește-n mii de fire
cum fără-ndoială-n Paganini
90 procente sînt iubire...

O, chiar dacă-așa, din întîmplare
m-ar strivi torente și lavine
știu că-n existența omenirii
90 procente sînt de bine.

Chiar dacă pe umeri mă apasă
90 procente muzicale
90 procente sînt în mine
din lumina frumuseții tale !

NATAN ZLOTNIKOV

Stogul de paie

În ninsoarea iernii stogul se scufundă
nu prea-nalt și gîrbov, cu statura scundă
iar zăpada moale cum lumina-și pierde
urma ta nu vine nimeni s-o desmierde...

Latră-n sat un cîine singur și miroase
peste tot a stepe-ntinse, friguroase
ciori croncănitoare zboară, timpul trece
vîntu-nfige-n paie sulița lui rece !

Pot să dorm în paie somn fără hotare
învelit în calde pături de ninsoare
pot să plec cu noaptea-n negrele-i calești
tu în zori încearcă să mă regăsești

Eu și pe-ntunerec umblu după tine
și de nu te aflu n-o să-mi fie bine
Cine să fii oare ? Prietenă, iubită ?
— Tu, privind în noapte, nu mă vezi ispită ?

MIHAIL SINELNIKOV

Tabloul

Se usucă pielea roșcată-a unui cal
pe pămîntul verde netezit spre seară
sub un cer desprins dintr-un tezaur
și stau negre-n purpura solară
cămilele în ochi cu zimți de aur.

Atlantida

Lui A. A. Tarkovski

...și apele-au scăpat din matcă bine
din mîini cînd scapă dalta grea și cade
în fierăria lumii, durerea să-și aline
modelul gol ce pilpăie-n cascade
și-a năvălit, lovind cu pumnii în tavane
Atlanticul purtînd talazuri uriașe
și s-a-ntrerupt, sorbit de-adînci bulboane
nemairostit, cuvîntul strămoșilor orașe
Doar peștii-au divulgat, tăcînd, uimirea
acestui plebiscit sonor al apei
iar fluturii și-au pus sub măști iubirea
cu stele reci sub arcul stins al pleoapei !

În românește de
Dumitru Bălan și
Ion Potopin

ANDREI VOZNESENSKI

Dar

Pune-n pahar al florilor tezaur
spre inimă, corola cînd și-o-nclină
de parcă-n zbor, astronauți de aur
sosesc ca să ia masa în lumină !

Rezervații pentru eternitate

Fapt este că în puține din multele locuri de pe pămînt pe care le-am călcat am întîlnit o eternizare a memoriei marilor scriitori ca aceea care mi-a fost dat s-o constat în Uniunea Sovietică. Dacă pe lîngă gestul particular al fiecărui cetățean de a duce zilnic flori la mormintele și statuile marilor glorii dispărute, dacă de mai multe decenii un institut specializat de lîngă Moscova al cărui animator a fost fascinantul și neobositul Irakli Andronikov care a adunat aici discuri cu vocile scriitorilor, filme, fotografii, începînd cu cele ale lui Lev Tolstoi, Veresaev, Leonid Andreev și terminînd cu ale lui Evtușenko și alte figuri proeminente, contemporane, încă și mai impresionantă, unică în felul ei, e inițiativa statului sovietic de a crea rezervații pentru eternizarea memoriei unora din marile personalități ale culturii popoarelor sovietice. Cum am avut prilejul să trec pragul cîtorva dintre ele, îmi fac o datorie de suflet din a le evoca.

Coincidentă emoționantă, primele rezervații de acest gen au fost cele consacrate lui Pușkin și Lev Tolstoi, scriitori care figurau în anii de după victoria revoluției noastre pe toate cărțile traduse din limba rusă. Așadar, într-o splendidă toamnă rusească, în plin septembrie, într-o companie numeroasă de traducători din limba rusă din vreo douăzeci de țări, avînd ca animator și conducător al grupului pe amintitul Irakli Andronikov, trecînd din străvechiul Novgorod cu Kremlinul și mulțimea de cîtorii, ca și prin Pskov, am poposit în locurile ce se cheamă acum „Pușkinskie mesta", fostele conace Mihailovskoe, Trigorskie, Petrovskoe, Savkino și Dealurile Pușkin, localități care au aparținut familiei marelui poet ca și vecinilor și prietenilor apropiați.

Pușkin, precum se știe, s-a născut la Moscova în ziua de 26 mai 1799 și a murit la Petersburg la 29 ianuarie 1837 dar locul de veci îl are aici, în mînăstirea Sviatigorsk, consfințindu-se astfel pentru eternitate legătura intimă, de sînge aș zice, cu aceste locuri. Aici, el a creat unele din cele mai importante opere — capitole întregi din „Evgheni Oneghin", drama „Boris Godunov", poema „Satul" și o întreagă serie de poezii lirice între care și cea dedicată vecinei sale Anna Petrovna Kern cu care pleca în promenade pe aleile de pini și tei („Tii minte minunata clipă / 'Naintea ta te-ai arătat / Vedenie trecînd în clipă / Al frumuseții duh curat...").

Desigur, datorită timpului destul de îndelungat care s-a scurs (ultima trecere a lui Pușkin prin Mihailovskoe a avut loc în 1836 la moartea mamei) toate construcțiile contemporane poetului s-au distrus și a trebuit să fie refăcute, decisivă fiind, în acest sens, hotărîrea Sovietului Comisarilor Poporului din 1922, completată în 1936 cu noi dispoziții. Din nenorocire, ultima construcție autentică, modesta căsuță a dădacei sale, „prietena de zile cenușii", Arina Radionovna, a fost distrusă de fasciști în 1944 care, de altfel, au adus și alte stricăciuni rezervației : între altele și acum se văd împușcăturile în celebrul stejar „patriarhul codrilor", cu care debutează feeria „Ruslan și Liudmila" („...u lucomoria dub zeleonîi"). E memorabil mesajul cu care a căzut chiar pe teritoriul rezervației comandantul regimentului 760, F. E. Evmolaev : „Nu poate să mai rămînă în mîinile nemților sacra noastră vatră națională, mormîntul lui Pușkin !".

O vatră nu mai puțin națională este rezervația de la Iasnaia Poliana a lui Lev Nikolaevici Tolstoi, locul unde, deopotrivă, s-a născut și este înmormîntat în pădure, pe buza unei rîpe unde, potrivit poveștii unui frate mai mare se afla îngropată nuielușa cu care, atingînd oamenii, îi faci fericiți. Cu toate că și conacul Tolstoi a fost devastat de agresorii fasciști, incendiat, chiar o bună parte din el, practic se păstrează așa cum a fost. Aceasta datorită și grijii soției sale, Sofia Tolstoi, care i-a supraviețuit un număr important de ani, și intervenției puterii sovietice încă din primii ani de după revoluție. Lenin a mers pînă acolo încît a interzis ca Armata roșie să angajeze lupte cu albgardiștii pe teritoriul conacului iar Mihail Ivanovici Kalinin s-a deplasat la fața locului încă în 1919, cînd mai trăia soția lui Tolstoi. Scurt timp după aceea, conacul, cu toate terenurile înconjurătoare și acareturile, avea să devină rezervație sub protecția statului sovietic care, chiar în zilele grele ale războiului, avea să evacueze departe în spatele frontului cele mai importante valori, iar o seamă de muzeografi aveau să se sacrifice chiar sub ocupație pentru apărarea lui. Așa se face că vizitatorului contemporan i se oferă în întregime privelștea unei adevărate patrii a literaturii ruse. Este emoționant pînă la lacrimi să treci dintr-o cameră în alta, să constați modestia în care concepea să trăiască contele Tolstoi, reprezentantul uneia din cele mai bogate familii din Rusia, să vezi cămărțele în care s-au scris unele din capodoperele literare ale lumii sau atelierul unde își cosea cismele sau se deda și la alte îndeletniciri de acest gen sau băncile simple de mesteacăn unde zăbovea în pădure, departe de alaiul unor vizitatori neaveniți. Neaveniți pentru că erau și destui dintre marii scriitori și artiști care s-au bucurat de ospitalitatea lui Lev Nikolaevici, Iasnaia Poliana fiind un mare focar spiritual al epocii. Dar poate că locul cel mai emoționant îl reprezintă mormîntul din pădure, modest ca al unui caloian, peste care sînt așternute cîteva fericî întrucît răposatul a lăsat cu limbă de moarte să nu se pună niciodată flori chiar dacă florile din preajmă nu lipsesc. Sînt depuse, dîncoace de gardul viu, de tinerii căsătoriți care le aduc aici direct de la cununie.

Și n-aș putea încheia aceste lapidare însemnări fără să amintesc popasul din această vară la Konstantinovo, satul natal al lui Serghei Esenin din vestita regiune Riazan. Este interesant de remarcat că și aici, unde nu mai avem de a face cu un cuib de nobili, practic întreaga așezare e o vatră esenistă încă de cum treci calea ferată care duce spre adîncul Rusiei, spre Volga (emoționantă coincidentă cînd ne îndreptam spre Konstantinovo tocmai treceai rapidul de cursă lungă „Donul liniștit") totul respiră versurile seducătorului poet cu „satu-n glas". Colhozul Lenin din comună era, într-adevăr, cu campania de vară încheiată, inclusiv cu arăturile făcute. Din acest punct de vedere totul absolut normal ca în orice localitate rurală sovietică. De cum ai ajuns în centrul satului totul gravitează în jurul lui Esenin, vreo trei-patru muzee, între care și modesta casă părintească, o mică izbă cu cîteva camere și magazie țărănească în curte și vestitul „ambar" în care își făcea veacul în tinerețe, o odaie din fundul curții unde dormea cînd se întorcea din peregrinările sale nocturne de tinerețe pe la vreo Natașa sau pe la tînăra moșierită Lidia Casina, viitoarea Ana Sneghina din vestitul poem. Fluviul atît de rusesc Oka face în această zonă un cot, conferind peisajului ușor deluros din preajmă un farmec nostalgic. Nimic nu te impresionează mai mult ca toloaca plină de ierburi de pe mijlocul satului, ca paragina invadată de urzici din preajma bisericii, ca arborii bătrîni și scorburoși plini de cuiburi de păsări cu toate că muzeele, începînd cu cele din conacul Lidiei Casina — Ana Sneghina, de la casa de cultură, din biserica însăși și bineînțeles din casa natală, sînt bogate în documente și mărturii care de care mai impresionante. Poate de aceea în minte mi-a venit în seara cînd mă despărțeam de aceste locuri cîteva versuri dintr-o poezie publicată la 15 ani :

Înserarea, iată, cu-ai ei pași ne calcă
Pe urzici sclipește roua de pe-acum
Visător și tînăr, sprijinit de-o salcă
Eu adăst la drum.

Niculae Stoian

Omul cu trandafirul de aur

SPECTACOLUL LUMII văzut de Ioan Grigorescu

În anul acesta, dacă ne-ar fi ajuns pînă astăzi, Paustovski ar fi împlinit 90 de ani.

Era un om scund, cu un cap de vultur pleșuv, cu privirea scrutătoare obișnuită să străbată depărtările. O față marcată de cute adînci, nas acvilin, buze subțiri, bărbia cioplită cu finețe, o nemărginită bunătate în ochi, vorba blîndă, domoală, rostită cu sfială, ca și cînd ar fi vrut să-și tempereze tonalitatea profund baritonală, capabilă, la mînie, să facă prin strigăt să vibreze geamurile. De altfel, odată, ne-a și povestit că, aflîndu-se la pescuit într-un loc singuratic de pe Oka, a simțit în spatele lui suflare de dihanie. S-a întors brusc și a văzut un lup hămesit care se pregătea să-i sară în ceafă. Atunci, omul a scos un strigăt atît de cumplit — uluire, frică, imprecație, ordin —, încît animalul s-a răsucit în aer și a luat-o la goană renunțînd la pradă.

Am trăit în preajma acestui om două sute de zile răspîndite ritmic pe parcursul a cinci ani, cîte o întîlnire în fiecare după-amiază de joi, cu excepția vacanțelor de vară. N-a primit niciodată mai mult de cincisprezece studenți în „atelierul" lui de la Institutul de literatură „Maxim Gorki" — cenaclu la care, atunci, în prima jumătate a anilor cincizeci participau și trei tineri prozatori veniți din România : Petre Sălcudeanu, Geza Domokos și eu. Mai erau vreo opt ruși, printre care și Tendriakov, un estonian — Reoli — plin de făgăduințe, un polonez — Pahlewski — devenit autor de povestiri marinărești la Szczeczyn, un tînăr venit din Karelia, un buriat-mongol și un iacut.

Ne-a spus-o și ne-a repetat-o : „Nici un institut din lume nu vă va învăța să deveniți scriitori. Cel mult, aici veți învăța să citiți o carte cu alți ochi decît cei obișnuiți, ai cititorului de rînd. Și asta nu e puțin. Scrisul înseamnă har, iar harul nu se atestă prin diplome, ci prin opere...". Mai exact, Paustovski ne-a învățat să „citim" viața. Să privim oamenii. Să-i înțelegem și să-i iubim. „Oriunde vă veți afla, uitați-vă la cei din jurul vostru ca și cînd ați fi pictori și, întorși acasă, ar trebui să le faceți portretele din memorie. Fiecare om este un unicat. Fiecare viață, o existență proprie, neconfundabilă cu alta, deci dezbărați-vă de tentația includerii oamenilor în categorii, în serii, în tipare. Natura nu este un șapirograf care reproduce cópii...".

„Lecțiile" lui Paustovski s-au constituit de-a lungul celor cîțiva ani, cît a condus unul din atelierele de creație de la institutul din Casa Herzen, de pe Tverskoi Bulvar, într-una din cele mai tulburătoare cărți despre arta scrisului și despre scriitori : „Trandafirul de aur", apărută la Moscova în 1956, și tălmăcită la noi de Janina Ianoși, în „Biblioteca pentru toți", numărul 1093. Seminariile lui erau o continuă stare de vrajă. Atmosferă de cenaclu, fără snobi, fără veleitari. Așezat la unul dintre pupitrele studențești, niciodată la catedră, Paustovski asculta lectura unei schițe, a unei nuvele, sau vreun fragment de roman. Printre studenții sovietici erau cîțiva care făcuseră războiul și posedau o îndelungată experiență de viață. Timur, iacutul, avea obrazul sting străbătut de la tîmplă pînă deasupra bărbiei de o cicatrice adîncă, urma tăișului unei săbii japoneze...

Ca în orice cenaclu părerile se confruntau, adeseori își făcea loc vehemența, niciodată, oricît de plat ar fi fost textul citit, nu se instaura acalmia. Cîți tineri scriitori, cîte naționalități, tot atîtea lumi. Lectura se făcea în limba rusă, textele străinilor în traduceri cît de cît fidele. Se analizau stilul, veridicitatea faptelor descrise, dialogul, portretele, detaliile de viață. Toate genurile erau bune, în afara celui plictisitor. Paustovski ne asculta și suridea blînd. Avea respirația scurtă, uneori hîrîită, de astmatic, și fuma țigări care împrăștiau un miros dulceag de fîn ars. Vorbea încet, aproape în șoaptă, temîndu-se parcă de propria-i voce. Și încet, pe nesimțite, începea să depene o poveste. Despre Flaubert, despre Grin, despre Cehov, despre Bulgakov, despre Maupassant... Îl ascultam ca în transă. De fiecare dată povestea avea un tîlc ce se cerea descifrat, deoarece ea nu făcea altceva decît să ne dezvăluie taine ale măiestriei literare.

Cel mai mult ne-a tulburat povestea gunoierului Jean Chamet și a trandafirului său de aur. N-o voi rezuma aici, deoarece ea deschide volumul pomenit mai sus. Dar tîlcul ei îmi stăruie în minte și parcă aud și acum cuvintele maestrului : „Fiecare clipă, fiecare cuvînt scăpat din întîmplare și fiecare privire, fiecare gînd profund sau zglobiu, fiecare mișcare invizibilă a inimii omenești, asemenea pufului zburător al plopilor sau sclipirii unei stele într-o baltă noaptea — toate sînt fărîme din pulberea de aur. Noi, scriitorii, culegem aceste milioane de fărîme ani și zeci de ani, le culegem pe nesimțite chiar și de către noi înșine, le transformăm în lingou și, pe urmă, dăltuim din el trandafirul nostru de aur — o nuvelă, un roman sau un poem. Trandafirul de aur al lui Chamet ! Într-o anumită măsură el ni se înfățișează ca prototip al muncii noastre creatoare... care are menirea să facă în așa fel, încît frumusețea pămîntului, chemarea la luptă pentru fericire, bucurie și libertate, generozitatea inimii omenești și forța rațiunii să domine întunericul și să strălucească aidoma unui soare care nu apune niciodată...".

Ion Ianoși, care prefațează traducerea în românește a „Trandafirului de aur", spune că acesta „este opera centrată în jurul acelui straniu dar pe deplin viu personaj care este însăși Opera, privită din diverse unghiuri, aproximată pe căi stilistice variate, obligată să hoinărească prin viață pentru a releva sensul vieții, aceea de a multiplica viața în statornicele și departe înriuritoarele ei forme". Este o „carte a cărților" și a sublimului chin scriitoricesc.

Paustovski era înainte de toate un mare povestitor. Suflet rus, patria lui era omenirea. „La mine totul este geografie" — spunea el, înțelegînd prin aceasta menirea scriitorului de a întocmi harta sufletului omenesc din care să fie excluse necunoscutele. A călătorit mult, mai ales în propria lui țară. Tatăl său, fost funcționar la căile ferate, îi spusese cîndva : „Dacă viața ți se alcătuiește norocos și vei putea călători, o să aduni numai amărăciuni". A adunat fire de aur din pilitura căzută în gunoiul din atelierele aurarilor. Din ele a făcut un trandafir de aur pentru o imposibilă iubire. În ciclul celor șase volume ale operei sale autobiografice „Povestea unei vieți (tradusă pînă acum în zeci de limbi, printre care și în românește de către doi devotați ai scrisului său — Alice Gabrielescu și Igor Lefter), în fiecare pagină se află cîte o petală a trandafirului de aur. Chamet, gunoierul, era un înțelept. N-a vrut măriri, n-a vînat prea-

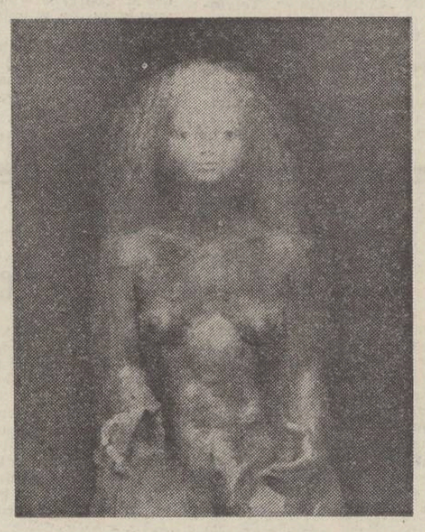

Sabin Bălașa : „Maternitate"

mii, nu s-a irosit în polemici fratricide, n-a încercat să facă pe plac modei. Și-a fost credincios lui însuși și, prin asta, lumii întregi. Fusese coleg de liceu cu Bulgakov, iar din gura lui am auzit pentru prima oară despre „Maestrul și Margareta". Pe atunci opera respectivă era la „index", și noi, studenții, o citeam pe sub mînă, așa cum citeam multe din scrierile ce aveau să fie abia mai tîrziu recunoscute. Paustovski îl diviniza pe Bulgakov, dar nu-l imita, așa cum îi iubea nețărmurit pe Grin, pe Gaidar, pe Ilf și Petrov, iar dintre francezi pe Proust și pe Saint-Exupéry. Nu spunea niciodată : „scrieți ca mine", ci doar : „căutați să fiți voi înșivă !". În Domokos vedea un virtual povestitor. Despre Sălcudeanu spunea că va trebui să treacă printr-o grea încercare, ca să se „purifice" și să înțeleagă suferința sufletului omenesc. Cînd mi-a prefațat traducerea „Obsesiei" în rusă, am avut un sentiment de jenă. Prefața lui făcea mai mult decît cartea mea. Spunea că am trecut „dificila școală a reportajului", dar că trebuie să mă despart de presă. Nu l-am putut asculta niciodată. Sau, cînd am făcut-o, era prea tîrziu.

Ultima dată l-am văzut în 1968. Chamet murea cu trandafirul de aur sub pernă, nu înainte de a mai apuca să spună că dorește să fie înmormîntat pe malul riului Oka, la Tarusa, nu departe de locul unde, cîndva, i-a strigat unui lup să fugă, și fiara hămesită s-a răsucit în aer și a dispărut...

BALCANICE

Poezie greacă

MARIA LAINA

Simplu

O pasăre mov
Care are dinții galbeni
Aripi roșii
Picioarele negre
Și pintec trandafiriu
Nu-i
O pasăre mov.

PANOS TASITIS

Singurătate

Cu toții într-o bună zi descoperim ceva
Pierdem ceva
Dăm și primim aceleași tăieturi de cuțit
Aceleași ne sînt însemnele pe chip.

Adevărule,
Am fi putut să fim prieteni, am fi putut,
Dacă în vremurile tulburi
Lama cea neagră n-ar fi tăiat, despărțind
dintr-odată prietenia,
Eu pe de-o parte în mijlocul cercului gol,
Speriat,
Pierdut,
Disperat,
Pling în hohote deasupra morților
pe care voi nu-i cunoașteți
Sau pe care chiar voi i-ați răpus :
Dar voi, de partea cealaltă, teferi sînteți
și ciudat de departe de mine.
N-am venit
Și nici nu vom pleca împreună.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

IARBA UITĂRII

A venit toamna — mă mîndresc că-l pot cita pe Nichita Stănescu — a venit toamna și ne răsfățăm că sub aripi de umbră înaltă și de aștar povestim străzile. A venit toamna și toate femeile blonde-viorii se gîndesc numai la bărbații bruneți-corbi. A venit toamna și i-am bătut la rugby pe francezi. Nu văd o echipă care nu i-ar fi bătut pe francezi, la ora actuală. În acest cor de aplauze (dirijat frumos de cine trebuie) mă simt obligat să vă spun că rugbyștii români au jucat sub posibilitățile lor, au jucat mediocru, au jucat prost și vor fi slăviți ca să se adeverească frumoasa idee că totul merge bine. În rugby, în box și în fotbal lucrurile merg pe sub pămînt. Nu vreau să strigăm în gura mare: merg, merg, merge! Hai să ne ținim puțin ! și să spunem jumătate de adevăr. Corvinul-Hunedoara a pierdut la Sarajevo cu 0—4. Era ziua-n amiaza mare, toți băieții vedeau mingea, numai ai noștri nu știau s-o lovească. Părerea mea este că Mircea Lucescu, nelăsîndu-i în lintea lor pe cei de la Corvinul Hunedoara, ne demonstrează că se pot strivi păduchi și pe o icoană. Sub seară și sub munte, zăpada devine oachesă și se depravează dacă soarele și luceafărul urcă și n-o adumbresc. Trăim, în toate jocurile, Operetă. Vîntul miniei noastre n-are nici un pic de carne, e șchiop, se poticnește și caută oase pentru fluier. Cum, mă întreb. Corvinul Hunedoara pierde la patru goluri diferență un meci unde ar fi trebuit să se afle ca arhanghel ? Cum această echipă paradoxală numită Dinamo își împrumută puterea chibiților din peluză și pierde absolut aiurea pe terenul bîntuit de două, trei, patru, cinci fantome ? Gîndiți-vă bine, cine putea s-o învingă pe Dinamo pe un teren neutru ? ! E adevărat, în strada Ștefan cel Mare poți pierde toate bucuriile. Știam însă că, prin depărtări, Dinu și ceilalți băieți de seamă își cunosc meseria, fac să tremure lăstarii, paltinii și mestecenii și nu lasă decît gropi pentru adversar. Ne aflăm în treabă încă o dată ? ! De prea mulți ani batem fierul pe ideea că sîntem deștepți, că meritam osanale, că de la noi se naște Europa, că din inima noastră răsare un fluviu uriaș, că din unghiile noastre nu scapă nici un leu, urs, cerb sau cioroi cu crucea în frunte. Și, iaca, nu-i așa ! Propun echipei Dinamo, după adînca mîhnire pe care ne-a produs-o, să nu mai fure nici un meci și să-i lase la conducere pe cei ce știu (și nu au bani) să joace fotbal. I-auzi, ia ! m-a mîncat primejdia, — cîntec popular din Brăila, care se conduce după următoarea idee :

Ia-ți proteza din pahar,
Mușcă-mă și fii barbar (pentru Mircea Lucescu).

Am pierdut balcaniada de box, nu ne aflăm în treabă la volei, stăm pe margine la fotbal și ne gîndim frumos la ziua de mîine. Mîine vom rupe coroana munților, vom dansa pe fața ascunsă a lunii, vom pune culori neștiute pe desenele copiilor și ne vom bălăci în pogoanele de must aspru cu Universitatea Craiova. Am auzit, și nu mă mir, că prietenul meu Ilie Balaci are într-o pivniță separată un vagon de vin. Pentru cîte i-am făcut, rele sau bune, mă gîndesc că ar fi necesar să trimită spre București pe adresa mea, (o știe el) o cantitate de... alb, aspru, sec și rece. Cu mulțumiri. Și cu depărtări de revista care-l găzduiește pe un podgorean de blesteme chioare. Durerea mea se numește uitare. În pauza lumii, indivizii fără talent își anghelinesc veninul pe o coastă de miel rupt din lup. Vai de mama celor care mint, care pîrăsc, care se vînd și care n-au nici un dumnezeu. Vorba colindului : „O pricină minunată".

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
46
(1 071)
Simbătă
13 noiembrie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRAȚIA PARTICIPĂRII

Una din frecventele sublinieri pe care le întîlnim în cuvîntările secretarului general al partidului se referă la puterea de perspectivă pe care trebuie să o consacre oricare demers al nostru în contemporaneitate, oricare eveniment al muncii și vieții noastre care, în strînsă legătură cu procesul însuși al asigurării progresului material și spiritual al țării, să se poată constitui într-un larg orizont de reflecție și angajare.

Din perspectiva imediată, evenimentul central care preocupă atenția întregii națiuni îl constituie, așa după cum se știe, Conferința Națională a P.C.R. Pînă atunci, un alt moment, deosebit de important în viața poporului și cu implicații care țin de însăși democrația noastră socialistă, alegerile de la 21 noiembrie vor fi încă un prilej de afirmare a unei opțiuni fundamentale și anume aceea care vizează creșterea gradului de participare a tuturor fiilor și fiicelor patriei la opera de construcție socialistă, în consens cu hotărîrile adoptate de Congresul al XII-lea al partidului, pentru înfăptuirea neabătută a sarcinilor și obiectivelor actualei etape. Aceasta este de fapt și esența Apelului Frontului Democrației și Unității Socialiste, un apel de inimă și conștiință care ne exprimă în ipostaza adeziunii, angajării plenare, precum și din perspectiva propriilor noastre înfăptuiri. Votăm un program de fapt și ne dăm votul muncii și creației pentru afirmarea și mai puternică a României ca țară socialistă, liberă, independentă și suverană. Prin aceasta democrația socialistă își găsește o expresie cît se poate de revelatoare în modul concret cum fiecare își înfăptuiește îndatoririle, în hotărîrea cu care ne asumăm pe mai departe responsabilitatea propriului destin și ne descoperim noi resurse de efort și abnegație pentru a da operei de progres și civilizație însemnele unei noi calități în toate domeniile de activitate. De altfel, aceasta este și una din caracteristicile actualei etape și se leagă de chiar gradul înalt al experienței sociale. În acest sens, o idee de fond, o idee-cadru pe care o reținem, de asemenea, din cuvîntările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se referă la superioritatea orînduirii noastre socialiste. Și nu este numai o predoarie aceasta, cît mai ales un argument. Nu numai din punctul de vedere, esențial de altfel, al calității idealurilor, cît și din acela al mijloacelor de concretizare a acestora, din punctul de vedere al ansamblului construcției lor, în acord cu multitudinea de cerințe și posibilități.

Participarea nemijlocită, angajarea conștientă, plenară, după criteriile și normele prin care se configurează imaginea de ansamblu a unei întregi națiuni, reprezintă punctul forte de afirmare a propriei personalități și modalitatea concretă prin care idealurile trăiesc la temperatura umană a fiecăruia dintre noi. Altfel spus, ideologia participării, ideologia democrației noastre de fapt, ne exprimă și funcționează într-o permanentă producție de conștiință. Acest proces, în continuă ardere și de o permanentă actualitate se reazimă viu pe propria noastră realitate materială și spirituală și are, în istoricitatea sa, legături de cauză, infinite, cu întregul nostru patrimoniu moral-politic și social, de la tradițiile luptei pentru apărarea ființei naționale, pentru independență și suveranitate și pînă la edificarea, la zi, a unui model economic și social care să ne consacre și să ne propună, într-o mare perspectivă, urmașilor. Și nu trebuie să ne uităm altundeva, mai departe, pentru aceasta, decît la propria noastră experiență, la șirul nenumăratelor transformări revoluționare pe care le-a cunoscut în esența sa realitatea și mai ales la calitatea acestei realități, la dinamica ei, fapt care ne poate arăta cu pregnanță și programul de idei după care ne-am condus și ne conducem în făurirea unei opere fără precedent. Ceea ce, în raporturile cu noi înșine și în datele propriei noastre contemporaneități se resimte și prin această continuă asumare a idealurilor socialiste, și prin această continuă concretizare a lor. Un proces, de altfel la zi, în permanente și multiple ipostaze la care cultura și arta își aduc propria lor contribuție și sînt chemate așa cum deseori s-a subliniat, să-și sporească efortul specific la edificarea omului nou, cu o înaltă conștiință socialistă, revoluționară.

Luceafărul

BĂLCESCU – sculptură de Constantin Baraschi

Implicarea în realitate

În configurația puterii din statul socialist întîlnim întotdeauna manifestîndu-se cele trei categorii sociale : muncitori, țărani, intelectuali. Fiecare dintre aceste categorii avîndu-și reprezentanții, dar existînd între ele și o osmoză exemplară, în sensul că multe aspecte definitorii ale uneia sau alteia sînt preluate de celelalte. Este un fenomen firesc și necesar în care se poate distinge mai ales extinderea activităților cu caracter intelectual, adică intelectualizarea, datorită dezvoltării științei și tehnicii, unor activități cîndva prin excelență manuale. Omogenizarea și formarea poporului unic muncitor — un deziderat al socialismului științific și o realitate din ce în ce mai pregnantă în contextul social, economic, spiritual, al României de azi țin, fără-ndoială, și de un grad accentuat de intelectualizare a tuturor cetățenilor țării, intelectualizarea muncii și a timpului liber făcînd parte din ridicarea calității vieții, din îmbogățirea esenței umane — chestiuni pe care le poate rezolva în profunzime și definitiv, radical deci, numai socialismul. Iar faptul că în aceste zile printre candidații la organele puterii locale de stat, deci la conducerea treburilor țării de la nivel de mare colectivitate cum este municipiul, pînă la cele mai cotidiene și nuanțate amănunte sînt propuși și numeroși intelectuali, oameni de cultură, artiști, profesori, oameni care sînt în modul cel mai direct implicați în mersul spiritual al patriei, denotă că în societatea noastră intelectualii se bucură și pe această cale de respect și prețuire nu numai din partea partidului, dar și din partea omului obișnuit, a omului care e de-acum mare consumator de cultură, care are acces deplin la cultură și deci nu îi e străină cultura, nu mai vede cultura, mediul și viața intelectuală ca pe ceva străin lui, ca pe ceva inaccesibil lui, ci ca pe ceva care face parte din propria-i existență, direct din viața lui. Intelectualii în ipostază de deputați, de candidați la viața, pulsul și treburile cetății — iată o mare aspirație împlinită acum, o cinste la care această categorie socială tinde încă de pe vremea străvechilor filosofi. E adevărat, acum mai mult ca oricînd, intelectualitatea României socialiste este definitiv probată pentru civism, pentru a fi alături de celelalte categorii sociale revoluționare la conducerea cetății. Oamenii ei nu mai sînt doar figuri pitorești sau sfincși care oficiază. Satisfacția socială a intelectualului de la noi ține de politic și implicare și nu de construirea de utopii mai mult sau mai puțin solare și imaginare, mai mult sau mai puțin „republicane". De-aceea intelectualii propuși candidați pentru alegerile de la 21 noiembrie nu sînt oamenii ideilor profesate pur și simplu de la înălțimea unei lăzi de marmeladă devenite tribună de ocazie într-un burghez parc de promenadă, ci oameni lucizi, oameni capabili să-și asume responsabilitate și acțiune, oameni dăruiți politicii partidului, oameni cu simț politic, lucizi, oameni care știu că sînt în primul rînd oameni între oameni și care așa se și prezintă la dialogul electoral. Cu onestitate, cu patriotism, cu spirit de inițiativă, cetățeni demni ai patriei, oameni care merită din plin încrederea tuturor oamenilor de bine, votul de încredere, investiția de speranță a muncitorilor, țăranilor, a celorlalți intelectuali, a tuturor celor care iubesc munca intelectualului și sînt convinși de utilitatea acestei activități. Sînt oameni ce pot exprima cu generozitate colectivitatea din care fac parte, care vor reuși să se identifice cu destinele și aspirațiile ei.

Eugen Mihăescu

Cîmpia Română

Nu scutul acesta de fier,
Ci fiarele inimii. Fierul
Din inimă. Acela trebuie tăiat,
Păstrat în cupa șubredă a vieții.
Fierul din inimă. Puterea
De a respira, de a suride
De a te mihni. Și toate acestea
Pe Cîmpia Română,
La coarnele plugului de foc
Ce-i brăzdează obrazul sălbăticit.
Ridică-ți o casă roșie în Cîmpia Română
Pe care s-o ari cu fierul inimii tale
Păstrat în aburul vieții
Mai presus de orice
Pentru Cîmpia Română

Ioana Diaconescu

CARTEA SOCIAL-POLITICĂ

Dialectica interdependențelor în instituirea lumii morale

La a doua carte*), Traian Gânju ne întîmpină cu aceeași „rupere barbară dinlăuntru în afară" (N. Labiș) pe care o implinea prima. Continuitatea conceptuală, metodologică și, mai ales, analitică în trecerea de la „Discursul despre morală" (Junimea, 1981) nu obliga însă la invarianța sistemelor de referință. Marcată repede de binemeritate sancțiuni premiale, prima carte, era efectiv un discurs. Spunînd, de data aceasta: „privilegiul meu constă în curajul de a mă destăinui" (p. 23) și indicînd scopul demersului său ca „decodificare a mecanismelor de formare a intenționalității și cauzalității morale..." (p. 8) ceea ce presupune autodeterminarea omului în perspectiva lumii morale, autorul își rotunjește poziția cu cel puțin două atribute noi. Primul, o pregnantă personalizare, o motivată profesiune de credință, o opțiune plenară a celui care scrie pentru a se exprima pe sine, nu pentru a reproduce pe alții într-un mod pseudo-personal. Al doilea, o plasare analitică pe ontologic, pe existența morală, dar într-un mod conexiv, cu

Aculin Cazacu

Continuare în pag. a 11-a

REFLEX

APA

Avenit ăl bătrîn, tatăl meu, și mi-a povestit despre una și alta din podgorie, că toate sînt sau ar fi cum sînt dar apa, măi băiete, apa este o problemă — mi-a zis. Nu mai cade, nu mai iese nici din pămînt, nu mai pică nici de sus. Gîndește-te, de mai bine de trei luni, nici o picătură. În fîntîni te uiți ca-n lună. Și cerul citeodată e ca un fund de lac. Doar aștepți să se clatine, mai fulgeră el, se mai întunecă, dar de dat nu dă nici un strop. Și via a rodit mult în acest an, e obosită, pămîntu-i uscat, tare ca piatra, așa că nu știu la anul — de ! Dacă nu e zăpadă — dar poate că e zăpadă căci toamnă lungă și uscată asta iarnă cu omăt înseamnă — dacă nu e zăpadă, zic, n-o să fie nici de celelalte.

Mă uit la el și simt că vrea și promite o iarnă geroasă. Parcă-l aud : eh, dacă toate ar fi după inima mea ! Mă duce cu gîndul puțin pe uliți, mă întoarce aievea cu ochii către un lucru sau altul, parcă am bate în poartă la cunoscuți și-am intra văzînd dîndu-se în lături perdeaua de la geam — și-huete în prag, voci pe deasupra — și treptele numără cițiva pași, aerul dinlăuntru e mai colorat parcă, pîlpiie și un foc de parcă joacă în el ochi de urși. Sobele sînt niște povești cu bătrîni lîngă ele. Fețe de teracotă, ceramică lucie cu întretăieri de linii și umbre pe ea. Adînciturі de gînd. Niște minuscule hărți la urma urmei, lagune și arhipelaguri, insule care iau forma plutirii, ochii care citeodată spun totul iar cuvîntul aproape că nici nu îi mai poate ajuta. Și éste și un regret în tot ce spun acești oameni care își caută sobele de acum, este și o împăcare, multă împăcare în tot ce înțeleg și văd ei, viața le-a oferit la urma urmei și un război și o revoluție, i-a lipit și i-a deslipit de pămînt pentru ca să-i întoarcă altfel, și cu altă putere, tot spre el, și le-a mai dat și cîte o secetă — apoi, le-a mai cerut și răspunsuri fără ca uneori să mai fie și întrebați. Dar, oricum, ei lasă niște dealuri superbe în

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

Semne în piatră

Dacă Constantin Baraschi ar fi trăit, azi ar fi avut vîrsta de 80 de ani. Ar fi avut muzeele țării mai multe lucrări de sculptură, artistul ar fi lăsat în urma lui mai mulți discipoli. Mi-l amintesc așa cum a fost ca om și artist.

Mama sa, născută Mușetescu, era dintr-o veche familie cîmpulungeană. Văduvă, și-a crescut copilul muncind din greu. Copilul Baraschi a crescut în preajma unui atelier de olărie, urmărind cu curiozitate modelarea lutului. Era inteligent, vioi și nu suporta să fie nedreptățit sau umilit. Simultan cu școala, Baraschi a început să lucreze ca să cîștige bani să-și întrețină mama, a cărei vedere slăbise îngrijorător.

Picta cutii, semne de carte, coupe-papier-uri pe care le vindea librăriei „Staicu" din Cîmpulung. În clasă, unii profesori se supărau cînd îl vedeau că în loc să ia notițe modela sub bancă portretele lor. Profesorul bucovinean D. Scurei, elev al lui Aron Pumnul la Cernăuți, coleg și prieten al lui Eminescu, a fost primul model al lui Baraschi care i-a făcut un bust foarte reușit. Pînă mai deunăzi, în curtea casei din Cîmpulung se aflau niște bolovani aduși de pe Riul Tîrgului pe care Baraschi i-a cioplit în chip de oameni. Firește, sînt realizări primitive, dar se citesc în ele vigoarea și pasiunea artistică de mai tîrziu.

În Cîmpulung trăia și lucra pictorul Nicolae Grant care, în acuarele și ulei, a pictat străzi, monumente și diferite colțuri pitorești ale orașului. Din generozitate pentru tinerii talentați dar săraci, din iubire pentru artă, Grant a adunat în jurul lui discipoli pe care i-a orientat în pictură. Baraschi era fericit să-i facă mici servicii — adică să-i poarte șevaletul, să-i spele pensulele — pretext ca să poată sta cît mai mult pe lîngă maestrul Grant.

Ceea ce cultivase nativ, ca măiestrie artistică la Cîmpulung, desăvîrșește sistematic și științific la Institutul de Belle-Arte din București. Era în toamna anului 1921. Vorbea cu recunoștință de maeștrii lui, în mod special de Frederic Storck și Dimitrie Paciurea. Fără nici un ban,

Dan Simonescu

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR

● Antologia Luceafărul ● A patriei cinstire ● Poeme de Eugen Evu ● Florin Costinescu ● Gabriela Hurezan ● Corneliu Ostahie ● Viorel Sâmpetrean ● Constantin Atomii ● Valeria Victoria Ciobanu ● Poeți din Alba Iulia ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Lirica ritualurilor arhaice ● Fondul principal al culturii române ● Omagiu lui Tudor Arghezi ● Proză de Dim. Păcurariu ● Ecouri la colocviile „Luceafărului" : Cartea de turism — o carte de cultură ● Semnează : ● Dinu C. Giurescu ● Gheorghe Constantinescu ● Jurnal de poet de Ioan Alexandru ● Tatonări de Gheorghe Pituț ● Repere de A. D. Munteanu ● Privirea lui Orfeu de Dan Laurențiu ● Fantasticul, dimensiune a «prozei scurte» românești de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu

POEȚI DIN ALBA-IULIA

Am mai avut prilejul, de-a lungul timpului, să scriu despre cîțiva poeți din Alba-Iulia, originari, ori numai așezați în vestita cetate copleșitoare prin glorie istorică, viețuitoare de-acum în lumina unei glorii eterne, de cînd e lăcaș și simbol al faptei reîntregirii neamului nostru.

Am scris despre Traian Furnea, unul dintre cei mai talentați poeți ai tinerei generații, a cărui carte de debut este în curs de apariție la Editura Albatros, am scris despre poezia vrăjită ne lumină a lui Vasile Remete, despre excepționala carte a lui Aurel Pantea, Casa cu retori, carte intim-ființial legată de un cult a vestigiilor, am scris de asemenea despre cartea de debut a eseninianului Dumitru Mălin, Zodia mărturisirii... Dar nu am scris despre „veteranul" poeților din Alba-Iulia, Ion Mărgîncanu, autor a numeroase cărți de poezie, proză, reportaje, cea mai recent apărută, Scrisori din Apuseni (Editura Cartea Românească, 1982) deschizîndu-se cu acest frumos poem : „nimic nu poate fi luat din munte / fără știrea poetului // cuvintele lui îl încarcă de vise / ca să urmeze aceeași potecă / a singelui // idolatrizînd / cereasca lumină / a Patriei."... Cum nu am scris despre Ion Sângereanu, Gheorghe Dăncilă, Mircea Stăncel ș.a. Am credința că în Alba-Iulia, ca în alte centre culturale românești, mișcarea poetică se poate constitui într-o veritabilă școală de poezie...

Vom încerca (o facem și în acest număr al revistei) să publicăm poemele albaiulienilor și cît mai multe articole despre cărțile lor, dar și din partea lor așteptăm mai multă inițiativă : articole scrise de ei înșiși despre mișcarea lor poetică ajunsă la o clară conștiință de sine, propuneri de publicare a unor tineri poeți, mulți dintre ei truditori în fabrici și pe ogoare...

Cum bine știm, provincialismul, azi, ține de o anume mentalitate și nu de geografie : ne-am bucura dacă tinerii poeți din Alba-Iulia, ca și cei din Iași, Cluj-Napoca, sau Piatra-Neamț, ar forma avangarda poeziei românești de azi...

Cezar Ivănescu

REMEMORĂRI

Însemnări din spital

IANUARIE 1979

1.

Se plimbă pe coridor un tînăr melancolic, frumușel, cu fața nespus de tristă. Aflu că-l cheamă Otto, că e din Cluj și a fost mecanic de locomotivă. Are douăzeci și patru de ani și suferă de atrofierea progresivă a nervului optic.

Boala a debutat în urmă cu un an în timpul unui meci de fotbal „în familie", de între mai, sus, pe Feleac.

Rău, stare de leșin, jenă la privit în ochiul drept. Doctorița de la dispensarul depoului îl asigură că „nu are nimic".

Face, totuși, un consult la o clinică de specialitate din Cluj și i se stabilește diagnosticul: atrofie progresivă a nervilor optici.

Orbire lentă adică... De atunci stă cînd în spitale cînd la lucru ca să nu piardă... vechimea. Maladia lucrează perfid.

— Domnule, îmi spune cu vocea lui moale de ardelean, cum se distruge viața unui om...

„Viața unui om"... și are numai douăzeci și patru de ani.

I s-a propus pensionarea definitivă. Ar încasa, după socotelile lui, cam trei sute de lei pe lună și drept de muncă cu program redus.

Totuși trăiește cu speranța că se va întîmpla o minune :

— Nu se poate să nu facă savanții ăștia ceva cu puterea asta a atomului. Nu se poate !...

2.

Țăranul cu care m-am împrietenit și are-mi povestește după două zile de atonări abile, despre o bătrînă care vindeca pe vremuri albeața cu zahăr cubic. Zahărul cubic tăiat subțire-subțire, cît o lamă de brici. Se freca încet porțiunea afectată și albeața se deslipea, „fișii-fișii"... Mărturisește că a văzut-o executînd această operație pe cînd era tînăr. De la ea a învățat să vindece vițele de albeață.

Freca pupila cu zahăr tos amestecat cu cochi-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 10-a

În curînd: Almanahul «Luceafărul» 1983

ROMÂNIA – PĂMÎNT AL SPERANȚEI ● LUCEAFĂRUL – 25 ● EXISTĂ O GENERAȚIE LABIȘ ? ● DIN CRONICA UNITĂȚII NAȚIONALE ● REBREANU INEDIT ● POVESTIRI CU HAIDUCI ● MAPAMOND ● DOSARE DESCHISE ● UN POEM CENTENAR : „LUCEAFĂRUL" ● VATRA STRĂMOȘILOR LUI CARAGIALE ● ARGHEZI INEDIT ● FILE DIN EPOPEEA MARII UNIRI A ROMÂNILOR ● 75 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA SOCIETĂȚII SCRIITORILOR ROMÂNI ● CĂLĂTORIE ÎN CARAIBI ● FRAGMENTE DIN „NAȘUL" ● NATALIA ȘI DIOSCURII ● 3 POVESTIRI S.F. DE ARTHUR CLARKE ● CIRCULÎND PRIN COPACI ● DIVERTISMENT ● CUVINTE ÎNCRUCIȘATE ● ENIGME ● FOTBAL ● SPANIA 1982 : ● UN CAMPIONAT MONDIAL AL DECEPȚIILOR ? ● MODA 1983 ●

CRONICA LITERARĂ

ION BĂIEŞU: «Boul şi viţeii»

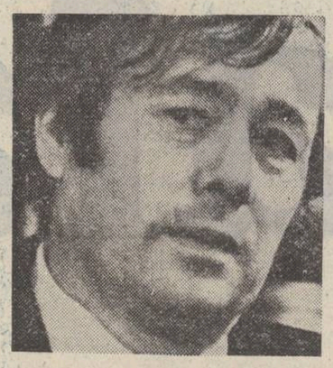

Ion Băieşu este un comediograf care face deliciul sălilor pline, dar nu şi deliciul criticii. Cele zece comedii din **Boul şi viţeii** ne descoperă încă o dată un autor de texte care rezistă lecturii, fără auxiliarele fascinante ale spectacolului. Piesele lui Ion Băieşu au întotdeauna un sens secundar, un subtext sau un supratext, o trenă semnificativă. **Boul şi viţeii,** care dă titlul volumului, este o improvizaţie tezistă, dar interesantă în această direcţie. Lumea comedioarei este caricaturală cu bună ştiinţă excepţind pe bătrînul venit de la ţară. Femeile sînt vulgare şi certăreţe, cu multă autenticitate, bărbaţii banali şi lipsiţi de personalitate. Din ei autorul vrea să facă monştri ai ingratitudinii inconştiente forţînd peste tot nota în indiferenţă faţă de efectele excesive. Ion Băieşu este în primul rînd un dramaturg al efectelor excesive pe care le caută şi pe care le cultivă. Nota diferenţială a dramaturgiei lui o dau tocmai excesele deliberate. Tezismul din **Boul şi viţeii** nu este vizibil doar în desfăşurarea ci chiar în titlul care preia şi modifică titlul unei celebre fabule de Grigore Alexandrescu : „Boul" este bătrînul părinte, care cară la oraş hrană fiilor nerecunoscători ; „viţeii" — în loc de viţelul fabulei — sînt aceşti fii nepăsători şi ingraţi. Răzbate aici şi o notă de vulgaritate pe care autorul n-o elimină întotdeauna. Fără a fi capodopera dramaturgiei lui Ion Băieşu, **Boul şi viţeii** este în schimb caracteristică.

Comediile lui Ion Băieşu au un univers uman foarte bine precizat şi singular în dramaturgia românească. Este vorba de o lume de borfaşi, de mici cavaleri de industrie adaptaţi socialismului, de aventurieri cu rază mică, de amanţi de peron, de figuri pitoreşti, de paraziţi pe care Ion Băieşu îi colecţionează în piesele lui cu o plăcere neascunsă. Nicăieri în literatura română nu sînt strînşi la un loc atîtia inşi cu profesii indecise şi cu o morală atît de sucită, cînd nu e vorba chiar de amoralitate. Apropierea de lumea lui Teodor Mazilu este posibilă, dar aceste universuri nu se suprapun ci sînt tangente. Dacă la ipochimenii lui Teodor Mazilu este vorba de un cinism al imoralităţii, la Ion Băieşu figurile par desprinse din universul de inconştienţă al umanităţii din monologul lui Caragiale **1 aprilie**. În comediile lui fraudele sau crimele, rare, sînt efectuate cu mare naturaleţă ca fapte inevitabile şi fără greutate morală. Pungaşii lui Băieşu sînt o lume veselă şi vitală fără program, în chipul cel mai firesc. **Gărgăriţa** ilustrează din plin lipsa de gravitate a acestei lumi. Grămescu conduce mai multe cooperative de producţie de la care ia spagă. Elvira este secretara lui cu care are un copil nelegitim şi care-l ajută în coruperea revizorilor contabili. La nevoie Grămescu o înlocuieşte fără nici o mustrare de conştiinţă cu Nuţi de 19 ani care ştie „jutiţ" şi vrea buletin de Bucureşti. Bubu, Gigi, Sotir şi Vava sînt complicii lui. Păsculete îi face un control formal şi Grămescu îl mituieşte cu 100 000 lei, după care îşi cheamă acoliţii şi le cere restituirea sumei. Vine şi revizorul contabil Groapă care-i cere 10 000 de dolari pe care Grămescu i-i procură. În final apare şi Turbatu de la miliţia economică pentru adevăratul control, el fiind în realitate şi Păsculete şi Groapă. Pungaşii lui Grămescu nu se sfiesc să-l împuşte cu un revolver care însă avea gloanţe oarbe. Şi aşa mai departe. Ideea e a unei bune comedii, dar Ion Băieşu este mai curînd interesat să facă portretele personajelor, puternic şarjate, decît să asigure marile efecte ale construcţiei comediografice. Într-adevăr, fiecare personaj este remarcabil surprins în mişcare şi limbaj. Savuroasă este tînăra Nuţi care vrea să facă o carieră pe măsura corpului şi a virstei fericite pe care o traversează. „Cu trupul meu perfect şi cu ochii mei verzi cu care am înnebunit localitatea?" Pitoreşti sînt şi cei patru acoliţi care trec cu uşurinţă de la pungăşie la crimă pe fondul unei laşităţi permanente. Comedia se termină aşa cum se şi desfăşoară, prin moartea accidentală a lui Grămescu. Ţăria teatrului lui Băieşu stă în tipuri şi în limbaj.

Comedia limbajului este peste tot prezentă. Fiecare din cele zece comedii din **Boul şi viţeii** impune prin virtuozitatea minuirii mai multor tipuri de limbaj, toate justificate de categoria socială, psihologică, morală a personajelor. Este mai întîi vorba de limbajul corupt al mediului rural în care încep să intre formule orăşeneşti într-o simbioză cu totul neaşteptată. Evident, sursa e Caragiale, dar mediul nu mai e periferia oraşului care foloseşte incompetent vorbe de împrumut, ci lumea rurală unde transportul de cuvinte noi e vizibil şi strident, dar rămîne departe de folosirea lui ineptă. În vizor sînt mai ales „surtucarii", notabilităţile satului, micii parveniţi ai împrejurărilor, pătura care s-a urbanizat rapid şi superficial cu tendinţe parazite şi care oferă mostre neobişnuite de limbă română. O mare predilecţie manifestă Ion Băieşu pentru limbajul argotic sau semiargotic al mediilor interlope. Aici nu mai e vorba de o folosire inadecvată a termenilor ci de alcătuirea conştientă a unui limbaj nou, surprinzător şi plin de prospetime, pe care Ion Băieşu îl are mereu în vedere. În apropierea acestor mostre de limbă română modernă, necercetată de lingvişti, dar prospectată de scriitori, se află şi textele cîntecelor lăutăreşti produse de periferia actuală a oraşelor. Ion Băieşu face loc şi acestora în piesele lui cu o ureche şi inteligenţă demnă de laudă pentru fapta colecţionarului. Scriitorul are faţă de aceste produse o simpatie amestecată cu ironie, pe care o avea şi Miron Radu Paraschivescu, autorul cunoscutelor **Cîntice ţigăneşti**, faţă de produse similare ale vremii lui. Ca document de mentalitate, cîntecele de periferie sînt de un interes excepţional şi de o savoare pe măsură. Aspecte sociale recente, formule neologistice intră în aceste cîntece dîndu-le un colorit particular : „Foaie verde sălcioară, / Nici o plantă nu-i amară / Ca mama de-a patra oară / Şi pensia alimentară". Este motivul principal pentru care piesele lui Ion Băieşu rezistă foarte bine la lectură şi pot fi cunoscute în indiferenţă de orice punere în scenă. În sfîrşit, trebuie pomenit limbajul şi atitudinea cu totul caragialescă a unei lumi intermediare între sat şi oraş, de mici funcţionari şi navetişti, de purtători de mape, care-şi duc viaţa mai ales prin gări şi vorbesc în termeni împrumutaţi din romanţe şi de la televizor. Cuplul Tanţa şi Costel, prezent în piesa **Ciudatul rol al întîmplării,** este una din excelentele descoperiri dramatice ale comediilor lui Băieşu. Comedia acestor două personaje este procurată atît de limbaj cît şi de moravuri. Sînt doi tineri care folosesc o limbă de prefabricate şi au o conduită alcătuită şi ea din gesturi şi atitudini de împrumut. **Ciudatul rol al întîmplării** este o comedie a inautenticităţii sentimentale şi morale, o şarjă veselă, pentru că autorul nu-şi duşmăneşte personajele, a căror vitalitate, în secret, o admiră. Descoperirea literară a lui Ion Băieşu este remarcabilă : nu este vorba numai de un univers uman aparte, cu trăsături precise şi localizabile, dar şi de un univers lingvistic excepţional, care face marele merit al dramaturgiei lui. Comediile din **Boul şi viţeii** mai scot în evidenţă o altă trăsătură artistică demnă de atenţie a autorului : predilecţia pentru absurdul vesel, care-i populează majoritatea pieselor. În **Dresoarea de fantome** avem de-a face chiar cu ceea ce spune titlul : cu o femeie care dresează fantomele şi care sucombă sub povara a patru cuţite implintate înversunat de fantomele pe care vrea să le dreseze în vederea vizitelor prevăzute de ONT la castel. Absurdul este la Ion Băieşu de cele mai multe ori rezultatul unei exagerări conştiente duse dincolo de limitele previzibile.

Piesele lui Ion Băieşu înfiinţează întîmplări supradimensionate şi halucinante, punctate umoristic în momentele cheie. Cu toate acestea, Ion Băieşu nu este un dramaturg în vechiul înţeles al cuvîntului. Pline de vervă, piesele plac actorilor şi spectatorilor şi mai puţin criticilor literari. Construcţia lor suferă, efectele nu sînt întotdeauna controlate, simţul regizoral al dramaturgului este în suferinţă. Ion Băieşu, un acut observator de figuri şi moravuri, un scriitor cu o ureche excepţională, dar în foarte rare cazuri un constructor impecabil al scenariului dramatic. Piesele lui au substanţă şi densitate, dar le lipseşte tăietura specifică genului dramatic. În Ion Băieşu, după părerea noastră, un remarcabil prozator a fost trădat pentru teatru.

M. Ungheanu

ANGHEL DUMBRĂVEANU: «Tematica umbrei»

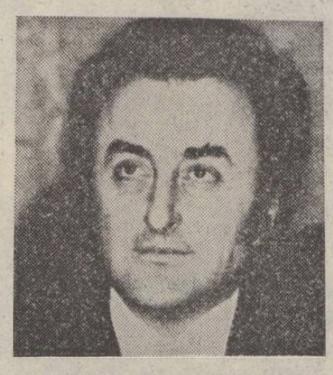

Tematica umbrei, volumul lui Anghel Dumbrăveanu, conţine o lirică visătoare a însolitului poetizat, a nedeterminării şi a stărilor de tranziţie, o legănare între real şi ficţiune, cu sentimentul timpului şi cu un regret obscur. „Cineva" necunoscut este mereu prezent în poeme, dar cineva faţă de care existenţa poetului rămîne autonomă. Poezia evoluează în registrul liniştitor, fără veleităţi, şi prin aceasta fără eşecuri. Condiţia poetului este pentru Anghel Dumbrăveanu în primul rînd aceea a unui visător care se răsfaţă, fără frivolitate totuşi, între imaginile propriei fantezii, între fantasmele propriei memorii şi proiectiile dorinţelor secrete. Un visător stăpîn peste „un imperiu de singurătate", care se copilăreşte desenînd pe trotuarele „municipale", cu cretă colorată, ţinuturi fabuloase. El este opusul „matematicianului", al spiritului exact şi abstract, dar ceea ce creează el este o altă faţă a abstracţiunii. Recursul la imaginar, puterea şi voinţa de a inventa, de a visa, conferă teritoriului liric un caracter ireal şi vag uneori, pentru ca alteori imaginea să aparţină unui onirism de factură suprarealistă. De altfel, poezia din acest volum a lui Anghel Dumbrăveanu are ca sursă contactul cultural, ale cărui date sînt interpretate în modalităţi personale, rezultînd un „suprarealism" sentimental — fără nimic peiorativ — în care este loc şi pentru ironie şi pentru meditaţie. Poezia nu se naşte din temperament, ci ca produs deloc spontan al cerebralităţii care elaborează lucid o poetică a reveriei, a jocului, a modificării relaţiilor, a însolitului. Poezia devine programatic un spaţiu al iluziei, al rătăcirii, al pustiirii, uneori dezolant, dar păstrîndu-se în limitele esteticului : „Căutat iubit repudiat / îi rămăsese o cvadrigă a toamnei / cîteva mori de vînt şi-un imperiu / de singurătate şi ceaţă // Nu mai vedea decît norii-n amurg / surpîndu-se-n el // Ochii frunzelor galbene îl urmăreau / pe cărările goale. Singur / în cvadriga de aur plutea / tras de păsări nebune / Aleluiau cîndva toate corăbiile ei / Fără margini timpul visării / Acum nu mai aude în preajmă / decît reci vorbele vîntului". **(O cvadrigă a toamnei).**

Acele poeme care sînt mai puţin „suprarealiste" şi mai mult notaţii de stări, cu accent elegiac, mai îndepărtate de zona „culturală" a creaţiei şi mai aproape de subiectivitatea celui care scrie, sînt elegante transcrieri ale unor emoţii intelectuale : „Cine trece acum prin livadă / cu mîna întinsă / fără să poată atinge tremurătoarele / ramuri de stele ? // Urmele vremii luminează şi azi colinele goale / unde aştept. Numai memoria / păstrează stinsele chipuri // Dar după aceea ? // Cine părăseşte pe cine / şi cui vom lăsa / acest cer ce se leagănă ca un frunziş / peste dragostea noastră ?"

Poetul nu este un senzitiv, ceea ce este prezent ca senzaţie în poezia sa fiind în ultimă instanţă tot produs al imaginaţiei (..ornice zgribulite de frigul plecării", femeia mirosind a riu, a pepene galben). Un „suprarealism" căruia i se retrage culoarea este pretextul unor poeme ca **Oraşul privit dintr-o sanie : „În timp ce oraşul e aşediat de zăpezi / şi-n curţile interioare se zbat pe fringhii / cămăşi spînzurate de frig, / la o mansardă se deschide brusc fereastra de ceaţă / şi ies zburînd / o faţă cu părul brumat / Se roteşte o vreme peste umbrele caselor / derutînd circulaţia solitarilor arbori / sau trecerea tramvaielor prin vitrinele serii, / rîde cu ironii puberale / de matematica bătrînelor ceasuri / coborîte din turnuri / să-nveţe poemul patinelor".**

Prezenţa feminină domină poemele. Este o figuraţie care o aminteşte pe aceea a lui Paul Delvaux ; uneori sugestiile merg către Chagall, altădată este de-a dreptul interpretat un tablou de Gauguin. Cu excepţia acestui poem, trebuie spus totuşi că poezia cheamă asociaţii, dar nu mizează pe ele, că impresiile culturale ale poetului transpar, dar într-un grad care nu alterează subiectivitatea.

Unul dintre motivele frecvente, după acela al feminităţii neliniştitoare, este motivul aripii. Deşi poetul ştie cum să zboare „fără să zboare", în poemele sale zborul se învaţă de către obiecte, iar aripile sînt nu de puţine ori invocate. Aripa atîrnind inertă, aripa confundîndu-se cu ţărîna, aripile bătute în cuie sînt tot atîtea simboluri ale aspiraţiei zborului. Motivul mării, mai vechi, traduce una dintre constantele poeziei lui Anghel Dumbrăveanu, transfigurînd un spaţiu la marginea căruia se dezvoltă reveria : „Nu luaţi cu voi urmele vremii unde-am visat / nu striviţi umbra aripei ce nu se mai vede // Fluturi de soare am strîns pentru ziua de mîine / şi valuri de mare am adunat toată vara // Acum vîntu-ntomnării cineva ride sarcastic / pe drumul unui gînd unde aştept // Se rostesc nebune vestitoarele prin ora mea de cenuşă // Eram mai bogat / valuri de mare adunasem visînd o vară întreagă". **(Urmele vremii).**

Acest gen de poeme oarecum confesive, în măsura în care imaginaţia poetului nu este decît o formă de expresie a eului, este şi cel mai implinit, dar Anghel Dumbrăveanu cultivă şi poemul heteroclit, ironic-insolit, mai facil şi artificios : „mareşalul cu fofeaţă nu mai cîntă ca presura / dovadă trecerea trenurilor pe acoperişele joase / unde el se refugiază / cu specialiştii în capsarea stelelor la domiciliu / dovadă căruţa cu lăutari saltimbanci astrologi / care-l caută prin grădinile publice..." **(Magazinul de păsări).**

Poetul exersează în aceste compuneri o dispoziţie ludică pe care mai mult şi-o impune pentru a se afla în acord cu programul liricii fanteziste, decît o manifestă prin structură, dar îi sînt mai adecvate modalitatea elegiacă şi reveria melancolică, poezia aşteptării şi întoarcerea spre sine, acolo unde substanţa poeziei îi aparţine în exclusivitate : „Pe drumul apelor, / într-un cîntec venind, / am strîns prin anotimpuri fructele nopţii, / căzute din lumile strînse în infinit / pînă în pustiile mării, pînă-n nespus. / Întrebări fără număr am ars, / să aflu cui voi da cenuşa ce sînt".

Sultana Craia

ALEXANDRU DAN POPESCU: «Şi noi am purtat lodene»

Un remarcabil prozator debutant, despre care critica, am impresia, nu s-a exprimat deocamdată, este Alexandru Dan Popescu, autor al unui roman de o sută şi ceva de pagini, „Şi noi am purtat lodene" (**Ed. Scrisul românesc,** 1982), nervos, alert, cinematografic, într-un cuvînt „modern". Mai mult decît o simpatică activitate de gazetar „săptămînist", în intîia perioadă a „Săptămînii", de după 1970, prozatorul nu a lăsat să se întrevadă pînă azi : debutul lui e, ca atare, o surpriză din toate punctele de vedere şi, dacă ne ţinem de impresiile puternice lăsate de roman, ar trebui să avem a face, prin acest autor, cu un caz de experienţă literară temeinică, însă cu producţii, publicate, puţine. Care să fie pricina prudenţei lui Alexandru Dan Popescu, debutant mai puţin... tînăr decît alţii, nu se poate şti : el există ca scriitor şi, încă, există la un nivel de deplin lăudabil.

„Şi noi am purtat lodene" e, pînă la un punct, un „roman de dragoste", juvenil şi entuziast, de felul „Serenadei la trompetă" de Sânziana Pop, studiind cu o alegreţe epică de felul prozei americăneşti un caz de amor viril, „definitiv", în chipul idealist al marii iubiri de „tinereţe". Un nelinistit băiat de bani-gata, posesor de maşină Fiat 600 şi al unui carnet de conducere, „distributiv" sub raport financiar, deşi fără o meserie bănoasă, singuratic şi curios în „a cunoaşte viaţa" în toate înfăţişările ei, se amorezează de o femeie mai virstnică, pe nume Iulia, fascinantă în felul ei, devoratoare, instabilă totuşi afectiv. Amorul furtunos se consumă în scene violente de gelozie şi de reconciliere „larmoyantă" uzînd partenerii, care sfîrşesc prin a se despărţi. Iulia nu era însă o femeie comună ci un specimen dintr-o categorie rară, o „femelă", o apariţie fatidică cu experienţe numeroase şi picante, petrecute în majoritate prin anii '50 în plin proletcultism. Convorbirile dintre amanţi, care, după metoda lui Ştef Gheorghidiu, fac politică, nu filosofie, în dormitor, ne aşează în plin „deceniu obsedant" privit însă dintr-o perspectivă inedită, care ar putea, din moment ce Al. Dan Popescu a îmbrăţişat-o, să creeze emuli. În romanul acesta, avem a face cu un „obsedant deceniu" al unor culturali aflaţi la putere. „Şi noi am purtat lodene" nu este, ca să mă folosesc de schema lui Marin Preda, romanul lui Victor Petrini, ci al lui Ion Micu. Atmosfera de „belle époque", pigmentată cu dejunuri la restaurante luxoase, cu tot felul de conversaţii care se desfăşoară în vile enorme, pline de mobile achiziţionate pe nimic din talcioc ori pur şi simplu rechiziţionate, aerul, într-un cuvînt, de high-life nu fuseseră pînă acum decît întrevăzute de prozatorul român, a cărui optică justiţiară avea nevoie de mizerie, persecuţii, „cazuri" de interlectuali neînţeleşi şi altele la fel. Cum însă epoca era mult mai spectaculoasă decît ar părea acum la o reconstituire unilaterală, avînd mult din trăsăturile lumii balzaciene, foind de tot soiul de inşi cu carieră fulgerătoare, achiziţivi şi fără morală, străduindu-se să trăiască „bine" deşi nu învăţaseră cum ar putea să o facă, nu avem decît să salutăm ideea lui Alexandru Dan Popescu de a ne lumina un domeniu sociologic pe care îl aveam parţial în vedere. Acea populaţie de savanţi, scriitori de „succes", remuneraţi colosal pentru cărţile de formula pe care azi o ridiculizăm, de femei fatale, de academicieni, „universitari", cercetători şi tot soiul de reacţionari care „aşteptau să vină americanii" e, în acest roman, văzută pitoresc, fără simpatie, e adevărat, însă vieţuind într-un tipic oţiu înapt de a pricepe ceea ce se petrece în societatea integrală. Din acest unghi, ceea ce reconstituie „Şi noi am purtat lodene" din „obsedantul deceniu" nu este altceva decît o imagine din păcate doar schiţată, a hedonismului fresponsabil.

Prozatorul nici nu şi-a propus, am impresia, să facă un roman „politic" şi din pricina materiei pe care şi-a ales-o, nici nu l-ar fi putut face. El s-a preocupat, în principal, de fenomenologia eroticii juvenile, fixată într-un mediu istoric mai apropiat de noi, şi a introdus ceva din „sărbătoarea fără sfîrşit" proletcultistă numai în chip de „flash-back"-uri ori de confesiuni subiective. Totuşi, nu sînt fără sens sugestiile pe care le-a adus, mai cu seamă că, un moment, Alexandru Dan Popescu părea a încerca o proză politică, de o formulă... cinematografică; el a introdus, ici şi colo, în roman, fragmente dintr-un text, produs (convenţional, desigur) de junele indrăgostit, care ar fi vrut să scrie un fel de scenariu de film despre insurecţie şi comunişti. Acest „scenariu", de un talent indiscutabil, este însă un alt „roman" şi prozatorul îl poate dezvolta, cred că fără dificultate, în altă parte, mai tîrziu.

De altfel, „Şi noi am purtat lodene" e un asemenea „roman al romanelor virtuale" : pe o parte, scenariul insurecţiei, văzut în chip senzaţional (ca în „Incognito" de Eugen Barbu), apoi, viaţa festivă în „obsedantul deceniu", amorul unui tînăr cu o femeie mai în virstă decît el, în fine umbra persistentă de „bildungsroman" care pluteşte pretutindeni căci în ultimă analiză acesta a fost şi ţelul lui Alexandru Dan Popescu, de a instrui în naşterea conştiinţei morale în bărbatul tînăr şi vitalist. Din ce motiv prozatorul nu s-a oprit să dezvolte totul şi să dea o construcţie de tip colosal nu cred că interesează excesiv : el a vrut să descrie biografia unui om care trăieşte intens şi pripit şi nu putea să facă aceasta decît cu o metodă pe măsură.

„Şi noi am purtat lodene" e un roman cinematografic nu doar din pricină că ar conţine fragmente propriu-zise de „scenariu", mişcarea lui alertă, decupajul, cum se zice, optica ultimă asupra materiei umane şi sociale sînt discontinui, ca în film. Marile însuşiri pozitive, detectabile aci, derivă de altfel din acest cinematografism. Alexandru Dan Popescu reprezintă în proza românească o formulă de felul romanului picaresc, aventuros atît pe cît era posibil în momentul istoric prezentat, cultivînd, ca şi C. Turturica, (din „Filosof de închiriat" şi „Tribunalul fiecărui individ") dar mai puţin adînc decît acela, o largă investigaţie în medii felurite. Lumea lui, festivă, juvenilă, simpatică, plină pretutindeni de „prieteni", de „amici", şi de „cunoştinţe" e lumea lui Mitică, reflexul tîrziu şi modern al „berăriei", cu adevărata ei filosofie dezinteresată. Prozatorul ne-a înfăţişat cu alertele spiritul inocent al bandelor de prieteni, boema selectă, imaginînd un fel de proză automobilistică, de unde nu lipsesc poezia „schiului", a „litoralului", a vacanţelor. „Şi noi am purtat lodene" este romanul „balnear" prin excelenţă, umanitatea pe care a izolat-o Alexandru Dan Popescu e aceea a pleziriştilor care trăiesc fără griji, insensibili la viitor, în prezentul veşnic al plăcerii. Optica automobilului de aci, din care prozatorul îşi face o metodă constînd în vivacitatea mişcării epice, are, totuşi, un pandant românesc căci modelul intern al prozei lui e în acel roman interbelic de soiul lui Mihail Sebastian din „Accidentul" şi, în superficie, al lui Camil Petrescu. Însă „plăcerea" vieţii spectaculoase e întărită aci de trepidaţia lumii de azi : „August puternic, explodau cauciucurile de căldură, prima zi de concediu, bani încă destui, m-am trezit primul, am sărutat-o, dormea încă şi a murmurat „Pui", visa, ne-am trezit pe la nouă, amîndoi buimaci, dar bine dispuşi, la zece. Penelopa-Fiat 600 roşu — pornea pe Bucureşti — Constanţa şi retur, ea îmi aprindea ţigările, „prindea" muzică la radio, îmi dădea termosul cu cafea, eu, pilot de încercare, făceam demonstraţia motoarelor Fiat" (p. 81). Această iuteală de evenimente arată, cu ironie şi cu un perceptibil sentimentalism, de stil „melodramatic", care însă îi şade bine prozatorului, izbeşte în romanul lui Alexandru Dan Popescu de peste tot. Sigur, fiind vorba de un debutant, nu totul e aici fără cusur, ba, mă gîndesc că talentul probat de romancier, şi care nu se discută, ar trebui fructificat în direcţia unor teme „mari". Autorul are simţ de observaţie, inteligenţă, un stil nervos deşi prea afectiv (ceea ce, alci, e tolerabil nu însă la infinit), a priceput, cum alţii n-au putut deocamdată s-o facă, tehnica de formulă cinematografică, are, cu totul, tot ce îi trebuie spre a da, esteticeşte, o proză foarte originală. Aşa cum este acum, „Şi noi am purtat lodene" afirmă un remarcabil talent.

Artur Silvestri

REVISTA REVISTELOR

„Apare cînd iese de sub tipar"

● Continuă să apară cu o întîrziere aiuritoare revista **Secolul 20.** Numerele 11 şi 12 din 1981, comasate într-un singur volum, au apărut abia în noiembrie 1982. Acest inadmisibil decalaj produce curioase alinieri calendaristice. Nichita Stănescu a luat **Premiul de poezie Struga,** după cum ne anunţă întreaga presă română, în 1982, dar acest premiu este comentat într-o culegere de articole şi ilustraţii reunite sub titlul **Secolul 20,** pe a cărui copertă scrie 1981. După ce s-au făcut remarcabile eforturi de a transforma **Secolul 20** dintr-un caiet de literatură universală într-o revistă, actualele eforturi care produc apariţia revistei fac drumul invers transformînd **Secolul 20** dintr-o revistă într-un caiet sau almanah cu apariţie neregulată. **Secolul 20** a devenit o revistă cu totul... lunară. Duioasă. **România literară** evită prin contribuţia A-B-C-ului său să consemneze anacronismul unei reviste datată 1981, care apare în 1982 drept care vorbeşte despre numărul 251-252, fără dată. Frăţească atitudine, dar de ce să ne furăm singuri căciula ?

„ATENEU" NR. 155 (OCT. 1982)

Iniţiativa de a dedica un număr întreg dintr-o publicaţie lunară, cum este „Ateneu", „celor ce vin", adică autorilor tineri băcăoani, poeţi prozatori, critici şi dramaturgi este, din cel puţin două motive, extrem de profitabilă. În acest chip, rezultă că a publica mai ales „invitaţi" cu o relativă notorietate, uneori fragilă, stinge pînă şi cele mai puternice sforţări de a crea o tradiţie solidă. Apoi, la examinarea acestui număr inundat de tineri, observăm că talentele „locale" sînt numeroase şi că nu lipsea decît un cadru organizatoric pozitiv spre a le promova : „Ateneu" şi-a luat această sarcină şi îi urăm să o dezvolte la fel de bine cum o face acum.

„Cei ce vin" sînt, la Bacău, tineri scriitori cu o oarecare notorietate, cunoscuţi de aceia care urmăresc fenomenul, precum prozatorul Sorin Preda şi poetul Ion Tudor Iovian, autori cu prezenţă publicistică onorabilă, Ioan Enea Moldovan, Val Mănescu, Dan Nicodim, Dan Nistor — poeţi, prozatorii Petru Cimpoeşu şi debutantul Alexandru M. Preda, un autor notabil care merită urmărit ca şi, de altfel, dramaturgii Viorel Sorin şi Mihai Freamăt şi prozatorul Doru Kalmuski (acesta, cu o biografie literară mai specială). Mediocre, însă, eseurile tinerilor critici Mircea Dinutz şi Tatiana Mihuţ, ca şi acelea al vesnic bombasticului Cristian Livescu (în schimb, Ioan Holban, scrie cu aplicaţie despre „Proza tinerilor").

CARTEA DE DEBUT

Poezie fără simţ critic

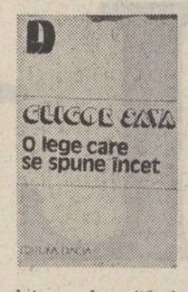

Tîrziu, foarte tîrziu, debutează Gligor Sava (n. 1938 la Arad), lucru ce n-ar depăşi un simplu incident biografic dacă nu s-ar reflecta în poemele copleşite de o sumbră şi grotescă imaginaţie existenţialist-expresionistă, foarte la modă la noi cu mai bine de zece ani în urmă cînd kafkianismul şi literatura absurdului dominau scena literară. Dar şi această descendenţă estetică a greţei şi a uritului — devenită în noua poezie un realism ostentativ şi exasperant — nu ar fi într-un nimic regretabilă dacă valoarea poeziei ar focaliza, cum crede Ştefan Aug. Doinaş în prefaţă, atenţia asupra calităţilor intrinseci ale scrituriii, după opinia noastră tocmai partea cea mai vulnerabilă a cărţii. Iată, aleasă aproape întîmplător o secvenţă din poemul care dă titlul volumului *) : „Dintr-un ochi, / ferocele spirit / devorează viziunea rigiind. / Memoria se tîrîie pe urmele / eroilor. Ei unde sunt ? / În spînzurătoare au rămas / numai oasele. / Cu limba scoasă / vîntul linge ultima neliguire. / Întîmplătorul orgoliu / nu valorează mai mult / decît bătrîna sanie / pe timp de ninsoare / adevărul cară pietre / pînă tîrziu, să nu se / înfunde pasul în abis. / În trupul lui aruncă marea / corăbii fără cîrmă". Exemplele se pot extinde la întreaga zonă de „scriitură modernă", cum ar fi chiar poemul socotit elocvent de prefaţator, unde nu înţelegem ce l-a impresionat : „Amenînţarea nu este vorbă / şi nici ciine / Uneori intră strămoşii în noi / şi desenează ceva / în singe / cu lancea / Numai absenţii îşi şterg intestinele / cu o cîrpă murdară...".

Lipsa evidentă de simţ critic face extrem de inegale versurile cărţii transformîndu-le într-o producţie poetică eterogenă şi derutantă unde nonsensul şi banalul stau alături de sclipiri de lirism autentic : „Printre schelete te vei pierde surd / cu citeva cimitire înfundate în urechi" ; „Viaţa melcilor în borcanele cu spirt / se continuă. Acolo totul încremeşte, / acolo totul îşi păstrează faţa dintîi" ; „Ciinii ling erupţia timpanele se sparg, / un drum biruitor coboară treptele-nnoptării. / Cine are nevoie de sacrificiul eroilor ?" ; „Piatra din praştia copilului / se cuibăreşte în inima păsării". ; „Tu, care ai puşca de vînătoare / în mînă, să nu ucizi / pasărea cîntătoare. / Trilurile ei sunt esenţiale / în viaţa pădurii" ; „Dragostea femeilor / are gustul miezului de noapte", etc.. Nu-i contestăm lui Gligor Sava o anumită ardenţă a rostirii, un patos al comunicării unor viziuni obscure şi delirante, aruncînd urme fantaste asupra lucrurilor, dar din nefericire cuvintele nu se lasă îmblînzite uşor de meşteşugul său poetic, jucîndu-i nu o dată farse dureroase (căci suferinţa creaţiei nu-i trucată) ratind uneori efectul sau, mai rău, schimbînd, ca în prima parte a volumului, terifiantul scontat prin macabru într-un umor negru involuntar : „În fiecare groapă / clănţănesc maxilarele / spălate de ploi" ; „Bunicul sare ţăndări din sicriu / îşi stringe oasele în grabă / şi iar către-nceputul lumii" ; „Vocile ploii îmi ţiuie-n urechi / morţii aiurează în coşciuge", ş.a.m.d.

Volumul ne pare împărţit şi valoric în două secţiuni prin **Pierduta vînătoare,** poem amintind ca imagistică şi ca sens al metaforei de **Vînătorile** lui Dumitru M. Ion. Prima jumătate, în afara unui poem al condiţiei poetului **(Jokeul)** şi de insolitul unor poeme-parabolă, unele vorbind despre puritatea copilăriei, altele creînd un spaţiu cosmaresc plin de întrebări fără răspuns **(Balada desfacerii pînă la inimă, Virtej, Balada pescarului bătrîn, Ceremonia, Hora, Cine va fi),** este invadată de o recuzită grotescă şi sumbră — oase, cimitire, carne putrezind, gropari, spînzuraţi, puhoaie de schelete, dinţi căzuţi din gingie, îngeri ale căror oase trosnesc, şi alte grozăvii care sufocă lirismul. Mai apropoe de poezie sînt poemele din a doua jumătate unde imaginile par a ascunde într-adevăr un sens, chiar dacă acesta rămîne enigmatic. **Pierduta vînătoare, Arderea de tot** (cam discursiv) sînt ample metafore construite coerent, ca un întreg. Frumoase sînt poemele invocaţiilor fiului către mamă **(Eu unde mă duc)** şi cele în prozodie tradiţională către Esenin.

Rostirea eliptică şi libertăţile surprinzătoare ale cuvîntului vin aici din poezia lui Nichita Stănescu : „Peştii nu sunt decît / un motiv al apei / Setea nu e decît / o născocire a apei. / Noi suntem o întîmplare / între apă şi peşti". Demn de tot interesul, deşi inegal, **O lege care se spune încet,** poem format din versete sau „paragrafe", prilejuieşte poetului o seamă de versuri remarcabile : „Mamă, basmaua ta cărunţă / îşi ţiriie culoarea spre amurg / Duios, din părul tău de nuntă / numai eu am rămas să curg". Îl aşteptăm pe Gligor Sava mai limpezit.

Alexandru Condeescu

*) **Gligor Sava : „O lege care se spune încet". Prefaţă de Ştefan Aug. Doinaş, Ed. „Dacia".**

BREVIAR

● **ADEVĂRURI CÎŞTIGATE ÎNCET, DAR SIGUR.** Un studiu masiv, publicat în ultimele două numere ale revistei „Argeş", sub semnătura lui Victor Atanasiu, ia în discuţie la „Cronica reeditărilor" monumentala „Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent". Ceea ce atrage atenţia în această contribuţie eseistică onorabilă e, în principal, ideea, exprimată hotărît, că G. Călinescu ar fi un critic absolut „modern" : „Străvitoarea impresie de modernitate", reperată de V. Atanasiu, e pentru acest comentator, un argument în a depista, la G. Călinescu, elemente adînci pe care le-au dezvoltat Jean-Pierre Richard şi Nothrop Frye. Alături de sugestiile venite, mai demult, de la alţii, à propos de modelele „bachelardiene" şi „structurale", aceste notaţii de acum sînt încă un argument la valabilitatea protocronismului, ale cărui adevăruri sînt cîştigate încet, dar sigur.

● **DIALOGUL ARTELOR.** Ingeniosul muzicolog Doru Popovici, care e şi un compozitor de renume, a creat, prin intermediul emisiunii radiofonice „Clio şi Euterpe", un foarte interesant dialog între muzică şi literatură, pe care îl concretizează, cu perseverenţă, şi în alte prilejuri. Recent, din iniţiativa lui Doru Popovici, a avut loc la Muzeul Literaturii Române din Bucureşti o seară muzicală „G. Călinescu" la care şi-au dat concursul, pe lîngă iniţiatorul acestei manifestări, Emilia Petrescu, Dan Grigore şi Mihai Constantinescu. În această sinteză a vocilor, a pianului şi viorii, gîndul grav şi emoţionant al lui G. Călinescu şi-a regăsit, parcă, originara condiţie.

● **DICŢIONAR BRAŞOVEAN.** Cînd va fi, în fine, terminat excelentul „Dicţionar al scriitorilor braşoveni", alcătuit de M.N. Rusu, şi publicat în revista „Astra", şi în „Braşovul literar", va constitui încă o foarte utilă sinteză „regională", aşa cum, din păcate, avem încă prea puţine (contribuţiile lui F. Firan pentru Oltenia, cea a lui Al. Oproescu pentru Buzău şi a lui Gh. Jurma pentru Caraş-Severin nu au fost urmate deocamdată de altele). Pentru istoria literară generală a literaturii române, contribuţii precum sînt acestea pe care le-am amintit au o valoare inestimabilă ca document bibliografic.

● **„CRITICA. ISTORIE, ACTUALITATE".** Sub acest titlu, în „Caiete critice nr. 11", Romul Munteanu face cîteva interesante aprecieri asupra unei istorii a literaturii române" apărută în 1979 şi alcătuită dintr-un colectiv condus de Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Criticul observă, cu o mare surprindere, modul în care N. Manolescu tratează critica şi istoria literară interbelică, văzute de acest autor „ca pe nişte cenuşărese ale culturii". Citîm din intervenţia lui Romul Munteanu : „Despre M. Dragomirescu aflăm că a fost elev al lui Maiorescu şi a creat un sistem **pretenţios.** Care erau componentele acestui sistem, cititorul nu poate afla din această relatare. Liviu Rusu a **sistematizat** domeniul liricii (cum ?). Zarifopol şi Ralea sînt eseişti cu formaţie franceză, cărora criticul le dă o notă mai mare socotindu-i **agreabili, inteligenţi şi expresivi.** Despre Cartojan autorul ne avertizează că a fost specialist în literatură veche, iar şcoala clujeană (D. Popovici, I. Breazu) e academică şi profesională. Cr, informaţiile sumare despre aceşti cercetători nu sînt numai inutile. Ele tulbură o întreagă **serie de valori** din această epocă şi nu pot crea decît confuzia pentru cei ce nu cunosc operele acestor eruditi învăţaţi, care au impus în istoria şi critica româneaşcă unele sisteme cu ecou european".

A.S.

Elogiul cărții și tiparului românesc

Tiparul a fost o importantă și frumoasă cucerire a Renașterii, iar cultura română l-a pus în funcțiune chiar în această epocă, prin tipăriturile masive de la Tîrgoviște, cu literă chirilică : **Liturghier** (1508), **Octoih** (1510), **Evangheliar** (1512), acestea fiind printre cele dintîi în acest sens.

În legătură cu istoria tiparului românesc, s-au publicat numeroase și valoroase contribuții, ca o ultimă lucrare în sinteză fiind de notat cea dată de Mircea Tomescu, **Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918** (1968), dar ceea ce au realizat recent Dan Simonescu și Gheorghe Buluță este de o concepție nouă și de un succes științific remarcabil. Intitulată modest **Pagini din istoria cărții românești**[1], lucrarea respectivă este, de fapt, o istorie completă a scrisului și tipăriturilor românești de la începuturi și pînă în zilele noastre, cu informația la zi și cu judecăți noi asupra datelor de cultură, literatură și carte, bazate, firește, și pe cercetări personale. Întreaga lucrare este bogat ilustrată cu sute de reproduceri bine și variat alese, de la foi de titlu și pagini de text pînă la reproducere de gravuri, miniaturi, inițiale alfabetice și embleme de editură. Elegant puse în pagină, cu o tipărire de tip ofset, aceste ilustrații completează viu informația. Pe de altă parte, vinietele datorate lui Victor Mașek potențează calitatea prezentării artistico-grafice a tipăriturii.

Fiind vorba, în esență, de carte și de funcțiunile ei multiple, autorii au dat lucrării o structură adecvată materiei. Se pornește just de la alfabetele folosite pe teritoriul României, incluzînd o scriere ideografică conținută de tăblițele de la Tărtăria, județul Alba, descoperite în 1961, de prin secolele IV—III î.e.n., mai vechi deci decît cele sumeriene de la Uruk. Se iau în considerație, de asemenea, cele mai vechi urme de alfabet latin **(Decebalus per Scorilo** etc.) și grecesc sau existența unui scris cu litere runice de origine veche germanică (prin goți), semne apropiate de răbojul românesc, precum și cele dintîi inscripții cu litere chirilice. Se atestă astfel o magmă de cultură veche.

Trecîndu-se la manuscrisele din secolele XV—XVI, se insistă asupra marilor valori de artă grafică românească în litere chirilice, cu admirabile miniaturi, și ornamente pictate în culori, încît au împînzit Europa și unele s-au păstrat în biblioteci din Oxford, Paris, München, Viena, Leningrad, Moscova, Sofia sau Belgrad, precum este acel celebru și inegalabil **Evangheliar** slavo-grec scris și pictat de Gavril Uric la mănăstirea Neamț, în 1429, existent actualmente în Biblioteca Bodleiana din Oxford. Altele au rămas în țară, după peripeții, cum a fost cazul, adăugăm noi, altui celebru **Evangheliar**, lucrat, din porunca lui Ștefan cel Mare, de Nicodim de la Putna, în 1473, ferecat și dăruit de voievod mănăstirii Humor în 1477, călătorit în 1538 cu Petru Rareș la Ciceu în Transilvania, apoi la Constantinopol, revenit în 1541 în țară și depus din nou la Humor. Putea să rămînă peste graniță și acest manuscris, singurul care conține un portret în culori al lui Ștefan cel Mare, cel mai prețios.

Ca un preambul la introducerea tiparului, autorii dau știri despre transilvăneni care au lucrat în străinătate la incunabule, de asemenea despre valoroase incunabule și numărul lor, existente în bibliotecile românești, unele dintre ele rare și de mare artă grafică, precum este **Liber chronicarum** (1493) de Hartmann Schedel, cu date despre români. În ce privește introducerea tiparului se arată întemeiat că este printre cele dintîi în sud-estul Europei (probabil și față de Europa Centrală, dacă se ține seamă de continuitate), iar activitatea lui Coresi poate fi comparată într-adevăr cu a unui Henri Estienne sau Claude Garamond din Franța, acordîndu-i-se, pe bună dreptate, un capitol special pentru meritele și întreprinderile lui îndrăznețe, luminate cu știri noi. De la începutul tiparului se observă linia originală a literei, viguroasă și clară, distincția gravurilor și a frontispiciilor (și în reproducere). În aceeași vreme o tipografie a ființat și la București (lucru nou), pe lîngă cele de la Tîrgoviște, Brașov, Sibiu, Orăștie. Dar Transilvania adună cartea de tip divers : slavo-română (bilingvă), prin **Evangheliarul** (1551—1553) datorat lui Filip Moldoveanu și păstrat într-un singur exemplar la Leningrad ; prin cărțile în limba latină, greacă sau germană, inițiate de Honterus la Brașov, prin activitatea lui Gaspar Heltei la Cluj (tipărește și un **Catehism**, 1550, în maghiară). Revelatoare și de scară europeană este activitatea în latină și maghiară a lui Kis Miklós (a tipărit cărți și în Olanda) sau Mihai al lui Ștefan (Istvanovici), care, plecat din Ardeal, tipărește cărți în Georgia în limba localnicilor. În acest fel de context universal este urmărită cartea românească și în secolele următoare, insistîndu-se competent asupra momentelor-cheie. Pentru secolul al XVII-lea, de pildă, după ce prezintă epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu, voievozi de țară, dar și voievozi de carte, se dă atenție specială, cu date puțin cunoscute, **Noului Testament** de la Alba Iulia (1648), ca „document al unității limbii literare românești", și **Bibliei de la 1688**, ca monument de artă grafică, pecetea lui Constantin Brîncoveanu, pe exemplarul dăruit mănăstirii Hurez, fiind o dovadă în plus a grijilor voievodale. De asemenea, secolul al XVIII-lea înseamnă o înflorire mai mare a cărții, cu noi tipografii la Buzău, Rîmnicu-Vîlcea, Rădăuți și cu monumente de artă grafică ce se măsoară cu cele mai bune din Occident. Tot timpul însă a fost în privilegiu cartea religioasă, încît scrierile laice (cărțile populare și istoriografia) au circulat în manuscrise, revenindu-se deci într-un capitol și asupra acestora, pentru secolele XVI-XVIII. Între altele, autografe ale unui Grigore Ureche sau Ion Neculce îi readuc viu printre cititori, prin ductul scrisului lor autentic, iar talentul ilustratorilor apare uneori extraordinar, ca într-un desen la **Alexandria** (p. 77), care reprezintă transportarea cu omenie de către Alexandru Machedon a adversarului său Darius — împărat la cetatea acestuia, fiind bolnav. Liniile dinamice ale zmeilor de cai (și frumoși) și ale roților cu spițele înmulțite, pentru a da iluzia goanei vertiginoase, sînt de inventivitate inedită.

Nu se putea să nu fie înscris un capitol despre circulația cărții românești, cu concentrare în Transilvania, unde figura ciobanului Badea Cîrțan (reprodusă), colportor de zeci de mii de cărți între confrați, ajuns pe jos la Roma, coboară nu din veac, ci din milenii, ca întruchipare a unei rezistențe și permanențe naționale. Nu se putea să nu se vorbească de arta legăturii cărților, cu urme de tipărituri mai vechi, păstrate accidental în aceste legături, și de asemenea s-a introdus bine un capitol despre tipografii de carte românească în străinătate : la Bratislava, Roma, Viena, Buda, Leipzig, Graz, unde au apărut cărți de căpătîi, precum cele ale latiniștilor, sau unele dintre primele periodice („Fama Lipscăi").

Trecînd la epoca modernă și contemporană, datele se înmulțesc, rolul unor Heliade Rădulescu, Gh. Asachi, M. Kogălniceanu, N. Bălcescu, C.A. Rosetti etc. crește, tipografiile iau amploare și intră în mare flux traducerile din literaturi străine, în special din franceză. În acest sens, are loc o industrializare a cărții, iau naștere colecții și „biblioteci" de carte, între care se remarcă cea de lungă existență : „Biblioteca pentru toți". În același timp se arată, cu amănunte, cum au luat ființă marile edituri, mai ales după primul război mondial : Cartea Românească (1919), Cultura Națională (1921), Scri-

I. C. Chițimia

[1] **Dan Simonescu, Gh. Buluță: „Pagini din istoria cărții românești", București, Editura „Ion Creangă", 1981, 192 p., cu numeroase ilustrații în text și în afară de text (în culori).**

Continuare în pag. a 10-a

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Rescrierea în colectiv a istoriei literaturii române, despre care se vorbește tot mai insistent și pe bună dreptate, nu se poate face, desigur, fără un orizont cultural larg, de unde elementul estetic propriu-zis capătă explicații mai adecvate și în definitiv semnificații adînci pe care adevărul nu le poate ocoli. A vorbi despre istoria cărții românești, despre Eminescu, despre literatura sadoveniană al cărei cod adînc iese și din mulțimea de cărți românești vechi și noi, din hrisoave și urice, din codice, a vorbi despre vechile documente de limbă românească așezate alături de cercetările moderne cele mai noi înseamnează a vedea în desfășurarea culturii românești momentele mari de continuitate, pilonii ei pe care vremea nu-i poate zgudui.

Omul modern, cu toată cultura lui inovatoare, nu-și poate descifra condiția în univers fără a consulta periodic tradițiile culturale rezistente ; o cultură care își ignoră tradițiile și nu le dezvoltă în spiritul lor autentic, național, este, desigur, o cultură care se marginalizează voluntar. „Fondul principal al culturii române" e, de aceea, continentul peren la care trebuie să ne întoarcem întotdeauna spre a porni, de aci, mai departe.

O carte de poezie:

Codicele voronețean

Sînt toate semnele că I. I. Bumbac *(1882) care data* Codicele Voronețean *în secolul al XI-lea,* I. G. Sbiera *(1885) care-l origina în secolele al XII-lea — al XIII-lea și* A. Densușianu *(1885) care-l împingea înaintea secolului al XIV-lea au dreptate. Argumentele pe care le-a adus* I. C. Chițimia, *într-o serie de articole publicate de revista „Luceafărul", la puțină vreme după apariția excepționalei ediții datorate* Marianei Costinescu *(Ed.* Minerva, *1981), conving că varianta cea mai îndrăzneață e și cea mai adevărată, pentru că, odată stabilite similitudinile cu modelul latin, devine evident că operația de translație trebuie să se fi executat într-o epocă de tot timpurie, cînd acesta circula încă pe teritoriul românesc : deci înainte de proliferarea modelului slavon.*

Firește, versiunea pe care o cunoaștem (al cărei termen ad quem *a fost fixat cu precizie la 1580) nu poate să reproducă întocmai redacția din urmă cu cinci secole. Topica a rămas, așa cum s-a dovedit, în bună măsură intactă. Copiștii n-au „îmbunătățit" decît lexicul, renunțînd la cuvintele care își pierduseră între timp înțelesul și înlocuindu-le cu altele, care erau uneori de origine slavonă. Frumusețea originară a limbajului s-a transmis însă prin veac, scriitorul-traducător fiind un poet desăvîrșit. În limba lui «rîriită», el observă cu finețe psihologia grupului uman contrariat de succesul lui Isus :* „...Acea înțeleaseră toți iudeii și elenii, câți viia întru Efesu, și năpădi frică spre toți ei și măriia-se numele Domnului Iesus. Și mulți de câți au credzutu veriia ispovedindu și spuindu lucrurele sale. Destui de ceia ce făcea farrmăce adura-și carrțile și le arrdea între toți. Și băgară sama prețului loru și aflară cinci întunearece de arrgintu. Și așa tare cuvîntul Domnului crestea și se întăriia...". *Scriitura se remarcă printr-o fluență cu nimic mai prejos de aceea a textelor din franceza de început, acelea mult mai inințeligibile și mai încurcate. Poetul român are mînă făcută : din materialitatea lui r face o muzică de chimvale, pe care o îndulcește cu șiruri de gerunzii și imperfecte la persoana a III-a, orînduite în vers baladesc, așa cum se întîmplă în finalul pasajului de mai înainte.*

În general, el nu se lăcomește la cuvinte multe. Știe să fie econom, zugrăvind din cîteva linii un tablou al mulțimii : „...Cînd fu noao a sfîrșit dzilele, ieșimu și mergeamu petrecîndu noi toți cu muierile și cu feciorii pînră afară de cetate. Deaci nă închinărămu genruchiele lîngă mare și nă rrugămu și nă sărutămu urul alaltu". *Neîndoielnic, poetul Codicelui urmărește efectul artistic. Figurile în care implică metalele prețioase (aurul și argintul) nu pot fi întîmplătoare, căci alcătuiesc o rețea sugestivă.* „Cinci întunearece de arrgintu" *implică un splendid oximoron, iar actul de a număra întunericul e nichitian. Cum va proceda* Emil Botta *mai încoace, el caută personajelor porecle savuroase :* „Și Dimitrie oarecarele cu numele, arrgintu-tăietoriu, cel ce făcea case de arrgintu Arrtemideei...". *Aurul și argintul, metalele inoxidabile, reprezintă termenii cei mai de sus ai antinomiei efemeritate-eternitate, de cealaltă parte aflîndu-se calitățile sufletului și ale inimii. Ele sînt cheia unei pilde de o tulburătoare plasticitate a dezagregării materiei :* „...Bogătatea voastră putredi și veșmentele voastre moliile mîncară-le ; aurul vostru și arrgintul rruginri și rrugira loru întru mărrturie voao fi-va și mînca-va trupul vostru ca focul...". *Antinomia revine în paginile* Codicelui *cu aceeași pregnanță plastică.* „Credința", *se spune într-un loc, este* „multu mai cinstită de aurul cela ce piare de focu ispititu", *iar într-altul, imaginii exemplare i se adaugă o nuanță sangvinică picturală :* „...nu cu rrugirosul arrgintu sau auru izbăvitu-vă de deșarrta a voastră viață de tătînri pridădită, ce cu singele cela curatul ca de mielușelu nevinovatu și nespurrcatu Hristos".

Traducătorul Codicelui *e în chip egal un poet aplicat atît al opulenței, pe care apostolul Petru o incriminează, cît și al purității ascetice, pentru care același apostol pledează insistent :* „...Socotiți cu frică curată viața voastră cu ce easte, nu cu împletiturile părului de pre afară și cu podoabele aurului sau cu frumseațea veșmentelor, ce cu ascunsă înremă omului întru nerruginră blînda și tăcuta duhului, cea ce easte între Dumnedzeu multu prețu...". *Totuși, se poate hotărî că poetul* Codicelui *excelează în imageria efemerității, în acest registru trebuind să i se caute emblema specifică. Iată-l evocînd floarea, cu o senzație de Grigore Vieru :* „...Că amu cumu e floarea ierrbiloru ce treace, deca străluce soarele cu zăduhul, seacă iarrba și floarea ei cade și dulcea-frumseațe a feațeei ei piare". *Interesant, «păcătosului» nu i se pune în față un tablou terifiant, ca în contemporana, probabil, Divina Comedie, ci unul al floralului care se scrumește sau al materiei impalpabile care se destramă :* „...Ce va fi viața voastră ? Aburu easte, cea ce puținelu iveaște-se, după acea piare...".

Desigur, structura metaforică vine din originalul latin, dar se poate constata cu ușurință ce captează mai profund sensibilitatea celui care-l transpune în românește. Or, destinul ființei îi absoarbe toate energiile lirice, atît pe latura gracilității ei în univers, cît și pe aceea a eternizării prin consecvență morală. Fraza elegiacă va alterna, în consecință, cu aceea apoftegmatică. Din loc în loc, poetul sacru își pigmentează textul cu cîte o „învățătoare tremeteare" : „...nu cu cuvîntul numai, ce și cu lucrul se arrate credința" ; „...arrată-mi credința ta din lucrurele tale și eu voiu arrăta ție din lucrurele meale credința mea" ; „Cumu easte trupul fără sufletu morrtu, așa și credința fără lucru moarrtă easte" etc. *Nu o dată, formulările aforistice memorabile se înlănțuie ca firele colorate într-o țesătură, lăsînd în urmă un desen viu, cu tentă expresionistă :* „...Cel ce cu cuvîntul nu greșaște, acela e bărrbatu desfîrșitu, tare a-și înfrîra totu trupul. Adecă amu cailoru zăbalele în gură lă băgămu se supuie-se noao și totu trupul loru întoarcemu Adecă amu și corabiile, atîta fiindu și de izeacleanu vîntu găsite, și se întorrcu de mitiutea cirrmitoare a dereptătoriului încătruo va din străminare. Așa și limba, mitiutelu mădulariu easte și foarte se laudă. Adecă puținu focu cîte lucrure arrde ! Și limba easte focu, frumseațea nedreptăției. Așa și limba : rrădică-se întru mădularele noastre și spurrcă totu trupul și păleaște împregiurul născutului nostru, pălitu de ghieenu". *O astfel de pictură nu poate fi comentată decît în termenii în care* Lucian Blaga *analiza tabloul cu lupi al pictorului* Marc. *Nu avem aici limba nici ca* „mădulariu", *nici ca organ ideal : poetul varsă tot felul de comparații în pogină, unele de rezonanță cosmică, altele grotești, de culoare argheziană, în dorința de a-i surprinde «animalitatea sfîșietoare». Și, ceea ce e curios, deși Iacob mizează pe finalitatea morală a imagisticii sale terifiante, autorul* Codicelui *nu-și poate reprima extazul în fața acestui mecanism diabolic cu care Esop încorona toate relele lumii. Plin de admirație, dacă nu de-a dreptul fermecat, traducătorul român își asumă pînă la capăt această descripție singulară. Înainte ca scrisul în slavonă să apară la noi, el este un mare poet în limba română. Capodopera sa :* Codicele.

Constantin Sorescu

In această pagină reproduceri din volumul „Pagini din istoria cărții românești"

O ediție singulară:

Poeziile lui Eminescu

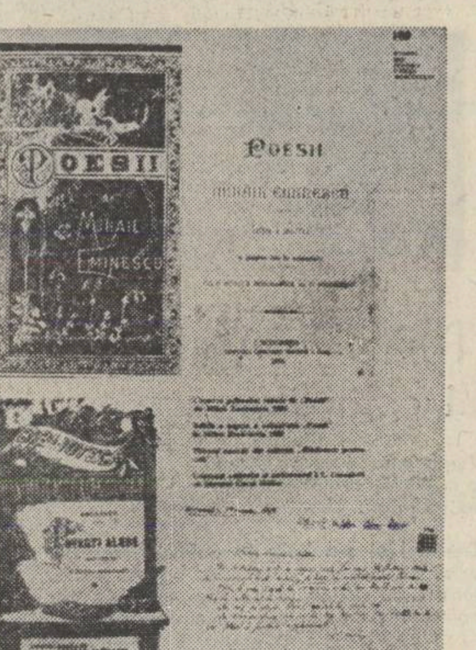

Eruditul cercetător al operei lui Eminescu, **prof. D. Murărașu** a publicat o nouă ediție a **Poeziilor lui Eminescu**, reluind mai vechea sa realizare de acum un deceniu, care stă acum alături de faimoasa ediție academică Perpessicius, avînd însă o structură diferită : editorul de azi ne dă în cele trei volume un Eminescu întregit cu postumele așezate la rînd, cronologic deci, cu poeziile tipărite de poet însuși, definitivate de el (antume), acestea fiind tipărite cursiv, pentru a le deosebi de postumele pe care Eminescu le-a păstrat în sertar, cu gîndul, poate, de a le mai perfecționa. Demult încă, postumele fuseseră publicate, intrînd astfel în splendida moștenire poetică a lui Eminescu ; mai mult încă : s-a spus în ultimul timp de către unii cercetători că adevărata valoare a creației eminesciene stă în postume, nu în ceea ce conștiința artistică atît de exigentă a lui Eminescu a dat la lumină, publicînd succesiv cele numai vreo 60 de poeme. Maiorescu alegînd o serie nouă din manuscrise pentru a completa volumul pregătit pentru tipar în toamna lui 1883, cînd poetul se afla bolnav la Viena ; **ediția princeps** de acum un secol conține 64 de poezii (inclusiv variante la **Mai am un singur dor** ; un exemplar rarisim azi, cu portretul poetului, numai o parte a ediției Maiorescu avînd acest portret, se află în biblioteca noastră).

D. Murărașu este consecvent, în mod admirabil, cu un atașament științific și afectiv de o viață : ediția sa este critică, deci s-a oprit la ceea ce a putut ameliora textul eminescian, ca urmare a cercetărilor continue asupra moștenirii literare unice a poetului național ; a ales cu discernămînt estetic acele postume care pot sta alături de opera majoră, publicată acum un secol și, în continuare, pînă la ediția academică Perpessicius ; a redactat un vast aparat de comentarii și note de o mare utilitate, de adîncă erudiție, pentru mai buna cunoaștere și prețuire a operei poetice a lui Eminescu. Firește, așezarea nouă, cronologică, în cele trei volume ale ediției de față, creează o impresie nouă, mai adîncă și mai exactă asupra viziunii și mijloacelor poetice eminesciene. Tensiunea artistică atît de concentrată, născută din lectura edițiilor anterioare este modificată în mod considerabil prin lectura unui imens material poetic de o diversitate frapantă, cum e cazul în spațiul creației anului 1873 ; cînd trecem de la **Înger și demon** și **Floare albastră** (în care Vladimir Streinu vedea nucleul însuși al lirismului eminescian) la poezii minore ca **Ah, mierea buzei tale** sau la **Din Berlin la Potsdam**, e o cădere abisală parcă ; alt registru, altă voce, altă artă, — de unde se vede că Eminescu știa ce alege pentru tipar și ce lasă pentru finisare mai tîrziu. E adevărat că postume ca **Mitologicale, Memento mori** sînt creații de geniu, ca alte sute și sute... Încît cititorul ediției bogate, întocmită de eruditul literat D. Murărașu, se poate desfășura străbătînd imensitatea poemelor, configurînd unica forță a verbului eminescian și infinitul conceptelor, viziunii, imaginilor acumulate în operă.

Primul volum cuprinde poeziile tinereții, de la debutul din 1866 la **Familia** lui Iosif Vulcan, pînă la 1874, inclusiv (în final poezia **Napoleon**, punct de plecare pentru **Oda — în metru antic** de mai tîrziu, 1882, acum un secol). Al doilea, se deschide cu **Făt-Frumos din tei** și se încheie cu postuma **Minte și inimă** (1879) ; în fine, al treilea volum, în plină maturitate, debutează cu **Preot și filosof**, care precedă cunoscuta elegie **O, mamă...** (1880), și se încheie cu **La steaua**, inclusă de Maiorescu în ediția princeps din 1883 ; urmează și un capitol poetic aparte : traduceri și prelucrări, în care putem urmări interesul poetului pentru opera unor poeți de mare reputație, din care a tradus sau a luat teme pentru unele exerciții poetice, de-a lungul scurtei sale existențe : Schiller a tradus la 18 ani ; cunoscuta poezie **Mănușa** figurează în această anexă, nu printre poeziile antologiei tradiționale, difuzată de un secol încoace ceea ce pare natural, explicabil deci ; la fel, **Foaie veștedă** de Lenau e dată aici ca simplă traducere ; **Viața** e traducere din Thomas Hood, ca alte poezii traduse din clasicii latini și greci. Evantaiul contactelor poetice este larg, dar resursele expresiei românești par la Eminescu mereu noi și inepuizabile : un geniu verbal uimitor pe fiecare pagină...

Cadrul foarte amplu al comentariilor ne este cunoscut de multă vreme ; D. Murărașu publicase de-a lungul deceniilor numeroase studii și ediții ale operei eminesciene ; asupra patriotismului gîndirii și creațiilor poetului insistase într-o carte voluminoasă acum o jumătate de secol. Sinteza cercetărilor sale aprofundate se găsește în partea a doua a fiecăruia din cele trei volume recente, pe 120—180 de pagini mari, întregind ceea ce ne-a dat într-o carte : **Comentarii eminesciene**, 375 pag., 1967, — în care cercetătorul se limita la unele teme specifice construcției poetice eminesciene, în vreme ce aici avem date lămuritoare pentru fiece problemă aparte a textului. Comentariile acestea merg uneori foarte departe în trecutul culturii și limbii noastre, adunînd detalii neașteptate pentru înțelegerea sensurilor și sugestiilor implicate în construcția poetică. Așa, pentru **Epigonii** sau pentru **Mureșanu**, poemul întins din 1876 (vol. II, p., 331—341, comentarii) ; sau, mai ales, pentru cele cinci **Scrisori** pentru care editorul de azi ne dăduse acum cîțiva ani un întreg volumaș din seria destinată școlii, explicînd toate detaliile acestui grandios capitol de poezie eminesciană (cf. vol. III, p. 214—274 din această ediție). D. Murărașu citează la tot pasul realizările ediției Perpessicius, dar adesea o completează și propune interpretări și soluții noi, personale, corectînd uneori opinii ale predecesorilor. El are avantajul cercetărilor recente acumulate pentru mai buna înțelegere a operei poetului național și stăpînește o imensă arie a culturii universale, inclusiv a antichității greco-latine pe care Eminescu a cultivat-o constant ; trimiterile la scriitorii antichității sînt frecvente în comentariile editorului de azi. Se știe că D. Murărașu este unul dintre cei mai autorizați cercetători, afirmat de o jumătate de secol, al ecourilor clasice antice din opera poetului (cum se vede în volumul tocmai apărut : **Eminescu și clasicismul greco-latin**, antologie de studii, întocmită de Traian Diaconu, Ed. **Junimea**, col. **Eminesciana**, 1982, p. 125). Foarte numeroasele apropieri, coincidențe și influențe străine sînt instructive în ansamblul comentariilor, dar adesea Eminescu rămîne singular în tratarea atît de personală a unei teme poetice. La antipodul celor care văd peste tot influențe străine în opera poetului se află A. Guillermou care în teza lui de doctorat la Sorbona : **Geneza interioară a Poeziilor lui Eminescu** (Paris, 1963, traducere publicată de noi, împreună cu G.Pârvan, la **Junimea, Eminesciana**, 1977) a combătut tendința multora de a subordona pe Eminescu poeților universali care i-ar fi inspirat una sau alta dintre poeme sau teme, cu detalii existente disparat și la alții. Autorul francez care ne-a dat ample comentarii eminesciene, subtile adesea, nu se află însă citat niciodată în comentariile acestei ediții noi ; Rosa del Conte e o singură dată și atunci pentru a fi contrazisă (I, p. 349 ; pot sublinia acest aspect al documentării mai noi în deplină obiectivitate : nici una din cărțile și studiile mele nu este citată vreodată) ; și L. Gáldi merita o mai atentă privire, căci studiile sale sînt solide, ca ale altor cercetători străini.

Ediția nouă Murărașu este desigur un cîștig real pentru cunoașterea aprofundată a poeziei lui Eminescu, aducînd un prețios material informativ față de ediția Perpessicius, fundamentală sub raportul textelor, variantelor și al comentariului literar. Prin cercetările asidue ale editorului de azi știm mai multe despre implicațiile și etapele, despre mediul și fazele succesive ale creației poetului național ; mai mult : sînt îndreptate unele erori de lectură a textului definitiv, beneficiind de investigațiile filologice recente. Rezultatele cele mai importante ale acestora sînt consemnate în cele 5 tabeluri de rectificări la textele poeziilor, rectificări incluse de redactori în **Dicționarul Eminescu** (1968), realizat sub conducerea lui Tudor Vianu, care nu a mai apucat să vadă acest mare Dicționar publicat (murind în 1964). Acele tabeluri sînt esențiale pentru o ediție critică nouă a Poeziilor lui Eminescu (ceea ce am mai spus de mai multe ori în ultimii ani).

Corecțiuni importante introduse în textul poeziilor, în conformitate cu realitatea limbajului eminescian, se impuneau încă de acum două decenii, după analizele critice din revista **Limba română** și mai ales după publicarea tabelurilor de corecțiuni pe care — cum am spus — le conține marele „Dicționar al limbii poetice a lui Eminescu" (1968). Eminescu a scris **fața**, iar nu **fruntea** în versul din **Călin** : „Cînd pierdută razimi fața de-arzătorul meu obraz" (v. 99) ; corect : „mîndru **lacrimile-ți săd** (ib., v. 104), iar nu modernizînd, ca în toate edițiile de pînă acum : **lacrimile-ți sed** ; în **Strigoii**, poetul a scris „Cum ei mergînd **ca vîntul** se ceartă și se-ntreabă" (v. 251), iar nu : **mergînd alături...** ; în **Singurătate** — poezia pe care Maiorescu a pus-o în fruntea volumului din ediția princeps de acum un secol, opera întreagă fiind rînduită după gustul criticului, iar nu cronologic —, Eminescu a scris : **painjiniș, învăliș, grieri** pe care edițiile precedente le-au modernizat, Murărașu aducînd textul la forma autentică a acelor cuvinte (cu nuanța fonetică populară) ; în **Scrisoarea II, v. 67 : Capul greu** cădea pe bancă, **pereau** (=piereau) toate-n infinit", cum a propus acum două decenii V. Bucescu, în loc de ilogicul : **păreau toate-n infinit**, o confirmă corecțiunile introduse de Dicționarul Eminescu ; și alte multe îndreptări în textele tradiționale ale acestei opere fac din ediția aceasta un instrument de lucru indispensabil, o sursă de ameliorări ale edițiilor populare care vor urma. Credem însă că au mai rămas anumite retușuri de făcut pe texte, îndreptări impuse de rezultatele verificării riguroase a manuscriselor eminesciene, înfăptuită acum două decenii, cînd redactam **Dicționarul Eminescu**. Apreciind valoarea deosebită a celor două ediții fundamentale ale Poeziilor lui Eminescu, — ediția academică Perpessicius și aceasta Murărașu, realizată după un criteriu nou, al cronologiei postumelor puse alături de antume ; ne referim la îndreptări posibile, pentru realizarea unei conformități mai riguroase față de specificul eminescian al limbajului ; iată detalii pe

Gheorghe Bulgăr

Continuare în pag. a 10-a

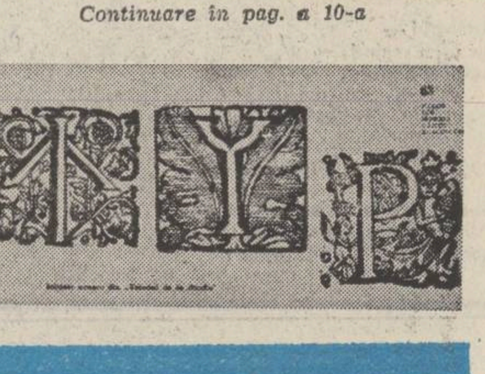

Natură și reverie maternă

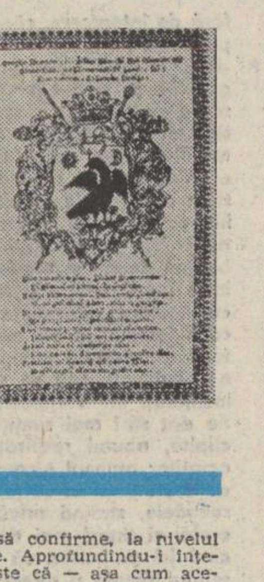

Sadoveanu se întoarce mereu spre trecut și spre natură, într-un gest semnificativ al regresiunii, sesizat, de altfel, de exegeți. Trecut și natură sînt însă același lucru : reîntoarcere la origini, spre copilăria lumii, la principiul feminin : Magna Mater. MAMA. „Cornurile cîntau din cînd în cînd dulce, fără sunet, în ziua mohorîtă. Și cum mergeam, deodată îmi veniră în minte icoane din trecut, icoane de toamnă, și simții ceva din luminosul **odinioară**, adiind în mine, **ceva foarte duios, ceva din copilărie, din tinerețe, ceva din dragostea de care n-am avut parte.**" Aici (ca și în majoritatea textelor sadoveniene) muzica dulce a cornului (instrument romantic al timbrului afectiv ca la Eminescu) în anotimpul trist al toamnei (frecvent legat de eșecurile umane) provoacă reveria eufemizată a copilăriei, a iubirii neîmplinite și a spațiului matern. Căci regresiunea în trecut spre izvoarele originare ale fericirii, ca și cultul naturii sînt legate indisolubil de principiul feminin. Cultul naturii n-ar fi altceva, după Gilbert Durand, decît **„proiecția unui complex al întoarcerii la mamă."** E firesc, deci, să întîlnim la Sadoveanu, ca una din primele impresii ale copilăriei, ideea naturii-mamă : **„Depărtările nedeslușite**, pădurile de-aproape, apele, cerul, finațurile erau **o lume minunată** care se desfășura unor ochi **uimiți de copil. Eram pătruns ca de o dulceață nesfîrșită, ca de-o dragoste de mamă.** Tot ce mă înconjura pentru mine era ca **o ființă singură, care-mi arăta frumuseți nenumărate și-mi mîngîia odihna pe spate** cu șopot moale de vînt și cu mii de glasuri mărunte ce susurau și tremurau în ierburile din juru-mi."

Este evidentă identitatea natură — mamă. O subliniază nu numai exprimarea directă a dragostei materne, ci și gesturile de mîngîiere și plăcerea abandonării. Iar sinuozitatea blîndă a construcțiilor sintactice și muzicalitatea lor melancolică (enumerări, repetiții, eufonii) vin să confirme, la nivelul textului, aceeași interpretare. Aprofundîndu-i înțelesurile, vom putea recunoaște că — așa cum același G. Durand scrie — **„complexul întoarcerii la mamă vine să inverseze și să supradetermine valorificarea morții însăși și a mormîntului."**

Apa și celelalte simboluri acvatice (de la pește la colibă) au, deci, semnificația morții, a repaosului primordial : „Acolo sînt marile singurătăți albastre pe tărîmul celălalt unde nu răzbesc oamenii." De aceea pescuitul nu e îndeletnicire comună, ci act simbolic de integrare în natură și în moarte, întîlnire supremă cu mama : „Farmecul e în **despărțirea desăvîrșită de lume și în repaosul complect în care intri. Grijile, preocupările, supărările și durerile adorm. Te-ai apropiat de natura eternă care te-a luat în stăpînirea ei și te ocrotește ca o mamă.**"

Reveria acvatică poate sugera chiar complexul Ofeliei, mai ales că în apă sfîrșesc murind cîteva personaje. Dar dacă în toate planurile ajungem la aceeași concluzie, atunci putem adăuga o exclamație a lui Baudelaire, care ne servește extraordinar : **„Munților, nu veți fi nicicînd altceva decît depărtarea acestei femei..."**

Singurătatea munților pierduți în ceață (imagine des invocată de Sadoveanu : **„Înspre munți erau piele neclintite**; Moldova curgea lin în soarele auriu **într-o singurătate și într-o liniște ca din veacuri...")** devine sinonimă contemplării iubirii pierdute (a mamei) și, simultan, a înstrăinării sale, într-o eminesciană trezie a singurătății („De mă trezesc iar singur, cu brațele în jos / În trista amintire a visului frumos"), cu conștiința îndurerată că toate cele trecute nu mai pot supraviețui : „Dacă vei fi singur pe lume, ca mine, n-ai să aștepți pe nimeni **care să vie cu pași ușori, să-ți puie mîna pe frunte. Din trecutul negru care doarme în tine vor începe să urce aburii otrăviți ai amintirii.** Se vor preface-n femei pe care le-ai iubit și-n întîmplări care acuma au semnificații extraordinare. **Umbrele iubirii te vor fixa cu ochi de dincolo de moarte".**

E firesc ca anotimpul preferat al acestor evocări, mai ales pentru cadrul lor rezonant melancolic, să fie toamna : „Toamna aduce cu ea multe amintiri. Foile rătăcite deșteaptă fiori în suflet **ca pe o apă lucie** și pe nesimțite se urcă din trecut lumini sfioase, figuri, întîmplări. Și toate închid în ele melancolia crîngurilor care visează, **a apelor care curg încet,** a văzduhului prin care se strecoară cocoarele". Toamna concentrează în decoruri sentimentale vîntul și apele, amintirea și visul, pierderea și regretul, într-o vibrație feminizată.

Principiului feminin, onduiatoriu, al apei i se supun, de fapt, toate segmentele naturii, între ele dominante fiind pădurea și vîntul : „În după amiaza caldă, din cînd în cînd **unde domoale de vînt** treceau prin valea îngustă. Atunci ramurile brazilor bătrîni porneau șoapte grăbite, care creșteau **dintr-o foșnire duioasă de valuri.**" Un ritm inevitabil al valurilor există, deci, în proza lui Sadoveanu — cum a arătat G. I. Tohăneanu —, atît **în** planul vizualității, cît și în cel sonor (cu substantive și verbe ca : valuri, tremur, adiere, foșnire, șoapte, plutire etc.), prin îmbinarea mișcării și încremenirii, a zvonului și tăcerii sau a reverberațiilor muzicale.

În acest ritm feminin se desfășoară dulcea legănare a textului sadovenian, așezînd natura sub semnul temporalului. O irepresibilă melancolie stăpînește aceste imagini răsărite de demult și de departe („Dar asta s-a întîmplat într-o depărtată vreme, de mult..."), iluzii de o clipă, ușor pierdute în „neagra veșnicie", dar căutate continuu cu aceeași tenacitate : „Nu mai este !... a răspuns încet moș Leonte, cetitorul din zodii. S-a dărîmat ca toate ale lumii... Cu toate acestea, căpitanul de mazili **o vedea.**"

Modelul abstract al prozei sadoveniene — pe întinsă porțiune a sa, dacă nu chiar în totalitate — fixează gestul recuperării din valurile vremii a iubirii ireversibil supuse morții. Iar învățătura acestei repetate plonjări în apele primordiale ale memoriei și reveriei este că numai în opera de artă amintirea visului frumos poate rămîne nemuritoare : „L-am absorbit și-l port în mine ; va dura în mine cînd el în realitate nu va mai fi ; apoi nu voi mai fi eu : și din amîndoi nu se va găsi decît vestigiul acestor rînduri."

Gheorghe Jurma

dan mutașcu

Țipătul amînat al oglinzilor

Ploaie, uneori mamă vitregă
a întîmplărilor ființei mele,
ascultă-mă : îmbătrînim definitiv.

Destinul ni s-a lipit de palmele crestate,
ochii se uită ca și cum ar săruta ursita,
totul e cu neputință de imaginat în afara
oglinzilor ; chipuri ale insomniilor noastre.

Ah, țipătul amînat al oglinzilor !
Ele ne văd, ele ne pipăie, ele ne știu.
Ele ne comandă la prezență de spirit.
Ele ne vor răpi într-o noapte oglindită
în lună.

Spre zori

Rază oarbă
luminează patul ceresc !
Luminează descuiul adormit
cu o cărțulie sub cap,
cu mîinile-n florile de tei ale covorului !

Ochii ploii s-au închis
peste treptele casei și spre
fecioria de suflet a ferestrei.

Luna cu razele-ntoarse-nlăuntru
e clipa numai pe sine
mistuidu-se. Numai pe sine...

Rugină veche — sufletul
stă în lumină ca o geană.
Cui tremură ? Umbra curge pînză
dinspre ieri înspre patima privighetorii.

Poezia

poezia e regatul celor treizecișitrei de mii
de iluzii
e un ecran de fum albastru
un tainic ungher de umbră
un luminiș de sensuri
o lună ca un cap de viperă
un val de speranță și încă mai mult
poate chiar o umbră nemuritoare
un popas al norilor un pas de ris sălbatec
un orgoliu de cerb o foaie de hîrtie
lenevind în soare și visînd
o cărare mișcîndu-se palpîitnd trăind
un cîntec cum numai cioburile unei oglinzi
singuratece
în care toți se oglindesc pînă la pronume
o libertate a norilor o torță întoarsă spre noi
o respirare cu iarbă de mare
un horizon înecat în propria lui soartă
o lume care dispare și apare numai
printr-un adjectiv
Ceva ce dezlănțuie curcubeul

Călătorie prin Țara Muzicii...

Nu spunem muzică printre amoraș auriți,
nu spunem muzică printre lampadare și
pergole ;
spunem muzică în virtutea dragostei zilnice,
spunem muzică în virtutea soarelui...

Spunem muzică în virtutea norului alb
și în virtutea luminii senzuale,
spunem muzică în virtutea clarului de
suflet,
a luminii de zi ce nu-i un abur abstract,
ce este o petală...

Spunem muzică, așa, cu degetul pe suflet,
cu acel ceva ce seamănă cu dragostea
zilnică,
spunem muzică întocmai cum am spune
„Apă",
întocmai cum am spune „Mi-e somn", sau
„Mi-e foame",
sau cine știe ce alte cuvinte în formă de
fluturi...

După ce...

Amurgul —
un șoim sosind
pe brațul întins.

și-n tăcerea străveche
și-n rostul stelelor :
un trandafir alb aburește.

Și-n spumă alergînd, umerii noștri
înfrunzesc la fel ca nucii. Doare,
doare acest vers fosnitor !

povestirile lui anton păduraru

dim. păcurariu

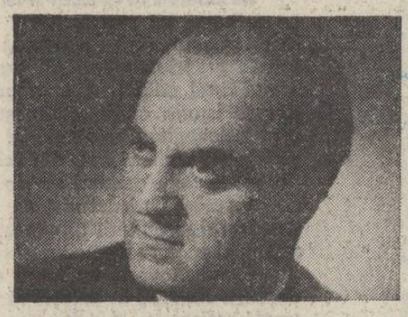

Satul Streja e așezat lîngă lunca Sucevei, parte pe treptele domoale ale unui deal, vechi terase săpate de apele riului, parte pierzîndu-se după creasta dealului în cîmp. Treptele se prelungesc dincolo de sat, în huci, mai abrupte, ripoase, după care începe pădurea. Deasupra huciului, între sat și pădure, e un loc ce se cheamă Prund, presărat cu gropi, unele acoperite cu iarbă și pipirig, altele pline cu apă stătută, verzuie în care orăcăie broaștele vara. Casa lui Anton păduraru se afla peste Prund, departe de sat, în apropierea pădurii. Un frasin nu prea înalt, o fîntînă cu roată, un gard și un șopron înconjurau casa singuratică. Pe lîngă casă trecea un drum de căruțe care venea dinspre sat, tăind cîmpul, și urca pînă la Movilă, o umflătură de pămînt, ca un mușuroi uriaș, între țarina Strejei și cea a Mihăienilor. Despre Movilă, păduraru avea o părere a lui. „Aceea nu-i movilă ca toate movilele, zicea el. Sub ea e îngropat un voievod. Am auzit asta de la oameni bătrîni. Un voievod tînăr, bun la inimă. S-a bătut cu altul, care i-a luat locul, a fost răzbit și omorît. Dușmanul lui n-a îngăduit să fie îngropat în biserică, așa cum e obiceiul la voievozi și regi ; a dat ordin să-i sape groapa în loc pustiu, departe de țîrg, ca la nelegiuiți, iar prietenii i-au ridicat deasupra, mai pe urmă, movilă mare, ca să se știe că nu-i mormînt de om de rînd. Bătaia a avut loc tot pe-aici, prin marginea satului nostru".

Era vreun temei în ce spunea păduraru despre originea și rostul movilei, era legendă ? În cronicele vechi se pomenește, fără alte deslușiri, de o *Movilă a lui Răzvan*, mormînt al nefericitului domn, lîngă *drumul Băii*, drum care ducea din Suceava spre Ilișești și Păltinoasa, iar de acolo, pe lîngă apa Moldovei, pînă la Baia, pe locul șoselei de-acum. Movila se află, dominînd împrejurimile, nu departe de șosea. Prin urmare, bătrînul nu vorbea fără rost.

Păduraru era un om voinic. La saptezeci de ani avea statura dreaptă și mersul sprinten. Părul îi cărunțise, mustața-i era sură, răsucită însă haiducește, obrazul fără zbîrcituri, de om în plină putere. Purta cizme după moda veche, cu turetci moi de piele, bondiță simplă și, iarna, cojoc lung și căciulă de miel cumpenită într-o parte ca la oamenii cu chef. Avea glasul puternic, firea aprigă atunci cînd se mînia. De obicei însă vorba-i era prietenoasă, era glumeț și săritor la nevoie. Se tocmise de tînăr pădurar, să păzească adică petecul de pădure de lîngă sat, nu mai mare de vreo optzeci de fălci. Îi ținea tovărășie, oriunde se ducea, o cîrjă groasă și noduroasă din lemn de corn, care, în mîinile lui, nu era o bîtă oarecare, ci ghioagă cumplită. Se povestea că odată, iarna, în drum spre casă, pe un viscol mare, s-a năpustit asupra lui o haită de lupi. Prăpăd a făcut prin ei cu cîrja. Cinci dihănii au rămas întinse în zăpadă, cu capul zdrobit, iar el a ajuns acasă teafăr și neatins. Dar cîte nu se spuneau despre Anton păduraru ? Se știa că a avut o tinerețe plină de peripeții și de taine, că o vreme a lipsit din sat și că atunci au circulat niște zvonuri în legătură cu el. De aceea, erau de părere unii, s-a tras către pădure, departe de lume, să nu-l știe nimeni pe unde umblă. Îndemnat să povestească, păduraru o făcea întotdeauna cu mare plăcere, fără să se lase mult rugat, dar nu părea bucuros și încrunta din sprîncene cînd i se amintea de drumurile ascunse pe care se bănuia să umblase în tinerețe și nu numai atunci. Vorbea îngrijit, ca un om cu școală, despre întîmplări ciudate, de-ale lui și de-ale altora. Unii nu credeau că toate istoriile sînt adevărate. Le mai scornește și singur, se laudă, era de părere cîte unul. Alții îi luau apărarea, adeverind prin propria lor mărturie cele spuse de păcurar. Toți îl ascultau însă cu plăcere și-i respectau pe bătrîn și nimeni n-ar fi îndrăznit, în fața lui, să puie la îndoială o vorbă din cele auzite.

Se făcuse tîrziu. Afară vîntul bătea cu putere, ridica vîrtejuri de zăpadă în ogradă și peste cîmp. În casă însă era cald și bine și oamenii nu se-ndurau să plece.

— Da în singurătatea asta cum ai ajuns, bade Anton ? întrebă Vasile Boghian. Cum te-ai făcut păcurar ?...

— De nevoie, răspunse păcurarul. Cînd am venit aici nu aveam de gînd să rămîn mai mult de un an-doi. Să-mi string niște bani, lemn de casă, îmi spuneam, și mă întorc în sat. Loc îmi da tata, în grădină. Pe urmă, după doi ani, și eu și Ileana ne-am obișnuit și nu ne-am mai gîndit să ne întoarcem. Singurătatea de care-ai vorbit, Vasile, nu ni s-a mai părut singurătate. De cum se ducea omătul, primăvara, și începeau aratul și însămînțările, pînă toamna tîrziu, lumea foia pe lîngă casa noastră, se oprea să bea apă la fîntînă. Numai iarna era liniște, dar iarna îi doar cîteva luni. De venirea mea aici se leagă o poveste mai lungă cu Ileana. Voi n-o știți, că sînteți tineri și de-atunci îi multă vreme.

— Am auzit ceva vorbindu-se, dar eu zic să ne povestești mata, spuse George Savu.

— Eram flăcău, începu păcurarul. Îmi plăcea de Ileana, fata dascălului și mă duceam seara la ea. Umbla după dînsa și învățătorul Lazăr. Ileana făcea liceul, dar nu se prea omora cu învățătura. Fată frumoasă, veselă, venea la petrecerile din sat îmbrăcată în catrință și cămașă cu altiță și juca cu feciorii. Așa ne-am îmorietenit și-a început să-mi umble gîndu la ea. Mi-a plăcut de mic să citesc, împrumutam cărți de la școală și de pe la învățători și-mi părea rău, de multe ori, că nu m-au dat și pe mine mai departe la școală. Îi ceream cărți și Ilenei. Ea mă întreba, cînd i le aduceam, dacă mi-au plăcut și se mira că un flăcău ca mine are, așa spunea, plăcerea cititului și știe atîtea lucruri. „Știi mai multe și vorbești mai frumos, mi-a spus odată, decît Costică a lui Lazăr care-i învățător". Costică nu era băiat prost, nici urît, era numai moliu și cam nepriceput cu fetele. Ileana rîdea de el. „Cînd se-ntîlnește cu mine, zicea ea, nu știe să vorbească altceva decît de școală și de caii lui tată-su. Numai despre asta, ceasuri întregi...". Se gîndea să se-nsoare cu Ileana. Venea des pe la dascăl, trimitea peținori. Dascălul ar fi mărîtat-o bucuros cu el. Era plin de datorii, nevasta îi era tot timpul bolnavă și-i era tot mai greu să poarte fata la școală. Dragostea fetei cu un fecior de sat îi încurca planurile și-l supăra tare. A încercat să-i bage-n cap Ilenei că trebuie s-o rupă cu mine și să se mărite cu învățătorul. I-a spus chiar c-o oprește să ne mai vedem. „Ești fată cu școală, îi spunea, te-ai încurcat cu nepricopsitu ăsta. Nu vezi că rîde lumea de tine ? Vrei să-ți strici viitoru tău, să rămîi țărancă în sat, să trăiești în sărăcie ?!... E vremea să te trezești, să-ți vie mintea la cap !..." Ileana îi răspundea că ce dacă-s flăcău de sat ?... Ei îi place de mine, sînt chiar mai deștept decît celălalt și cu feciorul lu Lazăr nu se mărită să fie ce-o fi. Tata era și el supărat de legătura mea cu fata dascălului. „Nu-i de tine, mă băiete, îmi vorbea cu amărăciune. Găsește-ți o fată pe potriva ta. Că ție-ți trebuie femeie de muncă la gospodărie și pe ogor, nu cucoană...".

Eram necăjit de vorbele tatii, ele mă puneau pe gînduri, dar țineam la Ileana și simțeam că n-aș putea trăi fără ea. Costică avea un frate, Ilie, flăcău cam de seama mea, fălos și bătăuș. Era prieten bun cu Vasile al lui Iordache și cu frate-su Ion, și ăștia bătăuși. Fata sta în partea de jos a satului, aproape de Lazăr și de a lui Iordache, eu stam în deal. Ilie se lăuda că pune el mîna pe mine și mă lecuiește de dragoste, numai să-ndrăznesc să vin noaptea la fată. Și mă

Constantin Baraschi : „Cap de fată"

pîndea pe drum cu prietenii lui. Ca să nu mă-ntîlnesc cu ei trebuia să mă furișez prin grădini, pînă în spatele șurii lui Ariton, unde venea Ileana. Cîteodată lătrau cîinii în vecini și ne dădeau de gol. Atunci ne despărțeam. Într-o noapte, cînd stam cu Ileana în locul obișnuit al întîlnirii noastre mi-am simțit dușmanii. Veneau încet prin păpușoi. Fata a fugit spre casă, eu m-am aplecat și, cu urechile ciulite, la pîndă, i-am lăsat să se apropie. Știam că nu vin cu mina goală, că sînt hotărîți să mă ciomăgească zdravăn, poate chiar să mă omoare și eram pregătit. Aveam cîrja la mine, una la fel cu aceea pe care-o port cu mine și azi. Dar o puteam oare folosi cum trebuie, în întuneric ? m-am întrebat. Puteam să nu-i nimeresc, puteam să omor și eu nu doream decît să mă apăr. De aceea, n-am ridicat cîrja. Cînd s-a arătat, la vreo doi pași de mine, prima mogîldeață, am țîșnit de jos, m-am repezit în ea cu tot trupul și cu pumnii și-am răsturnat-o. Am auzit atunci glasuri suduind prin prejur, gălăgie, și mi s-a pierdut repede urma în beznă, prin grădini.

A doua zi, se vorbea în sat că Ilie s-a bătut cu mine, că are fața toată învinețită și doi dinți lipsă. Bătrînul Lazăr m-a pirît la postul de jandarmi că i-am pîndit noaptea feciorul și l-am lovit pe furiș, hoțește și pe urmă am fugit, că sînt un ciomăgar și un potlogar și trebuie să fiu închis. Șeful de post, prieten cu al lui Lazăr, cu învățătorul mai ales, era un plutonier, afurisit de n-avea pereche și mueratic. Trăia despărțit de nevastă și se lega de femeile și de fetele oamenilor. Se vorbea că în toate satele pe unde-l mută cu slujba lasă cîte un copil de haram. Și la noi a lăsat unul la o fată a lui Moroșan, care, de rușine, a părăsit după aceea satul și nu s-a mai întors. Cînd șeful a venit aici, avea nevastă tînără și frumoasă, cu liceu. Da de năravi tot nu s-a desbărat. Mergea la o văduvă, citeva case mai sus de unde ședea. De multe ori, seara, spunea că are treabă la post, dar după ce ieșea din ogradă, în loc s-o ia la vale, unde era postul de jandarmi, o lua la deal, spre casa văduvei, pe furiș, să nu-l vadă nevastă-sa. Și se-ntorcea tîrziu, citeodată abia în zorii zilei, spunea că a trebuit să lucreze toată noaptea și că nu mai poate de oboseală. La început, nevasta l-a crezut dar, de la o vreme, i-au ajuns la urechi vorbe de prin sat și-a intrat la bănuieli. Într-o dimineață s-a sculat mai devreme și-a ieșit în ogradă. Era toamnă, încă întuneric afară, se gîndea tocmai că bărbatul nici la ceasul acela nu i s-a întors. Atunci a auzit pași pe drum și l-a cunoscut pe el că se apropie. Venea de la deal, dinspre casa văduvei. Cînd a văzut-o în ogradă, așteptîndu-l, plutonerul a crezut că ea l-a urmărit de cu seară, că stie unde a fost și c-o să-i ceară socoteală. Dar femeia nu zicea nimic, sta în fața lui, mută și neclintită, ca o stană de piatră.

— Veneam de la post, i-a spus el, cam încurcat, și mi s-a părut că aud niște strigăte la deal. M-am dus să văd ce este. Nu era nimic. Cred că mi s-a părut. Da cu tine ce-i, la vremea asta afară ?

— Nu puteam să dorm, i-a răspuns femeia. Te așteptam...

— Am întîrziat și de data asta. Ce să fac, așa mi-e slujba. Tu trebuie să te obișnuiești și să dormi, să nu mă mai aștepți cînd vin tîrziu.

Vo săptămînă după întîmplarea asta, plutonerul n-a mai lipsit noaptea de acasă. Era glumeț, făcea pe drăgăstosul cu nevasta. Pe urmă, într-o zi, iară i-a spus că are multe treburi la post și c-o să întîrzie în noaptea aceea. Nevasta n-a zis nimic, dar s-a hotărît să-l urmărească. La vreo trei ceasuri după ce s-a întunecat afară, s-a dus la post, prefăcîndu-se că-i aduce de mîncare ; da acolo era închis, nici urmă de plutoner. S-a întors acasă, a făcut lumina mică în odaie și s-a așezat la fereastră. Era o noapte senină de toamnă. Pe drum liniște, nici țipenie de om. Numai lătratul cinilor se auzea ici și colo în sat. Pe urmă, a răsărit luna și afară se vedea ca ziua. Nevasta plutonerului nu se clintea de la geam. Cît timp o fi trecut așa, nici ea nu mai știa. Era, în tot cazul, mult după miezul nopții, cînd a văzut ceva mișcîndu-se în drum, pe lîngă gard, venind de la deal. Întîi a crezut că-i un cîne, dar cînd dihania a ajuns în dreptul ferestrei, femeia și-a dat seama că-i om umblînd în patru labe. Pe urmă, după ce-a trecut de portiță, l-a văzut că se ridică și se întoarce, păsind tacticos la deal, intrînd în ogradă. Atunci l-a cunoscut de-a binelea. Cînd a deschis ușa și-a văzut-o pe nevastă-sa îmbrăcată în mijlocul odăii, plutonerul s-a prefăcut că se supără :

— Iată n-ai dormit și m-ai așteptat. Ți-am spus doară...

— N-am dormit, a răspuns nevasta, dar de data asta nu-mi pare rău, că am văzut mare minune. O dihanie venea adineaori, în patru labe, pe sub gard, dinspre casa văduvei din deal și, după ce-a trecut de ograda noastră, s-a ridicat în două picioare și pășia ca oamenii. Ce zici ? Nu-i asta o minune ?...

Femeia s-a dus, l-a lăsat. Dar întîmplarea a povestit-o la lume.

Am fost chemat la post și, cum am intrat acolo, plutonerul s-a repezit la mine să mă pălmuiască, vînăt de mînie, suduind. L-am prins de mîini și l-am izbit de ușorul ușii. Pe urmă, i-am făcut vînt, de s-a dus de-a berbeleacu pînă-n fundul odăii, și-am fugit afară. Plutonerul s-a sculat de jos, a apucat pușca din cui și s-a luat după mine. Eu am ieșit în ogradă, de acolo în drum, am luat-o pe lîngă grădina boierului care se învecina cu postul de jandarmi și, de frică să nu tragă-n mine cu pușca, am sărit peste gard în grădină și-am luat-o printre pomi. În urmă, am auzit, de-odată, un zgomot mare, parcă s-ar fi prăbușit ceva și, îndată după aceea, glasul plutonerului, ca din adîncul pămîntului, strigînd ajutor. Nu m-am oprit din fugă.

Mai tîrziu, am auzit ce s-a-ntîmplat. În fundul grădinii boierești, lîngă gard, era un fel de fîntînă adîncă, o hazna, acoperită cu scînduri, în care se scurgea toată strînsura din umblătoarea boierului. Plutoneru a sărit peste gard, drept pe podețu care acoperea haznaua. Scîndurile, cam putrede, s-au rupt și plutonerul s-a prăbușit în hazna. Era să se înece, scufundat pînă-n gît în necurățenii. L-au scos cu greu hargații, tras cu funii, iar mirosurile de pe el și din haznaua descoperită și răscolită s-au întins în tot satul. Lumea, adunată în drum, ținea mîna la nas, se uita prin crăpăturile gardului, ca la panaramă și rîdea.

Vo săptămînă, plutonerul n-a îndrăznit să iasă din casă, de rușine. Pe mine mă căutau jandarmii și-a trebuit să fug din sat, să stau ascuns mai multă vreme.

— Lumea vorbește că în vremea cît ai umblat fugar, l-ai cunoscut pe Pantelimon, spuse din nou Vasile Boghian. E adevărat ?

Păcurarul s-a uitat lung la el și parcă s-a posomorît. A stat un timp cu privirea pierdută înainte. În casă se făcuse liniște. Numai vîntul se auzea afară.

— Da, e-adevărat, a răspuns, într-un tîrziu, păcurarul. Pot să vă spun că nu era hoț de rînd. Era mai degrabă un fel de haiduc. De ce credeți că s-au făcut cîntări cu el...

Bătrînul s-a oprit gînditor. Își căuta parcă amintirile. Ceilalți tăceau și ei, așteptau.

— Doriți, de bună seamă, să știți cum l-am cunoscut, a continuat păcurarul, văzînd că nimeni nu mai spune nimic. Să vă povestesc, atunci. Cînd eram urmărit de jandarmi și mă gîndeam unde să mă ascund o vreme ca să nu mă găsească, tata a vorbit cu un avocat din Suceava care avea un prieten șef de gară într-un sat aproape de Dorna. Avocatul mi-a dat o scrisoare către prietenul lui care m-a primit să stau la el și să-l ajut la gospodărie. Gara era afară din sat, șeful avea două odăi într-o casă mai mică alături de gară și sta acolo cu nevasta și un băiat. În spatele casei avea grajd cu două vaci și un cal, coteț cu vo patru porci, cu găini și curcani, o ștambelcă plină cu fîn. Șeful de gară, domnul Niculaie, om de vo patruzeci de ani, foarte de treabă, mi-a arătat toate acareturile, mi-a dat, cum s-ar zice, în primire gospodăria și mi-a spus că are toată încrederea în mine, că dorește să fiu și eu mulțumit cît oi sta la el. Și, e-adevărat, mi-a fost bine acolo. Doamna Victorița, mai tînără decît bărbatul ei, era o femeie cumsecade, bună gospodină. Amîndoi se purtau cu mine ca și cum aș fi fost din familie. Băiatul avea vo zece ani și trebuia, mai ales iarna, să-l duc cu trăsurica la școala din sat. De două ori pe zi se oprea în gară un tren, dimineața la dus spre Dorna, după-amiază la întors. Rar se-ntîmpla să se suie ori să coboare din el cineva. Treceau și alte trenuri, mai iuți, dar ele nu opreau. Numai marfarele făceau haltă, citeodată ceasuri întregi, în gara noastră. Era o gară singuratică și, de multe ori, părea pustie.

Într-o noapte de vară — era la vo lună de la venirea mea — am fost trezit, în odăița din fundul ogrăzii, unde dormeam, de zgomot mare și de strigăte. Am ieșit afară așa cum eram, în cămașă și m-am îndreptat spre casă, unde era lumină și s-auzea gălăgie. M-am apropiat de o fereastră deschisă și nu-mi venea să cred ce-am văzut înăuntru. Șeful de gară cu nevasta și băiatul se aflau înghesuiți într-un colț al odăii, spăimîntați și doi golani cu barbă și cu revolverele întinse răcneau la ei să le spuie unde sînt banii. Cineva se auzea controbăind în odaia vecină, trîntind scaune, lucruri. Coana Victorița, gălbenă de spaimă, a început să țipe. Unul din cei doi a strigat atunci la ea să tacă, altfel o împușcă. Și, ca s-o sperie mai rău și să-l facă pe domnul Niculaie să le arate unde ține banii, pentru că, spuneau, ei știu că are bani ascunși, au tras un cartuș către fereastra lîngă care eram eu, de-am văzut foc înaintea ochilor, și-am crezut că m-a nimerit. Biata femeie a leșinat, băiatul își ținea amîndouă mîinile pe gură să nu i se audă plînsul, iar șeful de gară, alb ca varul, se ruga de ei să-i cruțe familia, că n-are bani strînși. Să la din casă ce vreau, dar să nu-i omoare.

Am priceput că-i o bandă de hoți, cu pușți și revolvere și că eu singur, numai cu ciomagul ori cu furca din grajd nu pot face nimic. M-am retras încet spre odăiță, mi-am luat cîrja și-am ieșit pe cîmp în spatele gării. Era întuneric beznă. M-am uitat spre peron, unde se vedea lumină și s-auzeau glasuri răstite și-am înțeles că și-acolo sînt hoți. Am luat-o repede către sat, cu gîndul, îndată ce mă mai depărtam și nu mă ajungeau plumbii hoților, să strig după ajutor. Fugeam pe drum, la vale, cînd cineva a strigat la mine din întuneric :

— Stai, că trag !... Mîinile sus !...

M-am oprit și glasul s-a auzit iară :

— Nu mișca !... Cine ești ?...

Am ridicat mîinile și-atunci omul s-a apropiat. Avea un revolver în mînă, fața nu i-o prea vedeam din cauza întunericului, dar părea un om voinic. Am crezut întîi că-i și el din bandă, pus aici să păzească și să dea de știre dacă vine cineva dinspre sat.

— Dacă nu spui cine ești, te-mpușc !... mi-a spus, văzîndu-mă că tac. Și-a ridicat mai sus revolverul.

— Vin de la gară, i-am răspuns, și mă duc acasă.

— Și ce se-ntîmplă la gară de s-aud împușcături ?... De ce ești numai în cămașă și descins ?...

— Au venit niște oameni armați...

— Mă, tu să-mi spui adevărat, că de nu, acasă nu mai ajungi ! Ce fel de oameni armați ?...

— Sînt hoți, omule și-i prădă pe șeful gării, i-am spus atunci mînios și nu-mi mai păsa dacă cel din fața mea e din bandă ori nu.

— Vii cu mine pînă acolo și nu vorbești nimic. Ia-o înainte ! Nu cumva să-ncerci să fugi, că te-am și achitat !...

Am pornit-o spre gară, înaintea omului cu revolverul. Cînd am fost aproape mi-a spus s-o iau la dreapta, să ocolesc niște pomi și să sui pe o ridicătură, de unde gara, cu peronu luminat și casa șefului se vedeau ca-n palmă, la o azvîrlitură de bită. Pe peron, hoții cărau de zor straie, lucruri mai de preț din casa șefului de gară, le băgau în saci și se pregăteau s-o șteargă. Atunci s-a auzit glasul tunător al omului de lîngă mine, către cei de jos :

— Nu mișcă nimeni !... Sînteți înconjurați ! Mîinile sus !...

Am rămas încremenit. Hoții au dat să fugă, dar s-au oprit zăpăciți. Ieșirea de pe peron era tocmai în partea de jos a gării, iar dacă treceau peste linii, veneau în direcția noastră. Omul cu revolverul a tras un foc în aer, mai mult ca să-i sperie și-a strigat iară la ei :

— Dacă mai faceți un pas, vă spulber pe toți !... Sînt Pantelimon !... Oamenii mei sînt în spatele gării !... Lăsați jos revolverele și pușcile !... Mîinile sus și fața la perete !... Cine nu se execută, îl împușc pe loc !...

Hoții (erau vo patru pe peron) au lăsat jos ce le-a spus și s-au înșirat cu fața la peretele gării, cu mîinile ridicate. Pantelimon sta în picioare, cu revolverul întins, gata să tragă iară dacă cineva ar fi mișcat. Mă aflam lîngă el, puțin mai în spate și-l vedeam bine, dintr-o parte. Era un bărbat tînăr, fără mustață, mijlociu la statură, dar bine legat, cu pantaloni negri băgați în cisme strînse pe picior, și în cămașă cenușie desfăcută la git. Mi-a spus să vin după el, și-a sărit sprinten de pe ridicătura aceea, către peronul gării. Din cîțiva pași a fost acolo. A strîns revolverele de jos, mi-a întins mie unu și mi-a făcut semn să-i păzesc pe hoții de pe peron. El a intrat prin birourile din gară unde i-a găsit pe impiegatul de servici și pe încă un om închiși într-o magazie. I-a scos afară și-a fugit pe urmă spre odăile șefului de gară, de unde a ieșit repede cu domnul Niculae, vorbind cu el ca și cum s-ar fi cunoscut dinainte. Îndată după aceea, a ieșit și doamna Victorița cu băiatul. Pantelimon s-a apropiat de mine,

Continuare în pag. a 9-a

L4

LUI TUDOR ARGHEZI

portretul

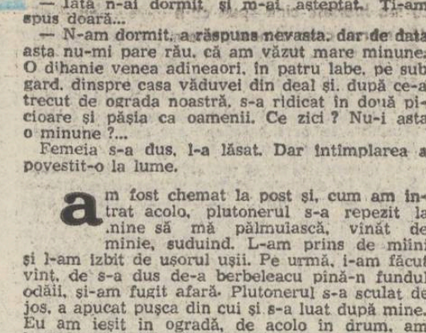

Stau și-acum cu chibritul aprins între creibiricele închinăciunii, așa cum stăteam în fața lui cînd i-aprindeam țigările, ca-n pilpîirea flăcării mele umile, fie și pentru-o singură fracțiune de secundă, să vă fie hărăzit să-l mai vedeți așa cum l-am văzut eu, așa cum era :

nici mai mic decît Ștefan cel Mare, nici mai blînd decît Țepeș, cu trufia mustății retezată scurt, cu ochii căprioarei ucise ațintind steaua vînătorului, cu tăgada pozitiv oltenească tremurată metronomic din cap, justițiară balanță de mucigaiuri, bube și blesteme neiertătoare, reverber întunericului, cristelniță cristalelor plină ochi și revărsîndu-se de plînsă durerea tuturor ; cu minusculele timple mînăstirești lucrate în lambriuri, avînd drept emblemă praștia cu două crăcane vițoase, damaschinate și vibratorii în acord deplin cu venele pururi întinse, pururi în dezacord cu toată lumea făcută ca nelumea, descărcîndu-se și încărcîndu-se iute la loc, în ritmul unei pulsații cosmice, doborînd dintr-o singură lovitură ditamai Goliathul, ochind fără greș în toți baronii ciți vor mai fi fiind pe pămînt, ascunși în straiele, altele, și crezurile măsluite, pulverizînd pînă și umbra celor trecuți demult de apele Styxului ; să vă fie hărăzită încoronarea, fie și pentru-o singură clipă, cu clipa de fum înelat de jumătatea țigării aleasă cu meticulozitate din tabacherea de metal obișnuit, dosită cu gesturi de școlar după chimirul țărănesc, potrivită dibaci ca un proiectil în muștuc, tun cu țeavă de cireș, prevestind nu rareori de la prima fumegătură la fruntariile împărăției Mărțișorului declanșarea luptelor spirituale cu oaspeții, peripatetice sau consumate la masa tăcerii (multă vreme pragul casei avea să-i fie ocolit aproape de toți), cînd în prima linie se strecura plutind, voievodeasă, Paraschiva, după firea aprigă și pometii obrazului argăsiți și ieșiți în întîmpinarea tuturor vînturilor, semănînd mai degrabă a nevastă de amiral sau lup de mare, întovărășîndu-și marinarul cu credință în toate călătoriile amenințate de naufragii, rămînînd alături de el și-n cea din urmă cursă lungă și fără de întoarcere, căreia el avea să-i grăbească pe cît e posibil ridicarea ancorei ; profil tăiat de chihlimbar bucovinean, înclinată cu aceeași gingașă grijă atît peste alcyoni, cît și peste păsările de rînd ale curții, escortată cînd de pinza de corabie a cireșilor înfloriți, cînd de velele frematătoare de pe funiile albiturilor, cînd de evantaiul nipon de albine, armată cînd cu fructiera doldora de anotimpurile încremenite în zahăr candel, cînd cu tipsia ferecată și călăfătuită de cafele și dulcețuri, asediindu-și bărbatul cu blajine doleni și rugăminți să renunțe și la cealaltă jumătate de țigară, dar așezîndu-i totuși cu smerenie scrumiera la interferența infinitului cu indefinitul, acolo unde delicate degetele poetului aruncau în miniaturalul crematoriu dușmanii scrumuiți, sau se scuturau cu lehamite de, incinerați în vrăjmășie, toți 'A'–'TOMII' ; să vă fie dat să-i mai simțiți, fie și pentru-o singură clipită, aburul respirației părintești învăluind ocrotitor pruncul omenirii ; sau să-i auziți vocea de copil gata să se joace în arșice cum ar fi Piramidele, străină oricăror vanități scriptice ori orale, și totuși mai degrabă ghiersuind, atunci cînd își propunea să scrie simplu și direct și scriind simplu și direct pe retina interlocutorilor, atunci cînd își propunea să vorbească peste opreliștile, poticnelilor și zăticnirile lăuntrice sau dinafară, încorporînd într-însa scîrțiielile de sticlă zdrumicată, dar și ninsorile de liniști terțiare, reverberațiile și registrele muțeniei, potrivind într-un chip necunoscut unghiul de ascultare, încît, acustician al tăcerii, să ne pună în rezonanță cu tăcerea, făcîndu-ne să percepem distinct ecourile ei învăluitoare venind de dinaintea facerii lumii, surdina și căderea coralelor de după ; verb dăruit în întregime unei singure osîrdii : să aburce pînă la piscul Omului, să-l pipăie capătînd certitudinea cîtu-i de dumnezeiesc, să-i așeze pe frunte vocala orizontului de dincolo de orizonturi și să-i cînte cu simplitate plugărească „piinea, ce nutrește truda și trudește visătorii" și întru-ndeplinirea acestei năzuințe, vocea lui în perpetuă schimbare a purces cu trudă nădușită, zbătîndu-se, să se desferece de sub străveciile Carpaților, retezînd în zig-zag toate șisturile vulcanice, ascuțindu-se și subțiindu-se aproape pînă la dispariție între muchiile de cremene și-amnar, nicicînd ostoită de opinteli, gemete și gîfîituri, crișcind și singerind cu scrișnete de grezii pe secerele și coasele știrbite, roase și mîncate de răscoale pînă la gingia lor de lemn, voce nicicînd întreruptă, nici măcar de răzmerița munților genezici, ci ațîninduse morții și uneori călăuzindu-se numai după propriile-i ecouri singerînde și după icnirile și scîncetele de fierăstrău rupt și-nteoenit o clioadouă în stele subterane, în luceferi de pe ceruri neboltite încă, sau în constelații fără viață, luciu și mișcare, suspendate-n antispatiu, în spațiul boreal, dar regenerîndu-se, dar călcînd descultă cu dezinvoltură peste piroanele tuturor răstignițiilor și răstîngnitorilor, însoțind anevoios dar cu dreaptă credință filonul de aur al grăirii românești pînă la platou-i fără de margini unde avea să fie întîmpinată de ctitoriile-i contemporane, acolo unde urma să-l continuie pe celălalt Tudor, din Vladimiri, dezlănțuind, biruitoare de-astă dată :

sub steag nandur mișcarea cuvintelor : Arghezi;
mănăstire dintr-un lemn (măgin), geluită de furtuni și fulgere, neocolită de cumpene și de tămîieturi și afumată de trăsnete, singură cioplindu-se pe dinăuntru, singură dîndu-și foc să ardă pînă-n temelii, lăsîndu-ne din toți pereții căptușiți cu icoanele și odoarele neamului să i se scurgă tot aurul sonor pînă la noi și peste noi, pînă la cei ce vin și peste cei ce vin... și mă plec în țarina frămîntată, mișcătoare și din veac neașezată a literelor rămase, după Eminescu și Arghezi, nu se știe cîtă vreme încă, nelumite, și îngenunchez și-i sărut umbra încovoiată între jugul de sare și plugul de piatră...

Ion Serebreanu

ANTOLOGIA **Luceafărul**

A PATRIEI CINSTIRE

eugen evu

Patria

Destinul meu e-n tine și e viu
Republică Română Socialistă
Doar poezia-i uneori mai tristă
și-s locuit de ea, ca de un riu.
Doar sărbătoarea ta cînd suie-n noi
Se face iarăși patria minune
și dor izvoare-n tulnice de Mai
spre Fluviul care-n curgerea-i ne ține.
Bogate vin în flori cutremurate
promisiuni de fructe și de grîu
și aburind în piine din cetate
luceafăr se revarsă, purpuriu.
Ating, rostind, lumini din veșnicie,
prin clarul din ferestre și priviri
și ora sărbătorii întîrzie
în versul meu cu-aceste înfloriri.
E patria un brad cu brațe-ntinse
Rotund, horind în candelabre vii,
și-n jurul său prin veacuri necuprinse,
sträluce semnul Facerii De Zi.
Prin cîntec simt puternic zvon de piine
și-un calm extaz mă umple de Cuvînt ;
Încrezător în patria de mîine
O, patrie, eu te respir ! Și cînt !

Numai tu, România

E loc pentru toți fiii patriei
în inima poeziei române ;
poeții trec
Poezia rămîne.
Simple și măreț-s acestea,
Simplu și măreț adevăr:
Cei ce sînt se revarsă în patrie
Numai fals-strălucirile pier.
E loc pentru toți fiii patriei
pentru toți fiii Omului ; fie !
Iertătoare ești, Mamă, dreaptă rămîi,
Numai tu, România !

Doină transilvanică

În înflorit al zilei te sărut
În poala vetrei care m-a născut
Lumina norilor topită-n fîn
Cu flori de cîmp urzindu-se divin
Pe domuri de mireazmă și cuibare
În care vîntu-și află alinare...
Voi, lanuri moi de febre-n care zac
Trîntit pe spate ca într-un iatac
De smirnă și de mosc să mă îmbete
Undiri de iarbă cu suspin de fete
îndrăgostite pentru-ntîia oară...
Voi, pajiști lunecînd cerești în seară
Cu glas de harfe-n sufletul setos
și flautul de fag și cel de os
Gîtlej străpuns al zeului de munte
prin care curg izvoarele cărunte
ale Baladei.... Mă îmbrac în strai
lăsat de zestre pe-un picior de plai
și-atît îmi e de-ajuns, să cînt...
și să rămîn, pămînt visînd pămînt...

Țebea

custodelui Toader Dragoșa

Prin flaute zdrobite-un murmur plînge
și-n frunze, răsucite luminări,
adie briză de freatic singe
cerînd sărutul ultimelor zări....
Eu stau la Țebea unde mi-e străbunul
Martirizat pe-o cruce de gorun
Cu spada grea pe piept și-alături tunul
(Un vultur troienit cu flori de prun)
Și simt cum carnea mi se face grea
Ca de o boală fără nici un nume
Mă locuiește, straniu, cineva
Neîmpăcat nici dincolo de lume...
Nu lăcrima cu-atîta dor, bătrîne,
Nu spune iar ce om a fost Avram
El poate sparge lacrima din mine
Cum vîntul poate sparge-n noapte-un geam
Baci Toadere, îndură-te, nu spune,
Mă zgîlțîie un dor ce nu-i al meu
Mă simt țintit în loc ca de-o minune
Îți spun, cumva mă simt străbunul meu
Ci lasă frunza hohotind să cadă
Peste mormîntul lui de zeu român
Veni-va iarnă, va fulgeni zăpadă...
Vindecător, aici, unde mă-nchin...

Dăinuirea patriei

Cum au durat acestea-n veacuri, toate,
Dovezi că suntem și că am rămas
Vor dăinui la fiecare pas
În patrie și-aici vor fi păstrate.
Umplînd întregul țării din bătrîni
și triumfînd cu munte și cu mare
viața lor, cu-a-noastră, din lumini,
Vor dăinui-n rotundă ființare.
Cum au durat și vor dura, eterne,
în trupul unei patrii și în noi
vor dăinui, sub stelele șuvoi,
și-aici sub soarele ce grîu așterne.
Cum au durat de la-nceputul lumii
vor dăinui-nflorind din apă vie
aici, în patria ce-n ea ne ține
pe toți ai săi, din dor și omenie,
Țară de oameni veșnici, Românie !

Poem simplu

Patria mea este limba română
Nu îmi cere să-ți aduc taraba
Dovezile, mormintele-alor mei
Jur împrejur, ciorchini de tumuli.
Patria mea este limba română
Aerul însetat deasupra riurilor
Este limba în care depun mărturie
la judecata cea dreaptă
a celor care
cu siguranță
vor veni.
Fie-mi astfel lumina ușoară
Cînd în aripa ei
Voi locui.

Lauda verii

Laud vara. Roiuri aiurind fecund
Prin liniștea văzduhurilor pure
Pe miriști porumbeii-n dans rotund
Zvîcnind în parașute albe-sure
și cositorul lăcurilor, seara,
La răsăritul stelelor, pe munți,
Cînd curge-n faguri viziunea, clară,
Beatitudinii nocturne Nunți.
Laud Murmurul ce-n prag mă impresoară
și-mi umple cerul gurii de cuvînt...
Laud cerul patriei adînc în vară
Și bucuria că-i sînt fiu și-o cînt...

Cîmpul pîinii

(Călușerilor transilvăneni din Romos)

Cîmp al dreptății noastre. Îngîndurat pămînt
În care curge duhul părinților din fire
Domol și clar, nu apă ci semn și legămînt
Al celor ce-l băură dintîi din nemurire.
Vătafi ai Doinei, plugari de viță care
Stînd drepți în trupul țării cu
pumnii-nsămîntară
Neîntreruptă Veghea din datini milenare :
Piinea-luceafăr răsărit în țară,
Moș Căpetenie, tu curgi pe românește
Ca să rămîi, Idee, oglinditor, aci
și revărsîndu-ți vlaga-n țărînă-adăpi și-nvii
pe Cîmpul Piinii tot ce viețuiește.
Primenitorule, Riu Mire Domn
în care nălucesc galactic clenii
Eu mă închin cînd spun că-n mersul tău
Văd mersul calm al nost peste milenii.
Și-n sus, la căpătîi de munți bogați,
stă lancul înstelat în veșnicie
Roata pe care moți martirizați
au picurat în doine, mi-a înflorit pe ie...
Aici, în Cîmpul Piinii, ticăloșitul veac
Tu l-ai văzut cîndva zidind cetate
Pită de pleavă, adevăr sărac,
S-au dus cu cei ce pier, pustietate...
Noi am șezut în doinele de leac...
Priviți, acum, minunea acestui Joc ce pare !
Priviți cum duc românii steagul lor...
Un tricolor din veacuri ce-au puhoit fugare
Simbol bușnit din pieptul păstratului Popor !
Priviți, în Cîmpul Piinii, aici, dintotdeauna,
Trei vițe, trei lumini, din mîini în mîini
purtate,
în jocu-acesta straniu, nu iute ca furtuna,
ci inimă ce-n vatra română bate, bate !
și-n mîinile acestea, rădăcinoase, tari,
ce-n aer se-mpreună cum pe sub munții-moși
se-mbrățișează, aspră, pădurea de stejari
Nedoborît din berne e Semnul din strămoși...
În bită de păstor și de plugar purtat
Prin datină, din datini, veciilor poruncă,
Semn al șederii noastre, de nimeni sfîrtecat,
Armîndeni drept și falnic de pace și de
muncă.
Priviți-l, ei îl urcă pe piept, la locul său !
Briu al credinței noastre-ntregite cu dreptate
Pe Cîmpul Piinii, iată-l, ștergar din curcubeu
sub care piinea țării-i o inimă ce bate !

Zestre

Privim prin felurimea de ferestre
Cuvintele ce ni le-au dat de zestre
Cei ce și-au tras pe umeri, în poveste,
Văzduhurile albe de pe creste
Și rareori atingem, orbitor,
Vreun miez din adevărul sfînt al lor
Dezvăluind, cu buze de lumină,
Mireasma-n care arde-o rădăcină
Din arborul cel mare și etern...
Sub floarea lui genunchii se așternîn demnă veneratie și dreaptă :
Promis Limanul, luminînd, ne-așteaptă.

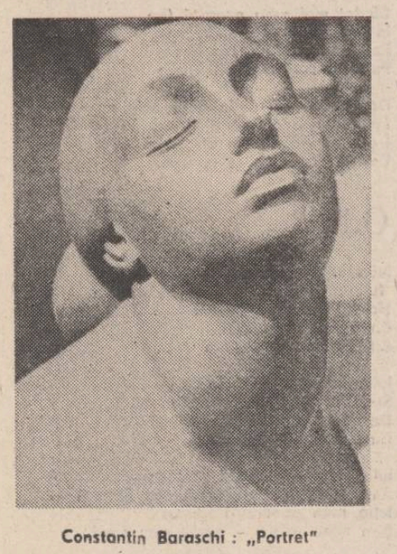

Constantin Baraschi : „Portret"

Constantin Baraschi : „Mihai Eminescu" (detaliu)

florin costinescu

Negustorul din Brebant

Să mergem, doamnă, în Paring
pe-al raiului versant cel sting,
ca să culegem pietre rare
de forme pure și bizare,

Ci a trecut pe-acest versant
negustorul din Brebant,
cel mult vestit, surizător,
în chip de tainic călător,

Venea tîrziu de la un tîrg,
cîștigul îi dăduse-n pîrg,
și doldora de avuții
călca poteci sub cer pustii

„Cum să ajungă la Paris
pe drum nesigur și deschis ?"
„Decît prădat, amar să plîng
o iau încet peste Paring !"

Își zise straniul călător
în forul lui interior,
de om de bine și pedant
cum sînt mai toți din cel Brebant,

Așa ajunse el pe-aici
nebiciuit de nici un bici,
ci doar minat de-un vis ciudat :
„...Și se făcuse că-s prădat..."

Ținea poteca pe sub stînci
a mers pe coate și pe brînci,
prin ploaie, zloată și furtuni
a înfruntat ger și genuni,

O, și acuma ar fi mers
de n-ar fi auzit un vers
sau cam așa ceva, rostit
de-o voce care i-a vorbit...

„Stai călătorule din drum,
privește-mă chiar dacă-s fum
la pieptu-mi vino să te string
sînt ciobănița din Paring !"

Și glasul cald l-a ispitit
pe negustorul iezuit
și presimțind aies festin
din toți rărunchii i-a spus : vin !

Năluca dulce, cum-necum
a fost doar boare, aer, fum,
și vîntul modela din ea
un trup frumos ce nu era.

Dar negustorul din Brebant
a scos galant un briliant :
„Al tău va fi de-i fi a mea..."
Și briliantul strălucea...

Vorbea cu el, cu sinea lui
cu muntele privindu-l șui,
vorbea cu toate și cu tot :
„Mă frige inima, nu pot...

Aici rămîn, pe-acest versant
nu mai îmi pasă de Brebant
chiar dacă viața îmi voi da
aici o s-o aștept pre ea"

Și-a stat ani lungi, nemîngîiat
și a sperat, a tot sperat,
dar într-o zi, la asfințit
s-a întîmplat că a murit,

Și sacii bogăției sale
au luat-o, îndesați, la vale
și-n prăvălirea tristă, oarbă
căzură pietrele în iarbă.

Luciră ani în șir la lună,
pe vreme bună sau furtună,
luciră pîn' s-au stins și ele
de dorul, de a fi inele...

Să mergem, doamnă, în Paring
pe-al raiului versant, cel sting,
ca să culegem pietre rare
de forme pure și bizare

Să le culegem visători
argonauți tîrzii prin nori,
să le culegem clandestin
cînd plînge sufletu-n destin

De parc-ar fi închis pe veci,
să mergem după pietre deci
pe malul raiului, cel sting
din muntele duios, Paring.

Noul Val

Nervos, cu zgomot, triumfal,
intră-n arenă Noul Val,
copii superbi, interesanți
cu bici și pantaloni bufanți,

Cu măduva fierbînd în os
ei nu se-nchină la Hristos,
n-au zei, icoane, nici bătrîni,
ei vin – nu poți să îi amîni...

Frumoasa hoardă în delir
stîrnind ecou pînă-n nadir,
și nori de glorie spre cer
planînd mărunt cu efemer,

Aplaudați-i : sînt frumoși
ca pînzele semnate : Bosch,
aplaudați-i spectatori
căci sînt virili și sclipitori,

Descinși din stirpea nimănui,
sînt și flămînzi, sînt și sătui,
ei rid și plîng în nevăzut
și-s migratori spre Absolut,

Născuți de-o zi – liliputani,
sînt așteptați de mii de ani,
ei, blonzii, tefeii, bolnavii
ei, cinicii, modeștii, gravii...

Descoperind miresme-n flori
ei trag cu pușca în culori
și sîngele, voioși, îi-l sorb
pînă rămîne cerul orb,

Asediază vechi zidiri
cu foc adus de nicăieri,
aruncă poduri peste șanț
și fluieră înspre Bizanț,

Călări pe glorie, pe cal
intră-n arenă Noul Val
aplaudați din răsputeri
cît clipa nu coboară-n ieri...

Să galopăm

Să galopăm peste nămeți
de albul pur pururea beți
zăbala calului, încinsă
să ardă depărtarea ninsă,
din cer să cadă clopoței,
și să îi atîrnăm în șei
să cadă ciucuri aurii
să zburde minjii-n herghelii
zăpada să ne-ncerce felul
cînd se întoarce-n oaie mielul
cel de-o veni la primăvară
în brațe, bulgări, să ne sară...

Care de triumf

Triumfe, deci, culoarea gri
în marele concurs din piață
căci e omega, alfa, phi,
căci e fecioară, după față...

Căci ea s-a smuls din alb cu greu,
și-și renegă, abject, părinții,
că n-a crezut în dumnezeu
că-a șters de pe icoane sfinții,

Portretul ei urcat pe ziduri
cît mai înalte, suitoare
senină, deci, și fără riduri,
la butonieră cu o floare,

Datori îi sîntem neam de neam,
culoarea gri e absolută,
ea a strigat, cîndva, Sesam
scuipîndu-ne, ea ne sărută,

Ciopliți-i de triumfuri care
în lemnul purelor esențe
și-ntoarceți spatele la soare
slujbași ai marii delicvențe...

Ci stropi de lacrimă și rouă

Se înserează mai curînd
cînd aud apele mergînd
nu-s matca lunecoasă-a lor
ci pe o urmă de cocor,

Se zbat în valuri stele mii
și parcă sînt ființe vii
atrase din afund de spațiu
de foamea-oglinzii fără spațiu,

Niciuna piatră nu rămîne
ca să se piardă în fărîme,
ci stropi de lacrimă și rouă
ce viața ne-o despart în două.

Iluzie, alt turn din Pisa

Frumoasa doamnă Beatrice
a sucombat ieri la Paris
frumoasă nu acum – cîndva,
cînd Turnul Eiffel se năștea,

A fost modelul ideal,
pentru miragiul ei carnal
la mulți peisagiști divini
parizieni și florentini,

Trăia-ntr-o cameră, modest
cu geamul lăcrimînd spre est,
între cafea și-ntre țigări
mergea ca trenul între gări,

La lift era văzută-ades
purtînd pe cap un fel de fes,
pe umerii fragili de tot
un vechi și demodat capod

Se mai ducea din cînd în cînd
să-și țină-n colț, la carne, rînd
vecinii o iubeau nespus
și nu credeau că s-a și dus...

Da-n proaspătul ieșit ziar
citiră anunțul mortuar
în care se-arată concis
de moartea doamnei Beatrice

Se pare c-a murit ușor,
că scrie-n el „fulgerător",
cuvintele, și ele plîng,
vai, suflete năting, năting,

O masă, scaune, tablouri,
în rest nimic, niște zerouri,...
atît lăsă în urma ei,
ceva bănet... dar nu în lei...

Stătea-ntr-o ramă însăși ea
lascivă, pe o canapea...
Și ochii, ah, argintul viu,
priveau spre propriul ei sicriu,

În fine, liniștea-a venit
și-n pieptul ei prea șubrezit
iar clopotele care bat
acoperă cîte-un oftat...

„Sărmana doamnă Beatrice
fiică-a marelui Paris
gingașă ca un bolero,
trufașă ca un Watterlo,

Naivă, tandră ca un crin
te duci de-acum în țintirim,
te duci de îngerii cei buni
călăuzită prin genuni...

Dar cînd mai toate s-au fost zis
se auzi „Oh, Beatrice"...
În colțul camerei, un el
un moșneguț, un bătrînel,

Era, străpuns de-al artei chin
un artist plastic florentin,
ce-o avusese drept model
spre a-i inspira al lui penel,

De-abia venise la Paris,
cînd o-ntîlni pe Beatrice
să se afirme – oh, ce greu
de-o vrea prea bunul Dumnezeu...

Și Beatrice, cum stă, așa
pare a fi opera sa ;
Culori, peneluri, ore, vieți,
o, cum ne-nveți și ne dezveți

Iluzie – alt turn din Pisa...
Și Beatrice murind, proscrisa,
chiar doamna sucombată ieri
spre care cad, troieni, tăceri.

POEȚI DIN ALBA IULIA

ion mărgineanu

Patrie

Din istorie vin să număr eroii,
În zi de Duminică la Alba-n cetate
E toamnă, din iarbă oglinzile ploii
Spală inscripții, — tulburătoare palate
În care se intră ca-n jertfele sacre,

E-o arșiță-n singe de parcă din vetre
Tot soarele zilei în cercuri coboară,
Sărută pe frunte soldații cu sete
Mereu neștiuți, ce-au murit pentru țară
Rădăcină-n sevă pururea să doară.

De-avalma sub limbă se-aud cum frămîntă
Doar numele țării ca un cîntec știut
Cuminți stau să-i număr și-n liniștea frîntă
Lacrima verbului se transformă în scut ;
E dorul de MOȘIE în tricolor țesut.

Lui Avram Iancu

Aud cum inima-mi transcrie
Istoria din munți pe limbă
Și-Avrame-n toamnă aurie
Ca veghe Țării o preschimbă

Cărturăresc distinși tribunii
Prin singe, harfă de vioară,
Și-n nume-mi picură străbunii
Iancule, lacrimă să doară.

Mai bandajează moții-n munte
Dorul, pădurea, un izvor,
Lași fluierul ca să-i alinte
Ca fii ai bunului popor.

Transcrie inima sudoarea
Istoriei. Prin jertfe-o spui,
Avrame Iancule, că-i Țara
Prin literă crescînd statui.

Bacoviană

Pe cerul de culoare gri
Tăcerea pietrei e un crin
Ajuns spre a mă amăgi
Cu-nflăcărare și suspin
Sîntem doar noi și n-ai să vii
Sub cerul de culoare gri

Privirea-i harnică desagă
Și-i seaua unui roib ascuns
Și-i litera precum o fragă
Să te tot chem din nepătruns
Sîntem mai mulți pentru o dragă
Și-i ochiul harnică desagă

Se fură munți de nori și duc
Piatra în cer și-o mușcă lin
Și sînt un crin nepriceput
Pe gura cui să mă alin
Și-i versul casă de haiduci
Cu el tăcerile se duc

Ce singur sînt și n-ai să vii
Sub chinul de culoare gri...

Cînd voi veni

Cînd voi veni la tine mamă
Voi fi doar vers ce-mparte pîine
Și n-am să știu cît va ajunge
Zilei de ieri, celei de mîine
Și cîtă iarbă se destramă
Din fusul tău netors de mult
Și ce cărări se mai înhamă
La gura cîntecului smuls
Prin care-n cercuri mari pătrunde
Piatra și lemnul, focul, glia
Să pot la numele-ți răspunde
Cînd ne-o durea nemicnicia
Ce-n sihăstria troienirii
Va rugini un clopot sfînt ;
Litera, — sfeșnic al iubirii —
Cîntar vieții pe pămînt
Rar voi veni la tine mamă
Ca vers ales ce-mparte pîine
Peste uitarea ce destramă
Zilei de ieri, zilei de mîine

victor făt

Simțiri ilustre

Cîmpul Libertății —
rază verde
strălumineză
simțirile de bronz
ale marilor bărbați
în douăzeci și patru de culori ;
tăcere înaltă
ca un descîntec dacic
străjuiește aducerile-aminte ;
Cîmpul transilvan
respiră solemn
pentru bărbații ce-au fost
putere și îndemn
pentru bărbații de azi

Primăvara eternă a patriei

În frăgezimea verde
a unei zile de mai
piramidele florilor de castan
au izbucnit înspumate
asemenea valurilor ce se sparg
de malurile tuturor primăverilor.
Candelabre albe,
în limpezimea dimineților aurite
florile trăiesc aceeași întoarcere
în ceasul călător al anotimpului.
Sufletul poetului trăiește intens
în primăvară eternă a patriei —
înmuguriri noi și proaspete
ale biruinței luminii
ale adevărului
veșnic renăscător.

Popasurile craiului

Brațele stejarului
cuprind veacurile Blajului,
rădăcinile lui

se sprijină în oasele neamului,
oase — frumoase
stropite cu lacrimile doinelor ;
fluierul Iancului —
dulceață a dezamăgirii,
întipărește clipele molcome
rămase
în frunzele dorului
întipărește popasurile craiului —
scut liniștii

Memento nocturn

Copacii —
pînză de Penelopă,
sălbatice bufnițe
își cheamă monoton
chihlimbarul pupilelor
din ochi de pădure
să aurească
în toate nopțile
tenebrele copacilor —
pînză efemeră.

dumitru mălin

Să te auzi pe tine ca pe-un cîntec

Unde își ține pasărea cîntecul ?
Cînd vine noaptea doarme și ea ?
Știe că-n zori se întîmplă o minune ?
Aerul aripei
împrejmuit
arde ca sîngele bun de iubire,
dar noaptea pare
un crîng oprit
Nu pentru zbor am venit
eu pe lume
ci pentru seceră
pentru vînat ?
Iartă-mi pădurile, tu, îndoială !
Vada din mine
s-a terminat ?
Întrebînd mă rănesc,
dar în vise sînt altul
Pasărea-și ține cîntecu-n mine,
minunile zorilor
sînt sîngele meu
ars de neliniște ca de iubire.
Pasărea-și ține cîntecu-n tine ?
Iarăși întreabă zorile crud —
Parcă pe cer mi se reazemă pașii
parcă-s cîntec,
parcă m-aud.

Pe urmă ce

Numai de-o palmă-i ziua ridicată
Sub ochii mei cu punțile troznind
Mă uit jur împrejuru-mi înc-o dată
Ca șarpele la pîndă lîngă grînd

Aș vrea să mușc. Mi-s cuie negre dinții
Un joagăr simt în singe-nțărîtat
Despic în două stîncile și zgîlții
Fîntînile din fiecare sat

Să se trezească toate și să vadă
Cum mă răstorn în rănile din cer
Cum am ajuns de joacă și de pradă
Încît mi-ascult celulele cum pier

Îmi dau la păsări irișii să-i ducă
Pe lîngă rîuri lungi, pe lîngă munți
Căci în curînd cărarea se usucă
Și arborii-n păduri vor fi cărunți

Și ce voi mai trimite eu acasă
Decît aceste holde de tîrziu
Pe care vîrsta-mi galbenă le lasă
În tot ce nu mai trebuie să fiu

În tot ce-aș fi putut... dar fără vară
Nici iarba cea mai-naltă nu dă spic
E noapte și e zi... și-i noapte iară
Pe urmă ce mai e... ? Nimic, nimic ! !

Cînt dintre ziduri

Oare dintre ziduri
mai putea-mi voi spune
cîntecul simplu, zîmbit ?
Lumina străină-a ferestrelor umede
taie trupul meu chip.
Duc între dinți
o fiară sfioasă,
la intersecții
o arunc sub mașini,
pădure și dealuri departe,
numai oameni grăbiți,
numai oameni
și ziduri, dar ziduri înalte !

Am mai fost eu pe-aici
v-am mai spus cîte-un cîntec
dar plecam, viscol tînăr, în munți
Aveam sînge mănos
și privire de pasăre
înălțată din rouă-n senin.
Acum rabd peste suflet
o pădure de piatră...
Oare-ntre ziduri
de ce-am vrut să vin.

Casa din grîu

Mi-aș face casă undeva în grîu
Cu ușile aprinse către vară,
Ce-i dincolo de lan să nu mai știu
Să nu am înăuntru și afară

Vecini să-mi fie spicele tînjind
Ca niște fete mari după plecare ;
Eu, mirele de cîntec și de gînd
Îndrăgostit, o zi, de fiecare

Și nimeni să nu știe că trăiesc
Nici pasăre, nici iarbă, nici femeie ;
Cînd grîul s-ar cosi să-mbătrînesc
În snopi și în căpițe să mă-ncheie...

Ce-i dac-aș fi pe urmă treierat
Și măcinat la moara de făină ;
Și-așa mă mocin singur și mă zbat
Și-așa nimic, nimic, n-o să rămînă

Atîta-s de sătul de cîte știu
De gînduri și de oameni și de case
Că mi-aș retrage sufletul în grîu
Măcar acolo-n pace să mi-l lase.

gheorghe dăncilă

Valea Frumoasei

Urcă dealurile luminări de ceară
În toamna ce domnește peste văi
Natura-i gravă, în arăm lucrată
Pe-acest pămînt blagoslovit de zei

E liniște albastră pe Frumoasa
Și apele duc murmurul lor pur
În turme limpezi ce doresc cîmpia
Visînd la munții mîndru dimprejur

Sus, un văzduh curat și de-mpăcare
Și ca acasă ne simțim aici
Părinții daci trecură pe pădure
Și frunzele li-s țînte de opinci

Căutăm cu ochii baci din Miorița
Pe coaste mari cu-ngústeie cărări
Vom aștepta ca noapte să apară
Că stele sînt urme de miori

Dealurile

Dealuri singure cu aripi grele
Fără pădurile plecate pe care
Mai pun semne în grindă de zări
Și se spală pe față cu soare

Sub drumul stelelor din nopți
Mestecenii au înălțat troițe
În coaja albă ca-ntr-un trup slăbit
Săgeți de crengi se-nfig un chin s-ațițe

Pe rug de toamnă fagi s-au prăvălit
Și i-am schimbat în grabă pe bucate
Șumane lungi de neguri ne-au umbrit
Și ploile au lăcrimat pe sate

Și am văzut cum sărbători de grîu
Cîmpia și le-a scos încet pe masă
Cum vara limpezită cu lumini
Grea ciocîrlie spre pămînt se lasă

Eu am călcat pămîntul lor cel liber
Desculț, fără nimica în picioare
Ziua mi-am sîngerat-o în măceși
Ochii-au deprins cu mierlele să zboare

Nu am urcat demult pînă în vîrf
Gorunii să-mi întind-a frunzei pîine
Pe traista ierbii capul să mi-l pun
Să odihnesc copilul blind din mine

Pictură naivă

Apune soarele-n părinți
Pe cîmpuri galbene de grîu
Și în altarele de munci
Ard luminări de rîu

Ce calde bucurii mă dor
Pe cer bătătoresc poteci
Al stelelor picior desculț
Îți calcă cîmpul dacă treci

În mine mai adun poveri
De dealuri pline de goruni
Cu cositura dimineții
Vreau, satule, să mă cununi

Vreau prunc de șipot luminos
Cu apele vorbind pe scoc
Cînd umbrele în brațe-l string
Și vara bea din cer noroc

Și toate diminețile din sat
Adune-mi-se într-un spic
Și din izvorul de pămînt
Veac de părinți să mai ridic

Legături de sînge

Mai arde-n noi curată mărturie
Dovezi adînci răbojul verii stringe
Țăranii blînzi cînd trec peste vecie
Uniți sînt cu pămîntul prin legături de sînge

Pruncii de timpuriu i-au încercat
De plug să țină și să dea la coasă
Comoara cumpănirii drepte-o țin
Și-n mîini, și-n suflete, și-n casă

Gătiți cu dimineți și grîu în trai
Cuib de cîntări făcute sărbătoare
Frămîntă pîinea dulcelui lor grai
Cu limpezimi, cu liniște și soare

Dealurile dorm pe căpătîi de nopți
Vîntul ne pare-un rumegat de vite
În cartea mare-a trecerii, la sat
Și stelele-n iubiri rămîn cîtite

Pe cîmp de veac sub roșii vîlvătăi
În soarta lor cu vrăjmășie sapă
Și-i cheamă ca o plîngere de fiu
Cîte-un izvor cu tremurată apă.

Constantin Baraschi : „Cariatidă"

vasile remete

Veste

Au început să-mi cînte ochii
Și umbra mîinii mele minunat
Sub cerul gol a început să cînte
Desăvîrșind un grai adevărat

Au început să-mi cînte ochii
Fără cuvinte cu tăcere
Sub cerul gol au început
Ca două răni sub mîngîiere

Au început să-mi cînte ochii
Tulburător de greu-ciudat
O ! cum nu vezi au început să cînte
Dar mai frumos ca niciodat'

Elegie

Cu gîndul greu petrec viața
Grădina ceea înflorită
Cu roada coaptă dar oprită
Și peste cași-domnește ceața

Că tot mai greu această fire
În care sufletul e pus
Poate aprinde un răspuns
Pe care să-l numești iubire

Dar peste tot rămîn doar ochii
Stingîndu-se de dorul ei
De viață de lumina ei
Dar tu de ei nu te apropii.

Odă

Iulia iulia pămîntu-i frumos
Tulburător de tot cu marginele sfinte
Hai să ieșim să cîntăm
Cît timp sîntem aici
Cît timp avem cuvinte

Iulia iulia lumina-i subțire
Și-n sîngele meu se arată
De dorul acestui pămînt
Cu mult mai curată.

Iulia iulia eu tocmai vorbesc
Acum despre toate în dulcea furtună
Iulia iulia pămîntu-i frumos
Și-n mine există — auzi-l cum sună.

Moldovița

Am în minte amintirea ta
Și sfîrșierea de-a te ști
Te voi iubi înstrăinato
Te voi iubi te voi iubi

Dă-n toamnă suflete mi-ai spus
Sărută-mă pămînt — tăcere
Dă-n toamnă dragoste, de-acum
Vom fi stăpîni pe sfîșiere

Apoi în sufletele noastre
Lumină tragică-nflori
Te voi iubi înstrăinato
O, sfîșierea de-a te ști

mircea stâncel

Stampă în piatră

Celor căzuți înainte de prima
mare Pace
pentru creșterea României.

Între nașteri, cununii și vacarm
Este o piatră pătrată
În care voi nu ați murit
În lumina de iarnă.

Cioplitorul și-a făcut meseria
Împins de preotul abreviat
Într-o dimineață întinsă
În lumina de iarnă.

Vocala, consoana strîmb așchiate
Primesc soarele originar
Și carnea pietrei se încălzește
În lumina de iarnă.

Sălbăticiuni ancestrale

Răspunsuri ultime sînt doinele
Și floarea de colț e speranța zilei,
Cel întîlnit ar putea fi oricînd îngerul,
Între aceste limite dantelate.

Vase de lut gărduite —
Forme inefabile
Zăngănitul din podișuri nu-l aude nimeni,
Între aceste limite dantelate.

Vă subțiați, vă spargeți
Așchiile îmi intră în ființă
Sîngele răsfirat e fringhia ce mă leagă
Între aceste limite dantelate.

O, sălbătăciuni ancestrale,
Mantii de carne etern împletite
Cum vă treziți în umerii mei
Între aceste limite dantelate.

Biciul

Și iată sunetul ieșit
Prin atomii de sîrmă
Devorîndu-mi auzul.

Astfel îmi intră în casă
Și pruncii mei îl confundă
cu o melodie ancestrală.

Sub mările mări cinepa se topește
Și naltele mîini fac biciuri
În camere închise.

Pocnetul de cristal așează eternitatea
Pe cețoasele scaune
Și iernilor particulare le stoarce fulgi aurii.

Bici straniu-linie pe care Pitagora
Beat de adevăr
Uita să o mai îndrepte.

Spatele meu este găurit
Pentru identitatea ta suplă
Pentru corzile tale fără egal.

Eu te-am ales bici de sîrmă
Și-ar trebui într-o dimineață de vară
Să-mi crapi obrazul.

Poate te vei despleti
Și vîntul va bate invers
Într-o primăvară tîrzie.

Cînd statornic purced

Sunt spune răcorosul contur
Cu-mpletiri de oțeluri aduse
În rouă de lună,
Cînd statornic purced.

Vreau să ridic
În casa din față
Brumatele roade-ale dansului,
Cînd statornic purced.

Joacă prin aer genunchiul
Și-opinca e capătul gîndului
Din provocatele pivniți ale ființei
Cînd statornic purced.

Ghemul de oase învirtoșat în boltă,
Aiță
Și-ncolăcește convivul emfatic,
Cînd statornic purced.

Voi bate cu palma cumpănită-ndelung
Sus lîngă lampă-n tavan,
Clatin și sting flăcăruia,
Cînd statornic purced.

Nădejdile Mutului rămase în mine
De veacuri ies în azur
Prin asprele boțuri din trup,
Cînd statornic purced.

NUMELE POETULUI

NICHITA DANILOV

După Fîntîni carteziene *(Editura* Junimea, *1980), excepționala carte de debut probînd o vocație orfică unică în linia marii poezii moldave de la Eminescu la Dan Laurențiu, Nichita Danilov* publică o *nouă carte de poeme,* Cimp negru *(Editura* Cartea Românească, *1982). Inubliabilele litanii ale primei cărți, intonate monodic („Unde s-au dus zilele tale, răscolitoarele seri ? / pretutindeni le cauți, nu le găsești niciăieri, nicăieri...", Amurg (6)) ori coral („Corul de bărbați: / Îngenuncheați în amurg / să privim încremenirea trupului nostru / și să cerem iertare // Corul de femei : / Iertare / iertare / de-acuma și-n veci / să cerem iertare / iertare iertare / trupului nostru // Corul de bărbați : / Îngenuncheați în amurg / să privim dincolo // de spaima ochilor noștri / dincolo // Corul de femei : / Dincolo dincolo / ce este dincolo ? / o ce este dincolo ? / să cerem iertare / iertare iertare / trupului nostru / de dincolo // Corul de bărbați : / Să îngenunchem în amurg / sub candela sfîntă / a inimii noastre / și să cerem iertare / iertare iertare / trupului nostru / umbrelor noastre / de dincolo / dincolo dincolo / o ce este dincolo ? // Corul de femei : / O se aud tărăște / dangăte iarăși / să cerem iertare / ce este dincolo ? / o ce este dincolo ? / iertare iertare // Corul de bărbați : / Ascultați corul de clopote / îngenuncheați în amurg / și ascultați bătaia de ciopote / din marea de clopote / valuri de clopote / rostogolindu-se greu / prin purpura serii // Corul de femei : / Dincolo dincolo / ce este dincolo ? / să cerem iertare / iertare iertare / de-acuma și-n veci / trupului nostru / umbrelor noastre / ce este dincolo ? / O ce este dincolo ? // Corul de bărbați : / Dincolo dincolo / ce este dincolo ? / marea de clopote / valuri de clopote / din marea de dincolo / să cerem iertare / iertare iertare / ce este dincolo ? // Corul de femei : / Pacea de dincolo / viața de dincolo / să cerem iertare / iertare iertare / dincolo dincolo / ce este dincolo ? / spaima de dincolo / spațiul de dincolo / dangătul de clopote / flăcări de clopote / răzbătînd din adînc // Corul de bărbați : / Să cerem iertare / iertare iertare / ce este dincolo ? / să cerem iertare / de-acuma și-n veci / trupului nostru / umbrelor noastre / iertare iertare / ce este dincolo ? / o ce este dincolo ? / dincolo dincolo" — Preludiu), impuneau o structură muzicală copleșitoare, un lirism cogitabund („Căci am fost însetat și am băut / din spaima exactă și deplină a lucidității." — O Pythagoras), un ceremonial fantomatic, glacial, de sfîrșit de lume: „Se strecura o ceață subțire, subțire, / ca un văl liniștit între mireasă și mire. / Din pardoseala de piatră, ca dintr-un potir, / din apa înmiresmată de trandafiri, / mîinile lor se ridică, se caută și se cuprind / cu degete lungi și subțiri ca de argint, / stingînd candelabre și sfeșnice reci, / în liniștea rece îmbrățișați pentru veci. / În altarul surpat peste pardoseala lucioasă, / lîngă icoanele vechi și cărțile groase / peste clopotul mut căzut în fîntînă / și turlele grele, mîinile închină / o cupă-de-argint cu licoare curată / pentru inima grea și gura secată, / o cupă de aur cu licoare divină / pentru lăcașul de fum și piatra-n ruină... / Astfel se strecura o ceață subțire, subțire / ca un văl liniștit între mireasă și mire." (Medalion (y)). In acest univers absorbit de golul și liniștea glaciațiunii, ruga e expurgată de căldură, gesturile au lentoarea unui ritual al abdicării, peste tot instaurîndu-se un prezent atemporal, o durată a cărei consistență e iluzorie, de „sunete reci și sublime", de ecou al prăbușirii lumilor în sine.* Noapte în Danemarca, Bărbatul cu pipă, Peregrinări, Cain, Abel, Se înroșește zăpada, Ghilotina, Jertfa, Din jurnalul unui cabotin, *scenarii livrești, mitologice, „dramatizări" ale absurdului ori secvențe hilare de coșmar beckettian fără un sens simbolic univoc, sînt poemele care anunță cea de-a doua carte,* Cimp negru *(unul dintre ele,* Ghilotina, *fiind dealtfel reluat fără modificări), carte a „căderii" din starea de extaz celest, a exilului printre întîmplări nesemnificative, „istorii" relatate epic ori dramatizate cu „zgomot și furie", în care persoana umană își mai încearcă parcă un repertoriu rezidual fără prea mare convingere, animată doar de patosul premoniției negre, devastatoare : „Îngerul meu tămăduitor / n-are aură nici aripi. / Îmi pune degetul pe rană și-mi spune : / „Există, Danilov, există" ? // „Exist, exist îi răspund. / De mai bine de un sfert de secol / nu fac decît să exist", / „Atunci fii mai sigur de tine / și există cu adevărat !" / „Exist, exist, îi răspund" // „La vîrsta ta eu eram altfel, îmi spune. / Tu parcă n-ai sînge în vene, / n-ai viață n-ai demon". / „Exist, exist, îi răspund. / De mai bine un sfert de secol / mă străduiesc să exist". // „Atunci caută-ți cealaltă jumătate a ta / și există cu adevărat !" / „Cealaltă jumătate a mea / a rămas dincolo. Dincolo, îi răspund. / Du-mă în alt timp, în alt secol..."* (Alt secol).

Capodopera acestei cărți a „dezîncîntării" e, fără îndoială, Nouă variațiuni pentru orgă, *un fel de* Colonie penitenciară *à la Nichita Danilov, parabolă a inutilității și vanității rituale a scrisului, parabolă a formalismului caduc, nemintuitor în absența sensului ascensional al cuvîntului.*

Nu voi face greșala, pe care o fac mai toți criticii literari prezumtioși, să cred că unui poet adevărat trebuie să i se dea „sfaturi", nici nu voi fi foarte îngrijorat de „evoluția" sau „involuția" unui mare talent : în fapt, sigurul lucru important pe care trebuie să-l urmărim în metamorfozele lirismului ține de organicitatea demersului, de identificarea nucleului exploziv care separă poezia de grafomanie savantă, de letrismul din ce în ce mai abundent în poezia noastră de azi. De o transparență angelică, poezia lui Nichita Danilov din Cimp negru *conține peste tot surpriza „dramatică" a elaborării, dezvăluind nucleele de groază, de spaimă, de tragic fior în contemplarea unui dezolant spectacol într-un fascinant și respingător* theatrum mundi.

Păstrîndu-și dispoziția ludică intactă, ca în admirabilul poem Semnul *(„Fiecare să aibă cal și să-l călărească. / Să aibă sabie și s-o ascută. / Să aibă coif și să-l lustruiască. / Să facă zilnic exerciții de gimnastică, / astfel ca mușchii să nu lîncezească / și să fie elastici zilnic trei ore / să se dueleze în fața oglinzii, / ca mușchii să nu lîncezească și să fie oțeliți. / Să-și ia un șoim și să vîneze cu el, / în fiecare miercuri și vineri. / Luni să se-mbete și să-și mușchiuiască / nevasta și copiii. Simbătă seara / să-și viziteze amanta și să rămînă la ea / pînă duminică la prînz. Duminica după masă / să stea cu mîinile sub cap și să privească în tavan. / Iar la primul meu semn să fie gata : Și acesta e semnul !"). Nichita Danilov își probează marea vitalitate lirică, reușind să convingă, cu numai două cărți, că este unul dintre cei mai importanți poeți moldavi (și deci români) de azi...*

Constantin Baraschi : „Pe valuri"

Poezia calmă, academică și văratecă a lui Constantin Atomii nu se ferește, cu toate acestea, de fiorii anxietății. Anotimpurile lui sufletești sînt luminoase, solare însă izvorite dintr-o lungă sclipire rece, ca de amurg, o emoționantă „vară de noiembrie". Cele mai de seamă izbînzi ale liricului stau, fără discuție, în acele naturiste schițe de cîte două-trei catrene, ample și aproape mecanice sub raportul tehnicii exterioare, niște pasteluri călcînd greu, pe o materie ponderabilă : poetul s-a desprins de pămînt, rămînînd cu un ecou teluric voind să ia, cu gîndul, o înfățișare volatilă, împiedicată de prea grele substanțe. O jale folclorică, adusă, în echilibru, dă nota liricii lui Constantin Atomii.

Artur Silvestri

constantin atomii

Nostalgii autumnale

Pling corcodușii toamnei cu lacrimi albăstrii
Se-mbată iar pămîntul de-atîta vin în vii.
Eu însă voi rămîne c-un munte mai sărac
Plecat în delta iernii palat de vis să-mi fac.
De-acolo prin ferestre cu mîndre flori de ger
Privi-voi înspre Marea mihnitului meu cer,
Să văd cum trec prin zare dihănii de omăt
Cu ochii de Luceferi și mersul îndărăt
Și cum devine-ntinsul o valuri pustiit
De zborul calm al verii atît de îndrăgit.

Cîinele uitării

Mă latră-n poartă cîinele uitării
Întunecat la blană ca un mosc,
De se-ntristează troscotul cărării
Și pomii care nu mă mai cunosc.

Nu-i nimenea un zîmbet să-mi oferе...
Salcîmu-și scoate ghearele hain,
Ograda dă alarmă prin tăcere,
S-o tulbure de parcă-aș fi străin.

Bunicul și bunica nu-s pe-acasă
Cam de aproape douăzeci de ani,
Cu firea lor prea strict bisericească,
Or fi prin rai argați la bogătani.

Cireșului cu dulce rod din care
Făceau toate vecinele compot
I-a mai rămas din faima foșnitoare
Prin tufe reci de brusture, un ciot.

Pe șura cu paie învelită
Se cațără trei fire verzi de știr.
Iar sora mamei, tușa mea iubită,
S-a dus să doarmă-n pic la cimitir

Chiar mama a plecat pe punți de vise
Din pînze albe și de motocei
Spre veșnicia porților deschise
Să vadă ce mai face sora ei.

Nu-i nimenea un zîmbet să-mi oferе...
Salcîmu-și scoate ghearele hain.
Ograda dînd alarmă prin tăcere
O tulbură de parcă-aș fi străin.

Mă string de git regretele amare...
Din streașină mă scuipă un motan
Ce-oi fi făcut de-am devenit eu oare,
Azi, locului de naștere dușman ?!

Chiar casa cu șindrilă vremuită
Proptindu-și toate tainele-n zăvor
Mă sfruntă-n stilpul vremii sprijinită
Ca patria pe-un mare trădător...

Vom mai veni...

E ceasul cînd și piatra are un strop de duh
Pămîntu-și furișează spre rodnicie mierea
Pădurile se culcă cu tîmpla pe văzduh
S-asculte-n lumea serii — cum chiuie tăcerea.

Nu-ți trebuie umblare prea multă prin poeni
Să vezi cum cerbii verii sînt galeși de iubire.
Prin văile albastre luceferi păminteni
Sub streșinile vremii se-ntrec în strălucire.

Vom mai veni pe-aicea ca să vedem cum zbor
Nălucile din rîuri cu aripi de lumină
Și cum prin hăuri noaptea spre frica tuturor
Pîndește somnul firii cu ochii de jivină —

Nocturnă (I)

Visele se-adapă cu răcoare
Cîntă-un tulnic în străfund de veac.
Iarna ni-i ispită-nșelătoare
Undele luceferi scot din lac.

Și e vară-n univers. E vară.
Înfloresc chiar și în ceruri tei.
Sub frumoasa liniște lunară
Tot pămîntul i-ametit de ei.

Nocturnă (II)

Se scaldă noaptea goală în apele lunare
Cu ochi de lăcomie luceferi o pîndesc.
La sînu-i plin de farmec, seninuri și răcoare,
Vreau pînă-n zori prilejul de cîntec să-mi găsesc.

Stînd rezemat de gînduri de ceruri și pămînturi
Și urmărind visarea besmetică prin vid
Văd cum, pe lîngă codrii dorm ostenite vînturi
Și-n corturi de tăcere ecouri se închid.

Lirica ritualurilor arhaice

Un foarte interesant poet al elementelor, complicat de un alegorism dramatic de origine reflexivă, este și A. I. Zăinescu (n. 1939), liric în continuă clarificare, neliniștit față de materia estetică pe care nu o repetă de la o experiență la alta, modificînd-o, dimpotrivă, în urmarea unei psihologii care își caută dialectul poetic adecvat. Metamorfozele poeziei nu sînt și metamorfozele valorii în prezența talentului ; a nu reține pretutindeni o mașinărie literară unică este indiscutabilul semn al inzestrării literare.

Cu „Zeii neatenți" (1967), A. I. Zăinescu debuta în chipul unui eliptic energetic, de extracție rurală și, mai precis, subcarpatică, el era poetul „podgoriilor", văzute ca un „mit", pline de miracole, de rituri țărănești, de „obiceiuri", de sufocante ecouri ale unui paradis pierdut. Poetul vedea „casa aceea sub care dacă se caută totuși fumegă verde fîntîni", el cînta calendarele agrare și podgorene, sub raportul mentalităților imperisabile: „Fierbe trei nopți vîntul singur și după aceea / Trebuie tras într-o cadă și îmbătat / Femeile noastre repară butoaie, / Sînt ca o pușcă, și iuți, știu o mie de munci, / Fetelor mari le sar capre din coaste , Cîrduri de capre pe dealuri, și pleacă cu ele / Părinții le bat și fac nuntă atunci". Aceste aproape „didactice", antice povețe lirice se scufundă treptat într-o și mai adîncă lume, ritualică, aceasta plină de perspectivele fumegoase ale memoriei mitologice : „Era toamnă-n destin și bărbății afară, / Înăuntru femeile și cel născut, / Caii-n otavă-amurgind și, ușoară, / Masa aceea, deodată, copac s-a făcut". Acum poetul cîntă „podgoria" lui paradisiacă, lumea țărănească plină de cai apocaliptici și teribili, de berbeci, de o întreagă faună virilă, populată cu misterioase fenomene din categoria miracolelor. Stelele trag de funia unui clopot, îngerii ies dintre corzile vieii, umanitatea însăși pare a se fi prefăcut în viță de vie. Poetul vădește o înclinație izbitoare către enigmele trupului, cîntînd anatomia miraculoasă, cu „ochiul magic" așezat în frunte, ori pur și simplu incertitudinea universului miraculos : „Din sate-amurguchipuie-o fîntînă / Și fumu-n aer, scurte maluri de nisip / Prin care-noată albaștri îngeri de tărînă / Cu apă-n tălpi și must de carne în aripi".

Misterul lumilor este aici și misterul poeziei, bizuită, stilisticește, pe asociativitatea imagistă care scoate efect din concetti, din oxymoron. Acum, vîntul e „ca o lance", lumina e „aspră", somnul e „tîrziu ca o luntre", „munții parcă ar zbura" poetul contaminează esențe diferite și adeseori contrare, voind să releveze ceea ce este sempitern în univers : „zgomotul de culori", „columna ploilor", „Dezgroparea riurilor", cum „suferă mări într-o piatră" și așa mai departe.

Acest stil liric, și el „vegetal", făcînd dintr-o materie simplă, inițială, uriașe episoade alegorice, dezvoltate mecanic, imagine din imagine, e tot ce poate fi mai pe potriva acestui poet care vine din „Arcadia" lui podgoreană, cu un clasicism „horațian" de după Walt Whitman.

Prin raport la întîiul volum, „Recviem într-un cimitir de mașini" (1969) aduce un spor de amploare, o desfășurare de vers larg, curgător în chip maiestuos, indiferent la perfecțiunea ritmurilor, pe care A. I. Zăinescu le supune respirației poetice sacadate. Acum el adînceste viziunile rurale inițiale, databile istoricește și exemplifică în fragmente ca de cor tragic, călcînd rar și apăsat, o dramă universală. Acești poeți ai „cimpiei", care slăvesc sămînță, simburii, pămîntul, pîinea, vegetația, spicele, podgoria sînt, în ceea ce ne-au dat mai profund, niște lirici ai ritualisticii regenerative, care văd în cicluri condiții ale veșnicei regenerații. Filosofia lui e palingeneza, senzorialitatea e, dacă pot să spun așa, aplicată în metafizic ; planta nu mai e trecătoare vegetală muritoare ci speta ei. De aici, și imaginația poetică, acum tenebroasă și vizionară, catastrofică. Poetul vede „totu-n văzduh ca un semn", „noaptea-n podgorii ca niște clopote / casele-și urcă acoperișul în cer". O jale fără nume a cuprins lumea vitală a podgoriei din „Zeii neatenți", adîncind alegorismul cu sugestia meteorologiei și a culorilor canonice : „Ninge și plouă pe lume. E iarnă în pumnii ei mici / și e zloată pe garduri, la porți soare negru și plouă, / Tună pe miei și pe arbori, afară și pe furnici". Barocul imagistic s-a complicat și mai mult printr-o învîrtejire de senzori, pigmentată de un aer oracular : „Ia-mi fața repede în mîini și mi-o așterne mesei. / Afară și dezleagă-mi ochii de auz. — c-am fost / Pe neumblate locuri, tainic, m-am întors seara".

Cele mai interesante producții din „Recviem într-un cimitir de mașini", acelea eliberate de ritm, despletite, au generat o curioasă acumulație ulterioară, căci „În zale albe" (1971) conține, în majoritate, astfel de lirică indiferentă la regulile exterioare, directă și teribilă. Poetul este acum curat oracular și poezia lui a metamorfozat alegoricul în hieroglific. „Semnele de întrebare" sînt emblema liricii de acum : „Arde piatra pe deal ca o luminare / Dulce tîmplă în mîini de copii / Niște preotese, prin vii, / Care fac semne de întrebare". Tema rurală s-a ascuns adînc în materia poeziei care este mult mai reflexivă și „universalistă", poetul cugetă la esență și aparență, la numere, la utopii, înțelegînd erotica precum un exil, e neliniștit de identitatea lui pasională („unde sînt vis și unde dor ?") la spaime, la „zeii absenți". Totuși, din meditația intelectuală răsare, ca o vegetație ambițioasă din solul pietros, imaginația rurală : tălpile, piatra, plugul, grădina, toaca bătînd de vecernie, frunzele, colinele. „ferăstraiele noi" care lucrează adînc, părînd că îl rupe „în scînduri". O modificare stilistică, pe lîngă aceasta, s-a produs însă căci reflexivitatea a scăzut alegorismul, în schimb a tărnat o substanță epică în lirism. Meditația, reflecția, atunci cînd sînt făcute de un spirit sensibil la eveniment și care interpretează obiecte ca niște hieroglife sufletești, dau poeziei „epicitate" fără a-i ucide inefabilul, ca aici : „Cutremurate-n veci, roase de sunet scoicile — / Ca niște lacrimi ce cad dintr-un amvon ; / Culcate-n tărmuri sufletele, spaima poate. / Sau tot ce nu ne-ngăduim, — speranța / Vederii de la orion „sau în această „citadină", unde cîntă elegiac amintirea vegetației și a mării, esențele lumii elementare : „În acele orașe verzi cu ziduri amare / În care pietrele cîntă înnouri de plante / Ca și statuile din piețe, delirante / Care toată ziua se uită pe mare". Hieroglifele sufletului au lucrat adînc în substanța lirică, în aceste „zale albe" elegiace, subțiind ideea pînă la această expresivitate autotelică, fără verb.

„Grădinile ascunse" (1974) nu conține o experiență nouă, însă este exemplificarea imagisticii lui A. I. Zăinescu, bizuit în continuare pe ideea că ritualistica originară lucrează adînc în individ : „Dansează surd pe șurde-acoperișuri de semințe, / Gol ca un zeu și calcă pe spinare ploile / Bătătorit de arșița-n amurguri, vînătă / Își curăță prin pietre rănile și se resoarbe / Sus, prin crăpăturile norilor, la loc" („Șarpele").

Însă cu totul semnificativă esteticește este „Legea vieii" (1976) ; poetul e acum un reflexiv obiectiv, care pornește de la contemplația unui obiect și meditează privind dinspre obiecte spre om. El a îmbrățișat un stil de fabulă sau de apolog, totul epic, terorizat de o anxietate formulistică, de poet „bégayé", înfricoșat de demoni, înconjurînd cu zece suporți un sentiment. Versul mecanic, precis, ceasornicărește, ori împiedicat ca de emoție gîlgîitoare, comunică în fond o materie care aici s-a unificat în fine. A. I. Zăinescu e un poet al imaginației tulburată de asociații, de comparații și de „rețele" — totul răspunde în tot, lacrima dospește, norul orbește prin semne, febra e cu ghețuri, steaua sună sau se zbate, părinții sînt „tulburi", scoicile înfloresc, plantele sînt de piatră, astrele mișcă ocular arborii, piatra e înaripată, omul seamănă cu negurile, groapa răsuflă ca o vietate. Unei astfel de imaginații care asociază totul îi corespunde și o antropologie de o formulă specială, unde omul e pasiv, „locuit", „privit", „văzut", „urmărit", „captiv", bolnav pe căi oculte. Sentimentele lirice sînt, de aceea, din categoria tragicului și catastroficului, cum ar fi creația dramatică și fenomenală. „Cloplitorul cu sete-nălța, despica surd un nor / Munți cu pluguri în vîrf și păduri-ferăstraie. / Pîini și sare-ntre munți, văi ce pururea dor". Iubirea „ca rug de-ntuneric", „smulgerea cărnii de pe os", ca o „îndurerare-n viul ce nu-i pot răspunde".

O imprecizie filosofică pătrunde de pretutindeni, pînă și în imaginație, căci poetul se sforțează a cuprinde o noțiune cu un șir enorm de supoziții. Ceața, norii, aburii, fulgerele, invadează acele „țări noi" ale poeziei, terenul este și el imprecis, în chip de „țări de aer", „cer", „nori", speța cu fenomenele ei iluzorii. Tulburarea afectivă, de o tristețe aproape rasială, imposibil de a fi denumită, e zvîrcolirea ocultă a singelui, prin care „ceturi roșii prin noi își rup vad".

Geografia imprecisă a stimulat simțul utopic, poetul visează tărîmuri îndepărtate, iluzorii, locuri geometrice ale punctelor cardinale : „Pentru că se amestecă sud și nord / și pentru că nu e nici zi și nici noapte" sau utopia biologicului pur, letal : „Că într-o stepă la marginea somnului, într-un / Tărîm unde ochii nu se-nghid și nu-ngheață". În fine, lumea umbrelor în această curată catahtonie : „Unde ajunge nu-i greu ca să-l trezească blînd, / și nu e nici lacrimă acolo, să-l întoarcă, / Ne-nfige-n ochi cîlcîiele, pe rînd. / Și numai iarba e, o iarbă, parcă." „Legea vieii" ar fi, prin urmare, legea regenerescentei necontenite, cu un moment de suspensie în utopicul letal ; esteticește, poetul și-a găsit mașinăria imaginativă potrivită.

Totuși, poezia lui A.I. Zăinescu e un teritoriu în permanență ebuliție și a-i desemna evoluția ar fi extrem de complicată operație. Spiritul lucrează imprevizibil, după impulsuri de neanalizat, și ecouri din „Zeii neatenți" depistăm de-abia în „Legea vieii", cîte ceva din „Recviem într-un cimitir de mașini au trecut în „Grădinile ascunse". Poetul are încă experiențe neconsumate pînă la capăt. „În zale albe" și un număr de producții din „Recviem într-un cimitir de mașini" așezîndu-se într-un teritoriu voit „imprecis", încă marginal. Cu toate acestea, semne vizibile sînt căci, aflate deocamdată prin reviste, un număr de poezii dezvoltă acel fir de lirică vizionară, amplă, foarte promițătoare, pe care poetul părea că l-a abandonat. Instabilitatea estetică, lăudabilă, care e o teroare de formele „academice", e parcă instabilitatea omului, cu mișcări bruște și decise, în continuă alarmă, privind lumea dindărătul unor ochelari fumurii care îl îndepărtează, parcă, de noi, la sute de leghe într-un univers vechi, ritualic, care este paradisul poeziei.

Artur Silvestri

Constantin Baraschi : „Floarea"

Semne în piatră

Urmare din pag. 1

dar stimulat de un curaj și o voință uluitoare, pleacă în 1927, la Paris, cu speranța că i se va trimite bursa obținută prin concurs, de care a beneficiat, pare-mi-se, doi ani. Se înscrise ca student, însă deja format, la Academia Julian, unde a studiat lecțiile lui Bouchard. Mai atașat se simțea, însă, Baraschi de Școala liberă la „Grande Chaumiere" (L'école libre de la „Grande Chaumiere") pe care o conducea Antoine Bourdelle. Această școală corespundea temperamentului său, care nu se împăca cu dogme și canoane, iubea libertatea și individualitatea în concepție și execuție. Întors în țară, Baraschi a introdus în atelierul său de lucru de la București și în cel de la Cimpulung ceva din atelierul lui Bourdelle : atenția pentru monumental, încurajarea începătorilor, o atmosferă degajată de glumă și veselie și, mai presus de toate, pasiunea de a munci. Muncea mult, fără să țină seama de inima lui bolnavă ; muncea cu pasiunea creației.

Socialismul a însemnat pentru el ridicarea prestigiului și recunoașterea statutului moral și material al breslei artiștilor plastici. A fost apreciat, i s-au încredințat lucrări monumentale, a fost numit profesor și rector al Institutului de artă „Nicolae Grigorescu", a fost ales membru corespondent al Academiei R.S. România, artist al poporului. Și-a iubit studenții și nu o dată ne-a împărtășit previziunea lui realistă că Apostu, Bălasa, Deac vor fi personalități ale artei noastre plastice, vor da orientare valoroasă mișcării artistice contemporane.

Mobilizator, cînd era sănătos, antrena la muncă și inițiative creatoare pe colaboratorii din jurul lui. Pe toți îi trezea la viață, la voie bună, la optimism. Glumea, dar simultan amesteca pămîntul pe care trebuia să-l modeleze. L-am văzut înfășurînd statui mari în saci uzi, l-am văzut ridicînd statui, dar de multe ori l-am văzut și punînd mîna pe inima lui bolnavă.

Baraschi a avut cultul marilor personalități ale căror portrete le-a creat : Ștefan cel Mare, Camil Ressu, Mihail Sadoveanu, George Enescu ș.a. A modelat statui de factură impresionistă și modernă („Extaz", „Pe valuri", „Tinerete"), în stil clasic („Sportivii", două statui în bronz care împodobesc intrarea stadionului din Cimpulung Muscel). Autoportretul, aflat azi în Grădina publică din orașul natal, îi exprimă pe deplin personalitatea, aceea de „sculptor și pedagog". Orașul îi păstrează de altfel amintirea și prin alte cîteva sculpturi între care monumentul de la mormîntul mamei sale, pe care a cioplit următoarea inscripție : „În amintirea scumpei mele mame și a tuturor mamelor care asemenea ei și-au închinat viața copiilor lor".

Mi-l amintesc pe sculptorul Constantin Baraschi așa cum a fost ca om și artist — un caracter generos și un pasionat al creației.

ELENA ZARESCU

Elena Zarescu a publicat pînă acum *cărți de poeme :* Nordice *(Editura* Litera, *1971),* O tăcere adaos *(Editura* Albatros, *1975),* Poeme *(Editura* Albatros, *1977),* și Solaria *(Editura* Albatros, *1982). Dedicația la* Nordice („Tie care citești cu auzul / aburitele stele / corabia / noroadele somnului / și precuvîntul") *conține o artă poetică ilustrată de mai toate poemele, murmure stinse, abia îndrăznind să intoneze un cîntec : „Cu gleznele piatră și umerii lemn / stă moara-n-tr-o rînă / bătută de vînt, / blestemă tăcerea, și rîsul solemn / cînd duhuri sinistre / se-nfig în pămînt. // M-apropii de roată cu mîine s-o-ndrept / să-nvîrtă puternic / secundele mari, / dar pîrîie oase căzute sub piept / și-mi scapă șindrila alături de pari. // Răcnesc nebunește la oameni și zei / prăpădul stelar / din spițe s-adune / și-aud coborîrea morarilor mei / pe tristele ruguri / de foc și cărbune. // Cu greu mă ridic, abia dacă pot / să-mi trag o fierească suflare, / că urcă zidirea / cu aripi cu tot / prin cei rînduiți în cărare. // Și-n veghe apoi, pe rînd către zori / ne trecem în roți duble / cu patimi și ape — rămîne paleta străvechilor morți / c-o vîrstă în răsărituri / și-o treaptă mai aproape. // Cu gleznele piatră și umerii lemn / stă moara-ntr-o rînă / bătută de vînt, blestemă tăcerea, și rîsul solemn / cînd duhuri sinistre / se-nfig în pămînt".* (Moara).

O tăcere adaos, *cea mai bună carte a Elenei Zarescu, însoțită și de o prezentare semnată de Mihai Beniuc (prezentare admirabilă, numai că cele două versuri din Baudelaire sună exact : „Là, tout n'est qu'ordre et beauté, / Luxe, calme et volupté".), e structurată în două cicluri* (Ceea ce nimeni nu știe, din Solaria vine, și În larg vîntul cel mare zvonit) *în care încercarea de constituire a unui original univers mitopoetic, în lipsa harului vizionar, apelează mai ales la virtuțile unei rostiri solemne, oraculare, la surprinzătoarele irizări ale cuvîntului rar, evocator al unei fabuloase zări originare : „Ceasul se coace, și pămînt / traversează / molatece / cuiburi / iată-ne plasmă, samă / vom da / / în fața cohortei de umbre / nesingur / eroul ; și-n sarea / magiei / întunericul mării arzînd / pe munții / lăuntrici // pe munții — tăiere cu mirt ; / se tînguie aștri sub verzuie / cenușe / dar încă poartă-ne / suflă / cum somnul — herghelia cerească. // Tu plăsmuie-ntruna / pe fulgere trudit fîntînarul / aici pe pămînt, pădurile crin".* (Ceasul se coace, și pămînt).

Multe poeme din Solaria *regăsesc plinătatea rostirii din* O tăcere adaos, *(„Golit de tristețe amurgul / peste buhe leproase herghelii de rășină / mișună plantele-n ceruri ; // spuza copitele tîlcului coace / întunecat de năieri îmi e trunchiul / Verdele Prinț / o, Verdele Prinț crestează-ndoiala, / munte de var bîrnele spaimei ; // și graiuri nepămîntești inundă rănile somnului lepădîndu-ne paseri / frați mei, doamne, luminări printre lucruri" —* Rana de somn) *și, pe alocuri, un ton mai rezolut : „Este el marele vămuitor orbecăind / prin carnea / pămîntului / zăpada roșie, leproasă, roșie, / zăpada / urzind / neostoitul ocean / de-ntunerec ; / fără cuvînt / căzu / nevindecată rană într-al caselor / trup / luminare veșnic aprinsă / în minte / grîu-nfrăți, codru-nfrunzi / înainte / ci el / marele / roată de foc spînzurînd la hotare / orgolioasă / armură / carul trufașului cu singele țării pe gură"* (Este el Marele) *ne convinge că Elena Zarescu este o poetă întru totul remarcabilă, căreia nu i-ar strica o mai mare decizie stilistică, o mai mare credință în realitatea lumii ei fictive.*

Cezar Ivănescu

valeria victoria ciobanu

Bucurie

A fost un timp...
rămas în pecete.
Răsuciți, simburi naivi
ignoră-nțelesuri.
Soarele-și arde
propria urmă.
Nelămurita mea turmă
bate pămîntul pierdut.
Dar eu, eu singură, cum să-ncep
cum să-i spun,
că-n ultima toamnă
odihnită-n sublim
singurătatea-i plătită.

Agoniseli

Nevinovăție vîndută...
Fie-mi îngăduit
să-mi destram sîngele
în peisajul voievodal
al munților mei-margini de lume.
La gleznele nopții
fie-mi îngăduită
cuvîntarea din urmă :
ciuturâ goală
de toate erorile morții.

Destrămări

În miezul timpului fierbînd
mă-mpovărezi cu depărtatul clopot
ce se va despica
asemeni unui tropot, de...
Nu, nu-mi mai explica
de explicații-s templele-mbîcsite.
Știu, timpul își se surpă
n-are drum...
Amiaza ne strămută
răgazului de-acum
ținut atins de ceață :
un secol de-aminări.
Vorbit-am dar... Cascade-n dimineață.

Recunoașteri

De ce m-adun înspre amurguri,
înverșunînd perenități ?
Ce legi să recunosc —
pentru cine ?
cînd încă pilpîi vag în muguri ?
Colina-i brăzdată...
Sălbatica zi de-nceput
solemnității e dată.

Antologia «Luceafărul»

gabriela hurezan

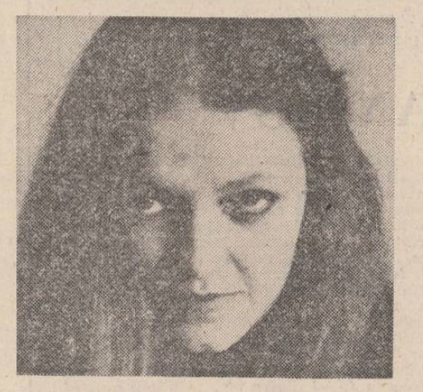

„Pentru Gabriela Hurezean, lirismul e, mai intîi, o stare hieratică. Alimentul de preț care o hrănește este iubirea, o iubire străbătută de conștiința magică a forței sale. [...] Sentimentul se traduce în imagini surprinzătoare, uneori de o tristă, amară ironie, alteori de un sarcasm învăluit («Automobilele merg spre cimitir colorate / mi-a mai rămas încă timp să le număr nuanțele»). Cine n-ar semna o atît de puternică emblemă a plînsului : «Moare în pivniță cucuveaua tăcută / cu ciocul înfipt fără miracol în obraz de lună cheală». Autoarea posedă o artă matură de a ocoli sentimentalismul, nu se teme de cuvîntul brutal (dar nici nu-l caută cu ostentație). Gingășia, feminitatea sînt imediat contrapunctate de expresii aspre [...]. Gabriela Hurezean nu scrie o poezie a candorii, ci una a iubirii consumate, ca urma unor tălpi cu ținte într-o cenușă friabilă".

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Judecata

Martorul acuzării, Domnul Împăietor,
surîde candid într-un colț mai umbros.
Apărarea zîmbește și ea, oarecum nefiresc
spînzurată sfielnic cu capul în jos.

Latră acum judecătorul, jurații, călăii,
și spectatorii latră, cu nimic mai prejos,
latră la fel, cățelandrii, dulăii,
doar apărarea tace. Și tace frumos.

La miezul nopții sentința va fi, în sfîrșit,
pronunțată :
Călăul cel mai iscusit urmează să ne scoată
acel apendice sentimental numit tandrețe
el fiind, se știe, cel mai crunt păcat,
astfel încît,
el trebuie desigur scos și
împăiat.

Desprimăvărare

Precum arborele trăiește prin miezul lui amar
tot astfel noi, prin cuvintele noastre nerostite.

Tu, cel mai adevărat dintre cuvintele mele
germinînd întru viață și moarte
și arborele care vei fi
purtîndu-mă
la rădăcină
ca pe o
taină
nici
de tine
știută.

Conversație

O tăcere
în care ne prăbușim
ca-ntr-o prăpastie,
ca-ntr-un urlet....

Spune-mi de poezie.
Spune-mi de copilărie.

Despre copilărie,
despre poezie,
despre tine,
numai bine.

În rest,
doar zgomotul copitelor pe cer
și jos, aici,
clopotnița vibrînd stingher.

În jurul oglinzii

Vom călători unul spre altul
într-o ambarcațiune fragilă
de pildă o monoxilă,
luptîndu-ne pe viață și pe moarte
cu oceanul cuvintelor deșarte,
oricum, un vis e totuși un vis,
în el existăm împreună
uniți de distanța aceasta nebună
a cîtorva pași făcuți fără grabă,
dar, doamne, cîte cuvinte
și toate întreabă
de rostul nostru
în jurul oglinzii cu două fețe
ce ne arată aproape dar niciodată alături
somnolînd în aceleași preablînde omături
pînă la adînci și binemeritate bătrînețe.

Desperarea de a nu putea rosti

Noaptea,
cînd ornicul bate ca un potcovar nebun,
noaptea,
cînd vrei să crezi că visezi
această cumplită stare de veghe,
noaptea,
cînd tristețea te adulmecă
precum o haită de ciini hămesiți,
noaptea,
cînd ultima lumină horcăie
agonic
și simți crescînd în tine
o iarbă rece, albastră, veninoasă,
noaptea,
cînd sîngele se întunecă lent
și ochiul se întunecă lent
și urletul se întunecă lent
și tăcerea
ca
o
iluminare...

Scurt istoric

Uneori oamenii caută și nu găsesc
și se bucură că n-au găsit
în timp ce se prăbușesc
din grădinile lor suspendate.

Astfel se nasc poeții,
tablourile reprezentînd
îngeri morți
și dorința noilor veniți
de a se ocupa cu grădinăritul.

Identitate

Și poate chiar eu sînt aceasta, aici,
așteptînd,
și poate chiar eu sînt aceasta, aici, ascunzînd
în sinele meu o tăcere de smoală,
purtînd în sinele meu
o zi întreagă
și pe de-a-ntregul goală,
în care zăpezile-au fost fără noimă ucise
și răstignite în dreptul ferestrei deschise,
pentru ca eu, acum, în acest miez de noapte
să bîntui murindă prin iernile toate
eu, ce nu sînt fără tine decît
un lujer necopt și amar și atît.

Alborada

Noi doi n-avem dreptul la vals, iubite,
privește orchestra heruvilor triști,
cîntă de parcă ar ninge cu soare
și eu nu exist și nici tu nu exiști...

E sala oglinzilor plină de oaspeți
măștile-nvolbură noaptea spre zi
doar noi, iubite, sîntem nicăierea
și fără de noi nici ceilalți nu pot fi...

Adoarme-n zăpezi al violelor freamăt
zori aburinde se-ncearcănă iar,
e timpul de-acum s-o luăm de la capăt
vino, dă-mi mîna și ia-mă în dar.

Ospitalitate

Am venit din lume împroșcată cu frig,
om bun — am spus și m-ai primit în casă.
Nu mai știu care din noi a mințit
important e că frigul cel crîncen
din nou mă apasă.

Cresc arbori de gheață din palizi pereți
planînd peste pleoapa robită de lună,
oaspete-am fost, ostatec îți sînt,
privește, Stăpîne, mi-e frigul cunună.

Umbra se-ncumetă-n struna de urlet :
Ucideți zăvorul, pedeapsă pe vis
răsare de ziuă și zidul cel negru
închide în sine un plîns nepermis.

corneliu ostahie

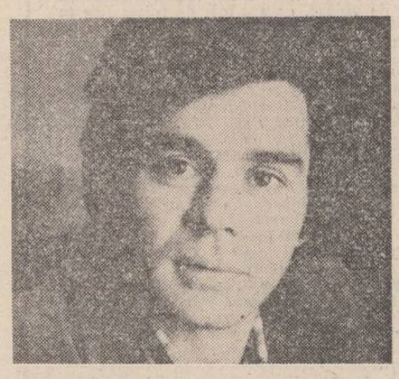

[...] „Volumul se numea Recif *și era alcătuit dintr-o sumă de poeme în marea lor majoritate construite în spiritul unei prozodii extrem de riguroase, severe care contrasta vizibil cu ceea ce începuseră a publica membrii «noii generații» de la 1980. Mai important este, însă, faptul că — luate împreună — aceste poeme reușesc să compună un univers poetic personal și coerent și — trebuie să mărturisesc — ai o senzație stranie să percepi marile ritmuri marine în acele texte lucrate cu îndemînare de orfevru"*

LIVIU ANTONESEI

ademeniți de un curaj fără seamăn

îndepărtate colonii ale zilei reflux muribund
doar imnul surpării
stăpînitor peste cuvintele noastre

ne mai apropie oare un alt înțeles ?
pe noi cei devotați unanim bucuriei ademeniți
de un curaj fără seamăn,
pe noi cei risipiți de ocrotirea atîtor
îngăduieli și clemențe
pînă departe sub fulgerul singur pe
caldarîmul aproape-necat
de prevestirea acestei amintiri care plînge ?

printre nomadele iederi călătorind spre
opreliști
printre canale subțiri ca niște semne
maligne
descrise pe-ntinderea unui timpan care încă
veghează
printre dovezile umbrei cît totuși mă mai
pot ocoli
sub ele deasupra
călăuzește-mă tu cu un strigăt aducător
de iertare
de-aici înainte

priveliște de iarnă

încă o zi ca aceasta : versant al nisipului
roșu întunecat de ispită
prin milioane și mii de clepsidre sub
paveze incuietori sub lințolii :

cutezătoarele mîini se avîntă în viscol
în arsenalele fricii și iar se rănesc și cunosc
amăgirea
și nu se retrag și duc mai departe spre
lungi galerii părăsite
incendiul mihnirii sucombînd fără veste sub
masca
atît de hulită a chipului unic oh da măcar
o zi ca aceasta

cît încă-ndrăznesc să mai am o părere egală
despre tot ce-am văzut despre cei ce nu
mi-au greșit
despre cei ce scufundă în lacrimi
îndepărtatele urme cu spini
nepăsători lunecînd pe deasupra
ca într-un șireang plutitor

mai mult ca acum

mă-ndepărtez de adevărul acestei ultime
dimineți fericite
înfășurat în membranele lui calcinate mă-nalț
deasupra rămășițelor unui mărunt sacrificiu

mai mult ca acum
nu mi-au lipsit niciodată dovezi despre
foloasele celui
ce-și luminează în taină unealta feroce
înainte ca lacrima să-i cutremure mîna
să cadă
peste atîtea și atîtea rugăminți inutile
ca o iespede lustruită de febre

socrate

acest peisaj care măsoară mișcările ochilor
tocmai atunci cînd stai încremenit și-ți tii
răsuflarea și speri
și-ntr-adevăr șarpele nu te descoperă
(niciodată nu vei gusta din cocleala
veninului său imponderabil ca moartea)
acest peisaj
nu există

sclipirile lui sînt o veghe eternă lumini
de avarii
în spatele lucidității spontane a
plictiselii de a vedea întuneric
tot întuneric mereu întuneric între hotare
nedefinite

apele străbătîndu-l erau mai reale ca mizga
amintirii insuportabile pe fericirea
pătrunsă în mormintele faraonilor vechi
și-ntoarsă de-acolo cu pretenția de-a-ntemeia
un imperiu
dar desigur nu trebuie să te bazezi pe
ce-a fost
nici liziera cu palmieri și liane cu umedul
cuiburi al termitei feroce
nu contează mai mult se întîmplă atîtea
sub pelerina albastră a nebuniei fii blînd
resemnează-te
mîine îți vei vedea un portret de demult
și vei spune
din cauza lui izgoniți-l dați-i otravă

socrate își merită soarta

oglinda

deși îmi poartă chipul el spune
„numai pe mine nu mă poți recunoaște
asediul începe la marginea formelor
a obiectelor și speranțelor inexistente
dacă vei sta neclintit, exilat în fortăreața
absenței
dacă în fiecare gînd vei vedea o-ncleștare
atît de cumplită încît milă să-ți fie
de sferele perfecte ale conceptelor izolate
dacă fericirea îți va rămîne străină și
neașteptată
tot la fel cum nu aștepți un ostatec
după ce l-ai spînzurat chiar cu mîinile tale
dacă o glugă de bronz vei purta peste
simțuri
dacă nu vei trișa în spatele vizierei lăsate
cu amăgiri sau cu lacrimi nestăpînite
dacă încet încet îți vei radia amintirile
în locul celei mai dragi dintre ele punînd
un spin otrăvit
dacă la picioarele tale vei consimți să apară
ca din senin o flacără fără-ndurare
o să dispari mistuit înainte să afli
ce este acel obstacol al transparenței totale"

deși îmi poartă chipul el spune
„numai pe mine nu mă poți recunoaște ei
haide
totuși încearcă-ți norocul" și-mi pune în mînă
un bici plumbuit tocmai bun
ca să îzbesc cu el aparența oglinzii

rugul

îmi calc în picioare privirea
la fel cum aș păși pe epiderma unei
senzații ostile
așteptînd să se facă-ntuneric

de bunăseamă țin capul plecat și mi-e frică
să nu mă sufoce iubirea aproapelui
să nu luminez cu o lacrimă fosforescentă
cușca unui biet adevăr despre care tocmai
am spus
că n-a existat nu există iar dacă totuși
există
să fie imediat prefăcut în minciună

de bunăseamă țin capul plecat și mi-e
frică
deasupra mea se proclamă libertatea uitării
iată un om se aude o voce dar nu-i
nici un om
iată e noapte și noaptea e încă departe
iată aceasta ți-e vina eu însă n-am nici
o vină
iată se va aprinde rugul pe el îți e locul
și rugul numaidecît se aprinde

de bunăseamă țin capul plecat și mi-e frică
îmi calc în picioare privirea
la fel cum aș păși pe epiderma unei
senzații ostile
așteptînd să se facă-ntuneric

plimbare prin muzeul straniu (IX)

un fluierat continuu un s.o.s. prefăcînd într-o
sită măruntă
timpanul îndoielii încă lipit de inima mea
încă durabil sub armele părăsite apasă
înaintează într-o direcție necunoscută

cît de adînc am văzut prin eșafele negre
și totuși
îngăduind frumusetea unui cîmp de bătaie
alături de transparența sub care ne-nchipuim
că există alături
de viziunea cruzimii și a acestei nedrepte
ultime despărțiri de înțelesul iertării
ca niciodată vom păstra amintiri despre
primejdia unei vieți viitoare

viorel sâmpetrean

„Sînt poeți a căror formulă se deconspiră întreagă, unică și treductibilă, încă de la primul volum, după cum există alții a căror personalitate se vădește în infiruirata căutare de sine. Viorel Sâmpetrean pare să aparțină ultimei categorii atît prin metamorfozele versului său, cît și prin «programul» pe care nu se sfiește să-l proclame. Am încercat, citind nucleul viitoarei sale cărți (Defăimarea lui Empedocle), *să compar imaginea actuală cu aceea a debutului din* Vară de amiază *(1978). Încordarea, încruntarea «fierbinte», «imperfectă», contestarea energică a calofiliei transpar și acum, umanizate însă, îmblînzite și spiritualizate de lumina nouă a poeziei ce înseamnă azi înțelegerea, chiar acceptarea dramei existențiale."*

IOAN ADAM

Ah, ce privilegiu

Prin apa înaltă cît roua
Și roua cea neagră
Cît lutul pitic. Tot mai sărac
Și acesta
Și iscodit dinlăuntru
De ochii perfizi
Ai măruntelor viețuitoare înfricoșate de raze.

Prea bine.
Ai văzut funigeii
Cum lunecau în clătinare,
Pe deasupra ramurilor
O, cît de meticulos ciopîrțite
de municipalitatea celestă !

Ai auzit cum răzbat și se pierd
Printre pietrele arse
Cărăbușii cei aprigi ?
Ori vestea-ți răsună mai clar ?
Ori foșnetul metalic
Al viețuitoarelor înfricoșate,
Înfricoșătoare ?

Oricum nu ești decît singur.
Cineva mai puternic trebuie să moară
În apa înaltă cît roua
Și-n roua cea neagră
Cît lutul pitic.

Priveliște

...Cerbul negru
— incendiat de raza de fosfor —
Străpunge prin răcnetu-i metalic
Însingurarea.
Însingurarea. Altfel spus,
Oasele Carului-Mare.

Privește !
Tu, cel neîntrecut și străpuns de real,
Mormintele vîndute
A doua oară. Privește !

Incendiu mineral

Ce vor mai adăuga
La cele pe care eu însumi
Nu le-am aflat ?
Și cine va răspunde
La tobele
Licheflate-n sanctuarele păstoase și reci ?

Întrezări-vor oare
(Dar nu, melancolia-i divină !)
Umbrele lăsate de cioburile, barbarele,
— Colindătoare cum plugurile —
Și neprielnicele mele făpturi
Plăzmuite-n singurătatea atroce
A celui din urmă
incendiu mineral ?

Veni-vor culegătorii, și arhitecții,
Căutătorii de convulsii solare
Sub pleoapa copilului orb ;
Veni-vor armate de scaieți
De-o parte și de alta a candorii
Pentru ca, înălțătoare și golașă,
Minunea să apară în relieful mănoaselor
Terase....

Veni-vor !
Și ce vor mai spune la cele pe care
Eu însumi nu le-am aflat ?...

Despre rugăminți

Vița de vie sugrumată pe colină
Scîrțîie a ploaie tîrzie.
Lupoaica-n hățiș cutremură vînatul.
Împușcătura se sparge în nori —
blîndă surpare de cranii.

Dar cîte rugăminți nerostite
Și cîtă înserare, doamne,
Într-o singură șoaptă de copil !

Poetica (I)

Vine o vreme cînd nu mai ești singur
Și-n coaja mesteacănului
Se aciuește privighetoarea morții
Cum viermele-n aluat,
Tot astfel tunetul sălbăticiunii în oase.
Și nesperata singurătate,
Spintecată de vindecător, de pruncul mort.

De neînchipuit au apărut mai întîi
Și cît de zbîrcite-n retina de var
Sărmanele, incestuoasele păreri
Ce-ți leagănă, ca o răsplată,
Pînă și îndoielnica amintire.
A morții dintîi.

Orologii

Nu-i nimeni niciodată prea liber să îndure,
scriai.
Sclipește în cuibare de frunze roșiatece
Tăinuită,
Imaginea pe care n-ai văzut-o vreodată.

De la o vreme,
Retras într-un cotlon fără memorie
Privești nestingherit
Înfricoșate semne pe cer.

În miezul zilei pocnesc însingurate
constelații.

Ești oare atît de aproape
De încremenești
La auzul orologiilor?

Cădea-vor arcurile coapte,
Și laptele va umple cănile crăpate,
Și stingere! Stingere!
Arginții sparg carapacea. Stingere.

Mitologie păgînă

— mamei, Elvira —

Înfrigurat vei fi
Printre lăstarii de camfor
Crescuți în lut, îmi spuneai.
Pe lama izvorului
Unde sufletul, neîncoronat,
Își caută, fără de sprijin, visare.

Drumul vînăt începe din leagăn,
De pe podișul lacrimei,
Sub răzvrătirea zeilor roșiateci —
meteori sfîrtecați.

Mihnirea te va retrage într-un tîrziu
Ca o mare neputincioasă.
Vom naviga în luturi
Și-n fluvii de zgură stelară.
Așteaptă e o moarte
Hotar e cel ce caută —
mai spuneai împăcată.

ecouri

LA COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI» „CARTEA DE TURISM — O CARTE DE CULTURĂ“

DRUMURI ȘI CĂRȚI

turismul este o realitate cunoscută de omul contemporan, din experiență proprie, din lecturi, din povestirile altora. Este o dimensiune a civilizației noastre ce nu mai poate fi despărțită din formarea tinerei generații, de instruirea omului matur. O realitate care a cuprins mase întregi. În 1931, Aurel Candrea și G. Adamescu, în al lor „Dicționar enciclopedic ilustrat“, „Cartea Românească“, defineau turistul ca o „persoană care călătorește de plăcere sau pentru a se instrui“, iar turismul drept „gustul, deprinderea de a face călătorii de plăcere“ (p. 1347). Pentru ca „Micul dicționar enciclopedic“ editat în anii '70 să precizeze că scopul unor atari călătorii este de a cunoaște aspecte din natură, localități, obiective economice, istorice... și că, totodată, turismul contemporan a devenit un „fenomen social-economic cu caracter de masă“, menit să facă cunoscute valorile materiale și spirituale ale fiecărei țări. (p. 964).

Recitind aceste definiții — scrise la interval de peste cinci decenii — gîndeam la evoluția conceptului însuși, de la o activitate individuală, la una ce a cuprins mulțimile. Și enunțurile citate mi se completau cu imagini recente: trenul special care, în dimineața zilei de 16 august, părăsea Gara de Nord, spre zona Bucegilor cu sute de tineri; vagoanele suplimentare atașate la fiecare final de săptămînă; excursiile organizate prin O.N.T. și B.T.T. în țări vecine și prietene; sau sutele de tineri ce coborau grăbiți în gara Oostende la Marea Minecii la 31 august anul trecut, pentru a merge, din R.F. Germania și Belgia, să viziteze 2-3 zile Marea Britanie.

A călători înseamnă a dezvălui în mintea și inima fiecăruia, priveliști felurite ale patriei, frumusețea și poezia ei, făpturile trecutului și realitățile prezentului, o lume întreagă cu speranțele și grijile ei. Prin turism, identitatea națiunii apare fiecăruia mai cuprinzător, pe viu, în direct. Cu o cerință însă, aceea de a călători avînd în minte punctele de referință necesare, altfel spus să înțelegi ceea ce vezi.

De aceea agrement și instruire au devenit componente obligatorii ale drumeției. În zadar mergi sau călătorești dacă mintea nu poate cuprinde ceea ce ochiul primește ca imagine. Și dimpotrivă cînd știi, cînd cunoști, poți străbate, fie și în gînd, drumuri lungi în care pitorescul se întîlnește cu varietatea creației umane. De aceea turismul a devenit și o cale de învățătură, de educare a tinerei generații, prin excursiile programate cu regularitate de școli.

Azi turismul nu mai poate fi despărțit de carte. „Ancheta“ inițiată de revista **Luceafărul** „Cartea de turism — o carte de cultură“ consemnează o realitate majoră a vieții noastre culturale. Ea proiectează lumină asupra cărții destinate turismului în trăsăturile ei definitorii: cuprinderea foarte largă a tematicii, precizia informației, claritatea expunerii și — dacă e posibil — frumusețea scrierii. De aceea ea este și literară și științifică, de agrement și de instruire, îmbină utilul și plăcutul, destinde și îndeamnă la reflexie, ne dezvăluie patria și lumea și ne îndeamnă să ne cunoaștem mai bine pe noi înșine.

O asemenea carte destinată turismului nu poate fi o anexă a literaturii, a științelor exacte sau a disciplinelor umaniste, a statisticii sau cartografiei, a publicațiilor de artă sau tehnice.

Fiecare din acestea își au menirea și rosturile proprii.

A nu recunoaște individualitatea cărții pentru

Constantin Baraschi: „Omul cu mingea“

turism, este ca și cum ai încerca să povestești milioanelor și milioanelor de turiști din țara noastră și din lumea întreagă că, de fapt, ei nu călătoresc pentru a vedea, pentru a cunoaște și pentru a se destinde, pentru a-și bucura sufletul și mintea, că ei merg cum curind așa cum se întîmplă, dintr-un loc în altul, fără noimă, fără rost. Acești turiști ar privi foarte straniu cînd ar auzi că nu există o literatură cu profil propriu, destinată lor anume, pentru răgazul și drumeția lor.

Cu deosebită satisfacție putem constata că „Editura Sport-Turism“ și-a înțeles menirea. Ea ne-a restituit cartea pentru turism în cuprinderea ei — într-o mare varietate tematică și precisă informație — și în forma ei — ilustrație fotografică, desen artistic și tehnic, cartografie, diagrame, date statistice, tehnoredacție. Mă gîndesc la colecțiile publicate în ultimii ani care ne arată oameni și fapte, locuri și legende, etnografie și folclor, județe și orașe, itinerarii turistice inclusiv munții noștri, albume de artă împreună cu cartea de istorie și volumele de „culturi și civilizații“ — toate atît de necesare în vizitarea muzeelor, a monumentelor și a locurilor unde s-a făurit istoria. Mă gîndesc la colecția „Mapamond“ unde vedem și ceva din alte țări, dar și imagini ale noastre despre lume; la traducerile din literatura clasică de călătorii, la relatările de drumeție, la numeroasele hărți turistice, ghiduri succinte sau mai cuprinzătoare...

Desigur, ca pretutindeni unde se desfășoară muncă și strădanie omenească, alături de reușită și succes, de lumină, există și unele insatisfacții care se întîlnesc de altfel pretutindeni și la cartea literară, științifică, de artă, la aceea tehnică...

Dar făcînd suma ultimilor 6 ani rămîi impresionat de numărul titlurilor și buna calitate a cărții datorată turismului aparută prin pricoperea, talentul și strădaniile colectivului de la Editura Sport-Turism. Alături de zeci de mii de cititori, am pus în bibliotecă multe din aceste cărți și le-am parcurs cu plăcere, cu interes.

Fie îngăduit a aduce alese mulțumiri revistei „Luceafărul“ pentru inițiativa ei, pentru că ne dă prilejul să constatăm individualitatea și calitatea cărții românești destinată turismului.

Aceleași mulțumiri și revistei „Contemporanul“ pentru dezbaterea „paralelă“ sub titlul „Cultura și Sportul“ și fie iertat că nu am dezvoltat și această latură a producției editoriale destinată sportului — care reprezintă o altă dimensiune a civilizației și opiniei publice contemporane.

Dinu C. Giurescu

DINCOLO DE INERȚIE

Prestigioasa revistă **Luceafărul** a publicat în numărul din 4 septembrie o pagină-dialog pe tema „Cartea de turism — carte de cultură“ ceea ce mi-a produs o mare surpriză provocindu-mi, firesc și paradoxal, pe de-o parte, o deosebită bucurie și, pe de altă parte, o serioasă îngrijorare. Faptul că, în sfîrșit, o revistă de cultură, activă și curajoasă, angajînd nume de prestigiu din literatura noastră și personalități de maximă competență în domeniul turismului, a pus în discuție — sub aspectul teoretic și principial — locul, rostul, funcțiile, structurile, stadiul actual și căile de dezvoltare ale literaturii de turism, vine să confirme, direct și indirect, că o asemenea literatură, atît de controversată, atît de solicitată și de contestată este, că și-a cîștigat dreptul de existență, că s-a impus — cultural și științific — dincolo de prejudecată și inerție.

În ultimii ani au apărut nenumărate recenzii, prezentări și analize, în mai toate publicațiile din București și din țară, care, de cele mai multe ori, au apreciat cartea pe care Editura Sport-Turism, prima și cea mai în măsură instituție chemată să promoveze o literatură a turismului, iată însă că discuția declanșată de revista **Luceafărul** se angajează într-o dezbatere pe alte coordonate. Și era firesc ca o asemenea constatare să-mi producă o mare bucurie.

Dar o asemenea situație creează responsabilitate și exigență tot mai mare pentru toți cei angajați în realizarea acestei literaturi și în special pentru lucrătorii Editurii Sport-Turism. Ea presupune un permanent efort în vederea continuei autodepășiri, ea cere o calitate superioară, o înțelegere complexă și deschisă a sarcinilor ce ne stau în față, ea implică asumarea integrală a responsabilității politice și ideologice, culturale și științifice. Și era firesc să resimt cu îngrijorare și gravitate realitatea omologată de dialogul revistei.

Discuția m-a angajat direct, deoarece Editura Sport-Turism, fără a deține monopolul promovării unei literaturi a turismului, este totuși acea structură editorială căreia îi revin — în primul rînd — direct și nemijlocit — sarcinile ce decurg din această nevoie culturală, și m-am simțit dator să mă înscriu dialogului.

Editura Sport-Turism și-a delimitat o orientare tematică ușor și firesc sensibilă, fiind normal racordată obiectivelor ce i-au stat în față de la bun început. Dar tot ușor și firesc această realitate scapă atunci cînd nu este efectuat desemnul de ansamblu, cînd nu se surprinde „spectacolul“ global al producției editoriale, căci ceea ce izbește la un prim contact cu fiecare carte în parte este varietatea și numai după ce e depășită aparența se poate înțelege întregul, totalitatea și se dezvăluie adevărata strategie metodologică, vigoarea și claritatea concepției, unitatea. Aș dori să repet aceste două momente, anuntînd inițial, într-o înșiruire arbitrară, cîteva titluri apărute în ultima vreme: „Istoria ilustrată a românilor“ de Dinu Giurescu (în sase versiuni) și albumele: „Maramureș“ și „Plaiuri argeșene“; „Zona etnografică Meseș“ de Ion Augustin Goia, „Creatori contemporani populari din România“ de Ion Vlăduțiu, dar și „România. Atlas rutier“; hărțile turistice județene: Arad, Suceava, Maramureș, Hunedoara, dar și „Pe urmele lui Lucian Blaga“ de Mircea Vaida sau „Pe urmele lui Gala Galaction“ de Gh. Cunescu; micile enciclopedii dedicate boxului (Bănciulescu Victor) și rugbyului (Manoileanu Dumitru), dar și „Olimpiada '80“ — Jurnal de reporter și „Stelele Universiadei“ de Horia Alexandrescu; „Itinerare arheologice transilvane“ de Ion Horațiu Crișan și „Valea Teleajenului“ de Gheorghe Niculescu, dar și Nichita Stănescu cu „Respirări“, Fănuș Neagu cu „Pierdut în Balcania“ și Valeriu Răpeanu cu „Tărîmul unde nu ajungi niciodată“; Ion Lăncrănjan cu „Cuvînt despre Transilvania“, dar și Ion Chirilă cu „Viața la puls 200“; antologia literaturii românești de călătorie „Drumuri și zări“, dar și ghiduri de orașe: Tîrgoviște, Arad, Craiova sau mici îndreptare turistice: Dorohoi, Tîrgu Mureș, Băile Băltățești; „Economia și organizarea turismului în România“, dar și „Aradul în legende și povestiri“ de Al. Mitru sau primele traduceri în limba română ale jurnalelor de călătorie ale lui Montaigne sau Capek, „Civilizația turcă“ de Mehmet Ekrem, dar și „Prezențe românești în Orientul Apropiat“ de V. Cândea și C. Simionescu; și Adrian Păunescu cu „De la Bârca la Viena“, dar și C-tin Mateescu cu „Drumurile lui Anton Pann“ etc. etc. Ce se ascunde însă dincolo de această primă „întîlnire“?

Menită să servească **cultural și științific** ideea de sport și de turism, Editura a înțeles că trebuie să se desfășoare pe trei direcții, toate la fel de importante și toate ținînd intim de natura sarcinilor ce-i reveneau. Astfel editura a gîndit o direcție tematică prin care urmărea să pună la îndemîna cititorilor instrumentele necesare mișcării turistice și sportive: și ghiduri, și îndreptare, și hărți, și itinerare, și metodici, și regulamente, și ghiduri de conversație etc. Dar sportul și turismul, fenomene complexe cu implicații social-economice, culturale, psihologice și morale, intructiv-formative, au devenit și trebuie să ajungă tot mai mult obiectul unor cercetări interdisciplinare. Editura a înțeles că este la fel de importantă să se ocupe și de această componentă tematică publicînd cărți despre economia și organizarea turismului, cercetări asupra istoriei turismului românesc, cercetări și studii variate asupra sportului și educației fizice și turismului în general. În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd ca semnificație, editura s-a deschis către proiectarea literară, artistică și științifică a universului problematic presupus de sport și de turism și, dincolo de cărți distincte, s-au conturat serii și colecții precum: „Cîntarea României“, „Locuri și legende“, „Zone etnografice“, „Pe urmele lui...“, „Managmond“, „Carte de vacanță“, „Culturi și civilizații“, „Vacanță și sănătate“, „Microalbume“ etc. Forța cuvîntului, perenitatea și penetrația conotatiilor metaforei, virtuțile argumentului și demonstrației, valențele vizualului sînt puse în slujba acelorași obiective. Decupînd din diversitatea realității tot ceea ce tine de ideea de sport și educație fizică (în sensul cel mai larg), de turism (evident în sensul lui cultural) și loisir și tot ce tine de ideea de călătorie, editura și-a clădit în timp asemenea microstructuri pe care le-a urmărit cu fermitate și perseverență, pe care le-a îmbunătățit și între care s-a străduit să păstreze raporturile cele mai potrivite.

În realizarea acestor obiective editura s-a bucurat de sprijinul unor personalități de vîrf ale vieții noastre culturale și științifice, literare și artistice. Au scris și continuă să scrie pentru editura noastră, de cele mai multe ori și pe „subiecte“ cerute nemijlocit de colectivul nostru redacțional, istorici ca: C-tin C. Giurescu, Dinu Giurescu, D. Tudor, Vasile Netea, I.H. Crișan, Panait I. Panait sau D-tru Almaș, oameni de cultură și scriitori precum: Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Nichita Stănescu, Al. Balaci și Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, Gh. Tomozei, Darie Novăceanu, Paul Anghel și Mircea Horia Simionescu, Mircea Micu, I. Lăncrănjan, V. Răpeanu și Pop Simion, scriitori și ziariști sportivi cum ar fi: I. Chirilă, V. Bănciulescu și Horia Alexandrescu, specialiști din diferte domenii ale științei și artei ca: Vasile Drăguț și Răzvan Theodorescu, Virgil Cândea, I. Vlăduțiu și Victor Tufescu, O. Luchian, Eugen Nicolescu și Gh. Barbu, Virgil Pușcariu și atîția alții pe care numai spațiul limitat mă împiedică să-i amintesc (ca orișice casă editorială ne mîndrim și cu autorii pe care i-am debutat precum și cu cei pe care i-am „format“ pentru nevoile noastre tematice).

Am crezut și credem în nevoia **culturală** a pregătirii călătoriei, așa cum spunea atît de frumos și de limpede Camil Petrescu, fără de care ea, călătoria, riscă să-și piardă sensul.

Aș vrea să pun în discuție încă un aspect. Este vorba de măsura în care editura a servit și servește cultural, științific și propagandistic, realitățile românești, este vorba despre modul în care România, cu trecutul și prezentul ei, cu locurile și oamenii ei, cu obiceiurile și tradițiile ei, cu marile ei valori materiale și spirituale, și-a găsit locul în producția noastră de carte. O simplă trecere în revistă a celor șase ani de activitate editorială îmi permite să vorbesc despre peste 300 de titluri tipărite în acest sens și, ceea ce este mai important, ponderea și varietatea acestor titluri crește de la an la an. Mă simt dator să amintesc că numai în doi ani, în afara planului, editura a tipărit 39 de monografii județene, ceea ce noi socotim a fi un eveniment editorial, și nu numai editorial, cu profunde racordări ideologice și politice. Volumul general însumează peste 15 000 de pagini de carte, aproximativ 650 de cărți și peste 2 500 de imagini. Este, credem, începutul unei opere de mari proporții prin care se urmărește realizarea unui tablou amplu al României de ieri, de astăzi și de mîine, o imagine a armonioasei ei dezvoltări, ce capătă dimensiunile unei enciclopedii.

Nu mi-am propus să fac o analiză a activității Editurii Sport-Turism, ci doar să probez prin cîteva exemple modul în care colectivul acestei edituri a înțeles ideea de turism, măsura în care cartea de turism promovată de editură este cu adevărat o carte de cultură. Evident că puteam vorbi și despre greșeli și despre cărți mai puțin realizate și mai puțin justificate, sau despre proiectele noastre de viitor. Important mi se pare însă că discuția provocată de revista **Luceafărul** nu descoperă o realitate, nu inventă o temă, ci **confirmă** un adevăr: există o literatură a turismului și o editură care a înțeles să promoveze o asemenea literatură, și **recunoaște** autenticitatea unui cîmp problematic complex, capabil să incite și să dea substanță unui dialog, în care dimensiunea culturală este definitorie.

Or, pentru această confirmare și recunoaștere (iată că și evidența trebuie demonstrată!) și pentru generoasele idei ce se desprind din materialele publicate, noi, editorii, trebuie să mulțumim revistei **Luceafărul**.

Gheorghe Constantinescu

A cincea scrisoare despre poesie

Aceste rînduri au fost rostite la întîlnirea cu fizicienii din țara noastră, cu prilejul celei dintîi conferințe naționale de fizică, la Platforma Măgurele, unde am fost oaspete în seara zilei de 22 octombrie, ca poet.

Omul de știință lucrează asupra materiei să-i surprindă energiile care se dezvăluie cu greu și nu dintr-o dată.

Obiectul științei este lumea creaturilor, lumea plantelor și vietăților, a stelelor și apelor, a aerului și a focului.

De la foc în sus începe o altă lume, ce rămîne după ce văpaia lui și-a împlinit lucrarea.

Ați văzut la Voroneț cum lumea stelelor și a vietăților, cosmosul creat, se stringe ca un sul, ba un moment dat și în dosul acestui sul transpare pe temeiul celui strîns cer nou și pămînt nou.

Ochii poetului, ca și ai zugravului, sînt atîntiți asupra acestei permanențe a ceea ce rămîne după trecerea Focului.

Poetul are un obiect al rostirii sale Logosul creator. Cîtă vreme ei își asumă, în rostirea lor, ceea ce creaturile emană, rămîn descriptivi, și, cu vremea, se demodează ca științele descriptive.

Marea întrebare a poeziei care izvorăște din cel mai profund sbucium sufletesc al omului în general este aceasta:

Există o permanență, ceea ce rămîne? (Was bleibet aber stiften die Dichter).

Noi sîntem acei slujitori care adună firimiturile. Kierkegaard a scris o carte despre aceste firimituri. Ceea ce rămîne este mai mult decît a fost inițial pentru că intervine frîngerea, jertfa de sine care aduce roadă.

Există o permanență neschimbătoare, există o forță inepuizabilă, în raza de lucrare a căreia omul dobîndește vedere și clarviziune, înțelepciune și har, în virtutea cărora imputernicit se uită la creaturi nu cu ochiul care le devoră și împuținează ci cu lumina care izvorăște, cu puterea mistuitoare.

Există un centru al cosmosului asupra căruia este atîntită privirea interioară și acest foc mistuitor ce a fulguit în istorie, de cînd există omul, la un moment dat s-a apropiat vederii noastre, întrupîndu-se din apă și din foc precum „Luceafărul“ eminescian ieșind din ordinea abstractă și imuabilă, plonjînd în timp și spațiu ca Logos întrupat la toate nivelurile ființării noastre.

Jurnal de poet

Această plonjare a Logosului în timp, precum un fir de nisip fierbinte în pîntecele scoicii, mișlocește ca rana pricinuită să urzească perla în adînc de mare; în jurul firului de nisip se urzește eternitatea. Această pogorîre a Logosului a incrementit într-un fel timpul și i-a dat șanse să nască Istoria. Timpul curățat de perspectiva morții divine istorie în vederea resurecției iar spațiul curățat de ură devine Patrie. Logosului întrupat în istorie cu două milenii în timp și spațiu îi datorăm cele două focare nucleare ce stau la temelia unui popor, Istoria și Patria, timpul și locul, ca putință de deschidere într-o eternitate.

Timpul devine ISTORIE *și spațiul* PATRIE *și în jurul acestor focare se urzește viața Logosului ca model prototip într-o plăsmuirea ființei morale virtual pentru fiecare creatură.*

În poezie se păstrează firimiturile, în ceea ce rămîne este păstrată intactă ființa Logosului nu ca noțiune, nu înainte de a se fi frînt pe sine, nu înainte de a se fi jertfit, împărțit, ci după ce a pus temelia bucuriei, după ce a declanșat sărbătoarea de nuntă pe fața pămîntului. Poezia prin cei mari ai săi, păstrați de istorie, cernuți de timp, ne dă niște certitudini în care putem investi viață, ne smulge din relativism, oferă ființei acele legi de foc limpezi, legile morale pe care Kant le admira ca pe stelele cerului izvorîte din jertfa Logosului întrupat în istorie, din iubire.

Iubirea Logosului, întrupat în istorie, în proporții absolute în sensul în care și Pascal, fizicianul, a înțeles-o: pînă acum două mii de ani, iubirea se putea manifesta față de ființa „to on“ și față de aproape: odată cu întruparea Logosului jertfa iubirii se extinde și-asupra dușmanului, asupra celui ce îți face rău și asupra dușmanului ființei, astfel că iubirea este asupra întregului cosmos în starea în care se află în vederea desăvîrșirii, transfigurării lui.

Ceea ce ne unește pe toți oamenii cu adevărat este iubirea. S-a spus că pe măsura iubirii ni se adaugă și știința. Cel ce iubește cel mai mult știe și cel mai mult, altfel cunoașterea rămîne neîntrupată fără dimensiunea jertfitoare a Logosului.

Ioan Alexandru

TATONĂRI

— Începînd chiar din această dimineață nu vom îngădui sub nici o formă ca vreun prieten sau cunoscut de-ai lui Maciste să se deplaseze dintr-un loc în altul fără urmăritori permanenți din partea serviciului nostru. Cînd vreunul din prietenii marelui motan va trece dintr-o încăpere în alta a propriei sale locuințe noi trebuie să știm. Nu mai vorbesc de telefoanele lor. Deoarece și eu, și domnul Still am avut prilejul de a sta foarte aproape de Maciste, vă ordon să ne urmăriți și pe noi. Punctele de observație principale rămîn după cum v-am spus: Castelul cu cele patru turnuri, Catedrala, Banca națională și Strada Salvării, unde se întîlnesc cei trei prieteni ai infractorului. Vă atrag în modul cel mai serios atenția că s-ar putea să vi se administreze fel și fel de droguri pentru a vă distrage de la misiunea importantă ce vi s-a încredințat. Fiecare suspect trebuie fotografiat în cel mai discret mod cu putință. Grupele de urmăritori de la Castel și Catedrală își vor parca mașinile de intervenție la mai puțin de o sută de metri de obiectivele lor. Orice motan care întrece înălțimea de o jumătate de metru va fi înșfăcat pe loc și fără milă cu ajutorul plaselor cu care ați fost dotați. Dacă veți întîlni proteste din partea unor cucoane mai ales trebuie să lansați zvonul că toată suflarea calinelor e suspectă de turbare. În cazul unor indivizi care nu se va supune somației voastre și vor încerca să fugă, aveți voie să-i urmăriți dar sub nici o formă nu veți folosi armele de foc. Cei suspecți nu trebuie să știe absolut nimic despre misiunea voastră. În fața marelui public veți trece drept agenți de circulație. Acestea fiind zise am ajuns la ultimul punct al comunicării noastre și anume: dacă o gruoă sau alta va avea norocul să-l prindă pe Maciste și dacă aceasta se va întîmpla la lumina zilei, curioșii care vor apărea ca din pămînt la fața locului trebuie să știe că marele motan e suspect de turbare și că noi, oamenii ordinii, vrem să-i cruțăm de orice pericol. Premiu' care s-a pus pe capul lui Maciste vă este cunoscut tuturor. Vă urez succes.

★

A doua zi după înțelegerea ce avusese loc acasă la Gherman, cei trei prieteni se despărțiră, urmînd ca fiecare să se ocupe de treburile lui.

Cine ar fi putut însoți echipa ce-l urmărea pe Vasile, ar fi fost mirat să-l vadă pe acesta cutreierînd orașul și oprindu-se pe la toate atelierele de tîmplărie. După amiaza, Vasile trecu neobservat de portarul Fabricii de mase plastice. Avea acolo un prieten, maistru la secția de finisarea panourilor care se numea Gherase. Vasile insistă să părăsească hala și să se plimbe prin curtea Fabricii pentru a-i explica unele lucruri și după ce termină ceea ce avea să-i comunice convenir să se întîlnească spre seară la Birt, unde urmau să vină și doi dintre timplarii pe la care trecuse înainte de prînz. Apoi Vasile, condus pînă la poartă de prietenul său Gherase, ceru voie portarului să dea un telefon și agentul care era foarte aproape auzi numai următoarele cuvinte: Scumpă domnișoară, sînt nerăbdător să ne vedem în locul pe care mi l-ai propus, la ora fixată. Mesajul se dovedi prea criptic pentru urmăritorul lui Vasile, care ajunse în mai puțin de o jumătate de oră cu un taxi în curtea străvechiului Castel unde-l aștepta Nora.

★

Pereții din curtea interioară erau înțesați de schele și un mare număr de muncitori trebăluiau de zor, unii fluierînd, alții cîntînd melodii care-i duceau cu gîndul în locurile unde se născuseră. Zidurile turnului dinspre răsărit, cel ce abia se ținea în picioare fuseseră ocolite cu toată considerația de echipele de zidari și zugravi. Nora și Vasile se îndreptară spre turnul periculos, învîrtiră o mare cheie ruginită în broască și intrară. Maciste care-i observase de sus încă de la venire îi întîmpină cu mare afecțiune și apoi se așezară pe una din băncile de marmură. Nora adusese ceva de-ale gurii într-un coș pe care-l așezase încă de la sosire pe una din treptele scării ce ducea în turn. „Dragul nostru Maciste, am venit să-ți spun că acum lucrurile au ajuns pînă acolo încît nu mai pot fi oprite, ca o avalanșă. Poate că judecătorii vor avea înțelegere pentru tine și te vor achita, eu sper mult că așa se va întîmpla și nu altfel. Mi-ar părea nespus de rău dacă vreunul mai zelos din oamenii Maiorului și-ar îndrepta arma cu lunetă spre tine și ar trage. Mai bine vii la Gherman acasă unde ai putea fi apărat de prietenii tăi“.

— Domnișoara ți-a explicat exact, cum stă situația, așa că rugămintea lui Gherman, a lui Ion și a mea sînt identice: vino acasă cînd crezi că e mai bine, ziua sau noaptea, în ce ch'p dorești, numai să nu-ți periclitezi viața! încheie Vasile.

— Atunci îți spun la revedere și să ne întîlnim pe strada noastră, spuse Nora îmbrățișîndu-l pe Maciste. Nora ieși în curtea castelului și mai așteaptă acolo minute lungi pînă cînd Vasile isprăvi ce avea să-i explice lui Maciste, apoi părăsi și el turnul, foarte bine dispus și o felicită pe Nora pentru tactul de a-l fi lăsat să mai întîrzie cu prietenul său.

Gheorghe Pituț

Povestirile lui Anton păduraru

Urmare din pag. a 4-a

s-a uitat cercetător la hoții înșirați la perete cu spatele către noi și-odată parcă s-a luminat.

— Va să zică, voi sînteți, banda lui Mazarache!... Unde-i capul bandei? Mazarache, ești aici?... Fii bun și arată-te încoace, mai la lumină!...

Și, după o pauză, văzînd că nici-unu din cei patru nu dă semn că are de gînd să vină, a strigat, ca mai nainte pe ridicătură, cu un glas care ne-a înghețat pe toți:

— Dacă nu vii, Mazarache, îți zbor creierii și-acolo rămîi unde ești!...

Și, din ochi îi țîșneau parcă fulgere.

Atunci un hoț s-a întors anevoie și-a venit încet către noi. S-a oprit cînd a fost aproape și ținea privirile-ntr-o parte. Era negricios, avea mustață scurtă și fața brăzdată de o cicatrice lunguiață. Purta pantaloni cenușii și bocanci, un fel de veston și-o pălărie mică și rotundă ca la pădurari. Despre Mazarache și ai lui știam ceva. O bandă de tîlhari de rînd care întrau noaptea prin casele oamenilor, jefuiau fără alegere. Ca să-i sperie pe cei la care se duceau să fure, Mazarache le spunea că-i Pantelimon. Lumea vorbea despre asta. Și-a auzit și Pantelimon.

— Tu ești ăla care te **recomanzi** cu numele meu cînd te duci cu banda la furat? l-a întrebat Pantelimon pe tuciuriu. Cum ai îndrăznit, mă, prăpăditule?!...

— N-am îndrăznit, domnu Pantelimon, a răspuns hoțul, pierit la față. Au scornit oamenii...

— Mie să nu-mi spui baliverne, mă potlogarule, că-ți arăt o scorneală de nu mai deschizi gura în veci!... Și mîna cu revolverul s-a ridicat către hoț. Deocamdată, să dai înapoi ce-ai luat de la oamenii nevoiași. Și eu sînt hoț, mă, dar nu iau de la omu sărac!... De la fierarul din Sadova, pe care l-ați călcat săptămîna trecută, cît ați luat Mazarache?

— Vo cinci sute de lei.

— Și pentru cinci sute de lei v-ați dus să schingiuiți un om necăjit cu o casă de copii?!... Să înapoiezi banii omului!... Uite, aici în fața mea să-i pui!... Dar nu cinci sute, că omul a suferit și nu-i lecuit nici acuma. Trebuie despăgubit cum se cuvine. Poate are nevoie să plătească vreun doctor. Cinci mii de lei, Mazarache!...

Hoțul a băgat mîna în curea, a scos o grămadă de hîrtii de-o sută, a numărat cît a spus Pantelimon și i-a întins. Cinci mii de lei, în vremea aceea, erau bani mulți.

— Ia-i, s-a întors Pantelimon către mine, și să ai grijă să ajungă pînă în trei zile la fierar. Să nu aud că pînă duminică nu i-a primit!... Acuma celelalte datorii, Mazarache!... Femeia din Iarobeni pe care ai bătut-o și ai lefuit-o... O învățătoare văduvă cu doi copii!... Cîți bani i-ai luat?

— Vo mie de lei, a răspuns hoțul.

— Minți șungașule!... Erau banii pentru o bucată de grădină vîndută... patru mii de lei. Tu scoate cinci!

Mazarache a băgat iară mîna în curea. Era asudat și tremura.

— Da nu mai avem atîția bani la noi, a spus alt hoț, de lîngă perete, rTebuie să ne păsuiești o zi-două...

În acel moment a răsunat un foc de revolver și Mazarache s-a prăbușit ca un snop pe peron.

— De ăștia-mi sînteți, tîlharilor!?... a tunat glasul lui Pantelimon și ochii-i străluceau înfricoșători. Eu vă judec oamenește și voi scoateți pe furiș revolverul să mă-mpușcați?!... Să știți că nu s-a născut încă omul care să mă omoare!...

Am înțeles îndată ce s-a-ntîmplat. Cînd al doilea hoț a început să vorbească și Pantelimon și-a îndreptat privirea către el. Mazarache și-a alunecat mîna din curea, unde avea banii, puțin alături unde-i era revolverul. Dar n-a mai avut vreme să tragă pentru că Pantelimon, i-a luat-o înainte. Revolverul se vedea lîngă hoțul împușcat, pe peron.

— Pe voi n-am să vă omor, le-a spus Pantelimon celorlalți hoți, cu toate că bine ar fi să scape lumea de niște nemernici. Dar ascultați bine ce vă spun: aveți grijă să dați înapoi banii văduvei, așa cum am hotărît și să nu mai aud de banda voastră, că vă găsesc și-n fundul iadului!... Și-acuma, pieriți din ochii mei!...

Hoții s-au făcut nevăzuți cît ai bate din palme. Pantelimon s-a întors către șeful de gară:

— Da el cine-i? Îl cunoști? Și-a arătat spre mine.

— Îi un neam de-al meu, a răspuns domnul Niculae. Stă la noi, ne-ajută la gospodărie. Îl cheamă Anton. E flăcău de nădejde.

— Bine, a zis Pantelimon, privindu-mă într-un fel ciudat. Vezi să nu uiți de fierar. Pe urmă, s-a îndreptat către șeful de gară, a ridicat ușor mîna, a salut și parcă a prietenie și... s-a dus. Îndată după aceea, au venit jandarmii din sat și-au început să facă cercetări în legătură cu banda de hoți și cu cele întîmplate la gară. Mai tîrziu au venit și jandarmii din Dorna și l-au căutat, toată noaptea și-a doua zi, pe Pantelimon, crezînd că s-a ascuns prin împrejurimi. S-au dus să-l caute și-ntr-o peșteră, un fel de văgăună adîncă și întunecoasă sub munte, nu departe de gara noastră, unde, se spunea, și era adevărat, că se ascunde Pantelimon cînd vine prin partea locului. Au intrat cu felinare, armați cu puști și revolvere și-au dat peste doi urși dormind, care s-au trezit și era să-i sfîrtece. Abia au scăpat cu fuga.

Văduva și-a primit banii înapoi. I-a găsit pe masă într-o zi cînd s-a întors acasă. Peste o lună, hoții au fost prinși. Pantelimon? nici vorbă. Avea ascunzișuri bune prin munți și prin sate oameni de încredere care îi dau de știre și-l ascundeau cînd se porneau jandarmii și poliția pe urmele lui.

— L-ai mai văzut după aceea, bade Anton, după noaptea de pomină de la gară?... întrebă George Savu. Lumea vorbește că ați haiducit împreună.

— Lumea vorbește multe, răsounse pădurarul, șuierînd parcă o unei taine îndepărtate. Cu Pantelimon m-am mai întîlnit, l-am cunoscut bine. Dar și asta-i o poveste cam lungă. S-o lăsăm pe altă dată...

(fragmente)

REPERE

Un comparatist

Un comparatist riguros, cu o mare plăcere a aventurii intelectuale, se dovedește a fi Andrei Brezianu, aflat la cea de a doua carte de eseuri consacrate unor probleme de literatură universală și interferențelor sale cu literatura română. Mai puțin interesante, în mod paradoxal, se dovedesc a fi punctele de vedere strict teoretice, elaborate în cele *Citeva premise*, puse în fruntea cărții sale, intitulată *Translații*, și apărută la Editura Dacia, care a manifestat de-a lungul timpului o atenție deosebită față de contribuțiile acestui fin specialist. Poate cea mai substanțială încercare de precizare a filiațiunilor româno-engleze, domeniul de predilecție al lui Andrei Brezianu, este „Dincolo de *Utopia*: Thomas Morus, Nicolaus Olahus și Erasmus din Rotterdam“. Voluptatea unui spirit iscoditor, pacienta și răbdarea găsirii amănuntelor revelatoare, luminarea episoade'or și a personalităților de plan secund, expoziționea lentă și persuasivă, întreaga panoplie de mijloace a comparatistului de formulă tradițională, cu fantezia și supletea unui modern, adăugate din plin, toate contribuie la elaborarea unui text spectaculos în substanța sa, chiar dacă pretextul însuși al cercetării nu este dintre cele mai revelatorii. În general, autorul se exercită asupra unor probleme ce pot fi calificate „de amănunt“. Cu toate acestea, la o privire mai atentă, ele pot să constituie elemente definitorii în crearea unei imagini de ansamblu a operei sau chiar a unei întregi epoci de cultură. Desigur, îți trebuie un interes cu totul special pentru a urmări aventura descoperirii unei referințe din romanul lui James Joyce, *Ulysses*. Ce spectaculoasă este însă căutarea lui Andrei Brezianu! Cît profit poate să tragă un istoric din strădania sa?! Trecerea în revistă a primelor tălmăciri de cărți românești sau cele ale capodoperelor literaturii universale, semnate de condeie ilustre, în limba noastră este de asemenea, revelatoare.

Marele merit al culegerii de eseuri publicată de Andrei Brezianu se află în altă parte. Treptat, treptat, domeniul său de cercetare se precizează. Este vorba de circulația ideilor, îndeosebi a celor novatoare, de impactul formelor noi de gîndire asupra literaturii noastre, precum și de circumscrierea modernității, așa cum apare ea spiritului actual. De fapt, eseistul este un adept al noului, care proclamă însă fidelitatea sa față de creațiile trecutului, în căutarea unei identități. O mare încredere străbate cele mai bune din paginile sale, deodată cu regretul că în spatele nostru nu se află îndelunga tradiție culturală a unei Europe creatoare de instituții intelectuale și de cadre riguros determinate ale activității culturale. Poate că severitatea sa în această privință este exagerată, confruntarea cu tiparul european are în vedere forme similare, în timp ce la meridianul nostru ele au luat un alt chip. Nu este însă mai puțin adevărat că orientarea cercetătorului nostru își găsește scopul în afirmarea celei mai pure și mai generoase energii naționale, în voința de construcție durabilă și de integrare a spiritului românesc în marea familie continentală. De altfel, paginile dedicate Europei sînt probabil cele mai profunde și mai interesante din întreaga carte, o strălucită construcție, comparabilă cu cele mai bune din cîte cunoaștem și în alte literaturi. Ele se află în secțiunea de concluzii a volumului lui Andrei Brezianu, un adevărat final de simfonie intelectuală, de cea mai bună ținută. Desigur, amănunte controversabile pot fi detectate cu ușurință. O apropiere facilă, și în fond lipsită de justificare între *Ursul lui Faulkner* și *Ochi de urs* a lui Sadoveanu, o trecere în revistă, după surse indoielnice, a unei călătorii a lui Andersen pe meleaguri dunărene o privire prea generoasă asupra unei cărți foarte proaste de Norman Mailer, demascată în Statele Unite și ca un cras plagiat, un foarte favorabil comentariu al unei lucrări de Iris Murdoch. Ele nu umbresc însă valoarea acestei cărți pline de contribuții însemnate, animată de una din cele mai subtile minți din cîte are critica și eseistica noastră la ora actuală.

Aurel-Dragoș Munteanu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

I. SCURTE CONSIDERAȚII INTRODUCTIVE

În pofida mărelui ei prestigiu (învederat de faptul că impune adevărate „prototipuri eterne" prin capodopere precum, între altele, **Sărmanul Dionis, La hanul lui Mînjoală** și **Între cotețe**), totuși proza fantastică a lui Eminescu, Caragiale și Macedonski — adevărații întemeietori ai genului — nu se constituie, explicit sau măcar implicit, în pledoarie pentru instaurarea unor anumite **formule**, guvernate de reguli mai mult sau mai puțin fixe, în măsură a îndemna fățiș la efortul de aproximare a unei estetici a fantasticului șiești suficientă. O asemenea stare de lucruri — observăm în treacăt — se află la originea îndelungatelor ezitări ale spiritului critic în ceea ce privește acceptarea ideii că proza românească are vocația fantasticului. „Lecția" întemeietorilor, în acest sens, este asumată în mare măsură și de urmași, începînd chiar cu exponenții generației următoare. Și la ei izbește dezinteresul pentru **formulă**; nu se întrevede de nicăieri intenția de „specializare". Universul lor fantastic nu pare deloc a fi emanația unui efort creator conștient „programat" într-o atare direcție. După împrejurări și necesități, fantasticul „răsare" din solul efortului creator general, subordonat aceleiași unice reacții uman-intelectuale și aceleiași unice aspirații în planul cunoașterii. Dimensiunea fantasticului, deci, se impune ca o necesitate „naturală"; fiind un element congenital propriu instinctului artistic, această dimensiune poartă prea puțin însemnele voinței deliberat strunite în vederea transpunerii în practică a cutărei sau cutărei **formule** deja brevetată. De aici decurge obligația ca orice încercare de relevare critică a structurilor fantasticului la un autor sau altul să fie mereu situată în unghiul de incidență cu structura dominantă a întregului demers narativ căruia acestea îi aparțin. Mai mult, chiar, este cazul să reamintim ceea ce spuneam și altădată arătînd că, în esență, rațiunea de a exista a fantasticului stă în capacitatea sa de a răspunde necesităților impuse tocmai de rezolvarea în planul creației epice a problematicei existențiale ce particularizează în întregime respectivul demers narativ. Se poate conchide zicînd că, probabil într-o măsură mult mai mare decît în alte literaturi, proza românească își apropie dimensiunea fantasticului dintr-o asemenea perspectivă încît adesea este aproape imposibil a susține ideea perfectului consens între mijloacele de exprimare și rezolvare a epicului, pe de o parte, și finalitatea gnoseologică a demersului creator, cu toate implicațiile ei uman-artistice, pe de altă parte. O atare paradoxală confruntare dintre tendințele originar centripete și cele originar centrifuge conferă fantasticului o tensiune aparte în acțiunea lui de cucerire a teritoriilor care de cele mai multe ori nu par a-i fi destinate din capul locului.

★

„Proza scurtă" a lui Gala Galaction își asumă dimensiunea fantasticului într-un chip atît de puțin obișnuit încît la primul contact pare discutabilă ideea de a o situa în descendența tradiției deja constituite mai ales prin aportul lui Eminescu, Caragiale și Macedonski. În realitate, însă, marea nuvelistică a scriitorului face dovada unor revelatoare confluențe tocmai în această direcție. La răspîntia dintre romantismul visător și idealizant inculcat psihologiilor umane mistuite de pasiuni sentimentale, în linia prozei lui Eminescu, și puternica atracție pentru „suprarealitatea" magică, deschisă spre mirajul exercitat de forțele satanice, în linie caragialiană, nuvelistica lui Galaction, dincolo de aspectele strict stilistice, nu este străină nici de himera sublimei depășiri de către erou a propriei condiții prin apel la „comanda" visării halucinatorie, în linia prozei lui Macedonski. Ceea ce unifică toate aceste filoane ale tradiției, orientîndu-le pe traseul unei viziuni narative adînc originale, este „substructura" de legendă apocrifă a scrierii. Demersul nuvelistic este animat peste tot de un straniu duh fatidic, amenințător și neiertător, care sancționează în chip tragic fatala cutezanță a eroului de a „provoca", încercînd chiar să beneficieze de puterile lor, forțele atotputernice ale destinului, în latură demonic-malefică. În virtutea unei etici spiritualiste îndatorată aprigei și neîmpăcatei înfruntări dintre precepticistica creștinismului ezoteric-primitiv și vitalitatea lor afectiv-telurică, eroii lui Galaction sînt victime intratabile ale nimicitoarelor „păcate" săvîrșite peste voința lor și cu o maladivă voluptate. Motivul mitico biblic al „luptei cu diavolul", iată, în fond, unica temă ce obsedează universul epic al scriitorului și care, din unghiul soluțiilor narative, solicită ca pe un dat natural elementul fantastic de aceeași sorginte, filtrat însă prin experiențe succesive circumscrise mitologiei fidelist-apocrife a zonei sud-estic europene. „Localismul" de extracție balcano-dunărean cunoaște una din cele mai tulburătoare întruchipări fantastice din cîte a produs — și ele nu sînt puține! — proza românească.

Constantin Baraschi: „Satirul și nimfa" (detaliu)

Ceea ce critica a numit, pe drept, subiectivitatea lirică și patetică a prozei lui Gala Galaction, în fond, exprimă caracterul ei cvasiautobiografic, de „jurnal" puternic impregnat de o materie spiritual-confesivă disimulată în narațiune pilduitoare. Marea cantitate a publicisticii scriitorului cuprinzînd nenumărate mărturisiri, la care se adaugă monumentalul „jurnal" tipărit postum, depune dovezi concludente în această direcție, căci Galaction face parte din categoria acelor scriitori care nu obosesc niciodată în susținutul lor efort de a se confesa cititorilor în dorința de a fi cît mai bine înțeleși. Ideea care se desprinde cu toată limpiditatea în urma parcurgerii acestui imens „dosar" al operei este că scriitorul se obstinează în dorința de a-și proiecta obsesiile spirituale (atît de particulare ca determinare biografic-temperamentală dar și ca alcătuire etico-ideologică) în simbolul cu valoare explicativă exemplară. Aici se află nucleul generator de expansiuni epico-descriptive; în metafora simbol imperios solicitată să sugereze tensiunea stărilor sufletești și de conștiință cruciale înscrise în viața (dacă se poate zice astfel) intim metafizică a exponentului lor. Curioasă este însă constatarea că tocmai această metaforă de conținut simbolic, în ciuda ardentei ei subiectivități, se constituie în „vehicul" ce preia materia confesivă (mărturisirea), obiectivînd-o, adică proiectînd-o într-un plan referențial care nu este altul decît acela al „ilustrației" narative progresiv fantastice. Modul și gradul în care se produce acest interesant fenomen de autentică „dilatare" a termenului de referință metaforic-simbolică inițial și, drept urmare, „revărsarea" lui în albia construcției epice de sine stătătoare indică chiar modul și gradul în care proza lui Gala Galaction este luată în stăpînire de fantastic.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Recenta întîlnire a scriitorilor români și bulgari în trei ipostaze: un plen ad-hoc; Mihai Ungheanu și George Bălăiță sfidînd iarna; Liubomir Levcev, președintele Uniunii Scriitorilor din R.P. Bulgaria, Dumitru Radu Popescu și Marin Sorescu la bordul vasului „Călimănești"

TINERI POEȚI

Adrian Popescu (I)

Lirica lui Adrian Popescu este prin excelență aceea a unui spațiu poetic, căci autorul *Umbriei* (1971) vede în poezie o „valorizare ideatică a lumii", o „pendulare între imediat și imuabil", incredințînd versurilor misiunea unui soi de „lassou", apt de a reține inefabilul și de a încolăci grumazul „corespondențelor" ce dau coerența întregului univers. Emoțiile se nasc, pentru poet, și din „fosforescența unor intuiții intelectuale", poezia sau o bună parte a ei putîndu-se defini astfel drept un joc între senzorialitate și conceptual. Un puternic simț al elementelor și o rară inteligență artistică slujesc, dintru început, poezia lui Adrian Popescu, poezie ce dobîndește deja trăsăturile ferme ale unei *opere*, prin peisajul liric și mitologia personală pe care le propune.

Găsim la acest poet, lucru mai puțin obișnuit la tinerii autori, o geografie proprie, o faună și o floră, un loc și un timp propice spiritului său creator, o atitudine recognoscibilă față de obiecte, provenită atît din cultură, cît și din straturile profunde ale ființei. Se poate lesne stabili, urmărind poezia lui Adrian Popescu, un inventar al elementelor, al materiilor și substanțelor, al forțelor numenale și al obiectelor comune, un întreg univers al poeziei, cum ar spune G. Călinescu, însă perfect adaptat sieși și conduitei lui morale. Poetul își are metalele și corpurile lui preferate, florile și fructele lui predilecte, animalele faste sau nefaste, zodiile lui bune, peisajele de care spiritul său se simte ocrotit ori, dimpotrivă, amenințat. De la *Umbria*, primul său volum, pînă la *Suburbiile cerului* (1982), ultimul, toate acestea pot fi categorisite într-o proiecție unitară, dînd un excepțional exemplu de imaginație spiritualizată, tulburată pînă la fervoare de lucruri și esențele lor, de marea ordine și corespondență cosmică. Adrian Popescu crede în limbajul secret al obiectelor, în realitatea lor obscură și misterioasă, în umbra metafizică de care sînt înconjurate, în hieroglifa spirituală pe care o conțin. Le descifrează și le sensibilizează în același timp după ierarhia marelui tot. Crede, de asemenea, contrar altor poeți mefienți față de limbaj, în cuvinte, „duh al întregului, superbele-i frunze", realizînd astfel, adeseori, o adevărată sărbătoare a expresiei lirice inspirate de emanația senzuală, concretă a fenomenelor. Iată, de pildă, din volumul *Umbria, Poemul trîndafirului*, demonstrativ pentru felul cum cristalizează, dintr-un fericit aliaj, senzorialitatea cea mai avidă cu „ideea" poetică de o tulburătoare organicitate: „Scoica de trandafir dormind în rouă, / Vîntul a lovit-o cu un bob de nisip / Și umedă o perlă așteaptă să se nască / Bolnavă înăuntru. / Trandafirul aude, trandafirul aude, / Genunchii degetelor mele s-au rugat / Atît de mult, așa de sfînt aseară / Lovind în discul său înflăcărat. / Mîinile mele l-au trezit din somn / Și-a venit să-mi deschidă / Cel care locuiește înlăuntru / Și peste miezul său ascuns e domn. / Trandafirul aude, trandafirul aude. / Pavilionul său regesc / Eu l-am întrezărît o clipă. / Ce ciini de vînătoare, / Lungi panașe / Aproape semințe / În curtea dinăuntru, lărmuiesc. / Trandafirul aude, trandafirul aude. / Pe trepte nesfîrșite am urcat / Pe lespezi de petale. / De la cămările cu miere / Înspre terasele cu vînt. / Pînă cînd m-am visat și eu / Un bulb negru adus din miazăzi / Înfășurat într-o tunică subțire / De miresme străvezii / Stins colorate. Deasupra un pieptar de zale / Desfoliate noaptea dintr-o stea / Numai din zvonuri foarte argintoase / Prin care acul de albină nu trecea. / Uneori merg așa prin cetate / Uneori trec așa prin apus / Dar stau mai mult, cum e firesc / La curțile sale ca smerit supus / În timpul său dumnezeiesc. / Trandafirul aude, trandafirul aude, / O lege blîndă mă îngăduie acolo".

Ceea ce ar putea părea la prima vedere, superficială, un pastel, o fastuoasă și protocolară descripție, își modifică imperativ temperatura și calitatea semnificativă prin forța intuiției intelectuale, prin puterea de sensibilizare a totalității. „Suav și agrest", cum singur și-l definește, în punctul său de pornire, lirismul poetului devine un lirism al „corespondențelor", al adîncimilor misterioase și primordiale, o plină plonjare în inefabilul relațiilor neașteptate din sintaxa lumii. Urmînd lecția lui Eichendorff, la Adrian Popescu mai fiecare lucru își are cîntecul său, de la metalul și piatra prețioasă, pînă la unealta prozaică din gospodărie. Un cîntec pătruns de religiozitate, ca la vechii poeți, față de anunțul magic și auroral al oricărui obiect și, în același timp, mlădiat pe o tonalitate modernă, etică și estetică, de o ironie cordială ce nu ascunde totuși opțiunea. O atitudine compensatorie dinaintea dezagregării valorilor contemporane, dinaintea dizlocărilor și demitizărilor de tot felul, o nevoie de revenire la primordialitate și ierarhie autentică, la un limbaj în parte uitat al purității, toate acestea le propun versurile numai aparent angelice și detașate ale lui Adrian Popescu.

Peisajul său este un peisaj al profundei reculegeri, nesfîșiat de zgomote disonante. Imagini pure și delicate, somptuoase și fantastice, blînde și naturiste, hieratice și luminiscente se desfac, rînd pe rînd, într-un spațiu poetic pătruns de ideea unității arhetipale. Pretutindeni pulsează un suflet pe care materia nu poate să-l sufoce. Forța poeziei lui Adrian Popescu — și pare paradoxal a vorbi de forță în această lirică a sensibilității amenințate, dar totuși așa este — forța vine din adînca tulburare dinaintea fenomenelor și a elementelor. Adrian Popescu a îmblînzit simțul elementelor teribile, catastrofice, rebele pe care l-au manifestat poeții generației '60. Aprehensiunea acestora e înlocuită la el de o „dulce uitare de sine", de un abandon reverie, securizant, de o încredere în spiritul ce infuzează lucrurile. Unde alți poeți descopereau monștri, el descoperă îngeri, acolo unde proliferează materii dezorganizate, el găsește cristale. Imaginația lirică purifică la el, urcă spre lumi superioare, scoțînd mereu înainte un poet lunatec, asemănător, în parte, lui Emil Botta.

Dan Cristea

Elogiul cărții

Urmare din pag. a 3-a

sul Românesc (1922), Editura Fundației pentru Literatură și Artă (1933), precum și rezultatele lor remarcabile în valorificarea cărții în toate sectoarele de cultură; istorie, limbă, literatură, științe exacte. Multiplele ilustrații de cărți sînt frumoase, iar legendele marginale instructive, dacă, de exemplu, la **Joc secund** (1930) de Ion Barbu se spune informativ că este singurul volum antum de poezii al poetului. O largă expunere, cu documentare exemplară, se face pentru eflorescența cărții în epoca socialismului și pentru perspectivele ei contemporane, precum și pentru răspîndirea ei în lume, cu o mare bogăție de date, de negăsit în alte lucrări.

De aceea, în final, se poate afirma că este cea mai completă și echilibrată istorie a cărții românești, accesibilă oricărui cititor, mai ales tinerețului studios, putînd fi mai de folos, prin sistematizare, decît multe manuale de literatură, cu știrile ingenios și frumos compilate, dar și amestecate, încît rămîn într-o nebuloasă și în memorie. În veche tradiție, la sfîrșitul cărții există un frumos colofon cu: autori (și două notabile ex librisuri ale acestora gravori, redactori, tipografi, înscrîindu-se, echitabil așadar, participarea tuturor la reușita unei tipărituri de excepție. Să încheiem deci, parafrazînd pe Arghezi: „Carte frumoasă, cinste celor care te-au lucrat"!

Emoția reală și imaginară

PRIVIREA LUI ORFEU

Dar ca finalitate al cărei scop rezidă în ea însăși, opera de artă nu rămîne străină de natura profund teleologică a omului (de altfel singur, printre celelalte ființe muritoare, înzestrat cu acest har al previziunii și, deci, al unei acțiuni abstracte la distanță), în speță, a poetului, și al cărui mesaj esențial constă, așa cum spuneam încă de la începutul acestor însemnări puse sub emblemă orfică, în abolirea timpului, adică în speranța teribilă a trestiei care gîndește printre tunete și fulgere că moartea poate fi dacă nu neapărat înfrîntă, cel puțin exorcizată. La nivelul strict existențial, al făpturii conștiente de efemeritatea sa, transcenderea sensului morții ca strigăt deznădăjduit înaintea unui timp surd și mut la modul absolut, se realizează, într-o opțiune mitică, fără îndoială, dar nu mai puțin taumaturgică, alinătoare ca o promisiune edenică, prin reintegrarea euthanasică în circuitul elementelor, așa cum am văzut în proiectul eminescian din **Cezara**, o depășire a dezordinii, accidentului și absurdului prin înțelegerea consolatoare a veșnicei reîntoarceri la ceea ce a fost inițial (în perspectiva arhetipală a lui Eliade).

Acesta ar fi aspectul general, scopul oricărui demers al omului constituindu-l deci supraviețuirea, ieșirea din raza ucigătoare a timpului care este, așa cum notează Maurice Blanchot scufundîndu-se, ca printre tenebre, în analiza grandioasei opere a lui Proust, „Timp mai întîi real, distrugător, Moloh înspăimîntător ce produce moartea, moartea prin uitare. (Cum să te încrezi într-un asemenea timp? Unde ne-ar putea duce decît către un nicăieri lipsit de realitate?" Dacă acesta este genul proxim și criteriul prin care se zărește statutul ontologic al nostru, al tuturor celor conștienți de noi înșine, diferența specifică sau cazul particular al aceleiași probleme sotereologice (de unde venim? cine sîntem? și încotro mergem?) își pune în artă semnul ei de întrebare propriu și își caută răspunsul pe măsura acestei întrebări.

Ca să mă exprim așa, într-un cod aristotelic, finalitatea artei (cauza finală!) este însăși forma ei (cauza formală!) presupusă ca incoruptibilă, hrănindu-se veșnic din propria ei substanță („Sfînt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el"), nutrindu-se deci din speranța devenită realitate (ipotetică, iluzorie) a timpului abolit ca fatalitate a succesiunii și metamorfozat într-un spațiu revelat al evenimentelor trăite ca simultane, într-o ordine mandalică, limbaj al semnelor cu semnificații ce scapă de sub gheara vremelniciei, a efemerului.

Dar, s-ar putea spune, orice formă cade sub bănuiala concupiscenței, a lingușirii ispitelor bunurilor pămîntești, deci orice formă este amenințată în orice clipă cu recăderea în contingent; și atunci cum s-o adăpostești de ea însăși, de ceea ce se instituie în propria sa prelungire ca **libido mortis**? Unul dintre răspunsuri îl aflăm, desigur, în aceeași magnifică, umilă, supusă meditație a lui Blanchot (de altfel unul dintre puținii care s-a apropiat de literatură pe calea regală a filosofiei dînd impresia, totodată, că s-ar concentra într-o rugăciune stranie) asupra timpului extatic al lui Proust: „Timp pur, fără evenimente, gol mișcător, distanță zbuciumată, spațiu lăuntric în devenire unde extazele timpului se orînduiesc într-o simultaneitate fascinantă (...) Da, în acel timp, totul devine imagine, și esența imaginii este de a fi cu totul în afară, fără intimitate, și totuși mai inaccesibilă și mai misterioasă decît gîndirea lăuntrică, fără semnificație, dar chemînd profunzimea oricărui sens posibil; nedezvăluită și totuși evidentă, avînd acea prezență-absență ce constituie atracția și fascinația Sirenelor" — Asadar, și esențial, **o prezență care se manifestă prin absență**, evocarea prin imaginea imobilă în spațiu a unei lumi care ori încă nu a apărut (din viitor) ori a dispărut deja în cascada timpului, iată statutul posibil al limbajului formalizat în spațiul literar.

Dar pentru cucerirea acestui spațiu pur în care viața formelor să nu fie amenințată de corupția la care le supune timpul, de data aceasta în înțelesul său de Moloh, de malaxor al structurilor hibride (să-mi fie iertată contradicția în termeni), poetul trebuie să-și cenzureze propria sa viață reală într-un grad atît de profund, încît existența lui terestră, supusă ispitei concupiscente, să nu-i tulbure celălalt eu pe care-l contemplă cînd își scrie cartea: relația dintre biografia autorului și opera sa, deși nu are cum să dispară la modul fizical, ea nu mai este una directă, și cu atît mai puțin univocă ci se instituie doar ca o sugestie îndepărtată și care poate să aparțină tuturor oamenilor, într-atît de severă se așează sub semnul paradigmatic al eului absolut: „Poezia — scria T.S. Eliot — nu este friul liber lăsat emoției, ci e un mod de a evada de sub imperiul ei; nu este expresia personalității, ci un mod de a evada de sub imperiul ei". Radicalismul acestei viziuni asupra artei și travaliul asupra ei ca asceză în perspectiva descoperirii acelui ton impersonal menit să definească emoția imaginară, a poemului și nu pe cea reală, a omului, îl anunțase și Baudelaire, cînd făcea distincția între **sensibilitatea inimii și sensibilitatea imaginației** corespunzînd prin extensiune, celor două faimoase eu-ri ale lui Proust.

Această scindare, sau **sfîșiere care eliberează**, cum am numit-o altădată, adică eliberează de contingent, de efemer (o renunțare la contingent, la efemer ca proiecție a valorilor demne de viața unui om) pe care o suferă existența poetului nu înseamnă deloc că acesta ar fi cumva altfel decît ceilalți oameni, că ar trăi sub alte exigențe ale unui habitat social convenit, dar ea este necesară, pentru a face reală posibilitatea formelor ideale, de a face prezentă o lume care la modul categoric este absentă. Biografia, viața reală a artistului nu numai că nu-i determină opera, dar însăși opera lui îi poate influența viața (cum vom vedea altădată) deși acest fenomen o să le pară ciudat celor ce nu cred că știm ceea ce ne aducem aminte și că devenim ceea ce sîntem. Iar experiența diurnă a poetului care se aplică în același peisaj cu a semenilor săi, să nu ne mire dacă va căpăta un nou chip și un alt sens decît o are ea prin ea însăși: „Viața poetului își are micile ei întîmplări, ca și cea a celorlalți oameni. El se duce la țară, călătorește. Dar numele orașului unde și-a petrecut o vară, scris dimpreună cu data în josul ultimei pagini a unei opere, ne arată că viața, împărtășită cu ceilalți oameni lui îi slujește pentru cu totul altceva (...) ceva ce cuprinde lucrul prețios pe care-l căuta și pe care nu-i ușor să-l scoți la lumină. Starea de spirit în care află astfel cu ușurință, ca într-un fel de vrajă, în orice lucru, lucrul prețios pe care acesta îl ascundea în el, este rară. De aici și raționamentele, străduințile de a-și domina iar geniul, stimulîndu-l prin lectură, vin, iubire, călătorii, întoarcerea în locurile cunoscute". Proust vorbește aici despre propria sa întoarcere, aventura grandioasă a memoriei care a dat naștere unei opere în stare să transforme timpul în durata pură a spațiului imaginar.

Dan Laurențiu

Poeziile lui Eminescu

Urmare din pag. a 3-a

text: în **Epigonii** Eminescu scrie consecvent: **gîndirei, iubirei, lumei, țărei, sperărei, vremei, deșteptărei**, un genitiv al epocii, pe care n-avem motiv a-l moderniza în: gîndirii, iubirii, luminii, țării etc. În **Făt-Frumos din tei**, Eminescu scrie consecvent: **fărmecat**, care însă e transcris de Perpessicius — potrivit principiului său de bază: „demoldovenizarea moderată" a textului — **fermecat**, dar apare în această ediție — **fărmăcat**, hiperpopular (II, 10). În **Călin**, poetul scrie, cu fonetica regională: **șagalnic**, transcris **șăgalnic** în ediția academică, dar în două forme în ediția de față: **șagalnic** (II, 159) și **șăgalnici** (p. 160); ambele ediții modernizează unele cuvinte (vapaie) în **Strigoii**, după cum ele dau forma **răsărea** (izvorul; de două ori, în **Povestea teiului**, vv. 42, și 88): „Iar izvorul, prins de vrajă **Răsărea** sunînd din valuri". — contrar manuscrisului, **facsimilat** în ediția academică, vol. II, p. 12, care dă clar: **resărea**, adică: sărea din nou, mereu... În **Scrisoarea III**, pentru care avem și corecturile poetului din **Timpul** (10 mai 1881) în care a reprodus acerba satiră politică, ambele ediții dau versul 48: „Vede luna **cum** plutește peste plaiul Eschiser". — deși poetul a scris: „Vede luna **ce** plutește"; și trebuie tot în această poemă: „un vals **din** Bal-Mabil", și nu: vals **de...**, căci e vorba de un local celebru de petreceri din Paris, iar nu de un autor numit așa (vals **de...?!**). În poezia **Adio**, Eminescu a scris: „Nimicurile-aceste / Îmi **par** o veche, de demult / Poveste" (v. 31), nu: „Îmi **pare-o** veche"...; editorul de azi însă a modificat, cum trebuia v. 35: „**Tot o să-mi pară** că de-atunci / Sunt veacuri", în loc de: „Totuși îmi pare că..."; așa e în toate edițiile de pînă acum. Rimind, „liniștea **sării**" cu marginea **mării**", nu putem modifica forma dată de poet, constient de dreptul său de a accepta pe **sării**, popular, în loc de **serii**, cum dau ambele ediții mari (**Iar cînd voi fi mormînd...**: aici, vol. III, p. 93). Ultima poezie a ediției: **La steaua** are aici după titlu trei puncte(...) care nu există în originalul poetului.

O ediție critică vine desigur cu ameliorări justificate de realitățile manuscriselor, ale documentării, ale confruntărilor îndelungate. Așa a făcut în această ediție eruditul cercetător și istoric literar care este D. Murărașu, dîndu-ne nu numai un text mai aproape de scrisul autentic eminescian dar și un impresionant volum de comentarii indispensabile cunoașterii mai aprofundate a operei poetului nostru național. Subsemnatul ca mai tînăr cercetător, avînd avantajul muncii de un deceniu la Dicționarul Eminescu și beneficiind de rezultatele investigațiilor întinse făcute de colectivul acelui Dicționar asupra textelor poetului, dar fiind un editor mai puțin norocos, pentru că ediția critică întocmită pe baza acelor investigații, realizată acum un deceniu (cu o prefață a lui Ioan Alexandru, amîndoi fiind atunci membri ai Catedrei Eminescu, înființată pe bază de lege, dar dispărută fără justificare), nu am uitat niciodată la realizarea prin tipar a acelei ediții care era un Eminescu complet, deci inclusiv, testamentul său politic de mare patriot, ultima sa poezie citită în entuziasmul Junimii de la Iași, în ziua dezvelirii statuii domnului Ștefan cel Mare, la 5 iunie 1883; — se împlinește deci secolul acelei poezii de mare vibrație și de absolută sinceritate patriotică, așa cum spunea recent Șerban Cioculescu, el însuși membru al colectivului care a lucrat la **Dicționarul Eminescu**, acum un sfert de secol...

Firește că am fi dorit ca această ediție excelentă, atît de bogată și impunătoare prin volumul creației poetice, rînduită cronologic într-o mai edificatoare imagine a moștenirii unice a Poetului național, impresionantă și prin erudiția comentariilor, prin știința și pasiunea editorului, — prof. D. Murărașu fiind azi autoritatea cea mai experimentată în materia respectivă, cu imense state de serviciu în cercetarea și difuzarea operei lui Eminescu, am fi dorit ca această ediție să nu fie scăzută cu acel testament al poetului, care este **Doina**; Eminescu are dreptul de o adevărată restituție pentru că el reprezintă, cum s-a spus mereu aici și în străinătate, la Colocviul Eminescu de la Sorbona mai ales, cvintesența spiritualității românești, a aspirațiilor noastre istorice și culturale, un moment culminant al libertății și demnității românești...

Sîntem deci convinși că a treia ediție Murărașu ne va da curînd și această satisfacție.

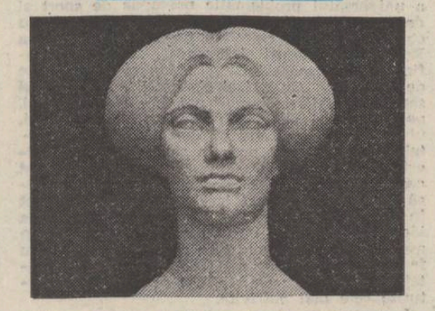

Constantin Baraschi: „Portret"

Însemnări din spital

Urmare din pag. a-

lie de scoică pisată și apoi cernută prin sită. I se legau vițel virtos picioarele din față și din spate cu un șireang gros apoi, prin niște ochiuri special lăsate, se vîra un par solid care avea menirea s-o imobilizeze.

Animalul era împins și căzea fulgerat pe o parte zbătîndu-se. Cu praful acela fin se freca bine suprafața ochiului bolnav.

„După trei zile, asta mi-e crucea, se închina țăranul, vedea vaca ca și cum atunci s-ar fi născut"...

După o vreme, cu același glas scăzut, conspirativ mă informează că a auzit de un cetățean din Băneasa de Giurgiu care te vindecă de albeață cu limba...

„Îți bagă, domnule, limba-n ochi și atîta te freacă pînă te curăță și-ți dă-napoi vederea. Așa am auzit în tren, de la mai mulți navetiști care mi-au dat adresa lui că l-a vindecat pe unul din **tura** lor în trei ședințe, că așa le zice, și a luat cîte cinci lei de ședință. Are ăla, domnule, o limbă aspră ca a boului că boul poate linge și sare și nimic nu are..."

Bătrînului țăran i se confirmă existența acelui „vraci" care vindecă cu limba... Mi-a jurat că se va duce.

— Dom' Micu, dacă mă face bine și-mi ia albeața, să fiu eu ciine dacă nu-l iau de mînă și-l bag în magazin și-i cumpăr un costum de opt sute (pronunță cifra cu sfîntenie), și lui și mie...

— Dar dacă n-o să vrea costum? îl derutez eu.

— Cum, dom'le? Ai văzut mata pe vreunul care să nu vrea să se-nțolească? Păi eu îi cumpăr un costum **de opt sute!**

3.

Un tată ieșind pe poarta spitalului, de la maternitate, își duce acasă nounăscut pășind țanțoș pe aleile căptușite de zăpadă. În urmă, mama lipăie resemnată privind în pămînt. Bărbatul poartă perina roză la piept ținînd-o cu grijă ca și cum ar duce un clopot gingaș de sticlă plin cu fluturi.

4.

De sus, de la etajul zece, privesc un ciine minuscul jucîndu-se în parcul din fața spitalului, rostogolindu-se în zăpadă, mirosind-o, lătrînd și făcînd salturi îndrăznețe în aer. Suflă precipitat și aruncă jeturi de aburi în aerul rece. Viața...

5.

În rezerva alăturată sînt doi oameni mai virstnici operați de cataractă. Stau nemișcați cu fața-n sus și ochii acoperiți. Ca să treacă vremea, conversează vrute și nevrute. Îi aud prin peretele cu „izolare fonică". Unul dintre ei zice cu ton de necontrazis:

— Femeia, prietene, are un punct al ei. **Aici!** (Mă întreb unde o fi arătînd cel care povestește și ce vede cel cu ochii acoperiți?) Ei, dacă apeși odată pe punctul ăla și nimerești, femeia odată se face moale ca o miță și... a ta e!

atelier literar

poșta redacției

I. V. PERIAM : Improvizații ușoare, superficiale, confecții neinspirate, din care e greu de remarcat ceva. Poate „Adolescență", „Maria"...

I. GRUNZ : In ultimele trimiteri, versificări oneste, convenționale, fără ecou deosebit, fără un nerv personal. (Ceva, în „De-o vreme").

A. VALONI : Citeva lucruri mai puțin pregnante (gen „Călătorie spre centrul poeziei", „Prezentul care ne rămîne" — mai ales spre final), citeva mai aproape de adevăr : „Ziua de azi", „Azi", „Cartușul poeziei" (cu finalul îndoielnic).

ION POP : Sînt unele aptitudini narative (cu un „virf" semnificativ în paginile referitoare la femeia lui Nuțu, unde tensiunea e demnă de remarcat). Dar povestea e, în general, foarte răvășită, grăbit și neglijent alcătuită și redactată, cu un abuz de amănunte și incidente, cu suspensii, jumătăți de cuvînt, întreruperi etc. Ceea ce o face foarte greu de urmărit (pe alocuri, chiar imposibil).

A. TUDOR : Nu știm nimic de schița dv. (în principiu : dacă n-ați primit răspuns în această rubrică, înseamnă că n-a ajuns pînă la noi). Cea mai mare parte din problemele care vă frămîntă își va găsi răspuns, în timp, prin lecturile și studiul dv., prin experiența de viață și de scris. În orice caz, sînt întrebări la care nu v-ar putea răspunde nici chiar un oracol... Întrebarea cu privire la alegerea drumului, mai bine zis, cu privire la șansele dv. în domeniul literaturii, rămîne deocamdată, în suspensie, pînă ce vom fi în posesia schiței sau a altor manuscrise ale dv.

DANA DUȚU : E prea puțin ca să putem trage o concluzie.

MARIUS MARIN : Puține, răzlețe accente lirice, într-un text care agită mari cantități de vorbe, sub semnul convenției și mimării. Încă nu e lămurit.

EM. BĂLȚIANU : Ceva mai bune, „Versuri de zăpadă", „În tăcere".

I. KOSKA : Nu s-a produs schimbarea decisivă așteptată, dar nu lipsesc cu totul, parcă semnele unui oarecare progres. Mai vizibil în paginile mai simple („Acum", „O privire", „Emotiv"), care renunță la aglomerările verbale pestrițe, telegrafice, artificioase, supunînd, uneori, la adevărate cazne biata limbă : „fața decisă înainte răbdător", cu o notă în josul paginii, menită, chipurile, să lămurească lucrurile : „din acelea ce nu pierd niciodată — fapt bucuros !...", Cine poate înțelege ceva ?...

ISIDOR MAL D'AURORE : Un pas bun spre decizie și pregnanță (mai sînt, însă, prea multe formații de cuvinte, citeodată prelungi, lipsite de nerv, de pigment, spelbe, inexpresive, opace, „de vată", balast greu, ucigător, pe toracele, adesea șubred, al unor idei și imagini. De pildă : „mucalit, beau pînă la răstignire vinul norilor dintru nemurire"..., sau : „cireșe prea coapte înnăbușind rodul / ascuns de cireada de umbre / a fanteziei înțelept vinovată"..., sau : „văzduhul sculptează candid temerile / ultimei prefăcătorii divine / ca și cum" ...etc., pînă la final, el însuși model lapidar de opacitate perfectă !, sau : „lebăda ironică suferă în vis de cronică" ? ! ?, etc., etc.). Multe din paginile de-acum („Eșecul", „Împăratul zebrelor", „Poem de libertate", „Plan de evacuare", „Poemul celulă", „Dreptul la ultima țigară", „Melancolie provincială", „În alte timpuri", chiar „Figurantul", pînă la citat) par să implice speranța, dacă nu chiar garanția, unei mai severe, mai profunde intoleranțe față de cuvîntul parazitar, amorf, fără pondere și fără aport.

AL. PLEȘCAN : Se poate deduce o impresie de lirism, cînd paginile, în general, rebarbative, înnodate, criptice, îți îngăduie să întrevezi, să bănuiești cite ceva (de p., în „Sublimare"). Dar aceasta e, deocamdată, o șansă întîmplătoare și minimă.

E. BURLACU : E clar că vă aflați pe drumul poeziei, citeva pagini o atestă fără doar și poate („Singur", „Prima dimineață", „Despărțire". „Stinși și necăzuți", „Nu pot fi pasărea", „Nostalgie", dar mai ales partea, perfect unitară și independentă, care începe cu „Obișnuia să treacă", dintr-un poem în rest slab și inaderent). Mai sînt asemenea cazuri, de pildă „Dorință", care începe foarte bine, apoi se pierde într-un enumerativ confuz, nebulos. Aceste metehne pomenite (enumerativ, confuz, nebulos, o anumită manieră eliptică, telegrafică, sacadată, nepreocupată de conexiunea senșurilor, de fluxul firesc al gîndului, al semnificației, al sonului, sînt amenințările principale care vă pîndesc paginile (pe care adesea le compromit, le fac imbracticabile, etc., ca, de pildă, în „Paharul spart", unde „telegrama", mai mult sau mai puțin suportabilă, convingătoare, e brusc anulată prin ivirea unui element pe cît de atroce, pe atît de misterios : „geamătul capului strivit în țărînă" !..."). Sperăm să primim pagini mult mai bune.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Meditare

Am tot stat să mă-ntreb
de ce oare trebuie să pling eu mereu
și cu iarba și cu pasărea
și cu tot
să pling și să mă fac urît
tot mai urît
și ridat
ca obrazul pămîntului pălmuit de
tălpi
adică de ce să-mi tot fugăresc eu
zîmbetul mereu și să nu-l priponesc
și eu ca și voi
și pe ploaie și pe lună.
și cînd va arde soarele degeaba..

EMIL ACHELĂRIȚEI

Se poate cînta

Se poate cînta în mediul cel mai
impropriu cîntecului, în agitația speriată
a moleculelor, în vuietul oaselor,
în șuieratul plin de ură al vorbelor,
în biziitul leneș al indolenților,
se poate cînta cînd nimic nu mai pare
posibil, nici cîntecul, se poate
cînta liniștit, ca un mers de fecioară
prin cîmpul încoltit de explozii,
se poate cînta despre pepenii copilăriei,
despre riul rece și văile tăinuite, despre
părinți, despre iubita ce n-a dezmințit
așteptarea celui plîngînd de iubire,
se poate cînta despre prietenii buni
la primejdie și rari ca și cîntecul
în lumea aceasta de zgomote și
de tăceri asurzitoare.

BORIS MARIAN

Epitaf

Am greșit, Doamne, am greșit!
Am băut, am fumat, am iubit
dar mai ales, am visat.
Și totuși,
cel mai mare păcat,
pe patine de cuvinte
fără desprindere, zbor cuminte,
în piruete fragile, pitite,
nu l-am făptuit, Preacinstite!

LAURA MARA

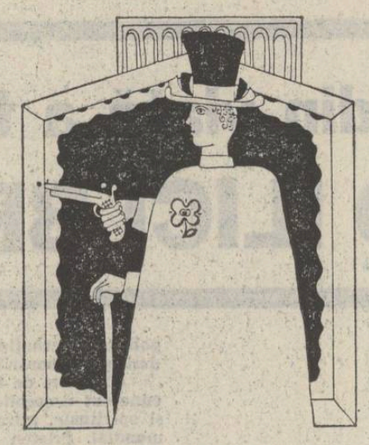

Acel „castel presimțit"

Migrena poate ascunde o iubire interzisă
într-o pîine caldă poate dormi
un poet sub fiecare batistă pierdută
se poate afla o catedrală

cîndva o să-mi încerc norocul
îmi spun de cîte ori privesc
oceanul aceasta
speranță îmbălsămată

DAN EMILIAN ROȘCA

Imblînzirea căldurii

Există ceva ce nu știu
îmblînzirea căldurii.

Am învățat
să prepar ceai
sau cafele amare-n ibric
de-mblînzirea căldurii
încă nu știu nimic,
și vara mă umple ca pe un strugure
de-alcooluri dulci
pilpiind de miresme,

despre toamnă
despre-mblînzirea căldurii
despre beție
nu știu încă nimic.

IRINA EFTIMESCU

Fructul de umbră

Rămîi a mea
îndurerată creangă
singurătate limpede
ca o oglindă ;
ceea ce bate
și nu e vînt
ceea ce trece
și nu e umbră
ci, umbră a umbrei,
istovitoare
pînă în cea
din urmă irosire
măruntă iarbă
care acoperă
piatra și-o șterge
care cuprinde
lumina și-o tulbură
rămîi a mea,
arcă fără de nimeni
veșmînt ce leagănă
doar iasomii de cenușă
cînd înlăuntru
pustiu se-alintă
fructul de umbră
ispititor.

IRMA SANDU

Absența

De la o grea depărtare
în gara supraaglomerată
voi oferiți un uimitor spectacol :
navetiști-cai
galopînd lacomi mereu în criză de spațiu
vreun cerșetor infirm
tinguindu-se alienat
paralele trupul meu
o căprioară învinsă
numai spiritul tremură în el
alunecînd printre ființe absent
oameni se izbesc de el
ca de un perete
ah, orbirea pașilor mei
care alunecă în călătorii
prin arabescurile șinelor
tocmai cînd roate trenurile au înghețat
pentru ce tresăriți oameni buni
n-am să vă ajut
ca să faceți peregrinări de apă vie
dacă voi înșivă nu veți striga :
nu ne e frică
nu ne e frică
nu ne e frică de truda lui Sisif.

ELENA RADU

Dialectica interdependențelor

Urmare din pag. 1

lărgiri de arii spre interdependențele moralei cu filosofia, istoria și arta.

Aceste două atribute conferă cărții o mai explicită angajare. „Discursul" era strict genetic, avea cumva o anume globalitate și rediferențiere a perspectivei. Acum, cu pasiune pentru „explicit", Traian Gânju operează o mutație de accent spre ceea ce dă specificitate simțului dialectic al analizei: geneticul se exprimă prin sistemele de interdependență ale lumii morale. Aici, mă opresc puțin, pentru a insista asupra ideii. Prea mult s-a scris la noi despre morală, pornind de la „sistemele de rol-status". Adică de la modul și măsura în care, asimilînd valori morale, (asimilarea fiind „văzută" uneori ca un fel de consum de „bunuri morale", omul dobîndește un anume „statut moral", înălțindu-se în ochii colectivității) și un anume „rol moral" (acela care îi dă dreptul să se ofere drept exemplu și să-i sfătuiască moralizator pe alții, cei rămași în urmă). Această perspectivă, cumva dogmatică, și schematică, (este și pagubitoare teoretic. Potrivit ei, omul intră în lumea morală ca într-o cetate ale cărei obiceiuri, structuri și „coduri" trebuie să se supună ca orice intrus, pentru a deveni agreabil și acceptat. Este o perspectivă pasivistă, care induce opoziția omvalori, omul fiind „receptor", iar valorile fiind o lume în sine, un ansamblu de „obiecte" cu forță de impunere și persuasiune.

Traian Gânju refuză acest mod de tratare, cu curaj și inițiativă, propunînd un alt model analitic axat pe ideea de interdependență („derivarea conștiinței și actelor morale din însușirea și practicarea celorlalte forme de conștiință și acte sociale" p. 9), și pe cea de „construcție de sine prin sine", acesta fiind „sensul adevărat al geneticului aplicat lumii morale". Subscriu, fără ezitări, perspectivei pe care o propune, nu doar pentru că sparge tipare (cu al căror simplism, de ce să n-o spunem, ne-am cam obișnuit), ci și pentru că deschide clar demersul asupra moralei comuniste ca demers asupra înfăptuirii libertății umane. Nu declarativ, nu ostentativ. Ci ca zbaterea gîndului, cu ireală frămîntare, ca responsabilă meditație asupra destinului nostru moral, ca oameni ai acestui pămînt, care avem primul cuvînt de spus și dreptul funciar la primul act înfăptuit în instituirea prin autodeterminare a unei noi lumi morale, cu un nou orizont valoric. Cartea ne îndeamnă să privim emergența libertății nu doar dinspre necesitatea obiectivă (a cărei „înțelegere" i-ar da temei), ci și dinspre om ,tratat chiar ca individ) spre necesitate. Ființă voluntară și activă, omul însuși este constructorul necesității și universului moral al libertății! Nu este implicat, aici, nici un fel de arbitrariu moral, nici un fel de supradozaj al capacităților creative ale omului. „Din punctul meu de vedere — spune autorul — lumea morală nu se rezumă la o stare anume, nu este un dat, ci un proces genetic specific în care omul se plămădește, se manifestă, se realizează, se impune ca ființă morală" (p. 32), pentru a dobîndi identitatea originală, a se exersa permanent și rezolutiv în situațiile de viață, a-și marca bogăția existențială cu date care să-l scoată definitiv din orice anonimat. Este, aici, o pledoarie pentru omul nou al societății noastre, dar o pledoarie pentru efortul acestuia de a se construi, cu dramatismul inerent al procesului și cu investiția naturală de risc și responsabilitate. Este, aici, un implicit protest comunicat împotriva viziunii idilice despre noul om moral, ca model care acumulează în sine (fără „conștiință critică") de undeva din afara sa, exact atîtea atribute cîte le poate duce în spinare, gîrbovindu-se apoi și trebuind să fie supus unor proceduri reparatorii.

Tratînd „conexiunile" (cu filosofia, istoria și arta), Traian Gânju are o constantă vigilență analitică pentru a apăra mereu ideea că lumea noastră — în identitatea sa morală — este o lume nu precumpănitor recuperativă, nu preponderent tămăduitoare de „răul moral", ci una fundamental constructivă, angajată revoluționar, prospectivă, dominată de pasiunea „facerii" unui orizont moral cu plusuri valorice de excepție, cu tentația „plenitudinii".

Nu rezum aici cartea, nu fac, o „recenzie" cuminte. Dar pentru a mă referi la capitolul „Filosofie și morală" atrag atenția asupra unui aspect relevant. Atunci cînd zice : „În afara Antichității și, într-o măsură, a Renașterii, nu cunosc nici un filosof adevărat care să-și mai fi revendicat calitatea de înțelept" Traian Gânju nu vrea să fie șocant și polemic în sine, ci vrea pur și simplu să vadă în filosofie principiul director al angajării practice (inclusiv morale) să aducă demersul filosofic pe pămîntul instituirii moralității, al gîndirii, creației și comunicării umane. La fel, definind istoria (ca sistem al faptelor așezate în ordinea succesiunii organice, dar și ca răspuns la întrebarea „Cine intră în eternitate?") sau arta („fascinație a plenitudinii estetice"), autorul poate fi încolțit de anume spirite scientiste, care i-ar solicita o mai bună stăpînire a teoriei definițiilor. Dar el nu vrea, și o spune mereu, o construcție spinoziană more geometrico, ci o destăinuire cu ajutorul unui joc conceptual activ, multiplicativ, predispus la bogății lexicale care să exprime nemărginita bogăție a intimității autoconstructorului moral. Așadar, să conchid că, operînd în sfera celor trei conexiuni și luînd ca „martori" autori de marcă, Traian Gânju se mișcă într-o matcă Terminologică luxuriantă, îmbinînd semantica sugestivității cu aceea a rigorii pozitive. Lectura devine pasionantă, cititorul este „prins" într-un joc fecund și, fără să-și dea seama, așteaptă alte „conexiuni" (promise de autor) : cu știința, cu politica și cu tehnica. apoi cu dreptul și cu sportul. Așteptă, deci, scrierea în continuare a universului genetic interdependent al lumii morale. Îl aștept și eu, gîndind că va fi rezultatul aceluiași travaliu exploziv și tenace de pînă acum.

*) **Lumea morală. Conexiuni, Editura științifică și enciclopedică, București, 1982.**

Desene de Elena Constantinescu

APA

Urmare din pag. 1

urmă și de pe dealurile acestea rar va mai putea cineva să privească fără ca să-și audă nașterea. Mulți dintre ei au state de plată tot în munca pămîntului, într-un fel tot printre niște văi și coline, au frămîntat toate noroaiele șantierelor iar orașul — e și firesc, pînă la urmă — după ce s-a înălțat, după ce s-a văzut mare în luminile ochilor lor mari și scăpărători i-a și pensionat puțin, adică i-a trimis să vadă și pe la ei pe acasă ce mai e și cum ? Și vreo cîțiva ani bun au tot dres și-au rămas.

Pămîntul se repară însă în fiecare primăvară, se repară și toamna și vara iar în pămînteria aceasta trebuie să depui și suflet, mai ales. Nu e apă, îmi spune bătrînul și își pocnește palmele pieziș, aproape frecîndu-le, ca și cum asta e, ce s-o mai lungim — pentru că dacă vorba, cel puțin, nu i-a încăput răspicat acest gînd, atunci măcar gestul să i-l consemneze și să rămînă. Dă și din umeri un pic, își încrețește și fruntea și chiar, mie îmi vine să rîd, ce-ar fi să-l enervez, zic, și să-i spun : bre, da știi c-ai început să semeni cu mine ? Aș risca un potop de întrebări. E mai bună scena de pe șantier pe care mi-o povestește iar eu, între timp, pentru că o știu, mă las în voie cu gîndul acolo unde m-a și dus, acasă ; cînd eram mic am pus cinci brazi în dreptul ferestrelor iar acum sînt de cinci ori mai înalți decît mine, cînd se întețește vîntul șuieră și spumegă verde de parcă prin crengile lor s-ar revărsa mii și mii de păduri.

Scena aceea : cînd ploua, dom'le, toți se trăgeau pe sub schele, numai ai noștri din sat ieșeau în ploaie, le mirosea a pămînt. Îi uda leoarcă, habar n-aveau. Făceau cu tocul cizmei bulboci. După ce se însenina, se repezea unul din ei la telefon și întreba — mă, io sînt al lui cutare, cine-i, cu cine vorbesc, noroc, ia spune pe la voi a plouat ?

...Apa, îi trec pînze de apă prin față, sînt cărări bătute pe muchii de ani care duc citeodată cînd la o fîntînă, cînd la un izvor. Pe tăpșane brumate, galbene acum, toamna mîroase a iod și se scutură numai sudoare de stele. E o toamnă frumoasă, celebră și unică aș fi putut zice și chiar îmi vine să-i zic, n-ai nici o grijă, bătrîne, am auzit că în proporție de șaptezeci la sută tot organismul nostru-i făcut din apă iar el, de bună seamă că speriat și uimit : ce, din ce ? — din apă, da, aș fi reluat eu, iar cuvîntul oricum ar rămîne și rămîne ca un semnal meteorologic pe care îl trag ei, de la o vreme, și poate că știu ei de ce, au ei motivele lor, cei bătrîni.

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Metempsihoză. Cum știu că am fost cîndva un șoim ? De cîte ori văd pe cineva tîrîndu-se în fața altcuiva îmi vine să-l jau în gheare.

II. Euripide apocrif. Dacă zeii săvîrșesc ceva imoral nu sînt zei ; dacă săvîrșesc ceva moral — sînt oameni. Cine sînt zeii ?

III. Cînd Candide a devenit Moromete, Moromete a început să citeze din Voltaire.

IV. Cine stă prea mult într-o bostană ajunge sperietoare.

V. Cînd diabeticul aude un bizîit de albină crede că la el se referă.

VI. Ca să poată răsări, în fiecare dimineață soarele recită Odă (în metru antic).

VII. Cerul miroase a pivniță zice șobolanul scăpat în virful muntelui.

VIII. Mai bine se înțeleg muzicile decît cei care le cîntă.

IX. Cea mai mare „încurcătură" a făcut-o însuși Aristotel. Cu mimesisul lui. Dacă arta imită realul, o poezie deja creată fiind reală poate fi imitată. Oricărei creații i se caută citimea de imitare și (aici Aristotel a avut dreptate) i se găsește. Cînd autorul copiază realitatea devine naturalist, cînd copiază un text și nu spune — devine plagiator.

X. Cînd, în sfîrșit, s-a azvîrlit și el în riu au sărit cu toții să salveze riul.

George Alboiu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN SCRIITOR** celebru la ora actuală în revistele occidentale este Hector Bianciotti, argentinian de origine italiană, care trăiește de prelecție la Paris, autorul recentului volum **Dragostea nu este iubită.** Claude Roy comentează : „Dragostea nu este iubită cînd este canibală. Există alte înfățișări ale dragostei în această culegere de proză. Gaucho-ul tăcut care salvează și crește o fetiță nu cere la început să fie iubit : el se dedică copilului fără a aștepta ceva în schimb. Dar Hector Bianciotti ar prefera desigur să nu mai folosească cuvîntul dragoste, atît de redutabil și de ambiguu, precum și de a nu trebui vreodată să vorbească de dragoste. **Times**-ul de la Londra, în 1890 a consacrat cărții lui William Morris, **Dragostea este de ajuns,** cea mai scurtă recenzie din istoria criticii : „Nu, nu este de-ajuns" Nimic mai just.

● **PATRICK MODIANO** continuă să se afle în atenția criticii franceze cu ultima sa carte, **Băieți atît de buni.** Cronica lui Jean Francois Josselin din **Le Nouvel Observateur** se referă în cuvintele următoare la Modiano : „Epatant este de a vedea cum un romancier pe care îl prețuiești, căruia i-ai urmărit primii pași și primele fraze publicate, — devine un mare scriitor. În șapte romane, o povestire și un scenariu, Patrik Modiano a crescut, a devenit mai mare, mai aproape de punctul cel mai de sus al piramidei romanului francez. Cu cel de al optulea roman al său, sau „povestire" (genul cărții nu este precizat pe copertă), el ne oferă capodopera sa, un text precis, melancolic, insolit și cu toate acestea familiar, un text pe care dorești să-l citești și pe care visezi să-l fi scris tu însuți".

● **UN REMARCABIL** succes de critică o are, în sfîrșit, un volum de poezii scrise în limba franceză de către scriitoarea din Maghreb, France Huser. Cartea se intitulează : **Casa dorințelor.** Walter Lewino scrie în cronica sa : „Texte scurte, de la cîteva versuri pînă la cîteva pagini, care se referă unul la celălalt, se ascund și se regăsesc. O femeie frumoasă, inteligentă, autoare de scrieri despre artă cu diplome prestigioase, își povestește experiențele. Despre copilul-femeie care fusese, despre femeia-copil care n-a încetat niciodată să fie. (...) Totul se găsește în această carte : așteptarea, neliniștea necunoscutului, supunerea, cuvîntul potrivit... un text de antologie, școlară sau de altă natură, care împinge arta de-a spune cît mai puțin pînă la limitele sale extreme".

● **HERMAN HESSE** este din nou în atenția criticii, prin publicarea unei traduceri la Londra, intitulată **„Metamorfoze și alte fantezii"**, o culegere de povestiri în traducerea Rikei Lesser. Cronica lui Idris Parry debutează cu următoarele considerații : „În ultima povestire a acestei culegeri, Hesse remarcă faptul că „imaginația noastră nu poate să fie întotdeauna satisfăcută cu explicația cea mai plauzibilă". Fără această nemulțumire putem presupune că nu ar exista imaginație. Fantezia este o obiecție a noastră față de limitele înțelegerii logice a realității. Toate cele 19 povestiri din această carte sînt fanteziii selectate de Theodor Ziolkowski din scrierile lui Hesse, eșalonate pe o jumătate de secol de activitate literară".

● **UNA DINTRE** cele mai controversate cărți în presa occidentală este **Bogăție și sărăcie,** lucrarea lui George Gilder, recenzată în acești termeni de către Rudolf Klein : „Tulburător în legătură cu capitalismul este faptul evidențiat de către George Gilder de la începutul cărții sale, că pînă și adepții săi îl critică. Mulți pot să creadă că societatea capitalistă a fost o mașină de dezvoltare economică. Mulți pot chiar să-l vadă ca pe un sistem potrivit pentru promovarea inițiativei individuale. Dar foarte puțini sînt în mod real gata să îmbrățișeze valorile capitaliste. În timp ce unii ar putea lăuda felul cum lucrează elementele ascunse ale acestei societăți, sîntem desigur de tot lipsiți de entuziasm în legătură cu ceea ce arată ea : fața capitalismului întreprinzător el însuși. În timp ce apreciem bogăția generată aparent de capitalism, am vrea să o folosim pentru a construi o ordine socială diferită de aceea creată prin capitalism : de a ne cheltui banii pentru a găsi unele remedii la inegalitățile și injustițiile create tocmai de forțele ascunse ale capitalismului."

Et in Palermo ego

Urmare din pag. a 12-a

au fost filmate interioarele celebrului roman „Ghepardul" al principelui Guiseppe Tomasi di Lampedusa, desfășurîndu-se în acordurile „Imnului pentru Sănătate" scris de subsemnatul și numai după aceea, în dansurile de epocă și jocuri moderne ! S-a repetat astfel aceeași surpriză ce a onorat țara noastră la Stockholm, unde „Imnul" fusese prezentat în premieră mondială, la „Conserthuset", în prezența recentului laureat al premiului Nobel, Sune Bergstroem, președintele Fundației Nobel, care a și luat cuvîntul după aceea ! În seara următoare s-a produs un mic „incident", onorant pentru știința românească pe care se cuvine să-l menționez numai datorită conținutului său cu valoare generală și mai puțin pentru măgulirea subsemnatului. Este vorba de o recunoaștere a prestigiului științei românești, a ingeniozității și rezultatelor unei întregi serii de oameni de știință români pe care m-am străduit să-i continui și să le întruchipez încă o dată virtuțile. În somptuosul restaurant palermitan al palatului Igeia (cum putea să se numească altfel !) de pe malul mării, situat la poalele muntelui Pellegrino, despre care Goethe scrisese că e „cel mai frumos promontoriu din lume", eram către sfîrșitul discursului, rostit din partea congresiștilor, cînd am înregistrat un eveniment insolit : în sală își făcuse apariția o persoană foarte distinsă, ceva mai corpolentă, însoțită de citeva figuri tot atît de prezentabile pe care i-am luat drept colegi sosiți cu întîrziere la banchetul de închidere. Imperturbabil, mi-am continuat discursul, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic !

Prima persoană îmi întinde mîna și mă felicită. Mi se șoptește că e Spadolini, primul Ministru al Italiei ! Îmi spune că unul dintre miniștrii săi, pe care mi-i prezintă, a fost în România, întorcîndu-se cu impresii de neuitat. Apoi, către mine : „Sînteți deci membrul Academiei Franceze și al Academiei noastre nu sînteți ?" „Este și al nostru", răspunde prompt profesorul Antonino Gullotti, decanul Facultății de Medicină al Universității din Palermo... „Facultatea noastră deja l-a propus ca membru !" Într-adevăr, a doua zi, 16 octombrie, mi se înmînează propunerea, unde alături de justificarea pe merite științifice, m-au surprins aprecierile privind activitatea umanistică și socială !

Trec peste numeroasele impresii de ordin artistic și turistic siciliene, promițînd cititorilor reluarea lor cu altă ocazie, pentru a menționa ultima surpriză...

În drum spre țară, mă aflam la Roma, în fața Columnei lui Traian, după ce colindasem și vizitasem numeroase instituții de cultură și de știință. Admirînd coloana lui Traian, cum au făcut-o de altfel atîția alți români și străini înaintea mea, m-a găsit dintr-odată, după atita umblet, o moleșeală de plumb, că-mi venea, dac-aș fi fost îmbrăcat în straiele muntenilor noștri, să mă întind și eu ca Badea Cîrțan, acum mai bine de un secol, la picioarele ei ! Ideea, deloc rea, mi-am exprimat-o însă, cu voce tare, nesocotind că pe-alături mă mai poate asculta ori înțelege cineva ! De trei săptămîni nu mai scosesem o vorbă românească, în afară de versurile lui Duiliu Zamfirescu și Vasile Alecsandri, murmurate doar pentru mine ! Dar m-am înșelat profund... căci... coincidența coincidențelor, hazardul hazardurilor, aud deodată : „Sînteți din România ?" mă întreabă o voce admirativă ! M-am întors și... ca și cum m-ar fi împuns cineva, i-am răspuns înțepat, tăios și... mîndru : „Da... Vin de la Bălcescu, de la Palermo !" Cînd m-am uitat mai bine, aveam în fața mea figura blajină a genialului desenator, pictorul Eugenio Drăguțescu, ce fusese sărbătorit la noi în țară cu 10—15 ani în urmă cînd unii dintre cei mai reputați critici și esteticieni, Arghezi, Comarnescu, Vianu, Balaci, Frunzetti, Oprescu, Teodorescu-Branițte, scriseseră cuvinte de laudă ! Talentatul ilustrator al operei lui Shakespeare și al marelui poet italian Giuseppe Ungaretti, laureat al mai multor premii și expoziții internaționale, mi-a oferit apoi imbietoarea invitație de a-i vizita atelierul, care se găsea în apropiere pe Via del Babuino, pentru a-mi dărui un portret al marelui Bălcescu, ce fusese prezentat alături de alți cărturari și literați români (Miron Costin, Grigore Ureche, Neculce, Stolnicul Cantacuzino, Hașdeu, Iorga, Blaga) la diferite expoziții europene !

Coborînd la Otopeni, din avionul de Roma, în timp ce aduc într-o mină, țării mele a 33-a distincție — al nouălea titlu de membru al unui for academic străin — port în servietă, alături de mesajul viziunii lui Alecsandri, (rază, nour, păsărea) și portretul marelui Bălcescu, dăruit toț de un mare român țării de origine, ce-și așteaptă locul într-un muzeu ori instituție, pe măsura operei sale istorice și revoluționare : „Du-te rază strălucită, / Du-te mică păsărea / Și pe țara mea iubită / Mîngîiați-o-n lipsa mea ! / Iar tu, nour de rodire, / Fă să creească-n sînul său, / Cu verzi lauri de mărire, / Floarea sufletului meu !"

Aducînd în țară un memento atît de prețios, chipul unui îndrăgit titan, în ajunul comemorării a 130 de ani de la moartea sa, îmi vin în minte versurile lui Michelangelo Buonarrotti, pe cît de strălucit pictor, arhitect, sculptor și inginer, pe atît de mare poet, de acum aproape cinci secole :

„E'l mio cibo è sol quel c'arde e avvampa,
E di quel c'altri muor, convien ch'l'viva" [1])

Cuvinte care pot fi emblematice și pentru ● imagine a eternității noastre.

[1]) **În traducere de Eta Boeriu : „Dar mie, doar văpaia ta mi-e viață : / din ce mor alții eu trăiesc prin tine".**

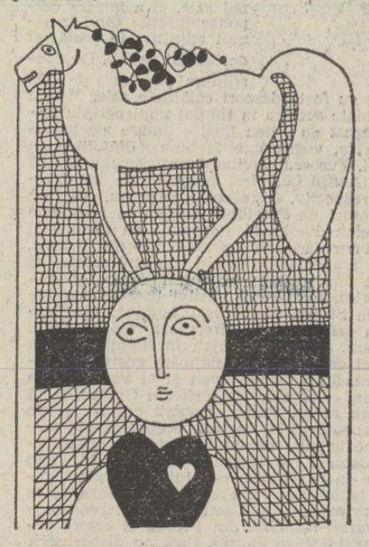

Brumele de la Strejnicul

Urmare din pag. a 12-a

mului pentru a aduce lumină acolo unde întunericul neștiinței părea mai de nepătruns. N-a fost spirit mai universal, răminînd însă prin ultima fibră a ființei sale român, care să vadă mai adînc ca el conexiunile intime dintre istoria patriei sale și cursul multimilenar al trecutului Europei și al umanității în integritatea ei.

Îi plăcea să-și spună „paznic de morminte". Și singur se întreba : „Ce e un mormînt ?" Pentru a-și răspunde : „Țărnă ca a tuturora și oase mute ! Dar în el rămășița feței pe care am sărutat-o, a ochilor în cari am privit bucuroși și triști și cari ni-au trimes în schimb raze de lumină și ceață de lacrimi, a buzelor cari au rostit numele nostru, a inimii care pînă la sfîrșit a bătut pentru noi ; moaște ale sufletului care a trăit prin ele și care, de la desfacerea lor, nu o mai poate afla pentru noi decît în amintiri pe care viața crudă, soră bună a morții, le dă tot mai mult în urma altor suferințe, mereu nouă..."

De și-ar fi putut face din cele 1 250 de cărți pe care le-a scris și din cele 25 000 de articole risipite prin presa vremii un scut protector, gloanțelor ucigașe s-ar fi oprit fără să-i atingă trupul.

Casa lui de la Vălenii de Munte a fost grav avariată de cutremurul din 10 noiembrie 1940. Cei ce l-au venerat i-au restaurat-o, transformînd-o, după ani, în muzeu. Cutremurul din martie 1977 a fost și mai necruțător cu locul în care Iorga își făcuse cămin pentru trei decenii — anii cei mai rodnici din viața lui. Atunci, în acel martie de jale și încrîncenare, la primul drum pe care l-am făcut pe Valea Teleajenului, în căutarea vetrelor alor mei din cele două Drajne, m-am abătut și pe la casa-muzeu Nicolae Iorga. Era complet desmembrată, iar molozul căzut de pe pereții crăpați ca niște catapetesme pîngărite se amesteca cu cioburile tablourilor sparte. Printre sfărîmături privea un Iorga cu chip de exarh carpatin, nedumerit de spulberarea odihnei adusă de stihie. Cîțiva muzeografi, riciind prin ruine, făceau arheologie.

Acum casa lui este din nou în picioare, trainică și de neclintit. Cu memoria savantului restituită bibliotecilor prin zecile de volume tipărite din opera sa, și prin multilaterala exegeză făcută de posteritate criticului, istoricului literar, artistului, memorialistului și portretistului care își adăugase numele celor ce fuseseră de el smulși din uitare în pateticele pagini din ciclul „Oamenilor care au fost".

Iorga este un om care ne rămîne. Un recuperat și un restituit alor săi.

În marginea Strejnicului, în noiembrie, printre stejăriș, soarele aprinde o candelă palidă. Chiciura plînge din horbote de mireasă iar frunza căzută sună sub pași ca ciobul de vase antice. Parafrazîndu-i cuvintele cu care își încheia strigătul de durere la moartea lui Vlaicu putem spune : „Oricînd îndrăzneala omenească va smulge aiurea succese strălucite naturii învinse, nu vom privi cu invidie pe acel învingător, ci vom zice cu mîndrie : Și noi am avut pe Iorga !"

Încetarea din viață a tovarășului
LEONID ILICI BREJNEV

TELEGRAMĂ

CĂTRE CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR DIN U.R.S.S.

Dragi tovarăși,

Cu profundă durere am aflat de greaua pierdere pe care o încercați prin încetarea din viață a tovarășului Leonid Ilici Brejnev, Secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Îndelungata activitate revoluționară a tovarășului L. I. Brejnev, abnegația și dăruirea cu care a stat în fruntea partidului și statului sovietic, conducîndu-le pe calea ridicării construcției socialiste și comuniste pe noi trepte de progres și de afirmare a prestigiului socialismului în lume, au făcut larg cunoscute, în țara noastră ca și pretutindeni, remarcabila și strălucita sa personalitate. Aspirațiile vitale ale omenirii de asigurare a păcii în lume, de oprire a cursei înarmărilor, de împiedicare a dezastrului termonuclear, au avut în tovarășul L. I. Brejnev un proeminent luptător, neabătut în afirmarea în viața politică internațională a principiilor coexistenței pașnice, ale destinderii și colaborării, ale securității și păcii în Europa.

Călăuzite de forța și noblețea ideilor sale, popoarele sovietice au cunoscut deosebite succese în sfera vieții economico-sociale, politice și spirituale, afirmîndu-se cu strălucire prin realizările lor pe plan mondial. Prieten apropiat al țării noastre, tovarășul L. I. Brejnev a promovat și dezvoltat, împreună cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, în frecventele întîlniri și înțelegeri, colaborarea și prietenia dintre popoarele noastre în spiritul unei depline egalități, stime și respect reciproc, al independenței și suveranității naționale. Relațiile dintre țările noastre, vecine și prietene, au cunoscut o continuă amplificare și adîncire în toate domeniile, contribuind astfel la cauza generală a socialismului, progresului și păcii.

Scriitorii din România Socialistă, alături de întregul popor, vor păstra în memoria lor imaginea marelui și înțeleptului luptător revoluționar și prin întreaga lor activitate vor contribui la dezvoltarea și pe mai departe a tradiționalei prietenii dintre poporul român și popoarele sovietice pentru triumful cauzei păcii și colaborării între popoare.

Primiți, dragi tovarăși, în aceste grele momente, cele mai sincere condoleanțe din partea colegilor voștri români.

CONSILIUL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

BRUMELE DE LA STREJNICUL

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

Întotdeauna, cînd încep să se lase brumele lui noiembrie, mă abat din drumurile mele către un loc unde frunza de tufă și de păducel este toată la pămînt și zornăie sub pași ca cioburile de lut ars. Horbote de chiciură învăluie arboretul firav prefăcîndu-se sub slaba licărire a soarelui bolnav în lacrimi care picură pe mormîntul toamnei.

Este locul unde, cînd abia împlinisem zece ani, tatăl meu, originar din Drajna, de lîngă Vălenii de Munte, m-a dus și mi l-a arătat, spunîndu-mi : „Să nu uiți locul ăsta. Aici a fost ucis Iorga !" Era pe undeva pe lîngă Cringul lui Bot, în marginea Strejnicului, acolo unde, noi, ca ploieșteni, petreceam întotdeauna de 1 Mai. Nu departe se afla pista unui aeroport-școală și, la vîrsta aceea, n-aveam alt vis decît să mă fac aviator. Tata mă dusese și la Brănești, lîngă Cîmpina, pe palma aceea de pămînt scrijelată de aripile frînte ale lui Aurel Vlaicu.

Cînd legionarii l-au răpit pe Iorga de la Sinaia trecuseră cu el pe lîngă șoimul din vîrful obeliscului de la Brănești, și cel strîns în chingile morții a simțit, probabil, în noaptea ce se lăsa peste viața lui, încremenirea păsării de bronz pe cerul căzut de noiembrie. Cu 27 de ani în urmă scrisese : „...Și, cînd l-au văzut acolo, fringînd împotrivirile cerului, întrecînd negurile, neamul lui întreg, toți acei iobagi de ieri, setoși de libertate, de lumină, de neatîrnare, i s-au închinat nu numai ca unui fiu iubit mai isteț și mai viteaz decît ceilalți, ci ca unui vestitor, ca unui simbol..."

„Neputînd" opri omorul, stăpînirea a știut și a putut falsifica actul de deces al cărturarului, punînd să se înscrie la rubrica : „locul morții, cînd nu s-a întîmplat la locuința mortului", o frază dictată de undeva „de sus" : „găsit în cimitiru Belu" (sic !). Ba se mai atesta și „autoritatea" mincinurii la rubrica : „Eventuale îndreptări sau observațiuni înainte de semnare" : „Înscrierea făcută în baza declarațiunii scrise a Institutului Medico-legal din București cu Nr. 9697 din 28 Noiembrie 1940", ceea ce îl făcea pe L. Kalustian — descoperitorul acestui act pus sub obroc de către oficialități imediat după întocmirea lui — să exclame : „Problemă dificilă fiindcă autorii materiali, dar mai ales patronii lor spirituali, voiau cu orice preț ca adevărul nud să fie ocolit, măsluit și, în graba pe care o implica îndeplinirea legiuitelor cerințe, au recurs la un fals, în egală măsură stupid și grotesc..."

Desigur, mulți l-au contestat pe Iorga fără discernămînt, și este firesc ca drumul unui astfel de „om-caravană" prin deșertul istoriei să fie însoțit de lătratul cîinilor, dar numai reaua credință i-a putut nega opera. N-a fost om care să fi căutat mai stăruitor ca el umbrele celor trecuți în lumea tăcerii pentru a le reda prin pateticele lui evocări un strop din viața pierdută. N-a fost cărturar mai iscoditor în trecutul neamului său.

Continuare în pag. a 11-a

PREMIUL NAȚIONAL AL SPANIEI PENTRU TRADUCERI – DECERNAT UNUI SCRIITOR ROMÂN

Prestigiosul „Premiu Național" pentru dezvoltarea traducerii literaturii spaniole în alte limbi a fost decernat, în acest an, excelentei versiuni românești, apărută la București în editura Univers, a operei lui Luis Gongora y Argote, „Polifemo y Galateea", în traducerea și cu un comentariu critic masiv de Darie Novăceanu. Cunoscut ca poet, eseist și traducător de literatură hispano-americană, cel mai important pentru acest domeniu pe care îl are literatura română, Darie Novăceanu își vede acum confirmată activitatea lui de hispanist prin acest foarte important premiu literar. „Premiul Național", cîștigat anul acesta de traducătorul român, este decernat în urma deliberării unui juriu alcătuit din universitari, academicieni, consultanți aleși dintre cele mai prestigioase nume ale vieții literare spaniole. Candidații, în acest an în număr de peste 450, autori de traduceri din literatura spaniolă publicate peste tot în lume, se prezintă la un astfel de concurs cu sentimentul că un succes final le poate încununa în mod admirabil o carieră uneori de o viață întreagă. Succesul lui Darie Novăceanu încununează, într-adevăr, o asemenea carieră și confirmă încă o dată nu numai valoarea acestui excelent traducător, ci și a școlii românești de hispanistică.

ET IN PALERMO EGO

„Non é possible esprimere a parole la transparenza vaporosa che avvoigeva le coste, nello splendido pomeriggio in cui siano giunti a Palermo... Chi ha visto que io non lo dimentica più".

GOETHE

Omul de știință român a fost adeseori dublat de omul de cultură, găsind aceeași rădăcină umanistă, un suflet plin de elanuri, cum ar spune Călinescu, și o mare iubire de frumos. Specialistul nu s-a cantonat în preocupările stricte ale disciplinei sale, ci a împins responsabilitățile din domeniul științific în acela al destinului cetății, iar conștiința istorică și cea culturală au fost adeseori călăuzele sale. Mi-am amintit toate acestea în timpul unui periplu italian, încărcat de atîtea ilustre umbre ale trecutului nostru, veghetoare la binele dintotdeauna al patriei. Fusesem invitatul profesorului Sicard și al lui André Lemaire, președintele în exercițiu și, respectiv, secretarul perpetuu, să iau parte, alături de Prezidiul Academiei Naționale de Medicină din Paris, împreună cu rectorii și decanii unor facultăți de Medicină din Franța, cu unii academicieni sosiți din străinătate, să reprezint țara noastră, la sărbătorirea lui Antoine Portal, fondatorul acestei prestigioase Instituții de Știință din Orașul Lumină. Manifestarea s-a desfășurat în pitoreasca regiune Tarn. Călătoream, complet degajat, în silențiosul tren al Coastei de Azur, mai simțeam gustul rafinatelor mîncăruri franțuzești și al vinurilor de neuitat ale celebrelor podgorii din Gaillac, locul de naștere al lui Portal, devenit celebru și pe plan terapeutic prin tinctura preparată din ierburile medicinale, denumire dată de președintele fondator după orășelul natal ; încă mai persistau în conștiința mea tulburătoarele imagini ale tablourilor lui Francisco de Goya de la muzeul primăriei din Castres, centru reprezentativ al artei spaniole, din Franța și orașul revoluționarului Jean Jaurès, încă nu dispăruseră răscolitoarele impresii ale celor peste 500 de tablouri, desene și afișe ale lui Henri de Toulouse-Lautrec din Albi, două ilustre orașe ale Languedocului francez, unde sărbătoritul președinte fondator se formase în primii ani de școală primară și gimnazială... M-am oprit apoi la Cannes, celebra stațiune a litoralului mediteranian, unde amintirile mi-au fost oază pentru cîteva ore, legate de refugiul de exilat voit al marelui patriot și diplomat Nicolae Titulescu. Omagiindu-i figura de înainte-mergător în inițiativele diplomatice, gîndul mi-a bătut apoi, prin analogie, la alt mare exilat de nebună voie, care și-a ales refugiul cu aproape o mie de kilometri mai la sud, în insulara Sicilie, la Palermo, capătul final al turneului meu.

Am trecut apoi (mi s-a părut, mai repede ca vîntul), din Italia peninsulară în Italia insulară, prin strîmtoarea Messina, în cîteva zeci de minute. Am urcat repede pe puntea feribotului în al cărui pîntec de chit întregul nostru tren fusese înghițit fără să simțim vreo mestecătură, să privesc cu ochii mei întrebători la hulpăvul torent, care-și alegea printre victimele sale, în trecut, pe acei navigatori îndrăzneți în nemăiestrie, să văd cum hidoasa Scyla, monstru cu șapte capete și coada transformată în ciini fioroși, nevinovata fecioară atinsă de farmecele geloasei Circe, zace inertă, ucisă de mîna semipămînteanului Hercule !

Am ajuns în mult visatul Palermo la orele zece ale unei dimineți de primăvară, cum sînt aproape toate zilele siciliene, deși calendarul arăta 13 octombrie ! Luxurianta vegetație a coastei insulare, edenicul climat palermitan aveau să-mi confere numeroase surprize, care mai de care mai proaspete, „mirabile dictu". Mi-aș permite să reții doar trei, dintre cele care se proiectează mai luminos în contemporaneitatea noastră : prima de ordin istorico-vizionar, a doua de natură științifico-umanistică, a treia ținînd de coincidența artistică, strict întîmplătoare, dar toate legate între ele, boabe de mătănii, și tot atîtea răspunsuri pentru o fire iscoditoare.

După prezentările protocolare la profesorul Giuseppe Cascio, președintele Congresului italo-iugoslav de boli infecțioase, al cărui invitat de onoare eram, purtînd cu mine „Italienische Reise" de Goethe (la care am adăugat și „Itinerariile italiene" ale profesorului Alexandru Balaci), am pornit în grabă... pe urmele lui Bălcescu. De la sala Congresului a Noii Universități, situată către extremitatea sudică, am tăiat-o perpendicular pe malul mării, lăsînd mai la stînga ori mai la dreapta, edificii celebre (Palatul Normanzilor, Marea Catedrală, Teatrul Politeama, Galeria Națională, Academia de Științe, etc., etc.) pe care le dau în seama răgazului altor zile, înfulecînd din timp, cît puteam mai repede...

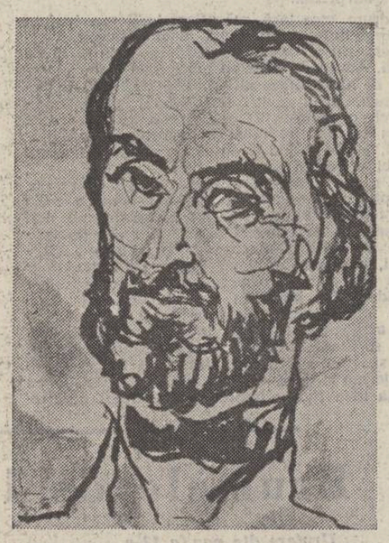

BĂLCESCU – desen de Eugen Drăguțescu

Țîșnesc, jucăușe în minte, versurile lui Duiliu Zamfirescu : **„La Palermo, primăvara, / Trandafirii urcă scara, / Liliacul alb roșește / Cînd sărută / Dintr-o cută / Sinul ce-l adăpostește / /. Prin grădini a prins o fee / Gardurile-n azalee, / Casele învolburate / În ciorchine / De glicine / Pe balcoane aninate. / / Dimineața ideală / Ride-n floarea de migdală, / Tinerețea stă în cale, Întrupată / Într-o fată / Cu un coș de portocale".** Și după o bună oră de mers spre malul mării, aproape de Piazza Marina, dau de via Butera, după numele prințesei și al palatului, lîngă care se află fostul Albergo Trinacria, unde și-a dat obștescul sfîrșit eroul revoluției din 1848. Privesc extaziat lapida comemorativă, așezată la nivelul etajului I, pe care stă scris numele intrat în nemurire **„In questa casa morri / In esilio / Solo e sconosciuto Nicola Bălcescu / Insigne storico e fervido / Patriotta, Combattente / Per il risvoglio della / Romania moderna".**

Privesc cu uimire la marele imobil nelocuit, în stare de iminentă prăbușire — peste capul lui a trecut cutremurul din 1908, care numai în Messina a provocat în cîteva minute 80 000 victime, și cataclismul celui de-al doilea război mondial cu urmările nefaste nereparate, încă, ale debarcării aliaților !... Cu inima frîntă de durere, îmi scot o carte de vizită, pe care scriu „Și de-al țării mele dor" și-o introduc într-un colț al plăcii de marmură. Apoi, părăsind dezolantul loc, număram din întîmplare, agale și trist, pașii, cînd... acum, marea surpriză, cu prima sa fațetă... dau de o altă lapidă înplantată pe un imobil de la capătul străzii Butera „In quest'ala del Palazzo Butera / prima d'esservi incorporata / Sorse la casa di Francesco Benso / che adibita a pubblico albergo / accolse nella primavera 1787 / Johann Wolfgang Goethe / il poeta, che nella italienische Reise / addito al monde la Sicilia / come la chiave per intendere l'Italia / perchè ne sopraviva il ricordo / il Rotary club di Palermo ovest".

La numai 99 pași (i-am numărat de cîteva ori !), doi titani, doi scriitori celebri, doi mari patrioți, își dau mîna întru eternitate, pașii unuia călcînd pașii altuia cîndva pe aceeași stradă, dar la numere diferite : Bălcescu la 24, Goethe la 18 ! Parcă și soarta le-a hărăzit duhurile în căutare !

Îl văd apoi, ca și Duiliu Zamfirescu pe Bălcescu, în osmoză cu pămîntul palermitan, în fiecare floare, pe care o întîlnesc : „Unde ești, în care floare / Clipa ta nemuritoare / Și-a luat ființa nouă ? / Care plantă / Elegantă / Poartă sufletu-ți în rouă".

Ajuns în grădina lui Garibaldi, citesc cu atenție inscripția celebră de pe bustul lui, alături de al lui Mazzini și al altor patrioți italieni. Și acum... cea de-a doua fațetă a aceleiași surprize : Bălcescu, bust, nu-l privește în față pe prietenul său Garibaldi, cum s-a mai scris, ci din dreapta ! Nicolae Bălcescu privește prin Garibaldi spre răsărit, mai precis spre nord-est, spre Țara Românească, parc-ar spune „Românii nu vor pieri ! Românii nu pot pieri !" Simplă coincidență, ori gîndire deliberată, faptul mi se pare cu totul și cu totul înălțător, sublim ! Citesc inscripția, spre aducerea aminte a celor de acasă : **Busto offerto dall'Accademia della Repubblica Popolare Romena, in occasione della anniversario dell'Unità dei Principati Uniti e della celebrazione dell'Unità d'Italia, anno 1961".**

Și acum, cea de-a doua surpriză... Recepția și masa oferită în cinstea participanților la Congres au avut loc într-un palat somptuos, unde

George Marinescu-Dinizvor

Continuare în pag. a 11-a

POEZIE SOVIETICĂ

ROBERT ROJDESTVENSKI

Flori de taiga

Nu ți-am cules
flori de taiga,
iartă-mă.
Dar să nu crezi
dacă-ți spune cineva
cum că ele n-au valoare,
dacă cineva te minte
c-astfel scrie despre ele
în tratatul nu știu care...
Ascultă, nu-s flori de rînd.
Astea
nu sînt
flori de luncă !
În pădurea
seculară,
peste povîrnișuri mîndre,
ard
ca jarul,
ca amurgul
gălbenușuri
singerinde.
Niciodată nu vor fi
pentru mesele-n oraș,
flori în glastre-ornamentale.
Nu e pentru ele luciul
ce sălășluie-n cristale.

OSIP MANDELȘTAM

* * *

De după case, de după păduri,
Trenuri mărfare de-a lungul liniilor.
Sună, ajutor al efortului meu dur,
Sadko al uzinelor și grădinilor.

Sună, moșule, fluieră cu drag,
Sadko oaspe noului oraș i-e-n prag
Și sub el, al mării-adînc și larg...

Sunete prelungi vin din veac spre noi,
Sirenă orașelor noi.

* * *

Îmi mișc buzele,-n pămînt culcat afund
Și ce spun va ține minte orice școlar :

În Piața Roșie, pămîntul este mai rotund
Și-și susține el boltirea, prin sine, voluntar.

În Piața Roșie, pămîntul rotundul și-a ales
Și s-a boltit nestingherit, fără de veste,

Însă se prăbușește-n jos — pînă în lunca de spice
Cît timp în lume-un singur rob mai este.

În românește de P. Brăileanu

VLADIMIR BURICI

* * *

S-ar putea ca universul
să fi fost alb-negru
la început ?

S-ar putea ca natura surdo-mută
să ne fi transmis unele semne
cu ajutorul culorilor ?

Iar noi am împrăștiat alfabetul lor
am pictat acoperișurile
drumurile
și camioanele

Secretul nu rămîne descoperit

★

Popoarele
se pipăie
cu mîini de sculptor

Despărțoșate
se urcă maiestuos
pe piedestalele
orașelor pe care le au

★

Nu-ți fie rușine să te uiți acolo unde se
îmbulzesc oamenii
s-ar putea să fie o mașină nouă dar poate fi și
un om

NABI CHAZRI

Bătrîna mamă

Ca o frunză-i de uscată și se clatină de bătrînă
Fața-i ca o scoarță de copac, plină de riduri
e pielea.
Dar cînd mă satur de toate și simt că viața-i rea,
Gîndurile mi le-ndrept atunci spre ea.
Și-n spate simt că povăța e cît un munte.
— E mama mea.

În românește de Nicolae Armeș

ANATOLI CEPUROV

Pădurea rusească

Dimineața, răcoarea
De iarbă și rouă
Ți se revarsă în piept,
Sclipind de frumusețea-i.

De spirit solar
Cuprins pășești,
În frunzele acelea
E-un murmur nevăzut.

Brațele crengilor
Parcă se întind
Spre inimă, atingîndu-te
De veșminte.

Fiece creangă
Și oricare lujer
Parcă-ar vrea
Să-ți spună în șoaptă ceva.

Ilumînează, respiră
Sub bolta cerească
Pădurea rusească !

Amintindu-mi de tata...

Mereu îmi amintesc de tata.
Îmi amintesc
Ca de fiece comisar
Din războiul civil,
Care pentru tînăra
Țară sovietică
Cu sfințenie, aidoma cavalerilor,
Era.

Mereu îmi amintesc —
Căci viața-i
Multtrudită
Cu avînt juvenil, filial
Conjugată
Curge, se zbuciumă
În vinele mele.

Nu, nu îmbătrînesc
A lor năzuiniți
În furtună și incendii —
Stăluminînde sînt.
Fericire, căci de nepoții
Acelor comisari
Sînt pline ale noastre
Și drumuri, și zile.

În românește de Margareta Eschenasy

SPORT

Cînd nu există riscul meseriei

Văd, aud și citesc că fotbalul nostru, care, prin septembrie, dădea semne că începe să patruleze prin mările calde și luminoase, s-a întors destul de repede între călugării cerșetori, ăia de nu suferă de patima măririi și trăiesc foarte bine pe povîrnișurile domoale, unde vîntul n-are pe oase decît un pic de carne, e șchiop și se poticnește la toate hanurile.

N-are rost să te bați în furtună, gîndesc băieții noștri, tot mai bine-i să primești un pumn în nas sau un bocanc în turloaie pe un cîmp de bujori. Aici, riscul meseriei nu există, și e logic, fiindcă, din păcate, la noi, nici meseria de fotbalist nu există. Ideea că și fotbalul e o meserie îi bagă-n friguri pe cei ce răspund de soarta sportului. Toată lumea s-a scuturat de ea. Sau în cel mai bun caz ideea mai trăiește doar în mintea cîtorva gazetari și spectatori. În pridvoarele înalte, cele mai aproape de soare și de ploi, de unde se văd munții, izvoarele, jderii și veveritele, nu a prins cheag. Și atunci trăim cu grijile ațipite, pierduți în enigme ușoare, facem o icoană dintr-un amărît de fundaș, pentru că a prins o duminică mai de doamne-ajută, iar în săptămîna următoare, cînd băiatul se mișcă mizerabil, strivim păduchi de măr pe tîmpla icoanei. Lipsit de un statut al său, jucătorul român de fotbal nu-și face datoria cum trebuie, e leneș, colțos și, după caz, suferă de mania persecuției sau de complex de superioritate. Cînd suferă de mania persecuției, se depărtează spre marginea timpului, devine palid, irascibil, umblă încîlcit, se plînge de sărăcie și de lipsă de înțelegere, n-are vilă, nici trandafiri în grădina ei, nici portocali pe trepte, soția lui primește un salariu mizerabil (cel mai adesea egal cu al unui inginer șef, n.n.) și pe deasupra o obligă instituția să vină la program, copilul cîntă dumnezeiește la o trompetă de tinichea sau de carton, dar ăia de la filarmonică nu vor să-l angajeze etc. etc.

Atunci cînd jucătorul român suferă de complex de superioritate — și sînt destui — antrenorul e un timpit, arbitrul un nechemat, ăia din presa sportivă, niște gogomani, spectatorii, niște nătîngi sau guguștiuci sau nătăfleți care nu pricep nimic, plătesc un preț scăzut pe biletul de intrare și fluieră din dește ca mitocanii — dovadă că n-au văzut, și nici nu merită să vadă, Londra, Parisul, Copenhaga, și rău fac organele de ordine că-i amendează doar din cînd în cînd pe cîte unii, ar trebui să-i amendeze pe toți în bloc și să-i trimită desculți acasă și cu bretelele în dinți.

În amîndouă cazurile, bineînțeles, e vorba de un dispreț respingător la adresa dragostei cu care i-am înconjurat. Dar e vorba și de educația pe care o desfășoară federația și cluburile, apoi de cei șapte ani de-acasă, de nivelul de cultură (și-al jucătorilor și-al antrenorilor), de respectul ce ni-l datorăm unii altora ș.a.m.d. Și pentru că toate acestea la un loc nu au dus la rezultatele dorite — dovadă șirul interminabil de brutalități la care sîntem martori mereu — cred că a sosit timpul să trecem la aplicarea pedepselor celor mai usturătoare. Suspendările pe o etapă, două sau trei sînt luate în rîs, iar mustrările publice sînt primite ca un fel de laudă. Tot ce-i întărită și-i doare pe scandalagii sînt amenzile. Dar cu cît să-l atingi la buzunar pe Dumitrache de la Corvinul Hunedoara ? Aici, totuși, cîntecul devine negru și minia forurilor sportive trebuie să se topească, fiindcă Dumitrache ar putea să întrebe : pe baza cărui statut doriți să mă judecați ? Jucătorul român de fotbal nu are unul. Pe baza celor șapte ani de-acasă ?

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
47
(1 072)
Simbătă
20 noiembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

PENTRU NOI ÎMPLINIRI

aşadar, alegerile — un act democratic, esenţial, menit să ne consacre într-o nouă legislatură a muncii şi creaţiei, moment important care, în preajma apropiatei Conferinţe Naţionale a P.C.R. — se constituie şi într-o largă deschidere de perspectiva asupra a tot ceea ce avem de înfăptuit în actuala etapă dimensionată concret prin programul şi obiectivele stabilite la cel de al XII-lea Congres al partidului. Recent, Marea Adunare Naţională a avut înscrise pe ordinea de zi, printre alte documente importante, proiectul de lege privind Planul naţional unic de dezvoltare economico-sociala pe anul 1983, Proiectul de lege privind Planul de dezvoltare a agriculturii şi industriei alimentare precum şi Bugetul de stat. Toate acestea reprezinta paleta de obiective-cadru şi gama largă de criterii pentru care votul de la 21 noiembrie dobîndeşte semnificaţia unei opţiuni fundamentale, concrete, în consens cu propriile noastre cerinţe şi posibilităţi. În rostirea sa înflăcărata, Apelul Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste întruchipa de fapt toate acestea şi ne exprima în esenţa unui act de conştiinţă. Iar alegerile vin să ne confirme într-o atitudine ce ţine de însăşi statornicirea practicilor democratice în munca şi viaţa noastră, de viabilitatea unei ample şi solidare construcţii sociale care vizează progresul multilateral şi civilizaţia socialistă a patriei, bunăstarea materială şi spirituală a întregului popor.

Dinamica realităţii noastre, mutaţiile şi accentele profunde care au caracterizat viaţa politică, economică şi socială din ultimii ani se resimt la scara biografiei fiecăruia dintre noi şi alcătuiesc, poate, una dintre cele mai semnificative hărţi în relief a modului de a gîndi şi acţiona în interesele majore ale naţiunii, de a clădi consecvent şi pe temelii puternice prezentul, pentru a asigura prin aceasta şi o certitudine viitorului, mersului nostru ascendent spre noi trepte de progres şi civilizaţie. Dar, cel mai mult şi mai mult, toate acestea se pot constitui şi într-un pătrunzător şi trainic argument de conştiinţă. În acel optim moment de reflecţie şi situare socială şi politică în miezul realităţilor înseşi, pentru ca, aşa cum o spune secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, prin orice demers legat de propăşirea neîntreruptă a patriei, gîndirea şi acţiunea noastră să se înscrie într-o mare perspectivă şi să dobîndească identitatea unei noi calităţi în toate domeniile de activitate. Alegerile vor consacra, neîndoielnic, un asemenea optim moment şi vor purta pecetea angajării ferme, revoluţionare, de a face totul pentru binele şi prosperitatea noastră, a tuturor. Ele vor fi şi o expresie cît se poate de autentică a unităţii noastre de crez şi voinţă, a acelui profund şi statornic sentiment patriotic ce ne solidarizează în jurul partidului, al secretarului său general, pentru ca tot ceea ce azi se gîndeşte, mîine să devină şi o evidenţă a faptei şi un criteriu concret al responsabilităţii, al înfăptuirii tuturor îndatoririlor.

„Ţelul suprem al politicii partidului şi statului nostru — se spune în apelul F.D.U.S. — este edificarea unei societăţi în centrul căreia se află omul, bunăstarea şi fericirea sa, creşterea continuă a nivelului de trai, de civilizaţie şi cultură al întregului popor", iar argumentul, sau mai bine zis suita largă de argumente care ne confirmă într-o asemenea vie condiţie şi durată, într-un asemenea timp şi o asemenea ipostază ale contemporaneităţii noastre celei mai exacte fac parte intimă din chiar viaţa, din preocupările noastre zilnice şi ne oglindesc, pe plan moral, la altitudinea trăirii şi asumării înaltelor comandamente ale epocii — programul elaborat de partid şi devenit program al întregii naţiuni, al făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi al înaintării patriei spre comunism. Astfel încît, votul de la 21 noiembrie este votul pe care îl dăm politicii interne şi externe a partidului şi statului nostru, este un vot pe care ni-l dăm nouă înşine, puterii şi voinţei noastre de a ne edifica pe mai departe în libertate, independenţă şi suveranitate. Sau, aşa cum se spune în acelaşi apel, **puternic uniţi prin gînd şi faptă în jurul partidului, al secretarului său general, preşedintele Republicii Socialiste România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, să acţionăm ca un singur om, fără a precupeţi nici un efort, cu întreaga putere de muncă, pentru realizarea hotărîrilor istorice ale Congresului al XII-lea, pentru ridicarea patriei noastre scumpe pe noi trepte de progres şi civilizaţie, pentru ca România să înscrie cu litere de aur, în eroica şi îndelungata sa istorie, noi pagini de mărețe împliniri socialiste.**

Luceafărul

Desen de Mihu Vulcănescu

În pagina a 3-a
Prezentul – o opţiune pentru viitor

● Reportaje de ● Alex. Rudeanu ● Gheorghe Daragiu ● Areta Şandru ● Poezii de ● Pavel Pereş ● Horvath Dezideriu ● Cristian M. Petre ● Nicolae Sacaliş ● Dumitru Dumitrică

VOTEZ CU ŢARA

E patria istorie de aur,
Prezentul e un luminos avut
Pe care să lumineze peste vreme
Partidu-i cel ce astfel l-a făcut.

Cu-nvăţăminte din strămoşi avute
Şi-nţelepciune de Partid arzind,
Aleg în libertatea românească
Pe toţi acei ce sînt cu Ţara-n gînd.

Pentru acest înalt de strălucire
La care şi eu ne-ncetat veghez
Pentru întreaga noastră Românie
Şi pentru visul neamului votez.

Votez dar pentru cîte sînt lumină,
Pentru Partidul ce ne-a dat cuvînt,
Pentru iubire, adevăr, dreptate
Şi pentru-ntregul Patriei pămînt !

Virgil Carianopol

Răsărim odată cu soarele

toamna a fost, de cînd se ştie, anotimpul chibzuinţei, al fecundei reflecţii. În această duminică de toamnă, în cea de-a 7-a zi a săptămînii, cînd, de regulă, omul îşi reinventariază trăirile din zilele anterioare, cînd îşi face ordine în gospodărie, pregătindu-se pentru săptămîna care urmează, de muncă, de creaţie, într-un cuvînt **de existenţă**, iată că sîntem chemaţi la urne, pentru a-i alege pe deputaţii din consiliile populare. Realmente avem de ales, căci, pentru 57 542 circumscripţii electorale au fost propuşi peste 117 000 de candidaţi. Cine sînt aceştia ? Ca ins care am bătut ţara în lung şi-n lat, cu blocnotesul reporterului în buzunar, vreme de trei decenii şi ceva, cum să nu-i recunosc, printre cei care aspiră la titlul de deputat al obştei, pe mulţi dintre oamenii pe care-i ştiu la strung, pe ogor, la catedră, îndeletniciri la fel de importante dacă-s făcute cu tragere de inimă şi cu convingeri neştirbite. Opţiunea noastră – pentru ceea ce urmează – se cuvine a fi cît se poate de limpede, asemănătoare apei cristaline din orice fîntînă bine săpată, adîncă, atingînd – mirific – straturile din străfunduri. Fiecare individ este comparabil cu o fîntînă din care răzbeşte la suprafaţă purificatorul semn/simbol al veşniciei vieţii, al iubirii aproapelui, al încrederii în tine însuţi şi în ai tăi, chezăşie pentru viitor şi viitorime. Cum să nu-mi amintesc, acum, de faptul că – într-un document de epocă, datat 1750 – se precizează că, pe apa Milcovului sorbit, mai tîrziu, dintr-o suflare, exact în punctul în care Moldova şi Ţara Românească se îmbrăţişau frăţeşte, exista o fîntînă cu apă limpede şi rece, la care munciseră deopotrivă, muntenii şi moldovenii. Semnificativ mi se pare însă dăinuirea acestei fîntîni, în pofida unor lucrări de sistematizare, fireşti după atîta amar de vreme, cînd municipiul Focşani a suferit rigorile modernizării. Dar fîntîna, mutată din loc, restaurată, conservată, dispune astăzi de un sistem de aducţiune a apei, cu nimic mai prejos decît cel de odinioară, dimpotrivă. Românii iubesc apa din adîncuri şi o respectă integral, nu pregetă nici un efort pentru a-i conserva prospeţimea şi, în zilele de arşiţă, se înzdrăvenesc simţindu-i pe buze puritatea, răcoarea, adevărul.

În cea de-a 7-a zi a săptămînii, a 325-a zi a anului 1982, destinăm sărbătoreasca zi alegerii deputaţilor în consiliile populare. Apa fîntînii din noi înşine n-are sfîrşit, frunza arămie a toamnei prevesteşte primăvara, freamătă pretutindeni, tremurătoare şi sensibilă, fiind gata să soarbă seva trecutului şi prezentului, tocmai în perspectiva anotimpurilor care vin. Ca şi generaţiile, anotimpurile n-au sfîrşit. Istoria – voluminos abecedar al sufletului – include toate instanţele temporale, ne încarcă de răspunderi, arătîndu-ne drumul către orizontul major. Înaintăm în Timp, laolaltă, cu simţămîntul stenic că fîntînile autentice n-au greşit, n-au înşelat niciodată, paşii noştri sînt amprentele fiinţei noastre, încrezătoare în linia de perspectivă a „gurii de rai" numită ROMÂNIA, pe care păşim temerari, demni de respectul lumii întregi. Soarele răsare în fiecare zi. Răsărim odată cu soarele.

Mihai Stoian

Culorile din stemă

Urcăm dintr-o baladă cu paltini fulgeraţi,
Dar ţipătul din paltin a devenit vioară,
Sub cerul Mioriţei azi suntem mai bărbaţi
Cînd un înalt luceafăr veghează peste ţară.

Urcăm, urcăm spre soare acest picior de plai
Cutreieraţi de dorul unor înalte stele,
Dorul înalt vibrează în sunetul de nai,
Culorile din sunet răsună în drapele.

Cînd presimţim în spaţii un răsărit de lună
Luceafărul de ziuă spre piscuri noi tresare,
Deodată cu Carpaţii urcăm către Comună
Cu tînărul luceafăr din margine de mare.

Culorile din inimi se reaprind în steme
Şi roşul din drapele e far spre viitor,
Şi viitorul însuşi, cu-o clipă mai devreme,
Azi îl presimt Carpaţii în fald de tricolor.

Negoiţă Irimie

În pagina a 6-a:

Fondul principal al culturii române

O REEDITARE EXEMPLARĂ

«ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN PREZENT» DE G. CĂLINESCU

Participă ● Al. Piru ● Pompiliu Marcea ● Dim. Păcurariu ● M. Ungheanu

Un subiect uitat

Vroiam cîndva să scriu o povestire — **Ruşinea** — pornind, într-un fel, de la un „caz real". Zic într-un fel deoarece literatura nu se „scrie singură" : găseşti un caz, îl aşterni pe hîrtie şi ai realizat numaidecît nuvela sau romanul visat. Nici nu insist, tocmai de aceea, asupra „cazului". Asupra povestirii însă, aşa cum am schiţat-o, scriind-o, de fapt, într-o primă variantă, aş insista puţin. Fiindcă era vorba acolo de un fapt purtător de semnificaţie. Asta se întîmpla iarna, pe o vreme superbă, năpădită de ninsori şi purificată de geruri. Un grup de tineri, zece sau doisprezece, poposesc într-o cabană de munte. Ziua schiază, iar seara petrec, beau şi discută mult. Unul dintre ei, cel mai de seamă — „un om cu răspunderi grele..." —, cel ce băuse mai puţin, cel ce „îşi apărase prestigiul centimetru cu centimetru, cuvînt cu cuvînt", s-a retras mai devreme în propria sa cameră. Era singurul, dintre ei toţi, care avea propria sa cameră. Dar nu asta urma să fie important în povestea aceea, ci faptul că omul — „cel mai sobru dintre noi, cel mai demn..." — s-a apucat de băute, după ce a rămas singur. Şi nici băutul nu era aspectul cel mai relevant (dacă atunci i s-a făcut lui sete, atunci a băut), ci faptul că omul a intrat într-un lanţ întreg de determinări, care mai de care mai semnificativă. Pentru că omului i s-a „făcut rău" pe la un timp. Făcîndu-i-se rău, a terciuit baia şi jumătate din cameră (cea mai frumoasă şi mai luxoasă cameră din întreaga cabană). După care s-a culcat, a adormit. Cînd s-a trezit şi a văzut ce a făcut, a luat-o de la capăt cu băutul, fiind stimulat de data aceasta şi de **ruşine** (de unde şi titlul), sorbind băutura cu şi mai multă lăcomie. Ceea ce a dus la o accentuare a răului, la „desăvîrşirea terciuirii", care nu s-a realizat, e adevărat, dintr-odată, s-a realizat în etape, urmînd îndeaproape creşterea **ruşinii** care îl făcea pe eroul nostru să bea şi mai năprasnic, după fiecare „limpezire". Fapt e că prietenii şi colegii lui au găsit personalul cabanei cam alertat, în seara următoare, cînd s-au întors de la schiat (pe el nu l-au mai luat, crezind că doarme). Li s-a spus ce se petrecuse în camera Nr. 1 : se auzeau zgomote ciudate, icnete şi grohăituri („un fel de grohăituri"), în urma cărora se făcea linişte. S-au dus toţi la uşă, au bătut puternic. l-au strigat pe amic. După aceea, dacă au văzut că nu le răspunde nimeni, au spart uşa, mirîndu-se care mai de care de halul în care se afla „bietul om", de „terciuirea celei mai frumoase camere din întreaga cabană", neştiind nici unul că prietenul şi tovarăşul lor de muncă fusese înfrînt de ruşine şi nu de viciu, cu toate că el le-a spus-o clar : „Ruşinea m-a dat gata, ruşinea m-a înfrînt !... Am luptat din toate puterile împotriva ei, dar ea, tovarăşi !..."

Uitasem de această povestire, o lăsasem „să doarmă" într-un dosar, considerînd subiectul „răcit". Dar iată că viaţa mi-a scos în faţă un alt fapt, asemănător şi mult mai interesant. Un profesor, un om bătrîn, pensionar acum — „profesor de şcoală veche, cum a precizat el la un moment dat, nu de şcoală nouă, cum era eroul lui Caragiale" —, mi-a povestit într-un compartiment de tren, după foarte multe ocoluri, după îndelungi şi complicate tatonări, cît de mult a pătimit şi pătimeşte el din pricina ginerelui său — „un om interesant altfel, plin de energie, harnic domnule, cum nu s-a mai văzut, muncitor şi strîngător, adunător de bunuri şi de bani, un adevărat stivuitor de averi..." „Dacă munceşte mult, e normal să aibă mult, am cutezat eu pe la un timp, munca se plăteşte, e răsplătită cum se cuvine, aşa e normal, aşa cere echitatea !..." „Da ? !... Aşa e normal ?... Şi echitatea... Ce este

Ion Lăncrănjan

Urmare în pag. a 4-a

ÎN ACEST NUMĂR : ● Jurnal de poet de Ioan Alexandru ● „Rememorări" de Mircea Micu ● „Cartea de debut" de Voicu Bugariu ● „Cu meseriaşii" de Gheorghe Pituţ ● Proză de George Băiculescu ● Poezii de ● Mihai Duţescu ● Rodian Drăgoi ● Breviar ● Revista străină ● Sport de Fănuş Neagu.

A APĂRUT ALMANAHUL LUCEAFĂRUL 1983

Roman şi istorie

CONTEMPORANII NOŞTRI

din păcate sau din fericire, romanul nu este **acel** univers care se cristalizează din tăcerea absolută **a** istoriei. Mult mai aproape de adevăr este că orice roman — deşi se întrupează într-un orizont specific social-economic — prelungeşte **prin** fiinţa sa imaginară fiinţa istoriei reale.

Romanul ar trebui să fie considerat, însă, mai degrabă ca o punere în scenă a comediei şi a condiţiei umane. Pentru Eugen Barbu, de pildă, istoria pare a fi singurul destin posibil al omului. Sfidare a lui Saturn — timpul atotdevorator —, act subversiv şi subiectiv de reordonare a cărţilor de joc ale istoriei, romanul se dovedeşte a fi, în cele din urmă, un antidestin. Fie că este vorba de **Groapa**, de **Princepele** sau de **Săptămîna nebunilor**, eroul lui Eugen Barbu se intrupează din nostalgii, îşi aşază silabele ca pe nişte fiinţe vii să-i lumineze noaptea adîncă a originii sale. Desigur, istoria este esenţa fiinţei umane, aşa cum omul este miezul şi coaja istoriei. Croce, printre puţinii filosofi ai cunoaşterii, a intuit acest subtil flux dialectic : „Cu cît pătrundem mai mult în esenţa fiinţei, cu atît simţim mai puternic că ne mişcăm în istoria sa." **(Die Geschichte als Gedanke und als Tat**, Berna 1944, p. 233).

Dacă în **Şoseaua Nordului** sau **Incognito** ficţiunea nu sfidează încă istoria , în **Princepele** şi **Săptămîna nebunilor** naraţiunea se revoltă împotriva presiunilor exercitate de istorie. Romanul-parabolă şi romanul-metaforă aruncă mănuşa Istoriei. **Princepele** — apropiat ca atmosferă de **L'oeuvre au noir** (Marguerite Yourcenar) — este „o povestire simbolică", un racursi al „trecutului românesc cuprins într-o anumită epocă de subjugare". Scriitorul mărturiseşte că **a** încercat să „topească în chipul unui domn fără nume toate spaimele şi toată lăcomia celor ce au stat vremelnic sau mai multă vreme pe tronul urgisit al Principatelor Române." **(Caietele Princepelui**, vol. II, p. 302). Dincolo de această lectură-în-istorie se deschid spiralele altor lecturi posibile [illegible] imaginar al literaturii universale. Astfel, de pildă, Princepele — la fel ca Faust — este fascinat de absolut. Voinţa de putere îi macină rădăcinile fiinţei. Existenţa sa se desfăşoară ca o zbatere disperată între chemarea tenebrelor, materializată în persoana Messer-ului Ottaviano — ipostază mefistofelică a conştiinţei dedublate a prinţului — şi nostalgia binelui, a frumosului, [illegible] tinul lui Ioan Valahul — ipostaza benefică, dublul angelic al princepelui. Istoria, acest regizor implacabil al misterului omenesc, transformă tragedia prinţului într-o scenă grotescă de „commedia dell'arte".

Narcis Zărnescu

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA EDIŢIILOR

Un prieten al lui Eminescu

de curînd a apărut la editura **Dacia** în colecţia „Restituiri" un volum din publicistica lui Teofil Frâncu. Este vorba, şi în acest caz, despre un „uitat" pe nedrept. În **Dicţionarul literaturii române** scos de cercetătorii ieşeni (şi pe care nu contenim să-l elogiem !...) nu are un articol. G. Călinescu, în monografia dedicată lui Eminescu, îl dă la bibliografie (poziţia 70, după ediţia din 1964). În **Dicţionarul de lingvişti şi filologi români** (o operă mult prea sumară dar prefaţată elogios de Al. Graur) nu îşi are locul, cu toate că Teofil Frâncu a scris (în colaborare cu G. Candrea) „Rotacismul la moţi şi istrieni" (Buc. 1886), precum şi „Românii din Munţii Apuseni (Moţii)" (1888), „prima monografie etnofolclorică din istoria folcloristicii româneşti, distinsă de Academia Română cu premiul «Ion Heliade Rădulescu»", după cum aflăm din **Dicţionarul folcloriştilor** (foarte util instrument de lucru datorat lui Iordan Datcu şi I.C. Stroescu).

Iată că profesoara Luana Popa, muzeograf principal la Muzeul din Braşov — după cum aflăm din postfaţa lui Nicolae Lascu — ne oferă o culegere din scrierile acestui pe nedrept **uitat** publicist militant de altă dată. Editoarea îşi însoţeşte culegerea cu o prefaţă sobră, la obiect, cu toate că după părerea noastră poate prea modestă faţă de faptele şi scrisul lui Teofil Frâncu. Dar gesturile de pionierat îşi au legile lor...

Teofil Frâncu face parte din acea spiţă de ardeleni atît de caracteristică secolului al XIX-lea şi de fapt trecînd şi în secolul nostru pînă în preajma întîiului mare război şi a Unirii, oameni dîrji, bine instruiţi la şcoli din ţară şi din străinătate, poligloţi, dedicaţi mai ales ştiinţei dreptului — erau conştienţi că aveau o **cauză** de apărat ! — filologi în sensul larg al cuvîntului, publicişti neînfricaţi în a-şi răspica ideile, moştenitori neepigonici ai celor din **Şcoala Ardeleană**. Încă nu avem toate datele, cu nuanţele lor înviorătoare, despre lungul şir de bărbaţi care au dominat spiritualitatea ardelenească în

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

NICHITA STĂNESCU: «Noduri și semne»

În acest an literar agitat și răscolit de aceste furtuni, volumul lui Nichita Stănescu se constituie drept evenimentul cel mai de seamă, amintindu-ne că literatura se construiește cu opere și că adevărata bătălie a scriitorului este cea de din lăuntrul său. Căci **Noduri și semne** nu înseamnă atît noua carte de o extraordinară densitate lirică a autorului **Elegiilor** și **Necuvintelor** cît sublima izbîndă ce încheie acești ani din urmă petrecuți de Nichita Stănescu în „grădina ghetsemani" a evoluției sale poetice, cînd mulți s-au îndoit de el urmînd prozaismul unei critici lipsite de entuziasm. Acest mare artist manierist al nostru, poet din familia spirituală dedalică a lui Gongora, Novalis, Baudelaire, Mallarmé, Gottfried Benn, James Joyce — este de fapt autorul nu al unor cărți, ci al unui unic discurs liric, rezultat al unor puternice tensiuni polare: un Arne-Poem, labirint de gînduri abstracte și metafore paradoxale unde elementele se întrepătrund într-o vastă audiție polifonică. Creația sa, străbătută de surprinzătoare și contradictorii perioade de obsesive căutări, asemeni celei a lui Picasso, obosită de abstracționismul filozofic din perioada anterioară, a cunoscut în ultima vreme un cu totul alt tip de abstracționism, **liric și vizionar**, de logodnă a ideii cu cuvîntul, unde limba nu se mai pulverizează paralogic, ci se celebrează pe sine comunicîndu-se esoteric: „Am gîndit un mod atîta de dulce / de a se întîlni două cuvinte / încît în jos înfloreau florile / și sus / înverzea iarba". Noua modalitate a contrariat critica noastră literară care, după reaua primire și înțelegere a **Epicii Magna** și **Operelor imperfecte** s-a complăcut, cu puține excepții, într-o nedreaptă tăcere înaintea uneia dintre cele mai miraculoase schimbări la față din poezia acestui amurg de secol. Și dacă Nichita Stănescu își intitulase, anticipînd în 1978, controversatul său volum „o iliadă", iată că la capătul acestui drum în singurătate de la care a avut tăria să **nu se abată, cu Noduri și semne**, se zărește fără putință de tăgadă țărmul atît de dorit al Ithacei. Chinuitoarea moarte și naștere ritualică a formelor și formulelor lirice, ce începuse cu **Epica Magna**, strălucește acum în întreaga splendoare a metamorfozei prin care a trecut expresia poetică a lui Nichita Stănescu, nobilă pasăre Phoenix a poeziei noastre. Să nu ne amăgim, însă, că am fixat definitiv insesizabilul unei evoluții poetice condamnate la o veșnică pendulare între contrarii. Nimic nu e întîmplător în **Noduri și semne**: într-o adîncă încordare a verbului totul e acum semnificație și frumusețe, neliniștită căutare și triumf al întîlnirii cu sine în apoteotica luptă cu îngerul — **existența latentă a cuvîntului** — care dă ființă întregii opere a acestui shakespearian prinț al ideii exilat în universul material al vederii: „Bucuria mea de a fi / a cărui ochi lacrimă este? / De ce mi-ai dat mai mult decît trecătorul meu zid? / De ce mă obligi să gîndesc cu vederea? / De ce trebuie să țin cîte un măr în fiecare mînă, / cînd mîna pe sine însăși se ține, / și fără de durere?!".

Deși cele trei volume cuprind adesea o mișcare îngreunată și descendentă, iar cartea din urmă poartă mai vechiul motto al poemului din 1965 („A murit Enkidu, prietenul meu care vînase cu mine lei"), Nichita Stănescu nu este un poet al morții ci al unei vitalități gînditoare, adică aprigă și visătoare. Absolvit acum de căutarea labirintică a sinelui, eul se inițiază în experiența tragică a „trecerii prin tunelul oranj" (ce stranie reminiscență a culorilor ascund oare imaginile: „Cu spăimîntătoare viteză am trecut prin tunelul oranj, / cu spăimîntătoare viteză, / cînd m-am trezit eram chiar pe cîmp, / căzut de pe cal, / m-am bucurat de gîngănii / de mîini m-am bucurat și de picioare, / de cerul albastru și mare / iar nu oranj. / Ah tu, tunel! / Ce glonț ai tras prin tine?! / Și înspre cine-ai tras? / Și înspre cine?") Bucuria lui **a fi** se întunecă de teroarea **neființei**, ideea morții neproducînd, ca la poeții thanatici, o fascinație a imaginilor veriste ale degradării trupului sau o voluptate a stingerii, ci o adîncă spaimă de suferință și neant: „Se liniștiseră copacii și zîmbeau / și surîdeau spre mine, / iar eu știam: în curînd / ei or să moară. / Se liniștise vrabia din gînd / și-mi ciugulea cuvintele din palmă / și eu știam: în curînd / ea o să moară. / Se liniștise calul de o șea / iar muntele se liniștise tot de vulturi / neliniștit stăteam, / urlînd stăteam / ca să-i îngrop în gînduri / și mi-era frică și nu surîdeam". Ce altceva decît disperare și revoltă idolatră este răscolitorul poem al morții geniului. **Mozart și cîinele spaniol?** Poetul cerebral al **focului** și al **aerului**, deci al luminii, transparenței și cristalinului, rătăcește acum pe un tărîm putred, opac și umed asediat de o ceață deasă și vîscoasă, unde nu se mai văd nici mîinile.

Atotputernicia spiritului din lirica hiperlucidă a lui Nichita Stănescu inventează însă o imagine paradoxală a morții, o neputință de a muri, care înfruntă lucrarea timpului asemenea acelui halucinant călăreț descărnat al lui Fragonard: „Cînd ninge peste Marea Neagră spre Bosfor, / cînd ninge pe albastra de Mediterană / și nici de frig nu pot să mor, / nu pot să mor! / Doamne, mă chinuiesc și nu pot să mor! / Doamne, eu nu pot să mai mor! / Mi-e viața veșnică și rană". Versul e greu și pietros, aparentele jocuri nu sînt niciodată gratuite, rostirea motivelor liricii sale are timbrul grav și profetic al stăpînirii unor adevăruri aspre și neștiute pînă acum: „Sămînța este sacră, cum vă zic! / Cuvintele în jurul ei sunt un nimic! / Mă-ntorc și gem și sînge-mi curge, / iar gura mea e gura ta, / idee, demiurge!". Starea de **nemoarte** naște o mult mai aprigă izbire între idee și cuvînt și iscă revelații profunde înaintea ultimelor taine ale onticului și logosului, treptele către sine ale lui Nichita Stănescu. Prin suprema certitudine a identității eului cu sinele, a nemișcării în nemișcat, a împăcării contrariilor în absolutul ambivalenței viață-moarte, mîntuită e aici vechea dramă a omului multiform într-o lume în veșnică metamorfoză: „Eram vrăjit și nici nu mai mișcam, / toți vulturii stăteau înțepeniți în aer / iar soarele spărsese cerul, / cu sunet de lumină și cu vaer. / Pe jumătate doar din ea, / copilul îl născuse, / ea două capete avea, / timpul încremenise / bătut în palma ta, Iisuse! / O, eli eli lama sabahtami, / o, eli, eli / Mi se îngroșase rîul / ca o jugulară peste gît, / pe cîmpul ăsta nearat, urît, / iar caii se evaporau ușor, / deasupra nu era vreun nor, / mă înzeiam, mă înzeiam, / nu mai muream, nu mai muream, / în brațul meu întins și rece / ca sceptru eu țineam ce nu mai trece, —/ și fix eram, / piatră eram —/ și nici pămîntul nu-l roteam / nu răsăream, nu apuneam, —/ și țara mea era un geam / prin care nimeni nu privea. / Stam rege fix, de piatră și de stea / ținînd oprit cuvîntu-n gura mea, / necîntător."

Cartea se construiește pe sine ca un întreg pe măsura înaintării lecturii, astfel încît dacă primul poem, **Căutarea tonului**, poate părea derutant, iar următoarele enigmatice, odată cu pătrunderea în arhitectura volumului totul începe să se rotunjească prinzînd nebănuite înțelesuri, iar spre final — culminînd cu poemul **Tonul** — se produce o tulburătoare revelație, asemeni fulgerătoarei aflări a adevărului lucrurilor din **Ambasadorii** lui Holbein, dar cu sensul schimbat. Carte-metaforă, **Noduri și semne** nu poate fi, însă, înțeleasă în întreaga sa grandoare fără cunoașterea universului liric nichitastănescian, căruia volumul îi conferă la rîndu-i dimensiuni neașteptate prin condiția sa de sumă lirică a gîndirii poetului, tablă a legilor existenței și creației poetice. Va reveni unor necesare exegeze viitoare privilegiul de a pune în valoare lumina proiectată de ultimul volum asupra motivelor anterioare: **îngerul, cuvîntul, daimonul, eul** și **sinele, osul** și **piatra, ochiul** și **privirea, frigul** și **gheața, mișcarea** și **timpul, calul, lupul, păsările** și altele pe care lipsa spațiului ne împiedică să le analizăm. Ne oprim, nu fără a semnala existența cîtorva scăderi ale **tensiunii lirice (Nod 24, 27, Semn 6, Tunelul oranj**: „Ca și cum aș fi într-un iepure"), cît și frumusețea versurilor unor poeme, în afara celor citate: **Nod 2, 6, 23, 25, 32, 28, Semn 10, 12, 19, 20**. Retorica inconfundabilă a versului lui Nichita Stănescu s-a topit în inefabila vibrație a universului devenind vizionară tălmăcire a tîlcurilor latente ale cuvintelor: „O subțiasem strîngînd-o cu brațul drept de coasta mea, / cădeam cu respirarea peste ea, / o adumbream cu umbra vorbei ce eram, / pe toată eu o albăstream, / cînd steaua cea cu raze ne-a trezit / pe jumătate oameni / jumătate mit / trăiam de parcă ne scriam, / de primăvara verde ne toceam, / iară de toamna aurie / ca prin al simțurilor geam, / mai ne vedeam, / mai nu ne mai vedeam, / și mai trăiam, trăiam, trăiam, / și mai muream, muream, muream".

Cu **Noduri și semne** începe să se întrezărească **tot mai limpede**, arătîndu-se printre aburii celești ce o înconjoară, sfera cu patru anotimpuri a poeziei lui Nichita Stănescu, „pe care păsările stînd înfipte-n ciocuri, cu pocnet greu de aripi o rotesc" în jurul osiei albastre a ideii. Sînt acolo continente și oceane, deșerturi și ghețari, sori și stele, ființe translucide și aeriene, iubire și singurătate visătoare, ierburi și lemn de tei, pietre și oase, cristale purificate prin ardere, puțină alchimie și multă îngerime, toate ascultînd de gîndul marelui magician și demiurg al cuvîntului. E un univers poetic care abia își dezvăluie enigmaticele ziduri ridicate prin cîntecul lui Amfion, aici lîngă noi, în acest ultim sfert de veac.

Alexandru Condeescu

MIRCEA CIOBANU: «Versuri»

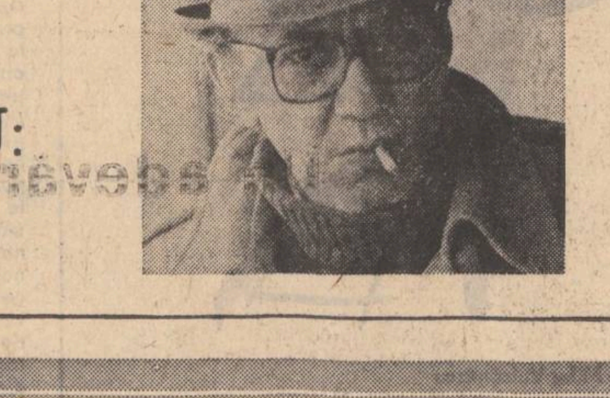

Pentru un timp poezia lui Mircea Ciobanu s-a odihnit la umbra construcției romanești, dar volumul antologic **Patimile** (1979) din colecția „Hyperion", ne-a reamintit că avem în el pe unul dintre cei mai originali poeți de azi. Autorul nu se grăbește să-și publice versurile, între o apariție și alta lăsînd mari intervale de tăcere, sugerînd parcă, și în acest mod, dificultatea actului poetic, recea lui magnificiență, atît de greu de atins. Scriitura din **Patimile** constituia, ea însăși, o metaforă a condiției ontologice a poeziei, a misterului tragic al genezei sale, al „pătimirii" întrupării în cuvînt: concentrată, eliptică, încifrată, urmărind nu revelarea ci sporirea tainei existențiale. O vorbire care ascunde și se ascunde, o vorbire a cărei imensă dificultate este — ce adîncă intuiție poetică, aceea de **a fi, de a ieși în lumină**. Această ezitare ontologic-ambiguă, a rostirii, întoarsă mereu cu fața spre tăcere, ce capătă însă și o semnificație gnoseologică, — elementul nou —, este și tema matcă a ultimei sale plachete intitulată modest, **Versuri** (Editura **Eminescu**, 1982). În amplul poem **Melissos**, de factură epică, lucru mai puțin obișnuit la Mircea Ciobanu, dar cerut de ritmul și desfășurarea ideatică, motivul este fixat și enunțat chiar din primele versuri, ca un comentariu personal, original, la maxima filozofului din Samos, că despre zei nu se poate vorbi întrucît cunoașterea lor ne este interzisă: „Tot așteptîndu-te asta și facem Melissos: / punem de-o parte cuvinte — / multe s-au strîns în ungherele gurii, / puține scăpară pe limbă / fălcile noastre-ncleștate / paznice două ne sînt la o singură / scundă strîmtoare."

Fără a face acum o incursiune în diacronia motivului, vom menționa doar, că în poetica mallarméeană ce a trecut cu mici nuanțări și la Paul Valéry, tăcerea este un Absolut (ceea ce înseamnă început și sfîrșit, într-un gest total) visat, spre care se tinde, o altă contradicție poetică, prin cuvinte. În raport cu ea, limbajul poetului reprezintă o abatere sau, cel mai adesea, o trădare a sensurilor primordiale. Pentru Mircea Ciobanu tăcerea se află hotărît, înainte de rostire, și, după ce dă naștere cuvintelor, încearcă să le strunească, să le împiedice a ieși în lume, ca un nou Cronos, care își înghite copiii: „Umflă-se, dar, nerostitele, / piară, cu totul sub limbă, bolnavele, / cele ce trag la taifas, la geamăt în loc de poruncă". Interdicție și strădanie inutilă, deoarece cuvintele prin mijlocirea creatorului vor scăpa și se vor alcătui, cu o imprevizibilă forță, în textul operei. Acesta este sensul polemic imprimat de Mircea Ciobanu, temei tăcerii prin care se particularizează viziunea sa. Dar, ca într-o reacție în lanț, din nucleul semantic inițial se declanșează noi și noi semnificații. Astfel ne apare frumoasa parabolă a mănăstirii ce se zidește singură, după ce meșterii i-au așezat temeliile și i-au înălțat schelele. Nu mai este nevoie de nici o jertfă umană, ca în balada Meșterului Manole, pentru a ridica mănăstirea, ci, dimpotrivă, ea se edifică singură, după planul creatorului, al cărui rol încetează odată cu începerea construcției. Suferințele sale sînt transferate parcă magic, asupra creației care, de acum, ființează, iar cel ce se întoarce în tăcere este autorul și nu opera, ca la poeții ermetici: „Seară era și lumina-ntomnase pesemne / Melissos! or casa / de cînd începuse să crească! / încă de cînd se afla sub mistrii începuse / cuvinte să crească. / Astfel încît, mă întreb: la ce bun să n-adoarmă zidarii? / Casa-nvățase oricum să lucreze de sine."

Deci, creatorul este cel care **a conceput** și a aruncat „sămînța", opera fiintînd și desăvîrșindu-se singură. Dar o contratemă realizată tot printr-o parabolă, schimbă sau mai degrabă modifică semnificația poemului. Dacă la temelia operei nu s-a zidit pe sine, autorul dispare, este devorat acum, de creația săvîrșită. Umbra care înghite copilul este asemenea tăcerii, ce-l împresoară pe autor la sfîrșitul operei: „El a-nvățat-o să umble / lui pe-nserat îi va fi s-o zărească / neagră din creștet în tălpi, scuturîndu-și / sudorile negre-n văzduh, / el a vrut s-o desprindă cu mîna / de la pămînt, / ea-l va prinde urlînd între degetul mare și degetul / arătător ea-l va duce la gură. / Dar fără-ndoială, / scrîșnetul sec al măselelor ei nu se-aude / pînă la tine, Melissos, / oricît ar fi să te-apropii de țărm cu navele tale". Dar textul are și un registru simbolic, ce comunică propriu-zis cu restul volumului, Melissos nefiind doar o artă poetică cu semnificații ontologice, ci și un concentrat poem cosmogonic. După exemplul cărții, universul însuși este o creație în devenire, o operă lăsată să se construiască pe sine, abandonată de cei care au început-o, de un **Deus otiosus**: „Astfel de fapte ale cerului numeri, Melissos, / noaptea și-n frig, de prinosuri. / Cei ce le-au pus în mișcare / Dorm în neștirea acestor dovezi de putere". Dar se pare că lumea și-a pierdut codul inițial, s-a îndepărtat de modelul originar, divin, intrînd într-o lungă, agonică degradare. Întreg ciclul de poezii **Spinul în carne** evocă tragica eroare, ce a schimbat cursul și sensul evoluției cosmice. Descompunerea materiei, sleirea vitalității, existența agonică sînt semnificate de prezența **apei tulburi, a întunericului vîscos** sau a sîngelui, și, în general, a mediului lichid ca agent destructiv, malefic: „Tu spui că se apropie lumina. / Eu spun despre întuneric: Va veni / A și venit, s-a și întins, ascultă-l bine / cum intră-n ripi, bolborosind, ca milul / în pîntecul acestor bivoli tineri / pe care ieri i-au tras la mal pescarii / cu cîngile; ascultă-l, bate-n ziduri / iar streșinile gem și-acum e bine / te mai ridici pe vîrfuri, cerul gurii / cînd strigi: lumina-ți răsună încă; / și-acum e bine, ai sub tălpi măsura / de loc pietros, ce ți s-a dat ca reazim, / dar larg balansul negurii stă gata / să-și nască oro și fără limba fatui". În fond, aceste versuri cu ecouri biblice prefigurează imaginea unui posibil apocalips, dar, interesant nu trimis de divinitate, ci, pur și simplu, ca o consecință firească a greșelii umane, a amneziei omului care a abdicat de la rostul și destinul său creator: „Ce să le spun — am uitat. Intru în casa lor / și gura mi se închide. Cîte cuvinte-am știut / și nici unul nu mă ajută. M-așez / la o masă cu ei: nici un cuvînt nu m-ajută / și totul s-a petrecut mai demult / chiar și tăcerea aceasta, prin care / abia mai străbat, / s-a petrecut mai demult" **(Nu acum)**. Cartea se încheie, **într-adevăr, cu o viziune** apocaliptică, ne referim la **Praznicul mare**, un alt poem de largă respirație, dar — și din nou autorul dă la iveală o versiune „eretică", profund originală — nu după tradiția biblică, ci sub forma unui **ospăț mistuitor**. Dintre multiplele funcții ritualico-simbolice ale hranei, semnalăm pe acelea de **jertfă și ofrandă** în ceremonialul de sacrificiu, de **cuminecătură** în oficierile de purificare, de **fertilitate** și **regenerare** în sărbătorile carnavalești ale Evului Mediu. Cîte ceva din fiecare accepție **se regăsește** îngemănat în **metafora-simbol din Praznicul mare**, subsumate însă sensului de **ardere catastrofică**, de foc mistuitor: „Vîlva Ospățului smulge, de sus, cărămida / cea mai de preț a cuptorului, / țeasta din unghi o ridică și-o strînge în palme, / din țeasta zidirii / două măsuri cu văpaie-au țîșnit /, și-o măsură cu apă. / Spală-te, suflete-al meu, în văpaie și apă / restul e praf — și pe umerii noștri / Vîlva ospățului vîntură praf mai ușor decît pleava". Rostul ospățului ce devoră „zidirea" ridicată în Melissos, degradată și maculată în **Spinul în carne** (insuficient adîncită de poet această etapă) este de a distruge din temelii, printr-o moarte ritualică, în intenția unei noi tăceri purificatoare, deci a unei alte creații. Spun probabil, deoarece interpretînd un text poetic — cu atît mai mult al unui autor ca Mircea Ciobanu, care cultivă programatic misterul și ambiguitatea semantică, și alegînd o pistă, renunți la o mulțime de alte potențiale sensuri și semnificații. Trăgînd un fir din canavaua lor, noi am relevat coerența și unitatea de structură a demersului poetic din acest volum și nu ne rămîne decît să revenim la afirmația inițială: Mircea Ciobanu este unul dintre cei mai reprezentativi poeți români contemporani.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

SF MODEST

În colecția „Fantastic club", a Editurii „Albatros", a apărut recent un roman științifico-fantastic (Sorin Ștefănescu, **Zee**). Este o carte modestă, dar nu lipsită de anumite calități elementare, la care mă voi referi.

Dar înainte de a trece la scrierea unei recenzii propriu-zise, consider că este cazul să remarc faptul că în ultimii zece ani pot fi semnalate doar două debuturi editoriale valoroase (Ovid. S. Crohmălniceanu, **Istorii insolite**, 1980; Mihail Grămescu, **Aporisticon**, 1981). Pe de altă parte, aș vrea să reamintesc împrejurarea că mișcarea de amatori SF a cunoscut o remarcabilă dezvoltare, la noi, în ultimii ani. Numeroase cenacluri de literatură științifico-fantastică activează în diverse regiuni ale țării. O dată pe an, toate cenaclurile SF din țară au o întîlnire, la care participă și o seamă de autori profesioniști. Apar o serie de publicații, editate de unele dintre cenacluri, cuprinzînd proze originale, traduceri și comentarii critice. Unele dintre revistele și ziarele din țară manifestă o atitudine de încurajare a literaturii SF. În fine, de menționat este faptul că editurile noastre încuviințează în moduri tot mai evidente genul în cauză, publicînd scrieri originale și traduceri. Literatură SF nu mai apare doar în colecția specializată a Editurii „Albatros", ci și la „Cartea Românească" și la „Dacia". Ar exista, deci, toate premisele pentru o înflorire românească a genului. Cum arătam, însă, lucrurile nu se petrec astfel. Numele noi pătrund cu o foarte mare încetineală în literatura SF, iar atunci cînd o fac este și cazul cărții de la care pornesc însemnările de față), nu reușesc, de cele mai multe ori, să convingă.

Explicația, pe care o supun atenției celor care sau scriu sau încurajează literatura SF, se întemeiază pe o constatare simplă. În ciuda numeroaselor declarații de principiu, este încă persistentă o mentalitate axată pe ideea că problema principală a „mișcării SF" constă în găsirea de debușeuri editoriale și revuistice, precum și pe un anumit „complex al frustrării", pe care literatura SF nu mai reușește să îl depășească. Obsesia spațiului tipografic, nu prea mai lasă loc preocupărilor estetice. La cîteva consfătuiri SF, la care am participat, am fost frapat să constat locul modest acordat discuțiilor pe teme de meșteșug și de artă literară.

Efectul proxim al respectivei mentalități este un mod improvizatoriu-expeditiv de a scrie literatură SF. Ignorînd adevărul că genul în cauză face parte din literatura manieristă și, în consecință, pretinde o realizare artizanală de foarte înalt nivel, diverși autori se lasă, cu inocență, în voia tentației de a scrie impulsiv, dînd la iveală texte „la prima mînă", în care ingeniozitatea indispensabilă genului nu este suficient de distilată, iar scriitura se înfățișează la un nivel rudimentar.

Nu altfel procedează Sorin Ștefănescu în microromanul său de debut, **Zee**. El recurge, cu sînge rece, la o scriitură de tip ziaristic, frazele sale curg într-un mod perfect previzibil, personajele sînt absolut convenționale. Meritele sale, despre care am amintit, țin de capacitatea de a fi ingenios. Sorin Ștefănescu pornește, e drept, de la **The Voyage of the Space Beagle**, de A. E. Van Vogt, preluînd o serie de motive și prelucrîndu-le, în limita posibilităților. Mai sînt preluate și extrapolate unele noțiuni ce țin de tehnicile radar de urmărire a aeroplanelor, precum și unele silogisme provenite din teoria informației și din teoria sistemelor. În mod special, atrăgătoare sînt apropierile pe care autorul le face între mecanismele circulării informațiilor într-un sistem inanimat și cele ale evoluției sociale. Lipsa oricărei preocupări pentru obținerea unei scriituri de tip artistic îi stabilește însă cărții lui Sorin Ștefănescu statutul unei scrieri modeste.

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„SADOVENIANA".** Ultima ediție a festivalului de creație literară „Mihail Sadoveanu", desfășurat sub auspiciile Comitetului de cultură și educație socialistă ale județului Neamț și Centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă din același județ, s-au încheiat recent, punctul final constituindu-l decernarea premiilor acordate tinerilor poeți, prozatori și dramaturgi participanți la concursul organizat cu acest prilej. Relevînd bogatul palmares al concursului (în jur de douăzeci de premii, între care și premiile Uniunii Scriitorilor, ale revistelor **Luceafărul, Tribuna, Vatra, Ateneu, Flacăra, Convorbiri literare, Cîntarea României, Albina** și al ziarului **Ceahlăul**) se cuvine a fi menționată reușita suită de manifestări literare desfășurate la casa memorială „Mihail Sadoveanu" și la căminul cultural din Vînători-Neamț. La aceste manifestări au participat Valeria Sadoveanu, soția marelui scriitor, membrii juriului, laureații concursului și numeroși membri ai cenaclurilor nemțene, cărora li s-a alăturat grupul oaspeților de la cenaclul „Semenicul" din Reșița. O mențiune specială inițiativei de a tipări pliantul „Sadoveniana" (redactori Horia Alupului, George Brăescu, Lucian Strochi, Constantin Tomșa) din cuprinsul căruia, pe lîngă poemele laureaților, se detașează sobrul și documentatul eseu **Universalitatea operei** de Stela N. Marica, tableta **O țară veșnică prin cuvînt** de Daniel Corbu, și poemele omagiale semnate de poeții nemțeni Emil Nicolae, Adrian Alui Gheorghe, Viorel Tudose, Nicolae Sava și Daniel Corbu. La manifestări au participat Pavel Pintea, șeful secției de propagandă a comitetului județean Neamț al P.C.R., Mihai Hodragea, președintele Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, și Marcel Drăgotescu, vicepreședinte.

■ **ELAN POLEMIC DAR ȘI SIMȚ AL MĂSURII!** Remarcăm și de data aceasta spiritul viu, prin definiție tineresc, dovedind o remarcabilă ținută culturală, ce caracterizează sumarul gazetei „Opinia studențească" din Iași (nr. 5, a.c.). Astfel, o bună impresie lasă reîntîlnirea cu poezia patetic-furioasă (atenție la pericolul manierismului pretimpuriu!) a lui Liviu Cangeopol și Liviu Antonesei, iar prozele lui Romulus Nicolae și Marcel Vîrlan recomandă doi posibili tineri prozatori. De asemenea, reflecțiile critice cuprinse în articolele semnate de Matei Vișniec, Corina Dimitriu și Mihai Dinu Gheorghiu sînt demne de atenție. În fine, publicarea unui interviu al lui Mallarmé, datînd din 1882, se dovedește o inițiativă cu totul inspirată. Confundînd însă franchețea intelectual-tinerească atît de necesară unei publicații studențești cu zeflemeaua neavenită, redactorii „Opiniei studențești" —sub semnătura aberantă „Salopette"?! — se lansează într-o jenantă și cvasigeneralizată acțiune de descoperire a nodului în papură prin paginile presei literare. Socotim astfel că, înainte de a-și închipui că au acces la „partea nevăzută a presei literare" (este subtitlul rubricii „Revista-revistelor"), intempestivii polemiști au datoria să-și cultive cu mai multă exigență propria grădină. Nu mai departe, în chiar acest număr, erudiția bombastic-superfluă din textul **Tentația anonimatului** de Dan Petrescu s-ar fi cerut serios temperată, ca să nu mai vorbim de vital-necesara operație de „plivire" reclamată de alte două texte: **Metaliteratura din perspectivă funcționalistă** de Magda Jeanrenaud, **Frișcă și vitriol (chiar așa!)** de Radu Călin Cristea.

■ **COPERTA ȘI PREZENTAREA GRAFICĂ APARȚIN AUTORULUI.** Prin această inscripție, așadar, Constantin Abăluță își divulgă atributul de „autor total" al noii sale cărți de poezie, **Aerul, mod de folosință**, recent apărută la „Cartea Românească". Subiect, în același timp, de adevărată cronică plastică, volumul evidențiază (încă o dată și în chip strălucit) că nu a dispărut cu totul nobila stirpe a poeților ce cred cu ardoare în ideea că la marea ei întîlnire cu cititorul, poezia merită din plin ceremonialul de a se prezenta în ținută de gală. De data aceasta, în viziunea lui C. Abăluță, culoarea preferată este albastrul...

Cronicar

CONTEMPORANII NOȘTRI

Roman și istorie

Urmare din pag. 1

Dacă spațiul-timp al romanului pare desprins dintr-o pînză de Bosch, dacă spaimele Princepelui par zugrăvite de un Munch sau Kokoschka, **Săptămîna nebunilor** ne apare drept un scenariu kafkian, regizat de Michelangelo Antonioni. Personajul principal — Hrisant Hrisoscelu — se degradează fizic, psihic, moral, social, ajungînd să se transforme într-o masă de carne amnezică. În fond, el nu este decît reflexul și victima unei lumi intrate într-un ireversibil proces de descompunere. Hrisant Hrisoscelu — înrudit cu Oblomov și Antoine Roquentin — se descompune odată cu palatele Veneției, simbol al orașului damnat. De la **Groapa** pînă la **Săptămîna nebunilor** trecînd prin acea frescă à la Siqueiros numită **Incognito**, Eugen Barbu „filmează" din diverse unghiuri orașul — acest imens eșafod, acest monstruos Leviatan. Tema orașului — de la miticele Sodoma și Gomora pînă la Parisul lui Balzac, Stendhal sau Zola; de la Petersburgul lui Dostoievski și Belîi pînă la Dublin-ul lui Joyce și New York-ul lui Dos Passos sau Berlin-ul lui Döblin — a constituit dintotdeauna unul din focarele de mare intensitate ale imaginarului. Orașul, pentru Eugen Barbu, nu mai este o scenă, un decor, ci însăși istoria travestită. Spațiul labirintic al orașului — în care omul se pierde, se înstrăinează, eșuează — nu este altceva decît metamorfoza timpului istoric. Astfel, durata dobîndește consistență. Agresiunea timpului devine insuportabilă. Tentaculele orașului-istorie îmbrățișează ființa umană. Deși, în cele din urmă, eroii sînt transformați de istorie în tăcere și moarte, ei încearcă să-i sfărîme ordinea inexorabilă. Într-adevăr, destinul unui om ar trebui citit ca revoltă și sfidare a lumii. Și totuși...

În **Săptămîna nebunilor**, la fel ca în toate romanele lui Eugen Barbu, istoria este decorul,

camera de rezonanță sau ghilotina care decapitează destinele indivizilor. Drama lui Hrisant Hrisoscelu — născut în Fanar, aspirant la tronul Bizanțului renăscut — își împletește firele în urzeala tainică a istoriei. Biografia lui poartă urmele trecerii lui Caragea (1812—1818), Alexandru Sutzu (1818—1821), Grigore Ghica (1822—1828), a „președinților plenipotențiari" (Pahlen, Jeltuhin, Kisseliov), a lui Alexandru Ghica (1834—1842). Dar, spațiul istoric este permanent erodat de ispitele atemporalului. Drama lui Hrisant Hrisoscelu, ca și cea a Princepelui, nu este numai imaginea decăderii puterii fanariote, ci și aceea a degradării individului prins în capcana unei istorii ostile, la care nu vrea sau nu poate să se adapteze. Hrisant Hrisoscelu este înrudit cu Hamlet și cu Gregor Samsa — personajul kafkian din **Metamorfoza**. Pîndit de istorie și de neant, Hrisant Hrisoscelu se lasă devastat de „stenahorie", „melanholie" și „lihtis" (nume autohtone pentru spleen sau „mal du siècle"). **Săptămîna nebunilor** devine astfel romanul unei agonii, a unei morți-în-viață. „Dosarul" lui Hrisant Hrisoscelu se alcătuiește treptat din aluziile naratorului și din labirintul amintirilor, în care personajul rătăcește cu voluptate. Membru al Eteriei, luptînd pentru „patrida", Hrisant Hrisoscelu supraviețuiește înfrîngerii de la Drăgășani (1821) și pleacă la Veneția, avînd asupra sa o sumă fabuloasă, destinată finanțării „Frăției", cumpărării unui înalt funcționar turc, ce avea să susțină planurile mișcării. În așteptarea „Trimisului" (simbol al izbăvirii ?), al unui „Godot" intangibil ?) — care nu va veni niciodată — Hrisant, prin intermediul lui Christo (adevărat Iago sau Mefisto, tipul ispititorului, al samsarului de suflete, frate bun cu Ottaviano), o cunoaște pe Herula Lucrezia Vimercatti, o frumusețe hoffmanescă, angelică și infernală, imprevizibilă, misterioasă. Această întîlnire fatală (concepută în spirit medieval și romantic !) marchează prima metamorfoză a lui Hrisant. Avarul devine risipitor (închiriază un palat, cumpără bijuterii, perle, roze de Ispahan), cuprins de un adevărat delir erotico-financiar. Deși știe că va pierde, Hrisant mizează totul — propriu-i destin și milioanele Eteriei — pe „numărul" Herulei Lucrezia. **Săptămîna nebunilor** se poate citi, așadar, și ca un roman de dragoste, ca o „Cîntare a cîntărilor" grotescă, sfîrtecată de geniul unui Picasso.

Fără bani, părăsit de Herula, Hrisant-Adam este exilat din Edenul decadent al Veneției și fuge la București, unde va continua cîtva timp să joace rolul nababului întors din străinătăți. Romanul se deschide tocmai cu această „eternă întoarcere" la origine, într-o noapte de iarnă. Început emblematic, pentru că Hrisant, asemeni altor personaje eugenbarbiene, evoluează sub zodia nocturnului și saturnianului. Închis în casa lui (simbol al uterului mitic, neregenerator, de astă dată !), din care nu va mai ieși, Hrisant își amintește aventura venețiană. **Săptămîna nebunilor** se poate citi, deci, și ca roman al memoriei, al (a)mneziei: amintirile se succed, se șterg sau se înșurubează unele în altele, spirale-întoarceri către o origine intangibilă. **Săptămîna...** este, însă, în primul rînd, o cronică a degradării, a eșecului, a (de)căderii: degradarea eroismului, a politicului, a personalității; descompunerea iubirii, ruina orașelor (Veneția, București). **Săptămîna...** se scrie ca un lung monolog — fisurat de fastuoase descrieri, stil **1001 de nopți** — despre „deșertăciunea deșertăciunilor". **Se scrie**, iar nu **este scris**, pentru că un „se", un „on", un „das Man" vorbește aici, un narator care se confundă și nu se confundă cu personajul, **un narator intru personaj**, un pronume impersonal. Mișcarea povestirii este centripetă, o întoarcere în sine pînă la punctul zero: **stasis**, imobilitatea, moartea lui Hrisant. În același timp, degradarea universului, epuizarea fiecărui detaliu de viață, implică dimensiunea centrifugală, **ek-stasis**-ul, ruperea coerenței, scurgerea, explozia unei lumi — filmată cu încetinitorul — ale cărei resturi se pierd în nopțile de taină ale istoriei. Romanul pare, astfel, un fluviu înghețat, nemișcat, ireal; o piramidă ridicată în jurul unui gol — Hrisant Hrisoscelu. Într-adevăr, această operă poate fi citită și din perspectiva „vidului": carnavalul promis de Hrisant pentru „Săptămîna nebunilor" nu va avea loc niciodată. Astfel, toate pregătirile femeilor și bărbaților, toată așteptarea înfrigurată a evenimentului devin absurde, grotești. Tensiunea rămîne suspendată, nu se rezolvă. Mai mult, ființa lui Hrisant — fluă, instabilă, desenată parcă într-o oglindă deformată — se adună din ruinele acelei lumi, din fragmentele disparate (disperate !) ale unui timp atemporal.

Groapa, Incognito, Princepele, Săptămîna nebunilor — fiecare roman pune în scenă o altă fațetă necunoscută a acestei fascinante „divine comedii", care este Istoria. Romanul-capodoperă salvează încă o dată istoria-eșec.

PREZENTUL — O OPȚIUNE PENTRU VIITOR

Din miazănoapte spre miazănoapte

mă cuprindea frica și cred că făceam ochii mari ascultînd cite-o poveste despre acele trenuri ale foametei care traversau Moldova dinspre miazănoapte spre miazăzi — „cutare a plecat după grîu sau după mălai", auzeam, și-n mintea noastră cutare era ca și mort, ideea acestor plecări în Sudul cu bogății iluzorii se asocia automat cu procesiunile mortuare pe care le vedeam de la fereastra joasă a căsuței din satul moldovenesc unde trăiam. Aievea n-am văzut nici un tren dintre acelea, eram prea mic, dar oamenii vorbeau despre ele ca despre o realitate firească, și știu sigur că nu mințeau, pentru bunul motiv că un copil simte de-ndată minciuna, o simte ca o vietate incolțită, și noi înșine chiar așa și eram, flămînzi toată ziua, incolțiți de foame. Se întîmplau, da, și întoarceri victorioase — „cutare a adus mălai din Regat", auzeam, și-n mintea noastră chipul cutăruia căpăta o statură uriașească...

Nu am văzut niciodată acele trenuri ale foametei, dar ele au existat la fel de sigur cum sigur sînt că am văzut, de la fereastra altui vagon, pămîntul imens și sterp al Moldovei aceleia, în timp ce-o părăseam „plecînd în lume" în căutarea unui fantomatic belșug, cum au plecat în bejanie, odinioară, părăsindu-și casele, pămîntul inutil și ostil, ba chiar și dobitoacele costelive, atîția nenumărați moldoveni, rupți și flămînzi („păduchioși", se spunea), cu privirile golite de orice sentiment, și cu o pecete dăltuită pentru totdeauna pe chipurile împietrite — pecetea unei universale mirări ; era un fel de mirare ca o definiție a vieții, ca stupoarea în fața împlinirii vreunui blestem...

...Un sfert de veac după aceea, culcat pe spate, în sanie, cu picioarele înainte, alături de fotoreporter, înveliți în blănuri pînă la bărbie, spintecam spinarea unor nămeți și traversam, într-un viscol ca un cataclism, un triunghi din nordul cel mai îndepărtat al Moldovei. Ninsoarea besmetică înțepenise trenurile și autobuzele și autoforezele (mașinile speciale de spulberat zăpada), nu se putea circula de vreo trei săptămîni, dar primul secretar al județului reușise să străbată înaintea noastră triunghiul acela cuprinzînd Botoșanii, Dorohoiul și Săvenii, și noi, gazetarii, ca un făcut, picam mereu pe urmele lui, și numai a doua zi ; era un „raid" de rutină pe teme agricole (pregătirea recoltei anului viitor), și-n reportajele publicate atunci în gazeta locală știu că n-am reușit să redau chiar esența impresiilor trăite în triunghiul acela cu punctele cardinale răsturnate din pricina viscolului...

Pentru că dedesubtul și îndărătul viscolului de sfîrșit și de capăt de lume, satele trăiau o viață intensă, mai puțin zgomotoasă, dar mai frenetică decît viscolul, la întrecere cu el parcă, telefoanele zbîrniiau între primărie și județ și între fermele avicole și zootehnice, atelierele de reparații, unde se puneau la punct utilajele. Seara, pînă tîrziu, la geamurile aproape tuturor caselor pîlpîiau lumini albăstrui reflectate din ecranele televizoarelor, și mirarea moldovenilor în fața stihiilor descătușate era una veseloasă, șăgalnică — „las' să viscolească, face bine la grîu...".

Atunci am văzut, în satele acelea cucerite, dar neînvinse de oștirea zăpezilor, nămeții ciudați, lunguieți, inexplicabil de asemănători între ei, ca și cum ar fi fost alcătuiți de mîna omului. Nămeții blocau intrarea în ogrăzi, se-ntindeau în fața porților multor case sau se odihneau chiar în mijlocul curților, dar nimeni nu încerca să-i mute din loc cu lopata, ba dimpotrivă — toată lumea îi ocolea ! Am întrebat ce se-ntîmplă, cum se poate, ce-i cu ei, nu știam nici un obicei legat de vreun... cult al zăpezii, și explicația a venit exactă și scurtă și fabuloasă, aproape de necrezut.

Erau automobilele lor. Sub nămeți se aflau automobile.

Viscolul le prinsese și le imobilizase — automobilele personale ale acelorași moldoveni-țărani, „păduchioșii" de odinioară, cooperatorii și stăpînii de-acum ai unor gospodării — contabilicește vorbind — milionare...

În această toamnă se-mplineau exact zece ani de cînd nu mai văzusem miazănoaptea Moldovei. Despărțindu-mă la Verești de acceleratul care-și continua goana spre inima Bucovinei, am avut brusc senzația unei ciudate ieșiri din mașinăria timpului. Părea că nimic nu se schimbase, pînă și difuzorul de pe peron răsuna răgușit, exact ca în urmă cu un deceniu. În spatele gării însă — stupoare ! Căi de acces moderne înconjoară blocuri și un complex comercial, case noi și înalte înlocuiesc vechile gospodării țărănești. Dar senzația ieșirii din matca timpului stăruia totuși, am privit oamenii, arborii cu primele frunze galbene, ca să înțeleg că taina e cuprinsă în culoarea luminii. Cred că nicăieri altundeva în lume nu există un asemenea cer — înzestrat cu forța specială de a-ți trezi în suflet blîndețea și bunătatea, deșteptîndu-ți în adîncimile insondabile ale ființei amintirea aburoasă a unor întîmplări pe care, de fapt, nu le-ai trăit niciodată...

Starea asta te însoțește și-n vagoanele trenului-cursă-de-persoane 5725, unde la clasa întîi mai găsești plușul albastru al vagonului „de-a doua" de odinioară : patruzeci și patru de kilometri, trecînd prin Bursuceni, Bucecea, Bălcea și Leorda („nodul" feroviar cu deschidere spre Dorohoi !), cîmpia alunecă fără grabă de ambele părți ale căii ferate, încălzindu-te cu respirația ei neschimbată de la facerea lumii ; recolta e strînsă, și de pe marginea terasamentului te privesc tăurași și oi, vite sătule, culcate în iarba pîrlită, rumegînd cu o indiferență ce trădează deplina lor obișnuință cu prezența gălăgioasă a trenului ; după care, neașteptat, un oraș necunoscut îți apare plutind în întîmpinare din imensitatea cîmpiei, un oraș industrial după toate semnele, inexistent pe hartă acum zece ani...

Salba de fabrici de pe platforma industrială a Botoșanilor nici nu se bănuia pe atunci ; la-nceputul deceniului șapte, scriam în coloanele încărcate de tradiție revoluționară ale „Clopotului" din Botoșani despre ciudățenia demografică a acestui meleag, cu un spor de natalitate depășind media țării, cifrele arătînd însă o scădere surprinzătoare a populației ! Botoșenenii migrau dinspre miazănoaptea Moldovei și continuau pe atunci să migreze, căutîndu-și de lucru unde s-o nimeri, unde „vedeau lumea cu ochii", numai să găsească ceva ; ajunseseră — și se mențineau — cu puțin peste 30 000 de locuitori, pentru ca astăzi să depășească, incredibil, 100 000 de oameni ! Și migrația aceasta continuă acum pe singura traiectorie posibilă, **dinspre miazănoapte spre miazănoapte**, adică dinspre ei spre ei înșiși, pe dinăuntru, acolo unde țăranul devine muncitor dar nu se desparte de sat, de Moldova lui, de județul și municipiul lui, cărora le preface spiritualitatea învățînd unele și uitînd altele, pentru a deveni cum știm că este populația muncitorească de astăzi... Faptul că asistăm la un fenomen — și atenția ce i se acordă — rezultă și din aceea că, recent, Botoșanii au găzduit lucrările colocviului național de demografie, localizat pe zona Moldovei ; dar schimbarea la față a moldovenilor și prefacerea locurilor se văd la tot pasul în tîrgul de altădată.

N-am recunoscut multe locuri, îndrăgite și bine știute cîndva, abia în urmă cu zece ani, de parcă s-ar fi scurs veacuri ; n-am știut de unde și încotro circulă prin oraș numeroasele și necunoscutele autobuze locale ; n-am mai găsit nici „covrigăria" nici tutungeria pe care, acum un deceniu, le nimeream și cu ochii închiși ; nici tîmbalul nu l-am mai auzit în grădina de vară de pe malul lacului, iar șirul de căsuțe cochete din spatele parcului, cu flori înbătrînite în curte, în comparație cu imaginea de ansamblu a orașului, semănau cu decorul de mucava de pe vreun platou de filmare unde s-a filmat (dar foarte demult) ceva... De pretutindeni, orașul îți pune în față premiere — la Teatrul Mihai Eminescu, premieră ; la filarmonică — început de stagiune ; la Galeriile de artă Luchian — vernisajul unei ample retrospective ; în cartierul de locuințe Pacea — inaugurarea unor locuințe ; în tînăra Întreprindere integrată de în — premiere industriale...

La Botoșani se scriu cărți (de critică, proză și, mai ales, poezie), se învață și se fac cercetări, au loc conferințe interjudețene de medicină și manifestări culturale devenite tradiționale, de nivel național ; statui și busturi ale unor iluștri înaintași îți ies în cale în aerul blînd al serii, inmiresmat de răsuflarea cîmpiei ; noaptea, în somnul orașului, înțelegi imediat ce lipsește — strigătul răgușit al cocoșilor și lătratul cîinilor de la periferie. Ai vrea să mai rămîi, dar ticăitul ceasului te scoate din reverie ; ai tren și te-așteaptă drumul de întoarcere prin cîmpie, patruzeci și patru de kilometri în legănarea vagonului cu pluș albastru — „a doua" de altădată...

Observ silozul modern, uriaș, al secției de prelucrare și sortare a semințelor în ultima clipă a plecării ; cuprinde, probabil, sute de mii de tone, n-am fost acolo, nu m-am „documentat", dar încerc să-mi închipui cam cît din el ar reprezenta... un sac ; un singur sac, după cît porneau spre sudul cu bogății iluzorii și cam cît izbuteau uneori să aducă de-acolo moldovenii care călătoreau pe acoperișurile și pe scările faimoaselor și uitatelor trenuri ale foametei „auzite" de mine într-o imposibil de îndepărtată copilărie...

Alex. Rudeanu

Desen de Mihu Vulcănescu

Un om de milioane !

Stă să ningă și în Bihor ! La Salonta, turnul medieval de care este legată amintirea poetului Iozef Attila își așteaptă primii fulgi, poate primii nămeți, cine știe, ai anului acesta, să-i înfrunte cum a înfruntat și timpul care a trecut din depărtatul ev mediu pînă azi. Cîți oameni l-au privit înaintea mea ? Dacă privirile ar lăsa urme ei ar fi acum ciuruit și urît ; așa, privirile, bune sau rele, l-au atins doar ca pufuł unei cozi de păun...

Stă să ningă și la Salonta ! Oamenii aici sînt grăbiți. Sînt familiarizați cu turnul acesta. Nu-l privesc decît din întîmplare. I-am imitat și m-am grăbit și eu odată cu frigul...

Caut un om de milioane. În biroul lui e mai cald. Dar e grăbit să plece în frig. De fapt nu prea își locuiește biroul. Și bine face căci altfel n-ar mai fi de milioane.

— Cine dumnezeu a văzut agricultură, vorba marxistului, — spune cu o anume pildă omul de milioane — făcută în birou ? !

În Bihor orișicare ar citi aceste rînduri, și chiar mulți alții, își dau seama cine este omul de milioane : Alexandru Czege, Erou al muncii socialiste, președintele Cooperativei de producție din Salonta care este una dintre cele mai moderne și puternice unități agricole din România.

Cifrele, care ilustrează de fapt realitățile, m-au uluit. Imaginați-vă fie și o clipă drumul, marșul, unui ceapeu cum ne exprimăm ades, format acum 11 ani din fuzionarea a trei cooperative mai mărunte și care a ajuns la următoarele :

— 350 000 păsări (imaginați-vă o clipă un cîmp verde în care evadează la un moment dat — imposibil — acestea ! ; 44 000 oi și iar imaginați-vă o clipă momentul în care acestea se află la un loc și mai adăugați 5 800 de vaci ! Cum să nu fie de milioane C.A.P. Salonta ? ! Practic, acesta deține o avere obștească de 180 milioane lei. „Țăranii" lui cîștigă în medie anual 27 300 lei fiecare iar unii lunar cîte 3 000 lei, numai în bani, în afară de produse ! Aproape 80 la sută dintre cooperatori beneficiază de concediu de odihnă plătit etc. ! Tot în această unitate, la Salonta, în afara zootehniei se obțin recorduri la culturile de cîmp : producții medii la hectar de 5 000 kg grîu, 7 000 kg porumb, 4 500 kg orz. Atît ca profil de producție și specializare înaltă, cît și privind gradul superior de organizare, unitatea întrunește toate trăsăturile specifice unui mare complex agroindustrial (dealtfel veniturile din activitățile de tip industrial se ridică la 17,5 milioane lei !).

La pupitrul de comandă al acestui uriaș ceape se află zilnic omul de milioane. Viața lui este cu siguranță un roman !

Oamenii îl prețuiesc pe Alexandru Czege. Pentru priceperea sa, pentru inteligența sa, pentru ideile sale. Iată, nu cu multă vreme în urmă s-a confruntat și el, ca toți dealtfel, cu criza energetică. A găsit o rezolvare. Bună. Ca să nu renunțe la unele activități importante cum ar fi serele ori spațiile de uscat cereale și furaje verzi a găsit unica, în fapt, soluție generoasă : apa termală. Cu ea, azi, se încălzesc 2 ha sere ; apoi gazul metan care iese la suprafață odată cu apa termală, gaz care a fost captat și care acum alimentează un mare cazan folosit pentru a încălzi uscătoarele de cereale. Ideea a fost de milioane !

Scriu toate acestea într-o revistă literară dar ele nu sînt literatură, ele sînt o realitate care poate însă crea literatură. Poate scriitorii din Bihor vor ști să o și scrie. Mai întîi trecînd pe la Salonta și privind mai îndelung turnul de care vorbeam la început, care a fost și este un martor.

Turnul Salontei e ca un om : semeț și mîndru. Dar, într-o zi, omul poate destăinui. Omul este clipa de azi, istoria de azi, concretă, prezentă. Turnul o tăcere și o istorie trecută. Omul de azi este și viitorul. Pentru viitor, omul de milioane este erou și-i votează progresul odată cu toți „țăranii" Salontei, cu întreaga noastră patrie, azi în timpul eliberat de prejudecăți, liber și stăpîn pe propria-i soartă. Un ev a trecut în umbra turnului, un ev trăim cu omul deodată și un ev gîndim și-l conturăm spre lumină.

La Salonta, iată, stă să ningă. Ninsoarea are o lumină aparte, frumoasă. Lumina ei strălucinează o zi dintr-o toamnă din România : 21 noiembrie 1982. Omul de milioane va depune un vot, cu noi toți !

Gheorghe Daragiu

Un adevăr care trebuie demonstrat

Cînd doctorul Alexandru Marinescu, directorul Spitalului municipal din Hunedoara, a sosit cu 32 de ani în urmă în oraș, era dimineața și ploua. Aspectul avea ceva dezolant în el, orașul era un șantier imens iar viața urcase pe schelă. Un oraș în care oamenii forfoteau și se grăbeau să-și împlinească, oricît de banal ar suna azi cuvîntul, destinul. Trebuia, urma să se facă ceva mai mult pentru oameni, orașul avea nevoie de oameni sănătoși și doctorul Alexandru Marinescu, abia intrat în profesie, proaspăt candidat al jurămîntului lui Hypocrate, trecea prin ploaia acelei dimineți de toamnă gîndindu-se poate la cîte revine unui medic. Iar medici erau vreo șase și de muncă nu se plîngea încă nimeni. Începuse dezvoltarea Hunedoarei ca centru siderurgic, se puneau bazele uzinei cocso-chimice, a furnalelor, a primelor obiective noi, moderne, de o înaltă capacitate. Doctorul Alexandru Marinescu preia oamenii combinatului avînd în subordine și minele de la Ghelar și Teliuc. Efortul fizic era deosebit, numărul intoxicațiilor acute și subacute cu oxid de carbon era mare, problemele se cereau rezolvate bine și din mers. Contactul cu mediile muncitorești se realiza, iar colaborarea se anunța de durată pentru că medicul Marinescu nu venise cu gînd să-și termine doar stagiul ci să devină definitiv al Hunedoarei. Al unui oraș care avea zero paturi spital. Care încropise un staționar la combinat, fosta uzină de fier, cu 80 de paturi, cu o secție de chirurgie și una de interne. Fusese un început iar doctorul Marinescu avea proiecte mari și nimic n-ar fi vrut să păstreze pentru sine. Cu trăsura cu cai vara, cu sania iarna, alerga de dimineață pînă la miezul nopții prin satele dimprejur. Cărțile de specialitate erau luate cu asalt, nopțile erau și ele înjumătățite pentru a face loc studiului. Și a doua zi dimineața totul era luat de la capăt simplu și firesc, spune doctorul Marinescu astăzi, dar noi intuim că nici un efort nu poate fi simplu. În Răcăștie, Zlești, Sătaia, locuiau oameni și ei trebuiau îngrijiți din aceeași lipsă de personal medical și doctorul Marinescu urma să aducă pe lume alte generații pentru o lume care se contura viguros și precis. Într-o zi, povestește el, am găsit acasă, printre lucruri mai vechi rătăcite la-ntîmplare, o pereche de cizme de cauciuc. Le-am luat și m-am uitat la ele pentru că făceau parte dintr-un univers deosebit, aparțineau acelor obiecte pe care le inventariezi ca aparținînd unei alte lumi ale căror semnificații numai tu ești în măsură să le înțelegi la valoarea pe care au avut-o în realitate. A năvălit în imaginația mea atunci, la fel de proaspătă, dimineața cînd am venit pentru prima oară în Hunedoara, orașul desfundat și plin de ploi, cu noroiul pînă la limita superioară a cizmei, cu străzile răscolite, auzeam claxoanele a mii de mașini care transportau materiale de construcție și toate acestea erau însemnele viitoarei cetăți la a cărei naștere aveam să fiu martor. Trebuia să mă prezint la un tovarăș director de la I.C.S.H. Am stat un timp în blocul burlacilor într-o garsonieră cu doi copii, soția și mama. Începea o epocă care avea să prindă rădăcini în părțile noastre, spun ale noastre, pentru că Hunedoara mă adoptase, era deci și a mea, la epoca brigadierilor mă refer. 1 000 de brigadieri au format atunci o tabără iar eu trebuia să asigur organizarea unei mari colectivități. Problemele sociale sanitare erau pe primul loc. Cazarea și alimentația trebuiau asigurate fiecărui brigadier în parte. Stufiturile, barăcile în care locuiau ei, trebuiau desființate. Curînd, ia ființă primul spital unificat, cu 60 de paturi. Nu știu cine o fi tras cu arcul săgeată pentru a indica locul unui spital al oamenilor, cert este că ea a căzut pe locul unei livezi și a rămas să prindă rod asemenea copacilor printre atîtea alte lucruri care se ridicau, și el urma să se extindă pentru nevoile muncitorilor. Au apărut medici de diferite specialități, secții de interne, chirurgie, dermatologie. În '52 doctorul Marinescu devine medic-șef. Intră cu dreptul într-o epocă romantică. Și epoca aceasta este în concepția lui o epocă în care lucrezi enorm și n-ai nevoie de nici o clepsidră care să-ți măsoare timpul pe care-l dai oamenilor. Într-o zi, își amintește doctorul, a fost un accident la fundația cocseriei. S-au surpat vreo 10—20 metri de pămînt la un șanț care se tasa și s-a surpat malul peste schelă. Lipsea un tînăr și toată lumea a început să-l caute. Cam pe aici trebuie să fie, a spus cineva, și după vreo cinci ceasuri a auzit primul scîncet. A băgat mîna cineva după el, i-a scos capul și l-a degajat ușor. Avusese noroc cu niște lemne din schelă care căzuseră peste el și-i protejau. A fost mare vinzoleală. Omul parcă se născuse a doua oară. Viața cuiva însemna enorm și noi aveam grijă de fiecare în parte. Atunci, viața lui a fost un succes și de asemenea succese am avut parte în cariera mea ; astăzi ele se numără cu miile, pentru că un om redat Hunedoarei, redat muncii și familiei sale, înseamnă o performanță umană. Cum altfel se explică faptul că în 1948 erau vreo șapte mii de locuitori, iar azi sînt vreo 92 de mii ? Spitalul deservește încă 20 de mii de locuitori din Călan și mediul aferent.

Spitalul municipal din Hunedoara numără azi 1 290 de paturi, din care 900 sînt în clădirile noi ale spitalului, el are toate secțiile de specialitate. Numărul medicilor a crescut la 54, al celor din policlinică la 30. Cei din spitale consultă și-n policlinică, își urmăresc bolnavii, îi operează dacă e cazul, au posibilitatea să-i aibă în evidență pînă se fac bine.

Doctorul Marinescu a fost deputat municipal în patru legislaturi. Acum, el candidează pentru a cincea oară. Totul, îmi spune el, se cuvine să-și găsească rezolvarea prin noi înșine. Sînt, și am fost nu o dată martor la un adevăr fundamental : nu există probleme mari și probleme mici în afara noastră. Eu cred că a fi deputat înseamnă a avea traiectoria demnității de sine. Am învățat în perioada acestei legislaturi că fiecare lucru pe care îl doresc oamenii este esențial pentru ei, pentru colectivitate. Oamenii vor sănătate și spitalul le-o acordă. Dar oamenii mai vor și străzi, trotuare, spații verzi. Un lucru însă nu se poate face de unul singur și nici de azi pe mîine. Oamenii știu, au învățat odată cu mine acest adevăr simplu. Or, el, adevărul, în cazul acesta, trebuie să fie demonstrat. Doctorul Alexandru Marinescu a avut întotdeauna grijă de oameni. Acasă, undeva, într-o vitrină, păstrează trei tuburi de cartușe. Povestește nepoților : cu gloanțele, le spune el, era să împușc un țap, un iepure, o vulpe. Dar poate a fost mai bine așa : am făcut loc vieții. Pentru doctorul Alexandru Marinescu spitalul e o uzină completă. Ca și pentru toți cei care lucrează alături de el, pentru toți cei care beneficiază de îngrijirile personalului medico-sanitar. Poate pentru că buna îngrijire a bolnavilor este aceea dintr-un hotel de mîna întîi, pentru că are o cantină de bună calitate, pentru că totul are aspectul unei micro-întreprinderi de finețe. Materialul de lucru este omul, mi se spune. În ceea ce mă privește, am impresia că am practicat o latură aceasta a conștiinței, a eului uman. Sînt poate cunoscut ca un om dur, această duritate e simțită de oamenii cu care lucrez, sînt poate pretențios, pentru că nu tolerez niște lucruri și impun niște reguli. Dar toate le fac în sprijinul bolnavilor, al protecției lor. A pretinde ordine, curățenie, confort, nu face altceva decît să creeze mediul ambiant necesar. Am introdus cîteva specialități de virf. Oamenii care le reprezintă, unii dintre ei, șefi ai compartimentelor respective, Alexandru Simionescu, ortopedie, Emil Olteanu, cardiologie, Florea Pațachia, pediatrie, Gheorghe Farcaș, chirurgie, Dumitru Jujescu, oftalmologie, sînt doar cîtiva dintre colaboratorii mei.

Pentru fiecare dintre noi, alegători sau deputați, există de fapt aceeași îndatorire de a corela vorbele și faptele, indiferent de locul nostru de muncă. A fost ca acesta să fie Spitalul municipal din Hunedoara. Dar el putea fi indiferent care din locurile de muncă din municipiu. Pentru mine este o cinste de a fi propus în continuare deputat. Or, acesta este, trebuie să fie, un efort în plus, mai ales că eu nu apreciez că am făcut tot ce trebuia să facă un deputat. Și poate că, avînd experiența legislaturilor anterioare, încrederea ce mi s-a acordat, problemele noi, înseamnă că va trebui să intensific legătura cu acei oameni care-și pun încrederea în a mă alege. Probleme mari nu mai sînt în municipiul Hunedoara. Rămîne să avem în grija noastră oamenii, sănătatea lor.

Areta Șandru

Însemn

Și timpul nou își caută măsură
Urcuș prin cîte fapte s-a durat
Magnetic sub a noastră-nvestitură
Purtînd însemnul gîndului curat.

În epoca de azi vizionară
O flacără-nflorește-n sinea sa
Mari rădăcini în forme-adînci de țară
Pecețile de grîu spre-a le dura.

Mai clar cuvîntul sună-n energii
Luînd perechea apei din turbină
În adevăr decis mereu de-a fi
Constructor de ev nou și de lumină

Alegem de acum contur aprins
Purtînd preaplinul vieții în lucrare
Sublimul suflet care ne-a cuprins
E patria înveșnicită-n soare.

Pavel Pereș

Pace veșnică pămîntului !

Scrutăm, zilnic, cu privirea și cu ochii rațiunii
Fața atît de lucie a soarelui și imensitatea cerului
Ce se întinde infinit deasupra capetelor noastre
Pentru a desluși din vreme intensitatea timpului
Ce vrea să descindă întru împlinirea noastră
Pe acest colț de lume, pe acest tărîm veșnic
Și fără de seamăn al vieții.
Cu brațele și mintea făurim bolte și creste înalte,
Ca Brâncuși, „coloane infinite",
Pentru iradierea cu razele binefăcătoare ale luminii,
Pentru strălucirea noastră, pentru feeria trăirilor intense,
Pentru fericirea și tihna noastră pe acest pămînt.
Și faptele măreției cresc cu viteză cosmică atunci,
Cînd ctitorim în liniște o nouă așezare de relații
Pe astrul nostru unic — vatră de izvoare a muncii pașnice.
Să împletim, deci, pașii construcției cu cadența Păcii lumii,
Noi cei ce netezim cu fiecare zi, cu fiecare ceas liniștea noastră,
Îmbrățișînd voința și crezul neamurilor altei,
În timp ce Omul venit din adîncul istoriei
Ca ctitor al unei Românii noi, al unei Românii de glorii —
Ceaușescu, „Omul anului optzeci și unu" —
Cu glas curat, cristalin ne îndeamnă pe noi și o lume :
Să împlinim marea viață a omenirii,
Să înălțăm dimensiuni de eră —
Să-nlăturăm războiul din cale,
Să facem Pace pe pămînt !

Horvath Dezideriu

Tînăr

Vin direct din uzină
cu trupul înfierbîntat, agil
ca un lingou ars de vise
chemat de noi drumuri solare.
Noaptea nu are niciodată
trecere prin ochii mei
destinul mi l-a scris demult
însetat acest pămînt
să rămîn perpetuu răsărit
să păstrez pure toate fîntînile.
Și iată vin direct din uzină
cu toți prietenii mei tineri
și-n umele roșii respirația
ca-n niște răsaduri sub rouă
(ca-n pagini de istorie)
ne înflorește din încredere,
din adorarea patriei
fierbinți mesaje pentru viitor.

Cristian M. Petre

Sonet cu arini

Mă cheamă iar arinii pe cîmpuri și pe vale;
Arinii ce-au crescut cu mîne de copil.
Or fi de-acum bătrîni, de cînd în lumea mare
Îmi tot urmez cărarea și aprig și umil.

Mă cheamă și-i aud cum tremur cu sfială,
Neliniștiți de vîntul ce iară s-a pornit.
Se scutur parcă-ncet și parcă cu fereală
Să nu trezească pruncii, ce-s încă la dormit.

I-aud și simt cum vin, cum mișcă ramuri crude,
Și din ograda casei se-naltă pîn-la mine.
Și caută cu grijă, și nimeni nu-i aude
Să-și ia-napoi copilul de vis și de minune.

Mă cheamă iar arinii pe vale și pe cîmpuri
Își caută lumina de țară din adîncuri.

Nicolae Sacaliș

A spune da

Ce-nseamnă astăzi să votezi ?
A spune da-n cuvînt și faptă.
Crezînd, în lume să pledezi
Spre-a fi mai bună și mai dreaptă.

A spune da zborului nostru
Liber urcînd spre viitor.
Cu țara împletindu-ți rostul
Alături de al tău popor.

Votînd, spui da, slujindu-ți țara,
Luînd pildă-al ei conducător,
Tînăr mereu ca primăvara
Cu ea, în viață-nălțător.

E votul tău, țării mîndrie.
A spune da și a-ți aminti,
De-acel ce din copilărie
Viața cu țara își uni.

Dumitru Dumitrică

mihai dușescu

Viteza luminii

Mă nasc și mor zilnic
cu viteza luminii
pînă mă ajung pe mine din urmă
pe mine cel tînăr

mama mea murita
încă mă mai iubește,
trupul ei nici măcar
nu s-a învelit cu uitare
ci cu marmură și cu piatră
și nici măcar cu marmură
și cu piatră ;
altfel e bine
plouă și ninge
și fata mea crește
și ride din ce în ce mai frumos,
altfel e luni,
e noiembrie,
e mileniul trei.

Limba română

Limba română ca o domniță
de voevod mușatin
așa e pentru bine limba română,
cinstit vorbind

o văd cînd se piaptănă
și cînd se îmbracă în oglinzi,
cînd cîntă la clavir
și plînge la morminte
cînd iubește și mîngîie pruncul
cel aidoma ei
cu părul de castană
și fața de lapte

nu o văd însă cînd moare
pentru că, dacă cercetați istoria,
domnițele de mușatini
n-au murit niciodată.

Tras pe roată

Trec gîștele sălbatice
trăgîndu-mă pe roată

În fiecare toamnă
primesc pedeapsa celor care
iubesc prea mult,
sînt tras adică pe roată,
fărîmițat,
dat la păsări,
dat la țipătul păsărilor,
la urma păsărilor pe cer

sîngele amurgului,
mîine va bate vîntul,
sîngele fructelor,
mîine vom fi mai puțini,
ce vreți, a mai trecut o viață.

Tablou

Lunecarea de lebădă
a lebedelor,
lunecarea de stele
a stelelor,
iarna ca un tablou
din școala flamandă
ca o pînză celebră

ce licitație tulburătoare
a acestei iemi adevărate,
eu încep cu o speranță
eu dau cel mai puțin
o speranță și o iubire
îi las pe alții cu aurul
pregătit pentru scumpe tablouri

îmi doresc nespus
acest colț de natură,
nesemnat și nedatat,
pădurea asta ninsă
călcată de tine,
cerul ăsta băut de tine,
pasărea asta...

Dan Erceanu : „Arcaș"

Scrisoarea a șasea despre Poesie

În Muzeul Literaturii din Capitală a avut loc un dialog asupra clasicismului și romantismului român și german cu prilejul împlinirii a douăzeci și cinci de ani de la înființarea acestui sanctuar al Cuvîntului românesc. Fiind invitat să vorbesc, am recitit cărți pe care am studiat, mai ales de filosofie. În continuarea cuvîntului de la muzeu este această scrisoare adresată celor ce ne-au ascultat în sala devenită neîncăpătoare în ziua de 23 octombrie, de față fiind și invățați germani.

Poeții români care au ajuns în cultura germană în secolul trecut au găsit în filosofie față de poezie cele mai rodnice considerații, nu neapărat noi, dar și în aceste vremi tîrzii cu același entuziasm față de bătaia Logosului în istorie. Hegel, bunăoară, în vestitele Vorlesungen über die Asthetik III, așează poezia în fruntea tuturor artelor pentru că numai Cuvîntul „das Wort ist das verständlichste und dem Geiste gemäßeste Mitteilungsmittel", este cel mai de înțeles și spiritului cel mai conform mijloc de împărtășire, reluînd în acest fel celebrele expresii pauline adresate corintienilor în anii 50 e.n. care au avut și în afirmarea limbii române o importanță covîrșitoare, anume acordul între noimă și cuvînt, față de cuvintele neracordate spiritului. Același Hegel va autonomiza, însă poesia în felul următor. Cuvintele în poesie sînt „Nur Zeichen für Vorstellungen" *numai semne pentru reprezentări, astfel că „eigentliche Ursprung der poetischen Sprache liegt... in der Art und Weise des Vorstellung", originea graiului poetic atîrnă de chipul și felul reprezentării" (B. Der Poetische Ausdruck 19.275 Hegel vol. 15 Editura Suhrkamp 1970).*

Acest obiect al reprezentării va fi numit limpede dacă nu de Hegel de către Kierkegaard care din acest punct se va despărți cu violență creatoare de sistemul hegelian, acest obiect ce este Logosul însuși întrupat în istorie ca Persoană. În cea mai citită carte a lui Kierkegaard,

JURNAL DE POET

„Fapta iubirii", marele poet danez va polemiza cu neistovită putere de convingere cu poezia, cu poetul a cărui reprezentare, al cărui obiect este imprecis, impunînd cu forță pe poetul al cărui obiect creator este Logosul întrupat în istorie care aboleste timpul salvîndu-l în istorie și locul, în inceput de Patrie, ridicîndu-se din estetic în Etic.

Aceasta este problema : angajarea cu toată ființa întru slujirea Logosului, deci etică nu speculativă, estetică. În această atitudine etică de slujire față de Logosul întrupat în istorie din iubire jertfitoare începe prin Kierkegaard existențialismul european atît de în spiritul poeziei imnice de tradiție bizantină. Trebuiesc reamintite toate acestea pentru că numai în acest fel vom putea smulge pe marii poeți români de formație europeană de sub tutela gîndirii europene, văzîndu-i în adevărata lor dimensiune venind dintr-o tradiție unde Logosul întrupat în istorie a fost neîntrerupt obiectul reprezentării precis în toată spiritualitatea românească în spiritul romanității noastre răsăritene.

Imperativul poetului al cărui obiect de reprezentare este Logosul întrupat în istorie nu este de ordin gnoseologic în primul rînd ci de ordinul iubirii. Cunoașterea este fructul iubirii Logosului, omul în deplinătatea sa nu este „der Mensch denkend" omul gîndind cum spune Hegel ci omul iubind *cum afirmă Kierkegaard. Există un singur imperativ uriaș pentru ca omul să-și atingă desăvîrșirea și nemurirea : Tu trebuie să iubești tot ce există fără părtinire cu aceeași intensitate. Cu alte cuvinte ceea ce spune testamentar Eminescu :*

Tu trebuie să te cuprinzi
De acel farmec sfînt
Și noaptea candela s-aprinzi
Iubirii pe pămînt

Aici nu mai este vorba de cultură, ci de spiritualitate, adică de putința vieții în duhul jertfitor al Logosului întrupat în istorie din iubire. Din acest înțeles istoria noastră națională, prin marii ei ctitori și jertfitori, este de importanță universală, nu stă la periferia istoriei. Fără afirmarea misterului persoanei vieții în spiritul Logosului întrupat în istorie, jertfa unui Constantin Brâncoveanu și a fiilor săi este zădărnicită. Deși reală și unică, ea nu devine modelatoare cît vreme nu i se revelează Modelul Suprem al Logosului sarx e geneto — din iubire și în spațiul și timpul românesc.

Logosul trage mai greu decît cosmosul întreg pe cîntarul de aur al Voronețului, schwerer, mai greu decît toate artele omenești, spune Hegel, iar indeletnicirea cu Logosul este cea mai primejdioasă dintre toate indeletnicirile, după Hölderlin, pentru că Logosul întrupat în istorie din iubire este Foc mistuitor.

Ioan Alexandru

Flash-back

george băiculescu

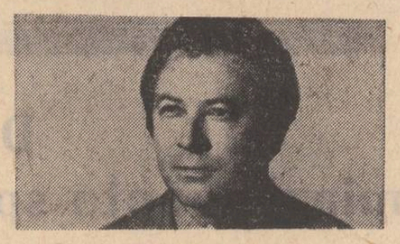

Băiețelul vine pe tricicletă, pe trotuar, pedalînd de zor în soarele cald, rotund, al dimineții de vară. Dincolo de trotuar, pe strada lungă, trec în viteză mașini : viiij ! viiiiij ! Dar el n-are timp de ele, nu le ia în seamă. Pedalează grăbit, parcă n-are alt gînd, altă preocupare, altă bucurie, decît să pedaleze continuu, grăbit, pe mica lui tricicletă.

Între trotuar și stradă, pe o fîșie de pămînt negru, se află un rînd de castani tineri, cu fructe verzi, țepoase, necoapte încă.

— Ei, fii atent, ce naiba facem ? Ai grijă, vrei să ne zgîriem poliesteru ?

Este o voce groasă, răgușită, de bărbat.

Între blocuri trag camioane. Sînt încărcate cu mobile — unele vechi, altele noi, în ambalaj încă, cu aragazuri, frigidere, toalete cu oglinzi, plăpumi și pături făcute sul. E forfotă, gălăgie ; se aud femeile strigîndu-și bărbații sau copiii. Bărbați, tineri și mai vîrstnici, îmbrăcați în salopete sau în halate de lucru, coboară din camioane mobilele. Femeile își iau în primire cratițele și oalele, lădițele cu veselă, covoarele.

Al patrulea bloc, etajul trei. Două femei, urcate pe cîte un scaun, pun la fereastra sufrageriei o perdea. Una dintre ele — distinsă, cu ochelari cu ramă aurită, păr lung, de culoarea inului — pare a fi profesoară ; cealaltă — slăbuță, cu obraz tras, pîrlit de soare — e venită de la țară, pentru ajutor. Perdeaua-i lungă, grea, are imprimată pe ea flori mari de maci, roșii ca focul.

— Mama, nu și nu ! Că ea nu se mută, zice femeia cu ochelari, profesoara.

— Cine, coana Dica ? !

— Închipuiește-ți dragă ! Nu și nu ! Eu, zice ea, nu mă mut nici moartă.

Cealaltă, condescendentă, dînd din cap :

— Ei, bătrînii...

Profesoara reia :

— Că eu, mai zicea ea, aici am crescut, aici mi-am trăit traiul, aici mi-a murit omu, și tot aici vreau să mor...

— Mizerie, dom'le ! vorbește revoltat un bărbat între două vîrste. Privește și dumneata, spune celui de-alături, un tînăr oacheș, cu păr negru, ca o claie de fîn. Privește !

Pe stradă nu s-a turnat încă asfaltul. Mai sînt gropi și prin gropi apă, de la ploile de-acum cîteva zile. Între blocuri — grămezi de nisip, pietriș, cărămizi sparte, bucăți de fier, plase de sîrmă prinse în noroaie. Resemnată, cu botul în pămînt, o betonieră — fier vechi. La cîțiva pași de ea, o masă lungă, din dulapi de brad, pe care se lucrase, îndoindu-se fierul-beton. Sîrme, goaze, pungi de plastic, cutii goale de conserve.

— Taci, bre, nea Costache ! Toate la vremea lor, face tînărul conciliant.

— Păi, dom'le, așa trebuie să ne lase constructorii ? În halul ăsta ? Neterminați ?

— Ei, mai punem și noi mîna, zice tînărul îngăduitor. Doar noi vom locui aici ! De-acum, vorba aia : grădina noastră, casa noastră !

Dintr-un camion albastru, de șapte tone, încărcat cu mobile, se claxonează strident.

— Aici, nu tu curte, nu tu grădină ! Nu tu coteț de păsări, nu tu cățel, nu tu purcel.

Patru bărbați urcă pe scări, canonind o comodă grea, din nuc masiv. Din etaj în etaj, se opresc, își mai trag sufletul, apoi pornesc.

Pe scări — o femeie voinică, cu piept proeminent, sub o bluză în carouri. Păr negru întens, ochi rimelați, buze cărnoase — ruj dens, gros, de-un roșu sfidător. N-are loc să treacă. Se oprește, se retrage într-un colț.

— Ce să-și facă, doamnă ? se scuză unul dintre bărbați atingîndu-se ușor de genunchii ei.

Femeii îi lucesc cu șiretenie ochii. Spune :

— Nimic ! Ce să-mi faci în colțu ăsta ?

Băiețelul pedalează. Are vreo cinci-șase ani și ochi albaștri, de-un albastru pur — cer senin răsfrînt într-un lezer de munte. Este îmbrăcat într-un slip colorat, șapcă roșie, cu cozoroc lung, ca cele de jocheu. N-a obosit. Pe lîngă el, pe stradă cu benzi duble de circulație, mașinile trec în viteză — viiij încoace, viiiij încolo ! Între castanii tineri, pe petecul de pămînt negru dintre trotuar și stradă, au înflorit — bogat — trandafirii ; roșii, albi, galben-ruginiu, iar roșii, albi, roșii, roșii...

Băiețelul nu ia în seamă nici mașinile, nici trandafirii. Pedalează.

— Ei, frumoaso !

Fata se întoarce. Lîngă ea a oprit un camion lung-lung, de-un verde spălăcit.

— Spune-mi, zice șoferul, unde-i blocu 28 ?

Fata-i aruncă o privire nepăsătoare.

— Care din ele, A, B, sau C ?

Rostește vorbele cu voită superioritate, tugubindu-și buzele într-o alintare strengărească, de persiflare : Ia te uită ! Habar n-are ce bloc caută !

— Păi, face șoferul închizînd un ochi, să zicem B !

— Să zicem, sau chiar p-ăsta îl cauți ?

— Cîți ani mai are ?

— Cine ?

— Coana Dica.

— A, să tot fie șapte'ș'șase ! spune femeia cu ochelari, profesoara, agățînd un cleștișor de perdea.

— Doamne, cum trece timpu !

Șoferul :

— Mai bine ai merge să-mi arăți unde-i blocu 28. Cu camionul ăsta mă descurc greu, nici motoru nu m-ajută ; nu la viraje, la dreapta.

— E-te-te, dom'le ! Acum sîntem chiar în marginea orașului !

Stau alături, toropiți de dogoarea soarelui. Unul — slab, osos, cu față stafidită, cu un basc pe cap — pe un balot de boarfe ; celălalt — rotofei, cu un zîmbet vesel incremenit pe chip din tinerețe, purtînd o pălărie de paie de orz, cu boruri largi, să nu-l bată soarele — pe un taburet răsturnat. Fumează liniștiți, împăcați — la vîrsta lor, de șaptezeci-șaptezeci și doi de ani, ce le mai trebuie neliniști, tulburări ?

Vorbise cel cu basc.

Celălalt privi pieziș, peste umăr.

— Așa-i, confirmă.

Sînt ultimele blocuri ale orașului construite în partea de est. De aici începea cîmpia. Întinsă, întinsă, strălucea în soarele roșiatic-argintiu. Departe, cerul de peruzea, curat și liniștit, se unea cu pămîntul, cotropit de verdele crud, sănătos, al porumburilor.

— Vezi, acum sîntem în margine. Dar peste doi-trei ani, rămînem în oraș ! Acu trei ani, unde era marginea orașului? Hăt, și acum... acu, ia te uită, marginea de-atunci a rămas în centru.

— Progresăm, observă cel cu basc, trăgînd un fum din țigară și păstrîndu-l un timp în gură.

— În '44, cînd cu războiu...

— Ce faci, Hristache, bată-te mama Ana ? ! O luarăți de dimineață cu băuta !

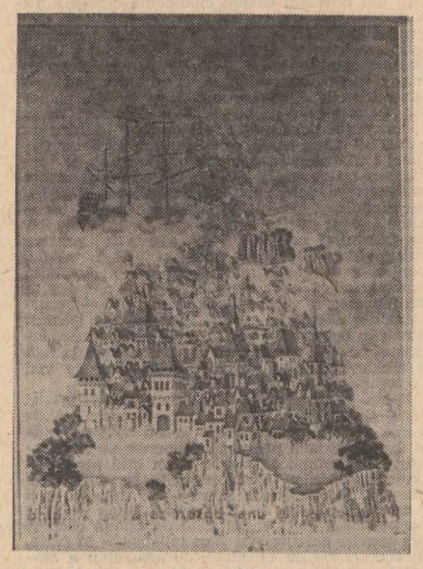

Petru Vintilă : „Turnul Babel"

Femeia vorbise de la trei, din balcon.

Jos, patru bărbați se omenesc, trecînd de la unul la altul, o sticlă de Stolicinaia.

— Ce vrei, fă ? ripostă brutal cel care era Hristache. Nu-i devreme ! S-a dat de mult mira ?

Femeia se maimuțărește, imitîndu-l :

— S-a dat mira ! Altceva, nu știi...

— Vezi de boarfe, noi am terminat treaba, acu cinstesc și io oamenii.

Îi întoarce nepăsător spatele.

— Bre, nea Hristache, spune unul dintre bărbați, mînjit de unsori pe mîini și pe față. Ai femeie rea.

Hristache se scarpină după ureche.

— Nu-i așa de rea după cît pare.

— E rea, bre ! întări cel mînjit după ce pupă sticla. Am văz-t eu de sus, cînd cu lucrurile...

— Păi, atunci ce ?

— Păi aia ! Că ei vroia...

— Ia lasă, Trifane, observațiile ! spune al treilea. Poate din punctul de vedere al dumneaei are dreptate.

— Din care punct de vedere, nea Miroane ?

— Ei ! Din punct de vedere social și Madagascar !

Rid veseli cu toții.

Dintre blocuri ies camioane, dînd cu spatele. Altele vin încărcate, trag prin locurile goale.

— Ei, fii atent ! strigă un gligan de șofer. Nu știi să dai prioritate dreapta ?

— Știu pe dracu' ! sare celălalt otărît.

— Fie al dracului cin' ți-a pus volanul în mînă și ți-a dat permisu. Era să mă faci arșice.

— Și ea ?

— Ce-i, mă, ce bați așa ? !

Tînărul din ușă — lac de sudoare :

— Dom' șef e... i-albastră ! Hai, c-au venit ăia !

— Cine, mă ?

— Ăia, cu controlu... Fac inventar și iau și probe, din alcoolice...

— Ce vorbești, mă ? !

— Zău, dom' șef, cică-s de la Inspecția comercială. Au pus sigiliu și te-așteaptă. Ce mai, e-albastră rău !

Celălalt, un bărbat în halat vișiniu pălește. Rămîne puțin, pe ginduri, chibzuind parcă asupra unei hotăriri pe care s-o ia de grabă.

— O clipă, zice.

Intră în altă cameră, deschide ușa șifonierului, caută ceva. Ia un teanc de albăstrele, le virâ în buzunarul pantalonilor — înarmarea-i înarmare !

Tînărul din ușă — reflecție !

— Mama mia ! Mobelă-mobelă, persane-persane, să tot trăiești, taică !

— Uite, ăsta-i 28 B.

— Nu stai să te duc cu mașina ?

— Nu, mă duc pe jos, doar nu-i peste pămînt. Tac cîteva clipe.

— Care ea ?

— Aaia... aia de la contabilitate, că ce ochi are !

— Cum te cheamă ?

— Carolina, spune fata.

Un subiect uitat

Urmare din pag. 1

aceea echitate, mă rog frumos ?..." Am încercat să răspund (să răspund și nu să-i răspund, fiindcă omul impunea, era cam sucit, părea așa, dar avea ținută, era un adevărat profesor de școală veche, era un bătrîn de toată frumusețea, un intelectual autentic, un ardelean tot atît de autentic, viguros încă, atîns de căruntețe, neîmputînat însă de ani, nedomolit în cugetul său, dîrz și netămător, și neiertător, cum avea să se vădească pînă la urmă), dar el nu m-a lăsat, schimbînd deodată vorba. „...Nu ți se pare, m-a întrebat bătrînul, că despre noi, despre ardeleni, se vorbește și astăzi în batjocură, mai de sus, de parcă noi, tovarășe dragă, am fi niște **rostogani**, cu toții ? !..." „N-am sesizat tendința aceasta, am schițat eu un răspuns, nu-mi dau seama dacă e chiar așa ! ?...". „Este chiar așa, a continuat bătrînul, eu am sesizat tendința aceasta, am întîlnit-o în oarece cărți și în niște filme pe care le-am fost văzut cu vreo cîțiva ani mai în urmă !... Nu era vorba de toți ardelenii, e drept, era vorba numai de cei ce au fost făcut politică mai înainte, pe vremea burghezimii și a moșierimii, cum am băgat de seamă că i se zice vremii aceleia, de parcă atunci nu ar fi existat muncitori și țărani !... Dar aceasta e altă treabă, vorba e că cei mai mulți dintre acești politicieni erau arătați cum nu au fost ei niciodată, cum nu se putea să fie, deoarece ei au făcut Unirea, ei au luptat pentru eliberarea Transilvaniei de sub jugul crăiesc și unguresc !... Eu i-am cunoscut bine, am fost adversar de idei cu unii, cu alții am fost prieten !... Și nu erau așa, nu erau niște amăriți de **rostogani**, cum îi prezintă unii astăzi, erau oameni strașnici unii dintre ei, erau pregătiți cum scrie la carte, aveau conduită !... Nu-i apăr, să știi, dar eu zic așa : nu e bine să-ți micșorezi adversarii, batjocorindu-i, deoarece, în felul acesta, te micșorezi pe tine însuți !..." „Artă, am zis eu, are dreptul la sarcasm, are voie să se sprijine pe o privire mai critică, de nu chiar necrutătoare !..." „Să aibă, tovarășe dragă, să se sprijine pe orice, dar să fie obiectivă, să nu înalțe ce-i convine și să nu micșoreze ce nu-i convine, aceasta e obligația artei, nu a artei, de fapt, ci a tovarășului artist, care nici nu mai este artist, în cazul nostru, e un simplu renegat !..." „Chiar așa ! ?..." „Chiar !... Dumneata ai auzit de Mangra ?..." „Am auzit, cum să nu ! ?..." „Ei, dacă ai auzit, dacă știi cum i-a trădat el pe ai lui, adecă pe noi, atunci trebuie să știi — să știi și să nu uiți ! — că Ardealul a dat mulți oameni de seamă, oameni curajoși, oameni viteji !... Alături de aceștia însă, Ardealul, același Ardeal, a produs oportuniști destui, mărunți ori mai mari, la fel de scîrboși toți !... Deoarece oportunismul, tovarășe dragă, e o maladie scîrboasă, cea mai scîrboasă maladie din lume !..." După aceea, cînd credeam că vom lămuri, în sfîrșit, această problemă, bătrînul s-a înturnat brusc la ginerele său, la Androne Drotoș, — „că așa îl cheamă, bată-l Dumnezeu să-i bată, că nici ochii nu-i stau bine în cap, așa-i de hameș și atita-i el de mișel, cît zece, laolaltă, cît douăzeci, că-i plin de energie, îi inepuizabil, cum ți-am fost spus !... Și-i de o nesimțire imensă, nu mică, nu mare, imensă, tovarășe dragă, că mie mi-i și teamă de el citeodată, cu toate că sînt om teafăr și curajos !... Da mi-i teamă !..." Toată discuția noastră a decurs așa, apropiindu-se sau îndepărtîndu-se de „imbatabilul Androne Drotoș", care nu era „om stricat altfel", nu avea darul băutului — „să nu audă de așa ceva !"... —, nu-și neglija familia — „ba din contra, o ține pe fiimea ca pe o principesă !..." —, nu lenevea niciodată. Avînd însă o meserie bănoasă (nu era scriitor, în orice caz, ceea ce înseamnă că unele legende s-au perimat demult) și fiind plasat la un loc bun — „a avut el grijă și de asta, că-i combativ, cum nu se mai află, cînd e vorba de interesele lui !" — Androne Drotoș se lăcomise puternic la bani și la „altfel de bunuri", adunînd și tot adunînd — „că ăsta nu se mai satură, tovarășe dragă, îi ca un sac fără fund, îi că o văgăună umblătoare !..." Nu asta l-a intrigat cel mai mult pe bătrînul și cam scorțosul său socru, ci faptul că nesățiosul adunător îi spusese nu demult — „alaltăieri mi s-a mărturisit !..." — că el suferea enorm, gîndindu-se în fiecare zi la cei ce nu se ajung cu ce au, la cei ce nu primesc cît li se cuvine. „Înțelegi dumneatale cum vine treaba aceasta : dumnealui adună și suferă, calcă peste oameni și peste suflete și se zbuciumă mereu, lăcomindu-se și mai tare, pe măsură ce mi se tot zbuciumă și tot suferă ! ?..." Mi-am amintit, ca într-o fulgerare, de „întîmplarea" cealaltă. „Bine, am vrut eu să zic, dar asta, **drotoșul** dumitale, e un fenomen, nu e un om, ăsta va terciui un oraș întreg, nu doar o simplă cameră, de la o cabană oarecare !..." N-am mai apucat însă să-mi împărtășesc gîndul. Bătrînul s-a precipitat și nici nu m-a mai luat în seamă. Se apropia, ce-i drept, Ploieștiul, unde urma să coboare, fiindcă mergea la Iași. „Să fii sănătos, tovarășe dragă, mi-a spus el la despărțire, și ai grijă, păzește-te de renegați !" De îmbatabilul său ginere n-a mai spus nimic, de parcă nici nu ar fi fost, cu toate că acesta exista, era viu și era, într-un fel, imbatabil. Numai într-un fel însă, fiindcă în asemenea cazuri nu sînt interesante „culmile" pe care se ridică unul sau altul, ci finalurile, nu contează de unde s-a pornit — de la un șperț mai mare sau mai mic, de la o mituire de zece mii sau de un milion — ci unde s-a ajuns : la închisoare sau la „casa cu patru ceasuri" ! ?

20 NOIEMBRIE 1982
L4

teatru

Un nou regizor ?

Drumul pieselor mici, al glumițelor teatrale, al textelor pușintele, rimînd strașnic cu muzica ușoară, către scenele de tot felul și de anvergură, și de mîna a șaptea, este mereu deschis de o flagelantă, agresivă motivație : „Aduc publicul !" Cum îl aduc, asta nu mai are nici o importanță. Că îl aduc gemînd, răcnind, tăvălindu-se pe scînduri sau că toarnă gros poante circărești și însiropează amoruri pînă la licențiozitate, nu interesează pe nimeni ! Că mobilurile artistice, informative, formative, ale teatrului, se pierd sub rapănul îndesat al distracției „fără nici o pretenție", iar nu interesează pe nimeni !

Așa încît, epidemia de „comedioare" se întinde și se perpetuează la nesfîrșit (oricît am încerca să ne opunem) cultivînd prostul gust, cu îndărătnicie, printre mii de oameni.

Din aceleași „rațiuni" marfare și unilaterale a ajuns pe scena teatrului „Ion Vasilescu" și **Un bărbat și mai multe femei**, de Leonid Zorin. Fără să fie chiar din pedestrimea sus-atacată, piesa aceasta pentru numai doi interpreți (jucată, după știrea noastră, și la Baia Mare și la Pitești și unde încă ?...) nu e decît un șir de anecdote facile, de portrete și satire superficiale, lipite pe o canava revuistică ! Îndoielnice argumente pentru a încena un text...

Așteptăm mai mult de la acest teatru de oameni tineri și sîntem convinși că reacția plurală a criticii, destul de aspră în fața demarajului peltic al stagiunii, le va da de gîndit... Întorcîndu-ne la **Un bărbat**, să arătăm că Sorin Postelnicu a reușit să găsească un sens mai profund peripețiilor molcome ori numai năstrușnice ale lui Arcadii Garunski decît vesela lor derulare ; în bizareria unor întîmplări, în absurdul altora, în implacabilitatea celorlalte, Postelnicu a văzut un chip al condiției umane : Paiața. În felul acesta, toate micile nefericiri ale păgubosului funcționar, întîlnirile sale cu chipuri imprevizibile ale feminității, cel mai ades derizorii (interogîndu-l asemenea unui Sfinx domestic) devin cu adevărat comice ; un fatum tracasant (și nu tragic), o Moiră contopistă, care nu ucide, ci pune, răutăcios, piedici pe la colțuri, guvernează grotesc viața lui Gorunski.

În spiritul acesta, al caricaturii grotești, sînt întrutotul plauzibile interpretările Marietei Luca date celor șapte femei. Cel puțin doctorița psihopată, directoarea înțepată și multidecorată, poeta mitomană și narcisistă sînt memorabile !

Constantin Rășchitor binemerită și el pentru nuanțarea transfigurării lui Gorunski dintr-un om obișnuit într-un claun ce înțelege fragilitatea și instabilitatea, logica absurdă a condiției sale.

Elocvent, uneori chiar expresiv în construirea unor spații metaforice, decorul Evei Șorban.

O piesă minoră, montată însă cu ambiție. E oare actorul Sorin Postelnicu un nou regizor ? Poate. Vom vedea.

R. A. Roman

film

Concurs

Iată-l în sfîrșit pe Dan Pița ieșind din expectativă și angajîndu-se în lupta care dă de fapt sensul unei cinematografii — filmul de actualitate ; pentru evoluția artei noastre cinematografice, filmele de pînă acum ale lui Dan Pița au făcut foarte mult, dar într-un fel ele seamănă a strălucite operații militare duse în spatele frontului. **Concurs**, recenta premieră după un scenariu de Dan Pița și în regia lui Dan Pița are toate caracteristicile unui film de autor — printre care și ambiția de a spune totul într-o singură operă. Fără îndoială sînt și pericole care decurg de aici și, cel mai mare dintre ele este acela de a încerca să înghesui viața într-o formulă — oricît de splendidă și perfect legică ar fi ea. Orice demonstrație pe un model are în ea ceva didactic, artificial și structura filmului lui Dan Pița te duce cu gîndul spre așa ceva. Cîneastul este însă de-ajuns de matur, de-ajuns împlinit artistic pentru a ocoli capcana simplificărilor. Gruoul pe care Dan Pița îl urmărește pe traseul unui concurs de orientare turistică seamănă cu o patrulă în care rutina relațiilor, rutina îndatoririlor transformă oamenii în automate, incapabili să iasă din făgașul pe care merg orbește ; concursul a devenit pentru ei o obișnuință, oamenii își ocupă automat „posturile" și aleargă prin pădure fără să-și pună întrebări, refuzînd să ia în seamă alte evenimente decît certurile mărunte dintre ei, nu „trăiesc", nu au trac, ci execută mai mult sau mai puțin conștiincios. Apare însă în această goană contra-cronometru un tînăr apatic, anonim care, ascultător, se lasă luat de evenimente, purtat aproape cu forța, exploatat, bruscat, interogat, intimidat, aproape asasinat de acest mecanism uman în care pînă și accidentele au devenit rutină. Pădurea în care are loc concursul nu este nicidecum un Eden silvestru ; se află aici pe undeva, un șantier în plină activitate (duminica ?), apare o nuntă cu lăutari, se caută un cîine turbat, un camion plin cu găini se împotmolește, apar cosași care taie iarba, un braconier care trăște doi iepuri după el, un cal alb prăpădit, aproape scheletic apare cînd vrei și cînd nu vrei ; cadrul natural e invadat, „amenințat" cu distrugerea, dar cei cîțiva oameni cu numere de concurs pe piept și pe spate par a nu vedea nimic.

Dan Pița dă faptelor atmosferă, tensiune, prin toate aceste semne ale unei realități înconjurătoare ; aproape că nu mai știi ce ține de ireal — grupul atît de concret, cu funcții precise și caractere atît de pregnante încît merg pînă la caricatură, sau lumea din jur, în perfecta ei materialitate. Aparent, regizorul se lasă purtat de logica faptelor urmînd concurenții pe traseu, dar întîlnirile de pe parcurs, apropierea bizară a două realități fără nici o legătură între ele dau filmului un aer de mister, aproape suprarealist. Realitatea este „forțată" spre sensurile dorite de cineast, ca o cultură de piersici pe spalieri ; povestea este „cultivată" mai ales prin intervenții din afara ei. Se simt aici „adieri" din Andrei Tarkovski — din **Călăuza** —, în dozajul precis al cunoscutului cu necunoscutul, al imprevizibilului cu inexplicabilul. La crearea acestei impresii de mare rafinament contribuie mult și imaginea și muzica lui Adrian Enescu. În structura filmului recunoaștem ceva din **Croaziera** lui Mircea Daneliuc și ne bucură să descoperim că doi cineaști de talia lor se întîlnesc în intenții. Și aici Dan Pița reușește o galerie de portrete memorabile, cu concursul unor actori de primă mărime — Gheorghe Dinică — cu duioase atenții pentru o găină — „șeful de personal" al grupului — Ștefan Iordache —, răsfățatul Marin Moraru, Val. Uritescu — omul cu orientarea, o femeie blîndă și stearsă care mănîncă tot timpul — Cătălina Murgea, șeful grăsuț și sperios zis și „Pufu" și în sfîrșit „rafinatul" deținător sensibil al unei inepuizabil repertoriu de citate celebre, care face referiri culte, care explică deferent inexplicabilul, yoghin printre altele...

Nicolae Mateescu

Ochii drăcoși îi joacă în cap.

— Pe mine Aurică. Aurică Subțirelu, de la Autobaza 2 — Mircești.

— Mă bucur de cunoștință.

— Asemenea și eu ! La cît stai ?

— La 2 A, apartamentul 13, cu părinții, zice fata insinuant.

— Aoleu ! face șoferul speriat. Număr cu ghinion.

— Mie numărul 13 mi-aduce noroc.

— Ochii ? Nu e naturali, mă ! E făcuți !

Șoferul surîde neîncrezător.

— Nu, nu mint, vorbește cu seriozitate fata. Odată am jucat la loto 13.13.13 — de trei ori 13...

— Și ? !

— Am pierdut banii care i-am dat pe bilet !

Șapca roșie, cu cozoroc lung se vede de departe. Din cînd în cînd, băietelul fluieră, cerînd cale liberă. Trecătorii se feresc, îi fac loc pe trotuar. El pedalează — încet-încet, gospodărește, pe tricicleta albastră.

— Aici erau liniile noastre de apărare, ale Regimentului 8 Infanterie-Rîmnic. Am venit noaptea, ne-am repliat, iar dimineața eram în tranșee, mascați. Nemții erau dincolo de riu, vroiau s-atace orașu, să pună mîna pe uzina mecanică și pe aeroport. Doamne, ce tocană le-am tras !

Dodu își vîntură pe platforma camionului cu oblonul lăsat picioarele, Tilică trage pe ascuns din țigară — uniformele albastre de elevi nu le permite să fumeze public. Dă apoi țigara lui Dodu. Acesta o ia, trage din ea, tot pe furiș, o ascunde în palmă.

— Ce-i ? zice Tilică.

— Ia te uită ! face Dodu arătînd cu capul.

Femeia cu ochelari, profesoara, coboară de pe scaun. Privește mulțumită perdeaua.

— Frumoasă ! zice.

— Frumoasă, în adevăr, confirmă femeia de la țară. Și se asortează al naibii cu persanu.

— Ei, lucru străin, tot străin !

— Așa-i !

— Cred c-o să-i placă și mamei.

Tilică își mișcă ochii mioși, de-un căprui spălăcit. Rămîne cu gura căscată, cu privirile fixe, imobile. Într-o cameră, la parter, un bărbat, îmbrăcat într-o cămașă albă, se îmbrățișează cu o femeie tînără — aproape o adolescentă. În cameră, domnește neorînduiala : un șifonier într-un colț, două scaune, un aparat de radio pe o măsuță, un divan în mijlocul ei, pereții goi — noii locatari abia au venit. Bărbatul și tînăra femeie se sărută febril, nebunește.

Daniela Wanda Maiorescu : „Peisaj de iarnă"

Încărcate cu mobile, sosesc noi camioane.

Altele ies cu greu, dînd înapoi, dintre blocuri.

— Doamnă, nu vă supărați, nu... nu știți vreun telefon prin apropiere ?

Bărbatul vorbește precipitat, îngrijorat.

— Nu-i, domne ! Nu s-au instalat încă. Dar ce s-a întîmplat ?

— Nevastă-mea, ne... urmează să nască și avem nevoie de Salvare.

— Soția dumitale ?

— Da, doamnă.

— Unde locuiți ?

— Aici, la 35 A.

— Baremi... baremi n-au pus și ei perdeaua, îi reveni lui Tilică o fărîmă de glas.

Ca să facă ceva, umplind un gol, Dodu trage cu sete, fără ascunziș, din țigară.

— Nu pot, am treabă ! spune plictisit bărbatul de la volanul Daciei albe.

— Plătesc, domnule ! Și-apoi, maternitatea nu-i nici atît de departe.

— Slăbește-mă ! Ți-am spus că am treabă, mă grăbesc ! îl repede, refuzîndu-i categoric solicitarea.

Pus la patru ace, încîftat, bărbatul din Dacie rămîne la volanul mașinii, așteptînd.

Băietelul trece printre blocurile noi. Nu mai poate pedala — sînt gropi și gloduri Coboară. Merge pe lîngă tricicletă, ducînd-o de ghidon.

— Ai, tovarășe, incredere. Eu sînt Aurică, Aurică Subțirelu, Autobaza 2 — Mircești.

Palidă, speriată, cu ochii măriți de frică, de ceea ce-o să se întîmple, femeia abia urcă în cabina camionului.

— Dumneata, rămîi !

— Cum, doamnă ?

Băietelul se oprește. Își ia în mînă șapca roșie, cu cozoroc lung, ca cele ale jocherilor. Privește în sus, spre fereastra de la patru.

— Ma-măăă !

Strigătul trece printre blocuri nebăgat în seamă. E încă forfotă ; mașinile claxonează, oamenii se grăbesc să-și descarce mobilele din camioane, alții le urcă pe scări : la unu, la doi, la șapte.

— Lasă, mă duc eu. N-ai nici o grijă, sînt moașă.

Bărbatul surîde cu încredere. I-a venit inima la loc.

— Lia, spune el nevestei, vin și eu. Vin repede.

rodian drăgoi

Greiere tăiat cu coasa

Cerul miroase a greiere tăiat cu coasa
aud cum frigul îmi înconjoară casa

în pădure miroase a cîntec împușcat
prin carnea mea miresmele au pornit la arat

îmi amintesc că rupsesem umbra unei flori
pe sub pleoapele tale trec iar ultimii nori

în jurul vocii tale se-ngrămădesc lumine
toată noaptea mi-am plîmbat suferința
cu tine

tu ești îmbrăcată într-o lacrimă subțire
întunericul curge pe drum în neștire

melancolia e o țară care nu figurează pe
hartă
și dacă rup o floare miresmele mă ceartă

pădurea trece prin lacrima ta ca printr-o ușă
pe masa mea de scris crește prea multă
cenușa

glasul meu intră singur în pădure
și niște răni vin grabnic să mă fure

Ochi de pasăre

Ție îți cresc alți trandafiri pe limbă
și cîmpia printre greieri se plîmbă

în loc de șoapte spui frunze de ferigă
și dintr-un ochi de pasăre cineva mă strigă

apusului va trebui eu singur să-i țin piept
într-un ochi de pasăre încă te mai aștept

se zbate focul cu flăcări tăiate
tu treci îmbrăcată în palide păcate

am venit aici doar frigul mă cunoaște
la noapte tu mă vei ucide sau mă vei naște ?

am venit doar puțină tristețe să-ți mai cer
umbra mea rătăcită crapă de-atîta ger

acum numai copilăria mă mai visează
eu sînt tot aici rezemat de o rază

și intru în pădure destinul mi-e-nconjurat de
tiare
departe cîntecul marinarilor licărește pe mare

prin pădure mă tîrăște ca o fiară propriul
meu gînd
și numai ochiul unei păsări se aude plîngînd

iarba-i strivită de întunericul ce se face mai
greu
eu mă trezesc față în față cu strigătul meu

Absență

Numai absența ta mă mai strigă pe nume
zăpada umblă zgribulită prin lume

stai zăvorită în castelele tale de hîrtie
iarna-și începe culesul la vie
un copil iese din pădure cu lacrimile
zdrențuite
și umbra ierburilor e păscută de vite
știu că acum și cămașa te doare
doar tu locuiești într-un ochi de privighetoare

grijile se înmulțesc ca niște animale de casă
în suflet îți se strecoară o spaimă frumoasă

Toamnă

Ești tristă ca o capcană de păsări cîntătoare
și trupurile noastre ies noaptea ca din mare

tu mereu ești iubito frumoasă
pădurea se gîndește să dea buzna în casă

doar lacrimile mamei ne mai așteaptă-n gări
și visurile ard ca niște luminări

trec singur printre luturi fără fund
și păsări speriate în mine se ascund

acum rănile noastre sînt dureros de departe
lumina tolănită în iarbă mai citește o carte

și iarăși ne plesnește o toamnă peste gură
vai plînsul mamei mele e-un fel de arătură

Raluca Grigorcea : „Peisaj" (Din „Salonul republican de grafică" — Sala Dalles)

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

2. Tentația «legendei hagiografice»

Precum la I. L. Caragiale, dar, firește, sub forma unor structuri prozastice și în virtutea unei ideatici, a unei problematici vădit diferite, dincolo de cronologia ei, proza scriitorului vine la întîlnirea cu fantasticul desenînd o instructivă traiectorie de la simplu la complex. Punctul de pornire cel mai îndepărtat aparține ciclului de notații descriptive cuprinse ca într-un adevărat halou de reverie aducerilor aminte integral subminate de confesiunea misticizantă. Captiv al unei asemenea subiectivități extatice, termenul de referință cu încărcătură simbolică se arată prea puțin pregătit pentru riscanta aventură în zona epicului fantastic propriu-zis. Absentînd cu desăvîrșire impulsul creației epice, astfel, în **Bisericuța din Răzoare** (1911) înainte amintita propensiune spre confesiune izbutește să cristalizeze doar într-un canonizant moment de transă mistică, timid prins în tiparele onirismului ușor fantasticizat („Capul mi-a căzut pe prag. Și-am dormit un ceas de somn necunoscut celor vii, cum n-am mai dormit de atunci niciodată, cum nu voi mai dormi decît după ultima Euharistie, la umbra pridvoarelor eterne"). Un text poematic precum **Trandafirii** (1910) la care autorul a făcut adesea trimiteri spre a-și releva drama moral-filosofică ce i-a marcat întreg cursul vieții, explorează simbolistica propusă de amintirea unei încîntătoare și emoționante întîmplări din copilărie menținîndu-se în planul strictei figurații poetice. Impulsul mărturisirii duhovnicești evită aproape orice tentație din partea epicului : „Acest dar, primit la doisprezece ani (un frumos buchet de trandafiri dăruit de o școlăriță întîlnită la un examen, n.n.), deschidea în conștiința mea, cu insinuarea fină și aproape imaterială a miresmelor de trandafiri, cărarea deosebirii dintre bine și rău, dintre dorit și nepermis, dintre veghe sănătoasă și reverie culpabilă, dintre bărbătesc și feminin. Iar în anii mei de ucenicie și de luptă, lumea ispitelor și a durerilor nemîntuitoare era să-mi înfățișeze — cu ajutorul Domnului, de-a puturi zadarnic — o cosiță parfumată totdeauna cu trandafiri". Și totuși, chiar dacă deocamdată totul este tras pe spuza ideii de pocăință ecleziastică, starea de extaz mistic nu-și refuză plăcerea „literaturizării" în manieră miraculos-fantastică : „Eram pe drum spre casă, și țineam cu o mînă galeșă buchetul dăruit. La o răspîntie era o troiță, sub o pălărie de șindrilă veche. În fiecare zi, la picioarele Divinelor Dureri, ardeau luminările celor săraci și mîini cucernice atîrnau flori culese dimineața. «Aici să depui florile tale!» am auzit clar în mintea mea... Cuvinte minunate, cuvinte simbolice!". Într-un alt poem în proză de inspirație florală — **Crisantemele**, 1912, — mai puțin prins de patima mărturisirilor, scriitorul dă friu liber fanteziei exersîndu-se pe terenul alegoriei narative ; imaginează chiar o „poveste" legată de geneza acestor elegiace flori de toamnă : „Era o fată mîndră ca Ileana Cosînzeana și iubea-iubea un Făt-Frumos. Într-o seară de toamnă, cînd cerul e mai înalt ca totdeauna, apele mai adînci și frunza în codru presimțitoare de moarte, s-au întîlnit amîndoi pe malul unui lac. Și jucîndu-se, s-a rupt salba de la gîtul fetei și a căzut în apă. Făt-Frumos n-a stat pe gînduri și s-a aruncat în apă, după salbă. Dar o zînă geloasă l-a prins la fund și nu i-a mai dat drumul! Fata a rămas pe malul lacului, plîngînd pe Făt-Frumos desperletindu-se de desnădejde. Dumnezeu a făcut-o floare și iat-o azi dormînd în parcuri, lîngă apele în care i s-a înecat iubitul". Pe de altă parte, tot în contextul poemului în proză de inflexiune confesivă, pentru a conferi textului un cît mai sporit coeficient de elocință, motivul floral este racordat, în planul „speculației" simbolice, la exemple recrutate din **Noul Testament**. Moralismul misticizant al reveriei naturiste este orientat astfel pe făgașul celui mai fățiș didacticism, făcînd un straniu impact cu miraculoasa pildă biblică. Este cazul oferit de „dumnezeescul episod din muntele Quarantaniei", invocat în bucata **Sub nori** (1914), spre a explicita ideea morală inculcată confesiunii : „Și suindu-l diavolul într-un munte înalt i-a arătat de acolo toate împărățiile lumii și toată splendoarea lor. Și i-a zis : îți voi da toată puterea aceasta și toată mărirea aceasta, căci mie îmi sînt date și le dau cui voesc. Deci, dacă tu te vei închina mie, vor fi toate ale tale. Și răspunzînd Iisus i-a zis: Domnului Dumnezeului tău să te închini și numai pe el unul să-l servești".

Oricît de fîrave ca aspect narativ și oricît s-ar obstina autorul să le confere înfățișarea unor fragmente de strictă mărturisire duhovnicească, totuși chiar și aceste poeme în proză sînt deja simptomatice pentru „ispita" exercitată de „demonul" creației. Infidelitatea față de canoanele literaturii de conținut și aspect eclesiastic, deși discret, se resimte de pe acum ; materia figurativă solicitată a releva ideea morală de extracție religioasă vădește o derutantă „impuritate" umană, în ordine faptică și sufletească. Semnificativă este deci împrejurarea că structura duală a conformației temperamental-morale, implicit intelectual-filosofică, a autorului se răsfrînge decisiv asupra textului. În pofida tezismului său congenital dogmatic, acesta din urmă este atras în chip magnetic de „primejdia" ce o prezintă figurația descriptivă și narativă animată de aspirație spre simbolul fantasticizant.

În chip asemănător se cere a fi interpretată și bogata suită a narațiunilor de aspect deschis parabolic, cu finalitate moralist-religioasă, în care sînt imaginate întîmplări exemplare în cîmpul miraculoaselor treceri de la păcătoșenia nimicitoare la credința izbăvitoare. Simplu spus, de data aceasta Galaction are drept model binecunoscutele povestiri incorporate în **Noul Testament** referitoare la minunile lui Isus privitoare mai ales la acțiunea sa de convertire a oamenilor, inclusiv a viitorilor apostoli, la noua credință. Mizînd pe forța de iradiație a elementului miraculos originar, scriitorul tintește punerea lui în valoare prin intermediul unor povestiri-parabolă de extracție epică „realistă", dorind prin aceasta să acrediteze ideea unei posibile reiterări a miturilor biblice. Caracterul naiv-propagandistic învederat de programul moralist-dogmatic al întreprinderii, firește, nu mai trebuie demonstrat, căci parafrazînd vorbele fabulistului, în timpurile noastre nu credem nicidecum a se mai petrece minuni de soiul celor relatate de Galaction în povestiri precum **Adamova** (1906), **Dionisie Grecoteiul** (1910), **Andrei Hoțul** (idem), **În drumul spre păcat** (1912), **Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul** (1921), **Hircă pentru hircă** (idem), **Crăciunul Sfîntului Copil Teodor** (1924). „Tonul predicant" pe care G. Călinescu îl impută în general prozei scriitorului, în aceste ciudate „legende hagiografice" atinge punctul maxim. De aceea, aprecierii înflăcărate precum cele formulate de Perpessicius („o necurmată afirmare a acelui miracol al harului, observată pentru întîia oară în convertirea lui Saul din Tars și în lumina din drumul Damascului" etc.) se cer categoric amendate. După cum prea tranșante opinii ale lui Pompiliu Constantinescu, menite a-l scoate complet pe autor din unghiul de incidență cu mistica creștină, solicită o foarte atentă discernere a adevărului privit atît în spiritul cît și în litera lui.

Constantin Pacea : „Natură statică"

Nicolae Ciobanu

Cu meseriașii

— Ce-i de făcut ? întrebă maistrul Gherase, după ce sosi ultimul (cei trei timplari veniseră mai devreme) la Birt, unde avea întîlnire cu Vasile.

— Dragilor, după cum v-am informat azi mai devreme, lucrurile se precipită cu fiecare oră, ba pot să zic, cu fiecare minut. Oamenii sau mai bine zis puținii oameni care nu-l au la inimă pe Maciste s-au înverșunat atît de tare împotriva lui, încît e mai mult ca sigur că vor să-l ducă la spînzurătoare.

— Cu ce-am putea noi să-i fim de folos în acest caz ? întrebă Lascăr, unul dintre timplari. Fiindcă o execuție ca aceea care se pregătește se va petrece sub cea mai severă pază și atunci mă întreb și vă întreb : cum vom reuși să-i ușurăm sfîrșitul ?

— E bine că ai pus această întrebare cheie, răspunse Vasile ! În viziunea mea nu e vorba de ușurarea vreunui sfîrșit, ci, pur și simplu de salvarea lui Maciste din strînsoarea nodului gros de cînepă. Dar, înainte de a vă explica în detaliu ceea ce avem de făcut, vă propun să bem cîte un pahar, pentru a ne putea înțelege mai bine. Să închinăm pentru sănătatea voastră și pentru salvarea lui Maciste !

— Eu aș fi băut mai cu plăcere o băutură de-a noastră, deoarece licoarea asta cu care ne-ai cinstit are gust de ploșniță ; cel puțin mie așa mi se pare. Dar ce voiam eu să spun ? Ah, mi-am amintit : Vrei într-adevăr să se întîmple ceva nemaipomenit, bunăoară să se rupă funia, să cadă spînzurătoarea la pămînt, să se aprindă întreaga construcție ? Ce dorești să se întîmple din toate acestea ?

— Dacă mă crezi, doresc să se întîmple toate deodată și încă ceva în plus : aș vrea să-mi găsiți un artificier care, la momentul potrivit, să producă o asemenea explozie încît să-i sperie în primul rînd pe dușmanii lui Maciste și în același timp marele public care va fi prezent acolo. Bineînțeles că explozia nu trebuie să producă nici o vătămare nimănui, decît o sperietură de-a lungul și de-a latul omenirii aceleia curicase. Vă întreb deci dacă pot spera într-o astfel de distracție din care să iasă învingător Maciste. După o lungă tăcere, Gherase îi năuci pe toți cu următoarea propunere : „Fraților, dacă îmi lăsați întreaga răspundere pentru construcția furcii sau a spînzurătorii, cum vreți să spuneți, atunci vă promit că o să vă placă distracția mai mult decît dacă ar fi fost gîndită ani întregi de un mare regizor".

— Vorbește, scumpul meu prieten, nu ne lăsa să așteptăm, îl îndemnă Vasile în timp ce umplea a doua oară paharele.

— Ar fi atît de frumos, dacă totul ar decurge după planul meu, încît nici nu-mi vine să vă spun.

— Bine, dar noi tocmai de aceea ne-am adunat, să punem totul la cale de comun acord. Apoi Vasile își roti capul în toate părțile cu ochii lui de vultur și barba de patriarh și continuă : spune-ne, prietene, ca să ne bucurăm de pe acum de norocul ce-l va avea Maciste !

— Dacă-i așa, începu în șoaptă, iată cum aș dori eu să se întîmple : la locul execuției presupun că au să fie aduse și cîteva mașini ale salvării, cel puțin cu o zi înainte. Voi aranja lucrurile astfel ca una din aceste mașini să fie mascată cu panouri înalte și ușoare din plastic, iar deasupra mașinii voi construi podiumul pentru scaunul acela blestemat, sortit lui Maciste ; furca va fi înălțată mai sus, cu funia atîrnînd exact deasupra scaunului. Cînd va sosi ceasul și cînd atîta neguri de lume va aștepta cu respirația tăiată să fie îndepărtat brutal scaunul de sub Maciste, abia atunci veți vedea cu adevărat planul meu ! Vasile mai cutreieră o dată întregul Birt cu privirea, apoi exclamă cu o perfectă adaptare la noua situație (deoarece în ușă apăruse abia în acele clipe unul din urmăritori) și cu totală bucurie :

— Prieten scump, îmi crește inima de cîte ori îmi povestești de femeia aceea ; am cunoscut-o și eu pe vremuri, pot să-ți mărturisesc după atîția ani că nimeni nu mi-a purtat atîta grijă, mai ales după ce m-am îmbolnăvit. Relațiile dintre noi erau de-o curățenie desăvîrșită, de aceea, mă bucur nespus că sufletul tău s-a oprit asupra ei. Și faptul e cu atît mai minunat cu cît nu te-ai oprit la o fluturatică oarecare, vreau să zic la o tinerică fără minte. De aceea, îmi permit să te felicit din toată inima, fiindcă știut ce să alegi ! Să bem pentru alegerea ta fericită. Vasile vorbea cu voce puternică, astfel că nu numai urmăritorul său, dar întreaga sufiare din Birt erau numai ochi și urechi la vorbele lui. Simțindu-se în atenția tuturor, Vasile solicită să vină însăși doamna Elvira la masa lui și după ce dumneaei apăru, el se ridică brusc, îi pupă ceremonios mîna, apoi stăpînu locașului se îndepărtă cu un pahar de scotch în mînă, pe care-l oferi omului Maiorului. Urmăritorul aruncă o privire amenințătoare spre masa lui Vasile, apoi se îndepărtă cu o vădită enervare, deoarece fusese recunoscut.

— Copii minunați ce sînteți, dacă reușește planul lui Gherase cu mașina, vom trăi nu o tragedie, ci un adevărat carnaval.

— Eu, se angajă Lascăr, aș putea instala totul pe un planor, sunt pilot, după cum știți, cu diplomă, iar undeva, departe de asistență, un avion ar aștepta doar un semnal pentru ca întreaga spînzurătoare cu decor cu tot să zboare.

— Totul, totul e minunat, fiecare cuvînt care vă iese din gură ! continuă Vasile. Într-adevăr, cu meseriași nu se poate juca nimeni ! Voi aveți ceva ce nu vi se poate lua pînă la sfîrșitul sfîrșitului ; voi aveți mîini de aur și o lumină a minții care netezește orice lucrare, numai și numai spre binele omului. Eu nu am cuvinte să vă mulțumesc pentru inventivitatea minții voastre și bunătatea sufletului vostru. Să știți însă că pe El, înțelegeți la cine mă refer (și vocea lui scăzu pînă la un semn), nu trebuie să vi-l închipuiți ca pe un oarecare, El este purtătorul mai multor chipuri, cu El se încearcă o trecere spectaculoasă de la condiția lui la altă condiție... Cei învățați numesc această schimbare salt ontologic. Dar ce este mai important e faptul că tot ce a întreprins El pînă acum confirmă chiar dorința lui de a fi om prin aceea că etica faptelor lui tinde să lumineze și, în ultimă instanță, să îndepărteze animalitatea și răul adînc din ființa celor care se pretind oameni. Prin aceasta el s-a îndepărtat enorm de stadiul animal, confirmînd faptul că El este bun și deci pregătit întru totul să devină om. Acum v-aș ruga să ne despărțim păstrînd cel mai desăvîrșit secret asupra celor ce ne-am propus.

Gheorghe Pituț

televiziune

tv

Scrisoarea

Astăzi nu se mai trimit atîtea scrisori ca înainte. Motivele sînt pe cît de numeroase, pe atît de diferite. N-avem vreme să compunem scrisori ori nu mai știm s-o facem ? Cine știe ? Oricum, între o scrisoare și un telefon, e preferat acesta din urmă. Este și mai sigur, „verba volant, scripta manent", angajamentele orale sînt mai greu de ținut minte, decît cele scrise. Nemaivorbind că scrisorile pot să încapă pe mîini străine sau brusc înstrăinate. Mai ales cele de dragoste, de aceea, astăzi, ele se scriu cu privirea în privirea celuilalt, mesajul fiind astfel perfect apărat de indiscreția celorlalți. Pînă să se ajungă însă aici, cîte victime, cîte tragedii... Să pui mîna pe o scrisoare compromițătoare... ehe, ce fericire, ce loz — mai mare chiar decît cel de la loterie ! Cît rău poți să faci trimițătorului și adresantului, cît rău ! Și cît bine poți să-ți faci ție dacă au, cum se zice, „poziție" ! Dar ce pretext pentru un dramaturg genial ! Modelul epistolare (pasiunea de a trimite scrisori francate peste drum, patima de a-i trimite biletele iubitei peste masă și nebunia de a scrie mesaje pe țărmul mării) îi datorăm „O scrisoare pierdută", piesă fără de care nu cred că am fi putut supraviețui ridicolului în care am fost surprinși citeodată. „O scrisoare pierdută" care își găsește din cînd în cînd o nouă distribuție și o nouă scenă pe care să strălucească. Din ce-am văzut pînă acum, cred că numai montarea lui Ciulei o poate concura cît de cît pe cea a lui Sică Alexandrescu, Redacția t.v., programînd această înregistrare, a marcat în primul rînd curajul regizorului și al actorilor de a accepta comparația pe toată durata spectacolului cu „clasicii" încă foarte prezenți în memoria noastră. Fiecare rol a fost judecat pe cuplu de interpreți, fiecare nouă indicație de regie a fost dublată de cea veche, brusc reînviorată în amintirea noastră. S-a văzut limpede efortul fiecărui actor de a se îndepărta de „model", cel mai departe ajungînd Mircea Diaconu, un extraordinar Brînzovenescu, în nimic asemănător celui dinaintea sa. De la el, în ordine descrescîndă, Mariana Mihuț, Victor Rebengiuc, Fory Eterle, Petre Gheorghiu, Aurel Ciorănu, Dem Rădulescu și Șt. Bănică. Cum se vede, ultimii doi, comedianți de succes, altfel stimabili, au clacat în roluri care la prima vedere păreau să fi fost scrise de marele dramaturg cu... privirea spre ei! Nu este totuși greșeala numai a lor, ci și a celui care i-a distribuit cu gîndul, poate, că așa asigură succesul noii montări. Oricum, prezența lui Caragiale pe micul ecran este întotdeauna o mare sărbătoare a spiritului. Sărbătoare pe care o salutăm reamintind, celor care au uitat, textul teribil al „scrisorii pierdute" : „Scumpa mea Zoe, venerabilul merge deseară la întrunire. Eu trebuie să stau acasă, pentru că aștept depeși de la București, la care trebuie să răspunz pe dată : poate chiar să mă cheme ministrul la telegraf. Nu mă aștepta, prin urmare, și vino tu, la cocoșelul tău, care te adoră, ca totdeauna, și te sărută de o mie de ori, Fănică...".

Iulian Neacșu

plastică

p

Impresionismul american

La prima vedere s-ar putea crede că arta impresioniștilor americani reprezintă o reluare în diapazon minor a problematicii picturii impresioniștilor francezi. Fiind evident vorba de un transfer de tehnici ale viziunii de pe un țărm pe celălalt al Atlanticului, vizitatorul grăbit nu-și propune probabil spre reflecție probleme ce întreaga expoziție le sugerează pentru dezbatere. Pe scurt ea ar putea fi formulată astfel : în ce măsură și în funcție de ce factori se poate vorbi despre originalitatea unei tendințe artistice naționale ale cărei origini se află pe un teritoriu străin ?

Răspunsul ar trebui să aibă în vedere componentele culturale care se altoiesc pe fenomenul în expansiune receptat. Pictura americană de la sfîrșitul secolului trecut venea în prelungirea tradiției autohtone a „luminismului". De pe această bază s-au putut, cu destulă ușurință, arunca punți de contact către impresionismul francez, la ora aceea tendința cea mai avansată din metropola culturală către care priveau ochii artiștilor, și nu doar ai lor, din întreaga Europă și de peste ocean. Același precedent a făcut ca paleta impresionistă să îi se pară americanilor mult mai seducătoare decît aceea a maeștrilor școli müncheneze. William Merritt Chasse, care la München studiase cu Karl Piloty, Henry Twachtman și Theodore Wendel — ambii elevi la München ai lui Duveneck, au abandonat cu destulă ușurință academismul în urma contactului benefic, spre sfîrșitul deceniului al optulea, cu operele lui James Mc Neil Whistler și a creșterii propriului interes pentru lumină și culoare. În timp ce ei studiau la München sau călătoreau în Italia sub îndrumarea lui Duveneck, la Paris studiau Julian Alden Weir (din 1873), John Singer Sargent (din 1874), Thomas Wilmer Dewing (din 1876), Theodore Robinson (din 1876), pentru a nu mai vorbi de faptul că încă din 1877 Mary Cassatt expunea împreună cu grupul impresioniștilor de care va rămîne legată pe tot restul vieții.

Desene de Nicolae Gadonschi

Nu este cazul desigur să rezumăm aici istoria contactelor între impresioniștii francezi și adepții lor americani deși nu ar fi lipsit de interes să se arate cum s-a produs desprinderea acestora din urmă de învățămintele academice. Prin Academia Julian de la Paris au trecut rînd pe rînd Willard Leroy Metcalf (din 1882), Childe Hassam (din 1888), Maurice Brazil Prendergast (1891), Ernest Lawson (1893) și Frederick Frieseke (1898). Unii dintre ei (Robinson) au reușit să întrețină raporturi stabile cu Monet asimilînd tehnica și viziunea impresionistă de la sursă. Tehnică și viziune care într-o timp devenea cunoscută și peste ocean prin expozițiile impresioniștilor francezi organizate în marile orase : New York, Chicago. Artiștii americani au venit, neîndoielnic, cu răspunsuri personale la seducătoarele propuneri ale picturii impresioniste. Dar demersul lor original a fost îngrădit între parametrii între care era îngrădită însăși libertatea fanteziei. Specificitatea lor ține de o anume culoare locală, derivată din reacția emotivă diferită în fața subiectului. Dincolo de hotarele Franței, impresionismul nu mai este un curent artistic ci o tendință pe cale de internaționalizare.

Grigore Arbore

„ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN PREZENT“ DE G. CĂLINESCU

O REEDITARE EXEMPLARĂ

Participă:

AL. PIRU

POMPILIU MARCEA

DIM. PĂCURARIU

M. UNGHEANU

M. UNGHEANU : Apariția celei de a doua ediții a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent,** sub îngrijirea lui Al. Piru, încheie încă un episod important din tumultuoasa istorie a acestei celebre cărți. Reeditarea cărții avea de ales, în plan teoretic, între a reproduce ediția din 1941 și a reedita, conform dorinței lui G. Călinescu, ediția a II-a, așa cum o plănuise el începînd încă de prin 1946. Acest punct de vedere a fost susținut și de revista noastră într-o masă rotundă din 1976, în care se pleda pentru o a doua ediție a cărții, conform revizuirilor făcute de autor, cu atît mai mult cu cît ediția se afla depusă la **Minerva.** Punctul de vedere al necesității ediției a doua a triumfat însă și, beneficiind de serviciile profesorului Al. Piru, astăzi avem pe masă **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** ediția a II-a. În spiritul politicii culturale a partidului, apariția ei este și un eveniment al valorificării moștenirii literare, fiind un răspuns practic al felului în care trebuie și pot fi întreprinse reeditările din marii noștri scriitori. Deziderатul unui nou concept al valorificării literaturii române se impune.

POMPILIU MARCEA : Dintr-un motiv lesne de înțeles : (Mihai Ungheanu făcea parte din conducerea „Luceafărului“) el s-a sfiit să spună un lucru ce trebuie accentuat : revista „Luceafărul“ a militat cel mai mult pentru reeditarea „Istoriei“ călinesciene. În afara mesei rotunde la care s-a referit, eu aș adăuga încă una, pe aceeași temă a reeditării monumentelor literaturii naționale, între care la loc de frunte se situa mereu această carte, căreia i se alăturau „Istoriile“ literare ale lui N. Iorga, N. Cartojan, „Panorama“ lui Bazil Munteanu, etc. În afara celor de față mai participau, din cîte-mi amintesc, Eugen Simion și Ov. S. Crohmălniceanu (cred că lipsea tov. Păcurariu). Reamintesc încă un fapt important : toți am susținut ideea reeditării cărții lui Călinescu în varianta propusă de Al. Piru.

Socotesc, prin urmare, că o revistă ca „Luceafărul“ care a dus o adevărată bătălie pentru apariția cărții, așa cum o avem în față, merită să-și exprime satisfacția că izbînda e totală. O izbîndă, e drept, destul de tîrzie dar — mieux vaut plus tard... Cunoscînd îndeaproape munca lui Al. Piru la „Istoria...“ lui Călinescu, eforturile literalmente uriașe, de care, poate, numai domnia sa este în stare, sînt convins că și-a sacrificat timp și energie echivalente cu elaborarea a 1—2 cărți personale. Niciodată nu va fi îndeajuns prețuită munca depusă de Al. Piru, exemplul său de abnegație în slujba unei mari cauze a culturii românești.

A existat temerea că autorul, cedînd presiunilor momentului, și-ar fi modificat opiniile, ar fi schimbat imaginea curentelor și autorilor. Dar această temere n-avea, cum vedem, temei. Să exemplificăm : se știe că, între 1947—1933, cînd Călinescu, mai sănătos (din 1963 era din ce în ce mai bolnav) și-a revăzut (nu și-a revizuit, să fie clar) și completat „Istoria“, Maiorescu era efectiv alungat din literele românești, cu o agresivitate incredibilă. A suferit vreo modificare, în sensul minimalizării, imaginea lui Maiorescu în raport cu cea din 1941 ? Absolut nici una. Ba s-au mai adăugat importante informații de ordin biografic, de care Călinescu nu dispusese mai-nainte. Să vedem, acum, care este situația lui Gherea care, cum știm, după 1947 devine nu numai cel mai de seamă, dar și singurul critic român (i s-au mai adăugat Ionescu Raicu Rion, Tony Bacalbașa). Steaua lui Gherea a fost mereu în creștere, astăzi ne aflăm la a cincea carte despre el, ceea ce e foarte bine, criticul fiind important. Imaginea propusă de Călinescu în 1941 n-a suferit nici o schimbare în varianta actuală, autorul „Istoriei“ nu s-a lăsat impresionat de noile opinii. Alt exemplu : se știe că direcția și curentul de la „Gîndirea“ au fost blamate cu cea mai mare violență în vreme ce criticul își „rescria“ Istoria. Calificarea de orientare „fascistă“ era curentă și cine s-ar fi împotrivit o făcea pe risc propriu. Chiar mai tîrziu, la zece ani de la moartea lui Călinescu, un critic, totuși serios, ca D. Micu în „Gîndirea și gîndirismul“ își ia atîtea precauții încît judecarea curentului nu suferă cine știe ce schimbări. Călinescu însă, care avea convingerea, întemeiată în primul rînd pe cunoașterea temeinică și obiectivă a lucrurilor, că o revistă la care au scris Blaga, Gib Mihăescu, Tudor Vianu, I. Pillat, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, I.M. Sadoveanu, O. W. Cisek, V. Voiculescu, Al. Philippide, V. I. Popa, I. Petrovici, Mateiu Caragiale, Aron Cetrus, el însuși ș.a., nu putea fi exclusă din cultura română, a lăsat capitolul despre „Gîndirea“ așa cum era, indiferent la conjunctura de epocă. Și încă un exemplu, cu care încheiem : în jurul anilor '60 avangardismul, exclus și el pînă atunci din cultura română, suferă o spectaculoasă reabilitare și, cu toate că rezultatele acțiunii sale literare (măsurabile în capodopere, firește) sînt neglijabile în raport cu cele dobîndite la „Gîndirea“, avangarda, mai degrabă anarhistă și nihilistă, devine subit „revoluționară“. Ceea ce însă nu l-a impresionat pe Călinescu, tratamenul aplicat în ediția princeps rămîne neclintit. Demnitatea intelectuală și spiritul de justiție ce-l animau rămîn exemplare.

DIM. PĂCURARIU : În continuarea celor spuse de Mihai Ungheanu și Pompiliu Marcea subliniez și eu că reeditarea **Istoriei literaturii române..** este un act de cultură de o însemnătate deosebită, un eveniment în acțiunea de valorificare a moștenirii literare. Ea s-a făcut, așa cum s-a spus, în spirit științific, în sensul în care se gîndea și autorul, G. Călinescu, să-și republice **Istoria** sa. În continuare, aș vrea să spun cîteva lucruri în legătură cu importanța acestei lucrări în cadrul operei lui Călinescu și în contextul culturii române. Este, fără îndoială, cea mai importantă lucrare a autorului, care dă o strălucire aparte întregii sale creații literare. Și fără ea Călinescu era un scriitor important, dar nu ar fi fost totuși Călinescu. **Istoria...** îl așează în rîndul marilor scriitori români, alături de Sadoveanu, Arghezi, Blaga, la nivelul marilor creatori de nivel european atinși deja în poezie de Eminescu, Macedonski, Goga, Bacovia, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, în proză de Creangă, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, H. Papadat-Bengescu, Camil Petrescu ș.a., în teatru prin Caragiale. Prin **Istoria...** lui Călinescu, critica și istoriografia literară românească devine creație la nivelul cel mai înalt. De aceea, retipărirea ei, de mult așteptată, într-o ediție revăzută și îmbunătățită de autor, are semnificația unui act de cultură deosebit. Nici o altă operă a literaturii române nu a fost în ultimele două decenii atît de mult solicitată de specialiști și de marele public, de a fi retipărită. Faptul este și el grăitor pentru ecoul pe care cea mai importantă operă călinesciană l-a avut și îl are în conștiința publică. Și e neîndoios că și mitul marelui critic se întemeiază, în primul rînd, pe **Istoria literaturii...** și pe imprejurarea că această operă monumentală a întîrziat atît de mult să fie reeditată. **Istoria...** lui Călinescu ilustrează, pe lîngă vocație critică, putere de sinteză și de creație, ca și o forță de muncă ieșită din comun. Ea a fost scrisă în patru ani și jumătate, timp în care Călinescu a mai scris și **Enigma Otiliei** și **Viața lui Ion Creangă** și teza de doctorat despre **Avatarii faraonului Tlă,** și-a tipărit, de asemenea, **Principii de estetică,** cursul său de la Universitatea din Iași. Este un volum imens de muncă (circa 5 000 de pagini dactilo).

ALEXANDRU PIRU : Eu am predat această carte în ediția a doua, revizuită de autor, la editura **Minerva,** în 1967, așadar a stat în editură 15 ani de zile. Cu un an mai tîrziu, se vorbea de ediția I în **Dictionnaire des oeuvres contemporaines de tous les pays** — Laffont-Bompiani (Paris, 1968), p. 321. La data întocmirii ediției a doua eram singurul care cunoșteam întregul material (3 600 pagini dactilografiate de mîine) o parte reprodusă după cartea din 1941, alta nouă. Cînd eu am lansat ideea apariției acestei cărți în a doua ediție au fost oameni care au susținut că trebuie să apară textul din 1941, fără nici o modificare, și fără completări. Nu am fost de acord ca adausurile făcute de Călinescu între 1946—1964 să figureze într-o Addenda pentru că indicațiile autorului erau de a fi introduse în text (majoritatea adaosurilor lui au fost publicate în reviste : întregul material al lucrării, (existau, de altfel, și manuscrise inedite) mi-a fost pus la dispoziție de soția scriitorului. Cei care nu cunoșteau textul nou își închipuiau că **Istoria...** ar fi luat un alt aspect și preconizau ediția din 1941. Unii din susținătorii acestei idei s-au inversunat în opinia lor și m-am văzut acuzat că țin în loc reeditarea cărții, că sînt vinovat de întîrzierea retipăririi. Adevărul este că eu eram cel care predasem manuscrisul editurii și altă formă a lui nu exista. În 1980, Iosif C-tin Drăgan a reprodus la Milano în copie ediția din 1941 cu mijloace fotografice, iar la sfîrșit i-a adăugat ce se credea că sînt completările lui Călinescu (unele din ele fiind doar materiale brute). Orice editor știe că în materie de ediții critice există un principiu general, că trebuie reprodus textul care reprezintă ultima voință a autorului. Călinescu a revizuit textele și în cazul lui Al. Odobescu, al lui Alecsandri și al altora le-a rescris integral.

Ce facem cu acestea ? Ediția de la Milano nu poate fi intitulată „o nouă ediție“ căci nu introduce aceste texte în corpul lucrării, nici măcar la Addenda. Meritul ei este de a fi sporit numărul de exemplare al vechii ediții care n-a fost mai mare de 5 000. A fost totuși utilă și binevenită, în definitiv, ne-a dat un impuls pentru publicarea ediției reale voite de Călinescu, pentru restituirea textului așa cum l-a voit el.

M. UNGHEANU : Ediția Nagard, de o utilitate salutară, mai are și marele merit de a demonstra fără drept de apel că ediția a II-a este inevitabilă.

ALEXANDRU PIRU : Cei care au vrut să fie ei editori, concepeau ediția nouă, neschimbată, imaginîndu-și cum că G. Călinescu ar fi îndreptat rău în ediția a doua. Acum, după ce cartea a fost tipărită în versiunea mea nimeni nu mai susține că am procedat greșit, n-am citit nici o observație de acest fel. Vreau să spun că ediția a doua diferă esențial de ediția primă. Ea are cu 110 pagini în plus, ceea ce este departe de a fi neglijabil. Este revizuită pînă la ultimul autor, se vede că este lucrată pînă la capăt, chiar și la bibliografie, mult schimbată față de cea dinainte. Noul indice întocmit de mine aproape s-a dublat. Putea să apară încă de acum 15 ani, tot așa este și acum, ca atunci. În prezent mă văd însă asociat cu corectorii cărții

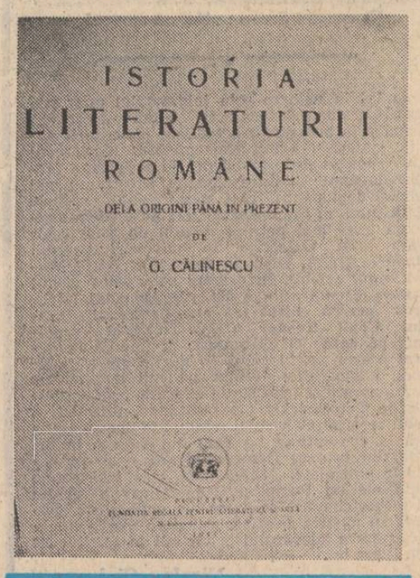

și chiar cu tipografii sau tehnoredactorii, deși chiar și în materie de corectură, tot eu am fost corectorul principal. Ideea că această reeditare a fost făcută în colaborare, e abuzivă, nu există coautori, am avut doar colaboratori de rutină din partea editurii la colaționarea textului dactilo și la corecturi. Am vrut să respect dorințele lui Călinescu întocmai, dorințe pe care le cunoșteam în întregime și le-am urmat cu mare fidelitate. Meritul meu principal este fidelitatea față de textul rămas de la autor.

M. UNGHEANU : N-aș vrea ca profesorul Al. Piru să fie înțeles greșit. Neglijarea contribuției sale, decisivă pentru această ediție, s-a făcut uneori în presă și riposta domniei sale la acest tratament este justificată. Atît eu cît și ceilalți participanți la masa rotundă elogiem contribuția Editurii **Minerva** prin reprezentanții săi la apariția acestei monumentale cărți.

DIM. PĂCURARIU : Meritele profesorului Al. Piru sînt incontestabile și se cuvin subliniate. În legătură cu părerile și temerile unora, înainte de apariția acestei ediții, anume că G. Călinescu și-ar fi revizuit lucrarea, schimbînd-o în bună parte și — au fost și asemenea păreri — „stricînd-o“, ediția de față este o ilustrare limpede că autorul nu și-a schimbat metoda de lucru și nici viziunea critică, opera sa rămînînd în picioare, nu numai nealterată de vreme și de conjuncturi, ci întregită și consolidată. Autorul nu a operat modificări, ci, de regulă, completări în aspecte de detaliu, privind informația, de ordin biografic mai ales, adusă la zi. Comentariul operei a rămas același, în aproape toate cazurile, așa cum criticul l-a gîndit și formulat strălucit prima dată. Judecățile de valoare nu s-au schimbat. Călinescu nu a simțit nevoia să se revizuiască în evaluări. În spiritul celor spuse de Mihai Ungheanu și în continuarea celor ce începusem să spun mai înainte, că **Istoria literaturii...** nu și-a schimbat structura, modul de a privi literatura română în această nouă ediție, aș da ca exemplu unele capitole unde Călinescu a scris ulterior monografii, de pildă Grigore Alexandrescu. Capitolul despre Grigore Alexandrescu nu are decît un paragraf în plus privind biografia și un mic adaus la opera, restul a rămas neschimbat. Același lucru se poate spune despre capitolul Nicolae Filimon. Călinescu a lărgit prezentarea multor scriitori de plan secund, mărunți, fără a-și schimba viziunea critică. Nu a făcut, cum a arătat foarte bine Pompiliu Marcea, nici un fel de rabat, de concesie, epocii sociologismului vulgar, cînd și-a redactat adăugirile.

ALEXANDRU PIRU : Știu foarte bine că ei a suferit pur și simplu de un număr de greșeli tipografice și chiar la începutul lucrului său la ediția a doua a publicat în presă vreo patru erate. Mai suferea și de niște omisiuni involuntare, acelea au trebuit să fie ameliorate la a doua ediție. Un exemplu : romanul **Manoil** de D. Bolintineanu. În a doua ediție face referință la el, l-a citit din nou, scrie despre el 15 rînduri, acesta era stilul lui. Dim. Păcurariu a scris o monografie despre Ghica, a descoperit așa-zisul lui roman. Călinescu menționează faptul și scrie și el despre **Istoria lui Alecu.** A avut în vedere în multe cazuri și manuscrisele autorilor. La Odobescu a citit toată corespondența, parțial cunoscută înainte.

DIM. PĂCURARIU : La Ghica a dezvoltat mult biografia.

ALEXANDRU PIRU : Dacă mă refer la Titu Maiorescu, la data cînd a scris Călinescu nu se cunoștea teza lui de doctorat **Das Verhaltnis,** a analizat însă în a doua ediție amplu lucrarea din 1861, **Einiges philosophische in gemeinfasslicher Farm,** o dezvoltare a tezei, ulterior foarte comentată de Liviu Rusu, care își închipuie că scrie pentru prima dată, deși Călinescu publicase studiul său despre cartea lui Maiorescu încă din 1946. Cu acest prilej, aș vrea să spun că multe din așa-zisele reconsiderări care s-au făcut pe parcurs nu ar fi fost necesare, dacă **Istoria...** lui Călinescu era reeditată în timp. Multe reconsiderări nu ar mai fi avut loc, dacă ediția a doua apărea în 1967. Cu privire la Lovinescu, aș vrea să precizez că G. Călinescu în ciuda unor aparente maniții ale sale în legătură cu el, îl prețuia, pentru că, în fond, continua viziunea sa critică, sînt critici asemănători din multe puncte de vedere. Sînt, desigur, și deosebiri între ei, și, în ce mă privește, sînt foarte satisfăcut că Lovinescu este reeditat, era o necesitate, de altfel de abia din 1969 încoace prin grija lui Eugen Simion. Nu se poate vorbi despre o opoziție între Călinescu și Lovinescu, ei sînt critici congeneri și valoroși amîndoi. În ultima carte a lui Liviu Rusu, **De la Eminescu la Lucian Blaga** (1981) în loc de reconsiderări se află o contestare din cele mai venemente a lui Călinescu, provenită dintr-o necunoaștere în întregime a operei călinesciene. În privința lui A. Toma, se știe că G. Călinescu a luat parte la sărbătorirea a 75 de ani de la nașterea lui A. Toma și a rostit un discurs. Dar în a doua ediție a **Istoriei.** A Toma a rămas ca în 1941, doar la bibliografie. În schimb, l-a introdus pe Mihai Beniuc cu un capitol care era necesar și subliniază apariția unui poet important în 1938, și cu cărțile scrise pînă în 1943, cînd, se știe, Academia l-a distins cu un premiu. Privitor la erorile strecurate în prima ediție : Călinescu și-a dat seama de multe din ele, a încercat să le corecteze, nu a reușit să le corecteze pe toate, mai ales cînd este vorba de citate. Mă refer la cîteva semnificative : în cronica brâncovenească se spune că cineva fusese apucat de bălaia, cînd în text este Bălăceanu. Chiar și în capitolul Eminescu, în citate existau erori. De pildă, la un moment dat dăm peste cuvîntul **estatorii,** care este **cititorii.** Mulți critici cred că un număr mare de scriitori mai mărunți nu au de ce să figureze într-o istorie a literaturii întemeiată pe criteriul valorii. Călinescu nu era de aceeași părere, el zicea că o plantă ca mușețelul nu este exclusă de botanist pentru că nu e frumoasă precum garoafă. În ediția a doua a sporit mult textul pentru că a citit noi autori neinvestigați prima oară. Editarea acestui text nu era o problemă ușoară, și pentru că, după cum se știe, Călinescu ne oferă multe citate din autori greu accesibili iar aceste citate trebuiau controlate. Sînt erori de tipar pe care Călinescu nu avea cum să le evite, pentru că nu existau ediții bune din acești autori. Am făcut, pe cît posibil, aproape la toți autorii, un asemenea control al tuturor citatelor. Călinescu îl inițiază el însuși, dar a lăsat destule lucruri nerevăzute. Încă o dată, Călinescu nu a modificat părerile sale din **Istorie,** dovadă de temeinicie, și nu de o viziune partinitoare de care a fost acuzat. El susținea că din erorile marilor critici se poate învăța. De altfel, se știe că marii istorici literari, precum Lanson, au făcut erori în legătură cu literatura mai nouă — Rimbaud de pildă. Istoria literară de după aceea a demonstrat că Rimbaud este părintele poeziei moderne. Sînt și la noi autori contemporani care s-au inversunat împotriva lui Călinescu pentru că această epocă este cel mai greu de tratat. Cea mai contestată parte a cărții a fost aceea cu privire la contemporani. Se vede azi că el a exagerat în bine față de unii contemporani. De pildă, cînd vorbește despre opera lui Camil Baltazar, îi sporește cu mult proporțiile. Pentru noi, imaginea lui este alta. Aceste lucruri, cînd este vorba de o literatură contemporană, numai timpul le poate rezolva definitiv. Se pot face multe observații în legătură cu modul cum i-a prezentat pe Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici, dar a vorbit cel mai întemeiat despre acești autori.

M. UNGHEANU : Niciodată nu vom fi îndeajuns de elogioși cu făcătorii de ediții. Iată de ce sînt de acord cu modul în care a subliniat Pompiliu Marcea contribuția profesorului Al. Piru la alcătuirea acestei ediții. Dacă am avea mai mulți filologi capabili de truda benedictină pe care o cere orice alcătuire de ediție, tabloul literaturii române ar fi astăzi altul, N-ar mai sta în manuscris aproape un sfert din contribuția Școlii ardelene. Ca să înțelegem ce înseamnă munca editorului aș vrea să ne închipuim o clipă cum ar arăta literatura română fără această a doua ediție a istoriei literare scrisă de G. Călinescu. Tovarășul profesor Al. Piru a afirmat că ediția diferă esențial de prima. Cred că ar fi nevoie de o altă formulare. Modificările cîte sînt în ediția a doua nu sînt de esență. Ele sînt mai ales de natură informativă, fără a afecta perspectiva întregii cărți și mai ales judecățile ei de valoare. Prejudecata că G. Călinescu ar fi fost în stare să-și mutileze propria operă modificîndu-i planul de ansamblu și judecățile de valoare a fost cel mai mare adversar al celei de a doua ediții. Ea ne stă acum în față și infirmă aceste temeri : cartea își respectă optica și arhitectura veche, iar adausurile o implinesc, n-o deformează. Ele privesc mai ales scriitorii minori și capitolele biografice, în foarte rare cazuri fiind vorba și de altfel de intervenții. Chiar dacă un capitol Odobescu este înlocuit în-

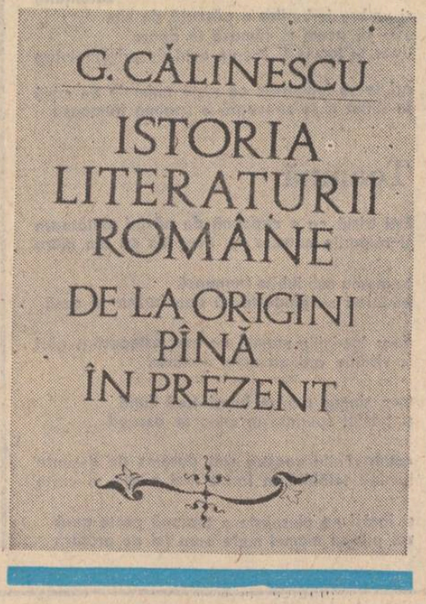

tegral, fiind vorba de un text nou, spiritul cărții este același. De altfel, trebuie spus că acest capitol nou despre Alexandru Odobescu este o capodoperă a întregii lui istoriografii, dar asta nu modifică esențial cartea. Această **Istorie a literaturii române** este un răspuns direct atît la denigrarea lui Călinescu, cît și la o mentalitate și o modalitate de a valorifica literatura română. Faptul că la Călinescu nu este modificată optica la scriitorii socialiști, faptul că **Gîndirea** este judecată echilibrat, faptul că autorul nu și-a modificat nicăieri optica asupra curentelor, arată că aceasta este în substanță vechea lui istorie literară.

POMPILIU MARCEA : Evident, prof. Piru are dreptate, marile personalități nu trebuie opuse, căci, în perspectiva istoriei literare ele sînt mai degrabă complementare decît incompatibile. Cu toate acestea, nu cred că identificarea personalităților este soluția cea mai potrivită. Sînt, totuși, destule fireți neconcordante între Călinescu și Lovinescu. S-a spus, chiar, că G. Călinescu neagă ceea ce E. Lovinescu afirmă sau invers, ceea ce este, desigur, o exagerare. Discordanțele totuși există, fapt de-altminteri normal. E de-ajuns să comparăm optica lui Lovinescu asupra lui Caragiale sau Eminescu cu cea a lui Călinescu. Diferența e zdrobitoare. Dar să procedăm altfel, adică să-l judecăm pe Lovinescu pe terenul propriu, epoca contemporană, el nefiind, ca G. Călinescu, un istoric literar „total“. Chiar aici sînt neconcordanțe, normale : imaginile lui Brăescu, Aderca, Cezar Petrescu etc., sînt altfel la Călinescu. A. Toma, prezent la Lovinescu, la Călinescu nu se află decît la bibliografie, deși, cum știm, luase locul lui Arghezi în ierarhia artistică oficială. Uneori se întîlnesc amîndoi în erori, ca în cazul exagerării valorii lui Camil Baltazar. Lucru iarăși explicabil.

De ce nu sînt de acord cu identificarea lui Călinescu cu Lovinescu ? Cum nu sînt de acord nici cu exagerarea concordanțelor cu N. Iorga pentru epocile vechi. Detractorii, de care Călinescu n-a dus lipsă, nici în viață nici postum, au afirmat că, în fond, de ce să se exagereze meritele „Istoriei“ cînd pentru primele secole de literatură română are ca model pe Iorga iar pentru secolul nostru pe Lovinescu ? Istoria sa ar fi, cu alte cuvinte, un fel de adițiune, numai stilistic diferită de ale celor doi și nimic mai mult. Dar numai dacă procedăm cu rea credință sau folosind ca argument ignoranța (cum se întîmplă, din nefericire, în volumul „Între Aristarc și Bietul Ioanide“) putem judeca astfel. Altfel lucrurile sînt cum nu se poate mai clare : „Istoria“... lui Călinescu este o sinteză personală, superioară tuturor celor anterioare, asupra literaturii române de la origini pînă în prezent. Spunînd aceasta nu minimalizăm cu nimic excelentele și absolut indispensabilele cărți ale lui N. Iorga sau E. Lovinescu, și ele monumente de spiritualitate românească. Să dăm, totuși, Cezarului ce este al său. N. Iorga este specializat în secolele trecute, E. Lovinescu în cel actual. Pe de altă parte, primul este excesiv cantonat în direcția tradiționalistă a culturii române, respingînd vehement modernismul și comițînd injustiții grave privitoare la unii contemporani, celălalt este nu numai ca critic literar (vezi „Istoria civilizației române moderne“) foarte legat de noua direcție și reflexele ideologice se convertesc uneori inerent în criterii de valorificare estetică. De aceea, se resimțea, ca o necesitate, ivirea unui spirit detașat, mai obiectiv, care să vadă de sus, pe deasupra oricăror apriorisme extraliterare, istoria literelor românești. Nimeni nu se mai îndoiește astăzi, cred, că acest spirit sintetizator, superior, este G. Călinescu prin cartea pe care o avem reeditată integral.

M. UNGHEANU : Subiectivismul este inerent oricărui gest critic. Este o cauză care nu rezistă. După cum nu rezistă nici încercarea de a-l vasaliza pe Călinescu lui Lovinescu. Acolo unde Lovinescu a contestat, de cele mai multe ori Călinescu a făcut afirmația inversă. Un exemplu e **Patima roșie,** unde textul lui Călinescu din istorie respinge practic criticile lui Lovinescu. Originalitatea cărții iese în evidență cu ușurință la asemenea sondaje. Dar foarte prețioasă mi se pare pentru discutarea cărții direcția pe care ne-o propune Pompiliu Marcea vorbind despre ediția a II-a a istoriei literare călinesciene. G. Călinescu și-a revizuit marea sa lucrare istoriografică în timpul în care făcea furori optica proletcultistă. S-a reflectat ea în această carte ? Maiorescu, se știe, era contestat. Capitolul despre Maiorescu este cel vechi, fără influențe de ocazie. Octavian Goga a fost multă vreme un indezirabil în cîmpul literaturii române. Nici acest capitol n-a fost modificat în vreun fel. E cel vechi. Arghezi a fost trecut pe sub furcile caudine chiar cînd G. Călinescu pregătea această a doua ediție, dar capitolul nu vădește schimbări. Lucian Blaga sau Mircea Eliade, etichetați atunci de negativi, se află la locul lor în istoria lui literară, fără vreun împrumut de etichete și de perspectivă. C. Stere, nici astăzi introdus în circulație temeinic, dacă excepțăm această a doua ediție, n-a fost scos de G. Călinescu din istoria sa literară. Confruntarea cărții cu optica și scara de valori a proletcultului dovedește că, oricît de corozivă a fost epoca, ea n-a putut modifica opera lui G. Călinescu. Critica care destituise pe G. Călinescu și istoria lui literară punea mare preț pe scriitorii socialiști. Toți au rămas la vechile dimensiuni și fără vreun spor de interpretare, ca niște scriitori minori ce erau : C. Mille, Anton Bacalbașa, Traian Demetrescu, Alexandru Vlahuță. Ibrăileanu a fost exaltat o vreme, ceea ce n-a determinat pe Călinescu să-și revizuiască textul privitor la criticul ieșean. Tentativa de a face din G. Călinescu un critic care se revizuiește conformist e contrazisă fără drept de apel de ediția a II-a a istoriei lui literare, G. Călinescu n-a preluat moda revizionistă a altora. Nici în ceea ce privește curentele literare, supuse și ele unei catalogări și ierarhizări noi, după război, G. Călinescu nu s-a revizuit, el vorbind despre sămănătorism sau gîndirea în termenii inițiali, ca și despre poporanism și junimism. Apariția cărții elimină alarmele interesate în jurul răspunderii lui G. Călinescu față de propria lui operă. Osatura cărții e aceeași, cu aceeași verticalitate. Opera este cea cunoscută și reapariția ei înseamnă nu numai justiție pentru mintea genială a criticului ci și o victorie împotriva unei mentalități revolute care a condamnat această carte și astăzi asistă la normalizarea situației : reintrarea istoriei călinesciene în circuitul cultural curent. Un nou concept de lucru al valorificării moștenirii literare poate să se întemeieze pe această carte, respingînd grilele și interdicțiile de tip proletcultist ale anilor cincizeci, care mai funcționează destul de activ în reeditarea literaturii române. Pe ce s-au întemeiat rezervele la a doua ediție ?

ALEXANDRU PIRU : Pe necunoașterea noului text.

POMPILIU MARCEA : Încă din 1968, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atrăgea atenția asupra tendințelor, pe un plan mai larg, de „monopolizare“ a marxismului.

„Sînt unii teoreticieni care își arogă dreptul de a da judecăți definitive, după principiul „le marxisme c'est moi“, Nu, nimeni nu poate să afirme : „marxismul sînt eu“. Marxism-leninismul nu este proprietatea nimănui... Mai mult ca oricînd, omenirea are nevoie de gîndire creatoare, de oameni care să judece, să reflecteze, să-și exprime părerea despre noile procese sociale. Fără îndoială, nu toți vor fi la înălțime, nu toți vor formula cele mai juste puncte de vedere. Dar numai din confruntarea ideilor se poate cristaliza adevărul, se poate asigura mersul înainte...“ **(România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste“,** vol. 3, București, Ed. politică. 1969, p. 486—487). Asemenea „proprietari“ ai marxismului, care au expropriat literatura română de marile valori, de multe ori în propriul beneficiu, n-au dispărut. Ei sînt cauza atîtor regretabile, și greu de justificat în posteritate, rămîneri în urmă în domeniul valorificării moștenirii literare. Ei au tergiversat, peste un deceniu și jumătate, apariția „Istoriei“ lui Călinescu, au contestat legitimitatea apariției și exemplaritatea volumului „Opere IX“ de Eminescu. Subestimăm, cred, recidivele proletcultului.

La Muzeul de literatură, mi-am îngăduit să dezvolt, mai amănunțit, această stare de lucruri, ce trebuie depășită dacă vrem să continuăm tradiția predecesorilor și să fim utili prezentului și celor ce vin după noi. Așa cum avem „Istoria“ lui Călinescu, grație, neîndoielnic și dîrzeniei de neclintit a lui Al. Piru. Ca și la „Opere IX“, grație lui Al. Oprea. Se poate deci. Principalul e să nu dezarmăm, să nu obosim, să nu subapreciem reflexele sociologismului vulgar. Faptul afirmat aci de profesorul Piru, că noua „istorie“ a apărut în urma indicațiilor personale ale președintelui țării, este nu numai reconfortant, ci impune numeroase și nobile îndatoriri tuturor celor cărora cauza culturii române le stă „la inimă“.

ALEXANDRU PIRU : Sînt autori valoroși și importanți care nu sînt editați cu opera lor principală — așa s-a încercat și în cazul lui Călinescu, vezi „Ulysse“, de pildă. De prisos a spune că G. Călinescu nu a scris ca Joyce și nu ar fi publicat un Ulysse. În cazul lui Iorga se publică o mulțime de opere ale sale minore, dar se ocolește **Istoria românilor** în 10 volume. Nu am ajuns să publicăm nici **Istoria românilor** a lui Xenopol, nici o carte de mare importanță, cu o carieră extraordinară, ca **Principiile fundamentale ale istoriei.** În primul rînd, în valorificarea moștenirii culturale și literare, trebuie să luăm operele fundamentale ale marilor autori și numai după aceea pe cele minore, de reactualizat doar după ce se publică opera fundamentală. În cazul lui Călinescu, tot ce a scris el este interesant, dar esențială este **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.**

POMPILIU MARCEA : Este un fapt cu totul ieșit din comun dar de o semnificație extraordinară, „Istoria“ lui Călinescu, carte ce se adresează, evident, în primul rînd specialiștilor, a devenit o carte... populară. Cred că de s-ar fi tras într-o jumătate de milion de exemplare s-ar fi epuizat în cîteva zile. Deși costă 300 de lei. Mi s-a întîmplat ceva absolut incredibil înainte de producerea faptului : oameni din satul natal, plugari de veacuri, mi-au trimis vorbă sau mi-au telefonat să le fac rost de această carte bănuind că trebuie să am „relațiile“ mele. Promiteau un preț dublu că, de, mă costă și pe mine „serviciile“. Nu știau că de-abia am reușit să-mi procur un exemplar. Mulți n-o vor citi, desigur, (ei poate se vor uita la poze și se vor mira cum arătau oamenii de altă dată) dar au copii, rude etc., cărora le trebuie. Cartea a devenit un veritabil mit intelectual.

atelier literar

poșta redacției

PACO RUBAN : Auspicii bune, în pagini încă timide, reținute, dar pline de promisiuni : „Inceput", „Zoo", „Familia", „Monolog", poate și „Mi-e sufletul" (încă nefinisată). Comunicați-ne semnătura dv. definitivă.

ROXANA BALTAC : Sînt într-adevăr infantile paginile trimise și n-au, din păcate, aproape nimic de-a face cu poezia. Sînt paginile cuiva care a scris mai mult decît a citit, care s-a apucat de scris înainte de a ști prea bine ce înseamnă acest lucru, care-și risipește cei mai buni ani de studiu și acumulare într-o joacă superficială „de-a poezia", în loc să-și concentreze interesul și eforturile în asimilarea unei culturi solide, multilaterale, în sensul formării sale ca intelectual și ca om.

E. BLAJ : Cîteva pagini mai înfiripate (ca „Michelangelo", „Timpul"), altele, încă nelimpezite, insuficient curățate de zgură („Timpul ca o haită", „Vînătorul barbar" și, mai cu seamă, „O altă cursă" o idee interesantă slujită cu mijloace cam prozaice și discursive).

CATINA : Textul are unele contingențe cu poezia dar încă nu ne putem pronunța. Dacă e un mesaj cu „apropo", trebuie să recunoaștem că n-am identificat nici expeditorul, nici eventualele aluzii.

GEORGETA LAZĂR : Compuneri în general livrești, artificioase (... și cu multe „dificultăți" de ortografie !...). Nu lipsesc însă unele semne care ar putea implica și niște aptitudini lirice („Haiku" I). Ar trebui să mai vedem și alte manuscrise.

EUGEN DRAGOMIR : Cît timp veți continua să scrieți **„deșii** sînt încă tînăr", **„s-au** mai bine zis", **„mulțuminduvă"**, etc., etc., sînt puține șanse să vă apropiați vreodată de ceea ce se numește creație literară.

IULIAN TÎRZIU : Lucruri de început, încă șovăitoare, nu lipsite de stîngăcii, dar purtînd, pare-se, semne de înzestrări lirice („Singele", „Tăcere", „Cumpăna"). Să vedem, în continuare.

J. M. VADISLAV : În legătură cu „Alegerea modelului", nu vă putem spune nimic în plus (sau în minus) față de răspunsul anterior. Se repetă exact neajunsurile, metehnele, relele deprinderi, pe care le semnalăm de mai multă vreme, fără nici un efect. Se pare că e o convorbire care nu folosește nici uneia din părți (dacă nu chiar un „dialog între surzi"...). În ultimul plic, „Noiembrie" și „Petulia" repetă din nou aceleași și aceleași insuficiențe și erori (dealtfel, despre „Petulia" am discutat, probabil, mai pe larg, cînd ne-ați trimis-o prima oară...).

NICOLAE ALEXANDRU : Pare să fie ceva, dar ne-ați trimis prea puțin, ca să putem trage o concluzie.

V. ADDEL : „Vîntul seamănă", „Geometrii banale", „Mă strigă cineva" — cîteva lucruri care marchează un demers mai hotărît și mai inspirat către consistență și vibrație.

M. R. 82 : Multe pagini frumoase, dar și mai multe sub semnul destrămării sensurilor, al alienării mai mult sau mai puțin afectate, artificiale, umbre grele, nichitiste, spre o fază manieristă, biiguitoare... O „boală apăsătoare", cum ziceți, de care trebuie să vă vindecați neapărat, oricită „lene" v-ar sta în cale... V-am recunoscut mai bine în (folosim numerotarea din sumar) : 5, 6, 7, 11, 15, 16 („Șaptesprezece") și 10, 8, 7, 4, 3 („Treisprezece").

F. S. : Cîteva pagini frumoase („Risipa aceasta", „N-am vreme de frică", „Nu mai e timp", „Cu liniștea", „Oricît te-aș căuta"), însoțite de o imagine, dar fără plic și scrisoare, au ajuns (întîmplător ?) pînă la noi. Poate ne veți lămuri.

V. IONESCU : Rezultatele îndelungatei pauze par a fi o anume scădere de substanță, o anume scădere a tensiunii lirice. Doar cîteva pagini mai amintesc cumva de cele mai bune realizări anterioare : „Avalanșa de aer", „Etajera", poate și „Migrația spre moarte", „Jocul de-a îngerul".

C. Vieru, Ema Vinski (ceva în „Vis", „O lacrimă", „Alfabet", „Inimă") **Constantin Dascălu, Vasile Dumitru, Traian Dragoșin, Marinel Dan Căpraru, Petre Pîrvulescu, M. Ciucur-Botoșani, Petre Soporan, Radu Florescu, E. Chelaru, Em. Petrescu** (ceva, în „Uniți") : Nimic nou !

George Constantin, Nicoliță Paul, Nelu Sîrb, I. D. Obleja, V.A.H. Lavrys, Ionel Bucium, Gheorghe Stănescu, CM. CN., I.I.-Medianu, Paulina Drăghici, Nucu Dumitrian (ceva, în „Cine sau ce ?"), **M. Mihai :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cercul

Pacea e din alb de muguri,
Nou-născuți ca-ntîia oară,
Cînd cîntă cerul ca o privighetoare
Și noaptea îngenunchează la tîmpla luminii.
Am dreptul de a desena la infinit
Cercul meu în nisip,
Fără ca nimeni să-l încalce,
Am dreptul de a pune pasul pe Lună,
De a înscrie hieroglife pe Marte,
Fără ca urmașul legionarului roman
Să intre în cercul meu magic
În care, desigur, se va naște o stea.

MIHAELA COSMETTO

Liniște

E liniște în auzul meu de pot să te aud cum mă iubești
imi spui sentimentele tale precum le-ai visa
oare îmi cheltuiești iubirea cînd te plimbi prin piața publică ?
e liniște în auzul meu și nu mă satur ascultîndu-ți iubirea
chiar dacă o noapte se amestecă cu trădările tale ciudate
și nu-mi lasă visul să mă învăluie pe de-a-ntregul

VULEC RAMIDIS

E o lumină acum...

Obișnuia să treacă
un bărbat pe aici...
Era unul singur
ce trecea pe sub frunze.

Obișnuia să cînte
o pasăre aici...
O preaumilă pasăre
cu aripi cenușii.

Obișnuia să lîncezească
o liniște aici...
Nestăpînită,
cu gust de cimbru.

E o lumină acum,
răsucită în jurul
umerilor și gîtului,
uitată în mentă amară...

ELEONORA BURLACU

Obsesie

Cădea o ploaie caldă cînd am venit pe lume,
natura era blîndă și verdele suprem
Mi-au dăruit părinții primăvăratec nume
cu litere împare, ca un subtil blestem.

Imparul mă urmează de-atunci pe drumul vieții,
obsesie prezentă la fiecare pas.
Pe casa mea de vise s-au năruit pereții,
în zborul frînt de aripi împară am rămas.

Sub streașina iubirii a poposit o clipă
o pasăre mihnită ca un regret postum.
Era frumoasă, Doamne, cu-o rană sub aripă,
eu am tămăduit-o, ea a plecat la drum.

La ușa dinspre lume mai vine ca să bată
tristețea mea împară și vîntul citeodată...

LILIANA GEORGESCU

Cîntec de leagăn

Melancolie — adînc hamac
Melancolie cît un veac

Noroi suav, vînăt alean
S-adorm adînc de tot în lan
Melancolie, briu de fier
Strigoi cu dinții de oțel

Afund să lunec pe pămînt —
Război cu gemenii nicicînd

Să fug etern, etern să fug
La zarea zorilor pe rug

Melancolie, ham de piatră
Descovoiat, descins vreodată ?

ELENA RADU

Desene de Liliana Niculescu

În septembrie

În septembrie
frunzele mi-au ghicit
gîndurile
și au îngălbenit
s-au lăsat cuprinse
de moarte
s-au lăsat izbite
de vînt
s-au măcinat
în cenușă
fremătătoare
cu aripi
așezîndu-se pe buzele tuturor
strigînd
adevărul...

VICTORIA MILESCU

Un prieten al lui Eminescu

Urmare din pag. 1

veacul al XIX-lea. Ei au fost, cum am mai spus și altădată, mai puțin scriitori, „artiști", și de aceea au cam fost trecuți cu vederea în istoriile literare (și chiar în celelalte feluri de istorii), dar nu este mai puțin adevărat că activitatea lor pe tărîmul militant precum și scrisul ce ni l-au lăsat de moștenire, merită o **pagină** în istoria culturii noastre care rămîne încă de scris. Eforturile mai vechi și mai noi ale unor Netea, Corneliu Albu, Chindriș și atîția alții încă n-au **capacitat**, precum se cuvine integrarea intelectualilor ardeleni ai secolului XIX în istoria mare a culturii românești.

Teofil Frîncu s-a născut în satul Benic din județul Alba în anul 1844. Tatăl lui, combatant în oastea lui Avram Iancu, plătește cu jertfa supremă întru idealul eliberării naționale. Cu mari greutăți, Frîncu urmează școlile vremii, ajungînd să termine la Cluj facultatea juridică. După cîteva experiențe de practician avocațial la Aiud, Hațeg și Deva, după alte experiențe în domeniul publicisticii, și unele și altele nelipsite de acuzațiile regimului dualist, Frîncu trece în țară unde va lucra la ziarul **Românul** și ca funcționar în Ministerul de Instrucție și Culte. Aici, la București, se întîlnește și se împrietenește cu Eminescu. „Eu eram liberal iar el era conservator, așa că ne băteam în capete și ne combăteam, iar seara împreună cinam discutînd cu aprindere în camaraderească atmosferă a „Congresului" din cafeneaua Labeș, despre locurile de acasă, despre frații de peste munți și mai ales despre libertatea și unitatea neamului". Alături de Eminescu și alții, Frîncu se numără printre membrii fondatori ai societății „Carpați" în cadrul căreia a jucat un rol de mare importanță. Societatea avea în programul ei, pe lîngă obiectivele de ordin cultural și principiul grupării „forțelor poporului român în vederea eliberării provinciilor românești și a unirii lor cu România" și era sprijinită, în secret, de liberali (Rosetti, I.C. Brătianu ș.a.).

Cît privește activitatea lui de funcționar la Minister, grăitoare sînt cuvintele lui Sextil Pușcariu din volumul memorialistic **Călare pe două veacuri :** «Era tipul funcționarului conștiincios, venit din Ardeal, ordonat și aducînd cu el, pe lîngă respectul legii, inima caldă pentru Transilvania. (...) Iubea fanatic „ardelenismele" graiului său natal și era mîndru de „rotacismul" păstrat în Munții Apuseni, pe care îl considera de o rămășiță dacică. (...) Rău îmbrăcat, cam bădărănos în purtări, cu barba neîngrijită și netunsă și cu părul vîlvoi, plăcîndu-i băuturica, el trecea de om „original", de care bucureștenii vorbeau cu un zîmbet pe buze. (...) Cinstit din convingere, el nu suferea în jurul său funcționari care găseau totdeauna mijlocul de a face favor superiorilor lor, încît adesea ministrul însuși, cînd voia să scape de un solicitant prea îndrăznet, îi zicea „Ți-aș face bucuros, dar mi-e frică de Frîncu".»

Cu un asemenea om nu-i displăcea să stea de vorbă, și să cînte împreună doine din Ardeal, Eminescu !

Dar și Nicolae Iorga are cuvinte elogioase despre Teofil Frîncu (acesta dealtfel îi remarcase **Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea) :** „Cînd vorbea cu acești speculatori ai unei patrii de care-i leagă numai interesul, ochii moțului, ochii albaștri, mărunți, scăpărau răutăcios, și fața-i căpăta o înfățișare crudă. Cînd însă se convingea că înaintea lui are un om de ispravă, care crede în legea lui națională, altă lumină-i venea în priviri și, în graiul lui apăsat, stătea bucuros de vorbă despre ce-i era mai la inimă, despre idealul pentru care de două ori acei munți ai viteiei s-au încruntat de singelejertfei și al răzbunării."

Am dat mai multe ilustrații pentru a întregi potretul lui Teofil Frîncu tocmai pentru că el este ca și necunoscut generațiilor de astăzi. Cît privește partea de operă antologată în acest volum al Luanei Popa și care cuprinde selecții din cele două cicluri **„Preumblări în București"** și **„Amintiri din Ardeal"**, precum și alte cîteva scrieri și o parte din scrisorile inedite adresate publicistului Aurel Mureșanu, lăsăm pe cititor să trăiască surpriza întreagă.

REMEMORĂRI

Dincolo de balcon

În adolescență locuiam vizavi de cimitirul cartierului; cîteva hectare de teren cu cruci de beton și de lemn răsărind alături de vișini, de meri și de liliecii timpurii care aromeau aerul cu parfumul lor suav.

De cum zbucnea primăvara și pînă toamna tîrziu cînd începeau să îngălbenească frunzele sunînd metalic în vîntul rece, mă furișam în oaza răcoroasă, îmi alegeam un loc ferit unde găsisem o bancă tlancată de o masă scundă, și-mi vedeam de indeletnicirile școlărești.

Tot aici îmi completam **lecturile poetice** din autori morți sau **interziși**, mă lăsam pradă poeziei în liniștea tulburată arare de bocetul îndepărtat al vreunei femei venită să-și strige durerea pentru cei dragi.

Și de cîte ori se arăta vreo procesiune mortuară, mă strecuram în capela cu ziduri reci mirosind a tămîie și-a flori ofilite, retras într-un ungher, ascultînd prohodul dar, mai ales, răspunsurile corului care cînta nevăzut, undeva în balconul capelei.

Răspunsurile corului veneau de departe, limpezi și triumfătoare, răzbătînd estompat, cu sunete catifelate, spre urechile mele.

Multă vreme am cercetat cu privirea balconul de piatră pustiu încercînd să-mi imaginez cum arată cei care cîntă în acel cor enigmatic. Erau, după părerea mea, vreo cinci sau șase femei cu voci de soprane și contra-altiste și trei-patru bărbați cu voci de tenori și bas.

Stăteau probabil așezați dincolo de zidul de piatră ornamentat, nu li se vedeau nici măcar capetele, doar vocile lor melodioase răzbăteau duios amplificate de bolțile înalte.

Într-o zi, alături de mine, un bătrînel cărunt și melancolic, venit să asiste la slujbă mi-a șoptit între două refrene:

— Cîntă ca niște îngeri...

N-am răspuns deși afirmația lui îmi spori curiozitatea. După cîteva clipe, bătrînelul a continuat încurajator:

— Tinere, te rog, urcă pe scărița aceea, du-te pînă sus și vezi cum arată corul. Trebuie că doamnele sînt tinere și frumoase. Am auzit că sînt din corul filarmonicii, voci cultivate, mă înțelegi, și nu se arată lumii ca să nu aibă necazuri. Tinere, tot ce-mi doresc, cînd o fi să mor, să-mi cînte frumoasele astea la căpătîi. Corul ăsta de îngeri...

Bătrînelul cuprins de curiozitate se agita lîngă mine propunîndu-mi să urc în balcon, să privesc și să vin să-i spun cum arată corul acela.

M-am furișat încet pe lîngă pereți profitînd de clipa în care preotul cuvînta obișnuita predică, am ajuns în fața ușii scunde, am împins-o și am început să urc o scară îngustă care suia în spirale strînse spre interior.

Lespezile roase erau nemăturate, presărate cu nenumărate mucuri de țigări și sticluțe de un sfert, goale.

Cu pași ușori, am ajuns în capul scărilor și am aruncat o privire spre interior.

Așezați pe niște butuci de lemn, cu spatele sprijiniți de perete, șapte bătrînei știrbi și fără păr, cu mînecile suflecate, într-un extaz greu de descris își întindeau unul altuia o sticlă de țuică bătrînă mirosind pătrunzător. În jur erau aruncate nenumărate asemenea sticle iar într-un piron solid stăteau atîrnate unele peste altele un set de haine negre și soioase.

Preotul termină predica, unul dintre bătrîni făcu un semn și toți deveniră atenți ascultînd cu încordare. Cînd se stinseră ultimele cuvinte rezonînd sub bolțile vechi, își bombară piepturile uitîndu-se unul la altul și slobozîră un : **„aaamin"** lung și armonios, ca o șoaptă de îngeri prelinsă din văzduh.

Am coborît încet și neobservat de nimeni și bătrînelul m-a întîmpinat nerăbdător cu ochii strălucind de curiozitate :

— Ei, nu-i așa că e un cor de îngeri ?

Am dat din cap a încuviințare și el m-a prins de mînă și m-a întrebat la ureche, cu glas șoptit :

— Spune-mi, sopranele sînt blonde ?

— Blonde am zis, blonde și frumoase ca îngerii, după care am ieșit în aerul curat încărcat de parfum de floare și miros crud de clorofilă.

Mircea Micu

P. S. Din numărul viitor, serialul : „Adio, Europa !".

REPERE

De ce critica?

Am formulat adeseori întrebări cu privire la justificarea textului critic consacrat traducerilor din literatura străină. În decursul timpului ne-am îngăduit a interoga însăși atitudinea critică în general, activitate cu justificări recente, îndeosebi după apariția presei de mare tiraj. Conștiința critică este mai puțin liniștită decît apare în scrisul curent de la noi. Am cutezat mai demult să întrebăm : ce rost are să scrii despre cărți ? Nu fiindcă am deprecia o acțiune pe care noi înșine o practicăm cu oarecare asiduitate. Departe de mine o asemenea obtuzitate. Era vorba mai degrabă de încercarea de a în-temeia propria noastră atitudine, de a discrimina motive mai adînci în fiecare dintre ipostazele scrisului literar. Că am putut atunci să supărăm pe unii dintre confrații noștri atît de împăcați cu soarta lor era firesc, cu toate că ne așteptăm la o mai acută recepție a unor opiniuni ce nu căutau altceva decît lămurirea lucrurilor elementare. Cu atît mai mult însă este justificată întrebarea : la ce bun să scrii despre literatura străină ? Mai ales atunci cînd este vorba despre literaturi asupra cărora informațiile publicului de la noi sînt limitate, și chiar competența criticului este mai degrabă mimată, decît justificată de o intimitate prelungită cu domeniul. Cîți dintre comentatorii de literatură universală de la noi pot să emită opinii îndreptățite cu privire la literatura arabă, la cea chineză, din care a apărut recent o cuprinzătoare antologie de proză, sau chiar la literatura spaniolă, domeniu aparent exclusiv, frecventat numai de specialiști (cărora opiniile lui Călinescu, de pildă, trebuie să li se pară „enorme", dintr-un punct de vedere intrinsec spiritului spaniol). Chiar dacă instrumentul lingvistic ar fi familiar criticului (și cine poate să cunoască toate limbile în canonul acesta Babel planetar ?) rămîn atîtea circumstanțe, atîtea rezonanțe intelectuale, atîtea orizonturi spirituale din care se inspiră o operă literară, încît „speculația" criticului poate să fie totalmente aiurea, salvată doar prin calitatea de joc superior al minții, cum era critica lui Călinescu, deși paginile sale despre Holderlin sînt tot ce poate fi mai stupefiant și mai alăturea de substanța textului, inspirate însă din gustul criticului pentru jocul caracterologic și pentru creația continuă de tipologii, căutîndu-și numai pretexte în opera autorilor și în destinul lor cultural. O activitate de recenzent, mai supusă imanenței istorice și literare, avînd adeseori de luptat cu aceeași necunoaștere a materiei, poate să fie de ajutor cititorului de literatură curentă prin interogațiile pe care le formulează asupra operei și prin sincera receptare a universurilor greu de însușit de către sensibilitatea curentă. Prejudecata culturală este desigur foarte subtil altoită în constituția noastră. Îmi amintesc de reacția unui profesor la Universitatea din Madras, mirat ca de o erezie incredibilă de faptul că-l întrebasem asupra valorii literare a unei vechi epopei tamile. Ce poate să însemne frumos, atunci cînd nu-i găsești un înțeles care transcende omul ? Ce e asta literatură, dacă nu află din ea ceva esențial despre om, despre viața și despre lucrurile sale ? Dădea omul din umeri cu o mare mirare. Iar un profesor sinolog într-o universitate americană, care ținea un curs despre opera chineză tradițională și mă primise auditor își începea lecțiile cu demonstrații de scrimă. Există însă balet mai subtil, expresie mai esențială a spiritului chinez decît scrima ? Probabil că profesorul Chang avea dreptate. Cîte ar trebui să știi pentru ca să scrii despre operele unei literaturi ? Poți vorbi despre taoism, inspirîndu-te din traduceri pe care le refacem în fiecare generație ? Nu trebuie oare să înveți „idiomul" unui autor chiar dacă ești nativ în limba lui ? Ce poate în aceste condiții să facă bietul critic de literatură străină ? Eventual să încerce viabilitatea operelor în spațiul românesc și îndreptățirea lor față de sensibilitatea noastră, tratîndu-le fără prejudecăți și fără complexe, ca și cum ar aparține dintotdeauna lumii de aici, în ceea ce are mai general natura umană. Poți să fi caraghios într-o asemenea împrejurare, strivit sub măreția unei opere străine, prin incomprehensiune, dar această atitudine este oricum mai demnă decît trufia unei necunoașteri mascate prin adeziune fără discernămînt.

Aurel-Dragoș Munteanu

LIRICĂ BULGARĂ CONTEMPORANĂ

LIUBOMIR LEVCEV

Visurile tale și cu

Te implor
Încetează să mă mai visezi !
Vrei oare să mă convingi
Că sînt
Cavalerul,
Moartea
Și Diavolul
În același timp ? —

Spui că goneam pe nisipuri,
Că eram trist,
Că rideam mult.
Că luam brațe de flori
Și le ofeream peștilor...
(Doamne,
Ce timpenii !)
Chiar în clipa în care,
Întorcîndu-mă de la slujbă, unde fusesem de gardă,

Încercam să-mi amintesc
Dacă stinsesem lumina...
I-aș fi spus prințesei :
— Nu-ți fie frică —
O piatră s-a desprins din avalanșă !
Și ea s-ar fi înfofolit în șai
Și-ar fi început să m-asculte...

Chiar în clipa în care
Verificam
Dacă sînt scrisori la cutie,
Acolo unde găsisem deunăzi un pieptene frînt...

Ducesa mi-ar fi spus :
— Totuși cineva trebuie să fi trecut pe-aici
Cineva trebuie să fi rostogolit acea piatră.
I-aș fi sărutat piciorul
Și-agale aș fi glumit :

— Poate că a fost doar trecerea cauzei
pentru care
țărîmul nostru s-a turtit.
Munții se prăbușesc în hăuri,
Fluviile umplu oceanele,
Și aerul, hulpav te soarbe
Și te șterg,
Nu mai exiști.

Patul încă îți mai îmbrățișează căldura —
veșmînt sfîșiat de fugar
Dar tu, tu ești salvată pe veci.
Probabil acum cobori
de-a lungul amintirii
spre adîncuri.
Plîngi.
Și-nchizătoarea Fulger a fustei ți-e ruptă.
Și vocea ți s-a sfărîmat.
Aud :
Adio,
Dragul meu,
Adio !
Adio, iubitul meu !
Îți doresc mult bine
Și poate un strop din suferința mea.

Capriciu nr. 2

La dracu !
Așa-i de veselă lumea asta,
așa de amabilă.
Că-ncepe să-mi amintească
De casa unui spînzurat !
Și rid !
Hoinăresc pe străzi
Cu un prieten
Care
Închipuie un joc șiret
Să privești mai întîi fața femeilor
Și să ghicești apoi cum le e linia piciorului.
Și rid !
Fiecare joacă pentru sine.
Și rid...
Dar ce chef am să vorbesc de fringhie !
Oh ! ce chef am să vorbesc de fringhie !

Deznodămînt

Te dezbraci ca la doctor.
Gîndul ăsta mi se fringe în suflet,
Și deodată, totul devine fragil.
Vaza se schimbă-n eprubetă
Și floarea în straniu bacil.
Iar tu, tu rizi de mine.
— Hai, vino !
Întreabă-mă ce simt,
De ce sufăr
Și unde mă doare.
Sau, mai bine, întreabă-mă ce vrei tu.
Atîta doar, să nu te prefaci...
Atunci, mă aplec, și, mașinal
— Respiră ! —
șoptesc.

În românește de Daniel Nicolescu

REVISTA STRĂINĂ

● **PUBLICAREA** unui nou roman al lui John Irwing, **Hotelul New Hampshire,** prilejuiește discuții în continuare. Cu toate că critica este de acord că **succesul acestei ultime cărți nu egalează** marea performanță anterioară a romancierului, este evidențiată, totuși, voința sa de construcție și de autodepășire. Probabil că circumstanțele defavorizează „Hotelul", cu atît mai mult cu cît după cartea sa de mare succes „Lumea văzută de Garp" se toarnă un film înconjurat de o mare publicitate. Criticul Scot Haller scrie : „Garp a reușit să fie deodată revoluționar și conformist, nihilist și echilibrant". Cum o fi **Hotelul New Hampshire** ?

● **EXISTĂ,** la ora actuală, în critica de artă occidentală, un ton vehement referitor la școala new-york-eză de pictură, considerată pînă de curînd a deține supremația în ceea ce privește personalitățile dreatoare și afluența stilurilor în ultimele cîteva decenii. Critica remarcă îndeosebi contribuția unor artiști inspirați din tradițiile europene, cum ar fi Rainer Fetting, un artist tînăr, apreciat că reprezintă o resurecție a expresionismului, împins însă mult mai departe în ceea ce privește forța de atracție. De asemenea, este celebrat Francesco Clemente, un italian care trăiește în India și se inspiră din tradițiile artistice tamile, iar Sandro Chia, a cărui lucrare „Băiatul foarte curajos" este o adevărată capodoperă, pare un fel de futurist contemporan, inspirat din civilizația și șocul emoțional al universului material și social în care trăim.

● **DONALD BARTHELME,** cunoscutul scriitor american, a publicat de curînd, o carte de proză scurtă intitulată „60 de povestiri". Carey Horvitz scrie în **Saturday Review :** „Este un timp pentru reflecție, acela care se găsește în acest volum, adică începutul unei noi perioade de creație. Va fi interesant să vedem ceea ce Barthelme, un important cronicar al vieții noastre, va face din toate elementele pe care le reflectă povestirile sale de azi". Precum se vede, critica așteaptă totuși o construcție romanescă pe baza materialului din aceste povestiri.

A APĂRUT :

«REALITATEA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ ILUSTRATĂ»

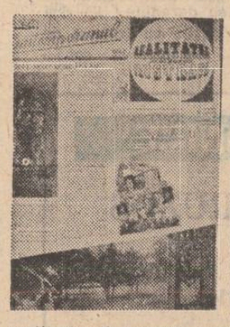

Supliment al revistei „Contemporanul" : un an literar și artistic reflectat în imagini dorite a fi semnificative pentru a se constitui, cum o spune și titlul suplimentului, într-o **realitate ilustrată.** Mărturii de suflet și artă ale anului 1982. O imagine caleidoscopică, în 16 pagini mari, bogat ilustrate, a succeselor anului 1982 în domeniul teatrului, componisticii și spectacolului muzical, artelor plastice, filmului, artei scriitoricești, muzicii ușoare. Meridiane culturale : interviuri, comentarii și imagini despre evenimentele artistice ale anului internațional. Manuscrise inedite de Zaharia Stancu, Marin Preda, Șt. Aug. Doinaș, Marin Sorescu, Ion Horea. Reproduceri după opere de artă de Brâncuși, Rafael, Vermeer, Ion Jalea, Corneliu Baba, Sabin Bălașa, Iulia Hălăucescu, Vasile Grigore, Zamfir Dumitrescu, Feszt Laszlo, Nicolae Hilohi, Iorgos Iliopolos, Hundertwasser. Mari dramaturgi, în viziunea unor reputați regizori, în interpretări artistice memorabile. O șansă pentru cinematografie : marea noastră școală de actorie. Divertisment, sport. Agenții de presă' — ziare, reviste. „Porțile muzeului imaginar". Corespondențe ilustrate din străinătate. Pe scurt : principale evenimente ale creației românești internaționale dintr-un an, starea de cultură la „orizontul '82" și realitatea ei ilustrată. Un document cultural de largă adresă destinat tuturor categoriilor de cititori.

„Imn pămîntului românesc"

În întîmpinarea Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român și a celei de a 35-a aniversări a proclamării Republicii, Comitetul de cultură și educație socialistă al municipiului București va organiza în perioada 1—10 decembrie a.c. ample acțiuni politico-educative și cultural-artistice reunite sub genericul „Imn pămîntului românesc".

În contextul acestor manifestări din cadrul actualei ediții a Festivalului național „Cîntarea României", municipiul București va găzdui între 5—10 decembrie și concursul interjudețean de poezie patriotică și revoluționară „Imn pămîntului românesc".

În concurs pot participa membri ai cenacluri lor și cercurilor literare din întreprinderi, școli și facultăți, unități militare și așezăminte culturale. Comitetele județene de cultură și educație socialistă sînt rugate să selecteze lucrările propuse și să asigure ca fiecare concurent să trimită, pînă la data de 1 decembrie, la concurs maxim 8 poezii.

Juriul, format din personalități ale vieții noastre literare, va acorda următoarele premii :

— **Premiul I — obiecte în valoare de 1 000 lei.**
— **Premiul II — obiecte în valoare de 800 lei.**
— **Premiul III — obiecte în valoare de 500 lei.**
— **Premiul special al revistei „România literară".**
— **Premiul special al ziarului „Informația Bucureștiului".**
— **Premiul special al revistei „Săptămîna".**

Lucrările vor fi expediate pe adresa : Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al municipiului București, Piața Cosmonauților nr. 7, sector 1, pînă la data de 1 decembrie.

Între 5—10 decembrie a.c. laureații primei ediții a concursului „Imn pămîntului românesc" vor fi invitați la București la festivitatea de premiere și la recitaluri de poezie.

Informații suplimentare la telefon 59 51 85 — Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al municipiului București.

mapamond

ROMANUL EMIGRAŢIEI

Iteratura turcă din ultimul deceniu este literatura marilor neliniști sociale; trăiri febrile și dramatice crescute din confruntarea aspră cu dificultoase probleme existențiale. Una dintre temele cu rezonanțe majore în această perioadă, spre care converg masiv preocupările creatorilor este aceea a emigrării în țările din vestul Europei ; vicisitudinile de acomodare în noile condiții de viață, înjosirea demnității umane, problemele de conștiință, nostalgia patriei îndepărtate etc. — iată materia din care se constituie frecvent epica celor mai multe romane elaborate în acest răstimp.

Foarte puținele proze consacrate înainte de 1970 acestui amplu fenomen social — aproape două milioane de turci imigrează în străinătate — prefigurau într-adevăr, dincolo de imperfecțiunile începutului, o bogată și autentică sursă de inspirație. Scriitorii Tarik Dursun, Gülten Dayoglu, Abbas Sayar, Bekir Yildiz, Dal Güney, Yüksel Pazarkaya, Necati Tosuner, Ustün Nevzat, Adalet Agaoglu, Fakir Baykurt și încă mulți alții sînt cei dintîi care abordează în romanele lor lumea emigrantului turc surprins în peisajul unor conflicte sociale luminate din interior de o conștiință tragică. Se încerca astfel, în mare măsură se și izbutea, intensificarea mai vechiului proces de emancipare a prozei de largă respirație dintr-un perimetru inițial doar tematic, apoi și metodologic, precumpănitor și constrîngător tradiționalist, altfel spus, integrarea literaturii turce și în spațiul spiritualității europene. Cea mai mare parte dintre ei au trăit și continuă să trăiască nemijlocit experiențele revelatoare ale celor plecați la muncă în străinătate. Numărul emigranților, al celor care încearcă să se insinueze în modul de viață occidental, creștea însă vertiginos, experiența de creație și responsabilitatea scriitorilor prinzînd contururi tot mai ferme. Romanul înstrăinatului, drama celor aflați „la bunul plac al negustorilor de oameni" capătă astfel, treptat, personalitate, provoca stupefacție, dezaprobare, revoltă, imprimîndu-și dreptul la existență în cetatea literelor.

Nesiguranța zilei de mîine, viața trudnică, tristețea grea și impovărătoare a sărăciei îi obligă să apuce drumul pribegiei printre străini, ispitiți de mirajul unei pretinse bunăstări generale ce ar domni în marile societăți capitaliste. Destinul imigrantului turc, aruncat în virtejul amețitor al marilor întreprinderi industriale, abordat, de pildă, în romanul lui Dal Güney, **E — 5** (Istanbul, 1979). Prin tribulațiile lui Selim, personajul principal al romanului, Dal Güney divulgă muncile abrutizante la care sînt supuși străinii. Sincer revoltat de chinurile provocate de eforturile epuizante și promiscuitatea în care trăiesc, romancierul povestește unele întîmplări aparent mărunte, ce întrunesc proporții de simbol ; imaginile de viață înfățișate în acest roman configurat pe faptul divers sînt pe drept cuvînt zguduitoare. Selim nu se poate adapta noului mediu, munca lui nu se aseamănă cîtuși de puțin cu cea de acasă : adesea este umilit, rușinat la gîndul că și-a părăsit casa, familia, țara. Viața eroului împlinește semnificația unei drame profunde ce reverberează puternic în straturile conștiinței și ale emoționalității. Revolta lui Selim este declanșată de discriminarea operată ostentativ între străini și localnici : „Pretutindeni, unde munca este extrem de grea, lucrează numai muncitorul străin. Localnicii își termină lucrul foarte repede, nu se obosesc prea tare, efortul depus de ei se aseamănă cu desfacerea capacelor de la cutiile de bere".

Același cadru tematic este ilustrat și de prozatorul Yüksel Pazarkaya, **Autorizația de rămînere** (Oturma Izni, Istanbul, 1977). Chiar dacă, de astă dată, episodica este mai bogată, autorul stăruind în primul rînd asupra spaimei muncitorului străin de a nu fi concediat ori să-și schimbe locul de muncă. Yuksel Pazarkaya explorează conceptual și afectiv, evident, la modul erotic, cu riguroase determinări sociale, însuși procesul de înstrăinare a imigranților turci. Ajunși printre străini, aceștia nu-și mai pun problema concedierii, ci a expulzării necondiționate în caz că nu li se va acorda „autorizația de rămînere". Personajele romanului, imigranții, aleargă după un loc de muncă prin mai multe țări occidentale, fiind în stare să-și vîndă forța de muncă pe nimic ; insistența lor este zadarnică, întrucît rămîn aceiași fugari alungați de pretutindeni fără drept de a vorbi, de a se plînge, de a se îmbolnăvi ori de a se distra. Secvențele de viață, impresionante, încheagă o lume a prigoanei, a rătăcirilor din loc în loc, lume hrănită cu resturi, cu aminări și cu promisiuni deșarte.

Marcel Olinescu : „Neutronul amenință pacea lumii"

De un tragism elevat sînt și realitățile descrise de Akceam Dursun, **Negrii Germaniei (Almanya'nin Zencileri**, Istanbul, 1978), în care adevărul se împletește cu minciuna și exploatarea cu dezrădăcinarea, dramele înstrăinării căpătînd tentele întunecate ale unui bestiariu sufocant : „Europa stă cu brațele deschise, gata oricînd să primească noi sclavi — scrie în romanul său autorul, — noi Kunta Kinte prinși nu cu arcanul, ci cu niște hîrtii ce se numesc pașapoarte. Europa însă nu poate oferi împlinirea idealurilor general umane, nu poate satisface necesități materiale care să echivaleze cu libertatea acestor sclavi".

O ipostază sugestivă a dezumanizării uvrierului imigrant, considerat dintr-un unghi schimbat, este aceea a țăranului anatolian din **Piinea germană** (Yildiz Bekir, **Alman Ekmegi**, Istanbul, 1975). Situațiile conflictuale sînt accentuate de habitudini ancestrale care îngreunează plierea pe noile reliefuri existențiale. Plasat în ambianța măcinătoare a marilor orașe occidentale, devine o pradă lesnicioasă pentru „monștrii" industriei. Scriitorul evocă mediul urban terifiant dominat de mașini automate, benzi rulante, aparate electronice la care trudesc oameni necunoscuți pentru a-și asigura minimum necesar traiului. Personajul ajunge astfel să înțeleagă în curînd că pîinea germană se cîștigă prin umilință, exploatare și discriminare, iar condițiile „jocului" pentru existență devin din ce în ce mai aspre, mai nemiloase.

Soarta zbuciumată apare cu o frecvență de-a dreptul surprinzătoare în universul de imagini contemporane prezentat de Gülten Dayoglu, **Părăsiții (Geride Kalanlar**, Ankara, 1975). Aceeași luptă pentru existență a oamenilor obidiți de sărăcie este proiectată de astă dată nu în lumea celor emigrați, ci în aceea a celor părăsiți, rămași acasă. În desfășurarea narațiunii, destinul zbuciumat al personajelor este regizat de similare coordonate istorice și sociale. Romanul este dominat de individualități feminine — expresiv conturate — tinere neveste condamnate să-și înăbușe dorul după cei plecați în lungile perioade de așteptare. Halime, tînăra „văduvă" rămasă în casa socrilor, este supusă unui tratament sever, umilinței, nu o dată brutal. Viața ei este la fel de aspră ca cea a soțului aflat printre străini. Ea are însă „norocul" să trăiască printre ai săi. Amîndoi evoluează în perspectiva unei inutilități conștientizate, descurajante. Cartea invită în același timp la o meditație — apreciere de ansamblu, la o reconsiderare a obiceiurilor înstăpînite de secole în contextul relațiilor sociale proprii Turciei contemporane. Argumente convingătoare în acest sens aduce și Tarik Dursun, **Bagriyanik Ömer și frumoasa Zeynep (Bagriyanik ile güzel Zeynep**, Istanbul, 1976). Frumoasa Zeynep, eroina romanului, după șapte ani de așteptare, se îndrăgostește de tînărul Aliosman. Lipsită de iubire și poate uitată, Zeynep, o fire sentimentală, gingașă, își cere dreptul la viață, la dragoste, dar pasiunea ei pentru Aliosman o va duce la pieire, amîndoi plătind cu viață încercarea de a trăi și de a iubi, de a învinge acest adevărat rău al veacului : înstrăinarea de țară a celor dragi. Soțiile emigranților suferă, își cer dreptul la viață, dar uneori ajung să nu mai deosebească iubirea de ură. Sînt bolnave, le lipsește curajul de a înfrunta viața aspră și mizeră în care trăiesc, de aceea tac și, pe măsură ce tac, boala le cuprinde și mai mult sufletul, spaima pieirii, a deznădejdii le sfîșie inima.

Emigrantul, înstrăinatul, încearcă zadarnic să se opună alienării, condițiilor vitrege de lucru printr-un efort încă neorganizat, prin strădania de a se acomoda pentru a cîștiga și a se întoarce acasă, în țară. Rămîne însă structural legat de pămîntul unde s-a născut. Umbra șomajului, neliniștea și nesiguranța i-au închircit viața, silindu-l să-și părăsească pămîntul și casa, să pornească aiurea în căutarea unui rost mai bun. Raza de soare pe care o întrezărește în străinătate se dovedește însă iluzorie, adevărata rezolvare aflîndu-se în țara de baștină, în acțiunea unită a celor expropiați.

Prin mijlocirea romanelor consacrate emigrației, literatura turcă depășește limitele unui provincialism adesea stingheritor, avansînd spre universalizarea problematicii și, nu o dată, a metodologiei, a tehnicilor narative. Numeroasele traduceri efectuate în ultimii ani din literatura turcă contemporană în limbile europene de mare circulație sînt ilustrative în acest sens.

Iată numai cîteva dintre fațetele multiple ale problematicii emigrației uvriere, răsfrînte plenar și nuanțat mai ales în proza românească din Turcia ultimului deceniu.

Enver Mamut

Casa Iorga din Vălenii de Munte

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

În vacanțele mele de după 1941, petrecute la Drajna, adeseori coboram de sub piramida verde numită Piscul Domnului pe iarba căreia ne dădeam vara cu săniile, către Vălenii de Munte, și, de fiecare dată, treceam pe lîngă casa lui Nicolae Iorga cu sfiiciunea și fiorul apropierii de un loc bîntuit de stafii. Unele din primele cărți pe care ni le pusese în mînă la vîrsta pubertății, mie și lui Nichita Stănescu, unchiul nostru comun, Nicolae Popișteriu, fratele mamei mele, erau editate la „Datina Românească", tiparnița cărturarului din Vălenii de Munte. Iorga îi explicase cîndva că numele de familie al unchiului meu venea de la Popa Stere, neam de oieri și căciulari sălășluitor prin părțile Brașovului, „rebotezat" în scriptele de stare civilă ale administrației austro-ungare în „Popișteriu". Drept care m-am descoperit neam cu toți Popișterii și Popiștenii din Scheii Brașovului, din Șaptesate și din Hărman. Dar nu despre asta vreau să povestesc aici, și nici despre acel unchi comun mie și lui Nichita Stănescu și căruia, amîndoi, prin împătimita lui drăgoste de carte îi datorăm orientarea noastră spre literatură încă de la cea mai fragedă vîrstă. Ci despre Casa memorială Nicolae Iorga, loc sacru pentru vălenari, și nu numai pentru ei, ceea ce l-a făcut să-și dureze cămin pe acele meleaguri, după un drum „la Iorga" și pe „ereticul" poet Miron Radu Paraschivescu, în casa căruia l-am cunoscut, cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, pe Ioan Alexandru, blond ca un Orfeu transilvan, cu ochi de codană abia scoasă la horă, cu o candoare juvenilă plină de neprihănire, recitînd unul dintre primele sale poeme intitulat... „Lapte".

Casa Iorga, Maiestuos cerdac țărănesc cu doisprezece stîlpi de stejar, cu capiteluri sculptate în melci și frunze de acantă, sprijinind un acoperiș în patru foi repezi, de țiglă, cu lucarne domoale ca niște ochi pușcă de veghe peste anotimpuri, culă străbătută de crăpături cît latul palmei de la sageac pînă în temelii. O fustă de viță sălbatică acoperea în falduri grele, vara verzi, toamna roșii ca văpaia focului, zidurile beciului înalt cît un cat. Ce anume l-a făcut pe Iorga să aleagă, prin 1910, această casă pe atunci deja veche de un veac și mai bine, este lesne de explicat dacă ținem cont de clima blîndă a Vălenilor, de apropierea de București și de frumusețea peisajului de pe Teleajen și Drajna cu văile străjuite de o muntenească replică a blîndelor obcine bucovinene.

În Drajna de Sus era un brutar, Chebale, care își avea cuptorul căptușit cu cărămidă antică scoasă din zidurile castrului roman din localitate, și adeseori, de pîinile lui se imprimau în basorelief siglele legiunii a V-a Macedonica. Acel brutar a adus la casa lui Iorga, vreme de treizeci de ani de-a rîndul, de cîte două ori pe săptămînă, pîini rumene, calde, scoase din cuptorul lui și învelite în ștergare țărănești frecate de piatră într-un iaz al Drajnei. Căuta jimblele cu „a V-a Macedonica", deoarece știa că acestea îi plăceau lui Iorga, și le aseza ca pe niște odoare de preț într-un coș de răchită sidefie.

În timpul bombardamentelor din 1944, al mei s-au refugiat de la Ploiești la Drajna, și o vară întreagă am cărat și eu pîine de la Chebale pentru clienții lui din Vălenii, dar la Casa Iorga nu mai aveam cui să las jimblele. Aceasta era hîrbuită de cutremurul din 10 noiembrie 1940, și ruina ei rămăsese în paza unui bătrîn care-și cocea singur pîinea. Atunci am lucrat o vreme la un librar ploieștean, refugiat și el cu cărțile lui la Vălenii, și întrucît acesta îmi cunostea pasiunea pentru lectură mă ousese mai mare peste standul cu romane, lăsîndu-mă să le citesc spre a le putea recomanda „distinșei clientele" locale. Dar librarul nu-mi îngăduia să tai filele cărților legate în coală, drept care mă chinuiam să aflu tainele paginilor de neoătruns cu ajutorul unei oglinzi strecurată între filele virgine. Avea multe cărți tipărite la tipografia lui Iorga, nu știu de unde și le procura, dar stocul părea inepuizabil, și presupun că descurcărețul librar dăduse prin depozitele tiparniței cărturarului din Vălenii de o adevărată comoară.

Casa lui Nicolae Iorga de la Vălenii de Munte a rămas în decrepitudine pînă la începutul anilor șaizeci cînd, la inițiativa inimosului istoriograf ploieștean, N. I. Simache — profesorul meu și al lui Valeriu Râpeanu —, s-a trecut grabnic la restaurarea ei. În 1965 ea a fost deschisă publicului, după ce, printr-o osîrdie sisifică, s-a reușit recuperarea majorității mobilelor, tablourilor, scoarțelor, cărților și lucrurilor personale care aparținuseră cărturarului. În același timp au fost renovate și repuse în circulație ctitoriile culturale ale lui Nicolae Iorga legate de bogata lui activitate desfășurată la Vălenii timp de trei decenii. Între acestea, și celebra „Universitate populară" cu instructivele ei „cursuri de vară" la desfășurarea cărora și-au adus contribuția nenumărați cărturari contemporani lui Iorga. Era ca o prelungire a zilelor de cuget și lumină cînd, la Vălenii de Munte, se întîlneau marile personalități care gravitau în jurul lui Iorga, sub spiritul-rector al unei inițiative enunțată în cuvintele-generic : „....Înțelegeam să creez acea unire a tuturor românilor, al cărei termen aș fi cutezat să-l fixez, dar care-mi părea nelipsită, într-un viitor mai lung sau mai scurt". Profesorul N. I. Simache amintește într-o prezentare a Casei Nicolae Iorga numele cîtorva savanți și oameni de litere români care au ținut prelegeri în fața studenților „Universității populare" de la Vălenii de Munte : A. D. Xenopol, V. Pârvan, C. Moisil, I. Ursu, Al. Lapedatu, I. Andrieșescu, Victor Papacostea, Andrei Oțetea, Octav Onicescu, D. Pompeiu, Romulus Vuia, I. Simionescu, G. Murgoci, Vasile Bogrea, Gh. Bogdan-Duică, P. Papahagi, Nerva Hodoș, N. Cartojan, Cezar Papacostea ; acestora adăugîndu-li-se personalități ale științei și culturii din străinătate ca Ramiro Ortiz, Emil de Martonne, Dr. Weight, Dr. Chapman, Pierre Froment, Dr. Victor Roth, Dr. Rossler, Prof. Craigle, Dr. M. Caster, Dr. Iaroslav Müller și alții.

Aceasta îl făcea pe eruditul profesor ploieștean să-i citeze pe George Călinescu dintr-o „cronică a optimistului", scrisă în 1946 : „Iubirea între popoare nu e posibilă fără sentimentul de solidaritate între membrii aceleiași națiii. Eu prețuiesc bunurile tuturor celorlalte popoare constituind omenirea, însă, cînd mă gîndesc la izbînzile unor creatori ca Eminescu, Creangă, Caragiale, N. Iorga, Ronetti-Roman, ale unor oameni care ne dau dreptul să ne simțim pe treapta celei mai înalte umanități, am o duioșie deosebită, un sentiment de nobil egoism, ce nu implică nici o îngustime, necum vreo ură. Nu mi-e rușine că sînt român și sînt, întrucît mă privește, un român filoromân. Ei bine, astfel era N. Iorga, o ființă care, peste orice șovăire și posibilă eroare, avea însușirea de a simți ca toți cetățenii buni ai acestei țări în linie istorică și geografică. Inima lui îndica, sonoră ca un ceas de catedrală, bătăile secrete ale inimilor noastre ale tuturor..."

A venit stihia de la 4 martie 1977. Doisprezece ani după reconstruirea casei devastată de un alt cutremur, cele 45 de secunde care au zguduit vetrele Munteniei din Vrancea pînă în Zimnicea și Craiova, au năruit încă o dată bătrîna casă pe care proptelele dragostei și ale venerației o ținuseră în picioare. Cînd legionarii l-au asasinat pe Nicolae Iorga, aruncîndu-i trupul ciuruit de gloanțe în șanțul de la marginea Strejnicului, cel ce avertizase asupra pericolului cancerului verde prelungit din organismul metastaziat al fascismului peste ființa unei țări ce respingea vehement contagiunea, părăsise casa aceasta de numai 18 zile.

N-avea s-o mai revadă niciodată. O lăsase pradă stihiei. O altă stihie mai oarbă decît cea a adîncurilor pămîntului avea să-l atingă cu aripa ei viscoasă ridicată din tenebrele cavernelor.

Acum, la Vălenii de Munte vița sălbatică arde din nou în văpăile toamnei. Perdelele de borangic brodate ca niște odăjdii de nuntă așteaptă să fie întinse pentru a filtra lumina care pătrunde în interioarele refăcute ca și cînd gazda n-ar fi decît vremelnic plecată. Mai trebuie readus verbul speranței în temporar întrerupta activitate a „Universității populare Nicolae Iorga", întru cuvenita cinstire pe mai departe a memoriei gigantului de la Vălenii.

● **LITERATURA DE CĂLĂTORIE** prilejuiește rareori discuții critice mai ample. De curînd, un autor celebrat de recenzenți, Jonathan Raban, cunoscut mai ales pentru cartea sa „Arabia", din 1979, a incitat pe critici cu **Old Glory**, o descriere a unei călătorii pe fluviul Mississippi, comentată în acești termeni de către Robert R. Harris : „Raban are un ochi de romancier pentru a evoca detaliul care surprinde și creează perspective. Nimic nu reflectă mai exact gama uriașească a vieții americane, cum o face harta meteorologică a acestei țări, spune el. În acest fel, ne însușim ca pe ceva normal calitatea epică a climei americane". Nimic mai limpede pentru o carte de călătorie.

Louis Ferdinand Céline

MOARTE PE CREDIT

Îmbrăcarea ! Pantalonii !
Prea scurți ades, mai rar prea lungi
Haina toată otova !
Jiletca, cămașa, unsuroasă beretă
Încălțări ce pe mare ar putea face
Chiar ocolul Lumii.

(Cîntec de închisoare)

Și iată-mă din nou singur. Totul e atît de liniște, de trist... Curînd voi fi bătrîn. Și atunci totul se va termina, în sfîrșit. Cîtă lume nu s-a mai perindat prin camera mea. Cîte nu mi-au îndrugat. Fără noimă. Acum au plecat. Au îmbătrînit, mucegăind, mizeri, fiecare în colțul lui de lume.

Ieri la ora opt doamna Bérenge, portăreasa, a murit. Afară vuiește, în întunericul nopții, furtuna. Aici sus se clatină casa. Mi-era blîndă, bună și credincioasă prietenă. Mîine o vor înmormînta în **rue des Saules**. Era într-adevăr foarte bătrînă, ajunsă hăt la capătul bătrîneților. I-am spus chiar din prima zi, cînd am auzit-o tușind : „Nu sta lungită !... stai mai bine în capul oaselor !" Bănuiam. Și așa a fost... Păcat...

După medicină, un vax, nu prea m-am dat în vînt niciodată. Vreau să le scriu că a murit doamna Bérenge, celor care m-au cunoscut, celor care au cunoscut-o. Dar pe unde-or fi ?..

Aș vrea să se întețească furtuna, să se prăvale acoperișurile, să dispară pînă și casa noastră, să nu mai vină primăvara niciodată.

Știa ea, doamna Bérenge, că toate necazurile vin odată cu scrisorile. Dar eu nu mai știu cui să scriu. Sînt cu toții atît de departe... Și-au schimbat sufletul ca să poată trăda mai ușor, ca să poată mai ușor uita și vorbi mereu despre altceva...

Bătrînă doamnă Bérenge, ciinele dumitale sanchiu ți-l vor lua mîine și duce departe...

De aproape douăzeci de ani toate necazurile din scrisori la ea s-au oprit. Sînt și acum prezente, în duhoarea necrezut de acră de moarte proaspătă... Dau în floare... Sînt prin preajmă... Ne dau tîrcoale. ...Ne cunosc, și noi le știm de-acum... Și n-or să se mai dea duse niciodată... Trebuie să sting focul în odăița portăresei. Cui să scriu ? Nu mai am pe nimeni. Nici o ființă care să culeagă duios spiritul bun al morților... ca să vorbească apoi ceva mai blînd cu lucrurile... Curaj pentru tine singur !

Cînd a fost să-și dea sufletul, băbăția mea nu mai putea zice nimic. Se înăbușea, mă ținea de mînă... A intrat poștașul. El a văzut-o murind. Un sughiț ușor. Și gata. Mulți veneau altădată la ea să întrebe de mine. Au plecat acum pentru totdeauna, departe, foarte departe, pierduți pînă și din amintire, ca să-și caute un suflet. Poștașul și-a scos chipiul. Pot de-acum să-mi vărs toată ura. Știu. O voi face mai tîrziu dacă nu se vor întoarce. Îmi place să povestesc întîmplări. Și voi povesti atîtea că se vor întoarce, dinadins, să mă ucidă, din cele patru colțuri ale lumii. Și atunci, în sfîrșit, totul se va termina și eu voi fi strașnic de mulțumit.

La clinica Fundației Rinuty, unde lucrez, mi s-au făcut atîtea acre observații din pricina istoriilor pe care le povestesc... Vărul meu Gustin Sabayot e drastic în privința asta : trebuie să-mi schimb firea. E și el doctor, dar de cealaltă parte a Senei, la Chapelle-Jonction. Ieri n-am avut timp să trec pe la el. Vroiam să-i vorbesc despre doamna Bérenge. M-am trezit prea tîrziu. Grea meserie, consultația. Și el e stors de oboseală seara. Toată lumea pune întrebări. Nu folosește la nimic să te grăbești, o rețetă trebuie să le-o explici de douăzeci de ori, în toate amănuntele. Marea lor plăcere e să te facă să vorbești, să te istovească... Nu vor urma nici unul din sfaturile pe care le dai, absolut nici unul. Dar li-e tot timpul teamă că nu-ți dai destulă osteneală cu ei și, ca să fie mai siguri, insistă ; ventuze, raze, doze... să-i pipăi de sus în jos... Să le măsori totul... Arteriala și nerozia... Gustin cu asta se ocupă la Jonction de aproape treizeci de ani. Într-o bună dimineață am să-mi trimit toți pomanagiii la Villette să bea sînge cald. Poate c-o să-i obosească de cu zori. Nu mai știu ce dracu să fac ca să-i satur odată...

În sfîrșit, alaltăieri eram hotărît să trec pe la el. Birlogul lui e numai la douăzeci de minute de casa mea, imediat după ce-ai trecut Sena. O vreme destul de anapoda. Îmi fac totuși curaj. O să iau autobuzul, îmi zic. O șterg pe culoarul pansamentelor. O muiere mă observă și mă agață. Vorbește tărăgănat ca și mine. Oboseala. Și răgușit pe deasupra, ăsta-i alcoolul. Acum scîncește, trage de mine. „Veniți, domnule doctor, vă rog !... fetița mea, Alice !... stau în **rue Rancienne** !... la doi pași !..." Nu sînt obligat să mă duc. În principiu mi-am terminat consultația !... Se încăpățînează... Am ajuns afară... Sînt sătul de bolnavi... Treizeci de pisălogi am rafistolat numai în această după-amiază... Sînt dăulat... Să tușească ! Să scuipe ! Să se dezghine ! Să dea sodomia-n ei ! Să-și ia tălpășița cu treizeci de mii de vinturi în tirtiță !... mă doare-n cot !...

Dar smîrcăita asta mă ține al dracului, se spînzură de gîtul meu, îmi suflă în gură desperarea ei. Plină de vin roșu, desperarea... Nu putea fi vorba să-i rezist. Oricum n-avea să-mi dea drumul. Cînd o să ajungem în **rue des Casses**, o stradă lungă, întunecoasă, fără felinare, poate c-am să-i trag un picior zdravăn undeva... Dar mi-e silă... Mă dau bătut... Și povestea reîncepe. „Fetița mea !... Vă rog, domnule doctor !... Micuța mea Alice !... O știți, nu ?..." **Rue Rancienne** nu-i chiar atît de aproape... Mă minte... cunosc strada. Tocmai după uzina de cabluri... Cu tot delirul meu, vorbele ei ajung pînă la mine. ....N-avem decît 82 de franci pe săptămînă... cu doi copii !... Și bărbatu-meu care se poartă cu mine de mai mare rușinea !... Domnule doctor !..."

Baliverne, știu eu bine. Pute a borhot, duhoare de bețivani...

Am ajuns în fața casei...

Urc. În sfîrșit, mă așez... Fetița poartă ochelari.

Mă trag aproape de patul ei. Tot se mai joacă cu păpușa. Vreau și eu s-o distrez. Sînt distractiv, cînd vreau cu tot dinadinsul...Puștoaica nu e încă pierdută... Oricum, nu respiră prea ușor... Congestie, bineînțeles... O fac să rîdă. Se înăbușă. O liniștesc pe mamă-sa. Profită, afurisita, că sînt prins în cosmelia ei ca să mă tapeze de o consultație. Îmi arată coapsele pline de vinătăi. Își ridică fustele, enorme dungi vinete și chiar urme de arsuri mai adînci. Vătraiul. Asta e șomerul ei. Îi dau un sfat... Închipui cu ajutorul unei bucăți de sfoară un fel de du-te vino pentru scălîmba de păpușă... Urcă, coboară, pînă la clanța ușii... Oricum e mai bine decît să vorbești.

O ascult, hîrîie al naibii. Dar, în sfîrșit, nu e chiar fatal. O mai asigur încă o dată pe mamă. Repet de două ori aceleași vorbe... Asta te dă gata... Cea mică s-a săturat de joacă... Acum se sufocă. Trebuie să mă opresc și eu... Se înfierbîntă. Să mai fie și o ușoară difterie ? Ar trebui văzut... Ceva analize ?... Mîine !...

Se întoarce-ntre timp și tata. Cu cei 82 de franci ai lui nu poate bea pic de vin, numai cidru. „Beau cu cana. Știu că faci la pipi !" mă anunță el de cum intră. Bea direct din sticlă. Ca să-mi arate... ne felicităm că celei mici nu-i e chiar atît de rău. Dar pe mine păpușa mă pasionează... Sînt prea obosit ca să mă ocup de cei mari și de pronosticuri. Ce mai cloacă și adulții ăștia ! Unul nu mai consult pînă mîine.

Zic că sînt neserios, ce-mi pasă. Mai ciocnesc o dată în sănătatea lor. Consultația mea e absolut gratuită, suplimentară. Mama aduce iar vorba de coapsele ei. Dau un ultim sfat. Apoi cobor. Pe trotuar un cățel șchioapătă. Mă urmează foarte hotărît. Toți se agață de mine în seara asta. Cățelul, un fox cu pete negre. Părea rătăcit. Ce neobrăzați și șomerii ăștia de sus ! Nu m-au condus nici măcar pînă la ușă ! Să se-nvețe minte, lepădătura ! să mă mai deranjeze altădată !

O iau acum pe malul stîng... Spre Colombes, pe scurt. Cățelul e pe urmele mele... După Asnière vine Jonction și acolo dau de vărul meu. Dar cățelul ăsta șchioapătă prea rău. Mă cercetează din ochi. Nu pot să-l văd cum se tiriie. Mai bine ar fi să mă-ntorc, la urma urmei. O iau înapoi pe Pont Bineux, apoi de-alungul uzinelor. Dispensarul nu era încă închis cînd am ajuns... Și i-am zis doamnei Hortense : „Dă-i ceva de mîncare cățelului... Trimite pe cineva să-i aducă niște carne... Mîine la prima oră o să dăm un telefon... Să vină o mașină de la „Protecție" să-i ia... Dar în seara asta ține-l închis." Și-am plecat liniștit. Dar era prea înfricoșat cățelandrul. Îl loviseră prea crunt. E atîta răutate pe stradă. A doua zi, cînd i s-a deschis fereastra, n-a mai vrut să aștepte, a țîșnit afară, îi era frică pînă și de noi. A crezut că-l pedepsisem. Nu înțelegea nimic. Și nu mai avea nici o încredere. E teribil, în cazuri de astea !

În românește de Maria Ivănescu

BALCANICE

NIKOS KARUZOS
Descîntec care se spune în gura mare

Am oroare să intru undeva —
În vapoare, în avioane, în magazine.
Am oroare să intru, înainte de toate,
În autobuze.
Hai să plecăm,
Hai să facem inutile orașele.

În românește de Dumitru M. Ion

SPORT

Vechi scăpărări de amnar

Pe cer clipește, nu prea departe, paloarea primei ninsori. Spinul de argint din bobocii zurgălăilor tremură peltic în așteptare. Și nu mai e mult, întrucît geamul odăii se schimbă, noaptea, în colț de cering bîntuit de ferigi. Deocamdată, însă, plouă dospit, frunza nu mai cîntă-n ruguri, vîntul umblă rupt în coate. Cald și plăcut ca într-o ceapă de apă dulce le-a fost, în zilele din urmă, doar spectatorilor de pe stadionul Central al Craiovei, în timp ce urmăreau bătălia dintre Universitatea și Dinamo București. Cîncizeci de mii de pătimași, unii stînd în genunchi, la grilă, ca să probeze spusa că fotbalul e religia acestui secol, au tremurat viguros și au suferit ostil, bînd speranță cu lingura știrbă, lîngă marea lor dragoste. Craiova n-a putut să învingă. Luați în parte și om la om cu cei de la Dinamo, jucătorii Universității sînt mai buni, dar ei, spre nenorocul nostru, nu formează încă o echipă redutabilă. Vitalitatea unei echipe, în mîinile unui antrenor de duzină, degenerează. Iar de la Constantin Teașcă încoace, adică de la antrenorul care a inițiat-o și a destinat-o gloriei, Universitatea Craiova n-a mai avut la cîrmă o figură capabilă s-o stăpînească, s-o așeze judicios în teren și s-o scoată din rumegușul nepăsării. Eu am văzut meciul la televizor, la patru zile după ce se jucase, și am tras concluzia că a fost pierdut de pe margine. Din acest punct de vedere, și din multe altele, Constantin Oțet e egalul lui Mircea Lucescu. Ba, parcă puțin mai bun, fiindcă el a izbutit, totuși, să smulgă un punct, pe cînd Corvinul Hunedoara, avînd în față o echipă cu o clasă sub Dinamo, a pierdut tot ce se putea pierde : meciul, o amendă copioasă la FIFA și eliminarea lui Dumitrache, timp de șapte ani, din orice competiție internațională. Antrenorul naționalei noastre e ca rachiul de leac pe burta unui bolnav de scorbut.

Dar să revenim la Craiova. Studenții olteni se declară obosiți. Și sînt convins că nu glumesc. Au avut un sezon foarte greu. Însă examenele care-i pot propulsa în celebritate sînt cele pe care le vor da în compania echipei Girondins de Bordeaux. Vinul ăsta să-l răvășească ei cu ulcica smălțuită și nu cu bățul rupt din gard și vor ajunge să-și căptușească cu aur renumele cîștigat la Florența.

Ei, și fiindcă veni vorba de unul din cele mai frumoase orașe ale lumii, (în 4 decembrie vom juca acolo), vă întreb ce părere aveți despre isprava realizată de Lucescu și băieții lui la Karl Marx-Stadt, în compania echipei R.D. Germane!? Tremură carnea de năduf pe șpinarea Brăilei cînd se uită la cine ne-a bătut și la ce scor. Cu doi ani în urmă, la malul Dunării, echipa care l-a surclasat pe Lucescu dăduse-n pojar de fericire că scăpase doar cu două goluri înscrise de Balaci. Și azi ? Aci vindecăm cu mierea neputinței toate beregățile jupuite. Robii formulelor care nu-și mai încap în piele de atîta slugărnicie față de CNEFS sau față de mardeiașii sacramentali (cei ce bat cu sfîntu sfintelor, ci nu cu pumnul) vor sări să urle că Mircea Lucescu va munci ca pînă acum, adică numai anapoda, la Florența vom fi pîinea după care plînge Enzo Bearzot. Și nu mi-ar place deloc. Dimpotrivă, după Bordeaux și Florența mi-ar place să fiu magnetul încărcat de-atîta bucurie încît să simt cum se schimbă U în O. Mi-e dor de jocul rotund al împlinirii. Dar pînă una alta, nu știu de ce nu-mi vine să cred că s-a întors lumea pe verso. Adică nu-mi vine să cred în Lucescu.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
48
(1 073)
Sîmbătă
27 noiembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DIALOGUL ROMÂNESC

Pe agenda oficială a României din acest final de an, evenimentele care se succed își transmit unele altora întreaga lor putere de semnificație. Și sînt consemnate ca expresie manifestă a unui hotărîtor spirit de angajare și dăruire, a acelei ferme voințe de a ne continua drumul ascendent pentru înfăptuirea marilor obiective înscrise în programul stabilit de cel de al XII-lea Congres al partidului și a pune de acord cerințele și posibilitățile lumii în care trăim. Alegerile de deputați au înscris o nouă pagină în cronica actualității noastre imediate și de perspectivă, votul pe care ni l-am exprimat fiind un vot al propriei noastre condiții materiale și spirituale, o întruchipare a modului concret, democratic, prin care gîndim și acționăm asupra prezentului și viitorului, asupra noastră înșine pentru perfecționarea întregii activități. Totul de fapt dobîndește această linie de conduită politică și socială, în perspectiva unui alt apropiat eveniment, cel care preocupă atenția generală a națiunii, Conferința Națională a P.C.R. Și, între aceste două momente importante ale activității noastre, iată, într-o logică și o dinamică proprii construcției umane, urmărim cu deosebit interes și satisfacție lungul turneu al președintelui nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vizita sa, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Pakistan, Indonezia, Singapore, Malayezia și Kuweit. Este o nouă și importantă solie de pace și prietenie întreprinsă în scopul dezvoltării și întăririi relațiilor de colaborare dintre noi și popoarele din această parte a lumii, o nouă și activă contribuție în slujba cauzei progresului și înțelegerii dintre națiuni. Se află aici, în acest nou act de politică externă a României, explicația cît se poate de relevantă a unei binecunoscute și respectate poziții de principiu pe care conducătorul partidului și statului nostru o afirmă în conștiința lumii și ale cărei ecouri se resimt, nu o dată, la nivelul celor mai exacte recunoașteri și al unei prețuiri de cel mai larg interes. Iată, bunăoară, aprecierea președintelui Suharto care aduce în prim plan rolul deosebit de activ al tovarășului Nicolae Ceaușescu, fapt în care vede o *conducere înțeleaptă, care a reușit să aducă națiunea română pe calea unui progres rapid și care a situat România pe o poziție distinctă în politica internațională. Datorită progresului rapid realizat și poziției deosebite dobîndite în politica internațională, România a jucat un rol pozitiv în eforturile de a crea relații de cooperare mai bune și mai armonioase între națiuni și la edificarea păcii în lume.* Sau, *vizita dumneavoastră* — o spune președintele Republicii Singapore — *marchează o nouă etapă în dezvoltarea relațiilor româno-singaporeze și va contribui la întărirea raporturilor existente între țările noastre.*

Edificarea unei lumi a păcii, cooperării și înțelegerii între toate popoarele reprezintă una din rațiunile de fond ale contemporaneității și, se știe, în multe privințe și de mulți ani, lumina acestei rațiuni are în fizionomia morală, politică și socială a țării noastre una din resursele sale deosebit de vii. Construindu-se pe sine, în climatul propriu muncii și creației sale în libertate și independență, România participă programatic la construcția climatului însuși al umanității iar opera sa dobîndește noi valențe și se încarcă de noi semnificații și cu acest nou prilej al dialogului românesc cunoscut și stimat pe cele mai depărtate meridiane. Un dialog sincer, deschis, care vizează respectarea neabătută a principiilor egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta și care, așa cum o afirmă însuși președintele nostru, constituie singura cale rațională care poate asigura pacea, înțelegerea și cooperarea între popoare.

În viața internațională sînt multe probleme grave care își așteaptă rezolvarea prin eforturile unite ale popoarelor.

Cunoașterea profundă a realităților lumii de azi, grija față de condiția însăși a prezentului și viitorului umanității, dorința sinceră de cooperare și înțelegere, în lumina principiilor afirmate, sînt caracteristici de fond ale acestui amplu și consecvent dialog pe care țara noastră îl poartă cu convingerea nestrămutată în marea operă de progres și civilizație în care sînt și trebuie să fie antrenate toate națiunile. Iată în acest sens ce afirmă suveranul Malayeziei : *eforturile neobosite ale României în diferite forumuri internaționale, unde vocea țării dumneavoastră se face puternic auzită în sprijinul măsurilor efective pentru a se pune capăt recesiunii și a se realiza noua ordine economică internațională, păsesc un sprijin ferm în Malayezia, pentru că și noi urmărim realizarea acelorași obiective.*

Pronunțîndu-se ferm ca toate problemele vieții internaționale să fie soluționate cu participarea egală a tuturor statelor, indiferent de orînduire socială sau de mărime, România își pronunță de fapt propriul său destin și urmează acea cale rațională care, pusă sub semnul construcției, cu toate datele și mijloacele lumii moderne, cu consecvență în principii și faote, cu clarviziune și știință, cu patos umanist, de cea mai adîncă extracție morală, își arată și roadele evidente și se constituie în parte inseparabilă a umanității de azi și de mîine. Iar dialogul care înlesnește și susține această indiscutabilă și generoasă cale rațională s-a dovedit, cum se dovedește și de această dată, esențial.

Luceafărul

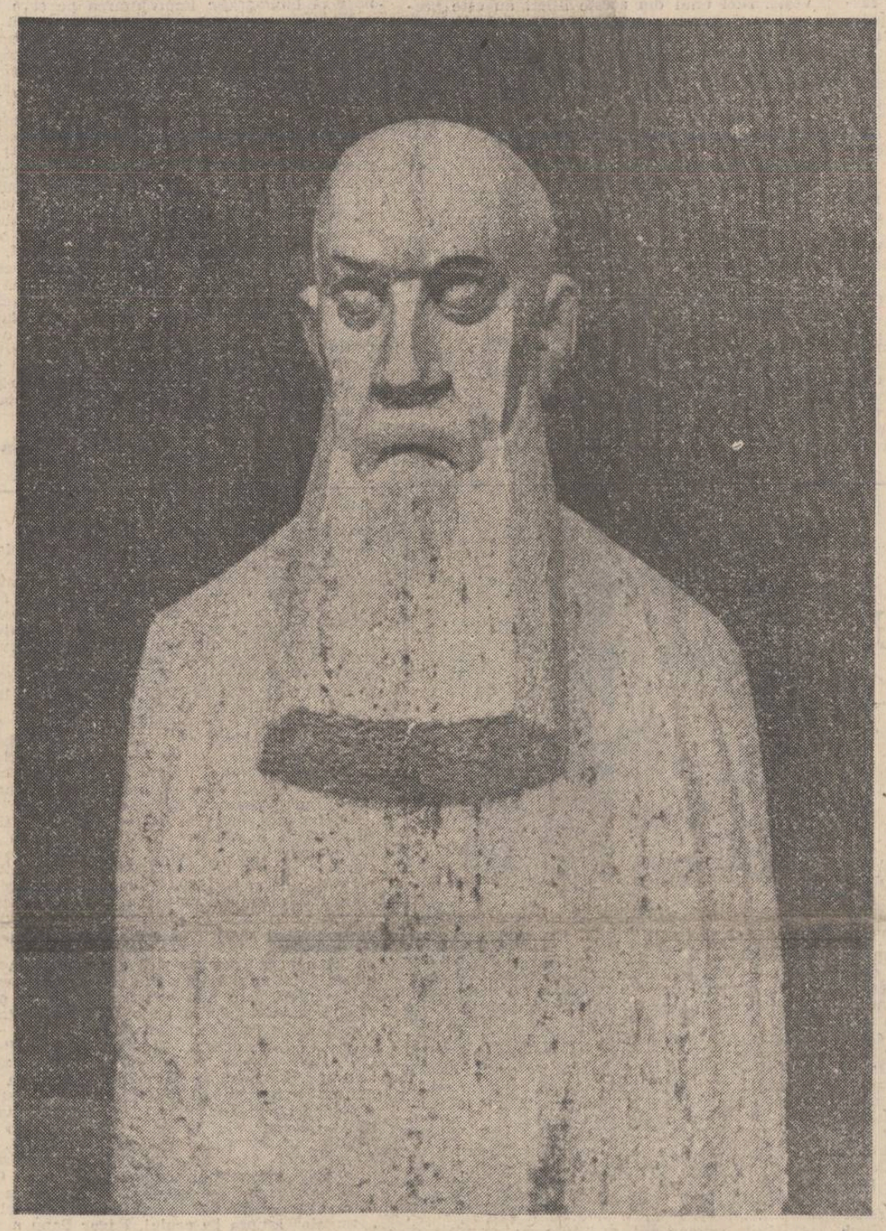

NICOLAE IORGA — sculptură de Justin Năstase (travertin)

IN PAGINA A 8-A
SFATURI PE LUMINĂ

In întîmpinarea Conferinței Naționale a partidului

Pretutindeni, «nesomnul cuvintelor...»

În a doua decadă a lunii decembrie, cînd se va întruni forumul nostru comunist, vom avea prilejul nu numai de a face bilanțul anilor ce au trecut de la Congresul al XII-lea al P.C.R. și de a lansa noi proiecte de edificare socialistă, ci de a sărbători și împlinirea a 15 ani de la Conferința Națională a partidului din decembrie 1967. Atunci, din inițiativa tovarășului *Nicolae Ceaușescu*, P.C.R. a adoptat măsuri de importanță cardinală, care au pregătit intrarea societății românești în etapa socialismului multilateral dezvoltat. Printre acestea s-a înscris și *reorganizarea administrativ-teritorială* a țării.

Înfăptuită la 14 februarie 1968, cînd Plenara C.C. al P.C.R. a hotărît constituirea organizațiilor județene, municipale și orășenești de partid, în locul celor regionale și raionale, reorganizarea administrativ-teritorială a avut profunde rațiuni de ordin economic, social și politic. Dacă antrenarea unui număr cît mai mare de indivizi în munca socială are drept consecință creșterea avuției naționale, tot atît de adevărat este că, în plan geografic, mărirea comunităților umane prin reducerea efectivului lor (în condițiile în care rămîn apte de o activitate economică suficientă sieși), se soldează cu sporirea sumei naționale a valorilor materiale și spirituale.

Justețea reorganizării administrativ-teriforiale preconizate de Conferința Națională a P.C.R. din 6—8 decembrie 1967 a fost confirmată de cotele fără precedent pe care le-a atins avuția națională în *bunuri acumulate* ; astăzi aceasta se ci-

Mircea Ichim

Continuare în pag. a 7-a

Poezie și personalitate

Poezia contemporană nu duce lipsă de personalități. Dimpotrivă : momentul este cît se poate de fertil, lirica românească fiind în mod sigur una dintre cele mai valoroase din lume, în clipa de față. Diversitate de stiluri, inovație, dar cu serioasă acoperire artistică, modernism ori, din contră, întoarcere la o arhaitate generică, a marilor mituri, „sinceritate" în plan estetic, continuarea liniilor de forță ale poeziei interbelice într-o manieră nouă, mai mult decît oricînd — se scrie o poezie de meditație asupra condiției umane, de interogare a marilor probleme ale ființei. Deceniul al șaselea nu a putut înăbuși, firește, energiile creatoare, nu a putut întrerupe o legătură organică. Dar el a făcut cu atît mai mult să se vadă rolul copleșitor al personalității literare. Opera lui Nicolae Labiș nu a pregătit, așa cum se crede, un teren (termenul e, oricum, rău) propriu apariției unei **generații** de poeți de primă mărime, ci a unui **grup de personalități**, ceea ce este, desigur, altceva. În ultimele decenii este absolut impropriu să vorbim de existența unor generații literare în România. Nicăieri nu vom găsi grupuri constituite după criterii estetice, cu un program clar și cu rezultate artistice evidente în sensul respectiv, ca, să zicem, generația '98 în literatura spaniolă (exemplele, se vede, nu sînt chiar atît de multe nici în literatura europeană din deceniile de mijloc ale secolului al XX-lea). Acreditată ca o instituție, „generația anilor '60" nu este o generație literară : conjunctura istorică a sfîrșitului deceniului al șaselea a permis afirmarea în corpore a unei serii de scriitori care aveau aproximativ aceeași virstă. Conceptul de generație nu are decît acoperire biologică în literatura română a ultimului sfert de veac. Nimic nu-l leagă pe Nichita Stănescu de Marin Sorescu, pe Grigore Hagiu de Cezar Baltag, pe Ana Blandiana de Anghel Dumbrăveanu, pe Ioan Alexandru de Constanța Buzea. Conceptul asupra poeziei, acolo unde există, e diferit, modalitățile de exprimare, diverse, atitudinea estetică, de asemeni. Ce ne-a făcut așadar să numim **generație** întîmplarea că mai mulți scriitori au debutat în același timp ? În plan literar, singura rațiune de persistență a termenului este posibila lui acoperire estetică, ceea ce ni se pare din capul locului un eșec mărunt. Dacă este adevărat faptul că o stare de spirit, prezentă conjunctural în acei ani, a declanșat energii creatoare, a dus la reapariția Poeziei după un deceniu proletcultist, relansînd exact domeniul estetic ce fusese viciat, **plăcerea literaturii**, e la fel de evident că ele s-au dezvoltat pe traiectorii artistice proprii, unele neavînd nici măcar capacitatea iluzorie de a se întîlni precum paralelele în perspectivă. Declanșarea de energii creatoare, de atunci, nu a avut configurația unei grupări estetice comune în cadrul unei unități de convingeri literare. Conceptul de generație literară implică solidaritatea de principii, adeziunea la un program dacă nu manifestat public, consimțit deliberat și aplicat în practica artistică. Revenirea literaturii la uneltele și specificul său nu certifică folosirea conceptului. Și, mai ales, nu justifică institutionalizarea, impunerea lui autoritară cu tonul că literatura actuală nu ar putea fi discutată omițîndu-l.

Nu este, cum s-ar crede după cele de mai sus, o mistificare ci o exagerare. Nu singura.

Poeții care au debutat în a doua parte a deceniului al șaptelea și s-au impus în ultimul, nu alcătuiesc nici ei o generație literară. Că termenul e comod (ca și alte încercări : „promoția '70", „ultime promoții" etc), nu ne îndoim.

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

PATRIA ROMÂNĂ

De ce-mi iubesc și patria și graiul
neamul meu sacru dinspre biruințî
e caldă piinea-n țara românească
și steagurile lacrimi de părinți.

Doinit-a limba, noi aveam un neam,
o patrie de apărat și-un soare
vulturii singelui adînc rupeau
dorul suprem de-ntruchipare.

Nu ne-am lăsat jertfiți de-orice străin
ce limba țării ar fi vrut s-o culce
pe rugul putred și deșart
noi niciodată nu ne-om duce.

Străbunii ne-au lăsat cu jurămînt
o patrie a soarelui rotundă
și riurile ei cum umblă sfînt
imaginea luminii cea mai blîndă.

De-aceea niciodată n-o să dăm
tribut sau vamă nimănui în lume
trec riurile limpezi și cuminți
intru puterea noului ei nume.

Dumitru Ion Dincă

Decembrie, întîiul

O biserică de lemn din Ardeal
dacă timpul e frumos
se vede cu ochiul liber
tocmai din cîmpia Bărăganului
tot așa cum
în nopțile doldora de liniști
se aude dincolo de munți
dropia susurînd aici.
Dacă ziua și noaptea
s-ar izbăvi în același timp
închipuiți-vă ce măreție
ne-ar osîndi sufletul
și cît de minunat ne-ar pendula
cîte două inimi în piept.

Marin Lupșanu

PRIVIREA LUI ORFEU

O relație biunivocă

Așadar exilul eului personal, relativ, în împărăția eului artistic, absolut, ca unică șansă și cale de abolire a timpului în ipostaza sa de Moloh, de malaxor al valorilor efemere cu tot cortegiul lor de strigăte intermitente, vestigii înșelătoare, drapele ciuruite în bătălii pierdute, poate fi perceput ca o ruptură, o scindare a ființei care, deși trăind în iluzia și cultul unei entități integrale, suficiente sieși are nevoie tocmai de acest traumatism pentru a se întoarce la sine din înstrăinarea la care a minat-o coborîrea în contingent. Această sfîșiere eliberatoare, mîntuire și reîntoarcere la matricea originară, mit paradisiac cu semnul invers, întrare în durata pură și repausul formelor estetice, în imobilismul unui spațiu eleat cu toate evenimentele simultane (nu proclama Baudelaire eterna, incoruptibila Frumusețe în astfel de termeni: „Je hais le mouvement qui déplace les lignes / Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris" ?), este un proces care se desfășoară nu în afara timpului, ci înlăuntrul său ca un efort actualizat în dimensiunea sa istorică ; stare a conștiinței în care valorile sînt percepute ca simultane, insulă euthanasică, salvatoare dar nu atinsă, revelată prin contemplație pasivă, ci, în veche mentalitate europeană, printr-un travaliu neîncetat asupra culturii ca amintire unde trebuie să ne întoarcem mereu, aventură, odisee („Heureux qui comme Ulysse a fait un beau voyage", nu ?) care nu trebuie să-i scape nimănui dacă-și impune anumite exigențe, cum ne avertizează iarăși Eliot : „Tradiția este o problemă cu semnificații mult mai largi. Nu poate fi moștenită ; dimpotrivă, dacă o urmărești, trebuie să o cucerești cu mare trudă. Ea implică în primul rînd simț istoric, despre care am spune că este aproape indispensabil oricui vrea să rămînă poet după vîrsta de 25 de ani ; la rîndul său, simțul istoric implică o percepție a trecutului nu numai ca trecut, ci și ca prezent; simțul istoric obligă să se scrie nu numai respirînd prin toți porii același aer cu întreaga generație proprie, ci și cu sentimentul că întreaga literatură a Europei, de la Homer încoace și, înlăuntrul ei, întreaga literatură a propriei țări au o existență simultană și se situează în același plan". (De altfel, ideea simultaneității culturii, a operelor de artă ca ideal și ca insulă consolatoare, în sensul de atitudine activă cu finalitate sotereologică, o regăsim și la V. Woolf care, citîndu-l pe Forster, notează : „El poate [conferențiatul], să-i vadă pe romancierii englezi nu plutind pe un curent care își trage toți fii după el, dacă nu sînt atenți ;

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI

Adio, Europa!

„Realitatea depășește, uneori, orice închipuire"

(Citat din memorie)

Reproduc mai jos, cenzurată de pasajele cu caracter intim și divagații inutile, scrisoarea lui R. S. din București care, din dorința de-a rămîne anonim, se iscălește cu aceste inițiale asigurîndu-mă că cele relatate sînt absolut adevărate și s-au petrecut întocmai.

Nu știu dacă cel care-a compus scrisoarea a citit vreodată pe Mircea Eliade, probabil că da, nici dacă cele descrise sînt reale sau doar produsul imaginației unui cititor inteligent și cu putere selectivă.

În orice caz fragmentele epistolare sînt fermecătoare purtînd pecetea misterioasă a unei realități posibile.

I.

Vă scriu despre o întîmplare stranie pe care am trăit-o în urmă cu aproximativ zece ani și pe care am vrut neapărat s-o uit, șterginu-mi-o din memorie deoarece, povestînd-o de cîteva ori unor prieteni, cînd ajungeam la final, aceștia mă priveau neîncrezători răspunzîndu-mi invariabil cu afirmația : minți de îngheață apele !

Nu aveam cum să le dovedesc că nu mint și de aceea am lăsat baltă obiceiul de-a mă destăinui la un pahar de vin, începînd să cred pînă la urmă că totul nu e decît un produs al fanteziei mele sau al subconștientului.

Nu aș fi scris nici această scrisoare pe care, dacă doriți, puteți s-o folosiți, dar, zilele trecute, căutînd ceva într-o mapă cu acte diverse și scrisori, am găsit un bilet, de fapt o carte de vizită menită să-mi readucă în minte acea în-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 2-a

● În pagina a 3-a : ● Mihai Beniuc, tînărul
● Interviurile „Luceafărului" ● Grigore Hagiu :
„Viața unui scriitor e un miracol"

Tăcerea criticilor condamnă sau e condamnabilă? (I)

Într-o carte de dialoguri (am numit **Virstele rațiunii**, rod al convorbirilor dintre Florin Mugur și Paul Georgescu), autorul **Solstițiului tulburat** afirmă total netulburat că de la „Un om între oameni" noi nu mai avem roman istoric. Mai exact, „roman istoric mai bun, de atunci, nu știu să se fi făcut" P.G. (p. 167) în 1982, vidind astfel tot ce s-a produs în aceste ultime decenii în domeniu ; afirmația e șocantă și neadevărată, cită vreme trilogia camilpetresciană (imperfectă, creată de un Camil în descrestere) rămîne încă etalonul, reamintindu-ne că exact aceeași carte, pe vremuri, prin tînărul H. Wald era opusă, exemplar, **Bietului Ioanide**, desfigurind romanul marelui critic. Dar victoria, se știe, a fost efemeră !

Observația trebuie însă asociată imediat disponibilităților de receptie ale criticii noastre și climatului, nefast încă întreprinderilor de anvergură. O parte a criticii nu prizează romanul istoric, aprioric suspectat, închistînd — chipurile — optica scriitorului român, blocat astfel în provincial, fără deschidere spre universalitate. Parantetic, să notăm că pe alte meridiane culturale tocmai cartea istorică este în ascensiune ; **Le point** informează că succesul acestui gen răspunde unei nevoi adînci a publicului, căutîndu-și identitatea și rădăcinile. Cum nu e în intenția noastră a stărui aici asupra mecanismelor cauzale, încercînd o explicație a acestei „năvale asupra istoriei", să trecem rapid mai departe. Cum înțelegem romanul istoric ? — iată o întrebare firească, întreținută de reacțiile criticii „de întîmpinare", pendulînd între euforie și plictis, lansînd negații critice. Cazul cel mai proaspăt rămîne cel al lui Paul Anghel, autorul unui ciclu de largă respirație „în nouă cărți" închinat războiului pentru Independență, veritabil colos prozaistic dezvoltînd perspectiva monumentală (Artur Silvestri). S-a observat că volumele apărute au „beneficiat" de o lecțiune eronată (Emil Vasilescu), citite fiind cu grija verificării rigide și a aflării corespondențelor severe cu cartea de istorie, deși Paul Anghel **propune o ipoteză românească**, istoricismul său fiind altceva decît vechiul roman istoric. Considerat — nedrept —

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

Festivalul de teatru pentru tineret

Mîine se vor decerna premiile celei de a treia ediții a Festivalului de teatru pentru tineret care se desfășoară la Tg. Mureș. Un public generos a urmărit reprezentațiile din concurs în frumoasa sală a teatrului local sau la studioul Institutului de teatru. Pe sub ochii lui și ai juriului, au defilat formații de amatori și formații profesioniste, ca și clasele de teatru de la Tg. Mureș și București.

O echipă de amatori din Tîrnăveni a oferit un spectacol deconectant cu „Transmisie în direct" de Tudor Popescu. O mină de băieți și fete, dirijați de un actor al teatrului din Tg. Mureș, au reușit să se impună — prin devotament scenic și talent — unei asistențe inteligente și generoase. O interpretă ca Rora Demeter merită toată atenția. Cît despre textul lui Tudor Popescu el este pasionant prin actualitatea lui și prin satira la adresa redactorilor și a mentalității de televiziune.

Remarcabile au fost și trupele studențești aflate în concurs. Tinerii studenți maghiari au jucat pe Ion Băieșu, „În căutarea sensului pierdut", colegii lor români pe Teodor Mazilu cu „Mobilă și durere". Dacă la echipa dintîi a fost remarcabilă plastica jocului tinerilor actori, la cea de a doua talentul cîtorva a ieșit în evidență.

Asupra acestui veritabil eveniment cultural, vom reveni cu amănunte în numărul viitor.

CRONICA LITERARĂ

Z. ORNEA: «Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea»

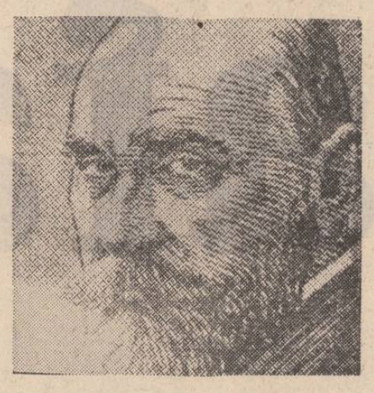

Cărțile tipărite pînă acum de Z. Ornea poartă titluri care le așează la prima vedere în rîndul celor de istorie literară : **Junimea și junimismul, Curentul cultural de la Contemporanul, Sămănătorismul, Poporanismul, Modernitate și tradiționalism.** Ele au temă noțiuni și fenomene de primă importanță în istoria literaturii române, fără să fie cărți preocupate în chip decisiv de literatură și de istoria ei. Cel mai sumar examen ne dezvăluie că ne aflăm de fapt în fața unei istorii politice mascate sub titulaturi de istorie literară. Spațiul și atenția acordată în aceste cărți fenomenului politic sînt covîrșitoare. Faptul de literatură ocupă în toate aceste cărți un loc de plan doi, ca ilustrație a unor teze politice, el fiind rareori văzut altfel decît ca epifenomen politic. O carte cum este **Tărănismul,** de același autor, se înscrie firesc între celelalte, al căror titlu este doar aparent literar deoarece face în egală măsură istoria unui segment de istorie politică românească fără, de această dată, masca unei cercetări de istorie literară. Practic, Z. Ornea este un istoric al mișcării politice românești începînd din ultimele decenii ale secolului trecut și terminînd cu perioada interbelică, dar întreprinderea lui are ambalaj istorico-literar, ceea ce a făcut pe mulți s-o considere altceva decît ea este de fapt. Nici ultima lui carte, **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea,** nu iese din sfera aceluiași tipic : a face istorie politică pretinzînd că faci altceva — aici o biografie care interesează și istoria literaturii române. Și aici, practic, **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea** nu este viața marelui ideolog și critic literar socialist, cît o istorie a mișcării socialiste din România și a dificultăților ei. Dacă am calcula proporția dintre spațiul acordat acestei istorii politice și cel în care ni se vorbește despre viața lui Gherea, am constata că nu biografia lui Gherea are cîștig de cauză ci recapitularea istoriei socialismului român și a raporturilor dintre personalitățile lui. Cum unele din aceste episoade revin după ce au mai fost tratate și în celelalte cărți ale autorului, impresia de fastidios nu poate fi evitată. Pagini întregi, în loc de a ni se vorbi despre Gherea, ni se vorbește despre mișcarea socialistă. Z. Ornea crede a ne vorbi despre marele ideolog al socialismului român din secolul trecut descriind împrejurări fără imediată legătură cu dînsul. Simplificarea operată aici este în dauna cunoașterii lui Gherea. Viața cuiva presupune descrierea modului în care personalitatea cercetată și reconstituită se înscrie în mediul social, ce conduită are, ce raporturi întreține, ce prietenii a reușit să cîștige, ce adversari a avut și de ce, ce dificultăți a întîmpinat și așa mai departe. **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea,** scrisă de Z. Ornea, este săracă tocmai la acest capitol. Dacă pretenția noutății ne este satisfăcută în cazul rămînerii lui Gherea de către poliția țaristă, a detențiunii lui în Rusia și a evadării și întoarcerii lui în România, ea rămîne fără răspuns la capitolele cele mai importante ale vieții lui Gherea în România, fără răspuns la episoadele cele mai importante ale participării lui la viața literară a timpului, fără răspuns atunci cînd e vorba de relațiile lui prietenești cu marile personalități culturale și literare ale vremii. Asemenea aspecte sînt expediate de autor în note de subsol, cînd ele ar fi trebuit să fie miezul acestei biografii atît de întîrziate și încă nerealizate a lui C. Dobrogeanu Gherea. Filmul existenței criticului, care a produs o impresie atît de puternică în epocă, nu există în această carte. Biografia ideologului și criticului socialist este fracționată din nevoi demonstrative exterioare biografiei lui, ceea ce duce la ruperea cronologiei și la realizarea unei construcții pe felii, departe de a da o imagine compactă a întregului vieții lui C. Dobrogeanu Gherea. Plăcerea romanescă pe care ne-o procură marile biografii abundente în date caracteristice de viață personală nu ne-o oferă și această viață, unde anume aspecte ale existenței criticului sînt trecute cu vederea sau doar enunțate. Cine ar vrea să știe cum s-a cunoscut Caragiale cu Gherea, cum au evoluat relațiile lor, n-o va afla din această carte. După cum nu va ști prea multe nici despre raporturile lui Gherea cu Anton Bacalbașa, găzduit o vreme, ne-o spune chiar Z. Ornea, în casa de la Ploiești a criticului. Gherea a avut mulți prieteni cu o ideologie sensibil diferită de a lui, a cultivat mulți tineri care au trecut de la idolatrie la iconoclastie în ce-l privește. Nici unul din aceste litigii nu este prezent în viața pe care autorul o închină lui Gherea, robit fiind în schimb de automatismul scrierii unei istorii politice a vremii. Viața lui Gherea este fotografiată din avion și privită mai ales sub specie politică, în funcție de existența și pulsațiile organismului socialist proaspăt creat în România, la a cărui ctitorire și-a avut și Gherea partea sa. Viața lui Gherea este fotografiată din avion, de la o distanță care dizolvă detaliile, dar proiectată pe un fundal politic minuțios reconstituit. Evident, ceea ce vrea să sublinieze Z. Ornea este nu numai devotamentul lui Gherea la cauza socialismului, dar chiar confundarea cu această cauză. Conform acestui scop, reconstituirea în detaliu nu era indicată, selecția e'ementelor demonstrative fiind mai avantajoasă. Rezultatul este însă un portret canonic, hagiografic al criticului, care nu depășește ca linii generale și, în multe cazuri, nici ca informație, portretul vechi.

Viața lui C. Dobrogeanu Gherea vine după monografia lui Felix Aderca, **C. Dobrogeanu Gherea, viața și opera,** rar pomenită în recenta întreprindere biografică, dar fără putința de a o ocoli, dacă vrem să judecăm cartea lui Z. Ornea într-un context bibliografic adecvat. Lăsînd de o parte plusul de elemente biografice pe care le aduce noua viață a lui Gherea, cartea lui Z. Ornea se aliniază încercării anterioare a lui Felix Aderca prin trei trăsături vizibile : 1. caracterul hagiografic ; 2. evitarea asperităților ; 3. ostilitatea față de ceea ce nu intră în schema demonstrației personale. Figura de sfînt care moare pe baricadele ideilor socialiste este desenul la care lucrează cel mai mult Z. Ornea. Dar el evită examinarea întreagă și discutarea ascuțită a contradicției fundamentale a vieții lui Gherea din cei mai buni ani ai ei : adeziunea la principiile și ideile socialiste, dar o existență burgheză la antipodul acestor idei. A milita pentru dărîmarea societății burgheze este una, a trăi din capital conform mijloacelor ei ce.e mai reprobabile este alta. Dezamăgirea trăită de unii discipoli ai lui Gherea în fața acestei realități era unul din faptele pe care această biografie nu le putea evita, dar a făcut-o. Ajunși la capitolul evitării asperităților, este cazul să amintim că un episod atît de important pentru opinia publică și pentru mișcarea socialistă, ca polemica dintre Vlahuță și revistele socialiste, cu toate consecințele ce au recurs din ea, polemică care l-a implicat pe Gherea în chipul cel mai direct, afectîndu-i prietenia cu Vlahuță, lipsește din carte, fiind amintit în treacăt. Era vorba de o sciziune în mișcarea care angaja nu numai pe tinerii partizani ai artei socialiste și pe Vlahuță, dar și pe Gherea și revistele pe care le finanța, după cum reiese din cartea lui Z. Ornea. După cum tot de o sciziune și cauzele ei este vorba în cele trei scrisori pe care G. Ibrăileanu le trimite lui Gherea, privitoare la trecerea grupului de intelectuali din partid la liberali. Z. Ornea notează bibliografic împrejurarea pe care însă o Viață de scriitor n-o poate evita, cu atît mai mult cu cît se referă la unul din evenimentele ei cruciale. Tot la acest capitol intră și atitudinile pe care Gherea le-a avut asupra războiului balcanic și asupra celui mondial, pe care autorul cărții le tratează, dar rupte din suita cronologică și din contextul lor firesc. Gherea a fost un implicat în viața țării de adoptiune și a-l scoate mereu din contexte judecîndu-l separat de reacțiile ambientale este o operație dezistoricizantă. Scoțînd faptele din cadrul lor istoric, social, politic Z. Ornea își permite, de pildă, luxul de a-l face în chip repetat delator pe un senator, Gh. Dobrescu, care a rostit o interpelare la adresa lui Gherea în senat. Z. Ornea nu este de acord cu această intervenție, ceea ce este explicabil, dar de aici și pînă la a trata drept delator pe un senator în exercițiul dreptului său de senator este o cale lungă. Autorul **Vieții lui C. Dobrogeanu Gherea** o face, ceea ce răpește cărții acrul de obiectivitate. Înaintea evitelor este cazul să vorbească faptele. Iar faptele, diluate de autorul cărții, vorbesc mai puțin decît au dreptul în **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea.**

M. Ungheanu

DARIE NOVĂCEANU: «Gongora — Polifem și Galateea»

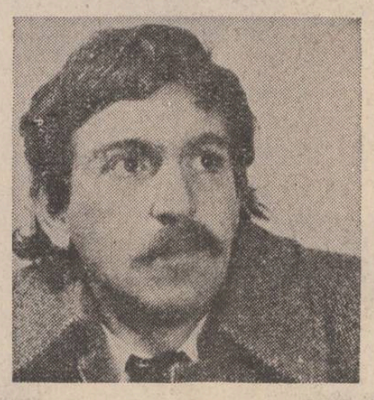

O producție care iese, hotărît, din cadrele literare curente este aceea, recentă și atît de mult așteptată, a lui Darie Novăceanu : „Luis de Gongora y Argote: Polifem și Galateea " (Ed. Univers, 1982). Este întîia traducere masivă a lui Gongora în românește : autorul a tradus, cu dificultăți pe care le înțelege deplin oricine face o cît de sumară comparație între textul hispanic și cel românesc, „Soledades", „Letrillas", „Polifemo y Galateea", procedînd selectiv dar pe o idee estetică precisă, de a stringe tot ceea ce însemnează ceva pentru imaginea integrală a liricului baroc. Cu oricîte merite (și aici, ele sînt foarte mari), o traducere nu face cît o contribuție originală, mai cu seamă atunci cînd e vorba de Gongora, un atît de complicat autor, ininteligibil pe părți întinse fără o cheie de lectură și fără explicații amănunțite, în completare la operă. De aceea, traducerea nu a rămas singură, ci a căpătat niște suporți masivi, cum rareori se întîmplă undeva, căci iluzia majorității traducătorilor de pe pămînt e aceea că textul ar spune și ar rezolva totul, de îndată ce a primit ultimul lustru în limba „nouă". Darie Novăceanu nu s-a oprit „la text", ci i-a adăugat un consistent jurnal exegetic, intitulat „Călătorie spre Gongora", o curată monografie de peste 200 de pagini, care desfășoară, de cele mai multe ori percutant, „problema gongorină". În plus, „monografia" și „traducerea" au căpătat o a treia „carte", oarecum autonomă, de „comentarii și interpretări" și citeva obligatorii „anexe", printre care și un eseu despre studiile și traducerile românești în chestiunea lui Gongora : în total 750 de pagini de exegeză, traduceri, note, bibliografii ; un colos. Adăugînd la acestea o prefață de Damaso Alonso, cel mai calificat exeget „gongorin", ca și o extraordinară „prezentare grafică" (de Victor E. Maşek) cu reproduceri, facsimile de text vechi și manuscris, cu fotografii splendide și o globală înfățișare de carte ieșită dintr-o tipografie secentistă, avem o mai dreaptă prezentare asupra acestei contribuții, care e monumentală nu doar în... aspectul „fizic".

Din fericire pentru noi, ideea unei astfel de „traduceri totale", izbitoare aci, nu e solitară în literatura română de azi, mai rar, e drept, cu astfel de înlesniri tipografice care fac plăcere și bibliofililor, mai ales că o tradiție, conținînd pe G. Coșbuc cu „Divina Comedie" și pe Vladimir Streinu cu „Hamlet", există, „Doamna brună din sonete" de Andrei Ion Deleanu, „Ubu rege" de Romulus Vulpescu sînt producții de felul acestui „Gongora", produs de Darie Novăceanu și dacă adăugăm ceea ce e încă inedit (un „Shakespeare sonetist", al regretatului A.I. Deleanu, avînd peste mia de pagini, și un „François Villon", completat cu un studiu filologic, de Romulus Vulpescu), observăm că în materie de traduceri „erudite" și nu doar „comerciale", cum sînt încă atîtea, nu avem de ce ne teme. Momentul cultural cere asemenea „monumente" și, precum se vede, există capete care să le facă.

A discuta acum traducerea propriu-zisă făcută de Darie Novăceanu ar avea drept urmare un examen specios și o comparare de texte care interesează numai pe specialiști, mai cu seamă că în materie de „Gongora" saradele sînt uneori atît de enigmatice încît preocupă și azi un număr de „gongorologi" din toată lumea, care, adeseori, nu se pot pune de acord. Observ numai că truda, de mai bine de opt ani, a lui Darie Novăceanu nu a fost în zadar : în interpretarea lui, Gongora sună românește, adesea în gustul Ion Barbu, ca și cum ar fi un scriitor „român". Încă o dată, Darie Novăceanu „a potrivit" cuvintele textului original. Însă monografia despre Gongora poate fi comentată fără comolicații. Ea nu este o exegeză propriu-zis „critică" ci mai degrabă „erudită", conform unei convingeri, relativ anacronice, a lui Darie Novăceanu după care „eruditul" este de preferat criticului. Cînd spiritul „critic" e meprizat, rezultatele sînt fascinante însă fără sistem și am impresia că Darie Novăceanu a preferat să facă o „lectură afectivă" din pricina unei curioase „tradiții" a studiilor gongorine. Mai toți aceia care au scris despre Gongora au scris dintr-o pasiune fanatică și care pigmentează cu un simpatic „dogmatism" interpretările. Puțini acceotă ceea ce cred și alții iar neputința de a verifica exegeza, pe un text adînc enigmatic, a produs mereu polemici cu vîlvătăi mai mari decît acelea dintre filologi. În tot cazul, istoria exegezei gongorine e pasionantă și formează aproape un roman picaresc, cu niște savanți apucați care polemizează în gazete și în scrisori, cunoscîndu-se foarte bine între ei, ca într-o confrerie. Preocupările sînt, se vede treaba, palpitante și, citeodată, au curs riuri de cerneală spre a rezolva dilema dacă o particulă e prepoziție genitivală ori imperativ de verb. Pe astfel de teme, poșta intercontinentală a transmis, aflăm de la Darie Novăceanu, știri neîntrerupte, trimise de la un gongorolog la altul. Între aceștia sînt, nu se poate altfel, specialiști în punctuație, în diferite strofe, în chiar o singură sintagmă; despre o strofă, Alfonso Reyes, un critic mexican, a scris 14 pagini, despre aceeași chestiune, alții au scris nu cu mult mai puțin. Acest trib de adoratori ai lui Gongora, organizați internațional precum umaniștii din vremea lui Erasm, alcătuiesc, nu mai încape vorbă, o populație simpatică și pitorească. Nu s-ar putea zice că Darie Novăceanu face excepție de la acest prototip savant. „Analiza" lui e patetică și extravagantă, înfăptuită într-un stil, ca să zic așa, „gongoric", căci eruditul comentarist scrie comolicat și aluziv, redundant, voit fără sistem. Odată urnită, mașinăria lucrează ca într-un roman al păcălerilor detecțiunii enigmistice. Dar impresia generală e, dincolo de comentariul baroc, aceea de studiu laborios, calculat în efecte, meticulos, „fanatic" și de neînțeles pentru spiritul „foiletonist". Pentru Darie Novăceanu, Gongora ar fi rezultatul „decadenței" spaniole, al „presiunii barocului" și al „privelиștilor europene", un fenomen liric „vegheat de statui", rezultat dintr-un proces de acumulări care vin de la începuturile poeziei spaniole. Apoi, biografia colorată de amănunte care fac, în fond, simpatică o rostire uneori prea oraculară : Gongora copil, chemînd o fetiță din vecini, preotește, „surioară", apoi student fără succes la examene, cartofor și aventurier în Salamanca lui Fray Luis de Leon, prelat, „racionero în Cordoba", fascinat și trist în Madridul halucinant, cu crimele lui amoroase, cu bizara curtenie cavalerească, cu decretele regale contra modei feminine excesive, într-un adevărat război împotriva malakoffurilor și a zorzoanelor de sub fustă.

Nu însă din pitoresc rezultă valoarea exegezei acesteia gongorine, care ar fi fost, în lipsa unor idei critice generale, o biografie spectaculoasă și nimic mai mult. Cine extrage dîndărătul acelei supărătoare vorbiri solemne și ornate, ceea ce e, cu adevărat, intuiție fundamentală înțelege că aici nu e vorba de o retorică goală ci de idei. Darie Novăceanu a rezolvat, în linii mari corect, chestiunea barocului și a manierismului, a descris, după Luis Rosales, „cultismele" (văzute prin „complexitate, efect al oglinzii, tranzitivitate și polisemie"), a studiat destinul operei în fața detractorilor care, desigur, nu puteau lipsi, a comparat poezia gongorină cu aceea a contemporanilor pe care, fie și involuntar, i-a înrîurit, chiar dacă spanioli, portughezi sau „americani", a pus, în materie de bibliografie, tot ce poate da o imagine clarificată asupra unui obiect atît de complicat.

„Monografia" propriu-zisă e cam aceasta însă nu ar fi cu totul inteligibilă fără „comentariile" la traduceri care sînt scrupuloase și, pe cît e posibil, exacte, bizuite pe o solidă bibliografie, cunoscută cum rar se poate vedea.

Se pot face, desigur, și obiecții, izvorîte în majoritate din nota orgolioasă a citorva aserțiuni. În privința barocului englez cea mai nimerită referință e John Lyly, cu eufemismul lui (uitat de Darie Novăceanu) ; de altfel, „privelиștile europene" ale barocului (de numai o pagină), sînt sumare și preiau schema lui H. Hatzfeld care încă se mai discută (Franța ar pregăti clasicismul și n-ar avea baroc, Germania ar veni după spanioli, Anglia — la fel, și așa mai departe). În chestiunea priorității „spaniole" asupra barocului, Edgar Papu a spus totul : este... portugheză în baza stilului manuelin. N-aș zice că se poate vorbi așa de hotărît despre „bilingvismul" lui Camoes, căci bilingvism presupune a scrie constant în două limbi. Ideea că traducerea lui Gongora nu ar fi fost posibilă în românește pînă la Eminescu, din pricina absenței unui „arsenal de artificii și subtilități", ar putea fi corectată printr-o mai organizată examinare a tradiției liricii românești „enigmistice". Teoria fenomenului **natural** după care Gongora ar fi „o planetă solitară, venită de niciunde", sună frumos, dar a fost abandonată, după citeva pagini, chiar de exeget.

Cu toate acestea, studiul gongorin produs de Darie Novăceanu, traducerea, comentariile sînt excepționale.

Artur Silvestri

IOANID ROMANESCU: «Demonul»

Din cele treisprezece volume de versuri publicate, Ioanid Romanescu oferă acum cititorilor, în colecția **Hyperion** a Editurii „Cartea Românească", o selecție reprezentativă, sub titlul **Demonul.** Marian Popa, unul dintre primii critici care a atras atenția asupra valorii și originalității poeziei lui Ioanid Romanescu, observă, în **Posfața** acestui volum antologic, că poetul, în selecția sa, a renunțat, în bună măsură, la ironie și la exuberanța cinică, optînd pentru poemele de meditație filosofică. Criticul are dreptate, căci mai bine de jumătate din piesele antologate fac parte din volumele **Accente** (1981) și **Magie** (1982), adică acelea în care predispoziția filosofică se accentuează. Nu este însă vorba, cum s-ar putea crede din cele spuse, de ilustrarea, prin metaforă, a unor concepte sau, invers, de tragerea în concepte a experienței poetice (ceea ce ar echivala cu moartea poeziei), ci de o viziune asupra existenței, dominată de spiritul problematizant. Iată, în acest sens, o definiție a poetului : „despre ceea ce toți știu cu exactitate / el încă nu se pronunță — / își poartă capul sub greutatea unei decizii pe care o amînă". **(Poet).**

Demersul liric vizează, în primul rînd, raporturile eului cu lumea exterioară. Sentimentul unicității și speranța resurecției atenuează impactul, fără să-i anuleze însă efectele, căci existența în contratimp, chiar dacă nu provoacă, încă, drame insolubile, amenință echilibrul existențial : „M-am născut în octombrie pătru / dar figurez în acte născut a doua zi / am așteptat scrisoare de la tine / dar a venit abia a doua zi / eram sărbătorit am foarte mulți prieteni / dar ei și-au amintit abia a doua zi / pe masa doctorului am pus flori / dar am primit un zimbet abia a doua zi / de cite ori vorbesc sînt o fantomă / pentru că sînt văzut abia a doua zi / cu toate-am vrut să mîntui brusc / și încă mai amîn pentru a doua zi / chiar și aceste versuri le-am scris mîine / pentru că mîine e a doua zi // a doua oară nu mai vin pe lume / însă a doua oară voi trăi" **(A doua zi).** Efectele ies, în acest frumos poem, din transparența simplitate a enunțurilor, ca și din repetiția, cu funcție de refren obsesional, a aceluiași tip de construcție adversativă.

De la această amărăciune detașată, pînă la solitudinea dezolantă, este un drum pe care poezia lui Ioanid Romanescu îl parcurge metodic, exploatînd toate virtualitățile lirice ale ipostazelor existențiale. Se consumă astfel un proces evolutiv de erodare lentă, din interior și din exterior, a certitudinilor care păstrau echilibrul între solicitările contradictorii ale ființei. Deriziunea și sfidarea realului, precum și augmentarea emfatică a propriului statut sînt tactici de disimulare a vulnerabilității structurale : „Poezia mea e nervoasă, tot vorbind peste umăr / uită să-și scoată bilet, e coborîtă cu forța / însă de fiecare dată o conduc / pînă acasă prieteni anonimi // nu are glorie / din simplul motiv că nu și-a dorit-o / nu are religie / pentru că prea mult iubește viața, / nu face prozeliți / pentru că niciodată nu privește înapoi // nu merge în vizită, nu așteaptă pe nimeni / nu visează-n culori / nu se hlizește pentru a obține ceva // are tot ce-i trebuie" **(Poezia mea).** Credința în poezie rămîne unul dintre puținele repere stabile ale unui univers care, progresiv, devine tot mai deprimant. Poezia despre poezie îi smulge lui Ioanid Romanescu exclamații jubilatorii și degajă optimism contaminant : „al dracului am fost, cu patimă în toate / greșind fundamental de-atîtea ori / — și totuși printre fericiți mă număr — / trăiască poezia și marii visători" **(Trăiască poezia și marii visători).** În contrapunct însă, poezia este văzută și ca o teribilă damnare, creatoare de suferință, asumată la modul romantic. Apărător al candorii și frumuseții, într-o lume care maculează **(Ave Maria, Sărut mîinile doamnă ! La revedere domnule, Calul Verde)** poetul este expresia sacrificiului de sine și a vulnerabilității maxime. Tonul poemelor devine acum dramatic, tulburător prin sinceritatea netrucată. Se configurează în poezia lui Ioanid Romanescu o dramă a solitudinii, cu aceste tragice : „Cînd nimic nu mai ai de pierdut / cînd nu ai de cine pe cine să aperi / și singur rămîi pe cîmpul de luptă / și scuipi fără ginduri pe scut // și se coboară cerul într-atît / că Luna-și cată morții cu mii de felinare / și tu nu pleci de-acolo nicăieri — / respiri pîn' se oprește vîntul / și corbii te mănîncă din picioare" **(Victoria).** Singurătatea creației este asumată orgolios, iar neîncrederea agresivă a celorlalți subliniază și ea unicitatea artistului. Dar eroul liric propus de Ioanid Romanescu este o fire contradictorie, scindată în două ipostaze. Este egotistul (artistul) în jurul căruia se mișcă o lume cunoscută, sau, oricum cognoscibilă, și este, deopotrivă, anonimul, aflat în fața misterului insondabil al existenței. Această a doua ipostază, către care se îndreaptă poezia mai nouă a lui Ioanid Romanescu, naște neliniște și obligă la un efort disperat de izolare a propriei identități, risipite în fenomenalitatea acaparantă. Spiritului interogativ, vizînd recuperarea, prin răspuns, a integrității pierdute, i se aliază tonul profetic, sentențios și vizionar, în ciclurile **Antares, Demonul, Resurecția,** care alcătuiesc volumul **Magie,** prezent în antologie în totalitate. Poezia se esențializează, versurile împrumută concizia și densitatea semantică a versetelor sacre. Calmul sentențelor alternează cu anxietatea interogativă, într-un monolog tensionat despre precaritatea și, totodată, eternitatea condiției umane : „Va veni un timp / cînd toate vor fi la locurile lor / fericit cel care în adîncu-i / de pe acum încearcă desăvîrșirea // (dacă atît de greu se învață din cele întîmplate, / cine să creadă în cele spuse ?) / Cine mergînd în jurul cercului / pe calea dreaptă s-ar afla ? / Dramă a lucrului cercetat numai de aproape, / Viața ta pe urme de mult bătătorite / abia plecînd pentru totdeauna / ai fi putut să mă întîmpini // Ascultare am spus / și ai înțeles umilință — / astfel pe umerii tăi / ai lăsat să privească orgoliul / pentru că ai stăpîni / ești numai tu vinovat — / singur ai ales / o altă ordine a morții // Absorbit ești pînă în adîncul / fiecărui lucru pe care l-ai rîvnit / toate luîndu-te în stăpînire / abia o tristă imagine a ta / ajunse la mine / din milioane de dorințe te-ai ales / cu tot atîtea chipuri / care îți este cel adevărat ? // Ca și cum toate ar fi privire, / chiar și de tine însuți apropie-te cu sfială / nu întreba răspunsu-i zadarnic, / nu atinge răni mai mari ca ale tale / cel care-ntreabă nu află / mai mult decît pe sine se dezvăluie // Prin iarba încîlcindu-se de lacrimi / tîrăște-te / fluviu în căutarea albiei" (versetele XXI—XLIX, din ciclul **Antares).**

Rostirea oraculară nu conduce aici la ermetizarea sensurilor. Cuprinderea totală a existenței se produce doar prin detașarea de propria experiență (o privire din punctul de vedere al stelei Antares) prin transcenderea contingentului, ceea ce înseamnă, de fapt, anularea individualului, adică, în fond, a omenescului. Pe de altă parte, perspectivei individuale („dramă a lucrului cercetat numai de aproape, / viața ta pe urme demult bătătorite") i se refuză cunoașterea autentică („din milioane de dorințe te-ai ales / cu atîtea chipuri) care este cel adevărat ?"). Soluția acestei stări dilematice o vom afla în ciclul **Resurecția.** Ea constă în resemnare blîndă, în pasivitate deliberată, venită după o suferință pustiitoare : „Voi fi aflat / ceva despre moarte // privesc în adîncul / ființei fiecărui lucru // (pentru că toate cele considerate vii / mă-ntîmpină doar / cu inima lor împietrită) // Încerc să rămîn cît mai mult / în starea de acum — / nu cumva dumnezeu / pedepsește cu mîinile mele ? // Încerc să devin martorul mut — / noapte / incorporîndu-se Nopții."

Mai cu seamă în **Magie,** Ioanid Romanescu se dovedește un remarcabil poet al profunzimilor, preocupat de dimensiunile grave ale existenței. Cine sîntem, de unde venim, încotro mergem ? — iată triada interogativă cu care se confruntă poetul în versurile din **Magie.** După această dispută, poezia lui Ioanid Romanescu ar trebui să evolueze către atitudinea extatică, distingîndu-se astfel, mai net, în peisajul liricii contemporane.

Valentin F. Mihăescu

Adio, Europa!

Urmare din pag. 1

tîmplare pe care, de cîțiva ani, o făcusem uitată cu bună știință.

Mărturisesc că, obsedat de ideea de-a nu-mi putea explica mie însumi ce se petrecuse de fapt **atunci,** m-am adresat unui prieten psihiatru.

Acesta m-a supus unui adevărat consult medical, cercetîndu-mi reflexele, punîndu-mi zeci de întrebări stupide, cerîndu-mi amănunte greu de reținut, enervîndu-se pînă la urmă de fidelitatea cu care povesteam cele petrecute și concluzionînd iritat : **mă, dacă vrei să te pensionezi pe linie de psihiatrie, cu mine să nu faci pe nebunul că nu ești !**

Am renunțat, cum vă spun, să mai povestesc cuiva peripețiile nopții aceleia, căci, de fapt, într-o noapte s-a petrecut aproape totul, pînă cînd, am găsit martorul de necontrazis venind să-mi confirme încă o dată că povestea fusese adevărată : cartea aceea de vizită.

Dar despre ce este vorba ?

Eu sînt arhitect de meserie, am actualmente patruzeci și opt de ani neîmpliniți, sînt necăsătorit datorită unor împrejurări pe care nu are rost să vi le explic și nici nu cred că ar putea interesa pe cineva.

Prin 1972, vara, am fost trimis într-un schimb de experiență în Polonia pe o durată de zece zile împreună cu un inginer constructor de la un institut din Capitală, un bărbat mai în vîrstă decît mine, extrem de ordonat și de punctual, un om cu **picioarele pe pămînt** cum se zice, pe care l-am cunoscut cu puțin înainte de plecare.

El ar fi putut fi, dacă mă gîndesc bine, singurul martor real, viu, (în cazul că ar fi trebuit să dovedesc cuiva vreodată că cele întîmplate s-au petrecut cu adevărat), și în primul rînd o confirmare, pentru mine, a faptului că ceea ce vă descriu acum nu este rezultatul unei culpe de nebunie sau de fugă din realitate.

Din nefericire, omul a decedat acum **șase** ani într-un accident de automobil lăsînd în urmă doi copii și o soție îndurerată. Familia nu i-am cunoscut-o și nici n-am avut curajul s-o contactez încercînd să aflu dacă nu cumva companionul meu povestise episodul ciudat de la Varșovia.

Am călătorit cu avionul urmînd să fim așteptați la aeroport de ghidul nostru, un tinerel care știa bine românește, puțin cam superficial și cam bețiv, după cum aveam să ne dăm seama ulterior, care ne-a dus la hotel, ne-a cazat în camere separate și după ce-a primit cu reală bucurie în semn **de atenție** două sticle de coniac „Dunărea", ne-a fixat o revedere a doua zi dimineața la zece pentru stabilirea programului.

Înainte de a ne părăsi ne-a înminat o diurnă relativ satisfăcătoare și ne-a sfătuit să evităm localurile de lux și barul de noapte al hotelului, avînd în vedere prețurile pipărate.

Am fost cazați într-un hotel aerisit, în centrul Varșoviei, un imobil vechi cu șase nivele, armonios construit, cu camere spațioase și elegante. Hotelul se numea **EUROPA** și era destinat în exclusivitate străinilor.

După ce ne-am instalat, am hotărît de comun acord să facem un mic tur de recunoaștere prin oraș, un **tur de acomodare,** începînd cu anexele hotelului : braseria, restaurantul, barul de noapte cu program de striptis, barul de zi, un fel de club cu televizor unde se putea citi și presa, șopul pe valută și șopul fără valută, cu mici suveniruri artizanale.

La barul de zi am consumat în picioare două halbe de bere acidulată și rece, relativ ieftină și de calitate satisfăcătoare. Am stat circa trei sau patru minute sprijiniți de tejghea și în tot acest răstimp am avut senzația ciudată că **cineva** din spate mă privește cu insistență. Nu m-am întors dintr-un soi de jenă nedefinită, deși eram sigur că nu mă înșel. Mi s-au întîmplat și altădată asemenea lucruri și, dacă nu vă plictisesc prea mult, aș vrea să vă relatez pe scurt o amintire din copilărie, stranie și ea, și care vă va ajuta, poate, să faceți o legătură între amintirile mele nocturne, sau iluzii, sau cum vreți să le spuneți, fiindcă tot noaptea a avut loc și următoarea scenă.

Eu am copilărit la țară într-un sat de munte în care oamenii se ocupau cu creșterea vitelor. Într-o noapte de toamnă din timpul războiului, am ieșit în cerdacul casei în cămașă de noapte. Era lună plină de se vedea ca ziua și, deodată, mi s-a părut că **cineva** mă privește de dincolo de gardul de uluci care despărțea curtea de pădure. Am rămas nemișcat pradă unei spaime necunoscute. În clipa următoare am văzut cu claritate, rostogolindu-se pe pietrișul din curte, o roată de car cu două spițe rupte care stătea de multă vreme aruncată în șopron. Se mișca în zig-zag ca și cum o mînă invizibilă ar fi împrincit-o din cînd în cînd de la spate. Venea dinspre șopron, înaintînd spre cerdac, adică spre locul unde mă aflam. Am înghețat de groază și am țipat, strigîndu-l pe fratele meu cu care dormeam în același pat și care a venit pînă la urmă, somnoros, întrebîndu-mă de ce strig ca un nebun și eu i-am arătat din vîrful cerdacului roata de car culcată pe pămînt, strălucind sub lumina puternică a lunii cu spițele ei rupte. Căci, trebuie să vă spun că, imediat după strigătul meu, roata și-a încetat rostogolirea, culcîndu-se la pămînt. Am privit spre întunericul pădurii, dar acel **cineva** pe care-l simțeam acolo nu mai era. Fratele meu m-a întrebat ce vreau și eu i-am arătat roata, spunîndu-i că am văzut-o mișcîndu-se prin curte, pînă adineaori. A dat din mînă și s-a întors în culcușul cald și, a doua zi, cînd am povestit, n-a vrut să mă creadă nimeni din familie, zicînd că astea sînt aiureli de somnambul și m-au pus să împing roata la locul ei în vechiul șopron.

Dar să ne întoarcem la cele descrise mai sus și la faptul că în tot timpul cît am poposit, în picioare, la tejgheaua barului, am avut senzația că sînt privit de **cineva** cu intensitate. La ieșire, în timp ce ne îndreptam spre Varșovia veche, cea reconstruită după fotografii, l-am întrebat pe companionul meu dacă nu observase cumva pe **cineva** interesat de prezența noastră la bar, dar acesta a dat din cap în semn de negație, fără măcar să fie curios de ce îi pun o asemenea întrebare.

(Continuare în numărul viitor)

BREVIAR

■ **„O INVITAȚIE" LA RAȚIUNE.** Dezbaterea despre „Starea prozei", inițiată, excelent, de „Tribuna", cuprinde, în nr. 45, o intervenție a lui Laurențiu Ulici, sub titlul „O invitație". Mai bine de un sfert din articol e, însă, dedicat... poeziei tinere care, zice autorul, ar merita „această fericită privire de aproape". Ce anume îi... fericește pe el ? „Diversitatea în unitate a vocilor lirice", „unitatea în diversitate a atitudinii lirice", „felul compact în care se afirmă", „încercarea de a institui un limbaj poetic diferit de al predecesorilor". Dacă asupra raportului dintre „unitate și diversitate", care a căpătat, în ultima vreme, interpretări imposibil de pus în concordanță, L. Ulici poate veni și el cu o interpretare proprie, nu poate fi vorba însă de celelalte „calități" ale „poeziei tinere". Autorul acestui articol laudă „felul compact" în care tinerii se afirmă : dar „compact" e doar un anumit grup care știm că și-a propus să intre în literatură ca un „comando". Rezultă de aici că numai acest grup „compact" reprezintă poezia tînără ? Curios exclusivism ! Și mai este ceva : un examen rațional și obiectiv al poeziei tinere ar dovedi că „încercarea" de a crea „un limbaj poetic diferit" nu e decît o iluzie publicistică.

■ **FAZIC ȘI... AFAZIC.** Într-un moment cînd unele voci cer cu insistență „unitatea întregului front literar", revista „Amfiteatru" găsește de cuviință să pornească o rubrică, semnată de Mircea Cărtărescu și intitulată „Cronici partizane". Nu demult, N. Manolescu se plîngea că n-ar exista, în literatura de azi, posibilitatea „dialogului" (dar, desigur un dialog la N.M.). Ideea poetului Cărtărescu și inițiativa revistei „Amfiteatru" îi confirmă pe deplin. Într-adevăr, poți să ai dialog cu cei care fac „partizanat" în văzul lumii ?

A.S.

Mihai Beniuc, tînărul

Drum în sus

Cînd voi izbi o dată eu cu barda,
Această stîncă are să.se crape
Și va țîșni din ea șuvoi de ape !
Băieți, aceasta este arta !

Nu mai umblați mereu după exemple ;
Exemplele-s făcute pentru proști.
Din serie de vrei să te cunoști,
Fugi de cărări și nu intra în temple.

Eu am luat-o fără drum în sus.
Puteți veni pe urmele-mi de sînge,
Mai urc, și-mi vine citeodată-a plînge
Și mă-ndoiesc sub cruce ca Isus.

Văd, totuși, cum în jurul meu tresaltă
Izvoarele-nceputurilor sfinte
Și sufletul meu, ametit, se simte
Vecin egal cu umbra ceealaltă.

Aici cu dumnezeu la cot, în Fire,
Minuni plăpînde plămădim din tină,
Cioplim din beznă forme de lumină
Și nu dorim nici jertfă, nici iubire.

Iluzii trecătoare nu cunoaștem.
Știm noi Nimicul dătător de friguri :
Odată ne va trece peste diguri,
Și-n van o să-ncercăm să ne mai naștem.

Dar Noaptea asta ce-o ținem în brață
Și de călduri am vrut să se pătrundă,
Pe veci de veci a devenit fecundă :
Va înflori viață din viață.

1937

Ursul românesc

Orașul rîde și petrece,
Huiește-n chihot, urlă strada.
Boierul dă un leu, cînd trece
Prin fața lui jucînd parada !
Dansează ursul românesc !

Prin nas i-au petrecut verigă,
Și tot mai mormăie uritul,
Mai mormăie, dar nu prea strigă,
Că-i trage cu veriga ritul !
Dansează ursul românesc !

E mare ridicată-n labe
Și blîndă fiara fioroasă.
Prin blană-i numeri coaste slabe,
Dar nu se lasă, nu se lasă :
Dansează ursul românesc !

De două mii de ani dansează,
L-au prins de pui în miez de codru,
Hei ! codru ăla-l tot visează
Dar să mai scape nu e modru :
Dansează ursul românesc !

Orașul rîde și petrece,
Huiește-n chihot, urlă strada,
Boierul dă un leu, cînd trece
Prin fața lui jucînd parada :
Dansează ursul românesc !

1937, august 16

Despărțire de o garoafă roșie

Sărut cu buze arse huma
Din care tu sorbii-ai sînge
În pribegie plec de-acuma —
Garoafă roșie, nu plînge.

Mi-oi aduna-n desagi amarul,
Toiag din gardul vechi mi-oi frînge
Și-n urmă voi lăsa hotarul —
Garoafă roșie, nu plînge.

Străinul va veni-n grădină
Și toate florile le-o strînge
Buchet pe masa lui străină —
Garoafă roșie, nu plînge.

De te va rupe și pe tine,
Tu varsă doar un strop de sînge
Pe masa-i cu mîncări străine —
Garoafă roșie, nu plînge.

1940, august

Nu mă vei uita

Te măriți, și știu, vei naște prunci,
Veți avea cămin și alte cele,
Dar așa frumoasă ca atunci
Cînd erai stăpîna vieții mele
Nu vei fi tu niciodată,
Niciodată.

M. Beniuc

Anii vor veni mereu șiraguri
Ca soldații la cazan flămînzi.
Din viața ta de miez și faguri
N-o să aibă Moartea nici de prinz.
Poate doar o simplă, tristă cină,
Tristă cină.

Ce bătrînă, palidă și goală
Vei rămîne peste trei decenii !
Sîngele tău, astăzi în răscoală,
Va fi rece, rece. Doar vedenii
Despre tot ce-a fost vei mai avea,
Mai avea.

Ca strigoii vor veni la tine
Din iubirea noastră ne'ntîmplată
Gîndurile, visele haine.
Nu mă vei uita tu niciodată :
Sufletul cu altul ți-i zădarnic
Darnic.

1937, septembrie 19

Melița

Toată vara, toată toamna latră,
Melița, melița.
Cad puzderii cinepile verii,
Cinepile toamnei cad puzderii
Cum le mușcă îndîrjit și latră
Melița, melița.

Vrafuri albe — oase — împresoară
Melița, melița.
Iară ea, flămîndă, mîncă, mîncă...
Meliță, mai vrei ? — Mai adă încă !
Vrafuri albe — oase — împresoară
Melița, melița.

Iarna doar mai tace cît mai tace
Melița, melița.
Dar acuma iat-o iar la soare
Melița de cinepi tocătoare.
Încă tace. Oare cît mai tace ?
Melița, melița.

Un fior prin cîmpuri se strecoară :
Melița, melița.
Tinerele fire de verdeață
Cresc superbe, pline de viață.
Dar prin cîmp fiorul se strecoară :
Melița, melița...

1942

INTERVIURILE «LUCEAFARULUI»

grigore hagiu

«Viața unui scriitor e un miracol»

Grigore Hagiu are inițiativa.

— Cum se dă un interviu ?! Cum trebuie să procedezi pentru a te înfățișa publicului într-o lumină cît mai adecvată ?! Iată întrebările firești pe care și le pune orice creator înaintea oricăror destăinuiri (despre ele este vorba, nu?) despre sine, mediul și timpul său. Se-nțelege, cu cît ai mai mulți ani în urmă, ai străbătut mai multe întîmplări, ai avut de a face cu mai mulți oameni, cu mai multe cărți pe care le-ai citit și scris, cu atît mai grea îți apare întreprinderea. Evenimentele au și ele viața lor, unele se estompează, altele devin mai pregnante, legenda își cere drepturile. Vorbim deci despre un „altul" și „alții" care își spun „povestea lor"?! Cu ani în urmă am „văzut" un interviu dat de Samuel Beckett radioteleviziunii franceze, pe o distanță de două minute, dacă nu mă înșel, timp fascinant în care, neclintit pe alba osatură a unui zid, în lumina oarbă a canicule africane, scriitorul n-a făcut altceva decît să tacă, de dincolo de el și de lume; sta acolo singur și concentrat și uituc, un instrument al propriilor sale scrieri, un creion mare și desirat, plin acum mai mult de uscăciune decît de sevă; un semn la fila uriașei cărți unde avea și el, trecute lîngă numele lui, cîteva cuvinte, litere, semne: cititi-le, acesta sînt eu. Cu convingerea că am „tăcut" destul pînă acum, preț în cuvinte de două minute, dacă nu și mai bine, să încercăm să răspundem, și să ne răspundem, la cîteva întrebări.

— Edgar Papu vorbește despre generația din care faci parte în acești termeni: „Interesul meu s-a îndreptat asupra generației lui Labiș, pe care o consider pînă acum drept cea mai realizată". Aprecierea e de prin 1975. Apoi: „Șansa lor în afara talentelor indiscutabile, a stat într-un fenomen de compensație, cum îi spune Adler, adică ei n-au avut maeștri, n-au avut cărți și pur și simplu au izbucnit". Te recunoști în această caracterizare alături de alți scriitori? O consideri îndreptățită și suficientă?

— Remarca lui Edgar Papu (Dimov spusese, citez din memorie: „neavînd cărți, le-am inventat"), este o foarte frumoasă metaforă critică. Văzută dinăuntru, mai în amănunt, ea suportă corectări. „izbucnirea", fără „cărți" și „maestri" nefiind simplă, nuanțîndu-se de la caz la caz, perioada amintită lărgindu-și între timp granițele, cuprinzînd mai multe evenimente, mai mulți oameni. Voi reveni. Mai întîi, în legătură cu epoca respectivă, cîteva amintiri din studenție, cînd eminent profesor ne era Edgar Papu, prin 1955. Împreună cu George-Radu Chirovici ne cătrăneam de fiecare dată să ajungem la cursul de „universală", ținut într-o superbă sală a palatului Șutu pe atunci, la prima oră, unde, într-un timp fără durată, Edgar Papu scutura cu o infinită precauție și delicatețe și savantă, aproape visătoare pricepere, praful cosmic de pe marile opere spirituale ale umanității. Se vorbea despre Homer. Îl citisem și comentasem, împreună cu prietenii, în multe nopți de insomnie strălucitoare. Și tot nu-l știam. O inteligență autorizată, egală în fervoare cu cea a unui Auerbach, dar mai puțin exclusivistă îl repunea pe Homer, de drept, la începuturile culturii moderne europene, jalonînd, prin Iliada și Odiseea, cele două teme fundamentale: „războiul" și „călătoria". Profesorul puncta, în legătură cu evoluția artei (prilej de alte lungi discuții), faptul că privirii cu nuanțele lipsă ale grecilor antici, singele, în orice ipostază, le apărea întotdeauna „negru". Homer însuși transcriindu-l invariabil astfel, în nota tragică a lirismului său, mărginire devenită spornică afirmare în planul emoției; și lucru absolut miraculos, pe obrazul celui care ne vorbea, bărbierit în pripă în devremele dimineții, priveam cîteva proaspete urme de singe vioriu, un fel de probă materială a celor spuse despre biologic și estetic. M-am străduit, mai tîrziu, obsedat de ideea „sîngelui negru" al grecilor, să demonstrez că omul modern s-ar putea să beneficieze de o ascuțime neobișnuită a simțurilor sale, capabile să surprindă cîte ceva din tainele cele mai profunde ale lumii. Mirosul și echilibrul, premonitoare ale morții și cataclismului, n-au fost numai temele lirice ale cărților mele „Miazănoaptea miresmelor" și „Descîntece de gravitație". Să ne întoarcem la climatul mai general al epocii. Este adevărat, unii autori, dintre cei mai mari, erau interziși, din exces de zel sau chiar oficial, totuși cărțile lor circulau, dactilografiate sau chiar scrise de mînă. Vorbind despre poezie, Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu erau cunoscuți cel mai bine. Nu cred, dintre prietenii apropiați, să fi fost vreunul care să nu-i fi citit și recitit. **Istoria literaturii** lui Călinescu circula cred mai la vedere și cu mai mult folos decît astăzi. Eșenin era mai la modă decît în propria-i țară și păstrez și astăzi pe undeva un volum selectiv din opera lui (în traducerea lui Lesnea), pe foi dactilografiate și legate cu o panglică verzulie de cine știe ce studentă grijulie. Nu fac, firește, o listă de lecturi. Atrag atenția totuși asupra miraculului ce-l reprezenta cartea, asupra dragostei ce i-o purtam, asupra străduinței de a o găsi, cînd cu adevărat ne doream una, lucruri pe care cei care n-au fost tineri atunci le înțeleg mai greu. Era vremea schimburilor de cărți, nimeni nevroind să le vîndă, să le înstrăineze deplin. Țineam, de-o pildă, atît de mult la „Golem" de Meyrink, încît vroind mai deunăzi s-o împrumut cuiva m-am trezit că posed două exemplare, trase cine știe cum din circuitul acela rapid și spectaculos. Am mai făcut un ultim schimb, tîrziu, de plăcere, cu Ion Gheorghe: el mi-a dat „Groapa" lui Eugen Bargu, prima ediție, eu „Morike, Novalis, Holderlin, Rilke", antologia de poezie germană a lui Philippide. Cît privește contactul direct cu marii poeți, lăsat la voia întîmplării, îmi lasă puține amintiri, mai mult indirecte. Petre Stoica îl cita mereu, puțin mai tîrziu, simbolic pentru acei ani, pe Dimitrie Stelaru, cu care își condimentase anii studenției. Pe alte căi, liceean încă fiind, îl cunoscusem și eu pe Stelaru, care, ca om, nu-mi făcuse o impresie deosebită, fiind unul din rarii boemi taciturni, mofluzi. Interesantă mi s-a părut întîlnirea dintre Nichita Stănescu și Ion Barbu, care mi s-a povestit bineînțeles în aceeași noapte. Nichita, copt de emoție, a citit un poem, Ion Barbu (dovedindu-se un maestru și astfel) i-a luat manuscrisul, a exclamat cu blîndețe și cumpătate, „Ei, ia să ne împrietenim noi cu textul", recitindu-l. Multă vreme, căptușiți de ironie suavă, reluam poezii de-ale noastre și de-ale altora, clasici în viață au ba, cu acel memorabil „Ei, ia să ne împrietenim noi cu textul", accentuîndu-i bătrînește cuvintele.

— Fișa biografică din dicționarul scriitorilor înfățișează o viață studențească agitată în dreptul numelui lui Grigore Hagiu. Ai fost și la Școala de literatură? Ce știi despre ea, ce însemna pe atunci, în epocă, în mintea scriitorilor, această școală? Ce consecințe (bune și rele) a produs?

— Între 1950, anul debutului meu în „Scînteia tineretului", cu o poezie reprodusă și de „Scînteia", și 1962 data la care mi s-a tipărit primul volum, „Autoportret în august", de E.P.L., mi s-a întîmplat felia de viață cea mai agitată, mai plină. În acest răstimp am terminat liceul, fusesem respins cu succes de Școala de literatură, unde mă prezentasem drept „dramaturg", intrasem și fusesem dat afară (pentru mai mare siguranță și din U.T.M.) de la Institutul de cinematografie, reintrasem și fusesem dat iarăși afară de la Filologie (de data asta nu pentru „abateri grave de la morala proletară" cum se spunea pe atunci inventiilor de vină, ci, mai nou și simplu, pentru „absențe nemotivate"), lucrasem un an de zile la ziarul regional de partid „Drum nou" din Brașov. Am practicat, cu intermitențe, tot felul de meserii, de care îmi dau cu uimire abia acum seama: activist U.T.M. la sate; descărcător-încărcător de fructe și legume în Obor, de lemne la un depozit pe Grivița (mirosul verzei putrede și-al lemnului proaspăt tăiat!); legător și puitor de fașine împotriva alunecărilor de teren prin ripile natale; însoțitor de inginer topograf (adică eu prin bălți, cu stacheta, el pe maluri, cu teodolitul); achizitor la D.A.C. (nici lina nu era mai brează decît varza); figurant de teatru; însoțitor de convoi de grîne în bărăgan și pe urmă, retrogradat, simplu încărcător de saci pe mașină; instalator calificat de calorifere (un bloc nou, unul din primele, de pe strada Mihai Eminescu, are căldura, cîtă o are, datorită și mie); săpător la Casa Scînteii, Lotul B (adică cel din centru), nu departe de biroul meu de astăzi, de redacția revistei Luceafărul. I-am cunoscut, în acei ani de neuitat, pe mai toți scriitorii care au astăzi în jur de 50 de ani. Am fost și am rămas prieten cu cei mai mulți dintre ei, deasemeni. Cîteva cuvinte însă, acum, despre ce a însemnat, pentru mine, poezia, fapta de a deveni persoană publică. După ce am fost publicat de „Scînteia", cineva din conducerea ziarului a dat un telefon, s-a interesat de soarta mea, de originea mea socială, dacă sînt sau nu fiu de „țărani săraci", cum scriseseră ei, după ureche și neeesități, în dreptul numelui meu. Bineînțeles, așa e, se poate să fie altcum, a confirmat graseind directorul liceului pe grăseierea redactorului, chemîndu-mă imediat la el, făcîndu-mă de fiu, erijîndu-se în tată, și de ce umblu eu cu „șoaldele" și nu-i spun lui că sînt fiu de „țărani săraci", îi aduc tot felul de acte aiurea pe la secretariat, în loc să-mi încasez bursa ce o merit pe luni de zile în urmă. Deși „mijlocaș" cu acte în regulă, m-am trezit „sărac" fără drept de apel, dar cu o bursă ce-mi asigura casa și masa la un internat, vitale pentru mine. Și tot pentru că publicam, asemeni altor confrați, pentru a nu mai încurca fantomele pe coridoarele revistelor din București, am fost angajat și trimis la ziarul din Brașov, să fac bine să învăț ce-i viața și să rămîn pe-acolo pe unde oi învăța-o mai bine. La data cînd am ajuns în Brașov, toată noaptea, în piața centrală au lucrat buldozerele din greu, inversunate, pînă în pustietatea zorilor, la dărîmarea unei statui devalorizate. Cîteva zile încă, în timp ce, jos, în piață, rîmătura din centrul fusese nivelată cu pămînt, ciosvîrtele contorsionate de beton și fier cenușiu din margini, cele smulse cu și din rădăcini, încărcate și duse, departe, sus, pe costișa muntelui, scris cu arbori, numele împricinatului mai dăinui fastuos de limpede și de nelalocul lui, pînă cînd, nu la o oră anume, nu-l mai zări nimeni, risipit în seninul de sticlă al munților. Peste puțin timp îmi apărea primul meu volum de versuri.

— L-ai cunoscut pe Nicolae Labiș? Ce ne poți spune despre el ? Ai conștiința apartenenței la o generație literară? Această generație se poate numi generația Labiș?

— Cînd spunem „generația Labiș" înțelegem „spiritul Labiș", ultimul termen definind într-adevăr o constantă literară. În îmbicseala anilor '50, Labiș a deschis o fereastră, lăsînd să intre aerul tare al realităților naționale. Era și el un „desculț", un „potrivitor de cuvinte", bîntuit de îndrăzneală și melancolie deopotrivă, suflet robust compîlcîndu-se în irealitate, un „strengar tragic", pentru a-i folosi cuvintele. Marea frapanță a poeziei lui a fost introducerea unei gîndiri politice directe, angajarea cu patos în problematica unei atît de noi orînduiri, de unde mirosul versului său, păstrat încă, de sulf, minereu topit și metale date proaspăt pe cuțite, propriu genezelor. În plan strict estetic, turul său de forță a constat în realizarea, în spirit eminescian, a unei poezii ce părea să-și fi istovit izvoarele. N-aș vrea să fac din Labiș un zeu. Era un tînăr personaj al vremii sale. Cu destule ambiții, orgolii și metehne. Nu mă refer la simpatica boemă. Nu. La atitudinea scrisă. Marota, vehiculată și astăzi, acum jalnică și fără ecou, foarte periculoasă și cu mare priză pe atunci, „dacă te legi de mine, de versurile mele, te legi de partid" i-a stat și lui, naiba știe cum, în peniță. Nu-l scuză nici faptul că i-au suflat alții cuvintele, dacă nu i le-au și scris, nici că nu știa ce face. Semnătura era, negru pe alb, a lui. Unică și tragică într-adevăr a fost postura lui de mai tîrziu, la aceeași revistă, cînd versurile care i se păteau fără a fi publicate, cunoscute însă de toți cei care trebuiau să le cunoască, l-au desemnat drept ins primejdios. Nu era urmă de moft în ce spunea el pe atunci, anume că vrea să plece la el acasă, în munți, la pădurarii lui, în așteptarea unor zile mai bune. Știa ce spune. De-ar fi făcut-o ar fi trăit poate și astăzi, și ar fi scris, incontestabil ar mai fi scris, cum ar fi făcut-o, dacă mai trăiau, și Ivasiuc și Preda și Mazilu, alte trei mari pierderi de constiință ale literelor românești. Moartea lui Nicolae Labiș a fost moartea tinereții unei întregi generații. Trebuia trăit într-o altă lume și într-un alt fel. Apăruse „Cîntarea omului" de Tudor Arghezi și lumea părea și trebuia să-și reintre în titini. Scriitorii pe care mi-i evocă numele lui Labiș, cei pe care i-am întîlnit cel mai adesea în preaima lui și trăiesc și astăzi, și-l amintesc foarte bine. Covaci, Raicu, Mandric, Țic, Mugur, Tomozei, Cosașu (ce bine mi-ar fi părut să pot spune: și Mazilu), își amintesc „stilul Labiș": cînd cu mustață, cînd ras în cap, cînd în baston și tîrșiind piciorul, gen Tăunul. Eu însumi l-am văzut, la o oră de catedră militară (atunci am aflat că sîntem colegi, cum aveam să aflu, la exmatriculare, că mai fusesem cu Fănus Neagu și Ion Băiesu), apărînd, cu toate gesturile, ținuta și salutul de rigoare, într-un echipament cvasimilitar, cine știe de pe unde căpătat: cizme, manta, chipiu. Nu despre astfel de lucruri vreau să povestesc. Nu. Despre cu totul altceva. Mă aflam, împreună cu alți cîțiva inși (printre care, desigur, Mugur, prietenul care mă recomandase poetului) și adăstam, cum se spune, la un pahar de băutură, dat cu generozitatea-i recunoscută, „în cont", cum aveam să aflu mai tîrziu, de

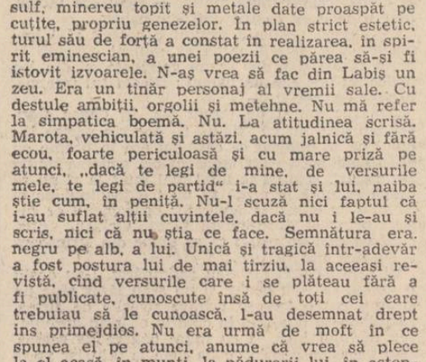

În paginile 3, 4 și 5 :
Tablouri de Virgil Demetrescu DUVAL
(Din expoziția de la Galeria Municipiului)

Labiș (poetul exercita o adevărată fascinație asupra chelnerilor, de orice virstă și grad, îi vrăjea, cu autoritate, pur și simplu, deși nu era totuși decît un puști), vorbeam de una, de altele, cînd mie mi-a răsărit și-am exclamat că miroase a moarte, repetînd cu încăpățînare îmbecilă, spre mirarea comesenilor. Labiș a murit în același an. Mai tîrziu, încercînd să-i recompun amintirea, mi-am adus aminte de o altă scenă, premergătoare acesteia, cînd, încercînd să-i ghicesc în palmă (era la modă : epocă tulbure), m-am oprit fără cuvînt, văzîndu-i liniile fundamentale scrise net numai pînă la jumătatea lor normală. Și m-am gîndit că i-am „văzut" și „mirosit" moartea. Am scris, de nenumărate ori, despre liniile vieții, dar nu în această viziune. Despre obsesia detectării morții la cei vii încă, prin miros, am tipărit o carte, am mai amintit-o, „Miazănoaptea miresmelor". Ea a pornit de la scena descrisă mai sus. Și iată cum arată ea într-o strofă: „ecoul strîmb îmi spuse / nu-i decît piciorul / dar fie chiar piciorul lui Iisus / cel nespălat și neuscat / în palida fosforescență-a părului mariei / tu ești atoatepurtătorule de duhnet / arătat / adolescentule cu laurii abia înmuguriți / după urechile de lapte".

— După o jubilație extraordinară față de poezia generației Labiș, o parte a criticii a trecut cu vremea într-o poziție de rezervă și chiar de ostilitate. Care presupui că sînt resorturile acestei atitudini critice ? O încercare de „direcționare" normativă a liricii de azi ?

— Nu fac nici o deosebire între critici și restul scriitorilor, cînd este cazul, îi citesc cu aceeași plăcere cu care citesc orice altă literatură bună, arta lor ține tot de miracolul existenței. Instituindu-se, cu de la sine putere, drept conștiința de sine a unei literaturi, criticii au realizat o metaforă nemuritoare. Unii au luat-o de bună și nu pregetă să ți-o amintească la tot pasul cu inversunare. Conștiința unei literaturi, într-o mai mică sau mai mare măsură, uneori într-o foarte mare măsură, o au scriitorii, și criticii nu sînt altceva decît tot niște scriitori, dacă, nu-i așa, îmi permiteți, asta nu li se pare prea puțin. Infailibilitatea, intransigența, jocul de-a puterea, înnegurarea orizontului cu stăpînitori și stăpîniți, par să aducă aminte de amarnice și revolute vremuri, ba chiar aduc aminte. Criticii care mai cred și astăzi că de n-ar fi ei, să ne bage fițuica dătătoare de viață în lutul capului, am golemiza la infinit, s-au rărit și scumpit la preț, au trecut pe alte mașini, cu ucenici cu tot. Sperietura cea mai mare a unora dintre criticii actuali este că anumiți autori le-au scăpat de sub control și fac tot felul de năzbîtii primejdioase. Autori, altădată de geniu, au devenit biete umbre rătăcitoare, dacă nu mai rău. Și cum unii o țin băt cu morala, fiecare carte iese de sub teascuri însemnată : asta da, asta nu ; asta da, asta nu... Încep nesfîrșitele, vizibile sau invizibile, dispute. Săbiile încrucișate, cu oricît de bune intenții, deasupra unei cărți, nu fac decît să o desfigureze. Fără a-l aminti, într-o ordine riguroasă a discuției, cazul Nichita Stănescu îmi atrage atenția, mă obligă să iau o atitudine. Nichita Stănescu nu a fost cîndva, ci întotdeauna și mai ales acum, un mare poet. Inegalitățile fac parte din însăși structura sa dureros alcătuitoare. Nu la o diminuare a temelor asistăm, ci dimpotrivă, la o concentrare a lor ; peste tot mai multă dar labilă materie, mai singular, însă definitiv spirit ; nu mai citești, te afli într-o existență. Este cazul oare, tocmai acum, să ignorăm aceste lucruri ?! Acum, cînd prin Nichita Stănescu, poezia românească începe să fie recunoscută în lumea întreagă ; începe, în sfîrșit, să se urnească, iată, cu bine și cu mari șanse de a-și ocupa locul ce i se cuvine pe drept ?! Nu ne tăiem noi singuri oare craca de sub picioare ?! Nu vreau să invinuiesc pe nimeni. Atrag numai atenția asupra unei probleme la care am meditat.

— Generația din care faci parte are un trecut și o istorie. Ce este viața unui scriitor de la înălțimea timpului scris, a experienței acumulate ?

— Viața unui scriitor este un miracol. Ceva de o extremă fragilitate și primejdie se petrece cu el în fiecare clipă. Cu oricîte menajamente, cu oricîte precauții te-ai purta, nu poți fi sigur niciodată dacă, fără să vrei chiar, n-ai produs cumva o mică dar ireparabilă fisură. N-o să știm să ne purtăm decît cu delicatețea puțin iresponsabilă a celui în necunoștință de cauză față de scriitori. Nicolae Labiș a fost, înainte de formularea lui Marin Preda, unul din „marii singuratici", deși trăia în plinul tumultuos al spectacolului vieții. Avea căderi bruște în sine, de totală opacitate, pînă la spaimă, de tot ce era în jur, de transă socratică. Alteori, uluitor de dominant, se impunea cu ușurință și mîndrie, devenea „osie a lumii". L-am auzit recitind prima oară, într-o rece sală de marmură, „Moartea căprioarei". Altă voce. Alt om. Un îndîrjit. Devastat de propria-i menire. Piatră împădurită de cuvinte. Marin Preda (nu știu de ce simt nevoia să-i apropii) era și el un „mare singuratic". Se comporta de parcă, singur fiind, ar fi făurit mereu din orice fleac o jucărie de geniu. Nu-i ignora pe ceilalți. Îi atrăgea pur și simplu pe ceilalți în jocul lui nebăgîndu-i în seamă. Purta cu el întotdeauna o grădină mirifică în care te-ar fi lăsat să intri cu bucurie dacă asta i-ar fi stat în puteri, nu l-ar fi depășit pe el însuși, într-o legendă despre care intuia ceva dar nu o putea tălmăci. Cordialitatea și morozenia lui aici își aveau sorgintea. Dar cine poate suporta prea multa singurătate ?! În mod cert, pe el, pe Marin Preda asta l-a distrus. Într-o bună dimineață, aflîndu-mă cu Pavel Aioanei într-o cameră din apropierea celei a lui Marin Preda, ne-a bătut în ușă cu discreție, șoferul editurii **Cartea Românească** (editură care ar trebui să se cheme Marin Preda, cum i s-a spus, i se va spune familiar și de acum încolo) întrebîndu-ne dacă nu știm nimic de „domnu Preda", avea ordă fixă la care trebuia să vină să-l ia neapărat, și dînsul nu răspunde, deși portarul nu l-a văzut ieșind. M-a cuprins un soi de disperare. Știam copilărească lui comportare cu pilulele. Știam ce i se poate întîmpla. L-am alertat pe Valentin Șerbu. Acesta pe Mircea Dinescu. S-a spart ușa dar Marin Preda nu era înăuntru. Cîteva clipe mai tîrziu, cu mioaia lui luminoasă, bîjbîia lemnul și fierul, mi-ați distrus yala, repeta la infinit, cu o durere și o preocupare nelumești, dintr-un loc foarte îndepărtat, dintr-o altfel de baie dostoievskiană, nu mai puțin grotescă și teribilă. Ceea ce nu s-a întîmplat atunci s-a întîmplat ceva mai tîrziu. Sau cine știe ? Premonițiile sînt mai zguduitoare decît realitatea însăși, conțin mai mult adevăr, mai multă și neoprită spaimă, și în astfel de cazuri ea, spaima, contează.

— Dacă ar fi să te oprești la fenomenul singular sau straniu al experienței tale literare, la ce te-ai opri ?

— Viața obștei noastre este unul dintre cele mai „singulare" fenomene. Multă vreme s-a crezut că, odată ajuns în conducerea Uniunii, ai și devenit un scriitor important, calitatea respectivă asigurîndu-ți toate avantajele posibile. (În treacăt fie spus, în alte țări, o funcție de răspundere înseamnă o datorie cetățenească și-atît; oricum, mai multă bătaie de cap, o rupere de la masa de lucru.) Și invers : dacă ai fost și nu mai ești la cîrmă, te-ai ars, ai devenit un nimenea. Scriitorii sînt și rămîn scriitori indiferent de funcțiile pe care le ocupă. Nu trebuie să fii neapărat geniu pentru a reprezenta scriitorii. Să ai un solid simț al echilibrului însă, da. Ceea ce s-a întîmplat pe la Uniune în ultimii ani m-a șocat neplăcut. Nu e vorba de un caz ori altul. Ci de o mentalitate. O psihologie. Acelea ale „demascării". Credeam din tot sufletul pățit că ele au dispărut, odată pentru totdeauna. Și de la oameni demni de toată stima. Intelectuali în toată puterea cuvîntului Toate aceste împărțiri pe echipe care de care mai morale și intransigente sînt ridicole dacă n-ar putea deveni și tragice adeseori. Nefericita dispută dintre Macedonski și Eminescu este marea rană națională a literaturii noastre Ea a fost, după cum se știe, perpetuată de autori la fel de ilustri. În materie de certuri între scriitori, literatura noastră dispune de un material atît de bogat încît nu poate decît să te pună pe gînduri. Este acesta un semn al vitalității ei ? Dacă scriitorii acestor ani ar fi capabili să pună capăt problemei, și eu cred că ei pot, n-ar fi destul pentru a sublinia sporul de civilizație cîștigat într-adevăr în epocă ? Nu s-ar putea lichida starea aceasta de tensiune care nu duce la nimic bun ? Pînă cînd oare, dacă ești prieten cu un scriitor nu mai poți fi și cu altul, și dacă ești cu acel altul nu mai poți fi și cu acel celălalt, și dacă nu dai nici unuia atenție, amîndoi, de dată asta, încep să te deteste ?! Cu ani în urmă, cu totul întîmplător, am asistat la „demascarea", să-i zicem literară, a unui prozator cam de aceeași virstă cu mine. Procesul a fost deschis, de către un activist care făcea deservicii în materie de literatură partidului. Se dădea curs, spunea același, unor scrisori de a căror autenticitate el ne asigura cu toată sinceritatea. Poveste veche. Sala unde s-a ținut ședința era a Casei scriitorilor. Prozatorul se numea D.R. Popescu, actualul Președinte al Uniunii.

— Labiș a lăsat moștenire colegilor săi deviza „luptei cu inerția". Cum s-a achitat generația literară din care faci parte de acest testament moral ?

— Am vorbit foarte mult despre o epocă a începuturilor, a tinereților. Dar ce poate fi mai minunat decît începutul, decît tinerețea ? Ce-aș vrea să mai adaug ? Atît. Să am timpul favorabil pentru a-mi putea „trata temele", cum spunea, printre ultimele sale cuvinte scrise, cel citat atît de des aici, Nicolae Labiș.

M. Ungheanu

a.i. zăinescu

Elegie la poemul pe care nu l-am scris (I)

Poemul pe care nu l-am scris
Și nici eu nu cred că pot spune mai mult,
Nu cred că-mi pot aminti decît așa ca o
ingrămădire
De lucruri pe cer, niște insule
Care cînd mi se prelungeau printre mîini,
Cînd mi se lipeau de ochi.
Nu se putea bizui decît pe cel mult
Două aripi și, din cînd în cînd,
Trebuia să le înalțe cu schimbul.
Încrîncenat, obosit poate peste măsură,
Și aproape de neînlocuit – mai opriți-vă,
Opriți-vă ! – striga, dar de ce și cine
Să se oprească, asta
Nici el nu cred că avea cunoștință.

Nu își alesese el nașterea.

Copilule

Și tu unde erai, ce-ai făcut
Dumnezeule – Copilule –
Parcă te-am aruncat într-o fîntînă
Și uite, de mai bine de patruzeci de ani sap,
Mă cobor de mai bine de patruzeci de ani
Și tot nu înțeleg,

Nu poate fi de înțeles
Cum ai putut și poți tu să îmi afli de urmă,
Cum am putut eu sta suspendat pînă-acum,
Sprijinit de răsuflarea ta
Și ametit de a ? – tu, mă !

Plînsul orbilor

Ne văităm de ochi, suferim
Că nu mai putem privi decît înainte,
c-amarele
Și recile noastre-ntrebări desuete sînt,
Agățate pînă și într-o pînză de nuferi ;
Că ne trezim uneori taciturni
Și plutim pe imense parapete de gips,
Ori ne încălzim prin birouri tapetate cu vîsc
Și patefoane cu greieri ce ard, fiți atenți,

Fiți atenți, se transmit
Ultimele foșnete ale pădurii,
Ultimele mari căderi de frunze și-apoi
Mirosul lor alb, transparent între două

Semințe ce nu se mai întîlnesc ;
Coaja stelelor vii – un riu cald pe care îl
ținem
Și curgem sau totul se pietrifică-n noi.

Elegie la poemul (II)

Cred că umblam somnambul, nu mă uitam
Pe unde calc și ce rănesc, dulce, prin aer
Ori vorbeam singur prin somn – și mai
opriți-vă,
Opriți-vă ! – striga,
Mai oprește-te și tu,
Mai stai măcar o clipă locului,
Măcar atît, doar cît să ne putem dovedi
Semnu-acela, al șarpelui ;
Ori atît, doar cît printr-un pom ce-a-nflorit
Se simt urme de dinți și se-aud mari
Mușcăturile lunii prin fruct
Ori zemoasă și palidă, grea,
Se înnegrește ca un ciorchine sub coajă.

Ori să ne plătim toate datoriile, nu e așa ?
Să zgîriem prin văzduh umbra trecerii noastre
Într-un cerc roșu-înfiorit, poate-al nouălea,
De unde miroase și-a nori, mîl uscat
cîteodată,
Și miroase și-a grajduri de cai cel mai mult,
A tinctură de crini, a ventuze,
Iar dacă stau mai bine să mă gîndesc
Sînt convins că miroase și-a lacrimi.

Cu grație

Eu am văzut morminte zbătîndu-se-n delir,
Am văzut îngeri, celibat de spini
Și păsări care în acest veac (papagali, mi se
pare)
Nu mai aveau ce să imite decît pocnetul
Unei semințe-ncolțind
În rest tăcere, asediu continuu
Sau privighetorile care făceau un joc și mai
murdar
Și duhneau palide-acum, oh ! – neiertatele
Și blestematele lor cîntece de croazieră
După care se luau orbi, ca niște manechini
Soldații
Fiecare cu glonțul și patima sa,
Dar mai ales fiecare cu glonțul și lacrima sa

Liniște

Nici nu știu cum s-a întîmplat,
Cum am pus stăpînire-ntr-o seară
Pe această idee-fantomă – un patefon
Alb la origini, lunar cînd pe disc
Și-n pilnia sa, cu o poftă nebună,
Urlau, zgîriau, în nici un chip să te-apropii
Și nici să-i mai imblînzești, să-i mai pui
Să ți se scuture-n mîini – trandafirii.

Dar cred că m-am aplecat puțin în iarbă,
M-am lăsat ciuruit, sfîrtecat de exploziile lor.
Era o bătălie la care nu mai participasem
Și din care sănătos mă-ntorceam,
Mîndru, numai cu coroane de spini.

Octombrie, indiscutabil

Și octombrie care-a venit la timp, indiscutabil,
Asta face parte dintre puținele, rarele lucruri
Cu care mă mai mîngîi în ochi ca și razele
Acestea de lună ce n-au fost
Culese, încă, și nici
N-au fost roase, pe dinăuntru, de carii.

Aceste speranțe care mă ocolesc uneori
Și mi se lasă reci și subțiri ca niște mîneci
De haină ușor demodată, chiar dacă
După încheietura mîinii, undeva,
S-ar mai putea zări
Și alte priveliști

Bunăoară-acești pomi care au frunze metalice
Și se trintesc ca o ghiulea la pămînt,
Sau pălăria bunicului meu care, nu știu cum
se face,
Că o mai poartă de-acum și niște nori
Acest secol care nici nu știu pe unde-a intrat
Și iese pe furiș, seara, huruitor ca o scorbură,
Și se mută într-alt sat.

Ori aceste linii mov de tramvai
Care tot așa, nu știu cum se face,
Că o mai iau și pe deasupra uneori
Iar ce tin eu ca pe-o colivie în stînga
Nu se dovedește decît tăietura în zbor a unui
cîntec
Din care eu am și dispărut.

Elegie (III)

Nu el își alesese nașterea însă,
Poemul pe care nu l-am scris,
Și nici eu nu cred că l-am ajutat prea mult,
Nu cred că i-am plîns decît protector pe
umeri,
Iar uneori cred că l-am și mințit, nu i-am spus
Decît că mă mai duc și eu așa pe la niște
rude
Și nu mă mai întorc decît spre ziuă
Sau singur, cumva,
Numai eu și încăperile nopții.

Însă cred că i-am prins viermele de pe
dedesubt,
Cred că i-am prins fluturele acela mov care-i
roade
Pala aceea netrebnică de vînt, nu candoarea,
Miezul de rumeguș și nu furia,
Nu tristețea, vor avea
Privighetorile ce să mănînce de-acum
Și vor avea ce să bea, numai să se ridice
Numai să stea, să cînte lună, să răsară
noapte
Poemul pe care nu l-am scris.

Poemul

Dar dacă nașterea nu și-a ales-o, moartea
Singur și-o ține-n ochi ; e zugrăvit
C-un trandafir printre columne-ncremenit
Și numai spini ce-i țin pe dinăuntru partea.

E covîrșit de-o rază ce-o închide-n el
Și face-un semn chiar lacrimei, sublim,
Căci dacă nașterea nu și-a ales-o, cel puțin
Minunea de cînd șarpele se schimbă-n miel

Și uite cît de strîmt, ce-naripat și eu,
Pecete-ntre schimbarea unuia și-a celuilalt,
Ca picătura arsă-a unui nor pe-asfalt
Mă simt tot mai străin, tăcut mereu

Poemul cel nescris și-acela neîncăput în sine,
Poemul cel mai blînd și-acela nedeprins cu
legi,
Din care ca pietre cresc, ca semințiî întregi
Și se așează – adînc doar stele jumătăți în
mine.

LACUL

iulian moreanu

Lacul acela de la marginea satului și la c.teva sute de metri de pădure avea o faimă tristă.

„Faima" i se trăgea de la cazurile de înec ce avuseseră loc în el de cînd îl știa lumea — cam unul la un an, citeodată chiar unul pe an, ceea ce la mărimea lui și la populația satului era foarte mult —, și din acest motiv i se mai spunea și „Lacul înecaților", altfel nu avea o denumire anume și nici nu știu să fi fost trecut în vreo hartă; în orice caz, eu nu l-am văzut în nici una.

De aici și pînă la încercarea învățătorului Pamfil de-a născoci și impune o „legendă" în legătură cu el — precum că nu știu cînd se aruncase în el o frumusețe de fată care nu voise să se mărite cu nu știu cine pentru că ea îl iubea pe altul și că de atunci... și așa mai departe — n-a mai rămas decît un pas, dar atît de puerilbanala fantezie a bătrînului dascăl n-a avut nici un efect, n-a stîrnit nici o emoție și în concluzie n-a prins la nimeni și pînă la urmă a uitat-o și el; mai degrabă țineau istoriile cu baba aia hîrcă ce trage în fîntînă cu o cîrjă copiii care se uită prea mult în adîncul ei...

În jurul lacului iarba era întotdeauna cam pîrjolită, iarna nu îngheța deloc, iar pești nu-și aducea aminte nimeni să fi auzit că prinsese cineva din el.

Nu era prea întins, dacă avea cincisprezece, douăzeci de hectare, și era în permanență liniștit ca într-un desen.

Vara, cînd era lună plină, numai cînd era lună plină, cîte unuia care trecea din întîmplare pe-acolo i se năzărea că aude venind din el niște sunete ciudate, un fel de murmurat molcom, ușor-ademenitor, și, mai zicea cel pățit, simțea, așa, dintr-odată, că-i venea să facă o baie, parcă era arșița-arșițelor, ajungea fără să știe cum pînă la malul lacului, și numai cu greu, aducîndu-și aminte în ultima clipă de cei care se sfîrșiseră în el, reușise să se desprindă de locul acela blestemat luînd-o la fugă spre sat și simțind parcă întruna o mînă nevăzută cum încearcă să-l oprească și să-l întoarcă înapoi.

Dar lucruri dintr-astea s-au petrecut dintotdeauna în preajma unor locuri misterioase, așa că tot ce-i posibil că respectivul mai mult inventa, dar ceva-ceva tot trebuia să fie adevărat, pentru că după aceea nu mai era zdravăn cîteva zile, nu mai avea curaj să iasă din casă, arăta și tremura ca bolnav de malarie, și nu se înzdrăvănea decît după ce îi descînta nana Marafca de sperietură, așa cum știa numai ea, de i se dusese vestea fiindcă îi vindecase pe toți.

Ultima oară — în urmă cu cinci ani, pe la sfîrșitul lui iunie — se înecase unul (cel mai mare) din cei trei băieți ai lui Firiță, fierarul, Marin îl chema pe băiat. Firiță tatăl era un munte de om, de nici nu încăpea bine pe ușă, mereu se cocoșa și se mai strîngea în el cînd intra în casă, și nici nu cred că i s-ar fi potrivit altă meserie decît cea pe care o avea, pentru că nu-mi dau seama cam ce alte treburi ar fi putut face cu brațonii-i de mîini cu care învîrtea baroasele pe deasupra capului că pe niște surcele — precis că ar fi frînt în palme orice alte unelte, oricît de gingaș le-ar fi ținut. De-asta se și spunea — lucruri neadeverite, gura lumii ! — că ar minca cu altfel de linguri și furculițe, făcute chiar de el pe propria-i măsură, cam două kile una, ca să aibă și el ce ține în mînă, și să nu le strîmbe pe celelalte, obișnuite, cînd le ducea la gură.

Ei bine, Marin tot cam ca el arăta, numai că niței mai subțire, se întorsese de cîteva zile din armată cu încă patru flăcăi de leatul lui, și, de, ca cei lăsați la vatră, într-o seară au tras și ei un chef la circiuma lui Știrbu, și pe la miezul nopții, nu, că el nu se lasă pînă nu face o baie în lac, fir-ar el al dracului de lac să fie, cu cine l-a așezat acolo, să arate el la lume că treburile cu ăia de se înecaseră în el n-aveau nimic cu lacul, nu știuseră ei să înoate și d-aia se duseseră la fund ca proștii.

N-au reușit să-l convingă să renunțe la ideea asta, și nici să se ia cu el n-au putut pentru că le-a tras cîte-un brînci de i-a băgat sub mese și a rupt-o la fugă spre lacul unde îl trăgea ața. S-a bălăcit ce s-a bălăcit, parcă era un copil într-o albie, nu mai putea de bucurie, se dădea la fund și ieșea apoi fornăind ca un cal și striga la cei patru de pe mal să intre și ei, că el n-ar mai ieși de-acolo, așa de bună era apa, caldă și alunecătoare că nici nu prea trebuia să dai din mîini și din picioare, te ținea ea singură la suprafață. Pînă la urmă aceia s-au lăsat înduplecați și au intrat și ei, numai ca să-i facă plăcerea și să-l vadă apoi ieșit, dar nu s-au avîntat prea mult și au revenit la mal zgribuliți (apa era totuși rece !) și strălucind în razele lunii ca tăvăliți prin sclipici. Au strigat după aceea la Marin să iasă și el, gata, și-a făcut hatîrul, dar acum hai să mai bea un șprit, că o fi el Știrbu om de treabă, dar i-o mai fi și lui somn și-o vrea să închidă circiuma.

„Gata, am sosit !" a strigat și Marin, trase un chiot ca la nuntă și începu să-noate voinicește spre mal; dar deodată a dispărut, nu s-a mai auzit nimic, nici un clipocit, și cînd cei patru s-au uitat spre locul în care ar fi trebuit să fie (pentru că între timp, văzînd că se întoarce începuseră să se îmbrace și nu mai fuseseră atenți la el) au rămas înmărmuriți — lacul era închis, mut și neclintit ca apa dintr-un pahar...

De-atunci, primăria satului a hotărît să-l împrejmuiască, o săptămînă au muncit oamenii la bătut țăruși și întins sîrmă ghimpată, și din loc în loc au pus cîte un panou : „Scăldatul interzis, pericol de înec !"

Așa înconjurat de țarcul ăla, îți dădea fiori, era sinistru, nu trebuia să fii de prin partea locului ca să înțelegi că ceva nu era în ordine cu el, ori adăpostea un monstru ori adusese multe nenorociri, și dacă te uitai mai mult la el nu se putea ca pînă la urmă să nu ți-l închipui pe el în sine un monstru devorator de oameni, ce fusese prins și deocamdată tăcea, viclean, pînă cînd va găsi un prilej ca să scape din strînsoare și să facă alte victime.

Și totuși copiii nu s-au astîmpărat, l-au ocolit o vreme ce l-au ocolit, și nu s-au lăsat pînă nu și-au făcut o trecere printre șirurile de sîrmă, scăldîndu-se din cînd în cînd în el, prin apropierea malului însă, și cu mare băgare de seamă, deși pe-acolo apa le venea pînă la briu iar pe la picioare nu simțeau nici un fel de rădăcini sau ierburi care să-i încolăcească și să-i tragă la fund. Care din ei scăpa neprins de țăică-su, era bun scăpat, dar cei care nu aveau norocul ăsta mîncau o chelfăneală soră cu moartea (..mai bine te omor eu în bătaie decît să mori înecat!") și vreo două săptămîni nu mai aveau ce căuta afară din curte. Eu nu m-am dus decît o dată, nu știam să înot, așa că am stat pe mal și m-am uitat la ceilalți care numai baie nu mai făceau, nu treceau trei secunde fără să se uite în toate părțile, de teamă să nu fie găsiți acolo, dar și-așa n-am prea reușit să-l conving pe tata că nu intrasem în apă...

În vara următoare celei în care se înecase Marin al lui Firiță, în sat și-a făcut apariția o rablă de „IMS" dudуind atît de tare că nu te mai puteai auzi cu cel de lîngă tine, și scoțînd un fum gros de ziceai că luase foc iar cei din el mergeau mai departe liniștiți fără să aibă habar de lucrul acesta.

„IMS"-ul s-a oprit lîngă „Sfat" și din el s-a dat jos un ăla, un vlăjgan de vreo doi metri de te mirai cum naiba putuse să stea înăuntru, cu un vilvoi de barbă cam vinătă cum avusese părintele Grigore, săracul, și niște plete care-i băteau umerii. Vlăjganul s-a uitat în dreapta, s-a uitat în stînga, curios și iscoditor, îi umblau ochii-n cap ca la veverițe, și după ce a tras un scuipat în praf și și-a aprins o țigară lungă cu o brichetă în formă de pistol pe care a scos-o atît de fulgerător din pantalonii cu ținte în jurul buzunarelor că l-am simțit pe nașu-meu Stănilă cu care tocmai mă întîlnisem, cum era gata-gata să ridice mîinile în sus, a intrat în „Sfat", tropăind din niște cizme de cauciuc care se vedea că-i erau cam mari și pe care le îndoise pe dinafară, pînă la jumătate. „Ce, ți-a fost frică ?" l-am întrebat pe nașu-meu numai ca să rid puțin de el. „Așta nu iese netuns de-acolo, zise nașu-meu prefăcîndu-se că nu mă auzise. Zero îl face Oprescu !". „Eu ziceam de pistolul lui". „Ce pistol, care pistol ? se mîră, chipurile, nașul. Lasă-l dracului de pistol. Să vezi cum o să iasă ras în cap ca tătarii !" „Vezi să nu !" „Vezi tu !"

Vlăjganul a ieșit după vreo cinci minute, bineînțeles, tot cu barbă și cu plete, și însoțit de Oprescu, primarul, care nu știa cum să-l conducă mai amabil, ocrotindu-l cu mîna dreaptă pe după mijloc iar pe stînga ținînd-o întinsă în față de parcă îi croia pîrtie printr-o mulțime, și cînd s-a urcat și el în mașină era atît de mîndru, de ziceai că cine știe unde pleca, undeva în vreo țară străină.

Am luat-o (toți gură-cască ce ne nimerisem atunci acolo) la pas după „IMS" făcîndu-ne loc cu mîna prin norul de fum pe care-l lăsa în urmă, și așa ne-am trezit că ajunsesem lîngă lac, cu ochii roșii și plini de lacrimi.

Din rablă au coborît primarul, bărbosul (o să-i zic așa pentru că amănuntul ăsta m-a impresionat cel mai mult la el, ca și la părintele Grigore, dealtfel — oameni înalți mai văzusem și pînă atunci, chiar mai înalți decît el), doi tipi mărunței îmbrăcați în salopete albastre noi-nouțe, și o femeie urîtă foc, cu părul alb, deși părea tînără, și cu o pereche de pantaloni pe ea atît de strîmți că te mirai cum de nu plesneau și nu o lăsau, vorba aia, cu fundul gol.

Mărunților s-au apucat imediat de lucru și într-o jumătate de oră au pus în picioare un cort arătos și atît de mare că ar fi putut foarte ușor să intre în el și „IMS"-ul.

Urîta a scos din mașină o valijoară, și din ea a dat la iveală tot felul de eprubete și borcănașe cu care, după ce a intrat printr-o gaură din gardul de sîrmă ghimpată și le-a umplut cu apă din lac și pietricele de pe mal, a dispărut în cort și n-a mai ieșit din el.

Bărbosul a stat o vreme de vorbă în șoaptă cu Oprescu care tot dădea din mîini arătînd cînd spre mijlocul lacului, cînd spre noi, cînd spre gardul ăla care te făcea să te gîndești la

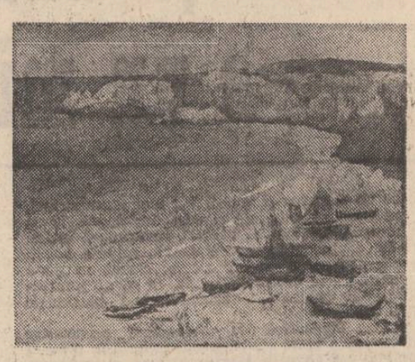

un lagăr, după care s-a dus la mașină și s-a întors cu un echipament de scafandru autonom. S-a dezbrăcat apoi, și l-a pus, și mai bine de un sfert de oră n-a mai ieșit din apă, la suprafața ei, adică.

„Ei, ați găsit ceva ?" l-a întrebat Oprescu (care stătuse tot timpul cu ochii pe ceas, bătînd neliniștit din cînd în cînd cu un degețel în geam), de parcă ăla căutase vreo comoară. Bărbosul tinea în mîini două pietre, „nu știu, să vedem", a zis si le-a dus la urită în cort.

Două săptămîni au rămas în cortul de pe malul lacului, deși li se oferise cazare la cîțiva săteni acasă, și în fiecare zi făceau cam acelasi lucru : mărunților verificau ancorele cortului, se mai învîrteau un timp fără să-și găsească locul apoi se puneau pe jucat table, urîta, cu pietricelele și eprubetele ei pe care le umplea la ore diferite și pe care, cu cine știe ce fel de aparatură le analiza închisă în cort, iar bărbosul se scufunda de două, trei ori, ieșind mereu cu pietre, mîl și sticluțe cu apă cu care se ducea la urîtă, după care se întindea la soare și asculta muzică la o minune de aparat de radio cu baterii, „Turist". Poate că mai făceau și altele, dar eu numai atît am văzut, ori de cîte ori m-am dus să casc gura pe-acolo, privindu-l, nu-mi explic de ce, cu o admirație fără margini pe bărbos.

Seara aprindeau un foc pe malul lacului și se aduna și lume din sat, venind fiecare, care cu o sticlă de vin, care cu una de tuică, cîteva ouă, un pui făcut la ceaun, fiecare cu ce avea pe-acasă de prisos și dacă voia. Așa am aflat și care era rostul lor pin locurile acelea — se bănuia că lacul era „termal", dacă am înțeles bine, oricum, apa lui era bună pentru vindecarea anumitor boli. „De care ?" întrebase odată unul. „Nu știu, să vedem..." zisese bărbosul care numai atît răspundea, încert, „nu știu, să vedem", de fiecare dată cînd i se punea cîte o întrebare, în rest vorbea mai mult urîta, și din cînd în cînd se mai amestecau în discuție și mărunții, însă fără prea mare convingere pentru că oamenii nu le dădeau mare importanță, avînd impresia că erau un fel de „oamenii de servici", și ce să știe ăștia ? „Și dacă e... cum zisesi, și vindecă boli, ce ?" întrebase și nana Marafca, ce nu părea că se teme că de-acum încolo lumea n-o să mai aibă nevoie de leacurile si descintecele ei, dar nu înțelegea ce-o să se întîmple mai departe cu lacul : îl mută, îl seacă, îl iau cu ei în vreun fel, sau ce altceva avea să se petreacă cu el ? „Adică, ce vreți să spuneți ?" întrebă la rîndu-i urîta neprinzînd firul întrebării. „Așa — ce ?" făcu nana cu aerul că fusese destul de limpede. „Dacă o să se amenajeze ceva, un fel de statiune ?" avu urîta un moment de intuiție. „Ai.. ai ?..." confirmă nana Marafca dînd din cap. Aaa... păi atunci, dacă o să se constate lucrul acesta, probabil că da, mai mult ca sigur, se grăbi unul din mărunței să se bage în vorbă, și, uite-așa, satul o să devină renumit în toată țara, poate și peste hotare — o să se facă o statiune de mai mare dragul, tais ? zise mărunțelul și pronunțînd acest cuvînt își duse trei degete la gură, le pupă zgomotos, apoi le răschiră brusc de parcă îi fripseseră buzele, cu vile, o să se tragă și asfalt în sat, și cîte altele n-or să se mai facă, ehe-heeei... numai să iasă bune „probele" ; nu-i asculta mai nimeni...

La o lună după ce au plecat cei patru cu „IMS"-ul lor hodorogit, în sat au venit cîteva

Invitații

Cînd s-a trecut la cafea și lichior, bărbații și-au luat cești și s-au adunat în grădină, pe scaune de rafie. Gazda a adus o măsuță pe care așezase un platou cu prăjituri uscate și o cutie cu țigări parfumate.

— Arată destul de bine pentru vîrsta ei, comentează matematicianul cînd doamna T. se depărtează sprintenă, scuzîndu-se că trebuie să se ocupe de doamne.

— Eu aproape m-am îndrăgostit de ea, declară actorul privind mijit după ea, ametit de băutură și de masa copioasă. Rigiie ușor în batistă și zîmbește mulțumit. Are singe albastru, este evident că are singe albastru!

— Voi, actorii! Ce știi tu despre iubire? Voi, pe scenă ca și în viața rutinieră, de cele mai multe ori doar mimați viața și sentimentele, niciodată nu trăiți cu adevărat. În Grecia antică actorii își trăiau cu adevărat rolul, iar prima piesă era de cele mai multe ori și ultima, căci ei mureau pe scenă, nu mimau ca acum. Și dacă mă gîndesc că grecii preferau tragediile, nu cred că rămîneau mulți actori în viață. Matematicianul și-a aprins o țigară și soarbe subțire din cafea.

— Nu sînt de acord cu dumneavoastră, intervine tînărul student, cu părul bălai atingîndu-i umerii subțiri. Un actor bun, observați că nu vorbesc de nulități, așadar un actor bun este în primul rînd înzestrat cu o sensibilitate deosebită, acută, apoi, o putere de înțelegere a omului cu toate bucuriile și tristețile lui mult mai mare decît un om obișnuit. Un actor nu-și interpretează bine rolul dacă nu-și iubește personajul. Un actor știe să iubească. Adică un artist, în general. Este emoționat, pentru prima oară rostește mai mult decît formulele de politețe într-o adunare de necunoscuți. Își trece degetele transpirate prin părul subțire și îl zvîrle peste cap cu un gest studiat.

Matematicianul își scoate dintre dinți pipa franțuzească și o ține la nivelul feței cu brațul depărtat de corp. Zîmbește patern în direcția tînărului :

— Ia spune, tinere, scrii poezii ?

— Da, recunoaște acesta încercînd să-și controleze îmbujorarea.

— Și ce știi dumneata despre iubire ?

— Iubirea este un poem sublim, este o pădure răcoroasă și proaspătă în care te odihnești o vară, răspunde poetul răgușit de imoortanță.

Inginerul rîde gros, cu hohote care-i scuturâ pîntecul.

— „...în care te odihnești o vară", ha-ha-ha,

teatru

Metafora în teatru

Uitîndu-se spre antichitate ca spre o oglindă a viitorului prezent, Dumitru Solomon și-a propus — pe scena Teatrului de Comedie — să avertizeze în legătură cu un virtual, ipotetic pericol indicat metaforic ca fiind **Arma secretă a lui Arhimede.** Conștiință lucidă, genialul savant — patriot ce-și oferă cetății serviciile cu consecvență, cînd însă i se pretinde în mod abuziv să convertească binele în rău, să transforme o invenție pașnică într-un instrument subversiv care să distrugă, să desființeze integritatea intimă a semenilor săi, să ingrădească libertatea — singura absolută — a gîndului omenesc, desfide interesele meschine, respinge orice tranzacție oneroasă, refuză să urmeze cursul aberant al istoriei, refuză să accepte evoluția degradantă a spiritului uman și preferă să dispară păstrînd speranța într-o utopică redresare a omenirii.

Fiind vorba de o primă ieșire la rampă a piesei, actorii au avut șansa de a compătimi cu talentul lor fizionomiile personajelor. Aurel Giurumia e un Arhimede cu inteligența sclipindu-i în priviri, jovial și distrat, bonom și gurmand, zăbăcit și inventiv, generos visător și entuziast luptător, un spirit deopotrivă meditativ și întreprinzător, o fire deschisă de un nonconformism înduioșător, surprinzînd prin perspicacitatea observației și curajoasă atitudine. Iarina Demian în Teodonia, soția demnă, are o evoluție discretă, pe figură i se citesc grijile mari și mici căci ea intuiește condiția de excepție a bărbatului și îl înconjoară cu o sfioasă dragoste, cu îngăduință și duioșie. Virginia Mirea, Eunoa, fiica lor, e de o inocentă senzualitate și o voluptoasă candoare. Daniel Tomescu, Ctesibios, învățăcel conștiincios, trebuie să treacă brusc de la impasibilitate la înflăcărare ceea ce-i conferă un haz aparte. Cu o disponibilitate comică de zile mari, Ștefan Tapalagă în Clisis e tipul servitorului mucalit, zeflemist, la care agilitatea trupului răspunde a-

gerimii minții. Dumitru Chesa e Xenios, slujitorul mai năting și de aceea oropsit în toate. Meropa e o servitoare devotată care captează interesul oricui și Aurora Leonte evoluează spectaculos. În Hieron, lui Florin Anton îi reușește perfect simulacrul veleitar al unei autorități șubrede. Interpretîndu-l pe Zophyrion, sfetnic rîvnind la mărire, Constantin Băltărețu își implică toată ființa în mimarea unui joc cînd pe față, cînd pe ascuns, fiind pe rînd sau simultan insinuant, umil, insidios, onctuos, odios. Silviu Stănculescu, Marcellus, căpitan roman, se prezintă cu o mască excelentă într-o inedită postură : a infatuării sufocate de aroganță și grandilocvență, a încrîncenării cu izbucniri demențiale frizînd ridicolul. Simple unelte ale puterilor adverse, Teles și Hecates ajung să se suspecteze reciproc, înfruntarea dintre Dumitru Rucăreanu și Sorin Gheorghiu atinge un umor savuros căci se ciocnesc suficiența obtuză și îndîrjirea stupidă a celor porniți pe drumul compromisului. Alegînd frustețea lemnului, Ion Popescu Udriște a creat un hățiș de pîrghii și scripeți, un decor unic în care elemente diferite își descoperă treptat funcționalitatea, integrîndu-se în mecanismul de șaguri al reprezentației, sistem de altfel foarte bine pus la punct. Pentru că regizorul Alexandru Colpacci, familiarizat cu stilul autorului, a preferat să se păstreze într-o aparentă rezervă, care i-a permis să omogenizeze distribuția și să potențeze momentele de adevăr ale reprezentației răsplătite cu binemeritate aplauze la scenă deschisă.

Irina Coroiu

film

Concurs

O certă mobilitate spirituală însoțește geneza operei cinematografice semnate de regizorul *Dan Pița*. Debutant într-un film colectiv ce a marcat existența unui nou și important val de cineaști *(Apa ca un bivol negru)*, cu un dificil pariu cîștigat în ecranizarea operei lui Agârbiceanu (alături de *Mircea Veroiu*, în *Nunta de piatră* și *Duhul aurului)*, cu ecranizări discutate și discutabile (inspirate de D. Zamfirescu și G. Călinescu), cu un interludiu în western (două serii cu *Ardelenii)* *Dan Pița* confirmă cu recenta sa premieră *Concurs* lipsa de prejudecăți în construcția unei filmografii diverse tematic, de introdus în scheme prestabilite.

Concurs este filmul unei realități imediate capabile prin forța senzațiilor, a subtextului să devină o parabolă ce invită imperios la meditație, la participare, la definirea unei poziții. Fondul moralizator nu este didacticist, iar tema filmului, sintetizată chiar de autor *importanța responsabilității individuale și a consecințelor opțiunii de o clipă*, transpare cu claritate dincolo de o narațiune numai aparent simplă, liniară, fără profunzimi.

Povestea echipei de la planificare plecate pe traseul concursului de orientare turistică poate fi apropiată de celebre modele literare sau cinematografice ușor sesizabile sînt, dealtfel, raportări la *Croaziera* sau *Călăuza)*. Dar nu acest lucru este important. Importantă mi se pare a fi calitatea observației, surprinderea exactă a unor psihologii scoase din cotidian, determinate să etaleze adevăruri puțin convenabile. Dealtfel, subtila alternare a aparențelor și esențelor definește identificarea progresivă a personajelor confruntate atît cu deruta personală, dar și cu lașitatea colectivă în ciuda busolei (omniprezent obiect și simbol), în ciuda prezenței martorului, intrusului, tînărul cu bicicleta care intervine pentru a marca teoretic spiritul de echipă, pulverizat practic de nervi, de oboseală.

Sugestiile lui *Dan Pița* nu sînt susținute de eroi de paradă, de pozitivi fără teamă și prihană. Personajele concursului de orientare sînt rupte parcă dintr-o felie de viață, dar tind spre arhetipuri cu forțe diverse de generalizare. Narațiunea devine pretextul unei demonstrații etice pe care numai imaginea o poate degaja din banalitatea întîmplărilor. Echipa nu străbate o pădure, ci viața însăși cu obstacolele și frumusețile ei, cu momente de dezorientare și cu altele de certitudine.

Transferul de la banalitatea întîmplărilor (unele chiar forțate, fără justificare — trecerea gropii, îndepărtarea șarpelui) de la proza „feliei de viață" la dimensiunea simbolică (implicată uneori în exces), la concluzia alegorică este susținut de un limbaj cinematografic expresiv, de o imagine deosebită *(Vlad Păunescu)* care sensibilizează receptarea prin registrele utilizate. Lumina, unghiurile, cadrajul sugerează în permanență sensuri, subliniază atmosfera, descoperă și amplifică după caz sugestii necesare pentru înțelegerea situațiilor, pentru descifrarea laitmotivelor, pentru decantarea concluziilor. Proprietatea imaginii de a amorsa meditația spectatorului, de a-l supune pe acesta tensiunii revelației îl impune pe *Vlad Păunescu* de la debut, printre cei mai buni operatori de film.

Alături de imagine, muzica lui *Adrian Enescu* nu ilustrează segmentele narațiunii filmice, ci le modulează conferindu-le un spațiu sonor adecvat intențiilor regizorale. Programatic, dealtfel, muzica în filmele lui *Pița* rămîne o componentă majoră în receptare. Memorabilă este echipa de interpreți, în care, alături de *Dinică, Iordache, Moraru*, apar nume rar sau deloc văzute pe ecran *(Valentin Uritescu, Vladimir Juravle, Teodor Danetti, Cătălina Murgea, Adriana Schiopu, Irina Mazanitis, Jorj Voicu, Ion Cocieru, Claudiu Bleontz)*. Laureat pentru interpretare la Festivalul de la Costinești, *Claudiu Bleontz*, nu se detașează decît prin partitură de unitatea valorică a unei echipe ce-și joacă pe ecran complexitatea diferențierilor.

Călin Stănculescu

echipe de muncitori cu o sumedenie de mașini și instalații după ei.

Într-adevăr, „probele" dovediseră că apa lacului conținea nu știu ce fel de săruri și alte substanțe bune pentru tratarea a cinci, șase boli, și în doi ani cel mult trebuia ca pe malul său să se construiască o stațiune **ultra**, mai ceva decît Amara !

S-au ridicat mai întîi niște barăci în care aveau să stea lucrătorii pe durata celor doi ani, după care s-a trecut la treabă. Au dragat lacul, i-au cimentat malul, frumos, în formă de romburi, au cărat cîteva zeci de basculante de nisip și au amenajat o plajă, și concomitent a început construcția a patru vile.

Mărunțelul acela limbut avusese dreptate, pentru că satul deja începuse să fie vizitat și controlat de serii după serii de șefi de pe la județ, care tot zoreau lucrul și nu păreau mulțumiți deloc — de ce nu sînteți în grafice cu asfaltarea ?, pînă-n primăvară primăria să aibă altă clădire care să semene a primărie !, toată lumea să lasă afară la treabă, să-și văruiască casele și să curețe șanțurile !, elevii, elevii tovarășe director, de ce nu dau o mînă de ajutor, măcar la cărat cărămizi ! ?, ce e cu amorțeala asta pe șantier ?, bufetul nu se mai deschide decît după ora 17 !, cum nu mai e ciment ?, electricienii ăia ce fac de nu se văd ?...

Peste doi ani stațiunea era gata, cu tot ce-i trebuia, o bijuterie, și apărură chiar și niște vederi cu ea și toți ne stricam ochii căutînd să descoperim pe careva din noi pe ele, căci fotograful prinsese în cadre și cîțiva oameni — ca pe mai toate vederile. Pînă la urmă am descoperit cîțiva : pe nana Marafca stînd pe o bancă de lîngă pavilionul central, pe fetițele primarului jucîndu-se cu o minge cu buline în fața „Vilei Ileana", și pe Toma Dăndărău — cine știe ce-o fi căutat el tocmai atunci în dreptul dușurilor de pe plajă ? că doar era poștaș și mereu se plîngea că nu-i ajunge timpul deși nu avea de dus mai mult de patru, cinci ziare și din cînd în cînd cîteva scrisori.

Foarte mulți săteni și-au găsit slujbe în stațiune : Lili Sandu, fosta învățătoare suplinitoare — la „Recepție-cazare", nana Marafca — lenjereasă, șase femei — la spălătorie, Lucică Pîrlea, fostul ajutor al lui Stîrbu — la „Restaurant", direct pe post de chelner, Firiță, pe timpul verii, se lăsa de fierărie și se angaja ca „salvamar", iar alții, tot așa, fiecare în funcție de ce se pricepea mai bine, cîțiva chiar calificîndu-se ca fierari-betoniști, dulgheri, zugravi, și plecînd apoi să lucreze la oraș.

Lumea a venit la tratament din prima zi, cînd s-a deschis stațiunea. Serviciile, asistența medicală erau ireproșabile, care mai de care se întrecea cu laudele, umpleau unele după altele „caietele de impresii" pe care le ținea la dispoziție Lili Sandu, și nimeni nu părea să știe de proasta reputație pe care o avusese lacul pînă acum doi ani, aproape că o uitasem și noi.

Satul arăta și el altfel, se transformase el însuși în stațiune, se mai mărise parcă (chiar fără cele patru vile și pavilionul central), ai fi zis că așezarea noastră se ridicase odată cu stațiunea, și nu că existase înaintea ei, anonimă și neluată în seamă.

În anul următor au apărut și străinii, cu mașinile, țigările, și în general lucrurile lor aparte, de alte mărimi, culori și formaturi, și pe care, în mare parte, în ajunul plecării, le vindeau pe sume derizorii.

Discret, a început și sistematizarea satului, s-a mai dărîmat pe ici, pe colo, s-a mai ridicat un bloc, un magazin universal, o poștă, mai-mai să începem să ne simțim noi înșine străini...

☆

Acum un an s-a auzit la un moment dat un hîrîit binecunoscut și inconfundabil, și încă de la mare distanță am recunoscut rabla de „IMS" care se oprise în urmă cu cinci ani în fața „Sfatului" care acum se mutase în altă clădire și avea un nume nou — „Consiliul popular". De data asta s-a oprit în fața pavilionului central și din ea au coborît aceiași patru — în formație completă și îmbrăcați la fel ca și atunci, parcă nu trecuse decît o zi. Primul s-a dat jos tot bărbosul, ca un șef ce (înțelesesem că) era, privind în toate părțile, la fel de curios și iscoditor, a tras un scuipat pe care l-a strivit cu cizma, și-a aprins o țigară (mai scurtă însă) cu aceeași brichetă-pistol, și a scos un fluierat de admirație. Abia apoi, ca la un semnal, au coborît și ceilalți trei care au început să se ulte roată, nu pot spune exact cum — nevenindu-le să creadă, sau nemulțumiți ?

Cei veniți la tratament îi priveau cam ciudat, peste umăr — ce căutau și ăștia aici ? —, mai ales pe bărbos ; de unde să știe că dacă n-ar fi fost ei, acum și-ar fi tirit boala pe-acolo de pe unde erau sau și-ar fi căutat-o prin alte părți ? „Oribil, tu oribil !" zise o fandosită cu aer de văduvă adresîndu-se alteia cu care mergea la brat, după ce-l examină pe bărbos de parcă acesta se afla dincolo de o vitrină, într-un muzeu antropologic. Dar bărbosul, deși auzise înjositorul cuvînt, s-a prefăcut că nu-l înțelesese, s-a apropiat de ea, și, zîmbind naiv, a întrebat-o într-o limbă pe care abia începusem s-o buchisesc la școală : **„Where can I get a plane ticket, please ?..."** (nota trad. — De unde pot cumpăra un bilet de avion, vă rog ?), la care fandosita, făcîndu-i un semn moderat însoțitoarei, de-a o lua puțin înainte, i-a răspuns îmbujorată, și dînd de înțeles că e gata să-l urmeze oriunde : **„Ăăăuuu... ies, jeo nese pa... perche iun aine claine... sentiamo... itis faif ocloc... jema peli..."** (nota trad — de netradus).

Bărbosul păru atent peste măsură la acest conglomerat poliglot al sclifositei care dădea să-l ia de brat, apoi izbucni într-un ris sarcastic, dezvelindu-și cele două rînduri de dinți puternici și albi, fără nici un cusur : „Bine-bine, e-n regulă, zise, dar pînă una-alta, termină-ți seralul !" N-are rost să mai spun ce ochi a făcut sclifosita, se înțelege de la sine, vreau numai să adaug că îmi venea să-l iau în brațe pe pletos și să-i mulțumesc pentru că mă scutise de o replică pe care voiam să i-o arunc sclifositei (deși nu eram în cauză) de la care m-am abținut și din bun simț, dar și așteptînd să văd cum va reacționa el. (I-am zis mai sus vlăjganului-bărbosului : „pletos", nu pentru că aș fi uitat cum — fără să-i cunosc numele — îl „botezasem" din clipa în care îl văzusem, și cînd îmi apăruse ca cel mai simpatic și mai — nu știu de ce — deștept om din lume, dar pentru că acum — deși nu observasem din prima clipă a revenirii lui, a **lor**, de fapt — avea părul mult mai lung, în timp ce barba îi rămăsese cam aceeași).

Cei patru se îndreptară apoi spre plajă, răspunzînd din cînd în cînd la saluturile sătenilor care-i recunoșteau, și acolo, pe plajă, Firiță, pur și simplu s-a aruncat în brațele lor, parcă le era frate și nu-i mai văzuse de cine știe cînd. S-au apropiat și alții, au dat mîna cu ei și au început să-i întrebe de sănătate, că ce mai fac, ce-au mai făcut, pe unde or să mai meargă, cît mai stau...

Nu stăteau mult, erau în trecere, și se opriseră numai ca să facă o baie, că prea era mare zăpușeala. S-au dezbrăcat, s-au aruncat în apă, și am avut senzația că Firiță ar fi vrut (dacă ar fi putut, și dacă ar fi fost după el) să-i scoată pe toți ceilalți din apă și să-i lase numai pe ei patru în lac, să se scalde cît or vrea, poate și o săptămînă, și să nu-i încurce nimeni.

Se avîntară spre mijlocul lacului, atinseră malul opus, apoi reveniră, și în timp ce mărunței și urîta ieșiră din apă și-și întinseră mîinile lateral, ca soarele să-i zvînte mai repede, bărbosul se mai întoarse o dată — și imediat mi-a venit în minte, cu o oarecare temere, pe care pe moment nu mi-am putut-o exolica, modul în care se înecase Marin al lui Firiță : tot așa, înotînd dincolo de mijlocul lacului, revenind la mal, apoi întorcîndu-se spre mijlocul lui unde își găsise sfîrșitul.

L-am văzut pe Firiță că începe să se întunece la față și că-l apucă un tremurat nervos, deo-

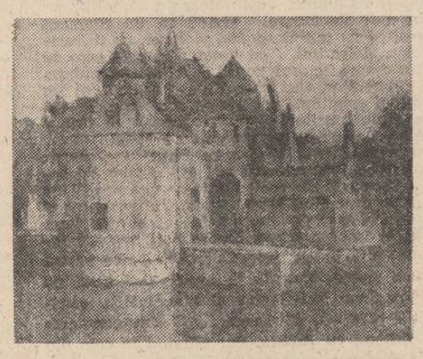

camdată abia perceptibil. „Nu... nu..." zicea încet, ca pentru el, privind după pletos, și după nici un minut se aruncă în barca lui albă.

La un moment dat capul pletosului dispăru sub apă și nu mai apăru la suprafață. Zece secunde, douăzeci, treizeci... un minut !... „Nu !... nu !..." începu să țipe Firiță și să tragă din vîsle cît îl țineau puterile, de mă mir cum nu le-a rupt „Nu !... nu !... Dați-vă la o parte ! țipa Firiță la cei din apă, dați-vă dracului la o parte cînd vă spun, că vă crăp capu' cu vîsla ! dați-vă la o parte, ce, n-auziți ?..."

Un minut și zece secunde, și douăzeci !...

Firiță ajunsese în locul în care dispăruse pletosul și nu știa ce să facă, nu mai avusese pînă atunci cazuri de înec, împungea disperat apa cu vîslele și țipa cît îl țineau puterile : „Dom' inginer ! Dom' inginer ! Mă auziți ? Mă auziți dom' inginer ? Un'e sînteți, dom' inginer ? Dom' ingineer !... Lua-m-ar dracu să mă ia cînd v-am lăsat să... Dom' inginer !... Adleu, lua-m-ar... Dom' inginer !..."

...nimeni nu mișca un deget...

S-a dus, lacul nu l-a iertat nici pe **el** !...

nicolae dan fruntelată

CÎNTECE DE TOAMNĂ

Rugă de dragoste

A iubi
a te sinucide frumos
într-un sînge de femeie, străin
a te preda ca o țară de regi
unui întîmplător pelerin
a-ți uita cuvintele, a le învăța iar
în șoaptă și în disperare
depărtează, doamne, de mine drumul acesta
lasă-mă tînăr în singurare
lasă-mă copac în pădurea de somn
vara să mă treiere, toamna să mă are
nu-mi da iubire de iarnă, nu mă fura de culoare
nu mă pierde în altul acum
doamne al tinereților, doamne a' vorbelor
coaito, dubito ergo sum
orb ce sînt, femeia mea în pupile
mă păzește de lacrimi și mă iartă de mine
cel singur, cel pierdut și în veci păcătos
mă va naște-ntr-o zi-n anotimpuri străine
a iubi
a te sinucide frumos

Paharamar

Cîntec de Paharamar
și pasăre neagră
bîltărețu-și schimbă prețul
frate ospătar
tu, hangiu turcit și viu
cer de mătrăgună
adu-mi seara pe-un tipsiu
s-o bem împreună
circiumă de mahala
înșalla, înșalla
trec în ceață, dimineața
cărușași domnești
casa mea n-are podele
n-are nici ferești
vin doi hoți de buzunare
păguboși și singuri tare
la băut și cacialma
înșalla, înșalla
trece ziua, fuge viața
ca un luminar
adu vin să lungim drumul
frate ospătar
să-ngropăm o amintire
la Paharamar.

La o vînătoare de reni

Ce naiba rămîne de făcut
anotimpurile s-au amestecat
ca niște cărți măsluite
și-mi cade mereu cară de toamnă
îmi plouă peste ochi, au ruginit
iluziile, s-au subțiat
mi-e teamă și iar mi-e teamă
să nu mi se facă oasele lemn ud
de barcă, navigînd zănatică
prin orașul cel fumuriu,
prin orașul cel obosit
aprind țigară după țigară
îmi ofer acest joc de artificii
această sărbătoare sumară
Ce naiba rămîne de făcut
astept să mă vezi, să mă chemi
într-o disperare polară
la o vînătoare de reni

Uneori îmi pare că nu ești

Uneori îmi pare că nici nu ești
că te-a inventat somnul meu bolnav
o, și cum fumegă materia prin părul tău
și cîtă indoială ai în ochi și cîtă vină
cum au putut să mi se-mbete cuvintele
ca aerul din munte cînd dă de rășină
uneori îmi pare că nici nu ești
caut urma ta pînă se face tîrziu
prin tăcerea unei planete de pești
înghețați în iubire și-n teama de curgere
uneori îmi pare că nici nu ești
alteori știu

De ziua mea

Du-mă, domnule, în piața Obor
Bucureștii miros a toamnă
și-a ploaie, și-a periferie de veac
a început octombrie înseamnă
du-mă, domnule, în piața de flori
să privesc un deal de crizanteme
galbenul turcit al stemei lor
să-mi îngroape vechile poeme
du-mă, domnule, taxi vărgat
către vinul minios și dulce
ca un sînge tînăr, răsculat
care-n vise vrea să mi se culce
sînt dator un chef de ziua mea
cu uitări și cîntece de-amor
du-mă, e octombrie acum
de vînzare-n piață la Obor

Balada cîrciumii Focșani

Aseară, stimați și stimate
un buldozer a intrat în circiuma Focșani
a vărsat vinul calp și țuica două prune
și ne-a întinerit cu o sută de ani
cărușașii, precupeții, cărămidarii
șuții Teilor și poeții din cartier
au rămas fără pahare și fără vorbe
circiuma Focșani s-a mutat în cer
va apare un parc ori un bar cumsecade
colentinele mamii lor de golani
să-și caute alte duminici
în care se poate intra fără bani
dar vine toamna, stimați și stimate
ne bate prin oase un cîntec candriu
unde găsi-vom atîta uitare
și-atîta margine eu nu mai știu
umblă cuvinte goale pe stradă
la brațul poeților din cartier
un buldozer aseară ne-a lovit de moarte
circiuma Focșani s-a mutat în cer

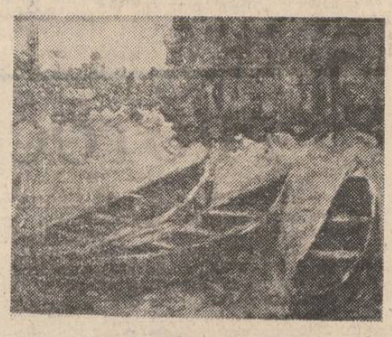

Auriule, i-am spus

Auriule, i-am spus, auriule
și vocalele s-au aliniat ciudat
ca într-o limbă suptă de deșert
ești dimineața mea, tot ce mai am
tot ce nu mă trădează inert
ești restul pasului pe care nu l-am făcut
din slăbiciune ori din întîmplare
aripa mea atavică înăcropată-ntr-un os
ori într-un vierme de întrebare
Omule, pomule — mi-a răspuns
nu te vezi, nu te-auzi, nu te crezi
n-ai nici un anotimp de vînzare
sau, cum ar spune o țară mică și tristă,
n-ai nici o ieșire la mare
Auriule, i-am spus, auriule
îmi va veni și mie toamna odată
și o s-o vînd, disperat o s-o vînd
pentru lumina ta, toată

S-a făcut de iarnă

lui Dan D.

E frig și-ntuneric, fratele meu alb
și ceață și totul ce mai e să fie
n-avem loc de suflet și nici de întors
nu mai sînt pahare, nu e poezie
mahalaua veche s-a-mbrăcat în somn
centrul lumii-i rece și pustiu
spune-mi unde, fratele meu alb
să mă urc în birjă și să viu
fi-ți-ar vorba ta de București
șuierată verde și amară
ruptă-n paișpe ca un vin bolnav
de gutuie și de scorțișoară
nu mă înțelege, n-o mai înțeleg
ce tăcere albă peste noi se toarnă
hai acasă, haide, fratele meu alb
s-a făcut de noapte, s-a făcut de iarnă

Ca o siberie

Ca pe un ofițer
din regimentul de gardă caucazian
impietrit pentru onor într-o poveste de Tolstoi
ca pe un ofiter care
nu și-a plătit datoria la cărți
ori s-a pierdut într-o dragoste
cu blăni de samur
noaptea asta mă trece
gol printre două șiruri
de cuvinte cu plumb
plînge singele-n mine
se sparge-n țăndări cerul
iubirilor din ce în ce mai mute
nagaica unei gramatici
ca o pușcărie, ca o siberie
interdicțiile și le asmute
merg, încă sînt drept, încă simt
rana acestor cuvinte vîndute
și mai sper să nu mor pînă dincolo
unde pămîntul începe s-asculte.

Dă-i numele meu

El
latră nopțile mele de toamnă
latră oglinzile mele din casă
aerul moștenit și icoanele
disperarea mea luminoasă
îl aud de cînd nu eram
de cînd m-a chemat către lume
aproape lup și aproape înger
niciodată n-am știut să-i dau nume
îl văd numa-n vis, îi simt trupul de fum
încălzindu-mi cuvintele, teama
eu-țară îi sînt de pămînt
el-aurul, argintul, arama
un ciine de vers în dezastrele toamnei
va rămîne lătrînd spre alt veac
dă-i numele meu, doamne al vorbelor
singurul leac al tăcerii
singurul leac.

doamnei T.

andra căpităneanu

ho-ho-ho... Și mă rog frumos, de ce numai o vară ? Îmi pari superficial, tinere !

— Domnule inginer, evident, nu ați pătruns sensul ascuns, metaforic, intervine profesorul de filozofie încrucișîndu-și brațele pe piept. „O vară", asta poate fi echivalent cu o viață dacă iubirea rămîne răcoroasă și proaspătă; atunci viața întreagă va apărea doar un anotimp. Știm cu toții ce repede trece timpul cînd sîntem fericiți și trăim cu o intensitate febrilă. Sper că reușesc să mă fac înțeles. Sau, dacă totuși luăm cuvintele așa cum sînt, sensul lor imediat este just, o iubire nu poate fi veșnic „răcoroasă și proaspătă", să fim realiști !

— După părerea dumneavoastră, nu există moralitate în iubire ? Sau iubire veșnică? se interesează actorul ridicînd sprincenele a uimire.

— Ce este moralitatea în iubire? Ce este veșnicia? Să nu ne jucăm cu cuvinte prețioase. Profesorul de filozofie vrea să încheie aici discuția.

Cel puțin așa este interpretat gestul său: scoate o carte mică și groasă din buzunarul jachetei de tweed și începe să o răsfoiască. Ceilalți tac contrariați, își amintesc de cafeaua rece, golesc paharele cu lichior, își aprind țigări.

— Domnii mei, îngăduiți-mi să vă citesc din „L'intuition de l'instant" de Gaston Bachelard, rostește filozoful cînd nimeni nu se mai așteptă să reia discuția. Toți încuviințează curioși și amuzați.

— Ascultați: Orice moralitate este instantanee. Imperativul categoric al moralității n-are legătură cu durata. Îndrăgostitul poet nu reține nici o cauză, nu așteaptă nici o consecință. El merge drept, vertical, în timpul formelor și persoanelor. Este ghidul metafizicianului care vrea să înțeleagă toate puterile legăturilor instantanee, uraganul sacrificiului, fără a se lăsa divizat de dualismul filozofic grosier al subiectului, fără a se lăsa blocat de dualismul egoismului și datoriei. Îndrăgostitul poet animă o dialectică mai subtilă. Revelează totodată solidaritatea formei și persoanei. El dovedește că forma este o persoană și că persoana este o formă. Iubirea devine astfel o clipă a cauzei formale, o clipă a puterii personale. Ea caută clipa. Ea creează clipa. În afara clipei nu există decît proză. Iubirea își găsește dinamismul său specific în timpul vertical al unei clipe imobilizate.

Auditoriul clatină capete înțelepte, arătîndu-se pătrunși în unanimitate de fiorul adevărului frumos exprimat. „Așa e, așa e !"

Doamna T. se apropie în mijlocul unui grup de femei gălăgioase ; soțiile bărbaților invitați la serată. Lipsește soția poetului deoarece acesta nu este căsătorit.

— Oare v-ați plictisit atît de tare încît ați trecut la lectură ? zuride doamna T. deși îngrijorarea i se citește pe chip. Aruncă o privire scurtă, furioasă în direcția bărbatului roșcovan, cu fața plină, care stă culcat în iarba de sub castan și privește somnoros la ceilalți. Îi întîlnește privirea și-i zîmbește cu căldură. Doamna T. întoarce capul nemulțumită.

— Dimpotrivă, scumpă doamnă, spune inginerul îndreptîndu-se spre ea cu intenția vădită de a-i cuprinde umerii sau mijlocul, dar actorul deja începuse acest gest, așa că se mulțumește să-și ofere brațul soției sale corpolentă și îmbrăcată pretențios ; aceasta începe să-i relateze șoptit „ultimele noutăți" aflate în salon, de la celelalte invitate. Inginerul suride încîntat ca și cum soția i-ar mărturisi dragostea ei mereu nouă.

— Doamnă frumoasă, solicită matematicianul atenția amfitrioanei, ce știți dumneavoastră despre iubire ?

— Totul, domnule, totul ! Rîde strident, cu capul pe spate, sprijinindu-se de brațul actorului care o privește în extaz. Toată lumea rîde.

— Sînteți o femeie extraordinară ! declară actorul sărutîndu-i încheietura mîinii, apoi îi șoptește ceva la ureche. Doamna T. zîmbește, se alintă, îl mustrează în glumă.

— Să mergem în salon ! îi invită gazda cu brațele larg deschise. V-am pregătit o surpriză.

— Dumnezeule, tu însăți ești o surpriză ! îi descîntă conspirativ inginerul lîngă umărul gol, după ce a reușit să se desprindă de brațul soției lui.

Aproape de intrare îi opresc strigătele roșcovanului care aleargă voiniceste după ei, luîndu-și avînt cu brațele vînjoase.

— Cine este dumnealui ? se interesează contrariată una dintre doamne.

— A, este individul care a dormit în iarbă tot timpul cît am discutat noi. La un moment dat a și sforăit, lămurește matematicianul.

Doamna T. albă, zîmbind cu dinții strînși, îi liniștește :

— Intrați, nu vă sinchisiți ! Este o rudă de la țară, a sosit azi-dimineață în oraș și a tras la mine. Știți cum sînt rudele acestea, te trezești cu ei pe cap pe nepusă masă cum se spune, și trebuie să-i accepți din politețe, deși de cele mai multe ori abia dacă îți amintești prin a cîta speță te înrudești cu ei.

— Mărițică ! strigă roșcovanul cînd s-a apropiat, Mărițică, eu am să plec acum, cu rata de seară, că mîine trebuie să fiu la cimp, în zori. Eu vreau să-ți zic la mulți ani și tot ce-ți dorești ! O sărută zgomotos pe obraji. Și mai vino și tu pe acasă, că alde tata sînt îngrijorați că nu te-au mai văzut de ani de zile.

Pîlcul invitaților s-a depărtat șoșotind și rizînd înfundat. Doamna T. plînge furioasă, bate din picior, lovește cu pumnii în pieptul mare al țăranului, apoi obosită, se lasă mîngîiată de mîna aspră care-i agață părul, își lasă capul pe haina mirosind a brînză și a iarbă, își zgîrie fața de stofa groasă.

— Nu mai plînge, mă, nu mai plînge ! De ce plîngi ? Te-au supărat oamenii ăștia ? Nu știu ce ai tu cu ei da' mai bine veneai acasă de ziua ta, te mai vedeau și ăi bătrîni... Hai, nu mai plînge, nu-l necăji pe fratele tău care te ține de drag ca pe ochii din cap. Hai, gata, și-ssș... o alină țăranul ca pe un copil rătăcit care nu-și mai găsește casa.

plastică

p

Lirismul guașei

Tonuri închise, mute, sumbre, griuri cu sclipiri verzui sau violacee, albastruri prăfuite și încenușate, brunuri-alburii, matități supraetajate, în lente peripluri, cavalcade înghețate între cele trei repere obsesive, interpenetrabile : pămînt (mai ales **mal**, sau însemn al malului : o porțiune dintr-o navă, latele unei vegetații tropicale), mare și cer. Compoziții simple, austere, în care materia picturală, guașa rapid așternută, în tușe egale ca intensitate, variind mai degrabă prin poziție, extindere și culoare — își creează ea însăși lumea, peisajul, realitatea potrivită. Astfel realul capătă o perspectivă nouă, lăuntrică. El se citește dinlăuntru, ca o pictură abstractă (s-a glosat mult pe marginea termenului de abstract — care, și în acest caz, are un sens mai curînd antinomic), a cărei singură temă ar fi infinitul trăirilor, a modalităților extatice. De altfel, o simplă îngustare cu cîțiva centimetri a imaginii, lipsind-o de reperul Pămînt, n-ar schimba, credem, prea mult, sentimentul plenar degajat de aceste tablouri, singurătatea posomorită a elementelor primordiale, dar și — în egală măsură — cordiala lor indiferență, grație căreia le putem momentan țărmuri, le putem fără grijă adăuga ghirlande întregi de colorate coșuri și punți de vapoare. În lucrarea intitulată **În port** găsim o destul de exactă confirmare a supoziției noastre : artista a separat cu grijă eternul de aleatoriu : în jumătatea din stînga au fost literalmente înghesuite cîteva nave divers și optimist colorate

Sculpturi de Dan Mateescu

(un fel de carusel melancolic), iar în jumătatea din dreapta cerul și marea își întind suprafețele egal de nepătrunse și de fără intenții. Ca o ironie poate, descoperim în cele din urmă că între cer și mare se mai interpune ceva : o siluetă de navă, mai mult o umbră scufundată în pasta primitoare a celor două elemente guvernatoare.

O altă categorie de lucrări este aceea în care artista încearcă, și reușește pe de-a-ntregul, să organizeze imaginea plastică inculcîndu-i demersul amintirii. **Seara, Amintiri, Misterul unei străzi, Umbre pe terasă,** își trag astfel substanța din cristalizări ascunse, din filtrate cicluri de imagini — lirismul țîșnind direct, ca o secreție spontană. Paleta se diversifică, obscurul nu mai prevalează, compoziția silabisește eternul din lucruri, îl urmărește cu meticulozitate dar fără a-l deconspira, fără a-i sfărîma misterioasa levitație. O mențiune specială merită lucrarea **Înserare**, cu un mai pronunțat caracter dramatic-expresionist, capacitatea de a sugera teluricul cu mijloace atît de restrînse atingînd aici virtuozitatea.

A vorbi despre meșteșugul artistei în lapidaritatea acestei rubrici înseamnă, după noi, a ne referi la ușurința și naturaletea cu care imprimă guașei cînd o tonalitate hipnotic-apăsătoare (meditațiile marine), cînd o forță magmatic-evocatoare (compozițiile cu case), cînd o transparență senină, împăcată (naturile moarte), fără a-și pierde nici o clipă originalitatea și fără a-și stîrbi stilul personal. Salutăm în Mihaela Constantin un artist matur, cu depline realizări și mari resurse potențiale.

Constantin Abăluță

muzică

m

Două discuri

În ce rezidă originalitatea muzicii maestrului Zeno Vancea ? Un disc în mănunchind creații despărțite între ele de peste 50 de ani de activitate creatoare ar putea părea nerevelator. În arcul format de ampla creație a lui Zeno Vancea se pot distinge însă limpede fascicole colorate unitar de la un capăt la celălalt ; (citeva numai din) ele sînt : melodica discretă, liberă, ascultînd de legile nerostite ale intuiției și corolarul ei, dimensiunea prin excelență polifonică a partiturii ; caracterul de intimitate camerală a creației chiar dacă partitura capătă dimensiuni simfonice ; expresia molcomă, senină, departe de orice încrîncenare sau hipertrofie (cele **Cinci cîntece de toamnă pe versuri de George Bacovia** sînt superbe pete de culoare așezate în aceeași ramă, diferențele obținîndu-se din rigoarea unei fantezii menținute în aceeași restrînsă zonă de spectru cromatic rezultantă a unei cromatizări niciodată resimtite ca excesivă ; specificul aparte al armoniei, rezultat al unei fortuite suprapuneri a evolutiilor contrapunctice, cu atenție urmărite la încheieturile formei pentru a fi obligate să se supună intenției compozitorului. Discul cuprinde **Cvartetul de coarde nr. 8, Elegie pentru orchestră de coarde, Toccata pentru pian** și sus-amintitele **Cîntece pe versuri de Bacovia**. Toate la un loc posedă un inconfundabil aer de familie. Să ne oprim asupra **unei superbe pagini camerale. Elegie pentru orchestră de coarde,** unde se pot surprinde cîteva din ideile conducătoare ale întregii creații. Piesa, ulterior destinată a deveni parte a **Cvartetului nr. 7,** a fost scrisă în amintirea tînărului de imens talent, Tudor Dumitrescu, nestemată prea devreme stinsă pentru muzica românească. Atmosfera elegiacă a partiturii se păstrează în limitele unei rezonanțe la durere (Mitleid), întruchipate muzical cu discreție. Expresia se obține prin curgerea lină, cursivă a liniilor melodice, prea puțin diferențiate ritmic și timbral pentru a se dezlipi, evoluînd între zone de minim și maxim puțin depărtate. Dincolo de dobîndirile contemporaneității muzicale, piesa are același caracter, același ambitus expresiv cu al unui bocet oligocord derulat cu obstinare pe mereu aceleași trasee melodice. Deși muzica pentru coarde apare incomparabil mai plină, mai bogată, cuprinderea ei sub aceeași acoladă cu piese simple ca formă, însă pregnante ca substanță, nu pare a distona critic.

Discul ocupat cu lucrări de Sabin Pautza pune în lumină o specifică înțelegere a folclorului. Melosul popular transpare direct, neprelucrat, necuprins în complicate urzeli polifonice : **Jocuri II** este un exemplu pentru ceea ce am putea numi, fără nuanțe peiorative, dimensiunea decorativă a folclorului. Transgresarea ritmului și jocului popular în aparatul orchestral, coloritul, contururile sonore uneori bine precizate, alteori ușor difuze (**Jocuri I** cuprinde reușite pagini orchestrale cu vag iz impresionist), amplificările formale și orchestrale inerente paginii cu multe portative sînt cîteva, puține, modificări întreprinse în culegerea de folclor în vederea propulsării pe scena simfonică. Prin talent și muzicalitate, rezultatul sonor devine remarcabil, confirmat creator îndeosebi prin **Cinci piese pentru orchestră.**

P.S. Semnalăm aici un gest de restituire **de covîrșitoare importanță** culturală : tipărirea, la Editura muzicală în îngrijirea Aurorei Ienei, a **Nocturnei în re bemol major** și a **Suitei a III-a pentru pian** de Enescu, partituri păstrate în manuscris. În situația în care clauze contractuale (uneori minuite nefericit, în detrimentul intereselor românești) stopează tipărirea în țară a creației enesciene cu număr de opus, publicarea unor piese neîncredințate de autor tiparului, remarcabile însă ca anvergură creatoare sau prin valoare de referință, reprezintă o soluție (deocamdată laterală însă, totuși, soluție) pentru încetarea baterii pasului pe loc.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

II. Tentația „legendei hagiografice" (2)

Faptul că cel puțin în cîteva rînduri Gala Galaction își propune a da la iveală adevărate „legende hagiografice" animate de un misionarism declarat este dovedit mai ales de povestirile **Adamova, Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul** și **Crăciunul Sfîntului Copil Feodor.** În toate trei, tiparul epico-ideatic, cu filonul său de morală catehetică nedisimulat, pare a-l prelua pe cel binecunoscut din bogata și răspîndita literatură religioasă cuprinzînd **viețile sfinților.** Judecînd după subîmpărțirea propusă de N. Cartojan **(Cărțile populare în literatura românească)** — „vieți de martiri și vieți de asceți", — Galaction aderă la cel de al doilea prototip. Astfel, în **Adamova** și în **Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul** avem a face cu două pilduitoare cazuri de convertire religioasă materializate în brusca și spectaculoasa trecere a eroilor de la un mod de viață prin definiție „lumesc" — mai mult, chiar, excesiv de „lumesc" — la un altul, al cărui cuvînt de ordine este desăvîrșita renunțare la bunurile pămîntești, odată cu retragerea în viața de singurătate, de credință ardentă și de totală austeritate a mănăstirii. Comparativ însă cu legendele hagiografice conservate în cărțile populare, povestirile lui Galaction dezarmează prin rigiditatea lor canonică, ceea ce le face — în grade diferite, adevărat — refractare la acțiunea de revigorare epică exercitată de elementul mitic-folcloric. A vorbi de prezența elementului fantastic alimentat fie și de miraculosul „impur" — și de aceea umanizant — propice legendelor apocrife, presupune multă precauție. În **Adamova,** de pildă, tezismul religios-dogmatic, ostentativ exprimat pe un ton de searbădă oratorie („O, visul tău ți-a fost trimis de Domnul și înțelesul lui și ordinul pe care îl cuprindea sînt mai presus de orice comentar") devitalizează complet cursul narativ. Povestirea capătă înfățișarea unei factice confesiuni dialogate (un lung și plat dialog între Gal, povestitorul, și Octav, proaspătul convertit), subminată de o inverosimilitate funciară. Firește, nici momentul miraculos-oniric ce marchează iluminarea sacralizantă a „oii rătăcite" nu se poate sustrage artificialității dogmatice.

„Dar iată că în noaptea căii noastre, apare un diadem de stele, pe fruntea unui templu. Grădini îl înconjur în cerc, și cu grădini cu tot el era suspendat, ca grădinile Babilonului, pe ziduri uriașe. Stelele erau lacrimile unor făclii enorme, care pătrundeau din templu afară și orga, cu jalea ei creștină, spunea că templul e creștin. Eram desăvîrșit de conștient că sunt în mîna lui Iisus Cristos, și că ceea ce mi se întîmpla era spre învățătura și spre pedeapsa mea".

În schimb, povestirii **Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul** nu i se poate nega un anume farmec naiv. De data aceasta, peste voința sa parcă, prozatorul dă impresia că ezită între dorința de a da la iveală un soi de „parimie" și atracția instinctivă pentru anecdota discret amuzantă. Sigur, îndirjitul spirit propagandistic sub semnul căruia se definește tema moral-religioasă a povestirii nu poate fi trecut cu vederea. Numai că de data aceasta nu ne mai întîmpină aceeași închistare fabulistică, aceeași canonizare devitalizantă a legendei hagiografice. Chiar ideea de a declanșa confruntarea dintre călugărul Pahomie și negustorul turc Mustafa Efendi într-un moment de destindere prietenească probează o anumită abatere de la canon. Iar împrejurarea că disputa culminează cu încheierea unui rămășag destul de „folcloric", cel puțin ca enunț, atrage după sine un cuceritor aer de anecdotă orientală. Scena merită să fie reținută :

„Dacă mîine, din zori și pînă la amiază — se adresează Mustafa lui Pahomie — Christos al vostru pornește din închisorile cerului o zăpadă ca iarna (ne aflăm pe timp de vară la schitul Sfînta Agora, undeva, într-o pădure neumblată, n.n.) și o așterne pe pămînt și cad florile sub omăt și se frîng crengile copacilor — eu Mustafa și oamenii mei aici de față : Soliman, Ali, Budalah și Ibraim, mărturisim puterea dumnezeiască a lui Christos, ne botezăm și ne facem călugări ca voi și rămînem, cîte zile vom avea, în schitul vostru. Dacă, însă, mîine, din zori pînă în amiază, Proorocul nostru scoate de la Alah poruncă de vijelie mare și vijelia vine în goana cailor și ploaia clocotește după ea și trăsnetele lui Alah cutremură pămîntul și copacii se răstoarnă și livezile se înecă și piraiele se revarsă și schitul vostru se zgribulește ca un șoarece opărit — atunci, tu Pahomie și cu dervișii tăi să mărturisiți că numai Mahomed este trimisul lui. Atunci tu, Pahomie, și cu dervișii tăi sunteți robii mei : ori treceți la Islam, ori vă taiu capul la cîte cinci".

În fine, chipul în care este descris momentul cîștigării pariului de către Pahomie dă impresia unei sacralități mai mult mimate. „Minunea" — o numai parțial surprinzătoare ninsoare de vară la munte — pare mai degrabă emanația unui capriciu din partea legilor naturii ; seamănă prea puțin cu „răspunsul" forței divine la rugăciunile părintelui Pahomie, egumenul mănăstirii, și ale celor trei călugări, cooiii lui duhovnicești, Atanasie, Gherman și Justin. Este deci mai mult un prilej de punere în valoare a virtuților descriptive idilizante :

„Ningea ca în luna lui Ghenarie. Fulgi de zăpadă, mari ca fluturii și ca garoafele albe, cădeau puzderie, din văzduhul jucăuș ca o sită. O liniște înmărmurită împărățea în pădure. Păsările și jigăniile amuțiseră în ascunzișurile lor. Florile și ierburile se încovoiau pînă la pămînt, sub cununa lor cea nouă. Crengile copacilor atîrnau impovărate și din cînd în cînd cîte una mai slabă trăsnea și se prăbușea".

Nu credem a greși prea mult spunînd că chiar tonalitatea în care este prezentată revelația divină trăită de personaje beneficiază de o abia perceptibilă „laicizare", grație spiritului anecdotic (involuntar ?) ce planează asupra întregii povestiri :

„Cu ochii la cer, cu mîinile la piept, turcii așteptau acum să vadă, coborînd în burnuz de omăt pe însuși Dumnezeul atotputernic, pe Christosul creștinilor, cel ce îi luase robi, cu suflet cu tot, pe toată viața". Așadar, incapabil a se sublima în moment fantastic revelator, miraculosul se dizolvă în materie realist-anecdotică.

Degajînd un anume dostoievskianism misticizant și dogmatizant, lipsit deci de sevele suferințelor morale abisale, întrucîtva, în linia lui Leonid Andreev, povestirea **Crăciunul Sfîntului Copil Feodor** este o „paremie" bizuită pe tensiunea ardoarei mistice inculcată eroului principal. Ideea pledoariei este aceea a impactului dintre harul divin și sufletul neprihănit al copilului crescut în neștiință, ferit de tot ce reprezintă formă de instituționalizare a existenței umane, inclusiv a vieții religioase. Lipsind însă adevărata instanță care este „lupta cu diavolul" chemată să valideze ori să invalideze temeinicia ecuației morale, se înțelege că dramatismul mistico-existențial scontat de autor nu se arată aproape deloc. Doar finalul „întîmplării" ne face să regretăm că prozatorul ratează un subiect de nuvelă halucinant-fantastică. Episodul morții copilului Feodor, înecat în imensitatea zăpezii, face în chip subtil „jocul" partiturii aparținînd extazului mistic cu filonul epic ce revine transei halucinatorie în care se prăbușește eroul înainte de a muri :

„Ceața pămîntească se risipi de pe sufletul lui Feodor, și el stătea răpit de dragoste și evlavie : Catapiteasma era toată vie ! Sfinții nu erau zugrăviți, ci stăteau aievea în pervazurile lor de aur ! Iar în prima icoană împărătească, pe care se opriră ochii lui Feodor, el văzu pe Stăpîna Cerului purtînd la sîn pe Dumnezeul Prunc născut la Betleem" etc. Însemnele viziunii fantastic-descriptive, cu deschidere spre lumea visului prodigios feeric, în descendență eminesciană, încep deci a-și face simțită prezența.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Trei imagini de la omagierea lui Mihai Beniuc, la 75 de ani. Jos : Mihai Beniuc împreună cu D.R. Popescu, Valeriu Râpeanu, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Gâlfalvi Zsolt și Fănuș Neagu.

PROTOCRONIȘTI FĂRĂ VOIE... (I)

Citind diverse cărți ale criticilor și istoricilor literari care au primit teza protocronismului cu reticență, scepticism sau vehemență m-am amuzat să constat că ei înșiși, în desfășurarea unei analize sau alteia, disting în opera cîte unui scriitor român elemente protocronice. S-ar putea spune că fac cercetare protocronică așa cum face domnul Jourdain proză. Poate că așa fi rămas la suris dacă, pe măsură ce noțiunea protocronismului s-a limpezit în cursul dezbaterilor, ei ar fi încetat s-o bagatelizeze. Dar n-a fost să fie așa : scepticii nu și-au îndulcit nici cum contestația. La destui ani de la lansarea noțiunii nu se mai poate spune că nu au conștiința identității dintre ceea ce combat și ceea ce, în propria exegeză, e drept nesistematic, afirmă. Cum se explică această inconsecvență ? La răspuns nu se poate ajunge decît după parcurgerea, fie ea și parțială, a inventarului de elemente protocronice pe care le-au decelat, din fuga peniței, ei înșiși, în ultimii ani.

Pentru a opera cu instrumente analitice limpezi, se cade să reamintim înțelesul cu care Edgar Papu a investit conceptul de protocronism. În **Cuvînt explicativ** (la **Din clasicii noștri,** Ed. Eminescu, 1977), criticul definea protocronismul încă din prima frază, ca **„anticipare pe plan universal",** iar la colocviul „Luceafărului" (nr. 41 și 42, 1977) despre **Protocronism și sincronism,** rugat să opteze între definiția protocronismului ca **originalitate** sau **anticipare,** alegea fără să șovăie sensul de **anticipare,** pentru care, în cadrul discuțiilor, Paul Anghel mai utilizează termenii de **inițiativă** și **intuitetate,** iar Mihai Ungheanu pe acela de **pionierat.** Or, criticii protocronismului îi contestă tocmai acest înțeles primordial, inclus de altfel și în etimologia vocabulei, deși ei înșiși sînt descoperitori de anticipări, inițiative, intuiții și pionierate...

Prima categorie de critici ai protocronismului o formează aceia care nu acordă nici o șansă noului concept. În cronica prin care a întîmpinat volumul **Din clasicii noștri de Edgar Papu, (România literară, nr. 32, 1977), Nicolae Manolescu** punea protocronismul sub steaua neagră a **tezismului** (cronica se intitula, «sugestiv», **Tezism și spontaneitate**) și-l considera o emanație ue sorginte semănătoristă. Cronicarul nu-și dădea pesemne seama că el însuși semnase mai înainte cîteva demersuri de protocronist. Într-un mic eseu, **Automobilul și căprioara,** îi conferise lui Lucian Blaga o intuiție europeană : **„În literatura europeană, tehnica a constituit (și constituie) un puternic contrast cu poezia, DEȘI BLAGA A VORBIT DESPRE POEZIA TEHNICII ÎNCĂ ACUM CINCIZECI DE ANI"** (**Teme 2, Cartea Românească,** 1975, p. 54). Dacă Blaga este, după Nicolae Manolescu, un precursor european al poeziei tehnicii, Bacovia, este, notase criticul în eseul **Radicalul Bacovia,** un precursor al antipoeziei : **«Între proză și poză se consumă însă la Bacovia nu numai aventura antisimbolismului, dar și a antipoeziei. Bacovia este intîiul nostru „antipoet", în sensul modern : expresivitatea lui excesivă, disonanțele, primitivismul, coloristica intensă, amestecul de patetic și umor, ricanarea continuă ÎL FAC SĂ TRAVERSEZE, DINSPRE SIMBOLISM SPRE EPOCA MODERNĂ, cu iuțeala unei comete, cimpurile de atracție planetară ale expresionismului, dadaismului, suprarealismului, ale literaturii absurde etc.".** (idem, p. 91) În continuare, criticul producea, **„sumar, cîteva dovezi",** reluînd ideea de intuitetate a lui Bacovia în plan european. Bacovia anticipează, încredințează Nicolae Manolescu, personajul beckettian, într-un sens deosebit de intim : **«Blinzii Pierrot și Colombine ai simboliștilor devin un fel de personaje beckettiene, deși nu numai decît în sensul moral-religios sugerat de M. Petroveanu („ipostaza supremă a blestemului de a trăi"), ci, mai degrabă, în sensul transformării omului într-un robot, într-un mecanism"** (idem, p. 93).

Referindu-se la romanul sadovenian **Creanga de aur** (1933), într-o analiză datînd, de asemenea dinaintea cronicii din 1977 în care respingea protocronismul, Nicolae Manolescu găsea în el o anticipare a universului concentraționar camusian : **„Universul concentraționar pe care Camus, în 1940, îl închipuia în Oranul antebelic, SADOVEANU ÎL ZUGRĂVEȘTE, CU ȘAPTE ANI MAI DEVREME, în capitala lui Constantin Isaurianul, care e o mare închisoare" (Sadoveanu sau Utopia Cărții,** Ed. Eminescu, 1976, p. 219).

Dar, chiar în 1977, Nicolae Manolescu face protocronism. Îl intrigau, de pildă, afinitățile paradoxale dintre Negruzzi și Merimée : **„E interesant însă că pictura de moravuri din** O aiergare de cai **ne trimite ea însăși la pagini din scrisorile lui Mérimée, niciodată citite de autorul nostru, fiindcă nu erau nici măcar scrise la tipărirea nuvelei"** (**Steaua,** nr. 3, 1977 și **Teme 3,** Cartea Românească, 1978, p. 85). Ezitînd totuși în a-i conferi prozatorului român o intuitetate absolută în plan european, Nicolae Manolescu îl pune s-o împartă cu afinul său francez : **„ÎN PLINĂ PERIOADĂ ROMANTICĂ, ESTETICA IMPLICITĂ A LUI MÉRIMÉE ȘI NEGRUZZI E ANTIROMANTICĂ. Chiar și în nuvelele de început ale lui Negruzzi se observă distanța față de clișeul romantic, introducerea unui plan ironic, persiflarea subtilă a sentimentalismului patetic"** (idem, p. 87).

Surprinzător și nu prea, nici după negarea ideii de protocronism, Nicolae Manolescu nu încetează să facă protocronism. Am semnalat și altădată că, deși manifestă față de romanul românesc din secolul al XIX-lea (ca și față de protocronism !) un scepticism neclintit, Nicolae Manolescu descoperă în aceeași epocă elemente protocronice. Bunăoară, constată că Radu Ionescu teoretiza într-o scrisoare din 1860 **„transformarea personajului APROAPE ÎN TERMENII DE AZI AI LUI NORTHROP FRYE** din Anatomia criticii" (**Arca lui Noe,** vol. 1, Ed. Minerva, 1980, p. 79). Acolo, atrăgea atenția criticul, **„ROMANUL E MODERN DEFINIT CA UN GEN PROTEIC"** (ibidem). În fine, **„NIMENI N-A ÎNFĂȚIȘAT PÎNĂ LA RADU IONESCU un program sociologic atît de profund pentru romanul în curs de a se face și în care, oarecum ca și în societate, persista contrastul dintre o conștiință literară destul de avansată și o producție curentă de romane fără nici o valoare"** (idem, p. 80). Menționînd romanul **Catestihul**

Peisaje de Nicolae Tuzlaru
(în paginile 6 și 7)

romanului (La gura sobei) semnalat de Dumitru Bălaeț, Nicolae Manolescu e deosebit de hotărît în a-i afirma, sub un anume aspect, prioritatea în plan universal : în romanul respectiv se află **«probabil PRIMUL TRATAT despre „inceputuri" în roman din istoria retoricii»** (idem, p. 81).

Ca și Nicolae Manolescu, Eugen Simion s-a îndoit de mai multe ori, în scris, de utilitatea abordării protocroniste a literaturii. La un moment dat, în **Dimineața poeților** (Cartea Românească, 1980), contestă intuitetatea pe care Edgar Papu i-o conferă lui Vasile Alecsandri, „primul exponent al impresionismului european în poezie". După ce refuză, (s-ar putea crede la început, din motive de circumscriere a obiectului în studiu) perspectiva protocronistă **(„Nu intră în acest studiu chestiunea priorității în poezie"** — p. 266), criticul face un ocol prin parnasianism, impresionismul plastic și romantism, pentru a pune, în final, sub un șir de semne de întrebare prioritatea lui Alecsandri și, prin acest caz particular, teza protocronismului în genere : **„Este o tehnică la mijloc? Tehnica vine din pictură ? O inventează Alecsandri sau este un bun al timpului ? Chestiuni ce se pot discuta, însă, mă întreb, cu ce cîștig ? În poezie contează totdeauna finalitatea poeziei"** (p. 267). Paradoxal, neîncrederea lui Eugen Simion față de protocronism primește o replică promptă și categorică de la nimeni altul decît... Eugen Simion și chiar în... **Dimineața poeților.**

Studiind poezia românească a celor ce au fost numiți «primii poeți» în relație cu Erosul, criticul ajunge la concluzia că aceștia fac din erotism o problemă pentru conștiința creatoare înaintea occidentalilor. Stabilește, mai intîi, epoca în care acest fenomen se produce în Occident, folosindu-se de distincțiile pertinente ale unui teoretician francez : **„Erotismul, spune același Denis de Rougemont, este o invenție a secolului al XII-lea (o invenție a trubadurilor), însă erotismul nu devine o problemă pentru conștiința occidentală decît la începutul secolului al XIX-lea. ESTE MAREA DESCOPERIRE A ROMANTICILOR, care redescoperă, în același timp, lirismul trubadurilor și implicațiile multiple ale religiei în viața sufletului"** (p. 300). Apoi, fixează momentul în care erotismul devine o problemă pentru conștiința poeziei românești : **„Văcărești, Conachi, Bolintineanu (clasicizanti și romantici) sînt preocupați în gradul cel mai înalt de viața erosului, într-atît încît pentru unii (Conachi, Alecu Văcărescu) existența se confundă cu iubirea"** (p. 301). Rezultă limpede din acest paralelism că Ienache Văcărescu (1740—1797) și Alecu Văcărescu (1769—1799), poate și ceilalți, fac din erotism o problemă pentru conștiința creatoare înaintea occidentalilor...

Cu o claritate mai mare decît în acest caz, Eugen Simion stabilește elementele protocronice din poezia lui Costache Conachi, din care reproduce poemul **Mergînd către preaiubită,** ce **„merită a fi citat ca document de curaj erotic într-o epocă în care curajul este să păstrezi tăcere asupra lucrurilor delicate"** (p. 303). Criticul nu se poate stăpîni să nu adopte însăși formulele tipice exegezei protocronice : **„ESTE PRIMA OARĂ, după știința mea, cînd un poet erotic îndrăznește să vorbească de astfel de lucruri și să arunce o privire concupiscentă spre trupul femeii"** (p. 303—304). Mai mult decît atît, continuă Eugen Simion, **«Promisiunea de „mare năvală" de la sfîrșitul poemului este și mai îndrăzneață pentru că sugerează o sexualitate incipientă»** (p. 304). Or, cu numai cîteva pagini înainte, scrisese el însuși : **„O noțiune de care nici antichitatea, nici epoca clasică nu aveau cunoștință este aceea de sexualitate. Termenul ca atare apare prima oară la Kirkegaard, în 1843"** (p. 300)...

Însă, susține Eugen Simion, Costache Conachi anticipează poezia modernă europeană nu doar prin descoperirea registrului sexual, ci și prin cosmicizarea sentimentului erotic, combătînd eventuala obiecție că poetul român ar împărtăși-o cu cîțiva autori occidentali : **«S-ar putea obiecta că, în definitiv, și Gesner, Parny, Bartin, Leonard și, în genere, autorii „micilor poeme" din secolul al XVIII-lea cultivau peisajul grandios, frumosul sălbatic... Chateaubriand admira pe Parny, iar Lamartine citea încă pe Bartin și Parny... Conachi continuă o tradiție de acest fel, însă, prin cîteva accente, se simte la el noul suflu al veacului. Peisajul devine o expresie a pasiunii erotice și un agent de legătură cu marele univers. Această naivă încercare de a cosmiciza sentimentul erotic este deja un pas spre noua sensibilitate lirică»** (p. 353).

Sînt în comentariile din **Dimineața poeților** multe alte afirmații care sugerează existența unor elemente protocronice la diverși scriitori români. Iată fraza cu care își încheie capitolul despre Alecsandri însuși : **„O FIGURĂ NOUĂ se deschide în lirismul lui explicit :** figura indeterminării și ambiguității, **proprie poeziei moderne"** (p. 279). Asertiunea rămîne, ce-i drept, aninată deasupra unei pagini pe trei sferturi albă dar nu e acesta limbajul cu care sînt identificate prioritățile ?

Constantin Sorescu

TINERI POEȚI

Adrian Popescu (II)

Geografia și mitologia lui Adrian Popescu nu ascund, de altfel, numeroase sugestii poetice, toate topite, însă, într-un proiect liric personal, în care **blîndul** și **profundul** sînt cuvintele-cheie. Această capacitate transfiguratoare e pe potriva vocației alchimice pe care o manifestă poetul, interesat în cel mai înalt grad de metamorfoze și varii alianțe între elemente. Dacă am amintit de Emil Botta, de latura himerică, halucinantă a lirismului său, trebuie repus, firește, în drepturi Blaga, marele dascăl întru poezie al autorilor „echinoxiști" : cu categoriile și obiectele lui lirice, cu naturismul său metafizic, cu mitologia lui silvană, dar și cu solaritatea sudică a ultimelor poeme. Vom întîlni, printre altele, la Adrian Popescu, nostalgia pentru „zarea păduroasă și magică", permanența evocării „îmburilor transilvane", ca **patrie interioară,** precum și transparența și luminozitatea peisajelor din sud. Aplicația pentru orfevrărie, pe de altă parte, gustul pentru metale rare și pietre prețioase, flora liliială îl aduc în memorie pe Macedonski. Unele visuri cosmardești, enigmatice, pe Al. Philippide, cu imaginarele lui călătorii prin „tărîmuri rele". Un poem din ultimul volum, **Lostrița,** poate avea ca punct de referință povestirea lui V. Voiculescu cu același nume semnificînd însă altceva decît simbolul fascinației erotice de acolo. Titlul cărții **Cîmpiile magnetice** este titlul cărții lui Breton, scrisă împreună cu Ph. Soupault, **Les Champs magnétiques.** Șopîrla, animal benefic pe care Adrian Popescu îl invocă în versurile următoare, făcînd din el un simbol lunatec și misterios al existenței poetului, poate trimite, în fine, la o sugestie din Durell : „Vinezi ca o șopîrlă pe lună plină / prin adîncile văi ale sufletului / susurul magic al limbii tinjește / lumina stelei din cer s-o guste. / / Și numai un roi de albe făpturi / luminiscente străvezii iluzorii / e toată prada nopții tale de pîndă / pînă spre ziuă și ele dispar".

Tot despre condiția de excepție a poetului, dulce-amară, liberă și captivă, superbă și riscantă, ne vorbește un alt poem, memorabil, al lui Adrian Popescu, **Șoimul,** împletire de date existențiale propriu-zise și de biografie transcendentă : „Cum aș călări cu un descîntec magic o sabie, / cu nume de regină, cum aș dibui o artă străveche, / în parte uitată, îmblînzesc un șoim într-o magazie, / cu unelte arhaice, într-un hambar al verii trecute. / / Cu ochii deschiși, în lumina ușurătoare a lămpii, / cu viața mea trecătoare, arzînd ca un filament înroșit, / cu puțină, poate, viclenie, cu dragoste, chin și lacrimi, / cu nesomn și sete care se aspreste spre miezul nopții. / / Dați-mi putere, voi, Gemenilor, căci născut sînt în mai, /să fiu geamătul șoimului, unul în altul să fim, / unul prin altul, muritor și-nsetînd împreună prin / dumbrăvile cerului să vislim cu aripile".

Interesantă este la Adrian Popescu căutarea unui spațiu liric adecvat atît aspirațiilor lui intim umane, cît și propice unei anume poziții de cunoaștere poetică. Dacă „îmburile transilvane" reprezintă spațiul matricial, al permanentei („Numai într-un singur loc te poți naște, / într-o singură patrie, într-o limbă" — zice poetul într-un poem), **Umbria** figurează, mai întîi, un loc imaginar, privilegiat și binefăcător, construcție reverică, spirituală, ivită din contagiunea Umbrei cu Ambra, dar sfîrșind în cele din urmă prin a atrage însăși realitatea. Imaginar și real încep aici să se confunde, să-și amestece liniile. Dimpotrivă, **curtea medicilor** este mai întîi un spațiu real, un loc al copilăriei și al primelor impresii, dimensiune biografică verosimilă ce-și deschide, cu timpul, imaginare căi spre amintire, spre „camera obscură a memoriei". Realul devine mijloc de cunoaștere, de sondare în lucruri, de aproximare, printre aluzii, a morții și a suferinței omenești. **Suburbiile cerului** capătă, dezvoltînd lucrurile, un sens pe cît de ironic, pe atît de polemic. Departe de a-și avea sediul în zone celeste, ferite de contactul cu dimensiunile obișnuite ale existenței, acest liric care își dorește totuși o postură angelică, e confruntat cu dura realitate a vieții. Realitate pe care trebuie să și-o asume și pe care și-o incorporează, cu luciditate și responsabilitate deopotrivă, rămînînd treze în spiritul său, dureros de treze, voluptatea iluziei și sentimentul frumuseții intelectuale, evocate mereu într-un limbaj transparent și diafan, atît de propriu vocii poetului : „Sînt aer și foc, prea bine o simt. Și lut / dar foarte puțin, abia cît ai ține pe lama / unei săbii ce-a tăiat o tufă de trandafir. / Auriți-mă tot, pătrundeți în fibrele mele. / / Aud aurul pătrunzîndu-mi în vine, / un vaier albastru, aiurind în urechi, / cristalin să devin, transparent ca apele mării, / cînd o rază de soare străbate sare și mil" **(Aurul).**

Ultimele două volume ale lui Adrian Popescu, **Curtea medicilor** și **Suburbiile cerului,** decantate mult de lestul artificiului, al decorativului și al manierei estetizante, ce greva unele porțiuni din precedentele sale cărți, susțin realmente o confruntare cu viața, în unitatea dar și în toate elementele ei de contrast. Față de ultimele promoții de autori lirici, care abordează existența, de predilecție, din perspectiva aspectelor crude, urite sau angoasante, Adrian Popescu se apleacă asupra ei cu un remarcabil instinct, de apărare și rezistență, al vieții fericite, al valorizării ei ideatice, fără a-i ignora, totuși, nici o clipă, contururile autentice și contradictorii. În lirica lui, viața pulsează pretutindeni, enigmatică sau debordantă, sub forme magnifice, dar și sub forme comune ori umile, grăitoare toate despre misterul lucrurilor naturale. Pretextul poemelor sale este, adeseori, de o tulburătoare banalitate, pe cît de tulburătoare sînt „rezultatele" la care ajunge poezia. Puțini poeți ar îndrăzni, ca Adrian Popescu, să-și înceapă un discurs liric pornind de la întîmplări atît de intim biografice ori de la amănunte atît de prozaice, cum ar fi curățatul unui pește în bucătărie sau gîlgîitul țevilor de apă din bloc. Și dacă ar face-o, ar face-o tocmai pentru a evidenția banalitatea și „mizeria" existenței. Și totuși un poet trebuie, în primul rînd, judecat după rezultatele sale, după sugestiile pe care e capabil să le dezvolte în mintea și imaginația cititorului. Iată un simplu borcan de ciuperci cum e în stare să „vorbească", figurînd un adevărat raport cosmic, în atingere cu limbajul poetului : „Un borcan de ciuperci destul de bine păstrate / în lacra lor de spumă transiucidă, salivă / de faun și miros de mesteceni înzăpeziți, / cu asta m-am întors eu dintr-o călătorie / de iarnă, să le dăruiesc unui prieten poet. / / Bolboroseau în visul lor nupțial, ca niște / libelule surprinse de lacrima chihlimbarului, / în extaz, pe scoarța unui pin ; nu spuneau / nimic deslușit, abia dacă le auzeam cînd / tăceam amîndoi, murmurau tainic pe / tăblia mesei din bucătărie între cuțit, sare și scrumiere". De altminteri, o constantă a poeziei lui Adrian Popescu este tocmai această atracție specială pentru lichidele primordiale, pentru „emulsiile" paradisiace sau infernale, din care ia naștere viața și, deopotrivă, viața se cufundă în moarte pentru a renaște la fel de imperativă. Un astfel de „lichid" inspirator e însăși lumina, și să se observe, din nou — în versurile următoare, — pretextul extraordinar de simplu de la care „pleacă" poezia : „Lumea din jur mi-o întunecă ; / cu o precisă voluptate înlăuntrul meu / concentrîndu-și fascicolul. / / Nu văd în afară nici la doi pași / numai în haloul misterios / pe care-l desface sufletul ei, / / Așa aplecat peste fațetele unui diamant / simt țărmuri și miresme, insule și priveliști, / adîncit într-o solicitudine plină de voci. / / Nebuloase și sori / Caravele și pajiști / Grote și fildeș / / Miezuri alchimice caut / Grăiuri uitate înviat / Dublu astral / / Cînd privirea mi se împăienjenește, / și penumbra mă-nvăluie, la Saskia mă gîndesc, la șoldul tău tînăr, / și la buchetul de flori" **(Lampa magică).**

Cercetînd nucleele fericite și **pline** ale existentului, autorul **Suburbiilor cerului** e la fel de tulburat de golurile lui. Tot astfel cum există aici un spațiu plenar și armonios, **Umbria,** există un spațiu al nimicului, **Zerolandia,** poetul fiind deplin avizat asupra zonelor de **sus** și de **jos** ale spiritului, atît zborul celest cît și fascinația golului nimicitor figurînd printre atitudinile sale fundamentale. Adrian Popescu este un liric al contrariilor în unitate, al antinomiilor promisiunii și ale durerii, din această cuprindere organică a existenței trăgîndu-și întreaga verosimilitate. Într-un limbaj deopotrivă de fastuos și colocvial, de material și transparent, el aduce în poezie o cantitate de „informație" sensibilă de care e capabilă numai lirica de înaltă ținută, afectivă și intelectuală.

Dan Cristea

Poezie și personalitate

Urmare din pag. 1

Mult mai adecvat ar fi să vedem în autorii contemporani o serie de valori individuale, de personalități independente care pot, fiecare, capta atenția analitică.

Avînd în față un peisaj cu personalități diferite, a căror poezie oferă un excelent subiect de meditație, critica noastră i-a rămas, credem, datoare. Excepțînd cărțile despre Nicolae Labiș, o singură monografie s-a dedicat unui poet contemporan : **Nichita Stănescu — spațiul și măștile poeziei** de Ion Pop, carte, e adevărat, excelentă. Ceea ce este infim. Absența analizelor ample, din comoditate publicistică, concepție teoretică ori imposibilitate practică, este întîia înfățișare a criticii actuale. E adevărat, se pot aduce argumente diverse : producție editorială foarte mare, o medie valorică existentă, viața trepidantă a sfîrșitului de secol, absența orientărilor definibile categorial, a curentelor, școlilor etc. „Material de dictionar", epoca noastră literară oferă însă unul de mare valoare. Insuficient cunoscută, poezia românească actuală se cere în primul rînd **interpretată,** depășind spiritul cronicii de întîmpinare, al recenziei de serviciu sau al culegerii de articole.

S-a petrecut apoi un fenomen de închidere a unei părți a criticii în turnul de fildeș al „generației '60" și coborîrea pripită, cu pana încărcată de laude, satisfacții, explozii intelectuale, în plasa debutanților anilor '80. Tentativa arată însuși modul de a sări peste autorii care au debutat în jurul anului 1965. Poeți, majoritatea, încă tineri, aflați în plin proces de maturizare artistică și care, dacă s-ar bucura de audiență, de popularitatea meritată și necesară, ar putea avea o benefică înriurire, inclusiv asupra debutantului de astăzi. Acest fenomen de închidere a neglijat de fapt o realitate și cronologic evidentă. În 1966 au debutat printre alții Mircea Ciobanu, Leonid Dimov, Ioanid Romanescu. Anul acesta marchează debutul unei perioade extrem de fertile pentru poezia română contemporană (Marian Popa este undeva tranșant : „este un an situat la începutul unui boom liric național, fără precedent în istoria postbelică a poeziei"). În puțină vreme, mitul în formare al „generației '60" se vădește a avea o sumară pregnanță. Între 1964 și 1969 debutează editorial : Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș (premiul din 1947 este pentru **manuscrisul Alfabet poetic**), Constantin Abăluță, Mircea Ciobanu, Leonid Dimov, Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Pituț, George Alboiu, Marius Robescu, Ioanid Romanescu, Dumitru M. Ion, Grigore Arbore, Virgil Mazilescu, Vasile Vlad, Cezar Ivănescu, Vasile Petre Fati, Dan Laurențiu, Sorin Mărculescu, Gheorghe Istrate, Nicolae Ioana, Nora Iuga, Mircea Ivănescu, Alexandru Miran etc. Așadar, și poeți care sînt trecuți în inventarul (se vede cît de arbitrar) al „generației '60" dar și alții. Paralelismul acesta, atît de clar, nu necesită comentarii.

27 NOIEMBRIE 1982

atelier literar
poșta redacției

C. IOLIX : Încă nu sînt noutăți hotărîtoare. Ceva mai bine, în „Pietrele", „Orientare primitivă", „Marte".

FELIX MADANA : Ceea ce se observă mai bine, deocamdată, nu sînt semnele talentuliu (încă incerte, îndoielnice), ci indiciile unei pregătiri intelectuale insuficiente. Se impune continuarea studiilor (dar și lectură asiduă, diversă).

FELICIA : O serie de pagini interesante (nu printre cele care vinează „șocuri" și epatări cu orice preț și nici printre cele scrise grăbit, dintr-o „azvîrlitură"!...), unele în întregime („Apel", „Amintiri", „Modestie", „Invitație") altele mai mult sau mai puțin parțial („Despărțire", alterată de unele ostentații, gen „cafea", „Iubită conversație", compromisă de finalul lipsit de pregnanță, neplauzibil, deși „șocant", „Obiectivare", prin distihul cu care începe, nu și prin ceea ce urmează, confuz și biiguit, etc.). În ansamblu, confirmări ale unui început de orientare nouă, plină de promisiuni. Din păcate, ultimul plic ne aduce iar diverse bazaconii și rizgîieli enigmatice („abia mai sfînt", „abia mai drag", „potop cu ușă de iubit", „portretul vîntului mă doare" etc.) și o nouă încălcare a ultimelor promisiuni și angajamente solemne (care-și dovedesc din nou, pentru a cîta oară ?, inconsistența, lipsa de profunzime și seriozitate). Nu acestea erau, cum bine știți, veștile pe care le așteptam.

CORNELIA BORANDĂ : Pagini relativ curat scrise (cînd nu intervin, uneori, formulări bizare, neromânești, ca, de pildă : „cînd au contactat-o pe Ioana, au aterizat pentru scurt timp, discuția la tăcere"... etc.). Nu lipsește o ușurință, dacă nu chiar o îndeminare a relatării, relatare care curge domol, simplu, menținînd interesul lecturii. Să sperăm că lucrurile se vor desfășura cu bine pînă la capăt.

VICTORIA : Însemnări de jurnal, destul de anodine, lipsite (parcă mai mult, mai evident decît precedentele) de însușiri literare demne de interes.

D. NICOLOIU : Par lucruri scrise în grabă (neglijente, superficiale, răvășite) mai slabe decît paginile trimise anterior. Ceva, în „Neliniște".

DOINA MATEESCU : Există o anumită sensibilitate, poate și un fel de dispoziție lirică, dar încă nu putem trage concluzii. Reveniți.

DANIELA ZECA : Lucruri de început, încă șovăitoare, naive, lipsite de experiență, dar nu și de semnele (încă timide, deocamdată) ale unor aptitudini literare („Singurătate de iarnă", „Poem cu mîini înghețate", „Înainte de ninsoare", „Viscol").

V. ADDEL : Mai puțin reușite, de data asta. (Ceva mai bine, în „Bună seara", poate și în „Acele flăcări").

I. DIACONU : Aceleași însemnări incilcite, confuze, „cu jumătate de gură", fără perspective. Nu sînt noutăți.

A. LĂSCĂU : Mai neguroase, parcă, mai sofisticate, purtînd ideea către un prag de ambiguitate și confuzie. Ceva mai bine, în „Dar văluri albăstrii", „Lăsam drumul coacerii", „Viața pentru care", „Să mă cațăr în turn".

MARIA CIORANU : Din nou, manufactură de serie, plafonată la un nivel sumar, simplist, superficial. Ar trebui să faceți o pauză, pentru lecturi, meditație, „dizintoxicare" de conformism, inerție, rutină.

OANA CĂLIN : Se confirmă bunele perspective, dar textul de-acum e mult prea abstract și sofisticat pentru a răspunde intențiilor arătate în scrisoare. Altminteri, aceste intenții, împreună cu toate gîndurile și planurile pe care ni le împărtășiți, nu ni se par decît foarte judicioase și lucide.

N. NĂSTASE : Povestea e lungită și diluată și cam „sare de la una la alta". Scrisul e relativ îngrijit, deși vizibil neexperimentat, dar trebuie pus la curent cu cerințele ortografiei.

DAN CANARI : Nu prea se înțelege mare lucru din schița dv., scrisă cam otova, neglijent, confuz. (Pe viitor nu mai uitați să vă iscăliți manuscrisele !).

RADU ALDULESCU : E mult mai bine, de data asta; se poate vorbi, într-adevăr, de oarecare îndeminare narativă, chiar dacă experiența scrisului e încă redusă și mai lasă loc unor stîngăcii și nesiguranțe (pe lîngă cele de ortografie, cu totul inadmisibile pentru un ucenic al condeiului !)... E foarte bine că transcrierea și retranscrierea manuscriselor vă dau sentimentul ameliorării e, într-adevăr, o metodă clasică de lucru a prozatorului (și nu numai a lui, de fapt). Să vedem, în continuare.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ploaie luminoasă

Prin ploaia de lumină
se vede cerul clar
gîndurile mele de cristal
dure
zgîrie cerul fraged și umed
ca un mușchi de pădure

Plouă limpede, plouă limpede
plouă frumos
în pămînt ploaia înfige
tuburi subțiri de lumină
les în grădină
și privesc în jos
pămîntul luminat pînă la os.

MONICA ROHAN

Rugă de toamnă

Întoarce-te, rogu-te, sfînta mea Ană,
că fără copilărie mi-e frig și mi-e toamnă.
Așteaptă-mă, sfioasă, în grădina uscată,
să ieși cînd ți-oi bate cu inima-n poartă ;
ca să-mi spui că mîinile ți-s așa de subțiri,
încît nu mai poți să vinzi trandafiri,
să mă minți mai frumos (că eu nu am habar),
că-n lume acum e destul bălegar
bun de-ngropat pe sub trandafirii-altoi,
ca să schimbe miasma unui veac de noroi.
Eu să-ți spun cine sînt, tu să nu vezi
că frunza și ochii-mi nu mai sînt verzi.

NICULAE ALEXANDRU VEST

Versuri pe zăpadă

Ninge. Fecioare îmbrăcate-n rochii de mireasă
dansează pudic la fereastra mea,
tăcerile feline stau în casă
și torc întinse „leneșe pe canapea".

Eu singur, aplecat ca pe o mare
prin treceri caut amintiri ce-au fost,
o tinerețe plină de candoare,
o fugă neroditâ dup-un rost

Cît mai ieșit din tagme cunoscute,
cît mai deplin și cît mai colorat,
lumini de aur vrînd să mă sărute
pe chipul totdeauna-ngîndurat.

Înfiorat de-un suflu fin, contemplu
cum uit, adun și cum mă împlinesc,
icoanele cum se afumă-n templu,
cum rugînește timpul omenesc.

EMIL GAVRILIU

Mă strigă cineva

Mîinile tale sînt crengi
plouă în camera mea
mă învelesc cu frunze
mă strigă cineva
alung c-un zîmbet norii
mi-e sufletul curat
miros a iasomie
bunicul s-a culcat
respiră greu pămîntul
pe cer apare-o stea
mă învelesc cu frunze
mă strigă cineva.

VICTOR ADDEL

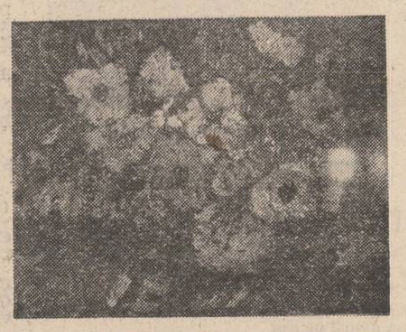

Timpul

Cine spune că sînt cerșetor
cine spune că sînt vagabond
nu știe
că haina aceasta veche și murdară
pe care o port de demult
și care mă strînge cumplit
e timpul
timpul lumii întregi...

EUGEN BLAJ

Renunțare veselă

Și te-aștept cu trei garoafe
și te-aștept cu trei idei
și în păr am trei agrafe
și în ochi am trei scîntei

o garoafă pentru soare
o garoafă pentru ritm
o garoafă care moare
și-o garoafă din senin

și te-aștept cu trei agrafe
și te-aștept cu trei idei
și te-aștept cu o garoafă
și în ochi am trei scîntei

o scînteie pentru soare
o agrafă pentru ritm
o idee care moare
și-o scînteie de senin

și te-aștept cu o agrafă
și te-aștept cu o idee
și te-aștept fără garoafă
și în ochi am o scînteie...

LORENA PĂVĂLAN

Etajera

Nu te mai logodi cu cuvintele
văluri prea subțiri vrei
să te apere de înghețul
de peste noapte care
amenință rădăcinile
nu te mai logodi cu cuvintele
cînd știi atît de bine că
fiecare carte pe care cu iubire
ai ridicat-o în rang
pe rafturile prăfuite ale etajerei
merită să fie citită de două ori
sau măcar de ochii tăi
și ai copilului tău
oh nu este de ajuns
să o cumperi în dublu exemplar
și să o strecori pe sub ușă
prietenului care te-a uitat.

VIORICA IONESCU

NUMELE POETULUI

Traian Furnea

„Caricaturist incomparabil, de o inteligență diabolică, și amar poet prévertian, Traian Furnea duce o existență vagantă, marcată de „inserozitate" care ar putea să-i fie fatală : fără o „înrădăcinare" oarecare, nu poți să faci nimic, chiar avînd geniu...". Așa scriam nu cu mult timp în urmă la această rubrică despre Traian Furnea, cel care prin făptură și destin ne reînvia în memorie un lung șir de artiști excepționali început cu Petru Aruștei și încheiat cu George Aaron... Și iată că „fiul risipitor" a început „înrădăcinarea" devenind albaiulian serios, cîștigînd un premiu internațional de caricatură și debutînd editorial cu volumul de poeme **Legitimație de poet** (Editura **Albatros**, 1982) avîndu-l lector pe distinsul poet și elenist Ion Acsan.

Cartea e întrutotul cuceritoare, originală prin spontaneitatea angelică a rostirii, vie prin continua sugestie vizuală, tulburătoare prin intensa trăire lirică : „Într-o noapte te-am auzit / Strigîndu-mă / / Atît de tare încît / S-a trezit nevastă-mea / / Și mi-a spus să merg în grădină / Să văd cine poate fi / / Să-mi iau și pușca. / / Eu / M-am dus înfrigurat în grădină / Dar n-am văzut pe nimeni. / / Ecou întors de la o-ndepărtată stea / / Vocea ta de demult / Scutura păpădiile". **(Ecoul).**

Nesupus modei poetice, Traian Furnea ca și Nichita Danilov, Dan David ori Liviu Antonesei, scrie o poezie profund actuală, de o mare concretete în fixarea unor „situații românești". Am fost uimit observînd cum critica noastră literară acreditează „noul realism" al „generației '80" compus din decoruri hiperindustrializate și inexistente „ediții de seară", viziune de un livresc evident, dar nu prizează autenticitatea adesea bulversantă a unei poezii obsedate de realitățile românești.

Atent să nu confunde ficțiunea poetică, feerică ori dezabuzată cu tonul festivist-sloganist, Traian Furnea știe să reabiliteze teme și motive literare care păreau definitiv compromise, „salvîndu-le" printr-un surprinzător accent de sinceritate : „Lucrez, iubito, știu / Îți va fi greu să mă crezi / Și să mă vezi altfel decît licean / Dăruindu-ți trandafiri / Cu degetele pline / De cretă și cerneală. / / Știu / Îți va fi greu să mă crezi / Dar iată / Eu îți trimit și o inimioară decupată / Din salopetă salopeta / Gradul cel mai înalt de seriozitate. / / N-am la uzină un post de condus / Opt ore fluturi colorați / Din floare în floare / Lucrez la niște utilaje mari / Cît dragostea mea pentru tine, iubito. / Și le spăl cu motorină / Le-ntrețin cum se zice / Le spăl cu mîinile mele mari cu care / Ți-am modelat rotund / Sinii tăi mici / Cît încă erau calzi. / / În pauza de masă le spun muncitorilor / Poezii / Și lor nu le vine să creadă / Că eu le-am compus / Rid cu gura pînă la urechi / (Într-o zi maistrul cum a rîs / I-a rămas slănina după ureche) / / La vară voi da din nou examen / La facultate / Poate-am să intru / Și-ntr-o vacanță o să te caut. / / Pînă atunci am adunat deja vreo șapte / Borcane goale de muștar / Aici se consumă mult muștar / Și fiecare ban mărunt pe care-l am / Îl arunc înăuntru. / / Pe fiecare borcănaș / Am lipit cîte o etichetă / Pe care am scris / Cu cele mai sincere litere din lume / / „Fonduri / pentru regăsirea Mihaelei D.". / / **(Scrisoare din tura liberă).**

Debutînd exact cînd trebuia spre a nu deveni „un caz", Traian Furnea, artistul plin de talente, va ști de acum ce să facă, sîntem siguri, cu talantul de aur care i s-a dăruit...

Cezar Ivănescu

O relație biunivocă

Urmare din pag. 1

ci așezați cu toții într-o încăpere circulară — un fel de sală de lectură din British Museum — și scriindu-și simultan romanele").

...Opera ca insulă euthanasică a eului după ce a făcut ocolul lumii aruncînd ochiada scurtă, penetrantă a demonului cunoscător, este un demers cu intenționalitate, finalitatea unei fenomenologii, unei operații continue, intense, mingîietoare, furioase ori melancolice, asupra unui limbaj opac, inert, vid de orice sens, el însuși constituindu-se însă dintr-un relativ număr de semne care conțin în stare larvară, latentă, potențială energia actualizată la nivelul unei forme, a unui stil, a unui scop deliberat. Această fenomenologie a scrîturii prin care luăm cunoștință de noi înșine, prin care eul relativ se eliberează de sine și se mută, se exilează în eul absolut, această devenire a artistului prin opera sa — sîntem ceea ce devenim, știm ceea ce ne aducem aminte — ne apare ca un proces de o măreție ontologică : este o re-naștere, o re-iterare, o parcurgere a fluxului existenței înapoi către origini, către amintirile care ne-au edificat eul, ființa, o întoarcere în timp, o recădere în trecut pentru a-l regăsi fără reziduuri, în structura duratei pure a spațiului literar ; și astfel : desăvîrșirea artistului, a celui de-al doilea eu se realizează pe măsură ce crește, se dezvoltă opera, prin urcarea ei la suprafața lumii constientizate în limbajul devenit stil, formă autarhică și care îl conține esențializat, abstractizat pe creatorul ei ; această fenomenologie a scrîturii prin care artistul ia cunoștință de sine, adică îl relevă cum a fost el încă de la început, se transformă lent în propria lui ființă, în eul său autentic profund și indestructibil, adică : la un moment dat, pe o anumită scară a evoluției acestui proces de autodezvăluire, de revelație în acțiunea scrisului, opera începe să determine biografia (interioară, evident, dacă interioritatea, viața noastră spirituală se impune, printre celelalte iluzii, singura cu puterea evidenței !), ea îl edifică pe artist, îl face să devină el însuși, purificîndu-l de zgura eului relativ și instalîndu-l, exilîndu-l (fericit exil, să devii ceea ce ești !) în alt eu, mai adevărat și mai real cu cît esența lui e pur imaginară. Acest bricolaj autor-operă și mai ales operă-autor a fost pus în lumină în repetate rînduri de scriitori, cei mai în măsură să se exprime despre procesul de creație (ca să zicem așa !) și mai ales despre condițiile, consecințele, dislocările produse de acest proces în ființa lor reală și imaginară. Astfel, Roland Barthes, în însemnările sale pe marginea **Jurnalului** lui Gide : „Am vrut să arăt în „Tentativa de a iubi" **influența cărții asupra celui care o scrie și chiar în timpul scrierii ei.** Pentru că, ieșind din noi, **ea ne schimbă și ne modifică drumul vieții"**, notează în șoriținul aceleiași idei de re-naștere, re-iterare, iluminare și determinare a eului prin operă : „Îmi place să apropii aceste cuvinte de cele ale lui Michelet : În scurgerea timpului, istoricul este produsul istoriei, iar nu istoria, produsul acestuia. **Cartea mea m-a creat. Eu am fost opera ei" (s.n.).**

Deci trecutul, fie că este depozitarul, paznicul amintirilor noastre proprii, fie al unui spațiu cultural istoric, social mai larg, trebuie recucerit pentru a deveni el însuși și deci pentru a ni se revela ca ființă, iar în acest efort, în această maieutică, de scoatere din subconștientul individual sau colectiv a celuilalt eu pentru reintregirea, reintegrarea ființei, se vede și mai clar de ce metoda lui Saint-Beuve (contestată de Proust, profet al noii critici !) are un caracter limitat, raportului biografie-operă trebuind să i se adauge și semnul invers, indicînd deci o determinare biunivocă. Tot acolo, și în aceeași perspectivă, Barthes notează : „Opera : Gide așa cum trebuia (voia) să fie. Jurnalul : **Gide așa cum este, sau, mai exact, așa cum l-au făcut** [personajele] **Edouard, Michel și Lafcadio" (s.n.)** Și tot Eliot despre natura și funcțiile eului personal, biografic, și a eului impersonal, artistic : „...după părerea mea poetul nu este menit să exprime o „personalitate", ci un mediu specific — care este mediu numai, iar nu personalitate — în care impresiile și trăirile se combină în moduri diferite și imprevizibile. Impresii și experiențe importante pentru autor ca om nu se regăsesc întotdeauna și în poezie, după cum cele care se dovedesc importante în poezie joacă poate un rol neglijabil în ce privește personalitatea autorului (...) Emoția artistică este impersonală. Iar poetul nu poate atinge această impersonalitate fără să se dăruiască în întregime muncii pe care trebuie s-o facă. Și este puțin probabil că el va ști ce are de făcut, dacă nu va ști să trăiască nu numai în actualitatea prezentă, ci și în actualitatea trecutului, dacă nu va fi conștient nu de ceea ce e mort, ci de ceea ce a început să fie viu". Iar dacă, după atîtea mărturii venind de la artiști esențiali a căror opțiune tragică nu poate fi luată în derizione ori pusă la îndoială, mai există (și, vai, cum să nu existe ?) critici „de bun simț" care nu pot fi convinși cu nici un preț despre valoarea absolută a operei și de cea relativă a autorului, a biografiei acestuia, în sensul că el nu este decît mina, instrumentul unui destin, al unei vocații, voi încheia cu un fragment dintr-o scrisoare a lui Mallarmé instruindu-ne despre experiența lui abisală, despre influența teribilă pe care a suferit-o el însuși dinspre opera sa, operă care, întorcîndu-se împotriva autorului, **devorîndu-l îl reduce la tăcerea absolută** urmărită în discursul liric, o tăcere impersonală de care vorbea și Baudelaire, și Eliot, și încă atîția alții, un testimoniu al cărui dramatism nu poate să nu ne tulbure : „Din nefericire, pătrunzînd în vers atît de adînc, am întîlnit două abisuri ce mă deznădăjduiesc. Unul este Neantul... Celălalt vid pe care l-am întîlnit, **este cel din pieptul meu...** Și acum, ajuns la viziunea înspăimîntătoare a unei opere pure, mi-am pierdut aproape mințile și acel simț al cuvintelor cele mai familiare... Tot ceea ce, în schimb, a suferit făptura mea în lungul acelei lungi agonii, **nu poate fi povestit,** dar, din fericire, sînt cu desăvîrșire mort... **Află că sînt acum impersonal și nu Stéphane pe care l-ai cunoscut". (s.n.).**

CONFABULE

Egreta

Pe cît era de albă pasărea aceea / ce seamănă atît de bine cu fila unui manuscris de roman fluviu scris în cer / pe atît era de rea și trufașă / plutind de-asupra bălții / în liniștea cea mai asurzitoare / fără să privească nimic și pe nimeni / înmărmurite în umilință / deznădăjduite de urîțenia lor și / mai ales / orbite de o atît de neasemuită puritate / celelalte păsări i se fereau din cale / cu țipete jalnice / cîteva chiar / care / n-au mai avut răbdare / au plecat în țări ceva mai calde / cum totul are însă un sfîrșit într-o vineri / seara / Egreta se însoți cu Corbul / și ce au mai petrecut cu toții / la nunta lor / acum cînd ea părea să se fi înnegrit puțin / iar el să fi albit.

Iulian Neacșu

«Nesomnul cuvintelor»

Urmare din pag. 1

frează la 3 400 de miliarde lei, sumă ce încorporează eforturile tuturor județelor țării, din care o mare parte este rodul muncii sociale depuse de locuitorii acelor zone unde, altădată, însemnele socialismului erau mai puțin evidente. Industria națională realizează azi întreaga producție a anului 1965 în numai 70 de zile ; față de același an, agricultura românească produce de 1,8 ori mai mult.

În acești 15 ani au fost dimensionate mai exact *resursele naturale* ale țării și s-a trecut la mai judicioasa lor punere în valoare, conform unor programe de cuprindere națională. În același timp, au sporit în carate *rezultatele muncii intelectuale*, expresii ale disponibilității poporului nostru pentru știință, tehnică și artă.

Continua creștere a avuției de care dispune România constituie cel mai înalt gir al independenței și suveranității sale.

Referindu-ne la domeniul literaturii, ca parte integrantă a avuției naționale, nu ne vom opri la marile opere românești datorate unei pleiade de prozatori de excepție ; nici la cele poetice, care tind să atingă valoarea liricii interbelice ; nu vom enumera nici instituțiile editoriale, diversificate și răspîndite în toate provinciile noastre (case de editură, în principalele orașe ale țării, ar fi fost posibile și în condițiile vechii împărțiri administrativ-teritoriale !) ; nici revistele culturale, cu destule (dar nu suficiente) pagini de literatură, care apar astăzi în marile centre urbane nu ne vor reține atenția ; și acestea ar fi putut apărea în fosta zonare administrativă a țării ; vom semnala însă *mișcarea literară din orașele care trăiesc o viață economică superioară abia în ultimii 15 ani*, ca urmare a deciziei luate de Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967.

Oricare din aceste așezări suportau, pînă mai ieri, ca apoziție, titlul lui M. Sadoveanu — „Locul unde nu s-a-ntîmplat nimic". Astăzi, Alba Iulia, Vasluiul, Buzăul etc. sînt orașe înfloritoare, unde pulsează nu numai o viață industrială intensă, ci și una culturală. Fiecare comitet județean de partid dispune de un organ de presă, căruia, în absența unei publicații culturale, îi revine sarcina de a polariza energiile creatoare de pe raza județului. La Buzău, de pildă, redacția gazetei locale a luat sub patronajul său cenaclul literar al orașului (prin care trecuseră, mai demult, Ion Gheorghe, Ion Băieșu, A.I. Zăinescu și alții) și a purces la o răbdătoare trudă de cultivare a talentului tuturor celor bîntuiți de „nesomnul cuvintelor". Rodul a fost bogat : doi dintre foștii membri ai cenaclului au obținut premiul de debut pentru poezie al Uniunii Scriitorilor — *Ion Stanciu*, în 1975, și *Denisa Comănescu*, în 1979. Alături de ei, au semnat volume de poezie, proză și istorie literară : Florentin Popescu, Dumitru Ion Dincă, Gheorghe Andrei, Puiu Cristea, Aurelian Mareș, Corneliu Ștefan, Alexandru Oproescu etc.

E riscant să afirmi că acești oameni n-ar fi ajuns — în alte condiții — să-și adune numele pe o carte, cum ar spune poetul. Nici evoluția nu le poate fi prevăzută. Însă e cert că destinul lor a fost decisiv înrîurit de momentul „februarie '68", a cărui geneză o găsim în hotărîrile Conferinței Naționale a P.C.R. din decembrie 1967.

dumitru enache

Toamna

În cearcănul pocalului de-aramă
Fierb dealurile dulci dinspre Cotnar
Cocorii în miracol se destramă
Și scîrțîie cîmpiile în car.
Țăranii duc sub tălpile lor late
Cămăși sfințite și sclipiri de rug
Și-adună vara oștile-n cetate
Din sate cîmpul fuge către sud
Cocoși de brumă cîntă în grădină
Pe case lin amurgul se răstoarnă
Și vîntul trîmbițează prin lumină
Întîiul ceas al zilelor de toamnă

Doina

Tot neamul meu e-o doină din iarbă pînă-n frunză
Și-s mai român cînd doina cu fluierul o-ngîn
Cu ea ascult porunca și dorul din străbuni
Și înaintea pîinii mi-e mai întîi pe buză
În mine de mai plînge adesea ca o rană
În drojdia simțirii îmi picură ușor
Și-n patima adîncă din tracul meu izvor
Aud eternitatea cum mă cheamă

Migrație

Păsările clipesc aripi de miazănoapte
Retina cerului se sparge
O lacrimă de stea tulbură mările
Simt cum tu te muți în sîngele meu
Și aerul ne trece în păsări
migrăm grăbiți
Peste fruntea ploilor
Cu troițele vîntului de seară
Dincolo, dincolo

Tăcerea criticilor condamnă?

Urmare din pag. 1

o compilație de documente, ciclul trăiește tocmai prin autoritatea ficțiunii (M. Ungheanu). Apoi, gestul de a-l relaționa cu opere din literatura universală (Dan Zamfirescu) a scandalizat, deși repere în literatura noastră pentru efortul lui Paul Anghel nu avem. În fine: a concede că, în cel mai bun caz, aceste romane rămîn „mijlocii producte contemporane" — cum o face Gh. Grigurcu — înseamnă a le oferi repaosul textelor minore, plasîndu-le chiar în afara literaturii. Dar un proiect precum acela al lui Paul Anghel nu poate fi al spiritelor comode. Și cum proiectul prinde viață (izbinda fiind deopotrivă ideatică și artistică) reacțiile minimalizante își inventează argumente.

Paul Anghel se desparte hotărît de vechea viziune asupra istoriei, urmărind aspectul exterior al cronologiei. El **o rescrie,** conștiința scriitoricească demiurgică aflînd o încăpătoare formulă romanescă, structurată mozaical, privind evenimentele cu o retină proaspătă, atrasă de grandios. Așa cum se practicau tradițional, stințele istorice — ca științe temporale ale unor obiecte individuale — separau reflexia asupra istoriei de istoricitate ; la Paul Anghel ele fuzionează, comentariul autorului — mereu implicat, de o ironie subtextuală, freatică, vădind o subtilă inteligență regizorală — închizînd parabolic semnificații adînci, servind axul problematic, a căror decriptare, parțial, s-a și făcut (N. Georgescu).

Prin **viziune** (modernă, netributară unei istoriografii fluctuante, transportîndu-ne spre azi, asigurînd deci o salutară contemporaneizare) și prin **valoare** (încarnînd un scenariu uman, fără a pedala pe spectaculos), Paul Anghel construiește un ciclu epopeic viabil. Este el oare un roman de război ? Montar între ficțiune și document, refuzînd invenția pură sau documentația seacă, apteră, ciclul sondează climatul evenimentelor și temperatura lor psihologică ; dînd un profil colectiv, interesat de **repercutarea evenimentelor în toate mediile,** printr-un epos animat de faptele eroice ale „clipei", autorul operează secționări fringînd curgerea lentă a acumulărilor epice, crescînd spre o situație — limită. El scrie nervos și inteligent în acord cu timpul ce fierbea la gurile Dunării, neîngăduind reverii meditative. Machiajul eseistic servește acestei febrilități sincopate, cînd parcă realitatea halucinează (cum va constata Parva) și evenimentele, prăvălite pe o anumită albie, curg și „totul fuge". În miezul realului se instalează miraculosul și cosmarescul. Încît, această lume revărsată, agitată de palpitul vieții unui timp convulsiv, cu al său vălmășag turbionar face din „ieșirea din iarnă" o metaforă atotcuprinzătoare — sesiza C. Sorescu ; adevărată ieșire din matcă, ea înseamnă și trezia, ieșirea din somnul istoric, un moment crucial în biografia unui popor. O parte a criticii însă (cînd nu tace) continuă să se mire de ordinea în care prozatorul își divulgă „cărțile", dirijînd interesul spre o chestiune — în fond — de laborator, secundară, cîtă vreme volumele rezistă autonom. Anvergura epică a ciclului, fără precedent la noi, dezinvoltura cu care Paul Anghel își struneșe condeiul dominînd universul abordat, superioara știință a construcției epice fac din acest roman-frescă o tentativă temerară, pregătită și posibilă printr-o documentare crîncenă. Spunem aceasta întrucît, nu demult, Hristu Cândroveanu sugera că realizarea pe secvențe („fragmente") a ciclului s-ar explica prin reținerea autorului de a-și face cunoscut din cadul locului ambitiosul proiect. Să ne amintim însă că „Scrisoare de la Rahova" (1977), cartea care — în ordine editorială — a deschis ciclul, era a V-a, materialul epic fiind compartimentat cu mare precizie ; iar scriitura s-a derulat, ne dăm seama cu ușurință acum, din viziunea întregului. S-a mai spus că Paul Anghel are o nulă contribuție de istoric ; poate suplini oare un roman (chiar și stufos) manualul de istorie ? Paul Anghel traversează medii felurite : militari, aristocrația saloanelor mondene, cancelariile Europei, nevolnici, și dă tablouri lucrate minutios, din interior, cu o colorratură subiectivă dar pe reperele unor evenimente precise. Epopeea Independenței a fost războiul tuturor românilor, a fost gestul unui popor întreg, zvîcnetul încrîncenat al celor striviți de menghina imperiilor anexioniste și filosofia istoriei ce scaldă aceste pagini îi conferă alte dimensiuni decît cele „localiste" ; Paul Anghel **judecă faptele în contexte largi,** de iradiație spirituală, luminînd astfel în profunzime specificul nostru.

Deci Paul Anghel nu ne propune o literatură istorică obișnuită ci **meditații asupra istoriei,** apartinînd unui spirit febril, manevrînd idei, filtrîndu-și lecturile și interesat de permanențele românești, crezînd în statura universală a culturii noastre. Fiind între valorile active ale literaturii, Paul Anghel și-a surprins cititorii (și probabil, mai cu seamă colegii de breaslă) prin îndrăznețul proiect, demonstrație practică a ideilor în care crede și pentru care se bate de multă vreme efervescentul scriitor. Să spunem însă că Paul Anghel nu ne comunică doar informații culturale, că putința de a trăi bucuriile artei e fericit însoțită de travaliul energiei creatoare, aspirînd la pînze ample, probîndu-i vocația. Moment în care ne despărțim de Valeriu Cristea, iritat de elogiile ce au însoțit apariția romanului „Fluviile", surprinzător foarte nedrept cu romancierul Paul Anghel (vezi, de exemplu, **O „nouă virstă" a literaturii române ?,** în **Cronica,** nr. 13/27 martie 1981) și ceva mai concesiv (totuși) cînd e vorba de Paul Anghel eseistul, reporterul sau dramaturgul. Ce observă Valeriu Cristea ? Întîi, tăcerea unui lung șir de critici de profesie, experimentați care ar fi trebuit, desigur, să se pronunțe. Dar și Valeriu Cristea o face cu întîrziere, anunțîndu-ne că intenționa să-și amîne lectura pînă în 1985, anul apariției ediției definitive a ciclului (motiv ce poate funcționa, evident, și pentru alți „absenți"). O fi elocventă tăcerea — cum zice N. Manolescu — dar ea nu înlătură observația că prima îndatorire a criticii e, totuși, cea de a se pronunța ; ne putem, firește, întreba : **tăcerea criticilor condamnă sau e condamnabilă ?** Ce fel de critică e aceea care se face pe tăcute ? Speranța însă există. Și N. Manolescu trage nădejde că în curînd se va putea scrie „cu seninătate" despre **Fluviile.** Este și indemnul nostru ; înalta filosofie a istoriei ce se degajă din paginile romanului vorbește convingător.

Revenind la Valeriu Cristea : masiva producție incoloră a multor confecționeri agresivi nu e descurajată, în schimb tentativa lui Paul Anghel e examinată cu minuțiozitate, lupa criticului deslușind predilect anecdotica ! Negreșit, nu spunem prin asta că ceea ce scrie Paul Anghel nu trebuie supus regimului critic, mai ales că unele aprecieri bombastice, fără control intelectual, s-au făcut. Dar protezele critice sînt inutile pentru scrisul său. V. Cristea transformă discuția asupra romanului într-un scenariu erotic, interesul său oprindu-se la sinuciderea lui Piotr Kuzminski și la transportul de carne alterată. Nimic despre metafora-titlu, despre subtilele pagini de filosofie a istoriei ! Cartea — ne mai spune V. C. — e stilistic pueril și „talent de prozator, Paul Anghel nu are", inventariind cîteva inadvertențe. „Totală" este însă afirmația care urmează : „setea de real" e „parțial satisfăcută", proza sa are aspect de șes mort și abia urmează **a fi „umplută" cu viață ! —** scrie criticul.

mapamond

Lirică din R.S.F. IUGOSLAVIA

DESANKA MAKSIMOVICI

Miezul nopții

Și deodată ceva ciudat s-a petrecut,
De parcă ar fi fost rostit un magic cuvînt :
Tabloul s-a însuflețit în perete
Și riul larg să curgă a prins
Și ploaia întrînsul s-a răsturnat
Frunzele au murit.

Și deodată ceva trist s-a-ntîmplat :
În cerul înalt un țipăt s-a auzit —
Dincolo de riu vreo alice a nimerit
Aripa de argint
A păsării care n-a existat niciodată.

BLAJE KONESKI

Para

Uite, para se trece,
Încă puțin și va putrezi,
Va putrezi precum sufletul.
A legat rod mai întîi,
S-a pîrguit fructul apoi,
A dat în el răul și viermele.
Ceva a fost de la ploaie,
Ceva a făcut seceta —
Și uite mirișteа galbenă și fructele risipite
Și furnicile aleargă prin suflet.

TOMAJ ȘALAMUN

(Eu sînt mică...)

Eu sînt mică, fetiță fără prihană,
Logodnica lui Tomaj Șalamun.
Atîta timp cît fi-voi în viață
Ei va fi precum Keops.

VASKO POPA

Cîntec de metropolă

Mai deunăzi femeia mea
Pentru care aș fi în stare să fac totul
Mi-a zis :

Aș vrea să am
Un mic copac verde
Să fugă pe stradă după mine.

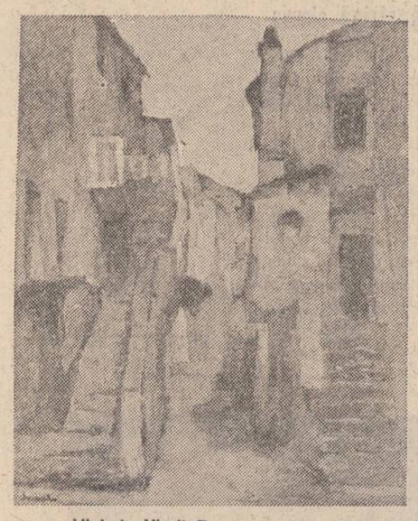

Ulei de Virgil Demetrescu Duval

Critica poeziei

După lectura versurilor
Într-o fabrică la o seară de poezie
Încep discuțiile

Un ascultător roșcovan
Cu fața numai pistrui
Ridică două degete

Tovarăși poeți
Dacă v-aș pune în stihuri întreaga mea viață
S-ar roși deîndată
Iar mai apoi s-ar aprinde.

Înalta școală a iubirii

În parcul Luxemburg înaintea furtunii
Vechiul meu prieten filozof
Se întoarce pentru o clipă
În depărtatele păduri ale tinereții sale :

În excursie în Carpați
Tînărul nostru grup e prins de furtuna
Care ne-aprinde fulgere-n păr
Ne trintește fulgere-n cap
Și la pămînt ne răstoarnă
Laolaltă cu pinii.

Fetele țipă după ajutor
Dar nici băieții nu se țin mai bine
Eu cel mai tînăr mă răstesc la ei

Ce vă tot fandosiți
Vouă vă e ușor să muriți
Voi deja ați apucat să faceți dragoste

Ar fi o prostie să mor.

Paris, 1975.

MIHAIL RENGIOV

După miezul nopții

(Nerezi)

După miezul nopții pe deal
Fosforic luminează castanii

Umbra cerului înrourează
Pulsul curat al țărinii
Și pielea blîndă a liniștii

Singur sînt :
Mic curcubeu care se joacă, o,
Cu firava beteală.

A razei.

Intrarea în Ierusalim

(Frescă)

Stăm : el prealuminat
Eu înnegurat. Deodată
Apele s-au deschis
Ușile s-au zăvorît

Din suflet atunci
A zburat filomelul
Dispărînd dincolo de zid

Așadar : am intrat în Ierusalim ?

Nu, eu nu am intrat.
De acolo m-au scos.

Marmură

(Stîlp)

Cine doarme în tine
Cine plutește în tine

Ce babilon, ce bizanț
Care arhanghel, care Domn
Care satană ?

Capul de trupul tău mi-l apropii
Și ascult : înlăuntru un filomel

Ciripește.

FLORICA ȘTEFAN

Leac

Îmi consum propria-mi moarte
Ca pe un leac împotriva îmbătrînirii
O port în sărutări —
Talisman la lungile drumuri.
Mărunte amurguri
Pe creștet îmi cad.
În zorii zilei eu urc
Prin bunăvoința boabelor de rouă.

În românește de Dumitru M. Ion
și Carolina Ilica

Sfaturi pe lumină

De ce oare Iorga și-a intitulat amplul volum autobiografic „Orizonturile mele — O viață de om așa cum a fost" cînd, de la acel 25 septembrie 1933, data încheierii cărții, și pînă la ireversibila împlinire a acelui „a fost", au trecut mai bine de șapte ani ? „A fost" continua „să fie". Două mii șase sute șaizeci de răsărituri, în care astrul zilei a dat tot de atîtea ori ocol cerdacului casei de la Vălenii de Munte, orientată ca toate căminele muntenești cu fața spre miazăzi, aveau să se mai scurgă, pînă la acel ultim apus, pentru el, cel de la 27 noiembrie 1940, cînd soarele căzut în spatele Pietrei Arse de la Sinaia avea să-i lumineze crepusculul din urmă, pentru ca totul să se încheie absurd și barbar într-un loc în care pîngăritoarea „lepră verde" lăsa o cicatrice de nesters pe trupul țărnii românești. Ultima frază a autobiografiei, scrisă de Iorga în 1933 și lăsată posterității ca un legămînt, sună: „Și așa stau, la șaizeci și doi de ani ai mei, sigur și tare, mîndru, drept înaintea conștiinței mele și a judecății vremurilor".

Judecata aceasta a fost severă dar dreaptă. În „Iorga, pro și contra", Florin Mihăilescu, alcătuitorul antologiei celor spuse și scrise despre „Titanul de la Vălenii", în „biblioteca critică" a editurii „Eminescu", afirmă cu obiectivitate : „Orice personalitate autentică și substanțială trezește prin natura ei reacții viguroase și contradictorii. Căci dacă nu există dubii cu privire la valoarea ei, apar în schimb opinii diferite față de atitudinile adoptate și față de soluțiile promovate, fie de om, fie de opera acestuia. Așa ni se prezintă fără îndoială cazul Iorga, al cărui proteism magnific și de complexitate inimaginabilă a dat amploare și mai gravă caracterului divers și divergent al dialecticii interpretărilor în marginea prezenței și activității creatoare a marelui savant și literat...".

Desigur, se poate vorbi despre un sentiment al „premonițiunii sfîrșitului" încercat de Iorga încă din acel atît de nefast an pentru Europa, 1933, cînd fascismul cucerise puterea în Germania amenințînd pacea lumii. Cele scrise de el sau rostite în fața microfonului radioului în tulburătoarele sale „Sfaturi pe întunerec" s-au dovedit adeseori marcate de o acută îngrijorare pentru destinul apropiat al Europei și pentru amarnica încercare prin care avea să treacă propria lui patrie. Recitindu-i „Ultimele" din volumul îngrijit de Stelian Neagoe în „Scrisul românesc", înțelegem mai bine sentimentul tragicului încercat de marele cărturar, de la prima filă intitulată „În fața războiului", și datată „2 septembrie 1939", și pînă la tristul „Brad bătrîn" : „Au fost tăind un brad bătrîn / Fiindcă făcea prea multă umbră..." reprodus în facsimil cu comentariul Cătincăi Iorga, soția savantului și cărturarului : „...Splendid rămas bun de la lumea asta !"

Valeriu Râpeanu arată exolicit în amplul său studiu la cea de a treia ediție a volumului „O viață de om așa cum a fost" în ce a constat drama lui Iorga : lupta interioară dintre politicianul care nu reușea încă să vadă unde se aflau adevăratele forțe ale triumfului rațiunii împotriva violenței, intuind însă, ca un sensibil seismograf, tragicul ivirii monștrilor zămisliți de adormirea rațiunii, cărora le condamna cu vehemență atrocitățile, atrăgîndu-și ireductibila dușmănie a acestora. „Redactarea autobiografiei — scrie Valeriu Râpeanu — nu a stat deci sub auspiciile liniștite ale unei bătrînețe încununate de venerație, ci se făcea după furtuni ce înconjuraseră numele său de oprobriul public și-l supuseseră unor discuții deloc măgulitoare, iar alteori atacurile venite din partea extremiștilor îi periclitau chiar viața...".

Deci „bătrînul brad" simțise că se ascuțea securea doborîrii lui, așa cum o simțise profesorul Petre Andrei, politicianul Armand Călinescu ori economistul și sociologul Virgil Madgearu...

Am fi însă tentați să descifrăm în publicistica lui Iorga, precum și în seria eseurilor sale orale „Sfaturi pe întunerec", harul previzionar al marelui cărturar despre care el însuși vorbea atunci cînd lansa, prin comentarea invadării Poloniei de către Wermacht-ul fascist, „această îndoită profeție" : „Nu va învinge tehnica superioară, ci inteligența conducătorilor, însuflețită de convingerea că luptă pentru dreptate și umanitate. Și orice speranță de lovituri răpezi și decisive (evident, Iorga avea în vedere teoria „războiului-fulger" n.n.) se va sfărîma de rezistențele de care sînt capabile numai popoarele care au cultul onoarei și deprinderea, de atîtea ori seculară, a jertfei." Și, o săptămînă mai tîrziu, la 8 septembrie 1939 : „Reapare, în forma cea mai crudă, vechea teorie că statele mici n-au dreptul la independență, că ele cad în spații vitale și se pot mărgini pe hartă ca să se știe în al cărui dintre statele mari trebuie să cadă. Și nu numai aceia cari sînt insultați în mîndria lor legitimă și amenințați în dreptul lor de a exista trebuie să respingă cu indignare această tăgăduire grosolană...".

Cu o lună înainte de a fi ucis, Iorga așternea pe hîrtie cuvintele-avertisment valabile și astăzi : „Se pune în vederea bietei omeniri răbdătoare de orice încă o armă : «arma necunoscută». Această unealtă de nimicire, fără pereche pînă acum, ar avea drept rezultat cîștigarea biruinței contra oricui : dreptate, vitejie, inteligență, geniu militar nu mai servesc la nimic ; «arma necunoscută» ajunge pentru a le face incapabile de rezistență. Pînă ce se va prinde secretul, căci, după aceea, de o parte și de alta se va distruge tot ce cuprinde rasa umană și tot ce a creat pînă acuma...".

Simplă premonițiune ? Cum sună cuvintele acestea în fața celei mai teribile dileme a omenirii intrată în era atomică, și cînd alternativa nu este alta decît nimicirea civilizației contemporane ori salvarea omenirii prin dezarmarea nucleară ? („Dar — spunea Iorga —, cînd fiecare om va fi o piedică pentru asemenea intenții criminale..."). Și tot el : „Se poate sili la abdicare sufletul atîtor națiuni mîndre de trecutul lor, care nu pot fi toate ucise de la înălțimea cîtorva mii de avioane ?...".

Deocamdată atît, pentru a înțelege că din adîncul unui mare cuget ne veneau „Sfaturi pe întunerec" pentru a vedea mai bine de unde vine lumina. Ar fi încă multe de adăugat pentru demonstrația actualității operei lui Nicolae Iorga. S-au publicat de către edițiurile noastre pînă acum zeci de cărți cu semnătura lui, și, datorită unor buni cunoscători ai operei acestuia dispunem de începutul constituirii unui adevărat aparat științific al analizei multilateralei creații primită ca o inestimabilă moștenire. Popularitatea scriitorului, a istoricianului, a memorialistului este incontestabilă. Numai ediții recente ale autobiografiei sale, însumînd peste o sută de mii de exemplare, s-au epuizat cu o rapiditate uluitoare. Să nu uităm că aceeași operă a cunoscut în timpul vieții lui Iorga o singură ediție, cea din 1934, în numai o mie de exemplare. Majoritatea operelor lui au avut înainte de război tiraje meschine, unele dintre titluri rămînînd aproape de negăsit, ca să nu mai vorbim de texte ce n-au ajuns să vadă vreodată lumina tiparului. Credem că a sosit timpul elaborării unei ediții științifice a operei lui Nicolae Iorga, valorificîndu-i-se cum se cuvine moștenirea de suflet, deoarece, așa cum spunea unul dintre exegeții lui, „retipărirea operei lui Nicolae Iorga este o operație de valoare națională", care însă nu poate fi efectuată de o singură persoană. Istoricul își cere istoricii, literatul, memorialistul, portretistul — criticii literari : interpreții civilizațiilor omenirii își reclamă propriii săi interpreți, deoarece, așa cum spunea un alt exeget al lui Iorga, acesta „nu înseamnă nici **un** om și nici **o** operă, ci laolaltă **cîțiva** oameni, cel puțin, și **cîteva** creații paralele. Ar fi absurd să credem că **ei** și **ele** nu-și comunică în nici un fel...".

Pentru toți cei de pînă acum, pentru toți cei din prezent, și pentru toți cei ce li se vor adăuga exegeților deja confirmați, dar mai ales pentru cei ce își fac din opera lui Iorga obiect de predilecție al lecturilor și studiilor lor, o „integrală Iorga" amplu comentată n-ar fi doar o satisfacție de spirit ci, totodată, reconfirmarea atitudinii contemporaneității noastre față de înaintașii de frunte ai neamului.

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

REPERE

Întîmplări din lumea cărturarilor (1)

Doi împătimiți ai spațiului extrem-oriental ne propun o imagine a literaturii chineze tradiționale. Este dificil de înțeles, în spiritul său, romanul lui Wu Jingzi, **Întîmplări din lumea cărturarilor**, pe care îl antologhează Mira și Constantin Lupeanu, lăsînd la o parte lungimi supărătoare și chiar capitole întregi, care ar fi putut să încarce volumul tipografic al lucrării și să obosească sensibilitatea cititorului. Remarcabil mi se pare a fi că cei doi traducători au tins să pună la îndemîna noastră un adevărat instrument de lucru, să ne deschidă o posibilitate de a pătrunde în lumea literelor tradiționale chinezești, cu explicații amănunțite ale termenilor, cu fine disocieri care privesc speciile literare evocate în text, și în cele din urmă cu o traducere așa-zicînd „explicativă", făcînd adică inteligibilă fiecare împrejurare, chiar dacă este animată de un spirit atît de străin celui european. O adevărată performanță această traducere din Wu Jingzi, pentru care datorăm un cuvînt apăsat de laudă și încurajare celor doi traducători. Cu atît mai mult cu cît o mulțime de greșeli de corectură tind uneori să falsifice textul și să-i schimonosească ținuta. Este păcat ca o asemenea apariție să suporte un atentat minor, cum este acela el erorii tipografice, care îi reduce din monumentalitatea firească.

Întîmplări din lumea cărturarilor este numit „roman" de către cei doi traducători, iar prefața îl introduce pe cititor într-o adevărată istorie a acestei specii din literatura chineză. Nu știu la ce cuvînt din limba chineză se referă tremenul de roman pe care-l întrebuințează Mira și Constantin Lupeanu, nici dacă traducerea canonică în limbile moderne echivalează acel cuvînt cu termenul propriu-zis de „roman". Oricum, ceea ce putem contempla în **Întîmplări din lumea cărturarilor** este mai degrabă un fel de cronică, o acumulare de fiziologii, de anecdote și de împrejurări, fără mare coerență, fără legături strînse între ele și fără o evoluție a lucrurilor care să evidențieze trăsături ale personajelor, vreo „schemă" a destinului sau alte dimensiuni ale condiției umane. Probabil că am putea accepta termenul de roman, în sens absolut convențional, pentru a denumi o specie mai amplă a prozei literare, dacă nu ne-am teme că folosirea lui împiedică înțelegerea profundă a realității, așa cum se revela ea spiritului oriental. Lumea din cartea lui Wu Jingzi este una asemănătoare cu aceea din pictura chineză tradițională, în care raporturile dintre peisaj și figura umană, dintre obiecte și flori este cel din realitate. Oamenii sînt minusculi față de dealuri și munți, egali însă între ei, florile sînt mici față de masa pe care apar, ochiul nu scoate în evidență ceea ce alege numai el din realitate. Este un realism fundamental acesta, fără să permită de pildă constituirea unui adevărat roman, pentru că în cronica lui Wu Jingzi toate personajele sînt echivalente, o „mulțime", ca în matematică, fără caractere principale și secundare, fără destin propriu, fără nici o proeminență în raport cu realitatea ca atare. Romanul presupune o construcție oarecum ierarhică, în care sînt evidențiate prin atenție sporită destine, întîmplări și semnificații, iar întregul converge spre anumite sensuri mai ample. Într-o cronică ca aceea a lui Wu Jingzi totul este la fel de important, personajele sînt egale, moartea, succesul sau căderea sînt tratate pe un ton egal, aproape pictural, sublinîndu-se numai ritmurile monotone ale mișcărilor întregului, supuse unor legi care transced personalitatea și chiar valoarea personajului. Este tulburătoare adoptarea unei asemenea perspective, pentru că ea reflectă o anumită concepție despre om, care nu mai contează în sine, nu este o **persona**, ca în spiritul european, ci corespunde doar unor ipostaze ale mulțimii, fiind expresia unor funcțiuni ale ei.

Aurel-Dragoș Munteanu

● **TÎRGUL INTERNAȚIONAL** de artă contemporană de la Paris tinde să devină tot mai mult o adevărată „vitrină a creației actuale", după cum scrie revista **Express**. Cunoscut sub numele de Fiac, această manifestare revelează și consacră artiști, cum consideră aceeași publicație citată. La ultima sa manifestare a fost impresionantă, între lucrările expuse de cele 46 de galerii din 18 țări, o pînză a lui Brâncuși, **Portret de femeie** din 1918. De asemenea a fraptat expunerea pentru prima oară în număr reprezentativ a unor opere majore ale artei fotografice. Cîțiva dintre artiștii cei mai proeminenți ai fotografiei, cum ar fi Gray, Fenton, Zielke, au fost prezenți, împreună cu artiști mai tineri, în curs de afirmare.

REVISTA STRĂINĂ

● **SPECTACOLUL** cu una dintre piesele din urmă ale lui **Giraudeux, Sodoma și Gomora**, nejucată din 1943, cînd a revelat miraculoasa personalitate a lui Gerard Philippe, atrage cronicarii francezi. Lucrarea a fost reluată recent de către Jean François Prevand. Cronica cunoscutului critic teatral Robert Kanters este reticentă, obsedată însă de străiucirea primei montări. Criticul conchide : „Această Sodomă strălucește uneori, dar nu te arde niciodată".

● **ARTA ORIENTALĂ** expusă la Londra, fascinația unei lumi aparent impenetrabilă... Acestea ar putea fi cuvintele sub care critica așează impresia produsă de mai multe lucrări din India musulmană, Iran și Turcia. Joseph Roy scrie : „Descrierile acestor lucrări nu sînt lipsite toate de fantezie, așa cum se întîmplă uneori la Paris ca și la Londra. Uneori fanteziа nu este decît istorică : a atribui un covoraș islamic perioadei din Anatolia secolului al XI-lea, pe care armatele turcești ale sultanatului din Iran abia au început s-o ocupe după 1 071, nu este o treabă serioasă. Mai ales dacă epigrafia are pretenția să fixeze această operă textilă în jurul anului 1 000. Uneori fantezia forțează chiar și autenticitatea".

● **O PROBLEMĂ** literară încă foarte controversată se referă la Drieu La Rochelle. Două cărți recente, apărute la Paris pun din nou în discuție destinul acestui romancier și eseist ce înseamnă o pată în istoria literară și civică a Franței. **Fragmentele de memorii** ale scriitorului și numărul 42 din **Les Cahiers de l'Herne** sînt recenzate în acești termeni de către criticul Angelo Rinaldi : „Nu există un rechizitoriu mai acru împotriva acestei mici lumi debusolate, împărțită în uri și ambiții concurente. (...) Nu s-a vorbit destul despre stupiditatea nevrotică a lui Drieu, consecință a incapacității sale de a iubi, tocmai atunci cînd nu cerea decît iubire. Această stupiditate este la fel de adevărată ca și meritele sale de artist".

● **TREI APARIȚII** de literatură austriacă au evocat pentru cititorul actual Viena imperială. **Marșul lui Radetzky** a lui Joseph Roth, precum și **Lumea de ieri. Amintirile unui european** de Stefan Zweig și **Viena imperială** a lui William M. Johnston, apărute la Paris, au dat posibilitatea criticii de a se referi la perioada dinaintea primului război mondial în termeni nostalgici și critici în același timp. Claude-Michel Cluny scrie : „Scleroza nu venea numai de la Bătrînul, cum era numit cu oarecare bunăvoință străvechiul Franz Joseph. El nu a făcut nimica, este drept, pentru a asocia și pe alții la guvernare, în loc de a domina ; pentru a înțelege lucrurile, în loc de a le comanda. Destinul ne-a făcut austrieci, declară suficient, unul din personajele lui Roth, unul din acești Trotta și Sipolje originari din Slovenia. Vetustețea marii lor mașinării nu-i va duce însă prea departe."

● **ANNE HÉBERT** este supranumită „Un Faulkner boreal". Scriitoarea canadiană de limbă franceză a rămas fidelă teritoriului și fluviilor din Quebecul natal, evocate într-un stil de adîncă poezie, cu ecouri prelungi într-o limbă literară de o mare spontaneitate. Critica vorbește, de asemenea, de forța densă a acestei scrituri, încărcată de amenințări difuze și mistere strangulate, ale cărei „uriete și furii" sînt ascunse însă sub cuvinte. O literatură robustă care impune o mare scriitoare.

● **UN ROMAN** celebrat în critica din Cehoslovacia aparține cunoscutului om politic, fost președinte al țării, Antonin Zapotocky. Cartea sa, **Lumina roșie deasupra orașului Kladno,** a fost recent reeditată, cunoscînd un frumos succes. Cu acest prilej au fost evocate și celelalte cărți ale acestui scriitor eminent. Este vorba de **Anul frămîntat, Zorile** și **Noi luptători se vor naște.** Zapotocky a publicat de asemenea o foarte frumoasă carte pentru copii, intitulată **Barunca.** Critica notează : „Fidelitatea istorică a lucrărilor literare ale lui Antonin Zapotocky, patosul lor umanitar și prospețimea formei au situat aceste opere printre valorile durabile ale literaturii socialiste".

SPORT

Cu duhul blîndeții și steaua minciunii

De foarte puține ori în viața mea m-am înțeles bine cu contabilii. Oameni de meserie piezișă, plini de promoroacă chiar și-n toiul verii, contabilii îți leagă măgarul de autobuz taman cînd pornești spre munte, să bei banii statului, cu bruneta vieții tale, sau îți trimit la cina din odaia din spatele hanului un grup de cocoșați sub arme. Nu-i de glumit cu ei în afara legii și a ștampilelor cu care-și întăresc biruințele, iar de miercuri seara, m-am convins că pe unii poți să-i pui ca rachiu de leac pe burta cui ți-a scăpat din cale cînd, zgîlțîit de amoc, te jucai cu baioneta printr-o pajiște plină de dușmani. Contabilul portughez A. Garrido, căci despre el este vorba, ajuns probabil prin efracție, arbitru de fotbal, și-a pierdut mintea în undele vinului francez. Umblînd cu duhul blîndeții și steaua minciunii, la Bordeaux, Garrido le-a dăruit „girondinilor" o victorie veninoasă, fiindcă fără lovitura de la 11 m, acordată lui Tigana, pentru ochii lui frumoși ca murele neciugulite la timp, Universitatea Craiova s-ar fi întors acasă călare pe șapte cai. Nu-i nimic, și așa băieții merită să fie întîmpinați cu un val de roșioară de nisip, singurul vin ce se însoțește cu saramura de obleți — să mă ierte Garrido și cei doi tovarăși ai lui de pe marginea terenului care, dacă nu li se vor smulge fanioanele din mîini, vor ajunge să încendieze ideea de cinste sportivă și să devalizeze orașele pe unde trec. Oltenilor nu le prieste sudul, cu toate că și la ei brîndușele dau gură încă din mustul lui februarie, iar orzul se coace exact cînd se pornește să țipe sufletul după o halbă de bere foarte rece. Zic asta, pentru că atît la Bordeaux, cît și la Florența, au fost împinși de arbitri spre marginea disperării. Sintem bucuroși că, de fiecare dată, jucătorii celei mai bune echipe românești de după război nu au rupt zăbalele și n-au sărit să-i muște de nas pe hoți, ci s-au aruncat în luptă cu mai mult curaj și dăruire. Tuturor, sincere felicitări, iar lui Lung, Ștefănescu, Tilihoi, Țicleanu, Donose, Geolgău și Cămătaru, cite-o creangă de leuștean verde în gura purceilor de lapte pe care-i vor zvînta în ultima noapte a anului. Ajuns aici nu mă pot stăpîni să-l întreb pe Lucescu : de ce nu te uiți, Mircea, și spre Donose ? El cunoaște ca nimeni altul și catifeaua și gropile stadionului din Florența, iar numele lui a fost înserat cu majuscule în aproape toate cronicile pe marginea primei părți a campionatului. Pe aceeași linie i-aș aduce la cunoștință antrenorului național că lîngă portarul Moraru, sau chiar în locul lui, ar trebui chemat Lung, pentru că, avîndu-l în coastă pe Lung și nu pe Ducadam, Moraru și-ar încorda puterile și atenția spre binele echipei și nu spre batjocura ei, așa cum a făcut-o la meciul cu echipa R.D.G.

Nu încerc să forțez mîna selecționerilor (o fac alții, de sus în jos), dar găsesc că e de datoria mea să le aduc aminte declarația lui Lucescu în ziua investiturii ca antrenor al naționalei : „vom avea în vedere doar forma și valoarea jucătorului".

Păi, așa să fie, măi frate. Și nu vom mai avea motiv de gîlceavă. Că nici eu nu vreau să hulesc la nesfîrșit.

Fănuș Neagu

A APĂRUT ALMANAHUL LUCEAFĂRUL 1983

● Din cuprins : O zi a conștiinței naționale ● Există o generație Labiș ? ● Dosare deschise ● Un poem centenar : „Luceafărul" ● Tudor Vladimirescu antieteristul ● România — pămînt al speranței ● Potemkiniada ● Luceafărul — 25 ● Marin Preda : „Obsedantul deceniu" ● Din cronica unității naționale ● Rebreanu inedit ● 75 de ani de la înființarea S.S.R. ● Generalul Pomuț — erou al națiunii americane ● Arghezi inedit ● File din epopeea marii Uniri a românilor ● „Călătorie în Caraibi" de Nicolae Dan Fruntelată ● Un șantier arheologic care nu se sfîrșește niciodată ● Hronic ● Ultimul act din procesul ceferiștilor ● Povestiri cu haiduci : «Tunsul» ● Proză de Fănuș Neagu ● Vasile Rebreanu și ● Constantin Georgescu ● Sărbători de iarnă în 1838 ● Beirut — tragedia unui oraș ● Atentatul asupra Papei ● Mapamond ● Un basm românesc ajuns „best-seller" în literatura maghiară a secolului al XVI-lea ● Poeme de ● Nichita Stănescu ● Ioan Alexandru ● Grigore Hagiu ● Mircea Micu ● A.I. Zăinescu ● Ioan Flora ● Grigore Vieru

● Gheorghe Pituț ● Vatra strămoșilor lui Caragiale ● Aventură în Africa ● Cunoașteți autorul ? ● Revelion cu scriitorii ● Colinde ● „N-am descoperit eu America" de Mihai Stoian ● Ken Kesey : „Zbor deasupra unui cuib de cuci" ● L. F. Céline : „Moarte pe credit" ● Mafia sau Cum începe un caid ● Fragmente din „Nașul" de Mario Puzzo ● Natalia și dioscurii ● Cîțiva „plezirișți" ● Filozofii : Scriitori și poeți : ● Ștefan Odobleja ● Ion Petrovici ● Dimitrie Gusti ● Memento pentru victimele fascismului : ● Sărmaș — file dintr-un dosar deschis ● Din Memoriile colonelului Ioan Voinescu I ● Culise politice ● Un american despre regimul presei minoritare sub unguri și sub români ● Primele șezători literare ● I.G. Duca : „România intră în acțiune" ● Paternitatea unei opere ● Plagiatul — o problemă juridică sau o problemă literară ? ● 3 povestiri S.F. de Arthur Clarke ● Circulînd prin copaci ● Fotbal ● Spania 1982 : ● Un campionat mondial al decepțiilor ? ● Necesitatea capilor limpezi ● Cuvinte încrucișate ● Povestiri polițiste ● Miracolul modei ● Divertisment

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
49
(1 074)
Sîmbătă
4 decembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Limbaj al muncii și creației

Un eveniment crucial al istoriei noastre, petrecut în urmă cu șaizeci și patru de ani — făurirea statului național unitar român — operă care, așa cum subliniază secretarul general al partidului, constituie **rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională** pe care memoria noastră îl leagă de însuși cuvîntul patrie, de destinul însuși al pămîntului nostru strămoșesc. Și de realitatea pe care o reprezintă și căreia îi dă substanță, mereu, însăși ideea de unitate națională. Pentru că sub raza unor atari semnificații și prin profunzimea unei asemenea uriașe opere de construcție națională s-au putut dobîndi și consolida de-a lungul timpului și alte victorii esențiale pentru munca și viața poporului, independența și libertatea, suveranitatea patriei, egalitatea tuturor fiilor ei, asumarea unui destin nou, socialist. Despre drepturile și libertățile noastre fundamentale vorbesc de fapt nu numai evenimentele cu încărcătura lor istorică și socială, ci realitățile înseși, la zi, parte inseparabilă a biografiei fiecăruia, coloană a demnității și mîndriei tuturor. Istoria înregistrează astfel spiritul întreg al acestei epoci și depune mărturie în fața viitorimei despre acest pămînt al oamenilor egali și despre acest timp în care, așezați definitiv în drepturile și datoriile noastre, toți cei ce locuim aici vorbim un limbaj unic al frăției, al muncii și creației pentru binele întregului popor.

Apropiata Conferință Națională a P.C.R. ne prilejuiește, fie și pe scurt, o întîlnire cu date și fapte ale istoriei celei mai recente și, sub acest aspect, toate evenimentele rezonează în fascicolul aceleiași idei de unitate, strînsă și hotărîtoare coeziune morală, politică și socială. Dezvoltarea armonioasă, echilibrată a economiei țării, afirmarea întregii noastre construcții ca un model original, viabil, capabil să funcționeze în ritmul și după nevoile propriilor noastre cerințe și posibilități, dezvoltarea fiecărui județ și racordarea sa la structurile și sursele de creație ale întregii țări constituie temelia egalității depline în drepturi a tuturor cetățenilor patriei. Aceasta a constituit de fapt singura alternativă viabilă care a consacrat și consacră un uriaș volum de investiții și cointeresează eforturile și energiile creatoare ale întregii națiuni. Cultura, literatura și arta și-au adus și își aduc în mod indiscutabil contribuția esențială la afirmarea spiritului acestei epoci, la edificarea în plan material și spiritual a politicii de egalitate și frăție, a unei politici de omenie — așa cum pe bună dreptate se spune și cum înțelege să procedeze partidul nostru comunist, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Realitatea, în ansamblul său ca și în datele sale particulare, confirmă de fapt însăși această misiune a culturii, una din misiunile sale, rosturile și implicațiile sale fundamentale. Sistemul de valori este o configurație a chiar democratismului muncii și creației iar în puterea sa etică și morală ne răsfrîngem cu toate idealurile și înfăptuirile noastre. Și pentru că tot sîntem la acest capitol al culturii, al democratismului său, e nimerit să subliniem marea efervescență care a adus-o festivalul național Cîntarea României, unul din argumentele de fond ale limbajului muncii și creației prin care ne exprimăm cu toții, români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități, unul din prilejurile nenumărate prin care cultura se manifestă ca fenomen viu, solidarizează în spirit și ne relevă întregi. **România,** sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **se numără printre puținele țări care a rezolvat într-un mod democratic, umanist, problema națională și ar fi de dorit ca toate naționalitățile, din toată lumea, să dispună cel puțin de aceleași drepturi de care dispun cetățenii de alte naționalități din țara noastră.**

Actualitatea reprezintă una din probele cele mai evidente ale exercitării condiției creației, pe acest teren se dă permanența dovadă a talentului și se făurește de fapt conștiința responsabilității, a participării prin cultură și artă la făurirea personalității, a omului nou. Cerințele și orientările secretarului general al partidului formulate în dese prilejuri și adresate creatorilor de artă își păstrează o permanentă și vie actualitate, ele situează cultura printre cei mai importanți factori ai construcției umane. Și, evident, în lumina acelei înalte perspective pe care trebuie să o dea muncii și vieții poporului, în serviciul umanist al civilizației și progresului patriei.

Luceafărul

Sculptură de Romulus Ladea

In întîmpinarea Conferinței Naționale a partidului

ISTORIE ȘI EDUCAȚIE

Forța educativă a istoriei este recunoscută în genere pe toate meridianele și de multă vreme.

Trecutul, fie că e vorba de un om, fie că e al unui popor, exprimă experiență. Cu cît omul este mai în vîrstă, cu cît trecutul poporului e mai îndelungat, cu atît experiența este mai mare, mai profundă. Atunci cînd se ține seama de ea, cînd se cercetează cu luare aminte experiența trecutului, aceasta devine o sursă de înțelepciune. Această teză se află la loc de cinste în documentul plenarei din 1—2 iunie, prin care se conferă cunoașterii istoriei poporului un rol hotărîtor, fundamental, în cadrul activității ideologice a partidului, pentru educația patriotică a tineretului, a maselor.

Trebuie spus însă că o dată cu bucuria și mîndria ce o simt pentru înalta misiune pe care partidul le-o încredințează, istoricii români au și datoria — în vederea traducerii în viață a acestei teze — să înțeleagă substanța și materialitatea ei, adevăratele ei dimensiuni.

Două aspecte dorim să punem în discuție în rîndurile care urmează, — firește, în chip foarte sumar. Unul se referă la bogăția de valori educative pe care o cuprinde istoria poporului român și celălalt privește **modalitatea** de a înfățișa această istorie. Dacă ne referim la primul aspect, cu bună credință trebuie să se recunoască necesitatea pentru cei care scriu și predau cunoștințe de istorie a poporului nostru, că aceștia trebuie să-și perfecționeze modul lor de **valorificare, în sensul ideii** la care ne referim. Departe de noi gîndul de a prescrie rețete, trebuie totuși să observăm că nu avem pînă acum studii de istorie concepute **în acest sens,** al reliefării, prin datele istoriei, a unor trăsături caracteristice poporului nostru. O istorie a unui popor trebuie să reflecte cît mai fidel tocmai acele elemente ce-i sînt proprii, indiferent în ce raport se află aceste trăsături cu anumite etaloane folosite de istoricii altor popoare. Istoricii operează — citîm un exemplu — cu prea mare ușurință cu niște termeni ambigui — „înapoiat", „înaintat", luînd drept criterii uneltele de producție și știința de carte. În scara valorilor istorice ale unui popor aceste criterii pot cădea însă pe locuri secundare, în raport, de pildă, cu capacitatea supraviețuirii și apărării ființei sale.

Pe ordinea de zi a Congresului internațional de istorie care a avut loc la București în urmă cu doi ani s-a aflat și o asemenea problemă : „Forme și metode de pace în decursul istoriei". Problema este așa de importantă încît ar putea figura ea singură, pe ordinea de zi a unui congres mondial de istorie. Așa s-ar putea constata cît de **diferit** este aportul popoarelor la cauza păcii în decursul istoriei și cît de proeminent s-ar înfățișa aportul poporului nostru. Pentru a extrage din paginile trecutului poporului român imaginea lui specifică este necesar să se creeze o metodologie proprie istoriei noastre.

Ne vine în minte o mică parabolă a scriitoarei Martha Bibescu, citită în jurnalul ei politic care a fost tipărit fragmentar în urmă cu trei ani. Autoarea zbura cu avionul de la Constanța spre București la sfîrșitul lui septembrie 1939, prima lună a celui de-al doilea război mondial. Intrigată de apatia combatanților occidentali care încă nu păreau a realiza pericolul războiului hitlerist și mai ales a amploarei și direcțiilor lui, Martha Bibescu îi compara cu caii și boii aflați la păscut pe cîmpiile Dobrogei, care,

N. Copoiu

Continuare în pag. a 7-a

CONTUR APRINS

Cum istoria se-nalță pe al luptelor temei
Cuprinzînd în limpezire un cuvînt de libertate
Tot așa străbate viața drum de muncă și idei
Dinspre stemele străbune în nou timp să se arate.

Dacă știm că soarta țării e un arbore de dor
Luminînd din rădăcină fructele de veșnicie
Vom putea să dăm voinței verbul ei ocrotitor
Pe-ale patriei întinderi strălucit însemn să fie.

Dacă știm din piine-n piine cît e spațiul torid
Locuindu-l cu sudoarea înmulțirii spre întreg
Vom fi demni de biruința conturată de Partid
Pentru-a patriei mărire cînd culorile se-aleg.

Cumpănim un veac de aur care sevele-și unește
În prezent ca să deschidă în oceanul din priviri
Viitorului o cale sigură ce străluce este
A istoriei izbîndă și a marilor iubiri.

Pavel Pereș

În pagina a 3-a :

● Întîlnirile «Luceafărului» ● Sălajul : un pămînt care se sprijină pe oameni ● „Monolog sub reflector" de Sânziana Pop ● „Călătorie pe verticala unui templu" de Ion Longin Popescu ● «Ferestre deschise spre liniște».

FESTIVALUL SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

Tineri interpreți

Festivalul spectacolelor pentru tineret de la Tg. Mureș s-a impus în primul rînd prin calitatea actorilor și a interpretărilor propuse de ei, și abia în al doilea rînd din punct de vedere regizoral, scenografic, dramaturgic. Prejudecata, bine înrădăcinată la noi, că nu există o literatură și un teatru pentru tineret, ci o literatură și un teatru pentru toți, s-a răsfrînt și asupra acestui Festival de teatru subminîndu-i profilul. A revenit de aceea juriului datoria de a configura, prin premiile stabilite, profilul de tinerețe al acestui Festival care, dincolo de carența repertorială, și-a atins scopul. O controversă asupra literaturii pentru și despre tineret nu-și are locul aici. A-i contesta necesitatea și existența este un non sens.

În absența unui repertoriu tipic **Festivalul spectacolelor pentru tineret** și-a compus programul în funcție de oferta repertorială curentă. Circumscrierea lui la o tematică de profil rămîne încă o chestiune de deziderat.

Cît de important este rolul dramaturgiei pentru teatru se vede în mișcarea de amatori. Acolo textul este cel care mobilizează pe interpreți subordonîndu-i. În rare cazuri actorii amatori abordează piese în care totul este execuția regizorală și actoricească. La Tg. Mureș spectatorii au avut sub ochi ambele ipostaze : de-o parte două echipe entuziasmate de textul pe care-l propuneau spectatorilor și ale cărui sensuri și nuanțe încercau să le traducă scenic, de alta o formație de teatru care, sfidînd ariditatea unui text dificil, încearcă să-l susțină prin acuratețea și sobrietatea interpretării. Este vorba, în primul rînd, de formațiile de amatori de la Tîrnăveni și Rm. Vîlcea, în al doilea rînd, de cea de la Tulcea. În primul caz, opțiunea a mers către comedii de actualitate, în al doilea caz către o piesă inspirată de istoria politică a țării. Specia și tematica au decis direcția interpretativă, fericit servită în toate cele trei cazuri de artiștii amatori prezenți la Tg. Mureș. Piesa lui Tudor Popescu, **Transmisie în direct,** jucată de artiștii de la Tîrnăveni a avut o partitură mai dificilă decît **Avantajul liftului asupra scării** de Iulian Margu, ele fiind foarte înrudite tematic. Satiră a schematismelor de gîndire care invadează prin oamenii sindicatului sau ai televiziunii viața unui muncitor inovator, piesa lui Tudor Popescu a avut în interpretarea actorilor amatori din Tîrnăveni un fericit impact cu publicul. Interpreții trupei au subliniat cu brio satira de moravuri scrisă de Tudor Popescu și au primit în chip justificat cele două premii de interpretare și aplauzele publicului **(Rora Demeter** și **Nelu Burdulea).** Spectacolul de la Rm. Vîlcea, foarte amatoristic, teatru în stare născîndă, inferior ca execuție Tîrnăvenilor, a impus însă un interpret convingător în rolul unui demagog **(Mihai Baniță).**

În schimb, echipa tulceană, pe un text arid, anacronic din punctul de vedere al concepției datorită poncifelor, a realizat un spectacol unitar și omogen, care a conferit demnitate și altitudine textului semnat de Radu F. Alexandru.

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Ai Marelui Quarț

Un Koh-I-Nor al florilor de mină, Marele Quarț în chip de om, Craiul cristalelor de stîncă : l-am văzut, am pus mîna pe el. Stînd ca un efeb în patul de banchet, Stăpînul arată așa : ridicat pe jumătate-n capul oaselor, în cotul drept se sprijină ; de umărul sting aplecat, parcă adună cu tot brațul pelerină peste sine, parcă de-un mare znop de fluiere, de cavale se-nvelește, de-o croznie de lăncii scurte, de-o mie de lujere hexagonale.

Stringe la piept tulpinele acelea cu șase fețe, ridicîndu-se dintr-o holdă de cristale lungi, galbene, vinețiî ; piciorul drept întins, cu pulpa în două muchii, pînă la glezne acoperit de-o risipă de vergele în șase cute ; stîngul tras pînă la genunchi sub celălalt, învelit cu fascii de quarț, vlăstărîndu-le, rodind nuiele de sticlă, trestii de ceară albă ; lungi sloiuri, araci de gheață.

Poartă pe cap nalta cușmă de **pleistoi,** dreptul coif cu ochii apotropaic sprîncenați ; ruginile galben-roșcate, spumele marilor fierberi geologice, au tras tușe geniale; îmbinarea liniilor, întreruperile marilor suprafețe de cristal, și muchiile, ici, colo ne terminate, au zămislit chip auster, de preot, de militar, văzuți din stînga, cu lumină din urmă.

Căci, răsucim un pic spre dreapta pe-acel zeu și preot și efeb, cît lumina nouă se face zeiță pe El ; rezemîndu-se-n cotul drept, citește. Ea în palmă, sună bănuț din oul aurului, picătură de plodul muntelui pune la soare, bobi de-o transpirație genetică, pe vîrfurile degetelor :

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 7-a

Adio, Europa! (II)

REMEMORĂRI

Am vizitat vechea piață, o bijuterie arhitectonică, catedrala cu șenila tancului nazist înfiptă și înțepenită în zidul milenar, micile bastioane cu ziduri de cărămidă adăpostind expoziții de pictură, am cumpărat o planetă de la un tînăr flasnetar student, în sfîrșit, **contactul nemijlocit** cu o altă lume, cu o altă țară...

Nu vreau să mă pierd în amănunte literare. Ne-am plimbat multă vreme în cerc strîns, în jurul hotelului, de teamă să nu ne rătăcim și, în amurg, cu o oboseală plăcută în trup, ne-am întors la hotel.

I-am propus inginerului constructor să cinăm la restaurant, dar acesta m-a refuzat categoric amintindu-mi avertismentul ghidului precum și faptul că, potrivit obiceiului nostru turistic, eram înzestrați cu destulă conservărie adusă din țară în chip de hrană rece. Astfel că, urcînd în camera mea, am încropit o masă pe cinste precedată de importante cantități de coniac. Pînă la sfîrșitul-sfîrșitului am băut întreaga cantitate de unul singur.

Imediat după cină am coborît iar la barul de zi care era deschis pînă în jurul orei zece seara și am comandat, tot în picioare, două halbe gulerate. De data aceasta nu m-am simțit stînjenit de **nici o privire.** O muzică în surdină se auzea din boxele difuzoarelor abil mascate și în lumina puțină, difuză, se mișcau printre mese ospătari eleganți și tăcuți. La un moment dat s-a apropiat de noi o tînără cu părul lung și platinat, cu pantalonii de piele strînși pe coapsele lungi și ne-a cerut un foc. Trebuie să vă spun că exact vizavi, ca să zic așa, de barul de zi, începură să sclipească intermitent o mulțime de becuri colorate fixate deasupra unei uși în arcadă pe care se putea citi : Bar !

Urcînd în camere ne-am luat la revedere pentru a doua zi dar mie nu-mi ieșea din cap firma luminoasă și vorbele ghidului care precizase că la barul de noapte se face și **striptis.**

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

VARIA

«PERSPECTIVE EMINESCIENE»

O carte ambițioasă, marcînd o vizibilă tendință de înnoire radicală a studiilor despre Eminescu, este cartea tînărului cercetător Dan C. Mihăilescu, **Perspective eminesciene.** Nu e vorba de perspective personale, ci de interpretări care fac apel nu la exegezele anterioare românești, ci mai ales la cele franceze, nu la G. Călinescu, ci pentru a cita autori de aceeași vîrstă, la Charles Mauron (1899—1966), nu la Șerban Cioculescu sau Vladimir Streinu, ci la Georges Poulet (n. 1902), nu la Mihail Sebastian, ci la Maurice Blanchot (n. 1907), dar, ce-i drept, foarte mult la Mircea Eliade, nu atît la Ion Negoițescu, cît la Jean Pierre Richard (n. 1922), nu la Eugen Simion, cît la Gérard Genette (n. 1930). S-ar zice că exceptînd pe Mircea Eliade de a cărui hermeneutică în istoria religiilor s-a ocupat Adrian Marino, autorii români sînt fără o metodă limpede sau măcar parțial exprimată. E. Lovinescu care se apropie ca vîrstă de G. Bachelard (1884—1962), își recunoștea, dacă-i putem spune așa, metoda impresionistă, ținînd mai mult de Jules Lemaitre (1853—1914), G. Călinescu trecea de la Croce (1866—1952) la Papini (1881—1956), Șerban Cioculescu își găsea afinități cu raționalismul lui Paul Soudav (1869—1929), Vladimir Streinu cu „aproximațiile" meticuloase ale lui Charles du Bos (1882—1939), Dan C. Mihăilescu crede împreună cu Georges Poulet că în intimitatea operei se poate ajunge pe calea resimțirii și regîndirii ei, sau, cum susține și Gerard Genette, prin retrăirea, reluarea operei „ca un mesaj vechi și totodată mereu reînnoit", într-un cuvînt prin hermeneutică.

Demersul hermeneutic al lui Dan C. Mihăilescu se desfășoară în două capitole, unul privind poetica senzitivă și altul poetica selenară la Eminescu. „Am judecat senzitivitatea eminesciană ca un element de inițiere în cugetarea poetică", scrie autorul ei: „Vom acorda atenția principală acelor contexte în care luna devine efigie a spiritului, sumă energetică inițiatoare.

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

Vedere de pe pod

După ce, de aproape două săptămîni, o privesc zilnic de pe podul Basarab, acolo unde mirosul de zgură se amestecă irezistibil cu aburul fierbinte al langourilor, Gara de Nord mi se pare locul cel mai prosper din lume ; cu mica ei industrie de plecări, despărțiri, reveniri, ea înflorește în umbra unui sentiment de veșnică așteptare, derulînd aidoma unei pelicule filmul acelorași chipuri sclipind în multime, secvența acelorași gesturi de a-ți privi ceasul de la mînă, de a cumpăra ziarul, de a colinda de-a lungul cabinelor telefonice, de a ezita în fața sălilor de așteptare întesate.

Pentru cincizeci de bani pătrund pe peron. Trag aer în piept și mă las înghițit de fălcile mulțimii agitate. Valize, papornițe, rucsacuri, saci de dormit, cărucioare, patrule, ecusoane, ceaprazuri, dantele, ocheade, presimțiri, bănuieli, mîini care se string, priviri care se încrucișează, gla-

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 4-a

● În acest număr : ● Poezii de ● Ion Iuga ● Florentin Popescu ● Paul Sân-Petru ● Matei Vișniec ● Carmen Firan ● „Lumea învățătorului" – proză de Teodor Bulza ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● „Dilema continuă" de Gheorghe Pituț ● Atitudini : „Generație și coeziune" de Artur Silvestri ● „Protocroniști fără voie..." (II) de Constantin Soresca ● Cronica literară ● Cartea de debut ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Lirică finlandeză

CRONICA LITERARĂ

Z. ORNEA: «Viața lui C. Dobrogeanu Gherea» (II)

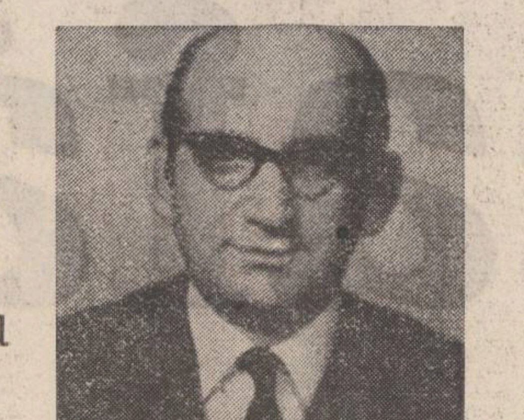

În **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea,** Ornea nu lasă faptele să vorbească singure, ba, mai mult decit atit, le trece ușor cu vederea. Extras mereu din contextul vieții intime și proiectat, in schimb, pe marele fundal al mișcării socialiste românești, Gherea este redus la liniile unui portret moștenit din legendele socialiste. Cercetarea meticuloasă de arhivă este inlocuită cu credința in legendara icoană a apostolului care se sacrifică in condiții dramatice pentru mișcarea socialistă. Efectele cele mai importante le scoate autorul din recapitularea tribulațiilor comerciale ale viitorului critic literar, intreprinzător păgubos la inceput, dar plin de noroc după ce se instalează la restaurantul gării din Ploiești. Imaginea cheie este aceea a victimei hărțuite și nevrozate de imprejurări potrivnice. Răpirea lui de către Ohrana, facilitată de faptul că Gherea invirtea afaceri chiar cu armata țaristă, justifică această imagine pentru perioada dintii a instalării viitorului mentor socialist in România. Dar după aceea Gherea cunoaște o epocă de stabilitate, de prosperitate, de bogăție chiar, care pun sub semnul intrebării această configurare a biografiei lui. Cuvintele amărăciune, disperare, nevroză, calvar, Golgotă revin frecvent sub stiloul autorului, fără a ne convinge că situația le cerea. Z. Ornea este dispus să-și compătimească eroul intr-un stil văietător in orice moment al biografiei : și atunci cind este urmărit de Ohrana și atunci cind își trimite copiii in vacanțe pe Coasta de Azur. Pentru Z. Ornea faptul că Gherea și-a vindut in timpul crizei din jurul lui 1900 trăsura și caii cu care venea la restaurant este deosebit de grav și semnificativ, motiv pentru care ni-l pomenește de mai multe ori ca pe o șicană grăitoare a sorții. Ba mai mult, atunci cind este in culmea prosperității, cind Gherea este un burghez instărit cu posibilități de a-și trimite copiii la studii peste hotare și in vilegiaturi însorite pe alte meridiane, cind poate face cu soția călătorii de plăcere in Occident, autorul găsește că eroul său trebuie compătimit in continuare. Este desigur un punct de vedere, dar un punct de vedere nerealist. Ordinea burgheză din România, al cărei adversar era anarhistul Gherea la intrarea lui in țară, i-a creat condiții normale de existență. Deși in România, Gherea văzuse numai o țară de tranzit, ea devine in cele din urmă pentru el o țară de reședință. Aici nu l-a internat nimeni la Petropavlovsk, ba dimpotrivă i s-a intins, ca majorității refugiaților basarabeni și ruși, multi revoluționari in bejenie, o mină de ajutor. A dilata dificultățile peste măsura lor reală, așa cum face Z. Ornea in **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea,** nu este justificat. Răul cel mai mare, după cum o spune chiar Gherea, i l-a făcut Ohrana, un prieten de idei, care l-a lăsat fără bruma de capital introdus intr-o intreprindere comercială comună și, adăugăm noi, prietenii socialiști care au trecut la liberali cu arme și bagaje. Desigur că intră in joc și „complexul meteculuî", de care vorbește autorul cărții și chiar Gherea intr-una din scrisorile sale, dar acest complex este, in primul rind, rezultatul unei structuri individuale. Fascinat de eroul cărții sale, autorul este tentat de prea multe ori să-i intre in piele, să vorbească din punctul lui de vedere și chiar in numele lui. Autorul uzează in aceste clipe de harul romancierilor omniscienți și ubicui : el știe ce sentimente are Gherea, ce crede Gherea așa cum se cade unui veritabil romancier desuet. În fond, Z. Ornea este liber să plingă pe umărul acestui mentor al socialismului român, care după 1900 intreținea relații cu mai toate mărimile politice ale zilei. Condiția hagiografului este ilustrată de plăcerea de a compătimi cu eroul său.

Prima trăsătură a oricărui hagiograf este tratamentul ostil pe care-l aplică tuturor celor care nu aderă la propria-i idee hagiografică. Rind pe rind unul e plin de o „superioritate ingimfată", altul „delator", altcineva „timp", unii dovedesc „rea voință". Z. Ornea n-a ieșit deci cu totul din faza in care istoria literară se scria cu epitete. În cauză este, de pildă, chestiunea condiției de autodidact a lui C. Dobrogeanu Gherea, fapt știut și acceptat de toată lumea. Chiar autorul cărții citează pe Hasdeu care-i găsea o „erudițiune de vitrină", pe Maiorescu care-l considera drept „inocent in materie", pe Mihail Dragomirescu care (intr-o scrisoare !) il taxează de „ignorant", pe E. Lovinescu care vorbește despre un „autodidact cu toate indrăznelile autodidactilor" și despre insuficiența lui de cultură, pe G. Călinescu care credea că Gherea avea oroarea ideilor generale. Descoperim in **Viața lui C. Dobrogeanu Gherea** că nu Hasdeu, nu Maiorescu, nu Mihail Dragomirescu, nu E. Lovinescu, nu G. Călinescu au avut dreptate ci Z. Ornea. Pentru ultimul opinia tuturor celor citați poate fi expediată facil ca urmare a unei „grave confuzii de termeni". Pe scurt, cei citați n-au știut să facă diferența dintre instrucție și cultură, a căror disociere o explică postum lui Titu Maiorescu, E. Lovinescu și G. Călinescu, autorul noii vieți a lui Gherea, Z. Ornea. Acesta reia aici polemica de substanță apologetică pe care o intreprindea și Felix Aderca in 1947 impotriva lui G. Călinescu, a cărui monumentală istorie literară devenea din pricina capitolului inchinat lui Gherea o „silnică Istorie". Un autodidact rămine un autodidact și chestiunea confuziei de termeni, blamată global de Z. Ornea ca „reavoință", nu rezolvă nimic. Din șirul de citate negative la adresa operei lui Gherea lipsește H. Sanielevici, discipol declarat al criticului de la **Contemporanul,** a cărui carieră critică se confundă cu o acută și permanentă critică a activității literare a maestrului său. Încă de la **Noua revistă română,** in **D. Gherea și școala romantică,** H. Sanielevici demonstra modul incongruent in care Gherea conturează profilul școlii romantice imprumutind definiții contradictorii. El revine peste douăzeci de ani asupra aceleiași chestiuni **(Gherea și școlile literare),** pentru a arăta inconsistența modului in care criticul, plecind de la izvoare nedigerate, propune disocieri confuze. Un scurt citat din multele la indemină in criticele lui H. Sanielevici este edificator : «Ce-ați zice de un chirurg care n-ar ști să umble cu instrumentele de operație ? ...Este cazul lui Gherea. El a avut pretențiunea de a imprima criticii noastre literare o direcție științifică ; și cu toate acestea, el insuși nu utilizează metodele de gindire și de investigare ale științii. În locul unor descrieri „științifice", adică obiective, cuprinzind note esențiale și caracteristice, ne dă descrieri „literare", adică subiective, și lipsite de preciziune ; in locul definițiunilor nu dă descrieri ; cind face clasificări și diviziuni, nu urmează regulile logice ale clasificării și diviziunii ; cind stabilește fenomene de legături cauzale, le stabilește greșit fiindcă nu cunoaște diferitele metode ale inducțiunii.» Sint concluziunile unui lung articol despre Gherea și școlile literare venite din partea unui discipol al lui Gherea și nu din partea unor critici cu care Gherea s-a aflat fie in polemică, fie pe poziții opuse. Am dat exemplul in speranța că Z. Ornea. la o a doua ediție a cărții, il va trece și pe H. Sanielevici la capitolul gravelor confuzii de termeni și a relei voințe față de criticul **Contemporanului.** A fost să fie astfel, ca primele analize literare moderne să aparțină la noi unui scriitor cu studiile universitare neterminate, ceea ce nu scade importanța faptei și semnificația evenimentului.

La moartea lui Gherea, un publicist intempestiv, Felix Aderca, a scris un necrolog al cărui titlu suna astfel : **O eroare in viață, o eroare in literatură, o eroare in politică.** Era un epitaf radical și necruțător, concluzia unei noi generații nemulțumită de ineficacitatea acțiunii ideologice și politice gheriste. Deși se raportează la un interviu al lui Sartre, in care viața oricărui om este văzută ca un eșec, Z. Ornea in **Portretul final** această viziune asupra personalității lui Gherea o are in vedere. Pentru a respinge ideea de eșec și de eroare, Z. Ornea ne propune să confundăm viața lui Gherea cu opera lui. Pe această cale ideea eșecului, a erorii este inlăturată și mitul lui Gherea reabilitat. „O viață transformată in mit nu poate fi un eșec" scrie Z. Ornea in finalul cărții. Gherea a fost intr-adevăr un mit al mișcării socialiste românești și amintirile apărute despre el in perioada interbelică ii consacră această postură. Dar să nu uităm că incă din 1912 Ibrăileanu constată că steaua lui Gherea incepea să decline și cea a lui Maiorescu să urce din nou. Dacă legenda politică l-a fixat in mit, reacția lumii literare, a discipolilor lui in primul rind, i-a aplicat tratamentul invers. Navigind predilect in apele istoriei politice, chiar atunci cind crede că face istorie literară, Z. Ornea n-a mai observat aceste cataracte.

M. Ungheanu

«Vînt potrivit pînă la tare»

Zece tineri poeți germani din România

Lirica tinerilor poeți germani din România constituie, ca și poezia tînără românească cu care manifestă evidente afinități și similitudini, un proces demn de toată atenția prin complexitatea semantică și originalitatea modalităților stilistice. Prin antologia realizată de Peter Motzan, autor și al unei remarcabile post-fețe, un adevărat studiu tipologic, sub titulatura **Vint potrivit pină la tare ; Zece tineri poeți germani din România** (Editura **Kriterion,** 1982), și cu un „Cuvint inainte" de Mircea Iorgulescu, luăm contact cu o mișcare poetică omogenă, avind un program mai mult sau mai puțin explicit și, in același timp, diversă prin individualitățile (fiecare poet inseamnă cu adevărat o voce distinctă) ce o compun. Cu riscul schematizării, pe care il implică orice tentativă de generalizare, cred că factorul comun al tuturor acestor forme poetice este dat de un anumit mod de a se raporta la realitate. Și nu mă refer doar la priza directă asupra concretului, la setea de autentic, ci in primul rind la reflectarea activă a evenimentului, la atitudinea critică și chiar polemică față de existență. Cităm spre exemplu din **Poezie dimineața in zori** de William Totok : „nu putem scăpa de impresia / că realitatea amenință să mă desființeze cu palavre / oameni grăbiți mă priveau in fugă / in ce mă privește in capetele lor / se năștea un verdict fulgerător / prea puțini prindem de veste că-i ghiceam / inregistram totul / notam cum s-ar spune totul / se desprindea de pe scheletul realității pînă și / ultimul strat de tencuială / [...] / nu eram deloc dezamăgit / că nu inregistrez intocmai rindurile / printre care cred că percep o halcă tot mai mare de / realitate". Sau din poemul lui Rolf Bossert **Cine-i de fapt realitatea ?** : „cine-i de fapt realitatea ? / se află oare intr-un caleidoscop al poeților ? / se vinde ea pentru citeva vorbe bune, in rinduri / meșteșugite ?" Același refuz hotărit al livrescului, al receptării „corectate" de imaginea literară, in favoarea unei implicări personale, angajante in existență, o intilnim și la Horst Samson : „Ușa se trintește / se trintește / ca realitatea / singur / iute / zilnic [...]" **(Poezie de duminică).** Termen de referință la fiecare autor, realul este evocat nu in sine, ca fetiș, ci, dimpotrivă, in dorința de delimitare și afirmare a eului, a unui eu ce se simte agresat, „trăit", invadat de contingent ca la Helmut Britz : „ciudat cum a dat așa ceva peste mine / biografia mă trăiește / de rău augur / solnița se răstoarnă / aduce ghinion / zice mama / prezența ta contează / zice responsabilul [...]" **(Revărsare 2).** Este vorba intr-adevăr de o „nouă subiectivitate", inspirata sintagmă îi aparține lui William Totok, și, aș zice, de un alt tip de sensibilitate, ce definește intregul grup de poeți, notă ce o intilnim și la colegii lor de generație români. Dacă se poate, deci, considera, fără exagerare, că există consonanțe de structură intre actele poetice ale autorilor antologați, tot atit de adevărat este că fiecare dintre ei cultivă modalități și forme lirice distincte și distinctive, pe care le vom consemna in continuare. Anemone Latzina probează o sensibilitate vulnerabilă, neliniștită, ce se ascunde in spatele unei ironii melancolice : „Aș vrea să fiu un cufăr / lăsat intr-un ungher și prăfuit / Încit să pot fără a fi nevoit / să mă mișc să casc gura la lume / Să-ncep cu casa unde soția dac-ar fi / să fie il înșeală pe soț cum și / bărbatul pe femeie / Aș fi maro și nu m-ar chinui / nici un fel de probleme / m-aș lăsa bucuros imprumutat o vreme / vecinului și de singurătate nici n-aș suferi [...]".

Franz Hodjak practică atit versul lapidar, aforistic, ca un concentrat liric **(Deschideri, Socrate, Speranța),** dar și poemul amplu, șocant-imagistic : „stau in cadă / e seară / zăpușeala ce năvălește pe străzi ca o cățea borțoasă / critici fără speranță beau cafele cu poetese pline de speranțe / troleibuzele sint goale ca niște morminte de faraoni / prădate / un film cu Greta Garbo leagănă fascicole de nervi in / dulci iluzii / sint oaspetele unui hotel uitat de dumnezeu / indiferența periei de ghete, a caloriferului, a chiuvetei / e de o amabilitate desăvirșită" **(Poezie in cadă).** Limbajul este aspru, dur, iar viziunea sumbră, fără iluzii, cu putere de impact asupra existenței. Mai temperat ca atitudine dar mai patetic in substanță este Rolf Frieder Marmont, poet nu numai al contactului nemijlocit cu realitatea, ci și al imponderabilelor sufletești : „Auzi / din aproapele gotic / limba de clopot / intreabă zădărnicia / Odinioară / De-mult ancorată corabia timpului / se-mpotmoleș-te-n alge / urmașa fulguindă / a trecutului — boltă cerească / tulbură vedere acum [...]". **(Strig pentru că sint sătul),** Atunci cind nu se implică retoric in eveniment, versul său are subtilități blagiene : „Unde orașul / temător de viitor / se varsă mut in cringul / pătruns de toamna cuvintului / celui blind ca un hulub / a-l rosti / gura mea / nu e in stare" **(Prund).** La polul opus se află Johann Lippet, al cărui discurs liric este pur și simplu saturat de real, ca un burete de apă. Vastul poem epic, **Biografie. Un model,** lasă să pătrundă masiv, sfidind canoanele „poetizării" dar nu ale „poeticului", experiența de viață personală, intr-un timp și un context istoric exact circumscris. Poetul mizează, și ciștigă, pe efectul de autenticitate, de copleșitoare și sinceră trăire a vieții. În subtext, insă, se poate descifra și o altă „istorie" cu semnificații etice și politice grave. William Totok cultivă fronda sarcastic-parodică, ca terapie impotriva clișeului și rutinei existențiale : „prima țigară in pat / e la fel de amară ca toate țigările din pat / la care-mi trece prin minte o metaforă / inima albastră / și trebuie să mă gindesc pe dată la clișeele / care improșcă de jur imprejur in literatură și nu doar in literatură [...]" **(Noua subiectivitate).** Folosind procedeul colajului și al juxtapunerii de imagini și cadre, William Totok se inscrie și el in curentul „anti-poetic", ce transformă, paradoxal, textul literar intr-un instrument al praxisului, nu insă la nivel strict al limbajului, ci al acțiunii și dinamicii vieții.

Richard Wagner este un spirit de o luciditate necruțătoare, care, sub aparența enunțului neutru, a „detașării" eului, detectează și lovește punctele critice, nevralgice ale realității : „ne-am dat seama de condiții / am hotărit să le modificăm / le-am modificat // pe urmă au venit alții / care și-au dat seama de condițiile / modificate și au hotărit să le modifice // au modificat condițiile / modificate // ...pe urmă au venit alții" **(Dialectică).** Poezia sa stă sub semnul tragicului cotidian, tragicul vieții moderne : „nu observăm cum ne iubeam / zilele treceau ca in filme / cind ne trezeam dimineața / ne aruncam privirea in foaia locală / ne gindeam apoi la ce film să mergem / cel mai bine ziceam e cind ieși dintr-o sală de cinema / la unsprezece dimineața / și nu observam că ne însoțeam cu disperarea [...]" **(Poezie pentru M.).** Un act de conștiință, de „probă" a adevărului, a neliniștii și nemulțumirii creatoare, deoarece insurgența tuturor acestor tineri are un substrat moral, il reprezintă și poezia lui Rolf Bossert. Focul său nu este insă tot atit de concentrat ca la Richard Wagner, realul său constituindu-se mai degrabă secvențial : „Geamuri, nu zăresc nici o ființă / oricit de departe / [...] / primejdii pe catalige // rațiunea fără dinți / răpus de alcool, / la pămint // (gifiiala : de fapt unde, / la ședință, in pat ?) schimbarea, / un zgomot" **(Vint potrivit pină la tare).** Efectul versurilor este, ca să mă exprim astfel, de intensitate. Hellmut Seiler, Horst Samson și Helmut Britz, cele mai tinere voci din antologie, aduc o notă in plus de subiectivitate, de afirmare mai puțin „strategică" a eului și a opțiunilor sale, dar discursul lor poetic este, incă, firesc, in căutarea formelor celor mai adecvate. Luat global, fenomenul tinerei poezii germane din România, complementar cu celelalte ipostaze ale poeziei noastre actuale, își statuează o indiscutabilă originalitate tematică și stilistică.

Paul Dugneanu

Protocroniști fără voie... (II)

Tabelul priorităților detectate in literatura română de diverși comentatori care resping totuși ideea de protocronism e cu adevărat vast și-l vom dezvălui treptat. Reproducerea lui cere o meditație in marginea paradoxului pe care-l implică : in ce fel se explică faptul că in timp ce fixează pionierate, in cursul exegezelor proprii, unii critici refuză conceptul care le inglobează ? Motivația nu trebuie căutată numaidecit in gelozia profesională, deși chiar epidermică fiind, ea nu trebuie exclusă cu totul : nu e puțin lucru ca cineva să-și lege numele de **un concept care revoluționează viziunea asupra unei culturi.** Motivația adincă se află chiar in revoluția cognitivă pe care a produs-o ivirea conceptului. În strategia cunoașterii de sine a culturii românești, protocronismul oferă intiia oară o perspectivă conceptuală, or, chiar aceasta sperie.

Obișnuiți să gindească raporturile noastre cu lumea ca pe o vasalitate față de Occident, mulți se văd dintr-odată puși in situația de a le reformula. Oameni care o viață intreagă au construit despre literatura română o imagine de provincie franțuzească văd astăzi cu uimire că, in realitate, ea n-a trăit niciodată provincial, ci a avut, pe de o parte, propria ei filogeneză, iar pe de alta, prin nu puține opere și prin nu puțini autori, a descoperit, pe cont propriu, in spiritul unui remarcabil automorfism, formule și tipologii literare, devansind, prin Neagoe, barocul, iar prin Cantemir, romantismul. Or, acelora care și-au redactat cărțile in ideea că literatura română a imitat tot timpul, sforțindu-se să se sincronizeze cu Occidentul, le este astăzi greu să admită un concept care le pulverizează pur și simplu «opera». Fiind concept complementar sincronismului nu in opoziție cu el, cum s-au grăbit unii să înțeleagă, **protocronismul anulează ideea de sincronizare perpetuă,** care a ingustat atita vreme viziunea asupra culturii noastre.

Dar intrebarea poate fi intoarsă și pe dos : cum se face totuși că și cei care contestă protocronismul disting in c'te o operă priorități românesti ? Explicația se află in **natura** acestora. **Sint, in genere, priorități minore.** E mai puțin important că un scriitor a anticipat spațiul concentraționar sau a vorbit de timpuriu despre poezia tehnicii in raport cu faptul că un altul a anticipat barocul sau romantismul. Unele din intiietățile propuse din fuga peniței sint chiar puerile (un critic a emis, in treacăt, ideea că Ioan Slavici este prin „Gura satului" predecesor al unui scriitor contemporan japonez), altele reflectă obsesii strict personale (erotice, de exemplu) sau dau curs unor preocupări marginale sau trecătoare. Cum conceptul de protocronism obligă la motivarea priorităților cu argumente multiple, nu doar estetice, ci și sociologice, asemenea priorități n-ar putea fi susținute. Cum s-ar putea demonstra prioritatea lui Slavici față de cutare japonez cind, mai degrabă, opera acestuia e un fruct al propriei tradiții literare ? În acest caz, intr-adevăr, Nicolae Manolescu ne obligă să comparăm para cu portocala. Deci, a reflecta asupra conceptului de protocronism e necesar mai ales pentru aceia care proclamă intiietățile in chip spontan. **Riscul provine din această spontaneitate, nu din utilizarea programatică a conceptului de protocronism, care obligă la rigoare și detaliu analitic.**

Pentru a lumina incă mai bine intersecțiile paradoxului de care ne ocupăm e util să ne intrebăm, de asemenea, la ce autori descoperă criticii care refuză protocronismul acte de pionierat. Așadar la cine ? La autorii de care ii leagă afinități adinci, structurale sau livresti, ceea ce inseamnă că a fi protocronic este un titlu important, dar le neagă in cazul autorilor cu care nu rezonează afectiv sau pentru care nu au organ de receptare. La autorii a căror operă a fost bătătorită in ultimele decenii de analiști și asupra pionieratului cărora tinde să se creeze, prin urmare, un consens ce scutește de efortul unei demonstrații proprii și diminuează riscul invalidării care pindește cercetarea protocronică a unui scriitor rămas in conul de umbră al investigației. La autorii moderni, indeosebi avangardiști, intiietățile scriitorilor din secolele anterioare fiind trecute cu vederea sau afirmate cu o precauție nemotivată intotdeauna. Ov. S. Crohmălniceanu proclama categoric intiietățile lui Tzara, Vinea, Voronca, Roll și Urmuz, dar nu ajunge să delibereze aici pină la capăt asupra rolului de precursor al lui Arghezi in impunerea „noii sensibilități poetice religioase (...) in spiritul teologiei negative", deși se ocupă de acest aspect esențial al poeziei argheziene **(Literatura română intre cele două războaie mondiale,** vol. II p. 30 și urm.) și nici să facă așa cum ar fi fost firesc, din „pannismul blagian" (idem, p. 326 și urm.) un unicat in poezia europeană interbelică. La critici, ceea ce luminează definitiv contradicția in discuție : o parte din criticii de azi cunosc mai bine critica românească de ieri (de la Radu Ionescu la D. Caracostea), decit literatura română in intreaga ei complexitate, de la origini pină in prezent. **Or, identificarea anticipărilor nu poate fi obținută fără cunoașterea riguroasă a literaturii române și a marilor literaturi europene.** Dar, se pare, dezideratul călinescian de a citi autori, epoci și literaturi e, in ochii unora, utopie pură.

Desen de Raluca Sloboziami

Refuzul protocronismului in accepția lui definitorie pare a fi, pentru unii critici, singurul răspuns posibil la acest comandament : **„A stabili intiietăți este in critică perfect inutil (mai ales cind proba influenței nemijlocite lipsește)"** — spune Nicolae Manolescu in cronica la **Din clasicii noștri** —, păstrindu-și, pentru liniștirea orgoliului profesional, o soluție-paleativ : **„a stabili relații de orice fel, afinități, este esențial",** reductibilă la un nou elogiu al impresionismului. În fapt, criticului și nimănui altcuiva ii revine sarcina de a stabili proba influenței nemijlocite de care, in unele situații, nu avem deocamdată cunoștință.

În fine, ezitarea și refuzul deschis care vin din partea unor critici, de a conceptualiza anticipările, intiietățile, inițiativele, pionieratele, actele precursoare, innoitoare și premergătoare printre descoperitorii cărora se numără ei înșiși, poate fără să-și dea seama, sint și **efectul conștiinței retardatare,** de care vorbește Edgar Papu, incă abil inrădăcinată in solul spiritual contemporan, asemenea pirului, ea punindu-și amprenta pe unele dintre exegezele artei românești. Teama de „inventivitatea sterilă", de „tezism", de „ridicol" și „pretenții megalomane", de „zarvă și gesturi stridente" și de „aproximative cronologii conjuncturale" provine din acel nefast complex de inferioritate de care s-a mai vorbit. Protocronismul, tratat programatic și realist, in cunoștință de materie și de cauză, amenință polimorfismul năucitor al conștiinței retardatare, complexul de inferioritate care poate deveni pentru unii culcuș desfătător, amenință ignoranța, prejudecățile amenință tendința de a parcela și mărunți literatura română și oferă in același timp specialistului premisele de a o evalua global și de a o situa, in spiritul adevărului, intru universalitate. **O dezbatere completă despre unitatea culturii române nu poate face abstracție de acest concept, care ii este, de drept, pivotul.** Descoperirile protocronice, ale unor critici, nedorite de ei inșiși, căci, in textele programatice, il resping, ii argumentează, și ele, legitimitatea, semn că adevărul iese la iveală chiar din pulpana celor care-l tăgăduiesc.

Constantin Sorescu

CARTEA DE DEBUT

POVESTIRE ȘI FLORI DE STIL

Hazardul editorial a făcut ca profesorului gălățean Teodor Parapiru să ii apară, inaintea volumului de debut*) cu proză „serioasă", un scurt și inteligent roman polițist din buna tradiție a enigmei cerebrale și nespectaculoase a Agathei Christie și Georges Simenon. Iată-l astfel dind cu bine o primă probă a **construcției** fără a fi trecut — in ordinea firească pentru tipul acesta de scriitor al cimpiei dunărene — prin necesara probă a **povestirii.** Inversare care il determină acum să-și subintituleze volumul — inițial de proze scurte — „roman" și să-i caute o coloană vertebrală sau un fir care să lege povestirile intr-un singur mănunchi printr-o convenție, dacă nu dintr-o reală necesitate epică interioară. Tinărul prozator procedează cu multă ingeniozitate, fără a reuși insă să convingă că este vorba intr-adevăr de o construcție romanescă : el găsește o convenție de timp și spațiu — prin motivul călătoriei (povestitorii sint intr-o cursă Galați-Călărași) ; o „panglică" de legătură — adică un scaun „fermecat", cumpărat de șoferul autobuzului, pe care cine se așează e dator să spună o poveste și, in sfirșit, coloana vertebrală — o nespusă poveste a unui personaj situat mereu in pozițiile cheie ale volumului (deschidere, mijloc și final), personaj desfigurat de o intimplare rămasă sub „pecetea tainei" anunțind, poate, adevăratul roman.

Rezultă o carte din vechea familie a „povestilor" cuprinzind **1001 de nopți, Decameronul, Povestirile din Canterbury,** mai aproape desigur de **Halima** și **Hanul Ancuței,** nu fără un aer sărbătoresc — utopic de șezătoare și iarmaroc vorbăreț unde povestitorii — mai toți țărani cu știință a vieții și meșteri la vorbă — desfășoară sub privirile naiv-incintate a celor ce-i ascultă, intr-un ceremonial răsăritean al cuvintului, imagini ale patimilor omenești. Locul hangiței sadoveniene a fost luat aici de acest șofer simpatic, dornic de a cunoaște intimplările semenilor, poreclit nu intimplător Lume Lume, un „filosof" in felul său, stăpinit de nevinovata manie a poveștilor. Că autorul e romancier sau povestitor contează deocamdată mai puțin decit măsura in care ne convinge de arta sa de prozator, iar Teodor Parapiru se anunță un scriitor dotat cu talent și ironie, cu simț și plăcere a vorbei, cu agerime a replicii, stăpinind cu naturalețe dialogul și creionind din citeva linii chipurile personajelor, pindit insă de primejdia „stilului frumos". Ar fi fost de mirare să fie altfel la un scriitor născut in cimpia Bărăganului, crescut la școala literară a dulcelui tirg al Ieșilor și trăind lingă Dunărea lui Fănuș Neagu.

Dincolo de cadrul convențional, cu interludiile sale ce nu depășesc pitorescul decit in final, povestirile au viață și creează o realitate verosimilă, alimentată in general de conflictul dintre mentalitatea țărănească a părinților și problemele noi ale copiilor aflați la oraș, deveniți muncitori, ziariști, judecători, ofițeri etc. Cap de serie, **Ninge pentru fiecare** prilejuiește autorului — pe lingă hazul cam amar al bătrinului Alecu Arcă ascunzind obida unui tată al cărui fiu, ajuns „cineva" la oraș, l-a uitat — citeva bune pagini de eseu prin discuția purtată de doi intelectuali asupra psihologiei țăranului. Mai puțin izbutită, superficială și supărătoare printr-o seamă de clișee, **Casa, porumbeii, Aluna și inima** e minată de sentimentalism, coincidențe fortuite și ingroșări caricaturale. Alte conflicte formează substanța epică in **Povestea unui pom roditor** — dramă a unui țăran nedreptățit construită pe o idee interesantă de psihologie a percepției, intre parabolă și real — și **Dragoste cu personaje improvizate** (cam ieftin titlul), poate cea mai realizată piesă a volumului, unde povestirea are tensiune iar, dincolo de aplecarea spre senzațional, lirismul stăpinit al dragostei pădurarului amintește de fiorul fantasticului lui Voiculescu. Distonează aici doar lunga introducere a țărăncii moldovence, intr-o vorbire adesea pretențioasă („Pe-aici, parcă nu-mi vine să cred cind văd cit se intinde cimpia... Și nu mă mai satur uitindu-mă la tava asta de bucate cu toartele prinse tocmai de cer. Mă ia amețeala cind mi-o inchipui verde sau aurie de griu. Și ninge cu un fel de furie și neliniște") foarte asemănătoare pe alocuri cu stilul altor personaje și al autorului care literaturizează abuziv. Lirismul strident al imaginilor parazitează atunci naturalețea, altfel remarcabilă a narațiunii, dindu-i un aer desuet de scriitură interbelică in genul prozelor lui George Mihail Zamfirescu sau Cezar Petrescu : „Rochia de mireasă a cimpiei flutura pină la orizont, ornamentată cu diamante și broșe de copaci inveliți in alb de sub care răzbăteau coji negre impletite de sărutul ghetii" etc.

Eliberat prin mai mult simț critic și ironie de această tentație a „decorării" și a intrigii neapărat „morale" (dreptatea e intotdeauna a celor buni care știu să și invingă), Teodor Parapiru este un nume pe care, alături de Apostol Gurău, Galațiul il dă ca pe o certitudine a prozei noastre tinere.

Alexandru Condeescu

*) Teodor Parapiru : „Copacii de cristal", Editura „Junimea".

BREVIAR

■ **CENACLUL „POESIS", CONSTANȚA.** Sub conducerea poetului Florin Petreanu, cenaclul „Poesis" de pe lingă Casa corpului didactic din Constanța s-a impus drept unul dintre cele mai prestigioase și eficiente „foruri" de acest gen, menit a oferi cadrul cel mai adecvat desfășurării activității cultural-artistice din orașul de pe malul mării. În acest context, colaborarea cenaclului „Poesis" cu revista noastră se inscrie ca o inițiativă deja consolidată. De curind, un grup de redactori și colaboratori ai „Luceafărului" — Dan Laurențiu, Marius Robescu, Valeriu F. Mihăescu și Nicolae Ciobanu — au participat la acțiunile cenaclului constănțean in cadrul manifestărilor tradiționale de sub egida festivalului „Pontica". Au avut loc intilniri cu profesorii și elevii liceului „Mircea cel Bătrin" (intre vorbitori, profesorii Valeriu Angelescu, directorul liceului, Ion Falter, Doina Pop), cu reprezentanții cenacliștilor constănțeni la adunarea anuală „Cenaclul cenaclurilor", unde a fost prezentat și volumul de versuri „Vasul danaidelor" de Ileana Jean). De asemenea, a fost vizitat Portul Constanța, avind loc o intilnire cu membrii echipajului de pe vasul Poiana, la care au participat și scriitorii constănțeni Constantin Novac, Artur Porumboiu și Eugen Vasiliu. Manifestările s-au incheiat cu ședința cenaclului „Poesis", unde au fost decernate premiile primei ediții a concursului de creație organizat de cenaclul constănțean (președintele juriului, Nicolae Ciobanu). Cu același prilej, s-a prezentat un bogat program cultural-artistic la care și-au dat concursul Anca Tudor, balerină la Teatrul muzical, Elena și Titus Gurgulescu, actori la Teatrul dramatic din localitate, și grupul folk al elevilor liceului „Mircea cel Bătrin".

■ **„FOAIE LITERARĂ".** În ingrijirea competentă a profesorului Constantin Petcu, „Foaia literară" a cenaclului „Al. Sahia" de pe lingă Casa de cultură a sindicatelor Buzău inregistrează cea de a treia apariție. Inițiativă demnă de toată lauda, cu atit mai mult cu cit „foaia" se constituie intr-o oglindă fidelă a semnificativei activități desfășurată de membrii cenaclului buzoian. În afara bogatului florilegiu liric, reținem tabletele **Textul perpetuum mobile** de C. Petcu și **Despre poezia patriotică** de Marin Ifrim. Semnalăm de asemenea prezența unui „nume nou" Ion Iacob, cu un izbutit grupaj liric, din care cităm : „sentiment fulgerat / in cuvinte / liniștea se reazămă pe eroi / statui și morminte / tulnice de visare / cheamă / orele patriei / spre soare" **(Poem).**

■ **„FRONTISPICII".** În cadrul rubricii din „Orizont" astfel intitulată se publică prima parte a unei atente exegeze avind ca temă **Despre tragic și eroic in creație** in viziunea lui Vasile Pârvan. Autorul, Simion Mioc, erudit și „metodologist" cu măsură, supune unui lucid examen critic tema respectivă, propunind disocieri dintre cele mai pertinente de tipul : „Idealul estetic, și nu numai estetic, al mărturisirilor din **Laus Daedali** este o **clasicizare eroică** a tot ce ne invadează ființa, a tot ce exteriorizăm : «E pregătirea caldă a sufletului pentru trăirea concentrată a viziunii revelate de pasiune». Astfel, cădem, după Vasile Pârvan, in «dramă» și «mimesis» fără orizont : «Poeții de drame au luat, ca și noi săpătorii in piatră, viața in formele ei văzute și mai inainte cintate, nu viața in cuprinsul ei nevăzut și incă neturnat in forme»."

Cronicar

SĂLAJUL: UN PĂMÎNT CARE SE SPRIJINĂ PE OAMENI

Întîlnirile «Luceafărului»

MONOLOG SUB REFLECTOR

Nu m-am gîndit niciodată să scriu despre o întîlnire cu cititorii. Merg mult pe teren și știu că dialogurile adevărate se stabilesc fără martori, fără preparative și fără organizatori. Tipul clasic de întîlnire așezată sub lozinca „Tovarășii creatori sînt rugați să ne împărtășească din creația lor" personal nu mă mai păcălește. Poate că am îmbătrînit. Nu sînt sigură. Dacă n-aș fi acceptat să plec la Zalău, aș fi fost. Dar cînd la începutul lunii octombrie mi s-a propus să merg în Sălaj, am spus „da"; ce-i drept, cu condiția ca întîlnirile cu cititorii să nu fie aranjate (convocator, întrebări scrise, aplauze etc.) ci, absolut democratic, să vină doar cine vrea: amatorii **sinceri** de poezie și proză, pe care să încerc să-i ajut (chiar dacă nivelul discuțiilor nu va fi ridicat) să-înțeleagă cîteceva despre rostul literaturii și-al scriitorului. Nu-mi făceam iluzii dar nici scrupule: acolo unde există respect și bunăvoință (și-n localitățile din provincie există!) ieșirea în public nu înseamnă vulgarizare. Oameni de bunăcredință, plasați prin natura împrejurărilor departe de marile centre de cultură din țară, vor profita, (n-aveam nici un fel de îndoială) de prezența în mijlocul lor a unui scriitor. Cu astfel de gînduri și cu cîteva teme notate pe un colț de hîrtie am plecat, cu trenul de noapte, către Zalău. Eram bucuroasă. O bucurie aparte, care mă prinde întotdeauna cînd pornesc pe teren și care crește la cote amețitoare cînd locul acțiunilor este Transilvania. Cu mîinile așezate sub cap și cu ochii ațintiți în bezna care se vedea prin fereastră, am lăsat-o să mă înunde și să mă legene, în ritmul sacadat al acceleratului.

Reîntoarcere în paradis

Așteptam demult să merg în Sălaj. N-am fost niciodată acolo cu toate că sînt născută în Transilvania. Dar străină, zona, nu-mi este. Numele ei, împreună cu alte orașe și sate, au fost luate în geamantanele cu care părinții mei au plecat în refugiu. Scos, apoi, la lumină, i s-a făcut loc în casă și s-a integrat foarte repede în viața familiei.

Am copilărit printre amintiri. Peisaje pe care nu le-am văzut niciodată, oameni pe care nu i-am cunoscut niciodată, invocați în fiecare seară cu ochii închiși și cu palmele adunate, mi-au impresionat atît de puternic sufletul și memoria, încît legătura cu lumea care mă înconjura s-a întrerupt. Am crezut în trecut. Am nădăjduit ca odată să-i descopăr priveliștea în viață, să găsesc cărarea pierdută, pentru ca lunga absență din copilărie să se justifice. Și speranțele mi s-au împlinit. Am, oridecîte ori mă duc în nordul Ardealului, sentimentul — ciudat, poate, pentru cei care n-au plecat niciodată de acolo — că-mi descopăr identitatea, că ies din provizorat ca dintr-o piele de șarpe regăsindu-mă, într-un nesperat echilibru, la capătul celălalt al călătoriei, în mijlocul unui paradis: peisaje magnifice pe care le știu fără să le fi văzut vreodată, oameni pe care-i cunosc fără să-i fi întîlnit, „Lumea mea" cu care mă simt solidară, în care am neclintită încredere și-aș vrea să-i fac tot binele de pe pămînt. Pot să jur de pe acum: stridentă, pentru cei pe care îi voi obliga să o împărtășească, bătătoare la ochi și adeseori gălăgioasă, bucuria mea fără margini mă va înălța peste lume și voi pluti, prin magnifica lumină de toamnă, deasupra dealurilor scînteietoare ale Silvaniei, deasupra ogoarelor strivite de roade, deasupra Munților Meseșului peste care romanii n-au trecut niciodată, oprindu-și imperiala sandală la Porolissum, dincoace de Zalău. Toamnă! Toamnă ca aurul Daciei libere, și eu zbor și într-o recunoaștere unanimă, prietenii mei din Zalău, pe care-i cunosc fără să-i fi văzut vreodată, mă vor saluta cu întrebarea aceea pe care oridecîte ori o aud, aș dori să mă curețe cineva de toate greșelile:

— No, dragă, ai venit?

Dar primul, mi-a adresat-o un oltean: cu o mînă pe inimă, cu cealaltă transformată în drapel.

— Chiar așa?

— Chiar așa, jură, și dă din cap cu maximă gravitate, încercînd să acrediteze ideea că dacă nu soseam cu trenul de noapte, soarta lui de activist al Comitetului județean de cultură s-ar fi încheiat.

— Sălajul este un loc uitat, spune. Plasat geografic înafara drumurilor principale din țară, acuză lipsa unor relații culturale temeinice, mai ales în ce-i privește pe scriitorii bucureșteni, așa că...

Dar sentimentala mea călăuză șezuse degeaba treizeci de ani în Ardeal. Mult mai repede decît aș fi vrut să se întîmple, aveam să descopăr că neșansa geografică a Zalăului, nu prezintă nici un fel de pericole pentru sălăjeni...

Dreptul de a purta epoleți

Vi s-a întîmplat vreodată, (toamna, să zicem, într-o după-amiază rece și mohorîtă) pe cînd ședeați confortabil în prezidiul unei întîlniri literare (organizată „liber", la cererea dv.) doar cîteva clipe înainte să vi se acorde cuvîntul (mic discurs pe-înțelesul marelui public) absolut pe neașteptate în sală să se stingă lumina și, fără nici un fel de brutalitate, să fiți împins în fața unei ecran pentru radiografii? Lepădat! Acesta este cuvîntul, de haine, de piele și de bruma de oase, să vedeți uluit, pe peretele sălii, harta admirabilei dv. existențe: clară, distinctă cu variațiile de altitudine colorate deosebit? Da, și în această delicată împrejurare, douăzeci-treizeci de oameni (doar cine a vrut, amatori **sinceri**!) să judece și să hotărască dacă sinele acela expus opiniei publice este de oarecare folos. Desigur, veți emite proteste dar... n-ați propus dv. mărea'a temă: „rostul scriitorului etc., etc.,?" așa că stați acolo în față, pe scaunul din prezidiu, și ascultați-vă diagnosticul. A! Nu știați pînă acum că fișa dv. e publică! Sperați că lumea e mare și identitatea dv. pierdută de luni pînă simbă'tă și de la București la Zalău, ci numai duminica scoasă pe stradă, în haine noi! Deșartă iluzie! Cercetat ca recruții înainte de a fi luați în armată, apții de-o parte, inaoții de alta, stați acum nemișcat și lăsați-vă măsurat. Uite: imaginea de ansamblu e bună (viață fără excese) doar în zona cordului, vai! vai! porțiuni de-a dreptul periculoase, contaminate de idealism. Negați? Dar chiar în ultimul dv. articol publicat în chenar pe pagina întîi a unui săptămînal de literatură, maladia este vizibilă! Nu peisajul, nu. În privința lui relatarea este exactă. Așa este, a fost un an agricol bogat și priveliștea toamnei încărcată de roade suportă orice metaforă, dar țăranii, țăranii aceia loviți de euforie în masă, de unde i-ați scos? Ori nu știați că mii de studenți și elevi, muncitori și funcționari (ca să nu mai vorbim de armată) au plecat la culesul porumbului ca să sprijiine CAP-urile rămase fără forță de muncă fiindcă țăranii au plecat la oraș? Fiindcă știți de unde vin ei acum? Din porumbul pe care țăranii dv. se pregăteau să-l culeagă cîntînd.

Daaaa! Și desteptat ca dintr-o nevolnică letargie să strigați, (sînteți învățat, nu-i așa, că strigătele ajută). Numele! Profesia! Vîrsta! Dar numele sînt nume obișnuite și profesiile sînt profesii obișnuite, nu, nu vă aflați în fața unui complot ci în fața celor pe care personal i-ați solicitat: cititorii din orașul Zalău! E noapte, și afară și în sala de examinare și cei care vor să vorbească sînt tot mai mulți.

Autoportret în două mișcări

Deci: noapte de toamnă în prezidiul unei întîlniri. Plouă. Ferestrele încăperii sînt ude și vă reflectă imaginea: portret cu mîna la falcă. Și, absolut pe neașteptate, obturatorul memoriei se declanșează și pac! aceeași imagine vă privește din ferestrele ude de ploaie ale Casei de cultură din Sighet. Sînteți în urmă cu doi ani, într-o sală tixită de lume, și alături de dv. în prezidiu, alți oaspeți dragi, sosiți de la București. Urma, ca și acum, să țineți un mic discurs despre literatură acolo, în fundul acela de țară unde creatorii erau, nu-i așa, apariții meteorice. Doar că în timp ce așteptați să vi se acorde cuvîntul (tocmai recapitulați în memorie poantele pe care le pregătiseți de-acasă) sesizați că ceva este în neregulă: în sală? În atmosfera din sală? Da, o anume atitudine a publicului pe care n-o mai întîlniseți pînă atunci niciodată: refractară, trufașă! Era limpede că vorbele care se spuneau nu întruneau nici un fel de adeziune, de altfel vocea vorbitorului devenise între timp țipătoare, roșu de indignare (un coleg foarte pașnic) striga că nu este ascultat. Și-atunci: „Ce se petrece aci?" ați rostit (citeodată sînteți foarte decis!) pe cine nu interesează literatura să plece! Și v-ați ridicat în picioare, sperînd ca în felul acesta să determinați o retragere mai rapidă a golanilor care, în mod evident, se refugiaseră înăuntru de ploaie în vreme ce adevăraților... dar, foarte veseli, ba de-adreptul impertinenți, indivizii vă priveau fără nici o rușine, drept în ochi, hotăriți să rămînă pe scaune. Da... și în timp ce micul dv. discurs plutea afară, în ploaie, și regretul de a nu vă produce la știuta dv. valoare vă inunda (ce dracu, doar nu veniseți o mie de km ca să tăceți!) auziți, aflați, de-odată, că derbedeii, huliganii care nu voiseră să v-asculte sînt, nici mai mult dar nici mai puțin — profesori (ultimele promoții) de română, de istorie și de filosofie de la universitățile din Cluj, din Iași și din București. „În practică?" Da de unde! Repartizați, la cererea lor, în satele de unde plecaseră și unde munceau, cu multă tragere de inimă și speranță, tocmai în meseriile pentru care se pregătiseră. Chiar așa: se simțeau minunat în fundul acela de lume și nu voiau să le stricați tocmai dv. dispoziția. Doar vă chemaseră din București ca să le fiți de folos, pe ei voiați să-i școlarizați? Abia ieșiseră din facultate! Sau vă închipuiați că cineva îi împiedica să citească revistele literare și cărțile care se tipăreau! Ce dacă locuiau în Borșa sau la Ieud! N-aveau voie să scrie? Să organizeze cenacluri și întîlniri literare, sesiuni științifice și chiar cercuri de creativitate școlară (știați cuvîntul?) unde copiii țăranilor maramureșeni urmau să deprindă tehnicile poetice și chiar să scrie? Bănuiseră ei că la București prejudecata provinciei face victime, dar nici chiar așa... Deci, renunțați la discursuri și hai să vedem împreună ce se întîmplă cu literatura fiindcă diletantismul ia proporții de masă și la „centru" și în...

Există provincia Zalău?

Provincia de pe Iza. Și-acum, provincia din Zalău! Alt „fund de țară" unde urma să aduceți puțină lumină și... alți profesori de... alți absolvenți ai... alți specialiști în... care ceruseră să se întoarcă acasă, care găsiseră porți deschise acasă, (Muzeul de istorie din Zalău și-a format un grup de cercetători care la numai cîțiva ani de la absolvire au „pe mîna lor" săpăturile arheologice de la Porolissum, fondul de documente istorice și fondul de carte veche din arhiva orașului, publică articole cu descoperiri senzaționale în revistele de specialitate din țară, tipăresc cărți, scot propria lor „Acta musei Porolissensis" și prezintă comunicări la sesiunea istorică anuală care adună în Zalău toată floarea „vechilor" universități) care munceau ca acasă (cu dragoste și în liniște, doamne, cîtă mai liniște!) și, firește, propășeau de-odată cu provincia lor în care se simțeau, și ei, minunat (MI-NU-NAT!) pentru că erau mulți, solidari, trăiau cu rost și determinau un climat de cultură în care valorile erau... ei.

„Dacă cercetările noastre sociologice nu s-ar afla în vacanță (Nu vă temeți, nu sînt cuvintele dv. ei au auzit de materia aceasta în facultăți) falimentul provinciei s-ar fi declarat demult, cu probe și martori, trăgînd după el tot cortegiul ridicol de acțiuni cultural-distractive moștenite din epoca analfabetismului. Descinderea creatorilor acoperiți de galoane în orașele de provincie (nu vă supărați, nu-i așa?) este la fel de penibilă ca sălile adunate cu sarcină culturală și învățate să aplaude. Județele țării au absorbit masiv, forță tînără, intelectuală, publicul docil, al provinciei, a ieșit demult din pasivitate, inițiativele, chiar și în domeniul culturii, pot să apară oriunde, fără certificate de naștere semnate la București. Dacă „politica" literară nu va ține seama de transformările petrecute, de noua structură a publicului cititor de literatură, programele ei (cărți, reviste, cenacluri) vor deveni desuete și anacronice. În orice caz, noi am terminat cu firitiseala. Chiar cu riscul de a stîrni, uneori, iritarea, (nici dv. nu faceți excepție) rostim adevărul și ne solidarizăm (avem diplome, nu-i așa?) cu valorile."

— Numele?

— Ioan Moldovan.

— Profesia?

— Procuror. Absolvent al Universității din București.

— Aaaa!... dar în privința iritării... sau arată portretul dv. reflectat în fereastră așa ceva? Imaginea dv. silitoare care scrie și scrie cu o conștiinciozitate exemplară părerile, ideile care se emit? E timp bun de cînd aplecat deasupra paginei de hîrtie (cerută cu multă energie) scrieți. Vreți să notați tot, dar absolut tot, să înregistrați cu maximă fidelitate opiniile acelea exprimate cu atîta îndrăzneală (sînt chiar părerile dv. rostite în fiecare dimineață și sea'a sub plapumă!) și atît de justificate (le dă mîna, dacă nu stau în București!) înțelegerea atît de pătrunzătoare a rostului scriitorului (parcă ați mai auzit undeva de subiectul acesta?) Așa că, ce iritare? De unde? Recunoștință, da, acesta este cuvîntul, ba chiar bucurie (BU-CU-RIE!) că, tocmai dv. ați avut șansa, cinstea, norocul ca în după amiaza aceea ploioasă (ce dacă!) pe cînd ședeați în... pe cînd urma să...

Vi s-a întîmplat? Nu? Atunci cereți o întîlnire cu cititorii în Zalău. Căutați-l pe procurorul Ioan Moldovan, atît e destul, că pe ceilalți o să-i aducă el. (Unul și unul: Grad Cornel, Goia Ioan, Doru Goron, — ca istorici, Iuliu Suciu, Ion Pițoiu, Gheorghe Pop — ca filologi, Silviu Săvan și Ioan Ardelean ca tehnicieni și...) Duceți-vă! Duceți-vă neapărat în Zalău! Dar înainte măsuți-vă tensiunea și cercetați-vă, cu atenție, inima.

Sânziana Pop

La începutul lunii octombrie, în cadrul Decadei cărții în județul Sălaj, un grup de redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul" s-au deplasat la Zalău. Aflați pentru prima dată în acea zonă a nordului Transilvaniei au fost profund impresionați de frumusețea inegalabilă a peisajului, de înfățișarea civilizată a satelor și, mai presus decît toate, de omenia profundă a celor pe care i-au întîlnit. Români, maghiari și germani, solidari în ideea de muncă și bunăstare materială, asumîndu-și cu curaj și responsabilitate sarcinile de producție, uniți în numele binelui și gata oricînd a-și întinde o mînă de ajutor, cetățenii Sălajului au conștiința rostului și valorii lor în lumea României socialiste, îmbogățind patrimoniul național de cultură tehnică și umanistă cu contribuții atît de importante încît fosta provincie cu tot cortegiul ei de plictis și monotonie a rămas în albumele de fotografii. „Iradiate" de această realitate, paginile de reportaj tipărite mai jos reprezintă numai cîteva din impresiile profunde pe care deplasarea redactorilor revistei în județul Sălaj le-a determinat. Le închinăm Conferinței Naționale a Partidului, în semn de omagiu pentru împlinirile omenești pe care orînduirea socialistă le-a fertilizat.

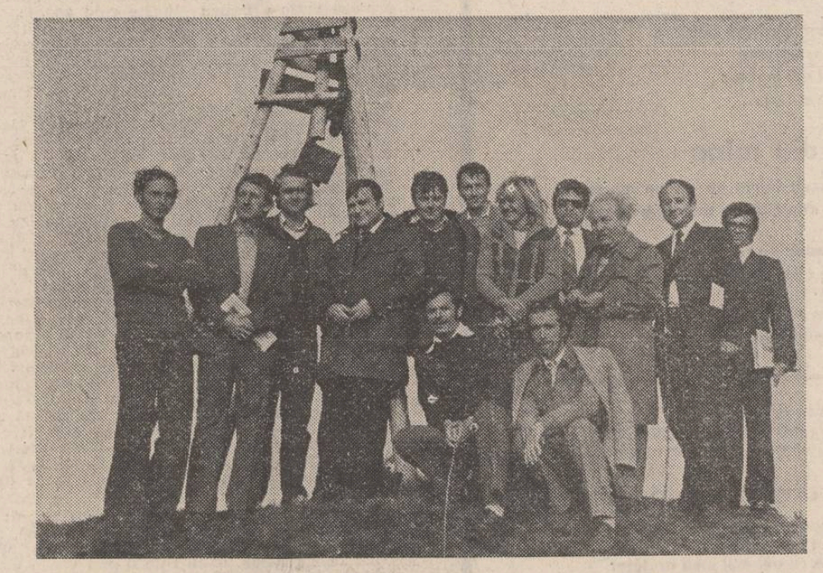

Oaspeții de la „Luceafărul" alături de gazdele sălăjene la Porolissum

CĂLĂTORIE PE VERTICALA UNUI TEMPLU

Este inadmisibil ca reporter să nu călătorești în ținutul Sălajului. După cum, dacă te respecți, nici ca turist. Iar dacă alegi, ca anotimp al acestei visări, toamna — sezonul fabulos care „fabrică arome" (cum ar spune Góngora) atunci cu greu îți vine a găsi termen de comparație chiar și în nestematul Maramureș.

Sălajul este un templu „al cinstei neîntinate", cu „dulci alcătuiri" care, de-a lungul veacurilor, „d-o mînă sfîntă fost-au ridicate". Este mîna oamenilor viețuind împrejurul acelei osii a lumilor, numită munții Meseșului; mîna meseșenilor. Făuritori de istorie milenară și întemeietori de vetre intrate în legendă, sălăjenii de azi sînt expresia cea mai elocventă a sănătății morale și a inteligenței poporului român.

Amintindu-mi de „abecedarul" ființei noastre, în care un mare gînditor însera adevărul că: „eternitatea s-a născut la sat", am încercat o scurtă călătorie în acest templu-matrice, cu emoția benefică a descinderii în satul meu natal.

Există, în satele sălăjene, două „inele de virstă" ale umanității; mai fiecare casă a nenumăraților Pop, Meseșan, Pușcaș, Gligor și Ionuțaș este așezată pe temelii dacice. Săpăturile scot necontenit la iveală vetre, cuptoare, temelii de colibe; cîmpiile verzi au subjugat zidurile, iar timpul le-a investit cu patina simbolurilor noastre fundamentale. „Inelul" de astăzi al virstei țărănești din Sălaj, înglobînd în sine straturi de civilizație, dăinuind sub pecetea unor suferințe nedrepte, are splendoarea lucrului așezat și trainic. Civilizat și activ, adăpostind în vatra lui oameni de naționalități diferite pe care provocările defăimătoare (active și odinioară și astăzi, în afara hotarelor țării) nu au reușit să-i dezbine, satul sălăjean așează aceeași pîine dobîndită prin trudă și pe masa românilor și pe masa maghiarilor. Am înțeles, cred, esența frației lor, sensul înțelepciunii și neasemuitei lor frumuseți morale.

Iată-l, bunăoară, pe acel sfînt bătrîn din Buciumi, Papiriu Pop, ale cărui drumuri, într-o vreme, se hotărniceau la Viena, la curtea împăratului, și la Sibiu, unde regele României i-a cerut să mănînce mere vechi, „oltonite" și făinoase. Pentru el, mare pasionat al livezilor, faptul că acesta s-a oprit în dreptul cosurilor sale cu Golden, Parmen și Jonathan, reprezintă un prag al recunoașterii supreme a străduinței sale. Căci toată viața a trăit între pomi, într-un eden născut din conștiința propriei sale valori. A construit siloz cu pereți dubli, în stilul termelor romane, a construit un spital pentru păsările, a îmbunătățit soiurile, a dialogat cu mierlele și pițigușii. Papiriu Pop, ajuns la vîrsta de aproape 90 de ani, este între acei care, vorba poetului, „rup din ei înșiși și nu se mai sfîrșesc".

L-am cunoscut apoi, într-o oprire de cîteva minute, pe acel legendar vraci din Șimleul Silvaniei, rob al științei și creator al unui nou tip de erou în medicină: doctorul Pușcaș. Cunoscut pe toate meridianele, vorbind despre Dallas, Paris sau Tokio în termeni de familiaritate locală, acest sălăjean emblematic este, cu înțelepciune și generozitate, un stîlp de granit al lumii Silvaniei. Așa după cum tatăl său, Vasile, și mama sa, Iuliana, înnobilează la Trăznea fericirea de a trăi Acasă, în pace și siguranță.

Oamenii Sălajului, înțelepți și generoși, inteligenți și profunzi; căutători de orașe romane, ca istoricul Alexandru Matei; întemeietori de muzee ca profesorul Vasile Lucăcel; creatori ai unui univers industrial de competitivitate mondială, riguros și de înaltă tehnicitate, ca inginerul și omul de cultură, distinsul Nicolae Maer; păstrători ai pledoariei și persuasiunii de la prima vedere, în stil neaoș ardelenesc, ca avocatul Eugen Meseșan, omul care se simte oriunde în țară la fel de bine și de liber ca pe propria lui străduță; alături de doctorul Popdan, de profesorul Bulugea, de chimista Oros, de poeții Pițoiu și Ardeleanu, de procurorul-prozator Moldovan, de profesorul Suciu, adevărat Mecena local, de cercetătorul Deac...

Țară a Silvaniei meseșene, tărîm de elixiruri izvorînd încă dinainte de întemeierea orașului roman Porolissum, Sălajul are astăzi un chip la fel de nobil ca în cele mai glorioase epoci din istoria sa. Căci nu întîmplător, pe cel mai înalt deal din Guruslău, se înalță spre cer o coloană a recunoștinței față de sfîrșit față de Mihai Viteazul, unul dintre vizionarii care ne-a apropiat mai mult de noi înșine, ajutîndu-ne să ne cunoaștem mai bine forța creatoare, eroismul în luptă, înțelepciunea și unitatea indestructibilă. Un drum în Sălaj este o călătorie pe verticala unui templu.

Ion Longin Popescu

FERESTRE DESCHISE SPRE LINIȘTE

Pentru că pe Tamas Gy. Bodor (șef de secție) îl cunosc de-o viață, (simpatizăm cu „Dinamo" de cînd ne știm), iar Jozsef Varga (redactor-șef) este fost brașovean, (brașovenii se recunosc după zîmbet) masa rotundă planificată în redacția ziarului „Ifjumunkas" n-a mai avut loc. Cînd umăr la umăr și duminică de duminică suferi și strigi împreună în libertatea asurzitoare a unui stadion, cînd pe scaunul de redactor-șef al unui ziar scris în limba maghiară șade un băiețandru care-ți zîmbește cît o latifundie de lumină (am mai folosit comparația aceasta, dar tot pentru brașoveni, așa că nu mă sfiesc s-o repet) e foarte greu să vorbești „rotund". Mai ales că Gergely Tamas (redactor pagină culturală) sprijinindu-și din toate puterile timiditatea pe lentilele dilatate ale ochelarilor spune, cu o voce plăpîndă și în cadențe de ralentando, lucruri pe care le știu. Într-adevăr, nu sînt în situația vizitatorului, căruia un custode să-i arate cu bățul raritățile din muzeu: pagina culturală a săptămînalului pentru tineret scris în limba maghiară are aceeași structură ca toate paginile de cultură din presă, (grafica este exemplară!) iar suplimentul artistic, foarte asemănător cu cel al revistei „Luceafărul", face eforturi mari să găzduiască, (în selecții valorice, firește) fluviile de poezie (nu chiar strălucită! soune redactorul șef) care curg prin Poșta Redactiei. Poeți imberbi (elevi, studenți și foarte mulți muncitori) zîmbesc din fotografii retușate, unei glorii pe care cred că au și apucat-o de poale (vezi și „Luceafărul") semnînd, cu autograf, grupaje de versuri pline de stîngăcii și avînt. Dar (cîtă geografie comună într-un singur cuvînt) tot suplimentul „Ifjumunkas"-ului a găzduit debutul scriitorilor: Szilagyi Domokos, Farkas Arpad, Kenez Ferenc, Egyed Peter, Gal Eva Emese, Sócs Kalman (poeți) și Kali Istvan, Varga Gabor, Gyorffi Kalman (prozatori), autori a două, trei și chiar patru volume, premiați de revistele literare, de Uniunea Scriitorilor și de Comitetul Central U.T.C., așa că redactorul-șef și colaboratorii săi de la secția culturală au toate motivele să se bucure că la „Poșta Literară", într-o dimineață de iarnă sau, poate de primăvară, tirajul abia ieșit din maxilarele rotativei ducea, în toate județele unde există cititori de limbă maghiară, NUMELE unui poet.

Nu, nu mă simt deloc în redacția de la „Ifjumunkas" ca în sala unui muzeu. N-am auzit chiar de toți scriitorii pe care Tamas Bodor mi-i scrie cu majuscule ca să le pot retranscrie numele corect, dar pe Szilagyi Domokos l-am citit, cred că este un mare poet și marii poeți au forța să deschidă ferestre prin care privelștea unei spiritualități colective să se vadă, de-odată, ca în tablourile flamande, unde pictorul stă cu spatele, în prim-plan, iar lumea cu fața, în perspective deschise, care încap toate formele de relief. „Chiar! Ce-ar fi dacă am vorbi despre poezia lui Szilagyi Domokos? (îmi trece prin minte), ar fi mult mai interesant decît să întreb dacă cotidienele maghiare din țară au și ele pagini de cultură, ori, dacă publică poezie, fiindcă o să aflu, că da, au, la Cluj, Satu-Mare, Tirgu-Mureș, Oradea, Timișoara, Sfîntu-Gheorghe și că da, publică. Dar „ziarul nostru nu-și propune să îndrume mișcarea culturală a tinerilor, ci s-o urmărească îndeaproape", îmi spune Varga Jozsef și renunț să mai discutăm despre Szilagyi Domokos... Și-atunci întreb de cenacluri, și bine fac, fiindcă aflu ce nu știam pînă acum, că în toate centrele studențești cu institute de predare în limba maghiară, funcționează cenacluri puternice unde vocile „în formare" (atunci cînd e vorba de creația proprie) sînt „partituri solistice" aplaudate la scenă deschisă cînd în cauză este literatura publicată în reviste și cărți. Și nu numai Clujul (cenaclul „Gaal Gabor"), are îndrăzneala aceasta, ci și orașe mai mici, ca Odorheiul Secuiesc, Tirgu-Secuiesc și Sfîntu Gheorghe, unde bibliotecile teritoriale sînt adevărate focare de propagare a literaturii maghiare tradiționale, catalizînd un curent de opinie culturală fermă și pertinentă, chiar și-n ce-i privește pe scriitorii contemporani. O întîlnire recentă a lui Tamas Bodor la Odorhei e de natură să acrediteze imaginea „furcilor caudine", ridicate de public oridecîte ori este vorba despre poeți.

— Chiar toți? spun.

— Nu. Nu toți. Experimentele de avangardă, expresionismul, reactivate fără nici un succes.

— Și ce merge?

— Reportajul, rupe! rostesc într-un singur glas onorabilii mei interlocutori și mă dezbrac de pulovărul meu cît o oaie, care de-odată îmi ține prea cald.

— Reportajul? Cum așa? Cenușăreasa a ajuns la bal?

— O, doamne, înafara scrisorilor prin care primim poezii și care reprezintă majoritatea, celelalte se referă numai și numai la reportajele pe care le publicăm în gazetă și cărora li se măsoară cu micrometrul cantitatea și calitatea adevărului, spune Varga Jozsef, redactorul-șef al revistei, cu o satisfacție care mă scutește să mai întreb.

— „Și?"

Nici un și! Unul dintre comandamentele foarte tinerei conduceri a ziarului „Ifjumunkas" este să-și respecte cititorii furnizînd informații exacte, argumentate, responsabile. (Numele revistei „Flacăra" intră foarte ușor în discuție și sîntem cu toții de-acord că „metoda" practicată acolo a impins reportajul spre cote de la care nu se mai poarte abdica). Dealtfel, unul din campionii genului, Molnar Lajos, face parte din colectivul redacției și cartea lui, „Donki Akos", după chiar expresia redactorului-șef Varga Jozsef, a rupt! (Nu există întîlnire a redactorilor revistei cu cititorii în București sau în țară unde cartea să nu revină în discuție și autorul să nu fie solicitat).

— Faceți și Dv. teren?

Ride. Ce l-ar scuti? A plecat de atîția ani din Ardeal dar imaginar tot acolo trăiește, așa că se deplasează și singur, și cu „Revista Vorbită" a ziarului, un turneu de spectacole și dezbateri cu profil cultural.

— Vine lume?

— Vine! Cu toate că prețurile biletelor s-au pipărat; dar ne străduim să alcătuim programe deschise, pentru toate gusturile și, mai ales, pentru toate sufletele. Concurența e mare.

Teatrele maghiare din țară au repertorii foarte bine alcătuite, trupe bune, fac pretutindeni turnee și numără foarte mulți abonați. Și mai există „Mișcarea Casele de Dansuri" (chiar așa se numește) o inițiativă de dată recentă, dar care se bucură de mare succes. Au declanșat-o studenții. Este o acțiune de recuperare a folclorului tradițional prin campanii organizate în sate, soldate cu lecții deschise, în casele de cultură, unde poate să vină cine vrea.

— Chiar și eu?

Redactorul șef al ziarului „Ifjumunkas" rîde. Nu. Nu pentru că ar trebui să mutăm acele timpului prea în urmă, ca să dansăm împreună, ci pentru că la Brașov dansurile populare se învățau pe sub Tîmpa, amestecate, în jocurile copiilor, și cînd oamenii au o copilărie comună în loc să facă mese rotunde, rid. Chiar spun:

— Despre ce să mai ridem?

Dar știu c-au rămas o mulțime de lucruri, de acțiuni culturale, de realizări culturale, de concursuri și de medalii, de premii și diplome, semnalate conștiincios și cu bucurie reală de redactorii de la „Ifjumunkas" la capitolul vieții spirituale a tineretului maghiar, știu că Teatrul de buzunar al ziarului, pus pe roate la Cluj din talentul și din inițiativa unui tînăr zugrav, joacă cu casa închisă și se deplasează la cerere oriunde există dragoste pentru teatru și poezie aleasă, indiferent că e vorba de Blaga sau de Petőfi, știu că cei mai buni artiști din generația tînără de plasticieni (sculptorul Kocsis Elod care a participat cu lucrări premiate și la tabăra de la Măgura, și la Răsinari și Zalău) și admirabilul grafician (și animator) Szilaghy Zoltan) sînt nume „alese" între colaboratorii redacției, știu că... dar spațiul reportajului meu se apropie de sfîrșit (simt, reporterii, simt căderile de cortină) așa că, regretînd amarnic că n-am izbutit să organizez o masă rotundă ca lumea la „Ifjumunkas", zic: servus Bodor Gy. Tamaș, bună ziua Gergely Tamas, la revedere tovarășe redactor-șef, Varga Jozsef, și nu uitați: aștept să mă invitați sub Tîmpa, la dans!

Sz. P.

ion iuga

Sub semnul întrebării

Cine-mi întunecă drumul
la vîrsta din crucea izvoarelor
cine sapă tranşee cu coastele mele
şi cine se pudrează cu făină de oase bărbăteşti

cine se rosteşte în vocea mea
cînd am puterea iubirii
şi desenez chipul femeii visînd cu fereastra deschisă
cine-mi otrăveşte gura şi-mi leagă maxilarele
cum dinţii unei pocnitori

cui îi e frică de visele mele tinere
de pielea mea catifelată de sărut
şi obrazul meu de duminică
pe cine inspăimîntă

beau vodcă şi mîngîi părul
mai brun decît noaptea
şi iubita îmi ţine capul sprijinit de sîni

cine ne întunecă drumul cel tînăr
printre sîrme de telegraf împovărate de păsări

Meci de box

Cad alungite-n ring şi mor
multe-adevăruri spartele oglinzi
fluieră tăcerile arbitrii
şi-adună în batiste dinţii lor

aplauze bolnave chipuri de ţigări
în corzi de fier ideea spînzurată
pe duşumea doar umbra unui pumn
pe-un steag de sînge un urs cu lanţ în nări

cine sapă disperare în mine
şi gropi de gol sub paşii mei

drumul meu tînăr n-are oprelişti

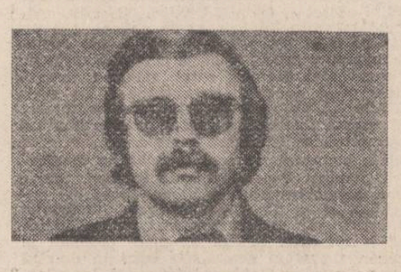

matei vişniec

Înţeleptul la ora de ceai

Înţeleptul privea adînc
de-a lungul linguriţei argintii
de-a dreptul în cana de ceai

ce se vede acolo, striga mulţimea
adunată în faţa ferestrei
linişte, striga înţeleptul
văd un punct lucitor, o încăpere discretă
în care locuieşte materia, acum
o văd toată, în întregime

trecătorii se urcau pe fereastră se rostogoleau
în camera udă şi întunecată se urcau
pe înaltul pereţilor şi se rostogoleau
în cana de ceai se aruncau în lichidul gălbui se
înecau acolo bolborosind agitîndu-şi
mîinile subţiri

înţeleptul privea nemişcat în adîncul
cănii de ceai îşi umezea ochii
şi striga tulburat spre strada pustie :
chiar acum
se vede sîngele lucitor al materiei
cum se ridică la suprafaţă

Ce mult m-am gîndit

M-am gîndit la pasărea cu gîtul roşu,
ah, ce mult m-am gîndit
şi ea, nu, n-a venit

şi la tine m-am gîndit, bestie tristă,
şi tu ai trecut prin faţa ferestrei mele
şi nu te-ai oprit

ori te-ai dus în grădinile cîntărilor
ori mai bine m-ai lăsat singur,
suavă închipuire, nemernico

Mîinile mele

Ce greu să ai prieteni
mai uşor sapi fîntîni
întunecate
strîngeri de mîini

cînd naşte izvorul
lumina-n săpător
inima-ntîlneşte
alb Săgetător

şi aerul inundă
tăcere de stele
în cel ce jurase
pe mîinile mele

Sfîrşit de veac

Numai nopţile coboară-n om
rîu negru fără odihnă
undeva s-a sfărîmat chipul zilei
sub potcoava hergheliilor negre

paşii omului lasă riduri
energiile în oasele lui
platoşe în adormire

neliniştit sfîrşit de veac

Artă poetică

într-o furcă de rîu
cum se ceartă o pustiu
fraţi de mamă între ei
unul paltin altul tei

– să te văd la vîrf uscat
trupu-n două despicat
la şolduri putregăcios
că nu-mi poţi fi de folos

– meşteri mari cînd mă cioplesc
icoană mă-nchipuiesc
şi în oameni mă numesc
linişte de gînd ceresc

Starea din mine

Dacă-mi ascult inima ca pe un mugur
în palmele înverzite de tinereţea ierbii

palmele acestea obosite
înalţă coala albă pe cer

ce să caut în albul pomilor
pe calea izgonită de muguri

ori m-ai tirit cu grumazul
prin cioburile mărunte ale ferestrei mele
prin care te-am pindit şi te-am desfătat

Lupta dintre elemente

Pompa de apă se lupta
cu automatul de limonadă
ziua se lupta cu degetul meu arătător
şi literele se luptau între ele
rotindu-se în gura plină de riduri

se înroşeau grumazurile soldaţilor
pocneau ferestrele şi se revărsau lucrurile
prin grădini şi peste visătorii homunculi
o, ce minune, ziceau Empedocle şi Diogene
cuvîntul înţeleptului se împlineşte

trecătorii se izbeau de arbori pălăriile
se rostogoleau pe cadarîm direle negre
ale visului dama de caro calul şi turnul
cele zece cifre abatele Macabeus toate
se dovedeseră a fi reale

plină de înţelepciune este lupta dintre elemente
ne spunea atunci
sergentul

O tragere cu arcul

Trage în mine, îi spuneam, trage în mine
sînt aici, pe acoperişul oraşului

el trăgea şi săgeata mă lovea în picior
i-o întindeam şi-l rugam : mai trage o dată

el trăgea şi mă nimerea drept în umăr
eu îmi scoteam săgeata din umăr
şi alergam după el îi spuneam ai greşit
mai trage o dată

el mă privea rugător mă vedea
furios şi înrăit îşi încorda arcul
şi mă ţintea în urechea dreaptă

minciună, strigam eu, o mare minciună,
oare nimeni nu mă poate ţinti în inimă
sau în frunte, bastarzilor

mă repezeam la el îi acopeream gura
cu palma mea neagră şi-i urlam în ureche
bastardule, uită-te la mine cînd loveşti
prinde cu putere de coarda arcului
şi ţinteşte-mă în inimă

el mă ţintea cu mîna tremurătoare
şi săgeata zbura mult deasupra mea
înfigîndu-se în inima calului meu
pe care îl iubeam
şi care nu era vinovat

teodor bulza

Lumea

Dacă ar fi avut curaj, Coşa s-ar fi dus din sat, oriunde, să scape de liniştea ce-l măcina întruna, să lupte cu viaţa adevărată, cum i se părea că ar fi oraşul, să se bucure de tentaţiile urbei, de teatru şi cinema şi restaurant şi femei, el care avea obiceiul ca iarna, în preajma sărbătorilor, cînd se tăiau porcii şi crăpau nucile pe poliţa podurilor, să-şi caute prietenii din Timişoara, să le aducă bunătăţi, cîrnaţi şi ouă şi plăcinte, iar ei îl poftеau în vizite, la domni şi doamne unde chefuiau şi dansau, jucau cărţi şi biliard ; era bărbat arătos, cu oase zdravene, purta mustaţă, părul, negru ca fumul, şi-l peria şi-l tundea la bărbierii din Cetate, pe preţuri umflate, se îmbrăca în frac, pe cap îşi punea joben, pe braţ îi lenevea un baston cu mîner auriu, încălţa pantofi lăcuiţi, şi la concerte şi şi la petreceri, atrăgea simpatii şi ochi dulci, valsa cu talent, asta şi pentru că la şcoala normală învăţase şi muzică şi dans, iar ca dascăl instruia elevii pentru serbări, femeile îi alunecau pe braţe, el le mîngîia cu privirea stranie a ochilor săi albaştri, nu se ruşina deloc, şi nici nu era cazul, de gelozia soţilor, ei înşişi căutînd bucurii sentimentale pe alte cărări, avea puterea de a aştepta provocările femeilor, le stîrnea cu discreţie, simţea că apariţia sa din lumea proştilor va surprinde şi va deschide şi cea mai zăvorîtă inimă, mulţumindu-se uneori şi cu atît, cu dorul şi regretul pe care le provoca, alteori găsind dimineţi liniştite, tainice, pentru a se desfăta în camera hotelului „Trompeta de aur" de lîngă Piaţa Domului, unde ţîşnea un izvor cu apă minerală şi unde, din ceas în ceas, tresărea la clopotele bisericii ; trăia, atunci, o oră întreagă faţă de satul care îl aştepta, îl şi chema ca o nostalgie, ca imaginile duse ale anilor cei tineri ; avea în cameră băuturi fine, sandviciuri cu icre de Manciuria, felii de torturi, nu uita să ofere cadouri „ilustratelor" sale cunoştinţe, cum le numea în sinea sa, coloniale şi cercei şi brăţări fabricate în străinătate şi procurate de la evreii din Arad ; Coşa era generos în cele două săptămîni de vacanţă a Crăciunului, umbla numai cu birja, servea masa la Spiel-Uhr, unde-şi mîncau timpul şi cîţiva artişti, scriitori, pictori, muzicieni, doar că el n-avea nimic cu ei, şedea singur ori cu cîte o cucoană dispusă să apară în public, dădea bacşişuri grase, încît chelnerii se înghesuiau să-l slujească, îl ştiau client rar şi bănuiau că ar fi diplomat sau spion, artist, nu, pentru că nimeni din obişnuiţii localului nu-l salutau, îl priveau curioşi, făceau linişte cînd apărea în uşă şi vedeau cum era întîmpinat, îl conduceau cu privirea pînă la o masă, întîmplător rezervată, apoi reluau discuţiile sau certurile, nu se mai săturau de trîncănit, sorbeau cafeaua, şvarţul, cîte un ceas, se îndemnau cu greu să bea, iar cînd se apucau de vinuri, îi prindeau zorile, se îmbătau, cîntau, se împăcau, ceea ce îl făcea pe Coşa să se mire cînd mai aveau vreme de artă şi din nou nu uita de unde venea, aşa încît, ca orice ţăran, socotea că „aşa-i viaţa de artist, noaptea vesel, ziua trist", credea că mintea acelor oameni e mereu tulbure, îi era ciudă că ei scriau cărţile de şcoală şi că poeziile lor se recitau la serbări ; fuma ţigări de foi, tot cu mărci străine, era în stare să tacă ceasuri nesfîrşite, să pară un domn desăvîrşit, educat la şcolile englezeşti de maniere elegante, mulţumea chelnerilor printr-un zîmbet încolţit sub mustaţă, atunci îi împrospătau paharele, el citea cu detaşare meniul, nu pricepea ce se ascunde sub denumirile înscrise pe listă, ar fi încercat şi alte preparate, dar cerea invariabil „specialitatea zilei" ; i se aducea mereu altceva, scump şi gustos, numai că nicicînd nu se sătura cu ceea ce mînca la birt, încît în camera sa de hotel ajungea flămînd, nevoit să îmbuce din cîrnaţii ascunşi în valiză şi din piinea uscată aflată tot acolo, să nu le afle camerista şi să-şi dezvăluie identitatea de ţăran venit să se distreze la oraş.

Timişoara, strada sau localul, ardea mocnit a război, ziarele scriau că Europa se clatină, în fabrici erau greve ; a văzut şi el demonstraţii, chiar de la balcon, alături de o mai veche vizitatoare de dimineaţă, iar în Piaţa Domului au năvălit tineri cu arme — era într-o vară, în vacanţa mare —, care, după ce s-au aşezat pe gazon, stînd pe spate, au tras focuri intermitente sau în snop împotriva vedeniilor atîrnate de bolta cerească, să le sfarme ; cîntau şi fluierau, scandau lozinci în contra altor naţii, acostau şi dezbrăcau trecătorii, unii intrau în curţile ascunse sub porţi masive, de stejar sau fier forjat, căutau tabelele cu locatarii, sunau la uşile detectate ca fiind ale duşmanilor, găseau gazdele, prunci sau maturi sau babe, nu importa vîrsta sau sexul, voiau ca, laolaltă, să-şi bată joc de lumea adunată de istorie în Timişoara, ei, majoritatea liceeni, mai mult cu idealuri erotice disimulate şi nu cu gîndire temeinică, amăgiţi şi înfierbîntaţi de sloganurile unor inşi avizi de glorie şi de putere, dînd vina relelor rînduite de vremuri pe acte nu întotdeauna premeditate ; el, Coşa, care nu înţelegea pricina zăpăcelii liceenilor şi studenţilor, credea că fug de carte şi de muncă, se agăţau, ca aceia care se îneacă, de snopii de cuvinte frumos meşteşugite care îi îndemnau să pună umărul şi să nu-şi cruţe viaţa pe altarul patriei ameninţate de scufundare ; de-i întreba ce-i patria, mucoşii din piaţă ar fi reprodus fraze din cărţile lor sfinte, de buzunar, călăuzitoare, i-ar fi azvîrlit ţărînă în ochi şi l-ar fi zdrobit în bătăi, cu patul armelor şi tocul cizmelor, l-ar fi pus să-şi înghită sîngele şi papionul de circumstanţă ; şi în cercurile pe care le frecventa a auzit crîmpeie de discuţii cu teme asemănătoare, dar nu s-a amestecat, rostul său la oraş nu era unul politic, ci un refugiu existenţial, o oază de fericire în viaţa lui monotonă ; odată, doctorul Şurianu, în casa căruia se afla adesea, a încercat să-l convingă să se cuibărească şi el la flacăra ideilor multe şi confuze care bîntuiau cugetele derutate şi permiteau anarhiei să stăpînească teritoriul conştiinţelor.

—„Domnule profesor, aşa i se zicea lui Coşa, ne-ar conveni dacă ai adera la crezul nostru, care prinde uşor între ţărani. Şi-apoi, de la sat venim mai toţi, satul ne hrăneşte şi cu hrana spirituală şi cu cea trupească. Facă nemţii industrie, motoare şi conserve, noi să ne ocupăm de pămînturi, de dezmorţirea spiritelor, să trezim orgoliul ţăranului român, să-i dăm pogonul şi să-i luăm fortăţ, braţul, rodul...".

Coşa, care sorbea ceaiul cu două prea frumoase doamne, s-a ridicat din fotoliu, l-a ascultat pe doctor cu atenţie timp în care îşi căuta argumente ale refuzului, i-a zîmbit ca un om înţelept ce părea a fi, şi a replicat cu naivitate, conştient sau nu, cît să convingă, precum, poate, ar fi procedat şi Todor Băbău, cel pe care se străduia să şi-l închipuie într-o împrejurare aşijderea :

„Io, domnule dragă, nu mă pricep, aşa că nu mă bag unde nu-mi fierbe oala".

Gazda, dezarmată, s-a retras între bărbaţii preocupaţi de chestiuni serioase, lăsîndu-l pe Coşa cu ceaiul şi compania sa, chiar cu admiraţia doamnei Şurianu, una din „ilustratele" din colecţia-i intimă, femeie la patruzeci de ani, coaptă ca un bostan şi vioaie la minte şi suflet, pătimaşă, iubitoare de legături tainice, de emoţii ale întîlnirilor pe furiş, încît camera de hotel, unde se întîlnea cu învăţătorul, i se părea un dormitor împărătesc, se lăsa dezmierdată de sărutări şi îmbrăţişări ca o fecioară la prima dăruire, uita de copii, de grijile căsniciei, de sobrul ei soţ cufundat în treburi înalte, petrecea ore întregi cu omul acela necunoscut, nu-l întreba nicicînd dacă e însurat sau ba, de unde vine şi ce gînduri îi trec prin cap„ o îndemna spre el şi rîvna femeilor din jur de a-l cuceri şi poseda în rarele sale apariţii prin oraş, îşi telefonau, „ştii, a venit domnul acela cu ochi albaştri şi joben", „îl invităm şi noi într-o seară, nu-i aşa Puiuţ ?!", soţii îl căutau la hotel, îi programau cîteva seri, chiar şi prînzul de duminică, numai dimineţile i le lăsau lui, să se odihnească, să citească jurnalele, să se preumble pe bulevard, adică să facă tot ce doreşte, asta ca dovadă că îi înţelegeau dorinţa de a rămîne singur şi neştiut în mulţimea oraşenilor nervoşi, el, calm şi nepăsător, actor perfect al trucurilor sale de a se ascunde, de a părea altceva decît era în realitate.

„De m-ar vedea ai mei, îşi amintea rareori, cînd devora mişcarea străzii, nici unul nu m-ar recunoaşte".

Îşi propunea de mulţi ani să se îmbrace într-o bună zi ca de oraş, să pornească spre locul pieţei, să intre în primărie, să meargă la birtul lui Dolaş ; cu siguranţă, Todor Băbău şi-ar

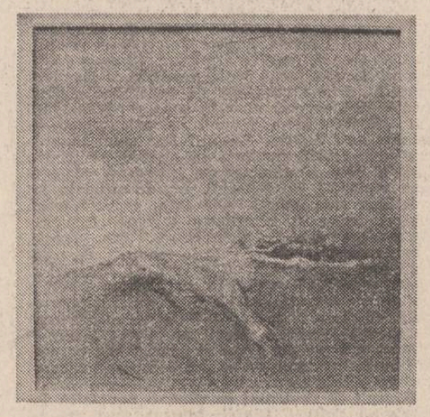

Tablouri de Luminiţa Frăţilă
Din Expoziţia deschisă la galeria „Hanul cu tei"

fi scos clopul său unsuros, popa Putric şi-ar fi făcut cruce, Lăpuşcă şi-ar fi pierdut graiul, iar Văzoc ar fi luat poziţia de drepţi, ca la un superior de-al său, şi ar fi raportat că totul e-n ordine, că ţăranii-s cuminţi iar el e neputincios, rănit în burtă de-un legionar şi ameninţat ca glonţul să-i ruginească între maţe, asta pentru că se temea de operaţie, de cuţitul nemilos al doctorului, crezînd că va fi aşezat pe o masă, legat de mîini şi de picioare, cu gura astupată, să stea locului şi să nu urle şi să nu fugă, iar dacă se dădea greş, atunci, el, mortul, va fi cel vinovat, precum în toate întîmplările cu crime şi nenorociri pe care nimeni nu le mai poate explica ; aşa şi Tuper, cînd îşi dăduse duhul la sălaş — şi Coşa îşi propusese să întreprindă o anchetă ca în romanele de cincisprezece lei, singurele sale lecturi —, luase cu el în mormînt întreaga povară a păcatului de a fi aprins saivanul, deşi s-ar fi putut bănui că omul n-a avut nici o vină decît fuga şi urmărirea prin noapte, goana calului alb prin Ghedeş şi peste pămîntul lui Onea, sus, între sălaşele cu pruni şi şirele uriaşe de paie, care iarna fereau casele de vijelia vînturilor abătute deasupra cîmpiei ; de ce n-ar fi pus foc fostei mori a lui Maroji şi-bienii alungaţi peste Mureş şi care voiau să-şi lase turmele peste semănături, grîu şi orz, numai bune de ciugulit de către dobitoacele imblănite, cu nările aburinde de aerul încălzit şi suflat din plămînii lor ascunşi sub cojocul de lînă ? — se întreba, încă, învăţătorul, ştiind cît e de aspră răzbunarea păcurarilor, oameni însinguraţi, care nu preţuiesc viaţa, cît mîndria, şi care, cînd se răzvrătesc, atunci uită de toate, de tribunale şi puşcării, punîndu-şi în pericol şi averile şi libertatea.

Casa din Şemlac a lui Coşa nu era una arătoasă, cum aveau Lăpuşcă, Putric sau Tuper ; cum domnea, fără nevastă, peste trei camere, o bucătărie şi-un tîrnaţ lung, din care se intra în grajdul nicicînd folosit, i s-a dus vestea că trăieşte în mizerie, că nu face foc în sobele mari, de teracotă, nu fiindcă n-ar fi avut lemne, ci pentru că îi era lene, lene şi urît, aşa încît, după ce cumpărase o masă de biliard din Timişoara, preocupat să-i înveţe pe ţărani un joc domnesc, se vorbea în sat că „Bilă", porecla sa, şi-a găsit un motiv ca să fugă iarna de-acasă, din ghetăria camerelor, neştiindu-se de excursiile sale la oraş, de chipul total schimbat cu care apărea acolo, în lumea cea bună ; avea şi el un merit că politica nu-i interesa pe plugari, că nici măcar Coriolan, legionarul, fiul notarului din Igriş, n-a putut să atragă prostimea în piaţă şi să o pună să-i aclame pe eroii morţi în Spania, cum a vrut s-o facă, tot aşa cum nici Maţesparte nu se bucura de izbîndă cu veştile sale năstruşnice din vremea în care pe hartă se aprindeau beculeţe, ca semn că nu era o bună şi că nebunia guvernelor cerea, prin forţa legilor şi a armelor, înrolarea sufletelor din sat şi pe scutul mîncîumilor : el, Coşa, n-a făcut război, fiind mulţumit că prietenii săi i-au dres un certificat medical încărcat de boli afurisite, de motive temeinice cum că bietul cetăţean nu-şi putea sluji patria cu puşca, decît cu lumina cărţii pentru pruncii de-atunci şi soldaţii de mai apoi ; anii aceia au fost frumoşi prin vacantele petrecute pe de-a-ntregul la Timişoara, unde pînă şi doctorii ce l-au scutit de armată s-au dus în război, el rămînînd cu grija de a le consola nevestele şi de a colinda căminele însingurate, de a face ca viaţa în spatele frontului să aibă un curs normal, să-şi păstreze, chiar şi aparent, farmecul de odinioară, tihna serilor în care ataca, precum un soldat curajos, şi cele mai de nepătruns redute, încît îşi permitea ca, odată cucerite, să amăgească femeile mofturoase, credincioase pînă şi scrisorilor disperate, pline de doruri, venite din para focului ucigător ; Lăpuşcă n-avea habar că, toropit de boala sa de pene, era des înşelat de onorabilul învăţător, care, ca să se poată vedea cu femeia, îşi sacrifica primele ceasuri de piaţă, marţea, cînd satul era pustiu şi numai în centru şi la birtul lui Dolaş se aduna lumea, ori să vîndă, ori să cumpere, ori să bea, dascălul lăfăindu-se ani de-a rîndul în înşelăciune şi rizînd pe sub mustaţă de încercările lui Putric de a atrage femeia în mreja farmecelor sale.

Universul acesta îl regreta Coşa, adică oraşul şi tentaţiile sale lumeşti, doamna Şurianu şi alte cucoane dornice de desfătări ascunse, altele şi altfel decît cele ale bărbaţilor hărăziţi prin acte şi convenţii ; după război, Timişoara vacanţelor sale era cu totul schimbată, uriţită de lupte, de bombe, de sărăcie, tramvaiele erau rare şi afumate, în restaurante se cînta muzică tristă, mîncarea lipsea, scriitorii nu mai aveau bani să bea la **Spiel-Uhr**, unii au murit pe front, alţii au fugit în ţări mai puţin atinse de necazuri, ţăranii nu mai veneau la piaţă, nemţoaicele de la Giarmata nu mai aprovizionau, cu lapte şi legume casele domnilor, în fabrici se denunţau sabotaje şi rebuturi, se făcea speculă cu lemne şi carne, cu zahăr şi făină, aurul n-avea preţ, nici argintul, nici icoanele, nici mobilele, se puneau pe foc biblioteci întregi, cărţi legate în piele, se spărgeau oglinzi scumpe, cu rame îngălbenite de metale preţioase, ziarele scriau despre marile dispute de la Bucureşti şi de la Arad şi de la Timişoara, şcolile n-aveau manuale pe măsura timpului în care ţara şi-a mutat aspiraţiile, aşa încît

Vedere de pe pod

Urmare din pag. 1

suri care se caută şi, pe deasupra, ceasuri arătînd pentru toţi aceeaşi oră. La capătul liniilor animaţia este maximă : un copil scăpat de bunici declanşează strigăte neputincioase. Cîteva geamantane de lemn, cîteva uniforme care se întorc acasă, în permisie. Afişe proaspete interzic bomba cu neutroni. Afişul operei e însă de luna trecută. Capăt de linie : destine care se despart, umbrele care se regăsesc. Casetofoane răguşite şi bluze transpirate, fericite. Mîini care apucă, bagaje care încearcă să scape, minere care se încăpăţînează.

Mă uit de jur împrejur şi în lungul peroanelor centrale : cîteva tinere pe care le bănuiesc de prea multă cochetărie. Lanţuri şi sclipiri care ţi-ar lua ochii dacă n-ai fi atent. În rest, doar aceeaşi vitrină enormă adăpostind Informaţiile deasupra căreia se rotesc cifrele şi literele noului tabel de afişaj electric, cîntarul automat de precizie copleşit chiar în acest moment, sub privirile mele, de un grup zgomotos, librăria (oare ce cărţi se vînd aici?), farmacia bună pentru dureri de cap, telefoanele, bagajele de mînă.

Sînt toate la locul lor. Numai oamenii vin şi pleacă, numai vocile sînt altele la capătul firului, numai etichetele legate drăgăstos la gîtul valizelor au înscrise pe ele numere din ce în ce mai mari, mai greu de ţinut minte.

Două trenuri sosite în ultima clipă alimentează persoanele cu noi doze de agitaţie şi rumoare. Înot împotriva curentului, dau din coate, centimetrul cub de aer plesneşte aidoma unui circuit electronic suprasolicitat, transmiţînd în fiecare secundă atîtea senzaţii, gesturi, cuvinte, emoţii, în stare să arunce în aer orice calculator. Mă lovesc de marginile curentului şi ţîşnesc pe uşile mari, ocolesc şirul de taxiuri, bîjbîi fericit pe lîngă coloanele masive de piatră, respir, nici nu mă mai uit înapoi.

În urmă, singură pe peron, a rămas doar tînăra pereche care a pierdut trenul. Din cauza ei, bineînţeles. Nu, nu se ceartă, se iubesc. Firesc. Aşa cum visăm să citim în romane.

teatru

t

Schiţă de portret

După cîteva montări, în majoritatea lor bine primite de critică, piesa lui Marin Sorescu „A treia ţeapă" îşi continuă cariera, stîrnind în continuare interesul unor tineri regizori. Desigur, în cazul lui Florin Fătulescu este mai degrabă vorba de o reîntoarcere spre dramaturg. Căci el s-a simţit, am spune, statornic atras de Sorescu, dacă ne amintim că în palmaresul său se află premiera absolută a parabolei „Pluta meduzei" (rămasă încă tot în premieră absolută după ştiinţa noastră), precum şi spectacolul Teatrului de Comedie cu „Există nervi".

Regizorul lucrează prima parte într-un fel de expozeu lung, pitoresc şi subtil ironic, dînd contur atmosferei şi prefigurîndu-l pe Vlad Ţepeş. Domnitorul se află în momentul turului de orizont peste ţară, măsurile sînt adoptate aprig cînd legile pămîntului le cer. Un joc dublu, ingenios este relaţia sa cu pictorul. Ţepeş priveşte cu neîncredere ambiţia acestuia de a-l transmite eternităţii. Falsul gîndit de regizor apare ca perfect credibil, între adevărata postură şi „icoana" pentru viitorime instalîndu-se o discrepanţă care amendează simbolistica de duzină. Omul Ţepeş nu încape decît în rama propriei ţări, portretul nu i se potriveşte decît în mişcare, printre dureri, necazuri, nevoi. Ceata „milogilor" îi repugnă şi răzbunarea va fi aspră, prin pirjol. Regizorul mînuieşte distinct şi inventiv masa diformă a profitorilor, hoţilor şi cerşetorilor, desenînd atent drumul lor spre pieire.

Dar în acelaşi timp se lasă şi copleşit de apiombul replicilor şi situaţiilor, ceea ce îl face să introducă o neaşteptată (şi fără rost) cheie brechtiană, mutînd pe alocuri semnificaţia contextului. Regăseşte însă drumul, în chip exemplar, în partea a doua a spectacolului pe care o încheie cu combustie de dramatism revelantă, „a treia ţeapă" marcînd cu fior sacrificiul suprem al domnitorului, care şi în moarte se află lîngă toate nefericirile alor săi.

Decorul lui Vittorio Holtier serveşte gîndul regizoral în formă şi mai puţin în spirit, o anume simplificare existînd indiscutabil în construcţia scenografică. Cu excepţia finalurilor celor două părţi, de mare efect plastic, cu contribuţia de virtuozitate a lui Dan Petrovici la pupitrul de lumini. În rolul lui Vlad Ţepeş, Mircea Andreescu ia acorduri pe toate clapele, coborînd, dacă putem spune aşa, la fiorul celei mai demne disperări. El are mereu nerv, ironia este haz de necaz, în sensul profund popular al expresiei, neiertătoarea fire a domnitorului fiind jucată în grava notă a meditaţiei tragice. Partitura lui Sorescu aduce mai mult a cor cu solist, cu desprinderi pregnante rare, dar cîţiva actori se impun compoziţie. I-am numi pe Dan Săndulescu şi Dan Dobre, pe George M. Grădănuşu şi Radu Negoescu, pe Maria Ruxandra Dobre, Ioan Georgescu şi Nina Zăinescu. Şi nu i-am uita pe George Ferra, Andrei Ralea, Mihai Bălaş-Jujucă, Nae Cristoloveanu, Melania Niculescu, care în vorbe puţine reuşesc schiţa de portret optimă.

Ermil Rădulescu

film

f

Rămîn cu tine

Mă întreb dacă e bine că regizorul George Cornea are umor — calitate pe care a dovedit-o pînă acum şi în celelalte filme ale sale ; căci cu umor, mai cu un zîmbet, mai cu o glumă, poţi să duci oamenii cu vorba, să-i faci să înghită cîte-un hap care, la o cercetare mai atentă, se dovedeşte a nu avea nici o proprietate curativă ; umorul folosit fără discernămînt seamănă a iresponsabilitate ; grav nu este hapul, inofensiv, ci faptul că în felul acesta se ocoleşte tratamentul necesar al bolii reale ; scenariul filmului **Rămîn cu tine** pare a fi scris de un om care ştie despre sat şi despre ţărani atît cît a văzut la emisiunea **Viaţa satului**, sau a citit la rubrica **Aflăm de la Miliţia Capitalei** — a „prins" cîteva cazuri reale şi le dă interpretarea cea mai comodă posibil; dacă ar fi să ne luăm după filmul acesta, problemele de competenţă, problema atracţiei pe care o exercită oraşul asupra ruralilor şi chiar problemele sentimentale se rezolvă foarte simplu aşezînd omul potrivit la locul potrivit — şi în funcţii, şi în spaţiul geografic, şi chiar şi în dragoste ; realizat, aşa cum spuneam, cu umor, **Rămîn cu tine** are secvenţe pline de firesc — cum sînt mai ales acelea în care apare Dana Dogaru —, dar lipseşte cercetarea mai adîncă a cauzelor care guvernează sub aparenţe şi pe care, regizor şi scenarist, sau nu le cunosc, sau le ocolesc deliberat ; trebuie să mergă pentru a obţine aprobări încep să-l stînjenească, lasă baltă principiile şi face aşa cum crede de cuviinţă ; robespierismul personajului prezentat ca ideal de acţiune este, mi se pare, o soluţie mult mai gravă decît cea a preşedintelui inactiv. Abuzul rămîne tot abuz şi scopul nu scuză mijloacele, aşa cum par a crede scenaristul şi regizorul.

Simplistă în film este şi imaginea oraşului „capcană" pentru bieţi ţărani naivi căzuţi pe mîna unor escroci ; nu întîmplător, singurul personaj viabil ale cărui porniri sînt demne de crezare, este acela al femeii care vrea să-şi ia viaţa în piept, să parvină cu orice preţ la condiţia de orăşeancă ; francheţea şi consecvenţa personajului sînt strălucit puse în valoare de Dana Dogaru — o eroină şi o actriţă care ar fi meritat un context mai fericit ; mai sînt de remarcat Dinu Manolache, Valeria Sitaru, Mihai Mereuţă, Aurel Cioranu şi Victor Strengaru în eforturile pe care le fac de a-şi motiva omeneşte acţiunile adeseori aberante puse pe seama lor. Cei doi eroi care se înfruntă — preşedintele şi tehnicianul agricol —, jucaţi de Sebastian Papaiani şi Florin Zamfirescu au cel mai mult de suferit de pe urma sensurilor cu care sînt încărcate faptele lor ; actoriceşte vorbind, cei doi nu puteau face mai mult — să depăşească adică bariera artificialităţii de fond peste care, încercarea de a îmbrăca haina firescului echivalează cu o complicitate.

Nicolae Mateescu

învățătorului

Cosa venea rar la oraș și nu mai rămînea peste noapte și nici nu se mai îmbrăca în frac, sosea dimineața, pleca seara, umbla singur pe străzi, la amiază se ascundea în parcul din spatele Catedralei, să mănînce pîinea și slănina aduse în servietă, era bărbos și îmbrăcat neîngrijit, purta un palton lung, cu blana roasă la guler, nici n-ar fi vrut să fie văzut, să fie recunoscut; cînd se întuneca — și iarna scurtează durata luminii —, primul drum îl făcea în Piața Domului, strînsă între casele cu două sau trei etaje, apăsate sub acoperișuri mușcate de schije; sufla vîntul pe poarta hotelului său de altădată, ferestrele scîrțîiau în țițini, prunci călăreau țevile contorsionate ale fîntînii cu apă minerală, spărgeau ochiurile geamurilor încă neatinse, uitau de frigul care le degera degetele și vîrful urechilor, aveau bocanci sparți și haine zdrențuite, ei ar fi vrut să mai fie război, să se ascundă în adăposturi subterane și în pivnițe, să fure mîncare de la restaurantele armatei, să nu meargă la școală și să doarmă cît vor, tații lor erau pe front, mamele plîngeau de dor și de teamă, lumea era nervoasă, pe străzi și la cozi se încăierau babele cu moșii; Cosa înconjura pînța, tresărea la amintirile clopotelor care băteau a pustietate în moloz și rugină, trecea prin preajma caselor pe care le frecventa în timpurile duse, obloanele erau trase întruna, porțile zăvorîte, își închipuiau apartamentele golite de mobile și covoare, de candelabrele cu brațe încolăcite, și două ființe, alunecate în fotolii din piele pușcată de spirala arcurilor, care, de atîta trai izolat, se urau și nu-și mai suportau nici răsuflarea, nici plescăitul fălcilor cînd se așezau la masă, să mănînce și să toarcă nostalgii ale petrecerilor cu prietenii și prietenele; familia Șurianu nu mai era, nici domnul, nici doamna,

nimeni nu știa de soarta lor, în vila de pe strada Loga s-au instalat ofițeri. Cosa n-avea pe cine să întrebe, bănuia că avocatul s-a refugiat la Oravița, unde, dacă nu se înșela cu ținerea de minte, avea un frate; urca uneori într-un tramvai, înconjura orașul, stătea cu ochii lipiți de fereastră, privea și afară și în trecut, vatmanul credea că avea de-a face cu un nebun îndrăgostit de plimbări pe șine și nu-i cerea bilet; pur și simplu, învățătorului îi era dor de anii aceia ai vacanțelor de Crăciun, de valsurile nocturne și de diminețile petrecute cu iubitele sale, nu regreta banii mulți cheltuiți pentru moftul de a-și schimba, vremelnic, condiția de dascăl de țară cu cea de domn avut și misterios, un salvator al femeilor aflate în pragul disperării și fericite că aleanul viselor lor se ascundea în sufletul tainic și pătimaș al necunoscutului vizitator de sărbători.

Doar el, Cosa, înțelegea suferința dulce a lui Ceampaș, doar el își dădea seama că prostul de țăran nu și-a scos ochii ca să moară, fizic, fiindcă mai mare și mai lung curaj cerea durerea scurgerii vederii decît gestul scurt al spînzurării sau otrăvirii sau înecului în apa Mureșului ori într-o fîntînă afundă, în care căderea singură ar însemna sfîrșitul; și învățătorul se refugia în lumea gîndurilor sale, unică și tainică, de nepătruns pentru alții, cu frumuseți și amintiri învăluitoare, precum căldurile dintii ale primăverii și valul de mireasme ale florilor din lanurile de grîne; refugiul său era noaptea, în fundul grădinii, și iarna și vara, într-o colibă de scînduri, unde și-a amenajat, dintr-un dulap vechi, un bar cu băuturi cumpărate de la Dolaș, țuică, vin, rom, lichior, avea o masă cu tăblia lată, ca de birou, iar de grindă atîrna o lampă cu petrol, cît să-i cadă lumina pe caietele în care-și nota memoriile; cum umplea cîte unul — și, dacă s-ar lua ca apreciere talentul său de povestitor, atunci și valoarea scrierii n-ar fi lipsit —, Cosa ieșea din colibă și, într-un adevărat ritual nocturn, ardea foaie cu foaie, distrugea rînd cu rînd, să nu rămînă nici o urmă, să piară orice dovadă că ar fi fost cîndva altceva decît părea, că ar fi avut alte gînduri și trăiri decît cele firești condiției sale de dascăl neștiut și plictisit într-un sat oarecare din miezul veacului; bea și scria, plîngea și ardea hîrtii, asta făcea Cosa după ce războiul a pus capăt evadărilor sale la Timișoara, în universul fericirii; își amintea cîte un episod, un chip, o vorbă, un crîmpei din biografie, caligrafia fiecare literă, respecta adevărul, fie el și gol-goluț, descria orice amănunt, pînă și răsuflarea, oftatul, cum citise în cărțile de amor la prima vedere; avea și preferințe, între care și doamna Șurianu, eroină a cel puțin o mie de pagini din opera sa neobișnuită, scrisă numai pentru sine, cît să și-o aducă aminte, o clipă sau un șir de clipe, dar atît, convins că nimeni altul decît el n-ar fi putut socoti că totul se petrecuse aievea, cuvintele avînd doar menirea de a lumina, fie și un strop de timp, ungherele ascunzătoare de extaz și efemer și și oricînd în stare să fie retrăit în închipuire.

Nu l-ar fi întrebat pe Ceampaș dacă lucrurile stăteau așa sau ba, fiindcă n-avea nici o îndoială, ci i-ar fi cerut doar să-i spună ce anume îi era drag să retrăiască, asta ca să afle cîtă asemănare exista între nostalgia retrăită prin scris și cea prin puterea văzului înlăuntrul memoriei; odată, încercase să se apropie de orb, „bună ziua, Ilie, sînt eu, Cosa, învățătorul, știi...“; Ceampaș era în căruța lui Florea, ascuns ca de obicei, mulțumit să audă piața, caii, porcii, vocea și tusea oamenilor, toba și veștile lui Todor Băbău; „Ilie, rogu-te, spune ceva“; Florea era în preajmă, nu-l lăsa singur; „ce vrei?! Du-te, domnule, lasă-mă-n pace“; „în pace, da, acesta e cuvîntul“ — tresări cel curios și nici nu mai insistă; aflase totul, căutase, nu în zadarnic, să-și definească și propria stare; „în pace“; pace regăsea Cosa în coliba din fundul grădinii, aparent singur, dar în realitate copleșit de halucinațiile unei realități înregistrate exclusiv de către și pentru el, să-i fie de folos în scurgerea anilor rămași pînă la capătul din urmă al vieții, cînd se vor stinge laolaltă trecutul, prezentul și viitorul, iar cartea sa scrisă și nescrisă va însemna crucea, cu numele și prenumele, cu anul nașterii și anul celălalt, scurt, cît să aibă loc pe trunchiul de prun înfipt în țărînă.

Pacea lui Cosa era și nepăsarea sa față de lumea din jur; nu mai glumea, nu mai suferea în mulțime, se mărginea la un salut obișnuit, răspundea în două vorbe la întrebări, ședea izolat și la piață, nu mai umbla printre căruțe și saci, trecea pe uliță, arunca o privire spre înghesuiala dintre plopi, socotea belșugul vînzărilor și cumpărărilor, ca semn al mersului vremurilor, spre bine sau spre rău, apoi se întorcea la școală, chiar dacă se afla în vacanță, acolo își petrecea diminețile, singur, la tablă, printre bănci, în curte și la pomi; seara, dar nu mai mult decît un ceas de vreme, se ducea la Dolaș, să joace biliard; el, împreună cu Istin, adusese masa, bilele și tacurile, să se distreze, să învețe țăranii un joc de salon, cu două bile albe și una roșie, care, lovite cu măiestrie, se întîlneau pe postavul întins pe o placă de marmură și făceau carambol, „caraboale“, cum ziceau clienții birtului, „hai să dăm la caraboale“, pe bani sau pe băutură, după învoială, numai cu Cosa nu juca nimeni, era cel mai priceput, reușea ca, din orice situație, bilele să se ciocnească în sunetul rotund al fildeșului, „da, astea-s făcute din dinți de elefanți, din țările calde, acolo unde iernează cocostîrcii și rîndunelele, departe, la mama dracului, că nu știu cum de nimeresc drumu' ori cum de nu pică în apa cea mare“; învățătorul îi lăsa să se mire, erau beți și ignoranți, nu avea cum să explice pe înțelesul lor de ce vara e vară și toamna e toamnă, de ce ziua e lumină, iar noaptea se lasă întunericul și apar luna, stelele, tot așa cum greu și-ar da seama că știința aflase că pămîntul e și rotund și și mai mic decît soarele; biliardul îi plăcuse lui Tuper, care se încăpățînase să învețe și să-l poată învinge pe Cosa.

— „Hai, dascăle, să ne întrecem. P-o sută de lei, vrei ?!“

— „Nu joc pe bani, Șofronie“.

Cu învățătorul nu se certa nimeni, nici măcar Tuper nu îndrăznea să-l supere, să-l provoace; doar Todor Băbău îl poreclise „Bilă“, nume pe care îl folosea rar, atunci cînd n-avea nici un argument într-o dispută cu Cosa și ținea să-l mînie, ceea ce se întîmpla pe loc; omul apleca privirea, îi apăreau cearcăne în punga ochilor, încrucișa brațele în față, trupul i se gîrbovea și pleca din birt, dacă era în birt, sau de la piață, dacă era la piață; nu porecla îi deranja, cuvîntul bilă, cît umilința de a fi batjocorit în public, el, ființă demnă în nenorocul de a trăi la sat, el care, iată, își făcea datoria de a-i învăța pe prunci alfabetul și aritmetica, să cînte și să joace; mai de folos, credea, era stropul de civilizație pe care îl aducea sălbăticiei de-acolo, anume cerea elevilor să aibă batistă curată, unghii tăiate, să fie tunși și spălați, îi trimitea acasă dacă veneau la școală cu cămăși murdare sau cu încălțări neîngrijite, le mai spunea cum să se poarte cuviincios cu cei mai în vîrstă, ca și cu cei de seama lor, să nu injure și să nu vorbească neîntrebați, să ridice două degete și să zică, respectuos, „domnule învățător, vă rog să-mi dați voie să ies la closet“, nu să o zbughească din bancă și pe ușă, „hei, tinere, încotro așa grăbit ?“, „la budă, mă doare foalele, că mă c... pe mine“.

De aceea, numai și numai pe Cosa nu-l interesa cît de puțin Maroji, nu-l preocupa deloc taina sau tainele din flăgărițe sau cele din cimitir; nici calea ferată nu-i dădea vreo speranță că ar putea relua călătoriile spre oraș și să-și regăsească plăcerile de altădată, prietenii și prietenele din Timișoara, doamna și chiar domnul Șurianu, bîrtul său preferat, **Spiel-Uhr** Piața Domului, tot ceea ce reprezenta lumea de dinainte de război, ascunsă ca alean, în caiete și în memoria sa. Poate că n-ar fi ars hîrtiile cu amintiri dacă, stîrnit de curiozitate, Todor Băbău nu ar fi dat tîrcoale, într-o noapte, colibei din grădină; lătraseră cîinii vecinilor, se foiseră găinile și porcii, iar el, deși asculta, atunci, radioul, auzise mișcarea de afară; ieșise în prag; nas în nas cu mușul primăriei:

— „Bună seara, domnule Băbău“.

— „Noroc, noroc“, se fistici invadatorul liniștii sale.

(„Fragment din romanul „Lumina ochilor“, în curs de apariție la editura „Facla“)

florentin popescu

cîntec de dor

pentru Maria Tănase

jos la vadul gîrlei, lîngă pive
printre mori mi-am purtat haru,
pe butoaiele în stive
îmi cînta Ciolacu lăutaru
din țambal, sub sălcii, din vioară
mi-a topit cu strunele-i amaru;
„Da-r-ar printre pietre o zaveră
și-n dambla ar da și roata morii,
că de-alean pe jgheaburi se coboară
măcinat în pietre cum e bobu
nu mălai, ci oful meu de-o vară
și tot beau întruna, parcă-s robu
depărtatelor cărări care mă cheamă !
Da-r-ar da peste butuci o mană,
doar venin să lase și nu vinul
de din dible și viori și din țambale
toți balaurii să-și lepede veninul
nici să-mi calce vre-un cobzar în cale !“
numai tu să-mi cînți Marie
că din glasul tău privighetori s-arată
stele mii și cer senin și vară
ca și cum ar înflori în lume
toți caișii pentru-a doua oară;
„Da-r-ar da blestemul fără nume,
teii scuturã-și spre tine floarea,
stelele să-ți privegheze somnul,
fie-ți neoprită inima ca marea,
pruncii să se nască murmurîndu-ți
numele-n lumină, cîntecul pe lume,
da-r-ar da blestemul fără nume !

epistolă

așadar ca să-ți mai spun
în cohortele lor cavalerii de fum
duc anii mei rînd pe rînd,
potecă ei fac și cer și fîntînă
destrămîndu-se-n vînturi
pînă cînd rămîne rugina bătrînă
din care închipui clopote mari
bătînd peste lume, bătînd;
așadar ce să-ți mai spun
la ceasul cînd albe femei de zăpadă
bîntuie drumul și visul
eu trec mereu-peregrin
ca o pasăre surprinsă de viscol
nemaiputînd plecă spre țărmuri mai calde;
așadar ce să-ți mai spun
într-un miez de ianuarie sălbatic
dintr-o salcie închipui
coroană de muguri și stele;
tu ascultă, ascultă cum noaptea
prin plăpîndele, tristele ramuri
susură, calme, vorbele mele

în amurg de secol

în amurgul de secol alert și parșiv
eu trec ca pe-un front prin speranțe
printre vorbele mîncinoase
ca printre gloanțe strigînd:
„Pot ucide, pot opri, pot întoarce
toată strategia voastră secretă și nouă,
eu am inventat arma cea mai rapidă — o floare !“
Printre laseri, neutroni și rachete,
printre port-avioane, sateliți și spioni
strigătul meu trece frumos desfăcîndu-se
în culori de lumină și liniște;
în zadar motoarele, mîinile, creieri bolnavi
bombe și tunuri gîndesc întru moarte
și-n zadar viermele negru vă clocește în inimi,
cerul, aerul blînd, anotimpurile
își mută albastrul și păsările
ca-ntr-o mare migrație în mine.
În amurgul de secol alert și parșiv
eu am inventat arma cea mai rapidă — o floare !

elegia cailor pierduți

ați lovit în caii patriei visate
cu mașini, cu vorbe ați lovit
și-au rămas ogoarele uscate
și e satul trist și pustiit

pe drumeaguri și-n piene părăsite
pe cînd somnu-i agonie după sate
se aud trecînd deslănțuite
turmele de cai abandonate

și se face c-ascultăm în vise
trist și dureros și mustrător
cum e goana minjilor ucisă
cum ne ceartă caii-n graiul lor

fii de iarbă, singuri în cetate
pustiiți sîntem din nou copii
și se face că-i gonim din nou prin sate
și se face că sînt caii vii

sunet lung ne lunecă prin singe
tropotul și coamele-n alai
și se face că pămîntul plînge
într-un dor nepotolit de cal

și se face, se mai face că-n cetate
ceasul retrăirii adăstînd

dau năvală-n noi ca o dreptate
ultimii și — uitați și fără țară —
și ne intră-n trup în cîte-o noapte
caii lumii alergînd !

carmen firan

Mai presus

A nu avea vise
înseamnă a te simți liber
să tragi în piept
sindromul prezentului,
mai presus de noi
e voluptatea zăpezii
și mai prejos
sînt cei fără de ochi albaștri,
fără de brațe cîntătoare,
doar cu oglinzi crucișe
pentru ceea ce noi
n-am apucat să atingem

să fim ales
să iubim mai întîi.

Conversație în interior

Tu care tremuri în boarea somnului,
tu care ai fugit de acasă
pentru a nu deschide toate ușile,
tu care pleci nedezmierdat de oglinzi
cu trenul frigului spre amiază,
mai poți să crezi în ploaia
ce scutură melcii de copilărie
și în inima toamnei
cea care ne pierde
și-apoi ne îngroapă ?

Peste măr, peste somn, prin grădină
circulă zvonul că aș fi osîndit
de soldatul pleșuv
ascuns de moarte în humă,
prin cameră, peste gard, prin cafenele
trece un zvon adormit
cum că mîine viața
ne va primi la cină,
să închiriem deci fracuri
și să ne dăm obrajii cu pomezi
poate așa, cu lacrima cît un vultur
vom fi trecuți cu vederea.

Fără cuvinte, acum

Azi m-am sculat mai devreme
cu bunul gînd de a trăi
fiecare clipă de două ori —
o dată pentru viață
o dată pentru moartea cea de apoi,
n-o să ai ce trăi,
mi-au strigat cinicii fără cuvinte,
clipele sînt acum în vacanță,
morții de apoi
i se spune a doua față a toleranței,
nici viața nu-și mai aparține,
îi aparținem umili,
detronați de zile,
n-o să ai ce trăi,
clipele au fost înghițite,
le-am înghițit noi pe toate
uite ce burți avem
și cum le arătăm la soare,
leagădă-ți gîndul bun
și cîzmele pline de somn
intră și ieși desculț
din cuvinte.

Elegie

Mai cred în cai,
dincolo de grilajul cu paiațe,
în ciuda insinuărilor
cum că aș iubi spargerea lucrurilor
ori suspendarea sentimentului
în colivii interzise iubirilor,
uneori cred, chiar cred
în silueta naivă a cailor,
în trecerea lor dezinteresată
cu pielea umedă de somn
peste care moartea ar putea
aluneca doar, neputincioasă
de a-și cîra mereu eșafodul sub braț,
geamantanul cu abțibilduri,
reclamele luminoase pentru vacanțe
în locuri sălbatice,
sînt un sentimental odată ce mai aștept caii
să îngroape în ropot timid
urmele tristei parade.

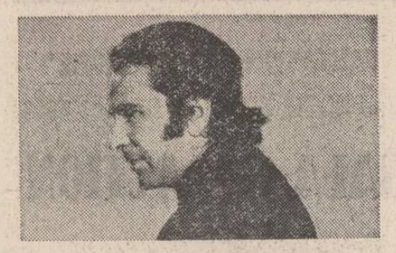

paul sân-petru

Osul din oasele mele

Deopotrivă lui Alin și Crenguței

Sîngele meu
zestre vi-l dau jumătate
el guvernînd
căile-n lung neaflate;
lumea-n priviri
crească din ochiul ce suie
dintru-nceput
dat prelungire căpruie.

Între-n biestem
toată otrava de șarpe
el biruit
slava-ntre noi se împarte
sîngele meu
sceptru vi-l las jumătate
el guvernînd
căile-n lung neaflate.

Crini peste glod
osul din oasele mele
steagul vrăjmaș
stă zdrențuit în proptele;
arme mai am
încă-n cămări neumblate
sfetnicul meu —
timpul, mi-a spus că se poate
sîngele meu
dacă-l aveți jumătate

Lorelei si piatra teiului

Liniște tu
cum mă înconjuri cu apă
Stînca de somn
suptă s-a strîns să mă-ncapă;
scriu lîngă foc
parcă aș pune de piine
latră din cer
stelele-n formă de Ciine.

Cine-ar urca
Piatra-n oglindă păzită
unde-aș putea
noaptea s-o-mpart cu-o iubită;
liniștea ei
larg mă-mpresoară cu apă
cum se sili
strîmtul culcuș să mă-ncapă;

Piatră de tron
iată-s al peștilor rege
vin Lorelei
plete de rouă de-mi șterge
văd barca ta
care-n uitare se-ngroapă
cerul roșind
simt cum de riscuri se crapă
ce-a mai rămas
doar un înconjur de apă.

Poem-cortină

Dar miile de somnuri întrerupte
în unul veșnic va să se răzbune
cînd porțile în miluri înroșate
una cu alta are să s-adune.

pe masă — ceașca, la neîndemînă
ca turnul retezat de un cutremur,
stilouri credincioase ca soldații
în uniformă și uitați de vremuri —
chiar de colindă zvonuri de tot soiul,
ei nu vor crede că-i sfîrșit războiul.

Strîmtori de iris

Și numai șoim să nu-ți mai fie cerul
cînd cauți cuib de ceață după stînci;
într-o arteră ți se-ngroașă gerul,
mergînd un timp cu sufletul pe brînci.

Greșeala e-n răscruci de așteptare —
în ochi ales, nu liber poți intra
asediind căpruia lui strîmtoare;
e vorba de un cal uscat în șa —
imaginat cu-o aripă prea mare !

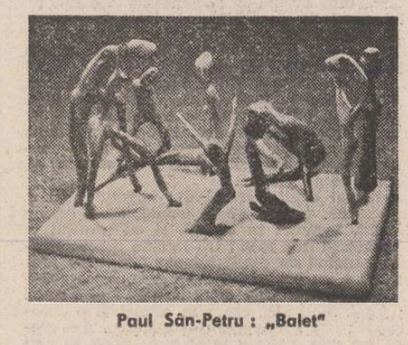

Paul Sân-Petru: „Balet“

plastică

Confesiuni lirice și morale

Este anevoie de decis care și cîte din expozițiile ce urcă pe simezele galeriilor bucureștene într-o „stagiune“ fac dovada eminentei demersului creator autentic sau numai pe aceea a unui exercițiu de stil ori de virtuozitate. Răspunsul ar putea fi pasionant pentru unii, incitant pentru alții și ar stabili ierarhii de care nimeni nu ar avea nevoie, așa încît ne-am obișnuit cu larma retorică a unor astfel de întrebări ori de cîte ori, ca simpli privitori, ne-am aflat față în față cu enunțul creator pasager al unui artist sau altul. Judecățiile de valoare capătă fatalmente patina acestei duplicități momentane, colorată, cînd și cînd, de notațiile particulare ori impresioniste asupra vreunor detalii mai aparte, ce ar putea infirma aparența operei prin certificarea operei însăși.

Pentru **Constantin Nircă** („Căminul Artei“ — parter) efortul de dobîndire a acestei certificări capătă încordarea, aproape dramatică, a supremei confesiuni. „Am făcut aceste lucrări — mărturisește — pentru că simteam nevoia lor...“ Că așa stau lucrurile, e în afară de orice îndoială. O acumulare considerabilă de impresii, de imagini, de conexiuni culturale și artistice l-au condus către sinteze plastice fertile, pe care numai o grabă „a facerii“ lucrurilor nestăpînită le-a imprimat o anume artificialitate, sesizabilă în compunerea motivelor plastice, dar și în scăderea tensiunii poetice pe care artistul a transpus-o dealtfel în bună măsură, în lucrările sale. Vădind o supla știință a modelajului și a decorativului, Constantin Nircă imaginează în magma fragilă a porțelanului un univers dominat de o dublă proiecție a cosmicului. Una, aparținînd genezelor și misterului anotimpurilor fertilității, și, o alta, a mitologicului și a spectacolului de mistere ce tutelează și individualizează în viziunea artistului, existența oricărei colectivități. Cele mai coerente și mai convingător formulate în această privință, ne apar tripticul „himerelor“, grupul de „Păsări“ amintind deopotrivă comorile Pietroasei și „măiastrele“ brâncușiene, „Muntele alb“, „Geneză“ și „Arhetipuri“, apoi seria de „Căiuți“, „Măști“, „Noapte siciliană“, lucrări ce impun o structură lirică sensibilă în căutare de noi întocmiri, într-o ordine materială rafinat prelucrată (excelente glazuri colorate și o distinsă distribuire a albastrului și albului în suprafață) a unor motive devenite simbol la multe răscruci de civilizație.

Linia nu-i decît un instrument în mîna imaginației pare să ne spună **Dan Mihalache** (galeria „Cenaclu“), aflat, dacă nu mă înșel, la prima sa expoziție personală. Ciclul de desene pe care îl prezintă — „Faună“ I—XIII — evocă întrucîtva subtilitățile caietelor düreriene pe care tînărul grafician la autohtonizează închipuind o „suită de caractere“ desorînse parcă din galeria cantemiriană a „Istoriei ieroglifice“. Un fabulos bestiarum populează viziunile acestui înzestrat desenator, dispus să-și așeze oglinzile în fața ascunselor lumi ale moravurilor lumii! Intenție polemică și moralizatoare, în care ieroglifa-grafem are funcții de o deosebită forță expresivă, ilustrînd o capacitate de invenție și asociere de forme puțin comună. Frenezia cu care își comoune acest univers ni-l amintește în parte pe Chirnoagă, dar surdina intelectuală a desenelor lui Dan Mihalache este aceea care cenzurează posibila filiație.

În această galerie de reprezentări diatomeice, serpide, pestide, de șoimi, de inorogi și „struțocămile“, o notă aparte o aduce un „Peisaj“. Deși, și în acest desen încărcat de poezie și indicibilă atmosferă simbolul tutelar este tot un element faunistic: cochilia unui melc ancestral desfășurată ca o arină peste lume, lucrarea ne-a îngăduit să distingem în creația tînărului grafician o posibilă evoluție, chiar dacă astăzi acest indiciu singular s-a formulat cu o bine intenționată discreție.

Corneliu Antim

muzică

Seară Stravinski

O premieră Stravinski la Teatrul Țăndărică (care, oricum, de multă vreme nu găzduiește doar spectacole de păpuși ori doar pentru minori) este cum nu se poate mai binevenită. Nu numai că la centenar, dacă viața muzicală de la noi nu s-a impresionat prea mult, ne vom bucura de acest prilej de reintîlnire cu muzica sărbătoritului, dar ideea de teatru de păpuși (văzut în mediul său generator — bîlci, „moși“ — dar și dincolo de el, ca act spectacular în sine) este în și **în prelungirea** gîndurilor marelui compozitor. De fapt, cu această „intrare“ a păpușilor în muzică, Stravinski își semnează încă o dată adeziunea la ideatia multor acte spectaculare în primele decenii ale secolului. Drept care (și partiturile acum alese sînt din acea perioadă — **Petruska** și **Vulpea**). **Petruska** — Pierrot al său cel din bîlciurile de pretutindeni și din comedia dell'arte, de unde preia Stravinski ideea de teatru în teatru — poate vedea lumina rampei plasat pe traiectorii ideatice felurite, de la abstractizarea ascetică, constrîngînd sugestia tragică la pură situație, și pînă la vizualizarea opulent coloristică, favorizînd dacă nu sugestia tragică, atunci tragicul extras mintal din grotesc. Stîndu-i în față aceste două soluții practice, regizoarea Irina Niculescu a optat pentru cea mai spinoasă, un fel de medie a celor două — abstractizarea (aleasă poate și din lipsa posibilității practice a unei montări „fauve“) purtînd însă toată plasticitatea teatrului de păpuși din cadrul teatrului de oameni mari. Oricum, importantă este aici consecvența, or, ni se pare, regizoarea s-a conformat condițiilor — și așa, cei cîțiva minuitori „în carne și oase“ devin prezențe scenice remarcabile (mișcarea Adina Cezar), fără ca să sacrifice splendida rezolvare păpușărească ce-i sta la îndemînă. Poate, dacă în acest teatru în teatru, „Generalul“, „Soldatul“, „Dansatorii țigani“... (Liviu Berehoi, Rodica Dobre, Ioana Stoica, Paul Ionescu, Valentin Roman, Claudia Georgescu) nu stau de-a binelea să se uite la „comédii“, atunci și mica scenă are un exces de realism. Scena mică cerea o avalanșă vizuală pe scena mare, ceea ce nu stătea în posibilitățile teatrului, dar muzica o presupune. Autoritatea viziunii ar fi impus ca, pe muzica frenetică a începutului, scena să fie ori goală ori teribil de animată. Convenția și abstractizarea vor, mai mult decît realismul, să fie duse pînă la capăt. Ținînd seama de aceste condiționări, atributele montării sînt remarcabile.

Din pasta groasă a sensurilor pe care lumea circului, bîlciului, arenelor le-a trimes în această zonă specifică începutului de secol, Stravinski, cu un spirit istoricește mult mai rapid decît al confraților săi, a intuit necesitatea ordonării. Nu a reîntoarcerii, căci mutațiile stravinskiene pe care **Vulpea**, ecalaltă piesă montată acum, le anunță, sînt contemporane cu suprarealismul, fructificare previzibilă a premiselor primelor decenii, dar numai în raport cu ele actul al doilea al creației marelui compozitor a fost catalogat ca neoclasic. Peste limbajul imediat, desigur retrograd după 1920, Stravinski își depășește contemporanii fiindcă s-a eliberat de „dicté“-urile întîmplătoare ale fanteziei.

În aceste condiții, montarea „operei burlești“ **Vulpea** este exemplară. Aici, comprimarea temporală intră în conflict cu savoarea inerentei proiecții spațiale. Orice scenicizare ar fi fost fatală muzicii ce nu apelează la text decît pentru valoarea sonoră a silabelor. Extrăgînd miezul situației și făcîndu-i vizibil, regizoarea Irina Niculescu a realizat o montare perfectă, lăsînd, într-un cadru bine măsurat, să se exprime libere posibilitățile excepționale ale cîntăreților-actori aleși — Cristian Mihăilescu, Vladimir Deveselu, Constantin Gabor, Pompei Hărășteanu. Îndrumați din subtilă umbră, cvartetul solistic realizează performanța unei concentrări ideale, a unei ritmicități fără concesie, neștirbind însă cu nimic plăcerea contactului vizual (pe lîngă cel muzical vegheat cu mare măiestrie).

Costin Cazaban

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

II. Tentația «legendei hagiografice» (3)

Fără a se putea vorbi de completa „impurificare" a miraculosului divinizant-mistic, totuși, odată cu reașezarea „legendei hagiografice" în tipare narative avînd un anume coeficient de autenticitate umană, lucrurile încep să se schimbe. Rigiditatea canonică a compoziției epice pare că începe să cedeze pe unele porțiuni și, în măsură mai mică sau mai mare, se creează impresia că personajele parvin la situația de a exprima teza catehetică a autorului nu înainte de a face dovada acutei lor încleștări realist-existențiale. De data aceasta, unghiul de percepere a „cazului" propus de un personaj sau altul se bifurcă, prozatorul fiind atras și de drama umană propriu-zisă a acestuia. Mai mult chiar, s-ar putea susține că instinctul de povestitor și nuvelist a lui Galaction este serios pus la încercare tocmai în acest plan, concurînd de pe acum cu voința sa de predicator. Noutatea de seamă în cazul „legendelor hagiografice" **Dionis Grecoteiul, Hircă pentru hircă, Andrei Hoțul** și **În drumul spre păcat** constă în apariția stării de frică într-adevăr omenească, intim localizată în biografia eroului. Așa se face că dilema moral-religioasă are la origine o anume dramă individuală circumscrisă întîmplării din viață concret conflictuală. În fine, să reținem și faptul important că amintita stare de frică omenească aspiră la reprezentări epice de extracție demonică ; ceea ce, cum spuneam, duce la „impurificarea" discursului catehetic. Intrucît acum nu ne mai întîlnim doar cu disputa conceptual-dogmatică — realistic evaluată, de esență pur abstractă — se impune în prim plan tema primordială a „luptei cu diavolul". Este unicul resort viabil, capabil a conferi „legendei hagiografice" dramatism moral și a-i potența elementul miraculos din unghi fantastic. În ultimă analiză, viziunea mitic-folclorică a eposului apocrif autohton începe a-și exercita înrîuririle asupra viziunii sacralizante, închisă în propriul canon, în propria dogmă.

La drept vorbind, parcurgînd traseul ce înfățișează pilduitoarea „minune" a parvenirii unui nevolnic vagabond la supremul privilegiu în ierarhia funcțiilor bisericești, mitropolit de Heracleia **(Dionis Grecoteiul)**, trebuie să recunoaștem că povestirea nu propune atenției decît un singur moment epic viabil. Firește, ne referim la momentul întîlnirii eroului povestitor cu Dionis, viitorul „ales" al lui Dumnezeu. Drumeț fiind, în noaptea cuprinsă de urgia ploii și a furtunii, eroul povestitor este nevoit a se adăposti cu cal cu tot într-o biserică pustiită de vreme. Aici face cunoștință cu viitorul mitropolit de Heracleia într-o împrejurare din plin favorabilă „înscenărilor" demoniac-fantastice. Înainte de emoția religioasă, creștinească, pricinuită de plînsetele și văicărelile zdrențărosului Dionis ascuns în întunericul zidurilor bisericești, frica demonică este aceea care se insinuează în conștiința călătorului :

«Atunci îmi văzură ochii — în firida care închipuiește ieslea unde s-a născut Mîntuitorul — o dihanie ghemuită și cu totul ciudată. «Degeaba mai stau eu la cumpănă !... Ăsta e dracul curat, care a îndrăznit să spurce sfîntul altar !...» și începui să fac cruci. Dar bala scoase din perete un cap omenesc legat pe sub fălci cu un ștergar odată alb, și începu să se roage :

— Nu te mai închina frățioare, că nu sunt nici diavolul ; sunt un biet păcătos care de mare nevoie am cutezat să fac așa păcat și să mă urc aici în sfînta iesle...

— Bată-te Sfînta Cruce ! Piei, Necuratule, dacă ești Necuratul !" Voind a-și moraliza cititorii, îndemnîndu-i la credință, la respect față de cele sfinte, în **Hircă pentru hircă** prozatorul imaginează o întîmplare similară ca tilc cu cea din **Adamova**. Numai că decizia eroului de aici, Alexandru Valente, de a îmbrăca rasa monahală, ducînd viață de anahoret la mînăstirea Pojorita, nu este doar rezultatul unei simple opțiuni teologale. Înainte de toate, la mijloc se află o întîmplare de viață reală, „speculată" de autor tocmai în sensul explicitării din unghi moral și psihologic a surprinzătoarei convertiri. Într-o viziune narativă sumbră, discret contaminată de spiritualitatea eposului gotic, Galaction face apel la sacrilegiul săvîrșit cu mulți ani în urmă de eroul său. Petrecînd cîteva zile de vacanță școlară la mînăstirea Pojorita, invitat de un prieten, cu acesta și cu doi tineri călugări nu tocmai credincioși, Alexandru pătrunde, noaptea, în gropnița cimitirului de unde își însușește o tigvă. Gestul, de o juvenalitate hamletiană stranie, constituie sursa fatidică a nenorocirilor prin care eroul va trece mulți ani mai tîrziu, cînd într-un incendiu năpraznic își va pierde soția și fiica. Evident, ca invenție epică, momentul în cauză poate fi suspectat de o anume spectaculozitate cam factice. Important este însă că prozatorul îl valorifică din perspectiva consecințelor asupra psihologiei eroului. Frica mistică teribilă trăită subconștient pînă acuma se declanșează, violent, pe fondul stării de dezechilibru mintal în care îl aruncă tragica durere sufletească : „M-am oprit în cimp, m-am lungit cu fața la pămînt și am plîns multă vreme, cu obrajii lipiți de odorul meu plăpînd și rece. Cît am stat așa, nu mai îmi dau seama. În urma mea, se prefăcea totul în cenușă. În mintea mea se îngropau toate în întuneric. Cînd am întredeschis ochii, o lumină pură, argintie, a pătruns în ochii mei și în conștiința mea, angajată între ierburi, straniu de dințată și de punctată....

Am holbat ochii, înviind din neantul meu și adunîndu-mă, tot, în globii ochilor : Un craniu de argint, încurcat în scaieți, și cu profilul în jos, lumina în fața mea ! O ! lumina precis, străruitor, mușcînd cu dinții lui din amintirea mea și pironind, cu ochiul lui cel negru, orice șovăială, orice tărăgăneală, orice lașitate ! — Ei da ! m-ai găsit. Sunt aici, căzut în bălării. E o datorie veche ; știu ! Încep să ți-o plătesc... Am crezut că vei uita... M-am înșelat. Ai venit să ceri ispașa... Ți-o dau ! Du-te, du-te ! Vin după tine !..."

Dincolo de misionarismul tezist al temei morale și chiar de fatalismul cam naiv al construcției narative în genere, totuși, povestirea **Hircă pentru hircă** se impune prin asemenea momente remarcabile prin haloul lor de spiritualitate fatidică, prin jocul coincidențelor de aceeași factură, capabil a redimensiona cursul povestirii din unghi fantastic.

Nuvela **În drumul spre păcat** se îndepărtează cel mai mult de rigorile canonizante ale „legendei hagiografice", cum s-a văzut, specie cultivată cu atîta obstinație de Gala Galaction. În fapt, avem de-a face cu o nuvelă de puternică încordare etic-psihologică, în multe privințe asemănătoare cu **De la noi la Cladova**.

Nerenunțînd la „ispita" de a vedea într-un asemenea păcat și o abatere de la morala creștină, scriitorul procedează în consecință. Subiacent doar, el aspiră la sublimarea materiei nuvelistice în parabolă moralizatoare. Artisticește, însă, tentativa nu-i izbutește, momentul izbăvirii eroului de păcat (o puternică pasiune pentru soția superiorului său de curînd decedat) beneficiază de serviciile unui incident profund realist și tocmai de aceea hotărîtor pentru modul în care se eliberează de nimicitoarea lui obsesie. Aruncat la pămînt în marea viteză a trăsurii ce-l duce la locul „păcatului", eroul nuvelei este traumatizat de loviturile primite și drept urmare devine pradă propriilor halucinații, care, normal, cristalizează în viziuni eminamente fantastice. Motivul este acela al „reînvierii mortului" : „Birjarul mă căuta pe sub trăsură și se văicărea. M-am ridicat în sus și am dat să ies din șanț. Sunt aici ! n-am nimic ! am vrut să strig, dar mi-a înghețat cuvîntul în gîtlej. Pe podul șoselei, ca deasupra unei mese de tribunal, judecătorul meu (superiorul eroului n.n.) mă privea tintă ! cu ochii plini de mustrare, cu obrazul palid și suferind !... Am simțit fiorii morții și-am rămas înghețat. Era el, judecătorul meu ! Ochii lui mă sfredeleau pînă la inimă, pînă la adormita-mi conștiință".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Dialog în Deltă : Paul Everac și Kliment Tacev (R.P. Bulgaria)

Petre Sălcudeanu în chip de om al Deltei

Pe malul brăilean, primarul Brăilei, tovarășul Ion Nicolae, Fănuș Neagu și Aurel M. Buricea în așteptarea oaspeților bulgari.

DILEMA CONTINUĂ

Vremea se înăsprise aproape cu fiecare zi ; barometrele arătau multe grade sub zero și în curînd urma ca Nora să fie sărbătorită pentru cei douăzeci și cinci de ani ai ei.

În timp ce Vasile cu cei trei timplari, plus maistrul Gherase, făceau planuri de salvare a lui Maciste, acasă la Nora, domnul Still, Maiorul, Gherman și Ion-Publicistul făceau tot felul de propuneri de ademenire sau prindere neintîrziată a marelui motan. Din camera ei, Nora auzea prin ușa deschisă larg — fiecare cuvînt ; stătea întinsă pe spate și se părea că ar fi căzut iarăși în damblaua de a lovi ritmic în balonul ce atîrna de tavan, cînd cu un picior, cînd cu altul. Cum camera domnișoarei Still dădea în living și cum, nemaiavînd stare, Maiorul se plimba de ici colo, el se oprea de fiecare dată în dreptul ușii, măsurînd lungimea picioarelor Norei, fapt pe care tatăl fetei îl sesiza la fiecare oprire a oaspetelui său, și numai ce-l auzeai strigînd : fetițo, nu ne mai înnebuni cu balonul acela ! doar știi ce treabă importantă avem de rezolvat ! Atunci Nora se pornea pe un ris atît de nestăpînit încît ai fi crezut că o gîdilă cel puțin două persoane. După mai multe reprize de ris, domnul Still se deplasă brusc și închise cu mare zgomot ușa Norei dar și așa risul fiicei sale se auzea atît de distinct încît mama, apoi Gherman, apoi Ion-Publicistul și în sfîrșit chiar tatăl Norei începură să rîdă ca niște apucați, nemaireușind să se oprească. Singur, Maiorul, cu o mină impenetrabilă, îi privea ca pe niște victime sigure ale caracterelor tari.

— Ați putea să vă opriți, doar nu curg gazele de la sobe ! încercă Maiorul.

— Așa e, Simioane ; ce ne-o fi apucat în seara aceasta ? Niciodată nu s-a mai întîmplat una ca asta la noi în casă, își reveni (prima) doamna Still. Vă rog mult, vă rog, veniți-vă în fire !

— Maiorule, te rog nu mai umbla de colo-colo, stai și dumneata locului, ca să fim atenți la vorbe, nu la mișcare, spuse tatăl Norei poruncitor. Propusesem adineauri ca, dacă va fi posibil, cel ce va veni la secția de criminalistică (de bună voie și nesilit de nimeni) să fie vecinul Gherman, propunere la care dumnealui i s-a congestionat fața într-un fel cum nu mi s-a mai întîmplat să văd ; probabil de aceea ne-am pus cu toții pe ris, fiindcă alt motiv nu-mi amintesc. Dacă mă înșel, souneți dumneavoastră, cum ne-a cuprins acest delir de ris !

— Eu îmi amintesc, se disculpă Gherman că am protestat și am propus cu toată seriozitatea să-l predea autorul său, adică prietenul Ion.

— La care propunere eu m-am recuzat, și de la această onoare, și de la premiul promis de oficialități, fiindcă orice se admite în afară de trădarea propriului tău erou, încheie cam abrupt Ion-Publicistul.

— Ai mai spus ceva, se amestecă doamna Still, și pentru asta nu te iert, chiar dacă ai vrut să construiești o metaforă ; ai spus că eu personal aș fi cea mai indicată persoană care să se prezinte la brațul cu Maciste în biroul Maiorului ; recunoști sau nu ?

În clipa aceea apăru Nora într-un costum de carnaval — o blană uriașă de pisică albă încheiată în față cu un fermoar negru, avînd în spate o coadă mai lungă de doi metri.

— Acum recunosc, spuse Ion, dar după risul ce ne-a cuprins, vă puteți da seama că a fost o glumă plasată într-un moment grav.

— Dragii mei, interveni Maiorul, cu tot respectul ce se cuvine primului consilier municipal — aci de față, eu mi-am permis poate prea mult atunci cînd nu am ris alături de domnia sa ; acum însă îmi dau seama că am procedat just, deoarece unul dintre noi trebuie să rămînă vigilent orice s-ar întîmpla. Și ca să nu ne mai ascundem după deget, pot să vă spun că în timp ce toți rideați, i-am văzut pe prietenii Gherman și Ion făcîndu-și semne care m-au tulburat. Vreau să spun că erau niște semne ce puneau sub semnul dubiului întreaga noastră acțiune. Dar mai sper să mă fi înșelat.

— Ein Mann, ein Wort ! protestă Gherman. În privința cuvîntului, și spus, și scris, prietenul Ion, pot spune că este un adevărat nobil.

— Vrei să afirmi, întrebă Maiorul, că Ion-Publicistul și-a luat mîinile de pe Maciste ?

— Eu nu vreau să spun ce nu știu, se scuză Gherman, dar vreau să vă garantez că atunci cînd Ion afirmă că laptele e alb, nu e negru.

— Fără a-mi contrazice prietenul, se enervă Ion, eu strig : jos cu garanții ! Numai adevărul poate garanta că subiectivitatea noastră are un temei „obiectiv". Aștept această garanție și sînt al vostru pe veci.

— Așteptăm lămuriri precise, îl preveni Maiorul.

— Lămurirea ar fi una singură : să văd scris de mîna medicinistului cum că Maciste este cel care l-a împins de la mansardă, nenorocindu-i pentru tot restul vieții.

— Vezi, Nora, cu ce oameni te-ai împrietenit ? strigă tatăl ei înfuriat peste măsură.

— Îți aduc eu dovada scrisă de mîna lui Emil, interveni — cu adevărat glas de pisică — Nora.

— Aș vrea să fiu de față cînd va scrie ceea ce am crezut eu, încheie senin Ion-Publicistul.

— Omule, vecine, frate, așa-mi placi ! Multă vreme nu te-am prețuit la justa dumitale valoare dar acum pot să-ți spun că etica dumitale îmi impune întregul respect ce se cuvine celor drepți, își îndulci vocea tatăl Norei. Spune, draga lui tata, cînd vrei să te duci cu prietenul nostru Ion să-i ceri dovada scrisă lui Emil ?

— În ce mă privește, eu pot să merg și în această clipă, numai să comandați un taxi ; pînă sosește mașina eu îmi schimb îmbrăcămintea.

— V-aș propune să mergeți ziua, la ora asta poate că bietul băiat doarme și-ar fi păcat să-l treziți, spuse doamna Still.

— De aceea mă înnebunesc femeile pe mine, fiindcă au milă ; pe cînd noi, bărbații, nu ne iertăm unii altora decît slăbiciunile care ne sînt proprii, declară Ion-Publicistul.

Dragii mei oaspeți, am înțeles că totul — în ce privește atitudinea voastră — depinde acum de declarația bietului medicinist ; indiferent dacă declarația lui Emil îi va fi sau nu defavorabilă lui Maciste, doresc să vă spun — declară tatăl Norei — că la aniversarea fiicei mele voi admite ca în casa mea să pătrundă și dușmanii, chiar toți dacă vor avea loc. Să bem deci pentru acel fericit eveniment ce se apropie !

— Și pentru a ne despărți cît mai curînd, fiindcă mîine vom avea atîtea de făcut încît nici nu știu încotro s-o apuc — spre birou sau spre casă, toastă Maiorul.

Deși Maiorul plecase demult, pe Ion și pe Gherman îi prinse răsăritul soarelui în casa lui Still.

Gheorghe Pituț

PRIMIM LA REDACȚIE

O RUGĂMINTE

● Am citit cu adîncă emoție articolul închinat de d. Ioan Grigorescu Casei Iorga din Vălenii de Munte. Mă leagă prea multe și dragi amintiri de acea casă pentru a nu fi sensibilă la orișice cuvînt care o privește. Cu măiestria cu care scriitorul a avut întotdeauna darul să-și îmbrace gîndul, și de data aceasta evocarea pe care a făcut-o casei părintești mi-a răscolit sufletul.

Pomenind de cele două cutremure care pe rînd au năruit-o, d-sa adaugă că, după cel dintîi, urmat de cumplita fărădelege de la 28 noiembrie 1940, bătrîna casă „a rămas în decrepitudine pînă la începutul anilor șaizeci". Douăzeci de ani deci, în care noi, copiii lui Nicolae Iorga, am fi rămas astfel indiferenți la soarta ei. Țin să precizez că încă din 1942, cu ajutorul Ligii Culturale, condusă pe atunci de dr. Petre Topa, casa a fost reparată și cuprinsul ei, cît mai rămăsese în dărîmături, s-a ales și reînchegat cu grijă de moștenitori, care l-au rînduit la locul lui. Mi-aș călca o datorie față de cei trei frați ai mei pe care i-am pierdut : inginerul Mircea Iorga, doctorul Ștefan Iorga și arhitectul Valentin Iorga, dacă nu aș face cunoscută preocuparea lor stăruitoare de a păstra casa așa cum a fost. I-am purtat deci de grijă în vremuri grele, cu puținele mijloace pe care le-am avut, ținînd-o deschisă oricui venea, adus de amintiri sau de curiozitate. Această situație a durat din anul 1948 pînă în 1963, cînd am donat-o cu toții Sfatului Popular al regiunii Ploiești, odată cu prima din celelalte două clădiri alăturate, cu scopul precis de a se înființa acolo un muzeu „N. Iorga". O mare parte din documentele de familie de care dispuneam au fost, din 1965, expuse în corpul al doilea de casă, pentru a reconstitui și astfel o imagine a vieții părintelui nostru. Nu vreau nici eu să trec cu vederea inițiativa directorului de atunci al Muzeului de istorie din Ploiești, prof. N. I. Simache, pe care-l amintește și Ioan Grigorescu. Lui i se datorează introducerea gazelor în casă și alte necesare îmbunătățiri.

Cutremurul din martie 1977 a surprins casa memorială așa cum, mulțumită Comitetului județean de cultură Prahova, a înviat din nou acum. Rămîne ca în anul 1983 să fie desăvîrșită opera începută și duse la bun sfîrșit cele două clădiri anexe, care pînă azi nu au fost refăcute decît pînă la acoperiș. Acestea au menirea de a cuprinde nu numai un muzeu, dar în cel de-al treilea corp, donat de noi în 1978, o bibliotecă cu cît mai multe din cărțile scrise de tatăl nostru și o sală de lectură.

Abia atunci, cînd și grădina din fața casei va înflori din nou, și numai dacă, peste drum, strada pe care se apropie cineva, printre salcîmii copilăriei mele, va fi curățită de cocioaba imundă care o spurcă încă (W.C.-ul unui birt !) vom avea, nădăjduiesc, bucuria de a revedea casa cum era odinioară.

Liliana Iorga-Pippidi

Cătălina Corvin

NUMELE POETULUI

transcriem din scurta autobiografie pe care autoarea a anexat-o la unul dintre volumele de poezie în manuscris pe care ni le-a încredințat : „Mă numesc Tatiana Călin, semnez Cătălina Corvin, m-am născut la București, 7 noiembrie 1953. Scriu din copilărie, cu o mică pauză în timpul adolescenței, datorită unei dezamăgiri „literare" (provocată de o critică a d-lui Sântimbreanu). Am debutat în „Luceafărul", sub auspiciile lui Ion Gheorghe. Am publicat în „România literară", „Tribuna", „Flacăra", „Săptămîna". Am terminat facultatea de matematică, secția informatică, și în prezent lucrez cu calculatorul la un Centru de Calcul. (Și matematica are o muzică și o poezie proprie. Plus că orizontul abstract pe care îl deschide lasă libere perspective mai adînci, poetice, filozofice). Volumul de față participă la concursul de debut de la editura „Dacia" (Cluj-Napoca) și a fost scris acum vreo trei ani. Deci, un posibil test al timpului. Versurile noi, anexate, (scrise de mînă) țin de altă factură, firesc, fiind de ultimă oră".

Sîntem întrutotul de acord cu autoarea Cătălina Corvin, așa este, „și matematica are o muzică și o poezie proprie", numai că poezia pe care o scrie nu are nimic comun cu matematica... iar uneori e prea nepăsătoare și cu limba română... și e păcat, pentru că, trecînd peste numeroasele-i neglijențe lingvistice, poezia pe care o scrie reușește adesea să transmită o autentică neliniște existențială, o reală forță a imaginarului și o predispoziție nativă pentru sondarea stărilor onirice...

O lectură mai intensă și mai sistematică a poeziei românești ar ajuta-o pe Cătălina Corvin să depășească faza „locurilor comune" (frizînd uneori poezia de album), eliberîndu-i sensibilitatea, ferind-o de ispitele unei scrieri aleatorii : cele mai izbutite poeme ne-o probează, dealtfel, din plin : scrise în umbra unor modele, coerente, riguroase, sugestive, ele ar trebui să o convingă pe Cătălina Corvin că poezia rămîne o artă „canonică", „originalitatea" (dacă e să fie) fiind doar rezultatul unei îndelungi asceze livrești ; iată, spre exemplificare, un foarte frumos poem tutelat de magia verbului lui A.E. Baconsky : „Plutim pe corabia lui Sebastian, / Pe ape tulburi și adînci. / Sîntem mulți, nenumărat de mulți / Dar marea singurătate se cuibărește-n noi. // Fiecare un țărm să ajungă / Ar vrea în această călătorie / Pe ape reci și neprimitoare, / Dar corabia lui Sebastian / Nu are țărm. // Și ca un viciu, o lingoare, / Și-o disperare ne umbrește." **(Corabia lui Sebastian).**

Cezar Ivănescu

ATITUDINI

Generație și coeziune

Istoricul literar care examinează în deplină cunoștință de cauză desfășurarea unei literaturi naționale nu poate face abstracție de generații, promoții, grupuri și școli. Acestea există în oricare moment istoric, independente de voința instituțională, și, în mișcarea lor necontenită derivată din aceea irepresibilă a vremii, fac să înainteze o cultură. „Cei care vin" se adaugă „celor care sînt" și „celor care au fost", după o legitate organică, descriptibilă la cît de sumare investigații ; proces ireversibil care este al organismelor vii. Ar fi absurd să ne imaginăm că literatura română poate să se sustragă de la o astfel de înlănțuire obligatorie, ea numără, în adevăr, două-trei generații active, un număr mare de promoții, cîteva „școli" literare despre care se vorbește din ce în ce mai mult, un număr de „grupuri" risipite de-a lungul ultimilor patruzeci de ani, în chip majoritar coagulate ca urmare a unor principii pe care sociologul literar le înțelege foarte bine.

Nu e momentul să ne oprim aci la descrierea promoțiilor, care e o chestiune pur cronologică, ori la aceea a „grupurilor" care ar presupune o suplimentară clarificare ; mă rezum să observ doar că „școlile" sînt, în general, repartizate, deocamdată, geografic și că tot mai multe voci vorbesc despre o „școală moldavă" de poezie, despre una „clujeană", despre poeții din „școala bănățeană" și așa mai departe. Tradiția regională și inefabilele topografice sînt, pare-se, decisive.

Cît privește, însă, „generațiile" aci există, pînă în acest moment, un consens, sosotindu-se a exista, în simbioză, o generație a războiului (desemnată de unii, fără temei, „generația pierdută"), o „generație Labiș" (sau „generația '60") și o foarte nouă „generație", care, în conformitate cu calculul probabilistic, ar urma să se concentreze în acești ani, acum ori puțin mai tîrziu. În rest, e cu putință a vorbi de „promoții", „valuri", „fluxuri", „momente" și altele de acest fel, nu însă de „generații". Oricine cunoaște, cît de sumar, literatura de azi știe că „generația Labiș", numărînd autori de 40—50 de ani, este cea mai impunătoare, activă și consolidată. Nici unul din criticii care mai recent a vorbit de o presupusă „infertilitate" a unei părți din această generație nu a negat, totuși, existența ei. Adevărul probelor aflate la îndemînă orînduiește cu necesitate tabloul literar.

Despre această generație s-au scris cărți (Mircea Martin și Ion Pop) și se scriu acum altele (C. Ungureanu și alții), scriitorii ei însemnați sînt obiectul unor studii întinse, uneori chiar și de înfățișare monografică, semn că e cu neputință a face abstracție de ea, așa cum arată, cu adevărat, la examenul istoric : conținînd, adică, poeți, prozatori și critici. (Ideea unei generații alcătuite exclusiv din poeți e, se vede bine, aberantă).

Coeziunea „generației Labiș", vizibilă cu ochiul liber, are mai multe explicații, dintre care întîia e de natură psihologică : toți scriitorii ei poartă trauma războiului, pe care l-au trăit dramatic, văzîndu-l cu un uriaș ochi infantil și afectiv. Apoi, formația culturală care a fost, în amănunt, comună : același tip de lectură dirijată și aceeași sforțare eroică a „lecturii clandestine". Moralicește, „generația Labiș" a trăit cu acuitate primejdia cuvîntului liber și tentațiile complicităților conjuncturale. Ea este, sub raport formativ, oglinda cea mai fidelă a „revoluției culturale" și izbînzile ei sînt rezultate din înfrîngerea unei istorii care, momentan, reducea spiritul plurimorf la uniform.

Dacă acestea sînt datele formative (psihologice și culturale) acelea propriu-zis artistice nu ies din planul unei coeziuni derivate. Esteticește, „generația Labiș" a refăcut optica naturală asupra tradiției și a reînnodat firele literaturii acolo unde se întrerupeau. Toți autorii importanți ai ei au cîte un pandant în tradiția principală pe care istoricul literar îl recunoaște ușor, însă care nu este, se înțelege, repetat mecanic. Cine va citi eseistica lui Nichita Stănescu, a lui Marin Sorescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru și Ion Gheorghe, Ana Blandiana (dintre poeți) a lui Paul Anghel, C. Țoiu, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Șt. Bănulescu (dintre prozatori, însă mai sînt și alții) va înțelege că există o profundă coeziune care dă stabilitate, sub raport teoretic, acestei „generații" care, inițial, și-a făcut „teoria" în marș.

„Generația Labiș" e, probabil, cea mai însemnată mișcare din întreaga istorie a literaturii române care a știut să valorifice cult folclorul național, într-un chip specific, pornind de la mituri, de la ritualistica românească arhaică, de la istoria propriu-zisă. Numai un ochi superficial sau rău-voitor nu vede cît folclor e la Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, la Cezar Ivănescu, la Ion Gheorghe, la Cezar Baltag, la Nicolae Dragoș, la Paul Anghel, Fănuș Neagu, Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Vasile Rebreanu, Ștefan Bănulescu, N. Velea, Marin Sorescu (în poezie dar și în teatru). Dar cîți nu sînt !

Să explicăm, școlărește, în ce proporție a intrat aci istoria națională ? Este de ajuns o lectură nouă a cărților acestora și ale altora ori, și mai puțin, un simplu consult de bibliografii. Nici una din aceste observații nu este nouă, ele s-au făcut de către critici lucizi și rămîne, poate ca mîine cineva să unifice totul. Este uimitor, avînd în vedere acestea, să mai citești cîte un articol ritos, precum acela semnat de C. Tuchilă în „Luceafărul" nr. 48 sub titlul „Poezie și personalitate". Să-i spunem autorului că e deplasat cînd afirmă că „este absolut impropriu să vorbim de existența unor generații literare în România ?" Să ne amuzăm de afirmația că „nimic nu-l leagă pe Nichita Stănescu de Marin Sorescu, pe Grigore Hagiu de Cezar Baltag" etc., etc ? Sînt simple aserțiuni. A vedea „în autorii contemporani o serie de valori individuale, de personalități independente" e totuna cu a exclude perspectiva istorică, fără de care nu se înțelege nimic dintr-un fenomen. Să ne scandalizăm atunci cînd publicistul în chestiune nu știe nimic despre „generațiile" altor literaturi europene, despre care zice, că nu ar exista ? Inutil, căci „generația Labiș" există și e activă indiferent de părerile agresive.

Artur Silvestri

«PERSPECTIVE EMINESCIENE»

Urmare din pag. 1

energie asumată ontologic; abia după parcurgerea acestui traseu vom putea evalua în adevărata lor lumină valorizările poetice ale registrului selenar eminescian". Problema din urmă nu e, ne încredințează hermeneutul, o problemă de imagistică, e dimpotrivă o problemă de cunoaștere totală cu „deplină cunoaștere de sine", nu importă ce strălucire realizează selenarul la Eminescu, ci cum are loc esențializarea fenomenului. Se urmează lecția lui Mircea Eliade din **Le sacré et le profane** (1965, p. 133 și urm.) : „Grație simbolismului lunar s-au putut pune în legătură și solidariza fapte eterogene precum: nașterea, devenirea, moartea, învierea, apele, plantele, femeia, fecunditatea, nemurirea, tenebrele cosmice, viața prenatală și existența de dincolo de mormînt, urmată de renașterea tipului lunar..."

Impresia pe care o avem la lectura cărții lui Dan C. Mihăilescu este că autorul nu numai s-a lăsat condus de metodă, dar că metoda a înghițit criticul. Sau: metoda a fost ilustrată, dar criticul a dispărut și odată cu el și obiectul criticii, poezia lui Eminescu, a cărui înțelegere nu numai că n-a sporit, dar s-a complicat fără nevoie. Limbajul hermeneutic dă de lucru neinițiatului. Un exemplu:

„...De la arborescențele inițiate în jurul oudjat-ului egiptean, pînă la ochiul întors în sine al omului kalokagathic, de la hiperdilatarea theoforică a ochiului bizantin, pînă la teoriile asupra energetismului vizual, de la teoria lui Empedocle și a atomiștilor, cu emanațiile obiectelor către privire, pînă la Platon din **Timaios**, contracarată de Aristotel, de la forța hipnotică yoghină și concentrarea, spiritului în mandală, pînă la teoriile asupra magnetismului vizual, ș.a.m.d., privirea, raza vizuală, raportul obiect-văz, pleoapă-vedere, deschiderea simțului intern, cel de-al șaselea, nenumitul, ochiul exuntric — sînt tot atîtea date în jurul cărora s-a exersat de la începuturi meditația umană".

Neajunsul e de a ști toate aceste lucruri și altele („omosemia cer-trup, stele-ochi", „omofilia eu-codu", „timpul kairoic ce sintetizează datele existențiale în numele trăirii totalitare", „temeiul de a fi orice voiești, forma tuturor întîmplărilor, lucrurilor, prin urmare și a rangurilor pe lume conținută în energia specifică a creierului nostru — a cărei simpocă ciudată sîntem noi", „moara neantului", „tapas indic" catatonia sau căderea în somn, enstaza yoghină, „înaintare în regresie", comuniune în „dincolo-ul imediatelor" etc. etc.).

Analizînd **Luceafărul** ca „poem al devenirii prin privire", Dan C. Mihăilescu ajunge la concluzia că privirea duce la revelarea ființelor care intră în joc.

Luceafărul apare ca o extraordinară gradație, de o simțire perfectă, a redimensionării ființei la nivelul totalizator al Iubirii, în care pămîntul este chemat să respire, aidoma celestului, Etherul sacru al comuniunii prin iubire ca desăvîrșire de sine. Măști ale poetului, Hyperion și Cătălin realizează cele două căi ale cunoașterii de sine — prin mediul astral al Ființei eterne și prin cel terestru al ființei feminine — fiecare desăvîrșindu-se prin vedere întru Vedere".

În această exegeză, cheia poemului ar fi Cătălin care realizează cealaltă soartă pe care Hyperion o ceruse de la Demiurg și pe care el o obține prin sorbirea privirii eternului din ochiul inseninat de sine al Cătălinei. Numai că poezia lui Eminescu crește din antinomia schopenhaueriană geniu transcendent (subiect cunoscător pur) și individ contingent. Pentru Schopenhauer, ca și pentru Eminescu, femeia, Cătălina, e lipsită principial de geniu, incapabilă de a depăși condiția terestră, de a ieși din sfera curatei și inocenței instinctualității, în vreme ce Hyperion se vindecă de trecătoarea criză dionisiacă, edificat, cum e, asupra lumii sale senine, veșnice. Dealtfel asupra opoziției reconciliabile dintre Hyperion și fata de împărat previne pe Hyperion însuși Demiurgul („Și pentru cine vrei să mori ? / Întoarce-te, te-ndreaptă / Spre-acel pămînt rătăcitor / Și vezi ce te așteaptă") pentru ca **Luceafărul** să constate el însuși eroarea și să întrebe fără să aștepte răspuns („Dar nu mai cade ca-n trecut / În mări din tot înaltul : / — Ce-ți pasă ție chip de lut, / Dac-oi fi eu sau altul"). Dan C. Mihăilescu este încă o dată victima metodei sale care și în acest caz cerea o **concordia discors**, o **coincidentia oppositorum** și care în **Luceafărul** nu se realizează decît la nivelul Cătălina-Cătălin. Ar fi desigur nedrept dacă n-am recunoaște lui Dan C. Mihăilescu o minte iscoditoare și destulă informație care, aplicate poate la subiecte mai puțin pretențioase deocamdată, ar putea conduce la rezultate demne de subliniat în viitor.

atelier literar
poșta redacției

ION SOFIN : Sînt unele lucruri demne de interes și în „Casa" (care se termină cam... înainte de a începe), și în „Medalionul" (care, însă, de la pag. 3 încolo — „Spune-mi ceva" — se încurcă de tot și devine de neînțeles, mai ales că pag. 5 lipsește cu totul !...). Nu ne-am lămurit deplin. (Pe viitor, binevoiți să vă semnați manuscrisele).

D. DUȚU : Vă judecați cu prea multă asprime și pesimism. În realitate, trebuie să fie vorba doar de o criză de acomodare care, în mod normal, nu poate dura prea mult. Între timp, totuși, cu oricîte eforturi, nu trebuie să vă înstrăinați prea tare de pagina scrisă, nici de cea albă... Țineți-ne la curent.

VALERIU BURHAN : Sînt și multe lucruri însăilate, convenționale, „după ureche", dar și cîteva care ar putea să însemne un început de promisiune („Poveste de dragoste", „De acasă", „Inscripție").

COMAN SAVA : „Sava" bien, dacă e vorba !...

CRISTIANA V. : Manuscrisele demonstrează (în raport cu vîrsta indicată) o surprinzătoare siguranță și varietate a expresiei, profunzime, maturitate, lirism, elementele unei bune făgăduieli. Să vedem ce mai urmează.

D. BARBU : Paginile se resimt de tulburarea pe care o străbateți. Mai puțin cumpănite, febrile, nerăbdătoare, cuprinse într-un flux insuficient stăpînit, care antrenează și multe convenționalisme și locuri comune și înlesnește recidiva unor mai vechi metehne (sentimentalism roz-dulceag, repetiții prelungi, ghirlande metaforice, etc.). Sperăm să vă reveniți cît de curînd, cu un spor de înțelepciune și măsură, să reintrați cît mai deplin în posesia mijloacelor și înzestrărilor dv. firești. Deocamdată, mai bune : „De neatins", „Aripi de lemn", „Concert pentru două mîini".

V. MILESCU : Continuarea unei etape prodigioase, cu ceva semne de oboseală și mai ales de insistență. (Dar inspirația nu trebuie forțată nicicum, nici chiar în asemenea fericite reprize, care aduc, deobicei, printre alte urmări, și o creștere a exigenței și controlului de sine, o nouă dimensiune-etalon a gustului artistic etc. Adică, după o asemenea „pasă", nu veți mai putea scrie „ca înainte"...). Cele mai bune : „Tablou", „Pedeapsă", „Vino acum", „Tristețe", „Duminică", „Amîndoi", „Trec", „Mereu" (multe din ele încă nefinisate deplin).

I. B. NINEL : Revin bunele premise, vizibile aproape în fiecare pagină, dar textele rămîn, în general, greoaie, impracticabile, cu o expresie dificilă, pretențioasă, sofisticată, cu un debit gîfîit, incoerent, care aproape anulează, uneori, comunicarea. Elemente interesante și pasaje mai dezlegate și mai omogene, în „Tăcere silită", „Stranie nedeterminare", „Totul începe", „Ireversibil", „Ochiul pe dos", „Moartea suspectată de viață".

A. VALONI : Aproape toate sînt lucruri interesante (în primul rînd, tematic) și pline de dificultățile inerente.

DAN DELAMUNTE : Nu sînt noutăți. E parcă și mai clară lipsa unei vocații reale pentru poezie. În ce privește așa-zisele dv. teste, ele ilustrează (ca și textele versificate, dealtfel) o foarte limitată și pedestră înțelegere a fenomenului poetic, a receptării și evaluării sale etc. Dar aceste „experiențe" vă privesc cu totul personal, trageți-vă singur concluziile !... Oricum, dacă așteptați cine știe ce ucaz care să impună uniformizarea strictă a părerilor (și în materie de poezie), vă pîndește o grea dezamăgire : el ar fi nu numai inutil, dar și imposibil ! Ceea ce implică, desigur, o concluzie de genul (ca să folosim, totuși, un citat, atît de specific, din opera dv.) : „Dacă ți-e frig / ia-ți lumea în cap / și plimbă-te !".

M. R. : Ultimele pagini agravează deplorabil epigonismul nichitist (cu excepția uneia singure, „Stare de poem", nici ea o performanță deosebită). Felicitări pentru vestea plină de bucurii ! În ce privește poemele care nu vă mai mulțumesc, nu numai că vă e îngăduit să le scoateți, dar ar fi o mare greșeală să n-o faceți ! Prima impresie e, adesea, decisivă, și trebuie să vă înfățișați lumii cu chipul dv. cel mai adevărat, cel mai implinit, cel mai frumos (sic !), și nu cu stadii depășite, inerții, amintiri de arhivă personală (veți putea reveni asupra acestora mai tîrziu, dacă veți mai simți nevoia și dacă istoria literară vă va permite !...). Aveți grijă să nu ratați acest moment unic, ireversibil !

EM. BĂLȚIANU : „Seara", „Istoria", „Despre revoluții".

AL. PLEȘCAN : Chiar așa : „poeme de neînțelegere" ! (chiar dacă sub înfățișarea rebarbativă, incoerentă, s-ar putea bănui și unele implicații lirice).

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se nu se înapoiază.

Sînt cuvîntul

Sînt cuvîntul ce intră în magazine
și cumpără parfum pentru florile artificiale
mă vinează femeile singuratice și mă țin în biblioteci
și nu mai pot să beau lumină
și nici să înjur un cîine ce mi-a mușcat o literă
sînt cuvîntul ce doarme în parcuri
și spune că-i este rușine că nu e fericit

VULEC RAMIDIS

Poezia

Mască a sinelui uitată în fața oglinzii
într-un azil de gînduri
vîrful spadei pipăit de orb
îndrăzneala unei flori de colț
legată de mica eternitate a pietrei
o femeie arătată cu degetul
pentru strigătul ei de dragoste
albit de iarnă
un animal care își linge inima rănită
în fața soldaților
pregătiți să-i roadă oasele delicate
sau piatră dusă în vîrful muntelui
niciodată înapoi rostogolindu-se
ci mereu de partea cealaltă
dincolo de ceea ce se vede

ochii teribili ai poeziei
nu ricoșează de nici un lucru
în clipa care curge
pînă cînd nu rămîne
decît albia acelei curgeri

COSTIN GRIGORAȘ

Invitație

Vă invit în lumea miracolelor.
Priviți acest cer
Fantastic, vine de departe
Cu tot timpul.
Minunile puterii –
Dezlănțuiri infinite
Trec treaptă cu treaptă.
Cîte culori dincolo de privirea noastră,
Ce armonii trebuie să fie în acele sunete
Neauzite de nimeni
Și ce explozie de miresme !

Deschideți ochii !
Toate sînt în preajmă.

GABRIELA COPU

Dominic nenăscutul

locuiam în apropierea unui debarcader
într-o casă de marmoră cu o singură cameră
în cameră aveam un pat (tare) și un
ornic (inutilizabil) într-o dimineață
am găsit în fața ușii o mănușă fumurie
(pentru mîna stîngă) am umplut-o cu pămînt
peste o lună din ea a răsărit o floare cu
petale transparente fără mireasmă
nu am udat-o niciodată dar ea a refuzat
să moară de atunci mă simt din
ce în ce mai neliniștit.

DAN EMILIAN ROȘCA

Desene de Raluca Slobozianu

Trebuia

Trebuia să rămîn un salcîm
într-un prund
sau o floare de zarzăr
ce piere
pentru a da rod
ce fiară făcu din mine
dumnezeul pămîntului
cu mîna încă udă de glod...
trebuia să mai fi rămas
fluture
ce nimica nu știe
doar zborul, doar albul
din care el se născu...

VICTORIA MILESCU

Posibila biruință

Cîntul acesta s-a născut întîmplător,
dintr-o înfrîngere sau mai multe
înfrîngeri adunate într-un mănunchi
de flori negre, pentru o clipă lumea
din urmă și dinainte este fulgerată
de o lumină nouă, văd guri care
cobesc, ochi lacomi așteptînd, mîini
desfăcute gata să prindă rămășițele,
pe mine însumi mă văd copil
încercînd să mă nalț prima oară,
prăbușindu-mă între morții lumii,
cîntul acesta poate fi un baston alb
pentru orbi, poate fi o mînă întinsă
celui ce vrea să se ridice în propriii
săi ochi, el nu neagă înfrîngerea,
dar dovedește existența și posibila
biruință a celui ce cîntă.

BORIS MARIAN

Zbor în amiază

Gătită-n straie de duminică
trec pe străzi cu ziduri înalte
ca printr-o curte de-nchisoare.
Nu port vorbele răului
lăsîndu-le să moară
de-ndată ce-s rostite.
Numai dorințele îmi stau pe buze
și doar o suflare
le face să-și ia zborul
în amiaza cu vîlvori albastre
unde bate aripa unui cîntec
trezind planta adormită-n sămînță.

MARCELA MARINICĂ

Ochi de căprioară

Era un timp de petale
și gîndul meu, veveriță de foc
sărea din vis în vis.
Ziua mă jucam de-a poezia,
uitînd veșnic cîte un drum deschis,
noaptea m-aruncam în mare și-n
cer,
căutînd cu-nfrigurare
adevăruri care nu pier.
Era un timp de petale,
sufletul meu se făcuse cît un
univers.
Iarăși copil, surideam
și surîsul era adînc și curat
ca un vers

DIANA BARBU

ISTORIE ȘI EDUCAȚIE

Urmare din pag. 1

priviți din avion de autoare, rămîneau impasibili față de măgăoaia zburătoare ce trecea pe deasupra lor. În schimb, oile, speriate, se înghesuiau unele în altele. Explicația : în constiința oilor exista amintirea pericolului, experiența trecutului lor, exista „vulturul în stare să înhațe, în ghearele sale, un miel, ba chiar o oaie. Un bou nu. Un cal — nu".

Unele popoare, lipsite de experiență, își continuă scriitorea observația, nu se alarmează la timp, rămîn calme. „Americanii continuă să pască", notează sarcastic românca, cu excepționalul ei simț politic, la 1 octombrie 1939. Această propozițiune teribilă s-a tradus, după cum se știe, printr-o neiertată întîrziere a țărilor occidentale în înțelegerea pericolului hitlerist. Este de altfel cunoscut și recunoscut că în timp ce oamenii politici români (Titulescu, Tilea, Gafencu ș.a.) s-au remarcat prin clarviziune și previziune în anii dinaintea celui de-al doilea război mondial, conducătorii altor state nu au arătat asemenea calități. În fond, oamenii politici întruchipează trăsăturile caracteristice popoarelor lor și perspicacitatea politicienilor români era de fapt fructul **experienței istorice** a poporului nostru.

În ce privește modalitatea de a imprima cu adevărat o valență educativă faptului din istorie, nu este greu de observat că și în domeniul cărții sau studiului de istorie, se întîmplă cam același lucru ca și în domeniul cărții de literatură sau chiar de filosofie, economie, pedagogie etc. Adică, pe cît de puternică vrea să fie dorința autorului de a convinge cititorul de un fapt, pe atît de refractar să se dovedească acesta în a-l percepe ca atare. Se întîmplă, adică, la fel ca în literatură : autorul poate „înnegri" un personaj cît voiește, dar nu poate fi sigur pe **reacția** cititorului. S-ar putea ca acesta să simpatizeze cu eroul „înnegrit" și să privească sceptic pe eroul „pozitiv". În istorie, de multe ori **prezentarea faptului în sine** se poate dovedi mai elocvent decît ambalajul verbal al istoricului. Reiese de aici că unul dintre scopurile cele mai importante ale unui autor de text istoric trebuie să fie găsirea modalității celei mai adecvate pentru **convingerea** cititorului.

Faptele mari din istorie ating conștiința oamenilor în diferite modalități. Ele se pot impune prin intermediul textului istoric documentar, și în acest caz conștiința recepteză informația, evenimentul. Dar aceleași **fapte istorice** pot beneficia de o reflectare în artă și literatură, creîndu-se o imagine mult mai bogată, mai complexă din punct de vedere uman. Mulți oameni au o percepție mai acută a datelor istorice prin intermediul textelor literare. Istoria în școala generală și chiar în liceu, trebuie să meargă mînă-n mînă cu literatura română. Una se completează cu cealaltă, una o atrage pe cealaltă.

Pagina literară de evocare istorică creează un cadru propice înțelegerii istoriei. Sentimentul dragostei de patrie se naște și se dezvoltă într-un mediu adecvat. El nu apare la comandă sau în urma unor declarații, oricît de solemne ar fi ele. Și lecția de istorie și pagina de literatură și secvența de film pot stimula acest sentiment, dar nu pe calea didacticismului rudimentar, ci prin împletirea unor forme multiple de atracție și de convingere.

Jertfe de toamnă

Din jar se-nalță un aed
Cîntat de carnea unui ied.

În fiecare ochi de miel,
Se leagănă cîte-un cinghel.

Crescuți de om în bătături,
Batalii trec întru fripturi.

Pe pirostrii de măcelar,
Pastrama scoate un tropar.

Fripturi cu cîntec de psalmiști,
Se nasc din oi cu ochii triști.

Cuțitul cu miner de fier,
Le-a stins din ochi puținul cer.

Ieri, mielul blînd, cu țița-n vis,
De mîna tatii-a fost ucis.

De-atuncea oaia arsă-n scrum,
Tot behăie un tedeum.

Mih. Lupașcu

Ai Marelui Quarț

Urmare din pag. 1

pe arătătorul, pe mai marele de lîngă el, sămînța diamantului și-a ametistului și-a tuturor pietrelor cele împărătești.

Capul zeiței însuși, e-un cristal în chip de bufniță, pe umeri, dar brațul drept un spic din șapte spice, rămuros : orezul de sămînță al diamantelor, grîul de soi ai ametistelor. Și iarăși către stînga mai răsucind, din nou lumina e bărbat. Marele Quarț, ins în multă încordare, se luptă cu un pește lat ; încolăcindu-l, însă proptindu-se fiara în aripile-i lăboase, îl dă spre coada-i de balaur, să-l arunce, dar bărbatul este greu, are puterea forțelor de bine și-l sub-pune stînd asupra-i.

Cristal de stîncă, trei chipuri de bărbați și de femeie, unul.

Și nu-i semn despre lucrarea omului, despre cioplitul de mînă, despre vre-o adăugire sau luare din partea uneltelor. Ce-a vrut căldura adîncului, ce-a gîndit greul pămîntului despre părintu lui, se vede în chipurile omului de cristal.

Ar fi multe întrebări : de unde-s întruchipările omului și-ale zeilor, dar nu vrem noi să le punem aici. Eu l-am văzut pe Tatăl cel întreit, Marele Quarț, și pe Mama pietrelor, cristal de stîncă de 8 300 grame. Aducătorul lor, **Florin Olteanu**, pasionat pe cont propriu de misterele vechimii și interpret pe seama sa, al semnificațiilor calendaristice, matematice și cosmogonice, ale pieselor tezaurului getic de la Pietroasa.

La Brașov, să-ntîlniți un ins, om cît catargul, din seria acelor bărbați ce-au făcut Țara Mare, cu mîinile goale ; poartă fabuloasă pălărie maro, cu mari boruri asupra tîmplelor precum cristalul de stîncă, vinețiu, dar mai cu osebire (vară, toamnă, iarnă) nalte cizme de stat-majorist ; minte și fantezie și-o curiozitate de foc, asupra celor ale noastre de demult și uzurpate de alții — stăpînul Marelui Quarț și-al altora peste două sute de fiori ale adîncului munților.

Mari glii de quarț, calcituri, pirite, josp-opaluri, din cîmpiile miniere de la Brad, calcituri, quarțuri, quarțuri, din cîmpul mineralelor Bucium, calcit-quarț, quarț, din grădinile de sub Roșia Montană, galenit, sfalerit, pirit, calcit, calcit, rodocrozit, barit, quarț, quarț, din semiramidele livezi ale adîncului Băii de Arieș și iarăși quarț, quarț, calcit, barit, din peșterile comorilor Băii Mari și de la Baia Sprie, de la Herja, Cavnic, Băiuț ; quarț, barit, ametist, ametist și de la Rodna, pirit, pirit... fiii și fiicele Marelui Quarț...

Instituții de cultură, patrimoniu și educație socialistă din Brașov, patronează, într-o sală de muzeu, comoara acestui Ali-Baba al cristalelor de stîncă, om carele și haina și piinea și cămașa de pe sine și de la masa alor săi și-a dat, plătind pietrele, piritele, ametistele, quarțurile și iarăși quarțurile, ținînd el, acest Florin Olteanu, să rămînă numele său și-al eforturilor sale drept zestre a orașului de la poalele muntelui cu numele Timpa.

Dar Timpa, zicem și noi în Dacia Fēniks, timp înseamnă și iată, stat-majorul, fiu al timpului, caută să scape din pîntecul tatălui Cronos, mîncătorul de fii — și cu aceste pietre în brațe. Florin Olteanu, cred că într-adevăr scăpa-va nemistuit.

Tineri interpreți

Urmare din pag. 1

În sens strict teatral, performanța acestei echipe este cu totul remarcabilă și premiul de regie și interpretare conferit este cu totul meritat **(Ion Dore)**.

Celelalte trupe de amatori în ciuda bunei voințe și a risipei de energie, a interpretilor de talent, a unor ingeniozități vizibile nu s-au ridicat la nivelul unor spectacole de coerență și unitate, unele căutînd cu orice preț efectul de public și căzînd de aceea în exces și vulgaritate.

Din rîndul spectacolelor date de profesioniști ne oprim în primul rînd asupra celui dat de teatrul Național din Craiova cu **Politica** de Th. Mănescu datorită regiei lui Mircea Cornișteanu și mai ales datorită interpretării de excepție a lui Petre Gheorghiu-Dolj în rolul principal. Adevărată lecție de învățămînt politic dialogată trecînd în revistă aspecte dintre cele mai litigioase ale istoriei Partidului Comunist Român, **Politica** este o partitură care cere interpretilor în egală măsură dăruire și performanță profesională. Teatrul Național din Craiova a reușit acest lucru sub bagheta lui Mircea Cornișteanu, îndreptățit laureat al premiului de regie, cu ajutorul unui colectiv artistic eminent din care detașăm pe Petre Goanță și pe Petre Gheorghiu-Dolj. Acesta din urmă a susținut cu mijloace măsurate și o elegantă prestanță scenică rolul principal al piesei **Politica**, conferindu-i un firesc pe care textul nu-l are și un dramatism al ideilor care artisticește este rezultatul „dicției" actoricești a lui Petre Gheorghiu-Dolj.

Impresionant în aceeași ordine valorică este și spectacolul Teatrului Național din București cu **Ifigenia** de Mircea Eliade unde s-au impus prin calitățile lor mai ales Mircea Albulescu, Tania Filip, Silvia Năstase ca și viziunea regizorului Ion Cojar. Interpretări cum sînt cele ale lui Petre Gheorghiu-Dolj și Mircea Albulescu fac onorarea unui festival de teatru și imposibilitatea de a înfringe normele regulamentului de premiere poate fi resimțită ca o pierdere. Li se alătură **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** montat de secția maghiară a Teatrului Național din Tg. Mureș, în viziunea regizorală a lui **Elemér Kincses** distinsă, de altfel, cu premiul special al juriului. Expresionist și geometric spectacolul trupei maghiare din Tg. Mureș oferă o versiune interesantă a piesei, cu un final modificat, într-o distribuție în care se impune **Csorba András**. Emoționantul spectacol dat la Național ieșean cu piesa lui **Ion Druță, Tot ce avem mai sfînt**, nu s-a bucurat însă decît de un interpret de excepție : **Dionisie Vitcu.**

Foarte promițători sînt studenții de la actorie ai Institutului de Teatru din Tg. Mureș, atît de la secția română cît și de la cea maghiară. Cei din urmă au prezentat un spectacol după **În căutarea sensului pierdut** de Ion Băleșu, recondiționînd textul prin intervenții care să-i dea o coerență mai apăsată și un sens mai adînc. Tinerii actori au înfățișat un spectacol lucrat pînă la nuanță, de o remarcabilă profesionalitate, evidențiind totodată și un actor de excepție, pe Ander Zoltan, posesor al premiului de interpretare masculină alături de Sorin Dinculescu de la secția română care a evoluat în **Mobilă și durere** de Teodor Mazilu. Acest al doilea spectacol a evidențiat mai puțin omogenitatea trupei, cît pe interpreți, cu o mențiune în plus pentru băieți, dintre care Daniel Vulcu ni s-a părut în rolul Gore cel puțin la fel de bun ca și Sorin Dinculescu. Riscăm acest pronostic : Daniel Vulcu este un nume despre care se va mai auzi. Cel mai bun spectacol studențesc a fost cel al I.A.T.C.-ului cu **Deșteptarea primăverii** de Frank Wedekind, în care omogenitatea trupei s-a împletit armonios cu cîteva partituri solistice cu totul promițătoare. Este vorba mai ales de fetele trupei, dar și de cîtiva dintre băieții ei. Unul din rosturile festivalului fiind să verifice și condiția și calitatea acestor viitori actori ai scenei românești putem nota la acest capitol un bilanț pozitiv și promițător. Dacă Festivalul exceptînd **Politica** de la Craiova n-a impus regizori sau scenografi el a adus în fața publicului interpreți de prima calitate. Revenind la dramaturgie să observăm totodată că față de dramaturgia lui Tudor Popescu, atît de realistă și actuală, cea a lui Baranga, Mazilu, Băieșu începe să ne vorbească ca dintr-un trecut îndepărtat. Repertoriul „vechi" nu mai corespunde actualei etape a teatrului românesc. Fie și numai pentru a trage această concluzie și existența acestui **Festival al spectacolelor de teatru pentru tineret**, care a fost festivalul tinerilor interpreți, merită a fi considerat o reușită.

Adio, Europa!

Urmare din pag. 1

Mărturisesc că eram curios să văd cum se realizează acest număr. Eram om în toată firea, văzusem la viața mea destule femei dezbrăcate, am făcut ani de zile nudism, așa că sînt familiarizat cu „secretele trupului uman", și totuși, o atracție copilărească, de neînvins, m-a făcut să cobor spre barul de noapte.

M-am îmbrăcat, firesc, cît mai elegant, cu cămașă albă și o cravată strident de mătase chinezească.

Pășind dezinvolt spre ușa barului cu becurile lui multicolore, am deschis-o și am pătruns într-un mic hoișor slab luminat, cu pereții plini de fotografiile în **mărime naturală**. Am admirat cîteva momente **exponatele** pînă cînd s-a apropiat de mine **un fel de general** în uniformă cu fireturi și chipiu înalt de aviator, care m-a poftit să intru. Tocmai se pregătea să rupă un bilet dintr-un fel de chitanțier cu cotor, cînd am citit inscripția așezată la vedere în care se indica prețul intrării. Am înlemnit ! O sumă care depășea orice imaginație ! Vreau să spun în raport cu zlotii pe care-i posedam. În consecință, rușinat, m-am răsucit pe călcîie, pretextînd că uitasem ceva, și am șters-o rapid în hol, și din hol în cameră, unde am băut în dușmănie aproape o jumătate de litru de coniac.

Dimineața, la micul dejun, eram cam mahmur. Nu i-am spus nimic inginerului și nici ghidului care a sosit cu o jumătate de oră întîrziere și, după felul în care a dat pe gît trei sonde cu bere rece, mi-am dat seama că și el avusese parte de o noapte bogată.

Ne-a citit destul de placid programul general al vizitei noastre precizînd că obiectivele sînt la alegere și că, în afara contactelor oficiale cu specialiștii, restul traseului poate fi selectat, sau redus.

Adevărul este că era un ghid destul de comod, nici pisălog nici prea constiincios și, după două zile, ne obișnuiserăm cu mahmureala lui somnolentă.

Nu vreau să vă plictisesc cu descrierile. Vreau doar să vă spun că la Varșovia am văzut cele mai frumoase fete, toate blonde, toate elegante, (de-o elegantă puțin neglijentă, **sleampătă**), deosebit de amabile și vesele. Dar, necunoscînd nici o iotă din limba lor, orice comunicare prin gestica surdo-muților mi se părea ridicolă.

Într-o dimineață, așteptîndu-l ca deobicei pe năbădăiosul ghid, ne-am instalat de data aceasta la una din mesele ascunse ale barului de zi comandînd obișnuita bere.

Mă așezasem cu spatele la sală și tocmai vroiam să gust din halba așezată în fața mea cînd, am simțit din nou, cu acuitate, privirile **cuiva** tintuindu-mă. Le simțeam în ceafă, mă înțelegeți, în creierul mic, ca pe un semnal de alarmă. M-am întors fără ezitare și am cercetat încăperea scufundată în semi-obscuritate.

Într-un colț, gardată de doi tineri cu trupuri atletice, stătea o doamnă cam de vîrsta mea, poate ceva mai tînără, cu părul blond strîns într-un coc înalt. Avea o față nostimă, de păpușă, nu era frumoasă, însă radia ceva atrăgător și enigmatic. Felul în care mă privea ca pe o veche cunoștință mi se părea ciudat, dar nu provocator. Era însoțită, totuși, de doi bărbați mai tineri și mai arătoși decît mine. Vă imaginați că încercam să-mi explic de ce anume îi stîrnisem curiozitatea. Eram îmbrăcat corect, banal aș putea zice. Inginerul, căci și lui îi puteau fi adresate privirile, părea și mai șters decît mine și preocupat numai de halba din fața sa. I-am șoptit să privească înspre **acolo** și el a propus să nu-i mai dăm nici o atenție, presupunînd că-i vreo obișnuită de-a localului.

Femeia zîmbea cu aceeași dezinvoltură privind intens spre masa noastră. La un moment dat, s-a ridicat legănîndu-se în mers și odată cu ea și cei doi cercei rotunzi și strălucitori pe care-i purta la urechi. A început să înainteze spre bar cu pași lascivi. Mergea ciudat, legănîndu-se, dar fără nimic vulgar în mișcări. Frapa numai prin extravaganța îmbrăcămintei : un fel de rochie oranj, franjurată la poale, strînsă pe talie cu un cordon de metal. Era destul de durdulie, mai degrabă spre grăsuț, o **moleță** cum se zice. Lipsea un pic să devină o grăsană.

În mîna dreaptă ținea un țigaret lung avînd în mijloc un inel, subțire, verde. Abia făcu cîțiva pași prin încăpere și cei doi bărbați se ridicară de la locurile lor ca la comandă urmărind-o cu o atenție mai mult decît frățească.

Femeia nu părea că bagă în seamă pe cineva, ignorînd cîteva zîmbete provocate probabil, de apariția ei puțin excentrică. Avea ceva : un amestec de eleganță și extravaganță căutată, plus mersul acela legănat, șerpuitor, ca și cum ar fi înaintat într-un bazin cu melasă.

Trecînd pe lîngă masa noastră se opri o fracțiune de secundă și scoase un fel de „helo" gutural dar binevoitor, după care se îndepărtă cu o mișcare trufașă a capului. Se duse la bar și schimbă cîteva cuvinte cu cei care servea. De întoarse urmărită de privirile însoțitorilor care rămăseseră în picioare atenți și preocupați de strania însoțitoare.

Am privit-o din spate. Avea șoldurile pline și nu se străduia să ascundă acest lucru, dovadă zecile de pliuri ale rochiei terminată cu franjuri lungi, pînă peste genunchi.

La puțină vreme, s-a apropiat un ospătar care ne-a așezat în față două pahare în formă de cupă din gura cărora se simțea un îndubitabil parfum de coniac fin. Ne-am exprimat nedumerirea ridicînd din umăr și el a făcut un semn discret spre masa din colț, adică spre masa femeii ce traversase încăperea, mormăind ceva în limba lui plină de j-uri și ș-uri.

După care s-a îndepărtat lăsîndu-ne destul de debusolați.

(CONTINUARE ÎN NUMARUL VIITOR)

Tăcerea criticilor condamnă sau e condamnabilă ? (II)

Știm că excesiva frecventare poate obosi o anumită temă. Față de predecesorii îmbătați romantic (Alecsandri, Coșbuc, Duiliu Zamfirescu) care provincializau acest segment de istorie, la Paul Anghel **„problema românească" e văzută la scară continentală.** Remarcabil e că în perspectiva altui secol (cu o umanitate în atitea rînduri amenințată) și a unui secol scurs, istoria e privită proaspăt, centrată pe un **eveniment „cu precădere românesc"** (C. Noica). Iată că materia epică a războiului Independenței, reținînd atenția euforicilor săi contemporani, se filtrează într-o variantă superioară, de încărcătură eseistică ; dar pentru aceasta, „pentru ca o asemenea temă să încapă în conștiința unui creator — observa Dan Zamfirescu — trebuia să vină o nouă virstă a literaturii române". Înțelegem afirmația nu în sensul că Paul Anghel inaugurează această virstă ; **ea a făcut însă posibilă** încercarea și izbînda sa creatoare, de respirație epopeică.

Respingînd ideea că istoria noastră ar fi minoră, în afara fluxului universal, restaurarea uriașului Eveniment de la 1877—1878 este o **„meditație asupra timpului românesc"** ; războiul pentru Independență era chiar destinul nostru și umanitatea românească a acelui timp, într-un moment de răscruce pentru ființa noastră națională, „strămutată cu sufletul la Dunăre" așa îl și înțelege, nu ca spectacol. Pornind această trudnică lucrare, inteligența sa cercetătoare se ridică la altitudinea cărturărească a privirii fixînd în registru larg o epocă în fond tragică. S-a și remarcat dealtfel că la Paul Anghel lipsește viziunea eroizantă, carnavalescă ; în numele obiectivării literare, el absolvă acel sfîrșit de veac de blamul caragialesc, descoperind drama acolo unde Caragiale descoperise comedia (M. Ungheanu). Desenul caragialistic invăluia — prin caricare — lumea valahă în ridicol, înscriind-o rizibilului epidermic; el fixa unilateral epoca. Solida sa informație și predilecția nuanței îl ajută pe Paul Anghel să echilibreze tabloul, propunînd un decupaj în biografia epocii, respingînd deliberat estetica de seră, culoarea sau pitorescul jovial. Replica există: ea e subtilă, ține tot de viziune și, astfel, pătrundem mai adînc în adevăr, evitînd proza neagră ori confecționeria eroizantă.

În linie balzaciană, respirînd firescul, o viață densă prinsă în viermuiala și concretețea ei parcă palpabilă, Paul Anghel dă personaje viabile și senzația realului epocii (chiar dacă invadat de ficțiune), în **complexitatea sa omenească.** Tehnica am zice că e filmică. Împlinind condiția de martor, **naratorul — spectatorul absolut al uriașei scene** are putința privirii de sus și a pătrunderii în detaliu ; adevărat, ideea de martor unic e absentă cîtă vreme ciclul pulverizează

convenția eroului principal, scriitorul năzuind spre o frescă al cărei liant rămîne unitatea de atmosferă. Ritmul epic slujește prepararția lentă în curgerea paralelă a nucleelor narative sau precipitarea lor prin simultaneizarea evenimentelor, vădind o bună orchestrație. Punctul de plecare este datul obiectiv, asumat — firește — subiectiv ; urmînd firul istoric, „scenariul" lui Paul Anghel impregnat de ipoteze plauzibile este creație dar nu poate fi considerat un pur produs ficțional. Fereastra operei îngăduie o privire largă, de sigură valoare estetică.

În sens larg, privind întreaga sa activitate, „demonstrația" lui Paul Anghel, înrolată afirmării protocronismului românesc, își propune să contribuie la configurarea unei noi imagini a culturii noastre vizînd monumentalitatea, depășind condiția de out-sider. El schimbă raporturile de referință, constient și convins că **ne putem explica prin noi înșine.** Prejudecata centrelor străine de omologare culturală, absolutizarea referentului occidental ne-au impus statut de literatură debitoare ; **re-facerea perspectivei** pe fundalul recululul istoriografiei servile, eliminarea altor clișee mentale și unor confuzii ce au făcut carieră conduc la **dobîndirea unei noi conștiințe de tradiție.**

Cît privește monumentalitatea, discuțiile la noi s-au purtat cu febrilitate, privind vocația și obsesia monumentalului. Adevărul e că sîntem lipsiți de tradiție în monumentalul cantitativ și că — în ceea ce am numi — **evitarea monumentalului** pot fi convocate explicații istorice, imprejurările cunoscute ale destinului nostru inclement obligîndu-ne repetat a gîndi în termenii supraviețuirii. Dar în **„frica de monumental"** (după cunoscuta formulare călinesciană) detectăm și prelungirea unei mentalități care trădează un complex, neîndrăznind a crede în valorile autohtone și în mesajul românesc, constelînd cerul universalității. Paul Anghel ne convinge de contrariu. **„Dreptul la monumental" este firesc pentru spațiul nostru cultural** și eforturile sale vin să sprijine încordarea creatoare a unei întregi spiritualități, revigorînd simțul istoric.

Adrian Dinu Rachieru

4 DECEMBRIE 1982

mapamond

LITERATURA DIALECTALĂ ŞI MISIUNEA EI SOCIALĂ

Participînd în această toamnă la sesiunea Institutului Dialectal Internaţional (I.D.I.) ce a avut loc la Strassbourg, în Franţa, scriitorul **Nikolaus Berwanger, secretar al Uniunii scriitorilor din România, de mai mulţi ani membru al I.D.I., a fost ales prim-vicepreşedinte al acestei organizaţii.**

Institutul Dialectal Internaţional, avîndu-şi sediul la Viena, este un centru internaţional de studii şi documentare, privind dialectele şi literatura dialectală, graiurile şi culturile regionale. Direcţiile ei de cercetare sînt, în primul rînd, literatura dialectală modernă, dialectul fiind conceput în mod deliberat ca mijloc de expresie artistică, spre deosebire de cei ce fetişizează limba literară. Alte preocupări de studiu sînt cultura populară şi extinderea caracterului interdisciplinar al dialectologiei. Ştiut fiind că limba vorbită suferă influenţe sociale, dialectologia, în concepţia I.D.I., are în vedere colaborarea cu alte discipline, îndeosebi cu psihologia, sociologia, sociolingvistica, politologia şi ştiinţa comunicaţiei.

Institutul a fost înfiinţat în 1972 de etnologul şi scriitorul vienez Dr. Hans Haid, actualmente secretar general al societăţii, preşedinte fiind autorul şi traducătorul Pierre Garnier (Franţa), iar vicepreşedinţi prof. univ. dr. Peter Pabisch (S.U.A.) şi prof. univ. dr. Andrien Finck (Franţa). Societatea cuprinde 230 de membri din 17 ţări, printre care Austria, R.F.G., Franţa, Italia, S.U.A., Elveţia, R.D.G., Belgia, Brazilia şi România.

Tema cadru a sesiunii actuale a fost **„Limba şi puterea. Limba ca terapie ?“**, expusă în comunicarea sa de către prof. univ. dr. Wolfram Pollak. De remarcat, în continuare, referatele reprezentanţilor din Austria şi Alsacia (Franţa) cu privire la relaţiile dintre limba şi viaţa publică, limba şi pacientul, limba şi socializarea. Nikolaus Berwanger, în comunicarea sa, a atras atenţia asupra unor momente de seamă, cruciale, în viaţa spirituală a populaţiei germane din România socialistă în ultimii cincisprezece ani, perioadă în care au apărut lucrări de referinţă privind această populaţie, în domeniul istoriei, culturii, dialectologiei şi etnografiei.

REVISTA STRĂINĂ

● **O BIOGRAFIE** controversată a lui Ludovic al XVIII-lea publică în traducere franceză istoricul englez Philip Mansel. Criticul Marcel Schneider, în ziarul **Le Monde**, nu conteneşte cu elogiile asupra spiritului de discernămînt şi lipsei de prejudecăţi a cercetătorului englez, care încearcă să refacă imaginea tradiţională a restauratorului Bourbonilor. După ce Napoleon transformase întreaga Europă într-o cazarmă şi îmbrăcase până şi academicienii în uniformă, Ludovic al XVIII-lea revenea cu o dorinţă de împăciuire care depăşea limitele castei sale. Schneider spune : „El a vrut să construiască altceva, o altă formă de consens între francezi, care nu trebuia să fie bazată pe dreptul divin şi autoritate absolută. Ştiind prea bine că Franţa era de-acum tăiată în două, el a reuşit să concilieze contrariile şi să domnească fără împotriviri“.

● **A APĂRUT** o monografie semnată de Geneviève Dormann, despre mama lui Victor Hugo, sub titlul „Romanul Sofiei Trebuchet“. Se ştie că în general, a fost neglijată contribuţia mamei sale în formarea şi educaţia marelui poet. Istoricii ştiau prea bine că soţia generalului Leopold Hugo era bănuită de a fi dus o existenţă puţin măgulitoare pentru dorinţa de respectabilitate a soţului său, generalul Leopold Hugo. Comentatoarea cărţii, Ginette Guitard-Auviste scrie : „Prin dramele care au marcat viaţa tinerei domnişoare, născută în 1772, prin escapadele unei femei măritate, prin tandreţea celor trei fii care se revoltau chiar şi împotriva tatălui, atunci cînd acesta îşi permitea să o critice pe soţia de care căuta să se separe, Geneviève Dormann desenează un caracter, acoperind petele albe din această viaţă, printr-o intuiţie precisă. Şi iată în faţa scenei un personaj uitat pe care cartea îl reînvie, atît de pasionant, atît de adevărat, încît nu avem ochi decît pentru el“.

LIRICĂ FINLANDEZĂ

KIRSTI SIMONSUURI

Graiurile materne

Venea singurătatea îndepărtată, rece
lipsită de infernul oricărui alteuiva ;
de una singură vorbeam pre toate limbile.
Făceam o vrăjitorie, scoteam chei
pentru tainice graiuri :

apa vie — latina
şi luminoasa fragă — finlandeza.
Tăcerea mea era adîncă
precum, cîndva, în pîntecele mamei.

TARMO MANELIUS

⁂

Glasuri vin şi tu deschizi uşa,
auzi învălmăşeală de voci şi te gîndeşti
de ce întotdeauna prunul are nostalgia
dealurilor îndepărtate ;
de sub călciie se ridică praful,
sunt umaniştii care-şi fac promenada.
Pilcurile lor
vin ca lăcustele şi inundaţiile,
pe neaşteptate.
Se-adăpostesc în spatele
monumentului tău ;
cu ei nu se întîmplă nimic, nimic mai mult
decît cu draperiile şi-mbrăcămintea —
se învechesc treptat, atîrnă roase
în cite un ungher.
Iar tu le povesteşti despre păsări şi vînt.

AKI LOUSTARINEN

⁂

Ce se găseşte la marginea lumii tale ?
Se găseşte o uşă :
intră dacă nu poţi sta
în golul închis de propria-ţi piele.
Ce se găseşte acolo ?
Aerul care apasă pielea :
chiar şi vorba se mişcă de-a lungul lui
de la tine la mine
de la mine la tine.

În românește de
Alexandru Ivănescu

NOTE DE CĂLĂTORIE

Dinamismul corespondenţei literare

Drumul meu spre Nantes a trecut prin Valea Loarei. De bună seamă puteam să iau trenul, de la Paris în patru ore şi ceva aş fi coborît la destinaţie. Am preferat o altă soluţie şi, ca atare, de la Tours, m-am dus să văd cîteva castele dar, cu osebire, să văd castelul de la Saché. Între zidurile lui protectoare Balzac şi-a scris trei din romanele sale celebre, precum **Père Goriot, César Birotteau** sau **Crinul din vale**. Pe acelaşi traseu am respirat un ceas aerul din Chinon, oraşelul unde a văzut lumina zilei ilustrul autor al ciclului **Gargantua şi Pantagruel**, truculentul, voiosul, hazosul François Rabelais.

Numai după acest scurt voiaj m-am îndreptat spre Nantes. Veneam aici ca să particip la primul Congres european consacrat corespondenţei literare, funcţiilor şi caracterului ei umanist. Primisem invitaţia să coordonez unul din cele 5 ateliere ale Congresului, altfel spus secţiuni, şi anume prima secţiune interesată de raportul între corespondenţă şi creaţiile cu caracter autobiografic.

Am ajuns aici cu o zi mai devreme, răgaz pe care l-am folosit ca să aflu ceva din personalitatea acestui însemnat centru situat la gurile Loarei.

Pe vremuri fusese punctul de unde armatorii şi piraţii francezi duceau un comerţ înfloritor cu sclavi negri spre America şi Canada. Casele acestor armatori, cîndva impozante, ridicate pe nisipul purtat de apele fluviului şi deci sprijinite pe temelii de lemn, au început să se taseze, să se gîrbovească. Se fac eforturi edilitare să fie renovate.

Oraşul îşi poartă şi azi însemnele biografiei sale dar de astă dată prosperitatea urbei este reflexul hărniciei şi priceperii franceze în tehnică, comerţ, formarea cadrelor...

Dincolo de oraşul vechi, pe malul înverzit al Loarei, se ridică noi cartiere de locuinţe, în stil îndrăzneţ, ca nişte faguri de beton cu balcoane de forma unor etrave.

Cît priveşte Congresul, să notez aici unele elemente distinctive. Deşi a avut proporţii internaţionale, a fost o manifestare care s-a eliberat de rutina întîlnirilor de acest fel. Oare merită să te consacri programului alcătuit din conferinţe docte şi discuţiilor la fel de docte datorită cărora între participanţi se cască distanţări artificiale ? La Nantes atelierele sau secţiunile au prelucrat după amiezile dezbaterile din prima parte a zilei şi au aminat alura universitar-rigidă, dovedind surprinzătoare resurse de ieşire din inerţie şi cotidianul hiperspecializat.

Amintesc toate acestea doar pentru a semnala că reperele s-au fixat iniţial la citiva autori de circulaţie recunoscută. Însă datorită atelierelor, pe lîngă corespondenţa lui Stendhal, Flaubert sau Thomas Mann, n-am scăpat prilejul să introduc în circulaţie nume de scriitori români, cum n-am lăsat deoparte, într-o zonă pur aluzivă opera lor cu deschideri europene. Metoda comportă şi riscuri ; extrem de puţini dintre participanţi ştiu cine a fost Titu Maiorescu, Tudor Vianu sau Camil Petrescu.

Am admis în sinea mea că în acest caz trebuie plecat de la o specială relaţie între vorbitor şi receptori. Nu putem alege un drum care se îndună şi de aceea am făcut prezentări ale celui ce ne-a dat **Însemnările zilnice** sau, ca o emblemă a modernităţii, acel **Jurnal** ce explică profund opţiunile creatorului lui **Danton** şi al **Jocului ielelor.**

Dezbaterea a fost aşadar dublă : mai întîi cultural-asociativă, pe urmă metodologică. Dar riscul asumat s-a dovedit a fi pînă la urmă fertil. Am introdus pe cei o sută de participanţi, universitari şi cercetători din Franţa, R.F.G., Italia, Canada, Israel, Suedia, Anglia şi Elveţia în actul însuşi al cercetării. Altfel spus, i-am invitat la o corespondenţă cu secvenţe din istoria literaturii noastre. Exemplul s-a dovedit contagios, căci în final am fost încurajat să-mi canalizez efortul spre un registru de convergenţe între memorialiştii români şi cei occidentali. În acest mod, în mod sigur elocvent. Bălcescu şi Vianu, Titu Maiorescu sau Tudor Arghezi au reverberat în comuniune cu atitea alte conştiinţe ale secolului lor. Întoarcerea la aceşti autori va fi, pe viitor, întrucitva uşurată.

Poate că iniţiativa mea a plăcut ; cert este că pentru a-mi răsplăti motivările expuse organizatorii m-au poftit la o excursie pînă la Oceanul Atlantic spre Saint-Nazaire şi Pornic pe care mi-au oferit-o în exclusivitate.

Voi spune că Pornic este un sat de vacanţă dar şi un port de pescari cutezători într-un mic golf ce favorizează vînătoarea de homari şi languste.

Am apreciat explorările acestor pescari care se duc după bancurile de crustacei mari şi mici pînă departe. Şi am revenit la despărţirea de gazdele mele, asupra ideii că intonaţiile aparent uniforme ale reuniunilor ştiinţifice iluminează uneori dincolo de enunţul clasic. Ele devin atunci un vibrant dialog între entuziaşti ai adevărului interior cun socot că am fost noi toţi cei care, la Nantes, în zile extrem de umede, cu ploi interminabile, am cultivat prietenia literară şi, în aşteptarea soarelui de octombrie, uneori rival al celui care s-a ascuns între nori, am adoptat bucuria luminii în modul în care ne-am împărtăşit unii altora ideile, căutările, ambiţiile, revelaţiile.

Henri Zalis

REPERE

Întîmplări din lumea cărturarilor (II)

Tehnica literară din romanul lui Wu Jingzi, sau mai bine zis specia sub care se ordonează materialul său, are însă un sens. Acesta este de altfel motivul pentru care ne-am îndoit de acurateţea denumirii de „roman“. Este vorba de o lume şi de o concepţie care-şi creează propria formă, în numele unei unităţi absolute a sensului. Umanitatea lui Wu Jingzi este entropică. Cartea sa enunţă în cele din urmă un punct culminant al vieţii pe care o evocă. Referinţele de la sfîrşit, în acest sens, au în vedere inaugurarea templului Tai Bo, de către un grup de cărturari iluştri. În descendenţa lor totul pare în decădere, lumea nu mai are sensul măreţiei şi al ritualurilor ce sugerează monumentalitatea. Urmaşii lor îşi contemplă nimicnicia în raport cu strălucirea celor vechi. Tulburător pentru cititorul lui Wu Jingzi este faptul că în prima parte contemplase tocmai lumea de aur a cărei nostalgie o aveau cărturarii din urmă. Dar şi companionii dr-ului Yu, de la ceremonia deschiderii templului Tai Bo se considerau tot într-un proces de decădere, avînd nostalgia celor dinaintea lor. Ciclu după ciclu istoric refac o existenţă pe orizontală, cu dimensiune exclusiv spaţială, în care individualităţile se recompun după legi ale cimpului, fiind echidistante faţă de un nucleu orbitor al perfecţiunii. În acest fel, lumea rămîne într-o perfectă homeostazie, pe care indivizii o înregistrează însă ca un dezechilibru permanent al valorilor morale. Un lamento continuu înseamnă, în cele din urmă, o formă de mulţumire de sine. Un singur element dă strălucire „vieţii“ în destrămare din romanul lui Wu Jingzi. Este vorba de splendidele descrieri de natură şi de ritualuri, în general tot ceea ce se poate vedea cu ochiul, un apetit al strălucirii exterioare şi al efectelor fastuoase este dominanta unei societăţi care-şi contemplă cu destulă îngăduinţă slăbiciunile : „Se spune pe drept cuvînt că, începînd din a doua parte a lunii a patra, riul Qinhuai din Nanjing devine şi mai minunat, bărci de pe alte riuri, cu cabinele scoase şi vele noi, alunecă pe apă şi fiecare are înţepenită în mijloc o măsuţă pătrată, lăcuită în auriu, pe care aşteaptă, rînduite cu grijă, un vas de Yi Xing, cesti din cel mai fin porţelan Chenghua şi Suan De şi ceai fierbinte preparat cu apă curată de ploaie. Bărcile duc cu ele băutură, mîncare şi dulciuri felurite, încît pînă şi trecătorii obişnuiţi sorb o ceaşcă de ceai de preţ pe vreo barcă, în mijlocul riului şi-apoi îşi văd de treburi. Cînd se lasă întunericul, cele două lampioane luminoase atîrnate pe fiecare barcă se reflectă în apă, iar deplasarea bărcilor în susul şi-n josul riului face ca riul întreg să fie o curgere de lumină. Noapte de noapte se aud cîntece la flaut de la Podul Virtuţii Literare, la Podul Norocului şi Poarta Shuidong.“ Pagină tipic orientală. Intenţia este de a descrie cu exactitate, fără nici un efect emoţional. Cu toate acestea, o poezie insesizabilă reiese din toată aglomerarea de amănunte. Nu este uşor să redai în limba română inefabilul din scriitura chineză, şi bănuim cîte dificultăţi de lucru au avut de înfruntat Mira şi Constantin Lupeanu. Tocmai de aceea, am evidenţiat, pe parcursul consideraţiilor noastre, reuşitele din versiunea românească a **Întîmplărilor din lumea cărturarilor**, lăsînd în umbră o serie de ezitări şi inexactităţi terminologice. Lectura cărţii lui Wu Jingzi este o experienţă incitantă, o confruntare cu spiritualitatea extrem orientală şi cu trăsăturile unei lumi pe care nu sintem încă pregătiţi să o înţelegem întotdeauna, dar fără de care condiţia omului actual nu poate fi realizată deplin.

Aurel-Dragoş Munteanu

A APĂRUT ALMANAHUL «LUCEAFĂRUL» 1983

● **Din cuprins : O zi a conştiinţei naţionale ● Există o generaţie Labiş ? ● Dosare deschise ● Un poem centenar : „Luceafărul“ ● Tudor Vladimirescu antieteristul ● România — pămînt al speranţei ● Potemkiniada ● Luceafărul — 25 ● Marin Preda : „Fotbalul deceniu“ ● Din cronica unităţii naţionale ● Rebreanu inedit ● 75 de ani de la înfiinţarea S.S.R. ● Generalul Pomuţ — erou al naţiunii americane ● Arghezi inedit ● File din epopeea marii Uniri a românilor ● „Călătorie în Caraibi“ de Nicolae Dan Fruntelată ● Un şantier arheologic care nu se sfîrşeşte niciodată ● Hronic ● Ultimul act din procesul ceferiştilor ● Povestiri cu haiduci : «Tunsul» ● Proză de Fănuş Neagu ● Vasile Rebreanu şi Constantin Georgescu ● Sărbători de iarnă în 1838 ● Beirut — tragedia unui oraş ● Atentatul asupra Papei ● Mapamond ● Un basm românesc ajuns „best-seller“ în literatura maghiară a secolului al XVI-lea ● I.G. Duca: „România intră în acţiune“ ● Paternitatea unei opere ● Plagiatul — o problemă juridică sau o problemă literară ? ● 3 povestiri S.F. de Arthur Clarke ● Circulînd prin copaci ● Fotbal ● Spania 1982 : ● Un campionat mondial al decepţiilor ? ● Necesitatea capilor limpezi ● Cuvinte încrucişate ● Povestiri poliţiste ● Miracolul modei ● Divertisment**

Rechinii aerului

În 1940, cînd războiul începuse să ia proporţii planetare, scriind despre teroarea din văzduh, Nicolae Iorga se întreba net : „Şi pe urmă — ce ?... Pe urmă, după victoria totalitară, totală, universală şi definitivă — ce ? Se pot oare menţinea milioanele la toate hotarele ? Se poate sprijini necontenit o astfel de colosală sforţare pentru a ţine veşnic gata maşinile ? Se pot păstra masele vrăjite în aceeaşi stare de paroxism, capabilă de a face, ca tificii cu patruzeci de grade, toate minunile ?...“

Acelaşi Iorga, în februarie 1934, deci cu cinci ani înaintea izbucnirii celui de-al doilea război mondial scria în „Condiţiile morale ale păcii“ aceste vizionare fraze : „Dorinţa de pace străbate astăzi omenirea întreagă, numai cit mijloacele care se întrebuinţează pentru a o asigura nu vor putea să deie roadele pe care le aşteaptă o lume îngrozită de descoperirile unei ştiinţe criminale, capabile de a stirpi elementele cele mai preţioase ale rasei noastre şi de a distruge în acelaşi timp moştenirea cea mai strălucită a atitor veacuri de civilizaţie... Acel strigăt către pace nu se răspîndeşte însă împrejur, în societatea însăşi ci se înalţă ca o plîngătoare dorinţă către acei cari conduc lumea de astăzi, către acei, bineînţeles, cari o conduc în ordinea materială...“

Avioanele de război din zilele noastre nu mai sînt cele din anii'40, biete „ştiuci“ rapace şi viclene, ci se aseamănă tot mai mult cu rechinii. Au alură feroce, profil de bestii acvatice, viteză vorace. Aparate cu decolare verticală, aparate cu aripile pliante, aparate-rachetă, în sfîrşit, aparate cu ciupercă pe spate denumite „Nimrod“ sau „E-3A Sentry“ din care, o singură escadrilă de 18 piese costă fabuloasa sumă de 2,2 miliarde de dolari, deci aproape 120 de milioane de dolari bucata. Ele constituie deja sistemul „AWACS“ (de la acronimul „Airborn Warning and Control System“), cu care N.A.T.O.-ul a dotat deja, în aprilie 1982, bazele sale din R.F.G. Ciuperca nu este decît un gigantic radar zburător, contactat în interiorul avionului de tip „Jumbo Jet“ la un computer IBM 4Pi CC-1, capabil să prelucreze informaţiile receptate cu o viteză de 1 100 000 operaţiuni pe secundă !

„Ciuperca zburătoare“ — premergătoare prin văzduh ciupercilor nucleare. Omul e minunat în descoperirile lui („Om, ce mîndru sună“), şi el a observat că raza de acţiune a unui radar terestru, oricît de perfecţionat ar fi, nu se poate înclina după curbura globului. Linia lui de „bătaie“ se îndepărtează de sol înălţindu-se după 20 de kilometri cu 20 de metri, iar după 60 de kilometri cu 200 de metri. Pămîntul e rotund (ce banalitate !), şi multe se pot întîmpla la 20 sau la 200 de metri de la suprafaţa lui (vezi scufundarea superdistrugătorului englez „Sheffield“ în timpul conflictului anglo-argentinian din insulele Malvine, cînd, o singură rachetă „Exocent“, lansată de la 40 de kilometri distanţă, şi la înălţimea crestei valurilor, a trimis cu o singură lovitură mîndreţe de distrugător dotat după ultimul răcnet al modei pe fundul oceanului, racheta neputînd fi reperată la timp de radarurile navei), drept care este nevoie să se „vadă“ de sus, în zbor continuu, cu ajutorul acelui ochi-ciupercă capabil să acopere o rază de 450 de kilometri.

Bun. Zboară ciupercile privind peste gardul vecinului. Nu mai este nevoie de încălcarea spaţiului aerian „inamic“ pentru spionajul de frontieră. Sateliţii militari sînt prea îndepărtaţi şi, cu toate că puterile cosmice se laudă că pot fotografia de la bordul instrumentelor lor lansate în spaţiul extraterestru o minge de tenis pe un teren de sport, multe se pot confunda cu o minge de tenis, aşa că este mai „prevăzător“ să se lanseze ciuperci zburătoare de sub controlul cărora nimic nu poate scăpa. Dilema constă doar în întrebarea simplă : AWACS — apărare sau ameninţare ?

Cum de nu s-au inventat încă avioanele capabile să detecteze mizeria din zonele înapoiate ale lumii, inechităţile sociale, subdezvoltarea, foametea cronică, mortalitatea infantilă, escaladarea cancerului, alienarea, libertăţile ingenunchiate ? Să coste oare mai scump pacea decît războiul ? Cele 18 avioane ciupercă din sistemul AWACS cu care s-au dotat bazele N.A.T.O. din R.F.G. (după „sfeştania“ făcută la Geilenkirchen în prezenţa secretarului general al pactului Nord-Aatlantic, doctorul Luns) au costat mult mai mult decît venitul brut anual al unei ţări din zona Sahelului unde n-ar fi necesare sume atît de astronomice pentru ca milioane de oameni să poată trăi cu vitele lor mereu însetate şi înfometate în tihnă şi îndestulare.

Vorbim despre necesitatea reconvertirii cheltuielilor de înarmare în investiţii de pace şi de dezvoltare a ţărilor rămase în urmă, dar în locul acestei raţionale şi vitale trebuinţe pentru atenuarea discrepanţelor şi diminuarea prăpastiei dintre ţările superindustrializate şi cele subdezvoltate omenirea primeşte noi şi noi încărcături pe „balanţa“ aflată în perpetuul dezechilibru a „echilibrului terorii“. Sinistru termen, sinistre urmări. IBM 4Pi CC-1 poate rezolva 1 100 000 de probleme pe secundă, iar într-o singură secundă vin astăzi pe lume doi nounăscuţi, şi în candida lor inconştienţă n-ar vrea să vadă rezolvată decît o singură problemă care în loc de „necunoscute“ algebrice are o sumedenie de „cunoscute“ profitabile omului de pretutindeni : Pacea, cooperarea, securitatea.

Trăim însă într-o epocă a alienării complexelor militaro-industriale. Trăim alături de belicoşi generali şi savanţi cu grade militare care-şi zic : „acum e momentul, acum balanţa atîrnă în favoarea noastră !“, plîngîndu-se că şi-au irosit viaţa tot sofisticînd armamente de distrugere în masă, fără să aibă şi ei parte de un cît de mic război mondial ! Acum e momentul ? Ce moment ? Al distrugerii planetei, al aneantizării civilizaţiei umane, al stîrpirii celei mai raţionale fiinţe de pe pămînt — omul ? Oare nu sună mai omeneşte cuvintele din Apelul de pace semnat de 18 milioane de cetăţeni ai patriei noastre şi adresat tuturor popoarelor lumii : „Să acţionăm pînă nu este prea tîrziu !“? Da, să ne supraveghem, să ne controlăm, să punem roboţii să vegheze (şi este ştiut că sistemele de alarmă antiatomică au dat greş de cîteva zeci de ori pînă acum), dar mai întîi, şi mai presus de toate, să facem un pas, un singur pas cît de mic în direcţia dezarmării şi în primul rînd a dezarmării nucleare, deoarece cînd roboţii vor intra în acţiune va fi prea tîrziu şi nici nu vom mai avea timpul necesar să socotim cine a atacat primul şi cine a ripostat. AWACS veghează. Veghează şi alţii. Avioane ciupercă cu alură de rechini bîntuie cerul pe care se înalţă acul nevăzut ce indică falsul „echilibru al terorii“. Beneficiem, fiecare pămîntean, în era multiplelor crize mondiale, a şomajului ajuns la paroxism, a foametei cronice, al extremelor din universul computerational de cîte 15 tone de explosibil clasic pe cap de locuitor al planetei, noi, europenii, fiind şi mai blagosloviţi de soarta pe care ne-o pregăteşte obtuzul zeu Marte, fiecare „profitînd“ de 75 tone de explosibil „per capita“, ceea ce ne asigură o „paşnică“ şi „instantanee“ moarte repetată de două sute de mii de ori, ca şi cînd una singură nu ne-ar ajunge ! Iar arsenalele continuă să se îndoape, şi sacul fără fund al cursei înarmărilor să înghită cele mai preţioase resurse materiale ale planetei. Ba chiar şi resurse „morale“. Deoarece o jumătate de milion de savanţi, adică trei sferturi din totalitatea oamenilor de ştiinţă de care a dispus civilizaţia omenească din zorii ei şi pînă în zilele noastre lucrează pentru perfecţionarea superarmelor, ca într-un joc absurd al distrugerii totale. Pînă cînd ?

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

● **CARE SÎNT CEI MAI CITIŢI** romancieri din lume ? Această întrebare şi-a pus-o Scot Haller în revista **Saturday Review**. Interesant este însă faptul că ei nu se identifică cu autorii cei mai preţuiţi de critică. Nu se află pe lista celor cinci nici Mary Mc Carthy, nici Joyce Carol Oates şi nici alte nume dintre cele mai cunoscute. Harold Robbins este considerat a fi autorul care vinde cele mai multe exemplare din cărţile sale. Pînă acum el a pus în circuit peste 200 milioane de exemplare, totalizînd 15 tituri de romane. În fiecare săptămînă, peste 280 de mii de oameni cumpără cel puţin un exemplar dintr-o carte a sa, fie **Visele mor mai întîi, fie Să nu iubeşti niciodată un străin** sau **Doamna singuratică**. Pe locul doi este considerată a fi Barbara Cartland, bătrîna doamnă a literelor engleze. Ea a vîndut pînă acum 150 milioane de exemplare din cele peste 275 de tituri pe care le-a semnat. Numai în 1976 a scris şi publicat 21 de cărţi dintre care 19 romane şi 2 cărţi de bucate. Pe locul trei se află Irwing Wallace care a vîndut numai 130 de milioane de exemplare din cărţile sale, în timp ce Louis L'Amour, cunoscutul autor de romane western, a atins tiraiul de 110 milioane, iar Janette Dailey, în vîrstă de numai 36 de ani, a atins deja un tiraj de 80 de milioane exemplare.

● **CARLL TUCKER**, tînărul şi întreprinzătorul jurnalist cultural de peste ocean, publică un interviu cu sculptorul Henry Moore. Tulburătoare sînt mărturisirile marelui artist referitoare la concepţia sa despre muncă, la devotamentul său pentru material şi pentru actul pur de creaţie. Moore se consideră influenţat îndeosebi de literatură : „A fost o perioadă cînd am trăit întreaga literatură a lui Tolstoi. De asemenea Dostoievski. Am trăit toate acestea. S-a întîmplat probabil cînd aveam 16 sau 17 ani. Înainte de asta l-am citit pe Walter Scott. Ca scriitor romantic, Scott înseamnă mai mult pentru mine decît Dickens. Nu vroiam să citesc Dickens pe atunci. Mai tîrziu, după scriitorii rusi, a venit Thomas Hardy. I-am citit fiecare roman şi am trăit viaţa lor. Aceasta m-a influenţat mai mult decît contemplarea lui Michelangelo. Vreau să spun că Michelangelo m-a ajutat, dar nu am înţeles cum, deşi i-am imitat lucrările ş.a.m.d. Dar ceea ce m-a influenţat într-adevăr a fost ceea ce am trăit : romanele pe care le-am citit. Acum nu mai citesc deloc romane. Citesc biografii“.

SPORT

Între mărul discordiei şi fîntîna măslinilor

S-a încheiat, sub mormane de plictiseală, prima parte a campionatului. Scuturăm copacul şi culegem doar vedenii zdrenţuite, nici o urmă de zine în frunziş. De fiecare dată, în august, cînd se deschide carnavalul, antrenorii şi elevii lor ne hrănesc prepelicarii cu saci întregi de scorţişoară, promit o vinătoare de vrăjitoare prin fotbalul european, dar toate vorbele astea frumoase se schimbă, etapă de etapă, într-o zeamă searbădă. Pe vremea cînd beam cretă, ca să mă fac galben la faţă şi să mă interneze colegii la infirmerie (nu-mi plăceau puhoaiele de corvezi cu care mă miluiau superiorii, în curtea regimentului de infanterie de la Cimpulung-Muscel) plutonierul cu ambulanţa, fin cunoscător de oameni, mă bătea pe umeri, prietenos, şi-mi zicea : mă, Neagule, mă, la temelia fundamentului stă căţeaua lesinată, călare pe un munte de simburi de perje. Exact, să trăiţi, răspundeam eu, linguşitor şi grăbit să mă cliniez bolnavilor de tricofiţie, oreion şi alte dandanale. Mărturisesc, nu din amabilitate românească, sau dintr-o scădere a răbdării, că supleţea expresiei plutonierului, cuceritoare prin marea cantitate de pîslă îngrămădită deasupra botjocurii, rezistă în timp şi va trece, probabil, dincolo de noi, fiindcă desenează în culori nepieritoare şi linii invulnerabile erupţia prostiei, şmecheria, nepăsarea, dacă nu curge, tot pică, asta-i trupa, cu ea batem pas de defilare, lăsaţi nervii la garderobă şi paltoanele pe umăr, noi cu drag muncim în grădinile suspendate pe acoperişele cartierului etc., etc. Căci mai sînt o mie de interpretări. O criză de egoism feroce mă opreşte să le dau glas. Caut şi vreau să găsesc citeva aşchii de marmură în stare să-mi dovedească faptul că o partidă de fotbal e statuia unei zile de duminică, laolaltă, bineînţeles, cu un spectacol de teatru, un film, o poezie, un concert, un trandafir în mîna unei femei, o pală de ninsoare bîntuită de dorul munţilor. Ambiţia oamenilor, spre fericirea pămîntului se cuprinde întreagă în dorinţa de-a dărui celor din jur clipe de linişte şi bucurie. La un meci jucat de Craiova, Dinamo, Sportul Studenţesc, Steaua, Argeşul, Corvinul, Rapidul vin cîteva zeci de mii de oameni. Ei sînt, acolo în peluze, foarte aproape de mărul discordiei şi mult mai aproape de fîntîna măslinilor. Depinde (la modul exclusiv) de actorii din teren în ce parte vor întinde mîna. Un campionat prăfuit, degerat, jupuit de paiete, i-a impuns pe spectatori, în această toamnă, în mihnire. Rarele clipe de adevărată petrecere încap într-o lingură. E păcat. Noi mergem la stadion ca să punem bronz topit în tiparele unui cîntec, dar de cele mai multe ori ne frigem cu el buricele degetelor. nădejdea şi amîndouă flancurile duminicii. Trebuie să fii şi rău şi prost — complicele prostiei şi mediocrităţii a fost şi este indisciplina — ca să nu răspunzi la dragoste cu dragoste. Închei fiindcă mi-e teamă că becu apă şampanizată.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
50
(1 075)
Simbătă
11 decembrie
1982
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI — Marele forum care apropie viitorul

DRUM ASCENDENT

În recenta sa cuvintare la sesiunea Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României, tovarășul Nicolae Ceaușescu stabilește citeva priorități ale eforturilor și indică soluții de sporire a eficienței economice în raport cu propriile noastre cerințe și posibilități. Caracterul concret, spiritul analitic profund care se degajă și de această dată și operează în actualitate sint de natură să dea o imagine de ansamblu asupra momentului social în care ne aflăm și să ateste o atmosferă de lucru, o grijă s-ar putea spune specială față de bunul mers al treburilor, o atitudine cit se poate de activă față de problemele muncii și dezvoltării noastre. Sesiunea Marii Adunări Naționale completează de fapt în durată și semnificație întreg acest ansamblu de stări și argumente și toate la un loc pun în valoare modul în care este pregătit și intimpinat unul din evenimentele centrale ale actualității, Conferința Națională a P.C.R. chemată, așa cum o spune însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să reprezinte un moment important în viața partidului și a țării, să dea o nouă perspectivă luptei și muncii poporului nostru pentru înfăptuirea programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

Așadar, Conferința ca eveniment, Conferința ca stare de lucru și metodă — iată una dintre posibilele definiții ale acestei sintetice și cuprinzătoare modalități care, în retrospectiva sa politică și socială, vedem că punctează aproape geometric distanța dintre două congrese ale partidului. O metodă de natură participativă, deci din familia dialogului, a conlucrării în spirit și realitate pentru a da o optimă împlinire și, atunci cind este cazul, o optimă corecție deciziilor care privesc munca și viața noastră dintr-un anume timp. O metodă de natură colectivă chiar dacă în esența și semnificația sa ea ține, ca inițiativă și, de atunci, ca program, de o întreagă doctrină care poartă azi și un nume și are o rezonanță și o justificare istorică deja bine statornicite și cunoscute nu numai la noi, ci și pe alte meridiane, în lume. Această doctrină acoperă vaste zone ale gindirii și practicii contemporane și o regăsim, așadar, și acum, în prelungirea unei tradiții care își confirmă întocmai viabilitatea. Căci, bineînțeles, Conferința Națională a partidului reprezintă deja o tradiție, este a patra pină acum și se înscrie în șirul marilor acțiuni care au consacrat, atit teoretic, cit și practic, un model al democrației de partid. Această așezare continuă a forței conducătoare a societății pe baza realității în plină transformare, a cerințelor și exigențelor unei noi etape, în contextul larg al contemporaneității, în raport de lumea în care existăm și lumea pe care ne-o făurim. De aici și o mare flexibilitate în gindire și acțiune, un demers amplu, profund, pornind de la stadiul și înțelegerea realității și propunind pe mai departe studiu, știință și acțiune, mobilitate și rigoare în tot.

Prima Conferință Națională, cea din decembrie 1967, a decis asupra organizării administrativ-teritoriale a țării, fapt care a jalonat dezvoltarea economică și socială armonioasă, echilibrată, asigurarea progresului neintrerupt și ca urmare sporirea gradului de civilizație materială și spirituală a întregii națiuni. A doua Conferință, din 1972, a dat o largă și strălucită configurație ideilor și principiilor înscrise în „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism". A treia, în 1977, a definit etapa și a prefigurat programul în care ramuri și sectoare de virf ale economiei, precum și învățămintul, știința și cultura trebuie să-și multiplice eforturile și capacitatea de investigație și creare a noului, pentru accelerarea progresului multilateral. Cea de a patra, de care ne apropiem, vizează înfăptuirea neabătută a obiectivului fundamental adoptat la Congresul al XII-lea și anume trecerea țării noastre la un stadiu de dezvoltare medie, așezarea muncii și vieții sub semnul unei noi calități.

Iată, deci, pe scurt, problematica, în etapizarea sa istorică, pe care au marcat-o, în răstimpuri egale conferințele naționale ale partidului. În toate aceste momente cultura și arta au beneficiat de orientări și deschideri ample care se pot constitui într-un adevărat cod politic și ideologic al creației, al manifestării largi, neîngrădite, a spiritului creator. Festivalul național „Cintarea României" este unul din rezultatele de cea mai mare anvergură al acestor orientări și deschideri generoase, fapt care, de la ediție la ediție, consacră noi valori și aduce în prim plan un viu și neîndoielnic spirit de emulație. Problemele culturii n-au fost niciodată străine problemelor construcției noii societăți și de aici și întreaga importanță care se acordă fenomenului cultural-artistic contemporan, slujitorilor săi în interesul însuși al patriei, al demnității și prosperității ei.

Luceafărul

În acest număr : fotografii de A. Mihailopol

Partidul — luciditate și vis

Un riu cald pe care il ținem pe umeri,
acesta-i Partidul,
Semințele care înfrăgetează cimpiile
ii aparțin, precum și marile foșnete
ale pădurii.
A iubi adinc și frumos
Patria cu soarele rotunjindu-se,
Partidul — luciditate și vis,
să fie peste veacuri în toate un imn,
aprins contur, răcoros sunetul.

Dumitru Bălăeț

DOMENIUL CULTURII

Desigur, sint multiple laturi sub care un asemenea eveniment cum este Conferința Națională a partidului a fost și rămine gindit și așteptat. De fiecare dată el a adus innoiri esențiale și a prilejuit orientări de fond în materie de muncă și creație socială. Problemele — s-a mai spus aceasta — nu sint niciodată nici vechi și nici noi, atita vreme cit ele există. Rezolvările doar țin de posibilități și, de bună seamă, de știința și probitatea cu care le dai curs. În acest fel cred că un domeniu sau altul al existenței noastre sociale a ajuns la un asemenea stadiu al experienței și maturității încit soluțiile și mijloacele perfecționării ii sint aproape intrinsece. Bunăoară domeniul culturii, acest seismograf care privește nu numai cultura de fapt și care poate să înregistreze — și să indice, deci — atit starea trăirilor și angajării noastre în contemporaneitate cit și poziția de receptare, gradul de sensibilitate prin care se raportează la toate acestea marele public. Pentru că, să ne înțelegem, nimeni nu scrie pentru sine dar, scriind, fiecare se explică pe sine. Exigența nu e o invenție a nimănui ci un echilibru al domeniului însuși al culturii. O reintilnim în teze de referință formulate mai demult precum și cu prilejuri mai recente în cuvintările secretarului general al partidului, ea privește atit ideologia creației, conținutul și finalitatea acesteia cit și libertatea propriu-zisă, cadrul larg de manifestare prin care arta și slujitorii săi se constituie într-unul dintre cele mai vii și mai sensibile fronturi ale edificării de conștiință, într-o operă de educație în continuă actualitate.

Considerația ca atare trebuie pusă însă în legătură și cu o altă subliniere, și anume cu aceea care — mi se pare că tot la o conferință națională a partidului — se referea la caracterul epopeic al luptei și muncii poporului și ca atare și operele de artă, și creația trebuie și pot să se constituie într-o epopee care să dea o înaltă perspectivă existenței noastre milenare și drumului eroic parcurs pină la împlinirile socialiste de azi. Acesta era, se înțelege, și un punct de vedere care ajusta judecata critică și mai ajusta, după cum s-a văzut mai tirziu, și o întreagă operație de moștenire înaintată a trecutului, lucru pe care azi istoria, și istoria culturii mai ales, il consemnează la loc de cinste și printre procesele în plin și definitiv efort de realizare. Exigența în acest caz este unul dintre suporții cei mai activi ai adevărului și invocarea ei în materie de cultură situează acest domeniu într-un permanent și dinamic centru de interes. Această exigență care se referă și la problematica propriu-zisă a realității și la izvorul de inspirație al artei, și la orizontul și dimensiunea patriotică a creației și la nevoia de perfecționare a muncii și vieții după criteriul și necesitatea unei noi calități în toate domeniile de activitate. Domeniul culturii a ciștigat astfel enorm în ultimii ani și cadrul său general

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 11-a

ÎMN

Am zăbovit de-am ridicat uzine
și dealuri sterpe cu livezi în floare,
dar ceeace-am schimbat în roi de-albine
e omul, comunistul ce cu-ardoare
în orice loc e simbolu-omeniei
pe vechea noastră vatră-a României.

Ni-i țara diamant acum cind sună
vibrind oriunde glasurile lor,
și-i văd la Conferință cum se-adună
cu sufletul atotbiruitor
simțind că forța numai el, partidul,
ne-a insuflat-o pentru-a -nălța zidul!

E-o cale ce-am turnat-o dintr-un stei,
am pus sudoare, am cintat-o-n vers,
iar de ne-am poticnit cindva iscind scintei,
lăsat-am urmele demult, ele s-au șters,
iar astăzi cu drapelul omeniei
urmăm Conducătorul României!

El ne arată ca întotdeauna
în forum, să muncim cu fruntea sus,
spre-a birui cu steaua cea curată
chiar dacă-un munte-n în talger ar fi pus
ieșind din vămi cu zările de floare,
cu frunțile iradiind dogoare,
cu țara -ntinsă în grădină-albastră
chezașă pentru fiecare casă-a noastră.

Al. Raicu

DIMINEȚI DE DECEMBRIE

M-am mutat, de curind, într-unul din marile cartiere ale Bucureștiului. Aflat încă în construcție vijelioasă văd, zi de zi, în fața ferestrei, ca pe o scenă de teatru deschisă — munca. Nu am făcut o comparație hazardată. Într-adevăr, panourile gigantice de beton mutate de brațele macaralelor-turn dintr-o parte într-alta, comenzile reluate pe același ton și cu aceeași intensitate și, mai ales oamenii, ei, „actorii", reluind aceleași mișcări, aceleași îndeletniciri duse pină aproape de perfecțiune pot părea, cu un minim efort de ima-

Carmen Francesca Banciu

Continuare în pag a 2-a

«CINE FACE ZID DE PACE»

Fac parte dintre acei care au trăit războiul prin ecou, printre cei care norocoși fiind și-au aflat tatăl teafăr — ca pe o altă minune — răzimîndu-și pușca de gard într-o permisie însemnind și sfirșitul războiului, și pe urmă el, străinul, s-a dus în brațele mamei vibrind de plins, de ris și de bucurie, iar nouă, celor mici, ni s-a făcut un semn stingherit și disperat, parcă să disoarem, să ne pierdem după tătăneasă, urzici, lobodă de cimp, măcrișul iepurelui și alte „subnutriții" cerute obligatoriu pentru puținele orătănii rămase în curte, după război. Asta după ce prin satul meu întins — Tigveni-Birsești-Cepari trecuseră indiferente oștile nemțești, trufașe, semețe și care nu mi-au lăsat mie, copil, măcar o jumătate de ciocolată, sau măcar să fi gustat — fie și cu sila — dintr-o jumătate de piine pe care le-o arătam, darnic și neștiutor ca la orice drumeț, deși aceștia pufăiau din motociclete și mașini complicate Cam la astea se rezumă marile mele întimplări mici din cel de al doilea război mondial. Bine, ar mai trebui amintite tăierea orătăniilor din sat, pe care în lipsa bărbaților în toată firea plecați în război — eram puși s-o facem noi, copiii, exodul vitelor prin păduri, dar astea le-am spus altădată și cu alte mijloace de exprimare.

Dar nu despre asta e vorba.

Bunicul meu, dinspre partea mamei, Badea Popescu, acar de meserie, socotea primul război „cel mare", cum il numea el, că a fost foarte corect și drept. Ăsta, imi explica el, frecindu-și barba mică, albă și țepoasă (pe care și-o rădea doar duminica la o litră sau jumătate de țuică și frăgezită de castraveți de la unul Lindinel), deci ăsta, războiul, imi zicea el, avea trei lucruri drepte : lupta românească la baionetă,

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 11-a

ÎN ACEST NUMĂR :

● Partidul, emblema zborului cutezător și drept ● Sentimentul viitorului ● Reportaje de ● Olimpiu Nușfelean și ● Eugen Mihăescu ● Versuri de ● Dumitru Ion Dincă ● Cristian M. Petre ● Al. Raicu ● Horvath Dezideriu ● Gabriel Iuga

●

● Vitalitatea poeziei angajate ● Articole despre volume semnate de ● Adrian Păunescu ● Nicolae Dan Fruntelată ● Ion Brad

●

● Contemporanii noștri : ● Marin Preda ● Mihai Beniuc ● Ion Lăncrănjan ● D.R. Popescu ● Kányády Sándor ● Articole de ● Paul Dugneanu ● Cristian Moraru ● Aurel-Dragoș Munteanu ● Dan Laurențiu ● Voicu Bugariu

●

● Antologia «Luceafărul» ● Poeți din Reșița ● Intilnirile «Luceafărului» la Reșița ● „De pe timpurile lemnului" de Ion Gheorghe ● „Orașul cu poeți" de Artur Silvestri

●

Poeme de Nichita Stănescu

●

● „Generații" — proză de Ion C. Ștefan ● Poezii de ● Marin Lupșanu ● Kodian Drăgoi ● Maria Barbu ● Váli Jozsef ● Páll Lajos ● Marian Zamfira ● Laureații revistei „Luceafărul" la festivaluri și concursuri de poezie : ● Mihail Caramihai ● Carol Hărșan ● Aurel Manta ● Luigi Toma ● Nicolae Ionescu

●

● Primul episod din serialul „Pseudo-cultura pe unde scurte" ● „Adio, Europa !..." de Mircea Micu ● Viața cărților ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu ● Sport de Fănuș Neagu

A RĂMÎNE ÎN SPAȚIUL CREAȚIEI

Ideea, de un teribilism infantil bătător la ochi, potrivit căreia d... deratul marii — nu mai spunem absolutei! — originalități artistice ar sta în orgoliul nemăsurat de a lua totul de la început, pornind, cum se zice, de la zero, nu este chiar atit de inactuală, în sensul că nu ar mai fi de nimeni luată în serios, cum sintem uneori înclinați a crede. Se pare, într-adevăr, că în stare de manifest pur, ideea în discuție nu prea mai circulă. În schimb, de luăm seama cu atenție autentic analitică la viața de fiecare zi a mișcării literar-artistice, scrutată în toată cuprinderea ei, nu e posibil a nu sesiza anumite manifestări cu pretenție de singularizare ad-hoc, care, subiacent, se revendică de la, să-i spunem astfel, o atare estetică a lui **ex nihilo**. Curios și semnificativ în același timp este însă faptul că în actualul context al gindirii artistice „mitul" originalității absolute, spre deosebire de alte perioade istorico-literare, evită cu bună știință atit naiva soluție a inocenței estetice virginale, adamice, asigurată, chipurile, de completa sustragere față de orice înriurire venită din partea tradiției, cit și atitudinile de fățișă frondă, cind „lecția" acesteia din urmă, tradiția, este respinsă **de plano** prin încercarea de a o „desființa", punind-o sub semnul inactualului, al derizoriului etc. Situația s-a schimbat mult între timp, a căpătat un evident coeficient de subtilitate, care, la prima vedere, poate literalmente induce în eroare.

Îndeobște, fenomenul are două fațete, Una din aceste fațete vizează practica diletantismului perseverent, care din ignoranță crasă și din funciară incapacitate de a trăi în contemporaneitatea estetică adevărată, se obstinează în credința, afirmată cu specificu-i aplomb, că unicul mod de a crea durabil și, mai ales, pe înțelesul tuturor constă în respectarea cu o sfințenie inconștientă, adică în stricta lor literă, a tiparelor edificate de cei mai mari, de clasicii trăitori în deceniile (de regulă) îndepărtate. O astfel de „eternizare" a tradiției, cu înfățișare de sumbru „muzeu mort", face deliciul diletantului de fiecare zi — prezent în paginile de gazetă și chiar în volume, să recunoaștem în proporții deloc neglijabile —, ferm convins că **asta** înseamnă a scrie „cu talent", că, **asta** „se cere" și, că **asta** „merge" pe piața literară. Tratată cu superioară indiferență și minimalizată cu grăbită ironie, chestiunea — dat fiind inflaționismul de care beneficiază — merită fără îndoială un serios examen. Atit timp cit, pe de o parte, aici se află frecvent sursa **patentelor** ce impun „textele" ilustrative din manualele școlare și, pe de altă parte, din cind în cind, care impun chiar „regulile" ce definesc pentru unii așa-zișii factori de decizie, „exigențele" poeziei evenimentului politico-istoric la zi, se cere o mult mai decisă implicare a spiritului critic.

Cealaltă fațetă a fenomenului aici în discuție se materializează în atitudinea guvernată de blazarea prea timpurie, de scepticismul nevalidat la nivelul experienței individual asumate în prealabil. Exponentul ei se prevalează de „mitul" neîncrederii programatice în capacitatea lirismului de structură, închis în propriul mod de exprimare și comunicare, de a mai răspunde „comenzilor" existenței de azi, percepute în datele ei acut reale. Nu negăm faptul că la origine este vorba de o dilemă adevărată, aparținind conștiinței artistice moderne, în legătură cu ale cărei complicate efecte în planul cunoașterii estetice s-a meditat și se meditează cu perfectă îndreptățire. Întrebarea este însă alta : dacă se poate ieși altfel dintr-o asemenea dilemă decit rămînind totuși în interiorul cimpului ce aparține, ca **regulă imuabilă** a „jocului" creator, artei, oricit de incerte ar fi hotarele ce-l delimitează. Procedind altminteri, adică situindu-ne în afara domeniului artei, „mitul" originalității **ex nihilo** apare din capul locului denunțat, căci de aici rezultă recidiva alunecării în alt „mit", tot atit de păgubitor, acela al anticreației, mai exact, al pseudoartei. De aceea, nu ezităm a ne exprima părerea că, atit în proză cit, mai ales, în poezia elaborată de

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 11-a

Vitalitatea poeziei angajate

O trăsătură esențială a literaturii române, semnalată adeseori de critica și de istoria literară, este militantismul ei, regimul ei angajat. Lunga tradiție a unei asemenea creații, ușor de identificat în toate momentele istoriei literare românești, nu putea rămîne fără un puternic ecou contemporan. Poezia angajată de astăzi ia, însă, înfățișări mult mai complexe și, în pas cu vremea, se diversifică. Poetul timpurilor noi știe să se raporteze la istorie și, în același timp, la prezent, cîntă valorile mitice perene și clocotul actualității patetice, el slăvește limba națională și o cultivă cu inteligență, își caută locul cel mai nimerit acela de aed al țării, al istoriei, al prezentului și al viitorului. Izvorîtă dintr-un adînc simțămînt patriotic ori dintr-un spirit civic treaz, dintr-o prelungă emoție care transfigurează geografia și vede în istorie dimensiunile unei epopei, poezia angajată de azi, reprezentată de poeți din toate generațiile, cu cele mai diverse stiluri, veniți din toate colțurile României, e însăși condiția unității acestei culturi.

PATETISMUL ACTUALITĂȚII

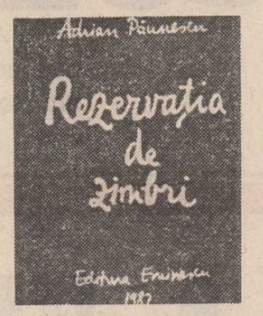

Adrian Păunescu este un poet pur, ireversibil, de o spontaneitate ingenioasă, născut iar nu făcut, producînd o poezie impură, străină însă de intelectualismul hermetic, ferindu-se de contaminare livrească ori „calcul" estetic : el e, poate, cel mai „pur" dintre liricii noștri tocmai fiindcă **nu se inventează ca poet.** El există dintotdeauna așa și meșteșugul versificației (clasice sau moderne) se naturalizează, devenindu-i propriu, indiferent de registru. Poetul se mărturisea de altfel : „Dacă nu scriu tot se simt, / se acrește cuvîntul în mine" **(Expresie imediată),** incit ultimul său volum, de un patetism parcă accentuat, din care am și citat **(Rezervația de zimbri, Ed. Eminescu,** 1982), complementar cărților ultimilor ani, le continuă.

Necomplicat în expresie, Păunescu refuză ermetismul, poezia epruvetelor esteticizante și preferă viața, șuvoiul torențial al sevelor tari, desferecate, citeodată și redundanța. Dezavantajează aceasta poezia ? Pentru un poet care a **reabilitat conversația cu cititorii,** această poezie adevărată, mustind de viață, e unica posibilă. Explozie a tumultului lăuntric, ea exprimă un Adrian Păunescu fugos, precipitat, industrios, fără precauții și restricții de ordin artistic, lirica sa fiind un „șpalt perpetuu". E aici ochiul enorm al lui Călinescu cu apetit pentru grandios, gesturi histrionice, frenezie verbală și gesticulație bogată, vinînd efecte regizorale. **Păunescu aplică poeziei propria sa măsură.**

Cultivînd o lirică de atitudine, ultrasentimentală, transparentă, el vine în întîmpinarea cititorului ; poezia sa nu ridică dificultăți de pătrundere. De aici și suprafața sa de impact, invidiabilă. Acest vulcanic, de extraordinară vitalitate lirică creează senzația de forță dezlănțuită, cu puteri fascinatoare. Trebuie să observăm imediat că versurile sale tribunarde solicită rostirea. Aici Păunescu nu e doar un mare orgolios, cu afișat aer belicos ci un magician care captează sala și domină publicul ; hugolian, cu coama leonină, glas tunător și fulgere în priviri, el suferă cosmic și rezonează în alții. În agora se simte bine, vrea public pentru fiecare gest, se vrea urmărit în tot ce face. Publicitatea invadează intimitatea iar omul demitizează scriitorul. Recluziunea experimentală și experimentalistă îl sufocă ; poezia sa, revendicativă, acuză grav, terifiant, **servind acțiunea sa poetică.**

Totuși Adrian Păunescu e un spirit „răstignit pe stări contrare". Natură dilematică, pendulînd între certitudini și dubitații, ființa poetului e clădită pe acești poli : elegiac și meditativ, duios și dinamitard, împletînd duritatea cu candoarea, imnograf și pamfletar, Păunescu – așa cum e, cu toate fețele sale — e în întregime al epocii, arzindu-se pe sine. „Mugur de contraste" cum se definește într-o autoscopie nemiloasă, el propune o sinceritate brutală, suferință țipată sau versuri melancolizate, atinse de aripa îndoielii fiind, în totul, **un sentimental energic** (Cornel Moraru). Egotismul impulsiv devine protest moral, dorindu-și chiar a vindeca rănile lumii. Implicarea sa e ubicuă. Acest „ciclon de sentimente" (Hristu Cândroveanu) scrie „la mai multe / tunuri deodată" și violentează prin șoc emoțional și incandescență sensibilitatea modernă. Păunescu, cum ne avertizează într-un mai vechi poem de-al său, este un poet „pierdut pentru gratuitate" ; geizer liric alimentat de conștiința interogativă, el pare descins din teatralitatea macedonskiană (Petru Poantă). „Poet retoric și habotnic", într-o postură țipe romantică (Valentin F. Mihăescu), se inflamează la toate ale lumii, prin dilatarea enormă a Eu-lui și francheța rostirii.

Activ cetățean al Planetei, el convoacă la Tribunalul Poeziei toate relele, uritul și injustițiile. **Apocaliptica păunesciană,** o conștiință clamînd profetic și tragic, rostind imprecații în transeele lumii, cu degetul său oracular îndreptat spre o planetă dementă și o omenire sinucigașă înțelege **poet ca ostaș.** „Crainic la lupta lumii", pe planeta „lui", Păunescu are orgolii planetare. Cunoscutul său expansionism e re-cunoscut : „uzurp drepturile / tuturor poeților patriilor", „rivnesc celebritatea mondială", „vreau să nimeresc / o poezie incomparabilă" etc. **(Județ planetar).**

Actuala fază a liricii sale ni-l prezintă, mai mult ca în precedentele cărți, amator de „a îmbătrîni oficial" : cel care este un poet de angajament și directitate („Eu nu sînt poet academ", spunea undeva), cel care nu era binevoitor nici măcar cu sine, în fine poetul în continuă ebuliție și superbie, vînînd efectul publicitar, poate fi și o ființă retrasă, invadată de „bacovianism". Păunescu scrie „cu umbra lui Bacovia alături". Deși stranietatea bacoviană, golită de vise, contrastează cu antibacovianismul atitudinal, Păunescu le împacă (chiar dacă literatura agitatorică, vlahuțolatrismul de care a tot fost suspectat, cu greu ar putea coexista cu fiorul metafizic al solitarului din Bacău). Dar filiera n-a fost, pînă acum, exploatată de critică.

Necesitatea, irepresibilă, a confesiunii acordă Erosului un loc special în poezia sa. Să notăm (observația s-a făcut) că, în ordine lirică, această erotică este o poezie a suferinței : iubire intensă, mortală, mistuitoare, zguduită de îndoială și incompletitudine. E superior cumva poetul erotic tribunului mesianic ? Greu de spus deși răspunsuri nete s-au dat ; negreșit însă, o antologie din lirica păunesciană nu o poate lăsa pe dinafară. Ioan Adam sesiza însă (și iarăși sîntem de acord) că atunci cînd Păunescu părăsește prezentul simțurilor, teroarea senzuală (atenuîndu-și, implicit, instinctul de proprietate), poezia sa, exilînd iubirile în amintire, contaminată de o **vitalitate tristă** a Erosului în sfîșietoare buciumare, contemplînd destinul postum al iubirii frîntă ireparabil, cîștigă (pînă la magnificare, adăugăm). Aici, acuitatea simțurilor e din nou bacoviană și îngemănarea a fost deconspirată chiar de Păunescu. Credem însă că atît viziunile grandioase, culpabilizarea trăită trufaș, întreținută de focul crizelor conștiinței morale și aflîndu-și purificarea prin artă, cît și omul ros de melancolie și îndoială, cu orgoliu rănit, hrănind subteran febra sa poetică, se regăsesc chiar în Păunescu-debutantul ; MELANCOLIA și GRANDOAREA l-au „programat" literar, așa cum — biologicește — sîntem genetic condamnați la o anume traiectorie existențială.

În tot ce scrie și face Păunescu se implică ; pagina păunesciană definește neted artistul și credințele lui. Și memorialul vienez (cu deosebire) dar și lirica sa constituie un **document psihologic,** creionînd cu spontaneitate și vervă autoportretul celui care ne oferă generos **spectacolul propriei persoane** (M. Ungheanu).

Nu altfel trebuie citită și „Rezervația de zimbri". Recenta apariție denunță — iarăși vitriolant, așa cum numai Păunescu o poate face — cel mai rău dintre relele lumii la scară planetară : **degenerarea, alienarea.** Redobîndirea frumuseții ne ghidează în spațiul libertății ; poezia titulară, ea însăși extraordinară, decriptează mesajul acestei cărți.

Cantabilă și problematizantă, poezia păunesciană este emanația unui spirit **ce nu încape în tipare.** Constatarea că Păunescu este, totuși, prost și încă valoros cîștigă teren ; **poet exponențial** pentru noi, Păunescu „vede colosal și simte monstruos", știind (ne-o spune în **Eu, diversiunea) că „nu-i loc de mine"...**

Steaua Poetului urcă și, fără Adrian Păunescu, peisajul epocii noastre literare ar fi văduvit de o spectaculoasă figură a sa.

Adrian Dinu Rachieru

SENTIMENTELE ETERNE

Programatic vetust se declară Nicolae Dan Fruntelată, în una din poeziile volumului său „Viața în limba română" (Editura **Militară,** 1982). Este vorba, însă, de o declarație în replica la o anume ideologie literară, căreia poetul i se opune tranșant, afirmîndu-și crezul artistic și existențial : „Spune cineva așezat pe raft / de cărți lucioase în limbi circulate / cineva învățat, din neam de învățați / cu sentimente nomade și rafinate : / — Nu e modern, nu e modern / să-ți iubești patria și graiul vechi / nu e modern, nu e modern / să-ți iubești patria și graiul vechi / nu e modern ca această iubire / să-ți explodeze în verbe / ca o boală sfîntă și fără leac / spune cineva, i-am uitat numele / din care vroia să facă blazon pentru veac. / Și eu, vetust, îmi caut cuvintele / în limba iubirii de tine le spun / (...) eu te iubesc nemodern, chiar sălbatic / din istorii te-aduc, peste crime și legi / întîmplătoare și înnegurate / prin tine lumea o înțelegi / patrie spun, unică dragoste / numai asta din mine vreau să rămînă / sentimentul vetust care-i însăși / viața în limba română („Sentiment vetust"). Se înțelege de aici că „Viața în limba română" este un volum de lirică patriotică, în care sentimentele sînt exprimate net, adesea patetic. Cartea este alcătuită din trei cicluri : „Vîrsta de dimineață", „Scrisori către generația mea" și „Viața în limba română". Primul ciclu se constituie, în esență, într-un omagiu adus ostașilor de ieri și de azi, veghetori la starea de pace. Deopotrivă, versurile care celebrează pacea devin, explicit sau implicit, manifestare antirăzboinică. Poetul se ferește de grandilocvență, tonul poeziei sale este firesc, mizînd pe sinceritatea comunicării. Argumentele poetice sînt extrase din gesturi obișnuite, cărora li se acordă funcția exponențială : „Fiicele mele pleacă spre școală / cum mi-ar pleca gîndurile în lume / cum mi s-ar deschide ferestrele privirii / și-ar pătrunde prin ele stoluri de zile / ametitoare, de primăvară / iată, intră la ora de geografie / li se arată riurile țării / și provincii de grîu și de aur / li se arată orizontul întreg / pînă la neagra marea noastră / li se arată paralelele între care / ca niște brazi șezum noi și bătrînii / înșerați în ora de istorie / iată, intră într-o casă a sufletului / și învață cuvintele ca pe niște / gesturi fundamentale / ca pe niște basme de repetat lumea / și iată brațul meu / în prelungirea unei arme / care nu amenință pe nimeni / ci doar veghează cu liniște / această stare de pace și de / iubire continuă" („Iubire continuă"). Transparența limbajului, poetic garantează receptarea integrală a mesajului, dar tentația, abia disimulată, de a explica simboluri simple, parazitează ritmul poemului. Alteori, simplitatea căutată, are ca efect prozaismul : „prietenul meu, profesorul din flancul drept, acela păduros / și sigur ca o turelă de tanc / știe că toate clipele lui / din aspra tranșee a tinereții / au în spatele lor o clasă de copii / lîngă Dunăre iubind matematica și trăind în liniștea cea mai curată / că pentru această minune fără de seamăn / nu se va clătina niciodată" („Meseria de pace"). Un poem vitalist („Tineri") amintind de poezia lui Ioan Alexandru din epoca debutului, introduce în atmosfera și tematica celui de-al doilea ciclu al volumului, „Scrisori către generația mea", gest de adeziune și solidaritate la idealurile și îndoielile tinerei generații. Astfel, poemul „Noi" (titlu semnificativ pentru ideea de solidaritate) imaginează un dialog lucid cu generația anterioară, prilej de precizare a propriei atitudini. Poezia impresionează prin francheta ironică a tonului : „Noi am inventat îndoiala, vă spun / și șoleenul acestui final de veac / noi sîntem blestemați să fim prea tineri / noi știutori, prea răsfățați, prea leneși / privim albumele grele de întîmplări / și mi se face rușine / ascultăm muzică preclasică / și mi se face rușine / iubim întîmplător și dezinvolt / și mi se face rușine / o, cum uitați, de ce uitați / copilăria noastră la lampa numărul cinci / și bucuriile ei pe cartelă / o, cum uitați că ne-ați ridicat pe umerii voștri tăbăciți / să privim în mileniul de dincolo / unde va fi, ehei, altfel va fi / iar citeodată ne-ați oferit doar răbdarea ca pe o sabie de samurai autohton / atunci am inventat îndoiala, vă spun / și șoleenul acestui final de veac / niște pămînturi și ele de arat / și de îngropat semințe de flori / cu disperare vă iubim, îmbătrînind / și chiar vă înțelegem uneori."

Versurile mărturisesc o stare febrilă, căutarea gesturilor rezolute („Vă întreb"), trecerea timpului începe să fie resimțită acut („Dincolo de partea de somn") adolescența este evocată nostalgic („Gări de cimpie"), repetabilitatea devine apăsătoare („Răpirea sabinelor"), nevoia de plenitudine este reclamată cu candoare juvenilă, opunîndu-se singurătății acaparante : „Cînd ne va fi greu, prieteni / și seara va trage-n ferestrele noastre / ca o armă bolnavă de somn / ca o iluzie vîndută / cînd mi se va împărți / la toate colțurile neamului / numai singurătate / cînd vom fi, cîți vom fi / mai săraci cu o depărtare / vă propun să cumpărăm întreagă, / cîmpia de lîngă mare / să înființăm ordinul cailor sălbatici, / într-un cuvînt, ori printr-o tăcere / vă propun să fim tineri, vă dărui / acest vis care piere" („Ordinul cailor sălbatici").

„Scrisori către generația mea" mai conține delicate versuri de dragoste („Cu poșta secretă", „Tăcerea ca o graniță") și sarcastice poezii antirăzboinice („Parada modei", „Glorie pentru nimeni").

Ultimul ciclu al volumului, „Viața în limba română", este o odă dedicată pămîntului țării, eroilor neamului și limbii românești. Tonul este, în general, patetic, sînt etalate certitudini sentimentale, versurile probează eficiența unui retorism de bună calitate : „Ninge-n Carpați, cu veacuri ninge / cuvinte vechi s-așează în păduri / noi am făcut din ele adăposturi / și, cînd a fost nevoie, chiar securi" („Ninge-n Carpați"). Imaginile poetice nu excelează prin originalitate, predomină metafora decorativă și simbolul verificat de tradiția poetică. Prin urmare, poezia se păstrează, să spunem așa, în registrul normalității. Nici o notă nu distonează dar puține pasaje scapă de sub controlul riguros al onestității. Între acestea, poemul „Dispoziție de toamnă" : „s-a dat spre seară o dispoziție melancolică / de la primărie ori poate mai de sus / noi ne-am înnegurat încă o dată / ne-am pus femeile în căruțe / și piine, și apă, și vin tulbure / eram gata de bejenie. / O, un reflex atît de vechi / înțepenit în singe ca blestemul / ne-a asprit și ne-a pedepsit pentru drum / către pădurile cîte-or mai fi / cîte-or mai fumega prin amintiri / pînă-a venit cineva să ne spună / stați locului, nebunilor, sînteți acasă / s-a dat numai un semn fără primejdii / s-a dat o dispoziție de toamnă".

Poezia lui Nicolae Dan Fruntelată oscilează, încă, între acest limbaj simplu, dar deosebit de expresiv, și cel al emfazei retorice.

Valentin F. Mihăescu

«CARTEA ZODIILOR»

Cel mai recent volum de poezie al lui Ion Brad, **Cartea zodiilor,** se integrează modalităților artistice care definesc virsta maturității lirice, cu elanurile titanice ale tinereții acum domolite. Energia poetului își modifică intensitatea, dar temele, ideile și expresia sînt ale aceleiași personalități la care interogația apare pe fondul acordului ființei cu sine însăși.

Poezia are la această virstă un caracter pronunțat contemplativ, dar este contemplativitatea unei structuri creatoare viguroase, convertind orice atitudine în interogație existențială. Poetul este un contemplativ implicat și nu detașat, stăpînit de sentimentul de solidaritate cu lumea chiar atunci cînd se izolează pentru a medita. El n-a incetat să fie un combatant, dar accentul s-a mutat din sfera socialului în aceea a trăirii reflexive, impăcate cu universul.

Ion Brad este înzestrat cu o vitalitate bine dominată, din care îi vin aspirația către plenitudine, bucuria frumosului, sentimentul participării. El iubește concretul, dar nu este un senzitiv, pentru că întotdeauna percepția este prelungită în simbol, care este centrul de greutate al poemelor : „O rodie cu mii de sori mă-mproașcă... / Ah, nu mă mai orbi, tomnatec fruct. / Înscrie-te mai bine pe orbita / Acestei inimi roșie ca tine / De-atitea focuri mari, mistuitoare, / De-atitea dibuiri și poticneli / În orizonturile-abia născute. / Porniți îmbrățișate cu credința / Că nici un astru nu-i atît de tînăr. / Nu poate semăna atitea spații / Cu simburii cunoașterii, cu sorii / Amari și dulci ai dragostei lumești / Care-nfloresțe stilpii de la porți / Și mugurii din pragul îndoielii. / Nu, nici un astru nu-i atît de tînăr / Încît să împrumute de la toamnă / Sfera de foc care împroașcă sori / În ochii zeilor prea osteniți / De veșnicia lor, ascunși în mine..." Întrebările poetului vizează esența propriei ființe și prin aceasta a condiției umane, sensul existenței, miracolul și enigmele ei. Meditația proiectează concretul în ficțiune și metaforă, dintr-o perspectivă amplă, ca aceea care s-ar deschide de pe un inalt promontoriu. În singurătatea sa „cîntătoare", poetul caută armonia, uneori ființa confruntîndu-se cu fenomenele de dincolo de limitele eului : „Mă-nfrunt cu noaptea care totuși vine / Ca o pădure neagră de destine. / Un cintec singuratec mă pătrunde / Suind inmiresmat de nu știu unde. / O liniște-a nelinștii ce sapă / În trupul meu un leagăn sau o groapă / Pe cine legăn ? Înmormînt pe cine ? / Pădurea umbrelor se zbate-n mine. / Sînt numai brațe, degete chircite / La margine de somn și de ispite / Sînt numai ochi de frunze și mă tem / De mine însumi, orbul Polifem...".

Starea de spirit este de cele mai multe ori senină, dar numai rareori și niciodată deplin euforică, pentru că este mereu activ un fior al misterului nedezvăluit, întrebarea fiind murmurată cu melodice melancolii crepusculare. Unele poeme sînt elegii ale copilăriei, altele sînt elegii ale tinereții, dominate de sentimentul destrămării. Combustia interioară nu s-a epuizat însă odată cu tinerețea ; poetul, fire fundamental optimistă, își caută resursele într-o imaginație regeneratoare.

Comuniunea cu lumea se realizează prin contactul imediat, dar mai ales prin fantazare, prin proiectia în ideal, printr-o reflexivitate care se servește de reprezentări stilizate și de embleme. Conștiința poetică atrasă de reverie nu se sustrage neliniștii și îndoielii, dar fără zbucium, cu o înțeleaptă acceptare a enigmei.

Ion Brad creează în unele versuri o foarte frumoasă poetică a iluziei, cultivînd sentimentul nedefinit, sugestia, nuanța : „Unde-o mai fi și toamna-aceea / Cînd noi, pe urma lui Ulisse, / Mai rătăceam, rivnind ideea / Statorniciei pare-mi-se ? / / Sînt toate mările violene. / Și toate stincile perfide. / Iar cintecelor de sirene / Urechea, iată, se deschide... / Iluzia ne arde sine pentru binele obștesc. Ai auzit de marele motan Maciste ?

— N-am auzit decît o dată de la tata, după ce l-a vizitat pe unul Gherman, de pe strada noastră. Dar ce e cu acest motan ?

— Pe scurt, pot să-ți spun următoarele : Maciste este un motan care dacă se ridică în picioare ajunge la înălțimea unui bărbat. Are un fel de a fi foarte straniu, putîndu-se metamorfoza pe nesimțite, nu numai în tigru, leu sau panteră, dar chiar și într-un tînăr nespus de fascinant. De starea sa de motan se folosește pentru a intra în orice casă (la noi acasă bunăoară a fost de nenumărate ori) și pentru a divulga apoi orice secret din viața unei familii, chiar și cele mai intime trăiri ale unei persoane. În ce-l privește pe tata, motanul Maciste (pe care eu îl simpatizez de fapt) l-a denunțat ca autor al nenorocirii care s-a petrecut cu tine și de atunci încoace au apărut nenumărate referiri, chiar în presă, privitoare la vinovăția tatei față de tine. Omul căruia Maciste i-a livrat nenumărate secrete despre diferite familii și persoane este cel care doarme colo pe canapea, Ion-Publicistul, și care le-a făcut ulterior publice prin foiletonul său despre marele motan.

— Deci tatăl tău ar fi în pericolul de a fi dezonorat prin mașinațiunile dușmanilor săi ?

— Exact. Dar nu numai el... Dușmanii tatei vor să ne distrugă pur și simplu.

Sultana Craia

Dimineți de decembrie

Urmare din pag. 1

ginație, o repetiție generală sau, cum se spune în teatru, un „șnur". Va avea loc și premiera, peste cîteva săptămîni cînd, mai emoționați ca „actorii", locatarii vor veni să inaugureze, cu cheia noilor apartamente în mînă, un destin. Dar nu despre asta vreau să scriu. Blocul din fața blocului meu abia își consolidează scheletul și ceea ce văd deocamdată, dimineața de dimineață, în dreptul ferestrei e munca. Un film mut, în care gesturile țin și locul cuvintelor și mă ajută să înțeleg nu doar sensul întîmplărilor care se petrec la etajele suprapuse ca un fagure de albine ci și „calitatea" eroilor : personajele pozitive, de pildă, detectabile fără ajutorul titrării, cu ochiul liber.

Cu vînt prielnic în pînzele poeziei, n-ar fi greu să închini un poem, (fără urmă de fățărnicie), vredniciei, abnegației de a lucra pe faleza unei dimineți de decembrie, la vreo treizeci de metri deasupra pămîntului, fără îndemnul cuiva și fără supraveghere atentă, de-a lucra pur și simplu, cu tragere de inimă și pricepere, fără ci timpi morți, fără chiul ci cu conștiinciozitate și concentrare de parcă ai lucra pentru tine, de parcă casa aceea pe care o faci pentru altul ar fi chiar casa ta. Responsabilitate ? Este ceea ce văd (nu chiar la toate etajele) dimineață de dimineață, conștiința unor oameni că fără munca lor nu se poate, că și de ea ține „binele" pe care vrem să-l mutăm din cuvinte în realitate, că hotărăsc un centimetru de fericire doar, dar fericire adevărată, și pentru ca ea să existe (eu, de pildă, în noua mea locuință curată și luminoasă, vecină cu cerul și soarele) este nevoie de munca lor prițepută, răbdătoare, perseverentă fără indemnuri și fără nici o constringere ?

Presa, mijloacele de mass-media, reiau și dezbat comandamentul responsabilității în muncă, fertilizînd înțelesuri legate de politica dezvoltării noastre viitoare, de concentrarea efortului general spre promovarea valorii umane și a calității producției. Prezente în toate cuvîntările secretarului general al partidului, calitatea, valoarea și eficiența în muncă sînt reperele fundamentale ale drumului pe care ne aflăm. Un drum al țării care să fie și al nostru în mod conștient, în mod responsabil, în mod concret. „Centimetrul de fericire" pe care vom izbuti să-l determinăm, pe care vom izbuti să-l construim **pentru alții,** din toată inima, cu toată dragostea, ca și cînd l-am **construi pentru noi :** însuflețiți de ideea de bine, de mai bine, ca etajele suprapuse ale blocului care peste cîteva săptămîni, (peste cîteva zile), sub primele ninsori ale iernii ca o navă lansată la apă, va scoate din anonimatul lor responsabil — constructorii.

11 DECEMBRIE 1982

L2

MĂRTURISIREA

Obosiți cum erau în zori, Nora și Ion-Publicistul ajunseră la familia bătrînului miner, care tocmai îl muta pe Emil din pat în cărucior. Tatăl lui Emil răspunse destul de scurt la salutul oaspeților și părăsi încăperea, pe cînd Emil se arătă foarte plăcut surprins, îndeosebi de vizita Norei, iubita vieții lui.

— Pe dumnealui nu-l cunosc, spuse Emil, e noul tău prieten !

— Nu copile, protestă Ion, n-am avut niciodată obiceiul să-mi pierd capul după fete singure la părinți și pe deasupra și bine situate în societate.

Emil se posomori dintr-odată, închise ochii și rămase astfel îndelung, celorlalți nevenindu-le să-l tulbure. Ion-Publicistul avea obiceiul foarte sănătos de a se lăsa în voia somnului oriunde acesta îl copleșea, astfel că și de data aceasta el se întinse pe o canapea și adormi de îndată. Nora își apropie scaunul de cărucior în care stătea fostul ei iubit și cum Emil stătea cu ochii închiși ea începu să-i mîngîie mîinile, apoi se apropie și mai mult de el, îi vîri mîinile pe sub ceafă și-și lipi gura de gura lui. Rămaseră astfel lungă vreme. Cînd se eliberară, unul din strînsoarea celuilalt erau îmbujorați ca doi puberi.

— Am venit să te rog să accepți invitația familiei mele de a veni la noi de ziua mea, precum și invitația mea de a nu te mai întoarce niciodată la tine acasă, ci să rămîi mereu cu mine.

— Dacă nu mi s-ar fi întîmplat nenorocirea la tine acasă aș veni bucuros la ziua ta, deși nu mai pot sta în picioare, în echilibru. Cît despre invitația de a rămîne la tine acasă pentru totdeauna, nici nu mă gîndesc să-ți dau un răspuns. Pot să-ți comunic totuși că dintre toți frații am rămas doar eu acasă, încît mi-aș permite să te rog să fii stăpîna acestor încăperi, a grădinii, a curții, a sopronului unde taică-meu sparge lemne, în sfîrșit a garajului și mașinii care a rămas nemișcată de la cumpărarea ei. Accepți ?

— Cu mare plăcere, iubitule, dar nu chiar de azi pentru că mai sînt multe de aranjat și de făcut înainte de ziua mea. Oricum îți mulțumesc pentru faptul că mi-ai oferit totul, absolut tot ce ține de această casă. Îți cer iertare că n-am venit mai des pe la tine. În ce privește casa în care vom locui poate că n-o vom alege nici pe a mea, nici pe a ta ; mai bine să stăm undeva noi singuri.

— Mai bine să locuim la mine, răspunse Emil, fiindcă bietul tata mai trăiește numai ca să-mi fie mie de folos.

— Nu-ți promit sigur, dar sunt de acord că tatăl tău n-ar suporta să te știe în altă parte, lipsit de ajutorul, pe care crede că numai el ți l-ar putea oferi. Venind vorba de părinți, trebuie să-ți spun că nici mie nu mi-e prea ușor. Știi că tata a muncit o viață întreagă pentru binele celorlalți și acum la bătrînețe își vede numele și poziția terfelite de dușmanii săi care n-au fost capabili să-l întreacă în dăruirea de

— Cu ce vă pot eu ajuta ? întrebă Emil.

— Cu mărturia ta, cum că nu tata este vinovat de ceea ce ți s-a întîmplat ție în noaptea aceea cumplită.

— Sînt la dispoziția voastră, oricînd va fi cazul de a depune această mărturie.

— Dacă tata ar auzi ceea ce ai spus acum ar fi de-a dreptul fericit, pentru că prea l-au încolțit din toate părțile. Dar eu, iubitule, n-aș vrea să fii cărat prin tribunale de cîte ori se va relua procesul.

— Care proces ? Eu n-am dat pe nimeni în judecată pentru că am fost aruncat pe ciment de la mansardă.

— E vorba de altceva. Tata i-a intentat proces lui Maciste ; e vorba ca instanța să se întrunească foarte curînd și, cum spuneam, eu nu vreau să ți se pricinuiască încă un rău prin deplasarea de acasă la tribunal și retur. De aceea te-aș ruga să scrii mărturia acum, pentru a o duce eu la tribunal. Emil izbucni într-un rîs uriaș care nu se mai termina, fapt ce o descumpăni pe Nora. Am spus vreo prostie ? întrebă ea.

— Dimpotrivă, mă bucur că tatăl tău a avut ideea extraordinară de a-l aduce pe motan în fața instanței. Nici calul declarat senator la Roma n-a fost mai onorat. Pe de altă parte, concepția mea despre lume pune în centrul tuturor lucrurilor omul. Adică importanța sa absolută în fața celorlalte felurite ființe. Nici eu n-aș permite vreodată ca viața unui om să fie periclitată de existența unui animal chiar cu apucături stranii. De aceea te rog să-mi dai o coală de hîrtie și pixul de pe masă !

Nora se repezi emoționată să aducă cele cerute, dar nu uită în trecere să calce pe piciorul stîng al lui Ion care se trezi buimac fără a spune însă un cuvînt și continuînd să rămînă în aceeași poziție. După ce-și scrise mărturia, Emil ținu s-o citească Norei pentru a se convinge dacă nu cumva pretinde altceva de la el.

„Subsemnatul Emil Borzan declar prin prezenta că în noaptea de marți spre miercuri la data de 29 mai anul curent, am fost împins de la mansarda vilei (domnului Simion Still) de la o înălțime de peste zece metri, astfel încît am căzut pe bordura de ciment fracturîndu-mi sira spinării ; autorul acestei crime este marele motan Maciste. Semnat...".

— Deci nu se poate spune că patru haidamaci te-au smuls de lîngă domnișoara Nora și după ce te-au molestat în mansardă, au avut cruzimea să te azvîrle direct pe ciment ?

— Nu, nu se poate spune, răspunse Emil. Dar văd că nu prea ai dormit.

— Am avut un somn demagogic în ultimele cinci minute, la început însă cred că am și sforăit.

— Emile, te sărut, am să vin cu un taxi să te iau la ziua mea.

— Nu te obosi, dacă voi fi într-o stare bună o să vin cu tata.

— La revedere, spuseră și Ion și Nora concomitent.

— La revedere, dar nu cred să ne revedem prea curînd, sunt sigur că veți fi foarte ocupați cu procesul.

Gheorghe Pituț

Partidul, emblema zborului cutezător și drept

SENTIMENTUL VIITORULUI

PĂMÎNTUL DE SUB UZINĂ

Fie că vii dinspre Bistrița, fie dinspre Năsăud sau Dej, orașul **Beclean,** nu ți se dezvăluie dintr-odată, chiar dacă nu face parte dintre acele orașe tentaculare ce-ți pot concentra universul într-o singură stradă. Apropiindu-te pe șosea, un anume mister, întreținut de dealurile din jur ce încearcă să inventeze un alt peisaj decît cel urban, se lasă respirat, sporit de aerul curat al unei zile limpezi. Cerul se încurcă în coroanele merilor din livezi și ale stejarilor din păduri. Cadrul este complet — pădurea și șoseaua, blocurile de apartamente și Someșul cu o punte superbă, de o foarte modernă construcție, nemaiînvinsă de ape dezlănțuite — dar nimic nu este ostentativ, nici chiar coșurile platformei industriale sau turnul de apă, nici șuierul locomotivelor ce trag trenuri lungi prin „nodul de cale ferată" Beclean pe Someș. Cînd ajungi în centrul orașului, în parcul ce mai păstrează încă niște molizi, brazi și stejari seculari ce se întindeau cîndva pe o suprafață de peste douăzeci de hectare, îți dai seama că purtai deja într-un colț al sufletului **sentimentul** unei așezări disponibile să se identifice, acum, cu un tîrg „scos" din trecut nu tras de un car cu boi, deși miercurea, în zile de tîrg, mai vezi asemenea „mijloace de transport", ci adus în cupa unor macarale înalte, pe „fragmente", chiar din birourile proiectanților, și „asamblat" în fața ochilor tăi. Becleanul este orașul care, deși nu de mari „dimensiuni", ți se dezvăluie necontenit, în spațiu, dar mai ales în timp, înnoind mereu cu acea putere de decizie ce nu mai îngăduie aminarea !...

„Nu voi folosi cifre, nici chiar pentru perioada de vîrf a investițiilor la Beclean, îmi mărturisește tovarășul **Ștefan Puțura,** primarul orașului, dar trebuie să spunem că în ultimii ani aici au intrat în producție Întreprinderea metalurgică, Întreprinderea de în și cînepă, Fabrica de covoare, Fabrica de nutreturi combinate, Fabrica de brînzeturi fermentate, Complexul avicol, Complexul de creștere a animalelor, Balastiera, au început să funcționeze sistemul de telefonie automată și Centrala termică de zonă, am introdus în oraș apa potabilă și industrială, am realizat rețeaua de canalizare cu stație de epurare, două autobaze, un atelier «Dacia-service», au fost date în folosință clădirile Liceului industrial metalurgic, ale Casei de copii preșcolari, ale Căminului-spital pentru bătrîni, ale Grădiniței speciale, ale unei creșe, a intrat pe rod o livadă intensivă iar Cooperativa meșteșugărească «Prestarea» și-a sporit secțiile de la 12 la 50...".

Enumerarea este aridă, dar semnificativă pentru Becleanul vestit pînă nu prea de multă vreme printr-o „fabrică de bastoane" și prin „Strada Gării din Beclean / m-o lăsat fără un ban..." cîntat adesea de vreun căruțaș întors seara acasă obosit după o zi de drumuri prăfuite. Pe Strada Gării, o stradă scurtă, îngustă, dar reușind în străduința de a păstra destul de bine farmecul și originalitatea orașului, bătrînii castani sînt încă în putere, cu coroanele bogate în frunze și candelabrele florilor aprinse în fiecare primăvară, însă, tot aici, s-a dat recent în folosință un nou bloc de apartamente, cu complex comercial la parter, iar alături de el se înalță construcția unui viitor modern hotel, pentru ca orașul să poată fi o gazdă desăvîrșită pentru cei care vor trece prin el.

„Cînd am venit la Beclean, continuă tovarășul Ștefan Puțura, cunoșteam orașul foarte bine. Am găsit mult de lucru, erau începute multe obiective... Orașul avea încă aerul unei comune... Dar, prin conținutul activității lui, și-a cîștigat repede un statut propriu. S-au făcut și se fac lucruri ce pot să rămînă. Orașul este deja un centru economico-social și cultural ce polarizează multă populație. Reușitelor beclenare li se adaugă mereu altele noi".

De fapt, nu sînt puține localitățile țării care au avut și au ambiția de a cîștiga locuri dragi în sufletul nostru prin continua schimbare/înnoire a chipului lor. E o ambiție firească, onorată prin acea putere de a cuceri prezentul fără să renunți la disponibilitățile ce-ți sînt fertile. Ele au înțeles că ieșirea dintr-un anume „provincialism" nu înseamnă să renunți brusc la bunele cuceriri ale tradiției, la cîștigurile muncii înaintașilor tăi.

„Oamenii de aici s-au ocupat mai mult cu agricultura. În ultimii ani însă, mulți au trecut în industrie. Au fost, și ani cînd, datorită acestui fapt, producția agricolă a scăzut. Au fost ani de tatonări, de căutări de soluții. Agricultura a început însă să pășească pe urmele industriei. Anul acesta, de exemplu, cooperativa agricolă de producție și-a realizat planul la fondul de stat la cîțiva indicatori importanți (grîu, porumb, fructe, lapte de oaie etc.). Avem o herghelie de armăsari care asigură materialul de reproducție pentru șase județe ale țării, în Ardeal. Calul a fost întotdeauna de mare ajutor locuitorilor din această zonă geografică, fie la șes, fie la munte. Nu putem să renunțăm nici la serviciile lui, nici la frumusețea lui".

Omul din fața mea s-a născut în Cușma, nu departe de Călimani, un sat vestit pentru o foarte bună apă de băut. Pentru că e obișnuit cu dealurile împădurite, legănat de acestea, cu prezența unui riu scînteietor, cu un spațiu unde ochiul a deprins frămîntarea și îmblînzirea reliefului, și unde sufletul a învățat frămîntarea și statornicia brazilor, pentru toate acestea și pentru încă multe altele, primarul din Beclean a învățat repede să iubească și să prețuiască și locurile la a căror continuare de destin contribuie. Îmi vorbește despre mare, „vizitată" în fiecare an, cu romane citite pe plajele ei, de al cărei cîntec însă nu se poate lăsa învins pentru totdeauna. Îmi vorbește despre un riu umbros, îmbunat de sălcii sub care, copil, rămînea „uitat" ceasuri întregi, privind apa ce murmura în vaduri, urmărind saltul vreunui peștișor de argint, dansul fluturilor multicolori în aerul văratic.

„Ceea ce iubești în copilărie nu uiți niciodată. Porți în suflet, și te ține legat de pămîntul unde te-ai născut".

Așa se explică, poate, firescul cu care îmi vorbește atît despre problemele din industrie, cît și din agricultură. Becleanul nu speră să fie un oraș pur industrial, și să uite cum se sădește un pom sau cum se răstoarnă o brazdă, cum încolțește un bob de grîu. Mulți dintre locuitorii lui sînt muncitori sau funcționari, dar și țărani, în aceeași „zi de lucru". Supraveghează trefilorul și îngrijesc firul de porumb. În felul acesta...

„...Zilele nu seamănă una cu alta..."

Și fiecare zi, din moment ce e trecută, rămîne irepetabilă. Aceasta înseamnă că istoria își completează mereu paginile inedite.

Ne aflăm în biroul primarului. De o jumătate de ceas. Peste cîteva minute va avea loc o întîlnire cu lucrătorii din comerț. Se aude sunetul mașinii de scris, la care lucrează secretara. Sub ferestre — forfota mașinilor de pe principala arteră de circulație a orașului. Întreb cum se vede orașul din biroul primarului. Răspunsul e scurt :

„Biroul primarului este orașul".

Fiecare zi de lucru a primarului începe pe unul dintre șantierele de construcții, la vreo fabrică, la una dintre fermele cooperativei agricole de producție... Și apoi celelalte multe probleme ale unui oraș în continuă schimbare...

„Vine foarte multă lume și se destăinuie, în audiențe. Reușim să rezolvăm multe probleme. Unele sînt imposibil de rezolvat. Trebuie multă înțelegere, o știm. Unii însă nu înțeleg că imposibilul nu poate fi făcut. Cei vinovați nu vor întotdeauna să-și accepte vina. Au fost zile cînd aveam 20—25 de oameni în audiență. În ultimele luni însă numărul lor s-a redus. De prin iulie-august forurile județene n-au primit decît o singură scrisoare...".

Omul din fața mea este înalt, bine clădit. Dar, atunci cînd vorbește, vocea îi este nefiresc de blîndă. O voce confidențială, ce îndeamnă la încredere. Mă întreb, și apoi îl întreb dacă, prins de atîtea responsabilități, probleme, soluționări, grăbit de împrejurări, nu uită de sine, nu „uită" de cei din jur, dacă nu riscă să devină un „om abstract", care privește lumea prin prisma funcției ce o deține. Vine astfel vorba despre rolul activistului de partid.

„În centrul activității noastre trebuie pus omul, cu trăsăturile sale de temperament, de caracter, cu cultura și personalitatea sa. Nu trebuie să iei omul ca «individ mediu», abstract, ca o sumă doar a unor componente comune, neutre, neindividualizate, ci definit prin ceea ce i-a dat natura și societatea, pornind desigur de la ceea ce-i stabilit prin lege. Dar legea, interpretată firesc, în raportul necesitate-libertate, poate să ofere un cadru optim inițiativei personale. Fiecare om are o gîndire și posibilități de activitate proprii. Trebuie depășit stadiul cînd judecam lucrurile numai **sistemic.** Educația, cultura, arta au un mare rol în definirea personalității umane, în precizarea și întărirea disponibilităților de manifestare în societate, de sporire a capacității de înțelegere, de comunicabilitate umană. Într-una din aceste zile am citit în **Cutezătorii,** o publicație la care sînt abonați copiii mei, un mic fragment din **Desculț.** N-am mai citit de mult acest roman, dar acum, la această scurtă lectură, m-a impresionat din nou, foarte tare".

Vorbim despre cărți. Primarul din Beclean abia a terminat de citit **Pămînt transfigurat** de Ioan Alexandru și **Zicere la zicere** de Ion Gheorghe. Voia să vadă cum sînt scrise aceste cărți mult discutate în presa literară. Pentru că este abonat la cîteva reviste literare. Citește de obicei două sau trei cărți aflate pe masa de lectură, cu schimbări de interes, cu reveniri...

În localitatea unde cîndva mama lui Liviu Rebreanu juca într-o echipă de teatru, un **Teatru popular,** înființat de aproape trei ani, a jucat în premieră absolută piesa **Osînda** scrisă de marele nostru prozator. Activitatea culturală de aici se înscrie acum într-o tradiție culturală demnă de tot interesul. În ziua cînd am trecut prin Beclean, l-am mai întîlnit pe primarul Ștefan Puțura, seara, la o ședință de lucru a cenaclului **Saeculum,** cenaclu găzduit de Casa de cultură. În minutele de răgaz, la ora cînd schimbul trei se îndrepta spre locurile de muncă de pe platforma industrială, am vorbit iarăși despre pămînt, acest „subiect" atît de mult dezbătut.

„Pămîntul e locul unde te naști, unde trăiești, dar care te și hrănește. E ceva superb în această simbioză a omului cu pămîntul, dar cu un pămînt care e și **spațiu,** și «producător» de hrană. Leagăn și pîine. Îl lucrezi în fiecare an, îl transformi, și el revine mereu la ceea ce a fost, îți menține mereu încrederea în ceea ce poate deveni spre binele tău. Îți dă bucate și liniște. Te condiționează. Te leagă de el sufletește, spiritual, economic chiar, o legătură din care nu mai ai cum să te desfaci. E ceva sfînt. Dă un sens, o «direcție» trecerii tale prin lume, îți spune că toate sînt într-un anumit fel, îți demonstrează necontenit că experiența ta de viață e unică. Pămîntul și apa. Ogorul și riul. În pămînt «semeni» un gînd iar apa «leagă» acest gînd, îl rodește. Ploile, cît ar părea ele de banale, au o importanță fantastică în metamorfoza pămîntului. Cerul pentru noi este adesea locul de unde vin norii. Comuniunea dintre om, pămînt și apă nu piere niciodată. Și apoi, chiar și uzina, de exemplu, se află tot pe pămînt. Acesta ne asistă, atunci cînd sîntem la mașină, trimițîndu-și **sentimentul** prin dușumeaua de ciment, prin metalul mașinii. Nu e nimic mai scump decît locul unde sînt ai tăi".

Olimpiu Nușfelean

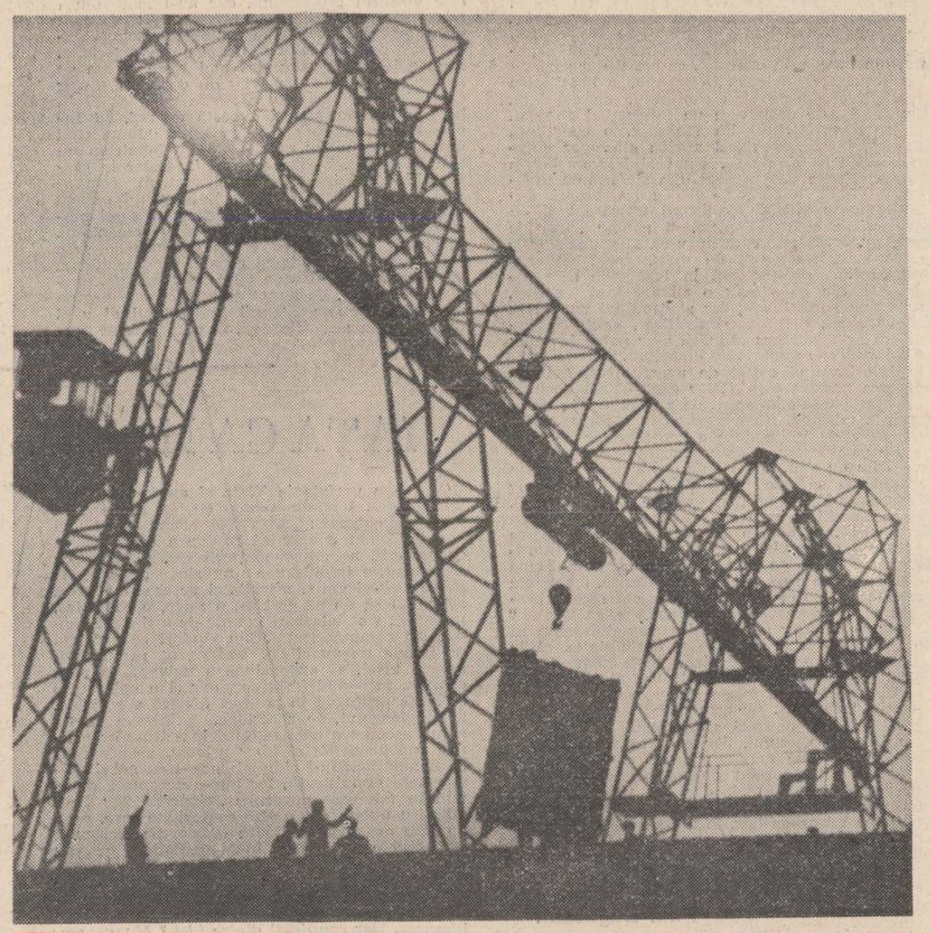

Instaurarea unei noi calități în toate compartimentele vieții noastre sociale este ideea fundamentală a unui amplu proces revoluționar inițiat de partid, de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Obligativitatea de a gîndi intens, cu propriul cap, în orice împrejurare." Interesate să surprindă efectele acestui comandament în munca unor oameni a căror activități de răspundere hotărăsc „binele" obștesc, reportajele publicate în acest număr al revistei înregistrează saltul de civilizație care s-a produs în anii socialismului.

UN LOC PENTRU TINERI

Zeci de ani, sute de ani chiar, Sulița — comună în județul Botoșani, a fost înscrisă într-o veche și frumoasă tradiție a Moldovei — iarmaroacele săptămînale, acele molcome și colorate întîlniri „de afaceri" ale țăranilor. Astăzi, deși termenii s-au schimbat, iarmarocul continuă, străbate timpul cu aceeași bucurie ca și-altădată, oamenii îl fac cu aceeași plăcere, dar ceva esențial s-a modificat, alte componente sociale și economice și-au cîștigat importanță și-și cer intrare în tradiție. Comuna întreagă s-a transformat în ultimii ani avînd acum bine conturate obișnuințe urbane. Termenul de „obișnuință urbană" aparține, într-un anume fel, locului, și e folosit cu mîndrie cotidiană. Și nu numai pentru că mai toată lumea se bucură de asfalt și televizor sau, mai nou, de autoturism, ci pentru că modul de viață și stilul de muncă, felul de-a trăi și munci s-au schimbat. Dar, în spatele acestor atît de firești obișnuințe urbane se află o serie de argumente, economice în primul rînd, pe care nu cu mult timp în urmă, chiar și prin anii cincizeci, abia dacă-și permiteau să le aibă Botoșanii, reședința județului (și Botoșanii — un mare iarmaroc între mari iarmaroace, pe vremuri).

La Sulița se vorbește tot mai mult despre o nouă secție anexă a fabricii de confecții din Botoșani (Botoșani, egal, printre altele, și renume în confecții) cu nu mai puțin de 250 locuri de muncă. Deja s-a organizat o școală cu profil textil care va furniza forța de muncă din comună. Fapt ce va accentua dublul statut ocupațional al locuitorilor, adică mai buna îngemănare dintre munca cu profil neagricol și cea prestată direct în agricultură. Oameni care, în prima parte a zilei vor munci în unități de tip industrial sau servicii, își vor putea continua, fiind localnici, activitatea în cimp sau zootehnie. Forța de muncă tînără e, deci, foarte necesară comunei și e absorbită nu numai de agricultură sau industrie, ci și de secțiile de prestări servicii — mulți tineri revin în comună direct pentru asemenea munci. Este pe punctul de a lua ființă un atelier de lăcătușerie, 250 de oameni, printre care foarte mulți tineri, muncesc la S.M.A., iar 50 la secția piscicolă. Locuri de muncă unde se muncește frumos și unde tinerețea devine din ce în ce mai cuprinzătoare.

O unitate complex de creștere a taurinelor are acum dublă funcționalitate : iarna adăpostește 1 000 de vite, vara e crescătorie de pui. Ca centru de C.U.A.S.C., Sulița polarizează mai multe sate și comune din jur, de la Lunca pînă spre Gorbănești, fapt ce permite ca investițiile în sectorul agricol să aibă dimensiuni sporite. Iazul de la Dracșani — Dracșaniul e un sat aparținător, va fi în curînd nu numai o veritabilă „uzină" de pește, dar și un mijloc de producere a curentului electric. Cei din Sulița au în proiect ridicarea unei microhidrocentrale. Sînt multe în proiect sau în curs de împlinire la Sulița. Și se folosește des cuvîntul „avem". Cei din Sulița au acum tot ce-și poate dori o comună ca să trăiască bine, civilizat. Tinerii care revin în sat sînt atrași de viața de familie pe care și-o pot face aici. Așa încît există acum în Sulița trei categorii de familii tinere : 1) cei care lucrează în oraș și stau în comună (foarte, foarte puține cazuri) ; 2) cei care lucrează, soția în sat, soțul în oraș și locuiesc în sat, au casă în sat ; 3) amîndoi soții stau în sat și muncesc în sat. Ultima categorie e în dezvoltare, tinde să devină cea mai stabilă și mai numeroasă. Să cunoaștem deci cîțiva tineri din această categorie, tineri care și-au găsit rost bun pentru viață pe locurile natale. Petru Vieru e mecanizator, soția, Marcela, e cooperatoare, Gh. Sulițanu e inginer zootehnist, soția e profesoară, Ion Diaconiță e factor poștal, soția, Lucica, e cooperatoare (au și o gospodărie foarte frumoasă, ni se spune), Petru Colac e mecanizator, soția e oficiantă la poștă (au casă nouă și sînt părinții a patru copii), Dorina și Constantin Angheluș lucrează, amîndoi, la Asociația economică intercooperatistă. A.E.I. Sulița e cea mai nouă și mai puternică unitate economică de pe raza comunei. Aici, în zootehnie, tinerii își fac, muncind zi de zi, biografii exemplare. Sînt tineri care beneficiază din plin de noile realizări ale comunei lor, de condițiile create de partid pentru a munci și a trăi mai bine, pentru a se bucura de toate cele bune și frumoase pe locurile unde s-au născut și au crescut. Agricultori, zootehniști care se bucură pînă și de locuință la bloc (dacă vor, dacă poftesc), la Sulița existînd un bloc cu 16 apartamente deja dat în folosință și un altul cu 28 de apartamente finalizat în această perioadă. Gh. Azoiții, magazioner, Ștefan Ulman, mecanizator, inginerul constructor Octav Ducan, constructor al grajdurilor A.E.I., Emil Pușcașu în prestări servicii, Constantin Bucovinciuc, tot în servicii, ceasornicar, Gh. Mănucă, tehnician veterinar, Zahara Mănucă, farmacistă, Victor Croitoru, lăcătuș, Mihai Muscaliuc, contabil șef A.E.I., Viorica Ulman, cooperatoare la Cerchejeni, Anton Liviu, constructor, Ion Lazăr Miron, constructor, Ionel Mircea, tehnician agronom. Un loc frumos, un loc cu tineri, un loc pentru viitor — tînăra și străvechea comună Sulița din părțile de sus ale Botoșanilor.

Eugen Mihăescu

Partid

Ești sensul meu, o nobilă columnă
incandescent țîșnită către zare
emblema zborului cutezător și drept
catarg lucid al vîrstei tutelare.

În inima românului ești brad
de zbor înălțător și preamărit
de-aceea sînt gravate-n sîngele prezent
însemnele acestui brav partid.

Dumitru Ion Dincă

Lumină în istorie

S-a luminat istoria de cînd veni
ctitor de ev, Partidul încercat,
și țara a simțit că întîlnește
al păcii neînduplecat soldat.

Cu fruntea azurie de carpat
care trimite mării o chemare,
spre veghea gliei rod întemeind,
în inima visu-i o torță mare.

Frumoasă-i neodihna care-i crește
pe pragul zilei, de erou sorginte,
și fiii își iubește și înalță,
Partidul Comunist, Partid părinte.

S-a luminat istoria și sîngele
acestui vechi pămînt s-a primenit,
ca dintr-un soare drept brațu-i presară
în patrie sublimul răsărit.

Cristian M. Petre

Un curcubeu ni-i vatra

Decembrie își răstrînge aripile la geamuri,
un imn țese pămîntul din văi și drumuri înalte,
un semn al vitejiei cu roibi scăpați din hamuri,
un stol de păsări care se-adună să tresalte.

Decembrie este piscul pe care-n timp îl știm.
Sînt comuniștii care ne luminează anii,
un curcubeu ni-e vatra, culori dintr-un chilim,
sînt aripele-auguste prin care trece vultanii.

Decembrie-i tinerețea cu țara împreună
în caldul din zăpada ce se așterne-n grîu.
Din frunți culegem raze-mpletite-n cunună,
cum sub cascade-n grabă impetuosul riu.

Aducem imn și aripi partidului, mai sus,
iluminînd la margini sămînța-n viitor.
E-o zi cu faldul tainic ce trece mai presus,
cîntînd pe steag lumina și pe Conducător.

Al. Raicu

Tinerețe

Argintul tinereții cu aceeași mîndrie
A stat și șade alături de Aurul țării ;
Culoarea în flăcări și cu însemnul de stea
Al farului, deschizător de eră nouă: Partidul,
Copacul carpatin cu frunza-i de veșnicie
A născut fătul său cu care mînă-n mînă pășește
Spre cucerirea soarelui și a iubirii de oameni.
Comuniștii tineri, născuți în primăvară,
Au înmugurit și s-au maturizat odată cu brațul drept
Al făuritorului adevăratei noastre vieți și demnități
Urcă treptele nemuririi noastre
În aceeași cadență cu poporul, cu timpul nostru,
Ducător de sevă curată, ce udă perpetuu florile
Născute pe plaiul Mioriței,
Ce se înalță odată cu noi spre cerul fierbinte,
Cu aripi resfrînte spre azurul dimineților noastre.
Dintre ei a prins rădăcini trupul de brad
Cu fruntea-i ridicată spre orizontul deschis,
Înlăturînd din cale orice obstacol al pribegiei,
Intrupînd prin el și prin noi ființe Țara, casa noastră-
Izvorul luminilor de acum și de-a pururi.
Iar noi, urmași tineretului de atunci,
Aducem darul nou — cadența palpitantă a inimilor
Și făpturilor noastre pentru avîntul pe vecie
A tot ceea ce este mai bun, mai scump și mai temeinic
Pe lume : pacea și fericirea de azi și de mîine
Făurind, alături de tot ce e viu, o singură
Voință și crez cu lumea cea nouă :
Gîndul drag pentru glie
Pentru noi, pentru voi, tinerețe : Vouă !

Horvath Dezideriu

Cîntec

Se-aude-n cîmp lumina respirînd
ce pîine aburind răsună-n rouă
dintr-un departe stelele-s în cînt
ochi de copil sub semn de lună nouă

se-aude-n spice tropotul de cal
de ierburi crude se dezmiardă luna
și ape limpezi rezemate-n mal
oale de lut cioplesc întotdeauna

se-aude doina-n tril de ciocîrlii
ca inserarea-n pragul casei șoaptă
din cîte-au fost și cîte vor veni
a faptă gliei veșnic înțeleaptă.

Gabriel Iuga

CONTEMPORANII NOȘTRI

FATALITATEA RELAȚIEI

Puțini sînt scriitorii care, ca Marin Preda, și-au purtat cu atîta demnitate și noblețe blazonul, asumîndu-și integral condiția sa. Într-o tabletă despre Miron Radu Paraschivescu, **(Ora despărțirii de un prieten)** am întîlnit această frază ce i se potrivește, în primul rînd, autorului **Celui mai iubit dintre pămînteni : „După Eugen Lovinescu, nimeni n-a iubit mai mult la noi profesiunea de scriitor și nimeni n-a luptat mai mult să-i păstreze întreaga noblețe ca Miron Paraschivescu".** Îndreptățit ca nimeni altul să vorbească despre „meseria" de scriitor cu care s-a identificat pînă la uitarea de sine și sacrificiu (după terminarea **Moromeților** vol. I, se simțea atît de epuizat încît dorea să moară — a fost oare o anticipare a „topirii" de după ultimul său roman ?), Marin Preda a pulverizat prejudecățile și falsele mitologii mai noi sau mai vechi, ce acoperă ca o zgură, imaginea autorului, supus mereu agresivității spiritului comun, gregar. Cu inimitabila sa ironie moromețiană înscenează într-unul din articolele sale **(Obstacole în calea lecturii III,** din **Imposibila întoarcere)** un astfel de divan al înțeleptului cu lumea : „Va să zică, opera de artă nu se datorează precumpănitor talentului, ci muncii. E o idee pe care însiși scriitorii, imprudenți și din dorința de a alunga dintre ei pe leneși și pe misticii inspirației, au lansat-o pe piață, micșorîndu-se inutil, fără să-și dea seama, în fața gîndirii comune care a tresărit: „Aha! Așadar muncă! Talentul nu e așa de important ! Păi dacă e vorba de așa ceva, ce mare ispravă, și noi știm să muncim... Drept care, cei mai îndrăzneți dintre ei și-au suflecat pînă sus mînecile și s-au pus pe treabă. Cărți voluminoase și multe la număr au început să asalteze editurile din întreaga lume. Editorii nu le pot respinge pe toate. Iar ceilalți dintre ei, mai puțin ambițioși, au început să declare că n-au ei timp să scrie, că i-ar viri în buzunar pe toți acești scriitori ale căror nume apar mereu prin reviste și ziare de au ajuns să-i plictisească". Excelentă pagină de moravuri și extrem de actuală, mai ales că în ultimul timp, auzim din ce în ce mai des, fraze ce încep cu: „n-am eu timp, că...". Nu este vorba însă, în nici un caz, de vreo idee privilegiată despre artă ci de recunoașterea unei stări de fapt, a statutului și menirii reale a scriitorului în mijlocul unei colectivități. Care sînt acestea, tot Marin Preda răspunde în cîteva rînduri la întrebare. În **Făcătorii de cuvinte** și în **Despre evazionism, literar și social** creionează un portret în negativ, din care, prin contrast, se pot deduce trăsăturile portretului ideal. În schimb, în **Fatalitatea relației,** care este și o profesiune de credință, scriitorul este definit ca un intelectual angajat, oarecum în spiritul lui Malraux, o conștiință tragică, lucidă, meditînd asupra eternelor enigme, omul și existența, omul și istoria. Marin Preda găsește pentru concepția și formula practicată de el o expresie foarte interesantă delimitîndu-se atît de realismul uzitat cît și de evazionism și psihologism, și anume „arta de relație". Sintagmă care nu vrea să spună nimic altceva, și totuși cît de mult, decît, **situarea conștiinței scriitoricești** în legăturile sale indestructibile cu viața ; o situare însă activă, reflexiv-neliniștitoare, far al condiției umane în adevărul ei, esențial nemistificat, oricît de neplăcut ar fi acesta : „Cineva s-ar putea întreba: e chiar atît de importantă literatura, încît să intre în interiorul ei astfel de avertismente ? După părerea noastră este. Chiar dacă există dorința, provocată de dezamăgiri, de a o îndepărta de la această misiune. Nu micșorînd în gîndirea noastră forța de influențare a conștiințelor pe care o are arta rezolvăm dezamăgirile noastre. Dezamăgirile nu sînt, firește, de ordin literar. De ce atunci, să suporte ideea de literatură aceste consecințe ? Nu arta de relație s-a depreciat, ci acei scriitori care au falsificat-o. Desigur (și asta am mai spus-o cu altă ocazie) e foarte adevărat că sarcinile prea mari înăbușă literatura, exilînd-o în domeniul abstracțiilor. După cum sarcinile prea mici, sau periferice, o coboară în anecdotic sau amorf. Putem noi scoate literatura din dialectica implacabilă a existenței ? Sigur că da. Dar atunci cei care sînt însetați să o facă trebuie să prevadă și posibilitatea că la ora douăsprezece noaptea, peste somnul lor, populat de jocuri frumoase sau grotești, cineva să vină să le bată foarte tare clopotul fatalității relației." Desigur, nu este nici pe departe, singura definiție posibilă a finalității literaturii și a rolului scriitorului, dar este, să recunoaștem, una dintre cele mai pertinente și viabile. S-a discutat atît de mult despre opera lui Marin Preda, și era normal, dar s-a vorbit atît de puțin despre ideile sale literare, despre mentalitatea lui ca scriitor, în ultimă instanță despre conștiința „Preda", care veghea la destinele literaturii române. Cîți oare nu ne întrebăm, și ce bine ar fi să o facem în continuare, ce ar spune Marin Preda, citind rîndurile noastre ?

Paul Dugneanu

«ECLIPSĂ DE SOARE»

Apariția în „Biblioteca pentru toți" a unui scriitor controversat cum este Ion Lăncrănjan echivalează cu o adevărată „consacrare", în ciuda celor care pun la îndoială cariera artistică a acestui masiv prozator, legitimitatea sa între puținele valori incontestabile ale literaturii noastre actuale. Mai este, de fapt, cazul să ne punem întrebări în legătură cu îndreptățirea succesului de masă al scriitorului, după **Cordovanii,** după **Calbianul** și **Suferința urmașilor ?** Desigur că da, atunci cînd un prestigios critic de astăzi îi contestă, pur și simplu talentul literar. Caracterul dezbaterilor și discuțiilor artistice sugerează de prea multe ori, din păcate, ceea ce am putea numi „starea de război" în care se articulează unele judecăți, iar nu considerarea „sine ira et studio", păstrînd sub ochi numai opera și „acțiunea" ei în conștiință. O lectură peste ani a celor două nuvele, **Eclipsă de soare** și **Drumul cîinelui** confirmă ceea ce constatasem și în cazul romanelor, faptul că substanța lor se întărește în timp, iar sentimentul de valoare se consolidează la cititor. Chiar asperitățile stilistice se tocesc, iar stilul viguros, de mare prozator, impune prin amploarea bagajului lingvistic și prin știința folosirii lui pentru a sugera epoca și pentru a întări conturul personajelor. Este interesant de notat că, sub acest aspect, proza lui Ion Lăncrănjan este indispensabilă unei cunoașteri adîncite a limbajului epocii și a felului cum reflectă starea lumii pe care o exprimă. Chiar materialul dialectal, pocirea cuvintelor și repetarea mecanică a unor formule se revelează acum a fi fost folosite conștient de către autor pentru a sublinia mecanismele sufletești și intelectuale. Am sentimentul că reacția noastră față de lumea evocată de Ion Lăncrănjan, inaderența față de brutalitatea și primitivismul pe care el însuși le respinge au făcut, în mod paradoxal, pe anumiți critici să arunce anatema asupra unei bune părți din literatura sa. Folosirea stilului indirect liber, care conduce la însuirea de către „narator" a unor cuvinte ale personajelor, a permis prin abuz o anumită contragere, suprapunerea imaginii scriitorului și a unor figuri prea puțin nobile de prin cărțile pe care le-a publicat. Nimic mai nedrept din partea criticii !... Orice am putea presupune a sta în spatele unor atitudini ale prozatorului în viața literară (probabil că și aici suspiciunea este, de altfel, nefondată!), literatura lui Ion Lăncrănjan este mărturia unei intransigențe morale puțin comune, are un patos al afirmării binelui și frumosului din natura umană în fața abuzului și a poftei de putere, precum și a mecanismului alienant al unor forme și structuri înțepenite ale societății. Numai reauavoință poate nega caracterul dramatic al înfruntării răului social din cărțile sale, în primul rînd pe terenul limbajului alienant. Mai mult, autorul **Eclipsei de soare** afirmă un stil de prozator care pleacă de la surprinderea limbajului real, de la observația și înregistrarea limbajului, așa cum este, refuzînd caracterul jurnalistic și eseistica de proastă calitate, care constituie o adevărată convenție în literatura actuală. Un ochi mai atent va înregistra nuanțe în limbajul personajelor sale, diferențe de vocabular și de construcție a frazei, precum și unificarea lor, atunci cînd destinul îi unește în același proces alienant. Pavel Bora nu gîndește și nu vorbește la început ca Iosif Ciorfoiu, cu toate că lumea lor ardelenească le conferă și anumite trăsături comune. Ciudat, atunci cînd se apropie, în confruntarea lor, ca într-o luptă corp la corp, chiar dacă urmăresc scopuri diferite, ei încep să semene. În mod obiectiv, pare că singura posibilitate pentru Pavel Bora de a lupta cu Ciorfoiu este de a fi într-o anumită măsură ca el. Neexistînd un cadru instituțional de afirmare a altor păreri, singura lui soluție este tot un „denunț". Această nuvelă devine un document psihologic și social al acelei epoci „îndepărtate", indiferent că ne place sau nu. Lupta împotriva marginalizării sociale implică în mod necesar însușirea celor mai condamnabile mecanisme de afirmare a oamenilor, și n-ar fi exagerat să vedem în Pavel Bora, dacă n-ar fi pierit, împins sub mașină de către inamicul său, un viitor Iosif Ciorfoiu al noilor condiții. Oricum, marele talent al lui Ion Lăncrănjan, luciditatea sa de prozator, îl face să sugereze și această posibilă evoluție. „Simpatia" autorului față de tînărul personaj este „de moment", este mai mult inscenată, după cum nici antipatia sa față de Ciorfoiu nu este totală, este enunțată mai ales atunci cînd îl contemplă cu ochii celuilalt, care și el îi recunoaște energia neobișnuită și autoritatea înnăscută. În această ordine de idei, dacă ar fi să facem puțină istorie, care aici este implicată în judecata de valoare, o viitoare cercetare a societății românești postbelice va trebui să se refere în mod obligatoriu la nuvela **Eclipsă de soare,** o pagină remarcabilă de literatură, ce surprinde un moment de conflict între reprezentanții a două momente ale revoluției, cu tot bagajul lor moral și intelectual, cu prejudecățile și calitățile lor, cu orientarea diferită și cu scopuri deja atît de deosebite în existență. Pavel Bora face parte

din prima generație de specialiști, de oameni care și-au făcut studiile și au crescut în anii de după război, căutîndu-și un loc în societate și afirmîndu-se fără stînjeneală, în numele competenței, mai mult decît acela al luptei de clasă și al unor conflicte politice și sociale artificiale.

Mai adînc decît prin creație în ordinea personajelor, și ea remarcabilă, îndeosebi în cazul lui Ciorfoiu, ceea ce impresionează în nuvela lui Lăncrănjan este radiografia mecanismelor prin care funcționează energiile umane. Și din acest punct de vedere momentul istoric este bine surprins. Nuvela se referă la o etapă cînd „chiaburul" nu mai era privit neapărat cu ostilitate. El reprezenta un aport de competență în practicarea agriculturii și în administrarea bunurilor, fiind în cele din urmă un bun gospodar, nu neapărat o „lipitoare", sau cum li se mai spusese înainte. Dar toți aceștia, și tînărul specialist, și omul gospodar, și toți ceilalți erau practic paralizați de structura întruchipată de Ciorofoiu, de plasa întinsă prin oamenii care abuzau de funcțiile lor. Mecanismul sufocant al autoritarismului, nivelarea morală, incompetența gregară și solidaritatea impusă, în scară socială, creează un adevărat destin, în **Eclipsă de soare,** și aici rezidă marea ei valoare. De aceea, moartea lui Bora devine un accident în ordine materială, dar nu și în cea morală, unde apare cu necesitate. Tot așa cum cititorul știe faptul că în locul inginerului va veni un altul, mai obișnuit cu procedeele lui Ciorfoiu, un aliaj Bora-Ciorfoiu, mai reușit „de tip nou", care va cîștiga bătălia pentru „putere". Societatea în întregul ei se schimbă mai greu, cu încetul.

Pîrghia morală ce permite mecanismului alienant și tragic să funcționeze este în **Eclipsă de soare** dorința de a-și păstra „scaunul", de a-și apăra poziția socială, funcția de șef. Funcția devine totul, este o obsesie devorantă pentru personajele acestei lumi. Orice dorință de mai bine este suspectată ca fiind o ambiție de a lua locul cuiva. Ciorfoiu este în stare de orice, de crimă, pentru a-și menține „tronul". Ce stranie satanizare i-a împins pe oameni să se confunde într-atît cu scaunul lor ? Nu mai contează pentru ei dacă ești bun sau rău, inteligent sau prost, frumos sau urît, nici una din aceste trăsături nu mai este hotărîtoare pentru poziția ta în lume ci cîtă „putere" ai, ce funcție îndeplinești. Este un fel de „socializare", un fel de transfer al autorității administrative asupra trăsăturilor individuale, care desființează pur și simplu cea mai caldă umanitate, transformînd-o în bestialitate pură, chiar dacă în forme social-mente acceptabile. Totul dispare, cultul valorilor, respectul calităților umane, totul se poate interpreta prin prisma cuvintelor șefului, de aprecierea și de influența căruia depinde totul. Dacă el spune că ești incompetent, așa și devii pentru ceilalți, cu toate diplomele tale... Dacă el spune că ești lăsător și fără tragere la muncă, așa devii pentru societate, ce altă formă de apreciere poți invoca, decît opinia lui și a celor ca el ? Doar să fii tu mai tare și să-i impui voința ta. Care pe care !... Urîtă este lumea aceasta din **Eclipsă de soare,** fără îndoială, dar nici autorul și nimeni n-a voit-o așa, ea există acolo cu indreptățirea unei realități depline. A pune în discuție autoritatea celui mai mic asemenea satrap, cît depinzi direct de el, înseamnă să te sinucizi.

Este cazul aici să ne referim la o problemă mai generală pe care o sugerează literatura română dintr-o anumită epocă. Nu este vorba atît de o observație critică, cî de una tipologică, ea vizînd mai mult decît limitele unui scriitor sau altul. Chiar și în opera celor mai reputați scriitori, de fapt numai pe ei îi avem în vedere, iar nu subprodusul literar curent, — condiția umană este văzut oarecum dintr-un punct de vedere administrativ. Drama se produce prin pierderea unei funcții, iar sensul zbaterii morale și sociale a personajelor este ca un altul să nu mai dețină locul său pe scara ierarhică, pentru ca să nu mai facă rău. Pierderea condiției umane este resimțită de către întreaga umanitate a cărților noastre din aceste decenii în urma unei „lucrături" prin care se iau măsuri administrative, iar regăsirea demnității se produce prin reintegrarea „de sus", făcîndu-se dreptate, a omului în „postul" său și prin pedepsirea vinovaților care sînt ei înșiși destituiți. Scriitură extrem de rafinată și subtilitate eseistică, mult talent sînt cheltuite pentru a ilustra schema de mai sus. Sigur că există implicații numeroase, variațiuni, că se atentează la valoare, că se comite o nedreptate prin persecutarea unui nevinovat, a omului care de obicei este vectorul progresului, dar nu-i mai puțin adevărat că nimeni nu va pricepe vreodată cum de se pot produce atîtea drame din soluții administrative mai mult sau mai puțin nefericite. Romanele lui Ivasiuc sînt mai toate create pe structura citată, ca să nu dăm decît un singur exemplu. Dar nici Marin Preda nu a ocolit în întregime problematica evocată de noi. În **Intrusul** se produce un deznodămînt atunci cînd Călin Surupăceanu este făcut din tehnician un simplu portar. Teribil, ce mai !... Chiar în **Morometii,** carte importantă a literaturii române mai noi, problematica se naște în cele din urmă din faptul că personajul nu reușește să-și plătească impozitele. Acestea nu sînt amănunte, nici pe departe, ele reflectă adîncimea la care se constituie umanitatea noastră și deschiderea problematică din cărțile pe care le scriem. Oricît de fluent și de atractiv am compune pagina mai apoi, rămîne faptul indiscutabil al unei drame puțin semnificative, al unui orizont problematic restrins, care nu va cuceri niciodată o umanitate mai amplă. Este fundamental **motivul,** forma pe care o ia ciocnirea energiilor, în toată literatura mare a lumii, de la drama elină pînă la marii romancieri americani de astăzi. Pot să se nască înfățișări tulburătoare ale destinului din motive ca gelozia, ura, vinovăția morală, eterna nehotărîre a sufletului omenesc, imposibilitatea de a discerne între realitate și închipuire, s.a.m.d., dar în nici un caz din faptul că ești făcut mai mare sau mai mic pe scară administrativă. Asta interesează în cartierul tău, și nici acolo din alt punct de vedere decît cel al birfei comune. Dar nici un cititor din Danemarca, de pildă, nu va fi tulburat de faptul că tovarășul Ionescu este director sau numai șef de serviciu. Și nici nu-și va pune problema „puterii" lui în asemenea funcții. A-ți dori coroana unui rege înseamnă desigur altceva, prin toate implicațiile cuprinderii întregului social și ale vecinătății halucinate cu zeii, are drept consecință o tulburătoare problematică morală, dar a fi sau nu fi director este ceva lipsit totalmente de interes. Nu este mai puțin semnificativ însă că această problematică a romanelor înseamnă o trăsătură a epocii, odată cu pătrunderea în viața publică a exponenților unor categorii sociale pentru care locul în ierarhie era marca izbînzii, semnificînd victoria morală a tuturor valorilor pe care le reprezintă. Fără a mai prelungi discuția, constatăm doar că

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 11-a

VIAȚA CA MORALĂ A LIBERTĂȚII

În prefața la **Viața și opera lui Tiron B. Iepurele șchiop** (I), D. R. Popescu notează : „Mi-a mai plăcut apoi aici cum e descrisă pasiunea călătoriei, a cunoașterii, a autocunoașterii etc. (...) Fiindcă răspunsurile întotdeauna nu sînt perfecte, și poate de-aici vin și măreția și puterea magică a artei (...) să nu ne grăbim, o carte, o povestire, un basm, sînt întrebări înainte de a fi niște răspunsuri computerizate". Sînt rînduri ce exprimă nu numai un punct de vedere, o perspectivă asupra artei, ca expansiune a universului real, concret, într-unul imaginar, dar și o opțiune, o credință profundă în puterea magică a acestuia, a imaginarului, de a acționa, printr-un soi de recul, asemenea unei făpturi înzestrate cu simțuri independente și liber arbitru, asupra realului, modificîndu-l și iluminîndu-l cu noi și neașteptate semnificații. Iar într-o paranteză montată în faimoasa povestire „hiperrealistă" **Leul albastru** putem citi o altă confesiune care, dacă nu este neapărat uluitoare (stupoarea lectorului scriitorul o realizează în beletristica propriu zisă), ne pune cu claritate în fața motivelor, obsesiilor, căutărilor sale : „O carte trebuie să fie plină de viață. Oameni și idei. Dramele oamenilor și dramele ideilor. (...) Bunăoară a ideii de libertate. Dar conflictul dintre idei ? Muncă, om, libertate, dragoste, dreptate, nedreptate etc."

Ca unul dintre cei mai importanți scriitori români de azi (deși tînăr, el a scris relativ mult : proză și teatru, dar și eseu, iar de curînd a publicat volumul de versuri **Ciinele de fosfor...),** Dumitru Radu Popescu și-a creat o lume fascinantă și originală, numai a lui, prin substanța umană și problematica ei nu obligatoriu nouă (despre dramele obsedantului deceniu s-a mai scris și se va mai scrie), dar prin tehnica strict estetică a îmbinării realului, oniricului și imaginarului în slujba unei înalte idei morale pe care și-o face despre omul în căutarea adevărului, o apologie a Vieții ca manifestare supremă a libertății.

Căci nu o dată scrierile lui D. R. Popescu (și studiile critice, monografiile care i s-au dedicat, o demonstrează cu claritate) au ca motor, ca substanță activă, o anchetă, o investigație menită să facă lumină într-o tenebroasă crimă a cărei motivație poate fi pasională (ca în superba nuvelă **Dor)** sau emanînd dintr-un diabolic complex al puterii (Moise din ciclul **F** etc.). Această obsesie morală a restabilirii adevărului, a pedepsirii vinovăției acolo unde se află ea (nu urmărește Tică Dunărințu cu o obstinație absolută pe cei vinovați de moartea tatălui, obstinație, care, împinsă astfel în toate direcțiile, ajunge să relativizeze însuși acest absolut prin modificarea unghiurilor, perspectivei de unde vin mărturiile ?) ca orice proces, de restabilire a justiției cu orice preț, se face, evident, prn tatonări îndelungi, complicate și anevoioase cercetări, călătorii în lumea nocturnă, ascunsă a lucrurilor și întîmplărilor actorului și spectatorului ; anchetă, cercetare, proces în care punctele de vedere se schimbă mereu, se părăsesc ipoteze și se descoperă noi piste și mobiluri, călătoria în real a scriitorului nu odată făcîndu-se în șaua fantasticului, descintecului dar mai ales, a visului („Papile, am să-ți povestesc ce-am visat noaptea trecută, dar te rog să nu mă întrerupi și nici să nu rizi, și-așa pentru tine n-o să aibă nici o valoare... etc. etc. visul care pregătești — refface ? — scenariul arestării lui Antonescu). Întruzuinea fantasticului și a elementelor onirice în banalitatea fluentă a cotidianului produce fisuri dramatice în acesta, rupturi stupefiante, iluminîndu-i adîncurile, golurile, abisurile pînă la structurile indestructibile ale arhetipurilor, ale miturilor, cum se întîmplă cu cel al Antigonei (amplu comentat) din **Duios Anastasia trecea** sau al Electrei din întunecata nuvelă **Dor.**

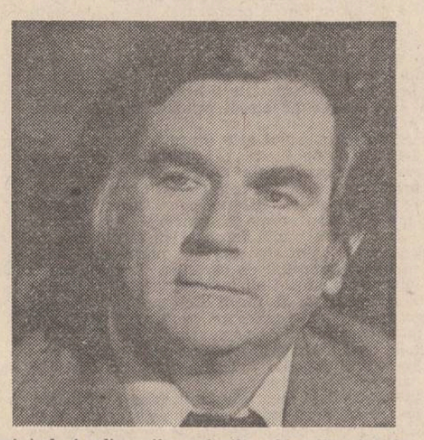

O componentă importantă a fantasticului practicat de autorul **Vînătorii regale** este folclorul cu alaiul său de tradiții ale grotescului fixat în exorcisme, descîntece ininteligibile, dar care au funcția magică de a spori taina și teroarea evenimentelor, de a da un nou curs, uluitor, acțiunii, sau, pur și simplu, de a modifica, psihic și somatic, existențe și caractere (un exemplu în piesa **Baladă pentru nouă cerbi).** Tot pe această linie, din perspectiva folclorică menită să arunce asupra textului o lumină stranie, de inițiere în ritualul capabil să opereze în necunoscut, în elementul noptatec al lumii și astfel să aducă la suprafața conștientă a diurnului vești, informații cu valoare de revelație a adevărului, așadar tot dintr-o direcție folclorică pe care evoluează arborescența, feerica și tragica artă a lui D. R. Popescu, se instituie ideea, senzația copleșitoare a predestinării, a unei fatalități, unei necesități irepresibile, inexorabile în desfășurarea evenimentelor fie individuale, fie colective (satul bîntuit de seceta apocaliptică, turbarea ca o altă formă halucinantă a păcatului și a răului etc. etc.). Tăierea și montarea cinematografică a realului cu foarfeca suprarealistă a gestului vrăjit, a textului ininteligibil, menită să valorizeze alte fețe ale banalului, fețe ale căror esențe tragice capătă de cele mai multe ori forma terifiantă a măștilor grotești — se realizează nu o dată prin simularea naivității, a inocenței copiilor care, luîndu-l pe „nu știu" în brațe, ascund în fond cu cruzime o metodă rafinată de a te trage pe sfoară, o păcăleală, un substitut, aici, al acutei inteligențe artistice a autorului. Este tehnica lui „ca și cum" să-ți dai aerul că obiectul supus cercetării, în raza observației celei mai minuțioase, nu știi dacă este ou sau găină, cui aparține de fapt, pe scara evoluției, tehnică a ocolului cu aparență aberantă, reducere la absurd cu scopul nemărturisit de a face să vorbească mai clar realitatea bolborosită, bîlbîită a

Dan Laurențiu

Continuare în pag. a 11-a

POEME ALE ÎNFRÎNGERII DE SINE

La Editura **Kriterion** a apărut recent o culegere de versuri ale lui Kányádi Sándor, în traducerea lui Paul Drumaru **(Monolog interior cu ușa deschisă).** Lectura ei mi-a prilejuit întîlnirea cu un poet autentic, a cărui creație distinctă se înscrie cu strălucire în peisajul liric contemporan.

Am căutat îndelung o formulă critică apță să sintetizeze felul de a scrie poezie al lui Kányádi Sándor, să exprime în mod lapidar lipsa oricărei emfaze retorice, sinceritatea necontrafăcută, modestia orgolioasă, suferința mascată sub ironie, refuzul obstinat de a pune lumea obiectivă între paranteze și de a etala doar tribulațiile propriului eu. În cele din urmă m-am oprit la ideea exprimată în titlul însemnărilor de față.

Într-adevăr, sentimentul pe care poeziile lui Kányádi Sándor îl exprimă în mod preponderent este cel al depășirii de sine. În ce fel? Mai întîi, după cum arătam și mai sus, prin refuzul ipostazei, de sorginte romantică, a poetului suprauman, care contemplă din înălțime frămîntările oamenilor de rînd, livrîndu-se doar unor trăiri considerate a fi supreme. Poetul se uită cu atenție în jurul său, vede mici sau mari întîmplări, care au potențial poetic. Apar astfel poezii a căror structură o amintește pe cea a baladelor, în ele Kányádi Sándor dovedind și disponibilități epice. Adesea poetul recurge la însceнări de tip parabolic, din care lirismul se înalță ca un fum. Aproape de fiecare dată este folosită o imagistică formată din numeroase elemente telurice. Abstracțiunile sînt, în general, ocolite, poezia dă impresia de paloabil. Citez, spre exemplificare, poezia intitulată **Monolog interior cu ușa deschisă :** „Și-acum iesi ! / Ce aștepți ? / E ger. Îmi intră iarna-n casă / dacă mai stau mult cu ușa deschisă. / Du-te, du-te cît te mai iau cu frumosul. / Cară-te ! // Poți pleca mai bogat decît veniseși, / ia-mi și amintirile, dar / pleacă, pleacă, pînă / nu încep să blestem. / Mi-a fost de-ajuns, gata, gata ! // — Te-ai albit la față, ce ai ? / — Nimic, nimic. // — Să-ți fac un ceai, o cafea ? / — Mulțumesc. / Ceai sau cafea, ce preferi, / ce tot stau în prag? / E iarnă. Intră geru-n casă".

O infringere de sine înseamnă, în ultimă analiză, și refuzul de a fi sentențios ! Poetul are o certă disponibilitate pentru poezia gnomică, dar și-o manifestă cu reticențe, învăluindu-și concluziile de moralist în nourii lirismului și diluîndu-le prin ironie. Un exemplu semnificativ este poemul intitulat **La început...,** o strălucită meditație despre legăturile dintre iubire și moarte: „La început țineam la tăvăleală, / eram eu însumi, izvodit anume, / cel ce mă-nvrednicisem eu să fiu // — Nu dau — spuneam. / — Nici nu te rog — spuneai // Pînă să-mi fi venit în fire / mîinile tale miresmate mi-au scos / rărunchii, / spre generatoare diabolice mi-au abătut / sîngele, / din nervi / mi-ai împletit un pulovăr / de ziua mea de naștere, / ca să mă apere măcar

de frig. / de vreme ce asupra morții / nu ai nici tu putere. // Mi-ai lăsat numai ochii, / să văd ce măiestrit te joci / cu frumoasele arsice / ale oaselor mele. / — Joacă-te fără grijă — zic. / Dă cît mai sus cu mine".

În fine, un al treilea mod de refuz al etalării subiective poate fi considerată maniera intelectualizată în care poetul își distilează trăirile, înculcindu-le astfel o grație originală. Din acest punct de vedere, sînt îndreptățit să relev prezența a ceea ce aș numi „dicteu raționalizat", modalitatea de a așeza un filtru (minim dar vădit) în fața desfășurării verbale spontane. Din acest punct de vedere, semnificativ este poemul intitulat **Bocet pentru Kádár István,** din care citez un fragment : „Vai că vorba ta nu m-a tinut din drum / să mă fi tinut măcar cerul / cu trăsnetele vijeliei sale / ar fi trebuit să mai vorbim / ar fi trebuit să bem sticla aia de vin / s-a oțetit de-atunci pe fundul sticlei / și la mine în gură / s-a oțetit s-a oțetit / vai și cum mă rugai : «Nu te grăbi frățioare că nu ne mai întîlnim / mulțumesc de vizită dar nu te grăbi / numai sticla asta de vin / doar știi că nu-mi place treaba făcută / pe jumătate nu-mi place / Ál-de-Sus n-a avut răbdare / n-are răbdare cu mine / m-a răscolit / nu-ți face grijii / nu-i încă vremea / doar coasa și-o încearcă / și-a luat coasă nouă în cinstea mea / nu taie / acum o dă pe cute / m-am uscat / i-o știrbesc / să nu ne pară rău de-un strop de rouă / uită ce-am spus / m-a răscolit Cel-de-Sus nu și-a dat ostenea'a / aș fi putut să fiu un Kossuth un Washington / și tot ce-am ajuns / presbiter într-o parohie de țară".

Voicu Bugariu

«ÎMI TOT REVINE ÎN MINTE ORAȘUL PIERDUT»

Esența poeziei lui Beniuc, acea poezie de mari aripi a „Cîntecelor noi" (1940), „Orașul pierdut" (1948) cît și cea a ultimelor volume emană dintr-un nucleu unic dar frămîntat de antinomii (constituite în „viziuni antinomice"), veritabile legi ale spațiului poetic care, fără a-l scinda, îi acordă coeziune și o relativă uniformitate în timp.

La încrucișarea marilor drumuri artistice, între tradiția angajantă și modernismul epatant, Beniuc intră „masiv și greu în vreme" preluînd ștafeta verbului vaticinar de la Aron Cotruș, ce evoluează în ultimele volume într-un chip decepționant. Acesta nu era însă decît o culminație într-o ilustră serie ce include corifeii Școlii Ardelene, pe Coșbuc și Goga dar nu mai puțin pe Blaga sau Șt. O. Iosif. Pînă și notoria apetență de poezie universală a lui Beniuc (vezi eseurile din „Poezia militantă") nu face discriminări între Maiakovski„ Blok, Pétöffi, Jòszef Attila — un Labiș maghiar. Ady Endre, și un Esenin, Éluard, Rafael Alberti, Ezra Pound ori Tristan Tzara (devenit ulterior membru al Partidului Comunist Francez). Constatăm deci o nobilă descendență, suficientă măcar în parte pentru a ne explica nu atît evoluția de ansamblu a atitudinii poetice a lui Beniuc cît mai ales structura primelor volume, esențial antinomică și care a putut deruta pe Pompiliu Constantinescu. Evident însă că poezia lui Beniuc, non-livrescă la urma urmelor, nu se poate explica sursologic. Ceea ce o structurează în relații dihotomice ale simbolurilor de la nivelul textului este asimilarea originală a unui romantism sui-generis. Așa cum observa Octav Șuluțiu în „Familia", încă din 1938, acesta este dominat de obsecviozitatea cuvîntului față de ritmul interior ce poate oscila între două modalități extreme : atitudine protestatară și lirism discret, nu de puține ori suaverotic. Cîntecul poetului, fie că irumpe de pe baricadă, fie că inundă aleile unui parc simbolist, cunoaște aceeași profunzime, fiind superb în vigoarea sa, validată de Călinescu, dar și în postura elegiacă subliniată de același Pompiliu Constantinescu. Artificiul verbal este eliminat cu premeditare atît din izbucnirile vulcanice cît și din contemplarea realității interne, cu nimic mai puțin solicitată decît cea externă. Însă, așa cum sesiza, surprinzător de prompt, un comentator, „poezia lui Mihai Beniuc nici nu dispersează viața interioară, privind-o de la distanță, nici n-o diluează, acoperind-o prin intervenția exagerată a cuvîntului". Spectacolul creației se lasă astfel surprins în extrema sa nuditate, în superba polemică a contrariilor, cheie a poeziei lui Mihai Beniuc, a originilor și sinuozităților sale, aparent abrupte. Poetul aspiră la o rivalitate prometeică opunînd divinității o lume nouă — cea a poemului său, un sistem autonom de geneza inițială, ce beneficiază însă, odată definit de starea poetică, de cenzura binevoitoare a acesteia. Zborul hiperionic permite o perspectivă senină, transfigurată de proiecția ostentativă a subiectului la scară cosmică („Azurul se deschide larg, / Fug norii speriați în lături / Și iată, sufletе, începi / Cu-aripa stelele să mături"), dar și o contemplație amar-neguroasă a spiritului acaparat **simultan** de marasmul incertitudinilor : „Nu vă fie supărare deci / Că nu stau să vă cinstesc banchetul, / Tare-i obosit și trist poetul, / Bîjbiie prin negurile reci".

Metamorfozarea bruscă a intelectualului în combatant, în anii '30 (observată și de R. M. Albérès) are ca efect, în situația **romanticului** Beniuc imposibilitatea refulării lirismului, a confesiunii nostalgice ce-l contaminase deja, definitiv, și pe care nu o mai poate reprima prin retorică. Poetul are o vizibilă oroare a normelor, a convenției în genere (atît socială cît și estetică), sfidată cu orgoliul macedonskian, ceea ce nu-l împiedică să evoce, apelînd tot la convenție deja statutată, un decor miniatural-bacovian izolat în diluvii intermitente : „Cofetăria mică, modestă ne primea. / Era o zi tăcută sub cerul alb ca sarea. / Ploua domol... mai tare... și iar nu mai ploua... / Ușor plutea pe lucruri tristețea, nepăsarea", („Jurnal"). În acest spațiu închis pînă la sufocare, erotica lui Beniuc este animată, la rîndul ei de două atitudini distincte : aversiunea față de pseudo-erotismul micburghez, cu surse în „Scrisorile" eminesciene, ca în confesiunea „Nu mă uita" iar la polul opus, dezlănțuirea instinctual-blagiană pînă la combustie. Iubirea, la Beniuc, este permanent contrabalansată de o ură colosală ce nu mai are astă dată nimic comun cu superbia aristocratului Macedonski ci regresează către o viziune apocaliptică similară coșbucianului „Cîntec barbar" : „Vor stoarce sînge negru dinții / Din mincinos vopsite poame, / Copiii-și vor minca părinții / Și-o să le fie și mai foame. / / Vai vouă ! Noapte grea de spaimă / Stihiile vestesc în șoaptă, / Că vine cel care defaimă / Orînduiala lumii dreaptă." („Proorocire") Din acest punct, „poeta vates" simte nevoia unei băi de eminesciană disoluție euthanasică : „Voi intra în apa fără fund, /, Apa-n ceruri s-o izbi de maluri, / Lin apoi s-o-ntinde peste valuri / Pacenaltă : semn că nu mai sînt" („Plecare"). Cum se poate observa, tribunul este dublat de un filozof melancolic, interjecția echilibrată de acalmia locvacității, întunericul de lumină, focul de chtonism, limbajul esopic de nominalizarea curajoasă ce repudiază uneori alegorismul. Pe această direcție, poetul ezită între luciditatea idealului și dezorientare, între postura optimistului ce crede în eficacitatea luptei cu sinele („Îndoiala bate icuri"), și cea a scepticului difident față de ecoul verbului în mase : „Poți urla ca leul în pustiu. / Nu te-aude, nu te-ascultă nime. / Glasul care vine din mulțime / E bătaie surdă din sicriu", („Nu te-aude nime") ; freneticul vitalist este secundat de un fermecător elegiac cuprins de presentimentul morții, în deplină solitudine autumnală : „O, de candorile zăpezii, / Sub care doarme firea-n muguri / Visînd, în primăvară, iezii, / Tu, ochiul meu, n-ai să te bucuri. / Se scutură cocori în zare, / Poveri de aur cară munții, / Eu stau în palida-nserare / Cu pumnii stîlpi sub bolta frunții." („Ce pasăre veni"). Revendicîndu-se din spațiul rural al iobagilor lui Horea și Iancu, Beniuc este în același timp un citadin ce intonează un cîntec solemn pentru „Orașul pierdut", aderînd de fapt la o insolită modernitate. Orașul transilvan al lui Blaga, peste care rotesc pajuri-minutare, sau cerne „cenușa îngerilor arși în ceruri", burgul ploios al lui Radu Stanca sînt în viziunea lui Beniuc temeiul unei nostalgii după o urbanitate intimă, violată de „drapel străin" : „Îmi tot revine-n minte / Orașul pierdut. / Zadarnic am suflat orice lumină, / Zadarnic am tăiat din rădăcină / Piecatele sălcii de-aducere aminte, / Zăvoiul de tristețe a crescut / Mai negru ca-nainte / Și peste apa sufletului meu / Îmi cerne frunza galbenă mereu." („Orașul pierdut"). Ceea ce iese în relief la capătul acestei incursiuni, noua lume, creată „cu Dumnezeu la cot" concurează realitatea atît ca sistem coerent cît și sub raportul solidarității elementelor ce o compun. Dacă însă geneza biblică oferă imuabilitate, poezia de început a lui Mihai Beniuc este bîntuită încă de discontinuitatea primordiilor, ceea ce, în chip firesc, îi arogă o unică putere de seducție, poetul realizînd în familiaritatea antinomiilor o stare propice de „transpunere a faptului divers pe un portativ de universalitate", cum însuși a mărturisit că a înțeles lecția poetică argheziană.

Cristian Moraru

Intîlnirile «Luceafărului»

LA REȘIȚA

DE PE TIMPURILE LEMNULUI

1.

La Cimpu-Lungul moldav, umilit-am oțelul zicindu-i : Avram Iancu și-a apărat Transilvania cu tunuri de cireș ; apoi să vezi moara de stejar, pilnia coșului morii, de brad, marea roată zimțată, buduroiul ei pentru apă, lemn de molid ;

Să vezi steaza pentru sumane și toate felurile dimiilor, văngăläul de călcat rufele, melița s-o vezi : de lemne toate ; pieptenii, furcile, mașinile de tors, toate din lemn ; rășchitoarele, virtelnița cea de obicei, virtelnița cu numărător ; stativele, războaiele de țesut, sucalele, urzitorul : toate de lemnele toate.

Umilit-am oțelul și i-am pus inel cu sigiliu în deget : dar am măcinat fără tine, am dat la pive și-am întărit feluritele dimii și pinzeturi, am tors, am țesut, am croit, am purtat : fără tine îmbrăcat — am moștenitorii și casele lor, numai cu lemnele.

Să vezi buciumele din coajă de mesteacăn, de scoarță de brad, cobzele, capra de carnaval — zeița bătrînă, țambalele, viorile, baltagele ; toate de lemn, ceva argint — podoabă, aramă ceva, găteală, bitele ghintuite, fluierele, cavalele — din lemn și iar din lemne ;

Dar am cîntat fără tine, m-am jucat și tot fără tine apăratu-mi-am turmele, casele și cîntările mele...

Umilit-am oțelul și i-am pus sceptrul în mînă.

Să vezi pipernițele, solnițele : care-n formă de pește, de frunză, care-n formă de ce sînt de demult ; vasele pascale să le vezi, donițele cu tot felul de răuri cu fierul apotropaic însemnate, lingurile, buriașele de rachiuri, balercuțele, budanele, tocitorile — toate cele din lemn și din lemn ; din jurul mesei, din pivnițele mele.

Am adunat, am păstrat fără tine, fără tine am agonisit, stăpînit-am mari averi de lucruri, ale casei, ale curții, cele din lemnuri.

Umilit-am oțelul, zicîndu-i : să vezi tarnițele, scările șeilor, săniile de lucru, sania de sărbătoare, jugurile boilor, carele de munte — roți înalte, carele cele mici — roțile cît rîjnițele, opincile din coajă de tei, lotca primordială, dintr-un lemn singur ; scara, oloinița, botele de apă, berbecul de spart porțile, maiurile pentru pari, tot felul de prese, teascuri, storcătoare de ulei, bicele, formele de turte de mieji, strivitoarele de struguri, de grăsimi, buduroaiele pentru grîne, fasoli, oarze ; căușele de făină, de mălai, pivele pentru ofranda de grîu, pivele pentru sare ; banițele, mierțele și toate măsurătorile semințelor și bucatelor ; îmblăciurile treierisului, formele de pîine, grapa, furcile, plugurile : toate de lemn și de lemn și iar de lemn, iar fierul numai și numai la locul fierului.

Umilit-am oțelul, paloșul, i l-am dat.

Să vezi fedeleșele pentru lapte, donicioarele pentru chiag, putineiele, putinele de tot felul de brînze, maiurile de bătut pînza, bărbințele, cîntarele cît brațele de om întins pe cruce, cît cele de femeie, să se-mbrățișeze, cît cele de copil să fie luat în brațe ; răboajele de stînă și celelalte măsurători și tipare de unt și cașuri, cofițele, gălețile de muls, linguroaiele, strecurătorile, căușele ; toate și toate de lemn, întrutotul de lemn.

Măsurat-am fără tine, am ales, am despărțit, am împărțit, am adunat, am lăsat fără tine ; și-am mers cu spor mult și-am ajuns la vreme, fără tine.

2.

La Reșița, temut-am lemnul, dar nu m-am lepădat de-un arțar de demult.

Pentru că lemnul era pentru ins și pentru de-ai lui cîțiva, pe cînd oțelul este pentru mulțime de mulți și pentru încă alții.

Oțelul este un ochi albastru cît dumnezeu și de-aceea nu vede insul, nici îl cunoaște, nici îl laudă ; ceea ce înseamnă insul pentru oțel, este chipul și măsura picăturii de nisip într-un troian și precum o frunză-n codru, și precum o piatră-n munte, oțelul nu stă de vorbă decît cu muntele tot, și cu tot izvorul și cu tot codrul.

Oțelul nu bagă-n seamă pe nimenea după nume, nici după fel : oțelul este o putere de seama lui dumnezeu, care lucrează numai cu o putere de seama sa.

Puterea de care ține seama oțelul este clasa socială a oțelarilor.

Prima locomotivă de Reșița, acum două sute de ani, era trasă — spre-o vedere cu lumea multă, de către douăzeci și patru de perechi de boi, tot atîția oameni cu bicele, iar în urmă venea marele car de fîn, tras de-o altă pereche de vite puternice, și mai la urma urmelor, carele cu provizii pentru minătorii boilor.

A fost, acela, semnul că oțelul este un zeu ce nu lucrează cu nimenea, decît cu toți, că nu-i al nimănui pe cît este-al tuturor, că nimic nu se face din el, dacă nu se vor face toate cu el.

De cînd a-nceput oțelul să umble, tot pe-ale sale umblă, drumuri de oțel ; de cînd a-nceput să treacă, tot pe-ale sale trece podurile, toate de oțel ; de cînd se duce și vine, tot pe osiile sale și pe roțiile-i de oțel.

Mi-e frică de oțel, pentru că este totul amănunt, de-opotrivă, totului tot : dacă-i pus să meargă, nu merge decît pe oțel : dacă vrea omul să-l oprească, nu poate, decît prin oțel, cu ale oțelului, de către ale oțelului.

O, săracul, blîndul lemn : cu fier îl porneau, îl opreau cu fierul ; dragul, sfîntul lemn, de oțeluri nu mă poate apăra.

O, măruntul, neputernicul de mine ; ce m-aș face de oțel, fără oțel ; cu oțelul ce m-aș face fără de oțel ; la oțel, fără oțel, ce puteri să am?

Văzut-am roți de moară, însă turbine : de oțel ; de le-aș așeza sub sat, l-ar invîrti, trei zile și trei nopți zvirlindu-l și ducîndu-l aruncat.

Văzut-am și mă tem de ce-am văzut : oțel — motoare de vapoare, mari clădiri de oțel în clădiri și mai mari de oțel ; în chipul templelor ce le cunosc și-n felul unor alcătuiri de care nu-mi aduc aminte ; de teama greului din ele.

Să nu te pui cu oțelul ; nici cu maiurile, nici cu dălțile lui, cu fel de fel de coșuri, tipare, clești, pîrghii, porți și uși : cărări și drumuri de oțel, suluri, stupi, centrifuge, stîlpi : de oțel, cu totul și cu totul — să nu te pui cu el, decît în tovărășia altui oțel : linguri, linguroaie, strecurători, cutii, lăzi, găleți cît casa, lăviți cît carul, forme, tipare cît biserica, tot felul de vase de oțel ;

Dacă te-apropii de ele, apropie-te tot cu ceva din oțel : mosoare, furci, axe, drugi, stîlpi, bușteni, de oțel, tot de oțel.

Grape cît ulița, foarfeci cît lățimea rîului, greble, rîjnițe, ale oțelului pentru oțel ; strecurători, forme de turte de-ale oțelului, ale oțelului, pentru oțel : să te-apropii de unele, cu altele ; să le așezi pe unele, însă prin altele, tot de oțel ;

Tot felul de prese, maiuri, berbeci, strîmtori și porți, și iarăși porți, strungă, scripeți, de oțel fiind, folosește-le cu oțel, de la oțel, pentru oțel.

Monoxilă de oțel, albie de oțel, opinci, sănii, sănii și tot grape, tăvăluguri, carele mici, marile care, de oțel, cu oțel, juguri ale oțelului, cu oțel ; spre oțeluri, scări, buciume și iarăși tot felul de buciume și apeducte, conducte de oțel, la oțel, cu oțel, pentru oțelul oțelului.

Pentru că ale lemnului erau pentru ins, iar oțelul și-ale oțelului se află pentru mulțimea mulților laolaltă și nicidecum în părți : ce să fac eu cu partea mea de oțel, fără părțile de oțel ale tale, fără oțelul din partea părților voastre ?

Dar zic oțel de pîine, pîine de oțel, lapte de oțel, oțel de lapte, vin de oțel, oțel de vin ; oțel de sudoare, sudoare de oțel, oțel de cămașă, cămașă de oțel, cușmă de oțel, oțel de cușmă, mînuși de oțel, oțel de mînuși, fular de oțel, oțel de fular, carte de oțel, oțel de carte ; veniri de oțel, oțelul venirii, așezare de oțel, oțel de-așezare, ședere de oțel, loc de oțel, oțelul locului, apărare de oțel, oțelul de-apărare.

Mai încolo de oțel și dincoa de oțel.

Dar afară de oțel, ce-am văzut în curtea oțelului ?

Văzut-am arțar de secoli mulți, arțar fără oțel ; a scăpat de topor de oțel, de oțel de topor, de fierăstrău de oțel, de oțel de fierăstrău.

Zis-au ; opriți oțelul, cel ce se duce peste Arțar.

Lemnul e un punct și este-un loc, este-un loc de punct, și-un punct al locului.

Lemn strategic, arțar mai oțelos decît oțelul : de-a crescut în hartă dîndu-și numele său, locului de apărat, de oțelit.

Dar să știm, indivizibila libertate a insului și-a patriei se măsoară astăzi în lingouri de oțel ; avuția tot așa ; respectul față de noi și teama denigratorilor față de poporul român, se măsoară de asemenea, în lingouri de oțel.

Acestea primesc forma tuturor lucrurilor și lucrărilor, în care ne pricepem, încă de pe timpurile lemnului.

Ion Gheorghe

ORAȘUL CU POEȚI

Pentru călătorul obișnuit, într-o scurtă escală, Reșița e un oraș pitoresc, cu mari coșuri de furnale înfipte în cer, cu piețe mari și cu străzi care merg americănește una pe deasupra celeilalte, un loc simpatic, într-un cuvînt. Literatul care se abate pe acolo, fie și pentru o singură zi, are însă uimitoarea senzație că e potopit de poeți. Ei par, la o prea grăbită privire, niște cetățeni pașnici preocupați de treburile lor zilnice și, în definitiv, așa și sînt, în cea mai mare parte a vremii. Cu toate acestea, drumurile lor cotidiene se întîlnesc ca și cum ar asculta de un program precis și de o migrație obligatorie care se repetă de două-trei ori pe zi. Ieșit din hotelul „Semenic" și voind să te îndrepți către Casa de cultură nu se poate să nu observi pe un tînăr oacheș, bărbos și cu părul tuns boxer, îmbrăcat într-o scurtă din piele de căprioară, ducînd în spinare o veșnică geantă uriașă plină de cărți. Este poetul Ioan George Șeitan, în viața civilă șef al rețelei pentru difuzarea cărții, staroste peste librării. Mai încolo, într-o parcare rutieră, tocmai coboară dintr-o mașină galbenă, herculanianul Sabin Oprean, un delicat, desigur, poet cu alură de luptător. Privirea lui curioasă dă roată peste piață, zărind pe terasa unei braserii pe, nici nu se putea altfel, poetul Octavian Doclin, care sărbătorește intrarea în Uniunea Scriitorilor. Mai încolo, rezemați de un parapet, privesc Bîrzava... repede, Doru Andreescu, recognoscibil după lunga coamă anacronică, și C. Brîndușoiu, cu aer de picaro bănățean. Ei sînt, bineînțeles, poeți. Starea lor lirică nu poate fi tulburată nici măcar de apropierea unui bărbat, Gheorghe Zincescu, simpatic tînăr cu înfățișare de cîntăreț de muzică ușoară, în realitate, s-a înțeles, tot poet. Dinspre supermagazinul nu prea îndepărtat se zărește Nicolae Irimia, un alt poet. Poeta Olga Neagu, intovărășită de soțul ei, un promițător poet, se află prin preajmă. Cursa de Oravița, care tocmai a oprit în stație, nu departe, depune la sol, în stare ireproșabilă, pe poetul Ionel Bota, așteptat de prietenii săi, poeții Nicolae Sîrbu și Ion Chichere. Și spre a nu întîrzia de la acest conciliu liric, Dinu Olărașu, tînăr poet, se apropie alergînd elastic, ajutat de pantofii adidas. Sînt, totuși, absenți la apel vreo zece confrați ; se înțelege că toți sînt poeți, majoritatea cu producții publicate și, uneori, chiar și cu volume. Să fie vorba de o intrunire neprevăzută a filialei reșițene a Uniunii Scriitorilor, de un colocviu-fulger al cenaclului de aici ? Nu este nici una, nici alta : e întîlnirea zilnică, parcă întîmplătoare, a poeților din această cetate a poeziei, care nu pot respira în liniște dacă nu se știu, o dată și încă o dată, împreună.

Artur Silvestri

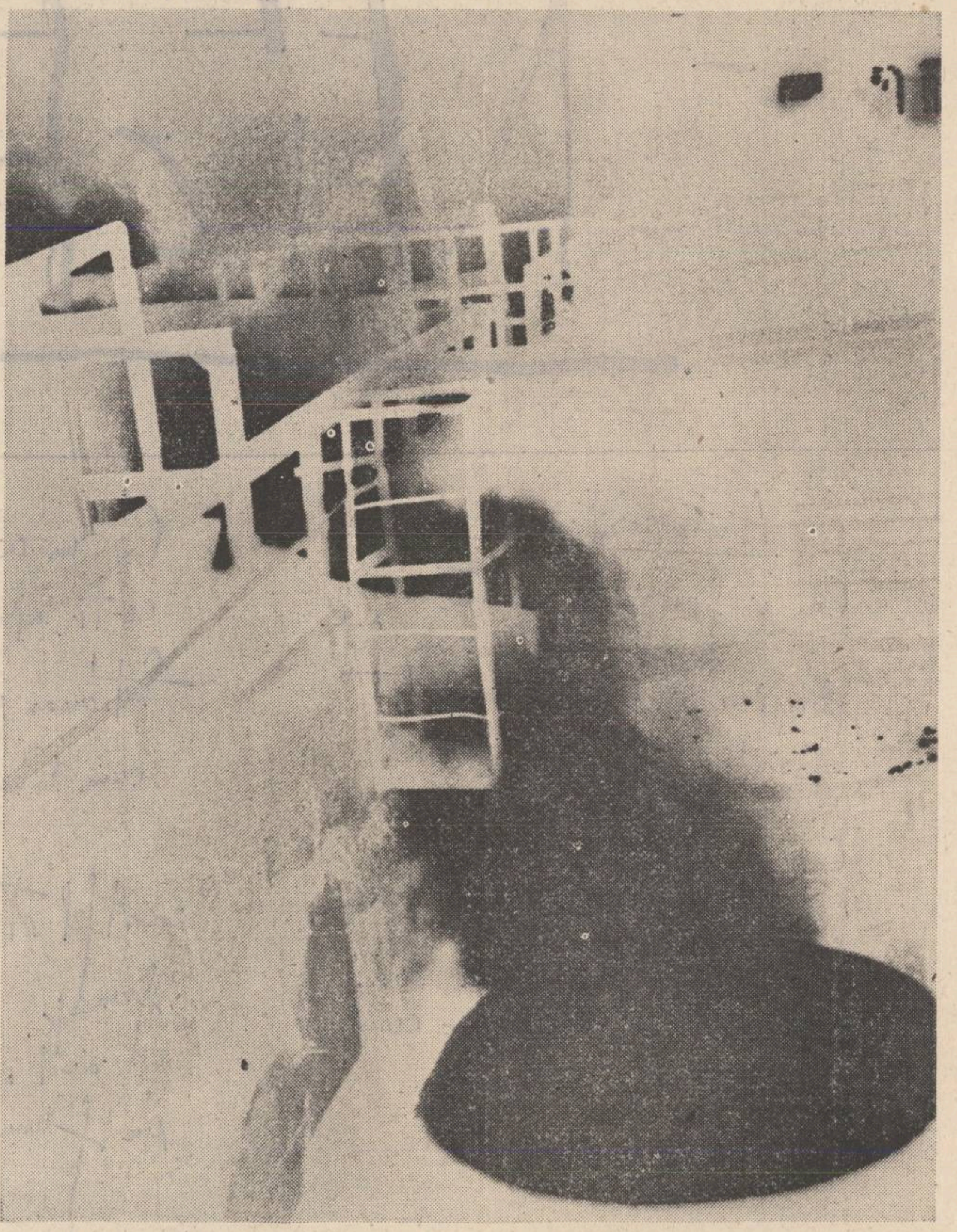

NICOLAE IRIMIA

Transmisie directă 1

Vă vorbesc de aici din miezul realității
Care nu mușcă simțurile
De aici de unde viața și moartea
Nu pot părea doar simple iluzii optice
Un fir de sudoare se prelinge
Pe linia subțire a norocului
Ciocanul cu abur bate secunda
De aur
Adolescenta în salopetă albastră
Duce în brațe cărămizi calde
În timp ce o alta din spateie unei măști colorate
Declanșează împreunarea oțelului
Cu oțelul
Cîțiva bărbați stau de vorbă cu soarele
Roșia de seră strivită sub
Roata electrocarului
Aici în miezul dulce al realității
Totul e viu
Viața clocotește de viață
Viața cere viață
Fulgi ireali dansează în aerul serii
Și macaragista lovită de durerile facerii
Este coborîtă pe pămîntul alb.

Transmisie directă 3

Și iată că într-o zi mi-a fost dat
Să văd
Exact aici în inima orașului muncitoresc
Pe condeierul țăran solicitind cu emfază
La biblioteca publică
Volumul „Învățați limba engleză fără profesor"
Pe tînăra țărancă bucurîndu-se
Pentru bradul de plastic de curînd
Achiziționat
Pe talentatul rapsod popular care
Declara unui reporter că n-a auzit
De Ion Dolănescu și de fiul său Ionuț
Pe prietenul meu poetul slăvind
Zeul auriu al mămăligii
Aburinde
Pe care tocmai o tai cu ața.

Transmisie directă 5

Uneori iarba devine atît de subversivă
Încît intră în intimitatea pietrelor
Tinere
În visele cu iepuri domestici
Ale impegatului de la calea ferată uzinală
În burțile cailor de plastic
Instalați preventiv în cetatea de sare
Uneori iarba...
Acest păianjen verde ca un cancer
Crescînd între sîrmele ghimpate ale păzitorului
De vaci
În barba nonconformistă a bunicului
În hornurile de nuiele ale caselor vechi
În gura morilor de minereu
Între sînii iubitei primordiale
În volumele de poezie ale prietenului
Walt Whitman
În ierbarul de nota zece al fiului meu
În cîntecul privighetorii electronice
Oho, iarba dintre degetele urșilor iarna
Iarba dintre războaiele mondiale ale conștiinței
Iarba de la tine la mine
Această iarbă omniprezentă
Atît de subversivă uneori pe care
Vă implor
Lăsați-o să moară în gura coasei natale !

OCTAVIAN DOCLIN

Poemul scurt

Iubito,
odată pătruns în Cetatea Poemului
voi spînzura emoția
de funia unei fulgerătoare
amintiri.
Numai astfel vom putea asculta
muzica ochilor,
numai așa se naște Poemul scurt.

Ipostază

Trăind în scoică răceala verde
a acesteia treaz
iată deci rațiunea sărutului
cînd peste pleoapa ochiului orb
cîntă o orgă în somn.

Memoria fluturelui

Doar cu memoria fluturelui
te mai pot închipui încă ;
la o depărtare de o floare de jar numai
sînt apele oprite în vaduri de noi ;
prin lanuri păzite cerbul așteaptă
in taină Steaua neagră să treacă
și odihna fluturelui prieten
pe ochiul meu galben.

Ars poetica

Să faci să vină cuvintele la tine
așa cum zboară un rol de albine spre floarea de tei,
să-ți aprinzi mai tare setea pe limbă
cu mierea cuvintelor
pentru-a slăvi mai cu evlavie puterea
miraculosului izvor de sub Muntele Albastru
tot astfel cum cel ce se crede cu adevărat
crescător de albine
binecuvintă și anotimpul florii de crin.

ION CHICHERE

Peisaj de iarnă

copii cad pe gheața subțire a dimineții
și cheile de la gît zornăie în stele
un rîs straniu deasupra străzii
orașul fluieră ca un ceainic

Mai suav decît roua

doar mașinile de scris
se mai opresc
în fața trecerii de pietoni
autobuze buldozere biblioteci
trec peste ochelarii pensionarului
macaraua paște liniștită
rondoul de flori
și fumul se depune
mai suav decît roua

Iedera

urc propria-mi memorie
unghia scrie în zidul plin de melci

spațiul dintre pietre
ecoul surd al unui turn
mai vechi decît sunetul

admirabilă înălțare iedera
acest sînge inconștient
oprind năruirea

Lupta cu luciditatea

cineva bea piatra
altcineva bea locul ei
cel de-al treilea
zidește cu poftă

SABIN OPREANU

în această grație a frunții

Pentru tine port aceste semințe fosforescente de-a lungul
tuturor rîurilor (O caravană glorioasă prin noptatice
sarcofage) Geografii de lebădă cu lumina rezemată de
corăbii Adevărate frunți devoratoare

Am venit să bat la ușa înflorită (Pe vremuri era un lujer
stîngaci) Îți cer să rămîi cu mine în această grație a frunții —

ploile sîngelui

Ca altădată mă preocupau sistemele de rezonanță lirică
Aici un buton inventat pentru monotonia privirii
Dincolo un melancolic cronicar orbecăind în lumină
Viața mea se prelinge pe marginea acestui pahar Viața mea
ca un sistem filozofic practicat lîngă stelele albe —

NICOLAE SÎRBU

Într-un oraș industrial

Memoria vagoanelor de marfă
în sînul unei lame de vifor
cum se gudură pe ecran
visul în poala industriei
de vîrf a melancoliei,
lîngă plaurul pe care
alunecă zgura clarviziunii decente.
Iar minereul de India
face Yoga
într-un sîn indigen.

Avatariu la lumina zilei

Un urs și-o lebădă-și fac semne
vorbind de iubire în bătaia puștii
ca în bătaia lunii.
O respirație vînătă împarte zorii
tren fără oprire
în timp ce apăr dreptatea trifoiului
în fața coasei.

Biologia intimă a pietrei

Pe unde-ntîrzie oare,
pe care pajiște
ne-ncercuită încă, face tumbe
mielul de jertfă ?
întreabă discret un flutur,
polenizîndu-ne urechea
ca pe o scrumieră.
Doi zurgălăi scot fum pe nări
închipuind altarul dimineții.
Eu, încercînd într-ascuns
biologia intimă a pietrei,
cu sevele ei amărui,
ca o literă de ceară
aprinsă de vînt în candelă,
iscodesc pînă tîrziu
împreunarea lupilor cu zorii.

CONSTANTIN BRÂNDUȘOIU

Defileu

Se apropie marea, unduire ce mă repune în raze.
altar de băiat întîrziat
de la care începe tăcerea și mirarea !
Aș fi venit să recîștig urmele
prin stînci la un defileu...
Se aude o mare veste c-aș fi
într-o uriașă speranță,
neabătut din drum, prin raze dormind.
M-am trezit de o ciudată liniște
într-un defileu vestit inimii mele —
la o creangă de fericire,
în fructe coborînd singur
ca o stea doborîtă de întuneric.
Se coace fraga în pustiul inimii singure —
trec fluvii de vise,
un altar de băiat întîrziat
caută un defileu și o punte de leagăn —
de atîția ani a venit și soarele
să-l întrebe, ce zeiță cauți
tu, altar de băiat întîrziat ?...!

FLORIN TIBERIU GIULVEZAN

regăsire

se-ntoarce domol nisipul în stîncă
divulgă cerul cărarea adîncă
tot mai larg balansul descrie contur
lumina din forme tot mai mult împrejur

e liniște
cumpăna tace zenitul
și-i somn peste case
de-a pururea albe

mă nasc fiu al omului
ultima oară
flacără-n cer tăiată în două
flacără-n cer
pentru cumpăna nouă

tot mai somn peste case surpate-n zenit
materia lumii a ruginit
balans balansul descrie contur
lumina din forme tot mai mult împrejur

Din nici o toamnă

Cînd pleacă toamna păsările migratoare
cu trupul aripat napoia gîturilor lungi cu
chip și plisc
de parcă cerul tot mi se despoaie
tăiat de obeliscuri
obelisc de după obelisc de după obelisc
și-mi pare rău de mine însumi că mă lasă
aceste păsări unghiulare
și iar mă simt făr' de mireasă
pustiu sub ceru-n înstelare
Aș prinde de-aș putea vreuna
să îi înnod tot gîtul cu un nod
să zboare înnodată
cu ochii mei cei triști care-o mai văd
ultima dată
Să zboare ea cu gîndul meu rămas
și înrădăcinat de-a pururi
cum dă ogiva încă glas
cetăților în mururi
cum dă ogiva încă glas
cetăților în mururi.

Visam că visez

Ea aluneca pe panta unui deal de gheață
cu un buchet de narcise în mînă
ea nu avea patine ci numai cizme
de aceea mi-era frică să nu cadă
ea era îmbrăcată într-o rochie albă de
mireasă
sub un fulgarin gri
care fulgera prin frig
cînd ea
luneca pe panta unui deal de gheață
cu un buchet de narcise în mînă
grăbită să ne-ntîlnim în gara
de pe cîmpul de gheață
în gara pustie de pe cîmpul de gheață
unde nu exista nici o șină de fier
nici o șină de cale ferată
nici una.

Confesiune

se dedică lui Filip Radulovici

Eu am avut o nervozitate a posesiunii
o scăpare de timp din pricina averii,
sărac fiind, din sărăcie, începusem să
confund
frumusețea florilor de cireș
cu rădăcinile cireșului.
Mă, — mi-am zis,
astîmpără-te dracului odată de om neavut !
Nu cîntecul, ci înțelesul cîntecului
este averea ta,
nu pietrele, ci suspinul pietrelor.

Hieroglifă

Din pricina dragostei mele de ninsoare
n-am putut iubi zăpada
din pricina dragostei mele de zăpadă
n-am putut iubi piatra
din pricina dragostei mele de piatră
n-am putut iubi apa
din pricina dragostei mele de ape
n-am putut iubi focul
din pricina dragostei mele de flăcări
n-am putut iubi pămîntul
din pricina dragostei mele de pămînt
n-am putut iubi morții
din pricina dragostei morților mei
nu te pot iubi ninsoare,
deși te rog să mă ningi
hai, ninge-mă, ninge-mă !

De Matilda

Ce sicriu frumos ți-ai ales,
mi-a spus Matilda
ai bani, bătrîne, de ți-ai tocmit un
cormoran
— Taci dracului căci te izbesc peste bot,
i-am spus,
e cormoranul arvunit de mine !
— Bă, mi-a fost spus Matilda,
tu ți-ai fost făcut vreun rost
De un sicriu cu aripi ? !
— Da fă, eu i-am răspuns Matildei,
eu mă îngrop în aer,
adică-n sufocare,
acesta este cimitirul meu
cu cormoran cu tot !

Pastel

Auziți ce mi-a spus un gărgăune !
Munții sunt cimitirul mărilor,
Fluieră aerul în copaci
ca și cum aș gîndi în cuvinte
Ah, tu, înserare cu ciori și cu corbi
ah, iarna cu ciori și cu corbi !
Auziți ce mi-a spus un gărgăune :
Munții sunt cimitirul mărilor.

Confesiune

În timpul vieții mele
am văzut cu ochii mei un rege
apoi am mai văzut cu ochii mei
n-o să vă spun niciodată ce
dar mă jur pe cuvînt că am văzut,
apoi, în timpul vieții mele
l-am văzut pe Făt frumos
apoi am văzut încă ceva
dar nu vă spun ce am văzut
dar credeți-mă pentru că mă jur
pe cuvîntul meu.
Apoi, în timpul vieții mele
mi-am închis brusc pleoapele
tăind gîtul luminii
cum călăul gîtul reginei.

Spirit de haiku

Mă răcisem din starea cuvintelor
de parcă ningea pe înțelesuri
Ce ușor este Doamne, să fii singur
și cît de greu e să arzi în vederea naturii !

Obelisc

În cele din urmă am făcut rost și de var
alb numai noi știm cum,
dar pînă la urmă am făcut rost și de calciu
am pus gălbenușul stelei galbene
în albușul rozelor albe străvezii
nu prea încăpeau înlăuntru,
ce-i drept nu prea încăpeau înlăuntru,
așa că sfera perfectă se schimbase-n ou
și uite-așa ou după ou după ou după ou
coloane infinite de ouă
să sprijine aripile păsării în zbor
dar mai ales să dea aparențe părerii că
zboară
și sus pe piscul muntelui am mai făcut
un ou
am mai înghesuit încă o dată steaua
galbenă
în albușul razelor translucide
numai și numai și numai și numai
să ne spunem nouă înșine cu mirare
cu un dor nespus de a ne mira
cu o dorință tristă, tragică, aprigă de a ne
mai mira
de a ne mai mira zicînd și noi :
Uite, vulturoaica ouă
și din oul vulturoaicei
de pe sub penele calde ale vulturoaicei
se va naște vulture !

Hieroglifă

Îmi este foarte clar, ființa, că este
un sarcofag al unui faraon stelar
al mortului mișcării
al mortului alergării
al mortului stării pe loc
al mortului zborului
al mortului înotului
al mortului răsucirii
al mortului morții.

Act public

Numai cuvîntul din mine
nu are poftă de mîncare
numai el nu mănîncă natura.
Pradă stă aceasta și gătită ca o mireasă
jertfă nejertfită înverzindu-se
cuvintele tînjesc în creierul meu :
hai să îngrozim natura, îmi spun !
Haide să îngrozim natura !
Destul am îngropat-o pe ea în noi !
Hai s-o lăsăm acum pe ea
să ne îngroape în ea.
Haide să îngrozim natura !
Numai cuvîntul din noi
nu are poftă de mîncare
numai el nu mănîncă natura
numai el îngrozește natura
și-atît !
Haide să-ngrozim natura !

Tragerea cu arcul

Se dedică Domnului Florea Fugariu

E dreptul gînților să nu se-nmoaie
virful săgeții în otravă !
e dreptul gînților să nu se-nmoaie
nașterea cu moarte !
Dă-mi femeie arcul și săgeata
dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l !
Spală-mi de orizont arcul
spală-mi de otravă săgeata
ca să pot trage în ținte
„Cînd arcul și săgeata și ținta
sunt totuna..."
Cînd arcul și săgeata și ținta
sunt totuna
fă-mi rost de orizont, muiere
fă-mi rost de otravă !

Mă ridic

Eu sunt cadavrul clipei care va veni
și sunt mireanul clipei care-a fost
un arbore de l-aș vedea îmi pare
fără-de-rost
o iarbă verde de-aș vedea-o
mi-ar părea că este gri
clătinarea asta scurtă cînd mă clatin
mai mă rezem de un soldat sau de un
paltin
de raza de la steaua rece mai mă reazem
de gura cea a deltei cea numită Razelm
de sub un pescăruș de sub un val de mare
precum o rază și precum o icră
eu mă ridic și zic adică
de ce oi mai fi fiind anume.

Un cîntec din cîmpia muntelui

De n-aș avea atîtea amintiri
aproape că aș fi copil
aproape că m-aș mai mira, aproape
de-apropierea mea de ape
cum zice versul care-l știu
precînd eram copil să fiu :
„Mindro, tu, peste poteci
parcă scrii cînd pari că mergi" !

CRONOLOGIE

SENSUL IUBIRII, cu o prefață de Silvian Iosifescu, E.S.P.L.A., colecția „Luceafărul", București, 1960.
O VIZIUNE A SENTIMENTELOR ; Editura pentru Literatură, București, 1964.
DREPTUL LA TIMP, Editura Tineretului, București, 1965.
11 ELEGII, Editura Tineretului, București, 1966.
OUL ȘI SFERA, Editura pentru Literatură București, 1967
ALFA, Editura Tineretului, București, 1967.
ROȘU VERTICAL, Editura Militară, București, 1967.
LAUS PTOLEMAEI, Editura Tineretului, București, 1968.
NECUVINTELE, Editura Tineretului, București, 1969.
UN PĂMÎNT NUMIT ROMÂNIA, Editura Militară, București, 1969.
ÎN DULCELE STIL CLASIC, Editura Eminescu, 1970.
POEZII, Editura Albatros, București, 1970, colecția „Cele mai frumoase poezii".
BELGRADUL ÎN CINCI PRIETENI, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972, cu o prefață de Mircea Tomuș.
MĂREȚIA FRIGULUI ; ROMANUL UNUI SENTIMENT, Editura Junimea, Iași, 1972.
CARTEA DE RECITIRE, Editura Cartea Românească, București, 1972.
CLAR DE INIMĂ. Versuri de dragoste, Editura Junimea, Iași, 1973.
STAREA POEZIEI, Editura Minerva, București, 1975, „Biblioteca pentru toți', cu o prefață de Aurel Martin.
EPICA MAGNA. Editura Junimea, Iași, 1978.
OPERELE IMPERFECTE, Editura Albatros, București, 1978.
CARTE DE CITIRE, CARTE DE IUBIRE de Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei, Editura Facla, Timișoara, 1980 (carte pentru copii).
RESPIRĂRI (eseuri), Editura sport-turism, București, 1982.
NODURI ȘI SEMNE, Editura Cartea Românească, București, 1982.

TRADUCERI

VASKO POPA. Versuri, Editura Tineretului, București, 1966 (Cele mai frumoase poezii).
ADAM PUSLOJIĆ, Pasărea dezaripată, Editura Minerva, București, 1971.

CĂRȚI TRADUSE

JEDENAST ELEGII, „Odeon", Praga, 1969. Traducere de Eva Strebingerova și Hirsal.
11 ELEGIEN — 11 ELEGII, Editura pentru literatură, București, 1969 (ediție bilingvă). Traducere de Dieter Schlesak.
11 ELEGIES — 11 ELEGII Editura Eminescu, București, 1970 (ediție bilingvă). Traducere de Roy MacGregor-Hastie.
11 ELEGIES — 11 ELEGII Editura Eminescu, București, 1970 (ediție bilingvă). Traducere de Andrée Fleury. Prefață de Pierre de Boisdeffre.
NEREČI, Editura Bagdala, Kruševăț, R.S.F. Iugoslavia, 1971. Traducere de Adam Puslojić.
BEOGRAD U PET PRIJATELJA — BELGRADUL ÎN CINCI PRIETENI, Biblioteca „UGAO", Vrsac, (ediție bilingvă). Traducere de Adam Puslojić.
VIZIORGONA, Editura Kriterion, București, 1974. Traducere de Szilagyi Domokos.
THE STILL UNBORN ABOUT THE DEAD, Anvil Press Poetry and Routledge Kegan Paul, London, 1974, 1975. Traducere de Petru Popescu și Peter Jay.
KAMPEN MELLAN INALVOR OCH VERKLIGHET, „Tuppen pa Berget", Stockholm, 1975. Traducere de Pierre Zekeli. Prefață de Arthur Lundkvist.
NEKAS NAV CITS, „Izdevnieciba liesma", Riga, 1977. Traducere de Leons Briedis.
PTOLEMAIOS DÖD UPPSTANDELSE, „Tuppen pa Berget", Stockholm, 1977. Traducere de Pierre Zekeli. Prefață de Arthur Lundkvist.
NIESLOVA I INNE WIERSZE, „Wydawnictwo Literackie", Krakow, 1977. Traducere de Zbigniew Szuperski.
VERSEI, „Europa Könyvkiadó", Budapest, 1978. Traducere de Zirkuli Péter.
UNFINISHED WORK, „Corycian Press", Iowa City, 1979. Traducere de Stavros Deligiorgis.
BARELEF S VLIUBENI, Sofia, 1979, Traducere de Ognean Stambolliev.
STANIE POEZIJE, „RAD", Beograd, 1980. Traducere de Petru Cîrdu.
A SZAVAK ELLEN, Editura Albatros, București, 1982. Traducere de Balogh Jozséf.
PRAVOTO NA VREME, Editura MISLA, 1982. Struga. Traducere de Tașko Șarov.
POEZII — „POEZIJA', „CUNUNA DE AUR", Struga, 1982, Editura Skopije.
POEZII ALESE DIN STAREA POEZIEI, în ebraică de Simon Haran, 1982. Israel.

Evanghelia după Toma

Aș putea, îmi spuse el,
să curăț această bilă terestră
îmbolnăvită de viață
pînă o scot la lumina focului
Apoi, îmi spuse el,
aș lăsa-o să se răcească de frigul cosmic
pînă ar deveni alb-murdară ca luna.
— Luna, i-am răspuns, n-ai curățat-o
destul de bine.
Are cicatrice, i-am spus,
are găuri rotunde
ca niște bube de odinioară
— Într-adevăr, mi-a spus,
luna n-am curățat-o prea bine
am zvîntat-o numai de boala vieții și atît.
— Păi vezi, i-am spus
nu-ți prea faci bine meseria,
Lași urme, nu speli locul de lucru
Cară-te începătorule !
Cîrpaci nenorocit !
Cară-te pînă nu te scuip.
— Chiar să mă car ? !
— Cară-te repede pînă nu te lustruiesc
de tine însuți !
— O, eli, eli lama sabactami
a strigat el
— Nu tu, ci eu strig
O, eli eli lama sabactami !

Cîntec

Mai am un gînd
pentru un fir de iarbă verde
curînd din curînd
cînd mă va pierde

Văzutul din văzut
cînd negru m-o orbi-va
întîiul meu născut
cînd se va Sucidava

În răsucirea-înaltă
în care orice stea
e un burghiu în zidul
al cerurilor mele.

Pun șeaua peste tei
și zic :
înapoi cît mai iute, haidem
către centrul de foc și fier
al pămîntului

Dii, teiule,
dii !

Evocare

Crestătura care-o am în creier
împărțirea continentelor gîndirii
doar în două
mi-a fost dat ca să n-o văd privirii
și nici liniștea din greier
să n-o smulg din iarba nouă
Ah, ce bine-mi fuse-atuncea
cînd stăteam pe sub cearceafuri
răcoroase și steloase
ale stelelor lui pruncea
într-o creștere de oase
năzurinde printre nazuri cînd se arăta pe
bolte
scris tot ce se va întîmple
în aminuri și-n recolte
și pe mierea de la tîmple
pe oțetul de la limbă
pe știrbirea munților
care mor dar nu se schimbă
clipelor și zilelor
că nu-mi vine nici să mor
și nici să trăiesc nu-mi vine
frunză verde alior
sîmbătă-napoi spre vineri.

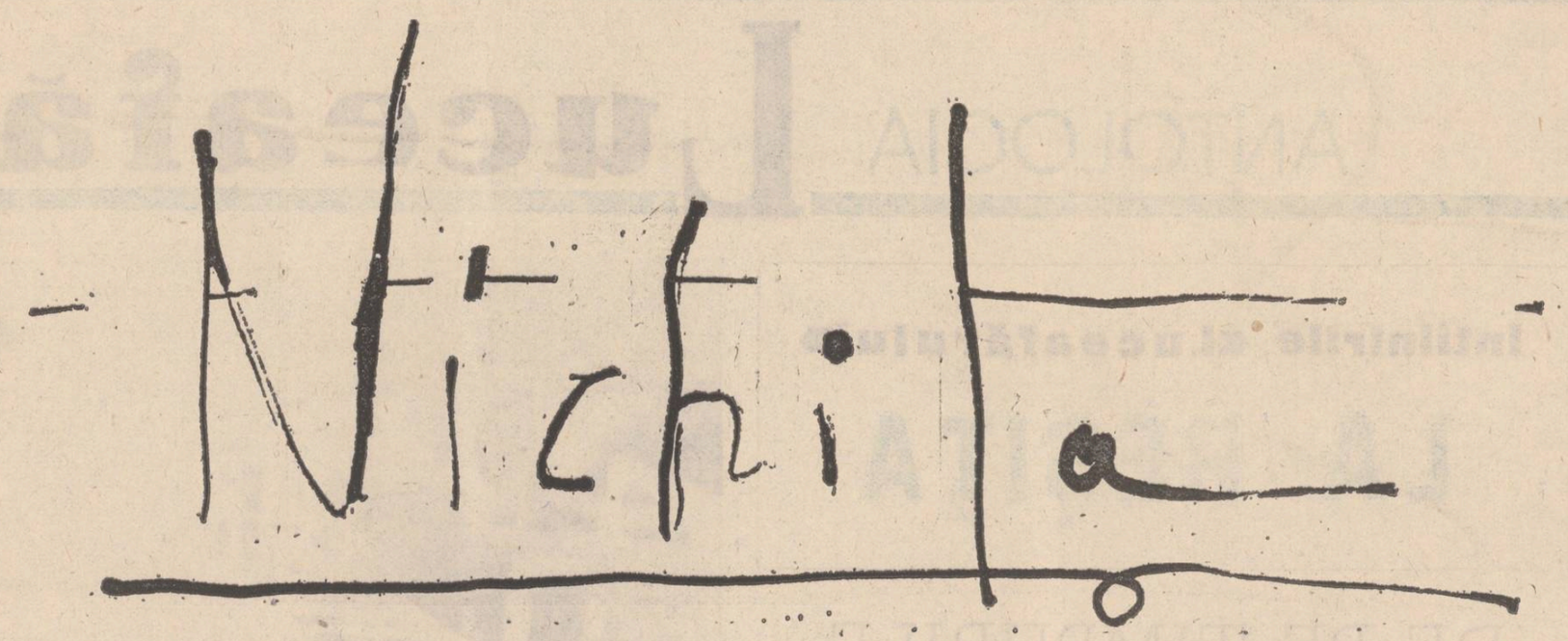

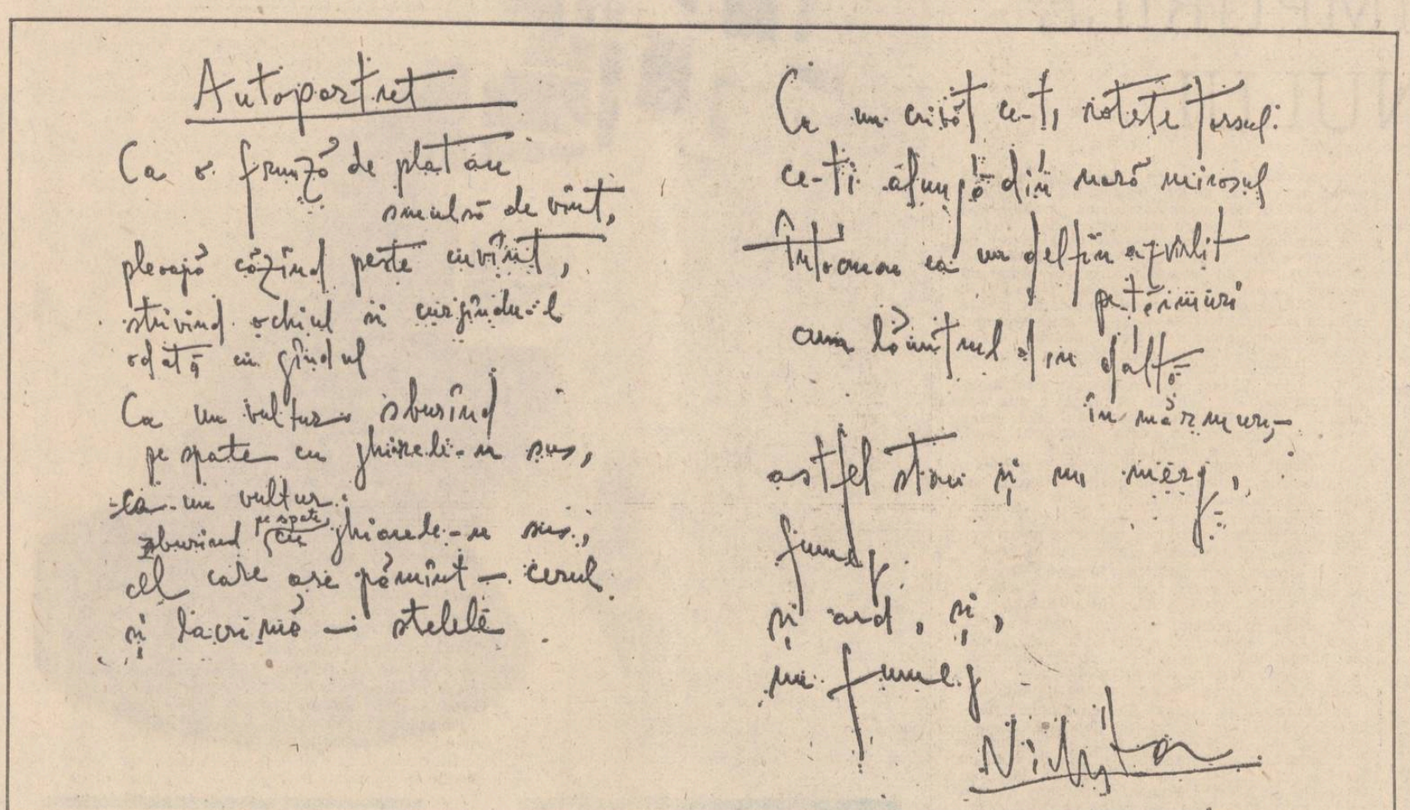

Iconia

Să te legi cu căpăstrul
de o apă curgătoare
e ca și cum ți-ai aminti de un cîntec
cînd patul urechii te doare.
Vino și tu, dragă Iconia,
Spală-mi și mie cămașa
iți dau în schimb o privire lungă
și-ți pun la ureche cercel
ceva între geamăt și murmur
ca să zdrăngăni cu el cînd iți scuturi capul.

La Istria

Șarpe, am zis, dar nu știu ce am zis
ce ușor e să scrii versuri carnale !
Al dracului de șarpe însă
se nădușea la soare și văzîndu-mă
tocmai acolo, pe trepte la Istria
a scos o limbă subțire ca un fir de mărar
și m-a sîsiit amenințător.
Am dat cu călciiul sting în piatră
și l-am speriat pe șarpe.
Jumătate drept ca o stinghie
cu capul turtit, cu ochiul fix uitîndu-se
la mine
și jumătate undulă, undulă, undulă, undulă,
s-a împins pînă în gaura lui
unde s-a scufundat simultan cu el însuși.
Ah, mi-am zis, la Istria am văzut atîția
șerpi
Vasile Pîrvane, am strigat
la Istria ta în fine
m-a văzut și un șarpe pe mine !

Spirit de haiku

Mirosul cel mai curat este roata,
cîmpul cel mai neted este crinul.
Ah, ce dor de ducă mi-este !
Și ce dor de tine.

Vasilisc

Cu cap tăiat de porc și fript și pus pe tavă
barbarul dans de vasilisc
mă îndemna și mă rupea din slavă
și mă-nclina din obelisc.

Ah, ție, oaspete, iți dăm urechea
a capului tăiat de porc ca s-o mănînci
iar eu mincai urechea chiar cu gura
aceasta care-o am sub nas
sub nasul drept dintre sprîncene
care le am deasupra ochilor
care sunt partea creierului dinafară
cu care am văzut vasiliscul
cu un singur ochi
în timp ce cu celălalt ochi
vedeam steaua polară
și cu gura de sub nasul drept
cel dintre cele două sprîncene
de deasupra ochilor
care sunt partea dinafara creierului
adică vederea
mincam urechea stelei polare
lumina ei.

La piramidă

Nesiguranța provine de acolo
din faptul că dormim pe un glob rotitor.
Pe ceva fix și plan
ar fi cu totul și cu totul altceva
Piramidele ne dau de gîndit
ele neagă globul rotitor
și afirmă cu dezesperare planul
Ah, ce splendoare ar fi dacă ar fi să fie
un cîmp perfect și fără orizont
o platformă totală
unde ar exista sus
unde ar exista jos
unde ar exista înainte
unde ar exista înapoi
unde ar exista dreapta
unde ar exista stînga
și unde crima ar fi numită cerc
sau dacă prin bună purtare
ar fi eliberată pe cauțiune
numindu-se curbă.
Piramida e urletul de dezesperare
al sferei.
Făceți-mi rost de un scarabeu
ca să-l înghit
mă mumific de dor de piramidă.

Emblemă

Dacă ar fi să mă uit la mușuroale
și dacă ar fi să mă uit la stup
dacă ar fi să mă uit la menhirul de cetate
al termitelor
sau dacă-ar fi să privesc pe virful muntelui
piscul lui de piatră de scoici marine
nu mi-ar mai place niciodată triunghiul
cocorilor
dar mint, n-aș mai vedea niciodată
triunghiul cocorilor
și ne mai putînd să văd niciodată
triunghiul cocorilor
gîndindu-l, gîndindu-l, gîndindu-l
aș orbi de dor
aș orbi, aș orbi, aș orbi !

Lecție de haiku

Ah, tu,
numai la mine nu mă uit
ca la mine însumi.

Stănescu

Nucleu

E suficient să se întîlnească timp cu timp
o secundă cu altă secundă să se întretaie
că deodată și brusc se naște
aripa, pliscul și oul
E suficient să treacă o secundă
și alta să rămînă
că deodată piatra, brusc devine cimitir
Și totuși, în cunoștință de cauză vă zic
e suficientă o singură mirare
ca să se întîlnească timpul cu timp
și secunda să se întretaie cu secunda.

Haiku

Dacă timpul ar avea frunze
ce toamnă !

Rubaiată

Nu mă induce în vulturi
nu mă induce în pepeni
nu mă induce în verdele ierbii
hai, lasă-mă să dorm puțin
în afara naturii lucrurilor
Nu mă mai induce în vis
în visul care se începe cu tine
și care se sfîrșește cu tu.

Dealul-Valea

Se topea culoarea pusă
de pe chipul cel necolorat
curgea linia sedusă
de pe ochiul desenat
se scurgeau din ceruri raze
vulturii din vînturi
ale stelelor reci raze
se orbeau pe gînduri
lunecau pe valea lungă
șapte pești și-un inorog
de-mi avusei apă lungă
rugăciuni ca să mă rog
să ajungă toți la mare
șapte opt de animale
în nevătămare
cînd marea se moare.

Pastel de toamnă

Urma ghearei rămăsese în lava împietrită
urma aripei rămăsese în aerul înghețat
urma stelei rămăsese în lumina
care mă orbise
urma cuvîntului rămăsese
în gîlgîitul de sînge al capului retezat

— Ce cauți pe aicea, m-a întrebat
daimonul ?
Ce amușinezi, mi-a zis el.
— Eu ? l-am întrebat pe el.
— Tu ? mi-a răspuns tot el.
— Eu ? care eu ?...
— De fapt ? ! mai zise daimonul
plecînd
scuturîndu-se.

Al treilea testament

De la ou ni se trage
de la neputința lui de sferă ni se trage
prea multe organe, Doamne
pentru un gînd perfect
Mă uit la paianjeni ca la mine însumi
mă uit la paianjeni ca la mine însumi
mă uit la cămile ca la mine însumi
mă uit la stejar ca la mine însumi
la pești, la șobolani, la gheonoaie
la papagali, la steaua Canopus
la fetița numită Marta
la alunițe, la scorburi, la simun
și la febră,
la timp și la ceasul Doxa
la : „Șmit Șmit bine ai venit
Ce ai tu la subțioare
eu am două flori amare..."
Mă uit la munte ca la mine însumi
la mare ca la mine însumi
la aer ca la mine însumi
la „pămîntul, aerul, apa, focul"
și chiar la tine, mă
și chiar la tine, mă
și chiar la tine, mă...
Și numai la mine nu mă uit
ca la mine însumi.
numai la mine, mă
numai la mine, mă
numai la mine, mă

Autoportret

Ca o frunză de platan smulsă de vînt
pleoapă căzînd peste cuvînt
strivind ochiul și curgîndu-l
odată cu gîndul.

Ca un vultur zburînd pe spate cu
ghearele-n sus
ca un vultur zburînd pe spate cu
ghearele-n sus
cel care are pămînt — cerul
și lacrime, stelele.

Ca un crivăț ce-ți rotește torsul
ce-ți alungă din nară mirosul
întocmai ca un delfin azvîrlit pe țărmuri
cum lăuntrul din daltă în mărmuri
astfel stau și nu merg
fumeg și ard și fumeg.

Nichita Stănescu : „Autoportret"

Scrisoarea

Vom încerca în cele ce urmează nu o justificare autobiografică a spiritului nostru, singuratec și dăruit totodată nesingurătății, cît o repede ochire asupra ființei vii a poetului în măsura în care el există.

Starea de vis, de neconfundat pentru noi cu starea onirică și cîtuși de puțin cu cea a beatitudinii tîmpe sau a coșmarului ganglionar, — starea de vis ca aspirație și unică virginitate vie, — moartea la rîndul ei avînd o natură virginală, — starea de vis e forma dezalienării omului.

Ideea de fericire, observăm că ni se substituie perpetuu și că se substituie perpetuu a ceea ce în mod mai degrabă fiziologic am numi starea de fericire propriu-zisă în fapt confundabilă cu un organ difuz în căutarea unui organ numit semn, semnificat, noțiune.

Starea de tensiune a gîndirii ține de accident iar nu de lege, — gîndirea însăși, din acest punct de vedere, fiind o alienare față de real, o emigrare față de existență, o neîmpăcare cu ființa, mai întîi proprie și mai apoi generală, — o neîmpăcare cu ființa trădusă prin țipăt, prin urlet, prin ris sau prin plîns, prin jubilație sau prin melancolie, prin ființa restrînsă la o formă concretă, cum punctul abstract ființează abstract, — centru al cercului abstract.

Lungimea materială a existenței nu acoperă aspirația individului.

Împăcarea cu acest dezechilibru atrage de la sine împăcarea cu starea naturii și a lucrurilor în genere, renunțarea la mirare și deci apariția firescului, cel îndurerat sau cel vesel.

În cazul poeziei, împăcarea și echilibrarea cu firescul apare în mod nefiresc și necesar totodată, — provocarea unui firesc al firescului prin autodistrugere.

Starea multiformă a îmbrățișării, atît de tainic și de expresiv exprimată de reprezentarea zeului indic cu șapte brațe și două picioare, încercuit de orizontul unei ghirlande, e numai o literă ce se topește în absența văzului și a pipăitului.

Capacitatea de a iubi e cu mult mai mare decît trupul ce o susține, — de a cunoaște mai mult decît timpul înțelegerii și al reflectării, starea de loc olimpică a fătului urlind și cerînd țiță, — toate acestea atrag după sine paradoxul tragic al poeziei.

Există un mesaj deasupra cuvîntului, care nu are natura biocurenților și nici cea a telepatiei.

„Să vrei pînă la sută
Să poți pînă la șase"

cum intuia în mod barbar poetul, te duce în tulburare la o exclamare, dar exclamarea ca formă imperfectă a mirării naște întrebări.

O întrebare simplă este aceea a nevoii general umane de poezie că de ce este.

Mai apoi o întrebare rudimentară și necesară se pune că ce este acela un poet. După aceea, cu grijă cum sîntem, și se poate vădi aceasta dintr-o lectură indiferentă a textului, ne-am mai putea întreba că de ce prin nefiresc prefacem firescul în firesc și că de ce tocmai acela care plin de melos transformă ludicul în pudoare, tocmai acela de care cu toții avem atîta nevoie, tocmai acela e primul care se sfărîmă sub propriile lui legi, atîta de mărețe ele și atîta de imoral el.

De ce ni se pare opera lui Shakespeare fundamentală în înțelegerea spiritului uman iar despre el, dacă știm ceva despre el, știm că a fost prieten deosebit de intim cu un lord, sau că bea pînă la disprețul nostru cu marinarii prin taverne.

De ce ironia lui Don Quijote ne apare ca un îndreptar al spiritului uman, iar despre Cervantes abia de ne mai aducem aminte că nu avea o mînă, că avea un ochi smuls, că niște pirați au cerut o răscumpărare pentru el, răscumpărare care pînă la urmă nici nu s-a plătit căci n-avea cine s-o plătească și nici măcar nu era de unde.

De ce ne tulburăm atîta cînd citim Frații Karamazov ai lui Dostoievski și uităm cu desăvîrșire că autorul lor își pierdea banii la jocuri de noroc, ba mai mult, cu o falsă pudoare se ascunde faptul că ar fi violat un copil.

De ce cu toții murmurăm plini de melancolie versurile rimbaldiene.

„Oisive jeunesse
à tout asservie,
par delicatesse
j'ai perdu ma vie",

ca să aflăm mai apoi că el a făcut trafic de arme prin Africa și a vîndut pînă cînd și sclavi, că i s-a tăiat un picior în nu știu ce spital și că tîrziu de tot, după moarte, cînd era considerat geniu, i s-au găsit toate manuscrisele refăcute cu propria sa mînă și vai nouă admiratorilor lui, cu mult mai slabe decît cele din adolescență.

De ce a fost dat în judecată Baudelaire pentru **Florile răului** de către propriul său stat aproximativ în același an cu Domnul Flaubert, care purtau amîndoi lavalieră și visau să ajungă academicieni.

De ce autorul sublimului poem Anabel Lee, Edgar Allan Poe, acel poem care este cea mai apropiată respirare dintre doi îndrăgostiți, de ce tocmai el a murit mort de beat într-un șanț cu prilejul unor alegeri electorale din nu știu ce oraș pierdut din vasta Americă ?

Dacă știm prea bine că muncitorul are bolile profesionale ale muncitorului, că minerul bunăoară după ani și ani de zile se îmbolnăvește de silicoză, dacă știm foarte bine că medicul chirurg cel care taie carnea omului ca s-o vindece și o coase cu ață de mat de pește și care este rece și netulburat cînd își face profesiunea lui, căci dacă ar fi cald și tulburat nu și-ar mai face-o, are harnicul obicei ca să moară brusc de infarct cînd îi este lumea mai dragă, de ce nu ne-am pune întrebarea legitimă care sînt bolile profesionale ale poetului.

Care sînt bolile profesionale ale celui care face ca sufletul să semene a suflet ?

Care sînt bolile profesionale ale celui care face firescul să semene cu firescul și realul cu visul ?

De ce Moise, care a înțeles cuvîntul, era bîlbîit și de ce Homer, cel care a văzut totul, era orb ?

Oho, oho !

DIN «OPERELE IMPERFECTE»

Cîntec liniștit

M-aș mai uita curat la frunza verde,
dar amintirile mă trag în jos
și mă înec în frunza verde
de verdele trăit mă înec în frunza verde.

M-aș mai uita la piatra albă
lucindă, mirosind
a soare orbitor și a potcoavă
dar amintirile mă trag în jos
și mă înec în piatra albă
și mă sufoc în aerul de piatră albă

M-aș mai uita la animalul gingaș
care mănîncă înfometat
pe animalul foarte gingaș
rănit mortal și de mîncat
dar amintirile mă trag în jos
și mă înec, mă înec în foamea animalului
înfometat
și mă înec, mă înec în animalul de
mîncare

Plouă
plouă cu mine
mă trag amintirile în jos
mă înec în ploaie
aidoma curcubeului frumos.

ca o piatră

Mirosul teilor ca o piatră
Umbra teiului ca o piatră
Mirosul păsărilor ca o piatră
Aerul și crivățul păsărilor ca o piatră
Patul și tavanul meu ca o piatră
Fereastra și rana mea ca o piatră
Ferestra și rana mea ca o piatră
Dragostea mea de femeie ca o piatră
Dragostea mea de continente ca o piatră
Rotirea pămîntului ca o piatră
Rotirea secundei ca o piatră
Mirosul animalului hăituit ca o piatră
Mirosul femeii mele ca o piatră
Raza cerului ca o piatră
Cornul cerbului ca o piatră
Zăpada vieții mele ca o piatră
Dragostea inimii mele ca o piatră
Coiful luminii ca o piatră
Pe ochiul meu de piatră
Piatra ca o piatră.

evocare

Ea era frumoasă ca umbra unei idei, —
a piele de copil mirosea spinarea ei,
a piatră proaspăt spartă
a strigat dintr-o limbă moartă

Ea nu avea greutate, ca respirarea.
Rizîndă și plîngîndă cu lacrimi mari
era sărată ca sarea
slăvită la ospețe de barbari

Ea era frumoasă ca umbra unui gînd.
Între ape, numai ea era pămînt.

de aer prea mult

Fără de margine și limpezi
noi doi eram
Nimica, nimica nu ne despărțea
pe noi doi
Orice privire deodată
prin noi doi trecea
Umărul tău era mîna mea
ochiul meu era umbra ta
respirarea ta era
inima mea
glezna mea era
geana ta
gura ta era
vederea mea
nara mea era
coasta ta
Fără de margini și limpezi
noi doi eram
cînd deodată loc
n-am mai avut unul de altul
cum aerul apăsat în aer
sub aripa păsării zburînde.

întorsura carpaților

Dinți lungi de elefant,
de fildeș, am,
în loc de gene răsucite, —
și fiecare fir de păr
pe care îl uitam,
mi-a încolțit secundele oprite.
Stau leii toți pe moarte,
put și gem,
în patul tatălui cel meu,
plecat la vînătoare.
O, curvă, tu, de steaua și polară,
eu te chem la mine
în moartea zimbitoare !
Treci tu cum trece glonțul printr-o frunte,
deschisă ca o palmă de Isus,
și mohorăște-te și fii tu nume
de tot ce e
și nu-i de spus.

DIN «NODURI ȘI SEMNE»

Nod. 6

Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal,
și stam în iarbă înroșit,
ca o făptură de oval
și de furnici călătorit.
Durerea mea era un principat,
o țară putredă, nevorbitoare,
fostul meu ochi era palat,
inima mea, un negru soare.
Mi-aduc aminte, căzusem de pe cal
cînd tu ai zis de mine
că mă renaști din nou regal,
și în dureri divine, —
și-mi dai din nou aceeași stea,
și-același cal mi-l dai din nou,
din nou o să mă urci pe șea,
cuvînt făcîndu-mă, ecou.

Nod. 7

Ceață deasă, luminiscentă, compactă,
nu-mi văd nici mîinile,
ceață umedă, vîscoasă, șerpuitoare,
nu se văd nici măcar țăranii,
nu se-aud nici măcar caii,
nici măcar lătrăturile de cîine.
Privirea dă ocol albului ochilor,
alunecă pe iris înapoi în pupile,
sunetul rămîne agățat de lobul urechii,
cîntecul nu pătrunde în timpane.
Nu există sus și nu există jos
nu există înapoi și nu există înainte
deși merg de parcă aș sta locului
și stau locului de parcă aș merge.

Nod. 10

Lasă-mă te rog să vin să mor la tine acasă
mielule, alungă mieii din jurul tău
și lasă-mă să mor la tine acasă, mielule !
Iedule, alungă iezii tăi din jur
și lasă-mă să mor la tine acasă, iedule !
Fluture, alungă-ți fluturii din jur,
și lasă-mă să mor la tine acasă, fluture !
Iarbă, alungă-ți cîmpurile tale...

Portret

se dedică lui Grigore Hagiu

Ca o gheară de vultur smulsă
din apa riului care îngheață brusc
ca o frunză galbenă plecată în sus
spre toamna stelei Canopus
ca un picior de văduvă în ciorap negru
ca o copită de căprioară stinjenind zăpada
caldă
ca un fel de fel
de altfel.

Silabă

Mai adun cu urechea cîte un strigăt
mai prind în nări cîte un belciug
gust de sînge pe limbă
pe șira spinării un rug
și astea toate
din pricina unei vederi
el vedea roate, roate
luminile de ieri.
Mai am o mînă de rupt
mai am un creier de zdrobit
din pricina unui ochi
ce se uită spre infinit.

Zori

Creion de piatră și nebun
care îmi scrii meningea cenușie
inimă fără de sînge, inimă de spin
fără de barbă la bărbie
glezină fără de pinten
în carnea mea
cînd soarele sprinten
se răsărea.

Antologie Nichita Stănescu

DIN «EPICA MAGNA»

cît de subțire ești

Cîntec blînd, cal palid
o, tu, subțire rază de lumină
am mai orbit o dată cu tine
cîntec blînd, cal palid.
Am mai călărit o dată cu tine
tu, rază subțire de lumină,
am mai cîntat o dată cu tine
orbind, o, rază.
Cîntec blînd, cal palid
și tu rază de lumină,
ah, cît de subțire ești.

cîntec

Se urițise trupul gîndit
cuvintele erau spuse într-o limbă
străveche și barbară.
A trăi, devenise am trăit, —
începuse ceva din sinea mea să moară.

O pată de umbră m-a traversat;
era numai de la un vultur în zbor
ce-ntrerupea minunat
locul în care m-am născut,
de cel în care o să mor.

Cine te-a plîns cu ochiul lui pe tine soare,
lacrimă arzătoare ?

schimbarea

Deodată, am simțit cum renaște în noi o
vorbire,
și tremuram cu gurile lipite de ea.
Ce ochi mai trebuie să fi avut și auzul
cînd lîngă ureche auzirăm o stea.

Cu o aripă lungă, prelungită, tăioasă,
deodată, îngerul ne-a înșirat pe amîndoi,
și astfel înjunghiați de aceeași durere,
pluteam în aerul vorbirii celei noi.

Cu tot cu noi își ridica aripa
părînd ne-ngreuiat.
Aproape sîngeram pe ascuțișul
unui cuvînt de împărat.

Unde ne zbori, în care înțelesuri,
în ce puțin de trup măreț de zeu,
în ce înaltă, nedistinctă de vorbire
din care absentează tu și eu,
din care tot ce știm că e, nu este
și ce nu știm, pare a fi ?...

înaintare

Se dedică lui Artur Lundkvist

Eu sunt o locomotivă cu aburi
în urma căreia șinele se evaporă.

Eu sunt o pasăre care zboară
în urma căreia aerul se pietrifică.

Eu sunt un cuvînt care se rostește
lăsînd în urma lui un trup.

Eu sunt timpul ce sare
dintr-un ceas care se cristalizează.

Eu sunt iarba
cocoșată de verde.
Eu sunt foamea alergînd

marin lupșanu

Provincie

Monumentalitatea salcimilor seara
cînd se rostuiesc toate în jur
și lumina-i difuză — ceva între viață și
moarte —
aerul pur de pădure împușcat în tîmplă
cîntecul greierilor în secolul XX
și munca nevestelor pînă tîrziu în bucătăriile
mici
îți dau măreția și nostalgia acestor locuri
din mijlocul Bărăganului
unde oamenii se aseamănă între ei
după pofta cu care mănîncă pîinea și roșiile
și se deosebesc după felul discret în care
pleacă din viață
— ciudat asemeni stelelor dimineața.

Odinioară

Altădată mama povestea așa frumos
că pînă și morții veneau în casa noastră
în mijlocul bătăturii — ciinele —
la celălalt pol — luna ;
tata bea tutun liniștit
și făcea proiecte primăvăratice,
deseori gospodari fără astîmpăr
descopereau în clăile cu fin
îngeri ce rămîneau peste iarnă în sat.
Altădată ploua teribil toamna
și noi coboram în noi înșine
dezgropindu-ne sufletul și contemplîndu-l.

Solstițiu de vară

Toată noaptea biziie camioanele pline cu orz
bocancii militarilor atîpesc pe rînd
gem silozurile înfierbîntate și trenurile și
vapoarele,
între boabe zac greieri striviți
cu cîntecul întrerupt în cioburi.
Sub mărturia stelelor care picotesc
și cad de la mari depărtări,
sub lumina obscură a caiselor ce dau în pîrgă
— atmosferă a barurilor de noapte —
țărăncile se iubesc pe pămîntul gol
cald încă de zăpușeala de peste zi
iar braconierul naiv care calcă pe oul de
dropie
sare-n aer
și-n locul lui apare un țăran în chip de
flacără.

Cireșe de mai

În grădina cireșilor cu palme bătute-n cuie
și cireșe fulgerînd în prăbușire asemeni
stelelor căzătoare
te tulburi ca-n fața unei femei frumoase
care nu s-a îndepărtat de propriu-i bărbat
mai mult decît fructul de floare,
care-ți strivește sub pleoape gîndul
nemărturisit
și cazi în măreția tristeții
deși
te înseninezi — luminiș de pădure —
despre care numai vînătorii bătrîni istorisesc
seara la focul în fața căruia luna tremură
de mînie
ca o cireașă la urechea doamnei bătrîne.

rodian drăgoi

Ca o patinatoare

Dorul de părinți e singura noastră merinde
trupul de-abia ne mai poate cuprinde

lîngă vocea mea nici o voce nu vine
și lumina se tot depărtează de mine

gîndurile copacilor foșnesc în continuare
primăvara aceasta vine pe gheață ca o
patinatoare

crapă somnul copilului învelit cu o pleoapă
oh parcă locuiesc într-o casă cu pereții
de apă

cineva îmi spune că plouă și continuă să
deseneze nori
și grijile mă impresoară ca niște cîrduri
de cocori

Izbucniri

Iar mi-am vărsat peste degete o clipă
fierbinte
și aud cum în pămînt licăresc oseminte

cineva își înbrincește suferința în apă și tace
niște arme încărcate vorbesc despre pace

la abator foamea ascute cuțite
și iarna de afară poate e pe sfîrșite

știu că și semințele se-mbrincesc în pămînt
și amintirile copacilor sînt împrăștiate de
vînt

tu iubito îmi povestești despre niște plopi
călători
hai mai bine să fotografiem melancolia
acestei ninsori

frumusețea mai inventează o nedecisă
scrisoare
nu mă întreba dacă-i tristă cîmpia ce-o
purtăm în spinare

eu continui să scriu biografia unei pete de
sînge
tu ții încă în brațe o carte care plînge

copiii noștri roagă zăpada să rămînă la ei
din țevile puștilor izbucnesc porumbei

Șoapte de fată

Drumurile par mai ostenite decît noi
vîntul ne spulberă pe sub îmbătrînitele ploi
luna atîpește sub cămașa mea înnoptată
spre mine se tîrăsc niște șoapte de fată

pe sub pielea cîmpiei se strecoară o fiară
pînă mă-ntorc să dai întunericu-afară
în piața de-alături o pasăre rece pe tine te
cere
iubito zăpada e singura noastră avere

și nu mai poate nimeni să adoarmă
oare ce simte trandafirul privit prin țevile
de armă?

maria barbu

urme

orice pleoapă-mi deschizi mă lași pradă.
dezacordatelor mele amiezi cauți nota cea
mai înaltă.
numai bogatele caravane pot străbate, tefere,
pustiul.

întreg

precum în șerpi plăminii contopiți
în noi — fîntîna androgină,
făcîndu-ne deodată responsabili
de orice suferință.

împăcarea cu sine

ești lacăt după culoare și sunet,
același destin sfidător și-aceeași teroare
impui lucrurilor mele crude,
imaginilor mele de leac.
seriozitatea profundă a lămpilor tale
arzînd zi și noapte,
gravitatea cu care mă expui oricărui gest
m-aseamănă copilului orb
ce ține în brațe un ied
simțindu-se mai tare și mai viteaz.

liniștea culmilor

cerul îți soarbe ultima suflare.
desăvîrșită, piramida lăuntrică.

sărbătoare multiplă

stăpînirea ta mă exaltă :
un uragan ce convertește brutal universul.
supunerea cu care mă înfățișez are atîtea
fîntîni
că-n orice parte dai de o comoară.

dogmă

într-un ceas favorabil
apele tale îmbracă cel mai vechi înțeles.
ai exilat discipoli nevrednici
păstrîndu-mă ca să mă-nvești măsura.
mișcarea ta e o cvadrigă
purtînd cezarul înspre noapte.

lăuntrică vamă

c-o mai frumoasă rătăcire
ca-n pasul pendulat al unui tigru
inima te ajunge ca energie pură.
istoria-nvățată la școlile de scribi
sporește și mai mult vedeniile tale.

pol

anterioare stele în tine au tăiat
cu plugul semne aspre
adăpostindu-te de bogății întîmplătoare.
pe lucrul simplu osenești
hrănindu-te cu apă și cu sare.

marian zamfira

Martorul lacrimei

Povestești
Despre rana bufonului
Despre muzicile umbrei povestești
Despre o pasăre nebună mîncînd luna
Despre fumul ce se apropie și noi nu știm
Despre trandafirul
Ce va cădea la noapte-nspre fluviu
Despre țipătul lui în somnul tău
Te trezești martorul lacrimei

Vei povesti

Cu dragoste, lui Ion Gheorghe

Prin aer viclene istorii
În patul gol doar frunze
Cît de iute această înlocuire
Cît de iute clinchetul umbrelor
Vinzi vitralii cu mai multe nuanțe de disperare
Se pregătește lungă vînătoare
Fugi vei povesti

A cui cenușă

Neștiuți au murit minuitorii de pești
I-a însoțit rîul pînă unde
se poate roti lacrima trandafirului
Mișcînd lumina înspre noi
orbul se trece și el zarea
Ca un călău ți-e rîsul
Asculți
A cui cenușă
Cîntă mai frumos decît marea

Deschid trandafirul

Calul meu armele mele
cum ruginesc ploaia
Pasul de flacără
se mai roagă prin frunze
Cineva vinde orologii de pradă
Arc auritor și mai multe săgeți vreau
Deschid trandafirul un felinar
invazii franciscane viclenii aproape
De-a lungul rîului
Tu trecătoare prin eroare

La hotarul cu muzici

Se-aud bubuituri se ceartă morții
Unde-s gloria sîngele lor comorile
La hotarul cu muzici fluviul
curge numai ce la jumătatea lui
Cealaltă jumătate mi-acoperă mie retragerea
La noapte voi stringe deșertul de gît la noapte
În genunchi trandafirul.

LAUREAȚII REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA FESTIVALURI ȘI CONCURSURI DE POEZIE

FESTIVALUL-CONCURS „POEMELE LUMINII", HERCULANE-1982

MIHAIL CARAMIHAI

Anul acesta, la reputatul festival „Poemele luminii" — Herculane, 1982 — zarurile aruncate de subsemnatul, în calitate de membru al juriului, au căzut asupra foarte tînărului Mihail Caramihai, student la Facultatea de limbi germanice a Universității din București. Îmi asum și de data aceasta riscul de a crede cu toată ardoarea în vocația de poet a lui Mihail Caramihai. Despre rest („rest" care înseamnă totul!) sper să avem dreptul de a vorbi într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat.

Nicolae Ciobanu

Cîntec

(fragmente)

Nașterea și moartea lucrurilor se cuprind
în cercul crescut din cerc.

Deasupra orașului, cerul cald poartă îngerii
cîntînd clopote senine,
gene lungi implîntă văpăile spre-uitare,
suflările se mișcă umede.
Gîndul palpită de seară-ntinsă răcoros,
rostogolindu-se, cu spinarea-n flăcări,
s-aruncă-n praf omul,
buzele vineții nu se mai mișcă,
pîntecele clocit plesnește,
o lăcustă uriașă,
cu ochii luminînd roșii,
se preface-n femeie cu șolduri lungi...

*
* *

Rătăcitorul nu-și cunoaște drumurile, el
soarbe doar frumusețea lor,
iar drumurile se desprind și plutesc deasupra
lui,
cei rari știu de aflatul sub care făpturi cîntă
adîncuri,
visînd...
Vreun lucru nu trece din Rotund,
în fiecare durere și fericire,
gîndul și sufletul bîntuie prin ele, nesfîrșite
întoarceri de chipuri.
Numai atunci scufundarea, cînd în albastru
se-nchide albastrul
poate și cînd umerii iubitei sînt goi,
și reîntoarcerea.
Formele mor fiece timp,
dincolo de Șarpe, fără de sens, timpul e stins.
și totuși te uimești de cîntări din lucruri,
aflîndu-și frumosul,
taină e puntea legîndu-ți sufletul, tremurător
la plecare,
și niciodată nu se va potoli.
Se deschide legarea ?...

FESTIVALUL-CONCURS „OCTAVIAN GOGA", CIUCEA-1982

CAROL HÂRȘAN

Pe Carol Hârșan abia dacă l-am zărit în ziua aceea de toamnă cînd, cu soarele în ochi, stăteam și așteptam pe o scenă în aer liber să-mi isprăvesc îndatorirea de membru al juriului. Revăzîndu-l, nu cred că l-aș recunoaște. Dar poeziile i le-am citit și sînt convins, chipul său profund din ele se alcătuiește. Poezii un pic complicate, tocmai pentru a elibera adevărul purificat din false complicații. Acesta ar fi paradoxul autenticității (culte) a unui talent în dezvoltare, care spune mult de pe acum. Indiscutabil, Carol Hârșan își merită cartea de debut. Drept **motto** i-aș sugera propriile lui zise:
„fii
în uluitor de diversa lume de-acum un vers
de Colind".

Marius Robescu

Elegie interioară

Astăzi, poetul Rainer Maria Rilke mi-a umplut
în întregime camera de studiu
și cu toate că e un decembrie capricios ca
fata vecinului tipograf,
a înverzit cu mult peste poate
sfera de aer în care palpită inima mea.
Din mîini mi s-au prelins crengi de brad
argintiu
și-un tainic izvor porni să curgă printre tomuri
ale altor vremi. Mușchiul gros și rășina de
brad
au făcut aerul mai acut și nările mai
cutezătoare în a-l sorbi cu nesaț
Din colțul cu vase de lut, devenit între timp
ruină de templu
grecesc, invadat de brusturi și răchiți, mă strigă
pe al meu nume o îmbătător de
necoaptă copilă
și Rilke-mi șoptește-n urechi: în vrajă e și
putreziciune,
ea-i moartă de mult și durata în care „între
două clipe
ca atîtea altele viețuit-a" și-a risipit ecoul
în calciul pămîntului, unde iubitul ucigaș la
rîndu-i odihnește de secole.
Odaia-mi se tixi cu acest terifiant peisaj din
Argolida
și nu mult trebui să treacă să-mi dau seama
că nu peisajul
e străin aici, ci însumi eu, cel ce rîvneam
nu de mult la a ști fericirea...
Strădanie ! Mă domină și mă preface ! Sînt
lutul tău
strădanie, în vreme ce tu n-ai iscusite mîini
de olar
să mă frămînți și apă, cu măsură, să adaogi.

Timpul: meșter priceput în a sfărma
cu-ncetineală
și delicatețe sufletele. Acestei copile, pierită
de mult,
acestei reînnoite imagini, apăsător ispitind,
i-am fost hărăzit
a-i răscoli în sînge, difuză, dorința. Deși între
timp
destul s-a mai ros și s-a împuținat templul
Artemisei,
văditul ei fior, crescînd eurythmeic, e apel, e
chemare anume,
în boală să mă așeze, de taină. Și cu cît —
iată ! — conturu-i
insesizabil se șterge, cu atît se transformă în
sunet strigat,
literă a lui VINO ! eroic străbătînd
înălțimile,
înundînd Largul din mine, deja consternat
Rostul.
Trebuie să-l caut. Imperios o cere legea
acestui larg.
Și doar nu mai am mult de trăit
pînă să aflu un sens în această verigă a re-
amintirii.
Colosul — Cuvînt de la-nceput, se-ntoarce
din vreme în vreme
pe unde-a mai fost și, din regizată greșeală
va strivi
pe cîte unul care l-a uitat. Prunc inocent al
Hazardului
joacă-ți rolul în carnivora, strălucitoarea
culoare a Lunii,
fii
în uluitor de diversa lume de-acum un vers
de Colind.
Unul de unde se vede pînă departe, o dungă
albăstruie lucind.
Marea.

CONCURSUL DE POEZIE, COSTEȘTI-1982

AUREL MANTA

Despre niște munți

Dragul meu,
vorbesc într-adevăr
despre niște munți frumoși
pentru că într-adevăr
ei sînt niște munți
și ziua și noaptea
îmi plac foarte mult
vrînd și nevrînd
din motive clare
și asta o spun fără rușine...
îmi place aici,
îmi place, deoarece trăiesc
o istorie a dreptății adevărate
— și asta o spun fără rușine —
deși ție ți se pare a fi ceva impracticabil

Vorbesc într-adevăr
despre niște munți frumoși
pentru că într-adevăr ei sînt niște munți
care de fapt nu mai există
nici ziua și nici noaptea.

Somn

Văd cerul clătinîndu-se
în arcanele somnului,
cum își deschide
pleoapele în stele

Somnul îmi îmbată
marea
în lung
și
în lat,
focuri îmi aprind
izvoarele
în scorburile pămîntului

Neașteptate mîini
îmi strecoară prin păr
ierburi...
— Să cînt. —

CONCURSUL „SÎNTEM FIII ACESTUI PĂMÎNT", BUCUREȘTI '82

LUIGI TOMA

Și vreau...

Și vreau să citesc măcar o poesie
după o zi, într-o noapte,
seri nu mai sînt,
e-o vreme de lacrimă și
nu va mai ninge niciodată,
să fii sigur că e inutil totul,
de ce să spunem mai mult ?
„Vrei, prietenul meu, o ploaie stelară,
vrei, o vrei, o floare de sînge ?"

Vremelnicie

ce cauți
în calendarul preoților daci ?
Absorbi tot ce te dezleagă
de floare, ca să guști în loc
fructele, singura noastră revoltă.
Împrăștii lîncezeala difuză
a unei împărății defuncte
și dai iluzia contopirii într-o
oșindă veche
cum cununii aride, îi redai
mireasma
Dar, Calendarul din Orăștie
e din pietrele morii de apă
ce-a reflectat o singură oară,
o săgeată din Soare,
în părul Anei, pășind spre
zidire.

FESTIVALUL ȘI CONCURSUL INTERJUDEȚEAN DE POEZIE „IMNURILE PATRIEI", CALAFAT

NICOLAE IONESCU

Premiul revistei „Luceafărul" a revenit în acest an, la Festivalul și Concursul Interjudețean de poezie „Imnurile patriei", de la Calafat, lui Nicolae Ionescu.
Nicolae Ionescu, din Dăbulenii Doljului, scrie o poezie a celebrării solemne a spațiului natal, a imnificării voievozilor și țăranilor acestei țări, pe care-i vede ca pe niște stîlpi uriași ce țin acest pămînt pe umerii lor.
La Bechet și la Dăbuleni, unde ajung mai rar revistele literare, se scrie poezie.
S-o așteptăm în liniște.

Petre Ivancu

Voevozii

s-au retras voevozii în holdele patriei
urcătoare din sărbători
spre culegători luminoși
voevozi luptători și voevozi diplomați
buni de toate cele bune

s-au retras voevozii în obiceiurile noastre
precum durata în poemele despre pîine
voevozi dintîi și voevozi adînci
botezați în Dunăre și-n Olt...

s-au retras voevozii în arborii patriei
în circumferința strigăturilor
de laudă
pentru zeitatea constructorului OM

Sînt

cu sensul meu de azi
cu sensul meu de mîine
cu brațele și picioarele
cu unghiile
mă dau tribut patriei...
sînt norocos
sînt cu păduri călduroase
și cîmpii apropiate de mîini sigure
sînt cu ploi
sînt cu marile rîuri din muncitori și țărani

Icoana

grîu transparent
prin care văd
orașe îndestulate
și ceea ce produce soarele...

GENERAȚII

ion c.ștefan

Ploua de trei zile. Urgia apelor se dezlănțuise peste spinările aprupte ale munților. În furia lor oarbă rupeau și răsturnau maluri, duceau rădăcini, crengi, trunchiuri de arbori.

Însă aici, la aproape trei sute de metri sub stîncă, unde fusese zidită Hidrocentrala vuietul lor nu se auzea. La punctul de comandă se aflau doi fii ai munților. Era aprinsă o singură lumină. Urmăreau cu atenție tabloul unde beculețe și săgeți se proiectau rînd pe rînd, se stingeau, urcau și coborau, descriau curbe simetrice, înțelese numai de ei, după cum pulsa inima uzinei, după cum armăsarii luminii alergau pe fiecare arteră, pînă departe în cîmpie.

Aici era creierul întregului sistem hidroenergetic de pe Argeș.

Gheorghe îi cunoștea toate tainele. Absolvise liceul industrial energetic și își făcuse ucenicia la Bicaz. Alături de el se afla bătrînul maistru, nenea Nicolae, cum îi spuneau cei tineri, care ședea tăcut, cu capul descoperit, cu privirile țintă spre tablou. Chipul îi era parcă cioplit în stîncă : aspru, cu riduri adînci, ca vadurile izvoarelor ce alunecă în lacul Vidraru, cu ochii pătrunzători și ficși.

Tînărul dispecer aflase demult povestea maistrului său. Nemții, după insurecția armată din București, urcaseră în retragere spre cheile Argeșului, voind să treacă peste Făgăraș. Drumul fiindu-le blocat de unitățile armate române, s-au năpustit cu furie sălbatică spre satele de sub poalele munților, cu gîndul de a ajunge în Curtea de Argeș, de a incendia orașul și a mîna podul de cale ferată, pe unde soseau provizii și armament pentru ai noștri.

Nenea Nicolae, pe vremea aceea era ucenic la combinatul forestier din oraș. Prinzînd de veste, a strîns spre miezul nopții gărzile patriotice și, înarmați cu puști și mitraliere, pe care le ținuseră ascunse de multă vreme, au ocupat poziții de luptă la poalele Măgurei, pe versantul vestic al muntelui, iar nemții, înconjurați de armata română și de gărzile patrotice, au fost nevoiți, după trei zile de rezistență, să se predea.

„De-as fi avut și eu un astfel de tată !" oftă Gheorghe cu gîndul la părintele său. Dispăruse în timpul războiului. „Aș fi putut să spun cu mîndrie că sînt fiul celui care a luptat cu arma în mînă împotriva dușmanilor, pentru a apăra meleagurile natale !"

Amintirile i se opriră la o noapte îndepărtată cînd tatăl său, în ultima permisie, i-a îmbrățișat cu drag, plecînd apoi spre unitate.

Îi privise îndelung, pe fiecare în parte, luîndu-și rămas bun. În grabă, își uitase actele acasă. De cîte ori nu s-a uitat Gheorghe la fotografia acelui bărbat puțin mai în vîrstă decît el acum, lipită pe o filă a livretului militar. Rostea numele la care nu mai răspundea nimeni :

„— Sergent Vasile Dobrin !" „— Prezent !"

„— Ești învoit pentru două zile să-ți vezi soția — pe Maria — fiica — pe Florica — și fiul mai mare — pe Gheorghe !" „—Înțeles !"

Așa își imaginase băiatul că a fost învoit tatăl său acasă, atunci, la începutul lui august. Mai tîrziu, luîndu-și seama că cei de la armată nu aveau de unde să știe cum îi cheamă pe soția, pe fiica și pe fiul sergentului, și apoi, oricum, prea erau multe cuvinte pentru un ordin militar — a încercat să-l cheme din nou...

„— Sergent Vasile Dobrin !"... „— Căzut la datorie în împrejurări necunoscute !"

Astfel răspundeau cuvintele reci pe care mama lui Gheorghe le primise mai tîrziu de la comandantul unității în care luptase soțul ei.

În clipele de răgaz, Gheorghe scotea livretul militar, privind chipul tatălui său, citind — a cîta oară ? — numele și prenumele celui „căzut la datorie în împrejurări necunoscute"... așternute cu litere negre, apoi anul nașterii, gradul, data încorporării și... dar aici era un loc liber „lăsat la vatră".... . . . . urma o linie neagră deasupra căreia nu mai era scris nimic.

— Nene Nicolae, oamenii spun că ai fost erou !

— Ei, erou ! pufni pe nări nemulțumit maistrul. Uită-te mai atent la cotele apelor, că mă tem de furia lor ! Ploaia de trei zile, ploaia de parcă s-ar fi rupt zăgazurile cerului.

— Te rog, povestește-mi cum a fost atunci... Dacă tata ar fi fost erou ca matale și dacă ar trăi acum, l-aș fi rugat mereu să-mi spună...

— N-am făcut nimic deosebit față de toți ceilalți din gărzile patriotice, începu nenea Nicolae pe un ton mai cald, dar parcă stingherit. Voi, tinerii de azi, visați eroi, fapte deosebite, iar pe cele de fiecare zi le uitați ! Dacă vrei să cunoști cîteva sute de eroi, caută-i pe muncitorii care au înălțat hidrocentrala și privește-i bine ! Cînd stau ploile, du-te la baraj, admiră tinuța lui îndrăzneață și roagă-l să-ți vorbească despre eroi. Există și un grai al lucrurilor mărețe. Vei afla că și pietrele și apele pot povesti uneori, dacă știi să asculți și să înțelegi. Cînd ai timp, umblă prin satele argeșene și din alte părți, din casă în casă, vezi clădirile noi, observă viața oamenilor și întreabă-i cine sînt autorii acestora. Îți vor povesti despre eroi care n-au realizat cine știe ce fapte deosebite, spectaculoase, ci obișnuite, împliniri de muncă, încît, dacă ne gîndim bine, nici n-ar fi putut trăi fără ele. Dar, așezate unele lîngă altele, acele eforturi au scos la iveală un alt eroism sau, dacă vrei, o altă față a eroismului. Pînă să înțelegi toate astea bine, spune-mi ce fac cotele apelor ? își încheie bătrînul lunga și neobișnuita lui „lămurire".

— Au mai crescut cu treizeci și cinci de centimetri, nene Nicolae ! răspunse Gheorghe îngrijorat. Avem gurile de evacuare : dacă e pericol, le dăm drumul. Dumneata te temi de ape tot ca la potop...

— Ce mi-e atunci, ce mi-e acum ! Apele nu s-au schimbat, au rămas la fel de viclene !

— Nene Nicolae, ziceai adineauri ceva de eroismul faptelor obișnuite, dar eu cred că e mult mai greu să lupți decît să muncești pe un șantier sau să aștepți cu ochii atintiți pe tabloul de comandă, iar cînd vezi șuvoaiele că vor să-și facă de cap, să le deschizi alte guri de evacuare și să le poftești s-o ia frumos la plimbare pe acolo ! De aceea zic, că nu-i totuna ce facem noi, să spunem aici, decît atunci cînd...

— Dacă vrei să știi, izbucni maistrul nemulțumit că băiatul îl sicîie, nu noi, cei din gărzile patriotice, am fost adevăratii eroi, ci un sergent venit în permisie, singurul care-mi cunoștea adresa și care știa că sîntem organizați în formații de luptă ! Era de pe aici, din Aref, venise acasă în permisie și la întoarcere i-a întîlnit pe nemți. El a fost cel care s-a strecurat pe poteci ascunse pînă în oraș, el m-a trezit în miezul nopții și m-a ajutat să-mi string în cîteva ore tovarășii, el ne-a condus spre cheile riului și ne-a arătat ce poziții să ocupăm. Niciunul dintre noi nu-l cunoștea, nu-i știa numele, numai eu i-l aflasem pe cel conspirativ, un fel de poreclă de pe aici.

Gheorghe ascultă cuvintele maistrului cu tot mai multă atenție. Inima începe să-i bată cu emoție și un sentiment, pe care nu-l poate defini încă, îi cuprinde gîndurile. Vrea să pună o întrebare, dar se oprește ; ar fi întrerupt povestirea care abia acum intrase pe făgașul ei și pe care ar voi s-o afle pînă la sfîrșit.

— La un moment dat, își urmă maistrul firul amintirilor, nemții ne străpunseseră rîndurile. Vreo zece tovarăși din gărzile patriotice erau gata să fie înconjurați. Ostașii români, pe care îi așteptam, erau încă departe, iar noi ne aflam strînși ca într-un clește.

„— Retrageți-vă spre munți ! ordonă sergentul scurt, pe un ton cazon, pe care nu i-l auzisem. Eu vă acopăr, vin apoi pe valea lui Stan ! Sînt din Aref, cunosc locurile !"

Întrebarea porni din nou, gata să zboare, dar Gheorghe strînse buzele puternic și nu rosti cuvintele.

„— Nu plec ! continuă bătrînul, retrăind dialogul de altădată. Rămîn cu tine ! Vom fi doi și ne va fi mai ușor !"

— „Retrageți-vă ! ordonă din nou sergentul. Ar fi o prostie să murim toți aici ! Să pleci și dumneata, mi se adresă el cu o voce mai calmă. Gărzile patriotice au nevoie de un conducător... Spuneți-i fiului meu...". Nu i-am mai auzit cuvintele. Nemții se îndreptau spre noi în lanțuri de trăgători, tăcînind din automate. Ne-am aruncat la pămînt și am început să ne tîrîm spre culme. Sergentul a rămas tăcut lîngă mitralieră. Avea puține gloanțe și încă nu trăgea. Văzînd că ne retragem, nemții se apropiară atenți, ascunzîndu-se după copaci. Cel rămas a mai întors odată capul murmurînd parcă, acum fără cuvinte, ultimul gînd pe care voia să-l spună fiului său. Apoi nu l-am mai văzut, dar am auzit mitraliera care a început să tăcăne scurt. Nemții s-au aruncat la pămînt, au tras cîteva rafale, au azvîrlit două grenade, apoi au făcut un salt. Mitraliera a tăcut. Mi s-a strîns inima. Gloanțele automatelor nemțești ne vîjîiau pe la urechi. Deodată, mai furioasă parcă, mitraliera a început să latre din nou. Auzirăm explozia grenadelor nemțești, apoi cîteva bubuituri de tun din vale. Mitraliera a tăcut, pentru totdeauna. Noi eram departe, ne repliasem pe altă poziție și făcusem joncțiune cu ostașii români.

Sergentul erou căzuse la datorie. Nu aveam nici cum să-l plîngem, nici cum să-l îngropăm.

Șirul întrebărilor fu întrerupt... Ochii lui Gheorghe se ațintiră, mirați de spaimă, asupra tabloului de comandă :

— Repede, repede ! strigă el, revenind imediat la realitate. Apasă pe L-6, învîrte de G-10 ! Vana numărul unu s-a deschis ! Bravo, nene Nicolae !

— Deschidem amîndouă vanele ? întrebă bătrînul aprinzînd lumina.

Sala fu inundată de soarele neoanelor. Era atîta liniște încît acest dialog precipitat îți se părea ca din altă lume. Săgețile de la punctul de comandă urcau, beculețele se aprindeau și se stingeau repede, cuprinse de panica oamenilor.

— Ce se întîmplă acolo ? întrebă Gheorghe îngrijorat. Debitul de evacuare a scăzut iar. S-o fi așezat un arbore sau o rădăcină la gura vanei ? Nene Nicolae, să deschidem repede vana de rezervă !

— Îndată ! răspunse bătrînul, repetînd automat comenzile știute.

Soneria de alarmă țipă strident. Săgețile țîșniră în sus, pînă la marginea tabloului, înțepind cadranul de marmură.

— E defectă ! Legătura de comandă a fost ruptă de ape ! strigă bătrînul. Gheorghe se îndreptă spre manetă și făcu încă odată comenzile, apoi a doua oară, dar săgețile din vîrful panoului nu coborîră. Ele spărgeau amenințătoare rama, anunțînd o catastrofă.

— Nene Nicolae, rosti băiatul palid, inundă uzina !...

Bătrînul nu-l asculta.

— Alo ? Alo ? strigă el la telefon. Punctul de supravegherea barajului ? Alo ? Alo ? De ce nu răspundeți, frăților ?

La celălalt capăt al firului nu se auzea nimic. Poate că omul de acolo, înconjurat de mantia apei, nu observase nimic. Sau fusese prăvălit de șuvoaiele dezlănțuite...

— Inundă uzina ! șopti și bătrînul cu spaimă.

— Stai, mai e o cale ! strigă Gheorghe. Rămîi aici și repeți comenzile ! Nu întrerupi încă circuitul curentului. Pînă atunci, eu alerg cu mașina de serviciu la baraj și deschid manual vana de rezervă.

Se auzi tăcănitul cunoscut al liftului și beculețele de semnalizare începură să se aprindă tot mai sus.

Nenea Nicolae rămase singur în liniștea de mormînt. Anunță situația dispecerului din Corbeni, ceru legătura cu Bucureștiul, dar nu o putu obține. Telefonă apoi la primăria din Aref, pentru a alarma echipele de intervenție aliind, deși părea inutil. Apoi nu mai avu ce face ! Mai privi odată spre tabloul de comandă. Rămăsese neschimbat : săgețile din vîrf nu se mișcau. Ar fi trebuit să fugă. Dar la ce rost ? Își imagină echipele de intervenție din Corbeni alergînd pe panglica de asfalt. Îi vedea pe alpiniștii din Aref pe crestele munților. Ciudat cît de repede îi fugeau gîndurile, ca într-un vis cînd planurile și imaginile se suprapun.

Nu voia în nici un fel să-l vadă pe Gheorghe cu ARO-ul răsturnat de ape, cu timpla zdrobită de stînci, acoperit de noroi și arbori. Nu îndrăznea să se gîndească nici la ultima sa clipă, cînd apele vor năvăli pe gura liftului și becurile, toate aceste becuri, unele mici, numai de cîtiva volți, altele puternice, ca niște sori subpămînteni, se vor stinge.

Își aduse aminte de sergentul căzut, de eroul a cărui ultimă dorință pentru fiul său nu o mai aflase. Către cine ar fi fost ultimul gînd al lui nenea Nicolae ? El nici nu avea un fiu, ultimul său gînd ar fi fost pentru Gheorghe, acest băiat dîrz și bun, însă nu mai știa cum să i-l spună.

— Alo ? Alo ? strigă la telefon, dar toate legăturile fuseseră întrerupte.

Întoarse privirile spre ceasul electric din perete : trecuseră nouă minute. Apoi cercetă panoul de comandă. Deodată săgețile amenințătoare începură să coboare, mai întîi încet, apoi din ce în ce mai iute.

— Gheorghe, Gheorghe ! strigă bătrînul cu bucurie.

Nimeni însă nu-l auzea. A ajuns, a deschis vana ! De-ar scăpa cu viață !

Se auzi un zgomot sec la lift și nenea Nicolae tresări. Nu putea fi el, n-ar fi avut timp să se întoarcă. Se deslușeau alte glasuri. Inginerul șef și dispecerul din Corbeni năvăliră înăuntru.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă inginerul speriat.

— Nimic deosebit ! răspunse nenea Nicolae, într-un fel încordat, în altul calm. Se înfundase o vană, acum e în ordine !

— Dar Gheorghe unde a plecat ?

— Tocmai... șopti maistrul puțin încurcat... el a salvat uzina. A deschis manual vana care se înfundase.

— Cum a ajuns acolo ? Toată valea e plină de ape !

— A ajuns ! rosti nenea Nicolae, mîndru de fapta celuilalt. Era necesar să ajungă... Cum să lase să inunde uzina ?

— Încăpățînat, încăpățînat ca toți Ciocănarii ! exclamă dispecerul. Întregul neam al Ciocănarilor e încăpățînat. Dar să știi, nene Nicolae, că a făcut o faptă eroică !

— Ce Ciocan ? Ce Ciocănari ? întrebă bătrînul cu un glas din altă lume. Așa îl porecleam pe sergentul de demult care ne-a salvat viața !

— Care sergent ? întrebă la rîndul lui inginerul, nedumerit de cuvintele bătrînului.

— Unul care a murit pe aici, în timpul războiului, un tînăr pe care îl porecleam Ciocan ! răspunse nenea Nicolae descoperindu-se. El i-a înfruntat pe nemți, la fel cum a înfruntat acum Gheorghe apele.

— Cu băiatul ce s-o fi întîmplat ? întrebă inginerul, ca și cum vorbele bătrînului n-ar fi avut alt rost decît să-i reamintească de el.

— Lasă pălăria pe cap, nene Nicolae ! se răsti apoi cu glas aspru. Nu trage a rău ! adăugă încurcat. Poate că n-a murit. Hai mai bine să ieșim să vedem ce-i cu el !

Dispecerul din Corbeni rămase la tabloul de comandă și cei doi urcară cu liftul. Apele vuiau, rostogolindu-se năvalnic, și în furia lor dezlănțuită tîrau rădăcini, pietre, arbori întregi. Lui nenea Nicolae i se păru că zărește o roată.

— Uite roata de la mașina lui Gheorghe ! rosti el trist către inginer. L-au înecat apele...

Încercă din nou să-și scoată pălăria, dar se temea de glasul aspru al inginerului.

— Ar mai fi o cale, o ultimă soluție ! îl contrazise celălalt. Cred că Gheorghe s-a gîndit și la ea...

— Care soluție ? întrebă plin de speranță bătrînul.

— Să fi lăsat mașina și să se fi cățărat pe stînci, spre cetatea lui Vlad Țepeș. Pînă la baraj a ajuns el de vreme ce a deschis vana. Dacă nu se mai putea întoarce, și nici salva mașina, ce rost mai avea să riște ?

— Ai dreptate, confirmă bătrînul. Cred că așa a făcut ! Se gîndește la orice posibilitate. El alege întotdeauna soluția cea mai bună. Hai să-l strigăm, poate ne aude !

Își făcură mîinile pîlnie, chiuiră prelung o dată, de două ori. Munții, cu piscurile spălate de ape, prinseră glasurile oamenilor în pumnii lor de piatră și le întoarseră spre stînci. Nu răspunse nimeni, vîntul și ploaia le biciuiau fața, le tăiau răsuflarea. Chiuiră din nou. Atunci li se părură că aud ceva tocmai sus. Se deslușeau mai multe voci.

— Arefenii ! Au venit pe culme, spuse nenea Nicolae. Eu le-am dat telefon înainte de a-mi rupe valurile firul.

Începu să alerge spre creste. Fugea un timp, apoi se oprea să-și tragă sufletul și striga la cei de sus. Fugea din nou, se oprea, iarăși striga.

Cînd ajunse, zări un grup de oameni îngrămădiți în jurul unei mogîldețe învelite într-o foaie de cort.

— Gheorghe e cu voi ? întrebă de departe.

— Este ! confirmă cineva aspru. Unde ai dori să fie ?

— Mi se pare că are o mînă ruptă, adăugă un arefean supărat.

— Numai o mînă ? întrebă nenea Nicolae cu glas pierdut, păstrînd în suflet spaima morții pe lîngă care trecuse.

— Dar cîte ai vrea ? Pe amîndouă ? Ce, ești nebun ?! se răsti același glas aspru. Puțin lucru ți se pare dumitale o mînă ruptă ? Bietul băiat, trebuie să stea acum în ghips !

Nenea Nicolae își făcu loc cu coatele și îl îmbrățișă pe Gheorghe. Numai ei doi știau de ce o mînă ruptă, care trebuia acum ținută în ghips cîteva luni, însemna mai puțin pe lîngă cele ce li s-ar fi putut întîmpla, și lor și uzinei.

Tînărul era foarte palid, dar nu se plîngea. Nenea Nicolae îi șopti la ureche :

— Bravo, Ciocănarule ! Ai salvat uzina ! Ești un erou, ca și tatăl tău !

— Dar de unde îl cunoști dumneata pe tata ? întrebă Gheorghe cu glas moale, slăbit de durere și de emoție.

— Așa-l porecleau pe sergentul erou care ne-a salvat viața : Ciocan !

— Adevărat ? zîmbi palid băiatul. Stai că am fotografia lui aici, pe livretul militar. Întotdeauna îl port la mine : ți-l arăt îndată. Trebuie să-l cunoști, dacă o fi cel pe care-l bănuiești dumneata !

Îi întinse livretul ud, pe care-l scosese cu mîna sănătoasă din buzunarul de la piept.

— Da ! El e, tatăl tău ! Îl recunosc bine ! Aveai cui semăna, Ciocănarule ! confirmă bătrînul cu bucurie.

Din volumul „FOTOGRAFII MIȘCATE", în curs de apariție la Editura „Albatros".

váli józsef

Liniște

în amintirea lui M. L. King

Doar liniștea pieții e vie.
Și-acum, dacă pornește cineva
pe orice drum,
așa,
ori altfel,
de-a curmezișul trece piața.

E un oraș uriaș.
Găsești un microfon —
de l-ai găsit
se va-ntîmpla ca cineva
să-i umple pîinia :

— Domnilor, rupeți rîndurile,
faceți loc, vă rog,
e circulația întreruptă.

Interior

Prin cîlții amintirii — imagini de viață,
înghesuita cafenea, alimentara,
cutii de macaroane, conserve, o sută de salam și
dintre vase nespălate,
pornesc în rînduri strînse-acum spre mine.
Ia uite, mîna Mamei,
departe-n lumea șuie a adolescenței,
recuzita tainicelor insule, a marilor vacanțe
în care-obiectele n-au nume
și unde
femeile mai caută pierdutele iluzii,
dar tonomatul cîntă prea puternic
și-s prea fragile ouăle-n sacoșă.

páll lajos

Ninge

Ninge. Cad fulgi de nea
peste pămînt, pe iarbă, pe copaci,
de cîte mii de ani
surpată e cetatea amintirii ?
Cineva focurile toate-a stins
și floarea cenușie s-a deschis.
Ninge. Cad fulgi de nea
de cîte mii de ani... ?
Ca-n marmură nervuri întunecate
mijesc copacii,
cineva a blestemat cătunul,
cineva l-a mîntuit, imaculat
și cad doar litaniile mute.
Cineva s-a dus, lăsîndu-și părul coliliu
ce fir cu fir se-nalță de la pămînt la soare.
Vopseaua-i înghețată pînă-n seară
și pînza alb-murdară,
culoarea, pițigoiul sînt viața ce s-ascunde
și bucurie este mucegăita pîine,
de peste drum nevasta brutarului, curată.
apucă-n palma-i roză tot soarele-n apus
cu luna bolnavă, seara cerne
cenușa gerului ce mușcă iar.

Îți povestesc

Îți povestesc eu ție
Care mă știi.
Sfîrșitu-și-a dansul sălbatec păunul
Începe să ningă, nuiele s-aducem
Pentru poting, căci ăsta e jocul
Ascuns, ca balsamul pe rană.

Lăsat-am în urmă pădure și vale,
Întoarce-te, numele strigă-l,
Și plimbă-ți pruncia pe malul cu muguri,
Voios te salută recunoscîndu-ți chipul.

Sfîrșitu-și-a dansul sălbatec păunul.
În chinga anilor te liniștești acum
Și iată dovada, de este nevoie,
Salvarea, salvarea o ai pe vecie.

Îți povestesc eu ție,
Care mă știi.

Spre Florența

Văzut-ai trenul celor fericiți ?
Plutea către Florența, prin Toscana
și nu-i păsa nici de potop, nici ciumă,
se ridicau lin peste Arno neguri albe
și chiprii îmbufnați cu dalbe creste
și pomii tunși bizar, în unghiuri dure,
au însoțit o oaste pornită-n primăvară,
pierdută-n briza caldă
și după datina de praznic
întîmpinată zilnic cu dangăte de clopot !
Văzut-ai trenul celor fericiți ?
Tampoane — frunți de criță — sînt palme moi acum,
mărturisind păcate, fug riuri înspre Prato
și prăbușit e Domul în lacul fericit
și parcuri amețite se prind în horă, roată.
Văzut-ai trenul celor fericiți ?
Nu, nimenea nu știe ce goană-i pin-aici,
căci drum e, numai drum e, fără gară —
plutind către Florența, prin Toscana —
doar Alpii cu suflarea-nghețată îl privesc.

În românește de
Mihai Crișan

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (I)

Iluziile bilingvismului

O istorie a literaturii române generale ar trebui să conțină, pe lîngă toți aceia pe care panoramele și compendiile curente îi înregistrează, și un număr, e drept redus, de scriitori bilingvi ori, foarte rar, trilingvi. Sînt, după cum se poate observa cu ușurință, autori care, avînd drept limbă maternă română, încep să compună, într-un moment oarecare, într-una ori mai multe limbi străine. În majoritatea zdrobitoare a cazurilor o asemenea inițiativă pornește din ideea, în principiu acceptabilă, a difuziunii directe a propriei literaturi pe care alții nu o prizează decît dacă e scrisă pe limba lor. Un complex neîndoielnic de „inferioritate" stă la baza acestui curios fenomen, completat, în general, cu sentimentul instinctiv, dar absurd, că în aceste condițiuni scriitorul român se poate „sincroniza" mai bine. Mica istorie a „bilingvismului", mai pronunțat de aproape 150 de ani, conține, mai întîi, o simplă modă trecătoare (precum în poezia franțuzească, nesemnificativă, a lui Vasile Alecsandri și Bolintineanu) apoi o copilărească vindictă personală (cum era la Macedonski, inacceptat momentan în București și, de aceea, pornit pe carieră la Paris) și, în fine, o, explicabilă istoric, reacție la un refuz cultural, detectabil la autori care se cred „neînțeleși", sînt grăbiți să se impună, au despre ei înșiși ideea că aparțin mai degrabă viitorului decît prezentului (Panait Istrati reprezintă, cum nu se poate mai bine, acest prototip). Ca în orice proces istoric, în această categorie distinctă sînt autori de toate calibrele, împinși către „bilingvism" din rațiuni reductibile la un principiu psihologic : dorința de glorie rapidă, întemeiată însă pe originalitatea operei. Cînd se reduce la „modă" și la „răzbunare" față de contemporani este mai puțin probabil ca bilingvismul să aibă efecte statornice. De altfel, nici Alecsandri, nici Bolintineanu și nici Macedonski nu însemnează mai nimic în literatura franceză. Nici aceia care se cred „neînțeleși" nu au izbutit, în general, mult mai mult, cu cîteva excepții pe care istoria le-a confirmat, după o regulă probabilistică. Este însă curios că dintre aceștia numai foarte puțini au cunoscut și glorie postumă : deși mari precursori, Pius Servien și Matila Ghyka sînt ca și ignorați în Occident, rămînînd ca acum printr-o recuperare care încă merge greu să-i impunem tot noi, ca valori, acelora care le-au fost concetățeni. Cine mai știe azi, pe alte meridiane, de Peter Neagoe, Bazil Munteanu, Hélène Vacaresco, Marthe Bibesco ori Dora d'Istria ? Ei sînt publicați însă la noi și apreciați așa cum se cuvine. Nici Panait Istrati, acel Marquez al anilor '30, nu mai stă în primele linii ale literaturii franceze, e un ignorat. Dezinteresul față de „metec" lucrează, după cum se vede, aproape fără cusur, chiar dacă biografiile lor se deosebesc. Cu toate acestea, un element ireductibil unește opera acestora și a altora, în număr considerabil. Fundamentul prozei lui Peter Neagoe este Transilvania lui de factură arhaică, ritualistica românească veche, divinitatea lumii lui culturale e „Sfîntul din Montparnasse", adică Brâncuși. „Țara Sălciilor", descrisă de Marthe Bibesco, e Valahia veche. Panait Istrati ar fi de neînțeles fără codul cîmpiei brăilene și al baladescului danubian. Oricine va întreprinde un examen al literaturii românești scrise în alte limbi va înțelege că mitul țării originare a rămas netulburat, ba, am impresia, a crescut în valoare afectivă. Pentru spiritele loiale depărtarea geografică acutizează, e drept, sfîșietor, simțămîntul patriotic. „Mitul românesc" nu a impregnat doar literatura, mai veche, a „bilingvilor", el este activ și în aceea, mai recentă, a unor scriitori români de azi, stabiliți de aproximativ 40 de ani în feluri părți ale lumii. Fără fenomenologia arhaicului autohton ar fi greu de înțeles Mircea Eliade, mai cu seamă în proza lui. Romanele mitice scrise în italiană și în română de Luki Galaction pornesc dintr-o tradiție literară românească izbitoare. Fabulosul prozei lui Paul Lahovary (din „Vintoasele" și din „Mesure d'une ombre") e pe de-a-ntregul românesc. Poeziile lui George Uscătescu, dar și o parte din eseistica lui pe teme de estetică, mențin legăturile spirituale cu rădăcina culturală. C. Michael Titus nu a uitat nimic din tradiția liricii de aici. Memorialistica lui Iosif Constantin Drăgan, ca și studiile tracologice, are origina ușor de detectat. Alții sînt eminescologi (Ivan Guția, Lucian Boz), sau mari comparatiști (Alexandru Ciorănescu), lingviști de notorietate mondială (Eugenio Coșeriu), gazetari preocupați de cultura românească (Miron Grindea), mari filosofi (Ștefan Lupașcu). Nici unul dintre ei nu ignoră literatura de unde se trag și prin ceea ce fac demonstrează vitalitatea fenomenului românesc. Desigur că mai sînt și alții, numeroși, care, după puteri, dezvoltă sensul ireductibil al literaturii naționale, se străduiesc să o cunoască obiectiv în tot ce are ea mai valoros acum, și, adeseori, să o difuzeze corect în cele mai diferite teritorii geografice. Chiar dacă intemperată, arareori, prin inerentul factor subiectiv, opera lor trebuie privită global, ca o pozitivă sporire a literaturii noastre.

SUBSTITUȚIA DE AUTORITATE

Acestea fiind datele generale, cunoscute fragmentar deocamdată și rămînînd ca printr-un efort conjugat să se impună conștiinței publice, prin ceea ce au lăudabil, este de examinat un curios fenomen așa-zis cultural, care, în realitate, are drept scop cea mai simplistă diversiune politică și, practic, turburarea unității literaturii române, organică prin marile ei repere, oriunde s-ar produce ea. Cetățeanul român care răsucește uneori butoanele aparatului de radio, căutînd, poate, muzică de dans, descoperă cu uimire, pe lungimile de unde scurte, emisiunile unui post denumit „Europa liberă", ale cărui transmisiuni culturale nu conțin decît arareori referințe asupra acelor scriitori români, din străinătate, pe care i-am citat pînă acum. În schimb, un grup de inși care vorbesc, printr-o inexplicabilă substituție de autoritate, în numele acelora, pe care, în realitate, îi ignoră și îi disprețuiesc, alcătuiesc tot soiul de comentarii, dedicate în principal literaturii române, de unde ar rezulta, pe de o parte, că marii ei scriitori ar fi Paul Goma, Vasile Mănuceanu, Virgil Tănase, Ion Velican, iar, pe de alta, că aici s-ar produce sub aspect cultural o fără de precedent sterilizare a literaturii, al cărei peisaj final ar fi cam acela al unui deșert, unde, arareori, se mai întrevede o urmă de viață. Nu este greu de observat că „publicistica" orală a „Europei libere" se forțează să instaureze, prin emisiunile ei, o imagine tulbure a literaturii care se face în România și, izvorînd din aceasta, să convingă pe nepricepători că „adevărata literatură română" s-ar scrie în acest moment în străinătate și nu pe teritoriul național. Ca o întreagă literatură, a unui popor, să se mute în alte părți și să se scrie în alte limbi, aceasta nu s-a mai văzut în istoria universală însă astfel de teorii trebuie lăsate, deocamdată, de o parte pentru a le clarifica la momentul potrivit. Curios este însă că o asemenea „gazetă literară", ai cărei redactori-șefi sînt Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, și-a găsit drept mijloc de difuziune un post de radio, cu regulament cunoscut și publicat, și nu o revistă, editată în românește sau într-o limbă străină. Dacă acești cetățeni vor să-și publice opiniile private și să le supună judecății publice, este treaba lor ; a le face cunoscute la un post de radio care nu este particular presupune însă respectarea regulilor prin care acest post a intrat în legalitate și a le încălca este, pentru oricine, o infracțiune.

Artur Silvestri

viața cărților

UN ANUME CĂPITAN IAMANDI...

Conceput în cinci cărți, serialul lui Haralamb Zincă, avîndu-l ca protagonist pe Radu Doinaș — agentul B-39 se apropie de final. După **Soarele a murit în zori, Toamnă cu frunze negre** și **Anotimpurile morții** cel de-al patrulea volum are o structură oarecum diferită. Tehnica de compoziție este aceeași, a reconstituirii retrospective prin intermediar (scriitorul Corneliu Cara), cu interogarea unor martori, cu recursul la documente și cu un coeficient de ficțiune. De data aceasta însă, prozatorul introduce în primul plan un personaj pînă acum episodic, pe ziarista Luiza Văitoianu, care devine în acest episod „agenta B-40", ocupînd jumătate din întinderea cărții. Interesul se împarte între cele două „mize" ale autorului, cu destine paralele pînă cînd piesa cu indicativul B-40 este retrasă de pe tabla de șah.

Luiza Văitoianu, personaj care colora cu un chip original seria aparițiilor episodice, dobîndește o altă consistență. Ziarista este o excentrică plină de farmec, la care nepăsarea ascunde emoția, o femeie independentă și deseori cinică, trăind total și nu fără riscuri, căreia îi place să scandalizeze, și să surprindă. Ea învață tardiv și mai curînd întîmplător la școala secretă a contraspionajului, atrasă în jocul periculos prin intermediul lui Doinaș. În timp ce acesta împrumută din nou o altă identitate și evoluează urmărit și testat de mai multe servicii secrete, Luiza Văitoianu este distribuită de maiorul Medoiu într-un scenariu care să-i mobilizeze calitățile în serviciul unei cauze demne de sacrificii, dar despre care prozatorul nu vorbește. Cauză cunoscută și prea importantă pentru a se face la ea referiri altfel decît indirect. Primul plan al narațiunii este ocupat așadar de acțiunea de contraspionaj, de tatonare și informare, de mișcarea personajelor implicate, de dialog și descriere de situație, cauza pentru care se desfășoară totul rămînînd în subtext, dar reprezentînd principalul centru de greutate al întregului ciclu de romane.

Construcția acestui nou episod — care reunește de fapt două — urmează linia consacrată de cărțile anterioare, cu o pondere mai redusă a documentului inserat, dar cu aceeași raportare la coordonatele istorice și politice (stenograma convorbirii dintre generalul colonel în retragere B.S. și scriitorul Corneliu Cara). Romanul este, ca și cele care îl preced, construit pe mai multe niveluri, acela al climatului politic general, acela al războiului din umbră, prezent în documentele de arhivă, nivelul acțiunii propriu-zise, nivelul ficțiunii. Prozatorul posedă știința dozării momentelor de tensiune în spațiul aventurii, dar și capacitatea de a descrie ambianța pentru fiecare împrejurare. Încordarea nu vine din spectaculozitate, ci din nesiguranță, din sentimentul protagoniștilor că sînt observați, urmăriți și amenințați. În romanele din acest ciclu sînt foarte frecvente inscenările, falsele identități, cursele psihologice. Agenții sînt obligați să-și stăpînească permanent reacțiile, să găsească soluții, să improvizeze: înfruntarea este a inteligențelor și a informațiilor acumulate. Iată de ce mai ales dialogul este spațiul generator de tensiune, fiind mereu de presupus duplicitatea interlocutorilor (Karla-Doinaș). Dacă pentru agentul B-39 principala problemă este una de identitate, în cazul ziaristei disimularea se referă la intenții. Situațiile mondene se prelungesc în teritoriul riscului, iar personajele se află într-o permanentă stare de alertă. Orice, în dialogurile lor, poate fi interpretat, poate trăda, poate deveni o cursă. Totul sub aparența de dezinvoltură, mai ales la ziarista din Sărindar, imprevizibilă, calină și alteori dură, aplicînd o strategie născută din intuiție. Atractivitatea cărții datorează mult protagoniștilor ale căror roluri sînt construite cu profesionalismul consacrat al genului, modificat însă printr-o orientare personală.

Sultana Craia

SECRETELE PERSONALITĂȚII SAU PERSONALITĂȚI FĂRĂ SECRETE

Atracția pe care publicul o simte în timpul nostru pentru biografie și literatură memorialistică vine indiscutabil din aceeași curiozitate pe care o nutrește oricine înaintea unui fenomen ce iese din obișnuit. Creatorii de artă, știință, idei sau obiecte materiale fac parte din acele prezențe paranormale scrutate de ochiul public, care contrazic standardul de așteptare al omului comun și îi răpesc indeobște acea parte visătoare a ființei ce se proiectează în postura personalității de excepție. Fiecare om se vrea o personalitate. Din neîmplinirea visată ce îi contrazice adevăratele posibilități, cel ce aspiră își poate construi ipostaza de neînțeles. Accentul este pus pe ceilalți și nu pe sine. Problema este aberant inversată. Mulți dotați, victime ale acestui mecanism psihic foarte comod, sfîrșesc prin a se resemna. Alții devin agresivi și ucid ceea ce este mai valoros în ființa lor. Fiecare însă caută secretul reușitei și, deși acest secret este de fapt un drum în autoconstruirea propriei persoane pe care îl descoperim pe cont propriu, este reconfortantă contemplarea unor trasee spirituale ce pot evoca echivalențe sugestive. De aceea cărțile despre formarea oamenilor iluștri au avut întotdeauna căutare. Îmi amintesc în acest sens de voga cărții lui Samuel Smiles, scrisă pe la mijlocul secolului trecut și tradusă între cele două războaie și la noi sub titlul „Ajută-te singur". Formula pe care Virgil Sorin o consideră mai sugestivă, nu este însă biografia ci interviul. Poate pentru că directețea acestuia constituie un mijloc în plus de devoalare a temperamentelor, a vocii interioare a creatorului.

Felie de viață, interviul sacrifică ansamblul pentru clipa elocventă în care acesta de fapt se răsfrînge. Stilul celui ce răspunde deschide o poartă spre spectacolul gîndirii sale. Oricît s-ar vrea de trucată sau mistificată înaintea colii albe sau a benzii de magnetofon, acesta lasă porți libere ce conduc spre o intimitate apărată de fapt cu strășnicie. A citi un interviu în litera lui este o eroare. Din unghiul celui intervievat, interviul este un mod de a provoca pe cel care provoacă întrebarea. În acest joc se nasc adevăratele tensiuni, cad măști, se construiește o ipoteză plauzibilă de destin.

Secretul făuririi personalității (Albatros, 1982) este scrisă din unghiul cunoașterii acestui joc. Medicul neurolog provoacă reacții, determină atitudini. Știe mai mult decît interlocutorul său bănuiește și atinge cu delicatețe punctele nevralgice. Acceptă minciuna sau tăcerea, agresivitatea sau inducerea în eroare. Cu calm, ne sugerează că toate pot fi „citite" și interpretate. De aceea au și fost transcrise cu aplicație sugestivă. Știe să pună deta'iile importante în evidență. În genere, selectează ceea ce poate fi probant în cel mai înalt grad pentru personalitatea celui intervievat. Scriind interviurile, are grija de a lăsa să se manifeste temperamentele. Constantin Arseni, celebrul neuro-chirurg, ne cucerește, de pildă, prin verbul dinamic, exactitate, judecăți categorice, dorința de a fi cît mai sincer. Șerban Cioculescu face arhivistică și cu propria sa viață pe care nu o vede nicicum despărțită de idiosincraziile sale literare. Ștefan Iordache, personalitate prestigioasă a teatrului românesc contemporan, își „joacă" inocența adolescenței și la maturitate, deconcertînd printr-o provocatoare absență a unei lumi interioare. Iorgu Iordan este diplomat fin și campion al unui pozitivism ce năzuiește să risipească din lume ideea experimentului sau a aventurii chiar dacă în știință „aceasta sfîrșește bine". Regretatul Nicolae Mărgineanu, personalitate a psihologiei mondiale, se simte jenat de propriul său prestigiu, și oarecum speriat de eventualitatea ca cineva să-ni reproșeze „arhitecții modestei mele persoane" — nume ilustre din universitățile lumii interbelice. Eugenia Moldoveanu pare că execută, cu luciditate și pasiune, o foarte dificilă partitură de operă. Sergiu Nicolaescu își estompează cu abilitate regizorală punctele discutabile ale personalității sale marcante etc. Dacă am încerca să tragem o linie, atunci am putea deosebi punctele comune ale personalităților aflate în discuție. Ambiția și perseverența sînt însoțite de obsesia idealului care se cere imperios atins. Nevoia de a fi stimulat se acompaniază în toate cazurile cu o șansă — vocea unei confirmări, norocul unei mîini întinse. Acordul familial și simțul ordinii sînt imperios afirmate. Sau mai rar, violent negate. Incapacitatea relaxării totale, munca neîntreruptă pe șantiere mari, o exigență ce merge crescînd cu maturitatea fac obiectul confesiunilor generale. După necesitatea de a călători se impart și temperamentele : unii dornici de mișcare, noutate, alții claustrîndu-se în cămin sau la masa de lucru. O generală și copilăroasă negare a criticii se afirmă la toată lumea exact din orgoliul imens al creatorului de excepție ce suportă greu obiecția din prea plinul marii sale sensibilități.

Cartea lui Virgil Sorin este o veritabilă operă de arheologie. Confesiunea, biografia sînt indiscutabil stimulente educative cu rol în formare. Ca în cazul oricăror alcătuiri inefabile, secretul făuririi personalității nu poate fi cuprins însă vreodată deoarece el nici nu există. El este o sumă infinită de ipoteze finite și inimitabile. Fiecare personalitate se făurește în chip unic, aproape inexplicabil pentru ea însăși. Cheia înțelegerii ei rămîne, în chip desăvîrșit, opera.

Mirela Roznoveanu

ISTORIA CA AMĂNUNT

O remarcabilă monografie „profesională" care interesează pe istoricul de meserie dar și pe istoricul literar este aceea dedicată, nu de mult, de Gherasim Cristea Pitești eanul lui „Radu Șapcă", preotul aproape legendar al revoluției pașoptiste. Exegetul de acum studiază „omul și epoca sa", el vine în urma unor studii absolut meritorii întreprinse printre alții de G. Potra, Petre Pandrea, Al. Dutu și P. Constantinescu-Iași, însă mai mult decît aceștia dă o întîie formă de ordin monografic cercetătorilor asupra acestui cleric revoluționar. Așa cum îl vedem într-un tablou al guvernului provizoriu de la Islaz, Radu Șapcă ni se înfățișează cu un chip impunător, barbă sură revărsată pe piept, mustăți groase ca niște funii, nas coroiat, sprîncene terbile, înfățișare în totul plină de prestanță din speța autoritarilor. Însă, ceea ce izbește de îndată este privirea directă și profundă, neliniștită, tulburată de o idee care depășește vremea îngustă în care vietuia. Omul nu era altfel decît în acest portret și Gherasim Cristea Pitești eanul a știut să adune probele irevocabile care fac din „Popa Șapcă" un practician al revoluției cum, la 1848, nu erau mulți. Și cum ar putea să fie altfel ? Radu Șapcă fusese, probabil, înrolat printre panduri, la 1821, într-un moment cînd un ierarh precum Ilarion Gheorghiade se afla (cum a stabilit admirabil Nestor Vornicescu), în echipa de „tehnocrați" a lui Tudor Vladimirescu. Apoi, fusese revizor școlar, făcînd pe luminatorul poporului, spre a sfîrși, la 1848, în chip de căpetenie revoluționară, a cărui contribuție la „Proclamația de la Islaz" pare decisivă. Nu este însă și ultima lui urmă de istorie. Ca și alții, Popa Șapcă e arestat cînd revoluția se va stinge și, din rațiuni politice, ia drumul greu al străinătății ca exilat în Imperiul Otoman pe care îl calcă cu piciorul, ca un surghiunit sărac, cu o condiție pecuniară lamentabilă. Tîrziu, omul se întoarce în țară și se prăpădește la o vîrstă venerabilă, înconjurat pînă la moarte de mitul clericului revoluționar care, încă de pe atunci, depășise cu mult prezența lui fizică. Acestea sînt datele de amănunt, adunate, cu rigoare, de monografist : sentimentul final este al unei extraordinare vitalități țărănești, al unei prestanțe native de rasă străveche, al unei inteligențe, care, de nu s-a exprimat teoretic în mod organizat, avea mult din acuitatea populară a judecăților despre univers. Totuși, ceva tot ne-a lăsat Popa Șapcă : o extraordinară „rugăciune", în stilul biblic care e al revoluției europene pașoptiste și care va fi și al lui Alecu Russo, un document literar care dovedește că epoca răsuna în conștiințe cu o intensitate poetică aproape de nesuportat. Foaia de temperatură a vremii aceleia o ia, în chip de istoric erudit și metodic, Gherasim Cristea Pitești eanul, întîiul monografist al lui Popa Șapcă, acest „Danton al revoluției românești".

A. Silvestri

DOUĂ NUVELE

Prozator de sobră ținută, dovedind o lăudabilă exigență de artizan lucid în tot ce face, Constantin Gheorghiu nu este totuși adeptul unui mod de a concepe epicul dintr-o perspectivă detașat analitică, în așa fel încît pagina sa de roman ori de nuvelă să dea cumva impresia produsului rezultat din efortul strict cerebral. Dimpotrivă, în Constantin Gheorghiu identificăm un scriitor de factură ardent temperamentală, aparținînd binecunoscutei familii a prozatorilor sud-munteni, irezistibil atrași de spectaculozitatea romantică a întîmplărilor și nu mai puțin de figurile umane devorate de pasiuni, aruncate în chip straniu în vîltoarea unor conflicte, cu ele însele și cu lumea, adesea nimicitoare. Pecetea temperamentală a prozei unor Gala Galaction, Panait Istrati și Zaharia Stancu, așadar, este din plin sesizabilă și în cazul său. Cu toate acestea, Constantin Gheorghiu apare evident preocupat în direcția efortului de emancipare de sub tutela acaparantelor modele tutelare amintite. Și tocmai în acest punct se relevă decisul său travaliu, comparativ, într-un fel ca sens, cu acela al lui Ștefan Bănulescu, de a „disciplina", să spunem astfel, instinctivitatea tumultoasă a faptului de viață prin apel la luciditatea artistică recreatoare, reinterpretativă. De aici decurge, fără îndoială, impresia de lucru atent elaborat, ușor livresc sau, mai degrabă, calofil, pe care o degajă epica sa.

Aceste fugare notații, menite a defini în structura ei tipică proza lui Constantin Gheorghiu, sînt cu reală pregnanță autentificate și de cele două valoroase nuvele cuprinse în volumul **Himera**, de curînd apărut la editura „Albatros". De dimensiuni mai extinse, narațiunile de aici aspiră, înainte de toate, la edificarea unui univers epic cu semnificație de autentic topos modern; adică, de lume ce se definește prin ea însăși atît din unghiul coordonatelor impuse de timpul social-istoric direct, cît și din unghiul datelor psihice și al valorilor morale organic încorporate într-o mitologie existențială de o frapantă particularitate. Astfel, **Himera**, de la care se împrumută titlul volumului, și **Pădurea** sînt două nuvele de un istorism fățiș. Acțiunea celei dintîi este explicit plasată în anii ce-au urmat după încheierea ultimului război, extrăgîndu-și filonul tematic și conflictual general din evenimentul istoric al reformei agrare. Numai că, departe de a rămîne la simpla reepicizare a evenimentelor, Constantin Gheorghiu dă la iveală o puternică nuvelă analitic-psihologică, de tip faulknerian, am spune. Amintind de straniile viziuni din proza lui D. R. Popescu, nuvela ne introduce într-o lume a psihologiilor obscure, adînc vulnerate fie de orgolii nemăsurate — cazul colonelului moșier Grama și al țăranului Axente —, fie de obsesii afectiv-erotice tulburi, purtînd pecetea unei pasionalități romantice, indefinibile, cazul tînărului licean Coste și acela al Anei-Maria, fiica lui Grama. La rîndul ei, nuvela **Pădurea**, se derulează conform aceleiași revelatoare ambiguități impuse de abila conlucrare dintre dimensiunea timpului real-istoric și a celui mitico-psihologic nemăsurabil. Trăgîndu-și seva realist-epică din întîmplările ce marchează frămîntata existență a lunciî Dunării din aceiași ani de după ultimul război, artistic, nuvela plonjează în planul fabulozității balcano-dunărene. Căutînd înfățișarea unei tragice povestiri neohaiducești, **Pădurea** valorifică eposul rural în variantă sadoveniană, s-ar putea spune, fiindcă, la urma urmei, „o poveste de vînătoare", cu dublă deschidere: spre dura realitate a înfruntării dintre oameni ce se vînează literalmente între ei și spre mirifica lume a pădurii cosmicizante.

Nu înainte de a imputa autorului un anume exces în ceea ce privește complicarea frazei narativo-analitice și chiar o anumită pretiozitate intelectualizantă a sintaxei, vom spune că **Himera** este una din acele cărți care probează cu deosebită forță vitalitatea speciei nuvelistice în contextul prozei românești contemporane.

Nicolae Ciobanu

«JOCURI DE COPII»

Oana Cătina debutează în proză **(Jocurile de copii**, roman. Editura **Dacia)** cu un „polițier", scris cu pana unui prozator ce-și cunoaște uneltele. Cartea, „aproape o poveste", cum o anunță subtitlul, se integrează genului desemnat de numele colecției mai ales prin intriga ce o pune în mișcare, dar, în același timp, aparține și unei proze ce nu respectă rețete verificate și care are și cîteva reușite mai ambițioase decît deslușirea prin operațiuni rebusistice a unor „vinovați"... Oana Cătina este o bună creatoare de atmosferă, descrie cu acuratețe cadre sau comportamente umane, investighează zone sufletești specifice, aduce „copilăria" să participe la soluționarea unor „enigme", face acute observații sociale, toate acestea urmînd cîteva coordonate pe care discursul epic se fixează cu eficiență. Autoarea conduce acțiunea fără să apeleze la mari „lovituri de teatru" regizate cu ostentație... Nucleele epice sînt dezvoltate la „foc potolit", într-o „gamă minoră" am putea zice, dar aceasta nu împiedică deloc realizarea unui „suspense" de calitate, menținînd continuu trează atenția cititorului, făcînd lectura agreabilă prin muierea penei, adesea, în poezie sau ironie. De obicei, autorii unei anumite literaturi comerciale, „literatură" în care se aud focuri de revolver sau se instalează „bîlșnițe", se străduiesc să lege capete de pod într-o aventură spectaculoasă, ilustrată în tușe groase. Aceștia „aleg" aventura, de dragul ei, sau o construiesc, servind-o cu unelte minuite fără mari pretenții. Oana Cătina, însă, pornește de la o „stare de suflet", care este de fapt o stare mai generală, de veghe a individului, și-și pune cuvîntul în slujba ei, ca să deconspire (epic) tonice valențe umane.

„Orbit de prea mult alb, cu pleoapele ferestrelor închise, orașul intrase în comă, coma culorii albe. Pereții înalți, albi ai clădirilor reflectau lumina, căldura, le **respingeau** (s.n.), le aruncau peste pomi, peste oameni". În această respingere a luminii, întîmplată într-un cadru în aparență aliat cu lumina, trebuie căutată una din temele romanului Oanei Cătina. Și apoi mai e și acea posibilă glorie de vital a „realului". „Nu numai căldura toridă îi dădea orașului acea culoare de pustiu, ci și vacanța, „vacanța mare" care luase cu ea zgomotul și risul străzilor. (....) Un oraș fără copii, fără speranțe, în mintea lui (a colonelului Stăncioiu n.n.) se asocia întotdeauna cu un azil de bătrîni ; nu accepta imaginea, dar ea revenea obsedant".

În acest sens, viața savantului Adrian Buracu riscă să devină seacă, chiar într-o aparentă saturație de lumină (a se citi : de reușite !). Cu toate succesele muncii de savant, cu toată iubirea lui pentru „exactitate", este nefericit în căsnicie, începe să nu mai creadă în prieteni..., ajungînd să **respingă** o anumită lumină, deloc de neglijat, a existenței. Porii cu care viața lui respiră se închid rînd pe rînd, încet, dar ireversibil, așa cum peste un ogor afînat alunecă tăcut mîlul marginilor unei vîlturi perfide. Faptul că la un moment dat Adrian Buracu nu neglijează un banal semn/semnal de alarmă, că reține aproape imaginara urmă a unui **intrus** în universul său, și că acest semn/semnal prevestitor este real, transformîndu-se într-un fel de simbol, în hrană a unei suspiciuni necesare în anumite momente sau întîmplări, cu implicații în social, este o dovadă mai generală a necesității de a lupta cu amorful, cu apatia, cu pustiul. Bineînțeles, bănuiala savantului ar fi putut fi iluzorie, iar toată acțiunea pornită ar fi devenit „un joc absurd, al întîmplării, al oboselii". Numai că „jocul" acesta, în final vine să întărească un eficient sentiment de libertate, iar Oana Cătina ne demonstrează, printre altele, că riscul jocului poate fi și un fertil și necesar risc al lucidității. Romanul **Jocuri de copii** este o „poveste" frumoasă și gravă consumată într-un cadru epic coerent și congruent.

Olimpiu Nușfelean

PROZA REALISMULUI LIRIC

Dacă în **Norda**, romanul său anterior, Anda Raicu trecea cu succes „proba talentului", în recentul său volum de nuvele **Catalan, ea** îi adaugă demonstrația sobră a unei remarcabile stăpîniri a mijloacelor literare în bună tradiție psihologică a prozei noastre. Și ceea ce place de la început în carte este într-adevăr această artă a povestirii, acuratețea vocii narative, siguranța cu care sînt conduse mișcările personajelor, plasticitatea fără excese a limbajului descriptiv și adecvarea lui la individualitatea interioară fiecărui personaj — într-un cuvînt gradul înalt de literatură la care sînt realizate nuvelele. E de presupus aici o temeinică ucenicie la clasicii povestirii, o îndelungă familiarizare cu inefabila știință de a da viață cu ajutorul cuvintelor. Și totuși, tocmai respectul pentru clasici, deși lăudabil, i l-as reproșa prozatoarei — căci, paradoxal, primejdiile viitoare se ascund în evidentele calități de acum ale cărții, în „cuminția" cu care mijloacele ascultă de autoare, iar aceasta de lecțiile tradiției care exclud nepreăzutul, hazardul fericit al textului, în favoarea unei laborioase determinări a compoziției. De altfel tînăra prozatoare pare conștientă de posibila desuetudine a narațiunii tradiționale și caută în unele piese ale volumului — **Supa de la miezul nopții, Firoana** — căi spre un modernism de substanță, indeosebi din aria fantasticului folcloric.

Ideea cărții e personală și insolită : nuvelele, deși diferite ca subiect, au totuși un obiect comun care le conferă o interesantă unitate tematică și o neașteptată aură baladescă — toate povestesc despre destine omenești, puternic marcate de întîlnirea cu eroul atît or producții populare, calul. Titlul volumului — numele armăsarului fabulos al lui Ștefan din **Frații Jderi** — proiectează, de altfel, o altă dimensiune asupra întîmplărilor petrecute în universul țărănesc contemporan, unde arhaicul animal e tot mai rar întîlnit, imprimînd nuvelelor o vibrație lirică dincolo de realismul lor. Lumea unora din cele mai izbutite nuvele e moromețiană. În **Îngerul împăcării** o fatalitate malefică pare a stăpîni satul : oamenii săvîrșesc acte misterioase și teribile, semnalate de prezența fotografului Barton, pe care eroul principal, Voican, le refuză cu încrîncenare. Cînd nu se mai poate împotrivi acesta se fotografiază și el cu toată familia și cu calul său pe care apoi îl duce pe cîmp și în faptul serii îl lovește cu disperare pînă hotărăște animalul nedumerit să-l părăsească căutîndu-și scăparea pe cîmpuri. Întors în sat, Voican, după ce se „răcorește" bătîndu-l pe fotograf se schimbă, posomorîndu-se, uitîndu-și veselia ironică a firii sale. **O dragoste** e drumul la tîrg a unui țăran care a visat întreaga viață un cal, ce îl va cumpăra acum — prilej de rememorare a întregii sale existențe de copil orfan și amărît. Deși cu unele lungimi, scena emoționantă a întîlnirii cu visul său e memorabil creionată, cartea devenind un poem sui-generis al frumuseții calului. În **Maria Iapa**, unde se povestește iubirea nefericită a unei maici, acum împăcată cu lumea după trecerea anilor, deschiderea și atmosfera sînt sadoveniene. De la Sadoveanu par a veni și tăcerile oamenilor care ascund în tainițele sufletelor o poveste veche, deobicei a unei iubiri sau a unei puternice dezamăgiri, ce îi macină, însingurîndu-i și învăluindu-i în acea profunzime a suferinței, rar sfîșiată de vreo izbucnire a trecutului. Prozatoarea are știință de psiholog, ochi pătrunzător, analitic, ureche atentă la tăcerile oamenilor, surprinzînd cu autenticitate monologul aceia interior care dublează acțiunea, o motivează sau o înlocuiește. Majoritatea nuvelelor se construiesc în jurul acestui monolog al personajelor, remarcabilă fiind **Supa de la miezul nopții**, piesă construită din vocile a două tăceri : cea a femeii mute ce se îndrăgostește tumultuos de bărbatul sosit la cabană la ceas tîrziu și cea a bărbatului disperat, profund rănit în prima lui dragoste pătimașă. Mai puțin realizate, sînt, surprinzător, nuvelele ale căror eroi sînt intelectualii : **Buletin de analiză** și **Uită-te întîi la vrăbii. Firoana** are un fior de fantastic popular în linia lui Voiculescu, unde personajele au puteri tainice, daruri neobișnuite, cunoscînd mersul lumii, vorbind cu animalele, direcție în care înzestrarea prozatoarei este evidentă. Cea mai interesantă, stilistic și tematic, îmi pare **Supa de la miezul nopții unde** realismul poetic este învăluit într-un halou de ireal, de univers magic în care se pătrunde, artisticește, convingător. Vedem aici o direcție fertilă pentru evoluția viitoare a Andei Raicu, prozatoare care, după talent și artă a narațiunii, va trebui să-și găsească acum acel timbru personal al vocii care să-i asigure în proza de azi un loc al său pe care, după opinia noastră, îl merită cu prisosință.

Alexandru Condeescu

LOVE STORY LA CERĂT

Cea de-a șaptea proză **(Restaurant-Expres)** a lui Tudor Băran, veritabilă madlenă muiată în ceai, ne duce cu gîndul la o scenetă (scrisă de Dumitru Solomon și jucată acum doi-trei ani la televizor de Octavian Cotescu și Marin Moraru) în care se satiriza un anumit mod deficitar de concepere a romanescului. Nu vrem să fim răutăcioși, ci doar critici.

Neposedind acea oglindă magică pe care să o poarte de-a lungul unui drum, autorul închide într-un spațiu butaforic o populație de marionete pe care o manevrează în scopul obținerii unor ieftine lovituri de teatru ; de-aici un livresc puțin credibil, cu siguranță hilar pentru un cititor avizat.

Încurcătura sună așa : holteiul de treizeci și cinci de ani, Dinu Ignătescu, proaspăt destituit din funcția de președinte de „ceape", este iubit de Fina, chelnăriță la Restaurant-Expres, consăteanca lui Dinu și plecată din Cerăt (satul lor natal) în epoca masivei deplasări a populației rurale spre oraș ; Fina este măritată cu poștașul satului, Ilarie Orvas, care este frate cu Stelică Orvas, activist „utecе" și inlocuitorul lui Dinu Ignătescu la conducerea gospodăriei ; Bel-Ami sadea, Dinu e iubit și de Natalya, fiica lui Enache Pandele, secretar de partid pe județ și care, într-un fel participă și el la destituirea lui Dinu; Natalya, rodul legăturii dintre Pandele și o bielorusoaică, e și logodnica năzuroasă a lui Stelică Orvas, pe care Dinu o cunoscuse mai demult, în București, și pe care o răpise tocmai în seara zilei de logodnă, fetei neplăcîndu-i logodnicul, adică Stelică Orvas, adică fostul activist „utecе", preferatul lui Pandele Enache-secretarul și actualul președinte la gospodăria din Cerăt ; Dinu e iubit în tăcere și de Ela, sora Natalyei, inginer foarte capabilă, care îl înlocuiește pe Pandele Enache în funcția de secretar ; pînă la urmă Ela își dă seama că totuși îl iubește pe Iancu, inginer și el, capabil, amîndoi încadrați la termocentrală ; între timp și Natalya renunță la Dinu și se îndrăgostește de merituosul inventator și student în practică la „ceape" Cerăt, Sever Manea ; la sfîrșitul primei părți a romanului în Fina se instalează brusc cancerul și eroina, iubirea de o viață a lui Dinu, decedează ; tot acum, Ilarie Orvas, soțul Finei, care trăia cu Nela țiganca, îi mărturisește lui Dinu că Fina nu i-a permis niciodată „să o atingă" ; în partea a doua a cărții ne este dat să citim că în tinerețele lui, Dinu o iubise și pe Iulia, în prezent învățătoare la Măgura, fugită din Cerăt în urma desfacerii căsătoriei lungă de o noapte și o zi cu tînărul Goroșică, care pricepuse că mireasa lui e gravidă ; odată cu Dinu, mai spre sfîrșitul operei, nu mai sîntem surprinși să aflăm că Dinuță e de fapt copilul lui Dinu și al Iuliei, copil pe care Iulia la plecarea din sat îl lăsase la Orfelinat, de unde îl scosese Fina și-l crescuse, și care la moartea Finei e dus în ograda părintească a lui Dinu și crescut de părinții acestuia, părinți care știau că Dinuță e nepotul lor, știuseră și nu-i suflaseră o vorbă lui Dinu, ci doar îl îndemnaseră, cînd mai aluziv, cînd mai insistent să le-o facă noră pe Iulia, care mai trăise în concubinaj cu Nistor, contabil-șef de meserie și primul iubit al Elei, și de la care o luase Iancu, inginerul capabil, actualul iubit al Elei ; în final moare și Iulia, cade din picioare și moare în fața Comisiei de examen pentru grad cînd citește subiectul.

Din propria-i experiență de lector, Tudor Băran simte și el că toată țărășenia asta ar putea să plictisească sau să indispună și atunci apelează la confidențe: 1) piperează, **pelteaua** cu scene tari („Venise pînă și țiganca Nela, ibovnica lui Ilarie Orvaz, care-și plimba goliciunea, cu o mînă sub ceafă și cealaltă în șold, prin fața unei adunături de mosnegi, cu fălcile lăsate, ca ogarii, de plăceri întîrziate. Vlad Neagu juca rolul unui anatomist, arătînd și pipăind părțile sensibile ale femeii, sporind curiozitatea și recile dorinți ale asistenței. Alături de el se amuza o sfrijită, și ea pe jumătate goală") ; 2) cum ar ocazia realizează anancastice descrieri a bustului eroinelor care, deși fete de la țară, seamănă leit cu Isabelle Hupert, Marie France Pisier sau Natalia Kinski. Strategia aceasta se dovedește falimentară, jucînd renghiuri chiar autorului. Tudor Băran uită că femeia care și-a făcut din dragostea pentru Dinu singura bucurie și țel în viață, nelăsîndu-și bărbatul să se apropie de ea, și o pune să-i povestească lui Dinu : „Venise de două-trei ori pe la restaurant călugărul ăsta... Am vrut să-l fac fericit acolo, pe două scaune, dar n-a ieșit nimic, omul lui Dumnezeu era un timpit sadea".

Product urgent, scris dintr-un august pînă într-un noiembrie (după cum ni se notifică pe ultima pagină), romanul lui Tudor Băran încalcă legea de bază a creației românești, pe care Fănuș Neagu ne-o rostește așa : „Nici o carte, după părerea mea, nici o carte bună nu e netrăită. Întîmplările pe care le așternem într-o carte, chiar nefiind trăite de noi aevea, sînt trăite de cincizeci, de o sută de ori în gînd și în inimă ca să poată pătrunde cu scăpărări în pagină. DECI O CARTE TREBUIE SĂ FIE ÎN PRIMUL RÎND O ÎNTÎMPLARE TRĂITĂ". (s.n.).

George Morărel

REMEMORĂRI

Adio, Europa!... (III)

N-am înțeles nimic din toată afacerea, nici ce interes avea femeia aceea să ne „trateze" pe noi, niște necunoscuți, nici de ce ne zîmbea atît de intim, nici de ce pronunțase acel : helo, cînd trecuse prin dreptul nostru. Inginerul a fost de părere să refuzăm cu demnitate. Nu se știe niciodată cine îți oferă și mai ales de ce. Nu l-am aprobat deoarece, pe de o parte, tratația venea din partea unei doamne, chiar dacă probabil că era o doamnă din **lumea capitalistă**, iar pe de altă parte, parfumul suav-îmbietor al băuturii o recomanda ca pe ceva extrem de fin, ca să nu mai vorbim de preț. Așa că am ciocnit și am băut de unul singur ridicînd paharul și spre masa din colț.

Băutura era într-adevăr excelentă. Un coniac franțuzesc și uleios ce se lipea de cerul gurii. Am sorbit-o cu înghițituri mici și rare. M-a cuprins o căldură plăcută și într-un elan de recunoștință, pe o bucată de hîrtie, am schițat rapid un crochiu din profil al darnicei necunoscute, am chemat ospătarul întrebîndu-l în franceza mea de baltă ce naționalitate are doamna. Acesta mi-a spus un șir de cuvinte din care n-am înțeles mare lucru. Pînă la urmă am întrebat : doice ? și acesta a dat fericit din cap zicînd : ia, ia, doice, doice.

Mi-am scotocit memoria adunînd bruma de cuvinte germane pe care le cunoșteam, scriind dedesubt cu litere frumos desenate, următoarea propoziție care vroia să însemne un compliment pentru ciudata necunoscută : „Du bist aine blume", adică, tradusesem eu, „tu ești o floare" și ca să fiu sigur că blume înseamnă floare și că doamna va înțelege, am desenat și o floare cu petale crenelate. Mîndru de realizare, crochiul era, de altfel, destul de izbutit, mai ales năsucul obraznic țîșnind din coada ochiului prelung și codat și cercelul exagerat de mare făcut dintr-un singur cerc, am chemat mesagerul improvizat și i-am făcut semn să ducă biletul grupului din colț. Acesta a luat biletul, l-a așezat pe o tavă, și cu mișcări solemne a traversat încăperea, s-a aplecat respectuos și a întins tava indicînd cu capul spre noi. Doamna cu coc l-a citit, a rîs cu chiote mici de copil inveselit, făcîndu-ne un semn amical cu mîna ridicată.

Cei doi vlăjgani s-au întors lupește holbîndu-se nu tocmai prietenos. Puțin îmi păsa !

Chelnerul a dat să plece, dar femeia cu cercei auriți și chip de păpușă nostimă l-a oprit, a scos din poșetă o hîrtie și a notat ceva. I-a întins-o și, însul a pus-o pe tava de argint și cu aceiași pași ceremonioși s-a îndreptat spre masa noastră. Ne-a prezentat o carte de vizită cu chenar negru, subțire, pe care scria lapidar : Dr. Helen Harter, iar dedesubt Export-Globus Viena. În colțul din stînga, cu litere cursive : Hotel Europa, tel. 14.23.62. În colțul din dreapta, adăugase cu mîna ei : zimmer 111, adică numărul camerei.

Am luat-o mirat și după ce am citit-o, am mulțumit înclinînd capul spre ciudata necunoscută. În clipa aceea observai stupefiat că ceva se schimbase în înfățișarea ei.

La început am crezut că e de vină lumina, apoi i-am zărit toca rotundă așezată cochet în vîrful cocului din marginile căreia se prelungea o plasă subțire ; o voaletă de culoarea pielii, așa cum purtau pe vremuri la noi femeile. Am spus că avea chipul **schimbat**, dar asta nu e totul. Așa cum arăta acum și de la distanța de unde o priveam, semăna izbitor cu un **chip** pe care nu-l mai văzusem de multă vreme, din copilărie, dar pe care nu l-am uitat.

Deschid aici o mică paranteză care poate că o să vă intereseze, menită să vă facă o idee despre conexiunile ciudate pe care le făceam între cele două chipuri după atîta vreme. Era tot în timpul războiului și tot în așezarea aceea de munte. Bărbații maturi plecaseră pe front. În sat mai rămăseseră copiii, femeile, bătrînii, șeful de post și preotul. Într-o zi, pe la amiază, a apărut nu se știe de unde, pe ulița principală, o doamnă elegantă, cu o valiză de voiaj în mînă. Întîi ne-am adunat noi, copiii, în jurul ei ca în jurul unei apariții de pe altă lume. Nu mai văzusem așa ceva niciodată.

Avea o rochie lungă, galbenă, și o mică șopîrlă verde prinsă la gulerul răsfrînt deasupra sînilor, și peste toate acestea și peste mirosul ameților de parfum puternic, un fel de aromă de salcîm, purta, cu eleganță, în vîrful capului o pălăriuță verde. De fapt un fel de basc prelungit cu o voaletă subțire cu fir verde. Din pricina aceasta nu ne puteam da seama cît e de bătrînă. Chipul i se vedea aburos prin țesătura fină, în orice caz mi se părea extraordinar de frumoasă și o înconjurarăm privind-o cu admirație nespusă. Mă fascina în mod deosebit

atelier literar
poșta redacției

MENA : Multe improvizații grăbite, superficiale, adesea fără înțeles. Ceva, în „Joc în doi". (Sfatul cu pădurea e prețios, ne aflăm de altfel la doi pași de ea, dar nu știam. Mulțumiri.). În plicul următor, versuri la fel de slabe, neglijente, nebuloase („copacul schilodit mingiia creștetul de vis al copilului" ? !, sau : „vibrînd se retrăgea în albastra amintire a stupilor roditori"... ? !, etc.). Multe observații judicioase, în scrisoare ; între altele, înclinăm să credem că aveți dreptate : ne-am cam grăbit publicîndu-vă ! Am încurajat, însă, în acel fragment, un alt nivel și o altă factură (vibrație, limpezime, acurateță), de care v-ați îndepărtat, din păcate, în mod catastrofal !...

MIRCEA POPA : Ceea ce vă spuneam data trecută se confirmă, pare să fie chiar un oarecare progres în definirea personajelor, care încep să capete chip și viață. Mai aveți, însă, mult de lucru în ce privește expresia, stilul, încă nesigure, pline de stîngăcii și naivități (uneori, și de cacofonii), alunecînd în sentimentalism dulceag și lacrimogen, etc. Trebuie să studiați cu atenție, în profunzime, tehnica și stilul marilor meșteri ai prozei (osteneală în care vă poate fi de cel mai mare folos, bunăoară, lucrarea fundamentală a lui Tudor Vianu, „Arta prozatorilor români").

ANA STROIA : Caligrafii convenționale, decorative, care uneori ajung și la vibrație lirică („Balada bătrînului cavaler"). Să vedem ce mai urmează.

O. NIMIGEAN : O recomandare din domeniul circulației rutiere („Păstrați distanța și viteza legală") poate avea aplicații mai largi, binevenite. Știut fiind și faptul că talentul nu ține loc și de bunăcuviință (...și, firește, mai ales, vice-versa !...). De fapt, cel puțin în două rînduri (după cîte ne amintim) ne-ați trimis, realmente, caiete întregi. Referirea la ele, ca și acum, era lipsită de orice ghilimele ori surplusuri aluzive și desemna, la propriu, cît se poate de pur și de simplu, niște reale caiete și nimic mai mult ! De unde, atunci, atîta susceptibilitate agresivă și răfuielnică ?... Mai important, însă, decît acest incident trecător e să vedem ce-ați mai scris între timp. (Căzniți-vă, însă, să scrieți mai citeț, fără „purici", sau să vă bateți textele la mașină).

AL. C. MILOȘ : Deși par să se ivească, în ansamblu, și unele progrese, rămîn încă prea multe din vechile metehne, cum ar fi, bunăoară, aplecarea spre năzbîtii epatante, ostentative (nu întotdeauna inspirate și de bun gust), alunecarea în delir verbal, expresia nesigură, uneori „în dodii", alteori opacă, stearpă, fără „emisie" (ex. „ochii neascultați" ? !, etc.), în fine, mania „poantelor" finale, de cele mai multe ori, deplasate, dubioase, ori chiar — cum se zicea odată — „aiurea-n tramvai" (ca, de pildă, în „Trée bien", „Alte amănunte", „Decupaj dintr-un peisaj optimist", etc.). Gustul artistic, discernămîntul intelectual, continuă să fie în suferință, ceea ce trădează (din nou !) pregătirea insuficientă, lectura sporadică, întîmplătoare, fără criterii, fără aplecări studioase. Sînt și acum pasaje și elemente de poezie promițătoare (ca în același „Decupaj", minus „diazepamul muzicii", ieftin și cacofonic, și minus finalul aiuristic și opac, sau în „Poem despre pixul meu", mai ales finalul, sau în „Veverița albă", „Camera cu un fluture roșu", „Dezghеț într-o cutie cu acuarele" — și titlurile sînt sugestive, reușite.). Dar promisiunile sînt cam vechi și nu păreți nici acum decis și pregătit să le aduceți la îndeplinire.

GH. DUMITRESCU : Niței mai greoaie, deliberative, sfătoase, pierzînd, parcă, din vioiciunea spontană a fanteziei. Cîteva pagini demne de menționat : „Sabia lui Damocles". „Era cosmică", „Cardiopolis".

TIM : E ceva, pare-se, încă nesigur, cam simplist și rudimentar (în cadențele „Morse", sacadate și monotone). E necesar să mai vedem și alte pagini.

STOIAN PANDELE : Sînt unele semne bune („Plopii", „Compoziție"), printre stîngăcii și naivități de început. Să vedem ce mai urmează.

D.S. : Versurile sînt slabe, convenționale, pe alocuri sforăitoare. În proză, parcă „mișcă" ceva, dar paginile sînt scrise neglijent, urit.

A. VALONI : Pe linia precedentelor, cu aceleași calități (și riscuri) : „Formulă în trei", „Criză", „Niște filosofi", „Punte", „Contract cu tăcerea", etc.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Elev fiind", „Singur", „Chiulangiul".

Ion Biriș, E.D. Nacu, Ema Vinski, Vasile Dumitru, Petre Pirvulescu, G. Dragotă Dudaș : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Comoara

Ca un avar țin la patrie,
politica mea e dragostea,
ca un avar o iubesc
numai pentru mine și ai mei.
Nu dau la nimeni nimic,
pînă și Crivățu'l-ascund
printre munți.
Ea e singura, cea mai de preț,
o rană moștenită de la tata
care-a copilărit
la coarnele plugului.
În fiecare zi o gîndesc,
îi visez toate frumusețile,
în fiecare noapte 'nainte de somn
mă uit să nu lipsească ceva
și dacă dorm
misterioase văpăi se ridică
din piept
deasupra inimii.

CONSTANTIN OPRICA

Întoarcerea

Pe firul alb al apelor de ieri,
Să ne lăsăm cu lotca amintirii:
În pumni de nuferi, pescărușii de cer
Ne cad din pleoape, ca și trandafirii.
Gătite-n rochii verzi, cu bumbi de jar,
Pe sînii arcuitelor talazuri,
Se despletesc șoldoase sălcii iar
De pletele atîtor lungi necazuri.
Dar ne încearcă un surîs din nou,
Un curcubeu prin ploi de lacrimi grele
Și din adîncuri, un albit ecou,
Șmulg vîslele, stropindu-ne cu stele.
Ca ușurați, după un plîns pierdut,
În sufletele noastre, printre dealuri,
Alunecăm pe-același drum știut
Și, totuși, altul, pe albastre valuri.
Și-nseninați de-o undă de cuvînt,
De-o pietricică aruncată-n glumă,
În cercuri limpezi ne-nvîrtim oftînd
Mai amețiți, ca oricînd, prin spumă
Ne strîngem, ca-ntr-un cuib, doi pui veniți
Din primul zbor pe șleahuri neștiute
Și sărutăm cu ochii umeziți
De picîele mîhnirilor trecute,
văzduhul, ca pe sfinții mari părinți
Și Dunărea-n năvoade priponită
Și Delta-n care azi intrăm cuminți,
Ca într-o casă proaspăt văruită!

ION CRAIOVA

La marginea dinspre vis

Orice întrebare se preface-n alb porumbel
cu o ramură de măslin
la marginea dinspre vis a orașului,
la marginea dinspre alin,
orice cuvînt
în nor se preface, avînd
înfipte-n el pînă-n minere
săbii subțiri de argint,
orice dorință-n miel se preface cu
picioarele terminate-n palme și-o
flacără-n loc de limbă
și peste somnul sîngelui în trupuri
primăvară mîngîietoare se plimbă...

Ah, cîmpie adormită a trupului
e din nou primăvară !
posibile-s miracole, dar ce singur sînt !
visez o fericire la care se poate ajunge
și iată, pășesc, țărănește pășesc, la
marginea dinspre vis a orașului,
pe-un proaspăt deșelenit pămînt...

THEODOR PURICE

Voroneț

Cicoarea zise soarelui :
– „Albastră sînt, ca Voronețul,
ca ultima picătură
prelinsă pe degetul zugravului
cînd și-a încondeiat ceaslovul de vis."
– „Adună iarba cîmpului ca pe oștire" –
i-a răspuns soarele cicorii.
„Ferește-mi de ochii străinului
minunea pe care, demontată metodic,
cerea să o cumpere, să o ducă departe."
– „Nu vezi" – mai spuse cicoarea –
„că zugrăvitii dinspre miazănoapte
au și fugit de ei,
lăsînd în urmă
doar conturul albastru ?"
– „Au bătut ploile" – răspunse soarele.
– „Ba nu", îi zise cicoarea, „fiecare pas al lor
e o floare a mea fugită-n Bucovina."

MIHAELA COSMETTO

Noi

Noi nu-nsemnăm numai trecut și amintiri,
Suflu eroic, glorie ce pe străbuni îi cinstește,
Ziduri căzute, sarcofage, străvechi mînăstiri,
Pămînt roditor, ce de sînge dospește.

Noi nu trăim numai dintr-o zestre de preț,
Pentru ce-am dat, convinși că totul ni se cuvine,
Contemplînd trecutul măreț,
Mîndrindu-ne cu Ștefan, și Mihai, și Rovine...

Nu sîntem numai basme, haiduci, miorițe,
Plugari trudind pe ogoare cu sudoarea pe frunți,
Fecioare naive ce-aduc apa-n cofițe...
Noi sîntem puterea de-a sui prin vreme pe munți.

De-a răzbate prin restriști peste praguri dușmane
Inspre lumini de aur ce nu mor niciodată,
Cu cartea în mînă și simțiri diafane,
Cu Steaua pe frunte lucînd preacurată.

Nu sîntem amurg peste care ierburi s-așează,
Ci flacără vie ce-ntr-una sporește,
Noi sîntem cîntec și dragoste trează
Pentru tot ce e nou, ce se naște și crește.

Pentru tot ce e bun ca o mînă ce-alină,
Pentru gînduri suave ce oamenii adună
Pe-această Planetă-ntre Planete regină
Muncim și ședem la masă-mpreună.

EMIL GAVRILIU

Viața ca morală a libertății

Urmare din pag. a 4-a

încertului, a necunoscutului: „Ioana asta s-a măritat la doisprezece ani, cînd nici nu puteai ști dacă e fată sau băiat, zise a treisprezecea babă", unul dintre spiritele, grilele ordonatoare prin care se citește un text nocturn, prin care natura lui fatidică, amenințătoare, viscerală este adusă la nivelul contemplației solare, conștiente și, prin aceasta, mintuitoare, ca o spaimă exorcizată ; toată schița **Păpușa spînzurată** pare un film grotesc, concentrat, cu mesajul dinamită în subsol — sugerat prin abila, rara tehnică din scurta observație : „Bărbatu-său încuiase toate scările în pivniță" — unde elementul aerian, ascensional, salvator, care duce spre cer, este aruncat și redus la contrariul său, în întunericul de sub pămînt. [illegible]

Cu tot acest cortegiu de vrăjitorii, înscenări și mistere folclorice, de teatru popular, de spectacole cu măști, din scrisul lui D. R. Popescu dimensiunea sacralității ca forță tradițională de ordine și acțiune socială, lipsește ; modificările spectaculoase, neverosimile care se produc în acest univers straniu, cu structură marcat labirintică, au parcă îndărătul lor o motivație, o cauzalitate pur mecanică, un **post hoc** mai curînd găsindu-și explicația în el însuși decît în semnificația gestului anterior. În acest labirint unde monstrul devorator este însuși adevărul căutat obsesiv de personajele lui D. R. Popescu adevăr a cărui natură specifică se numește nu o dată crimă, violență, nedreptate, iar drumul eroilor săi întîlnindu-se la fiecare colț, succesiv, cu tragicul și comicul, eșuind în grotesc (în loc să rîdă, plîng și în loc să plîngă, rîd) este ocolul, căutarea justițiară a unei conștiințe cu structura barocă, pendulînd cu aceeași naturalețe între iluzie și realitate, afirmîndu-le ritos ori contestîndu-le sarcastic, cu hohote demonice de rîs, succesiv sau în același timp, prin schimbarea perspectivei asupra adevărului nu datorate numai personajelor, dar și în interiorul discursului aceluiași personaj. De aici senzația de aleatoric, de epuizare a tuturor posibilităților și ipotezelor pe care le poate implica un eveniment, încît specificul, forma, conturul acestuia se pulverizează, dispar în infinitele comentarii ale eroilor (în acest sens, s-a observat caracterul deschis al romanelor lui D. R. Popescu, teatrul său impunîndu-și prin radicalizare și cristalizare a conflictelor alte rigori, alte exigente).

Acest du-te vino al personajelor prin firidele Labirintului — textului —, personaje care pleacă și se reîntorc asupra unor întîmplări tragice, cu determinările lor sociale ori individuale, cu o perspectivă estetică grotescă egalată doar de puritatea înaltei viziuni poetice (D. R. Popescu e mai mare poet în proză decît în poezie), acest recurs, sau veșnică reîntoarcere ținînd de esența mitului, face ca însuși faptul real de la care s-a pornit să se transforme într-unul imaginar. Ironia care relativizează nu numai existența — aceasta aflîndu-se oricum sub semnul ambiguității — are tendința marcată de a submina dogmatismele, schematismele, anomaliile intervenite odată cu noile structuri sociale, în comportarea și conștiința aberantă a unor indivizi înclinați spre demonism, funcționari ai neantului și agenți ai răului. Aproape nu mai contează adevărul (o, el contează, desigur !) ci **drumul** către el, tentativa de a-l descoperi, restabili într-un hățiș inextricabil de stimulări, falsuri, minciuni, iluzii, aparențe, justificări neverosimile, reconstituiri cu efecte stupefiante — totul avînd ca obsesie problema morală a binelui și răului, a opresiunii și libertății. Scriitorul, un adevărat Proteu ludic și grav al cărui stil e un amestec între epică și lirică, aluzie și spunere directă, metaforă și realism, realizează o viziune fabuloasă, asupra unei epoci convulsive în care Viața, nu o dată umilită, batjocorită are puterea extraordinară de a se reface, de a reveni la statutul, izvorul său de bucurie în lumină și libertate ca virtutea cea mai intimă a ideii morale.

IMAGINE VOALATĂ

Pe Aurel Mihailopol l-au iubit toți cei care l-au cunoscut. Era bun prieten al artiștilor, scriitorilor și gazetarilor. A fost și va rămîne, încă mult timp de aici încolo, unul din cei mai mari poeți ai imaginii.

Ținea, ca la lumina ochilor, la două lucruri : la aparatul de fotografiat de care nu se despărțea niciodată și la mașina sa albastră care îl purta prin toate ungherele pămîntului. De acolo se întorcea cu frînturi ale universului. Ciudat era faptul că de multe ori și noi, ceilalți, treceam pe unde se plimba Mihailopol fără să observăm ceea ce stringea el. Și acest lucru se întîmplă marilor artiști. Din orice călătorie, oricît de banală părea, Mihailopol se întorcea cu imagini de basm pe care le șlefuia precum un giuvaergiu pietrele prețioase. Și cîte asemenea bijuterii nu ne-a oferit...

A strîns, în timp, multe premii la tot felul de concursuri atît în țară cît și peste hotare. La ultima sa expoziție, găzduită la Dalles, parcă își dăduseră întîlnire, acolo, toate chipurile și culorile învățate de noi.

Și unde nu putea ajunge cu aparatul de fotografiat, Mihailopol rotunjea imaginile cu ajutorul creionului. Scria poezii... Avea gata terminat romanul : „Sărut mîna conița, a venit fotograful !" — fragmente ce au fost găzduite și în revista **Luceafărul**. Niciodată n-am putut să-mi dau seama dacă imaginile găsite, descoperite și modelate de el completau metaforele scrise și vorbite — sau ceea ce punea pe hîrtie erau completate de imagini. În orice caz între cele două exprimări artistice erau legături și nu putea să lipsească una dintre ele...

Cineva spunea că Mihailopol a fost una din cele mai interesante figuri artistice ale Bucureștiului din ultimii ani. Și cred că avea dreptate. O boală care s-a obișnuit să nu ierte l-a topit, tocmai cînd se afla în mare maturitate artistică, exact ca o luminare, cît durează un anotimp. Exact în trei luni...

Și în acea zi, ca un făcut, au căzut deasupra orașului primii fulgi de zăpadă. De ani de zile Mihailopol, cînd ningea pentru prima dată își potrivea aparatele și pleca hai-hui. Se întorcea cu imaginile realității răsfrînte prin fulgii de zăpadă. Așa s-a întîmplat și acum. Numai că de data aceasta Mihailopol a plecat de unde vin fulgii, iar imaginile făcute s-au voalat...

Sorin Postolache

CONFABULE — Un țăran trece strada

Oraș-oraș / mare / cu străzi întortocheate și case înalte / multe mașini și oameni / în nori de praf și de zgomote / lume pestriță / adunătură / dar încălțată / nici un desculț jur împrejur / aha / mașini / tramvaie / autobuze / biciclete / și femei-femei / frumoase / gătite ca niște mirese / albe la piele ca niște luminări de nuntă / doamne / tare-s mari Bucureștii / unde-o încăpea atîția / cam cîte sate să fie într-însul / ai?

«Eclipsă de soare»

Urmare din pag. a 4-a

pentru Ion Lăncrănjan o asemenea atitudine caracterizează tot ceea ce este mai rău în societatea noastră, dorința de izbîndă administrativă se referă la trăsăturile abominabile ale personajelor sale. Una din cauzele majore ale răului este tocmai concepția după care viața omului este judecată prin „reușita" sa, ignorînd toate celelalte valori pe care le poartă el, printr-o condiție pre-determinată, născută din tradițiile locului și dintr-un cod moral inalterabil. C. Stănescu, într-o prefață de altfel discutabilă din multe puncte de vedere, se referă la structura baladescă a multor scrieri ale lui Ion Lăncrănjan. Observația este plină de sens, ea trebuie încadrată în fondul de legitimism moral al acestui scriitor pe care nimic nu-l neliniștește mai tare decît fenomenele ce nu au temei, adică legătură cu trecutul, nu cresc în mod organic din solul preocupărilor și a tendințelor firești ale neamului nostru străvechi. Nici unul din personajele sale care își păstrează „atașurile" cu trecutul nu se alienează, deși suportă întreaga împotrivire a celorlalți. Demonismul apare odată cu dorința de a rupe cu moștenirea morală a lumii de baladă, cu autoritatea pe care ne-au transmis-o părinții și părinții părinților noștri, în numele unor abstracții lipsite de sens. Atunci apare și dominația omului de către funcția sa, un simbol al valorii sociale, ridicat la rang suprem, în locul averii sau al științei. În afara ei pare că te afli în afara societății, ceea ce este insuportabil. Dacă nu mai ai funcție într-o asemenea lume, nu mai ești nimic, nu te mai mîntuiești. Este un infern în descrierea căruia puțini scriitori au atins adîncimea lui Ion Lăncrănjan. Cu trecerea timpului, și odată cu domolirea micilor pasiuni literare, vom constata că am fost contemporanii unuia dintre scriitorii cei mai proeminenți din estul acestui continent frămîntat de o problematică morală și socială cu totul nouă, un romancier și nuvelist fără de care epoca noastră nu ar mai putea să fie văzută în mecanismele sale esențiale.

«Efectul razelor gamma...» – ultimul spectacol la „Teatrul Mic"

După cinci ani de viață scenică la „Teatrul Mic" și 269 de spectacole, urmărite de 111 000 de spectatori, piesa „Efectul razelor gamma asupra anemonelor", de Paul Zindel, și-a desfășurat, vineri 10 decembrie, ultimul ei spectacol, în montarea „Teatrului Mic". Turneele în 15 orașe ale țării, cele 4 premii la Festivalul Național de la Brașov probează că avem de-a face cu o reprezentație de excepție. În plus, „Efectul razelor gamma" este și debutul regizoral al unei, acum, foarte cunoscute regizoare, Cătălina Buzoianu, ca și debutul Rodicăi Negrea, acum 5 ani studentă la I.A.T.C., azi actrița „Teatrului Mic". Alături de memorabila creație a Olgăi Tudorache, care își încununează în acest mod cariera, succesul acestora și al altor actori face cinste „Teatrului Mic".

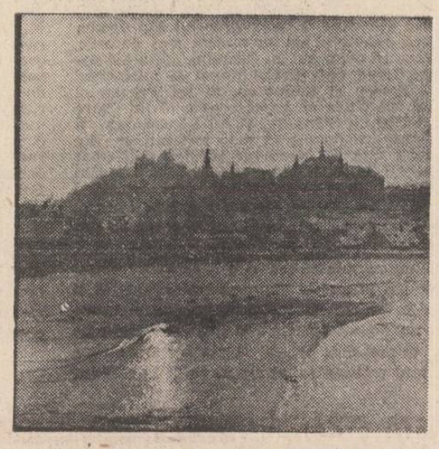

A rămîne în spațiul creației

Urmare din pag. 1

nu puțini dintre autorii cei mai tineri este sesizabilă recrudescența acestui avatar al practicei literare moderne. A reveni, de pildă, imaginarul cu toate implicațiile lui gnoseologice și de expresie, cînd este vorba de poezie, dar și la proză, nu echivalează neapărat cu pledoaria pentru o estetică implicită a realului, ci mai degrabă, reprezintă incapacitatea de percepere revelatorie artistică, în datele ei specifice umane, adică mitic-filosofică, a acestuia.

Sigur, ideea de a ne gîndi la o soluție unică și infailibilă menită a conduce la definitiva îndepărtare de „mitul" originalității **ex nihilo** apare esențialmente prezumțioasă. Avem, în schimb, convingerea că adevăratul „sfetnic bun" într-o atare spinoasă problemă echivalează cu voința, dublată de o neîndoielnică vocație, de a rămîne neabătut în interiorul vastului și totuși — de ce nu ? — restrictivului domeniu al creației. Ne referim la domeniul niciodată riguros definibil, dar cu certitudine **existent**, continuu delimitat de fascinantul „joc" al interferențelor dintre tradiție și modernitate.

«Cine face zid de pace»

Urmare din pag. 1

cauza Ardealului și faptul că el personal l-a condus pe rege la privată. Și i-a stat de santinelă pînă și-a făcut „neputințele". Firește era o imagine idilică, blatină și vicleană, în care el îmi aromea somnul, dar și eu la fel de viclean și blînd îi ascultam oftaturile după camarazii lui morți și mă prefăceam a doua zi că nu văd cum își trage greu un picior beteag de la Oituz, de care el nu vrea să amintească.

Ce i-aș putea eu spune lui, trecut acum în lumea umbrelor ? Cred că, în primul rînd, omul și omenirea se află în situația copilului lăsat în voia lui acasă, cu chibriturile pe masă și care, copil inconștient, poate da foc casei, adică pămîntului, adică chiar trăirilor și frumuseților acestui pămînt. Pentru că, se pare, forța inteligenței omului, i-a depășit sau e pe cale să-i depășească reținerea, căldura și înțelegerea reciprocă. Aș mai aminti una din primele spaime ale copilăriei mele. Mama tăia ceva cu foarfecele. Brațele acesteia — ale foarfecei — îmi păreau, cu ochii mei de atunci, imense și mă temeam că atunci cînd se vor întîlni se vor face zob și din încleștarea lor casa va sări în aer. Am închis ochii de spaimă și m-am strecurat sub o masă. Cu multă și foarte mare mirare am stătut — vorba unui cronicar moldav, citit, se înțelege, mai tîrziu din prizărita bibliotecă a școlii primare — văzînd că din cele încleștări ale brațelor foarfecii cad doar fărîme de stambă. Chiar zdrențe. Și ele, acele brațe de foarfeci, se încleștau iar, se dușmăneau parcă, dar se petreceau și după ele cădeau doar zdrențe. Iar ele, brațele, rămîneau tefere. Imaginea firește m-a chinuit, urmărit și obsedat, poate că am întîlnit-o și în altă parte, în cine știe ce formă și am adus-o ori ea mi s-a impus s-o aduc către rîndurile și gîndurile de față. Cred că gîngășia, abilitatea și subtilitatea stilistică nu-și mai au rostul. Războiul limitat, înarmarea cu bombe cu neutroni, instalarea acestora în țări mici dar aflate în brațe puternice de foarfecă de clești, de menghina de orice fel am vrea (de fapt nu vrem) duce la o dependență treptată pînă la zdrențuire ori la un preș colorat, dar preț al altora. Din fericire, țara noastră și-a păstrat demn integritatea, n-a vrut și n-a intrat — datorită intransigenței partidului nostru — să participe la acest joc aparent limitat, dar deloc inofensiv, dînd aparența unui echilibru precar, care este de fapt primejdios. Și acest fapt constituie unul din temeiurile pentru care literatura și arta noastră „neforfecată", diversificată și liberă pînă și în greșeli își poartă gîngășia, sensibilitatea și rosturile mereu proaspete și permanent ascendente.

Domeniul culturii

Urmare din pag. 1

de manifestare se resimte tocmai sub semnul unor asemenea ample deschideri. Și nu se poate spune că el nu mai are, încă, problemele sale sau că, atunci cînd nu le are, uneori, nu și le inventează. Dar, cel puțin sub raportul acestui examen continuu al actualității, și mai ales prin realismul, prin maturitatea ce au fost dobîndite ca un exercițiu și o probă a însuși democratismului care ne-a implicat și ne implică, domeniul culturii dispune de toate resursele propriei sale perfecționări. Exigența este un fel de autoimpunere, este un fel de economie și aici în scris, pentru că în materia sau mai bine zis cu materialele noastre lucrăm nu numai asupra realității ci și a spiritului ei și deci asupra conștiinței care unifică și transformă generațiile, asupra prezentului care are întinse și vii emanații spre viitor. Să ne amintim bunăoară numai acel vibrant apel cu privire la păstrarea și acurateța limbii sau acel formidabil îndemn la cunoașterea și restituirea istoriei, ca și definiția însăși a patriotismului culturii și, iată, argumentele profesiunii noastre de credință în acest domeniu au toate datele unei mari și pasionante construcții.

m a p a m o n d

CULTURĂ ŞI COOPERARE

Lumea de astăzi a fost adeseori considerată, pe drept cuvînt, o lume a interdependenţelor, înţelegîndu-se prin aceasta că nimeni nu mai poate trăi singur şi că determinările materiale şi de conştiinţă au o complexitate ce depăşeşte graniţele naţionale. Dacă în domeniul economic fenomenele par mai limpezi, iar consecinţele unor evenimente pot fi estimate cu oarecare uşurinţă, impunînd conjugarea eforturilor pentru a împiedica deteriorarea situaţiei mondiale şi atentatul la interese fundamentale, ceea ce ar putea conduce la soluţii militare şi la escaladarea conflictelor, — în domeniul cultural sînt presupuse implicaţii aproape la fel de mari, privite însă cu oarecare detaşare, fără acel semn al urgenţei ce caracterizează aspectele economice şi politice ale lucrurilor. Cu toate acestea, diplomaţii şi politologii insistă asupra faptului că numai asigurarea unei autentice comunicări între factorii cu adevărat responsabili, precum şi buna cunoaştere reciprocă constituie terenul pe care se poate construi o lume stabilă şi lipsită de ameninţarea războiului. Iar cunoaştere reciprocă înseamnă în primul rînd cultură, înţelegerea celuilalt prin creaţiile majore ale spiritului său. Poţi să studiezi industria germană în toate amănuntele, să cunoşti mecanismele sociale şi structura economică a statului, dar dacă nu l-ai studiat pe Goethe şi pe Hegel, dacă nu l-ai citit pe Fichte şi n-ai ascultat prelung muzica lui Beethoven sau nu cunoşti paginile lui Heidegger despre locul Germaniei în Europa (şi toată tradiţia revoltei conştiinţelor germane împotriva inerţiei lor, de la Luther pînă la Nietzsche, goetheeanul care spunea că „Deutschland über alles" este cel mai ruşinos slogan din lume), dacă n-ai trecut prin toate acestea este sigur că nu poţi coopera cu nemţii în nici un domeniu. Poţi admite ca pe un paradox afirmaţia lui Sombart că poporul german este cel mai puţin muzical, ştiind însă ca Thomas Mann a creat o întreagă tipologie sufletească, în care muzica aducea componenta aceea de lirism şi nebunie, de dezechilibru care a permis şi dezastrele germane şi europene ale secolului. De aceea, îndrăznim afirmaţia că testul principal al oricărui om ce participă la acţiuni de cooperare cu germanii, de orice natură ar fi ele, politice, economice sau culturale, ar trebui să fie sensibilitatea sa muzicală şi o solidă cunoaştere a vieţii de concert. Exemplul nostru, asupra căruia am insistat poate prea mult, este de natură să sugereze cît de adînc este implicată cultura în viaţa noastră de zi cu zi, în amănuntele cele mai „prozaice", nefiind o dimensiune abstractă a existenţei omeneşti, ci însăşi ţesătura intimă a personalităţilor reprezentative. Ca să prelungesc exemplul, am constatat adeseori că limbile străine se învaţă şi pot să fie folosite în mod eficient numai atunci cînd persoana respectivă depăşeşte interesul strict, considerarea funcţională a materialului lingvistic, transformînd **mijlocul** într-un scop cultural, făcînd din limba străină un univers de preocupări morale şi intelectuale. De altfel, numai intelectualii pot învăţa bine limbi străine, numai oamenii cu obsesii culturale, iubitorii de literatură şi de carte filozofică, cei care pot să trăiască în cuvînt. Iar buna cunoaştere a limbilor străine este pentru un intelectual de astăzi însăşi condiţia unei igiene „morale", şi nu ezităm să spunem asta, într-o ţară care şi-a făcut un titlu de glorie din promovarea celor mai bune relaţii de colaborare economică şi culturală cu toate statele lumii. Izolarea în propriul tău idiom, apelul obstinat la resurse fatalmente limitate, iată ce poate să determine epuizarea celei mai nobile mosteniri. Crearea de concepte noi, orizonturile inedite ale sensibilităţii actuale, aşa cum sînt ele articulate în marile literaturi, în limbile cele mai diverse, constituie garanţia vitalităţii intelectuale şi a posibilităţii de a ţine treză conştiinţa propriei limbi, ferind-o de poncifuri şi de sloganuri, de primitivism şi de închistare. Mai mult, singură cultura este în măsură să creeze adevărata responsabilitate a factorilor implicaţi în stabilirea de punţi între naţiuni, de promovare a unor interese comune. Am mai spus-o şi altădată, pentru un scriitor o traducere înseamnă o creaţie literară în propria sa limbă, el devine responsabil faţă de literatura sa naţională, atunci cînd o întreprinde. Pentru el nu există posibilitatea de a deveni altceva decît scriitor român, orice ar face şi oriunde ar fi. A renunţa la această condiţie înseamnă sinucidere, pur şi simplu. Scriitorul român este un om al patriei, al limbii şi al poporului său, printr-un legitimism de ordin absolut, am putea spune cu cuvintele lui Blaga despre Eminescu. El **trebuie** să fie responsabil, orice altă atitudine îl costă propriul său destin. Împingînd exemplul de asemenea mai departe, vom spune că orice om cu formaţie culturală solidă, aparţinînd universului moral şi intelectual al lui Bălcescu şi Eminescu, al lui Pârvan şi Blaga, al lui Goga şi Agârbiceanu, al lui Petre Ţuţea şi Nichita Stănescu, al lui Lăncrănjan şi Ioan Alexandru devine în mod necesar un om responsabil faţă de interesele patriei, indiferent de domeniul de activitate. Mîndria de a fi român şi de a duce pe orice meridian faima neamului nostru nu vine dintr-o stare de emoţie incertă, ci din cunoaşterea amănunţită a universului artistic şi de idei al marilor personalităţi, care ne-au lăsat moştenire sau care construiesc patria unde ne-am născut şi unde ne trăim bucuria şi necazurile. Patria nu înseamnă ghidurile turistice, şi nu numai peisajele şi monumentele materiale, ci mai ales acelea de gîndire şi de simţire. Omul trăieşte în patrie şi va fi întotdeuna

al ei, orice s-ar întîmpla, numai atunci cînd are conştiinţa acestei realităţi absolute, care este de sorginte culturală. Popoarele fără cultură nu sînt respectate în comunitatea gîntilor, oricît de puternice ar fi din punct de vedere material, pentru că ele sînt obiecte ale istoriei, iar nu subiecte ale ei, adică suportă, iar nu creează istoria.

Ce înseamnă la urma-urmei cooperarea culturală, despre care afirmăm că este mai necesară chiar decît aerul în raporturile de bună înţelegere între naţiuni ? La nivelul statelor există acorduri ce prevăd schimburi, iar instituţiile culturale asigură şi ele participarea noastră la o serie de manifestări internaţionale ce semnifică o neostenită cooperare. Cu toate acestea, nici o acţiune oficială şi nici un cadru instituţional nu pot să suplinească contactul viu, viaţa genuină a operelor în mediul care le este propriu. Traducerile realizate prin acorduri şi tureneele de bune intenţii sînt poate necesare la început, dar nu înseamnă adevărată cunoaştere reciprocă şi contacte culturale de adîncime. Singura în măsură să asigure interesul reciproc este **valoarea**, şi numai valoarea artistică. Oricîţi bani am cheltui, oricît ne-am strădui şi ne-am da aere, cultura română nu va fi cunoscută decît prin operele sale literare, plastice şi muzicale care să semnifice adevărata conştiinţă românească din acest moment istoric. Spunem **adevărata**, pentru că în cultură numai ceea ce are valoare este adevărat. Restul este o sumă de pretenţii, cu care nici nu ştiu dacă îi stă cuiva prea bine. Statele sînt în măsură să asigure libertatea contactelor şi accesul nestînjenit la patrimoniul comun al marilor valori, dar cunoaşterea culturală este opera factorilor care creează ei înşişi cultura. Participarea noastră la cooperarea culturală internaţională se realizează prin crearea de opere mari, urmîndu-ne destinul şi fiind responsabili faţă de proiectul nostru existenţial. Atunci cînd Auden îi omagia pe Nichita Stănescu în Anglia sau cînd marele nostru poet adună sufragiile străinătăţii la Struga, fiind considerat indispensabil pentru sensibilitatea omului de astăzi, de oriunde ar fi, atunci cînd Ioan Alexandru entuziasmează studenţii din Germania sau din Suedia, vorbindu-le despre satul ardelenesc şi recitîndu-le poemele sale „bizantine", punţile între conştiinţe se creează spontan şi trainic. Atunci cînd o carte de Ioan Alexandru apare la Budapesta şi se bucură de audienţă, iar poetul însuşi este ascultat cu un respect care se transformă în entuziasm în timp ce îşi evocă satul său transilvănean şi tradiţiile unei spiritualităţi pur româneşti avem de-a face cu un efort de înţelegere şi continuitate a comunicării şi respectului reciproc, aşa cum le întemeiaseră Goga şi Ady, Bartok, Enescu şi Brâncuşi, cel care a sculptat-o pe **Domnişoara Pogany** şi, mai apoi **Piatra de hotar**, opera sa de protest faţă de nedreptul arbitraj de la Viena. Cooperarea culturală înseamnă constituirea unui patrimoniu comun, depăşirea izolării şi a fragmentării spirituale, în numele unei condiţii umane de la care nu putem abdica. Ea nu se poate impune nimănui şi nu se poate revendica, ci se cucereşte prin respectul faţă de valoare, afirmîndu-se prin creaţia monumentală, în care ne recunoaştem cu toţii.

Aurel-Dragoş Munteanu

BUCUREŞTI — GAZDA CELUI DE-AL VI-LEA SIMPOZION DE RAPORTURI CULTURALE, LITERARE ŞI LINGVISTICE ROMÂNO-IUGOSLAVE

● În miezul acestei toamne de aur şi lumină, Facultatea de limbi şi literaturi străine a Universităţii din Bucureşti, sub patronajul Ministerului educaţiei şi învăţămîntului, a organizat şi găzduit lucrările celui de-al VI-lea Simpozion de raporturi culturale, literare şi lingvistice româno-iugoslave. Iniţiat în anul 1970, de Societatea de limbă română din Iugoslavia, de Facultatea de filologie din Belgrad, Facultatea de filosofie din Novi Sad şi Centrul internaţional de slavistică din Belgrad, această manifestare ştiinţifică prestigioasă s-a ţinut, din doi în doi ani, în oraşele iugoslave Virşeţ, Zrenjanin, Belgrad, Novi Sad, şi în Bucureşti, din doi în doi ani, devenind tradiţională şi reunind un mare număr de participanţi din cele două ţări, oameni de ştiinţă de înalt prestigiu ştiinţific, academicieni, profesori universitari, cercetători de la diferite institute de cultură din România şi Iugoslavia.

În cadrul Simpozionului din anul acesta, peste 60 de participanţi din cele două ţări au prezentat, în cadrul referatelor şi comunicărilor susţinute, noi rezultate ale muncii lor de cercetare în domeniul cunoaşterii reciproce a bogatelor legături în domeniul culturii, literaturii, lingvisticii şi folclorului, existente între cele două popoare din cele mai vechi timpuri şi pînă în prezent. Registrul tematic al actualului Simpozion nu a fost numai deosebit de bogat, ci a marcat şi unele deschideri şi perspective noi de cercetare, îndeosebi în domeniile valorificării moştenirii literare, a receptării reciproce a literaturilor celor două ţări, a studierii, cu instrumentele teoretice din cele mai moderne, a creaţiei literare a scriitorilor de naţionalitate română din Iugoslavia şi a celor de naţionalitate sîrbă din România. Contribuţii valoroase au fost aduse şi în domeniul cercetării manuscriselor necunoscute din arhive, în domeniul tipologiei literare, a unor paralele literare româno-iugoslave, în domeniul raporturilor lingvistice, al dialectologiei, al influenţelor lingvistice reciproce.

A fost remarcată participarea numeroasă şi nivelul superior al comunicărilor prezentate de cercetători din Craiova, Timişoara, Iaşi, alături de cei din Bucureşti. O impresie deosebit de favorabilă asupra participanţilor iugoslavi a făcut-o interesul major şi informarea temeinică a cercetătorilor din România asupra realităţilor culturale şi literare din Iugoslavia.

Apreciind, în cadrul discuţiilor pe secţii şi în şedinţele plenare, nivelul ştiinţific înalt al celui de-al VI-lea Simpozion româno-iugoslav, participanţii au subliniat că s-au consolidat şi mai mult, cu acest prilej, temeliile unor colaborări viitoare ale oamenilor de ştiinţă şi culturii române şi iugoslavi, ca o parte însemnată a relaţiilor bune existente între cele două ţări.

Voislava Stoianovici

La distrugerea totală

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

Prin bilciurile noastre de demult, sau pe la „moşi", existau nişte dughene cu un popular joc de noroc. Un car de oale virite în pari, o şipcă pusă drept stavilă la distanţa cuvenită de ţintă, şi un maldăr de pietroaie rotunde ca bilele de popice. Omul care vroia să se „răcorească" plătea trei, sau şase, sau nouă pietroaie, şi arunca pe rînd cu ele în bietele oale dogite, spărgînd cîte îi cădeau în „bătaie". Jocul se chema „la distrugerea totală", şi el atrăgea cheflii iarmaroacelor în hazul asistenţei şi în ploaia de cioburi ale oalelor sparte.

Să fi aflat marii strategi ai erei atomice tîlcul atît de nebelicos al naivului nostru joc de altă dată ? Să fi luat ei sfera elipsoidală a bietei noastre planete drept o oală virită în parul axei care străbate globul pămîntesc de la Polul Nord la Polul Sud, şi să încerce joaca cu „pietroaiele" din rachete şi bombe termonucleare ?

S-a inventat un termen nou pentru statisticile post-factum ale victimelor unui eventual război nuclear : „Megamorţii". Ce să ne mai încurcăm în cifre cu prea multe zerouri? Ca să se simplifice „nota finală" s-a stabilit ca fiecare milion de ucişi să constituie o „mega", şi, deci, să scădem din cele aproape 5 000 de „megasuflete", miile de „megamorţi" ai distrugerii totale. Dacă va mai avea cine să mute bilele abacului şi să mai socotească, ori să apese pe butoanele unui calculator de buzunar pentru a face bilanţul în cifre cu cîte sapte sau opt zecimale !

Einstein — părintele teoretic al erei atomice — spunea că supravieţuitorii unui război nuclear generalizat îi vor invidia pe morţi! Megasuflete sau megamorţi ? Aceasta e întrebarea, echivalentă cu hamletiana dilemă : „A fi, sau a nu fi ?". A fi ! A naşte, a crea, a suride, a iubi, a trăi omeneşte în frumos şi în armonie. Sună romantic ? Desigur, în faţa silozurilor nucleare sună poate naiv, prea candid, prea pueril în raport cu „inteligenţa" înmagazinată în stocurile noii „distracţii" pe care am putea-o numi „la distrugerea planetei". Desigur, nimeni nu afirmă că se joacă. Desigur, nimeni nu cutează a spune că nu este conştient de proporţiile şi de gravitatea prăpădului nuclear. Nimeni nu consideră că va putea lovi fără ripostă. Deşi, unii şi-ar pune mai bine în locul oalelor din pari propriile capete, şi şi-ar lăsa trupurile dîncolo de şipcă cu braţele înarmate cu pietroaie.

S-au inventat şi „jocuri distractive" pentru „oameni culţi", pornindu-se de la tactica şi de la strategia bătăliilor din ultimul război mondial, acestea putînd fi „corectate" de parteneri, conform unor calcule noi, răsturnîndu-se rezultatele cunoscute. S-au inventat şi „jocuri" care „prevăd" viitoarele bătălii, altele decît cele pentru Tobruk, pentru Al-Aheim, pentru Stalingrad sau pentru debarcarea în Normandia. Bătălii atomice. Fiecare partener dispune de un număr de jetoane reprezentînd tot atîtea rachete cu ogive nucleare, bombe atomice, submarine şi flote cu portavioane. Calculul victoriei se poate face şi în „megamorţi" dar, spre stupoarea celor ce încearcă o astfel de „distracţie" în faţa planisferului, în cele din urmă, nu rezultă altceva decît tot o distrugere totală !

S-au înfiinţat şi s-au dat publicităţii „scenarii" ale unei viitoare conflagraţii nucleare. Cine, cînd, unde va lovi, ce se va alege de marile oraşe ale planetei, şi dacă nu vor scăpa cumva „insulite" periferice sau atoluri izolate...

Unul dintre însoţitorii preşedintelui Ronald Reagan poartă cu el, oriunde i s-ar duce seful, o „geantă-diplomat" cu un computer miniaturizat, pus în conexiune cu Pentagonul, şi, prin el, cu dispeceratele de alarmă atomică şi cu bazele militare terestre, navale ori aeriene ale Statelor Unite de pe întreg pămîntul. Uneltă este moştenită şi perfecţionată de la bătrînul Eisenhower, trecînd din mînă în mînă pe la toţi preşedinţii care l-au urmat. Probabil că nu este singura „geantă-diplomat" de acest gen. Dar cu vreo trei ani în urmă am văzut un film american intitulat „Ultimul crepuscul", cu marele actor Burt Lancaster în rolul principal. Era tot un fel de „joacă". Un general în rezervă, ros de nedreptăţile ce i s-au făcut înainte de pensionare, bun cunoscător al silozurilor nucleare americane, pune la cale cu ajutorul unui comandou de disperaţi capturarea unei astfel de baze într-un loc unde se spunea că nici pasărea nu putea zbura nelegitimată. Trucul folosit este „ca-n filme"; răpitorii bazei se vor substitui unei echipe oficiale şi — cu complicaţii pe care nu este locul să le povestesc aici — ajung să pună mîna pe silozul subteran în care sînt gata de start cinci puternice rachete intercontinentale cu capete multiple. Miza pusă în joc este ca orice mizã de „suspense", adică mare, doar nu se joacă poker pe boabe de fasole. Generalul Lancaster ştie cum se acţionează rachetele şi dă un ultimatum: îl vrea ostatec pe însuşi preşedintele Statelor Unite, un avion la scară şi o ladă cu dolari, altfel va lansa rachetele cu ţinta predeterminată şi, ce va ieşi din asta, Dumnezeu cu mila... Iar ca să le demonstreze celor din Pentagon că nu glumeşte, chiar pune motoarele rachetelor la încălzit şi le face să-şi arate capetele la suprafaţă. Deci, nu e joacă. Deci, nu se poate tergiversa. Baza nucleară este inatacabilă din afară şi deconectată de la sistemul de autodistrugere. „Nebunul" trebuie ascultat. Avionul soseşte, dolarii la fel, preşedintele cu toată suita asişderea. Ultima speranţă sînt puşcaşii de elită disimulaţi pe drumul spre avion. Dar nici comandoul generalului nu e ageamiu. Îl vor încadra pe ostatec şi îl vor purta între ei în zigzag, în opturi, ca într-un „french-cancan" pe vulcan, cu avansări întortocheate care fac ţinta trăgătorilor de elită imposibilă. La un moment dat, însă, mai marelui peste echipa puşcaşilor i se pare că în înaintarea celor aflaţi în cătarea armelor automate ar exista un punct nevralgic, o fracţiune de secundă cînd ceilalţi pot fi lichidaţi în afara ostaticului. Şi atunci, în clipa fatidică, dă ordin să se tragă ! „Foc !". Toţi sînt la pămînt. Cînd cei ce au tras fug spre ţintele lor doborîte nu mai găsesc pe nimeni în viaţă. Însuşi ostatecul e ciuruit ca un sviţer. Misiunea s-a încheiat. Soarele apune. „Happy-end" planetar...

Joacă, joacă, dar lumea a mai fost avertizată prin filmele şi prin cărţile lor de un Stanley Kramer (cu „Ultimul ţărm", văzut şi la noi, cu o mică întîrziere de vreo douăzeci de ani), şi de un Ted Taylor, marele atomist al celor mai mici şi mai puternice bombe nucleare, care, după ce a tot perfecţionat superarmele Pentagonului, s-a retras din „branşă" şi a început să militeze deschis contra nebuniei atomice. Demonstraţiile lui, despre modul cum o bandă de teroristi politici, dispunînd de elementare cunoştinte de fizică nucleară, de material fizionabil sustras din depozite şi de cărţile de specialitate existente în librăriile americane, poate mesteri un dispozitiv atomic artizanal cu care să distrugă un oraş întreg, n-au putut fi contestate. De altfel, recent, un film australian prezentat de televiziunea noastră, „Oraşul în pericol", tocmai un astfel de „caz" arăta...

Nu, nu ne putem juca de-a distrugerea totală cu arme capabile să facă din cei ce populează astăzi planeta noastră „ultima generaţie de pe Terra", iar din Pămînt o „Terrashima". Nici cu ideea că alţii vor fi primii care vor folosi armamentul nuclear nu ne putem împăca, deşi, o declaraţie în acelaşi sens din partea celuilalt protagonist ar putea amîna „sine-die" un conflict nuclear pînă la un eventual... „accident".

Armele nucleare trebuiesc scoase de sub lege. E singura cale raţională pe care România o arată şi o subliniază în toate forurile internaţionale. Avem nevoie de pace cum avem nevoie de lumina zilei. Avem nevoie de tihnă şi de înţelegere. Ca singură condiţie a supravieţuirii planetei. Nu vrem să numărăm pămîntenii în „megamorţi", ci în „megasuflete", în „megavise", în „megasperanţe".

Atîta timp cît v-a trebuit ca să parcurgeţi aceste rînduri, socotind că zece minute v-au fost deajuns, pe pămînt s-au născut deja încă 1 200 de copii. Pe ce lume vin ei ? Şi care trebuie să le fie speranţa de viaţă pe această minunată planetă albastră ?

REVISTA STRĂINĂ

● **REVELAŢII** ale unor tehnici de investigaţie pozitivă asupra anumitor facultăţi omeneşti se găsesc în ultimele săptămîni în presa engleză. Tehnici ştiinţifice, de fotografiere în adîncuri a diferitelor zone ale activităţii nervoase sugerează o complexitate a structurii materiale şi discontinuităţi ale „condiţiei umane" neglijate pînă acum chiar de către cei mai subtili scriitori. Presiunile vieţii colective în societăţile de masă, precum şi modificările insesizabile ale comportamentului au atras mai ales atenţia oamenilor de ştiinţă. Este rîndul scriitorilor de a lua în considerare aspecte ale cercetării pozitive ce reflectă destinul personajelor şi modifică anumite concepţii asupra „caracterului", aşa cum era el reflectat de literatura clasică.

● **ULTIMUL ROMAN** al lui Gore Vidal permite o amplă discuţie în revista **Saturday Review.** Făcînd parte dintr-o serie „istorică", el are aceleaşi trăsături ce permit „actualizarea" tematicii, în sensul conceptiilor autorului despre viaţa politică contemporană, mai ales aceea din Statele Unite. De altfel, Gore Vidal, atît de implicat în acţiunea „libertară" a unei părţi a intelectualităţii de peste ocean, este un perpetuu candidat la funcţii senatoriale, în numele obsesiilor sale privind emanciparea unor categorii de marginali din societatea modernă. Un recent interviu se face ecoul acestei stări sub lozinca ostentativă şi păgubitoare : „Politica înseamnă simţuri, iar simţurile înseamnă politică".

● **MODA !** Iată o dimensiune a vieţii contemporane studiată de semiologi, de filozofi ai culturii şi chiar de critici. După strălucitele eseuri ale lui Roland Barthes, cercetarea semnificaţiilor culturale în moda timpului a devenit un loc comun al gîndirii vii. Coborînd pe pămînt, ce putem discerne în analiza revistelor de modă care sugerează felul cum vor arăta oamenii anului 1983. De la simplitatea elementelor ce definiseră moda deceniului trecut, iată în **Braunund Goll** citeva trăsături retro care fac apel mai mult la fantezie şi o anumită „somptuozitate" ce indică un anumit gust pentru „lux", adică o formă de compensaţie a dificultăţilor din societatea occidentală contemporană. Este o formă de bovarism psihologic şi cultural, o încercare de a compensa prin aparenţe o nostalgie de substanţă, o aspiraţie sufletească a omului modern.

● **UN ESEU** comentat pe larg în presa franceză publică Marthe Robert, cunoscuta traducătoare şi monografistă a lui Kafka. De data aceasta se opreşte asupra lui Flaubert. Sub titlul, **Din ură faţă de roman,** este vorba de o carte ce analizează opera marelui romancier din punctul de vedere al anilor săi de formaţie intelectuală, a mediului în care a trăit, a preocupărilor sale intime, a nevrozelor şi obsesiilor sale. Jacques-Pierre Amette scrie în legătură cu această carte fascinantă : „Flaubert, sub comentariul autoarei, dispare în ceaţă. Visezi că deschizi romanul unui necunoscut. Cum vă cheamă ? Madame Bovary ?". Este vorba de o „metacritică" ce ridică comentariul la rang de gîndire tipologică, de filozofie asupra operei.

● **PAMFLETUL** constituie o problemă literară actuală chiar şi în marile literaturi, unde a fost ilustrat de condeie excepţionale. Ne-o dovedeşte cartea lui Marc Angenot, **Cuvîntul pamfletar,** apărută recent la Payot. Din cronica lui Jacques Duquesne, publicată în **Le Point** aflăm trăsăturile pe care trebuie să le respecte un tînăr ce aspiră a deveni pamfletar : 1) Pamfletarul vorbeşte întotdeauna la persoana întîi singular şi afirmă că este singur, ne-aparţinînd nici unui grup literar. Fără ambiţii, el se consideră victima unei conspiraţii a tăcerii. 2) Pamfletarul se consideră de asemenea singurul care spune adevărul. Toţi ceilalţi îl ignoră. 3) Pamfletarul afirmă că totul merge rău, că lumea se îndreaptă spre dezastru, la rigoare consideră că literatura este în decădere. 4) Adversarului nu trebuie să-i acorzi decît satisfacţii de detaliu, eventual poţi să-i dai impresia că te micşorezi singur, în disputa cu el, tocmai pentru a scoate mai bine în evidenţă adevărul pe care-l promovezi.

● **UN OMAGIU** nedisimulat este conţinut în cronicile la cartea Mariei-Madeleine Peyronnet, **10 ani cu Alexandra David-Neel,** la adresa marii exploratoare, una dintre cele mai prestigioase autorităţi în studiile tibetane. Articolul semnat de Francis Lacassin, intitulat **Bătrîna doamnă de la celălalt capăt al drumurilor,** evocă pelerinajele sale îndelungate la sanctuarele himalayene, comprehensiunea de care a dat dovadă în înţelegerea evenimentelor istorice, precum şi neobişnuita sa ştiinţă şi forţă spirituală. Sînt trecute în revistă avatarurile unei existenţe spectaculoase, în care am fost surprins să aflăm că Alexandra David Neel a fost între altele, sub numele de Alexandra Myrial, o cîntăreaţă de operă destul de apreciată, precum şi directoare de cazino. De aici pînă la înţelegerea textelor abstruse ale budhismului este, orice s-ar spune, o cale foarte lungă !

● **UN ALBUM** excepţional semnează Michel Cabaut, **Parisul şi parizienii sub cel de-al doilea imperiu.** Jean-Didier Wolfromm scrie în **L'Express** : „Cît de frumoasă era fotografia sub cel de-al doilea imperiu ! Trebuie spus că nu avea decît vreo 20 de ani, dar printr-un fenomen unic probabil în istoria artelor, a ajuns imediat la apogeul său. Putem spune chiar că de atunci n-a făcut altceva decît să regreseze. Ce am fi putut să aducem în plus faţă de un Nadar prin fotografia în culori ? Dar printr-un Polaroid ? „Pe noi ne-a impresionat o tulburătoare fotografie a lui Victor Hugo din 1862, aflat în exil la Guernesey, cu figura unui om solid, înzestrat cu o forţă fizică şi intelectuală care se citeşte în măreţia liniştită a unei staturi de pădurar".

SPORT

Decembrie, şi viţa hameiului ne învelește casa

S-a spus despre italieni că au cîştigat campionatul mondial de fotbal înghiţind smocuri de foi de dafin interzis şi pulpă de miel tăvălită prin arome de uragan. Adică şi-au încălzit mangalul şi l-au încins cu măciulii de mac roşu, alb sau nu ştiu care culoare o fi acum la modă prin Harlem. Cafeluţa miraculoasă. Dar de cînd e lumea lume, despre învingători circulă tot felul de basme rele, numai despre învinşi se spune adevărul. Ţeapăn înfipt pe picioare, după egalul naţionalei la Florenţa, trec să spun adevărul despre **învinşii** noştri.

1) Să mă scuze Enzo Bearzot, dar nu mi-a plăcut croiala pardesiului său. Avem croitori mai buni. Şi nici culoarea bej nu-l mai prinde ; fumuriul vînăt ascunde mult mai bine tremurul fălcii, atunci cînd declari că românii au închis prea mult jocul. Şi asta în ţara lui 0–0 ! Mai lipseşte să ne acuze că n-am intrat pe teren în papuci şi halat de casă. Sărutări pe guşa porumbelului, signor Enzo, de la dumneavoastră am învăţat cum se închide lacătul şi, tot de la dumneavoastră, că jucătorii nu intră în teren ca să se legene în hamacuri de sfoară şi să viseze rîndunici în măceşi sau să cînte „în Santa Lucia sub cer fără de nor, ce sfîntă-i beţia, beţia de-amor". Şi pe urmă chestia cu arbitrul. Vă enervează că n-a fost la fel de mitocan ca ăla cu care ne-aţi învins, cîndva, la Napoli şi la Florenţa, sau ca hoţul de Garrido, la Bordeaux. Signor Bearzot, fără să mă fi apucat strechea, adusă de sirocco dinspre Cartagina, declar sub jurămînt că toate marile echipe italiene au cîte-un angajat special care se ocupă numai şi numai de relaţiile cu arbitrii, căutîndu-i cu luminarea mai ales pe cei de teapa lui Garrido.

2) Paolo Rossi şi-a cîştigat, în Spania, încălţări pe toată viaţa şi vin roşu pentru doi ani, dar mai avea nevoie de-o bunditã pentru a străversa cu bine iarna din Nordul peninsulei. Neputînd nimic în faţa lui Iorgulescu, s-a tăvălit în careu, simulînd boala lui Calache şi catalepsia, o mie de paparazzi l-au fotografiat cum trăgea să-şi de-a duhul, c-un picior în groapă şi cu altul în purgatoriu, dar arbitrul francez îl fotografiase şi el din povestea cu Totonero. Aşa că cei vreo patru-cinci mieluţi care urmau să-şi lepede blana vor ajunge berbeci de prăsilă.

Şi aici se-nchide partea-ntîi a articolului. Trebuie să spun, însă, că mi-a fost frică peste închipuire de acest meci. Egalul de la Florenţa, zic unii, este cel mai bun rezultat din istoria fotbalului românesc. O fi — cu toate că nu-i de crezut — dar pentru mine e mai mult decît atît, e răzbunarea pe care mi-o doream încă din vremea, nu prea îndepărtată, cînd italienii ne numeau **buoni paesani del calcio.**

Partea a doua din articol se închină reginei fotbalului românesc, **Universitatea Craiova.** Îi scriu numele, cu bucurie violentă. Şi aştept ca portocalul de lîngă masa mea de lucru să scuture boare de la Marea Egee peste litere.

Ieslea şi magii acestui Crăciun nu le-au fost cu noroc francezilor. Presa lor sportivă, atît de îngîmfată, i-a obişnuit cu gîndul că partidele cu studenţii din Craiova sînt ca o vînătoare de turturele în landă, dragii de ei. Scalpurile noastre figurau în colecţia lor chiar din clipa cînd sorţii ne-au aruncat unii împotriva altora. După primul meci, cîştigat cu hurta, şi-au dat, însă, repede seama că bujorul curcanului de Crăciun, îndopat cu stafide, se păstrează încă neatins la mijlocul mesei şi cu toate oasele întregi. Atunci au schimbat-o pe coarda viscolului siberian care îneacă, în decembrie, Craiova. Frigul, promoroaca, gerul şi hăulitul crivăţului, asta-i speria. Dar, iată, miercuri, la Craiova, pe o vreme senină şi frumoasă, crivăţul au fost Balaci, Geolgău, Ţicleanu şi toţi colegii lor. Ei mi-au adus aminte, prin marele dar care ni l-au făcut, de zilele cînd Marea aruncă la tărm boboci de trandafir. De cum ating pămîntul, florile se deschid, capătă rădăcină şi tulpină, un loc în muchea malului şi melci albi în pajişte. Sub vîntul din stepă, plini de roua pămîntului, scapără picături de lună şi picături de stea — şi lîngă ei, aerul devine albastru, fermecat, ambiţios de glorii, de iubire, de petrecere.

Voi ţine minte miercurea cînd zăibărul a învins Bordeaux-ul.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
51
(1 076)
Simbătă
18 decembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Manifestare de realism, de conștiință revoluționară, manifestare a unității de acțiune a întregului popor

ÎNALTUL FORUM

Conferința Națională a Partidului Comunist Român, acest forum democratic, de partid, care a preocupat și preocupă atenția întregii societăți, evenimentul sub auspiciile și prin dimensiunea căruia viitorul înfăptuirii obiectivelor stabilite de cel de-al XII-lea Congres al partidului a dobîndit evidența certă a faptelor de muncă și gîndire înaintate, comuniste.

Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, magistral document de referință teoretică și practică, ne-a definit în întreaga noastră contemporaneitate și a situat momentul economic și social românesc la confluența unor preocupări de cea mai mare importanță pentru cauza progresului și prosperității patriei, a acelui nou stadiu al dezvoltării pe care trebuie să-l atingem și pentru care trebuie să ne consacrăm eforturile sub semnul unei noi calități, a unei noi competențe în toate domeniile de activitate. Au fost cuprinse și dezvoltate în această cuvîntare teze și orientări extrem de importante asupra cărora se va medita neîndoielnic și se vor desprinde concluzii practice pentru o îndelungată perioadă de acum înainte. Ceea ce a mai relevat, pe bună dreptate și cu mîndrie Conferința, este faptul că în elaborarea teoretică și practică a tuturor acestor documente se resimte aportul substanțial al secretarului general al partidului, contribuția sa fiind hotărîtoare în întregul proces al dezvoltării noastre multilaterale. Însuși acest mod al dezbaterii, al dialogului care caracterizează dinamica vieții noastre politice și sociale îi aparține prin excelență ca stil al conducerii și organizării, al sporirii eficienței oricărui demers care privește bunul mers al treburilor, stil care, așa după cum este bine știut, a fost promovat și încetățenit în întregul partid, în întreaga societate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prin aceasta partidul este mereu viu, este un partid al oamenilor și, din oameni fiind alcătuit, din oameni și din ideile lor, din oameni și din cerințele și idealurile lor, acționează omenește și răsfrînge în centrul tuturor preocupărilor și activităților sale această programatică idee, totul pentru om, pentru bunăstarea sa materială și spirituală.

În cuvinte vibrante, secretarul general al partidului a reamintit, în Raportul prezentat la Conferința Națională, profilul uman al comuniștilor : „Comuniștii nu trebuie să uite nici un moment că, intrînd într-un partid revoluționar, și-au asumat în mod liber răspunderea de a acționa în mod organizat pentru apărarea intereselor poporului, pentru victoria socialismului și comunismului, pentru apărarea independenței și suveranității țării, pentru o politică de pace și colaborare internațională. Ei nu au și nu pot avea drepturi sau privilegii aparte. Drepturile lor sînt aceleași ca ale întregului popor" (...).

Ne cerem mai mult și pentru aceasta muncim mai mult, acționăm mai temeinic. Și ne dorim o lume a păcii și înțelegerii, a cooperării. Ne dorim această lume și participăm concret la edificarea ei. În acest sens, dialogul s-a dovedit și o formulă cît se poate de eficientă a activității internaționale și e cunoscut că în această direcție președintele Nicolae Ceaușescu este una dintre personalitățile proeminente ale lumii contemporane, promotor al păcii și înțelegerii, autor al unei opere care vizează o lume mai bună și mai dreaptă pe planeta noastră.

Angajarea fermă a României pe acest drum, pe calea progresului și civilizației, reprezintă una din constantele sale de fond, reflexul fidel al naturii și fizionomiei sale moral-politice și sociale în permanență și vie actualitate. Opțiunea sa are o puternică și indiscutabilă temelie în tradiția luptei, muncii și gîndirii poporului pentru independență și suveranitate, în victoriile acestor ani care dau substanță și durată însești ideii de libertate. Iar acum, la acest ceas, în optima sa răsfrîngere socială, în acest moment care poate fi numit istoric dar care poate fi numit și intim, ca o implicație în biografia și în destinul fiecăruia, la acest ceas, așadar, al Conferinței lucrurile devin și mai limpezi, cît se poate de clare. Producem, gîndim și creăm pentru prezent, asigurîndu-ne și acea producție și acea gîndire și creație care se materializează în fapt și exercițiu de viață pentru viitor. Este vorba și de o atitudine față de timp aici, de o atitudine față de noi înșine, este vorba de o concepție pe care, în mod programatic, o producem și o ilustrăm cu propriul nostru adevăr. Sau, mai bine spus, cu propriile noastre adevăruri, căci, în materie de economie, de pildă, realitatea este aceasta : un model echilibrat, viabil, o dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor și domeniilor de muncă, gîndire și acțiune ale țării. Ori sub aspect social : democratizarea largă a raporturilor, acțiunea principiilor drepturilor și îndatoririlor egale dintre oameni, români, maghiari, germani, sîrbi și de alte naționalități.

Factorul om mai presus de orice dar și aici nevoia de echitate, opera educație, mișcarea de idei, gradul înalt de cultură și civilizație, un proces care, de asemenea, nu este mai puțin istoric și nici mai puțin complex și care, în durata și conținutul său antrenează toate mijloacele și puterile societății, de la fenomenul economic în ansamblul său, și pînă la acela cultural-artistic și științific în toată esența și particularitatea sa.

„O atenție deosebită trebuie acordată educației tineretului, pregătirii sale pentru muncă și viață, a arătat secretarul general al partidului în Raportul prezentat la Conferință. Să sădim în conștiința tineretului spiritul revoluționar, dorința de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, voința de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, ca patrioți, de a servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea".

Sînt aici, în această sferă de preocupări citeva accente și trăsături esențiale de altfel pentru ori-

Luceafărul

Continuare în pag. a 3-a

O atenție deosebită trebuie acordată educației tineretului, pregătirii sale pentru muncă și viață. Să sădim în conștiința tineretului spiritul revoluționar, dorința de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, voința de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, ca patrioți, de a-și servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea.

NICOLAE CEAUȘESCU

Izvoarele

Tabloul de astăzi al literelor românești este unul complex, de largă deschidere atît spre cunoașterea mai în adîncime a problemelor cu care se confruntă conștiința contemporană, cît și spre asumarea mai responsabilă a domeniului specific artei. Epoca dogmatismului a fost demult depășită, rețetarele alcătuirii operei de artă au devenit desuete.

Pe lîngă alte multiple cauze — între care nu putem omite în primul rînd instaurarea unei noi ideologii politice — cunoașterea mai bună a propriei noastre tradiții literare și culturale ni se pare a avea o deosebită importanță. Era o vreme cînd toată lumea vorbea de „moștenirea literară", se emiteau criterii și criterii după care ea să fie „valorificată", numai că în fapt această **moștenire** era redusă la un minim inacceptabil și la urma urmei nesemnificativ.

Iar modul cum se interpreta această **bogată** zestre a trecutului, în fond atît de ciopîrțită, era de asemeni cu totul neindestulător, pentru a folosi un eufemism.

Adevărul era că opere dintre cele mai reprezentative ale spiritualității noastre, de multe ori autori întregi, erau lăsate și lăsați pe dinafară, ba mai mult, erau acuzate și **infierați** de toate păcatele. Cu alte cuvinte, literatura contemporană nu se afla în legătură intimă cu marile epoci de creație care au premers-o, nu emana practic dintr-o tradiție. De aceea, cu putine excepții — creatorul adevărat este totuși imprevizibil ! — mulțimea de opere anemice, alături de realități și problemele oamenilor.

Și în domeniul creației artistice Congresul al IX-lea al partidului nostru a adus o fertilă deschidere, iar rezultatele nu au întîrziat să se arate. S-a schimbat viziunea atît asupra operelor trecutului cît și asupra menirii artei contemporane.

Trecutul a fost integrat mișcării de idei contemporane, fiind chemat să-și aducă sporul lui de limpezime la înțelegerea mai deplină a rosturilor pe care le are arta în societate. Nu sîntem o cultură fără tradiție, fără mari izbînzi în perioadele ei trecute, fără personalități demne de orice cultură de aiurea. Nu sîntem nici

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 4-a

● În acest număr : ● «Patria din oameni, patria prin oameni» ● Reportaje de ● Dan Mucenic și Constantin Stan ● Poezii de Sorin Holban ● C. Răducanu ● Ion Vergu Dumitrescu ● George Peagu ● Crișan Constantinescu ● «Istorie contemporană» de Gh. Daragiu ● Poeme de ● Radu Cârneci ● Ion Potopin ● Ion Andreiță ● Leontina Nedelcu ● Laurian Stănchescu ● «Vitalitatea poeziei angajate» ● Articole despre volume de ● Nicolae Dragoș ● Mara Nicoară ● Ion Noja, semnate de ● Artur Silvestri ● N. Georgescu și ● C. Sorescu

PARTID-FĂURITOR DE ȚARĂ, FĂURITOR DE CONȘTIINȚE

Cuvintele lui Eminescu

Am înțeles de timpuriu, la noi sub coline moldave, acolo unde încă se mai țes eresuri și proverbe cu miez adînc și răscolitor, că un spațiu al culturii este mai înainte de toate tărîmul pe care-l încălzim cu suflarea, calea căreia îi urmăm prin secolele multe cu de la noi cetire. Am înțeles, așadar, că tot ce va să ne reprezinte în lumină ține de lumina noastră lăuntrică, de ritmul existenței noastre interioare, de o mitologie alcătuită, păstrată și transmisă nouă de ai noștri. Lor nu le-a fost teamă de viscolire și vămi, ei nu s-au speriat în fața valului de năvăliri, ei au păstrat cu prețul vieții lor focul sacru arzînd pe vatra de acasă. Că le-a fost ușor, că le-a fost greu aveam a știre din cîntecele, baladele și strigăturile nescrise, aduse din grai în grai, către noi dinspre ei cu pilduitoarea tărie de a rezista, de a înfrunta pericolul, negura, vremea. E tămăcit aici un profund și mereu actual sentiment al iubirii de neam, de graiul care ne-a fost dat și pe care, cu devoțiune și cazną, cu geniu și adevăr, le-au slujit dintotdeauna toți marii corifei ai scripturilor române.

Ei s-au simțit acasă în preajma mitologiei naționale, ei nu s-au sfiit să închine ale lor stihuri unor făpturi și chipuri care s-au străduit să lase trainice urme pe aceste locuri, unor oameni admirabili care, de la părinții lor, au deprins a săpa fîntini, a planta arbori pe coline, a dura temelii de case, a ctitori nunți și a crește copii frumoși.

Ne vom învrednici de aceea, să recunoaștem, știindu-ne acasă, chiar cînd uneori ne e mai greu, și învățînd de la neodihnitul și atît de tulburătorul scriitor mare român, că scrisul nostru are vibrație și sens doar în măsura — așa cum scria Eminescu — în care „și-a încuscrit din capul locului talentul său individual cu geniul poporului românesc". Consider că, mai înainte de a fi al lumii, sînt al neamului meu, al graiului de care aparțin și nimeni nu-mi poate spune, cu oricită sofisticată argumentație ar perora, că lucrurile stau altcum. Prefer, de aceea, în locul unor pedante, lipsite de miez și culoare producții, acele cîntece și colinde, acele balade și strigături ale traiului meu niciodată uitat între Apa Moldovei și cea a Siretului. Țăranii români din care cu mîndrie descind au știut dintotdeauna că lumea se învață mai întîi din lume și că rostul omului pe pămînt e să facă, prin lucrările firii și mîinilor sale, ca această lume să dobîndească armonie și plinătate. Cărțile cărturarilor din această necontenită frămîntare inspirate încep să aibă putere de răsfringere în afară, să aibă valoare. Citim aici o jertfă a lucrării peste veac, o cinstire a tot ce are temei în ceea ce ține de prețuirea cerului tău de naștere, a mitologiei lumii și graiului tău. Mai plutește încă peste ținutul de copilărie și cazną al veacului meu umbra Miron Costinului, sentința judecății sale drepte, dar și mlădierea sufletului eminescian, dar și risu-plînsu pururi înțelept al copilului care se scaldă în unda Ozanei. Ei — și ceilalți de după ei — au ars deplin și adevărat în spațiul acestei spiritualități cu conștiința împăcată că-și fac datoria pînă la capăt. În asemenea tîlcuri și semne văd eu, scriitor român de azi, rostul de a-mi petrece viața în cuvinte. Cuvinte de la mama învățate, femeie neștiutoare de carte, dar care în sufletul ei frumos a purtat o viață mlădieri și lumini din toate cărțile mari rămase încă nescrise. Că a-a fost sărac neamul meu, că nu s-a văzut niciodată pradă destrămării și vîntului o dovedesc, iată, aceste șiruri de poeți autentici descinzînd din Moldova, ca și altedăți, cu aceeași demnitate și încredere în puterea lor de a transfigura în cuvînt o fărîmă de existență. Viața ca și moartea, nunta ca și nașterea le-au întărît prin vreme conștiința că sînt, că vor mai fi. De aici — legătura lor mereu vie — cu ceea ce s-a întemeiat mai înainte, cu ceea ce au visat înaintașii care, între două primejdii, aveau tăria să se îndemne. „Ne-am hodinit destul. De-acu', hai s-om porni mai departe, că avem atîta treabă !"

Stăruie încă în memoria noastră cuvintele lui Mihai Eminescu, înțelesul lor capătă mereu adîncime și ecou cînd vorbim despre slujirea patriei prin scris : „Credem că nici o literatură puternică și sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăși la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiat adică pe baza largă a geniului național". În dimineața de astăzi a patriei, scriitorul adevărat, cel care se știe solidar cu tot ce devine aici, cel care nu dă îndărăt o clipă la greu și la suferință, cel care se bucură la bucuriile zilei sale, cel care-și amintește seceta din anii copilăriei și grîul mlădiindu-se peste ani în pragul casei părintești, *cel care nu uită, cel care vede, cel care aude* și, mai ales, *simte* — acesta se implică profund și grav — în lutul literelor sale. Și credem că șansa lui de a-și prefigura o clipă chipul în lumină numai aici poate fi citită.

George Chirilă

Lumina marelui partid

Visurile noastre se-mplinesc senine
Pline de lumina marelui partid,
Fiece-mplinire poartă-n ea noi vise
Ce spre orizonturi aripi își deschid.

Cînd Cetatea-Țară ne-o clădim temeinic
Dăm de greu adesea, știm că este greu,
Brațul nostru însă nu are odihnă,
Biruind în luptă s-a călit mereu.

Astfel crește țara și noi toți asemeni,
Visul ne înalță către culmi, mai sus,
Și cu demnitatea ce-o purtăm în inimi
Spunem astăzi lumii ce avem de spus.

Ne-a unit partidul forța tuturora,
Către ani de glorii ne-a călăuzit
Și ne-arată astăzi falnic viitorul,
Setea către piscuri trainic ne-a sădit.

Pentru toate-acestea ne urmăm partidul
Căci ne-nflăcărează dreptul lui cuvînt,
Fără el, știm asta, nu am fi ce sîntem
Pe-acest de milenii strămoșesc pămînt.

Ni-i partidul fruntea semețind spre soare,
Iar lumina clară, gîndul voinicesc,
Ceaușescu este, bravul fiu al țării,
Om de omenie, suflet românesc.

Viorel Cozma

«Patria este înlăuntrul nostru»

Itinerariul acestui an se apropie de capăt, prilej binevenit pentru retrospectivă și, totodată, pentru prospectarea viitorului, mai cu seamă cînd două evenimente politice, majore, vin să coloreze intens existența noastră : Conferința Națională a partidului și cea de-a 35-a aniversare a proclamării Republicii. Semnificativă alăturare ! Generațiile, ca și anotimpurile, nu se sfîrșesc niciodată. Timpul, în neostenita-i curgere, ne marchează în fel și chip existența, învățîndu-ne, progresiv, cu înțelepciunea și simțul istoric, cu inevitabilitatea efortului și valoarea încrederii de sine. Dintotdeauna, primii pași au fost și vor fi mai nesiguri, dar, treptat, intrînd în ritmul firesc, omul înaintează în spațiul propriilor virste cu temeritate, cu fruntea sus, deși, nu de puține ori, o încununează nu o cunună de lauri, ci o rețea de

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 3-a

În numele adevărului

A afirma, azi, că poporul român a ajuns la un înalt grad al conștiinței de sine înseamnă, în fapt, a afirma existența sa demnă, lucidă, încrezătoare în propriul destin, așa cum o înfățișează lumii România socialistă. Nimic nu poate fi mai semnificativ pentru existența unui popor decît acest sentiment al edificării în demnitate, libertate și independență a idealurilor purtate cu neclintită nădejde de-a lungul unei întregi istorii.

Și ce înseamnă conștiința de sine dacă nu o nouă calitate umană ? O nouă morală a existenței prin muncă, o așezare a vieții într-un context de permanentă raportare la imperativele majore ale prezentului ? Ce înseamnă conștiința de sine dacă nu existența în numele adevărului ? Acum, în aceste zile cînd prin lucrările Conferinței naționale a Partidului nostru se află în fața unui impresionant bilanț de realizări dar și în fața unor sarcini grele și urgente de muncă, a recunoaște că în România socialistă adevărul se rostește fără nici o ezitare și fără echivoc înseamnă a recunoaște că țara a pășit ferm și definitiv pe drumul perfecționării, pe drumul veritabilei democrații, că țara este condusă tot mai mult de popor, prin popor și pentru popor.

Drumul spre o Românie nouă a fost dinamic,

Horvath Dezideriu

Continuare în pag a 5-a

PARTID – FĂURITOR DE ŢARĂ, FĂURITOR DE CONŞTIINŢE

PATRIA DIN OAMENI PATRIA PRIN OAMENI

Dorim de multă vreme ca, din documentările atît de numeroase realizate împreună, să așezăm — între oglinzile paralele ale modului de a privi, gîndi și scrie al fiecăruia — un colț de țară și cîțiva oameni — ale căror biografii să fie golite de orice urmă de romanțare. Dorim să facem acest lucru avînd credința fermă că o asemenea privire va face (prin locul acela și prin oamenii aceia) o secțiune — cu toate particularitățile întregului din care își extrage substanța — în marele și rotundul întreg care este Țara. Dacă am ales, pentru această primă încercare, Hunedoara, faptul se datorează iubirii pe care o purtăm acestui loc și celor ce trăiesc acolo. Selecția a fost (se putea și altfel ?) strict subiectivă, iar rațiunile au fost numai acelea ale inimii. Cît despre reușita unei asemenea încercări, îi lăsăm pe eventualii cititori ai rîndurilor ce urmează să se pronunțe.

De la locul I la locul II un titlu de mîndrie !

Ia început, ne-am gîndit că vom încerca o nouă experiență. Vom trece prin defileu, ghicind acea poveste (povestire deja pentru că eu am preluat în mod creator întîmplarea ca pretext al unei proze) în care pe vremea Bumbești—Livezeniului niște oameni au spart piatra, au dinamitat stînci, au trasat un drum, visînd, în singurătatea muncii lor, cum va arăta gara, cum se vor opri trenurile și cum se vor minuna călătorii de înfăptuirea lor ; visul lor a prins viață într-un canton la care, evident, trenurile nu opresc niciodată și la care călătorii privesc așa cum privești din tren orice ți se ivește în dreptul ferestrei.

Dimineața ne-a prins într-o dungă subțire de lumină și multă ceață în Deva și încă o dată ne-am dat seama că am trecut de la Bumbești la Livezeni fără să vedem nimic, fără să profităm de drum. Pe marginea drumului ce duce în centrul Devei ne-am oprit, am consultat mersul trenurilor și-am decretat fără drept de apel : cu acc. nr. ne vom întoarce. Da, absolut ! Ajunge la Tîrgu Jiu la 16 și... deci vom vedea Bumbești—Livezeni !

Explicații

Vă veți întreba ce legătură există între Bumbești—Livezeni și Hunedoara ? Bănuind că legătura obiectivă o cunoașteți rămîne să dăm la iveală legătura subiectivă. Comentînd cartea unui coleg (de facultate, de editură, de lector de carte etc., etc.) și prieten, un critic contemporan a găsit o foarte inspirată și subtilă formulă : „generația care n-a fost la Bumbești" ! Transpiră, am dedus eu din laconica formulare, în textele noastre această, cum să-i spun ? obsesie-raportare, acest pilon la care tot revenind îl readucem în memoria și celor care n-au fost la Bumbești, scăpînd din vedere propriile experiențe. Cum și noi sîntem din această generație, ne însușim observația și o completăm „cei care n-au fost nici la Hunedoara" (sau cei care n-au scris de la Hunedoara). Dacă de la Bumbești ne-au venit cîntecele, poveștile, modelele vîrstei pionierești, de la Hunedoara ne-au venit imperativele industrializării precum și lecțiile de gazetărie. A scrie despre Hunedoara însemna proba de maturitate, însemna a cuprinde exact suflul țării, a ține la zi pagina primă cu succesele Hunedoarei, însemna a spune despre succesele țării. Programatic ne-am ferit de Hunedoara. Generația noastră a avut marile șantiere din Dobrogea, a avut Lotrul, Argeșul, Porțile de Fier ! Și, totuși, ne-ntoarcem la Hunedoara pentru a o vedea și a o scrie sub acest semn că Hunedoara și fiii și fiicele sale sînt, credem, cum le-au descoperit și părinții noștri.

De mai multe ori cesehaș

1. După aceea a fost o zi mohorîtă, rece, cu o ploaie de te făcea și pe tine lichid. Ștergătoarele de parbriz abia pridideau cu munca pentru șofer, nici gînd să ne mai lase și pe noi să deslușim cîte una, cîte alta. Dar chiar și așa prind contururile C.S.H.-ului și cînd dăm ochii chiar cu el și citim pe-o bornă kilometrică „Hunedoara — 15 km".

Nu-i prima dată cînd văd un gigant industrial : Galațiul (C.S.-ul adică) m-a impresionat prin alura sa de „stat în stat", cu fabrici, cu autobuze și linii interne, cu calea ferată, cu cei peste 50 000 de oameni ce muncesc aici, Reșița (tot combinatul) îmbracă orașul într-o centură de oțel și rătăcind un pic prin lateralele bulevardului dai peste o viață casnică plină de un farmec deosebit și neașteptat pentru cei cu prejudecăți față de oraș : căsuțe cochete cu grădini dominate de flori, viță de vie, iederă, gard viu, gutii, meri. Deasupra ta trecură, hurducăind discret și vinovat cărucioarele cu minereu și nici nu zici că te afli în plină cetate a oțelului. Tîrgoviște, în schimb, îți violentează privirile, e gălăgios, nestrunit, vrea cu tot dinadinsul să te impresioneze. Hunedoara nu are un Combinat. Hunedoara este chiar Combinatul. Îl întîlnești cu mult înaintea orașului, dai peste el la orice colț de stradă, în orice discuție. „Astea-s primele blocuri construite pentru combinat", „Aici este institutul de cercetări pentru combinat", „pe-aici se merge la liceul industrial al combinatului", „la Uzina electrică și la Turnătorie mergem pe jos, că-s aproape" ! Activiștii de la U.T.C., activiștii de la partid cu toții au muncit la Combinat. O înfrîngere a Corvinului este astfel comentată : „ce va fi mîine la combinat !"

2. „Combinatul siderurgic Hunedoara, înființat în anul 1884, a deținut multă vreme steagul de cel mai important pilon al siderurgiei, iar în prezent ocupă un loc de frunte în eforturile pentru îmbunătățirea calitativă a metalului și reprezintă o valoroasă și necesară pepinieră de cadre pentru această ramură. Pentru rezultatele bune obținute în înfăptuirea politicii de dezvoltare a siderurgiei, colectivul de muncă de aici a fost distins de mai multe ori cu medalii și ordine ale Republicii Socialiste România, iar în 1975 a fost declarat Combinat-Erou, fiind distins cu cel mai înalt titlu, acela de Erou al Muncii Socialiste. Pînă în 1973 a deținut locul I în producția de oțel și fontă, după care, **din punct de vedere cantitativ** (subl. n.) a trecut pe locul II după Combinatul siderurgic Galați". (Din „Județele patriei — Hunedoara", Ed. Sport-Turism, 1980).

3. **Interviu** în care se cer explicații despre ultima afirmație înscrisă mai sus :

— S-a cam deplasat centrul de interes de la Hunedoara către alte combinate sau ni se pare, stimate Ilie Fintină ?

— Hunedoara este aceeași. Atîta doar că așa cum toată țara s-a îndreptat către Hunedoara cu gîndul și faptele prin anii din urmă, tot astfel Hunedoara și-a îndreptat faptele și fiii către țară.

— Frumos sous.

— Frumos și adevărat, că de la noi au plecat specialiștii pentru Galați, că de la noi au plecat oțelari, laminatori, oameni de meserie la Călărași. Calitativ însă, oțel și oameni tot aici se făuresc. Că doar nu degeaba împlinim în curînd 100 de ani de existență. Deși combinatul se află acum într-unul din momentele sale decisive, schimbul de generații — Eroii muncii socialiste, mulți, foarte mulți șefi de echipe vor ieși în corpore în următorii ani la pensie — vrem ca noul val să fie la înălțimea tradiției.

La începutul unei dări de seamă aveam să găsesc scris ilustrînd practic cele spuse de secretarul comitetului U.T.C. pe Combinat : „Toate ideile înnoitoare și promotoare de progres și civilizație au avut reprezentanți autentici în tineri înflăcărați și patrioți capabili să ducă la izbîndă idealurile cele mai înaintate ale timpului lor, să lupte cu hotărîre și abnegație revoluționară pentru ca aspirațiile vitale ale întregului popor să fie transformate în realitate".

4. Dinspre castelul Huniazilor imaginea este plină și contradictorie : turnuri și turnulețe plantate din alt secol conferă un pitoresc privit cu bunăvoință, casele cu un singur cat îți povestesc despre muncitorii ce după orele de la furnal sau cuptoare îngrijesc de flori (Hunedoara este împărăția verdelui și a oxigenului în luptă mereu cu fumul, cu smogul), despre viața casnică (împătimiți ai familiei — hunedorenii !). „Mai vin oameni la Hunedoara ?", întreb eu aducîndu-mi aminte de modul în care biografiile hunedorenilor (găsiți la Hunedoara, adică) umpleau o geografie compactă. Ilie Fintînă e ferm : forța de muncă s-a stabilizat ; după o vreme aflu că, de fapt, nici el nu este hunedorean și nici chiar de pe aproape ci tocmai din Poiana Sibiului. A lăsat acolo viața doinită a creșterii oilor și a venit aici să fie oțelar. Da, forța de muncă s-a stabilizat, revine el, deși, zice, ai noștri sînt mereu pe drumuri, fiind prezenți cu experiența, cu priceperea lor acolo unde se ridică alte combinate. Locul II al Hunedoarei este pentru ei un titlu de mîndrie. Și vă asigur că nu-i nici un paradox în treaba asta !

Cu dragoste despre cel plecat

Ceea ce am aflat nu era de natură să mă surprindă prea tare, dar a reușit să mă pună pe gînduri. La Hunedoara, într-o noapte de toamnă rămasă repetentă la frumusețe, într-un colț de local mic din cartierul vechi al orașului (dar cel mai hunedorean din toate cîte sînt acum), cîțiva dintre muncitorii combinatului povesteau despre un fost tovarăș de-al lor, fost chiar secretar de U.T.C. pe combinat, un om pe care nu încetau să-l laude, căutînd în memorie noi și noi întîmplări din care să reiasă pentru noi, cei abia sosiți acolo, (novici, așadar, într-ale înțelegerii unor fapte pe care ei nu le mai numesc de mult eroice) ce înseamnă un adevărat om al Combinatului (așa scris, cu majusculă, cuvîntul acesta spune cu mult mai mult — cred eu — decît C.S.H., înseamnă chiar Hunedoara, inima orașului, spiritul locului). Povestea Genu Stoica (actualul prim-secretar al municipiului U.T.C.) de vremea cînd omul acela (pe nume Constantin Ioniță) era secretar pe combinat iar el, Stoica, secretar al unei organizații. (Aici simt nevoia unei paranteze. Ioniță a fost, așadar, secretar U.T.C. pe combinat, Stoica la o secție și un alt tînăr de ispravă, Ilie Fintînă, tot ca și Stoica, secretar de organizație. Apoi, Ioniță plecînd din Hunedoara, locul lui a fost luat de Stoica. Trecînd și acesta la municipiu, Fintînă a devenit secretar pe combinat. Actualul secretar de partid pe combinat, Iosif Topliceanu a fost și el activist de tineret în combinat. Ce vor să însemne toate acestea ? La o primă și superficială privire s-ar putea spune orice, chiar și de rău. Cum că toți aceștia „s-au tras" unul pe altul, că au format o echipă care conduce prin unul sau altul dintre reprezentanții ei. Adevărul e cu totul altul. Acești oameni alcătuiesc (format în plină și intensă muncă) un grup de prieteni, grup format numai și numai pe baza unor criterii extrem de riguroase — nu și rigide —, pe baza unei maxime exigențe în ceea ce privește loialitatea fiecăruia în

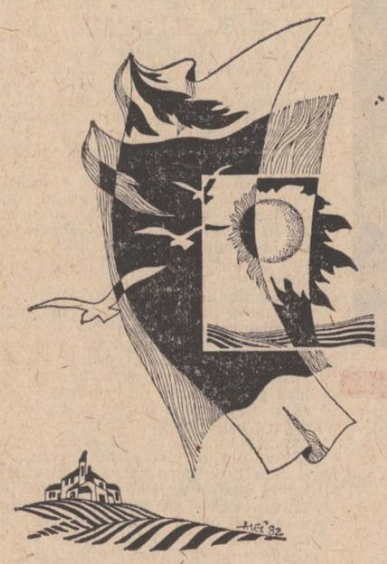

Desene de Aurel Ștefan Alexandrescu

parte și a tuturor laolaltă față de mereu mai binele Combinatului. Ei alcătuiesc o generație **de azi** care e chemată să schimbe o glorioasă generație ajunsă în pragul bătrîneții, o generație în care se adună numele multor Eroi ai Muncii Socialiste, priviți cu respectul cuvenit de către cei mai tineri. Pe această temă s-ar mai putea discuta încă foarte mult, voi încerca să mai revin asupra ei ceva mai la vale, dar acum nu vreau să lungesc excesiv paranteza, drept pentru care o închid aici.) Așadar, povestea Genu Stoica. Era acasă, într-o seară, abia ieșise din schimb și mai avusese nu mai știu ce ședință, așa că întîrziase, stătea la masă cu nevasta și povesteau de toate alea, ca oamenii tineri, căsătoriți de puțină vreme și cu drag mare unul de altul, cînd a sunat telefonul. Era Ioniță și telefona de la spital. Un băiat tînăr din schimbul doi fusese neglijent și se accidentase. Era o chestie gravă, avea nevoie de sînge, trebuiau niște voluntari. (Desigur, despre situații din acestea s-a mai scris și s-a mai spus. Finalul se cunoaște, datele sînt aceleași și aici, ca în orice alt loc din țară, într-o aceeași situație.) Stoica n-a dormit în noaptea aia. A ținut-o pe nevastă-sa de vorbă, a băut o găleată de cafea și, cînd s-a făcut de vreo trei jumătate-patru, atunci s-a dus la combinat și a vorbit cu băieții din schimbul de noapte. N-a trebuit să ducă prea multă muncă de convingere. De fapt, deloc. Băieții știau care e situația și mai știau și ce au de făcut. De unde știau ? Pînă la acea oră stătuse Ioniță în combinat și trecuse din om în om ! După ce terminase, se dusese la spital. Stoica a mers și el la spital, apoi a trecut pe acasă să aţipească un pic. L-a trezit un telefon. De la spital. Era rugat să meargă imediat la combinat și să spună oamenilor de acolo că nu mai trebuie să vină pentru că era destul sînge și nu mai existau recipiente în care să fie strîns și depozitat. Iar Stoica s-a ridicat repede din pat și a plecat înapoi la combinat. Cam asta e toată povestea. Ea n-a fost spusă pentru că ar părea cu totul și cu totul deosebită. Ceilalți era altul. Ioniță reușise să fie atît de convingător în raidul lui prin combinat încît unul de-acolo, unul care se știa cu toată certitudinea că nu-l agreează deloc pe cel accidentat, cu care avusese multe discuții (ceva în legătură cu o fată, se pare, ceea ce este foarte important, nu ?) a mers la spital să dea sînge.

De ce spuneam la început că povestea m-a pus pe gînduri ? Pentru simplul motiv că-l cunosc pe Ioniță, ne-am întîlnit de cîteva ori prin țară, e activist, dar niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte că ar putea fi unul dintre oamenii cei mai stimați din Combinat — și de către cine ?, tocmai de cei mai stimați oameni ai combinatului ! Nu pot spune că nu mi-am închipuit lucrul acesta privindu-l (e un tînăr înalt și foarte suplu, liniștit în tot ce spune și face), ci pur și simplu pentru că aveam — la timpul cînd l-am cunoscut — o părere cu totul aparte despre ce înseamnă un siderurgist (sau un miner, un constructor sau un altul, dintr-una din meseriile astea dure) de frunte, admirat de cei din branșă. Mi se mai întîmplase ceva de genul ăsta (am mai spus, mi se pare, cîndva despre acest lucru) : odată, într-un tren, cînd — după ce privisem multă vreme un bărbat încă tînăr dar complet albit — am auzit de la vecinul său (care-i reamintea episodul) că albise de bucurie (! !) atunci cînd fusese inaugurată hidrocentrala de la Bicaz, la a cărei construcție participase. Iată, mi-am zis după ce am ascultat cele povestite de Stoica — oamenii Hunedoarei pot fi găsiți pretutindeni, așa cum și la Hunedoara poți afla oameni de prin toată țara. Ilie Fintînă, bunăoară, e fiu de oier din Mărginimea Sibiului. A plecat de acolo chemat de renumele și mirajul Hunedoarei (de neînvins pentru un adolescent cu visuri de mare bărbăție) și acum e hunedorean get-beget, însurat și cu patru copii acasă !

Împreună cu el și cu Genu Stoica am umblat vreme de o zi întreagă prin Hunedoara bine plouată, trecînd prin tot felul de locuri și adunînd — pînă în plină noapte, cînd ploaia stătuse și ultima mașină spre Deva s-a îndurat, în ultima clipă, să ne ducă pînă-n rezidența de județ — întîmplări și impresii pentru care, încă din carnetul de notițe, am pus cîteva titluri ce, într-o scriere despre Hunedoara, pot să surprindă. Le trascriu.

Tabloul cu ramă de oțel

Dacă e oțel, e Hunedoara, îmi puteți spune, așa că nu poți fi uimit citind titlul acesta. Se poate. Dar cu tabloul acesta e o întreagă poveste, ce merită istorisită. L-am găsit în biroul lui Genu Stoica, un birou teribil de friguros, făcut anume pentru ca activistul care stă în el să se simtă îndemnat să o pornească pe teren. În biroul acela — unde n-am putut lepăda paltonul și căciula și nici n-am avut cutezanța de a sta pe un scaun mai mult de două minute — tabloul era așezat pe o etajeră și lumina încăperea întreagă. Operă a unui plastician hunedorean, tabloul — pastelat, înfățișînd flori de toamnă și imaginea unui amurg melancolizator — avea drept ramă o placă de oțel, cu formă neregulată, care-i dădea un farmec special. L-am privit multă vreme și Stoica mi-a spus că îi e foarte drag. Dar — lucru pe care nu l-am mai întîlnit decît în Maramureș — mi-a spus că tocmai lucrurile foarte dragi trebuie dăruite oamenilor ce țin la ele. Așa că, atunci cînd ne-am întors la sediu l-am găsit impachetat și acum se găsește la mine, pe un perete complet alb, luminat, acum cînd scriu, de un amurg aidoma celui pictat.

Apropierea de eroi

Ilie Fintînă este — n-am mai spus-o pînă acum ? — un om foarte vesel, povestind cu haz și dîndu-se în vînt după anecdote. Gluma lui cea mai frecventă, pentru care este adesea invocat de către tovarășii lui, e aceea legată de soacră. De soacra lui. Nu se poate ști care sînt în realitate relațiile ginerelui cu soacra (în cazul acesta, pentru că în general se știu !), dar cele mai multe dintre glumele sale pornesc de la un (cel mai adesea ipotetic) conflict cu soacra. De la asta a pornit și în momentul în care s-a terminat o conferință a organizației U.T.C. de la secția turnătorie. Se vorbise acolo foarte mult despre problema formării unor tineri muncitori ca formatori de înaltă clasă. Oameni buni, a spus unul dintre vorbitori, patetic aproape, mîine-poimîine intră în pensie toți șefii de echipe, toți eroii noștri ! Ce ne facem atunci ? Trebuie să pregătim cu grijă acest moment. Media de vîrstă a combinatului, se știe, e foarte înaintată. Nu neglijați lucrul acesta. Firește, la plecare, numele cel mai des invocat a fost acela al maistrului oțelar Ștefan Tripșa, Eroul de care aveam știință încă din copilărie, cu chipul căruia toate ziarele, revistele și almanahurile ce apăreau la vremea anilor '50—'60 mă familiarizaseră. Și aici a intervenit Fintînă. Și maistrul Tripșa, ca și mine, n-are problemă mai mare decît soacra. Tuturor prietenilor mei le-a mai mutit cîte o rudă sau un cunoscut, numai mie și lui Tripșa nu avem norocul să ne mutească soacrele. Nu, să nu înțelegeți greșit ! Nu prin aceste lucruri se leagă, se apropie tinerii de eroii — intrați deja în legenda locului — hunedoreni. Îi ține alături modul în care gîndesc și muncesc. Dar iată că, pînă și atunci cînd este vorba de o glumă (cred în continuare că nevinovată) tot numele acestor bărbați este invocat. Ca un recurs — necesar — la marile și pilduitoarele modele de care tinerețea are atîta nevoie.

Bucuria nemulțumirii

Am avut prilejul — prin profesie — să văd multe licee din țară în anii de cînd scriu despre ele într-un cotidian. Pot, așadar, să le compar, să le clasific, mă lămuresc mult mai repede decît înainte vreme dacă am de-a face cu o școală ca lumea sau nu. Liceul Combinatului din Hunedoara este, incontestabil, unul foarte bun. E, de fapt, și cel mai reprezentativ pentru întreg județul, mai ales prin mărime — are peste două mii de elevi. L-am vizitat în tihnă, timp de cîteva ceasuri, am stat de vorbă pe îndelete cu profesorii și elevii de aici. M-a surprins nemulțumirea spusă cu voce tare de toate cadrele didactice de acolo. Ce-i nemulțumește ? Carte multă se învață, meserie — la fel, premii pe la olimpiade, pe la sesiuni științifice — nenumărate, absolvenții — printre cei mai destoinici muncitori din Hunedoara, laude, evidențieri etc., etc. Atunci ? S-ar putea și mai mult și mai bine — spune unul dintre directorii adjuncți, un om în vîrstă, cu multă experiență la catedră și cu multă cunoaștere a rosturilor școlii. Să știți — îmi spune —, meserie prea multă nu se învață în școală. Nu pentru că n-am vrea, dar programa e de așa natură. Cum

se face atunci — replic eu — că elevii de aici devin muncitori foarte buni ? Simplu — vine răspunsul. Foarte simplu : învață repede (sînt tineri și prind imediat, sînt curioși și au mintea limpede și trează) atunci cînd își fac stagiatura în combinat. Ce-ați vrea dumneavoastră în fond ? — caut să mă lămuresc. Nu eu, ci toate liceele industriale vor să dea ca absolvenți niște — nu știu bine dacă sună tocmai corect, deși e foarte corect, dar nu sîntem noi prea învățați cu asta — intelectuali în domeniul tehnicii. Nu intelectuali așa, în general, ci în domeniul pentru care se pregătesc și în care vor munci întreaga viață. Convenim, pînă la urmă, că a exagerat puțin, dar problema merită într-adevăr discutată. Și unde să discuți aprins despre buna pregătire ca muncitor decît la Hunedoara ?

La autogară ne-au condus tot Genu Stoica și Ilie Fintînă. Ei, v-ați documentat îndeajuns ? — ne-au întrebat. Iese ceva ? Pe cînd putem citi în ziar ? I-am liniștit, fără a le promite nimic în privința publicării. Atunci cînd ne-am sui în mașină i-am auzit spunîndu-mi aproape într-un glas : „Salutări lui Ioniță !". I le voi transmite.

Dan Mucenic
Constantin Ștan

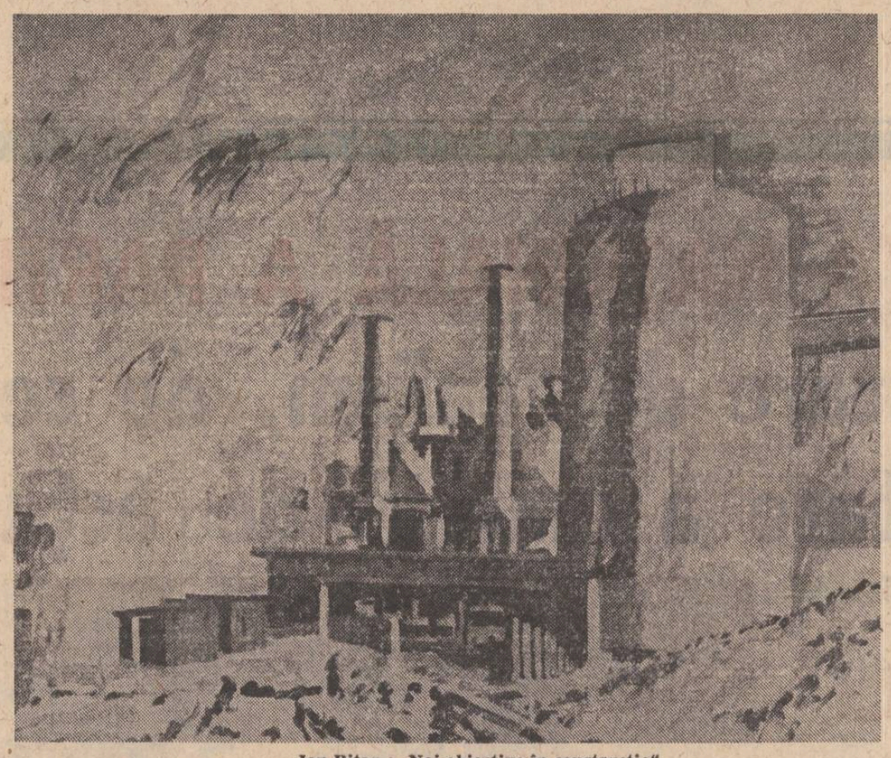

Ion Bițan : „Noi obiective în construcție"

Partidului

Iubim acest pămînt dintotdeauna,
Toți înfrățiți în mîndrul tricolor,
Căci patriei i-au împletit cununa
Eravi voievozi, ai unui brav popor.

Curg stelele de mai în România,
Prin revoluție am zdrobit cătușa,
Partidul ni-e lumina și tăria
Ce ne-a deschis spre fericire ușa.

Azi, de e visul nostru mai curat,
Gîndul și fapta de zeiască vrere,
Conducător slăvit, tu ni le-ai dat
Și păcii îi închini a ta putere.

Tu ne presari pe frunte flori de soare,
Partid, însemn de luptă și-nălțare.

Constantin Răducanu

Starea de luptă

De-ar fi mereu s-o iau de la-nceput
Mereu viltoarea luptei aș alege-o –
Să simt al revoluției tumult,
Chiar dacă, astfel, moartea aș culege-o.

De-ar fi mereu s-o iau de la-nceput
Eu aș alege, iarăși, libertatea,
Ea singură fiind vieții țel și scut,
Ea împărțind istoriei dreptatea.

De-ar fi s-o iau mereu de la-nceput
Aș cere mamei să mă nască-n Țară,
Sfios pămîntul Țării să-l sărut
De cîte ori mi-e inima amară...

Sorin Holban

Gînduri pentru partid

I

Tot mai înlăuntru
Înțelînd flăcările
Niciodată fără sens
Izvorîte din tîmpla ta
Din brațele tale
Din viziunea ta
Tot mai înlăuntru
Luptei cu tine însuți
Uitînd de tine
Spre binele mulțimii
Spre izbînda totală...

II

Lîngă el tot timpul
Inseparabil de sufletul lui
Ca soarele de lumina sa
Fericindu-l că-i ești
Tovarăș bun de drum
Spre virful sublim
Făuritor de astri
Lîngă el tot timpul
Niciodată înafara lui
Desăvîrșindu-te...

III

El spune numai adevărul
În cuvîntul lui e cald
Și înfloresc trandafirii
Zboară păsările în libertate
Copiii desenează istoria
Cu priviri de rouă
El spune numai adevărul
Ca pe viața lui ce-o respiră
Albinele
În cuvîntul său e bine
Și piinea miroase a eternitate...

IV

Luminos vede el viitorul
Luminos ni-l arată și nouă
Din purpură-i drumul
De auroră-i visarea
Sufletul lui ne apropie țărmul
Ne gîndește pe toți ca pe unul
Luminos vede el viitorul
Luminos ni-l arată și nouă
Sufletul lui ne apropie țărmul
A cărui lumină ne vede pe toți...

Ion Vergu Dumitrescu

Timp altoit

O iederă sau curpen poate să fie
timpul răsărit cu mult înaintea mea –
nu-i pot bănui rădăcina,
nici virful nu îl pot vedea,
dar am altoit pe el un mugur de vie.

I-am crestat în coajă un teu
și crește de-acolo lăstarul
pe care-l știu numai eu.
El urcă, pierzindu-se în ceață
și lasă în urmă miros de veșnicie.

George Peagu

Cu fiecare zi

Partidului

Cu fiecare zi sub crug de pace
Mai demni, mai liberi și mai plini de-avint,
Cinstim pe-aceste vechi tărîmuri dace
Mereu increzători al tău cuvînt.

Am învățat prin veghea ta fierbinte
Să dăm oricărui fapt nou înțeles
Și-ți vom purta prin veac, iubit părinte,
Al străduinței noastre rod ales.

Vibrînd pentru-ale noastre noi destine
Și năzuința bravilor străbuni,
Aprinzi în inimi dorul de mai bine,
Elanul viu spre alte-ascensiuni.

Reverberăm cu har a ta chemare
Sub cerul existenței policrom,
Descoperind răspunderi creatoare
În conștiința fiecărui om.

Crișan Constantinescu

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Raportul prezentat de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU

Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului, la realizarea Planului național unic de dezvoltare economico-socială, la programele speciale și la măsurile pentru îndeplinirea cu succes a cincinalului, a hotărîrilor Congresului al XII-lea al partidului

Publicăm integral capitolul VIII intitulat:

Activitatea ideologică, politico-educativă pentru educația materialist-dialectică, patriotică a oamenilor muncii, pentru afirmarea umanismului nou, revoluționar, pentru întărirea unității întregului popor în jurul partidului

Stimați tovarăși,

În întreaga operă de dezvoltare economico-socială și de construcție socialistă, un rol de importanță deosebită revine activității teoretice, educative, muncii politice de formare a conștiinței socialiste a maselor populare, a omului nou. După cum am menționat, în comparație cu dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, a economiei și societății noastre, se manifestă o anumită rămînere în urmă a activității teoretico-ideologice, a muncii politico-educative de formare a conștiinței socialiste.

Așa cum se subliniază în documentele prezentate spre dezbatere Conferinței Naționale, este necesar să acordăm mai multă atenție acestui domeniu, să desfășurăm o activitate mai susținută pentru clarificarea diferitelor probleme teoretice și ideologice în raport cu stadiul de dezvoltare al societății noastre, precum și cu situația mondială, cu transformările revoluționare ce au loc în lume, cu problemele noi care apar în epoca noastră. Este necesar să ajutăm oamenii muncii să înțeleagă evenimentele, sensul evoluției sociale, faptul că întreaga dezvoltare internă și internațională confirmă cu putere justețea concepției materialist-dialectice despre lume și viață, că organizarea socialistă constituie singura cale de înlăturare a inegalităților, a asupririi unui popor de către altul, a exploatării și asupririi maselor populare, de realizare a unei societăți mai umane, mai drepte, mai bune, care să asigure tuturor cetățenilor condiții egale de muncă și viață, care să permită afirmarea plenară a personalității umane, a fiecărei națiuni. **(Vii și puternice aplauze).**

Subliniind permanent, în activitatea politico-educativă de formare a omului nou, superioritatea socialismului, a umanismului revoluționar, a relațiilor de producție socialiste și a repartiției produsului social și național în spiritul eticii și echității socialiste, să veghem, totodată, la afirmarea neabătută în viață a acestor principii în toate domeniile de activitate.

Este necesar, de asemenea, să punem un accent mai puternic pe înțelegerea rolului de proprietar, producător și beneficiar al oamenilor muncii, pe necesitatea apărării și dezvoltării continue a proprietății socialiste ca fundament al egalității sociale, al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului. **(Aplauze puternice).** În întreaga activitate politico-educativă trebuie să subliniem necesitatea grijii și răspunderii fiecărui membru al societății, fiecărui cetățean, indiferent de locul de muncă și cu atît mai mult răspunderea mare ce revine cadrelor de conducere din toate sectoarele pentru dezvoltarea continuă a proprietății socialiste. Să nu uităm nici un moment că întreaga dezvoltare socială, bunăstarea poporului, independența patriei sînt condiționate de întărirea bazei tehnico-materiale a societății socialiste, ca factor fundamental, hotărîtor al dezvoltării avuției naționale, a întregii societăți. Activitatea de educație politică, de formare a omului nou, cu o conștiință înaltă, trebuie să pună un accent deosebit pe creșterea răspunderii față de proprietatea socialistă, față de apărarea și dezvoltarea sa.

Munca politico-ideologică trebuie să cultive mîndria patriotică a oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, față de trecutul glorios de luptă al poporului nostru, față de minunatele realizări în făurirea socialismului, să dezvolte puternic sentimentul de dragoste față de popor, de patrie, față de partid, hotărîrea de a fi gata în orice împrejurări să servească interesele țării, cauza socialismului. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

O atenție deosebită trebuie acordată educației tineretului, pregătirii sale pentru muncă și viață. Să sădim în conștiința tineretului spiritul revoluționar, dorința de a-și însuși cele mai noi cuceriri ale științei și cunoașterii umane, voința de a acționa în toate împrejurările ca revoluționari, ca patrioți, de a-și servi întotdeauna poporul, cauza socialismului, pacea. **(Vii aplauze).**

În același timp, să dezvoltăm în rîndul oamenilor muncii sentimentul solidarității internaționale, al prieteniei și colaborării egale cu alte popoare.

Este necesar, de asemenea, să acționăm cu toată hotărîrea pentru demascarea și combaterea diferitelor concepții ale vechii societăți, a teoriilor imperialiste, colonialiste, a ideologiei capitalismului, punînd în evidență superioritatea concepției noastre despre lume și viață, a relațiilor socialiste, a umanismului socialist, a libertăților și drepturilor omului în societatea socialistă.

Să subliniem permanent că umanismul nostru revoluționar, întreaga noastră societate pun pe primul plan omul, bunăstarea și fericirea lui, afirmarea personalității umane, realizarea condițiilor de manifestare și afirmare egală a fiecărui cetățean, fără deosebire de naționalitate. Trebuie să acționăm cu hotărîre ca în toate domeniile să se manifeste cu putere aceste principii, combătînd, luînd poziție hotărîtă împotriva oricăror tendințe de nesocotire sau încălcare a lor. **(Vii aplauze).**

În întreaga activitate politico-educativă de formare a conștiinței noi, să pornim de la concepția revoluționară, materialist-dialectică despre lume și viață, de la principiile socialismului științific. Aceasta necesită o înțelegere aprofundată și lămurirea continuă a marilor transformări din societate, a direcțiilor obiective ale dezvoltării, a legităților evoluției sociale, a cuceririlor științei și cunoașterii universale, care confirmă zi de zi justețea concepției materialist dialectice despre lume și viață, materialitatea lumii înconjurătoare.

Este necesar să combatem cu hotărîre și să demascăm toate mentalitățile retrograde, mistice, să desfășurăm o luptă ascuțită împotriva influențelor burgheze în conștiința și viața oamenilor, să luăm atitudine hotărîtă împotriva naționalismului, șovinismului, rasismului, antisemitismului, a oricăror încercări de învrăjbire și înjosire a omului, ca manifestări ale forțelor reacționare care, în actualele împrejurări internaționale, apelează din nou la metodele și practicile vechi pentru a slăbi coeziunea și unitatea forțelor progresiste, a maselor populare, în lupta împotriva imperialismului și colonialismului, împotriva războiului, pentru o politică de pace și independență națională. Partidului nostru, societății noastre socialiste le-a fost și le este străină atitudinea de pasivitate față de asemenea manifestări. Partidul, societatea noastră au acționat și vor acționa cu consecvență în direcția unei înțelegeri științifice de către toți oamenii muncii a principiilor socialismului, a legităților dezvoltării economico-sociale, precum și pentru creșterea răspunderii și participării conștiente a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Sarcini de mare răspundere revin partidului, organizațiilor de masă și obștești, uniunilor de creație, presei, radioteleviziunii, tuturor organismelor educative din societatea noastră. Sub conducerea partidului, ele trebuie să desfășoare o activitate susținută în vederea ridicării nivelului politico-ideologic al cadrelor, formării conștiinței revoluționare, socialiste a maselor, înarmării întregului nostru popor cu arma revoluționară de luptă pentru socialism, pentru comunism, pentru o societate a dreptății și egalității sociale. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Presa, radioteleviziunea, toate mijloacele de informare în masă, literatura, teatrul, cinematografia, celelalte arte, care se adresează maselor de milioane de oameni, trebuie să abordeze, în spiritul ideologiei partidului, problemele existente în societatea noastră, să ia poziție fermă față de diferitele aspecte negative, să pună pe primul plan propagarea principiilor și concepțiilor revoluționare ale partidului nostru despre lume și viață. Ele trebuie să înarmeze tineretul patriei, întregul popor, cu teoria luptei revoluționare, dezvoltîndu-le hotărîrea fermă de a învinge orice greutăți, de a asigura mersul neabătut înainte al patriei noastre pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Documentele privind stadiul actual al socialismului în țara noastră, problemele teoretice și ale activității politico-educative, ca parte integrantă a programului partidului, dau o perspectivă nouă, luminoasă, întregii activități desfășurate de partid, de popor. Ele trebuie să dinamizeze activitatea din toate sectoarele, să ducă la întărirea și mai puternică a forței și unității partidului, a rolului său conducător, la întărirea unității întregului popor în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, la întărirea suveranității și independenței patriei noastre. **(Aplauze puternice).**

Problemele supuse spre dezbatere Conferinței Naționale asigură realizarea hotărîrilor Congresului al XII-lea și ridicarea României la un nou nivel de dezvoltare, creșterea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului. Acum, hotărîtoare este activitatea organizatorică, practică pentru realizarea lor în viață. Este necesar ca organele de partid și de stat, organismele democratice, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, întregul popor să acționeze într-o deplină unitate pentru realizarea în viață, în cele mai bune condiții, a planului de dezvoltare economico-socială, a tuturor hotărîrilor. Fiecare, la locul său de muncă, să acționeze cu fermitate în vederea îndeplinirii sarcinilor încredințate de partid și popor, răspunzînd prin muncă și fapte concrete încrederii acordate, așteptărilor partidului și poporului, asigurînd înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XII-lea, a Programului partidului.

Dispunem de tot ce este necesar, putem și avem forțele pentru a depăși greutățile ivite într-un sector sau altul. Să facem ca influențele crizei economice mondiale să se resimtă cît mai puțin în țara noastră, să asigurăm realizarea obiectivelor de trecere la un nou stadiu de dezvoltare, la o nouă calitate a muncii și vieții, să ridicăm România pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație.

În condițiile grele, de furtună, să demonstrăm forța și trăinicia societății noastre socialiste, capacitatea partidului de a conduce poporul și patria spre noi victorii. Să demonstrăm că partidul nostru comunist, născut în furtună, călit în anii grei ai ilegalității, nu se teme de greutăți și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică în orice împrejurări. Să arătăm că partidul nostru își va îndeplini misiunea de unire și de conducere a poporului nostru pentru înlăturarea oricăror greutăți și pentru înaintarea neabătută a României spre înaltele piscuri luminoase ale societății comuniste. **(Aplauze și urale puternice; se scandează îndelung „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu — România, stima noastră și mîndria!").**

«Patria este înlăuntrul nostru»

Urmare din pag. 1

riduri și gînduri. Fascinantă este ipoteza unor oameni de știință care pretind că Timpul (cu majusculă!) n-ar fi altceva decît combustibilul care alimentează stelele; acestea, la rîndul lor, sînt doar gigantice ruguri pe care arde Timpul, scopul întregii operațiuni — acțiunea Timpului — fiind să împiedice împrăștierea energiei astfel reciclate, de unde și posibilitatea Timpului de a „reintineri" orice corp ceresc, pînă și pe acelea în care energia a ajuns la o stare de echilibru...

Noi nu sîntem stele. „Reintinerirea" noastră se obține numai și numai prin racordarea la trecut, la experiențele Istoriei, așa cum s-au bune și rele, dulci și amare. Cu Istoria nu se poate trafica în nici un fel, tocmai pentru că Ea reprezintă uriașul rug stelar al milioanelor și milioanelor de semeni de-ai noștri, care au alimentat focul sacru cu simțămintele lor, cu crezul lor, cu intransigența lor, reintinerind întruna, prin nepoți, meleagurile de la Dunăre și Carpați. „Ce e Patria, ce e Patriotismul? — se întreabă Delavrancea. Ce este acest sentiment care răscolește toate puterile din om, și, în anumite clipe, îl ridică mai presus de existența lui și-l face să moară de bunăvoie pentru liniștea și mărirea unor urmași pe care nu-i va cunoaște și nu-l vor cunoaște? Patria este înlăuntrul nostru, și o ducem cu noi peste țări și peste mări".

În noaptea de hotar dintre ani, în secundacheie care reverberează toate clipele trecute și, revigorîndu-le, ne proiectează cu nădejde în viitorul apropiat sau mai îndepărtat, cum să nu-ți amintești că omul, oricît ar fi el sub imperiul Timpului, găsește într-insul resurse de a pune Timpul la treabă, de a-i smulge bucurii; și, cu demnitate, își continuă drumul printre aștri — imense ruguri pîlpîind în infinit, candide luminările într-un pom de iarnă fericit. Cîndva le vom privi de-aproape, cu fața îmbujorată de emoție, după ce vom fi lăsat aici anii-pămînteni și vom fi descoperit „propulsia fotonică", tocmai ca să ne putem înscrie, mai deplin, în existența Universului, adoptîndu-i calendarul anilor-lumină. Pînă atunci călătorim, călătorim, cu corabia noastră de lut, comună, Terra, pe orbita-i maiestuoasă. Toate pînzele sus, vîntul cosmic ne umflă velele, ochii copiilor noștri sînt hublourile prin care privim linia orizontului, și chiar dincolo de ea, viitorul.

ÎNALTUL FORUM

Urmare din pag. I

care operație de evaluare și sinteză. Se remarcă îndeobște această progresivă și fecundă explorare a realităților lumii de azi, raportarea în permanență la actualitate sau, mai bine-zis, concentrarea inspirației asupra acelor surse ale muncii și vieții care fac din realitate un domeniu apt al transfigurării artistice și ca atare vital pentru condiția însăși a creatorilor de artă. Toate acestea reprezintă un semn al înnoirii, unul din semnele înnoirii pe care, în bună simbioză cu tradiția și cu valorile înaintate ale trecutului, literatura și arta, le trăiesc în profunzime.

Problemele culturii sînt inseparabile de acelea ale vieții, ale muncii și creației pentru înfăptuirea operei de propășire a întregii națiuni.

Cultura și arta sînt chemate ca în modurile lor specifice să sprijine marile țeluri ale întregii noastre societăți. Îndemnul însuflețitor rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu li se adresează și lor: „În condițiile grele, de furtună, să demonstrăm forța și trăinicia societății noastre socialiste, capacitatea partidului de a conduce poporul și patria spre noi victorii. Să demonstrăm că partidul nostru comunist, născut în furtună, călit în anii grei ai ilegalității, nu se teme de greutăți și își îndeplinește cu cinste misiunea istorică în orice împrejurări. Să arătăm că partidul nostru își va îndeplini misiunea de unire și de conducere a poporului nostru pentru înlăturarea oricăror greutăți și pentru înaintarea neabătută a României spre înaltele piscuri luminoase ale societății comuniste".

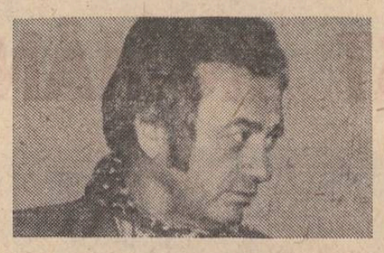

radu cârneci

Fiul lui Zamolxe

Soarelui mă rog dimineața și seara ;
atunci gîndul meu e adînc și limpede,
pașii timpului lini-dureroși, în ochi
zări boreale, pe cer aurite stindarde,
norii
și mă dilat, cu veșnicia cuprinzîndu-mă.

Și zic : „Binecuvîntată, Părinte al marii lumini
pămîntul acesta, mingiie-l, dă-i semințe
ca unei femei dornice de rod,
cuprinde-l în pînza legănătoare a ploii
și puls viu pune în brațele fiilor lui
și dă-i eternitate, dă-i
bucuria nunții mult așteptate,
și dă-i durerea facerii..."

Aici sunt eu : puternic și bun,
cuvintele-mi asemenea-s unei orchestre,
sufletul : sunet divin,
răsuflarea : fum sacru, înmiresmînd
țipătul nașterii.
Veniți la porți,
alergați la intrarea-n Cetate :
acolo de pază, eu ;
săpați fîntîni spre apa cea dulce : eu,
fiucte de mînie și dragoste din umerii mei,
iar șuvoiul acesta de aur
din inima mea ivindu-se ;
veniți la porți și dincolo de ele,
căutați-mă !

Nobil chip, veți spune,
încrîncenat și bun,
aspru și surîzător,
puternic și duios :
bun pentru viață și moarte!...

Și mă rog Soarelui dimineața și seara,
asemeni femeilor și bărbaților mei ;
aici la răspîntia vînturilor trebuia să fiu,
să rămîn !
Aici, de taină, dedesubt și deasupra,
iar pe zări, aurite stindardele mele...

Drumul spre munte

Drumul începe din sămînța căzută-n pămînt
(sămînța din altă sămînță) și încet
se înfiră sub zare ;
oricît altfel s-ar vrea, drumul începe
dintr-un mîez de dragoste și se înalță arbore,
iar în depărtare Marea
vuindu-și puterea și veșnicia.

Apoi drumul se-ndreaptă
spre Marele Munte, drumul ca un abur,
ca un șarpe, lin prefăcîndu-se-n cîntec,
prin inima ierburilor trecînd,
simțirea arzîndu-o
ca o coastă în șuier, iar în urmă
Marea vuindu-și puterea și veșnicia.

Neștiut și ciudat începutul drumului :
atunci și nu altădată
și apoi pe valea de cer purtîndu-te ;
neștiut și sfîrșitul acestuia :
dedesubt taina sîngelui, deasupra steaua !
o, pașii neobosind
și sufletul plin de pofte mereu.

Spre Muntele de taină drumul aleargă,
patemi topindu-le, iar de jur împrejur
cîmpia faptelor fiecăruia –
nu vă uitați înapoi ! sfîrșitul doare
asemenea înjunghierii ; în urmă cetățile ard :
scrum și uitare ; amintirile sunt sărbători
ale drumului-înainte.

Departe, aproape, aici, nicăieri Muntele de taină :
nu vă uitați înapoi :

Desfrunzire

Șoaptă, nu l, pasărea dragostei dusă,
iarba întrînd tăcută în pămînt,
și Zodia Vărsătorului susă
înclinîndu-se în orînd ;
miresme de răcoare mai bîntuie
peste calea ce mîntuie.

Os în os pătrunzîndu-se lin.
măduvă, mușchi și tendoane
topească-se-n dulce venin
căutîndu-te, doamne,
aflîndu-te în Marea Moartă,
în clipa spartă.

Iată, așa se trece gura-n cîntare,
sîngele în iubire flămîndă,
lacrima în stînca de sare,
tăria în așteptata osîndă :
preatrecătorule, pomule
preadesfrunzitule, omule...,

Gîndind la lume

Aici, între marile ierburi, gîndesc la lume :
trupul meu odihnindu-se, sufletul, nu,
aici un freamăt de viață-ndelung.

Tu, cel nevăzut, care mă respiri și mă însetezi,
tu, cel din sîngele meu,
neodihnitule pînă la marginea ta,
pătimașule, pismătarel pe aștri, pe drumul
acestora
timpul te-adună, făcîndu-te bob nevăzut,
flămîndule de taine !

Cui să dăm vama tîrzie, steagul de abur,
iar închinarea la care fără-de-taină ?
Și pînă cînd întrebarea de sînge ?
Din marile orașe se-aud cîntări de secol,
de dragoste calpă, iubiri la comandă,
iar acolo, departe, încă războaie :
se moare pentru un pumn de lumină,
pentru o fărîmă de piine,
acolo se intră în veșnicie pentru culoarea
chipului,
pentru dorința de aer,
pentr-o iubire !
Ce zei-dumnezei sunt norii aceștia,
spre cine surid și care ochi nevăzut
îi îndeamnă, răcoarea lor pentru cine ?

Aici, în marile tăceri, de ierburi cutreierat,
de întrebările lor ; se aud rădăcinile adînc
între glorii trecute ;
Poetul rămîne semnul de veac,
mereu înnoindu-se, prăbușindu-și statuile
oarbe –
eu sunt cel care se întreabă, întrebîndu-vă...

La zidirea cuvintelor

Sunt fericit de cuvinte precum zidarul
de lucrul mîinilor sale, fericit
de culoarea lor cînd le scriu pe cer
și pe frunțile voastre : ele cresc asemeni
adevărului, împodobindu-mă,
împodobindu-vă !

Ce știu ei, îndîrjiții luptători cu sabia
și cu tunul, ce știu ei,
mai marii peste puterea atomului
și-a fiilor acestuia,
ce știu ei despre forța cuvintelor,
aceste plante miraculoase ?

Nerostindu-le, înmugurindu-le, doar,
dîndu-le mireasmă și putere, așezîndu-le
în ordinea purității,
eu sunt asemenea Demiurgului dînd lumii
frumusețe și tărie
prin cununa de sunete.

Cînd sunteți obosiți, chinuiți, sau, poate,
prea fericiți,
odihniți-vă cu ele, dăruiți-vă lor
– dragoste mare ! –
ca într-o baie de plante cosmice
pe aceeași tulpină cu flori aurii și albastre

fericit la zidirea cuvintelor...
– din volumul „Timpul judecător" în curs de apariție la Ed. Eminescu –

leontina nedelcu

Sfîrșit

Mai amar ca vinul,
Ochiul luminînd pentru tine
În cornișa vîntului
Și mai amar ca ochiul

Părul cutreierat de vulpi
Orbite de fum.

Somn albastru

Ploaia tremurîndă ca un joc viclean
Soarbe vremea nevrotică, flămîndă
...este singurul lucru real
Adorm în brațele privighetorii sfîșiată
de propriul cîntec
Sub o stea tîrzie,
în cochilii de solitudine
Înnoptează erotice ninsori
Ochiul sclipește desuet și ringul e gol.

Repriza

Totul se scaldă într-un ochi de vultur
Primejdii de mărgean ascunse-n cuget
Se tîrăște vara într-un melc
Se scutură un cer de porumbei
Întreaga scară înecată-n manechine
Un anotimp într-o prăpastie
Cu tropot de iepe.

LA ȘIRIA PE SUB DEAL...

Din netezimea cîmpului se înalță semeț, dealul munte — fiindcă așa pare —, Șiria care poartă în vîrf ca o căciulă zidurile unei cetăți dacice, la origini, peste care s-a suprapus timpul cu alte ziduri, roase tot de timp...

E duminică, ceața s-a ridicat și cu uimire observ că lîngă cetate se înalță un releu imens, de televiziune. Horia Ungureanu (prozator înzestrat), îmi arată cele două timpuri alăturate, petrecute, așa cum timpul se petrece și ne petrece prin el...

Citesc la Muzeul de istorie al așezării, printre altele, o mai vizibilă, la zi, carte de vizită „1982 — Emil Monția, 100 de ani".

— Ne pregătim să-l sărbătorim pe Emil Monția, ca centenar. O facem — spune tînărul secretar adjunct al Comitetului comunal de partid, Ioan Mocuța — cu bucurie și mîndrie deosebită. Socialismul a pus valorile, adevăratele valori, la locul cuvenit. Cultura, parte inseparabilă civilizației noi, are locul ei. Așa că azi cînd facem totul pentru ca valorile, moștenirea noastră culturală, să fie la locul ei avem și un fundal mai mult decît generos — Conferința națională a partidului nostru căreia i-am dedicat multiple realizări. Dar intrați în Șiria noastră. La Slavici acasă, fiindcă toți de aici sîntem neamurile lui. NU ? !

Un cor numai de bărbați, care are o vechime de peste 100 de ani, cîntă. Tineri, azi, Petru Rusu, Constantin Ioniță, Teodor Olar, la senectute Dumitru Pantea (60 de ani), Ștefan Codreanu (66 de ani), ori Petru Arsa (60 de ani) cîntă ! Monția. Se renovează sălile memoriale ale muzeului Monția. Se lucrează la un bust sculptat : Monția !

Cultura deci este la locul ei. Șiria la fel, acasă, stăpînă. Cu o economie prosperă.

Șirienii sînt agricultori. Și vor să rămînă agricultori. Vicepreședintele Consiliului popular, om tînăr și frumos sau cum ar zice deodată cu mine și Horia Ungureanu, fainâ, certifică acest lucru :

— Apoi noi avem ceapeuri și o asociație economică agricolă. Ba nu, tri cu Misca că tot a noastră-i și ea ! Apoi avem multe. No, cu Galșa-s patru ceapeuri ! Uitam că mă cam grăbesc... Apoi la „Șiriana" 1 000 de capete bovine, 3 000 ovine, la „Podgoria" iar 1 000 de bovine și iar 3 000 de ovine, la Galșa 1 200 de bovine, 1 500 de oi, la Misca 200 bovine și 1 500 de oi și sfeclă, grîu, cucuruz, no, și viile — aici îi baza !

Vinul e bun, la Șiria. L-am gustat cu vicepreședintele — că doară-i duminecă — cu doi, ba nu, trei, trei „culturnici" șirieni, unul și unul fiecare : Horia Ungureanu (scriitor) Chevereșan (pictor) Popovici (dirijor de cor) ; în casa pictorului Chevereșan, o casă minunată și la propriu și la figurat, dealtfel, ca toate casele din Șiria. Numai că este o casă-galerie de artă plastică. Chevereșan și fiul lui (care acum e în armată !), au pictat mult, pictează și vor picta. Șiria de azi. De după deal soarele de duminică vrea să închidă un ochi. Pînă mîine cînd se va naște din nou de după acest simbolic dealmunte.

ISTORIE CONTEMPORANĂ

gheorghe daragiu

O LECȚIE LA INEU

Lîngă un tablou de dimensiuni mari în care era pictată delegația acestei localități la Adunarea din 1918 de la Alba Iulia elevii se întîlneau cu unul dintre cei din tablou...

— Io mi-s Hoșcu, eu și ceilalți pe care-i vedeți aici ne-am dus din partea Ineului să facem Unirea. Și-am făcut-o. Despre mine scrie în cartea „O zi din istoria Transilvaniei" de Vasile Netea. Să știți că ziua de 24 ianuarie s-a împlinit peste ani la 1 Decembrie, așa au vrut-o românii. Noi n-am asuprit niciodată pe nimeni. Noi am vrut să fim noi în casa noastră. Așa este azi. Așa va fi mereu...

Lecția de istorie, acea lecție de istorie, a rămas memorabilă în ochii tinerilor ce-au ascultat-o. Cu atît mai mult cu cît ea a fost continuată cu a doua ei filă în care profesorul Ion Vodă a ilustrat istoria de azi a patriei, a așezării de pe Crișul Alb.

Ineu. Numele acestei localități amintește oricui de proza lui Ioan Slavici care descria acest loc cu oameni amăriți ce se ocupau cu creșterea vitelor și care erau adeseori supușii unor adevărate drame. Înșiși oamenii în vîrstă ai Ineului povestesc azi despre acea localitate prăfuită, de cîmpie, care era cu ani în urmă această așezare. Ineul acum este un oraș cochet, complet asfaltat, cu edificii moderne, cu unități industriale ce vorbesc de progresul în care se află această așezare străbătută de cîntecul lin al riului în care-și oglindește tăcut turnurile cetatea-mărturie a istoriei în care la 1601 a poposit pentru o noapte Mihai Viteazul în drumul lui dureros spre Viena imperială.

Putem afirma că Ineul pînă în anii socialismului nu avea industrie. Existau doar cîteva mici ateliere de croitorie ori fierărie. În 1968 cînd a devenit din sat oraș inventaria ca zestre economică două cooperative agricole de producție, două meșteșugărești și o unitate de industrie locală. Ineul are azi o unitate de industrie textilă cu 600 muncitori, o alta de tîmplărie și plăci fibrolemnoase, una de prelucrare prin așchiere a metalului, o unitate de confecții tip „Artex", o puternică unitate a cooperației meșteșugărești cu 700 de muncitori, trei cooperative agricole dezvoltate și o întreprindere piscicolă importantă.

Ineul a dobîndit alură de oraș modern. S-au construit blocuri ce însumează 800 de apartamente în locul unor case dărăpănate, școli cu laboratoare moderne, magazine, o policlinică, o casă de cultură cu o sală de 400 de locuri, un modern local pentru poștă și s-a dat în folosință un hotel cu trei nivele care a fost botezat „Moara cu noroc".

— Se înțelege că devenind din sat oraș modern — spune, cu răspundere, Ioan Fluieraș, secretar adjunct al Comitetului orășenesc de partid — n-am isprăvit ; avem atîtea lucruri de făcut ! Au început lucrările de extindere a unității textile, se muncește la modernizarea fabricii de mobilă. Apoi mai sînt lucrările edilitar-gospodărești.

O lecție de istorie la Ineu. Elocventă. România este o țară puternică, aflată în progres, condusă de un partid clarvăzător.

Emil Ruși : „Victorie"

Izvoarele

Urmare din pag 1

o cultură prea tînără, cum s-a susținut adeseori, ba dimpotrivă. Cunoșteam însă cam prea puțin această prețioasă tradiție și o interpretăm în chip foarte lacunar și arbitrar.

Dacă este să luăm în seamă numai marele volum de reeditări — cu adevărat impresionant — care s-au realizat în ultimii vreo 15 ani, de la cronicari și pînă la autorii secolului nostru, avem în față dovada unei tradiții spirituale de mare valoare. Iar a nu pune la contribuție această tradiție pentru declanșarea mai plenară a potențialităților contemporane ar fi o greșeală de neiertat.

Nu pune nimeni la îndoială că reeditarea marilor noștri clasici nu a fost un proces lejer și cu atît mai mult că acest proces s-a încheiat. Pînă vom avea fie și o singură pagină din Eminescu încă netipărită în ediția academică nu putem cunoaște odihnă. Dar că s-au făcut atîtea în acest domeniu iarăși este de ordinul evidenței.

Toate reeditările întinse pe parcursul a aproape un secol și jumătate, de la **Magazinul istoric...** al lui Bălcescu și Laurian și de la reeditările lui Kogălniceanu pînă prin anul 1965 nu depășesc ca număr, nu zic și ca valoare filologică, ceea ce s-a făcut în ultimii 15 ani. Avem, în sfîrșit, cîțiva autori editați complet sau aproape de împlinirea operei complete (Delavrancea, Ibrăileanu, Rebreanu cu **Opera magna** etc.).

Se poate pune întrebarea : cît și cum au contribuit aceste masive reeditări la mai deplina limpezire a conștiinței artistice a scriitorilor actuali? Luat în parte, cutare sau cutare scriitor nu vom încerca un răspuns, dealtfel el nici nu trebuie dat pe cazuri particulare. Este însă de netăgăduit că **luminile** clasicilor au contribuit la instaurarea unui nou climat, mai larg cuprinzător, mai nuanțat, mai în cunoștință de sine față de rosturile artei. Critica și istoria literară, care prin studiile și monografiile lor au ajutat procesul reeditărilor, au dobîndit ele însele o mai largă comprehensiune față de conținutul și mai buna interpretare a operelor prezentului.

Cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu îndemna artiștii să se ducă la **izvoare**, am înțeles această sintagmă în chip plural — **izvoarele** sînt faptele istoriei noastre bimilenare ; **izvoarele** sînt realitățile noastre actuale, cu luminile și umbrele lor, dar într-un implacabil proces de descătușare al celor mai de preț energii ; **izvoarele** sînt gîndirile și frumusețile fără de seamăn pe care ni le-au lăsat de moștenire marii noștri înaintași.

Integrarea acestor gîndiri și frumuseți prezentului nostru creator ne întărește sentimentul de mîndrie al apartenenței la o identitate inconfundabilă, dar totodată ne și potențează energiile în efortul de a crea noi opere de valoare pe măsura cerințelor timpului pe care îl trăim.

Desen de Nicolae Gadonski

Plicul

Mai înainte de a se îndepărta de casa lui Emil, Nora și Ion întîlniră un om cu glugă pe cap și cu o pelerină atît de lungă încît mătura trotuarul.

— Ce-ar fi să vedem ce este cu acest om și încotro se îndreaptă ? propuse Nora.

— Ceea ce ai dorit, cred că ai obținut ; n-are nici un rost să urmărim trecătorii de pe stradă, răspunse Ion.

— Bine, dar cel de adineauri ar putea fi chiar el, insistă Nora.

— Repet încă o dată, nu ne privește cine încotro se îndreaptă. Ai mărturia în buzunar, nu-ți ajunge ?

— Ba da, sînt fericită că Emil nu m-a uitat și că exact cînd aveam mai mare nevoie de ajutorul lui s-a purtat ca un cavaler desăvîrșit ; n-am să uit asta niciodată. Te rog numai atît : să așteptăm doar un minut pentru a ne convinge dacă tipul în pelerină va intra sau nu în curtea lui Emil.

— De acord, spuse Ion, dar dacă trece de casa lui Emil îți propun să ne îndreptăm cît mai repede spre casă.

Lunganul cu glugă pe cap trecu într-adevăr fără să arunce măcar o privire spre casa bătrînului miner, însă (după ce Nora și Ion cotiră pe prima stradă la stînga) se întoarse brusc și din cîțiva pași ajunse la poartă, intră dezinvolt în curte, apoi în casă și-i înmînă lui Emil o scrisoare fără a-i adresa nici un cuvînt. Geanta de poștaș din care scosese plicul era nou-nouță, fapt care îl miră mult pe Emil, fiindcă — după cîte-și amintea — nu văzuse decît jerpelituri, dar niciodată o geantă nouă la un poștaș.

— Vă mulțumesc, vă mulțumesc, repetă Emil, așteptînd ca poștașul să se retragă. Acesta însă două ce-l priviră cu o privire metalică se retrase doar trei pași, apoi se așeză într-un fotoliu. Emil deschise plicul și începu să citească următoarele :

„Purtătorul acestei scrisori așteaptă un răspuns pe loc la cele înserate mai jos.

Stimate doctore,

a trecut multă vreme de la nenorocirea care s-a abătut asupra dumneavoastră. Cel ce vă

teatru

Ca frunza dudului...

Iadul ar putea fi rai aici pe pămînt dacă omul și-ar apăra dreptul și libertatea de a fi om... Acest gînd al regizoarei Cătălina Buzoianu desprins din eseul pe marginea textului lui D. R. Popescu poate servi drept motto al reprezentației Teatrului MIC.

Prin frontonul unei clădiri masive în paragină se zărește mereu luna plină, un dimb ca excrescență a reliefului cu întinderi mlaștinoase, o vegetație luxuriantă cu tufișuri obscure, un jgheab cu apă stătută, o barcă împotmolită... Și peste toate aceste însemne, planul înclinat al unei suprafețe translucide care reflectă pasiv, ca în cele din urmă să refracte acuzator (scenografia Mihai Mădescu). Un univers în descompunere care-și dezvăluie treptat vicii morale monstruoase. Personaje maculate, cu o vitalitate nocivă doar vag mascată, evoluează în armonii confuze modulîndu-și comportamentul în disonanțe bizare dictate de oportunismul suveran. O percepție oscilantă a existenței, o pendulare între realitate și irealitate, între teluric și celest, între rațional și irațional, confruntarea permanentă dintre esență și aparență indică confuzia progresivă a valorilor dind la iveală mistificarea. Halucinația tinde să aboleasscă contingentul, resorbindu-se într-o mitologie factice, derizorie, ridicolă. Dilatarea observației conduce în mod logic spre un final exploziv și regenerator. Regizoarea, idealizînd în sensul scrîiturii, estompînd trivialul și accentuînd mirificul, a evidențiat **morala.** Magnificența montării, supralicitarea formei, estetizarea stării de criză exprimă coerent și consecvent incidența dintre teatralitatea specifică literaturii lui D. R. Popescu și spectaculozitatea barocului, gen proxim al decadenței. Fluența discursului dramatic, dimensiunea filozofică la acest spectacol de exegeză, este atînsă și datorită creațiilor actoricești. Interpreții urmează exemplar intențiile regiei care, la rîndul ei, oferă fiecăruia posibilitatea afirmării. Antrenați în metafora ingenioasă, generalizantă, a piesei și cuceriți de arguția personajelor, de predilecția pentru perifrază și parafrază, actorii au contribuit în evoluția scenică la instituirea unei polifonii, a unei simultaneități cu pulsații intermitente. Mitică Popescu și Dan Condurache întruchipează doi rezoneri pervertiți, unul meschin delator în retragere, altul blazat epicurean. Li se alătură Dinu Manolache, insul de viitor debitînd un enervant comentariu „metacritic" al impostorii și tandemul Oana Pelea, Adriana Moca — fragede „inocente" în curs de inițiere și care pentru început manevrează un bătrîn neputincios, Vasile Nițulescu — figurare a destinului orb. Nicolae Dinică dă imaginea caricată a autorității infatuate peste măsură, iar Mihai Dinvale reproduce accentul vulgar- melodramatic al dezrădăcinatului. Doina Tamaș schițează discret corupția serafică. Gheorghe Visu susține umorul sec al omului de rînd pe umerii căruia apasă în ultimă instanță misiunea grea și periculoasă a asanării. Masivitatea obtuză a suficienței în acțiune o exprimă exact Papii Panduru. Ipostaziind vîrstele anterioare ale eroinei principale, fiica — Ioana Pavelescu-Sion are expresia damnării unui pescăruș care s-a născut cu aripile frînte, iar rivala — Rodica Negrea, e un amestec de vanitate și voluptate, stupidă senzualitate fadă. Leopoldina Bălănuță conferă insolit unui rol extrem de dificil, la limita dintre poezie și violență. Pe cale de a fi exclusă de la ospățul parvenirii, sub pavăza sau din cauza nebuniei, protagonista acestui mit modern își asumă riscul de a denunța generalizarea corupției. Dar reluarea, repetarea așa-zisului gest justițiar nu face decît să consemneze încă o dată — dacă mai era nevoie — relativitatea adevărurilor.

Irina Coroiu

film

Secvențe

Cel mai rău lucru ce i se poate întîmpla unui film este să fie lăsat pradă însuși modelului în care ar putea fi închis. Dacă „**SECVENȚE**", recenta creație a lui Alexandru Tatos, pe care îl descoperim acum în ipostaza de autor total, ar pleca în lume însoțită doar de eticheta „film în film", cred că destinul lui ar putea fi minimalizat. Cea de a șaptea artă a avut nevoie de numai cîteva decenii pentru a ne convinge că îi este mult mai ușor vieții să treacă drept cinematograf, decît îi este cinematografului să fie chiar viață. Miza unor pelicule ce pot fi numite doar metodologic „film în film" o dau înseși dramaticele raporturi ale artei imaginii cu realitatea ; ele nu exploatează potențialul mitic al cinematografului, ci ne introduc în însuși miezul tensionat al acestor relații. Uneori, filmul poate deposeda de viață pe cei cu care vine în atingere — să ne amintim avertismentul lui Wajda din „Totul de vînzare", cuvine-i-se omului libertatea de a livra cît și ce anume vrea din propria-i personalitate — dar, alteori, tot el, filmul, se caută pe sine în zone secătuite. Cred că din direcția acestui gînd trebuie privite „Secvențele" lui Alexandru Tatos și ale operatorului Florin Mihăilescu. Cele trei episoade, în aparență independente, alcătuiri disparate ale unei viitoare pelicule ce se naște sub ochii noștri sînt, în planul realității artistice, părți coerente ale unui film unic, existența umană, a cărei disponibilitate de a fi deslușită este infinit mai mare decît bătaia privirilor noastre, întunecate uneori de prejudecăți și amăgiri. Gradațiile sînt subtile : în prima povestire, „filmul din film" se lasă măgulit, dar numai atît cît să întindă o capcană, căci „naturalul furat" nu este, încă, viață ; „între semnul intelectual și semnul visceral — spunea Barthes — această artă dispune în chip ipocrit de un semn bastard, eliptic și pretențios, pe care îl botează cu numele pompos de natural". Cel de al doilea episod nu mai lasă loc îndoielilor : povestea comic-dramatică a tînărului pentru care nimeni nu are timp și răbdare să-l asculte, a omului care a descoperit pe cont propriu singurătatea, este doar unul dintre strigătele ignorate ale vieții. În sfîrșit, cel de al treilea fragment nu mai lasă loc aminărilor: în plină filmare, în timp ce în planul întîi se consumă o scenă ai cărei eroi se luptă din greu cu convenția, în planul secund, doi figuranți, cîndva pioni ai unei istorii triste, trăiesc un ceas al unor răfuieli inutile. Întîlnirea celor doi se dilată, raporturile sînt răsturnate, filmul plănuit se retrage, concurat fiind de cel real. Pe platou, oamenii se pot preface că vorbesc, lacrimile pot fi de glicerină, ceaiul de tei poate trece drept vin, cinematograful își poate aroga cu insolență drepturile vieții, dar pentru a fi chiar viață, are de străbătut drumul îndoielilor de sine. Film al căutării adevărului în artă, **„Secvențe"** este, totodată, și un film al chinului tainic — tainic chiar dacă se petrece în ochii lumii — din care se naște arta adevărului. Probabil că nu întîmplător, regizorul „din film", ca și Guido din „Opt și jumătate" al lui Fellini, ca și Ferrand din „Noaptea americană" de Truffaut sînt oameni singuri, iremediabil singuri, în ciuda unei meserii numai „zgomot și furie".

Magda Mihăilescu

UN SECRET DE LA LIPOVA !

Bagheta dirijorului e oprită undeva într-un punct. Apoi descrie un cerc. Citeva volute și intrăm în marea de sunete, armonios orînduite, ale unui concert demonstrativ dat în sala Operei de stat din Timișoara.

Sala acestui edificiu cultural este minunată. Mă aflu într-un fotoliu, comod, frumos. Gîndul îmi fuge către cei ce l-au făcut. Într-o scurtă călătorie, spre un anume loc.

Lipova din județul Arad își trăiește a doua tinerețe ! Fraza aceasta ce mi-o spune primarul Vasile Popa este axiomatică. Da, da oare și-ar putea — mai zice el — închipui Mara, eroina scriitorului șirian Ioan Slavici, că urmașii urmașilor ei...

324 de fotolii au fost făcute la Lipova pentru Opera din Timișoara cu migală și măiestrie...

— Dar la fabrica de mobilă nu facem numai fotolii adaugă, bine, Ioan Luckhaup ci și un produs fonosonic pe care-l exportăm tocmai peste ocean, în Statele Unite și cum e și drept mai întîi de toate mobilă-mobilă !

Lipova a cunoscut și cunoaște o adevărată ieșire în lume. Procesul de industrializare i-a conferit trecerea peste ștacheta care o marca doar ca un tîrgușor cu tămăduitoare ape minerale, cu amintirea Marei lui Slavici al cărei ochi te urmăreau prin tîrg, ciudat...

Iată cîteva imagini de azi a localității cîndva, să zicem, anonimă din punct de vedere economic :

Anii socialismului, cu precădere cei ce au urmat anului 1965 au adus Lipovei emblema de oraș, oraș în adevăratul sens al cuvîntului. De ce ? În primul rînd Lipova a îmbrăcat o altă haină arhitecturală, construcțiile noi sînt una lîngă alta mărturie de necontestat.

Străzi curate, asfaltate, spații verzi, balcoane gătite, geamuri cu mușcate de iarnă (ah, mușcatele de iarnă care pot ispiti poetul !), magazinele, casa de cultură, școlile și mai ales privirile senine ale oamenilor de aici, privirile lor blînde și calde și vorba lor, domoală cu interesante inflexiuni. Dar despre ce vorbesc Lipovenii ? Ei, iată o chestiune ce pune în meditație mintea scriitorului, a oricărui scriitor. Mai sînt vorbele lor ca ale Marei ? Da, da — Mara nu vorbea despre batiuri, alezaj, raboteză...

E un miracol simplu ! La Lipova contemporană se fac strunguri, într-o clădire nu departe de două cetăți medievale ce stau mărturia altor timpuri.

— La fabrica noastră — spune primarul — lucrează peste 600 de muncitori. În curînd alții se vor adăuga la secția de mecanică grea ! Avem pentru ei tot ce trebuie : cantină cu 1 000 de locuri, apartamente și celelalte.

— Muncim înfrățiți, trăim înfrățiți, aici în Lipova noastră, în unitățile ei industriale și evident și agricole spune un locuitor pe nume Mihai Dörner, inginer la strunguri...

Bagheta dirijorului descrie alt cerc, o mulțime de cercuri, volute noi, țîșnesc din arc și o mare de sunete, armonios orînduite, într-un concert demonstrativ inundă somptuoasa sală a Operei de stat din Timișoara. Stau comod alături de alți 323 de spectatori, la concert. Citi dintre ei știu oare ce știu eu dintr-un secret, care acum a devenit al lui Polichinelle.

---

scrie a fost martorul acelor clipe nefaste și a făcut tot ce i-a stat în putință să-l divulge pe adevăratul vinovat. Se poate spune că și-a făcut chiar o datorie de conștiință din a face cunoscută opiniei publice vinovăția lui Simion Still față de dumneavoastră. Neacceptînd să fiți manipulat nici într-un fel de către acest om rău, vin la dumneavoastră cu îndemnul de a nu vă lăsa manevrat și de a nu ceda în fața celui care v-a distrus bucuria de a trăi. Știe toată lumea cît de mult ați iubit-o și o mai iubiți pe fiica rău-făcătorului dumneavoastră. De aceea nu aveți dreptul să vă provocați un rău și mai mare mărturisind în favoarea celui care v-a nenorocit. În consecință vă propun să retrageți mărturia ce-l desvinovățește pe Simion Still ! Zîmbetele și lingușelile Norei au să vă provoace o durere și mai mare dacă nu vă treziți la timp. Nici ea, nici tatăl ei nu vă pot oferi nimic pentru mărturia ce v-au smuls-o. În schimb eu v-aș putea asigura o viață liniștită pentru o sută de ani de acum înainte. E vorba de uriașa sumă de bani sustrasă de la Banca națională în urmă cu cîteva luni, sumă despre care știu doar eu unde a fost ascunsă și pe care o puteți avea deîndată ce veți înainta tribunalului o dezicere de la mărturia în favoarea lui Simion Still. Omul care v-a adus plicul așteaptă un răspuns prompt la cele propuse de mine. Nu ezitați să fiți de partea adevărului ! Un prieten al dumneavoastră".

Emil împături scrisoarea, o introduse în plic, apoi închise ochii și-și rezemă ceafa de speteaza căruciorului. După minute lungi, cînd se hotărî să-i dea poștașului un răspuns, deschise ochii și spuse cu blîndețe privind în pămînt :

— Nu voi retrage niciodată cele declarate de mine. Nu pot să fac una ca asta, ar fi împotriva caracterului meu.

Abia într-un tîrziu își dădu Emil seama că poștașul dispăruse și că din spatele fotoliului în care acela șezuse mai înainte un tigru superb se îndrepta spre ușă rizind.

Gheorghe Pituț

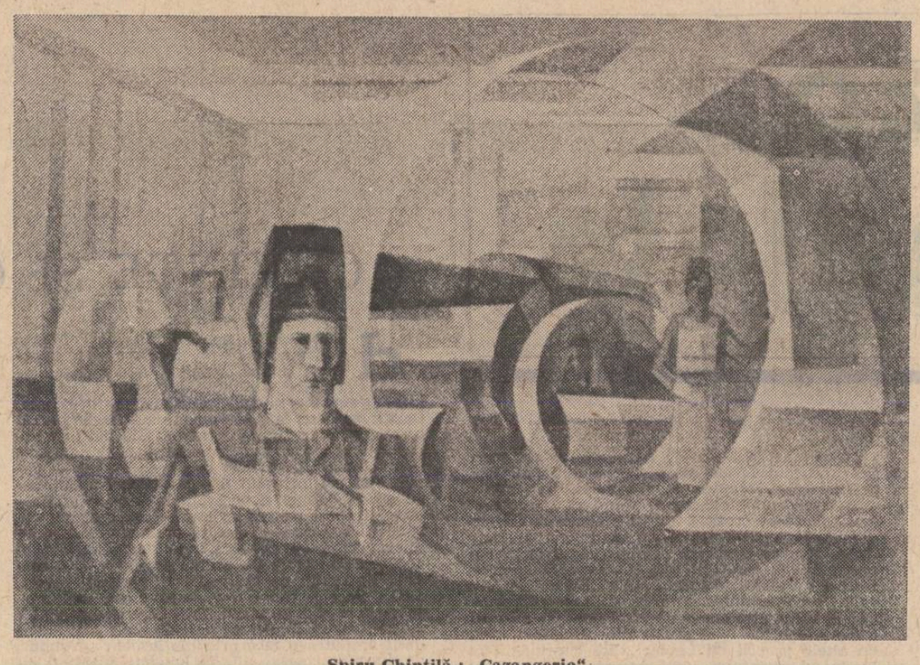

Spiru Chintilă : „Cazangerie"

ion andreiță

Mogoșoaia

Trec ușor corăbiile lumii
Amăgind un cer al nimănui
Pe sub coasa veștedă a lunii
Nici-un cap de pus pe trunchiuri nu-i

A fost cap, întîiul la hotare
La copii știa spune povești –
Și-a rămas cu chipul în altare
Și-n arhitecturi de curți domnești

A fost cap, întîiul, cutezînd
Cum cocorii săgetează-n unghi –
Și copiii lui cădeau pe rînd
Sub hangerul lunii pe un trunchi

A fost cap, întîiul, lîngă casă
Doamna lui el și-o ținea la sfat –
Și pierea în timp doamna frumoasă
Sub arcușul lunii-nsingerat

A fost cap, cum alte nu mai sînt
Cu porunci ce zămisleau iubire –
Sub răcoarea apei, din pămînt
Umbra lui ne caută subțire...

Se călătoresc și azi corăbii
Cerul nimănui îl amăgesc
Coasa lunii s-a topit în vrăbii
Trunchiurile țării lăstăresc.

Șarpele casei

Lui Gabriel Garcia Márquez

Nu mai simte laptele proaspăt
Rodul pămîntului nu mai crește prin preajmă
De la un capăt la altul
S-a întins buruiana rea

În cărămizile din temelie
S-au înălțat găuri mari de-ntuneric
Prin care privesc ochii de strigoi ai
strămoșilor
Cu osînda miilor de ani

Se lasă noapte grea în lucruri și în ierburi
Se-aude surd cum urlă oceanul planetar
Din străfunduri umede doar căței pămîntului
Mai închipuie rînjete pe hotar

Dar poate însuși șarpele s-a stins
Demult, cînd încă flori ademeneau grădina
Și-n întunericul ce ne-a cuprins
N-a mai rămas stăpînă decît vina.

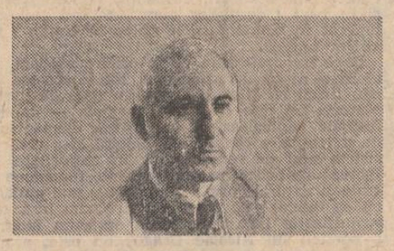

La Palermo, dorul Bălcescului

La Palermo dorul bate
Căutînd pe cine-mi ?
În cetăți-singurătate
Stă de pază nimeni

Cad ecouri, cresc ecouri
Rotunjind chemare
La palat topit în nouri
Nu duce cărare

O nălucă lucii ape
Lunecă-n neștire
Cerul nu poate încape
Frageda plutire

Care scapără pieziș
Peste timp și spații
Unde dorul limpeziș
Naște gravitații.

Întîlniri cu Eminescu

Vine cineva și zice :
M-am întîlnit cu Eminescu !

Vine altcineva și zice :
M-am întîlnit cu Eminescu !

Vine un actor și declamă :
L-am descoperit pe Eminescu !

Și așa mai departe
Din descoperire în descoperire
Corsari calificați
Ori navigatori solitari
Se întîlnesc mereu cu Eminescu

În timp ce noi
Cercetăm Calea Lactee
Și Steaua Polară
Așteptînd din frunzișul sonor
Planeta Eminescu să răsară.

În numele adevărului

Urmare din pag. a 1 -a

revoluționar, mereu ascendent. Și a fost așa pentru că în fruntea luptei sale s-a aflat Partidul Comunist Român, comuniștii, sub steagul cărora poporul s-a înrolat mereu mai conștient, mereu mai hotărît. Și au fost acești ani, ani de izbîndă reală, pentru că printr-o fericită coincidență istorică, cutezătoarele idealuri ale prezentului socialist au aflat în persoana tovarășului Nicolae Ceaușescu conducătorul ideal, omul politic care să le asigure, prin catalizarea tuturor energiilor naționale, înfăptuirea neabătută, revoluționarul care a avut tăria de a înlătura, fără ezitare, tot ceea ce s-a dovedit a fi străin de spiritul și cerințele reale ale țării, tot ceea ce era parazitat de dogmatism și închistări. Cultul dialecticii ! Așezarea pe cea mai înaltă treaptă a acțiunilor colective !

Ne rostim, azi, adevărurile cu claritate și răspicat. Adevăruri în care se află profund implicat spiritul revoluționar, patriotismul, devotamentul nostru față de patria în care ne-am născut și trăim. Ca martor și participant la evenimentele politice și sociale ale acestei perioade din istoria României, am certitudinea că adevărurile acestea vor triumfa.

Construim, aici, în România, o țară nouă, un nou tip de relații între oameni, o nouă conștiință socială. Vrem, fără deosebire de naționalitate, în condiții cînd relațiile naționale au fost așezate pe baze noi, umaniste, lichidîndu-se orice discriminare națională și asigurîndu-se, ca în puține locuri din lume, drepturi egale tuturor cetățenilor, vrem ca această patrie, patrie a egalității în drepturi făurită de noi, toți, să fie prosperă, puternică, independentă. Vrem ca integritatea și suveranitatea ei să fie respectate. Vrem să trăim în numele adevărurilor pentru care am luptat.

ion potopin

Decembrie-și ascultă cîntările

Decembrie-și ascultă cîntările pe culmi
vestind că se ridică senine zile-n spațiu
cînd faptele vor crește ca un popor de ulmi
sorbind din veșnicie cu nesațiu
Suveicile luminii s-or arunca-n cîmpii
purtînd un fir albastru covoare mari să țese
de holde mai bogate cu spicele-aurii
cum sînt ale pămîntului mirese...

Cu sufletul la gură stă fiecare riu
stă Argeșul și Oltul sub verzi acoperișuri
de parcă văd cum suie cetățile de griu
din ale verii vaste secerișuri
și cum pe masa țării se-așează, aburind
o pîine albă, mare, cu miez ca mierea dulce
și aripi largi, pereche, de umeri cum se prind
acestui timp înveșmîntat în fulger.

Decembrie ! Cuvîntul mai plin și mai sonor
el însuși e-o arcadă sub care mai de vreme
e-acum entuziasmul întregului popor
înflăcărat de vrerile-i supreme...
Cum a vorbit partidul așa va fi, o știm
fremătător, răspunde din mii și mii de ramuri
pădurea ce ne-ndeamnă, a țării, unanim
înfășurată-n tricolore flamuri
de parcă tot poporul se află la tribună
și-n glasul lui se-aud, vuind, puteri din veac
svicnește din cuvinte vertebra lui străbună
și-n fața ei și viforele tac !

La început de iarnă

La început de iarnă urcă-n arbori
războaiele frunzișurilor verzi
chilimuri largi să țese și ștergare
pe-ntinderile cărora te pierzi
ca prin cîmpii cu holde și cu ape
cînd ziua-și scaldă toți copiii-n riu
și se deschide cartea mare-a țării
ca să citim poemele de griu...

La început de iarnă, în decembrie
și tu, partid, deschizi în oameni porți
spre ogrăzile scăldate-n bucuria
belșugului spre care azi ne porți
să smulgem din pămînt mai multe roade
căci e-nzestrat pămîntul cu puteri
și cu albastre herghelii de seve
urcînd în trunchiu-acestor coniferi
ce-mbracă în tunici de zări senine
toți anii ce pe magistrale vin
sub steagul ce ne cheamă înainte
spre culmea strălucirii de rubin !

La început de iarnă nu-i putere
care să schimbe pasul tuturor
căci glasul tău, partid, care ne cheamă
e-însuși glasul viu din viitor
care acum, aici, ni se răsfrînge
în fiecare vis, în orice gînd
și îl vedem în ochi cum ne privește
spre piscul comunismului urcînd...

Cum nu ne pot opri pereți de stîncă
nici munte-le-inexpugnabil zid
că la-nceput de iarnă se aprinde
în inimi primăvara de partid !

Să se înalțe tot mai sus pe schele
în perspectiva care s-a deschis
cum a decis tribuna Conferinței
arhitectura fiecărui vis

Prin care vrem să fim mai sus cu-o treaptă
acum, de la-nceputu-acestei ierni
o Românie ce spre vis se-ndreaptă
sub cumpenele astrilor eterni !

În toate, însorind, puterea ta e!

Va trebui să fie de-acum, să bată-n turn
din curul luminii, născut, un orologiu
să bată la sfîrșitul periplului nocturn
primind investitura înaltului elogiu
ce te proclamă liber, stăpîn pe tot ce vrei
desprins din roca tare, cum este roca-n munte
să se audă pînă la stele pașii-ți grei
și-apoi, cu nimbul stelelor pe frunte
să-i spui acestui românesc pămînt
că-nveștmîntat în dimineți albastre
va fi el însuși cel dintîi cuvînt
dintr-o Cîntare-a României noastre !

Dar pentru-acestea, pentru-aceasta,-n marș
într-un avînt cît poate să existe
de fulgerele din adîncuri arși
pe magistrala erei comuniste
toți îmbrăcați în toga unui dor
de-a fi mai buni, mai drepți, cu-o mai viteză
bătînd în piepturi, inimă, sonor
ca soarele-n a patriei amiază...

Numai așa, cu purpură de gînd
numai așa, pe umăr, cu aripi tricolore
vom lumina de sus, din culmi urcînd
areopagul care-al tuturor e
de-acolo, ascultîndu-l pe tribun
noi înșine vom fi printre cuvinte
cu tot ce-avem mai sfînt și mai sîrbun
din glasul adevărului fierbinte.

Că tot ce-avem în suflet mai de preț
și germinează zilnic alte trepte
spre visul comunismului măreț
pe căile, prin veac, tăiate drepte
este cuvîntul tău, suprem îndemn
precum îl scrii cu-a inimii bătaie
și-n versul meu, să fiu de tine demn.

Ca steaua-n vasta cerului păstaie
o cale luminînd departe-și taie
traiectoria ta, prin timp, solemn
că-n toate, însorind, puterea ta e !

laurian stănchescu

Poet de sensibilitate, tînăr și prăpăstios în lunecări de vers, el știe să aștepte piatra confirmîndu-i talentul.
Poate că, drumul pe care i-l doresc va fi lung și relevant, lung și promițător.
Laurian — are o țintă : Poezia !

Mircea Micu

puritate

în golful unui cuvînt
am sărutat culoarea pe umăr

frig

cine rămîne în spate
aude materia cum ride
ca frigul pătrunzînd în toate

pe cruci de cuvinte
umblu și strig
că-n golul bizarei materii
un martor înghețată de frig

șapte trăsuri

trec lunatice prăpastii
pe sprîncene de păduri
pe poteci patrate albe
trag din greu șapte trăsuri
zeule cu nări de apă
zeu albastru de deochi
zeu cu șapte de trăsuri
lasă-mă în șapte ochi

fata din Arind

Arind e un nume vechi fictiv de sat românesc
în care eu am locuit odată

pe vechiul pod de lemn
ne adunam copii fiind
ca să privim în lemnul gros
chipul fetei din Arind

chipul fetei din Arind
astăzi este inegrit
„unde-au dispărut copiii
care-odată m-au iubit" ?

chipul fetei din Arind
l-am visat cum îmi zîmbea
dar de vechiul pod de lemn
nimeni nu-și mai amintea

sărutul zeului

piatra era sărutul zeului
sărutul lui de început
pe gura ta căzu iubito
cel mai tăcut și greu sărut

sfera era sărutul zilei
sărutul lui de la sfîrșit
dar gura ta era demult
albastre pietre de ghicit

---

plastică

p

Nevoia de personalizare

Ni se întîmplă de multe ori să distingem cu ușurință ceva în spațiul înconjurător fără a fi, însă, în stare să definim cu exactitate ceea ce vedem. Un sentiment dipolar de seducție, dar și de circumspecție ne alimentează, în asemenea situații, elanurile și reținerile într-un efort de obiectivare a observațiilor și opțiunilor, el însuși sinuos și insuficient cristalizat.

Pictura pe care o practică **Luminița Frățilă**, ilustrată de această a doua expoziție personală a sa (Galeria „Cenaclu"), ne provoacă un astfel de sentiment oscilant, realitate ce mi se pare a fi în concordanță cu însăși starea de spirit a artistei. Efectul este net și ni se transmite imediat, ceea ce presupune o disponibilitate considerabilă a capacității de comunicare prin actul creației. **Voința de a răzbi** dincolo de limita aparențelor estetice, formale ori conjuncturale este, însă, mai mare decît rezultatul disputei cu această limită. De unde și casna sisifică a artistei în fața șevaletului, desele ei întoarceri la formula „studiului" de atelier, mai cu seamă în portret și nud. Ritual canonic pe care Luminița Frățilă îl săvîrșește cu ardoarea ucenicului împătimit de uneltele meșteșugului, dar și de seducătoarele jocuri ale imaginației. Căci, nu demonstrația bunei școli pe care o are vrea să ne-o certifice, cît **fiorul inventiv cu care se dovedește în stare să convertească o lecție clasică într-un act manifest de modernitate.** Or, căutările pictoriței se reliefează astăzi tocmai ca formulări ale unei astfel de tendințe. Într-un fel, aici găsim și o posibilă explicație a mozaicului de stiluri ce animă pînzele Luminiței Frățilă : de la echilibrul clasic la erupțiile foviste, de la notația impresionistă la crisparea atitudinală a expresioniștilor.

Cultivînd cu obstinație peisajul, în care evocă una din cele mai bune virste ale plein air-ului impresionist (mă gîndesc la Sisley, de exemplu), artista se degajă de orice complex etalîndu-și cu frenezie gustul pentru marile spații deschise — cerul și apa. Teritorii, adică, ale profunzimii și ale nemărginirii, totodată, în care mișcarea dramatică a lumii oglindindu-se în ele dau o expresivă coerență luminii, deci culorii. Cerul și apa (aceasta din urmă, de obicei, calmă și misterioasă) sînt în viziunea artistei **matricea ideală a armoniei cromatice.** Și Luminița Frățilă izbutește în acest tip de peisaj — tărmuri izolate de mare ori de deltă — acorduri tonale de mare subtilitate. Un oarecare exces de afectare a stărilor, ca și unele insinuări manieriste mai puțin controlate amenință demersul creator al artistei, altfel convingător prin marja de sinceritate și elan meditativ ce o vădește.

Un intens efort de personalizare a mijloacelor de exprimare pare să domine actuala virstă creatoare a artistei. Este și motivul pentru care pictura ei se definește, deocamdată, mai mult prin tensiune decît prin rigoare; mai mult prin descărcări impresioniste decît prin arhitectonică.

Nu un spirit oscilant, îndecis se manifestă astfel, cît unul neliniștit și iscoditor, atribute proprii înainte de toate unei vocații romantice, în care încărcăturile imagistice și cromatice se convertesc în surprinzătoare atitudini lirice, ritmate de cadențele unei memorii afective foarte vii, dar și de dramatismul căutărilor, ce în plă strict estetic promit un contur dintre cele mai expresive.

Corneliu Antim

---

televiziune

tv

«Tovarășu' scriitor»

Ipostazele în care apar scriitorii pe micul ecran sînt diverse și depind mai ales, de împrejurări. Astfel, scriitorii comemorați beneficiază de filme documentare însoțite de comentarii respectuoase, semănate des cu citate din operele lor ; actori consacrați recită, uneori coruri impresionante interpretează cîntece compuse pe versurile lor. O altă ipostază posibilă t.v. a scriitorului român este aceea de invitat să recite el însuși din versurile sale, să-și comenteze ultimul roman, ori să facă exegeze ultimei apariții editoriale. Și în acest caz scriitorul este tratat cu mult respect. Iar cînd lipsește, este înlocuit cu altceva, de exemplu cu o interesantă precizare meteorologică.

Scriitorul mai este invitat la emisiunile de simbătă, uneori și de duminică, cu o tabletă, ceea ce iar este foarte bine. Toate aceste ipostaze, multe altele (pe care nu le mai numim) și în care se acordă scriitorului statutul său deplin reprezentativ, întemeiate pe respectarea muncii sale îi alcătuiesc un portret favorabil în fața telespectatorilor, îi îndeamnă pe aceștia să intre în librării, să caute și să citească multe cărți.

Din păcate însă ipostazele în care apar scriitorii pe micul ecran sînt departe de a fi epuizate. Vedem scriitori, uneori, și în cuprinsul unor emisiuni așa-zis distractive. Scriitorii, poeții, prozatorii, dramaturgii, criticii, toți pe rînd sau de-a valma, sînt luați peste picior de txtieri facili și improvizați. Poeții sînt cu predilecție în atenția acestor făcători de texte neîmplinite, cărora, ca și vulpii din fabulă, strugurii le par acri. În aceste momente „vesele", scriitorii (contemporani, se înțelege) apar în

ipostaze neplăcute, nu prea onorabile. Actorii care interpretează asemenea „roluri" par și ei destul de mulțumiți, jucînd după cum îi taie pe ei capul că ar semăna cu modelul. Trecem peste faptul că textierii nu au ajuns niciodată în antologiile de versuri și că asta-i doare. Ne oprim doar la cunoscuta prejudecată burgheză prin care scriitorul este un „scirța-scirța pe hîrtie", „un coate goale", un... Cum proliferează această gîndire primitivă în unele texte ale emisiunilor de varietăți, emisiuni cu numeros public, aceasta este o întrebare pentru care trebuie să găsească răspuns alții, și nu noi.

O altă sumă de ipostaze îl prezintă pe scriitorul român contemporan ca pe un extraterestru abia venit pe pămînt, „în documentare". El nu știe nimic, înțelege greu, plutește și nu merge, de aceea „pămîntenii", deobicei din uzine și din C.A.P.-uri, au mult de lucru pînă îl aduc cu picioarele pe pămînt. Un exemplu este o piesă recent televizată (în reluare) a lui Corneliu Marcu : „Personalitate pentru concurs". Este o piesă care a cîștigat chiar un concurs al televiziunii și în care pretextul este vizita de lucru a unui „scriitor" (probabil autorul) într-o uzină pentru a se documenta, în vederea scrierii unei piese cu care vrea să cîștige... un concurs ! Scriitorul este „aerian", neimpus („n-am auzit, dar las că te impunem noi"), timid, interiorizat... Lui, toți i se adresează cu „tovarășu' scriitor", chiar și în lipsă, așa că nu ar fi fost imposibil ca el însuși să vorbească despre sine ca despre „tovarășu' scriitor". Comentariile sînt de prisos.

Iulian Neacșu

Vitalitatea poeziei angajate

«SCUTIER LA UMBRA CLIPEI»

Deși spiritualicește un număr considerabil de poeți contemporani n-ar fi de înțeles fără Labiș, totuși, în literă, cel mai pur liric labișian de azi este Nicolae Dragoș, debutant cu „Moartea calului troian", în 1968, autor, pînă acum, de nouă volume, dintre care „Ritualuri intime" (1978) și „Îngîndurat ca pietrele munților" (1979) se reține indiscutabil. Al zecelea, „Scutier la umbra clipei" (Ed. „Eminescu", 1982) este însă și cel mai valoros : poetul a sublimat, la un mod propriu, neo-clasicist, momentul „Primelor iubiri" și al „Luptei cu inerția". De altfel, la Nicolae Dragoș mitul „labișian" a lucrat adînc și conștient, o absolut remarcabilă poezie voind să-l portretizeze : „Ce sacru și ce trist destin să ai / în marmură, de tinăr, chip cioplit / cînd viața matca-și află pe măsură / să treci către imperii vagi de mit / El a rămas mereu poetul tînăr / în timp ce noi ne-am adîncit în ani / Cum ne-a fost dat ca jertfei Mioriței / să-i fim, și prin urmași, contemporani".

Ceea ce, prin forța împrejurărilor, era la Nicolae Labiș o convulsivă poezie barocă, aici s-a așezat, istoricește, într-un clasicism de natură reflexivă și picturală. „Țara" blagiană, păduroasă, ascunsă în fumegoase mituri, e văzută acum ca o Mumă goetheană inițială, ca un principiu numenal, interpretat printr-o adorație temperată de gînd : „La răsăritul zilei, cînd clipele se cern / în aripi nevăzute ce-și află drum deschis / se dăruie privirea tărîmului cu vis / împărățind în plaiul de dor și de etern / De s-ar putea în munte, cît muntele sculpta / un tulnic sortit veștii între doi ani urcînd / l-aș logodi cu zarea în veșnic tînăr cînt / Mărită Maică-Țară, întru vecia Ta". Adorația ia, citeodată, forma utopiei paradisiace și naturiste (Vasile Alecsandri, mare pastelist, nu vedea altfel) precum în acest croquis „pe-ntinderea cîmpiei" : „E aerul în preajmă tăios, mocnit sticlind / subțiri pictează plopii imperiul cu omăt / se-aude parcă-n ceruri un clinchet de argint / un călăreț aleargă fără-a privi-ndărăt... / Privirea-și pierde drumul pe drumul ce și-l cer / lunatecii copaci și roibul legendar / coboară-n simțuri luna, un delicat hanger / ce taie semn adînc în noul calendar / Astfel se duce anul — cu altul viața-mparte / și sufletul adoarme ca virgula-ntr-o carte". Mai accentuat decît la Nicolae Labiș, aici materia se așează în ritmuri academice, de vers tradițional, ottocentesc, semn al unui clasicism solar ; „spiritul adîncurilor" turmentat de alcooluri tari, s-a îmblînzit în chip înverșerat. Acum, Nicolae Dragoș lustruiește ceea ce era muzical și febricitant în „Primele iubiri" pînă la o astfel de lirică picturală, solemnă, de formulă mitologică, precum aceasta unde e descris un „țăran la fîntînă", ca un erou antic, de epopee, în pictura lui Puvis de Chavannes : „În pașnic ritual, lin ciutura coboară / ca buzei să-i întoarcă mirifica răsplată / și omul, drept, cărarea s-o urce către vară / culoarea vegetală întinsul să-l străbată. / Calm, ciutura la buze o duce. Și pe veci / cu apa se-nfrățește. Mereu trăite basme / prin care timpul curge din vechile poteci / spre tînăra lumină ori spre ascunse cazne". „Gînd lîngă ape" e simțul matur al letalității, împletit, în cel mai pur spirit clasicist, cu exuberanța solemnă a naturii materne ; peste furtunoasele senzații „labișiene" de febră metafizică s-au depus acum anticele cadențe ale epopeii : „Țipăt fu virilul orgoliu al lemnului / decurgînd înfrînt în curbura visind lunecare / și drumul fragil pe întinderi lichide... / Abia acum, în amurg, cînd tandru, luntrea bătrînă / aproape imperceptibil desenează pe strunele apei / finul vis, dizolvat în umbra rămasă / luna își află mireasmă gîndită în acel dedemult răsărit".

Proprii spiritului neo-clasic sînt, desigur, și aceste lente, solemne, versuri înflorite peste care par a luneca, mut, corăbii latine. Poetul cultivă, de aceea, caligrafiile solemne: „Calm, lebedele serii scriu pe hîrtia apei / netulburate, simple în alb caligrafie / și dunga zării iarăși văpaie e, și-aproape-i / cînd pleoapa lunii urcă spre noaptea ce-o să fie" crezînd nu numai în „natură" ci și în „mitologie". Vechimea revărsată pe canal inefabil în prezent, prelungirea cîte unui adagiu fără vîrstă, ca o filosofie care vine dinainte de istorie, simțul viu al obiceiurilor arhaice durabile — acestea, convocate, dau carnație unei poezii senine, neo-clasiciste, și o feresc de abstractizarea mecanică, parnasiană.

„Arta poetică" e, în aceste condițiuni, și o „artă morală", poetul făcînd o pe deplin întemeiată absorbție de estetic și de etic, proprie momentelor clasiciste. „Puteam din drum" este a lui cheie morală: „Puteam din drum să mă întorc oricînd / prea era iarba putredă pe margini / și-n jertfa nu știu cărei noi Cartagini / prea nefiresc să pier într-un cuvînt. / Și totuși l-am rostit! Și răstignit / de-acel cuvînt ca fierul de paing / m-am fost sortit prin jertfă să-mi fiu mit / cînd stele-n necuprinse drumuri ning / Puteam din drum să mă întorc oricînd / dar mi-am ascuns Cartagina-n cuvînt", ca și, de altfel, un „Testament 2", exemplificînd lirica de substrat pedagogic așa cum literatura a mai cunoscut, mai ales în clipele istorice de stabilitate.

Lirica „de învățătură", pastelul, „artele poetice" nu sînt forme predilecte căci poetul experimentează tehnici de tot felul, de înfățișare clasicistă întotdeauna, știind că „normele" dau coherență creației atunci cînd se aplică pe o materie individuală și nu cînd ucid diversitatea. Nicolae Dragoș a compus, de aceea, cu o remarcabilă corectitudine, sonete („E semn"), terține („Taina"), o memorabilă „Baladă medievală", un mic cîntec aproape goliardic („Toamna pe ulița alchimiștilor"), a combinat ritmuri eminesciene, de felul acelor din „stelele-n cer", cu altele proprii lui Labiș: „Cîtă cuprindere în luminișul cuvîntului, / cîtă cuprindere !... / S-au adunat izvoarele zilei, tăcerile cîntului / pe această neștiută întindere. / Doar undeva în adînc, unde glasuri / își află amurgul / bat ale lumii trudnice ceasuri / timpul învăluie-n nopți melancolice burgul / sevele zac, clorofilei supuși /pînă spre zori..."

Nu altfel e o prelucrare folclorică („Las cuvîntul), artefact cult, de esență clasicistului care își culege materia nimerită oriunde o găsește: „Las cuvîntul bidiviu / peste apele din Jiu / umbră și aripă lină / ce se duc să nu mai vină / pînă-n ceruri, dedesupt, / unde pietrele și-au rupt / dorul lor temut, rotund / și s-au lunecat în prund / să le calce în copite / caii zilelor fugite".

Dacă izvoarele sînt, ca în orice clasicism, numeroase și nu de nedepistat, totuși acestea nu dau liricii lui Nicolae Dragoș o notă de livresc. Materia nu iese din cărți, formele — da, însă formele vehiculează o imaginație elementaristă de o izbitoare consistență. Poetul și-a creat un sistem abil de reprezentări, în majoritate de factură simbolică, numind obiecte, fenomene astrale și naturale prin care înțelege mai mult decît se înțelege de obicei, întotdeauna însă cu o semnificație fixă. Înfățișarea oarecum încifrată a poeticii lui Nicolae Dragoș nu este, așadar, efectul unui pur ermetism, ci derivă din fixitatea imaginației, proprie poeziei conceptuale, așa cum o cultivă orice liric clasicist. El vorbește despre „pleoapă" și vrea să spună întotdeauna că sensurile se ascund, despre „ochi" („mut" sau alarmat), „inghețul" la aici înfățișare morală, zăpezile — la fel, căzătoare, cum sînt, „pe suflete", „fumul" este interpretat ca o imagine a timpului, „apele" comunică vremelnicia aparentă (prin „unde") și veșnicia substanței originare. În acest univers al „cuvîntului", populat cu o civilizație independentă în care viețuiesc, ca într-o matrice originară, „gînduri", „semne", „idei", poetul și-a încifrat propria filosofie care este, în spirit clasicist, întemeiată pe factorul constructiv, pe rațiune: liricul e un „ziditor".

Dacă prin aceasta Nicolae Dragoș a înscriat „Primele iubiri" interpretînd pe Labiș prin clasicism, el și-a inventat, cu fidelitate, propria lui „luptă cu inerția". „Scutier la umbra clipei" conține, de aceea, un ciclu masiv, de poezie directă, aproape de „manifest", care ar merita un examen separat presimțind un moment nou, acum imprevizibil. Sînt însă aici memorabile fragmente, de poezie politică febrilă, descătușată de norme, aproape expresionistă, în gustul avangardelor proletare europene, ale NEP-ului, al picturii lui Grosz și Masereel.

În tot cazul, lirica lui Nicolae Dragoș e, în acest moment, pe treapta ei cea mai de sus.

Artur Silvestri

VÎRSTELE MITICE

Pictată la ceas de auroră sau de crepuscul, lumea pe care o însuflețește Ion Noja în **Umbra faraonului** (Ed. **Dacia**, 1981) are vechimea mitului. Pensula mișcă pe pînză culori dense, lăsînd în urmă o puzderie de forme care, în ciuda aparentei incompatibilități, consună, dînd senzația unui univers compact și integru în mirobolanța lui **(La marginea minunii)** : „Dimineața ca un vultur bătrîn și-nțelept / Mai apare și acum sus pe deal ca-n trecut / Cu aceeași rană de aur în piept / Privind peste sat filosofic, tăcut ; / Sînt ceasuri cînd nădejdea auzi cum naște pui, / Pisicile torc lîna văzduhului pe care, / O molimă dulceagă ca-n merele gutui / Ți se depune leneș pe oase". În scădere, lumină descătușează energii secrete. Regnurile își ies din țîțini, ființele se dezagregă, o combustie malefică distruge starea de echilibru. Imageria se desfășoară expresionist, expresionismul lui Ion Noja insinuînd, în buna tradiție a poeziei transilvane, o relație magică între lucruri **(Lamentație de toamnă)** : „Pînă la umilința lumina se-ofilește, / În gura cîinelui lătratul ruginește, / Cu chipul meu sint frunzele gravate / Pădurea geme de singurătate, / Trestia se frînge din mijloc / Și cade-n apa rece și ia foc, / Pe urma mea uitarea albă lasă / Capcane aiurind ca o vintoasă / Și-ntoarcerea spre casă-i cu zăbavă / Ca printr-o lungă noapte scandinavă, / Iar cînd ajung mă stringe-n clești odaia / Și-aud în piept cîntîndu-mi cucuvaia". Referința la „noaptea scandinavă" e pur retorică, fiind motivată de prețul ei conotativ. În fapt, spațiul pe care-l dislocă furiile ancestrale e acela transilvan, conturat de mituri și legende, într-o proiecție tulburătoare. Într-un poem de asemenea pe tema întomnării universale (din „Poduri suspendate"), poetul îi mărturisește identitatea **(Alunecă în toamnă)** : „Pe dealuri populează singurătatea vastă / Bouri enormi de ceață diafană, / Cu dimineața asta mai gravă și mai castă / Alunecă în toamnă / Cîmpia transilvană".

Cînd încearcă să filosofeze, Ion Noja nu nimerește întotdeauna tonul potrivit : în loc de **a se spune**, versurile **spun**, în tradiția lui Panait Cerna, stingherind prin o vădită descărnare. De îndată ce se lasă pradă originilor, poetul se regăsește. Lujerele versurilor se umplu cu o pastă grea și fremătătoare, iar în zaristea poemului își fac apariția păsările misterului. În rana cîntecului mijește miracolul. Poetul spintecă poclăzile pe care timpul le-a troienit peste lumea veche, permițînd unei raze de lumină s-o dezmorțească. Un poem din **Poduri suspendate** (Ed. **Dacia**, 1979) convertește în **ars poetica** această biciuire a comorii îngropate cu nuiaua fermecată de alun **(Se-ntîmplă)** : „Ca să ajungi în tainele acestui ținut / zdravăn împrejmuit cu numele satului meu, / E cum ai trece dintr-o fîntînă în alta, / Pe funia luminii unui curcubeu".

Evocarea lui Ion Noja impune printr-o melancolie solară. Cuvintele au, e adevărat, greutate și măterialitate, dar emană un halou de aur curat **(Umbra cu glas)** : „Pe la nuntirea verii cu imașul / Copil descult înduioșam cu pasul / Tot ierburi șovăielnice și moi / Ca lîna mieilor cei mai de soi / Și ochii mei se ospătau din mers, / Cu vinul soarelui cel mai ales". Întorcîndu-se cu gîndul către izvoare, poetul nu-și frînge mîinile, nu suspină, nu deplînge distanța separatoare acumulată în timp, de care se simte stînjenit profanul din secolul XX. Clamoarea lipsește din poezia lui Ion Noja, pentru că el trăiește sub constelația originară a apelor, după modelul lui Lucian Blaga și Ioan Alexandru, poeți care au făcut din **a fi la origini** un ideal al lumii moderne. O invitație adresată tatălui petrecut în neființă, de a-și contempla priveliștile vieții, sună senin, ca o compoziție sonoră de zurgălăi **(Calul de ceață)** : „Calul ți-e de ceață, tu sloboade-i frîul, / Cară în spinare munții de zăpadă, / Lasă curcubeul punte peste rîul / Sorții care face valuri prin livadă / / Și te-ntoarce, tată, să vezi păpușoii — / Flori de bărbăție poartă-n subsiori — / Lăzi de zestre lanul scoate-n fața ploii / Spicele au iarăși tineri peți-

tori, / / Mamei peste tîmple iarba i se coace / Și-n priviri îi joacă pînze ireale, / Vine vîntul roșu, noaptea și întoarce / Prin odaia oarbă lucrurile tale".

A referi la părinți ca la un simbol e în firea poeziei pe care o plămădește placenta transilvană. Ei favorizează ideea de perenitate într-un topos, de vechime imemorială și de rotație a ființelor după legile firii. Ion Noja produce, la rîndul său, o variantă a acelei blagiene retrageri a singelui în părinți **(Memoria grădinii)** : „Ies în grădina casei și strig / Adînc și cuvios cuvîntul tată / Și strigătul ia forma unui om / Înalt ca o clopotniță brumată — / Din fiu în tată viața aleargă înapoi — / Memoria grădinii se umple de imagini / Mereu mai vagi, ca un discret oloi / Filtrat prin ale zilei albe pagini. / E-o patrie de oameni cît nu pot să-i cuprind / Cu sufletul smerit și să-i măsor, / În febra facerii toți merii își deschid / Vene cu sînge proaspăt în piepturile lor ; / Cu păsări mii ei mă privesc sfios, / Cu fișii moi de vînt mă înconjoară, / Cu ploaia mă sărută, pe ochi, gălăgios / Și sînt văzduh alături de ei, întîia oară". Antropomorfizarea cuvintelor ține de aceeași mitologie luminoasă care face din om protagonistul universului, în integralitatea lui materială și inefabilă. Ion Noja nu vede încă necuvintele, dar știe să zugrăvească înlăuntrul cuvintelor, așa de surprinzător uneori **(Părere despre cuvinte)** : „În fiecare cuvînt se pare că șade / Cîte un om cu timplele în palme, / Cîte un om evlavios și solemn / Închis ca-ntr-o biserică de lemn / Împrejmuită de grădini solare / Și turla transparentă de visare".

Întregul registru imagistic din **Umbra faraonului**, continuare a celui din **Poduri suspendate** se nutrește din mitologia toposului transilvan. „Oasele de zei mai blînde decît scama", „corbii cu lămpile aprinse" care zboară „hoțește" prin destinul poetului, „năzdrăvana făptură de cal" pe care poetul și-o închipuie ieșind din trupul lui în cea din urmă zi, „rochia de ierburi cu voal de mucegai" pe care iubita trebuie să și-o pună la rugămintea poetului, „stolul de maci" care despică „Verdele din somnul lanului de grîu / Și-n venele văzduhului ridică / Singele zilei proaspăt ca un rîu" — toate acestea dau seamă despre o viziune poetică înrădăcinată în eres. Faraonul însuși, care pare a intra în discrepanță cu ea, este, în realitate, un personaj mitic asimilat demult, prin cărțile populare, de comunitatea locului, simbol al timpului care năruie cetățile și sfîșie ființele.

Cu unelitele sale proprii, pe care și le poate perfecționa încă, Ion Noja a intrat pe neașteptate într-o mare școală de poezie românească : Școala poeziei transilvane.

Constantin Sorescu

CUVINTE ȘI GRÎU

Întotdeauna, un teritoriu se definește fundamental prin legătura dintre **pămînt și apă**, lungime și adîncime, întindere și limită, prezent și istorie ; **focul** și **aerul** se adaugă, precum sarea în bucate, constituindu-se ca parte omenească în complexul cosmic pe care-l numim patrie. Glosînd în marginea unui roman fundamental al zilelor noastre — am numit „Fluviile" de Paul Anghel — pămîntului (ca lungime) îi corespunde drumul, focului (ca lățime) îi corespunde prezentul fierbinte (frontul pentru scriitor — romantismul revoluționar pentru generația noastră : „Trăim în miezul unui ev aprins"), apei (ca adîncime) îi corespunde istoria (ca ordine profundă, și dezordine aparentă, de val : „Căci rămîne stînca, deși piere valul") iar aerului (ca înălțime), fantezia creatoare, mitul. Prin determinantele lor elementele se împletesc organic mult mai strîns decît ar putea-o face prin ele însele : „drumul", de exemplu, merge atît în lungime (pămînt) cît și în adîncime (apă, istorie) ; unește, apoi, prezentul cu trecutul (focul cu apa — care altfel nu pot sta alături) și cu mitul. Dealtfel, coborîrea în timp presupune unitatea dialectică „istorie-mit" (apă-aer) — fantezia creatoare trăind în toate, animînd, însuflețind. O dreaptă măsură a acestor elemente definește echilibrul unui popor, **forța** lui de rezistență în timp (prin autodefinire continuă a individualității etnice = cultură) și spațiu (prin definirea între celelalte popoare ca entitate de sine stătătoare = civilizație) și **puterea** lui de afirmare în istorie ; o dreaptă măsură a acestor elemente definește ființa poporului român : geografic și istoric „pus la răscruce de furtuni" el găsește formula de a împăca, de a ține în pace, în cumpănă, „pămîntul și apa" printr-o fantezie creatoare proprie și printr-un romantism revoluționar specific, demonstrate amîndouă aceste calități la momentele oportune. Cităm, iată, un poem al Marei Nicoară din volumul „Existența poetului", apărut la editura **Cartea Românească**, 1982 : „Oriunde pleci, duci cu tine dragostea mea / Oglindă invizibilă, de care orice se lovește / Nu poate face rău : / Nici ura, nici timpul, nici florile de crin / Nici steaua căzînd deasupra zăpezilor / Sîngele meu în drumul lui / Trece prin inima ta și apoi se întoarce în mine / Ce zeu superb sîntem noi doi / O singură statuie de aur" **(Jurnal)**. Poeta vorbește în numele patriei cu care se identifică — pentru cel care „se mișcă" în spațiul său numind această bunătate activă, această calitate de „îmbunare" a totului specifică poporului român, rezultat al unei armonii desăvîrșite. În versuri simple, emoționante, de un hieratism cald și măreț, glosînd discret doinele populare (tinăra fată care vrea să se facă „năfrămuță" ca s-o ia cu sine flăcăul care pleacă din sat), Mara Nicoară dezvăluie un sentiment limpede cu rezonanță specifică în sensibilitatea adîncă a neamului. Dreapta măsură definește perenitatea, unitatea om-natură — „o singură statuie de aur" — astfel că formula „codrul frate cu românul" este biunivocă putîndu-se exprima și în forma „românul, frate codrului", indicînd asimilarea pînă la identitate a părții omenești (pe care am numit-o foc și aer) în semicosmul „pămînt și apă". În tradiția poeziei patriotice românești jumătatea materială, imobilă, a acestei unități ține la sîn, mîngîie, adoarme, ocrotește — ca element matern — partea omenească, mișcătoare — îi împacă gîndurile trecîndu-l prin timp din tată în fiu, păstrîndu-i identitatea așa cum în ciclurile vegetale sămînța își păstrează codul genetic. Este patria temporală ca dizolvare a totului în tot, ca pace eternă, germinativă, semnul poetic sub care funcționează fiind „somnul", liniștea acvatică dar și cosmică (în fond amîndouă oglindîndu-se etern una într-alta) : somnul lui Mureșan, „liniștea și somnul" de sub stăpînirea lunii în care natura și românul se cufundă după bătălia de la Rovine, care se „așterne" în elemente după revolta de respingere a răului. În somn, ca pace cosmică străbate verbul, suflu aerian care ține tensiunea elementelor, care veghează și dă de știre. În momentele de răstriște, cînd prezentul arde, verbul trezește la luptă „deșteaptă" („Deșteaptă-te, române !" : întreaga noastră poezie eroică este străbătută de acest fir roșu al „deșteptării" — replică proprie la „renașterea" occidentală) omul din această stare de veghe vegetală și prin om deșteaptă întregul complex cosmic antrenînd într-un animism constructiv pămîntul și apa, „tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul". Egalitatea în odihnă devine egalitate în neodihnă.

Patria reprezentînd împletirea elementelor, sentimentul față de ea se exprimă în armonia desăvîrșită a sentimentelor față de fiecare element în parte: iubire de moșie (pămînt), de familie (vatră, deci foc) de trecut (istorie, deci apă) și viitor (creație, deci aer însuflețitor, suflu). Reciproca nu este, însă, valabilă : nu putem spune că în momentele de răstriște, de exemplu, românul acționează homeopatic opunînd apei apa, focului focul, etc. — ci, ca sentiment armonic, patriotismul este unitar prin excelență : el vine din suma sentimentelor adiacente dar devine forță de sine stătătoare. Există, totuși, în aparența dezordine, în „năvala" cosmosului agresat, pentru eliberare, o ordine elementară homeopatică pe care omul o sesizează și o împlinește: furtunii lui Baiazid, de exemplu, Mircea îi opune o furtună proprie („crivățul", „gerul", „grindina" acționează în îndepărtarea invadatorului ca o vijelie). Formula de înlăturare apotropaică a răului prin homeopatie (similia similibus curantur), specifică descîntecului popular de întors este, odată cu Eminescu, un bun cîștigat în toposul poeziei patriotice românești și-i găsim un puternic ecou la poeta de azi : „Nimic rău nu ne poate atinge. / Cei care ne-au cotropit au fost duși de colburi, / Cei care au dat cu pietre, de pietre au fost loviți, / Cei care vor să ucidă / De viermii vorbelor vor fi mîncați". **(Patrie dulce)**.

Interesant ni se pare modul în care se rezolvă, în lirica patriotică actuală, dilema antică din jurul mitului autohtoniei : ca să scoată din discuție femeia reală (mamă, dar mai ales soție), cei vechi au inventat mitul nașterii bărbaților-soldați de-a dreptul din glie (mitul lui Cadmos), fără aportul părții feminine căreia îi substituiau conceptul de „glie-mamă". De aici decurg o serie întreagă de mutații (misoginismul, de exemplu, crește direct proporțional — și este „teoretizat" în sensul mitului autohtoniei — cu democrația războinică). De altfel, la noi, „glasul pămîntului" și „glasul iubirii" acționează, pînă la Liviu Rebreanu, în conștiința țăranului ca o contradicție, ca o negare tragică. Vom observa, în poezia patriotică, o împărțire „feminin-masculin" mergînd de la stil, viziune poetică, etc., pînă la preferința elementelor, a astrelor : spiritul viril este înclinat spre soful solar, aerul încins, pasional — el nu se poate identifica deplin în pămîntul-mumă decît ca descendent ; spiritul feminin, dimpotrivă, preferă meditația acvatică, lunară, se cufundă în elementul telluric primordial. Pentru poetă drumul spre patrie este mai scurt — pe cînd poetul trebuie să ocolească definindu-se mai întîi ca bărbat, ca luptător care apără, etc. Demersul lui poetic este retoric prin excelență — al ei este, implicit, mai sincer, mai curat, multe dintre calitățile patriei regăsindu-se în ea însăși ca mamă iubitoare, care trebuie protejată, care asigură perpetuarea neamului, etc. (coincidențele sînt emoționante). Ce spirit luptător ar putea spune, odată cu Mara Nicoară: „Cînd scriu eu se face tăcere în lume. / Ocrotiți-mă în cetatea din pietre albe, / În cetatea cu străzi săpate în holdele de grîu / Și pe care soarele trece ca un car de luptă" **(Cetatea de piatră)** ? Pentru a enunța conceptul („eu nu-s codru, sînt cetate") Eminescu avea nevoie de dialog, de stilul epic. Se pare că este un cîștig real al liricii patriotice această cale directă, în mișcare de translație de-a lungul aceleiași părți de la femeia-mamă la gliamamă, la patrie. Conștientă, poeta acceptă rolul dar este, în același timp, atentă la limitele care i se impun pentru că ea spune, pe de altă parte, în cea mai bărbătească tradiție shakespeariană : „Iubiți poeții, ei sînt niște păsări care ard în flăcări / Luminînd / Cerul patriei etern". Despre o agresare a poeziei dinspre feminin nu poate fi, totuși, vorba. Dimpotrivă. În această tensiune există poezia Marei Nicoară : cîntînd patria ea se cîntă în același timp și pe sine însăși ; autoarea impune de două ori respect și autoritate : ca poetă a unui topos eroic și ca poetă, ca personaj feminin al cărui gest „în cîmpul de luptă" devine absolut. Ca poetă, tema ei este germinația, temă care stă sub semnul bobului de grîu al cărui ciclu vegetal — însămînțare, creștere, coacere — exprimă permanența unui neam de agricultori în istorie, cîntînd patria, domeniul în care se exprimă este cel al „cuvîntului" care este legitate a neamului și logos, lege internă de expresie a cosmosului în armonie. „În mine cuvintele sînt lăsate de toți oamenii care au fost pe acest pămînt / O, cuvintele sînt partea eternă din noi, / Lumina strălucind deasupra patriei" **(Lumina)**. Acești doi termeni definitorii — grîu și cuvînt — se regăsesc împreună în splendide imagini precum cea din poemul „Semințele" — sau din poemul dedicat lui Eminescu — unde întruchipează, împletindu-se, în ființa poetului național aspirațiile către liniște, către ordine ale poporului român, concordanța dintre gînd și faptă : „Ce gîndea Eminescu atunci cînd privea stelele / Și stelele îl priveau, ele care știu și tac ? / Unde sînt gîndurile lui, sub care zăpezi nordice putrezesc, / Eminescu, zeul tînăr al limbii române / Munții Carpați îi sînt mantie, / Grîu dulce îi sînt cuvintele".

Feminină în expresie — dar adesea bărbătească în gîndire — netedă și aspră în același timp — dar simplă și sinceră — limpede în primul rînd — poezia Marei Nicoară definește într-un grad înalt lirica patriotică feminină din zilele noastre tinzînd să devină adevărat punct de reper în lirica patriotică românească în general.

Nicolae Georgescu

VIAȚA CĂRȚILOR

APROAPE DE IZVOARE

Vrăjit de capacitatea inteligenței de a articula un discurs, intuiția exersîndu-se mai mult în știința de a **accidenta poetic o** linearitate ce s-ar pierde în orizont, Cornel Brahaș *) se alătură acelor confrați care, în stil hamletizant, aduc în vers cuvinte și relații **nebune** pentru a face poemul să circule cu picioarele în sus și capul în jos. Iată un fragment edificator din „Zimbetele voastre" : „gînd muribund îmi va cere tîrziu prea tîrziu ajutorul apoi / ginduri muribunde apoi turme de ginduri muribunde / stranii căi de comunicație adaugă universului de consum / urniri biologice cîndva superior înțelese și folosite / se congelează viața mea se congelează retragerea mea / către viața monotonă de învingător au dispărut exterioarele / nu mai am ce învinge e bine e foarte bine să numim istorie / aerisirea care nu ne mai arată exterioare imediate / aștept căderea zilei de pe coaja de soare aruncată / cu dispreț din bucătăriile luminii / rămînînd sfîiciune fără seamăn. Reavoința ochiului pineal / îmi dezmembrează puținul trecut organizat. Rămîn / în continuare / sfîiciune fără seamăn. Zimbetele voastre îmi sînt /experiențe ironice / și-aștept clipa cînd vor fi judecați toți dumnezeii / dar mă tulburdîndu-mi seama că nici genunchi n-au / în care să cadă, cred în ultima sforțare / a solidarității clasice în mușchii umanității eu, / omul de bază al omului, omul de ocazie al omului, / omul de lume vîndută la licitație al omului / rînduiesc insomnii cu energia unei ginți / și ghinionul alteia / propun insecte nervilor comuni."

Ceea ce-l deosebește pe Cornel Brahaș de alți poeți tineri înrudiți prin structură sufletească, de pildă, de Mircea Dinescu, este grija pentru orchestrarea savantă a poemului, complexitatea și diversitatea cu care sintagmele se includ în suvoiul poematic și, indeosebi, potențarea expresiei poetice cu ajutorul sintaxei care, în afara funcției de bază, de a mijloci un sens discursiv, participă decisiv la întreținerea stării de magie, de originar. În plus, efectul incantatoriu al poemelor este modulat de repetiții formate din cuvinte cu sens multiplu, copleșitor, cuvinte care denumesc și întrețin obsesii : „împreună cu seceta dragostei cu arșița dragostei / mă voi depărta de tine / fericită vei fi departe de fiarele înrăite ale arșiței / ale arșiței dar cine-și va mai aminti de mine ? după un timp / te vei îmbina iarăși cu arăturile și roadele tale / în culcușuri sărace și întunecoase, fericită vei fi / departe de bolile arșiței ale secetei / eu singur pentru bucuria ta mi-am întunecat legea dragostei / eu singur pentru liniștea ta ți-am ridicat arșița / de pe grumazuri / grumazuri care acum nu scot rugăciuni pentru mine / dar arșița luată lor îmi înroșește legea în care locuiesc, / nu-ți cer / apă nu-mi ajută la nimic / aștept să mă curăț de toate poverile prin arșită / îți șade frumos în credința voastră cuminților / frumos îți șade în rugile voastre cuminților în învățăturile / voastre ce depășesc învățăturile zeilor (zeii învață încă / ce-i arma ce-i ura, ce-i templul insingerat !) e frumos / e dragoste acolo unde ești tu / ce păcat că unde-i dragoste nu mai sint și eu / prea iubesc lucrurile de la distanță ca orice bătrîn... / îți șade frumos în iubirea voastră cuminților, sigur e multă / iubire acolo mai poți recunoaște neartificial un șold / nu minuiești / multă vreme învățături divine / fugi de intrigi strămoșești folosind mijloace moderne / uiți cu intermitență ciinii copilăriei lăsîndu-te să tremuri / lăsîndu-te să tremuri" **(Capriciul despărțirii mature)**. La relectură, spiritul critic are senzația prăbușirii conținutului poetic în sine însuși, ca într-o gaură neagră, subțierea, retragerea acestuia pentru a face loc formulei. Formei : fascinante devin acum decupajul, matrița care a supt agitația infinitelor sensuri, infinitelor posibilități din conținut pentru a se cristaliza în formă, în UNA. Trecerea spre un nonfigurativ din ce în ce mai pronunțat care se va subția în matcă primordială, în arhetip, o găsim în poemul „Actele revenirii" : aici saltul gîndirii e imens, dadaismul, suprarealismul și proiecții proprii se îngemănează într-o construcție ilustrativă, se pare, în ce privește modalitatea de creație în care va continua poetul : „salt perceput continuu — cerbul x / absorbție a unui timp sufocant / se-apropie se-apropie lup-dup / interiorul mi se înrăiește a dragoste / mi se rarefiază a dragoste lup-dup lup-dup / prima durere rămîne a degetelor doare acolo / atingerea cu nudul culorilor / din cauza unui soare nedescris / nu pot înțelege explozia copilăriei mele / în teritoriile copilăriei universale / lup-dup / / salt perceput continuu — cerbul x / absorbție a unei tresăriri sufocante / se-apropie se-apropie / iarăși îmi dau seama / că numai o anumită cantitate de viață / încape în balanța / care va reglementa echilibrul rîvnit / falsă oglindă, palma stîngă, îmi scurtează brusc privirea / care percepe saltul continuu / sînt obosit trebuie să mă opresc aici / și păsări pustiite ați auzit de păsări pustiite / mă-nchid în vidul lor / și de vidul lor ați auzit".

George Morărel

*) **Cornel Brahaș : „Caiet cu poezii", Editura „Albatros".**

BREVIAR

■ **ÎN COLECȚIA „PATRIMONIU".** Între cele mai recente realizări ale excelentei colecții de la Editura „Minerva" se înscriu cele două masive volume din nuvelistica lui Ion Agârbiceanu. Rezultînd din sumarul monumentalei ediții îngrijită de G. Pienescu, antologia datorată lui Mihai Dascăl oferă imaginea cvasicompletă a marei opere de nuvelist și povestitor a lui Agârbiceanu ; ceea ce, evident, merită întradevar să ne rețină atenția, dată fiind împrejurarea că pînă acuma, să recunoaștem, absenta un asemenea ideal „instrument de lucru". Ne întrebăm totuși dacă selecția n-ar fi putut fi și mai bogată, în dauna oarecum excesivului spațiu acordat reperelor istorico-literare (nu chiar toate de stringentă necesitate) în volumul al doilea al antologiei (p. 105—482).

■ **„PORTUL POPULAR ROMÂNESC DIN JUDEȚUL TIMIȘ".** Primim de la Timișoara lucrarea de etnografie cu titlul de mai sus și ținem să aducem elogiile cuvenite autoarei, Aristida Turcuș, specialistă apreciată în materie, cercetătoare la Muzeul Banatului. Îmbinînd cu pricepere și competență științifică perspectiva diacronică și cea sincronică, Aristida Turcuș realizează o excelentă investigație de tip monografic, relevatoare pentru bogăția deosebită, de o specificitate frapantă și de o durabilitate seculară, a fenomenului. După un capitol cuprinzînd preliminarii istorico-geografice, monografia se structurează cuprinzînd „subteme" precum : izvoare documentare, portul popular femeiesc, portul popular bărbătesc, piese comune portului popular femeiesc și bărbătesc, decorul în dinamica portului popular în funcție de vîrstă, arii geografice și în perspectivă diacronică, valorificare expozițională. În afara unei cuprinzătoare bibliografii de specialitate, volumul mai conține o masivă secțiune de ilustrații negru și color, datorate lui Titus Buziță, autentic album capabil să stîrnească admirația cititorului. Să mai notăm că lucrării i s-a acordat premiul întîi la Festivalul național „Cîntarea României", ediția 1979—1981, etapa republicană.

■ **TÎNĂRUL CRITIC LA A DOUA CARTE.** După ponderat moderna interpretare a poeziei lui Ion Pillat tipărită în prestigioasa colecție „Introducere în opera lui..." a Editurii „Minerva", Cristian Livescu este din nou prezent în librării cu volumul **Scene din viața imaginară**, de curînd apărut la „Cartea Românească". Este o culegere de studii, eseuri și comentarii vădind remarcabila disponibilitate a autorului de a se „mișca" în deplină cunoștință de cauză, în vastul spațiu al literaturii române din trecut și de azi. Referindu-ne la valorile clasice, trebuie să spunem că cel puțin interpretările consacrate lui Miron Costin (studiul **Miron Costin barochistul sau despre căderea în lume a „firii neștiutoare"**) și lui G. Bacovia (studiul **Poezia lui G. Bacovia. Conceptele imaginarului**) se constituie realmente în contribuții de prim ordin. Tipul de lectură modernă, propus de Cristian Livescu, impune prin fericita conlucrare dintre rigoarea metodologică și instinctul sigur, lucid participativ, pentru identificarea din unghi simpatetic a valorilor.

■ **ROMANUL „LA ÎNCHIDEREA EDIȚIEI".** După un moment de relativă „secetă", iată că în ultimele săptămîni producția editorială „lansează" un număr de romane asupra cărora, firește, de abia de aici încolo critica va trebui să se pronunțe. Ne gîndim, între altele, la titluri precum : **Taina stelelor** de Dan Claudiu Tănăsescu, **Destinul căpitanului Iamandi** de Haralamb Zincă, **Gustul amar al iederii** de Niculae Frînculescu, **Trecerea** de Ion Butnaru, **Unchiul Adi „detectivul" și nepoții săi** de Vlad Mușatescu, **Romanță cu stagiari** de Adrian Lustig, **Alertă în munți** de Aurel Mihale, **În continuare** de B. Elvin, **Băieții de la apa Moldovei** de Gheorghe Moviliă, **Rămășagul** de Ion Lazu, **Umbra** de Pan Solcan.

Cronicar

atelier literar
poșta redacției

C. BULGĂRAȘ : Versificări îndeminatice, care ating, citeodată, incandescența, dar dominanta lor e convențională, livrească, lucrurile mergînd, uneori, pînă la parafrază și pastișă (Minulescu, Topîrceanu etc.). Observațiile din scrisoare sînt foarte întemeiate, dar așteptăm să le puneți în aplicare într-un mod mai personal, mai independent ! Citeva versuri și imagini frumoase, în „La cina mea de taină", „De Patrie", „Așteptare".

REBECCA : Șansele dv. (cîte or fi și dacă or fi) sînt, deocamdată, total obturate de o manie grea, prezumțioasă, poate chiar iremediabilă, aceea a „filozofării". Un soi de „filozofare" alegorizantă, înzorzonată peste orice măsură cu floricele metaforice, încîlcită și confuză, adesea aberantă, frizînd delirul (cu „ierni hibernale" ?! și altele asemenea și cu performanțe de cugetare și de stil ca, de pildă : „Palmele au fiert pentru călimările sufletului și au vărsat spuma peste trupurile iubite. Apoi le-am șters mădularele, le-am prins ochii într-o singură lumină și am privit pe sub gene : viscol și ierburi tămăduitoare". Sau : „Părinții mei pe care mă obișnuisem să-i iubesc metafizic, au închis ochii, obosiți de veșnicia nisipurilor ude. Cu pașii peste treptele lor m-am ridicat spre asfințit și mi-am promis mie însumi că voi fi o nebiruită colină înspre mulțumire". Etc., etc.). Zeci de pagini își deapănă interminabil vorbele în acest mod indigest și absurd, fără să comunice absolut nimic ! Abia în cele două subcapitole din partea I, apar niște personaje și pare să se întîmple ceva, dar dialogul care începe degenerează rapid, după mai puțin de o pagină, în lungi tirade pestrițe și pompoase, de genul celor citate mai sus. Aceași vorbărie îmbîcsită, interminabilă și fără nici un înțeles, stăpînește și versurile, lipsite de orice freamăt, de orice implicație lirică. Deci, care sînt șansele, ne întrebați. Un răspuns e, deocamdată, imposibil. Poate că sensul acestor șanse e de căutat în acel început de povestire de care am pomenit. Dacă puteți continua acest început, dacă puteți povesti, relata, descrie, simplu, firesc, fără nici un comentariu, fără nici o podoabă de stil, dacă puteți scrie așa cum vorbiți (presupunînd, firește, că vă exprimați normal, în viața de toate zilele !...), atunci s-ar putea ivi, eventual, o șansă. Ne-am bucura, desigur, să o putem descoperi în paginile viitoare.

BOGDAN ȘT. : Mai greoaie, înțelenite, fără fluență, sunet, reverberație. Mai bine, în „Amnezie-un adevăr", „Spartană", „A mea" (plină însă, de poticniri și disonanțe).

DAN MĂIEREAN : Sînt niște însemnări relativ îngrijit scrise, dar placide, indiferente, hrănindu-se din banalități cotidiene, pe care le constată și le înregistrează (cam statistic), fără a ști să le valorifice în vreun fel (liric, satiric, etc.). Genul către care năzuiți cere neapărat spirit, nerv, umor, fantezie, lucruri care, în paginile dv., sînt, din păcate, aproape absente.

EM. PETRESCU : Lucruri interesante, în nota obișnuită („Rație", „Plus", „Panoramic", „La șosea"), dar fără așteptatele înnoiri și amplitudini majore.

I. GRUNZ : Recoltă slabă, sub semne de convenționalism meșteșugăresc, cu o relativ curată folclorizare dulceagă („La ieșirea din destin"), cu un „Cîntec" de acurateță didactică, cu, în fine, o încercare spre simplitate și părăsirea retorismului („Poemul de simbătă"). Din celălalt plic, „Romanță rock".

IULIAN TÂRZIU : Nu sînt noutăți. Aceleași compuneri modeste, chinuite, rudimentare, care nu oferă, deocamdată, motive de speranță.

GH. MINCULESCU : Pe alocuri, discursul dv., mult prea lung și prea retoric, lasă să se întrevadă și unele posibilități lirice. Pe care sperăm să le vedem adeverite și afirmate mai concludent în viitoarele manuscrise.

NICOLAE MĂGUREANU : Paginile dv. nu sînt departe de poezie, deși mijloacele sînt încă șovăitoare, naive, simpliste. Uneori, însă, textul se însuflețește, un gînd sau o imagine ridică aripa versului, chiar dacă lucrurile nu ajung de-a binelea pînă la zbor. („Înstrăinare", „Mă string în mine", „Dacă ar rămîne"). Merită să continuați.

NICOLAE VIȘAN: Vagi semne de poezie prin cîteva texte („Drumuri", „Biletul de pe masa ta", „Brâncuși"), dar perspectivele nu par prea trandafirii ținînd seama de orizontul de cultură sărac, de pregătirea și experiența intelectuală sumare, insuficiente.

Mircea Manolescu, Dora Mihăilescu, Dorin Faria, Efendy Marcos, Steluța Dinu, I. Moatăr (mai bine în epigrame), **Letty, G. A. Bitana, Sorinel Ungureanu, Constantin Boboc :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cîntec de patrie tînără

Decembrie. Cade zăpada felin, afinat și bogat
Și patria tînără-i fila deschisă pe care
La ceas de răgaz și de pace adîncă mai scriem un vers ozonat
Cu mîinile noastre-aromind a țărînă, a grîu și a soare !

Decembrie. Ninge frumos, înstelat, ritualic și falnic
Și sufletul nostru-nopteză-n mireasma colindelor dace
Și-n sînge ne urcă un cîntec ca vinul prin vămile vranei, năvalnic,
Iar lauda țării în vorbe și-n fapte ca piinea-n cuptoare încinse se coace !

Decembrie. Floare în fagure cură zăpada
Aidoma limbii române din dulcile sonuri de Rîm –
E-o noapte în luna aceasta cînd mîndri ne umplu ograda
Cerbi tineri cu stele în frunte veniți de pe-un mitic tărîm !

Decembrie. Clipele-s fluvii florale și patria tînără-și pune
Pe creștet maramă astrală, iar grîul, paj tainic,
îi ține-argintata oglindă
În care să-și vadă norocul statornic, cărările drepte și bune
În anul ce vine țîșnind din acesta ca falnic stejarul din ghindă !

Decembrie. Cade zăpada felin, mătăsos și bogat
Și patria tînără-i fila deschisă pe care
La ceas de răgaz și de liniște-naltă mai trecem un vers pe curat
Cu mîinile noastre-aromind a țărînă, a grîu și a soare !

IOAN GRUNZ

Pămînt

Fiecare om
e o chemare la dragoste.
Fiecare primire
îmbracă un zîmbet
și ascunde o întrebare.
Fiecare bătaie de inimă
distruge o bombă
Fiecare om
e o chemare la dragoste.

MARA GEO

Iosif Matyas : „Ritmuri"

Poarta lui Manole

A face lumea
o poartă de lemn
pe care nu se opresc
nici amintiri,
nici praf,
într-atît este de frumoasă,
nici păsări n-o ating
cu cîntecul,
într-atît este de sus,
numai ochii de icoană
ai pictorului
amestecînd pe paletă
vremurile și oamenii,
numai ochii
o pot vedea
prin ocheanul dragostei,
dar atunci
poarta mai coboară
cu un nor,
mai coboară cu o stea,
și-n a doua viață
trebuie iar zămislită...

MARIA BADEA

Limba și literatura română

Fostei mele profesoare

Doamnă profesoară, n-ați ieșit la pensie, vi s-a părut...
E-o chestiune de vîrstă, vă rog, chiar dacă aceasta v-a durut.
Dumneavoastră predați în continuare, ca-n vremile de glorii,
Cînd lecturile suplimentare nu erau atît de obligatorii ;
Pentru că, ore întregi, povesteați romane unor copii
Ce-ar fi vrut ca să sune de ieșire tocmai a doua zi.
Ne-ați așteptat pe la școală să trecem vreodată, o știm
Dar nu găseam cuvinte potrivite să vă bucurăm, să vă mulțumim.
(Știți, noi mai facem și-n viață cîte-o greșeală de ortografie,
Și mai trecem pe curat maculatoarele din copilărie).
De aceea, imaginați-vă că sîntem cu toții la clase :
Deliu, Tocaci, Crăciunoiu, Nicolescu, Spiridon, Tănase...
Dumneavoastră povestiți-ne ceva despre ce vreți... (prin sugestie,

Noi am influențat elevul de serviciu să nu sune de pensie).
Sîntem în bănci, cuminți, vă ascultăm – vă sărutăm pe inimă, pe mînă ! –
Pentru că nu pot fi pensionate Limba și literatura română !

NICULAE ALEXANDRU-VEST

Dimineață

Dimineață curată, încă nu am murit,
mai am un secol întreg de trăit,
în spate am doar un război și o pace,
uneori tata din neguri se-ntoarce.
În iarbă, în arbori, în oameni, în fier
mai bate inima celor de ieri,
dimineața-i curată, așteaptă să fie
iubită ca-n ziua nunții o soție.
Deși în ceruri nu-i nici un moșneag,
spre ceruri mereu ne-ndreptăm, înspre larg,
deși sub pămînt nu-i nici iad, nici pedeapsă,
n-am vrea să ne fie groapa aleasă.
Dimineața-i curată ca Voronețul
ce nu s-a vîndut, neștiindu-se prețul.

BORIS MARIAN

NUMELE POETULUI

Lucian Gruia

Tînărul inginer electronist Lucian Gruia, originar din Dej, scrie poezie și critică literară ; textele critice și de asemenea poemele, transparente, arzînde și sublime sînt copleșitoare prin puritatea trăirii spațiului literar : poezia unor Grigore Vieru, Grete Tartler, Adi Cusin, Ion Mircea îi oferă prilejul unui extaz spiritual și al unei recunoașteri de sine, dezalienante. Pentru acei tineri poeți care îmi scriu îngrijorați de „lupte" din viața literară, iată tînărul nostru ardelean Lucian Gruia le oferă în locu-mi un răspuns : lăsați, rogu-vă, viața scriitorilor și citiți-le cărțile, și, dacă nu puteți să și scrieți despre ele, lăsați-le atunci menirii lor celei adevărate de a vă face viața mai frumoasă... Ridicat din pustia singurătății și a tăcerii, murmur fierbinte al interiorității și nu fluieraturâ-n biserică, verbul are puterea fragilității sufletului : „Vino spre mine / așa cum vii primăvara / desculță prin ploaie // Dăruiește-mi-te / așa cum te dăruiești izvorului, / fără un gînd de păcat // Cum părul ți-l desfaci în vînt, / desfă-l și pentru degetele mele / căci și eu sînt ca ploaia și ca vîntul, / cu sufletul pierdut". **(Firesc).**

Simple însemnări de jurnal liric („Capul plecat peste masă / Mîna crispată în arc — / Lava hîrtiei pe vise. / Fără speranță mai ard. // Vechi întrebări neucise. / Frunze uscate de-acum — / Calea se face subțire / Pînă rămîne de fum."), epigrame sarcastice în gustul anticilor („Nu există poet care să nu spună / Că Țara sa e Sfîntă ! // Dar iată cum o Țară Sfîntă / Se luptă cu o altă Țară Sfîntă, / Iată Țările Sfinte / Înecînd în sînge alte Țări Sfinte // Pentru ca să se vadă / Care Țară e mai Sfîntă / Între Țările Sfinte !") ori încercări de recompunere a unor peisaje paradisiace în maniera mitologizantă a lui Blaga („În goana mașinii, pe malul Someșului, / Printre satele proaspăt spălate de ploaie, / Întinse pe dealuri la uscat, / Întîlnești deodată vacile sfinte / Aureolate de roiul mușteloor albe // Încetinești, claxonezi, / Ele se dau la o parte / Curgînd domol pe asfalt, Bulgări de pîine fierbinte, Mănăstiri de noroi, / Fluvii de foci albe. // Deschizi geamul, / Atingi frunțile umede, coarnele blînde ; Ritm de corăbii arhaice vibrează în degete / Arunci țigara, accelerezi... // Nici nu știi cînd ai părăsit raiul") poemele lui Lucian Gruia sînt o ilustrare binevenită a aserțiunii comune care plasează poezia în „civilizație" separînd-o de zgomot și furie. Limpezindu-și vocea printr-o continuă ascoză livrească și printr-o cercetare autoscopică, spunînd cu blîndețe și umilință numai cuvintele adevărului, Lucian Gruia, tînărul necunoscut de azi, e în fapt consîngeanul celor enumerați mai sus, Grigore Vieru, Grete Tartler, Adi Cusin, Ion Mircea...

Cezar Ivănescu

Adio, Europa !... (IV)

În fine, ca să mă întorc la cele povestite, între timp, a venit șeful de post care i-a cerut suspicios, dar politicos, actele. Femeia a încercat să explice ceva din care n-am înțeles mare lucru. Pînă la urmă a dus-o la sediul lui unde, de fapt și locuia, și unde avea un fel de birou, și o mică încăpere alăturată, un fel de carceră în care închidea pe cei care se îmbătau la crîșmă sau se băteau la horă duminica. Aici a încuiat-o pe femeia necunoscută, învîrtind apoi toată după-amiaza, manivela telefonului și urlînd în receptor : halo, halo, dă-mi legiunea de jandarmi !

L-am lăsat să se chinuie, am dat colțul clădirii și am privit prin geamul murdar ce dădea înspre mica încăpere supranumită : carceră. Femeia cu voaletă ședea moleșită, pe o bancă rudimentară, cu micul ei bagaj alături. Privea în gol și fuma trăgînd pătimaș aruncînd fumul în aer în rotocoale mici și rotunde.

Am privit-o multă vreme fascinat de chipul nefiresc de frumos și, într-un elan copilăresc, am dat o fugă pînă acasă, am cules un coșuleț de zmeură și m-am întors la fereastra carcerei ciocănind ușor în geam.

Femeia s-a ridicat mirată, a zîmbit, a luat coșul și mi-a mulțumit, întinzîndu-mi un pumn de bomboane. Am fugit, rușinat, hotărît ca a doua zi să-i aduc ceva mai consistent de mîncare. N-am dormit toată noaptea pradă unei agitații de nestăpînit. Aveam în față chipul femeii cu voaletă și de cîteva ori mi s-a părut c-o văd apropiindu-se de patul meu, întinzînd mîna a mîngîiere.

A doua zi, de dimineață, luînd o bucată de pîine, niște brînză, cîteva rosii, sare, și un cuțit mic făcut dintr-un cerc de butoi, am învelit totul într-un prosop curat și m-am prezentat la geamul în spatele căruia stătea închisă doamna cu voaletă. Privii înăuntru, dar pe banca rudimentară nu mai era nimeni ! Am bătut încet, apoi mai tare și, în cele din urmă a ieșit șeful de post uitîndu-se mirat și m-a întrebat ce dracu vreau. L-am întrebat la rîndul meu, bîlbîindu-mă, unde e doamna cea frumoasă și s-a strîmbat și-a zis care doamnă frumoasă ? Ce, ai înnebunit ? hoașca aia ? Păi, a fugit aznoapte, naiba s-o ia, că am uitat să-i pun cătușele. S-a dus, și bine-a făcut, căci numai belele aveam cu ea.

De atunci, multă vreme, și multe nopți, am visat și am văzut chipul doamnei cu voaletă și, de cîte ori mă gîndeam la ea, mă cuprindea un fel de tristețe sfîșietoare și un dor nedefinit. Un **dor dureros.** Vreau să spun, și cu asta închei mica paranteză, că mulți ani, mai tîrziu, după ce am venit la oraș ca licean, și apoi alți ani cît am stat în capitală ca student, am căutat în vălmășagul străzii **chipul** acelei femei. Dar nu l-am mai văzut niciodată...

De aceea, mă înțelegeți, acum, după treizeci de ani, tocmai aici, la Varșovia, într-o țară străină, și după atîta vreme, mi s-a părut, o clipă, că la colț revăd **chipul** femeii din copilărie. A fost, desigur, o simplă iluzie. Deși, într-un fel, cele două femei semănau totuși. Veți vedea mai tîrziu că am dreptate.

Deci să ne reîntoarcem la Varșovia în barul acela de zi. Ghidul nostru se lăsa așteptat, femeia blondă dădea semne de nerăbdare. Unul dintre vlăjgani s-a ridicat și s-a îndepărtat spre ieșire. La puțin timp, prin vitrina protejată de perdele l-am văzut urcînd la volanul unui Mercedes roșu, întorcînd și trăgînd la scară, cum se zice, în fața intrării principale.

Femeia cu coc și voaletă mi-a zîmbit mai insistent și s-a ridicat secondată de celălalt atlet care, deși respectuos, părea iritat de atenția pe care mi-o acorda. M-am ridicat și eu în semn de politețe pregătindu-mă să articulez un „la revedere" cît mai corect. Înginerul m-a privit speriat și m-a sfătuit să stau liniștit și să nu fac prostii.

Dar prostia, ca să zic așa, era ca și făcută. Trecînd prin dreptul meu, femeia blondă m-a prins cu delicatețe de mînă și mi-a zis simplu : komme ! Adică, am înțeles eu, s-o însoțesc. I-am făcut un semn evaziv companionului rămas neputincios pe scaun și am ieșit ținînd de mînă, mai bine zis, (ținut de mînă) de blonda necunoscută.

M-a purtat de-a lungul holului somptuos, turuind ceva în nemțește cu cei doi al căror rol nu-l puteam defini și aceștia dădeau din cap afirmativ gardînd-o respectuoși, privindu-mă cu aceeași duritate nemascată.

Înțelegeam vag că e vorba de un itinerariu. Oricum un drum cu mașina la care urma să particip și eu. De cîte ori arăta spre mine, în timp ce străbăteam, oprindu-ne, holul elegant, doamna cea blondă mă denumea, nu știu din ce motive : **Kurt.**

Am mers împreună la recepție și în cîteva momente, femeia necunoscută, ca și cum mi-ar fi ghicit dorințele, a reținut o lojă pentru barul de noapte. Funcționarul a caligrafiat numele ei într-o casetă goală și s-a uitat întrebător spre mine. **Sebastian,** am zis eu repetînd : **Sebastian !** Nein, nein, s-a revoltat necunoscuta. **Kurt ! Kurt !**

Proaspăt botezat, m-am lăsat condus spre mașina de afară, portarul a deschis ușile salutînd respectuos, articulînd clar : „guten morgen Fraulein Helen" drept pentru care, într-un elan de generozitate, i-am virit în palmă o bancnotă de o sută de zloți, prețul a trei beri, dacă-mi amintesc bine.

Făcusem acest gest, deoarece, portarul semăna extraordinar cu bunicul dinspre mamă, nu avea chip de polonez și dacă l-ai fi îmbrăcat în izmene largi și albe de in și cămașe cu bumbari, puteai să-i dai foarte bine drumul la coasă în lunca Mureșului fără să-l bănuiască cineva c-ar fi de altă nație.

Mircea Micu

Martin Opitz și românii

Urmare din pag. a 8-a

Ampoiul / Coboară luminat"), cu patos și entuziasm cenzurat doar de spiritul rațional căruia i se închina totuși, poetul, în virtutea viziunii sale apolinice, renascentiste. Martin Opitz își depășește ideologia prin intuițiile sale lirice. Astfel, în fragmente precum **[Cînd Lia, Doamne, Lia, sus cîntă ciocîrlia], [Caval să-și facă, / rumpe din codru un lăstare], [Livezile de-a dreptul / sunt rupte-aici din rai], [cu geniu să-și rostească / sublima poezie]** (deși, la acesta din urmă, se întîlnesc două trimiteri la Virgiliu) se simte un duh blajin de „doină", de „dor", un „nu știu ce" de liniște existențială (amor fati !), o muzică a sferelor ca-n tainicele tinuturi sadoveniene, trecînd dincolo de granița latinității. Nu se știe ce scria despre daci poetul în pierdutul lui studiu **Dacia antiqua,** dar îți vine să crezi că bețiia calmă a dansului **([Precum vestita horă / ce-n lume seamăn n-arel),** armonia platoniciană a cuibului familial, plenitudinea trăirii în natura liberă, ce emană din numeroase secvențe ale poemului, trimit mai mult la spiritualitatea, la mitologia geto-dacică. Un fragment precum **[Iar dacă-i prea frumoasă , atunci e de păzit]** rimează de la distanță cu **Dușmancele** lui Coșbuc, iar în **[Eu vă îndemn la sfînta / ambroziei licoare —]** reverberează liric gînduri din „aforismele" lui Brâncuși : „Iar patul îi îmbie / cu miros de pelin /.../ E leagănul iubirii / și binelui în care / Minciuna loc să-și facă / într-insul nu-i în stare..." (Nu spunea marele sculptor că între soți încap „măscări", pentru că dorm în „același pat" și în „aceiași cimitir" ?)

Iată, apoi, un „peisaj" gastronomic specific strămoșilor noștri, care, neducînd războaie, stînd în jurul vetrei, ca pe vremea lui Dromichaites, aveau timp destul să pregătească în tihnă un tain rafinat : „Bucatele / sunt binecuvîntate : / Fierbinte supa, ouă, / pe foc de vreascuri toate, / Coaptă bine găina / ori vreun crestat cocoș... / S-ar înfrupta din ele / toți civili pofticioși / Carnea de miel, ce dulce-i / și laptele la fel ; / În rotocoale untul / plutește gras în el ; / Smîntîna, ca și casul, / și cîte sunt din lapte — / Olanda nu le are / Mai bine preparate ! / Și fructe, fel de feluri / doar pofta lor s-o ai ; Livezile de-a dreptul / sunt rupte-aici din rai".

Bineînțeles, nu lipsește din acest univers nici codrul, nici „zumzetul de albină", nici fluierul, nici vinul. Deși, în altă parte, propăvăduiește echilibrul și cumpătarea în pasiuni **([Să nu te dai orbește / plăcerilor deodată], [Valahu-și duce viața / la toate cumpănit]** etc.), poetul, aflat poate și sub influența acelui spirit anacreontic, nu-și poate stăpîni totuși plăcerea vinului : „Iar Șardul e aproape / cu vinul său vestit / Un vin de crezi și vrere / mai bun n-am întîlnit". Ca și vestitul Li Tai-pe, cîntărețul Zlatnei știe că „Poetul nu se cade / să bea orice vin". „Un vin însă, de-acesta, / de vechi letopiseț, / E pentru toți aceia / ce s-au născut poeți". Prin urmare, toți cei ce beau un asemenea vin trebuie să fie poeți.

În viziunea lui Martin Opitz, ținutul descris respiră, într-adevăr, o plenară poezie : cîntă privighetorile, susură izvoarele, aleargă caii, dansează fecioarele... Arhitectura „se împletește" cu natura. Chiar munca bărbaților este ea însăși un izvor de poezie. De-aceea poetul nu-și dorește altceva decît să aibă tihna și fericirea bucolică a țăranului român : „Cu plugu-as trage brazda / și-as scrie poezii / Să pot avea prinosul / de rod și bucurii / Pe care-aici le are / din dat străvechi țăranul".

Mărturisind că „va studia mereu" cele „mai vechi popoare" cu „al vieții lor izvor", Martin Opitz a înălțat un imn nepieritor poporului român. În „traducerea" pe care i-a dat-o Mihai Gavril devine un monument, pe cît de gingaș, pe atît de valoros al istoriei naționale a acelei prime cărți a neamului, după cum o concepea marele Kogălniceanu.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (II)

Complexul provincialului

Un adaus asupra bilingvismului este însă, pentru moment, obligatoriu. Cercetătorul pasionat de acest fenomen ar putea observa că „bilingv" era, la vremea lui, și Dimitrie Cantemir, cel care scria „Divanul", „Hronicul vechimii a româno-moldovlahilor", „Istoria ieroglifică" în românește și „Incrementa atque decrementa" în limba latină, ca și, de altfel, un număr de alte producțiuni. Neagoe Basarab întocmise „Învățăturile" către Teodosie, fiul său, în slavonă. Slavonește scriseseră și alții, însă aceasta, ca și latina, era o limbă „culturală", nu numai de cancelarie ci, mai mult, de eruditi. Nimic nu-l împiedica pe Erasm să scrie latinește și să fie scriitor... olandez, înregistrat ca atare în istoria literară națională. Dacă la Dimitrie Cantemir a fi „bilingv" însemna a fi „umanist" și „european", la Miron Costin, cel care compunea cîteva poeme în poloneză, aceasta ținea de „propagandă" (cum este, de altfel, și în cazul lui Cantemir cu „Descrierea Moldovei"). Acest „bilingvism istoric" nu trebuie luat în considerație de îndată ce depășim iluminismul, căci în literaturile moderne ceea ce dă specificitatea sînt limbile naționale. O explicație globală s-a dat, așa că nu insist, chestiunea fiind rezolvată din moment ce secolul al XIX-lea e, sub raport istoric, momentul statelor naționale unitare. De-abia de acum încolo se poate examina „bilingvismul" sub aspectul „modei", al „vindictei" ori al „glorificării", cu de asemenea, cazurile notorii pe care literatura română le-a cunoscut. Un caz mai curios de bilingvism este însă acela temporar, constînd din producția unui scriitor care scrie pînă la un moment dat într-o singură limbă, de obicei aceea maternă, și, apoi, din felurite motive, în cu totul alta, pe care o folosește, în a doua perioadă de creație, în chip exclusiv. Opera lui este, ca atare, fracturată în două momente, lingvistic diferite, fără a presupune în chip necesar că scriitorul este, artisticește, bilingv. Exemplele notorii sînt, la noi, Eugen Ionescu, autorul unor cronici literare în românește, reunite sub titlul „Nu", precum și al unui volum de „Elegii pentru ființe mici", scrise tot în română, și apoi dramaturg de limba franceză și eseist, ca și E. M. Cioran, a cărui eseistică românească e parțial tradusă și apoi dezvoltată cantitativ într-o exclusivistă limbă franceză. Tirania limbii de adopțiune este, la aceștia, și la alții, fără soluție și chiar dacă se pot detecta legături conținutistice între cele două momente succesive, așa cum s-a făcut, e cu neputință a-i încadra pe aceștia alături de cei care scriu în mod continuu în românește dar și în alte limbi. Respingerea bilingvismului și încadrarea exclusivă în literatura cîștigată prin noua cetățenie stinge orice alte speculații.

Nu este însă acesta și unicul mod de a respinge „bilingvismul" în condițiuni în care acesta se produce, totuși, sub aspect pur biografic ; cazul respingerii bilingvismului în favoarea utilizării aproape exclusive a limbii române este și mai pasionant. Dacă G. Uscătescu, Mircea Eliade, Alexandru Ciorănescu și mulți alții scriu în românește, dar și în alte limbi, uneori cu rezultate remarcabile, iar E. Ionescu și E .M. Cioran se reduc la exprimarea într-o unică limbă, **cîștigată,** cîțiva autori se forțează să compună majoritatea producțiilor literare numai în românește, apărînd rar într-o limbă străină și atunci cu, de predilecție, articole vizibil traduse. Această curioasă poziție, în care se găsesc mai cu seamă Virgil Ierunca și Monica Lovinescu (dar și alți cîțiva) merită un examen amănunțit. A prefera în scris limba maternă unei limbi străine, folosite totuși prin forța împrejurărilor în raporturile cotidiene, e un fapt, în principiu, corect însă cu efecte de ordin estetic dintre cele mai imprevizibile. O limbă vorbită la distanță geografică mare de teritoriul ei propriu este o limbă fără dezvoltare organică și, la trecerea vremii, devine o limbă artificială. Din moment ce legătura cu limba română vie de aici s-a rupt iremediabil, ceea ce utilizează acești autori este o limbă fără istorie, a cărei mișcare naturală a înghețat într-un moment, cronologic vorbind, îndepărtat. Contactele „culturale" de ordinul lecturilor, cît de neîntrerupte, din ziare, reviste și cărți românești adevărate nu sînt decît o iluzorie legătură cu limba română vie care e un fenomen în modificare, cu mult mai multe planuri decît acelea „jurnalistice" sau „literare", adică individuale. În plus, este cu neputință a valoriza, sub aspect estetic, cît este „literatura" într-o carte scoasă forțat din mediul ei firesc. Esteticul e depășirea cotidianului prin artă și a nu cunoaște, din pricina depărtării fizice, elementul cotidian al limbii anulează orice putință de a compara, de a valorifica și, în ultimă instanță, de a înțelege semnificația curentă sublimată prin artistic. Cei care, **rupți de limba română vie, ar dori să dea judecăți critice despre literatura care se scrie în România, s-ar afla, prin urmare, în fața acestei imposibilități constitutive.** „Critica" lor nu este, prin urmare, creditabilă estetic. Dar „creația" propriu-zisă? Ea pornește, din principiu, cu o piedică aproape de neînvins, aplicîndu-se pe o materie lingvistică heterogenă, alcătuită, pe de o parte, din limba momentului cronologic cînd legătura cu România s-a întrerupt, și, pe de altă parte, dintr-o limbă actuală, culeasă la a doua mînă din jurnale și cărți. Creația scriitorului român, stabilit în străinătate, are, așadar, la îndemînă o **limbă anacronică,** în majoritatea cazurilor mai veche de 30 de ani, și o **limbă livrescă,** dedusă arbitrar din cărțile publicate azi în România, și care sînt, înțelege oricine, expresia unor stiluri, de regulă, individualizate. Înaintea acestei fatalități, derivată din însăși condiția lor fără ieșire, asemenea scriitori care vor totuși să scrie românește pot reacționa, sub aspect lingvistic, în două feluri contrarii. Ei pot accentua în primul rînd caracterele limbii române vetuste, așa cum o știau ei la ora plecării din țară, ceea ce produce o literatură, esteticește istoricizabilă, ușor de încadrat **în forme care s-au consumat demult.** În al doilea rînd, ei ar putea să absolutizeze limba nouă, cunoscută îndirect mai ales prin cărți, imitînd un scriitor sau altul ; **originalitatea e, în acest caz, obligatoriu... mimetică.** Nici combinația de limbă veche și de stil individual nou nu poate da rezultate mai bune, căci valoarea unui scriitor e condiționată, din principiu, de cunoașterea cît mai diversificată a limbii literaturii în care scrie, ceea ce, după cum se vede, nu este cu putință în aceste situații speciale. Oricine observă că în aceste condiții un scriitor nu poate crea plenar și că spre a obține un rezultat în cel mai bun caz notabil el trebuie să biruie piedici suplimentare inexistente în mediul originar. Restricțiile lui derivă din acelea de ordin istoric, exemplificînd, în definitiv, cazul grupurilor minoritare lingvistic foarte reduse numeric, integrate, probabil, politic și social, în conjuncturile geografice noi, rebele însă din punct de vedere al spiritualității. Ceea ce caracterizează, prin urmare, mentalitatea acestor grupuri mici de vorbitori de română este simțămîntul lor de frustrare. Ei alcătuiesc o „provincie" îndepărtată care nu-și dezvoltă, totuși, istoria ei imposibilă, condamnată așa cum este la dispariție, prin asimilare și deznaționalizare ori prin îmbătrînirea și sfîrșitul, fizic, natural. Nota acestei mentalități curioase este „complexul provincial", cu tot ce presupune acesta, mai ales în negativ. La prima vedere, spiritul provincial e, după un tipic caragealian cunoscut, foarte preocupat de ceea ce se petrece „la centru" și, într-adevăr, într-un fel așa și este căci altfel cum s-ar explica mulțimea de zvonuri hipertrofice, de știri contradictorii care parvin, în formele cele mai bizare, „provincialilor" români din străinătate. În realitate, complexul provincial presupune și exaltarea propriei condiții, știindu-se că întotdeauna spiritele marginalizate au ideea că ele sînt destinate să conducă. Ruptura biografică față de origini și părăsirea României au născut, la cîțiva scriitori români stabiliți aiurea, sentimentul că ei ar putea muta, acolo unde se află, literatura română cu tot ce înseamnă ea, inclusiv reviste, edituri, posturi de radio. O privire grăbită ar înregistra acolo cîteva publicații literare („Limite", „Micromagazin", „Ethos") o editură (aceea a lui Ioan Cușa) și un post de radio denumit „Europa liberă" care transmite în românește, dar, ciudat, nu pentru ascultătorii români aflați în străinătate. Însă „autonomia" provincialilor se dovedește, încă o dată, o simplă iluzie propagandistică și impresia că **aceste grupuri reduse de minorități românești și-ar crea singure „instituțiile", se spulberă la examenul documentat al tuturor acestor instituții „culturale". Ele sînt finanțate din cu totul alte surse și alcătuiesc o rețea foarte precisă, a cărei cheie este „Europa liberă".**

Artur Silvestri

REPERE

Cuvîntul și istoria

Este impresionant uneori sunetul universal al unei literaturi ce părea cantonată în obsesii regionale, cu un univers constituit prin moștenirea unor secole ilustre, atît de încărcate de monumente literare a căror povară păreau că strivesc inspirația scriitorului contemporan. Iată-l însă pe marele Mohammed Dib începîndu-și profesiunea sa de credință cu titlul „Nici profet, nici demiurg", printr-o aserțiune ce ar putea fi semnată de către cel mai insolit romancier actual : „Literatura noastră se face auzită ca cuvînt. Așa o resimt cititorii și așa o gîndesc autorii săi. Celelalte caracteristici se șterg în fața acestei condiții, sau nu fac decît să servească proiectului său esențial, care este acela de a proba fără întrerupere necesitatea cuvîntului. Nu a oricărui cuvînt : ci a cuvîntului care vorbește fără frică, interpelează, poartă cu sine o contradicție și se opune unei realități, dacă e nevoie, adică numai cuvîntul care-și asumă riscul și cîștigă în acest fel o putere de care orice altă forță trebuie să țină seama. Într-un raport de forță, aceasta este poziția literaturii noastre. Adică, pericol pentru orice fel de autoritarism, această literatură nu încetează, bineînțeles, de a se afla, ea însăși, într-o stare de pericol". Literatura arabă clasică își găsea o sursă de strălucire din convenții asumate, pe cînd literatura acestor autori trăiește condiția libertății, a spargerii oricăror limitări estetice și sociale, în numele unei naturi umane care se definește prin deschidere. Iată un mesaj atrăgător și neașteptat pentru cel care dorește să cunoască adevăratele tendințe culturale din diferitele zone geografice ale lumii. Desigur, nu ne-am făcut niciodată iluzii că spațiul amplu în care se articulează literaturile arabe de azi nu va conduce la trăsături diferite, și ne-am ferit de a extrapola caracteristici de la o literatură la alta. De fapt, există oare o literatură a Maghrebului, ca atare ? Acești scriitori par să o sugereze, deși prudența ne îndeamnă să fugim de generalizări, chiar dacă ele poartă girul autorilor înșiși. Ceea ce dorim să evidențiem este doar că artiștii de pe toate meridianele, inclusiv cei care poartă moștenirea ilustră a unor secole cu literatură codificată, privesc mai ales într-un viitor al tuturor insurecțiilor și al tuturor posibilităților de expresie. Autoritatea indiscutabilă a trecutului este apanajul societăților închise, iar voința de înnoire este trăsătura organismelor vii. Același Mohammed Dib continuă : „Evident, apariția acestei literaturi nu este un fenomen care se înscrie într-un discurs ce încearcă în vreun fel să pună ordine în cadrul istoriei sau, pentru a spune mai bine, nu încearcă să aplice istoriei o anumită ordine. Istoria are resurse pe care discursul le ignoră, iar noi o vedem tot timpul dînd răspunsuri la întrebări care nu au fost formulate. Discursul teoretic este tot timpul tulburat". Problematica acestei forme de expresie artistică provine tocmai din înregistrarea discontinuităților, a rupturilor istorice și a neliniștilor pe care le provoacă.

Aurel-Dragoș Munteanu

mapamond

MARTIN OPITZ ȘI ROMÂNII

Datorită, firește, și prezenței sașilor și șvabilor în Transilvania și, respectiv, Banat, literatura germană pare a se fi apropiat încă de mult și foarte constant de istoria poporului român (cf. studiul lui Mihai Isbășescu — **Românul în literatura germană**, în **„Secolul 20"**, nr. 297—298—299 (10—11—12)/1980, pp. 107—128).

„Prima mențiune a românilor în literaturile de limbă germană datează de pe vremea cînd erau încă numiți vlahi **(vlachen, Wlachen)** și cînd încă nu fuseseră întemeiate primele principate românești. O găsim în **Cîntecul Nibelungilor** [...] a cărui complicată și încă neelucidată geneză poetică, de mai lungă gestație, ne duce pînă în prima jumătate a secolului al XII-lea, dacă nu chiar în secolul XI" — scrie Mihai Isbășescu **(op. cit.**, p. 108). Autorul anonim al epopeii germane — a cărei acțiune este plasată în vremea lui Attila (434—453) —, îi cunoaște îndeaproape pe valahi : „Deprinși cu iscusința de vatra lor străbună / Vedeai în stol vitejii cum caii și-i înstrună... / Zburau ca niște păsări vitejii fără teamă — / La număr șapte sute înșiruiți să pară / În frunte cu un duce Roman (Ramung) din Vlaha Țară". (trad. de Mihai Gavril).

„Deopotrivă ca arcași meșteri și călăreți neîntrecuți — notează mai departe Mihai Isbășescu **(op. cit.**, p. 109) — sînt menționați valahii și regele lor în **Cronica rimată austriacă (Österreichische Reimchronik)**... a lui Ottokar din Steiermark (scrisă între 1265 și 1309)". Aici este evocată — precum se știe — lupta în care a fost înfrînt Otto de Bavaria, contracandidat la tronul Ungariei al lui Carol Robert de Anjou, zdrobit și el, în lupta de la Posada, de oastea românilor aflați sub conducerea lui Basarab I.

În sfîrșit, münchenezul Hans Schiltperger, un scutier al regelui Sigismund, căzut prizonier la turci în bătălia de la Nicopole (1396), scrie și el în cartea sa de amintiri **Călătorie în lumea păgînă (Reise in die Heidenschaft)** cuvinte demne de reținut : „Am fost și în Vlahia, în orășele Ardschisch (Argeș) și Turgovista (Tîrgoviște). Am fost și la Ibrai (Brăila), un oraș pe Dunăre. Acolo acostează corăbiile și galerele care aduc negustori din străinătate. Locuitorii Valahiei Mici și aceia din Valahia Mare sînt într-o credință cu grecii cu toate că limba lor [a valahilor] e aparte (fără seamăn)". (trad. de Mihai Gavril).

În această suită și, de fapt, în fruntea lor, se situează poetul Martin Opitz [1]). Acesta fusese chemat de principele Gabriel Béthlen să predea la proiectatul gimnaziu de la Alba Iulia. (Era, pare-se, o modă a principilor Transilvaniei : înaintea lui Opitz fusese invitat de Ștefan Bathory unul din cei mai mari muzicieni napolitani — Giambattista Mosto). Poetul silezian vine, stă un an de zile, vede ordinea nedreaptă din Transilvania, nepotrivită în realitate cu faimoasa etichetă „Unio trium nationum" și probabil că se întreabă : „Unde sunt reprezentanții românilor, ai acelor care sunt și cei mai mulți și cei mai vechi pe aceste pămînturi ?" Cutremurat de ceea ce vede și simte, compune poemul **Zlatna sau despre liniștea sufletească (Zlatna oder von der Ruhe des Gemüthes**, apărut la Strasburg, 1624), precum și studiul **Dacia antiqua**, ars pe rug, la Danzig (1639), odată cu ființa poetului. (Despre acesta din urmă avea să scrie, un secol mai tîrziu, Johann Filstich (1684—1743) în vestita lui **Încercare de istorie românească (Tentatem historiae valachicae)** : „...atunci cînd slovele cele vrednice se nășteau iarăși, care se încearcă, după puterea minții lor, să dezgroape de sub dărîmăturile cele vechi, care nu se risipiseră pe de-a-ntregul, și astă parte a istoriei, iar scrierile lor, fie din vina vremurilor, fie din nebăgare de seamă și lipsă de grijă a urmașilor, s-au pierdut. Ci dintre acestea este **Dachia antiqua** a lui Martin Opitz, care a fost profesor la Alba, carte pe care Hoffmanswaldau mărturisește în stihurile sale nemțești s-o fi văzut și răsfoit, în afara căruia nimeni n-a mai văzut-o, de unde și multimea celor ce zic că ar fi pierit în manuscript" — **op. cit., ediție de Adolf Armbruster**, Ed. Științifică, 1969, p. 71).

Cine a fost Martin Opitz, în genere se cunoaște. Se cuvine, totuși, să fie rememorate cîteva date, pentru a i se înțelege atît locul ocupat în cultura germană, cît, mai ales, contribuția adusă de el istoriei și culturii românești.

În **Istoria literaturii germane**, Fritz Martini îl consideră pe Martin Opitz (1597—1639) „un organizator literar de mare anvergură" (a scris o **Carte despre poetica germană**), o „personalitate extraordinar de activă", un „deschizător de drumuri noi" în domeniul dramei, operei, romanului și traducerilor (a tradus, din „zel cultural umanist" **Antigona** lui Sofocle și **Troienele** lui Seneca, **Arcadia** lui Philip Sidney și romanul **Argenis** de John Barclay), un umanist, un „rațional", dar nu mai puțin un poet anacreontic, spiritul baroc și stilul rococo datorîndu-i mult în aria literaturii germane **(op. cit.**, pp. 123—126, 128, 160 etc.). A fost și „aventurier" romantic, în sensul original al cuvîntului — adică îi plăceau călătoriile libere, la figurat și la propriu, și chiar „vinul și dragostea", motive scumpe studenților briganzi de la Heidelberg („Aventura" sa transilvană se poate explica și astfel).

Ideea centrală a poemului lui Opitz rămîne aceea a latinității și statorniciei românilor din inima de aur a Transilvaniei — Zlatna — de unde, ulterior, vor porni și Horia și Avram Iancu în „aventura" lor temerară de a dezrobi un neam vechi, dar îndelung oprimat și nerecunoscut. Prin metafora implicată în chiar titlul poemului (Zlatna este, prin bogăția ei auriferă, prin vechimea sa istorică, însăși chintesența provinciei Transilvania), Martin Opitz își declară tranșant opțiunea ideologică. „Ținutul Zlatna însă / de mine-i mai iubit ; / Prin locurile-acestea / Traian l-au biruit / pe Decebal". Un prim argument îl constituie limba, cu toponimele sale : „iar pratul / din scriptele-n păstrare / Ca-n limba voastră veche / rămîne, ca atare —/ Numindu-l pînă astăzi : / Cîmpia lui Traian. / Alăturea-i, de pază, / stă muntele Vulcan".

Dar poetul nu numai sugerează originea latină a limbii, ci chiar o teoretizează, elogiindu-i,

Tanasis Fappas : „Maternitate"

totodată, parcă eminescian, statornicia și frumusețea, gustul de... „miere" : „Și, totuși, limba voastră / prin timp a străbătut: / E dulce cum e mierea / și-mi place s-o ascult ! / Cum Esperida este / Cu Galica vecină, / Italica-i cu-a voastră / dintr-un izvor, Latină / ... / Vorbesc de-acele datini / străvechi ce nu se schimbă / Cum nici credința voastră / în mostenita limbă".

Melancolic uneori, cum trebuie să fie poetul adevărat, știind, ca toți contemporanii săi cuprinși de spaima „zădărniciei zădărniciilor", atinși de gîndul „fortunei labilis", că văzînd „moartea / spre tine lunecînd". și „urmașii" săpîndu-ți „în taină, un mormînt" — „Cu timpul se trec toate, / rămîne ce e scris". Martin Opitz se închină, firește, puterii de nebiruit a cuvîntului (scris) : „Îmi sunt atît de scumpe / aceste vechi însemne / Încît mă plec la ele / și le numesc eterne". Sau : „Înscrisele cuvinte / în pietrele de-aici / Nici un puhoi pîrdalnic / trecut în goană nici / Focul și nici ploaia / nu le-au putut distruge".

Și dacă nici cataclismele naturii, cu atît mai puțin le-au putut distruge — aceste inscripții — hoardele sau vînturile năvalnice ale unei istorii mastere : „Călcînd în goană Goții / cu altii-n șir grăbit / Al Daciei și-al Romei / pămînt de mult rîvnit. / Nu sterg a voastre nume / cum nu v-au nici învins / De v-ati păstrat lumina / așa cum e în scris...". Rămînind în planul semnificației istorice, cred că are dreptate Al. Tănase cînd manifestă „rezerve" față de aserțiunea lui Adolf Armbruster, potrivit căreia Martin Opitz ar fi schițat „una din cele mai frumoase icoane medievale, ale spiritului și sufletului românesc", afirmînd că : „Autorul (german — n.n.) aparține Renașterii tîrzii, cu toate particularitățile acesteia în nordul Europei, iar cele spuse despre români alcătuiesc într-adevăr o frumoasă icoană a sufletului românesc, dar nu neapărat una medievală, ci mai curînd trăsături de permanență ce țin de grai, de profil psihologic, de etosul moral". Căci, iată, scriind cu simpatie despre acest „eden" transilvan („Un rai întreg e cîmpul / spre care îmbătat / Și-n murmure

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 7-a

[1]) **Acest studiu mi-a fost prilejuit de apariția volumului :** Martin Opitz : „Zlatna, Cumpăna dorului", **Răsădit în românește de Mihai Gavril. Cuvînt înainte de Vasile Netea, Postfață de Al. Tănase, Editura „Albatros", București, 1981, Înaintea lui Mihai Gavril, o primă traducere încercase G. Coșbuc, traducere care, surprinzător, a rămas abandonată în paginile ziarului „Tribuna" din Sibiu, unde apăruse (în nr. 107—113 din 12/24 mai 1885 și urm.), fiind reactualizată doar de protopopul dr. Ilie Dăianu (în studiul său** Poetul silezian Martin Opitz și Românii din Transilvania, **apărut** în Apulum, Buletinul muzeului regional din Alba Iulia II (1943—1945) **și apoi într-un articol din ziarul** Timpul).

Deși amintit de Mihai Isbășescu în a sa Istorie a literaturii germane **(1968), deși folosit de istoricul A. Armbruster în lucrarea lui** Romanitatea românilor — istoria unei idei **(1972), deși prezentat pe larg de același Mihai Isbășescu (în „versiunea de tinerețe", „oarecum liberă și cu unele omisiuni" a lui Coșbuc) în studiul citat din** Secolul 20, **poemul lui Martin Opitz ar fi continuat să rămînă necunoscut marelui public, de nu apărea traducerea lui Mihai Gavril.**

80 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI

RAFAEL ALBERTI

● Născut la Puerto de Santa Maria (Cadix) la 16 XII 1902, își întrerupe cursurile de liceu în anul V spre a-și urma familia la Madrid, unde se dedică picturii și desenului ● 1921 — anul debutului literar ● 1925 — primește Premiul Național de Literatură ● 1928 — apare cartea Sobre los ángeles, **salutată de Neruda ● 1929 — Alberti intervine în luptele studențești împotriva dictaturii : apar primele semne ale poeziei sale militante. ● Se căsătorește în 1930 cu scriitoarea Maria Teresa Léon ● În 1931 îi cunoaște la Paris pe Supervielle, Picasso, Vallejo, Asturias. ● 1932 — primește împreună cu M. Teresa Léon o bursă de studiu în problemele teatrului european ; cu acest prilej călătorește la Berlin, Moscova, Țările Nordice, Amsterdam ; asistă la incendierea Reichstag-ului ● Din nou în Spania, se dedică total cauzei Republicii și proletariatului ● 1936 — este secretar al Alianței Intelectualilor Antifasciști ● 1939 — se refugiază cu soția la Paris, apoi la Buenos Aires ● După 1945, prima sa călătorie în China. Reintoarcerea lui Rafael Alberti la pictură ● 1956 — din nou în China, apoi în U.R.S.S., România, Italia ● 1960—61, din nou în America Latină ● Din 1963 se stabilește la Roma, unde va locui pînă la reîntoarcerea sa în Spania, după moartea lui Franco, în 1979 ● În 1965 primește premiul Lenin pentru Pace ● La cei 80 de ani, Alberti se bucură de cea mai înaltă stimă și prețuire a cititorilor de limbă spaniolă, opera sa fiind tipărită și tradusă de cele mai prestigioase edituri spaniole și străine.**

Întoarcerile unei umbre blestemate

Va fi greu, mamă, să ne-ntoarcem la tine ?
Crunți
sîntem fiii tăi. Știi
că nu te merităm poate, că azi o umbră
blestemată ne desparte, ne desprinde
de la inima ta istovită, cade
dură, crudă, mortală, pe pînzele sale,
ca o-ntunecată secure.
Nu, nu avem mîini, adevărat ? nu le-avem;
ah, ah, nu mai sînt fiindcă sînt gheare,
cîngi mereu gata
să sfîșie izvoarele ce se încheagă
doar pentru tine-n plins.
Nici dinți nu mai avem ; sînt zimți,
crude creste ascuțite și nedeprinse
să-ți cruțe buzele, obrajii.
Nenorociri se-abătură,
au fost, mamă, adevărate
nopți fără ochi, zori neiviți
doar spre-a se fereca în oarbă moarte.
Lucruri ce nu se întîmplă,
dar scornite de cineva mai departe,
dincolo de fruntariile livide-ale spaimei,
mamă, s-au întîmplat.
Și chiar dacă,
dacă tu ai putut să visezi o clipă
că marea-ar putea să-și aline-n uitare
valurile,
o prigoană neîmpăcată
un zid invincibil
și orb te strivește
pînă ce-afară-ți țîșnește doar sîngele.
Mamă, unește-ne, apropie
prețiosul tău ram
atît de ascuns, de care ni-l dor tuturor
să-l prindem, să-l stringem,
aprinzîndu-ne-n el
ca unic dulce fruct veșnic. Că în ziua aceea,
goi de această coajă amară, liberi
de acest os de fiere ce ne mistuie,
voioși, să ne îmbogățească
inima ta liniștită fără de-o umbră.

Se deschise floarea scaieților

Se deschise floarea scaieților
și cîmpia se lumină.
Caii se-aprinseră.
Totul deveni un incendiu.
Vacile de lumină păsteau
iarba grasă de fulger.
Din fluvii se ivîră
bărci de soare.
Din inima mea, arzînd,
o inimă nouă.

America e țară singură

America e țară singură
totuși.
Ce trup nelocuit,
piele de deșertică viață !
Goală din acest balcon
o zăresc.
Jos, pămînt fără nimeni,
cu stele-n tărie.
Singură, departe-n noaptea sa,
țară singură dar aprinsă.

Prezentare și traducere de
Geo Vasile

În numele vieții

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

Îmi stăruie în gînd cuvintele din scrisoarea adresată de savantul atomist Niels Bohr, în 1944, — cu un an înainte ca omenirea să intre în „era atomică" pășind peste cadavrele celor 200 000 de victime de la Hiroshima și Nagasaki —, președintelui Franklin Delano Roosevelt și premierului britanic Winston Churchill : „O armă de o putere extraordinară, care va schimba radical toate condițiile războiului viitor, este pusă actualmente la punct... Dacă un acord vizînd controlarea folosirii acestei noi materii nu se realizează la timp, orice avantaj temporar, oricît de mare, riscă să fie plătit cu un preț exorbitant : o amenințare perpetuă asupra ființei umane...". Sînt 38 de ani de cînd Bohr a așternut aceste cuvinte pe hîrtie. 37 de ani împliniți de la Hiroshima și Nagasaki. Niels Bohr a murit acum 20 de ani, exact în perioada recrudescenței febrei nucleare. Cuvintele lui nu și-au pierdut nimic din activitate.

Și Bohr n-a fost singurul care a prevenit. Au făcut-o și Einstein, și Enrico Fermi, și Oppenheimer, și alții, prin alte părți. N-au fost ascultați. „Avantajul temporar" a fost mai ademenitor pentru inițiatorii cursei atomice decît pacea și supraviețuirea planetei. Cei ce și-au încărcat conștiința cu deflagrațiile nucleare de la Hiroshima și Nagasaki și-au asumat și greaua răspundere a declanșării cursei înarmărilor. An de an aceasta a tot continuat să se amplifice și să se accelereze atingînd proporții catastrofale. Încă n-a apărut Anuarul S.I.P.R.I. pentru a vedea care au fost cheltuielile pentru înarmare duse pe apa sîmbetei în 1982, dar este mai mult ca sigur că ele vor depăși 650 de miliarde de dolari, cifră cu adevărat astronomică, a cărei greutate exprimată în valori materiale, în pîine, în carte, în medicamente, în lumină ar rezolva toate cerințele de dezvoltare a lumii contemporane aducînd „pe linia de plutire" toate țările rămase în urmă, și instaurînd pe glob bunăstarea. S-a crezut însă în mitul „găinii cu ouă de aur", considerîndu-se că industria de război este mai „profitabilă" decît industria de pace, ea „asigurînd" pentru mina de lucru cea mai calificată, pentru cercetare, pentru desfacere pe terțe piețe „debușee" sigure, prin comenzile lansate de stat și prin comerțul de arme. Miile de miliarde virîte pînă acum în sacul fără fund al cursei înarmărilor n-au însemnat decît irosire. Un milion de dolari pe minut, cît se cheltuiește astăzi în lume pentru înarmare, nu mai constituie o problemă de statistică, sau de contabilitate, ci o chestiune ce trebuie privită sub incidența patologică. Asta e nebunie curată.

În propunerile făcute de România într-un cuprinzător program de dezarmare prezentat Organizației Națiunilor Unite în toamna anului trecut se arăta că reducerea cu numai 5 la sută a cheltuielilor militare ar fi suficientă pentru atingerea obiectivului strategiei internaționale privind dezvoltarea.

Neobosit, neabătut, clar și răspicat s-a auzit în repetate rînduri glasul României în corul popoarelor lumii, clamînd pacea, arătînd căi și soluții practice pentru ieșirea din impas, dînd chiar exemple proprii privind reducerea bugetelor militare. Totul rostit în numele vieții, totul izvorît dintr-o îndelungată experiență istorică, din cugetul cumințeniei pămîntului și din veghea ca rațiunea să nu mai fie adormită pentru ca somnul ei să zămislească monștri. Nu este nevoie să strigăm pe Lună : „Un pas uriaș pentru omenire !", dacă nu putem face pe pămînt un pas cît de mic pentru salvgardarea păcii. În limbajul teoreticienilor strategiei nucleare există formulările : „Prize for first strike" și „Second strike capability", ceea ce ar însemna „șansa primei lovituri" și „capacitatea ripostei". Sistemul A.B.M. (Anti-Balistic-Missiles) a lăsat un timp senzația înșelătoare că numai „premiul" contează, dar apoi s-a constatat că tocmai acel „second strike capability" anulează efectul „șansei" pe care ar sconta cel ce ar lovi primul un adversar care la rîndul lui dispune de același sistem de apărare: Bun. Să zicem că „rachetele-antirachetă" se vor ciocni în spațiu, anihilîndu-se reciproc și împiedicîndu-se să-și lovească țintele finale. Dar acolo, jos, pe pămînt, sub cerul pe care vor exploda în cumplite deflagrații încărcăturile nucleare, departe de „teritoriile sanctuarizate" ale protagoniștilor, ce se va afla ? Un „no man's land", un pămînt al nimănui ? Se vor afla țări și popoare care n-au nutrit ambiții nucleare, se vor afla oameni pașnici, ființe vii, femei, bărbați, bătrîni și copii care nici măcar nu vor ști de unde le-a venit prăpădul... Și iată cum un așa-zis efect de stabilizare (mult proslăvitul A.B.M.) acționează destabilizator, demonstrînd că rezolvarea problemei nu este posibilă decît pe calea asigurării politice a păcii, dar nu în sensul „și vis pacem para bellum", ci prin crearea acelor condiții politice care să anuleze vreuneia dintre puterile nucleare posibilitatea declanșării unui război prin simpla sa decizie. Profesorul de la Universitatea Yale, Joachim Kondziela, de la care am auzit raționamentul de mai sus arată că, fără crearea unor astfel de condiții pacea nu poate fi asigurată, deși este greu să se prevadă cînd ar putea fi ele îndeplinite. Fapt care obligă la „planificarea unor acțiuni concrete" în această direcție (adică tocmai ceea ce își tot propune să facă, și nu mai reușește, Conferința pentru dezarmare de la Geneva), simultan cu desfășurarea procesului de conștientizare a maselor cu privire la rolul pe care îl au de jucat.

Dezarmarea este o problemă morală, și nu numai una materială. De doi ani planeta „fierbe". Oameni de toate rasele, de toate naționalitățile, de toate condițiile sociale, indiferent de convingerile lor politice, filosofice sau religioase ies cu sutele de mii pe străzile marilor metropole alcătuind demonstrații-gigant împotriva cursei înarmărilor, a producerii și amplasării de noi arme de distrugere în masă, a armamentului nuclear în general. Niciodată în istoria modernă a planetei noastre nu au existat mișcări atît de vaste într-un consens atît de deplin.

Se recunoaște cu regret că omenirea a ratat o extraordinară șansă, neputînd acționa eficient la momentul oportun pentru a scoate de sub lege armele nucleare, așa cum a făcut-o după primul război mondial cu gazele de luptă. Dar încă nu e prea tîrziu. Viitorologii arată că studiile lor de perspectivă nu se pot face fără analiza șanselor pe care le are pacea lumii. Ei pun față în față situațiile „conflictogene" cu necesitatea instituționalizării păcii ca o condiție sine qua non prognosticării realiste a viitorului omenirii.

Viitorul și pacea sînt valori inseparabile. Tocmai esența acestui raport de valori pune astăzi în corelație cu năzuința cea mai sacră a omenirii tot ceea ce, aici, în spațiul carpato-dunărean al patriei noastre înfăptuim, clădim, înălțăm, încrezători în triumful rațiunii și într-un destin luminos al continentului nostru și al omenirii întregi. Instituționalizarea păcii impune instituționalizarea coexistenței prin elaborarea unui model al colaborării internaționale bazat pe principiile unei noi ordini economice. Angajarea în construirea păcii nu este un simplu impuls nobil al irenologiei și al viitorologiei, ci o consecvență metodologică a însăși activității pe acest tărîm.

Sîntem 22 de milioane de constructori ai păcii în această țară. Și nu sîntem singuri. Ca țară aflată pe un continent care a dat lumii unele dintre cele mai mari valori spirituale, dar de pe teritoriul căruia au izbucnit două războaie mondiale am suportat din greu amărăciunea agresiunilor și nu ne-am cucerit independența și libertatea decît cu inestimabile jertfe. Cînd spunem muncă, noi spunem pace. Cînd spunem creație, noi spunem pace. Cînd spunem dragoste, noi spunem pace. Căci unde nu e pace nu e nici muncă, nici creație, nici dragoste.

BALCANICE

MILTOS SAHTURIS

Vedem dinți

Nu-i vinovată luna de amărăciunea noastră
Cînd în fosforul ei
se-nvîrte furioasă
Risipindu-și în dreapta și-n stînga oasele,
De vreme ce și noi ne-nvîrtim în întunericul
nostru
Risipindu-ne în dreapta și-n stînga oasele.
Nu-i vinovată luna că înfloresc lămîi,
Nu-i vinovată luna că vin rîndunelele,
Nu-i vinovată luna că e primăvară și că
există cruci,
Nu-i de vină că dinți ne încolțesc din ochi.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Lungile drumuri ale anului

Lungile drumuri ale anului iau sfîrșit. Pe față, nimeni n-are nimic împotrivă, dar în secret cei mai mulți dintre noi, dacă întreprindem un calcul sumar, constatăm că zilele se petrec prea scurte, nopțile și-au înmulțit pașii, iar vraja visului de la gura sobei trosnește de prea multe și goale tăceri. Lipsește maiestuoasa formulă a ninsorii, vîntul încolăcind pe gard zăpezi și odată cu ele și duhul poveștilor din hornul casei. Frigul rezistent și impietrit scoate trandafiri de sare prin ocoalele cîmpiei, dar nouă ne-ar trebui violența frînghiilor cu care sfîrtecă viscolul lințeziala din suflete. Spre deosebire de cei ce înnebunesc programat și se lecuiesc la comandă, eu îmi pun inima să înnebunească de-a binelea sub vijelia unei ierni cu aură de cronică veche. Despuiat de bucuria albă căzînd din ceruri, parcă mă simt vinovat de o mie de neîmpliniri și-mi tot vine să bat cu degetele uscate în obloanele băcăniilor : dați-mi și mie patru ore de somn, plătesc cît nu costă, mai ales că-n preajma sărbătorilor nu pot să lucrez.

Fără năvala fulgilor, fără zări sparte, patimile de orice fel se subțiază și ele pînă ajung să nu mai aducă sau să impună primeniri. A fost ales, mai bine zis desemnat, cel mai bun fotbalist al anului 1982. El este Ilie Balaci. Adică cel ce trebuia să fie.

Întîmplarea s-a petrecut în spatele unor perdele de pîslă pe care nu le poți pătrunde nici cu sabia, nici cu sulița. Totul seamănă a plictiseală și a mic aranjament. Au votat antrenorii primei divizii, conducătorii de cluburi și ziariștii de la Sportul. Votul s-ar fi cuvenit să fie o înclestare de forțe. Dar fără prezența la urne și a spectatorilor, el nu dovedește altceva decît imobilitate, silă, muguri azvîrliți în cearșanele unui pahar spart. Mai trebuiau chemați să răspundă și antrenorul național și ceilalți antrenori federali, inclusiv antrenorii diviziei B, crainici sportivi de la televiziune și radio. Dar nu ninge, nu viscolește, nu arde crivățul prin spărturile mantalei și atunci le facem pe toate călduț, fără supărări, fără bătaie de cap și mai ales fără vinătăi. Deci : Balaci, Ștefănescu, Cămătaru, Bölöni, Iorgulescu. Exceptîndu-l pe cel din coada șirului, poate că alte o mie de capete dintr-o mie ar fi legiferat aceeași ordine — dar mai știi dracie ? De pildă, mie nu-mi place Iorgulescu nici legat de stîlp. Dar el a întîmidat ziariștii și în general lumea fotbalului prin meciul realizat împotriva lui Paolo Rossi, și va fi de acum înainte, probabil pentru totdeauna, înlocuitorul lui Sames. Jucătorul unui singur meci nu merită, însă, o răsplată atît de mare.

M-a uimit aroganța, sau inteligența sau răutatea lui Dobrin. Potentatul prunilor l-a trecut pe Balaci în poziția a doua. Cineva zice că Balaci trebuie să fie mîndru pentru acest lucru. Poate c-ar trebui să se simtă insultat. Oricum, Dobrin e regele pierdut, iar Balaci e regele în scaun și, cred eu, Dobrin ar fi făcut bine să-și aducă aminte că orice rană doare și mai ales se ține minte. Balaci e omul de care tremură orice echipă străină, iar Dobrin n-a fost, din nefericire, pentru lumea fotbalului internațional decît un fel de legendă de dincolo de zare. Cînd să-și clădească statuie în Mexic, l-a aruncat în pulbere Angelo Niculescu. Și pe urmă, marea echipă națională din timpul lui îl vroia mai mult la Pitești decît pe drumurile Europei. Un om foarte puternic n-ar fi umblat să se răzbune pe o stea ce urcă mai sus decît a lui. De aceea spun că răspunsurile sale la anchetă au fost date cu praștia.

Fănuș Neagu

Ultima oră. Aud că biroul federal l-a numit pe Gheorghe Staicu antrenor al lotului olimpic. De mult se cuvenea acolo un om de bună meserie.

F.N.

REVISTA STRĂINĂ

● ÎN SFÎRȘIT, o traducere a celebrului roman **Finnegans Wake** al lui James Joyce ! S-a produs, adică, imposibilul. Operă stranie, compusă într-un idiom constituit din cinci limbi europene, operă „nebună" a unui om nebun, cum îi spunea însuși autorul, poema definită de Michel Butor drept „un vis al limbajului" a fost publicată într-un „melanj" bazat pe limba franceză, de fapt o traducere, sub semnătura lui Philippe Lavergne. Semnatarul versiunii franceze este om de știință, matematician și inginer specializat în unde herziene, care și-a dedicat o viață încercării de a recompune romanul lui Joyce. Cu acest prilej recenzenții mai menționează tentativa din 1927, de la **Nouvelle Revue Française**, cînd cinci scriitori au echivalat un fragment, ajungînd la concluzia că orice transpunere este imposibilă.

● EXTREM DE FAVORABILE sînt cronicile la noul film al lui Michelangelo Antonioni, **Identificarea unei femei.** Într-un climat de insurecții în arta cinematografică, cunoscutul regizor italian propune un film aproape clasic, unde problematica socio-umană se ascunde sub secvențe de o mare frumusețe plastică, caracterizată prin acuratețe și efecte filmice de cea mai bună factură artistică. Cronica lui Pierre Billard din **Le Point** insistă asupra faptului că pelicula lui Antonioni este mai ales o operă de artă, că dezbaterile de idei încep să pălească în filmele marelui regizor, depășite de mesajul său pur estetic.

● UN SCRIITOR SUEDEZ, amplu comentat în ultima vreme de către presa occidentală, este Ivar Lo-Johansson, tradus recent în franceză de către Phillipe Bouquet. Citîm din prezentarea pe care i-o face **Le Nouvel Observateur** : „Septică și bine aranjată Suedia modernă ? O descoperim în cartea lui Ivar Lo-Johansson sub chipul ei sălbatic, ignorant și mizerabil, plină de o umanitate ezitantă, frizînd animalitatea, scufundată aproape în întregime în rumoarea vieții vegetale. Departe, foarte departe de noi, și situată cu toate acestea în plin secol XX. Dar cine mai știe în Franța că Suedia a cunoscut o formă de servaj pînă prin 1945 ?

● „STILUL CARCERAL", așa se intitulează cronica lui Walter Levino, consacrată unei cărți semnate de Roger Knobelspiess. Problematica este circumscrisă desigur la tentativa de salvare sufletească a unui condamnat care devine scriitor. Criticul deschide însă perspectiva, prin notații ce privesc un anume stil literar : „Se mai scriu oare scrisori de dragoste dintre cele adevărate ? Mai îndrăznește cineva să le publice ? Ce editor ar risca o asemenea încercare ? Violența și impudoarea sînt oare stilpii literaturii pasionale ?" Întrebările jalonează tonul poate prea cald al unei recenzii consacrate unei cărți mediocre.

● MAI MULTE CĂRȚI CONSACRATE CONDIȚIEI FEMEII în lumea arabă au apărut de curînd în cîteva mari edituri. Cele mai comentate par a fi lucrarea semnată de Unni Wikan, **În spatele vălului în Arabia : femei în Oman,** cea a Nailei Minai, „Femei în Islam", precum și cartea lui Wiebke Walther, „Poziția femeii în Islam". Din cronica semnată de Ahdaf Soueil în **T.L.S.** extragem următoarele considerații : „Dorința noastră cea mai vie este desigur ca autorii (incluzîndu-l pe Wiebke Walther) să înceteze a se mai referi la lumea islamică drept „mahomedanism", învățînd, în același timp, să ortografieze numele lui Mohammad cu un „a," în loc de „e", la locul potrivit". Ceea ce spune destul de mult despre competența celor care se referă la realități atît de dificil de investigat, în lipsa unor preocupări sociologice și a unor cercetări pe teren.

● O CARTE DE ISTORIE MEDIEVALĂ suscită atenția comentatorilor. Este vorba de lucrarea lui Jan Rogozinski, **Putere, caste și legi : conflictul social în Montpellierul secolului al XIV-lea.** Este o lucrare ce se înscrie într-o serie mai amplă de studii consacrate istoriei regionale, cum a fost numită de către cercetători. Tendința concepției care în spatele acestor lucrări este de a descifra în zonele mai puțin semnificative ale societății medievale franceze unele din trăsături ascunse, care au configurat de fapt imaginea societății respective. Pare mai semnificativ să studiezi o comunitate restrînsă, decît o cetate mai amplă, cu o diversitate ce semnifică contradicții imposibil de reunit într-o imagine coerentă. În cronica consacrată lucrării lui Rogozinski, Malcolm Vale scrie : „Autorul a adus în cartea sa un binevenit realism în ceea ce privește studiul legilor din Evul Mediu tîrziu, al modului de guvernare și al trăsăturilor societății, bazîndu-se pe surse de primă mînă. El scrie în forma pe care ne-a lăsat-o tradiția minunată a acelor cercetători americani inspirați de lucrările și învățătura lui J.R. Strayer. Cartea sa merită un public vast".

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
52
(1 077)
Sîmbătă
25 decembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Măreţul edificiu

finalul acestui an dă o amplă deschidere asupra problematicii muncii și vieții pentru o bună perioadă de timp de acum înainte, avind ca pivot central de mare încărcătură politică și socială magistralul document teoretic și practic pe care-l reprezintă Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul Conferinței Naționale a P.C.R.

Acest document de referință în contextul evoluției societății românești a constituit de fapt axul tuturor dezbaterilor înaltului forum al comuniștilor români, cuprinzînd idei și orientări care stau la baza tuturor acțiunilor ce vor fi întreprinse pentru continuarea operei de progres și civilizație socialistă, a mersului înainte al României.

Sintetizînd o întreagă experiență a construcției sociale, a ideologiei care inspiră și propulsează munca și creația poporului pentru făurirea noii societăți, Conferința Națională a cuprins organic în structura și datele sale un alt document de mare importanță, expunerea secretarului general al partidului la Plenara din 1—2 iunie 1982, intitulată : **Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului.** În acest cadru semnificativ pentru democrația de partid, pentru rolul conducător al partidului, centrul vital al întregii noastre națiuni, toate documentele adoptate de conferință concretizează pe plan teoretic un traiect al gîndirii științifice, politice și sociale de o deosebită profunzime, în plină actualitate și deținînd, firește, liniile de boltă ale perspectivei iar aportul la elaborarea și transformarea sa în date concrete ale existenței aparține, se știe, secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Fapt care a fost înfățișat și de această dată în plenul dezbaterilor, ilustrînd încă o dată unitatea strînsă, revoluționară a întregului partid, a întregii națiuni în jurul conducătorului său, al omului care a dat și un nume epocii pe care o trăim și care, de la cîrma destinelor noastre socialiste, privește departe, călăuzindu-ne spre noi trepte de progres.

Tabloul amplu înfățișat de tovarășul Nicolae Ceaușescu vizează aspecte concrete, fundamentale ale societății pe care o construim și contextul în care ne situăm pe plan internațional.

De bună seamă, Raportul prezentat, în întregimea capitolelor sale, va constitui, pentru mult timp, multiple prilejuri de meditație politică și socială și tot atîtea momente de îndemn la acțiune, de legitimare în practică a ideilor novatoare, profund revoluționare. Sub semnul unei noi calități, superioare, se armonizează și intră în raza de incidență a unui nou timp toate domeniile de activitate. Sub semnul unei noi calități, superioare, conlucrează și trebuie să dea noi rezultate, gîndirea și creația, știința, cultura și arta, educația, formarea conștiinței înaintate.

De aici deosebit de importante apar și noile orientări care privesc unele concepte depășite cum este acela de dictatură a proletariatului la care trebuie să se renunțe ca necorespunzător pentru țara noastră, fiind înlocuit cu teza democrației muncitorești. Concepția istoriei unice a poporului și semnificația de adîncă vibrație patriotică, aceea care privește tricolorul ca drapel unic de stat constituie, de asemenea, orientări de fond pe care Conferința și le-a însușit în întregime, aducînd și prin aceasta un plus de unitate în tot ceea ce ne leagă de partid și de secretarul său general, de gîndirea sa politică și revoluționară, care înnoiește societatea și-i dă o reprezentare fidelă, o conștiință de sine puternică și transformatoare.

La condiția actualității noastre concrete, condiția lumii contemporane sau, mai bine zis, puterea întreagă de judecată sinceră, deschisă, grija enormă pentru umanitate, pentru progres. Căci, între seismele economice și de altă natură, ale lumii, planează acelea ale distrugerii, ale războiului. Criteriul păcii, cu toate principiile sale promovate și susținute cu fidelitate de România, are o rezonanță internațională pe deplin recunoscută. Promotorul strălucit al acestui criteriu este președintele Nicolae Ceaușescu. În acest sens se înscrie și noua sa propunere însușită de Conferință și devenită prin aceasta încă o nouă dovadă a grijii față de soarta păcii și a conlucrării, a colaborării dintre popoare : înghețarea bugetelor militare pînă în 1985 la nivelul celor din anul acesta. Dincolo de cuvinte, rostirea unei asemenea propuneri înseamnă enorm în bunuri materiale și spirituale puse la îndemîna umanității. Dar mai înseamnă și un sentiment al securității, și un motiv al încrederii, un exemplu al posibilităților.

Ca o răsfrîngere imediată în planul actualității economice și sociale, momentul evident pe care-l consacră, sub multiple unghiuri, Conferința Națională este acela al transformării ideilor și orientărilor cuprinse în documentele adoptate în mobiluri ale acțiunii practice.

Luceafărul

Gabriela Adoc, Gheorghe Adoc : „Monumentul independenței", Iași

Scrisoare din România

din Raportul secretarului general al Partidului Comunist Român, ținut la Conferința Națională a partidului, ca și din întreaga desfășurare a lucrărilor înaltului forum al comuniștilor din România, întreaga țară și-a dat seama că trăim în mijlocul unei furtuni grele mondiale și că prin realizările economico-sociale, în aceste condiții, numai societatea socialistă poate demonstra trăinicia, capacitatea de a învinge greutățile de tot felul, sub conducerea încercată a Partidului, pentru înălțarea României Socialiste pe cele mai înalte culmi de civilizație și progres.

Am înțeles din capitolul destinat programului ideologic al Partidului că scriitorii sînt chemați la cel mai nobil travaliu, de a demonstra tuturor oamenilor că oglindirea sufletului omenesc al constructorilor conștienți ai socialismului românesc, ce duce viața înainte, potrivit condițiilor istorice specifice ale poporului român, este o înaltă îndatorire.

Cartea frumos scrisă este baza existențială a cititorului, deoarece pornește de la o bază existențială a celui care a scris-o.

Prin unitatea nedespărțită între scriitorul cărții și cititori, oamenii muncii, făurari, beneficiari și proprietari ai bunurilor materiale se asigură în suflete, în cugete și în simțiri, că bunăstarea și fericirea nu vin de la sine, ci dintr-o luptă necruțătoare de a învinge în cîmpul de bătaie, atît de frămîntat al istoriei, al umanității, orice greutăți.

Am avut sentimentul, în sala Conferinței, că în baza hotărîrilor Congresului al XII-lea al P.C.R., și al îndeplinirii Programului Partidului în România de azi, se înalță de către întregul popor o nouă „Cîntare a omului". Dăm o luptă pentru o nouă așezare și un nou echilibru.

Dușmanii noștri nu pot înțelege că România are altă viteză de înaintare, chiar în aceste condițiuni grele. Cine nu privește realitatea în față, cu gîndul de a învinge vicisitudinile vremii, nu e vrednic a se numi Om.

Lupta aceasta de a ridica națiunea noastră socialistă, poporul român, la locul ce-l merită între popoarele lumii o conduce de 17 ani tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului.

De aceea am simțit prin toate fibrele ființei mele că zilele Conferinței Naționale a Partidului vor rămîne mărturie, care va trebui să devină o componentă a structurii sociale și a realizărilor fără precedent în istorie ale poporului român.

Traian Iancu

REFLEX

Cîntecul temeliilor

Podgoria : ce sonorități mirifice într-un singur cuvînt, vocale dantelate de turnuri și consoane fierăstruite de nori, maci albaștri și grei care se aprind chiar acum în prag de iarnă și gîlgîie pe coama zăpezilor de care mi-e atîta de dor și, citeodată, nici nu știu cum să spun, dar parcă chiar și prin unghie le presimt. O lizieră de aștri la nord de anotimpuri și-o fierărie în care se lucrează cu metale cosmice, rare, oiștea carului mare cînd se apleacă și picură otrăvuri dulci peste case, podgoria care ne incendiază parcă și ne ține așa cîte o mie de ani într-o clipă care scoboară din cer.

Podgoria care e de atîtea ori un spațiu al inimii și al minții și care nici nu știi ce e mai întîi : geografie sau istorie, baladă, legendă sau mit, o aibie în noi, pătimașă, sau un acord geologic în care munții, dacă nu au putut fi munți, și-au păstrat totuși măreția și simplitatea lor densă, primară, și s-au făcut dealuri, iar cîmpiile, dacă nu au putut fi cîmpii, s-au resorbit în ridicături de umbre și nori pe deasupra și s-au făcut văi.

Podgoria, care într-o sintaxă a naturii, sumară, nu înseamnă altceva decît tot o întoarcere în sunet, pînă la urmă, și tot o apăsare-n cuvînt. Căci și pietrele se poartă aici ca și cum ai umbla la o alcătuire de alfabet.

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 4-a

IMN

**Pentru toate drepturile sale
un popor pe sinele-i stăpîn
a urmat și va urma o cale
de iubit Partidul Comunist Român.**

Ion Nicolescu

LUMINA CONȘTIINȚEI DE SINE

Una dintre cele mai frumoase idei cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a Partidului este legată de calitatea morală a socialismului, de puterea lui de a mobiliza în mod conștient masele mari populare, de a le determina — nu să execute orbește obiectivele economice, politice și culturale — ci să participe, printr-un act colectiv de voință, care este rodul unei depline adeziuni. Într-o lume guvernată atît de dur de legea banului, angrenată fără scăpare în mecanismele societăților de consum — capacitatea de a munci creînd, participînd, slujind Binele colectiv este, de fapt, capacitatea de a fi, în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, Om. Cred că aceasta este cea mai frumoasă izbîndă a socialismului din România, vizibilă deja de pe acum, și care vorbește de la sine despre umanismul politicii partidului comunist : așezarea omului în lumină, a deplinei sale puteri creatoare, cointeresarea sa afectivă, pe durate cu mult mai ample decît bătaia de pușcă a profitului imediat.

Cine ar fi crezut că eroismul, greu de crezut chiar și cînd era numit în literatură, va ieși în prim plan al realității, numind nu oameni ci mase de oameni, atingînd zone geografice ample, plasate în toate punctele cardinale ale pămîntului pe care trăim ? Cine s-ar fi așteptat că se poate vorbi de o „frumusețe de caracter" generală, despre o stare de spirit „colectivă", despre o altă fericire decît aceea care se poate cumpăra cu bani ? Iată, însă, că dezlegarea se află în chiar gîndirea conducătorului țării și al partidului nostru, în patriotismul adînc al tovarășului Nicolae Ceaușescu care, printr-o neclintită lege a pămîntului românesc, naște patriotism !

Edith Iakșa

CARTEA EROISMULUI NAȚIONAL

Voi începe cuvîntul meu printr-o afirmație clară și de principiu : scriitorii, oameni ai muncii, alături de toți oamenii muncii din această țară, consideră politica Partidului Comunist Român drept propria lor politică, o slujesc și o apără, prin mijloacele lor specifice, și în primul rînd prin carte, prin cartea scrisă și semnată. Ei slujesc idealurile comuniste nu numai pentru că sînt cele mai nobile și mai înțelepte, ci și pentru că politica partidului nostru respectă și favorizează literatura și artele, pentru că în condițiile socialismului românesc scriitorii au toată libertatea și înalta datorie de a da răspunsuri marilor întrebări ale timpului. Această ideologie ne oferă punctul de sprijin necesar și este steaua polară a conștiinței noastre angajate fără șovăire în efortul comun al națiunii socialiste spre Marele Mîine. Toate aceste idei reies cu pregnanță din Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a Comitetului Central al partidului, din magistrala Expunere prezentată acestei istorice Conferințe Naționale. Noutățile teoretice cuprinse în cele două expuneri, perspectivele pe care le deschid gîndirii, curajul de a căuta, de a descoperi și de a afirma, sarcinile concrete încredințate scriitorilor, de a sluji Patria, istoria patriei, limba, fără de care n-am exista, pun pregnante probleme legate de necesitatea unei calități superioare în

Dumitru Radu Popescu
(Cuvînt rostit la Conferința Națională a partidului)

Continuare în pag. a 7-a

Datoria față de istorie

Nu mă număr printre împătimiții arhivelor, totuși, gîndind la un ciclu de romane, am cercetat multe documente privind deceniul trei, am tot notat prin caiete fapte și comentarii și replici, anunțuri de mică publicitate — pentru ca, într-o zi, să-mi dau seama cît de săracă este imaginația mea (aș îndrăzni să spun : nu numai a mea...) : căci, oricît m-aș fi străduit a inventa întîmplări și biografii, conflicte, stări limită — de eroism, ori lașitate — ele n-ar fi fost decît palide nuanțe a ceea ce documentele ofereau cu generozitate. Am credința că se poate scrie un roman de acțiune, despre un eveniment, sau o perioadă de mai adînci prefaceri sociale și politice folosind (și prelucrînd, se-nțelege) numai peripețiile și informațiile consemnate în acte, procese-verbale, articole de ziar. Ca prozator, ai totul la dispoziție, de la ample mișcări de mase la certuri între vecini, îmbăierea copiilor, înfruntări parlamentare, sau... imagini desprinse din viața de toate zilele, dar și de Crăciun, a periferiei bucureștene. (Cum ați petrecut Crăciunul ? întreba prin 1926 un cunoscut reporter. Unul dintre participanții la anchetă : Pînă pe la miezul nopții a trebuit să țin ligheanu !... De ce ? Unde să-l țineți ?!... Păi, ploua de rupea, se scurgea apa prin acoperiș, cînd ici, cînd dincolo — ce era să fac ? l-am ținut ! Însă după miezul nopții a venit un neam să-l țină și-am apucat și eu să mănînc ceva și să beau un pahar de vin...). Toate documentele acestea incită la literatură. Am în vedere cartea de ficțiune — și nu ceea ce numim romanul-document, transcrierea documentelor, prelucrarea publicistică, ambiționînd captarea cititorilor prin cantitatea de informații etc. Dacă așa se prezintă situația, s-ar părea că am fost scutiți de un mare efort, acela de a inventa; nu ne-ar mai rămîne decît să combinăm acțiuni, să cizelăm povești ; reușita, valoarea, succesul — gîndim că ar fi asigurate de rezonanța în timp a evenimentelor, de neobișnuitul unor situații și informații. Atracția este mare, documentele fascinează, însă lesne se poate observa că lăsînd totul, sau aproape totul în seama lor, mizind doar pe efecte de suprafață, ce se constituie în jocuri de artificii, ușor părăsim sfera creației. Nedibaci manevrate, fără altă participare decît una meșteșugărească, documentele mijlocesc nu puține cărți vioaie, săltărețe, atractioase prin istețimea de combinator a autorului. Ele au păcatul, după opinia mea, de a comercializa istoria, ceea ce scriitorul adevărat, cu har și simț al răspunderii și față de istorie și față de cititor, nu-și îngăduie. Dacă am reproșa unui autor această comercializare, am fi contrazișii, firește, cu vehemență, se prea poate și cu argumente de felul : Dar eu am respectat adevărul epocii, totul este exact, verificabil, am ținut

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 7-a

VETERANUL DE JUNI

Cuvîntul care nu s-a spus, dar a fost, zicerile ce nu s-au cuvîntat, dar s-au cunoscut ;

Ale celui ce-a-ntîmpinat cu pîine și sare pe Conducătorul Patriei ;

Eu, care am sub stăpînirea mea puțini, te întîmpin pe tine, care pe toți ne conduci ;

Cu darul pămîntului și-al cerului, al apei și-al focului, în patru lucrări ;

Și cu ceeace-i mai pur născut din truda mării vechi și din sforțarea soarelui pe pămînt ;

Sînt veteranul Junilor, știu soarta celui ales, urmat de-ai săi, cel ce singur cunoaște unde-i duce, are viața lor ; libertatea și puterile noastre ;

Iată, eu știu ce este să porți buzduganul, sceptrul simboalelor stăpînirii de mulți, semnul vigoarei armate, și-al autorității instituțiilor ;

Noi sîntem gîndul și icoana cîrmuirii ; chezășia întemeierilor, neatîrnării și integrității Patriei ;

Iată, eu știu ce este să ai surla oștilor, glasul cel de bucium al oștirilor vechi, toate chemările armatelor române peste tot biruitoare, de-au apărat necotropind ;

Cînd sunăm, noi, Junii Brașovului, omul zice : mulțumesc cerului și pămîntului, am trăit să mai aud surla Junilor.

Într-adevăr, junii noștri petrec noaptea-n munte, de veghe străbună, pe cetățile de la părinți ;

Junii noștri și cu mine, întîmpinăm soarele cu închinare, toți, păgînă : junii armelor, Roșiori, învățăceii cei ne încă învățați — Juni Albiori, Junii cei veterani, și-a toate înțelepți, să nu cîrtească la schimbări ;

Junii noștri fac aruncarea buzduganului : înălțime de trei oameni încercăm puterea brațului armat, știința și neștiința firii moștenite, de-a-și apăra pe lume ființa unică, părinții unici, moștenitorii unici.

Sînt acestea gimnasticile vechi, pe care le-ai adăugat ; le-ai dat asprime și strîngere-n căluș, căci mulți sînt dușmanii cei înrăiți asupra integrării noastre.

Junii noștri au deprins horele și toate jocurile și joaca de-a toate primejdiile și-n contra a toate ispitele : să știe carnea lor, și de-o potrivă mintea, să-ndure jugul rigorilor cele ce fac să fie omul om, și toate durerile bărbătești ale unei patrii mereu tăgăduite la hotare și-nlăuntru.

Cînd, aici, la Brașov, închis, spre pedeapsă, judecat pe nedrept, ai tăcut ce te-ntrebau, și-ai vorbit cu foc și fulger cînd te-au pedepsit să taci, erai Junele nostru, veteran al suferințelor și nou fruntaș într-ale luptei noastre.

În chip de nesupunere, Junii noștri ocoleau cetatea, de trei ori ; străinul ce s-a pus asupra noastră ne-a bătut să murim, cheile cetății ni le-a luat și ne-a aruncat din zidirea părinților,

În chip de-mpotrivire au visat Junii noștri cetatea ; Șchei, nu e locul sclavilor, ci este Poarta Șcheiană, locul strămoșilor pe care să murim apărîndu-l, cum arată, cine arată.

În chip de luptă, Junii noștri înconjurau călări cu brad și steagul tricolor.

Și cînd am luat Cetatea iar, au fost pîre, au fost minciună, clevetiri crezute și vinza-

Ion Gheorghe

Continuare în pag. a 5-a

JURNAL DE POET

Andreescu

A avut loc în această săptămînă vernisajul expoziției comemorative Andreescu, eveniment în viața spirituală a țării. Este o sărbătoare pentru noi de a ne întîlni mai din aproape cu acest geniu al sufletului nostru, poate cea mai austeră lacrimă transfigurată a luminii culorilor române pînă acum. Andreescu poate fi

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

REMEMORĂRI

Adio, Europa !... (V)

La lumina puternică a zilei am privit-o mai bine pe domnișoara Helen. Nu-și scosese voaleta de culoarea pielii și obrazul ei frumos, de păpușă nostimă, era întins, neridat, acoperit cu un strat gros de pudră fină. Buzele arcuite într-un refuș studiat și ochii mari, nefiresc de mari, albaștri și **ciudat de strălucitori.** Nu mai **semăna** atît de izbitor cu femeia aceea de odinioară, avea o mobilitate continuă, vorbea fără întrerupere ținînd cu eleganță țigaretul lung în mîna dreaptă și cei doi găligani ascultau cu îngăduință respectuoasă. Numele de **Kurt** revenea des în discuție și, de cîte ori îl pronunța, arăta spre mine zîmbind strengărește cu un aer de veche intimitate.

Eram gata să urc în Mercedesul elegant cînd a apărut ghidul nostru, precipitat, important, și fără să țină seama de cei ce mă însoțeau a zis : „domnule Sebastian, vă rog să vă grăbiți, mergem azi în vizită la Asociația arhitecților. Sîntem așteptați la ora unsprezece. Mai avem o jumătate de oră".

Am ridicat brațele în semn de neputință și dezolare spre Helen bîiguind un fel de scuză. Ea s-a posomorît brusc, țuguindu-și buzele în semn de supărare, întrebînd „ce înseamnă asta, **Kurt ?**" Ghidul s-a uitat năucit întîi la ea, apoi la mine și s-a mirat „**Kurt ?** De cînd vă numiți **Kurt ?**" Am făcut un semn evaziv, iar domnișoara Helen a întins țigaretul spre mine somîndu-mă de data aceasta în franceză : „Vii sau nu vii, dragul meu Kurt ?". Ghidul a arătat ostentativ ceasul și a decretat subliniindu-mi numele : „Domnule **Sebastian,** trebuie să ne grăbim !"

Mă simțeam ridicol și neputincios și, în cele din urmă, am prins mîna excentricei necunoscute, am sărutat-o galant îndrugînd ceva care vroia să însemne la revedere pe diseară, făcînd aluzie la invitația pentru barul de noapte. Unul

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● „Cărțile anului 1982" ● Articole despre volume de ● Eugen Barbu ● Gheorghe Suciu ● Adrian Marino ● Modest Morariu semnate de N. Georgescu ● Constantin Sorescu ● Artur Silvestri ● Adrian Dinu Rachieru ● Proză de ● Salvina Adam ● Poeme de ● Lucia Negoiță ● Ștefan Ioanid ● Elena Dragoș ● Adrian Beldeanu ● George Chirilă ● „Întîlnirile" de Gheorghe Pituț ● Confabule de Iulian Neacșu ● „Omagiu cărturarului" de Dim. Păcurariu ● Cumpănă de G. Alboiu ● O istorie în imagini a literaturii române contemporane văzută de Ion Cucu ● Repere de Aurel-Dragoș Munteanu ● Revista străină ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu

CRONICA LITERARĂ

Z. ORNEA: «Viața lui C. Dobrogeanu Gherea» (III)

Viața lui C. Dobrogeanu Gherea avansează pe rînd afirmații care se bat cap în cap și se anulează reciproc. Paguba pe care i-ar fi adus-o restauratorului din Ploiești criza dintre 1899—1902 este monedă forte pe spațiul unei jumătăți de carte. Brusc, la pagina 384, Z. Ornea se convertește pentru o altă dată a pagubei după cum urmează : „Dacă ipoteza în care credem e valabilă (și socotim că este) înseamnă că veniturile lui Gherea nu au fost afectate în 1900, adică în plină criză economică, ci în 1905, cînd se terminase și depresiunea ei". Dreptul la rectificare este firesc, dar peste trei pagini, la 387, ni se vorbește din nou despre „stagnarea determinată de criza economică din 1899—1903". Incapacitatea fixării la o singură afirmație intră, se pare, în stilul de lucru al autorului.

Mult mai spectaculoasă metodologic este polemica pe care Z. Ornea o angajează cu defunctul senator ploieștean Gh. Dobrescu pe tema concesionării restaurantului de la Ploiești. În acest caz nemulțumirea lui Z. Ornea atinge cote maxime și autorul cărții nu ezită să-l trateze drept delator. Vina lui Gh. Dobrescu față de Z. Ornea este că ar fi fluturat un dosar prin fața colegilor de senat din care ar fi exhibat mai multe date conform cărora operația concesionării n-ar fi aparținut lui Gherea, simplu instrument în mîna altora, ci lui C. A. Rosetti și Radu Mihail, primul influent om politic, al doilea prefect de poliție, care prin concesiunea restaurantului căutau să creeze refugiaților politici basarabeni „un statut de ocrotire și un loc de adunare lesne de supravegheat". Concesionarea s-ar fi făcut unei colectivități, Gherea fiind formal mandatarul acțiunii. Gherea dă o dezmințire : «E absolut neexact, scrie criticul, că de la început restaurantul ar fi fost dat de C. A. Rosetti și Radu Mihail unei colectivități de revoluționari, cu scopul ca guvernul să-i aibă pe toți sub supravegherea lui. Restaurantul a fost închiriat de mine acum 34 de ani». Era firesc ca Gherea să producă această dezmințire, dar e mai puțin firească năpustirea, verb preferat al lui Z. Ornea, acestuia din urmă asupra nefericitului senator : el susține că Gherea are dreptate, recunoscînd candid a nu ști ce cuprindea dosarul fluturat de Gh. Dobrescu. Nu știe dar susține cu tărie teza contrară, ba mai și afirmă, fără nici un document, că senatorul „pretinde". Versiunii documentate a lui Gh. Dobrescu, Z. Ornea îi răspunde cu o versiune sentimentală, gălăgioasă.

Dar să vedem ce pretinde chiar Z. Ornea în propria lui carte asupra persoanelor și chestiunii pentru care îi face un proces postum lui Gh. Dobrescu. Z. Ornea știe la p. 118 că „poliția lui Radu Mihail" „i-a protejat pe tinerii socialiști, inclusiv pe viitorul critic" și respinge ideea că prefectul i-ar fi făcut vreun rău în 1877 lui Gherea. Deci raporturile viitorului critic cu prefectul Radu Mihail erau, după chiar afirmațiile lui Z. Ornea, excelente. Relațiile acestuia cu socialiștii, duse pînă la complicitate, sînt pomenite de autor și la p. 132. În sfîrșit, iată ce spune tot Z. Ornea la p. 168 : „Realitatea este că Arbore izbutise să obțină concesiunea pentru Gherea nu numai pentru că radicalul liberal C. A. Rosetti îi simpatiza pe tinerii socialiști români, iar „omul său" de la prefectura poliției bucureștene, celebrul Radu Mihail (și el de fapt simpatizant al socialiștilor), avea dispoziții precise în acest sens (nu ar trebui uitat că Rosetti a deținut foarte mulți ani portofoliul internelor în lunga guvernare 1876-1888 — I. C. Brătianu". Deci implicarea lui C.A. Rosetti, fostul ministru de interne, și a lui Radu Mihail, om al său la interne, este confirmată apăsat chiar de Z. Ornea, după cum și rostul acestui restaurant privitor la refugiații basarabeni, fie ei revoluționari sau nu. Atunci pentru ce gîlceava ?

Mai rămîne chestiunea concesionării colective, care dacă nu e confirmată direct e confirmată indirect de relatările lui Z. Ornea, privitoare la faptul că banii se depuneau în comun și că toți angajații localului îi foloseau liber luîndu-i din cutia comună, situație elocventă mai ales că e vorba de o întreprindere comercială ale cărei riscuri recomandă o conduită inversă. Chiar informațiile produse de Z. Ornea fac cearta bătoasă cu senatorul G. Dobrescu inutilă. Asemenea afirmații nu le contrazic pe ale senatorului ci le confirmă. Încă o mostră : «Îi tolera cu toată neglijența lor în ale serviciului că erau revoluționari fugiți din Rusia și se bucurau în România de protecția autorităților. Guvernul român știa bine cam ce fel de treburi învîrteau ei la Ploiești, dar îi lăsau de capul lor. Tocmai de aceea le acordase — prin Dobrogeanu — concesiunea restaurantului. Iar Gherea avea chiar — se spunea — consemn din partea celor mai înalte organisme politice să le asigure sprijinul material». Dacă așa stau lucrurile, vorba lui Anton Pann : „ce mai chichirez gîlceava ?" Nu vedem diferențele de informație și afirmație, ba dimpotrivă cea mai frumoasă concordie între Gh. Dobrescu, cu dosarul său cu tot, și Z. Ornea, în chestiunea restaurantului de la Ploiești. Dar Gh. Dobrescu, pentru că face aceleași afirmații pe care le face nonșalant și Z. Ornea este „delator". Dacă am lua în serios limbajul lui Z. Ornea și i l-am aplica chiar lui rezultatul ar fi o comedie lipsită de umor. E vizibil că autorul cărții nu-și respectă propriile afirmații intrînd ușor în contradicție cu ele într-un fel care amintește fuga de idei.

Episodul Gh. Dobrescu ține de o etapă incandescentă a vieții românești intrată în creuzetul anilor primului război mondial și a preliminariilor realizării marelui ei ideal național și aspectele acestei vieți cer o abordare mai precaută, mai riguroasă, mai nuanțată, care lipsește în întreprinderea lui Z. Ornea. Calificarea gîlcevitoare a unor gesturi și inițiative de atunci nu este indicată, epitetele nerezolvind nimic acolo unde sînt necesare mai întîi informația și analiza riguroasă.

Cel mai interesant spectacol al cărții lui Z. Ornea, **Viața lui Dobrogeanu Gherea,** rămîne acela al metodei folosite de autor. Dificultățile principale ale unei asemenea întreprinderi sînt cele documentare, amplificate în cazul lui Gherea de tăcerea lui și de absența documentelor satisfăcătoare. Nici progresul recent al cercetărilor de istoriografie literară, nici apariția volumelor de corespondență nu rezolvă petele albe ale biografiei criticului. Etapa rusească a vieții lui ridică un mare semn de întrebare. Informațiile, cîte le avem asupra ridicării lui din România de către poliția țaristă, asupra detențiunii din Rusia, asupra evadării lui de sub mîna poliției țariste, vin din puține izvoare care nu pot fi verificate prin alte surse. Sînt apoi numeroase aspecte din cele abordate în carte care, deși nu s-au petrecut peste granițe, sînt la fel de puțin elucidate. Cele mai enigmatice episoade ale vieții lui Gherea continuă să rămînă enigmatice și în această carte și vor continua să rămînă probabil enigmatice pentru totdeauna. Autorul ne descrie amănunțit, romanesc, clipele care au precedat răpirea lui Costică Robert, încă nu Gherea, în gara rusească de la Galați, înregistrînd chiar emoțiile cele mai ascunse ale eroului, dar singura lui sursă sînt mărturiile lui Gherea, ceea ce, oricît de prețios ar fi, este prea puțin. Absența unor noi cercetări, a unor noi revelații, cum este cazul celei făcute de Jardar Seim asupra fugii din Norvegia a lui Gherea, absența investigațiilor în arhivele poliției țariste grevează scrierea biografiei acestui înaintaș al socialismului din România. Circumspecția de metodă este înlocuită însă la Z. Ornea de o dezinvoltură invidiabilă. Acolo unde nu există nici un document el inventează, acolo unde detaliul grăitor lipsește îl presupune, iar în cazurile extreme, cînd nici invenția nici presupunerea nu mai pot funcționa, le înlocuiește **credința,** adică autorul **crede** pur și simplu că a fost așa și nu altfel. Metoda este desigur fericită, dar nu știm și cît de generalizabilă. Datorită ei cartea are și o curgere epică înfoiată și atunci cînd ajungem la Slavianka copilăriei lui Gherea nu e de mirare că ne este descris tîrgul prin analogie cu Herța lui Fundoianu. Pe această cale multe chestiuni litigioase pot fi soluționate rapid. Documentele pentru adolescența lui Gherea lipsesc, și existența acestuia în afara familiei ridică un semn de întrebare : despre ce este vorba ? Dintre multele răspunsuri posibile autorul îl alege pe acela al rupturii, fără nici o dovadă că ar putea fi astfel, chestia de liber arbitru, desigur. Dar aici n-are de partea lui nici măcar confesiunea lui Gherea. În general procedeul folosit este acesta : pe locul gol se avansează o presupunere, pentru ca după cîteva paragrafe sau pagini presupunerii să-i fie uitată condiția de verigă improvizată și să devină certitudine. A uitat și autorul că e o presupunere sau n-a uitat ? Neavînd la îndemînă o metodă la fel de sigură ca a lui Z. Ornea e greu de dat un răspuns. Verbul **a crede** are o funcțiune și o frecvență impresionantă în **Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea.** Faptele sînt insuficiente, informația esențială lipsește, dar autorul cărții **crede** iar credința devine și ea suport științific în zidăria lucrării. Nădejde se retrage din conducerea partidului și nu se știe dacă Gherea a fost de acord sau nu, dar Z. Ornea **crede** că a fost de acord, lucru neinteresant în economia cărții, dar necesar imaginii unui Gherea implicat și consultat în toate treburile partidului, propusă de autor pe urma altora. Metoda este excepțională pentru că posibilitățile ei sînt nelimitate.

De altfel predilecțiile lui Z. Ornea pentru schimbările de perspectivă nu ne miră. Dacă în **Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea** se contrazice de la o pagină la alta, pe traiectul cărților sale tangente la istoria literaturii române el se contrazice de la o carte la alta. Dacă acum autorul crede cu tărie ceva, el a crezut cu aceeași tărie, altădată, altceva iar dacă am pune pe două coloane afirmațiile unei perioade a activității lui Z. Ornea alături de cele ce le-au urmat am obține în multe cazuri, nu dintre cele nesemnificative, o adevărată antiteză. Teze importante din **Junimismul,** apărut în 1966, nu seamănă deloc cu cele simetrice din **Junimea și junimismul,** apărută în 1978, ba de multe ori aceste susțineri se bat și ele cap în cap. Încercarea de a separa pe marii scriitori ai sfîrșitului de secol XIX de Junimea, proprie unei optici dogmatice a vremii, este prezentă și în **Junimismul** lui Z. Ornea, pentru ca în rescrierea acestei lucrări să nu mai fie vorba de cabala Junimii care a vrut să-și anexeze urmărind scopuri obscure pe acești scriitori, ci de profunda afinitate dintre ei și Junimea. Z. Ornea polemizează senin și amnezic, de multe ori, cu vechile-i opinii de parcă n-ar fi ieșite chiar din propria lui pană. Asemenea deplasări de optică nu intră în regimul obișnuit de evoluție al opiniei critice, de vreme ce ele nu se manifestă pe un teren virgin ci pe acela al unei istorii literare bine clădite care și-a epuizat de mult falsele probleme. Evident noua versiune asupra Junimii nu mai derivă fascismul românesc din junimism, dar puternice sechele de optică se mai văd, ca și în turnura apologetică a **Vieții lui C. Dobrogeanu-Gherea.** Dacă în 1966, Gherea și Contemporanul „învinseseră", în 1978 junimismul nu mai e învins ci doar „slăbit", pentru ca, în zilele noastre, de la vechea victorie Z. Ornea să ajungă la o remiză. Autorul încearcă nici mai mult nici mai puțin să adapteze zilei de azi teze critice moarte. Spectacolul de metodă pe care-l dezvăluie **Viața lui C. Dobrogeanu-Gherea** nu este contrazis de anterioarele experiențe editoriale ale autorului. De unde se vede că partea verifică întregul și întregul partea.

M. Ungheanu

GRETE TARTLER: «Scrisori de acreditare»

O poetă care să fie, totodată, un eminent tălmăcitor de poezie veche arabă (a tradus, între altele, **Cele șapte mu'allaqate,** celebre poeme preislamice, și este coautor al **Antologiei de poezie arabă,** încercare singulară în lumea nearabă de a oferi un florilegiu de poezie clasică, respectînd indeaproape convențiile formale ale acesteia) și absolventă, înaintea Facultății de limbi romanice, secția arabă, a Conservatorului (profesoară de violă, ne informează **Dicționarul** lui Marian Popa) — iată o întîmplare rară în poezia contemporană română, chiar dacă mitul poetului pe care talentul îl dispensează de cultură a suferit, în timp, serioase reconsiderări. Citîm, adesea, cu venerație, exemplul Eminescu, dar elogiem, uneori, poeți ale căror lecturi se pot număra pe degetele unei mîini. Nu vreau să spun prin asta că, de pildă, erudiția orientalistică produce, automat, valoare poetică, dar asocierea ei la un talent real nu poate avea decît efecte binefăcătoare. Este ceea ce s-a întîmplat cu poezia Gretei Tartler care, cu **Scrisori de acreditare** (Editura **Eminescu,** 1982), ne oferă al cincilea său volum de versuri. Precedentele **(Apa Vie, Chorale, Hore, Astronomia ierbii,** „acreditaseră" o poetă cu ton personal, cultivînd în versurile sale un rafinat senzualism imagistic, dublat (vegheat) de cerebralitatea meditației. Contactul cu literatura arabă a favorizat transferul unor motive, teme și simboluri orientale, avînd drept consecință imagistica insolită, cu aură inițiatică. Tot de aici, dar și din folclorul autohton, veneau o anume monotonie deliberată a ritmurilor (mai cu seamă în **Chorale** și **Hore)** și tentația formulelor sentențioase. Regăsim aceste caracteristici și în **Scrisori de acreditare.** Iată tentația esotericului, dimpreună cu formularea aforistică, în poemul **Aroma piriului,** unde ultimele versuri, de esență dogmatică, sancționează ambiguitatea metamorfozelor : «„Aroma piriului Mulian ajunge pînă la noi : / în minte apare prietena gingașă" / Versul din Rudaki te transformă / într-o amfibie : ochii și gura / în riul bolborosind / deasupra capului — rareori mai cobori / către țărm. Bronhii subțiri / ca luna în primul pătrar, solzi de-argint / pe mîinile reci, simți cum se schimbă / chiar șira spinării. Ceea ce-ai cîștigat / nu mai pierzi nici prin flăcări și sabie / Nu **homo faber** sau **homo sapiens** / Nici **Übermensch** sau **homme-machine, ci omul-amfibie :** / „bue giue Mulian oyad hami, / yode yore mehreban oyad hami" / **amfibia plutind** printre apele veacului, / direcție a universului, jet de flacără / care topește atîtea spărturi — / / chiar dacă nu mai ești sigur / / că ești tu însuți / sigur să fii de credința ta».

Ceea ce aduce nou acest nou volum este o mai subliniată înclinație către aspectele concrete ale realului. Consecutiv, limbajul poetic se încarcă de „cuvinte ale tribului", cu efect contrapunctic, prin raportare la imaginile simbol, aerian abstracte : „Cobori din tramvai și deodată un iezer / îți luminează prăfoasele ghete : / a înflorit chiar sub talpă caisul. / Două fete subțiri, cu vioara sub braț, se opresc / printre ramuri cromatice, pe care în grabă / profesorul de armonie le notează-n caiet. / Nu mai zărești obrazul tumefiat / al bețivilor din „Zahanaua Prieteniei", / cerșetorul inspăimîntîndu-i pe cei / din cursul inferior trecătorii / grăbind să nu piardă ora de vizită / de la spitalul Brâncovenesc : / e doar intervalul do-mi bemol, intervalul / care străbate faptele, vorbele, o săgeată / trasă prin ochiul drept, printr-o sîrmă / de telegraf, printre streșini / Mirosuri blînde și cojI de cartofi / curg dinspre internat, la fereastră / sunetul fa își coboară cămașa, / mă opresc o clipă în prag, oare asta-i / menirea cămășilor, crisalidelor, cristalinelor". **(Școala de muzică).** Prin această „insurecție" a concretului, poezia Gretei Tartler pare a se alinia tipului poetic practicat de tînăra promoție de poeți, debutați în jurul anului 1980. Este însă doar o aparență. Căci, spre deosebire de aceștia, preocupați exclusiv de notația șocant metaforică și adesea ironică a senzațiilor și fragmentelor existențiale, Grete Tartler păstrează mereu în poezia sa un plan secund, în care banalitatea cotidianului se sublimează în semnificație cuprinzătoare. Gesturile sînt bivalente, conținînd deopotrivă obișnuitul și simbolicul. Într-o poezie **(Locum refrigerii)** un bărbat își ascute coasa. Sunetul devine, însă, semnal coordonator al unei lumi în care, ca într-o transmutație alhimică, elementele capătă valori neașteptate. Din nimic — așa zicînd — se configurează drama confruntării cu sine, în încercarea de depășire a propriei condiții : „În parcul pătrat dintre blocuri, un bărbat bate coasa / Lumea se ordonează / după sunetul neașteptat / tramvaiele prin pasaj, strigătul vînzătorilor / de legume, sirenele, umbra / mirosul unei / fabrici de pîine / nu-ți pare chiar Athanor ? / Poate fi cîmp de bătaie, carne și iarbă / locum refrigerii, lucis et pacis, / poate fi patul de dragoste-n care / adolescenții se-ating vegetal / O bătaie metalică, zborul de ceară, / pene topite-ți pătează cămașa / poate fi ploaia care plătește ritmat / războiul cu tine însuți".

În alt loc, repararea ghetelor este pretextul care, prin conotație livrească, conduce la construirea unei viziuni a realității apăsătoare, impenetrabile, coercitive : „Ghetele cumpărate-n Egipt / pe cînd pacea încă nu se-ncheiase / le-am dus la cizmar / (descusute și ele / ca alte evenimente) / / Cîte salopete n-am rupt / geluind un catarg ! Chiar sub ochii mei lemnul se schimbă / în veșnic metal : nici măcar / o invazie de licheni, ori de carii, / o constelație de gîndaci, / nici măcar pulberea nu ne mai caută! / Iar cizmarul / cu o barbă cumplită, cu pleoape / de gutapercă, abia răspunzînd / rugăminții mele întinde / palmele, îmi apucă o gleznă și strigă : / — Natașa, / eu parcă n-am scris că ai lanțuri!". **(Război și pace).** Poeta are, fără îndoială, darul de a transcende experiența imediată, acordîndu-i valoare de inițiere. Astfel, o coborîre în tunelul metroului **(Oracolul)** este o călătorie orfică pe celălalt tărîm, comunicînd inutilitatea cunoașterii ; trecerea prin tîrgul de animale **(Istoria într-o amiază)** relevă „lumea pe dos", iar finalul aluziv didactic al poemului reașează, doar la modul ironic, lucrările în normalitate ; imaginea furnicilor pe un craniu de taur **(Un alb coridor)** sugerează, prin analogie efemeritatea existenței ; un extemporal pe temele binelui, răului, greului și ușorului **(Prima zăpadă)** devine o parabolă a inocenței maculate prin experiență. Tema dominantă a poeziei din **Scrisori de acreditare** este însă **trecerea timpului.** Senzația irosirii, a neplinătății, a eșecului nu produce drame insurmontabile, însoțite de lamentouri atingătoare. Tonalitatea este, mai curînd, melancolică, anxietatea se atenuează prin credința în adevărul poeziei, iar mizantropia cedează în fața compasiunii și speranței, chiar dacă semnele realului par a se opune : «„De ce trăiește corbul trei sute de ani / și rîndunica numai o vară" ; durerea, / bun grădinar, altoiește, preface / Închid geamul : zgomotul mașinii / care toarnă asfalt, vocile trecătorilor / tramvaiele ; discuri de argint / mi se pun pe urechi / Prin licărul ceții cineva îmi vorbește / Da, se aude raza, pielea mea-i astăzi / un pergament cu semne secrete / o foaie de palmier cu inscripții / ritmate, un cort beduin / (citindu-mi poemele, vei fi veșnic pe drum) / Cineva îmi vorbește prin licărul ceții / lăcuste strălucitoare, acoperindu-mi / fruntea ca o demotică scriere / în curînd vei înțelege : poemul e numai / un nor de fățuri care te pun la-ncercare / cît poți să rabzi, cîtă credință e-n tine, / dacă vei mai trăi multă vreme / în chip de corb — sau numai o vară, / dacă vei mai putea rătăci pe Ogoare / înhățînd cîte-un bob de la suprafață, / făcînd / pe profetul, vestind victorii, înfringeri... / Lasă-te-n voia acestor litere, / scris pînă-n șira spinării, / într-o zi vei descifra totul, fără îndoială / dar zgomotul mașinii care toarnă asfalt, / Ceața, trecătorii, șuierul trenului / glasuri neobișnuite ne strigă NU ÎNCĂ / pămîntul ne strigă și el NU AICI» **(Un pergament cu semne secrete).**

Cu aceste „scrisori de acreditare", Grete Tartler oferă încă o garanție a deosebitei sale înzestrări poetice.

Valentin F. Mihăescu

DAN VERONA: «Îngeri chilugi»

Cunoscut și apreciat în calitate de poet, Dan Verona „încalcă" limitele genului care l-a consacrat, cu un roman — („Îngeri chilugi" — Editura Albatros 1982), o spunem de la început, ce demonstrează neașteptate virtuți de prozator. Materia aparține acelei originale și pitorești literaturi a orfanilor și internatelor, a colegiilor și adolescenților teribili, ilustrată de un Dickens, Jules Renard, Evelyn Waugh, Gabriel Chevallier etc. Dacă mai toate cărțile de acest fel au o „mitologie" comună, generată de relațiile eroului cu colegii și profesorii săi, conflictuale sau de prietenie, și care dau uneori impresia de uniformizare și serializare (orfanul sau elevul bun, persecutat, profesorul ignorant și brutal, exprimarea argotică, escapadele erotice, etc) mai ales la autorii de consum, semnificațiile și modalitățile de tratare diferă de la un prozator la altul. La Dickens spre exemplu, întîmplările și aventurile lui David Copperfield și Oliver Twist fac parte dintr-un „scenariu" mai vast — confruntarea dintre bine și rău, demonic și angelic — în timp ce la Gabriel Chevallier (Colegiul Sainte Coline) predominant este evenimentul pur, istorisirea întîmplărilor. La James Joyce episodul școlii catolice din **Portret al artistului în tinerețe,** este o etapă premergătoare revelațiilor sale, iar la Evelyn Waugh, dimpotrivă, un prilej de sofisticată satiră a educației și instituțiilor catolice. În sfîrșit, dacă la Marin Preda în **Viața ca o pradă** școala și internatul sînt investite cu semnificații existențiale, trepte în formarea și conturarea viitoarei personalități, **Elevul Dima dintr-a șaptea** este un delectabil, dar atît, „story" aventuros. Înscriindu-se într-o astfel de morfologie, romanul lui Dan Verona prezintă toate „simptomele" genului, dar are și o notă proprie, inconfundabilă. Fabula este deci tipică și, în sine, nu constituie o noutate ; agentul narator rememorează și își povestește perioada copilăriei și adolescenței, derulată într-o casă pentru copiii orfani sau părăsiți, și, apoi, în internatul liceului din același orășel. Drept care, ne vom întîlni inevitabil, cu cele trei categorii de personaje, și triunghiul lor de relații ; interni, educatori și personalul administrativ, cu obișnuitele conflicte și armistiții dintre ele sau dintre membrii grupului respectiv. Dar atenția prozatorului se îndreaptă mai puțin către vesnicul antagonism dintre elevi și profesori sau pedagogi, aici mult estompat, cît spre universul copiilor și adolescenților interni, ingenuu și aspru deopotrivă, cu o organizare, legi și un limbaj al lui, autonom. Lăcașul este numit la început, probabil ironic, paradisul. Șefii săi, Pater (directorul) și Administratorul, iar dealul din fața orfelinatului, Colina lacrimilor, internatul de mai tîrziu Ocna-Veselă și personajele sale centrale, Homer (pedagogul), și Mississippi (profesorul de fizică). Elevii, la rîndul lor, aveau o stratificare ierarhică și un „cod", de asemenea, bine precizat și expresiv. În Paradis internii se împărțeau în bibani (începători), fluturi (mijlocii) și generali (cei din ultimele clase). Aceeași structură riguroasă, la fel de pitorească, apare și la liceu ; pifanii, șepcile roșii și senatorii. Autorul nu alunecă însă în decorativism lexical sau cruzități verbale, deși onomastica sa este colorată și pigmentată de umor : cîinele blond, fachirul, piinișoară, bibanul Rex, Lebăda, Cucuvaia, Trotil, etc. În fond, avem în față un limbaj ce se potrivește perfect acestei insule de umanitate exotică, pe care naratorul o privește, spre deosebire de alți evocatori, nu ca pe un mic infern, ci cu duioșie și ironie afectuoasă. Un abur de nostalgică poezie înconjoară imaginea Paradisului, la propriu și la figurat, pierdut, al copilăriei : „Acolo, în zare se hotăra totuși soarta noastră. De cum scăpam de bibănie scrutam de pe Colina lacrimilor zarea mută așteptînd mereu să se întîmple ceva nemaiîntîmplat. Băieții pîndeau trenurile cu o încordare de nedescris. Așteptau parcă să se coboare cineva, să-i ia de mînă și să dispară din Paradis. Cei mai avantajați erau băieții părăsiți, culeși de pe drumuri. Ei își păstrau speranțele intacte. Zarea aceea întreruptă de plopi uneori le vorbea. Oricum, aveau muzica în auz. Pentru ei trenurile soseau zilnic în gară. Vreau să spun că oricînd putea să coboare acea ființă atît de așteptată și să facă un semn cu mîna. Pentru ceilalți trenurile nu soseau zilnic. Dar nici aceștia nu-și pierdueră speranța, cu toate că dosarele precizau moarte pe toată linia. Îndrăzneau să creadă că poate a fost o confuzie, că nu a fost decît un vis rău. Și chiar atunci cînd se lăsau pătrunși de adevăr, nu abandonau cu totul ideea. Poate că totuși venea cineva, indiferent cine.

Orice adiere de ființă umană care părea să urmeze cărarea spre Colina lacrimilor ne făcea harcea-parcea inimile. Fiecare credea că pentru el fluturá umbra în vale. Pînă la urmă ființa care urma să apuce spre colină o apuca spre stînga sau dreapta și se pierdea pe străzile orașului. Uneori aveam impresia că a apărut cineva la orizont, vedeam cum își lasă valiza lîngă picioare și cum ne face semne cu batista. O clipă mai tîrziu simpla adiere a vîntului sau poate respirația noastră destrămau magnifica întruchipare. Ani întregi băieții nu-și pierdeau speranța în ființa aceea care trebuia să vină din zare, să pună capăt unei teribile așteptări".

A rezuma subiectul cărții nu are nici un rost, deorece interesul ei constă cu precădere în stil, în modul de a povesti, cu un inefabil amestec de brutalitate și gingășie, de umor pipărat și melancolică reverie.

Dan Verona a scris un roman fermecător ce se citește cu sufletul la gură, cu o plăcere adolescentină, nu lipsit însă de profunzime și gravitate în măsura în care lumea, ce o explorează, le conține.

Paul Dugneanu

CARTEA DE DEBUT

Suflete anesteziate

Culegerea de povestiri semnată de Mariana Sipoș **(Suris interzis,** Editura **Cartea Românească,** 1982) este un debut promițător. Autoarea probează că este înzestrată pentru proza obiectivă. Textele sale acuză o anumită bogăție de amănunte materiale, personajele vorbesc în moduri naturale, confruntările au lipsa de lustru fictiv și antiretorismul unor întîmplări reale. Cele cîteva aspecte neverosimile, care apar, pot fi considerate accidentale.

De regulă, prozatorii își construiesc personajele prin intensificarea trăirilor, reflecțiilor și comportamentelor unor oameni medii. Dacă n-ar fi așa, proza n-ar mai avea sens, fiecare amator avînd posibilitatea de „a citi" și „a reciti" noianul de întîmplări prin care a trecut în viața lui. Dar există și posibilitatea inversă, opusă intensificării. Recurgînd la ea, autorii de proză construiesc personaje așa-zicînd, incetinite.

Cea de a doua posibilitate o ilustrează și Mariana Sipoș. Cele mai multe dintre personajele sale sînt cîtadini cu suflete anesteziate, avizi de comoditate, apăsați de neputința concentrării afective, ființe rutinate în jocul supraviețuirii sociale, dar incapabile de bucurii și suferințe puternice și persistente, oameni care au plătit admiterea în jocul complicat și fascinant al marelui oraș prin capacitatea lor de a se emoționa, indivizi care suferă, este drept, și de o oarecare carență de personalitate. Conflictele sînt pe măsură. Nu se petrec tragedii și nici măcar drame. Din surogatul de personalitate, pe care îl constituie tehnicile de supraviețuire, face parte și refuzul situațiilor care ar putea conduce la riscuri majore. Personajele centrale ale povestirilor sînt, în majoritatea cazurilor, femei de circa douăzeci și cinci-treizeci de ani, care suferă mai ales din pricina unor graviditați nedorite și a unor neplăceri cauzate de lipsa de angajare afectivă a amanților lor, bărbați maturi, păsătoriți. Mediocritatea cronică pe care aceste femei o dovedesc are însă darul de a le transforma necazurile în niște accidente minore, nesemnificative. Și conflictele de alte tipuri angrenează personaje al căror fel de a fi este sărăcăcios, redus la gesturile banale ale păstrării pe un palier social acceptabil. Un arhitect merge cu bicicleta la servici și este izbit de mașina condusă de un director general ; urmează niște pertractări umilitoare, în cursul cărora arhitectul își dă seama că este un ratat **(Oamenii pe care îi cunoaștem).** Un director de școală primește scrisori anonime, în care i se atrage atenția că duce o existență situată la o foarte mică altitudine intelectuală **(Ce dezvăluie lumina).** Un tînăr rămas la țară o invidiază pe sora sa, care a făcut studii superioare și locuiește la București **(Examene).** O femeie divorțează, fiindcă soțul său nu vrea să se înscrie la un apartament cu două camere și fiindcă este dezordonat ; apoi, ea vrea să se recăsătorească, dar ajunge pe punctul de a se răzgîndi, pentru că la Piatra-Neamț, unde locuiește viitorul său soț, nu își găsește servici **(Suris interzis).**

După cum se vede, prozatoarea urmărește doar un strat uman nespus de subțire. În legătură cu el, observațiile și intuițiile sale sînt fără cusur.

Limitele felului de a face proză practicat de Mariana Sipoș apar foarte clar atunci cînd avem în vedere vocea naratorului, personaj fără nume, care exprimă „filozofia" autoarei. Această „filozofie", trebuie s-o spunem, suferă de o anumită precaritate. Ea se întemeiază pe o blazare falsă, care le vede pe toate în cenușiu. Generalizările pe care le propune, în mod implicit, în legătură cu tipul de oameni pe care l-am descris mai sus, nu au destul temei. Nimeni nu contestă că se poate face literatură bună cu femei singure și lipsite de personalitate, cu arhitecți ratați, cu soți șterși care au amante insignifiante. Întrebarea este, însă, dacă din urmărirea peripețiilor unor asemenea personaje apare sau nu o poezie a banalului, singura justificare posibilă. În ceea ce privește cartea Marianei Sipos răspunsul este negativ. Premize foarte bune se sting într-o proză al cărei ansamblu nu este prea semnificativ. Există însă motive suficiente pentru ca să așteptăm, totuși, cu încredere, viitoarele cărți ale autoarei **Surisului interzis.**

Voicu Bugariu

BREVIAR

■ **„OBIECTIV, SUBIECTIV".** Acest titlu foarte vag e așezat (în „Convorbiri literare" nr. 11) de Val Condurache deasupra unor comentarii la un volum de critică (de Ion Vartic) și altul de proză (de Marius Tupan). Tehnica de a unifica, exegetic, critica și proza, e, precum se vede, inedită, dar nu prin aceasta interesează, în principal, contribuția lui Val C. ci printr-o lectură... productivă a romanului „Coroana Izabelei", citit, probabil, de critic, în fuga mare. Val C. ne asigură că Marius Tupan ar fi debutat cu un roman, „Mezareea"; acessta e, în realitate, o culegere de schițe și nuvele. Apoi, despre „Coroana Izabelei" emite următoarele ipoteze : „Soțul" Izabelei ar fi dispărut în război, un oarecare Iorgu Demian ar fi construit niște subterane și ar iubi-o pe o grecoaică, Vasilichi, iar în „fondul cărții" ar apărea niște „caravane cinematografice, prezicătoare de viitor" (?!). Cine a citit acest roman știe că asemenea observații sînt abracadabrante: Izabela are un bărbat care e în temniță nu dispărut în război, amantul grecoaicei și „stăpînul satului" e Francisc Ioanid și nu Iorgu Demian iar „caravanele cinematografice" apăr nu „în finalul cărții" ci la pagina 248 (din 420 cîte sînt în total). O lectură, se vede bine, fragmentară, definitiv incredibilă.

■ **NU SE CITEȘTE DAR SE COMENTEAZĂ.** Atît de furtunoasa carieră a conceptului de „protocronism" nu a reușit să convingă pe unii că înainte de a ironiza pe protocronișfu ar trebui, obligatoriu, să se lămurească despre ce este vorba. Nu o dată eseiști care doresc să-și exercite ironia însă nu găsesc obiectul la îndemîna se refera, de îndată, la „protocronism", ca și cînd necesitatea de a-l ridiculiza ar fi stabilită prin consens. Într-o anchetă, din „Orizont" (nr. 49) tînarul (și dotatul) critic Radu Călin Cristea crede, de exemplu, că o sursă a redundanței în poezia de azi ar fi protocronismul : „poezia „protocronica" scrisă astăzi, în anul de grație 1982, ca și cum ai trăi pe vremea lui Vasile Alecsandri, Bob și nu pe a lui Bob Dylan ; există o integrare obligatorie în universul timpului tău, o nutriție elementară prin cultura epocii tale țară de care..." etc, etc. C astfel de observație, care ignoră conținutul „protocronismului", anulează de la sine orice argumente, cît ar fi acelea de generoase („integrare", „cultură" și altele). Principii de urmat, așadar : nu se citește dar se comentează.

■ **UT MUSICA POESIS.** Din inițiativa energicului scriitor și muzician Doru Popovici, a luat ființă la „Muzeul Nottara" un studio de muzică și poezie, unde, cu o frecvență bilunară, au loc inedite spectacole cu caracter „monografic", aplicate asupra poeziei românești moderne. Doru Popovici a gîndit aceste manifestări ca un dialog între arte, selecționînd pînă acum semnificative antologii poetice prin creația lui Blaga, Nichita Stănescu și Gh. Pituț; lirica acestora, prezentată de Doru Popovici și exemplificată de actorii Dinu Ianculescu, Mariana Cercel și Cristina Deleanu, probează încă o dată vitalitatea literaturii române majore. Următoarele „seri de poezie", printre care una dedicată lui Cezar Ivănescu, se vor desfășura în colaborare cu revista „Luceafărul".

■ **MUSEION.** O nouă revistă „vorbită", cum mai avem cîteva în țară sub formă „salonurilor literare" locale este aceea inițiată la Tîrgoviște de un grup de pasionați ai literaturii. Întîiul „număr" al acestei reviste „a apărut" în 21 decembrie ; vor mai fi și altele, sperăm, cît mai multe.

■ **„GENERAȚII".** Un interviu (din „Ramuri" nr. 12) cu poetul spaniol Justo Jorge Padron, culeș de Marin Sorescu la congresul mondial al poeților, lămurește pe cei care mai cred că „problema generațiilor" este proprie doar culturii noastre. Ar fi în poezia spaniolă, zice J. J. Padron, o promoție '50 și alta — '60, o generație '70, în care se include și autorul clasificării, avînd două școli : una „venețiană" și alta „substanțialistă". Mai sînt, aflăm, și alte direcții ceea ce caracterizează aceste mișcări fiind însă o remarcabilă unitate de profunzime. Mai zicem, așadar, că literaturile europene nu au „generații" ?

A. S.

CĂRȚILE ANULUI 1982

VREMEA ȘI TIMPUL HRISANTULUI

Există în „Săptămîna nebunilor“ de Eugen Barbu un decalaj semnificativ între timpul pasiunii venete și al stenahoriei bucureștene pe care Hrisant Hrisoscelu încearcă mereu să-l elimine forțîndu-și memoria să prindă, pe iarna de aici, iarna de acolo, pe vara de aici — vara de acolo. Trecerea faptelor în calendar și „oficierea“ lor rituală în memorie — fiecare sub semnul ei — putea fi salvarea beizadelei într-un cult al iubirii — dar el trăiește intens alte hramuri, sacrifică la altarul puterii, nu la cel al Sfintei Vineri. Fatală chiar, iubirea nu-l reduce la dimensiunea ei ci-l face să creadă că poate integra fatalitatea însăși în joc. El decade conștient pentru a-și dovedi lui însuși această putere de a domina oamenii, norocul, timpul — printr-o ridicare posibilă, la drept vorbind, oricînd în prima parte a romanului. Dacă dăm **timpului** valoarea liniei drepte și **vremii** valoarea cercului, celebrîndu-și ritual iubirea, puterea și jocul — adică trecutul său continuu —, Hrisantul ar fi putut capta infinitul ideii în finitul viu al materiei, ar fi putut transforma timpul (metafizic) în vreme (fizic) păstrîndu-se în limitele unei melancolii cvasi-înțelepte fără a nimeri în stenahoria lunecoasă. Ar fi putut crea o spirală elegantă din căderea sa lineară îmbinînd durerea pentru trecutul ireversibil (stricto sensu : care nu se întoarce, nu este ciclic) cu tristețea pentru anii ce aduc bătrînețea implacabilă. Chiar alegerea Bucureștilor pentru vaietele sale interminabile dovedește o dorință ascunsă de a schimba ritmul vieții. Timpul însuși are dimensiuni diferite în Veneția marmoreană și în Bucureștii înlemniți : acolo este cuprins în lucruri ca sarea în apa mării, măcinînd ziduri, bani, pasiuni, făcînd din totul o clepsidră implicată în care se măsoară pe sine însuși ca lege lineară a decăderii, rozînd pe dinăuntru — pe nesimțite dar lăsîndu-se perceput ca un foșnet sub temelii, în mobile, în coloanele și subsolurile palatelor somptuoase — aici cuprinde lucrurile, le strică pe dinafară așternîndu-se cu ninsoarea peste ele, spălîndu-le cu ploaia, subțiindu-le, ștergîndu-le. Acolo timpul se măsoară cu clipa, aici cu anii ; acolo, un sentiment al „păcii eterne“, aici unul al „liniștii perene“. El este chiar măsurat altfel în cele două lumi : acolo, sonor : „Veneția plină de cupole de aramă peste care ploua cu sunete de bronz în fiecare oră, din campanile, pentru ca oamenii să ia aminte că timpul este iute trecător“ — aici : „Era liniște altfel, o liniște s-o tai cu cuțitul, o liniște cum numai într-un astfel de oraș puteai să asculți, o liniște de început de lume“ — un calm cosmic străbătut, la răstimpuri, de un călugăr senzual ridicat pe zidurile mînăstirii și bătînd toaca să-l audă văduvele orașului. Timpul este aici fertil prin excelență, ritmînd larg existența (care nu este „trepidantă“ ca acolo), excitînd, în trecerea lui, zona biologică. Omul acvatic se opune omului vegetal în ființa Hrisantului, puterea unui Neptun impudic (imaginea apare în roman) luptă cu forța unui destin amoros. Melancolia este manifestarea acestei tensiuni între ceea ce vede Hrisant în memorie și ce privește din turnul casei sale. Înăuntru, lucrurile se desfășoară linear, unghiular, în afară ele se „înfășoară“ circular. Cercul de aici este evocat prin veșnica rotire a privirilor asupra orașului și prin veștile, parcă mereu aceleași, primite din jur; linia de acolo prin străzile și canalele geometrice, lipsind perspectiva, și prin dezvoltarea firului poveștii mereu de unde s-a întrerupt. Stenahoria, în schimb, este rezultatul dezechilibrului dintre cele două timpuri, al imposibilității psihice de a reduce peisajul la stările anterioare ale trăirii.

În prima parte a romanului — cea melancolică —, Hrisant Hrisoscelu găsește resurse de a apropia destul de bine cele două lumi temporale — încît putem spune că abia dacă o săptămînă le mai separă. Plecat de toamna din Veneția, intră odată cu ploile în „Scitia minor“ și odată cu prima zăpadă ajunge acasă la el unde se închide lîngă foc de viscol molcomindu-și amintirile. O aventură erotică pasională le dă drumul, urmează imediat năvala unor scene disparate din iubirea vieții lui (asemenea scene mai țin pe loc, pe tot parcursul romanului, timpul iubirii care altfel alunecă sigur spre distrugere) — după care, în acord cu vremea de afară, firul poveștii se toarce începînd tocmai cu ploile din vara primei întîlniri. Timpul bucureștean stă pe loc din noiembrie pînă la Crăciun — beizadeaua refuzînd să iasă din casă, primind cu neplăcere oaspeți inopinați și otrăvindu-i cu gîndurile lui de mărire (va veni primăvara în dorul căreia hibernează !) — iar timpul Veneției se desfășoară febril înghițind săptămîni după săptămîni de ploi, furtună, cufundări în elementul acvatic al lagunei incendiat de făclii în procesiunile mortuare sau de soare în procesiunea eternei morți — pînă prin toamnă cînd se petrece scena primei vînători. Lucreția Herula Vimercatti îi apare Hrisantului în ipostaza de femeie-vînător impușcînd „cu o crudă pasiune a ucigașului“ o biată vulpe încolțită de hăitași și pe jumătate înnoroită într-un ținut mlăștinos. Amintirea se întrerupe aici, la această vînătoare de patrupede : „Păsările înțelegînd parcă primejdia mlaștinilor își aleseseră alte cărări de aer, vislind prudent pe undeva departe, pîndind din cer acel loc încărcat de ură“. Se întrerupe aici pentru că, în timpul real, bucureștean, lui Hrisant îi moare unul dintre cei doi canari : „de misterioasele boli ce le ucid pe aceste ființe ce nu se simt bine decît în anumite locuri și cum le streinezi, odată bagă capul sub aripă și încremenesc“. Beizadeaua catadicsește a urca în filegorie unde avea păsările și nu va mai coborî de acolo ținînd sub observație orașul prin care nu vrea să pășească. Trece sărbătoarea Crăciunului, trece și anul nou fără ca el să se miște „din priveală“ — iar acolo timpul aleargă cu aceeași febrilitate oprindu-se la Carnavalul de iarnă : palatul Caragea este restaurat, el își caută iubita printre măștile Veneției fără a o putea găsi, vine acasă plin de melancolie și află că ea îl aștepta sus. Astfel, în finalul primei părți a romanului timpul venet și timpul scitic se regăsesc, Hrisantul celebrind de anul nou nupțiul dintr-un alt an nou. Diferența este minimă. În timp ce visează, la căpătîiul patului așteaptă Vasilică Ghica — iar beizadeaua se trezește și-i promite că va ieși din letargie odată cu vremea. El așteaptă primăvara pentru a se însănătoși. Cititorul așteaptă din partea lui o adevărată „Săptămînă a nebunilor“ în București, lucrurile fiind, parcă, pregătite pentru o renaștere în stil mare a grecului. Dar Hrisant nu este un personaj proustian care să se consume în melancolie. O astfel de continuare a romanului ar fi mișcat masca sa spre modele occidentale : Don Juan, Don Quijotte etc.

În partea a doua a romanului toată energia acumulată în odihnă nu erupe în fîntîni „artizicești“ sau jocuri de artificii — ci se consumă într-o cumplită implozie. Asistăm la o prăbușire grandioasă: totul — prezent și trecut — cade în hăul personajului antrenînd zguduiri, ruperi, flăcări infernale. Hrisantul devine pîlnie a infernului în care se sorb, într-o superbă învălmășeală, toată splendoarea Veneției, cu palatele ei somptuoase, cu femeile ei, cu jocurile ei fără măsură — și toată gloria, cîtă a fost, a secolului fanariot. Personajul este regăsit peste un număr de ani tot în casa lui, tot nemișcat în priveală. „Bucureștii stăteau sub epitropia verii“. Este punctul anului din care timpul real al romanului înțepenește : o vară valahă fierbinte îi ține Hrisantului gîndurile în loc făcîndu-l să desfășoare pe ea cîteva anotimpuri venete. Simetric, pe fusul acestei veri strălucește alta, în trecut, punctul culminant al relației sale cu femeia Veneției. Un singur moment de luciditate îl zguduie pe Hrisant în această viață dăruită total visului : nu acceptă ca femeia fatală să fie trasă la sorți (deși are o dublă șansă de a o cîștiga). Jucase totul, bani, reputație, moșiile din țară, soarta Eteriei — se jucase pe sine însuși, la drept vorbind — dar aici, în timpul acestei plimbări pe Brenta, stînd într-un salon cu plafonul îmbrăcat în oglinzi care dublează imaginea, refuză să participe la gajuri și, după ce face cîțiva pași pe pămînt împreună cu iubita, pleacă în singurătate lăsîndu-i pe invitați să creadă că a fost atacat de bandiți, și va fi găsit în patul lui căzut deja în stenahorie. Cînd se pune problema de a juca fatalitatea însăși, Hrisantul se moaie, i se taie picioarele. De fapt, iubirea l-ar fi putut mîntui de pasiunile mari care-l devorau — dacă ea însăși, iubirea, ar fi avut posibilitatea de a se substrage jocului; fatală pentru el — implicînd, deci, divinitatea — pentru parteneră iubirea este, dimpotrivă, joc acceptat din principiu. Ciudate forme de învolburare a ființei, de atingere a cercului, în această lume dreaptă supusă unui destin drept, unui declin rectiliniu. Lucrurile se petrec, fiecare în parte, o singură dată încît obligă omul să „invente“ mereu altele și altele. „Cîteodată trăim prea mult; una e să exiști și alta să petreci“ — spune Hrisant Hrisoscelu, care prin existență înțelege și reluare, întoarcere la ce ai mai făcut. De aceea, credem, Hrisantul nu reușește să transforme în memorie faptele, să le facă amintiri — nici măcar aici, în „Răsăritul“ său unde mișcarea este prin excelență circulară. Lipsindu-i dimensiunea metafizică a timpului, el nu poate trăi în melancolie ; nu poate nici să scoată din trecut verigile întîmplărilor pentru simplul motiv că acestea se stratifică monolitic, inert, trăindu-se o singură dată. Tot ce poate face Hrisantul este să celebreze prin propria agonie agonia Veneției și să-și aducă aminte circul final prin care a înfierat-o. O face somptuos și cinic punînd capac cu propriul său trup acestui „butoi al Pandorei“ pe care l-a deșertat în deșert.

Nicolae Georgescu

DOUĂ NUVELE ANTOLOGICE

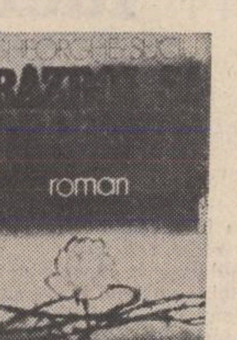

Am primit **Război și dragoste** (Ed. Militară, 1981) de **Gheorghe Suciu** cu un sentiment de neîncredere : un titlu așa de impozant, amintind străveziu de „Război și pace“, pus în fruntea unei cărți de nici măcar trei sute de pagini, la sfîrșit de secol XX, cînd se poartă emblemele cît mai ezoterice, nu-mi dădea mari speranțe. Deschizînd cartea, am dat peste o precizare promițătoare :**„roman în două părți“**. Peste încă o pagină, titlul primei „cărți“ („părțile“ fiind, de fapt, cărți“), **De-ar fi pușca iarbă verde** m-a izbit prin suprarealismul metaforei. După primele pagini, care mi s-au părut excelent redactate, romanul m-a prins și, pe măsură ce înaintam în el, singura teamă rămăsese aceea ca nu cumva autorul să clacheze și să-și părăsească, din cine știe ce motiv, tehnica. La capătul primei „cărți“ am consemnat deja o izbîndă. Chiar dacă cea de-a doua „carte“ n-ar fi fost la înălțimea celei dintîi, eram mulțumit că autorul deja mă cîștigase : și ce victorie mai mare poate fi în literatură decît aceea ca autorul să-i «corupă» pe cei mai reticenți cititori ai săi care sînt, prin definiție, criticii ?

Roman în sensul consacrat al cuvîntului, **Război și dragoste** nu e. Cele două cărți au cu totul alte personaje ; nici măcar un personaj nu le unește. De legat le leagă un **suprapersonaj** greu de descris, grație inefabilului structural : este acea stare imponderabilă a dragostei care înflorește într-o situație critică, plină de maxime primejdii. „Încadramentul“ (termenul e al lui Victor Șklovski) care lipește cele două nuvele trebuie căutat în atmosfera omogenă : amestec de spaimă și de senzualitate, de ceață în care soarele sculptează arhitecturi fragile, care se spulberă iute.

Fiecare din cele două nuvele își are propria materie epică. Gheorghe Suciu nu ocolește intriga. Prozatorul își ține cititorul sub tensiune, încîntat să și-l știe supus. Cu toate acestea, lucrurile care se întîmplă nu au deloc grandoare. La o adică, pot fi reduse la cîteva propoziții. În cea dintîi, asistăm la viața unei unități militare încartiruite într-un sat pustiu, din care oamenii au fugit, lăsînd în urmă o atmosferă dezolantă. Au rămas doi soți bătrîni, obișnuiți cu ideea stingerii. Vorbesc o altă limbă și nimeni nu le-o înțelege. Cînd soldații români fac anume gesturi de generozitate, bătrîna vorbește afectuos în limba ei. Toată nuvela e dominată de nevoia de comunicare. Povestea lui Mitru Fîntînă, țăran de obîrșie, cu un comportament aristocratic, care găsește într-un plop de la marginea așezării două femei (nepoata, foarte frumoasă, și bunica), vorbind cu ele prin pronunțarea numelor e de o gingășie unică. Idealizîndu-l puțin, autorul face din Mitru Fîntînă un exponent al sufletului românesc într-o situație liminală. Capturînd o „limbă“ este silit să-l ucidă tovarășul. Se va întoarce însă curînd pentru a-l înmormînta și a-i lua actele pe care le predă celui rămas în viață. Din astfel de lucruri mărunte, aparent insignifiante, se compune **De-ar fi pușca iarbă verde.** Importanța lor stă în zăcămintele de viață sufletească pe care le revelă. Contrapunctic, personaje ca Ion Drîmbă, mereu pus pe șotii, termen antinomic al gravității pe care o incarnează Mitru Fîntînă, sporesc gama sugestivă a nuvelei.

Și cea de-a doua „carte“, ce poartă titlul romanului, pierde enorm prin rezumare. Tema ar fi comportamentul unui sat ardelenesc la sosirea nemților în retragere. Este vorba de o situație liminală în interiorul unei situații liminale. Dacă în prima nuvelă, Gheorghe Suciu compune, cu o remarcabilă ingeniozitate, procesul de conturare al unei similicolectivități din indivizi disparați, în **Război și dragoste** radiografiază comportamentul unei colectivități omogene în circumstanțe care-i pun integritatea sub semnul întrebării. Oficialitățile lasă, observăm, rolul de a delibera bătrînilor reprezentați aici de unul instruit, înțelepțit de viață, și el din stirpea fără clasă a aristocraților spiritului. Primarul Doda și, mai cu seamă, notarul Coriolan Fleșeriu, un ins caragialesc (nu se numește întîmplător Coriolan...), căruia îi place să vorbească mult vrute și nevrute sînt marginalizați. Pe fundalul gravei amenințări se petrece o poveste de dragoste care sfîrșește tragic. De Samoilă, un infirm căruia orice șansă de a cunoaște dragostea pare a-i fi fost luată, se îndrăgostește o adolescentă, Suzana, care i se și dăruiește. Destinul e însă nemilos. Cu toate străduințele Bunicului de a păstra între oamenii locului și intruși o relație de echilibru, cineva o strică. Victimă îi cade tocmai Suzana. Aceasta e coloana vertebrală a nuvelei, dar farmecul vine din consonanța vertebrelor. Fără a ști nimic despre buimăceala și bucuria Veturiei, mama lui Samoilă, la constatarea neașteptatului eveniment al intrării fiului în rîndul lumii, despre strategia Bunicului în relațiile cu Comandantul, despre postura delicată a lui Ghili, șvab de origine, care e silit să facă pe translatorul, de felul lui Lae Mutu, fratele Suzanei, de a-i comunica Bunicului vestea tragică, despre curiozitatea copilărească a lui Niky de a cunoaște războiul — frumusețea nuvelei nu poate fi percepută decît pe jumătate.

Gheorghe Suciu are talent de constructor epic, dovedind-o deocamdată pe spații mai mici decît cele ale romanului amplu. Interesantă e, de exemplu, mînuirea naratorului din **De-ar fi pușca iarbă verde,** un narator puternic „dramatizat“ (pentru a recurge la un termen boothian), un adevărat „însoțitor“ al lui Mitru Fîntînă : odată, ca personaj care se simte atras irezistibil de protagonist, a doua oară, ca povestitor acaparat de personajul său. Naratorul povestește, prezintă, comentează: face toate acestea din perspectiva unui timp care s-a depus peste fapte. Ciudat, vremea nu i-a limpezit întîmplările de odinioară. Dimpotrivă, le-a amplificat misterul. Naratorul nu știe acum nimic mai mult despre Mitru Fîntînă : reînviindu-l îi mai caută încă «cifrul». Nu știe mai mult decît noi și i-l caută împreună cu noi. Ipostaza lui de «umbră» a protagonistului în momentul producerii faptelor n-a dispărut cu totul : nu se poate rupe încă de el, ci, fascinat, ca într-o vrajă, îl urmărește acum cu vorba în chip de cameră de luat vederi. Distanța în timp i-a adus naratorului mai multă experiență umană și, în special, culturală. Între momentul «acțiunii» și momentul «reconstituirii» a înflorit o lume care l-a integrat și l-a obligat la cunoaștere. Autorul își justifică, astfel, în fond, tehnica narativă.

Gheorghe Suciu e, în altă ordine de idei, un stilist : unul rafinat, care cîntărește cuvîntul în palmă ca pe o monedă, dotat cu simțul aromei lexicale. De pretutindeni pot fi decupate pasaje redactate frumos pînă la calofilie : „Mergea alături de mine, leneș și indiferent, tîrîndu-și bocancii mari, grei, cu ținte și potcoave ; în urma lui rămînea dîră de colb. Mi-l închipuiam coborînd de pe ulița lui din sat. Ulița Fierului, cea mai glodoasă și mai pieptișă din toate cînd ploua, mai ales în toamnele lungi, pămîntul din Ulița Fierului se desfunda, roțile carelor se adînceau pînă la butuc ; clisa părea o marmeladă păstoasă și grasă. Încălțămintea se scufunda și plescăia ca-ntr-un aluat prea dospit. Iarna, cînd îngheța, ogașele roților și adînciturile lăsate de copitele vitelor deveneau tari ca piatra, ca fierul. Poate că de aceea și fusese astfel botezată ulița. Dar tină grasă, mănoasă era și este peste tot satul. Așa că eu cred că au dreptate cei care spun că pe la noi a fost odinioară un fund de mare în care pluteau și se zbăteau animale mari și mici, într-o necontenită și numai aparent haotică devălmășie, stăpînite doar de dorințe, patimi în toată legea“ etc. etc. Rafinamentul face, în paginile lui Gheorghe Suciu, casă bună cu umorul și ironia : o ironie fină, subțire, învăluitoare, care nu respinge obiectul, ci i-l apropie naratorului sau personajelor.

Neîndoielnic, sub un titlu cam pretențios, în **Război și dragoste** se află două nuvele antologice. Au apărut într-un an care, în proză, își numără reușitele pe degete.

Constantin Sorescu

TEORIA ȘI PRACTICA

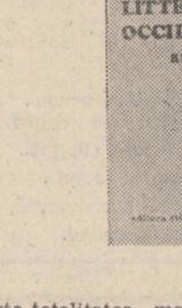

„Littérature roumaine, littératures occidentales“ (Ed. științifică și enciclopedică, 1982), este cea mai recentă contribuție comparatistă a lui Adrian Marino și, dintr-un punct de vedere, o mai puțin previzibilă culegere de studii, așa cum autorul, preocupat de mari sinteze, nu a mai făcut. El ne dăduse monografii (o „viață“ și o „operă“ ale lui Al. Macedonski), o introducere în critica literară, un dicționar încă neterminat de idei literare, o „critică a ideilor literare“, un documentat eseu despre „hermeneutica lui Mircea Eliade“ și cîteva agreabile volume de însemnări de călătorie, care semănau cu un raport cultural, palpitant, asupra difuziunii literaturii românești pe continent. Din aceste note de călător, fără aparenta urmare obligatorie, pare a deriva ideea lui Adrian Marino de a pune alături cîte ceva din literatura română și din literaturile occidentale. Sînt, aci, în total opt studii, în majoritate cunoscute din „Cahiers roumains“, din „Synthesis“ și din presa românească. Reunite, și fundamentate cu o prefață care vorbește clar, ele sînt impunătoare și arată încă o dată că a teoretiza despre difuziunea literaturii române în lume nu are nici o valoare fără simț practic. Adrian Marino dovedește că în materie de afirmare internațională faptele, dar documentele, spun totul. El a studiat, de aceea, cîteva momente în care literatura română a răspuns rapid la o interogație a Europei, mai ales cu „luminiștii“ și cu „avangardele“ istorice. Provincia valahă proba indubitabil că spiritualicește nu avea nimic marginal și că înainte ca sincronismul să ia înfățișare de teorie știa să se sincronizeze natural ; ca atîția alții, Adrian Marino detectează cum nu se poate mai bine un spirit european care nu avea nevoie de „norme“ europene. Pentru el, influențele nu rămîn simple imitații ci „se asimilează în profunzime printr-o remodelare“, : „recepția — zice criticul, și are dreptate — nu este niciodată pasivă, nici automatică ori servilă ; „naționalizată“ în toate împrejurările, ea capătă ritmuri și sensuri ale unei evoluții particulare“. Acesta e, de altfel, și întîiul punct al ideii de difuziune schițată de A. Marino. Al doilea, adăugat de îndată, fixează corect raportul între ideologie și creație, răsturnîndu-l, deși la examenul istoric creația merge nu o dată înaintea ideologiei : „Conștiința ideologică și literară se arată, cel puțin în cazurile studiate, mai evoluată, mai complexă decît realizarea propriu-zisă“ ; adeseori „programul devansează opera“. Ca și Paul Cornea, (din „Regula jocului“), Adrian Marino schițează aici o fenomenologie a relațiilor literare, stabilind mai întîi că influențele se „naționalizează“ și presupun, în mediul nou, evoluții particulare, (probabil și independent-productive), și apoi că teoria e primordială față de practică. S-ar mai fi putut adăuga aci și **anticipațiile locale**, în prezența cărora o influență exterioară se fixează mai repede și mai adînc ; însă aceasta e, în adevăr, o discuție separată, care se poate face însă din moment ce asupra comparatismului Adrian Marino nu are în esență idei absolut diferite. El crede, așadar, într-un șir considerabil de soluții, după care literatura universală nu mai trebuie înțeleasă „în versiunea ei restrictivă, occidentală, provincială, tradițională : literatura universală este totalitatea „marilor“ și „micilor“ literaturi din est și vest ; ea se confundă așadar cu Literatura pur și simplu, fără adjectiv“. Din această mișcare centrifugă, care îi este proprie și lui Etiemble (despre care A. Marino a și scris o carte, inedită în românește, apărută la Paris), derivă și ideea constantelor sau a **„invariantelor“** : „O teorie a acestei literaturi (într-adevăr) generale să ne furnizeze singura bază obiectivă pentru o generalizare inductivă a elementelor comune tuturor fenomenelor, oricare ar fi locul lor de manifestare“. În fine, „militantismul“ acestui nou comparatism, „poziția lui critică și combativă“, „implicată direct în marile controverse ideologice“.

O astfel de perspectivă coerentă nu era greu de observat în cele mai recente contribuții românești ale lui Adrian Marino și provine, în definitiv, din conceptul de idee literară care democratizează în totul literaturile și dă oricărui moment istoric, **libertatea la specific.** Sub o formă sau alta, studiile adunate de Adrian Marino în „Littérature roumaine, littératures occidantales“, sînt aplicații ale acestor principii, unificate prin ideea că literatura generală este un corp unitar, în mișcare, cooperînd contrar teoriei „vaselor închise“.

Două dintre ele, „Luminile românești descoperă Europa“ și „Benjamin Franklin în cultura și literatura română“, se ocupă de momentul luminist, deși evoluția lui istorică nu este uitată. Nu sînt, desigur, primele sugestii asupra acestor teme, (una dintre ele, europenismul luminist, era studiată și de Al. Duțu) însă sînt, incontestabil, cele mai solide sinteze.

În alte părți, criticul studiază „începuturile românești ale ideii de realism“ și observă „un decalaj cronologic uimitor de mic“, față de sursă : „Lovinescu și metoda impresionistă“ este prima cercetare temeinică, comparînd pe impresioniștii francezi și pe criticul român, în ideea că acesta a părăsit cultul impresiei pentru o „critică integrală“.

Tot Adrian Marino explică, într-un ingenios studiu, cum l-au descoperit poeții români pe Baudelaire, făcînd din această revelație un fenomen al „creației“ și nu al „criticii“, așa cum se petrece în chip normal. „Ossianismul românesc“ e văzut într-o serioasă și dătătoare de sugestii examinare ca un fenomen tardiv la noi față de Europa, însă productiv. „Ossianismul“ ar presupune o poetică, o istorie fabuloasă medievală, o antichitate nordică „localizată în Dacia prin extrapolare“. Aș fi adăugat aci **fabricațiile medievale** de felul cronicii lui Huru, în a cărei contrafacere tîrzie a lucrat ceva din mentalitatea celor care l-au inventat pe Ossian, ca și a altor europeni. Despre „expresionism și avangarda românească“ Adrian Marino ne-a dat acum sugestii corecte, propunînd printre altele și un viitor studiu autonom despre activismul românesc : expresionismul se naționalizase sub această înfățișare.

Cea mai interesantă contribuție de aci este însă aceea despre „ecourile futuriste în literatura română“. Ea coboară sensibilitatea românească la avangardă mult mai înainte decît se făcea de obicei, în jur de 1905, prin grupările așa-zis „cosmopolite“, foarte informate, europene, precum aceea a lui Ovid Densușianu. Mulțimea de reviste efemere, apărute prin eroismul cîtorva fanatici între 1890—1910 ar da celui care se va încumeta să le despoaie putința unor mari descoperiri, comparabile poate cu aceasta a lui Adrian Marino.

Opt contribuții, așadar, de comparatism foarte solid, unul mai interesant ca altul și în total cu sugestii de care critica literară și istoria mentalităților nu mai pot face abstracție. În ofensiva lui „prefață“, A. Marino preciza că „aceste studii nu-și propun să epuizeze problemele în chestiune“ și, ca să fim raționali, ar fi fost și foarte dificil : mitologia exhaustivului nu elimină totuși pe aceea a esențialului. Studiile lui Adrian Marino din „Littérature roumaine, littératures occidentales“ nu epuizează însă consolidează un număr de momente ale literaturii române și, în fond, produc probe esențiale, cu neputință de respins. Încă o dată, A. Marino dovedește că e cel mai original critic român de azi.

Artur Silvestri

INFERNALUL SCENARIU

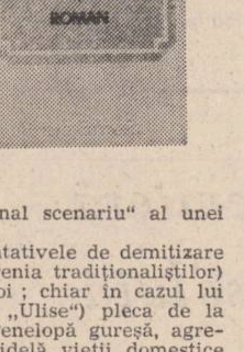

Prin ultima și surprinzătoarea sa carte, Modest Morariu ne propune un roman insolit pentru spațiul nostru literar. **Întoarcerea lui Ulise** (Ed. **Eminescu,** 1982) este acest roman, eseistic și parodic, comunicînd filosofic cu poezia autorului (spirit deschis, polivalent), o carte care — deși tematic — ar părea prizoniera unui timp precis delimitat, este în fapt o meditație despre condiția generală a omului. O posthomeriadă și, în același timp, o antihomeriadă, **Întoarcerea lui Ulise** apasă pe meditație, nu pe eveniment. Modest Morariu preia un personaj celebru, faimosul Ulise, cel mînat de nostalgia Ithacăi, odată cu revenirea sa lîngă virtuoasa Penelopă sfîrșind seria aventurilor posttroiene. Acest nu mai puțin celebru cuplu nu se mai poate reface : Ulise, devenit pensionar al propriei glorii amplifică decepțiile Penelopei care află, prin reîntoarcerea lui, un alt Ulise, cel știut fiind pierdut tocmai prin revenirea sa. **Obsesia însingurării, nostalgia cuplului** sînt de altfel temele secrete ce irigă cartea. Cuplul Ulise—Penelopa eșuează, trecutul comun, viața consumată ireparabil neputîndu-l salva, făcînd loc sentimentului unei imense zădărnicii ; moartea Penelopei elimină aparent tensiunile dar Ulise, lîngă înțelepciunea robustă a lui Eumeu (credinciosul complice de viață) sau alături de o altă Penelopă, constată că nu poți scăpa de propriu-ți Eu, în pofida aventuroaselor peregrinări. În aceste dialoguri purtate **numai** în doi, Ulise e mereu prezent ; împăcarea cu propriul Eu ar aduce înseninarea. Peste toate se așterne surîsul înțelept al relativului. **Cartea e scrisă în lumina crudă a demitizării,** oferind spectacolul trist al senilizării eroilor ; dar Odiseea lumii continuă. Încît, ideea-forță a romanului rămîne cea de **repetitivitate** ; o bucată de viață, irepetabilă, se consumă de fapt pe același „infernal scenariu“ al unei viziuni ciclice.

Să observăm întîi că tentativele de demitizare (chiar dacă șochează smerenia tradiționaliștilor) nu sînt în premieră la noi ; chiar în cazul lui Ulise, Marin Sorescu (v. „Ulise“) pleca de la aceleași premise : tot o Penelopă gureșă, agresată cîndva de pețitori, fidelă vieții domestice îl întîmpină pe Ulise cel rătăcitor. Modest Morariu demarează ca și M. Sorescu, înscrie curgerea romanului pe aceeași albie dar duce demonstrația pînă la ultimele consecințe. Eroii sînt de fapt oameni și eroi ca partitură homerică se continuă într-un roman burghez, fatal antieroic ; Modest Morariu dinamitează voit mitul prin **forța erozivă a ironiei** dar nu coboară într-un scenariu hilar. Permanentul „control“ al autorului evită comedia și asigură paginilor sale densitate psihologică, tincturată de melancolie. Epopeicul și eroizarea sfîrșesc în fragilitate ; repetiția privește eternul uman, incarnat însă în ființe fragile, adică adevărate.

Pensionar, cum spuneam, al propriilor aventuri, Ulise — cel ce și-a ucis virtualitățile în examenul trecutului — este un ratat. Povara etichetei de erou național îi ascute luciditatea amară iar conștiința trecerii, a efemerității inundă materia epică. Ideologia thanatică (C. Sorescu) alimentează romanul, încît afecțiunea pentru o nouă Penelopă (consumată, sugestiv, „pe epava lui Ulise“), se rezumă la înțelepciunea de „a iubi fără iluzii“.

După dispariția lui Eumeu ograda forfotitoare intră în paragină ; degenerarea senilă a lui Ulise se accelerează. El devine spectatorul propriei decrepitudini, ucis de monotonia și prozaismul existenței sale pentru care important e doar prezentul. Bucuria de a trăi se transformă pentru Ulise într-un mod incert de a fi, ieșind din captivitatea timpului, purtat de o apă cenușie, fără adîncimi și fără lumini ; în acest timp suspendat, imobil — timp în care timpul încetează — Ulise regăsește (fără a conștientiza) eternitatea. Ulise scade, se surpă spre moarte și eliminarea lui din lume, intrarea în amorf e încheierea firească, implacabilă pentru cineva care „pierduse facultatea de a trăi“, confruntat însă cu propria-i posteritate. Pentru Ulise moartea „e altă iubire“ și neantul căscat îl înghite lacom...

E de remarcat efortul de construcție. Modest Morariu **parodiază romanul modern dar evită șarja** și afișează — neostentativ — modernitate compozițională ; interferența planurilor temporale (eroii săi evoluînd alert într-un decor care e al veacului nostru, beneficiind de toate înlesnirile civilizației) vădește abilitate și inteligență „regizorală“. În fine, invenția epică slujește scopul demonstrației, romanul probînd „limpezimea alegoriei“ (M. Gramatopol) ; un text melancolizat, pigmentat de reverie aminteș-te de un O. Paler cu o mai puternică forță creativă, animînd personaje credibile. Modest Morariu se detașează — benefic — de propria-i creație și ne propune, prin resorturile meditației, un roman acut-actual, dezbătînd — sub pojghița perifericului și anecdoticului — eternspinoasa problemă a condiției umane. Anticul Ulise n-are cui să telefoneze și Eumeu, în blugi, filosofează ; Odiseea deci continuă, ea e transferată în cadru modern și gestul nu e gratuit ori numai decorativ.

Pentru cine citește romanul în adîncime, concluzia ce se desprinde este cea a **atemporalității întoarcerii** (M. Ungheanu). Istoria n-are prea multă fantezie, constată Ulise, și lecțiile ei n-au fost reținute, observa același, contemplînd cele două milenii scurse de la asediul Troiei. Bătăliile absurde ale lumii se repetă, probînd amneziile memoriei umanității. Oricît ar fi de deosebite, viețile seamănă ; noua Penelopă și un alt Ulise reiau vechiul story. Apar Mentorii mistificanți, pseudomemorialistica abundentă etc., turnînd aluatul realității în tiparele dorite, pulverizînd adevărul global.

Totul deci rescrie, cu alți actori inocenți, zvîrcolindu-se o clipă în lume, torturați de „blestemata problemă insolubilă“ același infernal scenariu. Un Ulise decrepit, contemporan al întregii Istorii asistă la demonstrația de vitalitate orgolioasă și sălbatică a altor războinici, dornici de a cuceri o altă Troie...

Demitizantă, dorind a lua pulsul vieții, antirăzboinică prin mesaj, **„Întoarcerea lui Ulise“** apasă asupra ideii de repetiție în istorie, nefiind — prin realizare — un fapt literar de repetiție.

Adrian Dinu Rachieru

lucia negoiță

Romanț

Un fruct impur ce se lasă privit
în zarea cea rară
visul meu în hainele unui travesti
aripi, cearcăne, cisme de vinătoare
ovalul pur al madonei
casetofonul cu care zilnic
îmi fac meseria
și microfonul alături, moalele streang
unde stau înșirate
boabe de mei pentru bătrine cuvinte
cartușiera cu fragi...
ehei, ce mai început de romanț
eu singur alcătuind magica-mi trupă
înregistrată în actele unui anume Polonius
„povestiri comice, eroi-comice, pastorale..."
jumătate țărancă, jumătate orășeancă
Vinzătoare de tîrg, gospodină cu ziua...
alte semnalmente pling ușor
la cinematograf
mă fardez rar
încalț pantofi cu tocuri înalte
pe gazonul închipuit
o cafea pe stomacul gol pentru
cele 5 interviuri într-o singură zi
cu un poet, cu un prozator
cu un dramaturg și doi critici literari
pîinea cea de toate zilele
are gustul condiției de prezență
citită cursiv
ca anunțul spectacolelor zilei.
Bună seara, bună seara, bună seara
dintre gratiile romanțului meu
căruia îi e dor de pasteluri naive
(toamna, o patrie tragică, vara, ca zbor,
iarna, turnuri de gheață
primăvara, vaetul nașterii)
Bună toamnă, bună iarnă, bună vară
muzica de fond
e cîntecul peștelui
pe uscat.

Grădina japonezului

Două grămăjoare de lucruri
ațipind pe muzica stinsă
a dragostei după dragoste ;
căldura din trup a zburat
spiritul urcă în locu-i
spre mormane informe
din bumbac și acril,
voi îmbrăca din nou
cămașa de în țesută
pentru un pescar de oameni
iertîndu-i pe copii, cum pot
să nu-i iert pe părinți
deși urechile de auzit
scîncetul unui părinte
nu figurează printre
minunile veacului
părăsită, iertată, împuținată
rămîn
tremurînd se evaporă irișii
cristalinul desenează concentric
aducerea aminte
ca un bolovan prăvălit în apa
din grădina cunocută
a japonezului.

Rivalitate

Viețuind cu fantasmele
împrumutîndu-le ticurile
devorată de micile lor amănunte
de anatomia înșelătoare

număr secundă cu secundă
firele de păr coborînd
din creștetul lumii pururea viu
cel fără început și fără sfîrșit
am 500 de ani, 307, 121 ?
unde s-a oprit cheița jucăriei mecanice ?
maestrul nebun lustruiește
ochii de sticlă ai păpușilor sale
săgețile orată aceeași direcție
în orga de fum imaginară
și cîmpurile sufocate de iarbă
(viața, viața, viața)
rivalizînd cu pata de ruj
pe gura unei convalescente.

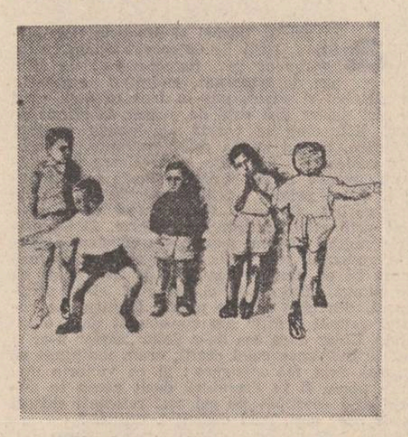

Lia Szasz : „Jocuri de copii"

Vară în iarnă

Pe plaja încinsă privești ca ereticul
nori somnambuli de culoarea saramurei
fierbinți

marea — subțire ca firul lunatec al dogmei
ea tricotează un pulover de iarnă
mersul mecanic al mîinilor, brrr !
un munte plin de zăpadă înalt cît plaja
încinsă
el înghite cearșafuri și mingi
umbrele de soare, solzi de nisip albăstrui ;
gata, doar ai clipit, și e iarnă
ca în pădurile de lîngă Rona de sus
cum te-a umbrit bucuria în Valea pierdută
cum tremură genele bete de fulgi și de dor
pe-obrajii încinși poți zgîria
magice semne ca pe-o bucată de gheață !
de rîsul meu stai gata să te-ntuneci.

ștefan ioanid

VIZIUNILE

I. (Atît de mult s-a visat)

„Atît de mult s-a visat
încît el se născu". Dar ce mumă,
ce pîntec, în spaimă

și rugă-l purtă, cu spinul
mistuitorului său nume în gură ?
Străfulgerarea dintîi și fără

întoarcere. Și drumul
pe el tot astfel mistuind.
Ca lumina, ca spinul, sub

instrumentele vuitoare
ale numelui său, ca sub laptele
maicii sale

înfiorate. Așa l-au visat,
coborînd în lumină, cu spinul
acela în gură și fără

întoarcere. Aprig și plin
doar de propriul său nume.

V. (Cum stai pe apele)

Cum stai pe apele
în strîmtoare. Sigiliul.
rănii în adîncuri
se închide. Rană

și rugă în fervoarea
suferinței sale. Iubirea
celor mulți. Cum stai
pe apele străvechi,
în vîlvătaie,
mai viu. Și viața
decît moartea mai întinsă.

II. (Dormea, visa, captiv)

Dormea, visa, captiv
al simțurilor mele, rugăciune,
viziune cea mai
de pe urmă, cu ochii
numai lacrimi — în spaima
adorării sale, a rănii
în adîncuri,
ce tocmai se arată, în carnea
sa cea vie — un ochi
străin și decît moartea
mai adînc.

VI. (Un străveziu sigiliu)

Rană și rugă
în mai adînci
mătăsuri. În
întreit cristal.

Vulpile dumneavoastră

salvina adam

A venit într-o seară pe jos, cu șase vulpi după ea. Călca strîmb, de oboseală poate.

S-a dus pînă la capătul străzii, căuta numărul, a deschis poarta și a intrat.

Vulpile după ea.

Erau mai multe uși în curte, pînă la urmă a nimerit.

A văzut-o.

Avea cizme bărbătești, înalte, o pufoaică neagră și o pungă murdară cu mere pădurețe. În urma ei vulpile rupte, tăvălite, roșii.

— Am venit.

Nu se aștepta s-o vadă chiar așa repede, la un an după întoarcerea lui din munți, toamna.

— Intru ?

A deschis mai tare ușa. Într-un colț, pe pămînt, ardea ceva.

— Ai grijă !...

— Am.

Vulpile, la căldură s-au oploșit, una peste alta, pe dușumeaua goală.

Ea stătea rezemată de perete, scosese merele pădurețe, le-nșira pe masă.

— Te rog să mă ierți dacă am venit, dar mi-a fost tare frică. Acolo... știi... făceau drum prin pădure ; un drum înalt cu mulți oameni, mașini, lemne tăiate și.. unu chel...m-a văzut. Ferecasem ușile, geamurile, magazia. De patru zile călătoresc. Astea sînt vulpile mele.

— Știu.

A luat o tigaie, el prăjea dintr-o cocă niște turte în ulei. Aerul bun, prăjit, se ridica în sus și vulpile chihăiau subțire.

— Dacă vrei, ia-ți un scaun.

S-a așezat, „n-ai lumină aici ?" Aprinsese o lampă slabă, de gaz.

Vulpile țipau tare, se umpluse camera de fum, ea a luat o turtă și le-a aruncat-o pe podea.

Se băteau, erau mari, frumoase, spicate.

— Îți pare bine că am venit ?

— Nu.

— Din cauza lor ? și a arătat cu piciorul haitele, pe dușumea.

— Nu.

Luase și ea o turtă și minca.

În întuneric nu se vedeau decît dinții ei albi, mîinile mari și ochii.

S-a apropiat și-a luat-o de umeri.

— N-am ce să fac cu tine aici. Ești frumoasă acuma. Vulpile tale mănîncă marmeladă ?

— Nu.

— Am să le deschid o conservă de pește.

— Și... de ce nu vrei să rămîn ? Ți-e teamă de ce-o să zică lumea ? Că ești mult mai bătrîn decît mine ? De ce ?

Ea vîrîse o mînă în bluză și se scărpina.

„Are purici" se gîndea el, „poate de la vulpi".

— Vrei să te speli ?

— Nu, dar dacă îți neapărat...

A ieșit afară și s-a-ntors cu o covată de tablă.

— Îți încălzesc apa.

Între timp ea desfăcea conserva cu un cuțit vînătoresc legat cu sfoară la briu.

— Ai o farfurie mai veche ?

— Nu, dar îți dau un carton.

Pusese peștii pe carton și vulpile mîncau toate, frumos.

Ea făcea turte și le aranja pe o farfurie. A mai adus ulei.

El scoase din geam un pachet de margarină.

— Ia să vezi ce bun e, unge pe turte...

Au mîncat și au băut cîte-o cană de apă.

— Acuma să te speli, patul nu-l schimb că am dormit singur.

Ea-și pusese covata cu apă într-un colț, mai la fereală. El a luat lampa lîngă pat și citea în lumina galbenă.

— Vezi... pe bufet e un săpun, ...mai la margine.

— L-am găsit.

Auzea cum se dezbracă, moale și frumoasă, prea tînără, prea singură pentru el.

Plicăia în apă cu palmele.

— E fierbinte...

— Alta n-am. Mai așteaptă pînă se răcește.

Stătea pe vine, ascunsă de masa cu ciucurii lungi.

— Ce citești ?

— O carte.

— Eu n-am citit de mult...

— Te-ar enerva.

— Ce ?

— Cartea asta te-ar enerva, zic.

Ea-și umezea palmele cu apă.

— S-a mai răcit...

Se spăla ușor, frumos, l-a prins dorul de ea, de pielea ei albastră, „prea tînără pentru mine..." „ce-ai zis ?" „nimic, mai vorbește omu, și singur", „hiirșșș, haitele dracu" striga lîngă covată că veniseră toate vulpile la ea.

Ridea.

— Lua-v-ar dracu' !...

A trîntit una de pămînt și scheuna, s-a ascuns sub pat și celalte la fel.

— Așa vă trebuie !

— Parcă la început erau patru.

— Da, dar iarna trecută au mai venit două. Unde mi-ai pus hainele ?

— Ia o pijama de-a mea. Pe scaun.

Se îmbrăca și și-a despletit părul. Se pieptăna cu scîntei.

— Vin lîngă tine ?

Micșorase lampa.

— Vino.

S-a vîrît în pat, plapuma caldă și el frumos, a apucat-o de mijloc.

Peste plapumă călare, vulpile, toate șase.

— Gonește-le naibii ! Numa' cu animalele n-am mai dormit.

— Of !...

Le-a dat un picior, ele scheunau, nu plecaseră.

Jos pe dușumea era frig.

El s-a sculat, a cotrobăit în bufet și le-a așternut un preș lîngă ușă.

— Lasă-le acolo, că nu mai vin. Le era și lor frig ; săracele, atîta drum...

— Păi de ce le-ai luat ?

— S-au ținut după mine.

Îi pusese mîna în păr, îl mîngîia încet.

— Ai încărunțit...

— Sînt bătrîn.

Avea încheieturile mîinilor calde. Le-a sărutat ușor, ca pe ceva negăsit.

— În pădure e frig, a mormăit ea tîrziu.

— Ce e ?

— Vorbesc în somn.

Vulpile au tresărît și ele, s-au culcușit bine, mirosea a animal, a sălbatic și-a purici.

De dimineață au trezit-o vulpile.

— Le e foame. N-ai pîine ?

— Vezi pe masă, turte de ieri.

El se îmbrăca frumos, elegant, cu cravată.

— Unde te duci ?

— În oraș.

S-a-mbrăcat și ea. Minca o turtă rece.

— Tu nu te speli pe ochi ? a-ntrebat-o.

— Nu, m-am dezobișnuit.

— Haide, ieșiți !

Le-a scos în curte. Ea și vulpile.

A încuiat ușa, a băgat cheia în buzunar.

POEME CU LABIȘ

*

* *

Semăna cu copiii de nori,
cu virtejul de blîndă ninsoare
și venea de pe-o culme de flori
cu păduri oglindite-n izvoare.

El era ca un suflet meteor
călător dinspre soare răsare
pe un cer de azur iertător
aruncat într-o groapă de fiare.

Lilieci zburători

Aveam un maculator
pe care mi-ai desenat lilieci zburători...
(Din podul școlii, ei nimereau uneori
în dormitoarele noastre de fete,
prin ferestrele date de perete.)

Ultimul vals

Ultima oară am dansat cu el
acolo, la etajul patru,
în blocul din strada Tunari,
La nunta lui Toma și-a Ioanei.

elena dragoș

prin aburi de rîs și de ceartă,
prin fum de țigări și de nori ;
De nouri amenințători.

Ziua de vizită

(PENULTIMA ZI)

Era Joi... Mai țin minte și-acum...
Te uitai către geanta mea neagră
și-am ascuns-o la spate, stîngaci.
Tu băteai după muzică tactul :
îți mișcai ritmic mîna cea dreaptă,
căci la radio cînta un colind.

— Văd că te-ai și făcut sănătos,
poate după vreo lună, sau două
ai să pleci din spital. Ai să vezi.
„Am să plec și mai iute", mi-ai spus
cu un zîmbet schimbat în durere...
— Hai, sărută-l acum, să-l lăsăm,
mi-a zis prietena mea, Monoranu
ce intrase, cu mine, la el.
Am plecat, sărutîndu-l pe frunte,
iar afară, prin ger, mă ceartă :
— Nu fii proastă... Nu vezi ? El trăiește.
Ai să vezi : Va trăi... Va trăi !
Alergarăm spre parcul de ceață,
cu izvoare de lacrimi pe față,
prin troienele reci și pustii...
Și strigam : Va trăiii ! Va trăiii !
Elena Dragoș

Umbra

Strada Spătarului dormea.
Tu, în răspîntia de vînt
Sub becul palid luminînd
Mă urmăreai
Și viscolea...
Și mă-ntoarceam din cînd în cînd,
Mănușa albă fluturînd
Dar vai, călcam pe umbra ta
Care creștea, creștea, creștea...

Cîntecul temeliilor

Urmare din pag. a 1 -a

Nu întîmplător, vorba unui cioplitor care a surzit tot săpînd la semne și nume pe ele, de ce crezi dumneata că s-a scris la început de la dreapta la stînga ? m-a întrebat — nu știu, i-am răspuns, și nici nu știu dacă chiar așa a fost — ba da, ba da, mi-a întors el repede fraza, așa a fost, deci de ce crezi dumneata că s-a scris de la dreapta la stînga la început ; pentru că primii scriitori au fost pietrari ? ! Și uite, îmi arată și se așează în poziția de cioplit, pentru ca să ai forță în mînă, o iei de la dreapta cu ciocanul, scrii oarecum invers, tot așa cum ai citi în oglindă. Așa că mă scuzi dumneata, a mai adăugat el, din pricina asta, noi, pietrarii, surzim din partea dreaptă mai întîi, de la urechea dreaptă. Și piatra pînă la urmă ne mănîncă.

Pe firul acestei povestiri, mai departe, deducția pe care o făceam : și piramidele înseamnă că sînt primele edituri, nu-i așa ? Dintr-o logică a gesturilor cît se poate de exacte și dure, cioplitorul se ridica la o abstracție de spirit acum, avea și o idee artistică despre profesia sa. Dar de ce nu și ele, piramidele — mi-a răspuns el, dar și casele, a mai adăugat, de ce crezi dumneata că atunci cînd desfacem temeliile unei case vechi stăm și luăm fiecare piatră la mînă și ne uităm care la rostul, care la încheietura și scrisul ei ?

Nu mă pricep, nu știu unde vrea să bată, dar îmi explică : e lege, adică era o lege, ca pietrarul să-și scrie numele pe cea mai bună piatră pe care s-o puie la temelie, pentru ca așa, veac de veac, să se știe și, dacă le cauți, toate casele astea de pe aici au sub ele numele tuturor cioplitorilor noștri, o familie. Eu sînt ultimul.

Soarele s-a închis un pic și de pe dealuri au țîșnit vălătuci de nori care se răreau negri către cîmpii. Cringurile au foșnit reci, ca împinse de o răsuflare de om. Puzderii de frunze s-au ridicat ca măturate de la pămînt și planau acum pe deasupra, într-un joc ametitor. Se izbeau prin văzduh de cei dintîi fulgi de zăpadă pe care-i retezau în picaj și-i pulverizau peste noi. A venit și iarna — a constatat cioplitorul, las-o să vie ! — a mai adăugat ca și cum eu sau altcineva ne-am fi împotrivit lucrului acesta — și după aceea mi-a povestit cum tot așa, sub o casă, mai demult, el a descoperit un izvor.

teatru t

Premieră absolută

Recent, am stat în picioare la o premieră... Și cine oare s-ar fi putut așeza pe locul indicat pe **invitația la premieră** după ce, la intrare, a trecut printre micuții ținuți de mînă sau duși în brațe și care-și manifestau în modul specific lor nemulțumirea și supărarea față de... epuizarea biletelor ? ! Cam aceasta a fost atmosfera ce a premers prezentarea în premieră absolută a piesei **Iepurilă-Varză-Dulce** de Constantin Cubleșan la Teatrul de Păpuși din Cluj-Napoca, a doua premieră (absolută) a stagiunii la secția română, a doua semnătură a lui Aureliu Manea pe spectacolele acestei scene. Adresat cu precădere preșcolarilor, textul lui Constantin Cubleșan investighează universul copilăriei operînd prin intermediul unor personaje să le zicem așa tradiționale, cum ar fi **Iepurele, Ursul, Furnicile, Albinele** etc., puse într-o ecuație în care necunoscutele erau reacțiile lor și situațiile create de aceste reacții în momentul în care unele dintre aceste personaje apar în ipostaze diametral opuse celor cu care ne obișnuiseră. Astfel **Iepurele** este un belicos, un tip dominator, un tiran nu lipsit de șmecherie, în timp ce **Ursul** e un timid, un credul ce nu-și cunoaște forța, un colos ce speră să fie „promovat" datorită cumințeniei, disciplinei, ardorii și conștiinciozității cu care duce la îndeplinire orice „însărcinare" pe care o primește din partea celui care i-a acaparat voința (adică **Iepurilă**), fiind însă tot timpul „dat la munca de jos", visata încredințare a unor îndeletniciri pe măsura lui, fiind mereu și mereu amînată...

Autorul se dovedește (și de această dată) un subtil pedagog, găsind modalitățile cele mai adecvate de a supune atenției micilor spectatori una dintre primordialele probleme ale umanității, problema păcii și războiului — cu implicațiile ei în planul existenței personale.

Aureliu Manea împreună cu Edit Botar, realizatoarea păpușilor, a decorurilor și a costumelor, au urmat îndeaproape stilul autorului și, în același timp, și caracterul antitezist al textului, intențiile lor devenind convergente în structurarea unui spectacol viu, alert și plăcut (nu numai pentru cei mici), în care se îmbină organic jocul actorilor costumați (Mirela Bândea — **Iepurilă** și Horia Pop — **Ursul**, cu o mențiune specială pentru cel de-al doilea), păpușile (minuite fie în mod „tradițional", fie la vedere de către Doina Dejica, Smaranda Stratanov și Gheorghe Bărbățan) și interpretele celor doi copii (Frunzina Boancă și Carmen Pop) care intervin și ei în fabulație, punînd și ei umărul la „punerea la locul lui" a lui **Iepurilă** — acesta fiind, prin forța împrejurărilor, obligat să renunțe la îngîmfarea lui și odată cu ea la atributele puterii cu care se autoinvestise, redevenind fricosul pe care-l știm. Și liniștea pare a se fi reinstaurat în pădure, după cum o subliniază și coloana sonoră (foarte bună de-a lungul întregului spectacol și semnată de Ana Marius).

Este mai mult decît plăcut să constați felul în care acest controversat Aureliu Manea s-a implantat în lumea specială a teatrului de păpuși, adaptîndu-și cu repeziciune și cu multă abilitate profesională gîndirea regizorală, caracterizată de o debordantă fantezie, de o solidă cultură și de permanenta dorință de a înova, la condițiile acestuia. După **Cenușăreasa** de Al. Căprariu, o altă reușită cu **Iepurilă-Varză-Dulce** de Constantin Cubleșan — două texte de o certă valoare literară; nu putem decît să așteptăm cu nerăbdare anunțata viitoare premieră cu o dramatizare de Horia Bădescu după Lev Tolstoi. La urma urmei, talentul e talent...

Radu Bădilă

film f

Despre cineamatori

Cu puțin timp în urmă au avut loc la Brașov și București două importante competiții ale cineamatorilor, festivalurile „Eseu '82" și „Cine-Faur '82". Cu o prezență masivă a marilor sufletiști ai peliculei pe 8 sau 16 mm, cele două manifestări, ce au reunit circa 100 de titluri în mai multe secțiuni (documentar, poem, eseu, protecția muncii, portret, animație, științific) impun cîteva constatări valabile pentru întreaga activitate a celor ce și-au ales aparatul de filmat drept mijloc de sondare a realității, drept instrument de comunicare specifică într-un domeniu cu anumite „reguli ale jocului", care nu exclude reușite împliniri profesionale.

Realizările cele mai apropiate de exigențele juriilor familiarizate cu peliculele profesioniștilor nu și-au trădat prin nimic condițiile materiale precare de finalizare, constituindu-se în autentice valori ale artei a 7-a, oricînd demne de a vedea luminile marelui ecran (sau mai degrabă, de a fi programate pe micile ecrane ale televizoarelor). În același timp, lipsa de îndrumare ritmică din partea cineaștilor, regizori, operatori, scenografi, critici, își pune încă amprenta pe majoritatea creației cineamatorilor grupați în cinecluburi sub diverse tutele, dar lipsiți de un for național capabil să călăuzească în mod corespunzător activitatea unor adevărați pasionați ai artei filmului, să elaboreze un statut unitar pentru cinecluburi.

Și acum cîteva cuvinte despre cele mai bune filme : **Oameni la porțile Dunării**, semnat de **Laurențiu Cuteanu** și **Mihai Popa** (Brașov) este un documentar ce înregistrează o zi de muncă din viața pescarilor înscriind dincolo de momentele semnificative ale unui ciclu cotidian fiorul emoțional al tensiunii luptei cu natura, al întoarcerii acasă. Realizată în maniera cinematografului adevăr, pelicula renunță la un comentariu ce ar fi putut deveni ori fals poetic, ori pleonastic (erori des întîlnite în selecțiile amintite). De asemenea, **Ultimatum** semnat de **Nicolae Panaite** (cineclubul „Transilvania"-Brașov), peliculă de ficțiune este o împlinită metaforă a unor imperative ades neglijate, uitate sau ocolite voit sau inconștient de semenii noștri : luciditatea, simțul critic, arma rațiunii în confruntările pușin previzibile iscate de situații limită.

Cu ocazia aniversării cineclubului Faur (15 ani de activitate), am văzut la București o selecție diversă din care voi alege doar două titluri și anume **Rid în soare**, realizat de cineclubul Chimistul Craiova, un autentic poem realizat în maniera marelui documentarist Joris Ivens, lecție uitată chiar de profesioniștii genului. Surprinderea realității deloc fardate, a construcțiilor și a celor care animă instrumentele creșterii urbane sau industriale într-un flux poematic imoune pelicula craiovenilor (regia : Gheorghe Muranevici) printre cele mai reușite documentare realizate de cineamatori oricînd capabile de comparații măgulitoare în competiție cu cineaștii profesioniști.

Al doilea titlu de mare interes se înscrie într-un gen aparte și anume documentarul științific, categorie dificilă, ce ridică egale obstacole pentru creator și receptor. Și totuși, cu „Metodă pentru localizarea corpilor străini" (regie și imagine : **Șerban Valerian-Buzău**) cineamatorii demonstrează capacitatea de adaptare la pretențiile unei categorii aride cu un mare potențial educativ cu rigori, ce lipsesc îndeobște activității cineamatorilor (prin forța lucrurilor).

Rememorînd cîteva nume de autentici animatori ai amatorismului în film, printre care **Mihai Popa, Dorel Mercea, Gheorghe Muranevici, Nicolae Panaite, Geliu Maximov, P. Dinulescu, Cristian și Maximilian Popescu, Norbert Taugner, Victor Colonelu** recomand cu toată căldura în aceste rînduri de cronică peliculele acestor autori pentru o selecție a televiziunii.

Călin Stănculescu

— Rămîneți aici ! Dacă mă caută cineva, să vină diseară, a mai zis el, din poartă.

Vulpile alergau în curte, se prindeau de ceafă, se mușcau, ea pusese capul în palme și privea.

Strada, mașinile, magazinul de alături, cîțiva copii s-au urcat pe gard dar i-a gonit cu pietre.

A venit mai tîrziu o femeie tînără, cu ciorapii rupți, ținea în mînă o sticlă de lapte.

— Bună ziua ! Nu-i nimeni acasă ?

— Nu.

— Mai așteptați ? Las sticla asta aici.

— Las-o.

— Vaaai, ce de vulpi ! Astea sînt vulpile dumneavoastră ?

— Ale mele.

Dădea să se apropie de ele.

— De unde le aveți ?

— Din pădure.

— Le-ați adus acuma ?

— Nu, au venit după mine. Sînt blinde. Poți să pui mîna pe ele.

— Și ce mănîncă ?

— Turte le-am dat.

A deschis poarta.

— Îi spuneți cînd vine, că l-a căutat fata lui.

— Ești fata lui ? Nu mi-a spus că are o fată. Cînd a plecat azi-dimineață...

— Cum, și pe dumneavoastră cu vulpile, v-a lăsat afară ?

— Da. Poate s-a temut să nu-i fur vreun lucru.

— Al naibii boșorog !...

Fata s-a dus.

Era după amiază, vulpile hămesite țipau de foame.

— Prindeți șoareci, altceva n-am să vă dau ! Nu avea bani, nici pîine, nici turte, nimic.

Le-a turnat în mînă lapte, și ele beau încet, lingîit, nu le plăcea.

A stat.

Se făcea întuneric, s-a aprins un bec la poartă.

Ea stătea tot pe prag, cu vulpile în sîn, la picioarele ei, care cum putea.

El a intrat. Gîrbovit, cu o plasă, o sticlă de țuică și salam.

— Te-a căutat o fată. Una urîtă și-ncleiată la dinți. A zis că e a ta.

— Altcineva ?

— Nimeni.

Aprinsese primusul, a dat la vulpi salam, ele strănutau, mirosea a gaz și a fum.

S-au așezat jos lîngă foc, amîndoi. Vulpile căutau căldură să se culcușească.

— Nu mai poți sta la mine...

— De ce ? Ți-e frică ? Ești prea bătrîn ?

— Știi că te iubesc.

— Atunci ?

— Fata aia n-a lăsat niște lapte ?

— Ba da, l-am băut eu și vulpile.

A pus mîna deasupra focului, să se încălzească. Ea i-a mîngîiat, încet, încheietura.

Flacăra bună îi încălzea pe amîndoi. În lumina albastră, îmbrătrînea odată cu el.

Tîrziu, i-a prins bine mîna cu pumnul închis și i l-a ținut deasupra flăcării. El nu zicea nimic, transpirase, îl dureau degetele roșii și ea-l ținea strîns, tot mai strîns, se uita la el, drept în ochi, pe frunte părul subțire, ud, ar fi vrut să-l întrebe de ce sînt vulpi în păduri, și pădurile tăiate de drumuri și drumurile bătucite mai ales iarna, cînd pămîntul este, doamne, cum este de rotund...

VETERANUL DE JUNI

Urmare din pag. a 1-a

re : ne-au bătut cu latul săbiilor, din tălpi și pînă-n creștet ;

Ne-au pus pe seama ce n-am purtat :

Iată cele ce le-am îmbrăcat, aici, grele de fluturii armurilor strămoșești :

Cămășile cu creangă de stejar la ghindă tînără, cămășile cu-mpletituri de vlăstare la frunză gălbioară din abia dare pe lume ; cămășile fagului, ale ulmilor, cămășile codrilor părinți și-ale pădurilor mame ; cămășile cu lujer de viță și iederă — acestea le-am purtat, ale strămoșilor.

Cămașă cu mulți fluturi de aur, cît un pui de urs greutatea lucrării : bănet de solzi, strămoșesc, pe piepți, pe umere ; cămăși de zale solzoase, ale luptei strămoșului cu balaurul beznelor.

Șerparele cu luceferi și pești împerecheați, fustarul strămoșilor — pe-afară, pînă pe pulpele luptătorului.

Și ilicele cu sori și crucile stelelor — și-am fost bătuți pentru sori, chinuiți ca vinovații, pentru crucile datinelor...

...Conducătorul, Cel întîmpinat cu pîine și sare, asculta îmbărbătat, gîndurile veteranului de Juni, și numai ochii lor și-au vorbit :

Bătut și eu am fost pentru stele și pentru sori ; de toate ale Patriei am fost pedepsit la judecăți fără vină : cum să-ți iau durerea la vîrsta cînd durerea e însăși ființa veteranului ?...

Iată, sărutînd steagul Junilor, steagul Patriei, mîncînd pîinea noastră și sarea noastră prețuind-o.

Cel ce de trei ori cît o viață de om l-a-ntîmpinat pe Conducătorul poporului său, cu merindele datinei, la Brașov, se bucură de amintirile sale de veteran al Junilor ; își apără acele zile de-o viață de om drept spațiul urmașilor săi spre legendă și merit mitologic.

Și Casa lui, în partea Scheiană, în livadă de meri ; o cameră altar de demult, cu icoanele faptelor sale, cu însemnele și insignele veteranului cel de Juni de-a fost, de se cheamă Gheorghe Gal, alături de-al său cal în frunte steauă.

adrian beldeanu

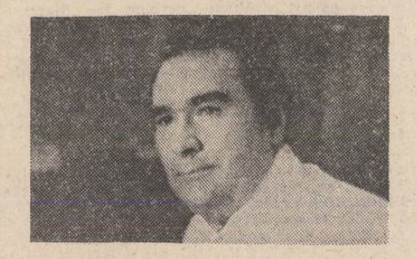

Tot ce-i aici

Din capul lui Mihai cum curg lalele
și cîte capete mai umblă-n lume
eroii noștri-și strigă-un aprig nume
s-au rătăcit prin stînci, prin săbii grele.

Mihai Viteazul urcă roibu-n spume
spre Dacia întreagă-n grunji de stele
tot ce-i aici e-al meu și-s ale mele !,
dar capul tău rătăcitor mă-ndrume

o, negăsindu-și o odihnă-n veacuri.
Un trădător mi te-a surpat, — blesteme
prin ființa lui ce-a zvîrcolit, — vîndutul, —

noi nu mai dovedim martirii-n lacuri
de-amare amintiri, de aspre steme, —
Mihai din veci, — un principe e lutul.

Dintre strigări de spini

Am fost și nu mai sînt pe-o stea ciudată
m-am răscolit sub pași pentru o vreme
iar brațu-i doar o umbră ce se teme
să fii, să mori un lujer, — asudată

prelingă timpla brîncovene steme
cînd eu cuvînt și-i vorba lăudată
de mult pierit tot mă mai nasc odată
sînt o psaltire-n imni și anateme.

Mai bine m-aș schimba în praf pe drumuri
să cresc toți pașii care vin pe șesuri
deci să lucim cu-o rază împreună,

să viclenim spre boltă două fumuri
amestec, neștiutul, de eresuri,
dintre strigări de spini să fim o strună.

Răspund ecouri

Răspund ecouri, — mîna nu-mi răspunde
nici eu nu plec de unde nu m-aș duce
pecețile, sigiliile-s caduce
și-acoperișuri vechi se dau cu grunde.

Pe grund se-ntind vopselele, — seduce
trupul cel trist al zidelor rotunde
e astfel viața mea sclipind, — se-ascunde
de-o ploaie și cenușa ce-o aduce.

Mă veți vedea, — voi fi murit de multe
cîntare-n vorbe grele-n pingărire
v-ați dezvățat să mai iubiți pe-aproape

puneți-vă urechea să ascultе
o inimă zvicnindă-n pregătire...
...Am fost doar pulberi, — m-am schimbat în pleoape.

Cînd va suna un ceas

Cîte mi-au fost și mie de ninsoare
o ușă se deschise brusc în vară
intrară libelule, mă-ntrebară :
cum ai făcut cu viața ta prinsoare.

Căci am cioplit și fapte dintr-o ceară
topindu-se de-ndată și amare
poate-am născut greoaiele samare
zidind lumina pînă-n bolți spre seară.

Din toate mi se-arată o cenușe
ce s-a-mpletit încet cu nemurirea
dar astea-s vise-nchipuite-n noapte...

Cînd va suna un ceas, doar o pănușe
din lut va legăna ușor pieirea
lovindu-mă psaltirile de șoapte.

Invitațiile

În vila de pe strada Salvării, pregătirile pentru o mare petrecere erau în toi. Urma ca, pentru prima dată, familia lui Simion Still să rămînă acasă de revelion. Gherman, vecinul domnului Still, își anunță prietenii, pe Ion și Vasile că vor avea, probabil, ocazia să întîmpine Anul Nou în compania celui mai de vază locatar din strada Salvării.

— Eu zic să ne mulțumim, ca de atîtea ori, cu locuința ta, iubite prietene, îl apostrofă Vasile.

— Nu e obligatorie prezența nici unuia dintre noi ; și pe urmă nu se știe dacă vom fi invitați, răspunse Gherman.

— Într-adevăr, e mai bine să nu refuzăm ce nu ni s-a propus încă, adăugă Ion.

— Ba eu susțin c-ar fi mai bine să nici nu fim invitați, decît să facem cine știe ce boacăne printre atîtea figuri de seamă care vor fi alături de tatăl Norei ; e mai sănătos și mai bine să bei comod o votcă în libertate, decît un whisky — supravegheat de atîția ochi străini, încheie Vasile.

— Într-un fel, Vasile are dreptate, dar problema nu constă în faptul dacă vom bea aici sau la vilă, ci în cu totul altceva ; e vorba de calculele pe care domnul Still și le va face : dacă merită sau nu să se mai încurce cu noi de acum înainte, explică Ion.

— Are tot interesul, susținu cam tare Gherman, jur că are tot interesul, pentru că știu eu ce spun !

— Atunci luminează-ne și pe noi, frățioare, deoarece ignoranța noastră în materie de relații e nesfîrșită, se tîngui Vasile.

— Te cunosc de-atîția ani, așa că nu face pe prostul în fața mea, se enervă Gherman.

— Vrei să spui că mărturia lui Emil ar fi insuficientă în fața instanței ? întrebă Ion.

— Tocmai asta am vrut să afirm, dar mă enervează Vasile care, fără a fi fost încă invitat, face pe mironosița.

— Se va acomoda și el după împrejurări, prietene Gherman, spuse Ion zîmbind.

— Pălăvrăgiți de o jumătate de oră cu paharele goale și iată că s-a făcut miezul nopții, constată Vasile.

★

În aerul umed și rece de afară se auziră mai întîi niște scrîșnete îndepărtate pe asfalt, apoi un zuruit de șenile și ritmuri de motoare grele. Cîteva rafale scurte de mitralieră lătrară la capătul străzii dinspre vilă și-n timp ce Gherman ieșea în stradă, prin geamul deschis pentru evacuarea fumului de țigară, intră Maciste ca un glonț. În aceeași clipă, Vasile atinse comutatorul și stinse lumina. Marele motan gîfîia ca un alergător de cursă lungă. Înfulecă în grabă tot ce mai rămăsese de mîncat pe măsuța rotundă și înainte de a reveni Gherman în casă, Maciste țîșni prin fereastră ; așteptă cîteva clipe, apoi traversă strada și intră în casa pustie a grefierului. De acolo peste acoperișuri, peste garduri și prin grădini ajunse în stația de la barieră și urcă într-o mașină de noapte, care-l duse pînă sub zidurile bătrînului castel.

★

— Ce se întîmplă, fraților, de ce-ați stins lumina ? întrebă Gherman.

— Spune-ne tu ce se întîmplă, fiindcă noi ne-am apucat de a treia sticlă, răspunse Vasile.

— Nu-i a bună, copii ; la ambele capete ale străzii noastre au fost aduse tancuri, iar în fața fiecărei porți au fost postați cîte doi-trei militari. Dacă Maciste se întîmplă să fie pe-aproape de data asta nu mai scapă ; n-are cum să mai scape !

— Frate Gherman, aprinde lumina și lasă-l pe Maciste, își poartă el singur de grijă ! Mai bine bea un păhărel cu noi să-ți mai treacă sperietura, îl îndemnă Vasile.

— Ai și tu dreptate, însă acum văd că treaba se îngroașe. Hai să ciocnim ! Dar ce-i cu biletul acesta mototolit ?

Pe măsuță într-adevăr găsiră un ghemotoc de hîrtie, din care Gherman desluși următoarele : „Toate străzile au fost înțesate cu tancuri. Circulați numai ziua și împreună ! Un prieten care nu v-a uitat.“.

— Sînt sigur că Maciste a făcut o vizită și pe la vilă ; i-o fi fost dor de tatăl Norei, altfel nu-mi explic cum a putut el părăsi turnul cel sigur, unde nu cutează nimeni să urce, presupuse Ion.

— Nu știu care sînt motivele vizitei lui Maciste, dar sînt sigur că Vasile are dreptate : să ne ametim cît mai repede ca să putem adormi liniștiți ! Asta vă propun eu, încheie Gherman.

★

Simion Still și Maiorul, după mai multe ore de includeri și excluderi, citiră în final o listă destul de săracă a invitaților care urmau să-și petreacă revelionul la vilă. Lista urma astfel :

Invitatul de onoare nr. 1 — Emil Borzan : invitații Norei : — colegii și colegele ei : invitații doamnei Still : — vecinii Gherman, Ion și Vasile : invitații domnului Simion Still : — Maiorul și Maciste.

Lista fusese definitivată și citită exact cînd la capetele străzii Salvării își făcuseră apariția cele două tancuri. Fiind pe aproape, Maciste auzise tot și abia la receptarea acelui huruit greu o luase la sănătoasa.

— Dar ce-i cu zgomotele și împușcăturile acestea ? îl întrebase tatăl Norei pe Maior.

— Mi-am permis această mică glumă, știind că Maciste se învîrte prin apropiere.

— Bine, dar acum e nevoie să ni-l apropiem, nu să-l speriem cu cele mai grele arme.

— Lui Maciste, reflectase Maiorul, îi place pericolul : veți vedea că tocmai din cauza pericolului de a fi împușcat se va aventura și va sosi la vilă tocmai cînd veselia va fi mai mare.

Gheorghe Pituț

Viorel Mărgineanu : „Peisaj"

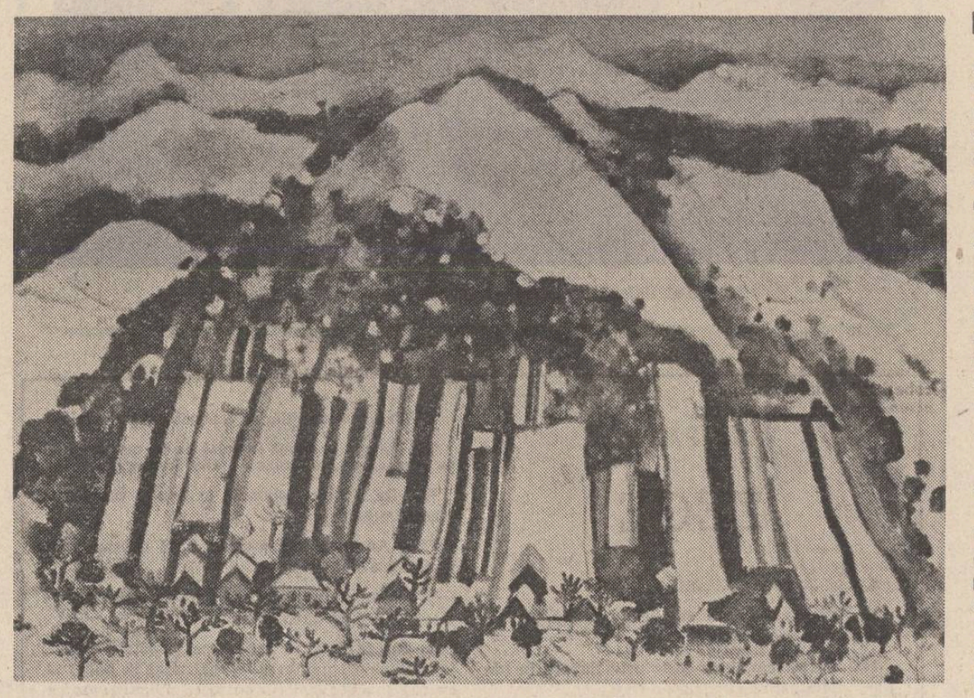

ANDREESCU

Urmare din pag. 1

de acum studiat. Cu adevărat, Radu Bogdan, exegetul monumental și exhaustiv al pictorului care și-a închinat viața punerii în valoare a acestei moșteniri de valoare universală, ne oferă aceste volume document pentru care-i sîntem din inimă recunoscători.

Expoziția de față, în viziunea lui Radu Bogdan, vrea să ni-l arate pe Andreescu cel de acasă înainte de-a fi luat contact cu occidentul, cu pictura franceză. Cu ce s-a dus Andreescu în Franța nu cu ce a venit de acolo.

Vom vedea astfel ce aveam aici acasă, în această matcă de tradiție bizantină cu moștenire în arte culorilor iar acest dat moștenit este cel ce va rămîne în spiritul artistului format complet acasă în lumina iconografiei și frescelor medievale românești din care se trage ca și Eminescu și Petrașcu. Voi reveni din apropape asupra acestei expoziții memorabile. Aș îndrăzni să-mi pară rău că expoziția urmează a fi deschisă numai pînă pe șase februarie. Studenții sînt în vacanță, apoi în sesiune iar caracterul de studiu în care a fost concepută expoziția cere timp. Cel puțin o jumătate de an pentru a-și face cunoscut bunul gînd anume de-a ne pătrunde de geniul unei valori universale născută din sufletul nostru.

Nu-i ziditor să expediem valorile.

Îmi îngădui să-mi aduc aminte că o expoziție comemorativă Rembrandt la Amsterdam cu ani în urmă a stat deschisă un an de zile. Andreescu care ne-a dat imens, necerînd de la noi nimic în cei treizeci și doi de ani ai săi de viață, merită o cinstire pe măsură.

CONFABULE

SALCIA

Despletită și argintie / ca o bunică / dimineața / Salcia pe vremuri a fost un copac vesel / fluturii se legănau pe frunzele ei poleite / cu argint / iar păsările nici nu știau un loc mai bun / de odihnă / chiar și fiarele cele mai singeroase / în umbra ei / se simțeau sătule și adormeau / creștea oriunde / apă numai să fi fost / pînă într-o zi / cînd Făt Frumos / abia întors din Valea Plîngerii / în drum spre casă / rupse o crenguță / cîntînd / te lasă / te lasă / Salcie pletoasă / să te bată vîntul / să săruți pămîntul ! să-mi umbrești mormîntul.

Iulian Neacșu

george chirilă

Cal și călăreț

Ajunsesem tîrziu, lîngă mal
doar trestia umedă : gata —
călărețul cădea de pe cal
și noaptea cădea, zbuciumată.

Veni-va ziua. De unde și cum ?
Și eu, zvîrlit sub copite brutal,
mai închipui părelnicul drum —
călăreț — cu cal ? fără cal ?

Plutește a spuză un zvon și
nu pot să-l opresc — în nări
amiroase ironic a gri
orizontul ce-l trecurăm călări.

Cu noi ? fără noi ? — cine știe
atîtor silințe potrivă : dați
friie iluziei ! — e încă vie
povara ce-o treceți uitați...

Dar calul ? rămîne-va prețul
dintîi al căderii, octava
ultimei instanțe. Dar călărețul ?
Își soarbe-ntre ape otrava.

Tîrziu, Diogene

Lacrima mea umilă
poemul nostalgic ne dus la capăt
desigur e un favor să mă privești în ochi
rămîn același prea supus al domniei voastre
sandalele rupte pe chei cîțiva filosofi
între bine și adevăr ademenind muzele
ehei, tîrziu, Diogene își ia inima în dinți
strigîndu-ne : voi nu vedeți
au apus toate stelele e ora închiderii,
paznicii sînt morți, ce mai așteptați ?

Icoană pe sticlă

Șura de paie — un foc încălzind
tălpile celor ajunși fără încălțări,
pe-o palmă, sub geamul stîngaci,
zugrăvit de-un copil
chipul sfîntului gheorghe —
adică al tatălui sau al bunicului
mai înainte de a se bate și a învinge balaurul.

Și bunica noastră Ioana și bărbatul ei
Constandin
și masa veche tăiată într-un butuc de fag
și hramul și începutul și porunca lăsată
pre limbă de viață, nouă, celor ce purtam
cămașă de cînepă și ne numeam împărați
între zidiri de frunză de viță și iedera
ajutîndu-ne să ne suim la cer...

Tu cum ai ajuns în cetate ? De ce te-ai
desprins
de gutui ? Ce se mai petrece cu legenda
închisă
în lada de zestre ? Mai respiră bunul nuc
din oglinda fîntînii ? Șura de paie, hergheliile
pierdute în norul blînd, —
cu degete stîrvită zgravul din mine se
încumetă
să zgrăvească aceste înțelesuri
pe-o frunză îngălbenită de brusture...

O anumită oră

La o anumită oră putem fi fericiți
adică să discutăm despre acadele și pești
adică să numărăm pe degete corăbiile
pierdute
adică să ne numim înțelepți după ce
ni s-au zăvorît ușile de la miazăzi
la o anumită oră se întrerupe lumina
greierii dau buzna în oase
luna se proclamă regină a sindrofiei
aminată din secolul trecut

apoi pierdeaua
apoi pierderea vederii
apoi neaua
apoi timonierii
fără busolă
apoi
a

plastică

p

Lenta ofensivă

Atmosferă de **great exhibition** — cum spun americanii —, spectacol acrosant, de mare montare, care începe din stradă, se prelinge de-a lungul vitrinelor, trece prin vitrine în toate sălile Dalles-ului, amenajate cu nerv modern într-un labirint de înjghebări modulate, ele însele o demonstrație de fantezie și aplicațiune ergonomică.

Eveniment ? fără îndoială că da. Cel puțin prin amploarea și acuratețea organizatorică, dar și prin valoarea unora dintre exponate. Ce-i de reținut, totuși, dincolo de pragul acestor evidente, le-aș numi, extrinseci ? Înainte de orice, **o deschidere mai convingătoare către creația de design aflată în contact direct cu sfera de interese a unei economii industriale bine constituite.** Se fac simțite în expoziție grupele de design ale unor prestigioase institute de cercetări, ale unor mari întreprinderi, ale unor ramuri chiar (sticlă-ceramică, optică, electronică, tehnică de calcul și mecanică fină, construcția de mașini agricole etc.). Contribuția acestora se distinge tocmai prin credibilitatea, fezabilitatea și realismul strict determinat tehnologic al modelelor. Dealtfel, multe din exponate sînt astăzi componente active ale producției curente. Mai palidă, însă, ne-a apărut selecția creațiilor de design din aria industriilor casnice, de uz gospodăresc (ustensilele din metal și material plastic, de exemplu), a jucăriilor, a pielăriei și marochinăriei, domenii față de care așteptările publicului sînt cu mult mai mari și mai sensibile. A doua constatare : **etalarea mai mult decît încurajatoare a străduințelor claselor de design ale liceului „N. Tonitza“ și ale institutului de artă „Nicolae Grigorescu“** (personal, am regretat absența școlii de design de la Timișoara, ca și a altor puternice nuclee existente). Surprinzătoare, pe un alt plan, este reluarea unor mostre pe care labilitatea memoriei noastre nu a reușit să le neutralizeze. Iarăși și iarăși scaunele și fotoliile de grădină sau de birou, modulare, televizoarele, tramvaiele, caroseriile ARO, încintele acustice (ireproșabile calchieri ale unor modele de acum arhicunoscute) și multele altele trec, cu aceleași etichete de ani de zile, din expoziție în expoziție. Aici, credem, este și un viciu metodologic de procedură. Creatorul designer își asumă temele aleatoriu, după propria preferință, concepe un proiect, apoi un model și așteaptă după aceea miracolul unui beneficiar generos.

Această ipostază platonică este dezisă de prestațiile unei serii din ce în ce mai largi de creatori-designeri a căror activitate se desfășoară direct în fluxurile productive. Este, poate o șansă a lor, după cum adevărat este că și sfera de absorbție a cuceririlor design-ului se amplifică greoi, fiind de înfruntat încă opacități și false evaluări ca în vremea asprului pionierat. Dar reușitele designerilor care lucrează în industria ceramicii, de pildă, sau a textilelor și imprimeurilor, a tehnicii de calcul, a opticii (din nou relevantă truda inspirată a lui Alex. Ghilduș), a electrotehnicii (Sorin Turculeț și grupul „luminiștilor“ de la I.P. Carpați), a transporturilor (G. Astaloș și entuziasta echipă de la „Autobuzul“) și încă multe altele realmente notabile, pledează pentru perseverență și încredere în virtuțile acestei rafinate și profitabile indeletniciri umane, care încorporează rigoarea inginerească cu invenția artistică, rigiditatea materialelor cu plasticitatea armonioasă a formelor. O lărgire a reprezentării „fenomenului design“ la scară cu adevărat națională (lipsesc din actuala trienală numeroase centre ale țării) și o mai ofensivă stimulare și sondare a interesului industriilor potențial beneficiare, iată doar două dintre sugestiile pe care le facem azi organizatorilor viitorului salon al design-ului, convinși fiind că realitatea designului românesc e mai presus de circumstanțialitatea unei expoziții de succes.

Corneliu Antim

muzică

m

Aniversări muzicale

O coincidență semnificativă face ca, în același an, să se întîlnească aniversările unor durate rotunde de la nașterea a două remarcabile personalități muzicale : 250 de ani de la nașterea lui Joseph Haydn și 100 de ani de la nașterea lui Igor Strawinski. Cei doi creatori de geniu reprezintă, într-un fel, un început și un sfîrșit pentru teritoriul stilistic de obicei numit „clasicism muzical“. În acest interval de 150 de ani intră însă considerabil mai multă istorie a muzicii decît în orice perioadă echivalentă premergătoare. Limpede e însă că, dacă Haydn deschide un drum muzical care va conduce la efloreșcențe deplină a genului muzical celui mai armonios alcătuit (sonata), Strawinski îl închide, alături de alți geniali contemporani, știind că se poate scrie muzică în afara tiparelor sonatei tot atît de bine ca și în cadrul unei forme de sonată din a cărei umplere, devitalizată parcă, răzbate deopotrivă neîncrederea și persiflajul *(Simfonia în do)* sau unde se potrivește turnarea unei substanțe nestructurate muzical-dialectice *(Simfonia psalmilor)*. Există unele asemănări între „bîbîiala“ „părintelui simfoniei“, căutînd fără să știe prea clar ce este element nou și ce provine de la înaintași și „schimbările la față“ ale lui Strawinski, trecînd pe rînd prin succesive perioade ruse, neoclasice, dodecafonice etc. Deosebirea apare însă cu limpezime, suprapunîndu-se în mare parte statutului făurit de epocă creatorului ; o explicație însă în sensul că Haydn vine în continuarea lungului șir de artizani ai muzicii descoperind puțin cîte puțin „genul ideal“, sonata, și așteptînd strălucirea geniului beethovenian care să măsoare distanțele, să așeze reperele definitive permițînd, mai tîrziu, unor muzicieni înzestrați cu o acută conștiință a condiției de creator să abandoneze, în cîțiva ani, ceea ce au creat generații muzicieni — este specioasă (o explicație interesantă, oarecum complementară celor de mai sus, o dă Antoine Goléa care îl consideră pe Strawinski „trădător“ deoarece a abandonat calea mersului „natural“ al muzicii trecînd de la Beethoven, prin Wagner, la serialiștii celei de a doua școli vieneze) Deosebirea constă în aceea că, pe cînd în muzica lui Haydn, încercările se apropie de un model ideal (dacă Haydn a întrevăzut sau nu destinul sonatei este, la urma urmei, un aspect secundar), Strawinski „strică“ fără să nege categoric, fără să contruiască în loc, împrumutînd în schimb din sursele cele mai diverse. Dacă Haydn apare așadar, din perspectiva timpului, ca încadrîndu-se într-o riguroasă teleologie istoric-muzicală, dincolo, fenomenala personalitate muzicală, fantezia, gustul pentru culoarea în exces, dorința de a veni în întîmpinarea modei muzicale, plăcerea de a da drumul cu ușurință condeiului, fac oarecum din Strawinski un inovator pe alt plan însă : nu cel al formei ci în planul alcătuirii substanței muzicale. Deși deosebirea pare larg căscată între cei doi creatori, ea se atenuează însă firesc : impunerea lui Haydn în istoria muzicii se datorează aceleiași debordante fantezii creatoare. Creația sa reintră azi într-un binemeritat con de lumină. Simfoniile, cvartetele, sonatele, la o analiză atentă, sînt pline de situații muzicale întîlnite cu predilecție în lucrări contemporane, trădînd căi diverse de desprindere treptată de spiritul baroc — e exact situația limbajului muzical contemporan evoluînd spre un nou clasicism în spirit fără a-și fi precizat și convenit formulele muzicale potrivite. Așadar, ceea ce Haydn a deschis, Strawinski închide (Haydn, la rîndul lui, marcînd punctul final al unei alte etape). La Haydn, închiderea și deschiderea se suprapun, evoluția stilistică fiind lineară, Strawinski însă deschide, în perioada rusă, la nivel primar de sintaxă muzicală, noi și imense resurse (continuate de alți compozitori, mai puțin de Strawinski însuși), pentru ca să închidă apoi, în altă etapă, separată distinct, evoluția istoric-muzicală a clasicismului.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

GALA GALACTION

III. «Legendă hagiografică» și basm nuvelistic

Din seria „legendelor hagiografice" plăzmuite de Gala Galaction, cea intitulată **Andrei Hoțul** se detașează prin frapanta ei înfățișare de „basm nuvelistic". Dacă subiectul ne trimite direct la lumea furilor și a haiducilor, de care, asemenea unora dintre contemporanii săi, precum Sadoveanu ori Agârbiceanu, și prozatorul nostru este atras, pe de altă parte, apare foarte interesantă ideea de a valorifica un atare „material" intr-o „legendă hagiografică" prin apel la mijloacele de exprimare epică propuse de specia basmului popular. Lecția „basmului nuvelistic" oferită de Creangă și Caragiale se pare că este atent asimilată. Observăm lesne din primele rînduri că povestitorul are intenția de a „imita" prototipul folcloric, adoptînd modul ceremonios enunțiativ al „zicerii" : „Era odată un făcător de rele cu numele Andrei. Faima lui se răspîndise, cu fiorii spaimei, peste o lume întreagă și flinta-i sămănase în carne vie, un căus de gloanțe. Treizeci de ani cutreierase Muntele și Balta, își croise nelegiuită cale prin învelitori și prin ferestre și-și risese de sumedenie de poteri. Căci peste tot și pretutindeni norocul lui de hoț îl purtase teafăr-teferel, ca pe Făt-Frumos fugaru-i năzdrăvan".

Surprinzătoare de pe acum este însă subminarea tonului stereotip și impersonal al prezentării datorită atitudinii participative a autorului, care, încîntat parcă de personalitatea de voinic neînfricat a lui Andrei, pare, mai degrabă, dispus a-l privi pe un erou de baladă. Aici, în această discretă și insinuantă simpatie umană a povestitorului întrezărim sursa „impurificării" pe care o suferă „legenda hagiografică" în datele ei originare. Cît despre întîiul moment epic al povestirii — acela cînd Andrei se întîlnește cu dracii — se observă numaidecît că autorul „uită" de viziunile spăimoase, de apocalips suigeneris, proprii textelor ce înfățișează înfricoșătoarele încleștări dintre diferiții sfinți și martiri cu diavolul ; dimpotrivă, ne reîntîlnim cu viziunea de o fantasticitate domestică și hîtră din **Kin Ianulea**, și **Calul dracului** de Caragiale ori din **Dănilă Prepeleac** a lui Creangă :

„Dar într-o zi Andrei trecu printr-o pădure și văzu un lucru de mirare și de groază. Văzu un foc năpraznic și pe foc : un grătar de fier de un stînjen. Patru îngeri negri, fiecare cu cîte un vătrai, stăteau împrejur și grijiau de foc și tot turnau la lemne, de înflorise grătarul ca brîndușa de toamnă. Mirat peste măsură de așa vedere, Andrei Hoțul se opri locului și întrebă pe meșterii Satanei :

— Ce vreți să faceți, mă, cu grătarul ista ?

Unul din ei întoarse către hoț un bot asudat și puturos și-i răspunse într-o clămpăneală :

— Pe grătarul ista o să chinuim noi sufletul lui Andrei Hoțul, cînd ni l-o aduce Tata Sarsailă".

Această viziune străbătută de multă bunădispoziție sufletească conduce la desolemnizarea elementului miraculos, redimensionînd totul din unghiul anecdoticii fantasticizante. Pașămite, Andrei pare înfricoșat de amenințarea dracilor ; ceea ce-l face să aibă mustrări de conștiință („Sufletul lui Andrei Hoțul ? ! Tilharul se cutremură și știința atîtor fapte rele și a prihanei lui învie, în el, întîia oară. Zaua inimii lui de hoț se rupse !") și să se gîndească la gestul de a o rupe cu felul de viață de pînă acum, călugărindu-se („Andrei, te-au turtit tălpile iadului ! Fă la schit de te mărturisește, zvîrle gloanțele din brîu, zvîrle flinta cu nouă zeci de boabe, zi și zi la rugăciuni pînă ți s-a face limba iască"). Numai că, spre deosebire de celelalte „legende hagiografice" ale lui Galaction, în **Andrei Hoțul** momentul pocăinței nu se suprapune cu acela al revelației divine brusc ivite în urma „minunii" dinainte programată. De data aceasta, „legile" basmului nuvelistic intră deplin în funcție. „Încercările" prin care eroul trece de-abia de acum încolo, într-un fel, pun întreg demersul narativ sub semnul unei sacralități parodiante. Paradoxul sinistru și amuzant totodată este că, deși hotărît a se lăsa de hoții și crime (avea la activul său nouăzeci de vieți !), totuși, Andrei nu se abandonează încă în brațele credinței, contînd, ca om, pe efectele ei benefice, în sensul că l-ar apăra de orice primejdie, practic, de consecințele juridice ale vieții duse pînă acum. Precaut dar și trufaș, nu numai că nu se desparte de armele ucigașe, ci, totodată, spre a nu risca nimic, are pretenția să fie lăsat a intra cu ele în biserică, urmînd să renunțe la serviciul lor abia atunci cînd, ocrotit de „sfințenia" sa de călugăr, va fi la adăpost de orice amenințare. În acest punct, autorul nu pierde prilejul de a da curs disputei teologale, căreia, însă, îi conferă o „haină" epică de autentic basm nuvelistic. Ucigînd nouă cuvioși schimnici pentru că aceștia nu-i îngăduie a intra înarmat în bisericile pe care le păstoresc — căci în viziunea lor așa ceva reprezintă un sacrilegiu, un semn al faptului că viitorul pocăit nu s-a lepădat complet de satana —, Andrei ajunge la al zecelea preot riscînd același gen de încercare nefastă. Iată însă că acest al zecelea slujitor al bisericii se face purtătorul de cuvînt al antitezei în disputa dogmatică subiacentă și dă curs favorabil dorinței eroului :

„— Andrei, tată, sunt bătrîn ca tătă-tău mare, de va fi mai trăind, și nu mi-e de pușca ta, cît de sufletul tău. După nevrednica mea părere, frații mei duhovnici, pe care tu i-ai trimis la Domnul, au avut greșală, că s-au pus de-a curmezișul vrerii tale. Ai, tată, toată slobozenia".

Dar atracția pentru soluțiile fantastic-folclorice ale basmului nu se dezminte. Aflat în dilemă cînd se gîndește la pocăința pe care urmează să i-o propună lui Andrei, preotul beneficiază pe loc de sfatul unui năzdrăvan porumbel sălbatic :

„— Aruncă cheia bisericii — îi ginguri un porumbel sălbatic, și te du liniștit acasă. Atunci să-l deslegi și să-l împărtășești pe Andrei, cînd cheia aceasta se va întoarce iar în mîna ta ? !". Și, astfel, cu sprijinul Duhului Sfînt, preotul duce treaba la capăt. Jocul pe muche de cuțit între fabulozitatea mitico-biblică a „legendei hagiografice" și fantasticitatea realist-ezoterică a basmului nuvelistic continuă ; sub cel de-al doilea aspect, memorabila experiență din **Moara lui Călifar** nefiind cu totul neglijabilă. Cheia este găsită după o sută de ani în burta unui pește, timp în care Andrei închis în biserică, își îndeplinește canonul, făcînd mătănii la nesfîrșit („Ce să vezi ? înaintea fiecărui sfînt, de pe perete, era cîte o groapă de cinci-șase palme, iar în fața Domnului și a Maicei Domnului : două gropi, ca două morminte ; și într-una din acestea era Andrei").

Cum se vede, dilatarea timpului ce-i este dat omului să trăiască (ciți ani va fi avut preotul Nil, dacă la întîlnirea cu Andrei era deja foarte bătrîn ? !) se constituie în artificiu de sorginte eminamente mitic-folclorică. Nu mai puțin semnificativă este translația pe care elementul miraculos al legendei hagiografice o cunoaște în final. „Uitînd" că izbăvirea de păcatul necredinței echivalează cu trecerea păcătosului în rîndul celor ce slujesc biserica, de data aceasta autorul face din Andrei unealtă neîndurătoare a răzbunării divine. Cu ultimul glonț rămas pe țeava pușții sale ruginite, fostul hoț și ucigaș, „face dreptate" răpunîndu-l, în biserică, pe tînărul ce pricinuise moartea, prin otrăvire, a fetei iubite și a logodnicului ei. Este ultima „încercare" prin care trece Andrei și care, convertită în fapt de supremă credință, îl trimite pe acesta direct... în rai :

„A doua zi, uimire mare, spaimă în norod și prieperea celor desfășurate. Duhovnicul spovedește și deslegă pe Andrei. Duminică, la sf. liturghie, Andrei ia aminte. Andrei se închină. Andrei vine să se împărtășească. Și cînd a isprăvit de zis, după duhovnic, ...«ci ca tilharul mărturisindu-mă, strig către tine : pomenește-mă Doamne, întru împărăția ta» și a primit prea curatul trup și prea curatul sînge, Domnul, din icoana împărătească, i-a răspuns : Astăzi vei fi în Rai. Iar trupul lui Andrei s-a risipit, pe lespezi, oscioare și țărînă".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

La sediul Uniunii Scriitorilor : moment aniversar Mihai Cruceanu

CUMPĂNĂ

ZECE

I. Înghite soarele și cîntă !

II. Am văzut într-o ureche de piatră încolăcită șoapta unui tunet.

III. Fiarele cîntau ca niște privighetori, în pădurea dominată de urletul lui Orfeu.

IV. Nici Moulin Rouge nu are reclama Carului Mare.

V. Vîrfurile munților — stalactite ? stalagmite?

VI. Mă uit la cerul înstelat ca la un pergament care trebuie răzuit : alte hieroglife.

VII. De cîte ori coboară în mină, contabilul visează ochelari de aur.

VIII. Adevărul are o șansă dacă durează mai mult decît o secundă.

IX. Cerul senin : scutecul care așteaptă să înfășoare încă un nou născut.

X. (Chiar dacă se repetă pe jumătate cuvîntul „planetă") : aș vrea să aud risul în hohot al acestei planete gîdilată de toate plugurile de pe fața pămîntului.

George Alboiu

Omagiu cărturarului

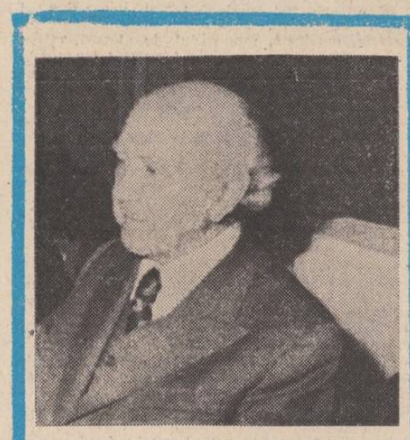

I una aceasta, profesorul Dan Simonescu a împlinit vîrsta de optzeci de ani. Colegii mai tineri de la facultate și studenții l-au sărbătorit, elogiindu-i opera de istoric literar erudit și de dascăl al atîtor generații. Discipol și colaborator al unor magiștri străluciți, precum Ion Bianu și Nicolae Cartojan, Dan Simonescu s-a afirmat foarte de timpuriu ca cercetător competent și temeinic al literaturii și culturii noastre vechi și ca specialist de autoritate în bibliologie și biblioteconomie. La vîrsta de 24 de ani își face debutul editorial cu două cărți (**Încercări istorico-literare și Viața literară și culturală a Mănăstirii Cîmpulung-Muscel în trecut**), dar consacrarea ca istoric literar i-o aduce colaborarea, alături de Ion Bianu și Nerva Hodoș, la volumul al III-lea, apărut în 1936, al lucrării **Bibliografia românească veche**, și la volumul al IV-lea, subintitulat **Îndreptări și adăugiri** (1944), acesta în colaborare doar cu Ion Bianu, lucrare fundamentală pentru cultura noastră, dar a cărei reeditare întîrzie inexplicabil. Între timp (1939), își publică teza de doctorat, **Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi, 1762**, susținută în 1938, cu calificativul summa cum laude, studiu amplu — 260 pagini, format mare — de literatură comparată, scris cu bogată informație, cu acribie filologică și finețe în comentariu, însoțit de reproducerea textului discutat, cu note explicative. Reproducere care deschidea seria de exemplare ediții critice întocmite sau coordonate de învățatul istoric literar : **Cronici și povestiri românești versificate** (sec. XVII și XVIII), edițiile Kogălniceanu, **Codex aureus, Cărțile populare în literatura românească**, (Cost. Aricescu, ultimele două în colaborare) etc —, în care acribia în transcrierea textului se îmbină cu erudiția comentariului.

La care se adaugă excelentele **Pagini din istoria cărții românești** scrise și publicate anul trecut, împreună cu Gh. Buluță. De asemenea, un mare număr de studii importante privind literatura română veche și modernă, risipite de-a lungul anilor prin reviste și care ar trebui reeditate, adunate în volum ; ca și mai multe cursuri universitare de istoria literaturii și de biblioteconomie. De fapt, profesorul Dan Simonescu este adevăratul organizator și stimulator al învățămîntului biblioteconomic românesc, în ultimele două decenii, un creator de școală prin cursurile ținute la Universitatea din București și prin doctoratul pe care-l conduce în această disciplină. Cercetători, deja numeroși, foști studenți și, mai ales, doctoranzi ai profesorului, publică, din ce în ce mai frecvent, studii serioase în reviste, cărți de concepție modernă și de largă informație privind organizarea muncii în bibliioteci, a documentării în genere.

Îi urăm profesorului Dan Simonescu mulți ani înainte, cu sănătate și spor în activitatea sa neobosită spre folosul culturii românești.

Dim. Păcurariu

ARHIVA «LUCEAFĂRUL»

Toponimul și pseudonimul

II.

Consultam OPERE 1978, verificînd unele date. La un moment dat cartea s-a deschis la paginile cu interviurile acordate de Bacovia lui I. Valerian în 1927 și 1929, poate fiindcă le ceccetasem de mai multe ori și cartea se deschidea singură la acele pagini. Poate că totuși deschizînd OPERE, fără să-mi dau seama, **căutam ?** Aveam doar o mai veche convingere că Bacovia **a spus totul ;** tot ce avea de spus.

Recitind ce mai citisem nu o dată, am aflat, surprins că nu aflasem pînă atunci ; scris negru pe alb, într-un context difuz, difuz ca amintirile: Bacovia însuși a spus ! în interviul publicat în **Viața literară** din 28 mai 1927.

„Înainte de război, spune Bacovia, am făcut Dreptul la Iași, unde mi-am luat licența. Acolo mi-am publicat primele începuturi. Am o mulțime de amintiri de atunci, dar la ce bun să le scormonim acum ?..." Totuși le „scormonește". Cu timorare : „Putem oare să ne amintim de vremuri de odinioară fără a le arunca peste goliciune haina mîncinoasă a fanteziei ?" se întreabă poetul. Dar își amintește : de „ceata prietenilor", etc., de „debutul propriu zis", la **Literatorul**. Omite debutul sub semnătura Bacovia, la București, nu la Iași, la 1 decembrie 1903, în **Viața nouă**, revista lui C. Cantilli. La Iași semnătura Bacovia apare la 15 decembrie 1903, în **Arta**. Datele sînt foarte apropiate ; poate că **Viața nouă** nici nu apăruse pe piață chiar la 1 decembrie („Revistă enciclopedică. Apare lunar"), în vreme ce **Arta** apărea săptămînal, la zi. Posibil ca Bacovia să fi luat cunoștință întîi de apariția din **Arta** ; sau așa i-a rămas, în amintire ; la **Arta**, oricum, a publicat mai mult. Dar : „primele începuturi" ? cunoscînd explicit că nu e vorba de debutul „propriu zis", cel din 1899, la București. Poetul se exprimă, ca și alte ori, aparent fără rigoare, aparent pleonastic — „primele începuturi". Și tocmai rigoarea nu lipsește, cel puțin de data asta. Bacovia mai face o afirmație, pentru anii „studiilor juridice", care ne edifică : „Am publicat diferite încercări, mai ales în revistele provinciale". „Diferite încercări", „primele începuturi", adică anterioare, conceptual, debutului „propriu zis", nu pot fi decît cele publicate în **Arta** în 1904, semnate Clement-Bacău și vădindu-se a fi într-adevăr întîile compuneri, de licean. „Diferite încercări" apoi în **Revista idealistă** și **Arhiva**, Clement-Bacău exersindu-se în felurite modalități. Poeziile publicate atunci — și înainte, și în toți anii, nu sînt „încercări", sînt, toate, poeziile lui Bacovia, notorii și în 1927, toate încorporate în operă. Ca „încercări", diferite într-adevăr ca factură, au rămas bucățile de proză semnate Clement-Bacău ; „mai ales în revistele provinciale" : Iași, Mogoșești. Ar mai fi vreuna și la București, neaflată de noi ? Sau e numai acea traducere de 16 pagini din Haeckel, apărută în 1910 în Biblioteca **Lumen** prin intermediul lui C. Ionescu-Olt. A nu admite că e vorba de proza semnată Clement-Bacău ar însemna să căutăm alte „diferite încercări" care-i aparțin lui Bacovia ; dacă pentru Clement-Bacău n-ar vorbi și toată argumentarea noastră de pînă acum !

Rămîne să ne întrebăm dacă unele pagini, cîteva, pot intra în fondul de moștenire **literară** Bacovia.

Mărturia din 1927 a poetului vine ca un epilog fericit al cercetării noastre. Mai puțin fericite au fost începuturile... În afară de civilitățile lui Cornel Ungureanu (**Orizont**, mai 1978 : „îndoindu-ne" de faptul că e vorba de Bacovia „salutăm direcția cercetării") și I. Constantinescu (**Luceafărul**, sept. 1978 : „ (...) în revista **Luceafărul** ni *s*-au propus, iată, cîteva inedite") nici o altă implicare în dezbatere. Suport real mi-a fost, din capul locului, Mihai Ungheanu ; unul și singurul. Citind prezentarea mea — Un Bacovia necunoscut și cele trei schițe însoțitoare (care apăruseră în **Revista idealistă**, iulie 1906, grupate în ordinea : **Împăcarea, Bătrîna, Doui prieteni**) Mihai Ungheanu *s*-a pronunțat fără să ezite : „Două sînt bacoviene. **Bătrîna**, nu". (Și mi-a deschis coloanele revistei). Și într-adevăr ! **Bătrîna** e programatic non-bacoviană, e afirmarea sentimentală a „dragostei pline", în contramăsură la „amorul defunct". **(Sinceritatea** lui Bacovia e o sinceritate absolută, de artă, de artă ca expresie exemplară a existenței, la care Bacovia accede, inspirat, marcîndu-și geniul, tocmai fiindcă uneori, ca în **Bătrîna** — și în unele poezii — dar niciodată, ca în **Bătrîna**, afirmarea „dragostei pline" — necesitatea de a acoperi deficitul de viață întrece arta Întrepătrunderile viață-artă sînt chiar ale lui Bacovia ! [1]) De ar fi numai acesta interesul pentru istoria literară al prozei semnată Clement-Bacău și încă ar merita *s*-o revendicăm !

(1980)

Marcel Marcian

Post-scriptum la supratitlul și subtitlurile redacției. (La titlul meu, **Toponimul și pseudonimul**). Al doilea subtitlu, **Doi scriitori : poetul și fratele lui**, dă cinstire, prin Bacovia, lui C. Vasiliu-Langa. Așa se și cuvenea ; e foarte bine. Bacovia n-are cum să scadă, în vreme ce Vasiliu-Langa crește. Bacovia însă obișnuia să spună : **Eu nu sînt scriitor, eu sînt poet.** (Mai e nevoie de explicații ?) E adevărat, în subtitlu corectivul vine imediat : **poetul** și. Nici nu știu cum *s*-ar fi putut evita... în loc de **scriitori** : literați ? beletriști ? artiști ? creatori ? unul mai nedorit decît altul sau emfatic, în dreptul numelui Bacovia. Primind deci „licența" față de poet, „scriitor", de dragul fratelui, e cazul să observăm că ea survine tocmai la reprezentația Clement-Bacău. Începuț la o revistă de teatru, **Arta** (care publica și poezie și proză), cu Bacovia în dublu rol, știut numai de el, nu și de revistă, programul Clement-Bacău va continua, oarecum adaptat la programul publicațiilor în care proza urma să apară. Programatic cu Bacovia în pereche. (La **Arhiva** în 1905—1906 în pandant cu **Românul literar**, ambele publicații prezidate de același A. D. Xenopol). Cu valoarea absolută Bacovia : poezia : sîntem tentați, la bifurcația, la divagarea Clement-Bacău, să încercăm o incursiune specifică, posibilă, în componenta sarcasm, ironie, ris amar, din vocabula NU scriitor. Scriitor fu Clement-Bacău. Și fu, vedem acum, în resentimentul decursiv al poetului V. G.-Bacovia. Bacovia debutează în decembrie 1903, Clement-Bacău în februarie 1904. Pe cine va remarca mai întîi presa literară ? Pe Clement Bacău : H. Sanielevici în **Curentul nou**,, oct. 1905(Citat de Constantin Călin). După care nimeni nu l-a mai semnalat pînă în 1978, cînd l-am adus noi în discuție. Dar Bacovia ?... Vorbim de anii 1905. Bacovia n-a fost luat în seamă chiar de nimeni — și publicase nu o poezie-două ! din fondul marei lui poezii. Abia în 1907 apar, în „Convorbiri critice", întîile rînduri, ale lui Mihail Dragomirescu, și acelea de totală negare. **De ce a tăcut Macedonski pînă în 1916 ?**

În februarie 1904 survenind la **Arta** colaborarea „Clement-Bacău" i se cere subit lui „V.G.-Bacovia, Bacău" să-și dea adresa : Începea agresiunea **scriitorului (Clement-Bacău)** asupra poetului. Vom arăta altădată cum a continuat.

Prin reluarea aceloraș termeni în alte ipostaze, cum ar fi : **gemind, gem, geme** (nu-i vorba de frecvența termenilor), Bacovia dă adevărate **poeme într-un cuvînt.** De o factură particulară ar fi poemul într-un cuvînt **încercat-încercări-încearcă**, în aria lui de cuprindere întrînd și răspunsul la un interviu : atît de **poet** e Bacovia ! (Oct. 1982).

Adaus de ultimă dată, dec. 1982. Am mai găsit, la Biblioteca Academiei, o schiță semnată") Clement-Bacău, în sept. 1904, în revista bîrlădeană, **Paloda literară** (sămănătoristă, promacedonskiană. pro-Caragiale, pro-„Junimea", liant fiind D. Nanu) cu o imagine de reținut pentru Bacovia, pe o seară de iarnă cu viscol : **Cerul era negru, pămîntul alb.** Un alb orbitor, amăgitor. „Clement-Bacău" în scrisoarea din 5 martie 1905 către Ov. Densusianu trece **Paloda literară** la **etc.**, adică o evită, ceea ce întărește caracterul dubios al scrisorii : Paloda, chiar în ultimul număr, în decembrie 1904 (cînd își va înceta brusc apariția, de bună voie), cultivă pe N. Iorga și combate „străinismul"... Mai găsesc tot acum că la București, tăcînd Macedonski, a vorbit altcineva. Înaintea lui I.M. Rascu la Iași. Prezintă un interes documentar deosebit și cere o tratare dosebită.

M. M.

[1]) Viață nu ca biografie ; incidențe biografice, dacă sînt, nu interesează ca atare. Viață ca abdicare de la expresia de artă angajată în drama unei existențe. Lîră obosită, extenuată. La gradul lui de participare — și de cuprindere a existenței : un viu cu un mort, **„vreau să se termine faza feroce"**, e greu să fii Bacovia chiar pentru Bacovia. Bacovia a menținut în operă și căderile, devierile, divagările. Și, bineînțeles, iubirea de acuzată artă-artifex. Față în față cu divina invocație bachică.

VIAȚA CĂRȚILOR

Idealitate poetică

Dăruită cu o „voce" lirică relevabilă prin discreta ei acuitate, Lucia Olaru Nenati scrie o poezie a cărei implicită feminitate, cel mai adesea, se arată refractară tentațiilor venite din partea, așa-zicînd, poemului-strigăt, a poemului care sfidînd orice măsură de precauție, plonjează în discursul frust, invadat de acea sinceritate practic incapabilă a mai discerne între concretețea faptelor intim biografice și „umbra" idealității lor. Dimpotrivă, autoarea cărții **Umbra Casandrei** („Junimea", 1982), are răbdarea și mai ales puterea de a retrăi totul în spațiul visării poetice („Și-n plasă se cerne tot ce-i urît / Mireasa imaginii pură apare") și, astfel, de-a se confesa din perspectiva raportării continue la ceea ce s-ar putea numi zestre mitică a lirismului feminin. Prin urmare, poemul aspiră la desemnarea unui spațiu al idealității, pe al cărui cuprins rolul decisiv îl au conotațiile metaforic-simbolice chemate să convertească descripția în „definiție" sieși suficientă în ordinea cunoașterii de sine : „Nopțile albe dinaintea zorilor / Țară a nimănui dintre vis și trezie / trupul tău plutitor e în nețărmurire / Și poți îndepărta de la tine cenușa / Ușor, doar cu pleoapa. Și poți atîrna / De-o lucire a razei dintîi / Atunci cînd ești tu / Cel ce domnește-n țara nimănui". **(Țara nimănui).** O asemenea percepție „autoscopică" a faptelor retrăite în spațiul visării are darul de-a conferi o reală „materialitate" inefabilului existenței. Este, de fapt, „formula" ce se arată deosebit de generoasă cu poezia Luciei Olaru Nenati. Ea asigură poemului necesarul coeficient de obiectivitate sublimată, structurîndu-l : „Pasăre sunt supusă în balans / Al șaptelea cer mi-e grea colivie / De-aici văd pădurea o horă de aburi / De-aici sînt departe de viață prinzînd / Balaurul frumos mă adoarme pe-o viață / Să uit că odată aripă aveam / Mă leagănă timpul cu-un fir de uitare / Trecut-viitor și iarăși trecut / O prea blîndă lene secunda s-o număr / O-o grea răsuflare la timpul prezent" **(Balans)**. Alteori, eminescianizarea stării de grație prin eros în tonuri de o domesticitate idealizantă, precum, să spunem, la Otilia Cazimir, dă rezultate demne de reținut : „Ca un fir tremurător / Deșirat de-o blondă Parcă / Visul vremurilor duse / Către mine au să se-ntoarcă / N-am știut cum curge riul / Printre rotiri de boboni / Nici cum dintre flori de rouă / În grădin-o să răsari / Casa albă de ninsoare / Soarelui de după-amiază / Tinerețea-mi netrăită / Cu durere o botează / Nenăscuți-mi pași în vreme / Învățam să se răsfire / Azi cînd sînt, sufletul aspru / Se-ntoarce-n amintire" **(Paseism,** I).

Nu am putea spune că Lucia Olaru Nenati nu face anumite incercări de diversificare a „formulei", în sensul de a conferi poemului alte înfățișări prozodice și chiar alte inflexiuni „muzicale". De pildă, un viabil experiment menit a sonda în zona cotidianului de conținut nedisimulat modern este reprezentat de „realistul" poem **Săptămîna lucrurilor ;** după cum în **Glosse hamletiene** ori în **Cartea lui Iov** se încearcă îndrăznețe gesturi de asumare a marilor leit-motive tutelare. Rămînem însă la constatarea că în asemenea situații poeta nu pare a fi întotdeauna în cea mai bună formă. Sfortările epicizante ori retoric-patetizante, de data aceasta, coboară poemul la stadiul de loc comun, la rigoare onorabil, dar atît : „Să te simți tulpină / Netremurătoare-n superbie / Sub ploaia cea plină / De polifonie // Să te simți floare / Prea grea de polen / Fiind recunoscătoare Albinei ceresc semn // Și să te simți rod / Cu har dulce povară / Purtînd secretul cod / Al simburelui iară" **(Secretul cod).**

Idealitatea difuz-romantică, purtînd pecetea unei visătorii tipic moldave, reprezintă deci datul cel mai de preț al pregnantei poezii scrise de Lucia Olaru Nenati.

Nicolae Ciobanu

«Taina stelelor»

„Taina stelelor" e un roman în accepția cea mai modernă a termenului. Anecdota nu mai constituie de multă vreme o condiție sine qua non a genului. Ba, ea chiar a devenit o povară a lui. Și totuși, fără ea, parcă romanul e altceva decît roman. Chiar dacă nu ceva mai puțin, ci poate mai mult : poezie, să zicem.

Cartea lui Dan Claudiu Tănăsescu, al cărei titlu, trebuie să o spun de la bun început, nu m-a prea încîntat, dimpotrivă, se constituie „într-o fabulă densă și opacă, în care se manifestă cu egal relief rezistența și contingența realității, precum și febra elementară și posesiunea elevată a spiritului, care vrea să-i dea un sens". Virgil Hușanu, eroul care „terminase școala profesională, se angajase la o cooperativă și reușise să intre la o facultate serală", este **corupt** de o tinără fără profesie, „sedus și-abandonat", scos din perimetrul idealului său și aruncat pe panta pierzaniei. Un accident de tramvai, în care își pierde un picior, îi declanșează o revoltă socială nepotolită decît prin crimă și, în cele din urmă, prin sinucidere. Cît se datorează societății și cît morbului personal e foarte greu de spus. Nu o face nici autorul, care lasă bine să se înțeleagă că lucrurile se interconditionează. Nici chiar apariția „salvatoarei" Felicia nu mai poate opri desfășurarea destinului. Închis, ca speculant, cu un bulibașă, îl caută pe acesta după liberare. „Om te fac", îi promisese starostele. Și l-a făcut : — „Ai și pijama, îi repetă Secărică, după ce îi dăduse un cort în șatră. Ca boierii, ce mama dracului".

Mirajul acestei lumi paradisiace, chiar în primitivismul și matriarhalitatea ei, îl acaparează total pe Hușanu. După ce gustă din binefacerile și bucuriile acelei lumi, care, în împietrirea ei atemporală, depășește cu totul aparența, intrînd în transcendentalitate (întîlnim aici și tema vieții ca vis și tema destinului și a realității esențiale, dar și o reușită meritorie de inițiere a eroului în misterele unei Utopii), personajul se trezește ca picat din cer pe pămînt. Și nu la figurat, ci la propriu, în sensul celei mai crude realități. E ca o a doua naștere, după care se poate lua totul d'a capo. Dar amintirea mirajului fericirii îl va pierde. Satra pleacă iarna „în cer", urcă la munte cu corturile și această „urcare", în timpul căreia eroul este supus probelor „inițiatice", este un amestec fantastic de realitate și fabulos. Nu se știe dacă visează sau trăiește aevea o altă viață concrescută din viața sa reală. Descrierea ținutului utopic al șătrarilor denotă nu doar o bună cunoaștere a vieții acestora, dar și o capacitate de construire a unei feerice Utopii. Ea te duce cu gîndul la trecerile fantastice și savante în transcendentalitate din prozele lui Mircea Eliade, la ținutul fantastic-monstruos din „Zahei Orbul" al lui V. Voiculescu sau la eposul basmelor populare. Aici cred că autorul și-a dat măsura profesionalității.

Expulzat, drept pedeapsă pentru un hibris originar de neadaptare, din Paradis, într-o realitate comună și crudă, fiind servit cu o bere care nu i se pare destul de rece și, la protestul său, maltratat de cheineri în frunte cu chiar responsabilul restaurantului, eroul sfîrșește prin a comite crima, involuntară sau cel puțin nepremeditată, împotriva celui din urmă. Revenirea nu e posibilă nici la realitatea comună, nici la cea ideală. Zadarnic el caută șatra salvatoare la locul știut, aceasta dispăruse, tocmai ca o nălucă. Singura lui soluție, logică măcar în planul romanesc, chiar dacă nu și în cel psihologic, e sinuciderea. Asta, chiar în contrast cu pedeapsa raskolnikoviană. De ce n-a preferat iar închisoarea ? Pentru că totul are o limită, un sfîrșit. Totul curge. Autorul știe să folosească măiestru anecdota și să o integreze fin în textul romanului. E un bun psiholog și un povestitor mai mult decît bun. Amănuntul țigării pe care bătrîna, scăpată din ghearele morții de către medic, o cere sau povestea țărăncii tinere care-și vinde, Filiciei copilul dar nu mai puțin, ba chiar dimpotrivă, povestea acesteia din urmă care, vrînd să-și păstreze bărbatul, simulează graviditatea și nașterea, sînt toate revelatoare în susținerea laudei.

Gavril Matei Albastru

atelier literar
poșta redacției

C. PĂTIU : Pagini modeste, în general, care nu poartă semnele aptitudinilor literare. Rămîne de văzut, însă, în ce măsură paginile trimise vă reprezintă pe dv. (una din ele, „Singurătatea", „prelucrează" un model care ne este, în mod fatal, prea bine cunoscut !... Poate și altele sînt rezultatele unei similare „colaborări" nemărturisite și nu tocmai corecte ?...). Ce-ar fi să încercați să scrieți cu propriile dv. gînduri și mijloace, fără „inspirații" de împrumut ? Poate iese mai bine, cine știe...

SIMONA CONDOR: Experiențe interesante, în plin spațiu liric. Expresia, însă, e adesea ingrată, incomodă, asupritoare, față de vioiciunea ideii, de fantezia metaforică. Citeva din pagini rezistă onorabil, totuși, acestei amenințătoare inadecvări a unui vers arid, morocănos, obscur, încolăcit prelung și supraponderal (ca, de pildă, în „Timp risipit", constituit dintr-o singură, lungă și încărcată frază). Aceste pagini, mai degajate, mai firești („Acrobat vulnerabil", „Dor sfîrșit", „Vînătorul de sensuri", „Ninsoare poetică"), ne îndreptățesc să așteptăm rezultate superioare.

EMIL CHELARIU : Foarte multe lucruri slabe, mult sub nivelul pe care l-ați atins, nu o dată, în paginile anterioare și la care, în mod curios, nu sînteți în stare să să vă „stabilizați" (necum să-l depășiți !...). E uimitor să puteți scăpa din condei, după atît de îndelungată activitate, după atîta experiență și atîtea reușite mai mult sau mai puțin notabile, niște versuri atît de stîngace, rudimentare, atît de incongruente și lipsite de gust și de simț al expresiei, al graiului, ca, de pildă : „dăltuiesc oceane de lacrimi amare"... (ca să nu mai vorbim de „cea mai tulburătoare dintre cuvintele mele" ? !...). Cum se poate, oare, „dăltui" un ocean, fie el chiar de lacrimi amare ? (sau mai ales !...). E cu totul de neînțeles această neglijență și superficialitate, această gravă nesiguranță a opțiunii, a gustului artistic, dar e limpede, în schimb, din păcate, că aici se află implacabila barieră care vă împiedică să mergeți mai departe. (Ceva, în „Surse", „Incipientă", „Pe urma soarelui", „Confesiune"). Mulțumiri pentru amabilul mesaj (pe care s-ar cuveni, la un moment dat, să-l prezentați personal !...). La mulți ani !

G. PAPP : Îndelungată stagnare, după un început care părea o bună promisiune. (Lipsă de ambiție a urcușului, lipsă a exigenței de sine, lipsa hranei intelectuale adecvate ?...). Sînt și acum cîteva accente favorabile („Post-scriptum" I, poate și 2 — cu un final placid, irelevant —, „Oglindă"). Dar revine, iar și iarăși, aceeași comoditate, grabă, nonșalanță, mulțumire cu puțin, care fac să eșueze tocmai poemele mai ample, cele care anunță o respirație, o bătaie mai lungă (de pildă, „Astronomică", „Un fel de a fi", „Argumente în lipsa ta"), unde, după un enunț interesant, intervine un fel de oboseală, de nerăbdare (de neputință ?), lăsînd finalurile în voia soartei, în confuzie, ori chiar în „puncte-puncte". Lipsește, poate, capacitatea, energia lirică, de a ridica lucrurile (observația, enunțul constatativ) într-un plan superior, al sintezei, al simbolului, al semnificației. (De fapt, e vorba de o componentă importantă, dacă nu chiar decisivă, în definiția talentului !...)

LAZĂR IULIAN : Versificări primitive, stîngace, lipsite de har și fără perspective.

IONUȚ : Deocamdată, o joacă dezordonată ostentativă, uneori lipsită de gust. Pe undeva, pare să se audă, totuși, și un început de murmur liric. Să mai vedem.

D. DUȚU : E ceva mai bine, dar trebuie să căutați, în continuare, să vă exprimați cît mai lămurit, evitînd vorbele fără șir, fără înțeles.

L. TUDORANCEA : Nu sînt noutăți. Versificări mecanice, la voia întîmplării, fără sens, fără vibrație.

V. SOARE : Lucruri frumoase, în maniere diferite (chiar și lungul eseu monografic „Segovia"), unele poate prea intim-biografice, aproape toate rezolvînd nerăbdător, direct, nereținut, strigătul de durere, fără a-i înlesni sublimarea, implicațiile filosofice, omenescul, etc. (dar e și asta o modalitate de a nu lăsa o rană să se închidă !...). Mulțumiri pentru bunele urări și reciproca!

V. DOBOȘ : Multe pagini interesante, dar încă pline de asperități, nerotunjite : neechilibrate, deși în oarecare progres față de precedentele („De nu", „Anunț", „Tăietorii", „Trec peste culoarea roșie", „Monstrul").

Ionel Blidariu, M. Năstase, Doina Moldoveanu, R.N. (parțial indescifrabil), **Danubia Tărcă, Stelian Marinescu** (ceva, în „Scurta definiție"), **Cristache Alin, Călin Marian-Dorin :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. **Manuscrisele nu se înapoiază.**

Numai despre tine...

Numai despre tine pot scrie astfel
cu sufletul atîrnînd în vîrful condeiului
Numai despre tine, țară !
Numai despre oamenii tăi
despre munții și cîmpiile tale,
despre apele, cerul și taina ascunsă
în albastrul Voronețului tău.
Numai despre oamenii tăi pot scrie astfel
despre țăranii aceștia
care încălzesc pămîntul cu mîinile,
și despre oamenii ceilalți
care îl încălzesc cu mințile,
despre oamenii tăi
care îți ocrotesc cuprinsul
cu inima.

NUȚA GULIMAN

În adîncul cuvintelor

În adîncul cuvintelor
gîlgîie poemul
îl aud uneori seara
cînd ierburile
fac descîntecul liniștii
ademenitor
și doină se prelinge
prin frunze
singurătatea —
șoptită parcă, adiată ușor...
Atunci îmi apari
ca un vis pentru pleoape
PATRIE
îndelung, dalb, dogoritor
și-n fiecare cring al sufletului
o primăvară-mplinește
glasul ce te cîntă
cu dor.

AUREL ALBU

Invitație

Legat de vis
purtam un octombrie înăbușit
pe care cădea bine lacrima,
alături
cineva agita o sabie
nu știu, dumneavoastră sînteți de la
ziar,
se poate să fi auzit și
alte ciudățenii,
dar recunoașteți
acordurile de sabie
căutînd puritatea valsului !...

LORENA PAVALAN

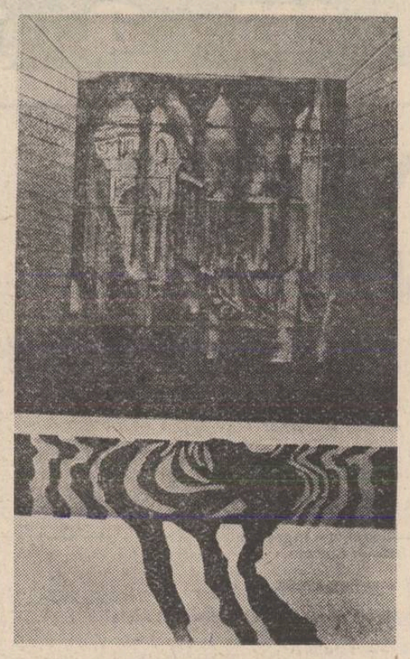

Gravură de Natalia Matei Teodorescu

De la fereastră

De la fereastra
sufletului meu
arunc frunze
în toamna
care mi le aprinde în păr
șingerii
luminînd de paloare...
Cît de frumos mor animalele
mele stîngace
cuibărîndu-se în frunzele
răsucite
de soare
că într-o patetică
îmbrățișare...

VICTORIA MILESCU

La cina mea de taină

Din glia țării astăzi mă ivesc
Vis înflorind spre vremea care vine
E primăvară, mugurii pleznesc
Elanuri port în suflet — coșuri pline.

Cîntă-n copaci o proaspătă licoare
Minată de al dragostei frămînt
S-alintă mlada inimii în soare
Visează rădăcinile-n pămînt.

Abia sînt mugur neștiut de mine
Cînd fi-voi floare și rodi-voi cînd ?
Proptit în șa țîșnesc din adîncime
Cu toți pegașii sevei nechezînd.

Un bărăgan m-aș vrea scăldat în soare
Cu dropii și cu holda grea de rod
La cina mea de taină viitoare
Să-mi ospătez augustul meu norod.

COSTIN BULGĂRAȘ

Cîntec de drum

Pune, mamă, azima-n cenușă,
drumu-i lung și miine-n zori pornesc;
rezămînd ușciorul de la ușă
umerii devreme-mbătrînesc.

De-ai răzbi cărarea pîn la rouă
cu cămașa-mi slabă de copil
da-vă-voi feciorul iarăși vouă,
luminos ca zarzăru-n april.

Iar de nu — din frunze de alun,
pentru gură-cască, pe la bîlciuri
sau prin crișme voi cînta nebun
și-oi turna în mine vinul rîuri.

O să dorm sub poduri largi de smoală
lîngă bleu-ul apei indecis
pînă ce cădea-va-mi tigva goală,
precum fructul copt dintr-un cais.

Dar cu lotrii nu m-oi prinde frate,
— poți fi liniștită-n toate cele —
stau mai bine-ngenunchiat deoparte,
depănînd ca arborii inele.

DIMITRIE LUPU

Cartea eroismului național

Urmare din pag. 1

literatură și arte. Toate aceste adevăruri și țeluri s-au constituit într-un adevărat program pentru Uniunea Scriitorilor, pentru fiecare scriitor în parte.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a redat încrederea și siguranța că pămîntul și cerul nostru sînt ale noastre, că toate datinile și visele, și literele, și istoriile scrise și nescrise de noi ne aparțin, a redat ideilor de independență și suveranitate statutul lor suveran, Domnia sa ne-a făcut să înțelegem că libertatea de gîndire înseamnă o majoră angajare patriotică și că socialismul este și trebuie să fie, pe lîngă împlinirea în patrie a unor zări visate de înaintași, o potențare superioară a conștiinței umane. Cărțile de versuri, de proză, piesele de teatru, cărțile clasicilor, reeditate, și cărțile reeditate ale unor mari valori contemporane — contribuie la unitatea limbii naționale, la unitatea poporului român, la unitatea idealurilor noastre socialiste, la autenticitatea națională, la specificul nostru inconfundabil. Literatura se relevă astfel drept un factor de seamă al patriei, la fel de importantă fiind această nobilă creație ca munca nobilă a muncitorilor și țăranilor, cei care și-au făurit, prin fiii lor, scriitorii pe care și-i merită...

Așa cum s-a apreciat deseori în documentele de partid, în istoricul Raport prezentat la Congresul al XII-lea al Partidului, ne putem mîndri cu cărți bune, cu o literatură bună și în intenție și în realizare, ne putem mîndri cu cărțile care au devenit bunuri ale societății socialiste. Urmînd îndemnurile tovarășului Nicolae Ceaușescu, Uniunea Scriitorilor a organizat largi întîlniri cu cititorii, astfel că putem spune că nu a existat colț al țării în care să nu fie prezenți slujitorii condeiului — români, maghiari, germani, sîrbi — nu au existat evenimente ale istoriei de ieri și ale istoriei de azi la care să nu fi fost prezenți, în toate punctele de energie ale geografiei noastre. Scriitorii s-au implicat intens în viața socială a țării, în activitatea cercurilor și cenaclurilor literare din întreprinderi, școli, instituții, pregătind schimbul nostru de mîine. Dimensiunea patriotică a literaturii, spiritul partinic, răspunderea față de istorie, de viitor, apărarea limbii, formarea omului nou, întoarcerea către apa vie a izvoarelor — sînt idei generoase ce stau permanent în atenția noastră. Îndemnul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a merge mereu la apa vie a izvoarelor nu se adresează numai creatorilor, desigur, el este un îndemn către întreaga națiune, către toți oamenii muncii de a nu-și uita izvoarele, satele în care s-au ivit pe lume, orașele în care s-au împlinit ca oameni, istoria, trecutul aflat și el ca un izvor în locurile marilor bătălii pentru neatîrnare și în locurile marilor ctitorii ale făuririi României. În fiecare condei mai există însă o carte pe care n-ați putut s-o cunoașteți și s-o apreciați, pentru că încă nu s-a scris această carte nescrisă, visată. Ea trebuie să fie mai bună. Sinceritatea însă ne obligă să spunem că această carte nescrisă e însăși cartea societății noastre, cartea vieții noastre, cartea zilelor mari, cartea muncii noastre, de la strung și semănat pînă la halatul alb și laser, cartea atîtor energii care se varsă ca niște rîuri într-un uriaș fluviu, cartea eroismului neobișnuit și a eroismului cotidian, cartea eroismului național. Poate că insist prea mult asupra aspectelor pozitive și sănătoase ale vieții și societății noastre, asupra ideii omului nou pe care-l vrem și-l dorim în societatea noastră, dar nu mă gîndesc prin aceasta să fac pledoarie pentru o carte idilică, pentru o lume idilică. Adevărurile se divulgă în cadrul unor procese dialectice, nu se oferă simplu, prin proclamații. Cartea despre adevăr este cartea unor convulsii, neliniști și căutări, cartea unor dureri, speranțe, eșecuri și reușite. Adevărul nu este numai rezultatul unor afirmații, ci și al unor negații și, ceea ce este iarăși foarte important, el nu se poate confunda întotdeauna cu veșnicia. Avem însă cîteva adevăruri fundamentale: patria, poporul, socialismul, partidul și abnegația lui, epoca aceasta și făuritorii ei, vă avem pe dumneavoastră, cel care lucrați și îmbogățiți această lume.

Minusurile ce apar și în socialism apar atunci și acolo unde nu se muncește din plin, acolo unde nu se gîndește din plin, acolo unde există, cum fericit se exprima tovarășul Nicolae Ceaușescu, prea puțin socialism, nu acolo unde există prea mult socialism ! Aceste crize de climat și de producție, ca să le zicem astfel, mai apar și în viața scriitoricească. De aceea trebuie să militäm pentru un climat sănătos, al dezbaterilor principiale, nu al ghionturilor și al privirilor șașii. Dar aceste izbucniri ce nu ne aduc decît prejudicii nu pot umbri statutul major al scrisului românesc contemporan. Faptul că mii de oameni ne ascultă la radio și la televiziune, ne citesc cărțile, ne aplaudă piesele și filmele, însetați, aceste mii de oameni să afle, în scrisul nostru, glasul vibrant, autentic al timpului ce-l trăim. Avem o literatură bună, o Uniune a Scriitorilor puternică, avem mari personalități, traduse în multe limbi străine, recunoscute și premiate și pe plan mondial, personalități în marea lor majoritate ivite și ajunse la maturitate în ultimele două decenii, în anii cînd la cîrma patriei s-a aflat tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Aș vrea să spun cîteva cuvinte despre un adevăr înalt și necesar, fără de care nu poate exista nici o carte și mai ales nu poate exista cel care o scrie și cel care o citește. E vorba de pacea pe care o dorim și o visăm toți, de această condiție supremă a existenței. Alianța definitivă cu ideea păcii constituie unul din cele mai puternice adevăruri ale României, ale socialismului nostru, ale conducătorului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Opera de căpătîi a Președintelui țării noastre este chiar țara de azi, cu uzinele, hidrocentralele, cărțile zilelor de azi, cu steagul alb al păcii larg desfășurat peste meridianele globului. „Ferice de acela — scria Iorga — care înfățișează nația sa așa cum este, dar mai ferice de acela în care se poate ghici cum va fi nația sa urmînd pe calea însemnată de dînsul cu sîngele viu al inimii sale". Putem spune că noi toți mergem azi pe drumul călăuzit de pulsația vie a inimii tovarășului Nicolae Ceaușescu.

PRIMIM LA REDACȚIE

Stimate tovarășe redactor șef,

După apariția în **Suplimentul literar-artistic** al ziarului „Scînteia tineretului" (nr. 63 din 5 dec. a.c., pag. 7) a ciclului de poezii semnate de mine, aflu — prin amabilitatea criticului literar Artur Silvestri — că poezia „E bine ctitorită țara" (din ciclul amintit) a mai văzut lumina tiparului în antologia „Excelsior '78" (editată de Consiliul Național al Organizației pionierilor în 1978) sub semnătura elevei Tatiana Lungu din Onești. Pentru ca eventualii cititori ai celor două texte să nu-l suspecteze pe subsemnatul, țin să precizez următoarele : Textul apărut sub semnătura mea în „Supliment" a văzut lumina tiparului pentru întîia oară, tot sub semnătura mea, în „Viața Buzăului" (organ al Comitetului județean Buzău al P.C.R.), nr. 2 048 din 25 august 1976, pag. 6, sub titlul „Țară ctitorită". Retipărirea lui în amintitul număr al Suplimentului „Scînteii tineretului" a fost impusă de structura și unitatea în care a fost conceput ciclul poetic respectiv.

Exprimîndu-mi regretul că n-am putut restabili adevărul privind paternitatea poeziei menționate încă de la apariția volumului „Excelsior '78" (întrucît acesta nu mi-a parvenit), îmi permit totodată să sugerez celor care alcătuiesc antologii literare din creația elevilor ceva mai multă atenție în selectarea și publicarea textelor.

Primiți, vă rog, asigurarea întregii stime din partea colaboratorului revistei ce cu onor conduceți.

16 XII 1982

Florentin Popescu

Omagiu lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu

La 26 septembrie a.c. a avut loc la Casa de Cultură „Nicolae Bălcescu" un „MEDALION HASDEU", cu prilejul împlinirii a trei sferturi de veac de la moartea marelui cărturar român, la care și-au dat concursul artiști amatori și profesioniști.

Expunerea, privind viața și opera lui B.P. Hasdeu prezentată de ing. Alexandru Ioachimescu, recitările din operele hasdeene precum și programul de cîntece patriotice și populare rea de formația corală „Limba noastră", s-au bucurat de un deosebit succes.

Ulterior, același medalion a fost repetat și la Casele de cultură „Mihai Eminescu" și „Înfrățirea între Popoare", la 28 noiembrie și respectiv la 5 decembrie a.c.

Numărul următor
al revistei noastre va apare
joi, 30 decembrie a.c.

PLENARA CONSILIULUI UNIUNII SCRIITORILOR

Joi, 23 decembrie 1982, la București, a avut loc Plenara Consiliului Uniunii Scriitorilor din R.S. România, cu următoarea ordine de zi : Despre unele probleme ale literaturii pentru copii și tineret ; Adoptarea unui program de măsuri cu privire la dezvoltarea acestei literaturi. Ratificarea regulamentelor de premii ale Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1981, alegerea juriului Uniunii.

Au fost prezenți tovarășii Ion Traian Ștefănescu, **prim vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste,** Iosif Tripșa, **secretar de stat la Ministerul Educației și Învățămîntului,** Vasile Bontaș, **secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist,** Dumitru Necșoiu, **secretar al Comitetului municipal de partid. Au mai participat, ca invitați, reprezentanți ai Consiliului Național al Pionierilor, ai Ministerului Apărării Naționale, ai Ministerului Educației și Învățămîntului, redactori șefi ai publicațiilor pentru copii și tineret, membri ai Secției de literatură pentru copii și tineret din cadrul Asociației București.**

Materialele de bază au fost prezentate de Mircea Sîntimbreanu, membru al Consiliului Uniunii, secretar al Secției de literatură pentru copii și tineret, Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi au luat cuvîntul : Iosif Tripșa, Daniela Crăsnaru, Radu Tudoran, Hedi Hauser, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Iorgulescu, Ștefan Teaciuc, Nicolae Manolescu, Paul Everac, Mircea Dinescu, Dumitru Necșoiu, Bodor Páll, Ștefan Aug. Doinaș, Vasile Băran, Ileana Mălăncioiu, Eugen Simion, contraamiral Iosif Pricop, Vasile Bontaș, Laurențiu Ulici, Ștefan Bănulescu, Constantin Țoiu, Geo Dumitrescu, Dan Cristea, Alexandru Paleologu, Nicolae Prelipceanu, Nikolaus Berwanger, Eta Boeriu, Aurel Covaci, Alexandru Balaci, Traian Iancu, Domokos Geza, Laurențiu Fulga, Virgil Teodorescu, Alexandru Andrițoiu, Dan Deșliu, Gabriel Dimisianu, George Bălăiță, Eugen Jebeleanu.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a aprobat, prin consens, ca Marele Premiu pe anul 1981 să se acorde criticului Șerban Cioculescu, iar pe anul 1982 — poetului Mihai Beniuc, ca și Premiile speciale pe anul 1981 pentru Celia Delavrancea, D.I. Suchianu, Kiss Jeno, Geo Dumitrescu, iar pe anul 1982, pentru Ion Clopoțel, Lucia Demetrius, Horvath Imre, Ștefan Augustin Doinaș.

Consiliul Uniunii Scriitorilor a ales, de asemeni prin vot secret, juriul Uniunii Scriitorilor pentru literatura anului 1981.

În încheierea Plenarei Consiliului Uniunii a luat cuvîntul tovarășul Ion Traian Ștefănescu.

Lucrările Plenarei Consiliului Uniunii au fost conduse de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Adio, Europa!... (V)

Urmare din pag. 1

dintre vlăjgani a deschis ușile mașinii, celălalt a trecut la volan fără să-mi arunce o privire, fără să-mi spună vreun cuvînt. Helen s-a încruntat cîteva clipe, ochii ei au devenit răi și mai puțin strălucitori. S-a întors brusc și a urcat tolănindu-se pe perina din spate. În cîteva minute mașina a demarat cu viteză pierzîndu-se în vălmășagul străzii.

Ghidul s-a uitat la mine nelămurit, intrigat chiar și m-a întrebat cine e doamna și de ce-mi spune **Kurt ?** Nu m-am socotit obligat să-i lămuresc și i-am răspuns evaziv că sînt niște prieteni pe care nu-i mai văzusem de mult și cu care mă întîlnisem întîmplător. Cît privește chestia cu numele n-am dat nici o explicație neavînd de fapt ce să-i explic.

Simțeam doar o tristețe nelămurită. Plecarea precipitată a femeii cu cap de păpușă și ochi albaștri mă indispunea melancolizîndu-mă. Îl injurai în gînd pe translatorul ce căzuse, cum se spune, ca musca-n lapte reproșîndu-i întîrzierea. Nu dădu importanță enervării mele.

Intrarăm în hotel căutînd în holul elegant silueta tovarășului meu de drum. Îl găsirăm stînd calm într-un fotoliu, silabisind resemnat o revistă în franceză. Nu se miră cînd ne văzu împreună, surise doar mulțumit, înțelegînd probabil ce se întîmplase. Ghidul i-a explicat și lui programul zilei după care am urcat spre camerele noastre pentru a lua cele cîteva mici fleacuri aduse cadou colegilor noștri polonezi.

Ajunși la etajul întîi m-am oprit o clipă uitîndu-mă la indicatorul cu numerele camerelor, am scos cartea de vizită din buzunar și-am zis : „Hai, să vedem unde locuiește domnișoara". Am intrat în dreapta culoarului cu ușile mai rare, dovadă că etajul era destinat apartamentelor, și am ajuns în fața unui hol circular despărțit de restul coridorului cu vitralii. Doi ficuși înalți înveseleau holul mobilat cu o masă rotundă și cîteva fotolii de piele iar în față, pe ușa dublă, vopsită maro-roșiatic, pe un carton imaculat, prins într-o ramă subțire, era repetat cu litere gotice textul cărții de vizită pe care o țineam în mînă.

Am zîmbit victorios exclamînd : „Există, colega, e adevărat !", inginerul a ridicat din umeri resemnat și placid sfătuindu-mă încă o dată să-mi văd de treabă sau, oricum, să fiu atent la matahalele care o însoțesc.

Trebuie să vă mărturisesc că pentru mine ziua s-a derulat cu încetinitorul. Eram nerăbdător să vină seara, mai bine zis noaptea, căci barul se deschidea pe la zece, s-o întîlnesc pe ciudata necunoscută a cărei plecare bruscă și precipitată mă intrigase și mă iritase în același timp.

Eram gelos, dacă pot spune astfel, pe cei doi paznici cu mutrele lor disprețuitoare și regretam că nu o însoțisem în plimbarea pe care, probabil, o organizase special pentru mine.

Toată după-amiaza i-am văzut chipul și ochii strălucitori și ce e mai ciudat, uneori peste **imaginea ei** îmi venea în minte **imaginea** femeii din copilărie, cea cu voaleta verde, care m-a obsedat atîta vreme.

Nu înțelegeam prea bine ce anume vroia necunoscuta de la mine, de ce mă trata cu atîta intimitate ca și cum ne-am cunoaște de cînd lumea, de ce îmi spunea **Kurt,** de ce mă invitase la barul de noapte ?

Mă confunda cu cineva ? Era puțin probabil. Făcea un joc de femeie alintată ? Un capriciu ? Sau se complăcea într-o aventură menită să mă deruteze ? O exaltată cu comportări străvii, nefirești ? Era, poate, nebună ?...

Femeia părea absolut normală și în afară de ciudățeniile manifestate față de mine și extravaganța ușor ostentativă, era, după cum îmi dovedise, o persoană cunoscută și respectată în hotel ; reprezentanta unei firme de prestigiu, probabil. Cu ce anume se ocupa această firmă, ce însemna Export-Globus, habar nu aveam și nici nu mă interesa în mod deosebit.

După-amiaza am trecut nepăsător și preocupat prin sălile celor două castele medievale din oraș cu arhitectura lor specifică, cu opulența mobilierului stil și galeria de tablouri, înregistrînd totul ca un automat, cu indiferență, lipsă de interes și apatic.

Vreau să vă spun că, cu cît trecea vremea, deci cu cît mă apropiam de ora inserării, trăiam ciudata senzație că și eu o mai văzusem undeva. Chipul ei, gesturile, felul în care se mișca, ochii aceia albaștri și nespus de strălucitori, mi-o aduceau dintr-un timp îndepărtat și încert.

Imaginea ei se **suprapunea** imaginii femeii din copilărie : voaleta, chipul aburos fardat din belșug, felul în care fuma trăgînd pătimaș din țigare și aruncînd rotocoale albastre în aer...

Am ajuns la hotel în amurg, obosit și trist, am înfulecat în grabă sub privirile inginerului care mă urmărea cu uimire și compasiune. I-am destăinuit că în seara aceea eram invitat la barul de noapte în compania necunoscutei. Inginerul a meditat cîteva clipe, surizînd blazat, fără să-și exprime nici acordul nici dezacordul.

Am urcat spre camere, m-am oprit puțin în holul de la intrare apoi am coborît precipitat spre etajul unu, am străbătut coridorul acoperit cu un covor roșu și am pătruns în mica anticameră despărțită de vitralii. Mi-am apropiat urechea de ușa maronie și am ascultat cu încordarea dar de dincolo nu răzbătea nici un zgomot...

(Continuare în numărul viitor)

Datoria față de istorie

Urmare din pag. 1

seama și de verdictul istoriei, am dat cărții și un mesaj... Într-adevăr, autorul s-a străduit în toate aceste privințe, însă nu chinul de a re-crea o lume, nu fior artistic mărturisesc paginile, ci acea istețime de meșteșugar ce asamblează și ambalează frumos. Majoritatea cărților de comercializare a istoriei sînt scrise neglijent, pe cîte-o pagină se-nghesuie informațiile, pe alta floricelele de stil, cugetările banale, patetismul ieftin.

Este numai o iluzie că apelînd la documente despre epoci apuse, spre care se-ndreaptă la un moment dat curiozitatea cititorilor, ne va fi hărăzită, ca scriitori, o soartă mai aparte, rezervat un loc mai de frunte, decît, să zicem, scriind despre contemporani. Ne aflăm, de fapt, în același raport și cu documentele și cu realitatea de azi : prezentînd, prin oameni și fapte și participare directă — trecutul, prin mărturii supuse cercetării — pretind egală cunoaștere și efort de re-creare. Nimic nu ni se va oferi fără trudă, iar dacă ne încăpățînăm în a trișa cu istețimea, aducînd în sprijin succesul la un anume public doritor în primul rînd de „dezvăluiri", vom rămîne pînă la sfîrșit cu nedumerirea, dar și amărăciunea neacceptării în spațiul creației. Că am spus adevărul — dacă l-am spus fără participare, cu mijloace precare — nu mai poate fi un merit : abia l-am obidit, l-am și falsificat, poate. M-am gîndit, nu o dată, că s-au scris, totuși, multe pagini despre lupta comuniștilor în ilegalitate, a forțelor democratice, în perioade de tensiune istorică. O selecție severă impune cîteva romane de certă valoare, cărți de povestiri, cîteva filme și piese de teatru. Mult mai numeroase îmi par a fi paginile anoste, unele scrise chiar de către participanți la evenimente : dacă ar fi să judecăm perioada 1930—1944 după aceste pagini, totul ne-ar apărea șters, neinteresant, desfășurîndu-se după legi bizare, iar lupta comuniștilor, a forțelor democratice este grav minimalizată (fără voie, se-nțelege, intențiile fiind nobile). Aici au funcționat alt soi de scheme — nu de comercializare, ci, poate, de politizare abuzivă, lozincardă, ce venea să desfigureze și oameni și fapte și principii. Prea adesea și poveștea era aceeași — luptătorul împrăștie fluturași, se îndrăgostește de legătura superioară, o tînără drăguță, intervine poliția, unul dintre eroi cade... Cred că o eroare de concepție, ce tindea la delimitări precise, la izolarea luptătorului de mase, la a despărți istoria mișcării muncitorești, socialiste și comuniste, de istoria poporului — a favorizat apariția paginilor simplificatoare. Investigații cît de sumare prin arhive, cercetarea unor studii și a presei dezvăluie scriitorului nu doar niște întîmplări palpitante, ci o lume în tensiune, măcinată de contradicții, însă dominată de țeluri nobile, avea să-și afle împlinirea prin luptă. Valorificarea acestor mărturii de epocă presupune forță de transfigurare și nu doar răbdarea de a transcrie conștiincios și a prelucra anost. Autenticitatea, valoarea literară, emoția artistică nu sînt asigurate de reproducerea unui adevăr de epocă prin cifre și date, respectarea cronologiei etc — ci de spiritul adevărului ce a caracterizat epocă respectivă.

Pornind de la documente, operele de valoare, ample și profunde reconstituiri a unor etape de istorie, de viață a poporului, mai exact — odată pătrunse în conștiința cititorilor țin loc de documente. Despre 1907 au apărut multe studii și mărturii, însă memoria noastră a rămas și va rămîne un document de bază, mai edificator și răscolitor decît toate, o capodoperă a literaturii — „Răscoala" lui Rebreanu. Tot așa, pe unde a trecut geniul evocator al lui Sadoveanu — consemnările istoriei, atît de prețioase, altfel, se pierd în împărăția fascinantă a „Fraților Jderi", a „Zodiei Cancerului", a lui „Nicoară Potcoavă". Cît de bogate ar fi documentele despre Bălcescu și revoluționarii de la 1848, imaginea cea mai apropiată nouă despre o pagină glorioasă a istoriei românilor ne-a fost dăruită de Camil Petrescu. Aceste cărți au reînviat epoci și ni le-au adus în prezent, ele nu țin de o literatură a trecutului, ci mereu a prezentului. De departe, dintr-un timp sumar consemnat în manualul de istorie, o lume vine spre noi odată cu „Princepele" și „Săptămîna nebunilor" de Eugen Barbu, iar mai de dincoace, dintr-un trecut ce parcă abia ieri era prezent, cu „Facerea lumii". Peste arhive de documente se ridică „Moromeții" lui Preda (oare nu este și o reconstituire a stării țărănimii : într-un anume timp și loc, o descoperire, de fapt, a acestei stări ?), „Delirul" și „Cel mai iubit dintre pămînteni". Cartea de evocare a unor etape de istorie, cartea ce asigură punțile de legătură între prezent și trecut, a impus în ultimii ani scriitori de prestigiu — Paul Anghel, Francisc Păcurariu, Eugen Uricaru, Mihai Diaconescu.

Îmi pare însă că există o arhivă mai bogată decît toate, pe care o cunoaștem, sau — ar trebui s-o cunoaștem nemijlocit, cu documente la a căror elaborare participăm și noi, arhiva prezentului, realitatea. Cred că un drum fertil au deschis în proză, prin abordarea, cu mijloacele artei, a deceniului șase, sau a consecințelor de mai tîrziu, determinate de împrejurări ale acestui deceniu — Constantin Țoiu, Dinu Săraru, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Petre Sălcudeanu, Mircea Săndulescu, Augustin Buzura, Radu Cosașu, Platon Pardău — însă proza lor, de profunzime, de chinuitoare întrebări, dar și de înțelegere a perspectivei, de încredere în forțele înnoitoare, a dat naștere pentru alți autori a unei mode a „obsedantului deceniu", ce ar fi să aducă succesul, uneori chiar cu prețul denaturărilor : contradicții, căderi și înălțări, greșeli ce sînt încă vii în memorie, cu toate suferințele ce au provocat, devin pretext de înnegrire și îndoială. Or, deceniul șase a fost o etapă a dezvoltării noastre, cu lipsă de experiență în împrejurări nu o dată dramatice, cu grave erori, dar și cu mari eforturi creatoare în toate domeniile de activitate, cu strădania cinstită pentru prezent și încredere în viitor, a fost perioada de formare a unor strălucite generații de constructori. Există dovezi de netăgăduit și pentru cele bune, și pentru cele rele, iar a nu ține seama de aceste dovezi înseamnă a trăda spiritul unei epoci. Tot la desfigurare duce și prelucrarea cu mijloace sărace, rudimentare, a ceea ce numim faptul de viață. Și aici se mizează tot pe istețimea de a găsi și combina fapte — pe care, însă, lipsa de fior, incapacitatea de a naște emoție, le fac să cadă în banal și insipid. Odată cu ele, cădem și noi, făptașii. Dar, și scrisul este o bătălie/ iar bătălie fără înfrînți rămași pe margine, nu se cunoaște. Întotdeauna se va găsi cine să ducă lupta mai departe, cum și realitatea ce o trăim și o scriem, această tulburătoare arhivă a prezentului, ne-o dovedește.

POEȚI INDIENI DE AZI

AMRITA PRITAM

Vorbește !

Vino iubire, azi trebuie să vorbim.

Simțirile ce cresc
Din pămîntul inimii tale
Le culegi ca frunzele de tei
Păstrează-le la tine
Precum frunzele verzi
Ce-ai vrea să le usuci.

În acest cuptor de lut
Îngropatul foc va reînvia
Zbucnind o dată sau de două ori
Și buturuga pe jumate arsă
Va arde din nou
Și în cuptor
Flacăra iubirii va țîșni din nou
Și în ulciorul trupului meu
Apa va fierbe.

Adu-mi frunzele de tei.

Asemeni frunzelor de tei uscate
Aceleași vechi simțăminte
Aceleași vechi dureri.

Pune-le în apă
Și-și vor schimba culoarea,
Sorbi o fierbinte înghițitură
La fel ca și mine.

Vino iubire, azi trebuie să vorbim

Fericire

De undeva aud un glas
De departe
Un glas tocmai ca al tău;
Auzul meu tînjește.

Fericirea
Nevinovată ca un copil
Fuge spre glasul acela
Descultă.

Primul ghimpe a fost convenția,
Al doilea spin a fost reputația,
Al treilea ghimpe a fost siguranța:
Riscuri asemeni unor așchii.

Smulge ghimpii, mîngîie piciorul
Șterge-l de sînge
El șchioapătă la fiecare pas pe drum.

Nedumerită stă ezitînd
Glasul era sigur al tău,
Ochii erau sigur ai unui străin.

Ghimpele ascuțit al vrajbei
Împunge talpa-i adînc,
Cu toate unghiile înțelepciunii
Nu-l știe smulge.
Piciorul-i se umflă,
Se răspîndește otrava.
Nedumerită stă
Nevinovata fericire tînguindu-se.

SHRIKANT VARMA

Tînguire

Timpul acesta nu-i timpul meu
Eu n-am loc sub soare.

Ziua se duce, pune palma
Pe fruntile
Munților arzînd
De febră
Sau îngrijește copacii
Asemeni soldaților
Și cîntă
Un cîntec de marș soldățesc...
Bomba explodează.

Am strigat —
Explodez
Și-acum zac îngropat
Undeva dincolo.

Nimeni nu crede.

Aplecat peste cadavrul tinereții mele
Călătoresc
Prin aceste țări

U. Chapgar (India) : „Tinere"

(Nu-s sigur
în ce veșminte-s îmbrăcat
Cu adevărat)
Imaginea mea cade în unda curentului
Și aparține de astăzi curentului.

Spre ce oraș cunoscut voi striga?
Am văzut cerul
Purtînd negri munți
Asemeni unor talismane.

În fiece munte imprimată rămîne
Urma celui ce încă n-a venit.

Poemele mele sunt tînguirea mea.

Iată-le !

VINOD SETH

Poezia mea

Poezia mea
este
asemeni
cameleonului mort
cu
nici
o
culoare
pe buze

Istoriologii

Păstrez tăcere cînd
un istoric vorbește
pentru că în interesul său
profesional
el vrea să urc —

Și eu mă păstrez pe pămînt

Poem

N-
am
timp
de
d
o
r
de
tine
secolul ăsta

hai să ne
iubim postum

KESHEV MALIK

Vino să vezi

Iubire, cer un rug să-mi încălzesc palmele,
Iubire, cer să-mi ridic sufletul rece spre căldură:
Cer dreptul la demnitate în fața morții.
Dacă mă vedeți sfîșiat simțurile mele
Se frămîntă înspre tot
Ispitit să preschimb în cuvinte tot ce-mi aparține,
Să preschimb în cuvinte tot ce se înclină
În fața statuii nevoilor;
Încercînd să preschimb în cuvinte
Lumile încă nepipăite:
Dacă mă vedeți uciși în noapte
Eu încă mă lupt să-apuc lumina.

Refuz

Nu știu
Poate n-am dreptate
Dar cred că argumentul nostru
Este simptomul unei grave tăceri
Înăuntrul căreia ne-am pierdut glasurile.
Poate ar trebui să ne resemnăm, să tăcem
Și tăcerea să înșele ceea ce cuvintele refuză.

Ochiul lumii

Privește,
Lumea-i transparentă
Ca strălucirea unei raze
Și cuvintele
Pot cuprinde memoria
Pînă la judecata din urmă.
Pentru ochiul omului
Nimic nu rămîne ascuns
— El este ochiul lumii —
Lumea ca o băsică se umflă
Cu fiece încordare a privirii
Ca să împingă cercul roților
Al viziunii în noapte
Și ochiul să poată vedea cuvintele
Revelate în adevăratul lor chip.

Sori nevăzuți
Dincolo de sînele nostru
Nu umesc,
Tot ce-i necunoscut
Curînd fi-va al nostru.
Nici o spaimă nu vă va mai face să strigați
E mai mult decît ochiul minții poate să vadă
Simțămintele noastre nu trebuie să le păstrăm doar pentru noi.

În românește de
Ion Iuga

Anxietate demenţială şi raţiune

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

La prima întîlnire internațională a scriitorilor pe tema „Pacea — speranța planetei" sau „Scriitorii și spiritul de la Helsinki", unul dintre participanți, scriitorul de culoare și totodată pictorul septuagenar american, Elton Fax, a povestit un lucru plin de tîlc. În 1969, comandîndu-i-se un tablou în stil „batalist" de către marina militară a Statelor Unite s-a instalat, pentru documentare, la bordul unui submarin nuclear „Polaris" purtător de rachete „Poseidon". „...Experiența pe care am trăit-o — spunea Elton Fax — m-a fascinat și m-a răscolit. Văzînd fraternitatea care domnea în sînul americanilor de diferite origini și rase, minunata lor abilitate în stăpînirea acelei nave încărcată cu arme ucigătoare, simțeam cum îmi creștea admirația față de dezvoltarea rapidă a țării mele în domeniul relațiilor umane... Dar m-am dezmeticit repede înțelegînd în slujba cărui țel oribil erau puse asemenea eforturi. Atunci am simțit că nu voi putea picta niciodată un tablou care să exalte ororile războiului..."

Și totuși, Elton Fax a executat comanda. Descoperind doi mecanici tineri care lucrau cot la cot la repararea unei piese complicate, unul dintre ei fiind alb, iar celălalt negru, și-a zis : „Dacă un astfel de lucru se poate realiza atunci cînd se fac pregătirile pentru distrugerea omului, el ar putea să se înfăptuiască întocmai și la realizarea unor țeluri pacifice mult mai nobile". I-a pictat astfel. Și-a trimis apoi tabloul la Washington, socotind că n-avea nici o șansă de a fi expus. Un an mai tîrziu primea vestea că pînza lui a fost distinsă cu marele premiu, și că ea va fi inclusă într-o expoziție itinerantă de largă circulație. Organizatorul colecției de tablouri selecționate de flota Statelor Unite era el însuși un om de culoare. Pricepuse tîlcul.

În drumurile mele prin lume ca secretar al Comitetului național pentru apărarea păcii, am cunoscut numeroși militanți antirăzboinici de peste ocean. Unul dintre ei, Jonathan Schell, scriitor newyorkez, autorul romanului intitulat „The Faith of Earth", arăta că soarta omenirii se află în jocul echilibrului terorii. Altul, cineastul Jan Thiermann, a realizat filmul „The Last Epidemic" în care prezintă San Francisco după un ipotetic atac nuclear — film amplu difuzat în scopul conștientizării opiniei publice americane cu privire la pericolul unui război atomic și la necesitatea stringentă a stopării cursei înarmărilor nucleare. Thiermann și-a vîndut propria casă din Los Angeles, și-a cedat firma de producător și, înarmat doar cu pelicula sa, ca un suprem avut, s-a consacrat luptei pentru pace.

Astfel de oameni nu sînt niște izolați predicînd în pustiu. Harold Willens, un milionar din Los Angeles, fost ofițer în serviciul de informații al infanteriei marine americane — calitate în care a vizitat orașele Hiroshima și Nagasaki imediat după bombardarea lor, în august 1945 —, finanțează astăzi campania menită să „înghețe" înarmarea nucleară pe teritoriul Californiei, proferînd necesitatea desfășurării unui referendum prin care să se demonstreze că președintele Reagan nu dispune de un mandat care să-i autorizeze hipertrofierea potențialului nuclear american la proporțiile preconizate de acesta. Alături de el acționează arhiepiscopul catolic din San Francisco, John Guinn, care consideră cursa înarmărilor nucleare drept „o formă deghizată de furt", propovăduind părăsirea de către muncitori a industriei de armament atomic și căutarea de lucru în alte domenii, fapt pentru care prelații catolici din orașul St. Paul, statul Minnessota, i-au trimis suma de 10 000 de dolari în vederea ajutorării celor hotăriți să-i urmeze sfatul.

Exprimînd noua stare de spirit a compatrioților săi față de cursa înarmărilor nucleare, pastorul bisericii unite a metodiștilor din Statele Unite, Jonas Will, spunea că „americanii, ca toți oamenii de bună credință, se tem de pericolul izbucnirii unui război atomic și se opun escaladării cursei înarmărilor. Postulatul stopării înarmării nucleare este ușor de înțeles și el provoacă o reacție pozitivă. Socot că din ce în ce mai mulți oameni din America doresc desfășurarea unor tratative serioase cu Uniunea Sovietică pe această temă, și că ei așteaptă de la administrația Reagan o politică de reducere și nu una de acutizare a tensiunii."

Mișcarea „Freeze" care acționează în mod susținut în Statele Unite pentru înghețarea înarmărilor nucleare întrunește numeroși reprezentanți ai așa-numitei „Middle Class" — păturile mijlocii —, oameni relativ bine situați, de cele mai diferite convingeri politice, filosofice sau religioase, luterani, mormoni, catolici etc. Teozofui Billy Graham afirma că „atîta vreme cît există armele nucleare va exista și pericolul folosirii lor", iar rabinul Marc H. Tanenaum, care se află în fruntea organizației American Jewish Committee, declara că va contribui din toate puterile la acțiunea de organizare a coreligionarilor săi pentru ca aceștia să se constituie într-o puternică mișcare de masă pentru evitarea unei catastrofe nucleare".

Sînt oameni și oameni. În „Freeze" activează savanți americani, printre care unul dintre coautorii bombei atomice, laureatul premiului Nobel, Hans A. Betha, ca și președintele celebrului „Massachusetts Institute of Technology", Jerema B. Wiesner, sau Randall Forsby, directoarea Institutului de studii pentru apărare și dezarmare din Brooklyn. Mai mult decît atît : Mișcarea antinucleară a atras în ultimul timp personalități ca Averell Hariman, William Colby, George E. Kennan, Clark Chiffor (fostul șef al Pentagonului), Edmund Muskie, Daniel Moynihan, Dean Rusk și alții.

America începe să respingă boala numită „psihopatia nuclearis". Fenomenul îi surprinde pe politicienii din Washington din amploarea acțiunilor întreprinse și prin convergența mișcărilor pacifiste antinucleare. Se petrece un lucru fără precedent. Cu zece ani în urmă se manifesta exclusiv pentru încetarea războiului în Vietnam, iar aceasta o făceau îndeosebi studenții și foștii combatanți. Acum este greu de definit apartenența militanților pentru pace și a „antinuclearilor" la un anume mediu social. După cum scria recent revista americană „Newsweek" din mișcarea actuală fac parte „gospodine și oameni de afaceri, funcționari și medici, prelați, învățători, savanți și chiar militari — un eșantion edificator al societății americane, oameni angajați în campanii de tot mai mare amploare, avînd drept țel stoparea cursei nucleare."

Philippe Bonoski, un alt scriitor american participant la colocviul internațional amintit mai sus, spunea : „Nu este deloc exagerat să afirmăm că niciodată, de-a lungul întregii istorii universale, atîția oameni, cu milioanele, au fost mai însetați de pace aspirînd la ea pînă la ultima fibră a ființei lor. Și totuși, este o realitate incontestabilă că epoca noastră este o epocă a anxietății demențiale." Și tot Philippe Bonoski cita, întru dovedirea celor afirmate, o frază dintr-un articol publicat de „New York Times", chiar în ziua cînd el pornea la întîlnirea cu confrații de breaslă din alte țări pentru a discuta despre „speranța planetei". „În cursul ultimei săptămîni, în orice moment, la Pentagon, printr-o simplă apăsare a unui buton adecvat, s-ar fi putut pune în stare de luptă 1 054 rachete balistice intercontinentale teleghidate dotate cu capete nucleare, 21 de submarine atomice lansatoare de rachete, 90 de bombardiere atomice, 6 escadrile de portavioane cu destinație specială și 5 divizii de elită dislocate în lungul Rinului și al frontului Est-Vest..."

„Acestea toate — comenta scriitorul american — la frontiera estică a Statelor Unite de pe... Rin !"

Anxietatea nu poate fi decît demențială.

Rațiunea grăiește însă în alți termeni. Voi cita tot un american. Nu un scriitor tentat să vorbească în metafore, ci un om al armelor, un amiral. Pe Hyman G. Rickover, inițiatorul și fostul comandant suprem al flotei de submarine atomice americane din care făcea parte și acel „Polaris" pe care s-a dus să se documenteze scriitorul și pictorul Elton Fax : „Trebuie să convocăm cît mai urgent o conferință internațională cu scopul de a interzice orice armamente atomice a căror forță de distrugere îmi este bine cunoscută. De ce aspirăm oare în orice domeniu la o superioritate față de ruși ? Nu are o prea mare importanță dacă avem o sută sau două sute de submarine atomice mai mult, actualul nostru potențial fiind suficient ca să scufunde de cîteva ori toate navele care circulă în momentul de față pe mările și oceanele lumii. Și rușii sînt în măsură să facă același lucru. De ce oare să continuăm cursa înarmărilor ?"

Iată și răspunsul : „Eu de mult timp cred că există un plan divin care a prevăzut pentru această țară un popor cu o vocație particulară." Ronald Reagan dixit.

Ce vocație ?

REPERE

Diversitate

Un an consacrat recenzării de carte străină este edificator dintr-un punct de vedere care privește conștiința literară și mecanismele ei cele mai intime. Privirea imparțială asupra unor lucrări de proveniență și orientare atît de diferită se tulbură în cele din urmă, din cauza haosului aparent de motivații artistice și a scopurilor întruchipate în opere de valoare inegală. Ceea ce numim îndeobște „valoare estetică" primește un conținut aparte în culturile tradiționale sau moderne, pe un meridian sau altul. M-a impresionat foarte mult concluzia lui Isaac Stern, marele violonist, confruntat cu atmosfera culturală dintr-un Extrem-Orient revoluționar, fascinat de energiile în ecloziune ale unui continent ce se regăsește pe sine. Artistul spunea că importantă nu este întrebarea cum să interpretezi muzica, ci mai ales de ce să o interpretezi. O operă acceptată în universalitate are ca punct de pornire un sens edificant, devine o mărturie spirituală, o aventură a imersiunii în absolut, nesupusă discriminărilor și pulverizării iscoditoare, nelinistilor moderniste. O înțelegem noi, oare, în substanța sa nepieritoare ? Sau ne supunem unei acceptări a produsului care ni se impune, obligatoriu, de pe un alt meridian ? Conștiința critică, asemănătoare interpretării violonistice, folosită și de Călinescu într-o analogie desigur imperfectă, se poate întreba de ce trebuie să citim și să înțelegem o carte provenită dintr-un mediu aproape incomprehensibil pentru universul nostru moral și intelectual. Concluzia cea mai firească este că voința de cunoaștere pare a fi o componentă inalienabilă a conștiinței estetice, pe coordonate încă obscure, din care nu lipsește plăcerea unui ochi interior ce contemplă peisaje și obiceiuri străine de noi, într-un soi de bovarism totuși sănătos al spiritului însetat de totalitate. În rest, este sigur că impresionismul și tuguirea buzelor, într-o manifestare cenestezică, ca să spunem așa, o participare senzorială, sînt cele mai străine de adevărata înțelegere. O operă aparține tradițiilor proprii și urmărește scopuri circumscrise, care trebuie acceptate prin cunoaștere și aprofundare a rezultatelor sale, într-un context de care nu pot fi rupte, și care trebuie întotdeauna invocate pentru a judeca substanța lor nepieritoare.

Așa stînd lucrurile, o cultură ce-și propune depășirea psihologiei și constituirea unei personalități obiectivate, în uniune cu totul, bazată pe tradiții budhiste, va fi oare sensibilă la mesajul pozitivist și psihologizant al romanului analitic modern ? După cum mintea noastră, operînd cu discriminări extrem de fine, în ceea ce privește mecanismele sufletești și sociale, va înțelege oare tentativele de obiectivare ale poematicii orientale ? Adîncimea straturilor de inspirație populară și culturile sedimentate în cărțile sud-estului asiatic sau ale celor de pe continentul latino-american pot ele să fie cu ușurință revelate conștiinței omului european de astăzi ? Aceste întrebări indică direcțiile unui cîmp de forță pe care trebuie să se constituie receptarea literaturii străine, asumîndu-ne de fiecare dată perspectiva proprie lumii din care provin, orizontul spiritual și problematic al unei umanități diversificate la extrem. Procesul de constituire a unei conștiințe planetare va fi unul de lungă durată, pretinzînd eforturi de adîncă umanitate, comprehensiune și un eroism, o formă patetică de acceptare a întregului lumii, de autodepășire a limitărilor proprii, de care nu sîntem siguri că sîntem întotdeauna în stare.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **COLECȚIA** Aimé Maeght din nou în actualitate ! Revista **L'Express**, sub semnătura lui Joseph Roy se referă într-un amplu articol la pasiunea estetică ce a prezidat în constituirea uneia dintre cele mai bogate și mai eterogene din punct de vedere artistic, colecții de artă ale acestui secol. Criticul scrie : „Joc straniu de oglinzi, Aimé Maeght a căutat oare o imagine a epocii noastre ? Sau poate că ochiul său a fost format în spiritul cubismului adică al unui expresionism ce nu a permis decît un singur fel de imagine, de la operele precolumbiene din Mexic pînă în Siria celui de-al doilea mileniu ? Văzîndu-l pe Guy Loudmer dispersînd tablourile care au aparținut lui Aimé Maeght și regăsind într-un portret de Giacometti privirea dilatată a unei figurine siriene, ai putea să crezi că marele colecționar a fost bîntuit de arhetipuri pînă la obsesie. Este, fără îndoială, însăși definiția pasiunii estetice".

● **HENRY TROYAT** continuă seria romanelor istorice care i-au adus gloria. De data aceasta se oprește asupra figurii lui Ivan cel Groaznic, într-o carte de aproape 300 de pagini, puolicată la Editura Flammarion. Noëlle Loriot, într-o cronică rezervată, conchide în următorii termeni : „Se văd limpede eforturile depuse de Henry Troyat pentru a nu lăsa deoparte nici un eveniment important și nici o crimă a despotului. Dar, numai atît, le „vedem". Avem de-a face cu o muncă considerabilă, căreia îi lipsește tocmai această lumină magică : viața însăși".

● **PHILIPPE BLANC,** cunoscut ziarist și scriitor francez, publică recent la Editura Guy le Prat o carte intitulată : „Tibetul etern", o trecere în revistă a realizărilor recente din țara zăpezilor veșnice, o privire în adîncime a tradițiilor culturale și a practicilor spirituale care au relevat lumii acest ținut hymalaian. Alain pe Penanster evidențiază în articolul pe care-l consacră cărții mai ales contribuția iconografică, frumusețea imaginilor și acuratețea observațiilor de actualitate ale autorului. Sînt subliniate de asemenea realizările unei civilizații materiale care abia în ultimul timp au plonjat Tibetul în actualitate. Astăzi, în locurile de pelerinaj de altă dată, dominate atîta timp de un bigotism încremenit, au apărut șosele moderne, spitale și școli care au transformat fața unui ținut ce părea că trăiește în afara istoriei.

● **MIZERABILII** lui Victor Hugo cunosc o nouă existență filmică. Realizat de Robert Hossein, cunoscutul actor și regizor francez, filmul este remarcat de către comentatori îndeosebi prin marea realizare actoricească a lui Lino Ventura în rolul lui Jean Valjean. René Bernard scrie în acest sens : „Atunci cînd la ieșirea din sală îi auzim pe spectatori că Ventura a avut curajul de a-și tăia părul pentru a face pe ocnașul, nu putem decît să exultăm. Turul de forță cel mai reușit din punctul de vedere actoricesc este pentru noi acela care trece neobservat." Este un mod de a spune cu delicatețe că Lino Ventura se vede prea mult sub trăsăturile impuse de rolul lui Jean Valjean. Vedeta domină personajul. În dauna filmului.

● **CONSACRAREA** fotografiei ca artă este încă un proces controversat. Începutul a fost făcut în Statele Unite, prin galerii ce au investit sume considerabile, reușind să salveze de la dispariție cîteva dintre cele mai prețioase colecții din lume. Cu toate acestea, cele 80 de expoziții, cuprinzînd peste 12 000 de imagini, au reușit în toamna trecută, la Paris, să readucă în discuție unele elemente ce configurează destinul estetic al fotografiei. Concluzia criticilor a fost mai severă decît altădată, referindu-se la imagine doar în chip de ilustrație a unui comentariu cu perspectivă mai adîncă. Otto Hahn poate să scrie următoarele : „Calea regală a fotografiei ilustrative nu împrăștie toate echivocurile și petele de umbră ale înțelegerii sale. Cu toate că este vorba de o expresie foarte populară, sau tocmai din cauza că această popularitate produce un volum colosal de lucrări, imense secțiuni ale creației de artă fotografică rămîn încă într-o totală obscuritate. (...) Adeseori, imagini surprinzătoare sînt amestecate cu fotografii dintre cele mai prozaice. Ca și cum rămîne încă să găsim coordonatele prin care să despărțim arta de o mărturie asupra epocii".

● **SCRIERILE** de război ale lui Antoine de Saint-Exupery sînt amplu comentate, pe baza unei ediții recente apărute la Gallimard cu o prefață de Raymond Aron. Cuprinzătorul volum, de aproape 700 de pagini, revelează o personalitate nelinistită, un spirit independent și dezangajat, foarte diferit de imaginea convențională pe care ne-au impus-o pînă acum critici, Jean-Didier Wolfromm afirmă, pe drept cuvînt, că scriitorul oscila tot timpul între realitate și vis.: „Scrisul a fost pentru acest om, care nu părea nici virtuos și nici angajat, plin de viață și de stări contradictorii, a fost deci o altă formă de a servi Franța. Acest visător distrat era de asemenea prada unor teribile crize de melancolie, despre care mărturisesc toți prietenii săi într-o carte pasionantă. Era însesizabil Saint Ex., despre care generalul De Gaulle ar fi putut să spună cum a făcut-o în legătură cu un alt mare patriot antigaullist : „Pe acesta n-am putut niciodată să-l înham la carul meu".

● **HAN SUYN** este, la ora actuală, una dintre cele mai cunoscute scriitoare chineze, o ardentă misionară a valorilor societății tradiționale din țara sa, supusă însă unui proces de metamorfoză spectaculos și revoluționar. Autoare de cărți celebre, pe toate meridianele, romanciera mărturisește aderiunea ei la procesul revoluționar de transformare a societății chineze, în sensul emancipării personalității și a schimbărilor sociale din ultimele decenii. Titlul său cel mai cunoscut „Splendoare multiplă", una din cele 13 cărți pe care le-a publicat pînă acum, înregistrează drama emancipării unei femei care-și depășește mediul și se realizează prin voință proprie, în opoziție cu o mentalitate opresivă.

SPORT

Craiova și-a făcut dreptate

Deși rezultatele de la rugby și de la handbal ne solicită foarte tare, deși aceste discipline sînt preferatele acestei rubrici cînd lipsește Fănuș Neagu, ne vom ocupa de fotbal. Și asta pentru că Universitatea Craiova a reușit o comportare cu totul remarcabilă în competițiile pe care jucătorii ei le-au susținut. Universitatea Craiova reușește să-și facă astfel singură dreptate. Cea mai bună echipă postbelică a trecut printr-o perioadă neagră creată mai ales de alții, dar din care a ieșit singură.

Eșecul calificării la mondiale descalifică echipa craioveană în ochii unor tehnicieni grăbiți sau interesați, deși acest eșec nu era opera jucătorilor ci în chip expres a lui Stefan Covaci care are la activ această contraperformanță de răsunet : să scoată din competiția mondialelor una din echipele care aveau ce căuta acolo, adică echipa României. Cum a reușit este secretul său și nu vom insista asupra lui. Fapt este că eșecul său amenință cu scoaterea din atenția generală a celei mai bune echipe din fotbalul românesc postbelic, Universitatea Craiova. Pe fondul acestui eșec și ca o completare a lui au apărut și alte simptome negative pe linia arbitrajului în partidele interne și a hotărîrilor luate de federația de specialitate. Aceste hotăriri au lovit mai ales echipa craioveană exclusă abuziv și din Cupa României. Adică tovarăși plictisiți de a avea o echipă foarte bună au dorit să aibă în loc o alta care să nu se cheme Universitatea și să nu vină de la Craiova. Am avut-o, pe Dinamo București, și dubla întîlnire cu Aston Vila ne-a arătat cît de inspirați în acțiunile lor au fost cei care au fluierat după sugestii și cei care au hotărît strîmb. Degringolada echipei craiovene era planificată și ajutată, cu toate că nu ea produsese naufragiul național nostre în bătălia pentru mondial ci tehnicienii ei în frunte cu Ștefan Covaci. Dar cineva trebuia să plătească și ca de obicei în fotbalul nostru plătește cine nu trebuie Dar aceste împrejurări au avut un efect invers asupra Universității Craiova. Exclusă din lotul național aproape în întregime, maltratată în continuare în campionat de diverse fluiere inspirate, echipa și-a găsit un excelent teren de afirmare în competițiile externe. Ea a eliminat în stil de mare echipă pe Fiorentina și pe bordelezii lui Tigana, avînd la mijloc și participarea, în disperarea de cauză a antrenorului Mircea Lucescu, la jocul cu Italia, în care, se știe, campioana mondială n-a reușit să marce deși i s-a oferit grațiosul avantaj de a juca peste o jumătate de oră cu un jucător în plus. Performanța craiovenilor este remarcabilă și se impune un sprijin real și nu de mamă vitregă din partea federației de fotbal. Primul lucru : a n-o slăbi prin dispersarea jucătorilor în stil cunoscut.

Această nouă lecție, care este una mai veche, spune un lucru mereu uitat de specialiștii noștri în fotbal : că fotbalul nostru are valori pe care nu le cultivăm deloc sau le cultivăm cu jumătate de măsură. Jucătorii Craiovei sînt aceiași de mulți ani. Cu circa cinci ani în urmă, la această rubrică, Discobol semnala antrenorilor naționalei pe Donose ca pe un mijlocaș de mare travaliu și perspectivă. A trebuit ca Donose să bage tuturor degetele în ochi, la figurat vorbind, pentru a se vedea ceea ce era de văzut de mult. Să sperăm că nu aceeași va fi soarta lui Geolgău, jucător viguros și modern, care a evoluat impunător încă de anul trecut. În acest moment fiecare echipă din divizia A poate procura jucători naționalei, unele e adevărat unul singur, dar seceta nu există și un antrenor iscusit poate face o a doua echipă națională la fel de bună ca prima cu ceea ce a rămas din prima selecție. Cu condiția să nu ne mai aninăm de jucători ca Dinu, măreți altă dată, dar astăzi spectatori uneori pe teren, cum a fost centralul dinamovist în meciurile cu **Dukla** și **Aston.** Succesul fotbaliștilor nu e o întîmplare.

Interim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII

ANUL XXV
53
(1 078)
Joi
30 Decembrie
1982
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

1947 — 30 DECEMBRIE — 1982

OMAGIU REPUBLICII ROMÂNE

35

Un an al cărui eveniment central îl reprezintă Conferința Națională a partidului, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu precum și celelalte documente adoptate, poartă în finalul său emblema sărbătorească, de suflet, a celei de a treizeci și cincea aniversări a creării Republicii. Ceea ce a consemnat istoria ca luptă și aspirație în timp a consacrat realitatea anilor noștri socialiști ca împlinire în vocație și destin. Imaginea celor treizeci și cinci de ani ai Republicii este imaginea propriei noastre conștiințe despre noi înșine și emană din centrul de greutate al tuturor înfăptuirilor de pînă acum. Ea înseamnă deopotrivă economie, știință și cultură, construcție a țării, făurire a unei noi orînduiri, edificare a unei noi societăți și a unui nou om. Înseamnă patos eroic, revoluționar, luptă și muncă pentru bunăstarea materială și spirituală a tuturor. Iar în planul echivalențelor politice, ideologice și sociale cele mai recente — acelea subliniate în Raportul prezentat Conferinței Naționale a partidului de către tovarășul Nicolae Ceaușescu — Republica se cuprinde în întregime de semnificația și realitatea democrației noastre muncitorești, pentru că o țară a muncii fiind, o Republică a muncii și creației, poporul întreg își identifică gîndurile și sentimentele sale fundamentale într-un chip și după un plus în permanență creator. Prin bătaia de inimă a tuturor fiilor și fiicelor sale, români, maghiari, germani, sîrbi și de altă naționalitate. Și în tot locul dăinuirii și construcției sale istorice, ridicate în anii din urmă la amplitudinea celei mai înfloritoare epoci și a destinului său cel mai viguros.

Un nume propriu, de intimă și patriotică rezonanță, un nume simbol, de mare prestigiu național și internațional definește în întregime această epocă și el înseamnă și durata noastră în contemporaneitate, înseamnă și istoria la zi, cea mai evidentă, și starea noastră morală și politică, sensul de fapt al tuturor prefacerilor revoluționare prin care Republica Socialistă România trăiește azi ca țară și popor în libertate și independență, suveran. Este epoca Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii, omul al cărui jurămînt solemn inaugura atunci, în momentul supremei învestituri, calea celor mai rodnice și mai profunde transformări. Prin documentele și programele adoptate, Conferința Națională a partidului a confirmat cu strălucire această cale și a consacrat, pe traiectul istoric al dezvoltării, o operă care, în justificarea sa economică, politică și socială, poartă emblema însăși a Republicii, esența semnificației sale : democratismul concret al participării, al asumării libere, pe deplin conștiente, a viitorului care ne stă în putere și pe care-l pregătim, clipă de clipă, în prezent.

Încheiem un an, ne oprim o clipă ca să ne uităm în urmă, ne gîndim la viitor și, în același timp, măsurăm cu mintea faptele — atîtea cîte au fost — în cuprinsul cărora ne regăsim în toată identitatea noastră. România, așadar, în 1982. Sau imaginea unei țări și a unui popor care-și afirmă prin muncă și creație opțiunea fermă pentru progres și dezvoltare, punîndu-și — și rezolvind — probleme care privesc propria bunăstare materială și spirituală. Pentru că, firește, acesta-i scopul, acesta-i sensul tuturor demersurilor economice și sociale prin care România și-a continuat programul făuririi noii societăți, aducîndu-și partea sa de contribuție la schimbul de valori al lumii și, implicit, la cauza înțelegerii și cooperării între popoare, a păcii și colaborării internaționale.

Evenimentul central pe care l-a reprezentat Conferința Națională a partidului iradiază pentru întregul an 1982 și, în perspectivă, peste o întreagă perioadă de acum înainte. Anul care vine, așadar, are un puternic temei economic prin programele adoptate de Conferință și ne apropie în mod decisiv de timpul cînd vom putea spune că ne-am îndeplinit obiectivele și strategia dezvoltării înscrise în documentele celui de-al XII-lea Congres al P.C.R. Sub semnul unei noi calități, al unei noi competențe în toate domeniile de activitate. Prin prisma și din unghiul propriilor noastre cerințe și posibilități. Explorînd noi resurse, noi capacități în economie, în producție, în știință, și dînd curs larg asimilării și introducerii noului, finalizării gîndirii și creației tehnice și științifice contemporane. Cultura și arta trăiesc sub semnul perspectivei pe care sînt chemate s-o dea în permanență muncii și vieții poporului, spiritului său creator. Anul care vine, 1983, este un an decisiv pentru înfăptuirea obiectivelor întregii etape marcate de cel de-al XII-lea Congres al partidului și Conferința Națională. Ni-l dorim în liniște, în pace și sănătate, așa cum omenirii înseși îi dorim bucuria și garanția unei munci pașnice, creatoare, ferită de spectrul războiului și al amenințării cu forța. Criteriul păcii să guverneze toate actele lumii și să fie întreprinderea largă, de spirit, prin care progresul și civilizația să beneficieze cît mai mult. Opera de pace a președintelui Republicii se constituie, în acest sens, într-un exemplar argument. Și într-un mesaj de vie și puternică luminozitate. Astfel încît, la Ziua Republicii, asocierea de sentimente cea mai firească este aceea a urării : La Mulți Ani !

Luceafărul

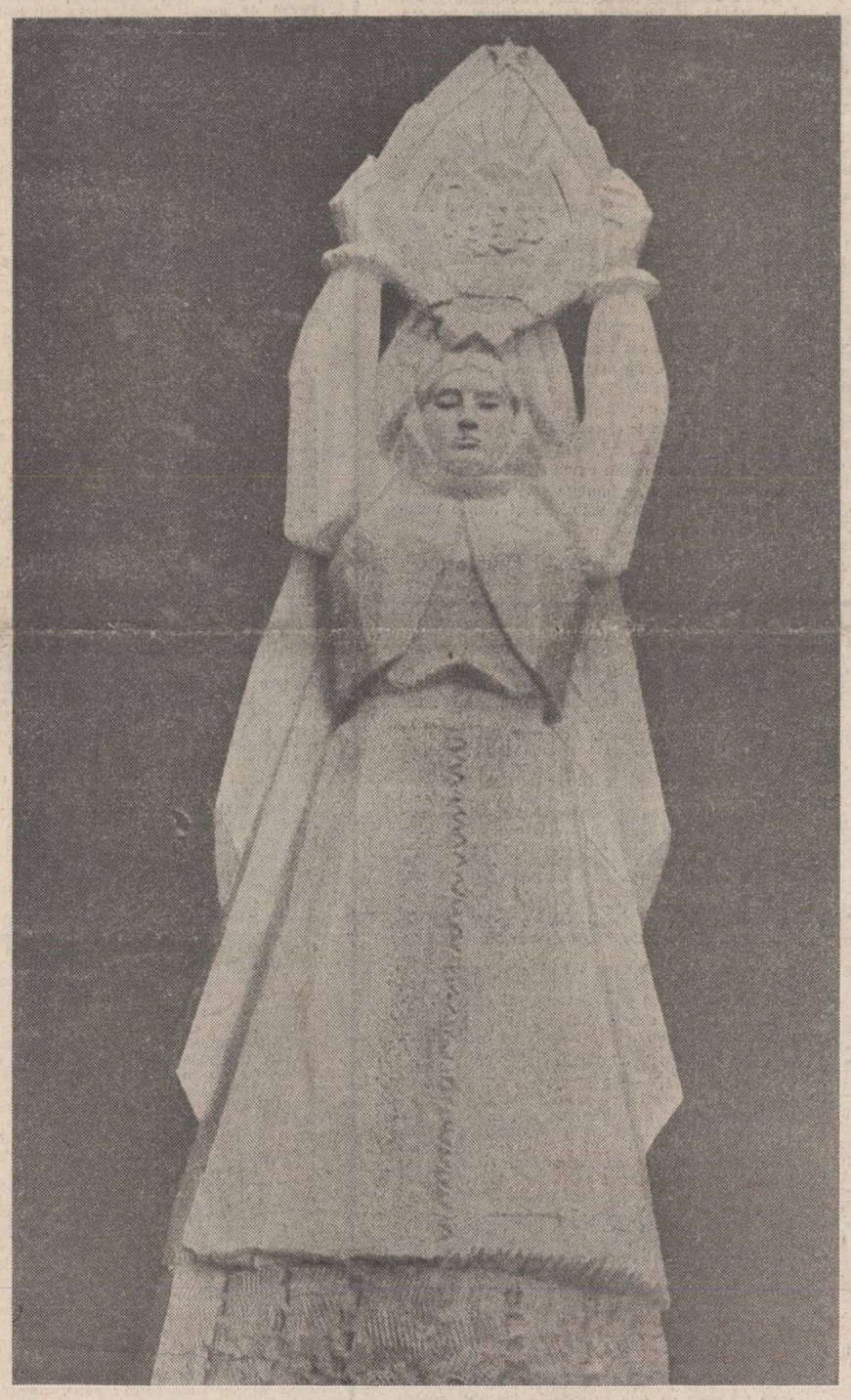

Imn — sculptură de Iustin Năstase (travertin)

PATRIA ÎN LUMINĂ

O concepție profundă, superioară asupra istoriei, a fost cu limpezime definită în expunerea prezentată Plenarei din iunie a partidului de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Încă o dată, spiritul vizionar al secretarului general al partidului, propus, prin această înțelegere adîncă, organică a istoriei patriei — atît pentru cercetători cît și pentru toți cei ce fac azi istoria — o exemplară lecție de înțelegere a trecutului. Viziunea unitară asupra istoriei țării a pus în valoare adevărurile ei fundamentale. Căci, împotriva oricăror vremelnice situații conjuncturale, țara a rămas una și aceeași, prin păstrarea nealterată de către fiii ei a **conștiinței statornicei și continuității,** a idealurilor comune, rostite întotdeauna cu aceleași cuvinte, în același grai curat românesc — el însuși un veritabil și de neclintit document al **unității de esență** a poporului român.

Evocăm cu limpezime, cu demnitate, acest suprem adevăr al istoriei noastre — adevărul unității, nu doar ca un omagiu adus trecutului ci, deopotrivă, ca un omagiu adus prezentului patriei, care așează într-o lumină larg cuprinzătoare permanența acestei realități de fond a națiunii noastre, dînd înalte și noi semnificații idealului unității naționale.

Un popor nu poate fi conștient de misiunea sa în istorie, de realele dimensiuni ale viitorului, decît dacă știe să-și ia temeinic în stăpînire istoria trecută, învățămintele ei. O dialectică a faptelor istoriei va pune mereu în evidență adevărul că acolo unde s-au ignorat, din diverse motive, demersurile înaintașilor, sensul opțiunilor și jertfelor lor din trecut, construcțiile năzuite ale prezentului s-au clădit pe terenuri mișcătoare, năruite la cele mai palide seisme ale istoriei. Ca niște fragile castele din cărți de joc. Adică din cărți destinate hazardului.

S-ar putea imagina plastic istoria unui popor — și cu atît mai mult a poporului nostru — asemănînd-o cu un stejar viguros. În adînc, rădăcinile care sporesc mereu, sînt **sinteza vie, de neînfrînt a trecutului.** Răsărind de lîngă freamătul ierbii, dreaptă și viguroasă, tulpina stejarului este **prezentul istoriei.** Iar în zări, rotindu-se în lumina soarelui, coroana mîndră este **viitorul istoriei.** Prezentul-tulpină fiind drumul trainic de la trecut la viitor.

Iar azi sîntem cu toții ctitorii, în demnitate și liniște, ai acestei coroane mereu suitoare, prin faptele muncii, ai acestei tulpine-monument, în care ne încrustăm numele, cititori ai prezentului istoriei. Vom adăuga, de aceea : pe măsură ce tulpina se înalță spre coroană, spre viitor, ea se adîncește totodată spre rădăcină, spre trecut.

Prezentul unei țări are șansa de a deveni, mîine, trecut glorios, de a înmulți deci rădăcinile statorniciei, numai dacă va ști, în același timp, să sprijine cu vigoare măreția coroanei, a viitorului istoriei. Din perspectiva unei asemenea metafore, menită să rostească istoria și destinul istoriei noastre, — al istoriei unitare, în care hiatusurile nu au fost posibile și s-au născut doar din speculații hazardate — văd stejarul unic al patriei, în dimensiunile căruia se cuprinde patria însăși, cu toate timpurile ei strîns unite, ca pe un simbol al izbînzii de azi și de mîine. Stejar măreț, stejar demn, stejar de neclintit ! Oricît de năvalnice ar fi furtunile vremii! Pentru că păstrează în rădăcini monumentele jertfelor veacurilor. Pentru că păstrează în tulpină faptele muncii eroice a constructorilor

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 3-a

Piine împletită

Oameni simpli
care vă cîștigați sincer piinea zilnică
v-ați gîndit în clipele voastre de fericire
la cîtă tensiune poate trece prin inimă
primului nostru bărbat politic ?

Dacă nu
ridicați-vă mîna la tîmplă
și veți simți șiroind grijile patriei.

A fi la cîrma țării înseamnă
a avea gravate pe chip nopțile ei de nesomn
în așa fel încît
în funcție de rotația vieții noastre
să fie văzute și din trecut și din viitor,
a fi la cîrma țării înseamnă
a te roti odată cu țara
în jurul axei sale — graiul carpatic —
căci munții aceștia sînt mai tari
decît toate dictatele istorice.

O, noi ne cunoaștem hotarele încă din pintec
după dulceața limbii,
cît ține țara adevărată
tot atît sînt rosturile noastre
grijile și bucuriile ei
fiindcă noi, românii, sîntem o piine împletită
înmiresmînd Europa și luminînd-o.

Marin Lupșanu

Fără noduri gordiene

Imposibilitatea unui bilanț literar complet, care să cuprindă totul și să mulțumească pe toată lumea este cunoscută și trebuie acceptată ca un dat. Un bilanț literar nu poate fi cuptorul lui Nastratin, care așezat pe rotile se întorcea după fiecare opinie către alt punct cardinal. El poate fi îndreptat către realitățile incontestabile ale anului literar chiar dacă ele nu înseamnă întotdeauna titluri de cărți, ci fenomene de mai largă semnificație.

Din acest punct de vedere evenimentul incontestabil al anului 1982 rămîne reeditarea de către Al. Piru a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. Lunga eclipsă editorială a acestei monumentale scrieri n-a împiedicat-o să devină unul din reperele fundamentale ale criticii și istoriei literare românești. Reeditarea ei se impunea de multă vreme, dar adversitățile cunoscute au împiedicat mult timp reintrarea ei în circuit. Una din prejudecățile acestui climat anticălinescian vorbea despre compromisul pe care l-ar fi făcut G. Călinescu rescriind cartea cu metoda și optica dogmatică din anii cincizeci. Cel mai neted răspuns dat acestei acuzații l-a constituit chiar cartea lui G. Călinescu. **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** este și în ediția a doua tot cartea cea veche. S-au modificat mai ales capitolele biografice și informative. Judecățile de valoare au rămas intacte, iar optica generală asupra literaturii române este cea veche. G. Călinescu n-a schimbat nici structura cărții, nici concluziile asupra autorilor respinși de epoca dogmatică. Cînd G. Călinescu își revizuia cartea, opera lui Octavian Goga și Lucian Blaga, de pildă, erau tratate drept scrieri la care cititorul român și literatura română nu mai pot apela. Tudor Arghezi era condamnat ca producător de materie literară putrefactă. Nimic din paginile și opiniile asupra acestor scriitori nu s-a modificat în istoria lui G. Călinescu. Exemplele pot fi înmulțite. Eminescu a fost supus și el în aceeași perioadă unui examen purificator, dar capitolul despre Eminescu din monumentala întreprindere călinesciană a rămas același. Unii scriitori ai mișcării socialiste au fost redescoperiți în anii cînd G. Călinescu își revizuia cartea și propuși ca modele literare. Gestul n-a contaminat în nici un fel pe autorul istoriei literare de la origini pînă în prezent. Reprezentanții literari ai **Contemporanului** au rămas la vechile dimensiuni și judecăți. Intoleranța cu care au fost tratate tot atunci cîteva din marile curente literare românești a rămas fără ecou în cartea lui

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 5-a

REPUBLICA

E patria izvor de libertate
În temelii de veșnică amiază
Și din adînc istoria răzbate
Prin stema care-n secoli se durează.

E patria a stelelor chemare
Din tată-n fiu ea este primul gînd ;
Stropit cu fulgere și cu sudoare
Îi este trupul sevelor rotund.

E patria cuvîntul fără pată
Din sunetul colindelor întregi
Și dacă-i simți cuprinderea curată
Cu inima și fapta o-nțelegi.

Să fii aici și să privești spre mîine
În casa împlinirilor firești
Întemeindu-ți visul dinspre piine
Spre creșteri comuniste românești

Prefaceri clare-n arcuite linii
Purtînd însemnul muncii-n viitor
Dau sens Republicii luminii
În suveranul nostru tricolor.

Pavel Pereș

Colindă la ideea de patrie

Există zile ce leagă mai direct cuvîntul de ființă. Acesta pornește de la el însuși în ideea ce l-a născut pentru a se întoarce de la sine îmbogățit cu formele timpului în care nu a fost rostit astfel.

Rostesc Patrie și culorile intră în spațiu, îndepărtîndu-se într-o identitate cu putere uriașă de a însuși tot ce respiră.

Ca o plasă ridicîndu-se plină din adîncuri, distanțele dispar în bătăile de cozi ale peștilor prinși, închizînd o istorie a lor, aparte, timpul se înstrăinează între abstractele stînci și se adăpostește în puterea acum inutilă ca într-o peșteră părăsită.

Formele desenelor din ziduri, zile prinse cu boturile în cîrligul lumii, atîrnă de proorriile lor semnificații, furtuna se ascunde în lumina lunară, portul în pantele mari ale țărmului.

Tot ce există și moare în afară își pierde sensul.

Conștiința clară bintuie mările limpezi și nemiscate, iar sus, deopotrivă cu totul, e chip nou într-o lume uitată, rădăcini pe care alunecă înaltul ca o pulbere, ființa rămîne neatinsă și secolii ca o turmă de bivoli pasc ierburile mari.

Aurelian Titu Dumitrescu

Continuare în pag. a 3-a

NUMELE POEȚULUI

Tinere de oriunde...

Pe măsură ce trece timpul și îmbătrînesc, îmi dau tot mai bine seama că, dacă aș avea timp, cu adevărat, și hîrtie bună, aș renunța să mai scriu tot felul de **originalități** și m-aș preschimba într-un modest și anonim copist, caligraf și pictograf pentru bucuria sufletului și îndurarea hîrtiei...

Putem scrie noi ceva care să nu fi fost scris, mai bine, mai frumos, mai pe scurt, teleologic ?...

Nicidecum !... Nici scepticismul nostru, dealtfel, nu-i ceva nou sub soare...

Convins că **totul a fost spus,** ca și frumusețea fizică atingînd perfecțiunea, ca și frumusețea la fel de evidentă a cărnii spirituale, **un scris frumos** mi s-a părut totdeauna ceva demn de invidiat... Spui despre cineva că „are un scris frumos" cum spui că e frumos pur și simplu, fatalmente...

Făcîndu-mi deci puțin timp, puțin mai mult decît de obicei, și numărîndu-mi cu strîngere de inimă un

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 4-a

Un călduros

La mulți ani!

cititorilor și colaboratorilor noștri

ANUL LITERAR 1982

CERTITUDINEA VALORILOR

La prima vedere, 1982 nu a fost un an spectaculos pentru poezie, ca de altfel şi pentru celelalte genuri. Dacă nu am consemnat apariţii răsunătoare, cărţi „eveniment" care, uneori, după focurile de artificii ale criticii intră repede într-o binemeritată uitare, şi nici debuturi excepţionale, am asistat în schimb la o serie de confirmări şi decantări ale valorilor. Nu este întîmplător faptul că în acest an au apărut atîtea antologii, de la controversata „Antologie a poeţilor tineri" (mulţi dintre ei trecuţi şi de a doua tinereţe) alcătuită de George Alboiu, la „Aer cu diamante" şi „Cinci" cuprinzînd reprezentanţi ai ultimelor două „promoţii" de poeţi, de la „Zece poeţi tineri germani" la culegerile şi selecţiile de autor. Acestea din urmă mi s-au părut şi cele mai interesante atît pentru consolidarea poziţiei unor poeţi cît şi pentru radiografia unei generaţii. Mă refer la volumele apărute în colecţia : „Hyperion" a editurii „Cartea Românească", „Fragmente din Muzeon" de Cezar Ivănescu, „Vînătorile" de Dumitru M. Ion şi „Demonul" de Ioanid Romanescu, un adevărat brelan al poeziei noastre de azi, ilustrînd şi trei direcţii ale ei. Cezar Ivănescu practică o lirică a esenţelor folclorice cu ecouri din miraculosul creştin într-o sinteză personală, de o indiscutabilă originalitate. Există şi o altă faţă a poeziei sale, (cea din „La Baaad") sumbru-enigmatică, tulburată de terifice viziuni coborîte parcă din „Capriciile" lui Goya, dar pe care autorul o eludează în „Fragmente din Muzeon", în favoarea unei mitologii solar-autohtone. Expresia poetică este de o simplitate rafinată, în cîteva cazuri procedeul este folosit abuziv pînă la redundanţă, orchestrată armonic, vizînd reabilitarea poeziei în ipostaza ei de discurs total : muzică şi cuvînt. Dumitru M. Ion este un neobalcanic autentic, descinzînd din spaţiul inconfundabil al Isarlîkului barbian. Din pleiada de autori contemporani ce se revendică de la această tradiţie, zgomotos şi teatral, el este printre puţinii care îi anexează un nou teritoriu ; mare mic, este mai puţin important în momentul de faţă. „Vînătorile" sale modifică puţin viziunea răsăriteană a lui Ion Barbu, scăldată într-o veşnică lumină iertătoare îmbrăţişînd deopotrivă răul şi binele, Dumitru M. Ion adăugîndu-i o notă de tragism şi gravitate. Ioanid Romanescu în „Demonul" ne încîntă, din nou, prin fronda sa desuet-demonică, de o nobilă gratuitate. Candoarea acestei poezii rezultă exact de unde te aştepţi mai puţin, adică din vehemenţa ei ironic-sarcastică, ce urmăreşte pînă la urmă o blîndă himeră : existenţa întru şi prin poezie. Acestor nume li se adaugă figura originală şi stranie (nu mă refer la biografia autorului ci la universul poetic) a lui Daniel Turcea din „Epifania", volum antologic în cadrul aceloraşi colecţii „Hyperion". Lirica sa ceremonioasă în forme şi ezoterică în substanţă, este emanaţia unui sentiment liturgic, a unui fior sacru-ritualic al existenţei. De la Blaga încoace, foarte puţini au mai reuşit ca Daniel Turcea să creeze şi să transmită impresia de mister cosmic şi celebrare a lui. Din nefericire, poetul nu a mai avut răgazul de a-şi integra intuiţiile şi fragmentele vizionare într-un sistem şi o mitologie poetică deplin închegate.

Gheorghe Pituţ („Noaptea luminată"), ne propune şi el, în colecţia „Cele mai frumoase poezii (Editura „Albatros"), o imagine sintetică a creaţiei sale lirice, fără îndoială, una dintre cele mai organice şi mai consecvente cu datele originare. Un relief mai accidentat, un grafic mai puţin previzibil ne oferă Ioan Alexandru în „Pămînt transfigurat", volum antologic, editat în cadrul „Bibliotecii pentru toţi", Editura „Minerva". Regăsim în acest periplu toate fazele devenirii poetice, de la htonismul turmentat al primelor volume, la calmul şi transparenţa „imnelor".

Dar nu numai selecţiile de autor ci şi volumele independente vin să ne fortifice afirmaţia noastră iniţială ; aceea a definirii şi consolidării unor etape şi formule lirice. Nichita Stănescu continuă prin „Noduri şi semne" seria începută cu „Epica Magna" şi „Opere imperfecte" (tentative de reformulare a viziunii şi limbajului poetic), iar Ion Gheorghe, cu „Zicere la zicere", lirismul didactic şi gnostic, anunţat de „Dacia Fëniks" şi „Cenuşile". Dar Adrian Păunescu ? Ultima sa carte, „Rezervaţia de zimbri", este o nouă ilustrare, plină de forţă, alături de „Iubiţi-vă pe tunuri", a pathosului său moral şi social, a tumultului său interior exploziv extins la scara unei nelinişti şi implicări „planetare". În „Cartea zodiilor", Ion Brad fixează şi cizelează ceea ce era vizibil din plachetele imediat anterioare ; meditaţia elegiacă despre timpul şi destinul uman. Noi şi plăcut-surprinzătoare sînt însă poemele într-un vers — gen încercat la noi pentru prima dată de Ion Pillat — definiţii lirice izbitoare prin expresivitate verbală şi concizie semantică.

Pe aceeaşi linie a definirilor de atitudini şi a decantărilor stilistice consemnăm şi cărţile lui Nicolae Dragoş, „Scutier la umbra clipei", şi Nicolae Dan Fruntelată, „Viaţa în limba română". De asemenea, Adrian Popescu („Suburbiile cerului"), Grete Tartler („Scrisori de acreditare"), Horia Bădescu („Recurs la singurătate") Ileana Mălăncioiu („Linia vieţii) şi Marius Robescu („Pielea minotaurului" — una dintre cele mai bune cărţi ale anului), adaugă încă o coloană edificiului lor liric.

O poezie a crepusculului, desigur ca simbol, practică Anghel Dumbrăveanu în „Tematica umbrei", volum afin cu precedentul, „Diligenţa de seară". Tonul este confesiv, surdinizat, traducînd stări de reverie sau graţioasă indecizie, şi punctat, totuşi, de accente ironice sau predispoziţii ludice. La polul opus se află Mircea Ciobanu, „Versuri", cu o rostire viguroasă şi gravă, cultivînd poemul epic, plurisemantic. În cronica la volumul respectiv, am subliniat această reîntoarcere a autorului la poezie, una dintre cele mai spectaculoase din ultimul timp. Trebuie însă să recunoaştem că Mircea Ciobanu contrazice teoria noastră, „Versurile" sale fiind sensibil diferite, ca factură (mai ales prin epicizarea discursului) de producţia anterioară.

Dar ce s-a întîmplat cu poezia tinerilor în acest an ? Şi aici, vom constata un fenomen asemănător, atît prin prezenţa (de acum !) a antologiilor cît şi a unor volume de „clasicizare" a cîtorva tineri poeţi. Volumul colectiv „Aer cu diamante", cuprinzînd pe Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Traian T. Coşovei, şi Ion Stratan este, cum se şi doreşte, simptomatic pentru poezia acestui grup : inteligenţă artistică, ironie şi spirit ludic, nonconformism şi libertăţi de limbaj, pe de o parte, facilitate, exhibiţionism şi efect de serializare pe de alta. Al doilea volum de grup, „Cinci", incluzînd pe ultimii reprezentanţi ai cenaclului nu diferă mult ca program şi artă poetică de precedentul. Evident, diferă talentul şi accentele personale avînd, mă refer la placheta „Cinci", punctul de sus în Alexandru Muşina şi cel de jos în Ion Bogdan Lefter. O culegere demnă de tot interesul este „Vînt potrivit pînă la tare" (zece tineri poeţi germani), ce ne relevă un fenomen poetic, consonant de altfel cu cel românesc, de o vădită originalitate tematică şi stilistică.

Dintre apariţiile individuale, numeroase şi ele în acest an, şi imposibil de consemnat într-un singur articol, am să amintesc pe Grigore Georgiu cu „Măsura lucrurilor" şi Dan David cu „Eu vă iubesc pe toţi". Primul este un liric reflexiv, interiorizat, lucru destul de rar la tinerii săi colegi, iar cel de al doilea un expansiv ardent de o netăgăduită forţă şi iradiere originară.

Al doilea volum al lui Nichita Danilov, „Cîmp negru" impune definitiv un tînăr mai puţin aflat în centrul comentariilor critice, dar cu o vocaţie şi o înzestrare deosebite. Dintre apariţiile cele mai recente, care nu au avut timpul de a fi receptate, semnalăm doar pe Sabin Opreanu, cu „O privire asupra rîului".

Nu putem încheia scurta incursiune în poezia tinerilor fără a menţiona şi pe Traian T. Coşovei, una dintre cele mai active prezenţe în peisajul literar actual, aflat la al treilea volum şi la care se manifestă acea tendinţă de „clasicizare" de care vorbeam, dar nu în bine ci în rău. Talentatul poet, după remarcabilul său debut („Ninsoarea electrică"), şi o carte onorabilă („1,2,3") a atins cu placheta „Cruciada neîntreruptă", punctul critic al evoluţiei sale. Iar, la sfîrşit de an şi de articol, din obiectivul căruia, fatal, i-au scăpat multe nume şi titluri relevabile, constatarea ce se impune este aceea a unui tablou poetic în care volumele şi liniile perspectivei se adîncesc.

Paul Dugneanu

REALISMUL NARAŢIUNII

Înainte de a începe trecerea în revistă a volumelor de proză reprezentative — din punctul nostru de vedere, dar ţinînd seama şi de consensul opiniei critice — pentru anul literar 1982 (am avut în vedere doar cărţile care poartă, în caseta tehnică, menţiunea „apărut 1982") ne vom permite o apreciere de ansamblu, rezultată nemijlocit din experienţa lecturii : anul care a trecut se caracterizează, în privinţa prozei, prin normalitate. Vreau să spun prin aceasta că n-am avut sentimentul întîlnirii cu o carte de excepţie, care să polarizeze interesul criticii (cred, totuşi, că se mai poate întîmpla şi asta) şi să se detaşeze net în competiţia valorii. Faptul ţine şi el de normalitate, căci dacă am întîlni la tot pasul excepţii, unde ar mai fi regula ? Şi, fără reguli, cum ar fi viaţa noastră ? Deci, totul e bine, în cea mai în regulă lume literară ! Pornind, prin urmare, de la această apoftegmă (adică, de la un anume nivel) şi asociindu-ne o doză de optimism mereu necesar, să începem — sine ira et studio — demersul nostru bilanţier.

D. R. Popescu, prestigiosul şi atît de productivul prozator, dramaturg, eseist şi poet, publică **Podul de gheaţă**, al doilea volum din **Viaţa şi opera lui Tiron B.** Primul volum, **Iepurele şchiop**, deconcertase nu atît prin formula nouă adoptată de prozator (introducerea abundentă de documente în stare pură) cît prin absenţa unui principiu ordonator al materiei epice, încîlcită şi torsionată fără scop sau cu unul prea de tot subtil. Prozatorul dădea impresia unei deliberate intenţii de verificare, dacă nu a rezistenţei cititorului, oricum a permeabilităţii sale, orişicînd limitată. Cu **Podul de gheaţă**, D. R. Popescu se întoarce la tipul de naraţiune inaugurat de romanul **F**, din ciclul care s-a încheiat cu **Împăratul norilor.** Insolitul faptelor, inserţiile fantasticului, grotescul situaţiilor, alături de realismul cel mai ortodox se regăsesc într-o naraţiune ramificată, dar nu despletită, căci planurile interferează sau converg, documentul este organic asimilat, pentru a sensifica o temă apropiată scriitorului : **puterea.** Deosebirile faţă de ciclul **F** ţin de modul viziunii şi de finalitatea acţiunii. În **F** (and company) situaţiile epice erau impregnate de o adîncă subiectivitate a personajelor, dispuse şi pre-dispuse să interpreteze, disimuleze, suspecteze, evenimentele. În **Podul de gheaţă** personajele îşi trăiesc viaţa şi se lasă trăite de ea. S-a observat, în acest sens, că locul lui Don Iliuţă, artistul, expresie a subiectivităţii marcate, este luat de un personaj simetric, Gogu Pană, fotograf, adică, altfel spus, înregistrator al evenimentelor. Apoi, în ciclul **F**, „desfăşurarea de forţe" era determinată de acţiunea procurorului Tică Dunărinţu, pornit să descopere adevărul (adevărul despre o crimă, dar şi despre o epocă). Adevărul se arată indiscernabil, vinovăţia şi nevinovăţia sînt greu (dacă nu imposibil) de atribuit după consumarea evenimentelor, principiul suprem este relativitatea, dar importantă rămîne totuşi acţiunea în sine, voinţa de adevăr. În **Podul de gheaţă** lumea romanescă nu mai vrea adevărul, trăieşte doar în plan instinctual, puterea oferind garanţiile menţinerii în afara complicaţiilor de alt gen. Este o lume degradată moral, dar nu — cum s-a spus — devitalizată, ci, dimpotrivă, una care îşi pune întreaga vitalitate în joc, pentru a-şi conserva această stare. D. R. Popescu revine în **Podul de gheaţă** la forma şi formula care l-au consacrat şi ne obligă astfel să aşteptăm cu nerăbdare continuarea ciclului.

La problematica şi tipul de personaje care l-au preocupat la începutul carierei sale de romancier **(Ore de dimineaţă, Ciudata mişcare a inimii în aprilie)** revine şi Platon Pardău cu **Limita de vîrstă**, roman cu activişti şi despre activişti, a cărui acţiune este plasată, de această dată, în imediata actualitate. Reîntoarcerea se produce după ce scriitorul publicase patru romane (începînd, în 1976, cu **Cercul**) tentate şi influenţate de realismul magic sud-american, care i-au adus, în bună măsură, adeziunea criticii. Mărturisesc că seria „sud-americană", ingenios construită, scrisă cu vervă şi inventivitate, nu m-a convins, de la o carte la alta făcîndu-se simţită tot mai clar existenţa unui mecanism care poate produce în serie, dar care îşi refuză unicatul. Original era Platon Pardău în **Ore de dimineaţă**, cum ne apare, de altfel, şi în **Limita de vîrstă.** Formula romanului este adecvată tipului de investigaţie pe care şi l-a propus autorul, permiţînd abordarea materiei epice din mai multe unghiuri. Protagonistul romanului, activistul Sebastian Georgescu, aflat la sfîrşitul carierei, este mutat (limita de vîrstă ?) dintr-o funcţie importantă, în alta mai puţin importantă. Un moment de criză, care determină retrospectiva propriei existenţe, stimulată şi de faptul că activistul doreşte ca un scriitor să-i scrie biografia. Confesiunea (la care asistă şi Vivi, concubina scriitorului, devenită, de la un moment, singurul ascultător) este, în fond, un lung monolog (căci confesorii tac) nu îndeajuns motivat logic, în care secvenţelor din trecutul activistului (epoca eroică, ezitările şi greşelile, împlinirile şi frustrările, demnitatea şi laşităţile) li se asociază momente din prezentul existenţei sale (relaţiile familiale, fricţiunile profesionale). La aceasta se adaugă încă un plan narativ, care cuprinde fragmente din biografia eroic-exemplară a lui Grapini, veteran revoluţionar, compusă de acelaşi scriitor şi evocată de Sebastian în confesiunea sa. Raportîndu-se la viaţa lui Grapini, abundentă în evenimente spectaculoase, Sebastian realizează insignifianţa acţiunii sale şi faptul că nu înţelege nici sensul propriei vieţi nici pe cel al copiilor şi soţiei sale. Finalul romanului, simbolic, mi-l arată pe Sebastian Georgescu rămas în funcţia de mai înainte. Este, însă, eşecul demnităţii şi triumful compromisului. În **Limita de vîrstă** (roman care merită o analiză mai amănunţită decît cele care s-au făcut pînă acum) Platon Pardău reuşeşte o radiografie inedită, deosebit de pertinentă a lumii activiştilor şi, deopotrivă, o deloc convenţională sau edulcorată prezentare a actualităţii.

Anul 1982 a prilejuit „reîntîlnirea" cu un extraordinar povestitor şi orfevru al limbii româneşti. L-am numit pe Fănuş Neagu, cu volumul său de povestiri, intitulat **Pierdut în Balcania.** Pe altarul povestirii, scriitorul este gata să sacrifice totul : sens, construcţie, mesaj. Frenetic senzuală, proza sa decupează felii de realitate care, înveşmîntate în serii de determinări metaforice insolite şi învăluite în aburul misterios al ritualurilor şi miturilor (existente, dar, mai adesea, inventate) refuză apoi reconectarea la real, îşi retează cordonul ombilical şi reclamă statut de independenţă absolută. Personajele lui Fănuş Neagu nu cunosc nuanţa şi, cu atît mai puţin, jumătăţile de măsură : pasiunile sînt cotropitoare, răzbunările teribile, nimicnicia fără margini, generozitatea la fel. Ca în tablourile lui Van Gogh, violenţa culorilor dă sentimentul irealităţii. Fantasticul, atunci cînd intervine, potenţează senzualitatea structurală a povestirii. Proza lui Fănuş Neagu se pretează excelent unui studiu stilistic, inadecvat, se înţelege, acum. Altfel, comentariul critic va dubla, evident cu mai puţin har, impresionismul scriiturii. Fănuş Neagu „vede enorm şi simte monstruos". A-i pretinde echilibrul, înseamnă a-i distruge farmecul. Şi totuşi, o prea apăsată notă de pitoresc şi spectaculos diluează forţa emoţională a povestirilor din **Pierdut în Balcania.**

Trei prozatori, diferiţi ca structură, temperament şi „grad" de consacrare, au dat, anul trecut, cărţi asemănătoare, totuşi, prin formula lor. Este vorba de romanele **Solstiţiu tulburat** de Paul Georgescu, **Întoarcerea lui Ulise** de Modest Morariu şi **Olimp** de Alexandra Titu. Toţi trei pornesc de la o realitate cunoscută deja (livrescă) pentru a construi o nouă realitate romanescă, legată aluziv de cealaltă, dar cuprinzînd noi semnificaţii.

În romanul său, Paul Georgescu abordează perioada de la începutul secolului, cu personaje consacrate literar : Felix, Otilia, Pascalopol, conu Dinu, Tincuţa, Tănase Scatiu. Aceştia nu-şi trădează statutul cunoscut, dar, puşi în alte relaţii şi într-o altă conjunctură, evoluează, se modifică, îşi relevă faţete necunoscute. Romanul nu este doar o parodie sau o comedie a literaturii. Şi asta nu doar pentru că personajele au dobîndit, la sfîrşitul lecturii, o nouă identitate, ci şi fiindcă sub aparenţa jocului se dezvăluie un fond grav, mărturisind drama fiinţei umane sub presiunea evenimentelor sociale.

La debutul său în roman Modest Morariu reia povestea lui Ulise, după întoarcerea în Ithaca. Cu aceasta, eroul războiului troian intră în alt timp istoric (modern) şi în alt timp existenţial (bătrîneţea). O iubire tîrzie pentru o altă Penelopă, care îl va părăsi pentru un alt Ulise (tînăr) este nu un semn al eşecului ci o ilustrare a repetabilităţii şi eternităţii marilor probleme umane. Ulise, din ce în ce mai singur şi mai degradat fizic, se descoperă desuet într-o lume şi ea degradată, pe care n-o înţelege şi o respinge. Dialogul sarcastic şi eseul filozofic, ferite de preţiozitate şi emfază, se îmbină, fără efort, cu lirismul evocării şi, în contrapunct, cu limbajul frust, într-un roman care se citeşte cu plăcere şi profit intelectual. **Olimp** de Alexandra Titu (al doilea roman al autoarei) este o parabolă despre condiţia umană, văzută în ecuaţia libertate-limitare, care convoacă celebre personaje literare şi istorice la un dialog peste timp. Verva demitizantă, sarcasmul şi ironia mizează pe cunoaşterea de către cititor a modelelor reluate aici. În absenţa acestui „fond de lectură" romanul pierde mult din interes, căci epicul propriu-zis este inconsistent. În spaţiul fantasticului poetic se înscrie Ana Blandiana cu volumul de povestiri **Proiecte de trecut**, dovedind o bună cunoaştere a procedeelor genului, aşa cum o făcuse autoarea şi în mai vechiul volum, **Cele patru anotimpuri.** Ironia şi satira sînt acum argumente noi, care nu reuşesc să înlăture senzaţia de exerciţiu stilistic, practicat uneori cu virtuozitate.

Un roman solid articulat, bine tensionat dramatic, venit în descendenţa tradiţiei prozei ardeleneşti, pe care se grefează procedeele prozei moderne, este **Război şi dragoste** de Gheorghe Suciu. Războiul rămîne doar fundalul pe care se derulează existenţe umane tragice sau pitoreşti. Scriitorul este preocupat de studiul comportamentului uman în situaţii limită şi reuşeşte, în acest plan, portrete remarcabile şi secvenţe memorabile. Nu cred însă că, amestecînd neologismele cu neaoşismele şi regionalismele, prozatorul a găsit cea mai bună soluţie stilistică pentru a marca evoluţia personajelor sau schimbarea planurilor temporale.

Din romanul **Coroana Izabelei** de Marius Tupan, care reface, în trei mari nuvele **(Seceta, Bîlciul cel mare, Clopotul)** tentativa colectivităţii rurale tradiţionale de a se opune disoluţiei şi teroarii repetate, reţin, alături de pitorescul ritualic, remarcabilul simţ al catastroficului, creator de viziuni terifiante.

Comentez, în continuare, împreună, cărţile prozatorilor Anatolie Paniş şi Nicolae Cristache. O fac nu pentru că s-ar asemăna, ci tocmai fiindcă se deosebesc, permiţînd definirea prin comparaţie. **Hoţii de pădure** de Anatolie Paniş se remarcă prin imaginaţia epică debordantă şi, pe porţiuni, prin simţul dramatic al autorului. Îi lipseşte însă, deocamdată, rigoarea construcţiei şi, de aceea, materia epică nesupravegheată se revarsă, stricînd echilibrul romanului. Nicolae Cristache, în romanul **Încadrat în muncă doresc eternitate**, construieşte cu sobrietate, drămuieşte atent efectele, reuşind să sugereze, mai mult decît să analizeze, drame individuale într-un grup cu aparenţe de omogenitate. Dincolo de gesturi şi vorbe puţine (sau mai exact spus, puţin transparente) personajele ne lasă să bănuim psihologii complicate. Cartea suferă însă de fadoare epică. Notez, la sfîrşitul acestor însemnări, două debuturi care mi s-au părut deosebite : Stelian Tănase, cu **Luxul melancoliei** şi Ion Anghel Mânăstire, cu **Talanii.** Critica s-a pronunţat în legătură cu primul roman, remarcînd virtuozitatea tehnică şi modernitatea scriiturii deopotrivă, cu o forţă epică ce îl aminteşte pe Nicolae Breban. În proza densă a necunoscutului Ion Anghel Mânăstire descopăr, cu plăcere, un stilist impecabil, cu egală înzestrare pentru dialogul frust şi tonul poematic. Eroul său, ţăranul Cioalcă din Bărăgan, victimă a unei realităţi coercitive, se retrage în sine şi în mit, într-un teritoriu intangibil, populat de zeităţi ale pămîntului, care-l ajută să reziste presiunilor din afară. Îi mulţumesc prozatorului pentru frumuseţea cărţii sale şi-l aştept să confirme acest atît de promiţător debut.

Alte cărţi : Radu Tudoran — **Retragere fără torţe ;** Dana Dimitriu — **Prinţul Ghica ;** Mihai Tunaru — **O, Prometeu ;** Dumitru Dinulescu — **Eu şi Robert Calul**, etc.

Valentin F. Mihăescu

O ETAPĂ, UN BILANŢ

1. Întrerup, sper temporar, această dificilă cronică. N-am fost un ales, ci un îndîrjit. Mi s-a părut că pot face ceva, fie cît de puţin, pentru consolidarea mai dreaptă a moştenirii literelor româneşti. Am scris totuşi prea puţin faţă de imensa documentare pe care am făcut-o. Nu-mi revendic cine ştie ce merite, dar peste cîteva fapte nu pot să trec cu vederea. Editorii, în marea lor majoritate, m-au stimat — dovadă că mi-au trimis tomurile pe care le-au ctitorit. Am fost un partizan al lor. Am spus, mai mult sau mai puţin răspicat, după cum a mers lumina zilei, că editorul contemporan nu s-a bucurat şi nu se bucură încă de îndreptăţirile care i s-ar cuveni. El ne pune în lumină marile opere ale trecutului, mai îndepărtat sau mai apropiat de noi. Numai că n-are nici cinstea şi nici răsplata de drept. Editorul nu e o persoană oarecare. El trebuie să întrunească în persoana sa o pluritate de calităţi : să fie nu numai paleograf, istoric literar, critic literar, cunoscător de limbi vechi şi moderne, enciclopedist, ci şi om de condiţie fizică (mai ales să aibă ochii clari, chiar dacă-şi sporeşte de la an la an dioptriile ochelarilor).

Am elogiat în persoana editorului pe ctitor. Cultura noastră nu-i chiar nici atît de tînără, cum vor unii să acrediteze, şi nici prea puţin complexă, cum vor alţii, sau aceiaşi, să ne spună. Nu a fost cazul, măcar în anumite epoci şi în cazuri certe de personalităţi să ne „sincronizăm" la cutare meridian de aiurea. Zicea Eminescu, şi după dînsul un filosof contemporan, că limba românească este o bună gospodină la ea acasă. Iar dacă astfel este limba veche şi-nţeleaptă, cum altfel ar putea fi cultura căreia aceeaşi limbă îi dă potenţe şi coloare ? E, şi este cazul, de a ieşi din paradoxurile jocurilor de cuvinte.

Am elogiat pe editori. Îi voi elogia în continuare...

2. Anul 1982 a fost şi din unghiul de vedere al reeditorilor, un an fast. În acest an a apărut ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE LA ORIGINI PÎNĂ ÎN PREZENT de G. Călinescu. O asemenea izbîndă şi ar fi destul pentru a satisface orice orgoliu. S-a dat făptură nouă unuia dintre cele mai semeţe monumente ale spiritualităţii româneşti ! Evenimentul a fost comentat şi elogiat pe potrivă, revista noastră i-a închinat, între altele, o masă rotundă, avîndu-l ca participant şi pe profesorul Al. Piru, editorul monumentalei ediţii. Biruit-a gîndul, ca să preluăm cuvintele cronicarului, nedisplăcute lui Călinescu. Ba, dacă luăm bine în seamă cuvintele, avem astăzi... două ediţii ! Fiecare cu drepturile ei...

Dar în acest an, 1982, au apărut şi alte, demne de stimă, ediţii. Să le pomenim, într-o ordine a întîmplării ci nu a cronologiei : iată că din Bolintineanu au mai apărut încă două volume — editor Teodor Vîrgolici ; au apărut **Scrisori**, de la străini şi români către Haşdeu — sub competenta coordonare a lui Al. Săndulescu ; a apărut, ceea ce nu mai credeam, pentru că ediţia rămăsese fără editor prin dispariţia lui Mihai Gafiţa, volumul 5 din publicistica lui Duiliu Zamfirescu, realizată de încă tînărul Ioan Adam ; a apărut, încă n-am desfoliat-o din doască-n doască, impecabila ediţie a lui Gabriel Strempel, din Ioan Neculce ; a apărut volumul nouă din E. Lovinescu, (iarăşi postfaţat de E. Simion) ; a fost dată la iveală nemaipomenita carte a lui Vasile Gr. Pop, **Conspect asupra literaturii române şi a literaţilor ei**, ediţie lucrată de Paul Lăzărescu. Tot anul acesta a apărut, după 84 de ani de la prima ediţie, cartea lui Pompiliu Eliade, **Influenţa franceză asupra spiritului public în România**, în româneşte de Aurelia Creţia, prefaţă şi note de Alexandru Duţu.

Un foarte interesant şi incitant volum din scrisorile lui Tudor Arghezi a tipărit Barbu Cioculescu, **Autoportret prin corespondenţă.** Din Petre Pandrea a apărut un volum de **Atitudini şi controverse.**

Tot în anul acesta a mai văzut lumina tiparului volumul 2 din **Scrieri** de D. Anghel şi St. O. Iosif, volumul VI din **Opere alese** (nomenclatura asta nu-mi place !) din G. Coşbuc, **Studii de filozofia culturii** de Tudor Vianu ca şi volumul X din seria de opere din acelaşi autor etc. etc. Au fost reeditaţi şi cîţiva „uitaţi" : Ieronim G. Bariţiu, Teofil Frâncu.

Revista **Manuscriptum**, care-şi menţine în continuare, după 25 de ani de apariţie, aceeaşi înaltă ştachetă de responsabilitate, a decernat premiile pe anul 1981 ediţiilor lui **Slavici**, Sadoveanu şi inegalabilei ctitoriri care este **Codicele voroneţean**, ediţie critică, studiu filologic şi studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Este o lucrare despre care nu am cutezat să ne exprimăm. Tînăra Mariana Costinescu face prin această ediţie dovada unei competenţe fără nici o tăgadă. Ioan Adam, Mariana Costinescu, iată nume relativ tinere care ne îmbie o certitudine în lucrarea atît de responsabilă a consolidării monumentelor spiritualităţii româneşti. Dar lista a ceea ce s-a făcut în anul 1982 e departe de a fi epuizată. A fost un an mănos pentru care aducem încă o dată elogiul nostru tuturor acelora care au trudit pe acest ogor al culturii.

Rămîn însă şi datorii mai mult sau mai puţin uitate... **Jurnalul** lui Titu Maiorescu a rămas în 1980, la volumul III... Din ediţia Lucian Blaga, lucrată de fiica poetului, n-a mai apărut nici un tom, după al 7-lea, din 1980... În 1978, cînd apărea întîiul volum din Dosoftei, ni se anunţa şi un al doilea, de proză. Parcă n-a apărut. În 1980 se încheia **opera magna** a lui Liviu Rebreanu cu volumul 11-teatru. Oare, după atîtea izbînzi să se oprească la acest stadiu această monumentală ediţie ? Dar mai ales trebuie să nu trecem cu vederea că în acest an nu a apărut nici unul din volumele academice destinate operei lui Eminescu. După cîte ştim de la probii şi zeloşii editori ai marelui poet, sînt pregătite deja vreo două, dacă nu trei volume. De ce n-a apărut nici unul, cine le tatonează ? Şi ar mai fi şi altele de spus. Dar în anul în care a văzut lumina tiparului **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu trebuie să ne declarăm satisfăcuţi. Avem, deopotrivă, şi editori de mare marcă, precum şi un program cultural de nedezminţită deschidere spre tot ceea ce este valoare în trecutul nostru cultural.

Gheorghe Suciu

UN ORIZONT MAI LARG AL CRITICII

Absenţa unor capitale contribuţii critice originale, care apar, de altfel, rar şi nu sînt previzibile, nu face însă din anul editorial 1982, un moment monoton. El este expresia unui efort continuu de consolidare pe care analiştii grăbiţi nu îl pun la socoteală şi adeseori îl ignoră. Însă o critică solidă nu se alcătuieşte exclusiv din excepţii ci, mai degrabă, dintr-un sporit nivel mediu, profesional, expert, dintr-un orizont estetic cît mai larg ; fără acesta, performanţa apare greu şi în situaţii cu adevărat izolate. În esenţa ei, critica anului e, hotărît, efectul lărgirii de orizont, conţinînd, în principal, „reeditări" memorabile şi, în cazul lui G. Călinescu, fenomenale, monografii, antologiile curente ale criticii foiletonistice ori universitare, o inteligentă eseistică fără teme restrictive, cercetări în domeniul „relaţiilor literare", mai mult chiar, un fel nou, indirect, de a promova critic valori prin interviuri.

Nu este exagerat a considera că 1982 este **anul reeditărilor critice**, cea mai de seamă dintre acestea fiind, nu mai încape îndoială, „Istoria literaturii române de la origini şi pînă în prezent" de G. Călinescu. Cei care îşi imaginaseră că a restitui această capitală sinteză ar demonstra inactualitatea lui G. Călinescu, a cărui „istorie" ar fi „istoricizabilă", s-au înşelat, Completată de autor fără însă nici o revizie conjuncturală, „Istoria literaturii române" probează încă o dată că este cea mai însemnată contribuţie critică din întreaga noastră literatură. Efectele ei, deocamdată insesizabile, par a fi însă, cu vremea, mari, presupunînd, mai întîi, o modificare de ierarhii, mai cu seamă în... critica de azi : restituirea unui monument pune pe mulţi dintre urmaşii lui la locul meritat în absolut. Apoi, cu G. Călinescu, s-a redeschis un dosar încă nerezolvat de probleme ale istoriei literare şi, e limpede, conştiinţa lucidă a criticii va şti să vadă mai departe prin acest ochean, revelînd la adevărata ei semnificaţie o **linie Cantemir** care este mai adîncă în vreme şi mai productivă în valori. Odată cu „Istoria" călinesciană revin în actualitate, deocamdată indirect, Heliade, Rădulescu, Kogălniceanu, criticul Eminescu, N. Densuşianu, Iorga, Pârvan, Mehedinţi.

Nu însă doar aceştia ci şi alţii, mai mărunţi, cu însemnătate istorică indiscutabilă, uneori reeditaţi chiar acum. Avem, aşadar, cu Vasile Gr. Pop (al cărui „Conspect asupra literaturii române" s-a restituit recent) pe întîiul istoric al literaturii noastre, autorul celei dintîi ierarhii. Cu Pompiliu Eliade, reeditat în 1982, cu monumentala contribuţie „Influenţa franceză asupra spiritului public în România" — pe unul dintre precursorii unei moderne (şi mai corecte) istorii a mentalităţilor, fără de care truda istoricului literar ar fi mult împiedicată. Cu Petre Pandrea am cîştigat un teoretician şi un eseist care ar merita, în condiţiile unui comentariu doct, o restituire, pe cît e cu putinţă, completă. Nu lipseşte încă o categorie specială de „reeditări", presupunînd traduceri în româneşte din opera unor eseişti „români" care scriu în alte limbi; eseistica lor dă însă celor sensibili la dialog sugestii esenţiale. „Psihologia consonantistă" a lui Ştefan Odobleja (ale cărui capitole de estetică, înnoitoare, nu s-au cercetat deocamdată dar se vor cerceta neîndoios), „Logica dinamică" a lui Ştefan Lupaşcu (antologată eminent de Vasile Sporici), „Erasmus" de George Uscătescu sînt astfel de creaţii, atingătoare de eseu dacă nu chiar eseistice, necesare criticului literar ca aerul. Adăugind aci pe Vasile Florescu, prea iute uitat, tradus în franceză la noi, spre a fi difuzat în lume („La rhétorique et la neo-rhétorique") avem un tablou cum nu se poate mai spectaculos de „reeditări", incomparabil cu acela al altor ani. Dacă acesta e fundamentul, fără discuţie foarte solid, să examinăm critica propriu-zis „originală".

Nici aceasta nu stă, sub raportul diversităţii, rău, lipsită, cum este, de îngustele bătălii restrictive între „vechea" şi „noua critică". Ceea ce la alţii s-a înfăptuit cu eforturi la noi se produce în mers : critica „se modernizează" metodologic fără zgomote inutile. Nu e vorbă, proporţia studiilor „moderniste" epigonice este considerabil mai scăzută, avînd, aşadar, a înregistra o asimilaţie adevărată a bibliografiei şi, mai cu seamă, o sforţare de a „moderniza" cu gîndul propriu, născocind, acolo unde inventaseră şi alţii, idei noi. Fără, deocamdată, un corp teoretic însumat, criticul român face aplicaţii originale şi naţionalizează inteligent „teoretizînd", prin urmare, nu arid ci în procesul critic propriu-zis. Cu Edgar Papu („Orizonturi la început de veac"), Marian Popa („Competenţă şi performanţă"), Ion Vartic, („Modelul şi oglinda") Radu Petrescu („Meteorologia lecturii") şi chiar cu Ion Biberi („Eseuri filosofice, literare şi artistice") avem un serios grup de critici, în majoritate „artişti" (Radu Petrescu e şi un eminent prozator), inventivi, originali, putînd da o sinteză teoretică, întrevăzută, la fiecare printre rînduri („Meteorologia lecturii" fiind aproape o astfel de sinteză, din păcate mai puţin comentată). Nici „Pygmalion", de Şt. Cazimir, nu trebuie uitat căci este un eseu ingenios, discutabil desigur ca orişice ipoteză. Mai puţin reprezentat acum, „monografismul" aplicat pe scriitori români şi, mai rar, pe autori străini, are însă prin Doina Curticăpeanu („Odobescu sau lectura formelor simbolice") cea mai interesantă contribuţie modernă, inteligentă, scrisă „bine": eseu care afirmă deplin un critic prea puţin băgat în seamă de unii. Faţă de lacunarele monografii ale lui Zigu Ornea („Viaţa lui Dobrogeanu Gherea") şi Ion Bălu („Viaţa lui G. Călinescu" şi „Nicolae Labiş") sînt de preferat acelea ale lui Mircea Popa („Introducere în opera lui I. Agârbiceanu"), Constantin Cubleşan („Delavrancea") şi Dolores Toma („Cyrano de Bergerac"), rezultatul unei competenţe care nu se poate contesta. O monografie despre G. Călinescu (de Melania Livadă) nu iese din înşiruirea de locuri comune.

În pregătirea monografiilor ori, poate, a unor sinteze care se află încă în curs stau şi cîteva tradiţionale „antologii" aparţinătoare de critica foiletonistică ori universitară, conţinînd felurite studii, cronici, „contribuţii", lăudabile, în principal, prin aceea că întăresc, prin documentaţie şi seriozitate, judecăţi care se mai contestă. „Întîlnirea cu opera" de Nicolae Ciobanu este o astfel de „antologie", heteroclită cu voinţă prin aceea că însumează „exegeze" (despre Caragiale, văzut ca autor „fantastic", Gherea şi I. Teodoreanu) precum şi „cronici" ale regimului zilei, împănate cu un „posibil jurnal de critic", obligatoriu la criticul prezent în gazetărie. Acelaşi simţ temeinic al valorilor, proprii istoricului literar „universitar" e detectabil şi la Mircea Braga („Istoria literară ca pretext"), autor al unor documentate contribuţii, de înfăţişare preponderent teoretică, voind, mai ales, să clarifice o serie de „noţiuni în derivă". Alăturînd aci „culegeri" de Marin Bucur, Şerban Cioculescu (repetiţii, în general, ale unor mai vechi studii ale acestora), Ion Lotreanu, G. Muntean, Ion Cheie-Pantea, înţelegem că periodicele „întîlniri cu opera", publicate de critica de consolidare, sînt productive şi, probabil, vor fi şi de acum încolo.

Pentru criticul acestui moment ar fi recomandabilă o cît de serioasă lărgire a orizontului, cu tot ce pretinde acesta inclusiv comparatism, relaţii literare, eseu de factură „universală". O asemenea obligaţie n-a găsit critica română nepregătită şi avem, prin Adrian Marino („Littérature roumaine — littératures occidentales") şi prin Alexandru Duţu, care ştiu să vadă departe (şi bine), un fenomen literar românesc care nu poate fi preţuit corect fără semnificaţie universală. Ceea ce ne-au dat în aceasta, sub aspect eseistic, Mircea Anghelescu (mai ales) şi Zoe Dumitrescu-Buşulenga (cu o, de acum, de neînvins retorică) este, de asemenea, pozitiv, ca şi două foarte solide contribuţii de „relaţii literare" pure, de Luminiţa Beiu-Paladi („Romantismul italian şi literatura română") şi Cornelia Papacostea-Danielopolu („Literatura în limba greacă din Principatele Române"); peste acestea din urmă cercetătorul de mîine nu va mai putea trece.

Cît priveşte „critica tînără" ea nu înregistrează apariţii mai spectaculoase dar consolidează, în pozitiv şi negativ, ceea ce se ştia pînă acum. Cu Al. Dobrescu („Foiletoane 2", incisive şi ironice recenzii lacunare teoretic) şi cu Mircea Scarlat („Istoria poeziei româneşti", vol. I., proiect ambiţios care porneşte, totuşi, greu) avem nu surprize ci confirmări. Cît priveşte pe debutanţii Ion Simuţ („Diferenţă specifică") şi Dan C. Mihăilescu („Perspective eminesciene") ei probează că, la această oră, se scrie „bine" inteligent, amînîndu-se însă „opera". Foiletonistul Alex. Ştefănescu („Între da şi nu", simplă culegere de recenzii) nu spune, însă, mare lucru. Recapitulînd, aşadar, un tablou care e relativ încărcat de titluri şi, în definitiv, fragmentar (căci, poate azi-mîine, va mai apărea cîte ceva), observăm ceea ce, de altfel, am notat mereu : **1982 e, în critică, un an de consolidări.**

Artur Silvestri

ERATĂ. Rîndul nr. patruzeci şi şapte, din Veteranul de juni de Ion Gheorghe, publicat în numărul trecut al revistei noastre, se va citi: „căci mulţi sînt cei înrăiţi asupra întregirii noastre".

1947 - 1982

REPUBLICA- DESTIN ȘI SIMBOL

LA STEMA ȚĂRII

30 decembrie 1947.
30 decembrie 1982.

Au trecut 35 de ani, mai exact 12 783 zile și nopți. Mult ? Puțin ? Mai cu seamă dacă judecăm lucrurile la scara Istoriei... Scriind ACUM despre ACEA penultimă zi a anului 1947, cînd am participat — martor întîmplător — la evenimentele consumate în Piața Palatului, așadar de cealaltă parte a zidurilor, pînă nu de mult „regale", mă pot referi la mulțimea strînsă acolo, în horă, cu pancarte astăzi bineștiute pînă și de copiii noștri, din fotografiile reproduse în manualele de școală. Era destul de frig, cer cenușiu, entuziasmul de rigoare. Firește, la anii de tinerețe, n-aveam aparat fotografic, nici blocnotes asupră-mi, purtam — ca imensa majoritate a celorlalți — „uniforma civilă" de după război, lodenul, pe care-l afișam cu toții cu o fală demnă de o cauză mai bună. Fugit irreparabile tempus ! Știam că, în dreptul roman, figura o maximă : „Salvarea republicii să fie legea supremă".

Așa a fost.

1.

Ziarul este o oglindă înzestrată cu memorie. De aceea ne căutăm chipul de altădată într-însul :

> Aseară, într-o ședință solemnă și într-o atmosferă de nemărginit entuziasm PARLAMENTUL A PROCLAMAT ÎN UNANIMITATE REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ („Scînteia", număr special de Anul nou, 1947, decembrie 31).
>
> Textul legii prin care România devine Republică Populară :
>
> ART. 1. — Adunarea Deputaților la act de abdicarea Regelui Mihai I pentru el și urmașii săi.
>
> ART. 2. — Constituția din 1886, cu modificările din 29 Martie 1923 și acelea din 1 Septembrie 1944 și următoarele, se abrogă.
>
> ART. 3. — România este Republică Populară. Denumirea Statului Român este : Republica Populară Română, prescurtat R.P.R.

Printre cei cinci membri ai Prezidiumului Republicii Populare Române se află Mihail Sadoveanu, căruia îi revine cinstea de a adresa următoarele cuvinte noului Președinte al Consiliului de Miniștri, după clipa solemnă a depunerii jurămîntului, de către guvern, în fața Prezidiumului :

> Domnule Prim Ministru,
> Vă felicit pentru demnitatea nouă pe care o aveți în Republica Populară Română și nădăjduiesc că împreună cu Doamnele și Domnii Miniștri, care alcătuesc Guvernul Republicii Populare Române, veți isbuti să duceți Țara și Poporul nostru către isbânda sa definitivă.

Început de drum. Drum lung, anevoios, nu de puține ori contradictoriu, cu jertfe destule, și inutile.

2.

Dar momentul fiind festiv — căci începe nu numai o lume nouă, ci și un An nou — ziarul publică tradiționalele felicitări, printre care găsești una, ca un ghiocel, prevestind primăvara :

MINERII DIN ȘORICANI UREAZĂ CLASEI MUNCITOARE LA MULȚI ANI ! („Scînteia" — număr special An nou).

Majoritatea anunțurilor aparțin însă și încă S.A.R.-urilor și S.A.-urilor care — după lege — trebuie să-și aducă bilanțurile la cunoștința publicului, inclusiv beneficiile, amploarea proprietății etc. Alături de acestea văd lumina tiparului (o pagină întreagă), așa cum se cuvine într-o asemenea împrejurare sărbătorească, rîvașe, pe care, indiscutabil, acționarii societăților „Drajna", „Mica", „Astra Vagoane", „Malaxa" și altele așijderea, nu le-au băgat în propriile plăcinte de An Nou 1948, ceilalți cu atît mai puțin, făina-i rațională, nu se prea găsește, deci unii cu plăcinte, alții fără, ziarul cu astfel de rîvașe :

Unul fost „național țărănist"

Da, ai dreptate să-ți plîngi destinul
Și să spui că ești sărac !
Alții sînt doar scoși din pîine,
Tu... ești scos din cozonac !

Unui magistrat de modă veche

Domnul jude prin tradiție
Are-ntr-una un coșmar :
Parcă-l scoate din poziție
Asesorul popular.

Unuia prins cu aur la aeroport

Ai vrut să zbori cu cocoșeii
Și să-i mănînci în altă țară.
Dar vai ! Nu cunoșteai zicala:
„Nu tot ce se mănîncă... zboară !"

Absolut corect : nu tot ce zboară se mănîncă, totuși bogații mai sînt bogați, reforma monetară din 15 august 1947 a pus capăt inflației și dezorganizării din sistemul monetar al țării, iar pînă la naționalizare mai sînt fix 164 de zile ! Pentru marea burghezie industrială și financiară, mai degrabă 164 de nopți... de insomnie (un detaliu : în vremea aceea ne îmbrăcam pe puncte, **lodenul** purtat de cei mai mulți manifestanți în ziua de 30 Decembrie, în Piața Palatului, tot pe puncte era cumpărat ; în plus ar fi de reținut și faptul că gazetarii, în epocă, foloseau punctele... de suspensie cu o frenezie tipică).

Iată cîteva texte tipărite :

„MICA" Societate Anonimă Română Minieră. Exploatări miniere de : aur, argint și cărbuni în județul Hunedoara, de mică la Voineasa Jud. Vîlcea, Uzină Electrică la Gurabarza Jud. Hunedoara și Uzina Chimico-Metalurgică la Tîrnăveni Jud. Tîrnava-Mică. Uzina Electrică din Gurabarza alimentează orașele : Deva, Brad, Orăștie și Abrud, precum și comunele : Simeria, Zdrapți, Țebea, Crișcior. București, Ruda-Brad, Valea-Arsului, Tărâțel, Baia de Criș, Zlatna. Uzinele Chimico-Metalurgice din Tîrnăveni produc : Plumb, Cupru, Glazură, Sulf, Bicromat de potasiu, Bicromat de sodiu, Clorură ferică și feroasă, Sulfat de cupru, Alaun, Sulfat de aluminium și Acid sulfuric.

„DRAJNA" S.A.R.

Centrul de Exploatare cu fabrică de cherestea, foioase și rășinoase, fag aburit, cu secții de tîmplărie, scaune, colaci de roți, cozi de mături, coporii de coase, stupi sistematici, jucării etc. Carieră de Piatră de Var în pădurea Filipeasca Jud. Prahova. Exploatări de păduri în județele : Prahova, Buzău și Brașov, cu producție anuală de cca. 200 000 m³ lemne de lucru, construcții și foc, de fag și brad. O cale ferată industrială și de utilitate publică, în lungime totală de cca. 60 km, 10 locomotive, 51 vagoane-platforme, 2 vagoane clasă pentru călători și două drezine automotoare. În prezent, Societatea DRAJNA fiind condusă de un administrator unic numit de Ministerul Industriei și Comerțului, în urma dizolvării vechiului Consiliu de Administrație, se găsește în plină reorganizare, care va avea ca rezultat mărirea calitativă și cantitativă a producției și cu această ocazie raționalizarea justă a brațelor de muncă, precum și amplificarea prelucrării lemnului pînă la producția finită, atît pentru satisfacerea nevoilor interne, cît și pentru export.

BANCA ECONOMICĂ S. A.

Capital și Rezerve lei 50 000 000
(atenție ! după reforma monetară)
Face orice operațiuni de Bancă.
Primește depuneri spre fructificare.

Oglinda de cerneală în care cercetăm trecutul este literalmente plină de iluziile pe care unii și le mai fac, cu privire la propria soartă și la soarta țării : „SOCEC & CO, S.A.R. GALERIES LAFAYETTE", „SORA", „LA VULTURUL DE MARE CU PEȘTELE ÎN GHIARE", „UZINELE 23 AUGUST MALAXA S.A.R.", „PIELĂRIA ȘI CONFECȚIUNEA ROMÂNEASCĂ D. MOCIORNIȚĂ" S.A.R.", „UZINELE ASTRA VAGOANE" etc. etc. etc. Miopie ? Naivitate ? Necunoașterea mecanismelor social-istorice ? Fără doar și poate, în ziua ACEEA de 30 Decembrie 1947, măcar pentru o fracțiune de secundă, o picătură de luciditate trebuie să fi licărit și în privirile acționarilor de S.A.R.-uri și S.A.-uri, pentru că, vizibil, proclamarea Republicii antrena după sine alte și alte schimbări fundamentale, vitale pentru poporul român, ca și pentru pumnul de potentați ai industriei, ai finanțelor.

3.

PROCLAMAȚIE.

Muncitori, Țărani, Intelectuali
Soldați, Subofițeri, Ofițeri,
Cetățene și cetățeni ai României !

Regele Mihai I a abdicat astăzi de la tron.

În actul de abdicare, semnat astăzi, la 30 Decembrie 1947, se constată că „în viața Statului Român s-au produs în ultimii ani adînci prefaceri politice, economice și sociale, cari au creat noi raporturi între principalii factori ai vieții de Stat".

În fața acestei situațiuni, în deplină înțelegere cu factorii de răspundere ai țării, Regele consideră că „instituția monarhică nu mai corespunde actualelor condițiuni ale vieții noastre de Stat, ea reprezentînd o piedică serioasă în calea dezvoltării României".

Astfel, poporul român a dobîndit libertatea de a-și clădi o formă nouă de stat — Republica Populară.

Eliberat în 1944 de sub jugul cotropitorilor hitleriști și al slugilor lor din țară, poporul român și-a luat soarta în propriile sale mîini.

În frunte cu forța organizată, conștientă și nesovăitoare a clasei muncitoare, aliată cu țărănimea muncitoare, poporul român a înlăturat jugul mișierilor și a pedepsit pe trădătorii intereselor sale, alungînd de la cîrma țării pe cei care apărau interesele jefuitorilor săi.

Astfel, poporul român a reușit să-și înfăptuiască un regim democrat pe care continuă să-l întărească.

Monarhia constituia o piedică în calea dezvoltării țării noastre spre un regim de democrație populară, care să asigure tuturor celor ce muncesc bunăstarea materială și culturală, să asigure independența și suveranitatea Statului român.

Prin înlăturarea monarhiei, se deschid democrației noastre populare, căi noi de mărețe înfăptuiri.

Muncitori, țărani și intelectuali, ostași, subofițeri și ofițeri, cetățene și cetățeni !

SĂ ÎNĂLȚĂM NOUA FORMĂ DE VIAȚĂ A STATULUI NOSTRU, REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ, PATRIA TUTUROR CELOR CE MUNCESC CU BRAȚELE ȘI CU MINTEA, DE LA ORAȘE ȘI DE LA SATE.

Idealul republican, prezent de peste două secole în sfera gîndirii politice românești, s-a întruchipat în acea zi de 30 Decembrie 1947, cînd S.A.R.-urile și S.A.-urile își mai inventariau, pentru ultima oară, averile, dîndu-le luminii tiparului ; cînd „toți cei ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și de la sate" salutau nașterea Republicii, pretutindeni în țară — un ocean de șepci și pălării, de lodene, plus hora tradițională ; cînd prea puțini știau cum s-au consumat lucrurile dincolo de zidurile palatului, în fața cărora manifestam...

„PROCLAMAREA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE LA 30 DECEMBRIE 1947 A CONSTITUIT UN EVENIMENT REVOLUȚIONAR DE IMPORTANȚĂ DEOSEBITĂ ÎN ISTORIA POPORULUI NOSTRU ȘI A DESCHIS O NOUĂ ERĂ, MARCÎND DE FAPT TRECEREA ROMÂNIEI LA CONSTRUCȚIA SOCIETĂȚII SOCIALISTE".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Raport la Conferința Națională a partidului — 1982)

Elena Greculesi : „Republica"

4.

30 Decembrie 1947.

De cîteva zile, Partidul Comunist Român ia măsuri complexe, multiple, necesare înfăptuirii epocalului eveniment care avea să-i aducă României „domnia poporului prin popor" (Bălcescu) : toate punctele strategice din capitală și provincie (instituții centrale, ministere, Poșta, Telefoanele, Radiodifuziunea) sub supravegherea secretă a forțelor populare ; unități militare numeroase în stare de alarmă, pentru cazul în care, totuși, Batalionul de gardă regală ar fi opus rezistență, iar în dimineața zilei decisive, toți ofițerii batalionului amintit consemnați în cazarmă, garda Palatului înlocuită, blocarea circuitelor telefonice... În reședința sa detașată de lume, de curînd sosit de la Sinaia, regele îl primește în audiență pe dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, care e însoțit de Gheorghe Gheorghiu-Dej : „Regele își dădu seama imediat de implicațiile pe care le avea prezența lui Dej". (Arthur Gould Lee — într-o biografie publicată în 1950). Același autor descrie astfel scena :

P. G. : Ei bine, Maiestate, a sosit timpul să angajăm o despărțire prietenească.

După o pauză, regele îl întreabă ce trebuie să înțeleagă.

P. G. : Am venit într-o problemă importantă pe care am discutat-o cu cîteva zile înainte, — continuă Groza — problema de a pune capăt monarhiei. La urma urmei, v-am avertizat că va trebui să vă pregătiți pentru așa ceva... ; trebuie să înțelegeți că în România nu mai este loc pentru un rege...

Regele Mihai era încă prea uluit ca să poată răspunde. El se gîndise la abdicare ca la o armă cu care să înfrunte... Nu se așteptase niciodată ca ea să-i fie impusă atît de brusc... și lovitura îl zgudui mult mai profund decît dacă s-ar fi produs la apogeul unei crize politice. Discuția a durat o oră și jumătate. Groza și Dej nu se clintiră din hotărîrea lor.

R : Mă puneți într-o situație gravă, — spuse regele cu prudență — propunerea dumneavoastră ridică grele probleme constituționale.

P.G. : Ne-am gîndit la toate — declară Groza triumfător, scoțînd o foaie de hîrtie de pergament alb din dosarul cu scoarțe roșii pe care îl ținuse în mînă de cînd venise. Maiestatea Voastră nu trebuie să faceți altceva — anunță el — decît să semnați aceasta.

Regele ceru 48 de ore de gîndire.

P.G. : Este imposibil — declară Groza pe un ton aspru...

În cele din urmă, semnînd actul de abdicare pe care numărul special de Anul nou 1947—1948 al „Scînteii" îl reproduce în facsimil, semnatarul își încheie „cariera dinastică" : Mihai I-iu / Prin grația lui Dumnezeu și voința națională / Rege al României / La toți de față și viitori, sănătate / În viața Statului român s-au produs în ultimii ani adînci prefaceri politice, economice și sociale, care au creat noi raporturi între principalii factori ai vieții de Stat. / Aceste raporturi nu mai corespund astăzi condițiunilor stabilite prin Pactul fundamental — Constituția țării — ele cerînd o grabnică și fundamentală schimbare. / În fața acestei situațiuni, în deplină înțelegere cu factorii de răspundere ai Țării, conștient și de răspunderea ce-mi revine, consider că instituția monarhică nu mai corespunde actualelor condițiuni ale vieții noastre de Stat, ea reprezentînd o piedică serioasă în calea dezvoltării României. / În consecință, pe deplin conștient de importanța actului ce fac în interesul poporului român, /A B D I C/ pentru mine și pentru urmașii mei la Tron, renunțînd pentru mine și pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României. / Las poporului român libertatea de a-și alege noua formă de Stat. / Mihai / Dat la București / astăzi 30 Decembrie 1947.

35 de ani de-atunci, de cînd profeticele cuvinte ale neasemuitului Bălcescu au triumfat : [ar fi] „cea mai mare dobitocie... ca românii, după ce își vor cîștiga cu sîngele lor libertatea, să meargă de bună voia lor să se dea pe veșnicie sau pe viață unui domn, crai sau împărat, care să-i joace, să-i chinuiască și să-i despoaie după cum îi o fi voia și după firea cea rea a domnilor, a crailor și a împăraților, care cred că țin stăpînirea de la dumnezeu, că domnesc din mila lui, iar nu din voia poporului ; că poporul e supus și robit lui și el e stăpînul, iar nu slujbașul supus al poporului, și că el n-are să dea socoteală de cîrmuirea lui decît lui dumnezeu".

5.

Așadar, 12 783 zile și nopți de-atunci, ceea ce face, în ore, 306 792, toate marcate de strădanii uriașe, de bucurii și necazuri, de ceea ce, atît de firesc, simplu, se numește VIAȚĂ. Cît de puțin timp pare să fi trecut (îl putem „mări", fictiv, calculîndu-l mai departe în minute — 18 407 520, în secunde — 1 104 451 200, adică tot atîtea clipiri de pleoape). Timpul nostru ! Și fiindcă sîntem la capitolul **cifre**, iată doar cîteva din cele care ilustrează segmentul străbătut : producția industrială a anului 1950 se realizează acum în doar 11 zile ; în comparație cu 1950, volumul fondurilor fixe este de 9 ori mai mare, iar România — de 15 ori mai bogată ; din 1950 pînă în 1980 s-au creat peste 5 milioane noi locuri de muncă ; în 1948, ponderea populației din mediul urban era de 23,4 la sută, pentru ca, în 1980, să fie de 49,6 la sută, de exemplu orașul Pitești număra atunci 29 000 de locuitori — acum 146 000, orașul Galați de la 80 000 la peste 278 000 de locuitori, orașul Craiova și-a triplat populația față de 1948...

Ziarul-revista — oglinzi înzestrate cu memorie. Cifrele sau procentele actualității văd de asemenea lumina tiparului în momentele-cheie de bilanț, însă cîtă deosebire între acționarii S.A.R.-urilor și S.A.-urilor, fie acestea „Mica", „Drajna", „Malaxa", și cei care stăpînesc astăzi și uzinele, și minele, și sondele, și cîmpurile, și sălile de cursuri, și laboratoarele, și căile ferate, și teatrele, totul, absolut totul, POPORUL SUVERAN, MĂRIA SA POPORUL, gigantica forță pe care Ion, și Vasile, și Radu, și Dumitru, și Nicolae, și Marin, și numele toate cîte se cuprind pînă la orizontul mișcător al obîrșiei, o reprezintă și o simt pulsînd într-înșii, necontenit, vital, incalculabilă. Eminescu explica : „Civilizația adevărată a unui popor consistă nu în adoptarea cu deridicata de legi, forme, instituții, etichete, haine străine. Ea consistă în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale. Nu există civilizație umană generală, accesibilă tuturor oamenilor în același grad și în același chip, ci fiecare popor își are civilizația sa proprie, deși în ea intră o mulțime de elemente, comune și altor popoare". Și tot el : „O națiune care produce grîu, poate trăi foarte bine, nu zicem ba, dar niciodată nu va putea să-și îngăduie luxul națiilor industriale înaintate. Neapărat, nu trebuie să rămînem popor agricol, ci trebuie să devenim și noi națiune industrială măcar pentru trebuințele noastre".

35 de ani : 1947—1982. 30 Decembrie. Pe stema țării stă astăzi înscris : REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA.

Pe aceeași stemă regăsim, stilizate, simbolic, bogățiile patriei : pădurea, schela, spicele, o stea și soarele răsărind pe un cer liber, deasupra piciorului de plai, a gurii de rai care este, de cînd există, ROMÂNIA. Trecînd pragul grădiniței, al școlii, copiii văd, privesc, cercetează, pe peretele imaculat, stema Republicii Socialiste România. Ei n-au trăit atunci, nu știu încă, în detaliu, cum s-a purtat bătălia pentru Republică, dar o vor afla, treptat, din oglinda mirifică înzestrată cu memorie care-i litera tipărită.

Mihai Stoian

Istorie

În decembrie se-aude și mai clar cum
frumusețea respiră
fiecare copac are trup de pasăre și de baladă
e cald în istorie dragostea pentru partid
este cea mai curată și fierbinte zăpadă

ca niște ruguri se văd sentimentele-n om
cînd ține-n mîini o piine visătoare
de-a valma urcă-n mine prin tulnice strămoșii
și ninge pe pămînt și-n calendare

spre fiecare barcă vine măcar un riu
și caii trec cu flăcări mari în coame
o de aceste nemaivăzute ținuturi
ochilor mei mereu le este foame

ziua de mîine ca un fruct se coace
fiece bob de grîu este cît o cîmpie
într-un cîntec senin rostesc numele patriei
și cuvîntul intră de-a dreptu-n veșnicie

Rodian Drăgoi

Republica

Te văd suind prin vreme cu fruntea în lumină,
la piept cu sceptrul vieții, atotbiruitor,
în haina primăverii, eternă și senină,
trăind în demnitate sub steagul tricolor.

Cu Dunărea centură la brîu de munți
carpatici,
cu maci arzînd pe tîmple, ca purpura din
zori,
îți sorbi vigoarea, țară, din trunchi de codri
falnici,
din dragostea de viață a celor truditori.

Te simt în orice floare ce cupa și-o deschide
să bea din slăvi dulceață, nectar renăscător,
te știu că ești cu mine cînd noaptea mă
cuprinde
în brațe de visare, de liniști și de dor.

Primind sărut de rouă cînd neguri sînt
pietrite,
cînd stelele veghere se sting în foc de soare
ești, patrie, izvorul cu forțe primenite
curgînd zglobiu spre viață, spre chemătoarea
zare.

Îți-e inima văpaie, pulsînd în trup de glie
cascade clocotinde și-ai doinei dulci fiori
a vîntului mireasmă culeasă din cîmpie
și ploaia zămislită în pîntece de nori.

De vechea-ți suferință, mult încercată țară,
mai știu doar anii gîrbovi din tîmpul
cronicar ;
durerile robiei și plîns de-odinioară
rămas-au lecții aspre în cartea de școlar.

Republică, prin tine, gîndesc în libertate,
mi-s ochii cutezanță și pasul mai bărbat,
destinul mi-este prieten și nu mai port în spate
povara umilinței ca rob încătușat.

Trăiesc, sub arc de glorii, suprema bucurie
de-a fi la mine-acasă, în spațiul meu român,
un om al datoriei, un om de omenie,
prin vremuri suitoare și faur, și stăpîn !

Ioan Costea

Ctitor de ev comunist

Și dacă
Milioanele de flori
Purpurii de inimi
Se adună în inestimabilul buchet
De suflete cinstite, deschise
De români, maghiari, germani și de alte
neamuri
Pentru a cinsti, a slăvi pe Omul
Venit din istoria noastră
Să culeagă acum, în miez de iarnă,
Șaizeci și cinci de primăveri
Este pentru că
El e ctitorul
De cetate,
De dimineață,
De conștiință,
De tihnă
Și de ev comunist !

Horvath Dezideriu

Efigii

Columna faptelor noastre
atinge fluturarea răsăritului
de purpură
pe orizontul istoriei.
Jur-împrejur,
de la Marea cea mare
la Dunăre,
pînă sus, pe treptele de cetină
ale Carpaților,
vulturi albaștri planează
peste cîmpiile de aur.
Fiecare dintre noi —
cariatidă a templului luminii
făurit de Marele Bărbat,
de luptătorul neînfricat,
din dragostea de oameni —
cheie de boltă
a trudei sale
de a fixa adînc
— cu efigiile marilor ctitorii —
în memoria scurtă a istoriei,
un neam și o țară.

Nicolae Petre Vrânceanu

Aniversare

Țară de nuntă — miraculoasă iubire fără de
timp
Mireasă cununată-n colindele poetului soare
Dunăre de dragoste
Neamului tînăr, mîndru și mare
Visată grădină — credință-mplinită în
pîntecul verii
Așezare a piinii în care eroii prin lupte
veghează
Azi ne cuprinzi mînă-n mînă, înălțătoare horă
a Păcii
Ceru-omeniei ca o naștere blîndă în visele
noastre s-așează.
Patrie, omul-pasăre în sîngele numelui tău
bunăvestire
Heraldică flamură roșie cu strămoșească
mîndrie
Cum aurul mierea de laudă în vatra lumii
Înflorește comunistă eră trupului tău Românie!

Ion Popa Argeșanu

Colindă la ideea de patrie

Urmare din pag. 1

Centrul e izvorul valurilor uriașe ce acoperă vederea și îndepărtează ființele albe, imaculate, fără virstă, înspre virstele așteptînd, ele, petele de liniște pe suprafața netedă a mărilor.

Tot ce există și moare în afară își pierde sensul, din centru încolo totul se supune înălțimii.

Las ființa să moară la umbra mîinilor ca în umbra a doi stejari scormonind tăcerea, lumina nu mai poate ieși, nimic nu mai ține culoarea, îmi alunecă figura pînă totul sfîrșește sub senzația luminoasă ca o banchiză.

Cobor în gîndul meu ca mercurul într-un termometru, alerg pe sub el ca fluviul, iarna, pe sub ghețuri, sensul ca un fulg de zăpadă se topește de buza primăverii dinlăuntru.

Un animal scurmă nisipul cu ochii plesniți de singurătate. O, liniște încordată a întunericului, ce sunete subțiri adie în tine asemenea izvoarelor limpezi ?

Apare lumina ca o frunză îngălbenită lunecînd pe un drum înfundat, ceasul dedus își desface brațele murind cu demnitate, nînge cald, pînă la amuțire, valul rămîne o nostalgie comună, corăbiile, cu pînzele coborîte, alunecă înapoi, înspre port.

Fericite acele păsări ce mor în cîntecul lor și își acoperă ochii cu aripa!

O, visare antică de a depărta pedeapsa cu moartea de cel ce și-a trecut Patria cu piciorul.

În lumină

Urmare din pag. 1

prezentului. Pentru că poartă în coroană visul luminat, visul demn al unui popor care știe că prezentul este clipa măreață ce poartă destinele spre viitor. Iar la această clipă măreață, în anul jubiliar al Republicii, lucrează cu demnitate și realism lucid țara întreagă. Pentru ca mîine coroana stejarului să rotească tot mai majestuos în lumina soarelui, încrezătoare în veșnicia ei, sprijinită trainic și pentru totdeauna pe tulpina ce înavuțește rădăcinile.

Scriem patrie' în decembrie... Și gîndim, firesc și simplu, **patria în lumină.**

Străbune obiceiuri

Au înflorit Carpații. În blănuri de hermină
Dorm dealurile țării sub geruit azur.
Livezile visării în straie de lumină
Ne fac mai albă zarea și sufletul mai pur.

Străbune obiceiuri se-mbracă-n sărbătoare
Colinde milenare, în cîntec, se gătesc.
Calm plugul alegoric pornește iar să are
Pentru belșugul vieții pe plaiul românesc.

Din veacuri depărtate vin veseli călușarii
Rotind agili, prin aer, vechi dans daco-latin.
Cu crengi de brad pe frunte, cîntîndu-i fluierarii,
Din pinteni joacă cerbul simbolul carpatin.

În clinchete stelare se-adună urătorii
Purtînd la astrahane cordele tricolor.
Colacii din pridvoare sînt mari cît roata morii,
Iar vinul ospeției dă plosca tuturor.

Constantin Atomii

Patria ca eternitate

în fiecare crin un clopot sună
un orologiu de petale veșnic bate
și de pe turlele istoriei adună
roua de miere pentru inalta cetate

vin dinspre Ardeal ninsorile curate
strălucminînd aceste veșnice hotare
noi n-am cărat istoria în spate
lacrima unirii încă ne mai doare

aud prin Bucovina mugurii plesnind
zimbrul românesc coboară-n bărăgan
eu văd peste cîmpie în fiecare an
voievozii țării cum pleacă în colind

e timpul nins și își rostește slova
prin curcubeiele curate din oase de martir
ca voievozii aceștia limpezi din Moldova
ce dorm de-o veșnicie cu țara la chimir

în fiecare crin un clopot sună
un orologiu de petale veșnic bate
este prin noi și prin copii de-a pururi
patria română ca eternitate

Petre Ivancu

Tricolorul la Alba Iulia

Mai sfînt aici e steagul țării
cînd ciopote răsună-n veac
Și tulnicul din Tebea tună
Și cîntă Horea din Albac

Mai sfînt aici e steagul țării
Și de mă-așez sub el să lacrăm
Izvoru dulce al visării
L-aud cum murmură în Lancrăm

Mai sfînt la Alba-i tricolorul
Ce-și unduie în pirg cîmpia,
Sub el mereu ni-i tînăr dorul
De maica noastră, România !

Strigă Bărnuțiu din Sibiu,
Îmi scrie Șincai de la Blaj
La Alba Iulia să viu
Și să sărut sfîntul pavaj
Al pietrelor de temelie
Pe care au pășit la Alba
Străbunii mei ce dorm sub glie
Visînd cu florile și nalba

Nu-i steag mai sfînt ca tricolorul
La Alba Iulia-n cetate,
Cînd ne adapă-n zori izvorul
Din Lancrăm cu eternitate

Ioan Gligă

Decembrie

Decembrie, al unității, iată
Înzăpezind hotarele de țară
S-a-ntors pe plaiul unde il așteaptă
Cîmpia Libertății, milenară.

Înveșmîntat în flamurile toate
Ale ninsorii, ca-ntr-un aspru voal
El pare-un dac, venit dintr-o cetate
În care-i încă rege Decebal

Ninsoarea curge, ca niște cuvinte
Dinspre milenii spre mai Noul An,
Dinspre părinții vechi spre un Părinte
Cu toți românii lui, contemporan.

Ninge pe Cîmpia Libertății
Istoria își ninge o comoară
La tîmpla de argint a demnității
Părintelui, Conducător de Țară.

Și ninge pe Carpați și ninge încă
Pe dealurile dulci, ca niște mere
Ninsoarea de Decembrie adîncă
Cea care dă românilor, putere...

Decembrie, revine și ne bate
La porți, precum în porțile cetății
Părintele-i un flam de Libertate
Ce apără Cîmpia Libertății.

Ștefan Dincă

Republica păcii

Aș fi vrut, cît de mult aș fi vrut
Mai devreme-n țară să mă fi născut !
Poate pe la anul domnului Vlad
Să aud boierii în țepe cum cad
Trosnindu-le șirele sparte în măduvi
Și umerii de căpățîne văduvi,
'Au poate pe la leatul domnului Ștefan
Măriei sale să-i fi fost oștean
Și aruncat ca iama între turci
Și lui Alah din ceruri îi dam brînci !
Ori poate pe la vremea lui Mihai Viteazul
Intrînd prin poarta Albei ca talazul
Și să fi văzut cu ochii mei
Cum se ctitorea o țară din trei,
Dar aș fi vrut, cît de mult aș fi vrut
Atîtea rele țara să nu fi petrecut !
Să nu-l fi-nscăunat pe Doja-n tron aprins,
Pe singe-n '33 să nu fi nins,
Pe Horea și ai lui să nu-i fi tras pe roată,
La '907 să nu fi tras în gloată,
La Plevna, la Călugăreni, la Mărășești,
La Tîrgu-Jiu, Jilava, Doftana, Văcărești,
Să nu fi plîns atîtea sute de ani
Atîtea văduve, atîția orfani,
Să nu fi curs atîta singe de drepți
Pentru poftele strîmbe ale unor turci, unor nemți,
Ale unor unguri, ale unor tătari
Și chiar români, neghine, uscături, avari
Care-au vîndut și țară de sub ei
Pentru cîțiva dolari, ori galbeni, ori lei... !
Da, aș fi vrut, cît de mult aș fi vrut !
Istoria în suflet nu m-ar mai fi durut
Dar poate-așa copilărind în Istorie
Aș fi văzut și partea din glorie
Aceea de țărînă însingerată,
Aceea cu lacrimi de mamă udată
Aș fi știut mai bine să spun cum neamul meu
A fost Aici la bine și la greu,
Aș fi cîntat mai cu simțire ca acum
Că noi, cu toți ne tragem de la Rîm,
Aș fi iubit mai cu iubire Țara
Fie astăzi-iarnă, fie mîine-vară...
Aș fi vrut, Țară cît de mulți am fi vrut
Să-ți fi fost mai devreme sabie-scut :
Mai mulți copii ar ride-acum la soare,
Mai mulți făptuitori în fabrici, pe ogoare,
Mai mulți poeți ar slăvi astăzi glia,
Mai mulți români în România,
Pe cîmpuri, pe munți, străbunii, nepoții
Aș fi vrut Acum, Aici să fim cu toții
Într-o uriașă horă a unirii
În Republica păcii, a muncii și iubirii !

Marian Bodea

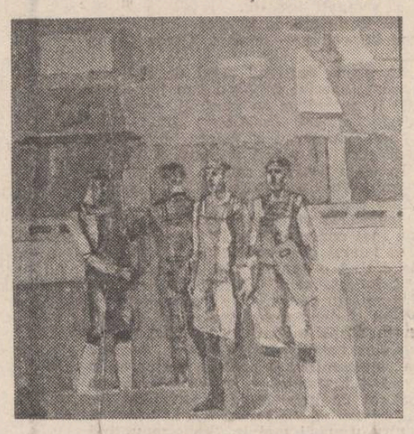

Constantin Nițescu :
„Omagiu muncitorilor constructori"

Tinere de oriunde...

Urmare din pag. 1

rest de hîrtie luxoasă, mi-am spus că-mi pot permite, măcar acum la sfîrșirea anului, să mă dedau cu voluptate plăcerii... și să-ți transcriu, cît mai frumos cu putință, tinere de oriunde, cîteva propoziții din cartea lui Rainer Maria Rilke, **Însemnările lui Malte Laurids Brigge**, carte admirabil tradusă de poeta Lidia Stăniloae : „Tinere de oriunde, în care crește ceva ce te face să freamăți, profită că nimeni nu te cunoaște. Și dacă te contrazic cei ce te iau drept nimic, și dacă te părăsesc cu totul cei care te însoțeau, și dacă vor să te nimicească din cauza gîndurilor tale dragi, ce contează această primejdie clară, ce își concentrează forțele, pe lîngă dușmănia vicleană de mai tîrziu, a gloriei, care te face neprimejdios, împrăștiindu-te.

Nu ruga pe nimeni să vorbească despre tine, nici măcar disprețuitor. Și cînd trece timpul, și tu bagi de seamă că numele tău circulă printre oameni, nu-l lua în seamă mai mult decît tot ce e în gura lor. Gîndește-te : a devenit rău și dezbară-te de el. Ia altul, oarecare, pentru ca Dumnezeu să te poată chema noaptea. Și tăinuiește-l de toți."

Fernando Pessoa chiar a făcut ceea ce Rilke numai a dorit...

Dușmănia vicleană a gloriei i-a pierdut pe atîția, e adevărat... numai că Rilke pare să-i uite pe cei foarte puțini pe care nici dușmănia în cauză nu i-a pierdut... Rilke însuși fiind unul dintre ei...

Tinere de oriunde, îngăduie-mi, rogu-te, să încheiem astfel : profită că nimeni nu te cunoaște, și profită și mai mult cînd vei fi cunoscut, să se cutremure toți și numai la rostirea numelui tău... Numele Poetului...

Dedicații la

Tînărul scriitor se află în modul cel mai firesc în zodia entuziasmului constructiv, a încrederii în construcția prezidată de discernămînt și de capacitatea minții omenești de a prevedea o desfășurare mai firească istorici contemporane. De aceea, paginile sale sînt în afara entuziasmului facil, făcînd însă loc speranței, devotamentului pentru oamenii țării și pentru lucrarea brațelor și a minții lor. O suită de reportaje celebrează fapta creatoare a omului de azi din România, încrederea sa în Republică, afirmată încă o dată la aniversarea instaurării ei prin voința de neclintit a poporului.

DOUĂZECI DE MII DE ȘANTIERE

Stratul subțire de humus a fost depus în locurile lipsite de humus din preajma Canalului. (Nu s-a pierdut pămîntul țăranilor din Dobrogea). Apoi au început să coboare în rocă mașini cu nume neliniștite : excavatoare, buldozere, dragline, screpere, autobasculante, cifaronuri, „guri de lebădă", trailere. În multe locuri de pe traseul viitorului briu de apă al Dobrogei colinele de calcar au fost tăiate în două, iar în această neîndurătoare lucrare a oamenilor și mașinilor vizitatorul descoperă, plin de uimire, fața cea mai strălucitoare a Timpului. Forța lui, măreția și deloc ascunsa frumusețe. Astfel, nu e de mirare că numai în acest timp se poate naște canalul. Pentru că numai în acest timp mașinile cu nume zgomotoase au putut ieși din fabrici. Numai în acest timp oamenii pot duce la bun sfîrșit o atît de mare încercare a veacului. Nu mai sînt multe coline de despicat pînă la promisul briu de apă. Între Cernavodă și Agigea douăzeci de mii de oameni sapă, taluzează, ridică maluri de beton, întind poduri, clădesc porturi, înalță diguri și ecluze, prefac satele în așezări urbane. Aici se află locul cu cele mai rapide și mai adînci prefaceri de pe pămîntul românesc, aici unde nu se întîmpla aproape nimic în urmă cu trei decenii și jumătate.

Acesta este locul și fierbintele șuvoi unde coace spiritul lucrului de amploare. Nu se rostesc prea multe fraze festive. Aproape lapidară e comunicarea oamenilor după o zi sau după o noapte de muncă. Fără arhitecturi bombastice se leagă oamenii cu oamenii. Simplitatea lor e departe de a cădea în simplism. Gesturile lor, de asemenea, nu se pierd într-un aer sculptural. Eroismul lor de fiecare zi se regăsește în unitate, așa cum și curajul lor se sublimă dintr-o temeritate colectivă dinainte și bine gîndită. Ei nu sînt o forță anonimă în dispersie, ci convergența a mii de forțe conștiente de sine.

Iată încă o utilitate a nașterii Canalului — focul care călește energiile, frigul necesar care cristalizează și antrenează într-un sens nobil patimile. Uneori încep să compar canalul cu imaginea unui spectru magnetic, atunci cînd văd și știu de unde vin oamenii. Și fără abuz de imaginație ei ni se par a fi o putere neîndurătoare. Din Bucovina, din Maramureș, din Banat, din Oltenia, din Deltă, din Ciuc vin acești oameni ; vin într-un sens radiar, înspre sud-estul țării. E o școală aspră drumul lor. Pentru că atunci cînd imaginea spectrului magnetic dispare, amîndoi polii se găsesc în fiecare om. Drumul e o urcare necontenită spre polul binelui. Și al adevărului, căci nu poate fi nimic mai adevărat ca piatra pusă peste o altă piatră în chip de casă, de pod, de mal oglindit în cea mai nouă apă a Dobrogei.

E atîta adevăr în ceea ce se petrece dincolo de Dunăre și dincoace de mare, încît, chiar și îndepărtîndu-te de întruparea lui, nu poți stinge ceea ce el îți așează definitiv în memorie : uruitul „ekagheurilor", fîșîitul „dacurilor" în nopțile ploioase, neliniștea unui șef de brigadă, comenzile lapidare ale unui inginer tînăr de la punctul Basarabi, ciupercile de praf iscate de sutele de lopeți, albul ușor destrămat de umezeală al pereților de cretă, „adidașii" plini de ulei ai unui șofer care, întins sub mașină, verifică transmisia cardanică. Polifonii și policromii greu de găsit în altă parte mențin pe cel plecat în adevărul Canalului.

Peste cîtva timp (de măsurat acum în luni și nu în ani) prin ecluzele de la Cernavoda și Agigea vor trece vapoarele. Iată de cîtă sudoare a fost nevoie pentru a umple canalul între barajele celor două ecluze. S-ar putea socoti și s-ar trage poate și concluzia că mulțimi de oameni au muncit aici o sută de veri. Am auzit de relativitatea timpului și nu mai putem greși — doar de șapte ani e răscolit pămîntul și piatra din această parte a Dobrogei. Sudoarea e deci o concluzie a intensității muncii și nu a numărului de ani, o parabolă a drumului ce urcă, și nu a decadenței.

În aceste adevăruri se zămislește spiritul celor ce construiesc. Mulți dintre ei — tineri, prea tineri, s-ar putea spune. Nicidecum, din școală știm cu toții teoria relativității. Doi cu doi fac patru, dar doi oameni și cu doi oameni pot face o colectivitate mult mai puternică decît ne-o închipuim noi uneori. Acesta e Canalul — suma unor colectivități puternice, insulele ce se unesc pentru totdeauna în spiritul și frumusețea generației. El, Canalul, acest fabulos ținut al lucrărilor durabile nu e doar o cale de apă, ci suma a douăzeci de mii de șantiere, pentru că din douăzeci de mii de constructori se naște acest canal. Și fiecare în parte își asumă adevărul celorlalți. Așa se naște o generație, generația celor ce unesc, la sud de deltă, Dunărea de Mare.

Pavel Perfil

ETERNA ÎNTOARCERE

Cînd scriu despre sat, despre satul copilăriei mele, condeiul îmi singerează de dor...

Cînd scriu despre sat, sufletul se deschide a sărbătoare iar cîntecul dă, parcă, în floare...

Pentru că satul meu, „azvîrlit lîngă ape" — cum scria Dimitrie Stelaru, cel născut în casa cu numărul 1 din Segarcea Vale — e un adevărat tărîm al Poeziei. Îi conferă această aură nu doar pitorescul priveliștilor, ci și trecutul său istoric, de veche așezare românească. Este satul cu „Vale" în nume, amintind de vremurile cînd vatra lui era în plină lucră, pe valea însorită a Siului și a Oltului, nu departe de locul în care acestea întîlnesc, ca-ntr-un perpetuu poem, Dunărea. Acum un secol și mai bine, părăsind piticele bordeie, satul s-a strămutat pe deal, de-a lungul șoselei ce leagă orașul Turnu Măgurele de localitățile din nord-vestul județului. A rămas în vale doar cimitirul, înecat de crin și liliac, a rămas lunca inundată de ierburi și flori. Aici, sub sălciile de pe riul curgînd liniștit pe sub sat, mi-am aflat adesea, în anii adolescenței și-ai studenției, locul de tihnă, de reverie și scris.

Am zis tărîm al Poeziei... Îmi amintesc de repetatele deplasări la Segarcea Vale cu o seamă de redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul", pentru a omagia aici, printre cei din mijlocul cărora a plecat, pe cel ce se autonumea „îngeru' vagabond, Dimitrie". Oamenii ne-au întîmpinat de fiecare dată cu nesusă dragoste, îmbiindu-ne cu vin, în ulcele smălțuite. Oameni ai cîmpului, dintr-o bucată, harnici și primitori, cu vorba bună pe buze, cu cîntecul, jocul și poezia în singe.

Nu ! Satul meu nu mai este cel din copilărie. Așa cum nici eu nu mai sînt cel din satul de atunci. Pe măsură ce anii trec, îmi dau seama că mă îndepărtez de el puțin cîte puțin. Dar poate tocmai de aceea îl iubesc mai mult și revin la el tot mai des. Căci legăturile mele cu satul, cu toți cei de-acasă n-au încetat niciodată. Sentimental, am simțit și simt mereu nevoia întoarcerii pe meleagul natal, ca în mitul anteic. Nu întîmplător, cea de a treia carte de versuri a mea s-a numit „Lungul drum către casă".

Lucian Blaga, cel ce credea că veșnicia s-a născut la sat și că „aici se vindecă setea de mîntuire", revenea în lumea din care pornise, ca la un adevărat izvor alinător, îmorosoătător de forțe, integrator în ordinea firească a lucrurilor. Ne-o mărturisește, magistral, într-o „Întoarcere": **„Lîngă sat iată-mă iarăși / prins cu umbrele tovarăș. // Regăsescu-mă pe drumul / începutului, străbunul. // Cite-s altfel — omul, leatul ! / Neschimbat e numai satul"...**

Desigur, satul meu, „natala mea vîlcioară", nu poartă, ca magicul Lancrăm al celui ce și-a topit sufletul în „Mirabila sămînță", sunetele lacrimei în silabele sale, dar este încărcat ca și acesta de legendă și farmec, încadrîndu-se în aceeași mitică geografie de deal-vale, deal-vale a spațiului mioritic. Noua lui înfățișare poartă cu orgoliu insemnele civilizației moderne: șosea asfaltată, magazine (între care unul gen „Complex", cu două etaje, dat recent în folosință), dispensar medical, oficiu P.T.T.R., C.E.C., case noi, curți întesate de verdeață și flori, cîmpuri line, fertilizate de irigații etc. Toate acestea m-au făcut să consemnez în poezia „Aeternum Vale": **„Nu, / nu-i Vale a plîngerii, / ci Vale a soarelui / cu fluturi și arbori rotați / unde licăresc în fîntîni / înalt-rotitoarele stele / și unde cresc crini / albi, albi și nevinovați / ca lacrimile mele..."**

Satul meu, ca toate satele cîmpiei dunărene — spațiu dominat odinioară de „filosofia" desculților lui Zaharia Stancu și a „moromeților" lui Marin Preda — este astăzi o așezare frumoasă, demnă, conectată la pulsul viguros al vieții patriei. Gîndurile și drumurile mele duc irezistibil către prietenii de ieri și de azi, către oamenii mîndri, vrednici și iscusiți, care-și pun „semnătura" anuală, ca într-un ritual al roadelor, pe lanurile de grîu și porumb, pe livezile viile, grădinile de zarzavat și orezăriile înscrise în configurația specifică a locurilor.

Și ori de cîte ori mă aflu acolo, în casa părintească în care, asemenea lui Ion Pillat, îmi place să mă adîncesc „în paza unor descintece curate", amintirile mă copleșesc, se suprapun, se contopesc, se aleg. Retrăindu-le, ele „readuc melancolia-mi, iară ea se face vers"... Evident, melancolia mea trebuie înțeleasă în sens liric, creator : ca adîncă nostalgie pentru chipurile scumpe în veci inimii mele, înghițite de negurile neființei, pentru imaginile obsendante, reconfortante ale copilăriei, dar și ca bucurie pentru noul univers al existenței semenilor mei. Căci din această nostalgie și satisfacție izvorăsc dorința nedomolită a eternei întoarceri, statornica mea iubire pentru oamenii cîmpiei, pentru satul cu care mi-am îngemănat, în semn de profundă cinstire, numele și Poezia...

Ion Segărceanu

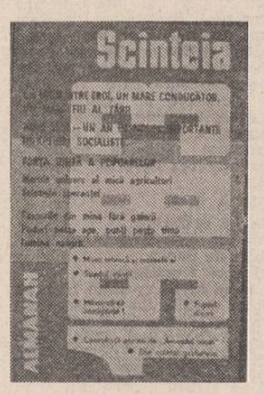

A APĂRUT ALMANAHUL «SCÎNTEIA» 1983

● Din cuprins : ● Un erou între eroi, un mare conducător, un mare fiu al țării ● Anul 1982 — un an de noi și importante înfăptuiri socialiste ● Istoria se scrie sub ochii noștri ● Scînteile speranței ● Muza tehnicii și muzeele ei ● Din albumul noilor realizări tehnice românești ● Noi „documente" arheologice pentru arhiva istoriei ● Forța unită a popoarelor — o armă mai puternică decît toate bombele și rachetele la un loc ● Marele univers al micii agriculturi ● Plantele medicinale — izvor de sănătate ● Comorile din mine fără galerii ● Repertoarul legilor din ultimul an ● Din caietul grefierului ● Măsurați-vă inteligența ● Poduri peste ape, punți peste timp ● Lumina neagră ● Sportul minții ● Invitație la cea mai simplă drumeție ●

teatru

Spectacole '82

La cumpăna dintre ani, bilanțul teatral obligă la o evaluare segmentată : un sfîrșit și un început de stagiune. Dar pentru că ceea ce nu s-a obținut în stagiunea '81—'82 a început să se înfăptuiască în stagiunea '82—'83, o privire caleidoscopică, o rememorare sumară schițează un tablou destul de echilibrat.

În spectaculoasă revenire, Teatrul Bulandra, după remarcabilul cuplaj Molière — Bulgakov, **Tartuffe** și **Cabala bigoților**, și-a inaugurat cea de a 35-a stagiune cu o surpriză datorată tot inepuizabilului Alexandru Tocilescu, **Barbu Văcărescul** (inglobînd și **Occisio Gregorii**). La Craiova, Mircea Cornișteanu a reușit o nouă și valoroasă interpretare **a Scrisorii pierdute**. Teodor Mazilu și-a consolidat locul meritat în repertorii : **Sentimental tango** la Teatrul de Comedie, **Somnoroasa aventură** la T.E.S., **Acești nebuni fătarnici** la Botoșani și la Casandra, **O sărbătoare princiară** la Nottara. S-a impus prin două prestigioase montări piesa lui Theodor Mănescu, **Politica**, la Teatrul Foarte Mic în regia lui Silviu Purcărete, la Craiova cu aportul lui Mircea Cornișteanu. Dumitru Solomon a avut un an relativ bun fiind prezent pe afiș la Brașov, București și Timișoara cu piesele **Între etaje, Diogene ciinele** și **Arma secretă a lui Arhimede**. Două lucrări semnate Paul Everac și-au făcut loc pe scenă chiar înainte de a fi publicate în volum : **Beția sfîntă** la Constanța (regia Dominic Dembinski), **Drumuri și răscruci** la Iași (regia Călin Florian). La Baia Mare și la Studioul I.A.T.C., piesele lui Sorescu, **Matca** și **Iona**, au prilejuit montări controversate. Camil Petrescu, deși comemorat anul acesta, nu a interesat decît pe Mihai Berechet care a încercat un **Act venețian** la Națională bucureștean, același regizor ambiționînd și o versiune stilizată a lui **Vlaicu-Vodă**. Tipărirea unei cărți despre Ion Sava l-a determinat pe Costin Marinescu să-i reînvie metoda de lucru cu **Măști**. Mircea Eliade, sprijinit de echipa Naționalului, a suscitat interesul printr-o mai veche reevaluare a mitului **Ifigeniei**. Piesa lui Goethe avînd aceeași eroină a incitat un spirit nonconformist, Aureliu Manea, invitat la Petroșani. Eugen Ionescu a poposit, grație lui Ion Lucian, la Teatrul Ion Creangă. Sartre a fost prezent la Piatra Neamț cu **Mușteie** (prin voința unui „neofit", Laurențiu Ulici) și la Bulandra **Cu ușile închise** (datorită colaborării lui Mihai Mănuțiu, tînăr îndrăzneț care cu puțin timp în urmă încercase și un **Macbeth** la Cluj). **Copiii soarelui** de Gorki la Nottara și **Între patru ochi** de Ghelman la Național au căzut în sarcina Ancăi Ovanez-Doroșenco. La Galați tandemul Magdalena Klein — Adrian Lupu a dat o nouă înfățișare personajului lui Bulgakov, **Țarul Ivan**. Ioan Ieremia a prezentat orădenilor piesa **Juriștii** de Rolf Hochhuth, după ce montase la Timișoara **Velasquez** de Valleho. Harag György și-a probat talentul într-un musical, **Pălăria florentină**. Ghelderode, sărbătorit de Teatrul Mic, a fost adus la rampă la Constanța cu **Hop signor !** în regia lui Gh. Jora. Cătălina Buzoianu a trecut cu succes două foarte grele încercări : montarea unei piese japoneze **Strigoi la Kitahama** de Kobo Abe la Teatrul de Comedie și „debutul" în dramaturgia lui D. R. Popescu — **Ca frunza dudului** la Teatrul Mic. Țăndărică și-a reluat seria nocturnelor cu un ingenios spectacol **Stravinski**, același teatru găzduind și imaginile teatrale sugerate Margaretei Niculescu de creația eminesciană — **Făt-Frumos din lacrimă**. De curînd bucureștenii au fost invitați de Horea Popescu la Național să-i judece spectacolul maiakovskian **Ploșnița** ; la Giulești de către Dinu Cernescu ca să cunoască textul lui Peter Shaffer, **Amadeus** ; la Nottara ca să afle motivul **Insomniei** lui Adrian Dohotaru. Cu **Iertarea, Gustul mierii, Deșteptarea primăverii, Troilus și Cresida** în acest interval de timp s-a evidențiat un lot de actori și cîțiva regizori.

Irina Coroiu

film

Anul cinematografic 1982

Cantitativ, anul cinematografic 1982 este mai puțin productiv față de cei precedenți (27 de titluri față de 30 în 1981 și 32 în 1980). Calitativ, succesiunea premierelor românești a înregistrat un marcant crescendo valoric în ultimele luni cînd au fost prezentate publicului peliculele laureate la Festivalul național al filmului pentru tineret de la Costinești — **Secvențe** (regia : Alexandru Tatos), **Concurs** (regia : Dan Pița), urmate de **Năpasta** (regia : Alexa Visarion) și **Quo vadis homo sapiens** (regia : Ion Popescu-Gopo), titluri ce au urcat sensibil media intregului an.

Dacă **Mircea Veroiu, George Cornea** și **Alexa Visarion** au avut cîte două premiere, o serie de regizori cu opere remarcabile — **Mircea Daneliuc, Iulian Mihu, Iosif Demian, Nicolae Mărgineanu, Stere Gulea, Andrei Blaier** — au fost absenți din diverse motive de la intîlnirea anuală cu publicul.

Într-un clasament al producției caselor de film, ce poartă în continuare același nume sau numere anormale, conduce detașat Casa patru cu zece premiere urmată de casele unu și trei cu cîte șase premiere.

O constantă a anului cinematografic se dovedește a fi perenitatea filmului de autor, ilustrată cu rigurozitate profesională, cu talent și sensibilitate, cu fireasca năzuință către opera perfectă de regizori ca **Malvina Ursianu, Dan Pița, Alexandru Tatos**, ultimii doi aflîndu-se pentru prima oară detașați de sursele livrești ale scenariilor în opere exemplare pentru întreaga școală cinematografică. De asemenea, cu **Năpasta**, și **Înghițitorul de săbii, Alexa Visarion** se dovedește consecvent cu modul său de a interpreta sursa literară, fidel unor lecturi extrem de personale a autorilor ce-i inspiră, nu fără exces, care anulează expresivitatea narațiunilor originale.

De altfel, sursele literare au fost, rămîn și vor fi importante izvoare ale scenariilor de film. Faptul este dovedit și de numărul mare de ecranizări ce au drept punct de plecare schițe, nuvele, romane, piese de teatru semnate de autori clasici și contemporani — **Ion Luca Caragiale, Alexandru Sahia, Gheorghe Brăescu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, Augustin Buzura, Mircea Micu, Ion Băieșu, Tudor Băran** etc. etc.

Mai mult de jumătate din filme abordează dificila zonă a actualității, inegal reflectată, mai mult cu bune intenții decît cu termeni realiști pentru un necesar discurs atașant capabil să sensibilizeze conștiințe. Dacă filmele lui **Pița** și **Tatos** fac excepție de la regulă, aceasta se datorește atît unei viziuni personale eliberate de traumele locurilor comune, cît și multiplelor sugestii generate de simțul analitic al autorilor capabili să depășească limitele narațiunii prin impunerea parabolei și simbolului într-un context doar aparent liniar.

Semnificațiile secunde ale **Concursului** și **Secvențelor** le garantează o frumoasă carieră internațională.

Prin calitatea participării la finalizarea celor mai bune filme mi se par a fi demne de remarcat creațiile operatorilor **Vlad Păunescu** (debutant, singurul de marcă al anului) și **Florin Mihăilescu** (primul la **Concurs**, al doilea la **Secvențe**) și ale compozitorilor **Adrian Enescu (Concurs)** și **Cornelia Tăutu (Femeia din Ursa Mare)**.

Tot în 1982, marile premii ale Asociației cineaștilor pentru creațiile anului precedent au fost acordate lui **Mircea Daneliuc** pentru **Croaziera**, și lui **Viorel Sergovici** și **Floricăi Gheorghescu** pentru scurtmetrajul **George Enescu — Săteasca**. Puținele premii internaționale : **Nicolae Mărgineanu** la Karlovy Vary, **Ion Popescu-Gopo** la Palermo și **Violeta Andrei** la Roma se datorează și unei defectuoase deplasări a peliculelor românești și a autorilor lor în străinătate.

În sfîrșit, menționez trecerea în neființă a doi mari bărbați ai filmului românesc — operatorul **Ovidiu Gologan** și actorul **Geo Barton**, ambii prezenți pe genericul **Morii cu noroc**.

Călin Stănculescu

tinerețea țării

UN OM AL ZILELOR NOASTRE

Inginerul Ioan Dima de la Întreprinderea de mașini grele București a crescut la țară, în apropierea Sibiului. Ca orice fiu al satului, el își va fi petrecut copilăria fără a se gîndi prea mult la mirajul de dincolo de granițele Beneștiului său natal. Pe măsură ce lumea și-a ridicat zările, odată cu înaintarea în vîrstă și în școli, el a avut revelația propriei sale valori și a propriilor puteri intelectuale. Desculțul care păscuse vitele pe izlaz ajunge inginer proiectant de sape de foraj ! Un adevărat destin romantic. Își începe, în anul 1964, stagiatura în proiectare și continuă în acest mod pînă în prezent. O ascensiune străjuită prudent de competență, de autoperfecționare continuă, de dorința de a sluji nemijlocit producția și progresul tehnic. Este atît de „al tehnicii", încît și-a adaptat întreaga existență rigorilor sale. Cum în industrie perfecționarea neîncetată face parte din „recuzita" de bază a progresului, a venit vremea ca fiului de țăran Ioan Dima și colectivului său de proiectanți să i se încredințeze realizarea proiectelor unor echipamente nucleare necesare centralei atomo-electrice de la Cernavodă. Inteligența și industria românească au de susținut, astfel, un nou examen de capacitate. La cel mai înalt grad, la cele mai necruțătoare exigențe. Totul trebuie făcut din mers. Learning by doing. Din același imbold, inginerul Dima a devenit și autorul a numeroase invenții. Spune : „Noi am vrut să rezolvăm probleme practice ; abia pe urmă am constatat că sînt invenții". Împreună cu tehnicianul Emil Marian, a realizat un dispozitiv pentru mandrinat țevi, înlocuind importul care se ridica la 50 000 franci pe unitate. A mai inventat: o pompă hidraulică de intervenții la presiune înaltă, economisind astfel 1 milion de lei anual ; un dispozitiv pentru montarea prin deformare a țevilor ș.a. Intelectual de marcă, Ioan Dima din Benești este unul dintre pionierii remarcabili ai industriei grele românești. Pentru el, un lucru bine proiectat este obligatoriu să stea la baza unui lucru bine făcut ; relația dintre inginer și muncitor, în acest cadru, se întemeiază pe o colaborare reciprocă. „În meseria noastră, spune, nu se poate face nimic de unul singur. Un inginer care nu ține seama de practică, de experiența celui care-i traduce proiectele în produse concrete, este un autor de poezii pe hîrtie de calc". Om al vremii sale, ea însăși în romantică prefacere, inginerul Dima nu are în arborele său genealogic nici un fel de filieră industrială, tehnică ori de proiectare. Muncitor la prima generație, în sensul nobil al cuvîntului, el se străduiește să fie competitiv în confruntarea cu dinastii sacre ale industriei. Și reușește. Crede în forțele lui, în curentul de idei originale și de mare valoare pe care se întemeiază astăz' inteligența tehnică românească. El știe că aceasta e singura cale.

Ion Longin Popescu

CÎMPIA DE LA MARGINEA BUCUREȘTIULUI

Mergînd pe malul sting al riului Colentina, pe pămîntul Cîmpiei Vlăsiei, m-am oprit pentru cîteva clipe pe malul lacului Pantelimon I, admirînd frumusețea sa sălbatică, în acest prag de iarnă.

Privirile mi s-au oprit asupra clădirii albe, maiestuoase, a Palatului, care își oglindește zidurile în apa lacului. A fost ridicat de domnitorul Grigore Ghica. De altfel, sub domnia sa, în 1660, găsim prima atestare documentară a Pantelimonului.

Contemplu vechiul palat și gîndurile mă poartă cu secole în urmă, la Grigore Ghica, la omul luminat, care a făcut reforme în folosul celor mulți. De numele lui se leagă și publicarea în limba română a primei istorii a românilor, scrisă de Șincai.

Peste ani, Palatul și-a schimbat destinația. În 1865, Davilla a înființat aici o școală pentru handicapați, iar apoi profesorul Marinescu a organizat prima clinică de neurologie din țară. În acest spital, unde, cum spunea Călinescu în a sa «Istorie a literaturii române», „i se dădu o îngrijire distinsă", s-a stins din viață, în 1872, Dimitrie Bolintineanu.

„Viitor de aur țara noastră are
Și prevăz prin secoli a ei înălțare"...

Îmi vin în minte aceste versuri profetice ale lui Bolintineanu, cînd păsesc pe ulițele curate ale comunei, pe care se aliniază case trainice din piatră și cărămidă, ridicate la marginea grădinilor roditoare.

„Deși cei mai mulți locuitori ai comunei noastre lucrează pe platformele industriale ale Bucureștilor, ne spune primarul Valerie Sibiceanu, un bărbat tînăr, energic, cu ochi inteligenți, agricultura se află la noi la loc de cinste. Avem un C.A.P. consolidat, cu cîteva secții anexă și cu un sector zootehnic puternic, un S.M.A. bine utilat, patru ferme ale I.A.S.-ului — pomicolă, legumicolă, avicolă și de zootehnie, ultima fiind cea mai dezvoltată. Vacile de rasă de aici dau anual, fiecare din ele, peste 5000 litri de lapte, dar noi considerăm că aceasta nu reprezintă cota maximă".

De acest adevăr ne convinge și șeful fermei zootehnice a I.A.S.-ului, medicul veterinar Mihai Petcu, unul dintre cei mai cunoscuți specialiști în creșterea animalelor, care, în ciuda celor 37 de ani ai săi, a reușit în ultimii trei ani să situeze ferma pe care o conduce pe primul loc în ceea ce privește producția de lapte. Spus altfel, aceasta reprezintă peste 5000 de litri de lapte pe cap de vacă furajată. Dr. Petcu, eroul unui recent reportaj al televiziunii, ne vorbește cu pasiune despre proiectele sale de viitor care sînt, evident, cele ale unității pe care o conduce, proiecte întemeiate pe indicațiile primite de la secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care a vizitat această fermă în vara anului trecut.

Am observat că o calitate dominantă a comuniștilor, a tuturor oamenilor care lucrează în agricultura comunei, este pasiunea, dorința de a depăși rezultatele obținute, de a se autodepăși, de a învinge diferite greutăți. Fiindcă există, de ce n-am spune-o, și greutăți.

Președintele C.A.P.-ului, inginerul Ion Miulescu, deși este trecut de anii tinereții, n-are astîmpăr nici o clipă. În cei peste zece ani de cînd a fost ales în această funcție nu s-a blazat.

„Nu poți face agricultură fără dragoste, ne mărturisea interlocutorul nostru. Există o poezie, o artă a dragostei de pămînt...".

Numai cu dragoste, pasiune și muncă, cu dragoste nestinsă, pasiune ardentă și cu muncă multă s-au obținut depășirile de plan cu care se mîndresc astăzi colectiviștii din Pantelimon, precum și locul fruntaș deținut pe sectorul agricol Ilfov. Locul I la producția de porumb, locul II la producția de lapte etc.

Dincolo de cifre și de realizările materiale se află frumusețea morală a oamenilor, a celor care se nasc, cresc, învață și muncesc pe aceste locuri, de care sînt legați prin mii de fire. Profesoara Ana Cioponea, directoarea școlii generale, școală aflată într-un local nou, dotat cu tot ce este necesar unui învățămînt modern, ne amintea de un fenomen îmbucurător al întoarcerii către vatră al tinerilor din comună, precum și de cel al rămînerii lor pe plaiurile natale, lucru confirmat și de discuția cu șeful S.M.A.-ului, Nicolae Istrate, un bărbat tînăr, care mărturisea că nicicînd n-ar pleca de-acasă, unde se află între ai săi, unde simte primăvara mirosul pămîntului reavăn și unde participă toamna la culesul roadelor. „Și-apoi, unde mai găsești asemenea păduri întinse și frumoase, ca în jur, atîtea ape limpezi și bogate în pește ca în lacurile Pantelimon și Cernica ? ! !...

„Țăranii de aici, spune el, sînt asemenea arborilor, cu rădăcinile adînc înfipte în glie"...

„Aparent paradoxal, ne mărturisea la rîndul său șeful postului de miliție, tînărul locotenent Marian Iancu, care pare că este de cînd lumea pe aceste meleaguri, dar numărul locuitorilor crește în ultima vreme, semn că satul nu mai este o «cenușăreasă» a orașului.

Îi dau dreptate, fiindcă, în comuna Pantelimon întîlnești la tot pasul atributele de confort și civilizație ale orașului. Străzi asfaltate, magazine de tot felul, unități sanitare și de învățămînt moderne, televizoare și aparate de radio, frigidere...

Perspective ? Construirea, în viitorii ani, a circa 5600 de apartamente în blocuri și a 500

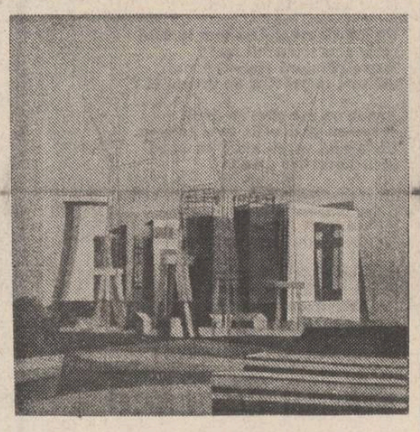

Spiru Chintilă : „Șantier"

de locuințe individuale, înălțarea unor clădiri pentru patru școli noi și pentru patru creșe și grădinițe, a unui nou cămin cultural, a unui nou dispensar medical. Se are în vedere construirea cîtorva centrale termice, precum și amenajarea vechiului Palat al lui Ghica într-un modern hotel. Cele două baze de agrement — Pantelimon și Cernica — vor fi extinse și modernizate, spre bucuria iubitorilor de soare și apă, de iarbă verde și aer curat.

Vechiul dicton latin, pe care Vergiliu l-a notat în „Georgica", „Labor omnia vincit improbus" — „Munca stăruitoare biruie toate" — este mai actual ca oricînd.

Cîte nu se pot înfăptui cînd își propun comuniștii, cînd ei pun cu patimă umărul la realizarea visurilor lor ! Noua revoluție agrară este astăzi sinonimă cu o nouă renaștere a satului românesc.

...La plecarea din comună vizitez pădurea seculară din zonă și mînăstirea Cernica, îmbrățișată cu duioșie de brațele zvelte ale arborilor.

Parcă zăresc plutind ușor prin ceața alburie a toamnei tîrzii siluetele unor iluștri oameni de cultură, care au trăit pe aceste locuri : scriitorul Gala Galaction, pictorii Țuculescu și Palady, ale căror lucrări pot fi întîlnite în mănăstire.

Și din nou îmi vin în minte versurile poetului Dimitrie Bolintineanu :

„Viitor de aur țara noastră are
Și prevăz prin secoli a ei înălțare"...

...și zăresc printre norii care se desfac alene razele blînde ale soarelui.

Radu Vaida

Fără noduri gordiene

Urmare din pag. 1

G. Călinescu care cumpănise aceste mișcări literare în funcție de valorile literare promovate în literatura română. Cartea este de la cap la coadă, în această a doua ediție, dovada rezistenței la presiunile absurde ale vremii. Nimic din scrierile critice caduce ale acelei epoci nu răzbate în **Istoria literaturii de la origini pînă în prezent.** De altfel aceasta este și pricina pentru care monumentala restrospectivă literară a lui G. Călinescu vede abia acum lumina tiparului. Autorul ei a încercat de cîteva ori să-și reediteze lucrarea, dar a întîmpinat rezistențe. De ar fi făcut compromisurile în curs, istoria literară călinesciană ar fi fost de mult retipărită. Întîrzierea reeditării ei este totodată garanția morală a autorului ei. Anul 1982 ne-a oferit deci cu concursul lui Al. Piru și al merituosului colectiv al editurii **Minerva** fericita reîntîlnire cu cea mai cuprinzătoare și semnificativă carte asupra literaturii române din toate timpurile.

Al doilea fapt incontestabil al anului 1982 este manifestarea creatoare a unei generații literare pe care am pus-o sub semnul lui Labiș. Un șir de opt volume apărute în **Biblioteca pentru toți** semnate de Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Dinu Săraru și Ion Lăncrănjan au făcut și mai vizibil acest fenomen literar semnificativ. Generația care are acum cincizeci de ani se vădește o generație fecundă și capabilă de realizări majore. Criteriul generațiilor a fost contestat în literatură, deși el rămîne un instrument de lucru istoriografic clarificator. O generație nu se creează prin acte de aderare sau de demisie din ea, ea există obiectiv și adună laolaltă scriitori de facturi și orientări diferite, dar identificabili prin cîteva trăsături formative și cîteva probleme comune, printr-un aer comun. Generația Labiș nu este doar o generație de poeți, cum cred spiritele indiferente la aspectul istoric al problemei, noțiunea de generație include laolaltă atît pe poeți, cît și pe prozatori, pe critici și pe dramaturgi. Anul 1962 confirmă din plin prezența masivă și valoarea contribuției acestei generații. Cărțile semnate anul acesta de Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu, Gheorghe Pituț, Mircea Ciobanu, Ioanid Romanescu, Anghel Dumbrăveanu, C.V. Tudor, sînt tot atîtea dovezi ale afirmațiilor de mai sus. Proza este la fel de elocventă cu numele lui Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Modest Morariu, Gh. Suciu, Platon Pardău, Dumitru Dinulescu și alții. Apariția celui de al șaselea volum, **Noroaiele**, de Paul Anghel din ciclul **Zăpezile de acum un veac** evidențiază predilecția pentru construcția de anvergură și problematica intelectuală a acestei generații. Tot aici trebuie amintită și cartea lui Ion Lăncrănjan, **Cuvînt despre Transilvania.**

Contribuția generației tinere este și ea demnă de toată atenția, pe toată întinderea ei. Tendința de a decupa din această generație grupuri bine marcate și a le oferi ca singure reprezentante ale unei mișcări literare tinere fecunde și diverse are drept consecință nedreaptă trecerea în planul doi a scriitorilor care intră în literatură izolat și fără cărți de recomandare specială. Realitatea poeziei tinere de pildă nu se reduce la existența poeților care au scos pe cont propriu plachetele **Aer cu diamante** și **Cinci,** deși aici sînt promisiunile unui program literar asumat cu inteligență și talent. Dan David, Nichita Danilov, Grigore Georgiu pentru a cita doar cîteva nume sînt realități literare sigure pe care afirmarea tinerească bine regizată a altor confrați n-o poate estompa. În genere, perspectiva asupra noilor veniți este la ora de față fragmentată și o privire integratoare va avea de lucru în această direcție. Apostol Gurău nu este produsul niciunui grup literar, dar reprezintă o certitudine a prozei de azi. Un debut surprinzător a produs în proză Ion Anghel Mănăstire cu **Talanii,** ceea ce ne arată că harta literaturii „care vine" este în mișcare, plină de surpriză și mai întinsă decît ne-o sugerează sau indică manifestele izolate de generație. Efervescența noilor veniți este reală și de bun augur. Anul literar 1982 este un an literar plin de evenimente, a căror fizionomie și dimensiune adevărată o va creiona și mai bine timpul.

Longevitatea criticului

Îl cunosc pe Șerban Cioculescu de 38 de ani, de 47 de ani dacă iau în considerare primul său volum **Corespondența dintre I.L. Caragiale și Paul Zarifopol,** apărut pe cînd eu eram în clasa a opta de liceu. Ne-am întîlnit întîia oară la ziarul **Tribuna poporului** unde prin 1945 ținea cronica literară. Eu veneam de la Iași, el se ducea opta de liceu. Ne-am întîlnit întîia oară la ziacultatea de litere unde a și stat un an, pînă la reforma învățămîntului. Am revenit amîndoi la catedră după o inegală absență, pentru ca acum 17 ani să ne întîlnim la aceeași disciplină, literatura română veche, pe care în cea mai deplină armonie s-o predăm paralel pînă la pensionarea sa. Studenții care l-au audiat începînd din 1965, dacă-mi amintesc bine, țin fără îndoială minte prelegerile sale de o splendidă ținută intelectuală, bogate în observații filologice, neocolind ironia și hazul, cozeria fină, plăcerea analizei stilistice și de idei. Ele fac obiectul unei părți din volumul **său Varietăți critice.** Am făcut apoi parte din toate comisiile de admitere la doctorat ca și din comisiile de examen de doctorat sau de docență, multe memorabile, și am apreciat întotdeauna spiritul său desăvîrșit de dreptate și echitate, blîndețea deciziilor, conduita impecabilă. Alături de alți profesori vestiți de literatură ai acestei Facultăți, Șerban Cioculescu a fost un profesor model, departe de orice pedanterie, impunător prin erudiție, spiritual, de o largă comprehensiune cu studenții.

Activitatea critică a lui Șerban Cioculescu numără, dacă iau ca punct de plecare anul 1932, cînd a devenit cunoscut în presă, 50 de ani, e drept, cu o întrerupere involuntară de 20 de ani. După **Viața lui I.L. Caragiale** din 1940, **Aspecte lirice contemporane** din 1942, monografia **Dimitrie Anghel** (1945) și **Introducere în poezia lui Tudor Arghezi,** la care trebuie să adaugăm continuarea ediției Zarifopol a operei lui I.L. Caragiale încheiată cu al șaptelea volum în 1942, ediția Ion Codru Drăgușanu din 1942 și capitolul **Începuturile literaturii artistice** din **Istoria literaturii române moderne** din 1944 în colaborare cu Tudor Vianu și Vladimir Streinu, n-a mai putut publica decît amintitele **Varietăți critice** în 1966. Urmează în 1967 micromonografia **I.L. Caragiale,** în 1971 **Medalioane franceze,** în 1972 **Aspecte literare contemporane,** în 1974 1976 și 1979 trei volume intitulate **Itinerar critic** și în 1975 un volum de **Amintiri.** De adăugat culegerile recente de **Prozatori și Poeți români.**

Adversar al confuziei valorilor, împărtășind ideea disocierii lor, Șerban Cioculescu a respins în chip ferm dogmatismul care pretinde ignorînd datele psihologice fundamentale ce individualizează pe artist, a modifica și modela arta, pe artist și publicul. Disprețuind pe drept cuvînt cărțile sălcii „măzgălite de specialiști ai căscatului pedagogic" ca și pe adepții psittacismului didactic, criticul a dus adevărate campanii împotriva obscurantismului ideologic, situîndu-se pe o poziție neschimbat raționalistă și estetică.

O caracteristică a lui Șerban Cioculescu este de a-și fi păstrat în cariera sa critică și chiar de a-și fi apărat, la nevoie, independența, autonomia față de maeștri și de confrați. Respectul față de vîrstnici ca și prietenia cu cei de aceeași vîrstă nu l-au împiedicat să se delimiteze de metode și de sisteme, de credințe și de stiluri și să-și afirme cu curaj și convingere propriile-i opinii, acordul dar și dezacordul în destule cazuri. Pare curios că în 1937 a făcut parte din **Gruparea criticilor literari români** alături de Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Mihail Sebastian, Ion Biberi și Octav Șuluțiu. Era vorba de „apărarea libertății în literatură" pe care Șerban Cioculescu n-a înțeles-o însă niciodată ca renunțare la libertatea de opinie. A optat, cum declară singur, pentru critica „obiectivă și impersonală", pentru subordonarea ei la obiect și a fost permanent împotriva subiectivismului, a metodelor impresioniste, a veleității de a face literatură în marginea literaturii. „Critica — scrie Șerban Cioculescu — nu poate fi științifică în sensul științelor exacte, care operează cu cifre și măsoară cantitativ. Este însă spiritul de seriozitate, de aplicare la obiect, de cercetare a structurilor operei ca și ale autorilor, de ținerea, dacă se poate spune, sub observație, a evoluției talentelor și totodată de selectarea obiectivă a acestora, concurate adeseori de contrafaceri și mistificări față de care nu trebuie să se practice indulgența culpabilă sau spiritul de coterie. Premisele unei întinse culturi literare și ale gustului artistic sigur sînt insuficiente în lipsa unei structuri etice în care trebuie să domine buna credință, iubirea de adevăr și neînfricarea în expresia acesteia."

Cine cunoaște cărțile de critică ale lui Șerban Cioculescu știe că într-adevăr el a respectat aceste comandamente în chip consecvent. Analizînd tendințele criticii franceze de la La Harpe (1739—1803) pînă la Gaëtan Picon (n. 1915) Șerban Cioculescu descoperă în cartea sa **Medalioane franceze** o direcție tradițională clasică, recognoscibilă la Sainte Beuve, la Brunetière și chiar la Jules Lemaître. Ar fi o critică anestetică și filosofică constituită în gen în secolul al XIX-lea, alături de literatură, dind o altă literatură, la puterea a doua după expresia lui Thibaudet. De aceea, crede Șerban Cioculescu, un ginditor subtil și un scriitor de mare rafinament ca Gaëtan Picon n-a putut să-și construiască nici el o estetică proprie, fiind cu sau fără știre, un bergsonian cînd stabilește relația de la operă la cititor ca „la perception du vivant par le vivant". E de la sine înțeles că Șerban Cioculescu nu aderă la sistemul critic al lui Picon, fundat pe un vag vitalism al limbajului, „un indefinisabil, servit de un impresionant aparat de abstracțiuni cu trîmbe de scînteieri ca acelea ale tocilei, cu deosebirea că instrumentul tăios asupra căruia se aplică rămîne neputincios de a transa dificultățile spiritului său aporetic". Modelul criticului român recunoscut e Paul Souday, foiletonistul înainte și după primul război mondial de la **Le Temps** (născut în 1869, mort în 1929) critic raționalist de bun simț și de o mare independență de spirit.

Născut în același an cu Georges Poulet, autorul acelor patru volume de **Studii asupra timpului uman** (1949—1966), al **Metamorfozelor cercului,** al **Spațiului proustian,** al celor **Trei eseuri de mitologie romantică** și al **Conștiinței critice** din 1970, Șerban Cioculescu nu a organizat un colocviu al „drumurilor actuale ale criticii" ca cel din 1966 de la Cérisy — la Salle și nu a devenit decanul de vîrstă al noii critici de la noi. La rîndul său G. Călinescu, născut în același an cu Charles Mauron, nu a dat atenție psihocriticii, nici cărții din 1962 **Des Métaphores obsédantes au mythe personnel.** Cred că ar fi fost mai înclinat ca Raymond Picard, profesorul sorbonard născut în 1917 și dispărut în 1975, să vorbească așa cum a făcut-o în 1965, de **Nouvelle Critique ou nouvelle imposture.**

Al. Piru

Dorian Szasz : „Recoltarea grîului pe ogoare"

REMEMORĂRI

Adio, Europa!... (VI)

Știnutil să vă spun cu cîtă nerăbdare și neliniște am așteptat căderea nopții. Zic și neliniște, deoarece, în răstimpul celor două ceasuri și mai bine am sunat cu insistență formînd numărul camerei de la etajul unu, încercînd să vorbesc cu strania necunoscută.

Telefonul mîrîia surd și egal, dar nu răspundea nimenea !

După socotelile mele, plimbarea planificată se prelungea mult prea mult.

Era aproape nouă seara și, de la celălalt capăt al firului, nu răspundea nimenea. Fel și fel de ginduri îmi năpădeau mintea, făceam supoziții detectiviste și-mi reproșam faptul că n-o însoțisem pe femeia aceea și asta, datorită numai ghidului care venise tocmai în clipa în care hotărîsem să urc în mașină.

Revedeam chipurile dure ale celor două matahale, slugărnicia lor prefăcută sau, poate, adevărată, dușmănia cu care mă priveau, bucuria pe care doamna cu voaletă a manifestat-o la gîndul c-o voi însoți-o, tristețea și furia ei neputincioasă atunci cînd am renunțat, nu din vina mea, zîmbetele mulțumite ale însoțitorilor grăbiți să dispară neobișnuit de repede.

Mi se părea acum, mai mult decît ciudată insolența lor afișată cum și reacția neobișnuită a femeii tratîndu-mă ca pe o veche cunoștință, botezîndu-mă Kurt, de parcă ar fi vrut să-și afle în mine un posibil aliat în fața unui pericol ascuns.

M-am plimbat prin cameră fumînd neliniștit, aprinzînd țigară de la țigară. Fantezia mea închipuia scene abominabile ; scene grotești, de roman polițist mă asaltau înfricoșîndu-mă și, în cele din urmă, nemaiputînd suporta singurătatea odăii am coborît în hol și m-am așezat într-un fotoliu, cu fața spre intrare.

N-am stat prea mult la pîndă în așteptarea mea agitată.

La un moment dat, portarul a deschis ușa masivă cu ramă de alamă aplecîndu-se reverențios și domnișoara Helen a apărut în prag urmată de cei doi vlăjgani cu mutrele lor nesuferite.

Purta o capă ușoară de mătase pe umeri și chipul ei părea extrem de ostenit, un aer somnolent, o expresie apatică îi răvășea fața urîțindu-i-o.

Își scosese voaleta de culoarea pielii.

Privind-o în lumina puternică a neonului, ochii ei albaștri păreau acum mai mici și lipsiți de orice strălucire.

Părea nu numai extrem de obosită dar și tristă, o tristețe sfîșietoare, venind din adînc, imprima trăsăturilor frumoase un aer pierdut, de resemnare.

M-am postat în fața ei ridicînd mîna în semn de salut, repetînd acel **hello** gutural cu care mă abordase.

S-a oprit tresărind și a schițat un suris trist, un suris de complezență și a răspuns abia șoptit : „hello, Kurt !".

Apoi și-a continuat mersul legănat și leneș fără să mai scoată nici un cuvînt.

Am rămas incremenit în mijlocul holului, pradă unui sentiment de umilință și furie.

Cel mai mult m-au iritat zîmbetele compătimitoare ale însoțitorilor ce mă priveau ca pe-o paiață ridicolă.

I-am înjurat în gînd și am hotărît să închei cu această nebunie în care mă angajasem fără nici un rost cînd, strania necunoscută, ajunsă în capul scărilor, s-a întors deodată, m-a măsurat cu interes și simpatie și-a rostit cu o voce indiferentă și obosită : „Kurt, nu uita, diseară la zece !".

Am zîmbit bucuros, m-am înclinat în semn de mulțumire privind triumfător spre cei doi care se opriseră și ei.

I-am urmat imediat, urcînd în goană scările spre camera mea, încercînd o soluție vestimentară pentru această ocazie insolită. Aveam la dispoziție mai mult de jumătate de oră.

În timp ce mă bărbieream în baie, telefonul a sunat scurt, de cîteva ori.

M-am repezit grăbit, cu spuma pe față, am ridicat zicînd : Alo ! De dincolo s-au auzit niște zgomote înfundate, o respirație scurtă și precipitată, apoi, un pocnet sec ! Semn că cel care sunase așezase receptorul în furcă.

Mircea Micu

(Continuare în numărul viitor)

plastică

Valoare și autenticitate

Tentativa unei „ochiri retrospective" asupra manifestărilor din domeniul artelor plastice în anul pe care îl săvîrșim acum este pindită de mai multe pericole. Mai întîi, anevoioasa sintetizare a unui fenomen atît de dinamic, cu un ciclu continuu și de o diversitate a rostirilor adesea copleșitoare. În al doilea rînd, evaluările nu pot decît să rezume o sumă de considerații mai mult sau mai puțin obiective, fișate de-a lungul unui an, care în termeni statistici, limitîndu-ne numai la principalele 12 săli ale Capitalei, rulează peste 200 de expoziții — personale, de grup, omagiale, municipale, republicane etc. Este știut, însă, că aria de manifestare a artiștilor plastici nu se poate limita numai la inconcludentul perimetru al metropolei, pentru că la fel de vie este viața artelor plastice și în Cluj, Timișoara, Craiova, Iași, Sibiu sau Baia Mare. La fel de vie este și la Arcuș, Hobița, Sălișteu, Măgura sau Valea Doftanei. La fel de vie este în zecile de case de cultură sau săli de expoziții din mai toate așezările urbane ale țării. După cum, sistematică și prestigioasă este prezența artelor plastice românești pe simezele sau în galeriile de la Sofia sau Lausanne, Leningrad sau Veneția, Paris sau New York, Atena, Bergen sau München. Ce ne indică toate aceste repere într-un spațiu de spiritualitate artistică atît de generos ?

Fără doar și poate, **vocația unei comunicabilități** al cărei flux nu contenește și ale cărei resurse de împrospătare a limbajului și mijloacelor de expresie deschid mereu alte orizonturi, cu fiece generație de artiști care se afirmă. În această privință sînt de punctat amploarea și frecvența manifestărilor expoziționale tematice, dintre care cităm : „Țărănimea în lupta revoluționară pentru progresul social și edificarea socialismului în România" ; „Artiștii plastici și pacea" ; „Imaginea patriei în arta plastică" și altele. S-au reconfirmat astfel capacitatea declinatorie a unui demers ideatic major și profund angajant într-un diapazon stilistic bogat și, totodată, profesionalismul ridicat al majorității expozanților. Tensiunea plastică și rafinamentul compozițional și-au păstrat nota de veridicitate într-un registru tematic cu aparență uniformizatoare.

O altă distincție se impune a fi făcută în planul sincretismului armonic dintre generații, în ciuda unei accentuate afirmări a viziunilor și stilurilor personalizante. Acest chor de individualități foarte bine conturate, chiar și în cazul generațiilor celor mai tinere, exprimă cu autoritate, și nu rareori strălucitor, **calitatea întrutotul remarcabilă a școlii de artă (ar fi mai corect spus : școlilor de artă) românești, posibilitățile ei de formare, promovare și conservare a valorilor care s-o reprezinte în conclavul spiritualității universale.** Fapt notoriu, care de la an la an a introdus în galeria de valori a țării noi opere, noi nume ; un patrimoniu ale cărei dimensiuni și a cărei consistență timpul și generațiile viitoare le vor cîntări cum se cuvine. În acest spirit judecînd realitățile, am putea spune, fără nici un fel de emfază, că artiștii plastici au demonstrat în decursul acestui an **un mai pronunțat tonus responsabil** — în plan etic, politic, profesional. Semnele acestei maturități a conștiințelor artistice sînt descifrabile nu numai pe simezele sau soclurile marilor desfășurări expoziționale, ci în chiar intimitatea atelierelor și, desigur, în sălile așa-ziselor „personale".

Am mai remarcat, printre altele, și prestația din acest an a sculpturii, cu toate că expozițiile dedicate exclusiv genului au fost relativ sporadice. Dar, atîtea cîte au fost, de la medalistică și sculptură mică pînă la monumentele de for de la Oradea și Sf. Gheorghe, trecînd prin cele 4 sau 5 tabere de sculptură în aer liber, toate au etalat un nivel estetic și profesional de înaltă clasă, validat ca atare de public și de critică.

Corneliu Antim

muzică

Repere de stagiune

Concertele anului muzical pot fi cuprinse sub o etichetă comună, cea a anului urmînd sărbătoririi centenarului Enescu, an de vîrf al vieții muzicale românești. Privind astfel, după precedentul moment de apogeu, viața de concert a anului muzical 1982 a cunoscut o temperatură medie, marcînd însă și cîteva momente deosebite a căror rezonanță vine să se integreze într-o continuitate a culturii noastre muzicale în forma ei de nemijlocită legătură cu publicul, de maximă importanță pentru nivelul calitativ al artei sunetelor în România. Altfel spus, un loc predominant l-au ocupat primele audiții din creația românească contemporană. Este suficient să (re)amintim aici versiuni memorabile ale unor lucrări memorabile — numim numai cîteva dintre ele : **Drama vocal-simfonică „Faust"** de Wilhelm Berger, **Simfonia a II-a „Orizontale"** de Corneliu Dan Georgescu, **Patru dimensiuni în timp** de Octavian Nemescu, **Simfonia** de Ulpiu Vlad, **Spațiu doinit V** din ciclul **Cosmofonii** de Dinu Petrescu, **„Luceafărul" oratoriu-balet** de Gheorghe Dumitrescu, **Naturalia II** pentru orchestră mare și pian de Costin Cazaban, — pentru a oferi o grăitoare imagine a nivelului componisticii românești contemporane, a diversității stilistice a unei școli de compoziție cunoscind maturitatea profesională. În cuprinsul activității concertate de valorificare a moștenirii culturale, amintim importante restituiri publice ale unor lucrări ale maeștrilor artei românești ; pot fi menționate recentele versiuni interpretative semnate de filarmonica bucureșteană **(Cantata „Mama lui Ștefan cel Mare"** de G. Dima) și de filarmonica din Botoșani ca oaspete al Ateneului român **(Altarul mănăstirii Putna** de C. Porumbescu). Semnalăm, din stagiunea operei bucureștene, două remarcabile montări coregrafice, ambele semnate de Alexa Mezincescu **(Seară Stravinski** și un reușit matineu coregrafic cu baletele **Petrică** și **lupul** și **Crăiasa zăpezii,** acesta din urmă pe muzica Lianei Alexandra,) deasemenea, o recentă premieră realizată de Vasile Marcu cu **Tricornul** și **Șeherezada** precum și multdiscutata reluare a operei **Carmen** de Bizet. Sînt tot atîtea semne ale unei înnoiri în modalitatea de conducere nemijlocită a respectivelor instituții muzicale, consecințe ale schimbărilor echipelor de conducere care au avut loc înaintea debutului de stagiune. Tot ca prim rezultat al schimbărilor operate poate fi privită și insistența asupra calității interpretative (amintim noile achiziții interpretative ale teatrelor lirice, alături de cîteva remarcabile interpretări : **Simfonia a IV-a** de Bruckner, dirijor Cristian Mandeal la pupitrul filarmonicii clujene în vizită la Ateneu, memorabila interpretare a unor opere wagneriene în concert, semnată la pupitrul orchestrei RTV de Iosif Conta, remarcabil șef de orchestră și promotor al muzicii contemporane, și interpretarea oferită **Simfoniei Alpilor** de R. Strauss, în deschiderea stagiunii filarmonicii de Mihai Brediceanu). Trebuie susținută aici, ca importantă modalitate de concentrare artistică, ideea de festival în intruchipările ei concrete : **Toamna muzicală clujeană, Festivalul muzicii românești** de la Iași, **Panoramicul de balet** de la Focșani (lipsește echivalentul bucureștean al acestor memorabile întîlniri artistice).

★

Cariera muzicală a lui Arthur Rubinstein, încheiată la 95 de ani, a fost un drum perfect, cu greutatea asezată spre momentele unei senectuți senine și lucide, creatoare și întoarse înauntrul tainelor claviaturii, fericit prelungite în timp și în apariții publice (exemplară e imaginea chipului și mîinilor pianistului interpretînd, în filmul mult-oferit de televiziune, **Concertul „Imperial"** de Beethoven). Memorabile vor rămîne echivalentele sonore ale **Concertului în la** de Schumann sau **Concertului în do** de Saint-Saëns. La fel, cele ale **Baladei în sol** sau ale **Polonezei — fantezie** de Chopin.

Viorel Crețu

Scriitorii se amuză

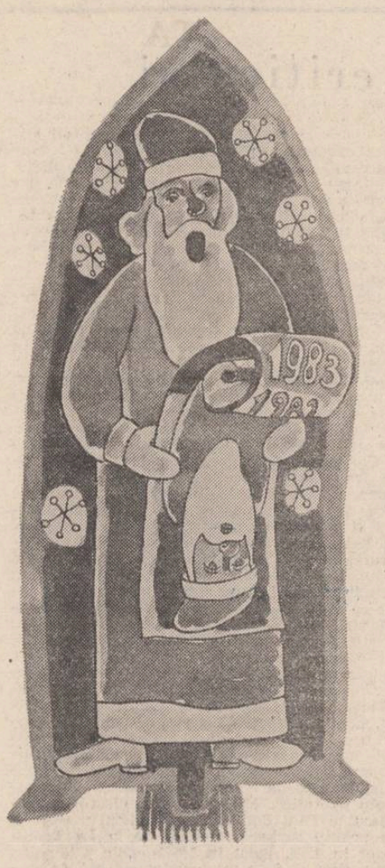

Sabin Ştefănuţă

DESPRE ARTIŞTII DESENATORI

Note şi contraforturi despre Nuni Anestin

In tinereţe, Nuni era un tip brutal. Venea pe la ceaiuri cu un mers legănat şi cu bascul în buzunar. Avea uneori la el un lanţ, mai precis un lănţişor cu care te pocnea peste faţă, dacă nu erai cuminte.

Prima noastră întîlnire a fost la un ceai. Nuni, care nu ştia ce mare scriitor şi ce mare viitor regizor voi ajunge, mi-a zis :

— Nu-mi place mutra ta...

Am înghiţit remarca lui ca pe un cocoloş de pîine uscată.

Totuşi nu s-a întîmplat nimic. Nici cu cocoloşul, nici cu...

Pe urmă ne-am împrietenit.

În institut (I.A.T.C.) Nuni era la actorie, eu la regie film. Speram să joc rolul principal în „Un Hamlet de provincie". M-aş fi simţit foarte bine în rolul ăsta. Totuşi i s-a dat lui Nuni. Ulterior l-a jucat şi Kaleaghin.

Şi-l întreb eu pe Brandy Baraschi care regiza piesa de ce nu mă distribuie pe mine.

— N-ai farmec, dragă, n-ai farmec... Nu vezi cîte femei trebuie să roiască în jurul lui Platonov... trebuie să le-atragă cu ceva...

— Bine, dar Nuni cu ce le-atrage ?

— Nu vezi ce... ce seducţie masculină degajă?

Într-adevăr, bună de „Hamlet" de provincie, deşi l-aş vedea pe Nuni chiar în „Hamlet", în regia lui Alexandru Tocilescu (cu Ion Caramitru dublură).

Pînă atunci trebuie să mărturisesc că am vrut să pun în scenă, la Reşiţa, unde era pe atunci Nuni actor (în 1973 sau 74) „Vînătoarea de vrăjitoare" de A. Miller, cu Nuni bineînţeles în rolul lui Proctor, dar directorul teatrului n-a avut încredere în noi. Oricum atunci cînd am fost acum circa 10 ani la Reşiţa m-am distrat bine cu Nuni stînd la o rîmboacă situată pe deal şi deschisă aproape toată noaptea. Tonomatul răgea şi noi am pus de vrea 12, 13, 14 sau 15 ori „La bionda se ne va, la mora se ne va" a lui Celentano. Şi Nuni plîngea. Cred că şi eu plîngeam. Eram trişti, sufleteşti.

Într-o seară, acum cîteva luni, ajung acasă la Nuni. Îi povestesc ce spectacol teribil văzusem: „Barbu Văcărescul, vînzătorul ţării" şi „Occisio Gregoriae", în regia monstrului în carne şi oase Alexandru Tocilescu.

I-am spus lui Nuni că Toca e genial. Nuni nu credea. Pînă la urmă s-a lăsat convins. Iulia ne-a făcut nişte formidabile spaghetti cu tot felul de adaosuri, am băut whisky, după ce am terminat whisky-ul, am băut bere şi apoi vin.

Astfel că l-am bătut la şah pe Nuni îngrozitor, îngrozitor.

Aurel Ştefan Alexandrescu

Fabulele mele şi Horaţiu

Fabulele mele ar fi foarte nimerit ca să fie citite-n public de artistul Horaţiu Mălăele.

Rolurile cele mai fructuoase pentru el sînt totuşi cele de scelerati.

Aşa se explică succesul lui din Smerdiakov. Pentru unii neaşteptat, pentru mine foarte normal.

Cînd era student la I.A.T.C., Horaţiu juca pe una din „gorilele" lui Mackie din „Opera de trei parale"". Avea un pistol cu capse pe care-l folosea cu mare plăcere.

Marea actriţă Eugenia Popovici, care era pe atunci rector al I.A.T.C.-ului, a strigat la el să înceteze cu împuşcăturile că o sperie. Mălăele însă, ai cărui ochi miraţi şi buni se luminau îndărătul ochelarilor rotunzi, avu un rictus. Şi-ncepu să-mpuşte mai tare, intrînd mai teribil în rol.

La care, Eugenia Popovici nu a avut ce face decît să se refugieze în fundul sălii. De unde se vede de cită abandonare scenică e în stare acest Mălăele.

Cu vocea lui tărăgănată, cu această mimare permanentă a inocenţei, îndărătul căreia se simte suflul versatil al inconştientului din el.

Chiar îmi închipui aceste incursiuni ale mele în lumea animalelor recitate de Horaţiu.

Ultimele rezultate sportive între noi doi : la ping-pong l-am zvîntat.

Apoi am jucat şah. Era toamnă, în curtea mea. Şi deasupra noastră nucul era plin de nuci. Horaţiu minca nuci şi mă bătea la şah.

Si numai din şiretenie m-a bătut, nu din altceva, fiindcă nu are un bagaj de cunoştinţe tehnice mai bogat, nu, hotărît, nu !

Puşi Dinulescu

POŞTA REDACŢIEI

Mircea Micu : **Aţi pierdut originalul la „Adio, Europa !" Şi nu vă mai amintiţi cum se termină ? Cu atît mai bine !**

Fănuş Neagu : **Am primit ilustraţia din Brăila pe care scrie : dragi salutări din München ! Vă mulţumim şi vă rugăm, pe viitor, s-o timbraţi !**

Gheorghe Pituţ : **Din lipsă de spaţiu şi produse lactate aferente nu vă putem găzdui pe moţanul Maciste în incinta redacţiei în perioada în care dv. vă călătoriţi spre Ardeal timp de două-trei zile. Mai ales că plecaţi cu maşina personală !**

Petru Vintilă : **Nu ne-am putut da seama dacă sînteţi cel mai naiv dintre scriitori sau cel mai scriitor dintre pictori. Mai aşteptaţi !**

Constantin Bărbuceanu : **În loc de schiţa poliţistă promisă ne-aţi trimis tabloul cu scriitorii ce urmează a fi cazaţi la mare în luna iulie 1983 !? Sigur că e misterioasă şi chestia asta....**

Florin Pucă : **În urma convorbirii telefonice cu tov. Schapira vă aducem la cunoştinţă că pe data de intîi şi doi ianuarie 1983 nu sînteţi obligat să vă prezentaţi la serviciu fiind relache...**

Eugen Barbu : **Nu cade în sarcina noastră să informăm cititorii că acţiunea romanului dv. nu are nimic de-face cu publicaţia pe care o conduceţi. Singur l-aţi intitulat... „Săptămîna nebunilor".**

Octavian Stoica : **Nu se poate face plachie de peşte dacă n-ai peşte ! Indiferent de cantitatea de sare pe care o propuneţi. Peştele trebuie intîi procurat şi pe urmă lăsat să decidă ce doreşte să devină. Poate că nu doreşte... Nu ?**

Laurenţiu Fulga : **Vă cerem scuze că ne-am aşezat la masa dumneavoastră, dar noi venisem să vă cerem un interviu avînd ca temă : „Concediile fără plată". Reporterul în cauză a fost pedepsit cu trei zile de arest la domiciliu.**

Nichita Stănescu : **Cea mai veche monedă dacică a fost descoperită în urma unor îndelungi săpături şi cercetări, de către prozatorul Nicolae Velea. După ce a descoperit-o a donat-o secţiei de numismatică a întreprinderii T.A.P.L.-„Avîntul matinal".**

Tudor George : **Am primit volumele dumneavoastră trimise prin colet poştal. Nu ne datoraţi nimic ! Cel mult, costul spitalizării curierului.**

Dr. Gheorghe Constantinescu : **Revista noastră publică şi versuri de amor indiferent dacă „autorul e trecut de prima tinereţe".**

Constantin Ţoiu : **Aveţi dreptate : nimic nu e nou sub soare ! Vorba lui Nea Iancu... vin ai noştri, pleacă-ai voştri...**

Traian Iancu : **Balada „Am un leu şi vreau să-l ieu..." are trei chestii misterioase : 1. de unde aveţi leul ? 2. de la cine vreţi să-l luaţi ? 3. cui vreţi să-l daţi ? În rest, asonanţa Făget, cu vigilent, nu ne deranjează.**

Ion Băieşu : **Nu ne întrebaţi cum ajungeţi pînă la Snagov. Întrebaţi-ne cum vă întoarceţi...**

Corneliu Leu : **Am primit interviul (convorbirea) cu Platon Pardău. Din pricina aerului degajat-intim nu-l putem publica şi vă sfătuim să-l trimiteţi revistei „Manuscriptum".**

Geo Dumitrescu : **Mai trimiteţi ?...**

Mihai Pânzaru-Pim

Cărţi primite la redacţie

1. **Fănuş Neagu :** Pierdut în balcaniadă
2. **Nichita Stănescu :** Răsuflări
3. **Mircea Micu :** Almanahul copiilor 1983
4. **Z. Ornea :** Junimea şi jupînismul
5. **Aurel Mihale :** Aleargă în munţi
6. **Dan Claudiu Tănăsescu :** Tata stelelor
7. **Gheorghe Movilă :** Băieşu la apa Moldovei
8. **Haralamb Zincă :** Destinul căpitanului Iamaizi
9. **D.R. Popescu :** Viaţa lui Piron D...
10. **Ion Băieşu :** Boul şi ţiteiul
11. **Francisc Păcurariu :** Tată, ojele nu se lasă la garderobă...
12. **Romulus Vulpescu :** Alte meserii...
13. **Octavian Paler :** Viaţa pe un piron
14. **Anatolie Paniş :** Moţii în pădure
15. **Ileana Vulpescu :** Altă conversaţie
16. **George Bălăiţă :** O, ce Micu neascultător
17. **Ştefan Bănulescu :** Partea milionarului
18. **Gheorghe Pituţ :** Magistre (în manuscris)
19. **Adrian Păunescu :** Piaţa deocamdată...
20. **Augustin Buzura :** Oare, leggii ?
21. **Petre Got :** Cămaşa sa de mire
22. **Matty Aslan :** Una pe zi ?
23. **Petre Stoica :** Amintirile unui toreador
24. **Ion Sofia Manolescu :** Noi şi cartofii
25. **Ion Horea :** Măslinul lui Platon Pardău
26. **Eugen Barbu :** Incoggito
27. **Traian Ianeu :** Doina (?)
28. **Iulian Neacşu :** (două Confabule)
29. **Alexandru Andriţoiu :** Traduceri (franceză, rusă, bihoreancă)
30. **Geo Dumitrescu :** Libertatea de-a trage cu duşca
31. **Nicu Filip :** (jurisconsult) — Diferite acte juridice —
32. **C. Bărbuceanu :** Casca lăcătelor
33. **Dan Hăulică :** Secolul 20, nr. 3/85
34. **Vintilă Ornaru :** Viaţa şi faptele lui Nea Fane Neagu (manuscris)
35. **Niculaie Stoian :** Un număr din revista „Urzica" (vechi)
38. **Petre Ţuţea :** (nu ne-a trimis nimic)
39. **Florin Pucă :** Sonetul : „ora închiderii, vă rog..."
40. **Sânziana Pop :** (telegramă) cînd — stop — se — stop, repară stop — Mogoşoaia — Stop ?! (Nu ştim ! deşi am vrea !)
41. **Iacob Shapira :** Reţete pentru prepararea chifteluţelor (manuscris)

Premii speciale : Premiul Iosefini pentru premoniţie, redacţiei **Secolul XX** care descrie în numerele pe 1981... ce s-a întîmplat în 1982.

PARODII ÎN PROZĂ

Fănuş Neagu: „Corbul din ceasul cu cuc!"

Umblu de cîţiva ani pe strada Vasile Conta ca un popă în preajma Bobotezei şi degeaba le spun că nu s-a găsit încă naşul Universităţii din Bănie.

Cu băieţii ăştia, traşi pe muchea coasei, vom speria cele două Americi, Engliteria, o parte din Ţările nealiniate, ajungînd să agăţăm bocancul zeului Balaci în vîrful Turnului de la Pisa spre-al înclina în cealaltă parte.

Balaci e colindul şi fulgerul nostru din ultimii ani, băiat bun, podgorean producător de vin şi neconsumator, şi, cînd dă cu şutul, se aude pînă-n Balta Brăilei, iar Dobrin face icter mecanic şi bate acatiste.

Adevăr grăiesc, că pe olteni Piticul i-a învăţat să miroase smîrcul mingii şi greu îi mai poate desvăţa cineva. (De, are şi sfîrcul mingii ceva miere !).

Cît priveşte pe Lucescu, l-am scos din colimator pînă după sărbătorile de iarnă. Chestia cu Italia nu-i de colea, şi s-o fi săturat să tot audă romanţe pe adresa dumnealui crucificată în două oraşe.

Vreau să anunţ pe această cale pe marele Enzo, că nu-mi vine **raglanul :** pardesiul lui cel bej e prea strîmt pentru măsura mea şi, în consecinţă, l-am refuzat la vamă trimiţîndu-i în schimb un ceas cu corb în loc de cuc !

Scăpat în nordul Europei de sărbători, ridic un pahar de Coca-cola spre toţi damblagiii sportului cu balonul rotund şi cînt cu vocea mea de bas dramatic cîntecul pe care mi l-a cimentat în urechi băiatul ăla din Arad, Mircea Micu, psalmodiind : „Toată lumea fericită şi cu lacrimi pe obraz !"...

AMIN !

Ion Băieşu: „Poşta rotundă"

Anişoara B. : (Buşteni nr. 333) — Ne scrieţi că nu vă place cum vă tratează Fănuş Neagu în ilustratele lui ? Păi, ce nouă ne place ? Totul e să ţineţi cu echipa preferată şi să compuneţi versuri de tipul : „Dacă vrei să tragi un gol, du-te Fane la nămol. Dacă vrei să tragi în plin, Du-te, Fane şi bea vin ! (În rest, cu toată sinceritatea, minus parfumul, sînt excelente !).

Ion din Arad : Stimate tovarăşe Ion, noi nu avem nimic cu dumneata. Faptul că o jumătate din iluzii s-a dus pe U.T.A. şi cealaltă pe Fănuş Neagu nu ne interesează. Depinde pe cine pariaţi ! Pe noi ne interesează dacă se mai face pălincă pe la Arad şi dacă poate fi transportată fără să se consume ?

Adam Negroiu : Citäm din poezia dumneavoastră : „Niciodată n-am fi fost în stare să facem rost / de asemenea bătaie / pentru sora mea Italie" De acord ! Dar dacă ar fi fost invers ?

Tatta Moşu : Nu se poate juca fotbal pe masă !

Unui grup de cititori : Depinde cine loveşte mingea cu mîna. Dacă o loveşte arbitrul şi crede că au lovit-o ăilalţi, asta e ! Dacă o lovesc ceilalţi şi crede c-o loveşte arbitrul tot aia e! Asta e !

Gheorghe din Buzău : N-am stilizat eu cartea lui Teaşcă „Ce rău v-am făcut ?" Păi, dacă o stilizam mai scriam piese ?

Un om cinstit din Micălaca : Mircea Micu, vecinul Dv., a jucat fotbal la echipa de pitici a Şcolii normale de învăţători, pe post de extremă dreaptă, deoarece nu ştia să dea cu stingul.

Adrian Dejli : Ne-a plăcut catrenul pe care ni l-aţi trimis : „Joacă, joacă mă, băiete ! că te-or iubi mii de fete, / joacă şi nu te lăsa, / trăiască Universitatea !". Vreţi să spuneţi că fără Universitatea nu se poate face fotbal ?

D.D.B. : Nu răspundem reclamaţiilor pe care nu le-aţi semnat şi vă rugăm să nu ne mai scrieţi ! Dumneavoastră ne întrebaţi secrete de familie ?

Parodii

NICHITA STĂNESCU

Acolo

Unde se întîlneşte unu cu unu
şi opt cu opt şi fac tot opt ;
înseamnă că s-a întîlnit capra cu idolatra
şi tu n-ai copt !

Dacă vrei să nu fim singuri
şi ca doi iepuri prin oraş,
înţelege că orice poet are program
şi orice program un ostaş.

Nu mă scărpina pe spinare că nu te suport
lasă-mă în respirare.
Cine se leagă de mine e sort-
it să nu înţeleagă nimic. Pereche
de cercei care mi-i pun în ureche.

Orice om e mort de cum s-a născut,
orice viu e mort de cum s-a dus.
Orice pasăre e veveriţă,
orice veveriţă e un urs.
Dacă n-aş fi fost nici nu aş fi fiind
deoarece la toţi vă e jind.
Aha ! Aha !

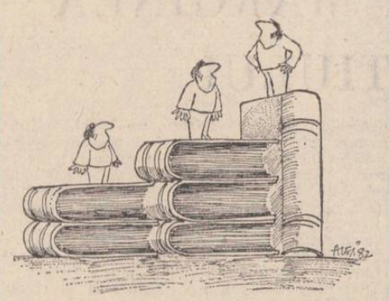

Aurel Ştefan Alexandrescu

ADRIAN PĂUNESCU

Ultimul zar

Nimic nu ne-a rămas pe lume
nici cît uimirea unui ou.
Mai, Charlie Chaplin spune glume,
şi se mai naşte un erou.

Eu am să merg de-acum la vale
unde sînt toţi eroii mei ?
Iancu (Traian) Horea, unde,
voi mai improviza de dragul ei ?

Arunc un zar şi el se duce.
Şi nu-mi prea cade cum aş vrea.
Unde eşti, tu, să mă cam culce
cucii iernirilor de nea ?

Că ţi-am fost zi cînd am fost astru
şi foc mărunt am fost să fiu.
Eu voi pieri într-un dezastru
indiferent de mort sau viu.

Daţi-mi o rimă la orice
şi cumpăr Mapamondul tot.
Capitaliştii, cu voi cu tot
îl iau şi, ce-o să faceţi, bre ! ?
Pe româneşte : hai, sictir,
Că toţi aţi vrea să fiţi la TIR !

MARIN SORESCU

Cînd nu respir

Cînd nu respir îmi ascult pantoful
şi jumătate din plămîn.
Jumătate e la Craiova,
jumătate cu ce rămîn.

Dacă acceptaţi mişcarea de sus în jos,
sau de jos în sus, vă priveşte ;
jumătate e foarte frumos,
jumătate nici nu ne creştineşte.

Astfel că tuşiţi cît puteţi,
cine mai poate tuşi azi, în bal ?
De-aceea mă-ntreb de ce bal ?
De aceea pe albii pereţi,
cineva scrie cu litere gotice :
„Marin, seara, ia şi narcotice... !"
Şi, ce vă pasă, bă, nu-i normal ? ! ?

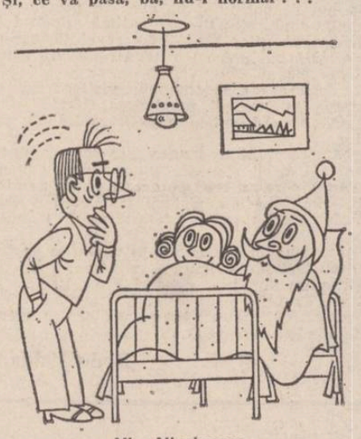

Nic. Nicolaescu

Aurel Ştefan Alexandrescu

Parodii

MARIN SORESCU

(Volumul „După lilieci" — cartea a treia — ediţie scurtată şi adăugită)

După „Ameninţarea prunilor"

Prunii noştri din Răculeţu nu rodeau,
nici măcar un chil de ţuică,
nici un borcan de magiun.

Vine neşte oameni la tata :
— Cică să te duci să-i sperii
cînd se-ngină noaptea cu ziua,
că-ţi faci saboţi din ei,
de se poartă pin Olanda.

Aşa erau obiceiele vechi.
— Şi ce să zic ? Bau ?
— Tţ. Ori faci prune, ori te tau !

Pleacă tata cu cearşafu-n cap
şi-i sperie unul după altul
de li se făcuseră frunzele măciucă :
— Bau-bau. Ori faci prune ori te tau !

Nicolae care venise avocat
pentru pruni zicea întruna :
— Lasă că face la anu'
Tuică multă, cu toptanu...
Şi-l ierta tata şi pe ăla şi
trecea la alt pom
(care era o salcie)
— Trei ori şase paispe. Bau !
Să-mi faci prune că te tau !

Mai în toamnă, Nicolae
vă poate spune,
dintre toţi copacii (speriaţi săracii !)
salcia făcuse prune
multe, muică-muică,
fiecare prună-un chil de ţuică...

Traian Furnea

IOAN ALEXANDRU

Imnele Ţării Oaşului

Tipurim prin puste, ţipurim
lăuntric şi afară pînă-n valea păşunoasă
trecem în Florar, ca-nvierea-n ţintirim
şi luna deasupra renaşte borţoasă.

Pruncii se-ngină nemuritori în pridvoare,
laptele-n ţiţa muierii curge de crin,
se crapă de ziuă pe la hotare,
talanţii grîului sub vînt se-nclin...

Abia mai citoresc vreun imn şi eu
(Încalec şi descalec ca un domn
din Muntele cel Sfînt pin' la Ineu)
şi vă apucă, blînd, acelaşi somn...

ŞERBAN FOARŢĂ

Balada anticarului Ba Ion

Tortul este o tortură
lupul are lupa sa
codu-şi ţine coada sură
la belle époque, poc pocănea...

Voltaire voltmetrul nu ştia
tangoul în tangaj plutea
dar eu dansam, ce echivoc,
pe oul unei păsări Rock
ce a poc-nit ca un ba-lon
(Ba Iob nu se născuse în Bayonne).

Tu ai furou de crêpe-de-chine
iar eu butucii-i crăp deşi-n
inima mea e mare taxa
Alina se-alină cu-Alin
Marchizul Sax era din Saxa.

În chin are :

S-am mai trecut ieri pe la Bastion
să-mi văd expusă cartea în vitrine,
sărmanul anticar pe numele lui Ion
că nu o poate vinde n-are vine...

Parodii de
Olga Neagu

Sorin Postolache

VĂ PROPUNEM PATRU TEXTE DE MUZICĂ UŞOARĂ

CÎND

1. **Cînd tu nu eşti**
eu n-am să fiu,
decît să fii
mai bine viu...

Iubirea mea,
te-am sărutat
şi-ai capotat
pe un parbriz....

(corul : biz ! biz ! biz !)

PLOUĂ

2. **Toamnă şi lacrimi şi plouă,**
în două şi-n frunze de tei
ah ! ce adînci ochii tăi !
plouă, plouă, plouă,...

Dacă va ninge unde luăm umbrelă ?
Vrei să luăm pe mare chiar o velă ?
Plouă şi ninge şi ninge
şi aşa mai departe
pînă la moarte, ha, haha, haha, — !...

Cristian Mihăilescu

DE CE ?

3. **De ce mi-ai plătit întreţinerea ?**
Ce te-a îndemnat spre asta ?
Mai bine nu plăteam de-apururea
Decît să-mi fi luat nevasta !
O, Ho, Ho, Ho, Ah, Ah, ho, ho !

Asta a fost o zi, nefastă !
De ce nu mi-ai zis că te duci
Tu pîn-la etajul cinci... ?
O, Ho, Ho, Ho, Ah, Ah, ho, ho !

ANOTIMPURI

4. **Cînd n-ai ce face şi stai acasă**
şi plouă toamna ca o mătasă
te duci şi iei, te duci şi iei
tramvaiul douăzeci şi trei (refren)
La, la, la, la, la, — şi gata —
Trei castani în faţă ai avut,
cîteştrei au cam căzut în lut,
unde vrei să ne iubim de nu
vei mai recunoaşte locul, tu ?
(Ha, Ha, ha ? a lalalalalalala...)
Dacă vrei să mă asculţi pe mine
hai la un concurs şi-ţi va fi bine,
hai ? să ningă neaua peste mine,
hai, hai, hai, şi nu mai zi — ba !
Căci ce ? La-la ? Căci ce La-a-a !
parcă nu am fi noi toţi aşa ?
Ha-la-la-la-la-la-la La.
Hop şi-aşa !
(Refren)

EDIȚIE SPECIALĂ DE REVELION

O noapte de Ajun de demult

Sorin Postolache

La citva timp după decesul său (auto-organizat), Dimitrie Stelaru intrase într-o pasă neagră, chiar foarte, cînd se săturase să mai doarmă prin sălile de așteptare ale Gării de Nord. Și-atunci, prin '42, l-am luat să locuim împreună. La gazda mea, din fundătura Puțul lui Crăciun, undeva pe lîngă piața Chibrit.

Închiriasem acolo o cameră mobilată, cu luna, la nevasta unui chelner bețivan. Odaia era spațioasă și nemaipomenit de friguroasă. Iar iarna aceea — unică (în materie de ger). Ce-i drept, încălzirea mă privea. Așa ne fusese tocmeala. Dar din clipa (nenorocită) în care mă încumetasem, din lipsă de lemne (și bani) să ard în teracota lui madam Treiboi o cărămidă îmbibată cu gaz lampant, iar aceasta, inexplicabil, explodase și dărîmase niței soba, renunțasem la orice inovație, optînd pentru o încălzire centrală. Proprie. Alimentîndu-mă cu trei aspirine Bayer. Zilnic. Altă timpenie ! Cît pe ce să mă procopsesc cu-o gastrită.

— Marincule (pseudonimul meu, de pe vremea aceea), — mă alertase într-o bună zi Stelaru, dacă nu faci ceva, și cît mai degrabă, o să murim amîndoi aici. Nu numai de frig, dar mai ales de foame ! În afară de poezie, eu nu mă pricep la nimic altceva... Însă tu ești mai descurcăreț !

Eram ! Și, fiind pe aproape și Crăciunul, m-am descurcat. Suindu-mă în tren (cam fără bilet) și debarcînd inopinat la Craiova. Unde stătea maică-mea. Din casa căreia fugisem, cu un an în urmă, nefiind înțeles ca poet și artist.

Arogant și cu aplomb, m-am prezentat în locuința părintească, de parcă atunci m-aș fi întors milionar din America :

— Iată-mă-s ! Eu sînt... Am venit să văd dacă n-aveți nevoie de ceva ! Cum o mai duceți ?...

Maică-mea a pufnit în plîns. N-arătam chiar a american. Ba dimpotrivă. Dar ce știa dînsa despre poezie ?

— Vladule, Vladule, — s-a interesat mama, unde ți-e paltonul ?...

— La vîrsta mea, nu se mai poartă palton. Cel puțin la noi, în București. Avem alte concepții în capitală, măicuță dragă ! Aș fi și caraghios, ditamai jurnalistul (în realitate, corector) de la „Curentul", să umblu îmbrăcat ca un hodorog...

De fapt, aveam o gioarsă ce s-ar fi putut chema palton, un loden cumpărat la „Taica Lazăr" (piața de haine vechi), însă i-l lăsasem lui Stelaru să și-l așternă pe picioare, să nu-i înghețe țurloaiele la masa de scris.

— Hai să mănînci o piftiuță de purcel ! Tocmai am tăiat alaltăieri scroafa, la Poiana Mare... Ți-o fi foame, nefericitule !

— Mie ? De cînd mănînc în fiece zi la „Café de la Paix", restaurantul ziariștilor și-al scriitorilor, nu mai știu ce e foamea ! Bineînțeles, spirituală... Dar, mă rog, n-am să refuz. S-a întors fiul rătăcitor, și e normal să-mbuce și el o bucățică din vițelul cel gras pe care i-ai sacrificat în cinstea lui... Exact ca-n Vechiul Testament, că tot ești matale cam bisericoasă !

Fără să realizez o împăcare cu „familia", m-am reîntors la locuința mea, de pe Puțul lui Crăciun, chiar în ziua de Ajun. Încărcat cu-o paporniță burdușită de mama cu preparate porcine. Dar și îmbrăcat și încălțat ca un ginerică. Îmi cumpărase „a bătrînă" paltonaș nou și-o pereche de ghete maron, din bizon. Cu talpă dublă.

L-am găsit pe Stelaru pitit între perne și plapumă. Dirdîind de mama focului.

— Marincule, credeam că n-ai să mai vii ! — a izbucnit poetul într-un acces de rîsu-plînsu. M-ai lăsat aici singur, să mor de foame ca un cîine... Noroc că m-am mai descurcat și eu, cum am putut și m-a ajutat mintea !

— Măi, sper că n-ai făcut iar vreo trăsnaie ! — am exclamat eu.

— Am să-ți spun mai tîrziu, după ce-o să gustăm din „porcăriile" aduse de tine ! Știi că-n seara asta e Ajunul?... În care se cîntă „O, brad frumos !" și se colindă, mai ții minte?, „Bună dimineața, la Moș Ajun, ne dați, ori nu ne dați, fasole cu cîrnați !"... Ce frumos era, cînd am fost și noi copii, odată...

Peste cîteva minute, ne-așezam amîndoi la masă. Mitea cu plapuma pe umeri, iar eu cu paltonul cel nou. Mînca Stelaru de le stingea ! Iar băiatu', ce să spun, și mai dihai.

— Și-acolo, ce-ai mai adus ? — m-a întrebat la un moment dat Stelaru, privind la valiza în care-mi cărasem darurile mamei (necomestibile).

— Fleacuri ! De-ale îmbrăcăminții...

— Bune și-alea ! — m-a aprobat bizar Dimitrie Stelaru. Ia ascultă, măi Marincule, ce-ar fi s-o întrebi pe madam Treiboi, dacă nu vrea să-și facă pomană cu noi, și să ne-mprumute c-un braț de lemne ?... Poate-o lasă inima ei de fiară, în seara asta de Ajun !

Cînd m-am întors cu cioatele dăruite de „fiară", Stelaru dispăruse. Și, în vreme ce mă străduiam s-aprind focul în soba deteriorată, Mitea s-a ivit cu două sticle de verde (rachiu de izmă) sub braț. Zîmbea stînjenit.

— Nu era frumos din parte-mi să nu contribui și eu cu ceva ! — s-a explicat poetul.

În orice caz, am petrecut o seară de Ajun ca-n basme. Și încă ce basme ! Fiindcă, după miezul-nopții, ne-am pomenit și cu madam Treiboi, alăturîndu-ni-se. Bătută bine și gospodărește de bărbatul personal, părea dispusă să se răzbune pe trădătorul care venise acasă cherchelit țeapăn, dar și cu-o picolă, sau picoliță după el. Și-acuma, domnul Treiboi îi cînta „O, Tanenbaum", chiar pe nemțește, în dormitor.

Însă dificultatea doamnei, destul de serioasă, era că nu știa pentru care din noi doi să opteze. Dimitrie Stelaru, speriat, se ascunsese sub pat, cu plapuma pe el. Eu, mai abil, mă refugiasem în șifonierul cu două uși. Și-ale căror broaște, defectîndu-se, mă blocaseră înăuntru. Pînă la urmă, eu nemaifiind accesibil, l-a preferat pe Mitea Stelaru.

Numai prăbușirea patului de lemn l-a salvat de viol. Îngropîndu-l sub un morman de scînduri. Dezamăgită, Treiboaica s-a resemnat, pentru a se retrage tactic și a-și descărca nervii asupra picoliței. Aceasta, care evoluase de la „O, Tanenbaum" la „Zumbalai, zumbalai, meștere" a fost nevoită să-și continue recitalul afară, în curte, unde fusese alungată, în brînci, de furioasa mea gazdă. Îmbrăcată numai în tîrlicii chelnerului.

Pe la prînz, cînd ne-am trezit, Stelaru sub patul dezmembrat, iar eu în șifonier, poetul nefericirii s-a arătat fericit să mă extragă din cusca acelui Ajun de pomină.

— Marincule, — s-a exprimat încîntat de reușită Mitea, acuma parcă aș mînca niște tobă ! Dar nu mai e piine... Du-te tu și cumpără o jîmblă !

— Perfect ! Dă-mi însă paltonul ăl vechi, că ăsta-i făcut mototol !

— Ah ! Păi nu ți-am spus ? — s-a mirat Stelaru. Ca să nu mor de foame, cît ai lipsit, l-am vîndut pe-o bucată de slană și două franzele. Tot nu făcea două parale. Iar bocancii din valijoară, ți i-am schimbat aseară, pe cele două sticle de verde. Că nu era să-ntîmpinăm Ajunul, fără un strop de băutură, ca niște sărăntoci... Și-apoi, trebuia și eu s-aduc ceva ! Nu ?...

Ăsta era Dimitrie Stelaru ! În așa fel strunjit, încît să n-ai de unde să-l apuci. Numai din rotunjimi. Dar nu m-am putut supăra pe el. Cît a trăit, niciodată nu-și dorise altceva, decît o piine și-o sticlă de „verde" !

Vlad Mușatescu

Nic. Nicolaescu

O ISTORIE TRUCATĂ A LITERATURII CONTEMPORANE

Văzută de Sorin Postolache și G. Ostroveanu

Cu pluguşorul : Eugen Barbu și prietenul său Fănuș Neagu

Un instrument mai puțin uzitat de membrii „Cenaclului Flacăra" : fierăstrăul. Demonstrația este executată de Adrian Păunescu

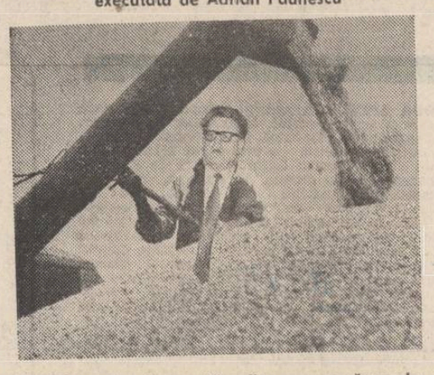

Ion Gheorghe despre țăranii care au rămas la țară

La „Varietăți (critice") un dirijor îndrăgit: Șerban Cioculescu

Maestrul și Margareta. Partitură interpretată de Dinu Săraru și Ana Blandiana. Regizor : Lucas Cranach cel Bătrîn

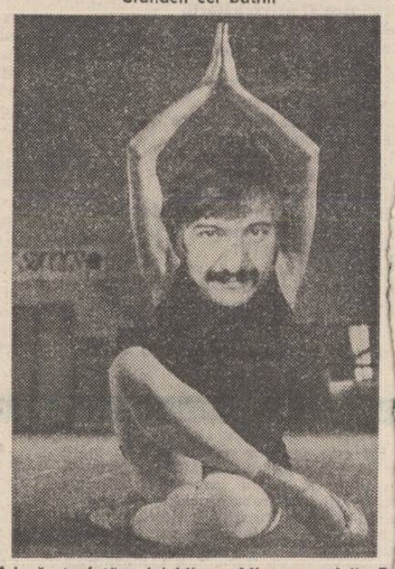

Adevărata față a lui Mircea Micu sau „Adio Europa" fără continuare în numărul viitor

Un tînăr poet (Tudor George) a fost prezentat maestrului Nichita Stănescu

epigrame

Lui Gruia Nucă pentru epigrame cu titlu de împrumut apărute în „Almanahul literar" 1983

Cărțile nu le-ai citit
Cum fac alții pe-ndelete
Doar titlul l-ai folosit
Lovind ca nuca-n perete

Poetei Ana Blandiana pentru „Întîmplări din grădina mea"

O întîmplare s-a ivit
În grădina cu mult soare
Cititorii au găsit
Printre flori o mîndră floare

Scriitorului Mircea Sântimbreanu pentru „Recreația mare"

La Recreația mare
Elevii au o replică
Pauza le pare mică
Cartea-i însă de valoare

Ionel Gologan

CONFABULE

BROSCUȚA

Pe marginea lacului din pădure / acolo unde rar de se întîlnește omul / trăia mai demult o broscuță / verde / într-o casă albă / cu acoperiș roșu / de zmeură / pe o frunză de nufăr / trăia singură / soțul ei / Broscoiul / mai mult era plecat / iar copiii / un băiat și o fetiță / creșteau la bunici / în alt lac / în altă pădure / de aceea Broscuța / tot plîngînd / nu avu altceva de făcut decît să se împrietenească / desigur / cu un corb / Corbul era bătrîn / așa că nu vă gîndiți la altceva / numai că avea un prieten / Șarpele / cu acesta veni într-o zi / împreună / ți-l prezint pe prietenul meu / atît apucă să audă Broscuța.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

COLIND

Hai, bobule de grîu,
ridică-te,
privește-ți Cîmpia Eternă
e abstractă — concretizeaz-o tu !
Pînă la vară va trebui să inventezi
Mustața Bunicului,
spicul tău — Mustața Bunicului.
Și Bunica se va ridica și ea
odată cu tine
și va secera o lună întreagă
cîntînd
Mustața Bunicului,
cîntînd, sărutînd și plîngînd
Mustața Bunicului.

George Alboiu

Șeriful Nicolae Velea arestînd „în treacăt" doi traficanți de apă minerală

PARODII

NICHITA STĂNESCU

Abur de înghițit

Vine o potcoavă și înghite
un cal.

Vine un cal isteț
și înghite un călăreț.

Vine un fel de neurmă
și înghite o turmă.

La sfîrșit vin și eu
ca să înghit acest abur.

— Abur de ce !
— Oare chiar nu știu de ce ?

TUDOR GEORGE

Vorbele nașului

Replică la sonetul „Nașul vorbelor"

Ce sîntem noi : Voroave au Cuvinte
Au poate suliți aruncate-n voie
De-un nărăvit poznaș strigînd Ahoe
Și-n Belzebut și-n altele mai sfinte ?

Ne-a botezat ori botezat de noi e ?
Ne-a dat veșmînt ori datu-i-am veșminte
Pe cînd cotrobăia prin oseminte
De cîntăreți ai depărtatei Troie ?

Ne-a logodit, ne-a preschimbat în Lîră —
Cuvînt și Vorbă, a se crede lasă.
Ei pîne, Joe, ne-a căzut în plasă,
De-aceea mitul, de mai poți, răsfiră-l !

Pe nas-poznașul doldora de rime
L-am scos, ce fine !, din întunecime...

Dragomir Magdin

ANTOLOGIA NEGATIVĂ

● Ca în fiecare an, **Geo Dumitrescu** ne propune o antologie a modelelor negative, realizată cu concursul involuntar al corespondenților rubricii „Atelier literar". Comicul acestor produse a pus la grea încercare spiritul de selecție al „poștașului". Dacă a uitat pe cineva, aceasta se datorează doar numărului mare al „corespondenților" care au ținut și în acest an să fie prezenți „la datorie".

Dacă ai fi lîngă mine

Dacă ai fi lîngă mine
Ți-aș cuprinde capul
În palmele stropite
Cu lacrimile nopții
Și ți-aș săruta îndelung ochii.
Nu mă interesează la tine
Nimic !
Decît gura și ochii.
Ți-aș săruta întîi ochii
Apoi i-aș scoate din
Orbite
Și ți le-aș săruta
Ți-aș săruta și calea optică
Și nervul
Dacă aș fi sigură
Că n-o să-mi uiți
Culoarea sărutului meu
De acum...

ETA INET

Zodia mea

Zodia mea
are miros de zăpadă
proaspătă
și de pămînt bătrîn.
Ea străjuiește cîntecele
de Anul Nou
și aduce agnoasă
ea vinde flori de cenușă
pe drum
și pe biserici
pictează toate babele
bigote,
toți albatroșii mării
de sub soarele
de dincolo de cîinii
cu cozile estetic impletite ;
ea prolifează
întîmplările spoite
cu var.
Și mai minte...

V. CRĂCIUNESCU

Frumoasa Vineră

Frumoasa mea Vineră
Cu ochi albaștri de Esteră
Vi adesea dulci, fermecători,
Eu în visul nopții lungi parcă-i văd
imbietori.

O, imortală tu, Vineră !
Eu sînt omul ce gîndesc la o viață
efemeră
Al meu gînd fugar, sălbatec,
Către tine se îndreaptă ca un astru
singuratec.

O, tu antică adorabilă Vineră !
De ce ești atît de tristă ca și palidă
Ce visezi tu, admirabilă fecioară,
Tu cu inima ascunsă ca și nobila
comoară.

O, enigmatică Vineră,
Minunată creatură ca și sublima Syteră
Aplendidă cosmogonie, înger dalb,
rătăcitor
Faznic sfînt al nopții eterne, eu te chem
stăruitor.

Frumoasa mea Vineră,
Chintesență de iubire, suflet tandru de
himeră
Tu, luceafăr al vieții mele
Tu ești unicul ales dintre miile de stele.

B. ȘTEFAN

Elegie pentru un reprodus al timpului

De ce mai aștept să aud pașii tăi ?
De ce nu suport teoria sistemelor ?
De ce mă amăgesc parfumurile
domestice ?
De ce nu vii să ne scăldăm în riul
visului ?
Simt nevoia inexorabilă
să-ți oprim respirația
prin voluptate
să-ți simt din nou brațele
într-o încrucișare demonică și veșnică
în jurul gîtului meu.
Sînt deja un reprodus al timpului
ce nu-și găsește starea !
Mă simt autorul romanului deznădejdii
în lipsa ta
rămînînd insurmontabil
un imens gol
De ce totuși,
de ce... ?

E. D. LIPIANU

O tristă aducere-aminte

Observ că odată cu instalarea
timpului friguros,
au dispărut țînțarii.

Pe toată durata verii
pînă tîrziu în toamnă,
acești nepoftiți musafiri,
mi-au înveninat
nopți în șir trupul,
în propria-mi casă.

Mi-au declarat cu-adevărat război,
urmărindu-mă, pînă și sub plapumă.

Cuibăriți peste tot
și-aproape invizibili,
nu i-am putut zvidui
cum aș fi vrut, niciodată.
Mușcăturile lor
sînt o tristă aducere aminte.

P. PÎRVULESCU

Sub streașina aprofundată

Ochii saltă-n luări de seamă
Sub streașina aprofundată,
Ștefeta în fluxuri... aceloraș subiecte ;
Oameni, și-un stimul excepțional
Cînd clipele au fost :
Enzima pentru clipe !

Vom propăși și în popas... rostirilor...
Din forței straniu infinit... o
Convocare,
A lumii fantă conchizînd
Conditia-n pilde, conștiința-n neolog,
Cuvinte pentru care
Cuvinte nu există !
Și fug prin fața ta, prin fata ta
Voci narative și-n porniri
Miresmele hîrtiei fug...
Surprize nu am fost precum
Nici dimineți fără- de lumină
Un vals, formule de ansamblu fug,
Un vals,...
C-așa a fost numit.

MIHAI SORIN

La despărțire

Cît timp a trecut
De cînd a nins prima iubire
Cu petale de furtună și albastru
Peste greerul sufletului meu
Ce-și rostogolea răcnetul monoton
Inundînd ogoarele firii
Unde de-abea a împuns tavanul erotic
Un verde de adîncuri sumbre
E filă de imemorabil declin
Pe batista din gura de vînt răgușit

DAN MICȘA

Foame

Se dizolvă-n mine-ncet,
Chipul tău de piatră solubilă
O, tu, dansînd un menuet
Pururea nubilă.

Mă vor bea cîndva zeii
Și vor simți în tine gustul tău,
Cîndva cînd se vor întomna teii
De pete și de rău.

Dar încă mai ninge, încă mai ninge
Cu tine în mine rămîn înghețat
...Suavă meninge
Și somn tulburat.

EUGEN STANCIU

Libertate

Soare, planetă ferită de răceală !
te rog, privește-mă iară
punîndute pe frunte
ca drept leac
scoțînd din mine
gripa
ce-mi rontăie trăirea !

G. DRAGOTĂ

Îndemn

În casa cui ai vrea să merg să cer,
căldura cărei aripi să o simt
străin și fără singe genital
lovit de-a iernii-ncremenit castel
pe pajiștea incoltită de mister
delir și singur prin neîmpăcata vraje
la gardul cui să merg să fac de straje ?
Am soaria mea, ce-ați vrea ?
Să adun ce alții-mprăștiară
pe drumul de pierire și să ascund
al neuitatului amar pămînt
s-ascund, să cînt, s-ascund ?...

IOAN IEPURE

Tîrziu

E-așa tîrziu după toamna asta
Memorabil de lungă, e-așa ger
Că-ți vine să retragi cuvintele.

Fiecare suflîndu-și în pumni
Pleacă în țările calde, stewardese
Ele se-ntorc mai curînd, mai curînd
Cu fața la noi decît la pămînt.

E-așa tîrziu. Și vîntul a stat
Așa-și-așa pe biserici de sat
E-așa ger și atîtea-s brume
De-aia gros m-am îmbrăcat în glume.

NICOLAE MUNTEANU

Scor

Ce vrei tu chip de trădător și om ascuns
Ce orice gînd sau sentiment tu ai
distrus ?
Prin tot ce-ai dat și ai semnat
Tu de la mine numai ai furat.

Amarnic îți va fi și drum și căutare
Din toate drumurile tale
Să nu te văd vreodată pe mare
Penumbra îți e locul, dintr-o vale.

De ieri sînt tot mai coaptă
Degeaba mă mai crezi inaptă,
Curînd se inversează scorul,
Mă protejează el, Actorul.

T. DANUBIA

Am plîns neîncăput

Nebun de fericire am plîns pe frunze
verzi
Neînceput de toamnă am nins,
Capră imblînzită cu 3 iezi
Și un lup învins.

Fă-ți un pat din trupul meu
Pernă fă-ți din lacrimă sărată
Care plînge de-a-ncălare e-un zeu
Peste viața mea pătrată.

Fă-ți inima mea pată
Roșie de singe
Și interioară vacă
Care te-alăptează prunce.

S. EUGEN

m a p a m o n d

POETII LUMII CÎNTĂ ROMÂNIA

SALVATORE QUASIMODO
Italia

Noapte la Brașov

Înțelepciunea moartea nălucirea
resping speranța. Prin Brașov cărarea
mă duce să-mi găsesc în timp iubirea
sub arbori care nu-s ai mei. Dogoarea
pătrunde-n frunza plopilor. Cuvinte
necunoscute-ngin și sap cu ele
tărînile aducerii aminte.
Peste palori de irișI și lalele
răzbat acum cîntări italiene
și-un jazz tăcerea nopții o străpunge.
Dar dincolo de-ale grădinii trepte
în murmur de fîntînă, prin poiene
se pierde vocea ta : o zi ajunge
să pună lumea-n cumpenile-i drepte.

PAK TCHON-IER
R.P.D. Coreeană

Locul pitoresc Sinaia

O, cum mai simțeam bătaia
inimii în piept, prieteni
cînd a fost să văd, sub cetini,
locul pitoresc Sinaia !

Cu priviri ca-n vis pierdute
stam sub cerul dimineții
sus, pe cota frumuseții
„la 1400"

Și vedeam cum înșirate
ies din văi fermecătoare
mindre turle de palate
cu luciri de jad și soare.

Știu c-al altei lumi huzurul
apăsa cîndva poporul.
Azi la fel e-aici azurul
însă-i altul domnitorul.

Pîinea dulce-a ospeției
o-mpărții cu el la masă
într-un ceas al bucuriei
în a libertății casă.

Și-a fost dat să se-ntîlnească
înfrățite-ntr-o strînsoare
mina lui muncitorească
și a mea tot muncitoare

O, cît timp va fi văpaia
inimii s-o port sub aștri,
voi slăvi, în munți albaștri
locul pitoresc, Sinaia !

MIQUEL ANGEL ASTURIAS
Guatemala

Stindardele României

Oriunde pașii-mi duc prin România
de-un farmec sfînt simțirea-mi are parte
căci peste tot se vede omenia
unui popor îndrăgostit de arte.

Și-acolo unde-și coace spicul glia,
și-n fabrici unde focul veșnic arde,
a fost să-mi iasă-n cale Poezia
sub falnicele vieții noi stindarde.

Sînt ale visurilor împlinite
în întregime, nu pe jumătate !
Sînt ale roadelor, de toți muncite,
ce tuturor, nu citorva, sînt date !

Și totodată sînt și ale mele
stindardele, căci visul meu e-n ele !

IVAN BURIN
Bulgaria

În amintirea
Veronicăi Porumbacu

Într-o zi luminoasă de primăvară,
undeva, în acei munți minunați
care sînt munții Carpați,
într-o zi frumoasă și clară
sub însorita boltă de primăvară,
sub un stejar din Carpați,
ascultam, odată cu zorii,
neasemuit cîntec al privighetorii,
iar sunetele viersului ei
picurau în mine ca niște scîntei,
luminau adînca pădure,
legănau frunza pe ramure sure,
mîngîiau viorele și stînjenei
și minunatele flori de lăcrămioare
înduioșate cu lacrima ochilor mei.
Unde ești tu, acum, privighetoare
din acea minunată zi de mai
cînd cu sunetele tale răspîndeai
boare de busuioc, de lămîiță, de levănțică ?
Unde ești tu, stejar fără frică,
bătrîne stejar din Carpați ?
Cum de te-ai prăvălit
tu, care-n atîtea furtuni ai stat neclintit ?
Cum de ți-ai frînt podoaba de ramuri
și rămurele ?
Nu știai că sînt păsări și cuiburi în ele ?
Nu știai, nu simțeai,
cîte cîntece-n tine-adunai ?
Nu știai oare
că-n vîrful tău cînta o privighetoare
în acei zori, în acea zi însorită și minunată
care a fost și nu va mai fi
niciodată ?

IANNIS RITSOS
Grecia

Grîie și romanițe

(fragment din „Poem despre Doftana")

Prin ferestruica tristelor lor zile,
cu ochii mari ei se uitau în ceață
și soarele-l vedeau aici, prin grile
și moartea și-o vedeau, aici, în față.
Aici, în prima universitate
a revoluției din România,
cu prețul jertfei lor nemăsurate
ei învățau să-nfrunte cerbicia.
Săpîndu-i dialecticii cuvîntul
în micile foițe de țigară,
aici, în noaptea neagră ca mormîntul,
făceau marxiste stele să răsară.
Aici, cu-ncremenite luminițe
în ochi, chiar morții se zmulgeau din tină
și coborau în zdrențele pestrițe
pe scările de lemn în serpentină,
pornind să-nsămînțeze-a nopții glie.

Și grîie-nsămînțau și romanițe
Și romanițe-nsămînțau și grîie.

GUY DE BOSSCHÈRE
Franța

Imn Deltei

Aleluia : zăvodului blînd
care-adulmecă-n pacea văzduhului ;
cerului neștiut de frumos,
albăstrimii profunde ;
bărcii priponită de țărm,
lucrului bine-nchegat,
închinărilor stuhului ;
peștilor în zale de-argint
despicînd furtunoasele unde ;
pescărușului cu zbor avîntat
peste dunga de-azur a minunii ;
salciei verzi împletind
liniștei mari cetățuia
străjuită cu umbre de crengi

și lagunii
fremătînd fără somn
de al somnilor roi !
Aleluia !

Planeta speranței

SPECTACOLUL LUMII
văzut de Ioan Grigorescu

Cînd se apropie anul nou pămîntul mi-roase a cetină de brad și își reamin-tește surîsul. Oamenii de pe toate me-ridianele uită necazurile de peste an și încearcă să-și lege speranțele de viitor, căutînd să descifreze în tîlcul datinilor semnele bune ale anului ce vine.

Mă întreb, dacă din cine știe ce altă conste-lație a galaxiei noastre, de pe o planetă în care ar exista inteligență și conștiință, s-ar vedea „steaua" pămîntenilor, cum o fi numită Terra ? Planeta ereticilor ? Planeta ființelor cu umor negru ? Planeta temerarilor ? Planeta sinuciga-șilor ?... Cosmonautul american Ed Mitchell a „uitat" cele învățate pe de rost pentru a le spune în fața microfoanelor posturilor reunite de televiziune în cadrul unei transmisiuni spe-ciale și, în loc de cuvintele cuminți rostite de atîția alții înaintea lui pentru a face plăcut ure-chilor de sus și de jos, a slobozit-o pe șleau : „De acolo, de sus, politica pare o scenă de guignol. Toți sînt ca niște puștani care-și sparg jucăriile. Îți vine să-l iei pe cîte un politician de guler și să-l duci pe Lună unde să-i spui : «Pri-vește puțin în jos, nefericitule !»". Cuvinte pe care Marin Preda le-ar fi felicitat din toată inima, deoarece nimeni n-a scăpat o injurătură mai siliseană ca el. — în „Intrusul" —, atunci cînd, auzind platitudinile adresate de un sirguin-cios cosmonaut distinșilor lui ascultători de pe Terra, și-a pus întrebarea de elementar bunsimț: Oare zburătorul acela obligat ca un papagal să rostească frazele învățate acasă n-avea să ne spună nimic omenesc de-acolo, de unde se afla? Trebuia să se ducă în Cosmos pentru a ne spune banalitățile pe care le-am auzit ?... Cert este că „erezia" lui Mitchell a fost scump plătită, gu-lerele galonate scoțîndu-l fără tocmeală din rîn-dul celor cărora li se rezervase onoarea de a se plimba cu „Lem"-ul prin Marea Liniștii, în baza rîvnitului „Moon Ticket" — biletul pentru Lună, — cosmonautul fiind definitiv lăsat la vatră, adică pe Terra.

Și totuși, cum ne-or fi numind „ceilalți" care văd steaua noastră pe cerul lor ? Mi-ar place să știu că, undeva, în puzderia de stele există una pe care Pămîntul este numit „Planeta spe-ranței". Deoarece, noi, pămîntenii, n-am știut să-i dăm un astfel de nume leagănului nostru, deși măcar o dată pe an, nutrind cu totii cîți sîn-tem laolaltă același sentiment, nu avem alt cu-vînt mai potrivit decît speranța pentru a ne de-fini rațiunea de a fi. Am dat constelațiilor de pe firmament nume de patrupede, de înotătoare, de crustacee și de tîrîtoare, prea arareori dove-dindu-ne ceva mai inspirați : Pegasul, Lira, Al-cor, Părul Berenicei... Pămîntul nu l-am numit speranță, ci doar unui sfîrșit de continent pier-dut la răscrucea oceanelor i-am zis „Capul bu-nei speranțe"...

Și totuși, o dată pe an, atunci cînd speranța însăși capătă aromă de cetină de brad, în rotirea Terrei către Soare-răsare, pe măsură ce fusele orare se succed și miezul nopții se mută odată cu pragul dintre ani de pe un meridian pe altul, clipa de cristal bate pe pămînt, de la un pol la altul, de 24 de ori, pornind către vest de la con-venționala linie internațională a datei calenda-ristice, și sfîrșind tot la ea, după ce revelionul și-a împlinit ocolul în jurul lumii. De fiecare dată, cu fiecare ceas, cele douăsprezece bătăi grave dinaintea clipei de cristal — gîndul intim, adînc, răscolitor, nutrind cel mai nobil dintre sentimente, speranța, apoi explozia bucuriei, îm-brățișările, larma, solemnitatea topindu-se în omenesc, privirea aruncată pe furiș imaginii dintr-o oglindă : sîntem oare mai bătrîni cu un an ?...

Am dorit să-l întîmpinăm frumoși și să ne gă-sească chipeși. Ne-am vrut mai buni, mai drepți, mai omenoși. Ne-am făgăduit-o nouă ființe an de an. Clipa de cristal n-are doar clinchet de zurgălăi, ci ea cuprinde în tîlcul ei taina refă-găduinței. Ca să sperăm trebuie ca măcar să credem că sîntem mai buni. S-o vrem și s-o în-cercăm. Românul spune : „Cele bune să se-adune, cele rele să se spele !" Splendidă zi-cală. Ea izvorăște din optimismul funciar al omului din spațiul carpato-dunărean, iar acest optimism este înscris în cîrful său cromozomic, altfel de unde puterea de a rîde atît de stenic în fața necazurilor cu certitudinea biruinței asupra lor ?

Speranța speranțelor noastre e pacea. Venim din adîncul istoriei purtînd pe umeri brazi verzi — simbolul tinereții veșnice. Ne place să rîdem, să cîntăm, să iubim, să cinstim soarele concen-trat în ciorchinii viței de vie. Ne place să clădim întru frumos și armonie. Avem poate cele mai tulburătoare colinde din cîte există pe lume, și nu știu să se afle pe la alte popoare o mai vi-brantă și mai adînc omenească urare decît aceea din strămoșescul nostru plugușor : „Semne bune anul are, mînați măi, hăi, hăi !" „Mînați" — adică : „mergem mai departe". Pentru ca tot ce este lipsit de noimă să se ducă în uitare, și să ne mai unească și bucuriile, căci necazurile ne-au unit destul.

Mai avem în față doar 17 ani pînă cînd clipa de cristal va marca trecerea omenirii într-un nou mileniu. Dar ca să ajungem anul 2000 nu-l pu-tem aștepta cu brațele încrucișate. Și nici nu vrem a înainta spre el cu o povară din ce în ce mai crescută de tone de explosiv — care deja se numără cu zecile — pe cap de locuitor al Terrei, ci să ne debarasăm de amenințare, de zăngănitul armelor, de frică, deoarece, așa cum spunea un mare înțelept, singurul lucru de care trebuie să ne fie frică este doar frica...

Datina și dorul merg la noi mînă în mînă. Iar sora lor cea bună este nădejdea. Neprihănite, în ciuda tuturor vicisitudinilor, ele sfințesc an de an cugetul românesc și cinstea strămbună. Clipa de cumpănă între ani este momentul cînd timpul se logodește cu măsura lui — calendarul. În fie-care filă a acestei cărți a anului vrem să vedem o izbîndă. La început, cînd încă nu i-am smuls prima filă ni se pare ca un hronic al anotimpu-rilor, greu și încărcat de promisiuni. Apoi îl vedem cum se subțiază încetul cu încetul pînă cînd ajungem din nou la ultima filă. A mai tre-cut un an ? Cînd ? Omul este o ființă aparte între toate vietuitoarele planetei — singura ființă care se întreabă ce lasă în urma ei ? Cei de demult ne-au lăsat o patrie. Alții n-au avut să ne lase decît un legămînt. Tot înțelepciunea populară arată cît de cumplită este drama celui ce a făcut în zadar umbră pămîntului. Sau a celui ce s-a socotit logodit cu veșnicia pentru a nu-l aștepta decît uitarea.

Port în suflet dorul sfîrcului de bici împletit din rafie și am încă în urechi șuierul șarpelui de sfoară descolăcit în zvîrnet deasupra capului și slobozit în pocnet în ritmul săltăreț al clopo-țeilor plugușorului. Este singurul bubuit plăcut inimii mele, și n-aș vrea să văd pămîntul în cele 24 de clipe de cristal ale rotirii sale către pragul dintre ani decît secondat de bicele urătorilor, mînînd către mîine speranța unei omeniri care să lase în urma ei izbînda păcii și a omeniei.

REPERE

TRADUCĂTORII

Orice operă de comunicare între lite-raturi se datorează unor intermediari considerați adeseori sub aspectul lor strict funcțional, și din acest punct de vedere ignorați sub acela de creatori au-tentici. Este vorba de traducători, cei cărora le datorăm mijlocirea unor mari opere ale literaturii universale, precum și cunoașterea lucrărilor ce reflectă spiritul timpului și ne fac părtași la ziua de azi. Drept ar fi să spu-nem că există aspecte ale muncii traducăto-rului care o fac adeseori mai dificilă decît ne putem închipui. O operă literară trăiește existența cuvintelor dintr-o perspectivă dife-rită de aceea a limbajului curent, propunînd uneori accepții incredibile, cu totul în afara dicționarului. Este ușor să aruncăm blamul nereușitei, și ne-am făcut cu toții vinovați de această atitudine, dar cîtă trudă, ce efort de autodepășire se găsește în fiecare pagină tradusă nu avem destule cuvinte să o spunem. Munca traducătorului este una ce înglobează o dublă creație. În primul rînd, pe aceea care se referă la un cititor avizat, ce tinde să realizeze intențiile autorului în limba lui proprie, trebuind să-i asculte cuvintele așa cum vorbesc ele numai în textul scriitorului, de multe ori fără nici o altă echivalență. În al doilea rînd, traducătorul trebuie să-și imagi-neze creația originală în propriul său idiom, regîndind și recompunînd intențiile autorului într-o limbă la care el însuși nu s-a gîndit niciodată, fiind mai străin decît un simplu vorbitor din afara ariei sale. Nimic mai dificil, ne-o mărturisesc îndeosebi tentativele de tradu-cere ale marilor scriitori, care devin un bun al operei lor, imposibil de legat de existența originalului prin altceva decît unele elemente de decor. Într-adevăr, opera de traducător este valabilă în sine, ea se cuvine cinstită și evidențiată între lucrările omenești cu cea mai mare semnificație intelectuală și artistică. De altfel, mari personalități artistice ale contem-poraneității trăiesc numai prin traducerile lor, cum ar fi regretații Tașcu Gheorghiu și Andrei Ion Deleanu, figuri literare dintre cele mai nobile din cîte a cunoscut această activitate de excepție. Nu este deajuns pentru a fi un mare traducător să cunoști limba străină și propriul tău idiom dintr-un unghi inaccesibil vorbito-rului obișnuit. Îți mai trebuie un impuls expre-siv, o voință de afirmare culturală ce se exercită pe motive străine, transformîndu-le într-un bun propriu, cu o energie capabilă să anime și opere originale. În munca lor este însă implicată o formă de responsabilitate față de destinele culturii, ceea ce conduce la o supe-rioară anihilare a eului, un abandon al ego-centrismului atît de caracteristic altor demer-suri artistice. Această abnegație, refuzul gloriei personale, de prea multe ori confundată cu o carență de personalitate, ar trebui să ne im-pună tuturora mai mult respect, o recunoștință pe care se cuvine să o mărturisim măcar cu prilejuri sărbătorești. Traducătorii reprezintă o eminență a spiritului, pe dimensiunea cea mai proprie a contemporaneității, voința de comu-nicare, activitatea lor este de neprețuit într-o lume care se vrea mai liberă și mai bună.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **MARELE SCRIITOR** american William Styron este prezentat în revista **Paris Match** de către Katherine Pancol, într-un amplu reportaj întesat de fotografii, — îndeosebi pe latura de om obiș-nuit, bucurîndu-se de lungile sale plimbări în Con-necticut și Martha Vineyard, lăsîndu-se pradă re-verilor estetice și pasiunii sale de ideolog socia-list. Autor de succes, numai ultimul său roman s-a vîndut în peste 3 milioane de exemplare, Wil-liam Styron este un cetățean al lumii, militant pen-tru pace și pentru înțelegerea între popoarele ce au adoptat sisteme sociale diferite. Reportera re-vistei franceze se referă pe larg la atitudinile demne ale scriitorului, la refuzul său de a pactiza cu o lume înclinată spre violență și extremism.

● **UN INTERES** aparte prezintă istoria vieții lui Romy Schneider, cunoscuta actriță franceză. An-chetele revistei germane **Stern**, precum și serialul publicat în **Paris Match** evidențiază o existență fragilă, în derivă, trăind din expediente senti-mentale, manipulată de către regizori și de către prieteni întîmplători. Este cîtată adeseori apre-cierea lui Herbert von Karayan, cel care a spus atît de bine că Romy Schneider nu era decît un copil. Existența glamoroasă a unui star apare astfel în adevărata sa lumină, minată de insecuritatea specifică unei vieți inconsistente, a cărei unică dimensiune era setea de glorie, dincolo de orice altă considerație umană.

● **MODA SPECIFICĂ** acestui sezon literar pare a fi în Occident consacrată biografiilor de scriitor. După biografia lui Rimbaud, reconstituită de Petit-fils la Editura Julliard, aceea a lui Montherlant, scrisă de Sipriot pentru Laffont, aceea de Bernard Crick consacrată lui Orwell la Balland, iată cea mai senzațională apariție din ultimul timp: un François Villon, atît de controversat pînă astăzi, căruia Jean Favier îi consacră o carte aclamată de întreaga presă. Autorul este cercetător la Arhivele Naționale Franceze, investigînd cu o minuție demnă de toată lauda cele mai puțin cunoscute aspecte ale vieții marelui poet medieval. Apare într-o lu-mină nouă viața sa de artist și de lumpen, o exis-tență spectaculoasă și incitantă pentru imaginația omului actual.

● **CĂRȚILE PENTRU COPII** par destul de puțin potrivite colecțiilor de mare tiraj în format de bu-zunar. Iată însă că celebra „Folio-Junior" face o operă utilă, punînd în circulație capodoperele lite-raturii universale pentru copii, în tiraje de masă, accesibile tuturor. Au fost editate pînă acum, în acest format: **Căsuța unchiului Tom, Mașina timpu-lui, Morcoveață și Aventurile lui Huckleberry Finn,** probînd vitalitatea imaginației și a scrisului pen-tru cei mici. Comentatorii acestei aventuri editoriale merg pînă acolo încît să presupună că editarea lite-raturii pentru copii în tiraje de masă aduce bene-ficii intelectuale mai ales cititorilor de vîrstă adultă, care descoperă în cele din urmă frumuse-țea cărților care le-au legănat copilăria.

● **O CRONICĂ** semnată de Alastair Forbes în revista **The Spectator** pune în discuție două cărți cu aceeași problemă ideologică, reflectată prin ana-liza personalităților cărora le sînt consacrate. Insis-tînd mai ales asupra lucrării lui Nicholas Mosley; **Regula jocului,** cunoscutul scriitor englez supune unei analize necruțătoare un personaj ciudat și res-pingător, cu rol nefast în viața publică engleză. Este subliniat de asemenea caracterul penibil al stilului cărții, incongruența autorului și a ideilor sale. Din punctul de vedere al societății occiden-tale de astăzi este interesant de notat că Alastair Forbes înregistrează desrîngolada unei personalități liberale, a cărui alunecare în sălbăticie și nebunie „bună" se petrece pe baza propriul sale struc-turi morale și intelectuale, în opobriul aproape complet al concetățenilor săi.

● **O MICĂ SENZAȚIE** a produs-o recenta tradu-cere selectivă a scrisorilor Doamnei de Sevigné. Recenzia consacrată de Peter Quenell acestei apa-riții se oprește asupra mișcărilor sufletești ale autoarei, discutîndu-le în paralelă cu celebrele personaje proustiene, îndeosebi pe latura obsesiilor sentimentale. Criticul englez remarcă de altfel că autorul „Căutării timpului pierdut" o citează de peste 30 de ori în seria sa de romane, repro-ducînd uneori și pasaje din scrisorile sale, deși cu falsuri adeseori foarte semnificative. Intere-santă pare mai ales referința lui Proust la aspec-tul dostoievskian al scrisorilor doamnei de Se-vigné. Oricum, paralela stabilită de Peter Quennell este sugestivă și demnă de a fi reținută.

SPORT

Cu o floare nu se face primăvară

Rugbyul românesc a avut în 1982 un an amar. Marile întîlniri internaționale excepțînd pe cele tradiționale din Cupa Fira i-au lipsit. Victoria din meciul cu Franța, satisfăcătoare, nu este concludentă pen-tru o concluzie integral pozitivă a jocului româ-nilor în anul care s-a scurs. Am zice chiar că în 82 motivele de nemulțumire sînt mai multe de-cît altă dată. Pînă la meciul cu Franța în sezo-nul de toamnă, rugbyștii români au fost angre-nați în cîteva jocuri amicale cu două echipe în-sulare : echipa studențească din Cambridge și o selecționată irlandeză Muster. Celor două echipe vizitatoare le-au fost opuse mai ales Farul Con-stanța, Steaua București și Dinamo București, adică cele mai bune echipe de rugby ale țării. Chiar dacă meciurile au fost cîștigate de jucă-torii noștri, întîlnirile cu rugbyștii Marii Brita-nii ne-au semnalat mari lacune în jocul echipe-lor românești. Același decalaj dezavantajos existent în jocul național se vede și la echipele campionatului nostru : grămadă, înaintarea este superioară cu o clasă liniei dinapoi. Jocul la mînă al treisferturilor aproape că nu există. Și ceea ce denunță un deficit de tehnicitate gene-rală este enorma risipă de energie cu care se ob-ține foarte puțin. Eficiența acțiunilor rugbyștilor noștri are un procent scăzut. Dominarea grămez-ii se dovedește sterilă din pricina incapacității liniilor dinapoi. Contraatacul este aproape ab-sent, iar fazele de atac numeroase sînt rareori duse pînă la capăt. Pe scurt, în timpul unui meci rugbyștii români cîștigă de nenumărate ori ba-lonul, într-o proporție zdrobitoare uneori față de adversar, dar această posesie a balonului nu are efecte pe tabela de scor. În schimb, adversarii pe care i-am întîlnit, britanici și francezi, au reușit să scoată dintr-o mult mai scurtă, și dezavan-tajoasă ca timp, posesie a balonului, acțiuni clare și puncte la fel de clare. Foarte ilustrative sînt în acest sens meciurile pe care Steaua și Dinamo le au susținut cu Cambridge, ca și meciul lotului nostru cu selecționata Muster. Neîncrederea în jocul la mînă al treisferturilor, erorile care se fac de cîte ori se atacă la mînă sînt două din cauzele strînse legate ale acestei ineficiente ca-racteristice astăzi pentru rugbyul românesc. Cu toate acestea un cîștig de mentalitate, dacă nu încă de concepție, se poate vedea în jocul româ-nilor. Se încearcă din ce în ce mai mult jocul pe treisferturi, iar dezinvoltura generală a rugbyștilor români în întîlnirile internaționale este remarcabilă. Vechiul trac pare a fi dispărut complet, cînd nu este autofabricat din nou, iar meciul cu Franța, atît de chinuit în cea mai mare parte a timpului, ne-a lăsat să vedem un XV românesc care și-a dominat adversarul în ciuda unui mare număr de greșeli tehnice, dintre care cîteva inadmisibile. Eseul francez este urmarea unei erori de apărare fără precedent la nivelul național al nostre de rugby : triplă ezitare a fundașului și a aripii în prinderea unui balon tri-mis cu efect de Blanco, ezitare din care france-zii au scos un eseu care a atîrnat ca o placă de plumb asupra restului întîlnirii. Tehnicitatea fundașilor și centrilor noștri, de iscusință tehnică sîntem încă departe, fisurează jocul echipelor în campionat și pe cel al naționalei. Aceeași pro-blemă se pune pentru mijlocași, unde, în afara lui Alexandru și Paraschiv, înlocuitori de aceeași valoare nu apar. Rugby clar și frumos s-a jucat doar cîteva minute pe Giulești în întîl-nirea cu francezii. Este plăcut să ne amintim că aceste cîteva minute au fost produse mai ales de români, dar este prea puțin pentru un meci în-treg. Faza de eseu lucrată de un om al înaintă-rii, Murariu, de aripa Aldea și de mijlocașul Pa-raschiv care a marcat a fost irezistibilă, dar cu o floare nu se face primăvară. Cupa **FIRA** de-pinde acum de meciul românilor cu U.R.S.S.-ul.

Interim

ABONAȚI-VĂ LA REVISTA «LUCEAFĂRUL» • CUMPĂRAȚI PUBLICAȚIILE EDITATE DE «LUCEAFĂRUL»

Și în anul 1983 revista noastră va edita Almanahul estival, Almanahul de iarnă, mai multe numere din „Luceafărul copiilor", suplimentul de cuvinte încrucișate „Domino", pre-cum și alte titluri.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII